The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Ottawa

http://www.archive.org/details/tsowtsakhayerend00vien

Offered by the
Armenian Department
of the
Calouste Gulbenkian Foundation
Lisbon - Portugal

ՄԱՅՐ ՑՈՒՑԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱԼ

Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷ Ի ՎԻԵՆՆԱ

HAUPT-KATALOG
DER
ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

HERAUSGEGEBEN VON DER

WIENER MECHITHARISTEN-CONGREGATION

The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

CALOUSTE GULBENKIAN FOUNDATION ARMENIAN LIBRARY

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԳՈՒԼԲԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

KATALOG
DER
ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN
IN DER MECHITHARISTEN-BIBLIOTHEK ZU WIEN

BAND II.

VON
P. HAMAZASP OSKIAN
MITGLIED DER MECHITHARISTEN-CONGREGATION

WIEN 1963
MECHITHARISTEN-BUCHDRUCKEREI
PRINTED IN AUSTRIA

CALOUSTE GULBENKIAN FOUNDATION ARMENIAN LIBRARY

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՊԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼԲԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՅԱԿ
ՀԱՅԵՔԲԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՔԱՅ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ Ի ՎԻԵՆՆԱ

ՀԱՏՈՐ Բ.

ԿԱԶՄԵՑ

Հ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՕՍԿԵԱՆ

Մխիթ. Աբբտէն

ՎԻԵՆՆԱ 1963

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

JUL 3 1974

1911 1961

Ի ՄԵԾԱՀԱՆԴԷՍ ՏԱՒՆԻ

ՅԻՍՆԱՄԵԱՆ ՅՈԲԵԼԻՆԻ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱՆ ՅՈԲԵԼԻՆԻ ԱԲԲԱՅՈՒԹԵԱՆ

(1931—1961)

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՄԵԾԱՊԱՅԾԱՌ

ՏԵԱՌՆԴ ԵՒ ՀԱՒՐ

Հ· Մ Ե Ս Ր Ո Պ Վ·Ի Հ Ա Պ Ո Ջ Ե Ա Ն

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԿԱՄԱԽՈՒ

ԵՒ

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԱԲԲԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՎԻԵՆՆԱՅ

ՄԱՏՈՒՑԱՆԷ

Ի ՄՇՏՆՋԵՆԱԻՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒ ՄՏԱՒՔ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԳԱԼՈՒՍՑ ԿԻԼԻՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

The Chronicle of Petros di Sarkis Gilanentz. Translated from Armenian by Dr. C. O. Minasian, Introduction by Dr. Laurence Lockhart, Bertrand Library, Lisbon.

ԲԱՐԳԵՆ ԱՓՈՒԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ· — *Յուցակ Ձեռագրաց Ղալաթիոյ ազգային Մատենադարանի Հայոց·* Librairie C. Clincksieck, Paris.

MEILLET A. — *Etudes de Linguistique & de Philologie Arméniennes, I.* Avant-propos de E. Benveniste, Librairie Bertrand, Lisbonne.

W. H. RÜDT-COLLENBERG. — *The Rupenides, Hethumides & Lusignans.* C. Clincksieck Library, Paris.

CHARANIS P. — *The Armenians in the Byzantine Empire.* Preface by Sirarpie Der Nersessian, Bertrand Library, Lisbon.

MANANDIAN H. — *Tigrane II & Romę.* Traduit de l'arménien par H. Thorossian. Avant-propos de Jêrome Carcopino, de l'Academie Française, Librairie Bertrand, Lisbonne.

ՈՍԿԵԱՆ Հ· Հ· — *Յուցակ Ձեռագրաց· Մխիթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա, Հատոր Բ.*

ՅՈՒՅԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ Ի ՎԻԵՆՆԱ

Ձեռագրաց ցուցակները մասնագիտական գործեր են, ոչ մատչելի լայն հասարակութեան:

Առաջիկայ հատորը գրեթէ հառասուն տարի յառաջ ձեռնարկած էինք կազմել եւ մեծ մասով արդէն աւարտած:

Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ մեր Միաբանութեան նիւթական պայմանները թոյլատու չեղան այսպիսի մեծածախս հրատարակութիւն մը լոյս ընծայելու: Վերջին տարիներս ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԿԻՊԵՆԿԵԱՆ հոյակապ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, որ իր համաշխարհային բարեգործական, կրթական եւ մշակութային ձեռնարկներով բաջածանօթ է, Միաբանութեանս դիմումին վրայ, սիրայօժար ընդառաջ եկաւ գործս իր «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԿԻՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ» ձեռնարկին մէջ առնելու եւ հրատա-

րակելու : Այս առթիւ կը փութանք երախտագիտական զգածումներով մեր սրտագին շնորհակալութիւնը յայտնել պատկառելի Հիմնարկութեան :

Անգլիական մեծ Բանասէր Հ· Յակովբոս Վ· Տաշեան († 3 Փետ· 1933) 1895ին հրապարակ կը հանէր հսկայ հատոր մը — հայերէն ու գերմաներէն լեզուներով — Յուցակ հայերէն Ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա : Անոր մէջ նկատի կ'առնէր սոյն Մատենին Թ· 1—573 հայերէն Ձեռագիրները, որոնք Մխիթարեան Հայրերու ջանքերով Տրիեստի եւ Վիեննայի մէջ ժողովուած էին եւ կորուստէ փրկուած : Նոյն Մեծ· Հայրերու յաջորդները — յատկապէս Հ· Գրիգորիս Գալէմքեարեան, Հ· Բառնաբաս Պիլէգիկեան, Հ· Օգոստինոս Ամրիկեան, Հ· Մատթէոս Հաճեան, Հ· Ներսէս Ակինեան, Հ· Համայեակ Համբարեան, Հ· Ֆ· Յովնանեան, Հ· Սարգիս Բարոյեան, Հ· Պետրոս Տէր Պօղոսեան, Հ· Գրիգորիս Մանեան — աւելի բուռն ճիգերով կը շարունակեն Ձեռագիրներու հաւաքումը, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ նմանապէս Պետրոս կաթողիկոս Մովսիսեան : Եւ Մխիթարեան Մատենադարանի Ձեռագիրներու հաւաքածոն կ'աճի ու կը ճոխանայ :

Այս հատորին մէջ, որ նախորդին Բ· հատորը կը կազմէ, ցուցակագրուած են միեւնոյն ոճով Թ· 574—1304 Ձեռագիրները· մնացածները եւ դեռ հաւաքուելիքները ճիւղ պիտի մատակարարեն յաջորդ հատորներու :

Ձեռագիրներէն մասնաւոր արժէք կը ներկայացնեն իրենց բովանդակութեամբ Յայսմաւուրքներ (մանաւանդ Թ· 1037 եւ 1048), Կանոնագրքեր (Թ· 810 եւն), Պատարագամատոյցներ (Թ· 999, 1303), Ոսկեփորիկ մը (Թ· 1299), մանրանկարչութեամբ Աւետարաններ (Թ· 849, Թ· 850 եւն), Ժամագրքեր (Թ· 682, 687 եւն), Շարակնոցներ (Թ· 680, 687, 849, 850, 896, 993, 1004, 1286 եւն) եւ կազմով (Թ· 787· իր արծաթեայ ճոխ կազմին համար պետական յուշարձաններու կնիքով կնքուած է) : Ճառընտիրներ եւ Կոնդակներ, Մեկնողական, Պատմական եւ Բժշկական Ձեռագիրներ Հաւաքածոյին արժէքը զգալիօրէն կը բարձրացնեն : Քարոզագրքերէն ու Մաշտոցներէն յիշատակութեան արժանի են Հունգարիոյ եւ Լեհաստանի մէջ գրուածներէն մաս մը՝ իրենց տեղական հայերէնին համար : Ամէնէն հին Ձեռագիրն է Թ· 697 — Հատակոտոր — որ Թ· — ժ· կամ նոյն իսկ գուցէ Ը· դարէն ըլլայ : Գրչագիրներու մեծագոյն մասը գրուած է թուղթի վրայ եւ բոլորգիր ու նօտրգիր :

Հ· Տաշեանի հետեւողութեամբ պատրաստած եւ ներհիւսած էինք Անուանացանկին մէջ (նաեւ երբեմն բովանդակութեան մէջ) մատենագիտական տեղեկութիւններ, սակայն տպագրութեան միջոցին յարմար համարեցանք այդ տեսակէտէ չծանրաբեռնել այս հատորը, քանի որ հրապարակի վրայ կան արդէն Հ· Ա· Ղազիկեանի Հայկական Մատենագիտութիւնը (Վենետիկ, 1909—12) եւ աւելի ընդարձակ Յ· Անասեանի համանուն երկի Ա· հատորը (Երեւան, 1959), որուն պիտի յաջորդեն անշուշտ ի մօտոյ միւս հատորները : Նոյնպէս գերմաներէն ընդարձակ ցուցակագրութիւնը (մատենագիտական տեղեկութիւններով) համաոտեցինք վերջին շրջաններուս լոյս տեսած ցուցակներու հետեւողութեամբ :

Քաջալերուած վերոյիշեալ մեծարժէք օժանդակութենէն մեր երիտասարդական այս երկին մէջ աւելցուցինք յընթացս վերջին տարիներու հաւաքուած Ձեռագիրներէն մասի մը ցուցակագրութիւնը, սակայն վերահաս անյապաստ պարագաներու հետեւանքով դժբախտաբար հնարաւորութիւնը չունեցանք զայն վերաքննութեան ենթարկելու եւ տպագրութեան վրայ հսկելու, որով անհաճոյ սխալներ աչքի կը հանդիպին (հմմտ· Էջ 1099) : Հ· Տաշեանի հետ կը կրկնենք· «... Թերութեանց եւ ուղղելու կարօտ մասերու եւ վրիպանաց համար, որ դիւրաւ կրնան սպրդիլ այս կարգի եւ այսպիսի ճեպով տպագրուած գործոյ մը մէջ, կը յուսանք որ ընթերցողներն ու գործածողները ներողամիտ կ'ըլլան» (Ցուց· Հայ· Ձեռ· Մխիթ· Մատ· ի Վիեննա, Էջ 1050») :

574.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՑ (ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՆՁԱԿԵՑԻ)

Հին թիւ եւս՝ 574: — *ՌԾ* = 1601:

եծուքիւն՝ 21·5 × 16: — ԹՈՒՂԹՔ՝ 334 (330 եւ Ա—Դ): — ԹԵՐԹՔ՝ Ա—ԻԸ, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 15 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ ու կոկած, դեղնագոյն: — ԿԱՋՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, դրոշմուած գծազարդերով, վնասուած, փականքի երկու բեւեռք միայն մնացած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 2 սկիզբն եւ 2 վերջը, մագաղաթ հաստ եւ ողորկ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Մատթէոսի Աւետարանէն գլ· Թ, ժ եւ ԺԹ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բնդհանրապէս լաւ, բայց խոնաւութեան բծերով՝ մանաւանդ վերջերը: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր մեծ եւ մաքուր (թղ· 331—332՝ ճօտր, ուրիշ գրչէ): — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ գլխաւոր հատուածոց սկիզբը թուչնագիրք, պարզ՝ երկգոյն, միայն թղ· 5—233ա, այնուհետեւ կը պակսին: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· գլխ· հատուածոց առաջին երկու տողք՝ մանուշակ եւ կարմիր (թղ· 9ա՝ գլխագիր, մանուշակ ու կանանչ)· թղ· 223է ետքը՝ պարզ կարմիր սկզբնատառք (թղ· 5—8 սկզբնատառք ցանկին՝ կարմիր եւ կանանչ): — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 9ա, պարզ, երկգոյն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա անշուք (վերը՝ կտրուած): — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ճոյնպէս պարզ երկգոյն (մեծ՝ թղ· 9ա), մինչեւ թղ· 233ա: — ՆԿԱՐՔ՝ չկան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 3—4: Լուսանցքները կտրուած՝ թղ· 57, մասամբ՝ թղ· 5, 193, 196: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԾ = 1601 (թղ· 331—333, նախնաբար դատարկ, գրուած են՝ ՌՁԵ = 1636էն ետքը): — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր երէց (թղ· 331—333՝ ճակոր երէց): — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ թուի Կ· Պոլիս (ստացիչը՝ Գրիգոր Բ· պատրիարք էր 1601ին): — ՏԷՐ՝ «Տէր Գրիգոր Բ· վրդ·» առաջնորդ Ամթայ եւ կեսարիոյ, եւ Պատրիարք Կ· Պոլսոյ (1601—1610 եւ յետոյ՝ դարձեալ երկիցս)՝ Գրիգոր Բ·: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ գլխ· գրչին՝ թղ· 330ա—բ· տեղեկագրութիւն (վասն Ամասիոյ)՝ թղ· 206ա· կենսագրութիւն Գրիգորի Բ·՝ Ցակոբ երիցուէ՝ թղ· 331ա—332բ· նորագոյնք՝ այլեւայլ գրիչներէ՝ թղ· (2բ, 3ա), 4բ—(5ա, 118բ, 238բ, 250բ), 332բ, 334ա—բ (փակագծեալք՝ աննշան գրչափորձեր են): — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1ա, 4բ, 5ա, 332բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 4բ՝ «Գնեցաւ Պատմութիւն կիրակոսի երկերիւր եւ յիսուն դահեկանաւ· յամի 1900 ի 15 Մարտի»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ պատմութեան կամ ըստ գրչին Պատմագիրք: Ունի՝

Ա· թղ· 5ա—36ա· Ջանապանք:

1· *թղ· 5ա—8բ· «Այս ինչ է ի վերս պատմութեան ցանիւ դրոշմած, նախ հաւատալն ի Քրիստոս եւ մկրտիլն Կոստանդիանոսի: Երկրորդ վասն սուրբ Խաչին որ Հայոյնեաց կոչի»· միայն թէ Հիէն — մինչեւ ձի կը պակսի: Թերթն ինկած է:*

2· *թղ· 9ա·* «Տեառն Կոստանդիանոսի թագաւորին: *Թագաւորն Հռոմայ Կոստանդիանոս կռապաշտ էր, եւ հրապուրեալ ի Մաքսիմինոսէ կնոջէն իւրմէ, որ էր Թոռն Դիոկղետիանոսի արքային՝ հալածէր զքրիստոնեայսն եւ բազում հաւատացեալս եսպան···»:*

կը չորունակուի «եւ եղեւ բորոտութիւն թագաւորին Կոստանդիանոսի, իբրեւ տապաստ· եւ բժիշկ(ք) ամենեւին ոչ կարացին բժշկել: Ասացին աղանդաւորք թէ անհնար է զեզ բժշկել, բայց միայն եթէ անարատ մանկունս ժողովեցես եւ արեամբ նոցա լցցեն զաւազանս··· եւ լուսացիս արեամբն եւ ապա ողջասցիս: Հրամայեաց եւ փութապէս ժողովեցին տղամանկունս բազում··· ընթացան եւ կանայք մարք տղայոցն··· անկան առաջի թագաւորին կըսկ-

ծալից սպրովք: Եւ նորա տեսեալ գկոծս... արձակեաց գնոսա ուրախալից: ...Եւ ի պիչերին յայնմիկ երեւեցան Թագաւորին Պետրոս եւ Պօղոս առաքեալքն Քրիստոսի եւ ասացին... ահաւասիկ յայս նիչ լեառն եւ բեր առ քեզ դեպիսկոպոսապետն Սեդրեստրոս եւ նա պատրաստանայ քեզ աւազան ջրով, լուացից այնիւ եւ բժշկեացիս... եւ ընդ առաւօտն առաքեաց ի լեառն եւ տանէին գնա (գՍեդրեստրոս)... եւ առ ժամայն լցին զաւազանն ջրով եւ երթեալ ի տեղին աւրհնեաց Սեդրեստրոս զջուրն եւ մերկացուցեալ զթագաւորն իջոյց ի ջուրն... եւ ել մաքուր մարմնով»· վերջը՝ Թղ· 11բ· «Եւ եղեւ գլուխ (Սեդր·) յԺը եպիսկոպոսաց որ ժողովեցան ի Նիկիա առաջին սիւնհոդոսին· եւ ի բարի Ծերութեան հասեալ հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս· յունվարի ը»:

3· *Թղ· 11ա· «Պատմութիւն յաղագս սրբոյ Խաչին, որ Հացունեաւն կոչի: Եւ որպէս գարձաւ ի Պարսից աշխարհէն խաչն աստուածընկալ: Եւ յայնժամ մասն ընկալեալ սիկինոյն Սիւնեաց»:*

«Եւ եղեւ յետ Թագաւորելոյն Մուրկա արքային Հռոմոց· քանզի առեալ էր նորա կին գՋաբրան՝ քոյր Խոսրովու արքային Պարսից, որդւոյ Ջարատպա: Ձի յորժամ Թագաւորեաց Մուրիկ ի Կոստանդինուպաւլիս հաստատեցաւ Թագաւորութիւն նորա յոյժ յոյժ... եւ սիրեաց նմա առ հասարակ եւ ձգեաց զսէն իւր յաբեւելս: Եւ առաձեռնեաց զաշխարհն Հայոց եւ գԱղուանս եւ զաշխարհն Լիկիպացւոց, որ են Ափխազք: Եւ այնպէս բռնացաւ ի վերայ արեւելից եւ արեւմտից եւ հարաւու եւ զմախա զսմն յաշխարհէն Հայոց կացոյց յարեւելս: Եւ չինեաց զամբոցն առ ափն Ախոռեան գետոյ... եւ սպանին զարքայն... հանին գՀերակլ եւ Թագաւորեցուցին զնա: ...Եւ կինն Մուրկա ելեալ գնաց յաշխարհն Պարսից առ Խոսրով եղբայրն իւր եւ պատմեաց նմա զանց ոգետիցն, զոր արարին առնէն Յունաց: Յայնժամ Խոսրով արքա առաքեաց գՄոռիան զզաւրավարն իւր· եւ դումարեաց զկնի նորա զո(ու)ր անթիւ բազմութեամբ: Եւ եկեալ յաշխարհն Յունաց բազում նեղութիւն հասոյց... եւ գարձաւ անդրէն յաշխարհն Պաղեստինացւոց եւ աւերեաց զերուսաղէմ ի հիմանց եւ առեալ գնչան խաչին Քրիստոսի... դերի վարեաց: ...Թղ· 14... Եւ մխիթարեալ գումարեաց զամենայն զօրս իւր գՀայոց, գՎրաց, գԱղուանից եւ գմիջագետացւոց... Եւ չու արարեալ հնաս յաշխարհն Վասպուրական: Եւ իրրեւ լուաւ Բիւրեղ տիկինն Սիւնեաց եւ եկն առաջ նորա... եւ արք պատերազմի երէք հազարաց գկնի նորա»: — Կոստանդէ իշխանն կ'երթայ «ի քաղաքն Դանձակ չհաստատան, ուր ստկէքարն դործի որ է Թավրէժ» եւ կայսեր խաչին տեղը կ'իմացնէ: ...«Յայնժամ գնաց արքա Հերակլ եւ խաղացեալ եկն յաշխարհն Պարսից... իրրեւ լուաւ արքայ Խոսրով կազմեաց եւ նա գդաւրս իւր... եւ եղեալ ճակատ առ ճակատ ի դաշտին Թաւրէժա եւ պարտեցին զնա զաւրքն Հռոմոց... եւ գնացեալ ի քաղաքն պաշարեաց եւ յաւուրս երիս առ գնա եւ բացեալ զտուն դանձուց Թագաւորին եւ դառեալ ի նա զվերկրան խաչն Քրիստոսի... երկիր պագեցին առաջի նորա... եւ սպանեալ Հերակլի (գՄոսրով) բառնա գԹագաւորութիւն Պարսից եւ ինքն դարձաւ ի Հայս, ունելով գսուրբ խաչն· առաջի իւր եւ եկեալ բնակեցաւ ի դաշտին Գերատա, մերձ ի քաղաքն Սանատրուկ Շաւարշա: Եւ եկ դարձեալ տիկինն Սիւնեաց ընդ առաջ արքային, եւ խնդութեամբ երկիր եղաք սրբոյ խաչին: ...Եւ ասէ ցնա արքա, ով տիկին դու, բազում ծախիւք աչխատ եղեր դու: Եւ արդ խնդրեա յինէն եւ արարից քեզ փոխարէն: Իսկ նա ասէ ցնա... եթէ գտի չնորհս առաջի քո, ի պարգեւացդ քոց դոր ունիս (գխաչն) տուր ինձ: Յուրախ եկաց Թագաւորն եւ ասէ ոչ կարեմ... եւ յարուցեալ տիկինն... գնաց գճանապարհ իւր: Եւ ասէ արքայ ցմեծամեծս իւր այրն սիրտ իմ յաղագս բարէտուիմ եւ հաւատարիմ կնոջն այնմիկ...: Անդ էր Յոհան այր փիլիսոփա եւ սուրբ եւ սիրէր գնա արքա: Եւ ասէ Յոհան ցարքա արա դոր ասեմս: Դիր սուր ի պահարանի սրբոյ նչանին Տեառն եւ ասա ցկինն զի աղաւթս արասցէ: Եւ եթէ կամիք լինի սրբոյ նչանին տացէ նմա մասն ձեռամբ Հոգւոյն սրբոյ: Եւ հաճոյ թուեցաւ բանն առաջի արքային յղեաց եւ դարձոյց զկինն եւ եկեալ եկաց առաջի նորա... Յայնժամ հրամայեաց արքա բերել գնչան խաչին եւ բացեալ զարկղն... եւ եղեալ դանակ ի նմա կնքեաց մատանեաւ արքունի... Եւ քահանայք բազումք միաբան բազմութեամբն, նա եւ Յոհան Մայրագոմեցի եւ հսկեցին զգիչերն ամենայն... մինչեւ յառաւօտն: Իսկ Թագաւորն բացեալ զտակն պահարանն սրբոյ խաչին եւ ահա տեսանէր մասունն երկուս հատեալ ի սուրբ փայտէն... Եւ առեալ գնաց տիկինն զոր չնորհեցաւ նմայ յաստուծոյ գնչան խաչին: Եւ իբրեւ գնաց ընդ ճանապարհն անցեալ ի դաշտն, որ Հացունեաց կոչի եւ մինչ դեռ երթային գճանապարհատն· յանկարծակի(ն) նստաւ Ջորին, յորում էր նչան խաչին յոսկեպատ կառն եւ ոչ եղեւ չարժել գնա... Ապա առեալ սիկինոյն ըզսկեւռնին ոսկի ի գլուխ իւր, յորում էր նչան խաչին եւ ոչ կարաց չարժել ի տեղւոջէն... Եւ ահա եկն այր մի ի գլուխ իւր, յորում էր նչան խաչին եւ ոչ կարաց չարժել ի տեղւոջէն... Եւ ահա եկն այր մի միայնակեաց, որ էր ի լերինն բնակեալ եւ ասէ ցտիկինն, ով բարեպաշտուհի հրամայեաց Տէր Աստուած բնակիլ սուրբ նչանիդ յայսմ տեղւոջ: Եւ ապա լուեալ վառս ետ Աստուծոյ: Եւ շինեաց վայելուչ վկայարան ի տեղոջն եւ գնեաց զաւանն Հացունեաց եւ զԲուռնդանին եւ ետ ի վանս նշանի խաչին եւ ինքն դնաց յաշխարհն Սիւնեաց եւ անդ պատմէր զմեծ սքանչելիս Աստուծոյ»: Ապա Թղ· 17ա—22ա· կը պատմուին արարական ամիրանեաց ու բիւզանդական կայսրներու իրարու դէմ մղած պատերազմները: Թղ· 22ա· կը պրուի Սահակ կաթողիկոսի թուղթը «Այս գիր ձեռին իմոյ Սահակա հայրապետին Հայոց առ զօրավարդ Մահմէդ» եւ պատմութիւնը կը չարունակուի հայկական խնդիրներ նկատի ունենալով (Վարդ պատերիկ) — ու կ'աւարտի, երբ «էր Թուականն Հայոց ճբ»: Վարագայ խաչի յայտնութեան վրայ սա վոքրիկ նախադասութիւնը «ի սորա աւուրս յայտնեցաւ սուրբ խաչն ի Վարագ»: Թղ· 26բ· կը կցուի Գետադարձի Յայտնութեան տօնին ըրած հրաշքը, որուն վրայ «հրամայեաց կայսրն հայրապետին դնել զաթոռ իւր ի Սերաստիա եւ անդի հովուել գհօտս իւր: Եւ անդ եկաց հայրապետն մինչեւ վաղճանն իւր եւ եղաւ անդին ի Սերաստիա· կացեալ կաթողիկոս ամս լԲ: — Հացունեաց խաչին մասին համմ· Տաշեան Հ· Յ·, Մայր Յուցակ հայ· Ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա, 1895, Ա· հատոր, որ միշտ պիտի յիշենք ՏՄՅ համառօտագրութեամբ, Թ· 34, Բ·, § 2 եւ Թ· 224, § 131:

4· ա· Թղ· 27ա· «Վասն կաթողիկոսի Հաց Կոստանդնի): *Իսկ առաքինի կաթողիկոսն Հաց Կոստանդին իբրեւ եռես զաւեր աշխարհիս Հաց զաստատանս զոր կրէին ի հարկահանացն ...փութացաւ զրել թուխտս չրջաբերականս եւ կանոնս համաչխարհականս: Առաքեաց ընդ թղթոյն եւ զիմաստուն եւ գհանճարեղ վարդապետն զՎարդան»:*

բ· Թղ· 27բ· Թուխտ Տեառն Կոստանդիեա *չրջաբերական՝ Ազգմամբ խնամոց ամենակալ Հոգւոյն սրբոյ այս գիր ձեռին իմոյ է Կոստանդեայ ծառայի Քրիստոսի եւ չնորհաւք նորին կաթողիկոս ամենայն Հայոց· զոր գրեցի յուսով իմով հոգւով առ Հայաստանեայսդ»: Վերջը՝ Թղ· 30բ· «Ողջ լերուք եւ անյարմար գրոյս անմեղադիր: Զի փափաքեցի իմով ձեռամբ գրել առ ձեզ»:*

գ· Թղ· 30բ: «*Սահմանք կանոնականք Տեառն Կոստանդեա· Հայոց կաթողիկոսին է· Կոստանդնի ծառայ Քրիստոսի եւ չնորհաւքն նորին կաթողիկոս ամենայն Հաց եւ աւրհնութեամբ եւ ողջունիւ եւ սիրովն Աստուծոյ· Ծանուցանեմ լրման եկեղեցւոյդ Հայաստանեաց ...*»:

Կանոնական սահմանիցն վերջ կը գրուի Կոստանդնի թղթին հետեւանքով Հայաստանի մէջ ծագած խնդիրները: Այս երեք կտորներն ալ կիրակոս Գանձակեցիի Հայոց Պատմութենէն առնուած են· հմմտ· գլ· Լ—ԽԲ (տպ· Վենետ· 1865, էջ 162—175):

Բ· 1· Թղ· 36բ· «Համառաւտ պատմութիւն ժամանակաց ի սրբոյ Գրիգորէ մինչեւ ցյետին աւուրն թուացեալ արարեալ կիպրականի ընտրեալ վարդապետի մեծահռչակ ուխտին Գետկայ»: («Թուացեալ»էն վերջ եղած խօսքերը տպ· չունի): Կիլիք՝ որ ի բնութեան մարդկան· յոյս հաստատեալ է խնամատուք յարարչէն· քննասէր լինել իրաց լինչ անցելոց եւ կամ հանդերձեալն լինելոյ»:

Մնացածը տպագրին (Վենետիկ 1865 եւ Տաչեանի Մայր ցուցակին [= ՏՄՑ] համեմատ· հմմտ· թ· 124, էջ 498) կը չարունակուի: Սակայն նչանակութեան արժանին այն է որ օրինակողն առջեւը հին բնագիր մը ունի եւ որ անընթեռնելի բլլալուն պատճառաւ երբեմն բաց տեղ կը ձգէ, որպէս զի անշուշտ վերջէն ուրիշ օրինակէ մը պակասը լրացնէ· այսպէս են Թղ· 37ա, բ, 38ա, բ, 39ա, բ, 40բ, 41ա, 45բ, 47ա, 52բ, 53ա, բ, 55բ, 56ա, բ, 62ա եւ յառաջ, եւ այն մերթ նախադասութիւններ, մերթ բանի մը բառ կամ մէկ բառ:

Թղ· 39ա: Փոխանակ տպագրին (էջ 5)՝ «իսկ մերս յայսմ ամենայնէ թաւուր եղեալ, զի թագաւորութիւն վազ ուրեմն բարձեալ... եւ իշխանք ոչ ուրեք երեւեալ հայկազնի, բայց եթէ ուրեք զօղեալք յօտար աշխարհի: Բայց միայն մերոյս եղեալ առաջի» կայ՝ «զի թագաւորքն վազ ուրեմն բարձեա(լ)... բայց թէ ուրէք ուրէք զաւղեալք եւ թագուցեալք յաչխարհի· բայց միայն միւս եղեալ առաջի»:

Թղ· 39բ: «Ոչ ըստ նմանութեան արիւնաղտութեան քարին, այլ կենդանի... զի յիշեսցի ամենայն անուն... Կիւրակոսի»:

Թղ· 39բ: «Համառօտ պատմութիւն եւ ցոյցք անուանց սրբոյն Գրիգորի: Եւ որք յետ նորա յաջորդեցին զաթոռ նորա: Ամենայն գովեստից արժանի· եւ յիշատակեաւ բարեաւ հռչակեալ հայրն մեր Հոգեւոր եւ ըստ աւետարանին ծնաւղ սուրբն Գրիգորիոս, յետ լուսաւորելոյ նորա զՀայաստան աշխարհս աստուածդիտութեամբ»:

Թղ· 83ա: կարմրագրով կը գրուի ներսէս Շնորհալւոյ՝ «Գիր հաւատոյ խոստովանութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ գրեալ ի Ներսէսէ եպիսկոպոսէ, եղբօրէ կաթողիկոսին Հաց Գրիգորիսի, ի խնդրոյ գերապատիւ փեսայի իւրոյ նահապետին Հռոմոց մեծի պետութեանն Ալէքսիանոսի, յորժամ եւ յարեւելս եւ էր ի Մամուեստիա մարաքաղաք Կիլիկեցւոց, անտանաւոր հետեւելով եւ ի նմին կոչմամբ նորին ի թուականին ՈԺԲ: Բանիւք դուշնաքեաս ինն խաւսելով ի լսել խոհեմասունիդ եւ աստուածասիրի անձին յաղագս մերս հաւատս եւ կարգաց եկեղեցւոյ հարցման»: Կը վերջանայ Թղ· 96բ՝ «Իսկ այն որ զոր միանգամ լսէ հաւատս եւ զատի որպէս աստղ քննողն որմէ ընդ ճշմարիտ հաւատացելոյ ընկալգուք ի վարձս բարեաց ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որում փառք եւ պատուիրն յաւիտեանս ամէն»:

Ապա պատմութիւնը վերսին կը չարունակուի: Թղ· 96բ· Ասելով կյայելոյն գործքերուն վրայ դանոյ կ'անուս տպագրին «եւ հանելուկս» խօսքը, մինչ կը գրէ՝ «Արար եւ առակս խորհրդարար ի գրոց, զի փոխանակ առասպելոյ գոյն աստուցն ի գենեսրուս եւ ի հարսանիս»:

2· Թղ· 99բ: «*Վասն թագաւորութեան Լեւոնի որ ի կողմանս արեւմտից*»: *Որ լինչ մինչեւ ցայս վայր էր պատմութիւնս երկուք աշխատութեանն հաւաքեալ ի նահապետէ*» (տպ· Վենետ· 1865, էջ 74):

3· Թղ· 102բ: «*Վասն իշխանացն որ յաբեւելս Հայաստանեայց· Զաքարէի եւ Իւանէի եղբարս նորա: Յաւուր ժամանակաց թագաւորութեան Լեւոնի Հաց սրբոյ*» (տպ· էջ 78):

4· Թղ· 104բ: «*Վասն ժողովոյն զոր արար Զաքարիա վասն խնդրոյ լինչ իրաց*» (տպ· էջ 81):

5· Թղ· 109ա: «*Վասն կաթողիկոսին Աղուանից գալոյ առ մեծ իշխանն Նեղեալ այլազգաց*» (տպ· էջ 88):

6· Թղ· 111ա: «*Վասն վարդապետացն երեւելեաց որք էին ի կողմանս Վասպուրականի*» (տպ· էջ 88):

7· Թղ· 112ա: «Վասն մահուանն Զաքարիեի դաւթաւարին» (տպ· էջ 92):

8· Թղ· 112բ: «Վասն Լեւոնի արքային եւ վաղճանի նորին» (տպ· էջ 93):

9· Թղ· 114բ: «Համառաւտ հիւսուածք պատմութեանց կոմսանցն Աղուանից ընդ ներսոյս պատրուցատրաբար» (տպ· էջ 97):

10· Թղ· 119ա: «Վասն ելանելոյն Թաթիար դաւթայն եւ փախստական առնելոյ զթագաւորն Վրաց» (տպ· էջ 102):

11· Թղ· 120ա: «Վասն որ ի սահմանս Գանձակա անկում եղեւ դաւթացն» (տպ· էջ 104):

12· Թղ· 121ա: «Վասն վարդապետին Մխիթարա. թէ ուստի էր եւ կամ որպիսի» (տպ· էջ 106):

13· Թղ· 123ա: «Վասն չինութեան վանացն նորին Գետիկա» (տպ· էջ 108):

14· Թղ· 125բ: «Թէ ոյք էին որք երեւէին յաշակերտս նորա» (տպ· էջ 112):

15· Թղ· 126բ: «Վասն վաղճանի մեծի վարդապետին Մխիթարա, որ Գոշն կոչի» (տպ· էջ 115):

16· Թղ· 127բ: Վասն որ յետ նորա կացան գաւազնորդութիւնն (տպ· էջ 115):

17· Թղ· 128բ: «Վասն սուլտանին Զալալադնին եւ կոտորելոյն զգաւրսն Վրաց· ի վեց հարիւր հդ թուականին» (տպ· էջ 117):

18· Թղ· 130ա: «Վասն կորըստեան Սուլտանին Զալալադնի եւ բառնալոյ նորա յերկրէ» (տպ· էջ 119):

19· Թղ· 131ա: «Թէ որպէս եւ թաթարն ապականել զաշխարհն ամենայն» (տպ· էջ 121):

20· Թղ· 133ա: «Վասն աւերման քաղաքին Գանձակա» (տպ· էջ 124):

21· Թղ· 134ա: «Վասն աւերածոյ աշխարհիս· Հաոց եւ Վրաց ի նոյն գաւրաց» (տպ· էջ 125):

22· Թղ· 136ա: «Վասն առման քաղաքին Շամքորա» (տպ· էջ 128):

23· Թղ· 137ա: «Վասն պերսութեան վարդապետին Վանականա եւ սրոյ ընդ նմա» (տպ· էջ 129):

24· Թղ· 141ա· «Վասն աւերման քաղաքին Լաւռէոյ» (տպ· էջ 135):

25· Թղ· 142ա: «Վասն անպանելո ի ձեռս նոցա իշխանին Աւագի» (տպ· էջ 136):

26· Թղ· 143ա: «Վասն քաղաքին Անի թէ որպէս մատնեաց Տէր ի ձեռս նոցա» (տպ· էջ 136):

27· Թղ· 144բ: «Վասն աւերածին Կարսոյ» (տպ· էջ 140):

28· Թղ· 145բ: «Վասն յողարկելոյ զիշխանն Աւագ առ Խապան (զանն) յարեւելս» (տպ· էջ 142):

29· Թղ· 147ա: «Վասն կոտորածին որ ի կողմանս Խաչենոյ· եւ վասն բարեպաշտ իշխանին Զալալին» (տպ· էջ 144):

30· Թղ· 148բ: «Վասն եկեղեցոյն զոր չինեաց» (տպ· էջ 146):

31· Թղ· 149բ: «Վասն ցուցման թաթարին եւ կերպարանաց· բացատրութիւնք սակաւք» (տպ· էջ 147):

32· Թղ· 151բ: «Վասն Ռաբանին Ատրայ» (տպ· էջ 150):

33· Թղ· 152բ: «Վասն աւերման Էդոպաւլեա» (տպ· էջ 152):

34· Թղ· 153բ: «Վասն պատերազմին որ եղեւ ընդ Սուլտանն եւ ընդ թաթարն» (տպ· էջ 153):

35· Թղ· 155ա: «Վասն թագաւորին Հաոց Հեթմո եւ զոր ինչ գործեցաւ» (տպ· էջ 156:

36· Թղ· 156ա: «Վասն Կոստանդեա իշխանին ի Լամբրաւնին եւ զոր ինչ գործեաց նա ընդ աչխարհն Կիւլիկեցոց» (տպ· էջ 157):

37· Թղ· 157ա: «Վասն թագաւորութեան Դաւթի» (տպ· էջ 158):

38· Թղ· 157բ: «Վասն կոչելոյն ի մեծ դուռն կաթողիկոսն Աղուանից զՏէր Ներսէս» (տպ· էջ 159):

39· Թղ· 158բ: «Վասն ասպատակելոյն նոցա ընդ կողմանս Վասպուրականի ի վերայ բազում գաւառաց» (տպ· էջ 161):

Գրիչը որովհետեւ նախապէս հմմա· վերը՝ Կոստանդին կաթողիկոսի կանոնական հրամանները, չրջաբերական թուղթն ու կանոնական սահմանները արտագրած է, հոս անոնք զանց կ՚առնու եւ կ՚անցնի՝

40· Թղ· 159ա: «Վասն հարկահանաց որք եկին ի Ղանէն» (տպ· էջ 175):

41· Թղ· 160ա: «Վասն թագաւորացն Վրաց երթալոյն առ Ղանն» (տպ· էջ 176):

42· Թղ· 161բ: «Վասն երթալոյն առ Ղանն Սմպատա գաւրավարին Հաոց եւ որդւոյ Ղիաթադին Սուլտանին» (տպ· էջ 178):

43· Թղ· 162ա: «Վասն կոտորածին զոր արար գաւրն թաթ(ար) յաչխարհին Վրաց» (տպ· էջ 179):

44· Թղ· 163բ: «Վասն Դաւթի մոլորեցուցչի» (տպ· էջ 181):

45 · Թղ · 166բ : «Վասն դիւին որ ի կերպարան կնոջ լեալ խաւնակէր ընդ այր մի» տպ · էջ 185) :

46 · Թղ · 167ա : «Վասն խնդրոյն որ եղեւ ի մէջ քրիստոնէից · վասն սուրբ Հոգւոյն Աստուծոյ թէ ի Հօրէ միայն պարտ է ասել թէ ի Հաւրէ եւ յՈրդւոյ» (տպ · էջ 1869) :

Ուր Վանականի եւ Յովսէփի կը կցուի՝ «Վարդան եւս, առ սրա» կը զրէն Կիլիկեան ժողովականք թէ այս խնդրոյն մասին «զի՞նչ ասեն» :

47 · Թղ · 169ա : «Խոստովանութիւն Հմարիա Հաւատոյ ուղափառաց» (տպ · էջ 189) :

48 · Թղ · 171բ : (Ուրատ դաւանութեան) «Վանական վարդապետին» (տպ · էջ 193) :

49 · Թղ · 174բ : «Վասն վաղջանէ սուրբ վարդապետին Վանականայ» (տպ · էջ 198) :

50 · Թղ · 176 : «Վասն Յովանիսի Գաւռնեցւոյ» (տպ · էջ 200) :

51 · Թղ · 180ա · «Վասն Սարթախին որդւոյ Բաթուին» (տպ · էջ 205) :

52 · Թղ · 182ա : «Վասն մարախին որ եկեր զաչխարհս» (տպ · էջ 208) :

53 · Թղ · 182բ : «Վասն աչխարհապրին որ եղեւ հրամանաւ Մանկու Ղանին» (տպ · էջ 209) :

54 · Թղ · 183բ : «Վասն երթալոյ Թագաւորին Հայոց Հեթմո առ Բաթուն եւ Մանկու Ղանն» (տպ · էջ 211) :

55 · Թղ · 187ա : «Վասն կոտորածի երկրին Հոռոմոց» (տպ · էջ 217) :

56 · Թղ · 189ա : «Վասն աւերածոյն Բաղդատա» (տպ · էջ 220) :

57 · Թղ · 192ա : «Վասն աւերածի Մարտիրոսաց քաղաքին» (տպ · էջ 225) :

58 · Թղ · 193բ : «Վասն որ ինչ գործեցաւ ի կողմանս Միջագետաց եւ Ասորւոց» (տպ · էջ 227) :

59 · Թղ · 194բ : «Վասն մահուան բարեպաշտ իշխանին Զալալին» (տպ · էջ 228) :

60 · Թղ · 196ա : «Վասն մահուան իշխանին Շահնշահ(ի) եւ որդւոյ նորա Զաքարէի» (տպ · էջ 230) :

61 · Թղ · 196բ : «Վասն մեծ պատերազմին որ եղեւ ընդ միմեանս Հուլաւուին եւ Բերքային» (տպ · էջ 231) :

Վերջ՝ Թղ · 199ա՝ «Եւ հարին զրանակս իւրեանց առ ափն կուր գետս եւ կալան սոքա ասեն եւ նոքա անտի ամրացուցեալ զկղզի գետոյն ցանկով եւ փոսիւք խորագունիւք» :

Կիրակոս Գանձակեցիի Պատմութենէն Հաւաքածոյիս մէջ կան նաեւ թիւ 124 եւ 328 գրչագիրները (Համմ. ՏՄՑ · էջ 408 եւ 773) : Առաջիկայ Զեռագիրը հին ըլլալուն պիտակութիւնները մանրամասնօրէն յառաջ բերինք :

Գ · 1 · Թղ · 199ա : «Զեռնքա եպիսկոպոսին *խաւսք վասն առաջաւորի պահոց բ · չաբաթի ի վերայ պիտ նչխարաց սբ · կարապետին* : (Սկ ·) Եւ յորժամ տեղեկացաւ թագաւորն Տրդատ վասն սրբոյն Գրիգորի եթէ Անակա որդի է, ապա հրամայեաց գնա ի Վիրապն արկանել եւ կացեալ նորա ի վիրապն ամս ԺԵ : Եւ եհաս հրաման ի Տեառնէ ելանել նմա՝ անտի · քանզի երկիրն Հայոց ամենայն բնակչաւքն դիւագնեալ մոլէին» :

Ամբողջ հատուած համառօտութիւնն է Զեռնորայ՝ «Պատասխանի թղթոյն Ասորւոց եւ պատմութիւն վասն Իննակնեան տեղացն եւ պատերազմին որ յԱրճանայ» (Համմ. Զենորի պատմութիւնը, տպ · Վենետիկ 1889, էջ 21) : Մերթ ընդլայնում է, մերթ համառօտութիւն նիւթին համաձայն : Հակիրճ բովանդակութիւնն է՝ Ս · Գր · Լուսաւորիչ Վիրապէն ազատելով Տրդատ կը մկրտէ՝ «եւ ապա թագաւորն զաւրս դումարեալ··· եւ ելեալ ի Վաղարշապատ քաղաքէն անցանէին ընդ գաւառն Բասենոր եւ դային յերկնաւոր յեկեղեցեայ գաւառ··· եւ անտի երթեալ մտին ի կեսարիա եւ ձեռնադրեալ ի սրբոյն Ղեւոնդեայ զՍբ · Գրիգոր··· տա նմա զնչխար սրբոց կարապետին եւ Աթանագինէ վկային··· եւ յետ այսորիկ ելեալք ի կեսարիա(յ)է մնայր ի Սերաստիա աւուրս ինչ · հաւաքեալ զնի իւր եւ դասս պաշտաւնէից եւ այլ եւս զկատակարանս սուրբս վասն կարգայ եկեղեցեայ · կոչեաց եւ զամենայն վարդապետս յԱղեկսանդրէ հրաշազարդեալս կարգաւք պաշտամանց եղանակաց եւ կցորդից, *յորոց գլխաւորն Դէմադոս, զոր ձեռնադրեաց Դիմա դաշտին եպիսկոպոս. եւ գայլս բազումս յԱսորւոց, որ եւ դիս խակ զՁեռնոբ եւ ոչ եթող գնալ ի Նիսարիա առ եղիպտոս եղբայր իմ··· եւ անտի ելեալ անցաք գրագումաթիւ վանսք մինչեւ ի Թորգան եւ անդ եպիսկոպոս ձեռնադրեաց զՍովտրիանոս եփեսացի· Թողու տեսուչ եւ վարդապետ ամենայն երկրին Ծոփաց եւ մեք ելեալ անտի կամէաք անցանել ընդ Հարք եւ ընդ Կարին· իսկ սմանք յեչխանացն զգացուցին սրբոյն Գրիգորի թէ եւ ի գաւառն Տարաւնոյ են բ· տունք բագնաց··· եւ լուաւ եթէ Վահէվահան մեհեանն հնացեալ ի յերկիրն Տարաւնոյ, մեհեանն մեծագանձ լի ոսկով եւ արծաթով· Եւ բազում նուէրք մեծաց Թագաւորացն ձիւնեալ անդ· ուրեքերդ պաշտաւն հոչակեալ անուանեալ Վիշապաքարն Վահագնի· յաչխս տեղիսն Թագաւորացն Հայոց· ի անաս Քարկեա, որ այժմ Քարաւտ կոչի, ի վերայ գետոյն Եփրատայ որ առնուան(ի) Արծնի, որ հանդէպ նա ի մեծի լերինն Սարոսի որ անուանեալ ըստ յաճախաշատ պաշտամանն տեղացն Աշտիշատ, զի գայն եւս չէն կարի գ· բարինք ի նմա առաջի մեհեանն Վահէվահեան, երկրորդն Ոսկեմայր ոսկէձին դիցն եւ բագինն իսկ յայս անուն անուանեալ ոսկէհատ Ոսկէմաւր դիցն: Երրորդ մեհեանն անուանեալ Ոստղեկեան դիցն սեմեակ Վահագնի կարդացեալ *ըստ յունականին, որ է ինքն Ափոդիտէս: Արդ գիմեալ գալ սուրբն Գրիգոր զի քանզեսցէ գայն եւ··· բարձեալ բերէր ընդ իւր զնչխարս*», *սակայն բնակիրք ձիւնն յառաջ չէն երթար եւ հրեշտակ մը Գրիգորի կ'ըսէ որ «Տաճկաստան Տէր ընդ սրբոյդ բնակիլ ի տեղոջդ··· չինեալ (Գրիգոր) վկայարանս եւ գաւրսն ի հանդիստ փոխեցին: Եւ մինչ գեո*

կոմկին պլինուած մատրանն... չոգաւ (Գրիգոր) եւ հարթնաց տապարիաց բնկնաց զամենայն չինուածն (բացին)... եւ եդան հիմունս նկնկեցաւ... կանգնէր անդան ի վկայարանի սրբոյն եւ մատուցանէր պատարագ փրկութեան եւ բաչխէր զմարմին եւ զարիւն կենարար եւ հրամայեաց կատարել ամ յամէ ի նմին տեղւոջ ժողովել ի յիշատակ սրբոյն որ օր է էր Սահմի· պի խնդութեամբ զատ տաւնին խրմբնացն...»:

2· Թղ· 202բ: «Թուխթ Պիղատոսի *պատասխանին առ Տիբերիա կայսրն զոր գրեալ յետ խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ինքնակալդ Սեբաստեա փառաւորի եւ հզաւրի Տիբերիա կայսեր ի Պիղատոսէ դատաւորէ արեւելից կողմանս Պաղեստինեա եւ Փիւնիկո խնդալ»· վերջը՝ Թղ· 205բ· «Որպէս լուա յԱբգարու թագաւորէ Հաց իրրեւ կատ պհրսմանս գայս Լիկիանոս» (տե՛ս Հանդէս Ամսօրեայ, 1894, էջ 278 եւ Թանգարան Հին եւ Նոր դպրութեանց, Բ·, Վիեննա· 1898, էջ 360):*

Թղ· 206ա: Կը պատմուի թէ «ի Թուակնին Հաց Ռնէ, Հաց ամաս Տրէի ժէ ի լուանալ ժԸին... եղեւ ահագին շարժումն... (յԱմասիա)... Դարձեալ ի նոյն ամի Մայիս ամսո ԻԲ աւր... խաւարումն եղեւ...»:

3· *Թղ· 206բ*: «Գիրք ի վերայ բնութեան հանրական եւ մասնական քահանայի *ումնէն* Իշաւղ անուն Յեսու: *Ինդիր վասն բնութեան այսպիսի արասցուք· յորժամ պայազոյց Աստուած դէսս ոչէից տեղի բնակութեան· կամեաց զաչխարհ»* (*Հմմտ· ՏՄՅ, Թ· 109, 8*):

4· *Թղ· 215բ*· Նորին *ասացեալ վասն Համոց*: — *Թղ· 216ա· Յաղագս պինոյ եւ արբեցութեան հարցանէ: Զի՞նչ է չահ գինոյն եւ կամ զի՞նչ վնաս: Կը վերջանայ՝ Թղ· 218ա*: «*Ուր են կապուտակ ականոցիք, ոչ ապաքէն այնոցիկ որք ի գինոջ· եւ որք դիեննն պղինարբու(ս)քն*»: *Այս քան առ այս...*»:

Դ· *Թղ· 218ա*: Պատմութիւն Մատթէոսի Ուռհայեցւոյ: *Առանց որ եւ իցէ վերնապրի մը յանկարծ Մատթէոս Ուռհայեցւոյ պատմութիւնը սկզբանէ կը սկսի*: «*Իսկ ընդ յաւուրսն ընդ այնոսիկ եւ ի յամին ՆԱ եղեւ սով սաստիկ ի բազում տեղիս, բայց աչխարհն Հարաւս ի յերկրին Տաճկաց եղեւ նեղութիւն մեծ*»:

*Սոյն պատմութիւնը կը հասնի մինչեւ Սեպտեմբեր Արծրունեաց գօրքերուն կրած պարտութիւնն եւ անոր մասին արքային խորհրդածութիւնն եւ եսայի խօսքին քով թէ «Սմրակք երիվարաց նոցա հասանասուն» (Մատ· Ուռհայեցւոյ Պատմութիւն, Վաղարչապատ 1898, էջ 489) կանգ կ'առնու գրելով՝ «Այս տեղս պակասէ չատ բան եւ օր· չկայ» (Թղ· 240ա): Այդ պակասը բաւական չատ է, տպագրին համեմատ էջ 48—54): Կը չարունակուի՝ «Մինչեւ հանդարտել ի պինբրուա դնգերէին վասն սիրոյ եւ ցանկութեան չար եւ պիղծ ախտին· արծաթասէրք առաւել քան աստուածատէրք» հետեւարար Յովհ· Կոլոնն վարդապետին խօսքին կէսէն: Ապա յառաջ կ'ընթանայ մինչեւ ՇՆԶ տարին եւ նոյն տարւոյն այլ եւ այլ դէպքերէն մին է հետեւեալը (Թղ· 330ա) զոր պատմելով կը վերջացնէ՝ «Յայսմ ամին ելանէ աստղ մի պիտաւոր յարեւմտեան կոյս էր եւ յարեգ ամսի եւ ապի նորա նուազ ցուցանէր պլոյսն իւր եւ կայանալ նորա պատւրս ժե եւ լինէր աներեւոյթ տեսանողացս, որում փառք յաւիտեանս· ամէն» (հմմտ· անդ, էջ 259):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւոր յիշատակարան Թղ· 330ա· «Փառք անձնին Աստուծոյ եւ ծնելոյն ի նմանէ Որդւոյն Միածնի, եւ սուրբ Հոգւոյն ելոյդ ի նոցունց էութենէ: Երիցն ի միում աստուածութեան Հաւր եւ Որդո եւ Հոգւոյն սրբոյն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս· ամէն: Որ եւ ըստ առատ իւր գթութեան եւ ողորմութեան միշտ հաւատով հայցողացն լցուցանող է ըստ հոգո եւ ևթէ ըստ մարմնո, ըստ որում ի բազմաց բանասիրեացն եւ գիմս յիշձրս կատարեաց եւ ետ կարողութիւն տկար անձին իմս: Արդ դրեցաւ դեղեցկաբարմար չարագրութեանցս որ կոչի պատմագիրք, ի յոլովից հաւաքեալ ի մի տուփս իրր զծաղկալից դրախտ չնորհեաց ինձ ի վաելչութիւն· աւրհնեալ է պարգեւատուն Աստուած: Գրեցաւ եւ աւարտեցաւ սուրբ տառս ի թվականութեանս Հաց Ռ եւ Ծ երորդի եւ Սեպտեմբեր ամսոյ ի յեղն Հոկտեմբերի Ա· աւրն երկուշաբթի (= 1601) ձեռամբն ոգնամեղ եւ զաղիր հոգով մեղօք լցեալ Գրիգոր երէցոյն, որ անուամբս քահանայ եւ գործով ոչ: Արդ յիշեցէք զմեզաւորս գծծողս ի սուրբ եւ արժանաւոր աղաւթս ձեր եւ դուք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ իւրմէ (sic) ի սուրբ արքաւութեան· ամէն»:

«Արդ յիշեցէք զքաջ բարեւնապետն Հայաստանեայց աչխարհին զՏէր Գրիգոր քաջ վարդապետն մեր, որ է սուրբ հոգւով եւ մաքուր մարմնով, եւ լի ամենայն չնորհօքն աստուածային բանիցն հետեւող, որ է պարծանք ամենայն աչխարհիս Հայաստանեացս, որ եւ գրել փափաքանաւք եւ զպատմագիրքս յիշատակ բարւոյ»:

«Այլ եւ յիշատակ փոխեցելոյն առ Քրիստոս ԻՋԸ թուին հոգեւոր հօրն իմոյ տիեզերալոյս բարեւնապետին ըստ հոգւոյ եւ ըստ մարմնոյ հօրեղբօրն իմոյ Տէր Գրիգոր Աստուածաբան վարդապետին: Որ է աչակերտ տիեզերալոյս խարանազգեաց ճգնաւորին Տէր Սրապիոն աստուածաբան բարեւնապետին Ուրհայեցւոյ առեալ գաւազան ի նմանէ ի Տիգրանաչէն մայրաքաղաքն Ամիթ ՌԽԴ թուին: Սա գնաց ի Բիւզանդիայ վասն երուսաղէմայ պարտուցն, ի ժամանակս Տէր Ազարիայ կաթողիկոսին, զոր տեսեալ դիմաստութիւն եւ գխոչոր վարուք ճգնութիւն սորա եւ հաւանեալ միաբան ամենեցուն ղրեցին առ կաթողիկոսն ի սուրբ էջմիածին ձեռնադրել իւրեանց առաջնորդ: Եւ եկեալ մինչեւ ի Թողաթ՝ երթալ յա-

Քոռն սուրբ եւ վասն յոլովութեան Ջալալուն ոչ կարոյ դնալ ի սուրբ էջմիածինն. եւ անահ դարձաւ ի Սիս առ հուչակեալ կաթողիկոսն տէր Ովհաննէս ի Քուին (չէ նշանակուած) եւ ձեռնադրեալ ի նմանէ Եպիսկոպոս եւ առաջնորդ Խաւոմոլուս եւ դնացեալ անդ արար բազում ուղղութիւնս եւ նստեալ ժամանակս լինէ: Եւ ի ՌԾԸ Քուին եկեալ ի Բիւզանդիոյ նստեալ յԵկիսպոս, եկեալ ի լեառն Սինա. ընդ իւր առնելով զՄոսէսն վարդապետն տուեալ նմա դաւազան ի Բիւզանդիոյ. որ եւ յետոյ եղեւ կաթողիկոս ի սուրբ էջմիածինն եւ կատարեալ զուխտս իւրեանց յաստուածախօս լեռնէն դարձան անտի Ամիթ: Եւ ապրեալ ժողով բազում եպիսկոպոսաց եւ վարդապետաց եւ դօլվատաւորաց եւ վաճառականաց եւ ռամկաց սակս պարտուցն Երուսաղէմայ: Նաեւ եկն Յօճային Ամիթայ, զրեցին (առ) առաջնորդն եւ առ դօլվաթատուրն Վանայ գալ առ նոսա եւ ժողովեալ բազում առաջնորդաց եկեալ յերուսաղէմ ՌԾԹ Քուին: Եւ էր պարագ սրբոյ Երուսաղէմայ կռ. ղրշ., որ առաջնորդ էր արդար Դաւիթն եւ սատարութեամբ հզօրին Աստուծոյ վճարեալ պարտքն եւ ազատեալ զայգեստանսն ամենայն եւ եղեալ զԳրիգոր Պարոնտէր առաջնորդ սրբոյ Երուսաղէմայ ի սոյն ամին. որոց վարձատրութիւնք ի Քրիստոսէ լիցի ի ժամ դատաստանին. ամէն: Դարձեալ ՌԿ Քուին կրկին տարան ի Բիւզանդեայ արքունական հրամանաւ եւ նստեալ յոլով ժամանակս եւ ձանձրացեալ ի նոցանէ եւ հրաժարեալ եկն ի կեսարիայ: Դարձեալ կրկին անգամ ի տարան ի Կոստանդինուպոլիս բազում քահանայիւք եւ արքունական հրամանաւ, որ յար եւ նման էր առաջին դիտապետացն մերոց խատակրօն վարուքն եւ աստուածաբան վարդապետութեամբն՝ փայլեաց յաշխարհի որպէս զարեղակն ոչ վախելով զխոչոր վարս եւ զհզնողական առաքինութիւնն, զոր ստացեալ էր ի կրաւնաւորութեան իւրում. ոչ կերեալ միս եւ ոչ ըմպեալ գինի. ի ժամ ձեռնադրութեանն, այլ միով ժամաւ չատացեալ զաւուրս իւր, բայց ի չարաթու եւ կիւրակէի. մանաւանդ խորզոմն մազեղինաւն կայր զամենայն կեանս իւր եւ էր վկայեալ յամենեցունց եւ յոյժ հմուտ աստուածայնոց հին եւ նոր կտակարանաց նաեւ տեղեակ արտաքնոց հանճարաց եւս ուստուրլապին եւ երկրաչափականին՝ լի եւ անթերի: Այլ եւ ջատագով ճշմարտութեան օրինաց եւ կարգաց սուրբ հարցն. զանձն իւր օրինակ տալով ամենեցուն: Այլ եւ զբարի նախանձն, զոր ունէր առ Աստուած եւ առ մարդիկք, որ անդադար խրատ(ոյ) օրինացն ուսուցանէր զամենեսեան: Նաեւ զտիւ եւ զգիշեր յաստուածաշունչ գրոց ընթեռնլոյ ոչ պարապէր. մինչեւ ի ժամ ծերութեան յուսուցանելոյ եւ խրատելոյ ոչ դադարէր եւ զաչնոցիկն ոչ առնոյր յետ, վասն աչխատասէր եւ ժրաջան կամացն եւ ընթեռնլոյն եւ զգիշերն առանձնական աղօթիւքն, զանձն յանկողինն ոչ տայր: Տքնութեամբ եւ սաղմոսերգութեամբ վճարեալ զաւուրեայ կեանս իւր ի փառս ամենասուրբ Երրորդութեան եւ թաղեցաւ ի քաղաքն Ղալաթիոյ՝ մերձ ի թաղաւորանիստ քաղաքն Իսամսոլ ի դրան եկեղեցւոյ սրբոյն Գրիգորին մեր Լուսաւորչին, ՌՁԵ թվին եւ առնէ Աստուած ի տապանէ սրբոյս բազում սքանչելիս ի հիւանդս եւ յախտաժէտս եւ ի լուանոտս եւ յամենայն ախտացեալս ի փառս տէրութեան իւրոյ եւ ի պատիւ սրբոյ իւրոյ: ամէն: Այլ եւ ժողովեաց եւ չարադրեաց Բ. գիրք՝ պմէկն Թվականիճ եւ Պատմութիւնք յԱդամայ մինչեւ ի մեր ՌՁԵ թուին աչխատեալ մինչ ի վախճանն իւր. եւ երկրորդ թարգմանեաց գիրք մի արապի լեզուէ ի մեր բարբառս. այլ եւ դունդ մի ի մեր գիր լեզու յերկնից հանդոյն աստուզազարդ չարիւ զարդարեալ: Այլ եւ ասաց մխիթարական բանս վասն մահուան վարդապետին իւրոյ Տէր Սրապիոն քալ հռետորին համեղ եւ զանազան բանիւք: Նաեւ ասաց Բ գանձ եւ Բ տաղ զարդարեալ ի վերայ այբուբենից համեղ եւ խրթին բառիւք, չարադասեալ ողբերգական բանիւք եւ առաքեալ ի Համիթ եւ հետեւակ այս է ցրիւ բանիւք եւ ներչափանական տաղիւ ոչեալ, զնախասաս գիծն հանդերձ վերջաղրիւ փաղաւութեանց ըստ ալիփհետայ տառից արդասաւորեալ: Այլ եւ ներբողեալ աղօթ հոգեխառն մաղթողականիճ ի սուրբ պատարագին ի դէմս ամենասուրբ Երրորդութեան եւ մի Աստուածութեանն: Այլ եւ չինեալ կամուրջ մի բազում ծախիւք ի սահմանս Գերմանիկոյ եւ կեսարիոյ մերձ ի Տօմարզայ, ՌՀ. Քուիս սկսեալ եւ ՌՁԱ թվին աւարտեալ. որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի. ամէն: Այլ եւ անարժան Յակոբ էրէցս եղբօրորդի սիւնեցւոյս վարդապետին Գրիգորի. տգէտս եւ անիմաստս զորպիսի՛ զովութիւնս գրուատեցից լաբունայս մեծի, որ գեր ի վերոյ է քան զմիտք մարդկան. մի դայթագղեսցիս յասելս, ով սիրելի, եթէ կամիս եւ ոչ ձանձրանաս, գիտ եւ ընթերցիր զողբերգական եւ զմխիթարական գիր եւ զասացեալ գանձերս եւ զներչափողական տաղերս խրթնաճաճուկ բառերովն եւ զմեղաւորս յիշեա ի Տէր աղաչեմ: Այլ եւ յիշատակ լիցի նախնեաց իմոց մեծ պապուն իմոյ Եաղուպին եւ մամուն իմո Վարդխաթունին, հօր իմոյ Բաղտասարին եւ մօրն իմոյ Մխխալին, հօրեղբօրն իմոյ Խաչրպալուին եւ հօրաքեռն իմոյ Թուխտարին եւ հարազատ եղբարց իմոց ի մանկութեան եւ յերիտասարդութեան առ Քրիստոս փոխեցելոյ՝ Եաղուպին, Կարապետին, Ոհաննիսին, Յովսէփին եւ Ոհանին. նաեւ զեղեցկատիպ եւ քաղցրաձայն զպիր Աբրահամին՝ խնդրողի բանիս եւ ամենայն արեանառու մերձաւորաց եւ կենդանեաց եւ առ Քրիստոս փոխեցելոց. ամէն: Կրկին եւ երեքկին աղաչեմ յիշել ի Տէր զՅակոբ էրէցս եւ զկենակիցն իմ զկոչեցեալն Խաթուն եւ զմայր մօր իմոյ Մարթային եւ զքեռին իմ զՊալին եւ որդեգրութեամբ սնուցեալ որդին իմ վարժեալ բազում աչխատութեամբ զՏէր Սիմէօն քահանայն որ առ Աստուած փոխեցաւ եւ աղաչեմ յիշել նաեւ ի Տէր զՏէր Անտոնն եւ զհօրեղբօրորդին իմ զմահտեսի Յարութիւնն եւ զմահտեսի Դաւլաւն եւ զՂայսար էչէպին վարժեալ (անընթռնելի), որ ի ժամ ձեռնադրութեանն բազում երիօք աչխատութիւն

կրկին վասն մեր. հաստատէ նոցա Տէր վարձս ըստ վաստակոց իւրեանց. ամէն:

Եւս առաւել ամենայն հաւատացեալ քրիստոնէից ողբմելոյն Տէր Աստուած յաւուրն յայնմիկ եւ ինձ մեղապարտ գծողիս. ամէն: Իսկ որ չարժայն է ամենայնի եւ չարժէ զամենայն էակս ի բարի եւ ինքն անչարժ է ամենայնիս Հողին սուրբ Աստուած ճրչմարիտ, որ չարժեաց զչարժուն ի բարին եւ բորբոքեաց ի սիրտ եւ հոգի, չարժեսցէ զձեզ ով ընթերցող հարք եւ եղբարք իմ, ապաչեմ զձեզ սիրովն Քրիստոսի, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով յիշեցէք առ Տէր սրտի մտօք եւ միով հայր մեղայիս ներուին խնդրեցէք վերապրելոցս եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեաց ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշելոցս առ հասարակ ողորմեացի՝ Քրիստոս յաւուրն ահեղին եւ ի ժամ դատաստանին, եղիցի, ամէն, եղիցի:

2. Թղ. 4բ: «Թվ. ՌՃԿԶ Ապրիլի ամսոյ Զ. աւրն Ուրբաթի ի լուսանալ առաւօտին կեսարիա քաղաքն չարժ եղեւ եւ մինչ գԴ բաժինին Արն փլաւ, ԲԳՌ մարդ Տաճկէն ձ ի չափ մարդ քրիստոնէից փլածին ներքեւ մնաց. վասն ծովացեալ մեղաց մերոց, որպէս ասէ մարգարէն՝ գերեզմանք տունք նոցա: Տէր Աստուած այլ պեթերէ փրկէ ամենայն աչխարհ: Թվին ՌՄԽԹ: Հոկտեմբերի Բ աւուրն ի կեսարիոյ քաղաքին Թաղն որ կոչի միջիմ Բաշայ մահելլեսի ըստորին քաղաքին պողպոլատրլար պիր ինկ պուղաչը ջրիսար դանընատան...»:

3. Թղ. 332բ՝ Թվ. ՌՃՄԸ անասնոց մահ եղաւ *մինչեւ ի սպառ կոտորեցան. գարձեալ Թվ. ՌՃԿ. կեսարացիքն սկիզբ արին հայոն վրա. Աստուած վերջէն բարին կատարէ. ամէն: Նոյն ամի Մայիս ամսոյ ԺԲ. Թ ժամ սաստիկ օրոտում եղեւ ջուրց Թօփ կարկուտ սաստիկ եղեւ: — Թղ. 332բ՝ (Ծածկագիր՝ «Գծոզ յիշատակարանիս Բասիլ եղկելի կրատնաւորս. մաղթեմ առ Քրիստոս յիշել ի Թվին ՌՃԶ»: — Թղ. 333ա՝ «Թվին ՌՃԸ պատրիարք եղեւ Տէր Մարտիրոս վարդապետն եւ եհան նուիրակ Աստուածատուր վարդապետն եւ Յոհաննէս եպիսկոպոս յերկիրն Գաղատիոյ եւ կեսարիս մինչեւ ի Կաֆան եւ Ուռումելի եւ էին այնմիկ (?) քահանայքն Տէր Յակոբ որ է ուսուցիչ եւ ապաստասէր եւ է կատարեալ վարդապետ եպիսկոպոս եւ որբոց հայր, որ բազում վարձս ունի եւ ոչ ոք գիտէ ի մարդկանէ. Աստուած ընդունելի արասցէ եւ է բնութեամբ հեզ եւ խոնարհ, աստուածասէր եւ մարդասէր, իրրեւ Աբրահամու նման որ ասէ Պօղոս Թէ հարազատ որդի ղնմանութիւն հօրն առիւծ եւ Աստուած օրհնէ զինքեանքն զմեծն եւ զփոքրն եւ զկեդեցին հաստատ պահէ մինչեւ ի գալուստն Քրիստոսի խաչին լուսուն. Գաբրիէլեան փողոյն արժանի արասցէ. ամէն»: — Թղ. 334ա. «Տէր Մարգաս յիշեցէք. ի Թվին ՌՄԽԲ»: — Թղ. 334բ. Թրքերէն՝ աննշան ապա՝*

«Մեզ օգնութիւն հասնիր ով սուրբ Սարգիս, ցայց մեզ ճանապարհ ուր մեք երթամք. խնդրեմք բարեբարեն. մեզի ուժ տացէ, հաս տեսցուք Քրիստոն ամօթ արասցէ, ազգն քրիստոնէից պայծառասցուսցէ լուսաւորողի...» Մնացածը՝ անընթեռնլի:

575.

ՂՈՒՐԱՆ

Հին Թիւ՝ նոյն — ԺԸ.—ԺԹ. դար:

ԹՈՒՂԹ՝ 71: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 16 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ 9: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բաւական հաստ, անողորկ, կապտագոյն: — ԿԱԶՄ՝ առջեւի կողը կը պակսի, ետեւինը կայ, բայց վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ վնասուած, թղ. 2, 3, 4, 5 մէջտեղէն կտրուած երկու անգամ. եւ մինչեւ 9 թղ. կազմէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր մաքուր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ. 3: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ պակասաւոր զարդ թղ. 3ա: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ. 69, 70, 71: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Պօղոս վրդ. Ղազանճեանցի եղբայրը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ 56բ, 57ա, 68բ, 69ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղթէ կողի վրայ գրուած «Պարգեւեալ յԱտրպետէ 1905: Մեծարգոյ վ. Հ. Բառնաբաս վրդ. Պիլէզիկճեան մատենադպրանոցապետ ի Վիեննա:

Մատեանս է՝ Ղուրան եւ Յաւելուած:

Ա. Թղ. 1ա—56բ: «Այս է կիր օրինայ Հազարացւոց կամ Իսմայէլացւոց, որ կոչի Ղուրան: Այսինքն Հաւատքումն պատուիրանաց»: Գլուխներն են՝

1. *Թղ. 1ա—2բ: «Ասէ Աստուած Ղուրանին կարդաւ արապներէն որ է սուրայ ճիդ. ասի Աղօթայ»:*

2. *ա. Թղ. 3ա—56բ: «Աղօթքս որ է գլուխ առաջին Սուրաթի Ֆաթայ, որ է նախ առաջին աֆթիխա, ունի այեաթ եօթն: Սկիզբը՝ «Յանուն Աստուծոյ ողորմածի եւ Բարերարի Աստուծոյ բնաւից աստեղծողի, որում սպասէ օրն վերջին. ուխտիւ մաղթանաց խոնարհեսցուք երկրպագանել նմայ գձեռնկալութիւն եւ զպարգեւն չաւլայ եւ զաւանդն որ զմեզ մտերիմս եւ ոչ երբեք զթչնամիս, եւ ոչ մոլորեալս առ ինքն ձգեաց, միշտ անզադար ի միս ածցուք: Այլ մարգ-*

մանուքեամբ՝ Յանուն Աստուծոյ ողորմածի գթածի, գոհութիւն առ Տէրն բնաւից ողորմածի գթածի դատաւորի յաւուրն դատաստանի: Զքեզ աղաչեմք: Ի քեզ յուսամք: Ի քեզ յուսամք: Այլ թարգմանիչ՝ Յանուն Աստուծոյ ողորմածի բարերարի: Աւրհնութիւն Աստուծոյ Թագաւորի ողորմածի բարերարի Թագաւորի յաւուրն դատաստանի: Ով դուք ամենեքեան, ծառայեցուք նմայ ստուգիւ օգնեալ եղիցուք: Տէր ուղղեա զմեզ ի կէտ ուղիղ՝ ի կէտ այնոցիկ ընդ որ (հ)աճեցար առանց բարկութեան ընդդէմ նոցա եւ ոչ մոլորեցուք:

բ· Թղ· 3բ: «Աղօթարա, որ է գլուխ երկրորդ ունի համար խզ»: (Լուսանցքի բաժանմունք Ա—ԽԹ:) Սկիզբը՝ «Յանուն Աստուծոյ բարերարի եւ ողորմածի դիրքս այս առանց խառնման աստուածասիրացն եւ երկիւղածաց եւ աստուածապաշտիցն, այլ եւ աղօթից ողորմութեանց չան եւ քեզ եւ այլոց նախնեաց...»:

գ· Թղ· 15ա: «Աղօթարայ որ է գլուխ երրորդ համարս ժթ»: (Լուսանցքի բաժանմունք Ծ—ԿՀ:) Սկիզբը՝ «Զաւուրս պանդղխտութեան ի նմանէ կարդեալս, եթէ ոք յառաջ եւ յետոյ զերկուս աւուրս սկսանիցի ոչ եւս անտի պարտապան լինի, եթէ յԱստուծոյ երկնչիցի իբր առ նա դառնալոց»:

դ· Թղ· 19ա: «Աղօթարա, որ է գլուխ չորրորդ ունի համարս ժէ»: (Լուս· բաժ· ԿԹ—ՁԵ:) Սկիզբը՝ «Ամենայն մարդարէից մին քան զմիւսն ինեւ բարձրացուցանելով եւ նոցա ընդ Աստուծոյ խօսելով»:

ե· Թղ· 23ա: «Սուրթի էմայիղ, որ է սուֆրայ Մեդինէ, ունի այեաթ ճբ· Աղօթարայ, որ է գլուխ հինգերորդ ունի համարս երեսուն եւ երկու»: (Լուս· ՁՁ—ՃԾԷ:) Սկիզբը՝ «Յանուն Աստուծոյ բարերարի եւ ողորմածի: Աստուած բարերար եւ ողորմած, այսինքն կենդանի եւ բարձրեալ, քայ յորմէ ոչ գոյ այլ: Որ յառաջ կիտակարանս, ապա զաւետարանս զճանապարհս ուղիչս մարդկան եաս»:

զ· Թղ· 28բ: «Սուրթի էյանամ, որ է չուքր Մէդինէ ունի այեաթ ճՀե: Աղօթարայ որ է գլուխ վեցերորդ ունի համարս իգ»: (Լուս· ՃԺԹ—ՃԼ:) Սկիզբը՝ «Յանուն... պատատ չնորհս Աստուծոյ եւ գսէր մեր ոչ ոք ատացի, եթէ ոչ նախ ի փափագելեացն իւրոց բաշխեցէ»:

է· Թղ· 34ա: «Սուրթի էլայարաֆ, որ է քաւարան Մէքքէ ունի այեաթ ճզ: Աղօթարայ, որ է գլուխ եօթներորդ ունի համարս ասան»: (Լուս· ՃԼՍ—ՃԿԱ:) Սկիզբը՝ «Սոյա որպէս եւ ամենեցունց Աստուծոյ հնազանդիցն եւ մարգարէին իւրեանց եւ բարեգործացն»: — Թղ· 36ա: «Սուրաթի էլֆնֆալ, որ է աւուր առնել Մէդինէ· ունի այեաթ Հէ...»:

ը· Թղ· 38ա: «Սուրաթի էլ Թուբայ որ է զղջալ Մեդինէ, ունի այեաթս հարիւր քսան եւ եօթն: Աղօթարայ, որ է գլուխ իններորդ, ունի համարս ի»: (Լուս· բաժ· ՃԿԲ—ՃՁԱ:) Սկիզբը՝ «Գիրս այս յերկնուստ ձեզ առաքեալ, հրաման ունել եւ պահել ձեզ կացույց»:

թ· Թղ· 42բ: «Սուրաթի Հունէս, որ է յունանու մարգարէին· Միքիէ, ունի այեաթ ճթ: Աղօթարայ որ է գլուխ տասներորդ, ունի համարս ժը»: (Լուս· ՃՁԲ—ՃԼԹ): Սկիզբը՝ «Ոչ գոյ Աստուած եթէ ոչ մի, որ ժողովելոյ է զամենեսեան յաւուր յարութեան»:

ժ· Թղ· 47ա: «Սուրաթի Հուդղը որ է Միքիէ ունի այեաթ ճթ: Աղօթարայ որ է գլուխ ժա ունի համարս ճիգ»: (Լուս· Մ—ՄԺԲ:) Սկիզբը՝ «Աստուած ամենատես եւ ամենագէտ միայն չարագործացն զմահ անարգ եւ գէշ բան լինել կամի»:

ժա· Թղ· 49ա: «Սուրաթի ուսուֆ, որ է յովսէփ գեղեցկակն, միքիէ ունի այեաթ ճժգ: Աղօթարայ որ է գլուխ ժբ ունի համարս լէ»: (Լուս· ՄԺԳ—ՄԽԷ:) Սկիզբը՝ «Աստուած թշնամիք եւ ընդդիմամարտք հրէայք առ մեզ միշտ»: (— Գրուած՝ «Միհիէ» եւ «Մէհիէ»:)

Թղ· 56բ՝ վերջը՝ «Զբուն Ղուրանն մինչեւ ցաստ գրկի, հազիւ մեզ գրելի երէք այսչափ եւս· բայերն նմին նման չտպագրեցինք են եւ ոչ այլ ինչ աւելի»:

ԺԲ· Յաւելուած: Թղ· 57ա նախ կը գրէ՝ «Այս հետեւեալ բանքս եւս յաւելուած կրեալ էին ղուրանին, զոր զոլով ծպրելի բանք համառօտեալ գրեցի առ ի հաճոյս բանասիրացդ»:

ԺԳ· Թղ· 57ա: «Վարդապետութիւն Մահմէդի յոյժ պատուելի եւ ընդունելի մահմետականաց, զոր ամն արաբ գրեաց»: Սկիզբը՝ «Էր պատգամաւոր Աստուծոյ, աղօթք եւ փրկութիւն Աստուծոյ ի վերայ նորա, նըստեալ ի մէջ ընկերաց ի քաղաքին իւրում, որուն անունն էր Յեսրաբ»:

ԺԴ· Թղ· 59բ: «Վասն խոպի չուտելոյն ասէ ի սոյն»: «Պատասխանի եաս Աբդիու ընդ որում վիճէր· Յիսուս Քրիստոս յորժամ աղաչեցին աշակերտքն իւր զի նոցա ծանուցէ գկերպ ատպանին Նոյի...»:

գ · Թղ · 60ա ։ «Վասն պինդ սրսկելոյ լինելոյ ։ Ի նոյն» ։ «Էին երկու հրեշտակք, մեծ անուն Ագաղա եւ մեծաւոմ Մարագա, որք երկնից Աստուծոյ յերկնից յերկիր առաքեցան» ։

դ · Թղ · 61ա ։ «Վասն աւուրն դատաստանին ։ Ի նոյն» ։ «Ահ յաւուրն յայնմիկ հրամայեսցէ Աստուած հրեշտակին մահու պէ պամենոյն արարած չնչաւոր սպանցէ» ։

ե · Թղ · 63բ ։ «Վասն դրախտին ։ Ի նոյն» ։ «Քանզի դրախտ այն երկիր ոսկի չափւոյլիւ եւ կապուտակաւ չարախառնեալ եւ դանդաղապէս որոշեալ ամենայն ապրի պատաբեր ծառոք տնկեալ» ։

զ · Թղ · 64բ ։ «Վասն դժոխոց ։ Ի նոյն» ։ «Դժոխոց երկիր է ծծմբեղէն, ծխալից եւ ձիւթախառն» ։

է · Թղ · 65բ ։ «Վասն որդւոց անհաւատից եւ դատաստանին» ։ «Յաւուրն դատաստանի նկեսցէն առաջի երեսաց Աստուծոյ եւ ասասցէ ցնոսա · ով է Տէր ձեր» ։

ը · Թղ · 66ա ։ «Վասն երկնից» ։ «Առաջինն երկինն ստեղծաւ ի կանանչ ջրոյ, երկրորդն ի պայծառ ջրոյ» ։

թ · Թղ · 66բ ։ «Կերպ բարձօղացն դաթոռն Աստուծոյ» ։ «Գլուխք նոցա ի նեղբոյ աթոռոյն Աստուծոյ» ։

ժ · Թղ · 66բ ։ «Թռչունքն երկնից ի մէջոյ եւ մեր» ։ «Են թռչունք որ ոչ երկին եւ ոչ երկիր հասանին» ։

ժա · Թղ · 66բ ։ «Տեսիլ Մահմէդի» ։ «Ի մէջ ղուբանին ի դլուխն էէ, որ կոչի որդոյն Իսրայէլի պրեայ է՝ իմ Գոհութիւն Աստուծոյ որ վտհանայ զծառայն իւր ի մեռեալ պիշերի . . .» ։

Թղ · 68բ · Վերջ՝ «Ով ընթերցող աե՛ս պիարդ ի բանից իւրոց զմրոնեալ եղեւ անուանեալ մարդարէն եւ դու լեր ճշմարտութեան հետեւող եւ անտուաստ քեզ պէն օգնականութեան եւ վկայութեան եղիցի ընդդէմ նոցա» ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ։ 1 · Թղ · 56 աե՛ս վերն ի կարգին ։

2 · Թղ · 69ա · «Պողոս վարդապետ Ղազանճեանց (Մարտայաքնաց) նախկին առաջնորդ Քէօթահեայի եւ ապա Արդվինի մինչեւ Սիլվեանի նշանակուելը ։ Մեռած է 1835 թ · ։ Այս Ղուբանը դուրս է եկած յիշեալ պատկս եղբօր Գրագարանից ։ Նորա ձեռագրին չատ նման է ։ Ծնած եւ մեռած է Արգանուչ ։ Նուիրում եմ Վենետկի Մխիթարեան վանքին Գրագարանին–Մատենադարանին ։ 12 Յուլիսի 1905 թ · Թուրլուց ։ Մարկոս Մարտայաճեան» ։

576.

ՂՈՒՐԱՆ

Հին Թիւ՝ նոյն ։ — 1843 ։

ԹՈՒՂԹ՝ 142 ։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 14 ։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 16 × 12 ։ — ՏՈՂՔ՝ 35 ։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած ։ — ՆԻՒԹ՝ բարակ ներմակ ոդորկ թուղթ ։ — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ չունի ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած ։ — ԳԻՐ՝ շեղագիր ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր ։ — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ · 134—142 ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1843 ։ — ԳՐԻՉ՝ Հ · Մարկոս Մանասեան, Անտոնեան միաբան ։ — ՆԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ ։ — ՏԵՂԻ՝ Լիբանան կամ Կ · Պոլիս ։ — ՏԵԱՐՔ՝ Անտոնեան Հարք ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ · 2ա ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ետեւի կողմը՝ «Ի Մատենադարանէ Անտոնեան Միաբանութեան, 2/15 Յունուար 1907» ։

Մատեանս է՝ Գիրք օրինաց Հագարացւոց *կամ Իսմայէլացւոց որ կոչի* Ղուրան, *այսինքն* Հաւաքումն պատուիրանաց ։ Թարգմանեցաւ *ի Լատինացւոց բարբառոյ ի լեզու Հայոց աշխատասիրութեամբ յիմաստասէր* Ստեփանոս վարդապետէ Լեհացւոյ ։ *Եւ փոխադրեցաւ ի կրկին օրինակէ բազդատելով ընդ միմեանս աշխատասիրութեամբ Հօր* Վրդանիսի Եւգիւբենեանց *ի Միաբանութենէ Լիբանանեան Հարց միանձանց ի յառաքելութենէն իւրում ի Պարսս ի Ջուղա որ է ի Սվահան, յամի Տեառն* 1843 *Փետրուար* 12 ։

Ուստի ընդօրինակեցաւ եւ այս գաղափար ի ձեռն Հ · Մարկոսի Մանասեան Անտոնեան միաբանի որ է նոյն ընդ Լիբանանեան Հարս» ։

1 · Թղ · 3ա—27ա ։ Նոյն նախորդին (Թիւ 575) հետ, *մինչ ան թերի կը մնայ այս կը չարունակուի՝* Թղ · 124ա · «Աղօթրա որ է սուրա գլ · ճիղ ունի բանս ա Յանուն Տեառն գթածի եւ ողորմածի ։ Զքեզ սրբելով պՏէրն ամենայն ազանց, գթագաւորն համայնից, գվաստուած բոլորից, անդադար եւ խոնարհ սրտիւ ալաչեա գի գքեզ ի սատանէ որ ընդ սիրտս մարդկային անցանէ եւ ի

սատանայական եւ ի խորամանկ մարդկանէ պահեսցէ եւ փրկեսցէ»: Վերջ:

2· Թղ· 124ա: *Վերսաին կը կրկնուի ճակատը:*

3· Թղ· 124բ: *Կը սկսի Պատառոյ Ղուբանին: «Վարդապետութիւն Մահմէտի յայժ*

պատուելի եւ ընդունելի Մահմետականաց պոր առատ ոմն դրեաց»: Ամբողջը նոյն 575ի Յաւելուածին հետ:

4· Թղ· 133ա *դրուած է յանկը:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ: *Տես վերը (խորագիրը՝ պիտղոսը: Նոյնը կրկնուած եւ Թղ· 124ա:*

577.

ՏԱՂՍՐԱՆ

Հին թիւ նոյն Cod. Arm. = 1741

ԹՈՒՂԹ՝ 131: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 9: — ՏՈՂ՝ 25: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ հաստ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կողերուն վրայ կաշի, կռնակը՝ լաթ, ներսգուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ բաւական լաւ, բիչ մը վնասուած, կը պակսին թղթեր եւ պատկեր մը· Թղ· 51 նկարին կէսը պատռած: — ԳԻՐ՝ ճօտրագիր բանի մը գրչածպարէ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սկզբնատառեր բնտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆԴ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԴ՝ Թղ· 5ա, շատ միջակ բան մը, Թղ· 15ա եւ 82ա պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ շատ եւ գրչի պարզ շարժուածքներ: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 4բ· Աւետումն Ս· Կուսի, Գաբրիէլ ձեռքին մէջ ծաղիկ մը կ'երեւայ Մարիամի, որ առջեւը գիրք մը ունի, բազմագոյն, պարզ: — Թղ· 51ա· Ս· Ստեփաննոս նախավկայ: — Թղ· 51բ· Յովհաննէս Մկրտիչ· վրչիճի տկար գործեր, ինչպիսի եւ Թղ· 4ա, Թղ· 5ա եւ Թղ· 15ա եւ 82ա նկարները: — ԺԱՄԱՆԱԿ 1741—2: — ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ դպիր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ Հաշքարխան: — ՏԷՐ՝ Ոսկեան գերդաստան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2բ, 81բ, 90ա, 125բ, 126բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաքեցւոյ ձեռագիրս ի Հ· Մատթէոս Վ·Է· Հաճեան ի Խոտորջրոյ վերին խանդաւառէ ի տանէ Տէր Անտոն Քահ·ի, հայր ներա Ոսկան Քեհայ, որդի ներա Տէր Սերովբէ: Պարգեւ է աս Պօղոս Ոսկանեանի (ճիշդը Ոսկեան) Թոռն տէր Անտոնի (որդի Մելքոնի) Միջնաքաղ, 20 Հոկտ· 1907: Հմմտ· Ակինեան Հ· Ն·՝ Զաքարիա եպ· Գնունեաց եւ իւր տաղերը, Վիեննա 1910, էջ 24):

Մատեանս է՝ Տաղարան· *կամ Գիրք, որ կոչի* Տաղ եւ Գանձարան:

1· (ա·) Թղ· 1ա: «*Տաղ սուրբ Աստուածածնի· Սրբուհի Մարիամ կոյս անապական· Քեզ երանեն ազգ եւ ազինք ամենայն*»: *Առաջին տնտղրերը կը կապեն «Սարգիս»:* (*Թերի*): — (բ·) 1բ· «*Տաղ սուրբ Աստուածածնի*»· *Յարմատուչէն տաճար· Բանին խորան կազմեալ:* (*Թերի*): — (դ) Թղ· 2ա: «*Տաղ սուրբ Աստուածածնի· Աստուածածնի սուրբ կոյս դու ես յանկալի քեզ աւետեաց հրեշտակ*»: — (դ) Թղ· 3ա· «*Տաղ սուրբ Աստուածածնի· Ա՛ւ քեզ դոչեմք արտասվելով*»: — (ե·) Թղ· 3բ· «*Կայր մայրն անճառ· Կայր մայրն Տեառն յոյժ ցաւագին· Արտասվալից մերձ առ խաչին եւ յորմէ կախեալ իւր որդին*»: — *Առնը օտար գրչէ մը գրուած են· բուն տաղարանը կը սկսի՝*

Թղ· 4ա: «*Գիրք, որ կոչի Տաղ եւ Գանձարան· ի Հայրապետութեան սրբոյն Էջմիածնայ Տեառն Ղազարու ամենայն Հայոց սրբազան կաթուղիկոսի, յամի Տեառն 1740· իսկ (ի) թիւին Հայոց ՌՃՁԹ· Մայիսի ժդ: Գրեցաւ ի յերկիրն Ուռուսաց ի Հաշքարխան քաղաքի*»:

«Որակ գիրքըս այս տաղարանի,
Սորա գրեալ Մկրտիչ դպրի·
Կահին նատեալ մեծ հայրապետի·
Անուամբ ձայնեալ Ղազարոս կոչի·
Նոյր ընկալեալ սուրբ էջմիածնի·
Իր խոկապէս կաթուղիկոսի·
Ի Հայաստան վեհ պատրիարգի·
Արարատեան երկրին յոյժ մեծի·
ՅԸՁԱՃ թուի հայկազեան սեռի·
Սեռ Մայիսի, ութ եւ վեց կոչի»:

2· Թղ· 5ա· (ա·): «*Տաղ Աւետեաց· Աւետիս քեզ Մալիամ, դոր Գաբրիէլ քեզ սկզբնաւորաց· աւետիս*»: *Այբբենական կարգաւ յառաջ կ'երթայ· Մ· գրէն վերջ չկայ: Գրեթէ ամէն տաղէ կամ գանձէ վերջ չարականի մաս մը, աւուր պատշաճի կամ նիւթին յարմար:* Թղ· 6ա· (բ·): «*Տաղ Աւետեաց· Անեղին տաճար· բանին բարերար, գերապոյն դովեալ տիրամայրը*»: Թղ· 6բ· (դ·): «*Տաղ աստուածայայտութեան· Այսօր տօն է Ծննդեան աւետիս· Տեառն մերոյ եւ յայտնութեան աւետիս*»: Թղ· 7բ· (դ·) «*Տաղ Ծննդեան· Ծաղիկ պայծառ ծովային եւ մարգարիտ մեծագին*»: Թղ· 8ա· (ե·): «*Տաղ*

Ծննդեան Քրիստոսի· Հրճուխմբ այսօր մեք հոգիպէս, ասենիս մաքուր սուրբ կուսականն»: Թղ· 9ա· (գ·): «Տաղ Ծննդեան· Տունկ անմահութեան բողբոջեցար սուրբ կոյս Ծադկաբար»: — Տնեբը կը կապեն՝ «Առաքեալս»: Թղ· 9բ· (է): «Տաղ Ծննդեան՝ Կոյր կոյն ի յոյսին, երկար ապօքի կամէր ծրնանիլ»: (Կենկապ): Թղ· 10ա· (ը·): «Տաղ Ծննդեան՝ Մայր Աստուծոյ Մարիամ դուստր Դաւթի թագադրմ»: Թղ· 10բ· (Թ·) կը պակսի: (Ժ·). «Տաղ Ծննդեան՝ Մայրն երկնանման՝ իջեւանեալ նստի»: Թղ· 11ա· (ժա·): «Տաղ եւ ալէլուայք Ծննդեան՝ Բանն Աստուծոյ առաքեալ աւետիս եւ բնակեալ»···:

3· Թղ· 12ա· (ժբ·): «Տաղ Ջրօրհնեաց· «Ով զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ: Թղ· 12ա· (ժգ·): «Տաղ Ջրօրհնեաց՝ Այսօր ճայն հայրական յերկինից իջեալ հաջոյ(ա)կան: Թղ· 12բ· (ժգ·): «Տաղ Տեառն ընդ առաջին՝ Այսօր ցնծա երուսաղէմ եւ պանարճացեալ պայծառանայ: Թղ· 13ա· (ժե·): «Տաղ Տեառն ընդ առաջին՝ Քրիստոս փառաց թագաւորն այսօր եկեալ ցնծայուք»:

4· Թղ· 14ա· (ժզ·): «Տաղ Ծադկապարկի՝ Այսօր ցնծան արարածք խրախճանական օրհնո՛ւթեամբ: Թղ· 14ա· (ժէ·): «Տաղ Ջրօրհնեաց՝ Ընկերնապարկ պսիկ առեղծոյն գայր հասանէր ի Յարդանան:

5· Թղ· 15ա· (ժը·): «Տաղ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Դասքրն հրէական էին պահապան սուրբ գերեզմանին, ուր եդաւ մարմինն աննման: Թղ· 15բ· (ժթ·): «Տաղ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ այսօր ի նոր գերեզմանէն»: Թղ· 16ա· (ի·): «Տաղ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Կանայքն արտասուօք լային զրարձօղն արտասուաց: Երկուքն ի մխաին կը կապեն «Ներսէսի ե կաթողիկոս»: Թղ· 16բ· (ի՚ա·): «Տաղ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Կանանցըն կանխեալ եկին գերեզմանն: «Կոստանդ»: Թղ· 17ա· (իբ·): «Տաղ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Եկեալ Մարիամ Մագդաղենացին այն առաւօտին միանշանութեին»: Թղ· 17բ· (իգ·): «Տաղ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Գոչէր հրեշտակն առ վիմին վասն յարութեան Յիսուսին: «Գրիգոր»: Թղ· 18ա· (իդ·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Յայնժամ սիրով սիրական լրցեալ կանանց խնդութեամբ»: — Թղ· 18ա· (իե·) «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Յարեաւ յաւուր երրորդին, գոչէր հրեշտակն ի վիմին»: — Թղ· 18բ· (իզ·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Յարուցեալ յերրորդ աւուր առաւօտուն ձայնեալ հրեշտակն»: — Թղ· 19ա· (իէ·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Ով քաղցրաձայնեալ քաղցրահոսէր երգով, ով քաղցր քաղաք պիշերապահ գուարթուն»: — Թղ· 20ա· «Տաղ յառացեալ ի Պողոս վարդապետ(ի), ի վերայ արդոյ յարութեան ասենի Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· Ի յարութեան պայծառ առնիս, ուրախ լերուք դուք ի հոգիս: «Ի Պողոս վարդապետէ է»: — Թղ· 21ա· «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի· Քրիստոս արքայն կենդանին, յաւուր մեծի ուրբաթին»: — Թղ· 21բ· «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ «Յարեաւ Աստուած մթածին, այն որ ծոյոյ Հօր վերին»: — Թղ· 22ա· (իը·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Գիտոյ պատ զարմանալի, թաղ ոսկէհուր եւ հրաշալի»: «Գալուստի է»: — Թղ· 22բ· (իթ·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Միաշաբաթի օր հանդստեան, կանայքն եկին ի գերեզման»: — Թղ· 23բ· (լ·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Մարիամ Մագդաղինացին վարէր ի մէջ պարտիզին»: «Մովսես»: — Թղ· 24ա· (լա·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Կայնեալ իւղաբեր կանայքն ի մխաին»: «Կայծակ»: — Թղ· 24բ· (լբ·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի· Գոհութիւն փառք Տեառն աբարչին եւ ցնծութիւն մեզ պարգեւի»: «Գալուստ»: — Թղ· 25ա· (լգ·): «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Ի չաբաթաշխերին, կանայք յիրար ժողովին»: —

6· Թղ· 26ա· (լգ·): «Տաղ նոր Կիրակի՝ Այսօր նոր արեւ հարեալ, ի նորահրաշ արեգակնէ»:

7· Թղ· 26բ· (լե·): «Տաղ Համբարձման Յիսուսի Քրիստոսի· Այսօր անպրանիկ Հօր մխածին որդին»:

8· Թղ· 27ա· (լգ·): «Տաղ Հոգւոյ պատաեան՝ Ներհիւսեսցուք զքաղցր եղանակ վայելչահիւս երից անձանց»: — Թղ· 27բ· (լէ·): «Տաղ Հոգւոյ պատաեան՝ Այսօր սուրբ Հոգին եկեալ պաշխարհս»: —

9· Թղ· 28ա· (լը·): «Տաղ Վարդավառին՝ Այսօր ցնծայ լեառն Թափօր եւ գուարճանայ»:

10· Թղ· 29ա· (լթ·): «Տաղ Վերափոխման՝ Այսօր Գաբրիէլ հրեշտակապետն եկեալ»: — Թղ· 29բ· (խ·): «Տաղ Վերափոխման՝ Զարմանալի վերնոյ սուրբ կոյս աննման դերապանծ տիրուհի»: — Թղ· 30ա· (խա·): «Տաղ Ս· Աստուածածնին՝ Ընկին ծառին նման ես, պատուդ դու քաղցրահամ ես»: — Թղ· 30բ· (խբ·): «Տաղ Ս· Աս-

տուածածին՝ Առաջնաճաշակ պըտղոյն մա-հուան առաջին մարդոյն»: — Թղ· 31բ· (խղ·): «Տաղ Ս· Աստուածածին· Եղեալ հարան անմահին երկնաւոր արքային»: «երգ ի Մովսիսես»: Թղ· 32ա· (խղ·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Գեղեցեալ գովէն ղքեզ զե-ղեցկացէն տաճար ես»: «Գալուստի»: — Թղ· 33ա· (խե·): «Տաղ սուրբ Աստուածա-ծին, Իսկուհի Աստուածածին կոյս, ամբիծ կոյս, սրբուհի մայր տիրածին»: — Թղ· 33բ· (խզ·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Արեւ լուսաւու, բաժակ կենսաւու»: — Թղ· 34ա· (խէ)· «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Կոյս անարատ մաքուր տաճար բնակողին· Մայր եւ ծնօղ համայնպամայն ստեղծօղին»: «կարապետի»: — Թղ· 35ա· (խը·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Ծառ կենայ ծայրիկ անթառամելի, լուսեղէն խորան տաճար գո-վելի»: — Թղ· 35բ· (խթ·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին, Կոյս անարատ Աստուածա-ծին, մեղօք անկեալ եմ խաւարի»: «Կայ-ծակ»: Թղ· 36ա· (ծ·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Անճառին խորան, Բանին բնակարան»: — Թղ· 36բ· (ծա·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Արեւ լուսաւու տա-ճար Աստուծոյ, բանին բարունակ: — Թղ· 37բ· (ծբ·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ, մայր Աստուծոյ հաւատամ»: — Թղ· 38ա·)ծգ·): «Տաղ սուրբ Աստուածածին՝ Ամէնօրհնեալ սրբ-բուհի, դուստր Դաւթի արքայի»:

11· Թղ· 39բ· (ծդ·): «Տաղ խաչելու-թեան Քրիստոսի՝ Աստուածածին կոյսն Մարիամ կայր առ խաչին իւրոյ Միածնին»: — Թղ· 41ա· (ծե·): «Տաղ Գիւտ սուրբ Խա-չին՝ Այսօր եղեւ պալ դչխոյին, մօր ար-քային, ինքնակալին»: — Թղ· 42ա· (ծզ·): «Տաղ Վերացման Խաչին՝ Ես զառիւծուն ա-սեմ, որ գոչէր ի քառաթեւին»: — Թղ· 43ա· (ծէ·): «Տաղ սուրբ Խաչին՝ Ծառաւե-ցաւ Տէրն ի խաչին որպէս դմարդ»: — Թղ· 43բ· (ծը·): «Տաղ Վարագոյ սուրբ Խաչին՝ Վայելչագեղ փառօք զուարճանայ աստուա-ծահրաշ լեառն Վարագայ»: «Վարագայ խա-չին»: — Թղ· 44ա· (ծթ·): «Տաղ Երեման սուրբ Խաչին՝ Խաչն ի նախնումն երեւեցաւ ծագկեալ ի դրախտին»:*

12· Թղ· 44բ· (կ·): «Տաղ Յօհաննու Մկրտչի՝ Յոհաննէս մեծ մարգարէ, եր-կրպագօղ յարդանդէ»: — Թղ· 45բ· (կա·): «Տաղ սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրա-պետին, Անճառ միածին, հօրն երկնաւո-րին»: — «Առաքել վարդապետի է»: Թղ· 47ա· (կբ·): «Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսա-ւորչին հայրն մեր Հայոց ազգի՝ ի յելս ա-րեւու արեւ, ի յելս արեւու արեւ ծագեցաւ *մեզ յարեւմտից»: — Թղ· 47բ· (կգ·): «Տաղ սրբոյն Մինասայ՝ Տէր բարերար Հօր Միա-ծին, Յիսուս Քրիստոս որդի կուսին»: — Թղ· 48բ· (կդ·): «Տաղ սրբոյն Սարգսի՝ Վրկայից հանդիսից հրաշալի նեղութեանց»: — Թղ· 49բ· (կե·): «Տաղ սրբոյն Մինասայ զօրավարին՝ Կորովաբան եւ քաջագրաճայն սուրբդ Մինաս ասղանօր եկեալ եմք քեզ, լեր մեզ մխիթարդ արագահաս «Կայծակ»: — Թղ· 50ա· (կզ·): «Տաղ սրբոյն Յակոբայ եւ Յոհաննու որդոյն Որոտման՝ Սուրբ Յակոբ Առաքեալն»: Թղ· 52ա· (կէ·): «Տաղ սուրբ Կարապետին՝ Գլուխ վարդապետ հմար-տութեան սուրբ Յովհաննէս»: «Գալուստի»: Թղ· 52բ· (կը·): «Տաղ սրբոյն Ստեփաննոսի նախատառկաւագին՝ Գերագոյն յերկնից հիացան, յայտնեցաւ սուրբ Նախավկայն»: «Գալուստի»: Թղ· 53ա· (կթ·): «Տաղ սուրբ-բոյն Ստեփաննոսի՝ Մխիթար վարդապետի ասացեալ՝ Ամենից քարող, ով սուրբ մար-տիրոս»: Թղ· 53բ· (հ·): «Տաղ եւ գովեստ ի վերայ սրբոյ Առաքելոյն՝ Պետրոսի Պօղոսի՝ Ի Հօրէն լուսոյ զօրացեալք, յՈրդւոյ նո-րին էք ձեռնադրեալք»: Թղ· 55ա· (հա·): «Տաղ սրբոյ Առաքելոյ՝ Յնծան տիեզերք խնդութեամբ եւ հրճուին երկինք գովու-թեամբ»: — Թղ· 55բ· (հբ·): «Տաղ սրբոյ Առաքելոյ՝ Պաղատանօք Աստուածածնին ա-նապական միշտ կուսին»: — Թղ· 56ա· (հգ·): «Տաղ սրբոյ Մարգարէից՝ Հայց-մամբ մաքուր յորովայնին Երեմիայ մար-գարէին»: — Թղ· 57ա· (հդ·): «Տաղ Հայ-րապետաց՝ Հայրապետաց հանուրց ազգին, վարդապետաց ուղիղ բանին»: — Թղ· 57բ· (հե·): «Տաղ Հայրապետաց՝ Քաջ հովիւք զուարթունք ընտրեցեալք եւ մշակք Փրկչին»: — Թղ· 58ա· (հզ·): «Տաղ սրբոյ Մարաբ-բոսայ՝ Անմահ արքայի նահատակայ բախտ եւ պսակըդ դինուորաց»: — Թղ· 58բ· (հէ·): «Տաղ ճգնաւորաց՝ Ճրագնաւորաց՝ Հետեւողաց կենաց ճայնին»: — Թղ· 59ա· (հը·): «Տաղ սրբոյ Հռիփսի-մեանց կուսանաց՝ Երջանիկ հոգիահրաչ կոյսդ մաքուր սուրբ Հռիփսիմէ»: — Թղ· 60բ· (հթ·): «Տաղ սրբոյ՝ կուսանաց՝ Կոյս-քըն մաքուր թագիւ պըճնին, որք փեսայիդ սպասեցին»: — Թղ· 61ա· (ճ·): «Տաղ Յա-կոբ քահանային ստանաւոր ասացեալ սուրբ եւ աստուածակոխ մայրաքաղաքն Երուսա-ղէմ· ՅԱստուծոյ չինեալ քաղաք պատուա-կան, յանկալի գուարթնոց եւ որպէս մարդ-կան»: «Յակոբ Քահանայի ասացեալ է»:*

13· Թղ· 62բ· (ճա·): «Տաղ Պատա-րագի հաղորդութեանն՝ Գահուիճնս մա-տուցանեմք, երկրպաբաձեալ սաղմոսեմք»: «Գալուստի»: — Թղ· 63ա· (ճբ·): «Տաղ

զպատեհանն որդւոյն Աստուծոյ՝ ի դատաստան կամ սուրբ պատարագոյ՝ Գահոյդ վայելել երեւին այս հանդէս, անարուեստ դարմանաքանչելապէս»։ «Գալուստի է»։ Թղ· 64ա· (ձղ·)։ «Տաղ վիրաւորեալ հոգւոյ՝ Գաղտնի նեւտից հարայ ով բժշկարան· Այ քեզ դիմեալ վարիմք կոյս անապական»։ «Գալուստ»։ Թղ· 64բ· (ձղ·)։ «Տաղ խոստովանութեան՝ Գոռամ գոչէմ ի յոյս աւետեան, վասն մեզայ իմ զպրութեան»։ «Գալուստ»։ — Թղ· 65ա· (ձե·)։ «Տաղ ղրկիմանն՝ Այ ոտս անկեալ կենարարիդ, անձկանօք աղաչեմ»։ — Թղ· 66ա· (ձզ·)։ «Տաղ աւակ բ·չարթի վասն Ադամայ՝ Ադամայ աւեղծօղն եկեալ իւր պատկերն եառնս»։ — Թղ· 66բ· (ձէ·)։ «Տաղ հոգեւոր՝ Ես եմ կորուսեալ ոչխար ի սուրբ քո հօտէն»։ — Թղ· 67ա· (ձը·)։ «Տաղ եկեղեցւոյ Մարտիրոս վարդապետէ ասացեալ՝ Կաթեա սուրբ կաթուղիկէ եկեղեցի եւ պարէ»։ — Թղ· 68բ· (ձԹ·)։ «Տաղ անառակ որդւոյն՝ Ի միոս եկեալ երբեմն երբեմն արթնապէս, յիշեմ զանցեալ անհուն մեղանս իմ պէսպէս»։ — Թղ· 69ա· (ղ·)։ «Տաղ նաւակոծի՝ Վիրաւորեցայ մեղօք, վարեցայ գերի»։ — Թղ· 70ա· (ղա·)։ «Տաղ աղուհացի եւ պաքի՝ Վայ իմ մեղուցեալ յանձինս, որ բարկացուցի»։ — Թղ· 70բ· (ղբ·)։ «Տաղ խաչելութեանն եւ չարթայպահոց՝ Յիսուս որդի իմ Միածին, որ բեւեռեալ գաս ի խաչին»։

14· *Թղ· 71բ· (ղդ·)։ «Տաղ ննջեցելոց· Ով քահանայք եւ վարդապետք աստուածբան եւ ժողովուրդք»։ Թղ· 73բ· (ղդ·)։ «Տաղ կամ դանձ ննջեցելոց՝ Ղարիպին կեանքն է լալի ողբերգական։ — Թղ· 75ա· (ղե·)։ «Տաղ դանձ ոռնալուսային՝ Այս խորհուրդ լրցաւ, անդ դուշակեցաւ»։ — Թղ· 75բ· (ղղ·)։ «Տաղ դանձ ոռնալուսային՝ Սիրտ իմ սառանի, սարսափ դիս ունի։ — Թղ· 76ա· (ղէ·)։ «Տաղ դանձ ոռնալուսային՝ Ողբ որ վիպադին, ուռել ղային մարմին»։ — Թղ· 76ա· (ղը·)։ «Տաղ դանձ ոռնալուսային՝ Թէ մեղք մարմնային, ծանր լսա չորեսին»։ — Թղ· 76բ· (ղԹ·)։ «Տաղ դանձ ոռնալուսային՝ Քրօրէ մարմնային, քնարդ երկնային»։*

15· *77ա· (ճ·)։ «Տաղ Յոհաննու Ոսկեբերանի՝ Ի հանդէս քոյ մեծ ոռնի, ցնծամք հոգւով հրճուալի»։ «Ի Ատամ իրիցուիճ»։ Թղ· 78ա· (ճա·)։ «Տաղ սրբոյն Անտոնի՝ Անճամբք խոնարհմամբ ի ճգնութիւնս քոյս ով սուրբ հայր Անտոն»։ Թղ· 79ա· (ճբ·)։ «Տաղ սրբոց Վարդանանց՝ Սուրբ վարդան ղօրավարըն Հայոց, մեծարեալ յարքայէն Հոռոմոց»։ — Թղ· 79բ· (ճղ·)։ — «Տաղ Իգնատիոսի հայրապետին, ի սուրբ սեր-*

մանց Աստուածոյ, հետեւող նոցին հետոց»։ — Թղ· 80բ· (ճգ·)։ «Տաղ մանկանց Բեթղէհէմի՝ Աբթունք զուարթունք, բանին բանաւոր ծիծռունք»։ — Թղ· 81ա· (ճէ·)։ «Գանձ Աստուածոյ՝ Ոմանք չարչարեալք եւ պարիւնահեղեալ պսակաւորեալ։

16· *Թղ· 82ա· (ճզ·)։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի· Այսօր աւետիս համայնի, համառաշած աշխարհի»։ — Թղ· 82բ· (ճէ·)։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի· Գային ողբալով աղաղակելով։ «Գալուստ»։ — Թղ· 83ա· (ճը·)։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի· եւ մեղեդի Բաւեքի մեծի՝ կայր ննջէր ի գերին»։ «Կայծակէ»։ — Թղ· 83բ· (ճԹ·)։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Հաւիկ մի պայողբային առ գերեզմանն անմահին»։ «Ներսէս»։ — Թղ· 83է· (ճժ·)։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Հաւիկ մի պայծառ տեսայ աննըմանս, ի յոյն քառաթեւին»։ — Թղ· 84բ· (ճժա·)։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի· Ի գերեզմանէն զմարմինն ով պարտիզպան եթէ դու բարձեր»։ — Թղ· 85ա· (ճժբ·)։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի եւ համբարձման Յիսուսի՝ Նորն Ադամ հնոյն Ադամայ որդեծայս։ «Ներսէսէ զայս բան»։*

17· *Թղ· 86ա· (ճժդ·)։ «Տաղ Օհան Ոսկէբերանին՝ Գլխաբաց եւ քեզ վարիմ, եւ ոտս քո անկեալ սփոիմ»։ «Գալուստ»։ — Թղ· 86բ· (ճժզ·)։ «Տաղ Սրբոյն Սարգսի՝ Գոյա զամար նահատակք անեղէն···» «Գալուստ»։ Թղ· 87ա· (ճժե·)։ «Տաղ Սրբոյն Սարգսի զօրավարին՝ Երջանիկ մեծ զօրական, եւ Քրիստոսի յաղթօղ վկային»։ Թղ· 87բ· (ճեզ·)։ «Տաղ Ս· Աստուածածնայ՝ Ուրախ լեր սուրբ կոյս, բերկրեա յայսմ ժամուս»։ «Որսակնի է սայ»։ Թղ· 88ա· (ճժէ·)։ Տաղ Անուն լուսաւորեալ սուրբ կոյս երանեալ՝ Ով տիրուհի սուրբ կոյս»։ «Ոսկանի է սայ»։ Թղ· 89ա· (հկ·)։ 67 (sic)։ «Տաղ Սուրբ Ոսկեանց՝ Սուրբ Ոսկի քահանայդ նահատակ սքանծալի։ Թղ· 90ա· (ճժբ·)։ «Տաղ եւ դանձ սրբոց Ոսկեանց քահանայ(յ)· Ոսոխկան եղեալ, ի Հայս առաքեալ· Թաղթէոս կոչեցեալ»։ «Ոսկանի է բանս»։ Թղ· 90բ· (ճժԹ··)։ «Տաղ Կայծակ վարդապետի ասացեալ ի վերայ մխոյն սուրբին՝ Գթած եւ մարդասէր մեղա՛, դոհանամ Տէր եւ ողորմեայ»։ «Գալուստ»։*

18· *90բ· (ճի·)։ «Գանձ մեռելոց որ փողի առ Աստուած՝ Այսօր առաքի հրեշտակ արարչի»։*

19· *91ա· (ճիա·)։ «Տաղ դանդատ խոստովանութեան՝ Քեզ ասեմ զարիսպ կարիճ, խիլքդ ժողովէ»։ — Թղ· 91բ· (ճիբ·)։ «Տաղ*

ասացեալ Գալուստ· Այ իմ եղբայր եւ սիրելի բարեկամ, զանգատ ունեմ սուտ աչխարհէս»: Թղ· 92բ· (ճիզ·): «Տաղ պատարագայ՝ Գալարի ոգի իմ, նուագի երկընչի» «Գալուստ»: — Թղ· 92բ· (ճիզ·): «Տաղ Գ լեղուէ պատարագաց՝ Գովելով երգեմք ալէլուիայ, սանթա մարիա, աւէ մարիայ կաթիւէ»: «Գալուստ»: —

20· (Զանազանք)· Թղ· 93ա· (ճիե·): *«Տաղ Ծրննդեան Քրիստոսի՝ Կայծակնամարքուրն Յեսայի ասէ· ահա կոյս յղասցի»: «Կայծակ»: Թղ· 94ա· (ճիզ·): «Տաղ Ճաչի՝ Կամաւ իջեալ Աստուածըն Բան· զոր մարդարէքն խոսեցան»: «Կայծակ»: Թղ· 94բ· (ճիէ·): «Տաղ Ճաչի՝ Գողգոթայ եկեալ կանգնեալ, կատուցեալ արքայն բազմեցեալ»: «Գոլուստ վարդապետ»: — Թղ· 95բ· (ճիը·): «Տաղ Պետրոսի եւ Պողոսի՝ Գլուխ առաքեալ մեծ Պետրոս եւ Պողոս ընտրեալ»: Սկզբնատառք: «Գալուստ»: — Թղ· 96ա· (ճիթ·): «Տաղ սրբոյ Մինասայ զօ(րավարի)՝ Գլուխ զինաւոր նախամարտիկ վկայ, Յիսուսի Թագաւորին ծառայ»: «Գալուստի ե»: — Թղ· 96բ· (ճլ·): «Տաղ Աստուածածնայ՝ Աստուածածին տաճար խորան, լուսաւորեայ կոյս Մարիամ»: Թղ· 98ա· (ճլա·): «Տաղ Հրեշտակապետաց՝ Գերապրականք զեր աստիճանք արարչին բսպատաւորեալք, պետք պարունակք անկին»: «Գալուստ»: — Թղ· 98բ· (ճլբ·): Տաղ՝ «Գառն Աստուծոյ զենեալ սիսի, Հօր հաչտութիւնն պատարագի»: «Գալուստի»: — Թղ· 99ա· (ճլգ·): «Տաղ երկրորդ Յարկադարձի՝ Ոսկէհուռ եղեալ, խարհուրդ աւանդեալ»: Վերէն ու վարէն տները կը կապեն «Ոսկանի է իճակոն»: — Թղ· 100ա· (ճլդ·): «Տաղ եւ երգ Մխիթար վարդապետի ասացեալ ի վերայ սրբոյն Անտոնիէ· Ըզքեզ սուրբ հայր Անտոնիէ, բազմամ դոմիլ ի սերա սրտէ»: — Թղ· 101ա· (ճլե·): «Տաղ ասացեալ Հայոց սրբոցն կաթողիկոսն ի Ղազար(է) ի վերայ սուրբ էջմիածնայ՝ ի տան Հայոց կատուցելուս զարմանամ» կրկ· «ի Ղազարդ»: — Թղ· 102ա· (ճլէ·): «Տաղ ասացեալ ի Ղազարէ ի վերայ սրբոյ էջմիածնէ՝ Իջման միածնի Աստուծոյ Բանին ի վաղարչապատ սրբոյ քաղաքին»: «Ի Ղազարե է»: — Թղ· 103ա· (ճլէ·): «Տաղ ասացեալ Աւետիք վարդապետէ ի վերայ սրբոյն էջմիածնի մերոյ՝ Անճառելի Հօր Միածին, փառք լուսոյն աստուածային»: «Աւետիքե»: — Թղ· 104ա· (ճլգ·): «Տաղ Քանանացուն՝ Ի հետս քո սուր բնթանայր ակր Յիսուս, Տէր Յիսուս»: «Ի Ոսկանէ — Էնակոնի: — Թղ· 105ա· (ճլէ·): «Տաղ սուրբ Ճաչին «Ով քառաթեւեան դերապանծ իշխան»: «Ոսկանի է»: — Թղ· 105բ· (ճլը·): «Տաղ Աւազ Դ չարթի վասն օծմանըն Յիսուսի՝ Յիսուս փրկիչ կենարար որ մարդ լինել հաճեցար»: — Թղ· 106ա· (ճլթ·): «Տաղ Դաւթի մարգարէին՝ Ուշ երանեալ յաղթօղ գառաւ, Դաւիթ արքայն յոյժ զօրացաւ»: «Ոսկանի է քանս»: — Թղ· 107ա· (ճխը·): (որ պիտի ըլլայ ըստ ցանկին՝ «Տաղ վասն կորնչելոյ Հրէից աղին՝ Աւուրս պարնան ժամանակի»: — «Տաղ» մը (սկիզբէն պակաս կը չարունակուի)՝ Աւաքեաց ծառայն առաջին, զան հարեալ զնա ապտակեցին»: Մխիթարեան կը կապեն «Ոսկանի է քան»: — Թղ· 107բ· (ճխթ·): «Տաղ՝ Սէրդ սիրով խոնարհեցար, վասն մերոյ դու խաչեցար»: «Սիմոնիխ»: — Թղ· 107բ· (ճծ·): «Տաղ եւ երգ զօրավարքեան եւ զրուատական ի դիմաց սրբուհւոյ կուսին Մարիամու առ մանկացեալ Աստուած որդին իւր եւ Մխիթար վարդապետի ասացեալ՝ Ննջեա՛ որդեակ, քաղցր եւ անուշ, հանդիր քնով եւ առ քեզ ուժ, օր օր օր···»: — Թղ· 109ա· (ճճա·): «Տաղ ի գովեստ սուրբ լոյս զերեզմանին Քրիստոսի՝ Ի հրեշտակաց վերնոց սուրբ լոյս զերեզման, հրաշափէս պահպանեալ ւերզօք փառաւեալ»: «Ի Պօղոս վարդապետէ է»: — Թղ· 110ա· (ճճբ·): «Տաղ ասացեալ ի վերայ սրբուհոյն Սողոմէի կուսին՝ Թէ հարցանեա զայս Սողոմէն մէկ անդրման խաթուն մի է»: — Թղ· 111ա· (ճճգ·): Տաղ մը սկիզբը պակաս (ցանկէն կը լեցուի Տաղ չարչարանացն Քրիստոսի՝ Ի սուրբ երկիրն աւետեաց», կը չարունակուի Արտաբուեանն աղբիւր, զատապարտեալ կամաւ իւր»: Սկզբնատառք ամէն սկսեալ «(վ) արդապետէ է»: — Թղ· 111բ· (ճճդ·): «Երգս չարաղրեալ յամենիմէ անուանաղիծ տանց դրդչական բանիւք ի վերայ չարչարանացն Յիսուսի Քրիստոսի՝ Իմ դարձեալ վասն յանցանացս մատնեցար, ակր իմ մատնեցար»: «Ի Պօղոս վարդապետէ է»: — Թղ· 112բ· (ճճե·): «Տաղ ասացեալ անուանաղիծ տանց ի վերայ սրբոյ խաչին Քրիստոսի «Կենատուն բնաւից ի քէն բարձրացեալ, կեանքն ապրի մարդկան ի քէն բեւեռեալ»: «Կոմիտասի է»: — Թղ· 113ա· «ճճզ·): «Տաղ ասացեալ Կոմիտաս(ի)ն· ի վերայ յաղագս մեծի Ուրբաթուն ի ժամ խաչելութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ Կոյսն յոյժ զամ լուալու զմբռնելն որդւոյն, ցրնորկեալ խելքն, թափկացաւ խակոն»: «Կոմիտասի է քանս ասացեալ»: — Թղ· 115բ· (ճճէ·): «Տաղ ի վերայ Վարագայ խաչին· Վարսք ասեմ զրպգամլին, գհրեշտակաց փափաքելին»: Վերջը՝

Զմիածինն կուսածին,
Աղաչեցէք վասն իմ անձին,
Քաւիչ լինել իւր ծառային,

Անհամ արբոյն ամէն երկնային,
Բամիոյ առնգծօղն ամէնին,
Աւրժան առնէ իւր հանդրուանին,
Յուսացելոցս որ ի նա պիտին
Ի յօր ահեղ հրապարակին ։

Թղ · 117ա · (ճծբ ·) ։ «*Տաղ Յոհաննու Մկրտչին առացեալ ի երեմեայէ՝ Ով դու մարգարէ մեծ, ի Բարձելոյն բնաբեալ յարգանոի*» ։ *Վերջը՝ ի Համս բարեաց Թագեցար, ի Մայիսկ կոյսին յարգեցար, ի Կենարիոյ յայտնեցար, Մչու սուրթան առաքը կարապետ ։ Ես նուաստս երեմիպ, առաքը գերեզմանտ քոյ ուխտի եկայ, ամենից չնորհատու տեսայ···*» ։ — *Թղ · 118ա · (ճծթ ·)* ։ «*Տաղ Գրիգոր վարդապետէ առացեալ ի վերայ առաքն Առաւաձածնին՝ «Գերի եկ ես ի չնամեաց, յունայն եւ դատարկ ի բարեաց*» ։ «Գրիգորէ» ։ — *Թղ · 118բ · (ճծկ ·)* ։ «*Տաղ Գրիգոր վարդապետի որ է Երուսաղէմէ առացեալ ի վաղճան աշխարհի վերայ՝ Գուն պարծեա ա՛ւ դու Գրիստոս պրարիս պարծել տե՛ս ո՛րպէս···*» ։ «Գրիգորի է» ։ — *Թղ · 119բ · (ճկա ·)* ։ «*Տաղ մեծի ե · չաբաթի Այսօր տեսաք նորա սքանչելի, Քրիստոս երկրի աստ խոնարհի*» ։ — *Թղ · 120ա · (ճկբ ·)* ։ «*Տաղ Ղազարու յարուԹեան՝ Քրիստոս Առաւաձ ասէր կենդանին, եկեալ խընդեր բարեկամին*» ։ — *Թղ · 120ա · (ճկգ ·)* ։ «*Տաղ սրբոյ Թարխմանչայն Սահակայ եւ Մեսրոպայ ոճին ասայ՝ Որ յարմատոյ սրբոյ մեզ դաւտան աստ բխեցայ, ապպ Հիւսիսոյ հայկաղնեաց ։ Թղ · 120բ · (ճկդ ·)* ։ «*Տաղ աւուր պահոց չորեքչաբթի · Ես ոչխար եմ հօտի քոյ սուրբ կորուսեալ, խափմամբ չարին՝ Թափառեալ էմ մոլորեալ*» ։ — *Թղ · 121բ · (ճկզ ·)* ։ «*Տաղ այլակերպուԹեան Քրիստոսի · Կարդամք առ քեզ Տէր Միածին Յիսուս որդի, մեծ պոհուԹեամբ ոճն կաղմեսցուք դնկեղեցի···*» ։ — *Թղ · 122ա · (ճկէ ·)* ։ «*Տաղ Կայծակ վարդապետի առացեալ՝ Կալով ճնաս դատաԹիւնք երկնից արարչի օրհնեցուԹեամբ փառաբանէն զվերնն երկնի*» ։ «Կայծակ» ։ — *Թղ · 122բ · (ճկզ ·)* ։ «*Տաղ հոգեւորական Կայծակ վարդապետի առացեալ այնու՝ «Գովեսա բնկրանաց կաղմեսցուք, այս հանդիսի աւուր ոճնի*» ։ «Գալուստ» ։ — *Թղ · 123ա · (ճկէ ·)* ։ «*Տաղ Ծաղկազարդի՝ Այն որ ամեա քրօրէի, այսօր յերկրի երեւի*» ։ — *Թղ · 123բ · (ճկը ·)* ։ «*Տաղ Կայծակ վարդապետի առացեալ՝ Գայք առեան յանդիման, ով մարտիրոսք ներկեալ վասն արեան*» ։ «Գալուստ» ։ — *Թղ · 124ա · (ճկԹ ·)* ։ «*Տաղ Համբարձման Յիսուսի Քրիստոսի · Համբարձաւ իսկ տէրըն մեր, դերափայլ եւ դեր ի վեր*» ։ — *Թղ · 124բ · (ճհ ·)* ։ «*Տաղ առացեալ Կայծակ վարդապետի, անպարագիրն պարագրեր պոյնն է ։ Գերի խղճուկ պի ես տխրալի, ազատեցար յունայն աշխարհի*» ։ «Գալուստ» ։ — *Թղ · 125ա · (ճհա ·)* ։ «*Տաղ Գալուստ վարդապետի առացեալ այնու ։ Գալիլիացոյդ պաղատիմ ես դեր դրաւեալս ազատեացես*» ։ «Գալուստ» ։ — *Թղ · 126ա · (ճհբ ·)* ։ «*Տաղ յարուԹեան Յիսուսի Քրիստոսի ։ Ովաննայ բարձանց, նախագէտ կոչեաց*» ։ *Սկզբնատառք վերէն ուվարէն Ոսկանի է իմաստ* — *Թղ · 127ա · (ճհգ ·)* «*Տաղ աքաչխարուԹեան «Ստեղծօղդ ամենակալ եւ հայրդ պիտծ էակից Բանդ Հօր*» ։ — *Թղ · 127բ · (ճհդ ·)* ։ «*Տաղ ողբերգական յարմար եւ չարապրեալ «Գանկաս ունիմ ասել քեզ Թագաւոր իմ*» ։ — *Թղ · 128ա · (ճհե ·)* ։ *Անխորագիր՝ գուցէ միաւին ընդ Թղ · 111?)* ։ «*Արդարացեալ գայ է առացեալ որդի սիրեցեալ*» ։ *Թղ · 128բ · (ճհզ ·)* «*Տաղ Հոգւոյն սրբոյ ։ Ուղիղ ելեալ ի Հօրէն լուսոյ, առաջադոյն ջուրց չրջելոյ ։* «Ոսկան քի է ան» ։ *Թիւ ճհա—ճհզ · Տաղերը կը պակսին, որոնք բան ցանկին են՝ Թիւ (ճհ ·)* ։ «*Տաղ Տեառն ընդ առաջին «Ոդջ Հօրդ ծընեալ · եւ առ*» ։ — *Թիւ (ճհա ·)* ։ «*Տաղ Վարդավառին՝ Որ ի լերին Թափօր ցուցեալ*» ։ — *Թիւ (ճհբ ·)* ։ «*Տաղ Վարդավառին՝ Որով սիրեցեալ եւ յոյժ*» ։ — *Թիւ (ճհզ ·)* *դրուած է վերջ հմմ · Թղ · 128 · Թիւ (ճհզ ·)* ։ «*Տաղ Ստեփանոսի նահատակին՝ Ամենիքեան ի մի բերան*» ։ —

Թղ · 129ա—152ա · ցանկ բովանդակուԹեան, որ սակայն Թէ սկիզբէն եւ Թէ վերջէն պակասաւոր ։ Տաղարանը չատ դործածուած է եւ բաժնուած սակայն յետոյ բարի ձեռք մը զայն ամփոփած ու միացուցած է ։ Բայց պակասներն չեն լրացուած ։ Թէ առջեւը Թղ · 1ա—3բ Թէ ետեւը Թղ · 127ա—127ր որոչ կրնանք ըսել Թէ ուրիչ ձեռքէ մը յաւելուած եղած է ։ Տարակուսական կը մնայ Թղ · 126ա եւ բ ։ Տաղերու սկզբնաւորուԹիւններու քով դասաւորուԹեան արաբական Թուերը կան, որոնք սակայն չարունակեալ յառաջ չեն երթար եւ երբեմն ետեւառաջուԹիւն ունին ։ Այնպէս կ'երեւայ Թէ այդ դասաւորուԹիւնն ու Թուերու նչանակուԹիւնը ետքէն եղած է ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · 1 · *Թղ · 2 · բ ·* «*Ես անարժան մեղաւոր դպիր Մկրտիչս դրեցի այս տաղարայս Թվին 1741 Ապրիլի 25 · ով որ հանդիպի տապաստին լինի, միաբերան ողորմի ասի կենդանի հոգւոյս եւ իմ ծնող հայր ըՍտեփաննն՝ յիչի կամ եւ իմ եղպայր առացեալ Ղարիպէնց Սարգիսի որդի դպիր Ըստեփանն յիչէք եւ դուք յիշեալ լիչիք առաջի Աստուծոյ ի բարին ամէն*» ։

2 · *Թղ · 81բ ·* «*Ես անարժան մեղաւոր դպիր Մկրտիչս դրեցի այս ձեռագիրքս տաղարայս օվ որ հանդիպի այս տաղարայիս վերայ տաղ ասի եւ կեն-*

զանի հոգոյս ողորմի ասի ի վերին յերուսաղէմ արժանի լինի ամէն»: — Թղ· 90ա· *ես մեղաւոր դպիր Մկրտիչս դրեցի այս ձեռագիր տաղարայս ով օր հանդ(իպ)ի, տաղ ասում լինի կենդանի հոգոյս ողորմի ասի ամէն»*:

3· Թղ· 125բ· «*Ես Հաչթաբխանցի դպիր Մկրտիչս այս տաղարայս դրեցի եւ իմ ծնօղ Ըստեփանն յիշէք եւ իմ մայր Վարվարն եւ քոյր Ծաղիկն եւ Գայեանոյն եւ Անոյն: Յիշէք եւ դուք յիշեալ լինիչէք ամէն, եւս առավել եւ իմ եղբայր Ըստեփանն յիշէք· գարդացողաց եւ լսողաց, ողորմի ասէք ամէն»*:

4· Թղ· 126բ· «*Գրվեցաւ այս տաղարայս թվին Քրիստոսի* 1741 *Ապրիլի* 25*ումն· ես Հաչթաբխանցի Ըստեփանի որդի մեղաւոր Մկրտիչս գրէցի այս տաղս եւ դանճըս, ով որ հանդիպի այս տաղարայի վերայ տաղասում լինի եւ իմ ծնօղսն յիշի, կամ եւ իմ եղպայր ասացեալ դպիր Ըստեփանըն յիշէք եւ դու(ք) յիշեալ լինիք*»:

578.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՎԵՑՕՐԷԻՑ ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԵՒ ՎԱՐՔ ՀԱՐԱՆՑ ՖՐԱՆԿԻ

Հին թիւ նոյն — ԺԷ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 205: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15.5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 15 × 5 × 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 34: — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած 10, իւրաքանչիւրը 12 բուղք: — ՆԻԻԹ՝ հաստ բուղթ, ֆիչ մը անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ· զօրաւոր· ներսի կողմ զարդարուն, կռնակը ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած, կռնակը ֆիչ մը փչացած բզ· 6 եւ 16 վարի ծայրը պատռած· բզ· 81 վարի ծայրն պատռած, ինչպէս բզ· 205 վերի ծայրը: — ԳԻՐ՝ բոլորագիր մաքուր· բզ· 80, 81 օտար գիր նստրգիր, բզ· 2բ· նստրգիր տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սկզբնատառերու տեղ ձգուած, բայց չլեցուած, բզ· 4ա բզ· 82· սկզբնատառ կարմրագիր գրուած, երբեմն զանց առնուած: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ կաճ կարմրաթանաք, ցանցառ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1· 2ա· 205: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Խաճակ Վ·: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 79բ, բզ· 80ա, բզ· 167բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 3ա, «Գնեցաւ ի Տփղիս յամին 1897 երից րուբլեաց: — ԿՆԻՔ՝ բզ· 91բ· «Սահակ վարդապետ 1201»: — ԴԻՏ· ՍԻՒՆԱԿՆԵՐԸ՝ չեմ նշանակած:

Մատեանս յ՝ Մեկնութիւն վեցօրէից Մատթէոսի եւ վարք Հարանց Ֆրանկի: *Ուր կան՝*

Ա· 1· Թղ· 3ա—4ա· «*Յանկ դրոյս որ կոչի Զ· օրեայ*»:

2· Թղ· 4ա: «*Նուաստս* Մաթէոս վարդապետի *աշակերտի եւսեբեայ Գրիգորի, աշխատասիրեալ հաւաքումն բանից, որ հայի առ Զ· աւուր գործս Աստուծոյ ի խնդրոյ* Սարգսի կրօնաւորի: *Ի բանն Սողոմոնի որ ասէ՝ Ամենեցուն ճարտարապետն: Կը սկսի՝ «Աքանչելի են գործք քո եւ անձն իմ սիրեաց յոյժ, առէ Հոգոյն անօթին մարդասէր: Եւ քանզի բնակ է մարդոյ պեռեալ յիմաստս ասէ»: Մեկնութիւնը կը սկսի՝*

ա· Թղ· 5ա: «*Ի սկզբանէ արար Աստուած երկինս: Նախ զայս տայ իմանալ, զի կարող էր Աստուած ի միում վարկեան ժամանակաւ զամենայն նորոգել եւ ստեղծանել*»: Թղ· 6բ կայ «*Նախ վասն առաջին աւուրն· Գիտելի է զի յառաջին աւուրն···: Վերջ՝* Թղ· 22բ·

բ· Թղ· 22բ: *Յաղագս երկրորդ աւուր արարչութեան՝ Ոչ զայս ամենայն ձեռն իմ: Համառ· ՏՄՅ = Տաչեան Հ· Յ·՝ Մայր ցուց· հայ· Ձեռ· Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա, Վիեննա* 1895, Թ· 249, Գ· բ·: *Վերջ՝* Թղ· 29ա:

գ· Թղ· 29ա: *Յաղագս երրորդ աւուր արարչութեան (Ա)նեբեւոյթք Աստուծոյ երեւելի արարածովքս: Համառ· ՏՄՅ* Թիւ 249*դ*: *Վերջ՝* Թղ· 44բ:

դ· Թղ· 43բ: *Յաղագս չորրորդ աւուրն յԱնպակաւճն՝ Նայեցայ: Համառ· ՏՄՅ* Թիւ 249*դ*: *Վերջ՝* Թղ· 57ա:

ե· Թղ· 57ա: *Յաղագս հինգերորդ աւուրն· Ասէ մարգարէն Ծորհեցայ յամենայն գործս: Համ· ՏՄՅ* Թիւ 249*ե*: *Վերջ՝* Թղ· 64ա:

զ· Թղ· 64ա: *Յաղագս Զ· աւուր արարչութեան՝ Բանական ոսիք: Համ· ՏՄՅ* Թիւ 249*զ*·: *Վերջ՝* 68բ:

է· Թղ· 67բ: *Յաղագս մարդոյն լինելութեան· Զի մեծ են գործք քո: Համ· ՏՄՅ* Թիւ 249*է*: *Վերջ՝* 80ա:

Թիւ 249*է*ն *աւելի յատ· բնագիրը մը կը նեբկայացնէ այս Ձեռագիրը*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· (*աչխատասիրողին*)· Թղ· 79բ· «*Արդ ես խոյտաեալ ի յոդի եւ ի մարմինն տկարացեալ եւ արամեալ մտօք եւ պիտութեամբ վերաւորեալ ի բանաարկուէն մեռեալ ոգի Մաթէոս քա-*

հանոյ սպասաւոր բանի, ասի յանձն պաշխատութիւնս գայս, ոչ զի կարողութիւն էր իմ, այլ հարկացեալ ի խնդրոյ սրբազան եղբօրս մերոյ Սարգսի քահանայի որ փափաքեաց սմա, հաւաքեցի ի բանից հարանց պարզ եւ յատակ ի հասկացուածն զոր վայելիւ տացէ Տէր Աստուած սրբութեան գործով։ Մանաւանդ ի գուարճութիւն մանկանց նկեղեցւոյ Հայաստանեայց, վասն որոյ յերես անկեալ աղաչեմ հանդիպողացդ սմա, զի մատուիրութեամբ ընթերչիր պահականն ուղղելով եւ զաւելորդն կշռելով եւ սխալանացն ներել աղաչեմ, յիշել ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր, թերեւս իջցէ չնորհ ողորմութեանն Աստուծոյ ի յոսկերս մեռելոյն եւ լուացէ զախտ հնութեան իմոյ։ Արդ եղեւ գրաւ համառօտութեան բանիս ի թվ. հայկազեան տումարի կրկին քառից հարիւրից, եւ քառից տասանց եւ քառից Քրւոց. (1395) ի ժամանակի նեղութեան, ուր աւերեալ քակեաց գաչխարհ ամենայն հուրն հրաւային Թամուր կոչեցեալ եւ մեր դեգերեալ ի գրունս սուրբ Աստուածոյն եւստաթէի պանդխտական կենօք, առ ոտս երջանիկ բարենպաստին Գրիգորի, ազաւեմք վերջին խնամոցն։ Եւ իմ առեալ ասպնդեալ կենօք ձեռնարկեցի այս գործ աւետութեան (?) եւ քանզի իմասուն ոչ կարօտին սմա, զի նոցա ամենայն ինչ յայտնի է, այլ իմք ընկերակիցքն ուսոյին ի սմանէ, զի մի անգիտութեան խաւարն ամենեւին կուրացուսցէ զնոսա։ Այլ եւ աղաչեմ զգաստ փարողսդ, զի զսակաւ յիշատակս մեր գրեսջիք ի կատարումն գրոց։ Իսկ նախանձամիտքն առցեն բան մտաց իւրեանց։ Եւ կատարողք աղաչանաց մերոց աւրհնին յԱստուծոյ. ամէն ամէն»։

Բ. Թղ. 80բ—ցվերջ Թղ. 204բ։ «Վարք Հարանց փրանկի» (տպուած Կ. Պոլիս 1702ին)։ Թղ. 80բ.—81բ. «Յանկ գրոյս որ կոչի Հարանց վարք Ֆռանկի»։

ա. Թղ. 82ա։ «Յաղագս ապահութեան, գլուխ Ա. Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս հրամայէ ի փրկական աւետարանին Թէ ուր գանձք ձեր են, անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին։ Որ իսկապէս այսպէս է. քանզի ոմն մարդ, յոյժ ապահ արծաթասէր եւ անյագ. բազում ինչ եւ մեծութիւնս ստացեալ, ոչ երբեք ապրար ողորմութիւն աղքատաց եւ ոչ ի գործս բարիս բաժանէր կամ պակասութիւն կարօտեալոց լնոյր»։ Ունի Է հատած։ Վերջ՝ Թղ. 83բ։

բ. Թղ. 83բ։ «Վասն աղօթից, գլուխ Բ. Սատանայ ի կերպարան գեղեցիկ երիտասարդի ծառայէր ուրումն զօրականի, որում իրրեւ հաճոյ եղեւ վասն գեղեցկութեան հասակին եւ խօսից»։ Ունի Գ հատած։ Վերջ՝ Թղ. 84բ։

գ. Թղ. 84բ։ «Յաղագս աղքատութեան գլուխ Գ. Այր ոմն աշխարհական ունէր զրաւերս ոչ սակաւ տիօք հասանել ի կնութիւն»։ Վերջ՝ Թղ. 85բ։

դ. Թղ. 85բ։ «Յաղագս անդղջութեան գլուխ Դ. Այր ոմն վասն չարեաց իւրոց յԱստուծոյ՝ մեծաւ հիւանդութեամբ անկեալ դնիւր եւ յորժամ հիւանդութիւնն օր ըստ օրէ զօրանայր»։ Վերջ՝ Թղ. 86ա։

ե. Թղ. 86ա։ «Յաղագս անիրաւութեան գլուխ Ե. Մեծատուն ոմն զաւն իւր եւ ի վարձու ազքատի ուրումն եւ կամելով դնա կոպտաել եթող զամանս ի տան իւրում»։ Վերջ՝ Թղ. 86բ։

զ. Թղ. 86բ։ «Յաղագս անհնազանդութեան գլուխ Զ. Ոմն եղբայր պատուէր առեալ ի հօրէն ոչ երբէք ելանել ի վանաց, բայց միայն Թէ հարկն պահանջիցէ»։ Վերջ՝ Թղ. 88ա։

է. Թղ. 88ա։ «Յաղագս անմեղութեան տղայոց գլուխ Է. Ոմն մանուկ փոքր հասակաւ, առեալ հաց ի մօրէ իւրմէ ել արտաքս եւ ուտելով այսր անդր չրջէր»։ Վերջ՝ Թղ. 88բ։

ը. Թղ. 88բ։ «Յաղագս անյիշաչարութեան՝ գլ. Ը. Ոմն մարդ եսպան զեղբայր ազատի իւրումն եւ զի ոչ կարաց փախչել ի ձեռաց այնոցիկ, որք արեան վրէժխնդիրք կամէին լրնել»։ Վերջ՝ Թղ. 91ա։

Թ. Թղ. 91ա։ «Յաղագս անոխակալութեան գլուխ Թ. Սուրբ Յոհան Ոսկիբերան ասաց ի մէջ քարոզի իւրոյ Թէ յորժամ ոմանք չարաբարոյ մարդկէ քարկոծ արարին զպատկեր երանելի Կոստանդիանոսի ինքնակալին, եւ բազումք յորդորէին զնա զի վրէժխնդիր լիցի»։ Վերջ՝ 92ա։

ժ. Թղ. 92ա։ «Յաղագս աչաց տեսութեան գլուխ Ժ. Էր ոմն քահանայ կուսակրօն, որ մեծաւ զգուշութեամբ պահէր զաչս իւր»։ Վերջ՝ 92բ։

ժա. Թղ. 92բ. (մոռցուած է գլուխը՝ զոր Յանկէն կը լրացնեմք՝) «Վասն ապաշխարութեան գլուխ ԺԱ. Այր ոմն մեղաւոր զղուսար»։ Վերջ՝ 96ա։

ժբ. Թղ. 96ա։ «Յաղագս առաջնորդաց գլուխ ԺԲ. (ի) քաղաքի ուրեք մեծ եղեւ ժողով եպիսկոպոսաց, քահանայից եւ ժառանգաւորաց»։ Վերջ՝ 97բ։

ժգ. Թղ. 97բ։ «Յաղագս առելութեան գլուխ ԺԳ. (ի) մէջ երկուց արանց մեծ եւ անհրնարին թշնամութիւն եւ առելութիւն ի վայրուց հետէ բունեալ էր»։ Վերջ՝ 98բ։

ժդ. Թղ. 98բ։ «Յաղագս արքայութեան երկնից գլուխ ԺԴ. Երեք զօրականք միմեանց ուխտեցան ոչ երբեք պմիմեանս թողուլ»։ Վերջ՝ 99բ։

ժե. Թղ. 99բ. «Յաղագս բանբասանաց գլուխ ԺԵ. Երկու զղերիկոսք ընկերք միմիանց էին. միմն ի նոցանէ էր յոյժ չարաչար բանբասող»։ Վերջ՝ Թղ. 100բ։

ժգ · Թղ · 100բ : «Յաղագս բարեկամաց դլխ · ԺԶ · Այր ոմն երիտասարդ արագամիտ, յոգնահանճար եւ յոյժ մեծատուն» : Վերջ՝ Թղ · 101բ :

ժէ · Թղ · 101բ : «Յաղագս բարի վարուց դլխ · ԺԷ · Վարդապետ ոմն սովորութիւն ունէր ամ յամէ աշակերտաց իւրոց, որք նորա բանից ունկնդիր լինէին, չուչան ծաղիկ մատուցանել» : Վերջ՝ 102ա :

ժը · Թղ · 102ա : «Յաղագս դիտութեան դլխ · ԺԸ · Ի ժողովն Նիկիոյ յամենայն աշխարհէ ժողովեալ էին ամենայն եպիսկոպոսունք, քահանայք, դպերիկոսք եւ յայլ անթիւ բազմութիւն» : Վերջ՝ Թղ · 102բ :

ժթ · Թղ · 102բ : «Յաղագս դողութեան դլխ · ԺԹ · Ոմն վաճառական բարի անուն ստացեալ էր, դի այլոց ուրուք դինչ ի նա յանձն արարեալս բարւոք հաւատարմապէս պահէր» : Վերջ՝ Թղ · 103ա :

ի · Թղ · 103ա : «Յաղագս դատաստանին Աստուծոյ դլխ · Ի · Ի · Փարէզ քաղաքի էր ոմն լմաստութեամբ եւ գիտութեամբ քան զբնաւս յիւրում ժամանակի գերազանց» : Վերջ՝ Թղ · 110ա :

իա · Թղ · 110ա : «Յաղագս դատաւորաց դլխ · ԻԱ · Դատաւոր ոմն յաւուր միում յբեկոյն նստեալ առ պատուհան տան իւրոյ նայէր ի խոզարածն» : Վերջ՝ Թղ · 110բ :

իբ · Թղ · 110բ : «Յաղագս դարձի մեղաւորաց դլխ · ԻԲ · Ի վանս միաբանակեցաց էր ոմն աբեղայ յոյժ խորամանկ հնարագէտ : Վերջ՝ Թղ · 114ա :

իգ · Թղ · 114ա : «Յաղագս դաւաճանութեան · դլխ · ԻԳ · Երկու օտար մուրացիկք եկեալ առ հայրն Իսահակ պատառատուն դգեստուք եւ առանց չափկի» : Վերջ՝ Թղ · 115ա :

իդ · Թղ · 115ա : «Յաղագս երդմանն · դլխ · ԻԴ · Երկու քաղաքացիք խոստովանեալ դմեղս իւրեանց քահանային, խոստովանեցան եւս դերկուս կերպս մեղանաց» : Վերջ՝ Թղ · 116ա :

իե · Թղ · 116ա : «Յաղագս զղջման դլխ · ԻԵ · Այր ոմն մեղաւոր բռնադատեալ զիւր դուստր եկն առ խոստովանահայրն խոստովանեցաւ դյանցանս իւր» : Վերջ՝ Թղ · 118բ :

իզ · Թղ · 118բ : «Յաղագս խմաստութեան դլուխ ԻԶ · Զոր ինչ ասաց խմաստուն թէ խմաստութիւնն փրկէ ի մահուանէ, այս արդարեւ այսպէս է» : Վերջ՝ Թղ · 119բ :

իէ · Թղ · 119բ : «Յաղագս լալոյ դլխ · ԻԷ · Այր ոմն կրօնաւոր անուն Յովհաննէս հասակաւ երիտասարդ» : Վերջ՝ Թղ · 120ա :

իը · Թղ · 120ա : «Յաղագս լռութեան · դլխ · ԻԸ · Սուրբ հայրն Պանփոյ, դի ոչ գիտէր կարդալ գնաց առ ոմն ընթերցող, դի ուսանիցի դասդմանն» : Վերջ՝ Թղ · 121ա :

իթ · Թղ · 121ա : «Յաղագս լսելոյ դբանն կենաց դլխ · ԻԹ · Աւուր միում քահանայ ոմն քարոզէր, եւ դբանն կենաց սերմանէր յականջս ժողովրդեան» : Վերջ՝ Թղ · 122բ :

լ · Թղ · 122բ · «Յաղագս խաղալոյ դլխ · Լ · Ոմն մարդ խաղայր նարդ դրամով եւ յորժամ դամենայն դրամս կորոյս» : Վերջ՝ Թղ · 123ա :

լա · Թղ · 123ա : «Յաղագս խաչի դօրութեան դլխ · ԼԱ · Այր ոմն քարտուղար իմաստուն եւ բարեսէր» : Վերջ՝ Թղ · 124ա :

լբ · Թղ · 124ա : «Յաղագս խոնարհութեան · դլխ · ԼԲ · Թագաւոր ոմն Ընկրուզայ մեծ եւ յաղթող, յաւուր միում յորժամ ծով բարձրանայր եւ ելանէր ի ցամաք» : Վերջ՝ Թղ · 124բ :

լգ · Թղ · 124բ : «Յաղագս խոստովանութեան · դլխ · ԼԳ · Երիտասարդ ոմն յամենայն հեչտութեանց մարմնոյ մէջ ընկղմեալ» : Վերջ՝ 128բ :

լդ · Թղ · 128բ : «Յաղագս խռովութեան՝ դլխ · ԼԴ · Ի մէջ հօր վանաց եւ ուրումն աշխարհական իշխանի մեծ խռովութիւն եղեւ» : Վերջ՝ Թղ · 129բ :

լե · Թղ · 129բ : «Յաղագս խօսից դլխ · ԼԵ · (Ե)րանելին Նեղոս կրտսերն դովեստի եւ հետեւման արժանի» : Վերջ՝ Թղ · 131ա :

լզ · Թղ · 131ա : «Յաղագս ծիծաղելոյ դլխ · ԼԶ · (Մ)ատեանք ժամանակագրութեանց պատմեն սակս ուրումն թագաւորի, որ հազիւ կամ ոչ երբեք ծիծաղէր» : Վերջ՝ Թղ · 131բ :

լէ · Թղ · 131բ : «Յաղագս կամապաշտութեան դլխ · ԼԷ · (Ա)յր ոմն ընդ կնոջն երթայր» : Վերջ՝ Թղ · 132ա :

լը · Թղ · 132ա : «Յաղագս կանանց դլխ · ԼԸ · Քահանայ ոմն երկիւղած յԱստուծոյ ունէր կին» : Վերջ Թղ · 135ա :

լթ · Թղ · 135ա : «Յաղագս կուսանաց դլխ · ԼԹ · Կոյս ոմն կրօնաւոր վայելչագեղ եւ յոյժ դեղեցիկ տեսլեամբ» : Վերջ՝ Թղ · 137ա :

խ · Թղ · 137ա : «Յաղագս հաղորդութեան դլխ · Ի · Հերետիկոս ոմն կամէր յիւր աղանդն դարձուցանել զոմն ուղղափառ քահանայ» : Վերջ՝ Թղ · 141բ :

խա · Թղ · 141բ : «Յաղագս հիւանդութեան դլխ · ԽԱ · Կոյս ոմն տեսլեամբ դեղեցիկ, բայց հաւատով գեղեցկապոյն, աստուածապաշտ աղօթասէր» : Վերջ՝ Թղ · 143բ :

խբ · Թղ · 143բ : «Յաղագս հիւրասիրութեան դլխ · ԽԲ · Էր ոմն այր ի Հռոմ քաղաքի բարեմիտ եւ երկիւղած յԱստուծոյ» : Վերջ՝ Թղ · 144բ :

խգ · Թղ · 144բ : «Յաղագս հոգոց դլխ ·

ԽԳ· (Դ)էպ եղեւ երբեմն զի ոմանք զինի ըմպէին»։ Վերջ՝ Թղ· 145ա։

Խդ· Թղ· 145ա։ «Ցաղագս հպարտութեան՝ Գլխ· ԽԴ· (Ա)նապատաւոր ոմն բնակէր մեծ վանից»։ Վերջ՝ Թղ· 146ա։

Խե· Թղ· 146ա։ «Ցաղագս հրեշտակաց՝ Գլխ· ԽԵ· երբեմն հրեշտակ ի կերպարան մարդոյ երթայր»։ Վերջ՝ Թղ· 147ա։

Խզ· Թղ· 147բ։ «Ցաղագս մարդասիրութեան՝ Գլխ· ԽԶ· երէք աւազակք էին նշանաւորք որք ի բաղում տեղիս բաղում չարիս պատճառել էին»։ Վերջ՝ Թղ· 149ա։

Խէ· Թղ· 149ա։ «Ցաղագս մարդասպանութեան՝ գլխ· ԽԷ· (Թա)գաւոր ոմն լեհաց նետեալ յաթոռ տէրութեան իւրոյ ոչ վարէր դիւանութիւն ըստ իրաւանց»։ Վերջ՝ Թղ· 150ա։

Խը· Թղ· 150ա։ «Ցաղագս սրբոյ կուսին Մարիամու Աստուածածնին՝ գլխ· ԽԸ· (Ա)յ ոմն պատկերահան յոյժ արուեստարան եւ անուանի»։ Վերջ՝ Թղ· 161բ։

Խթ· Թղ· 161բ։ «Ցաղագս մեծատան գլխ· ԽԹ· էր ոմն քահանայ ընչաւետ»։ Վերջ՝ Թղ· 163բ։

Ծ· Թղ· 163բ։ «Ցաղագս յաջողութեան՝ գլխ· Ծ· Գրեալ է ի վարս Լրանելոյն Սմբատ սիոսի եպիսկոպոսի թէ երբեմն երթայր ի մեծն Հռոմ»։ Վերջ՝ Թղ· 163ա։

Ծա· 164ա։ «Ցաղագս նախանձու գլխ· ԾԱ· Այր ոմն այսահարեալ եւ յոյժ չարաչար տանջեալ»։ Վերջ՝ Թղ· 66ա։

Ծբ· Թղ· 166ա։ «Ցաղագս վաւաչոտութեան եւ արբեցութեան՝ գլխ· ԾԲ· (Ա)չխարհակալ խաւարիս այսորիկ բաղում հնարս ունի ձկասել»։ Վերջ՝ Թղ· 170բ։

Ծգ· Թղ· 170բ։ «Ցաղագս ողորմածութեան աղքատաց գլխ· ԾԳ· (Այ)ր ոմն մաշ(կ)ակար բարեպաշտ եւ աղօթասէր, անուն Աստուածատուր»։ Վերջ՝ Թղ· 174ա։

Ծդ· Թղ· 174ա։ «Ցաղագս ողորմութեան Աստուծոյ· գլխ· ԾԴ· Նոյ նահապետն՝ ողորմութիւնն Աստուծոյ»։ Վերջ՝ Թղ· 176ա։

Ծե· Թղ· 176ա։ «Ցաղագս ողջոյն քնոյ Մարիամ ասելոյ՝ գլխ· ԾԵ· Զօրական ոմն ամբոյ ունէր»։ Վերջ՝ Թղ· 177ա։

Ծզ· Թղ· 177ա։ «Ցաղագս ուխտողաց· գլխ· ԾԶ· (Կ)ին ոմն մեծազգի բաղում ժամանակս։ Վերջ՝ Թղ· 177բ։

Ծէ· Թղ· 177բ։ «Ցաղագս չարչարանաց գլխ· ԾԷ· (Գ)րեթ քրիստոնէի է միշտ յիշել եւ առաջի աչաց ունել զչարչարանսն Քրիստոսի»։ Վերջ՝ Թղ· 179բ։

Ծը· 179բ։ «Ցաղագս սրբոյ պատարագի գլխ· ԾԸ· (Զ)սուրբ պատարագն յաւուրս ոմանից լսել յոյժ օգուտ է»։ Վերջ՝ Թղ· 183բ։

Ծթ· Թղ· 183բ։ «Ցաղագս պատկերի Աստուածածնին· գլխ· ԾԹ· (Ծե)ր ոմն անապատական եւ աստուածահաճոյ եւ բնակէր ի լերինն Զիթենեաց»։ Վերջ՝ Թղ· 184ա։

Կ· Թղ· 184ա։ «Ցաղագս պատուոյ՝ գլ· Կ· (Ո)ւրումն գաւառի Թադաւոր վախճանեալ»։ Վերջ՝ 184ա։

Կա· Թղ· 184ա։ «Ցաղագս պոռնկութեան՝ գլ· ԿԱ· (Զ)օրական ոմն ունէր կին բարեպաշտ»։ Վերջ՝ Թղ· 185ա։

Կբ· Թղ· 185ա։ «Ցաղագս սատանայի խարէութեան· գլ· ԿԲ· (Յա)պատր ոմն, որում եպիսկոպոսի քարոզութեամբ՝ կամէր Թողուլ պղտապաշտութիւն»։ Վերջ՝ Թղ· 188բ։

Կգ· Թղ· 188բ։ «Ցաղագս սիրոյն Աստուծոյ· գլ· ԿԳ· (Ո)ճն ի սրբոյ հարցն կամելով զանձն իւր»։ Վերջ՝ Թղ· 191բ։

Կդ· Թղ· 191բ։ «Ցաղագս սիրոյ ընկերին՝ գլ· ԿԴ· (Մ)եծ նշան սիրոյ առ ընկեր եցոյց Աբրահամ»։ Վերջ՝ Թղ· 195ա։

Կե· Թղ· 195ա։ «Ցաղագս սովորութեան· գլ· ԿԵ· (Գ)րեալ է ի վարս Առաքելոյն Անդրէի»։ Վերջ՝ Թղ· 196բ։

Կզ· Թղ· 196բ։ «Ցաղագս վաչխից գլ· ԿԶ· (Ո)ճն վաչխառու ննջէր յանկողնի»։ Վերջ՝ Թղ· 198բ։

Կէ· Թղ· 198բ։ «Ցաղագս վաւաչոտութեան՝ գլխ· ԿԷ· (Ի)չխան ոմն ունէր յապարանս իւր»։ Վերջ՝ Թղ· 201ա։

Կը· Թղ· 201ա։ «Ցաղագս վհատութեան, գլխ· ԿԸ· (Ա)յր ոմն յոյժ հեշտասէր»։ Վերջ՝ Թղ· 202ա։

Կթ· Թղ· 202ա։ «Ցաղագս տեսութեան իմացականին· գլխ· ԿԹ· (Ո)ճն ճգնաւոր սուրբ եւ առաքինի»։ Վերջ՝ Թղ· 202բ։

Հ· Թղ· 202բ։ «Ցաղագս քահանայապետութեան· գլ· Հ· (Ա)չխարհական ոմն ականատես»։ Վերջ՝ Թղ· 205բ։

(Հա·)· Ըստ ցանկին դեռ՝ գլուխ մըն ալ պիտի ըլլայ «Վասն Քրիստոսի անուանն գլխ· ՀԱ·» որ կը պակսի (հմմտ· տպ· էջ 328)։

Ձեռագիրս տպագրուածէն (կ· պ· 1702) տարբերութեան ունի աւելի ուղղագրութեամբ։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 1ա· «Տէր Ցաբարիայից հասցէ բազում ողջութիւնս մատուցէ (°), Տէր ողջ լեր։

2· Թղ· 2բ· Նախ՝ «Ցիսուս Քրիստոս անմահ արքայն Հօր···» անդրան դրութիւն մր ապա՝ «Ծառայս մեզաւոր եւ անարժան Տէր Իսահակ լոկ անուամբ արեղայս եւ իրը նուիրակ եւ միաբան գաւրը երուսաղէմայ ի վերայ երկրին Վասպուրականի ի Թիւին Հայոց ՌԻՃԺԲ գործ առի ձեռս նորոգին, որ եւ ինքն Աստուած ալղեսոյ բարի եւ քաղցրացոյն ամէն։ Ի ամսոյն Ապրիլի ԺԵ օրուն եղեւ»։

3· Թղ· 79բ· տե՛ս վերը։

4· Թղ· 80ա· «Ի թվականութեան Հայոց ՌՒՃԺԲ մեղաւոր ծառայս զսուրբ Երուսաղէմայ նուիրակ էի Վան քաղաքն գեօղօրեաքն դ· տարի չրջեցի եւ ապա մահ եկեղեցիքն մեռասան· յայժ անսէր եւ անողորմ տեսի որ՝ եղեւ բովանդակ գՁ գնոյ (՞) Տէր Աստուած ինքն ողորմի եւ հատէ ամէն»։

5· Թղ· 167բ· «Այս պիրքն իմ մեղապարտ Խաչակ վարդապետիս է, առեալ եմ արծաթովս իմ, յիշատակ զինէ կենացս իմ առկեն եղբայր անծախ եւ պհպիս իմ եւ ծնողացս իմ հանգուցելոցն ի Քրիստոս յիշեսցեն, եւ յիշողքն կարդասցեք եւ սիրելիս մեր եղբարք յինքեանք եւս լիցին յիշեալք ի միաւտեղամ պատեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ամէն։ Թ· ՌՒՃԺԲ մարտի ԺԵ օրն, ի Վան քաղաքն, մեղաւորս նուիրակ գոլով սուրբ Երուսաղէմայ, տեղեւս էի Նախիջեւան եւ ի պիւղն Փառակայու, ոգջ լերուք»։

6· Թղ· 205ա· «Ի գրանէ Մեծոփա»։

«Վարք Հարանց Ֆրանկէ» գրքի արտագրողն տարբեր անձ է գանկի գրիչը որ «յաղագս» բառը միշտ «վասն» կը դնէ։ Թղ· 81բ· Ցանկին եաեւն ունի քանի մը տող «Տէր Տէր, տուր ինձ լեզու խրատու, զի պատգիյ խօսել գրանս ի ժամու, ծագումն փառաց փարատեա յինէն գխաւար մտաց, փչումն չնորհաց չնչեայ ի չրթունս իմ գրան կենաց։ Զի առանց քո ամենայն բանք մարդկան անրանութիւնք են համարեալ եւ իմաստք ապիտութիւն, քո եւ վասն քո եւ քեւ յայտնեցիկ սակաւ ինչ, զիմաստ բանիս որ ասէ աւետարանն»։

Դիտ· Թղ· 82ա· Աւելցուած է՝ «Հայելի վարուց, որ կոչի Ցուանկաց Հարանց վարք, Թրգմ· Ստ· Լեհացւոյ· Հ· Ն· Ա·»։

579.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ ԵՒ ՕՐԷՆՔ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ

Հին թիւ նոյն։ — 1783

ԹՈՒՂԹԻ՝ 487։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10։ — ՏՈՂԻ՝ 26։ — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ ամուր թուղթ ֆիլ մը անողորկ։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ընտիր։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաշուր մնացած ամէն տէսակէտէ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, դիւրընթեռնելի· յիշատակագրութիւններ տարբեր գրերով են։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ սկզբնատառերը գլուխներու։ — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆԻ՝ չունի։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 17բ, 271ա, 317ա, 410ա, 414բ, 446ա պարզ բաներ։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ՝ ՆԿԱՐԻ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ թղ· 1, 2, 486—87։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1783։ — ԳՐԻՉ՝ Տիրացու Պօղոս։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ։ — ՏԵՂԻ՝ Եաշ։ — ՏԵԱՐԻ՝ Պըյըգլեան ընտանիք· Պ· Վարդան։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 484ա, 486ա, 487բ եւն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ «Գնեցաւ 50 փրանկաց ի Ստեփանէ Տէրտէրեան ի Բուսչուք ի 12 Դեկտ· 1900»։ ԿՆԻՒ՝ առաջին կողքին վրայ եւ թղ· 485բ եւ 487բ G. P.» *իսկ թղ*· 483բ՝ «Կարապետ Աւագ Ֆահանայ Բուսճուգցի», նաեւ բուլգարերէն։ (Հմմտ· Հանդ· Ամս· 1942, էջ 219)։

Մատեանս է՝ կանոնագիրք (կանոններ եկեղեցական *ժողովներու եւ առաքելներու եւ հայրապետներու*) Մխիթար Գօշի դատաստանագիրք *եւ* Օրէնք թագաւորաց։

Ա· Թղ· 3ա—290բ։

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ, ուր կան՝

1· Թղ· 3ա։ «Շարադրութիւն կանոնաց եղեալ այսչափ եւ այսչափ· Գլխոցն։ 1· Ա· *Կանոնք առաքելականք գլուխ Երեսուն եւ չորս*»։ Վերջինն՝ «*Սրբոյն Եղիշայի կանոնաց գլուխ մէկ*»։ (*Հմ*· Թ· 58, § 1 եւ 256, Ա· § 1)։

2· Թղ· 4ա—14ա։ *Ցանկ նիւթոց, հատած ՄՋԸ*· (Թ· 58, Ա· § 2, 256, Ա· § 2)։

3· ա· Թղ· 14բ։ «*Ըսկիզբն առաքելական կանոնի*։ Վարդապետութիւն Առաքելոցն գկնի վերանալոյն Քրիստոսի առ Հայր իւր յերկինս»։ — Թղ· 16ա։ «*Գլուխք եւ թիւք համօրէն կանոնական ասացուած առաքելական կանոնիս գլ· լգ*»։ — Թղ· 17բ։ «*Կանոնք եւ սահմանք զոր եդին աշակերտքն Քրիստոսի սուրբ եկեղեցիս յետ վերանալոյ Տեառն ժողովելք ի վերնատունն ամենայն*։ *Կարգեցին առաքեալքն եւ եդին հաստատութեամբ*»։ Թղ· 25ա կայ՝ «*Եւ արդ զայս ամենայն, զոր ինչ կարգեցին*»։ — Թղ· 28բ (*կցուած*) «*Առաջին ընկալաւ ձեռնադրութիւն քահանայութեան*» (Թ· 58, Ա· § 3ա· 258 Ա· § 3ա)։

բ· Թղ· 31ա։ «Երկրորդ առաքելական *կանոնիս գլուխ Զե*»։ — Թղ· 32բ։ «*Սահմանք եւ կանոնք ի ձեռն կղէմայ առաքեալ հեթանոսաց կանոնք երկրորդ առաքելական*»։ *Շարունակեալ կանոնաթիւք Լե—ՃԺԹ*·։

գ· Թղ· 41ա։ «*Սահմանք կանոնաց սուրբ առաքելոյն Թադէոսի*»· կան· ՃԻ—ՃՕԲ։ (Թ· 58 § 3գ եւ 256 § 3գ·)։

դ· Թղ· 46ա: «*Կանոնք Տեառն Փիլիպպոսի Առաքելոյն*»· *կանոնք ՃԽԳ·—ՃԿ*: — ե· Թղ· 47ա: «*Կանոնք հարանց հետեւողաց յետ առաքելոյն պլուխք ԻԴ*»: *Կան*· *ՃԿԱ—ՃՁԴ*: — զ· Թղ· 51ա: «*Անկիւրիայ կանոնիս պլուխք Ի*»· *կան*· *ՃՁԵ—ՄԴ*»: (Թ· 58 § 3, դ, ե, զ· *եւ* 256 § 3դ, ե, զ):

է· Թղ· 56բ: «*Դրնի կանոնք Նիկիական Գլուխ Ի·*»: *Կանոնք ՄԵ—ՄԻԴ*: (Թղ· 62բ: «*Կոստանդիանոսի թագաւորի առ եպիսկոպոսունս եւ ժողովուրդս*»: (Թ· 56· § 3, է· *եւ* 256 § 3, է):

ը· Թղ· 63բ: «*Կանոնք երկրորդ Նիկիականի, որ եկին ՅԺԲ եպիսկոպոսք միաբանեալ կարճ ի կարճոյ*»: *Կանոնք՝ ՄԻԵ—ՅԼԸ*:

թ· Թղ· 68բ: «*Կանոնք սրբոյն Գրիգորի Առաքելոյն Հայոց պլուխ Լ*»· *կան*· *ՅԼԹ—ՅԿԸ*: ժ· Թղ· 70ա: «*Կանոնք Աբաճասի· պլխ· ՁԸ*», *կան*· *ՅԿԹ—ՆԺՁ*· (Թ· 58 *եւ* 256 § 3· ը· թ· ժ· *եւ այսպէս յառաջ համեմատութիւններբ*):

ժա· Թղ· 84ա: «*Երանելոյն Մակարա սրբոյ քաղաքին Երուսաղէմայ Հայրապետին Կանոնական թուղթ ի Հայս վասն կանոնադրութեան կաթողիկէ եկեղեցւոյ կարգաց, զոր չէ արժան ըստ սահմանել եւ ընդ հրաման անցանել*»· *գլուխք Թ*»: (Թ· 256· § 3, ժա): *Կանոնք ՆԺԷ—ՆԿԴ* (*Համմա*· *Հանդէս Ամսօրեայ*, 1930, էջ 509):

ժբ· Թղ· 89ա: «Կոսդանդիանու (sic) *սուրբ ժողովոյն եւ կանոնին*»: *Գլուխք Գ*: *Կան*· *ՆԿԵ—ՆԿՀ*:

ժգ· Թղ· 90ա: «*Սահմանք կանոնադրութեան Երանելոյն* Գրիգորի աստուածաբանին Աղցիանցու եպիսկոպոսին *յաղագս ուղղափառ հաւատոյ եւ յապաշխարութիւն յանցաւորաց*»· *պլխ*· *Լ*: *Կան*· *ՆԿԹ—ՆՂԸ*:

ժդ· Թղ· 95բ: «*Կանոնքն առ Ակիւղիքոս*· *գլուխք ՃԱ*»: *Յանկ*· *ապա* Թղ· 96բ· «*Գիր կանոնական մեծի պինեւորիա եւ եպիսկոպոսապետի Բարսղի առ սուրբն Ակիւղիքոս*»· *Բան ՃԱ*: *Կան*· *ՆՂԹ—ՇՀԸ*:

ժե· Թղ· 103բ: «*Գիր կանոնական սրբոյն* Բարսղի *առ քհ*· *մեծ Դիոդորոս Անտիոքայ՝ վասն ամենեւին հեռանալոյ*»· *Ա*· *բան*·» *կան*· *ՇՀԹ*»:

ժզ· Թղ· 104բ: «Բարսղի *գիր կանոնական վասն պէսպէս եւ բիւրապատիկ ախտից*»· *գլուխ ՄՀԲ*: *Կան*· *ՇԺ—ՊԻ*:

ժէ· Թղ· 126բ: «*Կանոն Տեառն* Եփրեմի *արդիւնակատար կրօնաւորի*: *Զոր սնուցանէր անապատն, ի կուսութեան ճառին*»: *Կան*· *ՊԻԱ—ՊԻԸ*:

ժը· Թղ· 127բ: «*Կանոնքն Ներսէսի կաթուղիկոսի եւ Ներշապհոյ Մամիկոնէից եպիսկոպոսի*»· *ցանկ*, *ապա՝* Թղ· 128ա· «*Այս կանոնք եղան յաւուրս Ներսէսի կաթուղիկոսի եւ Ներշապհոյ Մամիկոնէի եպիսկոպոսի*»: *Կան*· *ՊԻԹ—ՊԿԻ*:

ժթ· Թղ· 132ա—132բ: «*Կեսարիայ կանոնի պլուխք ԺԸ*: ...*Որք ժողովեալ ի Կեսարիայ եպիսկոպոսք վասն ինչ անօրէնութեանց կանանց սահմանեցին կանոնս պլուխ*· *Ժ*»: *Կան*· *ՊԿՀ—ՊՀԻ*:

ի· Թղ· 135ա: «*Նէոյկեսարիայ կանոնիս պլխ*· *Ի*»: *Կանոնք՝ ՊՀՀ—ՊՂԴ*:

իա· Թղ· 138ա: «*Կանոնք Գանգրեայ, պլխք ԻԳ*»: *Կանոնք՝ ՊՂԵ—ՋԺՀ*:

իբ· Թղ· 141բ: «*Անտիոքայ կանոնիս պլխք ԻԴ*»: *Կանոնք՝ ՋԺԹ—ՋԽԳ*:

իգ· Թղ· 148ա: «*Խոստովանութիւն ժողովոյն* Անտիոքայ»:

իդ· Թղ· 150ա: «*Ղաւոդիկեա կանոնիս պլուխ ԾԵ*»: *Կանոնք ՋԽԵ—ՋՂԹ*:

Թղ· 155ա: *ՋՂԹ կամ ժողովոյն ԾԷ*· *կանոնը Ս*· *Գրոց համար չատ կարեւոր ըլլալուն յառաջ կը բերենք՝ «Իբրեւ չէ մարթ յիմաստութենէ ուրուք երթեալ սաղմոս պաշտել յեկեղեցւոջ, բայց եթէ ի գրոց սրբոց իցէ կամ որք կանոնեալք են յեկեղեցւոջ թէ սաղմոսք թէ օրհնութիւն այնպէս եւ գիրս ինչ չէ պարտ կարդալ յեկեղեցւոջ, բայց եթէ որ կանոնեալքն են· այսինքն զնոր օրէնս եւ զհին կտակարանս զինչ արժանն է· կարդեալ են այսոքիկ, զԱբրահամ, զԵլս, զՂեւտացիս, զԹիւրս, զերկրորդ օրէնս· զՅեսու, զԴատաւորն, զՀռութ, զԹագաւորութիւնս դ· զՄնացորդացն՝ Բ· Եզր·՝ բ· սաղմոսն Դաւթի, ճդ· զՍողովմոնի զ՝ զԱռակս, զԵկեղեցիաստէս, զերկս երգոց, զՅովբ, զբժ· մարգարէսն Ովսէ, Ամովս, Միքէ, Յովէլ, Աբդիու, Յովնան, Նաւում, Ամբակում, Սոփոնիայ, Անգեա(յ), Զաքարիայ, Մաղաքիայ, Եսայի, Երեմիայ, Եզեկիէլ, Դանիէլ, Մակաբայեցիք: Նորոյ կտակարանացն չորք Աւետարանք՝ Մաթէոս* (sic), *Մարկոս, Ղուկաս, Յովհաննէս, Գործք Առաքելոցն· Կաթուղիկէ Թուղթք է· Ա Յակովբայ, Բ Պետրոսի, Գ Յովհաննու, Ա Յուդայի: Պօղոսի Թուղթք· Ա առ Հռոմայեցիս, Բ առ Կորընթացիս, Ա առ Գաղատացիս, Ա առ Եփեսացիս, Ա առ Փիլիպեցիս, Ա առ Կողոսացիս, Բ առ Թեսաղոնիկեցիս, Ա առ Եփրայեցիս, Բ· առ Տիմոթէոս, Ա· առ Տիտոս, Ա· առ Փիլեմոն: Այս սահմանք եղան ի միասին ժողովեալք եպիսկոպոսունք Նիկէ*»:

իե· Թղ· 155ա: «*Սարդիկեա(յ) կանոնին գլուխքն ԻԱ*»: Թղ· 155բ· «*Կանոնք Սարդիկեայ: Կանոնք Ռ—ՌԻ* (*Համմա*· *Ազգ*· *Մատ*· *ՃԺԳ*):

իզ· (ա·) Թղ· 162ա: «*Կանոնական գիր Տեառն* Եպիփանու *ասացեալ*»: *Կանոնք ՌԻԱ—ՌԻԵ*:

իզ (բ) · Թղ · 162բ : «Եղիշայի» (*կանոն*) *ՌԻԶ* :

իէ · Թղ · 162բ : «*Կանոնք ժողովոյն որ յԵփեսոս գլուխք Զ*» : *Կան · ՌԻԷ—ՌԼԲ* :

իը · Թղ · 164ա : «*Կանոնք* Կիւրղի Աղէքսանդրացւոյ» : *Կանոնք ՌԼԳ—ՌԼԷ* :

իթ · Թղ · 164բ : «*Կանոնք սրբոյն* Սահակայ Հայոց հայրապետի *գլուխք ԾԵ*·» : *Կան · ՌԼԹ—ՌՀԲ* :

լ · Թղ · 171ա : «*Նորին սրբոյն* Սահակայ *թէ որպէս սահմանեցաւ կարգ ուխտի եւ որոշման վանաց բանն երրորդ*» : *Կան · ՌՀԳ—ՌՁԱ* :

լա · Թղ · 175բ : «Նորին *թէ որպէս պարտ է եպիսկոպոսաց ունել ղընտանիս սրբոյ եկեղեցւոյ*» : *Կան · ՌՁԲ—ՁՁ* :

լբ · Թղ · 177ա : «Նորին *թէ որպէս պարտ է եպիսկոպոսաց պահել պահանձս եկեղեցոյ կամ որոց որպէս մատակարարել*» : *Կան · ՌՁԷ—ՌՂԲ* :

լգ · Թղ · 180ա : «Նորին *սրբոյն Սահակայ Հայոց կաթողիկոսի վիր աւանդութեան յաղագս կարգի սպասաւորաց սրբոյ եկեղեցւոյ եւ պղծոց ժողովրդականաց ընծայելոց ի տօն Աստուծոյ՝*» *գլխ · ա* : *Կան · ՌՂԳ* :

լդ · Թղ · 182ա : «Հայոց կաւոնին *գլուխք ի*» : *Կան · ՌՂԴ—ՌՃԺԲ* :

լե · Թղ · 193բ : «*Թուղտ* (sic) Սեւանդեայ եպիսկոպոսին» : *Կան ՌՃԺԳ—ՌՃԻԶ* :

լգ · Թղ · 197բ : «*Կանոնք* երկրորդ Անտիոքայ» : *Կան · ՌՃԻԷ—ՌՃԼԵ* : *Հոս եւս Ս · Գրոց մասին է վերջին կանոնն՝ ինչպէս ի Լաւոդիկիա · «Երկ երկոցն» կը կոչուի «Օրհնութիւն օրհնութեանց · Թղ · 197բ* :

լէ · Թղ · 198ա : «Յովհաննու Մանկագունոյ (*Մանդակունւոյ*) *Հայոց կաթուղիկոսի*» : *Կան · ՌՃԼԶ—ՌՃՄԴ* :

լը · Թղ · 200ա : «*Նորին* Յովհաննու Մանդակունոյ *Հայոց կաթուղիկոսի եւ թարգմանչի : Աչակերտեալ սրբոյն Սահակայ Հայրապետի բան կանոնական*» :

լթ · Թղ · 201ա : «Աբրահամու Մամիկոնէից *եպիսկոպոսի առ վաչագան Ագուանից արքեպիսկոպոս (ի)*» : *Կան · ՌՃՄԵ—ՌՃՄԷ* :

խ · Թղ · 202բ : «*Կանոնք* վերջնոյ Սահակայ *Հայոց կաթուղիկոսի* : (Թղ · 203ա ·) *Հարցմունք կանոնականք* Յովհաննոյ Սիւնակեցի *քաղաքաց եւ առ ընթերք եղեալ պատասխանիքն · մին՝* Սահակայ Հայոց կաթուղիկոսի եւ նորին աթոռակցաց եպիսկոպոսաց բազմաց գլուխ ժե» : *Կան · ՌՃՄԸ—ՌՃԿԲ* :

խա · Թղ · 204բ : «*Կանոնք առաւն* Յովհաննիսի Իմաստասիրի Հայոց կաթուղիկոսի *գլխ · լբ · Կան · ՌՃԿԳ—ՌՃՂԴ* :

խբ · Թղ · 211ա : «*Կանոնք* Սիոնի Հայոց կաթուղիկոսի *գլխ · իբ*» : *Կան · ՌՃՂԵ—ՌՄԺԷ* :

խգ · Թղ · 215բ : «*Սահմանադրութիւն կանոնի* վաչագանայ Աղուանից արքայի *եղեալ ի ժողովն որ յԱղուանս եղեր (ւ)*» : *Կան · ՌՄԺԸ—ՌՄԼԸ* :

խդ · Թղ · 218բ : «*Կանոնք* Դրւնա *սուրբ ժողովոյն · զոր յամի չորրորդին Կոստանդիանոսի կայսեր բարեպաշտ թագաւորի Հռոմայեցւոյ · գլխ · ԺԲ · Կանոնք ՌՄԼԹ—ՌՄԾ* : (*Առաջին եպիսկոպոսը կը ստորագրէ՝* (Թղ · 22բ) *Տէր Յովհաննէս Ոստան եւ Մարզպետական եպիսկոպոս*) :

խե · Թղ · 223ա : «*Սրբոյն* Եղիշայիի *ի կանոնաց գրոց գլուխ մի վասն դիւահարաց եթէ պարտ իցէ օրէնս տալ կամ թէ երեխայ իցէ կնիք մինչդեռ դեռն ի նմա է*» :

Թղ · 223բ : «Նորին *վասն ուրացողաց*» : — Թղ · 223բ : «Նորին *վասն երեխայից*» :

4 · ա · Թղ · 226բ : «Յովհաննու Կոստանդնուպօլսի Հայրապետի : *Քանզի ոչ եթէ ընդ վայր*» :

ա · Թղ · 227ա : «Նորին՝ *Զոր ինչ խնդրեցեալ իմ*» :

բ · Թղ · 227բ : «Մեծին Ագաթանգեղոսի *ի բանէն, որ գկայենէ*» :

գ · Թղ · 228ա : «Երանելոյն Մեսրոպա Հայոց վարդապետի՝ *Բարւոք ողբայր մի ումն ի սրբոց*» :

5 · ա · Թղ · 228բ : «*Սահմանք եւ կանոնք կարգի եկեղեցւոյ սրբոյն* Ներսէսի Հայրապետին Հայոց, *գլուխք խգ*» : *Կան · ՌՄԾԷ—ՌՄՂԶ* :

բ · Թղ · 230ա : «*Կանոնք* Յովհաննու Մանդակունոյ *Հայոց կաթուղիկոսի գլուխ է*» : *Կան · ՌՄՂԷ—ՌՅԲ* :

6 · ա · Թղ · 231ա : «Նորին Յովհաննու Մանդակունոյ՝ *Կոչումն ապաշխարութեան*» :

բ · Թղ · 232բ : «*Խոստովանութիւն քահանայի*» :

գ · Թղ · 233բ : «*Կանոնք երանելոյն* Եպիփանու Կիպրացոյ *եպիսկոպոսի մեծի եւ առաքինոյ մարգարէի եւ նշանագործի · գլուխք երէք*» :

դ · Թղ · 237ա : «*Ի* հարանց կաւոնացն *է*» :

ե · Թղ · 237ա : Կղեմայ *Հռոմայ եպիսկոպոսի սահմանք եւ հաստատութիւն եկեղեցւոյ*» : — Թղ · 237բ : «*Սրբոյն* Դիոնէսիոսի Աթենացոյ *եպիսկոպոսի բան ա*» · *ապա՝* «*Սրբոյն* Դիոնէսիոսի Արիսպագացոյ *յաղագս Աստուածածնին բան երկրորդ*» :

7 · Թղ · 237բ : «*Կանոնք ի սուրբ ժողովոյն որ ի* Դէոդուպօլիս, *որ յայժմ կոչի Կարնոյ քաղաք*» :

8 · Թղ · 242բ ։ «Հիպոդիդայ *սրբոյ բան ի Ծնունդն եւ ի մկրտութիւն Տեառն · պլխ · ա*» ։

Թղ · 243ա ։ «Մելիտոսի *եպիսկոպոսին Քաղքի Ասոոյ եպիսկոպոսի պլխ · ա*» ։

Թղ · 243բ ։ «Մանուէլի · *պլխ · ա*» ։

Թղ · 243բ ։ «*Ի* Սոկրատա(յ) *պլխ · ա*» ։ — Թղ · 244ա ։ «*Նորի(ն) նմանն*» ։

9 · Թղ · 244բ ։ «*Կանոնք Տեառն* Սիմէոնի Աղուանից կաթուղիկոսի ։ *Գլուխք է*» ։

10 · ա · Թղ · 247բ ։ «Նեֆտառեա Հռոմայ եպիսկոպոսի *պլխ · ա*» ։

բ · Թղ · 248բ ։ «*Հարցումն* Թէոդորոսի *քահանայի եկեղեցւոյն* Կեսարու *առ Ներսիսէն* Եպիփան *ի Կիպրոս*» ։

Թղ · 249ա ։ «Յովհաննու Երուսաղէմայ *եպիսկոպոսի պլ · ա*» ։

Թղ · 249ա ։ «Սեբաստիանոսի *Ղուկա աւետարանին Մկրտութեանն*» ։

գ · Թղ · 249բ ։ «Ներսէսի կաթուղիկոսի *եղբօր Տեառն Գրիգորիոսի Հայոց կաթողիկոսի վասն պղտկանութեան*» ։

դ · Թղ · 250ա ։ «*Կանոնք պղուչատոր քահանայից համառօտն է այս*» ։ Թղ · 252ա «*Վասն պղուչութեամբ սպասաւորելոյ սուրբ Խորհրդոյն*» ։

ե · Թղ · 262ա ։ «Եզնկայ Կողբացւոյ *Հայոց վարդապետի*» ։ — Թղ · 262բ ։ «Նորին Եզնկա *բան երկրորդ*» ։

զ · Թղ · 263ա ։ «Ալեանիայի (*Հայոց վարդապետի*) *սակս անխտիր հաղորդելոյն Յունաց*» ։

է · Թղ · 267բ ։ «*Ալլուսա ժողովածու լմաստախոհ ասանց · Ի մարդեղութեան Բանին Աստուծոյ · · ·*» ։

ը · Թղ · 268ա ։ «*Յաղագս նկարեալ պատկերացն*» ։

թ · Թղ · 268բ ։ «*Վասն քահանայապործութեան կարգաց*» ։

Հմմտ · թ · 256, Ա · § 10 ։

11 · Թղ · 271ա ։ Նիկիայ *ժողովոյն ասնուանք, որ ի Նիկիային ժողովն այս են ։ «Ի Մեծաց Հայոց» բաժնին մէջ «Հերակղիոս ի Ցեւոնէ»* ։ (*Հմմտ · թ · 256, Ա · § 12*) ։

12 · Թղ · 274բ ։ «Քահանայապետ Հայոց Մեծաց» ։ (*Հմմտ · թ · 256 § Բ · 1*) ։

13 · Թղ · 277ա ։ «Եպիսկոպոս(ք) կամ սարկաւագ տանին» ։ (*Հմմտ · թ · 256 § Բ · 2*) ։

14 · ա · Թղ · 278ա ։ «*Ծառք պղտկանութեան կ Տախտակք պղտկանութեան*» ։ (*Հմմտ · թ · 256 · Հմր · 11ա*) ։

Թղ · 280ա ։ «*Այլ խրատ պսակի եւ ամուսնութեան*» ։

բ · Թղ · 281ա ։ «*Ի* Լեւոնի, *ի* Կոստանդիանոսի, Յուստինիանոսի *յօրինացն յերկրորդ սխտղոսէն*» ։

գ · Թղ · 281բ ։ «*Ի խնդրոյ* Թումա *վարդապետի հրեշտակարնակ սուրբ ուխտին* Մեծոփայ *վանաց եւ ծառա(յ)բար կառավրեալ* Յակովբ *վարդապետի՝ աշակերտի Գէորգեայ վարդապետի երգընկեցոյ յաղագս պղտկանութեան բաժանման ։ Գիտելի է պղտկանութիւն տարորոշեալ անձանցն է եւ ոչ անհատին · Զի անհատն ինքն է որ ոչ հատանել կարէ եւ ոչ բաժանել եւ ինքն ինքեան պղտ պիտոյ կարէ լինել*» ։ — Եւս է եւս պղտկանութեան տախտակներ կը չարուին, *երբեմն անհատներու անուամբ՝ աւելի դիւրմբռնելի ընելու համար ։ Ի հարկէ մէջը ասած է ամէն պղտ պղտկանութիւն, ըլլա՛յ սրբիւնակցութեամբ, ըլլա՛յ խնամութեամբ, ըլլա՛յ մկրտութեամբ*» ։ Վերջ՝ 290բ ։

Բ · Թղ · 291ա—409բ ։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ ՄԽԻԹԱՐ ԳՕՇԻ ։

ա · Թղ · 291ա ։ «*Նախադրութիւն պրոց դատաստանի ։ Յանկ*» ։

բ · Թղ · 291բ ։ «*Նախադրութիւն պրոց դատաստանի գլուխ առաջին*» · · · կը հասնի մինչեւ Թղ · 311ա՝ «*Թէ որոց արդեօք պրոց հանդերձեալ եմք հաւաքել զդիրս դատաստանին կամ յաղագ*» ։ — Նախադրութեան այս գլուխը չատ կարճառօտ, հազիւ կէս էջ, իսկ «*Յիշատակարան սակաւուք*» դանց առնուած է ։ Նախընթաց միւս գլուխներն ալ կրճատումի ենթարկուած (*Հմմտ · ՏՄՅ · թ · 205, ուր Հմմտ · Բաստամանեանի Հրատարակութիւնը*) ։

գ · Թղ · 311բ ։ «*Սկիզբն ամենայնի Աստուած, զնոյն եւ զկատարած ամենայնի ։ Եւ արդ սկիզբն ըզկըքան դատաստանի եւ Թիւ գլխոցն ըստ կարգի*» ։ Յորագրին համեմատ *Մծ* գլուխներու տակ բովանդակութեան ամբողջ ցանկը կը պարզուի ։ «Ըստ կարգի» որ իւրն է, վասն զի Բաստամեանի օրինակին համեմատ չընթանար ։

դ · Թղ · 317 ։ Թղ · ա ։ «*Սկիզբն արասցուք դրոց դատաստանի ։ Եկեսցուք այժմ ի գործ դատաստանի գիտելով զի ըստ քաղաքաց դատաւորս հրամայեաց*» ։ Վերջ՝ Թղ · 409բ ։

Գ · Թղ · 410ա—483բ ։

ՕՐԷՆՔ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ ։

1 · ա · Թղ · 410ա ։ «*Թիւք կանոնաց որքանութեան դրոց նոսօսի*» ։ — Յանկ է բովանդակութեան ։

բ · Թղ · 414բ ։ «*Օրէնք յաղթող Թագաւորացն* Կոստանդիանոսի, Թէոդոսի *եւ* Լե-

ւոնի»: Ներածութիւն՝ «*Յօրէնս բարի եւ զճշմարիտ Տէր Աստուած ի սկզբանէ եւ մարդոյն, որպէս յառաջին գիրս արարածոց եղոյց մեզ օրէնս եւ զրեաց Մովսէս*»:

*Ապա կը ցուցնէ թէ ինչպէս Աստուած նախամարդոյն օրէնք կը դնէ եւ պատուիրանազանցութիւնը կը պատուհասէ զինքը դրախտէն արտաքսելով որ պանդխտի «յաշխարհ, յորում ծնաւ Ադամ՝ զՍէթ եւ Սէթ զԵնովս եւ մինչեւ ցՆոյ եւ Նոյ ծնաւ զՍեմ, Սեմ ծնաւ զԱրփաքսաթ եւ սերին ծնունդքն ի նմանէ մինչեւ ցԱբրահամ, որ ծնաւ զԻսահակ աւետեօքն Աստուծոյ եւ Իսահակ զՅակոբ եւ Յակոբ զերկոտասան նահապետսն: Սոքայ առին օրէնս վայելուչս յԱստուծոյ ամենակալէն եւ ժառանգեցուցին հարքն որդւոց զժառանգութիւնս եւ զստացուածս իւրեանց: Որպէս օրհնեաց Նոյ զորդիս իւր եւ եւս նոցա ժառանգութիւն: Եւ Աբրահամ ժառանգեցոյց... որդւոյ իւրոյ Իսահակայ:... Նոյնպէս Իսահակ զՅակոբ եւ Յակոբ... Յովսեփայ որդւոյ իւրում: Եւ ի սոցանէ ընտրեցան օրէնք առաքինիք ժառանգեցուցանել իւրաքանչիւր զըստացուածս իւր որդւոյ իւրոյ. եւ յայս դեղեցիկ պատճառէս առին ամենայն ազգ օրէնքս զստացուածս իւրեանց ժառանգեցուցանել:... Այս սովորութիւնս ուղիղ գնացին մինչեւ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս որ... եւս զօրէնս զեղեցիկս եւ կենդանարարս եկեղեցոյ եւ ի սուրբ եկեղեցի իւր յարոյց զթագաւորս բարեպաշտս ինքնակալութեամբ Թոռնկայ եւ եւս նոցա միտս ի հաւատս ճշմարիտս: Որք եւ հնազանդեցուցին զամենայն ազգս կարգի օրինացն Քրիստոսի եւ նովաւ վարեցին զթագաւորութիւն իւրեանց, քանզի ամենայն ազգք որ կամեցան օրենօք վարել ի հեթանոսաց ի Մովսիսէ առին զպատճառն եւ եդին օրէնս դանազան քաղաքականս ի ժամանակս իւրեանց, որ առ նոսա իմաստունք երեւեցան եւ նմանեցան Իսրայելացւոցն... այլ նախադոյն էր Մովսէս օրինօքն զոր եւս նմա Աստուած, քան զամենայն իմաստունսն Հելլենացոց եւ Աթենացոց եւ Հռոմայեցոց եւ Մեսրացոց, որք են եգիպտացիք: Եւ տուաւ պարգեւ օրինացն յԱստուծոյ ի ձեռն Մովսիսի Իսրայէլի, որք օրինօքն վարեցան, եւ զայլազգիս ի նախանձ բարի ածին քաղաքական օրինօք բարէկարգել մինչեւ ի զալուստն Տեառն մերոյ... որում հաւատացին երանեալ եւ փառաւորեալ թագաւորքն: Ըսկսեալ ի մեծէն Կոստանդիանոսէ, որ եւս զայս օրէնք»: — Այս խօսքերէն վերջ կարգաւ կը սկսի օրէնքները չարել: Թղ· 415բ—422բ· ա—լթ· օրէնքները յառաջ կը բերուին լայց ապա մերթ մերթ հարցումներ կ'ըլլան մանաւանդ վերջերն եւ անոնց լուծումը կամ պատասխանը կը գրուի: Երբեմն պատմական կէտեր ալ ներս կը մուծուին: Թղ· 423ա· օրէնք ՃԲ· կայ՝ «Վասն եկեղեցականաց ապաստութեան· Կոստանդիանոս թագաւորն... պատուեայ զառաքելական եկեղեցի եւ ի նմա ժառանգաւորացն, ըստ իւրաքանչիւր աստիճանի պարգեւաց հրոդոս ի թագաւորական ընչիցն յամենայն տեղիս· եւ նոյն ինքն եւս օրէնս եւ ապաստեաց զժառանգաւորս, որք ըսպասեն յեկեղեցիս յամենայն հարկաց եւ ի զիմոսական պարտուց վրկեաց եւ ազատս արար ի մարմնաւոր իշխանութենէն եւ խափանեաց ի նոցանէ զուռծ հայրենի հարկաց եւ հնազանդութենէն»: Օրէնք ՃԴ·՝ «Վասն պատուելոյ զօր կիրակէի· Լեւոն թագաւորն ի ժամանակս իւր պատուեաց զօր կիրակէի ի յարութեան Քրիստոսի եւ եղ օրինօք, զի ի նմանէ խափանեսցին արքունական հարկք եւ զատաստանք···»: — Այս հատածն իւր մէջ կը բովանդակէ ՃԾԱ. կանոնք եւ կը փակուի Թղ· 437բ ՃԾԱ· «Իսկ եթէ թողու մարդ զրատա իւր ի պանդոկն այսինքն ի հոլէտունն եւ չաւանդէ ոք ի սպասաւորացն, թէ պատահի կորուստ չը վզենկի ինչ պանդոկապանն, բայց միայն երդումն արնեն զի չեն գիտող եւ ոչ պահող իրացն»:

գ· Թղ· 437բ: «Համառօտ ժողովումն օրինաց վերըստին: Ա· Իւրոյ զատաւորին եւ իշխողի քաղաքին չէ պարտ գնալ արտաքոյ»: Ունի ԶԵ կանոն: Վերջինն՝ Թղ· 441ա· «Աղջիկ զոր ձեռնն··· եւ մեռանի խօսնայրն, ուղեն ծնօղքն զոր տուին կնոջն ի ձեռն տալն· զկէսն առնու եւ զկէսն դարձուցանէ եւ թէ չկա հայր եւ մայր փեսային ինայ ամենայնն կնոջն»:

դ· Թղ· 441ա: «Օրէնք աստուածապիրգ ի ձեռն Մովսէսի յելից գրոց: Ես եմ Տէր Աստուած քո, որ հանի զքեզ յերկրէն Եգիպտացւոց ի տանէ ծառայութեան»: Թղ· 441բ· կը գրուի «Այս են Ժ· պատգամքն զոր պատուիրեաց Տէր Աստուած Մովսէսի»: Ասկէ վերջ ելիցէն առնուած օրէնքներ, իսկ Թղ· 444բ· «Կանոն Ղեւական գրոց»:

2· «Ամէնիմաստ թագաւորացն Հռոմայեցոց օրինադրութիւն»:

ա· Թղ· 446ա: «Ամէնիմաստ թագաւորացն Հռոմայեցոց օրինադրութիւն: Տիտոսն առաջին, գլուխն ունի չորս»: — Թղ· 446ա· Տիտոսն երկու գլուխ է: Թղ· 446ա· Տիտոսն գ· գլուխ: Այսպէս ԺԹ· տիտոս կայ զանազան գլուխներով մինչեւ Թղ· 448ա: Այս՝ ցանկ է:

բ· Թղ· 448ա: «Ընտրութիւն հաւատոյ օրինացն քաղաքականացն Լեւոնի եւ Կոս-

տանիդեայ *իմաստուն եւ բարեպաշտ քաղաքացին, զոր եւ մեծն Յուստինիանոս նորոգեալ զկարգն ուղղեալ ի բարեպաշտութիւն*» ։

զ · Թղ · 448ա ։ «*Տիտղոսն առաջին · զլուխ Դ · առաջին կանոն վասն հաստատութեան ամուսնութեան եւ արձակմանն*» · Սկիզբք՝ «*Հաստատեսցի ամուսնութիւն քրիստոնէից այսպէս · եթէ ի տղայական հասակէն կամին յառաջ արկանել ծնողք յետ է · ամաց ժամանակի, ապա առնեն ձեռնադրութիւն*» ։

դ · Թղ · 449ա ։ «*Տիտղոսն Բ · գլխ · է · ոսկման հարսանեաց պսակաւոր կապակցութեամբ, առաջին եւ երկրորդին, եթէ զրով լիցի կամ առանց գրի եւ վասն լուծման նոցին ։ Հաստատի հարսանիք քրիստոնէից, եթէ զրով եւ եթէ անգիր*» ։

ե · Թղ · 452 ։ «*Տիտղոսն Գ · գլխ · Ա · վասն արձակելոյ զհարսանեաց պատճառաւոր լինի ի յառնէն կամ ի կնոջէն ։ Անլուծանելի է հարսանիք որ սուրբ եղեւ ի հաստանելն նոցա ի միաբանութիւն*» ։

զ · Թղ · 452բ ։ «*Տիտղոսն Դ · գլխ · Բ · Յաղագս նոցայն, որք ոչ վճարեն զգրեալ պրոտպսն ։ Որ ոք խոստանայ պոդդս զրով կամ անգիր եւ ոչ լնու զայն*» ։

է · Թղ · 453ա ։ «*Տիտղոսն Ե գլխ · Դ · վասն անգիր եւ զրով տրոց ։ Անգիր պարգեւք որ է օժիտ, կացցէ, մինչեւ այսպիսի իրաւունք լինին*» ։

ը · Թղ · 453բ ։ «*Տիտղոսն Զ · գլխ · է · վասն դաչնաւորութեան կտակի եւ կտակագրոցն զիմաց թէ ո՞ ընդո(ւ)նելի ։ Դաչնաւորին եւ առնեն կտակ ի հիւանդութեան կամ յառողջութեան*» ։

թ · Թղ · 445ա ։ «*Տիտղոսն է · գլխ · Ա · վասն զինուորաց եւ նոցին հետեւեալ ընչից եւ ժառանգողացն եւ թէ որում կարող են տալ կտակ եւ յորքա խափանին ։ Զինուորքն ինչս զոր ստացան*» ։

ժ · Թղ · 456բ ։ «*Տիտղոսն Ը · գլխ · Դ · վասն աստիճանաց ապստ եւ թէ ի հեռաւոր ընտանեացն, որ է բնական ժառանգելն ։ Եթէ ոք առանց ժառանգողի մեռանի ոչ ունելով որդիս*» ։

ժա · Թղ · 457բ ։ «*Տիտղոսն Թ · գլխ · Ա · «վասն կո(ւ)րատորից, որք կարգին որբոցն տեսուչք ։ Եթէ ուրուք որբ մնասցէ պատանեակ եւ կացցէ յանուն նորա ըստացուածք*» ։

ժբ · Թղ · 458ա ։ «*Տիտղոսն Ժ · գլխ · Գ · վասն ազատութեան զրով կամ անգիր եւ որք ծառայեցուցանեն ։ Այսպէս կացցէ ծառայն յազատութեան ի տեառն իւրումն*» ։

4 · Թղ · 458բ ։ «*Տիտղոսն ԺԱ · գլխ · Ա · վասն վաճառելոյ եւ պնելոյ զրով եւ անգիր գրաւականութեան ։ Անգիր եւ զրով դին եւ ծախս որպէս եւ կերպն ի վաճառոյն եւ գործն*» ։

ժգ · Թղ · 259ա ։ «*Տիտղոսն ԺԲ · գլխ · Գ · վասն փոխոյ զրով եւ անգիր որ եւ լինի ձեւնափոխ ։ Որ ոք ոսկի կամ արծաթ կամ այլ էութեան տեսակ*» ։

ժե · Թղ · 460ա ։ «*Տիտղոսն ԺԳ · գլխ · Ա · վասն աւանդի որ դնի ի պահեստ ։ Եթէ ոք վասն երկիւղի կամ այլ պատճառի ինչս ի պահեստ աւանդէ*» ։

ժզ · Թղ · 460ա ։ «*Տիտղոսն ԺԴ · գլխ · Գ · վասն առնուկ արմատապատելոյ եւ պատճառ անդրէն դառնալոյ տնկելոյն ։ Որ ոք առնուկս արկանէ յիւր սեփհական հողս*» ։

ժէ · Թղ · 461բ ։ «*Տիտղոսն ԺԲ · գլխ · Ա · վասն վարձու զրով եւ անգիր ։ Որք վարձեն փարթամքն յաղքատացն*» ։

ժը · Թղ · 461բ ։ «*Տիտղոսն ԺԶ · գլխ · Դ · վասն վկայութեան ։ Վկայք արժանահաւատք քննեսցին լինել*» ։

ժթ · Թղ · 463ա ։ «*Տիտղոսն ԺԷ · գլխ · Ա · վասն արձակուածն առնելոյն ճորտոյն եւ զարձուցանելոյ ։ Արձակուածն ընդ ձեռամբ տանկեալոյն չիշխանէն*» ։

ի · Թղ · 463ա ։ «*Տիտղոսն ԺԸ · գլխ · ԾԲ · վասն դատապարտելոյն պատուհասի ըստ չափոյն յանցառացն ։ Մի լիցի համարձակութիւն ումեք զոր ի սուրբ եկեղեցի փախուցեալ մտանեն*» ։

իա · Թղ · 467բ ։ «*Տիտղոսն ԺԹ · գլխ · ԺԲ · վասն բաժանելոյ զաւար իշխանին եւ զօրացն*» ։

իբ · Թղ · 468ա ։ «*Վասն երաշխաւորութեամբ եւ միջնորդութեան իե, տիտղոսին ԻԴ · գլխոյն*» ։ Անդ՝ «*Այլ ԻԶ-էն ի ԻԸ · Տիտղոսէն եւ յերկրորդ գրոցն պատմութեան*» ։ Անդ՝ «*Տիտղոսն ԺԳ · ի նորին հրամանաց*» ։ Անդ՝ «*Այլ ի Ի · տիտղոսէն եւ ՀԸ · գրոցն ի կօդիկոսէն*» ։ Թղ · 468բ · «*ի չորրորդ նորին հրամանացն*» ։ Անդ՝ «*վասն սահմանեալ սահմանաց գեղից եւ անդաստանաց եւ տանց ի ՀԿ, գրոցն եւ մետասան տիտղոսէն*» ։ Անդ · «*ի նոյն տասն եւ մէկ*» ։ Անդ՝ «*Յերեսուն եւ Գ · տիտղոսէն*» ։ Անդ՝ «*ի մետասան գրոցն եւ ի ԻԶ · տիտղոսէն*» ։ Անդ · «*վասն օտար հողոյ եւ օտար երկրի եւ որք չինեն ի նոսա կամ ցանեն կամ տնկեն, ի նոյն գրոց*» ։ Թղ · 469ա ։ «*Յերկրորդ գրոցն ի կօդիկոսէն եւ ԼԳ · տիտղոսէն*» ։ Անդ · «*ի նոյն գրոց*» ։ Անդ · «*ի ՃԻԱ հրամանացն եւ ԺԴ · գլխոյն*» ։ Անդ · «*վասն Մանիքեցոցն եւ այլ հերձուածողացն եւ զերպատուացն Տիտղոսն Ե · եւ կարգ Ի*» ։ Թղ · 479բ · «*Այլ յայսմանէ*» ։ Անդ · «*Այլ ի սմանէ*» ։ Անդ · «*Այլ ի սմանէ*» ։ Անդ · «*ի Նիկիայ սուրբ*

ժողովոյն»: Թղ· 470ա: «Վասն պիւթայ սպաննուԹեան ի ԺԸ· տիտղոսէն Ա· ԼԵ· հրամանագին»: Անդ· «Ի ԽԸ· գրոցն եւ ԺԸ տիտղոսէն»: Անդ· «Այլ կարգէ»: Անդ· «ՅԱթանասի արդելականին պատմուԹենէն եւ յինն գրոցն»: Անդ· «Ի գրոցն Յովհաննու Կովդեցոյն, որ կայ ի ԻԹ· Տիտղոսէն: Անդ· «Այլ ի ԽԸ· գրոց Տիտղոս ԺԹ»: Թղ· 470բ· «Ի կօդիկոսէն եւ ի Ժ· տիտղոս»: Անդ· «Ի սոյն գրոց ՃԳ· տիտղոսէն եւ ի Դ· կարգէն»: Անդ· «Ի Ե· գրոցն ի կօդիկոսէն եւ ի Զ· տիտղոսէն· յաղագս նոցա որք անսահման կանայս առնուն»: Թղ· 471ա: «Ձինն գրոց ի կօդիկոսէն եւ ի Ժ· տիտղոսէն»:

իգ· *Թղ· 471ա: «ՕրինադրուԹիւն Եոհաննէս Թաղուհոյ մօր Կոստանդեայ՝ վասն դգուշանալոյ երդմանց ըստ պատուականն Տեառն հրամանին: ԲարուԹեանց Տեառն պարգեւօղ եւ պատճառ»:*

իդ· *Թղ· 472բ: «Ձօրինացն Յուստիանոսի գլխ· ԺԲ· Վասն պատուելոյ Թագաւորաց եւ իշխանաց կանոնս եկեղեցւոյ եւ զորս ի նոսա պահմանադրուԹիւն: Զկանոնս որ ի տիեզերական ժողովոյս ասատուածասէր եպիսկոպոսաց գրեալ»:*

իե· *Թղ· 473ա: Գլուխ ԼԵ· ի նոյն օրինաց: — Թղ· 473բ· «Վասն ժառանգուԹեան գլխ· ԺԴ»: Թղ· 474ա: «Վասն կրօնաւորաց գլխ· ԼԶ·»՝ Անդ· «Վասն որք պղծեն զկրօնաւոր կանայս· գլխ· ՁԴ»: Թղ· 474բ: «Վասն արգարուԹեան օրինացն յառաջին եւ յերկրորդ տիտղոսէն եւ Ա· գրոցն»: Անդ· «Վասն արգարուԹեան աստուածայնոցն եւ մարդկայնոցն»:*

իզ· *Թղ· 475ա: «Վասն բնուԹեան օրինաց հեԹանոսաց քաղաքականաց յառաջին տիտղոսն եւ յերկրորդ գրոց հրամանն: Օրէնք բաժանի ի քաղաքս եւ յաւանս»:*

իէ· *Թղ· 476ա: «Վասն զինուորաց սահմանադրուԹիւն»: Ցանկ: «ԺԵ» կը գրուի ի «ԽԹ· գլխոց մեկնուԹենէն եւ ի ԻԶ· տիտղոսէն», ապա վերատին ցանկը յառաջ կը տարուի: Ընդ ամէնն ԾԷ գլուխ:*

իը· *477բ: «Սահմանն զինուորուԹեան եւ ահարկուԹեան ի քաղաքական օրինացն եւ կարգէ հաստատուԹեան: Որ ոք համարձակի վասն իւրոյ իշխանին զինչ եւ իցէ պատճառաւ»: Կարգաւ ԾԷ· օրէնքներըը կը դրուին: «ԾԶ·»ին վրայ գրուած է «ի Գանգրանիս «ապա՝» ի Լաւոդիկեա»:*

3· *Թղ· 482ա· կայ՝ «Սրբոյն Սահակայ՝ Մի է Տէր, մի հաւատք, մի մկրտուԹիւն»· գրուԹիւնը, որ հատած մըն է՝ «Նորին սրբոյն Սահակայ ԹԷ որպէս սահմանեցաւ կարգ ուխտի եւ որոշման վանից բան երկրորդ» էն· Տմմա· վերը: Ապա կայ ուրիշ հատուած մը:*

Գիրքը կը վերջանայ (Թղ· 483բ)· այսպէս՝ «ԵԹէ վարդապետի ուրուք պաշակիրտ կամ ժողովրդական կամ ղքահանայ նզովեալ իցէ կամ բանադրեալ կամ կապեալ բանիւ վարդապետուԹեամբ, այլոց տեղեաց վարդապետ կամ եպիսկոպոս կամ քահանայ մի օրհնեսցէ զանիծեալն եւ մի իշխեսցէ ղբանիւ կապեալն լուծանել»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 1ա· ձարբառուքնեը՝ «Ես Սահակ, ինձի խապուլ է· ես Պօղոս գրեցի: Ես Սահակ վկայեմ, ես Սահակս գրեցի, ես Գրիգորս գրեցի այս բանիցս վկայ· Աստուածատուր»:

2· *Թղ· 484ա: «Իսկական յուԹիւն եւ հրաբուն, զօրուԹիւն· երրորդուԹիւն անճառելի···: վասն որոյ հարկ եղեւ առաքելոցն, որ վասն յետադայիցն զրանս քարոզուԹեան իւրեանց գրով արձանացուցանել, որով կարասցեն միշտ ընդ ուղղորդ ճանապարհ ընԹանալ, ընդ որս չընջապատեալ պարփակեալ եւ պարապեալ ամրացուցին զհօտս Քրիստոսի, նախ սուրբ Աւետարանաւ, երկրորդ գործոցն իսկ իւրեանց պրակաւն, երրորդ չորեքտասան ԹղԹուԹիւն Պօղոսի, չորրորդ՝ կաԹողիկէից արձանաւ, հինգերորդ Յօհաննու տեսլեանն մարգարէուԹեամբ, վեցերորդ կանոնիւք է· դատաստանագրիւ· վասն որոյ յամենայն տեղիս ցանկալի եւ փափագելի եւ գրժարագտանելի լինելով կանոնագիրքս եւ դատաստանագիրքս փափագեաց ի վերայ յայսմ անչնչելի յիշատակի եւ հոգեւոր զաւակի այսմ գրկի մեծահաւատ եւ բարեպաշտ, հեզահոգի եւ աստուածասէր, երկիւղած եւ հոգեսէր Ռուսդուդցի Պըյֆլը մահտեսի Աստուածատուրեան մահտեսի Յակոբի որդի Պըյֆլը օղլու կոչեցեալ պարօն Վարդանն իւր արդեամբ եւ ըղձանօք եւ գրել այս սուրբ գիրքս կանոնաց, զի լինի յիշատակ յիւրն եւ որդւոց նորին: Եւ արդ ուր ուրեք որ պիտոյասցի եւ ո ոք որ ընԹեռնուցու զսուրբ գիրգս զայս եւ վայելեսցէ ի քաղցրուԹենէ սորին յիշեսցէ զպարօն Վարդանն եւ զվերոյ յիշեալ հանդուցեալ ծնօղսն նորին եւ զկենդանի մայրն նորին զՄարիամն, եւ այլ յիշեսջիք գհարազատ եղբարսն նորին զՄանուկն, եւ զկարապետն, զՊապիկն եւ զՄարգիսն, զԱւետիքն եւ զԳէորքն, զկենդանի եւ զհանդուցեալ քւերցսն· եւ զորդիս նորին զԳրիգորն եւ զՅակորն եւ զդստերսն: Ցիշեսջիք ի մաքուր աղօԹս ձեր զվերոյիշեցեալ կենդանիսն եւ զհանդուցեալսն եւ զամենայն ննջեցեալսն նոցին, զի եւ դուք յիշեալ լինիջիք ի Բարերար Տեառնէ եւ Փրկչէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ ամէն»:*

«Ցիշեսջիք եւս զանպիտան ծառայս ձեր զրաքմամեզ գրող սորին զՌուսդուդցի տիրացու Պօղոսն եւ զհանդուցեալ պապս եւ զմամս իմ, զՄանիսացի Մարտիրոսն եւ զեւայն եւ զծնօղսն իմ զՄանիսացեան կարապետն եւ զԲրբրիոնն, եւ զեղբարսն իմ զՅակոբն, զԳրիգորն եւ զՊետրոսն, վասն աշխատանաց

իմաց դի կարի յայժ աչքատեսեայ առ ի գծումն գրոյս: Եւ արդ յիշեսջիք զհօր եղբօրն իմ զՄանթեսեանն Յովհաննէսն եւ գտցիք նորին գՅասկին, գՄանասէն եւ զԵփրեմն... եւ գիտացիք նորին եւ գհանգուցեալ գատական ասցին եւ գամենայն յարու արեան գմեբձաւորան ասցին, զի ինքն Եւս բազում աչքատանս կրե(ա)ց եւ հետեւեցայց գնա գծագրել գրիգոր գոյս ատատուածային եւ բազում անգամ հետեւելով պարապեցայց գնա առ ի յատուածն գիտութեան, վասն այն յիշեսջիք եւ զսա զի է հոգեւոր հայրն իմ, զի յիշօղն բարուքեանց պարգեւատան Աստուած տացէ ձեզ եւ մեզ գվարձս բարեաց ի միւսանգամ գալստեանն ամէն:

*Գրեցաւ գիրս յետ բազում
ձեռամբ տիրացու Պօղոսի
Կարապետի կրտսեր որդի
կոչեցեալ Մանիասպի,
եւ ի հայոց Թուտիանի
Հազար եւ երկու հարիւրի
երեսուն եւ երկու Թուի
ի յամսեանն Ապրիլի(ատանի
եղեւ ատարան այսմ գրքի
Ապրիլի 10 1783: Վերջ»:*

3· Պատասխի մը Թուղթ կպցուած է Թղ· 486ա եւ վրան գրուած, բայց սկիզբը՝ մէկ կողմը պատռուած... «Ծանիք զի ի միջի... սղալմունս ի տան Թուոց ի ցանգագիրն հայելով· զի մեք եւս սղալեսցաք, ի ծովահայեաց քաղաքն Թէքիր տպղու եկեղեցոյն Աբրահամ վարպետի հրամանաւ գրեալ կանոնագրովս, զի ի նմանէ ատաք երես սորին, եւ ի միջին նայնմ(°) գրքուցս· այսպէս էր Թիւն եւ համարուեսաք եւ մեք Թուոց սղալ լինելն, բայց ատարտեալ եւ կազմեալ էր գիրքն· սակայն ի մի կամ երկու տուն Եւս եւ առաջ հայելով կարէք իմանալ Թէ գորն ցուցանէ ցանգս եւ այսպէս հետեւելով գտանիջիք: Յովհաննէս(?)»: Ապա նոյնին եառեր գրուած է· «կանոնագրքի վերջին կողն կպցուր գոյս գիրս»: Այնմ· տարբեր գրով· «Մատեան Տէրտէրեան, Բուսճուղ, Մայիս 3 յամի Տեառն 1898»:

4· Թղ· 487բ· «Մատեան Տէրտէրեան ծնեալ 1873 ի Բուսճուք Պուլկարիա»: Տարբեր գրով՝ մատիաով:

5· Պատասխի մը վրայ, որ գրքիս մէջը կը գտնուի, կայ՝ «1797: Փետրվար ի 28 եւ չունին (?) 12 օրր, ուրբաթի քիչ մը ատատ ժ· ու կէս գէպի չարատ ծնաւ ի ժամու հինկէսին որդեան իմ Յակոբ· Տէր իմ Յիսուս մինչ ի խորին ծերութիւն եւ լուսատատակին հասուցէ ամէն· Սարգիս մահտեսի, յաղթեան Պրայրքլըեանց կոչեցեալ եւ ես Աստուր (Աստուածատուր) մէկ Յարութիւնի կոչեցեալ Պրայրքլըեան հոգեղարտուղի Սարգիս ակային խոստքըն գրեցի, որ եղեւ Ուրաչչուղ հաճի Մուսայի մահտեսէն»: Ապա մատիաով նորէն՝ «Մատեան Տէրտէրեան, 1873ին՝ ծնեալ ի Բուսճուղ»: Ինչպէս եւ Թղ· 445բ· «Մատեան Տէրտէրեան որդի Տէր Կարապետի Աստ քահանայի Պօյաճեանց որ ի Բուսճուղ: Բուսճուղ, 16 Ապրիլ, 1898»:

580.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Հին Թիւ նոյն: — ԺԸ·° դար:

Մատեանս է Բժշկարան: *Սկիզբն մաս մը պակաս: Այժմ կը սկսի Թղ· 7ա· «Եղջիւրն գլուխ ի վայր է բուսել եւ չգիտեն գայն, ակոյ պիտեն, բայց ինքն եղջիւր է»:*

1ա· Թղ· 7ա: «Վասն օգտութեան աւազ Թիրեաքին: Վասն օգնութեան աւաճ Թիրեաքին Թէ որքան գեղ ցաւու է այս է· եթէ անկանի չուտիկ տեղ մի որ է մահ· եւ դու անդ պատահիս»: Ունի Ա—ԼԲ· կարճառօտ Հատածներ: Թղ· 10բ· ԼԲ· գեղերը յիշելէ վերջ խրատ մը կը կցուի:

Բ· Թղ· 11բ: «Վասն նշանացն՝ որ լինի առ հիւանդն գկենացն եւ գմահուն: Արժան է բժշկին, որ երբ առ հիւանդն մտանէ ճանաչէ պաջելոյն եւ պչաջելոյն»:

Գ· Թղ· 13ա: «Առաջագիտութիւն այս է· պիտացեր որ հիւանդութիւն կայ որ ի յառաջի նշանին գէշ երեւի»:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 91: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 17 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ գրչէն չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ գրուած մասը սպիտակ զօրաւոր ողորկ թուղթ· չգրուածն ալ նոյնպէս բայց աւելի ներմակ, գուցէ նոր ըլլալուն: — ԿԱԶՄ՝ կողքերը կաշի սեւ, կռնակը՝ կաշի ներմակ, փականճները ինկած կամ հանուած, նորոգուած է խնամքով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը պակաս, վերջը պակաս, մէջ տեղերէն քղ· 18 էն վերջ եւս պակաս մը կայ: Բաւական լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ մաքուր, նօտր·: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1—6, 67—91: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ·° դար: — ԳՐԻՉ՝ աճապաւոր: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին: — ԴԻՏ· Սիւնեակները չեն նշանակած:

դ · Թղ · 19ա : «*Վասն բնութեան կանանց · դիտելի է բազում է բնութիւն կանանց · առաջինն խոզի · երկրորդն մայմունի*» :

2 · Թղ · 19բ—26բ : *Զանազան դեղեր եւ հնարքներ ինչպէս՝* «*դեղ վասն տուղղու պալղամի · մարդոյ ոտն կամ ձեռքն սլաք մրանէ եւ ինայ ի ՀՂ դեղ այս արայ*» : — «*Վասն ուղղայի , վասն ակռայի*» :

3 · Թղ · 26բ : «*Բառ դեղօրէից · տաճիկ՝ կռէզ · դամխ , Մատուտակ պիեան քօքի*» եւն :

4 · Թղ · 28ա : «*Դուռն , որ յիշէ դեղերուն փոխանակն եւ զպիտանն , իսկ յիշեմ զդեղերուն փոխանակն , վասն այն որ զինքն բժշկապետքն են չիներ վասն այն պատճառին , որ զինքն հատատաեն իմաստութեամբ , որ թէ մէկ դեղին չդտվի վասն իրացմ , որ առնեն եւ պակաս լինի նա՛ զայն փոխանակ դնեն , որ բանն կատարի եւ պակաս չինայ : Եւ զօրութիւն առնէ ամենազօր զօրութեամբ Աստուծոյ : Օշխ իր փոխանն վրացի կոճն է*» :

5 · Թղ · 29բ : *Դարձեալ զանազան դեղեր ու միջոցներ* : «*Իսխիլն՝ որ է իսկիլն , որ է մկնատխն որ է պատալըլ յանուշն , որ է վայրի ատա սօղանին*» :

Գիրքը (*գրուած մասը*) *կը փակուի* Թղ · 66բ · «*Եւ ցեղ մի յայլ մեղը կայ իր իշխանութեան , որպէս չաքարն է եւ այս որ եւս եւ մեղը կու ասեն եւ Քրխատոսի փառք յաւիտեանս ամէն*» : *Ակէ վերջ* : Թղ · 67ա—91բ · *պարապ թուղթ* :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չկայ* :

581.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ, ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ ԳՕՇԻ ԵՒ ՕՐԷՆՔ ԿԱՅՍԵՐԱՑ

Հին թիւ նոյն : — *Ռ ձ ժ Բ* = 1663 :

ԹՈՒՂԹՔ՝ 340 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 14 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 12 × 4 + 4 = 8 : — ՏՈՂՔ՝ 29 : — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 28, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ : — ՆԻՒԹ՝ ողորկ մաքուր թուղթ : — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան մուք կարմիր կաշի անցուած եւ գծազարդերով օժտուած : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ, միայն թէ Թղ · 2—12 կողէն փիչ մը քաժնուած, եւ Թղ · 338ի ծայրը կտրուած : — ԳԻՐ՝ նօտր · , հաճելի : — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սկզբնատառերը : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր · նաեւ մանիշագոյն, կրկնագոյն : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բաւական յաջող եւ առատ Թղ · 3ա · 10բ, 12բ, 196ա, 209ա, 223բ, 297ա : — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ՝ գլխաւոր գլուխներու վրայ Թղ · 3ա 10բ · (Թղ · 12բ աբեղայ մը) · Թղ · 22ա, 31ա, 33ա, 34բ · 38ա, 42ա, 45բ · 48ա, 56բ աբեղայ մը (Մակա՞բ) · 58բ, 59ա, 63ա գեղեցիկ, 68ա թուչնազարդ · 69ա, 84բ, 89ա, 91ա, 93բ, 96ա, 100ա, 162բ, 105բ, 110ա, 11ա, բ, 113ա եպիսկոպոս մը, (Սահակ Պարթե՞ւ), 126բ, 135ա, 136բ, 138բ, 140բ, 142ա, 143բ, 148բ, 151ա, 153բ, 156բ, 161ա, 168ա, 172բ, 185ա, 190բ, 196ա եպիսկոպոս մը (Ներսէ՞ս կաթ ·) 199ա, 201ա, 209ա մարդ մը, 210ա, 212բ, 213ա, 214—220 գրեթէ ամէն էջի վրայ · 223բ այր մը եւ կշիռ մը, 224բ, 228ա, 295ա, 314ա, 316բ եղծուած · 319բ, 321բ : — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ · 1, 2, 195, 208, 339, 340 : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռ ձ ժ Բ (1663) : — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս : — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ՆԿԱՐՈՂ՝ Ղազար : — ՏԵՂԻ՝ Պրուսա : — ՏԵԱՐՔ՝ Պր · Յովհ · Տէր Գրիգորեան կամբկապցի : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ · 338ա, 339բ : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «*Գնեցաւ կանոնագիրբս եւ դատաստանագիրբս յամի 1900 ի 28 փետրուարի՝ հինգ հարիւր դահեկանաւ*» : (*Հմմտ · Հանդ · Ամս · 1942 էջ 219*) :

Մատեանս է՝ կանոնագիրք , Դատաստանագիրք Գօշի եւ օրէնք կայսերաց , ուր կան · :

Ա · ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ :

1 · Թղ · 3ա[1] : «*Շարադրութիւն կանոնաց եղեալ այսչափ եւ այսչափ : Կարգ պէսոցն*» :

2 · ա[1] Թղ · 10բ[1] : «*Սկիզբն առաքելական կանոնի*» : *Կան · Ա—ԼԴ* :

3 · Թղ · 12բ : «*Կանոնք եւ սահմանք զոր եդին աշակերտքն Քրիստոսի ի սուրբ եկեղեցիս*» :

բ · Թղ · 21ա[1] : «*Երկրորդ առաքելական կանոնիս պլուխք ութսուն եւ ե*» : — Թղ · 22ա[2] : «*Սահմանք եւ կանոնք սուրբ առաքելոյն ի ձեռն Կղէմեայ առաքեալ հեթանոսաց կանոնք երկրորդ առաքելականք*» : *Լե—ձժթ* :

գ · Թղ · 27բ[2] : «*Սահմանք կանոնաց սուրբ Առաքելոյն Թադէոսի*» : *Կան · ձի—ձծբ* :

դ · Թղ · 31ա[1] : «*Կանոնք Տեառն Փիլիպպոսի առաքելոյն*» : *Կան · ձծդ—ձկ* :

ե · Թղ · 31բ[2] : «*Կանոնք հարանց հետեւողաց*» : *Կան · ձկև—ձջդ · մխայն թէ՝ ձջբ թիւրակատար կը մնայ · իսկ ձջդ ամենեւին չէ գրուած , բայց բաց տեղ ձգուած է* :

գ · Թղ · 34բ[1] : «Անկիւրիա կանոնք · պլխք · ի ·» կան · ՃՁԱ—ՄԴ :

է · Թղ · 38ա[1] : «Դնի եւ թնեղրարդ կանոնիս Նիկիական պլխ · քսան» : Կան · ՄԼ—ՄԻԴ : Թղ · 41բ[1] : «Կոստանդիանոսի թագաւորի առ եպիսկոպոսունս եւ առ ժողովուրդս» :

ը · Թղ · 42ա[1] : «Կանոնք երկրորդ Նիկիականք» : Կան · ՄԻԵ—ՅԼՐ : բ · Թղ · 45[1] : «Կանոնք սրբոյն Գրիգորի» · ՄԼԹ—ՅԿԸ : ժ · Թղ · 46բ[2] : «Կանոնք Աթանասի» : Կան · ՅԿԹ—ՆՄԷ : ժա · Թղ · 55բ[1] : «Երանելոյն Մակարայ ... Թուղթ ի Հայս» : Կան · ՆՄԼ—ՆԿԴ : ժբ · Թղ · 58ա[2] : «Կոստանդինու Պօլսի ի ժողովոյն եւ կանոնին պլխք · երեք» : Կան · ՆԿԵ—ՆԿԷ : ժգ · Թղ · 59ա[1] : «Սահմանք կանոնադրութեան Լրանելոյն Գրիգորի Առաւածաբանին Անճխանճու եպիսկոպոսին» : Կան · ՆԿԸ—ՆՂԼ : ժդ · Թղ · 62բ : «Կանոնք առ Ակիւպիքոս, գլուխք խոուն եւ ա» :

ժդ · Թղ · 63ա[2] : «Գիր կանոնական մեծի պիտնեւորի եւ եպիսկոպոսապետի Բարսղի առ սուրբ Ակիպիքոս ...» : Կան · ՆՂԸ—ՇՃԼ :

ժզ · Թղ · 68ա : «Նորին Ս · Բարսղի գիր կանոնական առ քահանայ մեծ Դիոդորոս յԱնտիոքա(յ)» : Կան · ՇՃԹ :

ժզ · Թղ · 69ա[1] : «Նորին սրբոյն Բարսղի գիր կանոնական վասն պէսպէս եւ բիւրապատիկ ախտից» : Կան · ՇԺ—ՊԻ :

ժէ · Թղ · 84բ[1] : «Կանոնք Տեառն Եփրեմի» : Կան · ՊԻԱ—ՊԻԸ :

ժը · Թղ · 85ա[1] : «Կանոնք Ներսէսի կաթուղիկոսի եւ Ներչապհոյ Մամիկոնէից եպիսկոպոսի : — Թղ · 85բ : «Այս կանոնք եղան յաւուրս Ներսիսի կաթուղիկոսի եւ Ներչապհոյ Մամիկոնէից եպիսկոպոսի» : Կան · ՊԻԹ—ՊԿԵ :

ժք · Թղ · 88բ[2] : «Կեսարեա կանոնի պլխք · ժ» : — Թղ · 89ա[1] : Որք ժողովեալ ի Կեսարիայ եպիսկոպոսունք · վասն ինչ անօրէնութեան կանանց սահմանեցին կանոնս պլուխս ժ» : Կան · ՊԿՋ—ՊՀԷ :

ի · Թղ · 91ա[1] : «Նէոյ Կեսարիա պլխ · ի» : Կան · ՊՀԸ—ՊՂԵ :

իա · Թղ · 93ա[1] : «Կանոնք Գանգրեայ» : Կան · ՊՂՋ—ՋԺԸ :

իբ · Թղ · 95բ[2] : «Անտիոքա(յ) կանոնիս պլխք · իե» : Կան · ՋԺԹ—ՋՄԴ : — իգ · Թղ · 100ա[1] : «Խոստովանութիւն ժողովոյն Անտիոքայ» :

իդ · Թղ · 101բ[2] : «Ղաւոդիկեա(յ) կանոնս պլուխս Ծե» : Կան · ՋՄԵ—ՋՂԹ :

իե · Թղ · 105ա[1] : «Կանոնք Սարդիկեայ պլ · ԻԱ» : Կան · Ռ—ՌԻ :

իե · Թղ · 110ա[2] : «Կանոնադիր Տեառն Եպիփանու ասացեալ» : Կան · ՌԻԱ—ՌԻԷ : — իգ · Թղ · 110բ[2] : «Նորին» : Կանոն ՌԻՋ :

իէ · Թղ · 110բ[2] : «Կանոնք ժողովոյն որ յԵփեսոս» : Կան · ՌԻԷ—ՌԼԲ :

իը · Թղ · 111բ[1] : «Կանոնք Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ · Քահանայ որ կոյս իցէ կամ այրի» : Կան · ՌԼԳ—ՌԼԷ :

իթ · Թղ · 112ա[2] : «Կանոնք սրբոյն Սահակայ» : Կան · ՌԼԸ—ՌՀԲ : — լ · Թղ · 117ա[2] · «Նորին ... Թէ որպէս սահմանեցաւ կարգ ուխտի» : Կան · ՌՀԳ—ՁԱ : լա · Թղ · 120բ[1] : «Նորին Թէ որպէս պարտ է եպիսկոպոսաց ունել զընտանիս սրբոյ եկեղեցւոյ» : Կան · ՃՁԲ—ՌՁՁ : — լբ · Թղ · 122բ[1] : «Նորին Թէ որպէս պարտ է եպիսկոպոսաց պահել զպանճս եկեղեցւոյ : Կան · ՌՁԷ—ՌՂԲ : — լգ · Թղ · 124բ : «Նորին ... զիր աւանդութեան յաղագս կարգի սպասաւորաց» : Կան · ՌՂԳ :

լդ · Թղ · 126ա[2] : «Հայոց ժողովոյն կանոնին պլուխք քսան» : Կան · ՌՂԴ—ՌՃԺԲ :

լե · Թղ · 135ա[2] : «Թուղթ Սեւանդեա(յ) եպիսկոպոսին» : Կան · ՌՃԺԳ—ՌՃԻԷ :

լզ · Թղ · 136բ[1] : «Կանոնք երկրորդ Անտիոքայ» : Կանոն · ՌՃԻԸ—ՌՃԼԵ :

լէ · Թղ · 138ա[2] : «Յովհաննու Մանգակունոյ Հայոց կաթողիկոսի» : Կան · ՌՃԼՁ—ՌՃՄԴ : — լը · Թղ · 140ա[1] : «Նորին ... բան կանոնական : Արդ ես պայս ըստ իմում դետելոյ ասեմ» :

լթ · Թղ · 140բ[2] : «Աբրահամու Մամիկոնէից եպիսկոպոսի առ Վաչագան» : Կան · ՌՃՄԵ—ՌՃՄԷ :

խ · Թղ · 141բ[2] : «Կանոն վերջնոյ Սահակայ Հայոց կաթողիկոսի» : — Թղ · 142ա «Հարցմունք կանոնականք Յովհաննայ Սիւնականի քաղաքաց եւ առընթեր եղեալ պատասխանիք նմին» : Կան · ՌՃՄԸ—ՌՃԿԲ :

խա · Թղ · 143ա[2] : «Կանոնք Տեառն Յովհաննիսի Իմաստասիրի» : Կան · ՌՃԿԳ—ՌՃՂԴ :

խբ · Թղ · 148ա[1] : «Կանոնք Սիոնի» : Կան · ՌՃՂԵ—ՌՄԺՁ :

խգ · Թղ · 151ա[2] : «Սահմանադրութիւն կանոնի վաչագանայ Աղուանից արքայի» : Կան · ՌՄԺԷ—ՌՄԼԸ :

խդ · Թղ · 153ա[2] : «Կանոն Դրնայ սուրբ ժողովոյն» : Կան · ՌՄԼԹ—ՌՄՄ :

խե · Թղ · 156բ[1] : «Ս · Եղիշայի ի կանոնաց գրոց պլխ · մի · վասն դիւահարաց» : — Թղ · 158բ[2] : «Վասն դժխոց» : — Թղ · 159ա[1] : «Նորին վասն ուրացողաց» : — Թղ · 159ա[2] : «Նորին վասն երախայից» :

4 · ա · Թղ · 159բ : «Յովհաննու Կոստանդնու Պօլսի հայրապետի : Քանզի ոչ եթէ բնդ վայր ինչ յիչեմք» : բ · Թղ · 160ա[1] :

«Մեծի Ագաթանգեղոսի ի բանէն որ ղկաենէ»։ Կան. ՌՄԾԳ։ գ. Թղ. 160բ¹։ «Երանելոյն Մեսրոպայ Հայոց վարդապետի»։ Կան. ՌՄԾԴ։

5. ա. Թղ. 161ա¹։ *«Սահմանք եւ կանոնք կարգի եկեղեցւոյ սրբոյն Ներսէսի»։ Կան. ՌՄԾԵ—ՌՄՂԶ։* — բ. Թղ. 162ա¹։ *«Կանոնք Յոհաննու Մանդակունւոյ»։ Կան. ՌՄՂԷ—ՌՅԳ։*

6. ա. Թղ. 162բ²։ *«Նորին... կոչումն ապաչխարութեան»։* — բ. Թղ. 164ա¹։ *«Խոստովանութիւն քահանայի»։* — գ. Թղ. 164բ²։ *«Կանոնք երանելոյն Եպիփանու Կիպրացւոյ եպիսկոպոսի մեծի եւ առաքինւոյ մարգարէի եւ նշանագործի, գլխ. Գ.»* — դ. Թղ. 167ա²։ *«Ի հարանց կանոնաց է բանս»։* — ե. Թղ. 167ա²։ *«Կղեմայ Հռոմայ եպիսկոպոսի։* — զ. Թղ. 167բ²։ *«Սրբոյն Գիոնեսիոսի (Դիոնեսիոսի) Աթենացւոց եպիսկոպոսի բան մէկ». անդ. «Սրբոյն Գիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ Յաղագս Աստուածածնին, բան երկրորդ»։*

7. Թղ. 167բ²։ *«Կանոնք ի սուրբ ժողովոյն որ ի Թէոդուպօլիս, որ այժմ կոչի Կարնու քաղաք»։*

8. Թղ. 171ա¹։ *«Հիպոդիտեա(յ) սրբոյ բան ի ծնունդն եւ ի մկրտութիւն Տեառն. գլ. մէկ»։* — բ. Թղ. 171բ¹։ *«Մելիտոսի եպիսկոպոսի Թուղթ Ասոյ եպիսկոպոսի»։* — գ. Թղ. 171բ²։ *«Բանք Մանուէլի գլուխք մէկ»։* — դ. Թղ. 172ա¹։ *«Ի Սոկրատայ գլ. մէկ»։* — ե. Անդ. *«Նորին նման»։*

9. Թղ. 172բ¹։ *«Կանոնք Տեառն Սիմէոնի Աղուանից կաթողիկոսի»։ Գլ. է։*

10. ա. Թղ. 174բ². ա։ *«Նեքտարեա(յ) Հռոմայ եպիսկոպոսի գլ. մէկ»։* — բ. Թղ. 175ա¹։ *«Յարցումն Թէոդորոսի քահանայի եկեղեցոյն Կեսարու առ երանելին Եպիփան ի Կիպրոս»։* — գ. Թղ. 175բ։ *«Յովհաննու Երուսաղէմայ եպիսկոպոսի գլ. մէկ»։ Անդ. «Սեբերիանոսի Յղուկայ Աւետարանին մկրտութենէն»։* — դ. Թղ. 176ա²։ *«Կանոնք զգուշաւոր քահանայից»* եւ Թղ. 177բ²։ *«Վասն զգուշութեամբ սպասաւորելոյ»։* — ե. Թղ. 184բ²։ *«Եւդնկա(յ) Կողբացւոյ Հայոց վարդապետի, Որ հաղորդի ի սուրբ խորհրդեան»։* — Անդ. *«Նորին Եգնկայ բան երկրորդ գլուխք վեց. Մուկն կամ այլ կայտառ ինչ»։* — զ. Թղ. 185ա¹։ *«Անանիայի Հայոց վարդապետի սակս անխտիր հաղորդելոյն Յունաց»։* — է. Թղ. 188ա։ *«Այլու ժողովածու իմաստախոհ արանց. Ի մարդեղութիւն բանին»։* — բ. 188բ¹։ *«Յաղագս նկարեալ պատկերաց»։* — թ. Թղ. 188բ²։ *«Վասն քահանայագործութեան կարգաց պատրաստութեան. Ի յառնէ ոչ է պարտ քահանայի առանց չուրջառի աւետարան ընթեռնուլ»։*

11. Թղ. 190բ¹։ *«Նիկիայ ժողովոյն, Անուանք, որ ի Նիկիայ էին ի ժողովն այս են»։*

12. Թղ. 193ա¹։ *«Քահանայապետք Հայոց մեծաց։ Յետ մատենի ժամանակագրութեան»։*

13. Թղ. 194բ²։ *«Եպս. Կամսերական տանն։ Ի սրբոյն Գրիգորի Բապրեւանդ»։*

14. ա. Թղ. 196ա¹, ²։ *«Ներսէսի կաթուղիկոսի եղբօր տեառն Գրիգորիսի Հայոց կաթուղիկոսի Վասն ազգականութեան։ Մի ոք արեան մերձաւոր ազգակցաց պսակ օրհնութեան դիցէ մինչեւ երկուց կողմանցն ղչորրորդ ազգին գլխաւորութիւն կատարեալ ունիցին։ Եւ թէ զի՞նչ պատճառաւ ղչորեակ թիւն կանոնեցին սուրբքն սահմանմանութեան ասացուք։ Բնութիւն մարմնոյ ի չորից տարերց է...»։ Ապա «տախտակք ամուսնութեան» եւ «այլ խրատ պսակի ամուսնութեան»* (Թ. 579 § 14)։

բ. Թղ. 198բ²։ *«Ի Լեւոնի, ի Կոստանդիանոսի, ի Յուստիանոսի աւրինացն երկրորդ տիտղոսէն»։* — Թղ. 198բ²։ *«Յաղագս պսակի ամուսնացելոյ խրատք. Գիտելի է զի կանոն է այնոցիկ»։*

գ. Թղ. 200բ²։ *«Ի խնդրոյ Թումայի վարդապետի հրեշտակաբնակ սուրբ ուխտիս Մեծոփայ վանացս եւ ծառայաբար կատարեալ Յակովբ վարդապետի Ղրիմեցւոյ աշակերտի Գէորգեա վարդապետի եղնկեցւոյ Յաղագս ազգականութեանց բաժանման։* — Հմ. Թ. 579. 4. գ *բայց ասոր մէջ ազգականութեան տախտակները աւելի պեղեցիկ գծուած են եւ չփոթուելու համար կարմրագծերու մէջ առնուած են ազգականութեան անունները եւ արմատներն ալ կամ խնամութեան գծերն եւս կարմիրով նշանակուած։*

Բ. ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԳՕՇԻ։

Թղ. 209ա¹—293ա։ Դատաստանագիրք Գօշի։ «Նախադրութիւն պրոց դատաստանի եւն»։ Բովանդակութիւն նոյն 579ի հետ։ Յանկին համեմատ ունի ՄԾ օրէնք, բայց վերջը «վասն յօտարէ վաճառացն» (Հմմտ. Թ. 579) *իբր ՄԾԱ կը դրուի։*

Կը վերջանայ Թղ. 293ա¹։

«Մատեանս եհաս վաղճան բանի,
գրոցս վճռաց դատաստանի,
որ կարգեցին յանցեալք նախնի,
թէ այսպէս վարի կեանք աշխարհի.
է որ լինի ոչ խափանի,
ծածկեալս ի սա իմաստ բանի,
եւ է որ յայսմ յանդգնի,

արհաս խարհուրդ ինքնակամբ·
որոց մի անի ցանկալի·
բազմամբ սրտի յայսմ բանի
Եւ պծապրել պատաս բազմալի·
յղմամբ բարմաց յիշատակի։
Ակն պատահոյք այսմ առնի,
կորոմամիտ վնհք ցանկալի,
յիշման առնք միչտ սրմանի
պատացօղ պանձիս բարի։
Ապաչեմ չքստոել սակաւոյս»։

Գ· ՕՐԷՆՔ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ։

1· ա· Թղ· 293բ[1]։ «*Թիւք կանոնաց որքանութեան գրոյս նաւմոսի։ Կանոն առաջին վասն ժառանգութեան*»։

բ· Թղ· 297ա[1]։ «*Աւրէնք յաղթօղ թագաւորացն Կոստանդիանոսի, Թէոդոսի եւ Լեւոնի*»։ *Համմա*· Թ· 579, *մինչ հոն ձԾԱ օրէնք կը դրուի հոս ձԾ, վասն զի ձԺ օրէնքը հոս մէկի վերածուած է, մինչ հոն երկուքի բաժնուած եւ ասով կարգը կը փոխուի ձԺ՝ ձԺԱ· ձԺԱ՝ ձԺԲ· ձԺԲ՝ ձԺԳ այսպէս յառաջ մինչեւ ձԾ—ձԾԱ*։

գ· Թղ· 314ա[1]։ «*Համառօտ ժողովումն օրինաց*»։ (*Համմա*· 579· Գ· գ)։

դ· Թղ· 316բ։ «*Աւրէնք Աստուածադիրք ի ձեռն Մովսիսի յելից*»։ (*Համմա*· 579 Գ· դ)։ «*Կանոն Ղեւտական գրոց*» *չունի*։

2· Թղ· 319բ[1]—338ա[2]։ «*Ամէնիմաստ թագաւորացն Հռոմայեցւոց օրինադրութիւն*»։ *Ըստ* 579*ի կը յառաջանայ մինչեւ նոյն գրոյ «վասն որք պղծեն գկրօնաւոր կանայս»* (*Համմա*· Թ· 579 Գ· 23) *ապա կ'անտեսէ «վասն արդարութեան օրինացն յառաջին եւ յերկրորդ ուխտսէն» հատածը եւ կը փակէ «վասն արդարութեան աստուածայնոյն եւ մարդկանցն» հատածով* Թղ· 338ա, *որուն վերջին խօսքերը են՝ «Որք զկնի երթան առանց թաղնապելոյ եւ առանց ունկնդրութեան, որ դիչխանութիւնն ի բաց մերժէ եւ թէ կացցէ ի քաղաքի եւ եթէ յանդատանի*»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 12ա[2]։ «*Զնկաբօղս սորայ ծաղկարար Խաղարս* (sic!) *յիչեցէք ա՛վ ևղբայրք*»։

2· Թղ· 34ա[2]։ «*Ոչ եւս ի բարեաց զամենաչուառ Թարմատար նորայեան մեղաւորս յիչեցէք ի միասին·բարի*»։ — Թղ· 112ա[1]։ «*Զոչ եւս ի բարեաց զամենաթչուառ եւ վանաքի գրիչս գԹարմատար մեղանաւորս նորայեան զՑովաննէս յիչեսջիք, ով ընթերցողք*»։

3· Թղ· 207բ[2]։ «*Ինրատք անմահական... Արդ գրեցաւ սա ի Թուականիս Հայոց մեծաց ՌՃԺԲ*։

4· Թղ· 338ա[2]։ «*Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն եւ միասնական աստուածութեանն փառաւորեալ յամենայն արարածական եւ նիւթական գոյից այժմ եւ անպայման յաւիտենից, ամէն*։ Արդ գծագրեցաւ սա ի քաղաքն Պրուսայ ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին ձեռամբ Թարմատար եւ փանաքի ոգւոյս բազմավրէպ անիմաստ գրչի Յովաննիսի· *Թուականիս ՌՃԺԲ ի փետրվարի Ը*»։

5· Թղ· 339բ· (տարբեր գրչէ)· «*Ցիչատակ է այս կանոնապրութեան գրոց Ակնայ Կամրկապցի Տէր Գրիգորեան Գրիգոր աղայի որդոյն պարօն Յօհաննէսին է, Աստուած բարի վայելուչս տացէ, ով ոք գայս գողանայ եւ պահէ Յուդայի եւ Կայենի պատիժն առցէ եւ որ կարդասցէ մէկ հայր մերիս յիչեսցէ եւ որ չի ըսէ պարտական մնայ առաջի Աստուծոյ*։ 1868 Դեկտ· 1 *Կամրկապ Ակնայ*։ *Յօհաննէս Տ· Գրիգոր եւն*»։ 3· Թղ· 223 Տ· *Լուսանցքի վրայ՝ «Ներչաուր Նալպատեանեան»*։

Այս Ձեռագիրը չատ մը տեսակէտներով գերազանց է քան Թ· 579*բ*։ (*Համմա*· *Կանոնագիրքներ՝* Թ· 58, 100, 134, 256, 579)։

582.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ, ՕՐԷՆՔ ԿԱՅՍԵՐԱՑ, ԽՆԴԻՐՔ Ի ՊԻԼԼՈՒԱՐՏԱՅ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 125։ — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10։ — ՏՈՂՔ՝ 22—23։ — ՆԻՒԹ՝ բաբակ ամուր թուղթ։ — ԹԵՐԹՔ՝ գրչէն չեն նշանակուած։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, գծազարդերով, լաւ վիճակի մէջ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ *չունի*։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաշուր պահուած։ — ԳԻՐ՝ նօտր եւ շեղագիր։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ *չունի*։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1—7, 124, 125։ — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար· նախագաղափարն ՈՁԹ՝ հյկ· թուականէն (1240)։ — ԳՐԻՉ, ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂի, ՏԵԱՐՔ՝ անծանօք։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ *չունի*։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսէ ի 15 Դեկտ· 1903»։ (*Համմտ*· *Հանդ*· *Ամս*· 1942 էջ 219)»։

Ա· ա· Թղ· 8ա։ «*Կանոնք սրբոց առաքելոցն ի մի հաւաքեալն ի Կղեմայ, որ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Հռոմայ ի Պետրոսէ Առաքելոյն։ Եպիսկոպոս ձեռնադրեցի յերկուց կամ յերից եպիսկոպոսաց*»։ — *Կը տարբերին օրէնքներն թէ յեղուով եւ թէ երբեմն*

բովանդակութեամբ ու կարգի կոչմանէ նախընթաց կանոնագրոց կղեմայ կանոններէն: Թղ · 15բ վերջ՝ «*Զերկուս թուղթս կղեմայ եւ զպատուիրանս որ ձեզ եպիսկոպոսացդ ինեւ կղեմաւ, ուրն դիւրս անուանեացն՝ զորս չէ պարտ հրատարակել առ խնդրոց ինչ, որք փակին ի նոսա: Եւ զգործս մեր Առաքելոցս*»: Կան · Ա—ՁԴ:

բ · Թղ · 15բ: «*Ժողովն Նիկիոյ յամի Տեառն* 325: *Որոյ կամօքն են այսոքիկ հետագայքդ: Եթէ ոք առ հիւանդութեան կրճատեցաւ ի բժշկաց կամ ի բարբարոսաց*»: Կան · Ա—ԺԹ:

գ · Թղ · 19բ: «*Ժողովն Անտիոքայ յամի Տեառն* 341 *առ Յուլիոս քահանայապետիւ, որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Միւսանգամ հաստատի Նիկիական վճիռն, որ վասն հռչակելոյ զՁատիկն յաւուր կիրակէի*»: Կան · Ա—ԻՁ:

դ · Թղ · 22բ · 23ա: «*Ժողով տիեզերական Սարդիոյ յամի Տեառն* 347: *Որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Ա · Ասաց Ոսիոս եպիսկոպոսն քաղաքին Գորդուբայ · ոչ այնչափ թիւր սովորութիւն*»: Կան · Ա—ԺՁ:

ե · Թղ · 26ա: «*Ժողովն կարդագինեայ յամի Տեառն* 348 *առ Յուլիոս քահանայապետիւ, որոյ կանոնք են այսոքիկ: Սիրիվատոս (՞) եպիսկոպոսն Վիկեսիդիդեան ասէ · յուշ լիցի ձերումդ սրբութեան*»: Կան · Ե—Ը:

զ · Թղ · 26բ: «*Ժողովն Լաւոդիկեայ առ Դամասոս քահանայապետիւ, անյայտ է թէ յորում ամի իցէ · որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Ա · կախէ ի հաղորդութենէ առ ժամանակ մի*»: Կան · Ա—ԺԹ:

է · Թղ · 29ա: «*Երկրորդ ընդհանուր ժողով Կոստանդնուպօլսոյ յամի Տեառն* 381 *միանգամայն եւ Հռոմմայ առ Դամասոսիւ քահանայապետիւ եւ Ագուիլիեանայ, որոյ կանոնքն հետագայքդ: Ա · Միւսանգամ նորոգի եւ հաստատի Նիկիական հաւատք*»: Կան · Ա—է:

ը · Թղ · 31բ: «*Ժողովն Կեսարաւգոստեայ: Ցամի Տեառն* 381 *առ Դամասոս քահանայապետիւ ի հերքել զմոլորութիւնս Պրիսկեղեանց, որոյ կանոնքն են հետագայքդ: Եթէ ոք զչնորհս հաղորդութեան*»: Կան · չորս:

թ · Թղ · 32ա: «Գ · Ժողովն Կարդագինեայ *յամի Տեառն* 397, *որում նախագահ եղեւ Աւրելիոս Սերգիս Հռոմմայ եկեղեցւոյն քահանայապետ, որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Արդ հաճոյ եղեւ ի սկզբան վասն մոլորութեան*»: Ասով միասին յաջորդներու կանոնները՝ ընտրովի:

ժ · Թղ · 34բ: «Դ · Ժողովն Կարդագինեայ *յամի Տեառն* 398, *որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Ինդրէ զմեզ հմտութիւն եւ զկործ յառաքինութիւնս*»:

ժա · Թղ · 39ա: «Ե · Ժողով Կարդագինեայ *յամի Տեառն* 398, *որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Մի ոք ի ժառանգաւորաց բռնադատեսցի ի տալ զվկայութիւն*»:

ժբ · Թղ · 40ա: «Ա · Ժողովն Տոլետանու *յամի Տեառն* 400 *առ Աներատաս քահանայապետիւ Հռոմմայ, որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Զայս պահանջէ յամենայն ժառանգաւորաց, զի յորժամ եւ կարեն օր ըստ օրէ: Վերջը՝* Թղ · 41ա · կայ · «Արդ *այս կանոն Տոլետանու ընծայի Մարտինոսի Որոգինեայ, որ էր յոյն ազգաւ, այլ եպիսկոպոս ի Սպանիա*»:

ժգ · Թղ · 41բ: «*Ժողովն Մեղուիտանու յամի Տեառն* 416 *ի քահանայապետութեան Տեառն Իննովկենտիոսի, որոյ կանոնքն են այսոքիկ: Արդ հաճոյ եղեւ ամենայն եպիսկոպոսաց որ գտան յայս սուրբ ժողովս*»:

ժդ · Թղ · 44ա: «*Տասն հռչակաւոր վճիռք՝ որ վասն չնորհաց եւ անձնիշխանութեան · անստոյգ թէ յորմէ ծայրագոյն քահանայապետէ Հռոմմայ ծագեցան, արդեօ՞ք ի կեղեստիանոսէ, թէ՝ Յորմիզտայ թէ՝ ի մեծէն Լեւոնէ: Թէ Ադամ վերասեաց ամենայն մարդկան*»:

ժե · Թղ · 44բ: «*Ընդհանուր ժողով եփեսոսի, որոյ չիք կանոն · յամի Տեառն* 431. *ընդդէմ Նեստորի*»:

ժզ · Թղ · 44բ: «*Առաջին ժողովն Արաւսիկեան յամի Տեառն* 441 *առ Լեւոն Հռոմմայ քահանայապետիւ եւ առ փոքր Թէոդոսիւ յարեւելս, եւ երրորդ Վաղենտիանոսիւ յարեւմուտս եւ գլուխ ժողովոյն եղեւ Հիլարիոս, որոյ կանոնքն են այսոքիկ · Հաճոյ եղեւ կնքել երիցանց միւռոնաւ եւ օրհնութեամբ*»:

ժէ · Թղ · 46բ: «*Ժողովն* Բասիլեան *յամի Տեառն* 442 *առ Լեւոնիւ առաջնով, որոյ կանոնքն են այսոքիկ · վասն նորա որք ընկալեալ զապաչխարութիւն ընթացիւք բարեպաշտ կենաց քաղաքավարեցան*»:

ժը · Թղ · 47ա: «*Տիեզերական ժողովն Քաղկեդովնի յամի Տեառն* 451 *առ քահանայապետութեամբ սրբոյն Լեւնի*»: Նախ ունի ծանօթութիւն մը, որ է՝ «*Սուրբ Քահանայապետն եւ նահատակն Քրիստոսի Մարկեղոս ի Թուղթն առ եպիսկոպոսունս Անտիոքայ գտաւարն գրէ թէ առաքելական սովորութիւն է, թէ չէ հնար դումարիլ ժողովոյ առանց վճռոյ եպիսկոպոսին Հռոմմայ: Ցուլիոս քահանայապետն առ արեւելեան եպիսկոպոսունս գրէ, զոր յառաջ բերէ Աթանաս Զատագ · Բ եւ Սոկրատ գիրք Բ · գլ · ժգ · Զոսզոմինոս գիրք Գ · գլ · Բ · որ եւ յաւելու թէ այս առաքելական կանոն նորոգեցաւ ի ժողովն Նիկիոյ եւ զսոյն վկայէ ժողովն Ալեքսանդրիոյ ի Թուղթն առ Փե-*

լիքս։ Նաեւ Դամասոս պապն ի թուղթն առ Ստեփաննոս եւ առ Ժողովս Ափրիկիոյ, քանզի որպէս գրէ (ասէ) թէ լինել սինհոդոս առանց իշխանութեան աթոռոյն Հռոմայ ոչ է ուղղափառական։ Եւ ոչ եւս հարկ է եպիսկոպոսի վճռաբար դատապարտիլ, բայց եթէ յօրինաւոր ժողովի, որ գումարեալ յիւրում ժամանակի առաքելական կոչմամբ։ Եւ ոչ երբեք դատին հաստատեալ ժողով ինչ որք չիցեն հաւանեալ առաքելական յիշխանութենէ։ — Որոյ կանոնքն են այսոքիկ· Կանոնք նախնի ժողովոյ սրբոյ հարց հաստատուն պահեսցին»։

ԺԲ· 53ա։ «Ժողովն Անտիքաւեան յամի Տեառն 455 առ Լեւոնիւ քահանայապետիւ որոյ կանոնքն են այսոքիկ։ Չէ արժան ժառանգաւորաց»։

ի· Թղ· 53բ։ «Ժողով Ակաքէեանց· յամի 506 առ Սիմաքոսիւ քահանայապետիւ որոյ կանոնքն են այսոքիկ։ Եւ ժառանգաւոր քահանայք որք յամառին»։

իա· Թղ· 58ա։ «Ա· ժողովն Արեղեան յամի Տեառն 511 առ Սիմաքոսիւ քահանայապետիւ· որոյ կանոնքն են այսոքիկ։ Սահմանեմք պահել զոր եկեղեցական կանոնք վճռեցին»։

իբ· Թղ· 59բ։ «Ժողովն Կոստանդնուպոլսոյ Տրուղեան յամի Տեառն 692, որոյ կանոնքն են այսոքիկ։ Մերժէ զՀայս որք ոչ խառնեն զջուր ընդ գինւոյ ի սուրբ խորհուրդն սեղանոյն»։

իգ· 60բ։ «Բ· ժողովն Նիկիոյ յամի Տեառն 787, որոյ կանոնքն են այսոքիկ։ Ամենայն ընտրութիւն եպիսկոպոսի։

իդ· Թղ· 65ա։ Կանոնք ինչ ի գրոց մեծի Կարոլոսի։ Գլ· ՃԽԱ· Ամենայն երէց պէրս յետ ձեռնադրութեան։

ԸՐԻՆՔ։

ա· Թղ· 71ա։ «Օրէնք յաղթող թագաւորացն քրիստոնէից Կոստանդիանոսի, Թէոդոսի եւ Լէոնի»։ Բովանդակը տես Թ· 578 եւ 581· կան շատ տարբերութիւններ։ Ունի ՃԾԶ կանոն։

բ· Թղ· 97ա։ Համառօտ ժողովումն օրինացս վերստին· հմմտ· Թ· 578 եւ Թ· 581· Գ·

գ· Թղ· 101ա։ Օրէնք աստուածադիրք ի ձեռն Մովսիսի յԵլից գրոց· հմմտ· նոյները։

Գ· Թղ· 103ա։ «ԽՆԴԻՐՔ ԻՆՁ ՀԱՆԵԼ Ի ՊԻԼԼՈՒԱՐՏԷ։ ՈՅՔ ԿԱՐԵՆ ԳՐԵԼ ԿՏԱԿՍ ԿԱՄ ԱՅԼԱՁԳ ՏՆՕՐԻՆԵԼ»։

Աւելորդ համարեցանք այս վերջնոյն կէտերը մի առ մի յիշելը, զի նորագոյն գործ է։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան։ Միայն թէ Թղ· 102բ կայ· եւ ամենասուրբ երրորդութեան փառք յաւիտեանս։ Գովեալ լիցի անուն Քրիստոսի եւ մօր նորա Մարիամու։ Ընդօրինակեալ ի գաղափարէ, որ գրեալ ՈՁԹ = 1240 ամի ըստ Հայոց։ Եւ Թղ· 7ա· նորագոյն գրիչ մը աւելցուցած է՝ կանոնք առաքելոց եւ ժողովոց էջ 1—116· Օրէնք յաղթող թագաւորացն քրիստոնէից Կոստանդիանոսի, Թէոդոսի եւ Լեւոնի· ա—ՃԾԶ։ Համառօտ ժողովումն օրինացս վերստին ա—ՃԵ· օրէնք աստուածադիրք ի ձեռն Մովսիսի յԵլից գրոց ա—իե· խնդիրք ինչ հանեալ ի Պիլուարտէ· ընդօրինակեալ ի գաղափարէ, որ գրեալ ՈՁԹ ամի ըստ ՈՁԹ ըստ Հայոց» (1240)։

583.

ԱՄՓՈՓՈՒՄՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐՈՒ

Հին թիւ չունի։ — ՌՄԻԸ = 1779

ԹՈՒՂԹՔ՝ 61։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 14·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 9·5։ — ՏՈՂՔ՝ 26 կամ 27։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, անողորկ։ — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի· խաւաթարդի վրայ թուղթ ֆաշուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր։ — ԳԻՐ՝ ճօտը· առաջին մասին՝ սեւագիր եւ երկրորդ մասին՝ կարմրագիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԻԸ (= 1779)։ — ԳՐԻՉ՝ (Բ· մասին) Հայրապետ։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ։ — ՏԵՂԻ՝ Փօթիշան։ — ՏԷՐ՝ գրիչը։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 48ա, 52ա, եւն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսի դին՝ «Գնեցաւ 10 փրանկաց ի Ստեփանէ Տէրտէրեանէ, ի Ռուսչուք, 12 Դեկտ· 1900»։

Մատեանս է՝ «Ամփոփումն կանոնից՝ *բարսղի Հարցողացն եւ Ազգահամար*»։ *Ա· 1· ա· Թղ· 2ա։ «Գիր կանոնական մեծի պիտանեւորի եւ եպիսկոպոսապետի* Բարսեղի *առ սուրբն* Ակիդիոս *բան… ծա· Արտաքսեալն յեկեղեցոյ ամենայն հերձուածողք ասին»։ Հմմտ· Թ· 579 եւ 581։*

բ· Թղ· 11բ։ «Բարսղի գիր կանոնական՝ վասն պէսպէս եւ բիւրապատիկ ախտից։ Թէ ոք ապականէ»։ Ա—ՄՀ կանոն ունի Թիւ 579ի եւ 581 ի (Ա, § 1 — ԺԶ) հա-

մեմատ· ապա յառաջ կը բերուին դեռ ուրիշ քանի մը կանոններ — տարբեր դրով։

Թղ· 38ա—41բ։ «Զանազան կանոններ։ Եւ սարկաւագ (sic) մկրտութիւն մի իշխեցեն առնուլ»։ — (Թղ· 41բ· տաճկերէն հատած մը)։

Բ· Թղ· ա· 42ա։ Ազգահամար։ «Մարմնաւոր ազգականութեան սկիզբն այս է՝ ընթեռնլով զխրատ աստիճանացս ազգականութեան»։ — բ· Թղ· 44ա։ «Այլ խրատ ամուսնութեան եւ պսակի»։ — գ· Թղ· 46ա· «Ի Լեւոնի, ի Կոստանդիանոսի, Յուստիանոսի յօրինացն յերկրորդ տիտղոսէն»։ — դ· Թղ· 46բ· առանց խորագրի՝ «Յակովբ Ղրիմեցւոյ՝ «յաղագս ազգականութեանց բաժանմանն»։ Աւոնց մասին հմմտ· Թ· 579 եւ 581։

Գ· Յաւելուած։ Թղ· 1ա· Տաճկերէն ոտանաւոր մը։

ա· Թղ· 1բ։ «Տաղ ասացեալ մեծին Պաղտասարէ Կապադովկացւոյ ի ժամանակի հիւանդութեան ի մահճի։ Սիրամարգիտ սիրօվ եղէ սիրահար, սիրահար· Սիրահարեալս սիրօվ քոյին սերերիմ, սերերիմ»։ Վերջին տողք՝ «Տարիքն իմ եօթանասուն անցեալ ծ(է)րերիմ, ծ(է)րերիմ, աւազ աւազ միչտ գոչելով ծերերիմ, ծերերիմ»։

բ· Թղ· 61բ։ «Շնորհաւոր Ս· Զատիկ եղիցի» բառերով հատած մը երեք անգամ կը կրկնուի։ Վերջը կայ՝ «Նոյնպէս օրհնեա անմահական այս սեղանս, զոր պատրաստեցեր մեզ եւ արժանի արա ամենեցուն եւ երինճիի սրբոյ կարապետու նուիրակ զՏէր Ղուկաս խոնարհագոյն վարդապետն»։

Այս էջին վրայ է հետեւեալը՝ «Պոնտոս, որ է Դրապիզոն· Ասիա, որ է Օուրհա· Թէոդոպոլիս, որ է Էրզուրում, Ամիր(թ) որ է Տեարպեքիր· Տիբերիեա, որ է Հալեպ· Կեսարիա, որ է Գայսերի, Բաբելոն, որ է Պաղտատ· Զմիւրնի, որ է Իզմիր· Եդովկիեա՝ որ է Թօքաթ, Դամասկոս, որ է Շամ, Կիլիկեա, որ է Սիս· Յոպպէ որ է Եաֆայ»։

Յիշատակագրութիւն։ 1· Թղ· 48ա։ «Մանիք, ով սիրել ընդերցողք հայրք եւ եղբայրք իմ, զի թէ հանդիպիք այս կանոնդիրքս կարքալու յիշեցէք զաչխատաւոր Ղափանցի տիրացու Հայրապետն եւ զննջեցեալքն զհայրն իմ Մկրտիչն եւ զհօրեղբայրն իմ Օվանէս վարդապետն եւ զամէն Մարտիրոսն եւ զմայրն իմ Թամաճն եւ եօթն նախնիքն մեր ամէն»։

2· Թղ· 52ա։ «Գրեցաւ թվին ՌՄԻԸ·ին Մարդի Ամն· գրեցաւ Փոքիշան ձեռամբ տիրացու Հայրապետին։ Ջեռս գնայ, դիրս մնայ»։

3· Թղ· 61ա։ «Մանիք ով ընթերցողք հայրք եւ եղբայրք իմ, ով որ հանդիպի եւ կարքայ այս կանոնն գիրքս՝ յիշէք զՂափանցի տիրացու Հայրապետն եւ իւր եօթն նախնիքն...»։

4· Թղ· 41բ։ «Ստեփան Տէրտէրեան 1873, Թղ· 52ա Ստեփան Տէրտէրեան ծնեալ 1873 Նոյ· 25ին ի քաղաքն Բուսճուգ Պուլղարիոյ։ Թղ· 2ա· Տէր կարապետ աւագ քահանայ Պօյաճեանց ի Բուսճուգ»։

Ինչպէս կ'երեւայ մատեանս երկու գրչի գործ է եւ այդ՝ յայտնի կ'ըլլայ գրչէն, որ երկու տեսակ է։ Տառասխալներ՝ չատ։

584.

ԿԱՆՈՆՔ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՅՆ ԱՆՆԱՅԻ

ՌՃՀԴ = 1725

Թուխլթ՝ 8։ — Մեծութիւն՝ 20 × 16։ — Գրութիւն՝ 14 × 11·5։ — Տողք՝ 23։ — Թերթք՝ չեն նշանակուած։ — Նիւթ՝ զօրաւոր թուղթ։ — Կազմ՝ գորշագոյն դգթով բարակ կաշի։ Փիչ մը վնասուած։ — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ մաքուր։ — Գիր՝ ճօտ·։ — Զարդագիրք՝ չունի։ — Խորագիրք՝ կարմրագիր։ — Խորանք, կիսախորանք, լուսանցազարդ, նկարք՝ չունի։ — Դասակ՝ դգ· 1· 2· 7բ· 8։ — Ժամանակ՝ ՌՃՀԴ = 1725։ — Գրիչ, ծաղկող եւ կազմող՝ անծանօթ։ — Տեղի՝ Քուքի? — Կնիք՝ դգ· 6ա—7ա Աւգոստինովիչ հայրապետի։ — Յիշատակագրութիւն՝ չունի։ — Տեղեկութիւն՝ դգ· 1ա· «Նուիրէ Մատենադարանիս Մխիթարեան Միաբանութեան Հ· Պետ· Մովսիսեանց 25/7 1901»։

Մատեանս է՝ «կանոնք եւ պարտաւորութիւնք եղբայրութեանս սրբուհւոյն Աննայի»։

Թղ· 3ա։ «Ստեփաննոս Ստեփաննեան Ռօշխայ սրբազան Աստուածաբանութեան վարդապետ օֆֆիցիալ եւ Բրօպօշց Սղանխալաւօվու։ Առ հովուական հոգաբարձութիւն պատկանի, զի ըզփառս Աստուծոյ, զպատիւ սրբոց նորին եւ զվայելչութիւն սուրբ եկեղեցւոյն, որքան հնար իցէ մեզ, յառաջարկել ջանասցուք»։

Ապա կը գրէ՝ «...Տեսանելով մեք զբարեպաշտ բաղձանս մեր սիրել(ի) եւ հոգեւոր Դստերաց Տանտիկնացն նորաչէն քաղաքին Քուքերու, զիջեալք ի պաղա-

ատեան նոցա գնեղբայրակցութիւնն ընդ անուանադրութեամբ սրբուհւոյն Աննայի մօր ամենեքեանս միշտ կուսին Մարիամայ Աստուածածնին հաստատել եւ կացուցանել յաժարութեամբ յանձն առաք, որպէս արդէն իսկ յանձնառարական իշխանութեամբն զոր ի Փերապայծառ եւ յԱմենապատիւ Տեառնէ Յովհաննէ Տօքիայ Ավկուշդինովիչէ Արիւեպիսկոպոսէ եւ Առաջնորդէն մերմէ յատկապէս ունիմք, գնոյն եղբայրակցութիւնն սրբուհւոյն Աննայի վերոգրեալ Տանտիկնայց եւ Քերց յեկեղեցւոջն Քուքերու կառուցանեմք, սահմանեմք եւ հաստատեմք... եւ այսու կոնդակաւս վճռեմք, զի եղբայրակցութիւնս այս իբրեւ զճմարիտ եւ զօրինաւոր եղբայրակցութիւն զամենայն իրաւունս եւ զապահովութիւնս... միշտ եւ յամենայն ուրեք ունիցի եւ վայելեսցէ առորագրելով գնա ընդ ի ներքոյ գրեալ կանոնիւքս»:

Թղ· 4ա: «Կանոնք եւ պարտաւորութիւնք եղբայրութեանս սրբուհւոյն Աննայի: Քրիվրատիքն եղբայրութեան սրբուհւոյն Աննայի պարտականին ունենալու չորս մեծաւորս: Կանոնք Ա—ԺԴ: Վերջը թղ· 5բ՝ կը գրուի «Զայս ուրեմն Տանտիկնայց եղբայրութիւնս ընդ անուանադրութեամբ սրբուհւոյն Աննայի մօր Երանուհւոյ Աստուածածնին, որ յեկեղեցւոյս Քուքերու նորաշէն քաղաքիս ի յերջանիկ հայրապետութեան Սրբազան Փափին Տեառն Պէնէտիքտոսի երեքտասաներորդի յաոաջնում ամին եւ յԱրհիեպիսկոպոսութեան Տեառն Յովհաննու Տօքիայ Ավկուշդինովիչին Առաջնորդին մերոյ՝ յամին իննեներորդի հիմնեցաւ· մերով իսկ յանձնարարականն իշխանութեամբն որպէս վերոյ յամենայն կէտս եւ ի յօդուածս վերոգրեալս հաստատեմք եւ առփոթձեմք: Եւ վասն առաւել ամրութեան եւ հաստատութեան կոնտակիս յատուկ ձեռամբ մերով առորագրեցաք եւ կնքով ամրացուցանել առարաք: Եղեւ ի նոր Քուքերն յամի Տեառն հազար հարիւր քսան եւ հինգերորդի (?) եւ թվին Հայոց հազար հարիւր եօթանասուն եւ չորրորդի, սեպտեմբերի ամսոյ տասնվերկու: Ստեփաննոս Ստեփանեան Ռօչքա օֆֆիցիալ Ստանիսլաւովու: m. p.»: (Կնիք): «Նիկօլ Պաչիկենչ սաքրիս· պաչա· Ստան· Նօտար»:

Թղ· 6ա—7ա: Լատիներէն հաստատականներ Յովհաննէս Ավգուստինովիչ եպիսկոպոսէն, երիք հատ· երեքն ալ կնիքներով օժտուած:

585.

ԿԱՆՈՆՔ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ

ՌՃՀԴ = 1725

ԹՈՒՂԹՔ՝ 8: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 5 × 12·5: — ԹԵՐԹՔ՝ 1 թերք: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ՆԻՒԹ՝ թխագոյն բուղք: — ԿԱԶՄ՝ կաշի մը անցուած առանց փայտի կամ խաւաթարտի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղ· 8բ· շատ աղտոտ, մնացածը՝ աղէկ: — ԳԻՐ՝ նօտր·: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1· 8բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՀԴ· 1725: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Քուքի? — ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ԿՆԻՔ թղ· 6բ· 8ա, Աւգուստինովիչ հայրապետի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· Նուիրէ Մատենադարանիս Մխիթարեան Միաբանութեան Հ· Պետր· Մովսիսեանց 25/7 1918:

Մատեանս Հ՝ Ստ· Ռօշքայի կանոնք վերափոխման եղբայրութեան:

ա· *Թղ· 2ա*: «Ստեփաննոս Ստեփանեան Ռօշքա *սրբազանի Աստուածաբանութեան վարդապետ օֆիցիալ եւ բրէբոզիդ.* Ստանիսլաւովու: *Հովուական հոգաբարձութեան պատկանի զփառս Աստուծոյ եւ զպատիւ սրբոց նորին որքան կարն իցէ լսատ արժանեաց յառաջարկել եւ բարգաւաճել»:*

Կը չարունակէ «...վասն որոյ ի նորաշէն քաղաքէն Քուքերու, յորում ոչ ի վաղուց հետէ մերազինքս հաւաքիլ սկսան, Ազգ Երիտասարդքն որք մինչեւ ցայժմ առանց կանոնաց եւ կարգաւորութենէ ունէին ղեղբայրութիւն, խոնարհաբար աղերսեցին հաստատել զայնն, զորոց բարեպաշտ խընդրուածս յօժարաբար յանձն առաք եւ իշխանութեամբ Գերապայծառի եւ Ամենապատուոյ Տեառն Յօհաննու Տօքիայ Ավկուշդինօվիչ Արքեպիսկոպոսին մերոյ եւ առաջնորդին զոր յատկապէս առ այս ունիմք, մինչեւ նոյն ինքն իւրով արհեստական հեղինակութեամբն հաստատեսցէ զնոյն վերոգրեալ Քուքերու Ազգ Երիտասարդաց Եղբայրութիւնն ընդ անուամբ վերափոխման ամենասուրբ Կուսին Մարիամայ Աստուածածնին ի մեծապոյն փառս Ամենակարողին Աստուծոյ եւ ի պա-

ոխ նորին Երանուհւոյ միշտ կուսին, իբրեւ պճմարիտ եւ զօրինաւոր եղբայրութիւն այսու կոնտակաւ հաստատեմք եւ ամրապնդեմք եւ ընդ ստորագրեալ կանոնիւքս դնա ստորագրեմք»:

բ· Թղ· 3ա: «Յանուն Տեառն· ամէն: Կանոնք: Այս եղբայրութիւնս Քրիստոսի կարիճներուն լիցի ընդ Ինամակալութեամբ եւ Պաշտպանութեամբ Ամէնօրհնեալ սրբուհւոյ միշտ կուսին Մարիամայ Աստուածածնին Վերափոխելոյն յերկինս»: Կան· Ա—ԺԶ:

գ· Թղ· 5ա: «Պարտաւորութիւնք եւ դործք ողորմութեան այս Եղբայրութեանս: Այս Կարիճվորաց եղբայրութիւնս պարտական է Քահանայ մի ունենալ»: Պարտականութիւնք եւ դործք Ա—Ը: Վերջը՝ Թղ· 6ա· «Զայս ուրեմն Քրիստոսի կարիճվորաց եղբայրութիւնս ընդ Անուամբ Վերափոխման Ամենասրբոյ Կուսին Մարիամայ Աստուածածնին ի Հայրապետութեան Սրբազան Փափին Տեառն Կղէմէսի Մեսատասներորդի եւ Արհիեպիսկոպոսութեան Գերապայծառի եւ Ամենապատուոյ Տեառն Յոհաննու Տօքթայ Ավկուզդիևօվիչի Առաջնորդին մերոյ ըստ ամենայն կիտից եւ կանոնաց նորին իշխանութեամբն վերստին հաստատեմ եւ վասն մեծագունի ամրութեան յատուկ ձեռամբ իմով ստորագրեցի եւ կնքովս ամրացուցի ի Ստանիսլաւով, Յամի Տեառն 1720 եւ Հայոց ՌՃԿԹ Յունիսի ամսոյ Զ: Ստեփաննոս Ստեփանեան Ռօչէա՛, Օֆֆիցիալ եւ բրօպ Ստանիսլաւիու»: (Կնիքը) «Տ· Սիմաւոն Թորոսեան, Նօտար եւ Վիպար Սպան·»:

Թղ· 6բ· Հաստատականիք: «Յովհաննէս Թօքիա Ավգուստինեանց չնորհիւ Աստուծոյ եւ Առաքելականի Աթոռոյ Արքեպս· Լէօպօլսի եւ ի Թագաւորութեան Լեհաստանեայց նաեւ մեծի Դքսութեան Լիթվանիոյ Հայոց, եպս· Մօլտաւիոյ նոյն Ազգին եւ Ամենասրբոյ Տեառն մերոյ Տեառն Պէնէդիքդի Աստուածային նախախնամութեամբ Փափին նորին Անուանն Երեքտասաներորդին Ընտանի եւ Ընթերակայ Բրէլատ եւ ընդհանրական Այցելու Արհիական թեմին մերոյ: Լինելով ի այցելութեան քաղաքիս Քրիմին զնելոյ դրեալս կանոնս եւ արդիպուլներս եղբայրութեան Անարատ Յղութեան (նոյնը՝ վերափոխման, վասն զի երկու անուն ալ կը կրէ) Երանուհւոյն Մարիամայ միշտ կուսին մերով իշխանութեամբ յամենայնի հաստատեմք եւ առ փութեմք վասն որոյ ընդ ստորագրութեամբ անուան մերոյ զմոհր մեր դնել հրամայեցաք: Ի Քրիմն քաղաք յամի ներմարդութեան Փրկչին մերոյ 1724 եւ Հայոց ՌՃՀԳ· Օգոստոսի ամսոյ 30: Յ· Ա· Արհպս Հայոց»: Կնիք: Ապա «Տ· Քրիստափոր Պետեանցեանց Հոդաբարձու վանից ս· Անդրէի· ընդհանրականի այցելութեան սէքրէթար»:

Թղ· 7ա· Թղ· 7բ· Թղ· 8ա: Լատիներէն հաստատագրեր եւ կնիքներ:

586.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ—ԺԹ դար

Թուղթ՝ 41: — Մեծութիւն՝ 20 × 14: — Գրութիւն՝ 16·5 × 10·5: — Տող՝ 28: — Թերթ՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ ոդորկ թուղթ: — Կազմ՝ կաշեկազմ բարակ: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ մաքուր, կռնակը քիչ մը վնասուած: — Գիր՝ ճօտր· երեք տարբեր գրեր: — Զարդագիրք՝ թղ· 12ա: — Խորագիրք՝ «կցորդ անտառին» կարմիր: — Խորանք, կիսախորանք, լուսանցազարդ, նկարք, դասարկ՝ չունի: — Ժամանակ՝ հաւանօրէն ԺԸ—ԺԹ դ·: — Գրիչ, ծաղկող եւ կազմող, տեղի, տեարք՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւն՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 1ա· «Պարգեւեաց Միհրան Յ· Ակիճեան Արդուբցի Montreal ի Canada, 27. II. 1906»:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան Յա-

յտալ եւ բրօպ Ստանիսլաւիու»: (Կնիքը) «Տ· Սիմաւոն Թորոսեան, Նօտար եւ Վիպար Սպան·»:

Թղ· 6բ· Հաստատականիք: «Յովհաննէս Թօքիա Ավգուստինեանց չնորհիւ Աստուծոյ եւ Առաքելականի Աթոռոյ Արքեպս· Լէօպօլսի եւ ի Թագաւորութեան Լեհաստանեայց նաեւ մեծի Դքսութեան Լիթվանիոյ Հայոց, եպս· Մօլտաւիոյ նոյն Ազգին եւ Ամենասրբոյ Տեառն մերոյ Տեառն Պէնէդիքդի Աստուածային նախախնամութեամբ Փափին նորին Անուանն Երեքտասաներորդին Ընտանի եւ Ընթերակայ Բրէլատ եւ ընդհանրական Այցելու Արհիական թեմին մերոյ: Լինելով ի այցելութեան քաղաքիս Քրիմին զնելոյ դրեալս կանոնս եւ արդիպուլներս եղբայրութեան Անարատ Յղութեան (նոյնը՝ վերափոխման, վասն զի երկու անուն ալ կը կրէ) Երանուհւոյն Մարիամայ միշտ կուսին մերով իշխանութեամբ յամենայնի հաստատեմք եւ առ փութեմք վասն որոյ ընդ ստորագրութեամբ անուան մերոյ զմոհր մեր դնել հրամայեցաք: Ի Քրիմն քաղաք յամի ներմարդութեան Փրկչին մերոյ 1724 եւ Հայոց ՌՃՀԳ· Օգոստոսի ամսոյ 30: Յ· Ա· Արհպս Հայոց»: Կնիք: Ապա «Տ· Քրիստափոր Պետեանցեանց Հոդաբարձու վանից ս· Անդրէի· ընդհանրականի այցելութեան սէքրէթար»:

Թղ· 7ա· Թղ· 7բ· Թղ· 8ա: Լատիներէն հաստատագրեր եւ կնիքներ:

բասութիւնք· Կայսրդ անտառի այլաբանութեանց եւ խրատ վասն ողջոյն տալոյ:

Ա· Թղ· 3ա: (Յայտնութիւնք): «Յորժամ ստեղծաւ մարդն, ղեւք ժողովեալ խորհէին զկորուստ մարդոյն· յորժամ յարոյց Տէր զՂազարոս Հրեայք ժողովեալ խորհէին զմահ Տեառն մերոյ»: Վերջ Թղ· 11բ:

Բ· ա· Թղ· 12ա: «Կցորդ անտառի այլաբանութեանց ըստ Թուոց: Ի մէջ ամենից, որք առ նկատումն եւ առ հայեցումն փիլիսոփայական եւս աստուածաբանական պատկանին»:

բ· Թղ· 13բ: «Զմիութենէ: Ի Թիւս նախ գինքն ներկայացուցանեն է միութեան, որ ոչ է Թիւ»:

գ· Թղ· 16ա: «Երկեակ: Զերկակից այսոքիկ կարեն առ նշանադրել»:

դ· Թղ· 20բ: «Երբեակ: Զերբեակ գրեթէ այսոքիկ նշանաւորք ունելոք լինին»:

ե· Թղ· 24բ: «Քառեակ: Զքառեակ, պարմէ ընձեռի բազում կատարելութիւնք»:

զ· Թղ· 27բ: «Հնկեակ կամ հնկապատիկ: Զհնկակէ այսպէս Մագրոպիոն ասէ թէ Այն»:

է· Թղ· 29բ: «Վեցեակ: Զվեցեկէ այսպէս ասէ Մագրոպիոն՝ վեցեակն մխայն յամենից թուոյ»:

ը· Թղ· 31բ: «Եօթնեակ: Զեօթնեկի այսպէս ասէ Փլինիոս թէ Բնութիւն խնդայ եօթնեկօք»: Վերջ՝ Թղ· 35բ:

Գ· Թղ· 36ա: «Ապատ վասն ողջոյն տալոյ չարագրեալ ի յոմանսիկ անխմաստէ իրը Տարօնեցի մեղսաթաւալ Տէր Յոհաննէս սնուաւոր եւ վատաբարտ աբեղայէ: Ստեղծօղն ամենայն առեղծւածոց, իրակօղն ամենայն իրակութեանց, հրամանատուն ամենայն հրամանատուացն»: — Վերջ· Թղ· 41ա: «Ողջոյն ընդ ձեզ չնորհք եւ աստուածային խաղաղութիւն ի վերայ ձեր եղիցի եւ այլն ըստ կարգին յանձնեմ բանասիրացդ»:

Թղ· 41բ: Զաբառանք՝ «Մկր օղ(լ)ու Ցարութիւն»: Ապաք ի Ս· Գրոց· եւ Հռ· է· 2: Երեք պրութիւններն ալ տարբեր տառերով են:

587.

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

Ռճլ = 1681

Թուխղթ՝ 33: — Մեծութիւն՝ 19·5 × 14: — Գրութիւն՝ երկսիւն 14·5 × 4·5 + 4·5 = 9: — Տողք՝ 19: — Թերթք՝ նշանակուած 3· իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — Նիւթ՝ թուղթ զօրաւոր եւ ողորկ: — Կազմ՝ կաշեկազմ, յարմարցուած, վասն զի բնագրէն աւելի փոքր է: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ գործածութեամբ բաւական շատ վարի կողմերն սեւցած: — Գիր՝ բոլորգիր: — Զարդագիրք՝ թղ· 3ա: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ թղ· 3ա: — Լուսանցազարդք, նկարք՝ չունի: — Դատարկ՝ թղ· 1· 2· 33բ: — Ժամանակ՝ Ռճլ (1681): — Գրիչ՝ Դաւիթ երէց: — Ծաղկող եւ կազմող՝ անծանօթ: Տեղի՝ կարին–Արզըրում: — Ստացող՝ Առաքել: — Յիշատակագրութիւնք՝ թղ· 31ա: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 1· «Առաքեցաւ ձեռագիրս ի ձեռն Հ· Մատթէոսի Հաճեան, ի խոտրջրոյ, ի Միջնքաղէ, փոխանակեցի զայս ընդ Նորին 1906 ե· 31»: — Դկտ· Սիւնակները չեն նշանակած:

Մատեանս է՝ խորհրդատետր ուր կան·

1· Թղ· 2բ: «Օրէնք արկանելոյ սպաս եկեղեցւոյ»:

2· Թղ· 4բ: «Պատարագ· խօսք քահանային եւ պատասխանիք զպրաց համառօտ»:

Թղ· 31բ: Աղօթք վասն հոգւոց հատատացելոց նչեցելոց: Եւ ընթերցուած· տարբեր է գիրն: Թղ· 32բ· Յովհ· Աւետ· «Ես եմ հացն կենաց ի հարքն ձեր կերին մանանան»:

Թղ· 33ա: «Հաւատամք»էն մաս մը եւ ապա՝ «Իսկ որ ասենն, էր երբեմն յորժամ ոչ էր Որդի»:

Յիշատակագրութիւնք 1· Թղ· 31ա· կայ՝ «Գրեցաւ ի լաւ եւ յընտիր օրինակէ ձեռամբ Դաւիթ երէցի ի մայրաքաղաքս Արզըրում ի Թուին Ռճլ յունէս ի ժբ»: 2· Թղ· 32ա: «Ցիշատակ է Առաքելին եւ կողակցին Վարդոցին եւ եղբն իմ յիշատակ ի ձեռն տէր Մարմարին Թվին Ռճլբին»: Այս՝ տարբեր գրով:

588.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴԻՈՆԻՍԻՈՍԻ ԱՐԻՍՊԱԳԱՑՒՈՅ

Հին թիւ չունի ԺԸ—ԺԹ դար

Թուխղթ՝ 386: — Մեծութիւն՝ 19·5 × 14: — Գրութիւն՝ 15 × 11: — Տողք՝ 24: — Թերթք՝ նշանակուած 33, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — Նիւթ՝ բարակ թուղթ: — Կազմ՝ կիսակաշի եւ վրան թուղթ ֆաշուած, կռնակի վրայ երկու փոքր պիտակ զարնուած գրութեամբ թէ Ստեփանոս վ·ի Դիոնիսիոս Արիսպագացիի Աստուածաբանութեան գրչագիրն է: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ շատ լաւ մնացած, բայց թղ· 34—35, 68—71 էջ կը պակսին: Թղ· 2 պատռած վերէն ու վարէն

թղ· 32—86 ջուր տեսած եւ գունատած: — ԳԻՐ՝ ճօտր·: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1· թղ· 384· 385· 386: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՁ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՁՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողմին թուղթին վրայ՝ «Գարեգին Մեսրոպեան 1894 Սեպտ· 19»:

Մատեանս է՝ Դիոնիսիոս Արիսպագացւոյ Աստուածաբանութիւն *կամ* Ստեփանոս Լեհացւոյ թարգմանութիւն գրոցն Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյ, *ուր կան՝*

1· թղ· 2ա: «*Յառաջաբանութիւն գրոց՝ նախ քան զձեռնարկել յիրողութիւնս*»: *Յառաջաբանը՝ առաջին թուղթը վերջն ու վարջն պատռուած եւ նեռուած*: — թղ· 2բ: «*Սուրբն Դիոնէսիոս թողեալ էր, որ ոչ եւս ի միջի այսօր եւ զորս ինքն յիշատակէ, Յաղագս նշանական աստուածաբանութեան*» *են*:

2· թղ· 3ա: «*Ս· Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ եպիսկոպոսի Աթենացւոյ: Առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոց յաղագս երկնային քահանայապետութեան*»: *Յանկ*:

3· ա· թղ· 3բ: «*Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոց յաղագս երկնայնոցն քահանայապետութիւն*»: *Գլուխ Առաջին՝ «եթէ ամենայն աստուածային լուսաւորչայնութիւն ըստ բարերարութեան»*:

բ· թղ· 9բ: «*Գլուխ երկրորդ· եթէ վայելչափայր աստուածայինքն եւ երկնայինքն ի ձեռն աննմանից նշանաց երեւին*»:

գ· թղ· 20ա: «*Գլուխ երրորդ· Զի՛նչ է քահանայապետութիւն եւ զի՞նչ քահանայութեան իմածուած*»:

դ· թղ· 24բ: «*Գլուխ չորրորդ· Զի՛նչ նշանակէ հրեշտակաց մականուանութիւն*»· *Յանկ*:

ե· թղ· 23բ: «*Գլուղ հինգերորդ· վասն է՞ր երկնայինքն էութիւնք ըստ հասարակաց հրեշտակք կոչին*»:

զ· թղ· 34բ:

Հինգերորդ գլխուն վերջը եւ վեցերորդ գլխուն սկիզբը կը պակսին:

է· թղ· 37ա: «*Գլ· է· երրդ· Յաղագս սերովբէից եւ քերովբէից եւ աթոռոց: Եւ յաղագս առաջին քահանայապետութեան նոցա*»:

ը· թղ· 49ա: *Գլ· Ը· երրդ*: «*Յաղագս տերութեանց եւ զօրութեանց եւ իշխանութեանց եւ յաղագս միջին քահանայապետութեան նոցա*»:

ը· թղ· 55ա: «*Գլ· Թ· Յաղագս պետութեան եւ հրեշտակապետաց եւ վերջին քահանայապետութեան նոցա*»:

ժ· թղ· 61գ: «*Գլ· Ժ· Վերստին առումն եւ ժողովումն հրեշտակականին բարեկարգութեան*»:

ժա· թղ· 64ա: «*Գլ· ԺԱ· Վասն է՞ր ամենայն երկնային էութիւնքն առ հասարակ զօրութիւնք երկնային կոչին*»:

ժբ· թղ· 66բ· «*Բնաբան ԺԲ· Վասն է՞ր մարդկան քահանայապետք հրեշտակք կոչին*»:

ժգ· թղ· 69բ: «*Գլ· ԺԳ· Վասն է՞ր ի սերովբէէն ասի մաքրել մարգարէն եապէ*»:

ժդ· թղ· 79բ: «*Գլ· ԺԴ· Զի՞նչ նշանակէ աւանդեալն հրեշտակական թիւ*»:

ժե· թղ· 80բ: «*Գլ· ԺԵ· Զի՞նչ են կերպաւորականքն պատկերք հրեշտակացն զօրութեանց*»:

4· ա· թղ· 95բ: «*Սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ Տիմոթէոս աշակերտն Պօղոսի՝ եպիսկոպոս Եփեսոսի, յաղագս եկեղեցական քահանայապետութեան*»: թղ· 96ա· *Յանկ*:

ա· թղ· 96ա: «*Գլ· Ա· Զի՞նչ է եկեղեցական քահանայապետութեան աւանդութիւն եւ զի՞նչ այսօրիկ դիտումն*»:

բ· թղ· 105բ: «*Գլ· Բ· Յաղագս ի մկրտութիւն կատարմանց*»:

գ· թղ· 117բ: «*Գլ· Գ· Յաղագս ի ժողովի կատարմանց*»:

Մինչեւ հոս համմ· թ· 255 եւ 290:

դ· թղ· 140ա: «*Գլ· Դ· Յաղագս մեռանին կատարման եւ նովաւ կատարելոցն*»:

ե· թղ· 152բ: «*Գլ· Ե· Յաղագս քահանայականաց կարգաց եւ կատարմանց*»:

զ· թղ· 166ա: «*Գլ· Զ· Յաղագս նուիրելոցն կարգաց*»:

է· թղ· 173բ: «*Գլ· Է· «Յաղագս ի վերայ ննջեցելոցն կատարման*»:

5· թղ· 187բ: «*Յաղագս աստուածայնոցն անուանց, Յանկ եւ Նախաբան*»:

ա· թղ· 189ա: «*Գլ· Ա· Զի՞նչ դիտաւորութիւն գրոցս եւ զի՞նչ յաղագս աստուածային անուանց դիտաւորութիւնք եւ ասացեալքն*»: — թղ· 190ա: «*Քահանայակի Տիմոթեայ ի Դիոնէսոսէ քահանայէ*»:

բ· թղ· 208բ: «*Գլ· Բ· Յաղագս միաւորեցելոյ եւ անջատելոյ աստուածաբանութեանն եւ թէ զի՞նչ է աստուածայինն միութիւն եւ անջատումն*»: — թղ· 222ա: «*Ս· Յեռոթէոսի բանս յաստուածաբանականացն տարրութեանց*»:

գ · Թղ · 225ա ։ «Գլ · Գ · Թէ պիՏէչ է ա-պօթխից գօրութիւն եւ յաղագս երանելւոյն Ե-ռաթէոսի եւ յաղագս երկիւղածութեան եւ չարագրութեան առտուածարանականի» ։

դ · Թղ · 230բ ։ «Գլ · Դ · Յաղագս բարւոյ, յուսոյ, աղեուխ, առփման, զարմացման, նախանձու» եւն ։

ե · Թղ · 277ա ։ «Գլ · Ե · Յաղագս էի, յորում եւ յաղագս յարացուցի» ։

զ · Թղ · 294ա ։ «Գլ · Զ · (Յաղագս կենաց)» ցանկէն կ'իմացուի գլուխը, վասն զի չէ նշանակուած ։

է · Թղ · 297բ ։ «Գլ · Է · Յաղագս իմաստութեան, մտաց, բանի, ճշմարտութեան հաւատոյ» ։

ը · Թղ · 307բ ։ «Գլ · Ը · Յաղագս զօրութեան, արդարութեան, փրկութեան, փրկանաց, յորում եւ յաղագս անհաւատարութեան» ։

թ · Թղ · 317ա ։ «Գլ · Թ · Յաղագս մեծի, փոքու, նորին, այլոյ, նմանոյ, աննմանոյ, կայից, չարժութեան, հաւատարութեան» ։

ժ · Թղ · 328ա ։ «Գլ · Ժ · Յաղագս ամենակալին, հնոյն աւուրց, յորում եւ յաղագս յաւիտենի եւ ժամանակի» ։

ժա · Թղ · 330բ ։ «Գլ · ԺԱ · Յաղագս խաղաղութեան, ինքնագոյ, եւ ինքնակենաց եւ նոցուց նմանից» ։

ժբ · Թղ · 340ա ։ «Գլ · ԺԲ · Յաղագս սրբոյն սրբոց, թագաւորին թագաւորաց, Տեառն տերանց, Աստուծոյն Աստուծոց» ։

ժգ · Թղ · 342բ ։ «Գլ · ԺԳ · Յաղագս կատարելոյն եւ միոյն» ։

6 · Թղ · 347բ ։ «Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոց ։ Յաղագս խորհրդական աստուածաբանութեան» ։ Գլուխք Ե ։

ա · Թղ · 348ա ։ «Գլ · Ա · Զի՞նչ է աստուածայինն մէգ ։» ։

բ · Թղ · 352ա ։ «Գլ · Բ · Զիա՞րդ պարտ է միաւորիլ, եւ օրհնութիւն վերադրեալ ամենայն պատճառին» ։

գ · Թղ · 353բ ։ «Գլ · Գ · Զի՞նչ են ճառելիքն աստուածաբանութիւնք · Զի՞նչ անճառելին» ։

դ · Թղ · 356ա ։ «Գլ · Դ · Թէ ոչինչ ի պակասեաց, ամենայն պակասեաց դերունականապէս պատճառն» ։

ե · Թղ · 356բ ։ «Գլ · Ե · Թէ ոչինչ է յիմացականացն ամենայն իմացականացն ըստ դերունակութեան պատճառն» ։

է · Թղ · 358բ ։ «Ս · Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ՝ եպիսկոպոսի Աթենացւոյ թուղթ պանապանք» ։

ա · Թղ · 358բ ։ «Առ Գայիոս միաբնակեաց · Թուղթ առաջին» ։

բ · Թղ · 360ա ։ «Առ նոյն · Թուղթ երկրորդ» ։

գ · Թղ · 360բ ։ «Առ նոյն · Թուղթ երրորդ» ։

դ · Թղ · 361ա ։ «Առ նոյն · Թուղթ չորրորդ» ։

ե · Թղ · 363ա ։ «Առ Դորոթէոս պաշտօնեայ, Թուղթ Ե» ։

զ · Թղ · 363բ ։ «Առ Սոսիպատրոս (փիլ · Տիտոս) քահանայ Թուղթ Զ ։ Մի զայս վարկանիր յաղթութիւն» ։

է · Թղ · 364ա ։ «Առ Պօղիկարպոս քահանայապետ · Թուղթ է» ։

ը · Թղ · 368բ ։ «Առ Դիմոթիէոս սպասաւոր ։ Յաղագս անձնիշխան գործոյ եւ քաղցրութեան ։ Թուղթ Ը» ։

թ · Թղ · 378բ ։ «Թուղթ Թ · Տիտոսի Քահանայապետի խնդրեալ ի նմանէ ։ ։ ։ (առ Տիտոս)» ։

8 · Թղ · 379ա ։՝ կը պրուի «Աստանօր պիտելի է, զի ի մերում օրինակի զկնի սորին թղթոյս, այլ Թուղթ կայ առ Տիտոս վասն ննջման Աստուածամօրն կուսին, բայց զի Յունաց եւ ի Լատինացւոց օրինակում ոչ գտի, վասն այսորիկ զանց արարի դրոշմել ։ Իսկ դու եթէ հաճոյ Թուխցի քեզ անտի օրինակեա՛ եւ դիս ի մեղադրանաց ազատ արա» ։ Եւ իրապէս օրինակողին հաճոյ կը Թուի եւ կը գրէ՝

Թղ · 379բ ։ «Թուղթ Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ առաջին եպիսկոպոսի Աթենացւոց քաղաքին ։ Զոր գրեաց նա պատասխանի թղթոյն Տիտոսի եպիսկոպոսի Կրետացւոց ։ Յաղագս ննջման սուրբ Աստուածածնին միշտ կուսին Մարիամու ։ Ծանիցէ եղբայրութիւնդ քո, ո՛վ վեմականդ Տիտէ, քանզի ի ժամանակի յորժամ հանդերձեալ էր» ։

8 · Թղ · 380բ ։ (Յաւելուածք) ։ «Պատմութիւն սրբոյն Դիոնէսիոսի ։ Բազում ի Յունաց եւ ի Լատինացւոց վարդապետաց պատմութիւն եւ վիպասանութիւն դրոշմեցին» ։

9 · Թղ · 383ա ։ «Ճիչատակարան գրոցս» ։ Շնորհիւ եւ պիտութեամբ Աստուծոյ ես Ստեփաննոս Իլօվացի յետին ի բանասիրաց» ։

Հմմտ · Թ · 290ի հետ, այն տարբերութեամբ, որ «երեք պատճառք» յաւելուած են · Հմմտ · նաեւ Թ · 255ի հետ ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի ։

589.

ԳԻՐՔ ՄՈԼՈՒԹԵԱՆՑ

Ռճիւ՛ = 1672՛

Թուկղթ՝ 276: — Մենմոխիխն՝ 19·5 × 14: — Գրոխիխն՝ 14·5 × 4 + 4 = 8, երկսիւն: — Տողք՝ 31: — Թերթք՝ նշանակուած 21 (քայց աւելի է) իւրաքանչիւրը 12 թուղք: — Նիխ՝ թուղք, ոդորկ, հաստ: — Կաձմ՝ կաշեկազմ· ամուր, շատ ֆիչ մաշած: — Մագաղաթեաց պահպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ մաքուր, կը տեսնուի որ հին ձեռագրէ մը կամ տգեղագիր օրինակէ մը արտագրուած է, թղ· 180, 225ա եւ բառեր կը պակսին եւ լրացնելու համար տեղ ձգուած է: Վերջը թերի: — Գիր՝ նօտր· փոքր: — Զարդագիրք՝ սկզբնատառեր: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ թղ· 3ա· պարզ: — Լուսանցազարդ՝ 3ա, 225բ եւն, հասարակ բաներ: — Նկարք՝ չունի: — Դասարկ՝ թղ· 1—2, 251բ, 252, 273բ, 274—275: — Ժամանակ՝ Ռճիւ՛ = 1672՛: — Գրիչ· Ծանկող եւ կաձմող, Տեղի, Տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 2բ· «Գնեցաւ գիրս մոլութեանց ձեռագիր, վաթսուն դահեկանաւ· յամի 1900 ի 15 Մարտի»: Դիտ· սիւնակները չեն նշանակուած:

Մատեան է՝ Գիրք յաղագս մոլութեանց եւ Յաւելուած:

Ա· Թղ· 3ա: «Գիրք յաղագս մոլութեանց: Պատմեայ Ժողովրդեան իմոյ զմեղս նոցա եւ տանն Յակոբայ պանօրէնութիւնս նոցա· եւայեայ ԾԸ: Ըստ Արիստոտէլի յառաջին գիրս քաղաքականաց· այսինքն լաւագոյն քան զամենայն կենդանիս է առաքինի մարդն»: — Թղ· 3բ· «Առաջին մասն ունի ե ճառս· Ա· նախ թէ կինչ է մեղքն եւ անուանք նորին· Բ երկրորդ ի գաղչութենէ նորին· Գ· երրորդ չարժողացն ի մեղս· Դ· չորրորդ ի բաժանմանէ մեղացն են· հինգերորդ ի հնարից նոցին»: 1· ա· Արդ նախ գիտելի է պանազանութիւնս, որ ի մէջ չարին մեղաց, մեղադրութենէն արատին:

Բ· Թղ· 5ա: «Յաղագս գաղչութեան մեղացն: Թչուառական առնէ մեղքն զժողովուրդս· յԱռակաց Դ·: Հարցեալ եղեւ Բիասորեր մի ի յեւթեանց փիլիսոփայից՝ կի՞նչ է բարեզոյն եւ երանագոյն ի կեանս»: (Ա—է հած): — Թղ· 7ա: «Դարձեալ յաղագս գաղչութեան: Ապականեցան եւ պղծեցան յանօրէնութեանց իւրեանց: Ըստ փիլիսոփային ամենայն ապականութիւն բնականապէս ի նեբհակէն»: (Հած· Ա—ժԸ):

Գ· Թղ· 9ա: «Յաղագս չարժողացն ի մեղս: Իչին անձրեւք··· Մտթ· է: Ասէ մեկնիչ՝ տուն հոգեւոր է չինուած բարի գործոցն ի վերայ վիմին, որ է Քրիստոս»:

Դ· Թղ· 11ա: «Յաղագս մարմնոյն: Եթէ ըստ մարմնոյ կեցջիք մեռանիցէք· Համբ· Ը·: Ըստ Իլարիոսի, զոր օրինակ անձրեւ մտեալ ընդ ծերպս եւ ընդ բեկորս տան»:

Ե· Թղ· 12բ: «Յաղագս աչխարհի: Մի սիրէք զաչխարհս··· Ա· Յովհ· Բ·: Ըստ Օգոս(տինոսի) առ ամենայն բարի գործ ածէ սէրն»:

Զ· Թղ· 13ա: «Յաղագս բաժանման մեղաց: Բաժանեցին զիրեարս··· Ովսէ Ժ: Ըստ փիլիսոփային»:

Է· Թղ· 15բ: «Յաղագս հնարից որ ընդդէմ մեղաց: Ցիչեցէք Թէ··· Ա· Մկբ· Ժ· Զոր օրինակ կալով մարդոյն»:

Ը· Թղ· 17բ: «Յաղագս է· գլխաւոր մեղացն: Եօթն չարիք կան ի սիրտս նորայ Աւտակաց ԻԶ: Ցեւտ որոց ասացաք յառաջին մասնէ մեղացն հասարակաբար, այժմ յեօթն մասունս որ գկնի ասելի է»:

2· Թղ· 19բ: «Յաղագս հպարտութեան· Սկիզբ ամենայն մեղաց հպարտութիւն: Սիրաք· Ժ: Ջի ըստ փիլիսոփային ենթադատիմք»: ա· Թղ· 19բ: «Յաղագս սահմանի հպարտութեան: Ըստ Օգոստինոսի հպարտութիւն է յօժարութիւն թիւր»: — Թղ· 21բ: «Դարձեալ յաղագս սահմանի հպարտութեան: Հպարտութեան մի տպագս թոյլ տիրել»: — Թղ· 23ա: «Յաղագս տեսակաց հպարտութեան: Զի՞նչ ունիս զոր ոչ լուեր առեալ··· Կորնթ· Դ·: Գրիգորիոս ասէ, չորս են տեսակք հպարտութեան: Առաջինն է յորժամ ոք կարծէ զբարին ունել»: — Թղ· 24ա: «Յաղագս երկրորդ տեսակի հպարտութեան: Առանց իմ ոչինչ կարէք առնել: Յովհ· ԺԵ· Գրեալ է զիրս պատճառաց, որ ինչ պատճառ պատճառի՝ է պատճառ պատճառելոյն»: — Թղ· 25բ: «Յաղագս երրորդ տեսակի հպարտութեան»:

Այսպէս հպարտութեան եւ անոր յարակից մոլութիւններու վրայ կարգաւ կը խօսի գլուխներու բաժնելով եւ հատածներու անջատելով:

Բ· Թղ· 75ա: «Յաղագս երկրորդ մասինն մոլութեանց, որ է նախանձն: Նախանձու բանսարկուին եմուտ մահ յաչխարհս: Ըստ Օգոստինոսի ի զիրս կուսութեանն, հպարտութեան հետեւի նախանձն»:

Գ· Թղ· 84բ: «Յաղագս բարկութեան: Մի բարկանայք ի ճանապարհիդ· Ծն· ԽԷ: Որպէս ասէ Օգոստինոս հպարտութիւն բառնա(յ)ի մարդոյն զԱստուած»:

դ· Թղ· 98բ: «Ցաղագս Ծուլութեան: Մի Ծուլասցիս կապանօք իմաստութեանն· Սիրաք· Գ: Ըստ Գրիգորիսի Ծուլութիւնն Ծնանի ի բարկութենէն»:

ե· Թղ· 125բ: «Ցաղագս ագահութեանն: Արմատ ամենայն չարեաց ագահութիւնն է: Ա· Տիմ· Զ: Ըստ Օգոստինոսի ոչինչ Ծանրագոյն կարէ ոք բաղձալ քշնամւոյն»:

զ· Թղ· 178ա: «Ցաղագս որկորամոլութեան: Ամենայն վաստակ մարդոյ ի բերան նորա: Ժողով· Զ: Ըստ Գրիգորիսի եւթն գլխաւորաց մոլութեանցն հինգն են հոգեւորք»:

է· Թղ· 198բ: «Ցաղագս բղջախոհութեանն: Խորտկաճաշակ եղէք... Ցակ· է: Որպէս ասէ Զերօնիմոս խորտկաց եւ յադեցմանց միշտ հետեւի բղջախոհութիւն»:

ը· Թղ· 225բ: «Ցաղագս պահպանութեան հինգ զգայութեանն: Զգայութիւնք եւ խորհուրդք:... Ծն· Ը: Որպէս ասէ Օգոստինոս ի գիրս վարուց եկեղեցւոյ ցանկութիւնք մարմնային»:

Կարգով հինգ զգայարանաց վրայ կը խօսուի· (վերջը մինչեւ Թղ· 233բ):

ի· Թղ· 233բ: «Հաւաքումն յաղագս տասն պատուիրանացն: Եթէ կամիս ի կեանս... Մատթ· ԺԹ: Որպէս ասէ Երանելի Թոմաս երեք են մարդոյն հարկաւոր առ ի փրկութիւն»:

Պատուիրանները կարգով յառաջ կը բերուին յատուկ գլուխներով: Միայն Թէ գրութիւնը Թերի է: Թղ· 251ա· է՝ «Ցաղագս ութերորդ հրամանին» եւ կը հասնի մինչեւ... «նոյնպէս չէ պարտ լռել զճշմարիտն, ըստ որում ասէ Եթէ մեղիցէ քեզ եղբայրն քո երթ յանդիմանեա զնա կամ»: Ակէ վերջ Թերի կը մնայ: Հմմտ. Բ ապ· էջ 509—518: Գիրք Մոլութեանց տպուած է երկու անգամ Վենետիկ, 1720ին եւ 1773ին: Ցիշատակարանք՝ չկան: Շարունակութիւնն գրելու համար Թուղթ ձգուած, սակայն եարէն յեանագոյնները մէկուկէս Թուղթ պարապ Թողուցած են եւ ուրիշ բաներ գրած:

Այսպէս՝

Բ· ՑԱԻԵԼՈՒԱԾ· ա· Թղ· 253ա: «Ցանկ Այսմաւուրիս ըստ այբուբենից վասն դիւրաւ գտանելոյ զպատմութիւն եւ զվկայութիւն սրբոց մարտիրոսաց, զոր եւ կամիցի: Աբուդիմոսի վկային Օգոստոսի Իէ: Աբդիշո եպիսկոպոսին Հոկտեմբերի ԻԹ: Վերջ՝ Թղ· 271ա· Քրիստոնեայ կուսին Յուլիսի ԻԹ: Եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս ամէն: Գրեցաւ Թվին ՌՃԻԱ»:

Բ· Թղ· 272ա· ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐ· «Ի վերնական զօրք պետաց, Հրեղէն աննիւթ իմանալեաց»: Վերջին տան մէջ կան՝ «Վարժապետիս մեր ուսումնական, Տուր զօրութիւն բան հմտութեան, Զի վարժեցէ մեզ մանկութեան, Լիցուք պիտոյք բանի գիտութեան»: Դիմացն ալ նոյն վարժապետին համար նորէն ուրանաւոր աղօթք մը «Իսկականին միայն որդի, Յիսուս Քրիստոս որդի կուսին»: Վարժապետին կամ վարդապետին անունը երկուքին մէջ ալ չկայ:

գ· Թղ· 272բ: Հատած մը «Աստուածեղէն պատգամն հրամանն գոչէ բարձրագոչ բարբառով հնչեալ ի յունկն մեր»: Նոյն իմաստով կտոր մը եւս կայ· Թղ· 276ա· «Ինդրեցէք պիմաստութիւն, ապրեսջիք ասէ»: Թերի է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի, բայց Թղ· 2բ· կայ՝ «Ցիսուսի Քրիստոսի Ծառայ Մարտիրոս»:

590.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ՌՂԳ = 1644

ԹՈՒՂԹՔ՝ 286: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 27, բայց պակաս կայ: — ՆԻՒԹ՝ ամուր, ընտիր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ (տախտակ), կաշեկազմ ընտիր զարդագծերով· կռնակը ֆիչ մը ֆայֆայուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ մնացած, բայց ունի պակաս թղթեր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սկզբնատառք նաշակաւոր: Երբեմն տեղ ձգուած՝ ապա գրելու համար եւ այնպէս մնացած: կարմիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ հասարակ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 2ա, գոյնզգոյն, ոչ այնքան յաջող: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 62ա, 131ա, 167բ, 196բ, 230ա, վայելուչ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ երկու երեք սաղմոս ամբողջ մը, սկզբնատառերուն ֆով կարմրագոյն գեղեցիկ զարդեր: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 1բ· Դաւիթ մարգարէն ծնրադիր կը սաղմոսերգէ: Ճարպիկ մատերու գործ չերեւար: Թղ· 265բ· Ս· կոյս եւ Ս· եղիսաբէթ: — գեղեցիկ չեն: — Թղ· 272բ· Ս· Ներսէս Շնորհալի, սիրուն չէ գծուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԳ (1644): — ԳՐԻՉ՝ Տօնիկ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գուցէ նոյնը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 286ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1896»:

Մատեանս է՝ Սաղմոսարան, ուր կան Դաւթի բոլոր սաղմոսները, ճԾԱ եւս ի միասին: Սկիզբը՝ Թղ· 12ա· «Երանեալ է այր որ···»:

1· Թղ· 25ա կայ՝ «Օրհնութիւն Մովսէս Մարգարէին եւ որդւոցն Իսրայէլի: Օրհնեսցուք զՏէր զի փառաւորեալ է»: Թղ· 27· «Քրիստոս է իմ Աստուած»· անդ· «Քարող երանեալին եւ Իբրեւին· Արարեալ սրբոյն Սահակայ եւ Մեսրոպայ վարդապետին»: «Վասն ի վերուստ» իր աղօթքովը: Թղ· 57բ: «Նայեցարուք երկինք»: Թղ· 60ա: «Վասն ի գիշերի»: Թղ· 94ա: «Աղօթք Մովսէսի· Զի հուր բորբոքեսցէ»: Թղ· 97բ: «Վասն ուղղելոյ»: Թղ· 127ա: «Աղօթք Աննայի: Հաստատեցաւ սիրտ իմ»: Թղ· 129ա: «Վասն գտանելոյ մեզ» աղօթքովը միասին: Թղ· 165ա: «Համարձակախօս մարգարէն Եսայի ի գիշեր(ի) գոչէ··· Ի գիշերաց կանխէ հոգի իմ»: Թղ· 167ա կայ «Քրիստոս Աստուած··· Եւ վասն սուրբ խաչի քոյ պատուականի Տէր ընկալ զաղաչանս մեր եւ կեցոյ զմեզ: Եւ անցաւոր գրչի Տոնիկին կարդայ»: Թղ· 194բ: «Աւրհնութիւն եղեկիա մարգարէին՝ Ես ասացի ի վերանալ յինէն»: [Թղ· 196ա: «Յոյս կենդանութեան··· եւ թարմատար գրչի Տոնիկին»]: Թղ· 228բ: «Աղօթք Յովնանու մարգարէին ի նեղութեան իմում»: Թղ· 229բ: «Եկեսցեն աղօթք մեր ··· եւ թարմատար գրչի Տոնիկին կր»: Թղ· 257բ: «Աղօթք Ամբակումայ ··· Տէր լուար քո լուայ»: Թղ· 261բ: «Օրհնութիւն երից մանկանց ··· Օրհնեալ ես Տէր»: 266ա: Օրհնութիւն Մարիամու Աստուածածնին եւ ասէ Մեծացուսցէ»: Թղ· 266բ: «Օրհնութիւն Զաքարիա··· Օրհնեալ Տէր»: Թղ: 267բ: «Սիմէոնի ··· Արդ արձակես»: Թղ· 270ա: «Աղօթք Մանասէի թագաւորի, Տէր ամենակալ»:

2· Թղ· 273ա: «Հաւատով խոստովանիմ»: Վերջը՝ Թղ· 277ա: «Փառք Փրկչին եւ յիշատակ գրչին»: Թղ: 278ա: «Յիշեսցուք»: Թղ· 280ա: «Առաւօտ լուսոյ»: Թղ· 282ա: «Աչխարհ ամենայն»:

3· Թղ· 284բ: «Աստուածածին Մայր Քրիստոսի իմ յոյսն դու յաւուր մեծի· Տէր ողորմեա»: Այսպէս՝ Այբուբէնական կարգով դեղեցիկ հիւսուածք մը· կ'աւարտի Թղ· 285բ: «Քո յարեանդ ես գիտէի Տէր եւ քո Ծնունդ աւազանին Տէր ողորմեայ· ամէն»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 286ա: «Փառք ··· Արդ գրեցաւ աստուածային մատեանս, որ կոչի Սաղմոսարան ի Ըստամպոլ ի դուռն սուրբ Աստուածածնայ: Ձեռամբ անարժան եւ անպիտան գրչի Տօնիկին անարհեստ գրչի, որ զանունս միայն ունիմ՝ զգործս ոչ: Գրեցաւ թվին Հայոց ՌՂԳ (=1644) Հոկտեմբերի ԻԲ· օրն հինգշաբթի: Արդ ցանկացող եղեւ այսմ հոգեւոր բուրաստանիս հոգեսէր եւ հոգիընկալ ··· (անունը չէ տրուած) ի հալալ ընչից ի կոստանդնուպոլիս: Արդ գրեցաւ քնարս հոգեպատում՝ երգ սաղմոսաց ի հայրապետութեան տէր Փիլիպոսի եւ թագաւորութեանն Տաճկաց Սուլթան Իպրահիմին եւ յառաջնորդութեան Տէր Գրիգոր Պարոնտէրին: Արդ աղաչեմ զձեզ, ով հարք եւ յեղբարք, յորժամ կարդայք եւ սաղմոս ասէք կամ օրինակէք յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր ստացող սաղմոսարանիս ամէն: Հայր մեր»: Հմմտ· եւ վերը:

591.

Խ· ԱՆՁՐԵՒԱՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՂՕԹԻՑ ԺԱՄԱԿԱՐԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Ս· ՊԱՏԱՐԱԳԻ

1716

ԹՈՒՂԹՔ՝ 217: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 13 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 18, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ողորկ եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան ֆաշի ֆաշուած, գծազարդեքով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ Թղ· 1–2 եւ 216–217, Աւետարանչին Ղուկ· Թ· 33—36: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտը: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Թղ· 4ա: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ Թղ· 4ա· պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ՝ Թղ· 4ա, սովորական: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 3ա–բ· եւ 211բ–215բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1716: — ԳՐԻՉ՝ Ալեքսիանոս: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ երապոլի°ս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 211ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 3ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1 Օսմանեան ոսկւոյ 1/13 Սեպտմ· 1897»:

Մատեանս է՝ խոսրովու Անձեւացեաց եպիսկոպոսի Մեկնութիւն աղօթից, ուր կան եւ ուրիչ կարեւոր գրուածներ:

Ա· ՀԱԽԱՔՈՒՄՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ:

Ա· 1· Թղ· 4ա: «Զչափ ճանաչել անձին ուսուցանեն մեզ աստուածային պատուիրանք»: Թղ· 5ա: «Յովհաննու Իմաստասիրի

յապաղս պիշերային ժամուն ։ Ազգաբարու-
թիւն ժամահարին գԿաթողիկեան փողոյն
ունի զօրինակ» ։ Թղ · 5ա ։ «Ստեփաննոսի
Սիւնեաց *եպիսկոպոսի · Յաստուածային ժա-*
մանեալ խաղաղութեան խորհուրդ ի չարին» ։

2 · Թղ · 5բ ։ «*Բայայայտութիւն կարգաց*
եկեղեցւոյ քարոզութեանց եւ աղօթից ըստ
իւրաքանչիւր ժամուց երանելւոյն Տեառն
Յոսրովայ Անձեւացեաց եպիսկոպոսի ։ *Ընդ*
Աստուծոյ եւ վասն Աստուծոյ խօսելով ամե-
նայն արթնութեամբք պարտիմք միտ դնել
բանիցն ասացելոյն» ։ *Համառ* · Թ · 22, § 2 ։

3 · ա · Թղ · 6բ ։ «*Քարոզ հակման ։ Զար-*
թուցեաքս ամենեքեան ։ Յիսկզբան բանիս
յուցանէ զԱստուծոյ զինամն, որ նախ քան
դհանդերձեալսն ետ ասել հանդիսս» *համառ* ·
Թղ · 22, § 3 ։ Թղ · 10բ ։ «*Աղօթք՝ Զքէն պա-*
հանամբ ... վասն զի հրամայեաց քարոզն
պահանալ զԱստուծոյ» ։ Թ · 22, § 3ա ։

բ · Թղ · 17բ ։ «Մովսէսի էերթողին՝ *եթէ*
ընդէ՞ր ընդ կանոնիւք կարգեալ է պատմոսն
Դաւթի, որով հանապազ կատարիմք պատա-
րագս ամուսնոց եկեղեցւոյ, ինձ այսպէս թուի
եթէ՝ է · կանոնն ըստ է · զարուն, իսկ Ը՝
ըստ Ը · երորդ զարուն կարգեալ է» ։ Թղ · 18ա ։
«Յովհաննու Աւձնեցւոյ՝ *Արդ է պարտա-*
յիւք կարգեալ է կանոն ըստ է զարու կեն-
յաղոյս եւ է՝ անգամ յաւուր աւրհնի Ա-
տուած եւ է անգամ չորիք գալն գերիքովիւ» ։
Թղ · 18ա ։ «*ՍՏԵՓԱՆՆՈՍԻ Ի ՍԻՒՆԵՅԻՈՑ՝*
Այսպէս եւ է · պարտայիւք կանոնեալ պատա-
րագ Դաւթեան, որով հանապազ կատարեմք
պաղօթան, վասն զի երանելեաց մերոց հարցն
կանոն անուանեալ զէ · պարտաւոր, այսինքն
անչարժութիւն, զոր համեմատութեամբ
ընդ է · օրեայ չաբաթս մի մի օր առ պարտ-
պայս մի գոլով» ։ Թղ · 18բ ։ «Խոսրովու *յետ*
կատարման աղօթից սկսանին զկանոն սաղ-
մոսին է · պարտայիւք փառատրութեամբ կա-
տարելով, եւ սարկաւագն քարոզէ ըստ ամե-
նայն պարբայի՝ Եւ եւս խաղաղութեան» ·
Համառ · Թ · 22, § 3ա եւ բ ։

գ · Թղ · 46բ ։ «Մովսէս Քերթողահօր *յերկս*
երից մանկանցն ։ Երեք մանկունք օրինակ
էին» ։ Թղ · 47ա · «Ստեփաննոսի Սիւնեցւոյն՝
... *Արդ ոչնչ եկեղեցի Աստուծոյ հանապազ*
պարկութիւն նախասահմանիցն» ։ Թղ · 47բ ։
«Յովհաննու Աւձնեցւոյ *վասն միաչաբա-*
թին · Իսկ միաչաբաթի աւուր առաւօտին
աղօթքն» ։ Թղ · 48ա ։ «*Մեծիւն Խոսրովի քարոզ*
հարցին եկեալքս ամենեքեան միաբանու-
թեամբ» ։ Թղ · 72ա ։ «*Մեծիւն Խոսրովու գկնի*
Փառք ի բարձանցն ... Փառք պատիւ եւ
գոհութիւն Հօր» ։ Թղ · 72ա ։ «*ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ*
ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ վասն առաւօտին երգոյ ...
Երկուչաբթին ըստ առաւօտին պաշտամանն» ։
Թղ · 73ա ։ Խոսրովու *վասն քարոզին Փառա-*
տութեացս զամենակալն Աստուած» ։ Թղ ·
74ա ։ «*Այօթք (Խոսրովու) ըստ խրատու քա-*
րոզիս» ։ *Համառ* · Թ · 22, § 3 · գ ։

դ · Թղ · 83բ ։ «*Տեառն* Յովհաննու Հայոց
կաթուղիկոսի՝ *Եթէ զինչ խորհուրդ ունի*
Արեւագալին աղօթքն ։ Այս աղօթքն զմիւս-
անոցամ պատուան Քրիստոսի նշանակէ» ։
Թղ · 84ա ։ «*Մեծիւն Խոսրովու առակս Արեւագա-*
լին քարոզին ... Յարեւելից մինչեւ ի
մուտս» ։ Թղ · 84բ ։ «*Աղօթք Խոսրովու Յարե-*
ւելից մինչեւ ի մուտս ... ընդ ամենայն
տիեզերս ասէ» ։ *Համառ* · Թ · 22, § 3 · դ ։

ե · Թղ · 88ա ։ «*Տեառն* Յովհաննու Հայոց
կաթուղիկոսի եւ Իմաստասիրի *վասն երրորդ*
ժամուն աղօթիցն ։ Իսկ տուընջեանն որո-
չեալ» ։ Թղ · 88բ ։ «Խոսրովու *վասն քարոզին*
Մխաբան» ։ Թղ · 92բ ։ «*Տեառն* Յովհաննու
Հայոց կաթուղիկոսի *վասն Զ · ժամու աղո-*
թիցն ։ Իսկ վեցերորդ ժամուն» ։ Թղ · 93ա ։
«Խոսրովու *առակս քարոզին Արթուն մտօք»* ։
Թղ · 98բ ։ «*Տեառն* Յովհաննու Հայոց կաթո-
ղիկոսի *վասն իններորդ ժամու աղօթից ։ Իսկ*
յիններորդ ժամուն» ։ Թղ · 99ա ։ «Խոսրովու
առակս քարոզին՝ Սուրբ սրտիւ» ։ Թղ · 101բ ։
«*Նորին* Խոսրովու *առակս աղօթիցն Տէր զօրու-*
թեանց, այս ինքն վերին զօրից» ։ *Համառ* · Թ ·
22, § 3 ե ։

զ · Թղ · 106ա ։ «*Երանելւոյն* Խոսրովու
վասն երեկոյին ժամուն ։ Նախ քան զերեկո-
յին» ։ Թղ · 107ա ։ «(*Ե*)*րանելւոյն* Յովհաննու
Աւձնեցւոյ *իսկ երեկոյին միայարութեան»* ։
Թղ · 114ա ։ «Խոսրովու *առակս Աղաչեացուք*
զամենակալն Աստուած» ։ *Համառ* · Թ · 22,
§ 3 զ ։

է · Թղ · 121բ ։ «*Յաղագս Խաղաղականն*
աղօթիցն · Իսկ Հանգստեանն ժամու» ։ Թղ ·
127ա ։ «*Երանելւոյն* Խոսրովու *առակս քարոզին*
Մխաբանութեամբ ամենեքեան» ։ Թղ · 135ա ։
Հաւաքողին յիշատակագրութիւնը ։ «*Ես*
Մովսէս մեղօք մեռեալս ոգի ...» *Համառ* · Թ ·
22, § 3 է ։

ը · Թղ · 135բ ։ «*Քարոզ պիշերային ժա-*
մուն գկնի, Տէր, եթէ չբթանց, Զարթու-
ցեալքս ամենեքեան» ։ *Կարգով Քարոզք եւ*
Աղօթք յառաջ կը բերուին ։

Ը · Թղ · 146ա ։ «ԱՒՐԷՆՔ ԱՐԿԱՆԵԼՈՑ
ՍՊԱՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ։ Յորժամ կամեսցի քա-
հանայն պատարագ մատուցանել» ։ *Ամբողջ*
պատարագը յառաջ կը բերուի կարմրատպերով
ի միասին ։

Գ · Թղ · 154ա ։ «ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ ՀԱՄԱՌՕՏ
ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՑ ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ, զոր
յառաջագոյն արարեալ է սրբոյ լուսաւոր
Հարց ։ Աստուած, որ մեծն է ողորմութեամբ,

անակիզքն եւ անվախճանն, անպատճառ յամենայնի եւ պատճառն ամենեցուն լինելութեան, անիմանալին, անհասանելին»:

ա· *Թղ· 155ա:* «*Երանելոյն Ներսէսի Տպրսոնի եպիսկոպոսի բացայայտութիւն թէ՝ ովքո՞նչ յայտ առնէ յաւանդատունն պայծառապետսպէսական:* *Եկեղեցիս տաճար եւ տուն Աստուծոյ է, որպէս եւ գրեաց Պօղոս»:* *Թղ· 155բ:* «*Մեկնութիւն սաղմոսին, որ նախ քան զգենուլն՝ Ցիչեա Տէր զԴաւիթ»:* *Թղ· 156ա:* «*Զի՞նչ է քարոզութիւն սարկաւագին յայսօրիկ՝ Ապա սարկաւագն հրամայէ»:*

բ· *Թղ· 156բ:* «*Մեկնութիւն քահանայական աղօթից՝ Որ զգեցեալ ես զլոյս»:*

գ· *Թղ· 167ա:* *Մեծին Խոսրովու մեկնութիւն, զոր արարեալ է քարոզին, որ յետ Աւետարանին եւ զՀաւատամքին ասելոյն՝ Եւ ես հաւատով աղաչեցուք ... Հաւատով աղաչեցուք զի հաւատք առնէ լսելի, որպէս ասաց Առաքեալն Յակոբոս»:*

Ամբողջ մեկնութիւնը հաւաքածոյ է Դիոնեսիոսէն, Սարգսէն, Գր· Աստուածաբանէն, Տիմոթէոսէն, Եփրեմէն, Կիւրեղէն, Իգնատիոսէն, Սեւերոսէն, Ամոնէն, զարձեալ «այլուստ»: Այդ անուններէր յատանգքնելու վրայ նշանակուած են:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 211ա:

«Փառք ... Արդ ի թուղջ հայկապնէին,
հազար հարիւր վաթսուն հնգին,
ես Ալէքսիանոս տկարս անձին,
վարժող գրոց անուամբ կոչիմ,
իսկ ի պարուց բանասիրին,
միայն արիբերան լինիմ,
պոլով յերկէն երապօլսին,
եւ ի գիւղէն որ Մաշկեր կոչի,
որ եւ բազում ժամանակի,
աշխատութեամբ հազիւ գտի,
սուրբ տառս այս աստուածայնի,
որ աղօթից մեկնիչ կոչի,
ի վայելումն իմոյ անձի
եւ յիշատակ Տէր Թումայի·
ով ոք տառիս հանդիպեսցի
ընթեռնելով զուարճասցի,
Հայր մեզայիւ մի' անց կացցի,
գմեզ յիշման պարտաւորի
որ եւ յիշողս ամենայնի
յիշեալ լինիք յաստեղի
անդրաւ յաւիտեանին· ամէն»:

592.

ՆԱՐԵԿ

Հին թիւ չունի: — *ՌՁԴ* = 1635

Թուղթ՝ 362: — Մեծութիւն՝ 19 × 14: — Գրութիւն՝ երկսիւն 16 × 4 + 4 = 8: — Տողք՝ 21: — Թերթք՝ նշանակուած 33, իրաքանչիւրը՝ 12 թուղք: — Նիւթ՝ մագաղաթ: — Կազմ՝ տախտակի վրայ կաշի անցուած· գծազարդուած: վնասուած· փականճները հանուած: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Հանդամանք՝ խայխայուած, թղ· 1—13 կոնակէն բոլորովին բաժնուած, իսկ մնացածը՝ ինչ մը: Թղ· 94 կողքէն բաժնուած եւ սխալ տեղ դրուած: Ետեւի թղթերուն ծայրերը կրծուած: Թղ· 356է վերջ թուղք ինկած է, նաեւ առջեւէն: — Գիր՝ բոլորգիր: — Զարդագիրք՝ գեղեցիկ, թոչնագիր: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Խորանք, կիսախորանք՝ չունի: — Լուսանցազարդք՝ գրեթէ ամէն գլուխի առջեւը: Միջակ բաներ: — Նկարք, դատարկ՝ չունի: — Ժամանակ՝ ՌՁԴ (=16359: — Գրիչ՝ Միխայէլ դպիր: — Ծանկոդ եւ կազմող՝ նոյն: — Տեղի՝ Մարզուան: — Տէր՝ Սարգիս երէց: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 358ա: — Տեղեկութիւնք՝ կողքին ներսի դին՝ «Առաքեալ ի կ· Պոլսոյ, 1905, Հ· Ֆ· Յովնաննեան»: — Կնիքներ՝ թղ· 183բ եւ 360բ, երեք հատ, որոնցմէ մէկը Մարտիրոսի է· իւսները չէ կարելի նշդիւ ընթեռնուլ: — Դիտ· Սիւնեակաները չեմ նշանակած:

Մատեանս է՝ «Գրիգորի Նարեկացւոյ ասացեալ խօսք ընդ Աստուծոյ» կամ Նարեկ:

Ա· Սկիզբը պակաս է քանի մը գլուխ (Ա—Դ·): Արդ կը սկսի՝ (երբեմն ունեցած է թուղթ մըն ալ (թղ· 1), որ հիմայ կը պակսի) թղ· 2ա: «*Քան ընդ այսպիսեացս սատակապունիկ եւ սարսափելեաց ըմբռնիլ պարտուց, զոր եւ ոչ վիմաց կարծրութիւն բերէ, թո՛ղ թէ մարմնոյ լուծականութիւն»·* (*Համա· տպ· Վենետիկ 1827, էջ 27*): *Այսպէս կը չարունակուի մինչեւ ՀԸ գլխոյն՝* «*Անհամբոյր ծանակիչ անմարդասիրելի մատնիչ անփրկելի տանջիչ անկա»...* (*Համա· տպ· էջ 458*): *Պակասը կը միայ մինչեւ «Ղ· գլխոյն «Առանց խաւարի ճառագայթ քաւիչ մեղաց, ողջացուցիչ վիրաց»·* (*տպ· էջ 461*): *Այս պակասները աննկատ թողլով միացածը նոյն է տպագրին հետ: Թղ· 256բ· յիշատակարանով կը փակուի· Համա· տպ· Վենետիկ 1940, ՏՄՅ· Թ· 323:*

Բ· Թղ· 258ա: «*Վարք երանելոյն սրբոյ առն Աստուծոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ: Զոր սրսարեալ է առաքեալ սրբոյն Տեառն*

Ներսեսի առաջնորդին սուրբ ուխտիս Սկեւռայի: Սուրբ հայրս մեր աստուածաշնորհ քահանայս եւ կրաւնաւոր Գրիգոր էր ի Նարեկայ վանից ի Հայս· ի գաւառն Վասպուրականի»:

Կը չարունակուի՝ «Ի ժամանակի թագաւորացն Հոռոմոց Վասլի եւ Կոստանդեայ որ տիրէին Հայոց աշխարհիս: Իսկ վասպուրականի թագաւոր էր Սենեքերիմ բարեպաշտ յԱրծրունեաց: Ի թվականիս Հայոց ՆԼԲ, ի հայրապետութեան Տեառն Վահանայ եւ էր սա որդի Տեառն Խոսրովու Անձեւացեաց եպիսկոպոսի, որդի դստեր եղբաւր հաւր Անանիայի հոգեզարդ եւ մտավարժ փիլիսոփայի եւ Նարեկայ վանից առաջնորդի: Սա ղբանելի Գրիգոր հանդերձ եղբարբն իւր անդրանաւ Յովհաննէս անուն յորջորջեալ սընուցեալ սրբութեամբ եւ դաստիարակեալ մաքրութեամբ ի մանկութենէ ընդ աստուածաշունչ գրոց կրթութենէ եւ վախճանեալ եղբայրն անդրանիկ՝ Գրիգոր միայնակ մնաց մրցեալ երկս առաքինութեան... խաւսեցաւ զգիրս աղաւթից ըստ վարուց մաքրութեան եւ կրաւնից զովելոց եւ ընծայեաց զայս նուէր բարեաց քանեաց ցանկալեաց սուրբ եկեղեցեաց, ի պատճառս աղաւթից:... խաւսեցաւ բանս մաղթանաց աղաւթական ճառս ՂԳ եւ ընդ թիւք աղաւթից զրոց զբանն, որ վասն ժամահարին եւ վասն սրբոյ եւ սրբարար եւղոյն մեռոնի, որ բովանդակի ճառ ՂԵ:

«Եւ արտաքոյ սորին ունիմք յայլ բազում բանս գովեստի երանելոյս խաւսեցեալ որ են այսօքիկ՝ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆՍԱՏՈՒ խաչին, որ բերաւ ի Կոստանդինուպոլսէ ի Հայս, ի վանս կոչեցեալ Ապարանք ի թագաւորացն պարգեւեալ եւ յարմարեալ ընդ նոյն ներքողեան սուրբ խաչին ըստ յայտուբենից տառից: Եւ զկնի սորին զԳովեստ Աստուածածնին, զոր եւ յիչէ ի սոյն մատենին: Եւ ընդ նմին ներքողեան համաւրէն դասուց սուրբ Առաքելոցն: Նաեւ բան գովեստի ի սուրբ Յակովբ ի Մծբնայ եպիսկոպոսն: Ունիմք եւ սորա խաւսս ի վերայ երգոյն երգոյ համառօտ: Այլ եւ բարոզութիւնս ըստ տաւնից խորհրդոյ· Հոգւոյն սրբոյ՝ խաչի եւ եկեղեցւոյ: Զայսոսիկ թողեալ յեկեղեցի Քրիստոսի անչինչ յիչատակ յետ իւր կենդանի եւ ինքն գնաց ի միչտ կենդանեաց քաղաքն անմահից... որոյ եւ պատուական մարմինն անարատ եղեալ կայ ի վանս Նարեկա հուպ եկեղեցւոյ սրբուհւոյն Սանդխտոյ ի փառս Քրիստոսի, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն:

«Փառք փառաւորեալ անճանցն... ի չորեք հարիւր յիսուն եւ մի թուականիս Հայոց պիւրգս դայս ոգեալ է երանելին Գրիգորիոս»: (Չմմա· Հանդ· Ամս· 1940, էջ 214—220):

Գ· Թղ· 260ա: «ԲԱՅԱՑԱՑՏՈՒՄՆ ԲԱՆԻՑ ՍՈՒՐԲ ՀԱՒՐՆ ՄԵՐՈՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՑ· Դրունք յոգնաթափանձ բանից աւգտակարաց ապաչաւանաց հոգէշահ խրատուց· անձին ըստգտանաց պղծականաց կանոնաց կենաց... կը չարունակուի՝ Ի խնդրոյ հարցման հարց միանձանց եւ բաղմաց անապատականաց: Ասացեալ մատեան ողբերգութեան Գրիգորի Նարեկացւոյ, վանաց վանականի հոգեմատեան հռետորի եւ Հայոց փիլիսոփայ ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ»: — Թղ· 260բ: «Հինկ ճառն կաճառս ԼԾ հոյլս կամ ժողովս: Ի ճառն Հեչատածինք են· ԼԾ· Զի լայն է որ տանի ի կորուստն»: Այսպէս՝ Նարեկացիի ամէն աղօթքի եւ միւս երկերէն ոմանց դժուարին իմաստներ ու ցանցառադէպ բառեր կը լուծուին ու կը մեկնուին: Կայ Թղ· 334ա· «Ի միայ ժամահարին Աղաչանս ընդ Թարգմանութեանս = աղաւթք է սա եւ գովաբանութիւն եւ մեկնութիւն ժամահարին»: Թղ· 338բ: «Աղաւթք Թարգմանաւրէն վասն սրբալոյս մեռոնին· աղաւթք առ սուրբ մեռոնն, որ է Յիսուս: Եւ զաղաւթս խառնեալ մեկնութեամբն Թարգմանաւրէն խաւսի»: Թղ· 152բ—358ա: Գանձեր (Լուսոյ, Բաղձալի, Անքնին, տպ· Վենետիկ 1940, էջ 455—463) լուծումներ, դժբախտաբար պակասաւոր, թուղթ ինկած է: Վերջ Թղ· 357բ: «Գովաբանութիւն խնամոց· = Աստուածածնին ասէ որ միչտ խնամ տանի մեզ եւ խնդրէ զիաղաղութիւն երկրպադուաց որդւոյ իւրոյ»:

Դ· Յաւելուած· Թղ· 361ա[1]· (տարբեր դրով) «Աղօթք առ ամենայն ցաւոց դեղ: Աստուած բազումողորմ Յիսուս Քրիստոս, որ ըստ նախնի արաչութեան քո, դարձեալ երկրորդ արարչութիւն ստացար զի...: Թղ· 361ա[2]: «Ուրբաթգիր վասն ախտաժետի: Կարդամք առ քեզ Տէր Յիսուս Քրիստոս, հայր երկնի եւ երկրի սերոբէից եւ քերոբէից ահեղ եւ հզաւր որ զլոյս զգեցեալ ես»: — Թղ· 361բ[2]: «Երրորդ ժամուն: Որ ամենայն ժամու եւ ամենայն ժամանակի երկնաւորաց եւ երկրաւորաց երկրպագիս»: Թղ· 362ա[1]: «Վեցերորդ ժամուն: Որով ի վեց երրորդ ժամուն ի խաչին բեւեռեցար Քրիստոս Աստուած մեր»: Թղ· 362ա[2]: «Սրբոյ Աւետարանիս որ ըստ Մատթէոսի· Եւ մտեալ ի կափառնաում մատեաւ առ նա հարիւրապետ մի»: Կը վերջանայ Թերի Թղ· 362բ: «Եւ ահայ ոմանք ի դպրացն ասէին ընդ միմս հայհոյէ զայ եւ ծան...» (կը պակսի, թուղթ ինկած է):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 358ա: «Փառք... Արդ ես նուաստ եւ անարժան ծառայ ծառայիցն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ճշմարիտ յուսոյն եւ Աստուածոյն մերոյ տրուպ եւ անարժան Սարգիս *սոսկանուն էրէց՝ անուամբ եւ ձեւով միայն, բայց ի գործոց թափուր եւ յունայն վատնիչ տերունեան գանձոյն եւ ոչ յարգող տուեալ քանքարոյն, այլ ընդունայն երկիւղիւ հարեալ յերկրի թաղեցի: Եւ զկնի այսքան հեզգուխեան՝ ոչ պահաւք զանձն իմ մաչեցի, եւ ոչ գերամբարձ ձեռին մաղթանաւք զՏէրն փառաց եւ զտուողն հաւատով հայցողաց յոգիս իմ խոնարհեցուցի, առ ի տալ զոր փափաքէր անձն իմ եւ պարգեւէր, որում բազմայր ոգի իմ, այլ միշտ ներհականաւքն վարեալ իմ եւ ի նոյն յարակցեալ անփոփոխ եւ ընդունայն զամենայն կեանս իմ մաչեցի: Եւ սակս այսպիսի իրաց խորհուրդ ինձ հոգեւոր ի միտ բերելով պատճառ բարեաց, զտի զգանձս հոգեւոր եւ զմարգարիտս լուսափայլ՝ զրուբաստանս ծաղկաւէտ եւ զդրախտս աստուածատունկ եւ անմահական պտղով լցեալ, զսեղանս ամենալի բարութեամբ զարդարեալ, զկենացս քարոզս եւ զբարձրապատուերս, զքնարս հոգէնորոգ եւ զտառս աստուածաշունչ եւ զբանս երանելւոյ սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ: Ցիչելով զերանութիւն ունողաց զաւակ ի Սիոնի եւ ընդանեակ վերինն երուսաղէմ: Վասն որոյ եռափափաք սիրով եւ տենչալի ըղձիւ ջերմեռանդ հաւատով եւ մեծ յուսով ստացայ եւ եռու գրել զաստուածաքնար մատեանս եւ զհոգիանորոգ բուրաստանս յիշատակ հոգոյ իմոյ, եւ ամուսնոյն իմոյ Մարթային եւ որդւոյն իմ մահտեսի Աթանասին եւ դստերացն իմոյ Հեղինէին եւ Վառվառին: Այլ եւ առ Քրիստոս հանգուցեալ զաւակացն իմ Եփրեմին, միւս Հեղինէին եւ Վառվառին, լիցի մասն յիշատակի ի սմայ: Արդ երես անկեալ աղաչեմ զսրբազան դասս մաքրագունիցդ, որք հանդիպիք սմայ եւ աւկտիք կամ վայելէք յԱստուածաչունչ եւ հոգէնորոգ կտակէս ընթերցմամբ կամ գաղափարաւ կամ այլ տարազաւ իւիք, յիշեսջիք սրտի մտոք եւ թողութիւն մեղաց խնդրեցէք յԱստուծոյ մեղապարտ լոկ անուն* Սարգիս *երիցուն եւ հաւր իմոյ խաւճայ Սինանի փոխեցելոյն առ Քրիստոս եւ մաւրն իմոյ մահտեսի Աղճայի, եւ եղբարցն իմոց հարազատից Վարդերեսի եւ Ստեփանոս դպրի, եւ քըւեր իմոյ Ցուստիեանէի: Այլ եւ ի Քրիստոս հանգուցեալ եղբաւրն իմոյ Մկրտիչ դպրի եւ միւս Ստեփաննոսի եւ աներոյն իմոյ մահտեսի Ղանիփաշային եւ ամենայն զարմից զաւակաց մերոց եւ բնաւ արեան մերձաւորաց կենդանեաց եւ ննջեցելոց, որոց ամենեցուն առ հասարակ ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած յիւր միւս անգամ գալստեանն ամէն: Արդ գրեցաւ սա ի գիւղաքաղաքս Մարգուաձ ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի տաճարիս ի թուականութեանս Հայոց ՌՉԴ ամին, Մայիս ամսոյ Թ· աւրն չարաթ: Չեռամբ յոգնամեղ եւ անարհեստ փծուն գրչի Միխայէլ դպրի, ի կաթուղիկոսութեան Հայոց տեառն Փիլիպպոսի եւ պատրիարգութեան Կոստանդինուպաւլսի աթոռոյն մեծ բարեընպետին Գրիգորի կեսարացւոյն: Եւ ի թագաւորութեան Տաճկաց Սուլտան Մուրատ Ղանին: Զոր յայսմ ամի չարժեցաւ բազում եւ անթիւ զաւրաւք ի Կոստանդինուպաւլսէ գնալ պատերազմ ի վերայ Պարսից: Եւ յոյժ նեղութիւն եւ տագնապ եւ հարկապահանջութիւն յոլով ազգի ազգի ի վերայ բոլոր աշխարհիս Հռոմոց իբրեւ յաւուրս առաջնոց չարեաց եւ այլ աւելի: Հայր մեր որ յերկինս»:*

2· Թղ· 19ա: «Զատացաւղ սուրբ կտակիս զՍարգիս երէց յիշեցէք առ Քրիստոս»:

3· Թղ· 41ա: «Զգծող նորա զմիքայէլ դպիրն յաղաւթս յիշեցէք»:

4· Այս երկուքին համանման յիշատակագրութիւններ ինչպէս ասունք կան քանի մը աղօթներու վերջաւորութեանը, այսպէս՝ հմմտ· Թղ· 78բ, 99բ, 142ա եւն:

593.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ ԳՐ. ՏԱԹԵՒԱՑԻ ԵՐԿԵՐԷՆ

ՊԿԳ = 1414

ԹՈՒՂԹ՝ 330: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹ՝ նշաձեւագրած 28, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ մաքուր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ամուր եւ շրջաձեւագրած ոսկեզօծ զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ մէկական թէ առջեւը եւ թէ ետեւը: Գրութիւնն է Ոսկեբերանի· «ի նախավկայն Քրիստոսի Ստեփաննոս» ճառէն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր· միայն թղ· 142ա—145 սեւ բծաւորուած· 83բ հակառակ գրուած, որուն մասին օրինակողը ներում կը խնդրէ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 95, 128բ, 129—131, 258բ, 259, 234բ, 235: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՊԿԳ 1414: — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ երէց: — ՏԵՂԻ՝ Սուհարայ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 35բ, 234ա, 316բ, 326ա:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ Գր· Տաթեւացիի երկերէն, ուր կան Մեկնութիւն Մատթէի, Յոբայ եւ Արիստակէսի Դրչութեան Արուեստի ինչպէս եւ Գէորգայ·

Ա· 1· Թղ· 1ա ։ «Ճանկ է գլխաւորագոյն բանից բոլոր գրոցս պի դիւրաւ գտցես զոր եւ կամիս ։ Առաջին հատորն վասն չորս գլխոց եւ չորք կենդանեաց եւ Աւետարանչաց եւ վասն խորանաց» ։

ա· Թղ· 4ա ։ «Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Յոհաննու Որոտնեցւոյ, հաւաքեալ քաղուածոց մեկնութիւն սուրբ աւետարանին Մատթէոսին նախերգաբար ։ Արդ չորս գեան նմանեալ չորից Աւետարանչացն ։ Փիսոն որ է՝ Անգէս, կամ Ինդոս ի Մատթէոս համեմատի ըստ հնդից եղանակաց ։ Նախ ըստ անուան· Զի Փիսոն բերան հրոյ թարգմանի» ։ ։ ։

բ· Թղ· 6բ ։ «Բաղդատութիւն չորից կենդանեացն Աւետարանչացն ։ Արդ չորք կենդանիքն, զոր եառես եզեկիէլի՝ մարդ, առիւծ, եզ, արծիւ եւ Տէր նստեալ ի վերայ նոցա նշանակէ զԴ· Աւետարանիչս» ։

գ· Թղ· 8ա ։ «Վասն ցանկի Աւետարանին տեսութիւն ։ Եւ վասն Ժ· խորանացն, զոր արարեալ մեծին Եւսեբիա ի խնդրոյ Կարպիանոսի զոր եղբա(յ)ր կոչէ ։ Եւ տե՛ս զեղբայրութեան յեղանակ ի լուծմունս պարագմանց ։ Հարց· Վասն է՞ր Ժ· կանոն առնէ» ։

դ· Թղ· 8բ ։ «Վասն Ժ· խորանացն եւ դանազան գունոցն ։ Գիտելի է՝ զի ըստ թուոյ չորից պատկերազարդ, Դ· որակ գունոցն, կարմիր, կանաչ, սեւ եւ կապոյտ» ։

ե· Թղ· 10բ ։ «Պատճ(էն) մեկնութեան Աւետարանին կարճառուտ· Հարցումն· Ընդէ՞ր Տէր բանիւ քարոզէր զաւրէնս եւ ոչ գրով, որպէս Մովսէս ։ Նաեւ աշակերտացն պատուիրեաց՝ Երթայք քարոզեցէք դամենայն Հրէաստան ։ Աւեմք վասն բազում պատճառաց» ։

զ· Թղ· 12բ ։ «Սկիզբն Աւետարանիս հեռեւեսցուք իմաստից քերթուածոյ, զի ասելն գիրք սկիզբն Մատթէոսի զչորս Աւետարանն սկիզբն չինքեան ունի· Գիրն Մատթէոս ։ ։ ։» ։ Հատածք Ա·—ԻԴ ։ Վերջ՝ Թղ· 35բ ։ «Որում յաղթանակ Փրկչին փառք ընդ Հօր իւրում եւ ամենասուրբ Հոգւոյ եւ երկրպագութիւն, յանբաւ յաւիտեանս ամէն» ։ Ապա կայ՝ «Այսքան առաջին հատորն աստուեալ ։ ԶԱկոբ սպասաւոր բանի որ ցանկացայ այս Բուրաստանիս վաստակեալ հօր մերոյ Գրիգորի վարդապետի, որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի ամէն ։ Բազում աշխատանօք գրեցի, աղաչեմ զհանդիպողք յիշել սրտի մտօք եւ Հատուած դձեղ յիշէ ամէն» ։

2· Թղ 36ա ։ Կը սկսի Բ· հատորը, սակայն պակաս է ։ Կը չարունակուի «Զի՞նչ է կարթն եւ դի՞նչ ուռկանն ։ Մարգարէքն ի հովուաց եւ առաքեալքն ի ձկնորսաց» ։ Հատածք՝ Գ—Լ ։

3· Թղ· 96ա ։ «Ճանկ է երրորդ հատորին ։ Ապա՝ Թղ· 97բ ։ «Նորին երրորդ հատոր մեկնութեան քաղուածոյ· Եւ մտեալ ի Կափառնայում, մատեաւ Հարիւրապետ մի ։ Հարց· Վա՞ռն էր ասա սկիզբն առնէ մեկնութեան» ։ Հատածք՝ Ա—ԺԷ ։

4· Թղ· 132ա ։ «Նորին, Զորս հատորն, Յովժամ զպատուէր երկոտասանիցն կատարեաց եւ առաքեաց քարոզել, բժշկել, յայնժամ զովանէս յարդեաց եւ ազատեաց» ։ Հատածք՝ Ա—ԺԶ ։

5· Թղ· 161բ ։ «Ճանկ է հինգերորդ հատորին» ։ Ապա Թղ· 164ա ։ «Նորին հինգ հատոր վասն Հերովդէի եւ որդւոյ նորա· Եւ ելեալ Յիսուսի ի կողմանս Փիլիպպեայ» ։ Հատածք Ա—ԻԱ ։

6· Թղ· 200բ ։ «Ճանկ վեցերորդ հատորին» ։ Ապա՝ Թղ· 203բ ։ «Նորին վեցերորդ հատոր Փարիսեցոյ· Սուրբն Ոսկեբերան չորս հատոր գրէ զմեկնիչն այսու մտաւք· Առաջին վասն Ծննդեան» ։ Թղ· 234ա ։ «Յակոբ սպասաւոր բանի եւ գԱնդրէաս կուսակրաւն սրեղայ եւ միաղումար զամենայն ազգայինս իչնս յիշեցէք ի Տէր միով Հատուած ողորմայիւ եւ Հատուած դձեղ յիշէ ամէն ։ Գրեցաւ ՊԿԳ ի վանս Սուհարայ ընդ հովանեաւ սուրբ Հատուածածնիս որ Արծրւաբեր կոչի ։ Որիչ որիչ գրեցաւ վասն այն բացատ մնաց, բաւ է» ։ Յիշատակարանէս եառքս երեք էջ պարապ կը մնայ, ապա՝ Թղ· 236ա ։ կայ՝ «Վասն խեղդելոյն· Հարց· Վասն է՞ր խեղդեցաւ· Պատաս· վասն երից պատճառաց» ։ Հատածք Ա—ԻԸ ։ Թղ· 258ա ։ «Աւարտեցաւ դիրքս վեցերորդ հատոր քաղուածոյս ի փառս Քրիստոսի աւրհնելոյն յաւիտեանս Ամէն ։ Զմեղաւք սեւացեալս յիշեայ, ով ընթերցող» ։ (Ապա՝ երեք էջ պարապ) ։

Բ· Թղ· 260ա ։ «Այս ինչ է լուծումն գրոց Մեկնութեան Յոբայ» ։ Ցանկը ։

Թղ· 260ա ։ «Առաջին Զորս յատկութիւն սիրոյ, թե աստուածաչունչ է գիրքն Յոբայ» ։

Թղ· 262բ ։ «Նորին Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Յովհաննու Որոտնեցւոյ Համառուտ լուծմունք դժուարիմաց բանից ի մեկնութիւն գրոցն Յոբայ եւ ի բանս մեկնչացն ։ Ներգործական իմն = լծ· մաքուր եւ հոգեւոր սիրոյն ։ Դ· յատկութիւն դնէ աստ նախ ներգործականաւ ասէ, որ ի կատարումն տանի ։ Երկրորդ թափանցիկ մինչ ի մանգիտ քարն երեւի» ։ Թղ· 316բ ։ «Եւ ժողովոյն մեկնու-

թեանս է վանական վարդապետն, աշակերտ Մխիթար վարդապետի, որ Գոչ ան(ու)անի, եւ է սա վարդապետն Վարդանայ եւ Վարդան Ներսէսի եւ նա Եսայեայ վարժապետին եւ նա Յոհաննու Որոտնեցոյ եւ նա Գրիգոր վարդապետի...: Արդ ես վերջինս ի ծնունդս եկեղեցոյ Գրիգոր որ ի վաղուց հետէ փափաքէի բոլոր մեկնութեանս Յոբայ եւ ի թուականութեանս Հայոց ՊԾԵ ամի եկեալ յաշխարհս Քաղբերունի եւ ձմերեալ ի վանքս Մեծոփոյ: Եւ ընթերցմամբ հաւաքեցի զդըժուարալուծ բանս Յոբայ եւ զմեկնչաց նորա: Այլ եւ սակաւ ինչ լուծումն Արիստակիսի եւ Գէորգայ ի խրատ դրչութեան եւ ընծայեցի ի պատիւ սուրբ տեղոյս ուսումնասէր անձանց եւ ի գլուխ բաժանեալ վասն մտաւոր տեսութեան ի պէտս բեմասացութեան եւ ի խրատ գրուցատրութեան: Արդ եթէ գոյ ինչ ի սմա ըստ հաճոյից ընդրողաց՝ Տեառն չնորհք եւ եթէ ոչ՝ եւ այնպէս չնորհք եւ պահանն փոքրիկալ անօթոյս մերոյ՝ ներեսցի: Որ եւ լուսաւոր վարժապետին մերոյ Յոհաննու Որոտնեցոյ ի սմայ մասն բարեաց յիշեալ եղիցի: Եւ մեզ աշխատողացս՝ բազում եւ անթիւ սխալանացս թողութիւն յեղբայրասէր կամաց ձերոց հայցեմք, որ մեզ յուսացողացս եւ ձեզ յիշողացդ ողորմութիւն Տեառն հասարակեսցի ամէն» Ապա կը կցուի՝ «Այլ եւ զՅակոբ ընդրոյզ բանի, որ մականուն Ապիսընկեցի կոչի եւ զեղբայրն իմ Անդրէաս կուսակրօն քահանայ յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր, զի խիստ դժուարաւ գրեցի ի թվի ՊԿԳ ամի» (Հմմտ. աստ էջ 58):

Գ. Թղ. 317ա: «Նորին Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցոյ Լուծումն հատուածոց դժուարիմաց բանից ի գիրս գրչութեան որ յԱրիստակիսէ Հռետորէ: Ներելուծութիւն = Լծ. մեկնութիւն յայտնապէս: Բն. բառ եւ բայ, Լծ. անուն եւ գործ. = բազմաբոսխ եւ զանազան գրեալ: Եւ զԱրիստակէս Հռետոր կոչէ ի Հա(յ)ոց մեծաց, որ առաջին Հայք: Եւ ծանուցի եղեալ անհաս եւ ճարտար գրչի, Գրիգորի Լամբրաւնացոյ» (Հմմտ. Թ. 335, 337):

Թղ. 320բ: Վերջը՝ կը գրուի. «Այս Արիստակէսի է եւ (ր)աբունն Գէորգայ է: Եւ այլք Ռստակէսի է՝ մինչ ի Ք. էն եւ ի վերջին ԺԱ. ճառ կանոն եւ նախերգան: Այսքան յԱրիստակէսի է»:

Դ. Թղ. 326ա—328ա ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՅԱԿՈԲ ԵՐԻՑՈՒ «Փառք. Թղ. 326ա—328ա: Փառք Քեզ համապատիւ երրորդութիւն եւ միասուածութիւն, Հայր եւ Որդի եւ սուրբ Հոգի... կը շարունակուի՝

«Եւ արդ՝ ես անպատուս ի բարեաց, մեգաւորս յարդարոց, անկատարս ի կատարելոց, տգէտս ի դիտնականաց, յետինս ի կարգաւորաց, անբանս իրրեւ դրանականս, եղկելիս եւ ողորմելիս, խեղճս եւ ափսոսալիս, մտօք յիմարեալս, եւ հոգւով ցնորեալս, պարտականս բիւրոց քանքարաց, եւ յետինս ի սպասաւորաց եկեղեցւոյ, սոսկ անուամբ Յակոբ էրէց կոչեցեալ: Ծոյլս ի բարիս, եւ օտարս յամենայն տեսակս առաքինութեան: Ցոքնական եւ անթուելի բազմապատկեալ բիւրաւոր բարեաց. միաժողով բազձաձոյ եւ պարտնական. գրեանքս զայս ասատուածունակ եւ ղերադրական. երանաւէտ եւ երկնաւոր չնորհի ընդունակ եւ ունակական. ըստացեալ, բազում ըղձիւ եւ փափաքանօք յետ վախճանի ի գրեանց սուրբ հօրս, այս ինքն հօրեղբօրս: Գրեանց վաճառելոյն պատճառն այս է. որ վախճանեցաւ բարեւնապետս մեր ի սեպհական վիճակն իւր ի Սատմպոլ. եւս եւ ունին սովորութիւն այլազգիք, որ ոչ թողուն թաղել զմեռեալս ի չինամէկս քաղաքին. այլ յանչէն տեղի, եւ հեռի ի քաղաքէ, դոր չահին չելէպին, թաղեաց ի Ղալաթիա, ի սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցին. ՌՁէ թուին: Եւ վասն թաղելոյ զնչխարան ի Ղալաթիա, եւ այլ ինչ խարճ գոր արարեալ էր. եւ կաս ի մէնջ Գ-ԻԻԷ դուրիչ. եւ միանգամայն եղեւ խարճ, Դ-ի եւ էճ զուրիչ. եւ այս եղեւ պատճառ վաճառելոյ գրեանց եւ այգւոյն. զոր բազում վիշտս եւ չարչարանս կրեցաք ի բազմաց վասն վախճանի սրբոյս: Այլ նեղութիւն մեր՝ եւ բազում վշտի պատճառ լինողք ոչ յերկարեմք, այլ թողումք անաչառ դատաստանին Քրիստոսի. զոր ի մանկութենէ վաստակոց եւ ի հալալ արդեանց իմոց, ի վայելուչս անարժան անձին իմոյ. քանզի ոչ ունէի ժառանգ մարմնաւոր մխիթարութեամբ ազգաւոր եւ ունայն կենցաղոյս վասն ամբոխութեան: Այլ ընթեռնելով զսուրբ գրեանքս մխիթարեալ հանդարտէր այրեցեալ լեարդս իմ, եւ տոչորեալ սրտիկս իմ. հանգոյն Աննայի փղձնոյր սրտիկս արտասուաթոր աչօք. հայիմ թուչունս երկնից դիտեմ անթիւ երամ է, դառնամ, եւ չիս նայիմ կեանքս իմ հարամ է: Ապա ըստ իմաստնոյն բանի որ ասէ, երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ ընտանեակք նորա յերուսաղէմ: Զի թէպէտ եւ ի մարմնաւորէն զրկեալ եմք, այլ աղօթիւք հարց եւ եղբարց հայցեմք ի Քրիստոսէ որ ի հոգեւորէն ոչ զրկէ: Ըստ այսմ յուսոյ եւ երանաւէտ ձայնին, եւտու զսուրբ գրեանքս այսոքիկ ի դուռն սրբոյն Սարգսի զօրավարին, եւ որդւոց նորայ Մարտիրոսին, ի կեսարիա քաղաքի, ոչ թէ ի փարթամութենէ եւ ընչաւէտութենէ, այլ յաղքատութենէ եւ ի չքաւորութենէ, ի փառս Քրիստոսի եւ յուսոյ արքայութեան նորա: Ի թուիս Հայոց ՌՃԴ ամին ի ժամանակս խարաղնագղեաց հայրապետին, Տեառն Փիլիպպոսի վերադիտողի սուրբ աթոռոյն Էջմիածնայ: Եւ դիտապետութեան նահանգի տանն Կիլիկիոյ, որ է Մաժաք հին, Տէր Թորոս վարդապետին, որ յետոյ կաթուղիկոս եղեւ ի Սիս: Այլ ըստ տէրունական բանին որ ասէ, ուր գէշն իցէ՝ անդր դատանիցին եւ արծուիք: Արծուիք են հոգեւոր եւ աստուածարան բարեւնապետքն մեր: Զի ի գալ նոցա յայսմ քաղաք, որոճելով եւ

խրատեալով փրկութիւն յիցէ ամենայն հաւատացելոց։ Այլ եւ յիշատակ փախչելոյն առ Քրիստոս ՌՁԵ թուին հոգեւոր հօրն իմոյ տիեզերալոյս բարեւնապետին ըստ հոգւոյ, եւ ըստ մարմնոյ հօրեղբօրն իմոյ, Տէր Գրիգոր առաւաւածաբան վարդապետին։ Որ էր աչակերտ տիեզերալոյս եւ խարանազգեաց ճգնաւորին Տէր Սրապիոն առաւաւածաբան բարեւնապետին Ուրհայեցւոյ եւ անյաղթ փիլիսոփային։ Առեալ զաւազան ի նմանէ ի տիգրանաչէն մայրաքաղաքն Ամիդ, ի ԻՀՒ թուին։ Սա գնաց ի Բիւզանդիա վասն սուրբ Երուսաղէմայ պարտուցն, ի ժամանակս տէր Ադարիա կաթուղիկոսին։ Զոր տեսեալ զիմաստութիւնն եւ զխոշոր վարուց ճգնութիւնն սորա եւ հաւանեալ միաբան ամենեցուն գրեցին առ կաթուղիկոսն սուրբ էջմիածնի, ձեռնադրել իւրեանց առաջնորդ։ Եւ նկատ մինչեւ ի թագաթ երթեալ յաթոռն սուրբ եւ վասն յոլովութեան ջալալուն ոչ կարաց գնալ ի սուրբ էջմիածինն։ Եւ անտի դարձաւ ի Սիս առ հուչակեալ կաթուղիկոսի տէր Ովանէս»։

...չարունակութիւնը՝ հմմտ. Թ. 574, ԾԻ–չաւ. 1 եւ Հանդ. Ամս. 1909, էջ 371)։

Ե. ա. Թղ. 320բ։ «*Նորին Գրիգորի Լուսաւորչին համատատաս ի խրատ գրչութեան Գեորգայ վարդապետի, զոր նախ խնդրեալ էր ի նմանէ Կոստանդեայ գրչի եւ ապա Գուշէրիցանց Ստեփանոսի։ (Ա)նպարապ անձամբ։ Լծ. Նախ հոգւոյցդ չիրս եւ ի բանս։ Դարձեալ անպարապ անկատար լսի»։*

բ. Թղ. 324ա։ «*Այս քան առ այս եւ աստ կատարումն առաջին խրատուն որ վասն. Կոստանդեայ գրեաց»։ — Ապա՝ «Որ առ Ստեփանոս Գոյներիցանց գրեաց զայս՝ Յաղագս գրչութեան արուեստի։ Լծ. Գրչութիւնն արուեստ է եւ զամենայն արուեստ նախապատրաստ է ուսանել եւ ապա գործել»։*

գ. Թղ. 324բ։ «*Վասն ոտանաւոր այբուբենիցն Գէորգեայ։ Կրկին է. Զի մինն ի դէմս Կոստանդեայ խաւսի եւ միւսն ի դէմս Ստեփանոսի Գոյներիցանց։ Առաջին երեք գիրն մի տուն, որ երկոտասան տուն է եւ օր ըստ օրէն լինի տասն տուն»։ —*

Թղ. 233ա. վերջ՝ «*Այս երրորդ խրատ գրութեան առ ի խնդիր Ստեփանոսի Գոյներիցանց կոչեցեալ, այսքան առ այս ասացաւ, բաւ է»։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ տես վերը § Ա. 6։

594.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ՌՃԿԲ = 1717

ԹՈՒՂԹՔ՝ 323։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 22։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 27, իւրաքանչիւրը 12 թուղք։ — ՆԻՒԹ՝ փայլուն, սպիտակ եւ զօրաւոր թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մաքուր, շատ զարդարուն եւ ճաշակաւոր, կռնակը վարի կողմը ֆիչ մը մաշած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ամէն տեսակէտով մաքուր պահուած, միայն թէ պարապ թղթերէն մաս մը հանուած է։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, սիրուն։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սկզբնաւորութիւնները· գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 10ա եւ 268ա, լաւ։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ թղ· 10ա, 34բ, 42բ, 53ա, 56ա, 62բ, 79ա, 86ա, 89ա, 98ա, 100բ, 105ա, 131բ, 156ա, 175ա, 218ա, 229բ, 249ա, 268ա ակնհաճոյ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—9բ, 311ա—323։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԿԲ = 1717։ — ԳՐԻՉ՝ Դաւիթ կրօնաւոր։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն։ — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ։ — ՏԷՐ՝ Դաւիթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 104բ, 131ա, 155բ, 174բ եւն։ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողին ետեւը «Յամի 1896 գնեցաւ ի Կ. Պոլիս մի օսմ· ոսկւոյ Հ· Գր(իգորիս)։

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան.

Ա. ա. Թղ· 10ա։ «*Վարք Յոհաննու Աւետարանչի ի Պրոխորոսէ։ Յետ համբառնալոյն Տեառն մերոյ փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի յերկինս, ժողովեալ սուրբ Առաքելոցն ի միասին յԵրուսաղէմ*»։

բ. Թղ· 34բ։ «*Յաղագս աքսորանաց սրբոյն Յոհաննու. Իսկ ի միում աւուր երեւեալ նմա Ամենատէրն տեսլեամբ եւ ասէ ցնա դարձիր անդրէն եւ մուտ յԵփեսոս*»։

գ. Թղ· 42ա։ «*Յաղագս Միքռնոսի եւ ամենայն տան նորա։ Եւ երանելւոյն Յովհաննու եւ եղելոցն ի ձեռն նորա։ Քանզի այր մի էր ի քաղաքին յայնմիկ ջահաւորիւ, որոյ անուն Միքռնոս*»։

դ. Թղ· 53ա։ «*Յաղագս Վասլի եւ կնոջ նորա. Թէ ո՛րպէս լուսաւորեցան ի Յոհաննէ։ Քանզի այր ոմն էր մեծատուն ի քաղաքին յայնմիկ որոյ անուն Վասիլ*»։

ե. Թղ· 56ա։ «*Յաղագս Խուսոսի եւ կնոջ նորա Թէ ո՛րպէս լուսաւորեցան ի Յոհաննէ։ Քանզի էր ոմն ի քաղաքին յայնմիկ անուն նորա Խուսոսի եւ անուն կնոջ նորա Լուսին*»։

զ. Թղ· 62բ։ «*Յաղագս կենսպատաս եւ չար արուեստ կախարդութեանց նորա, զոր արար առաջի Յոհաննու։ Քանզի էր ոմն ի Պատմայի կղզւոջն կախարդ*»։

Է · Թղ · 79ա : «*Յաղագս դիւրին, որ ելա-նէր ի կերպարանս գայլոյն եւ երեւէր ի քա-ղաքին յայնմիկ : Եւ ի մտանելն մեզ անդ ոչ ոք ճանաչէր զմեզ*» :

Ը · Թղ · 86ա : «*Յաղագս Անտիանոսի թէ որպէս հաւատաց ի Քրիստոս ի ձեռն երա-նելոյն Յոհաննու : Քանզի էր ոմն ի քաղա-քին յայնմիկ*» :

Ք · Թղ · 89ա : «*Յաղագս Սոսիպատրոսի եւ մօր նորա Պատրոկլիանէ եւ եղելոցն ի Յոհաննէ : Յանկանել դատաւորին կղզւոյն*» :

Ժ · Թղ · 98ա : «*Յաղ· գս Աւետարանին թէ ո՛րպէս պատմեցաւ ի Յոհաննէ կամ թէ յորում տեղւոջ ընկալան : Յետ հաւատա-լոյն ամենայն կղզւոյն Պատմայի*» : (*Համմտ · վարը՝* Թ · 651 Ա ·) :

Ի · Թղ · 105ա : «*Վկայաբանութիւն սուրբ Առաքելոյն Յակոբայ, եղբօրն Յոհաննու Աւետարանչի, թէ որպէս գնաց ի Սպանիայ ի վիճակ իւր եւ որպէս դարձաւ յԵրուսաղէմ եւ գլխատեցաւ եւ որպէս գնաց մեռեալ մարմին նորա ի վիճակ իւր եւ լուսաւորեաց գնոսա : Ճառագայթ արփիահրաչ եւ անպա-րագրելի եւ լոյս համատարած անմատոյց եւ անչիջանելի*» : *Վերջ՝* Թղ · 131ա :

Ղ · 1 · Թղ · 131ա : «*Տեառն Զաքարիայ Հայոց կաթուղիկոսի ասացեալ ի չարչա-րանս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Երեկ զմեծի եւ գհրաշափառ հինգչաբա-թուն գհոյակապ եւ գխորհրդածութեան օր ոտնախմբեալ արժանաւորեցաք ընկալեալ զպարգեւս չնորհատու Հոգւոյն սրբոյ*» : 2 · Թղ · 156ա : «*Ի մեծէ աւուր չաբաթուն թագման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն Զաքարէ Հայոց կաթողիկոսի ասա-ցեալ : Յէլեկեան ի գնացելումն ժամու ա-ւուրն, զվեցերորդ աւուր մեծի Ուրբաթուն զգերազանց եւ զաշխարհակեցոյց գխոր-հուրդն աւարտաբար չարաշրեցաք*» :

Դ · Թղ · 175ա : «*Տրէի ԺԱ · Ներսէսի Թոռին սրբոյն Գրիգորի : Յաղագս զարմից սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչի եւ բո-վանդակ պատմութիւն Ներսեսի հայրա-պետին : Օգնեա Տէր Յիսուս : Յուլի եւ տասն ամի մեծին Տրդատայ նստաւ յաթոռ սուրբ Առաքելոյն Թադէոսի Լուսաւորչին Հայոց Գրիգոր*» : *Վերջ՝* Թղ · 217ա : «*Եւ ունկն դնէր նմա Մեսրոպ աշակերտն իւր որ անուանե-ցաւ Մաշտոց եւ կացեալ յաղօթս այսպէս ա-սելով՝ Մերձեցաւ անձն իմ ի հող յորմէ ստեղծայ · քանզի պատուիրանաւ մեղայ եւ ճաշակեցի զղառնութիւն մահու : Տէր, յոյս իմ օգնեա ինձ* :

Համմտ · Սոփերք հայկականք · Պատմութիւն սրբոյն Ներսեսի Պարթեւի Հայոց հայրապետի · Վենետիկ, 1853, էջ 9—110 · Վնացածը՝ մահը եւ Թաղումը (էջ 110—124 կր պակսին, չեն գրուած) :

Ե · Թղ · 218ա : «*Անանիայի վարդապետի ասացեալ ի խորհուրդն Յունանու մարգա-րէին : Յաղագս Յունանու հակիրճ եւ համա-ռօտ բանիւք անցցուք բացատրելով զծած-կեալ խորհուրդս*» :

Զ · 1 · Թղ · 229բ : «*Գիւտ սրբոյ խաչին, որ յերուսաղէմ, ի ձեռն Հեղինէի : Եւ եղեւ յայնուհետեւ ի ժամանակի յայնմիկ թագաւո-րելոյ Կոստանդիանոսի մեծի աստուածասէր դէմոյն Հեղինէ*» : *Վերջը՝* Թղ · 232 կը գրուի՝ «*Եւ եպիսկոպոսին Եւսեբեայ գրեաց (Հե-ղինէ) գալ ի քաղաքն Հռոմայ եւ տալ զքրիստոնէական կնիք Յուդայի եւ անուա-նեաց կիւրղոս եւ կացոյց զնա եպիսկոպոս Երուսաղէմի*» : · · ·

2 · Թղ · 232բ : «*Գիւտ բեւեռաց խաչին · Երանելի դէմոյն Հեղինէ լցեալ հաւատով, որ առ Աստուած*» : *Վերջ՝* Թղ · 333բ : «*Եւ եղեւ գիւտ սուրբ խաչին Քրիստոսի յամի Մ. երրորդի ի փառս ամենասուրբ Երրոր-դութեան*» :

Է · Թղ · 234ա : «*Թուղթ սրբոյն Ստեփա-նոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի · պատաս-խան(ի) Թղթոյն Գերմանոսի · Պատրիարհի կ · Պոլսոյ : Զքրիստոսի խաղաղութիւնն առ-նել եւ մեզ օրինակ բարեպաշտութեան առ միմեանս կապակցութեան հոգեւոր սիրոյ*» : (*Համմտ · Թ · 1 § 35*) :

Ը · 1 · Թղ · 249ա : «*Սրբոյն Գրիգորի Սմաւէլագործի · Աստուած անճառ եւ ան-պատում, կենդանի բանին էական իմաստու-թիւն եւ զօրութիւն կերպարանակցին իւրոյ*» :

2 · Թղ · 249բ : «*Սրբոյն կիւրղի Աղեք-սանդրի Մարմնանայ անփոփոխելին*» :

Թ · 1 · Թղ · 249բ : «*Խոստովանութիւն Հայոց, զոր գրեցին առ Ժողովն Եփեսոսի · Խոստովանիմք զմի Աստուած Հայր ամենա-կալ, արարող ամենայն երեւելեաց եւ ան-երեւութից եւ ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս Որդի Աստուծոյ*» :

2 · Թղ · 251ա : «*Խոստովանութիւն հնո-ղից թուով ասացեալ սրբոյն Գրիգորի Սմաւ-չելագործի : Որ ոք ասէ թուելութեամբ յայտնեալ զՔրիստոս աչխարհի*» :

3 · Թղ · 251բ : «*Սրբոյն կիւրղի խոստո-վանութիւն, երկոտասան գլուխ : Որ ոք ասէ այլազգ զախտակրեալն եւ այլ ոչ զախտակ-րեալն եւ ոչ խոստովանի*» :

4 · Թղ · 253ա : «*Նորին ի բանն՝ Տէր թա-գաւորեաց զվայելչութիւն · Նախ գիտելի է, զի թագաւորեացն ասել զժամանակն գու-յանէ եւ զմարմնաւորն*» :

5 · Թղ · 255բ : «*Վասն է՞ր հուր գայ առաջի երկրորդ գալստեան Քրիստոսի : Զի հուրն կրկին զօրութիւն ունի*» :

6· Թղ· 256ա: «Վասն գովութեան սիրոյ ի բանն՝ Մեծ եւս քան զառաջս ակր է, ասէ Պօղոս: Վարդապետք ասեն թէ՝ որպէս Աստուած բազում պարգեւօք պատուեաց զհիւղպէսկի գհարան իւր»: Ապա երկու հատուածք սիրոյ վրայ· ա·) Թղ· 257ա: «Ցաղագս որոյ եւ յամենայն տեղս իրաց համեմատի ակն· բ·) Թղ· 259բ: «Սիրեսցես զընկեր քո իբրեւ զանձն քո: Եւ պիտելի է դի Գիրք առաջի օրինակ ասէ մեզ»:

7· Թղ· 261ա: «Հարցումն վասն է՞ր հուր զոյ առաջի երկրորդ գալստեանն: Պ· Զի հուրն կրկին:

Կրկնութիւն § 3ի· համա· վերր· որքան կ՚երեւայ գրիչր անգրագիտած է եւ քիչ մր գրելէն վերջ չէ չարտնակած:

8· Թղ· 261ա: «Ի բանն՝ Աստուածկեցան, պահապանեցան, կորեան եւն: Գիտելի է դի Երկայ է կեանքս այս բազում առեալ առ Հանդերձեալն»:

9· Թղ· 262բ: «Ի բանն՝ Աւուրք իմ որպէս հովանի անցին··· Գիտելի է դի վասն բազում պատճառի»:

10· Թղ· 264ա: «Ի բանն՝ Մածեան որպէս կաթն սիրտք նոցա: Պարտ է դիտել դի բնութիւնս մեր»:

11· Թղ· 265ա: «Ի բանն՝ Զճանապարհս իմ ուղիղ արա յառ բանի քում: Պարտ է դիտել դի ճանապարհ կոչի աստի կեանքս ի ծնելութենէ մինչեւ ի մահ»:

ժ· Թղ· 268ա: «Ցովհաննու Որոտնեցոյ ասացեալ: Ով տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, բան Հօր եւ որդի կուսի ասէր ինձ անկատարեալ զկատարեալ բանիդ քոց Թարգմանութիւն»: Փոքրիկ յառաջարանէ մր վերջ քանի մր ապրմանեբու մեկնութիւնը կը դրուի: Ամէնքն ալ Որոտնեցիի յատուկ համառօտութեամբ: Վերջ Թղ· 311ա:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 10ա: (առաբելք գրով): «Պաղտատաբեան (?) Աբրահամ Վ· կոստ·»:

2· Թղ· 104բ: «Որ փառասիրեցեր զսուրբս քո Քրիստոս եւ բազում սքանչելեօք ցուցեր աչխարհի եւ վերափոխեցեր առ քեզ ի քո հանդիստ· սորին բարեխօսութեամբ հանգո եւ փառաւորս կացո՛ յաջմէ քումմէ գհոգի Դաւթի արեղայի գծողի սորին եւ ամենայն ծնօղացն հոգւոցն հոգեւորաց եւ մարմնաւորաց ամէն»:

3· Թղ· 131ա: «Ողբերմեացի Քրիստոս Աստուած Թարգմանչաց ճառիս եւ նոր նորոգեցէ զհոգիս նոցա: Քրիստոս Աստուած սուրբ Առաքելոյս բարեխօսութեամբ ողորմեա առացողի սորա եւ մեղապարտ յետնեալ եւ փծուն մեղսաթաւալ Դաւթի անուամբ եւեթ կրօնաւորիս ամէն»:

Նոյն իմաստով նաեւ Թղ·155բ: 174բ: եւ 217բ: «Ով սուրբ եւ սքանչելագործ հայրապետ, հայցեա Քողութիւն առացողի եւ գրողի տուիս Դաւթի կրօնաւորիս եւ ծնօղաց եւ բնթերցողաց եւ լսողաց եւ սրբ գամէնն ասեն ամէն: Գրեցաւ Ռձկզ թուին»:

595.

ՄԱՇՏՈՑ ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ

ՌՄԼԵ = 1786

ԹՈՒՂԹՔ՝ 192: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ (18·5×11·5): ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 14 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղթ, անոզորկ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, մաֆուր, միայն քէ կռնակի վերի մասը բիչ մը վնասուած: — ՄԱՓԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ճօտը, բանի մը ձեռֆէ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա–բ, 180ա–191բ, 192բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԼԵ (1786): — ԳՐԻՉՔ՝ Գրիգոր Յակոբեան եւ ուրիշներ: — ՏԵՂԻ՝ Ստանիսլա՞ս: — ՏԷՐ՝ Տէր Կարապետ Նիկիսարեան: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 182ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910էն առաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած: — Գիտ· սիւնակները չեն նշանակած:

Մատեանս է՝ Թղ· 3ա: «Աշխատոց Հայոց ուղղափառաց Հրամանաւ Գերապայծառի եւ ամենապատուոյ Տեառն Յովհաննու Տորիս *Ավկուչտինովիչի Արհիեպիսկոպոսի Լեհաստանեցւոյ Հայոց, սրբագրեալ եւ կարգաւորեալ ի Լեհաստիս յամի Տեառն* 1728, *Ապրիլի ամսոյ ԻԵ*»:

1· ա· Թղ· 4ա: «Joannes Tobias Augustinowicz Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Leopoliensis et in Regno Polonia magna Ducatu Litvaniae Armenorum. Episcopus Moldaviae ejusdem Nationis···»:

բ· Թղ· 5ա: «*Յովաննէս Տօքիա Ավկուչտինովիչ Աստուծոյ եւ Առաքելական աթոռոյն Առհիեպիսկոպոս Լեհաստիոյ, եւ ընդ Թագաւորութեան Լեհաց եւ մեծի դքսութեան Լիթվանիոյ Հայոց, եպիսկոպոս Մոլտավիոյ նոյն ազգին Հայոց, սրբազան Տեառն մերոյ փափին բրեալ ընտանեաւ եւ սրբնթերակայ: Յորմէ հետէ աստուածային պճութեամբն յարհիական աստիճանն բարձրացաք պատա-*

չամաւոր հոգ յանձն կալագ, ղի ըստ սրբա-
գան ժողովոյ վճռոյն Առաջնորդական պաշ-
տամանդ մերում բառական առնելով զբաղե-
կարզութենէ եկեղեցեացս մերոց զբուռն
արկանէաք ... զկիրն հասարակաբար Մաշ-
տոց կոչեցեալն... յանձն արարաք: Զոր ի
ձերն Աստուածաբանիկ մերոց, եւս առաւել
Պատուելի Տեառն Ստեփաննոսի Ստեփաննեան
Աստուածաբանութեան վարդապետին, զհին
ձերնագիր մաշտոցս ընդ միմեանս բաղատաե-
լով եւ իբր զանհուն սխալութեանս ... սրբա-
զրել եւ զսրբագրեալն կարգաւ յօրինել նաեւ
զճարկաւոր իրատան իւրաքանչիւր խորհր-
դոյն եւ արարողութեանցն յառաջ զնել եւ
որ ինչ պակասէր ի մեր Մաշտոցն ի Հրո-
մէականէն ... արտագրել ջանացաք: ... Գրե-
ցաւ յԱրճիական պալատն մեր ի Լէօպոլիս,
յամի Տեառն 1728, Ապրիլի ամսոյ ԻԵ· Յ·
Ա· Արճիեպս Լեհաց երկրի Հայոց ի Լէօպո-
լիս»: Կլորակ մը գծուած եւ մէջը գրուած՝ («Մոհրի տեղն»):

2· Թղ· 6ա: «Հասարակ իրատք: Յա-
ղագս այնոցիկ, զորս ի պաշտել զսուրբ խոր-
հուրդս հասարակաբար պահել պարտ է: Զի
այնոցիկք, որ ի հին սահմանադրութենդ
կաթուղիկէ եկեղեցւոյն եւ ի վճռոց սուրբ
կանոնաց եւ ծայրագոյն հայրապետացն յա-
ղագս ծիսից եւ արարողութենդ»: Թղ· 7բ:
Իրատներուն մէջ՝ Թիւ 16 կայ՝ «Բազում
արարողութիւնքն միայն Խորհրդոյն այնո-
գիկ ի կիրս ազգիկ կրին, որոց պաշ-
տուումն առ բարօխն պատկանի, որպիսի են՝
Մկրտութիւնն, Դրոշմն, Ապաչխարութիւն,
Հաղորդութիւն, Վերջին Օծումն, Ամուսնու-
թիւն, իսկ Կարգն գոլով յատուկ եպիսկո-
պոսաց, զարարողութիւնս Կարգին ունին ին-
քեանք ի ձեռնադրութեան գիրքն: Եւ այնո-
գիկ, զորս զոտոյանէ կամ պայ խորհրդոյն
պիտել պահել եւ ուսուցանել բարօխն պար-
տական են, թէ ի յայլ կրեանց թէ մանաւանդ
Հոմէական երախայութենէն առնուլ կարեն:
Որովհետեւ աստանօր պայեցանէ միայն ճառել
որպիսութիւն սահմանեալ գրքիս պահանջէ,
որք առ նոսին վեց խորհրդոց արարողու-
թիւնսն պատկանին»:

3· ա Թղ· 7բ: «Յաղագս բարւոք պաշ-
տելոյ զխորհուրդն Մկրտութեան: Սրբազան
Մկրտութիւնն, որ է քրիստոնէական կրօնին
եւ յաւիտենական կենաց դուռն»:

բ· Թղ· 8ա: «Յաղագս Նիւթոյ Մկրտու-
թեան»: գ· Թղ· 8բ: «Յաղագս կերպի Մկըր-
տութեան»: Թղ· 9ա: Զեւին մասին կ'ըսէ՝
«Հայ քահանայն հայկական կերպիւն միշտ
վարեսցի կամ ուր իցէ եւ սովորութիւն լատի-
նականաւն վարեսցի»: դ· Թղ· 9ա: «Յաղագս
պաշտօնէի Մկրտութեան»: ե· Թղ· 9բ: «Յա-
ղագս Մկրտելոյ պատանւոյ»: զ· Թղ· 10ա: «Յա-
ղագս կնքահարց»: է· Թղ· 10բ: «Յաղագս
ժամանակի եւ տեղւոյ պաշտելոյ զՄկրտու-
թիւնն»: ը· Թղ· 11բ: «Յաղագս սրբոցան
իւղոյ եւ այլ հարկաւորաց»: թ· Թղ· 12բ:
«Յաղագս կերպի Մկրտութեան զբաղում
Մկրտելի տղայոց»: ժ· Թղ· 12բ: «Յաղագս
պահելոյ արարողութեան չուրջ զհիւանդա-
ցեալ Մկրտելի տղայոյն կամ զարդացելոյն»:
ժա· Թղ· 13ա: «Կարգ լցուցանելոյ զիմո-
գեալն ի վերոյ տղայոյն, եթէ գկնի Մկրտու-
թեան կենդանի եղիցի»: ժբ· Թղ· 13ա:
«Կարգ լցուցանելոյ զիմոգեալն ի վերոյ
զարդացեալ Մկրտելոյն»: ժգ· Թղ· 13բ: «Յա-
ղագս այնոցիկ, զորոց գկնի Մկրտութեան
տղայոյն բարօխն իրատ տալ պարտի»: ժդ·
Թղ· 14ա: «Կարգ Մկրտութեան տղայոց: Քա-
հանայն զամենայն ինչ յառաջ ի պատրաստի
ունելով»:

4· ա· Թղ· 17ա: «Յաղագս Խորհրդոյ
Դրոշմին: Քահանայն եկեալ առ բեմն, յորում
սուրբ Մեռոնն, բամբակ ...»:

5· ա· Թղ· 19ա: «Յաղագս Մկրտութեան
զարդացելոյ: Եթէ ոք զարդացեալ մկրտիլ
կամեսցի պարտ է»: բ· Թղ· 20ա: «Կարգ
Մկրտութեան զարդացելոյ: Արդ քահանայն
պատրաստեալ գայնոսիկ»: գ· Թղ· 28ա:
«Օրէնութիւն ջրոյ Մկրտութեան: Եկեղե-
ցիս, ուր չիք յայն գովելի սովորութիւն, զի
ջուրն օրհնեալ ի Յայտնութեան Տեառն կամ
արտաքոյ նորին պահեսցի ընդ բոլոր տարին
յատկանն Մկրտութեան»: դ· Թղ· 30ա:
«Կարգ օրհնելոյ զատկանն Մկրտութեան ի
տօնի Յայտնութեան Տեառն կամ արտաքոյ
նորին, յորժամ ոչ գոյր օրհնեալ ջուրն յա-
տկանն: Նախ լուսոյն եւ մաքրեսցի ամանն
մկրտարանին»:

6· ա· Թղ· 31ա: «Յաղագս խորհրդոյ
Ապաչխարութեան: Զապաչխարութեան
սուրբ խորհուրդն զոր Քրիստոս Տէրն մեր»:
բ· Թղ· 32ա: «Կարգ պաշտելոյ զխորհուրդն
ապաչխարութեան: Քահանայն ի լսել զխոս-
տովանութիւն»:

7· ա· Թղ· 34ա: «Կերպ արձակելոյ: Արդ
իբրեւ քահանայն կամեսցի արձակել»: բ·
Թղ· 35բ: «Յաղագս արձակելոյ զնոցովքեան
որ յետոյ մեռանի»: գ· Թղ· 36ա: «Յաղագս
եղանակի արձակելոյ ի կախակայութենէ կամ
ի բանադրութենէ արտաքոյ կամ ի մէջ խոր-
հրդոյ խոստովանութեան»:

8· ա· Թղ· 36բ: «Յաղագս ամենասուրբ
խորհրդոյ Հաղորդութեան: Թէպէտ մեծ եւ
մտադիւր հոգ տանելի է»: բ· Թղ· 37ա:
«Կարգ պաշտելոյ զսուրբ Հաղորդութիւնն:
Արդ քահանայն որ զամենասուրբ Հաղորդու-
թիւնն»: գ· Թղ· 38ա: «Յաղագս պատկան

Հաղորդութեան: Բարւօքն գնդ կալցի»: դ· Թղ· 39ա: «Յաղագս Հաղորդութեան հիւանդաց»:

9· ա· Թղ· 42բ: «Յաղագս խորհրդոյ վէրջին Օծմանն: Զվէրջին Օծումն զոր Քրիստոս Տէրն մեր սահմանեաց»: բ· Թղ· 44ա: «Կարգ պաշտելոյ պիտիուրդն վէրջին Օծմամն: Արդ քահանայն որ պաշտելոյ է»:

10· ա· Թղ· 42բ: «Յաղագս այցելութեան եւ հոգւոյ հիւանդաց»: բ· Թղ· 49բ: «Օրհնութիւն եւ աղօթք ի վերայ հիւանդաց»: գ· Թղ· 55ա: «Եղանակ օգնելոյ մեռանողաց: ի յանդրանալ հիւանդութեան բարւօքն առէպ»:

11· ա· Թղ· 61ա: «Յաղագս թաղման· Թղ· 62բ: «Կարգ թաղման»: Թղ· 78ա: Յաղագս թաղման տղայոց»: բ· Թղ· 78բ: «Կարգ թաղելոյ զտղայս»:

12· Թղ· 87բ: «Կարգ օրհնելոյ զամուսնութիւն: Թղ· 89ա: «Օրհնութիւն ամուսնութեան»:

13· Թղ· 94բ: «Օրհնութիւն կնոջ զկնի որդեծնութեան նորա: Յորժամ զկնի քաւասուն աւուրց»:

14· Թղ· 96ա: «Յաղագս օրհնութեանց հասարակ խրատք»: Ապա կարգաւ՝ ա· Թղ· 96ա: «Կարգ օրհնելոյ զջուր»: բ· Թղ· 97բ: «Ի տօնի Յայտնութեան Տեառն օրհնութիւն ոսկւոյ, խնկոյ եւ զմռոյ»: գ· Թղ· 98ա: «Ի տօնի Տեառնընդառաջին օրհնութիւն մոմեղինաց»: դ· Թղ· 99բ: «Ի չորեքշաբթի մոխրոց»: ե· Թղ· 100ա· «Ի կիրակի Ծաղկազարդին՝ օրհնութիւն ռաւոց»:

15· Թղ· 104ա: «Ի մեծի հինգշաբթի կարգ աբաձակելոյ զապաչխարողս»: Թղ· 109ա: «Կարգ ոտնլուային որ ի նմին աւուր մեծի Հինգշաբթւոյն կատարի: Այսօր զկնի կէսօրէին ընդ տալն»:

16· Դարձեալ օրհնութիւնք՝ ա· Թղ· 115բ «Ի Զատկին օրհնութիւն տանց·» բ· Թղ· 116բ: «Ի տօնի Վերափոխման սրբուհւոյ Աստուածածնին օրհնութիւն խոտոց եւ պտղոց»: գ· Թղ· 118ա: «Օրհնութիւն նոր տան»: եւն եւն:

17· Թղ· 128ա: «Մաղթանք ի խնդրել զպարզութիւն օդոց»:

18· Թղ· 128բ: «Յաղագս թափօրից: Զհրապարակն եւ սրբազան թափօրս եւ զմաղթանս»:

19· Թղ· 140բ: «Օրհնութիւնք զորս եպիսկոպոսունք կամ քահանայք, որք զիշխանութիւն ի նոցանէ ունին առնեն: Օրհնութիւն քահանայական զգեստուց առ հասարակ» եւն եւն:

20· ա· Թղ· 146բ: «Կարգ օրհնելոյ զնոր եկեղեցին կամ զխրատարական աղօթանոց»: Թղ· 149ա: «Կարգ հաշտեցուցանելոյ զպղծեալ եկեղեցին»: բ· Թղ· 151ա: «Կարգ օրհնելոյ զնոր գերեզմանատուն»: գ· Թղ· 152ա: «Կարգ հաշտեցուցանելոյ զպղծեալ գերեզմանատունն, թէ կցեալ իցէ եկեղեցւոյն թէ զատուցեալ, ուր եկեղեցին ոչ է պղծեալ»:

21· Թղ· 153ա: «Յաղագս երդմնեցուցանելոյ զդիւահարս· Քահանայն կամ այլ ով ոք եւ իցէ օրինաւոր»:

22· Թղ· 163ա: «Կարգ այցելութեան եկեղեցեաց բարւօքէից եւ ժողովրդեան»:

23· Թղ· 166ա: «Եօթն սակմոսք ապաշխարութեան ընդ լիզանիայի ամենայն սըրբոց»:

24· Թղ· 171բ: «Կերպք գրելոյ ի գրեանս, զորս բարւօքն ունել պարտական են»:

25· Թղ· 174բ: «Կարգ օրհնելոյ զհարսն եւ զփեսայն նախ քան զօրհնութիւն ամուսնութեան»:

26· Թղ· 175ա: «Կարգ ի զգեցուցանել զտղայս զգեստիւ սուրբ Գայեթանոսի յուխտէ»:

27· Թղ· 176բ: «Մեկնութիւն սմանց բառից կանոնական իրաւանց, որք ի Մաշտոց(ի)ս, (յ)այսմիկ գտանին»:

28· Թղ· 177ա: «Յանկ նշանաւոր իրաց ի Մաշտոցիս այսորիկ»:

29· Թղ· 178բ: «Խոստովանութիւն հասարակ»: — 30· Թղ· 179ա: «Կարճառօտ դաւանութիւն կաթուղիկէ սուրբ հաւատոյն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1· Թղ· 2բ: «Տէր կարապետ Նիկիսարեան Թօխաթցի այս մաշտոցս գիմն է»: 2· Թղ· 192ա: «Ցայս լիցի ամենեցուն եւ իւրաքանչիւրոց ի ձեռս, որոց հանդիպեսցի ունել կամ ընթեռնուլ զՄաշտոցս զայս, որ է ի Լեհաստան բոլոր ազգիս Հայոց եւ եկեղեցւոց թեմիս այսորիկ ի արհիեպիսկոպոսէն, որպէս ի սկզբանէ ի կոնստաւկին պատուիրեալ, զի զամենայն հին Մաշտոցն ի բաց թողցեն եւ այսու վառեսցին (sic), եթէ՛ գխորհուրդս կատարելոյ եւ եթէ՛ գինչ օրհնելոյ պիտոյ էցէ: Մաշտոցիկս այս Ող· Հ· Գ· Տէր Գրիգորն Ցակոբեան, որ է ի գպրատան Լէօպօլսի քաղաքին վարժեալ եւ ի սրբազան Հայրապետէն Հռոմայու էր հրաման տուեալ ընտել ի կղերիկոսաց, որք կամեցին ուխտել վասն միսիոնարութեան ի Ղրիմ երթալ, սա կամաւ յանձն էառ եւ ուխտեաց զկնի ելանելոյն ի դպրատանէն սկսաւ օրինակել մտածելով թէ՝ պիտանացու լինելոյ է, բայց հասեալ առ ամս երեսուն աստի առ յաւիտենականութիւն փոխեցաւ թողեալ կիսակատար եւ այլք աւարտեցին: Ցետոյ Գ· Տ· Կարապետն Նի-

*կ՝ևսարեան Թօխատցին իմանալով թէ Գիրքս այս դիտաւորութեամբ վասն միսիոնարութեան գրեալ է, խնդրեաց ի բազմապայծառ Տեառն Տոմինիկոսէն Աղ· Անդոնենց Պօլօզ· Առաջնորդէն Եկեղեցւոյս Ստանիսլաւովու քաղաքին եւ բոլոր նահանգին, զոր չնորհեաց նմա: Եւ ինքն մտածեալ թէ՝ պարտաւոր է վասն բազում չնորհաց, զոր ընկալաւ ի Հովուապետէն լեհին Լիբանանու առաքել առ սրբազան ձեռս իւր, առաքէ խնդրելով զթողութիւն պակասութեանց իւրոց եւ չնորհակալ լինելով՝ վասն բազում բարեբարութեանց, զորս ընկալաւ մնալով անդ: Ի վերջն Տ· Նիկողայոսն Խաչիկեան ծեր քահանայն սրբագրեաց, զի յանզգուշութենէն օրինակողաց լի էր սխալութեամբ եւ զի այլք որք այսուհետեւ կամեսցին օրինակել մի սխալեսցին: Բայց յորժամ կամեսցին ի նմանէ ոչ զրեսցեն զընթերցուածս եւ զԱետարանս եւ զսաղմոս՝ բայց ի տպագրեալ գրեանց, զի գժուարին էր գամենայն փոխեալ գիրս քերել եւ բոլոր գիրքն տպականել: Աղօթեցէք վասն մեր եւ մեք փոխարէն զԱստուած պաղատեսցուք վասն ձեր, ողջ լերուք ի Տէր: Գրեցաւ ի Ստանիսլաւով յամի Տեառն 1786 եւ Հայոց ՌՄԼԵ Յուլ· ե»:

596.

ՊԱՀՊԱՆԱԿ ԿԱՄ ՀԱՄԱՅԻԼ

ՌՄԼԸ = 1788

Ա· Գլան՝ երկայնութիւնը՝ 1 մ· 28 սմ·, լայնութիւնը՝ 14 սմ· ամբողջը ներքին համեմատ սեւ կամ կարմիր գրուած: Առաջին եզերբին վրայ վերէն վար կարմիր պարոյրներ: Պակասաւոր է այս գլանը, որ կը լրացուի Բ· գլանով: Ասոր երկարութիւնն է՝ 3 մ· եւ 65սմ· ու լայնութիւնը՝ 14 սմ·: Այս՝ միակտուր չէ, կամ էր եւ պատռած է ու կցուած: — Գրուած է ՌՄԼԸ թուին ի Կ· Պոլիս, ԳՐԻՉՆ է՝ Յովհաննէս իսկ ՏԷՐԸ՝ Յարութիւն: —

Երկու գլաններն ալ գրաճեւ տուփի մէջ ամփոփուած են: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ «Գնեցաւ յամին 1898 ի Ռուսիոսէ 3 փր·ի»:

Գլաններն են՝ Պահպանակ կամ Համայիլ:

Ա· Գլան· պակասաւոր, կը սկսի «Ընկալ քաղցրութեամբ» (Գր· Նարեկացի) աղօթքին առ բառերով՝ «... զբաղմանց անրջական երազոց խօլական ցնորից»: Ապա կայ՝ «Հաւատով խոստովանիմ»» (Ն· Շնորհալի) եւ անոր կը յաջորդէ կարճ աղօթք մը, որ նախընթացին ալ կցուած է՝ «Եղիցի բժշկութիւն եւ առողջութիւն ծառայիս յԱստուծոյ Յարութիւնին»: Այսքան է առաջին գլանը:

Բ· Գլան· «Աղօթք սրբուհւոյ յԱստուածածնին· Աստուածածին ամէնօրհնեալ զպաղատանս մեր ընկալ»: 2· «Աղօթք սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին· Խնդրեմք ի քէն հայր՝ պատուական, Տէր սուրբ Գրիգոր պետ պարթեւեան»: Քանի մը աղօթքէ վերջ՝ Աւետարան՝ Մատթէի (ԺԸ· 21), Մարկոսի (Է· 31), Ղուկասու (ԺԴ· 12) Յովհաննու (ԺԷ· 11)· որոնց կը կցուի՝ «Աղօթք հրեշտակապետաց՝ յԱստուծոյ Հրանիւթ հրափայլ համակէզ»: Պարապ անջրպետէ մը վերջ· «Աղօթք գլխացաւի եւ աչացաւի· Գայր գետն ի Յորդանան եւ բերէր ծառ մի գեղեցիկ: Ապա՝ «Գիր քաղցրութեան բան յաջողելոյ եւ գործելոյ զբարիս»: «Գիր որպէս մեղուն ի մէջ եղեգան քաղցրացաւ եւ Յովսէփ Գեղեցիկ»: Ապա՝ «Գիր կապանաց դիւաց բան՝ կապեմ զքեզ սատանայ չար»: Ապա՝ «Կըրկին աղօթք սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին· Լուսաւորիչ եւ Տէր եւ Հովիւ»: Պարապ անջրպետէ մը վերջ՝ Աւետարան ըստ Յովհաննու (ԺԲ· 24) եւ «Մ· խաչիւս, Պահպանեա»: Ապա՝ «Աղօթք վասն զաւակ ծննդելոյ եւ յաղատելոյ յամենայն չար պատահմանց: Տէր Յիսուս Արարիչ յաւիտենից»: Ապա՝ եօթը «տլսմս»ներ վասն երթալոյ ի դէպ դատաւորաց, վասն ճանապարհ երթալոյ» եւ այլն: «Աղօթք Տէր Յուսկայ որդոյն, Անբիծ եւ մաքուր անբիծ աղաւնին»: «Վասն ըզգակի տլսմս»է· վերջ՝ «Աղօթք հրեշտակապետաց Գաբրիէլի եւ Միքայէլի: Ով հրեշտակապետք Գաբրիէլ եւ Միքայէլ»: Մէջ ընդ մէջ՝ «Մաղթանք Յարութիւնի համար»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Ա· Ասուած բարի վայելուչն տացէ այս համայիլս որ գրուած է· հարք եւ եղբարք որ սայ ասցէ, խաղաղութեամբ վայելեսցէ, Յարութիւն յանունն մէջն յիշեսցէ, սէ չարն իւր պատահեսցէ, խորհուրդք բարին կատարեսցէ· ամէն: Եղեւ թիւ ՌՄԼԷ օրն տարելման Յունվարի Ե օրումն ի մեծն Պօլիս որ մականուն Ըսսամբօլ կոչի, մայրաքաղաքն Հայոց· բաւ· ձեռամբ Պէյլարեանց չնչին Յովաննէսիս: Խնդրեմ ձեզանէ, ով ընթերցող եղբարք որ ներում չնորհէք սխալանացս, մեղայ գոչեմ իբրեւ զանառակ որդին· յայսքանս բաւ Տէր իւր վայելեսցի··· զՅարութիւն անուն եւս Վանեցի Տէրն զօրացուսցէ»:

«Հայր մեր», ապա «Մաղթանք ամենայն սրբոց օգնական եւ պահապան եղիցի ծառայիս յԱստուծոյ Յարութենին ամէն»: — Համանման մաղթանք վերն ալ:

597.

ԹՈՒՂԹ ԱՌ ԵՒԴՈԿԻԱՑԻՍ

1713

ԹՈՒՂԹՔ՝ 74: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ, բայց ամուր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, բաւական մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր, թղ· 72էն վերջ թուղթ մը բաղարովին պատռած: — ԳԻՐ՝ ճօտր· փոքր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ, ՆԿԱՐՔ, չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1, 2, 73: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1713: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Լէոպոլիս: — ՏԻՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910էն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած է:

*Մատեանս է՝ թղ· 3ա· «*Թուղթ fայալերական *առ ուղղափառս մերազնեայս, որք ի քաղաքին* Եվդոկիայ, *ի ժամանակին յորում զարթուցեալ էր հալածումն սաստիկ ընդ ամենայն տէրութիւնն Տաճկաց ընդդէմ Ա*ր*ամազմեայց* (sic) *դկաթուղիկէ Հաւատն Հռոմէական Դաւանողաց· Յամի Տեառն ՌՉԱ. 1701ին եւ Հայոց ՌՃԾԻին, յորում եւ դնաթապահութենէ Աթոռոյ սրբոյ Պետրոսի եւ դյաջորդէ նորին Քահանայապետէն Հռոմայ եւ դուղղափառութենէ սրբոյ ժողովոյն Քաղկեդոնի յարաբերին վէպք յինքենէ եկեղեցւոյն Հայոց: Գրեցաւ յամի Տեառն ՌՉԳին եւ ի թվ· Հայոց ՌՃԾԲին, ի Լէօպօլիս»:*

Թղ· 4ա· սկիզբը՝ «Պրակ Ա· Ամենասքնչելոց սրբոց մերոց եւ եղբարց ի Քրիստոս էվդոկացւոց ճշմարտասիրաց, զողջոյն եւ զօրհնութիւն բազում: Բնածին է համայնից կենդանեաց, մանաւանդ մարդկան բանականաց»:

*Վարդան Յունանեանի այս թղթին բովանդակութիւնն ու նկատողութեան արժանի կարեւոր կէտերը տես Թ· 12: Վերջը՝ թղ· 72ա· կը դրուի՝ «ի Լէօպօլիս յամի Տեառն ՌՉԳին եւ ի թվ· Հայոց ՌՃԾԲին յՕգոստոսի ԺԴին»···

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ: Թղ· 2ա· կայ՝ «Սկսայ զրել յամի Տեառն 1713 յամսե(ան) յունվարի»:

598.

Ն. ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ ՈՂԲ ԵԳԵՍԻՈՅ

1858

ԹՈՒՂԹՔ՝ 45: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ոզորկ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսալաք, ամուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւը բաւական մը թուղթ պատռուած՝ հաճուած, թղ· 43—45 կազմէն անջատուած: — ԳԻՐ՝ ճօտր· ընտիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ տիտղոսը կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1բ—2բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1758: — ԳՐԻՉ՝ Յովսէփ Սարգիսեան: — ՏԵՂԻ՝ ի Կ· Պոլիս: — ՏԻՐ՝ Յովհ· Վ· Գրիգորեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ· «Գնեցաւ Գրիգոր Խաչիկեանէ, ի Ռուսճուք 1 փբ· 1898, 17 Հոկտ·»:

*Մատեանս է՝ թղ· 1ա: «*Ողբ Եդեսիոյ, *ղոր ասացեալ է յերիցս երանեալ Հոգելոյս Հայրապետին* Ներսէսի Մեծի Շնորհալւոյ· *եւ ճառէ ասա յապաւս քաղաքին Եդեսիոյ մեծին (որ ասի Ուռհայ), զոր քանզեալ աւերեցին պյլատպիք եւ զքրիստոնեայս սրախաղող առնելով յերկիր կործանեցին: Գաղափարեալ ձեռամբ Սարգիսեան տիրացու Յովսէփայ ի 1858 ի Կոստանդինուպոլիս, ի թաղն Էյիպ»:*

Թղ· 2ա: «Տեառն Ներսէսի սրբազան եպիսկոպոսի եղբօր Տեառն Գրիգորիսի Հայոց կաթողիկոսի՝

Բան Բարառնական,
տալիւ չափեալ Հոմերական
խօսեալ բանիւ ողբերգական
վասն Եդեսեայ մեծի առման:

Ի թուականի հինգ հարիւր եւ իննսուն ընդ երեքի, քան ՚ւ երեք Դեկտեմբերի, յերրորդ ժամու օրն չաբաթի»:

կը սկսի՝

«Ակդ ոզբացէք եկեղեցիք
Հարսունք վերին առագաստի,
քորք եւ եղբարք իմ սիրելիք
որք ընդհանուր կոչին աչխարհի»։

Մնացածը Համատ · թ · 18։

Օրինակողն իր առջեւը չուտ մը ձեռագիրներ ունեցած եւ համեմատութիւններ ընելով տարբերութիւնները վրը նշանակած է։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · 1 · Թղ · 1ա տե՛ս ճակատը։

2 · Թղ · 2բ։ «Ի վայելումն Ն · Յովհաննէս Մ · վարպապետի Գրիգորեան»։

Առաջին կողին վրայ հայերէն եւ տաճկերէն գրեթուի ձարտուանքներ։ Թղ · 1ա կնիք՝ «Յովհաննէս Գր · Արծրունի 1867»։

599.

ԳՐ. ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՔ ԳՐՈՑ ՍՈՂՈՄՈՆԻ ԵՒ ՅՈԲԱՅ։ – ԿԱՆՈՆՔ ՏԱԼՈՅ ՁՓՈՔՐ ԱՍՏԻՃԱՆՍ

ՊԿԵ—ՊԿՀ = 1416—1419

ԹՈՒՂԹՔ՝ 171։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 14։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ առաջին մասը (մեկնութիւն) երկսիւն 14 × 5 × 5 = 10, երկրորդը՝ 13 × 9։ — ՏՈՂՔ՝ Ա· մաս՝ 29, Բ·՝ 21—22։ — ԹԵՐԹՔ՝ մինչեւ ծե միայն նշանակուած, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բաւական ամուր եւ հաստ։ — ԿԱՋՄ՝ կռնակը լաթակազմ բոլորովին ֆայֆայուած· կողերուն վրայի նիւթն կը պակսի, կը տեսնուին լոկ տախտակները՝ մերկ, ետեւինը՝ կոտրած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ թէ առջեւն թէ ետեւն Մաշքոցի մը կամ ժամակարգութեան մասեր կ'երեւան, վասն զի կան ընդերցուած ի Նոր Կտակարանէ (Յակոբայ թուղթ Բ· 15—23, Մատթ· Իե եւ Իզ գլուխներէն) եւ Աւետարան ու ընդերցուած ի Հին Կտակարանէ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, թղթեր կազմէն անջատուած· Առջեւը եւ մէջտեղերն ալ պակասաւոր թղթեր կան։ — ԳԻՐ՝ Ա· մասը՝ բոլորգիր-փոքրագիր· Բ· մասը՝ բոլորգիր մեծ։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 143ա։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ՍԿԶԲՆԱՏԱՌՔ՝ կարմրագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 143ա։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 143ա։ — ՆԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ա· մասին՝ ՊԿԸ, Բ· մասին՝ ՊԿԵ։ — ԳՐԻՉ՝ Ա· մասին Պետրոս, Բ· մասին՝ Յակոբ։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ Ա մասին՝ Պետրոս Բ·, մասին Յակոբ։ — ՏԵՂԻ՝ Բերկրի։ — ՏԵԱՐՔ՝ կարապետ վրդ· — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 141ա, 171ա, 69ա, 75ա, 130բ, 142ա, 171բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Կողին վրայ՝ «4 մէճիտիէ, 80 դահեկան, 1898, Գրիգորի Տաթեւացւոյ աշակերտին Յովհ· Որոտնեցւոյն. Մեկնութիւն Յոբայ»։

Մատեանս է՝ «Գրիգոր Տաթեւացւոյ *Մեկնութիւն Առակաց, Ժողովողի, Իմաստութեան, Երգ Երգոցի եւ Յոբայ։ Եւ կանոն տալոյ վփոքր աստիճանս*»։

Ա· Դժբախտաբար Առակաց մեկնութիւնը պակասաւոր է։ Կը սկսի Թղ · 1ա1 ...նքն։ Այսքան առ այս։ Վասն կշռոյ խաթոլայ։ Հրդ · Կշիռ մեծ եւ փոքր եւ չափ կրկին պիղծ են առաջի Տեառն երկոքին։ Պխ · Վասն բազում պատճառաւ պիղծ են այնպիսիքն։ Նախ վի որ զմարդ խաբէ, վաստուած խաբէ, զորոյ պպատակերն խաբեաց»։ Վերջ՝ Թղ · 17ա2։

Բ · Թղ · 17ա2։ «Գիրք Ժողովողին · Որպէս յայտ է ի մեկնութիւն մեծի Ներսէսի։ Զի Առակացն պիրք խրատէ վասն զանազան բարուց եւ վարուց մարդկան» — Վերջ՝ Թղ · 24ա1։

Գ · Թղ · 24ա1։ «Յաղագս Իմաստութեան Սողոմոնի։ (Ի)սկ վասն Իմաստութեանն Սողոմոնի ոմանք պայթապղեցան վասն կրկին պատճառի։ Նախ վի ունի ունի (sic) յարմարութիւն ընդ առաջին գրեալսն»։ Վերջ Թղ · 48 Բ 2։

Դ · Թղ · 48բ2։ «Համառօտ հաւաքումն ի տեսութիւն լուծմանցս երգոց երգոյն աշխատասիրեալ Գրիգորիոս Հակոզի, արի եւ երջանիկ հռետորի եւ քաջ փիլիսոփայի Հայոց · աշակերտի եւ եռամեծին Յովհաննէս Որոտնեցւոյ ի լուսաւոր բանից Վարդանայ։ (Օգնեա Ս · Աստուած)։ Վասն է՞ր առ յետոյ կարգեալ։ Պխ · Սողոմոնի կարգն է ընդ Ժողովողին նախ վի երեք գիրքն, երեք հաւասարակաց է խրատ ի միասին կարգեալ։ Երկրորդ վի իսկ Աստուածաբանութիւն վերջին»։ Թղ · 49բ կայ՝ «Զի՞նչ է Գրիգորն արթուն միտք։ Պխ · Գրիգորն հակոզ եւ արթուն միտք լսի»։ Համատ · թ · 374։

Ե · Թղ · 72բ2։ «Նորին Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Յոհաննու Որոտնեցւոյ համառօտ լուծմանք դժուարիմաց բանից ի

մեկնութիւն պրոց Յոբայ եւ ի բանս մեկնըչայ ։ Ներդործական իմն մաքուր եւ հոգեւոր սիրոյն չորս յատկութիւն դնի ասա, նախ ներդործականաւ ասէ»։ Հմմտ · Թ · 594 ։

ա · Թղ · 75բ² ։ «Նորին քարող վասն փորձութեանց մեկայ ի բանն Յոբա(յ), որ ասէ՝ վեցից վշտաց փրկեսցէ զքեզ եւ յի երորդումն ոչ մերձեցայ առ չար ։ Այլն համբերութեան եւ քոյ նահատակին ճգնողութեան» ։

բ · Թղ · 80բ² ։ «Նորին քարող վասն փորձութեան եւ չարութեան կանանց · ի բանն Յոբայ որ ասէ՝ Իբրեւ զմի ի կանանց անզգամս խօսեցար ։ Քոյ զօրավարն հաւատոյ անկեղծաւոր իմաստասէրն» ։

գ · Թղ · 141ա² · կր կարգանք՝ «Վասն ապրին Յոբայ · Յապրէն Եսաւայ ։ Նախ Բաղակ թագաւորեաց եւ ապա Յոբ · յայնքն ի յապրն Յակոբայ, նախ Սաւուղ եւ ապա Դաւիթ թագաւորեաց ։ Եւ տես ո՞րքան յառաջ թագաւորեցին ապրն Եսաւայ քան զՅակոբայ ։ Եւ Բաղակս այս ոչ է այն որ անէծ զիսրայէլ եւ յայտնի է ի ժամանակէն եւ յապրէն եւ ի տեղոյն ։ Հայրն Յոբայ Զարեհ կոչի եւ մայրն Բոսսոր եւ անգրանիկն Նոյն ։ Իսկ կինն արաբացի էր, զանունն ոչ յիշէ, զի անպատմութեամբ խօսեցաւ ։ Բն · Յարդանակ, Լծ · Որ հրամայեաց Տէր թէ յարձեայք զայդ, որ է սեղան սրտի եւ լեզ(ո)ւի · առողաց եւ լսողաց բանին ։ Եւ ժողովող մեկնութեանս է վանական վարդապետ · աշակերտ Մխիթար վարդապետի, որ Գոշ անուանի ։ Եւ է սա վարդապետն վարդանայ եւ Վարդան Ներսէսի եւ նա եսայեայ վարժապետին, որ եւ Յովհաննու Որոտնեցոյ լուսաւորին մերոյ, որոց յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի ամէն» (Հմմտ · աստ էջ 49) ։

«Արդ ես վերջինս ի ծնունդս եկեղեցոյ Գրիգոր մականուն խնդրող բանի, որ ի վայրույ հետէ փափագէի բոլոր մեկնութեանս Յոբայ եւ ի թվականութեանս Հայոց ՊԾԵ ամի եկեալ յերկիրս Քաղբերունի եւ ձմեռեալ ի հրեշտակաբնակ վանքս Մեծոփոյ ի սպասու դամբարանացն վարժապետացն սրբոց ։ Եւ ընթերցմամբ հաւաքեցի զդժուարալոյծ բանս Յոբայ եւ զմեկնչայ նորա ։ Այլ եւ սակաւ ինչ լուծումն Ախիտակէսի եւ Գէորգայ ի խրատս գրչութեան ։ Ընդ նմին եւ զքաղուածոյ մեկնութիւն Յովհաննու Աւետարանչին եւ ընծայեցի ի պատիւ ուսումնասէր անձանց ուղղատեաց մտաց ։ Եւ ի գլուխս բաժանելով վասն մտաւոր տեսութեան եւ ի գարդ ուսման ի պէտս բեմբասացութեան ։ Արդ եթէ գոյր ինչ ի սա ըստ հաճոյից խնդրողաց՝ Տեառն չնորհք եւ եթէ ոչ այնպէս՝ չնորհք ։ Եւ պահան փոքրընկալ անօթոյս մերոյ ներեսցի ։ Որ եւ լուսաւոր վարժապետին մերոյ Յովհաննու Որոտնեցոյ ի սմա մասն բարեաց յիշեալ եղեցի եւ մեզ աշխատողաց եւ բաղում եւ անթիւ սխալանաց թողութիւն յեղբայրասէր կամաց ձերոց հայցեսցի ։ Որ եւ մեզ յուսողաց եւ ձեզ յիշատակող ողորմութիւն Տեառն հասանելիսցի · ամէն ։ Այլ եւ աղաչեմ զմաեղիմ գաղափարասէս դրել զսահակ յիշատակս մեր եւ դուք դրեալ լիջիք ի պերն կենացն յաւիտենից ամէն ։ Մանաւանդ յիշեսջիք զարի եւ զքաջ բարեւնապետն գկարապետ, որ յոյժ փափաքելի սիրով եւ գրել զսա ի վայելումն անձին իւրոյ, որոյ Տէր Աստուած վայելել տայէ եւ յետ աստեղաց ելանելոյ զսահակից եւ մանակից արասցէ վարդապետացն սրբոյ հանդերձ ծնողօքն իւրովք ամէն ։ Այլ եւ զանպիտան գծողս գՊետրոս գկործանեալ եւ զտարակուսեալս մեզօք յիշման արժանի արարէք, զի գրեցի զսա ի քաղաքիս Բերկրի ի թուին ՊԿԸ ։ Այլ գծնողսն իմ զմ'կրտիչ քահանայն, որ ի գրել սորա զանազան պտղով կերակրէր զմեզ որ եւ կերակրէր զսա Տէրն ամենայնի անմահական պտղովն ամէն ։ Այլ եւ զեղբայրն իմ զԹումայ ընդ երկար աւուրս արասցէ Քրիստոս Աստուած, որ աշխատէր սա զմարմնաւոր գործն մեր եւ ես աստ զհոգեւորն ։ Դարձեալ կրկին աղաչեմ լուսերամիկ դասգդ յիշեսջիք զմեղուցեալ գծողս սորա եւ անմեղադիր լերուք սխալանաց սորա եւ մեզ յուսողաց եւ ձեզ յիշողաց տացէ Քրիստոս Աստուած դերկնից արքայութիւնն» (Հմմտ · աստ էջ 49) ։ — Ապա քովը գրուած հատած մը որ կը սկսի՝ «Առաքինութիւն ի մէջն հեչտանայ» ։ · · · — Թղ · 142բ · կայ հատուած մը «Հոգք աչխարհի եւ պատրանք մեծութեան հեղձացուցանեն» ։

Զ · Գիրք Ջեռնադրութեան՝ Թղ · 143ա ։ «Սկիզբն աչտիճանաց կղերիկոսաց, որք են սաղմոսերգու ։ Զաւելն դնեն ի ձեռն ըստ աւրինի եւ ամենեքեան իւրաքանչիւր կարգի եւ ծխեն խունկ սուրբ սեղանոյն եւ ասեն չարական ըստ աւուրն, յորում լինի, սարկաւագն քարոզէ · եւ եւս խաղաղութեան» ։

ա · Թղ · 144ա ։ «Առաջին կարգ դռնապանին» ։ — բ · Թղ · 146ա ։ «Երկրորդ կարգ ընթերցողութեան» ։ գ · Թղ · 146բ ։ «Երրորդ կարգ երգնեցուցչացն» ։ — դ · Թղ · 147բ ։ «Չորրորդ կարգ աստիճանի այսինքն չահլնկալին» ։ — ե · Թղ · 148բ ։ «Հինգերորդ կարգ կէս սարկաւագին» ։ — զ · Թղ · 151ա ։ «Կանոնն յորժամ սարկաւագ ձեռնադրեն» ։ — է · Թղ · 159ա ։ «Կանոնն ձեռնադրութեան քահանայի ։ Զգենու եպիսկոպոսն ըստ աւրինի ի սրբատունն եկեղեցւոյն քահանայսն եւ սարկաւագսն հանդերձ» ։ — ը · Վերջ՝ Թղ · 171ա ։ «Եւ ողջունի յեպիսկոպոսէն եւ

յայլ քահանայիցն աւրհնեսցի: Եւ քառասունն աւր յեկեղեցին կացցէ զկարգն ուսցի եւ զինքն ծանիցէ, որում հանդիպեցաւն: Եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ փառք յաւիտեանս ամէն»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 1. *Համմա. վերը ե. գ:* 2. *Թղ. 171ա:* «*Զձակոբ մեղաւսասէր զծող յիշեսցի(ք) առաջի Քրիստոսի հանդերձ ծնողաւք իւրովք կրկնակի ամէն: Բաղձալի զոլով հրաբուն էութեանց եւ ի հոգանիւթեա մարմնո վերանալ պայծառ Յահն եւ ամուր սիւն եկեղեցւոյ մեծ րաբունին կարապետ, որ եա գրել զսա ի լաւ աւրինակէ եռափափաք սրտիւ յիշատակ իւրն (չի կարդացուիր՝ աւրուած)... քրեւորդւոյ իւրոյ... (նմանապէս) որ խաչաչարչար մչակին (նմանապէս) նորընծայ եպիսկոպոսին Տէր Սահփ... (նմանապէս) Աստուած վայել տացէ նմա ընդ եր(կար աւուրս): Գրեցաւ Պկե. Թվականին Հայոց»:*

Ապա հետեւեալը՝ կայ տարբեր գրով՝ «*Ցետ Հոգւոյն Սրբոյ Գալստեան Բ չրթի օրն զեկեղեցւոյ հիմն (յ)արկին յառաքեալքն եւ չինեցին: Գչրթի զվէմն սեղան ահեցին (օրհնեցին) եւ աւազան կանճնեցուցին: Դ չրթի զՍուրբ Աստուածածնինն մկրտեաց Պետրոս: Եչի զմեռոնն աւրհնեցին. Ուրբաթ յաւուրն զքահանայս ձեռնադրեցին: Շաբաթ յաւուրն ի վերայ աչխարհի վիճակ (յ)արկին (յ)առաքեալքն եւ Բժան առաքեալքն գնացին իւրաքանչիւր իւր վիճակս ի քարոզութիւն*»: — *Տարբեր գրերով են՝*

3. *Թղ. 69ա:* «*Ես մեղաւոր Ոհաննէսէս* (sic) *կամբնցի գրեցի զայս գիրս Ռճգին ամէն*»:

4. *Թղ. 75բ:* «*Արդ գրվեցաւ գիրս ի ժամանակս փոփոխման պատրիարգացըն եւ որքան հակաճառութիւն եղեւ կոստանդնուպոլիս եւ վախճանեալ եղեւ երուսաղէմի պատրիարգն Գրիգոր վարդապետն, նստաւ աթոռն Յակոբ վարդապետն Թվին Հայոց Ռճղըին. Ծառա փըրկչին Ոհաննէս: — Նոյն Յովհաննէս մաղաղաթեայ պահպանակին վրայ կը գրէ. «Ես Ոհաննէս Թվին Ռճղ*»:

5. *Թղ. 130բ:* Վերի լուսանցքին վրայ՝ «*Մկրտիչ Ծառայէ*»:

6. *Թղ. 171բ:* «*Ծառայ Պետրոսեան Սահփաննոսի Ակնցւոյ*»:

7. *Թղ. 142ա:* «*Ես մեղաւորս Ոհաննէսէս կամմնցի Շահէնդուլի կոչեցեալ (յ) գրեցի զայս գիրս Թվին Հայոց Ռճղ-ըն փետրվարի Իըին ի քաղաքն Ուստուտար (Իսկիւտար) անդիման Կոստանդինուպոլսոյ, ամէն*»:

600.

ՄԱՇՏՈՑ

ՊՁԹ = 1440

ԹՈՒՂԹՔ՝ 218: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 19· ոմանք կազմէն անջատուած: — ԿԱՋՄ՝ փայտեայ կաշեկազմ· թղթերը կազմէն բաժնուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, հաստ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղ· 37, 38, 39 վարի ծայրերը պատռուած· գործածութենէ շատ մաշած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կանոնաց առաջին տառերը: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր թանաքով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ միջակ բաներ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 217բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՊՁԹ = 1440: — ԳՐԻՉ՝ կարապետ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ կարապետ: — ՏԵՂԻ՝ Իշոդի վանքը: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 215ա, 217ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Նուէր Մատենադարանի Մխիթարեանց Վիեննայ, Յատրպետէ 1905, Օգոստոս 20»:

Մատեանս է՝ *ՄԱՇՏՈՑ*·

1· *Թղ· 3ա:* «*Կանովն խաչ աւրհնելոյ· Բերեն յեկեղեցին եւ լուանան նախ ջրով եւ ասեն սաղմոս ի թիւ, Լուր Աստուած աղօթից իմոց եւ նայեա: Եւ ապա՝ գինով եւ ասեն Լուր Աստուած աղաւթից եւ սարկաւագն քարոզէ Խնդրեացուք հաւատով: Եւ աւրհնութիւն փառք եւ ապա այս կանոն կատարի· Սաղմոս կգ· Տեսին ամենայն ծագ· Ընթերցուած յԱռակաց՝ Երանեալ է որ եգիտ իմաստութիւն եւ մահկանացու, որ ետես զհանճար*»: *Ապա այլ ընթերցուածք եւ Աւետարան, սաղմոսք եւ օրհնութիւն խաչի:*

2· *Թղ· 21բ:* «*Կանոնն Զուր աւրհնելոյ ի սուրբ Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ այս կանովն կատարի սղմ· Իը· կց· Զարն տեառն ի վերայ ջուրց*»: Ընթերցուածք· Աւետարան են եւն:

3· *Թղ· 36բ:* «*Կանոնն մկրտութիւն առնելոյ: Յորժամ քրիստոնեայ առնեն նախ չէ պարտ յեկեղեցին Թողուլ*»:

4· *Թղ· 49բ:* «*Կանովն խաչ արկանելոյ հարսանեաց: Առեալ քահանայն երկոցունց զխաչն դնէ առաջի սեղանոյն եւ գինի եւ ասեն սղմս· Եւտուր երկիւղածաց քոց նշան*»:

5· *Թղ· 58բ:* «*Կանովն Հաղորդ տալոյ: Առնու քահանայն զփրկական խարհուրդն եւ խաչ առաջի եւ բուրվառ եւ երթայ առ հիւանդն: Ի գնալն ասէ զԱնբիծն ի բուն*»:

6 · Թղ · 61բ ։ «Կանոն պամենայն վանականաց յուպարկել թաղմամբ ի Քրիստոս ։ Ասեն կանոն պերկինք պատմեն ի լուն ։ Աւրհնութիւն ես ասացի չարտականաւ» ։

բ · Թղ · 78ա ։ «Ձերկրորդումն աւուրն յարժամ ի պերնդմանն պան ասեն սպ · Եղեցին ականջաց քոց ի լսել» ։ —

գ · Թղ · 84ա ։ «Կանոնք պամենայն վանականաց տղայս հաւատով առ ատր յուպարկել ։ Ասեն սպս · ի թիւ գուրլա դ · Առ քեզ համբարձի» ։

Եսայեայ մարգարկութիւն վերջ կայ թղ · 91բ · «Սրբոյն Գրիգորի ասացեալ՝ Ամենեքեան որք անառնիցեն պարզարան ճանաչիցեն գնասա եւ ասիցեն թէ սուքա են զաւակք աւրհնեալք յԱստուածոյ եւ ուրախութեամբ ուրախ լինիցին» ։ Վերջ՝ «Բայց ապա դէմ յանդիման տեսանեմք եւ ի նոյն կերպարանս նոյնիմք փառաց ի փառս» ։

դ · Թղ · 96ա ։ «Այդպէս երթան ի պերեզմանն եւ ասեն սպ · Եղիցի անուն տեառն · Ընթերցու(ած) յԵսայեայ մգ ։ Զի ի Տեառնէ ելիցէ պարձ արդարոյ» ։

ե · Թղ · 99բ ։ «Կանոնք ոչխանգիստ առնել, Ասեն սպ · ի թիւ Ողորմեա ինձ Աստուած եւ փառս տան, ապա ասեն սպս · Դ · Մի նախանձիր ։ Տէր մի արմտութեամբ» ։

է · Թղ · 104բ ։ «Կանոն պատարակ օրհնելոյ ։ Ածեն պխոստացեալն ի պուռն եկեղեցւոյն եւ առաջի խաչին դնեն կարմիր ընդ բամպակ ։ Եւ կարմիր հանդերձ արկանեն ի վերայ ընծային» ։

8 · Թղ · 111ա ։ «Կանոն պղծեալ տաճարի ։ Մտանեն յեկեղեցին եւ պեսա եկեղեցւոյն լուանան նախ եւ պորին որչափ հասանէ ձեռն եւ պեսամս եւ պղուն եւ պեռին եկեղեցւոյն եւ պայլոն պոր պիղծ ձեռաւք չաւչափեալ են ։ Եւ ասեն սաղմոս պրուպրոյն ի լուն» ։

9 · Թղ · 114ա ։ «Կանոն նոր աւազանի աւրհնելոյ ։ Որ ունի սկիզբն փրկութեան մերոյ աստուածային չնորհին վերատին ծնեալոյն ։ Վասն պի չէ է կատարեալ եկեղեցի որ ոչ ունի պծնունդ սրտիայնի իւրոյ ։ Եւ այս է կարգաւորութիւն ։ Հաստատեն ի տեղի իւրում եւ լուանան ջրով նեռքոյ եւ արտաքոյ ։ Եւ ապա խառնեն ջուր եւ պինի ի կոնք մի ։ Եւ դնեն պջուրն ընդ աջմէ աւազանին եւ պիւղն աւծութեան ։ Եւ եպիսկոպոսն եւ քահանայքն դնեն պիւրաքանչիւր աջ ի վերայ չրթան աւազանին ։ Եւ ասեն սպս · ի թիւ Մատուցէք Տեառն որդիք Աստուծոյ» ։

10 · Թղ · 118բ ։ «Կանոն խաչալուայ առնելոյ բժշկութեան ամենայն բնութեանց, անկոյ, պարոյ, բուռոյ, հատիկ, եւ ամենայն վտանգաւոր նեղութեանց ասի սպս · Նշանեցաւ առ մեզ» ։

11 · Թղ · 121բ ։ «Ապաւէք վասն երաչաի · Տէր Աստուած մեր որ յաղագս առ քեզ նահանգուն» ։

12 · Թղ · 122ա ։ «Ապաւէք որ պիղծ ինչ կերևայ իցէ ։ Տէր Աստուած մեր ի աւրըս հանգուցեալ եւ պոմեալ» ։

բ · Թղ · 122բ ։ «Ապաւէք որ կերակուր մխայն պղծի · Տէր Աստուած մեր որ պլեսաւրն առաքեցին» ։

13 · Թղ · 123բ ։ «Ապաւէք երդնեաւարաց ։ Աստուած որ պմարդոյ բնութիւն փոփոխական եւ տկար» ։

14 · Թղ · 123բ ։ «Ձեռնադրութիւն սարկաւագի կանանց, որ են սարկաւագուհիք ։ Ասի սպս · Բղխեսցէ սերտ իմ պբան բարի ։ Եւ ասէ պաղօթս՝ Տէր բարերար եւ բազմագութ որ արարեր» ։ — Թղ · 124բ · կայ՝ «Վասն խառնափնտորին» · կը դրուի տղեսակ մը օրերու որուն վերջը կը դրուի ։ Թղ · 125բ · «Բանալիք աղեսակիս յայս է կալ պմեծ թուականն պի ի բաց երթ եւ պայլն երթ ժթ · ժթ որ ի խոնարհ ձնայ վերա պրացդ տուր, ուր պադարէ վերադիր է տարոյն ։ Դարձեալ կայ պիւն եւ երթ ի բաց Պժէ եւ պայլն երթ ԻԸ, ԻԸ որ ի խոնարհ ձնա է երբակացդ տուր չիտակ ուր պադարէ երբակ է տարոյն, առ զէ · երբեակն եւ վերապիրն եւ Յ · Բ · դիմացի նեռս մուտ մինչեւ ի տուփ մի պաս պինչ պիր որ լինայ այն է բանալիք տարոյն պայն պիրն գիտ ի դիմացդ ի բանալիքն եւ այն է տարոյն պիրն ։ է · երբակի տուփ որ Բ պիր է նահանջէ ։ Եփոր նահանջի ամ լինիս ի մարտի ամսոյն տուփ մի ի վեր եւ վնա ուղիլ ։ Ով հայր իմ եւ եղբայր Տէր Գրիգորիս եւ Տէր Սարգիս եւ այլ սուրբ քահանայք, որք հանդիպիք տումարիս տեսանելով եւ բան ալկատելով յիշեսջիք ի մաքրափայլ ազօթս ձեր պիսարնկատուղ սորա պկապագեա աբեղայն եւ պծնաւղան իւր ··» ։

բ · Թղ · 126ա ։ Ձեռնադրութիւն Անապնասայ որ կոչին պրակարդացք ։ Ասի սպս · Երանեալ են ամբիծ ի բուն եւ ասէ պաղօթս պայս ի վերայ նորա ։ Տէր Աստուած արարիչ եւ հաստիչ բալսրովին եղելոցս եւ պոյայուսիչ ապրի մարդկան» ։

15 · Թղ · 126բ ։ «Կանոն խաչ փոխելոյ խաւսկելոյն յամուանութիւն ։ Ասեն սպս · Գտի պԴաւիթ ծառայ իմ ։ Եւ դնէ քահանայն պձեռն կուսին յերիտասարդին եւ ասէ պաղաւթս · Տէր Աստուած մեր, Աստուած յաւիտենական, որ պյրուեալս եւ պբացորոչեալս» ։

16 · Թղ · 124բ ։ «Կանոն խիստ ամպոյ կամ այլ նեղութեան ասեն պներքի(ւ°) սիրեսյին եւ պնարսյին սաղմոսն ի թիւ» ։

17· Թղ· 128բ: «*Կանոմն ի վերայ հիւանդաց ջերմնոտի ասեն սղս· Երանի որ խորհի*»:

18· Թղ· 12բ: «*Աղաւթք ի վերայ այսհարի: Տէր Աստուած զօրութեան որ բժչկես պախտս*»:

19· Թղ· 129բ: «*Կանոմն հաւ աւրհնելոյ· ասեն սղս· Թեւք աղաւնոյ: Աղաւթք՝ Տէր Աստուած մեր որ ի ձեռն աւրինացն հրամայեցեր մատուցանել հաւս*»:

20· Թղ· 130ա: «*Կանոմն նոր դուռն եկեղեցւոյ աւրհնելոյ, դնեն եւ ասեն սղս· Խոստովան: Աղօթք՝ Աստուած նորոգիչ եւ դարդարիչ քոյոց արարածոց*»:

21· Թղ· 130գ: «*Կանոմն նորակերտ դրոցն աւրհնելոյ· տանին յեկեղեցին եւ հանեն յամբիոնն եւ ասեն սղս· ի Թիւ Նայեցարուք ժողովուրդ յաւրէնս: Աղաւթք՝ Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած մեր որ եառուր մեզ զպատուիրան ի լուսաւորութիւն անձանց մերոց*»:

22· Թղ· 131ա: «*Կանոմն զարմախս սերմանց աւրհնելոյ զչեղջս եւ զհունձս: Ասեն սղս· Հովիտք բազում: Ընթերց· յԱռակաց· Պատուեա զՏէր ի քո արդար վաստակոց*»:

23· Թղ· 136ա: «*Կանոմն մեծի Հինգ չաբաթին զպաշխարողսն արձակելոյ, որ թէ կայ եւ թէ ոչ արձակելն պարտ է: Ժողովէ քահանայն զպաշխարողսն ի դուռն եկեղեցւոյն եւ ասեն սղս· ի Թիւ Գուղբայս Աւ քեղ Տէր համբ·*»:

24· Թղ· 151բ: «*Կանոմն Եմբաստացութեան՝ քարոզ պատուիրանի, զոր ղեկուցանէ քահանայն ժողովրդեանն առնու զաւետարանն ի գիրկս իւր եւ ասացէ այսպէս՝ Լուարուք ինձ որդեակք իմ եւ զերկիւղ Տեառն ուսուցանեմ ձեզ*»:

25 Թղ· 158բ: «*Կանոմն մեծի Հինգչաբաթին ոտնլուային ըստ որում ասաց Յիսուս եթէ աւրինակ մի եառ ձեզ: Զոր արարեալ է Տեառն Եփրեմի խորին Ասորոյ: Զոր թարգմանեաց սուրբ դիտապետն Հայոց մեծաց Տէր Գրիգորիս Վկայասէր*»:

26· Թղ· 175ա: *Աւետարան ըստ Մատթէի Իւղաբերից*: Թղ· 176բ· *Նորին Բժչկութեան Թղ· 177բ· Նորին Հանգստեան*:

բ· Թղ· 178ա: *Իւղաբերից Աւետարան ըստ Մարկոսի*: Թղ· 179բ· *Բժչկութեան*· Թղ· 180ա· *Հանգստեան*:

գ· Թղ· 180բ: *Իւղաբերից Աւետարան ըստ Ղուկասու*: — Թղ· 182ա· *Բժչկութեան*· Թղ· 183ա· *Հանգստեան*:

դ· Թղ· 183բ: *Իւղաբերից Աւետարան ըստ Յովհաննու*: Թղ· 185բ· *Բժչկութեան*· Թղ· 187ա· *Հանգստեան*:

27· Թղ· 187բ: *Գանձ Ծննդեան եւ Աւետեաց· Մաքուր եւ ամբիծ դչխոյ երկնային; դուստր լուսոյ մայր անճառ Բանին· Աբեւելք յուսոյ մեծ արուսեակին արեգական ի մեզ ծագողին*»: *Սկզբնատառք կը կապեն՝ Մկրտիչ: Վերջը՝* Թղ· 191ա· *Երգողի սորա եւ գրողի թողութիւն չնորհել եւ յոյս կենաց յարութեան պարգեւել եւ այժմ ողորմեա*»:

28· Թղ· 191ա: «*Քարոզ սրբոյն Սարգսի դաւրավարին: Մեծապայծառ սիրովն լցեալ սուրբն Սարգիս քալ արիացեալ՝ ի սէր անմահ արարչին վառեալ եւ զերկրաւոր կեանքս արհամարեալ*»: Դարձեալ՝ «*Մկրտիչ*»:

29· Թղ· 194բ: «*Քարոզ սրբոց Քառասնից: Մեծ եւ հզաւր անմահից արքայ· Տէր Յիսուս Քրիստոս թագաւոր անմահ*»: «*Մկրտիչ*»:

30· Թղ· 197ա: «*Գանձ գալստեան Տեառն մերոյ յերուսաղէմ: Ինդայ Սիոն խորան խորհրդոյ· աթոռ Դաւթի տուն Սողոմոնի· քանդէ որդի մեծի հզօրի*»: «*Խաչատուր*»:

31· Թղ· 200բ: «*Քարոզ յարութեան Տեառն մերոյ· Մեծ աւետեաց ձայն ուրախալի, տայր Գաբրիէլ պետն հրաչալի, դիպողսն յարութեան հնչեաց աչխարհի, եւ աւետեաց վասն Քրիստոսի*»: «*Մկրտիչ*»:

32· Թղ· 203բ: «*Գանձ թաղման եւ յարութեան: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ սոսկալի, այսաւր գուցաւ ամենայն երկրի*»: «*Մկրտիչ*»:

33· Թղ· 206բ: «*Գանձ մարտիրոսաց ում եւ կամիս· Ինձարհեալ Բանին Աստուծոյ զուք բանաւոր զառինք հրակիզեալք: Յողկույսբեր որթոյն հայրաստունկք ուռ պտղաբերք յՅոյն մշակեալք*»: «*Խաչատուր*»:

34· Թղ· 209բ: «*Քարոզ համաւրէն ննջեցելոց· Մինդ յէէն Բանդ որ ի Հաւրէ, յորժամ ծագիս փառաւք ի յերկրէ*»: «*Մանվէլ*»?:

35· Թղ· 214ա: «*Այսօր եկայք որդիք մարդկան, վասն իմ լացէք ամենեքեան, ով սիրելի ընտրեալ եղբայրք, որ զիս եղիք ի գերեզման*»: *Այբուբենական այս ոտանաւորը կը հասնի մինչեւ Ղ դիրը՝ «Ղովմն զերծաւ ի ցասմանէն, ի զառնութենէն սոդոմական: Մի Քրիստոս ինձ ողորմի, Տէրն եւ Փրկիչ ազգի մարդկան*»:

Հմմտ· Մաշտոցներ, *թ·* 68, 108, 123, եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· Թղ· 216ա: *Փառք Աստուծոյ··· որ զօրացոյց զիս զնուաստս եւ զանխմաստս ըզմեղուցեալ ծառայս անպիտան զկարապետ արեգայս, հասանել ի վերջին դիծ բազմայժոտով տառիս եւ ծագկաւէտ բուրաստանին չարագրեալ յիմաստանոց*:

Արդ յայսմ ամի յորում Քուականինն էր Հայոց ՉՀԹ ամի (1440) եղեւ զրաւ դրչութեան աստուածաշունչ սատիս, որ Մաչքոց կոչի, ի գաւառս եգրնկոյ ի վանս որ Իշոդի վանք կոչի, առ ոտս սուրբ Աստուածածնիս, ի յառաջնորդութեան վանիցս Մկրտիչ կրօնաւորի, որ յայսմ ամի հարպետ եղաւ (sic) եւ ժողովեաց յոլով կրաւնաւորս եւ յոյժ կաշխատի· Քրիստոս որդին Աստուծոյ զքոյ յիւր հոգին եւ յիւր ծնօղացն ամէն: Այլ եւ եղեւ յանկացող այս սուրբ գրոցս աւրհնութեանց արժանաւորն եւ արժանին Պրն Յոհաննէսն եւ եւս գրել ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ իւր եւ ծնաւղաց իւրոց հաւրն իւրոյ Աբամելիքին եւ մօրն Շնոհորի եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց, որք կան (sic) եւ որք ննջեցեալ են ի Քրիստոս, Աստուած Թողէ զիւրեանց յանցանքն ամէն: Այլ եւ յիշեցէք զՄխիթար քահանայն եւ զԳրիգոր քահանայն զնորին որդի եւ զՍարգիս քահանայն, զնորին Թոռն որ երէքեանս ի մի տուն են քահանայք, որ կամեցան եւ յորդորեցին եւ գիրքս սոցա ձեռօքն կենայ յիշատակ պրն· Յովհաննիսին: Ընդ նմին յիշեսջիք զիս զխոցեալ զծող սորին եւ զծնողան իմ: Եւ որ լի եւ առատ սրտիւ յիշէ զստացողս սորա եւ զգծող՝ Քրիստոս Աստուած իւր սուրբ յարութեամբն գթասցի ի հոգիս նոցա ամէն»:

2· Թղ· 217ա: (Տարբեր գրով) «*Արդ ես Ղազար անուն գերիս Պիտակ անուն վարդապետի* (sic) *էկի դիպայ ոդորմ ...*» (Ապա դնդագիր, ինչպէս նաեւ յաջորդ էջն ալ Թղ· 217բ·):

3· Թղ· 218ա: «*Զվերջին կազմող Սիմոն աբեղայս յիշես զանարժանս ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանգամ գալուստն ամէն: Թվ· Ռ եւ կե Սեպտեմբեր ամսոյ ի իե օրն եչի: Դարձեալ յիշեցէք զՍողոմոն քահանայս, որ եւս վերստին նորոգել զսուրբ գիրքս յիշատակ իւր եւ ծնօղաց իւրոց, զեղբայրան զԱլքուն, զԽաչատուրն եւ զքուրն զՇիրազն, զԹամամն, եւ զիւր որդին զվարդ պարոնն, զՍարգիսն, զԴաւիթն եւ զարեան մերձաւորան, որ հանգուցեալ են առ Քրիստոս միով Հայր մեղայիւ յիշեա զստացող սորայ եւ Աստուած յիշողացդ ողորմեացի ամէն: Հայր մեր»:*

4· Համմտ· վերը § 14ա:

601.

ԱԶԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏԻՒԶԵԱՆՑ

1820էն վերջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 86: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ սպիտակ մաքուր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ բղթակազմ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր մեծ շեղագրի: — ՉԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1· 83բ—86: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1820էն վերջ: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

Մատեանս է Թղ· 2ա: «Ազգաբանութիւն ազնուական գարմի Տիւզեանց: Սորագրեալ ի Հ· Ղուկաս վարդապետէ Օղուլլուխեան ժամանակակից եւ ի կենակից նոցին ի Պօլիս 1814»:

Թղ· 3բ· Տոհմածառ Տիւզեանց՝

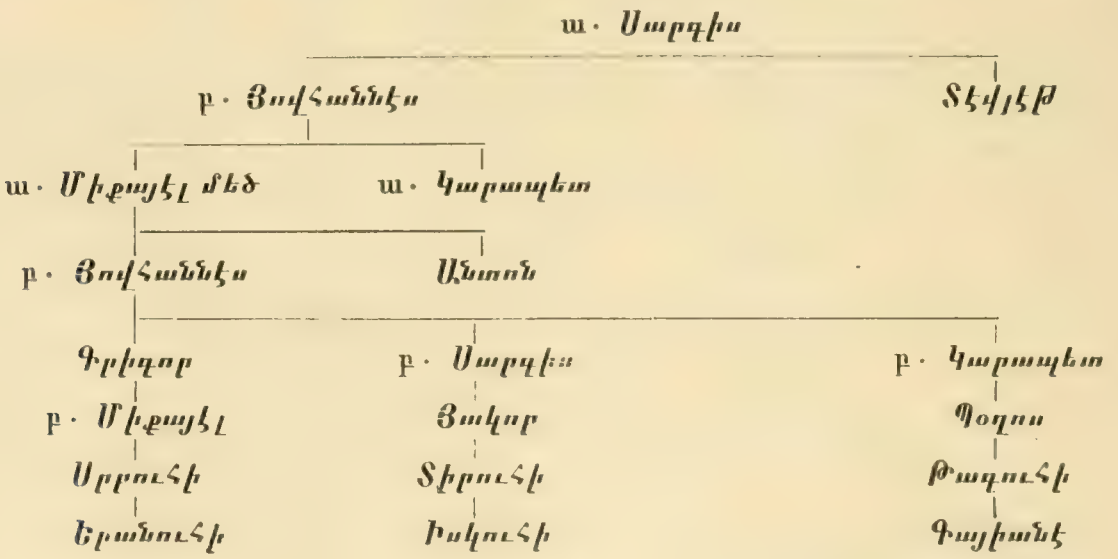

Փառք արմատոյն պտուղքն ընտիր Պրածանք որպուղ հարք բարեկիր»:

Թղ· 4ա: «Ազգաբանութիւն Տիւզեանց: Սկիզբն պերճասպատիւ սերնդոց· աղնուափայլ տունս էր ի քաղաքէն Տիւրիկեայ ի մասին Ասիայ փոքուն Հայոց: Այլ թէ՝ յորու՞մ ամի թողեալ նոցա զբնիկ քաղաք իւրեանց եւ զհայրենի ժառանգութիւն իցեն փոխափերեալ յայս արքայանիստ քաղաք Կոստանդնուպոլսոյ եւ թէ յի՞նչ վախճան եւ ո՞յր աղագաւ բնականալ սոցա ասա, չէ յայտ, որպէս եւ անծանօթ պատնի մեզ առաջին հիմնադիր նոցա ի քաղաքիս»: Ապա՛ կարգով կը խօսի այս տոհմին կարկառուն անձինքներու եւ անոնց գործունէութեան վրայ: Աւելորդ համարեցանք պատմական կարեւոր կէտերը հոս նշանակել, վասն զի նոր ձառապիր է եւ դարձեալ Հ· Մէնեվիշեանի՝ Ազգաբանութիւն աղնուական տոհմին Տիւզեանց· (Վիեննա 1890, Ազգ· Մա· Բ·) գործքին մէջ կարելի է զանոնք գտնել, թէեւ կան բաւական կարեւոր կէտեր եւ տարբերութիւններ:

Թղ· 81ա: կը գրէ «Ահաւասիկ գլխաւորեցի ես պատմութիւն կատարածի Տիւզեանց ըստ որում ես խոստացայ, զճշգրիտն եւ զստոյգն գտանելով ի բիւրաւոր անստոյգ պատմութեանց անտի այլոց պարագայից ինչ, որք թէպէտ եւ ըստ իմիք աւելորդ էին, սակայն եւ ըստ իմիք եւ ոչ ինչ անպիտան լինէին ի պատմութեանս կարգի, եթէ ճշմարիտ լինէին: Զանց առնեմ ի կարգի ասա վերջաբանութեանս կարգել բանս ողբականս եւ եղերականս· զի ինքնին իսկ պատմութիւնդ, որպէս տեսեր ծայրէ ի ծայր եւ կէտ առ կէտ չէ ինչ այլ, բայց արդարեւ ճառ սգոյ եւ ողբոյ: Ընթերցիր զպատմութիւնդ եւ լաց· եւ անդրէն դարձեալ վերստին ընթերցիր եւ միւսանգամ լաց· եւ որչափ ընթեռնուցուս դարձեալ եւ նոյնչափ եւս լաց: Մի յար, մի կոծեր, մի ողբար ըստ կանանց ընդ մահուընն դիպուած եւեթ եւ ընդ կործանումն գերդաստանաց, զի յոչինչ պէտս է այն չահեկան: Լա՛ց, կործեա՛ եւ ողբա՛, զի պակասեցաւ ի նոսա իմաստութիւն ի բնական կարգի, պակասեցաւ կանոնաւոր վարք ի բարոյական կարգի եւ պակասեցաւ կառավարութիւն ի քաղաքական կարգի: Լա՛ց վասն պատճառացն, որոց գհետ եկին այս ամենայն չարիք»: Գիրքը կը փակուի Պօղոսի առ Հռոմ· Գլ· ԺԳ 2 «Իշխանքն ոչ են յերկիւղ բարեաց գործոց···» խօսքով:

Երկու մասի բաժնուած է մատեանս· առաջին մասը (թղ· 2ա—34բ) Օղուզլուխեանին է, որ չարակազրութեամբ եւ յօրինուածութեամբ լաւ երկ է, թէեւ ղլուխներու չէ բաժնուած, բայց լուսացքին վրայ ամէն հատածի համառօտ բովանդակութիւնը նշանակուած: Վերջ՝ թղ· 34բ· «Որովք պանծայ մեծազգի տոհմն Տիւզեանց ցայսօր ժամանակի»:

Թղ· 36ա: կը սկսի երկրորդ մասը՝ «Շարունակութիւն պատմութեան Տիւզեանց, յայլմէ ումեմնէ ստորագրեալ մինչեւ ի չարաչուք կատարած որդւոցն Յովհաննու Տիւզեանց: Ի Կ· Պոլիս 1820»: — Թղ· 36բ կայ՝ «Ծանիր զի աւուրք ամաց եղեալ ի չարունակութեան աստ են ըստ հին տումարին ըստ պահանջելոյ դարուս իննեւտասաներորդի, յորում առաջին աւուրք ամաց ըստ հին տումարին լինին յերեքտասաներորդ աւուրս ամաց ըստ Գրիգորեան նորոգ ուղղեալ տումարի»: Թղ· 37ա: Շարունակութիւն պատմութեան Տիւզեանց: Սկիզբը՝ «Ցամենայն ստեղծականս զամենայնի տեսանելմ բնականապէս զսկիզբն, զառաւելութիւն, զնուազութիւն եւ զկատարած»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· հմմտ· վերր:

602.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1782

ԹՈՒՂԹՔ՝ 317: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ներաձակուած: — ՆԻՒԹ՝ սպիտակ մաքուր թուղթ, բաւական ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ընտիր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ անարատ մնացած ամէն կողմանէ: — ԳԻՐ՝ ներսգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 7բ, տպագիր պատկեր Գր· Նարեկացւոյ, գեղեցիկ· թղ· 165բ տպագիր պատկեր Ս· Աստուա ծրգաւորի, սիրուն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 316, 317: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1782 Յուլիս 17: — ԳՐԻՉ՝ տէր Յովհ· ի· Պալըյեան Անկիւրիացի: — ՏԵՂԻ՝ Վենետիկ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա, 311բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ· «ի Գրոց Հ· Վահանայ Վ· ՓԷհանեան, զոր ետ մեզ Հ· Սահակ Վ· Սրապեան: եւ առաքեցաւ ի վանս յամի 1904· Հ· Քեր· Յովնանեան, կ· Պ·»: Թղ· 2ա լուսանցքին վրայ՝ «ի դիւանէ Անտոնեանց 1901»:

Մատեանս է՝ թղ · 2ա «Համառօտութիւն ուսումնական Աստուածաբանութեան կամ Հմարիա պատասխանատուբեան ուղղափառաց եւ մոլար պատասխանի չարափառաց ։ Առ Հանապազորդութեան Հարցումն ի ինդիրս Հաւատոյ թէ՝ Ո՞ւր է գրեալ ։ Հաւաքեալ յատուածարանէ յումեմնէ ի միաբանութենէ Յիսուսեանց ։ Յաւելեալ յայմ յետին տպագրութեան վիճաբանութիւն նախաչաւիղ · Յաղագս անտարբերութեան կրօնի ։ Եւ թարգմանեալ ի լատինացւոց լեզուէ ի Հայկազեան բարբառ յաչակերտէ յումեմնէ Մխիթարայ մեծի Աբբայի ի Վենետիկ ի վանս սրբոյն Ղազարու յամի Տեառն 1754, ի յունվարի 2» ։ Եւ Բ մասն՝ Քարոզգիրք ։

Ա · մասն, *թղ · 3ա ։ «Առ ընթերցողս ։ Դիտում գրոցս ոչ է զրպռել զմարդ ընդ չաուափառս ժամանակիս» ։ Թղ · 8ա ։ «Հակաճառութիւն նախընթաց · Յաղագս մխութեան կրօնի, որ է հարկաւոր առ փրկութիւն ։ Ուղղափառ վարդապետութիւն ։ Որ միանգամ կամի փրկիլ, հարկ է նմա յառաջ քան զամենայն ունել զուղղափառ Հաւատս, զոր եթէ ոք ամբողջ եւ անարատ ոչ պահեացէ անչուշտ կորիցէ ի յաւիտեան» ։ — Թղ · 14բ ։ Վիճաբանութիւն առաջին · «Յաղագս աւանդութեանց» ։ Թղ · 19ա, վիճաբանութիւն երկրորդ · «Յաղագս մեկնութեան աստուածային բանից» ։ Այսպէս Վիճաբանութիւնք թուով Ութ, մինչեւ Թղ · 162բ ։*

Բ · մասն՝ Քարոզք ։ *Թղ · 166ա ։ 1 · «Յորժամ սկսանելոց եմք քանի մի քարոզք ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։ Բնաբան՝ Վասն պի քո է ամենայն ինչ եւ ի քոյոցդ տուաւ քեզ · Ա Մնաց · իթ, 4 · Յաղագս չնորհակալութեան յԱստուծոյ ։ Զկայ այլ ինչ այնպիսի խստացուցիչ մարդկան, զի մի ողորմեացի ումեք, որպէս է ապերախտութիւն ողորմելոյն» ։ 2 · Թղ · 172ա · Բն · Ղուկ · ժե · 6 ։ «Թէ ոչ չափ իցէ սէրն Աստուծոյ առ մարդիկ ։ Ոչ կարեմք թափանցել ի ներքոյսն Աստուծոյ» ։*

3 · *Թղ · 180ա ։ Բն · Ղուկ · ԺԶ · 24 ։ Յաղագս տանջանացն դժոխոց ։ Սուրբքն յաչխարհի հոգւով եւ մտօք միշտ իջանէին ի դժոխս առ ի իմանալ զօրութիւն յայնր հրոյ» ։*

4 · *Թղ · 186ա ։ Բն · Ղուկ · ԺԳ · 7 · «Յաղագս յապաղման մինչեւ ի վախճան կենաց ։ Մեղաւորն որ դադրած իւր յապաղել կամի մինչ ի վախճան կենաց» ։*

5 · *Թղ · 196բ ։ Բն · Ա · Կորն · Զ · 17 ։ «Վասն սիրոյն Աստուծոյ · Սուրբն Բարդուղիմէոս ըստ ամենից ծագեալ է յազգէ Թագաւորաց Եպիփատացւոց, որպէս ցուցանէ եւ անունն, քանզի Բարդուղիմէոսն լսի որէ Պտղոմեայ · · · ։*

6 · *Թղ · 207բ ։ Բն · Յովհ · ժ · 33 ։ «Յաղագս բամբասանաց ։ Յայսմ ժամանակի այնպէս ախորժելի է մարդկանց բամբասանքն մինչ դի բազմաց Թուի լինել քաղաքավարութիւն» ։*

7 · *Թղ · 218բ ։ Բն · Մատթ · Է · 19 ։ «Յաղագս մեղաց ։ Այնչափ էր առաջին քրիստոնէից սրբութիւն, անմեղութիւն եւ յամենայն մեղաց ժուժկալութիւն» ։*

8 · *Թղ · 228ա ։ Բն · Մատթ · ԻԴ · 30 ։ «Յաղագս վերջին դատաստանի ։ Ոչինչ ապաղպաղն եւ դործունեայ առ երկեցուցանել մեզառորս քան զմտածութիւն վերջին դատաստանի» ։*

Եւ յայսպէս յառաջ ։ Վերջ Թղ · 311ա ։

Բոլոր քարոզներըս կամ խրատներըս ճոխ են Ս · Գրոց եւ ս · Հարց խօսքերով ։ Ապա Յանկ ։ Թղ · 312բ ։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ։ 1 · *տես Թղ · 2ա վերը ։* 2 · *Թղ · 311ա ։ «Ցիչատակարան օրինակողի մատենիս ։ Թէպէտ եւ երկմտանէայ գիրքս փոքր է քանակաւ, այլ արդեամբք եւ բանիցն որ ի նմա գերազանցութեամբ մեծ է եւ մեծահատոր մատենից աստուածաբանական ճառից դրեթէ հաւասար, քանզի առաջին մասն սորա զամենայն գլխաւոր ինդիրս մասանց Հաւատոյ, իսկ երկրորդն զընտրելագոյն հոգեշահ քարոզս ինչ յինքն ամփոփեալ, ուղիղ համառատութեամբ բանիցն ճչմարտութեան յառաջ բերէ հաստատեալ զնոսին անչուշտ վկայութեամբ Աստուածչունչ գրոց · · · ։ Առաջնոյն՝ հեղինակ հասարակաց հաւանութեամբ համարի Հայրն Մարտիրոս Բեկանեան ի Յիսուսեանց կարգէ մեծանուն աստուածարան ։ Իսկ երկրորդին Մատթէոս Փաքրեան եւ այլ երեւելի քարոզատուք լատինացւոց ազգի եւ բարբառոյ ։ Զսոսա թարգմանեալ վաղընջուց միումն ի նորահաս աշակերտաց դպրատան տեառն Մխիթարայ մեծի Աբբային, օրինակեցի առ անձին ուսումնասիրութիւն տրուպս քահանայից տէր Յոհաննէս Պալըեան Անկիւրիացի ի Վենետիկ քաղաքի յամի փրկութեան մերոյ 1782 ի յունիսի 17» ։*

603.

ԿՈՒՆԵԼԵԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՑ ՄՈՎՍԻՍԻ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 173: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5 × 18.5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 20·5 × 8 × 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 40: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բաբակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կողերն կաշեկազմ· կռնակը լաթակազմ, վերջէն նորոգուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, միայն ներքին եզերք խեժէն աղտոտած: — ԳԻՐ՝ նուագ· մաքուր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր գլուխք: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1· 171ք—173ք: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՎԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 1ք· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1897 եւ նորոգեցաւ կազմն ի Վիեննա 1909»: — Դիտ· Սիւնակները չենք նշանակած:

Մատեանս է՝ Թղ· 2ա· «Գիրք սեկնուածեան հինգ գրոցն Մովսիսի *արարեալ ի* Կաւռնելիոսէ, *որ վերստին համառօտեալ ձեռամբ* Անդրիանապօլսեցւոյ Պօղոս վարդապետի *յամի Տեառն* 1798»:

Ա· Թղ· 2ա—47ք: Գիրք Ծննդոց: *Կը սկսի՝* Թղ· 2ա՝ (2· Օրինաց 4· 7)· «*Մովսէս ի պատմելն զօրէնսն Աստուծոյ Իսրայէլի, ազգ մեծ եւ հզօր կոչէ զնոսա, վի զաստուրբ կերս առաջի զնեալով՝ երանէ, վի ով աք ի աստուրբ կերս մերձենայ յայնք առաւել երանելի է եւ երանեալ, վասն զի ընթռնելով պայն ի ճանաչումն եւ ի զովութիւն արարչին*»:

Ապա կարգաւ պատճենելու բաժնելով կը մնինէ Ծննդոցը Թղ· 2ա—47ք, *զոր կը վակէ «Շար գլխոց եւ պատմութիւն բոլորի Ծնընդոց» խորագրով մը, որուն տակը կը դրուի ժամանակագրութիւն մը Ծննդոցի՝ այսպէս (սկիզբն)՝ «Յառաջնում ամի աշխարհի աւուր որ է աւուր ուրբաթու առեղծ գԱդամ եւ զԵւա: 330 Ադամայ եւ աշխարհի ծնաւ Սէթ· յամի իւրոյ եւ աշխարհի 930 մեռաւ Ադամ»: Մեկնելի խօսքերը կամ բնաբանն միշտ կարմրագիր է: Ծննդոցն ունի Ժ գլուխ:*

Բ· Թղ· 48ա—91ա: «*Գիրք ելից Մովսիսի՝ Գիրս այս ի մանաւանդականն առաքուեւնէ գործոց, նախ ի Յունաց, ապա ի Լատինացւոց կոչեցաւ Ելից, վի պատմէ զելմանէ Մովսիսի*»: *Ունի՝ գլ·* Ի:

Գ· Թղ· 91ա—116ք: «*Մեկնութիւն Ղեւտացւոց, Առարկութիւն· Աի այս գիրս երբայեցերէն վայելեալ, այսինքն եւ կոչեալ յակզբանէ իւրմէ, ի Յունաց եւ ի Լատինացւոց կոչի Ղեւտացւոց*»: *Գլ·* ԺԷ:

Դ· Թղ· 116ք—141ա: «*Մեկնութիւն Թուոց· Առարկութիւն· Գիրքս այս երբայերէնն յակզբէ իւրոյ ասի վայի էդղապեռ, այսինքն եւ խօսեցաւ, յունարէն առիթմոս*»: *Գլ·* ԼՉ:

Ե· Թղ· 141ա—171ա: «*Յառաջաբանութիւն Երկրորդ օրինաց, Առարկութիւն· Երկրորդ Գիրքն օրինաց· Հինգ գիրքն Մովսիսի ի հնումն ի մէջ երբայեցւոց էր մխիթան Գիրք օրինաց*»: *Գլ·* ԼԴ:

Բոլորն ալ մեկնոյն ձեւով են, ուստի ինչ որ Ծննդոց համար բսի՛նք նոյնն ատոնց ալ կ՚արժէ: Թղ· 59ք· գլխու խառնաչփութիւնն մը տեսի ունեցած է՝ «Գիտելի է թէ ա(յ)սր էջէ մեկնութիւն սխալմամբ ի դուրս մնացեալ է, որ գնելի էր ի միւս երեան»: Վերջ· Թղ· 171ա՝ «Երանի որք բնակին ի տան քո Տէր, ի լերինս յաւիտենից, յաւիտեանս յաւիտենից պովեսցեն զքեզ: Վերջ հինգ գրոցն Մովսիսի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

604.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ՌՂԲ = 1643

ԹՈՒՂԹԻ՝ 251: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 5·5 + 5·5 = 11, երկսիւն: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 22· իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ հաստ եւ թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ ներսը լաթ եւ վրան դրոշմազարդուած ամուր կաշի· վրայի զարդերը (հատուածօրէն արծաթեայ խուչ) հանուած, նաեւ փականքները ի՛նչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց լուսանցքի, երբեմն նաեւ բնագրի վերի ծայրերը գգալիօրէն վնասուած՝ պատռուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, գոյնզգոյն, կենդանագիր, բոչնագիր, յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սկզբնատողեր կարմիր եւ ուրիշ գեղեցիկ գրերով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ քղ· 3ա, 76ա,

121ա, 195ա երփներանգ, ճաշակաւոր: — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԻՔ՝ շատ եւ հաճելի: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 75բ· Մարկոս, մօրուսաւոր, մանուշակագոյն եւ կապոյտ զգեստաւորուած, բաւական յաջող, միւս Աւետարանիչներուն չկան, շատ հաւանականօրէն հանուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2ա—բ, 250բ—251բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԲ = 1643: — ԳՐԻՉ՝ Միքայէլ: — ՁԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Սկուտար (Կ· Պ·) «Ոսկոյ դարն»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 249ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա, 1958ին Հ· Գրիգորիս Մանեան Կ· Պոլսէն կը յղէ:

Մատեանս է Աւետարան՝ ուր կան ամբողջական· թղ· 3ա· Մատթէոս: — թղ· 76ա Մարկոս (Մարկոս ժ.2 9—20 չկայ): — թղ· 121ա Ղուկաս: — թղ· 195ա Յովհաննէս (վերջը թղ· 248բ[1] «Իրք չնայեալ կնոջ»): Նախաբանութիւնք եւ ղլուխք չունի, բայց թղ· 1ա[1] կայ «Աւետարան Հանդատեան: Մատթէոս: Զպայշ լերուք ոգոյմ· 22· Ահասուսիկ ես առաք: Ձի Յայնմ ժամանակի պատ»: Ապա միւս Աւետարանները: — թղ· 250ա[1] կայ «Ի՛րատաք իւղարկրիկ Աւետարանին, վասն ի վերուստ ասես ատղմոսին քարոյն դու պիհան կարդայ· Յետ այսորիկ ապչ»: Այս՝ մէկուկէս սիւնակ, նախորդը՝ երկու սիւնակ: Իսկ թղ· 199ա[1] Յովհաննէսն՝ Նախանայէլէն եւ Կանոյի հարսանիքէն մասեր մը կրկին գրուած:

ՅԻՇԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 249ա[1]· գրէն եւ գրչատուր ու միակ «Փառք ամենասուրբ երրորդութեան Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեան յաւիտենից· ամէն· Գրեցաւ Աւետարանս ի թվականիս Հայոց ՌՂԲ ի հայրապետութեան Տեառն Փիլիպպոսին եւ կաթողիկոսութեան Ս· Էջմիածնայ ձեռամբ անարժան եւ անպիտան եւ յետնեալ ծառայ ծառայիցն Աստուծոյ Միքայէլ Էրէցս անարժանիս եւ յետնեալ գրչիս ի գիւղաքաղաքն Ոսկոյ դարն ի դուռն սուրբ կարապետ եկեղեցոյ ազատատուր (Բառի մը տեղ պարապ ձգուած) եւ գրձեալ այս սուրբ Աւետարանս խնդրեցաք ի մեր նախնեացն հոգւոյն եւ մեր ծնողացն եւ մեր ննջեցելոցն հոգւոյն յիշատակ եղիցի: Ոչ ոք չունի հրաման եւ իշխանութիւն ծախելոյ կամ պրաւելոյ եւ եթէ ոք (յ)անդգնի զգաստիժն կայենի կրէ: Որք կարդայք յիշեցէք ի Քրիստոս· Աստուած ձեզ եւ մեզ առհատարակ ողորմեսցի: Ամէն:

Փառք եռահրեշտակ գասանութեան ապենիպին, կատարեալ եւ անսահմանելի Աստուծոյ Հաւր, Աստուծոյ Որդւոյ, Աստուծոյ Հոգւոյն յաւիտեանս ամէն: Արդ գրեցաւ աստուածախօս Աւետարանս ի թվին Հայոց ՌՂԲ (1643) Մայրոյ ԻԸ աւրն Գշրի եւ ձեռամբ խմով նաւատա եւ անարժան գրչի եւ ի թափառութեան աւրհնեան իպրահիմին: Ցերես անկեալ ամենեցուն աղերսալի աղաչեմ յիշեսջիք ի Տէր Աստուածն ամենայնի գնոպեւոր հայրն մեր գէր Աստուածատուր քահանայն ուսուցիչն իմ· որ ի վերայ իմ բազում աշխատանաւք աշխատեալ է ամենայն չանիւք եւ վախճարէն Քրիստոս Աստուած հատուսցէ ի միւսանգամ պալատեանն: Եւ յետ նորա գէր կարապետ վարդապետն, որ բազում աշխատութեամբ ուսոյց մեզ գիր անարժանիս: Եւ գմարթիւատ ծնողքն մեր յիշեսջիք ի Տէր Աստուածն ամենայնի, հանգուցեալ է առ Աստուած, եւ հայրն իմ գնորատունկն եւ գմայրն իմ գմարիամ եւ փոխեալ են առ Քրիստոս ննջեցեալքն մեր գՔրիստոսատուրն ամենայն գարմաւք· եւ գՅակոբն եւ գվարթիտեւն ամենայն ընտանեաւք առ Քրիստոս հանգուցեալ են· եւ Պօղոսն եւ Սեֆէրն եւ ամենայն արեան մերձաւորաց մերոց ամենեցուն առ հատարակ ողորմեսցի, ի միւսանգամ գալատեանն աջակողմեանն գասեսցէ: Ամէն: Կարգալով կամ արբինակելով յիշեցէք գաշխատողքս սորայ, որ առացաւ գրել սուրբ Աւետարանս հալալ բնչից յիշատակ ծնողացն իմոց եղիցի: Եւ մեզ ողորմի ասէք վասն մոլորեալ ոչխարիս մէկ հայր մեղայի արժանի առնէք եւ ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշողացս ողորմեսցի Տէր Աստուած եւ որ գամէնն ասէն, ամէն: Հայր մեր որ»: Թղ· 250բ կայ միայն «Թվին ՌՃԿԹ»:

605.

ՊԵՏՐՈՍ Վ.Ի ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱԿԱՑՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 137: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 12·5: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 13, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բաբակ, բայց զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտի վրայ կաշի անցուած, շատ տկար, կռնակը ելած, մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր մնացած, կազմը խեղճ (հմմտ· վերը): — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յատակ եւ դիւրընթերցելի: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԻՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա—3բ, 57ա—58բ, 119ա—137բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՁԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա: «Առաքեալ ի մերոց ի կ· Պոլսէ· քնկալաք յ30 Հոկտ· 1953· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է՝ Պետրոս Վ.ի Ադամալեան Մեկնութիւն Առակացն Աւետարանի (*Աղբիւր բացեալ*) եւ Զաճագանիճ, *ուր դրուած են հետեւեալները՝*

Ա. 1· *Թղ.* 4*ա*: «*Յաղագս առաջակայ առիթ Աւետարանական առակացս բան առ բարեմիտ ընդերցօղս· օգնեալ Հոգւով սուրբ Աստուած*»: *Գլխ.* (*Ա*) «*Կանխաբարբառ եւ հոգէշահ Աւետարանիչն Մատթէոս յետ պատմելոյ զմանս առակս բերէ զպատճառ ասելով*» (*Համմտ.* *Թ.* 136, § 2):

2· *Թղ.* 7*ա*: «*Գլ.* *Բ.* *Յորդորակ առակաւոր բանիւն Քրիստոսի· Պարտի մարդոյ միտել զիմաստ եւ զհանճար*» «*Պետրոս*» (*Համմտ.* *Թ.* 136, § 3): *Ապա կը սկսի՝* 3· *Թղ.* 7*բ*: «*Յաղագս տեսակաւորութեան հաւատոյ* (*Գլ.* *Գ*) *Փրկիչն աշխարհի Յիսուս Քրիստոս մեղբատծորան բերանովն հեղաբար հանդիմանէ ասելով· Զի՞ կոչէք զիս Տէր, Տէր, եւ զոր ասեմս ոչ առնէք: Մեծ նախատինք է հաւատալ զանձն զոլ Տէր եւ զոր ասեն՝ չառնել*»:

4· *Թղ.* 9*ա*: «*Յաղագս յաչտութեան Գլ.* *Դ*: *Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս մինչնորդն խաղաղութեան Որդին Աստուծոյ ի յօդուտ մեզ հրամայէ ասելով*» (*Համմտ.* *Թ.* 136, § 4):

5· *Թղ.* 11*բ*: «*Յաղագս թէ որքան չար է խտաւորութիւն*: *Գլ.* *Ե*: *Երկնային իմաստութիւնն Յիսուս նման իւր արար զմարդն*: *Տեառնելով զնա մեկօք ապականեալ*»:

6· *Թղ.* 12*բ*: «*Առակ սերմանացանին Գլ.* *Զ*: *Երկնային մշակն յետ որոյ ստացաւ զբանական ագարակս եւ խոքօվ խաչին ակօսաբեկ արար*» *Գլուխք՝* *ԻԹ*:

7· *Թղ.* 30*ա*: *կոչ՝* «*Աստ առաջին կոչ ինձ առակք Ղուկասու, որոյ սկսար մոօք կամ պիժամ ի սպասու, Զորոյ խորին խորհուրդքն ի մտաց պաղտնի համարձակիմ առնել համբակաց յայտնի...*» *Կը սկսի* «*Այր մի ի[ջ]անէր յերուսաղէմէ յերիքով ... Նկարագրապէս Տէրն մեր զոյս առակ ասաց օրինականին*»:

8· *Գլ.* *Լ*Գ· *Թղ.* 53*ա*: «*Այր ոմն աղնուականն գնաց աշխարհ հեռի... Ժողովրդապէս յայսմիկ առակ իսօսի ինքնէնէ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, անուանէ զինքն այր ...*»: *Թղ.* 56*բ*: «*Աղբիւր բացեալ ի տանն Դաւթի, բացեալ մաքրէ որպէս, ի տան քաւիչ չգնալ դաւդի, Դաւդի որպէս դաւթի որպէս* (*Համմտ.* *Թ.* 36, § 4):

Բ. *Քարոզք.* 1· *Թղ.* 59*ա*: «*Քարոզ եւ կտակ յայտնի Մեծի Ուրբաթու. Այսօր սղալի է մեզ ոճն յոյժ կարի ողբալի*»:

2· *Թղ.* 61*ա*: «*Այլ իմն քարոզ եւ կտակ չարչարանացն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· Մասն առաջին, ասացեալ սրբոյն Յակոբայ աստուածաբան պատրիարքի ... Զաքարիա մարգարէն մտաւորական տեսլեամբ ի հեռաստանէ տեսանելով*»:

3· *Թղ.* 65*ա*: «*Կտակ արարեալ Տեառն Յակոբայ պատրիարգէ, ողբ եւ սուգ մեծի աւուրն խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ով մեծաքանչ եւ դեղեցիկ հարսդ*»:

Գ. *Թղ.* 79*ա*: «*Անուն Հօր ... Զգօնամիտ որդեակ իմ Զաքարեայ: Հրամայէ մեզ սրբազան Աւաքեաղն Պօղոս հաւատացանելով իւրաքանչիւր ոք ամենեցուն դիւր պարտս...*» *Մասն առաջին*· «*Վասն տկնուութեան եւ յաստակութեան մարդոյ: Մեծ է մարդ եւ պատուական, բայց զԱյր հաւատարիմ գործ է պատանել, մարդ ի պատուի էր եւ ոչ իմացաւ հաւատարեաց անասնոց· Ասացաւ ի վերոյ զգոյշ լեր ի խմորոյ Սադուկեցւոց ... զրնմ քեզ լսատ որում դիտեմ դի քաջ տեղեակս եմ ճոխմատ լեզուին Գալիլեացւոց ...*» — *Թղ.* 88*ա*: «*Մասն երկրորդ յաղագս հնոյ պատարանոյ: Ասացաւ ի վերոյ թէ մարդն եւ անասունն համատեսք են*»: — *Թղ.* 102*բ*: «*Մասն երրորդ յաղագս բանի եւ վասն ոմանց գլխաւոր կրից: Սկսեացուք աստանօր պրել նաեւ ի վերոյ ոմանց գլխաւոր մտմտնական կրից*»: — *Թղ.* 117*բ*· *վերջաբան՝* «*Եւ արդ որդեակ իմ, եղբակացուցանեմ պրանս իմ վերակրկնելով ...*» *Վերջ Թղ.* 118*բ*· «*Լինել որդի եւ ժառանգ Հօրն երկնաւորի ամէն*»:

Յիշատակագրութիւնք· չունի:

606.

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1773է յեսոյ

Թուղթք՝ 76: — Մեծութիւն՝ 22 × 17·5: — Գրութիւն՝ 19·5 × 12·5: — Թերթք՝ ճշաճակուած՝ 5, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — Տողք՝ 47: — Նիւթ՝ թուղթ, գօրաւոր: — Կազմ՝ գորշ գոյնով կաշեկազմ, լաւ: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ լաւ, այնպէս կը թուի թէ սկիզբը դեռ մաս մը եղած է, որ հաճուած է: — Գիր՝ ճօտր, շատ աճուկ գրուած: — Զարդագիրք, նմանագիրք, նո-

ԲԱՆԵՐ, ԼԱՒՈՒԹԵԱՆՑԱԼՈՒՄԵՐ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԳԱՏԱԼՈՒՄԵՐ՝ Թղ· 1ա—2բ, 75ա—76բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1773է յետոյ գրուած: — ԳԻՒՂ, ՏԵՂԻ ՏԻՊ՝ անյայտ: — ՅԱՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910ԱՆ յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս Է՝ Թղ· 3ա: «Վիճաբանութիւն բնութեամբ փոխիսաչից, որպիսով եղանելոյն Եւտրատիոս Արիէնդի կոչեցելոյ առաւաձոյսն օրինացն, ապացուցիչ եւ վկայութեամբ յօրինեալ ի վերոյ այնմ բանի ի Պատրի առհասարակ իւրաքանչիւր ազ հաւատալոյ ի յիսուս անառակացն, թարգմանեալ ի յունարէնէ ի հայս: Յօդուած վեցերորդ: (Սկիզբը ուրիչ կատարեր եղած բլլալու են, որոնք այժմ չկան):

Ա· 1· ա· Թղ· 3ա: (Կր սկսի)» «Յորոց այնմ ի՛ր երբ եւ որպէս անկան փոխիսաչքն առ այս անյանգիստսատ ազանդս, որք առարկեն դպրութեան բաժակն: Զայս նկատել վայել է քննել ի յառաջագոյ իւրմէ եւ ի յոկրբանէ անտի մինչ, պի մինչեւ պատճիսի ճրչմարտութիւն իրին»:

բ· Թղ· 5բ: «Յօդուած Լօքնեբորդ· Արդ ահա այսպիսի փոփս եւ այսպիսի ժողով»:

գ· Թղ· 6բ: «Յօդուած ութերորդ· Վայելուչ է, պի քննիցին Բանքս այսոքիկ առաջի ժողովոյն»:

է· Թղ· 12բ: «Յօդուած տասներորդ· Յետ կարծանելոյ լինելոյ եւ բնութեան երանելոյ փոխադարձութեան»:

գ· Թղ· 14ա: «Յօդուած մեհատասներորդ· Համաձայնութիւն հարցն արեւելականաց: Դիոնեսիոս Աբեղապագին յհկեղեցականի քահանայապետութեան»:

2· Բ· Թղ· 17ա: «Վարդապետութիւն Յայտոց Աքոտոյն Հոմայ ըստ պետրոսեան Յաջորդութեան Յուանդայց· Նախ թարգմանեցեալ ի կապիտականէն ի յեղպիտականն եւ ի յեղպիտականէն ի յունականն, իսկ յայժմուս ի յունականէն, որ էր սպեցեալ ի Մօսկով, յամի Տեառն 1765 եւս թարգմանեցեալ ի հայկական բարբառ յամի Տեառն 1767, իսկ այժմ կրկին դադափարեալ ի Թուին Հայոց ՌՄԼ Նոյ· 4»: Սկիզբ՝ «Պատճառ այսմիկ չարաչարութեանս այս է· Որովհետեւ վասն մեծամեծ վնասուցն եկեղեցւոյ յառնել տարբերութիւնք ընդ մէջ եպիսկոպոսացն Հոմայ եւ Թագաւորացն Կապիտոյ, զոր օրինակ պատահեցաւ ծանրագոյն»: Թղ· 17բ: Գլ· Ա· «Յաղագս այնմ ի՛ր պի՛նչ է ճշմարտութեամբ պատն եւ ի՛ր պի՛նչ են իրքն յաներքիկ, որք նմա վայելեն բան պետրոսեան Քրանկոցաց»: Աւարտիչ իր պրես: Վերջ՝ Թղ· 74բ: կայ՝ «Ծանուցումն Թագաւորական խորհրդարանին յամի 1773 Փետր· 23 Արդիլեցեալ է ամենայն վարդապետաց եւ ուսուցչաց եւ որպէս պիտի եւ իցէ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

607.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ԳՐ. ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ

ՌՃԺԹ—ԺԹ — 1664—65

ԹՈՒՂԹՔ՝ 495: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 18 × 6·5 × 6·5 = 13: — ՏՈՂՔ՝ 34: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 41, իրաքանչիւրը՝ 12 տուղք: — ՆԻՒԹ՝ տուղք, բնորակ, փայտուն, ոդորկ, բաքակ: — ԿԱԶՄ՝ փայտ կաշեպատ առանց ներքնաձածկի, ետեւ ձակձակ զարդերով, կռնակը ճեղճեղուած, փականքները հանուած են, բիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մեծ մասովը լաւ մնացած, միայն քէ առջեւը եւ այլուր կան վնասուած, աղտոտած եւ կտրուած դպքեր: — ԶԱՐԴԱՓԻՐՔ՝ շատ, բոչնագիր, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ քղ 7ա բազմագոյն, ճաշակաւոր: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ քղ· 3ա են շատ սիրուն: — ԼՈՒՍԱՆԾԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, երկգոյն, ճաշակաւոր, շատ մեծ եւ սիրուն, ետեւ դիմագծեր, ոսկեմէ կտրուած հաճուած: — ԳԱՏԱՐԿՔ՝ քղ· 1ա, 2բ, 495ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԺԹ = ՌՃԺԹ (= 1664—1665): — ԳՐԻՉ՝ Թադէոս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ Ս· Լուսաւորչի վանք: — ՏԷՐ՝ Մովսէս վրդ·: — ԿՆԻՔ՝ քղ· 8ա, 492ա· «Շատիկին» 3ա· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Անտոն վարդապետ»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 494բ հմմտ· նաեւ վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողին ներսի դին «Քարոզագիրք Տաթեւացւոյ, Առաքեաց ի Sniatynէ Պետրոս վ· Մովսիսեան, որ գտեալ էր գայն ի Սուչավա յամի 1902: վիեննա 1907»: — ԴԻՏ· Սիւնակները չեմ նշանակած:

Մատեանս Է՝ Գրիգոր վ·ի Տաթեւացւոյ Քարոզգիրք· Ա· հատոր *կամ Ձմրան հատոր, ուր կան՝*

Թղ· 3ա: «Գիրս քարոզիս Առաջին Հա-

*տարն: Առաջին նախերկաբար վասն տա-
բեմանին: Փող հարէք ի պլուխս ամսոյ եւ
վասն զանկակին: Եւ ընծայիցն: Եւ ամսոյ:
Եւ տարեմուտ է Քրիստոս: Երկրորդ վասն
ծննդեանն»: Յանկ Ա–ՃԽՀ:*

1· *Թղ· 8ա: «Գրիգորի եռամեծի, քաջ
հռետորի եւ անյաղթելի փիլիսոփայի, աշա-
կերտի Յոհաննու Որոտնեցւոյ արարեալ բանս
խրատականս, ոտեզահս եւ հանճար(եղ)ս,
իմաստասէրս ի մեկնութիւն եւ ի պահեստ
վաստակ ոտնից առաքելականաց ի պատիւ
սրբոց եւ ի պատճառ պիտուիթեան ամենայն,
անճանչ թախծելոց յաւէտ ի ճշդութիւն
կարգաց ուղղափառաց եւ յեկծումն բարբաչ-
մանց չարափառաց, ի յիշատ մատենից
ամենց բանասիրաց, եղբարց հարազատաց
նարին աշակերտաց: Ալգնեաս· Հոգի Ա-
ստուած· վասն տարամտին քարոզ այլ եւ
խորհուրդ ժամահարին: Եւ թէ տարի է
Քրիստոս ի բանն որ ասէ՝ փող հարէք ի
պլուխս ամսոյ աւուր նշանաւորի: Ի ոտն
տարեվանաց մերոց եւ յաւուրս նշանաւոր
փող հարէք ասէ մարգարէն Դաւիթ· ասէք
առաջս եւ տուք աւրհնութիւն, ապատակե-
ցէք առ Աստուած ի ձայն քաղցրութեան:
Զայս նոյն ինքն Աստուած ի ձեռն յօրէնսդիր
մարգարէին Մովսէսի հրամայեաց յամենայն
տարեմտիս յաւուրս եւ ի բոլոր ամսա-
պլուխս տարւոյն»: Չմմա· տպգր· Կ· Պոլիս
1840, էջ 7:*

2· *Թղ· 11ա կայ «Եւ այս եւս պիտելի է
եւ տարեմուտ մեր եւ բազում քրիստոնէից
է այժմ ի ձմերան ժամանակս եւ այլազգացն
է ի զարնան յեղանակն եւ յամարան եւ յաշ-
նան: Արդ այսմ պատճառ ասացաւ ի վերոյ
թէ յորժամ հարքն մեր նախնիք յիւրա-
քանչիւր տեղի ընոյն օրն տարեմուտ կար-
գեցին: Արդ նոցա նախնիքն ի գարնան եւ
յամարան, յաշնան եւ ձմերան հասին: Եւ
Հայկն որ էր նախնին մեր եհաս յայս եղա-
նակս յաշխարհն Հայոց եւ ընոյն օրն սահմա-
նեաց տարեմուտս»: Թղ· 12ա կայ «Այսպէս եւ
ամիսք Հայոց է կոչեցեալ ի վերայ Հայկին
ծննդոց· է արու՝ Նաւասարդի, Հոռի, Սահ-
մի, Տրէ, եւ այլն եւ Գ դուստր Աբեղի, Ա-
հեկի եւ Մարերի եւ Բ ամիսքն ի վերայ եղա-
նակացն է Մարզայ եւ Հրոտից: Եւ աստուա-
պէս ամենայնք ի վերոյ եղանակագք են: Զի
Նաւասարդին նոր ասի, այսինքն սկիզբն
տարւոյ եւ Հոռին գերկրագործք եւ մշակք
պտղոցան եւ պղինձ յշտեմարանս հոգեն եւ
ժողովեն, զի Հոռին յինն յաշնանամուտ է ըստ
հին Հայոցն եւ Սարկաւագի տումարին եւ
այլն նմանապէս Թարգմանիչ»:*

3· *Թղ· 14ա: «Եռամեծին Յոհաննայ
Որոտնեցւոյ ի բանն Աւետարանչին որ ասէ· Եւ
յամենանն վեցերորդի ամսոջ Գաբրիէլ·
Նախ անհրաժեշտ պիտի ամենի թէ վասն
պինչ պատճառի յիշէ եւ յորմէ հետ վեց
ասէ: Գիտելի է, զի յետոյ ուղղութեան
հինն հաւասոյ յիշէ պիտի» (Չմմա·
տպգր· էջ 15):*

4· *Թղ· 16ա: «Գրիգորի եռամեծի աշա-
կերտի քարոզ վասն ծննդեան ի բան Աս-
քեաց պհան իւր եւ բաժանեաց: Մեծ են
պարծք Աստուծոյ եւ հրաշալիք, զոր ոչ
միաք խորհել կարէ եւ ոչ լեզու ճառել»
(Չմմա· Տպգր· էջ 22· տակէ յառաջ հան
պրուած է Աւետման Քարոզը):*

5· *Թղ· 20ա: «Նարին քարոզ վասն
Ծննդեան ի բանն Տէր ասաց ցիս արքի իմ
նս ու եւ ես այսօր ծնայ զքեզ: Ծնունդն
Քրիստոսի կրկին ուսուցանէն Գիրք: Նախ
յառաջ քան զյաւիտեանս եւ նախ քան զժա-
մանակս» (Չմմա· Տպգր· էջ 28 եւ թիւ
505, 1):*

6· *Թղ· 24ա: «Նարին քարոզ Ծննդեան
ի բանն Բանն մարմին եղեւ եւ բնակեաց ի
մեզ: Անհասանելի է խորհուրդն Աստուծոյ:
Զի ոչ միաք իմանալ կարէ եւ ոչ լեզու ճառել»
(Տպգր էջ 34):*

7· *Թղ· 30բ: «Նարին քարոզ Աւետեաց
Աստուածածնին կուսին ի բանն Իմչ արպէս
անձրեւ: Աստուածայինքն ամենայն խոր են
եւ անհաս ծածուկ եւ թաքուն» (Տպգր· էջ
18, Չմմա վերը·):*

8· *Թղ· 34ա: Նարին քարոզ ի մկրտու-
թիւն Տեառն ի բանն՝ Ո՞վ ամփոփեաց պչուրս
ի ձորս իւր··· Աստուածնէին հանճարոյն
տալոյեալ եւ խորս անճառիցն տեղեկացեալ
(Տպգր· էջ 52):*

9· *Թղ· Նարին քարոզ վասն Թլփատու-
թեան ի բանն Իրրեւ լցան ամք ութ աւուրք նէին
Թլփատել զնա: Հայրն հաւատոյ եւ հանդիսա
հոգոյ հաւատով արդարացեալ եւ բարեկամն
Աստուծոյ մեծարեալ (Տպգր· էջ 63):*

10· *Թղ· 40ա: Դարձեալ վասն Թլփատու-
թեան ի բանն Իրրեւ լցան Ը··· Ասէն վար-
դապետք Թէ էր ոմն ճարտար բժիշկ եւ ոչ ինչ
վաստակ էր (Տպգր· էջ 72):*

11· *Թղ· 43ա: Նարին քարոզ պարտեանն
Քրիստոսի ԽՀ· օրեայ ի տաճարն ի բանն Արդ
արձակես զծառայս քո Տէր··· Գիտելի է զի
ծերն Սիմէոն երիս արձակումս խնդրէ ասա
(Տպգր· էջ 75):*

12· *Թղ· 48ա: Նարին դարձեալ վասն
Տեառնընդառաջին Իրրեւ ածին ծնողքն
զմանուկն Յիսուս: Ի պատճառս աւուր
ոտն(ի) որ քառասնօրեայ պաշտեանն Քրիս-
տոսի ի տաճարն (Տպգր· էջ 84):*

13· *Թղ· 51բ: Նարին դարձեալ վասն*

Տեառնընդառաջին ի բանն Իրրև լցան աւուրք ։ Լուսն օրինաց եւ մարգարէից Քրիստոս է ասէ Աստուածն (Տպզր · ՀՂ 88) ։

14 · Թղ · 55բ ։ *Քարոզ Ծննդեան Տեառն յայլմէ ի բանն Ազօրմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեսց ։ Իմաստնացեալն Աստուծոյ Սողոմոն ոսկեայ ի պիտոյ ևիկնկեաց ։*

15 · Թղ · 62ա ։ *Յայլմէ վասն մկրտութեան ի բանն Ի քէն է Տէր ապրիլ կենայ ... Վարդապետք ասեն թէ երկիրս ոչ ասց պատուղ վասն կրկին պատճառի · նախ վասն նրաչտութեան · երկրորդ վասն ցրտութեան ։*

16 · Թղ · 65բ ։ *Յայլմէ վասն ուխտիցեայ թլփատութեան եւ Իրրև լցան աւուրք ... Սովորութիւն է թագաւորաց յորժամ պիր կամ նամակ ինչ գրեն ։*

17 · Թղ · 69ա ։ Նորին *քարոզ վասն Յովհաննու Ծննդեանն ի բանն Եւ դու մանուկ մարգարէ ։ Յիսուս լցս փառաց աշխարհի, յայտնեալ ի մեզ գծագրութիւն չնորհաց քոյ (Տպզր · ՀՂ 93) ։*

18 · Թղ · 71բ ։ Նորին *գարձեալ վասն Յովհաննու ի բանն Մարգարէից Աստուածոյ գիրն չհատակ իմ ։ Բայց զբանն իմ մատց եւ ասից գհոգի չնորհաց · մարգարէն նախաձայնեաց եւ ես ընդ նմին վերապուչեմ (Տպզր · ՀՂ 97) ։*

19 · Թղ · 75բ ։ Նորին *գարձեալ քարոզ վասն Յովհաննու եւ գլխատման նա ձայն բարբառոյ յանապատի ... Բանս այս գ · իրս տեսանելի է (Տպզր · ՀՂ 103) ։*

20 · Թղ · 80ա ։ Նորին *ճպտոզ կրոնաւորաց եւ միաբանից եւ գրոց աշակերտաց ի բան Առակին որ ասէ Զորս են որ փոքր են յերկրի (Տպզր · ՀՂ 109) ։*

21 · Թղ · 83ա ։ Նորին *քարոզ գարձեալ ի նոյն խորհուրդ վասն առաջնորդաց հարց եւ հետեւողաց ի բանն Առակին որ ասէ Գ են որք պարծեցեալ չորքին ... Նախ պարտ է գիտել գի աւուրք Գիրք չարիք իմն մեկնութեամբ բացորոշի (Տպզր · ՀՂ 113) ։ (Թղ · 85բ կայ սա գիտողութիւնը · Այլ եւ ի սաղմոսի ի բանն Ձինչ բարի կամ գինչ վայելուչ, գի բնակին եղբարք ի միասին · վասն միաբան հարց եւ եղբարց գիտ ի համարն եւ գիս չիշեայ) ։ Ապա բուսական մաս մը կը պակսի եւ կը սկսի Տպզր · ՀՂ 120 տող վարէն 7, այս է՝*

22 · Թղ · 86ա ։ *... եւ գամենայն առաքինութիւնս լիով ունիցի՝ գի կարասցէ ամենայնեան օրինակ լինել ։ Երրորդ գնչոյլ սիրոյն ամենեցուն առ հասարակ ծագեսցէ (Տպզր · ՀՂ 120) ։*

23 · Թղ · 88ա ։ *Վասն պահոց յայլմէ ի բանն Պահեալ գի · տիւ ... Վարդապետք ասեն ամենայն մկրք գ · աստիճան ունին ։ Նախ գի ծնանի ի սիրտ մարդոյն (Տպզր · ՀՂ 123) ։*

24 · Թղ · 90բ ։ *Յայլմէ գարձեալ վասն պահոց եւ Պահեալ գի · տիւ ... Ասէ Յոբ թէ կեանք մարդոյ պատերազմ է ի վերայ երկրի (Տպզր · ՀՂ 127) ։ Ասոր վերջաւորութեանը թղ · 94բ · կայ՝ վասն օձի գրած է յերկար ի քարոզն Բարզուղիմէոսի ։*

25 · Թղ · 94բ ։ *Յայլմէ գարձեալ վասն պահոց եւ փորձանաց աստանայի ի բանն Յայնժամ ... (Վարդապետք ասեն թէ) հաւատացէք որք ապաչխարեն պահօք եւ աղօթիւք են · եղանակաւ փորձէ գնոսա աստանայ (Տպզր · ՀՂ 132) ։*

26 · Թղ · 99ա ։ Նորին *վասն փորձանաց ի բանն Յորոց Փորձութիւն են կեանք ... Ասէ իմաստունն ոսկի փորձի ի բոմս եւ մարդ ընտրի ի նեղութիւնս (Տպզր · ՀՂ 139) ։*

27 · Թղ · 103ա ։ Նորին *քարոզ վասն պահոց, յայլ եւ վասն Առաջաւորին ի բանն Յոմնանու Ահա երէք աւուրք · Վասն պահոց նախ պիտելի է, գի մարդն հոգի եւ մարմին (Տպզր · ՀՂ 144) ։*

28 · Թղ · 105ա ։ Նորին *քարոզ վասն Գ · չաբաթի եւ ուրբաթի ի բանն Պահեմ երկիցս ի չաբաթի · Պատճառ պահոցս որպէս ասէ աստրն Բարսեղ ։ (Այլեւս տպագրութիւնը չենք յիշեր) ։*

29 · Թղ · 107ա ։ Նորին *քարոզ մարտիրոսաց եւ սրբոյն Սարգսի ի բանն Բազում նեղութիւնք են արդարոց ։ Որք գաստուածպաշտութեան բուռն հարկանեն պարտին դանձինս իւրեանց ։*

30 · Թղ · 110բ ։ Նորին *Շաբաթի աւուրն Սրբոց թարգմանչացն մերոց · քարոզ աչակերտաց եւ վարդապետաց ի բանն Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն ։ Սկիզբն ամենայն կիւց Աստուած է որ ստեղծեաց զմարդն ի պատկեր իւր ։*

31 · Թղ · 114ա ։ Նորին *վասն կրկին աստիճանաց յեկեղեցիս, որք են վարդապետք եւ հայրապետք ։ Սքանչելասեաս մարգարէն Զաքարիա յուշացնէր ։*

32 · Թղ · 115ա ։ Նորին *քարոզ վարդապետաց եւ եպիսկոպոսաց ի բանն Առաքելոյն Զորս եղ Աստուած յեկեղեցւոջ · Յաղագս առաջարկեալ տեսութեանս երիս իրս ։*

33 · Թղ · 118ա ։ Նորին *Գրիգորի վասն կ՚ր ի պիչերի տամք իշխանութիւն վարդապետաց ։ Աստմք թէ վասն հնգետասան իմն պատճառաց ։*

34 · Թղ · 121բ ։ Նորին *քարոզ աչակերտեալ մանկանց ի բանն Իմաստութիւն բաժանի · Արարչագործն Աստուած ըստ բներարն կամաց ։*

35· *Թղ· 125ա*: Նորին *զարձեալ ի նոյն խորհուրդ վասն զովութեան եւ իմաստութեան ի բանն Սողոմոնի Ոչ իմաստնոյ հայ... Բազմազան եւ որիչ են անկարդ պատահումն եւ ընթացք կենցաղոյս*:

36· Թղ· 129բ: Նորին *վասն դիտայ եւ առաջնորդայ, որ է իշխանաց եւ վարդապետաց եւ եպիսկոպոսաց եւ քահանայից ի բանն մարգարէին Որդի մարդոյ... Կրկին պոյացութեանց բաղկացեալ է մարդն*:

37· *Թղ· 134ա*: Նորին *քարոզ վասն իմաստութեան լուսոյ եւ գործոյ եւ սրբոյ Վարդանանցն պատչաճի ի բանն Առակին որ ասէ Իմաստնոյն աչքն ի գլուխն է... Զիմաստութիւն լոյս կոչէ իմաստնացեալն յԱստուծոյ Սողոմոն*:

38· *Թղ· 136բ*: Նորին *զարձեալ ի նոյն բան Առակին Աչք իմաստնոյն ի գլուխ իւր: Եւ պարտ է դիտել զի ամենայն մեկնութիւն բանի*:

39· *Թղ· 141բ*: Նորին *վասն երիտասարդաց քարոզ, որ եւ սրբոց Վարդանանց պատչաճի, ի բանն Առակին Ուրախ լեր երիտասարդ... Պարտ է դիտել զի ընդունակ ուրախութեան*:

40· *Թղ· 143բ*: Նորին *զարձեալ վասն մանկանց երիտասարդաց սուրբ Վարդանանց ի բանն Յիշեայ զարարիչն քո... Ի մէջ ամենայն կենդանեաց*:

41· *Թղ· 146բ*: Նորին *զարձեալ քարոզ վասն երիտասարդաց զանազան մտօք ի բանն իմաստնոյն Երեք են զոր անհնար է ինձ իմանալ...: Արարիչն Աստուած բոլորից իւրով ամէնիմաստ հանճարովն*:

42· *Թղ· 150ա*: Նորին *զարձեալ վասն իմաստութեան եւ երկնաւոր ճանապարհին Ս· Ղեւոնդեանցն, Աստմեանցն եւս պատչաճի ի բանն Առակին իմաստութեան ելս ճանապարհաց զովի: Իմաստութեանդ զովութիւն ոչ միայն յեկեղեցիս*:

43· *Թղ· 152ա*: Նորին *քարոզ վասն մեղաւորաց, հերձուածողաց եւ ուրացողաց, Վասակայ եւ այլոց ի բանն որ ասէ Ոհ որոց Թողեալ իցէ զճանապարհս ուղիղս... Ճանապարհ կենցաղոյս կրկին է, մինն բարի*:

44· *Թղ· 154բ*: Նորին *զարձեալ ի նոյն քարոզ վասն բարի եւ չար ճանապարհի: Յառակն ասէ են ճանապարհք որք թուին մարդկան թէ ուղիղ են... կրկին են ճանապարհք վարուց մարդկան*:

45· *Թղ· 158բ*: Նորին *քարոզ ի սուրբ նահատակն Հայոց, որ եւ սրբոց Ոսկեանց եւ Սուքիասեանցն պատչաճ, Առակացն որ ասէ Պահեայ զբանս ի սրտի քում... Գրէ Աստուածաբան Ածեսարանիչն Յովհաննէս*:

46· *Թղ· 161ա*: *Եւ դի յայսմ վայրի հանդստեանն է կարդն· վասն ննջեցելոց քարոզեմք*: Նորին *վասն ոգեվարին ի բան Առաքելոյն Արդ առէք զսպառապինութիւն Աստուծոյ... Զամենայն ինչ զոր արար Աստուած եառեալ եւ բարի են յոյժ*:

47· *Թղ· 164բ*: Նորին *զարձեալ վասն ոգեվարին բանն: Հայի ի բարձունս եւ յափշտակութիւն ճանապարհին յԱռակաց: Վարդապետք ասեն յորժամ ելանէ հոգին ի մարմնոյն*:

48· *Թղ· 167ա*: Նորին *քարոզ մահու ի բանն որ ասէ Պատուական է առաջի Տեառն մահ սրբոց իւրոց: Վարդապետք ասեն որպէս պանապան են մարդոյ կեանք*:

49· *Թղ· 170ա*: Նորին *զարձեալ ի նոյն խորհուրդ ի բանն Պատուական է առաջի Տեառն... Վարդապետք ասեն թէ մահն բաժանի յերկու...*:

50· *Թղ· 172բ*: Նորին *զարձեալ քարոզ վասն մահու: Աւգնեա Հոգի Աստուած: Իսկ թէ ի կրօնաւորացն իցէ ննջեցեալն*:

51· *Թղ· 177ա*: Նորին *ի պատճառս երկրորդ աւուրն, որ կոչի Այգալաց, Ընդ երեկոյս հանդիպեն լալիք: Բանս այս ունի բազում տեսութիւն*:

52· *Թղ· 178բ*: Նորին *յաղագս երրորդ աւուրն ննջեցելոցն: Աւգնեա սուրբ: Իսկ թէ վասն ո՞վ պատճառի Գ· աւր առնեմք*:

53· *Թղ· 181ա*: Նորին *յաղագս չորրորդ աւուր ննջեցելոց: Օգնեայ: Իսկ դ՛չորրորդ օր զարձեալ յիշատակ ննջեցելոց*:

54· *Թղ· 181բ*: Նորին *յաղագս հինգերորդ աւուր ննջեցելոց: Աւգնեայ Յիւսուս: Այլ եւ հինգերորդ օրն զարձեալ գան ի զերեզմանն*:

55· *Թղ· 182բ*: Նորին *յաղագս վեցերորդ աւուր ննջեցելոց: Աւգնեա Քրիստոս: Որ ի վեցերորդ օրն զարձեալ գան ի զերեզմանն*:

56· *Թղ· 183բ*: Նորին *զարձեալ յաղագս եւթնեերորդ աւուր ննջեցելոց: Աւգնեա Քրիստոս: Իսկ եւթնեերորդ աւուր յիշատակութիւն եւ զալ ի զերեզմանն*:

57· *Թղ· 185բ*: Նորին *քարոզ վասն մխիթարութեան ի բանն Յորոյ Կորիցէ օրն յորում ծնա(յ)... Ամենայն բանք եւ խօսք առաջին սրբոց*:

58· *Թղ· 187բ*: Նորին *վասն մխիթարութեան ի բան իմաստնոյն որ ասէ Սակաւ մի սուգ առ... Կրկին են կեանք մարդկան բարի եւ չար*:

59· *Թղ· 189բ*: Նորին *զարձեալ մխիթարութեան ի բանն Սողոմոնի Լաւ է օր մահուն ...Այսպէս բնաւորեալ առ հասարակ մարդկան*:

60· *Թղ· 192բ*: Նորին *քարոզ չաբաթի աւուր բարեկենդանին վասն չարժման երկրի*

եւ կրօնիկ ի բանն Առաքին որ ասէ Գ.ի՛ւք չարժի երկիր... Արտաքին Առաւուած բարերիկ Տառաստեաց:

61. Թղ. 196բ: Նորին քարոզ վասն կաթին պիտուիանն եւ հերձուածողաց ի բանն Առաքին որ ասէ կիեա կաթն... Բազում են ի քէմս իմ բանք զոր զանձկալ բնաւորեալ իմոց:

62. Թղ. 200բ: Յայլմէ քարոզ վասն բարի Տարաւոյ եւ չարաց ի բանն Եա եմ Տարին քաջ: Վարդապետաբար ասէն եմ աստուածոյ նման է պայծառ:

63. Թղ. 204բ: Յայլմէ քարոզ հպիսկոպոսաց ի բանն Առաքելոյն երէց որ հպիսկոպոսութեան յանկաց... Վարդապետաբար ասէն երէց ի միջ բարւոյն եւ չարին:

64. Թղ. 208բ: Յայլմէ քարոզ երիցուին ի պէմս քահանայիկ եւ Ժողովրդոյ ի բանն Այլ մի իշանէք... Ասէն իմաստունքն եմ բարի է միաբանիլ ընդ իմաստունս:

65. Թղ. 211բ: Նորին քարոզ Բուն բարեկենդանին եւ միձին երկուշաբթին այլ, պատշաճ ի բան մարգարէին Դանիէլ Մարդ ի պատուի էր... Նախ անհանելի է պ՞նչ էր պատիւ մարդոյն:

66. Թղ. 214բ: Նորին դարձեալ յառաջին կիրակէն ի բանն ձրագ մարմնոյ ասէն է... Միմինոյն բանք առակաւոր քարոզութեանցն Քրիստոսի:

67. Թղ. 217ա: Յայլմէ դարձեալ վասն առաջին աւուրն ի բանն Յորժամ յաղթիս կայցէք... Վարդապետաբ ասէն եմ աղօթս այս յոյժ պատուական է:

68. Թղ. 220բ: Եսային գուշակ օրութեամբն. Պահոցի քարոզ է եւ աղարմութեան. Յետս քարոզն Ծղ. համար: Նորին քարոզ դարձեալ ի բանն Լուացարուք սրբեցարուք... Դիտելի է զի չորիւք տրամատին ի մարդկանէ:

69. Թղ. 228բ: Նորին դարձեալ սկիզբն Պահոց վասն խոստովանութեան ի բանն Լուացարուք: Զարբութեան պատերութեան ոչ միայն ի կենդանի մարդս տեսանելոք:

70. Թղ. 225բ: Նորին դարձեալ առհասարակ վասն ապաշխարութեան ի բանն Լուացարուք: Ուստի՞ւնք մեզ առաքեալն ասելով եմ:

71. Թղ. 229բ: Յայլմէ քարոզ վասն չարաթի աւուրն սրբոյն Թէոդորոսի եւ այլոց ի բանն Առաքելոյն Այնպէս ընթացարուք զի հասանիցէք... Սակարութեան է խաղաղարոյ որ պնան յաստարէնն:

72. Թղ. 239ա: Երկրորդ կիրակէն Նորին քարոզ վասն պահոց ի բանն Աչխարհս անցանէ... Վարդապետաբ ասէն երէ նիւթականն կեանք մարդկան:

73. Թղ. 234ա: Նորին ի նոյն կիրակէ քարոզ վասն խնդրոյ ի բանն Խնդրեցէք նախ պարքայութիւն...: Ի ձեռնտուիենէ Հոգւոյն սրբոյ եւ օժանդակութեամբ աղօթիս ձեր:

74. Թղ. 237բ: Նորին ի նոյն կիրակէն վասն հիւրընկալութեան ի բանն Առաքելոյ որ ասէ Զհիւրասիրութեան պհետ երթայք: Ի մէջ ամենայն կենդանեաց միոյն չունն:

75. Թղ. 238բ: Յայլմէ քարոզ վասն ապարմութեան եկեալք պիտ... Յորժամ առանէ հայրն դորդին իւր մէ յոր արուեստս ակր ունի:

76. Թղ. 241բ: Յայլմէ դարձեալ վասն ապարմութեան եկեալք պիտ... Բնութեամբ է որ հայր սիրէ դորդին:

77. Թղ. 244ա: Շաբաթի աւուր քարոզ նորին վասն հոգեւոր եւ մարմնաւոր առաջնորդոց որ եւ սրբոյն կիրոսի պատշաճի ի բանն Առակաց Եւ լիցի երաշխաւոր բարեկամին: Ոչ ուսաէք է իշխանութիւն երէ ոչ յԱստուածոյ:

Վարի յուսանողին վրայ կայ «Եսային ակր ապրմեաց մեզ վասն խնդրելոյ եւ ապրմութեան է ի Ժթ. համարն է, ի քաղուածոյն, ով սուրբ քարոզող վարդ(ա)պետ»:

78. Թղ. 247բ: Երկրորդ քարոզ(ի) կիրակէն: Նորին քարոզ քառասնորդաց ի բանն Պահեալ պիտ... Յարտաս քառասնորդաց պահոցս երեք ինչ հարցանելի է:

79. Թղ. 252բ: Նորին վասն աղօթից ի բանն Դուկասու Յամենայն ժամ յաղօթս կալ... Վարդապետաբ ասէն երէ աղօթք յոյժ օգուտ է:

80. Թղ. 255ա: Նորին քարոզ ի բանն Աւետարանին Էր իրաւախտ... Ասաց նախ քան զայս երէ մատուցանես պատարագ:

81. Թղ. 258բ: Ի նոյն կիրակէն վասն պղծման եւ խոստովանութեան ի դէմս անառակ որդւոյն Առն միոջ էին ը. որդի(ք)... Դէմք առակիս առ ամենակալ բնութիւնն առաբչին հոյի եւ առն անուամբ դնա նշանակէ:

82. Թղ. 261բ: Յայլմէ դարձեալ ի նոյն խարհուրդն ի բանն Յանկայր ընուլ զորթվայնն. Վարդապետաբ ասէն երէ եղջիւրն զոր խոզք ուտէին:

83. Թղ. 263բ: Եսային ասէ Հաշտեալ եմ (հմմտ. Տպղբ. էջ 376). Շաբաթ որ ի ածին Յուդեանու քարոզ: Յայլմէ վարդապետութեան եւ ապրմութեան. Ահա եղ սերմանան... Նախ խնդրի երէ վասն պ՞նչ պատճառի առաքօք խօսի:

84. Թղ. 265բ: Դարձեալ քարոզ ի նոյն բանն ի դէմս լսողաց զքարոզս եղ սերմանա-

հան սեմանել · · · : Որպէս թէ՛ երկ որ նեբ–հաիան առաջ առնէ :

85 · Թղ · 268բ : *Զարբուրդ կիւրակէն · Նորին քարող ի բանն Մի երկնչիր հօտ փոքր · · · ի սիրական հրամանաց այս երեք իր հարցա–նելի է եւ քննելի :*

86 · Թղ · 271բ : Նորին *վասն բարկութեան քարող Յառաքեալ ի բանն Բարկանայք եւ մի մեղանչէք · · · : Մարմին մարդոյս կարմեալ է ի չարէ տարերաց :*

87 · Թղ · 274բ : *Քարող անառնին ի բանն Այլ մի էր մեծաւուն · · · Նախ պարտ է պիտել պի բազում իրօք պանապանի մեծութիւն Ա–ստուծոյ :*

88 · Թղ · 277բ : *Քարող մեծաւանն եւ Ղազարու : Այլ մի էր մեծաւուն · · · Զամե–նայն առակաւոր բանս պոր խօսի :*

89 · Թղ · 283բ : *Շաբաթ օր քառասնիցն քարող Առաջին · Անցաք մեք ընդ հուր · · · Լուսապսակ եւ արիւնազարդ մեծապայծառ եւ ջահաւորեալ : Թղ · 184բ : Նորին զարձեալ ի խորհուրդ քառասնից Թուոց խորհրդաւոր : Եւ արդ վերջացեալքս յամենայնի այսինքն ժամանակաւ :*

90 · Թղ · 1286բ : Նորին *հինգերորդ կիւրակէին քարող վասն մահու եւ կատա–րածի աչխարհի ի բանն Արթուն կացէք · · · Նախախնամութեամբն Աստուծոյ եւ բարերա–րութիւն :*

91 · Թղ · 289ա : *Զարձեալ քարող վասն թվենոյ եւ այդոյ ժողովրդեանն ի բան Թվենի ոմն անկեաց : Ամենայն գիրք աստուածաշունչ օգտակարք են :*

92 · Թղ · 292բ : Նորին *վասն հոգւո եւ մարմնո ի բանն Դառաւոր մի էր · · · Վարդա–պետք ասեն զմարդն ի հոգւո խմանալոյ :*

93 · Թղ · 294բ : Նորին *զարձեալ ի բանն Դառաւոր մի էր · · · : Ոմանք զբանս պայս առակի յԱստուած հանեն :*

94 · Թղ · 296բ : Նորին *քարող վասն ապօթից ի բանն Արք երկու ելին ի տաճարն · · · : Պարտ է պիտել պի ապօթիցն որ կարդեալ են մեզ :*

95 · Թղ · 299բ : *Եսային թէ պատնիցէ ճիռ ի մէջ ողկույացս · · · Շաբաթի քարող վասն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ ի բանն · Նմանողք ինձ եղերուք · · · Առաքեալն հեթա–նոսաց եւ քարոզն աչխարհի : (ընդարձակ քարող մը, ուր կը յիչուին Լուսաւորչի չար–չարանքները) :*

96 · Թղ · 304ա : Նորին *զարձեալ քարող Ս · Լուսաւորչին ի բանն Դուք էք լոյս · · · Փրկիչն բոլորից Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս : (Լուսաւորչի գործունէութիւնը եւ պատչէ–լիքները) :*

97 · Թղ · 309բ : *Վեցերորդ կիրակէն քարող յայլմէ՝ Այլոյն վասն արիութեան եւ պրծոյն ի բանն Ընդէ՞ր կայք ասա պօրս ցերեկ դատարկ · · · Աստն իմաստունքն թէ ամենայն ինչ որքան առաւել պատուական է :*

98 · Թղ · 311բ : *Դարձեալ քարող յայլմէ եւ ուղիղ վասն սմանց (sic) եւ սերմանեաց եւ հնձոց կատարածի ի բանն Տէր ոչ սերմն բարի · · · : Հարցանեն իմաստունքն թէ չարն ու բարին ուսում՞ իցեն :*

99 · Թղ · 314բ : Նորին *քարող վասն հա–ւատոյ եւ սիրոյն ի բանն Լուր Իսրայէլ Տէր Աստուած մեր Տէր մի է · · · վասն Աստուծոյ իսօսել եւ աստուածարանել :*

100 · Թղ · 317ա : Նորին *զարձեալ քարող վասն սիրոյն որ ատ Աստուած եւ ատ ըն–կերն · · · Ամենայնն այս զբօրորն նչանակէ · · · (երիտ մաս ունի) :*

101 · Թղ · 319բ : *Շաբաթ օր նորին քարող վասն յարուցեալ Ղազարու ի բանն Եկեսցէ եւ արդէն իսկ են մեռեալք · · · Վեցերորդ չաբաթս այս յորում ասենիք յարութիւնն Ղազարու :*

102 · Թղ · 321բ : Նորին *զարձեալ ի նոյն խորհուրդ Եւ էր ումն հիւանդ Ղազարոս · · · : Եւ բառս ի սուրբ Գիրս յերեք տեղւոջ գնի :*

103 · Թղ · 324ա : *Երթնեքորդ կիրակէն Ծաղկազարդին քարող ի բանն (կամ) Ուրախ լեր դուստր Սիոնի : Սիոն ամրոց էր Հրէաս–տանի պոր երբուս կոչէին :*

104 · Թղ · 227բ : *Զարձեալ քարող վասն Ծաղկազարդին ի բանն Աւրհնեալ որ գաս · · · : Մեծ են գործք քո Տէր եւ յոյժ խոր են :*

105 · Թղ · 332ա : *Յայլմէ քարող Ծաղկա–զարդին Իրրեւ մօտ եղեն · · · : Աստն իմաստուն բժիչկք թէ է հիւանդութիւն որ ոչ բժչկի :*

106 · Թղ · 336ա : *Յայլմէ զարձեալ Ծաղ–կազարդին եւ ածին կչն · · · : Վարդապետք ասեն թէ վասն Ազամայ մեղացն :*

107 · Թղ · 340բ : Նորին *քարող վասն մեծի Բչարաթին եւ Աւագչաբաթին ի բանն Եւ այսուհետեւ զարձաւ եառն պիտենին · · · Շաբաթս այս մեծ եւ աւագ չաբաթ կոչի :*

108 · Թղ · 343բ : Նորին *քարող ի խոր–հուրդ Բչարաթի ի բանն Յորոյ որ ասէ երկիր եւ ի նմանէ էյիր · · · Յաւուրս վեցերորդ արար Աստուած զամենայն եղե–ալքս :*

109 · Թղ · 346բ : Նորին *քարող մեծի Գչարաթի ի խորհուրդ Ջրհեղեղին ի բանն Այս են ծնունդք Նոյի · · · : Ասէ ուրեմն Աս–տուած մեծ մարդարէին :*

110 · Թղ · 351բ : Նորին *քարող մեծի Գչարթին ի բանն Նմանեցաւ արքայութիւն*

երկնից ... Որպան մարդն ի հեչտութիւն աշխարհիս է ըմբռնեալ ։

111· Թղ· 354բ ։ Նորին *քարող մեծ Դշատթին ի բանն Աչեռարանին Իրրեւ եկն Յիսուս ի տունն Սիմոնի ... Ցիսուս անուն ածեալ թարգմանի բան մերում լսելոյ ։*

112· Թղ· 356բ ։ *Յայլմէ քարող ապաշխարող արձակման պատչաճի ի բանն Ոչ է պիտոյ բժիշկ ողջոց ... ։ Վարդապետքն ասեն թէ Աստուծոյ ողորմութիւնն ի վերոյ մեկնուորոյ ։*

113· Թղ· 359ա ։ *Քարող վասն բժշկութեան բորոտին· Տէր, եթէ կամիս կարող ես .. Հիւանդն որ պղտն ծանր ունի չէ պարտ առ ապէս եւ փոքր բժիշկ երթալ ։*

114· Թղ· 361ա ։ *Դարձեալ քարող վասն բժշկութեան բորոտին ի նոյն բան Զգեաց զձեռն ... ի յայտ բանէ բորոտին երեք իրս առանձին է ։*

115· Թղ· 363բ ։ Նորին *քարող մեծի Հինզշարաթին վասն հին պատարագին ի բանն որ Մովսէս ասէ ի տասն ամսոյս այսորիկ ... Աստուածային իրազործութիւնք միայն իւրք են ։*

116· Թղ· 365ա ։ Նորին *դարձեալ քարող վասն պատարագին ի բանն Հայեցար Աստուած ի Հարէլ ... ։ Որպա եառն նախնի ծնողքն Ադամ եւ Եւայ ։*

117· Թղ· 370ա ։ Նորին *մեծի Եչարթի ։ Առաջին քարող ի խորհուրդ ճչմարիտ պատարագին ի բանն Պատրոսի Ի պիչերին յորում մատնէր Ցիսուս ... ի վերոյ այսմ բանի վէց իրս առանձին է ։*

118· Թղ· 372բ ։ Նորին *դարձեալ քարող եչարթի աւուրն յաղագս Հաղորդութեան ի բանն Քանիցս անգամ թէ ուտիցէք ... ։ Վարդապետք ասեն եթէ Հաղորդութիւնն է խորհուրդ սիրոյ ։*

119· Թղ· 376բ ։ Նորին *դարձեալ քարող վասն Ս · Հաղորդութեան ի բանն Քրիստոսի Մարմին իմ ճչմարիտ կերակուր է ... ։ Ջիրկական խորհուրդ Հաղորդութեանն Քրիստոսի ։*

120· Թղ· 378բ ։ *Յայլմէ քարող վասն պատարագին ի բանն Առաքելոյ Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր ։ Ասեն բժիշկ դանդան է կերակուր մարդոյն հիւանդաց եւ առողջաց ։*

121· Թղ· 382բ ։ *Եւ դի այսմ աւուր միւռոնի աւրհնութիւն եւ ոտից լուացումն վասն այսպիսեաց խորհուրդ ածի ։* Նորին *քարող վասն աւրհնութեան մեռոնին ի բանն Եւղ Թափեալ է անունն ... ։ Գիտելի է դի առաքինութիւն եւ սրբութիւն ։*

122· Թղ· 385ա ։ Նորին *քարող Ոտնլուային ի բանն Արկ ջուր ի կնոյճն ... Բաղմապիմի տեսութիւն բանիս եւ խոր ։*

պութ եւ մարդասէր է Աստուած որ բան առաւ սպասմութեան իւրոյ ։

123· Թղ· 388ա ։ Նորին *դարձեալ ի խորհուրդ աւուրդ Աւազանին ։ Արար Մովսէս աւազան ջրոյ ։ Գրեալ է ի պիրս Արտրածոյ յորժամ նահապետն Ցակոբ ։*

124· Թղ· 391ա ։ *Դարձեալ ի նոյն խորհուրդ առնլուային· աւրինակաւն ի տաճարն Սողոմոնի ։ Գիտելի է դի եւթն ապղ իրք կային ի տաճարին Սողոմոնի ։*

125· Թղ· 392բ ։ *Յայլմէ քարող մեծի Ուրբաթին աւուրն ի բան Առաքելոյն Կատակ յիս մահու հաստատուն է ։ Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանի ոք ։*

126· Թղ· 394բ ։ Նորին *քարող խաչին խորհրդոյ Ի չառաւիղէ ելեր որդեակ ... Ակ Աստուած մարդարէին առաջնոյ եւ բարեկամին իւրոյ Մովսիսի ։*

Հոս պրատ է Թղ· 39 ա·—բ· որ սակայն այլուր պիտի գայ· կազմէն բաժնատ է եւ սխալմանքով հոս գետեղուած· նիւթն է՝ «Դարձեալ խրատ կրօնաւորաց թէ դինչ հարկաւոր է յանապատի բնակչացն եւ դինչ պիտանացու նոցին, դարձեալ առ նոյն ։ Ասեմք նախ թէ այն է հարկաւոր առանց որոյ կեալ ոչ է»։

127· Թղ· 398բ ։ Նորին *քարող մեծի Ուրբաթին Ի մէջ երկուց կենդանեաց ... ։ Բազմապիմի տեսութիւն բանիս եւ խոր ։*

128· Թղ· 400ա ։ Դարձեալ *քարող խաչելութեան ։ Եւ յորժամ բարձրացայց ... Որպէս դի մեծ են գործք քո Տէր եւ յոյժ խոր են խորհուրդք քո ։*

129· Թղ· 403բ ։ Նորին *քարող մեծի չարթան ի բանն Որպէս Յունան ի փոր կէտին ։ Գիտելի է դի Յունան օրինակ էր Քրիստոսի ։*

130· Թղ· 408ա ։ Նորին *քարող յերուսաղէմ դնալոյն ի բանն Եկայք ելցուք ի լեառն ... Բաղձանք բնաւորեալ է բնականապէս ։*

131· Թղ· 411ա ։ Դարձեալ *քարող ի Զատկին ի բանն Առաքելոյ Զատիկ մեր դենաւ Քրիստոս· Երեւելի արեգակն որ լուսաւորէ զաշխարհս եւ ջերմացուցանէ ։*

132· Թղ· 412բ ։ Նորին *քարող դարձեալ վասն Յարութեան ի բանն Յարեաւ Աստուած եւ ցրուեցան ամենայն թշնամիք ... Հրամայեաց Աստուած երբեմն մեծին Մովսիսի ։*

133· Թղ· 415ա ։ Նորին *վասն Յարութեան ի բան Առաքելոյն Պօղոսի որ ասէ Ապա եթէ Քրիստոս քարոզի եթէ յարուցեալ է ... ։ Եղեն ոմանք հերձուածողք որ ասէին ոչ պոյ յարութիւն հողացեալ մարմնոյ ։*

134· Թղ· 419ա ։ Նորին *քարող վասն Յարութեան ի բանն Երկոյ Երկոյն Որ նստիս ի պարտէզս ... Փրկական տնօրէնութիւնս մարդացելոյ Բանին Աստուծոյ ։*

135· Թղ· 425բ: Յայլմէ քարող վասն Յարութեան ի բանն Ղուկասու Աւետարանի յարեաւ Տէր· Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս յարժամ էր յաչխարհս պիտաց դի փոխելոց էր:

136· Թղ· 428բ: Նորին քարող վասն Նոր կիրակէին ի բանն որ ասէ Եւ յետ ութ աւուր: Ասէ այս երբեմն կոչի Նոր կիրակի եւ երբեմն կրկնապատիկ: (Թղ· 433ա: Վասն Յարութեան եթէ հարցանէ ոք թէ վասն է՞ր ոչ եւս թոյլ Մարիամու մերձենալ առ ինքն:)

137· Թղ· 444ա: Նորին քարող վասն եկեղեցւոյ: Եկեղեցիս բարեբանեցէք··· Եկեղեցին համանուն է եւ բաղում նշանակութիւնս ունի:

138· Թղ· 446ա: Նորին քարող վասն աւրհնութեան եկեղեցւոյ: Պարտ է դիտենալ: Ա· եկեղեցիս է:

139· Թղ· 447ա: Քարող երկրորդ գալստեանն գկնի որ Համբարձման կիրակէին ի բանն Եղիցին գօտիք ձեր պնդեալ···: Բազում ինչ ունի եկեղեցի ի սուրբ աւանդութենէ ընկալեալ:

140· Թղ· 450բ: Քարող Համբարձման ի բանն Հանէ զաչակերտան ի լեառն··· Ամենայն ոճք անօրէնութեան Բանին:

141· Թղ· 454բ: Նորին քարող վասն գալստեան սուրբ Հոգւոյն ի բանն Դաւթի ի գումարել երկնաւորին: Ապաւինեալ ի Հոգին սուրբ Աստուած:

Ասոր վերջաւորութեանը կայ՝ «Աստանօր գրելի է գիարտս Աւետ տաւնիդ գլխաւորագ որպէս բոլորեալ գմասն տարւոյն: Զվերջին գիծս ի սկիզբն յանւլով (°) գրոցս ի փառս եւ ի զովութիւն անսկիզբն սկզբան անվախճան յաւիտեանս Ամէն: Արդ երեսս անկեալ ապաչեմ հանդիպողաց սորա յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր գվարժապետն իմ Յոհան ընտրեալ քահանայն, որ բազում աչխատանօք ջանայր սուրբ սրտիւ հաստատ հաւատով ուսուցանել ոք գարուեստ իւր, որ է լսեալ չնորհօքն Յիսուսի ամենայն կողմանց, ոչ կայր սխալանս առ ինքն, զոր եւ Տէրն ամբողջ պահեսցէ չնորհաբաչխ աջովն Յիսուսի: Եւ ես հեղգամիտս բազում ժամանակ աչխատեցայ առ ոտս սորա ոչ կարացի ինչս նորին եւ արուեստիցն վարժիլ, միայն ունայն եւ թափուր որպէս ծննդոյս հրամայեալն Աստգելոյ: Յիշեցէք դաչխատաւոր սորին· ամէն:

142· Թղ· 458բ: Նորին քարող յաղագս մեծահանդէս եւ փառաւորելոյն Զօրեքին

ոճնիցն որ նախ քան գծնունդն երկնական պատուի յեկեղեցի: Ամենայն ոճք եւ հանդէսք սրբոց նահատակաց մեծապատիւք են:

143· Թղ· 461բ: Նորին քարող Դաւթի եւ Յակոբայ ի բանն Փոքր էի եւ յեղբայրս: Ցերեք որոշմունս ժամանակաց բացատրի տեառնէն մերմէ:

144· Թղ· 465բ: Նորին քարող Դաւթի եւ Յակովբայ ի բանն Երդուաւ Տէր Դաւթի···: Յողորմութիւն եւ յիրաւունս հատուսանել է յաթոռ քո ասէ մարգարէն:

145· Թղ· 469բ: Նորին քարող սրբոյն Ստեփաննոսի ի բանն Ստեփաննոս այր լի չնորհօք: Պայծառ եւ հրաչալի է խորհուրդ ոճնիս:

146· Թղ· 474բ: Նորին դարձեալ քարող սրբոյն Ստեփաննոսի Ահա տեսանեմ երկինս: Անդրանիկն մարտիրոսաց կոչեաց գմեզ ի հոգեւոր հարսանիս իւր:

147· Թղ· 478բ: Նորին քարող սրբոյ Առաքելոյն Պետրոսի եւ Պօղոսի ի բանն Իրրեւ ճաչեցին ասէ ցՍիմոն···: Յիսուս լոյս չնորհաց եւ ճառագայթ փառաց:

148· Թղ· 481ա: Նորին դարձեալ քարող ի նոյն բանս Իրրեւ ճաչեցին ասէ (ց)Սիմոն··· Եւ ի վերայ այսմ բանի երեք ինչ ասելի է:

149· Թղ· 484բ: Նորին քարող Առաքելոյն Պօղոսի ի բանն որ ասէ Պօղոս ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի: Փողն բարձրաբարբառ եւ տպարար յերկրորդ յերկինս:

150· Թղ· 448բ: Նորին քարող Յոհաննու եւ Յակովբայ Դարձաւ Պետրոս եւ տեսանէ···: Պայծառ է մեզ բան ոճնախմբութեան···:

151· Թղ· 492ա: Նորին քարող դարձեալ Յոհաննու եւ Յակովբայ ի բանն Ովսէի Իրրեւ պատուօտ պատրաստական դոյուք··· Ատուօտ պատրաստական է Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս: Թղ· 405բ վերջ··· զոհութիւն եւ բարեբանութիւն յամենայն արարածոյ եւ յամենայն լեզուէ այժմ եւ ապա եւ բոլոր յաւիտեանս ամէն:

Գրիգոր Տաթեւացւոյ Քարոզիրքը տպուած է Կ· Պոլիս 1740ին Ղազար կաթողիկոսի Հայրապետութեան չրջանին: Այս Ձեռագիրը կը բովանդակէ Զմրան Հատորը, բայց ունի որոչ տարբերութիւններ տպուածէն, որուն հետ համեմատութեան համար բաւական չատ էջեր վերը նչանակեցինք, վերջին մասերուն մէջ տարբերութիւնները աւելի զգալի են: Տպագիր Զմրան Հատորին մէջ, այսպէս՝ Համբարձման եւ Գալստեան Ս· Հոգւոյն՝ աւելի քարոզներ կան, մինչ այս Ձեռագրին մէջ դրուած են Զորս մեծ ոճներու քարոզները, որանք տպագրին

մէջ չեն գրուած: — Գրիգոր Տաթեւացւոյ Զոյգ Քարոզգրքերը ալեւոր են իրենց տպագին նիւթերու չափէ անեցած բովանդակութիւններով ևս:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1· Հմմտ. վերը: 2· Գրեթէ իւրաքանչիւր քարոզի վերջաւորութեան կայ Ցիչելու մարքանք, այսպէս՝ Թղ· 13բ: Որում եւ գիտէ արժանաւորս արագէ մատնաւորել տարեկանի եւ ասնի նորա վասն անճառ մարդասիրութեան իւրոյ եւ բազմապատիկ ողորմութեան, եւս առաւել գոհացեալ գրոցս (տարբեր տառերով) Մովսէս վարդապետին: — Թղ· 62ա· Որ ողորմի Քրիստոս գոհացեալ գրոցս ակը Մովսէսին եւ ծնողացն Փիրիճանին եւ Գաւլուն եւ մեզս ցանկալ գրչիս: — Թղ· 75բ· Որ ողորմի տացեալ գրոցս ակը Մովսէսին եւ ծնողացն Փիրիճանին եւ Գաւլուն: — Թղ· 90բ· Որ ողորմի տացեալ գրոցս ակը Մովսէսին եւ ծնողացն եւ ամենայն արեան մերձաւորաց եւ կարգացողաց եւ լսողաց սորին եւ ինձ չարագործ գրչիս: — Թղ· 103ա· Զոր եւ մեք մաղթեցաք արժանի լինել յաւիտենից կենաց եւս առաւել գակը Մովսէսն եւ գծնողսն Փիրիճանին եւ Գաւլուն եւ ամենայն: — Թղ· 200բ· Ողորմի տացեալ գրոցս ակը Մովսէսին եւ ծնողացն Փիրիճանին եւ Գաւլուն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ գիս գիտղապարս գծողս յիշեցէք: — Թղ· 229ա· Որոց փրկեսցէ գմեզ Քրիստոս մեր Քրիստոս Աստուած մեր ակը Մովսէսին եւ ծնողացն Փիրիճանին եւ Գաւլուն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն: Գրեցաւ Թվ· ՌճԺԳ (1664): — Թղ· 304ա· Քրիստոս Աստուած ողորմեա տացողի գրոցս ակը Մովսէսին եւ ծնողացն Փիրիջանին եւ Գաւլուն եւ արեան մերձաւորացն եւ գծող սորին տաւանուն Թադէոս, կարգացողաց եւ լսողաց... (Հմմտ. եւ Թղ· 181ա):

3· Թղ· 308բ: Աչք սրբ հանդիպիք սմա յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զՄովսէս բարեւնպաստ որ տացայ զայ հալալ արդեանց իւրոց յիշատակ իւրն եւ ծնողացն Փիրիջանին եւ Գաւլուն: Ապա ասոր դիմացը տարբեր գրով կարմիր թանաքով կայ *Տիրայ՛ արդիւ՛ը Ս· Աճացականը ակրե՛ ի Թվին ՌՄԺԳին ապրիլի ԺԵին (գեռ կայ քանի մը տող անկարեւոր, բայց ապա այս չատ կարեւոր եւ յուզիչ տողերը տարբեր գրով), կարմիր գլխերը արիւնով գրուած են»:*

4· Թղ· 494բ: Կայ գլխաւոր յիշատակագրութիւնը որ գժբախտարար չափազանց վնասուած է· բովանդակութիւնը գուցէ այսպէս կարելի է ամփոփել· Թանկոս Շօտոթեցին Տէր Մովսէսի համար այս քարոզգիրքը կը գրէ ՌճԺԳ ամին ընդ հովանեաւ Ս· Լուսաւորչին:

5· Թղ· 254բ: տակը գրած «Անանիան Մրկրտչիս» եւ «Այս է իմ նշանն է ես Տիրվիկոյ տիրացու Խաչատուրն այս է ամէն»:

608.

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

ԺԱ—ԺԲ՝ դար

Մատեանս է Աւետարան· Թղ· 1ա—2ա: կայ համաբարբառ աղիւսակ: Թղ· 3ա: Մատթէոս·— 72ա: Մարկոս·— 131ա: Ղուկաս·— Թղ· 225ա: Յովհաննէս, մինչեւ Գլ· ԺԶ· 4, անկէ վերջ պակաս է մինչեւ ԺԸ 4: Մարկոսէն կը պակսի ԺԶ· 9 — 20 յվերջ: Լաւ ձեռագիր է:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 290: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 39 (բայց 40 է), իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ, քնտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, առանց լաքածածկի, շատ ճոխ ու սիրուն գծածակ զարդերով, կռնակը եւ առաջին կողքը շատ վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ՝ պաՀպանակ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մեծ մասով շատ լաւ, բայց ունի սեւցած թղթեր, նաեւ կազմէն ինկած ու կորսուածներ ալ: — ԳԻՐ՝ միջին մեսրոպեան: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ. բայց նաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ Աւետարանիներու սկզբնաւորութեան առաջին տողերը կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Աւետարանիներու սկիզբը, գոյնզգոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ՝ չատ եւ պյատեակ. գոյնզգոյն. խորհրդաւոր: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի, բայց առջեւը կան չորս համեմատական տախտակները պյեւայլ գոյներով: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԱ—ԺԲ՝ դար: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ՆՒԱԳԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԻՐ՝ Շշոց: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 130ա, բ, 224բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա լուսանցքին վրայ՝ «Յամին 1896 գնեցաւ ի կ· Պոլիս 5 օսմ· ոսկւոյ Հ· Գր(իգորիս)»:

ամենայն հաւատացելոց: Ճիշատակ լեւոնին եւ իր հօր յեղիէ եւ եղբօր Յաւսէփին եւ հաւրեղբօր Վասլին: Ջրխառս Աստուած ողորմեայ... ի հայրապետութեան Յաչատուր կաթուղիկոսի եւ եպիսկոպո(սութեան) Տէր Յոհաննէս արհիեպիսկոպոսի... — Մնացած դժուարըընթեռնելի կամ անընթեռնելի թանաքը պահատած բլլալով: Թղ· 224բ: «Տէր Ճիսուս ողորմեա ապիկար գրչիս Յոհա եւ եղբաւր մեր Զաւրվին: Ամէն»:

Այս Ձեռագրին մէջ գրուած է 5 թուղթ, որոնց մէջ ուրիշ ձեռագրի մը հետ եղած տարբերակները նշանակուած են: Չէ գրուած թէ ի՛նչ ձեռագիր է այդ եւ ո՛վ է համեմատութիւնները կատարողը (հմմտ· Macler, Rapport sur une miss. scient. en Arm. russe... էջ 10): — Գիտ· սխալները չենք նշանակած:

609.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՆՑԻՑ ԺԹ. ԴԱՐՈՒ

Ժթ· Դար:

Թուղթ՝ 66: — Մեծութիւն՝ 24 × 18: — Գրութիւն՝ միասիւն: 18 × 13: — Տող՝ 26: — Թերթ՝ նշանակուած 7· իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — Նիւթ՝ թուղթ, զօրաւոր: — Կազմ՝ կոճակը կաշի, վրան թուղթ (կիսակաշի): — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Ձանգամանք՝ մաֆուր մնացած: — Գիր՝ նօտր·, դիւրընթեռնելի: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ չունի: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ չունի: — Լուսանցազարդ՝ չունի: — Նկարք՝ չունի: — Դասակ՝ թղ· 1ա—բ, 64բ—66բ: — Ժամանակ՝ ԺԹ· դար: — Գրիչ՝ անծանօթ: — Ծանկող եւ կազմող՝ անծանօթ: — Տեղի՝ անծանօթ: — Տեարք՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ Չի գիտցուիր թէ ի՛նչ պարագաներու մէջ մեր Հաւաքածոյի մէջ մտած է եւ ե՛րբ:

Մատեանս է՝ «Պատմութիւն ազգից կրօնական *յայսմ տասնեակս ԺԹ· Դարու»*: Թղ· 2ա: «*Յարժանաժառանգ յաղորդի սրբոյն Լուսաւորչի մերոյ Տեառն Տեառն Աստուածընտիր կաթողիկոսի ամենայն Հայոց չնորհաբաշխ աջոյն նուիրեմ համբոյր որպիսական սիրով: Ազգասէր բարոյից քոց փոյթ եւ նեբոլամիա քայլբութիւն կամացդ քաջալեբնաց պվհատեալս ձեռնամուխ լինել յայտաբարութիւն տարօրինակ վիճակի եւ կացութեան, յոր գտանի ազգս մեր յերեկայացեալ ժամանակիս եւ ազաչեմ մի յանդուգն համարձակութեան կարծիս ինչ տայէ մերս անքօղ եւ անվերարկու ասացուած, այլ մանաւանդ մտերիմ ծառայութեան եւ հաւատարմութեան»:*

Գրութիւնս, ինչպէս մատիտով գրուած ակնկութենէ կ'իմանանք (թղ· 1բ·) է՝ «Գրեալ առ եփրեմ կաթողիկոս էջմ· 1810–30· 1818 ի միութեան փորձէն 7 տարի եառը գրուած»: կը բովանդակէ ԺԹ· դարու սկիզբը եղած կրօնական խնդիրներու եւ հարցերու պատմութիւնը, — երբեմն համառօտ, երբեմն ընդարձակօրէն: Վերջը կը գրուի՝ «Եւ դու հայր հոգեւոր սրտագոյս Սիոնի եւ հովիւ բարեգութ բանաւոր հօտի, ոչ լեր բազմաժամանակեայ աւուրբ ի պէտս պայծառութեան Հայկազեան ազգի»: Վկայութիւններ բերուած են կիւր· Ագեքսանդրացիէն, Շնորհալիէն, Յարեբղէն: Մխիթար Աբրայէն, եւն:

Յիշատակագրութիւնք չկան:

610.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

1788

Թուղթ՝ 116: — Մեծութիւն՝ 23 × 18: — Գրութիւն՝ 18 × 12: — Տող՝ 30—41: — Նիւթ՝ բուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — Կազմ՝ կաշեկազմ գծաղարդերով, ֆիչ մը վնասուած: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Ձանգամանք՝ լաւ, թղ· 86բ է վերջ ֆանի մը բուղթ պատռուած եւ հանուած: — Գիր՝ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ չունի: — Լուսանցազարդ՝ չունի: — Նկարք՝ չունի: — Դասակ՝ թղ· 56ա—57բ, 87ա, 89ա—92բ: — Ժամանակ՝ 1788: — Գրիչ՝ Գրիգոր: — Տեղի՝ կ· Պոլիս: — Տէր՝ գրիչը: — Յիշատակագրութիւնք՝ թղ· 9ա, 93ա: — Տեղեկութիւնք՝ 1910 էն շատ յառաջ մեր Հաւաքածոյին մաս կազմած:

Մատեանս Հաւաքածոյ, ուր կան՝

1· Թղ· 1ա: «Ցաղագս երկնային չարժմանն նուագաց Յոհաննիսի Երզնկացւոյ չարադրեալ յիմաստանոյն ի խնդրոյ բարեպաշտ եւ երկիւղած պատարագ պարոն Վարդանիկայ: Ամենայն ոք որ զբան, որ ի ձեռին անմարմին մտաց, զրով ի թարթախ կամիցի զրաչմել, պարտ է եւ զնորին պատճառն յանդիման կացուցանել»: Ապա կարգաւ կը խօսի երեւոյթներու եւ չարժուններու մասին: Վերջը կայ՝ Թղ· 9ա: «Գրեցաւ սակաւ բանս Յոհաննու երկնագւոյն ի թուին ՌՄԻԶ յամսեանն Յունիսի ի ձեռն ուրուն Գէորգայ ի Կոստանդինուպոլիս ի ձեռագիր օրինակէ իմէ, որ էր զրեալ ի քաղաքն Իլով ի Լեհաստանի ի թուին ՌԾԹին ի կաթուղիկոսութեան տէր Մելքիսեդեկին եւ ի թագաւորութեան երկրորդ Զիկմոնտին արքային Լեհաց: Իսկ յայմ վերատին զրեցաւ ի թուին ՌՄԼԶ եւ յամսեանն Օգոստոսի ի ձեռն ուրուն Գրիգորի»:

2· Թղ· 10ա: «Կարգ օրհնութեան, որով օծանէն պինքնակալ արքայն ի նմին քաղաքն Հռոմ բարձրացեալն զամենայն թագաւորս· նախ խոստանայ ի ձեռն Պապուն սրբոյ ինքնակալն այսպէս՝ Ես այս անուն չնորհօքն Աստուծոյ ինքնակալ Հռոմայ առաջի Աստուծոյ եւ Ս· Առաքելոյս Պետրոսի»:

3· ա Թղ· 11ա: «Թուղթ Հայրապետին եւ Պապուն Հռոմայ առ Տէր մեր Գրիգորիս կաթուղիկոս Հայոց, ընդ որ առաքեցաւ այս ձեռնադրութեան եւ կարգաց եկեղեցւոյ պիրք ի նոյն հայրապետէն առ մեզ: Լիւսիաս եպիսկոպոս Ծառայ Ծառայից Աստուծոյ ... Գրիգոր կաթուղիկոսի եւ ամենայն արքեպիսկոպոսաց եւ Արբայից որդւոց սիրելեաց...»: Ուր բաժակին մէջ ջուր խառնելու մասին խօսելէ վերջ, կ'ըսէ՝ «Նոյնպէս կատարեցէք եւ դնունդն ի նոյն օրն յոր մեք ծնեմք յառաջ քան զութն Յունուարի զմեծահռչակ ծնունդ կատարել, զի որպէս փայլէք պայծառ ի մէջ անօրինաց ի հաւատս, նոյնպէս պարտիք լինել եւ ի սուրբ պատարագն եւ յամենայն օրս ծնից առանց թերութեան: ...Զուարճացեալ լինիմք, զի մեծանայք եւ բազմանայք հաւատով եւ խաղաղութեամբ, որպէս լուաք զամենայն գործոց ձեր ճշմարտութիւն պատմեալ ի ճշմարիտ եղբօրէս մերմէ Գրիգորէ Արքեպիսկոպոսէ Փիլիպպուպօլսոյ, որ ի ձէնջ առ մեզ առաքեալ: ...Այնուհետեւ սիրով եւ ճշմարիտ հոգւով եւ սրտիւ եկեղեցիս Հռոմայ տեսուչ է ձեր եւ ժողովոյ ձերոյ: Ընտիրսն քեզ եղբայր կաթուղիկոս, Պալիոն, որ է առաջին ամենայն պատուոյ եւ խոյր միմոյ պիտոյս առաքեցի դրեստ պայծառութեան եկեղեցւոյ: ...Ձեւ այսր դքեզ որպէս բարձր եւ գլուխ ամենայն եկեղեցւոյդ աղաչեմք ի մեծի Հինգշաբաթուն, որ է յԱւագ շաբաթն դասուրբ օծութեան, որպէս մեք նուիրագործեմք մի անդամ յամենայն ամի օրհնեցէք եւ պնոյն հնկէք ի ջուր մկրտութեան եւ կնքեցէք զմկրտեալսն եւ օծէք զքար սրբոյ սեղանոյն եւ զձեռնադրեալ քահանայիդ զձեռսն, եւ զեպիսկոպոսացն զգլուխս: ... Կատարեցէք եւ զձեռնադրութիւն եպիսկոպոսացն ի Կիւրակէ, զի յայնմ աւուր էջ Հոգին ի դասս Առաքելոցն ... իսկ զքահանայս եւ զսարկաւագս եւ զայլ կլերիկոսս ձեռնադրեցէք յաւուր շաբաթու ի չորս ժամանակս տարւոյն: ...Գրեցաւ նամակս ի Վրասն եւ տուաւ ի դեկտ· 3 օրն»:

բ· Թղ· 13ա: «Թուղթ հայրապետին եւ պապուն Հռոմայ, զոր գրեաց ընդ զօրան եւ ընդ թագաւորան, որք եկին յայսկոյս ծովու փրկել զքաղաքն Երուսաղէմ յետ Գ· ամաց պերութեան: Կէմէս եպիսկոպոս Ծառայ Ծառայից Աստուծոյ, պատուական եղբօր մեր Գրիգորի կաթողիկոսի ամենայն Հայոց ողջոյն եւ առաքելական օրհնութիւն: Քրատոն, զոր յԱստուծոյ արդար դատաստանէն աշխարհ արեւելից ի ժամանակս մեր ընկալաւ»: Ապա կը հաղորդէ Երուսաղէմի պատուոյն եւ քրիստոնէից տառապանքը Ս· երկրին մէջ եւ անոնց փրկութեան ու ազատութեան ձեռնարկը եւ Գրիգորիսէն կը խնդրէ՝ «Արդ որպէս եղ Աստուած զքեզ տնտես ... վերակացու լեր այժմ պատն եւ անծածուկ պատահմանդ եւ օրհնական եւ օր ըստ օրէ զատ ի քեզ հաւատացեալ ժողովուրդ քաջալերեա եւ զօրացո, զի տեսեալ զքեզ յայս փոյթ ամենայն ժողովուրդք Հայաստանեայց, որք ընդ քեւ են փութացեալ պատրաստեացին զալ յօդնականութիւն սուրբ տեղեացն: Գրեցաւ ի Հռոմ ի Լատրան նախ քան զչորս կաղանդսայն Յունիս ամսոյ ամին ՌՈՆ(?) եպիսկոպոսութեան մերոյ»: Ապա կան այս տողերը Թղ· 14ա: «Եւ այս ընդ առաջնոյս բերաւ· Կէմ եպիսկոպոս Ծառայ Ծառայից Աստուծոյ Գրիգորի կաթողիկոսի Հայոց ողջոյն եւ առաքելական օրհնութիւն: Հաւատամք եթէ անմոռաց ունիս ի մտի զԼուսիոս Պապն, որոյ յիշատակն երանութեամբ, որ նախ էր քան զմեզ, ըստ խնդրոյ ձեր առաքեաց զիրք՝ զկարզաւորութիւն Եկեղեցւոյս Հռոմայ, եւ զկնի այս աւելորդ համարեցաք զմիւռոնն, որ ի մէնջ օրհնի, ձեր պատուականութեանդ առաքել»:

գ· Թղ· 14բ: «Առ պարոն մեր Լեւոն, որ ի սոյն ժամանակս էր իշխող Կիլիկիոյ եւ Սարիոյ եւ լերանց սոցին: Կէմէս եպիսկո-

*պոս Ծառայ Ծառայից Աստուծոյ մեր սիրեալ որդւոյ մեծապատիւ իշխանի Լեւոնի Լեռնցւոյ ողջոյն եւ առաքելական օրհնութիւն: Խրատն ղոր Աստուծոյ արդար դատաստանէն: Նոյն եւ այս թղթիս բանք անթեղի եւ անյաւել, որպէս առաջնոյն որ առ կաթողիկոսն սուրբ ղոր աւելորդ համարեցաք կրկին գրել: Ի թուին Հայոց ՈԻԴ եկն Գրիգոր եպիսկոպոս ի Հայրապետէն Հռոմայ Լուսիոյ առ կաթողիկոս մեր Գրիգորիս, որ էր ի սմանէ առաքեալ եւ եթէ զպատասխանի նամակի Տեառն մերոյ եւ զգիրս կարգաց եկեղեցւոյ Հռոմայեցի գրով եւ եղիտ զդէր մեր ի քաղաքն Տարսոն, յամսեան Հոկտեմբերի, եւ ընկալեալ կաթողիկոսին սրբոյ զպատուական պալիոնն եւ զխոյրն ի լրումն պատուոյ իւրոյ, զոհացաւ զԱստուծոյ: Եւ եա զնամակ հայրապետին եւ զգիրս կարգաց եկեղեցւոյ յիմս նուաստութիւն թարգմանել, զոր յեղաչրջեցի ի հայ բարբառ միայն երեւրեալ զբան քերթողական արուեստիւ, առանց յաւելուածոյ եւ թերութեան: ... ի թուին ՈԻՉ ... առաւ սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ ի յիսմայելացւոյ թագաւորէն Յովսեփայ ... իսկ հայրապետն չարժեաց զթագաւորս եւ զիշխանս եւ զղօրս .. զալ յայսկոյս ի փրկութիւն սուրբ տեղեացն .. ընդ օրս եկն եւ թագաւորն Ալամանաց Փիլորիք ... որ ... էջ ղօրօքն հուպ քաղաքին Սելէֆքի Սաւրացւոց, զոր լուեալ կաթողիկոսն մեր Գրիգորիոս եւ իշխողն Լեւոն, որոյ տէրութեամբ Սելէֆկիա, փութացան մեօք հանդերձ ընդ առաջ նորա ...»: Կը տեսնեն զինքը մեռած եւ Տարսոն կը դառնան: ..«Եւ զի խոստումն էր ինքնակալին ոսկի կնքեալ զրով Հայոց թագաւոր դնել, պահանջեաց ի նմանէ կաթողիկոսն սուրբ զլրումն խոստմանն եւ ինձ հրաման եա զսոյն թարգմանել, զոր կատարեցի յօրինակէ մերոյ ... զթարգմանեալ օրհնութիւն թագաւորիս ոչ կամեցայ աղաւաղել, եղի ընդ նախ թարգմանեալ կարգող վերատին յարմարմամբ զիմաստուն ընթերցօղդ ոչ աւելորդ համարել զմեր ի սոյն վաստակ, որ ծարաւի էաք Հռոմայ եկեղեցւոյն կարգաց ընդ այլ զիտութեանց եւ սովաւ զովացաք: ... Տեառն ներսէսի աստուածունակ եւ լուսափայլ անձին թարգմանեալս է»: Թղ · 15բ: Լուսանցքին վրայ կը գրուի· «Այս բանք գրչին են, որ գրեաց զպիրքս· Սակաւ բանքս գրեցան աստ ի հնագոյն Մաշտոցէ իմեքէ եկեղեցական արարողութեանց, որ առաքեցաւ ի Հայս ի տուն Կիլիկեցւոց առ կաթողիկոսն Հայոց Գրիգոր Տղայ ի խնդրոյ նորին ի Լուսիոս հայրապետէն եւ պապէն Հռոմայ, յորում լիապէս զոյին պարունակեալ խրատ եւ արարողութեանց կերպք խորհրդոց եկեղեցւոյ եւ այլոց ինչ ինչ իրաց: Բայց զի պակասեալ էին թուղթք ոմանք եւ խորեալ էր ամբողջութիւն գրքոյն, վասն այն զքանի մի դուզնաքեայ բանքս հանեալ գրեցի այլ եւ զոմանս լիզանիայս, որք գոյին ի գրքի անդ, ըստ որում ի լատինացւոց լեզուէ թարգմանեալ էր եւ թարգմանիչ նորին եղեալ է չնորհազարդ եւ երջանիկ Ներսէս Լամբրոնացին արքեպիսկոպոսն Տարսոնի Կիլիկեցւոց, հրամանաւ Տեառն Գրիգորի կաթողիկոսի՝ Տղայ կոչեցեալոյ, եղբօրորդւոյ սրբոյն Ներսէսի Շնորհալւոյ, որոց յիշատակն օրհնութեամբ»:

Ապա կը գրուի Թղ · 15բ: Աւագ չաբաթու եւ ուրբաթու արարողութիւնները, առաջինը հիսուած լիզանիաներով:

4 · ա · Թղ · 19ա: Թուղթ վարդապետացն Հայոց հիւսիսայիս կողմանն, որ ի Հաղբատ եւ ի Սանահին առ պատուական կաթողիկոսն Տէր Գրիգորիս: Սուրբ եւ աստուածընկալ ղլուխ մեր Հայաստանեաց Գրիգոր կաթողիկոս· ամենանուաստ աղօթող աչակերտքս»:

բ · Թղ · 21ա: «Տեառն Գրիգորի պատասխանի վարդապետացն Հայոց հիւսիսայիս կողմանց: Զմակարերեալ բանս քրիստոսապղեցիկ արանց սպասաւորայ բանի ընթերցաք»:

գ · Թղ · 29բ: «Պատասխանի թղթոյն վարդապետին Գրիգորի Տուտէորդւոյն կոչեցելոյ ի Մայրավանս Հաղբատ, զրեալ ի տէր Գրիգոր կաթողիկոսէ Հայոց յեպրօրորդւոյ սրբոյ կաթողիկոսացն Գրիգորիսի եւ Ներսէսի, որ յորջորջէր մականուանութեամբ Տղայ անուանի: Արդոյ եւ պատուական յամենայն մասունս բարեաց, որ ըստ աստուածային նախախնամօղ մատակարարութեան բաշխեցաւ ի բոլոր սեռս· Վերջ Թղ · 39ա: (Չմմա · թ · 376, 4, հրտ · Վենետիկ 1838):

5 · ա · Թղ · 40ա: «Թուղթ առաջին Տեառն Աբրահամու Հայոց կաթուղիկոսի առ կիւրիոն Վրաց կաթուղիկոս: Սրբասիրի Տեառն Կիւրոնէի Վրաց կաթուղիկոսի եւ այլ եպիսկոպոսաց»:

բ · Թղ · 40բ: «Պատասխանի· Սրբասիրի եւ պատուական Տեառն Աբրահամու Հայոց կաթուղիկոսի»:

գ · Թղ · 41բ: «Թուղթ երկրորդ Տեառն Աբրահամու Հայոց կաթուղիկոսի առ Կիւրիոն Վրաց կաթուղիկոս: Սրբասիրի Տեառն Կիւրովնի Վրաց կաթուղիկոսի յԱբրահամու Հայոց կաթուղիկոսէ Տէրամբ ողջոյն»:

դ · Թղ · 42բ: «Պատասխանի· Սրբոյ եւ ճշմարտի Տեառն Աբրահամու Հայոց կաթուղիկոսի ի Կիւրովնէ»:

ե · Թղ · 43ա: «Թուղթ երրորդ Տեառն Աբրահամու Հայոց կաթուղիկոսի առ Կիւրիոն Վրաց կաթուղիկոս: Զի՞նչ առնեմք ով

պատուական եղբայր պատուածային պատուիրանաց գործոյն» ։

գ · Թղ · 16ա ։ «*Պատասխանի · Սրբատիրի և Հմարթա Տեառն Աբրահամու Հայոց կաթուղիկոսի ի Կիրանիէ վրայ կամարկիական խնամարհամութեամբ և սիրով ողջոյն ։ Առատանիկ այս ի մէնջ եղբարդ խորհուրդ պրեցաւ» ։* (*Համմա · Գիրք Թղթոց էջ 164–86 և Ուխտանէս, Վարչապ · 1871 Բ · էջ 74–88*) ։ *Ապա յառաջիկ վրայ կը գրուի՝ «Յայսմ վայրի պահասի օրինակին պի խորհուրդ էր անկեալ» ։ Իջ մի պահասը լրացնելու համար բայ ձգուելէն վերջ կը չարունակուի՝ «Եպիսկոպոս էր մի Հռոմ Կելեստինոս, յԱղքանդրեայ Կիւրեղ» ։*

6 · Թղ · 47բ ։ « *Զարմարդ Քաղկեդոնի ժողովն · Զարմարդ ժողովն, որ եղեւ ի Քաղկեդոն ի աւուրս Հարցն Ո և Լ եպիսկոպոսացն ի թագաւորութեան Մարկիանոսի» ։*

7 · Թղ · 48ա ։ «*Ես Տէր Գրիգոր որդի Աստուծոյ՝ եպիսկոպոսն Աղուանից, գրեցաւ նամակս Հոգալոյ սո ի յՕշնէ Տեառն Կանչոյ ։ Պարծանք իմ ի Քրիստոս, յուսոյ տակի Հոգւոյս նուաստ, գլուխ պատկառելի, փոխան գլխոյն տուեալ մեզ աստ» ։* Թղթին վերջ կայ «*Մատանի յարկեաց Տէր Գրիգոր ի հետ թղթին եւ գրեաց պատկս ։ Մատանիս այս չնարհաւոր ձեզ ի հրաւէր հասցէ ի Տէր, ի պաշտակ այս պետութեան, լինել Հոգոյ հովիւ եւ Տէր ։ Ոսկիդ որ մանաւանդ զժողովուրդս քո յուսանէր եւ ակնդ պատուական զմարգարիտին արատասցաէր» ։*

8 · Թղ · 48բ ։ «*Տեառն Ներսէսի կաթուղիկոսի սո եղբօրորդւոյն իւր Ապիրատու ի Կոստանդինուպօլիս ։ Արեգակն լուսոյ ծագման, Սէր քո առ իս համանման» ։* Գրիր կը պահպին · «*Առ Ապիրատ ի Տէր Ներսիսէ բան չափով ։ Տենչմամբ սիրոյ սիր ըզձական լինել ի մէնջ փափագական» ։ Տոլերուն նկատմամբ լուսանցքին վրայ կը գրուի՝ «Տենչամբ սիրոյդ սրբի տարփմամբ · Մինչ դի կիսոյլ տեսոյդ յիշմամբ · (դիծ), ասա)՝ գրչակիրն պատկս էր» ։*

9 · Թղ · 51ա ։ «*Օրինակ առանաւորին քանդակելոյ ի վերայ գերեզմանի Մխիթարայ մեծի Աբրային Սեբաստացւոյ · Քնար քերուբ հոգեառիւք · Նեղկաւ մանկին առաւուածաճիլ ։ Քնար քաղցրաձօն առաւուածային հոգւոյն» ։*

Թղ · 51բ ։ «*Օրինակ մենաւորութեան քանդակելոյ ի վերայ տապանի գերեզմանին մերոյ Մխիթարայ Աբրային, զոր պատճէնին եդելոյ ի վերագոյն անդր ։ Քնար քերուբ հոգեառիւք նեղկաւ մանկին առաւուածաճիլ ... մեկ · Քնար քերուբ · այսինքն Քնար ճարտարապետ որ է վարպետաբան · վերջը գրուած՝ Մեկնեալ ի նորին աշակերտէ Մկրտիչ վարդապետէ» ։ Համմա · Հանդ · Ամս · 1949, էջ 365 ։*

10 · Թղ · 58ա ։ «*Երանելւոյն Մովսէսի եպիսկոպոսի օրն ի յիշատակի սրբոյն Հռիփսիմեայ եւ նորին վկայակից սրբոց կուսանացն նեբրողեան ասացեալ հրաշալի յօրինուածով ։ Նորահրաշ եւ գերապայծառ է ոճն · եւ զուարթ հոգեւոր գնծութեան»* (*Համմա · Մ · Խորենացւոյ մատենագրութիւնք, Բ · տպ · Վենետիկ 1865, էջ 304—325*) ։

11 · Թղ · 72ա ։ «*Նեբրոսեան ի վերափոխումն ամէնօրհնեալ Աստուածածնէն, ասացեալ ի Ներսէսէ, ծնօղաց խոստմամբ նմին ընծայեալ ծառայէ ։ Պարտական գտաք կուսական աւուրս ոճն ընծայել պատուոյ բանի իբրեւ անկեալ ի նմանէ սրբի» ։ Ի մէջ այլոց կ'ըսէ՝ «Հանդոյն Սամուէլի եմ ես ընծայած, մօրս Աստուծոյ ի ծնողաց նուիրած ։ Կրկնացաւ ի պաշտօն տաճարիս սընեալ, ի նորին բարբառոյ այսօր զարթուցեալ, ի հանդէս ոճնիս պատրաստ առաքեալ» ։ Վերջ՝ Գաղափարեցաւ ձեռամբ ուրուն Գրիգորի 1788, Նոյ · 8» ։* (*Համմա · Ոսկեան Հ · Յ · Մատենապրական Քննութիւններ, Վիեննա, 1926, ուր հրա · էջ 76–119*) ։

12 · Թղ · 87բ ։ «*Ի յառակախօսութենէ սրբոյն Ներսէսի Շնորհալւոյ Տաւաքեալ ։ Պանդոկ մի կայր ի վեայ երկրի ի յանցաւոր ճանապարհի» ։* 17 *հատ ։*

13 · Թղ · 93ա—102բ ։ «*Սրբոյն Գրիգորի Նպատեկացւոյ ասացեալ · Հայեայ յանձն քո, պատկ մի լինիցի բան ծածուկ ի սրտի քո անօրէն ։ Գաւթ արարչական խնամոցն Աստուծոյ եւ անպատնիք» ։* Վերջ Թղ · 102բ՝ «*Աստենական բանս Գրիգորի սրբոյ Նարեկացւոյ ի հին ձեռագրէ օրինակեալ ձեռամբ ուրուն Գրիգորի 1788» ։*

14 · Թղ · 104ա—113բ ։ «*Արտաքսութիւն յորդորական պլխոյն Աղաբիդոսի Սարկաւագի սրբոյ եւ մեծի եկեղեցւոյն Աստուածոյ · Առ աստուածային եւ բարեպաշտ թագաւորն մեր Խոսրովիանոս ։ Բան գամենայն պատուի պետական ունելով արժանապատուութեան» ։* 72 *հատած ունի ։ Վերջ Թղ · 113բ՝ «Կատարած յորդորական արտաքսութենէն Աղաբեդոսի Սարկաւագի, որ առ Խոսրովիանոս կայսրն»* (*Համմա · այս գրութեան եւ ձեռագրին մասին Տաշեան Հ · Յ · Մատղ · մանր ուսումնասիրութիւնք · Բ · 1901, Վիեննա, էջ 153–255*) ։

Թղ · 114ա ։ «Լուծմունք» · Թղ · 87բի «Ի առակախօսութենէն Շնորհալւոյ ։ 1 · Աչխարհ» ։ Համմա · վերր ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · *Համմա · վերր ։*

611.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՆԱՆԱՅ ԱՍՈՐԻՈՅ

ԺԷ—ԺԸ դար:

ԹՈՒՂԹՒ՝ 113: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 12·5: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ներառնակուած: — ՆԻՒԹ՝ բաբակ, բայց ամուր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ոսկեզօծ զարդերով· կոճակը պատռած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԳ՝ մաշուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ներսգիր ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ չունի: Բայց երկու կողմանէ կարմիր գծուած: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1—2· 111բ—113ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ· «Գնեցաւ ի կ· Պոլ· 1897»:

Մատեանս է՝ «Մեկնութիւն Յովհաննու Նաեա Ասորւոյ»:

Թղ· 3ա: «Յառաջաբանութիւն մեկնութեանս յայսմիկ· Ոչինչ ըղձալի է քան զսիրելեացն լսուցանել զիղձս սենչանաց եւ այսու առաւել հաստատել զաստուածային սիրոյն չաղկապութիւն եւ զանչափ չհատուտութիւն»:

Յիշելէն վերջ թէ այս երկին թարգմանութիւն իրեն յանձնուած է հրամանաւ Սմբատ Բագրատունւոյ, կը գրէ (թղ· 3բ·)· «Եւ արդ պատմեսցուք զօրինակ խնդրոյս··· Այր ոմն սարկաւագապետ զոլով Նանա անուանեալ յոյժ հմուտ եւ վարժ արուրի (ասորի) դպրութեան, ստացող բոլորիցն առաքինութեանց··· որ եւ յանդիմանեալ զոմն հերետիկոս զայր պերճաբան եւ իմաստասէր հալածական առնէր յաչխարհէս Հայաստանեայց···: Զնա (զՆանա) թախանձեալ մեծին Բագարատայ, որ ի տանէն Բագրատունեաց, այր յոյժ զբարձրագոյն ստացեալ գանուն, որ եւ պետ իշխանաց երբեմն ի բարբարոսաց ազգէն Հապարացւոց անուանեալ, որպէս թէ այնու առաւել պատուոյ զնա արժանաւոր վարկուցեալ, զորս է՝ զանցս անցիցն յիւրում տեղւոջն փոքր ինչ յիշատակեսցուք: Եւ զի՞նչ արդեօք իցէ օրինակ խնդրոյն ստանալ նմա զմեկնութիւն սրբոյ Աւետարանին Յովհաննու, որոյ փոյթ ի մարդ եղեալ վաղվաղակի ի ձեռն ուժգին պահոց եւ աղօթից չան ոչ փոքր յանձին բերէ չրջապայութեամբ երից ամաց յածեալ ընդ յանապատս երկրին Միջագետաց որ եւ յուսայր իսկ զգիւտ զրոց ուղղափառ վարդապետացն եւ հանդիպեալ խնդրոյն ասոնց ջորդութեամբ վերնոյն խնամոյն չարա-

զրէ համառօտաբար ի բազմաց հաւաքելով մի ըստ միոջէ ոճով զմեկնութիւն Յօհաննու սրբոյ Աւետարանին փոխաբերելով յասորի լեզուէն ի հազարական լեզու: Իսկ յորժամ ըմբռնեալ լինէր ի հազարական ազգէն մեծն եւ երեւելին նոյն իշխան Հայոց վսեմամիտն, որ զբովանդակն յանձին բերէր ունել զգիւտութիւն, որ եւ ի Քրիստոս հաւատոյն, որ եւ նախանձ ոչ փոքրագոյն վասն Քրիստոսի միշտ յանձին կրել կշտամբել յանդիմանել զհերձուածողացն դասս, ոչ ինչ արուեստիւն քաջութեան այնուհետեւ ըստ արժանի մեծութեան երեւեցոյց, այլ երապազէս ի վայր հոլովեալ յաստուածային բարձրագոյն հաւատոյն զոր ունէր զլորեցաւ ի վիհն անկանելի կորստեան եւ ի բաց ընկենով զգրուշմ ուխտի ճշմարիտ հաւատոյն սուտ անհնարին բոլոր աշխարհին Հայաստանեայց հաստատեցաւ: Թէպէտ եւ հրշտակեցաւ ի լսելիս մեր ի խորութեան սրտին հաստատուն պահելով զճշմարիտ հաւատոյս դաւանութիւն: Յայնմ ժամանակի ի ձեռն պատահման լինի պանձ գրոցս հասեալ լինէր առ տէր Սմբատ Բագրատունի, զոր ընկալեալ խնդութեամբ մեծաւ հրամայէ փութով ի հազարացւոյն ի հայկական վերաբերել լեզու ոչինչ ներելով իմոյ տկարութեանս: Այլ զոր մեծն այն հանորն, կատարեալ յարուեստս եւ ի մակացութիւնս՝ այնքան չան յանձին բերելով տաժանացաւ· ով ոք ոչ ղիմս աղարտեսցէ յանդգնութիւն մտաբերել անգամ յայսքան բարձրագոյն խորհուրդս: Զորոյ եւ ոչ գառաքինութիւն առնն պարտ է որ յետ այնորիկ գործեցաւ անյիշատակ թողուլ, այլ իբր ի նկարագրի փոքր ինչ ցուցանել զնորոյն ճգնութիւն, ոչ իբրեւ ներբողելով զրուատել, զի բազում յոյժ իմաստասիրաց ի մի վայր դումարելոյ, կարող են բան ըստ նորա արժանաւորութեան հատուցանել հանդէս·այլ միայն դոյզն ինչ բանիւք պատմութիւն ինչ թելադրել առ ի դիտութիւն լսողացդ: Սա ըմբռնեալ եղեւ ի մերում իսկ ժամանակի ի հազարական ազգացն, վասն նախանձոյ, որ ի նմանէ բազմափայլ վարդապետութեանն եւ ներհակ միշտ առադրելոյն, զնի ի բանտի հանդերձ որդովք իւրովք, որով բազում անգամ բանս հրապուրանաց առաջի արկեալ՝ հանդերձ յողնեցան պարզեւուք, ոչինչ խոնարհեցոյց զանխոնարհելի խորհուրդս մտացն որ ի Քրիստոս: Դարձեալ այլ տեսակ հնարիւ բերեալք լինէին

*ապառնմամբ բանտից եւ կապանաց եւ պէսպէս տանջանաց· այլ ոչինչ դանդաղելով երթիք պիջանէր ի բարձրագոյն ի հաւատոյն որ ի Քրիստոս եւ մնալ ի բանտի անդ դրպռում ժամանակս, ոչ միայն դինքն ամրոյզ պահելով յանդիման հաւատոն, այլ եւ բազմաց լինի առիթ փրկութեան· անդրդիւզարար պահելով միւս զարդելաւորան ի բանտին: Եւ յետ այսորիկ այսպէս եղելոյ հասեալ լինի գանձ դրոյս այսորիկ առ Մաբիամ Բագրատունի Սիւնեաց տիկին ի ձեռն Աչոտոյ հօր իւրոյ, մեծ եւ երեւելի տեառն Բագրատունւոյ իշխանաց իշխանի: Իսկ երանուհւոյս Սիւնեաց տիկնոջ փոյթ ի մտի եղեալ վաղվաղակի հրամայեաց երկիցս անգամ փոխադրել ի հայկական լեզու առաջնորդութեամբ վերին խնամոցն, յարտարել համառօտաբար գաստուածային բարձրագոյն հաւատս վերագոյն ունելով զատ իւրում քաղցր եւ յոյժ զովելի բարոյիցն, որ հասարակաբար ունէր առ ամենայն մարդիկ զինամս իւրոյ սիրելի Քրիստոսի սուրբ մատցն, մանաւանդ թէ միամիտ սուբ հաւատոցն որ (ի) Քրիստոս պահպանեալ լինի ի վերին խնամոցն անվնաս առ ի յօդնականութիւն չորից ուսուցից, զոր ոչ պատկառիմ Սիրոյ Քրիստոսի անուանել եւ կենդանի վկայ որ յայնքան ժամանակս երեք յանձին զժուժկալութիւն ի Քրիստոս հաւատոցն: Եւ սորա այսպիսի եղելոյ մի ոք յայմ վայրի զմեզ բամբասից իբրեւ աւելորդաբան ինչ խառնելով զմեզս ընդ նոսայն ջան, կամեցեալ ի օտարացուցանել կամ ապարտել ինչ···»:

Թղ· 3ր: «Սրբոյն ՆԱՆԱՅԻ ԱՍՈՐՈՑ վարդապետի մեկնութիւն Յովհաննու Աւետարանին: Գլ· Ա· «Սկզբանէ էր Բանն: Պարտ է մեզ ի սկզբանն ճառիցս նկատել զառաւելութիւն իմաստութեան Աւետարանչիս չնորհացն Ս· Հոգւոյն, թէպէտ զանեղութիւն Որդւոյն կանխարանութեամբ բացայայտէ իսկ ի բանս իւրում ասելով···»: Վերջ՝ Թղ· 111ա· «Արժանապէս զաստուածային յարութիւնս տօնեացուք, զմարմին եւ զարիւն Տեառն արժանապէս ճաշակեացուք, համբերեացուք ի մեզ դյաւիտենական պաշարն զառ ի մշանջենաւոր կենացն ոչ կարմրութեամբ իւիք չառապունեալք, այլ Քրիստոսի աբեամբն ծիրանացեալք, զի հպելով յաջակողմեանն դասն արժանաւորեացուք վերառաքել փառս Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ այժմ··· ամէն»:

ԻԱ· գլուխ է: Թղ· 107ա: «Գլուխ ԻԱ· «Յետ այսորիկ զարձեալ յայտնեաց զանձն իւր աշակերտացն իւրոց առ ծովեզերբն Տիբերեայ··· Զինչ արդեօք Թերեւս ցուցանէ այն թէ զարձեալ յայտնեաց զանձն իւր աշակերտացն, վասն զի յետ յարութեանն ոչ ինչ առ նոսա···»: Վերջ՝ Թղ· 111ա:

Չմմմ. Մատենադարան (Հ· Գ· Զ·) էջ 619—625, Զրաքեան Հ· Ք· Նանայի Ասորւոյ վ·ի Մեկնութիւն Յովհաննու Աւետարանին· Վենետիկ 1920, Ակինեան Հ· Ն·, Մատենագրական Հետազօտութիւններ, Ա· հատ· Վիեննա 1922, էջ 116—163, Van Roey, A., Nonnus de Nisibe, Louvain 1948:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

612.

ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ ԲԱՐՍՂԻ

ՌՄՀ = 1821

ԹՈՒՂԹ՝ 91: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 18·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13·5: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 9· իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ ամուր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ոսկեզօծ զարդերով (ֆառակուսի շրջանակ): ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ներքին, ընտիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 5ա: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա գեղեցիկ կարմիր վարդ մը տերեւալից ճիւղի մը վրայ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 5ա կակաչ մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1, 2, 89բ, 90, 91: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1821: — ԳՐԻՉ՝ Սերովբէ Պետրոսեան Ակնցի· ներքին: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս, Միջագիւղ: — ՏԷՐ՝ Պետրոս վարդապետ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 4ա, 5ա, Զաքարիայ Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն դպրատան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1897»:

Մատեանս Ի՝ Վեցօրեայք Տեառն Բարսղի կեսարացւոց:

Թղ· 3ա: «Գիրք վեցօրէից Տեառն Բարսղի *սրբոյ եպիսկոպոսապետին Կեսարու Կապադովկացւոյ, յորում ընծեռին ճառք ինն· Մեկնեալ եւ պարզեալ ըստ վեցից աւուրց արարչութեան Աստուծոյ, եւ թարգմանեալ ի յունականէն ի հայկական բարբառ ի ձեռն ճշմարտաբանիկ* թարգմանչաց *մերոց*: *Վերստին գրագրեալ հաւատարմամբ յինսիր օրինակէ ի վայելս* Տեառն Պետրոս

սրբասնեալ վարդապետի։ Ձեռամբ անարժան Սերովբէ նօտարի Պետրոսեան Ակնեցւոյ, 1821 Հոկտ· 15, ՌՄՀ, ի Միջափուղ։

Թղ· 4ա։ «Տեառն Բարսղի Եպիսկոպոսապետի կեսարու Կապադովկեցւոյ մեկնութիւն վեցօրեայ արարչութեանն։ Յառաջաբանութիւն· Մի ոք ի քննողաց զրպարտեսցէ զԱստուածոյ զտուղութիւնն»։ Շարունակութիւնն հանդոյն Թ· 249ի, մխայն թէ հոն՝ «մանաւանդ զի ոչ եւ սէր գիտացեալ» իսկ հոս՝ «մանաւանդ զի ոչ եւս էր գիտացեալ», հոն՝ «յօթանս կենաց» հոս՝ «յօդեվանս կենաց» եւն։

ա· Թղ· 5ա։ «Ձառք սրբոյն Բարսղի Եպիսկոպոսի կեսարոյ Կապադովկացւոց, վեցօրեայ աւուրց արարչութեան։ Ձառ առաջին՝ Լուաք ի գրոց զի ասէ»։ Համմտ· Թ· 249· 2ա։

բ· Թղ· 13բ· ճառ երկրորդ համմտ· 249· 2 բ։ գ· Թղ· 21բ· ճառ երրորդ· համմտ· 249· 2 գ։ դ· Թղ· 31ա· ճառ չորրորդ· համմտ· 249· 2 դ։ ե· Թղ· 38ա· ճառ հինգերորդ· համմտ· 249· 2 ե։ զ· Թղ· 48բ· ճառ վեցերորդ համմտ· 249· 2· զ։ է· Թղ· 63ա· ճառ եօթներորդ· համմտ· 249· 2 է։ ը· Թղ· 71ա· ճառ ութերորդ· համմտ· 249· 2 ը։ թ· Թղ· 80բ· ճառ իններորդ համմտ· 249· 2· թ։

Թղ· 3ա· 4ա· 5ա· 13բ· 21բ· 31ա· 48բ· 63ա· 71ա· 81բ· դրոշմուած է այս կնիքը՝ «Ղևթ Սբ Լուսա Եկեղեցւոյն Դպրատան 1830»։ Թղ· 18ա կայ ձուաձեւ կնիք մը, անընթեռնելի։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ տե՛ս վերը։

613.

ՆԵՐՍԷՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

Հին թիւ 1107 — ՌՄՀԱ = 1822

ԹՈՒՂԹՔ՝ 111։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24·5 × 17։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 13·5։ — ՏՈՂՔ՝ 24 — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 11, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ տկար։ — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, երկու կողերն ալ ոսկեզօծ ֆառակուսի շրջանակով։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ կազմէն քաժնուած, ֆիչ մը վնասուած, ֆիչ մը սեւցած։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր, յստակ։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ սեւագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 108բ–111բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1822։— ԳՐԻՉ՝ Նազարէ՞թ Գէորգեան — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ։ — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս։ — ՏԷՐ՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 108ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է՝ (*Թղ· 1ա·*) *«Տեառն Ներսէսի եպիսկոպոսի Կիւլիկեցւոց Տարսոնի* խորհրդածութիւն վասն ուղղափառ հաւատոց եկեղեցւոյ, *որ ի սուրբ Երրորդութիւնն եւ ի Տնօրէնութիւնն Քրիստոսի* (*ի կարգս եկեղեցւոյ*)։ *Հաւատամք իմացականիս զիտութեամբ զԱստուած նախ քան զամենայն եղականքս անեղ էութիւն, որոյ բնութիւն իսկութեան ոչ կարեմք մտօք վերահասու լինել եւ ոչ բանիւ պատմել· ոչ հուր զնա գիտեմք եւ ոչ լոյս, ոչ պարզութիւն եւ ոչ այլ ինչ որակ հասանելի, որպէս նախ քան զմեզ հարքն ասացին եւ ուսուցին մեզ»։ Վերջին գլուխն է* (*Թղ· 104բ·*) *«Սրբոյն Դիոնիսիոսի յաղագս եկեղեցական կարգաց աւանդութեանց եւ գիտութեան»։* (*Մանրամասնօրէն համմտ· Թ· 24 § 2–10, 237· Բ· § 1 եւ 473, § 1, տպ· Վենետիկ 1847*)։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 108ա։ «Օրինակեցաւ Խորհրդածութեան գիրքս սրբոյն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ յընտիր դաղափարէ բաղատաուելոյ ընդ երկու հնագոյն օրինակս ի գրագիր Գէորգեան Նազարէթ դպրէ Կոստանդինուպօլսեցւոյ։ 1822 ի Կոստանդինուպօլիս ՌՄՀԱ»։

614.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ԱԲՐ. ԱՍՏԱՊԱՏՑԻՈՅ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 681։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5 × 17·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 13։ — ՏՈՂՔ՝ 29։ — ԹԵՐԹՔ՝ այնքան խառնաշփոթ, որ կարելի չէ ստուգել։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաւական մը տեսակ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ, վրան լաք անցուած, պատռտած։ Անոր վրայ ալ ուրիշ լաք մը նորէն անցուած իբրեւ ծածկոյթ,

պատռտած է եւ այս ֆանի մը տեղէ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ խեղճ· բդբեր կողմէն բաժնուած եւ ազատած, այլ եւ այլ մեծութեամբ: ԳԻՐ՝ ճօտր, զանազան գրիչներէ, որով տարբեր տարբեր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ ճօտրգիր, սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԳԱՏԱՐԿ՝ բղ· 4բ, 4ա—12բ·, 28ա—32բ, 33բ եւ դեռ շատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ–ԺԹ դար: — ԳՐԻՉՔ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին նաեւ գրուած «Քարոզագիրք Աբր· Աստապատեցւոյ»:

Մատեանս է՝ Քարոզգիրք (Աբրահամ Ատապատցւոյ), *չատ ընդարձակ գործ մը, ականյն քարոզներ եւ յօրինուածական կարգ կը պահպին, նաեւ քանի մը քարոզներ ալ թերի են: Բնագիրը այսպէս եղած չէ:*

Ա· ՁԱՆԱԶԱՆՔ

1· Թղ· 1ա: (տարբեր գրով՝ Ատապատեցի Աբրահամ վարդապետ): «*Յուցանի յանդգնութիւն հերետիկոսաց ի ղէմս Հրէից, որք զմեկնութիւնս սուրբ Գրոց ոչ ընդունին եւ որք մեկնութեամբ վարին, զնոսին քամահէն, ուստի ասացին առ Քրիստոս, Տէս դ՚նչ գործեն աշակերտքն քո, զոր չէ արժան ի շաբաթու: Որպէս ասէ Սոկ·ի մեկնութեան Աւետարանին Մատթէի թէ պարտ էր մեզ ոչ կատօտանալ նշանագրացն օրնականութեան*»: *Թերի· վերջը* Թղ· 4ա:

2· Թղ· 13ա: (Սկիզբը պակաս) «*Ոչ կարէ ըմպանել, ոչ ի ճանապարհի կենցաղոյս եւ ոչ ի վերին դաւառի, զի չափաւոր առեղծուածն առ անչափ առեղծոյն*»: *Կան մէջը վկայութիւններ ու յառաջբերութիւններ լատին ու ապպային աստուածաբաններէ ու պրոպնեբէ, թերի, վերջը* Թղ· 27բ:

3· Թղ· 33ա: «*Պատմութիւն: Եպիսկոպոս մին Ամոս անուն Երուսաղէմի քաղաքին յոյժ առեղծ էր կրօնաւորաց*»: *Փոքր դրուագ մը:*

Բ· ՔԱՐՈԶՆԵՐ·

1· Թղ· 34ա: ա· Սկիզբը պակաս· (*երկու քարոզ կը պակսի*)· *այժմ կը սկսի՝* «*Յաղագս անարատի յղութեան Մարիամու կուսին մօրն Աստուծոյ ամէնօրհնեալ Տիրուհւոյն: Հանդիսավեհութիւն եւ վերազանցութիւն եւ անճառելի մեծութիւն Մարիամու կուսին*»: — բ· Թղ· 39ա: «*Յաղագս մարմնաւոր վեհկակութեան Մարիամու կուսին մօրն Աստուծոյ*»: — գ· Թղ· 44բ: «*Յաղագս խորագունի խոնարհութեան Մարիամու կուսին մօրն Աստուծոյ*»: դ· Թղ· 50ա: «*Յաղագս մեծութեան Մարիամու միշտ կուսին մօրն Աստուծոյ: Որք(ան) խորհրդաւորք եւ գեղեկապոյնք այն բանքն գրեալք ի յաւիտենական մարգարէէն Եսայեայ*»: — ե· Թղ· 55ա: «*Յաղագս Մօրն կուսին հզօրագունել մեղաւորաց փաստաբանչէ: Ս· Հայրն Բեռնարդոս Ջերմեռանդագոյնն Մարիամու կուսին*»: զ· Թղ· 62բ: «*Յաղագս ցաւոցն եւ ցաւակցութեան Մարիամու կուսին, յորժամ կայր մերձ առ խաչին Յիսուսի Որդւոյ իւրոյ խաչեցելոյ: Յաւ առաւել զառնագին*»: — է· Թղ· 68ա: «*Յաղագս անհնոյ ողորմութեան Աստուծոյ եւ թէ ոչ է պարտ մեղաւորին ապաւարել նովաւ: Հրեշտակական վարդապետն սուրբն Թօմաս մեկնելով*»:

Ը· Թղ· 74ա: «*Քարոզ Ծննդեան Տեառն ի կուսէն ի բան իմաստնոյն Սողոմոնի որ ասէ· Ես ծագիկ դաշտոյ եւ շուշան հովտոյ Առաքել վարդապետի արարեալ· Ասէ ուրեմն յերկս երկոցն անեղական բնութիւն· ինքն ման իւր վկայելով···*»:

Թղ· 90ա: *Քարոզ* Խորագիր եւն պակաս «*Մարգարիտն ծննդի ի ցօղոյ եւ սատափն ելանէ յերես ծովուն···*» ապա «*Աստուածածնին նման է ձկան միոյ որ կոչի սատափ եւ Քրիստոս նման է պատուական մարգարիտ···*» *թերի· նաեւ ուրիշ մը:*

Թղ· 104ա: «*Քարոզ աւետեաց ի բանն որ ասէ· Եւ յամսեանն վեցերորդի առաքեցաւ· Գիտելի է զի յղութիւն ամենասուրբ կուսին···*»:

Թղ· 109ա: «*Քարոզ երկրորդ կիրակէի ծննդեան յիսնակաց ի վերայ Ղուկ· 12, 13· Ասէ մի (ոմն) ի ժողովրդենէն ցնա վարդապետ· ասա ցեղբայրն իմ բաժանել···*»:

Թղ· 116ա: «*Քարոզ Ծաղկազարդի ի բանն որ ասէ· Պատրաստեաց ընդդէմ Տեառն Աստուծոյ քո Իսրայէլի: Սովորութիւն է մարմնաւոր թագաւորաց եւ պատուաւոր իշխանաց···*»: *Եւ այսպէս զանազան քարոզներ, ոմանք ամբողջ եւ ուրիշներ թերի:*

Թղ· 523ա: «*Քարոզ Նորին Մատթէոսի վարդապետի· Դուք էք լոյս աշխարհի: Ի վերայ բանիս այսորիկ բազում ինչ հանդիսանալի է եւ մանաւանդ զի վասն հետեւողաց Տեառն է ասէս*»:

Թղ· 529ա: «*Անաւիայի հոգենուագ իմաստասիրի խրատք ոգեշահք զղջման եւ արտասուաց: Ով աստուածասէր սիրելի եղբայր, խնդրող սիրոյն Աստուծոյ*»:

Ապա չարունակութիւն քարոզներու· ո-
րոնցմէ Թղ· 591ա: «*Քարոզ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ· գրեալ է գիրս ելից 13, 21, Թէ զկնի ելանելոյն որդւոյն Իսրայէլի յեղիպտոսէ Աստուած առաջնորդէր նոցա ցերեկ սեամբ ամպոյ··· Զի արեգակն ի մէջ*

պղալի լուսաւորեաց պայծառ պսլով . . .»: Վերջին քարող Թղ· 673բ: «Քարող ի բանն որ ասաց Քրիստոս պատասխանի ետ նոցա· Մատթէոս 19, 8 հմր· Մովսէս վասն խստասըրտութեան ձերոյ թոյլ ետ ձեզ արձակել կիանայս ձեր· Ըստ Սիրաքայ խոտասրտին պատահեսցի չար ի վաղճանի»: Թղ· 679ա: Յանկ քարոզներու:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չկան: Նորագոյն բաներ (չեզագիր): էջ 135բ: «Մատեանս այս վերարերի Տէր կարապետ Աւագ քահանայի Պօյաճեանց, որ ի Ռուսճուգ եւ սրբոյն նորա Ստեփանոսի»: — Թղ· 399ա: «Այս մատեանս արարեալ ծերունապարտ վարդապետաց նախնեաց վերարերի տէր կարապետ աւագ քահանայի Պօյաճեանց, որ ի Ռուսճուք»: — Թղ· 599բ: (մատիտով) Ստեփան Տէրտէրեան ծնեալ եւ մկրտեալ 1873 Ս· Աստուածածնայ յեկեղեցւոջ որ ի Ռուսճուգ»: Թղ· 650բ: «կերպարան տառից ապրեալ յԱնեղէն Մեսրոպայ մեծի ձեռամբ լուսեղէն: Ստեփան Տէրտէրեան Ռուսճուգ 1882»:

615.

ՊՐՈԽՈՐՈՆԻ ՎԱՐՔ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԻ

ԺԸ—ԺԹ դար

Թուղթ՝ 40: — Մեծութիւն՝ 23 × 14: — Գրութիւն՝ 21 × 10: — Տողք՝ 42: — Թերթք՝ չեն ձշաճակուած: — Նիւթ՝ փայլուն եւ հաստ թուղթ: — Կազմ՝ թեթեւ կաշեկազմ: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ բիչ մը կեղտոտ, թղ· 1—7, 33—40 կոճակէն բաժնուած: — Գիր՝ նօտր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ չունի: — Լուսանցազարդք՝ չունի: — Նկարք՝ չունի: — Դասարկ՝ թղ· 34բ, 39ա—բ: — ԺԱմանակ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — Գրիչ՝ անյայտ: — Տեղի՝ անյայտ: — Տեարք՝ անյայտ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Կնիք՝ թղ· 1ա բաբգէն Վ·ի (1897 եւ 1895): — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 38բ· «Ինձ նուիրեց Մուրատ էֆ· Խէրեան: Նուէր Մատենադարանին Մխիթարեան Միաբանութեան Վիեննայի 1899 Մայիս 24/5, Սամսոն, Բաբգէն վարդ·»:

Մատեանս է՝ թղ· 1ա: «Պատմութիւն վարուց երանելւոյն Յօաննու Աւետարանչին (ի Պրոխորոնէ) թէ պինչ եւ կամ որպիսի նեղութիւնս կրեաց եւ կամ որքան ըսքանչելագործութիւնս արար յԱսիա երանելին Յոհաննէս: Գլուխ Ա· Յետ համբառնալուն Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի յերկինս ժողովեալ սրբոց առաքելոցն»: Համմա· Մատենադարան, էջ 669–73 եւ աստ Թ· 594 Ա·»:

2· Թղ· 9բ: «Յաղագս աքսորման ամենադովելի եւ սուրբ առաքելոյն Յօհաննու, (Գլ· երկրորդ) Եւ իսկ ի միւսում աւուր երեվեալ նմա Ամենատէրն»:

3· Թղ· 13ա: «Յաղագս Միւռոնոսի եւ ամենայն տան նորա եւ եղելոց ի ձեռն Յոհաննու» (Գլ· Գ·) «Քանզի էր այր մի ի քաղաքին Յահավոր»:

4· Թղ· 17բ: «Յաղագս վասլի կնոջ նորա թէ որպէս լուսաւորեցան ի Յօհաննէ»: (Գլ· Դ) «Քանզի էր այր մի ի քաղաքին մեծաւոուն»:

5· Թղ· 18բ: «Յաղագս հալա(ծ)ելոյն պղեւն ի որդոյն Իրուսայ» (Գլ· Ե) «Քանզի էր այր մի ի քաղաքին այնմիկ»:

6· Թղ· 21բ: «Յաղագս կենոպատոյ եւ չար արվեստ(ի) կախարդութեան նորա, զոր արար առաջի Յոհաննու ի ձեռն չարաժանդ մարդկան: (Գլ· Զ·) Քանզի էր այր ոմն ի Պատմոս կղզոյէն»:

7· Թղ· 27բ: «Յաղագս դեւին, որ զկերպարանս պայլոյ ունէր եւ էր ի քաղաքին այնմիկ: (Գլ· է) Եւ ի մատնելն մեր անդ»:

8· Թղ· 29բ: «Յաղագս Նոդիանոսի եւ ամենայն տան նորա, զոր արար առ Նոսա Յոհաննէս»: (Գլ· Ը) «Քանզի էր այր ոմն ի քաղաքէն Զմռնեայ»:

9· Թղ· 33ա: Գլ· Թ·ի սկիզբը պակաս· կը սկսի՝ «Իսկ Յոհաննէս համբարձեալ զաչս իւր յերկինս հառաչեաց դառնապէս եւ ասէ Տէր Յիսուս Քրիստոս եղիցի չարժուճն մեծ եւ եռացուճն»:

10· Թղ· 35ա: «Յաղագս Յոհաննու Աւետարանէն թէ որպէս պատմեցաւ ի Յօհաննէ կամ յորում տեղոջ ընկալան հավատացեալք զպարգեւս դայս»: (Գլ· Ժ·) «Յետ հաւատալուն ամենայն կղզուն Պատմոսի»:

11· Թղ· 36բ: «Յաղագս թէ ո՛ւր եւ կամ ո՛րպէս եռես զտեսիլն ըսքանչելի երանելին Յոհաննէս եւ որպէս զգուշութեամբ սրբագրեալ ետ (ց)ժողովրդեանն: Յետ ժամանակաց ինչ ելաք արտաքս»:

12· Թղ· 40ա եւ Թղ· 40բ: Մկսուած երկու անգամ· «Հանդիստ երանելոյն Յօհաննու Աւետարանչին» եւ կէս մնացած առաջինը, իսկ երկրորդ անգամ դուրէ աւարտած, բայց թուղթ ինկած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չկան, միայն առաջին կողքին եռեւը աննշան գրութիւններ:

616.

ԱԲՐ. ԿՐԵՏԱՑԻՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆԱՏՐ ՇԱՀԻՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 91: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր մնացած ամէն տեսակէտէ առեալ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ բզ· ձք· տպագիր պատկեր Գրիգոր Նարեկացւոյ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թզ· 1–3, 90ք, 91: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ԿՆԻՔ՝ Թզ· 87ա· անընթեռնելի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կոդին ներսի կողմը՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս»:

Մատեանս է՝ Աբրահամ Կրետացւոյ Պատմութիւն Նատիր շահին:

Թզ· 5ա: «Վիպասանութիւն պատմութեան վասն պալատեան իմոյ ի սուրբ էջմիածին եւ վասն վախճանի Աբրահամ կաթուղիկոսին Բաղիշեցւոյ, դիտին Տարօնոյ եւ վասն անցիցն եւ վշտակրութեան իմոյ եւ վասն պալատեան Թահմազ խանին ի կէնճէ ի Ղայբս եւ Արարատ եւ վասն պատերազմին եղելոց ընդ Օսմանցիս ի դաշտն Եղեւարտայ եւ զրաւ նորին»:

Թզ· 5ա: Գլուխ Ա· «Նախասահմանութիւն Աստուծոյ ոչ վրիպի ըստ վկայութեան սրբոց Գրոց, զի զոր ինչ կամի Տէր զայն առնէ»:

Թզ· 6ա: «Վասն մեալոյն ընդ իս եկոզացն ի սուրբ էջմիածին աւուրս ինչ եւ ուղեւորելոյ դնոսա ի Ս· Կարապետ: (Գլ· Բ·) Արդ ի գալն մեր ի սուրբ աթոռս»:

Կր համրնթանայ վաղարշապատի 1870ի հրատարակութեան հետ: Գ· Գլուխ (Թզ· 7բ·) խորագիր չունի, նմանապէս Գլ· ԻԵ· (Թզ· 34ա): Վերջին Գլուխ՝ ԾԳ· Թզ· 87բ:

Վերջը՝ Թզ· 89բ: Կը պրուի՝ «Աւարտ պատմութեան՝ խնդրի յընթերցողաց սիրելի որպէսզի իմոյ, զի վասն երկարաբանութեան եւ պարզաբան լինելոյն անմեղադրելի ունել զմեզ, զի որքան իմ կարն է, չանացի զի կարճ եւ համառօտիւ պարզ լիցի աւ ի հասկընալ յամենայն ուրեք, զի եթէ զամենայն անցս մի ըստ միոջէ գրեալ լինէր, կարծեմ թէ ոչ քարտէզ բաւական էր եւ ոչ մեզան, այլ այսքան գրեցաւ, զի ցանկացօղք աւ իմանալ զանցս եւ զորպիսութիւնս սրբոյ Աթոռոյս եւ զմմս իմասցի այս ճշմարիտ պատմութեանս վերահասու լինելով եւ զովասցի եւ թէ իցէ ըստ հաճոյից ձերոց Տեառն է չնորհ, ապա թէ ոչ ներեցէք իմոյ դանդաղանացողի ի մէջ տառապանաց եւ բազում զբաղմանց եւ չարչարանաց հիւանդ եւ խօթացեալ գլխով հազիւ գրեցի անկօր անձամբ: Ողջ լերուք եւ օրհնեալք յԱստուծոյ մերմէ եւ ի մէնջ· Ամէն»: Ապա Թզ· 90ա: «Սիզդէ ինէ· Սիզդէ պերզար քեարթ նամի» Հմմտ· տպ· էջ 99:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

617.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹ.Ի ՊԱՏՄ. ՀԱՅՈՑ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆՔ

1783

ԹՈՒՂԹՔ՝ 88: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 19 × 7·5 + 7·5 = 15: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ամուր, պարզ եւ դրոշմազարդերով: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ֆիչ մը ջուր տեսած եւ վնասուած: — ԳԻՐ՝ նօտր: (Յովհաննէս կաթողիկոսի պատմութեան առաջին տողերը բոլորագիր, իսկ «Զանազանք»ի խորագիրները կարմիր մելանով: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թզ· 1ա–4ա, 71ա–ք, 87–88ք: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1783: — ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն սարկաւագ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ Երուսաղէմ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թզ· 87ա[2]: — ԿՆԻՔ՝ Թզ· 87ա[2] անընթեռնելի:

Մատեանս է՝ Պատմութիւն Յովհ· կաթուղիկոսի եւ Զանազանք:

Ա· Թզ· 4բ[1]: «Յովհաննու կաթուղիկոսի Հայոց յառաջաբան պատմութեան: Զդատարուսն դարուց ժամուց եւ ժամանակաց թէպէտ եւ իսկապէս գՀօրէ ասացՔանն»: Հմմտ· տպգր· Մոսկուա, 1853, էջ 3–7:

Թղ· 3ա[1]: «*Յովհաննէս կաթողիկոս եւ պատմագիրք, որ էր աշակերտ Մաշտոց կաթողիկոսի Սեւանցւոյ, որ յետ նորա եղեւ կաթողիկոս ի ժամանակս Սմբատայ արքայի Բագրատունւոյ: Թէ ո՞յք եղեն ի նոսանէ չինուԹեան պարապեալ»:*

Թղ· 5բ[2]: *Գլուխ Ա· «Յետ երկնաւահանացն հեղեղայ եւ անդնդապատոյտ վրայեկչին լինելոյ բոլոր չնչականայ եւ յետ յակամակամաւ նաւարկուԹեան Նոյի»: (տպ· էջ 9):*

կը համընթանայ Մոսկուայի 1853ի տպագրուԹեան հետ· ամբողջ պատմուԹիւնը կէ· գլուխներու կը բաժնէ: Վերջ (Թղ· 69բ) կայ եւ «Բան ինքնուրոյն սակս յիշատակի անուան իւրոյ»: (Թղ· 71ա· վերջ պատմուԹեան· համա· վարը Թ· 618):

Բ· ՁԱՆԱԶԱՆՔ·

1· *Թղ· 72ա*[1]: «*Տեառն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ Արքեպիսկոպոսի Տարսոնի Կիլիկեցւոյ, պատասխանի ԹղԹոյն վարդապետին Տուտէորդւոյ եւ նորին նմանեաց Զորագետացւոյն եւ Հաղբատացւոյն: ՀեղուԹեամբ ամենայնի, որ հարցանէ վասն յուսոյն՝ որ է ի ձեզ· խրատ տայ մեզ գլխաւոր առաքելոյն Պետրոս*»: Վերջ՝ *Թղ· 77ա*: (*Համա· Թ· 78 Ա· 2*):

2· *Թղ· 77ա*[1]: «*Թուխտ ի Ներսիսէ Արքեպիսկոպոսէ Տարսոնի Կիլիկեցւոյ: Պատասխանի Յուսկան արգելական ճգնաւորի ի մէծն Անտիոք, յորում լուծանէ զհարցումն կղերիկոսացն Անտիոքու, վասն որ ի Հայք Աստուածային չնորհի ճշմարտուԹեան ի վերայ քահանայական կարգի եւ ժողովրդականաց ուղիղ հաւատովն, որ ի Քրիստոս: Գիր քո պատուականուԹեանդ, երանելի Այրդ Աստուծոյ, էհաս առ իմս չափաւորուԹիւն, յորում զինդիր Աստուածաքաղաքիդ ժողովոյ նախաԹոռաց եւ ժառանգաւորաց յայտ արարեր մեզ*»: (*Համա· Թ· 78 Ա· 3*):

3· *Թղ· 80բ*[1]: «*ՊատմուԹիւն Ներսեսի Լամբրոնացւոյ եպիսկոպոսի Տարսոնի երգոցն Սողոմոնի քննողի: Ընդ նուազել ԹագաւորուԹեան եւ իշխանուԹեան Հայոց, յորժամ յափշտակեցան յիսմայելացւոցն մայրաքաղաքն յԱնի եւ տարագրեցան Թագաւորքն մեր ի գաւառս եւ յիշխանուԹիւնս յարքայէն Յունաց*»: (*Համա· Թ· 78 Ա· 1*):

Աւոր վերջը կը յարուի· Թղ· 82բ: «*ի Թուականիս Հայոց ՈԼԹ գրեցաւ աստուածախուժմբ մատենիս օրինակն ձեռամբ Սամուէլի նուաստ եւ յետին գրչի հրամանաւ Տեառն Ներսիսի արքեպիսկոպոսի եւ սրբացեալ վարդապետիս մերոյ որոյ վաստահացեալ յորմուԹիւն Աստուծոյ· · · համարձակեցաւ ի հոգելից Սաղմոսիս մեկնուԹիւն եւ մեկնեալ գաս · · · Յայնմ ժամանակի յափշտակեցաւ սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ· · ·*»:

Թղ· 84բ[1]: *ՊատմուԹիւն վարուց Տեառն Ներսիսի Լամբրոնացւոյն եւ արքեպիսկոպոսին Տարսոնի Կիլիկեցւոյ: Սա էր որդի մեծի իշխանին Օշնի Տեառն Լամբրոնի եւ այլ գաւառաց, ուստի կոչեցաւ Լամբրոնացի: Սա էր իմաստուն յոյժ եւ քաջ ճարտարախօս»: Համառօտ կենսագրուԹեան եւ գործունէուԹեան պատկերը՝ Յայսմաւուրքի համաձայն:*

Թղ· 85ա[1]: «*Առենական խօսք սրբոյ Ներսիսի Լամբրոնացւոյն առաջի Տարսոնի ժողովոյն: ԳլխագրուԹիւնք Հռոմոց, զոր պահանջեն առ ի մէնջ ի պէտս խաղաղուԹեան· ընդ որս եւ լուծմունք առ ընդՔեր եղեալ: Խնդրեն Հռոմք ի Հայոց·Նզովեցէք զաստօղն մի ԲնուԹիւն զՔրիստոս, զԵւտիքէս, եւ զԴիոսկորոս, զՏիմոԹէոս զԿուզն եւ զամենայն համախոհս նոցին: Պատասխանէ սուրբ ժողովն· Նզովեմք զԵւտիքէս զոր եւ նզովեցէն նախ քան զմեզ սուրբ Հարքն մեր եւ զՍեւեռիոս*»: — *Թղ· 87ա· կայ· «Հետեւին խնդիրք Հայոց ի Հռոմոց: Ա· Խնդրեմք զի ամենայն մեղուցեալք ըստ իւրաքանչիւր կանոնական հրամանաւ դատեսցին»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *Թղ· 87ա*: «*Տեառն Զաքարիայ ազգասէր եւ քաջալան Պատրիարգի Հարազատի որդւոյ Նորին եւ ձեռնասուն աշակերտի Տեառն Պետրոսի զգօնապերճ եւ գերիմաստ եպիսկոպոսի յետին աշակերտ Պօլսեցի սարկաւագ ՅարուԹիւնս, զայս Յովհաննէս պատմագիրս եւ Ներսէսի Լամբրոնացւոյ Թուղթն եւս ձեռամբ իմով օրինակեցի ի սուրբն Սաղիմ ընդ հովանեաւ Սրբոց Յակոբեանց մայր ԱԹոռոյս ամենայն Հայոց: Ցամի Տեառն 1809 եւ Մայիսի սկիզբն աւարտ հասաւ սոյն գրքոյս· խնդրեմ վերածանողացդ յիշել ի մաքրափայլ յաղօԹս ձեր զվերոգրեալ հէքս հանդերձ հոգեւոր եւ մարմնաւոր ծնօղօք իմովք եւ ամենայն ազգայնովք միով հայր մերիւ, որ եւ յիշօղք յիշեալ լինիք ի Փրկչէն մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ· Այս է վայելուչն ինձ ամէն եկող ապագայ եղբարց յիշատակ 1783»:*

618.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹ.Ի ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

1680ի Նաքր

ԹՈՒՂԹՔ՝ 172: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 27: ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ոսկեայ շրջազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր եւ ամբողջ: — ԳԻՐ՝ ճօտր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 5բ, 170բ, հմմտ· վարը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա–բ, 171ա–172բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1680է ետքը: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 170բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ՝ «Գնեցաւ Պատմութիւն Յովհաննու կաթողիկոսի 40 դահեկանաւ 1900 ի 15 Մարտի»:

Մատենս է՝ Յովհաննու կաթուղիկոսի Պատմութիւն Հայոց:

Թղ· 2ա: ***«Յովհաննու Հայոց կաթուղիկոսի յառաջաբան պատմութեանն: Զպատասխումն պարուց ժամուց եւ ժամանակաց»:***

Թղ· 6ա: ***«Գիրք Յովհաննու կաթուղիկոսի» Գ· Ա· կը սկսի՝ «Յետ երկատասանամեայ հնգեամեայ»:***

Թղ· 168ա: ***«Բան ինքնորոյն (sic) սակս յիշատակի անուան իւրոյ»:***

Ամբողջ պատմութիւնը բաժնուած է կէս· պլիսի վրայ, հմմտ· Ձեռ· Թ· 39, 152, 238, 617 եւն, հրտ· քանի մը անգամ, 1843, 1867, 1912): — Թղ· 5բ կայ հայրապետի մը նկարը (մատիտով), դուցէ Յովհաննէս կաթողիկոսը եւ Թղ· 170բ հայրապետական թաղ մը, որուն վրայ պրուած է հետեւեալը·

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· «Կատարած պատմագրութեան բանիցն Յովհաննու կաթուղիկոսին Երզնկոյ· օրինակեալ ի ձեռագրէ վաթսուն եւ հինգ Եպիսկոպոսի Լեհաց, զոր եւ նա իսկ գաղափարեալ էր յամի Տեառն 1680, եւ թուականին Հայոց ՌՃԻԹ, ին ամսեանն Յունիսի ի Բաղէշ քաղաքի Հայաստանեաց»: Ապա՝ «Հայր սուրբ, Որդի սուրբ, Հոգի սուրբ»:

619.

ԱՆ. ՇԻՔԱԿԱՑԻՈՑ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՑՀԱՋԱՐԵԱԿՔ

ՌՃԼԵ = 1686

ԹՈՒՂԹՔ՝ 264: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 ×12: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, կռնակը ոսկեայ զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: ԳԻՐ՝ շէզագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ. ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ, Թղ· 1բ, 10ա–բ, 20ա–21ա, 96բ, 77բ եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԼԵ (= 1686): — ԳՐԻՉ՝ Մարտիրոս Դպիր: — ՏԵՂԻ՝ Ադեբաանդրիա: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 242բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողին ետեւը՝ «Առաքեաց ի Կ· Պոլսէ Վ· Հ· Ե· Վ· Գաֆթեան (Գաֆթաճեան)»:

Մատենս է՝ Անանիա Շիրակացւոյ կենսագրութիւն եւ վեց հազարեակ: (*Թղ· 1ա: Կան քանի մը խմբագրութիւնք՝ «Ի խորհիլն քո պիրոյց սպառնալեաց առ քեզ չանցեալս» եւն*): *Ընտիր ձեռագիր մըն է, ուր կան՝*

1· *Թղ· 2ա:* ***Կենսագրութիւն· «Ես Անանիա Շիրակացի բովանդակեցի զպատմութիւն մերոյ ազգիս Հայաստանեայց···:***

Շատ տարբերութիւն ունի Թ· 30 Ձեռագրէն (հմմտ· էջ 174–6): Կարեւոր է՝ Թղ· 4բ· «Բայց զմտաւ ածեմ զտեբունական բանն որ ասէ իմ(մ) է վրէժ խնդրեցից եւ ես հատուցից նոցա եւ զարձեալ արկ զոսկին իմ ի սեղանաւորս եւ ես եկեալ տոկոսիւք պահանջեմ: Բայց, ես ասեմ ձեզ սիրելիք՝ արժանաւորաց մի՛ արգիլէք, վասն զի որքան բամբասելով հեռացան յինէն աշակերտք իմ, այլ ոչ ամենեքեան, այլ եւ զի ոմանք եւ երախտապէտք սակաւ ինչ ժամանակս ինձանէն եւ ուսան յինէն զարուեստս այս, որք են սոքա՝ նշանաւորն Հերմոն անուն ոմն, Տրզատ, Ազարիա, Եղկիէլ եւ Կիրակոս, որք լի էին կատարեալ ուսմամբ եւ դիտութեամբ ի մեծակայս. մանաւանդ համարոզական արհեստիս այսորիկ եւ ես ասացի նոցա· որդեակք իմ, դուք ոչ արդելից

յումեքէ որ կամին ուսանիլ, բայց զմասաւ ած զրան Ցեսան, որ ասէ· որ կարողն է տարցի եւ զայս անմահ թողից զվարդապետդ որ զկեան իմ զայցէք յաչխար(հ)ս. վասն որոյ ուսուիմասիրաց եւ փափաքողաց եւ բարի վարս ատացողաց հնդոց եւ անոխակալաց եւ մանաւանդ արժանաւոր անձանց մի արգիլէք նախանձելով եւ այլ ձերոց իմաստից եւ դիտութեանց բաւականացոյս վարդապետեսջիք»: (Վերջ):

2· Վեցհազարեակ: ա· Թղ· 6ա: «*Եօթն պարգեւն Հոգւոյն սրբոյ (գծուած պատկեր)· Սա է է· պարգեւն Հոգւոյն սրբոյ ի տեսլեանն անմահ Թալէմանչացս մերոց, որպէս ի տեսլեանն Յովհաննու ՃԷ «տեսի զամպարս է· եւ ելանէին լոյսք եւ փայլմունք» եւ զարձեալ է են մեզ ձայնաւորք ի վերուստ իջեալք որք են է չնորհացն յԱստուածոյ, որ ասի մեզ Մեսրովպեան տառք եւ զայս է զրոց դօրութիւնն անթուելի եւ որպէս է պայծառ երկնից որ տիրեն բոլոր աշխարհիս եւ արարածոց ընթանալովն իւրեանց, նոյնպէս է· ձայնաւոր տառս, որ ըստ իրին ոչ ոք մարմնեղէն կարի չօչաքել, զայս իմա որ ի վերայ եօթեացն խորհուրդք բազումք են եւ դու յորժամ հմուտ լինիս յայն կէտին ճառեա, որպէս եւ կամիս, յայն սակս ասի զանուն մատենիս, Եօթնապրեանք, որ ասի Վեցհազարեակ*»: Ալիւսականերն ու զոնելը չատ լաւ գծուած:

բ· Թղ· 11ա: «*Զհազարեակ կամ եօթնապրեանք· այս է լծակից բաժանման, բանի երկոց զուռն լուսոյ, եւ այս է հմտութիւն քերականութեան, որ անուանեալ է Վեցհազարեակ կամ Եօթնապրեանք եւ այլ բանալի քերականին: Բաղկանայ արուեստս այսպէս*»:

գ· Թղ· 19բ—66ա: «*Բաժանմունք համարողականի ըստ զրոց*»:

դ· Թղ· 66բ: «*Ծանօթութիւն ալիւսակաց եւ բաժանմունք նոցունցն*»:

ե· Թղ· 70ա—73ա: «*Զորս տարերաց բայսատութիւն*»:

զ· Թղ· 73ա—82ա: «*Բայսատութիւն Զ հազարեակիս*»:

է· Թղ· 82բ: «*Յուցակ զրոց մատանց եւ ժամուց*»:

ը· Թղ· 84ա: «*Յորդորակ ատեղաբաշխութեան: Աւդ լմա սիրելի, դի առանց կատարանաց խորհրդեան եւ դարձ ատեղաբաշխութեան արհեստի ոչ կարեն հմտանալ*»:

թ· Թղ· 85ա: «*Գիտելիք վասն ատեղաբաշխութեան հանճարոյ: Յորժամ արար Աստուած զերկինս եւ զերկիրս եւ զամենայն զարդ նորա*»:

ժ· Թղ· 86բ: «*Երկոտասան տունք համատեղութեան*»:

ժա· Թղ· 87ա: «*Կենդանակերպիկ անունները*» (sic):

ժբ· Թղ· 87բ: «*Յուցակ մոլորակաց բնութեան*»:

ժգ· Թղ· 88ա: «*Յաղագս բնութեան մոլորակաց*»:

ժդ· Թղ· 91ա: «*Յաղագս ԺԲ կենդանակերպիկ· Նոյն է չերմ եւ չոր, հրային*»:

ժե· Թղ· 92ա: «*Հայեցուածք երկոտասան կենդանակերպիկ լինդ իրեարս*»·

ժզ· Թղ· 94բ: «*Մոլորակաց աստիճաններու* (sic) *յուցակ*»:

ժէ· Թղ· 95ա: «*Յաղագս հայեցուածոյն է մոլորակաց*»:

ժը· Թղ· 99բ: «*Վասն աստեղաբաշխութեան հանճարոյ զովելի լմն եւ յոյժ հարկաւոր արհեստիս այսորիկ այլ եւ զովելի է*»:

ժբ· Թղ· 111բ: «*Ակիւսակ աստղաբիտութեան հանճարոյ*»:

ի· Թղ· 119բ: «*Ակիւսակ ժամացոյցի իւրաքանչիւր աւուրց*»:

իա· Թղ· 115բ: *Ամենայն աստրային մասմինք կատարին վերնային մասինովք*»:

իբ· Թղ· 116ա: «*Յաղագս խաւարման լուսնոյ եւ արեգական*»:

իգ· Թղ· 116բ: «*Ամենահարկաւոր պիտելիք առ ընթերցողս*»:

իդ· Թղ· 122ա: «*Վասն մեծութեան*»:

իե· Թղ· 124ա: «*Վասն հաչտութեան եւ սիրոյ*»:

իզ· Թղ· 126ա: «*Այլ լմն աեսակ մուխամմէնք*»:

իէ· Թղ· 126բ: «*Վասն կապելոյ*»:

իը· Թղ· 129ա: «*Վասն իմաստութեան*»:

իթ· Թղ· 130բ: «*Վասն ամենայն չարեաց պահպանութեան*»:

լ· 132ա: «*Վասն յաղթութեան*»:

լա· Թղ· 134ա: «*Վասն բժշկութեան եւ յաջողութեան*»:

լբ· Թղ· 136ա: «*Վասն ահարկու յուցանելոյ*»:

լգ· Թղ· 137բ: «*Վասն սիրելի յուցանելոյ*»:

լդ· Թղ· 139ա: «*Վասն զօրել եւ ահարկու երեւելոյ*»:

լե· Թղ· 140բ: «*Վասն ամենայն չարեաց եւ վնասուց յաղթելոյ*»:

լզ· Թղ· 144ա: «*Վասն յաջողութեան*»:

լէ· Թղ· 152ա: «*Ի զրատ վէմի այլ ճանապարհ*»:

լր· Թղ· 154ա: «*Յուցակք աւուրց, մոլորակք եւ*»:

լբ· Թղ· 154բ: «*Շրջանակք եւ բայաստրութիւնք նոցունց*»:

խ· Թղ· 157ա: «*Ինդրուածք ինչ որ կ'ուզեա*»:

խա· Թղ· 164ա: «*Ապօթք առ երկնային պօրան*»:

խբ· Թղ· 168ա: «*Դուռն վկայհատարեալ կիա յաղագս ածական անուանց*»:

խգ· Թղ· 168բ: «*Հրեշտակներու վրայ ածականք*»:

խդ· Թղ· 172ա: «*Բայաստութիւնք ածականաց եւ կանոնաց*»:

խե· Թղ· 174ա: «*Դուռն վկայհատարեակիս վասն յաջս լութեան*»:

խզ· Թղ· 175բ: «*Օրինակ վասն մահ տարաժամի*»:

խէ· Թղ· 176ա: «*Այլ ինն կերպ վասն մահ տարաժամի*»:

խը· Թղ· 177: «*Օրինակ վասն սիրոյ*»:

խթ· Թղ· 185բ: «*Ապիւսակ պիտանի խալխվասաղ վկվխից*»:

ծ· Թղ· 188ա: «*Դուռն քեսիր պատա տանելոյ*»:

ծա· Թղ· 196ա: «*Ադիմէթ քէսիր պատի*»:

ծբ· Թղ· 200ա: «*Յաղագս 99 իսմուլլահ անուանց որ յատուկ ընտրեալ են իմաստասիրաց*»:

Ակէ ետքը՝ Թղ· 205ա, կը դրուի: «*Ընտրեալ են սոքա, որ Ղթ· անուն իրեբաց պիտանի այսինքն յայտնի է պիտնոց եւ զայս էսմաններս յօրինեալ են արաբացի իմաստնոցն որպէս ասեն Լօքմանեան եւ Ապուպէքիր իմաստնոցն*»:

ծգ· Թղ· 205բ: «*Յաղագս եգիպտական պիտուքեան*»:

ծդ· Թղ· 213ա: «*Մխանելիք*»:

ծե· Թղ· 215ա: «*Այլ ինն ծուխ*»:

ծզ· Թղ· 218ա: «*Վասն կենդանեաց իշխանութեանն ի վերայ է· մոլորակաց*»:

ծէ· Թղ· 219ա: «*Յաղագս իշխանութեան քաղաքի է· մոլորակաց*»:

ծը· Թղ· 220ա: «*Շրջան է· մոլորակաց*»:

ծթ· Թղ· 230բ: «*Յաղագս է· բօհանիաքից ի վերայ է· մոլորակացն եւ վասն եգիպտական պիտուքեանցն*»:

կ· Թղ· 234ա: «*Յաղագս աստղաբաշխական դուշակութեանց*»:

կա· Թղ· 242ա: «*Վերջ գրքոյս*»:

կբ· Թղ· 245ա—249ա, կան իչ· աստղարաշխական դուշակութենանց եւ աստխանի պատկերնեք: Լաւ հասկնալու եւ դրծածելու համար դրուած է Թղ· 244բ· ծանոթութիւն պատկերաց: Թղ· 258ա: Ցանկ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Գլխաւոր Թղ· 242բ: «*Արդ գրեցաւ գերբնտիր գիրս այս որ ասի Վեցհատարեակ, այսինքն արուսեքին պիտուքիւնս վասն գաղթականի· ձեռամբ Տէր Կիւրղի որդւոյ Մարտիրոս գրչի ի քաղաքն Ադէքսանդրիա, որ է նաւահն Եգիպտոսի, ընտիր եւ հարազատ օրինակ, որ բնաւ չէր տեսանալ էի գայնպիսի գերբնտիր օրինակս, վասն զի հազուագիւտք են ընտիր գրեանք յայսմ արհեստիս եւ ես նուաստ գրիչս բազում տեղիս եւ ի քաղաքս չրջեցայ՝ վասն արհեստիս այսորիկ եւ ի չատ գրեանս տեսանալ էի, բայց ոչ տեսի սորա նմանն հարուստ եւ անսխալ գրուքիւն, վասն զի նուաստս չատ փափաք ունէի սակս ուսանելոյ արհեստիս յայսմիկ, բայց ոչ եղիա կատարեալ գիտունս եւ վարդապետս եւ ի գրեանս, այլ եւ բազում տեղիս չրջելով եւ ի վարդապետաց դուռն գնգերելով, հազիւ սակաւ ինչ ուսայ:*

Յորժամ կամեցաւ Աստուածն ամենարարի, որ գիտափաք ծառային իւրոյ լնուլ, պատահեցոյց ինձ անդին գիրքս զայս, որ ես ի յուրախութենէս զարմացեալ մնացի եւ ի տեսանելն իմ բազում ազաչանօք խնդրեցի գնել զսա գտհեկանին ի տէրոջէն, որ կոչիւր անուն նորին խոճա Սափար, ումն պատուաւոր եւ վաճառական յԱղէքսանդրիա քաղաքի եւ մինչ զի քսան ոսկի անդղիացւոց եառ նմա եւ նա ոչ ընկալաւ զիրքս, յետ լ· աւուր միջնորդութեամբ ուրումն բարեպաշտի տուաւ ինձ առ ի յօրինակել, եւ նուաստս ես Տէր Կիւրղի որդի Մարտիրոս անուն օրինակեցի ըստ կարի իմում գրութեան, առանց զանցառութեան թերթի, եւս թերի ի կանոնաց, կարողութեամբն Աստուծոյ, սկսեալ յառաջնոյ մինչեւ ցվերջս, ի թուականի մերում ՌՃԼԵ: Բայց օրինակն մեր կարի հնագոյն լինելով, երբեմն տեղիս ի բաց թողեալ եմք առանց գրութեան, վասն զի ցեց եւ ուտիչ ապականեալ էր յօրինակն եւ կարի հնագոյն գրեալս էր, բայց գերբնտիր գրութիւն եւ անգիւտ օրինակ, որ հանդիպեցաւ մեզ եւ ճաչակեալ յագեցաք ի սմանէ փոքր ի չատէ եւս յայսցանէ ճաչակողք եւ ընթերցողք եւ գործածողայս յիշեն աղաչեմ, զմեղսամած Մարտիրոս գրիչս ջնջին եւ զհայրն իմ զՏէր Կիւրեղ քահանայն եւ զհօրեղբայրն իմ գԳրիգոր վարդապետն եւ զմայրն իմ զՍուլթան խաթունն եւ քոյրն իմ Մանուչակ եւ զհամչերակս ընդհանուր զամենայն միով Հայր մերիւ յիշեալ աղաչեմ»: Վերջ Թղ· 242բ: Լուսանցքին վրայ կ'ասելցուի՝ «*Արդ գիրքս եւ յիշատակարանս այս գրեցաւ յԱղեքսանդրիա 1135 թուին*»:

Թղ· 189բ: «*Եթէ ոք հանդիպիք գրոցս եւ տեղիս յիշեալ եւ ներուին աղաչեմ մի Հայր մերիւ զմեղսամած գրիչս· վասն զի զայլս խրատեմ եւ ես անփորձ եմ վասն սխալման աղիւսակիս, բայց քէպէտ ուղղեցի եւ լրացուցի սակս ազատութեան յանցանացս*»:

620.

ՎԱՅԵԼՉԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 41: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 15. երկարութիւնը միշտ միեւնոյնը չէ: — ՏՈՂԻ՝ 15 եւ զանազան: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ գորշագոյն թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ոսկեայ զարդերով, երկու կողմն ալ, մէջտեղը սիրուն խաչ մը: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաքուր, թուղթ մը հանուած եւ ուրիշ մը կողքէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ նօտր. ֆանի մը տեսակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ, ԽՈՐԱՆԻ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԻ, ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 2ա: Մատիտով անյայտող գծագրութիւնք: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ 1902է վերջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է՝ Վայելչագրութիւն եւ նամականի:

Թղ· 6ա: «Մանր գրի օրինակ է որ է ներքոյ գրեալն»: կարգով տեսակ տեսակ գրերու օրինակներ կը տրուին, ընդհանրապէս, բայց մանաւանդ մի քանի տեղեր, չատ պեղեցիկ ու ճաշակաւոր են տառերը: — Ակէ յառաջ թղ· 5ա· Զարդագրքերու նմոյշներ:

Բ· Թղ· 22ա: Կը սկսի «Ձեւք հասցէից»· նամակներու, թղթերու եւ աղերսագրերու յառաջաբաններ՝ սկզբնաւորութիւնք եւ վերջաւորութիւն): Դրուած է թէ ի՛նչպէս կաթուղիկոսի մը, եպիսկոպոսի մը, վարդապետի մը, քահանայի մը, իշխանի մը, պաշտօնական անձի մը գրի՛ւ դրուի, թէ ի՛նչպէս պիտի ըլլայ ազերսագիրը մը, թէ վկայական մը ի՛նչպէս պիտի կնքուի, բայց միշտ իրր նմոյշ գրերու:

Նմոյշներ՝ Թղ· 24ա: «Արդ գրեալ եղեւ պայս յոյնազան չնորհայ տեառակս ձեռամբ Արեւելցի եւ ի քաղաքէն Նախիջեւանայ հանդուցեալ Ալբերտի որդի չնչին նօտր Մկրտչի ի վայելումն եւ ի յիշատակ Զարեղենց մեծապատիւ ամենից չնորհայ եւ յոյնազան պատուոյ արժանի ծիրանածնունդ եւ համեստաբարոյ յեղբօրն իմոյ Յովհաննէս (նամակներու տակ միշտ ստորագրուած է այս անունը) գերդպօն ամիրային, զոր Տէր Յիսուս զինքն եւ եղբարքն իւր ամուր ձեռամբ պահեսցէ»:

Թղ 36ա: «Արդ գրեալ եղեւ պայս յոյնազան չնորհայ տեառակս ձեռամբ Ակնոյ Յունանենց հանդուցեալ մահտեսի Սուպիւսի որդի նօտր չնչին Առաքելիս ի վայելումն եւ իշատակ ամենայն հաւատացելոյ մերազնէից մեծաց եւ փոքունց առ հասարակ»: — Գուցէ Առաքել կամ Մկրտիչ գրիչն եղած ըլլան իսկ Յովհաննէս՝ տէրը:

Վերջը՝ Թղ· 41բ: Կան ձաբռտուքներ եւ անուններ՝ ինչպէս Գրիգոր, Յարութիւն, Միհրան···: Թղ· 5ա: Զարդագրերու նմոյշներ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

621.

ԽՐԱՏ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԻ

ՌՄԼԸ = 1786

ԹՈՒՂԹԻ՝ 77: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24×17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ՏՈՂԻ՝ 33: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ, զօրաւոր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, միայն թուղթ մը փրցուած հանուած: — ԳԻՐ՝ նօտր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆԻ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԻ, ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա–բ, 76ա–77բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԼԸ (1786): — ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն Վասպուրականցի: — ՏԵՂԻ՝ Ստամպօլ: — ՏԷՐ՝ Տէր Մելքիսէք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թղ· 75բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ 1900է վերջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է՝ (*Թղ· 1ա*) «Գիրք որ կոչի խրատ պարտիզպանի եւ զանազան խրատք» (*Անդ՝ մատիտով գրուած՝* «Գիրք վաստակոց»:

Թղ· 2ա: «Յաղագս գիւղօրէից եւ տէրանց իւրեանց խրատք: Գլուխ առաջին. Աստանօր արժան համարեցայ զառաջիկայից եւ զերկրագործութեանցն զանց առնել եւ համառօտաբար զպիտանացուն ժողովել աստ եւ յիշումն առնել զառաջաստացեալ աստիճանսն զորս ի յառաջին դուռին անուանեցան, եւս առաւել զայն որ պիտանացու է գեղջին որ իւր տէրն ճիճն հայի յինքն եւ կարկառ երթայ տեսնի եւ պէտ առնէ, եւ այնու կարէ

իմանալ պարտական եւ պլաւն անկոյն եւ փուխմով բժշկէ եւ արիացնէ զնոսա յոտից չինուխեան եւ քալելէն զնոսա յամենայն ապտակ չկտա չինմանց։ Եւ եթէ ուրուք պատճառօք վերջացեալք պատանին ի գործս վաստակոց իւրեանց, նա յիշելուն ասէ եւ քալելէն զնոսա իշխանական հրամանաւ ի գործն, ուստի որ յորժամ պղովելին գովէ եւ պարտաւելին պարտաւէ, նա միամտանան ի բանն բան իւրաքանչիւր կերպի եւ յորդորին ցանկութեամբ ի գործն վաստակոց»։

Ամրագէ գիրքդ բաժնուած է Մ։ հատածներու։ Ասոնց մէջ բնդհանրապէս համառօտ կերպով հեղինակը պարտիզպանին առջեւը կը դնէ թէ ինչպէս կրնայ հոգն եւ երկրին բերքերէն օգտուիլ եւ պանծնք չհատպործել պիտնալ։ Մի քանի հատածի խորագիրները յառաջ կը բերենք։

ա· Թղ· 3ա։ «Յաղագս ապարակաց»։

բ· Թղ· 3ա։ «Յաղագս ջրոյ»։

գ· Թղ· 3բ։ «Յաղագս տնկոյ»։

դ· Թղ· 6ա։ «Յաղագս բաժանման եղանակաց տարւոյն»։

ե· Թղ· 6բ։ «Նախապուշակութիւն վասն օդոյն»։

զ· Թղ· 8բ։ «Յաղագս ճանաչելոյ զկեանսն բնութիւն»։

է· Թղ· 9բ։ «Վասն ընտրողութեան եւ սահմանաց սակս սերմանց»։

ը· Թղ· 10բ։ «Յաղագս սխտան, (Թղ· 11ա։ «Վասն կորեկի»)։

թ· Թղ· 14բ։ «Վասն պահելոյ»։

ժ· Թղ· 15բ։ «Վասն հայ ելեւոյ»։

ժա· Թղ· 16բ։ «Յաղագս երկոտասան ամաց տարւոյն թէ յիւրաքանչիւր ամիս ի՞նչ է պարտ գործ ածել· Պարտ է զինչ որ փայտ կայ որ ոչ կարել կամենայ ի Դեկտեմբեր ի՛ե աւուրն ի վեր մինչեւ Յունվար ամաց ելն կարել»։

ժբ· Թղ· 25բ։ «Յաղագս ծառ տնկելոյ։ Թէ յորժամ է պարտ տնկել»։

ժգ· Թղ· 35բ։ «Յաղագս այգեաց ոչխի»։

ժդ· Թղ· 38ա։ «Յաղագս օձի»։

ժե· Թղ· 51ա։ «Վասն որ օչխնդրի չինեաս»։

ժզ· Թղ· 57ա։ «Յաղագս տերեւ պատրաստ աննելոյ»։

ժէ· Թղ· 64ա։ «Յաղագս սատակելոյ զթրթուրն»։

ժը· Թղ· 75ա։ (Վերջինը Մ)։ «Յաղագս տանու Հաւեր տնկելոյ եւ սատածման եւ պիրացնելոյ»։

Բերուած օրինակներէն կը տեսնուի որ պարտիզպանի մը գիտնալու ամէն բան չատ մը տեսակէտներէ նկատելով գրուած է գրքիս մէջ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ.

Թղ· 75բ։ «Աւարտեցաւ գրքոյս գայս, որ կոչի գիրք պարտիզպանի եւ խրատ գանագան ի ինդրոյ տէր Մելխիսէք *սրբակենցաղ եւ գերիմաստ քահանային* ձեռամբ չնչին քարտուղար Յարութիւնիս Վասպուրականեցւոյ։ Գրեցաւ ՌՄԼԵ թվն Սեպտեմբերի Իե· ի քաղաքս Ըստամպոլ եւ ի Միջագիւղն Նորին»։ Վերջ։

622.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՑ, ՎԱՐՔ ՀԱՐԱՆՑ

ՌՃԿԳ = 1714

ԹՈՒՂԹՔ՝ 362։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16։ — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն եւ միասիւն 15 × 5 + 5 = 10։ — ՏՈՂՔ՝ 28—30։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 29, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ բաւական զօրաւոր թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ եւ լաթապատ, ինչ մը վնասուած, փականճեները հանուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մեծ մասով մաքուր մնացած։ — ԳԻՐ՝ նօտր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ բաւական յաջող։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 191ա, 239ա–բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԿԳ = 1714։ — ԳՐԻՉ՝ Թովմաս։ — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն։ — ՏԵՂԻ՝ կիւմիւշխանէ։ — ՏԷՐ՝ գուցէ գրիչը։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 252բ, 120բ։ — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 192· «Քրիստոսի ծառայ կարապետ վարդապետ»։ — ՏՆՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կր պակսին։

Մատեանս է՝ Քարոզագիրք Գրիգոր Տաթեւացւոյ, վարք Հարանց *եւ նմանիք*։

Ա· Քարոզգիրք Գ· ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՑ եւն։

1· Թղ· 1բ։ *Յանկ· «Հունձք բազում եւ մշակ սակաւ»։ Վեց տեսութիւն ունի։*

2· Թղ· 2ա։ «Յայլմէ *քարոզ ննջեցելոյ· ի բանն Յոբայ՝ Ողորմեցարուք ինձ ողորմեցարուք, ով բարեկամք իմ, զի ձեռն Տեառն մխեաց զիս։ Աւետն իմասատունք յորժամ երթիցուք ճանապարհ*»···։

3: *Թղ · 3բ*: «*Նորին վասն յոկեվարին ի բանն Ս · Պօղոսի · Արդ առէք զսպառազինութիւն Աստուծոյ · · · Զբան Առաքելոյս Պօղոսի դ · մտօք պարտ է*»:

4· *Թղ · 6ա*: «*Նորին վասն ննջեցելոյ · Առակ · ի բանն Սողոմոնի՝ Հայեցայ ի բարձունս · · · Վարդապետք ասեն յորժամ ելանէ հոգին ի մարմնոյն*»:

5· *Թղ · 7բ*: «*Քարոզ վասն կարգի քահանայութեան ի բանն · Քահանայք սուրբ լիցին Աստուծոյ իւրեանց · · · Վարդապետք ասեն թէ ամենակալն Աստուած*»:

6· *Թղ · 11բ*: «*Նորին վասն ննջեցելոյ ի բանն Սիրաքայ՝ Ի միտ ած զդատաստանս իմ · · · Այս երկրորդ պատճառ քարոզէ ննջեցելոյ*»:

7· *Թղ · 13ա*: «*Յաղագս իւղոյն զոր ի հնուքն մարգարէքն օծանէին զթագաւորքն: Արդ իւղոյն որակութեան զանազան է*»:

8· *Թղ · 13բ*: «*Առաքելոցն անուանք թէ ո՞ւր քարոզեցին եւ կամ ո՞ւր կատարեցան · Նախ գլխաւոր սուրբ առաքեալն Պետրոս*»:

9· *Թղ · 14ա*: «*Քարոզ ապաչխարութեան · Ապա թէ ապաչխարեմք զմեզս մեր · · · Որպէս սրբոցն հարքն ցուցանեն*»:

Բ · ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ · Գ · ՏԱԹԵՒԱՅԻՈՑ (երկսիւն):

1· *Թղ · 16 Բ*[1]: «*Յանկ սուրբ քարոզ գըրկոյս · Նախ վասն տարեմտին որ ասէ*»:

2· *Թղ · 19ա*[1]: «*Գրիգորի եռամեծի քաջ հռետորի, աշակերտի Յովհաննու Որոտնեցւոյ արարեալ բանս խրատականս եւ ոգեշահս ի մեկնութիւն եւ ի գովեստ փառաց ոսկեբերանականաց ի պատիւ սրբոց եւ ի պատճառս գիտութեան տխմարաց: — Վասն տարեմտին քարոզ, այլ եւ ի խորհուրդ ժամահարին եւ թէ տարի է Քրիստոս · ի բանն որ ասէ Փող հարէք ի ղլուխս ամսոց · · · ի ոսկեբերանականաց մերոց եւ յաւուրս նշանաւոր*»: (*Հմմտ · Թ · 505 եւ Թ · 607*):

3· *Թղ · 23ա*[1]: «*Նորին քարոզ ծննդեան ի բանն՝ Տէր ասաց ցիս Որդի իմ ես դու · Ծնունդն Քրիստոսի կրկին ուսուցանեն Գիրք*»:

4· *Թղ · 25 Բ*[2]: «*Նորին քարոզ Աստուածածին կուսին ի բանն՝ Իջցէ որպէս անձրեւ · Աստուածայինքն ամենայն խոր են եւ անհաս, ծածուկ եւ թաքուն*»:

5ա· *Թղ · 30ա · 28ա*[1]: «*Նորին վասն թլփատութեան ի բանն՝ Իբրեւ լցան աւուրքն · եկին թլփատել: Հայրն հաւատոյ, հանգիստն հոգւոց*»:

5բ· *Թղ · 30ա*[1]: «*Նորին քարոզ պալատեան Տեառն Ս · օրհնեայ ի տաճարն · Արդ արձակես եւն: Գիտելի է դի ծերն Սիմէոն*»:

6· *Թղ · 33ա*: «*Նորին քարոզ վասն ծննդեան Յովհաննու ի բանն՝ Եւ դու մանուկ մարգարէ: Յիսուս լոյս փառաց ծագեաց աչխարհի*»:

7· *Թղ · 35ա*: «*Նորին քարոզ Դաւթի եւ Յակոբայ ի բանն՝ Փոքր էի յեղբարս եւ կրտսեր · Յերեք որոշմունս ժամանակաց բացատրի որոշմունք մարգարէից*»:

8· *Թղ · 38ա*[1]: «*Նորին քարոզ Ստեփաննոսի սուրբ Նախավկային Քրիստոսի ի բանն · Ահա տեսանեմ զերկինս բացեալ · Անգրանիկն մարտիրոսաց* (*Թ · 505 § 59*):

Վերջը կայ՝ «Ըստ կարգութեան մերում յառաջաստ մաքուր հարսին Ժողովեսչ զմեզ եւ ինքն Տէր Յիսուս Աստուած աղօթեսցի եւ մեզ մեղապարտս Թօմա գրչիս»:

9· *Թղ · 41ա*[1]: «*Նորին քարոզ Պետրոսի եւ Պօղոսի · ի բանն՝ Իբրեւ ճաշեցին ասէ Տէր ցՍիմոն: Յիսուս լոյս չնորհաց եւ ճառագայթ փառաց էականին*»:

10· *Թղ · 43ա*[2]: Նորին *քարոզ Յովհաննու եւ Յակոբայ, որ ասէ · Դարձաւ Պետրոս եւ տեսանէ զաշակերտն զոր սիրէր Յիսուս · Պայծառ է մեզ բան ոսնախմբութեանս, ով քրիստոսասէր ժողովուրդք*»:

11· *Թղ · 46ա*[1]: «*Նորին քարոզ պահոց · այլ եւ վասն առաջաւորաց պահոց ի բանն Յօննանու՝ Ահա Գ · աւուրք եւ այլ ոչ եւս իսկ Նինուէ · Վասն պահոց նախ պիտելի է · մարդն հոգի է եւ մարմին*»:

12· *Թղ · 49բ*[1]: «*Յայլմէ քարոզ վասն Համբարձման ի բանն Ղուկասու · Եւ եղեւ յօրհնելն նորա զնոսա մեկնեցաւ ի նոցանէ · · · Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս որպէս Աստուծոյ եկն յաչխարհս*»:

13· *Թղ · 52ա*[1]: «*Նորին վասն պալատեան Հոգւոյն սրբոյ ի բանն՝ Եւ ի կատարել աւուրցն Պենտակոստէին · · · Նախ գիտելի է դի Պենտեկոստն*»: · · ·

14· *Թղ · 55ա*[1]: «*Նորին քարոզ՝ լուացարուք, սրբեցարուք · Գիտելի է դի չորիւք տրամատին ի մարդկանէ սուրբք եւ անսուրբք*»:

15· *Թղ · 57ա*[1]: «*Նորին՝ ի նոյն բանն՝ լուացարուք սրբեցարուք · Զսրբութիւն ապաշխարութեան ոչ միայն ի կենդանի մարդս տեսանեմք*»:

16· *Թղ · 60ա*[2]: «*Վասն պահոց ի բանն Մատթէոսի · Պահեալ գՋ · տիւ եւ գՋ · դիշեր ապա քաղցեաւ · վարդապետք ասեն թէ ամենայն մեկք*»:

17· Թղ· 62բ¹: «Դարձեալ ի նոյն բան՝ Պահեալ գի· տիւ եւ գի· գիշեր· Ասէ Ցոր ԹՀ կեանք մարդկան պատեալ է ի վերայ երկրի»:

18· Թղ· 65ա²: «Նորին քարոզ բան Բարեկենդանին ի բանն Դաւթի՝ Մարդ ի պատուի էր եւ ոչ իմացաւ՝ հաւասարեցաւ անասնոց: Նախ տեսանելի է ԹՀ զի՛նչ էր պատիւ մարդկան եւ ապա զի՛նչ անասնոց նմանելն»:

19· Թղ· 67բ²: «Նորին երկրորդ կիրակին ի բանն՝ Լեր իրաւախոհ ընդ ոսոխի քում· Ասաց նախ քան զայս ԹՀ՝ մատուցանելոց պատարագ»:

20· Թղ· 70ա²: «Նորին վասն ղոյժման եւ արտասուաց եւ ապաշխարութեան ի բանն Առն միոյ էին երկու որդիք, ասէ կրտսեր: Դէմք առակիս ասս ամենակալ բնութիւն ազգիս հայի եւ առն անուամբ զնա նշանակէ»:

21· Թղ· 74բ¹: «Երրորդ կիրակին· Ով ոք իցէ որ ունիցի ճ· ոչխար· Բազմադիմի առակօք զամենահնամ տեսութիւն աստուածային սիրոյն»:

22· Թղ· 76բ²: «Նորին Զորրորդ կիրակի ի բանն՝ Այր մի էր մեծատուն, որոյ էր տնտես··· Նախ պարտ է գիտել, զի բաղում իրօք զանազանին մեծութիւն Աստուծոյ եւ մեծութիւն մարդոյ»:

23· Թղ· 79բ¹: «Նորին քարոզ ի բանն· Այր մի էր մեծատուն եւ ապանէր բեհեզս··· Յամենայն առակաւոր բանս որ խօսի Աւետարանն ճշդութեամբ եղեալ է»:

24· Թղ· 83բ¹: «Նորին ի բանն· Մի երկնչիր հօտ փոքրիկ, զի հաճեցաւ Հայր ձեր տալ ձեզ· Ի տէրունական հրամանացս այս գիր հարցանելի է եւ քննելի:

25· Թղ· 86ա¹: «Նորին քարոզ Հինգերորդ կիրակին ի բանն որ ասէ՝ Յամենային ժամ· պարտ է յաղօթս կալ··· Վարդապետք ասեն ԹՀ աղօթքն յոյժ օգուտ է վասն Գ պատճառի»:

26· Թղ· 88բ²: «Քարոզ՝ Դատաւոր մի էր ի քաղաքի ուրեմն, յԱստուծոյ ոչ երկնչէր· Բարեկամն Աստուած եւ ամենազութն յամենայն ժամանակի կամի»:

27· Թղ· 90բ²: «Արք բ· ելին ի տաճարն յաղօթս, մին փարիսեցի եւ միւսն մաքսաւոր· Գիտել արժան է զի ի աղօթիցն, որք կարիսեալ են մեզ, ոչ ի նորումս է միայն»:

28· Թղ· 92բ¹: «Նորին քարոզ եկեղեցւոյ ի բանն՝ Տեսի կին մի նստեալ ի կարմիր գազանի· Ամենայն կանխատեսութիւնք սրբոց որ ի գիրս սուրբս»:

29· Թղ· 94ա²: «Նորին քարոզ ի բանն որ ասէ՝ Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք յորում ժամու: Նախախնամութիւն Աստուծոյ եւ բարերարութիւն յամենայն ժամ յայտնի է»:

30· Թղ· 96բ¹: «Քարոզ Ս· Գրիգորի լուսաւորչին ի բանն Աստուածայն· Նմանողք ինձ եղերուք որպէս եւ ես Քրիստոսի· Աստուածայն հնարանացն եւ քարոզն աչխարհի»:

31· Թղ· 98բ¹: «Շաբաթ օրն· Նորին քարոզ ի բանն՝ Եկեսցէ ժամանակ եւ արդէն իսկ է· յորժամ մեռեալք լսեցեն· Վեցերորդ շաբաթս յայս, յորում տօնեմք յարութեան Ղազարու»:

32· Թղ· 100ա¹: «Երկրորդ կիրակի Ծաղկազարդին՝ քարոզ ի բանն՝ Ասացէք դստերք Սիոնի, ահա թագաւոր քո գայ· Սիօն ամրոց էր Հրէաստանի, որ Յերուսաղէմն»:

33· Թղ· 103ա¹: «Քարոզ վասն մեծի Բ·ին Աւազ չաբաթին՝ ի բանն Աւետարանին· Եւ այդուհետեւ իբրեւ դարձաւ եհաս Թզենի մի··· Շաբաթս այս մեծ եւ աւազ կոչի»:

34· Թղ· 104ա²: «Քարոզ ի մեծ Գ·ին ի բանն՝ Նմանեցաւ արքայութիւն ժ· կուսանաց· Ո՞րքան մարդն ի հեչտութիւն աչխարհիս ըմբռնեալ ոչ իմանայ»:

35· Թղ· 106բ²: «Նորին քարոզ մեծի Դ·ին ի բանն Աւետարանին՝ ասէ՝ Իբրեւ եկն Յիսուս ի տուն Սիմոնի բորոտի մատեաւ առ նա կին մի: Քրիստոս անուն՝ օծեալ Թարպմանի լսա մեր լեզուիս»:

36· Թղ· 109ա¹: «Քարոզ Ոանկուային ի բանն՝ Աւեալ Ջուր լուայց դոտս աչակերտաց: Բաղմապուծ եւ մարդասէր է Աստուած որ բան առաս ողորմութեան իւրոյ»:

37· Թղ· 110²: «Քարոզ պատարագին ի բանն Առաքելոյ՝ Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր··· Աւետն բժիշկ ԹՀ պանդան է կերակուր մարդկան»:

Թղ· 114ա¹ կայ՝ «Դարձեալ՝ Յաղագս որոյ հրամայէ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ես եմ հացն կենդանի»: Վերջը՝ «Վասն որոյ ասէ իբրեւ տղայոց ի Քրիստոս կաթն ջամբեցի ձեզ եւ ոչ հաստատուն կերակուր»: Ապա Թղ· 114բ պարապ կը մնայ· Թղ· 115ա· կայ՝ «Եւ զի այսօր մեռան օրհնի եւ ոսկեղ լուացուին լինի վասն այսպիսեաց խորհրդածի»: Ապա կը կցուի՝

38ա· Թղ· 115ա¹: «Նորին քարոզ օրհնութեան վասն մեռանի ի բանն՝ Իւղ Թափեալ է անուն քո: Գիտելի է զի առաքինութիւն եւ սրբութիւն է»:

39 · Թղ · 116բ[2] : «*Կտակ մեծի Ուրբաթին ի բանն Առաքելոյն Պօղոսի · Կտակ յետ մահուն հաստատուն է · Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանիլ ոք ի յայլ տեղիս եւ առնէ կտակ*» :

40 · Թղ · 121ա[1] : «*Դարձեալ քարոզ խաչելութեան : Ես յորժամ բարձրացայց յաշխարհէ զամենեսեան ձգեցից առ իս : Որպէս ղի մեծ են գործք քո Տէր եւ յոյժ խորք են խորհուրդք քո , ասէ աստուածայինն Դաւիթ*» :

41 · Թղ · 122բ[1] : «*Նորին քարոզ մեծի չարաբանութիւն ի բանն՝ Որպէս էր Յոնան ի փոր կիտին . . . Գիտելի է զի Յօնան օրինակ էր Քրիստոսի*» :

42 · Թղ · 126ա[1] : «*Նորին քարոզ յարութեան ի բանն որ ասէ · Յարիցէ Աստուած եւ ցրուեցան ամենայն թշնամիք նորա : Հրամայեաց երբեմն Աստուած մեծին Մովսիսի*» :

Վերջը՝ Թղ · 127բ կայ՝ եւ այլ քարոզ յարութեան կայ գրեալ գիտ եւ ասա եւ զգծօղս յիշեա : Թղ · 128ա[1] · Նորին քարոզ վասն մարտիրոսաց որպէս ասէ, որ զհուր սիրոյ քո Քրիստոս · Վասն զհուր սիրոյն արդարոց նախ յանձինս» : (օտար գրչէ) :

43 · Թղ · 129ա[1] : «*Նորին քարոզ կուսութեան ի բանն՝ Ծննեալն ի մարմնոյ մարմին է . . . Վարդապետք ասեն թէ մարդ մարմին եւ հոգի եղեալ*» :

44 · Թղ · 131ա[1] : «*Նորին դարձեալ քարոզ վասն կուսութեան · Իսկ թէ ղինչ օգտանէ մեզ ասասցուք զայս ըստ Ժ · եղանակի*» :

45 · Թղ · 134ա[1] : «*Նորին քարոզ վասն երիտասարդաց կամ տղայոց ի բանն Ի՞ւ ուղղեսցէ երիտասարդ զճանապարհս · Զբանթացս Դ · ից անպտանելի ասաց*» :

46 · Թղ · 135բ[1] : « *Վասն խրատու տղայոց · Որ խնայէ ի գաւազանն առեալ զորդին · Զմարդն բանական կենդանի մտաց հանճարոյ*» :

47 · Թղ · 138ա[1] : «*Քարոզ սերման ի բանն՝ Տէր , ո՞չ սերմն բարի սերմանեցեր յաղարակի · Վարդապետք օրինակ բերեն վասն Աստուածածնին եւ ասեն*» :

48 · Թղ · 145բ[1] : «*Եւ ահա ոմն ջրդողեալ առաջի նորա* (խորագիրը կը պակսի) · *Վարդապետք ասեն թէ Դ · եղանակս տարուցն*» :

49 · Թղ · 147բ[2] : «*Քարոզ ի բանն Ղուկասու · Որ խոնարհեցուցանէ զանձն բարձրասցի · Ըստ փիլիսոփային յառաջին գիրս ճարտասանութեան*» :

50 · Թղ · 149բ[2] : «*Այլ քարոզ՝ Եւ բուսոյց Տէր Աստուած զծառն կենաց ի մէջ դրախտին , Իմաստունքն ասեն թէ ծառ մի է ի Հնդիկս*» :

51 · Թղ · 154բ[1] : «*Քարոզ ի բանն Ղուկասու · Զոր կապիցէք յերկրի եղիցի կապեալ յերկինս · Բայց նախ պարտ է պիտել մեզ թէ ամենայն աստուածաչունչ գրոց բանք*» :

Թղ · 155ա · կը գրուի՝ «Ով եղբայր այս քարոզիս կէսն չկայր , երբ պատահիս զքերին գծագրեա եւ զեղկելի գրիչս յիշեա ի Տէր» : Թղ · 157բ · կայ՝ «Զայս քարոզիս սկիզբէն այսչափ պակաս կր , յայլ տեղւոյ գտաք եւ աստ գրեցաք նախ զայս ասա եւ ապա՝ բայց նախ պարտ է գիտել մեզ» :

52 · Թղ · 158ա[1] : «*Քարոզ ի բանն · Ահաւասիկ ես առաքեմ զձեզ իբրեւ զոչխարս ի մէջ գայլոց . . . Ամենայն գիրք աստուածայինք ի խրատ եւ յուսումն*» :

53 · Թղ · 161բ[1] : «*Քարոզ ի բանն՝ Պատուական է առաջի Տեառն մահ սրբոց իւրոց · Յերիս որոշեալ բաժանին հատուածք ժամանակաց*» :

54 · Թղ · 164բ[1] : «*Երանեալ է այր որ երկչի ի Տեառնէ · Որպէս լուաք ուրեմն ի հոգիընկալ եւ աստուածամերձ արանց*» :

55 · Թղ · 171բ[2] : «*Մեծ հռետորի Տիրատրոյ ի բանն որ ասէ · Թէ Բ · ի մէնջ միաբանին վասն ամենայն իրաց , զինչ եւ խընդրիցէք · Արդ ճշմարտիւ գիտեմք , զի նախ առաքելոցն իւրոյ ստացաւ*» :

56 · Թղ · 176բ[1] : «*Յայլմէ քարոզ յարութեան ի բանն Ղուկասու · Արդարեւ յարեաւ Տէր եւ երեւեցաւ Սիմոնի · Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս յորժամ էր յաշխարհս*» :

57 · Թղ · 180բ[1] : «*Պատճառք յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի բանն Մատթէոսի · Եւ ահա չարժումն մեծ եղեւ . . . Ակն ոմն ուրեմն ի բանս իւր ի Թուղթսն որ առ Հռոմայեցիս*» :

Թղ · 184բ[1] · կը հասնի «Իսկ ի ձեռն նաեւլոցն ի վերայ վիմին հաւատացելոց կանանցն գհաւատալն պարգեւելով , քանզի պարանիայր հրեշտակն կանանց իբր զի մի եկեալք անպատասխանի մնասցեն» : Ապա սիւն մը պարապ :

58 · Թղ · 185ա[1] : «*Նորին քարոզ վասն Նոր Կիրակէին ի բանն որ ասէ · Եւ յետ Ը · աւուր դարձեալ էին ի ներքս եւ Թոմաս ընդ նոսա : Ասէ այս երբեմն կոչի Նոր Կիրակի եւ երբեմն Կրկնազատիկ*» :

59 · Թղ · 188ա[2] : «*Նորին քարոզ վասն եկեղեցւոյ ի բանն՝ Յեկեղեցիս բարեբանիցէք զՏէր · Եկեղեցին հոմանուն է եւ բազում նշանակութիւն ունի*» :

60 · Թղ · 189բ² ։ «Նորին դարձեալ քարոզ *վասն օրհնութեան եկեղեցւոյ · Պարտ է դիտել զի եկեսցիս է կատուցեալ* ։

Վերջը Թղ · 190բ¹ գրուած է՝ «Ով ընթերցող Համբարձման եւ գՀարության Տեառնեան քարոզքն ԺԲ · եւ ԺԳ · համարն գրեալ կայ՝ գիտ եւ սատ»։ Ապա մէկ սրինակ եւ մէկ էջ պարապ կը մնան։ Թղ · 191բ · է՝ «Սուրբ Խաչի քարոզ · Նախ զի վասն մահու, յորոց վերայ գՀարութեան սպանանէին»։ Համառօտ կտոր մըն է ։

61 · Թղ · 192ա¹ ։ «Նորին *քարոզ ի խորհուրդ պատարագին՝ եւ արար Բեսելիէլ պատգամաւորն · · · ։ Ասէ աստուածային Գիրն՝ եկայ Մովսէս ի լեառն Սինայ* »։

62 · Թղ · 194ա² ։ «Նորին *քարոզ վասն այլակերպութեան Տեառն ի բանն Մատթէոս · Են ոմանք ի սոցանէ որ առատ կան · · · Ո՛վ ամենօրհնեալ Հայր, որ զՈրդիդ միածին* »։

198ա¹ «*Յայլ քարոզէ գայս չափս վասն Վարդավառի · Թէ վասն է՞ր Վարդավառ կոչեմք գտնուն ասելս*»։

63 · Թղ · 198բ¹ ։ «Նորին *քարոզ առաբ Աստուածածնին փոխմանն ի բանն Սողոմոնի ի յերգսն · Պարտէդ փակեալ եւ ապրիւր · Աստուածային ձեռամբ կազմեալ զմարդն առաջին* »։

64 · Թղ · 201բ¹ ։ «Յայլմէ *քարոզ Աստուածածնին փոխման եւ Աւետեաց ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ յերգսն · Մոխ ի պարտէզ իմ քոյր իմ հարսն։ Վարդապետք ասեն թէ սուրբ Աստուածածին կոյսն նման է* »։

65 · Թղ · 204բ² ։ «Նորին *քարոզ խաչի ի բանն, Փայտ կենաց է ամենեցուն · Աստուածային եւ նախն ի մեծն ի մարգարէս* »։ Թղ · 205ա · կայ՝ «*Այլ քարոզ խաչի Կ · համարն գիտ* »։

66 · Թղ · 207ա¹ ։ «Նորին *քարոզ խաչի ի բանն · Զի ճառ խաչին կորուսելոցն · Երգոցն բարձրաբարբառ եւ աղաղաւ* »։

67 · Թղ · 209ա¹ ։ «Նորին *դարձեալ վասն խաչի ի բանն՝ Որպէս Մովսէս բարձրացոյց զօձն յանապատին · Մեծն ի մարգարէս աստուածայինս Մովսէս* »։

68 · Թղ · 211ա² ։ «Նորին *քարոզ ի դէմս սրբոյ եկեղեցւոյ ի բանն Զաքարիայ · Ահա ես ածեմ զծառայ իմ · · · Զբանս գայս ոմանք ի Զօրաբաբէլ մեկնեն, ծագումն անուանէ գնա* »։

69 · Թղ · 212բ¹ ։ «Նորին *քարոզ մարտիրոսաց եւ Ս · Գէորգայ ի բանն՝ Երանի՛ որ հալածեալ իցեն վասն արդարութեան · · · Զհանդէս դերամեծար եւ փառաւորեալ սրբոցն վկայիցն* »։

70 · Թղ · 215բ¹ ։ «Նորին *դարձեալ մարտիրոսաց · Զի ամենայն տուրք բարիք · Ասէ առաքն* (sic) *չնորհք · Գիտելի է զի չնորհքն եւ տուրքն նախ գանազանին* »։

71 · Թղ · 217բ² ։ «Նորին *քարոզ մարտիրոսաց ի բանն · Շնացողք ոչ գիտէք · Գիտելի է զի Զ · են չուրջանակի թիւնամիք հոգւոց մերոց* »։

72 · Թղ · 220ա¹ ։ «Յայլմէ *քարոզ առ հասարակ ամենայն սրբոց ի բանն՝ Ողջոյն ասէ ձեզ ամենայն սուրբք · · · ։ Արդ տօնք ամենայն սրբոցս Գ · պատճառի կացուցեալ եղեւ* »։

73 · Թղ · 221բ² ։ «Նորին *քարոզ հրեշտակաց եւ դիւաց եւ մարդկան ընտրելոց ի բանն · Ծառայ իմ ասաւուն ամբարձցէ տերանց անմոխ։ Ասէ ուրեմն ի մարգարէն աստուածայինն Մովսէս* »։

Թղ · 227բ¹ *Տարբեր գրով կայ՝ «Պատճառ յայտագս երկնայնոց պատուոյն Թէ ս՛րբոխք են»։*

74 · Թղ · 228ա¹ ։ «Նորին *քարոզ վասն արդարութեան, Ովսէի ի բանն որ ասէ · Սերմանեցէք արդարութիւն եւ հնձեցէք զպտուղն կենաց ։ Արարչագործն Աստուած կազմեաց զմարդն ի պատկեր իւր* »։

75 · Թղ · 231ա² ։ «Նորին *քարոզ վասն հեղգաց ի բանն Սողոմոնի · Վաստակեա յաւիտեան եւ · · · ի սկզբանէ ի ստեղծմանն մեր գործ եւ վաստակ սահմանեաց Աստուած* »։

76 · Թղ · 235բ¹ ։ «Նորին *դարձեալ վասն արդարութեան ի բանն · Արդար է Տէր եւ զարդարութիւն սիրէ · Բարի է Աստուած բնութեամբ եւ բարեսիրտ եւ զամենայն բարութիւնս իւր* »։

77 · Թղ · 238բ² ։ «Նորին *վասն պահոց ի բանն Դանիէլի · Աչխարհս անցանէ եւ ցանկութիւն · · · Վարդապետք ասեն եթէ նիւթականն կեանքս* »· (Թերի է, ամբողջացնելու համար թուղթ մը պարապ ձգուած է) ։

78 · Թղ · 240ա¹ ։ «Քարոզ *ի բանն · Եղեւուք խորագէտք իբրեւ զօձս · Նախ գիտելի է զի մարդս հոգի է եւ մարմին* »։

79 · Թղ · 242ա¹ ։ «Պատճառ *առաջաւորաց պահոց ասացեալ սուրբ եւ ուղղափառ վարդապետաց · Վասն այսորիկ ասի առաջաւորաց քանզի արարիչն Աստուած* »։

80 · Թղ · 243ա² ։ «Քարոզ *ի բանն Թզենի ոմն տնկեալ յայգւոջ եկն խնդրել պտուղ եւ ոչ եգիտ ։ Ամենայն Գիրք աստուածաշունչք օրատակարք են եւ իրաւունք ի Հոգւոյն Սրբոյ* »։

81· Թղ· 245ա²: «Յայլմէ քարոզ վասն Գալատեան Քրիստոսի ի բանն· Զի որպէս փայլակն, որ ելանէ եւ երեւի ... Զփրկական գալուստն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ»:

82· Թղ· 247ա¹: «Յայլմէ վասն դատնութեան աւուրն դատաստանի ի բանն Եսայեայ՝ Ողբացէք զի մերձեալ է օր Տեառն· Որպէս զանապատի լաց տղայի»:

83· Թղ· 248բ²: «Յայլմէ քարոզ ամենայն սրբոց ի բանն· Երանի ամենեցուն որ բնակեալ են ի տան Տեառն: Երանի որովայնին որ կրեացն զքեզ ասէ Ղուկաս»:

84· Թղ· 250բ²: «Յայլ վերջին վասն փառաց արքայութեան· Մատթ· Մուտ յուրախութիւն Տեառն քո: Որպէս ասէ Առաքեալ վարձք սրբոց այնպիսի է»:

Շատ մը քարոզներու տակ, վարի լուսանցքին վրայ, երբեմն նաեւ կողմնակի լուսանցքին վրայ, դրուած են այլ եւ այլ խօսքեր ու բացատրութիւններ, կէտերու բաժանումներ եւ կարգեր: Թղ· 20ա· կայ սա կարեւոր ծանօթութիւնը՝ «Այս քարոզագրքիս օրինակն երկուք էր, բան կայր որ միմեանց չէին համեմատիլ, քովերն դրեցի»: Թղ· 90բ· կայ՝ «Այս քարոզիցս օրինակ Բ· էր· այն տեղն որ միմեանց չէին համեմատիլ, քովն դրեցի, զորն կամիս ասա»: Վարի լուսանցքներուն վրայ շատ տեղեր Ս· Գրքէն եւ Ս· Հայրերէն եւ այլոցմէ վկայութիւններ ամփոփուած են: Թղ· 252բ· Վերջ՝ «Աւրհնութիւն, պոհութիւն եւ բարերանութիւն ... ոլ արժանի արար զանարժանս հատանել ի կատարումն պրոյս»:

Գ· (85—105) Պատմութիւն ճգնաւորաց·

1· Թղ· 253ա¹: Ճգնաւորաց պատմութիւն· «Այր ոմն եղբայր էր, որ զնայր միշտ ի սպասաւորութիւն մեծաժողով վանիցն առ իշխանս եւ առ արքայ»: — Թղ· 253բ· քարոզի մը սկիզբը՝ «Նախ առողջութիւն առանց հիւանդութեան· Ըստ այնմ թէ բժշկէ զամենայն հիւանդութիւնս ...»: Վերջ Թղ· 253բ²:

Դ· «ԽՐԱՏՔ ՍՐԲՈՑ ՀԱՐՑՆ»·

Թղ· 254ա¹ «Խրատք սրբոց հարցն յաղագս կատարեալ առաքինութեանց, զոր ժողովեցի ի հարանց վարուց»:

Թղ· 254ա¹: «Նախ վասն հանդարտութեան· Եհարց ոմն զհայրն Անտոնիոս եւ ասէ զի՞նչ պահեցից»:

Թղ· 255ա²: «Երկրորդ վասն պղծութեան՝ Պատմէր մեզ հայրն Յովհաննէս Կիլիկեցի որ էր առաջնորդ»:

Թղ· 256բ²: «Երրորդ վասն Պահոց· Բերին երբեմն զինի ի սենեակս առաջնասպասուիս, զի բաժանեսցեն եղբարցն»:

Թղ· 257բ¹: «Չորրորդ վասն պոռնկութեան· Ասէր եւ հայրն Կասիանէ եթէ հայրն Մովսէս ուսուցանէր զմեզ»:

Թղ· 259բ²: «Հինգերորդ զլուխ յաղագս անընչութեան· Հրաժարեալ ոմն յաչխարհէ եղբայր զինչս բաժանեաց աղքատաց»:

Թղ· 262ա²: «Զ· վասն արիութեան եւ համբերութեան»:

Թղ· 273բ²: «Է· վասն ոչ առնելոյ զինչ ի ցոյցս մարդկան»:

Թղ· 277բ¹: «Ը· Վասն ոչ դատելոյ եւ բամբասելոյ զեղբայրն»:

Թղ· 279բ¹: «Թ· Վասն ատտուածային դատաստանի»:

Թղ· 287բ¹: «Ժ· Վասն արթուն եւ զուարթ լինելոյ՝ Ասաց հայրն Յեսայեաս թէ կարճամտութիւն եւ ատելզընկերն»:

Թղ· 289ա¹: «ԺԱ· Վասն ողորմութեան եւ օգտասիրութեան»:

Թղ· 295բ²: «ԺԲ· Վասն հնազանդութեան»:

Թղ· 297ա¹: «ԺԳ· Վասն բարւոք խոնարհութեան»:

Թղ· 299բ²: «ԺԴ· Վասն անյիշաչարութեան»:

Թղ· 300ա²: «ԺԵ· Վասն սիրոյ զԱստուած եւ զընկերն: Ասէին զայս եթէ ծեր ոմն աղաչեաց զԱստուած զի տեսցէ զաւուրբ հարանն»:

Թղ· 302ա¹: «ԺԶ· Վասն հոգեւոր հարցն»:

Թղ· 309ա²: «ԺԷ· Վասն նշանապղեաց հարցն»:

Թղ· 309բ²: «ԺԸ· Վասն քաղաքավարութեան հարցն»:

Թղ· 310ա²: «ԺԹ· Խօսք եւ մտածութիւնք ԺԶ·ան միայնակեցացն»:

Թղ· 312ա¹: «Ի· Վասն քաղաքավարութեան առաքինութեան· Ի քաղաքի ուրեմն վախճանեալ եպիսկոպոս նոցա»: Վերջը՝ Թղ· 312բ: «Ո՞րպէս կարասցես պատասխանել Աստուծոյ եթէ հարցանէ զքեզ յաւուրն դատաստանին զգործս եւ զմեղսն քո»:

Նախընթաց քարոզներու հետ ասոնց թիւը յառաջ տարուած է Զե—ճե (85—105):

Ե· ՓԱՐՈՁԻ· (չարունակութիւն)·

106· Թղ· 313ա¹: «Նորին քարոզ վասն աղօթից ի բանն· Յորժամ յաղօթս կայք, մի չատախօս ... Զաղօթից բան ոչ միայն հաւատացեալք»:

107· Թղ· 315բ²: «Նորին դարձեալ վասն աղօթից ի բանն· Աղօթք իմ սուրբ էին· Եւ պիտելի է զի Գ· է սրբութիւն աղօթից»:

108 · Թղ · 317ա[1] ։ «Նորին վասն ոգևմտութեան ի բանն Առակին · Ինամակալ խաչանց եւ երակամաց քոց ։ (Ի) դանադան դասք ապրատաց բազում բանիւք օրինակ են» ։

109 · Թղ · 319բ[2] ։ «Նորին վասն ուրախութեան եւ տրտմութեան ի բանն · Ուրախ լերուք ի Տէր · Դարձեալ ասեմ ձեզ · Ձկոյս խրատէ թէ հաւատացեալն

110 · Թղ · 320բ[2] ։ «Նորին վասն պահոց ի բանն Զաքարիայի , որ ասէ՝ Պահեցէք ինձ ի չորից ։ Գիտելի է դի ե · տեսանեմք պատճառս հիւանդութեան մարմնոյ» ։

111 · Թղ · 321բ[2] ։ «Նորին վասն աւուր չարի ի բանն՝ Զօդնեսցեն ինչք յաւուր չարի ։ Նախ գիտելի է դի Գ · չար օր է մարդոյ , նախ օր կենցաղոյ» ։

112 · Թղ · 324ա[2] ։ «Նորին քարոզ վասն աղօթից ի բանն Առակին որ ասէ · Լաւ է ճշմարտութիւն եւ արդարութիւն քան զարիւն ղոհից ։ Գիտելի է որ պատարագ անասնոյն ի պատկեր մեր մեռանի» ։

113 · Թղ · 325ա[1] ։ «Նորին քարոզ վասն ծիծաղելոյ · Վայ ձեզ որ ծիծաղիք · Վասն բազում պատճառի նախատելի է ծաղրն» ։

114 · Թղ · 327ա[1] ։ «Նորին քարոզ ամբարտաւանութեան եւ խոնարհութեան ի բան Առակին՝ Տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ ։ Սկզբնաչարն սատանայ եւ արուսեակ անկեալ» ։

115 · Թղ · 329ա[1] ։ «Նորին քարոզ վասն նախանձու ի բան Սաղմոսին · Մի նախանձիր ընդ չարս ։ Որպէս պայեակ որ վարժէ զատրնդեայ մանուկ» ։

116 · Թղ · 331բ[2] ։ «Նորին քարոզ վասն ապահութեան ի բան Առակին որ ասէ · Դժոխք ... ոչ յագի նոյնպէս անյագ է աչք ապահին ։ Հինգ են զգայարանք կազմեալ ի մարմին» ։

117 · Թղ · 335ա[2] ։ «Նորին fարոզ մեծատանց եւ աղքատաց ի բանն Առակին · Մեծութիւն եւ աղքատութիւն մի տալ ինձ ։ Մարդս ի հոգւոյ եւ մարմնոյ է» ։ Վերջը՝ Թղ · 386բ ։ «Մանաւորեսցէ Աստուած յուսով եւ խընդութեամբ եւ անդ մասին ժառանգութիւն ընդ սրբոց աղքատացն արժանաւորեսցէ Քրիստոս Աստուած մեր , որում փառք եւ պատիւ յաւիտեանս ամէն» ։

Զ · ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՔ ԺՈՂՈՎԵԱԼ ԵՒԱԳՐԵԱՑ ։

Թղ · 337ա ։ «Վկայութիւնք ժողովեալ Եւագրեայ ճգնաւորին ի պրոց սրբոց , առ դեւսն որ փորձեն զմարդիկք ։ Իսաքար բարւոյ ցանկացաւ հանգուցեալ ի մէջ վիճակաց» ։

ա · Թղ · 339բ ։ «Աս խորհուրդն արծաթասիրութեան» ։

բ · Թղ · 341ա ։ «Աս խորհուրդն տըրտմութեան ։ Աս անձինս որ համարիցին ի տրտմութենէ անտի եթէ ոչ լսէ Տէր հեծութեան մերում» ։

գ · Թղ · 342բ ։ «Աս խորհուրդն արթնութեան ։

դ · Թղ · 344բ ։ «Աս նորափառ ամբարհաւաճ խորհուրդն» ։

ե · Թղ · 345բ ։ «Աս խորհուրդն ամբարտաւանութեան» ։

Գլխի թուարկութիւնք կը չարունակուին ձԺԹ = 119 ։

119 · Թղ · 346բ ։ «Վկայութիւնք ժողովեալ ի Հարանց Վարուց · Ասէ Ծերն՝ սէրն մարդկային հեռացուցանէ զմեզ ի սիրոյն Աստուծոյ» ։

Վերին մասը սուրբ Գրքէն քաղուած վկայութիւններու հաւաքածոյ մրն է , իսկ այս սուրբ ճգնաւորներու (Պիմէն , Եղիա , Մովսէս եւն) ։

120 · Թղ · 349ա ։ «Օրհնութիւն ժողովրդեան եւ չրջաբերական պնակոյն պթութեանցն Աստուծոյ եւ ամենայն սրբոց նորա նաեւ այս անուն սպասաւորի · Ի պթութեանցն Տեառն Աստուծոյ մերոյ ամենակալէն եւ ի վերնական պետականէն» ։

Թղ · 349ա ։ «Օրհնութիւն յետ քարոզին · Զոր օրհնութիւն աստուածային եւ աղօթք սուրբք լուսաւորչին եւ սուրբ Կարապետին» ։ Բազմութիւն մը օրհնութիւններու եւ մաղթանքներու ետեւէ ետեւ չարուած է ։ — Թղ · 351բ · կը վերջանայ՝ «Սգաւորաց մխիթարութիւն , Նեղելոցո անդորրութիւն , մեծա ...» · կը սկսայ թերթ ։ Ցաջորդ թուղթը (352ա) կը սկսի · «Հացն կենացն եւ անմահութիւն իջեալ յերկնից» ։ Կը պակսին հետեւաբար Ա—Հ · այբուբենական տառերով եղած մաղթանքներն ու օրհնութիւնները ։ — Թղ · 352բ · կը դրուի՝ «Այլ» եւ կը սկսի Ա—ի · եւ ապա հակառակէն ի—Ա · այբուբենական տառերը կարգաւ դնելով օրհնութիւններու համառօտ չարք մը ։ Վերջը կայ՝ Թղ · 353ա ։ «Մեղօք աղտեղեալ · Ապտեղեալ · Բապազ · Տրամալի · ի · կարգ · Բետրաց · Ոգոյս · Սուգ բանի · Վեհիցդ · Բաբունեաց · Դասի · Առանց · Պարութեանց · Երգս · Տրամասցի (= Մարտիրոս վարդապետ) ։ — Թղ · 353ա · «Անուանք խաչապաշտից · Հայք , Հոռոմք , Ղըպտին , Հապաշն ։ ։ · Պօանան , Կիսէկէան» ։

Թղ · 353ա ։ «Դարձեալ օրհնութիւն · Օրհնեալ է Աստուած Հա՛յր անեղածին եւ անժամանակ ։ Գովեալ է Որդին Միածին» ։

Թղ· 354բ: «*Հյ· վասն Քրիստոսի Աստուածութեան· Ժ· ոմանք վկայիցին զբանն*»:

Թղ· 355ա: «*Հյ· վասն յայտակերպութեան Մատթէոսի քաղուածոյն· Վասն է՞ր Մատթէոս յետ Զ· աւուր եւ Ղուկաս յետ Ը· աւուր ասէ*»:

Թղ· 357ա: «*Նախերդանք նախ քան զքարոզն, օգնեա Յիսուս· Բացիլ զբերան մտայ եւ առիլ ոգոյի չնորհաց· մարգարէն կանխաւ յայտնեաց*»:

Թղ· 358ա: «*Ասացեալ ի Մատթէոս վարդապետի ի բանն Սողոմոնի որ ասէ· Ամենեցուն ճարտարապետն ուցոյց* (sic) *ինձ իմաստութիւն: Ասէ Հոգւոյն անօթն մարգարէն· Եւ քանզի բնական է մարդոյ գեռուլ յիմաստս*»:

Թղ· 358բ· «*Այս է յառաջին Զ·օրէին· ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինս: Նախ զայս տայ իմանալ զի կարող էր Աստուած*»: *Կարգաւ այլեւայլ նիւթերու վրայ խօսք կ'ըլլայ, գ· օ· «Ցաղագս ջրոյ, յաղագս հրեշտակաց եւն»: Կը վերջանայ Թղ· 362բ· «Եւ ի նոցանէն ամաչեցեն մեզաւորք»:*

Թղ· 363ա: «*Ցաղագս որդեկրութեան Աստուծոյ· Թէ ո՞յր վերայ հաստատեալ է· կամ դիա՞րդ որդիք Աստուծոյ լինիմք: Խոստովանիմք անչարժ եւ աներկբայ հաւատով ընդ ուղղաւանս…*»: *Կը վերջանայ Թղ· 362· բ· «Բայց ես ոչ այլ իմիք ցանկամ եւ փափագիմ, ոչ այլ ինչ կամիմ եւ ոչ ընդունիմ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· *Գլխաւորը Թղ· 252բ*: *Օրհնութիւն, գոհութիւն եւ բարեբանութիւն… Արդ ես թախանձալս մաօք եւ ցաւագին անձամբ վերջինս ի ծնունդս եկեղեցւոյ եւ տրուպս բանասիրաց փութոյ՝ Թոմա պիտակ անուն, խնդրող բանի որ գրեցի զգիրս զայս որ կոչի* Harpocration *ի սառարազատեալ ժամանակի: Եւ յերեսս անկեալ աղաչեմ զձեզ սուրբք ընթերցողք առնել արժանի յիշման, թէպէտ չեմ արժանի յիշելոց, բայց հաւաչմամբ հայցեմ անտես չառնել զաղաչանս ծառայիս ձերոյ: Այլ ի ժամ սոսկալի եւ քաոճեալի սուրբք բաչխման խորհրդոյն յիշեցէք: Գրեցաւ Քարոզգիրքս ի Թուրբերուքեանս Հայոց Ռձկ· եւ Գ· սեպտեմբերի· զի եղեւ զրաւ յաստուածապահ քաղաքիս Կիմիշխանացւոյ ընդ հովանեաւ սր· Ամենափրկչի անուամբ կառուցեալ սրբոյ ուխտիս: Դարձեալ երեսս ի դեռին դնելով եւ կողկողագին պաղատանօք աղաչեմ անմեղադիրք լերուք մանրուքեան եւ խոչորութեան եւ սխալանաց գրոյս, զի կայր մեր այս էր· Նաեւ յիշեսջիք զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր ծնօղսն իմ եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ ամէն*»:

2· *Թղ· 120բ*: «*Ով բարի վերծանօղք յարժամ օրինակելով կամ կարդալով օգաիք ի սմանէ, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զպաճարամիտ եւ զմեղաւոր Թոմաս ապարան վարդապետաս որ գրեցի զքարոզագիրքս Ռձկգ· Թվի*»: *Ասկէ յառաջ կը խնդրուի գծողին եւ ծնողաց յիշումը*:

3· *Թղ· 172ա*: «*Աչակերտի դիր է տեղիս տեղիս, անմեղադիրք լերուք*»: *Թղ· 203բ· «քաչ յորենոյ գենարի միոջ եւ երիցս կրկնակի քաչ գարւոյ գենարի միոջ· Եւ գինւոյն եւ ձիթոյ մի վնասէք*»:

Այս Քարոզգիրքը Թ· 505էն Թէ՛ բովանդակութեան եւ Թէ՛ կարգի կողմանէ բաւական կը տարբերի:

623.

ՍՈԿՐԱՏ ՊԱՏՄԱԳԻՐ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐ. ԼԱՍՏԻՎԵՐՏԱՑԻՈՅ ԵՒ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՌձՀԱ = 1722

ԹՈՒՂԹ՝ 276: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն եւ միասիւն 16 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 37: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը չէ նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, գեղեցիկ, ֆիչ մը վնասուած, ճորոգուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն ֆաճի մը թուղթ սեւցած, ջուր տեսած է: — ԳԻՐ՝ ճօտր· մաճր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ճաշակաւորը: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 165ա, սիրուն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չկան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 107բ, 108բ, 109ա—բ, 157ա—164բ: ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌձՀԱ = 1722: — ԳՐԻՉ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1908ին Կ· Պոլիս 40 ղրուշի գնուած է եւ 1909ին Վիեննա ճորոգուած:

Մատեանս է՝ Սոկրատայ եկեղեցական պատմութիւն, Արիստակէս Լաստիվերտացւոյ Պատմութիւն եւ ճամականի:

Ա· ՍՈԿՐԱՏԱՅ ԵԿԵՂ· ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ·

Թղ· 3ա: «*Սոկրատ պատմագիր· Շարադրեցեալ Սոկրատայ մեծի Լմաստնոյ Կոս-*

տանդինուպօլսեցւոյ ի խնդրոյ Տէառն Ներսեհի Կամսարական պատրիկի: Սկսեալ ի սրբոյն Սեդբեստրոսէ եւ ի մեծէն Կոստանդիանոսէ· ճառէ պիտակաւորաց, զեպիսկոպոսաց, պՊիտանեաց եւ պՅոտանից զարարս եւ զգործս եւ եկեալ հասանէ մինչեւ յաւուրս բարեպաշտին Թէոդոսի փոքու, որոյ միջոցն լինի պատմութիւն իրրու հարիւր ութսունից ամաց: Թարգմանեցեալ յունականէն ի Հայս, ի փառս ամենամեծին Աստուծոյ· եւ զաղաչարուեամբ հասեալ առ մեզ· Յորմէ յընդ(դ)օրինակեցեալ եւ դաղափարեցեալ եղեւ առ ի Կ· Պոլիս յամի Տեառն ՌՉԼԲ· եւ Հայոց ՌՃՀԱ· ի նուաստէ ումեմնէ չնչին եւ մեղապարտ ծառայէ: Գլխատեալ տնա(նա)տեալ եւ յանկն չարապրեալ հանգոյն այլոց պատմաղրացաւ առ ի դիւրութիւն ընթերցօղաց եւ դրօնողաց: (Զգանկ սորին ի վերջն զրոյս տեսցես»):

1· Թղ· 4ա: «*Պատմութիւն Սոկրատայ րուտ Հռոմմայեցւոյ նահանդին եպիսկոպոսաց եւ թադաւորաց եւ որք ի նոյն յարմարին սրբոց եւ անսրբոց գործք եւ բանք զրոց պատմութիւնս բացայայտ (համառոտաբար)· Յառաջաբանութիւն Սոկրատայ Պատմագրի· Գլ· Ա· Սկիզբն ի սրբոյն Սեդբեստրոսէ պատմութեանս արաւցուք, որ կոչեցաւ յաթոռ հայրապետութեան Պետրոսի եւ Պօղոսի»:*

Ամրողջն տասնց որ եւ իցէ Գրքի բաժանման ՃՀԲ· գլուխներու բաժնուած է եւ այնպէս յառաջ բերուած է: Նախ գլուխին բովանդակութիւնը կամ խորագիրը դրուած է, ապա նշանակուած է թէ քանի՞ երրորդ գլուխն է: Յառաջ բերենք քանի մը գլուխ: Զ· օ· Թղ· 10բ: «Բանք գոհութեան Կոստանդիանոսի վասն քրիստոնէութեան իւրոյ: Վկայարանաց սրբոց յարդարիլն հրաշալի չինուածովք աքսորելոցն վերադարձումն· Գլ· Ժ· Եւ յետ այսր ամենայնի զուարճացեալ թագաւորն ընդ այնքան հոգեւորացն լրումն Թղ· 19բ· Կոստանդիանու զկնի միահամուռ սիրելոյ թագաւորաց՝ զլիկիանոս քեռայրն իւր թագաւորեցուցանէ զոր յետոյ հալածանս առնելով քրիստոնէից՝ ընդդիմանայ Կոստանդիանոսի ըմբռնի եւ սպանանի: Եւ սկսի պամփլեանց ի տասներորդ պիրսն եղեալ զեկեղեցւոյ պատմութիւնն լռեաց»··· (Համմ· Թ· 455 Բ· 1): Թղ· 30ա Սեփփիոսի եւ Թէոդնի արիոսականաց արարք եւ գործք եւ վասն Աթանասի արուչութեանն ջանք: Եւ յետ թագաւորին վախճանի, որք Սեփինէին եւ Թէոդնի (Համմ· Թ· 455 Բ· 2): Թղ· 72ա «Բռնակալին Գայինայ չարութիւն եւ թէ ո՛րպէս պարտեաւ եւ սպանաւ· գլ· ՃԻ: Գայինայ յանդիմանեալն ի հայրապետէն: — Թղ· 97բ· Ցաղագս վախճանին Պրոկղի եւ տեղեկութեան Փլափիանոսի· Գլ· ՃՀԱ· Եւ այսորիկ վախճանի երանելին Պրոկղ: — Թղ· 97բ· «Ցիշատակարան Շարայրոյի պատմագրութեանս Սոկրատայ: Գլ· ՃՀԲ· Արդ զհրամանս քո քահանայդ Աստուծոյ կատարեցի··· ով Տէր Ներսէհ Կամսարական պետական պատրիկ, որ եկեղեցեաց ես չինող, միշտ գթազաղութիւն, կալցիս ի Քրիստոսէ»:··· Ցիշատակարանիս ամրողջութիւնը եւ դրութեանս մասին կարեւոր ծանոթութիւններ՝ հմմտ· Թ· 455: Թղ· 98բ· կայ՝ «Թվին ՌԿԹ· Հոկտեմբերի Ե· ի լով քաղաքն եղեւ այսպիսի սքանչելիք, զի այրի կին մի գմազատանուսի մոզիքն ճոզել է եւ մէջն երեւեալ է Ե· գիր զոր խմաստունքն հազիւ խմացեալ են գրերին հանգամանքն, մեկնութեամբն եւ այս է: Ց· Ի· Ֆ· Է· Ր·: Մեկնութիւն լաթին լեզէ· Յրիսթոսի, Ինիմիպոս, Ֆրուգիս (Քրուգիս), Էքսրուսկնավերուսա, Բատիցիթուս: Քրիստոնեայք գիշնամիս խաչին սրբոյ Ցաղթեսցեն մինչ ի սպառ: Զի այսպէս էր Թարգմանութիւնն: Եւ այս բանս եղեւ ի ժամանակս Դանիէլի մարգարէին, որ վասն Բաղդասար Թագաւորին»: Աւոր կը յաջորդէ՝ «Օրհնեալ բաժակին ասիցի այս: Օրհնեալ Տէր Աստուած Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: կարճ օրհնէնք մրն է:

2· 99ա: «*Ցանկ գլխաւորեալ բանից Սոկրատայ պատմութեան*»· *Գլ· Ա· Ցառաջաբանութիւն Սոկրատայ պատմութեան*»: Թղ· 107ա· «*Վերջ ցանկիս*»:

Բ· ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԼԱՍՏԻՎԵՐՏԱՑԻՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Թղ· 108ա: «Արիստագէս Պատմագիր· Արարեալ Արիստագիսի վարդապետի Լաստիվերցւոյ· Ցաղագս անցիցն անցելոյ յայլասեռ ազգաց որ չուրջ զմեօք էին: Պատմութիւն իրը յամաց···» (այլն լուսած):

1· Թղ· 110ա: «*Պատմագիր Արիստագիսի վարդապետի Լաստիվերցւոյ (sic) վասն անցիցն անցելոյ ի յայլասեռ ազգաց, որք չուրջ զմեօք էին: Անց ընդ աչխարհիս Հայոց· Գլ· Ա· Ժամանեցին մեզ աւուրք չարչարանաց···*»:

Նախաբանը եւ Գլ· Ա· իրարու հետ միացուած են· Գլ· Ա· պէտք էր սկսիլ՝ «եւ եղեւ յետ մահուան Դաւթի»: Թղ· 110ա[1]—155ա[2]: Գլխք· Ա—ԻԵ: Վերջ՝ Թղ· 155բ[1]: «Բան յիշատակարանի նոյն գրոյս»· Համմ· Թ· 114, Թ· 288, Թ· 306 եւ տպգր· Վենետիկ 1901):

Գ· ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Թղ· 165ա: «Պատճառք խնդրոյ Միսաքացուցեան Թագաւորին Հոռոմոց Էմանուէլի եւ սրբոյ կաթուղիկոսացն Հայոց Թուղթքն զոր գրեցին առ միմեանս»: Կը սկսի՝ «Մար-

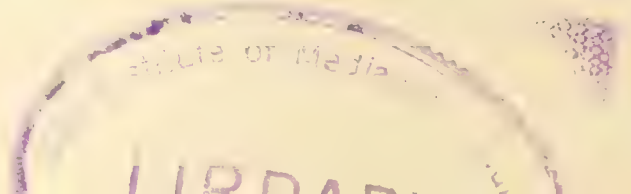

պարէն Դաւիթի յաստուածային երդս սաղմոսին օրհնաբանէ՝ եթէ յիշատակ յաւիտենից եղիցի արդարն· յայտ առնելով պի թէպէտ եւ հաստարակական վախճանաւն փոխի յաստեացս»:

*Վերադիչեալ խօսքերուն՝ կը յաջորդէ· «Այսպէս եւ երանելի հայրապետս (Գրիգորիս) ի նըւաղեալ եւ ցրտացեալ ժամանակս, յորժամ ձմեռն մեզաց մերոց սիրէր ի վերայ աչխարհի եւ մէգ թչուառութիւն պաշարէր մեզ, սրոյ եւ պերութեան, երեւեցաւ ջահաւորեալ վարդապետութեամբ եւ լուսակրօն վարուք փարատեաց յաչխարհէ զմրրիկ մեզացն եւ վերստին կանանչացոյց զմեզ ի ձմեռնային մեռելութենէ յաճուճն հոգեւոր չափոյ հասակի կատարմանն Քրիստոսի: Ազգաւ Պալհաւիկ, ի ցեղէ սրբոյն Գրիգորի, երրորդ յաջորդ առաքելական աթոռոյ, կաթուղիկոսութեանս Հայոց յետ Գրիգորի Վկայասէրին: Քանզի երանելի Վկայասէր եւ սուրբ ճգնաւորն Քրիստոսի Տէր Գրիգորէս յաջորդեաց համազգի նորին ձեռասուն սրդի եւ համանուն տէր Գրիգորէս եւ էր թուականն Հայոց ՇԾԹ. մանկան հասակէ եւ կարգեալ յաթոռն ի վերին տեսչութենէն ի վերայ հովութեան ընտրութենէ, որ եւ անոյց զեղբայր իւր վարժեալ ամենայն աստուածաշունչ գրովք զՏէր ներսէս, զորոյ զրուան ևհար բանիս ի սկզբան: Արդ երանելին Գրիգորիս յետ բազմածովածուփ տարբերութեանն ի խռովութեան ժամանակիս դադարեաց ի սահմանս Կիլիկիայ, ամբացեալ ի դղեակն որ Հոռոմկլայ կոչի, մերձ ունելով ինքեամբ զեղբայրն հոչակաւոր վարուք եւ իմաստութեամբ. երկոցունցն լցեալ զժամանակս եւ ալեւորեալ հեզովք: Յաւուրս յայնոսիկ յառնէր խռովութիւն ի մէջ Յունաց իշխանաց հայասեռից այսպիսի օրինակաւ: Քանզի էին պատուով ի Յունաց արքայէն սեւաստոսութեամբ եւ էին ընդ հնազանդութեամբ եւ ծառայութեամբ նորա, իշխանն, որոյ անուն Թէոդորոս, տէր գոլով լեռնային կողմանց Փռիղացւոց ի բաղում գաւառաց եւ թէկն ածէր ընդդէմ թագաւորին Հոռոմոց պէս պէս պատճառաւ մոռացեալ զերդմնակուռ դաշինն որ ի միջի եւ զհնազանդութիւն նորա: Իսկ բարեպաշտ իշխանն Օշին, որ եւ տէր գոլով գաւառաց, որ ի գահ Կիւլիկոյ ունելով զանառիկ դղեակն ի թիկունս Տորոս լերին, վերադիտակ մայրաքաղաքին Տարսոնի՝ հաւատարմապէս ծնանեալ ի հնազանդութիւն արքային Հոռոմոց: Իսկ ամբարտաւան Թէոդորոս ի խռովութիւն չարժէր ընդ բարեպաշտ իշխանն Օշին վասն ամբիծ հաւատոյն, զոր ունէր առ թագաւորն Հոռոմոց եւ վասն այսր պատճառի ոչ սակաւ խռովութիւն լինէր եւ հեղմունք արեան ի մէջ երկուց իշխանաց, մինչեւ հարկ լինել սրբազան կաթուղիկոսին Տեառն Գրիգորիսի չարժել զրանաւոր եւ զիմաստուն եղբայրն իւր զարքեպն· զոր ներսէս առաքել ի մէջ նոցա, որպէս զի խոհականութեամբն իւրով հնարեսցի համոզել զոսոսա ի խաղաղութիւն: Որ եւ աչխատաբար ճանապարհորդեալ զայր առ նոսա եւ զհաւատացեալ գործն արդեամբ կատարէր· ի ձեռն իւրոյ միջնորդութեանն անքակ սիրով կապէ զնոսա ընդ միմեանս եւ ինքն ի սէր ընտանեացն դիմէր: Քանզի դուսաը (էր?) եղբօր սորա էր օրինաւոր ամուսին Օշին Սեւաստոսին, զոր եւ առեալ գերապոյն իշխանն զարբազնեալ արքեպ·ն ի ճանապարհ անկեալ բերէր յիւր սեփական անուան, ըստ արժանի պատուով մեծարեալ ի մէջ հարազատ ընտանեացն եւ կարեւոր բարեկամացն եւ օրհնել զդղեակն եւ զամենայն բնակիչս դաւառին: Եւ յայնժամ պատահէր նոցա ըստ դիպուածոյ ճանապարհին Մամեստացւոց քաղաք մտանել, ուր էր թագաւորիմ իշխան ումն դուքս կարգեալ կողմանց արեւելից: Քանզի այդ սովորութիւն էր Հոռոմոց ըստ չրջագայութեան ամի, զկարգեալ վերատեսուչ աչխարհաց հանել եւ փոխանակ նորա զայլ ոք առաքել: Եւ այս այր իբրեւ զկորովամիտ... որ եւ թախանձեալ զերանելին զի զդաւանութիւն Հայաստանեայց բանիւ ասացեալն գրով պարունակեալ տացէ նմա, որում հաւանեալ ... գրեաց զմեր դաւանութիւն հաւատոյ եւ զկարգս եկեղեցւոյ»...:

1· Թղ· 166ա: «Գիր հաւատոյ խոստովանութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, գրեալ ի Ներսիսէ արքեպ·է՝ յեղբօրէ կաթուղիկոսին Հայոց Գրիգորիսի· ի խնդրոյ գերապատիւ փեսայի ինքնակալ թագաւորին Հոռոմոց Մանուէլի, Ալէքսի մեծի Պռոսօտրատորի· յորժամ եւ յարեւելս էր ի Մամուեստիայ մայրաքաղաք Կիլիկեցւոց, (Անդանօր հետեւելով ի նմին կոչմամբ նորին ի թվականին ՈԺԴ): (Սկիզբ)՝ Բանիւք դուզնաքեայ իմն խօսելով ի լսելիս խոհեմադունիդ եւ աստուածասիրիդ անձին յաղագս մերոյ հաւատոյ»:

2· Թղ· 174ա: «Թուղթ առաջին թագաւորին Հոռոմոց Եմմանուէլի առ սրբազան կաթողիկոսն Հայոց Տէր Գրիգորիս: Մանուէլ ծիրանածնունդ արքայ կարող եւ բարձր միշտ Օգոստոս, ինքնակալ Հոռոմոց, Կոմնենոս եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ հաւատարիմ թագաւոր՝ առ չնորհիւ նորին պատուական եւ սրբազան կաթուղիկոսն Հայոց Տէր Գրիգորէս ողջոյն սիրոյ առաքեմք: Պարտ է ամենեցուն որ ի ձեռն աստուածպչին մկրտութեան զքրիստոս զգեցեալ են ընուլ անթերի զբովանդակ արդարութիւնս»:

3· Թղ· 175ա: «Պատասխանի առաջին թղթոյն թագաւորին Հոռոմոց Մանուէլի գրեալ Տն· Ներսէսի կաթուղիկոսին Հայոց: Աստուածապսակեալ (Քրիստոսապսակեալ),

ինքնակալ, Ծիրանածին, եւ օգոստափառ սուրբ Թագաւորի, երկնաւորին յերկրի առնուանակից եւ աթոռակալի: Գիր պատուական հրամանի· որ առ Հայրն մեր ըստ հոգւոյ»:

4· Թղ· 179բ: «Սահմանիմ հաւատոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ զրեալ ներսիսէ՝ ի սրբոյն կաթուղիկոսէ Հայոց՝ ի խնդրոյ աստուածասէր Թագաւորին Հռոմոց էմմանուէլի: Թէպէտ եւ աղքատութիւն մատոյ եւ բանի ոչ տոյ Թոյլ»:

5· Թղ· 189բ: «Թուխթ առաջին Թագաւորին Հռոմոց Մանուելի առ ակր Ներսէս կաթուղիկոս Հայոց յոտից ինդրոյ՝ միաբանութիւն երկաքանչիւրոցս ազանց: Մանուել Քրիստոսի Աստուծոյ հաւատարիմ... Թագաւորութեանն մերում ի վայ ժամանակաց ծանուցաւ»:

6· Թղ· 190բ: «Պատասխանի Թխթոյ մեծի Թագաւորին Հռոմոց կիր Մանուիլի՝ զրեալ սրբոյն Ներսէսի կաթուղիկոսի Հայոց վասն ճշմարիտ դաւանութեան Հաւատոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Հրաման ինքնակալութեան ձերոյ ով Քրիստոսապսակեալ արքայ Հռոմայեցւոց»:

7· Թղ· 1914բ: «Թուղթ կրկին անգամ պատասխանի դարձեալ ի Թագաւորէն Հռոմոց կիր Մանուէլի Տճ· Ներսէսի կաթ·ի Հայոց՝ Ցաղագս նոյն խնդրոյ միաբանութեան երկաքանչիւրոց ազանց եկեղեցւոյ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս· Մանուէլ ի Քրիստոս Աստուած հաւատացեալ Թագաւոր, Ծիրանածին... Առ ի քէն առաքեալ զիր Թագաւորութեանս իմոյ»:

8· Թղ· 195բ: «Գլխակարզեալ խնդիրք առ ի Հռոմոց առաքեալ ի Թագաւորէն, զի ի գումարել ժողովոյ Հայոց ընտրեսցեն, զոր արժանն է ընդունել սակս միաբանութեան· Նղովեցէք զասօղն մի բնութիւն կՔրիստոս՝ ղեւտիքս»:

9· Թղ· 196ա: «Թուղթ Տն· Միքայելի Պատրիարքի Կ· Պոլսոյ սակս այսր խնդրոյ առ սուրբ Հայրապետն Ներսէս· Պատուական եւ սուրբ սիրեցեալ կաթ·ին ամենայն Հայաստանեայց Տեառն Ներսէսի: Միքայէլ ողորմութեամբն Աստուծոյ արքեպ· Կ· Պոլսի Նոր Հռոմայ եւ տիեզերական պատրիարք, պատուական եւ սուրբ սիրեցեալ յաջորդ բարձր աթոռոյն»:

10· Թղ· 197ա: «Պատասխանի Թագաւորական զրոյս Տեառն Ներսէսի երկրորդ անգամ· Աստուածապսակեալ բարձր եւ յաղթող ինքնակալին Հռոմոց ծիրածին ս· Թագաւորին կիր Մանուէլի խնդալ միշտ ի Ներսիսէ... Երկրորդ յետ աստուածեղէն մատանին զրաւորութեան զոր ընկալաւ»:

11· Թղ· 198ա: «Թուղթ Տեառն Ներսէս կաթողիկոսի առ Տէր Միքայէլ Պատրիարգ Կ· Պոլսոյ· Սուրբ եւ ընդհանրական կաթուղիկէ եկեղեցւոյ Թագաւորական քաղաքին Կ· Պոլսի պատրիարքի Տէր Միքայէլի ողջ լինել ի Քրիստոս, ի նուաստէ... Ներսիսէ··: Ի մօրդ իմաստութեան ըստեանդ ընկալաք ղցօղ կաթին»:

> Թղ· 200ա· կր դրսի Շնորհալւոյ Ջանքը ժողով գումարելու եւ անոր մահը· «...ի նոյն ամ վերափոխէր ղերանելի հայրապետն· ամսեանն Օգոստոսի, որ օր երէքտասան էր, յաւուր հինգշաբթւոջ, ի թուականիս, Հայոց ՈՒԲ...»:

12· Թղ· 200բ: «Թուղթ Գրիգորի կաթողիկոսի Հայոց, որ ղկնի Տեառն Ներսէսի յաջորդեաց պաճառն առ բարեպաշտ Թագաւորն Հռոմոց Մանուիլ· Քրիստոսաբնակ աստուածասէր արքայիդ Հռոմոց էմմանուէլի... ողջոյն ասաքեմք: Հինն բարի զոր արկ Քրիստոս աստուածասիրութիւնդ...»: Համա· թ· 88 Գ· 1:

13· Թղ· 202ա: «Թուղթ բարեպաշտ Թագաւորին Հռոմոց էմանուէլի՝ զոր զրեաց պատասխանի Գրիգորի կաթողիկոսի Հայոց· Մանուէլ Քրիստոսի Աստուծոյ հաւատարիմ Թագաւոր Ծիրանածին, աստուածապսակեալ արքայ կարող եւ բարձր միշտ օգօստոս, ինքնակալ Հռոմոց Կոմնինոս առ Գրիգորիս պատուական կաթողիկոս Հայոց փրկութեամբ եւ չնորհօք Նորին բարերարութեանն ողջ լեր· Զառաքեալ զիրս ձեր Թագաւորութիւնս իմ ընթերցաւ»...:

14· Թ· 204բ: «Թուղթ պատրիարքին Կ· Պոլսի առ կաթուղիկոսն Հայոց Գրիգոր համաձայնութեամբ ամենայն ժողովոյն: Միքայէլ ողորմութեամբն Աստուծոյ՝ արքեպ· Կ· Պոլսի՝ Նոր Հռոմայ եւ տիեզերական պատրիարք Տեառն Գրիգորի սուրբ սիրեցելոյ պատուական կաթողիկոսի ամենայն Հայոց ուրախ լինել ի Տէր: Ի Տէր սիրեցեալ ի մէնջ կաթուղիկոս պատուական զբանս քո սուրբս»:

> Թղ· 206բ: Թղթին վերջը կայ եպիսկոպոսներու ստորագրութիւնը ղ· օ· «Միքայէլ ողորմութեամբն Աստուծոյ արքեպ· Կ· Պոլսի՝ Նոր Հռոմայ, կիւրղոս ողորմութեամբն Աստուծոյ պատրիարգ աստուածայնոյն քաղաքին Անտիոքայ· նուաստ արքեպ· մայրաքաղաքին կեսարու Կապովկիացւոց Մաւփաննոս, Մեթրապօլիտս Ադակլէայ Թէոդորոս» եւն եւն:

15· Թղ· 207ա: «Թուղթ Գրիգորի կաթողիկոսի Հայոց ձայնակցութեամբ ընդ-

հանուր ժողովոյ Հայոց : Պատասխանի թագաւորին Հռոմոյ Մանուէլի, յորժամ եւ ուղղափառ դաւանութիւն հաւատոյ ըստ խնդրոյ արքային՝ ձայնակցութեամբ եւ ձեռնագրով ամենայն Հայաստանեայց եպիսկոպոսաց : Յիսուսիւ զօրացեալ եւ նովաւ պսակեալ արքայից արքայ կարող եւ բարձր միշտ օգոստոս եւ ինքնակալ թագաւոր Հռոմոյ Մանուիլ Կոմնինոս · Գրիգորիոս նուաստ ծառայ Քրիստոսի եւ չնորհիւ նորին կաթողիկոս Հայոց եւ որ ընդ ինքն սուրբ ժողովս : Զկիր հրամանի ձեր ծանեայ» :

16 · Թղ · 207ա : «Թուղթ Գրիգորիսի կաթուղիկոսի Հայոց եւ ընդհանուր Հայաստանեայց ժողովոյ դրեալ ի կաթուղիկէ եկեղեցին Հռոմոյ եւ յոր եւ ի նմա սուրբ ժողովն, Պատասխանի թղթոյն Միքայէլի պատրիարքին որ նախ քան դայս փոխեցաւ յաշխարհէ ի Քրիստոս · Սրբոյ եւ մեծի Աստուծոյ եկեղեցւոյդ, որ ի գլուխ տիեզերաց, ի թագաւորական մայրաքաղաքդ Կոստանդինուպոլիս · · · Գրիգորիոս նուաստ ծառայ Քրիստոսի · · · Ընկալաք զնամակ խաղաղութեան» · · · :

Չմմա · 88 Գ · 1 · բ · ուր դրուած է նաեւ ժողովական եպիսկոպոսաց ցանկը : Գրեթէ ամէն Թղթէ վերջ ժամանակամիջոցին ղէպքերը յիշուած են :

17 · Թղ · 216ա : «Թուղթ վարդապետացն Հայոց հիւսիսային կողմանցն, որ ի Հաղբատ եւ ի Սանահին առ պատուական կաթուղիկոսն Տէր Գրիգորիս · Սուրբ եւ աստուածընկալ գլուխ մեր եւ պսակ պարծանաց Հայաստանեայց Գրիգոր կաթուղիկոս» · Այլն Չմմա · Թ · 473 · 6 ա ուր կան վարդապետներուն անունները :

18 · Գ · Թղ · 218բ : «Տեառն Գրիգորի պատասխանի վարդապետացն Հայոց հիւսիսային կողմանց : Զմակադրեալ բանս քրիստոսազգեցիկ արանց սպասաւորաց բանի ընթերցաք» : (Չմմա · Թ · 473 · 6 · բ) :

19 · Թղ · 225բ : «Թուղթ առ Քրիստոսասէր իշխողն մեր ինքնակալութեամբ Լեւոն ի նուաստ Ներսէս, որ ի Տարսոն սրբոյ եկեղեցւոյն պաշտօնեայ · Պատրաստ լերուք տալ պատասխանի հեզութեամբ · · · իրաւ տայ մեզ գլխաւոր առաքելոցն Պետրոս եւ մեք ի չնորհացն Աստուծոյ» :

20 · Թղ · 233բ : Ցօտապ պատրիարգի առ Զաքարիա կաթուղիկոս Հայոց մեծաց, վասն երկու միաւորեալ բնութեանց, միանձնաւորութիւն գոլոյ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ վասն ճշմարտախոհութեան ժողովոյ սուրբ հարցն որ ի Քաղկեդոն · Յաւերժահրաշից արանց յոդնապատիւ հռչակաւոր եւ բոցափայլեալ ամենայն զանազան փառատրութեամբ յոլովից բաղձալից մեր Տէր Զաքարիայ յառաքելականդ ժամանեալ յաստիճանի բարձր եւ ի ծայրագոյն նախապահութիւն գմեծի առաքելոյն Թաթէոսի · եւ զամէնեցունցն սրբոյն Գրիգորի ընկալեալ զաթոռ սուրբ վերապիտող եւ օրէնուսոյց Աբրահամեան աչխարհիդ վերատեսուչ հիւսիսական ազինդ եւ հովուապետ ազգանազեան ղօրացդ ի մեծ քահանայապետութեանդ վերաժամանեալ յաստիճան եւ զապառնոյն գհատուցումն ղբոլորն ի քեզ առ բերելով գբարութիւն գի յանմարմնոցն թեւապարեսցիս տեսարան : Ցօտ արքեպիսկոպոս Կուստանդինուպօլսի՝ Նոր Հռոմայ ողջունէ զսրբութիւնդ քս : Մեծապէս գոհութիւն վերառաքեցի Աստուծոյ, որ արժանի եղէ ի ձեր սրբութենէդ · · · » :

Թղ · 234ա : Թղթին մէջ կ'ըսուի · «Եւ արդ մեք հետազօտեալ սաուգաբանութեամբ բայաքննեցաք ի ե · եւ ի ժ · երորդի ամի յետ վերափոխելոյն սրբոյն Սահակա(յ) յայսմ կենցաղոյս առ Քրիստոս գումարեցաւ ժողովն Քաղկեդոնի, յորում ամի կատարեցաւ սուրբ Վարդան զօրավք իւրովք յԱրտաւազդ գաւառի ի տեղւոյն Աբոցոյն Ղեւոնդեանցն Ցովսեփու եւ Հայք վտանգեալք ի հինից Պարսից ոչ զօրեցին եւ պարապեցան գալ ի ժողովն, վասն այնորիկ ոչ եհաս պատճառ ժողովոյն ի Հայք հաւատեաւ · բայց հակառակութիւն վասն ժողովոյն ինչ ոչ գայր այլ ամենեքեան ընդունէին զժողովն մինչեւ ի ժողովն Դվնա, որ լինին ամենայն ամք Զ, եւ Դ, յերկու ամացն Մարկիանոսի կայսեր մինչեւ ցժ · ամն Յուստինոսի եւ մինչեւ ցԶ · ամն Ներսէսի կաթուղիկոսին, որ յԱշտարակացն էր եւ արար ժողով ի Դվին · · · » : Ամբողջ Թուղթը համառօտ պատմութիւն մրն է Հայ եկեղեցւոյ ժողովներու եւ անոնց արդիւնքներուն : Վերջին մասերը վարդապետական են աւելի, սակայն պատմութեամբ հիւսուած : Ի Թուղթն 241ա · «Երկու բնութիւն ունելով, այլ միեւնոյն յերեւելոյն եւ յաներեւութէ» խօսքերուն կցելու է Թղ · 247ա · «Նորին առ Կորնթոս տաճիկ · Ասելով եթէ երրայեցիքն երբեմն խորհեցան քարկոծել զՔրիստոս» : Բաւական չատ եւ կարեւոր յառաջբերութիւններ կան եկեղեցական հայրերէ · այսպէս Թղ · 249ա : «Աղէքսանդրու եպիսկոպոսի Աղեքսանդրացւոյ առ Աղէքսանդր կոստանդնուպօլսոյ հայրապետն, զոր գրեաց յառաջ քան զդատարել ժողովոյն Նիկիա(յ)» : Թղ · 249ա · «Ամբրոսիոսի եպիսկոպոսի Միլտղանու ի մեկնութենէն հաւատոց» : Թղ · 429բ : «Կիւրղի Աղեքսանդրու առ Սիկիանոս» : «Նորին առ Յոհան Անտիոքու հայրապետն» : Թղ · 241ա · կայ՝ «ՑԺԱ Թուականութեանն Հայոց առաքեաց Փոտ կոստանդնուպօլսոյ հայրապետն զվահան Նիկիոյ արքեպիսկոպոս ի Հայս առ Զաքարիա Հայոց մե-

ծայ կաթուղիկոս վասն հաւատոյ միաբանութեան ։ եւ Զաքարիա Հայոց կաթուղիկոս արար ժողով ի Շիրակաւան եպիսկոպոսաց բազմաց եւ կրօնաւորաց առաջի Աշոտոյ Հայոց սպարապետին · բանիւ անդ նստէր ի բանակի ապատակոյտ գօրաց իւրոյք, զոր զաւմարեալ էր վասն հիւսիսական կողմանց ապստամբութեամբ (եաճ) · անդ էր եւ Նաճաս ասորի, սարկաւագ մեծ եւ հռչակեալ վիճաբանս, յոյն ի ժողովին խօսեցաւ պատասխան Վահան Նիկիոյ եպիսկոպոսն ։ Հաւատամք ի մի Աստուած, Հայր ամենակալ, ստեղծիչ, տեսանողն, անեղ, անսկիզբն, եւ անժամանակ ...»։

21 · Թղ · 255բ ։ «*Պատասխանի թխթոյն վարդապետին Գրիգորի՝ Տուտէորդւոյն կաչեկոյ ի մայրաքաղաքն Հայրաւան · գրեալ ի Տէր Գրիգոր կաթուղիկոսէ Հայոց յեղբօրորդւոյ կաթուղիկոսացն Գրիգորիսի եւ Ներսէսի · որ յորջորջէր մականունութեամբ Տղայ անուանի ։ Արգոյ եւ պատուական յամենայն մասունս բարեաց, որ լաստ աստուածային նախախնամով մատակարարութեան»։*

21 · Թղ · 264բ ։ «*Թուղթ սրբազան արքեպիսկոպոսին Նիկիոյ՝ իմաստնոյն Յոհաննու առ եբանելի կաթողիկոսն Հայոց Զաքարիայ · վասն տոնի Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։ Աստուածային առաքեալն Պօղոս ի սէր եւ ի չնորհն Տեառն եւ ի վաստակ անձին քաջալերեալ»։*

Վերջը՝ Թղ · 268բ · կայ · «*ի թվականիս ՈՃԲ · Քարզմանեցաւ սա ի յունականէն ի մեծս ի ձեռն նուաստ սպասաւորաց բանի Գրիգորի եւ Բարսղի ի քաղաքին կոչեցեալ Սիս, աստուածութեամբ Նիկիփորոյ եւ Միխայէլի քահանայից, որոց Տէր Քիստոս ողորմեսցի եւ գրողի սորա, յիւրում պատեհանն · ամէն*»։

23 · Թղ · 268բ ։ «*Եւտիքի եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսեցոյ յաղագս զանապանութեան բնութեան եւ առանձնաւորութեան ։ Որ պարտաբին իմաստութեանցն վարժեցան մեծամտեալ նովաւ յաղագս բնութեան եւ առանձնաւորութեան անուղղաբար չարապրեալ*» ։

Վկայութիւններ կը բերուին · Թղ · 269բ · «*Որպէս ի սուրբն Բասիլիոս կեսարու կապադակեցոյ եպիսկոպոսն, որ առ քաղաքացիսն իւր կեսարացոյց Քուղթն*» ։ Թղ · 271ա · «*Տեսցուք եւ զԳրիգոր սուրբն ի հարս Նիւսացոյ եպիսկոպոսն · զի՞նչ ասէ առ բնտանի եղբայրն*» Թղ · 272բ · «*Որպէս եւ ի սուրբն կիւրղոս Աղէքսանդրացոյ առ Սուկէնտոս յերկրորդ Քղքին ասէ*» ։ Հմմտ · նաեւ Թղ · 274բ—275ա, 276բ ։ Գրութիւնս կը ծեայ թերակատար եւ կը վերջանայ, Թղ · 276բ ։ «*Արդ է պատկեր որպէս սուրբն Գրիգորիոս Նիւսացի որ առ Պետրոս իւր եղբայրն*»։

Այս Ձեռագրին մէջ Նամականին բաւական չատ սրբագրութեան ենթարկուած է · գլխագրերը ամէն աւրուան են ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի ։

624.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ (ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ)

Ռկ—Ռկը = 1611—1619

ԹՈՒՂԹՔ՝ 261 ։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 16 ։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն եւ երկսիւն, 17 × 5·5 + 5·5 + 11 ։ — ՏՈՂՔ՝ 16 ։ — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաձակուած 25՝ իւրաքանչիւրը 12 քուղք ։ — ՆԻՒԹ՝ քուղք հաստ եւ զօրաւոր ։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ. ֆիչ մը վնասուած ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, գործածութենէ ֆիչ մը սեւցած ու վնասուած ։ — ԳԻՐ՝ ճօտր · ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր ։ — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ բաւական շատ ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1611 եւ 1619. տե՛ս վարը ։ — ԳՐԻՉ՝ Մադաֆիա պպիր ։ — ՏԵՂԻ՝ երուսաղէմ ։ — ՏԻՐ՝ գրի՞չը ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ · 256ա, 260բ ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Այնպէս կը թուի թէ այս ձեռագիրը 1478ին Կ· Պոլիս գրուած է եւ ապա գայն Մադաֆիա լրացուցած է եւ իր յիշատակարանները դրած ։ Ունի գանազան գրեր ։ — Մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած է գուցէ 1910էն վերջ ։

Մատեանս է՝ Բժշկարան (Անգիտաց Անպէտ եւ ուրիչ բժշկական կտորներ) ։

Թղ · 1ա ։ «*Բժշկարան Ամիրտօլուաթ բժշկին · Անպէտի անպէտի, ի հայրապետութեան Տեառն Տ · Տ · Սարգսի վեհափառ կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, եւ մայրաքաղաքիս Կոստանդինուպոլսոյ Տ · Նիկողայոսի հայրապետին ի թվին Հայոց ՋԻԷ եւ թուականին Քրիստոսի 1478*» ։ (Նորագոյն յաւելուած՝ տարբեր թուղթի վրայ եւ տարբեր գրով) ։

Ա · 1ա · 1բ ։ կը սկսի՝ «*Շնորհիւ եւ ողորմութեամբ արարչին եւ անմահին Աստու-*

ծոյ, որ պարգեւող է ամենայն բարեաց եւ բաշխող է ամենայն չնորհաց եւ տուող է ··»:

Այս յառաջաբանը կրկին գրուած է եւ այն միեւնոյն էջին վրայ: Բովանդակութիւնը յառաջաբանիս եւ կարեւոր տեղեկութիւններ Անդրատ անպէտ գրութեան ու անոր հեղինակին նկատմամբ եւ աղբիւրներու մասին տե՛ս Թ. 40: Ամիրտովլաթի Անգիատց Անպետը 1926ին հրատարակած է Կ. Բասմաճեան (Վիեննա), ուր եւ նկատի առնուած է այս Ձեռագիրը. համ. անդ յառաջաբան էջ Ը: Թղ. 2ա. լեզուներու համաոսմանչաններուն քով (վերեւը) օտար ձեռք մը գրած է «է գրած», իսկ բժիշկներուն համաոսմանիչներու քով գրած է «ասէ» գ. օր. «որ է այս նշանաւոր յարտակերէն յ. է գրած, պարսկերէնն պ. է գրած, անուանք բժշկապետացն այս են Բահաղարատ ասէ, Գաւ. Գալիանոս ասէ»,

բ. Թղ. 6ա: «Վասն ատտիճանաց պատմութիւն: Եւ ասացեալ են բժշկապետքն»: Հոս կայ նաեւ «խորան ատտիճանաց եւ զօրութեան» (ինչպէս Թ. 40. ե.—Թղ. 5բ):

գ. Թղ. 7բ: «Այս է գործառութիւն զեղերոցն կԴ. նուրբ որ է լաւիթ քաթիք, որ է լերկ»:

դ. Թղ. 8ա: «Եւ յիշեմք զԿԴ. գործառութիւն զեղերուն» (Թ. 40. գ.):

Թղ. 10բ. կայ՝ (լուսանցքին վրայ). «Այս էր ԿԴ. գործառութիւն զեղոց»: Ապա բնագրին մէջ կը չարունակուի «Այլ ցեղ մի պատմեմ զզեղերուն զօրութիւն եւ զգործառութիւն եւ զարուեստն»: Թղ. 12ա. «Եւ այժմ պատեհ է որ ասեմ քանի մի բան վասն զեղերուն անարժան եւ անպէտան ծառայս Ամիրտօվլաթ բժիշկ Ամասիացին: Աղէկ իմացիք եւ ուշիմ մտօք հասկացիք եղբարք որ զմէկ զեղի մի անուն չատ բաներով է գրած ի վերայ այրուբենի···»: Թղ. 12. բ. կը դնուին գրքին աշխարհաբար գրուելու պատճառները (Համմա. Թ. 40. Զ):

2. Թղ. 13ա: Բժշկական Բառարան այբուբենական կարգով եւ մեկնութեամբ. լուսանցքին վրայ կայ՝ «Այբն յետ այբին»: կը սկսի՝ Ալուսան՝ որ հայերէն Վառվռուկ ասեն եւ ինքն խոտ մըն է որ ի լերինքն կու բուսնի եւ ի յամէն ճուղ՝ վերէն մինչեւ ի վայր՝ սերտ տերեւներ է որպէս բակլայնի մեծութեանոնէն բայց դունդ չէ իբրեւ զբակլան»:

Թղ. 19բ. Թերի է: Թղ. 40ա. է՝ «Ա» տառին վերջին բառը «Ափրանճամուշք, որ է փարանճամուշկն» յիշածն է. «կատարեկան զեղերն այն որ ի վերայ այրին Աստուածով»: «Բ.» գերը կը սկսի «բարունաճ» բառով. «Գ»ը (Թղ. 42բ) «Գարի», «Մ.»ը (Թղ. 115բ. «Մաղ», «Ս»՝ (Թղ. 165ա) «Սատէճ» ապա՝ «Սաճ»: Վերջին բառն է (Թղ. 206բ) «Ֆրիկ, որ է եղի գորենն որ այրեն ի կրակն եւ ուտեն եւ Թ. ութմայ կու ասէ···» կը ձեայ Թերի: Բառարանը լուսանցքներու վրայ (երբեմն չորս կողմի) մեկնութիւններով ու նոր բառերու յաւելումներով չափազանց ծանրաբեռնուած է: Ինչ ինչ տեղեր լարխրինաս մրն է, ուսկէ ելլելը դժուարին է. օտարի ձեռք մտած է. Թերի է: Թղ. 206բ. կայ «յիշատակարանը» «փառք քեզ Տէր··· այլ պակաս չէր ձեայ. Լմնայ» (կէս տող մը պարապ, ապա), «ով եղբայր զկարմիր հինկ գերն հաչուէ, որ գիւեան կու կապէ մեծ իմաստութեամբ է, հանց գիտենաս որ խիստ լաւ է»: Ապա կայ կարմպիրս՝ «Ասա գրած էր ի յօրինակն Թէ այս Ա. տունս այս օրինակ չկայ, բայց կու պիտի որ գրուի»: Եթէն՝ (կ՝ևրեւայ օտար գրչէ) կայ «Պղատոն՝ Կօնիայ քաղաքէն. Արիստոտէլ՝ Նիկիսարայի. Պուդրատ՝ Ամասիայի. Սուկրատ Զիլացի է»:

բ. Դեղօրեայք. 1. Թղ. 207ա: (կը պակսի խորագիրը եւ կը սկսի) «Տովամալ մուչք քաղցր: Ասաց կան այն թէ ինքն օգտէ սրտին վատուժութեանն եւ զսիրտն զօրացնէ. եւ օգտէ խաֆգանին եւ աչքին եւ հին հաղերուն, որ ի հովութենէ լինին եւ օգտէ ամենայն սաստկի»:

Թղ. 210ա. 211ա: Գրուած է Հապի նչանակութիւնն ու օգուտը. «Հապն, որ օգտէ լակվայի եւ դուբինճի եւ պիսակոսի եւ գոթոյ···»: Թղ. 220բ: Կայ թղթի մը վրայ գրուած եւ կրպուած հատած մը՝ «ի Բագարատ բժշկապետէ գ. մարդս Դ. կալմ է եւ Դ. բնութիւն ըստ Դ. տարերց եւ Դ. մաղձ···»: Թղ. 223ա. «Դեղ վասն լուծման»: Թղ. 223բ. «Վասն չակիկայի, որ է հէս գլխացաւն. Երբ ի մարդն հէս գլխացաւութիւն տեսանես, թէ այն կողմն որ կու ցաւի կարմիր է եւ տաք»: Հոս այլ եւ այլ գլխացաւերու եւ ուրիշ ցաւերու վրայ խօսք կ՝ըլլայ. Թղ. 226ա. կ՝ըսուի. «ի բանիցն Մխիթարա(յ) կան եւ այլ ցաւեր երիկամացն որ չէ յիշած ի գիրքս, բայց ես Մխիթարս յիշեմ զցաւերն եւ զպատճառն օգնութեամբն Աստուծոյ: Եւ յառաջ գբարն յիշեմ եւ ասեմ թէ որպէս ընծայի քարն յերիկամունքն է···»: Թղ. 228ա. «Այլ դեղ Ստէփանոսի նուաստի զուգած, որ արարի ի վերայ այս ցաւուս եւ օգտեաց բազմայ Աստուածով: Ի կիպրոս կղզւոյն եւ ի Տարսուան եւ այլ բազում քաղաքս···»: Թղ. 230ա (կրկին): «Ի բանիցն Մխիթարայ: Այլ ես Մխիթարս սակաւ մի թէ քանի պատճառն գոզարգիլին»: Թղ. 230բ. «Վասն լերթայցաւութեան օգտակարութեան, որ ի չերմութենէ ցաւի, զրեմ ես գՓրիգորի Նուսխանին, զոր արար Ապուսպիդ բժիշկն ի Մուսթարին»: Թղ. 240ա. «Վասն երակ առնելու խրատ է: Ցառաչն գկիֆալին երակն յիշեմ, յորժամ ի քիֆալէն երակ առնուս»: Թղ. 242ա. «Ապիկիս ար-

կանելոյ··· Սահակն ասէ Թէ ի ծածրակէն ապիկիս առնուլն օգտէ աչաց···»։ Թղ· 242բ· «Աս Բագարատ Թէ աշխատելն այնոց որ գլխացաւ ունին խիստ նա(ա)ն է··»։ «Ի Բագարատ բժշկապետէ վասն Դ· տարբերաց Թէ որն յաւելնա ի՛նչ ցաւ է այն»։ Թղ· 246բ· «Ասօք բժշկապետացն Թէ էր եղեւ պարապատիճն· Ցաւոյն յիշենք գերկու տղի փորձողնէն»։ Թղ· 252ա· «Ատուած զմարդոյն բնութիւն ընդ մէջ է դրել, ընդ հոգւոյեան եւ ընդ տաքութեան, ընդ կակղութեան եւ ընդ չորութեան»։ Ապա մարմնոյ անդամներու պէսպէսութեան եւ տարածութեան համեմատ անձին ի՛նչ բնութեան եւ կեանքի տէր ըլլալը կը նշանակուի գ· օ· «Որ ճակատն լայն լինի, նա մտացկատ է, որ մեծ բերան լինի, նա դիշարնութիւն լինի»։ Թղ· 263ա· «Յակոբոս բժշկապետի եւ փիլիտափայի ասացեալ է Թէ յորժամ մարդոյն աբիւնն առնուլու եւ չարժի չէ պարտ արիւն առնուլ»։

2· Թղ· 255ա։ «Անուանք ցաւոյ բժշկինն բարբառով· Արաղաճ դեղնութիւն է· Արծուիք որ է ուռեց աղիքն· Ապեղայ···։

Թղ· 256բ· կտոր մը որ կը սկսի՝ «Դուռն որ յիչէ զմեզ· ճն եւ զբնութիւն···» Թերի է։ Թղ· 257 կայ՝ «Բառարանին Թղ· 83բ· է վերջ եղած պակասը «կ» դրին։ Թղ· 259ա ալ կայ նոյնին «ի·» դրին պակասը (164բ· Թղթէն Թերի)։ Երկուքն ալ հետեւութիւն են Թղթերուն բաժանման եւ սխալ տեղ դրուելուն։

3· Թղ· 260ա։ «Վասն հիւանդին դիտենալոյ զմահուն եւ զկենացն· Ատուած զիտէ դամէննն։ Մարդ որ առաջին օրն հիւանդանայ թ· օր մեռանի։ Մարդ որ Բ· օրն հիւանդանայ ընդ Ը·ն օրն անցանի ապրի»։

Այսպէս ամսոյն բոլոր օրերը յատուկ բերուած են եւ նշանակուած է այդ օրերուն հեռեւանքը հիւանդութեան նկատմամբ։ Ասով կը վերջանայ պրութիւնս։ Ամբողջ գիրքը լուսանցքներու գրեթէ ամէն Թղթի վրայ յաւելում մը կամ սրբագրութիւն մը ընդունած է եւ այն ոչ գանգատ հինգ լուսանցքին վրայ քանի որ մեծաւ մասամբ երկարեր է· կատրնեը մնացած են Թերի, Թղթեր իրենց տեղէն ելած են եւ սխալ տեղեր դրուած, չատ մը յաւելուածներ կամ անհասկնալի եւ կամ անընթեռնելի են իրենց փոքրութեամբ եւ համառօտութեամբ եւ խառնաչփոթութեամբ։ (Համմտ· վերը) Ցառաջերեւութիւններ կան չատ մը բժիշկներէ, մի քանին յիշուեցան միայն։ Համմտ· Զեռագիրս նախընթաց բժշկարաններուն հետ· գ· օ· Թ· 40···։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 256ա։ «Ես նուաստս Մա(դա)ֆիա բանի ողորմած որ Թվին ՌԿ· Ապրիլ ԺԳ· սկսայ ի գրել եւ Օգոստոսի Ը· աւարտեցաւ եւ այն ի ծերութեան ժամանակս։ Դիշերն զթուղթ կոկէի եւ ցերեկն գրէի»։

Թղ· 260բ։ «Փառք···։ Շնորհիւ Տեառն եւ ողորմութեամբն Նորին Մաղաֆիա նուաստ ծառայ Ցիսուսի Քրիստոսի եւ բանի նորին ողորմած գրեցի Մուֆարաք անուն բժշկարանս ի սուրբ երուսաղէմ, ի գուռն սուրբ Ցակոբայ, ոչ եթէ գրժշկութեան արուեստն գործածելոյ վասն, այլ ի յինքն ծածուկ եղած բառերուն յայտնելոյ եւ գարձեալ այլ գործ առնելն մեզ անյարմար էր· եւ գրոց աշակերտ չունէի որ ի յայն էի պարապեր, այլ գատարկ չկենալու աղագաւ գրեցի Թվին ՌԿԸ Ապրիլ Ը· սկսայ եւ Օգոստոս Ը· աւարտեցի ի Հայրապետութեանն Ցովհաննէս Կաթուղիկոսին Սըսոյ եւ ի յառաջնորդութեան սուրբ յերուսաղէմոյ Տէր Գրիգոր Արչի Եպիսկոպոսին ի պայծառութիւնն սուրբ Եկեղեցւոյ, Ատուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ, ամէն։ Գարձեալ աղաչեմ զձեզ հարք իմ եւ եղբարք եւ որդիք, որք հանդիպիք ի տեսութիւն գրոցս ընթերցմամբ կամ պաղափարելով յիշեսջիք ի սրբամատոյց յաղօթս ձեր զմաղաքիա մեղաւոր լցեալ եւ Թողութիւն խնդրեցէք մեղայ իմոց ի բարերար Տեառնէն մերմէ Ցիսուսէ Քրիստոսէ, եւ նա որ մեծն է ողորմութեամբ ի միւսանգամ գալստեան իւրոյ ողորմեսցի ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշեցելոցս ողորմեսցի ըստ մեծի ողորմութեան իւրում· ամէն։ Հայր մեր···»։ (Համմտ· Թ· 625 եւ Թ· 743)։

625.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ (ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ)

ՌԿԴ = 1614

ԹՈՒՂԹՔ՝ 260։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ կրկնասիւն, 16 × 5 + 5 = 10։ — ՏՈՂՔ՝ 30։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 23, իւրաքանչիւրը՝ 12 քուղք։ — ՆԻՒԹ՝ հասարակ քուղք։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, կռնակը բաւական վնասուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ վնասուած, կեղտոտած՝ գործածութենէ։ — ԳԻՐ՝ ճօտր։։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 251ա—բ, 256ա, 259։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԿԴ = 1614։ — ԳՐԻՉ՝ Ստեփաննոս։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը։ — ՏԵՂԻ՝ Ամիք։ — ՏԷՐ՝

Խուպիար: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 255բ եւ 1ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: Դիտ· Սիւնակները չեմ նշանակած:

Մատեանս է՝ Բժշկարան. Անպիտաց անպէտ եւ Բառարան:

Թղ· 2ա: Անպիտաց Անպէտ (Ցառաջաբան եւ յիշատակարան)· «Շնորհիւ եւ ողորմութեամբն արարչին եւ անմահին Աստուծոյ···»:

Թղ· 15բ: «Բառգիրք բժշկական· Ալուսան որ հայերէն վառվռուկ ասեն եւ ինքն խոտ մըն է, որ ի լերինքն կը բուսանի···»:

Շարունակութեան համար հմմտ. Բասմաջեանի նոյն գրքի հրատարակութիւնը — տպ· Վիեննա 1926 — որուն մէջ նաեւ համառօտիւ՝ այս Ձեռագրին մասին, էջ Ը (Ցառաջաբան) թ· 40· բայց ամէնէն աւելի նախընթաց թ· 624 վասն զի անոր հետ շատ լաւ կը համընթանայ եւ բարեբախտաբար չունի անոր նման շատ մը յաւելուածներ, խառնաչփոթութիւններ: Ունի նաեւ Ամիրտովլաթի յիշատակարանը՝ վերջին: Թղ· 255բ· մէկ սիւնակի վրայ եւ Թղ· 1ա—բ· 259բ—260բ ու կողերուն ներսի կողմ՛ըու վրայ կան բժշկական բառեր, մեկնութիւններ, միջոցներ եւ զանազան դրութիւններ: Թղ· 98ա·էն յառաջ թուղթ մը կը պակսի: Թղ· 105 է վերջ երկու թուղթ ինկած է· Թղ· 110բ է վերջ ալ քիչ մը թերի է· Թղ· 183ա, 188ա· եւ 250բ—252ա թերի են եւ պարապ թուղթ ձղուած է դրելու համար: Կան թերի դեռ ուրիշ կտորներ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 255բ: «Փառք··· Արդ դրեցաւ հաքմարանս ի թվաբերութեանս Հայոց ՌԿԴ ամին արեւթանական տումարիս յաչխարհս Միլետեայ ի քաղաքս Տիգրանակերտ որ ասի Ճամիք, ընդ հովանեաւ սրբոյն Սարգսի զինաւորին եւ սրբոյ Նարայ Մարտիրոսին եւ սրբոյն Կիրյակոսի եւ մօր Նարա Յուղիտայի եւ այլ բազում բազմահաւաք սրբոյն որ աստ կան ի պահպանութիւն քրիստոնէից: Ա՛ռ ոտս Յովաննէս քալ զրչապետին, զոր Տէր Աստուած փոխանակ վարձոյ իւրոյ նմայ զերկնից արքայութիւնն պարգեւեսցէ աստ եւ ի հանդերձելումն ընդ առաջին գրչապետացն դասեսցէ զնա Տէր Աստուածն մեր· ամէն: Զեռամբ անարժան ումեմն մեղօք զառածեալ Ստեփաննոսիս ի վայելումն խուպիարին զոր Աստուած բարով վայել տացէ նմայ ամէն: Զոր եւ արատավալի դիմօք երես անկեալ աղաչեմ զհանդիպողքդ այս հաքմարանիս չմեղապրել սղալանաց եւ մեղայ թողութիւն հայցել ի Քրիստոսէ ինձ անարժան եւ նուաստագոգի տառապեալ անձնիս Ստեփաննոսին եւ ծնողաց իմոց եւ ամենայն երախտաւորաց մերոց եւ որ յիշէ եւ ողորմի ասէ, յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ»···:

Թղ· 1ա: «Ոտանաւոր չինեալ է Մելքիսէթ վարդապետի·

Վեց հարիւր կրկին վեցի·
Վեցին եւ վեց տան աւարտի
Եւ որելեան ի կարգ սորին
Մի որելեան որ յինի գրի
Ի ժամանակս Տրապիզոնցի
Տէր Յովանէս վարդապետի
Եթէ գումպէթն խորանի
Թէ ամպիոնն հայրենի
Սա զարդարեաց, զոր ես տեսի
Մելքիսեթիկս Սեբաստացի»:

626.

ՌԱՄԳԻՐՔ

Ռձ = 1651

ԹՈՒՂԹ՝ 414: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած 35, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: ՆԻՒԹ՝ թուղթ զօրաւոր եւ բաւական փայլուն: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, կողերը վերաձորոգուած, երկու կողմն ալ մէջ տեղը՝ զարդ մը: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, առջեւն ու ետեւը թղթեր աւելցուած: — ԳԻՐ՝ ճօտր·: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 2բ, 187բ, 188ա, 197բ, 402բ, 409բ, 414բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռձ (= 1651): — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 409ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա: «Այս աստղաբաշխութեան գիրս կը ճուիրէ Արփի Նշան Տէր Մեսրոպեան (ի փոխարէն 240 ղր·ի) ի յիշատակ իւր մեծ հօր Տէր Մեսրոպեան Գարահիսարցի Բահանայի եւ հօրը կարապետ աղայի եւ համայն Տէր Մեսրոպեան գերդաստանին ի Գարահիսար. Մատենադարանին Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան: Կ· Պոլիս, 23 Մարտի 1909»: Արփի Նշան Կ· Տէր Մեսրոպեան

Մատեանս է՝ Ռամգիրք·

1· *Թղ· 1ա: «Դուռն գիտութեան յաղագս աստեղաբաշխութեան, զոր հարկաւոր է գիտել ամենայն մարդոց խոհեմաբար ի կիր առնուլ: Առաջին այս է որ ցուցանեմք, որ աստղքն երեւումն եւ նշան առնեն աշխարհս:*

Նախ եւ առաջին մեծ լուսաւորն տեսանելմ֊ք ի վերայ աշխարհիս»։

2· Թղ· 7ա։ «Եւ մեք սոցա ամէն մէկի Ա· դուռն մի ուղեմ֊ք ասել եւ երկրորդել պղտնքս։ Առաջին դուռն այն է որ ցուցա֊նեմ֊ք թէ վասն էր եղեւն յերկինք երկոտասան կնդանակերպք»։

3· Թղ· 18բ· «Ասացուք դինչ պրճնքուն կայք։ Ասեից ի վեր աստեղայ պղտրծն ասեմ· Եւ իմայիք որ աստղն գերզ հոգի է եւ պատճն գերթ մարմին»։

4· Թղ· 35բ։ «Այլ յիշեմ֊ք գհիւսիսային դուպան, որ է գից երկնից, որ ի մեր աշ֊խարհս ոչ հեռանայ թէ քանի օդտութիւն եւ գօրութիւն եւ խաստեաթ։ Առաջին այն է որ ի վայր աչք չարապի լինի· որ է քոս կամ բամատ»։

5· Թղ· 56բ։ «Ճաճարա, Յորժամ կլսակէ նախատան յառաջի տուն դադրի ինթի հայի ահիպայլ մարքազ կու ձեննեն»։

6· Թղ· 110բ· կայ՝ պատկեր մը ուր տրուած են մոլորականերու հայկական անուն֊ները՝ «Լուսընթաց, Արեգակն, Գլուխ վիշա֊պի, Փայլածու, Երեւսակ··· Յունարէն մոլո֊րակաց անունքն· Մոլորակաց անունքն են այսոքիկ· կենդանակերպքն երկոտասան» եւն եւն։

7· Թղ· 111ա։ «Իմաստութիւն յառաջին իմաստասիրաց եւ մեկնեալ Դանիէլի մար֊գարէի վասն գիտութեան բարւոյ եւ չարի եւ պղոյշ լինելոյ կամաւն Աստուծոյ· Լսհիպայն առաջին կերպն է, է· կերպ ունի···։

8· Թղ· 134ա։ «Աթաղի խարիճ որ է ոսքեղ խարիճ· ԺԲ· տեղայ կերպ ունի· Ե· կէտ ունի»։

Թղ· 145բ· 146ա եւ բ· կան պատկերներ հրայինի, ջրայինի, թէ ո՞ր օրերուն ո՞ր աստղ ու՛ր է, «աղիպատն ցուցանէ»։

9· Թղ· 147ա։ «Յաղագս մեկնութեան ԺԶ· կերպին որ է ռամիկ թէ գինչ իրք գա֊գտուխ ունին։ Արդ պարտ է գիտնալ յառաջ գչաքլերն եւ գկերպերն»։

10· Թղ· 149ա։ (Խորագիրը կը պակսի)։ «Շնորհիւն եւ ողորմութեամբ Աստուծոյ սկիզբն արարած կարգաւ գրել եւ իմանալ գրանն ի վերայ Դ· տարերաց եւ գիտենալ գչարն եւ գրարին եւ գպղոյշ կենալն երկիւղն Աստուծոյ· Բայց յառաջ պարտի իմանալ գԺԶ կերպիւ գօրութիւն եւ գբնութիւն եւ գէյու֊թիւն եւ գուժն»։

Թղ· 157ա· եւ բ· կան աղիւսակներ, Թղ· 157ա։ «Ապիւսակս ապտահի Թատկին է···»։

11· Թղ· 160ա։ «Պատմութիւն յազգաց ԲԺ· կենդանակերպին եւ է· մոլորակաց աստեղայ։ Արդ երկոտասան տեղիք աս֊տղոց աշխարհիս բաժանեցին»···։

12· Թղ· 165բ։ «Դուռն որ ցուցանէ գտալիլ կերպերուն գվկայութիւն թէ չար է թէ բարի»։

13· Թղ· 169բ։ «Դուռն պատահին, որ առացեր է ի վերայ ԺԶ· կերպին»։

Թղ· 170բ·–197ա· կան աստղագուշական ա֊ղիւսակներ, միայն Թղ· 187բ· եւ 188ա· կը մնան պարապ։

14· Թղ· 198ա։ «Մուսալլիաթն, Յորժամ գլանէ տարիեն եւ տատպտախիլեն լեհանն, որ է առաջին տունն յայնքն որ կենայ։ Գու֊չակէ բանին վերջն ապէկ լինել»···։

Թղ· 189ա· – 228ա· գուշակութիւններու չարք մը տրուած է, Թղ·227բ·կայ «Դուռն վասն պատմութեան Լուծկերպոցն ի Տումտում իմաս֊տունէ ասացեալ»։ Թղ· 228բ·–268ա· աղիւսակներ են գուշակութեանց։ Թղ· 268բ·–270բ· կան խրատներ գուշակութեանց, որոնց աղիւսակը կրկին կը չարունակուի Թղ· 271ա·–275բ։

15· Թղ· 274ա։ «Վասն ամին ԺԶ· տե֊ղին· Գիտացիր գԴ· տարերաց բնութիւն ԼԱ· Ե· Թ· ԺԳ· հրայինն են»։

16· Թղ· 279բ· «Վկայաբանութիւն չաք֊լերուն· Առաջի տուն Ե· տան վկայէ, Բ· տունն Զ· տան վկայէ, Գ· տունն Լ· տան· Դ· տունն Ը· տան վկայէ»։

17· Թղ· 289ա։ «Սկիզբ գարկելու վիճա֊կիս այսպէս է։ Առ կարմիր աւազ մանր կամ կարմիր հոգ կամ կղմինար աղցած»։

18· Թղ· 301ա։ «Դուռն որ պիտենաս թէ ո՞րն որու վատ է»։

ա· Թղ· 301բ–3բ· կը յաջորդեն աղիւ֊սակներ· Թղ· 303ա· կը մնայ պարապ։

բ· Թղ· 304ա։ «Դուռն իմաստութեան ի վերայ է· մոլորականաց»։

19· Թղ· 308ա։ «Առաջի դուռն իր ան֊ձին եւ նաւսին հարցանէ յօմրին թէ ի՞նչ դատար ապրիմ։ Զանունն Աստուծոյ յիշէ եւ գԴանիէլ մարգարէն թէ»···։

ա· Թղ· 310բ։ «Երեք տուն եղբարց է եւ սիրելեաց։ Բայց գրեմ մատաղա»։

բ· Թղ· 312ա։ «Զորս տունն մլքի է եւ հայրենեաց է»։

20· Թղ· 316բ։ «Պատկի եւ քապինի հար֊ցանեն բարի լինի թէ ոչ· է· տուն բարի կերպ նատի»։

ա· Թղ· 324ա: «Դուռն Թ· տանն փոխ–
ման եւ երազի»:

բ· Թղ· 330ա: «ԺԳ· տուն վաճառ առ–
նելու իրաց»:

21· Թղ· 337ա: «Դրունք իմաստութեան, *որ յիշած է ի վերայ հրոյն կամօքն Աստուծոյ: Աւրդ յորժամ ելանէ հուրն ի մեզանէն եւ երթայ*»:

22· Թղ· 354ա: «Դրունք իմաստութեան *որ յիշած է ի վերայ օդոյն*»:

23· Թղ· 370ա: «Խրատք իմաստասիրա–
կան, *որ յիշած է ի վերայ ջրոյն*»:

24· Թղ· 385ա: «Դրունք իմաստութեան *որ յիշած է վասն հողոյ*»:

*Ամէնուն սկզբնաւորութիւնն է՝ «Աւրդ յոր–
ժամ ելանէ հողն...»:*

25· Թղ· 400բ: «Վասն գողուն որ գիտե–
նաս զգիրն, *թէ զտանես զտալեհն, անչարժ կենդանակերպ: Թէ Ա· կերպի կենդանակերպ է Բ· գիր է գողուն*»:

26· Թղ· 405ա[1]: *Այլ եւ այլ հարցեր եւ անոնց աստեղագիտական դուշակութիւն–
ները· գ· օ· «Թէ ոք հարցանէ բան մի կու բանեմ բարի լինի թէ ոչ»:*

27· Թղ· 414բ: «Սահաթի մէնղիլն· Անա–
պօղու ԽԱ· Հռոմ ԽԲ· Կոստանդինուպոլիս ԽԳ· Պելրրատ ԽԴ»: *Եւ այսպէս յառաջ կէս էջ մը:*

*Այս Ձեռագիրը համառօտ ցուցակա–
գրուեցաւ, որովհետեւ չափազանց երկար եւ աւելորդ պիտի ըլլար մանրամասնութեանց իջ–
նելը: Ունի բազմազան բաժանումներ եւ ապր–
ւսակներ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՔ· Թղ· 409ա: «Վերջացաւ *ամսագիրս թվն ՌՃ· դեկտեմբերի ԺԲ· օրն չորեք–
շաբթի, ձեռամբ ապիկարէ ումենէ*»: «Այս գրքիս *բոլոր թղթահամարն է ԴՃ· եւ ԺԲ· թուղթ որ լինի ընդ ամէնն ԺԲ· թղթով ԼԳ· տետր*»:

Թղ· 2բ· կայ՝ այս գիտողութիւնը·— «Ասիկայ *ըլլայ Թերեւս այն գիրք «Վասն արեգակի եւ լուսնի արուեստին» որ կը յիշուի Զաբրանելեանէ Թարգմա–
նութեանց ցրքին մէջ, էջ 558: Հ· Գր(իգորիս)*»:

627.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Ռճխէ = 1698

Թուղթ՝ 142: — Մեծութիւն՝ 21 × 15: — Գրութիւն՝ 17 ×12: — Տող՝ 22: — Թերթ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը չէ նշանակուած:— Նիւթ՝ հասարակ թուղթ: — Կազմ՝ խաւաբարտ կա–
շեպատ եւ լաթապատ, ցեցակեր եղած, վնասուած շատ զգալիօրէն: — Մագաղաթեայ պաշպանակ չունի: — Հանգամանք՝ խեղճ, մաշած, ջուր տեսած, թղթեր կեղտոտած եւ կազմէն անջատուած: — Գիր՝ նօտր: — Զարդագիրք, նորագիրք, նորանք. կիսանո–
րանք, լուսանցազարդք, նկարք՝ չունի: — Դա–
տարկ՝ թղ· 1ա: — Ժամանակ՝ Ռճխէ = 1698: — Գրիչ՝ Աստուածատուր դպիր: — Տեղի՝ անյայտ: — Տէր՝ Յովհաննէս մահտեսի: — Ցիշատակագրու–
թիւնք՝ Թղ· 140բ եւ 102բ: — Տեղեկութիւնք՝ Թղ· 1ա՝ «Պր· Ս· Սուրէն ի Լոնտոն գտեալ զձեռա–
գիրս առ հայ ազգի տիկնոջ ամուսնացելոյ ընդ Անգ–
լիացւոյ, առեալ ընծայէ Մատենադարանի Մխիթա–
րեանց Վիեննայ, 29 Յունիս 1896: Հ· Գր(իգորիս)»:

Մատեանս է՝ Բժշկարան, զոր կարելի է քանի մը մասերու բաժնել:

1· ա· Թղ· 1·բ: *Յանկ գլուխներու՝ ա· «Վասն ասպրէն գլխոյ, Բ· վասն սակամո–
նոյ»:*

բ· Թղ· 3ա: *Սկիզբը՝ «Զբան առաջին բժշկացն աստնվորիս կիսպնայ* (sic) *հրա–
մայէ Գալենոս թէ առողջ դէգն պահել»:*

*Կարգաւ յանկին մէջ յիշուածներուն վրայ կը խօսուի· գ· օ· Թղ· 3բ· «Ցառաջ սպան յի–
շենք»: Թղ· 10բ: «Ցաղագս ճանաչման հիւան–
դոյ»: Թղ· 25ա, եւ բ: «Վասն մազի եւ մոր–
ուացն ներկելոյ»: Թղ· 31ա: «Վասն հապի»: Ամ–
բողջը հինգ կտոր:*

2ա· Թղ· 31բ: «Ցաղագս նշանաց գլխա–
ցաւութեան»· գլխացանկ· ա· վասն որ գլուխն որ տաքութենէ ցաւի: բ· վասն ստեղծման աչաց եւ պատահմանց նորա»:

բ· Թղ· 33բ: *Սկիզբը՝ «Առաջին բաժին զօթուածացն է գլուխն որ իշխան է անձին եւ թագաւոր»:*

Գլխացանկին մէջ գրուածներուն վրայ՝ ոչ միշտ կարգը պահելով կը գրուի· գ· օ· Թղ· 38ա· դ: «Վասն ամենայն ախանջացաւի»: — Թղ· 45ա· ժբ: «Վասն նուգլայի»: — Թղ· 55բ: խա: «Վասն որոյ թաքն ցաւի»: Թղ· 68ա· Խբ: «Վասն ծագկոտի թէ մեծ եւ թէ փոքր–Գալլիանոս ասա–

ցեալ է»: — Թղ· 80ա· ԿԴ: «*Վասն նոան ըմպելոյ*»: *Յանկին մէջ յիշուած նիւթերէն գատ ուրիշ նիւթեր ալ խօսք կ'ըլլայ, ինչպէս յանկին վերջը բաւած է՝ «Ուրիշ այլ եւ բազում օգուտք ունի որ կան ոչխ մանաւ փնտռէ· չատ օգտակար դեղեր կայ· որ ի յանկն չէ գրած»*: Գլխացանկին հատածներն են՝ ձիւե:

Թղ· 103ա: Գլխացանկ· «*Վասն գլխացաւոյ գի գլխոյն յանկարծակի առնէ· ք· վասն երկոցի որ է ուխտաւոր*»:

Գ· Թղ· 104ա: «*Վասն բաղաղանի խաւիսանակնոցի որ ի սիրտն*»:

Այս գլխացանկին նիւթերն ալ կարգով չատաչ կը բերուին· գ· օ· Թղ· 115ա· ԺԵ: «*Վասն վարդագաւի*»: Թղ· 118ա· *իբ*: «*Վասն լերդագաւի*»: Ա—ԽԸ· *կատ է*: — Թղ· 119բ· *վերջ քանի թուղթ սխալ ծալուած եւ թուարկուած է, ինչպէս խմբատն ու գլխահամար գրերը կը ցուցնեն*:

Թղ· 125բ: «Գլխացանկ· ա· «*Վասն երակի կաթան առնելոյ· բ· վասն ղեղերոյ կաթանելն*»:

Թղ· 126բ: «*Վասն կաթան առնելոյ թէ մարթն ուժով լնէ, չէ վնաս*»:

Գլխացանկին համեմատ այլ եւ այլ հիւանդութիւններ եւ անոնց դեղերը նկատուած են գ· օ· Թղ· 138բ· խղ: «*Վասն մարդոյ որ ասէ թէ ոտքս է եւ ձեռքս կու կսկծի եւ սիրտս· զամէն ուռած կու կենայ*»: Գլխացանկին մէջ յիշուած բոլոր նիւթերը չկան, վասն զի Թղ· 139բ· վերջը պակաս է, Թղ· 140ա· *թերի կատ մըն է· իպն ասէ թէ է· գր· մեղրաջրով խմցնես գոփրան եւ գրաւդանն*»: Ամբողջը բլլալու էր՝ Ա—Կ· *կատ*: Բժշկարանիս մէջ յիշուած են նաեւ այլ եւ այլ բժիշկներ եւ անոնց կարծիքն ու դեղերը: Եւեւր Թղ· 140բ—142բ կան գրի փորձեր· Թղ· 142ա· *քանի մը դեղերու անուանացանկեր*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 140բ: «*Գրեցաւ գիրս ձեռամբ մեղապարտ գրչիս լոկ անուամբ Աստուածատուր դպրի ի թվականիս Հայոց ՌՃՆԷ· ի վայելուչն Ց· Յովանէսին*»: Թղ· 102բ: «*Սարգիս Ծատուր Ագավէլեան*»:

628.

ԳԻՐՔ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ՅԵՍՈՒԱՅ

ՌՄՀ = 1821

ԹՈՒՂԹՔ՝ 54: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·3 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 5, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ:— ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը՝ կաշի, կողերը խաւաքարտ թղթապատ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտր·: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 1բ, 2բ, 52ա, 54բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՀ = 1821էն յետոյ: — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ սարկաւագ: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2բ եւ 51բ: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 2 անընթեռնելի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հաւանականաբար 1912էն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է՝ Գիրք Մեկնութեան Յեսուայ:

1· Թղ· 2ա: «*Գիրք մեկնութեան Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ՝ մեկնեալ ի Յակոբայ արհի եւ աստուածաբան արքեպիսկոպոսէ եւ պատրիարքէ Կոստանդինուպոլսոյ (Յակոբ Նալեանն է)*»:

Միայն ԺԹ· գլխուն մեկնութիւնն է հոս պրուածը, թէեւ խորագիրն ամբողջը կը ցուցնէ:

2· Թղ· 3ա—46ա: «*Գլուխ ԺԹ· ի սոյն գլխոջ ի միոյ համարէն մինչեւ ի ԺԱ· խրատէ ոչ կենցաւարարիլ ընդ հզաւրաց, մեծատանց եւ հպարտաց: Ապա ի ԺԲ· համարոյն մինչեւ ի ԺԷ· ներփակաբար խրատէ թէ կոչիլն ի մեծատանց որպէս վարելի է: Երրորդ ի ԺԸ· համարոյն խրատէ կենցաղավարիլ ընդ հաւասարաց եւ նմանեաց թէ բարուք եւ թէ ընչիւք եւ թէ վնասակար է ընդ մեծամեծաց համարնակիլն: Որ չօշափէ զձիւթ պղծեսցի ի նմանէ··· Այսինքն որ չօշափէ ձիւթ չօշափէ եւ ձեռք նորա ի ձեւթոյ կպչողութեամբ եւ մածմամբ: Այսպէս որ հաղորդի ամբարտաւանին···*»: 3· Թղ· 46բ—50բ: Յանկ:

Թղ· 50բ կայ՝ «Արժան համարեցաք զկնի ցանկիս գրել եւ զոտանաւոր զովեստն որ առ Տէր Յակոբ Պատրիարքն, որ վասն մեկնութեան Սիրաքայ»: Թղ· 51ա, *յառաջ կը բերուի՝*

Մեծին Սիրաքայ՝ սիպ Սաղմոսեան·
Մեկնարանելով վեհըն պատուական·
Յակոբ Պատրիարգ գերազնական·
Տաղս յօրինեաց ս(ո)ղիւ կչռական·
Յամէն համարի վերջըն ու ս(ր)տման·

Խորին իմացմամբ՝ նիւթով պարզական.
Յակոբ Պատրիարգ՝ ներհուն չափաբան.
Արծիւ սրտիս անթարթ նկատման.
Բանին միածնի վերտ արեզական.
Ճառեալ զնմանէ անսկզբնական:
Յակոբ պատրիարգ խոր Աստուածարան.
Յարմար պատմութեամբ ներ վայելչական.
Յարացոյց բերեալ՝ ապացուցական.
Ըն(դ) տրամաբանից ըն(դ) կանոնական:
Յակոբ Պատրիարգ նուրբ իմաստնարան
Անքուն աչխատմամբ ներդիչե(ր)ական
Զրազում գրեանս որ չարադ(ր)ական.
Թողեալ յիշատակ ազգիս հայկական:
Յակոբ պատրիարգ գազաթ պետական
Սակաւ ներբողեան որ գրուատական
Ցիմոյս պիտակէ՝ քարտօղարական.
Եսայի կոչմամբ ներ ֆիզիքական.
Ինդրեմ ոչ եղծել մինչեւ յաւիտեան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. Թղ. 2ա. ... «Այլ արդ զայր (զայս) երեքտասաներորդ գլուխս միայն մեկնութեամբքն հանդերձ գրեցի ի խրատ եւ ի զգուչութիւն ինձ անզպոյիս եւ զկնի եկելոց իմոպիսեանց:

«Եւ որք հանդիպիք սորա՝ ընթերցմամբ յիշեսջիք ի մաքուր յաղաւթս ձեր զանարժան Ծառայ Ծառայիցդ իւր Յակոբ մեղապարտ Սարկաւագս ի 1821 եւ ի Հայոց ՌՄՀ. եւ Մարտի 25ին ի մեծն Պօլիս Միջին գիւղ եղեալ տեղին»:

Թղ. 51բ: «Գոհութիւն անլռական... որ զօրացոյց եւ կարողացոյց զտկարս եւ զյնդեալս հաստանիլ ի յաւարտ գրութեան մատենիս. որ է երեքտասանեորդ գլուխ մեկնութեանն Սիրաքայ իմաստնոյ, առ լինել ի խրատ եւ ի զգուչութիւն ինձ անիմաստ ցընդելոյս եւ իմոպիսի աղքատ սեւագլեսոիկ եւ ոչ փառազարդ ճոխացելոց: Արդ որ հանդիպիքդ սմա ընթերցմամբ յիշեսջիք ի մաքուր յաղօթս ձեր նախկին օրինակող սորին Մարտիրոս սարկաւագին՝ սպասաւոր սրբոյ խաչին եւ յետոյ զկնի նորին օրինակող սորին, Ծառայիցդ Ծառայ Յակոբ սարկաւագ կարսեցի եւ դուք յիշեալ լիջիք ի բարերար Փրկչէն մերմէ, որ է օրհնեալ (յ)աւիտեանս ամէն»:

629.

ՃԱՌՔ Ս. ԱԹԱՆԱՍԻ

Ժթ. դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 237: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15.5 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ մաքուր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշեկազմ եւ ոսկեզարդերով, մնացածը թղթածածկ: — ՄԱԳԱՂԱԹԱԵՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտր.: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ. 1ա—3բ, 110ա—111ա, 202ա—205բ, 231բ, 233ա—237բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ. դար: — ԳՐԻՉ՝ Գալուստ Տէր Պօղոսեան: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Գնեցաւ ի Կ. Պոլիս ի Տէր Յով. ֆի. Մկրեանէ 1898»:

Մատեանս է՝ Ճառք Ս. Աթանասի:

1. *Ա.* Թղ. 4ա: «Սրբոյն Աթանասի եպիսկոպոսապետին Աղեքսանդրացւոց թուղթ յաղագս ամենասուրբ Հոգւոյն»: *Հոս սկիզբը՝ «Գիր քոյոյ բարեպաշտութեան տուաւ ինձ յանապատի: Զի թէպէտ եւ դառն ումն էր, որ հակառակ մեզ հալածումն ի վերայ յարուցեալ...»:* Թղ. 30բ. *կէսէն վար կը սկսի պարապ, ապա՝ «Արդ նկատուածքիրն որ ի Քրիստոսն հաւատոյ է այսպիսի. Որդին Աստուծոյ բան զոյով Աստուծոյ...»:*

բ. Թղ. 33բ: «Նորին սրբոյն Աթանասի *հետեւումն յառաջասացելոց՝ Յաղագս նոյնինքն Ամենասուրբ Հոգւոյն: Թերեւս զարմանայցես թէ զիա՞րդ խոստացեալ յաղագս սրբոյ Հոգւոյն զրեալ զթուղթն կարճառօտել եւ ի ձեռն սակաւուց յուցանել»:*

2. Թղ. 38ա: «Ս. Աթանասի *եպիսկոպոսապետի Աղեքսանդրացւոյ՝ Գիր յԱնտիոքացւոցն եկեղեցի՝ Յաղագս զանազան աստուածաբանութեան եւ լուծման ճառից՝ զոր ասացեալ էր յանդիմամարտից Արիոսին հետեւողացն հերձուածոց ըստ իւրեանց մտաց: Ամենեքեան ոյք յԱստուածոյ ի ձեռն Բանին Հոգւովն սրբով ի քարոզութիւն առաքեալ սուրբ մարգարէք եւ առաքեալք»:*

3. Թղ. 66ա: «Նորին Ս. Աթանասի *առ Եպտիտ եպիսկոպոս Կորընթացւոց Յաղագս ուղղափառ հաւատոյ ընդիմադրութիւն սակս յարուցելոյ ոմանց հակառակ ճշմարիտ սրբոյ հաւատոյս: Եւ այսպէս վարկանէի եթէ ամենայն ընդունայնաբանութիւնք բոլորիցս, որչափ եւ իցեն հերձուածողք»:*

Այս ճառի մասին լուսանցքի (վարը) վրայ մատիտով գրուած է. «Տպագրեալն լաւագոյն է եւ հրատարակիչն համարի, եթէ ձեռագիրս այս

(միրը) *ի հոմայեկցւոց բարբառոյ Թարգմանեալ իցէ ի հայ* (էջ 325), *իսկ ես համարիմ սա յետագոյն Թարգմանութիւն*»:

4· Թղ· 73բ: «Նորին ս· Աբաւասի *առ Փիլադելփիա եպիսկոպոս· Հանդիպեցայք՝ որոյ ի քումմէ աստուածապաշտութենէդ պրեպկիոյ, ուսաւ*···:

5· Թղ· 79ա: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *առ Լիբէոս եպիսկոպոսապետն Հռովմայ, զոր պահանջեաց ի նմանէ, գրեաց այսպէս· Մի Աստուած անմահ, անեղութիւն, անչօչափելի, ոչ ունելով տեղի ուր ոչ է*»:

6· Թղ· 80ա: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *Յաղագս սրբոյ Երրորդութեան· Հաւատամք ի մի Աստուած, Հայր ամենակալ, բոլորից արարիչ*»:

7· Թղ· 82բ: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *առացեալ հակառակ բոլոր հերձուածոց· Յառաջիկայն որ ըստ Յովհաննու աւետարանէ*»:

8· Թղ· 91բ: «Նորին սրբոյ Աբաւասի *եպիսկոպոսապետին Ապէքսանդրացւոց· Յաղագս սրբոյ Երրորդութեան եւ մարմնաւորութեան Որդւոյ առացեալ ընդդէմ Արիանոսից· «Արդ այլ ամանց չարաբուխ ստութեամբ աստուածեղէն պիտս կամեցեալք խմանալ*»:

Վասն լուսանցքին վրայ մատիտով կայ· «Կրկին Թարգմանութիւն ունի այս ճառս, մէկը լաւ՝ գրեթէ ոսկեզարեան, ինչպէս է այս, իսկ երկրորդ, որ յոսի հայերէն մրն է՝ ապակրուածը տե՛ս ապ· Աթանասի եւն էջ 28»:

9· Թղ· 107բ: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *ի բանն ըստ Մատթէոսի· Որ ոք ասասցէ բան պիղծոյ մարդոյ Թողցի նմա, իսկ որ ոք ասասցէ գՀոգւոյն սրբոյ մի Թողցի նմա՝ ոչ յայսմ յաւիտենի եւ ոչ ի հանդերձելումն: Իսկ արդ յաղագս որոյ պրեալ զեկուցանէր աւետարանական բանն համածանիր սիրելի···»: Թղ· 110ա· (կէսէն) մինչեւ 111ա (կէսէն աւելի) Թերի· պրուած է «յօրինակին պակաս էր ասեն»:

10· Թղ· 112ա: «Սրբոյ Հօրն մերոյ Աբաւասի *արքեպիսկոպոսի Ապէքսանդրիայու Տրամախոսութիւն ի ժողովն Նիկիոյ առ Արիոսն յամի աստուածպայնոյ մարմնաւորութեանն ԳՃԺ յաւուրսն բարեպաշտ Թագաւորին Կոստանդեանոսի եւ երանելոյ պապայն Սեղբեստրոսի եւ եպիսկոպոսութեանն Վիգանդիու Ապէքսանդրու: Աստուծոյ խնամակալութեամբն ելեալ գնացի հանդերձ բարձալի եղբարք խմով*»:

Թղ· 158ա· լուսանցքի վրայ՝ «Ի տպագրին կան աստէն էջք 9–10, որ պակասին ի ձեռագրիս»:

11· Թղ· 127ա: «Նոցուց *խնդիր դարձեալ յաղագս Ս· Հոգւոյն: Արիոս ասէ· Եւ արդ ուստի դի մանաւանդ տահմանացեր դու ի սկզբան···*»:

Ասոր վերջաւորութեանը Թղ· 131բ· կողմնակի լուսանցքի վրայ մատիտով գրուած է «ի տպագրին կան 4 տողք, իսկ ըստ յոյնին պակաս են 34 տողք»:— Նաեւ Թղ· 4ա· լուսանցքին վրայ կայ՝ «պակաս է տպագրին···»:

12· Թղ·131բ:«Նորին սրբոյն Աբաւասի եւ Զակիէոսի *առն հրէի խնդիր յաղագս աստուածութեան Որդւոյն: Զակիէոս ասէ· Մոլորեալ էք քրիստոնեայքդ*»:

13· Թղ· 155ա: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *եպիսկոպոսապետի Ապէքսանդրի՝ Յաղագս խորհրդածութեան մկրտեցելոց աստուածացվայելուչ վարդապետութեանն· Արժան եւ վայելուչ է յաղագս հանդերձեալ որ առ ձեզս բանի առնուլ···*»:

14· Թղ· 171ա: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *ի չարչարանս եւ յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի մարմնացելոյն ճշմարիտ Աստուծոյ մերոյ: Եկեալ ի տեղին կոչեցեալ Գողգոթայ··· Արդ ընթերցեալ բանս է Աւետարանական, բայց յաղագս նորին*»:

Թղ· 192բ· կայ՝ «Ագօթք· Ով երանելի ճըշմարտապէս եւ կենդանարար խաչ Քրկչին, որ զմահ նշաւակեցեր եւ զունող նորին գաւառանայ սպաներ»:

15· Թղ· 194ա: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *եպիսկոպոսապետին յաղագս կուսութեան· Կոյս կամիս, ոչ որպէս դու կամիս, այլ որպէս կամի Քրիստոս*»:

Թղ· 202ա—205բ կը ձնան Թղթերը պարզ· Թղ· 206ա կը սկսի· «Մտացարուք ապա գայս սպասարս, դէպս Թին, զխոնարհութիւն···»:

16· Թղ 109ա: «Նորին սրբոյն Աբաւասի *եպիսկոպոսապետի արտաղրութիւն առաքելական· Յաղագս աստուածայնոյ մարմնաւորութեան Աստուծոյ Բանի: Խոստովանիմ զՈրդին Աստուծոյ նախ քան զյաւիտեանս մշանջենապէս ի Հօրէ ծնեալ*»:

17· Թղ· 210ա: «Նորին *առ Յորիանոս Թագաւոր յաղագս Հաւատոյ: Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի վերայ մկրտութեան օրինադրելով զաւազդ եւ զճախարակեալ*»:

18· Թղ· 210(բ)ա: «Նորին *վասն Հաւատոյ Թէ մի է Քրիստոս ընդդէմ Պօղոսի Սամատացւոց: Պարտ է որ միանգամ ի հեթանոսականէն ի բաց Հեռացան ի մոլորութենէ*»:

19· Թղ· 214բ· «Նորին սրբոյն Աթանասի եպիսկոպոսապետի Աղեքսանդրացւոյ, յոր թէ Այժմ անձն իմ խռովեալ է: Ի նմանութենէ Տեառն որ առ մեզ մեծն է օգուտն»:

20· Թղ·216բ:«Նորին սրբոյն Աթանասի եպիսկոպոսի յաղագս փրկական յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· Որք դՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ոչ յԱստուծոյ եւ ի մարդոյ խոստովանին, որպէս եւ գրեալ է...»:

Թղ·232ա: Յանկ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 231ա: «Փառք... որ եւ կարողութիւն անպիտան նուաստիս ի բազմավիշտ եւ ի յոքնավատակ եւ վերջացեալ ժամանակիս յաւարտ հասուցանել զաստուածային եւ զհոգեխառն գիրքս ի Շօշ քաղաքիս ի Սպահան, ի հայրապետութեան սուրբ էջմիածնի Տեառն Աստուածատուր կաթուղիկոսին եւ ի յայսմ նահանգիս Տեառն Տէր Դաւթին, ի թագաւորութեան Շահ Աչրաֆին, որ յայսմ ամի թագաւորեաց ի Թուականն Փրկչին ՌՃՀԶ-ումն եւ յամսեանն Մարտի Ի: — Ահա զայս ունէր բոլորագիր գաղափարն գրոյս յիշատակարան, զոր Ահարոն անուն արեզայ ոմն գրել տուեալ էր Տէր Մկրտիչ անուն քահանայի ումեմն ի պէտս իւր»:

«Ծն· Գրիչ գրքոյս է պատուելի Գալուստ վարժապետն Տէր Պօղոսեան Սամաթիացի՝ իմ բարեկամն սիրելի· Ե· Ք· Մկրեան»:

Թղ· 111բ: «Վայ քեզ եղկելի գծօղ Տէր Մկրտիչ բիւրոց բիւր անգամ: (Ծօրինակին էր բանս):

Ինչպէս եղած դիտողութիւնները եւ մեր համեմատութիւնները ցուցուցին, այս ձեռագիրը տպագրուած ճառերէն եւ ասոնց մասերէն, բաւական պակասներ մէկ կողմէ, բայց միւս կողմէ աւելորդներ ունի, ուստի բնագրական հետազոտութեան համար արժէքաւոր: Ս· Աթանասի ճառերը հրատարակած է Հ· Եսայի Տայեցի, 1899ին Վենետիկ, (Հմմտ· Մատենադարան, էջ 278–83):

630.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

Ժէ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 140: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 15 × 4·5 + 4·5 = 9: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշաձակուած է եւ մաս մը չէ նշաձակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ դուրսը կաշի, ներսը լաթ, կըռնակը շատ վնասուած: — ԹՂԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը երկու թուղթ, բոլորագիր՝ ցոբէն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ ֆայֆայուած, պատռած, սեւցած, թուղթ պակաս, թերի: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, բայց ոչ այնճաև յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 1ա, պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ շատ, բայց ոչ այնճաև ճաշակաւոր: — ՆԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չկան: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ° դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: Գիտ· *սիւնակները չենք նշանակած*:

Մատեանս է՝ Սաղմոսարան Դաւթի:

Թղ· 1ա: «*Երանեալ է այր որ ոչ գնաց ի խորհուրդս ամբարչտաց*»: Թերի է:

Բաժնուած է կանոնազլուխներու եւ գուզբանելու:

Թղ· 131բ: «*Տէր Ամենակալ· Աղօթք Մանասէի*», թերի: Թղ· 133բ: «*Հաւատով Յոստոսվանիմ*»: Թղ· 137բ: «*Երդ Տեառն Ներսէսի յաղագս հսկման գիշերոյ՝ Յիշեացուք ի գիշերի*»: Թղ· 138ա: «*Երդ ողբերգական ասրարեալ Տեառն Ներսէսի յաղագս գիշերապաշտամանն՝ Աւուրս լուսոյ*»: Թղ· 139բ: «*Երդ Տեառն Ներսէսի յաղագս հսկման գիշերոյ՝ Աչխարհ ամենայն*» կը սկսի թերի:

Ամբողջ Սաղմոսարանը չատ վնասուած է, թերի կտորներ կան, թղթերը լաւ չեն զետեղուած: Որոշ կը տեսնուի որ եռեւէն անգութ ձեռք մը երկու թուղթ պատռած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *չունի, միայն* Թղ· 137ա· *կայ խօսք մը սաղմոսելու մասին եւ* Թղ· 129բ· *յուսանցքի վրայ տգեղ ատեռով՝* «Տէր Մանոկ գարաց»:

631.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹ.Ի ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

Թուղթ՝ 177: — Մեծութիւն՝ 23·5 × 17: — Գրութիւն՝ 19 × 13: — Տողք՝ 30: — Թերթք՝ նշանակուած 17, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — Նիւթ՝ թուղթ, տկար ու բարակ: — Կազմ՝ կաշեկազմ, շատ վնասուած: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Ձանգամանք՝ շատ խեղճ, թղթերու վերի ծայրերը մաշած: — Գիր՝ նօտրգիր (մելանի մէջ ոսկի): — Նկարագիրք՝ սեւագիր: — Զարդագիրք, նկարներ, կիսանկարներ, լուսանցազարդ, նկարք՝ չունի: — Դաշտարկ՝ 1ա–2բ, 3բ, 175ա–177բ: — Ժամանակ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — Գրիչ, տեղի, տէր՝ անյայտ: — Յիշատակագրութիւնք, տեղեկութիւնք՝ չկան: — Կնիք՝ Թղ· ճա· «Սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյն Բաւանայից յամայն Մկ·»:

Թղ· 3ա: «Մատեանս ՚ի՝ Պատմութիւն Հայոց արարեալ Տեառն Յոհաննիսի *կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, աշակերտի եւ ազգականի Երանելոյն Մաշտոցի սրբոյ Հայրապետի Հայոց ազգի, որ եւ իսկ ըստ իւրում յօրինողի անուանն կոչի Յովհաննէս Պատմագիր»:*

Թղ· 4ա: *Յառաջաբանութիւն պատմութեան· Թղ· 6բ: Պատմութիւնք: Թղ· 172ա: «Բան ինքնուրոյն սակս յիշատակի անուան իւրոյ»... կը հասնի մինչեւ «Եւ հնդ տպաշաւս Յօհաննէս Նուաստ կաթողիկոս Հայոց ազգաչեմ» (վերջ):*

Ունի պակասներ, որոնցմէ մաս մը լուսանցքներու վրայ լրացուած են: Մնացածը տես Թ. 39: Միտպազազ արտագրութիւն է:

Յիշատակագրութիւնք· չունի:

632.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ, ՏՕՆԱՑՈՅՑ ԵՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՑՈՅՑ

1640

Թուղթ՝ 310: — Մեծութիւն՝ 16 × 11·5: — Գրութիւն՝ 11 × 7: — Թերթք՝ Շարակնոցինը 22, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — Տողք՝ 25: — Նիւթ՝ մազաղաթ, գօրաւոր: — Կազմ՝ տախտակ կաշեպատ, ճիճուակեր, կոճակը բայիայուած, սկզբի կողի վարի մասը կտրած, գարդերէ եւ փականճներէ կողոպտուած: — Ձանգամանք՝ բաւական լաւ, բանի մը թուղթեր ազատուն, սկիզբը եւ վերջը թերի, Թղ· 11ա· եւ 265ա· գրի փորձերով լեցուած: — Գիր՝ նօտր: — Զարդագիրք՝ կարմրագիր եւ բաւական յաջող: — Նկարագիրք՝ կարմրագիր: — Նկարներ՝ Թղ· 12ա, 107ա, 141ա, բաւական ճաշակաւոր: — Կիսանկարներ՝ Թղ· 19ա, 52ա, 88ա, 180ա, 219ա, 231ա, 249բ, 267ա· գոհացուցիչ: — Լուսանցազարդ՝ ճաշակաւոր եւ շատ, հմուտ· Թղ· 29ա, 40բ, 178բ, 191ա, 194ա, 211ա, 255ա: — Նկարք՝ չունի: — Ժամանակ՝ Ռ.Զ.Թ = 1640: — Գրիչ՝ Գրիգոր Երէց: — Ծաղկող եւ կազմող՝ գրիչը: — Տեղի՝ Զոռոլու: — Տէր՝ գրի՞չը: — Յիշատակագրութիւնք՝ Թղ· 140բ, 164ա: — Տեղեկութիւն՝ Թղ· 1ա՝ «Շարակնոց եւ Տօնացոյց գրեալ յամի Տեառն 1640 ի Զոռոլու: Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 10 դահեկանի, Նոյ· 1903:

Մատեանս ՚ի՝ Շարակնոց, Տօնացոյց, Աւետարանացոյց, *եւ գանիկ Մեսեդեաց:*

Ա· Թղ· 1ա—66ա: Ի Շարակնոց խոգեբոյ, ուր կան սաղմոսական բոլոր շարականները:

Թղ· 1ա· կայ պակասաւոր ցանկ եւ ցուցակ շարականներու· Թղ· 12ա· կը սկսի՝ «Կանոնն Ծննդեան սուրբ Աստուածածնին: Օրհնութիւն՝ Երգեցէք որդիք Սիոնի»: Թղ· 19ա: «Կանոն Աստուածայայտնութեան Քրիստոսի· Ուրախացիր սրբուհի Գաբրիէլի»· եւ այսպէս յառաջ:

Թղ· 211ա· կան «Արարչականները· — Թղ· 214բ· Աբեւոպալի երգերը·—

Թղ· 216բ· Ճաշու·— 217բ· Խոպոպականի երգերը· — Թղ· 219ա· «Կանոն համարէն մարտիրոսաց»: — Թղ· 231ա: «Կանոն համարէն ննջեցելոց»: Թղ· 249բ: «Աբրհնութիւնք Յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: Թղ· 264բ: «Շարական Տեառն ներսէսի՝ Ես ասացի ի վերանալ»:

Թղ· 12ա: Խորանով՝ «Կանոնն Ծննդեան Ս· Աստուածածնի՝ Երգեցէք որդիք»: Թղ· 19ա: Կիսախորաններով՝ «Կանոնն Աստուածայայտնութեան Քրիստոսի՝ Ուրախացիր սրբուհի»: Թղ· 52ա: Կանոնն Բուն բարեկենդանի՝ ի Համապոյ սուրբ Հոգւոյն»: Թղ· 88ա:

«Կանոնն Յարութեան Ղազարու»: Յորանով՝ Թղ· 107ա: Կանոնն Պասեքին· Թղ· 141ա: «Կանոնն Պենտակոստէին»: — Կիսախորանով՝ Թղ· 180ա: «Կանոնն Նաւակատեաց»: (Թղ· 192 պատռած է): Կիսախորանով՝ Թղ· 219ա: «Կանոնն համօրէն ամենայն մարտիրոսաց»· նաեւ Թղ· 231ա՝ «Կանոնն համօրէն ամենայն ննջեցելոց», զարձեալ՝ Թղ· 249բ: «Օրհնութիւններ Յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»:

Բ· Թղ· 266բ: «Տաւնացոյց եւ Աւետարանացոյց եւ Կարգաւորութիւն· Հրահանգ տէրունական ծննդից, զոր եղեալ եւ սահմանեալ է Սրբոյն Սահակայ Հայոց Հայրապետի, զոր ընկալեալ ի նմանէ»: Կը մնայ թերի, վերջը Թղ· 310բ: — Թղ· 267 կիսախորանով «Աստուածայայտնութեան ճրագալուցին: Առաջին աւուրն գիշեր»: — Թղ· 307բ: «Մեսեդիք», թերի, վերջ՝ 310բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 140բ: «Զաչխատող տասխ զՁոռոլուցի Գրիգոր Երէցս ապաչեմ յիշել ի բարի եւ անմեղապիր լինել վասն մանրութեան եւ խամութեան եւ սխալութեան գրոց, զի վասն քոյ քչութեան եղեւ այսպէս եւ չտապով գրեցի, զի մինչեւ ցայս գեռ գրչի ա· կտրուածով (լուսանցքի վրայ՝ որ է մի ծայրիւ) գրեցաւ, յայս ունիմ ատ Տէր Աստուած, մի թէ քանի գիր այլ գրվի այսովս բաւ է»:

Թղ· 264ա: «Փառք··· Արդ գրեցաւ գիրքս որ կոչի Շարակնոց թվին ՌՁԹ Ապրիլի ԻԲ օրն Դ·ի ի գիւղաքաղաքն որ կոչի Ջոռոլու ձեռամբ անիմաստ գրչի Գրիգոր երէցու, որ զանուն ունիմ եւ զգործն ոչ: Աղաչեմ զերգող տատիս, որ յայսմ հանդիպիք օրինակելով կամ եղանակելով յիշեսջիք ի սուրբ յաղօթս ձեր զանարժանս, զծնօղս իմ եւ զազգայինս, եւ որ առատն է ի տուրս բարեաց առ հասարակ ողորմեսցի ի միւսանգամ զալստեան· ամէն: Անմեղապիր լերուք եղբայրք գրիս ա· գրչի կտրուածով գրեցաւ (լուսանցքին վրայ՝ որ է մի ծայրիւ): Առաւօտ խաղաղութեան, դձ· Մեծացուսցէն մինչեւ ցայս բաւ է իմաստից»:

Թղ· 87բ: «Զաչխատող սորա գԳրիգոր աղաչեմ յիշել ի Տէր բարի»:

Թղ· 20ա: (Տգեղ գրով մը): «Մէկքսէթ այս չարականը տէր Արութեննին»:

Թղ· 265բ (նմանապէս տարբեր եւ տգեղ գրով)· «Այս Միհրանին գիրն է» կը յայտորդէ գրի փորձ մը, նոյնը կարելի է տեսնել Թղ· 11ա, ուր կարելի է կարդալ ի մէջ այլոց «Այս չարականս Տէր···»:

633.

ԽՈՍՐՈՎՈՒ ԱՆՁԵՒԱՑԵԱՑ ԵՊ.Ի ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՂՕԹԻՑ

1730—1736

ԹՈՒՂԹՔ՝ 230: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 15.5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 14 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 30: — Տպագիր է, այսմանք բաւ: (Նկարագրութեան մասին տե՛ս ՏՄՅ· Թ· 22):

Մատեանս է՝ Մեկնութիւն աղօթից խոսրովու եւ այլն:

Թղ· 2: «Գիրք որ կոչի մեկնութիւն աղօթից արարեալ երանելոյն խոսրովու Անձեւացեաց եպիսկոպոսի եւ այլ սուրբ վարդապետաց եւ հաւաքեցեալ ըստ կարգի ի միում տիպ ի Մովսէսէ սմենից աշխատասէր վարդապետէ»: Թղ· 2բ: «Յաւուցաբանութիւն Մովսէսի երջանիկ վարդապետի սուրբ գրքոյս հաւաքողի· Չչարի ճանաչել անձին ուսուցանեն աստուածային օրէնք մեզ»:

Թղ· 3բ: «Յաւուցաբանութիւն երանելոյն խոսրովու Անձեւացեաց եպիսկոպոսի սուրբ Գրքոյս յօրինողի»:

Մատեանս տպագիր է (1730ին ի Վ· Պոլիս) եւ կը ներկայացնէ լիապէս Թ· 22 ձեռագիր (տպագիրը), որ ընդարձակօրէն նկարագրուած է: Մինչ անոր մէջ էջ 408էն սկսեալ ինացած կտրուկերը ձեռագրի մը հետ չեն համեմատութիւր հոս նեբսկս Շնորհալիին թղթին՝ «Յոտպոս մատոպի» կտորը կը համեմատուի եւ չատ մը տարբերակներ երեան կու գան: Զարձեալ՝ Թղ· 230ա·ի մէջ կայ՝ «Նախ քան գսեռութիւն բանիս» կտորը, որուն համար կ'ըսուի: «Անցանելի է բանս այս ի յերեան 321, ի ներքոյ «Լոյս Ջուարթին» ի նշանն 0»:

Յիշատակարութիւն կամ տեղեկութիւն՝ Թղ· 230բ: «Սրբագրեցաւ գիրքս յօրինակէն սրբագրելոյ ի Հոգելոյս տիրացու Գէորգ պատուելոյն զոր եւ նա սրբագրեալ եւ ուղղեալ էր ի հնագոյն ձեռագրէ միոյ որպէս եւ գրեալ էր»:

Ալջեւի կողին վրայ կայ՝ «Ակռէ ուրիշ օրինակ ալ ունինք (Ը· 24) այս ապագրութենէն: — «Իրրեւ ձեռագիր պահելի, տե՛ս ի վերջն յաւելեալ թղթոյն էջ 230բ»

634.

ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ ԵՒ ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 105: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 15 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ոսկեզօծ, զարդարուն՝ շռայլօրէն գեղեցիկ, մաքուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 7ա եւ 8ա սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ չեն գրուած: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1բ—6բ, 51բ: 101ա—105ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ՝ «Առաքեցաւ ի Վիեննա ի 10 Ա· 1908· ի Զմիւռնիայ Հ· Քերովբէ»: — Թղ· 6ա՝ «կարապետ Գ· Քէսիբպաշեան Զմիւռնիայ 1882, Ապրիլ 2· գնեցի մէկ մէճիտիայի, արծաթ, 33 դահեկան փտած· 20 ոդջ»:

Մատեանս է՝ Ողբ Եդեսիոյ *եւ* Պատմութիւն Ռուբինեանց *եւ Զանազանք*:

Ա· Թղ· 7ա—51ա: «*Երգ երգեալ Տեառն ներսիսի եւ սրբազան կաթուղիկոսի եղբօր սրբոյն Գրիգորի եւ հայրապետի Հայոց մեծաց եւ բան առաւացեալ համբարձման տպիս չափեալ եւ բարառնական ոճիւ խօսեալ ի ձեւ ոտբերգական վասն* Եդեսիոյ *մեծի առմանն, ի թուականիս մերում հինգհարիւր ինանաւն եւ երեք եւ ի քառներեք Դեկտեմբերի յերկրորդ ժամու. յաւուրն չարաթու*» (*Հմմտ· Թ· 18*):

Թղ· 8ա կը սկսի՝
«*Աղբ ոդբացէք եկեղեցիք*
Հարսունք վերին առագաստի
Քորք եւ եղբարք իմ սիրելիք,
Որք յրնդհանուր կոդմն ուչխարսի...»:

Մինչեւ՝ (*Թղ· 50բ·*)
«*Ի փառս Հօր աւարտելոյ*
Հոգւոյն եւ Որդւոյ կատարելոյ»

Վերջին այս խօսքէս յետոյ կայ՝
«*Նորոգ բանիս այսր կարգի*
Տէր Ներսէսի երեխայրի
Երկնահամբոյս նախ պարակի
Երիս անձանցն հուպ լինի
Ըրբռնի անդ յորջորջի·
Աս մեզ պատգամ աստ առաքի
Սիրով Հոգւոյն հեզ երեւի·
Զաէրունիան բարբառի:
Եկայք որդեակք իմ սիրելի
Որոց յերկիւղն է պանծալի
Սրբեալ սրտիկ որ ի մարմնի
Աստուածութիւն միչտ երեւի». (*վերջ*):

Սկզբնատառերը տող ըստ տող մէջ կը կապեն Ներսես:

Մանրամասնօրէն հմմտ· ՏՄՅ՝ Թ· 18:

Բ· («*Վահրամ Բարունի Պատմութիւն Ռուբինեանց տղոյն*»):

Թղ· 52ա կը սկսի «(ըզ) Ներսէսի լուսազարդեալ, հայրապետին զայս բան գրեալ, պատմութիւնս Հայոց առեալ, ոտանաւոր տողիւ չափեալ»: Հմմտ· Թ· 169:

Ձուռի Թ· 169ի (2ա, բ·) «Բաժանումները»· չունի անոր սա խօսքերն ալ «եօթն ձիւն տուն է այս ոտանաւորս՝ զոր յարմարեցեալ է Վահրամ վարդապետս»: Կ'տարտի տպագրին համեմատ (Շահնազարեանց, Վահրամայ բարունեայ ոտանաւոր պատմութիւն Ռուբինեանց, Փարիզ 1859, էջ 262):

Գ· 84ա կայ էջ մը ապաշաւանք (Գրիգորի) *խորագիրը կը պակսի· «Գոյ յիս գիտութիւն, բայց խամրացեալ, գոյ երկիւղ բարեաց, այլ չիջանի միշտ, է յիս եւ հոգի, բայց տկարացեալ է, ունիմ ես լոյս պայծառ, բայց խաւարեալ է»: Վերջը· «Սիրելն գանճառ բարին եւ զայն ուսոյց նա· ի թուղթ պարտապանին եթող եւ մեզ նա· Թողեալ Յիսուս բազմաց, զոր պահանջեաց նա»* (*Հմմտ· Թ· 640*):

Դ· Թղ· 84բ· («*Ներբողեան կենսատու խաչին ի սուրբ հօրէն մերմէ Դաւթայ անյաղթ փիլիսոփայէ ասացեալ եւ ոտանաւոր չափով յօրինեալ Տեառն Ներսէսի եպ· Կայեցւոյ*»): *Կը սկսի· «Բարձրացուցէք զՏէր Աստուած մեր միաբան, մարգարէին կանխաձայնեալ տայ մեզ հրամանն»: (Հմմտ· Թ· 185· 3)*:

Ե· Թղ· 90ա: («*Ներբող ի սուրբ Խաչն*»): *Օրհնեալ ես փայտ քրիստոնէական աստուածազարդ սուրբդ նչանդ, որ դու միայն երանելիեան, էիցս հասեր դեր քան զբանն*»: *Վերջը՝ Թղ· 98ա*: «*Եկեղեցի այսօր պարէ, զպայծառ նչանս ձայնիւ պատուէ, զՅիսուս ի սմա փառաւորէ, այժմ եւ յապայն որ պատրոյն է*»:

Այս Ձեռագրին վերջը դրուած են երկու առակ՝ իրենց մեկնութեամբ: Թղ· 98բ· («*Առակ օգտակարագոյն*» *տե՛ս նաեւ Թ· 640 Թղ· 41ա*) *Ա· կը սկսի· «Նաեւ առակ մի այլ ասի, վասն ապառաւս մի անմտի, որ էր քաղցեալ անպատմելի, մինչեւ հագիւ էր կենդանի». իսկ Բ·ը կը սկսի· «Ի յոտակաց լինի պատմեալ, գերի չնուկ մի խիստ քաղցեալ»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *չունի:*

635.

ԳԻՐՔ ԽԱԲԷՈՒԹԵԱՆՑ
(ԹՐԳՄ. ՂՈՒԿԱՍ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՈՅ)

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 355: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ՏՈՂԻ՝ 32: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 21 իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ոսկեայ ճոխ զարդերով, սիրուն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտր փոքր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ պարզ եւ սակաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ առաջին տառերը կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆԻ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ առաջին եւ երկրորդ հատորին սկիզբը, գծեր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԻ՝ չունի: — ՆԿԱՐԻ՝ թղ· 5բ, անճաշակ նկար մը· Ղազարոս ի գոգն Աբրահամու, մեծատունն ի դժոխս: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 139ա—143բ, 149ա—155բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐԻ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 1ա· «Յիշատակ վասն յոբելեանի Տեառն Հ· Եղիշէի Վ· Գաֆթաճեան, Յ· Գ· Մ·»:

Մատեանս Հ՝ «Գիրք խաբէութեանց». երկու հատորի մէջ:

Ա· Թղ· 3ա: (Յատաճեան) «Գերապայծառապունեղ Հայր, լինէր առաքինութիւնն անկատար, մանաւանդ առնէր անիրաւութիւն ինքեան իւրոյ»··· (ապա) «Առ ընթերցօղս· թերեւս պարմանամ (ով բարեպաշտ ընթերցօղ) տեսանելով յայսմիկ ժամանակի պայնքան յաճախ պրօղս յամենայն նիւթս»:

1· Թղ· 6ա: «Խաբէութիւն Ա· «Յաղագս յայնմ, որ կարծէ զինքենէ զոլ լաւագոյն քան պայլսն, զի առնէ զիրս աննման այլոց: Այսօր ձեռնամխիմ ի մեկնել զներկայէ խաբէութենէ բանիւքն մեծի եւ ծայրագոյն քահանայապետին սրբոյն Գրիգորի, որ վիպելով զառակէն տասանց կուսանացն»:

2· Թղ· 12բ: «Խաբէութիւն Բ· «Յաղագս այնմ որ ի նիւթս հաւատոյ զնայ ասելով եթէ ես տեսանիցէի հաւատոյի· Մինչեւ ի ժամանակն սրբոյն Յօհաննու Ոսկեբերանին»:

3· Թղ· 22ա: «Խաբէութիւն Գ· «Յաղագս այնմ որ պարծի անուամբ քրիստոնէի, բայց կենցաղավարի որպէս թէ Քրիստոս ոչ երբեք եկեալ իցէ ի յաշխարհ: Սուրբ հայրն Յօհան Ոսկեբերան ի վերայ այն բանիցն գրեալ ի յառաքելոյն»:

4· Թղ· 28ա: «Խաբէութիւն Դ· «Յաղագս այնմ որ խօսի ատուգեալ զոլ զիրկութենէն հոգւոյն, զի ի բազմաց իրաց, զորս պարտի առնել զոմանս բացումս: Խօսիմ սակաւ՝ բայց բար(ե)պէս, ո՞վ ասայ պատասխանի՞ն»:

5· Թղ· 34ա: «Խ· Ե· «Յաղագս այնմ, որ պանդ առնէ պատուհածային պատուիրանացն պատճառելով թէ ոչ կարեմ: Այս առարկութիւնս առեալ յրնդհանրականութեան իւրում համապրկէ այնքան ուղղափառան»:

6· Թղ· 41ա: «Խ· Զ· «Յաղագս այնմ, որ ոչ առնէ պղտծս բարիս, զի պատակառեալ ամչէ· Ով հաւատայր թէ մանաւանդ օժանդակ եւ պարգեւարեալ բանականութեամբ»:

7· Թղ· 48ա: «Խ· Է· Յաղագս այնմ, որ խորհի ծառայել Աստուծոյ եւ աչխարհի: Պատմէն սրբազան աւետարանիչքն պայնքան հաստարակ նախադրութիւն»:

8· Թղ· 54բ: «Խ· Ը· Յաղագս այնմ, որ բարի է ի ներքուստ եւ ոչ հոգայ պայնմանէ, որ հեռուէ յարտաքս: Յիմարք են այնոքիկ (ասէ Ոսկին սուրբ), որք խորհին···»:

9· Թղ· 60ա: «Խ· Թ· Յաղագս այնմ որ ոչ առնէ զբարեկործութիւնս պատճառելով թէ ոչ ունիմ ժամանակ եւ ոչ տեղի· Զարմանամ մեծապէս, որ մարդ երբեմն թողու ելանել ի բերանոյն սմանք յառաջադրութիւնք»:

10· Թղ· 66բ: «Խ· Յաղագս այնմ որ հաւատոյ պոլ երջանիկ, զի ամենայն ինչ լինի բստ հաճոյից իւրոց: Ոչ ոք է մարդ ի յաչխարհի, որ ոչ ցանկանայցէ···»:

11· Թղ· 71բ: «Խ· ԺԱ· Յաղագս այնմ որ ոչ հոգայ մխիթարել կամ ապատել ի քաւարանէն զհեղձ ննջեցելոցն ասելով թէ՝ ոչ ունին զկարօտութիւն: Վատ բան է յորժամ ունի զրնդդիմութիւն առ ի գործել զբարին»:

12· Թղ· 79ա: «Խ· ԺԲ· Յաղագս այնմ, որ ոչ լսէ զբանն Աստուծոյ, պատճառելով թէ ոչ քարոզէ հրեշտակ կամ սուրբն Պօղոս: Խօսելով Որդին Աստուծոյ ընդ Երրայեցւոց»:

13· Թղ· 84բ: «Խ· ԺԳ· Յաղագս այնմ որ համարձակի տրտնջալ զԱստուծոյ, ուր նա արդարապէս տրտնջայ զմէնջ: Թէ մեծն Աստուած զայս աչխարհս ստեղծեալ է ի լաւագոյն···»:

14· Թղ· 90բ: «Խ· ԺԴ· Յաղագս այնմ որ անտարբեր թէութեամբ կացութեան եւ բախտի ոչ գիտէ պահել միակերպապէս դիմօք եւ մտօք: Իրաւի ոչ եղեւ այսպիսի սուրբն

Յովհան Ոսկեբերան, որոյ պատմամբա-
ւիւնն . . .» ։

15 · Թղ · 95բ ։ «Ի · ԺԶ · Յապաղս այնմ, *որ լոյ ղմե(ռեալ) մարմին, յորմէ ելեալ է հոգին եւ ոչ լոյ գհոգին, յորմէ բաժանեալ է Աստուած ։ Ա՛ռ ի բացատրել լիապէս գծանրութիւն նեղկոյն խարհուիւնան են առաւել յարմար բանքն»* ։

16 · Թղ · 101բ ։ «Ի · Ժ2 · Յապաղս այնմ, *որ նախ առնէ գիրան եւ յետոյ գնա խորհի եւ մտանէ ։ Լատինն մարդարէն երեմիա նիմոյ ի բարեբարութիւնն մեր»* ։

17 · Թղ · 108ա ։ «Ի · ԺԷ · Յապաղս այնմ *որ ոչ կարմէ գրարձրապոյն համարումն գինքնին իւրմէ · (Խարհ)ութիւն այնմ, որ ոչ թափանցէ անհուիւեամբ»* ։

18 · Թղ · 115ա ։ «Ի · ԺԸ · Յապաղս այնմ *որ առաւել ցաւի վասն կորուանան ասկոյ, ասկաւ կամ ոչինչ վասն կորուանան ժամանակի ։ Նեղկայ ձեռնամխութիւնս ինձ երեւի (եթէ ոչ սպալեմ) այնքան յայտնի եւ պարզ»* ։

19 · Թղ · 121ա ։ «Ի · ԺԹ · Յապաղս այնմ, *որ արանջայ գԱստուծոյ իրրու թէ պահասի մարդոյն այնմիկ, որ է հարկաւոր վասն փրկութեան ։ Ոչի առաւել պատրեալ է այն, որ փորձէ թափանցիլ առաւել խորս խորհրդոյ մտացն Աստուծոյ»* ։

20 · Թղ · 127բ ։ «Ի · Ի · Յապաղս այնմ *որ ոչ ամաչելով գործել գմեղս, յետոյ ամաչէ ի խոստովանիլ ։ Բարձրապունեայ եւ բարեպունեայ ճարտարապետն բնութեան»* ։

Թղ · 135ա ։ «Ձանկ առաւել նշանաւոր իրացն · առաջին թիւն ցուցանէ գխաբէութիւնն եւ երկրորդն գկերպ թղթոյն ։ Ակնքանդը մեծաբան, Աքար քարկոծեցաւ · Ապրատքին գործքն են երեք ցեղ երկրպագութեամբ» ։ Թղ · 138ա ։ Ձանկ խաբէութեանցն ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ Ա · ՀԱՏՈՐԻՆ · (Թղ · 138բ) ։

«Գիրքս այս որ կոչի խարէութիւն աչխարհի են Բ · հատորք գմինն ասարտեցի Աստուծով, որ է առաջին հատոր եւ գմիւսն թարգմանելոյ եմ նորին օգնականութեամբն իտալիական *լեզուի* հայկական *բարբառ ի փառս Աստուծոյ եւ ի պատիւ երանուհւոյ կուսին Մարիամու եւ յօգուտ ազգին մերոյ հայկազնեայ, խնդրոյ եւ օժանդակութեամբ եւ գոյիւք սրբազնի եւ քաջ բարենպաստ աստուածաբան արհի* Յօհաննէս *եպիսկոպոսի եւ պատրիարգի մայրաքաղաքի Կոստանդնուպօլսոյ միջնորդութեամբ Յակոբ աստուածաբան վարդապետի եւ եպիսկոպոսի աշակերտի նոյնոյ վեհարուստիս պատրիարգի եւ Ղուկաս չնչին վարդապետս խարբերդցի՝ որգի Աբրահամու ի տհմէն Գասպարեան, յորջորջեալ Թարգմանիչ նոյնոյ պատրիարգի, ընդ Քրիստոսի 1730 ի ժամանակի ազատամարչայն ընդդէմ իշխանին իւրեանց»* ։

Բ · 1 · Թղ · 144ա ։ «Խարէութիւն Ա · Յապաղս այնմ, որ յետոյ եւ մեկանչէ, գի Աստուած է ողորմած, կամ յապաղս այնմ, որ եկինչի եւ յետահատի գի Աստուած է ազդար ։ Երկիւղն եւ յոյն են երկու կերպ հակակրականք եւ սրբոյն հոգւոյ այնքան ի մէջ ինքեանց նեղհակք»* ։

2 · Թղ · 149ա ։ «Խարէութիւն Բ · Յապաղս այնմ, որ հաւատայ ի յանցանս պատժ գործոյն եւ արժանիկ գիտութիւն ։ Ձերկրպագումն խարէութեան տրամախօսանութ»* ։

3 · Թղ · 153բ ։ «Խարէութիւն Գ · Յապաղս այնմ, որ ոչ վախչի ի կենցաղավարութենէ չարոյ պատրաստակաւ կամ պատճառանաք թէ են ինքեանց բարեկամք · Այս է գիրն յառաւել հռչակաւոր ստրատրանացն կամ պատճառանացն»* ։

4 · Թղ · 158ա ։ «Ի · Դ · Յապաղս այնմ, որ *թողու ընթանալ պատրաստ ասելին պարծելոյ պարին առնելով արարիչ յետոյ ։ Հայրն հոմէականի ճարտարախօսութեան»* ։

5 · Թղ · 163բ ։ «Ի · Ե · Յապաղս այնմ, որ *բաւարարեալ արտաքնոյն ոչ հոգայ լինել բարի ներքուստ ։ Եթէ այս ոչ իցէր խաբէութիւն եւ ծանրապունել մոլորութիւն»* ։

6 · Թղ · 168բ ։ «Ի · Զ · Յապաղս այնմ, որ *առ ի ոչ ածել առ ի գործել գրարին այսպէս արդարանէ, եթէ եմ նախատահմանեցեալ փրկիմ, եթէ դատապարտեցեալ դատապարտիմ, որքան եւ բարի առնիցեմ ։ Այս հաւատքարանութիւնս կամ ըստ ձէլիոսի տրամարանութիւնս»* ։

7 · Թղ · 174ա ։ «Ի · Է · Յապաղս այնմ, որ *վստայանելով գԱստուած հրապարակական պայթակղութեամբ խորհի բաւ առնել իւրոյ պարտուցն ծածուկ ապաչխարութեամբ ։ Եթէ քրիստոնեայն երբեմն մտածկցէր»* ։

8 · Թղ · 179ա ։ «Ի · Ը · Յապաղս այնմ որ *ոչ ճանաչէ գԱստուած բարեօք, բայց պատահի ճանաչել գնա չարեօք ։ Ողորմութիւն եւ արդարութիւն Աստուծոյ են երկաքանչիւրքն առորդութիւնքն»* ։

9 · Թղ · 183բ ։ «Ի · Թ · Յապաղս այնմ, *որ ոչ պիտէ վրէժ խնդրել գքնամուէն իւրոյ առանց հեղգոյ գարիւն ։ Հանապազ լսեմ ի յասել թէ պարտ է վրէժ խնդրել»* ։

10· Թղ· 188բ։ «Ի· Ժ· Յաղագս այնմ, *որ ի թչուառութեան առաւել յուսահատա-*
պէս յուսահատի· եւ առ ամենեսեան դիմէ
բայ ի յԱստուածոյ։ Մեծ վիշտ որ առնանի
Աստուծոյ»։

11· Թղ· 193ա։ «Ի· ԺԱ· Յաղագս այնմ, *որ յապաւինեալ ի յաստուկ բարութիւն իւր*
կենցաղավարի առանց երկիւղի ընդ չարսն։
Որքանիցս լուեալ եմ ի յասել ոմանց պար-
ծամատց»։

12· Թղ· 197ա։ «Ի· ԺԲ· Յաղագս այնմ, *որ ոչ կամելով դառնալ առ Աստուած ձեւա-*
յուցանէ զմահն յոյժ հեռու զոլ յինքենէ։
Գիտեմ, թէ Ոգին Սուրբ ոչ կարէ առնել»։

13· Թղ· 202բ։ «Ի· ԺԳ· Յաղագս այնմ *որ խորհի բաւ առնել պատուիրանին սիրե-*
լոյ զթչնամին նեղելով նմա լստ առաքու-
թեան աչխարհի։ Աւ ի զերծուցանել ի խա-
բէութենէ զմահկանացուն, պարտ է նախ
տեսանել զայն»։

14· Թղ· 208բ։ «Ի· ԺԴ· Յաղագս այնմ, *որ առնէ դիպճահարութիւն վասն ոչ պահե-*
լոյն ամանց օրինացն աչխարհի եւ բոլոր ա-
պատութեամբ անպրանցանէ զնովաւք, որք
են Աստուծոյ՝ առանց խղճահարութեան։
Առանց օրինի ոչ ոք կարէ կեալ»։

15· Թղ· 212ա։ «Ի· ԺԵ· Յաղագս այնմ, *որ ոչ հաւատոյ թէ կարիցէ պատապարտիլ*
վասն մեղացն այլոց։ Գոանին բազում մար-
գիկք ի յաչխարհի»։

16· Թղ· 215բ։ «Ի· ԺԶ· Յաղագս այնմ, *որ ոչ յանդիմանէ զչարակեցիկն պատճառե-*
լով եւ առբասրելով թէ ոչ լինի պատուղ։
Լուեալ եմ ի բազմաց ասել թէ...»։

17· Թղ· 219ա։ «Ի· ԺԷ· Յաղագս այնմ, *որ ոչ ուսանի զոնեայ ի պատանեաց զղջու-*
թիւն, որ պարտի զոլծ ածել մեռելոյ։ Աւ
որքան թչուառութիւն ժամանեցեալ է աչ-
խարհ»։

18· Թղ· 224ա։ «Ի· ԺԸ· Յաղագս այնմ, *որ կարէ յինքենէ իւրմէ, այսինքն ինքեամբ*
իւրով խնդրել զիրկութիւն իւր՝ յանձնէ
այլոց։ Որ կամի զնասցէ, եւ որ ոչ կամի ա-
ռաքիցէ, ասի յԱռակս»։

19· Թղ· 230ա։ «Ի· ԺԹ· Յաղագս այնմ *որ մեղանչէ եւ առբասրէ ասելով թէ սա-*
տանայն զիս փորձեաց։ Այս է մեր յոյժ խա-
բէութիւն եւ ընդհանուր անթիւք են այնո-
քիկ»։

20· Թղ· 235բ։ «Ի· Ի· Յաղագս այնմ, *որ ժլատ է ընդ Աստուծոյ եւ ցաւի ոչ ու-*
նելով զնա ընդ ինքեան առատաձեռն։ Սալ-
վիանոսն այր սրբապոյն եւ իմաստուն ոչ
զպզպրի»։

21· Թղ· 241ա։ «Ի· ԻԱ· Յաղագս այնմ, *որ ոչ համարի զնեղելի մեզս, ասելով թէ՝*
են թեթեւ յանցանք։ են բազում մարդիկք ի
ժողովրդեան կամ կարճամիտք կամ լայն
խղճմտանօք»։

22· Թղ· 247բ։ «Ի· ԻԲ· Յաղագս այնմ *որ մեղօք կորուսեալ է զԲրիատոս եւ հաւա-*
տոյ դառնել զնա, եւ զնա խնդրէ ուր կո-
րուսեալ է։ Այս է իւր առաւել քան զհաւաս-
տին թէ մեղաւորն ոչ այնքան զիւաթար զա-
հավիժիւր»։

23· Թղ· 253ա։ «Ի· ԻԳ· Յաղագս այնմ, *որ կարծէ ոչ մեղանչել արտաղրելով զինքն*
ի յարդոյթի։ Թէպէտ վճիռն Հոգւոյն սըր-
բոյ կարէ համահաչուիլ»։

24· Թղ· 258ա։ «Ի· ԻԴ· Յաղագս այնմ, *որ լարէ դարապայթ ընկերի իւրոյ եւ որ-*
պայթն առնէ զոտն իւր։ Բարեկէս ասայ այն
իմաստունն թէ ամենայն չար...»։

25· Թղ· 262բ։ «Ի· ԻԵ· Յաղագս այնմ, *որ մեղանչէ ապաւինելով ունել յամենայն*
կիսոջ զաստուածային չնորհսն աւ ի առնել
զապաչխարանս եւ փրկիլ։ Թէ մարդ մինչեւ
թէ մեռանիցի յուսայ եւ զղջայ ի ծանրա-
պոյն մեղացն իւրոց»։

26· Թղ· 267բ։ «Ի· ԻԶ· Յաղագս այնմ, *որ ճանաչելով ենթարկեալ բարկութեան ոչ*
փիտէ կամ ոչ փախչիլ ի պատճառէ բարկա-
նալոյ կամ զայրանալոյ։ Մալճն է մին ի նոյն
խոնաւութեանց, որ թանայ զմեր խնչին»։

27· Թղ· 274ա։ «Ի· ԻԷ· Յաղագս այնմ, *որ կարծէ ի վերսիլ ի համբաւն եւ ի պա-*
տիւն ոչ վրէժ խնդրելով զընկալեալ վշտացն
եւ անիրաւութեանցն։ Այս ի մէջ ամենից է
առաւել նուրբ, առաւել հզօր»։

28· Թղ· 279ա։ «Ի· ԻԸ· Յաղագս այնմ, *որ ոչ հոգայ յառաջանալ ի ճանապարհն կա-*
տարելութեան եւ զնայ ասելով զբաւումս
արարի։ Ի ժամանակս սրբոյն Բեռնարդոսի
եւ հաւատամ առաւել այժմ»։

29· Թղ· 284բ։ «Ի· ԻԹ· Յաղագս այնմ, *որ արտնջայ զյաստուկ կացութենէ իւրմէ,*
որ իրրու թէ անկրելի ընդ ջերմեռանդու-
թեան եւ սրբութեան։ Ամենաբարձր արքայն,
որոյ նախախնամութիւնն»։

30· Թղ· 290բ։ «Ի· Լ· Յաղագս այնմ, *որ ցաւի զբարւոյն այլոց քան զիւր յատկէ*
վնասու կամ չարէ։ Կարէ՞ տրիլ ապերջան-
կութիւն մեծագոյն քան զայս»։

31· Թղ· 294բ։ «Ի· ԼԱ· Յաղագս այնմ, *որ դատէ ձախագոյն զգործս ընկերին եւ ա-*
բասրէ ասելով՝ խորհիմ զչար առ ի համալ
զնա։ է մեծ ժամանակ որ ընթանայ...»։

32· Թղ· 300ա: «Ի· ԼԲ· Յաղագս այնմ, որ Թևթևացուցանէ զծանրութիւն իւրոյ մեղացն պատրուակաւ ակարութեան կամ տկարութեան: Այս խարէութիւնս ևթէ ոչ ի հասարակ···»:

33· Թղ· 304բ: «Ի· ԼԴ· Յաղագս այնմ, որ մեղանչէ ապաւինելով թէ ոչ պիտացեալ լինի· Բայումք եւ ասացից յաւագս, մեծապոյն մասն մարդկանց»:

34· Թղ· 309բ: «Ի· ԼԴ· Յաղագս այնմ, որ ապաւինեալ ի պիղատոսն բարւոյ աւազակին կեաց չարապէս եւ հաւատոյ մեռանել բարեպէս: Թևթուղիանոսն, որոյ պլանքն այնքան համարեցեալք էին աւազի սրոյ կիպրիանոսի»:

35· Թղ· 316ա: «Ի· ԼԵ· Յաղագս այնմ, որ ոչ բնթանայ ի գրախան համոզեալ թէ ճանապարհն իցէ աչխատալի եւ դժուար: Ոչ պիտի թէ որքան հաճոյ եւ խնդալի···»:

36· Թղ· 319բ: «Ի· ԼԶ· Յաղագս այնմ, որ խորհի զճանապարհէն որ տանի առ աժոխն զոլ դիւրին կամ զոնեայ ոչ այնպէս դժուար, որպէս այն որ տանի առ արքայութիւնն: Թէպէտ ի յանցեալն գրամախօսութեան փորձառեցաւ»:

37· Թղ· 324բ: «Ի· ԼԷ· Յաղագս այնմ, որ ոչ զոհունակեալ կացութեան առեալ ինքեան ի յերկնից ձեռնամխի ի յայն որ ոչ պատկանի ինքեան: Իմացողութիւնն եւ բացայայտութիւնն ներկայի խաբէութեան»:

38· Թղ· 330բ: «Ի· ԼԸ· Յաղագս այնմ, որ մեղանչէ եւ ապաւինի առբասրանօք թէ այլք եւ զնոյնն առնեն: Ո՛հ որքանք ի սոյնոյ պատնին ի յաչխարհի»:

39· Թղ· 335ա: «Ի· ԼԹ· Յաղագս այնմ, որ ոչ երկնչի յինդհանրական դատաստանէն ասելով այսորիկ յաւուրս մանաւոր դատաստանն: Ենթադրէ այս տրամախօսութիւնս թէ տրին երկու դատաստանք»:

40· Թղ· 340բ: «Ի· Խ· Յաղագս աստուածայնոյ խարէութեանցն ատ ի փարշել ի յինքեան զրանական հոգիան: Մի ոք պայթակղիցի, ևթէ այսպէս իօսիմ»:

Թղ· 347ա: «Յանկ խարէութեանց»: Վերջ գործոյն՝ Թղ· 348բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ Բ· ՀԱՏՈՐԻՆ ԹՂ· 348բ·

«Բարոյական տրամախօսութիւնք կամ Ի· խարէութիւնք յայտնեցեալ մեզաւորին չարաչրնեցեալ ի Թէոդորոս Ճեճնայի տէ Վէլիոյ եպիսկոպոսէ, Գիրք պատուէր խոստովանահարց, քարոզչաց եւ ամենայն չեմարևանդ անձանց, որք բնթանան ի ճանապարհս հոգւոյ եւ թարգմանեցեալ լատ ինդրոյ եւ օժանդակութեան պերատանցպատնեղի եւ պերյարգելոյ վեհապատեր եւ պանծալի Տեառն Տեառն են եպիսկոպոսի եւ պատրիարգի մայրաքաղաքին Կոստանդինուպոլսոյ եւ վերատեսչի հայկական ազգի Յոհաննիսի աստուածաբանութեան երջանկի եւ երից երանելոյ վարդապետի Բաղէշացւոյ, զոր Աստուած պահեսցէ անվտանգ եւ անատան ի փառս եւ ի պարծանս Հայոց ազգին· ամէն: Ի Ղուկասու ատրուկ եւ անարժան վարդապետէ խարբերթացւոյ Աբրահամեան, ի իտալական լեզուէ ի հայ բարբառ ի փառս Աստուծոյ եւ ի պատիւ ամէնօրհնեցեալոյ կուսին եւ ի յօդուտ եւ ի չահաւէտութիւն հայկազեան ազգին, որոյ ընթերցօղն յիշեսցէ ի մաքրափայլ յաղօթս իւր զվերոյ ասացեալ պերատայծառ տէրն եւ զծնօղան նորա եւ զիս անարժանս եւ զծնօղս իմ եւ ինքն յիշեալ լիցի առաջի ահեղ աթոռին Քրիստոսի· ամէն»:

Հեղինակը օգտուած է լատին սուրբ հայրերէն եւ աստուածաբաններէն: Վկայութիւններ կան նաեւ արեւելեան վարդապետներէ ու գրողներէ: Ս· Գրոց տեղիք նչանակուած են լուսանցքի վրայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ կը պակսին:

636.

ԲՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1750ին *Նոքը*

ԹՈՒՂԹՔ՝ 428: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 14: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 52, իւրաքանչիւրը՝ 8 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր քուղք: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մաքուր, ոսկեզօծ, սիրուն զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր· քղ· 3բ·է վերջ եւ 427բ·է վերջ քուղք պատռած: փականճները կը պակսին: — ԳԻՐ՝ ճօտր· շատ գեղեցիկ եւ դիւրընթեռնելի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ, քղ· 4ա հիչ մը աւելի լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ տես բնագիրը՝ վարը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—3բ, 68ա—69բ, 340ա, 418ա, 425բ—428բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1664 — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ

եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 417բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3բ· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1897»:

Մատեանս է՝ Բնաբանութիւն սկսեալ Բ· մասէն:

Աւելորդ կը համարինք ձեռագրիս բովանդակութիւնը յառաջ բերել, վասն զի այն օրինակութիւն մըն է, — բառական աննշան տարբերութիւններով միայն, — 1750ին Վենետիկ տպուած «Փիլիսոփայութիւն» քառահատոր ղրքին Գ· հատորին: (Փիլիսոփայութիւն ըստ··· սրբոյն Թովմայի, բաժանեալ ի չորս հատորս· զոր արարեալ է հօր Անտոնի Կովդնոյ Լեմովկեցւոյ: Թարգմանեալ··· ի հայր վրթանէս վրդպ···:

Յամի Տեառն 1750, ի Վենետիկ, ի տպարանի Որբանեան Ստեփաննոսի:) Տպագրին տախտակները լիաթիւ պետեղուած են ձեռագրիս մէջ:

Ձեռագրիս թղ· 4ա· վերէն կտրուած ըլլալով բնագիրը, թղ· 4ա· կը հասնի մինչեւ «ընդհանական քան զամենայն չարժմունս, քանզի չիք···» անկէ անդին մինչեւ «Ինդիր առաջին» կը պակսի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 420բ· կայ օտար դրչէ մը «Գրեցաւ մատեանս այս թուին ՌՃԺԳ (1664)», բայց թուականիս ճ տառն անորոշ է եւ տարակուսելի, վասն զի քանի տպագրին տախտակներն ունի անոնց տպագրութենէն վերջը դրուած ըլլալու է: Թղ· 3 բ· կայ մատիտով՝ «Գ· Մեսրոպեան»:

637.

ԱՄՓՈՓՈՅՔ ԴԵՂԵՐՈՒ ԵՒ ԳԻՒՏԵՐՈՒ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 59: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 14: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի, մնացածը թղթապատ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱԳԻՐՔ, ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ, հմմտ· թղ· 1ա—բ, 12ա—բ, 14բ—33բ, 38ա—58բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է այլեւայլ դեղերու եւ դիւտերու ամփոփումն: կը սկսի Թղ· 2ա· «Լեօք եփելոյն խրատն: Ա՛ռ յիսուն տրամ լեօք, փոչի ըրէ, մաղէ, մանրուք ըրէ եւ առ քսան-

ուհինգ տրամ չեօյէն, դիր ջուր, մաղմաղ կրակի վրայ եփէ»:

Այսպէս այլ եւ դեղեր եւ դիւտեր կը սրվեկնէ համառօտիւ· գ· օ· Թղ· 3· «երկաթը հալեցնել»: Թղ· 9ա· «Գլխու մաղը չաւցնել»: — Թղ· 13ա· բժշկական դիւտք, երեսին պոյնը զեղեցիկ եւ պայծառ ցուցընելու»: Թղ· 34ա· «Ջանապան դիւտք· Ա՛ռ կովու լեղին կամ պէնկելիք թօխումին: Թղ· 37բ· «Թէ որ չես ուզեր ձեր երեւալ»: Մաս մը թրքերէն է Թղ· 10ա—11բ· Թղ· 59ա—բ կան թուական դեղագրեր կամ դիւտեր վարէն վեր գրուած:

Նորագոյն բան մը, չատ մը էջեր պարապ ձգուած· չունի յիշատակագրութիւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկայ:

638.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌՃԺԵ = 1666

ԹՈՒՂԹՔ՝ 243: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9·5: — ԹԵՐԹՔ՝ 20 իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ֆայֆլաւած, կռնակը շատ վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու թուղթ առջեւն եւ երկու ետեւը, երկաթագիր, բովանդակութիւն՝ թղ· 1ա· Մարկ· ե, 22—24, թղ· 1բ, Մարկ· ե· 18—20, թղ· 2ա· Մարկ· ե· 14—16, թղ· 2բ· Մարկ· ե· 27—29, թղ· 243ա, Մարկ· ե· 29—31, թղ· 243բ, Մարկ· ե· 16—18, թղ· 244ա—բ· Մարկ· ե· 24—26: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ աղտոտած, պահպանակները ծայրաբաղ եղած, ֆանի մը թուղթ կազմէն անջատուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, սիրուն: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, թռչնագիր եւ անասնագիր, ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 9ա, 76ա, 121ա, 191ա, բազմագոյն, այնճան

ետրք ճաշակի գործ չեն: — ԿԻՍԱՀՈՒՐԱՆՔ՝ չկան. սակայն թղ· 3բ—7ա· կան համեմատական տախտակներ, մանուշակագոյն, թուղթերով, ճիւղերով եւ ծաղիկներով, շատ բնական: — ԼՒԻՍԱՆՅԱՁԱՐՔ՝ պեղեցիկ, շատ, զանազան գարդեր: — ՆԿԱՐՔ՝ կ՚երեւայ թէ ամէն Աւետարանի սկիզբը Աւետարանչին նկարն եղած պիտի ըլլայ եւ կտրուած հանուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԺԵ = 1666: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ՆԱՀԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ Զէյթուն: — ՏԵԱՐՔ՝ կարապետ Խահանայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 241ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի Նոյ· 1901 ի գին երկու օսմ· լիրայից՝ Հ· Գ· Գ·»:

Մատեանս Հ՝ Աւետարան· ուր կան՝ թղ· 3ա—7ա Համեմատական տախտակներբ:

Թղ· 7բ: Գլուխք Մատթէոսի եւ (թղ· 9ա) Մատթէոս: Թղ· 75ա· Գլուխք Մարկոս (Մարկ· ԺԶ· 9—20, առանց խորագրի): Թղ· 119բ· Գլուխք Ղուկաս եւ (թղ· 121ա) Ղուկաս: Թղ· 191ա Յովհաննէս (գլուխներու թուերը կտրուած Հ):

*ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւորը, գրչէն· թղ· 241բ: Փառք··· Շնորհիւ ամենակարող փրկչին Տեառն Յիսուսի յանոյ հլիլ ուսումնեցայ ունայ աւետեաց աբգարեանց քառամսեակ պետարուպիս սուրբ Աւետարանս ի թվին Հայոց ՌՃԺԵ (1666) ի յերկիրս Գերմանիկոյ ի պետբուրգաքս ի Զեբուն. ընդ հովանեաւ սրբուհոյ ամէնօրհնեալ սուրբ Աստուածածնին եւ սրբոյն Գրիգորի մեր Լուսաւորչին եւ Յովհաննու Մկրտչին եւ սրբոյն Յակովբոս Մծբնայ հայրապետին եւ սրբոյն Պարսամայ ճգնաւորին եւ սուրբ հրեշտակապետին եւ սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ սրբոյն Թէոդորոսի զօրավարին եւ այլ ամենայն սրբուհեանցս. որ աստ կան բարեխօս ամենայն քրիստոնէից: ի կաթողիկոսութեանն Կիւրիկեցւոց տէր Դաւթի եւ յաստչնորդութեան մեր վանայ տէր Մովսէս աստուածատուն վարդապետի: Գրեցաւ սա ձեռամբ մեղօք ցնորեալ եւ մրափած Յովաննիսի ազատեցեալ անձնատուրս Նուաստի: ի խնդրոյ աստուածասէր եւ երանութեան արժանաւոր տէր կարապետ քահանայի եւ իւր ծնօղացն տէր Պետրոսին եւ իւր կենակիցին Աննային, Մարթային, տէր Յովակիմին, Թորոսին եւ Թադէոս (sic) եւ Գէորգին: Դարձեալ Աստուած ողորմի ասացէք տէր Թորոս քահանային եւ իւր որդւոյն Գաբրիէլ զրչի, որ բազում աշխատանք ունին ի վերայ մեր: Աստուած իւրեանց վարձահատոյց լինի ի միւսանգամ գալստեանն ամէն: Ընդ նմին յիշեցէք ի ազօթս ձեր եւ Աստուած ողորմի ասացէք Աճամ Ոսկանին եւ իւր ծնօղին Աստուածատուրին եւ եբրեմ Սարգսապին եւ Սուքիասին, Եփրեսիմ եւ Մարիամին, եւ այլ ամենայն հաւատացեալ քրիստոնէիցն, որ ի սուրբ աւետարանս եբաթաթք եւ աշխատանք ունին. Տէր Աստուած մեր սորա փոխարէն պերկնից արքայութիւնն ժառանգել տացէ ամէն: Արդ որ հանդիպիք սմա տեսանելով կամ զայսպիսիս յիշեցէք ի սուրբ ազօթս ձեր զաստուցիչն իմ զտէր Յոհան զրչապան եւ զտէր Յովաննէս զրչիկս եւ զհայրն իմ պնդ եբկդն եւ զմայրն իմ զՄարզրէթան եւ զեղբարսն իմ զՄանուկեանս վարդապետն եւ զԱւետիքն եւ զսրբակեաց մեր պճաշատուրն եւ զնազարէթ պատանին եւ զպատն իմ եւ զհանիկն իմ եւ զքոյրս մեր եւ զամենայն ազգային մեր յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք: Եւ տուղն ամենայն բարեաց Քրիստոս Աստուած ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշեցելոցս առհասարակ ողորմեսցի աստ եւ ի միւսանգամ գալստեանն իւրում· ամէն: Հայր մեր որ···»: (Համմ· Macler, Rapport sur une miss. scient. en Arm. russe... էջ 11): 2· Թղ· 119ա· «Ձառագայթ փառաց եւ լոյս անչէջանելի ով Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս· մի ամաչեցուցէ ի սոսկալի առեան քո զարիսլ մխնացեալ սպի իմ, ամէն»:

639.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

1779

ԹՈՒՂԹՔ՝ 161: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ, փիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուճի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ փիչ մը կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտր·: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 118բ—149: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1779: — ԳՐԻՉ՝ Ստեփաննոս: — ՏԵՂԻ՝ Սեչով: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա, 2ա—2բ, 3ա, 19 բ, 64բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ, «Գնեցաւ 10 փրանկաց ի Ստեփանէ Տէրտէրեան ի Բուսչուք, 12 Դեկտ· 1900. Թղ· 63բ կնիք մը:

Մատեանս Հ՝ ՀԷՔԻՄԱՐԱՆ:

Թղ· 2ա: «Այս է ՀԷՔԻՄԱՐԱՆ, զոր կան պրեալ ի ներքոյ սորին: Վասն բոլոր հէքիմութիւն, զոր ասաց Լօխման հէքիմն: (Ուրիշ գրչէ:) Ստեփան տրուապս գրեցի այս գիրս ի թվ· ՌՄԸ Հայոց 1781 Յիսուսի»:

Թղ· 3ա: «ՀԷՔԻՄԱՐԱՆ: Այս է հէքիմարան գրեալ Հայոց բառ որ ի ներքոյ յայտնէ: Աչխատանօք հաւաքեցաւ միջոց գրոց պատուականաց ի մատենից օրինակաց ի թվին Յիսուսի 1779 եւ Հայոց 1231·

(sic) 10 *օգս · ի վայելումն մեզաւոր անձինս իմոյ ամենեցուն Տառայ Ստեփաճ արուսպ իրրը տիրապետ մականուամբ Մեհալչանց, որպէ Տէր Գրիգոր քահանայի հանդուցելոյ ի վանս սուրբ Աստուածածնին խնդրակատար եւ գրեցի ի քաղաքն Սըչօվ ի ժամանակս Օվսեփ կայսերն լատինացոյց, որ բազում վանօրևայս քակեաց ի հիմանց եւ զամենայն ինչս նոցին էառ, որ եկն ի Սըչօվ քաղաք եւ մեք եւս տեսինք գնայ · եւ մանաւանդ տեսոպայ եւ ընթերցպաց արժանի արնէք յիշման գլեաին եանեալ վերայ գրեալ Տառայս եւ զամենեսեան յիշեսցէ Տէր Յիսուս ի փառս իւրամէն»:*

Թղ · 4ա · կը սկսի «Զմարգարիտն փուչիեացեալ յաւ Տեձեն եւ ընդէն մեղեաց վանեն զղօրութիւնս վաթի, արա հիւթոյ պղնձա գուցանեն զլուծուսն յարսվայնի եւ յարեւայն եւ զօրացուցանեն գսիրտն»:

Ասանակ, երբեմն ասանց խորագրի, երբեմն խորագրով կը յիշուին գաւեր ու գեղեր եւ ասնոնց պատրաստութիւնները (կան նաեւ Համպատիւնները) · ց · օ · Թղ · 5բ · «Զայնի գեղ · աւ սաւորին խիթն Տեձէ»: — Թղ · 9բ · «Գիր գանձ գասնելոյ, օրն Ա հայ կեր, կարդայ զայս բանս»: — Թղ · 15ա · «Ամենայն գաւոց · Ասել է Բագարատ բժիշկն, թէ ոք կամեցի մաճառն չինել, որ ամենայն գաւոց գեղ լինի»: — Թղ · 21բ · «Վանն աչայ, որ գարկած լինի եւ ուռած լինի · ասգրակալի աւիւրն»: Թղ · 29ա · «Հոսի · Մարդու որ բերանն գէշ յոտ գայ»: — Թղ · 47ա · «երանալ է այր՝ վասն Տառ առնկելու ասայ, որ ոչ վնասի»: — Թղ · 52բ · «Գիր կախարդութեան որ չի մտաննայ քեզ այս է · Աւ մէկ պօչ կաղին կամ փուճ, դիր մէջն»: — Թղ · 61ա · «Գիլասպաւի». — Թղ · 61բ · «Ատամնացաւի»... Թղ · 62ա · «Հապի · գեղ հապի, որ արիւնախարն պղտամ բերէ, (նոյնը կրկնուած Թղ · 64ա): — Թղ · 87բ · «Վասն խօսդուկի · Որ մէջգըն կամ ոտգրն որ գաւի»: — Թղ · 112ա · «Ագօթք որպանց · հալալի եւ համամ գանակով կարէ»: — Թղ · 116բ · «կարմիր քանաք անելու · կէս օթոյ կարմիր փառ»: Թղ · 140բ · կան երկու «Քրլըսմն»: — Թղ · 150բ · գարձեալ գեղեր, ասկէ յառաջ Թղ · 118բէն գուրս հանելով Թղ · 150բ) · սկսած պարապ է: Տարրեր Թղթի վերայ եւ գրգէն գուրս կայ Թերթ մը՝ գեղերու եւ այլեւայլ բաներու չինութեան՝ նման նախընթացին · Թղ · 154ա · «Քանաք եփելոյ», Թղ · 156բ · «Խրատ վասն Տաղիկ ոսկի հալելոյ»:

Յիշատակարանք · առաջին կոպի վրայ՝ «Գնաց մեր Տիտիկն, այսինքն Աւետիքն իմ Քորքս գրուերս որպին, տարեկան 19ին գնաց Ագաչի մօտ 29 Նոյեմբր 1826ին»: Թղ · 1ա · «Գրվեցաւ այս գիրգս այն ժամանակն որ Սօչովի հայերը Տեձկրվելին հետ Օլտանուն 1779, 1228»:

Թղ · 1բ · ՕՏԱՐ ԳՐՉԻ · «Կամարաձեւ ես դու կանղնեալ, ի փառս Տեառն ես ասդ եղեալ, քո սուրբ սեղանըդ է գարդարեալ, անմահ Քրիստոս ի քեղ բազմեալ, մեղսուցելոց դուուն բացեալ, կենաց ճայնին գիրան կոչեալ, յաւետ կենացն արժանացեալ»:

Թղ · 2բ · Գրվեցաւ գիրքս այս Թվին · 1779: Թղ · 19բ · «Սահփան Տէրտէրեան Ռուսճուգի, Տնեալ յամի 1873 եւ յամսեանն Նոյեմբերի 25ին · Բուսճուգ · 16 Ապրիլ 1898ին»: — Թղ · 64բ · «Սահփան Տէրտէրեան որպի Տէր կարապետ Աւագ քահանային Պօյաճեանց, որ ի Բուսճուգ Ապրիլ 22 · 1894»: եւ այլն:

Գրքիս մէջ գրուած է Թղթի կտոր մը՝ «Այս է մեր ֆամիլիային Տօթը պրըտ · (sic) «Միհալչեանուն անունը աթոռին պատը Խաչերես Միհալչայ ու ընկերը մէղտէսի Հօրօրսիմէ, աթոռին մօրը հարը տէր Մարկոս ու իրմէն կոզակիսը Օղիտայ ու մէր պատը նա տէր Գրիգոր Միհալչանց ու իրմէն կոզակիսը՝ Հօրօրսիմէ ու մեր մամային հարը Վարդան Լըզըրոյ, եւ իրմէն կոզակիսը Աղբէդ եւ մէր աթան Աբէլան Միհալչանց ու մեր մաման Սանաքիր (?) 1828, Դէկտէմբերի 20ին: Ես Միհալչերս պրնգի, որպի տիրայու Աբէլանի»: Տարրեր պրավ · «Սահփան Տէրտէրեան, Բուսճուգ, Մայիս 3 յամի Տեառն 1898»:

640.

ՎԱՀՐԱՄԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ Ս. ԽԱՉԻ

ԺԹ · դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 59: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 4 × 48, երկսիւն: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուդք, զոբաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի, մնացածը բդբակազմ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց բուդք ինկած: — ԳԻՐ՝ նօտր եւ չեզագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ մասամբ կապտագոյն: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ · 1ա—բ, 38ա—40բ, բղ · 58ա—59բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՅԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ վահրամայ Պատմութիւն Ռուբինեանց եւ Ներբողեան Ս· Խաչի։

Ա· Թղ· 1ա՝։ «Պատմութիւն Ռուբինեանց *ազգին առանաւորեալ է* վահրամայ *վարդապետէ Հայոց· զոր գրեաց հրամանաւ* երկրորդին Լեւոնի *արքային Կիւլիւկեցւոց։ Տէր նեղեսցի յուսապարծեալ, հոյրապետին դայս բան գրեալ…»։ Վերջ՝ 37բ· Հմմտ· Թ· 634բ։*

Բ· Երկու առակ· Թղ· 41ա՝· «Առակ օտարակարծոյն»· Նաեւ առակ մի այլ ասէ, զոր ապաւաւ մի անմտի· Թղ· 42ա՝· «Առակ չահարեր· Ի յոտակաց յինէ պատմեալ գերի չնուկ մի խնամ քաղցեալ»· Հմմտ· Թ· 634բ։

Գ· Թղ· 43ա՝։ «Գրիգորի կաթուղիկոսի առացեալ բան։ «Գոյ յիս պիտութիւն բայց խամբացեալ է· զոյ երկիւղ բարեաց այլ չիջանիւ»։ Հմմտ· Թ· 634գ։

Դ· Թղ· 43բ· (մխասիւն) Ներբողեան կենսատու խաչին *ի որոյ հօրէն մեծմէ ի Գաբրայ Անդրպէթ փիլիսոփայէ առացեալ եւ առանաւոր չափով տնօրինեալ Տեառն Ներսէսի եպիսկոպոսի կայեան Տարսոնի· Բարձրացուցէք զՏէր Աստուած մեր մխաբան· Մարգարէին կանխաճայնեալ առ մեզ հրամանն»։*

Հմմտ· Թ· 634գ· Ե· Թղ· 49ա (Ներբող ի Ս· խաչն) «Օրհնեալ եւ փայտ քրիստոսական, Աստուածապարծ առ երկրի նշան»· Հմմտ· Թ· 634 եւն։

641.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԳ ԵՐԳՈՑԻ

ԺԲ· դար

Հմմտ· Թ· 374· որուն մասին բառածները առաջ ալ կ'արժէն։ Ասպա կան Թղ· 35բ· «Բանք Սոգոմոնի· Երբեւ խնճոյր ի մէջ անառատաց· նշանակէ զմարդկային բնութիւնս վասն չորից»։ Թղ· 36ա· «Երկիր եւ ի նմանէ հաց եւ ի ներքոյ նորա հաւր չրջեցաւ· Զորս են պարզք երկրի»։ — Թղ· 36բ· «Բանն Յորայ· Զի՞նչ երկիր իցէ, յորում լոյսն ազանեցի· բազում է տեսութիւն, այլ ես ասեմ»։ — Թղ· 37ա· «Վասն հարսանեաց· Տէր ի գօրութեան քում ուրախ եղեցի Թագաւորն· վա՞ռն էր ի հարսանիսն զայս սաղմոս ասեմք»։ — Թղ· 37բ· «Սաղմոս օրհնութեան ի Դաւիթ· Յուզ քո եւ գաւազան· գուքն արուեն եւ գործի պատերազմի»։ Դեռ կան հինգ մեկնութիւնք Դաւթի սաղմոսներու այս կամ այն խօսքին։ Վերջինն՝ Թղ· 39ա· «Սաղմոս ի Դաւիթ· Որպէս իւղ գի իջանի ի գլուխ եւ ի մորուսն· օրինակաւ զայս ի միասին բնակելոյ եղբարցն»։

Բ· Որոգինեայ մեկնութիւն երգ երգոցի։

Թղ· 41ա՝։ Խօսք Երոգինոսի *յերգս երգոցին մեկնութիւն· Հարսն ասէ· Համբուրեսցէ զիս ի համբուրից բերանոյ իւրոյ· Աւրդ Հրեայքն յօրինաց անտի փութացան մերձենալ ի համբոյր բերանոյն»։ Վերջ՝ Թղ· 60բ։ Որոգինէսոսի՝ երգ երգոցի այս մեկնութենէն է նմանապէս Թ· 92 ձեռագիրը· Հմմտ· անդ մանրամասնութիւններ։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 60բ «Զնօտրող սուրբ տաճիս ղեղկելի եւ զմեղսասէր անչնոր(հ)ք կոչեցեալ երէցս յիշեցէք միով Հայր մեղային եւ դուք ի Քրիստոսէ լիչիք յիշեալ»։

ԹՈՒՂԹՔ՝ 61։ — ՄԵՆՄՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 14։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10։ — ՏՈՂՔ՝ 28։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, գօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, կոճակը զարդարուն։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր։ — ԳԻՐ՝ ճօտրագիր, լաւ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սիրուն հմմտ· 4ա եւ 41ա։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4ա եւ 41ա բաւական յաջող, գոյնզգոյն։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 4ա եւ 41ա, ճաշակաւոր։ — ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 3բ, 61ա—բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԲ· դար (?)։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ, ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 60բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Գնուած 1897 են ի Կ· Պոլիս։

Մատեանս է՝ Գրիգոր Տաթեւացւոյ եւ Որոգինեայ Մեկնութիւնք երգ երգոցի·

Ա· Գրիգորի Տաթեւացւոյ Մեկնութիւն Երգ Երգոցի։

Թղ· 2ա։ Յանկ առաջիկայ լուծմանցդ։ ա· Առաջին վասն արքայութեան եւ վասն վարդապետաց»։

2· Թղ· 4ա։ «Համառօտ հաւաքումն ի սեսութիւն լուծմանց Երգոյ Երգոյն աչխատասիրեալ Գրիգորի հսկողի արի երջանիկ հռետորի եւ քաջ փիլիսոփայի Հայոց· աշակերտի եռամեծի Յոհաննու Որոտնեցւոյ ի լուսաւոր բանիկ վարդապետին Վարդանայ։ Օգնեա Հոգի սուրբ Աստուած ճշմարիտ· Հարցումն· Վա՞ռն էր աստ յետոյ է կարգեալ· Պի· Սողոմոնի կարգն է ընդ Ժողովողի»։

642.

ՎԱՐԴԱՆԱՅ՝ ՅԱՆԹԱՌԱՄ ԹԱՂԻԿ. ՎԱՆԱԿԱՆԻ՝ ՈՒՐԱԽԱՑԻՐ...

ԺԸ դ՞ր

ԹՈՒՂԹՔ՝ 18: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ թխորակ: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշաձակուած: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, վրան բուղբ զարնուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր դիւրընթեռնելի: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բզ· 1ա—1բ· 17ա—18բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ: — ԳՐԻՁ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 1բ· «10 դահեկան: Առաբեալ ի Կ· Պոլսոյ»:

Մատեանս է՝

Ա· Թղ· 2ա: «*Անթառամ ծաղիկ* Վարդանայ *վարդապետի ի խնդրոյ* Սարգսի: *Թագաւորեալ սուրբ եկեղեցի, աստուածաբար հրամանաւ տայ ումեք կամի կոչելով ի պարծ, իշխանութիւն առեալ յերկինս ի վեր եւ յերկիր ի խոնարհ անխախտ վիմովն Պետրոսիւ*»: *Վերջ· Թղ· 10բ:*

Բ· Թղ· 11ա: «*Ուրախացի՛ր պսակ*, վանական *վարդապետի աստուածասիրութիւն ի խնդրոյ* Պետրոսի· *Աստուածասիրութիւն ի մարդս ոչ թէ յօրինաց պատուիրելոյ եւեթ են, այլ եւ բնութեամբ է, որպէս լուսոյ խնդալ եւ մանաւանդ եւ զայս ցուցանէ միտք...*»: *Թղ· 12բ կ'ըսէ «Եւ ինքն Տէրն զմարմին խաչանիշ ի մէջ ունի ըստ* Աբբա Եփրեմի· *եթէ Տէրն զմարմինն խաչ արար, որ եւ սքանչելին ասէ* Եպիփան· *զի՞նչ զքեզ կոչեցից, Մարիամ, բայց եթէ խաչ եւ Անդրէաս եղբայր Պետրոսի ի խաչելն իւրում ասէ առ խաչ իւր· զի՞նչ զքեզ ասացից այլ՝ քան թէ Անդրէաս*»: *Թղ· 16ա·* «*Հիւիսխմեաւ եւ ամենայն սրբովք յօժարութեամբ բարեխօս*»: *Վերջ՝ Թղ· 16բ:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չկայ:

643.

ՏԱՂԱՐԱՆ

1791

ԹՈՒՂԹՔ՝ 88: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշաձակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ երկու տեսակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարդ բղթածածկ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական շատ վնասուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ետեւը բղթերը աւելցուած· բզ· 58բ տառերու փորձեր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բզ· 20բ եւ 21բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԽ = 1791: — ԳՐԻՁ՝ աճծաճօք: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ երուսաղէմ: — ՏԻՐ՝ Մեսիկ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 21ա եւ 22ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Տաղարան, *ուր կան՝*

Ա· 1· Թղ· 1ա: «*Տաղ Ծննդեան*», *Սկիզբը կը պակսի· կը սկսի՝* «*Յորմէ կալեալ Հերովդէին Մխեայ գչար ձեռքն ի նոցին· Մինչեւ խախտեալ սիւն դարպասին... աւետիս*»:

2· Թղ· 2ա: «*Տաղ Ծննդեան· Ծագիկ պայծառ ծովային, եւ մարգարիտ մեծագին ծնաւ զՈրդին Մխածին, որ պրնութիւնըս մարդկային*»:

3· Թղ· 4ա: «*Աստուածածին կոյս Մարիամ սէն սին հֆկնտինմ ոզուբան կիւնահքեար*»:

4· Թղ· 5բ: «*Տաղ եւ զովասանք ի վերայ սուրբ յերուսաղէմայ· Ղութսու չէրիֆ տօրը զարուսի, ալթըն սուտանըը եափուսի*»:

5· Թղ· 7ա: «*Տաղ Զաւակի· Մարան կու պայը ծաղկնեբով, յերկնից հաւերըն կարզալով*»:

6· Թղ· 8բ: «*Տաղ եւ զովասանք սուրբ կարապետին· Իմին անկան կուլամ համան տէրտէ տէրման սուրբ կարապետ· Բարձր լեռներդ ամէն տուման, Մուչու սուլթան չէնկլի տիւան*»· *Վերջ Թղ· 9 բ·* «*Ես պիքարար տուրմազ կուլամ, վախեմ թէ ես մէճլուն լինամ, առաջնորդէ որ առ քեզ գամ, մուրատատուր սուրբ կարապետ*»:

7· Թղ· 9 բ: «*Տաղ պեղեցիկ· Ես քոյ սիրուն չեմ գիմանար, իրէկիմ թութուրափ*

հանապ սուրբ Գրիգոր, զիս մի մոռանար· զկնի տուժատէն ունութեմայ» :

Թղ · 10բ : «Եղբայր քեզի խրատ մի տամ» : Թղ · 11ա : «Արեկ որ մանուկք պապյան ու վարդ քաղեմ, ծաղկեցաւ այգին» :

8 · *Թղ · 12բ : «Տաղ դեղեցիկ · Գթած ես դու եւ ողորմած մարդասէր մարդասէր Քրիստոս» :*

9 · *Թղ · 13ա : «Տաղ սուրբ Աստուածածնի ողեալ ի Գրիգորէ · Անարատ տաճար բարձրելոյն անճառ, պանձ անապական գոտար Մայրիամ զրախտ ծաղկօք լցեալ» :*

Թղ · 15բ : «Տաղ ըղձմամբ սէրիւ (?) առ սուրբն Աստուածածնին · Կուսանայ ես պարծանք վայելէյ սուլթան» :

10 · *Թղ · 16ա (Քուչակի) «Կուսնկ ուստի կու դաս ծառայ եմ ծայնիդ» :*

11ա *Թղ · 17բ · «Տաղ զարիպին · Զարիպին կեանքն է լալի ողբերգական» :*

12 · *Թղ · 18բ : «Ողբ ի բե(բ)անոյ զարիպ եւ կարօտ մեռնողի · Ինձ ումէտ կայր ու կուման վանց քո գալու ակն ունէր սիրտս» :*

13 · *Թղ · 19բ : «Ողբ ի վերայ մանկանց · Տնակք քոյր, եղբայր եւ մայր, զի այսօր սուգ եղեր ինձի» :*

Բ . 1 · Թղ · 22բ : «Գովասանք ի վերայ սուրբ Երուսաղէմայ · Ըռէմլիէ ծովուն մօտիկ յերուսաղէմ խիստ դեղեցիկ» :

2 · *Թղ · 25բ : «Գովասանք սուրբ Տեառնընդառաջին · Տօն սրբութեան գայս աւանդեալ ի Մօսիսէ . . .» :*

3 · *Թղ · 28ա : «Տաղ բարեկամին Քրիստոսի սուրբ Ղազարու · Ի սկզբանէ բանն Աստուծոյ վասն Ադամայ նախկին մարդոյ եղեւ մարմին . . .» : Սկզբնատառք կը կազմեն «Ղազարոս առ Ղազար» :*

4 · *Թղ · 30բ : «Տաղ սուրբ տնօրէնութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ · Սէրդ սիրով խոնարհեցար» :*

5 · *Թղ · 32բ : «Տաղ սուրբ Գողգոթային · Սուրբ Գողգոթա բարձր է չինած» :*

6 · *Թղ · 34բ : «Տաղ Յարութեանն Քրիստոս(ի) Աստուծոյ մերոյ · Ի չարաթու ժամ պիչերին» :*

7 · *Թղ · 36ա : «Տաղ դերեզմանին Քրիստոսի · Սուրբ դերեզման յոյժ դովելի, համայն ազանց եւ ցանկալի» : «Ըստ փափագին» յաջորդ տնէն մինչեւ «Աբժանացո քո աւետութեանդ» կը պակսին :*

8 · *Թղ · 39բ : «Տաղ Յովակիմայ Աննային, ծնողաց Աստուածածնին · Եկեւ այր մի արդար» :*

9 · *Թղ · 42բ : «Տաղ վ.երա(յ)փոխման սուրբ Աստուածածնին · Այսօր Գաբրիէլ հրեշտակապետն եկեալ բերեալ պրպարիան պսակ (յ)ազօթից կուսին» :*

10 · *Թղ · 43բ : «Տէր ողորմեացէ բարեխօս Աստուածածնին · Ապաչեմ զքեզ Աստուածածնին, տաճար անեղ բանին, բարձր եւ պայծառ որպէս զարփին . . .» :*

11 · *Թղ · 46ա : «Տաղ սուրբ Յարութեան · Սուրբ յարութիւն ելեալ պնացի · սուրբ պերեզմանն համբուրեցի» :*

12 · *Թղ · 47ա : «Գովասանք ի վերայ սուրբ կիրակիին · Քրիստոնեայք ականջ դրէք, ձեղի գովեմ սուրբ կիրակին» :*

13 · *Թղ · 48բ : «Գովասանք սուրբ Աստուածածնինայ պերեզմանին · Ի Գեթսեմանի ձորին ի դէմ տաճարին ուր պերեզման է . . .» :*

14 · *Թղ · 49բ : «Գովասանք ի վերայ սուրբ Յակոբայ · Սուրբն Յակոբ ակն բուրեղ դունդս սրբոց . . .» :*

15 · *Թղ · 51բ : «Տաղ սուրբ Գրիգորի Լուսաւորչին · Ի յԱնակայ հօրէ ծնեալ եւ ի փշոյ վարդ մեղ բուսեալ» :*

16 · *Թղ · 53ա : «Գովասանք ի վերայ սուրբ Էջմիածնին · Էջմիածին մայր հաւատոյ, ծիրանափայլ կաժեալ լուսոյ» :*

17 · *Թղ · 54բ : «Տաղ սուրբ Յերուսաղէմայ · Երկրպագեմ Յերուսաղէմ քաղաքին» :*

Թղ · 55բ կայ՝ «Այս է սուրբ Յակոբայ մէջի իե · խորաններն · Ամաք խորան Տեառն եդրօրն Յակոբայ · սուրբ Աստուածածնին խորան · սուրբ կարապետին խորան» : Թղ · 56բ · «Այս է սուրբ Յարութեան մէջի սխտաւեղիքն · Ս · Գողգոթայն Քրիստոսի» : Թղ · 57ա · «(Յ)այս է սուրբ (Յ)երուսաղէմայ դուրս սխտաւեղիքն . . .» : սր կը յիշուին սուրբ Տեղիք · կարեւոր է «Սուրբ Աստուածածնին վանքն մեր» :

18 · *Թղ · 58ա · եւ Թղ · 59ա · Թուրքերէն : Թղ · 59բ : «(Յ) Աստուծոյ սիմոն բարձր է, մարմին եւ (յ)արիւն հայց է» : Թղ · 60ա · Թուրքերէն · Թղ · 60բ · «Մեր Տէր եղեւ սուրբ վարդապետ» : Թղ · 61ա · (Տաղ Գողգոթային) մինչեւ Թղ · 63ա · ապա Թուրքերէն մինչեւ Թղ · 67բ : Թղ · 68բ · «Պետրոս երազ սեսեր փոքրիկ» : 69բ · (Տաղ դերեզմանի ·) «Ա քեզ եկի փափակ սրտով» : Թղ · 73ա · «(Ը)նչէայ որդիակ քաղցր եւ անուշ» : Թղ · 74ա · (Գովասանք ի վերայ երուսաղէմի ·) (Յ)երկրպագեմ յերիցմանք(?) սուրբ (ը)Սեփաննոսին» : Թղ · 76 Թուրքերէն : Թղ · 79ա · «Գովասանք ի վերայ սուրբ յերուսաղէմայ · Ըռէմլիէ ծովուն մօտիկ» : Թղ · 81ա · «Լոյս ի լոյս Յիսուս որդի անմայր ծնեալ ի Հօր ծոյի» : Թղ · 83բ · «Տաղ բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու» : Թղ · 85ա · «Սէրդ սերով խոնարհեցար» : Թղ · 87ա · «Տաղ սուրբ Գողգոթային» : (Վերջիններս մեծ մասով կրկնութիւններ են :)*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 1· *գլխաւոր, Թղ · 21ա : «Գրեցաւ այս դեղեցիկ տետրս ի սուրբ քաղաքս*

Ցերուսաղէմ Թվին ՌՄԽ· (1791) ի վայելուչն (չէ նչանակած անունը) զոր Տէր Աստուած կրկին արժանի արասցէ իւրն եւ սիրելեացն գալ ուխտ եւ յերկրպագութիւն լուսարուխ գերեզմանն Քրիստոսի եւ այլ սուրբ տեղիքն աչօք տեսանէն, բերանով համբուրեն, մեղաց թողութիւն խնդրեն եւ մեծ պսակաց արժանին լինին: Եւ որք հանդիպիք սմա յիշեսջիք աղօթիւք ըստացօղս եւ դուք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ամէն: Տեառնայս զայս գեղեցիկ օրինակիս ի վայելուչն մահտեսի Մեսիկէս»:

2· Թղ· 22ա: «Տեառնայս զայս գեղեցիկ օրինակիս ի վայելուչն Սերաստացի մահտեսի Մեսիկ եղբօրդ: Եւ արդ դիր ասացի ըստ սիրոցդ եւ բան հեռուստացդ ըստ կարգի գրոցդ ճչմարիտ եւ բարի վարուց, զի մի լիցիմք անարգեալ ի մեծէն Յիսուսէ, որ ասէ սրբազան Աւետարանին, Թէ ոչ գիտեք զդիրս եւ զգօրութիւնս գրոց· զի է մեզ սիրոյ խրատ եւ օգտակար ի հոգոյ եւ ի մարմնոյ· բաւեացի վերոյ գրեալ հոգւոյս եւ հարազատի եղբօրդ իմոյ խնդալ ի Տէր»: Թղ· 79ա· նոյն յիշատակարանը կրկնուած է:

644.

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

ԺՋ—ԺԷ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 116: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12·3: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ: — ԿԱՋՄ՝ չունի իսկած է: Թերթերը շատ խառնաշփոթ իրարու միացուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ հեռւր թերթ մը կամ թուղթ մը, շատ հին երկաթագիր, բովանդակութիւն եզեկ· ԺԸ· 21, Պօղոսի թուղթ առ Հռոմէացիս Ջ· 6—7: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ թերի, ջուր տեսած, սեւցած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, սիրուն եւ յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ, բաւական շատ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 14ա շատ խեղճ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ պարզ բաճեր: — ՆԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺՋ—ԺԷ: — ԳՐԻՉ՝ Պաւղոս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ աճյայտ: — ՏԷՐ՝ Գրիգոր եւ Խուբլուբ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 63բ, 69բ, 93ա, 105ա եւն:

Մատեանս է՝ Գանձարան եւ Մաշքոցի մասեր· ուր կան

1· Թղ· 1ա: կը սկսի (Սկիզբը կը պակսի)· անձն Հաւր անձին, բազուկ բարձր Որդին· մատն յայտնեալ Հոգին· (չարունակութիւնը՝ Թղ· 109բ·ի):

2· Թղ· 3ա· «Գանձ սրբոյն Յակոբ Մծբնա Հայրապետին· Մեծահամբաւ անուն դովելի»:

3· Թղ· 4ա: «Գանձ Իգնատիոսի եւ Պօղիկարպոսի· Գոհաբանական ձայնս նուիրական, տայցուք քում անուան»:

4· Թղ· 5բ: «Դաւիթ աստուածահօրն եւ Յակոբայ Տեառնեղբօրն· Խորհուրդ անճառ անհաս անքննին»: «Ճաչատուր»: — Թղ· 7բ· «Յորդորակ այնիւ· Դաւիթ արքայն Իսրայէլին եւ մարգարէ աստուածայինն»:

5· Թղ· 8բ: «Գանձ սրբոյն Ստեփանոսի· Մեծ եւ հզօր անմահ թագաւոր, Տէր մեր Յիսուս արքայ երկնաւոր» (Մկրտիչ» չարունակութիւնը Թղ· 110ա· զի հոս կիսատ կը մնայ, եւ Մկրտութեան արարողութիւնը կը սկսի Թղ· 10ա· այսպէս ...«աւուրչին, հաւատաս եւն· ասէ հաւատամ եւ ապա ասեն զհաւատամքն...»:

Թղ· 13բ: «Կանոն Թաղման: Սկսանին· Ալբհնեալ Հոգիդ սուրբ Աստուած ճչմարիտ:»

Թղ· 14ա· «Կցորդ պատկերն· Աստուած յաւիտենական անակիզմն»:

Թղ· 29ա: «Կանոն հաղորդ տալու· առնու քահանայն զսուրբ խորհուրդն եւ խառչ եւ բաժուա»:

6· Թղ· 32ա: Սկիզբը պակաս· «արժանի արա սրբուհի եւ մինչ ի մարմնի եմք պանդխտալի»:

7· Թղ· 32բ: «Գանձ սրբուց Որոտմանց Գառդ երկնային, Հաւր Որդի Միածին, մատր քո կուսածին»:

8· Թղ· 35բ: «Գանձ կիրակի առաջ· Գոյացուցիչ Բանըդ Հայրական եւ փառակից Հոգոյդ իսկական»: «Գրիգոր»:

9· Թղ· 37բ: «Գանձ Բարսեղի Հայրապետին: Ճաչաբարձ արհի պանծալի· տիպ սիրական անառես տեղեալի»: «Ճաչատուր»:

10· Թղ· 40ա: «Գանձ կիրակի ի Յարութեան: Գերակայ զոյին, զոյից համայնին»: «Գրիգոր»: Թերի, կը չարունակուի Թղ· 109ա:

11· Թղ· 42բ: «Գանձ առաջին աւուր Ծննդեան: Թագդ պարծանաց, թագաւոր դարուց» (Մխիթարա՞յ):

12· Թղ· 45ա: «Երրորդ աւուրն քարոզ (Գա՞նձ) նոյն գոյս ասաց ի ջուր աւրհնելն· Յամենայն ժամ աւրհնեմք զաւրհնեալ փրկիչդ իմանուէլ»:

13· Թղ· 46բ: «Գանձ հինգերորդ աւուր: Ինչպէս խօսեան Աստուածոյ Բանին, ամենայն յաւուց Հոգոյ ճշմարտին»:

14· Թղ· 49ա: «Գանձ Յովհաննու Մեղուպետան· Գերապոյն բարի Փրկիչ աչխարհի: «Գրիգորի է»:

15· Թղ· 53ա: «Գանձ վահանայ Գողթնացւոյն: Գթացեալ քոյին, արքայդ երկնայինի»: «Գրիգոր»:

16· Թղ· 55բ: «Գանձ Տեառնընդառաջին: Գովեալ եւ աւրհնեալ Աստուածդրդ բարձրեալ եւ փառաւորեալ»: «Գրիգոր»:

17· Թղ· 57բ: «Առաջաւորաց Ուրբաթն եւ Յունանու: Գոյիդ կատարեալ, գերբալրացեալ, գերահրաչացեալ»: «Գրիգորի է»:

18· Թղ· 61բ: «Գանձ Սարգսի զաւրավարին: Մեծապայծառ, փառաւք զարդարեալ»: «Մկրտիչ»: Ապա չփոխուիլն եւ պակաս կայ· Թղ· 66ա: «Աւտվմեանց Գանձի» կէսէն կը սկսի:

19· Թղ· 67ա: «Գանձ սրբոց Սուքիասեանց· Գանձ սիրոյ քոյին· պանձեալ ի յանձին···». «Գրիգորի է այս»:

20· Թղ· 70ա: «Գանձ սրբոց Ոսկեանց: Աստուածանիմք զքեզ Մխածին· որ մխայար բնութեամբ ի մարմին»: «Խաչատուր», բայց թեր· նաեւ թերի՝ «Գանձ Թարգմանչաց» (Թղ· 72ա): Նմապէս Խաչատուրին Գանձ Ղեւոնդեա՞նց» (Թղ· 75ա):

21· Թղ· 76ա: «Գանձ սրբոց Վարդանանց: Գոհարանեալ Տէրդ ամենայնի Յիսուս Քրիստոս, մխածին Որդի»: «Գրիգորի է»:

22· Թղ· 78բ: «Գանձ Նիկիոյ Ս· Ժողովին: Քրիստոս կենդանի, անխմանալի, անհատանելի»:

23· Թղ· 81ա: «Գանձ Բան Բարեկենդանի: Նոր խմաստ յայտնի նոյն՝ զարմանալի, նոյն եւ հրաչալի»:

24· Թղ· 84ա: «Գանձ Թէոդորոսի վկային: Ի քէն հայցեմ ապրելս բարեպաշտեան, յայս ի յաւուս, անհաս, անսահման»:

25· Թղ· 87բ: «Գանձ երկրորդ կիրակէին «Գթութեամբ իջեր Տէր եւ մարդ եղեր եւ մարմին առեր»: «Գրիգորի»:

26· Թղ· 91բ: «Գանձ կիւրղի Հայրապետին: Անեղ անմահ, Մնունդ հայրական, խոնարհեցար յարգանդ կուսական»:

27· Թղ· 93բ: «Գանձ երկրորդ (երրորդ) կիրակիի, անաւակ որդւոյն: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ սիրական···: «Մկրտիչ»:

28· Թղ· 96բ: «Գանձ Յովհաննու եպիսկոպոսին: Գթացեալ քոյին, արքայն երկնայինի»:

29· Թղ· 99ա: «Գանձ չորրորդ կիրակէին: Մեծապայծառ խորհուրդ առաքեան, որ նորոգեաց պաչխարհ ամենայն»: «Մկրտիչ»:

30· Թղ· 101բ: «Գանձ սրբոյ Քառասնից: Մեծ եւ հզաւր, անմահիդ արքայ Յիսուս Քրիստոս···»: Մկրտիչ»:

31· Թղ· 103բ: «Գանձ հինգերորդ կիրակէին: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ անքնին: «Մկրտիչ»: Կը կցուի՝ Թղ· 105ա· «Գանգատ ունիմ առել քեզ»: («Գրիգորի է:»)

32· Թղ· 106ա: «Գանձ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Մեծ եւ հզաւր անմահիդ արքայ»: «Մկրտիչ»:

Թերի կը մնայ եւ ապա Թղ· 115ա կը չարունակուի· կայ՝ Թղ· 108ա· ուրիչ գանձ մը, որուն սկիզբը կը պակսի· այժմ կը սկսի «ի պրախտին պահաւք հրամանին, չմերձենալ ծառին»: Կը կապէն սկզբնատառերը ···բիգոր···: — Թղ· 108բ, կայ, «Տաղ համեղ· Գոչէր հրեշտակն ի վիմին, ուան յարութեան Քիստոսին» որուն չարունակութիւնն է վերը Թղ· 4ա: Իսկ 109ա· Գանձի, որ արդ կը սկսի «Գունդք պատհապանացն, ի բաց մերկացեալ զերկիւղ խնկաբեր կանանցն», ունի իր սկիզբը Թղ· 41բ· ի վերայ: Դարձեալ Գանձ Աստուածայայտութեան ճրագալոյցին, որ կը սկսի՝ Տարփուանն ըղձական» չարունակութիւնն է Թղ· 1ա: Եւ Թղ· 110բ, որ արդ կը սկսի՝ «Երկնային եւ կայ Յիսուս յայմ անկին» սկիզբ ունի Թղ· 9բ (տմմա· ասանց համար վերը): Թղ· 110բ· «Գնարոսի եւ Գաղոսի: Սուրբ Երրորդութիւն սահեց··· կը պակսի եւ յայնմ Թղթին 111ա մտան է Թղ· 115բ:

33· Թղ· 111բ: «Գանձ վեցերորդ կիրակէին· Քոյիդ կատարեալ Աստուածդդ բարձրեալ»:

Շարունակութիւնը գտեր Թղ· 108ա: Թղ· 112ա, Թերի, չարունակութիւն «Աստ Գչ·ի Գործ արարչական»: — Թղ· 113ա· Ղազարու յարութեան գանձն է· սկիզբը Թերի արդ՝ «···ին, բոլմամբ արտասուին, ակր իսկ ասէին»:

Յաջորդներէն Թղ· 115ա սկիզբը գրուած է Թղ· 107բ, այժմ կը սկսի՝ «Աստքեաց ի յատեպատ մաքուր հարսանեաց»· վերջ Թղ· 116բ· Ինչպէս կը տեսնուի յու Գանձարան է, սակայն շատ խառնուածով վերակազմուած եւ այսպէս խառնակուած:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· բաւական չատ, սակայն համանման (Թղ· 63բ, 69բ, 74բ, 87ա, 91ա, 93ա, 98ա, 105ա եւն): — Թղ· 63բ· «Ստացող գրոցս Խութքին եւ ակր Գրիգորին ողորմեաս»: — Թղ· 93ա· Այր խմաստապան եւ անուն արքուն, բոլս Խութքուչյան···»: — Թղ· 87ա· ¿···նաեւ Խութքուչին, այրն խմաստա-

գին, որ նայ խնդրող եղեւ այս գանձին, ժողովըրդեանս մեր ամենեւին 'ւ Պաւղոսին երգաւղի սորին»: Թղ· 105ա· «Նայ եւ տէր Գրիգորին եւ գանձի հայցողին, անմիտ Պաւղոսին բարեխաւսեա...»:

Թղ· 13բ· օտար գրչէ· «Տէր Յուսէփ քահանայն մեր հոգեւոր հայրն է մինչեւ դատաստանի աւուր մի այտեղ գնամք ի դատաստան»: Նոյն տեղը տարբեր գրով «Տէր Գրիգոր վարդապետն»:

645.

ԳԻՐՔ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՈԼԳ = 1684

ԹՈՒՂԹ՝ 63: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 4, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարդ սպիտակ կաշիով պատուած եւ թղթածածկ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, միայն թէ թղ· 17 կողէն անջատուած է եւ կտրուած երկու կողմէ, իսկ թղ· 15, 25, 51–52 մէկ կողմէ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 1ա, պարզ եւ կրկնագոյն, պյուր սկզբնագրերը չեն գծուած եւ տեղ ձգուած է լրացնելու համար: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա զանազան գոյներով զարդ մը, իսկ թղ· 18ա, 26բ, 43ա տեղ ձգուած է գծելու համար: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԼԴ (= 1684): — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ, ԿԱԶՄՈՂ եւ ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Եդեսիա: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 64ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Գիրք Ձեռնադրութեան, որուն մէջ կան՝

Ա· 1· Թղ· 1ա: «Սահմանադրութիւն դաստիարակութեան նորածնեալ մանկանցն, որք հրաւիրելոց են յաստիճան քահանայութեան հարկաւորք եւ պիտանիք· արարեալ ի տէր Առաքելոյ Սիւնեաց եպիսկոպոսէ եւ Գրիգորէ վարդապետէ»: Կը սկսի· «Արդ ըստ նարգին (կարգի) ժամանակին վարժել զմանկունսն ի սնունդ սրբութեան եւ իմաստութեան յերկիւղն Աստուծոյ»:

2· Թղ· 4ա: «Իսկ յետ է· ամին տանին գնա ծնօղքն նորա»: Թղ· 7ա· «Իսկ յորժամ հասանէ ի յայր կատարեալ»: Թղ· 9բ· «Վարդան վարդապետի ասացեալ յաղագս քահանայութեան· Դարձեալ ծանիք ով եղբարք»: — Թղ· 11բ· «Իսկ աւուր ձեռնադրութեան»: — Թղ· 18ա· «Հայր սուրբ խնդրէ ի քէն» (կարմապիրը կը պակսի): — Թղ· 26ա· «Սկիզբն աստիճանաց դղերիկոսաց, որք են սաղմոսերգու եւ աւետածու...»: — Թղ· 28ա· «Առաջին կարգ դռնապանին»: — Թղ· 29ա· «Երկրորդ կարգ ընթերցողութեան»: — Թղ· 30ա· «Երրորդ կարգ երգմնեցուցչայ է»: — Թղ· 30բ· «Չորրորդ կարգ աստիճանի ջահընկալութիւն»: — Թղ· 31բ· «Հինկերորդ կարգ կէս սարկաւագաց»: — Թղ· 35ա· «Կանո(ւ)ն, յորժամ սարկաւագ ձեռնադրեն»: — Թղ· 43ա: «Կանոն ձեռնադրութեան քահանայի»: — Թղ· 61բ· «Գանձ ձեռնադրութեան է· Գթայ ի մեզ Տէր ամենակալ»: Թղ· 63ա· «Տաղ ձեռնադրութեան ի յԱռաքել վարդապետէ· Ի մեծի հրաշափառ հանդիսիս»: Մանրամասն համառ· Թ· 25· Ա· Բ· Գ·

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· Թղ· 64ա· «Փառք ամենակարողին որ եւս ծառայիս յաւարտ հասցնելոյ կարողութիւնն իւրով անսահման ողորմութեամբ յամին Տեառն... ի թվին ՌԼԳ· Եդեսիա»:

2· Թղ· 2բ: Լատանցքի վրայ՝ տարբեր գրով «Մելգոնին է»:

646.

ՔԱՐՈԶՔ ՅՈՎՀ. ԵՐԶՆԿԱՑԻՈՑ

1673*է առաջ·*

ԹՈՒՂԹ՝ 244: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 15, իւրաքանչիւրը՝ 14 թղթով, բայց աւելին ունի: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, զօրաւոր եւ գեղեցկազարդ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, թղթերը ինչ մը վնասուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԵ—ԺԶ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ. ՏԵՂԻ. ՏԵԱՐ՝ անյայտ: — ՏԵՂԵԿՈՒ-

Թիւնք՝ կողքին վրայ՝ «Նուիրէ Մխիթարեան գրատան Վիեննայի Վ· Ց· Ցակոբեան, Մարզուան, 1899, փետ· 3»:

Մատեանս է (Թղ· 1ա տարբեր գրով) «Քարտոզ *խրատական բանից* Յովհաննու Երզնկացւոյ Պլուզ եւ Ծործորեցի կոչեցեալոյ հանդերձ յաւելուածով ինչ (*պարզ այլոյ ուրուք*»:

1· Թղ· 1ա: «*Երանաչնորհ եւ բազմիմաստ բարեբանապետին* Յովհ· Ծործորեցո(յ) *կարովաբերը մտացն աեսութիւն· բան նորա աո Յոր՝ Զի՞նչ երկիր իսկ յորում լոյսն ազանիցի*): *Եթէ ոք իմաստուն խորհրդով ներակրթեալ զինքն կամիցի եւ ուղղակի տեսութեամբ յառեալ հայիցի…*»:

Վերջերը կը խառնակի, ուստի օտար գրիչ մը մատղիր կ'ընէ Թղ· 13բ· «Այս նշանս ուր եւ պատես դէպի յետ կոյս անդ սկսանելի է, զի նշանէ Թէ նայ գլուխն է»· Թղ· 14ա· «Այս նշանս դէպի յառաջ դնացեալ գիտ զի (գ)լուխն… նմա հետեւի գվերջն»:

2· Թղ· 15բ: «*Մի երկնչիր հաւատ փոքրիկ… Թէպէտ եւ ըմբռն ուրեմն էր մեզ աստանաւր նախ քան ի քննութիւն մտանել բանիս իմաստից…*»:

3· Թղ· 31ա: «*Կապեսցէ զորթոյ պյաւանակ* (sic)· *Յաղագս խորհրդոյ լուսափայլ տաւնիս չնորհի երկէ ուրեմն հոգևնուագ բանիւ աստուածայինն Դաւիթ…*»:

4· Թղ· 39ա: «*Տէր զլուր քո լուայ եւ երկեա(յ)· Զոր աւրինակ մշակ ոք հմուտ եւ երկրագործութեան արուեստին իցէ հրահանգեալ*»:

5· Թղ· 48բ: «*Այր ումն աղնուական զնաց յաչխարհ հեռի· Աստուածն Բան հրամայէ ուրեք յիւրում վարդապետութիւնն* (sic) *առելով· Ամենայն որ խնդրէ…*»:

6· Թղ· 59բ: «*Այլ մեզեն եղեալ ականատեսք նորա մեծութեանն: Թէպէտ հրաման ի Տեառնէ ընկալաք ոչ հոգալ, յորժամ յատեան կոչեցիմք*»:

7· Թղ· 74ա: «*Ահաւ ես առաքեմ զհրեշտակ իմ առաջի քո զի պահեսցէ զքեզ ի ճանապարհի: Ցիրաւի ի սկիզբն նախադրութեան բանիս եպերեցայց*»:

8· Թղ· 89բ: «*Լուր Իսրայէլ Տէր Աստուած քո Տէր մի է: Վստահացեալ յուսոյ քաջութեամբ յայն, որ տայ ամենայնի առատապէս*»:

9· Թղ· 101ա: «*Խորհուրդն որ ծածկեալն էր յաւիտենից· Խորհ(եայ) զբարիս առ(նել) (եւ) մարդկան· Բարի առնելն յերեք տեղ է, ի խորհուրդն, ի բերանն, ի գործն*»:

10· Թղ· 103ա: «*Որպէս ջուր ցուրտ ծարաւեցոյ անձին ախորժելի է, նոյնպէս եւ ուսմունք բարեաց յերկրէ հեռաստանէ*»:

11· Թղ· 109բ: «*Ժամանակ ծնանելոյ եւ ժամանակ մեռանելոյ: Բանական բնութիւնք արարածոց յերկուս մասունս բաժանեալ են*»:

12· Թղ· 116բ: «*Այս քեզ Տէր համբարձի զանձն իմ Աստուած իմ…: Եւ ո՞րպէս համբառնայ անձն առ Աստուած, յորժամ մտաւորական հոգին*»:

13· Թղ· 117բ: «*Ահաւասիկ ես առաքեմ զհրեշտակ… Յերիս բաժանի բանական բնութեանս սեռք, յաստուածայինն, ի հրեշտակայինն եւ ի մարդկայինն*»:

Խառնակուած· չարունակութիւնը Թղ· 119ա· նոյն կտորը նաեւ Թղ· 17բ, նախ՝ Թղ· 122ա, ապա՝ Թղ· 121ա: Վերջը՝ պակաս:

14· Թղ· 135ա: «*Ես յիմաստութիւն բնակեցայ ի խորագիտութիւն: Յարարչական բանէ անեղական լուսոյն հաստատեալ պոյացան*»:

15· Թղ· 142ա: «*Զի՛ բարի կամ զի՛նչ վայելուչ· Հրամայէ Տէր ի սրբում աւետարանին՝ եթէ որ խնդրէ ի քէն տուր…*»:

16· Թղ· 155բ: «*Նախերգանք բազում եւ այլ ինչ· Անմիջոց բարեկամն Աստուծոյ եւ անհաս խորհրդոցն հազարապետն, աստուածայինն Մովսէս…*»:

Թղ· 164ա· կայ՝ մատիտով վարի լուսանցքի վրայ· «Այլոյ հեղինակէ է այս եւ հետեւալն»:

17· Թղ· 165ա: «*Ահաւասիկ ես ածից զձառայ իմ զձագուսն· Յերեւելեաց աստի ոչինչ ըղձալի գոլ…*»:

18· Թղ· 171բ: «*Նախերգան· Զոր ինչ ախտանան առ բազմածաղիկս բուրաստանացն*»:

19· Թղ· 175ա: «*Աւտար եղեն… Մայր Թուի ինձ ըստ Աստուծոյ եղելոցն զեկեղեցի կոչել*»:

20· Թղ· 177ա: «*Նախ զառաքեալս վասն ճշմարտութեան, Բ· զմարգարէս*»:

21· Թղ· 177բ: «*Փոքր էի ես յեղբարս· Յերիս բաժանի (բաժանի) բանական բնութեանս սեռք*»:

Չմմտ· Թ· 13· վերը: Մատիտով գրուած՝ լուսանցքի վրայ «Սոյն հատուածս տես եւ 117բ»:

22· Թղ· 190բ: «*Նախերգան· Ի խաղաղութեան եկաք ժամանակի, վասն որոյ եւ զնոյն բարիս բաժանեմք ձեզ*»:

23· Թղ· 191բ: «*Հայր, հայր, կառքդ Իսրայէլի եւ հեծեալքդ դորայ· Կրկին հայրն աստուածութիւնն նշանակէ…*»:

24· Թղ· 192բ: «*Ձմեղս քո մի ամաչեր խոստովանել եւ Յակոբ՝ Խոստովան լերուք միմեանց զմեղս ձեր··· Որք զճշմարտութիւնն Աստուծոյ անօրէնութեամբ ունին*»:

25· Թղ· 193բ: «*Ձխորհուրդ արքա(յ)ի ծածկել, բարիոք· եթէ ոք ի մարդկայինս բնութենէ մաքրեցաւ*»:

26· Թղ· 201բ: «*Եւ ահա Դ· կառք ելանէին· Բաղում ինչ առնեմք զոր ոչ կարեմք եւ զյոլով իրս կամիմք*»:

27· Թղ· 210բ: «*Երդուաւ Տէր Դաւթի ճշմարտութեամբ· Որպէս յաստեղս արեգակն եւ ի կենդանիս դիմակն եւ ի թիւս միակն*»:

28· Թղ· 214ա: «*Ի Քէն է Տէր աղբեր կենաց··· Ի կարգ բանիս հայելով երիս խորհուրդս ծանուցանի մեզ*»:

29· Թղ· 226բ: «*Այսուիկ յայտնի են ի միմեանց որդիք Աստուծոյ եւ որդիք սատանայի· Երկուս ճանապարհս լծեաց ընդ միմեանս*»:

30· Թղ· 230ա: «*Խոստովան լերուք զմեղս միմեանց եւ աղօթս արարէք ի վերայ միմեանց, զի բժշկիցիք: Խոստովանութիւն*:

31· Թղ· 232բ: «*Բանն մարմին եղեւ· ի մէջ վարդապետաց խնդիր լիմն տարակուսանաց է, թէ մարդկային սեռս ի ձեռն ստեղծուածոյ կարէր ազատիլ ի մեղաց*»:

Կը մնայ թերի· ամբողջ գրութիւնը խառնակուած է զանազան կտորներու մէջ· ունի թերի կտորներ: Թղ· 234ա· կայ «Ցաւելուած· «Մարդն բաղկացեալ է ի հոգւոյ եւ մարմնոյ, իսկ մարմինն կազմեալ է ի կաւոյ»: Թղ· 236ա· «Ասաց Աստուած եղիցի լոյս եւ եղեւ լոյս· Արդ եկեսցուք ի քննութիւն բանիս եւ նախ ասասցուք թէ ո՞րպէս ասաց Աստուած···»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Բուն գրիչէն յիշատակարան չկայ· բայց Թղ· 244բ կան երկու զանազան գրիչներէ հետեւեալները:

1· Ա· «Ես Մաթէոս իմ սրտի կամակութեամբն Յոհաննէս վարդապետի տվի զգիրքս յիշատակ հաւրեղբօր մերոյ Միքայէլ աբեղին եւ հաւրն իմոյ Թումային, մաւրն··· Մելիքին եղբաւրն տէր Գրիգորին, Մարտիրոսին, Յովանին, Եղեկին, Ովանէսին· աբարիչն Աստուածն իւրեանց մեղքն Թողու զկամայն եւ զակամայն եւ զյիշատակն խաղաղութեամբ պահէ»:

Բ· (տարբեր գիր, դժուարընթեռնելի մաս մը ծածկագի՞ր) «Վկէ ոմ գտրք ԺԳ ունէ զի ծոմ··· բեգակն ի Ծովն մտանելն ի Նայեմբերի Ը, մտանէ ի Ծովն, Դեկտեմբերի··· ազակի յորում վայրի է, ելանէ ի ցամաքն եւ զիս յիշեաց ելն ի հոգուս, ով ս(ուր)բ··· ի հողն· ի Ռձիի»:

Թղ· 244ա· Նորագոյն գրչէ, որմէ է նաեւ Թղ· 1ա գրուած տիտղոսը:

2· «Վերջ: Ծանօթ· Ֆարոզագիրքս բովանդակէ ԼԱ ամբողջ քարոզ, որ բաց ի երկու հատուածէ՝ ի վախճանի ԺԶ քարոզի, գործ Թուի միեւնոյն հեղինակին — Յովհաննու Երզնկացւոյ, — եւ ի մի եւ նոյն գրագրէ տողացեալ: Ցաւելուած կոչեցեալն (ի մէնջ) ունի Բ քարոզ, ո՛չ այնքան ըստ լեզուին որքան ըստ կերպին տարբեր ի նախորդաց, եւ տարբեր գծագրութեամբ: Ամենեքին՝ ըստ օրինի քարոզի, բացատրեն զընաբան ինչ, այլ ոչ ամփոփ, այլ այնքան ընդլայնութեամբ մինչ անցանել յայլ նիւթ»:

Առաջին կողին ներսը՝ նուիրատուն կը գրէ այս դիտողութիւնը՝

3· «Լեզու մատենիս ընտիր է ըստ չարագրութեան եւ ճարտասանութեան, այլ իմաստ բանից ոչ այնչափ ընտիր եւ բազմիցս սխալական բացատրութեամբ եւ տղայական ոճով: Զիք յիշատակարան կամ այլ ինչ Թուական գրութեան եւ ընդօրինակութեան: Թուի լինել օրինակեալ չուրջ ԺԶ դարուն, իբր երկու դար յետոյ քան զխմբագրութիւն հեղինակին, որ փոխեցաւ չուրջ 1325:

Նուիրէ Մխիթարեան Գրատան Վիեննայի

Վ· Ց· Յակոբեան· Մարզուան 1899, փետր· 13»:

647.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 94: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6·50: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ ձշանակուած՝ 7, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ունի գծազարդեր, փիչ մը մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, Թղ· 1ա աղտոտած եւ Թղ· 94 կազմէն բաժնուած· փիչ մը ցեցակեր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Թղ· 2ա, սիրուն «Ց» մը: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1բ, եւ 94բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ· դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1897ին կ· Պոլիս գնուած:

Մատեանս է՝ Տաղարան Յովնաթան Նաղաշի եւ Յակոբայ:

Ա· ՏԱՂԱՐԱՆ ՅՈՎՆԱԹԱՆ ՆԱՂԱՇԻ·

1· (ա·) *Թղ· 2ա։ «Տաղ ի վերայ Զատկին Հայոց Նախաշ Յովնաթանէ ասացեալ։ Յորժամ գայ պայծառ Զատիկն Հայոց» եւն «Յովնաթանէ»։ — (բ·) Թղ· 3ա։ «Տաղ ի Յովնաթանէ ասացեալ վասն ուրախութեան անպանոյ։ Յորժամ որ մարգասէրն Աստուած պարգեւեաց մեզ այս բարիս» եւն «Յովնաթանէ»։ — (գ·) Թղ· 4բ։ «Տաղ ուրախութեան ի Նախաշ Յովնաթանէ ասացեալ։ Յաւուրս գարնան ժամանակին»· «Յովնաթանէայ»։ — (դ·) Թղ· 5բ։ «Տաղ ուրախութեան սեղանոյ ի Նաղաշ Յովնաթանէ ասացեալ։ Յորժամ եղեւ գարուն աբեւ ծաղեցաւ, Հարաւ հողմն հնչեաց սառն հալեցաւ· եւն «Յովնաթանի»։ — (ե·) Թղ· 6բ։ «Տաղ ուախութեան ի Նախաշ Յովնաթանէ ասացեալ։ Յայտնի երեւցաւ քաղցրաչունչ գարուն» եւն· «Յովնաթանէ»։*

Մնացեալ տաղերը (Զ—ԺԱ·) տե՛ս Թ· 537· որուն նախագաղափարը կ՚երեւայ թէ այս ձեռագրերը առջեւը ունի։

2· (ժբ·) Թղ· 12բ։ «Տաղ սիրոյ ի Նախաշ Յովնաթանէ ասացեալ։ «Իմ եարն նստել դամով, լեզուն քանձ չաքար համով» եւն։ — (ժգ·) Թղ· 13բ· «Տաղ սիրոյ ի Նախաշ Յովնաթանէ ասացեալ։ Նոր տեսայ մէկ նոր սիրելի, աչքերն որպէս հայելի» եւն։

ԺԹ—ԼԸ *տաղերը հմմտ· Թ· 537· 2· ԺԹ—ԼԸ։ Յովնաթան Նաղաշի գրութիւններու մասին հմմտ· Մկրտչեան Մ· Նաղաշ Յովնաթան, Երեւան 1957, էջ 76—145։*

3· (լբ·) Թղ· 37ա։ «Աղօթք եւ տաղ գովասանութեան առ սուրբ Աստուածածնին ի Նախաշ Յովնաթանէ ասացեալ։ Ամէն օր հնչեալ Աստուածածնին, տաճար եւ մայր անճառ Բանին»։

Տաղ Ի· ԽԱ· հմմտ· Թ· 537· 3· Ի—ԽԱ։ Թղ· 41բ· կայ· «Ատ վճարեցաւ ձայնաւոր տաղն ի Նախաշ Յովնաթանին (sic) հմմտ· եւ անդ։

4· (խբ·) Թղ· 42ա։ «Տաղ վասն կանանց, զոր նեղութիւն կրեն ի ձեռաց մեծ պատին եւ ճահրակին։ Ով ողորմելի խեղճ կանանիք»։

5· խգ· Թղ· 44բ· «Տաղ ի վերայ մածունի, զոր բնծայ բերին Նաղաշ Յովնաթանին»։

6· խդ· Թղ· 45ա· Գովասանութիւն երեւանայ քաղաքին ի Նաղաշ Յովնաթանէ»։ *Հմմտ· Թ· 537, 3։*

խգ—խդ· *տաղերը հմմտ· 537· 3· խգ—խդ։*

7· Այլ եւ այլ անճանց գրուած· (խե·) Թղ· 46բ։ *Տաղ ի վերայ խաչակիրթ արիպատի, զոր Յովնաթան գրեալ էր ոտանաւոր եւ նա զայս պատասխան գրեց։ Գլեխիկ է տոհմ եւ ցեղդ, քօսայ է մօրուքդ եւ բեղդ»։*

(խզ·) Թղ· 47բ։ «Տաղ ի վերայ Ագուլեցի Թումանին, զոր խ· ամաց սկսաւ կարդալ։ Գրեցի անուն վասն Թումանուն» եւն։

Ի—Ծէ տաղերը հմմտ· Թ· 537, 4· Ի—Ծէ։

8· (ծբ·) Թղ· 73բ։ «Յաւետիս Զբօրհնեաց· Այսօր ոսն է Ծննդեան աւետիս»։

ծբ· Թղ· 74բ· «Տաղ սուրբ Կուսին Թամարայ՝ Շախկերտացւոյ։ Վերջին վկայ կոյս Թամարիա»։ *Հմմտ· Թ· 537, 4, ԾԸ—ԾԹ։*

Բ· ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ԱՆՁԻՆՔՆԵՐԷ·

(կ·) Թղ· 75բ· «Տաղ առ սուրբ Աստուածածին· Յիսուսի մայր, Կոյս Մարիամ, երկնս անկեալ առ քեզ ողբամ»։ «Յոան»։ — (կա·) Թղ· 76ա։ «Տաղ վասն խաչելութեան։ Յիսուս որդի իմ սիրական· ընդէ՞ր կապեալ կաս յանդիման»։ — (կբ·) Թղ· 77ա· «Տաղ սուրբ Աստուածածնի։ Ինքնագոյն լուսոյն աշտանակ, պատեալ ոսկով սուրբ տապանակ»։ «Ի Ղազարէ»։ (կգ·) Թղ· 77բ։ «Ողբ ի դէմս սուրբ խաչին Քրիստոսի ի Ղազար վարդապետէ ասացեալ։ Աստուածածին կայր ի խաչին, ասէր Յիսուս որդեակ իմ վայ»։ (կդ·) Թղ· 78բ։ «Տաղ առ սուրբ Լուսաւորիչն։ Ի յԱնակայ հօրէ ծնար եւ ի փչոց վարդ մեզ բուսար»։ Վերջը՝ «Նազար ծառայն քո պատէ»։ — (կե·) Թղ· 79բ։ «Տաղ վասն բարեկենդանին ի Ղազար վարդապետէ ասացեալ։ Եկայք այսօր ժողովեսցուք, Հօր Աստուծոյ փառս տացուք»։ (կզ·) Թղ· 80բ։ «Գովասանութիւն առ սուրբ Աստուածածինն ասացեալ· Արեգակնափայլ գունով, լի լուսին ի տասն հնկէն»։ — (կէ·) Թղ· 81բ· «Տաղ սուրբ Աստուածածնին ասացեալ։ Ղամբարափայլ ջահիւք լուցեալ մաքու(բ) կուսութեամբ քո փայլեալ»։ «Ղազար»։ — (կը·) Թղ· 82ա։ «Տաղ վասն խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ասացեալ· Սկրդ սիրով խոնարհեցար, ընդ առաքեալսն բազմեցար»։ «Սիմոնի է ա(յս)»։ Վերջը «Արդ որ Սիմոն անուանեցար տէրտէր որդի դու կոչեցար ...»։

Առնց մեծ մասը հմմտ· Թ· 537· § 6։

Գ· ՏԱՂԱՐԱՆ ՅԱԿՈԲԱՅ

(կբ·) Թղ· 83ա։ «Ողբերգութիւն յաղագս մահուան կեղեցկաբուեստ վարպետ եւ Նաղաշ Յովնաթանին, զոր ի ՌճՀԱ· թվոջ ամսեանն Հոգտեմբերի ԻԸ· վասն գու (sic) առ Տէր ի յիւրում գաւառի, ասացեալ որդւոյն իւրոյ Յակոբայ· Ոպրամ արաս-

սուօք···» Համմտ. Թ. 597. Բ. 1: — (h·) Թղ. 86ա: «*Տալ ի վերայ Գուրջուստանայ զօզալ–ներին ի Նախաշ Յովնաթանէ ասացեալ «Գո–վեմ սրտիւ ուրախական»*: — (ha·) Թղ. 87բ: «*Տալ սիրոյ ի Նախաշ Յակոբէ ասա–ցեալ «Եկ գնամք ձեր պաղչէն չուռ գամք միասեղ»*: (hբ·) Թղ. 88ա. «*Տալ սիրոյ ի Նաղաշ Յակոբէ ասացեալ. «Յորժամ որ լինի Զատիկ չնորհապարդ»*:

Համմտ. Նմապէս այս ապաղերը Թ. 537բ. 1. եւ 2. Ակինեան Հ. Ներսէս, Յովհաթան Նաղաշ եւ Նաղաշ Յովհաթաննեանք, Վիեննա 1911: — Այս Ձեռագրին եաեւը կան՝ Թղ. 89ա: «Ապա թէ հողմն խիստ չնչէ եւ գճրագն մարէ եւ գամ գայ ձայն ահարկու կամ երեւնայ կերպարան ինչ, դու առ ի ալ ձեռտ հող եւ ասայ զայս աղօթքս ի վերայ հողին. Իսմիլլահ ալռահման ալռահիմ, հուրն այրէ զդեւ»: — Թղ. 90ա—90բ: «*Վասն Տէֆինի» Թէ կամիս, որ դեւքն փախչնես, որ տէֆինն ի տեղացն չի հեռանայցեն որ մոլորիս. առ ի յաքդ հող եւ գ. հեղ ասա զաղօթքս ի վե–րայ հողին եւ ցանէ ի վերայ տեղեացն. Իսմա ալլահ ալռահման ալ ըռհարիմ···»*: — Թղ. 91բ: *Պարծանք հաւատացելոց ի Քրիստոս եւ ի գո–վեստ սուրբ խաչին, որ երեւցաւ յերուսաղէմ յաւուրն կիրակի երուսաղէմայ հայրապետին, որ եղեւ Մայիսի ամսոյ Ե. Ի խաչին չնորհիւն տուաւ մեզ ծառն կենաց»*: Վերջ՝ Թղ. 94ա: Թղ. 1ա, կայ անընթեռնելի գրութիւն մը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

648.

ՃԱՌՔ ԵՒ ԹՈՒՂԹՔ Ս. ԱԹԱՆԱՍԻ

ԺԴ° դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 152: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹԻ՝ ՆԻՒԹ՝ թուղթ լաւ, բայց շատ մաշած եւ ցեցակեր: — ԿԱԶՄ՝ փայտ կաշեպատ եւ լաթածածկ, երկու կողմերն ալ զարդերով լի, փականճներէն մէկը՝ ին–կած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆ–ԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր, բայց շատ ցեցամէս եղած, ա–ռաջին թերթը ինկած է, այժմ երկրորդ թերթով կը սկսի: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ըմտիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, միայն առաջին տա–ոերը՝ կարմիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒ–ՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ. 1, 2, 149—152: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԴ° դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աննշանօք: — ՏԵՂԻ՝ Մեծոփա՞յ վանք: — ՏԷՐ՝ աննշանօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ Թղ. 1ա. «Գնեցաւ յամին 1898 ի Կ. Պոլիս ի Մկրեան Յովհաննէս ֆահանայէ փոխանակութեամբ գրոց»: Այս Ձեռագրեն մասին Համմտ. Յուշարձան, Վիեննա 1911, էջ 336:

Մատեանս է՝ ճառերու, մանաւանդ Ս. Աթանասի ճառերու եւ Թղթերու եւ նման դրութիւններու ամփոփումն:

Առաջին Թերթն ինկած, հետեւաբար սկիզբը չկայ, այժմ կը սկսի Բ. Թերթով:

1. Թղ. 3ա: «*Գրիգորի Աստուածաբանի մեկնութիւն Եղկիէլի. Կարծեմ զնմանու–թիւն մարդոյն վասն բանականութեան, ա–րիւծն օրինակ բարկութեան եւ եղն ցանկու–թեանն*»:

2. Թղ. 4ա: «*Նորին առ Եւագր կրաւ–նաւոր Աստուածութեան: Յոյժ զարմացեալ եմ եւ հիացեալ ի դպաստութենէդ քումմէ, եթէ որպէս յայսչափ տեսութիւնս*»:

3. Թղ. 7ա: (Յոհան Օձնեցւոյ) «*Յա–պաղս առաւօտեան պաշտամանն ի փառս Քրիստոսի: Արդ նախ քան զայլսն, զերից մանկանցն ի հնոցին դասացեալն մեր նուա–դել զաղաւթս···*»: (*Համմտ. Յուշարձան, Վիեննա* 1911, *էջ* 337):

4. Թղ. 9ա (Յոհան Օձնեցւոյ): «*Յա–ղագս երեկոյին պաշտամանն. Իսկ երեկոյին աղաւթիցն հաւաքումն այսպիսաբար յինքեան ունելով*» (*Համմտ. անդ էջ* 337):

5. Թղ. 10բ: «*Վասն տեսակի եւ վասն անհատիցն զոլ տեսանելի բնութիւն եւ վասն բաժանման Բանի եւ միաւորութեան եւ վասն մարմնաւորութեան Տեառն եւ Թէ որպէս ա–սելի է մի բնութիւն մարմնացելոյ Բանին Աստուծոյ··· Բնութիւն կամ ազգաւ ինչ տե–սութեամբ իմանի, զի ինք անձամբ իւրով ոչ ենթակայի*»:

6. Թղ. 12ա: «*Դիմադրութիւն ասողացն Թէ ոչ գոյ բնութիւն առանց անձին: Զի Թէ–պէտ եւ ոչ գոյ բնութիւն անանձն···*»:

7. Թղ. 13ա: «*Վասն ապականութեան եւ անապականութեան: Անուն ապականութեան երկուս տեսակս գրոչմէ···*»:

8. Թղ. 13բ: «*Ա՛ռ որս հարցանեն Թէ անձն Քրիստոսի անե՞ղ եթէ եպական: Անձն Բանին Աստուծոյ պարզ էր եւ ան–խառն*»:

9· Թղ· 14ա: «*Եթէ յորմէ՞ եւ ե՞րբ կոչեցաւ Քրիստոս: Ոչ որպէս ոմանք ստութեամբ բարբանջեն*»:

10· Թղ· 14բ: *Վասն ընդ աջմէ Հօր նստելոյն: Ընդ աջմէ Աստուծոյ Հօր նստեալ ասեն*:

Թղ· 15ա կայ՝ «Էս գլխին Բ· Թուղթն պակաս է, որոյ սկիզբն է «Արդ այդ ոմանց:

Չմմտ· Թ· 629, § 8՝ խորագիրն է՝ Սրբոյն Աբաւնասի եպիսկոպոսապետին Աղեքսանդրացւոյց· Յաղագս Ս· Երրորդութեան եւ Մարմնաւորութեան Որդւոյն ասացեալ ընդդէմ Արիանոսոյ»:

11· Թղ· 25բ: «*Նորին սրբոյ Աբաւնասի եպիսկոպոսապետին Աղեքսանդրացւոց ասացեալ հակառակ բոլոր հերձուածոց· Զառաջիկայն, որ ըստ Յոհաննու աւետարանն է ...*»:

12· Թղ· 33ա: «*Նորին սրբոյն Աբաւնասի առ Լիբէոս եպիսկոպոսապետ Հռոմայ· զոր պահանջեաց ի նմանէ զրեաց այսպէս· Մի Աստուած անմահ, անեղեւոյթ եւ անչաւշափելի*»:

13· Թղ· 33բ: «*Նորին սրբոյն Աբաւնասի եպիսկոպոսապետի Աղեքսանդրացւոց յաղագս սրբոյ Երրորդութեանն· Հաւատամք ի մի Աստուած Հայր ամենակալ*»:

Թղ· 35բ կայ՝ «Այսք առաջիկայ հինգ ճառս Տեառն Ստեփանոսին է թարգմանեալ ի մեզ»:

14· Թղ· 35բ: «*Նորին սրբոյ Աբաւնասի... Արտաքսութիւն առաքելական աստուածանոյն մարմնաւորութեան Աստուածոյն Բանի· Յոստովանիմք զՈրդին Աստուծոյ, նախ քան զյաւիտեանս*»:

15· Թղ· 36բ: «*Նորին... առ Յուբիանոս թագաւոր յաղագս հաւատոյ, Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի վերայ մկրտութեանն*»:

16· Թղ· 37ա: «*Նորին... ճառ վասն հաւատոյ թէ մի է Քրիստոս ընդդէմ Պօղոսի Սամոսատացւոյ: Պարտ է որք միանգամ ի հեթանոսականէն...*»:

17· Թղ· 40բ: Սրբոյն Աբաւնասի... *Ցոր թէ այժմ անճն իմ խռովեալ է: Ի նմանութենէ Տեառն որ առ մեզ*»:

18· Թղ· 42բ: «*Նորին... Յաղագս յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· Որք զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ոչ յԱստուածոյ եւ ի մարդոյ խոստովանին*»:

19· Թղ· 53բ: «Սրբոյն Աբաւնասի... *Թուղթ յաղագս ամենասուրբ Հոգւոյն· «Գիր քոյոյ բարեպաշտութեան տուաւ ինձ յանապատի*»:

20· Թղ· 76ա: «*Նորին սրբոյն Աբաւնասի հետեւումն յառաջ ասացելոցդ յաղագս նոյն ամենասուրբ Հոգւոյն· Թէրեւս զարմանայցես թէ զիա՛րդ*»:

21· Թղ· 80ա: «*Սրբոյ Աբաւնասի... Գիր Անտիոքացւոց եկեղեցի յաղագս զանազան աստուածաբանութեանց եւ լուծման ճառից· զոր ասացեալ էր ընդդիմամարտից Արիոսի հետեւողաց հերձուածոց ըստ իւրեանց մտաց: Ամենեքեան ոչ յԱստուածոյ ի ձեռն Բանին*»:

22· Թղ· 102բ: «*Նորին... եպիսկոպոսն Կորնթացւոց... սակս յարուցելոց... (խորագիրը անընթեռնելի· ցեցամէս եղած է): «Ես այսպէս վարկանիմ...*):

23· Թղ· 108բ: «*Նորին... առ Փիլադելփոս եպիսկոպոս· Հանդիպեցաք որոց առ ի քումմէ...*»:

24· Թղ· 112ա: «*Նորին... Յաղագս խորհրդածութեան մկրտելոց, յորում եւ աստուածավայելչազոյն վարդապետութիւն·· Արժան եւ վայելուչ է յաղագս հանդերձեալ*»:

25· Թղ· 124բ: «*Նորին... ի չարչարանս եւ ի յարութիւն Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի մարմնացելոյն ճշմարիտ Աստուծոյ մերոյ· Եկեալ ի տեղին կոչեցեալ Գողգոթայ*»:

26· Թղ· 143բ: «*Նորին... Յաղագս կուսութեան· Կոյս կամիս ոչ որպէս զու կամիս...*»: — Թղ· 151ա: *Կայ* (տարբեր գրով) «*Յանկ մատենի*»: — Զեռագիրս Համմտ· թիւ 629ի հետ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

649.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 238: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ Պրոկղի՝ 16, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բաբակ եւ զօրաւոր բուղք: — ԿԱԶՄ՝ փայտ կաշեպատ, սկրքած, բայց ընդհանուրը լաւ վիճակի մէջ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: —

ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ներգիր, պզտիկ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւ կամ կարմիր թանաքով: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱ-ԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա — 4բ, 190ի — 196բ, 223ա — 234բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ°· դար: ԳՐԻՉՔ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին ներսի դին· «Գնեցաւ յամին 1898ի Մկրեան Յովհաննէս Խահանայէ փոխանակութեամբ գրոց»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, (Պրոկղի մեկնութիւն ի Սիմ· Գառնեցւոյ եւ Թուղթք Ս· Իգնատիոսի):

Ա· ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՊՐՈԿՂԻ·

1· *Թղ·* 5ա: «Սիմէօնի Գառնւոյ եպիսկոպոսի *արարեալ մեկնութիւն գրոցն* Պրոկղի· *Յառաջաբանութիւն: Ի թարգմանչացն մերոց (ի) Մովսիսէ ասեմ եւ Դաւթի, եւ ընկերաց սոցին*»: *Հմմտ·* թ· 372· 1:

2· *Թղ·* 7ա: «*Պրոկղի Դիննոդոխոսի պղատոնական իմաստասերի չաղկապք աստուածաբանականք, հատորք երկու հարիւր տասն եւ մէկ: Ամենայն բազմութիւն հաղորդի միոյն*»: Վերջը՝ *Թղ·* 162բ:

Ամբողջ գործքը յիշատակարաններով եւ ցանկովը միասին են հմմտ· թ· 372 եւ Ակինեան Հ· Ն· Սիմէոն Պղնճահանեցի եւ իր թարգմանութիւնները վրացերենէ, Վիեննա 1951, էջ 49ին:

Բ· «Ի ԳՐՈՑ ՊԱՏՃԱՌԱՑ»:

1· *Թղ·* 163ա: «*Ի գրոց պատճառաց* Արեստատէլի *կամ ոմանց Թուխ* Պրոկղի: *Առարկութիւն առաջներբորդ: Պրոկղի գլուխ* 1· *Ամենայն պատճառ նախկին է յաւէտահեղ:*

Հմմտ· այս ալ՝ թ· 483· 6:

Թղ· 187բ· *կայ վերջաւորութեան «Դուզնաքիայ բանս Թարգ(գ)մանեցաւ ի լատինացւոց բարբառոյ ի Հայոց լեզու եւ ի բարբառ ի ձեռն ուրուն լեհացի Ստեփաննոս կրօնաւորի, որ զԴիոնեսիոսն եւս կրկին թարգմանեաց ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ամէն:*

Առարկութիւնքս Պրոկղի եւ Պիհրոնի նոտրեցաւ մատամբ Ստեփաննոսի լեհացւոց: Վերջ»:

Գ· «ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ»:

Թղ· 188ա: «*Աստուածաբանութիւն իմաստասիրաց*» *Հոմերոս նշանաւոր փիլիսոփայ ասէ «երեք զօրութիւնք են յերկինս մեծամեծք եւ անճառելիք»: Այսպէս այլ եւ այլ իմաստասէրներու խօսքերը կը յիշուին՝ կը ներհիւսուին:* Վերջ՝ *Թղ·* 190ա:

Դ· ԹՈՒՂԹՔ Ս· ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ:

1· *Թղ·* 197ա: «*Թուխթք երանելոյն Իգնատիոսի եպիսկոպոսին Անտիոքայ գրեալք ըստ իւրաքանչիւր քաղաքաց, յորժամ ելանէր վկայել ի Հռոմ ի թագաւորութեան Տրայիանոսի: Իգնատիոս որ է Աստուածազգեաց եկեղեցւոյդ Աստուծոյ Հօր եւ սիրելւոյ Նորա Յիսուսի Քրիստոսի, որ է ի Զմիւռնիայ Ասիացւոց...*»:

2· *Թղ·* 200ա: «*Թուխթ երկրորդ առ Պողիկարպոս եպիսկոպոս Զմիւռնիոյ քաղաքին: Իգնատիոս, որ Աստուածազգեաց Պողիկարպոսի եպիսկոպոսի ի Զմիւռնիոյ քաղաքին, յԱստուծոյ ի Հօրէ եւ ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ բազում ողջոյն· վասն զի ընդունելի է առ իս միտք քո որ հաստատեալ է յԱստուած*»:

3· *Թղ·* 202ա: «*Թուղթ երրորդ, յիգնատիոսէ քահանայէ առ Եփեսացիսն ասիական գրեալ· Իգնատիոս որ է Աստուածազգեաց եկեղեցւոյդ օրհնելոյ հայրութեամբ, օրհնեալ Հօր կատարմամբ որ է յԵփեսացւոց Ասիացւոց*»:

4· *Թղ·* 208բ: «*Թուղթ չորրորդ ի Մաղնիսա քաղաք· Իգնատիոս որ է Աստուածազգեաց եկեղեցւոյդ օրհնեալ ի չնորհացն Աստուծոյ Հօր Մաղնիսացւոյ*»:

5· *Թղ·* 211ա: «*Թուղթ հինգերորդ, ի Տրալլինոս քաղաք· Իգնատիոս որ է Աստուածազգեաց, եկեղեցւոյդ սիրեցեալ Աստուծոյ Հօր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ է ի Տալլինոս քաղաք Ասիացւոց*»:

6· *Թղ·* 213բ: «*Թուղթ վեցերորդ· ի Փիլատէլփիլ քաղաք: Իգնատիոս որ է Աստուածազգեաց եկեղեցւոյդ Աստուծոյ Հօր, Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ որ է ի Փիլատելփիայ*»:

7· *Թղ·* 216ա: «*Թուղթ եօթներորդ ի ի Հռոմ քաղաք: Իգնատիոս որ է Աստուածազգեաց եկեղեցւոյդ հանդուգնելոյ մեծութեամբ բարձրելոյն Հօր Տեառն մերոյ*»:

8· *Թղ·* 219ա: «*Թուղթ ութերորդ Մարիայ կնոջ մերոյ ի Կասպալօն քաղաքէ առ Իգնատիոս գրեալ: Մարիայ պանդուխտ Յիսուսի Քրիստոսի առ Աստուածազգեացդ Իգնատիոս եւ երանապետ եպիսկոպոս առաքելական եկեղեցւոյն Անտիոքայ Ասորւոց, յԱստուած Հայր եւ յՈրդի իւր սիրելի*»:

9· *Թղ·* 221ա: «*Թուղթ իններորդ· Պատասխանի Թղթոյն* Մարիայ երանելոյն Իգնատիոսի գրեալ· *Իգնատիոս որ է Աստուածազգեաց, դթացելոյ ի չնորհացն Աստուծոյ Հօր բարձրելոյ եւ Որդւոյ նորա Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի·*»: Վերջ *Թղ·* 222բ:

Ս· Իգնատիոսի Թուղթերը տպուած են Կ· Պոլիս 1783ին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

650.

ԳԻՐՔ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԺԸ – ԺԹ դար:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 81: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, միջակ որակով: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը ֆայֆայուած, ծայրերը՝ կաշի, վրան՝ թաւիշ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ փիչ մը ֆայֆայուած եւ աղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր՝ շղագրի նման: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր թանաքով: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ առջեւը թանաքով տգեղ գծուածք մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա· 53բ — 79բ· (— 81բ·): — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ – ԺԹ դար: — ԳՐԻՉՔ, ՈՒԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա «Գնեցաւ ի վաոնա 10 Ֆրանկաց 1898 Հ· Գր·»:

Մատեանս է Գիրք Գուշակութեանց:

1· *Թղ· 2ա· Ըսկիսբն իմաստուտիան եւ հիմն· Նախ ԺԶ· կէրպի որ կոչի Լակգան: Զօր ի բազում պիտնականաց արվեստէ պրոց, որ Եգիպտացւոց օրինակաւ ի մի հաւաքեալ եւ յայտնի ուսումնասէր պրոց, պոր ունի մեծ եւ փառաւոր խորհուրդ: Զոր պիծն Աստուած յայտնել կամեցաւ եւ առաքեաց զհրեշտակ առ մարդարէն Դանիէլի եւ եցոյց զպատմութիւն Դ· եղականաց···»:*

Զեռագիրս նորագոյն ժամանակի եւ անկարեւոր ըլլալուն՝ մանրամասնօրէն չենք ցուցակագրեր: Բովանդակութիւնն հասկնալու համար յիշենք քանի մը խորագիր:

Թղ· 7ա· «Ցաղագս ԺԲ տան ըռէմլի, որ ցուցանէ մէսեէլէնէրն ԺԲ· գունով, Առաջի գուռն վասն կենաց»: — Թղ· 11ա· «Գուռն չորրորդ· վասն հօրն թէ մեռած է եւ թէ ողջ, տեսնէ թէ ոչ· Թէնէ ա· մարդ մի հարցանէ թէ հայրս մեռած է թէ ողջ»: — Թղ· 34ա· Գուռն ութներորդ մեսալից· վասն հարցման թէ մարդս մահն ի՛նչպէս պիտի լինի»: — Թղ· 38բ· «Վասն հեռաւորի որ պիտենաս գալն եւ չգալն կամ կենդանի է թէ մեռած»: — Թղ· 45ա· «Վասն թէ ունիմ սիրելի օտարութեան, հնար է տեսանել միեւտեղ թէ ոչ»: Թղ· 45բ· Գուռն Ժ· երրորդ մեսալէյից· Վասն թաղաւորաց թէ ո՛րպէս լինի վախ չար կամաց կամ թէ ոչ»: Թղ· 52ա· «Գուռն ԺԱ·երրորդ մեսալէյից վասն թէ այս սիրելիքս ինձ հետ սէր ունին կամ սոցանցմէ չահ կայ թէ ոչ»: Վերջ: Թղ· 53ա··· «Խարիճ իսկի չի հապնի»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

651.

ՎԱՐՔ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ Ի ՊՐՈՒՈՐՈՆԷ ԵՒ ԹՈՒՂԹՔ Ս. ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ

1768

ԹՈՒՂԹՔ՝ 254: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ 8 իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղք: — ՆԻՒԹ՝ բարակ ամուր թուղք: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարդ կաշեպատ, կռնակը փիչ մը վնասուած եւ մարմնէն բաժնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմէն բաժնուած, բայց ընդհանուրը լաւ մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 158բ· 253 – 254բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1768: — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ դպիր: — ՏԵՂԻ՝ Կ· ՊՈԼԻՍ: — ՏԷՐ՝ անշուշտ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ թղ· 252բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1897:

Մատեանս է՝

Ա· *Թղ· 1ա:* Պատմութիւն *սքանչելի գործոցն եւ վարդապետութեան սրբոյ առաքելոյն եւ աւետարանչին* Յովհաննու, *պոր արար յԵփեսոս եւ ի Պատմոս կղզւոջն եւ բազում նեղութիւնք եւ չարչարանք պոր կրեաց ի Դեմետրիանոսէ կայսերէ, յամս Գ֊ի, յորժամ աքսորեաց զնա ի Պատմոս կղզին:*

Կը չարունակուի, «եւ յետ Բ֊ի ամի չարչարանաց փրկչին դարձաւ ի քաղաքն Եփեսոս յարուսաւհմանելոյն յաւուրս Ներուասայ եւ կամ Տրիանոսի· զկնի Ծ֊ի· ամի համբարձման փրկչին զրեաց զաւետարանն յԵփեսոս ի յոյն լեզու եկաց ամս հնգետասան եւ բովանդակ Հ֊ամ եւ յետոյ քան զամենայն առաքեալսն փոխեցաւ ի Ք֊րիստոս»:

1· *Թղ· 1բ:* «Գլուխ· Ա· Յետ համբառ-

նալոյն Տեառն մերոյ եւ փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, ժողովեալ սրբոց առաքելոցն ի միասին յերուսաղէմ ժառանգութիւն...»:

2· Թղ· 42բ: «Յաղագս աքսորանաց ամենազովելի եւ սուրբ առաքելոյն Յոհաննու· Գլ· Ր·»:

3· Թղ· 57բ: «Յաղագս Միռոնոսի եւ երից որդւոցն եւ ամենայն տան նորա եւ զհրաշիցն, որք եղեն առ նոսա ի Յոհաննէ· Գլ· Գ·»:

4· Թղ· 78ա: «Յաղագս Վասլի եւ կնոջ նորա թէ ո՛րպէս լուսաւորեցան ի Յոհաննէ: Գլ· Դ»:

5· Թղ· 82բ: (Խորագիրը կը պակսի) «Գլ· Ե· Եւ էր այր մի ումն ի քաղաքին այնմիկ, որոյ անունն էր Խրուս եւ անուն կնոջ նորին Լուսին»:

6· Թղ· 94ա: «Յաղագս կինոպասայ եւ չարաբուեստ կախարդութեան նորա, զոր ապար առաջի Յոհաննու ի ձեռն չարա(բ)ժանդ մարդկան· Գլ· Զ»:

7· Թղ· 120բ: «Յաղագս դիւին որ ի կերպարանս գայլոյ ունէր եւ էր ի քաղաքին այնմիկ»· Գլ· Է»:

8· Թղ· 131ա: «Յաղագս Նօտիանոսի եւ ամենայն տան նորա, զոր արար առ նոսա սուրբն Յոհաննէս· Գլ· Ը·»:

9· Թղ· 137ա: «Յաղագս Սոսիպատրոսի եւ մօր նորա Պրոկղիանէ· Գլ· Թ·»:

10· Թղ· 147ա: «Յաղագս Յոհաննու աւետարանին թէ ո՛րպէս պատմեցաւ, կամ յորում տեղւոջ ընկալան հաւատացեալք զպարգեւս զայս· Գլ· Ժ·»:

11· Թղ· 153բ· «Յաղագս տեսլեանն Յոհաննու յետ ժամանակաց ինչ· Գլ· ԺԱ·»:

Վերջը Թղ· 158ա· «Եւ անդ եկաց յաղօթս այսպէս: Էր ընդ յեղբայրս երանելին Յոհաննէս»: Հմմտ· Թ· 594· Ա:

Բ· Թուղթք Ս· Իգնատիոսի·

1· Թղ· 159ա· «Թուղթ երանելոյն Իգնատիոսի եպիսկոպոսի Անտիոքայ գրեալք ըստ իւրաքանչիւր քաղաքաց, յորժամ ելանէր վկայել ի Հռոմ ի թագաւորութեան Տըրայիանոսի· Իգնատիոս որ է աստուածազգեաց եկեղեցւոյդ Աստուծոյ Հօր»:

2· Թղ· 166բ· «Նորին Թուղթ երկրորդ առ Պողիկարպոս եպիսկոպոս Զմիւռնիայ քաղաքին»:

3· Թղ· 172բ: «Նորին Թուղթ երրորդ Եփեսոս»:

4· Թղ· 189ա: «Նորին Թուղթ չորրորդ ի Մագնիաս քաղաք»:

5· Թղ· 195բ: «Նորին Թուղթ հինգերորդ ի Տրալլիոս քաղաք»:

6· Թղ· 201բ: «Նորին Թուղթ վեցերորդ ի Փիլատէլփիայ քաղաք»:

7· Թղ· 208բ: «Նորին Թուղթ եօթներորդ առ Հռոմ քաղաք»:

8· Թղ· 215բ: «Նորին Թուղթ ութերորդ յԱնտիոք Ասորւոց: Իգնատիոս, որ է աստուածազգեաց, եկեղեցւոյ ընտրելոյ ի Յիսուսէ Քրիստոսէ Տեառնէ մերմէ եւ ընկալեալ գողորմութիւն յԱստուածոյ Հօրէ, որ նստի յԱսորիս..»:

9· Թղ· 222բ· Թուղթ իններորդ Մարիայ կնոջ միոյ ի Կասպալոն քաղաքէ առ Իգնատիոս երանելի վրեալ»:

10· Թղ· 226ա: «Թուղթ տասներորդ պատասխանի Թղթին Մարիա երանելոյն Իգնատիոսի վրեալ»:

11· Թղ· 228ա: «Թուղթ մեհասաներորդ ի Տարսոն քաղաք· Իգնատիոս, որ է աստուածազգեաց եկեղեցւոյդ սեփհական ի Քրիստոս, արժանի փառաց, արժանի յիշատակի, արժանի սիրոյ, որ է ի Տարսոն..»:

12· Թղ· 234բ: «Թուղթ երկոտասաներորդ առ Ուրիոն սարկաւագ· Իգնատիոս որ եւ աստուածազգեաց, որ է աստուածապատիւ, գթացեալ մաքրափայլ քրիստոսազգեաց ճչմարիտ որդւոյ մերոյ հաւատով եւ սիրով Ուրիոն..»:

13· Թղ· 240ա: «Նորին Թուղթ երեքտասաներորդ ի Փիլիպպոս քաղաք· Իգնատիոս, որ է աստուածազգեաց եկեղեցւոյ Աստուծոյ որ գթացաւ հաւատով եւ համբերութեամբ եւ սիրով...»: Վերջ· Թղ· 152բ: Հմմտ· Թ· 649:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 252բ· Աւարտեցաւ սուրբ գիրս Իգնատիոսի հայրապետին ի յՍտամպօլ ՌՄԺԷ (1768) ի Հոկտեմբերի Զ·ին ձեռամբ Զարեհան Տէր Մատթէոսի որդի տէրացու Գէորգի աչակերտ Ծառայ Ծառայից Աստուծոյ Յակոբ պարտաւոր գպիր»:

Թղ· 1ա· (տարբեր գրով) «Պօլսեցի Պետրոս Կաչատուրեան փորագրիչն ետ յիշատակ քաղաքացւոց գպրատան Թանգարանին»:

652.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ ԹՂԹՈՑ

ԺԹ· դար·

ԹՈՒՂԹՔ՝ 172: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, բայց ուրիշ գրէէ մը առնուած եւ վրան անցուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ճօտըրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւ թանաճով: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1 – 4, 36բ—41բ, 66բ, 100ա—104բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Նուէր Մատենադարանի Հարց Մխիթարեանց Վիեննայ ի Կ· Պոլիսէ 1906»: Թղ· 4բ· «ի գրոց Տեառն Յովհաննու Զ(ա)f(ա)բե(ա)ն:»

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ թղթոց, ուր կան՝

Ա· Ի ԹՂԹոց ԳՐ· ՄԱԳԻՍՏՈՍԻ·

1· *Թղ·* 5ա· «*Պատասխանի թղթոյն Տեառն Յովհաննիսի Սիւնեաց արքեպիսկոպոսի յաղագս Վահրամայ հօրեղբօր իւրոյ կատարման մարտիրոսաբար· Զաստուածապետականին Յիսուսի եւ ամենայն ծայրութեանց ծայրագունի համեմատեալ: Հմմտ·* Թ· 27 §14:

2· *Թղ·* 14բ· «*Պատասխանի թղթոյ ուրումն կրօնաւորի, զոր գրեալ է յաղագս վախճանելոյ ումեմն յաղգականաց իւրոց, որ բազում երախտիւք վերստացեալ էր զնա եւ զկնի այնորիկ ապերախտութիւն եւ փորձութիւն ի նմանէ եղեալ անտես արարեալ, զկնի մահուան այսպիսի գրեաց պատասխանի: Զտառ քո զամբանական եւ եղկական ուժգնակի վերածանեալ*»: *Հմմտ·* Թ· 27 Զ· 6:

3· *Թղ·* 16ա· «*Պատասխանի առաջնորդին սուրբ ուխտին Մարմաչինոյ Լեաթէնէսի: Աստուածապատիւ հօրդ հարանց եւ ամենայն սրբազանիցդ դասու խաչակրօնից*»: *Հմմտ·* Թ· 27 § 27:

4· *Թղ·* 18բ· «*Պատասխանի թղթոյն կաթուղիկոսին Ասորւոց, ի ժամանակին յորժամ էր դուքս ի Վասպուրական եւ ի Տարոն զկնի բառնալոյն զՄանինացիսն յաշխարհէ Յունաց եւ ի Թոնդրակաց մնացեալսն նոցա կործանեալ աղդն չոքան առ կաթուղիկոսն Ասորւոց ի քաղաքն Ամիթ, զի թերեւս խաբէութեամբ հաւանեցուսցեն զնա, զոր նորա դրեալ թուղթ Գրիգոր Մագիստրոսն յԱրշակունին, եւ այս է պատասխանին: Զաւէտ ծայրացելոց բնականապոյն նախատանն մերոյ սրբալանից*»··· *Հմմտ·* Թ· 27 § 1:

Մագիստրոսի այս թղթերուն հրատարակութիւնն ըրած է Կոստանեանց· «Գրիգոր Մագիստրոսի թղթերը» Ազեքսանդրապօլ, 1910· *Հմմտ· էջ* 36, 101, 143, 148:

Բ· Ի ԹՂԹոց ՆԵՐՍԷՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ·

1· *Թղ·* 42ա: «*Պատասխանի Ա· Թղթոյն թագաւորին Հոռոմոց Մանուէլի գրեալ Ներսէսի կաթողիկոսին Հայոց· Քրիստոսապսակեալ ինքնակալ ծիրանածին եւ օգոստափառ սուրբ թագաւորի երկնաւորին յերկրի անուանակրի*»: *Հմմտ·* Թ· 623· 7· § 3:

2· *Թղ·* 54ա, «*Թէպէտ եւ աղքատութիւն մատաց եւ բանի ոչ տայ թոյլ ի բարձրագոյնն քան զմեզ համարձակել*»· *Թղթիս խորագիրն Հմմտ·* Թ· 653· Գ· §· 4:

3· *Թղ·* 56բ: «*Պատասխանի թղթոյն մեծի թագաւորին Հոռոմոց կիր Մանուէլի գրեալ Ներսեսի կաթողիկոսի վասն ճշմարիտ դաւանութեան հաւատոյ Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ· Հրամանք ինքնակալութեան ձերոյ··· Հմմտ·* Թ· 623 Գ· §· 6:

Թղ· 59բ· *կայ՝ «Գրեցաւ ի թուականութեանս Հայոց ՈԺԹ յամսեանն Հայոց Աբեղ եւ Հոռոմոց Հոկտ·:*

4· *Թղ·* 59բ: «*Պատասխանի թագաւորական գրոյն Տեառն Ներսէսի երրորդ անգամ· Քրիստոսապսակեալ բարձր եւ յաղթող ինքնակալին Հոռոմոց*»:

Հմմտ· 623· Գ· §· 10, *ուր գրուած է՝ երկրորդ անգամը:*

5· *Թղ·* 61բ: «*Թուղթ Տեառն Ներսեսի կաթողիկոսի առ Տէր Միխայէլ Պատրիարգ Հոռոմոց*»: *Հմմտ·* Թ· 623· Գ· §· 11:

6· *Թղ·* 67ա: «*Տեառն Ներսեսի գրեալ պատասխանի թղթոյն պատրիարգին Ասորւոց Տեառն Միքայէլի· Զգուարթուն եւ զբիստոյն Հովուապետի աստուածապատիւ պատրիարգիդ զՏէր Միխայէլի ընկալաք զգիր··*»:

Կ'ըսուի ի մէջ այլոց «Գրեալ էիք վասն տեսութեան միմիանց ցանկութիւն ունելոյ եւ մեք վկայեցաք ճշմարիտ լինել գրելոցս զի ի

մեր հոգեւոր սիրոյ որ առ ձեզ ծանեաք եւ զձերդ առ մեզս նուաստութիւն, եւ յուսամք յԱստուածէ, զի զբարի ցանկութիւն մեր յայսոսիկ ի կատարումն հասուցէ: Ծանեաք եւ զսուրբ եպիսկոպոսացդ ձեր ժողովումն առ ձեզ վասն քննութեան եկեղեցւոյ կարգաց զպականն ի բարեաց լնլով եւ զօտարոտին ի բաց հանելով, զոր եւ ընթերցաւ առաջի մեր սուրբ եպիսկոպոսն Տէր Յովհաննէս սիրելի Աստուծոյ եւ մեր եւ լուաք եւ հաճոյ թուեցաւ մեզ եւ եպիսկոպոսաց մերոց եւ վարդապետաց...: Հասկացաք եւ զոր ի բանից ծանոյց մեզ զոմանց որ ասացեալ են առաջի ձեր եթէ Հայք զՑուլիանեայ Ալիկառնացւոյ ունին զխոստովանութիւն, որ առ աչօք ասաց զմեռելութիւնն Քրիստոսի եւ ոչ ճշմարտութեամբ, զոր նզովէ կաթողիկէ եկեղեցի զայսոցիկ ասացողն եւ զընդունողսն, այլ եւ զանիրաւ զրպարտողսն զմեզ:..... Այլ զբովանդակն յիմաստուն եպիսկոպոսդ ի Տէր Յովհաննիսէ հասկանայք»:

7· Թղ· 68բ: «*Նորին Տեառն Ներսեսի թուղթ ի Կոստանդինոպոլիս առ ումն Պօղոս քահանայ հայկազնի ի Տարսոնէ կիլիկեցւոց որ զնացեալ էր անդ եւ հոռոմացեալ եւ բամբասէր զազգս մեր ի ժամանակս կիս Մանուէլի թագաւորին, յորժամ հանդերձեալ էին միաբանել Հայք եւ Յոյնք եւ նա դրեաց առ տէր Ներսէս եւ ի չքմեղս եղեւ իւրոյ վնասուն: Պօղոսի համանուան վեհին եւ քաղաքակցի երանի թէ եւ գործակցի յաւետարանն Քրիստոսի...*»:

Թղ· 71ա կայ· «Իսկ յաղագս գրոյ ուրումն ասասցա առ ընկեր քո Սամուէլ Սամոստացի զքեզ գրելովն եւ եւս անգետելի էր մեզ դիրն եւ գրողն մինչեւ զդիրս քո ընթերցաք եւ յորժամ ծանեայք ոչ զարմացաք»:

8· Թղ· 71բ: «*Նորին տեառն Ներսեսի առ եպիսկոպոսս եւ վարդապետս Հայաստանեաց վասն սիրոյ եւ միաբանութեան ընդ Յոյնս: Ներսէս ծառայ նուաստ, ծառայ Քրիստոսի եւ ողորմութեամբ Քրիստոսի եւ կամօք նորին կաթողիկոս Հայոց սրբազան եպիսկոպոսաց մերոց եւ իմաստուն վարդապետաց... ողջոյն սիրոյ եւ խաղաղութիւն հասցէ յաստուածընկալ սուրբ նշանէս Վանդայ եւ յառաքելական նչխարացս եւ ի սուրբ Լուսաւորչին մերոյ աչէս եւ յաթոռոյս եւ ի մէնջ: Գիտութիւն լիցի իմաստութեան ձերոյ..*»:

Կը չարունակուի՝ «Զի նախ ժամանակաւ, որպէս կարծեմք լսել ձեզ ի համբաւոյ, մեծ արքայն Հոռոմոց ի սկիզբն աւուրց աթոռակալութեան մերոյ առաքելական աթոռոյս՝ առաքեաց առ մեզ աբս պատուաւորս հանդերձ արքունական նամակօք... յաղագս սիրոյ եւ միաւորութեան եկեղեցւոյ...»:

9· Թղ· 73բ: «*Նորին Տեառն Ներսեսի կաթողիկոսի պատասխանի գրոյ ուրումն, որ էր գրեալ առ նա բանս զկծանաց յանդուգն լրբութեամբ: Ընկալաք զոր ի քէն գիր սիրոյ եւ յանդիմանութեան ըստ իմաստնոյն*»:

10· Թղ· 76բ: «*Նորին Տեառն Ներսեսի առ նոյն ժպիրհ· Նիւթականս հուր ի նիւթոց նուազեալ չիջանի..*»:

11· Թղ· 78ա: «*Նորին Տեառն Ներսեսի կաթողիկոսի առ նոյն յիմարութեամբ լրբեալն: Մարմնոյ բժշկաց ճարտարութիւն գովի..*»:

12· Թղ· 80բ: «*Նորին Տեառն Ներսեսի կաթողիկոսի առ վարդապետն Գէորգ· Առ զընտրագոյնս իմաստնոյ անձին եւ զմեր պարզաբար սիրոյդ ոգւոյ զԳէորգեայ ծանեաք զպարունակող միտս բանի զբովանդակն*»:

13· Թղ· 81բ: «*Նորին Տեառն Ներսեսի կաթողիկոսի առ նոյն Գէորգ վարդապետ· Ըստ գերաչխարհայնոցն սիրոյ տարփման յատուածայինն համեմատեալ սիրոյ ընթերցայ զդիր*»:

14· Թղ· 82ա: «*Նորին առ նոյնն· ի քում գիտելի նետից յետ նախկին գրելոյն*»:

15· Թղ· 82բ: «*Նորին Տեառն Ներսեսի գրեալ ի Կարս: Շնորհօք ամենակալին Աստուծոյ*»: *Միայն սկիզբը (մինչեւ «Գիտութիւն լեցի») զոր տե՛ս Թ· 78· Ա· 5:*

16· Թղ· 83ա: «*Դարձեալ նորին գրեալ ի Սամոսատիա քաղաք յաղագս Արեւորդեացն դարձի: Ներսէս ծառայ Աստուծոյ եւ ողորմութեամբ նորին կաթողիկոս Հայոց պատուական քահանայիցդ որ ի Սամոսատիա քաղաք Թորոսի քորեպիսկոպոսի եւ այլեւս քահանայակցաց քոց*»: *Թերի վերջը կայ «տե՛ս յերեսն 197»:*

17· Թղ· 84ա· Նորին Տեառն Ներսեսի *կաթողիկոսի պատասխանի թղթոյն Յակովբայ ուրումն վարդապետի Ասորւոյ որ ի Մելիտինեայ Հայոց: Ի զգալի դիտաւորութեան դրաւորական քում նամակի*»:

18· Թղ· 86ա· «Նորին Տեառն Ներսեսի *առ եպիսկոպոսունս եւ վարդապետս եւ համօրէն դասս եկեղեցւոյ, որք ժողովեալ էին ի ձեռնադրութիւն զնա կաթողիկոսութեան Հայոց· Առ ձեզ են բանք իմ դասք սրբազանից քահանայապետաց եւ քահանայից եւ իմաստուն վարդապետաց*»:

Այս եւ ուրիշ համանման գրութիւններու հրատարակութիւնը եղած է Վենետիկ, 1838ին, «Տեառն Ներսեսի Շնորհալւոյ Հայոց կաթողիկոսի նամականի»:

Թղ· 100ա—104բ· պարապ ապա:

Գ· 1· 105ա: «*Թուղթ Սահակայ Աբծրունեաց իչխանի առ Երանելի վարդապետն Մովսէս Խորենացի: Հրեշտակ եւ սպասաւոր մեծութեանն Քրիստոսի յերկրի երկնային ցուցեալ այր երկնակենցաղ…*»:

Չմմտ. Թ· 32, § 7ա:

2· Թղ· 105բ: «*Պատասխանի թղթոյն Սահակայ, յորում եւ բանք մարգարէականք եւ վասն փոխման Աստուածածնի թէ որպէս եղեւ եւ պիտոյ չնորհեցաւ անարատ տիպ պատկերին ի փայտն եւ թէ յորմէ ձեռն եւ պինչ եղեւ պատճառ խնդրոյն եւ թէ յումմէ բերաւ ի Հայս· Զյորդութիւն առաւուտեան աստուածային Հոգւոյն*»: *Չմմտ.* Թ· 32· 7բ:

Գ· 1· «Թղ· 122ա· «*Մովսէսի քերթողահօր աստուածալ ի պայծառակերպութիւն Տեառն· Լուսաւոր եւ պայծառ է խորհուրդ մեծաւոր տօնիս…*»: *Չմմտ.* Թիւ 376· 1:

2· Թղ· 137ա: «*Երանելւոյն Մովսէսի քերթողահօր ի յիշատակի սրբոյն Հռիփսիմեայ եւ նորուն վկայակցացն ներբողեան ի հանդէս նոցա, հրաշալարդ յօրինուածովք: Նորահրաչ եւ վերապայծառ է տօնս եւ պաւետիս հոգեւոր ցնծութեան ընդհանուր առաջնէ…*»: Վերջ՝ Թղ· 162բ: *Չմմտ.* Թիւ 376բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

653.

ՍԻՄԷՈՆԻ ԳԱՌՆԵՑԻՈՑ ԵՐԿՔ ԵՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Ռճշ = 1721

ԹՈՒՂԹՔ՝ 342: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ երկու տեսակ, մեծ մասը — ընտիր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ փայտ կաշեպատ, մուք կարմիր, ոսկեզօծ զարդերով ճոխացուած, կռնակը մարմնէն բաժնուած եւ փականքները ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը էանի մը թերթ կազմէն բաժնուած, մնացածը լաւ, էիչ մը ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ ԵՒ ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, սկզբնատառերը ճաշակաւոր, գործածած է նաեւ կանանչագոյն թանաք: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 244ա, բաւական լաւ: — ՆԿԱՐՔ՝ ունի ազիւսակներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1, 6, 29, 106—110, 243բ, 310: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռճշ = 1721: — ԳՐԻՉՔ՝ Ստեփաճ երէց եւ Ղազար: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ վանք: — ՏԷՐ՝ Ագուլեցի Թումայ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 6բ, 106ա, 106բ, 243բ եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 6բ· «Ցամին 1896 գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ընդ այլ 4 ձեռագիրս 2 օսմ· ոսկւոյ Հ· Գր·»:

Մատեանս է՝ «Գործff Սիմ· Ջուղայեցւոյ (Գառնեցւոյ) երկք իմաստասիրականք:

Ա· ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ·

1· *Թղ·* 7ա: «Սիմէոնի *վարդապետի արարեալ քերականութիւն ըստ լեզուի մերում Հայկազանց: Քերականութիւն է գիտութիւն տառից եւ ասութեանց եւ կիրառութեանց ասոցին ըստ չարագրութեան քերթողացն եւ բաժանի յերկուս ի կիր առնելիս եւ ի կիրառութիւնս*»:

«*Ճաղագս կիր առնելեաց որ է հատոր առաջին, կիր առնելիք են չորք՝ կիր, վանգ, բառ եւ բան*»: Թղ· 14ա· «*Ճաղագս գաղարաց (գաղափարաց) հոլովմանց*»: — Թղ· 30ա· «*Ճաղագս բայի*»: Թղ· 51ա· «*Ճաղագս դերանուան*»: Թղ· 56ա· «*Ճաղագս նախդրի*»: Թղ· 57ա· «*Ճաղագս մակբայի*»: Թղ· 61բ· «*Ճաղագս չաղկապի*»:

2· Թղ· 65ա· «*Ճաղագս կիրառութեան, որ է հատոր երկրորդ· Քանզի կիրառութիւնք են կիր առնելեաց, ուստի ըստ չափոյ կիր առնելեացն են եւ կիրառութիւնք: Իսկ կիր առնելիք են չորք որպէս ասացաւ*»:

Թղ· 65ա· «*Ճաղագս կիրառութեան տառի*», կարգաւ քանի մը գրերու մասին:

Թղ· 68ա· «*Ճաղագս կիրառութեան վանգի*» *փաղաւութիւն կրկին է*»: *Շարունակութիւնը հմմտ.* Թ· 41· § 8, Թ· 356 *եւ* 370բ: Թ· 356 *ի մէջ* § 3· *գրուած է վերջաբանը հմմտ. անդ:*

Բ· Թղ· 111ա: «Սիմէոնի *վարդապետի Ջուղայեցւոյ արարեալ զտրամաբանութեան հաւաքումն: Սկիզբն տրամաբանութեանս: Ի սկզբան տրամաբանութեանս պարտ է փոքր ինչ ասել զհարցմանէն զոր առհմանէ Արիստոտէլ այսպէս*»: Ներածութիւն:

1· Թղ· 112ա: «*Ճաղագս* Պարզառութեան, *որ է հատոր առաջին*»:

2· *Թղ·* 160*ա*: «*Յաղագս* Շարամաւուբեան, *որ է հատոր երկրորդ*»:

3· *Թղ·* 181*բ*: «*Յաղագս* Շարաբաւուբեան, *Հատոր երրորդ*»:

Տրամաբանութիւնս ընդարձակ ցուցակագրուած է Թ· 340, 384 *եւ* 649 *Ձեռագիրներու մէջ· Համմտ· ՏՄՅ*:

Գ· ԻՄԱՍՏԱԿԱՆՔ·

Գ· 1· *Թղ·* 244*ա*—266*ա*: «*Ներածութիւն Պորփիւրի· Ելոյր հարկաւորի Քրիստաւորի է եւ յառս Արիստոտէլի ստորոգութեանցն վարդապետութիւն*»: *Լուծումներով*: *Համմտ· Թ·* 263*բ·* 3:

2· *Թղ·* 266*բ*—309*բ*: «*Ստորոգութիւնք Արիստոտէլի· Համանուանք ասին որոց անունքն միայն հասարակ ըստ անուանն, բան պատգութեան այլ*»: *Լուսանցքի վրայ՝ լուծումներ*:

Համմտ· Թ· 112*ա եւ* 263*բ·* 4: *Կ՛աւարտի Թղ·* 309*բ·* «*Աւարտեցաւ Ժ· ստորոգութիւնն ասացեալ յեռամեծէն Արիստոտէլէ, որ ասի ըստ յունաց(է)ն ձայնի կատիղորիաս: Փառք մարդասիրին անեղին անմահին Աստուծոյ ամէն*»:

3· *Թղ·* 311*ա*—334*բ*: «*Սկիզբն եւ նախադրութիւն գրոցն որ ասի ըստ Յունաց Պերիարմենիաս եւ հայերէն յաղագս մեկնութեան· արտագրեալ ի մեծ իմաստնոյն Արիստոտիլէ, թարգմանեալ եւ մեկնեալ ի Դաւթէ: Նախ արժան է դնել զի՛նչ է անուն եւ զի՛նչ բայ*»:

Համմտ· Թ· 112· *Բ*: *Թ·* 263, 6:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *Թղ·* 6*բ*: «*Գրեալ է ի վան ձեռամբ Ստեփան երիցու ի Թուին Քրիստոսի ՌՃՀ*»:

2· *Թղ·* 106*ա*:

«*Թէ զրգուկիս աւարտեցման*
զոյգ չրջանիկ եմ յորելեան
եւ մակ եռակ քառապատկեան
Քառիկ դարձեալ եւ մու քսան»:

Գրեցաւ վայելչատիպ զրգուկս ձեռամբ Ստեփան երիցու Թուին Քրիստոս ՌՃՀ·ին:

3· *Թղ·* 106*բ*: «*Ի հայրապետութեան Ներսէսի վեհաչնորհ կաթողիկոսի ամենայն հայկազանց· Գրեցաւ գՏրամաբանական մասն վայելչատիպ գրգուկիս օգնութեամբ եւս եղբօր իմոյ Ղազարու Աստուածատրոյ վարդապետի ի Թուին Ռ· ՌՃՀ*»:

4· *Թղ·* 243*ա*: «*Գրեցաւ Տրամաբանութեան գիրքս ի Թուականիս Հայոց ՌՃՀ· ի Ծունէս ամսոյ: Ձեռամբ Ստեփան երիցու եւ խնդրեմ ի վայելողացդ, զի ներեսջիք սխալանաց մերոց: Եւ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ներումն արասցէ ամենայն անցանաց ձերոց: Աւարտ* 11—3 (?) *օկրստոսի* 10*ին*»:

5· *Թղ·* 335*ա* (տարբեր գրով) «*Այս քերականութիւն Ագուլեցի Թումանի որդի Մերեամխուլիսն է ի բարին ամէն*»:

6· *Թղ·* 6*ա*: «*Լեւոն Ն· Շնորհքեան·* 716 *տարուան է ՌՃՀ—ՌՃՀԱ: Սահակայ եւ Մեսրոպայ: Շնորհք Մկրտիչ Ամիրայ, Թուին* 1709, *առնուեցաւ ի Յակոբայ Նչուխեցւոյ*»: *Կնիք՝* L. N. Chenorkian No. Stamboul le.. Octobre 188 Constantinople.

7· *Թղ·* 1*բ*: «*Այս քերականութիւն գովճին Թումանի որդի Մերեամխուլիս(ի)նէ ի բարին ամէն*»:

8· *Թղ·* 181*ա*: «1173 *Յուլիս* 23*ին*»:

654.

ՎԱՐՔ Ս. ԹՈՄԱՅԻ, ԱՆՏՈՆԻ ԵՒ ՓՐԱՆԿԻՐՍԿՈՍԻ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 86: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 7, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, փայլուն, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ մնացածը թղթածածկ, բայց ծայրերը նորէն կաշի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ բաւական աղէկ: — ԳԻՐ՝ նօտր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1*ա* (երկու հատ 1*ա* ունի) 85*ա*—86*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ յայտնի չէ թէ երբ Ձեռագրաց Համաճարակին մէջ մտած է:

Մատեանս է՝ վարք Ս· Թովմայի, Անտոնի եւ Փրանկիսկոսի:

1· *Թղ·* 1*ա*—30*ա*: «*Վարք* Սրբոյն Թովմայի Ագւիճացւո(յ) *եկեղեցւո(յ) վարդապետի եւ խոստովանողի, որ է եղբայր ի կարգէն սրբոյն Տօմինիկոսի թարգմա-ն(եց)եալ ի խաչատուրէ Արզուրումեցւո աստուածաբան վարդապետէ: «Սուրբն Թովմաս ծնաւ ազնուական արենէ, ղի հայր նորին յոյժ ազնիւ էր: Անուն հօր նորա էր Լանտոլֆօս եւ մօր նորին Թէոդորա*»:

2· *Թղ·* 30*բ*—48*բ*: «*Պատմութիւն* Սրբոյն Անտոնի, *որ էր Լեսպօնացի, եւ հասա-*

բակաբար ասէր Պատուական, եղբայր ի կարգէն սրբոյն Ֆրանչիսկոսի խոստովանողի։ Ձերկիրն Բօսֆօկատ, որ է մին ման Իսպանեաւ առաւել գէպ ի յարեւմուտ, է մին քաղաք, որ կոչի Լիսպօնա»։

3· Թղ· 48ա—168բ։ «*Պատմութիւն սրբոյ էական Հօրն Ֆրանչիսկոսի խոստովանողի եւ սահմանողի կարգի, որ կոչի կարգ Փոքրոյն։ Մնաւ սուրբն Ֆրանչիսկոս յԵրկիրն Իտալացւոց ի քաղաքն, որ Ասիսոսի ի ձորն Սպօլէտու։ Վերջ՝ 84բ*»։

Թղ· 1ա· կայ «Վարք սրբոյն Թումայի Ազուինացւոյ եկեղեցւոյն որք անուանեալ Հռոմայ եկեղեցին ամէն»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։

655.

ՍԻՄԷՈՆԻ ԳԱՌՆԵՑԻՈՑ ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ ԳՐՈՑՆ ՊՐՈԿՊԻ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 176։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7·5։ — ՏՈՂՔ՝ 18։ — ԹԵՐԹՔ՝ 18 իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, գեղեցկազարդ կողմերուն վրայ՝ մէջտեղը՝ սիրուն բոլորակներ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմէն բաժնուած, առաջին կողմի վերի մասը կոտրած, կռնակն ալ շատ վնասուած։ — ԳԻՐ՝ ճօտր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր թանաքով։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 172բ—176բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։

Մատեանս է՝ Սիմ· Գառնեցւոյ Լուծմունիք գրոցն Պրոկղի։

Ա· Թղ· 1ա· կը սկսի «Եւս է միացուցանող, վասն զի պարզ բարութիւն եւ պարզ միակ նոյնք միաւորին ընդ միմեանս եւ լաւացուցանեն զէակսն։ Եւ արդ որով օրինակաւ խափանի եւ թիւրի ի բարութենէն եւ ի միակին հաղորդութենէն ըստ նմին օրինակի խափանի եւ թիւրի եւ յորժամ անջատի ի միակութենէ յայնժամ եւ ի բարութենէ պակասի։ Է ուրեմն բարութիւն միութիւն եւ միութիւն բարութիւն...»։

Այս կտորը ԺԴ· հատածէն է· ասկէ յառաջ դնուած միւս բոլոր հատածները (հետեւաբար նմանապէս սկիզբը) կը պակսին եւ այն՝ դուրս վար ինկած ըլլալով, որովհետեւ սկիզբի թերթերը քայքայուած են։ Ապա կը չարունակուի մինչեւ վերջը։ — Թղ· 171բ կայ «Ցիչատակարան թարգմանչի գրոցս»։ Պարապ թուղթ (172բ—176բ) ձգուած է ցանկի համար։ Հմմտ· Թ· 649· մանրամասնօրէն հմմտ· Թ· 342, տես-նել նաեւ՝ Տաչեան Հ· Յ·, Մատենագրական մանր հետազօտութիւններ· Ա· Վիեննա 1895, էջ 23—48։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի։

656.

ՀԱԽԱՔՈՒՄՆ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆԱՑ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 218։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 10·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 18։ — ԹԵՐԹՔ՝ թէեւ նշանակուած, բայց կտրուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ՝ այնպէս որ միւս էջի գրերու սեւութիւնը կը տեսնուի։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ՝ զօրաւոր, փայտեայ· փականճիները հանուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր մնացած։ — ԳԻՐ՝ ճօտր· մանր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ։ — ՆԿԱՐՔ՝ ունի տախտակներ թղ· 6ա—7բ· 275ա։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 117բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ· դար։ — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ։ — ԿՆԻՔ՝ թղ· 5ա եւ 7բ· «թանգարան ընթերցասիրաց ի Նիկոմեդիայ 1857»։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 8ա, 117ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 5բ· «Գնեցաւ յամին 1898ի ի Րուսչուք, 15 փրաւկաց»։

Մատեանս է՝ Հաւաքումն իմաստասիրականաց, *ուր կան՝*

1· Թղ· 8ա։ «Դաւթի Անյաղթ *փիլիսոփայի վերլուծութիւն ի ներածութիւնն Պորփիւրի· Պրակ Ա· Հանդերձեալք հանդերձ Աստուածով սկիզբն առնել առաջիկայ չարադրութեանս զսովորականն պատմողաց խընդրել զլուխս ութ...»։ Պրակք Ա—ԽԱ։ Վերջ 117ա։*

Հմմտ· Թ· 263· Բ· 8· Թ· 353· 3· բ։ Խորագիրն ու պրակաթիւերը միշտ նշանակուած են։

2· ա· Թղ· 118ա։ «Նորին Գրիգորի *աչակերտի համառօտ տեսութիւն ի գիրս Պորփիւրի· «Ելոյր «ել» գոլ լսի· դարձեալ է՛ եւ*

գո՛յ ընդհանրական եւ հաւասարք են, զի ամենայն, որ է է՛ գոյ է· հարկաւորն Զ· կերպիւ մեկնէ, որպէս Ղուկաս առ Թէոփիլոս գրէ, Պորփիւր առ Քրիսաւորիէ...»:

Հարցումներով եւ պատասխաններով յառաջ կ՚ընթանայ: Թղ· 120բ: «Ցաղագս սեռի հարցումն»: Թղ· 122բ: «Ցաղագս տեսակի»: Թղ· 127բ: «Ցաղագս տարբերութեան»: Թղ· 130ա: «Ցաղագս յատկի»: 131ա: «Ցաղագս պատահմանն»: Թղ· 133ա: «Ցաղագս հասարակութեան եւ զանազանութեան» են· Վերջ՝ Թղ· 138բ:

բ· *Թղ· 138բ: Նորին Գրիգորի· Լուծումն համառօտ ի տեսութիւն Դաւթի· օգնեա սուրբ Հոգի Աստուած: Դաւթի, լծ· հոլով է· զի ի նմանէ բանքն առ մեզ հոլովի, փիլիսոփայն՝ իմաստասէր լսի»:*

կը չարունակուի· «Ներգինեցւոյ· Լծ· ազգաւ հայեցի, իմաստիւ հելենացի· քաղաքաւ Ներգինացի· եւ այլուր Անյաղթ ասէ· վասն զի միայն իմաստասէրն է ամենայաղթ, զարձեալ անյաղթն բազում նչանակէ որպէս անպարտ, անբիծ եւ յաղթօղն միով իրաց կամ միանգամ··»: Թղ· 138բ—144բ բաժնուած է երեք պրակի· ապա կը յաջորդէ երրորդ պրակին «չորրորդ ճառ» «Ընդէ՞ր ասէ առաջիկայ, զի սկիզբն գրոցն է առաջին»· կը հասնի մինչեւ ճառ իթ· Թղ· 192ա· «Վերջին եւ նուագ եւ տկար»): Անկէ վերջ այլեւայլ խորագրեր կը գրուին առանց ճառի բաժանման: — Թղ· 194ա: «Հասարակ յարութեան»: — Թղ· 197ա: «Ցաղագս հանրականաց սեռից եւ տարբերութեանց» եւ են: Ամէն հատուածի, ինչպէս նախընթացին մէջ, այսպէս հոսալ, վերջը կ՚ըսուի «Այսքան առ այս»: Վերջ՝ Թղ· 205ա կայ՝ «Գրիգորի աշակերտի, հանդերձ ծնօղօք իւր կրկնակի եւ այլ վաստակելոց սմին յիշատակ բարի ի Տէր եղիցի:

3· *Թղ· 205ա: «Դաւթի փիլիսոփայի Առածք հինգ· թէ զի՞նչ արդեօք է սահման, ստորագրութիւն եւ ստորագրական սահման· եւ կամ ոչք ի տոցանէ զոյս ոմանս վիճակեցան ի գոյիցն: Արդ սահման է բան համառօտ յայտնիչ գոյացութեան յանկակաց իրողութեան· որպէս չորութիւն եւ գրտութիւն գհողոյն յայտնեն զգոյացութիւն»:*

Թղ· 206բ: «Երկրորդ առած, զի՛նչ է գոյացութիւն եւ որպէսեօք իրօք զանազանեալ բնաւորաց բնութեանն»:

Թղ· 207ա: «Երրորդ՝ խնդիր· Զի՛նչ է նոյն եւ զի՞նչ է այլ, եւ որպիսի՞ք ոմանք այնք որք նոյնք ասին, եւ որպիսիք այնք, որք այլք»:

Թղ· 207բ: «Զորրորդ՝ զի նոցա մի իցէ գոյացութեան եւ բնութեան, եւ այնք այնոքիկ միով ասին գոյացութեան եւ բնութեան»:

Թղ· 208բ: Հինգերորդ՝ թէ կարող գոյ իւրաքանչիւր ոք յանհատիցն մի բնութիւն գոլ եւ ասիլ»:

Թղ· 209բ: «Նորին վասն բաժանման· Ամենայն որ միանգամ բաժանեալ գոյ յայլոց գոյից»:

Թղ· 211բ: «Այս ինչ է ի գիրս ստորոգութեանցն: Նախ թէ ստորոգութիւնք կոչին· եւ նախ գասեցաւ գիրքս եւ յերիս բաժանի»: Ցանկ է: Վերջը՝ Թղ· 215ա· «Ի բոլոր գիրքդ ամենայն ուրեք այնպիսի բառն որ նախդիր նու լինի· որպէսն, ուսատէքն, իմեքն ենթակայ, սոքայ գյիոց տեղիս լնուն, այսպէս՝ յուսատեք, յիմեք, յենթակայ»: Ապա աղիւսակ (Թղ· 215ա) «Ընդհանրական գոյացական ընդհանրական, պատահական· ձայնաւոր գոյացական եւ ձայնաւոր պատահումի»: Ակէ յառաջ Թղ· 214բ· կայ՝ «Այսքան առ այս· Սակաւուք ի ստորոգութեան գիրս: Բաղկացութիւն մակացութեան է այս գոր ի գոյացութեան ճառն» եւն եւն:

Այս Ձեռագրին մէջ Թղ· 6ա—7բ· կան՝ տախտակներ, առաջինն է՝ սեռականագոյն»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. (նոր բաներ) *Թղ· 8ա: «կարապետ աւագ քահանայ Պօյաճեանց: — Թղ· 117ա: «Մեսրոպ Տէրտէրեան, Գործակատար· Բուսաճուղ 14/26· Փետրվար 1898»:*

657.

ՀԱԻԱՔԱԾՕ

1765—1768

ԹՈՒՂԹՔ՝ 213: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ իւրաքանչիւր գրուածքի թերթի սկզբէն սկսած են նշանակուիլ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ գորշ կաշեպատ՝ մաշուր, զանազան սիրուն զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր մնացած, միայն առաջին եւ վերջին թղթերը, գլխաւորաբար եզերքները, սեւցած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, դիւրաւ ընթեռնելի բանի մը ձեռքէ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր՝ պարզ եւ խոշոր գրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1—3· 116բ, 143բ—44բ· 209բ—213: — ԾԱՄԱ-

ՆԱԿ՝ 1765, 1766, 1768: — ԳՐԻՉՔ՝ Սուրիաս, Յովհաննէս: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 116ա, 143ա, 208ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողին վրայ (ներսի կողմը)՝ Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1897»:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ· ուր կան:

Ա· Թուղթք Ս· Իգնատիոսի Անտիոքացւոյ:

1· Թղ· 4ա: «*Թուղթ երանելոյն Իգնատիոսի եպիսկոպոսի Անտիոքայ գրեալք ըստ իւրաքանչիւր քաղաքաց, յորժամ ելանէր վկայել ի Հռոմ ի թագաւորութեան Տրայիանոսի (տարբեր գրով՝ Ադրիանոսի): Իգնատիոս, որ է Աստուածապղեաց, եկեղեցւոյդ Աստուծոյ Հօր եւ սիրեցեալ Նոր յիսուսի Քրիստոսի*»:

2· Թղ· 10ա: «*Նորին Թուղթ երկրորդ առ Պողիկարպոս եպիսկոպոսն Զմիւռնիոյ քաղաքին· Իգնատիոս, որ եւ Աստուածապղեաց, Պողիկարպոսի եպիսկոպոսի:*

Օրինակուած են տասնուերեք Թղթերն ալ Թ· 651ի կարգով: Նորագրերն ու սկզբնաւորութիւնները հմմտ· Թ· 649 եւ 651: Վերջը՝ Թղ· 78բ:

Բ· Թղ· 79ա: «Պատմութիւն սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն (Սա· Լեհացւոյ) Բաղումք ի Յունաց եւ ի լատինացւոց վարդապետաց պատմութիւն»:

Հմմտ· Թ· 290, 6: Վերջը Թղ· 84ա· կայ՝ «Թարգմանեցեալ յՍտեփաննոսէ վարդապետէ ի սուրբ էջմիածին»:

Գ· Թղ· 84բ—101բ: «Պատմութիւն եւ վկայութիւն եւ յիշատակ սրբուհւոյ առաքելուհւոյն եւ հետեւողին Քրիստոսի, երանելոյն Մարիամու Մագտաղինացւոյն: Սրբուհի աղախինն Քրիստոսի Մարիամ Մագդաղինացին ըստ լաթինացւոցն էր ի թագաւորական եւ յաղնիւ տոհմէ»:

Դ· Թղ· 101բ—116բ: «Ներբողեան եւ յիշատակ սուրբ եւ եռերանեան տիեզերալոյս Հօրն մերոյ Տեառն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ ամէնիմաստ վարդապետի եւ արքեպիսկոպոսին Տարսոն քաղաքի: Սուրբ եւ երջանիկ հայրն մեր Ներսէս էր ազնուական ծնողաց զաւակ»:

*Կր չարունակուի՝ «չառաւիղ գոլով ծննդոց սուրբ եւ մեծին լուսաւորչին մերոյ Գրիգորի եւ մերձաւոր ազգական երանելի կաթուղիկոսացն Գրիգորի Վկայասէրի եւ Գրիգորիսի եւ Ներսէսի կլայեցւոյն· գոլով որդի Օշնոյ տեառն Լամբրոնի: Զսա (ի)տղայութեան խոստացան ծնօղքն սալ Աստուծոյ ընծայ... սակայն գի տեսին զնա կայտառ... զղջացան զարձեալ չտալ... եւ նոյն ժամայն հիւանդացաւ մինչեւ ի մահ, յայնժամ մայր նորա առեալ ի գիրկս իւր եւ տարեալ ընկէց զնա յեկեղեցի սրբուհւոյ Աստուածածնին ի մօտակայ վանս որ Ըսկեւռայ կոչի... եւ այլ ոչ եւ ի վանացն, այլ անդէն մնաւ... ընթեռնոյր եւ ուսանէր միշտ եւ գրէր անհանգիստ զցայգ եւ զցերեկ, մինչ զի ոչ մեկնեաց զոտս իւր յանկոզին ի տուէ կամ ի գիշերի: Այլ զցերեկն պարապիւր աղօթից ընթերցման գրոց սրբոց եւ վարդապետութեան եւ ամենայն բարի գործոց եւ զգիշերն նստեալ գոլով յաթոռ ինչ անդ վճարէր զքունն պէտն սակաւ:... Այսպէս ի մանկութեան գոլով աստուածահմաստ... սկսաւ մեկնել լուսաւոր մտօք եւ դիւրալուր բանիւ զմատեանս աստուածային գրոց· զորմէ ասեն թէ մինչդեռ վեցտասան ամաց գոլով սկսաւ գրել զմեկնութիւնս եւ զբանս իմաստակեղծս, զի ի տան կաթուղիկոսարանին վարժիւր առ սուրբն Ներսէս կլայեցին, որ էր նորա մօրն հօրն եղբայր: Մեկնեաց եւ զգիրսն Սողոմոնի՝ զժողովողն եւ զիմաստութիւն: Այլ եւ զերկոտասան մարգարէիցն եւ զՍաղմոսն Դաւթի...: Սա մեկնեաց զպատարագին խորհուրդն եւ զտէրունական առակսն: Թարգմանեաց եւ զմեկնութիւնս Յայտնութեան Յոհաննու: Թարգմանեաց եւ զգիրս Գրիգոր պապուն Տիալոկոս կոչի· եւ զայլ բազումս, զի ուսաւ զդպրութիւնս յունարէն գրոց նոյնպէս եւ լաթինացւոցն եւ յոլով թարգմանութիւնս արար եւ լուծմանս գրոց դժուարագոյն բանից: Արար եւ զերգս պաշտամանց:... Կրկին կրկին ինքն ձեռամբ իւրով գրեաց զաստուածաշունչ սուրբ գիրս եւ զամենայն բանս սրբոց հարցն: Քանզի ամենայն երեկոյի մինչ այրէին մոմեղէնք երկու՝ գրէր եւ ապա անդրէն յաթոռն իւր նստելով սակաւ մի ննջէր...: Սա բանզատեալ եղեւ ի Գրիգորիսէ որ մեծն կոչիւր... եւ ի նմանէ հարկեալ եղեւ սարկաւագ, ապա քահանայ եւ յետոյ եղեւ եպիսկոպոս մեծի մայրաքաղաքին Տարսոնի որ եւ բարւոք հովուէր զեկեղեցին Աստուծոյ:... Եւ նորոգեաց ըստ սրբոց հարցն կանոնի զաստիճանս գրակարդացոց, կիսասարկաւագաց եւ սարկաւագաց... այլ եւ զպատարագն հաստատեաց անծածուկ կատարել ի տեսիլ ամենայն ժողովրդեանն· զարդարեաց զաստուածային պատարագին եւ զձեռնադրութեանցն եւ զամենայն խորհրդական գործառնութեանցն եկեղեցւոյ կատարմունս եւ զթերին ելից թարգմանութեամբ, ուղղեաց զեօթն ժամս աղօթիցն... կատարել ի մէջ եկեղեցւոյ: Պատուիրեաց զամենայն տէրունական տօնս եւ զրոլոր յիշատակս սրբոցն եւ կարգեաց յամենայն աւուր յիւրաքանչիւրոց, յորում աւուր եւ հանդիպին անխափան կատարել... ուսոյց բարեզարդապէս կրօնաւորացն հաստատել սահմանադրեալ օրհնութեամբ կրօնաւորութեանն սքեմով եւ կնկղով...: Թարգմանեաց զսրբոց

հարցն զվարան եւ զարրոյն Բենետիքտոսի կրօնաւորական առհմանադրութիւնս: Շինէր եւ մեծապայծառ եկեղեցիս եւ վկայարանս մարտիրոսաց եւ զարդարէր նկարագրելով զամենայն գործս Փրկչին մերոյ...: Փախչէր ի բաժանմանէ նեստորի եւ հրաժարէր ի չարաչար միաւորութեանն Եւտիքոսի եւ Դիոսկորոսի...»: Ապա կր հաղորդուի անոր փոքին ու հոգը նկատմամբ իր հօրին եւ մահր: Վերջր Թղ· 116ր:

Ե· Թղ· 117—143բ: «Տեառն Ներսէսի աստուածարեալ եւ հրեշտակային պերերչանիկ եւ սրբաւիայլ վարդապետի Տարսոնի սրբոյ եկեղեցւոյ արքեպիսկոպոսի բարեբանութիւն ներբողական գովաբանութեան ի հրաշալարդ օր Համբարձման Քրիստոսի Տեառն մերոյ Աստուծոյ յերկինս: Ցնծա այսօր հարանդ ողջախոհ եկեղեցիդ հեթանոսաց»: Ձմմտ· Թ· 436 իբ:

Զ· 1· Թղ· 145ա—178բ: «Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի Գովեստ բանի ներբողականի յաղագս տօնի պերապունիչ Լուսթեանց հրեշտակապետացն սրբոց Գաբրիէլի եւ Միխայէլի եւ ամենայն երկնային զօրութեանցն, զոր տօնեն եկեղեցիք Քրիստոսի ընդ սիեզերս համախմբեալք ուրախութեամբ Նոյեմբերի Ը·ին: Այսօր երկրաւորս եկեղեցւոյ հանդիսաւորեալ քահանայապետութիւն ցնծոյ հրաշափառապէս»:

Թղ· 153բ կայ՝ «Ի մեռցեալ ճառէս հրեշտակապետացն չարաթ օր կարդայ· Զի Քէպէտ եւ առ տնօրինականն խորհուրդս Յիսուսի»: Թղ· Թղ· 166ր· կայ՝ «Ի Շարաթէ աւուր մեռցեալ ճառէս ի կիրակի օր կարդայ· Զի՞նչ իմանամք եւ զքեւոց Քեւս· ամանց երկուս...»: Թղ· 178ա «Կարգաւորութիւն գասուց հրեշտակաց եւ նոցին փառաբանութեանց»: Ձմմտ· Թ· 219 Բ· 5:

Է· Թղ· 179ա—208բ· «Տեառն Ներսէսի սրբազան եպիսկոպոսի եղբօր Տեառն Գրիգորիսի Հայոց կաթուղիկոսի բան բարառնական տաղիւ չափեալ համերական, խօսեալ բանիւ ողբերգական, վասն Եդեսեայ մեծի առման, ի թուականի հինգհարիւր եւ իննըսուն ընդ երեքի, քառնեւերեք Դեկտեմբերի, յերրորդ ժամու օրն չարաթի...: Ողբացէք եկեղեցիք, հարսունք վերին առապատի»: Ձմմտ· Թ· 12:

Վերջը՝ Թղ· 209ա կայ՝

Նորոգ բանիս այսր կարգի, Տէր Ներսէսի երախայրի,
Երկնաւոր հրոյ նախ պարակի, երից անճանչն հատ լինի·
Բարուն անդ առ յորջորջի, առ մեզ պատգամ առաքի·
Սիրով Հոգւոյն հեղ երեւի· զակրունեան բարբառի·
Էկայք արդիք իմ սիրելի, որոց երիւրն ձ պանծալի·
Սրբել սրտից որ ի մարմնի, աստուածութեան միշտ երեւի: — Ութ· առն ձ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 116ա: «Գրեցաւ յամի Տեառն 1768, յամսեանն Մարտի ի մանկատան սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետի, ձեռամբ ուրմեմն մանկան Սիւրիաս կոչեցելոյ որդւոյ յանկարծակի հանգուցեալ Սրմաքչ Եսայեայ»:

Թղ· 143ա: «Գրեցաւ յամի Տեառն 1766 Նոյեմբեր ամսոյ յաւուր Բ· չարաթի հրչ (հրեշտակաց) տօնի: Ի մանկատան սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետի ի ձեռն ումեմն մանկան Յոհաննէս կոչեցելոյ որդի մախասճի Պօղոսի»:

Թղ· 208ա: «Արդ ողբերգական տաղս դադարեալ եղեւ ի Թուին ՌՄԺԴ Հոկտեմբեր ամսոյ ԻԴ· ի հին եւ յանվրէպ օրինակէ ի Թուին Հայոց ՌՂ ամին պրեցելոյ Յիսուս Որդւոյ»: Մինչ Թղ· 27ա· Ս· Իսնաաիսոն մասին լուսանցքի վրայ կր գրուի՝ «Այս Թուղթս յոյժ վրկպ է»:

658.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

ՌՄԺԸ = 1769

ԹՈՒՂԹՔ՝ 262: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 + 9·5 (մաս մը երկսիւն 4 + 4 8: — ՏՈՂՔ՝ 24 կամ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, անճաշակ կերպով նորոգուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բէ առջեւէն եւ բէ ետեւէն թղթեր ինկած կ'երեւան: Աղտոտած· փականիցները չկան: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, ֆանի մը ձեռք: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր եւ սեւ թանաքով: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 15ա—18բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԺԸ = 1769: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ՏԵՂԻ՝ կ· Պոլիս: — ՏԻՐ՝ Յովհաննէս կարնեցի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 262ա եւ ցիր ցան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Գնեցաւ ի կ· Պոլիս յամին 1897»:

Մատեանս է՝ Բժշկարան:

Ա· Թղ· 1ա: «Ցաղաթս մարդոյ կազմութեան յանդամոց եւ դոյացութեանն բոլոր մարմնոյն: Ստուգիւ ճարտարեսցուք· եւ յայտնեսցուք եւ Աստուած հրեշտակաց եւ եր-

բայեցւոց եւ բժշկական վարպետաց Ցուանաց եւ Հէլէնացւոց եւ Եփրայեցւոց իմաստ պրուխիւն մարդոյն»:

Թղ· 2ա· վերջ կայ՝ «Ով ընդրեցողք քրիստոնէական այս խրատս ունկնդիր լերուք· եւ հանճարք ամէն, ամէն բան· ճանաչումն հիւանդին եւ ի պեղերանքն, որ ոչ անմեղապիր լինիք· եւ իշէք գլեանեցեալ գրչիս կարճեցի· բժիշկս· Յոհաննէսս եւ գուք իշեցեալ լեցիք ի Աստուծոյ»:

Բ· Թղ· 3ա: «Վասն ստեղծման Ադամայ, թէ որում ժամու ստեղծ դնա Աստուած: Ցորժամ Աստուած զԱդամ ստեղծանէ, գարուն էր եւ ի գիշեր ու ցերեկն հաւասար էր»:

Կարգաւ մարդոյն անդամներուն ստեղծման պատմութիւնը կ'երլայ գ· օր· Թղ· 4ա· «վասն ստեղծման գլխոյն եւ լեզուին: Թ· 5ր· «վասն ստեղծման աչացն»: Թղ· 6ր· «վասն ստեղծման ականջին»: Թղ· 7ր· «վասն ստեղծման քթին»: Թղ· 13ա· վերջ· «Վերջ բանիս եւ գրչիս: Ամէնս իշէք եւ գուք իշեալ լեցիք Աստուծոյ: — Թղ· 13ր—14ր· կայ մեկնութեան մը (Տմմա· թիւ 244· § 1):

Գ· Թղ· 18ր: «Վասն կին մարդոյ հայեցին, որ է ամառւ գլխոյն: Ա՛ռ զանգարիօն գլխոթի···»:

19ա· «Յանուն Աստուծոյ գթածի եւ ողորմածին Գիրք բժշկութեան ահեսաի գոր սահմանեցին իմաստասէրքն եւ փիլիսոփայքն եւ բժշկարան վարդապետքն»:

Հոս Թղթիկի մը վրայ կայ՝ «···կարճեցիս Յոհաննէս բժիշս կամեցայ գնտիրս եւ հաւաքել գհամառօտսն բացայայտեալ բան կայրեացս մերում փոքր ի չատէ ի բանից իմաստասիրաց···: Իսկ բնագրին մէջ Թղ· 19ա: կայ՝ «Նուաստ ոգիս ծառայ ծառայիցդ Աստուծոյ յանիմաստ եւ յոչնամեղ Ասարս սեփհատացիս կամեցայ գնտիրսն հաւաքել գհամառօտսն եւ բարս (բարբա՞ռս) յայտնել բան կայրեացդ մերում փոքր ի չատէ եւ բանից իմաստասիրաց»···:

3· Թղ· 22ա: «Վասն չինվածոյ եւ յօրինածոյն աչացն· Ասացեալ է մեծն Մխիթար թէ ամենայն բժիշկք, որ աչաց կամենայ ծառայել··· Արդ կամ եղեւ ինձ Մխիթարայ որ իշեմք գաչաց կազմուիթիւն կարճառօտ···»:

Գարձեալ մարդկային մարմնոյն այլեւայլ անդամներուն ստեղծման մասին խօսք կ'երլայ: Համմա· ասոնց մեծ մասը Թ· 17· Ա: նաեւ Թ· 294:

Ակս Աստուածին վերջը կայ՝

Թղ· 29ա· «Ապա ով եղբարք յօրինակն իիւտ պակասաբար կր եւ սխալած եւ հապի· կարացալք այսչափ ստուգութիւն ածել եւ որք յօգտիք ի սմանէ յիշեցիք զգծօղս ասացյ եւ իշեալ լինիք Աստուծոյ: Այլ գլեսի գծօղս մեզասպրչիս Ցովհաննէս, որ է Գեառաքսի որդի եւ իմ որդիքս Գեառաս եւ Պողոս ս Հայր մեզաքս իշէք եւ գուք իշեալ լեցիք ստացի Աստուծոյ, ամէն»:

4· Թղ· 29բ: «Վասն կազմուիթեան մարդոյն մեծին Գրիգորի Նիւսացւոյն համաոտեալ բաղտայտաբար· այս գրեալ իմ կլեսատ է, ի չորից գոյացեալ ասի մարդն, զի չորք պատճառք են եղելութեանն ամենայն գոյից, հուր եւ օդ···»:

Նաեւ հոս ստեղծուածներու մասին եւ Թղ· 32ր· կայ Թղթի մը վրայ գրուած եւ կպցուած է, ուր կ'ըսուի Թէ այստեղ պակաս մը կայ եւ «հոս Թամաճն չի գրեցի· Թամաճն տիրացու Յակոբին առած հէքիմարանին մէջն է, որ պէտք լինեսայնէ ան հէքիմարանին մէջն է··· իշէք գլեսօղս եւ իշեալ լեցիք Աստուծոյ»:

5· Թղ· 33ա: «Վասն Թէ ուխտապորուիթիւն գիպի ուղղոյն նեղէ մ'չկայգեղ տաս չատ օգնէ· եւ Ամիրտովլաթս փորձեցի տղայոցն գայս»:

6· Թղ· 42բ: «Պատմուիթիւն աւաք թիւնայգին»:

Թղ· 43ր· կայ՝ «Եւ յիշեալ Ղալաթացի Աստուածպտուր յէրէցս եւ գՍեփհաստացի Ասար ծառայս: Գրեցաւ Ղալաթիայ ի թվին ՌՃԼԷին· Այլ յիշէք· գնորա(յ)գիրս յօրինակեցի Արգրումցի հէքիմ Պետրոսի որդի ես Յովհաննէսս իշէք եւ գուք լեցիք ի Աստուծոյ, որդիս եւ Պետրոս եւ Պողոս»: Թղ· 44ա, մաճունի վրայ է խօսքը: Թղ· 46ա· «վասն ձայնի գեղ»:

7· Թղ· 49ա: «Այլ եղ վասն Ֆռանկի յաւերու»:

8· Թղ· 58բ: «Նասրը որ բուսնի կամ խոց որ ապմիչ լինի»:

9· Թղ· 73բ: «Վասն հիւանդին, որ ի քուն չի լինի· Ա՛ռ խաչխաչն է· կամ ե· դրամ ծեծէ ի հաւանն եւ ի վերան ջուր լեց»:

10· Թղ· 109բ: «Վասն պիտենալոյ զօթոցն Դ· տարեաց· Ասաց է Թէ օգն գոլոչիկ ոմն է, որ ի գետնէն կու վերնայ եւ քնութեան օգուտ է»:

Թղ· 113ա—բ· պարապ են· առաջին էջին վրայ կայ՝ «Այս երդամ տիրացու Միքայէլին, որ պակասն գրեմ սորայ ամէն»: Իսկ Թղ· 120ա գրուած է՝ «Ասած մինչեւ ոտն Թուղթ չէ օրինակեալ իմ»:

11· Թղ· 129ա: «Խրատս եւ նշան զքնութիւն առողջ պահելոյ ասացեալ մեծին Գալիանոսի եւ Բազարատայ: Տեսաք զառողջութիւնն օգտակար բան մարմնոյ եւ բարի բան հոգոյն»:

12· Թղ· 136բ: ՀԲ· Վասն վերայ բերութեանն որ զմաղձն եւ զմաղասան սրբի: Ա՛ռ զդաղձն, եփէ ադկ եւ քսէ եւ մեղրով խառնէ ···»:

13· Թղ· 160ա: «Վասն եւ այն որ տապլի է: Նշանն այն է որ ջերմն եւ տաքութիւն չունենայ ···»:

14· Թղ· 186ա: «ՃԺԱՀԻՆ համարն է այս, ցաւերուն անունն է· Վասն ցաւերուն, ցաւերուքն է իմացվի: Աթանասիայ, որ ասի կամ փրկայական ցաւ»:

Վերջը Թղ· 188բ կայ՝ «Այս ցաւիս ցաւն ... որ գրեցի մեղասայմած գրչիս Արզրումցի ԻԷՓԻՄ Յօհաննէս, որ իչէք եւ դուք իչեալ լինիք ի Աստուծոյ· ամէն»:

15· Թղ· 189ա: «Վասն թանաք եփելոյ· Ա՛ռ գխտոր Ծ· դրամ կամ այլ աւելի եւ եփէ Բ· հօխ· ջրով»:

16· Թղ· 206ա: «Ցաղաֆս ցանի հէքիմարանիս մարդոյ կազմութեանն»:

17· Թղ· 208ա: «Ցաղաֆս ցանգ վասն այս հէքիմարանիս»:

18· Թղ· 211բ: «Ցաղաֆս այլ ցանի որ յեաքէն արվեստի բան»:

19· Թղ· 217ա: «Վասն սաֆրայի եւ պալղամին որ քակէ ԻՆՆԻՆԻ ԳԷՈՐՖԻՆ եւ թարքիպն է Աստուածով փորցիք· առ Ժ· դրամ փափաթիայ Ժ· դրամ սինամաքի, Ժ· դրամ նօպէթ չաքէր»:

20· Թղ· 260բ: «Այս թարքիպս Հասան պեկին խալնտրին Ցահմատ ապային է»:

21· Թղ· 262բ: «Հաճի Յոհաննին թարքիպն» (գրուած լուսանցքին վրայ):

Համառօտ ցուցակագրութեամբ 262 Թղթեայ այս ձեռագիր բժշկարանը: Գլխաւոր պատճառն է՝ անոր խառնարան բլլալը, այս է՝ ամէն բանի վրայ ուզուած է խօսուիլ, կտորներ կը մնան թերի, Թղթերու կարգն չփոթուած է, եւ երբեմն անյարիր նիւթեր իրարու կը յաջորդեն: Կարեւոր բովանդակութիւններ կը կազմեն Ասարի եւ Ամիրտովլաթի գործքերը: Թղ· 32բ գրուած են անուններն այն բոլոր բժիշկներուն որոնցմէ նիւթեր առնուած են: Ուղղագրութիւնը չատ խեղճ է· կիտադրութիւն չատ կը սիրէ, երբեմն ամէն բառի քով կէտ մը կայ, երբեմն նոյն իսկ երկու երեք կէտ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 262ա· «Այս բառացօղի մատենիս գաստուածարան մեծաց բանիս եւ կարնեցի (անունը ջնջուած է) եղէ լեհաց վարժեալ հիւանդին(?)արժան առնէք, տաք ողորմիս որ հանդիպիք եւ յօրինակէք եւ ուսանիք իչէք գմեղսայմած գրչիս եւ դուք աոցէք վարձս բարիս, ձեր յիշեցեալն ցանկայ հոգիս, չատ մալ ու գանձ կայ այս գրքիս, թէ որ կարէք ստեղծայգործէք ամէն դեղրանց հմուտ լինիք որ ոչ կարօտանաք այսմ գործիս, որ չի մեղայդրէք գծօղ ջնջիս ահեղ ատենիս լինիք արժանիս, մէ հայր մեղօք եւ ասէք անարժանիս· ով որ հանդիպիք եւ գործածել որդովքս Պետրոս եւ Պողոս, հայմանգաման ննջեցեալքս ձեր եւ մեր ի գայեանըս պարքևվէ ամէն: Եւ այս հեգմարներս հին էր եւ այլ տեղէ պոտ, չատ ջաֆայհիր ամէն այլ··· Նորագրեցի ու չատափօք գրեցի (ջնջուած) սաֆարն էր, նեղ ժամանակ էր եւ թվ ՌՄԺԸԻՆ ինէ գրվեցաւ, իմ անցման եւ տղոցս, ով որ գործածէ պարտական լինի, որ զմեզ չի իչատակէ Աստուծոյ յօթևման դուք իչատակիք»: Միւս յիչատակագրութիւնները՝ չմմա· վերը:

659.

ՆԱՐԵԿ

Ժէ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 333: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 25, իւրաքանչիւրը 12 կամ 14 եւ 18 թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, զօրաւոր, կռնակը ճեղքուած, վրայի արծաթեայ զարդերը հանուած, նաեւ հանուած են փականճները: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, զօրաւոր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ Թղ· 1—2 եւ 332—33 տե՛ս վարը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ջուր տեսած եւ գունատած: — ԳԻՐ՝ բնագրին՝ բոլորգիր, պահպանակներուն՝ երկաթագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Թղ· 4ա թռչնագիր եւ ձկնագիր յաջող, կան դեռ ուրիշներ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 3ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 3ա· «Ցիշատակ մատենադարանին Միաբանութեան մերոյ վիեննայ ի կ· Պ· 1905 Հ· Փ(եբրուվրէ) 3ովն(անան)»:

Մատեանս է՝ Նարեկ՝ *ազօթագիրք Գր· Նարեկացւոյ:*

Թղ· 4ա (խորագիրը կը պակսի)· «Զայն հառաջանաց հեծութեան ողբոց սրտից աղաղակի քեզ վերընծա(յ)եմ տեսօղդ գաղտ-

նեաց եւ մատուցանել ի հուր թագուհեան անձին տաճարման պատուղ ճննճերոց սատանեայ մատոյս···»:

Կր հանի Ա· պօթքէն մինչեւ ՀՔ· պօթքէն «զսա կատակել կռահակաց խռովութեանց ծալս իրր փախատեան կերպ ցուցանելոյ», համմատ· վենետիկ, 1844, էջ 11–464 միւս պօթքենէն ու յիշատակարանը կը պակսին: Համմատ· Թ· 323:

Այս Ձեռագիրը, ինչպէս նկատուեցաւ մեր կը մնայ, եւ այժմեան դիրքին մէջ չունի Յիշատակագրութիւն: Սակայն այն ունի մատենագրեայ պահպանակներ, — առջեւն ու հետեւը — որոնք կը ներկայացնեն Աւետարանի մը հետեւեալ կարեւոր յիշատակարանները, զորոնք կարգացած է Հ· Ն· Ակինեան (համմատ· Հանդէս Ամս· 1908, էջ 62—63, ուր Ձեռագրին եւ պահպանակներու մասին կան տեղեկութիւնները): Թղ· 1ա, 2բ· «Փառք ամենասուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Յամի հազարերորդի քառասներորդի իններորդի (Ասուածոյ) մերոյ եւ (Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի) գալստեանն, յորում ամի ժամանէր Քրիստոսի չարչապարանաց տումարմարիս ՇՂԳ դրեցաւ սուրբ եւ ք(րիստոս)ածիր կտակս Աւետարանիս ի գաւառիս Միջագետաց յա(ստուած)ապահ եւ ի բազմահռչակ քաղաքս Ուռհայ, ձեռամբ իմով նուաստի կարա(պե)տ (Թղ· 332ա—333բ) նուաստ քահանայի··· Հրամանաւ Ստեփանոսի սրբազան եւ մաքրա(փայ)լ կրաւնաւորի, սպասաւորի սրբոյ Նշանին, որ է ի Ծովուց վանից, մերձ ի սահմանս ամրոցին, որ կոչի Հռոմկլայ, որոյ ցանկացեալ հոգելիր բաղձանաւք այսմ անպիտան մարդարտիս եւ ամենալաւ աւրինակիս, որ կոչի Գրիգորի Մուրղանեցւոյ ճարտարապետ գրչի, եւ գրել (Թղ· 2ա) ընդանի վղեն կաւ սահմանեաց եւ յարդար ընչից իւրոց ի պայծառութիւն սրբոյ եկեղեցւոյ եւ ի յիշատակ հոգւոց եւ թողութեան յանցանաց ինքեան եւ ծնաւղաց իւրոց: Ես Ստեփանոս նուաստս յորդիս եկեղե(ցւոյ) (Թղ· 332բ)··· որ միայն եմ կրաւնաւոր, այլ եւ յետին քահանայ, անեալ եւ վարժեալ դպրութեամբ եւ ուսմամբ ի նմին վանս, որ նշանակեալս է աստ, ստացայ (Թղ· 1բ) զաւետարանս զայս ի յիշատակ հոգւոյ իմոյ եւ առհասաւորեա(յ) պարգեւաց ի Քրիստոսէ ընդունելութեան, դի ոչ ի յաւելաստացութենէ, այլ ի կարեւոր արդեանց, զոր ոչ ինչ եւ եա ինձ (Աստուած) ծախեցի ի սմին փափաքանաւք եւ յաժարու (Թղ· 333բ·) թեամբ մեծաւ: Արդ աղաչեմք զամենեսեան (զքրիստոս)ասէր եղբայրս, որք ընթեռնուք եւ լուսաւորիք ի սմանէ եւ կամ զաղափար առնուք յիշեսջիք» (Հանդէս Ամսօրեայ, 1908, էջ 62—63):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

660.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ, ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԲ դար:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 331: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5×9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5×7: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, տգեղ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, կազմը մաւմնեղէն բաժնուած, կաշին ձակձկուած, կտրտուած, եւ փականիները հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թերթեր ու թուղթեր խայխայուած, նաեւ աղտոտած, պարապ թղթերը տգեղ գծերով եւ գրերով կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ շեղագրի անցման գիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 3ա շատ անճաշակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա–2ա եւ 161ա–165բ, որոնք սակայն տգեղ գրուածքներով եւ գրչափորձերով լեցուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԲ դար: — ԳՐԻՉՔ՝ Գրիգոր: — Տեղի՝ Լեհաստան: — ՏԷՐ՝ հաւանականաբար գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 211 բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2ա «Նուիրէ մատենադարանին Միաբանութեան Մխիթարեան Հ· Պետ· Մովսիսեանց 25/7, 1901»:

Մատեանս է՝ ժամագիրք, Քրիստոնէական *եւ* հոգեւոր տաղեր:

Ա· ԺԱՄԱԳԻՐՔ· Թղ· 3ա: «Տէր եթէ զչրթունս իմ բանայս, բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւնս:»··· Թղ· 3բ· «Տէր, զի՞ բազում եղեն նեղիչք իմ»:

Սկզբի մասերը խառնակ են· Թղթեր մը ժամանակին կազմէն բաժնուած են եւ նորոգութեան ատեն խառնաչփոթք կպցուած եւ այսպէս՝ աղօթքներ ու սաղմոսներ եռեւ — առաջութեամբ իրարու մէջ մտած: Այս խառնաչփոթութեան վրայ սա ալ կ'աւելնայ որ Թղ· 7—13 կու

գայ կը մանէ վերջին կտորներէն աղօթքներու եւ երգերու մաս մը, որոնց մէջն է նաեւ «Ողջ լեր աստղ Ծովուն, ազնիւ մայր Աստուծոյ» երգը։ Թղ· 14ա· չարունակութիւնն է «Առաւօտ լուսոյ»ի «Թագաւոր փառաց»էն սկսեալ։ Թղ· 15ա—16բ է՝ «Աչխարհ ամենայն»։ Ապա կու գայ Թղ· 17ա—21բ· («Ձեառն Ներսէսի երգ ասացեալ վասն առ ի Քրիստոս ննջեցելոց) Աստուած անեղ անժամանակ»։ Հետաբար կը պակսին կանոնագլուխք, հանգստեան չարականները, Սաղմոսները, Աւետարանները, ինչպէս նաեւ Տաճարի Աւետարանները։ Թղ· 21բ· կայ «Արարիչ եւ մարդասէր» որ կը մնայ պակասաւոր, կան՝ Վասն ի վերուստ, Վասն ի դիչերի» եւ այլն, սակայն առանց յարակից աղօթքներու, հանգիստներու, «Թագաւոր»ներու եւ «ալէլու»ներու։ — Թղ· 23բ· կը սկսի՝ Առաւօտեան ժամը· չունի Թագաւորման, յարութեան եւ բժչկութեան Աւետարանները։ — Թղ· 57ա· Արեւագալի ժամն է։ Թղ· 63ա· Ճաշու։ — Թղ· 73ա· Երեկոյեան· Թղ· 81բ· Խաղաղական։ Վերջ 107ա։ Հանգստեան՝ ժամերգութիւնը չէ գրուած։

Բ· «ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ։ 1· Թղ· 108· Պատուիրանք Աստուծոյ են տասն· Ես եմ Տէր Աստուած քո։

Ապա Թղ· 108բ· «Հինգ պատուիրանք եկեղեցւոյ։ — Թղ· 109բ· «Օխտը խորհուրդ եկեղեցու»։ — Թղ· 109ա· «Առաքինութիւնք Աստուածաբանականք են եօթն» եւ եւն։

2· Թղ· 114բ· «Թէ՛ ի՞նչ է քրիստոնէական վարդապետութիւնն ու որոնք են իրեն դլխաւոր մասունքն։ Հ· Ի՞նչ է քրիստոնէական վարդապետութիւնը· Պ· Է կարճ խրատ այն բաներուն···»։

Թղ· 161ա—165ա կ'ընդմիջի, որովհետեւ օտարամուտ 4 Թուղթ կայ· ապա կը չարունակուի ցվերջ Թղ· 211բ։ Կարգաւ կրօնի դլխաւոր նիւթերու, պատուիրաններու, մեղքերու, խորհուրդներու եւ բարոյական խնդիրներու վրայ հարցեր կ'ըլլան եւ կը պատասխանուին։ Ունի դլուխներու բաժանումներ, յոդուածներու մեկնութիւններ։ Ամէնէն վերջ՝ (Թղ· 211ա) կայ՝ «Այդպէս է, ասոր համար ինչ որ սորվեցար այս քրիստոնէական վարդապետութեանը մէջ չատ անդամ միտք բեր··· ու չարադրօրէս համար գԱստուած խնդրելու չի մոռնաս»։

Գ· ՏԱՂԱՐԱՆ ԵՒ ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ·

Ա· Թղ· 212ա։ «Երկ Աստուածածնայ· Ողջ լեր ով աստղ առաւօտեան, մեղաւորաց թեղ փրկութեան»։

Բ· «Թղ· 212բ։ «Ով փառաւոր կոյս կուսանաց· վահմադոյն ընդ աստղեաց»։

Գ· Թղ· 213ա։ «Երկ առ կոյսն Մարիամ· Աստղ երկնային որ գՅիսուս մաքուր կաթամբ դիեցոյց»։

Դ· Թղ· 213բ։ «Ծննդեան· Հրեչտակն ասաց ցհովիւս Քրիստոս ծնաւ աւետիս· Բէտղէհէմ ի փոքրաչէն քաղքին մէջ»։

Ե· Թղ· 214ա։ «Տաղ Ծննդեան· Ի՞նչ է պատճառ, ղերկինք Թողար, այս եղուկ ղետնին ընչար» (իչար)»։

Զ· Թղ· 215բ։ Այլ տաղ· Իսկզբանէ աչխարհին, Աստուած ստեղծ ղերկինք ղևտին»։

Է· Թղ· 217ա։ «Ողջ լեր արքայ երկնային, ողջ լեր փրկիչ աչխարհքին»։

Ը· Թղ· 217բ։ «Այլ տաղ· Ցոյց զքեղ զոլ մայր զԹած· քեւ ընկալցի զհայցուած»։

Թղ· 218ա կայ «Ողջոյն քեզ Մարիամ Թագուհի, մայր ողորմութեան» աղօթքը։

Թ· Թղ· 218բ։ «Տաղ Յարութեան Քրիստոսի· Գոչէր հրեչտակն ի վիմի վասն յարութեան··· «Գրիգոր»։

Թղ· 219բ· Լիթանայք եւ աղօթքներ։

Ժ· Թղ· 221բ։ «Տաղ Ծննդեան· Քրիստոս ծնաւ ի Բէդղէհէմ, ուստի ցնծայ երուսաղէմ»։

ԺԱ· Թղ· 224ա «Հրեչտակ Տեառն», որ երրորդ մասէն կը սկսի եւ դանազան աղօթքներ, հաւատոյ, յուսոյ եւ սիրոյ ներդործութիւններ, աղօթքներ առ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս· Յովսէփ, Գոյեթանոս, խղճի մտաց քննութիւն, եւն եւն։ Վերջ՝ Թղ· 330

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 211բ· «Գրեցաւ Թուղթս ձեռամբն բան Գրիգորին, Ակոբին, բան Գիրգորենցը Երզմենցը»։ Յիրուցան կան անկարեւոր բաներ։ — Թղ· 74բ· «1817ին Օգոստոսին 1ին Թագավօրը մտաւ Զրնբվուցը ու 7ին ելավ Թագավօրը Փրանցը հետ Թայդուին Գարօլինային»։ կան նաեւ աննչան դրութիւններ 1804, 1815 եւ 1833 տարեթիւով։ Դատարկ Թուղթերու վայ կան լեհերէն դրութիւններ։

661.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

1582 էն յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 249։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14×10։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12×8։ — ՏՈՂՔ՝ 19։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ եւ լաթածածկ, կռնակը էայէայուած եւ փականներն հաճուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթերը կեղտոտած եւ գալարուած,-

ևաեւ պակաս: — ԳԻՐ՝ քոյորգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ հաստարակ մեծ գրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 68ա երեգուցեաւն՝ մանուշակ, կապոյտ, ոսկի, խեղճ բան մը եւ մէկ մասն ալ պատռած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չեն դրուած, բայց տեղ ձգուած է գծելու (բղ· 115ի, 219ա, 234ա): — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ բանի մը խեղճ բաներ: — ՆԸԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1582 էն յառաջ: — ԳՐԻՉ՝ Սարգիս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անշուշտ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ, նորոգուած «ի դրունս Ս· կիրակոսի եւ կարմիակ Ս· Նշանի»: — ՏԻՐ՝ Գրիգոր վարդապետ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 103ա, 193բ, 249ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա· «ձամին 1896 գնեցաւ ի կ· Պոլիս ընդ այլ չորս ձեռագիրս 2· օսմ· ոսկւոյ: Հ· Գր·»:

Մատեանս Է Շարականց:

Ա· Թղ· 1ա: Սկիզբը Թերի է· կը սկսի, ծննդեան Գ· աւուր «Ողորմեա»էն «Որ յանմատոյց լուսոյ ծածկեալ ընդ Հօր եւ աւուրք Հոգւոյն ի քրովբէականն հանգչէիր յաթոռ», ուրեմն Բ· տնէն:

*Թղ· 2բ· Դ· աւուր «Մեծացուսցէ»էն մէկ տող միայն, ապա՝ Թղ· 3ա· «Անթառամ ծաղիկ» չարականը սկսած «... Հոգւոյն ընդունարան գոլ» խօսքէն, որուն կը յաջորդէ «կանոն Զ· աւուր եւն: — Թղ· 7ա· «կանոնիկ աւուր՝ Երեք աւուրք՝ Լոյս ի լուսոյ»:— Թղ· 9բ· Մեծացուսցէք Յարուքեան»:— Թղ· 15ա· «կանոն փոխման Աստուածածնին»:— Թղ· 18ա· «կանոն քառասնօրեա(յ) գալստեան Քրիստոսի՝ Մարմնացեալդ ի կուսէն»:— Թղ· 20բ· «կանոն Անտոնի ճգնաւորի»:— Թղ· 22բ· «կանոն Թէոդոսի Թագաւորին» կը սկսի Թերի, որուն յաջորդած պիտի ըլլայ «կանոն Դաւթի եւ Յակոբայ», վասն զի անոր օրհնութենէն երկու տող կայ· իսկ Հարցն եւ այլն ամբողջապէս:— Թղ· 25ա· «կանոն Սաւփանոսի»:— Թղ· 28ա· «կանոն սրբոյն Պետրոսի եւ Պօղոսի»:— Թղ· 30բ· «Ամենայն համօրէն Առաքելոց» («Երանելի Ս· Առաքեալք»):— Թղ· 33ա· «կանոն Յոհաննու եւ Յակոբայ»: Թղ· 35ա: «կանոն սրբոց քառասնից»: — Թղ· 38ա· «կանովն Հր· աչակերտացն Քրիստոսի» («Իմաստութիւն երկնային»):— Թղ· 40ա· «կանովն երկոտասան Առաքելոցն» (ի յանսասմանն ծովէն»), կը սկսի Թերի: Պակաս է նաեւ «կանոն Ա· Կիրակէ Ադուհացիոյ»ին սկիզբն ու վերջը· նոյնպէս Բ· Կիւրակիէն պակաս կայ· Կիւրղի կանոնէն միայն «Մանկունք»ի Բ· եւ Գ· տները կան:— Թղ· 43ա· «կանոն երրորդ Կիւրակէին» ամբողջ:— Թղ· 44բ· «Շարական Յովհ· երուսաղէմացւոյ, միայն սկիզբը կայ:— Թղ· 45ա· «կանոն չորրորդ Կիւրակէի»:— Թղ· 46բ· «կանոն հինգերորդ Կիւրակէին»:— Թղ· 49ա· «կանոն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի· Որ ի Հօրէ առաքեալ արեգակն արդար ծագեցեր ընդ տիեզերս զլոյս քո»:— Թղ· 50ա· «կանոն վեցերորդ Կիւրակէին»: Յարութեան կանոնէն կայ Մեծացուցէն սկսած:— Թղ· 54ա· «կանոն նոր Կիւրակէին:— Թղ· 55բ· «Երկրորդ Շաղկապրդին Օրհնութիւն» (Մեծահրաչ այս խորհուրդ»): Հոգեպարապանեան բուն օրուան կամ առաջին օրուան կանոնը չէ դրուած· Երկրորդ օրը կայ· իսկ Թղ· 58բ· կայ Երրորդ օրուան կանոնին Օրհնութեան միայն սկիզբները, հետեւաբար կը մնայ Թերի· չորրորդ օրուան կանոնը կը պակսի· հինգերորդ օրուան կանոնին Օրհնութենէն (Թղ· 59ա) կան միայն տողեր՝ «Եւ զեղեցկացան անապատք մաքուր կուսութեամբ»· նախընթացները կը պակսին, Հարցը, Ողորմեայն եւ այլն կան:— Թղ· 59բ· «կանոն վեցերորդ աւուրն, Աւրհնութիւն»· չէն դրուած Հարցն ու Մեծացուսցէն:— Թղ· 60ա· «կանոն եօթներորդ աւուր», կը պակսի «Տէր երկնից»ը: Ապա պակաս՝ մինչեւ կանոն Յովհաննու Մկրտչի, որմէ ամբողջական են միայն վերջին չարականները, այսպէս Օրհնութիւնը, Հարցը եւն չկան: Ապա Թղ· 61բ· «կանոն մանկանցն Բեթղահէմի:— Թղ· 62բ· «կանոն Քառանց ս· Գրիգորի»· Մանկունքը կը մնայ Թերի եւ կը յաջորդէ մաս մը Ներսէս Պարթեւի կանոնէն:— Թղ· 64ա· «կանոն Վարդավառի երկրորդ աւուրն»: Թղ· 65բ· է «Երրորդ աւուրն»: Ապա՝ Թղ· 67ա· «կանոն Խաչի· Յաղթող եւ զնոր օրհնութիւնս»:— Թղ· 68ա· Օրհնութիւնք եւ այլն պահոց, ապա Աւագ շաբաթու կանոնք: Երկուշաբթիէն մաս մը միայն կայ: Թղ· 102ա· կը սկսին: Յարութեան մասերն ու չարականները:— Թղ· 132բ· է՝ «կանոն Յովհաննու Մկրտչին: Մարգարէ Բարձրելոյն»:— Թղ· 135ա· «կանոն Աչխարհամատրան»:— Թղ· 136ա· («կանոն) սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի»: Հմ· Թ· 142 § 3:— Թղ· 139ա «կանոն սրբոց Հռիփսիմեանց եւ Գայիանեանց, Այսօր զանյաղթելի սրբոց Հռիփսիմեանց»:— Թղ·— 140ա· «Ներբողեան սրբոց Հռիփսիմեանց՝ Անձինք նուիրեալք սրբոյն Քրիստոսի»:— Թղ· 144ա· «կանոն տապանակի Տեառն»:— Թղ· 146ա· «կանոն Վարդավառի առաջին աւուրն»: Թղ· 149ա· «կանոն Շողակաթին»: Թղ· 150ա· «կանոն փոխման երկրորդ աւուր»:— Թղ· 152բ· «կանոն երրորդ աւուրն»:

Բ· 2· Թղ· 155բ· «կանովն նաւակատեաց աւուրք Խաչին»:— Հմմտ· Թ· 142 § 4: Կան ասկէ վերջ Ս· Երրորդութեան, Խաչի եւ սրբոց չարականներ: Հմմտ· Թ· 142 § 4:

Գ· Թղ· 194ա· «կանոն համօրէն ամենայն մարտիրոսաց»: Հմմտ· Թ· 142· 4· Բ:

Դ· Թղ· 219ա· «կանովն համօրէն ամենայն ննջեցելոցն»: Հմմտ· անդ· 142 § 4 դ:

Ե· Թղ· 234ա· «Աւրհնութեներ Յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»·—

Զ· «Թղ· 248բ· «Շարական եօթն Խոտաճարակացն»:— Թղ· 249բ· վերջ: Հմմտ· Թ· 142 §4 դ:

Ձեռագիրս ինչպէս կը տեսնուի ուրիշ շատ մը չարականոցներէ նուազ տարբերութիւն չունի, շատ մը կտորներ կը միանան թերի եւ կամ կ'անտեսուին բոլորովին:

Խաղերով օժտուած է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 1: Թղ. 103ա. «*Զբաժացող սրբոյ երգարանիս գԳրիգոր սրբասէր քահանայ եւ գծնողս իւր յիշեսջիք ի Քրիստոս, որք հանդիպիք սորա*»:

2. Թղ. 193բ. «*Մանացաւոր սրբոյ երգարանիս Գրիգորիոս քահանայ եւ Սարգսի գրչի եւ ծնողաց նոցին ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած յաւուր գալստեանն իւրում եւ յիշողացդ, եւ նմա փառք յաւիտեանս ամէն*»:

Թղ. 249բ. «*Արդ վերստին նորոգեցաւ չարակնոցս ի Թուին Հայոց ՌԼԱ ամի ձեռամբ մեզսայսէր եւ եղկելի վրծուն գրչի սուտ անուն Մարտիրոսի որ մականուամբ Գոչկանց կոչիմ ի գրուանս սուրբ Կիրակոսի եւ կարմիակ սուրբ Նշանի. յերես անկեալ աղաչեմ զձեզ եղբարք, որք հանդիպիք սմա ողորմի դուք մեղաւորիս*»:

662.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺՋ՟ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 316: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 27, իւրաքանչիւրը 10—12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղք զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ եւ լաքապատ, փականքներն հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ փիչ մը կեղտատած եւ քանի բուղք պակաս, ապա թէ ոչ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ մեծ մասով բոչնագրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բզ· 119ա պարզ, բայց բաւական յայտնի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բզ· 39բ, 86բ, 119ա, 165բ, 210ա, 261ա, 281ա, 302բ, միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ շատ, համմտ· բզ· 2բ, 3ա, 15բ, 44ա, 61բ, 88բ, 107բ, 134ա, 214բ, 218բ, 296ա: — ՆԿԱՐՔ՝ ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺՋ·՟ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Շարակնոց, ուր տարւոյն ամէն օրերուն չարականները կրուած կան: Գլխաւորաբար կիսախորաններով այլեւայլ գլխաւոր մասերու բաժնուած են:

1. Ա. Թղ· 1ա: *կը սկիզբը կը պակսի· կը սկսի «Որ նախիմաց» չարականին այս տեղէն՝ «զորդիս Ադամայ զերապոյն այսաւր չնորհիւ փայլեալ յուսկը ծննդեամբ...»*:

Բ. Թղ· 31բ: (*կիսախորան*) «*Բանդ որ ընդ Հաւր*» (*Ա. կիւրակի Ապուշապիկ*):

Գ. Թղ· 86բ: (*կիսախորան*) «*Այսաւր պոլով ի Բեթանիա*» (*Ղազարու յարութիւն*):

2. Ա. Թղ· 119ա: (*խորան*) «*Այսաւր յարեաւ ի մեռելոց*» (*Յարութիւն Քրիստոսի*):

Բ. Թղ· 165բ: (*կիսախորան*) «*Աւաքելոյ ալաւնոյ*» (*Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ*):

Գ. Թղ· 210ա: (*կիսախորան*) «*(Ի վերոյ վիմին հաւատոյ չինեցեր*» (*Նաւակատիք խաչի*):

Դ. Թղ· 261ա (*կիսախորան*) «*կանոնիկն համաւրէն ամենայն մարտիրոսաց*»:

Ե. Թղ· 281ա: (*կիսախորան*) «*կանոնիկն համաւրէն ամենայն ննջեցելոց*»:

Զ. Թղ· 302բ: (*կիսախորան*) «*կանոնիկն յարութեան աւրհնութիւնք...*)

Այս Շարակնոցն ալ խաղերով է: Աղջեւի եւ ետեւի մասերէն պականներ ունի, բայց լաւ Շարակնոց է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի եւ կամ կը պակսին:

663.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԷ· դար

ԹՈՒՂԹ՝ 100: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 8, իւրաքանչիւրը 10 բուղքով՝ մնացածը չէ նշանակուած (ԺՓ·): — ՆԻՒԹ՝ բուղք, զօրաւոր դեղնագոյն: — ԿԱԶՄ՝ առջեւի եւ ետեւի կողերը չկան, մնացածը կազմալուծուած վիճակի մէջ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, ունի բուքի պակաս՝ սկիզբը, մէջերը եւ վերջը:

— ԳԻՐ՝ նստարգիր, դիւրընթերցելի: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ տաղերու սկիզբը բոչնագրեր, սիրուն: — ՆՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ՆՈՐԱՆՔ. ԿԻՍԱՆՈՐԱՆՔ. ԼՈՒՍԱՆՑԱՂԱՐԴՔ. ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Աստուածատուր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 67բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին: — Այս Ձեռագրին եւ Տաղերու մասին հմմտ· Ակինեան Հ· Ն·, Զաքարիա եպ· Գնունեաց եւ իւր տաղերը· Վիեննա 1910. էջ 230. ևմանապէս նոյն բանասէր Հօր՝ Գրիգ· Ադբատարցի··· Վիեննա 1958:

Մատեանս Ա՝ Տաղարան, *ուր կան·*

1· Թղ· 1ա· («Մկրտիչ Նազաշի Գաբրիէլ եւ Մարիամ») *սկզբի մէկ տունը կը պակսի, կը սկսի երկրորդ տնէն «Դու ես տպաւ քէրէմ արաւ աչլի նա տարես· քանի սխտաթով ինձ խրնճեր առնես»:*

Թղ· 1բ· «Դու մի լինիր չուտով ի յանկ պկպար» *ասէն յեաղ տաս տուն կը պակսի եւ ապա կը չարունակուի՝ «Լբանմ եւ ուսխանամ, պատաղ ելած հոգիս եւ կենդանանամ»:*

Հմմտ· Կոստանեանց՝ Մկրտիչ Նազաչ, էջ 26—29:

2· Թղ· 2բ: «*Տաղ Գրիգորի Ախթամարցւոյ ասացեալ ի վերայ վարդի եւ պիւլպիւլի· Ձեռ դնալոյն վարդին եկ պլպիւլն այդին*»:

Թղ· 3Ba· «*Գնաց պիւլպիւլն առ թռչուններն եւ հարց զվարդն ի նոցանէ· Պիւլպիւլն վերացաւ ի յաւրն թեւով· ասաց թէ հարցանեմ թռչնոցն սիրով*»: — Թղ· 3Bբ· «*Ձեռ հարցանելոյ դիւրաչունքն արամեցաւ պլպիւլն, ողբայր եւ ածէր արտասուս: Պիւլպիւլն դառնացաւ· ասաց դի՞նչ լինիմ պղչերն մինչ ի լոյս ես մատուր տանջիմ*»: — Թղ· 4բ· «*Գնաց այդկործն խաւսեցաւ ընդ պիւլպիւլին եւ ասաց, եկեալ այդեործին մխիթարեաց զնոյ· ասաց՝ մի լար պիւլպիւլ քո վարդն կու դայ*»: — Թղ· 5բ· «*Ապա զբեաց թուղթ պիւլպիւլն առ վարդն եւ ժողովեաց վարդն զծաղկունքն եւ ետ ընթեռնուլ առաջի ամենեցուն որ ունէր աւրինակ զոյս: Առեալ տարան զնամակն ի դուռն վարդին, զհպարճ վարդն սիւան կարղացող բերին*»: — Թղ· 7ա· «*Լսեց վարդն զպատգամն պիւլպիւլին եւ դարձոյց առ նա զպատասխանին: Վարդն պատասխանի նորա թղթոյն ասէ· ասաց՝ Բազում ծաղկունք առաքեմ առ նոյ*»: Թղ· 7բ· «*Գնացին եւ տարան զբուց առ պիւլպիւլին եւ նա լացեալ բերանն ուրախութեամբ եւ ասէ՝ Ուրախացաւ պիւլպիւլն ընդ ասել բանին· ասաց թէ աւետիք ինձ այսօր բերին: Վերջը թղ· 7ա· «Յիմար Ախթամարցի դիպեալ ժողովէ· քանզի սէր աշխարհիս հաւասար փուչ է· փառք եւ ուրախութիւնս այս անցաւոր է· կենացս կայ վճար քանզի երազ է*»:

3· Թղ· 8բ: «*Այլ տաղ յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ ի վերայ վարդի եւ պիւլպիւլի· Ականջ դրէք բանիս որ պատուական է, հոգւոյ այլ եւ մարմնոյ ուրախութիւն է*»: *Հմմտ· Թ· 344· 7:*

«Վարդն ի պիւլպիւլն ասաց» խօսքէն (երրորդ տունին սկզբէն) մինչեւ «վարդն ի պիւլպիւլն ասաց ի քէն վախիմ ես» կը պակսի, այս է՝ վեց տուն: Վերջը Թղ· 12ա· կայ՝ «Ես Առաքել մեղաւոր լսեալ յաչխարհի, որ պիւլպիւլն բնդ վարդին սակաւ պավեցի· ի Գաբրիէլ հրեշտակն աւրինակեցի՝ և ի կայն Մարիամ ծնաւղն Քրիստոս: Մեղօք լսեալ Բարսեղ վարագնցի. որ զայս քանի տողերս չարադրեցի, ով ոք ասէ բերան մ՝ ինձի ողորմի, երկնից արքայութեանն ժառանգ լինի: Ականջ դրէք գերոյս ձեզ պահակաս անի, զրպարի կերակուրն որ փչրուկ լինի, ախտաս զպղտոր աչերս լուսոյ կու պակսի· մեղք ու մատլամէն՝ի վանից վզին»:

4· Թղ· 12բ: «*Դարձեալ տաղ Գրիգորիսի ասացեալ ի վերայ վարդի եւ պիւլպիւլի· Գարունն երեկ պիւլպիւլն յայդին, ծաղկունքն ամէն չատ լըմ արին*»: *Թերի է:*

Թղ· 13ա· «*Ծաղկունքն ասեն հերիք արա, քանի կանչես վարդին վերայ*» *խորագիրը տաղիս կը պակսի եւ միացած է նախընթացին: Խորագիրն լլալու էր «Տաղ վարդին պլպիւլին ի Գրիգորիս կաթ·է Ազբամարցւոյ»: Հմմտ· երկու տաղերս ալ· Թ· 344· 1· Ը· Թ·: Վերջը կայ Թղ· 16ա· «Տաղս է ասած Գրիգորիսին, գովէր պիւլպիւլն ի հետ վարդին···»:*

5· Թղ· 16ա: «*Տաղ Զաքարիայ եպիսկոպոսին Լրմեցւոյ ասացեալ անուշ: Այսօր պատնայ արեւն ի խոյն եւ մեզ բերէ պայծառ պարսն· Վերջը՝ Թղ· 18բ· «Զաքարիայ յիմար պերի, սէրն փուչ է, դառն ու լեղի, դու ատ արա, թասպ տիր քեղի, որ անդ չըլնիս խեղճ ու լալի*»: *Տուներու սկզբնատառք՝ Ա—Ֆ:*

6· Թղ· 18բ: «*Տաղ Վարագա(յ) խաչին ի Զաքարիայէ Վարագեցւոյ ասացեալ: Զվարդ ասեմ զրաղճալին, բղխրեչտակաց փափկելին: Վերջը՝ Թղ· 20բ·*

Զմխածինն կուսածին
Ադաչեցէք վասն իմ անձին,
Քաւիչ լինել իւր ծառային,
Անմահ արքայն Տէրն երկնային,
Բամիկ առեղծօղն ամենայնի,
Արժան առնէ իւր հանգստին,
Յուսացեալս որ ի նա դիմին
Ի յաւրն ահեղ հրապարակին:

Զաքարիա եպիսկոպոսի նաեւ այս երկու տաղերու նկատմամբ հմմտ· Հ· Ն· Ակինեանի՝

Զաքարիա եպիսկոպոս Գնունեաց եւ իւր տաղերը» երկը· (Վիեննա 1910)։

7· Թղ· 21ա։ «Դարձեալ տաղ Առաքել վարդապետէ *ասացեալ· Անթիւ չարեաւք յանց(է)ա(յ) ես մեղաւք աղտեղեա(յ)ես*»։ *Տներու սկզբնատառք Ա—Ք*։ Հմմտ. Թ· 63· Ա· 1, ե։

Ապա՝ Թղ· 24բ։ «Յորդորակ ապաւր ասայ· Արքայ անմահ երկնա(յ)ին, անեղ անճառ անքննին»։ Սկզբնատառք տներու՝ «Առաքել»։

8· ա· Թղ· 25բ։ «*Տաղ դեղեցիկ Գրիգորիսի ասացեալ· Գանկատ առնեմ սիրով քեզ, Թէ միտ դնես եւ լսես*»։

Սկիզբնատառք կապելու էին իր անունը սակայն կայ միայն «Գրի» վասն զի երրորդ տան առաջին տողէն վերջ կը մնայ թերի։

բ· Թղ· 26ա։ «*Բերքա եմ չիներ այգւոյս, երկնիկ ցաւդն ի մէջ բրբքոյս*»։

Այս՝ չարունակութիւնն է Գր· Աղթամարցւոյն «Ցամէն առաւօտ եւ լոյս» սկզբնաւորութեամբ տաղին»։

գ· Թղ· 27բ։ «*Տաղ աղնիւ· Պետրոս երազ էր տեսեր (կրկ·) ելեալ պատմէր Պաւղոսին*»։

դ· Թղ· 28բ։ «*Դարձեալ տաղ Գրիգորիսի Ախթամարցոյ ասացեալ ողորմ· Արեգականափայլ դեղով լի լուսին ի տասնուհընգէ, աչեր ծով ի ծով ունիս, սոսկալի վարսաւոր սրովբէ*»։ Վերջ՝ Թղ· 30բ։ «Գրիգորիս Ախթամարցին *արտասուաւք գձեզ կ'աղաչէ*»։ Հմմտ· 344· 1· գ։

ե· Թղ· 30բ։ «*Այլ տաղ ի նոյն Գրիգորիսէ Ախթամարցոյ ասացեալ անուշ։ Դու ես յԱդենայ դրախտէն, զոր տնկեաց աչն անեղական*»։ Հմմտ· Թ· 344· 1· գ։

զ· Թղ· 32բ· Նորին Գրիգորիսի *ասացեալ, Մարմինս զհոգիս ղրկէ եւ պահէ զաւրն լալական*»։

Վերջընթեր տան սկիզբն է (Թղ· 33բ) «Գրիգորիս ճարակ արայ, եւ զմեղաց աղտն ի քէն լըւայ»։

9· Թղ· 34ա։ «*Բանք դեղեցիկ յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ։ Երկնի եւ երկրի Աստուած, քեզ յերբեակ ասեմ Թէ մեղայ*»։

Սկզբնատառք կը կապեն «երգ Առաքելի»։ Վերջ՝ Թղ· 35ա· «Ի քեզ եմք յանձին սուրբ կոյս ած Քրիստոս զու բարեխաւսեայ, մեղաւքս Առաքելիս, յաւրն ահեղ մի Թէ ողորմեայ»։

10· Թղ· 35ա։ «*Տաղ Յովաննէս Թուլկուրանցւոյ ասացեալ· Ով անմահ քանի զքեզ յիշեմ, կու զողամ ու սարսափիմ ես*»։

Վերջ Թղ· 37ա։ Յովհաննէս Թուլգուրանցի, զուր կասես զայլ ոք խրատես· Հ· տարին լըցուեր ի մեղաց մէջըն կացեր ես» (Հմմտ· այս եւ Յովհ· Թուլկուրանդիի ուրիշ տաղերու եւ անոնց մասին՝ Պիվազեան Ի· Յովհաննէս Թըլկուրանցի, Տպկր, Երեւան 1960· այս՝ էջ 173—177)։

11· Թղ· 37ա։ «*Տէր Անտոնի Թեբաեցւոյ ասացեալ տաղ պեղեցիկ· Աննկար պատկեր յաւրինեալ ի յարարողէն· Բանիւ քո բարձեալ դիպես զամենայն պարզեւք հոգեղէն*»։ Ա—Ք *սկզբնատառք*։

Անտոն ճգնաւորին նուիրուած տաղ մըն է։

12· ա· Թղ· 39բ։ «*Այլ տաղ Ստեփանոսի վարագեցի եպիսկոպոսէ ասացեալ· Աչուն էր 'ւեղուս պարուն, ու ցամքաւ ճիւնըն սարերուն*»։

Վերջ՝ Թղ· 41ա։ «Հերիք արա Ստեփանոս, վայ ւեղուկ կարդայ զաւրն ի բուն»։

Հմմտ· Կոստանեան՝ Ժողովածու, Բ· 9—11· Սրուանձտեանց՝ Մանանայ 264—266։

բ· Թղ· 41ա։ «*Դարձեալ տաղ նորին Ստեփանոսի։ Եղբայրք չատ բարեւ լալով, Թէ յաչխարհիս ոնց կայք զուք բարով*»։

13· Թղ· 42բ։ *Այլ տաղ դեղեցիկ, ողորմ ասա եւ զանարժանս յիշեա ի Տէր· Մեղայ քեզ Քրիստոս Աստուած, ապաւէն յոյս զքեզ ունիմ*։

Կը մնայ թերի, վասն զի 8 թուղթ ինկած է, յաջորդ տաղն ալ մեծ մասամբ թերի է, վերջընթերըն հետեւեալը միայն կայ՝ (Թղ· 44ա·) «... խաւսէ որ խընդա հոգիս, ի յարարչէն փառաւորիս»։ Վերջին տունն ամբողջ է, ուր կայ՝ «Զի մոռանաս զու ալ ըզգիս զՅովաննէս անմեղ հոգիս»։

14· ա· Թղ· 44ա։ «*Այլ բանք վասն սիրոյ եւ ուրախութեան· Այն առաջին ժամանակին, սիրու բաներ չատ լինէին*»։ Վերջ՝ Թղ· 45ա· «*Այս բանս աղէկ զոր ասացի, ապա հոգւոյն չահ մի չունի, զրնտալ զըրուց Յովասափին ասա մինչեւ վերջըն լինի*»։

բ· Թղ· 45ա։ «*Ինց դնա խըղճալ Աղամայ, որ զուն չես անհատատ հետ ջրհատնուն, խաւսէ քաղցրիկ անուշ խաւսուն*։»... Վերջը՝ Թղ· 46ա· «*Արքած նման ես յիմարի, այ Յովասափ Սեբաստացի*»։

գ· Թղ· 46ա։ «*Վարդենեայ մէջն տեսա նըստեր, վարդեր չարեր կլափն ի վեր*»։ Վերջ Թղ· 47ա· «*Աչխարհիս չահն խմացար, այ Յովասափ խեղճ եւ յիմար, գնայ աղաւթն արա յերկար, այլ մի նըստիր անհոգ ի վայր*»։

դ· Թղ· 47ա։ «Այսաւր տեսայ զինքն գարշապարած, յիս հա(յ)եցաւ վերանոյ վերանոյ»։ Վերջ՝ Թղ· 47բ։ Այս Յովասափ մեծագոյ պերճ յանմահութիւն Տեառնէ լինի···»։

ե· Թղ· 48ա։ «Սիրուն ես դու յոյն դնդանեանի, ծայրագեղաւոյ գարմանալի»։ Վերջ՝ Թղ· 48բ· «[եղեգ] Յովասափն ինչ տի լինի, մոլար էլիմար Սեբաստացի»։

զ· Թղ· 49ա։ ···Սկիզբը Թերի (որ լլլալու էր՝ «Փառք ու պճամբաւն լսեցի, եւ[ե]ալ տեսայ դնա խընդալի, որ քան զլուսինն) որ բալորի, քան զլուսաբերը կու վառվռի»։ Վերջին աներկն մէկուն մէջ՝ «[եղեգ] Յովասափ խաւսէ բարի, զուր մի գաներ ի յաշխարհի»։

15· Թղ· 50ա։ «Այլ տաղ Հարսանեաց նոր փեսայի եւ հարսի· Աստուած աւգնէ Թագաւորին, բաշխէ բազում կեննդանութիւն»։ Վերջ՝ Թղ· 51ա· «Քեզ Մարտիրոսն տասց յետին, Աստուած աւգնէ Թագաւորին»։ Սկզբնատառք տողերու՝ Ա—Ք։

16· Թղ· 51ա։ «Այլ տաղ ազնիւ մըճիւի ուրախութեան, անուշ տասց։ Արարիչն Տէրն քաղցրացաւ ի յԱդամայ եւ ծնաւ ի սուրբ կուսէն Մարիամայ»։ Վերջ՝ Թղ· 53ա· «Քանքարող բիւր պարտական Ագարիայ տակաւիկ բանս որ տասց պինուն վերայ»։ Սկզբնատառք՝ Ագարիայէ։

17· Թղ· 53բ։ «Այլ տաղ եւ գովասանք խաղողոյ եւ բաժկի· Խաղող զքեզ գովել պիտի, բոլոր պաղովմ ես հաւատար։

Մարկաւագ Բերդակացւոյ այս տաղը կը մնայ կիսատ։

18· Թղ· 55ա։ (Սկիզբը Թերի, որ լլլալու էր՝ «Տաղ վասն խաղողի· Յայն առաջին ժամանակին որ զպաղաբերքն տնկեցին, յառաջ զխաղողն տնկեցին)»· Հոս կը սկսի՝ «Քաւիչ մեղաց անուանեցին· այլ լից ու տուր» եւն եւն։ Չմմտ· Կոստանեան, Նոր ժողովածու Գ· էջ 63։ Վերջը Թղ· 56բ։ «Քո անուանդ է Տիրատուր, եւ իմ անունն Աստուածատուր, գկրթիան լլլի արա զու տուր, Թող չատ ապրիս իմ Խաչատուր»։

19ա· Թղ· 57ա։ «Տաղ սեղան աւրհնելոյ· Աւրհնեսցուք մեք միաբան, գՀայր եւ գՈրդի եւ զսուրբ Հոգին»։ Սկզբնատառերը տներուն կը կապեն «Այս Առաքելի վարդապետի»։

բ· Թղ· 59բ։ «Այլ տաղ եւ գովասանք ողորմութեան· Քան զամենայն գործս բարեաց ողորմութիւն է պատուական»։ Վերջ՝ Թղ· 61բ։ «Ես Առաքել զձեզ աղաչեմ հայրք եւ եղբայրք ամենեքեան»։

20· Թղ· 61բ։ «Յորդորակ ապաչխարութեան· Քանքարաթափ ոյդ եմ անարժան, ծառայ եմ չար եւ անպիտան»։

21· Թղ· 62բ։ «Այլ Աստիանոսի նախավկային տասց[ին] մարտիրոսին· Ամենեքեան ի մի բերան պարտիմք գովել գյաղթող վկայն»։

22· Թղ· 64բ։ «Առանձնաւոր եւ տաղ ի վերայ Հարսին· յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ· Քան զամենայն գործս չարի հարատութիւնն է գայրելի»։ Վերջ· Թղ· 66ա· «Ով Առաքել անմահ էլիմար, խոնարհութիւն տասցիր երկրի»։

23· Թղ· 66ա։ «Այլ տաղ գեղեցիկ Խաչի, անուշ տասս։ Խաչն եղիցի մեզ պահապան յայսմ հետէ մինչ ի վախճան»։ Բոլոր տուներն կը սկսին՝ «Խաչըն»։

24· Թղ· 68ա։ «Տաղ ապքասա Ղազարի ասացեալ է վասն սիրոյ անուշ· Ծով աչք ամ քանի նայիս խըտով զու նասիս գաչերդ ածես խընջերով»։

Թերի է, մէկ Թուղթ կը պակսի։

25· Թղ· 70ա։ «Այլ տաղ վասն սիրոյ ասացեալ· Այսօր զքեզ տեսայ եւ ուրախացայ· բարով գարդարեցիր գՏեառնէ գոհացայ»։ Ա—Ք· Տողերու սկզբնատառք։ Վերջ Թղ· 72ա· «Քեզ Մարտիրոս եղեւ յետի նոր ծառայ···»։

26· Թղ· 72բ։ «Տաղ գեղեցիկ Աւետման· Աւետիս քեզ Մարիամ, ղոր Գաբրիէլ սկըզբնաւորեաց»։ Ա—Ք· սկզբնատառք։

27· Թղ· 75բ։ «Այլ տաղ գեղեցիկ· Իմանալի սերովբէ, Բանին յաթոռ քերովբէ»։ Սկզբնատառք տներու կը կապեն «ի խընդրո(յ) մեծին Թորոսի է»։

28· Թղ· 76բ։ «Տաղ խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ· Աստուածածին սրբուհի, ամէնաւրհնեալ տիրուհի»։

ա· Թղ· 77Bա։ «Յորդորակ է՝ Ով Սիմէոն ծերունի, ահա բան քո կատարի»։ բ· Թղ· 79ա։ «Յորդորակ է անուշ տասց· Ծաղիկ պայծառ ծովային եւ մարգարիտ մեծագին»։ գ· Թղ· 80ա։ «Յորդորակ ազնիւ· Քրիստոս փառաց Թագաւորն այսաւր եկեալ ի տաճարն»։

29· Թղ· 81բ։ «Տաղ տուր Աստուածածնին վերայ ասացեալ»։

Միայն խորագիրը կայ։ 4 Թուղթ ինկած է եւ կտրտուած։

Յաջորդ էջը (այժմ Թղ· 82ա) կը սկսի «Ով որ զիս չիշէ 'ւինքն չիշուի ի գիրն անջինջ որ անցնելոյ չէ, որ անցնելոյ չէ։ Ի Թըվին Հայոց յութ հարիւր եւ խուն եւ իրեղն բանս գրած է

(1404)» բանս պրած է»: Այս Առաքել Սիւնեցւոյ Մ. Աստուածածնի նուիրած ասղը պիտի ըլլար «Այրէն մինչեւ ի ծէն գրեց Աստուածածին պատմեմ»:

30· Թղ· 82ա: «Տալ Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին· Անճառ Միածին, Հաւրն երկնաւորին ընտրեալ ի յերկրէ սուրբ Յակոբ քրովբէ մարմնային»: «Առաքել վարդապետի» Համառ· Թ· 344· Գ·:

31· Թղ· 82Բբ: «Տալ Աստուածածնին լաւ ասայ· Գոհար վարդն ինքնապոյն սիրամարգ ոսկեգոյն»:

32· Թղ· 84ա: «Այլ տալ գեղեցիկ ջուր աւրհնեայ: Ով գարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ»:

33· Թղ· 85ա: «Այլ տալ Յոհաննու· Նոտաւ յաթոռ կիպրոս կղզին, Կոստանդինայ մեծ քաղաքին»: — Թղ· 86ա (վերջը) Դուք հայցեցէք մեզաւորիս ինձ թողութիւն մեղաւորիս, գծող գրչիս անարժանիս, Յովաճիսի ախմար գրչիս»:

34· Թղ· 86բ: Տալ մեծատան եւ ղազարու: Լսէ զմեծատան առակն (կրկնէ), որ հաղնէր զբեհեզ ծիրանին»: Թերի:

35· Թղ· 87ա: կը սկսի «Ի սերովբէ բուղիս սեւիցն միշտ երգաբանեալ ձայնիցդ», չարունակութիւնն է՝ «Տալ Աստուածածնին խիստ գեղեցիկ եւ լաւ» խորագիրը տալին, որուն սկիզբն է· «Առաջնաճաշակ պտղոյն մահուանն, առաջին մարդոյն եղեր անիծիցդ լուծիչ»: Համառ· 344· 8 լ:

Առաջիկայ ձեռագրիս մէջ Մ· գրէն սկսեալ տասը կը պակսի մինչեւ վերջը: Հոս կան ի—ճ· սկզբնատառերով տողեր:

36· Թղ· 88ա: «Տալ ապնիւ Գրիգորի Ախթամարցոյ ասացեալ· Մաքուր պատկերով նման հրեշտակի, անպիղն մարդարիտ յեռեալ ընդ ոսկի»:

Մէջը Թղ· 91ա կ'ըսուի· «Եւ Ախթամարցի մեղայ գործալան ունայն թզենի 'տանիծից արժան»:

37· Թղ· 91բ: «Դարձեալ տալ նորին Գրիգորիսի ասացեալ գ· բառի: Դու ես արեգակ լուսին ի լրման, չկայ քեզ աւրինակ» Համառ· Թ· 344· 1· ե· Համառ· նաեւ վերջը անդ:

38· Թղ· 95բ: «Տալ գեղեցիկ Գրիգորիսի Ախթամարցո· Դու դրախտ յեղեմա տնկեալ յանեղէն· ի յելս արեւու տեղիք լուսեղէն»:

Համառ· Թ· 344· 1: Այս Ձեռագրին մէջ կը վերջանայ այսպէս՝ «Շատ չէնկ չէքէրին բոուարզաւան էլ պակի պիտ է»:

Ապա՝ Թղ· 99ա· կը սկսի՝ «ու լացն հատ պիս, զղատճառն եւայ հանեալ ափսոս ու վայ պիս· կինս այս որ Եառւբ ինձ սայ խաբեաց պիս»: Յաջորդն ալ պակասաւոր կը սկսի Թղ· 100ա· «Սիրով յարեաւ սիրելին 'տարսյց գրնութիւն մարդկային· ի բաց լինել երկիւղին, փոխէր կանանց տարփալին···»: Նեբսէս Շնորհալիին «Նոտեալ կանայքն ողբային» տաղէն է այս: — Թղ· 100ա· «Այլ տաղ Յարութեան· Դասքն հրէական էին պահապան սուրբ գերեզմանին»: Փիլքը կը վերջանայ այս տաղին սա խօսքերով (Թղ· 100բ)· «Տեսեալ ահագին հրեշտակն ի վիմին, որ ձայնէր նոցին զի խնդրէք»:

Այս է բովանդակութիւնը Տաղարանիս, Քէեւ ունի լաւ կտորներ եւ ընթերցուածներ, բայց չատ պակասաւոր է: Մաս մը կրնայ լրացուիլ Թ· 671 եւ միւս մեր Տաղարաններով: Գրիկորիս Աղթամարցիին տաղերուն համար տեսնել՝ Հ· Ն· Ակինեան, Գրիգորիս Ա· կաթողիկոս Աղթամարի, կեանքն ու գործերը, Վիեննա 1958: — Հ· Ակինեան այս Ձեռագրին մէջ չատ մը կարեւոր դիտողութիւններ ըրած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 67բ: «Դարձեալ աղաչեմ կՀանդիպող տաղարանիս, կարդալով եւ եղանակելով յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զԱստուածատուրն եւ զիւր արեան մերձաւորն եւ դուք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ամէն: Հայր մեր»:

2· Թղ· 64ա: «Եւ դիս անպիտանս աղաչեմ յիշել ի Տէր» տաղի մէջ ընդհատուած:

664.

ԿԱՐԳ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

ՌՂԵ—ՌՂԶ = 1646—1647

ԹՈՒՂԹՔ՝ 82: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 10 × 3 + 3 = 6: — ՏՈՂՔ՝ 25 եւ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բաւական հաստ թուղթ, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ լաքածածկ, կաշեպատ. գծազարդերով, կոճակը վնասուած, փականճեղերը չկան: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ջուր տեսած, թուղթ ինկած, գործածութենէ մաշած: —

ԳԻՐ՝ երկու տեսակ, ճօտր·: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պզտիկ, գողտրեկ բաներ· թուչնագրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ խրատագիրք: — ԽՈՐԱՆՆԵՐ՝ բզ· 1ա, 45բ, 49բ, մանուշակագոյն, բաւական լաւ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ բզ· 1ա, 8ա, 19ա, 20ա, 21ա—բ, 23ա, 27ա, 28ա, 45բ, 47ա, լաւ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ մաս մը ՌՂԵ (1646) եւ մաս մը ՌՂԶ (= 1647): — ԳՐԻՉ՝ խաչատուր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Աստուր սարկաւագ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 73բ եւ 23ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 1ա «Յամին 1896 գնեցաւ ի կ· Պոլիս ընդ այլ ձեռագիրս 2 օսմ· ոսկւոյ, Հ· Գր·»:

Դիտ· Ձեռագրիս մասին հմմտ· Գաթըրճեան–Տաչեան, Սրբազան Պատարագամատոյցք էջ 588: — Սիւճեակները չեմ նշանակած:

Մատենա է՝ կարգ դպրութեան, Պատարագամատոյց եւ Տաղարան:

Ա· ԿԱՐԳ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ· Բզ· 1ա: *Կը սկսի «Եւ ֆահանայ ասէ զաղօթս· Որ զգեցեալ ես զլոյս որպէս հանդերձ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս»:*

Խորհրդատեսր է լիակատար, այսինքն այնպէս ինչպէս էին նախնեացները (Բ· 196, 333 եւն), *ոչ թէ միայն քահանային մասերը, այլ սարկաւագի քարոզութիւնքն եւ դպիրներու երգերուն մեծ մասը,* (Բզ· 1ա—16բ): *Ասոր կը կցուին առանց սրեւէ բաժանման քանի մը մեկնիչք եւ Գրիգոր Նարեկացւոյ մէկ տաղը «Վասն Ծննդեան* (որ կը սկսի «Աւետիս մեծ խորհրդոյ·» Բզ· 17ա), *ասկէ վերջ Բզ· 19ա· բուն կարգ դպրութեան կամ դպրաց միւս երգերը* (Խորհուրդ խորին, Ծայս յարկ, Սրբասացութիւնք եւն եւն) *եւ սարկաւագի մեծ քարոզութիւնքն* (Քարող միահամուռ եւ Հանգանակ, Առաքելոց սրբոց, Գոհութիւն եւ փառաբանութիւն եւն) *աւարտելով «Լյաք»էն եառքը* (Բզ· 19ա—29ա): *Ասկէ եառքը կու գան այլեւայլ տաղեր, ի մասնաւորի Հայրարդութեան այն երկայն տաղը, որ կը սկսի «Որ ի հնգից նկանակաց» եւն· եւ որ կիսատ կը մնայ: Բզ· 39ա—45ա· կը դրուին «Մեղեդիք պատարագի»··· կը կցուին ժամագրքի ուրիշ երգեր, այլեւայլ գանձեր եւ տաղեր, որոնք կապ չունին պատարագի հետ, միայն ընդհատուած են, ասոնց մէջ մածուելով 49բ—55բ) «Ժամամուտը կարգաւ»: Հմմտ· Գաթըրճեան–Տաչեան, Սրբազան պատարագամատոյցք, Վիեննա 1897, էջ 588—589): Բզթեր ինկած են եւ թերի են Բզ· 8—9, 28—29, 34—35:*

Բ· ԳԱՆՁԵՐ ԵՒ ՏԱՂԵՐ:

*Բզ· 56ա: «Երգ առաւօտ պաչտամանց·· Առաւօտ լուսոյ»: Բզ· 57բ: «Աչխարհ ամենայն»: — Բզ· 59ա· «Արթունք եղերուք արթունք խմաստունք»: — Բզ· 60բ· «Երգ ընծային պաչտաման: Աստուածածին մայր Քրիստոսի, իմ յոյսն դու աւուր մեծի»: — Բզ· 61բ· «Գանձի գուներ· Երգս յաւերժական երգեմք բանական, երիցդ միական»: — Բզ· 63բ· (Գանձս Գ· վանկ կոչի) Գոյակն Հական Հաւր սահման եւ բան»· «Գրիգոր»: — Բզ· 64ա· (Գանձ Բ· վանկ կոչի) Խորհուրդ անճառ անհաս անքննին», «Խաչատուր»: — Բզ· 65ա· «Մեծ եւ հզաւր անմահ թագաւոր»· «Մկրտիչ»: — Բզ· 65բ· «Այլ տաղ Մարիամու Գաբրիէլի· Աւետիս ընկ Մարիամ, դուր Գաբրիէլ սկզբնաւորեալ» Ա—Ք: — Բզ· 67ա· «Տաղ Ծննդեան· Տունկ անմահութեան բոլբոջեցար սուրբ կոյս· «Տէր Արաբեալէ»: (Բզ· 67բ) «Այլ տաղ վասն հպարտի» «Քան զամենայն գործս չարի, հպարտութիւն է գպրելի»: — Բզ· 68բ· «Այլ տաղ Ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ· Հրճուիմք այսաւր մեք հոգապէս· տաւնիս մաքուր սուրբ կուսական»: «Աւետիս ձեզ աղքատ հոգւով, աւետիս ձեզ երկիչք երգոյս, աւետիս ծառայ կուսին Տէր Կոստանդին»: Բզ· 69ա· Այլ տաղ «Տէր մեր յերկնից խոնարհեցաւ յայրն աղքատաց իջեալ ծընաւ»: — Բզ· 69բ· «Այլ տաղ աւետեաց· Ամենայն վեցերորդի Կարապետին, բանաբեր հրեշտակն··· Ա—Ք: — Բզ· 70բ· «Տաղ Յովանէս Մկրտչին· Յովաննէս մեծ մարգարէ, երկրպագող յարդանդէ»: — Բզ· 71բ: «Յամենայն մեղաց ի զատ ասէ դու կացիր եւ աւրէնս աստուածայինս միշտ մերձեցիր»· «Յովնաիս ե վարդ···: — Բզ· 72բ· «Քրիստոս փառաց թագաւորն այսաւր եկեալ յընծայուիս»: (Տարբեր գրով եւ ժամանակէ)՝ Բզ· 74ա· «Ամէն առաւօտ եւ լոյս պլպուլն էր նստեր յայգոյս»: Հմմտ· ի մէջ այլոց Յովհաննէս Հ· Ղ· Միջնադարեան ազգային տաղաչափութիւն ռամկախառն, Վիեննա 1911, էջ 38—41: — Բզ· 76ա· «Ես եմ կորուսեալ ոչխար, մոլորեալ ի սուրբ քո հաւտէն, հովիւ քաջ ի վայր հայեաց բարեխօս քեզ երկիր ամէն»· (Բզ· 77ա)· «Ով կեչառեցի մոլար, ընկղմեազդ ի մեղաց ծովէն եւ եւն: — Բզ· 77ա: «Ինկի ծառի նման ես, պտուղ դու քաղցրահամ ես»: — Բզ· 78ա· «Ա· ասէ առաքեցար հազար բարի· Բ· ասէ բարի հարուր հազար բարի»: Ա—Ք· «Ք· ասէ քո ծառային Մարտիրոսին, ասէ առաքեցար հազար բարի»: — Բզ· 78Bա· «Ծաղիկ են ծաղկին կասեմ յէիմ տուն յէ, որ աւճ ու բերնիկ է բուսեր յէյէ»: — Բզ· 79ա· «Տաղ ներբողական ի Մարկոս վարդապետէ ասացեալ: Անեղ Հայր Աստուած արքայ երկնաւոր, ամենակալ եւ անմահ թագաւոր»: — Ա·—Ք: — Բզ· 81բ· «Զինչ որ սրբունք յաչխարհս կան, ձեզ պահապան ամենեքեան»: Վերջ՝ Բզ· 82բ: Այս Տաղերէն մաս մը կը պտնուին նախընթաց Ձեռագրին մէջ ալ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. 1· *Թղ*· 73բ· «*Գրեցաւ խորհրդոյ, գպրութեան եւ սպասաւորութեան տետրակս ի Թվին ՌՂԷ* (1646) *ի վայելուչն սարկաւագ Աստուրին*»:

2· *Թղ*· 29ա· «*Զայս ասա եղբայր սիրելի եւ ապա զԳոհանամքն եւ յետ Գոհանամքին զԲաշխելոյնն, վասն զի աւրինակն չկայր եւ զմեղաւոր Խաչատուր գրիչս եւ կխեղճուկ Աստուրն յիշեա ի Քրիստոս Աստուած*»:

3· *Թղ*· 81ա· «*Գրեցաւ այս հոգեւոր բանկներս Թվին ՌՂԶ* (1647):

4· *Թղ*· 78ա· «*Գրուաւ Թվին ՌՂԶ* (1647):

5· *Թղ*· 82բ· *ոտար գրչէ՝* «*Տիրացու կարապետին*»:

665.

ՆԱՐԵԿ

ՌՀԳ = 1624

ԹՈՒՂԹՔ՝ 171: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ 9 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 13, իւրաքանչիւրը 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ տկար: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ եւ լաքածածկ, փականքները հանուած վնասուած կըռնակի կողմանէ, երկու կողերը ճոխ զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ վերջը՝ երկու թուղթ, նարեկէ կտոր մը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թերի, պատռտած, աղտոտած: — ԳԻՐ՝ երկու տեսակ գիր բոլորգիր եւ նօտրգիր (*Թղ*· 143էն սկսած): — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԹՎԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՀԳ (= 1624): — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ *Թղ*· 9ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

Մատեանս է՝ Նարեկ կամ Ողբերգութիւնք Գր· Նարեկացւոյ:

Թղ· 1ա· (*Սկիզբը թերի է, կը սկսի առաջին հեծութեան սա տողերէն*) ...*տեալն Յակովբու ըստ բողոքելոյն Եսայեայ եւ դանիրաւութիւն Բաբելոնի տաղտակալ ի քեզ երեւեսցի*» (*տպ*· *Վենետիկ*, 1844, *էջ* 8):

Լիակատար Նարեկ մը չէ, չափազանց չատ պակասներ կան մէջը համմտ· *Թղ*· 20բ· *ողբք Ք—ԺԴ չկան* (*Ք*· *ողբին միայն խորագրին մէկ մասը կը գտնուի*)· *Թղ*· 27ա· *ԺԶ—ԺԷ ողբերէն մասեր կը պակսին այս է՝ մէկին վերջէն, միւսին սկիզբէն: Թղ*· 39բ· *Ի—ԻԳ ամենեւին չկան*· *Թղ*· 60բ: *Լ*· *Ողբէն թուղթ մը պատռուած է: Զկան ԼԴ—Ե*· *ԼԷ—ԼԸ Ողբեր: Թղ*· 75· *Ի—ԻԱ ողբերէն կը պակսին, պատռուած են: Դարձեալ՝ ԻԶ*·—*ԾԵ*· *Ողբերը կը պակսին, ինչպէս ԾԶ*· *Ողբի վերջին մասը ԾԷ—կԲ ի սկիզբը*· *կԳ եւ կԴ*· *կԶ*· *Ողբերու մեծագոյն մասը*· *ԿԸ*· *Ողբի սա խօսքէն*· «*ոչ համբարեցի նչխարս պաշարայ ի յուղին աննղրկան*» *մինչեւ նոյն Ողբին՝* «*մորմոքողայ զիս կեղեքեացն: Եթէ ի սենեակ չտեմարանայ...*» (*թուղթ մը ինկած է*): *կԹ*· *եւ Հ*· *Ողբերը չկան, ինչպէս նմանապէս ՀԲ*· *ՀԴ, Ողբերէն հատածներ կը պակսին, ՀԷ*· *ՀԹ*· *Ողբերը եւ Զե Ողբի վերջաւորութիւնը: Զկան դեռ ՁԱ*· *ՁԲ*· *ՁԴ*· *ՁԶ*· *ՁԸ*· *ՂԲ*· *ՂԴ*· *Ողբերը եւ ՂԵ*· *Ողբի վերջին մասը: Ասոնցմէ մաս մը թղթեր ինկած ըլլալով կը պակսի եւ մաս մըն ալ կ'երեւայ թէ դիտումով կամ ծրագրով չէ արտագրուած, զի երբեմն միեւնոյն էջին վրայ Ողբ մը ուրիշ թերի Ողբի կը յաջորդէ: Քանի մը Ողբ եռքէն եռեւը լրացուած են՝* (*Թղ*· 143բ· 159ա) *Ողբ ԺԱ*· *Ի, ԾԴ*· *եւն եւն*) «*Ընտրեալդ, Ցայս յարկ*» *եւ Ներսէս Շնորհալիի Ցիսուս Որդիէն քաղուածոյք մը* (*Թղ*· 163ա—159բ·) *համմտ*· *տպգր*· *Վենետիկ* 1830, *էջ* 63, 64, 65, 85, 99, 126 *եւն*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. *Թղ*· 9ա: «*Զեռքս փոխ ու հոգ գառնայ, գերքս յիշատակ առ ձեզ ինայ, մեղուցեալ փծուն գրիչս յիշեայ, Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմեայ, հանապազ ասէք զուր Հայր մեղայ*»:

Նոյն էջին վարի լուսանցքին վրայ՝ «*Թվականին ՌՀԳ*· *գրեցաւ*»· *իսկ Թղ*· 8բ· «*Հոգի սուրբ սկսեալս դու կատարես*»:

666.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ՌՃԸ = 1659

ԹՈՒՂԹՔ՝ 328: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 29, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ գեղեցիկ զարդերով բայց տախտակը կոտրած, կոճակին ծայրեր մաշած, փականքները հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթերը կը պակսին (*Թղ*· 8բ, 15բ, 35բ, 285բ, դարձեալ բաժնուած են կազմէն, նաեւ աղտոտ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ իւրաքանչիւր շարականի

առաջին գիրը, բազմագոյն, թոչնագիր, նաեւ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ շարականներու սկիզբը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա, 115ա· երկգոյն, բուսական յաջող: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 39բ, 90ա, 159ա, 208բ, 265ա, 309բ, միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ գրեթէ իւրաքանչիւր շարականի սկիզբը, զարդագրեալ եւ մանր, մեծ եւ փոքր, կրկնագոյն, թղ· 6ա կայ՝ Գաբրիէլ, թղ· 7ա, Ս· Կոյս, թղ· 170բ· Ս· Յովհ· Մկրտիչ, թղ· 180բ, Ս· Ներսէս, թղ· 183բ· Ս· Հռիփսիմէ, թղ· 191բ· Յիսուս, թղ· 229բ· Ս· Յակոբ, ոմանք յաջող եւ ուրիշներ անյաջող: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 114բ· Քրիստոս յարուցեալ շատ խեղճ բան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 227—228: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԸ = 1659: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 113բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Գնեցաւ 25 փր·ից ի Յարութենէ վարդապետեան ի Պապպատ»:

Մասնաւոր է՝ Շարակնոց՝ խորաններով եւ կիսախորաններով այլ եւ այլ մասերու բաժնուած: Սկիզբը՝ թղ· 1ա· (խորան) «Երկնկեալք սրտիք Սիոնի» եւն: — Թղ· 39բ· (կիսախորան)· «Կանոնք Բուն Բարեկենդանին»: — Թղ· 90ա· (կիսախորան) «Կանոնք Ղազարու յարութեան»: Թղ· 115ա· (խորան) «Յարութիւն Քրիստոսի»: — Թղ· 159ա· (կիսախորան) «Կանոն Մեծի Հոգո (sic) պալատեան»: — Թղ· 208բ· (կիսախորան) «Կանոնք Նաւակատեաց սուրբ խաչին»: Թղ· 265ա· (կիսախորան) «Կանոնք համօրէն սմենայն մարտիրոսաց»: Համօրէն ննջեցելոցն կանոնին սկիզբը պակաս է հետեւաբար նաեւ կիսախորանը, որ եպած լլլալու էր: Թղ· 309բ· (կիսախորան) «Օրհնութիւններ յարութեան»: (Թղ· 251—265 կան ժամագրքի եւ խորհրդատետրի մէջ մտած չարականներն):

Այս Շարակնոցին մէջ բուսական թևերի կատներ կան այսպէս՝ ձրագալոցի կանոնը, Ծննդեան Ա· աւուր կանոնները, Բ· եւ Զ· օրերն քանի մը մասեր, ՀԲ· աշակերտաց կանոնը· Հանդատեան եւ յարութեան չարականներէն քանի մ կտոր եւն եւն: Վերջ՝ Թղ· 326բ, թևերի կր ձեայ: Խազերով օժտուած Շարակնոց է: Համմտ· Թ· 142, 189, 208 եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 113բ: «Զանարժան եւ զանպիտան ծառայս գՅովաննէս գծոցս յիշեցէք միով Հայր մեղայիւ եւ գուք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ Աստուածոյն մերոյ ամէն: Գրեցաւ թվին ՌՃԸ (1659) Դեկտեմբերի ԻԶ· օրն: Արժնեալ է Աստուած»:

667.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ ԼՈՒԾՄԱՆՑ

ԺԶ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 256: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 21, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ամուր եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ՝ ներսէն լաթածանկ տախտակի վրայ՝ զարդարուն, զօրաւոր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկերկու թերթ առջեւն ու ետեւը Մարկոսի, ԺԴ· գլխէն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ նաեւ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ էիչ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա կըրկնագոյն, բաւական յաջող: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 137ա, 208ա պարզ եւ կրկնագոյն՝ կապոյտ եւ մանուշակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 3ա եւ 208ա, պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 206բ, 207բ, 219բ—222բ, 255ա—256բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ· դար: — ԳՐԻՉ՝ Ֆահանայ մը: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ· — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 206ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ· «Յիշատակ մատենադարանիս Մխիթարեանց վիեննա, Հ· Քերովբէ Յովն(անեան) կ· Պոլիս, 1905 2/15 Փետ· 8:

Մասնաւոր է՝ Հաւաքածոյ լուծմանց· ուր կան·

Ա· 1· Թղ· 3ա—123բ: «Եռամեծին Յոհաննու Որոտնեցոյ Հայոց փիլիսոփայի եւ վարժապետի Լուծմունք Պարապմանց գրոց, արարեալ ի խնդրոյ աշակերտելոց իւրոց, հաւաքեալ երկասիրութեամբ Գրիգորի վարդապետի աշակերտի նորին: Աւգնեալ Յիսուս: (Ջմեղաւոր ծաղկաւղս յիշեայ): Բն· Պատճէն· Լծ· Պատմութիւն: Բն· Սրբոյն կիւրղի Պարապմունք· Լծ· Պարապմունք կոչի զերքս այս զի իւրաքանչիւր հերձուածողաց որ ի տնօրէնութիւնն Քրիստոսի...»:

2· Թղ· 123բ — 136ա: «Ապաքոյ Թուոց բազում ճառս գտանին՝ ուր ուրեք գրեալ ի նոյն գիրս Պարապմանց, յորոց մի է Մեկնութիւն Հաւատոյն որ ի Նիկիայ ի խնդրոյ սուրբ Հարցն· Հարցումն· Զի՞նչ Թարգմանի միայնակեացն»:

Բ· Թղ· 137ա: «*Եապի վարժապետի Համառօտ վերլուծութիւն Դիոնեսիոսի· Ակնեա Յիսուս*: *Ամենայն տուրք բարիք եւ ամենայն պարգեւք կատարեալք*»: *Լծ· Զհոգեւոր բարիսն ասէ, պչնարհս եւ պիմաստու-թիւնս...*»:

Գ· Թղ· 208ա: «*Համառօտ* Լուծմունիւ Աստուածաբանիւն *ի լուսաւոր բանիկ սրպխու-նական վարդապետի* Յովհաննու Որոտնեցւոյ *մականուն կախեալ ի սէրն Աստուծոյ, հաւա-քեալ աչխատասիրութեամբ աչակերտի նորին* Գէորգեա եզնկացւոյ· *Ա՛ւ որս բանիւ են պաճուճեալ բանս է· Լծ· Ա՛ւ եւնոմիանոսն եւսեսոսն...*»:

Ասոնց մասին՝ հմմտ· Ք· 152: *Ձեռագրիս առաջին գրութիւններուն մէջ չատ դպրն թևրի կայ, վերջինին մէջ Թղ· 219ա—222բ պարապ ձգուած է օրինակութեան համար եւ Թղ· 223ա կը սկսի Բն· Ասաց ի նմանէ առնուլ զկեանս եւ զայլն*»: Իսկ Թղ· 253բ· կը վերջանայ այս խոս-քերով (Թղ· 254բ·) «*Թէ զմէնջ բամբասեն ասէ, ասելով Թէ նա բնդ մեզ է դատանութեամբ եւ կամաւք, բայց վասն Թագաւորին եւ Ժողո-վրդականն բամբասէ զմեզ*: *Բն· Թող Թէ այսքան եւ այսպիսեաց*: *Լծ· Ոչ միայն զերբորդու-թեան*» *մինչեւ վերջ կը պակսի*:

Յիշատակագրութիւնք· 1· Թղ· 206ա· ··«Եւ զիս զիս զծող ամին զանարժան կրօնաւորս եւ զպիտակա-նան քահանայ կոչեցեալս աղաչեմ յիշել ի Տէր եւ մե-ղաց Թողութիւն հայցել յամէնատես Տեառնէն եւ ի պճած Հօրէն եւ ի չնորհաբաչխ Հոգոյն, որ եւ զնոյնդ պարգեւեսցէ ձեզ»: — 2· Թղ· 36բ· «*Ո՛հ ա՛հ պատն ժամանակիս*»:

3· *Հմմտ· վերը՝ Թղ· 3ա*:

Մատեանս է՝ (Թղ· 2ա)· «Պատմութիւն սրբոյն Ներսէսի հայրապետին Հայոց: *Ի Թա-գաւորութեան ԺԸ· ամին Տրդատայ նստաւ յաթոռ սրբոյ առաքելոյն Թադէոսի Լուսա-ւորիչն Հայոց սուրբն Գրիգոր, որ դարձոյց զամենայն Հայք ի պիտութիւն ճչմարտու-թեան*»:

Որովհետեւ Մեսրոպ երէցի այս գրու-թիւնը Ք· 349ի մէջ մանրամասնօրէն եւ գոնա-պան դիտողութիւններով ցուցակագրուած է, հա-յտառէ պիտի բերուին միայն քանի մը տարբե-րութիւններ, որոնցմէ կարելի կ'ըլլայ հետեւ-ցնել Թէ այս երկու Ձեռագրները տարբեր խմ-բագրութիւններ են:

1· *Թղ· 9բ*: «*Յաղագս գնալոյն սրբոյն Ներսէսի ի կեսարիայ*: *Եւ Թագաւորն Արչակ կազմէր եւ արձակէր զհետ նորա զօրս, գա-րաւար մի ի Մամիկոնէից տոհմէն*»: Գ· եւ Դ· *իրր գլուխ չեն նչանակուած*· Ե· «*Յաղագս սպանմանն Գնելոյ եղբօր սրբոյն Արչակայ*» (*այսչափը*), Զ· «*Յաղագս դեսպանութեան սրբոյն Ներսէսի առ Վաղէս Թագաւորն Յու-նաց*»: — Է· «*Յաղագս Արչակունեան քաղա-քին, զոր կործանեաց սուրբն Ներսէս*: Ը· *նոյն է*: Թ· Ժ· *գլուխները չեն դրուած*· ԺԱ· «*Յաղագս պատերազմին քաջին Մուշե-ղայ ընդդէմ Շապհոյ արքայից արքային*»: — ԺԲ· «*Յաղագս աղօթից սրբոյն Ներսէսի քա-հանայապետին Աստուծոյ*»: ԺԳ· *Թղ· 53բ*: «*Վասն դեղ մահուան տալոյ մեծին Ներսէսի*: *Յայնժամ մեծն Ներսէս չ(ը)ջէր ընդ աչխարհն Հայոց եւ Վրաց իւրոյ վիճակին*»: *Ունի ըն-դարձակ աղօթք՝ «Ահագին է յանդիմանու-թիւն ի հարկանել փողոյն», բայց Թ· 349էն քիչ մը կը տարբերի*: — *Թղ· 69բ· կը սկսի յատկապէս նետողաց մասին· (հմմտ· Թ· 349· ծանօթութիւնք) Թ· 349ի խորագիրն է «Յաղագս պիղծ նեբին յայտնելոյ եւ կործան-*

668.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԷՍԻ
(ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԷՑ)

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 143: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂԻ՝ 18: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 12՝ իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դեղնագոյն, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ լաթածածկ՝ կաշեպատ, լաւ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀ-ՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ մաճուր եւ գրեթէ անեղծ, կազմէն մաս մը շատ թեթեւ բաժնուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ անճաշակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆԻ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 2ա· տգեղ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ թղ· 2ա, միջակ: — ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 143ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ· — ՏԷՐ՝ Միհաս Ալլահվէրտեան: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 87ա՝ «Քրիստոսի ծառայ Դաւիթ»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ գրչէն չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա· «Գնեցաւ յամին 1897 ի Տփղիս 3 րուպլեաց, Հ· Գր·»:

ման նորին», մինչ այս ձեռագրին մէջ է՝ «Յաղագս պիղծ ներին յայտնելոյ բնիկ նախարքն»: ԺԶ· պլեայն մէջ (թղ· 87ա) գրուած է՝ «Համապատասխ կամական»· մինչ Թ· 349·ի մէջ է՝ «Կամաւարական»... (թղ· 87բ) «Ներսէհ Հռոմկացի», մինչ Թ· 349 ունի «Ներսեհ Մոկացի»: Այս Ձեռագիրը Թ· 349ի սա տողէն սկսած «Եւ տարեալ թագեցին զնա ի վանսն Գրակայ յիւր բնիկ գաւառն...» չունի, ինչպէս չունի ԺԼ· գլուխը՝ «Յաղագս թէ որպէս եպրարքն Մուշեղայ Մանուէլ եւ Կոնակ եկին ի Պարսից եւ առին զվրէժ մահուան Մուշեղայ» եւ Մեսրոպ Երէցի յիշատակարանը: Այսպէս այս Ձեռագիրը տարբերութիւններ ունի Թ· 349էն եւ «Սոփերք»ներու չարքին մէջ տպուածէն:

2· Թղ· 96ա: «Յաղագս անմտութեան կարծեալ ընդանեայ Մուշեղի եւ այլ մարդկան: Եւ իրրեւ տարան զմարմինս սպարապետին Մուշեղի ի տուն իւր առ ընդանիս իւր ոչ հաւատային...»:

Թղ· 96բ: «Յաղագս գալոյն Մանուէլի ի կերութենէն Պարսից եւ խնդրելոյ զվրէժն Մուշեղի եւ հալածելոյ զԹագաւորն Վարազատ Հայոց, ինքն ունելոյ զերկիրն Հայոց ամէն: Իրրեւ կայոյց Թագաւորն Վարազդատ ի գործ զաւրավարութեան սպարապետութեանն զԲատ Սահառունեաց տոհմին, որ էր իւր գայեակ բանսարկու քսուն՝ ըսպանօղն Մուշեղի»: — Թղ· 104բ· «Յաղագս քաջին Մանուէլի առնլոյն ի Թիկունս զարքայն Պարսից, պատմէ զգնալն հանդերձ Բ· որդովք Պապայ եւ զրգուչէն չար ուրացողէն Մերուժանայ· Ապա յետ այսորիկ առաքեցին Զարմանդուխտ տիկինն Հայոց եւ սպարապետն Մանուէլ, գԳարջ Մալխազ եւ ընդ նմա զբազումս ի նախարարացն Հայոց...»: — Թղ· 108բ· «Յաղագս Գումանդ Շապուհն առաքեցաւ ի Թագաւորէն Պարսից ՅԸՌ· տալ պատերազմ ընդ քաջին Մանուէլի, թէ ո՛րպէս սատակեցաւ Գումանդն: Ապա Թագաւորն Պարսից արձակեաց ի վերայ Հայոց զԳումանդ Շապուհ Ի եւ Ը· հազարաւ զալ առնուլ աւերել զերկիրն, եւ եկին հասին...»: — Թղ· 109ա· «Յաղագս Վարազայ որպէս կամ զիարդ առաքեցաւ (ի) Թագաւորէն Պարսից եւ սատակեցաւ ի նմանէ իրրեւ զառաջինն: Յայսմ վայրի երեւի յայտնապէս թէ Աստուած էր ընդ Մանուէլի, այսչափ յաղթութեամբ անուն հանել: Զիք ուրեք լուեալ թէ մարդ ոք մարդ զկմ ունել ԺՌաւ զձ· Զ· Ռ·ի: — *Թղ· 109բ· «Յաղագս Մոկանայ զոր առաքեաց զարձեալ Թագաւորն Պարսից ի վերայ երկրին Հայոց եւ ի վերայ Մանուէլի զաւրք բազումք եւ սատակէր ի Մանուէլէ իրրեւ զառաջինն: Եւ եղեւ յետ այսորիկ ամենայնի առաքեաց Թագաւորն Պարսից զՄոկիկանն Ի· բիւրաւ ի վերայ երկրին Հայոց եւ էառ զկողմն մի յերկիրն Հայոց»:* — *Թղ· 110ա· «Յաղագս խաղաղութեան ամս է· Եւ յետ այսորիկ ամս է· եւ այլ ոչ եւս յաւելին զաւրքն Պարսից ժառել ինչ մտանել ի սահմանս Հայոց: Եւ եղեւ խաղաղութիւն յերկրին»:* — *Թղ· 110բ· «Յաղագս Մերուժանայ Արծրունի որ հանդերձ զաւրաւքն եկ ի վերայ Մանուէլի եւ սատակեցաւ ի նմանէ· Ապա Մերուժանն Արծրունի վաղուց է(ւ)ս յաւուրսն Արշակայ արքայի լեալ էր ապստամբ ի Թագաւորէն Հայոց»:* — *Թղ· 117ա· «Յաղագս թէ զիարդ Թագաւորեաց Մանուէլ սպարապետն զմանուկն Արշակ եւ ապա ինքն Մանուէլն մահու մեռանէր: Ապա յետ այսր ամենայնի զոր արարեալ զաւրավարն սպարապետն Մանուէլ հանդերձ Արշակունի տիկնաւն»: Վերջ Թղ· 120բ· (...«յայնպիսոյն հեռացեալ գնացեալ ի յանջատևն ի մեկնելոյ»:*

3· Թղ· 120բ: «Երդ սրբոյն Ներսէսի սասցեալ Առաքել վարդապետն· Անուն աւրհնեալ անճառ Աստուծոյ մեծի Հօր եւ Որդւոյ Հոգւոյն նոցին փառակից ... Աստ պատմութիւն մեծին Ներսէսի»: Համմ· Թ· 349, 2: Վերջ Թղ· 132բ: Ապա (Թղ· 132բ) կայ հանելուկ մը՝ «Երկունքն ընդ յիրար կռուին, մէկն ի մէկ բնաւ չնմանին...»· պրուած է նաեւ լուծումը:

4· Թղ· 133ա· (Աբրահամ Անկիւրացւոյ) «Տաղ վասն առման Ստամպօլայ· ասացեալ է ողորմ եւ գեղեցիկ· Ինն հարիւր եւ երկու Թվին դառն եւ վատ ժամանակին, Տէր բարկացաւ յոյժ վերատին»:

Համմ· Թ· 436· ԻԹ· ինչպէս այն՝ նաեւ այս Թերի է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *ըստ ինքեան չկան, միայն 1· Թղ· 143ա կայ՝ (տարբեր գրով) «Ցիչեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զաէր Սիմեոն... եւ համայնան ընդ նմայ»:*

2· Թղ· 133ա· (լուսանցքին վրայ) «Այս սրբոյն Ներսէսի պատմագիրքս պատկանի Մինաս Մահտէսի Ալահվէրտեանին 1857 ամի»:

3· Թղ· 1բ· «Ի Թվին Հատոց ՌՃԿԶին ի կեսարիոյ քաղաքն մեծ ահագին չարժ ելաւ, որ լՌ մարդ կկուլ գետին, Թող ըզպալուսի զմարգն· դարձեալ չինեցին ու վասն մեր ծուլոյ մեղացն համար չինածներն այլ կու փլչէր»: (Անդ տարբեր գրով) «կարապետ»:

669.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

1899—1900

ԹՈՒՂԹԻ՝ 56: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ՏՈՂԻ՝ 29: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խեղճ, կոճակին վրայ լաթ ֆաշուած, թղթերը մարմնէն բաժնուած: — ՄԱԳԱԶԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մի ֆանի թուղթ պատռտած եւ սկիզբի էջը շատ կեղտոտ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ՆԿԱՐԻ՝ թղ· 15բ եւ 20բ· գրչի ֆաթի մը անյայտող փորձեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 24ա, 56բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1899—1900: — ԳՐԻՉ՝ Գէորգ: — ՏԵՂԻ՝ Մելիտինէ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 56ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Բժշկարան, ուր կան·

Թղ· 1ա: «Մի քանի աժան դնով դեղըրայք· ա· Առ Զ տրամ նէօպէթ չաքար եւ Գ· տրամ կէօկէրչիլէ, կէս տրամ դունտյուղ հայա···»: 150 դեղօրայք նշանակուած են: Թղ· 13բ: Մեր խոհանոցը· 1· Առ լաւ ջարդուած եղան ճարպ մէկ մեծ գաւաթ, կաթ փոքր գաւաթ, հացի փշրանք հինսուն տրամ»: Երկու թուղթ պատռած, ապա՝ Թղ· 16ա· «Յուցակ հեպիմարանիս»: 150 դեղօրէիս:

*Թղ· 21ա· «Շարապներ»· գրուած են այլ եւ այլ ըմպելիներ չինելու կերպեր (ԺԸ հատ): — Թղ· 26ա· (Ըռուպներ) «երկրորդ դուռն»· Թղ· 26բ· «Մնուցած որ է վարուարապայ»: — Թղ· 27ա· «Չորրորդ դուռն յիչէ: Եւ չորրորդ դուռն յիչեմ զամենայն ցեղ այեարիճն եւ օգտութեան»: — Թղ· 28բ· «Հինգերորդ դուռն յիչէ զամենայն ձեղ մէճիւններ եւ զօրութիւնք նոցին եւ պահելն»: — Այսպէս՝ քանուերկու դռներու մէջ այլ եւ այլ դեղերու պատրաստութիւնները գրուած են: Քանումէկերորդ գրան վերջը սա կայ. «Վերջ դեղերուս բայց քիչ մը ալ պատուէր բժշկութեան խօսիմ»: «Քանեերկու դուռն (Թղ· 47ա) եւ պատմեացուք սակաւ մի բնութեան տարբերայց չորից: Եւ սուտան մարդոյն չատանայ, որ ի սեւ մաղձէ լինի, թող մէճիւն ուտէ»: Ապա դարձեալ դեղօրայք: — Թղ· 55բ կայ՝ Աղօթք մը բժշկութեան, զոր բժիշկը ընելու է· «Դու, Տէր, ամենակալ արարիչ յերկինի եւ երկրի եւ ամենայն առեղծուածոց քոց, միայն դու կարես փարատել զցաւս զառեղծուածոց քոց»: Վերջը· «Ծանիր ով բժիշկ պարտ է օրըստօրէ զայս աղօթն ընթեռնուլ, ամէն: Թիւ Քրիստոսի 1899», մանուչակագոյն թանաքով «գրելու սկսած եմ (1899) յունուար 1էն· Գէորգ Զօլաքեան իր ծննդեան 1884ին Աստուծոյ չնորհքովը»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 56ա· Փառք··· Շնորհիւն Աստուծոյ յանկ եւ կատարեցաւ բժշկարանս ի լաւ եւ յընդելի յաւրինակաց, ձեռամբ մեղսաներկ եւ վատթար գրչի Գէորգի ուխտեալ քահանայութեան ընդ հովանեաւ սրբոյն Գէորգայ զօրավարին եւ այլ ամենայն սրբոց որ աստ կան մեզ ի յաւդնութիւն ի Մելտինէ ի թվականիս Քրիստոսի ՌՊՂԹ: Արդ երես անկեալ աղաչեմք ով ընդերցաղք յիչեցէք զհայրն իմ Գրիգոր էֆ· անդամ ժողովոյ··· եւ դարձեալ յիչեցէք ի յաղաւթս ձեր զմնացականն եւ կողակիցն իւր զՇնօրհն եւ զորդիքն եւ զդստերքն··· Դարձեալ յիչեցէք մեծ հայրն իմ զՊաղտասարն եւ կողակիցն նորա Կիւլիւստանն եւ հօրեղբայրս Գէորգ··· Եւ դարձեալ յիչեցէք ծառանիդ Գէորգն· կատարողք աղաչանաց մերոց օրհնին ի յԱստուծոյ· ամեն: Հայր մեր···»: Թղ· 20բ· «Ամէն եղեցի Գէորգ Զօլաքեան»: Գրուած՝ սեւ մանուչակ եւ կարմիր թանաքով գծուածքի մը վրայ: — Այս Ձեռագիրը նոր բան մըն է, սակայն ունի բաւական թուով դեղեր՝ հին բժշկարաններէն քաղուած եւ կարծեմ այս պատճառով Ձեռագրաց Հաւաքածոյին մէջ մտած է:

670.

ԿԱԼԻՍՏԻՆԵԱՅ ՎԱՐՔ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ ԵՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Ռճէ = 1658

ԹՈՒՂԹԻ՝ 174: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂԻ՝ 21: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 15, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բխտրակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ առանց լաթածածկի եւ թղթածածկի ճոխ գծազարդերով ֆիչ մը վնասուած եւ փականճաներն ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ խեղճ, առաջին թերթը բոլորովին ինկած, 13րդ թերթէն մինչեւ վերջը լուսանցքները չափազանց վնասուած եւ կեղտոտած: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝

Ռձէ (= 1658): — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ Խահանայ: — ԾԱ-ԿՈՂ ԵՒ ԿԱՉՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ կաւզով: — ՏԷՐ՝ Մկրտիչ սարկաւագ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1ա, 116բ Բաբգէն վ· Կիւէսէբեանի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 117ա «Վիեննայի Մխիթարեանց սուրբ Աստուածածնի վանուց Մատենադարանին Հ· Յ· Տ·(աշեան)ի ձեռով կ'ուղարկէ 1899 Մարտ 22 Բաբգէն վարդ· Սամոսց»:

Մատեանս է՝ Կալիստինեայ վարք Աղեքսանդրի *եւ* Տօնացոյց, *ուր կան՝*

Ա· թղ· 1ա—116բ ԿԱԼԻՍՏԻՆԵԱՅ ՎԱՐՔ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ·

Թղ· 1ա: (*Սկիզբն թերթ մը պակաս*) «*... ակակուր արասոյէ եւ կրեսոյէ իւր ցլապրտիս ձին, զամենայն հնազանդեցնէ եւ յԱրեգիպտոս վարժեր եւ խրատուէր ի յԱրիստոսէն եւ բազում արքայորդի էին, բայց հիանար ի կորովամտութիւն եւ ի հանճարն եւ ասէ ուրախ լեր յԱղեքսանդրէ մեծ կայսր լինելոց ես եւ յանուանի, զի վերին նախախնամութիւնն յայղուէ քեզ եւ ասէր զրանս· Արիստոտէլ հարցմունք (կու) լինի, այս արքայորդոյն յամենայնի*»:

Չմմա· Թ· 319 (եւ 466) եւ Հ· Տաչեանի Ուսումնասիրութիւնք Սոյն Կալիսթինեայ վրուց Ագեքսանդրի (Վիեննա 1892), սակայն այս Ձեռագիրը թէեւ կաֆաներ ունի, բայց տարբեր խմբագրութիւն է եւ պակասաւոր եւ չունի նկարներ: Թղ· 109բ կայ «Ա՛ռ ձեզ պաղատանք ընկնիմ ընթերցող գրոցս ի լըման զկեչառեցի տըկարն արարէք յիշման դուք արժան, որ զոտանաւորքս ամէն ասացի զինչ ի սմայ որ կայ յապայ ՝ւիչխանայ ամէն»: Վերջ Թղ· 116բ· «երիտասարդութեան կատարեալ հասակին այսինքն անցանել զառաւրեայս եթէ մահուամբ եւ եթէ կենաւք եւ անվճար ժամանակաւ եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս ամէն»: Կան նաեւ ոտանաւորի տողերու մէջ յիշատակութիւններ, այսպէս՝ Թղ· 15բ· «Ինձլաւք խիկար աննման...» եւ ապա՝ «Պատմեմ զՏէր Աստուած յերկինի խաչատուրս կոչառացի...»: Թղ· 21բ· «Ինձլաւք խիկար ես յԱղամա(յ)»: Թղ· 28ա· «Դու առ ի մտի ծոյլ եւ ծանակ կեչառեցի»· եւն:

Բ· Թղ· 117բ—168բ· ՏՕՆԱՑՈՑՑ-ՕՐԱՑՈՑՑ, *պակասաւոր· Թղ· 117բ· «Բանալի առաջին պիրն գան է եւ տանուտէրն ի վերեւն ջրհոսն է եւ կարմիր գրած տաւղերն նահանջ է»: Ունի պատկեր-աղիւսակներ: Վերջ՝ Թղ· 168բ՝ «Տնառներնդառաջ փետրվարի ԻԴ օրն, չարաթ: Բուն բրդ (բարեկենդան) Մարտի Ը: Ով ընթերցողք քէն հանապազ նահանջ է, զմնացեալն ի փիւրն հարցէր»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւորը՝ գրչէն Թղ· 116բ· «Գրեցաւ Մակեդոնացի յԱղեքսանդրու պատմութիւնն Ռձէ (1658) յաւգոստոս ամսոյ ը· ձեռամբ մեղաւոր եւ յանարժան Յակոբ քահանայիս ի քաղաքն Կաւզով եւ ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին ի վայելուչն Մկրտիչ սարկաւագին, կամ կարպոյք կամ յաւրինակելով պնեղաւոր ակր Յակոբս յիշէք Հայր մեղայիւ, յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ամէն»:

2· Թղ· 118ա· «Է սահմանած անփոխելի մինչ ի գալուստն Քրիստոսի, որք բնթեռնուք սիրով սրտի յիշման արէք զմեզ արժանի, զՅակոբ քահանայս մեզաւք ի լի, եմ գլխիկոր ի ձեր միջի, որ (չ)իշել ոչ եմ արժանի»:

671.

ՏԱՂԱՐԱՆ ԵՒ ՋԱՆԱՁԱՆՔ

1668էն յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 204: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 11, իւրաքանչիւրը՝ 12, թուղթ, բայց ինկած թուղթ կայ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ողորկ: — ԿԱՉՄ՝ կաշեպատ եւ լաքածածկ, կռնակը փիչ մը վնասուած, կաշին փայլէ գուրկ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, թղ· 13—14, 14—15, 54—55, 58—59, 160—161, 197—198, ինկած եւ պակաս, թղ· 106 պատռած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 96ա հասարակ քան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 96ա, 128ա, 143ա, 155բ պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 90—95, կեղտոտած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1668էն յառաջ: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ կարապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Նուէրէ Մատենադարանին Մխիթարեանց Վիեննայ Դր· Վահրամ Թորգոմեան ի Կ· Պոլիս, 1896. Հ· Գր(իգորիս)»:

Ա· ՏԱՂԱՐԱՆ

Մատեանս է Տաղարան *(Թղ· 1ա) սկիզբը կը պակսի· Ա· 1· կը սկսի այժմ այսպէս «Նստեալ կանայքն ողբային առ գերեզմանն անմահին»:*

2· Թղ· 1ա: «Ողբ վասն անառակին: Առ

Հայրդ ապաղաւեմ անառակի որդոյս ողորմեա· կրկնէ· հայցալից վարձկանաց սեղանի արժանի արա· կրկնէ»:

3· Թղ· 4ա: «*Տաղ աղնիւ եւ լաւ վասն Ադամայ: Ադամայ ստեղծօղն եկեալ յիր պատկերն ի տես, Ադամայ էր ձայն տուեալ, Ադամ, դու ո՞ւր ես*»:

4· Թղ· 8բ: «*Ողբ: Աստուածածնին սրբուհին ամէնաւրհնեալ Տիրուհին կայր առ խաչին Յիսուսի*»:

5· Թղ· 10ա: «*Տաղ աղնիւ: Աստուածածնին կոյսն Մարիամ կայր առ խաչին իւրոյ Միածնին, հեղոյր արտասուս կըսկըծմամբ սրտի*»:

6· Թղ· 13բ: «*Տաղ յարութեան· Միաշաբաթ աւր հանգստեան կանայքն եկին ի դերեզման*»: Թերի կը մնայ:

7· Թղ· 14ա: (Ճաչատուր Վ· Խարբերդացւոյ՝ «*Յորժամ եղեւ դարուն եկ պլպուլն այգին*)··· *պու թանտա· սանսուղ հէչ կաթաքմազ պու եալան տունես: Թրեչունք ամենեքեան ինձ երանի տան···*»: Թերի: Հմմտ· Կոստանդեան, Հայ երգ Դ· 1—8:

8· Թղ· 15ա: (Տէր արարիչ արարածոց դասուց անթիւ անհամար) «(*Ե*)*էրի կոկի եար էտանա, երիլա կօկանի աւկար: Զարարածոց սկիզբն դրիր, վեր քաչեցիր ջուրն կամար*»: Թորոս Տարօնեցւոյ տաղն է այս հմմտ· Թ· 344· § 3 ԺԲ:

9· Թղ· 16ա: «*Հոգի մի ասեր դարիպ, թէ չէ իմ սիրտս կարունի, դարիպն յօտար երկիր, ամայ խիստ դիժար կու լինի*»:

10· Թղ· 17ա: «*Գովասանութիւն ծաղկունացն: Աւրհնեալ է Հայրն, աւրհնեալ Որդին, աւրհնեալ պատիւ չնորհաց Հոգին, որ ստեղծեաց հողն ի վերայ ջրերին···*»:

Թղ· 20բ էն սկսեալ բուսական մաս մը պակաս է· Գ եւ Դ թերթերն:

11· Թղ· 35ա: «*Տաղ ուրախութեան· Ծով աչք ամ քանի նայիս խոլորով, նըստիս գաչերդ ածես խընճերով*»:

12· Թղ· 38ա: «*Տաղ հոգոյ· Ցաչխարհս ես ի ժուռ եկի, գիմ մեղաց տուն չինեցի, քարիկ մի վեր կալի իմ հոգւոյն համար չդըրի*»:

13· Թղ· 38բ: «*Մեղեդիկ անուշ՝ պարադրի անպարապրելի բանն ի մարմնի, մարդ յերկրէ, երկրորդ Ադամն···*» (խազերով):

14· Թղ· 41ա: «*Սուրբ Յուղիտայ դուստր մեծաց զարմ եւ զուսակ թագաւորաց*»:

15· Թղ· 43ա: «*Տէր Յիսուս փառաց թագաւորն այսաւր եկեալ յընծայումն կատարելով նա զօրէնս···*»:

16· Թղ· 44ա: «*Պատճառ պարծանաց մարգարէից գնդին պատկեր յարութեան մարգարէդ Յունան*»:

17· Թղ· 47բ: «*Քրիստոս Բանդ Հօր, ծնունդ անժամանակ, որ նաեւ ի կուսէն ծնեալ ժամանակաւ*»:

18· Թղ· 48բ: «*Ով զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ, արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ*»:

19· Թղ· 49ա: «*Երգ նոր աւետեաց բարբառ, այսաւր մեզ հնչեաց, Բաբունն երկնային դասուց զօրաւք յայրն իջեալ: Գոչէր···*»:

20· Թղ· 49բ: «*Էին աջոյ, աջոյ ձեռին աջոյն իւր աջ ընդ աջմէ Հօր, Հաւր ընդ աջմէ լուսոյն փառաց*»:

21· Թղ· 50ա: «*Կայր կոյսն ի յայրին կայր եւ զուարճանայր*»:

22· Թղ· 51բ: «*Այսօր նոր արեւ հարեալ ի նորահրաչ արեգակնէն*»:

23· Թղ· 52ա: «*Միաշաբաթ երեկոյին եմուտ փակեալ դրաւքն առ նոսին*»:

24· Թղ· 52բ: «*Ցետ ութ աւուր դարձեալ գալով, յոր հաւատաց չաւչափելով*»:

25· Թղ· 53ա: «*Դասքըն հրէական էին պահապան*»:

26· Թղ· 54բ: «*Մեղեդիկ անոյշ թէ դիտես· (խազերով) Գրիգորիոս առաքինի(ս) հսկաւղ Քրիստոսի*»: (Թերի):

27· Թղ· 55ա: «*Ծաղիկ պայծառ ծովային եւ մարգարիտ մեծագին*»:

28· Թղ· 56ա: «*Տաղ Յոբայ եւ Յովաննու· ՁՅոբ յիչեսցուք զերանելին, զայն որ յիչման է արժանին*»: (Թերի):

29· Թղ· 57ա: (*Տաղ ի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ*)· կը սկսի «*Վարդանէս ասի, հօրն նըման բարի կամօք զարդարի*»:··· (Թերի):

30· Թղ· 59ա: «*Ծառք եւ դրախտք կանանչեցան··· զարդարեցան*»· *Սկիզբն է՝ (որ հոս չկայ) Տաղ դարնան· Աստուած անսկիզբն եւ անսահման· անտանելի եւ անթարգման*»· Հմմտ· Թ· 344· 20 (ԾԳ):

31· Թղ· 60բ: «*Նաղաշի է ասացեալ տաղ հոգեւոր· Երազ է եւ սուտ եղբայրք աչխարհս բաներն ի լըման*»:

32· Թղ· 62ա: «*Գովասանք սուրբ Երուսաղէմա(յ) տաճկի բառով, Ղութբ չարիֆ տաւրթ զաբուսի· ալթուն սուտան տուր եափուսի*»:

33· Թղ· 63ա: «*Երանեալ կոյս սուրբ Տալիթայ, Մարիամ*»: (Երեմիայի է:)

34· Թղ· 64բ: «*Տաղ վասն կերակէի պարտ է չբանիլ· Աստուած եդիր ըզկերակին, մատաղն իւր պրեաց ի տախտակին*»:

35· Թղ· 65բ: «*Տաղ վասն խաղողի·*

Խապող գքեզ գովել պիտի բոլոր պրտղովդ ես հատասար»:

36· Թղ· 67ա: «*Տաղ վասն խաչի· Խաչն եսիկ մեզ պահապան յայսմ հետէ մինչ ի վախճան»:*

Թղ· 68ա «Տաղ· (Բառքերէն) Նա եաթարան առաջ ասլսի»: Թղ· 69ա· Մատաղ' էսի նաբատ կու աչքմդ...»:

37· Թղ· 69բ: «*Տաղ սուրբ քաղաքին Երուսաղէմայ· ՅԱստուծոյ չինեալ քաղաք պատուական, յանկալի գուարթնոց եւ սրպոյ մարդկան»:*

38· Թղ· 71բ: «*Տաղ սրբոյն Մինասա(յ) Երմոգինեա(յ)· Տէր բարեբար Հայր Միածին Յիսուս Քրիստոս որդի կուսին»:*

39· Թղ· 72բ: «*Տաղ Դօթա(յ) եւ Յակոբայ· Յիսուս Քրիստոս Հայր միածին· ասւր ինձ գիմաստ քո գերկնային»:*

40· Թղ· 75ա: «*Քոյիդ անեղ 'անբսկզբան, թագաւորիդ անմահական»:*

41· Թղ· 76ա: «*Նոյն այս խորհուրդ յոյժ խորագոյն, մատաց մարդկան եւ վեհագոյն»:*

42· Թղ· 77ա: «*Ի յիմ քաղաք մարմնոյս պրնի աթոռ մրտայ դատաւորին»:*

43· Թղ· 78ա: «*Յորդորակ· Տէր իմ պթած եւ բարեբար, անոխակալ 'ւ անյիշաչար»:*

44· Թղ· 78բ: «*Ողբ դատաւորին եւ այրոյն· Գանկատ ունիմ ասել քեզ թագաւոր իմ Յիսուս Քրիստոս»· «Գրիգորե ա(յ)ս»:*

45· Թղ· 79բ: «*Եղբայրք սիրական եւ հայրք պատուական, իմասցուք գայս բանքս որ այժմուս ի մեզ գործեցան»:*

կայ՝ «Տեառն հրամանաց երկիրս սարսեաց ... Շամախ 'ւ ի Շիրուան բազում մարդք մեռան, այսքան թիւ արկան համարով ութսուն հազարեան: Այլ եւ եզընկան, տունք տապալեցան, մզկիթներ ու խան եւ ժամերն յոյժ քայքայեցան: Ի Սերաստիան չարժմունք մեծ եղան, նոքա փրկեցան խնամօք Տեառն վերնական:... Այս բանք գործեցան Քրիստոս հազարեան, հարիւր եւ տասեան եւ եօթեց յարարարդեցան (1117 = 1668): Յաւգոստոս ամսեան ի եօթն երբորդեան, յաւուր ուրբաթուն չորրորդ ժամն այս հրաչք եղան...»:

46· Թղ· 82ա: «*Զուարթնոց երկնից, ստեղծաւղ յանէից»:*

47· Թղ· 83ա: «*Անճն իմ եղկելի, մեղայեալ պերի· «Ազարիայ է»:*

48· Թղ· 84ա: «*Աւազ որ մեղա(յ) յորինոց չեպա(յ)»:*

49· Թղ· 84բ·: «*Յովաննու յորդորակ է· Մկրտչին Յիսուսի մեծ կարապետն Յովաննէս, անարատ անապական...»:*

50· Թղ· 86ա: «*Տաղ Յովհաննու Կարապետին եւ Մկրտչի· Ի յանապատէ լերանց ձայն էր որ հնչեաց Միածնի Որդոյն քարոզ»:*

51· Թղ· 87ա: «*Այս վարի լեռնէս ի վայր չուրն ի չինուս մէջն անցանի»:*

52· Թղ· 88ա: «*Ինձ ումէտ կայր եւ կուման վանց քոյ գալուստ ակն ունէր սիրտս ու ճնայր քոյ պրնալուստ...»:*

53· Թղ· 89ա: «*Տաղ վարդի եւ պիւլպիւլի· Տուք աւրհնութիւն Տեառն Աստուծոյ Հայր եւ Որդոյ եւ սուրբ Հոգւոյն, որ գամենայն նա պատպոյ...» (Համա· Ակինեան, Մատ· Հետազօտ· Դ· էջ 137—139):*

Բ· ՁԱՆԱՁԱՆՔ

Բ· 1ա· Թղ· 96ա: «Եղեւ մեծ թագաւոր մի յԱսորեստան, անուն թագաւորին կոչի Զարմապան»:

բ· Թղ· 97ա: «Վասն երազոյն թագաւորին եւ ռամալին: Եկեալ յանկարծակի գիւուն մի յայտնի· ռամալ եւ աստղապէտ յերկնային գնաին...»:

գ· Թղ· 99ա: «Վասն յղութեան թագուհւոյն եւ ծննդեան Ֆարմանի· Յղանայ թագուհին ծնանի որդի, համբաւ ուրախութեան յաշխարհն յայտնի»:

դ· Թղ· 103բ: «Վասն գնալոյ նոցա ի Խորասան· Երթայր չատ ճանապարհ գիժար եւ յերկար· Հասանի ի Խորասան ընկերօքն հաւասար»:

Թղ· 106բ·է վերջ թուղթ մը գրեթէ բոլորովին պատռած է, հետեւարար թերի:

ե· Թղ· 109ա: «Լսեց նա զպատճուն Ֆարմանի մանկան, խնդաց 'ւ ասաց բարոյ աւետիք հասան»:

զ· Թղ· 115ա: «Վասն Փայիփառին ճարտարութեան: Յառաջ պատմեմ թէ ինչ ունէր նա հունար»:

է· Թղ· 120ա: «Վասն աղջկան Թղթին որ ի Ֆարմանն ուղարկեաց· Գրէ թուղթ առ Ֆարմանն աղաչելով, գրէ ողորմագին...»:

ը· Թղ· 121ա: «Վասն մանկանն պատասխանի եւ թուղթ գրկելոյն առ աղջիկն· Հոգիս է խիստ յօժար կամօք ի խնդիր»:

թ· Թղ· 121բ: «Վասն առնելոյ զաղջիկն առ Ֆարմանի· Դառնայ մանուկն եւ գայ ի քաղաքն մոնու»:

ժ· Թղ· 122ա: «Ապար տարան թագաւորին թէ զդուստր քո տարած է· Երթան առ թագաւորն վայիւն ու ասեն թէ զդուստր քո...»:

ժա· Թղ· 123բ: «Վասն յիչելոյ պծնօղքն եւ հոգայը զղարիպուհիւնն: Մանուկն իւր ընկերօքն օր մի նստած կայը ուրախ...»:

ժբ· Թղ· 124բ: «Վասն ելանելոյ անտի եւ հանդիպիլ զօրացն եւ յաղթել զնոսա: Մանուկն Փայիփառ Ֆարմանին հարցաւ եւ դուն ասես...»:

ժգ· Թղ· 125բ: «Վասն Փոյիփ(առի) աւետմանն: Ձարտար գայը առ քաղաքն ուր Թագաւորն կայը, մանուկն Փայիփառ երթար աւետէր»:

ժդ· Թղ· 126բ: «Վասն մեռանել հօրն եւ նստիլ որդին աթոռ· երիք տարի կեցաւ հայրն այլ կենդանի· մահուն հրաւէրն գա(յ) վախճան հասանի»:

ժե· Թղ· 127ա: «Վասն ծննդեան որդոյն Ֆարմանին: Եղեւ երեսնամեա(յ) Ֆարմանի տարան· Ատուած տայ իւր զաւակ ի յիքն ի նման»: Վերջը՝ Թղ· 127բ: «Թագաւորն Ֆարման կ· ամ ապրի, ուրախ եւ մուրատով յումմէ ոչ յաղթի, թէզով գայ մահն ու զերէ այս ժամանակի, նստի յաթոռ նորա որդի Շահրանին»:

2· Թղ· 127բ: «Յառաջին թագաւորացն է Աբդլմաֆարին եւ ձեմիլային պատմութիւն: Եւ եղեւ ի ժամանակի պաղտատ քաղաք մի խիստ մեծ եւ անյաղթող թագաւոր մի եւ որդի ոչ ունէր...»:

3· Թղ· 135բ: «Վարք եւ պատմութիւն փահլուլ թագաւորին, որ անարղեաց պիտոս աչխարհիս: Սայ էր մեծ թագաւոր եւ ակր արեւելեան աչխարհին, էր իմաստուն եւ առաքինի, սիրէր զաղքատութիւն...»:

4· Թղ· 143ա: «Պատմութիւն աղքատ թագաւորին· Կայը թագաւոր մի չարկամ, պաբացաւ ի վերայ աչխարհին, զամէնն առաւ»:

Թղ· 154բ·է վերջ թուղթ ինկած է:

Դ· 1· Թղ· 155բ: «Տաղ Ալեքսիանու ճղնաւորին: Ատուած գթած եւ մարդասէր երբեակ լսէ իւր ծառային»: Վերջ՝ Թղ· 159բ· «Ապա տարան ամփոփեցին, եկեղեցին սուրբ չինեցին, Ալեքսանոս անուանեցին»:

2· Թղ· 159բ: «Տաղ հոգոյ ասացեալ: Ես գիտէի թէ աչխարհս ինձ մուրք էր տուած, ուտէի հետ իմ սիրելեաց»: Կը սկսայ թերի»:

Դ· Թղ· 161ա: (Սկիզբը չկայ, որ ըլլալու էր՝ «Պատմութիւն պղնձէ քաղաքին· Կայը ի Պաղտատ խալիֆայ մի, որում անունն էր Աբդլմելէք, օր մի ի մէյտանն իջաւ, ժողովեաց զիւր մեծամեծքն եւ հարց վասն Սողոմանի արքային...»:

Համմա· Թ· 88· § ը: Ունի կաֆաններ, որոնք բնագրին մէջ իրր ոտր կը դրուին, իսկ լուսանցքին վրայ կֆ· կը նչանակուին:

Ե· 1· Թղ· 190բ: «Տաղ դարիպի ասացեալ է· Ղարիպին կեանքն է լալի ողբերական· զառն ու լեղի է տրտմութեամբ ի նել պնտան»:

2· Թղ· 193ա: «Տաղ հոգոյ, անուչ աստյ· Ամէն առաւօտ եւ լոյս պուլպուլն ասէ այպոյս, չեմ կարեր ելներ ի դուրս»:

3· Թղ· 193բ: «Տաղ ուրախութեան· Աւրհնեալ փառաւորեալ սքանչելիք զարմանի մարդարէքն որ ասեն ձայնիւ լիակատ· թէ գայ Քրիստոս առնու մարմին կուսական..»:

4· Թղ· 194բ: «Տաղ աղնիւ եւ զեղեցիկ· Այսաւր էի ես խիստ տրտում· յէնկիլէնտի էսկի տէրտում...»:

5· Թղ· 195ա: «Տաղ հոգեւոր անոյչ եւ զեղեցիկ· Անճառելի Բանն ի Հաւրէ թ' ինչ աննման է, լոյս ծագեաց մեզի համար խիստ զեղեցիկ է....»:

6· Թղ· 196ա: «Աւետիս յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի տաճիկ բառիւ, Քիմսէ պէնի պիրմէկիտի աւկէտումքի յէհան էյլէյամ, աւետիս...»:

7· Թղ· 196բ: «Տաղ սիրոյ ասացեալ· Կայս մի յէրէկ տեսայ ի քաղաքն ի յԱնքուենայ, Թագաւոր մի խնդիրք ելաւ, Մոսկոֆայ եւ Փորտուկալայ, երես տեսնելէ երէսս Սալանիկ ու զԱտրիանիայ...»:

Կարեւոր պակաս մը կայ Թղ· 197բ·ի յետոյ՝ Թուղթ մը եւ Թերթ մը ինկած են: Թղ· 198ա—201ա· կան սիրոյ երգեր անխորտիկիր: Կը սկսի՝ «Տարտավ եմ ու տէրտ ունիմ, մարդ չկայ գիմ տէրտն ճանչնէ»: Թղ· 200ր կայ՝ սա խօսքր· «Ասացեալ հայրէնս որ կայ զրեցայ տունս ճէ ու ինի»:

8· Թղ· 201ա· «Եկին ու բերին խապար» (Լուսանցքի վրայ՝ Պուզի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 95ա· «Այս ատպարանս է պիտանի, եղայնապատ է ասելի, բայցայ հոգեկանս յինքեանս ունի, տոր գչնորհս հետեւողի· Ես կարծպետ զայս ասացեալ, սա է որ զայս տպագրեա(յ)լ աստվածապատիս (sic) կողմէ եղեալ ոչ ի մտաց զայս տրտրեալ: Ի թվին հազար քառասուն եթնի (1598) գրվեցաւ ձեռամբն անարժան կարապետի, օվ ոք ըսասյ (sic) հանդիպիցի, յիշման առցէ զիս արժանի, ավարտեցայ ի ունվարի քսան եվ հնկի»:

Ձեմ կարծեր որ այս յիշատակարանը տաղարանիս յիշատակարանն ըլլայ, Ա· գիրը կը տարբերի, Բ· օրինակողը ճիշդ ուղղագրութիւնը ունի, իսկ այս ոչ· (Համմա· վերը):

Թղ· 95բ· «Այս պակասաւոր ձեռագիր մատեանը, զոր նուիրած է ինձ աշազուրկ Թադէոս պատուելի կէօղիւքեան ի փոխարէն իմ երկարամեայ ձրի դարմանումներուս իւր հիւանդութենանց, կը նուիրեմ եւ ես առ բազմարդիւն Վանս Մխիթարեանց Վիեննայ, յանուն իմ սիրասուն որդեկիներուս Աբրամայ եւ Սուրէնայ Թորգոմեանց: Բժիշկ Տօքթ· Վահրամ Թորգոմեան, կ· Պոլիս 15 Մայիս 1896»:

672.

ԲԱՌԳԻՐՔ

Ժէ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 154: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 12 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ ֆանի մը անգամ ի ներոյ (Ա·էն) սկսուած է նշանակուել: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, փականճներն ինկած եւ էիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու սկիզբը եւ երկու վերջը, երկաթագիր, Աւետարանէն (Մարկ· ԺԳ· գլ·): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, դատարկ էջերը ետիէն այլեւայլ գրութեամբ լեցուած, թղ· 68բ է վերջ ֆանի մը թուղթ կտրուած եւ հանուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, բ, 91ա—92բ, 105բ, 153ա—154բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին: — ԴԻՏ· սիւնեակները չեն նշանակած:

Մատեանս է՝ Բառագիրք· ուր կան·

1· *Թղ· 2ա: «Ասորոց բառէկ քանանացւոց· Աբդիւս, ծառայ Տեառն կամ ծառայ խոստովանելի· Աբիղնադով, դովաչատ կամ դովելի··· Աբիբերան՝ լուս· Ապցուք, կացուք կամ օթեւանեցուք···»: Ա—Ֆ· վերջին բառը (Թղ· 67բ) «Քրիատոս՝ մեսիայ, օծեալ, որ է միաւորեալ»: Վերջ՝ Թղ· 67բ:*

Թղ· 68ա կայ «Արթուն զուարթունք, բանին բանաւոր ծիծաւնք»:

2· *Թղ· 69ա: Բառագիրք· Ա—ե· պակաս· կը սկսի «Ե(է)թ, միայն կամ պաչղայ, եթեր, վերին երկինք, եկեղեցի, ժողովրան»:*

Կը հասնի մինչեւ ճ· (ճննճերել)· ապա առանց խորագրի մը Ա·էն (ակռս) կը սկսի եւ կը հասնի Ս· (սրինճ), (տարբեր գրով):

3· *Թղ· 93ա: «Ադամ, երկիր կամ կուս կամ երկիր մարմնացեալ»: Այս՝ հմմտ· Թ· 337բ· 1· կը հասնի մինչեւ կենաթ = ստացուածք»· ապա մի քանի բառեր՝ հենթեթ, համ·»:*

Թղ· 103բ—105ա կայ՝ «Ճաղատս դիտութեան Հայոց թվականի եւ յայտնութեան եւ մեծ նահանջն եւ Հայոց գարնանամտին»: Համառօտ՝ բայց ընտիր գործ: Թղ· 106ա· գործեալ բառագիրք, կը սկսի «երկաթ–կամատարած, երնորան, արձակ մինչեւ Հ· (հաճար): Թղ· 115ա· կրկին Ս· Գրոց բառագրքի չարունակութիւն Մ· տառէն սկսած՝ «Մատթէոս» երդ կենաց կը չարունակուի մինչեւ վերջը:

Թղ· 1ա· կայ Թրքերէն բառեւագիր մը, որուն մէջ կը յիշուին Սարգիս եւ Ղազար:

4· *Թղ· 122ա—148ա: «Այս բառք են քերթողականք վասն··· Ատուածազան, աստուածազարդ»: (Հմմտ· Թ· 337 Բ· 2·)· կը հասնի մինչեւ Ե· (երկեւել), յետոյ կը չարունակուի Զ·էն (ջարդել) եւ կը վերջանայ լրիւ: Ապա՝ Թղ· 148—150բ· նորէն բառեր իրենց նշանակութիւններով:*

Թղ· 151ա· կայ՝ «Այսօր ոսն է ծննդեան աւէտիս· Տեառն մերոյ եւ Յայտնութեան աւէտ»: Դատարկ Թղթերուն վրայ այլեւայլ բաներ գրուած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 152բ· «1870 սէնէմէ պու քիթապը պանա կէօնտէրմի Արթին ազամ Ըստանպըլտան, էօմրիւն չօք օլսուն զարտաչըմ: Յօհաննէս Թաթարեան»:

673.

ՎԱՐՔ Ս· ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍԻ ՔՍԱԻԵՐԵԱՆ

ՌՃՂՂ = 1737

ԹՈՒՂԹՔ՝ 50: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 5, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մաշուր, սիրուն գծազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 5ա, 21բ, 22բ, 28 պարզ ճաեւ ունի թղ· 4բ եւ 43բ պարզ գարդեր մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ, 44բ—49բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՂՂ = 1737: — ԳՐԻՉ՝ Պօղոս դպ· վանեցի: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ ան-

յայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 44ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 4ա «Պիր ղր(ու)շու ալտըմ պու էիքապը պէն էքնայ Գէորգ՝ ղուեումճու հաճի Միխայէլ թօրճու (Գաղատացի)»:

Մատեանս է· (թղ· 5ա) Ա· «Համառօտապրան հրաշալեաց կենաց եւ վարուց սրբոյ Ֆրանչիսկոսի Քասաէրիօսի, ի կարգէն Յիսուսեանց, առաքելոյն Հնդկաց աչխարհի: Սուրբն Ֆրանչիսկոս Քասաէրեան ի կարգէն Յիսուսեանց յաղնւականէ ազգէ եւ ընդ ոմանց թագաւորաց խնամութեամբ խառնակեալ, ծնաւ յամի Տեառն մերոյ 1497»:

Բ· Թղ· 10ա· «Կրթութիւն լինն աւուրց ի փառս մեծապոյն սրբոյ Ֆրանչիսկոսի· արտահանեալ ի գրեանց ուրուն վարդապետի ի կարգէ Յիսուսեանց: Ի մէջ այլոց սրբոց զոր եկեղեցին պատուէ, հաւատացեալք առաւել···»:

Գ· Թղ· 37ա· «Լիթանայք սրբոյ Ֆրանչիսկոսի Քասաերիօսի»: — Դ· Թղ· 40բ «Լիթանայք սրբոյ Իգնատիոսի հաստատչի կարգի Յիսուսեանց»: Վերջ՝ Թղ· 43ա: — Ե· Թղ· 43բ· (բոլորագրով) Տաղ մը ի Ս· Ֆրանկիսկոս· «Պահակ ամուր արքայական· Սուրբ Ֆրանչիսկոս Քասաէրեան»· սկզբնատառք աներու՝ «Պօղոս դպիր»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 44ա· (բուն գրչէն՝ բայց բոլորագրով)· «Շնորհօք սուրբ Հոգւոյն աւարատեցաւ գիրքս ձեռամբ անարժան Պօղոս դպրի Վանեցւոյ ի թվոյ Փրկչին 1737, իսկ Հայոց ՌՃՁԶ· Ըն ամսեան Մայիսի···»:

674.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ՌԺԶ = 1567

ԹՈՒՂԹՔ՝ 315: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 24—25: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 26՝ իւրաքանչիւրը 24 բղբով: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱՋՄ՝ փայտ կաշեպատ, լաքածածկ, գծազարդերով, զօրաւոր, լաւ, բայց փականքներն եղած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բղ· 1—5 ծակած, գործածութենէ սեւցած ու աղտոտած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բոչնագիր. մանուշակագոյն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ 2ա· միագոյն, պարզ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 1բ, 48ա, 97բ, 123բ, 165բ, 257ա, 274ա, 296, շատ միջակ եւ անշուք բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, սակայն ընտիր չեն: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա եւ 315բ, բայց ետիէն շարականի մասեր արտագրուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԺԶ (= 1567): — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: —ՏԷՐ՝ անուն չէ գըրուած: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 314բ—15ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1բ· «Պարգեւ ի Գեր· Հ· Նիկողայոս Ծ· Վ· Է Աւգերեան մատենադարանի վանուց 1900, Օգոստոս»:

Մատեանս է՝ Շարակնոց: Թղ· 2ա (խոտան) «Կանոն Աննայի եւ Յովակիմայ, երկեցէք որդիք Սիոնի երկ նոր···»: Շարականներու բաժանումները կիսախորաններով· Թղ· 9բ· Կանոնք Աստուածայայտնութեան· Թղ· 48ա· Երդ բարեկենդանին· Թղ· 97բ· Ղազարու յարութեան· Թղ· 123բ· Զատկի· Թղ· 165բ· Պենտեկոստէի, Թղ· 257ա· Համօրէն մարտիրոսաց· Թղ· 274ա, Հանգստեան ամենայն ննջեցելոց· Թղ· 296ա—314բ· Օրհնութիւնք յարութեան: Վերջին շարականն է Մինասայ, Գրաբոսի եւ Երմոգինեայ Մանկունքը՝ Թղ· 314բ·

«Աւարչական»ներէն յետոյ կայն Թղ· 256ա· «Շարական մեռոնի· Որ յառաջագոյն յօրէնս»· — Թղ· 256բ· «Մեղեդի մեռոնի ի վերա(յ) նըւածնելոյն· Հայր ամենակալ, որ առաքեցեր զմիածին Որդիդ ի փրկութիւն մարդկան»: Յաղերով օժտուած Շարակնոց է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 314—315ա: «Փառք··· որ եա կարողութիւն տկար եւ ախմար խոցեալ եւ թարախեալ հոգւով եւ մարմնով եւ անարհեաս գրչի ելանել յաւարտ սուրբ չարականոցիս, փառք եւ գոհութիւն սուրբ երրորդութեանն ամէն: Արդ հգրեցաւ չարականոցս ի թվականիս Հայոց ՌԺԶ (= 1567) ձեռամբ մեղաւոր արբեցող (բառ մը աւրուած) Յոհ (sic) Յոհաննէսին ի խնդրոյ (անուան տեղը բաց ձգուած) զոր եւ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս բարեաւ վայելել տացէ ամէն, ի ամէն»:

«Արդ որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ աւրինակելով եւ պատարաք դնելով, յիշեցէք յաղաւթս ձեր զհայրն իմ զՄատեփանոս ժամահայրն· զծնողն իմ Շնորհուրն, զքեռրն իմ զՄարկրիտան եւ զերբեսիմէն· յիշողք յիշեալ լիցի ի Քրիստոս ամէն: Արդ երես անկեալ աղաչեմ զձեզ սուրբ հարք եւ եղբարք, անմեղադիր լերուք գրիս խոչորութեանն եւ սղալանացն, որ յանդամալոյծութեամբս գրեցի զսա լաւ եւ ընտիր աւրինակէ, բաւ է: Յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զվարպետն իմ գՆիկողայոսն եւ զԱլեքսանոս եպիսկոպոսն եւ Աստուած զերկուսեան արքայութեանն արժան առնէ, ամէն: Հայր մեր:

2· Թղ· 256բ: «Արբեցող եւ (բառ մը աւրուած) վայ եւ եղուկ անդամալուծին Յոհ· (sic) Յովհաննէս զպիր յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր, բաւ է···:

675.

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 70։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6։ — ՏՈՂՔ՝ 18։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ։ — ԿԱՋՄ՝ վրան կարմիր թուղթ ֆաշուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թղ· 65—68 կազմէն անջատուած։ — ԳԻՐ՝ ճօտպիր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 14բ, 17բ, 21բ, 33բ, 36ա—40, 53բ, 63բ, 70բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ՝ Հ· Անդրէաս։ — ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ անյայտ։ — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա։ — ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «ի գրուածոց Հարց Մխիթարեանց, Վիեննա, եղաւ 1902,»· տարբեր գրով «Հ· Անդրէաս Շեւէր·? 4· մ·»։

Մատեանս է՝ Նամականի Շնորհալւոյ։

1· Թղ· 3ա։ «*Թուղթ ընդհանրական Ներսիսի առ համօրէն Հայաստեա աղինս· Ներսէս Ծառայ Քրիստոսի եւ ողորմութեամբն նորին կաթուղիկոս Հայոց*»։

Թղ· 9բ· «Առ կրօնաւորս, որ ի վանօրայս»· Թղ· 15ա· «Առ առաջնորդս սրբոց ուխտից վանականաց»· Թղ· 18ա· «Առ առաջնորդս եկեղեցւոյ, որ են յաչխարհն, որ կոչին եպիսկոպոսունք»։ Թղ· 22ա· Առ դասս քահանայից»։ Թղ· 31ա· «Առ իչխանս որ ըստ աչխարհի»։ Թղ· 34·· Առ պինուորաց դասս»։ Թղ· 35ա· «Առ կանանց դասս»։ Չմմա· տպ· Նամականի Ներս· Շնորհալւոյ, Վենետիկ, 1838, էջ 29—220։ Ձեռագրիս մէջ սակաւ կտորներ կը պակսին, իսկ վերջին մասերը չկան։

2· Թղ· 41ա։ «*Նախաբան Թղթակցութեանց ընդ մէջ Յունաց կայսեր եւ Ներսէս Շնորհալւոյ· Մարգարէն Դաւիթ յաստուածային երգն սաղմոսոյն օրհնաբանէ, եթէ յիշատակ յաւիտենից եղիցի արդարն*»։

3· Թղ· 44ա։ «*Գիր Հաւատոյ խոստովանութեան Հայաստանեաց եկեղեցւոյ զրեալ ի Ներսիսի արքեպիսկոպոսէ, յերկրորդ Տեառն Գրիգորիոսի կաթուղիկոսի Հայոց, ի խնդրոյ պերատպատիւ վենասի ինքնակալ Թագաւորին Հռոմոց Մանուէլի Ալէքսի մեծի Պրօտոսբատոսի, յորժամ եկն յարեւելս ի Մամեստիա մայրաքաղաքին Կիլիկեցւոյ, ի թուականութեան Հայոց ՈԺԴ· բանիւք* (գրուած՝ *Զանիւք*) *դուղնաքեայ լեզու խօսելով ի լսելիս խոհեմապատնիղ…*» (Նամականի Ն· Շ· անդ· էջ 297)։

Ապա Թղ· 45ա, կը յաջորդեն «Վասն կարգաց եկեղեցւոյ եւ տօնից» եւ ուրիչ խնդիրներու մասին եղած հարցերն ու պատասխանները։

4· Թղ· 51ա—53ա։ «*Թուղթ առաջին Թագաւորին Հռոմոց Մանուէլի առ սրբազան կաթուղիկոսն Հայոց տէր Գրիգորիս· Մանուէլ Ծիրանածնունդ…*» եւ Թղ· 54ա—60բ· «*Պատասխանի առաջին Թղթոյն Թագաւորին Հռոմոց Մանուիլի զրեալ Ներսիսի կաթուղիկոսին Հայոց· Քրիստոսապատկեալ ինքնակալ*»։ (Նամականի, էջ 299)։ — Թղ· 61ա կայ «*Սահմանք Հաւատոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ զրեալ Ներսիսի կաթողիկոսի Հայոց·* — (*Թերի*)։

Ձեռագիրս կ'երեւի Թէ արտագրութիւն է հին ձեռագրի մը, որուն մէջէն Թուղթեր կը պակսէին, հետեւաբար Թերի մասերն նոր արտագրողէն դուրս ձգուած չեն, ասոր ապացոյց կը համարիմ կէս ծնացած կամ կէսէն սկսող բառերը։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի։

676.

ՄԱՇՏՈՑ

ՌՄԺԶ = 1767ին յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 137։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 11։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6։ — ՏՈՂՔ՝ 18։ — ԹԵՐԹՔ՝ մինչեւ 10 նշանակուած, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ֆիչ մը գոր̈շ։ — ԿԱՋՄ՝ կռնակն ու եռերի կողքը բոլորովին ինկած, առջեւինն ալ վնասուած, փականճները չկան։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ջուր տեսած, սեւցած, եռերէն թուղթ ինկած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆաճի մը հատ, պարզ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա տգեղ բան մը։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ թղ· 2ա աճուրդ, կաճ դեռ ուրիշ մի ֆաճի

հատ, աճուճ ալ միջակ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԺԶ = (1767էն) յառաջ: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Արզրում (?): — ՏԷՐ՝ խաչատուր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կոդէին ներսի դին՝ «Գնեցաւ 10 բօճէից, 26 Օգոստ· 1907»:

Մատեանս է՝ Մաշտոց (թերթ), ուր կայ նախ «Ցանկ հատուածոց· (թղ· 1բ): Այս ինչ հաւաքեալ կայ ի գիրս· Ա· վասն կնունք առնելոյ· վերջինը՝ ԻԶ· վասն ննջեցելոց տաղի»:

1· Թղ· 2ա: (*«Կանոն կնունք առնելոյ» (խորագիրը չէ դրուած, եւ կը սկսի)՝ «Տէր Աստուած մեր, Աստուած բարերար որ ղվրիպեալս եւ գհեռացեալս ի քէն»:*

Մկրտութեան կանոնը թերթ է, վասն զի (թղ· 10բ) «Առաքելոց աղաւնոյ» չարականին վերջին տողէն մինչեւ «Գնեալ արեամբն Քրիստոսի» աղօթքին վերջին մասը չկայ: Համմա· Թ· 68· 1:

2· Թղ· 17ա: «Կանոն պսակ առնելոյ· «Առեալ զձեռն եւայի եւ եղ ի ձեռն Ադամայ··· Թղ· 17բ· «Նայեա ի մեզ»· Ուրախ լեր սուրբ եկեղեցի·» Թղ· 18ա· «Ողորման սրբութեան» չարականներէն յետոյ Թղ· 18բ· Աղաչմոս· *Տէր ի ղօրութեան քում եւն ըստ Թ· 68, § 4· ի:*

3· Թղ· 26բ· «Կանոն պսակ վերացուցանելոյ»· Վերջ Թղ· 29ա:

4· Թղ· 29ա: «Կանոնիկ երկրորդ պսակի· Աղաչմոս Տէր ի ղօրութեան քում· Ալէլուիա՝ կացցէ դչխոյ ընդ աջմէ: Աւետարան՝ եւ գնացին գհետ Յիսուսի, Քարող՝ Վասն ուղղելոյ եւ ասէ գաղաւթս· Տէր Աստուած մեր, որ ի հրեշտակաց խաւսեցեալ Բանդ ի մարգարէին»: Վերջ՝ Թղ· 31ա:

5· Թղ· 31բ: «Կանոն հալորդ տալոյ· ի ճանապարհին ասեն զԱմբիծան ի բուն, Աւրհնութիւն ի նեղութեան»· Շարական՝ զկ· «Ի վերանալ յինէն աւուրց իմոց»:

6· Թղ· 40ա: «Կանոն համաւրէն ամենայն ննջեցելոց· Աստ ասեն աղմոս պերկինք պատմեան եւ զմահու Դատեան· Աւրհնութիւն՝ Ես ասացի ի վերանալ յինէն, զհաղորդութեան չարականներն ասա եւ այլ որչափ կամիս ասա· Քարող Վասն ի վերուստ խաղաղութեան, եւ ասէ գաղօթս՝ Աստուած յաւիտենական անակնկալն անեղ···»· Վերջ Թղ· 66ա: Համմա· Թ· 68, § 6:

7· Թղ· 66ա: «*Կանոն երկրորդ աւուրն· Գան ի գերեզմանն եւ ասեն ասպմոս՝ Եղեսցին ականջք քո*»· եւն համմա· Թ· 68 § 7:

8· Թղ· 73բ: «*Կանոն է· աւուրն եւ ամսոյն եւ տարելեացն եւ յամենայն կիրակէի գան ի գերեզմանն ննջեցելոց*»: Համմա· Թ· 68· § 11:

9· Թղ· 77ա: «*Կանոն յորժամ տղայ վաղճանի*»: Համմա· Թ· 68· § 8· — Թղ· 81ա կայ՝ «*ի վարդապետութեան սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին*»: — Թղ· 84ա· ալ նոյնէն կատր մը կայ՝ «*Ամենեքեան որք տեսանիցեն զարդարն ճանաչիցեն զնոսա*»:

10· Թղ· 92բ: «*Իսկ յերկրորդումն գան ի գերեզմանն եւ ասեն ասպմոս՝ Որ բնակեալն յաւդնութիւն բարձ· եւ ասեն չարական երանելի սուրբ մանկունքն: ···Եւ ապա այս կանոն կատարի* (Թղ· 93ա·) *Աղմոս՝ ԿՅ· Եղիցի անունն Տեառն· ընթերցուած յԱւետկաց*»:

11· Թղ· 96ա: «*Կանոն համաւրէն ամենայն ննջեցելոց· ասեն ձայնի վերայ, յոր ձայն լինիս անտի ասա քարոզաց եւ ննջեցելոց տունն· Որ ստեղծմամբ ըստ պատկերի քո Տէր*»:

Հանդուսեան չարականները եւ Աւետարանները ներսկս Շնորհալիի ննջեցելոց երգերու հետ կարգով դրուած են: Ապա Թղ· 126բ· «Կանոն համաւրէն ննջեցելոց· Որ Թագաւոր: Որ ուներս: Յորժամ: Քրիստոս Աստուած յոյս ապաչխարողաց»:

12· Թղ· 133բ: «*Կանոն ալ աւրհնելոյ· ասի Սղմ· Աստուած ողորմեա մեզ· Քարող՝ Լուիցէ Տէր ձայնի աղաչանաց: Աղօթք· Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ արարիչ···*»:

Թղ· 134բ· «Գանձ ննջեցելոց ասա· Ով քահանայք եւ վարդապետք աստուածաբան եւ ժողովուրդք հաւատացեալք ամենեքեան»: Թղ· 137ա· «Տաղ ննջեցելոց՝ Յերկի հողվերաւքդ անցայ հոտ ասի· գրիմս իմ կապուցի: Թերթ: Վերջ՝ 137բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 1ա (*տարբեր գրով*) «*Յիշատակ է սուրբ Մաշտոցս, որ ես Տէր Յակոբս տվի յիշատակ խաչայտուրի, իմ հայր ատր Օվանէն իմ յեղպա* (sic) *Աստուածայայուր վարդապետին, Օսէփին, իմ կոպակից Յովհաննէին եւ իմ յայրեացն, ննջեցելոցն հոգոյն··· Թվին ՌՄԺԶին մարտ(ս)ի մէկ օրն Արզրում*»:

677.

ԳԻՐՔ ԵՐԴՄՆԵՑՈՒԹԵԱՆ

1832

ԹՈՒՂԹՔ՝ 41: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7·5: — ԹԵՐԹՔ՝ 5, իւրաքանչիւրը 8: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ բարակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարդ ամբողջապէս կաշեպատ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ· միայն բղ· 1բ մեղաւի բծով աղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտր փոքր, բայց յստակ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—2բ, բղ· 37ա—41բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1832: — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր Վ· Քալփաքչեան: ՏԵՂԻ՝ Արդուին: — ՏԻՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 2բ կայ՝ ի գրոց Տ· Մկրտիչ վ·ի Էփոյեան, եթէ ընդ իւր ի վանս յԱրդուընոյ Հ· Ն· Ա· 1912 Հոկտ· 30»:

Մատեանս է՝ (*թղ· 2ա*) «Գիրք որ կոչի Երդմնեցչութիւն· *օրինակեցաւ յանարժան Տէր Գրիգոր Հոգաբարձու քահանայէ Քալփաքչեան: Յամի Տեառն* 1832 *ի Յուլիսի* 1 *ի մայր գպրատան Արթվինու»:*

Թղ· 3ա: «Յաղագս երդմնեցուցանելոյ զղիւտհարս: Քահանայն կամ այլ ոք եւ իցէ օրինաւոր պաշտօնեայ եկեղեցւոյ, որ զղիւտհարն երդմնեցուցանելոյ է այնքան՝ որքան . . .»:

Երկար կարմրագիր կամ սեղկութիւն՝ թէ ի՛նչպէս կատարելու է երդմնեցուցչութիւնը: Ապա կը յաջորդեն աղօթքներ եւ երդմնեցուցանելոյ բանաձեւեր: Թղ· 8բ՝ «Տէր մի յիշեր զյանցանս մեր կամ ծնողաց մերոց եւ մի առնուր զվրէժ մեղաց մերոց»: — Թղ· 21ա· «Հանդանակ սրբոյն Աթանասի հայրապետի: Ով ոք կամի փրկեալ լինել նախ քան զամենայն պիտոյ է զի ունիցի զկաթուղիկէ հաւատն»: — Թղ· 23բ· «Երդմնեցողութիւն վասն նոցա, որք կալեալք են եւ արգելեալք ի գործոյ ամուսնութեան եւ ընդդէմ այլ դիւթութեանց եւ կախարդութեանց ի բաց թողլով զայն, որ յատուկ պատկի է: Շիջցի ի քեզ ամենայն սատանայական գօրութիւն ձեռնադրութեամբ իմով»: — Թղ· 33բ: «Կախարդութեանց եւ թովչութեանց մերժումն: Քահանայն որ զայնպիսի կախարդութիւնս մերժելոց է»: Թղ· 36բ վերջ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

678.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ՌՀԴ = 1625

ԹՈՒՂԹՔ՝ 225: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 21, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղթ, վերջին թերթը՝ նուազ: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, անոզորկ: — ԿԱԶՄ՝ փայտ կաշեպատ, փիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ բղթեր խոնաւութիւն տեսած: — ԳԻՐ՝ ճօտր գիր, մաքուր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն, ընտիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 1ա, 4ա, 84ա, 142ա յաջող: — ԼՈՒՍՈՆՅԱԶԱՐԴՔ՝ բղ· 1ա, 4ա, 142ա եւն յաջող: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—բ, 124ա—125բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՀԴ (= 1625): — ԳՐԻՉ՝ Պօղոս կրօնաւոր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՛չը: — ՏԵՂԻ՝ Սպահան: — ՏԻՐ՝ գրի՛չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 223բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան՝

(Առաջին թերթն ինկած բլլալով, այժմ կը սկսի բ թերթէն:)

1· Թղ· 1ա: «Ապրիւրն լուսոյ էին անեղի ղերապէս լղխուն եւ ղերազոյն լոյս»:

2· Թղ· 4ա: «Տումար ասի ժողով, Սկիզբն աստեղաբաչխութեան եւ ի նոյանէն պատեալ դայս երկուց լուսաւորացս Հանդամանս ընթացի»:

3· Թղ· 42բ: «Ոտանաւոր վասն երկուասան կենդանակերպին է ասացեալ Յովաաափ դպիրն»:

4· Թղ· 48ա: «Դուն աստեղաբաչխութեան»:

5· Թղ· 63ա: «Սուրբ եւ իմաստուն վարդապետին Յովաննիսի Եզրնկացոյ արարեալ այլաչափ տաղս ի խնդրոյ բարեպաշտ իչխանին Ապլոցի ըստ նախապիծ տաղից տանց»:

6· Թղ· 84ա: «Կարգաւորութիւն սուրբ եւ ուղղափառ Հաւատոյ Հայաստան եկեղեցւոյ, որով ամօթ առնէ զհերձուածօղս»:

7· Թղ· 103ա: «Ի բանն որ ասէ· Եւ յամսեանն վեցերորդի առաքեցաւ Գաբրիէլ

հրեչտակ Աստուծոյ : Բանն Աստուած ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ» :

8 · Թղ · 139բ : «*Դաւթի մեծի եւ Անյաղթ ... Ամենայն չար տանջելի*» :

9 · Թղ · 142բ : «*Ցաղագս կազմութեան մարդոյն*» :

10 · Թղ · 156ա : «*Վասն ստեղծման յաւրինուածոյ ոսկերաց եւ ջղոյց : Ամենատեան Աստուած եւ ամէնիմաստն ...*» :

11 · Թղ · 161ա : «*Մարդակազմութիւն նիւսացւոյ*» :

12 · Թղ · 185ա · «*Ցաղագս պատկերացուցութեանն : Արդ զանազան յօրինուած մարմնոյն ըստ պատկերացուցութեանն արհեստի*» :

Ձեռագիրս նախապէս սեպհականութիւնն եղած է Պ. Ալիշանի (տես ՏՄՑ, էջ 721) եւ Տաչեան Ցուցակի հրատարակութենէն ետքը մտած է հաւաքածոյիս մէջ : Ակռէ արտագրուած է Մատենադարանիս Թ. 294 ձեռագիրը, որուն յուցակագրութեան առիթով տրուած է, ՏՄՑ · էջ 722, նաեւ այս ձեռագրիս նկարագրութիւնը եւ բովանդակութիւնը, բաւական լրիւ, այնպէս ինչպէս հաղորդուած է անչուշտ Հ · եղիչէ Վ · Գաֆթանեանէ, որ Թ · 294ի արտագրողն է : Հետեւաբար աւելորդ կը համարիմ բովանդակութիւնը վերստին կրկնել հոս : Ձեռագիրս ունի պակասներ, այսպէս՝ կը պակսի Ա թերթն ամբողջ, ժ թերթէն (Թղ · 94—95) 10 թուղթ, ԺԳ թերթէն (Թղ · 123—124) 4 թուղթ, իսկ ԻԱ թերթէն (Թղ · 218—219) մէկ թուղթ : — Ցիչատակագրութիւնը, որ ՏՄՑ · ի մէջ յառաջ բերուած է յապաւումներով կը տրուի հոս ամբողջութեամբ :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ : «Շնորհիւ ամենազօրին Աստուծոյ աւարտեցաւ գիրքս ի քաղաքն Ըսպահան ձեռամբ անարժան Պօղոսիս, ի վայելումն մանկանց Սիոնի, որք տենչան աստուածային իմաստից : Փոքր ինչ ծաղկաքաղ արարեալ զօգտակարսն եւ զպիտանիսն ժողովեալ : Արդ աւարտեցաւ ի Թվականիս ՌՀԴ (= 1625), ի հայրապետութեան, որոյ անունն ոչ յիշեցի : Արդ աղաչեմ զսիրելի եղբարսդ իմ, որք հանդիպիք այսմ խառնաճաղանճ մատենիս, անմեղադիր լերուք, զի ի տիս տղայութեան մերոյ եղեւ գծագրութիւն սորին · բայց եթէ գտանի ըստ հաճոյից ձերոց, Տեառն չնորհ, եթէ ոչ ներեցէք սղալանացս եւ յիշման արժանի արարէք զանարժան հող եւ մոխիրս՝ աստ անուամբ Պօղոս կրօնաւորս, եւ գծօղն իմ, եւ որք յիշէք, յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ ի միւսանգամ գալստեանն իւրոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս · ամէն : Հայր մեր ·» :

— ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ · 1ա «Ցամին 1896 ի գնեցաւ ի Կ · Պոլիս ընդ այլ 4 ձեռագիրս 2 օսմ · ոսկւոյ, Հ · Գր ·» :

Մատեանս է՝ Սաղմոսարան Դաւթի · բաժնուած պուրակներու եւ սաղմոսներու · (ունի նաեւ խորագիր տեղեկութիւնները սաղմոսաց) :

Մէջը կան յաւելուածներ եւս, այսպէս՝ Թղ · 216բ · «*Աւրհնութեան Դանիէլ մարգարէի եւ երից մանկանց · Օրհնեալ ես*» : — Թղ · 220ա · «*Երգ Մարիամու Աստուածածնին · Մեծացուսցէ եւ յարակիցք* : Թղ · 223բ · «*Խոստովանութիւն Մանասէի Թագաւորին, Տէր ամենակալ*» : — Թղ · 227ա · «*Հաւատով խոստովանիմ ...* : — Թղ · 230բ · «*Որդի Աստուծոյ*» եւ Թղ · 231բ · «*Ընկալ քաղցրութեամբ*» : Թղ · 232բ · կայ՝ «*Հարցմունք պեղեցիկ եւ պետանի · Այն ո՞վ էր որ ի Հօրէ ծնաւ եւ ի մօրէ ոչ եւ մեռաւ · Պխ · Այն Աղամն էր · Հրց · Այն ո՞վ որ էր որ ի հօրէ եւ ոչ ի մօրէ ստեղծաւ եւ մեռաւ*» վերջ · 234ա : Շատ լաւ ձեռագիր է :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ · Թղ · 49ա · «Ձգալուստ գծողս յիշեսջիք ի Քրիստոս» :

679.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ԺԷ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 234 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 10 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5·5 : — ՏՈՂՔ՝ 21 : — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 24 հատ, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ : — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ, բարակ, բայց ամուր : — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, լաթածածկ, կռնակը վնասուած, փականքները ինկած՝ չկան : — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ Անգուրի մը ձեռքն ինկած է, շատ վնասուած, լուսացանցքի զարդերը կտրուած, հանուած, նաեւ թղթեր, հմմտ · Թղ · 104—105 եւն : — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր : — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, կրկնագոյն եւ եռագոյն, շատ նաշակաւ : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր : — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ · 1ա, գեղեցիկ, ոսկին սկսած է թափուիլ : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ · 22բ, կ'երեւայ թէ կիսախորան մը եւ լուսացնազարդ մը կտրուած հանուած է, նաեւ Թղ · 49բ · իսկ մնացած են Թղ · 134 եւ 160բ, սիրուն եւ բազմագոյն : — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ · 58բ, 83բ, 93բ, 141բ, 144 եւ 163ա : — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ · 1·է առաջ նկար մը կտրուած է, իսկ Թղ · 226, դատարկ թողուած թուղթին ք երեսին վրայ գուցէ Ներսէս Շնորհալի · վնասուած եւ խեղճ բան մը, ուրիշ գծողէ : — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ · 226ա : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ° դար : — ԳՐԻՉ՝ Գալուստ : — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ : — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ · 49ա :

680.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՐԶԱՏՈՒՄԱՐ

Ռ.ԺԱ. = 1662

ԹՈՒՂԹՔ՝ 234։ — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 7·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 4·5։ — ՏՈՂՔ՝ 22։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած՝ 20 իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ լաւ։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, ոսկեզօծ զարդերով, շատ սիրուն եւ մաքուր մնացած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մանր յստակ։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, լաւ, թուչնագիր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 6ա, 197ա· բազմագոյն, սիրուն։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 25բ, 47բ, 71ա, 91ա, 114բ, 134բ, 156ա, բազմագոյն եւ գեղեցիկ, մի քանին փիչ մը վնասուած։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 6ա, 25բ, 47բ, 71ա, 91ա, 114բ, 134բ, 197ա եւ դեռ շատ մը զարդեր, սիրուն, քանի մը հատ վնասուած։ — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 6ա· Գաւիթ մարգարէն գաւազանը ձեռքին մէջ, 197ա, գգեստաւորեալ անմօրուս քահանայ մը (սուրբ մը), ձեռքին մէջ գիրք մը։ Իրրեւ լուսաճառագարդ նկարիկներ կան թղ· 10ի, 28ա, 85բ, եւ շատ մը լուսանցքներու վրայ Գաւիթ մարգարէն կամ թագաւոր մը, թղ· 23ա Մովսէսի հոյրը՝ Մարիամ, 44բ· Մովսէս, 67բ, նոյնը, 88բ· Սամուէլի մայրը Աննա, 113ա· Եսայի, 133ա, եգեկիա արքայ եւ Եսայի, 154բ, Յովնան, 175բ· Ամբակում, 181բ· երեք մանկունք Բաբելոնի· 184բ· Ներսէս Շնորհալի· ամէնն ալ ճարտար ձեռքի գործ, բազմերանգ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—5ա, 234ա։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռ.ԺԱ. (= 1662)։ — ԳՐԻՉ, ՍԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ։ — ՏԷՐ՝ Յակոբ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 187բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 4բ՝ «Գնեցաւ յամին 1908 ի կ· Պոլիս 140 ղրշ·ի· Հ· Գրիգորիս»։

Մատեանս է՝ Սաղմոսարան եւ Պարզատումար։

Ա. Թղ· 6ա—188բ։ Սաղմոսարան *լիակատար, յաժնուած Կանոնապլխոյ, Գուբզպայից եւ Սաղմոսաց, (ունի սաղմոսներու խորագիրը տեղեկութիւնները)։ Մէջը ամփոփուած են նաեւ* Թղ· 178բ· «Աղօթք Մանասէի թագաւորին *Տէր ամենակալ*»։ — Թղ· 180բ· Աբեղնութիւն Մարիամու՝ «*Մեծացուսցէ*» եւ *յարակից*։ — Թղ· 181բ· Աբեղնութիւն երից մանկանց՝ Աբեղնեալ ես»։ — Թղ· 184բ· «*Հաւատով խոստովանիմ*»։ — Թղ· 188ա։ «*Խրատական բան սուղ ինչ ասացեալ ի սուրբք վարդապետաց վասն սաղմոսացն Դաւթի. Բանք սաղմոսին է պատուական, լցեալ հոգեւոր առատաձեռնական*»։ — Թղ· 189ա—191ա· *Յանկ մը թէ ո՛ր Սաղմոս յարմար է ասել որոչ դէպքի մը*։

Բ. Թղ· 191բ։ Պարզատումար· *Նախ պրուած են (Թղ· 191բ) ապիւսակները*· Թղ· 197ա *կայ՝* «Պարզատումարս *ընտիր եւ բաւական աւրինակէ անանց եւ յաւիտենական*»։ «*Ա. Եւթնեբեակն Դ. Ունէր ԼԱ. օր է*»։ *Վերջը թիւրի*։

Ընտիր Ձեռագիր է, առէպ վարի լուսանցքներու վրայ, խրատներ ու պիտոյութիւններ կան, նմանապէս յորդորներ ալ կցուած են՝ կարճ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 187բ· «*Արդ պրեցաւ Երզարանս Դաւթի ի թվականութեանս Հայոց Ռ.ԺԱ. (1662) Մարտի Ի· ի վայելումն մահղէսի Թաթէոսի որդի սիրացու Յակոբին, որով բարով վայել տացէ իւրովք ամէն։ Եւ մանաւանդ Հայրն մահղէսի Թաթէոսն առ Աստուած է փախեալ, ով օք հանդիպիք աղաչեմ մէկ Հայր մեղայիւ յիշել եւ զուք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ*»։

2· Թղ· 196ա· *Պարզատումարի ապիւսակներու վերջը՝* «*Որք ընթեռնուք սիրով յիշման արէք զմեզ արժանի*»։

3· Թղ· 188բ· «*... Որք հանդիպիք ե օգտիք սորքը, սուրբ պահեցէք մաքուր ձեռօք, ինձ եղկելոյս խոցել վերօք, եղէք յիշիչք յիշատակօք. Սուրբդ Աստուծոյ լցեալ չնարհօք, այս աղաչանք առ ձեզ կարեօք*»։

681.

ՏՕՆԱՑՈՑ

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 206։ — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 8։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5։ — ՏՈՂՔ՝ 13։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած 19՝ իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ, բնաւիր։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ. զօրաւոր, փիչ մը վնասուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութեամբ շատ սեւցած, սկիզբէն քանի մը թուղթ պակաս, թղ· 8ա—բ ֆերուած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ փիչ, քայց ընտիր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 23ա, 32ա, 41ա, 4ա, 104ա, 127ա, 145ա, 188ա, միջակ բաներ։ — ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ —

ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 8ա—բ, գրուած ու սրբուած, բայց թղ· 8բ կարելի է դեռ կարդալ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ժէ—ժԶ: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ աճա–ճօք: — ՏԷՐ՝ խօճայ Մկրտիչ եւճ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 205բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողին ներսի դին՝ ֆր· 40. Ապա՝ պարգեւաց Alexander Ritter von Petrowicz (*Լեհահայ*), *Վիեննա*, 13 *Յունիս* 1907:

Մատեանս է՝ Տօնացոյց· *ուր կան·*

Թղ· 1ա: (Սկիզբը թերի· կը սկսի «Մա)–ղումն հրաշալի, զկնի Մանկանցն քարոզ խնդրեսցուք· Աղօթք, Աստուած մչտնջենաւոր, բայց ոմանք Աւետարան կարդան, զկնի Մանկանցն քարոզ՝ Վասն խաղաղութեան ...»:

Թղ· 23ա: «Իսկ գալատեան Աստուածածնոյն քառասնաւրեայ ի տաճարն Սողոմոնի, երկունն նախատաւնակ առնիջեր»...: Թղ· 32ա· «Բուն բարեկենդանին պիշերն յոր ճայն որ լինի փոխէ ի վերջ»: — Թղ· 41ա· «Մաղկազարդին պիշերն հակումն է եւ դնի սրբութիւն ի վերայ բազմոցի»: — Թղ· 83բ·է վերջ կը յաջորդէ Զատիկ, բայց սկիզբը կը պակսի: — Թղ· 104ա· «Պենտակոստէին պիշերն հակումն եւ դնի բազմոցի յատեանն, հետեւակ չարաչան զՀամբարձմանն ասա»: — Թղ· 127ա· «Երեքներորդ կիրակին Վարդավառ է եւ ճայն ԲՁ· պիշերն հրակումն»: — Թղ· 145ա· «Ս· խաչի պիշերն հրակումն է եւ դնի սուրբ Խաչն եւ այլ սրբութիւնք յատեանն ի վերայ բազմոցին»: — Թղ· 173ա—176բ· Մեսկիք Ծննդեան Յարութեան եւճ: Թղ· 176ա—188ա· Առաւօտու երգ եւ ալէլուք· Թղ· 188բ, — 205ա, ժամամուտներն կարգաւ: Վերջ՝ Թղ· 205ա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 205բ: «Ցիչատակ է Տօնացոյցս Պապտկի սրդոյն խօճայ Մկրտչին եւ եղբարցն իւրոյ Հանգուցեալ Պահատուրին եւ Նէրսէսին եւ սրդոցն իւրոյ Իսրայէլին եւ այլոցն ամենայնի, որք տուին զգիրս զայս եւ եղին յիշատակ ի պիւղս յայս կոչեցեալ Թախտուտ ի ձեռն տէր Պետրոսին, տեսողքդ եւ օրինակողքդ ամենեքեան մի–բան ասացէք՝ Աստուած ողորմի, ամէն՝ Հայր մեր»:

682.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ

ԺԵ—ԺԶ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 182: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 15, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ լաթածածկ, չորս կողմէն արծաթեայ շրջանակի մէջ առնուած, կոնակը պակաս, փականճիներէն մէկը կոտրած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ սիրուն: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, սիրուն, հոագոյն, թոչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ ոսկեգիր (կամ կարմրագիր), նաեւ գլխագրերը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 8ա, բազմագոյն, ճաշակաւոր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 48ա, 88ա, 98ա, 121ա, զանազան գոյներով, սիրուն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 3ա, 8ա, 16ա, — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 2բ կնգղակիր երկայնամօրուս խահանայ մը ս· սեղանին մօտ խաչի մը առջեւ սաղմոս կը կարդայ եւ սատանան գլխուն վրայ կը յածի, թղ· 7բ, հայրապետ մը զգեստաւորեալ ի ձեռս գաւազան եւ գիրք, թղ· 47բ, համանման հայրապետ մը ձեռը գալարածոյ թուղթ մը, թղ· 97բ եւ 120բ, համանմանի, թղ· 170բ հաւանականաբար Ներս· Շնորհալին, կան նաեւ լուսանցազարդ նկարիկներ, թղ· 35ա· Մատթէոս, 36ա, Ն· Շնորհալի, 52ա, Ս· Կոյս, 54· Յովսէփ Արիմաթացի 59ա, Մագդաղինացին եւ միւս Մարիամ, թղ· 128ա· Մանաւանդ բազաւոր· ամէնն ալ բազմագոյն եւ ճաշակաւոր ու վեղեցիկ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 182ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ժե—ժԶ: — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր երէց: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ ևո՞յն: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 97ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կազմաքերթերէն մէկուն վրայ գրուած՝ «Պետրոս Մովսիսեան»: Թղ· 1ա կայ «Գնեցաւ ի Շումլա Բուլգարիոյ յամին 1897 ի գին 100 ֆրանգաց, Հ· Գր·»:

Մատեանս է՝ (*Թղ· 2ա*): «*Ժամագիրք Հայոց, որ պարունակէ յինքեան զկարգաւորութիւնս Հաստատակաց աղաւթից Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ· արարեալ ի սրբոց Հարցն երանելեաց, ի փառս եւ ի պատիւ ամենամեծին Աստուծոյ եւ ի յօգուտ մանկանց Սիոնի, ի վաղնջուց ժամանակաց*»:

Ա· Թղ· 3ա: «Հրաժարիմք ի սատանայէ եւ յամենայն խաբէութենէ նորա»:

Բ· Թղ· 4բ: «Այս է ուղղափառ դաւանութիւն եւ խոստովանութիւն· Մեղայ ամենասուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ»:

Գ· Թղ· 8ա: Տէր եթէ զչրթունս իմ ...»:

Թղ· 19բ: Աչխարհ ամենայնէ վերջ կայ՝ «Աստուածածնին մայր Քրիստոսի իմ յոյսն դու

յաւուր մէծի»· Ապա «Ձբէն Գոհանամք» եւ ապա՝ «Հանգստեան չարականք»: Ժամապրքիս մէջ պրուած են բոլոր ժամերը կամ կարգաւորութիւնները· հմմտ. Քղ· 98ա, 121ա եւն) Ճաշու ժամերէն չեսոյ կան ժամամուտները (Քղ· 113ա), իսկ Խաղաղական ժամէն չեսոյ (Քղ· 157բ) «Աւրհնութիւն մարմնաւոր սեղանոյ»: Քղ· 175բ պրուած է՝ «կանոն համաւրէն ննջեցելոց, Աւրհնեալ ես դու Քրիստոս, որ յարեարդ ի մեռելոց»: Քղ· 180ա· «Ձինուորութիւնք հրեշտակաց աւրհնեն զքեզ···»: Երկերը խապերով են: Շատ ընտիր ձեռագիր է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Քղ· 97ա: «Ո՛հ զմեղաք մեռեալ զոգիս եւ զանկեալս ի խորս անդնդոց եւ զանարժան Աստուածատուր երէցս յիշեա ի Տէր, Հայր մեր»: (Հմմտ. Macler F., Rapport sur une miss. scient. en Arm. russe··· էջ 16):

683.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 87: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, փիչ մը բաժնուած եւ վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թէ դատարկ բղթերը գրչափորձերով լեցուած: Թուղթ իւկած է՝ ետեւէն: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բզ· 4ա, 49ա, 63բ· եւն պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ կիսախորանաձեւու ֆով, պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ բզ· 3բ· Քրիստոս խաչին յեցած· 12բ· Պետրոս-Պօղոս, բզ· 37բ· Քրիստոս եւ դպիրք· 48բ խաչելութիւն, բզ· 62բ, Աւետումն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա—3ա, 12բ, 84ա—87բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Գրիգոր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 2ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1907ին Սնիատինէէն Հ· Պետրոս Մովսիսեան՝ գրկած է:

Մատեանս է՝ ժամագիրք, ուր գրուած են՝

Քղ· 4ա—12ա· Գիչերային ժամ· Զարթուցեալքսին կը յաջորդէ աղօթք· «Ձքէն զոհանամք», առանց Հանգստեան· «Աւուրս լուսոյ» եւ ճեացեալք կը պակսին: — Քղ· 13ա—36ա· «Աւուրեան ժամ» իւղաբերից աւետարանէն գրուած է Մատթէոսինը միայն· նոյնը՝ նմանապէս բժշկութեան աւետարանները կան: — Քղ· 38ա—46բ· Ճաշու ժամ· միայն առաջին մասը, ապա ժամամուտներ, Հաւատամք, Աւետարան, ընթերցուած եւ պատարագէն մաս մը: — Քղ· 47ա—48ա· «Օրհնութիւն սեղանոյ»: Քղ· 49ա—61ա· Երեկոյեան ժամ: Քղ· 63ա—74բ· Եկեղեց կամ Հանգստեան ժամ· ունի «Ընկալ քաղցրութեամբ, Որդի Աստուծոյ, Հաւատով ոխստովանիմ»: — Քղ· 75ա· «Աղօթք մերձ առ անկողինն ասելիք Լուսաւորեա Տէր Աստուած աղաչեմք զքաւարս մերս···»: Քղ· 77բ: «Աղօթք երեկոյեան տեառն Գրիգորի Նարեկացւոյն· Արքայ երկնաւոր թագաւոր բարձրեալ, Տէր բոլորից···»: — Քղ· 79բ· «Այլ աղօթք Գրիգորի Նարեկացւոյն· Եւ արդ ի վերայ այսքանեաց յուսահատութեանց եւ ահարկու սրտաբեկութեանց»: — Քղ· 81բ· «Աղերս մաղթանաց· Անակիզքն Աստուած, որ վասն մեր մոլորեալ բնութեանս մարդկան»: Քղ· 83ա· «Աղօթք· Արդ պաղատիմ»: — Քղ· 83բ· «Եւ արդ ուր եւ պատահիմ անկեալ կամ առաջի քո», թերի կը ճեայ: Վերջ՝ Քղ· 83բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Քղ· 2ա· կայ «Hic liber est meus. Testis est Deus, quis illum quaesit. Ise nomen erit, Gregorius natus, Holubococes (?) vocatus, O. A. M. D. G.»: Քղ· 1ա—3բ եւ 84ա—87բ· այլեւայլ գրութիւններ տարբեր գրիչներէ:

684.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 83: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած (Ա—Ը): — ՆԻՒԹ՝ բուղբ հաստ· ողորկ, դեղնագոյն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, լաքածածկ, զարդարուն· փականճեներ հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բղթեր իւկած կտրուած կեղտոտած, գրի փորձերով տգեղցուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր՝ լաւ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, բայց կարմրագիր են սկզբնատողերը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: —

ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա ասպիտան գծեր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ գուցէ Զաքարիա եպ· Գնունեաց: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա, այնքան կեղտոտած, որ անընթեռնելի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողին վրայ՝ Առաքեցաւ փոքր ձեռագիրս ի Հ· Մատթէոս Հանեանէ: Խոտորջուր: Գտաւ ձեռագիրս ի խնդաձոր ի թաղն Քիշմիշին, ի տան Կիլանեան Քերովբէ աղայի, որ ետ ինձ զայս ի պարգեւ, 1904, Զ· 25»: — Հմմտ· Ձեռագրիս մասին՝ Ակինեան Հ· Ն·՝ Զաքրիա եպ· Գնունեաց եւ իւր տաղերը, վիեննա 1910, էջ 21—23:

Մատեանս է՝ Տաղարան *ընտիր, ուր կան·*

1· ա· *թղ·* 2ա: «*Տաղ սուրբ Աստուածածնին* ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցւոյ *ասացեալ· Արքային փակեալ պարտէզ մորենի վառեալ անկեզ, զեղմ իմանալի···*»: *Ա—Ք*:

բ· *թղ·* 5բ: «*Այլ տաղ սուրբ Աստուածածնին* ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցւոյ *ասացեալ· Անեղին տաճար Բանին բարերար, զերապոյն գովեալ տիրամայր*»:·· *Ով եղանակէ գԳրիգորիսն յիշէ* (*թղ·* 6բ): *Ա—Ք*:

գ· *թղ·* 6բ: «*Այլ տաղ* ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ *ի յերգ Երգոցն· Ահա այդիք մեր ծաղկեցան, բուրեն վհոտս անմահութեան Ա—Ք*:

դ· *թղ·* 11բ: «Ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցո· *Աստուածանկար պատկեր յաւրինալ ի յարարողէն*»: *Ա—Ք*:

ե· *թղ·* 13բ: «Ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցո· *Արեգականափայլ զեղով լի լուսին*: *Վերջ թղ·* 15ա· «Գրիգորիս Աղթամարցին *արտասուք զքեզ կաղաչէ*»:

զ· *թղ·* 15բ: «*Դարձեալ* ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցո *ասացեալ զայս տաղս· Դու ես յԱդենա դրախտէն, զոր տնկաց աչն անեղական*»:

է· *թղ·* 17ա: «Ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցո *ըստ անուանն երկողին· Գովեմ զմարմնով հրեշտակ բարի···*»: «Գրիգորիս»:

ը· *թղ·* 18ա: «Ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցո: *Գովեալ սուրբ հայր ումն յաբակայ·* «Գրիգորիսէ» *Յովսեփին*»:

ը· *թղ·* 19բ: «*Այլ տաղ* ի Գրիգորիս կաթ·է Աղթամարցո»: *Գանգատ առնեմ սիրով քեզ···* «Գրիգորիսէ»:

ժ· *թղ·* 20բ: «*Տաղ* Աստուածատուր Խաթայեցոյն *ըստ անուան երկողին* ի Գրիգորիս կաթ·է Աղթամարցո· *Գովեմք զվկայն արի, զմանուկն Խաթա(յ)եցի*: «Գրիգորիս»:

ժա· *թղ·* 21բ: «*Տաղ* ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցո· *Դու ես արեգակն լուսին ի լրման, չկայ քեզ աւրինակ ի յորդիս մարդկան*»:

ժբ· *թղ·* 24բ: «Դարձեալ ի Գրիգորիս կաթ·է Աղթամարցո *Մաքուր պատկերով նման հրեշտակի*»· *Թերի*: *Թուղթ մը ինկած է, ապա կը չարունակուի·· «նա զարմինի քան զմամ պատղատաւէ···»*:

ժգ· *թղ·* 26բ: «Ի Գրիգորիս կաթ·է Աղթամարցոյ *ասացեալ· Դու զրախտ եղեմայ տնկեալ յանեղէն· եւ ի յելս արեւու տեղիք լուսեղէն*»: — *թղ·* 29բ· «*Էր ունանաբանես* Աղթամարցի, *այս կեանքս անցաւոր է քեզ յուշ լիցի*»:

ժդ· *թղ·* 30ա: «*Տաղ վարդին եւ բլպուլին* ի Գրիգորիս կաթ·է Աղթամարցոյ *ասացեալ· Ցետ դնալոյ վարդին եկ բլբուլն յապին, եւես թափուր զվրանն քաղեցաւ հոգին···*»: *կը հասնի մինչեւ «Երանի այն պահուն, որ տեսանեմ զքեզ, զի դու ես բնութեամբ անարատ եւ հեզ»· ապա մինչեւ վերջը պակաս*:

ժե· *թղ·* 35ա: «*Բամբ թռչնոց գձեզ մոռացա, յորժամ դքաֆուր վարդն տեսա*»· *չարունակութիւնն եւ վերջն է այս՝ «Գարունն երեկ պուլպուլն այդին» տաղին, որ կը պակսի, վասն զի թուղթ ինկած է*:

ժզ· *թղ·* 35ա: «*Դարձեալ տաղ վարդին եւ բլբուլին* ի Գրիգորիս կաթ·է Աղթամարցո· *Ծաղկունք ասեն հերիք արա, քանի կանչես վարդին վրա*»: *Հմմտ· թ·* 344 1*թ*·:

ժէ· *թղ·* 40բ: «*Տաղ* Աստուածատուր Խաթաեցո *ասացեալ* ի Գրիգորիս կաթ·է Աղթամարցոյ· *Վաճառական մի հայ եւ յոյժ ճարտասան· Մխիթար Բաղիշեցի եւ Աստուածածան*»: *կը հասնի մինչեւ «Անձամբն էր վաճուչ, բնութեամբն բարի· տեսլեամբ գեղեցիկ եւ զարմանալի»· չարունակութիւնը պակաս, վասն զի թուղթ ինկած է*:

2· *թղ·* 43ա· «*···իս կու հանես կամ մեղայ հարուածք ես դու*»: *Շարունակութիւնն է Յովհ· Թլկուրացւոյ «Է՛ մահ քանի զքեզ յիշեմ»: Թղթին վերին լուսանցքին վրայ կարմապիր կայ՝ «Շարունակութիւն Յովհ· Թլկ· «Է մահ քանի զքեզ յիշեմ» տաղին· Կոստ(անեան) Յ· Թլկ· 46—48 Հ· Ն· Ա·*»:

3· *թղ·* 43բ: «Ի խաչատուր Կենչառեցոյն է բանս այս· *Թէ մարդ ես եւ միտս ունիս ես տամ քեզ խրատ մի քանի*»: *Վերջ թղ·* 47ա· «*Խաչատուր*» *զարթիր ի քնոյ, զի քեզ ժամ է աչխարհելոյ*»:

4· ա· *թղ·* 47ա· «*Այլ տաղ* ի խժրժցոյ Զաքարայ եպիսկոպոսէ ամենայն Գնունեաց·

Առաջին մարդոյն նմանիս, զոր սահմանեալ հայրն անեղական։ Ա—Ք։

բ· *Թղ· 49բ։ «Տայ վարդին եւ բլբուլին· ի Զաքարա եպիսկոպոսէ Գնունեաց· Քանզի բլբուլն ասէ· Ահա պայծառացաւ լոյսն արեւականն...»։ Միջին մասերէն թեղի, զի թղթեր լնկած են։ Տե՛ս ամբողջը Հ· Ն· Ակինեան· Զաքարիա եպ· Գնունեաց եւ իւր տաղերը· Վիեննա 1910, էջ 30—37, իսկ նախընթացը՝ անդ էջ 27։*

գ· *Թղ· 55ա։ «Դարձեալ տաղ վարդին եւ բլբուլին ըստ անուան երկոցին ի Զաքարիայ եպիսկոպոսէ· Իսկ զարուն երբ քաղցրիկ հնչէ· նայ հաւ բլբուլն եղանակէ։ Հմմտ· անդ էջ 37։*

դ· *Թղ· 57ա։ «Դարձեալ տաղ վարդին եւ բլբուլին ի Զաքարիայ եպիսկոպոսէ «Այսաւր զառնայ արեւն ի խոյն· Հմմտ· անդ էջ 40։*

ե· *Թղ· 59բ։ «Այլ տաղ ըստ անուան երկոցին Զաքարիա եպիսկոպոսէ՝ Գովաստանութիւն ումեմն վարդապետի· Զաւրք անմարմնոցն հիանալով»։... «Զաքարիայէ սա պրեալ է· «Զաքարիա վարդապետին է» մեծ ակզբնատառերը եւ վերջատառերը կը կապեն այսպէս։ Հմմտ· անդ էջ 43 45։*

զ· *Թղ· 61բ։ «Այսաւր ցնծայ լեառն Թաբաւր եւ գուարճանայ մեծն Ահերմոն»· Միջին մասերը չկան թուղթ մը պատռած է։*

է· *Թղ· 64բ։ «Տաղ արարածոց։ Եկայք Ազամայ որդիք արարածք ամէն միաբան օրհնեմք զարարիչն Աստուած...»։ Թղ· 74բ· «Ի թուին Հայոց ոպկա Տէր քննէ մինչեւ լիտեան· Թձ ուԹատուն լինն (989 = 154) Թիւ այլ ի հետ նորայն։ Ով ողորմելի կարապետ վարդապետ եւ խիստ անպիտան· Հպարտ ես եւ անամաւթ· բանիս ով ես քեզ հրաման ...»· կը մնայ Թերի։*

Հմմտ· Գր· Ազթամարցիի եւ ուրիշներու տաղերու համար՝ Ակինեան Հ· Ն·, Գրիգորիս Ա· կաթ· Ազթամարի, ամբողջ գիրքը, նոյնր՝ Մատենադրական Հետազօտութիւններ, Գ· էջ 325, Բազմավէպ 1880, էջ 97—100, եւ՛ տես Թ· 663 եւ Թ· 745 (Թղ· 94—102)։

է· *Թղ· 75ա։ Սկիզբը պակաս· այժմ կը սկսի՝ «...Զտղարեւրան գօրութիւն ի նոսա աւրհնեաց եւ ասէ աճեցէք եւ բազմացարուք։ Եւ մինչեւ ցայսաւր ժամանակի նոյն աստուածային աւրհնութեամբն պտղաբերեն զգոբեանն եւ զդինին եւ զայլ ամենայն բարութիւնս»։ — Թղ· 82ա կայ՝ «...ի ճենարաց գոհից եւ հոգին սուրբ հրակերպ երեւելով նոցնպէս ի յերկրորդ արարչութեան կրկին աւրհնեաց զարարածս ի յանեծից, որ վասն Ադամայ մեղացն...»։ Կը մնայ Թերի։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՆՔ· Թղ· 1ա կայ օտար գրչէ Ցիշատակագրութիւն մը որ չի կարգացուեր, իսկ յաջորդ էջին վրայ ալ կը խնդրուի յիշել, յիշատակ ղնոզին հոգին, սակայն անունը չէ գրուած։ 2· Բնագրին վարի լուսանցքներու վրայ կան հետեւեալները· Թղ· 2ա· «Հոգի սուրբ դուն առաջնորդեայ աւրհնեայ»· Թղ· 26բ· եւ 27ա· «Երբ զայս տաղս ասես, զանարժանս յիշես, երբ որ չի յիշես նա խակի չասես·» Թղ· «Զանարժան գրչակս յիշեցէք»։ Թղ· 53ա· «Զմեղուցեալս յիշէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք· ամէն»։

685.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ՌԿՒ = 1612

ԹՈՒՂԹ՝ 227։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 8։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5։ — ՏՈՂ՝ 18։ — ԹԵՐԹ՝ ճշաւակուած 19, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ընտիր։ — ԿԱԶՄ՝ փայտ լաթածածկ եւ կաշեպատ, կռնակը փիչ մը վնասուած։ Փականմիներն ինկած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը թուղթ մը հայերէն երկաթագիր (Գործք Առ· ԺԷ 6—9) եւտեւը ուրիշ մը յունարէն։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ մեծ մասով՝ լաւ, միայն թէ ունի ադտոտած եւ կազմէն բաժնուած թղթեր։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ճաշակաւոր բաներ, թուչնագրեր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 10ա պլեւպլ գոյներով զարդ մը։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, 33ա, 59ա, 89ա, 115ա, 143ա, 166ա, 188բ, հռազոյն եւ չորեքգունեայ զարդեր։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 3ա, 10ա, 12բ (տակը գրուած՝ «ծագիկս Միքայէլին է, ճոյնը եւ թղ· 15ա), եւ դեռ ուրիշներ, լաւ։ — ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2բ, վրան տգեղ գծագրութիւններ եղած։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԿԱ (1612)։ — ԳՐԻՉ՝ Միքայէլ Թոխատցի։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը։ — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս։ — ՏԷՐ՝ Պօղոս Խահճայ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 225բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա «Առաքեցաւ ի վիեննա յամի 1905 ի Կ· Պոլսոյ, Հ· Գերովբէ Յովնաննեան, վանական Մխիթարեան»։

Մատեանս է՝ Սաղմոսարան · *ուր դրուած է նախ՝*

1· Թղ· 3ա: «*Երանելոյն* Եպիփանու եպիսկոպոսի կիպրացո· *Յաղագս սաղմոսարանի յառաջաբանութիւն ասացեալ· Զամենայն ինչ դուր ասաց հայրն մեր Աբրահամ դուր լուեալ էր նմա···*»:

2· Թղ· 10ա—225բ: Սաղմոսարան՝ *կանոնապլխոց, Գուրղայից եւ Սաղմոսաց բաժանուած: Խորագիր տեղեկութիւնները Սաղմոսներու ընդարձակ են:*

Կը բովանդակէ նաեւ Թղ· 213·ա· «*Խոստովանութիւն* Մաճառէի *Թագաւորի, սա պղոգեաց պետական մարդարէն որպէս զփայտ զալար ի մէջ մուխ հիւսեանց եւ ասէ զայս, Տէր ամենակալ*»: — Թղ· 215բ· «*Երգ Մարիամու սուրբ Աստուածածնին, Մեծացուսցէ*» եւ յարակիցք: — Թղ· 217ա· «*Աւրհնութիւն երից մանկանց··· Աւրհնեալ ես Տէր*»: — Թղ· 220բ· «*Բանք սաղմոսիս է պատուական*»: — Թղ· 221բ· «*Հաւատով խոստովանիմ*»: *Մարկաւագ վարդապետին սրբագրութեան համեմատ արտագրուած է այս Սաղմոսարանը:*

Յիշատակագրութիւնք· 1· Թղ· 225բ· «*Փառք··*: *Գրեցաւ Սաղմոսարանս Թվին ՌԿԱ·* (1612) *ի մայրաքաղաքն ի Կոստանդինուպոլիս ձեռամբ անարժան Թուխատցի Միքայէլին ի վայելուչն մղեսի տէր Պողոս քահանային· Աստուած բարով վայելել տայ իւրեանն· ամէն եւ ի հանդերձեալն գերկնային ուրախութիւնն պարգեւեսցէ ամէն: Արդ աղաչեմ զամենեսեանդ, որք հանդիպիք սմա կարգալով կամ յօրինակելով մէկ Հայր մեղաւս մի յիշեցէք զմեղապարտ գրիչս եւ զծնօղն իմ եւ զկենդանիսն իմ եւ զննջեցեալսն իմ եւ Աստուած յիշողք յիշէ իւր միւսանգամ գալստեանն· ամէն: Հայր մեր*»: *Այս տարբեր՝ նոյն տառերով կան՝* «Պղատոն կաւճիցի, Արիստոտէլ Նիկիաբացի, Բուդրատ Ամասիացի, Սոկրատ Զիլացի»:

2· Թղ· 226բ· «*Թվին ՌՃԼ սեպտեմբեր ամսոյ Զ· աւրն Բ·ղրթի կէս աւուրն չարժ եղաւ եւ յետոյ միւսում աւուրն· Գ·ղրթի երեկոյին լուսինն խաւարեցաւ մինչեւ Գ ժամ, վասն ծովացեալ մեղաց մերոց*»:

3· Թղ· 2ա· (*տարբեր եւ նոյն գրով*) «*Քրիստոսի գալստեանն մինչեւ ի մեզ ՌՈԼԴ ամ է եւ այս ամս որ մէջն կամք ՌՁԴ է: Ուրհայու Աստուածածնին չինման թիւն ՌՈ ամ է· Երուսաղէմայ սուրբ Յարութեան չինման թիւն ՌՁԼՁ ամ է: Ուր-հայու Աստուածածնինն քան զ(յ)արութիւնն ԲՃԿՁ տարի աւագ չինեցաւ· Աստուածածնինն Քրիստոսի գալստեանն ԼԴ· ամ յետոյ է չինած*»:

4· Թղ· 8բ—10բ *կայ Սաղմոսարանի մասին տեղեկութիւն եւ վերջաւորութեանը կը խնդրուի յիշել աւագողն ու գրիչը, սակայն անուններըը չեն գրուած սկիզբը վարի լուսանցքի վրայ* (Թղ· 8բ) *գրուած է «Այս մէկ աւետն յետոյ, գրեցաւ»:*

Մատեանս է՝ Ժամագիրք· (*Թղ· 1ա—190բ*) · *սկիզբը պակաս է· կը սկսի «Աստուծոյ յուսոյ» ի սա տեղէն· Թղ· 1ա* (*Դաւա*)*նողիս բայ, գտանցս վերնոց*»: Թղ· 5բ· «*Աստուա-*

ծածին մայր Քրիստոսի իմ յոյսն դու յուսոյ մեծի»: — Թղ· 51բ· «*Կարգաւորութիւն Տաւտրակաց աստուածեան ժամուն*»: — Թղ· 86ա· *Արեւս գալ եւն եւն:*

«*Ընկալ քաղցրութեամբ*» *եւ* «*Որդի Աստուածոյ*» *պանց առնուած են, իսկ* «*Հաւատով խոստովանիմ*» *ի մէջին մասերէն կը պակսին: Բայց* Թղ· 136բ, *նոր գրչէ մը տղեղ տառերով գրուած է* «*Տեառն Գրիգոր Նարեկացւոյ· Ընկալ քաղցրութեամբ*»: — Թղ· 143ա· — 146բ *Մեսղիք եւ Աւետեաց*»:

Յիշատակագրութիւնք· 1· Թղ· 190բ· *Բնագրին պրակ՝* «*Զմեկսամամ գրիչս ի Տէր յիշել տացեմք*»:

2· *Նոյն տեղ տարբեր գրով՝* «*Ի վայելուչն տէր Մատպիայի սրբին աիրացու Անօփեսի· ամէն*»:

686.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ

Ժ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 190: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ 13 թերք, որոնցմէ մին պակաս: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, բայց երկու տախտակներն ալ կոտրուած: Փականճներըը հանուած: Ունի ճոխ վարդեր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը պակաս, գեցամէս, կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կաբմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԲ դար°: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Մաղաքիա: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 190բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս, 1897»:

Մատեանս է՝ Ժամագիրք· (*Թղ· 1ա—190բ*) · *սկիզբը պակաս է· կը սկսի «Աստուածոյ յուսոյ» ի սա տեղէն· Թղ· 1ա* (*Դաւա*)*նողիս բայ, գտանցս վերնոց*»: *Թղ· 5բ· «Աստուածածնին մայր Քրիստոսի իմ յոյսն դու յուսոյ մեծի*»: — Թղ· 51բ· «*Կարգաւորութիւն Տաւտրակաց աստուածեան ժամուն*»: — Թղ· 86ա· *Արեւս գալ եւն եւն:*

«*Ընկալ քաղցրութեամբ*» *եւ* «*Որդի Աստուածոյ*» *պանց առնուած են, իսկ* «*Հաւատով խոստովանիմ*» *ի մէջին մասերէն կը պակսին: Բայց* Թղ· 136բ, *նոր գրչէ մը տղեղ տառերով գրուած է* «*Տեառն Գրիգոր Նարեկացւոյ· Ընկալ քաղցրութեամբ*»: — Թղ· 143ա· — 146բ *Մեսղիք եւ Աւետեաց*»:

Յիշատակագրութիւնք· 1· Թղ· 190բ· *Բնագրին պրակ՝* «*Զմեկսամամ գրիչս ի Տէր յիշել տացեմք*»:

2· *Նոյն տեղ տարբեր գրով՝* «*Ի վայելուչն տէր Մատպիայի սրբին աիրացու Անօփեսի· ամէն*»:

687.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ՌՃԳ—ՌՃԴ = 1654—1655

ԹՈՒՂԹՔ՝ 135: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 7: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4·5: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 12՝ մէն մի՝ 12 թուղթ: — ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ, ազնիւ: — ԿԱՋՄ՝ տախտակ կաշեպատ, լաթածածկ, գծազարդերով, կռնակը ճեղուռած եւ ետեւի կողին կաշիէն մաս մը եղած, փականճեները չկան: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, բայց դժբախտաբար ֆանի մը թուղթ քանաքի գոյնէն սեւցած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կրկնգոյն՝ մանուշակ եւ ոսկի, քըոչնագրեր, սիրուն՝ թղ· 20բ եւ 81ա, եւն եւն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, 59ա, շատ գեղեցիկ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 15բ, 38բ, 43բ, 48բ, 53ա, 108բ, 121ա, 127ա, եռագոյն, մէկը միւսէն սիրուն եւ ճաշակաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ՝ շատ, եռագոյն եւ գեղեցիկ· հմմտ· թղ· 3ա, 15բ, 20բ, 38բ, 43բ, 48բ, 53ա, 59ա եւն: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 2բ հայրապետ մը զգեստաւորեալ թղ· 58բ պատարագիչ եպիսկոպոս, սեղանին վրայ սկիհ, եւ աւետ երկու կողմը ժողովուրդը: Սիրուն են, բազմագոյն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2ա, 132ա—135բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԳ—ՌՃԴ (= 1654—1655): — ԳՐԻՉ՝ Թամուր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ ևո՞յն: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Պետրոս դպիր: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 131ա եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ՝ «Գնեցաւ ի Զմիւռնիա 10 ֆրանկաց, 28 փետր· 1899»:

Մատեանս է՝ ժամագիրք, մէջը դրուած է նաեւ Պատարագամատոյց:

1· *Թղ· 3ա—58ա: Գիչերային ժամէն — Ճաչու երրորդ ժամուն վերջը:*

2· *Թղ· 59ա—108ա: Պատարագ՝ ամէն մատոյ:*

3· *Թղ· 108բ—130բ: Երեկոյեան ժամէն մինչեւ Հանդստեանի վերջը:*

Համառօտուած ժամագիրք է, այս է՝ սաղմոսներու միայն սկիզբը նչանակած է: Զեն դրուած աւետարանները, արարչականները, «Հաւատով խոստովանիմ» եւ այլն: Շատ լաւ ձեռագիր է:

*ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 131ա: Փառք անհաս երրորդութեանն եւ անճառելի միութեանն Հաւր եւ Որդոյ եւ սրբոյ Հոգւոյն· այժմ· Արդ եղեւ զրաւտահս որ ասի աղաւթմատոյց ի թվականիս մերում ՌՃԴ· ի թագաւորութեանն Տաճկաց սուլտան Մահմէտ տղահասակ կայսեր եւ ի հայրապետութեան Հայոց Տեառն ակն Փիլիպպոս սրբասնունդ կաթուղիկոսի· ձեռամբ բազմամեղ Թամուր դպրի ի վայելումն նորարոդրոջ Պետրոս դպրի: Նիւթ բարեկործութեան եւ պարծի արդարութեան: Սովաւ մեղաւորք արդարանան, սովաւ եւ մարդկային բնութիւնք խառնին ի դասս հրեչտակաց· որոց աղօթիւք որ ասա կան ասացեալ ի սրբոց հայրապետացն ողորմեացի Ծնաւղացն Նորա Ղազրոսին եւ ամենայն առու արեան մերմաւորացն եւ տացէ ուրախ սրտիւ վայելել զսա մինչ ի ժամ ձևրութեան ամէն»:

Թղ· 48ա· «ՌՃԳ· Դեկտեմբերի ԻԳ· գրեա խեղճ Թամուր»:

Թղ· 80բ: «Ով սրբազան պատարագիչ յիշեա զիս ի քո գործ սրբութեան զի եւ դու յիշեալ լիցիս ի Քրիստոսէ· ամէն»:

Թղ· 2ա· ետեր գրչէ «Միրզա Վանանդեցի»:

688.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ՀԱՐՑՆԱՑՈՅՑ ԵՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՑՈՅՑ

ՌՃՀ = 1659

ԹՈՒՂԹՔ՝ 187: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10×7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 16, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ զօրաւոր: — ԿԱՋՄ՝ փայտ կաշեպատ, լաթածածկ, ֆիչ մը վնասուած, փականճեները կը պակսին: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղ· 4ա շատ սեւցած, ընդհանուրը արդէն սեւցած, թուղթեր ինկած՝ թղ· 14—15, 109—110, 119—120, 122—123, 129—130, 153—154: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆիչ եւ միջակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4ա, ճաշակաւոր, բայց սեւցած: ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ՝ Թղ· 4ա պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—3բ, 186ա—187բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԸ (= 1659): — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս Ֆահանայ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ ևոյն: — ՏԵՂԻ՝ Թալաս: — ՏԷՐ՝ ևոյն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 185ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3բ· «Ցամին 1896 գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ընդ այլ 4 ձեռագիրս 2 օսմ· ոսկւոյ· Հ· Գր·»:

Մատեանս է՝ Տօնացոյց, Հարցնացոյց եւ Աւետարանացոյց, *ուր (թղ· 4ա—184բ·)։ Ծննդեան ճրագալոյցէն սկսած կարգով բոլոր օրերուն ըստ ժամակարգութեան ամէն աւուր պատշաճք կը դրուին։*

Կ'երեւայ թէ կազմելու առեն անուշադրութեամբ թղթերը խառնակուած են, ուստի իջահամարներով սրբագրութիւններ կ'ըլլան, հմմտ. էջ 210—213, 256—261, 314—317 *եւն։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 185ա· «... Արդ չնորհիւ Տեառն Աստուծոյ գրեցաւ տօնացոյցս եւ քաղուածոյս ըստ իւրաքանչիւր աւուրց ի միասին, ի թվականին Հայոց ՌՃԸ ամի եւ կատարեցաւ հոկտեմբերի Ի· աւրն Ել·ի։ Գրեցաւ ի գիւղն Թալաս ընդ հովանեաւ սուրբ Թորոսին ձեռամբ ոգնամեղ անձին սուտանուն Յոհան քահանային, որ անունս ունիմ, գործս՝ ոչ։ Արդ աղաչեմ զամենեսեանդ, որ տիրանայք սմա տեսանելով կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի յաղաւթս ձեր զմեր անարժանութիւնս եւ զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր զծնօղսն իմ· եւ զուսուցիչքն իմ եւ որ յիչէ ըստ աղաչանաց մերոց յինքն լիցի յիշեալ ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ամէն· Հայր մեր»։

689.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ԺԶ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 138։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 7։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6 × 4։ — ՏՈՂՔ՝ 13։ — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած՝ 13 իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դեղնագոյն։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, լաւ, գծազարդերով փականճներըը կտրուած հաճուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւն ու ետեւը երկերկու թուղթ, բոլորգիր Սաղմոսարանի մը։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն եւ ետեւէն թուղթ ինկած, լուսանցքները սեւցած ու վնասուած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն, պարզ բաճեր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ մանուշակագոյն, միջակ։ — ՆԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ դար։ — ԳՐԻՉ՝ Պօղոս (?)։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1896ին Կ. Պոլիս գնուած։

Մատեանս է՝ Տօնացոյց, *ուր գրուած էին տարւոյն բոլոր օրերուն աւուր պատշաճները՝ օրհնութեան չարականները, հարցերը, աւետարաններն ու ընթերցուածները, ալէլուներն ու մեսեդիք եւ եւն։ Այժմ սկզբէն կը պակսի երկու թուղթ, իսկ ետեւէն որչափ կ'երեւայ քանի մը թուղթ։ Այժմ կը սկսի (թղ· 1ա)... մչանչենաւոր, բայց ոմանք աւ(ետարան) կարդան· սղ· Իջցէ որպէս անձրեւ· փ· Աստուած զիրաւունս· աւ· Ղկ· Գ· եւ յամսեանն· վերջ· (վախճան) պնաց ի նմանէ հրեշտակ։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, միայն թղ· 70բ· տարբեր գրով կայ· «Պօղոս»։

690.

ՊԱՐԶԱՏՈՒՄԱՐ

ՌՂԷ = 1646

ԹՈՒՂԹՔ՝ 112։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 7։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 4։ — ՏՈՂՔ՝ 16։ — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած 9 թերթ 12 թղթով· միայն թէ 8րդը 10 թուղթ ունի վասն զի երկու հատը կը պակսին։ — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ։— ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեկազմ, լաթածածկ, գծազարդերով, վնասուած, փականճները հաճուած։ Տես վարը՝ Դիտողութիւն։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ֆանի մը թուղթ ինկած, ինչ ինչ տեղեր սեւցած, ապա թէ ոչ լաւ։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր՝ ընտիր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թուչնագրեր, վայելուչ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 8բ, այլ եւ այլ գծերով եւ գոյներով։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ շատ, բայց անյաջող եւ գունատելու սկսած։ — ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 112բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԷ = 1646)։ — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը։ — ՏԵՂԻ՝ անյայտ։ — ՏԷՐ՝ Սիմոն։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 111բ եւն։ ԿՆԻՔ՝ թղ· 1ա· «Ք·ի ծառայ Ածատուր վարդապետ»։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1896ին գնած է Հ· Գրի-

գորիս կ· Պոլիս, ուրիշ 4 ձեռագրի հետ՝ 2 օսմ· ոսկւոյ։ — ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ Այս Ձեռագրիս առաջին կողմին արտաքին երեսին վրայ կայ դրոշմուած՝ Ցիշատակ է Աստուածատուր վարդապետին»։

Մատեանս Ձ՝ Պարզաբանութիւն, *թղ· 1ա· Յաւաջարան· թղ· 3բ—8բ· կան ապիւսակներք· իսկ 3բ—8բ· կը սկսի բնագիրը «Եւթնեղերակն գ»· Տմմտ· Թ· 400, 411, 424։ Կցուած են նաեւ՝*

Թղ· 86բ։ «Հաւատով խոստովանիմ»· Թղ· 94ա· «Որպէ Աստուծոյ» եւ «Ընկալ քաղցրութեամբ» (Գրիգորի Նարեկացւոյ), Թղ· 98բ· «Ագօթք պահպանութեան գիշերի· ուր կ՚բաժնեն··· Տուր ինձ պատասխանի· չունիս հրաման ի խաչն Քրիստոսի եւ ասէր Աւետարանին, որ ոչ մերձենայք ծառայիս Աստուծոյ՝ Սիման խնդին ամէն»։ Յարձակալ՝ «Բարեխօսութեամբ Ս· Աստուածածնին··· Գրիգորի Նարեկացւոյն, Գրիգորի Հռոմայ պապուն, Գրիգորի Արծրունեաց եպիսկոպոսին, Գրիգորի Աղուանից կաթուղիկոսին, Սրբոյն··· ագօթիւք եւ բարեխօսութեամբ ամենայն սրբոց արձակեալ եւ խարանեալ եղիցի ամենայն կախարդութիւնք ծառայիս Աստուծոյ Սիման խանին· ամէն»։ Այս՝ Կիպրիանոսի գրքէն է· Տմմտ· Թ· Տմմտ· Թ· 191· 5· եւ 692· 4։

Յիշատակագրութիւնք· 1· *Թղ· 38բ· «ԶՍիմոն խանն յիշեցէք ի Քրիստոս»։*

2· *Թղ· 45ա։ «Զառաջող Պարզաբանութեանս զՍիմոն խանն եւ զծնողսն իւր եւ զամենայն ազգականսն յիշեցէք»։*

3· *Թղ· 49բ։ «Յիշեցէք ի Քրիստոս զՍիմոն խանն հանգերձ ծնողօքն ամէն»։*

4· *Թղ· 60բ։ «Զառաջող սոքա զՍիմոն խանն յիշեցէք ի Քրիստոս Յիսուս»։*

5· *Թղ· 65ա։ «Զառաջող Պարզաբանութեանս զՍիմոն խանն յիշեցէք բնդ նմին եւ զանարժան զծող Աստուածատուրս յիշեցէք եւ Աստուած ողորմեացի»։*

6· *Թղ· 69բ։ «Յիշեցէք ի Քրիստոս զՍիմոն խանն հանգերձ ամենայն գործօքն ամէն»։ Համանման արտայայտութիւններ դեռ շատ կան (Թղ· 10բ։ Թղ· 26ա)։*

7· *Թղ· 111բ։ «Արդ աղաչեմ զձեզ հայրք եւ եղբայրք, յարժամ հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով եւ կամ հարեւանցի տեսանելով յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթ ձեր զառաջող սոքա զՍիմոն խանն եւ զծնօղսն իւր զմահտասի Գրիգորն եւ զԲՀկի խաթունն եւ զկողակիցն իւր (պարապ ձգուած) եւ զորդիսն իւր զՊողոսն եւ զՊետրոսն եւ զԱնդրիասն եւ զդստերսն իւր զեղիսաբէթն եւ զԹառղումայն եւ Աննամաթն եւ զժեղապարտ եւ զանարժան զծողս սոքա զԱստուածատուրս յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի առցէ եւ Աստուած զձեզ յիշէ ի միւսանգամ գալստեանն ամէն։ Թուին Թվին ՌՂԵ (1646)։*

Թուղթ՝ 159։ — Մեծութիւն՝ 8·5 × 6։ — Գրութիւն՝ միասիւն 6 × 4·5։ — Տող՝ 12։ — Թերթ՝ ճշաձակուած 15, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — Նիւթ՝ դեղնագոյն թուղթ։ — Կազմ՝ փայտ կաշեպատ, կոճակը ինչ մը խայխայուած։ — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ առաջին թերթէն 5 թուղթ պակաս, բնդհանուրը մաքուր։ — Գիր՝ բոլորգիր։ — Զարդագիրք՝ ընտիր չեն։ — Նորագիրք՝ կարմրագիր։ — Նորանք՝ չունի։ — Կիսանորանք՝ թղ· 100ա կանաչ եւ մանուշակ գոյներով քան մը։ — Լուսանցազարդ՝ մի քանի հասարակ քաներ։ — Նկարք, դասարկ՝ չունի։ — Ժամանակ՝ ՉԻԳ (= 1474)։ — Գրիչ՝ Յովսէփ։ — Ծագկող են կազմող՝ նոյն։ — Տեղի՝ Տգանց վանք։ — Տէր՝ գրիչը։ — Յիշատակագրութիւնք՝ թղ· 158բ։ — Տեղեկութիւնք՝ Առջեւի կողմին ներսի դին՝ «Նուիրէ Մատենադարանին Մխիթ· Միաբանութեան վիեննայ Աբբակ աւագ սարկաւագ Մխիթարեանց, 1896 Ապրիլ 25»։ — Ձեռագրիս մասին հմմտ· Գաթրճեան–Տաշեան, Յիշատակագրութիւն, էջ 567։

Մատեանս Հ՝ Ժամագիրք եւ Պատարագամատոյց։

Ա· ԺԱՄԱԳԻՐՔ

1· *Թղ· 1ա։ «Զարթուցեալիս»ի սա տակն կը սկսի, նախընթացները պակաս են) արդարութեան նորա որ բնարհաց զմեզ ողորմութեամբն իւրով եւ չնորհաց մեզ բերել պնդանութիւն երկնային հրեշտակաց»։*

Թղ· 1ա—15բ· Գիշերային, Թղ· 15բ—48բ· Աստուածային, Թղ· 48բ—55բ· Արեւագալի, Թղ· 55բ—73բ· Ճաշու, Թղ· 73բ·—86բ· (սեղանի օրհնութիւնն ալ) երեկոյեան, Թղ· 89բ·—99ա· Խաղաղական ժամ։ Ձափագանց համառօտուած ժամագիրք Հ՝ գլխաւորաբար կը պակսին երգերը, աւետարանները եւ առաքեալները։

Բ· ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

2· *Թղ· 99ա։ «Աւրհնեք սրկանելոյ սպասաք Եկեղեցւոյ· Յորժամ կամենայք քահանայն*

691.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ՋԻԳ = 1474

պատարագ մատուցանել պարտ է այս(պէս) խորհրդարար պղեսաւորիլ»:

Թղ· 100ա· 103բ: Պատարագի պատրաստութեան եւ պղեսաւորութեան ազօթք· Թղ· 104ա—ցվերջ Պատարագ· քանի մը երկեր խաղերավ են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 158բ: «*Ագաչեմ, աղաչեմ եւ զարձեալ աղաչեմ, ով եղբարք իմ, յիշեսջիք զմեզապարտ պծաւոյս ի ժամ սուրբ պատարագիս խնդրելով զթողութիւն յանցանաց: Փառք փրկչին, յիշատակ պրչին, փրկիչն ողորմի սատցողի սորին, ամէն: Գծագրեցայ ազօթմատոյց ձեռամբ անարժան եւ անարհեստ պրչի Յովսէփ ապի (արեպայի°) լու եւ յրնաւոր աւրինակէ ի թվին ՋԻԳ ի գաւառս Սպերոյ ի յանապատս, որ կոչի Տգանց վանք, ի գրան սուրբ հրեշտակապետիս· անմեղապիր լերուք ամենայն ինչ սպասանաց, որ ի սմա, զի կար մեր այս էր»: Թղ· 156ա· «Ահ զառն ժամանակս, որ յուրա է պահս»:*

692.

ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ԳԻՐՔ

Ին = 1591

ԹՈՒՂԹՔ՝ 127: — ՄԵՆՁՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 6·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 4: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 13, տասներկու բզքով: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաք եւ բուդք խառն: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, բոլորակ զարդերով ներոգուած աննշակ, վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, ամբողջ գիրքը կազմէն գրեթէ անջատուած, բզքեր պակաս: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, շատ մանր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բզ· 47ա, 18ա, 24ա, 27ա, 57ա, 60ա, 64ա, 67ա, 83ա, այլեւայլ կենդանիներու եւ բոյսերու գլուխներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բզ· 14ա լաւ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բզ· 18ա, 24ա, 40ա, 57ա, 60ա, 64ա, 67ա բաւական լաւ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բզ· 15ա, 17ա, 18ա, 19բ եւն, միջակ: — ՆԿԱՐՔ՝ բզ· 13բ «Մատթէոս» բզ· 17բ, «Ս· Կիպրիանոս», բզ· 26բ, «Տէր Աստուած», բզ· 39բ Ս· Գէորգ ձիուն վրայէն նիզակը վիշապին բերանը կը խօթէ, բզ· 56բ, «սուրբ Պօղոս», օձէն կը խայթուի (մատը) բզ· 63բ· «սուրբ Գրիգոր Նարեկայ», բզ· 66բ· «Մօվսէս», բզ· 69ա բազմագոյն բոլորակ մը, բզ· 74ա, նման բան մը եւ բզ· 83 նման բան մը, բզ· 88ա, դէմ մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռխ (= 1591): — ԳՐԻՉ՝ Մարուգէ երէց կոզոնեցի: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 124բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Գրիգորիս 1896ին 2 օսմ· ոսկւոյ կը գնէ Կ· Պոլսոյ մէջ ուրիշ 4 ձեռագրի հետ:

Մատեանս է՝ կիպրիանոս գիրք – Բժըշկարան – Պահպանակ:

1· *Թղ· 1ա—17ա: Այլ եւ այլ աւետարանչիներէ հատուածոններ· մնծաւ մասամբ բժշկութեան եւ պահպանութեան հայող կտորներ·*

2· *Թղ· 18ա: «Ապօթք սրբոյն Կիպրիանոսի զոր ասացեալ է վասն դիւաց եւ ազանդաւորաց: Ես Կիպրիանոս ծառայ Աստուծոյ յԱնտիոք քաղաքէ ապայ հնչեանցի առն հնթանոսի որպէս...»:*

Համմ· Թ· 191 (նաեւ Թ· 431 եւ 550) 2:

3· *Թղ· 19բ: «Պատմութիւն Ուստիանէ կուսին եւ հաւատացելն Կիպրիանոսի· Յայնժամ կայր ի քաղաքին յայնմիկ պուսաք մեծատան միոյ» Համմ· Թ· 191, 4:*

4· *Թղ· 24ա: «Այս են անուանք հրեշտակացն, որ պահեն զծառայս Աստուծոյ... Միքայէլ, Գաբրիէլ, Նուրիէլ...: Համմ· Թ· 191· 5:*

Շարունակութիւնն է՝ «Բարեխօսութեամբ ս· Աստուածածնին... Գրիգորի Արծրունեաց եպիսկոպոսի, Գրիգորի Աղուանից կաթուղիկոսի...» Համմ· Թ· 690:

5· *Թղ· 26ա: «Ապօթք որ կոչի Ուրբաթագիրք: Տանին զհիւանդն ի դուռն եկեղեցւոյն եւ ասեն... կարդամք առ քեզ»: Համմ· Թ· 191· 6:*

Հոս՝ ասկէ վերչ դեռեղուած են Թ· 191 ի (1) սկիզբները յիշուած «Գիր»երը, ինչպէս (Թղ· 37բ) Գիր գլխացաւի, աչացաւի (անդ՝ խօսաւորկի) սուրբն Սիսիանոս եւ սուրբն Սեւեհխանոս...» կամ 38բ· «Աւղոստոս ԼԱ· տաւն է սըբրուհւոյն Փոսիննայ»:

6· *Թղ· 40ա· «Գիր չար աչաց եւ չար լեզուի եւ վատ նպատրի, որ ոչ մերձենայ· Յանուն Հաւր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ Աբթուս նստեալ գրէր» եւ ընչէր եւ չար ակն պատառէր եւ չտեսնուր...»:*

7· *Թղ· 57ա: «Ապաւթք Պաւղոսի Տարսացացւոյ ասացեալ է վասն աւձահայրի որ բժշկի· Ես Պօղոս հալածիչ եկեղեցւոյ ի*

Տարան քահանայ, այժմ եկն անօթի ընտրութեան»· Համմտ· Թ· 191 § 3:

8· *Թղ· 60ա: «Գերապով եւ չնորհալի վարդապետի Գրիգորի Սկեւռացւոյ միոյնաւորի է բանքս պանծալի· Բարեբանեալ ես ամենասրբուհի Աստուածածին երկինք վերապոյն»: Համմտ· Թ· 191· 7:*

Թղ· 61բ: «Ազաւթք սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին ասացեալ է վասն պահպանութեան· Աւրհնեալ է անբաւ մարդասիրութիւնն Աստուծոյ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս···»:

9· *Թղ· 64ա: «Մաղթանք զաւրաւոր զարհուրանաց պիչերականաց ցնորիցն· Ընկալ քակղութեամբ»· Թղ· 65ա: «Որդի Աստուծոյ»:*

10· *Թղ· 67ա: «Գիր չար ակին եւ չար նիւթին եւ չար լեզուի եւ չար կախարդաց եւ վասն ճանապարհի· կայր Մովսէս յեղեր կարմիր Ծովուն»:*

Թղ· 69ա: «Գիր չար աչաց եւ չար լեզուի եւ ամենայն պատահարաց որ կապի բանիւն· Անուամբն Աստուծոյ···»: Թղ· 70ա· «Գիր դիւակապի եւ սատանայկապի եւ ամէն ազգի ազգի ցաւոց դեղ է Աստուծով: Տէր Աստուած եւ Փըրկիչ Յիսուս Քրիստոս որդի Աստուծոյ ճշմարիտ արքայ»: Թղ· 71բ· «Գիր եւ կապ քաջանց եւ ալոյ եւ ըպղի եւ դիւթութեան· Ճանուն· կապէ քաջանց Ուլխան քաջն եւ Պուլխան մանուկն»: Թղ· 73ա: «Գիր եւ կապք դի(ւ)անց եւ քաջանց· Սողոմոն իմաստուն եռես զիչխան դիւացն»:

11· *Թղ· 73բ: «Ազաւթք պահպանութեան· Առաքել վարդապետի ասացեալ է վասն դիւական պատահարաց, որ ոչ մերձենայ ի ծառայս Աստուծոյ, որոյ վերապիրոց· Տէր եւ Փրկիչ Յիսուս Աստուած Հաւր ճառագայթ եւ լոյս փառաց փրկեա՛յ զծառայս քո ի չարեաց···»:*

Թղ· 74բ: Դարձեալ այլեւայլ գրեր՝ սրի, թրի, դանկի եւն: Թղ· 81ա: Է՝ «Գիր լեզու կապի եւ չար աչաց· Գայր այր մի յայրուն եւ ի վայրոյ եւ ի սուրբ յանապատէն եւ յանուն սուրբ Թորաս»:

12· *Թղ· 82բ: «Գիր սիրոյ եւ երեսբախտութեան ի ղէմ մեծունաց պարոնաց շատուոր հաւրմաթի եւ ալատի եւ դատաստանն քեզ կատարի:*

Թղ· 84բ—87բ· լեզուակապի եւն· «գիր»եր: — Թղ· 95ա: «Այս աւրհնութիւնքս է կօնտակի· ի հրամանէն Աստուծոյ եւ ամենայն սրբոց նորա նայեւ սուրբ առաքելոցս գրանէն եւ ի սորին սպասաւորէս տէր Յիսուէն հասցէ գիր աւրհնութեան եւ պահպանութեան»: — Թղ· 100ա: «Ոտանաւորս է գովական· Երգս գրեմ ձեզ աւրհնութեան սրտոց ձերոց եւ տան»: — Թղ· 101բ· Թուխտ առ քահանայս ուղարկեալ· ի գերայգոյնէն, ի գերակոյս Բանէն, ի գերայգոյն Հաւրէն»: — Թղ· 105ա: «Սարկաւագի եւ դպրի· Աստուածայսէր եւ ցանկալի, գիտուն ճարտար եւ գովելի, համաւտ գրոց ամենայնի»: Թղ· 106ա· «Առ Եպիսկոպոսի գրէ··· ի գիտութեանցն Աստուծոյ եւ յամենայն սրբոցն նորա նաեւ ի Յիսուէս···: — Թղ· 107բ: «Ոտանաւորս առ վդ·ի (վարդապետս) ի գիտութեանցն Աստուծոյ եւ ամենայն զաւրութեամբ նորա»: — Թղ· 110բ· «Առ կաթողիկոսն ուղարկելոյ·· ի վէհից վէհագոյնէն, ապէնիաղ Տեառն արարչէն»: Դեռ Թղ· 112Aա· կան նման կտորներ: Թղ· 114ա· «Ոտանաւորս Մարուգէ իրիցու ասացեալ· Մաքուր եւ անրիծ վարիւզ սրբազան·»: Թղ· 116ա· «Ոտանաւորս է գովական· Քանզի յորժամ խաչն փայլէ·»: Թղ· 117ա· Շարականոցի փառք է ոտանաւորս· Փառք եռակի Աստուածութեան»: — Թղ· 118բ· Տէր ողորմեա զոր արար սուրբ Լուսաւորիչն մեր վասն տէրունական· Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար»· Թղ· 120ա «Աչխարհ ամենայն» Թղ· 121բ· «Աստուածածին մայր Քրիստոսի· Տէր ողորմեայ· իմ յոյսն ես դու յաւուր մնձի·» Վերջ՝ Թղ· 124բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· *Թղ· 124բ: «Փառք··· Արդ զրեցաւ բժչկարանս ձեռամբն անարժան Մարուգէ երիցուս Կոզոնեցոյ ի յրսատոյք եւ ի լաւ աւրինակէ ի թվականիս Հայոց ՌԽ·ի Մայիս ամսոյն ԻԴ· որ կոչի եւ աստեղ եւ այժմ աղաչեմ զհանդիպողդ համայն եւ պատճառաւ բարոյ յիչեցէք ի յաղօթս ձեր եւ ի ուուղէն բարեաց թողութիւն եւ ողորմութիւն հայցեցէք ամէն եւ ձեզ յիչողացդ եւ մեզ յիչեցելոցդ առհասարակ ողորմեսցի իւր միւսանգամ գալստեանն ամէն: Ով կարդացողք այսմ տառիս սրտի մտաւք յիչեայ զգիս, որ ազատիմ մեղաւք զերիս թողութիւն արէք անցաւորիս, ամենեքեան, որք յիչեն զիս եւ լի սրտիւ տան ողորմիս, մեղանք նոցին ջնջին ընդ իմս, չնորհօք սրբոյ, որ ի գրքիս եւ մեղսայսէր սուտ իրիցիս, անուամբ միայն Մարուգէիս եւ անարուեստ փրծուն գրչիս, թէ ինչ լինելոց եմ փանագիս: Աղաչեմ զձեզ եղբարք, որ միով Տէր ողորմեայիւ յիչէք զանարժանս եւ Աստուած զձեզ յիչէ իւր միւսանգամ գալստեանն, ամէն: Հայր մեր···»:*

2· *Թղ· 73ա «Գիր եւ կապ քաջանց»ի վերջը կայ՝··· ուր ձեր անուանք յիչուին, ոչ մտանեմք եւ ոչ մերձենամք ի ծառայս Աստուծոյ Մարուգէն եւ իւր կողակից· (ծածկագիր)՝ զզ կկկ: աաա (վրան իրի) բրր եեե»:*

693.

ՊԱՐԶԱՏՈՒՄԱՐ

ՌՂԹ = 1650

Թուխ՝ 59: — Մեծութիւն 9 × 6: — Գրութիւն՝ 6 × 4·5: — Տող՝ 17: — Թերթ՝ նշանակուած 5 հատ 12 թղթով: — Նիւթ՝ մագաղաթ: — Կազմ՝ փայտ կաշեպատ, թղթածածկ, լաւ: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ գործածութենէ մաշի մը թղթեր սեւցած, թղ· 30—32 հակառակ կազմուած: — Գիր՝ բոլորգիր, դիւրընթեռնելի: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Խորանք, կիսախորանք՝ չունի: — Լուսանցազարդք՝ մի քանի պարզ գծեր: — Նկարք՝ չունի: — Դասարկ՝ թղ· 11բ: — Ժամանակ՝ ՌՂԹ (= 1650): — Գրիչ՝ Աստուածատուր: — Ծաղկող եւ կազմող, տեղի, տէր՝ անյայտ: — Յիշատակագրութիւնք՝ թղ· 59ա: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 1բ՝ Գնեցաւ ի Կ. Պոլիս 1898»:

Մատեանս է՝ Պարզատումար, *որ՝*

1· *Թղ· 1ա· կը սկսի· «Յունվարի Ը· եւ Ի· ԻԴ: Փետրվարի Զ· եւ Ի: Մարտի Զ· եւ ԺԵ: Ապրիլի Գ· եւ Ժ: Մայիս Գ· եւ Ի: Յունիսի ԺԸ եւ Իէ:*

2· *Թղ· 2ա: Թվին Ռ եւ երկու· Բանալի առաջի պիրն լիւնն է եւ տանուտէրն ի վերեւն Ռոյն է եւ կարմիր գրած տողերն նահանջ է:*

Թղ· 6բ—11ա· աղիւսակներ:

3· *Թղ· 12ա: Պարզատումարս յընտիր եւ յատոյզ օրինակէ անանց եւ յաւիտենական· Եւթներեակդ Յունվար ԼԱ աւր է· Եչ·ի մտանէ· Յայտնութիւն յունվարի Զ· աւրն Բչ·:*

Յիշատակագրութիւն· Թղ· 59ա: «Գրեցաւ պարզատումարս ձեռամբ բազմամեղ եւ անարժան Աստուածատուր գրիչս Թվին ՌՂԹ· յունիսի ղ· գրեցաւ սակաւ գիրս»: Այս է գրչին յիշատակարանը ապա տարբեր գրով կը չարունակուի աննշան բովանդակութեամբ: — Վերջի կողքին ներքոյ, ուրիչ գրչէ՝ «Թվին ՌՒՃԻԷին յուլիս ԺԵ·ին Վարդավառին կիրակին Հնոզուն (?) էլաւ»:

Բովանդակութիւն: Կը յայտնէ թէ Գալուստ աղային «ձեռամբ» խաթունին գրկած նպաստը չնորհակալութեամբ ընդունուած է: «Գրեցաւ օրհնութեան դիրս ի մայրաքաղաքս սուրբ Երուսաղէմ ՌՄՀԵ Ապրիլի ԺԸ»:

Բ· Զօրաւոր թուղթ: Մեծութիւն 30·5 × 22· գրութիւն միասիւն 19 × 15, տողք 26· նկատիւն՝ «է» թոչնագիր: Ապա կնիք Ամենափրկիչ վաճի եւ կնիք լուսանցի վրայ «Կարապետ Արքեպիսկոպոս 1818»: Գեղեցիկ եւ գունաւոր թոչնագիր Յի(սուսի), առաջին տող եւ «Կապետ» անուան առաջին տառը (Կ) եւ «Շաւաթնոյ» կարմիր թանաքով, իսկ ամբողջ գրութիւնը սեւագիր նօտրգիր յատակ: Լուսանցազարդ չունի· այլ կարմիր գծեր:

Կոնդակ Տէր Կարապետ Արքեպիսկոպոսի, 1821ին: *Սկիզբն է «Յիսուսի Քրիս-*

694.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԿՈՆԴԱԿՆԵՐ ԵՒ ՋԱՆԱԶԱՆՔ

Ա· Հաստ ու ամուր թուղթի վրայ, մեծութիւն 35·5 × 28, միասիւն գրութիւն 24 × 18·5, տողք՝ 29, նօտրգիր՝ յստակ, կնիք՝ երուսաղէմի Ս· Յակովբեանց վաճի: Ունի բազմագունեան թոչնագիր մեծ «Ի» սկիզբը: Զարդեր չունի, առաջին եւ երկրորդ տողը եւ կարեւոր բառեր գրուած են կարմիր թանաքով:

Կոնդակ Երուսաղէմի Գաբրիէլ Պատրիարքի 1816ին: Սկիզբը՝ *«Ի սուրբ եւ փառաւորեալ աստուածածարդ եւ մեծապայծառ սրբոյ եւ մեծի մայրաքաղաքէս Երուսաղէմ... Գերաչնորհ Աբթռոյս ամենայն Հայոց եւ սոցին սպասաւոր ի Տէր Գաբրիէլ Արքեպիսկոպոսէս եւ Պատրիարքէս սրբոյ քաղաքիս Երուսաղէմի: Ձորոց ժամանեալ հասցէ աստուածային օրհնութիւն... դասերդ մերում Անթառամ խաթուն օրհնելոյդ»:*

Բովանդակութիւն: Կը յայտնէ թէ Գալուստ աղային «ձեռամբ» խաթունին ղրկած նպաստը չնորհակալութեամբ ընդունուած է: «Գրեցաւ օրհնութեան դիրս ի մայրաքաղաքս սուրբ Երուսաղէմ ՌՄՀԵ Ապրիլի ԺԸ»:

Բ· Զօրաւոր թուղթ: Մեծութիւն 30·5 × 22· գրութիւն միասիւն 19 × 15, տողք 26· նկատիւն՝ «է» թոչնագիր: Ապա կնիք Ամենափրկիչ վաճի եւ կնիք լուսանցի վրայ «Կարապետ Արքեպիսկոպոս 1818»: Գեղեցիկ եւ գունաւոր թոչնագիր Յի(սուսի), առաջին տող եւ «Կապետ» անուան առաջին տառը (Կ) եւ «Շաւաթնոյ» կարմիր թանաքով, իսկ ամբողջ գրութիւնը սեւագիր նօտրգիր յստակ: Լուսանցազարդ չունի· այլ կարմիր գծեր:

Կոնդակ Տէր Կարապետ Արքեպիսկոպոսի, 1821ին: *Սկիզբն է «Յիսուսի Քրիս-*

ասոի ծառայ եւ արբոյ Ամենափրկչի առաջնորդ կարապետ արքեպիսկոպոս, յորմէ ժամանակէ հասոյ պակասին սրբոյ եւ օրհնութիւնս... պիտաքաղաքին Շաւարշնու... ժողովրդոյ մերոյ...»:

Բովանդակութիւնն է՝ թէ սերացաւ Արքահամ քահանայ Ահոնապատ է:

Գ· Հաստ եւ մեծ թղթի վրայ շեղագիր մանուշակագոյն թանաքով գրուած կոնդակ մը· մեծութիւն 81 × 56, գրութիւն՝ 44 × 43, տողք՝ 40: Վրան՝ մէջտեղը «է» ապա «կնիք հաստատութեան Պատրիարգարանի Հայոց Կ· Պոլիս» գոյգ հրեշտակներ բռնած են պսակ մը, որուն մէջ այս գրուած է:

Կոնդակ Մկրտիչ Խրիմեան Պատրիարգի Կ· Պոլսոյ 1871ին: Սկիզբն է՝ «Մկրտիչ ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, վարժապետ Վարագայ ուխտին, արքեպիսկոպոս Տարօնոյ եւ (չորս կէտ) կոստանդնուպօլսոյ...:

Բովանդակութիւնն է՝ յորդոր Մարտամարտիկի Հայաստեան նպաստամատոյց բլլալու Բանճարի վարժարանին չինութեան: Գրուած է «Յամի Տեառն 1871 Յունիսի 3 ի Պատրիարգարանի Հայոց Կ· Պոլիս»: Վրան գրուած է «Նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանին Կ· Մ· Չամչեան ի Վիեննա 1919 Դեկտ·»:

Դ· Բարակ թուղթի վրայ, մեծութիւն 33 × 22, գրութիւն միասիւն 21 × 15, տողք 37, նօտրգիր, ճակատը «է» ապա կաթողիկոսական կնիք, սկիզբը մեծ «Յ», առաջին տողը եւ անունները առաջին տառերը, նաեւ «էջմիածին» եւ լուսանցագծեր՝ կարմիր:

Կոնդակ Սիմէոն կաթողիկոսի 1766ին: Սկիզբը՝ «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ եւ ծայրագոյն Պատրիարգ ամենայն Հայոց... Ժամանակի թուղթ... Նախավկայի վանիցդ»:

Բովանդակութիւնն է՝ թէ Գրիգոր վարդապետ առաջնորդ կարգած է սոյն վանքին: «Գրեցաւ ի ՌՄԺԵ թուին Դեկտեմբերի ԻԸ·ին եւ ի լուսանկար աթոռս Մ· էջմիածին»:

Այս եւ Նախավկայի վանքին վերաբերեալ յաջորդ կոնդակները հրատարակուած են· Համա· Ոսկեան Հ· Հ·, Վաղարշապատի-Վանք վանքերը· Բ· հրատ· Վիեննա 1942, էջ 573—672, ուսոի տեսնել անոր: — Այս եւ ուրիշ չատ մը կոնդակներ գնուած են P. Kohler գրավաճառէն ի Լայպցիգ 1914ին:

Ե· Հաստ թղթի վրայ գրուած· մեծութիւն 25·5 × 21·5· գրութիւն 24 × 16· տողք 32· նօտրգիր մաքուր· գրութենէն յառաջ եղած թուղթի մասը եւ գոյգ գծագրութիւնը եւ կնիքը կտրուած՝ հանուած են: Առաջին տողը կարմիր:

Կոնդակ Ղազար կաթուղիկոսի· 1750ին: Սկիզբն է· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Տէր Ղազար ընդհանրական կաթուղիկոս ամենայն Հայոց եւ ծայրագոյն Պատրիարգ...: Շնորհք առաքելական... սրբոյ մերոյ... որք կայք բնակեալք ի սերբահնամ եւ յօրհնեալ մայրաքաղաքդ Էջմիածին»:

Բովանդակութիւնն՝ Ուրախութիւնը կը յայտնէ որ մեծած են կաթնկիներըը «Սիամանցին» եւ կը ծանուցանէ թէ նուիրակ կը յղէ Մկրտիչ վարդապետը: Վերջը՝ «Գրեցաւ ի Ռճղթ եւ ի յամսեան Յունվարի վերջ, ի սուրբ էջմիածին»:

9· Ողորկ թուղթ· մեծութիւն 32 × 22· գրութիւն 21 × 15· տողք 23· գիր նօտր· լաւ: Եռանկիւն մը ճառագայթաձեւ· մէջը՝ աղաւնի, վարը բոլորակի մէջ Հայրն Աստուած ձեռքերը տարածած է Ադամի եւ Եւայի վրայ, առջեւը՝ կնիք եւ ասոր տակը գիրք մը եւ թղթին վրայ գրուած՝ «Եւ օրհնեաց զնոսա Աստուած եւ ասէ»· աջ կողմը խաչ, սպունգ, տէգ եւ օձ՝ բերնին մէջ խնձոր: Ոսկիով են գծերը, առաջին տողն ալ ոսկի է· իսկ երկրորդը՝ կարմիր: Աջ կողմը կայ երեք լուսանցագիծ. մինչ ձախը՝ երկու:

Կոնդակ Ստեփաննոս Պատրիարգի, 1838ին: Սկիզբն է՝ «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ տէր Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոս եւ չնորհիւն սրբոյ Հոգւոյն վերատեսուչ եւ պատրիարգ մեծի մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպօլսոյ»:

Բովանդակութիւն· «Տուաք հրաման բարեկրօն ակը Թովմաս քահանայի ի պսակել զդերապատիւ եւ զբրիստասասակը Միքայէլ ամիրայի բարեժառանգ որդի ազնուաչուք Նշան աղայն ընդ յարդապատիւ Նշան աղայի պարկեշտասուն դրստեր երմոնեայ, կոյս ընդ կուսի...: Գրեցաւ չնորհատուրքեան եւ հրամանի կնդակս յամի 1838 Յուլիս 31 ի պատրիարքարանիս ամենայն Հայոց ի Կոստանդինուպոլիս»: Այլ կողմը կայ կնիք՝ «Գործակալութիւն Ս· Դաւթեանի 1892»:

Է· Թուղթ զօրաւոր, կապոյտ գունով· մեծութիւն 33·5 × 21, գրութիւն 25 × 18, տողք 38· նօտր գրով միապաղաղ գրուած է առանց զարդի:

Նամակ Հ Հաշտերխանցիներու· թվ· 1ա կը սկսի «Աստուածակատոյց եւ մեծի աթոռոյն Էջմիածնի Հարապատ միաբան արքեպիսկոպոսաց Տէրանց մերոյ Հաշտարխանու Հայոց Հասարակութենէն Հոգեւորականաց եւ մարմնաւորականաց :— Ընդունելութիւն մեր

վասն սրբազան Եփրեմ արքեպիսկոպոս ար–ժանաւայել առաջնորդին մերոյ» եւն:

Բովանդակութիւնն է՝ արտայայտութիւն թէ ի՛նչպէն իրենց առաջնորդ ունենալ Եփրեմ եւ ոչ պիրիվոր վարդապետ: Նոյն նիւթէն կը հոսի նաեւ յաջորդ թուղթը (թղ· 2ա)· «Գերբնաբեր եւ չնորհազարդ սրբազան արքեպիսկոպոսացդ սրբոյ աթոռոյն Մխածնաիչի, Մօզդօկու առհասարակ հոգեւորական եւ մարմնաւորական հասարակութենէ:— Ընդ Հայաստանեաւ հասարակութեան հնա՝ ունելով ըստ ամենայնի կապակցութիւն» եւն:

Ը· երկու ողորկ թուղթ· թղ· 1բ—2բ դասարկ· մեծութիւն $35 \times 24{\cdot}5$, գրութիւն 19×20· տողf 21· նօտր գրով: վրան մէջ տեղը եռանկիւն եւ անոր մէջ Աչf· վարը պատրիարգական կնիք, ձախը Յովհաննու գլուխը բռնած են երկու հրեշտակներ: Սկիզբը բազմագոյն եւ շատ գեղեցիկ «Յի» (մեծութիւն 8×6) առաջին երկու տողերը եւ կարեւոր բառերու եւ անունները սկզբնատառերը կարմիր: Աջին՝ երկու, ձախին՝ մէկ կարմիր լուսանցագիծ:

Կոնդակ կամ հաստատագիր Գաբրիէլ *Պատրիարգի* 1836 *Նոյ· 30ին: Սկիզբն է՝ «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Գաբրիէլ *արքեպիսկոպոս եւ չնորհիւ նորին պատրիարգ սրբոյ Երուսաղէմի սուրբ Յակոբեանց նախատաճ աթոռոյս ամենայն Հայոց: Յորմէ... օրհնութիւն... նուիրի բարեխէր մահտեսի աղաչայ Յակոբ հոզեւոր սիրելւոյդ»:*

Բովանդակութիւն· կը ծանուցուի թէ Գէորգ վարդապետ նուիրակի ձեռքով ընդունուած է ապաչայ Յակոբի մօրը կտակով թողուցած «քսան ոսկի օլանախա»: Վերջը՝ առտրագրութիւն Գաբրիէլի· Թուականն՝ «1836 Նոյեմ· 30, ի սուրբ աթոռն Երուսաղէմ»: — «Առաքեալ ի Sniatyn *Պետրոս վրդ· Մովսիսեան, Վիեննա 1907»:*

Թ· Բարակ թուղթ· մեծութիւն՝ 35×22· գրութիւն՝ 33×21· տողf 39· նօտրգիր· վերի մասը պատռած հանուած է· Սկիզբի «Յսի»· կէսը կայ:

Կոնդակ Աղեքսանդր *կաթուղիկոսի: Սկիզբն է «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Աղեքսանդր *կաթուղիկոս ամենայն Հայոց եւ պատրիարգ Վաղարշապատու...: Յորմէ ժամանեալ հասեալ դիր օրհնութեան... ընդհանուր ի վերայ Երկրի քաղաքաց»:*

Բովանդակութիւնն է՝ «... Յորոց սրբոց դմինն է սուրբ Նախավկայի վանքն, ձեզ ամենայնեան յայտնի է այն վանից խարճն, չքաւորութիւնն, պարտքն եւ նեղութիւնն եւս առաւել, զանգակատունն նորոգեալ են, եկեղեցոյն այլ մասամբ անելոց տեղիք պոյ, թէմ է եւ վիճակ է ոչինչ պալուր եւ նուիրք ոչ պոյ, որ նովատ սուրբ Տան պահպանութիւնն եւ խարճն վճարեն...: Վասն որոյ նորին առաջնորդ եւ մեր սիրելի հարազատ որդի Գալուստ վարդապետն թէ յինքին (sic) եկեսցէ ի գրանս ասատուածասիրացդ կամ ով ոք առաքեսցէ սեւաղլխայ իւրոց այսու նամակաւս պարտեք սիրով ընդունիլ պղա... ամենայն դիմայ ձեռնտու եւ օղնական լինիք սուրբ Նախավկայի տղբատ վանիցն, լիապէս եւ առատասիրտ ողորմութիւն տայք...»: Թուական կը պակսի:

Ժ· Բարակ թուղթ· մեծութիւն՝ 37×22· գրութիւն՝ 30×20· տողf՝ 33· գիր՝ նօտր·: Վերեւը կաթողիկոսական կնիք, ապա զարդեր եւ կաթուղիկէ: Սկիզբը գեղագիր կրկնագոյն «Յսի»: Առաջին տողն ու առաջին գրերը գլխաւոր նախադասութեանց կարմիր· ձախ ու աջ մէկական կարմիր լուսանցագծեր:

Կոնդակ Եղիազար *կաթուղիկոսի, 1684ին: Սկիզբն է· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Եղիազար *կաթուղիկոս ամենայն Հայոց... յորմէ հասեալ դիր օրհնութեան եւ նամակ պահպանութեան... ի վերայ աստուածապահնամ եւ տիրապահ օրհնեալ քաղաքիդ Թիֆլիզու եւ չրջակայ գիւղօրէից ազանց հայկապուհեաց...:*

Բովանդակութիւնն է «...հաստատեաւ պատակ էք ամենեքեան, եթէ ս՛րպէս հոչակաւոր եւ մեծահանդէս վանք է Ս· Նախավկայն եւ սքանչելագործ... եւ յառաջմէ շինեալ էր յարքայէն Հայոց Ողորմածէն Աշոտոյ Բագրատունոյ վկայարան սուրբ Ստեփաննոս Նախավկային, զոր եւ յետոյ նորոգեալ եղեւ ի Յակոբ կաթուղիկոսէն· բայց թէ յինչ պատճառի փութով՝ խարխալեալ եւ քայքայեալ եղեւ· զոր եւ այժմ կամին զղլուխն նորոգել, բայց տեսեալ մեր գրուղբ խնդրոյ ձերոյ եւ լուաք թէ ասացեալ էք՝ սուրբ Նախավկայի առաջնորդացէն մէկն դոյ մեք օգնութիւն առնեմք... եւ մեք հրաման տուաք Յոհաննէ եւ Պետրոս վարդապետաց դալ առ ձեզ եւ ով ոք երկոցուցն գոյցեն առ ձեզ կամ Յհան վարդապետն եւ կամ Պետրոս վարդապետն սիրով ընկալջիք եւ ըստ իւրաքանչիւր կարողութեան առատապէս ողորմութեամբ եւ արդիւնաւոր արօք աստուածպիք դմա...: Գրեցաւ ի թուին Հայոց հազար հարիւր երեսուն եւ երիք Նոյեմբեր ամսոյ տասն եւ եօթն»:

ԺԱ· Շատ բարակ թուղթ, վարի ծայրը պատռած, այժմ ամբողջապէս կպցուած հաստ թուղթի վրայ՝ եզերբներէն· մեծութիւն 37×29, գրութիւն $25{\cdot}5 \times 15$· տողf՝ 41· գիր՝ նօտր·: Անգարդ, վերեւը պարզ «է»: Կնիք՝ «Մատթէոս վրդ·»:

Թուղթ Մատթէոս վարդապետի *Ս· Յովհաննու Կարապետի վանուց* 1783*ին*: *Սկիզբն է·* «*Յիսուսի Քրիստոսի Ծառայ եւ սրբոյն Յովհաննու Կարապետի հրաշակառոյց վանին անարժան վերատեսուչ* Տէր Մատթէոս *վարդապետ*: *Յորմէ* ... *հարցապատ բարեկամին իմոյ* մահտեսի Յակոբ *քրիստոսասէր եւ բարեչյան օրհնեալ ամիրայիդ*»:

Բովանդակութիւն· *Շնորհակալութիւն կը յայտնուի Յակոբ ամիրային նուիրատուութեանը համար*: *Վերջը*՝ «*Ի ՌՄԼԲ թուին Հայոց Մայիսի ԻԵ*· *օրն, ի հրաշակառոյց վանս մեծի սրբոյ Կարապետի*»:

ԺԲ· Բարակ թուղթ· մեծութիւն՝ 40 × 24· գրութիւն՝ 23 × 20· տողի՝ 30· գիր՝ նօտրգիր: Վերեւը մէջ տեղը եռանկիւն եւ աչք· (Ս· երրորդութիւն եւ մի աստուածութիւն) ապա կաթուղիկոսական կնիք: Սկիզբը գեղեցկազարդ բազմագոյն «Յի» (մեծութիւն 8 × 5): Առաջին տողը ու յատուկ անուններու սկզբնագրերը՝ կարմիր: Այլին՝ երեք, եւ ձախին մէկ լուսանցագիծ: Կոնդակը փիչ մը սեւցած է:

Կոնդակ Եփրեմ *կաթուղիկոսի*: *Սկիզբն է·* «*Յիսուսի Քրիստոսի Ծառայ եւ չնորհիւ նորին* Տէր Եփրեմ կաթուղիկոս»... Շիրվանեան *կերազնիւ բարեպաշտոն օրհնեալ մահտեսի* Կարապետ աղայիդ *եւ ամենայն քոյոյնոցդն ուրախ լինել*...:

Բովանդակութիւնն է· «*Ծանոյց մեզ* (Եփրեմ արքեպ· նուիրակն ձեր), *որ ջատագով էիր լեալ ի հաստատութիւն կտակի լուսահոգի մահտեսի աղայ Յակոբին Քրիստիանեան ի կողմանէ տանն իւր յանուն սրբոյ աթոռոյն եւ տեսեալ գայդպիսի հաւատարմութիւն քո կացուցեալ է զբեզ յիշեալ նուիրեալն Միքթավէլի ի վերայ տանն այնորիկ, վասն որոյ և մեք ոյսու չնորհածաւալ օրհնութեան կոնդակաւ վերհաստատեալով զբեզ յայնս, յորդոր լինիմք հայրաբար, զի բան քոյդ չկրմեռանդ հարազատութեանն ստացեալ յիւրաքանչիւր տարի զվաթսուն դրչ· տալեկանն ի քոյդ որդեդիր պարոն Գրիգորէն սբրոյ աթոռոյս բաժին հասուցես եւ զինացեալն այնոյ սուրբ տեղեացն, որ գրեալ է ի ձեռագրին նորին*...: *Վասն ձեր միշտ աղօթարար կաթուղիկոս ամենայն Հայոց վշտալի Եփրեմ յամի Տեառն* 1832 *Ապրիլի* 24, *ի Ս· կաթ· էջմիածին*»: — *Այս կոնդակը նուէր է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրութեան Պր· Կ· Յ· Գազանճեանէ*, 27 *Մայիս* 1912· *Ամասիա*:

ԺԳ· Թուղթ· մեծութիւն՝ 39·5 × 20· գրութիւն՝ 23 × 17· տողի՝ 35· գիր՝ նօտրգիր: Վերեւը եռանկիւն եւ աչք, ապա կաթ· կնիք: Սկիզբը բազմագոյն գեղեցիկ «Յի» (մեծութիւն՝ 6 × 5:: Առաջին տողը՝ կարմրագիր: Աչ կողմը երեք լուսանցագիծ, ձախը՝ չկայ. պատռուած է. ինչպէս նաեւ կոնդակին բովանդակութեան այն կողմի մասերը:

Կոնդակ Եփրեմ կաթուղիկոսի 1816*ին*: *Սկիզբն է·* «*Յիսուսի Քրիստոսի Ծառայ եւ չնորհիւ նորին* Տէր Եփրեմ *կաթուղիկոս ամենայն Հայոց* ... *պատուելի ազգայ* Գրիգոր Մալեհեանիդ *եւ ամենայն քոյոյնոցդն ի Տէր խնդալ*»:

Բովանդակութիւնն է· «...*ի նչանակ սրտիկան առատ սիրոյդ զմէ պատուական ժամացոյց զոր բնդ* մահտեսի աղայ Սուրիասին մահտեսին Գօրծեանց *բնկալաք մեծաւ չնորհակալութեամբ*: ...*եւ զայլ հարկաւոր իմանալիսն սրբոյ Աթոռոյս եւ մեր ի գալն Աստուածով այդ Փիլիպպոս արքեպիսկոպոսին եւ նուիրանակին եւ առաջնորդին Իգմիւռնոյ ունիս (պիտէ)*... *Յամի Տեառն* 1816 *Մայիսի ելն, ի սուրբ կաթուղիկէն էջմիածին*...: *Նուէր է Մանուկ Կ֊Փ· Մանուկեանէ*, 24 *Ապրիլի* 1909:

ԺԴ· Բարակ թուղթ, վնասուած· ետեւը թուղթ զարնուած եւ նորոգուած· մեծութիւն՝ 39 × 25· գրութիւն՝ 25 17· տողի՝ 46· նօտրգիր: Վերեւը՝ մէջ տեղը ոսկեգոյն «Էջ»· անկէ վար կաթ· կնիք, սկիզբը ոսկի «Յի» (մեծութիւն՝ 5·5 × 4), «կաթուղիկոս» բառին վրայ ոսկեգոյն կաթուղիկէ: Առաջին տողը՝ կարմիր: Ձախը մէկ եւ աջը՝ երեք լուսանցագիծ. ոսկեգոյն:

Կոնդակ Եփրեմ *կաթուղիկոսի*: *Սկիզբն է·* «*Յիսուսի Քրիստոսի Ծառայ* Տէր Եփրեմ *կաթուղիկոս ամենայն Հայոց եւ Ծայրագոյն Պատրիարգ*... *նուիրեմք զողջոյն բարեպաշտութեամբ հանդիսացեալ յարգելի ազգայ* Գրիգոր Մալիճեան *յատուկ սիրեցելոյդ*»:

Բովանդակութիւնն է· *Շնորհակալութեան կը կը յայտնուի Մալիքեանի, որ էջմիածնի նուիրած է* «125 *հատ խարտես եւ ի վերայ անոցիկ յիշեալ հոգեծին որդւոյ մերոյ* (Վրթանէս արքեպ·ի) *զեղեցկակերտ խաչի ամենայն ծախան չնորհեալ էիր նմա*»...: *Վերջը*՝ «*Վասն Ձեր աղօթարար եփրեմ կաթուղիկոս, որ իմով ձեռամբ գրեցի ի սէր*: 18... (պակաս) *Ապրիլի* 21 *ի սուրբ կաթ· էջմիածին*»: *Նուէր է Մ· Մանուկեանէ*, 1909 *Ապրիլ* 24*ին*):

ԺԵ· Կապոյտ թղթի վրայ օրինակուած են երկու հաստատագիր կոնդակներ, շեղագիր. մեծութիւն՝ 32 × 20·5· գրութիւն՝ 29 × 20· տողի՝ 39:

Ասոնց մասին կը գրուի· «Հետեւեալ երկու պաշտօնական գրութիւնները Ակնայ Լիճի գիւղի բնակիչներէն Ելիմերզեան–Ղօնչէկիւլեան գերդաստանին կը պատկանեն, ուր ճամբորդութեան մը միջոցին հան–

դիպելով ընդօրինակած եմ իսկական քնագրէն: Բնագիրը երկերկու օրինակ ըլլալով· մին ես Թիֆլիզ նոյն գերդաստանի շառաւիղներէն Բրէնս էլիմիրզեանցի էով կը գտնուի, որուն մեծ պապը՝ Գալուստ աշխատած է ձեռք ձգել: Հետեւաբար էլիմիրզեան-Ղօնջէկիւլեան գերդաստանն ներկայիս մէջ երկու որոշ ճիւղ ունի· մին՝ Լիճք գիւղը եւ միւսը՝ Թիֆլիզ: Այս երկու գրութիւնները իբր պատմական-բանասիրական նիւթ մը հետաքրքիրներուն ուշադրութեան կը յանձնեմ: 10–22 Ապրիլ 1896, Բերա: Տօք· կ· Յ· Փ·»:

***Առաջինին սկիզբն է· «Վասն հաստատութեան ստորագրելոյն կնքելոյ եւ ստորագրելոյ իսկական կնքով եւ ձեռամբ իմով Կաթուղիկոս ամենայն Հայոց եւ Ծայրագոյն Պատրիարգ եւ գաւազեր սրբոյն Աղեքսանդրայ Նեւսկւոյ** եփրեմ:

Բովանդակութիւն է· հաստատագիր թէ էլիմիրզեան-Ղօնջէկիւլեան գերդաստանը ազնուական տոհմէ եւ սերունդն է վրաց կախեթու Բայրատունի Լեւոն Թագաւորի: Կը գրուի ճիւղագրութիւնը այն տոհմին: Կը հաստատեն եւ կը ստորագրեն «եփրեմ Արքեպիսկոպոս, տեղապահ Մարաիրոս Արքեպ·, աւագ լուսարար Գրիգոր Արքեպ·, Անդրէաս Արքեպ·, Փիլիպպոս Արքեպ·, Սահակ Արքեպ· Գեղամով, Սարգիս Արքեպ· դորձակալ սրբոյ էջմիածնի, Բարսեղ եպ· մեծին կեսարացւոյ, Յովհաննէս վրդ· նոտար, Յովսէփ վրդ· սպասաւոր էջմիածնի, Մելիք Աբրահամ Ադամալով, հարիւրապետ Բարսեղ Գեղամեան, Բարսեղ Ղորղանեանց»: Գրուած է 1817ին:

Երկրորդին սկիզբն է· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ եւ չնորհիւ նորին Տէր Յովհաննէս կաթուղիկոս ամենայն Հայոց եւ Ծայրագոյն պատրիարք առաքելական եկեղեցւոյ Քրիստոսի, նաեւ լուսակիր տաճարի գերակա(յ)ի Աթոռոյ սրբոյ կաթ· էջմիածնի: Տեսանելով մեր վհատատութիւն ազգատոհմութեան ձերդ իշխանաղնութեան»:

Բովանդակութիւնն ասոր ևս է հաստատութեան էլիմիրզեան տոհմի ազնուականութեան: Կը ստորագրեն՝ Յովհաննէս կաթ· եւ «Աւագ լուսարար Բարսեղ Արքեպ· Ղուկաս եպիսկոպոս, Սահակ վրդ· Արարատեանց, Վահագեան Յովսէփ եպ·, Յովհաննէս վրդ· Շահթախտեանց»: Գրուած է 1832 Դեկտ· 26ին:

ԺԹ· Բարակ թղթի վրայ· մեծութիւն՝ 34·5 × 22· գրութիւն՝ 32 × 20· տողք՝ 33· գիր՝ շեղագիր: Անգարդ եւ անկնիք:

Թուղթ** Ներսէս կաթողիկոսի առ Բարսղ Ղակոտղաուչեն 1844 Յունվար 27ին: Սկիզբն է· «Ներսէս **Ծառայ Քրիստոսի եւ անհասա-

նելի կամօքն Աստուծոյ եպիսկոպոսապետ եւ կաթողիկոս ամենայն Հայոց»:

Բովանդակութիւն է՝ չնորհակալութիւն վերոյիշեալ անձին «յաղագս ձերում պիտանական համբաւոյ արժանապէս վերացննութեամբ տեղեկութենանդն ձերոյ յայնկոյս Կովկասու եղեալ պատառոյ եւ նահանդոյ ի սահմանի Բուսոյ եւ բնակչաց ի նոսին զանազան ազգաց սրտիկս եւ մեծ Հայաստանի եւ հայկազանց»:

ԺԷ· երկու հաստ եւ զօրաւոր թուղթ· մեծութիւն՝ 31 × 20· գրութիւն՝ 28·5 × 17· տողք 31· գիր՝ նօտր· առանց զարդի:

Թուղթ Յովսէփ Արղուբեանց *առ* էմին Յովսէփ: *Սկիզբն է· «Օրինակ թղթոյ սրբոյ էջմիածնի ծայրագոյն նուիրակի Ռուսաց երկրի առաքելաշաւիղ առաջնորդի իշխանապետի Տեառն Յովսէփայ սրբազնագունեղ արքեպիսկոպոսի, որ է պատասխան թղթոյն էմին Յովսէփայ էմեանց ի Կալկաթայ, ընկալեալ ի թուին 1791, յամսեանն Օգոստոսի 12: Բարձր բարեձնունդ գերապնիւ էմին աղայ: Իմ վաղեմի հաւատարիմ բարեկամ: Երկոքին ախորժ թուղթն ձեր գրեցեալն ի 1788 եւ ի Յունվարի 10 մի օրինակ» եւն:*

Բովանդակութիւնն է· Յովսէփ իր ուրախութիւնը կը յայտնէ որ առած է այն լուրը, որուն համեմատ էմին մեռած ըլլայ, կը հաղորդէ թուղթերու եւ Ռուսերու պատերազմները եւ նախիջեւանի մէջ իր ըրած հիմնարկութիւնները:

ԺԸ· Բարակ բայց զօրաւոր թուղթ· մեծութիւն՝ 39 × 24· գրութիւն՝ 37 × 23· տողք՝ 73· գիր՝ նօտր· Անգարդ: Երկու նամակ Յ· էմինեանցի· մէկը՝ առ Յովսէփ արբեպ· Արղուբեանց եւ միւսը՝ առ Յովհ· Աղազարեան:

Առաջնոյն սկիզբն է· «Սրբոյ աթոռոյն էջմիածնի ծայրագոյն նուիրակի Ռուսաց եւ կամ Հիւսիսային կողմանս եղեալ ազգին Հայոց առաքելաշաւիղ առաջնորդի երկայնաբազուկ վեհանձին Արղուբեանց իշխանեայ Տեառն Յովսէփայ սրբազնագունեղ արքեպիսկոպոսին··: Արդ ղկնի մերձ հինգ ամաց յոժ տարփանօք հայիւ թէ արժանաւորեցաք ընկալնուլ զսիրայորդոր պատասխան»: Երկրորդը կը սկսի՝ «Ազնուական իշխանաց իշխան ազայ Յովհաննէս Աղազաեեանին խանդակաթ սիրով ողջոյն մատչի···: Քանզի ի լսելն մեր վասն կառուցեալ եկեղեցւոյ ի մեծահամբաւ իշխանութեանդ որ ի Սան Պետրսբօլի»:

Երկուքին մէջ ալ ժամանակակից պատմութեան համար տեղեկութիւններ կան: Երկուքն ալ գրուած են 1792 Յունվ· 1ին:

ԻԹ· Հաստ ոդորկ բուղթ· մեծութիւն՝ 35 × 28· գրութիւն՝ 34 × 26· տողի՝ 40· գիր՝ նօտր·: Վերի մասը՝ զարդերով՝ հաճուած է, մնացած է «Յի» ի կէսը: Առաջին երկու տողի կարմրագիր, աջը՝ երեք, ձախը՝ մէկ լուսանցագիծ:

Կոնդակ Յակոբ կաթողիկոսի 1759ին: Սկիզբն է· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ, որ եւ չնորհիւ Նորա կաթուղիկոս ամենայն Հայոց··· յորմէ հասցէ պիր օրհնութեան եւ նամակ պահպանութեան ի վերայ լուսաւորչածին եւ միաբնակաւան ազգացդ հայկազունեաց»:

Բովանդակութիւնն է՝ «Հոչակաւոր վանք սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային Քրիստոսի եւ առաջին մարտիրոսին, որ չնորհօքն Քրիստոսի կառուցեալ կայ յերկրին արեւելից ի նահանգին Նախիջեւանու եւ ի գիւղն Շամբ, նարդեանս ձեղ յայտնի է, որ սուրբ Ստեփաննոսի վանքն վաղնջուց գոլով՝ առնիք եկեղեցոյն պարիսպն եւ կամ խցերն ամէն քայքայելք են, մինչ դի վասն մեզոց մերոց այժ ամի մեծ չարժ լեալ հարաւային կողմն պարսպին փլեալ եւ քակեալ եղեւ ի չարժից վասն որոյ ոչ ունելով նոցա կարողութիւն եւ ոչ յաւուրք թեմս որ չինիցեն զքակելն, որ եւ ծանուցեալ մեզ յիրաւի աղաւաղեցաք եւ գայս օրհնութեան կոնդակս առաք մեր սիրելի եւ հոգեւոր որդի եւ նորին առաջնորդ Մուխայէլ խոհեմամիտ վարդապետին գալ եւ չրջել ի գրունս աստուածասէր ազգսմածացդ: Գնուած Koehlerէ 1914ին:

Ի· Ջօրաւոր ոդորկ բուղթ· մեծութիւն՝ 42 × 25· գրութիւն՝ 40 × 24· տողի՝ 52· գիր՝ նօտր·: Ջարդարանքները հաճուած՝ «Յի» ի վարի մասը, մնացած է: Առաջին երկու տողերը կարմրագիր: Աջ ու ձախ մէկական կարմիր լուսանցագիծ: Վերի մասը նորոգուած է՝ բուղթ զարնուած:

Կոնդակ Կարապետ կաթողիկոսի, գրուած 1729ին, կաթողիկոսին անունը պատռած է: Սկիզբն է· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ··· (պատռած)··· Պատրիարգ Վաղ· (պատռած) Յորմէ ժամանակէ պիր օրհնութեան··· ի վերայ տիրապահ եւ քրիստոսախնամ օրհնեալ տանդ յարեւմտեան»:

Բովանդակութիւն է՝ թէ Նախավկայի վանքը պարսպելու տակ ինկած է, երբ «նորին վանայ միաբան» Ստեփաննոս վարդապետը «կամաւոր ազգսմութիւն» մուրալու գայ առաստաձեռն օգնեցէք: Այս կոնդակը եւ ինչպէս յաջորդները դնուած են Koehler գրամաճառէն (ի Լայպցիկ) 1914 Սեպտ·ին (տմմա· վերը):

Իա· Ջօրաւոր եւ ոդորկ բուղթ· մեծութիւն 42 × 28· գրութիւն՝ 41 × 27· տողի՝ 48· գիր՝ նօտր·: Վերի մասը եւ աջ կողմը՝ լուսանցքը կտրուած հաճուած· «Յի» էն մնացած է վարի մասը: Առաջին տողը մանուշակագոյն թանաքով է եւ մեծ:

Կոնդակ Աղեքսանդր կաթողիկոսի: Սկիզբն է· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ ակն Աղեքսանդր կաթուղիկոս ամենայն Հայոց եւ պատրիարգ Վաղարշապատու···: Յորմէ ժամանեալ հասցէ պիր օրհնութեան եւ նամակ պահպանութեան ի վերայ Գողտնեաց տանդ Երինջակու, Նախջաւանու···»:

Բովանդակութիւնն է· Ս· Աստուածածնայ Նախավկայի վանքը խարխլած եւ պարտքերնուսակ է· «պարտիք ամենքեանդ ի գութ չարժիլ·· եւ օգնական լինիք մեր սիրելի որդի Գալուստ վարդապետին (առաջնորդ նոյն վանքի), լինի թէ ձեր սրտէն եւ ողորմութեամբն այն վանքն չենվի եւ պարսպն ազատվի»:

Իբ· Բարակ բուղթ· մեծութիւն՝ 43 × 27·5· գրութիւն՝ 30 × 22· տողի՝ 34· գիր՝ նօտրգիր: Վերեւը՝ մէջ տեղը կաթ· կնիք: Սկիզբն «Յի» մեծ, պարզ: Առաջին երկու տողի կարմիր· Աջ եւ ձախ կողմը՝ չորս բարակ՝ ձախ կողմն ալ չորս բարակ լուսանցագծեր: Շատ վնասուած է, բանի մը բառ հազիւ ընթեռնելի:

Կոնդակ Մովսէս կաթ·ի 1631ին: Սկիզբն է «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Մովսէս կաթուղիկոս ամենայն Հայոց··· առաքելական եւ աստուածային օրհնութիւն ի վերայ աստուածախնամ սուրբ Նախավկայի վանից օրհնեալ սեպհական թէմի եւ վիճակի, մանաւանդ Ջուղայու եւ Աստապատու»:

Բովանդակութիւնն է՝ թէ Ջուղայ եւ Աստապատ վիճակները կը վերաբերին Նախավկայի վանքին ուստի պէտք են նոյն վանքին նպաստել: Կոնդակիս եռեւը դասարկ էջին վրայ գրուած է՝ «Կոնդակ Մինաս կաթ·ի», մինչդեռ «Մովսէս» անունը չատ յատակ կը տեսնուի:

ԻԳ· Հաստ ոդորկ բուղթ· մեծութիւն 45 × 25, գրութիւն՝ 26 × 16, տողի՝ 27, գիր՝ նօտրգիր: Երեք կողմէ (վարինը դուրս հաճելով) զարդարուած է բազմագոյն երիվեներանգ ծաղիկներով եւ տերեւներով: Վերեւը — ճիշդ մէջ տեղը «է» թոչնագիր, գեղեցիկ, վարը՝ կաթ· կնիք: Սկիզբը՝ «Յի» (մեծութիւն՝ 4 × 3), բազմագոյն, «կաթուղիկոս» բառին վրայ

գմբեթ մը, վայելուչ: Առաջին երկու տողերն ու շատ մը գրեր կարմրագիր եւ կապոյտ:

Կոնդակ Յակոբ *կաթուղիկոսի*: *Սկիզբն է*· «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Յակոբ *սր եւ չնորհիւ նորա կաթուղիկոս եւ ծայրագոյն պատրիարգ* ···»:

Բովանդակութիւն· «*Բազմաժողով հանդէս արարի ի ՌՁԹ ամի փրկչին եւ ի մերում Թուականիս ՌՄԸ եւ ի Նոյեմբերի իվ յաւուրս չարաթ*··· *ի յաւետնի լուսնկար Մխածնիչի*··· *Աթոռոյս*··· *ի ներկայութեան բնաւից եպիսկոպոսաց եւ վարդապետաց*··· *գնիբելի հարբապատ զաւակն սրբոյ աթոռոյս գահ Գրիգոր խոհեմամիտ վարդապետն* ձեռնադրեցի եպիսկոպոս *ի վերայ սրբոյ* Նախավկայի Ստեփաննոսի վանուցն··· *եւ հաւր զոյս փոխբագիր վկայականս ի ձեռն սիրելի որդւոյդ մերոյ Գրիգոր նորընծայ եպիսկոպոսիդ*···»:

ԻԴ· Բարակ ողորկ թուղթ· մեծութիւն՝ 44 × 31, գրութիւն՝ 33 × 23, տողք՝ 40, գիր՝ նօտրգիր: վերեւը՝ մէջ տեղը մեծ «է», աւոր տակը կաթողիկոսական կնիք: Սկիզբը բազմագոյն գեղեցիկ «Յի», (մեծութիւն՝ 11·5 × 6), ասոր տակը կնիք Աղեքսանդր կաթուղիկոսի· կաթուղիկոս բառին վրայ զարդարուն կաթուղիկէ մը: Առաջին տողը կարմիր թանաքով, լուսանցագիծ՝ չունի:

Կոնդակ Աղեքսանդր *կաթուղիկոսի* 1712*ին*: *Սկիզբն է*· «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Աղեքսանդր *կաթուղիկոս ամենայն Հայոց*··· *յորմէ ժամանեալ հասեալ կիր օրհնութեան*··· *ի վերայ* սուրբ Նախավկայի վանից *բոլոր թէմի եւ վիճակի այսինքն* Շամբու, Արարխու, Ջաղացտեղու, Չին Ջուղայու, Ագատակու, Օզպինու, Տիկինու, Մահլազանու, Ղօսուխու, Կրէրէցու:

Բովանդակութիւնն է թէ «Ըստ խնդրոյ եւ հաւանութեամբ ձերոց մեր սիրելի եւ հարազատ որդի Գալուստ վարդապետն սուրբ Նախավկային առաջնորդ կարգեցի մինչեւ ցմահն, այլ փոփոխուիլն ոչ պէտ, պարտիք սիրով եւ մեծաւ պատուով ընդունել զդա»:

ԻԵ· Հաստ եւ ողորկ թուղթ· մեծութիւն՝ 45 × 29, գրութիւն՝ 26 × 22, տողք՝ 33, գիր՝ նօտրգիր: Ձիշդ մէջ տեղը վերը «է» եւ անկէ վեր Հայրն Աստուած եւ Հոգին սուրբ ամպերու մէջ, մինչ Որդին Աստուած կը գտնուի «կաթուղիկոս» բառին վրայ գծուած բազմագոյն կաթուղիկէին մէջ· ասոր աջը կ'իյնայ կաթողիկոսական կնիքը: Սկիզբը բազմերանգ գեղեցիկ թոչնագիր «Յի»: Առաջին տողը գրուած է ոսկետառերով մանուշակագոյն շերտի մը վրայ, երկրորդ տողն ի, կարմրագիր: Ա֊ լուսանցիին վրայ նաեւ չորս բարակ գծեր ապա՝ երկայն եւ բաւական լայն շերտ մը գեղեցիկ գծուածք մը, որմէ վերջ բարակ մանուշակագոյն գծերու մէջ մանուշակագոյն լայն շերտ մը, վերջինս կը կրկնուի ձախ լուսանցիին վրայ:

Կոնդակ Կարապետ *կաթուղիկոսի* 1728*ին*: *Սկիզբն է*· «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Կարապետ *կաթուղիկոս ամենայն Հայոց*··· *յորմէ ժամանեալ հասեալ կիր օրհնութեան*·· *բոլոր թէմի եւ վիճակի սրբոյն* Ստեփաննոսի Նախավկայի» (*վանուցն*):

Բովանդակութիւնն է· «*Որպէս լուսահոգի* Աղեքսանդր կաթուղիկոսն *ըստ խնդրոյ ձերոյ* զԳալուստ վարդապետդ *առաջնորդ կարգեալ է ի վերայ ձեր*···: *Այսօր եւ ես նոյնպէսնարար վերստին հրամանաւ եւ հաստատուն կնիքս կարգեցի* զԳալուստ վարդապետդ առաջնորդ ձեզ···»:

ԻՉ· Հաստ ողորկ թուղթ· մեծութիւն՝ 42 × 30, գրութիւն՝ 35·5 × 23, տողք՝ 41 (47)· գիր՝ նօտր· մաքուր: Սկիզբը՝ թոչնագիր «Յի» եւ Պետրոս վարդապետի կնիքը: Աջ ու ձախ ունի պարզ լուսանցագծեր: Վնասուած է եւ նորոգուած, ջուր տեսած է՝ սեւցած է:

Շրջաբերական թուղթ Պետրոս վարդապետի *առաջնորդին Նախավկայի վանուց*: *Սկիզբն է*· «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Պետրոս *վարդապետ՝ սպասաւոր եւ վերատեսուչ սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային*»: *Ուղղուած է՝ «Լուսաւորչատուն Հայկազեան տոհմից»*:

Բովանդակութիւն· *երկար խրատներէ վերջ կը ծանուցանէ թէ թղթակ «խղճահար Մարգարեայ» երէցին հրաման կը տրուի իր պարտքերը չնչելու համար դրամ հաւաքելու*:

ԻԷ· Ողորկ եւ հաստ թուղթ· մեծութիւն՝ 45 × 31, գրութիւն՝ 21 × 30, տողք՝ 36· գիր՝ նօտր·: Վերեւը մէջ տեղը պարզ մեծ «է», մը ասոր տակը երուսաղէմի Ս· Յակոբեանց պատրիարգական կնիքը: Սկիզբը եռագոյն խոշոր «ի» (երկայնութիւն՝ 18): Առաջին երկու տողերը՝ կարմիր, ինչպէս նաեւ շատ մը գլխագրեր: Աջ ու ձախ պարզ եզերագծեր: Փիչ մը վնասուած եւ սեւցած: Առաքուած է Սինատիկէն Հ· Պ· Վ· Մովսէսեանէ 1907ին:

Կոնդակ կամ թուղթ չնորհակալութեան եւ հաստատութիւն Թէոդորոս *Պատրիարգ Երուսաղէմի, գրուած* 1815 *Ապրիլ* 29*ին*: *Սկիզբն է*· «*Ի սուրբ եւ փառաւորեալ Աստուածապարգեւ*··· *մայրաքաղաքէս Երուսաղէմէ*··· *եւ ի սոյն սպասաւորէ* Տէր Թէո֊

դարուս *Աբրահամակոպատ եւ ծայրագոյն Պատրիարքէ սրբոյ քաղաքիս Երուսաղէմի . . .»*:

Բովանդակութիւնը· չնորհակալութիւն կը յայտնուի «Աղաչայ Ուրսուլ արհնեցլոյն», որ ստացած է «յիսուն զուտաչ իմաստասիրի ոգորմութիւն ձեռամբ սրբոյ աթոռոյս նուիրակ Մարկոս չնորհափայլ վարդապետին»:

Իվ· Թուղթ, հաստ, զօրաւոր, ողորկ· մեծութիւն՝ 45 × 31· գրութիւն՝ 34 × 20· տողք՝ 35· գիր՝ նօտր·: Սկիզբը «Ի» ձեւացուած հրեշտակով մը, վերջին դարձուածքը սկաւառակ մը՝ մէջը գլուխ մը: Առաջին տողը ամբողջապէս մեծ եւ բազմագոյն թռչնագրեր, երկրորդ տողը՝ մանուշակագոյն: Այ ու ձախ երեքական պարզ լուսանցագծեր· այ լուսանցիին վրայ կայ կնիք «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Աստուածատուր վարդապետ (ՌՄ··?)»:

Թուղթ պրամաժոդովի Աստուածատուր վարդապետի 1768ին: *Սկիզբն է· «Ի սուրբ եւ փառաւորեալ աստուածածնալարդ* կտուց *կոչեցեալ . ծովապատ սուրբ անապատիս եւ սուրբ Աստուածածնէ խորանէս եւ սուրբ կարապետու վերեմանէս . . . եւ պաշտօնեայ ի* Տէր Աստուածատուր *մեղապարտ վարդապետէս . . .»*:

Բովանդակութիւնը· կը ծանուցուի Պարոն Հարապետ Նազարի *թէ Աստվաննոս կրօնաւորը կ'ապտուի, զինքը սիրով ընդունին եւ «սէր չարժիքէ ի վերայ սուրբ անապատիս»: Հասցէն է «Աստուածով հասցէ ի ձեռն բարեպաշտ զաւանցի պարոն Հայրապետ Նազար անբաց ի բարին ամէն: Ալիվօռնայ»: Այս թուղթը է «հանեալ ի դիւանէ Անտոնեանց 1902»:*

ԻԹ· Բարակ թուղթ· մեծութիւն՝ 49 × 18·5· գրութիւն՝ 43 × 17·5՝ տողք՝ 66· գիր՝ նօտր·: վերեւը երկու կնիք· պարզ, լուսանցագիծ եւն չունի· առաջին տողը՝ կարմիր:

Կոնդակ Մելիքսեդեկ *կաթուղիկոսի* 1614ին: *Սկիզբն է· «Անուամբ անեղին Աստուծոյ Հօր, ծննեցլոյն ի նմանէ անեղապէս Որդւոյն Միածնի եւ ի պովեստ բխեցելոյն ի Հաւրէ Հոգւոյն ճչմարտի: Այս մեր գիր հոգեւորական բարձր հրամանի հաստատութիւն է եւ աւրհնութիւն: Ի Տեառնէ* Տէր Մելիքսէք *կաթուղիկոսէ . . . գրեմք ի սուրբ եւ ի հոչակաւոր յանուանի եւ յականաւոր վանքս ի Նախավկայն եւ ի սահմանեալ թէմն եւ ի վիճակն իւր բոլորովին· ի Զուղայ եւ իւր վաճճն· ի յԱստապատ եւ իւր վաճճն· ի Շամբ իւր վաճճն, ի Յարարբ եւ ի Զաղաց տեղն եւ իւրեանց վաճճն, ի Մահկազան եւ ի Ղորւխն ի Կրէրէց:*

Բովանդակութիւնը՝ յորդոր է ժողովրդեան, որ նուիրատուութեան համար Պետրոս Արքեպիսկոպոս նուիրակին *«առաւտապէս» տան: Վերջերը կայ՝ «Գրեցայ գիր աւրհնութեան բարձր հրամանիս մերոյ, կնճեցայ վերոյ ծաղկաւէտ մեծ մատանեաւս»: Վերջն է՝ «Գրեցայ կոնդակս ի թվիս ՌԿԹ ի Ապրիլ ԻԸ· ձեռամբ մեղայպարտ* Սարգիս երիցոյ ի յերեւան *քաղաքի հրամանաւ Տեառն Տէր Մելքիսէք կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց»:*

Լ· Հաստ, ողորկ թուղթ· մեծութիւն՝ 46 × 31· գրութիւն՝ 36 × 23· տողք՝ 47· գիր՝ նօտր·: վերեւը պարզ «է», ասոր տակը կաթ· կնիք: Սկիզբը՝ մանուշակագոյն «Յի», կաթուղիկոս բառին վրայ մանուշակով գծուած կաթուղիկէ: Առաջին երկու տողք կարմիր, մէկը՝ մութ եւ միսը՝ բաց կարմիր: Այ ու ձախ՝ պարզ լուսանցագծեր: Փիչ մը վնասուած:

Կոնդակ Աբրահամ *կաթուղիկոսի: Սկիզբն է· «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Աբրահամ *կաթուղիկոս ամենայն Հայոց . . . յորմէ ժամանեալ հասցէ գիր օրհնութեան . . . ի վերայ ընդհանուր ազգիս Հայկազունեայց»:*

Բովանդակութիւնը՝ «Սուրբ Աստուածածնի վանիցն, որ Հոգւոյ վանք կոչի, որ չնորհօքն Քրիստոսի կառուցեալ կայ յերկրին Վանայ եւ ի սահմանս Ապագու եւ անդ կայ ամփոփեալ կենդանակիր անձեռագործ կիպարեա(յ) պատկեր ամենասուրբ Աստուածածնին· . . սակս հնազոյն լինելոյ, կաթուղիկէ սուրբ վանիցն քանդեալ է եւ փլուզեալ: Սակս այսմ պատճառի եւ մեք չնորհեցաք զայս նամակ օրհնութեանս մերոյ ի ձեռն մեր սիրելի եւ նորին առաջնորդ Մարգարայ վարդապետին զալ եւ չրջել ի գրունս ոգորմածացդ» հետեւարար՝ «տուրք եւ ողորմութիւն չնորհէք»:

ԼԱ· Թուղթ՝ հաստ· մեծութիւն՝ 47 × 35·5· գրութիւն՝ 42 × 31· տողք՝ 54· գիր՝ նօտր·: վերեւի զարդերը եւ կնիքը հանուած՝ պատռուած· կնիքին վարի եզը միայն կայ· «Յի» ջնջուած· առաջին երկու տողերը՝ կարմիր: Այ լուսանցիին վրայ կաւ կնիք եւ ստորագրութիւններ հաստատութեան, սակայն շատերը եղծուած են եւ անընթռնելի: Կոնդակը շատ սեւցած եւ վնասուած է, բայց նաեւ փիչ մը նորոգուած:

Կոնդակ Նահապետ կաթուղիկոսի: Սկիզբը եղծուած, ընթեռնելի՝ «. . .վիճակեալ յաթոռ սրբոյ առաքելոցն Թադէոսի եւ Բարթուղիմէոսի եւ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին եւ պատրիարգ Վաղարշապատու . . . յորմէ ժամանեալ հասցէ գիր օրհնութեան եւ նամակ պահպանութեան . . . ի վերայ տիրապահ եւ աստուածախնամ ակդրնահաստատ եւ

սեպհական թեմի եւ վիճակի սրբոյ վանուց եւ աթոռոյն սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային *գիւղաքաղաքի Աստապատու աստուածաշէն եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականաց պատուոյ ... քահանայից» եւն:*

Բովանդակութիւնն է՝ Աստապատ գիւղը կը վերադարձուի Ս. Ստ. Նախավկայի վանքին եւ Պետրոս ու Յովհաննէս վարդապետները ապաջնորդ կը կարգուին: Ս. Նախավկայի վանքին հայող կոնդակները հրատարակած է Հ. Հ. Ոսկեան, Վատպուրական–Վանի վանքերը, Վիեննա 1942. բ. հար. էջ 573—672:

ԼԲ. Հաստ եւ ողորկ թուղթ. մեծութիւն՝ 50 × 32. գրութիւն՝ 47 × 30. տողմ՝ 50. գիր՝ նստր.: Առանց զարդի եւ անպաճոյճ: Աջ ու ձախ կողմերը լուսանցագծեր, մանուշակագոյն: Աջ կողմը երկու կնիք, մին Ազարիայ վարդապետին՝ «ՌՃՁԹ» թուականով:

Վկայական վարդապետութեան Ազարիայ վարդապետին *վանն Ստեփաննոսի քահանայի*, 1740ին: *Սկիզբն է. «Յամի հազարերորդի եւթնհարիւրի եւ քառեց տասնեւիններորդ համարողութեան ըստ մեզ մարդացելոյ Բանին Աստուծոյ»:*

Բովանդակութիւնն է. կը ծանուցուի թէ Ազարիա վարդապետը վարդապետական իշխանութիւն եւ դասադան կը չնորհէ Նախավկայի մխարան Մանւանոսի:

ԼԳ. Հաստ, փայլուն, ողորկ թուղթ. մեծութիւն՝ 49 × 36·5. գրութիւն՝ 35 × 27. տողմ՝ 41. գիր՝ նստր.: Վերը՝ մէջ տեղը գլխագիր «Է» կարմիր, անկէ վար կնիք երուսաղէմի պատրիարգարանի: Սկիզբը բազմագոյն «Ի» (երկայնութիւն՝ 15·5): Սկիզբի առաջին երկու տողերը կարմիր ինչպէս նաեւ ֆանի մը գլխագրեր եւ լուսանցագծերը:

Կոնդակ կամ գիր չնորհակալութեան Թէոդորոս *պատրիարգի* 1815ին: *Սկիզբն է. «Ի սուրբ եւ փառաւորեալ աստուածադարդ եւ մեծապայծառ հրաչալի եւ հրաշափառ յաստուածակոխ եւ լուսածաւալ սրբոյ եւ մեծի մայրաքաղաքէս յԵրուսաղէմէ ... եւ ի սոցին սպասաւորէ ի Տէր* Թէոդորոս *արքեպիսկոպոսէ եւ պատրիարգէ» ...:*

Բովանդակութիւնն է չնորհակալութիւն տիկնոջ մը (անունը բաց ձգուած), որ առաքած է «հարիւր դուռչ խոսամունքի ողջմութիւն ձեռամբ պերյարգի նուիրակին... Մարկոս չնորհափայլ վարդապետին» եւն եւն: Հասկէն կ'իմացուի թէ տիկնոջ անունն է Վարդուշ ի Շրջովայ քաղաքէ: Եաեւ կայ «Առաքեաց ի Sniatyn՝ Պետրոս վրդ. Մովսիսեան, Վիեննա 1907»:

ԼԴ. Հաստ. ողորկ եւ փայլուն թուղթ, մեծութիւն՝ 45·5 × 35·5. գրութիւն՝ 34 × 27. տողմ՝ 41. գիր՝ նստր.: Ամէն բանով յար եւ նման նախընթացին, միայն թէ հոս «Ի» գիրը՝ պատուանդանի վրայ կեցած երկու ձեռքերով սկուտեղի մը վրայ դրուած արիւնլուայ գլուխ մը բռնող հրեշտակ մըն է, բազմագոյն, նաշակաւոր: Վնասուած՝ բայց ապա նորոգուած:

Կոնդակ կամ գիր չնորհակալութեան Թէոդորոս *պատրիարգի* 1813ին: *Սկիզբն է. «Ի սուրբ եւ փառաւորեալ ... մայրաքաղաքէս Երուսաղէմէ ... եւ սոցին սպասաւորէ ի Տէր* Թէոդորոս *վարդապետէ եւ պատրիարգէ»:*

Բովանդակութիւն. չնորհակալութիւն կը յայտնուի պր. Գրիգորի, որ առաքած է «երկու հարիւր եւ չիսուն դուռչ իմատաեայի ողջմութիւն ձեռամբ սրբոյ Աթոռոյս հարազատ նուիրակ Միհաս քաղցրամայն վարդապետին»: Նուէր է Մատենադարանիս Պր. Մանուկ Մանուկեանէ, 1909 Ապր. 24ին:

ԼԵ. Հաստ թուղթ. մեծութիւն 88 × 34. գրութիւն՝ 78 × 32. տողմ՝ 82. եւ գիր՝ նստր.: Առանց զարդի, միայն կայ կնիք մը «Դանիէլ արքեպ. Ս. Էջմիածնի ՌՄԽԹ»: Վարի կողմէն լուսանցքը մկրատով փիչ մը կտրուած է:

Կոնդակ Դանիէլ կաթուղիկոսի 1801ին: *Սկիզբն է. «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ եւ լուսանկար սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի բնիկ միաբան եւ ի նարդիս բազմակնիք մահեղով բոլոր միաբանութեան սրբոյ Էջմիածնի հրաւիրեալ եւ համահաճութեամբ ի Թօխաթու եւ այսր եղեալ համօրէն ազգի Հայոց առաքեցեալ ի կաթողիկոսութիւն* Տէր Դանիէլ *վարդապետ եւ արքեպիսկոպոս սերեւլեաց մերոց ... որ բնակեալ կայք ընդ հզօր տէրութեամբ ... Ռուստաց ի տիրախնամ քաղաքաղ ի Պետերբուրգ, ի Մոսկով ... եւ նուիրակ պաշտօնակից եղբօր մերոյ* Տեառն Եփրեմի *ուղղափառ* արքեպիսկոպոսի» ...:

Բովանդակութիւն. «...յայտ առնեմ բարեպաշտ սիրելեաց մերոց, զի ի վախճանել Տեառն Ղուկասու սրբազան կաթուղիկոսին ի ՌՄԽԹ թուին եւ ի Դեկտեմբերի ամսոյ ԻԸ. բոլոր միաբանք սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի ժողով արարեալ ... յատկացուցեալ էին զիս զնուաստս եւ զեղբայրն իմ Հաչատրեանս. նուիրակ եփրեմ արքեպիսկոպոսն եւ բազմակնիք մահեղով արձանացուցեալ զանուն մեր ոսկեգրով առաքեալ

էին գայն ի ձեռն Գաւիթ եպիսկոպոսի առ ապգն մեր որ ի Կոստանդինուպոլիս եւ մեծապատառ ապերանաք խնդրեալ էին ի յարդասպատաւ ամիրային եւ ժողովրդոյ մեծի մայրաքաղաքին պերկուցս գմին եւ առաւելապէս վասն իմ յատակապէս, զի կացուցանեն կաթուղիկոս առաջի էջմիածնի, որք եւ առ իս յատուկ գրովք գայսպիսի առաջակայուցեալ գիրդ ապերանականութեան իրենանց, գրէին առ մեզ գրանս ահագնագոհանս անուամբն Աստուծոյ, ասելով թէ կոչէ գքեզ Տէր Քրիստոս»:

Դանիէլ յանձն կ'առնէ կաթուղիկոսութիւն յետ գեռ գանագան հաւաստումներու եւ պրնդումներու եւ ճամբայ կ'ելլէ եւ գինքը կը հասցնեն, մինչեւ Բայազիտ: Կը գրէ· «Հասուցին գմեզ մինչեւ ի Բայազիտ քաղաքս···: Այլ սակայն իրրեւ ժամանեցաք առ ի Մայիսի ԻԲ· լուաք ահա որ պիտական հպատով առլցեալ Գաւիթ վրացի եպիսկոպոսն, որ պատուհան կնիքն իւր գնելով ի վերայ մահակրին եւ Թօխաթու իշխանացն եւ երկուց յիշեալ ամիրային թղթին խրնդրեալ ի գմեզ գալ եւ ի վերայ Դ· կնքգն յատուկ եւս ձեռագրով իւրով որ առ մեզ վերստին գնացն ծանուցեալ է···»: Ասգա կը պատմուի թէ ինչգէս հակառակ ասոր կաշառքով էջմիածնի գահր Գաւիթ չինքն կը գրաւէ եւ «Բռնացեալ է պետնն Երեւանու ի վերայ ազատելի միաբանութեանն, որ առատութեամբ գպարսիկ վերակացուս կարգեալ հրամայեալ է առ օծանել գԴաւիթին որ եւ ի առաւել անճարանալն խղճանի միաբանիցն չորս եպիսկոպոսունք ի գիշերի վախուցեալ յերեւանու եկեալ են մինչեւ ի ափն Սեւ ջրոյն, որ յանդիման առ իր էջմիածնի եւ ապգեալ են ի առիր Աթոռն գի եւ անդանօր եղեալ միաբանքն ժողովեալ զորբութիւնան վախեցին հատցեն ինքեանց, գի ի միասին աճապարեալ անկցին ի կողմն Բայազետու: Այլ սակայն ընդ լուանալ առաւօտուն գպացեալ զոյն՝ մէկիկ Արրահամին ապգէ խանին եւ խանն գպարսիկ զօրականս ընթացուցեալ գկնի առ բմբռնել գամենասին եւ զարձուցանէ ի առիր աթոռն եւ նոյն օր ապուցեալ եւ Դաւթին գկարմիր խէլաթ առաքէ ի առիր աթոռն, որ եւ ի միւսում առուր ի իր, Ապրելի գանիւ եւ ծեծելով գեպիսկոպոսունան առն օծանել գԴաւիթն···»: Ասգա Դաւիթ «գրէ ի Թիֆլիզ առ Գրիգոր կաւալէր վարդապետն գուցանէ նմա գմեծ գումար գրամոց ծախել գոյն ի գրունս Ռուսաց եւ Վրաց եւ իւրոց ինքեան նիկօլաստրոս Գրիգորին գխոստմանս առնէ թէ ես գքեզ կանխաւ եպիսկոպոս առնեմ եւ գարձուցանեմ ի տեղի հօր քո, որ գնէփրեմ արհին վանեալ անգուստ գու ժառանգեսցես գմիճակ հօր քո, միայն գի եւ գու չանահնար եղեալ կացուսցես գիս կաթուղիկոս: Սորին վասն եւ ապչեալն այն անկեալ ի գրունս Ռուսաց եւ Վրաց գմարդ եւ գպիր յղել առ նոցա առ Երեւանու խանն յանուն մեծ խապաւորին գի գԴաւիթն արասցեն կաթուղիկոս: Ուստի եւ գակառեալն գհետ իշխանութեան առաւել եւս ջեռեալ վերստին խառնգմիարանութիւնն եւ անկեալ ի գրունս Տաճկաց ընդ խնամգն իւրոց մէկիկ Արրահամին ջանասնար լինի չինքն գարձուցանել ի ձեռն Գարսիկ եւ Վրաց պարբարան քահանայապետութիւնն: Ուստի եւ որպէս թէ առաւաձային հնար ընդգմ գեւական գործոգրութեանցն նորին խորհին անճարացեալ միարանքն եւ հնարին գայս, որ հանեալ գառաւաձամուխ գուրբ Գեղարդն եւ գամենապատուական կենաց առիր Նշանն եւ գքանչելահրաչ Աչ սրբոյն Գրիգորին եւ գայլ սրբութիւնս եւ բազմեցուցանեն գայնս ի վերայ իջման առիր տեղոյ Բանին Աստուծոյ եւ երդնուն ամենեքին առհասարակ, որպէս գի մի ոք արասցէ այնուհետեւ գխարդախութիւն ինչ, այլ բոլոր միաբանութեամբ սպասեսցեն գալստեան մերում եւ կամ բացատութեան թղթոյ: Այլ սակայն Գաւիթն այն··· գիմէ առ Գարսիկս եւ Վիրս ուժգին յուսահատութեամբ··· ասե եւ անդ խոստանայ ասէն մինչեւ ցգքսան եւ մէկ հազար թուման գրամ (որ առնէ զձէ· քսակ) եւ այնուգնով գնէ գչնորհն երկնաւորին··· եւ անուանի կաթուղիկոս···»:

Այսքան՝ կոնդակիս պատմականէն, որ շատ քան կարեւոր է հայ եկեղ· պատմութեան համար, թող ըլլայ այլուսա եւս ծանօթ: Վերջը՝ «Գրուեցաւ յամի կենարարին 1801 Յունիս 3ի Բայազիտ քաղաքն: Դանիէլ արքեպիսկոպոս ընտրեալ ի կաթուղիկոսութիւն էջմիածնի»: Առաքագրութիւնը Դանիէլի գրչէն է: Դանիէլ իր կնիքը անգամ մ'ալ գրած է կոնդակին մէջ առջը՝ այ լուսանցքին մերձ «Դանիէլ վարդապետ 1224»:

Լ9· Բարակ չորս թուղթի վրայ, մեծութիւն՝ 26 × 21·5· միասիւն գրութիւն՝ 22·5 × 19·5, տողք՝ 52· գիր՝ շեղագիր, չունի որ եւ է գարդ· արտագրութիւն է· իսկ արտագրողն է Երուսաղէմի միաբան Յակոբոս վ· Զիլինկիրեան, որ գայն «ի Հաճին ի վանս Ս· Յակոբայ» 1882 օգոստոս 24ին կ'արտագրէ եւ իր կնիքովը կը հաստատէ:

Պատճէն թղթոյն *Տեառն եւ Տեառն* Սիմէօնի Հայոց կաթուղիկոսի մեծի Տանն Կիլիկիոյ *ի պատասխանի թղթոյն, զոր առաքեալ է առ* Փիլիպպոս կաթողիկոսն Վաղարշապատու»:

Բովանդակութիւնն է ջատագովութիւն եւ պաշտպանութիւն Սիսոյ Աթոռին եւ իր անձին եւ մեղադրանք էջմիածնի կաթողիկոսին:

Լէ· Հաստատուն եւ թխորակ թուղթի վրայ· մեծութիւն՝ 30·5 × 20·5· միասիւն գրութիւն՝ 29 × 19· տողք՝ 31· գիր՝ նօտրգիր· յատակ չկայ գարդ ու կնիք: Արտագրութիւն կը թուի բլլալ:

Այս գիր հոգեւորական *հրամանի, հաստատութիւն եւ աւրհնութիւն է՝* Տէր Մովսէս կաթողիկոսի»: *Սկիզբն է* (1630, *Հոկտ.* 4)· «*Անուամբ Ամենակալին Աստուծոյ, չնորհաւք եւ ողորմութեամբ եւ կամաւք... Այս գիր հոգեւորական* (*համառ. վերը*) *Տէր Մովսէս կաթուղիկոսի եւ եպիսկոպոսապետի ամենայն Հայոց եւ Պատրիարգ Վաղարշապատու...*

Բովանդակութիւնն է՝ թէ էջմիածնի վանքն ու եկեղեցին անչքացած են, ուստի խաչատուր Զուղայեցին կ'առաքուի նպաստահաւաքի եւ ժողովուրդը պարտական է իր ծանդակութիւնն ընելու: «Գրեցաւ թվ. ՌՀԸ. փետ. Ի»:

695.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ժէ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 351: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 43 × 28: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 33 × 9·5 + 9·5 = 19: — ԹԵՐԹՔ՝ այժմ մնացած լէ թերք: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բամբակեայ՝ թոյլ՝ շատ տկար: — ՏՈՂՔ՝ 43: — ԿԱԶՄ՝ չունի, բոլորովին ֆայֆայուած է եւ ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ վնասուած, թղթեր իրարմէ անջատուած, կորսուած, երբեմն կտրուած, շատ աւելին՝ մաշած, մանաւանդ վերի լուսանցքները, ջուր եւս տեսած է: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ամէն գլխու առջեւ հատ մը՝ բաւական յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չկան: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔՆԵՐ՝ կան ֆանի մը հատ (գ· օ· թղ· 32բ, $02ա) բազմագոյն, ընդհանրապէս խեղճ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ամէն վկայաբանութեան սկիզբը լուսանցքի վրայ դրուած է զարդ մը, ընդհանրապէս տգեղ չեն, եռագոյն կամ կրկնագոյն են, նոյն իսկ երբեմն շատ յաջող են: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ° դար: — ԳՐԻՉ՝ Սարգիս երէց: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԷՐ՝ Մկրտիչ եւ ապա Սարգիս: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս քնագիրը՝ վարը: Ձեռագիրս չափազանց ֆայֆայուած է:

Ա. Մատեանս է՝ Յայսմաւուրք, ուր գետեղուած են վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց: Սկիզբէն թուղթ ինկած է: Նաեւ եւերէն: Ուստի պակասաւոր է:

կը ցուցակագրենք Թ· 213ի համաձայն, բայց նաեւ երբեմն անկէ խոտորելով:

1· Նաւասարդ: ա· *Թղ· 2ա*[1]: *Արդ կը սկսի· «Ասն որոյ դիմեալ եկաք անդ առ ի քանդել գնոսա եւ չինել յեկեղեցիս եւ իրրեւ եկաք հասաք յանդիման մեհենիցն մատուռ ի գետն եփրատ»* (*Շարունակութիւնն է այս՝ Նաւասարդի մուտքին· համառ. Թ· 7 Ա· § 1*):

բ· *Թղ· 3ա*[2]: *Վկայաբանութիւն Ս· Լաւրենտիոսի, Քսեստոսի եւն* (*Թ· 7· Ա· 1բ·*):

գ· *Թղ· 3բ*[2]: *Անիկտոսի եւ Փոտինոսի* (*Թ· 7· § 2 ուր դրուած է «Փաւստիոսի»*):

դ· *Թղ· 4բ*[1]: «*Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Ոնորատոս: Սա էր ազգաւ լատին ի Սաճիկաս աշխարհէ, որդի առն չինական հողագործի*»:

ե· *Թղ· 4բ*[2]: *Մարկեղոսի* (*Թ· 7 Ա· § 3բ*):

զ· *Թղ· 5ա*[1]: *Հիմեա եւ Պեղեգեա* (*Թ 7, Ա· § 4բ, ուր Փիլիպպիդա*):

է· *Թղ· 5ա*[2]: *Ս· Մարթինի* (*Թ· 7· Ա· 4գ*): — *Թղ· 5բ: Աւրսիկինոսի* (*Թ· 10· § 56*):

ը· *Թղ· 5բ*[2]: «*Նաւասարդի Դ· եւ Աւգոստոսի ԺԴ· Տաւն է Շողակաթի իջման Միածնին ի Վաղարշապատ քաղաքին: Լուսաւորիչն մեր սուրբն Գրիգոր յորժամ էլ ի վիրապէն եւ եկն ի Վաղարշապատ քաղաք*» եւն (*Թերի*):

թ· *Թղ· 6ա*[1]: *Ննջման Ս· Աստուածածնի· Սկիզբը թերի, արդ կը սկսի՝ «Յայնժամ սկսաւ Տիրամայրն վճարել զկեանս իւր: Իսկ Յովհաննէս առեալ տախտակ մի կիպարի եւ կոփեալ զայն ձեւացոյց ի պատկեր տիրամաւրն»*:

ժ· *Թղ· 7բ*: «*Ներբողական ի սուրբ Աստուածածին ասացեալ Առաքել վարդապետէ: Ամէնօրհնեալ սրբուհի Աստուածածին կոյս դե... (կտրուած է) յերկնաւորաց եւ յերկրաւորաց*»:

ժա· *Թղ· 11ա*[2]: «*Վերստին տօն փոխման սուրբ Աստուածածնին եւ յիշատակ պատկերին առ Աբգար, որ դաստառակն էր*» (*Թ· 7· Ա· § 6*):

ժբ· *Թղ· 13ա*[1]: «*Վերստին տօն փոխման Ս· Աստուածածնի եւ վկայաբանութիւն Միւռոնայ քահանային* (*Թ· 7, Ա· § 7բ*):

ժգ· *Թղ· 13բ*[2]: «*Յայսմաւուր տաւն է սուրբ պատկերին զԱստուածամաւրն: Երա-*

նեղին Յովհաննէս յորժամ պիտոյ պննջասին Աստուածածնին կուսին»։

ժդ · Թղ · 14բ[1] ։ *Լաւրոսի եւ Ֆլորոսի* (Թ · 7 · Ա · § 8բ)։

ժե · Թղ · 15ա[2] ։ *Դեմետրեայ բժշկին* (Թ · 7, Ա · § 6գ)։

ժզ · Թղ · 15բ[1] *Ստեփանոսի Ալենեցւոյ* (Թ · 7, Ա, § 8 *եւ* Թ · 10, Ա, § 1)։

ժէ · Թղ · 17բ[1] ։ *Աւովմանց վկայից* (Թ · 7, Ա · § 9 · *եւ* Թ · 10 · Ա · 1)։

ժը · Թղ · 18ա[1] ։ *Անդրէի պատրաստին* (Թ · 7, Ա · § 9բ *եւ* Թ · 10, Ա · § 1բ)։ Թղ · 18բ[1] ։ *Ս · Վսոյ* (Թ · 10, Ա · § 2)։

ժթ · Թղ · 19ա[1] · *Ակաթոնիկոսի* (Թ · 10, Ա · § 2բ)։

ի · Թղ · 19ա[2] ։ *Սամուէլի մարգարէին* (*տե՛ս վարը Բ · մասն* § 1 (Թ · 10, Ա, § 2գ)։

իա · Թղ · 20ա[2] ։ *Յուստինոսի վկային* (Թ · 7, Ա · § 11 *եւ* Թ · 10, Ա § 3)։

իբ · Թղ · 21ա[1] ։ *Թովմայի առաքելոյ* (Թ · 7, Ա · § 12 *եւ* Թ · 10, Ա · § 4)։

իգ · Թղ · 22ա[2] ։ *Երանոսի եպիսկոպոսի* (Թ · 7, Ա · § 13 *եւ* Թ · 10, Ա · 5)։

իդ · Թղ · 22ա[2] ։ *Լեւեբաթիոսի* (Թ · 10, Ա · § 5բ)։

իե · Թղ · 22բ[2] ։ *Դանիէլի մարգարէին* (*տե՛ս Բ · մասն* § 1) [*եւ Տիմոթիոսի՝ չիք*] (Թ · 10, Ա · § 6, *ապա՝* Թղ · 23ա[2] *Տիմոթիոսի, հմմտ · Թ · 10, Ա · 6*)։ *Ինչպէս հոն նաեւ հոս յիշատակութիւն կ'ըլլայ Ագապիոսի եւ Թեկղի*)։

իզ · Թղ · 23բ[1] ։ *Աբուդիմոսի* (Թ · 7, Ա · § 13բ *եւ* Թ · 10, Ա · § 7)։

իէ · Թղ · 23բ[1] ։ *Տաւն է Ս · Աստուածածնին* (Թ · 7, Ա · § 15 *եւ* Թ · 10, Ա · § 7բ)։

իը · Թղ · 24բ[2] ։ *Ագրիանոսի եւ կնոջ նորա Անատոլայ* (Թ · 7, Ա · § 16 *եւ* Թ · 10, Ա · § 8)։

իթ · Թղ · 25բ[2] ։ *Սրբոց Սուքիասանցն* (Թ · 7, Ա · 18 × 9 *եւ* Թ · 10, Ա · §)։

լ · Թղ · 27բ[1] ։ *Մարանդոնիկոսի եւ այլոց* · (Թ · 7, Ա, 18 *եւ* Թ · 10, Ա, § 10)։

լա · Թղ · 27բ[2] ։ *Ննեսիմայ, ոչ աշակերտին Պաւղոսի* (Թ · 7, Ա · 18բ · Թ · 10, Ա · § 10բ)։

լբ · Թղ · 28ա[1] ։ *Անտիոքայ բժշկին* (Թ · 7, Ա · 14գ · Թ · 10, Ա · § 10գ)։

լգ · Թղ · 28բ[1] ։ *Գլխատման Յովհաննու* (Թ · 7, Ա · § 19 *եւ* Թ · 10, Ա · 11)։

լդ · Թղ · 30ա[1] ։ *Վիլինդոսի եպիսկոպոսի* (Թ · 7, Ա · § 20 «*Փիլոնիդոսի*» *եւ* Թ · 10, Ա · 12 «*Վիլոնիդոսի*»)։

լե · Թղ · 30ա[2] ։ *Տատիանոսի* (Թ · 7, Ա · § 20բ)։ Թղ · 30բ[1] ։ *Ագրինեսեահի* (Թ · 7, Ա · 12բ)։

լզ · Թղ · 30բ[2] ։ *Տիմոթիոսի* ։ *Գիւտ գլխոյ Աստուածածնի* (Թ · 7, Ա · § 21 *եւ* Թ · 10, Ա · § 13)։

լէ · Թղ · 32բ[1] ։ *Յեսուեայ որդւոյ Նաւեայ* (Թ · 7, Ա · § 22բ *եւ* Թ · 10, Ա · § 14ա)։

լը · Թղ · 33ա[1] ։ *Սիմէոնի Սիւնակեցւոյն* (Թ · 7, Ա · § 22 *եւ* Թ · 10, Ա · § 14բ)։

լթ · Թղ · 33բ[2] ։ *Մամասայ* (Թ · 7, Ա · § 23 *եւ* Թ · 10, Ա · § 15։

խ · Թղ · 34բ[1] ։ *Յովհաննու պահապողին* (Թ · 7, Ա · § 23բ *եւ* Թ · 10, Ա · § 15)։

խա · Թղ · 34բ[1] ։ *Անթիմոսի վկային* (Թ · 7, Ա · § 24 · *եւ* Թ · 10, Ա · § 16)։

խբ · Թղ · 34բ[2] ։ *Աթանասի եպիսկոպոսի եւ խանթուչի* (Թ · 7, Ա · § 15բ *եւ* Թ · 10, Ա · § 16բ)։

խգ · Թղ · 35բ[1] ։ «*Ի սմին աւուր գԲ · Յոհաննէս խանթուչին՝ գԱթարիոս եւ գՆեբրիտիոս կապուցին առաջի Ալեքսիանոսի*» (Թ · 10, Ա · 16գ)։

խդ · Թղ · 35բ[1] ։ «*Յայսմաւուր չիշատակ է սքանչելեացն ինչ որ եղեւ վասն ուղղափառ Հաւատոց*» (Թ · 10, Ա · 16գ)։

խե · Թղ · 33բ[2] ։ *Բաբելայ Հայրապետին եւ երից աշակերտացն* (Թ · 7, Ա · § 25 *եւ* Թ · 10, Ա · 17)։

խզ · Թղ · 36ա[1] ։ *Մարտիրոսացն Թէոդորոսի, Ղունկիանոսի եւն* (Թ · 10, Ա · § 17բ)։

խէ · Թղ · 36բ[2] ։ *Ի · կուսանաց* (Թ · 7, Ա · 26 *եւ* Թ · 10, Ա · § 18)։

խը · Թղ · 37ա[2] ։ *Զաքարիայ քահանայի՝ հօրն Յովհաննու մկրտչին* (Թ · 7, Ա · § 26բ *եւ* Թ · 10, Ա · 18բ)։

խթ · Թղ · 37բ[1] ։ *Երմոնեայ կուսին* (Թ · 7, Ա · § 27 *եւ* Թ · 10, Ա · 19)։

ծ · Թղ · 38ա[1] ։ *Գիանն մարտիրոսացն Փիրոսիոսի քահանային եւն* (Թ · 10, Ա · 19 *ուր՝* «*Փիւսիոսի*»)։

ծա · Թղ · 38ա[1] ։ *Եւ կուսանացն* (Թ · 10, Ա · 19բ)։

ծբ · Թղ · 33բ[1] ։ *Յիշատակ է Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն* (Թ · 10, Ա · 20)։

ծգ · Թղ · 40ա[1] ։ *Տօն է Ծննդեան Ս · կուսին Մարիամու Աստուածածնին* (Թ · 20, Ա · 21 *եւ* Թ · 7, Ա · 29)։

ծդ · Թղ · 42ա[1] ։ *Սահակայ Պարթեւի* (Թ · 7, Ա · § 30 *եւ* Թ · 10, Ա · 22)։

2 · ա · Թղ · 43ա² : «Հոռի եւ · Սեպտեմբերի ժ · Վկայաբանութիւն սրբոյ կուսանացն Մինադորա(յ) եւ Մինփորոտայ · «Սոքա քորք էին հարազատք սնեալք սրբութեամբ եւ վարժեալ մաքուր կուսութեամբ» (Թ · 7, Ա · § 31 եւ Թ · 10, Բ · 23) :

բ · Թղ · 43բ¹ : Բասիլիդեայ (Թ · 7, Ա · § 28բ եւ Թ · 10, Բ · § 23բ) :

գ · Թղ · 43բ² : «Յայսմաւուր յիշատակ է վարուց սրբոյն Պաւղոսի եպիսկոպոսի : Սա էր ի Սպաննիոյ յարեւմտից եպիսկոպոս» (Երկուքուկէս սիւնակ) :

դ · Թղ · 44բ¹ : Մանուչակին (Թ · 7, Ա · § 31բ եւ Թ · 10, Բ · § 24) :

ե · Թղ · 44բ² : Ռոմիլոսի եւ ապա՝ Դիոդորայ եւ Դիդիմայ (Թ · 10, Բ · § 24բ) :

զ · Թղ · 45ա¹ : Սոզոնի եւ ապա Եպսիքոսի (Թ · 10, Բ · § 24գ) : — Թղ · 45ա² : Ապառմինոսի եպիսկոպոսի (Թ · 7, Ա · § 33 եւ Թ · 10, Բ · 25) :

է · Թղ · 45բ¹ : Սեւերիանոսի (Թ · 10, Բ · 25բ) :

ը · Թղ · 46ա¹ : Նաւակատիք է սրբոյ Խաչին, Յարութեան եւ Գողգոթային : Եւ՝ Թղ · 47ա² : Յովհաննու Ոսկեբերանի (Թ · 7, Ա · § 35 եւ Թ · 10, Բ · § 26բ :

թ · Թղ · 48ա² : Խաչվերաց (Թ · 10, Բ մասն՝ «ուրիշ կտորներ» § 1) :

ժ · Թղ · 49ա² : Նիկիտասայ (Թ · 7, Ա · § 36 եւ Թ · 10, Բ · § 27) :

ժա · Թղ · 49բ¹ : Եւփիմեայ կուսին (Թ · 7, Ա · § 27բ եւ Թ · 10, Բ · 27գ) :

ժբ · Թղ · 49բ² : Կուռնելիոսի (Թ · 10, Բ · § 27բ) :

ժգ · Թղ · 49բ² : Մարտիրոսացն, որ եղեն ի Մահմետայ (Թ · 10, Բ · § 27գ) :

ժդ · Թղ · 50բ¹ : Թէոդորայ (Թ · 7, Ա · § 32 եւ Թ · 10, Բ · § 28) :

ժե · Թղ · 52ա² : Սահակայ եւ Մեսրոպայ (Թ · 7, Ա · § 38 եւ Թ · 10, Բ · 28բ) :

ժզ · Թղ · 53ա¹ : Մովսէսի, Ահարոնի եւ քուերց նոցա (Թ · 7, Ա · § 39 եւ Թ · 10, Բ · 29) :

ժէ · Թղ · 54բ² : Արիադնայ եւ այլ սրբոցն (Թ · 7, Ա · § 39 եւ Թ · 10, Բ · 30) :

ժը · Թղ · 55ա¹ : Պապայ եւ ապա՝ Տրիփոմայ եւ Դորիմինդոսի եւ Աթաստիանեա(յ) (Թ · 7, Ա · § 40 եւ Թ · 10, Բ · 30բ) :

ժթ · Թղ · 55բ¹ : ՁԾ մարտիրոսացն ապա՝ Մակոբայ, Գորգիանու եւն (Թ · 7, Ա · § 42 եւ Թ · 10, Բ · 30բ) :

ի · Թղ · 55բ² : Եւստաքքիոսի (Թ · 7, Ա · § 41 եւ Թ · 10, Բ · § 31) :

իա · Թղ · 57բ¹ : Եղիչէի առաքելոյ (Թ · 7, Ա · § 52 եւ Թ · 10, Բ · § 32) :

իբ · Թղ · 58ա² : Աւերման Ամթայ (Թ · 7, Ա · § 32բ [մեռելոց պատանքը գողցողին պատմութիւնը չկայ]) :

իգ · Թղ · 58ա² : Փոկասու եպիսկոպոսին (Թ · 7, Ա · 43 եւ Թ · 10, Բ · 33) :

իդ · Թղ · 58բ² : Ցունանու մարգարէին (Թ · 10, Բ ուրիշ կտորներ § 2ա) :

իե · Թղ · 59ա¹ : Իրայիտայ (Թ · 7, Ա · § 44 եւ Թ · 10, Բ · § 34) :

իզ · Թղ · 59բ¹ : Կոտորելոցն ի Տաճկաց (Թ · 10, Բ · 34բ) :

իէ · Թղ · 60ա² : Թեկղեայ (Թ · 7, Ա · § 45 եւ Թ · 10, Բ · § 35) :

իը · Թղ · 61բ¹ : Թղ · 61բ¹ : Կեփայի, Պօղոսի եւ Յակոբայ եպիսկոպոսին (Թ · 10, Բ · 36, ուր՝ «Ապօղոսի, Կեփայի եւ Պարմենայ» : Յակոբայ Սրճեցւոյ (Թ · 10, Բ · 36) :

իբ · Թղ · 62ա¹ : Ագաթողկեայ (Թ · 10, Բ · 36 Ագաթողեայ) :

լ · Թղ · 62ա¹ : Մանուէլի Ցունաց արքայի (Թ · 10, Բ · 36գ) :

լա · Թղ · 62բ¹ : Յովհաննու Աւետարանչի (Թ · 7, Ա · § 42 եւ Թ · Բ · 10, § 37) :

լբ · Թղ · 63բ² : Կալիստրատոսի (Թ · 7, Ա · § 48 եւ Թ · 10, Բ · § 38) :

լգ · Թղ · 64բ² : Մառինոսի (Թ · 10, § 38) :

լդ · Թղ · 65ա² : Շմաւոնի ազգականին Քրիատոսի (Թ · 7, Ա · § 49 եւ Թ · 10, Բ · 39) :

լե · Թղ · 66բ¹, ² : Ալփիոսի եւն, ապա՝ Եպիկուրայ, ապա՝ Մամելքայ, ապա՝ Աքանչելեացն որ յեկեղեցւոջ Զենոնի (Թ · 10, Բ · § 39ա—դ) :

լզ · Թղ · 66ա¹ : Քարիտոնի (Թ · 7, Ա · 50բ եւ Թ · 10 · Բ · § 40) :

լէ · Թղ · 66բ¹ : Եւսիքոսի (Թ · 10, Բ · 40բ) :

լը · Թղ · 67ա¹ : Գիւտ նշխարաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին (Թ · 7, Ա · § 51 եւ Թ · 10, Բ · § 41) :

լթ · Թղ · 67ա¹ : Անտոնի եւ Կրոնիդեայ (Թ · 10, Բ · § 41բ) :

խ · Թղ · 67բ¹ : Թաթլոյ (Թ · 10, Բ · § 41գ) :

խա · Թղ · 68ա—70ա Ցիշատակ Բժան վարդապետաց (սկիզբը թերի, թուղթը կտրտուած է, Թ · 7, Ա · § 54 եւ Թ · 10, Բ · § 4²) :

խբ · Թղ · 70ա² : Անանիա առաքելոյ (Թ · 10, Բ · § 42) :

խգ· Թղ· 70բ¹—71ա¹։ *Թէոդորոսի, ապա՝ Աքանչելեացն ի Սինէական լերինն, ապա՝ Դոսաննայ եպիսկոպոսին, ապա՝ Պափնատիոսի* (Թ· 10, § Բ· 43)։

խդ· Թղ· 71ա¹։ *Կիպրիանոսի եւ Ուստինէ կուսին* (Թ· 7, Ա· § 53 եւ Թ· 10, Բ· § 44)։

խե· Թղ· 72ա¹։ *Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյն* (Թ· 7, Ա· § 54 եւ Թ· 10, Բ· § 45)։

խզ· Թղ· 72բ¹։ *Աւոկատոսի* (Թ· 10, Բ· § 45բ)։

խէ· Թղ· 72բ²։ *Յիշատակ արձակման աստանայի* (Թ· 10, Բ· 45գ)։

խը· Թղ· 73բ¹։ *Հռիփսիմեանց* (Թ· 7, Ա· § 56 եւ Թ· 10բ· § 46)։

խթ· Թղ· 75ա²։ *Գայիանեանց* (Թ· 7, Ա· § 58գ եւ Թ· 10, Բ· 47)։

ծ· Թղ· 77ա¹։ *Սարգսի եւ Բագոսի* (Թ· 7, Ա· § 59 եւ Թ· 10, Բ· § 48)։

ծա· Թղ· 77բ²։ «*Յայսմաւուր կատարեացն ի Քրիստոս սուրբ վկայքն Նպաղբիոս, Կելեսիոս, Գերասիոս եւ Պռոտիոս սրով եւ հրով յանհաւատիցն յաւուրս սրբոց առաքելոցն*»։

ծբ· Թղ· 77բ²։ *Պեղեգեայ կուսին* (Թ· 7, Ա· § 60 եւ Թ· 10, Բ· § 49)։

ծգ· Թղ· 78ա։ *Պապիայ, ապա՝ Յոբենտոսի եւ Մաքսիմոսի* (Թ· 10, Բ· § 49)։

ծդ· Թղ· 78բ²։ *Եւղամբիոսի եւ Եւղամբիայ* (Թ· 7, Ա· § 62 եւ Թ· 10, Բ· § 50)։

ծե· Թղ· 79ա¹։ «*Ի սմին աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի Մարկոս եւ Ստեփաննոս յԱնտիոք Պիսիդեայ ի Մաղնեսոսէ դատաւորէ յամս Դիոկղետիանոսի թագաւորին*» (6 տող)։

ծզ· Թղ· 79ա²։ *Ռամանոսի երգեցողի* (Թ· 7, Ա· § 50ա եւ Թ· 10, Բ· 50բ)։

ծը· Թղ· 79ա²։ «*Յայսմաւուր սքանչելեացն Աստուծոյ որ եղեւ քահանայ մի Ստեփանոս անուն երկիրն Իտալացւոց*» (23 տող) եւն։

ծթ· Թղ· 79բ¹։ *Երեւումն սրբոց առաքելոցն սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի* (Թ· 10, Բ· 50գ)։

Յ· ա· Թղ· 79բ²։ «Սաղմն (*ի*)Ա եւ Հոկտեմբերի ժ· «*Տաւն է յաւուրեան եղիսաբէթի զսուրբ կարապետն Յովհաննէս։ Քահանայապետ Զաքարեայ յաւուր տաւնին քաւութեան եւ տաղաւարահարացն*» եւն (Թ· 7, Ա· § 62 եւ Թ· 10, Գ· § 51)։

Վերջը կայ՝ «···ի քո առատապարգեւ ձերից պՔողութիւն գտանել մեզ ասա եւ յաւուրն ապագայի Գրիգոր վարդապետի ճառիս յօրինողի»։

բ· Թղ· 81ա։ *Եօթնեներորդ որ ի Նիկիայ ժողովոյն* (Թ· 7, Ա· § 63 եւ Թ· 10· Գ· § 52)։

գ· Թղ· 81ա¹։ *Թէոդորոսի Ագեքսանդրացւոյն* (Թ· 7, Ա· § 63բ եւ Թ· 10, Գ· § 52)։

դ· Թղ· 81ա²։ *Տարագոսեանց* (Թ· 7, Ա· § 64 եւ Թ· 10, Գ· § 52գ)։

ե· Թղ· 81բ²։ *Կարպոսի եւ Պապիլասայ* (Թ· 7, Ա· 63բ եւ Թ· 10, Գ· § 53)։

զ· Թղ· 82ա¹։ «*Յայսմաւուր կատարեացն սրով սուրբք վկայքն Քրիստոսի Ալփիոս, Ագէկսանդրոս, Զոզիմոս, Նիկոնիոս*» եւն ապա՝ *Դոմնայի* (Թ· 7, Ա· § 66 եւ Թ· 10, Գ· § 53)։

է· Թղ· 82ա¹։ *Վարոսի եւ այլ Զ· կրաւնաւորաց* (Թ· 10· § 53բ)։

ը· Թղ· 83ա¹։ *Մաչտոցի վարդապետին* (Թ· 10, Գ, § 54)։

թ· Թղ· 83բ²։ *Եփեսոսի ժողովոյն* (Թ· 10, Գ· § 55)։

ժ· Թղ· 84բ²։ *Ուղկիանոսի քահանային* (Թ· 7, Ա· § 64 եւ Թ· 10, Գ· § 56)։

ժա· Թղ· 85ա²։ «*Յայսմաւուր վկայքն Քրիստոսի Դասիոս եւ Զոտիկոս եւ Գայիոս ի Նիկոմեդիա քաղաքին ի ծովն ընկեցեալ կատարեցան ի Քրիստոս*»։ Ապա՝ «*Ի սմին աւուր ազաւթէր սուրբ հայր Անտոն ի խուց իւր*» եւն, ապա՝ «*Քահանայ մի էր Ագեքսանդրացի պնաց յանապատ առ եպիսկոպոս ոմն*» եւն (Թ· 10, Գ· § 56բ)։

ժբ· Թղ· 85բ¹։ *Ղունկիանոսի հարիւրապետին* (Թ· 7, Ա 68բ եւ Թ· 10· Գ· § 57)։

ժգ· Թղ· 86ա²։ «*Յայսմաւուր սուրբն Սոկրատէս քահանայն եւ սրբուհին Թէոդոսիա կատարեցան*» եւն (6 տող)։

ժդ· Թղ· 86ա²։ *Խռուսանդոսի* (Թ· 7, Ա· § 69բ եւ Թ· 10, Գ· 58)։

ժե· Թղ· 87ա²։ *Ղուկասու աւետարանչի* (Թ· 7, Ա· § 70 եւ Թ· 10, Գ· 59)։

ժզ· Թղ· 87բ²։ *Անդրէոսի կրաւնաւորի* (Թ· 7, Ա· § 75բ եւ Թ· 10· Գ· 59բ)։

ժէ· Թղ· 87ա¹։ *Ովսեայ մարգարէին, տես եւ վարք, Բ մասն § 1* (Թ· 10, Գ· § 59բ)։

ժը· Թղ· 88ա²։ *Յովելայ մարգարէին, տե՛ս եւ վարք* (Թ· 10, Գ· § 59բ եւ Բ· մասն § բ, գ)։

ժթ· Թղ· 88ա¹։ *Արտեմեայ վկային* (Թ· 7, Ա· § 72 եւ Թ· 10, Գ· 59գ)։

ի· Թղ· 88բ¹: *Հիպերիքեանց, ապա՝ Բարդիչեաւ* (Թ· 7, Ա· § 78բ եւ Թ· 10, Գ· § 59դ):

իա· Թղ· 89ա¹: *Ներսիսեանց* (Թ· 7, Ա· § 72բ եւ Թ· 10, Գ· § 60):

իբ· Թղ· 90ա¹: *Իլարիոնի* (Թ· 7, Ա· § 73 եւ Թ· 10, Գ· § 61):

իգ· Թղ· 90բ²: *Մաղաքիա ճգնաւորի Ղրիմեցւոյ* (Թ· 10, Ա· § 61բ):

իդ· Թղ· 91ա²: *Աբերկիոսի* (Թ· 7, Ա· § 74 եւ Թ· 10, Գ· 62):

Համմ· Ակինեան Հ· Ն·, «Նիւթեր Հայ վկայաբանութեան ուսումնասիրութեան համար». Վիեննա 1914· ուր ի նկատի առնուած եւ ի լոյս ընծայուած է Աբերկիոսի Վկայաբանութիւնը· Համեմատութեան առնուած է նաեւ այս Ձեռագիրը:

իե· Թղ· 92բ¹: *Յակոբայ Տեառնեղբաւր* (Թ· 7, Ա· § 75 եւ Թ· 10, Գ· § 63):

իզ· Թղ· 93բ¹: *Ննջման եւ յարութեան մանկանց* (Թ· 7, Ա· § 76 եւ Թ· 10, Գ· § 64):

իէ· Թղ· 95ա¹: *Մարկիանոսի եւ Մարտիրոնի* (Թ· 7, Ա· § 77 եւ Թ· 10, Գ· § 65):

իը· Թղ· 95ա²: «*Դեմետրիոսի: Սա էր ի քաղաքէն Թեսաղոնիկոյ ի ժամանակ Դիոկղետիանոսի կռապաշտ թագաւորին*»:

իթ· Թղ· 95բ²: *Ամփիլիքոսի* (Թ· 7, Ա· § 71բ եւ Թ· 10, Գ· § 66ա):

ի· Թղ· 96ա¹—²: *Շարժումն ի Կ· Պոլիս, նահատակութիւն Սմբատայ Բագրատունւոյ, ապա՝ «Ի սմին աւուր կատարեցան ի Հայս սուրբ Սուքիասեանքն, զրած է ի Նաւասարդի ԺԷ· թէ կամիս դիտ եւ կարդայ»* (նախընթացք՝ Թ· 10, Գ· § 66բ—գ):

իա· Թղ· 96ա²: *Կապիտոլինեայ* (Թ· 7, Ա· § 79 եւ Թ· 10, Գ· § 67):

իբ· Թղ· 97ա¹: *Աբրահամու արդարոյն* (Թ· 7, Ա· § 80 եւ Թ· 10, Գ· § 68):

իգ· Թղ· 98ա¹: *Կուսանացն Նունիայ եւ Մանեայ* (Թ· 7, Ա· § 81 եւ Թ· 10, Գ· § 69):

իդ· Թղ· 99ա¹: *Ձենոբայ եպիսկոպոսին եւ Ձենոբի եւն* (Թ· 7, Ա· § 81բ եւ Թ· 10, Գ· § 70):

իե· Թղ· 99բ²: «*Յայսմ աւուր եռես Պրոկղոս զառաքեալն Պաւղոս* (Թ· 10, Գ· § 70բ):

իզ· Թղ· 100ա²: *Եպիմաքոսի եւ Անտոնինոսի* (Թ· 7, Ա· § 83 եւ Թ· 10, Գ· § 71):

իէ· Թղ· 100բ¹: *Մելասիոսի եւ Կասիանեայ* (Թ· 7, Ա· 90 եւ Թ· 10, Գ· 71բ, ուր «*Մելասիպոսի*»):

իը· Թղ· 101ա¹: «*Յայսմաւուր կատարեցան սուրբք վկայքն Քրիստոսի ի Կեսարիայ ի Մաքսիմիանոսէ արքայէ Անտոնինոս քահանայ եւ Նիկիփորոս*» եւն (7 տող):

իթ· Թղ· 101ա²: *Ամենայն սրբոց եւ Կոզմայի եւ Դամիանոսի* (Թ· 7, Ա· § 84 եւ Թ· 10, Գ· § 72 եւ ներբողեանը յամենայն սուրբս, որ հոս եւս կայ համա· Բ· մասն § 3 տե՛ս եւ վարը Բ· § 5):

խ· Թղ· 105ա¹: *Յակինդոսի, Պիգասոսի եւ Անեմբեստոսի* (Թ· 7, Ա· § 85 եւ Թ· 10· Գ· § 73):

խա· Թղ· 105բ¹: «*Ի սմին աւուր եպիսկոպոսն Ֆրանկաց Մարտինոս*» (Թ· 10, Գ· § 73):

խբ· Թղ· 105բ²: *Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին* (Թ· 10, Գ, § 74):

խգ· Թղ· 107բ¹: *Ակիմսիմեայ եպիսկոպոսին եւն* (Թ· 10, Գ· § 75 եւ Թ· 7, Ա· § 86):

խդ· Թղ· 108ա¹: *Կիւրեննոյ եւ Մատրոնայ* (Թ· 7, Ա· § 87 եւ Թ· 10, Գ, § 76):

խե· Թղ· 108ա²: *Մատրոնւոյ աղախնոյն* (Թ· 7, Ա· § 87 եւ Թ· 10, Գ· 76բ):

խզ· Թղ· 109ա¹: *Պաւղոսի խոստովանողի* (Թ· 7, Ա· § 89 եւ Թ· 10, Գ· § 77):

խէ· Թղ· 110ա: *Պորփիւրոսի վուսանին* (Թ· 7, Ա· § 88 եւ Թ· 10, Գ· 78):

խը· Թղ· 110բ²: «*Ի սմին աւուր յետ ժամանակաց յաւուրս Լեւոնի կայսերն անկաւ փօչի յերկնից ի Կոստանդնուպոլիս եւ նստաւ կիսաչափ թզոյ մոխիր*» եւն:

խթ· Թղ· 110բ²: «*Դարձեալ ի ձկդ թուին Հայոց եղեն նշանք մեծամեծք*» (Թ· 10, Գ· § 78բ):

ծ· Թղ· 110բ²: «*Դարձեալ ի ճկԶ թուին յաւուր միում յՈւրհայ քաղաք տեսին, զի արք Ը· ելին ի պերեզմանացն միջովք չափ ի վեր*»· եւն:

ծա· Թղ· 111ա¹: *Հրեչտակապետացն Գաբրիէլի, Միքայէլի եւ երկնային զաւրացն* (Թ· 7, Ա· § 91 եւ Թ· 10, Գ· 79)· *ապա՝* (Թղ· 112ա¹) «*Պատճառ յաղագս երկնայնոցն դասուց*» եւն (Թ· 10, Բ· մասն 4բ)· *ապա՝* (Թղ· 113ա¹) *Տեառն ներսէսի ասացեալ մաղթանք առ հրեչտակապետն Գաբրիէլ*» եւն (Թ· 10, Բ մասն 4)· *ապա՝* (Թղ· 114ա¹) «*Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ Բան մաղթանաց առ Տէր Աստուած վասն սրբոց հրեչտակացն եւ հրեչտակապետացն ընդ Աստուածածնին մաղթանաց: Ահաւ եւ զվերնոցն անմահ հրեչտակացն լուսակերպից զաղերս հայցուածոց*» եւն· տե՛ս եւ վարը այս ամէնն՝ Բ մասն § 6:

4· ա· Թղ· 114ա²: «Տրէի եւ Նոյեմբերի Թ· վկայաբանութիւն սրբոցն Անաոնիոսի եւ Բիքտորոսի եւ այլոց (Թ· 7, Ա· § 92 եւ Թ· 10, Դ· § 80):

բ· Թղ· 114բ³: Բիքտոսի (Թ· 10, Դ· § 80բ):

գ· Թղ· 114բ²: Սաւֆաննայ (Թ· 10, Դ· § 80բ):

դ· Թղ· 115ա¹: Մինասայ եպիսկոպոսին (Թ· 7, Ա· § 94 եւ Թ· 10, Դ· § 81):

ե· Թղ· 115բ²: Մարիայ եւ Կոսմաեայ Թ· 7 եւ 10 (Անգ):

զ· Թղ· 117ա²: Աբգիու մարգարէին (Թ· 10 Բ· մասն, § 2դ):

է· Թղ· 117ա²: Յովհաննու ոտոմածին (Թ· 7, Ա· § 94բ եւ Թ· 10, Դ· § 82):

ը· Թղ· 118ա¹: Մելեայ եպիսկոպոսին եւն (Թ· 7, Ա· § 95 եւ Թ· 10, Դ· § 83):

թ· Թղ· 119ա¹: Յովհաննու Ոսկեբերանի (Թ· 7, Ա· § 96 եւ Թ· 10, Դ· § 84):

ժ· Թղ· 120բ¹: Պղատոնի եւ Ռամանոսի (Թ· 7, Ա· § 101 եւ Թ· 10, Դ· § 85):

ժա· Թղ· 121ա¹: Ռամանոսի (Թ· 7, Ա· § 102գ եւ Թ· 10, Դ· § 85բ):

ժբ· Թղ· 121ա²: Գուրիասայ, Սամոնայ եւ Աբիբայ (Թ· 7, Ա· § 98 եւ Թ· 10, Դ· § 86):

ժգ· Թղ· 121բ²: Աբիբասայ (Թ· 10, Դ· § 86):

ժդ· 121բ²: «Քանչելիք որ եղեն ի ձեռս սրբոցն» (Թ· 7, Ա· § 86բ եւ Թ· 10, Դ· § 86բ):

ժե· Թղ· 122բ¹: «Յայտաւուր սքանչելեացն Աստուծոյ որ եղեն· Վաղերիանոս իչխան քաղաքին Պոնտոսի (Թ· 10, Դ· § 86գ):

ժզ· Թղ· 122բ²: Մատթէոսի աւետարանչի (Թ· 7, Ա· 99 եւ Թ· 10, Դ· § 87):

ժէ· Թղ· 124ա²: Փիլիպպոսի Առաքելոյն եւ Մարիամու (Թ· 7, Ա· § 97 եւ Թ· 10, Դ· § 88):

ժը· Թղ· 125բ¹: Գրիգորի Լուսաւորչին (Թ· 7, Ա· § 101 եւ Թ· 10, Դ· § 89):

Ասկէ վերջ բաւական մեծ մաս մը կը պակսի: Կը սկսի՝ Թղ· 128ա¹: Ծննդեան եւ Յայտնութեան «Պատճառ»ի սա՛ խօսքերով· «Տեսին զօրքն վերին չրջապատեալ ի յայրին երգելով զերգս հրաշալի քաղցր եղանակաւք Փառք ի բարձունս Աստուծոյ: Յայնժամ ձայնակից եղեալ հովիւքն հրեշտակաց անմարմինք մարմնաւորաց»: Վերջը՝ «Յայտնութեամբ քո Քրիստոս որդի Աստուծոյ եւ սուրբ Աստուածածնիդ բարեխօսութեամբ ողորմեա յարմարող ճառիս Առաքել վարդապետի»:

5· ա· Թղ· 128բ²: «Ապացի Ա· եւ Յունվարի Ը· վերատին ոտն է Ծննդեան եւ Յայտնութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ: Եւ վկայաբանութիւն սրբոյն Թէոփիլոսի»: (Թ· 7, Ա· 151 եւ Թ· 10, Զ· 138):

բ· Թղ· 129ա¹: Բեթղեհէմի մանկանցն (Թ· 7, Ա· 159 եւ Թ· 10, Զ· 138բ):

գ· Թղ· 129ա: Պատճառ Գ· աւուր առ՛ս վարը՝ Բ:

դ· Թղ· 130բ¹ (Առաքել վ·բ) Ոտանաւորք (նոյն) առ Ս· Կոյսն տես վարը՝ Բ· § 8:

ե· Թղ· 132բ²: Պոլիկարպոսի եւ Նէարխոնի (Թ· 10, Զ· § 139 եւ Թ· 7, Ա· § 153):

զ· Թղ· 133ա²: Պատճառ Դ աւուրն նոյն առ՛ս վարը (Բ):

է· Թղ· 134ա²: Գրիգորի Նիւսացւոյն (Թ· 10, Զ· 140):

ը· Թղ· 135ա¹: Պատճառ Ե· աւուրն նոյն առ՛ս վարը (Բ):

թ· Թղ· 136բ¹: Պետրոսի մարտիրոսին (Թ· 10, Զ· § 141):

ժ· Թղ· 136ա¹: «Յայտաւուր կատարումն սրբոց աբեղայիցն ի Սինէական Լռութեայ լերինն: Մարգակեր եւ պղծագոհ բարբարոսքն, որ բնակեալ էին յԱբարբիա» նոյն (Թ· 10, § 144բ):

ժա· Թղ· 136բ¹: Պատճառ Զ· աւուրն նոյն (առ՛ս վարը Բ· § 7):

ժբ· 138բ²: Մեւորդեայ (Թ· 7, Ա· § 155բ եւ Թ· 10, Զ· § 141): — Եւ Թղ· 137ա¹ Թէոդորոսի:

ժգ· Թղ· 137ա²: Պատճառ Է աւուրն նոյն, առ՛ս վարը (Բ):

ժդ· Թղ· 138ա: Երմոգէնոսի եւ Սարապիկոսի (Թ· 7, Ա· § 156բ եւ Թ· 10, Զ· § 143):

ժզ· Թղ· 138բ²: Պատճառ Ը· աւուրն նոյն, առ՛ս վարը (Բ):

ժէ· Թղ· 139ա¹: Ծննդեան Յովհաննու մկրտչին եւ Յնոզացն (Թ· 7, Ա· § 150 եւ Թ· 10, Զ· § 144):

ժը· Թղ· 140բ¹: Պետրոսի Հայրապետին եւ Աբիսողոմայ սարկաւագին (Թ· 7, Ա· § 154 եւ Թ· 10, Զ· § 145):

ժթ· Թղ· 142ա¹: Կամաւոր աղքատին Յովհաննու (Թ· 7, Ա· 158 եւ Թ· 10, Զ· § 146):

ի· Թղ· 142բ²: Անտոնի ճգնաւորին (Թ· 7, Ա· § 159 եւ Թ· 10, Զ· § 147):

իա· Թղ· 144ա²: Թէ(ո)դոսի թագաւորին (Թ· 7, Ա· § 161 եւ Թ· 10, Զ· § 148):

իբ· Թղ· 147ա¹: Աթանասի եւ Կիւրղի հայրապետացն, նաեւ միւս Կիւրղի (Թ· 7, Ա· § 160 եւ Թ· 10, Զ· § 148):

իգ · Թղ · 148բ¹ : *Եփրոսինեայ կուսին* (Թ · 7, Ա · § 161բ եւ Թ · 10, Ձ · § 149) :

իդ · Թղ · 149ա² : *Եւթիմիոսի քահանային* (Թ · 10, Ձ · § 149) :

իե · Թղ · 149բ¹ : *Եւպինեայ կուսին եւն* (Թ · 7, Ա · § 160բ եւ Թ · 10 Ձ · § 150) :

իզ · Թղ · 151ա¹ : *Տօն է չքթայիցն Պետրոսի առաքելոյն* (Թ · 10, Ձ · § 151) :

իէ · Թղ · 151ա² : *Տիմոթիոսի աշակերտին* (Թ · 7, Ա · § 163 եւ Թ · 10, Ձ · 151բ) :

իը · Թղ · 151բ¹ : *Տատիանեայ* (Թ · 10, Ձ · § 151բ) :

իթ · Թղ · 151բ¹ : *Սահակայ եւ Յովսեփայ* (Թ · 7, Ա · § 164 եւ Թ · 10, Ձ · 151գ) :

ժ · Թղ · 151բ² : *Փանփիոսի* (Թ · 10, Ձ · 151գ) :

ժա · Թղ · 152ա¹ : *Անաստասի* (Թ · 7, Ա · § 164բ եւ Թ · 10, Ձ · § 152) :

ժբ · Թղ · 152բ² : «*Յայսմաւուրք յիշատակ սպանեալոցն անօղոմ սրոյն Պարսից*» եւն (Թ · 10, Ձ · § 152բ) :

ժգ · Թղ · 153ա¹ : *Յակոբայ առաքելոյն* (Թ · 10, Ձ · 152գ) :

ժդ · Թղ · 153ա² : *Կղեմայ հայրապետին* (Թ · 7, Ա · § 165 եւ Թ · 10, Ձ · 153) :

ժե · Թղ · 154ա¹ : *Գրիգորի Աստուածաբանի* (Թ · 7, Ա · § 167 եւ Թ · 10, Ձ · 154) :

ժզ · Թղ · 156ա¹ : *Քսենփոնի, Մարիամու եւն* (Թ · 7, Ա · § 168 եւ Թ · 10, Ձ · 155) :

ժէ · Թղ · 156բ² : *Վերադարձումն Յովհաննու Ոսկեբերանի* (Թ · 7, Ա · § 169 եւ Թ · 10, Ձ · § 156) :

ժը · 158ա¹ : *Սրբոյն Եփրեմի Աբբայի · եւ անոր վրայ Շնորհալիէն հանելուկ մը* (Թ · 7, Ա · § 170 եւ Թ · 10, Ձ · § 157) :

ժթ · Թղ · 159ա² : *Նիսիեւոսի եւ Իգնատիոսի* (Թ · 7, Ա · § 171 եւ Թ · 10, Ձ · § 158) :

ի · Թղ · 160ա¹ : *Վաղերիանոսի, Կանդիտոսի, Ակիւղասայ, ապա՝ երից եղբարցն Սպեւիպոսի, Ելասիպոսի եւ Մելասիպոսի* (Թ · 10, Ձ · § 158) :

իա · Թղ · 160ա¹ : *Թէոփիլոսի զօրավարի* (Թ · 7, Ա · § 172 եւ Թ · 10, Ձ · § 159) :

իբ · Թղ · 160բ¹ : *Թէուպուլեայ, ապա՝ Անանիայ քահանային, ապա՝ Աւգսենտիոսի ճգնաւորին եւ Յունանու ի Նինուէ* (Թ · 10, Ձ · § 159) :

իգ · Թղ · 161ա¹ : *Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին* :

իդ · Թղ · 162բ¹ : *Պարսաւոյ* (*սկիզբը կը պակսի · Թ · 10, Ա · § 174 եւ Թ · 10, Ձ · § 161*) :

իե · Թղ · 163բ² : *Տրիփոնեայ* (Թ · 7, Ա · § 175 եւ Թ · 10, Ա · § 162) :

իզ · Թղ · 164ա¹ : *Թէոդիտոնի, Պօղոսի, Պաւսեբի եւ Դանափտոսի* (Թ · 10, Ձ · § 162բ) :

իէ · Թղ · 164բ¹ : *Եւագրիոսի* (Թ · 10, Ձ · § 162գ) :

իը · Թղ · 165ա² : *Եպիփանու եւ Շապիտայ* (Թ · 7, Ա · § 176 եւ Թ · 10, Ձ · § 163) :

իթ · Թղ · 165բ² : *Զբւատայ* (Թ · 10, Ձ · § 163բ) :

ի · Թղ · 166ա¹ : *Ասափայ, ապա՝ Նաթանայ մարգարէից* (Թ · 10, Ձ · § 163բ) :

իա · Թղ · 166բ¹ : *Պապիայ, Կղօդիայ եւ Ագապիայ* (Թ · 7, Ա · § 177 եւ 178 եւ Թ · 10, Ձ · § 164) :

իբ · Թղ · 166բ² : *Ի եւ Գ մարտիրոսացն եւ ապա՝ Վենդիմանոսի եւ ապա՝ Մատաթիայի* Թ · 7, Ա · § 170 եւ Թ · 10, Ձ · § 164) :

իգ · Թղ · 167ա² : *Ի վկայիցն* (Թ · 10, Ձ · § 165) :

իդ · Թղ · 168ա¹ : *Եփեսոսի ժողովոյն ԲՃ հայրապետացն* (Թ · 7, Ա · § 179 եւ Թ · 10, Ձ · § 165բ) :

իե · Թղ · 168ա² : *Անարծաթ բժշկացն Կիրակոսի եւ Յովհաննիսի* (Թ · 10, Ձ · § 166) :

իզ · Թղ · 169բ² : «*Յայսմաւուրք հանդեաւ… վարդապետն Ներսէս ի վանսն Գլաձորոյ*» (Թ · 10, Ձ · § 166բ) :

6 · ա · Թղ · 169ա² : «*Մեհեկի Ա · Փեսարվարի է · Վարք եւ յիշատակ Անդրոնիկոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Աթանասիայ* (Թ · 7, Ա · § 165բ եւ Թ · 10, Է · § 167) :

բ · Թղ · 170բ¹ : *Աբրահամու պարսկի* (Թ · 10 ; Է · § 167) :

գ · Թղ · 170բ¹ : *Պարթենիոսի եպիսկոպոսին, ապա՝ սրբուհւոյն Տրիփոնայ վկային* (Թ · 10, Է · § 167) :

դ · Թղ · 171ա¹ : *Քերցն Մարիամու եւ Մարթայի եւ Լիկարոն աբեղայի · «Մարթայ եւ Մարիամ քորք էին հարազատք ի ժամանակս հալածանաց քրիստոնէից»* (Թ · 10, Է · § 168բ) :

ե · Թղ · 171ա² : *Նիկիֆաւռայ* (Թ · 10, Է · 169 եւ Թ · 7, Ա · § 182) :

զ · Թղ · 171բ² եւ 172¹ : *Վիքտարինոսի, Նիկիփօղոսի եւն, ապա՝ Պիլիպպոսի առաքելոյն, յետոյ՝ Զբենեւանդ եպիսկոպոսին* (Թ · 10, Է · 169բ) :

է · Թղ · 172ա² : *Վլասայ եպիսկոպոսին · «Մեզ կռապաշտ արքային Լիկիանոսի սուրբ*

եպիսկոպոսն Վյասիոս վասն հալածանաց ժամանակին փախուցեալ բնակէր ի լերինն Արտէնի» (Թ· 7, Ա· § 184 եւ Թ· 10, Է· § 182):

ը· Թղ· 172բ²: *Ննեսիմայ* (Թ· 7, Ա· § 188բ եւ Թ· 10, Է· § 182բ):

թ· Թղ· 173ա¹: *Զոսիմոսի եպիսկոպոսին եւ Մխիթարայ վարդապետին* (Թ· 10, Է· § 171ա եւ բ):

ժ· Թղ· 175ա²: *Մարիամու, որ Մարիա-նոսն կոչեցաւ* (Թ· 7, Ա· § 185 եւ Թ· 10, Է· § 172):

ժա· Թղ· 176բ¹: *Մարտաինոս ճգնաւո-րին* (Թ· 7, Ա· § 186 եւ Թ· 10, Է· § 173):

ժբ· Թղ· 178ա²: *Տօն է քառասնօրեայ պալատեան Քրիստոսի ի տաճարն* (Թ· 7, Ա· § 187 եւ Թ· 10, Է· § 174):

ժգ· Թղ· 179բ²: *Գովեստ նեբբոդական* (*տե՛ս վարը Բ մասն* § 9):

ժդ· Թղ· 181բ²: *Ամբ· մարտիրոսացն* (Թ· 10, Է· § 175):

ժե· Թղ· 181բ²: *Ձիմարայ* (Թ· 10, Է· § 175):

ժզ· Թղ· 182բ: *Յուդայի եղբօրն Յակո-բայ* (Թ· 7, Ա· § 189 եւ Թ· 10, Է· § 176):

ժէ· Թղ· 183բ¹: *Թէոդորոսի պինաւորին* (*վերջաւորութեանը՝ Յուլիանոս Ուրացողի մասին պատմութիւն մը կայ*, Թ· 7, Ա· § 190 եւ Թ· 10, Է· § 177):

ժը· Թղ· 185ա¹: *Սատովկայ եպիսկո-պոսին, ապա՝ Ալեքսանդրոսի Թեսպոնի-կեցւոյ, ապա՝ ԺԲ·ան մարտիրոսացն* (Թ· 10, Է· § 178):

ժթ· Թղ· 185բ²: *Մեսրոպայ վարդա-պետին* (Թ· 7, Ա· § 192 եւ Թ· 10, Է· § 179):

ի· Թղ· 186բ²: *Նեստորի եւ Թէոդորոսի Կիւրենոյ եպիսկոպոսին, ապա՝ Ալեքսան-դրոսի, ապա՝ «Աբդաւի»: Ապա Թէոդորոսի Կիւրենոյ եպիսկոպոսին* (Թ· 10, Է· § 180):

իա· Թղ· 187բ¹: *Յակովբայ առաքելոյն* (Թ· 7, Ա· § 194 եւ Թ· 10, Է· § 181):

իբ· Թղ· 181ա²: *Կուռնելիոսի Հարիւրա-պետին* (Թ· 7, Ա· § 195 եւ Թ· 10, Է· § 183):

իգ· Թղ· 189բ²: *Պողիկարպոսի* (Թ· 7, Ա· § 196 եւ Թ· 10, Է· § 183բ):

իդ· Թղ· 190ա²: *Մելտինեայ՝ «Ի սմին աւուր սրբուհին Մելտինէ բազում չարչա-րանս կրեաց վասն անուանն Քրիստոսի եւ ապա կենդանեացաւ ի քաղաքին Մարինու-պօլիս յամս ամբարիշտ արքային Անաիոքայ ի փառս Քրիստոսի»* (*այսքան*):

իե· Թղ· 190ա²: *Պերպատոնեա* (Թ· 10, Է· § 185բ):

իզ· Թղ· 190բ¹: *Աւագու նոր վկային* (Թ· 10, Է· § 184):

իէ· Թղ· 191ա²: *Գիւտ գլխոյն Յովաննու* (Թ· 7, Ա· § 197 եւ Թ· 10, Է· § 185):

իը· Թղ· 191բ²: *Շուշանայ* (Թ· 7, Ա· § 199բ եւ Թ· 10, Է, § 186):

իթ· Թղ· 192ա²: *Յիպպատրայ, որ կոչի Աստուածատուր* (Թ· 10, Է· § 186բ):

լ· Թղ· 192բ²: *Գիւտ նշխարաց Բար-դուղիմէոսի առաքելոյն* (Թ· 213, § 5 ժբ):

լա· Թղ· 193ա: *Վարագայ սուրբ խաչին եւ սքանչելեաց նորա* (Թ· 10, Է· § 187 եւ Թ· 213, § 5ի):

լբ· Թղ· 194բ²: *Եղիչէի վարդապետի եւ Գրիգորի Նարեկացւոյ* (Թ· 10, Է· § 188ա—188բ):

լգ· Թղ· 196ա¹: *Քարիտինեայ եւ սուրբ Ներքինոյն* (Թ· 7, Ա· § 201 եւ Թ· 10, Է, § 188գ եւ դ):

լդ· Թղ· 197ա¹: Նահանջ տարին··· *Ձի-չատակ սուրբ նահապետացն Աբրահամու, Իսահակայ եւ Յակոբայ* (Թ· 10, Է· § 189):

լե· Թղ· 202ա¹: *Եւդոկիայ* (Թ· 7, Ա· § 201 եւ Թ· 10· Է· § 190):

լզ· Թղ· 202բ²: *«Յայսմաւուր յիշատակ սքանչելեացն, որ եղեւ ի հալածանացն քրիս-տոնէից ի կռապաշտից· եպիսկոպոսն Մայ-ումայ»* (Թ· 10, Է· § 190բ):

լէ· Թղ· 203ա¹: *Կոնոնոսի պարտիզպա-նին, ապա Ամովսայ* (*տե՛ս վարը Բ*· § 1), *ապա՝ Յովհաննու եպիսկոպոսին, ապա՝ Գեսարիոյ Ս· Նշանին, ժողով ի Կ· Պոլիս* (Թ· 7, Ա· § 191ա, բ):

լը· Թղ· 204բ¹: *Տրոպոսի, կղենիկոսի, եւ Ամբատայ* (Թ· 10, Է, § 192աբ *ուր՝ «Եւ-տրոպիոսի, Կղենոնիկոսի, Բասիլիսկոսի, եւ ապա՝ Ամբատայ»*:

լթ· Թղ· 205բ¹—207ա²: *Մարկոսի եւ Մակարայ* (Թ· 7, Ա· § 202 եւ 204բ եւ Թ· 10, Է, § 193աբ):

խ· Թղ· 207ա²: *Կոնոնոսի* (Թ· 7, Ա· § 205 եւ Թ· 10, Է· § 194):

խա· Թղ· 208ա²: *Պորփիւրոսի Գազայ եպիսկոպոսին* (Թ· 7, Ա· § 206 եւ Թ· 10, Է· § 195):

խբ· Թղ· 208բ: *Ձիչատակ Միղուանոսի* (Թ· 10, Է· § 195բ՝ *Ձիչատակ Գրիգորիսի Աղուանից կաթուղիկոսի· իսկ Միղուանոսի՝* § 202բ):

խգ· Թղ· 209ա¹: *Վասիլիսկոսի եպիսկո-պոսին, ապա՝ Երմանոսի, Պապիոնի եւ Պօղինոսի եւ Նարկիսայ* (Թ· 10, Է· § 196աբ):

խդ· Թղ· 209բ²: *Եփրոսինեայ կուսին* (Թ· 7, Ա· § 208 եւ Թ· 10, Է· § 197):

7 · ա · Թղ · 211ա¹ : Արեգի Ա. եւ Մարտի Թ. Վկայաբանութիւն սրբոց քառասնից, որք ի Սեբաստիայ կատարեցան (Թ. 7, Ա. § 209 եւ Թ. 10, Ը. § 198) :

բ · Թղ · 212ա¹ : Թէոդոսիայ եւ ապա Հիւսիքոսի (Թ. 10, Ը. § 199աբ) :

գ · Թղ · 212ա² : «Յայսմաւուր յիշատակ է անդամալուծին, զոր բժշկեաց Քրիստոս. Այր ոմն անդամալոյծ եւ աղքատ եւ անտէր, տկար եւ անօգնական, անոք եւ անկար» եւն :

դ · Թղ · 213բ¹ : «Վկայաբանութիւն սրբոցն որք կատարեցան երկիրն Գօթացւոց» · (Թ. 10, Ը. § 202) :

ե · Թղ · 213բ² : «Ի սմին աւուր սուրբն Թէոփիլաքտոս» եւն (9 տող) :

զ · Թղ · 213բ² : Մուղրոյն Զանկիանու, զոր զրեաց սուրբ վարդապետն Յովաննէս Գառնեցին (Թ. 10, Ը. § 200գ) :

է · Թղ · 214բ¹ : Եզեկիէլի եւ Եզրի եւ միւս Եզրի որ Սապաթիէլ կոչեցաւ (Թ. 10, Ը. § 201 տե՛ս եւ վարը Բ. մասն § 1) :

ը · Թղ · 215ա² : Գրիգորի Հռոմայ հայրապետին եւ Պետրոսի աշակերտին (Թ. 7, Ա. § 212բ եւ Թ. 10, Ը. § 202) :

թ · Թղ · 216ա² : Դարձեալ Գրիգորի տե՛ս վարը Բ. § 10 :

ժ · Թղ · 219բ² : Ը. մարտիրոսացն եւ Բ. եղբարցն Կոզմայի եւ Դամիանոսի : «Այս Ը. վկայքս Ագապիոս, Ալեքսանդրոս, Ռոմելոս եւն» (տող 21), ապա՝ Կոզմայի եւ Դամիանոսի եւն (Թ. 10, Ը. § 202բ) :

ժա · Թղ · 220ա¹ : Փոստինեայ, Եւլասիայ եւ յիշատակ Ղազարու (Թ. 7, Ա. § 187բ եւ Թ. 10, Ը. § 204) :

ժբ · Թղ · 221բ² : Ալեքսիանոսի համաւոր աղքատին (Թ. 7, Ա. § 216 եւ Թ. 10, Ը. § 205) :

ժգ · Թղ · 222բ¹ : Ապա՝ Սկիզբն արարչութեան (տե՛ս վարը Բ. § 11) :

ժդ · Թղ · 223բ² : Ապա՝ «Մեծի դալատեան ծաղկազարդին ասացեալ Առաքել վարդապետէ» (տե՛ս վարը Բ. § 12) : Թղ · 226ա¹ : Կիւրղի Երուսաղէմայ հայրապետին (Թ. 7, Ա. § 217 եւ Թ. 10, Ը. § 206) :

ժե · Թղ · 227ա¹ : Վանականայ վարդապետին (Թ. 7, Ա. § 217բ եւ Թ. 10, Ը. § 206բ) :

ժզ · Թղ · 226բ¹ : Յիշատակ երկրորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը Բ. § 11) :

ժէ · Թղ · 228ա¹ : Յովհաննու Երուսաղէմայ հայրապետին (Թ. 7, Ա. § 218բ եւ Թ. 10, Ը. § 207) :

ժը · Թղ · 228բ¹ : Յիշատակ երրորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը Բ. § 11) :

ժթ · Թղ · 228ա² : Աւրէնտի եւ Ջ. եղբարց նորա եւ Կոպրիլայ կուսին (Թ. 7, Ա. § 218 եւ Թ. 10, Ը. § 208) :

ի · Թղ · 230ա² : Յիշատակ չորրորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը Բ. § 11) :

իա · Թղ · 231ա¹ : Յունանու եւ Բարաքիայ եւ Մելխանոսի եւ Մատրոնայ (Թ. 7, Ա. § 219 եւ Թ. 10, Ը. 209աբ) :

իբ · Թղ · 231բ² : Յիշատակ հինգերորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս Բ. § 11) :

իգ · Թղ · 233ա² : Բենեդիկտոսի ճգնաւորին (Թ. 7, Ա. § 220 եւ Թ. 10, Ը. § 210) :

իդ · Թղ · 234բ¹ : Յիշատակ վեցերորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը § 11) :

իե · Թղ · 236ա² : Մարկոսի եպիսկոպոսին, Պիոնի քահանային (Թ. 10, Ը. § 211աբ) :

իզ · Թղ · 237ա² : Յիշատակ եօթներորդ աւուր հանգստեան (տե՛ս վարը Բ. 11) :

իէ · Թղ · 238ա¹ : Հրաչիցն որ յԵրուսաղէմ (Թ. 10, Ը. § 211գ) :

իը · Թղ · 238բ¹ : Մարկոսի աւետարանչի, ապա՝ Էրմինդոյ (Թ. 10, Ը. § 212) :

իթ · Թղ · 239ա² : Յարութեան Քրիստոսի (տե՛ս վարը Բ. § 13) :

լ · Թղ · 240բ² : Մելքիսեդեկ քահանային (Թ. 7, Ա. § 224 եւ Թ. 10, Ը. § 213) :

լա · Թղ · 242ա¹ : Մեռելոց (տե՛ս վարը Բ. § 13բ) :

լբ · Թղ · 242բ² : Պօղոսի եւ քեռն նորա Ուլիանեայ, ապա՝ Փերփուէքի եւ քեռն նորա, ապա՝ Սքանչելեացն, որ եղեն ի դիւաց (Թ. 10, Ը. § 214աբգ) :

լգ · Թղ · 244բ¹ : Կատարինէ կուսին (Թ. 7, Ա. § 226 եւ Թ. 10, Ը. § 215) :

լդ · Թղ · 245բ² : Վահանայ Գողթացւոյն (Թ. 10, Ը. § 216) :

լե · Թղ · 217ա² : Մարկիանոսի, Զենոնի, Աղեքսանդրու, Թէոդոսի (Թ. 10, Ը. § 217) :

լզ · Թղ · 247բ¹ : «Ի սմին աւուր Գուժդաղատ պարսկի. Սա ներքինի եւ աթապակ էր Շապուհոյ Պարսից արքայի» :

լէ · Թղ · 247բ² : «Յայսմաւուր կատարումն սրբոցն, որ ի Դիզափայտն եւ Աստղաբլուրն կատարեցան» (Թ. 10, Ը. § 217բ) :

լը · Թղ · 248ա² : Ղուկիայ եւ սրբոյ Ծաչին Նունեայ (Թ. 10, Ը. 218աբ) :

լթ · Թղ · 249ա² : Դաւթի Դպնեցւոյ (Թ. 7, Ա. § 230 եւ Թ. 10, Ը. § 219) :

Վերջը կ'բսուի «Եւ հրաման եղեւ ամբոյխն բառնալ զնա (զԴաւիթ) եւ թաղել ըստ օրինի: Եւ վաղվաղակի հասին ի տեղին տէր Սարգիս եպիսկոպոսն Ամատունի քահանայիւք եւ

պաշտանէիք եւ Մուշեղ էշխանն ի Մամիկոնեան ցեղէ եւ Աբտուագ Նորին եղբայրն եւ այլք բազումք ազատացն Վիրակոյն ի տանուտէրսն եւ առնալ ի փայտէն զմարմին սրբոյն Դաւթի եւ տարեալ ի Ս· Գրիգոր պատեցին մաքուր կտաւօք եւ անուշ խնկօք եւ եդին տապմոսիք եւ տրհնութեամբ յեկեղեցին սրբոյն Յիգրուզիի ։ Եւ գիշեր չարչարանացն յօրինեցին խաչ եւ կանգնեցին ի վերայ տապանի սրբոյն» եւն ։

խ · Թղ · 250*ա*[1] ։ *Յակոբայ քահանային եւ Ակա տարկաւապին* (Թ · 10, Ղ · § 219բ) ։

խա · Թղ · 250*ա*[2] ։ *Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսի տացեալ ի թերահաւատութիւն Թոմմայի* (տե՛ս վերը Բ · մասն § 14) ։

խբ · Թղ · 251*բ*[2] ։ *Մարիամու եկեղեցւոյ* (Թ · 7, Ա · § 231 եւ Թ · 10, Ղ · § 220) ։

խգ · Թղ · 252*բ*[2] ։ *Սրապիոնի եւ* (Թղ · 225*ա*[1]) *արբայ Մարկոսի* (Թ · 10, Ղ · § 221—222) ։

խդ · Թղ · 256*բ*[2] ։ *Անփրիոսի եւ Եղիսէոսի* (Թ · 10, Ղ · § 223 ուր Անփիրիքոսի եւ Մեմնոսի · հմմտ · եւ Թ · 7, Ա · § 232) ։

խե · Թղ · 257*ա*[1] ։ *Ադապի, Երինէի եւ Քաենի* (Թ · 10, Ղ · § 223բ) ։

խզ · Թղ · 257*ա*[2] ։ *Սեւեռիանոսի* (Թ · 10, Ղ · § 223դ) ։

խէ · Թղ · 257*բ*[1] ։ *Բասիմոսի* (Թ · 10, Ղ · § 223դ) ։

խը · Թղ · 257*բ*[2] ։ *Աթաղասի տարկաւապին եւ Թէոպուլոսի ընթերցողին, ապա՝ Կալիպոսի, ապա՝ Պոսլիպոսի, ապա՝ Սաբայ տարատեղատին ապա՝ Մարկոսի ծերոյն* (Թ · 10, Ղ · § 224—225) ։

խթ · Թղ · 258*բ*[1] ։ «*Գէորգայ անապատականի ։ Սուրբն Գէորգ բնակէր ի լերինն Ոլիմպիայ*» (Թ · 10, Թ · § 229) ։

ծ · Թղ · 258*բ*[2] ։ *Ղուսինոսի* (Թ · 10, Ղ · § 225բ) ։

ծա · Թղ · 259*բ*[1] ։ *Աւետումն սրբոյ Կուսին* (Թ · 7, Ա · § 236 եւ Թ · 10, Ղ · § 226) ։

ծբ · Թղ · 261*ա*[1] ։ «*Յայսմաւուրս յիշատակէ ի սքանչելեացն, որ եղեն յերուսաղէմ ԶճՀ թվին Հայոց · Վարդապետ մի կայր յերուսաղէմ Պօղոս եւ էր նորա աշակերտ մի խիստ առաքինի*» եւն ։

ծգ · Թղ · 261*ա*[1] ։ «*Աստուածածին կոյս Մարիամ ուրախ լեր*» եւն (տե՛ս վերը՝ Բ · § 15 ։

8 · *ա* · Թղ · 261*ա*[2] ։ *Ահկի Ա · Ապրիլի Ղ · Վկայաբանութիւն սրբոյ իշխանացն Սահակայ եւ Համազասպայ, ապա սրբոցն որ ի պերսիդեան Պարսից կատարեցան* · (Թ · 7, Ա · § 138*աբ*, Թ · 10, Թ · § 227*աբ*) ։

բ · Թղ · 262*ա*[2] ։ *Հբ · աշակերտացն Քրիստոսի* (Թ · 7, Ա · § 239 եւ Թ · 10, Թ · § 228) ։

գ · Թղ · 264*ա*[1] ։ *Անթիպատրոս եպիսկոպոսին, ապա՝ Դիոսկորիտոսի* (Թ · 10, Թ · § 229) ։

դ · Թղ · 264*ա*[2] ։ «*Պատմութիւն անապատի Պետրոսին ։ Էր այր մի մեծատուն եւ անապատ անուն Նորա Պետրոս Սիրիկէ*» (Թ · 10, Թ · § 234) ։

ե · Թղ · 265*ա*[2] ։ *Արտեմեայ* (Թ · 7, Ա · § 24 եւ Թ · 10, Թ · § 230) ։

զ · Թղ · 266*ա*[1] ։ «*Ի սմին աւուր վկայաբանութիւն սրբոյ եպիսկոպոսին Ակակիոսի ։ Սուրբ եպիսկոպոսն Ակակիոս համարձակ քարոզէր Քրիստոս*» ։

է · Թղ · 266*ա*[2] ։ *Կրիսկինդոսի* (Թ · 7, Ա · § 241 եւ Թ · 10, Թ · 231) ։

ը · Թղ · 266*բ*[1] ։ *Շմաւոնի Պարսիկ եպիսկոպոսի եւ Ութ · իցն* (Թ · 7, Ա · § 242 եւ Թ · 10, Թ · § 232) ։

թ · Թղ · 267*ա*[1] ։ *Սաբայ* (Թ · 7, Ա · § 244 եւ Թ · 10, Թ · § 233) ։

ժ · Թղ · 267*բ*[1] ։ *Սրբոյ Հօրն Պօղոսի ։ «Սորա էր զուստր մի Հոգեվարի» եւն ։*

ժա · Թղ · 268*ա*[1] ։ *Սաբինոսի ։ «Սաբինոս էր Երապօլեայ եպիսկոպոսի քաղաքին Նախարար» եւն ։*

ժբ · Թղ · 268*ա*[2] ։ *Աբդիսու եպիսկոպոսին եւ Որմզդանայ եւն «Յամս Յազկերտի Պարսից արքային, որ արար հալածանս քրիստոնէից» եւն ։*

ժգ · Թղ · 269*ա*[1] ։ *Ապապիոսի Հայրապետին* (Թ · 7, Ա · § 248բ եւ Թ · 10, Թ · § 237գ) ։

ժդ · Թղ · 269*ա*[2] ։ *Տեսիլ Յովհ · Գառնեցւոյ ։*

ժե · Թղ · 270*ա*[2] ։ *Արշալոյն կատակողի* (Թ · 10, Թ · 235 եւ Թ · 7, Ա · § 246) ։

ժզ · Թղ · 270*բ*[2] ։ *Սնբատայ Թագաւորին* (Թ · 7, Ա · § 270բ եւ Թ · 10, Թ · § 235բ) ։

ժէ · Թղ · 271*ա* ։ *Յովհաննու Օձնեցւոյ* (Թ · 10, Թ · § 236) ։

Կ՚բռաւէ «Եւ եկեալ առ նա դեսպան մի կայսերէն Յունաց իշխան մի Վասիլ անուն մեղադրական բանիւք եւ սպառնալիօք եւ յետ տալոյն զդիրն հիւանդացաւ · · · ապաւինեցաւ յաղօթս սրբոյն Յովհաննու · · · եւ սուրբ Հայրապետն եդ զձեռս ի վերայ նորա եւ առժամայն առողջացոյց զնա · · · եւ յառեալ ի սրբոյն Յովհաննու զկարգն կրօնաւորութեան եւ մնոգոն յառանձնացաւ յայրին որ յետոյ կոչեցաւ Հոռոմի այր, որ ուներ յինքեան մասն ի խաչափայտէն, որ արդ կոչի Հոռոմի այրի սուրբ Նշան ։ · · · Եւ այլ բազում նշանս եւ սուդութիւնս արար սուրբ Հայրապետն Յոհան յեկեղեցիս Հայոց ։ կարգեաց եւ զի աւագ

տօնս կարապետ Մննդեան տօնին ի փառս Քրիստոսի եւ ուղղափառ հաւատոյս: Եւ ասաց զՄեղաք ամենայնի յաւուր տօնի Դաւթայ մարգարէին» եւն եւն:

ժը· Թղ· 272ա²: Գրիգորի Բալուեցւոյ (թ· 10, Խ· § 170):

ժբ· Թղ· 274²: Յուլիանոսի (թ· 7, Ա· § 247 եւ թ· 10, թ· § 237):

ի· Թղ· 275ա¹: Սահակայ պարսկի (թ· 10, թ· § 237բ):

իա· Թղ· 275բ²: Քերոնայ եւ Պարպամիա Ծերոյն (թ· 10, թ· § 238) եւ Թղ· 276ա² Յիշատակ խստակրօն ճգնաւորի:

իբ· Թղ· 276բ²: Աթանասի եւ Սեւերիանոսի (թ· 10, թ· § 240):

իգ· Թղ· 277ա²: «Ի ամին աւուր յիշատակ է Բ· եղբարց միանձանց» (թ· 10, թ· § 240բ):

իդ· Թղ· 277բ¹: Կոդրատոսի· «Սուրբն Կոդրատոս էր ի Նիկոմիդեայ քաղաքին յամս չար թագաւորացն Դեկոսի եւ Վազերիանոսի եւն» (թ· 7, Ա· § 261բ եւ թ· 10, թ· § 250):

իե· Թղ· 278ա¹: Եսպերիոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Զոյեա(յ) (թ· 7, Ա· § 261 եւ թ· 10, թ· § 250բ):

իզ· Թղ· 278ա²: Գէորգայ եւ Խոսրովու (թ· 10, թ· § 250բ):

իէ· Թղ· 278բ¹: Թէոդորոսի ճգնաւորին (թ· 7, Ա· § 251 եւ թ· 10, թ· § 241):

իը· Թղ· 279բ¶: Գէորգայ զօրավարին (թ· 10, թ· § 242):

իթ· Թղ· 281բ²: Պասիկատբեայ եւ Վաղէնդինեայ (թ· 10, թ· § 244բ):

լ· Թղ· 282ա²: Թամարայ (թ· 10, թ· § 243):

լա· Թղ· 283ա²: Պատմութիւն մի՛ւս ալ կնոջաւեր աղջկան, որ էր ի Խառապաստայ եւ տաճկացեալ ի Բերկրի» (թ· 10, թ· § 243բ):

լբ· Թղ· 283բ¹: Երասխմոսի (թ· 213, § 7 ժբ):

լգ· Թղ· 284ա¹: Վասիլիոսի եպիսկոպոսին (թ· 10, թ· § 245 եւ թ· 213, § 7ժբ):

լդ· Թղ· 285ա¹: Աղեքսանդրոսի պատրիարգին (թ· 213, § 7ժբ):

լե· Թղ· 285ա²: Մաքսիմոսի եւ Դուլչայի եւ ժ· մարտիրոսացն (թ· ՝, Ա· § 256 եւ թ· 10, թ· 246):

լզ· Թղ· 285բ²: Թէոդորոսի, Աբենիոսի սարկաւագին, ապա՝ ժ· մարտիրոսացն, ապա՝ Աղեքսանդրի Հռոմայեցւոյ (թ· 10, թ· § 246):

լէ· Թղ· 285բ²: Պապսիմոսի, ապա՝ Ամոնի եւ ապա՝ ԺԲ· միաբանակեցացն (թ· 10, թ· § 247):

լը· Թղ· 286բ²: Բաւոյ (թ· 7, Ա· § 258 եւ թ· 10· թ· § 248):

լթ· Թղ· 287ա²: «Յայսմաւուր յիշատակ է կատարելոցն ի Պարսից եւ յԱսորիս» (թ· 10, թ· § 249):

խ· Թղ· 288ա¹: Պեղեղեայ կուսին (թ· 7, Ա· § 259 եւ թ· 10, թ· § 248բ):

խա· Թղ· 288բ²: «Յայսմաւուր վարք եւ յիշատակ ճգ· կուսանացն որ յԱնտիոք, որք էին ի վանք մի ամուր պարսպով»:

խբ· Թղ· 288բ²: «Ծեր ոմն կարի ճգնաւոր ապօթէր յանապատի յիւրում չատ ամօք»:

խգ· Թղ· 289ա¹: Երեմիայ մարգարէին (տե՛ս վարը՝ Բ· մասն § 1):

խդ· Թղ· 290բ¹: Կոդրատոսի վկային (Աչոտայ Բագրատունոյ, Յովհ· Զմշկեկի թ· 7, Ա, § 260 եւ թ· 10, թ· § 290):

խե· Թղ· 291ա²: Ճառ Համբարձման տես վարը Բ մասն § 16):

խզ· Թղ· 293բ²: Տիմոթիոսի եւ մօրն նորա (թ· 7, Ա· § 262 եւ թ· 10, թ· § 251):

խէ· Թղ· 294ա¹: (Տիմոթիոսի վկայաբանութիւնը թերի է, չկան դեռ ուրիչ քանի մը մասեր, զի թուղթ ինկած է): Յուստինոսի փիլիսոփային, ապա՝ Գէորգայ կուրի (թ· 10, թ· § 252աբ):

խը· Թղ· 294բ¹: Երինեայ կուսին (թ· 7, Ա· § 263 եւ թ· 10, թ· § 253):

խթ· Թղ· 296ա¹: Յոբայ նահատակին (թ· 10, թ· § 254):

ծ· Թղ· 297ա²: Երեմիան սրբոյ Խաչին (թ· 7, Ա· § 266 եւ թ· 10, թ· § 255):

9· ա· Թղ· 298ա¹: Մարեթի, Ա եւ Մայիսի Ը· տօն է Որդւոցն Որոտման Յովհաննու եւ Յակոբայ (թ· 7, Ա· § 267 եւ թ· 10, § 256):

բ· Թղ· 299ա¹: Վարդենայ կուսին եւ մանկանցն Բեդղահէմի, ապա՝ Ակակիոսի, ապա՝ Տիմոնի եւ Տրիւդոսի ապա՝ Սիղուանոսի (թ· 10, ժ· § 257):

գ· Թղ· 299բ²: Արսէնի եւ Անտոնինեայ սրբուհւոյն· (Արսէնի մասին՝ թ· 7, Ա· 267բ եւ թ· 10, § 268):

դ· Թղ· 300բ¹: Բեթղեհէմի մանկանցն (թ· 7, Ա· § 269 եւ թ· 10, ժ· § 259):

ե· Թղ· 301ա²: Գերմանոսի պատրիարգին (թ· 7, Ա· § 270 եւ թ· 10, ժ· § 260):

գ· Թղ· 301բ[1]։ *Մովկիմայ քահանային* (Թ· 7, Ա· § 271 եւ Թ· 10, Ժ· § 260բ)։

է· Թղ· 302ա[1]։ *Եպիփանու Կիպրացւոյն* (Թ· 7, Ա· § 272 եւ Թ· 10, Ժ· § 261)։

ը· Թղ· 303ա[2]։ *Գոլբեկեկայ կուսին եւն* (Թ· 7, Ա· § 273 եւ Թ· 10, Ժ· § 261բ)։

թ· Թղ· 303բ[2]։ *Յասոնի եւ Սոսիպատրոսի, ապա՝ Եղիմաքոսի եւ Գորգիանոսի* (Թ· 10, Ժ· § 262բ)։

ժ· Թղ· 304ա[2]։ *Իսիդորոսի եւ Յովհաննու Եպիսկոպոսի* (Թ· 7, Ա· § 275 եւ Թ· 10, Ժ· § 263բ)։

ժա· Թղ· 305ա[1]։ *Միւռոպի* (Թ· 7, Ա· § 265)։

ժբ· Թղ· 305ա[2]։ *Պարոն Լեւոն նոր նահատակին· «Ի սմին աւուր կատարուածն Պարոն Լեւոն նոր նահատակին։ Ի ժամանակս թագաւորութեան Սուլթան Սէլիմին, որ նստէր ի քաղաքն Կոստանդինուպոլիս յապղէն Թուրքաց» եւն։*

> *Կ՚բսուի՝ «Բարի մանուկ մի երեւեցաւ Պարոն Լեւոն անուն յաչխարհէն Հոնաց ի քաղաքն Կաֆայ, յազգէն Հայոց, հաւատով քրիստոնեայ, գաւանութեամբ աւուրք լուսաւորչին, բարի ծնողաց գաւակ հօրն Աստուածատուր։։։։ Ի թվականութեան Հայոց ՌԺԶ ամի ի հինգ Յունուարի, յաւուր ձրագալուցի Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Յանկարծակի չրջապատեցին զնա անօրէնքն եւ լմրոնեցին զաւուրք նահատակն Պարոն Լեւոն, որ էր յամաց ժ եւ Ը», եւն եւն։ Շատ ընդարձակօրէն կը պատմուի Պարոն Լեւոնի դատավարութիւնն ու նահատակութիւնը։ Վերջը կայ՝ «Եւ ես անպիտան Վրդաճէս տրուպս վարդապետաց եւ յետինս ի քորոզողաց ականատես եղէ այսու ամենայնի եւ անմաքուր բազկօք զրկեցի եւ եղի ի տապանի եւ ըստ տաղտկացեալ մտաց իմոց գրեցի զպատմութիւնս զայս»։ Այս վկայաբանութիւնը հրատարակուած է «Հայոց նոր վկաներ» գրքին մէջ· էջ 386—394։*

ժգ· Թղ· 307ա[2]։ *Զաքարիա մարգարէին* (տե՛ս վարը՝ Բ· մասն § 1)։ *Եւ Աբդալի, Աբդիշանի եպիսկոպոսացն եւ ԺԶ· քահանայիցն* (Թ· 7, Ա· § 276բ եւ Թ· 10, Ա· § 264)։

ժդ· Թղ· 307բ[1]։ *Բարդիչաւի, Սահակայ եւ Շմաւոնի* (Թ· 10, Ժ· § 264բ)։

ժե· Թղ· 308ա[1]։ *«Ի սմին աւուր կատարեցան ի Քրիստոս Գ· վկայքս Պօլինէ, Իրակլիոս եւ Բենէդիմոս»* (7 տող)։

ժզ· Թղ· 308ա[1]։ *Գիւտ Մ· Խաչին յԵրուսաղէմ* (Թ· 7, Ա· § 277 եւ Թ· 10, Ժ· § 265)։

ժէ· Թղ· 308բ[2]։ *Յայտաւուր եմուտ Նոյ ի տապանն* (Թ· 10, Ժ· § 25բ)։

ժը· Թղ· 309ա[1]։ *Սոդոմոնի եւ ընկերաց նորա* (Թ· § 7, Ա· § 278 եւ Թ· 10, Ժ· § 266)։

ժթ· Թղ· 309բ։ *Աքանչելեացն որ ի ՃԿԴ թուին, եւ ապա՝ ելլեւոցն ի պերեզմանաց ի ՃԿԶ թուին* (Թ· 10, Ժ· § 266բ)։

ի· Թղ· 310ա[1]։ *Ակինթոսի* (Թ· 7, Ա· § 273 եւ Թ· 10, Ժ· § 267)։

իա· Թղ· 310ա[2]։ *Պասեկրատեայ եպիսկոպոսին* (Թ· 10, Ժ· § 267բ, *ուր՝ Պատրիկոսի*)։

իբ· Թղ· 310բ[1]։ *Եսայեայ մարգարէին*, (*տե՛ս վարը՝ Բ· մասն § 1*)։

իգ· Թղ· 310բ[2]։ *Ակղայի եւ Թալիլեայ* (Թ· 10, Ժ· § 268աբ)։

իդ· Թղ· 311բ[1]։ *Բացումն տապանին ի ժամանակս ճաֆաթ ամիրայի* (Թ· 10, Ժ· § 268գ)։

իե· Թղ· 311բ[1]։ *Կոստանդիանոսի թագաւորին եւ մօրն նորա Հեղինեայ* (Թ· 7, Ա· § 281 եւ Թ· 10, Ժ· § 269)։

իզ· Թղ· 312բ[2]։ *Թէոդոտոնի պինէվաճաւին* (Թ· 7, Ա· § 282 եւ Թ· 10, Ժ· § 270)։

իէ· Թղ· 313ա[2]։ *Կուլիթայ* (Թ· 7, Ա· § 283 եւ Թ· 10, Ժ· § 270բ)։

իը· Թղ· 313ա[2]։ *Յովհաննու Գբեցւոյն* (Թ· 10, Ժ· § 271)։

իթ· Թղ· 315ա[2]։ *Մատին Առաքելոյն Պետրոսի* (Թ· 10, Ժ· § 272)։

լ· Թղ· 316բ[1]։ *Բասիլիսկոսի* (Թ· 7, Ա· § 285 եւ Թ· 10, § 273)։

լա· Թղ· 317ա[1]։ *Թերապիոնի եպիսկոպոսին* (Թ· 10, Ժ· § 273)։

լբ· Թղ· 317ա[2]։ *Սիմէոնի սիւնեկեցին* (Թ· 7, Ա· § 286 եւ Թ· 10, Ժ· § 274)։

լգ· Թղ· 318ա։ *Թէոդորայ եւ Դիդիմայ* (Թ· 7, Ա· § 288 եւ Թ· 10, Ժ· § 275)։

լդ· Թղ· 318բ[1]։ *Դաւթի եւ Գորգենայ* (Թ· 7, Ա· 287բ եւ Թ· 10, Ժ· § 275բ)։

լե· Թղ· 318բ[2]։ *«Յայտաւուր վարք եւ նահատակութիւն աւուրք հօրն մերոյ եւ երանաչնորհ վարդապետին Գրիգորի, (Ծերենցի) որ ի վերջին ժամանակս* զարթոց պատմութիւնս հարստացոյց եւ նորոգեաց որ կոչի Յայտաւուրք։ *Գովել զաւուրքան եւ զընտրեալսն Աստուծոյ վասն բազում պատճառի։ Նախ զի որ յԱստուծոյ ընտրեալ է արժան է, զի եւ ի մարդկանէ գովեսցի»։ Ներբողեան մըն է ընտիր* (Թ· 213, Բ· § 21)։

լզ· Թղ· 320բ[2]։ *Եղիկոնիդեայ եւ Մարութայ եպիսկոպոսին* (Թ· 7, Ա· § 292 եւ Թ· 10, Ժ· § 276աբ)։

լէ · Թղ · 321բ¹ : *Իսահակայ, Երեմիայ դո-րապարին եւ Տիմոթէոսի Պրուսացւոյ* (Թ · 10, Ժ · § 277ապգ) :

լը · Թղ · 322բ¹ : *Յուստինոսի* (Թ · 7, Ա · § 292 *եւ* Թ · 10, Ժ · § 278) :

լբ · Թղ · 322բ¹ : *Գիւտ նչխարացն Թա-դէոսի Առաքելոյն* (Թ · 10, Ժ · § 278բ) :

խ · Թղ · 324ա¹ : *Դ · կուսանացն Թեկղի, Նիմֆէի, Մարթայի եւ Մարիամու* (Թ · 10, Ժ · § 279) :

խա · Թղ · 324բ² : *Պետրոսի եւ Պօղոսի, Անդրէի եւ Դիոնեսիոսի եւ Քրիստինեայ կու-սին* (Թ · 10, Ժ · § 280) :

խբ · *Յիշատակ կոտորելոցն ի Հայս* (Թ · 10, Բ · *մասն* § 19) :

խգ · Թղ · 325բ¹ : *Մովսէսի խարչիկ ա-ւազակին* (Թ · 7, Ա · § 293 *եւ* Թ · 10, Ժ · § 281) :

խդ · Թղ · 326ա¹ : *Դէոթորոսի եպիսկո-պոսին* (Թ · 7, Ա · § 296 *եւ* Թ · 10, Ժ · § 281) :

խե · Թղ · 326ա² : *Լուկիանոսի եւ չորից մանկանցն* (Թ · 7, Ա · § 294 *եւ* Թ · 10, Ժ · § 282) :

խզ · Թղ · 326բ : *Աստիոսի եպիսկոպոսին, ապա՝ Մարկոսի եւ Մակիանոսի* (Թ · 10, Ժ · § 282) :

խէ · Թղ · 326բ² : *Մեսրոպիանոսի հայրա-պետին* (Թ · 7, Ա · § 295 *եւ* Թ · 10, Ժ · § 283) :

խը · Թղ · 327բ² : *Փիլիմոնի առաքելոյն* (Թ · 10, Ժ · § 284) :

խթ · Թղ · 327բ² : *Կիւրենայ եպիսկոպո-սին* (Թ · 10, Ժ · § 284բ) :

ծ · Թղ · 328ա² : *Կիւրղի եւ մօրն նորա Աննայի* (Թ · 7, Ա · § 297 *եւ* Թ · 10, Ժ · § 284գ) :

10 · ա · Թղ · 329ա² : «*Մարգացի Ա · եւ Յունիսի է : Վարք Սուքիասայ ճգնաւորին* (Թ · 10, ԺԱ · § 285) :

բ · Թղ · 329բ¹ : *Սօսաննայ եւ Շուշանայ* (Թ · 10, ԺԱ · § 285) :

գ · Թղ · 329բ² : *Թէոդորոսի սարաւելա-րին* (Թ · 7, Ա · § 299 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · 286) :

դ · Թղ · 331ա¹ : *Ադեքսանդրոսի եւ սբհ · Անաստինեայ* (Թ · 7, Ա · § 306 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 287) :

ե · Թղ · 331բ¹ : *Պեղեգեայ* (Թ · 7, Ա · § 301 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 287բ) :

զ · Թղ · 332ա¹ : *Ողբիանոսի եպիսկոպո-սին* (Թ · 7, Ա · § 298 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 288) :

է · Թղ · 332ա¹ : *Բարբաշմենայ եպիսկո-պոսին* (Թ · 7, Ա · § 301 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 288բ) :

ը · Թղ · 332ա² : *Ակակիոսի* (Թ · 7, Ա · § 302 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 288գ) :

թ · Թղ · 332բ² : *Բառնաբայ* (Թ · 7, Ա · § 302 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 289) :

ժ · Թղ · 333ա¹ : *Եւստաքէոսի առաքե-լոյն* (Թ · 10, ԺԱ · § 281բ) :

ժա · Թղ · 333ա² : *Ոնոփրիոսի ճգնաւո-րին* (Թ · 7, Ա · § 303 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 290) :

ժբ · Թղ · 334ա¹ : *Ակիւղինեայ կուսին* (Թ · 10, ԺԱ · § 291բ) :

ժգ · Թղ · 334ա² : *Մարկինեայ՝ քեռն Բարսղի՝ «Սա քոյր էր սրբոյն Բարսղի կե-սարացոյն եւ երկաթով էր պատեալ զանձն»* (Թ · 10, ԺԱ · § 310բ) :

ժդ · Թղ · 334բ¹ : *Քրիստոփորի չանա-զլխոյն* (Թ · 10, ԺԱ · § 292) :

ժե · Թղ · 335բ¹ : *Թէոփանոսի եւ Պա-սեհմի* (Թ · 7, Ա · § 305 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 293) :

ժզ · Թղ · 336ա¹ : *Կիրակոսի եւ Ուր-բաթու* (Թ · 7, Ա · § 307 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 294՝ «*Կիրակէի*») :

ժէ · Թղ · 337ա¹ : *Եղիշէի մարգարէին* (Թ · 7, Ա · § 308 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 295) :

ժը · Թղ · 338բ¹ : *Դուլայի եւ Վոնիփա-տոսի* (Թ · 7, Ա · § 309—310 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 29ապբ) :

ժթ · Թղ · 338բ¹ : *Յովսեփայ նոր վկային* (Թ · 7, Ա · § 309բ *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 297) :

ի · Թղ · 340ա¹ : *Սամուէլի, Իսմայէլի եւ Մանուէլի* (Թ · 10, ԺԱ · § 298ապբ) :

իա · Թղ · 340բ¹ : *Զոզիմոսի* (Թ · 7, Ա · § 313 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 298բ) :

իբ · Թղ · 340բ² : «*Յայսմաւուրք վկայքն Քրիստոսի, Մարկոս եւ Մարկիանոս յԱղա-պոն եպարքոսէն կատարեցան ի Քրիստոս*» · (*այսքան է*) :

իգ · Թղ · 340բ² : *Յուլիանոսի եւ որոց ընդ նմա* (Թ · 7, Ա · § 312 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 299) :

իդ · Թղ · 347բ² : *Թէոդորոսի արեղային եւ այլ ընկերացն* (Թ · 10, ԺԱ · § 300) :

իե · Թղ · 342բ¹ : *Ղեւոնդեայ եւ Բ · ընկե-րաց նորա* (Թ · 7, Ա · § 314 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 301) :

իզ · Թղ · 343ա¹ : *Ստեփաննոսի արքե-պիսկոպոսի Սեբաստիայ* (Թ · 10, ԺԱ · § 307բ) :

իէ · Թղ · 343բ² : *Տայասոյ* (Թ · 7, Ա · § 315 *եւ* Թ · 10, ԺԱ · § 302) :

իը· *Թղ·* 344*ա*[1]։ *Փեփրոնեայ կուսին* (*Թ·* 7, *Ա·* § 316 *եւ Թ·* 10, *ԺԱ·* § 303*ա*)։

իբ· *Թղ·* 345*ա*[2]։ *Շիպայի եւ Միքուանոսի «Սոքայ էին Հբ· աշակերտացն Քրիստոսի եւ յիշեն զսոքա Պետրոս եւ Պօղոս եւ Ղուկաս»*։

իգ· *Թղ·* 345*ա*[2]։ «*Յայսմաւուր նահատակութիւն կամուղիկոսին Ապիամարայ։ Զաբրատան հայրապետեան մեր պակր Զաքարիայն տեսեալ նախաչարն սատանայ*» *եւն*։

իդ· *Թղ·* 346*ա*։ *Զենոնի եւ Զենեայ* (*Թ·* 10, *Ա·* § 317)։

իե· *Թղ·* 346*ա*[2]։ *Արիստոկլէսի քահանային* (*Թ·* 7, *Ա·* § 318)։

իզ· *Թղ·* 346*բ*[1]։ *Եւստաքէոսի եւ տղայոց իւրոց* (*Թ·* 7, *Ա·* § 319 *եւ Թ·* 10, *ԺԱ·* § 304)։

իէ· *Թղ·* 347*ա*[1]։ *Պետրոսի եւ Պօղոսի առաքելոցն* (*Թ·* 7, *Ա·* 320 *եւ Թ·* 10, *ԺԱ·* § 305)։

իը· *Թղ·* 349*ա*[1]։ *Երկոտասան առաքելոցն*։ *Սկիզբն պակաս, թուղթ ինկած է·* (*Թ·* 7, *Ա·* § 321 *եւ Թ·* 10, *ԺԱ·* § 306)։

իթ· *Թղ·* 350*ա*[1]։ *Կոզմայի եւ Դամիանոսի* (*Թ·* 7, *Ա·* § 322 *եւ Թ·* 10, *ԺԱ·* § 307)։

ի· *Թղ·* 350*ա*[2]։ «*Յայսմաւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Կոյինդոսի։ Սա էր ի գաւառն Փռիւգիոյ, հաւատով քրիստոնեայ*»։

իա· *Թղ·* 350*բ*[1]։ *Գիւտ պատուական ոտիցն* (*տե՛ս վերը Բ· մասն* § 17)։

իբ· *Թղ·* 351*բ*[1]։ *Բինաբոսի, Սիղուանոսի եւ Խոսրովու* (*Թ·* 10, *ԺԱ·* § 308)։

իգ· *Թղ·* 351*բ*[1]։ *Խոսրովու Գանձակեցւոյ* (*Թ·* 7, *Ա·* § 324 *եւ Թ·* 10, *ԺԱ·* § 308*բ*)։

իդ· *Թղ·* 352*ա*[1]։ *Սիկնիոսի եւ Բաբելայ վարդապետին* (*Թ·* 10, *ԺԱ·* § 309)։

իե· *Թղ·* 352*բ*[1]։ *Բաբելայ զպրին եւ ԶԴ· աշակերտացն* (*Թ·* 10, *ԺԱ·* § 309*գ*)։

իզ· *Թղ·* 352*բ*[2]։ *Յակինթոսի եւ Ստաթէոսի* (*Թ·* 10, *ԺԱ·* § 310)։

իէ· *Թղ·* 353*ա*[1]։ «*Յայսմաւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Աստէրիոսի եպիսկոպոսին Դորաքայ քաղաքին*» *եւն*։

իը· *Թղ·* 353*ա*[2]։ *Պրոկոպոսի եւ այլ եղբարցն։ Պակասաւոր, թուղթ ինկած է* (*Թ·* 7, *Ա·* § 329՝ *Կոռկոպոս, եւ Թ·* 10, *ԺԲ·* § 312)։

11· ա· *Թղ·* 354*ա*[1]։ *Հրոտից· Վկայաբանութիւն Դաւթի եւ Ռոմանոսի*։ (*Թ·* 7, *Ա·* § 143 *եւ Թ·* 10, *ԺԲ·* § 314)։

Շարունակութիւնը չկայ, մնացած մասն ինկած է։

Բ· ՈՒՐԻՇ ՄԱՍԵՐ

1· Մահէ մարգարէից։ *Թղ·* 19*ա*[2]։ *Ամուէլ*։ — *Թղ·* 22*բ*[2]։ *Դանիէլ*։ *Թղ·* 58*բ*[2]։ *Յունան*։ — *Թղ·* 87*ա*[1]։ *Ովսեայ*։ — *Թղ·* 87*ա*[1]։ *Յովէլ*։ — *Թղ·* 117*ա*[2]։ *Ամբակում*։ — *Թղ·* 166*ա*։ *Աստի, ապա՝ Նաթան*։ — *Թղ·* 203*ա*[2]։ *Ամոս*։ — *Թղ·* 214*բ*[1]։ *Եզեկիէլ եւ Եզր·*։ — *Թղ·* 289*ա*[1]։ *Երեմիա*։ — *Թղ·* 307*ա*[2]։ *Զաքարիա*։ — *Թղ·* 310*բ*[1]։ *Եսայի*։ — *Թղ·* 337*ա*[1]։ *Եզիչէ եւն եւն*։ *Տե՛ս մանրամասն Թ· 10 Բ մասն* § 2*ա—թ եւ Թ·* 213· *Բ· մասն* 1 *ա եւ բ· եւն եւն*։

2· *Թղ·* 6*ա*[1]։ *Տօն է Շողակաթին՝ իջման Միածնին ի վաղարշապատ քաղաքին» Համմտ· վերը* § 1*բ*։

3· *Թղ·* 6*ա*[1]։ «*Ննջման սուրբ Աստուածածնին*», *Համմտ· վերը* § 1*բ*։

4· *Թղ·* 7*բ*[1]։ «*Ներքոյական ի սուրբ Աստուածածին ասացեալ Աւոաքեղ վարդապետէ Համմտ· վերը* § 1*ժ*։

5· *Թղ·* 102*բ*[1]։ «*Ասացեալ սրբոց վարդապետաց ներքոգեան ի պատիւ ամենայն սրբոց հնոց եւ նորոց*» (*Թ·* 10, *Մասն Բ·* § 3*ա*)։

6· ա· *Թղ·* 112*ա*[1]։ «*Պատճառ յաղագս երկնայնոցն դասուց*» (*Թ·* 10, *Բ մասն* 4*բ*։

բ· *Թղ·* 113*ա*[1]։ *Տեառն ներսէսի ասացեալ մատեանք եւն* (*Թ·* 10, *Բ·* 4)։

գ· *Թղ·* 114*ա*[1]։ *Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ բան մատենից սո Տէր Աստուածածնի սրբոց հրեշտակացն*» *տե՛ս վերը* § 3*ծգ*։

7· *Թղ·* 128*ա*[1]*էն կը սկսին Պատճառք Ծննդեան եւ Յայտնութեան Ղ· աւուրց, զորոնք տեսնել մանրամասնօրէն Թ·* 10, § 10*ա—ը եւ Թ·* 213· *Բ·* § 10։

8· *Թղ·* 130*բ* — ա· «*Առաքել չնորհալից վարդապետի ասացեալ գովեստ ոտանաւոր ի սուրբ Աստուածածինն։ Աստուածածին կոյս պատուական, Հաւր Աստուծոյ խորհրդարան։ Զոր նախատեսքն խաւսեցան լրմամբ ի քեզ կատարեցան*» *եւն*։ — *բ· Թղ·* 132*ա*[2]։ «*Աւրհնեալ ես սուրբ Աստուածածին զուստր լուսոյ, որ ընտրեցար յազգէ մարդկան մայր Աստուծոյ*» *եւն*։

9· *Թղ·* 179*բ*[2]։ «*Գովեստ ներքոգական Առաքեալ վարդապետէ ասացեալ վասն պալատեան քառասնօրեայ ի տաճարն։ Անճառ ծնունդ Հօր Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոս սրբեա զաղտեղացեալ միտս իմ ծնանիլ բանս դեղեցկայամարս*»։

Վերջը կայ՝ «*Յօրինեցաւ ճառս ի թվականիս Հայոց ՊՀԴ* (1435) *ի նորաչէն անա-*

պատիս Երկայն Ընկուզեաց, *որ յանուն սրբոյ Աստուածածնին եւ յանուն սուրբ Կարապետին ի պատուիս Յաղմնայ, որք կարդայք մեզաց Թողութիւն խնդրեցէք չինող ճառիս, մեղօք լցեալ Առաքել վարդապետի»:*

10· Թղ· 216ա[1]—219բ[1]: «*Վարք եւ յիշատակ սքանչելի առն Աստուծոյ Գրիգորի պապան Հռոմայ: Այր ոմն կոմս էր ի Վրէնդիս քաղաքի եւ անուն կոմսին Վէնդի, Փոանք ազգաւ, ունէր Բ. զաւակս, դուստր եւ որդի մի*»: Ընդարձակ պատմութիւնն է այս՝ մանաւանդ Գրիգորի պատանեկութեան: — *Այս Յայսմաւուրքին մէջ կան չատ քիչ վկայաբանութիւնք, որոնք* Թ. 7ի, 10, 313ի *եւ այլոց մէջ չըլլան:*

11· Թղ· 222բ[1]էն կը սկսին եւ կը վերջանան Թղ· 237ա[2] *Յիչատակ աւուրց արարչութեան, մանրամասնօրէն տե՛ս* Թ. 10. Բ. *մասն* § 13ա—է *դարձեալ* Թ. 213 § 15 *եւ վերը* (Ա. *մասն*):

12· Թղ· 224բ[2]: «*Մեծի պալատեան Ծագկազարդին ասացեալ* Առաքել վարդապետէ: *Անժամանակ բանդ Աստուած ծնունդ Հօր եւ փառակից Հօր անեղաբար եւ անքննաբար, որ ի վերջին աւուրս խոնարհեցար*»:

13· Թղ· 239ա[1]—240բ[2]: ա· «*Ըստ կարգի աւուրց արարչութեան Զ. օրեացն: Այսօր Զատիկ է եւ ոճն Յարութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ· սրբոյ Եղիշէի Հայոց վարդապետի ասացեալ: Կանխագոյն Մարիամ Մագդաղինացին եկն եհաս ի գերեզմանն Քրիստոսի Աստուծոյ եւ յայնմ ժամու եկն յորժամ բարձեալ էր հրեշտակն զվէմն ի դրաց գերեզմանին*» (Թ. 10 Բ. *մասն* § 14ա *եւ* Թ. 213. Բ. *մասն* § 16):

բ· Թղ· 242ա[1]—242բ[2]: «*Ըստ կարգի աւուրց յարութեան Քրիստոսի. այսօր Մեսեղոց է: Եւ արդ պիտելի է, յորժամ էջ խաչեալն Աստուած Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր ի դժոխս*» տե՛ս Թ. 10· Բ. *մասն* 14բ *եւ* Թ. 213 Բ. *մասն* § 16բ):

14· Թղ· 250ա[1]: «*Սրբոյն Յակոբայ Սրբոյ եպիսկոպոսի ասացեալ ի Թերահաւատութիւն Թումայի: Յորժամ յարեաւ ի մեռելոց Հովիւն քաջ մեծաւ զօրութեամբ*» (Թ. 10, Բ. *մասն* § 15):

15· Թղ· 261ա[1]: «*Աստուածածին կոյս Մարիամ ուրախ լեր, բարձող անիծիցն ուրախ լեր*» (Ա—Ք):

16· Թղ· 291ա[2]: «*Ի սմին աւուր Համբարձումն է յերկինս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ ըստ կարգի աւուրց արարչութեան Զատկին. մեծի Եւսեբի պատմագրի ասացեալ է ի Համբարձումն Քրիստոսի: Վայելուչ է մեզ ճառել եւ սակաւ ինչ վասն Համբառնալոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*» եւն (Թ. 10, Բ. *մասն* § 17):

17· Թղ· 350բ[1]: «*Գիւտ պատուական տփիճ, յորում եղեալ էր գլխապիրն Աստուածածնին: Երկու եղբարք հարազատք եւ պատուով պատրիկք*» (Թ. 10, Բ. *մասն*, § 20):

18· Թղ· 197բ· Թղ· 198ա—199ա: *Վարի լուսանցքին վրայ գրուած են «Հիւրասէր ծեր նազելի, զենոյր խօսուն պատն ի գենի, ունէր ամուլ կին մի բարի, էր ծիծաղկոտ 'ւ առաքինի: Որպէս զգաստ էր անմեղուկ, կայր սպասնողին առջեւ հեղուկ· որդիս ունէր Բ. մանուկ, մին էր յիմար միւսն խարուկ: Կարգայ եւ պիտ զատաքինին, որ կին էատ գիւր քեռորդին, զաւակմարտեաւ ընդ միշտ էին, բայց կարճեցաւ չիլն ի տեղին: Գօտեմարտն ճակատուն, յայթահարեալ եղեւ նկուն, ելեալ գնայր կաղ կաղ ի տուն, ոչխար վ'արջատ իւր խայտատուն*» (Ներսէս Շնորհալի):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *Ի իւրաքանչիւր վկայաբանութենէ յետոյ չատ սակաւ գրուած է, այս կամ համանման յիշատակագրութիւն մը,* գ· օ· Թղ· 27բ[1], 118բ[2]· «*Ով ողորմի Քրիստոս Աստուած ասացողի գրոցս մահտեսի Մկրտչին եւ կենակցուն մահտեսի Սուլթան Պէքէին եւ որդւոցն Խաչատրին, Պարոնին, Ծնողացն Աղթկին,, Ալեքսանին եւ ամենայն գարմիցն, կարդացողաց եւ լսողաց*»:

2· Ապա ուրիշ անձ մը ետքէն կա՛մ լուսանցքին վրայ եւ կա՛մ այս յիշատակագրութեանց վրայ թուղթ մը կպցնելով կը գրէ հետեւեալը «(*Ով ողորմի ասացողի գրոյս*) *Ըստամպօլոյ Սարգիսի որդի Մկրտիչին եւ մօրն Կիւլին, ծնօղացն եւ ամենայն գարմիցն նոցին, կարդացողաց եւ լսողաց եւ որ ողորմի ասացողաց Աստուած ողորմեսցի, ամէն*»:

3· *Բնագրին յիշատակագրութիւններու մէջ, որոնք գրչէն են, գրիչը երբեմն երբեմն նաեւ իր անունը կը յիշէ այսպէս՝* գ· օ· Թղ· 32բ[1]: ...*Մանաւանդ ասացողի գրոցս մահտեսի Մկրտչին եւ կենակցուն մահտեսի Սուլթան Պէքէին* (երբեմն գրուած Պիքէնէն) *եւ բազմամեղ գրիչս* Սարգիս իրիցոյս...»:

4· Թղ· 1ա: (Տգեղ խաչ մը գծուած եւ պատուանդանին վրայ ու տակը գրուած) «*Տիրացու Պօղոսին է այս ծաղիկս· եա անարժանս* (կրկնուած) *տիրացու Պօղոս, որ լուսաբար* (*մէկ բառ* ապրնթեռնելի) *Թվ. էր ՌՄԺԴ*»:

5· Թղ· 283բ· (Վարի լուսանցքի վրայ շեղագիր մատիտով գրուած)· «*Առեփան Տէրտէրեան 1873*»:

696.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

ՌՃԺ = 1661

ԹՈՒՂԹՔ՝ 295 : — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 42 × 30 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 39 × 9 + 9 = 18 երկսիւն : — ՏՈՂՔ՝ 38 : — ԹԵՐԹՔ՝ այժմ 42, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ, Բ—ԺԹ կը պակսի : — ՆԻՒԹ՝ թուղթ զօրաւոր : — ԿԱՋՄ՝ Տախտակ կաշեպատ, կաշին կրծուած է եւ շատ մը տեղեր մեծ ծակեր բացուած, թափթփած եւ խոշոր լաթով մը կոճակը ծածկուած : Այսպէս 1922է յառաջ, ներկայիս շատ լաւ կազմուած եւ թղթերը խնամքով կպցուած : — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ երբեմն շատ աղաւաղելի, այժմ շատ աղէկ : — ԳԻՐ՝ բոլորգիր շատ հաճելի : — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ իւրաքանչիւր «Յայսմաւուրքի» եւ վկայաբանութեանց առջեւ, յաջող կրկնագոյն : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ : — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա· մանուշակագոյն եւ կապոյտ, ոչ լիապէս յաջող : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բաւական շատ, հմմտ· թղ· 14բ[1], 53բ[2], 93բ[2], 133բ[1], 148ա[2], 187բ[2], 224բ[1], եւն եւն, կրկնագոյն, ոմանք շատ լաւ : — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ կրկնագոյն ու սիրուն : — ՆԿԱՐՔ՝ չունի : — ԴԱՏԱՐԿ՝ չկայ : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԺ = 1661 : — ԳՐԻՉՔ՝ կիրակոս Ֆահանայ : — ԾԱՂԿՈՂ՝ գրի՞չը : — ՏԵՂԻ՝ Տումարգայ : — ՏԷՐ՝ Ներսէս : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 294բ, եւն : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ ի կեսարիայ 60 ֆրանկաց, 20 Յունուար 1898 Հ· Գր·»(իզորիս) :

Ա· *Մատեանս է՝* Յայսմաւուրք, *որուն մէջ ամփոփուած են Սրբոց վարք եւ վկայաբանութիւնք, նաեւ այլեւայլ ճառեր : Թերի է դժբախտաբար, բաւական շատ մասեր կը պակսին ինկած ըլլալով : Կը ցուցակագրենք շատ համառօտ· հմմտ· ընդարձակօրէն Թ· 7, 10, 213—214, 695 եւն :*

1· Նաւասարդ *ամիս : Կը սկսի թղ· 1· «Յորժամ լուսաւորեաց սուրբն Գրիգոր զՀայս եւ զխոպացեալն Տրդատ վերստին նորոգեաց ի մարդկային ձեւս եւ կերպարան՝ գնաց ապաչանաց բանիւ եւ թղթով» եւն եւն (Այս է՝ Տօն Յովհաննու Կարապետին) : — թղ· 2բ[2] : «Իսկ այսօր տարեմուտ է եւ մարդիկք միմեանց տուրս պարգեւեն եւ դուրս այս չնորհաւոր ասեն իրերաց» : — թղ· 3ա[2] : Պատմութեան Շիդարի· «Թագաւոր մի կար Հայոց Աբգաւագ անուն» (Թ· 7, § 1 եւ Թ· 10, § 1—12 եւ Թ· 437, § 1) : Այս ամսոյն մէջ կան հետեւեալ վկայաբանութիւններն ու «յայսմաւուրք»ները : — թղ· 3բ[1] : Անիկտոսի եւ Փոտինոսի : (թղ· 4ա[1] : Լաւրենտիոսի, Քսեստոսի, Պաւղիտոսի) : — թղ· 4բ[2] : Մարկեղոսի եպիսկոպոսին (Հեմեայ [Եփիմեայ] եւ Պեղիպեայ եւ Փիլիպպիդայ· Մարթինի, սքանչելեացն Ընորատու) : — թղ· 5բ[1] : Շողակաթին, Ուրսիկինոսի վկային : — թղ· 6բ[1] : Փոխման ամէնօրհնեալ կուսին (Թերի) : Կը պակսի ասկէ մինչեւ Քաղց ամսոյն Սեղբեստրոսի վկայաբանութիւնն, որմէ պզտիկ մաս մը կայ : Նախընթացներն համեմատէ Թ· 7, 10, 213 եւ 437 եւ 695 ի հետ :

2· Քաղց· *Կը սկսի Քաղցի իբ օրէն· թղ· 9ա[1]· պակասաւոր է Վկայաբանութիւն սրբոյն Սեղբեստրոսի, կը սկսի այժմ : «Դու քարոզես : Եւ կացեալ սուրբն Սեղբեստրոս պահաւք յաղաւթս ամենայն քրիստոնէիւք» եւն : — թղ· 9ա[1] : «Հաւատայն ի Քրիստոս Կոստանդիանոսի թագաւորին : Թագաւորն Հռոմայ Կոստանդիանոս կռապաշտ էր եւ հրապուրեալ ի Մաքսենդեայ կնոջէն իւրմէ» :*

Այս ամսուան մէջ կան՝ թղ· 10բ[1] : Գորդիոսի (Ստեփաննոսի Տուսկան որդւոյ) : — թղ· 12ա[1] : Զոզիմոսի (թղ· 12բ[1] : «Յայսմաւուր յիշատակ է մեծի նահապետին եւ հաւրն հաւատոց Աբրահամու : Աբրահամ որդի էր Թարայի, որդւոյ Նաքովրայ, իւա, ազգ էր յԱղամայ)» : — թղ· 13բ[1] : «Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Յայտնութեան եւ Պատճառք» (տե՛ս վարը՝ Բ·) : — թղ· 14բ[1] : Տօն է Ծնընդեան եւ Յայտնութեան : — թղ· 17ա[2] : Յիշատակ Գեւորգեայ Ս· Նշանին (տե՛ս վարը՝ Բ· § 2 : — թղ· 17բ[1] : Պատճառ Ծննդեան եւ Յայտնութեան տե՛ս վարը Բ : — թղ· 18բ[2] : Յովհ· Կարապետին եւ Ստեփաննոսի Նախավկային· ապա՝ թղ· 19ա[1] : «Յայսմաւուր յիշատակ է սքանչելի տեսլեան սրբոյ հօրն մերոյ Խաչիկ վարդապետին» (տե՛ս վարը՝ Բ· :

3· թղ· 20ա[1]—60բ[1] : Ամիս Աբաց Ա—Լ (Յունուար Ը — փետր· Զ·) նախ թղ· 20ա[2] : Թէոփիլոսի (եւ Մանկանցն Բեթղեհէմի) : Ապա թղ· 20բ[2] : Պատճառ երրորդ աւուր (10, § 138—166 եւ թ· 437, § 5 տե՛ս վարը Բ· :

թղ· 22ա[1] : Պողիկտոսի եւ Նէարխոնի (Յայսմաւուր յիշատակ է Աւետեաց սուրբ Առուսածածնին) : — թղ· 22բ[1] : Պատճառ չորրորդ աւուր (եւ միւսները տե՛ս վարը) : — թղ· 23ա[2] : Գրիգորի Նիւսացւոյն : — թղ· 24բ[1] : Պետրոսի Հայրապետին : — թղ· 25ա[1] : «Յայսմաւուր կատարումն սրբոց աբեղայիցն Սինէականն եւ Ռուֆայ լերինն») : թղ· 25բ[2] : Մեւորդեայ : — թղ· 27ա[2] : Երմոդայոսի եւ Սարաստոնիկոսի : — թղ· 28ա[2] : Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին (տե՛ս վարը) : — թղ· 29բ[2] : Պետրոսի Հայրապետին

եւ Աբիսողոմայ սարկաւագին : — *Թղ* · 31*ա*[1] : *Յովհաննու կամաւոր ալքաւին* (*Թղ* · 32*ա*[1] : *Թէոգինոսի*) : — *Թղ* · 32*ա*[1] : *Անտոնի ա-նապատականի* : — *Թղ* · 33*բ*[2] : *Թէոդոսի թա-գաւորին* : — *Թղ* · 36*ա*[1] : *Կարդ թագաւորայ* (*տե՛ս վարդ Բ*·) : — *Թղ* · 36*բ*[1] : *Աթանասի եւ Կիւրղի* (*Երուսաղեմացւոյ*) *հայրա-պետացն — նաեւ փոքր Կիւրղի Ալեքսանդ-րացւոյ* : — *Թղ* · 38*ա*[1] : *Եփրոսինեայ կուսին* (*չորից պինուորացն Բասոսի, Եւսեբիայ, Եւտիքեայ եւ Բասիլիդեայ*) *եւ «Յայսմա-ւուր յիշատակ է մեծ ճգնաւորին Եւթիմիոսի քահանային, որ էր յամս բարեպաշտ թագա-ւորացն Թէոդոսի եւ Գրատիանոսի : Որ ա-ստուածահաճոյ վարուք փայլեաց յաշխարհի*) : — *Թղ* · 39*ա*[1] : *Եւգինեայ կուսին եւ Հօրն նորա Փիլիպպոսի եւ մօրն նորա Կղաւդիայ եւ երկուց եղբարցն Սեբաստիայ եւ Ապիտոնի եւ երկուց նեբդինեացն*. *Թղ* · 40*բ*[2] : *Տօն է չղթայիցն Պետրոսի առաքելոյն*. (*աշակեր-տին Տիմոթէոսի, սրբուհւոյն Տատիանէի, Մահակայ եւ Յովսեփայ, ապա՝ Պամփոսի*) : — *Թղ* · 41*բ*[1] : *Անաստասիոսի* (*սպանեալոյն յանողորմ սրոյն Պարսից, ապա Յակոբայ առաքելոյն, ապա՝ Կուբտերիոսի քահա-նային*) : — *Թղ* · 43*ա*[1] : *Կղիմայ Հայրապետին* : — *Թղ* · 44*ա*[1] : *Գրիգորի Աստուածաբանին* : — *Թղ* · 45*բ*[2] : *Քսենիփոնի եւ ամուսնոյն իւրոյ* : — *Վերափոխումն Յովհաննու Ոսկեբերանի յաթոռն իւր* : — *Թղ* · 48*ա*[1] : *Եփրեմի խորին Ասորւոյ* : — *Թղ* · 49*ա*[2] : *Նէոփիտոսի եւ Իգնատիոսի*. (*«Յայսմաւուր վե-րափոխումն պատուական նշխարացն սրբո-ցոյն Իգնատիոսի աստուածապսակ Հայրա-պետին» ապա՝ «Յայսմաւուր կատարեցան դանիւ եւ հրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Վաղերիանոս, Կանտիդոս եւ Ակիւլաս», յե-տոյ՝ «ի սմին աւուր կատարեցան հրով Գ. եղբարք, որ ի միում ժամու ի միում ար-պանդէ ծնեալք՝ Ըսպեւրիպոս, Ասիպոս եւ Մելասիպոս*) : — *Թղ* · 50*ա*[1] : *Թէոփիլոսի զօ-րավարին*. (*Թէոդուլայ, Անանիա քահա-նային եւ Ը. վկայիցն ընդ նմա», Աւգեն-տիոսի ճգնաւորին եւ Հապաչիկ Թադէոսին* (*տե՛ս վարդ Բ*· § 6) : — *Թղ* · 51*բ*[1] : *Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյն Մարտիրոսին* : — *Թղ* · 53*ա* : (*Նահանջ*) *Պարսումայ ճըգ-նաւորին* : — *Թղ* · 54*բ*[1] : *Տրիփոնի*. (*Եւա-գրիոսի*) : — *Թղ* · 56*ա*[1] : *Եպիփանու եւ Շա-դիտայի «Զուտաց» ապա՝ Դանաքտոսի, ապա՝ Ասափայ եւ Նաթանայ մարգարէիցն* (*տե՛ս վարդ, Բ*· § 7) : — *Թղ* · 57*բ*[1] : *Պա-պիայ, Կղաւդիայ եւ Ագաթեայ*. (*Իննայի, Պոիմայ եւ Պիմայ*. *ապա՝ Ռ եւ Գ մարտի-րոսացն, յետոյ՝ Վենղիմանոսի, յետոյ՝ Մատաթիա առաքելոյն*) : — *Թղ* · 58*բ*[1] : *Ի-*· *վկայիցն*. (*Եփեսոսի Մ*. *եպիսկոպոսայ*) : — *Անարծաթ բժշկացն՝ Կիրակոսի եւ Յով-հաննու* (*Ներսէսի Գլաձորեցւոյ*) :

4· *Թղ* · 60*բ*[1]—103*բ*[2] : *Ամիս Մեհեկի Ա—Լ*· (*Փետրուար Է — Մարտ Ը*) · *նախ Անդրո-նիկոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Աթանասիայ* (*Թ*· 7, *Է*· § 180) : — *Թղ* · 61*բ*[2] : *Աբրահամու* (*Պարթենոսի, ապա՝ Տրիփոնայ վկային, ապա՝ Մարթայի եւ Մարիամու եւ Լիկա-րիոնի աբեղային*) : — *Թղ* · 62*բ*[2] : *Նիկիփո-րայ*. («*Յայսմաւուր սուրբ վկայն Քրիս-տոսի Վիկտորինոս եւ Նիկիփորոս, Կղաւ-դիոս եւ Սատապիոս, Պապիաս եւ Թէոդո-րոս բազում տանջանաւք չարչարեցան*» *եւն*, *ապա՝ Փիլիպպոսի առաքելոյն եւ յետոյ՝ Զբեւանդ եպիսկոպոսին*) : — *Թղ* · 63*բ*[2] : *Վլա-ասյ եպիսկոպոսին* (*Ննեւիմայ աշակերտին Պօղոսի*) : — *Թղ* · 64*բ*[1] : *Զոսիմոսի եպիս-կոպոսին եւ Մխիթարայ վարդապետին* : — *Թղ* · 67*բ*[2] : *Մարիամու, որ եւ Մարիանոս կոչեցաւ* : — *Թղ* · 68*ա*[2] : *Մարտիրանոսի ճըգ-նաւորին* : — *Թղ* · 70*ա*[1] : *Տօն է գալստեան Քրիստոսի քառասնօրեայ ի տաճարն* : — *Թղ* · 71*բ*[2] : *Քառասունն եւ երկու մարտիրո-սացն*. (*սրբուհւոյն Յիմարայ*) : — *Ժ*· *Թղ* · 72*բ*[2] : *Յուդայի եղբօրն Յակոբայ* : — *Թղ* · 73*բ*[1] : *Թէոդորոսի զօրավարին* : — *Թղ* · 75*ա*[2] : *Սաղովկայ եպիսկոպոսին, Իժ մարտի-րոսացն Պամփիւլեայ, ասկէ յառաջ Ագեք-սանդրու Թեսաղոնիկեցւոյ* : — *Թղ* · 76*ա*[2] : *Մեսրոպայ վարդապետին* : — *Թղ* · 77*ա*[2] : *Նեստորիոսի եպիսկոպոսին*. (*Ագեքսան-դրոսի*) *ապա՝ Աբղաւի, ապա՝ Թէոդորոսի Կիւրեղեայ եպիսկոպոսի* : — *Թղ* · 78*ա*[1] : *Յակոբայ առաքելոյն՝ որդւոյ Զեբեդեայ* : — *Թղ* · 80*ա*[1] : *Կուռնելիոսի Հայրապետին* (*Պո-պիկարպոսի, յետոյ՝ Մելիտինէ*) : — *Թղ* · 81*ա*[1] : *Պեռպատուայ*. (*Աւագու նոր վկային*) : — *Թղ* · 82*ա*[2] : *Գլխոյն Յովհաննու Մկրըտ-չին*. (*Շուչանայ*) : — *Թղ* · 83*ա*[2] : *Յիպատուպ-տի՝ Աստուածատրոյ* (*Նշխարացն Բարղու-ղիմէոսի առաքելոյն*) : — *Թղ* · 84*ա*[2] : *Տօն Վարագայ սուրբ Խաչին* (*Թ*· 10, § 187) : — *Թղ* · 86*ա*[1] : *Եղիշէի եւ Գրիգորի Նարեկաց-ւոյն* : — *Թղ* · 87*ա*[2] : *Քարիտոնի եւ Ներքի-նոյն ի Սկիւթ լերին* : — *Թղ* · 88*ա*[2] : *Նահա-պետայ* (*Թ*· 10, § 189) : — *Թղ* · 93*բ*[2] : *Եւ-դոկիայ*. (*աքանչելիքն ի քաղաքին «Մամու-մայ»*) : — *Թղ* · 94*բ*[2] : *Կոնոնոսի պարտիզպա-նին* (*Ամովսայ*. *տե՛ս վարդ Բ*· § 7). *ապա՝ Յովհաննու եպիսկոպոսին եւ Յակոբայ քա-հանայիւ*. *յետոյ՝ Գետարպել սուրբ Նշանին*. (*Թ*· 10, § 191*բ*) : — *Թղ* · 95*բ*[2] : *Ժողովոյն ի Կ*· *Պոլիս* : *Իե*· *Թղ* · 96*բ*[1] : *Եւտրոպիոսի*. *Կղէոնիկոսի, Բասիլիսկոսի եւ ապա՝ Սմբա-տայ* : — *Թղ* · 97*բ*[2] : *Մարկոսի եւ Մակարայ* : — *Թղ* · 99*բ*[2] : *Կոնոնոսի* : — *Թղ* · 100*բ*[1] : *Պոր-փիւրոսի եպիսկոպոսին* (*Գրիգորիսի Ագուա-*

Նիւս կաթուղիկոսին ապա՝ Թաթիոյ եւ Վրաստան) ։ — Թղ · 101բ² ։ *Վասիլիոսի եպիսկոպոսին (Երմանոսի, Սրապիոնի եւ Պաւղինոսի* ։ — *Նարկեանոյ Երուսաղէմայ եպիսկոպոսին* ։ Թղ · 102բ¹ ։ *Եփրոսինեայ կուսին* ։

5 · Թղ · 103բ²—159բ² ։ *Ամիս Արեգ Ա—Լ (Մարտ Թ — Ապրիլ Է)* ։ *Նախ Քառասնիցն Աբեթաւթա (Տե՛ս Թ · 7, Ը · § 209)* ։

Թղ · 105ա¹ ։ *Թէոդոսիոյ, Հիւսիքոսի, ապա՝ Անդամալոյծին)* ։ — Թղ · 107ա¹ ։ *Սրբոյն սրբ կաթարկեան յերկրին Գաւթայեաց (Միւգիանոսի, ապա՝ Թէոփիլաքտոսի, ապա՝ Զանկիանու մուրզոյն)* ։ — Թղ · 108ա² ։ *Ը · մարտիրոսացն Եղեկիէլի, Եզրի տե՛ս վարը՝ Բ · § 7)* ։ — Թղ · 109ա² ։ *Գրիգորի Հռոմայ հայրապետին եւ Պետրոսի աշակերտին* ։ — Թղ · 110ա¹ ։ *Կոզմայի եւ Դամիանոսի · (Մելիանոսի, Մատրոնեայ)* ։ — Թղ · 111ա¹ ։ *Դանիէլի մարգարէին եւ երից մանկանցն · տե՛ս վարը Բ · § 7* ։ — Թղ · 112ա² ։ *Փաւստեայ Եւլասիոսի (Ղազարու)* ։ — Թղ · 114ա¹ ։ *Ալէքսիանոսի մարդոյն Աստուծոյ* ։ — Թղ · 115ա¹ ։ *Քարոզ Ծաղկազարդի (տե՛ս վարը՝ Բ · § 8* ։ — Թղ · 117բ² ։ *Սկիզբն արարչութեան (տե՛ս վարը Բ · § 9* ։ — Ժ · Թղ · 119ա¹ ։ *Կիւրղի Երուսաղէմայ հայրապետին (Վանականայ վարդապետի)* ։ — Թղ · 120բ¹ ։ *Երկրորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը Բ · § 9)* ։ — Թղ · 121ա¹ ։ *Յովհաննու Երուսաղէմայ հայրապետին* ։ — Թղ · 121բ² ։ *Երրորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս Բ · § 9)* ։ — Թղ · 122բ¹ ։ *Աբէնդի եւ Զ · եղբարց նորին (Կոպրիլեայ)* ։ — Թղ · 123բ¹ ։ *Չորրորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը § 9)* ։ — Թղ · 124բ¹ ։ *Յունանու եւ Բարաքիաւայ* ։ — Թղ · 125ա¹ ։ *Հինգերորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը Բ · § 9)* ։ — Թղ · 126բ² ։ *Բենեդիքտոսի (ասա՝ Բենեդիտոսի) ճրագնաւորին* ։ — Թղ · 128ա¹ ։ *Վեցերորդ աւուր արարչութեան (տե՛ս վարը՝ Բ · § 9)* ։ Ժե · Թղ · 130ա¹ ։ *Մարկոսի եպիսկոպոսին (եւ Պիոնի քահանային)* ։ — Թղ · 131ա¹ ։ *Է աւուր Հանդստեան Աստուծոյ (տե՛ս վարը Բ · § 9)* ։ *«Ի սմին աւուր սքանչելեացն յերուսաղէմ)* ։ — Թղ · 132բ¹ ։ *Մարկոսի աւետարանչին · (Երմինդոյ)* · — Թղ · 133բ¹ ։ *Զատիկ (տե՛ս վարը՝ Բ · § 10)* ։ — Թղ · 135ա¹ ։ *Մելքիսեդեկ քահանային (Թ · 10, § 213)* ։ — Թղ · 137ա¹ ։ *Մեռելոց (տե՛ս վարը՝ Բ · § 10բ)* ։ — Թղ · 138ա¹ ։ *Պօղոսի եւ քեռն իւրոյ Յուլիանեայ (ապա՝ Փերփուէքէի եւ քեռն իւրոյ, ապա սքանչելեաց ի Սարայ (տե՛ս վարը Բ · § 14)* ։ — Թղ · 140ա¹ ։ *Կաթարինեայ կուսին* · Ի · Թղ · 141ա¹ ։ *Վահանայ Գողթնացոյ (Թ · 10, § 216)* ։ — Թղ · 143ա² ։ *Մարկիանոսի, Ակեքսանդրու, Թէոդորոսի եւ այլ Լ · ընկերաց նոցա · (Գուժպապայ պարսկի · ապա՝ «Կաթարումն սրբոցն որ ի Դիզափայան եւ Աստղաբլուրն կաթարեցան)* ։ — Թղ · 144բ¹ ։ *Ղուկիայ · (Նունեայ սրբոյ Խաչին)* ։ — Թղ · 145բ¹ ։ *Դաւթի Դփնեցւոյ (Թ · 695 · § 7 1բ · եւն) · Յակոբայ քահանային եւ Ագա սարկաւագին* Թղ · 146բ² ։ *Յակոբայ Սրճեցւոյ Ճառ ի Թերահաւատութիւնն Թոմայի (տե՛ս վարը՝ Բ · § 11)* ։ — Թղ · 148ա² ։ *Մարիամու Եգիպտացւոյն* ։ — Թղ · 149բ¹ ։ *Սեբաստիոնի եւ Աբբայ Մարկոսի* ։ — Թղ · 152ա¹ ։ *Մարկոսի Հռոմայեցւոյ (տե՛ս վարը՝ Բ · § 15)* ։ — Թղ · 154ա¹ ։ *Ամփիբիոսի, Եղիսէի եւ Մեմնոսի · (երից քերցն՝ Ապապի, Երինի եւ Քսիոնի, ապա՝ Սեւեռիանոսի եւ Մեմնոսի եւ այլ Լ · ընկերացն · յետոյ՝ Բասիմոսի · «Սա արեզայ էր եւ հայր վանից յերկիրն Պարսից»)* ։ — Թղ · 155ա² ։ *Ագապիոսի եւ Սարգսի ընթերցողի (տե՛ս Թ · 437, § 8, ուր՝ «Թէոդուլոսի ընթերցողին»)* · *ապա՝ Կալիոպոսի, յետոյ՝ Պաւսիլիպոսի, ապա՝ Մարկոսի Ծերուն)* ։ — Թղ · 156ա¹ ։ *Սարայ սարատեւլատի եւ Ռուսինոսի տնտեսին* ։ — Թղ · 157ա¹ ։ *Աւետումն Ս · Աստուածածնի (Թ · 10, § 226)* ։ *Տե՛ս վարը՝ Բ · § 13* ։

6 · Թղ · 159ա²—199ա¹ ։ *Ամիս Ահեկի Ա—Լ (Ապրիլ Ը · — Մայիս Է)* ։ *Նախ Սահակայ եւ Համազասպայ · (Սրբոցն, որք ի գերութեան Պարսից)* ։ *Տե՛ս Թ · 7, Թ · 238* ։

Թղ · 160ա¹ ։ *Եւթանասնիցն* ։ — Թղ · 162ա¹ ։ *Անթիպասայ, Գէորգեայ եւ անապրիմ Պետրոսին* ։ — Թղ · 163բ² ։ *Արտեմեայ եւ Ակակիոսի* ։ — Թղ · 164բ¹ ։ *Կրիսկենդոսի եւ Շմաւոնի Պարսից եպիսկոպոսին (Փերփուէքէի եւ քեռն իւրոյ)* ։ — Թղ · 165բ¹ ։ *Սարայ (Ղեւոնդիոսի եւ Է · կանանցն · ապա՝ Հաւրն Պաւղոսի)* ։ — Թղ · 166բ² ։ *Սարբինոսի եւ Արդաւի եպիսկոպոսին · եւ Որմզդանայ եւ Սայինի եւ Բենեամինի* ։ — Թղ · 168ա¹ ։ *Ագապիոսի եպիսկոպոսին (Տեսիլ Յովհ · Գառնեցւոյ · Թ · 10, Բ · § 16)* ։ — Թղ · 169ա¹ ։ *Արդաշրնի կաթուղիկոսին եւ Սմբատայ Բագրատունւոյն* ։ Ժ · Թղ · 170ա¹ ։ *Յովհաննու Օձնեցւոյն* ։ — Թղ · 171ա¹ ։ *Յուլիանոսի եւ Սահակայ պարսկի* ։ — Թղ · 172բ¹ ։ *Եպիսկոպոսացն Քերսոնայ քաղաքին · (Թղ · 173ա² ։ «Յայսմաւուր յիշատակ է ուրեմն ծերոյ խոստակրաւն ճգնաւորի, որ պարզմտութեամբ Թերահաւատէր ի Հաղորդութիւն մարմնոյ եւ արեանն Քրիստոսի» եւն* ։ Թղ · 173բ² ։ *«Նոյնպէս եւ այլ ոմն ծեր ասաց պարզմտութեամբ թէ Մելքիսեդեկ ինքն է որդին Աստուծոյ* ։ *Լուաւ զայս բան սուրբն Կիւրեղ»* եւն ։ — Թղ · 174ա¹ ։ *Աթանասի եւ Սեւեռիանոսի պատրիարգացն Ասորոց (տե՛ս վարը Բ · § 16)* ։ *(«Յիշատակ Բ · եղբարցն որք բնակեալ էին յանապատի»)* ։ — Թղ · 174բ² ։ *Կոտ-*

բատիոսի · (Եպսերիոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Զոյեայ), ապա՝ Սրբոյն Գէորգեայ եւ Յոսրովու : — Թղ · 176ա[1] : Թէոդորոսի ճրագնաւորին : — Թղ · 177ա[1] : Գէորգեայ զօրավարին : — Թղ · 179բ[1] : Պասիկրատեայ եւ Վաղենտիանոսի (Թամարայ) : — Թղ · 182բ[1] : Երասմոսի · «Պատմեաց մեզ ոմն ի հարանց թէ էր ի Թեսաղոնիկէ վանք մի ճգնաւորաց» · պատմութիւնն է մեղանչող եւ ապա զղջացող ճգնաւորի մը) : — Թղ · 18[2]բ[1] : Վասիլիոսի եպիսկոպոսին (տե՛ս վարը Բ · § 17) : — Թղ · 183ա[1] : Մաքսիմոսի եւ Դուլայի · (Թէոդոսի եւ Արինոսի սարկաւագին, ապա՝ ժ · մարտիրոսացն ապա՝ Աղեքսանդրոսի հռոմէացի զօրականին) : — Թղ · 184ա[2] : Պաքսիմոսի (Ամոնի) : — Թղ · 185ա[2] : Բատայ (Կոտորելոցն ի Պարսից յԱսորիս (Թ · 10, § 249) : — Թղ · 186բ[2] : Պեղիգեայ կուսին · (Թղ · 186բ[2] : «Ցայսմաւուր վարք եւ յիշատակ ձԳ կուսանացն յԱնտիոք · որք էին ի վանք մի ամուր պարսպով եւ արք աւազակք կամեցան մտանել» : — Թղ · 187բ[1] : Երեմիայ մարգարէին եւ աշակերտացն Բարուքայ եւ Աբիմելիքայ (տե՛ս վարը Բ · § 7) : — Թղ · 189ա[2] : Կողբատիոսի (Յուստինոսի փիլիսոփային · 8 տող) : — Թղ · 189բ : Եւսեբի՝ ճառ Համբարձման (տե՛ս վարը Բ · § 12ա) : — Թղ · 192բ[1] : Տիմոթիոսի եւ Մաւրասայ («Ցայսմաւուր յիշատակ սքանչելեաց արձակման քահանային : Քահանայ մի եպիսկոպոսէն իւրմէ կապեցաւ բանիւ եւ որոշեցաւ ի քահանայութենէն» · եւն, բաւական ընդարձակ պատմութիւն մը) : — Թղ · 193բ[2] : Սիղւիանոսի եւ Ցուստինոսի (Գէորգայ կուրին) : — Թղ · 194բ[2] : Երինեայ սքանչելագործի : — Թղ · 196ա[2] : Ցորայ արդարոյն : — ւ · Թղ · 197բ[2] : Երեման սրբոյ Խաչին · տես վարը Բ · § 12բ :

7 · *Թղ · 199ա[1]—Թղ · 229ա[2] : Ամիս Մարերի Ա—Լ · (Մայիս Ը — Յունիս Զ) : Նախ Յակոբայ եւ Յովհաննու առաքելոյ (Տե՛ս 7, ժ · § 268) : — Թղ · 200ա[1] : Վարդինեայ (Ակակիոսի · Տիմոթէոսի, Տրիւղիանոսի) : — Թղ · 200բ[2] : Արսէնի եւ Անտոնինեայ, Մարկիանոսի : — Թղ · 201բ[2] : Մանկանցն Բեթղեհեմի : — Թղ · 202բ : Գերմանոսի պատրիարգին · (Մովկիմայ քահանային) : — Թղ · 203ա : Եպիփանու կիպրացւոյ : — Թղ · 204բ[2] : Գղերիկեայ : — Թղ · 205ա : «Ցայսմաւուր տաւն է սուրբ առաքելոյն Յասոնի եւ Սոսիպատրոսի, Եպիմաքոսի եւ Գորդիանոսի, 5 տող) : — Թղ · 205բ[2] : Իսիդորոսի (եւ Յովհաննու եպ · Կողոնիոյ, Միւռոպայ) : — Թղ · 207ա[1] : Զաքարիայ մարգարէին (տե՛ս վարը՝ Բ · § 7) · (Աբդիոյ եւ Աբդիչոյի եպիսկոպոսացն եւ ԺԶ · քահանայիցն եւն · ապա՝ Բարդիչոյի · Սահակայ եւ Շմաւոնի) : — Թղ · 208ա[1] : Գիւտ սրբոյ Խաչին յԵրուսաղէմ · (Մուտ Նոյի ի տապանն) : — Թղ · 209ա[1] : Սողոմոնի եւ Պամփիլի եւ Պամփղոնի · Նշանք ի ՃԿԴ եւ ի ՃԿԶ թուականին Հայոց) : — Թղ · 210ա[1] : Յակինթոսի · (Պատրիկոսի, Եսայեայ մարգարէին (տե՛ս վարը՝ Բ · § 7) : — Թղ · 210բ[2] : Ակիղեայ եւ Թալիլիայ (Յեզանդխտոյ) : — Թղ · 211բ[2] : Կոստանդիանոսի եւ մօրն նորա Հելինեայ : — Թղ · 213ա[1] : Թէոդորոսի գինէվաճառին եւ կուսանացն (Կուլուբեայ, ապա՝ «ի մարդանալոյն Քրիստոսի ԵՃ եւ Ի ամին երեւեցաւ կին մի ի կիւլիկէ գերկ մի երկայն քան զամենայն մարդ եւ կերակուր ոչ ուտէր եւ բնաւ ոչ խօսէր եւ յանցանելն ընդ չուկայն առնոյր յամէն խանութէն փող մի եւ կեցեալ բազում ժամանակս եւ անյայտ եղեւ» այսքան) : — Թղ · 213բ[2] : Յովհաննու Գբեցոյն : — Թղ · 215բ[2] : Մատին առաքելոյն Պետրոսի : — Թղ · 217ա[2] : Բասիլիսկոսի (Թերապիոնի եպիսկոպոսին) : — Թղ · 218ա[2] : Սիմէոնի Սիւնակեցոյն : — ի · Թղ · 219ա[1] : Թէոդորայ (Դաւթի եւ Գուրգենայ, ապա՝ Աչոտոյ Բագրատունւոյ, ապա՝ Յովհաննու Զմշկիկի : — Թղ · 220բ[1] : Եղիկոնիդեայ · (Մարուքթայի եպիսկոպոսին) : — Թղ · 221ա[1] : Սահակայ (Երեմիայի զօրականին) ապա՝ Տիմոթէոսի : — Թղ · 222ա[1] : Ցուստիանոսի · Գիւտ նչխարհաց սրբոցն Թադէոսի առաքելոյն եւ Սանդխտոյ կուսին եւն) : — Թղ · 233բ[2] : Կուսանացն Թեկղի եւ Մարիամու : — իե · Թղ · 224բ[1] : Պետրոսի եւ Պօղոսի, Անդրիասի, Դիոնեսիոսի եւ Քրիստիանեայ : — Թղ · 225ա[2] : Մովսէսի խափչիկի · (Դորոթէոսի եպիսկոպոսին) : — Թղ · 226ա[1] : Լուկիանոսի եւ Դ · մանկանացն (Անտիոսի եպիսկոպոսին · Մարկոսի եւ Մովկիանոսի) : — Թղ · 226բ[2] : Մեսրոպեանոսի հայրապետին : — Թղ · 227բ[2] : Փիլեմոնի առաքելոյն եւ Կիւրենեայ եպիսկոպոսին, Նիկանդրոսի եւ Մարկիանոսի : — Թղ · 228ա[2] : Կիւրղի հայրապետին եւ մօրն նորա Աննայի :*

8 · *Թղ · 229ա[2]—294ա[2] : Ամիս Մարգաց Ա—Լ · (Յունիսի Է · — Յուլիս Զ) : Նախ Սիքրիոսի · (Սաւանայ եւ Շուշանայ) · տե՛ս Թ · 7, ժԱ · § 298) :*

Թղ · 229բ[2] : Թէոդորոսի Արակլացւոյն : — Թղ · 231ա[2] : Աղեքսանդրոսի եւ Անտոնինեայ (Պեղեգեայ պոռնկի) : — Թղ · 232ա[1] : Ողբիանոսի · (Բարբաշմենայ, ապա՝ Ակակիոսի) : — Թղ · 232բ[2] : Բառնաբայ առաքելոյն (Եւստաքիոսի առաքելոյն) : — Թղ · 233բ[1] : Աւնոփրիոսի եւ այլոց ճգնաւորաց : — Թղ · 234ա[1] : Տիմոթիոսի քահանային (Ակիւղինեայ կուսին · ապա՝ Թղ · 234բ[1] : Ներսէսի Կայեցւոյն (տե՛ս վարը՝ Բ · § 18) : — Թղ · 235ա[1] : Քրիստափորի Շանագլխոյն : — Թղ ·

236ա[1]։ Թէոփանոսի եւ Պանսեմնի։ — Թղ· 236բ[1]։ Կիրակէի եւ Ուրբաթու։ — Թղ· 237ա[2]։ Եղիսէի մարգարէին։ — Թղ· 239ա[1]։ Դուլլայի (Վռնէիտասոսի)։ — Թղ· 239բ[2]։ Յովսեփայ նոր վկային (Թ· 10, § 297)։ — Թղ· 240բ[1]։ Սամուէլի, Մանուէլի, Իմմայէլի (Զոսիմոսի)։ — Թղ· 241ա[1]։ Յուլիանոսի եւ որոց ընդ նմա։ Թղ· 242ա[2]։ Թէոդորոսի արեգային։ — Թղ· 242բ[2]։ Ղեւոնդեայ եւ Բ· ընկերացն· (Սահակեան արքեպիսկոպոսի Սեբաստիոյ)։ — Թղ· 244ա[1]։ Տայոսայ պոռնկի։ — Թղ· 244բ[2]։ Փեփրոնեայ կուսին։ — ի· Թղ· 245բ[1]։ Շիպայի եւ Միսուանոսի· (Զաքարիայ կաթուղիկոսին Ապամաբայ։ — Թղ· 246ա[2]։ Զննոնի եւ Զինեայ (Արխատաւի քահանային, Դեմետրեայ սարկաւագին եւ Աթանասի դպրին)։ — Թղ· 246բ[2]։ Եւստաքէոսի եւ որդւոցն եւ դստերացն։ — Թղ· 247բ[1]։ Կատարումն պլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի։ — Թղ· 248բ[2]։ ԺԲ· առաքելոցն։ — Թղ· 250ա[2]։ Կոմմոսի եւ Դամիանոսի՝ անարծաթ բժշկաց· (Կոյնդոսի)։ — Թղ· 250բ[2]։ «Գիւտ պատուական ոտիցն յորում եղեալ էր գլադիոն Մարիամու Աստուածածնին· երկու եղբարք հարապատք» եւն (Թ· 10, Բ· § 20)։ — Թղ· 251բ[2]։ Բենեդիտոսի, Սիղիանոսի եւ Խոսրուվու Գանձակեցւոյ)։ — Թղ· 252ա[2]։ Սիղնիոսի ծերոյն (Պապիլասայ եւ Պաւղոսի եւ Վազէնտիայ եւ Թեսպիայ, ապա՝ Բարեկայ վարպապետի կամ դպրի եւ ՁԳ· աշակերտացն)։ — Թղ· 253ա[1]։ Յակինթոսի (Եւստաթէի Անպուրացւոյն), ապա՝ Մարկիննայ՝ քեռն Բարսղի Կեսարացւոյ)։ — Թղ· 253բ[2]։ Սրապիոնի (եւ Պրոկղի եւ Իլարիոնի, ապա՝ Պեբիպրինոյ, Ղուկասու եւ Պրամպինոյ եւն եւն։

9· Թղ· 254ա[2]—282բ[2]։ Ամիս Հրոտից Ա—Լ· (Յուլիս է — Օգոստոս ե)։ Նախ՝ Պրոկոպիոսի վկային։ Տե՛ս Թ· 7· ԺԲ· § 228)։

Թղ· 255ա[1]։ Դաւթի եւ Ռոմանոսի։ — Թղ· 256բ[1]։ Թոմասու Ընկլուզաց եպիսկոպոսին։ — Թղ· 257ա[2]։ Ագնատիայ· (նոր վկային Մելքիսեդեկի եւ Կարապետի)։ — Թղ· 258ա։ Տօն Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին· — Թղ· 259բ[1]։ Առեսիոսի բժշկին· (Կիւրղի եպիսկոպոսին, ապա՝ ՅԵ· վկային)։ — Թղ· 260ա[1]։ Աբղէմսեհի նահատակին։ — Թղ· 262ա[2]։ Բագարատայ եպիսկոպոսին։ — Թղ· 265ա[1]։ Կիրակոսի եւ Յուղիտայի։ — Թղ· 265բ։ Կոպրեի եւ Պատերմուէթոսի (Մարիամու Մագդաղինացւոյ)։ — Թղ· 266ա[2]։ Աթանագինէի եպիսկոպոսին եւ Ժ· աշակերտաց նորին (Ներսէսի Լամբրոնացւոյ՝ Թ· 10, § 322բ)։ — Թղ· 267ա[1]։ Մարիանէի կուսին։ — Թղ· 267բ[2]։ Դիոսի· (Այիմպիայ, ապա՝ Մարթայի՝ մօրն Սիմէոն Սիւնեկացւոյ)։ — Թղ· 268բ[1]։ Թէոդորոսի Կիւրենեայ եպիսկոպոսի· ([Եւ] Պրակսեայ կուսին)։ Թղ· 269ա[2]։ Ապոլլոնիոսի (Սիմէոնի) եւ Յոհաննու։ — Թղ· 270բ[1]։ Գորանդխտոյ· (Ապաւրոնոսի)։ — Թղ· 271ա[2]։ Փոկասու եպիսկոպոսին· (Քրիստինեայ)։ — Թղ· 271բ։ Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսին (տե՛ս վարք՝ Բ· § 19)· (Կենդիոսի քահանային)։ — Թղ· 272բ[2]։ Ննջումն Յովակիմայ եւ Աննայի· (Լուկիայ)։ — Թղ· 273ա[2]։ Երմոգենեայ քահանային եւ Պանտալիոնի բժշկին։ — Թղ· 274ա[2]։ Կալինիկոսի· (Թէոդոտեայ եւ երից որդւոց նորա)։ — Թղ· 274բ[2]։ Գոհարինեանց։ — Թղ· 275բ[1]։ Տիտոսի առաքելոյն։ — Թղ· 276ա[1]։ Գրիգորիսեանց (Թ· 10, § 335)։ — Թղ· 277բ[1]։ Ղեւոնդեանց քահանայից։ — Թղ· 278բ[2]։ Մակարայեցւոց։ — 279բ[2]։ Ստեփաննոսի Նախավկային։ — Թղ· 280ա[2]։ Դապմատիոսի։ — Թղ· 280բ[2]։ Սոփեայ եւ երից որդւոցն Պիտոի, Ելպիտոի եւ Ապոլի։ — Թղ· 282ա[1]։ Տօն է Տապանակին Աստուծոյ։

10· Թղ· 282բ[2]—294բ[1]։ Ամիս Աւելեաց Ա·—Ե· (Օգոստոս Ջ·—Ժ·)։ Նախ՝ տօն Այլակերպութեան։ Տե՛ս Թ· 7, § 357)։

Թղ· 283բ[2]։ Վարդանանց։ — Թղ· 286ա[1]։ Դամեհիանոսի ճգնաւորին (Մարբիանոսի)։ — Թղ· 286բ[2]։ Անտոնինոսի· (Միւռոնայ եպիսկոպոսի)։ — Թղ· 287բ[1]։ Յովսեփու եւ Բարդամու (տե՛ս վարք՝ Բ· § 20)։

Բ· ՈՒՐԻՇ ՄԱՍԵՐ

1· Թղ· 13բ[1]։ ա «Նախատօնակ է եւ ձրագալոյց Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ։ Նախաճառութիւնք մարգարէից, որք պուչակեցին զպայուտան Քրիստոսի» եւն։ — բ· Թղ· 13բ[2]։ «Պատճառ ձրագալուցի Ծննդեան եւ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ։ Խորհուրդ աւուր ձրագալուցիս յոյժ զնզեցիկ է իմանալ» եւն։ (Թ· 10, Բ· § 10)։

2· Թղ· 17ա[2]։ «Ի սմին աւուր յիշատակ սքանչելեացն, որ եղեւ ի Գեսարղել աւուրք նչանին ձեռամբ Պետրոսի կաթուղիկոսի Հայոց։ Յամի ԴՃ եւ ՀԳ· թվականիս մերոյ առաջի կայսերն Վասլի ի Տրապիզոն քաղաքի։ Զի զնաց առ թագաւորն տէր Պետրոս» եւն։

3· Թղ· 17բ[1]։ «Պատճառ առաջին աւուր Ծննդեան։ — Թղ· 27բ[2]։ Պատճառ ութերորդ աւուր Ծննդեան եւն, տե՛ս մանրամասն Թ· 10, Բ· § 10ա—բ)։

4· Թղ· 19ա[1]: «Յայսմաւուր յիշատակ է սքանչելի տեսլեան սուրբ հաւրն մերոյ Խաչիկ վարդապետին: Նա էր յաշակերտաց սրբոյ Թարգմանչացն Սահակայ եւ Մեսրոպայ: Որ չրջեալ քարոզէր սուրբ վարդապետն Խաչիկ զբանս աստուածային զրոց վարդապետութեամբ»:

Կ'բսուի «Հանդիպեցաւ նա ի ղեղն որ կոչի Ակաւռի եւ առուգրաներ արկ ուսի: Վասն զի ելանէլն Նոյի ի տապանէն եւ իջանէլն ի լեռնէն անկեաց այգի եւ անուանեաց զտեղին Արկաւռի»:

5· Թղ· 36ա[1]: «Եւ արդ պիտելի է, զի կարգ թագաւորացն այսպէս են» եւն (Թ. 10, § 11):

6· Թղ· 50բ[2]: «Յայսմաւուր յիշատակ է Հապաչիկ Թագէոսին ճգնաւորին, որ յերուսաղէմ կատարեցաւ: Արդ սա յառաջ քինուորեալ էր թագաւորին իւրեանց Հապաչիկ սարկաւագ զոլով»:

7· Վարք եւ Մահք մարգարէից· Թղ· 57ա[1]: Ասափ եւ Նաթան: — Թղ· 95ա[1]: Ամովս: — Թղ· 108բ[1—2]: Եղեկիէլ եւ Եզր·: — Թղ· 109ա[1] միւս Եզր· (Սաղաթիէլ): — Թղ· 111ա[1]: Դանիէլ եւ երեք մանկունք: — Թղ· 187բ[1]: Երեմիա եւ Բարուք: — Թղ· 207ա[1]: Զաքարիա: — Թղ· 10բ[1]: Եսայի եւն:

8· Թղ· 115ա[1]: «Գրիգորի քաջ հռետորի եւ անյաղթ փիլիսոփայի ասացեալ քարոզ վասն Ծագկազարդին ի բանն որ ասէ Ասացէք դստեր Սիոնի· Ահա թագաւոր եւն. Սիոն ամրոցէր Հրէաստանի զոր Յեբուս կոչեն, որ Երուսաղէմ զոր առ Դաւիթ եւ արար զնա քաղաք թագաւորական»: Վերջ Թղ· 117բ[2]:

9· Թղ· 117բ[2] — Թղ· 131ա[2]: Աւուրք առաքչութեան (տե՛ս Թ. 10, Բ. § 13ա—է):

10· Թղ· 133բ[1]: ա· (Զատիկ)· «Սրբոյն Եղիշէի վարդապետի ասացեալ. Կանխապոյն Մարիամ Մագդաղինացին եկն» եւն, (Հմմտ. Թ. 10, Բ. 14): — բ· Թղ· 137ա[1]: Մեռելոց, ներբող «Եւ արդ պիտելի է, յորժամ էջ Քրիստոս Աստուածն մեր խաչեալն ի դժոխսն» եւն, (Հմմտ. Թ. 10, Բ. 14բ):

11· Թղ· 146բ[2]: «Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսի ասացեալ ի թերահաւատութիւնն Թումայի» (տե՛ս Թ. 10, Բ. § 15):

12ա· Թղ· 189բ[2]: «Մեծին Եւսեբի պատմագրի ասացեալ ի Համբարձումն Քրիստոսի· Վայելուչ է մեզ ճառել» (Թ. 10, Բ. § 17): — 12բ: Թղ· 197բ[2]: Տաւն է երեւման Ս· Խաչին... Յամս Կոստանդեայ արքային, որդւոյն մեծին Կոստանդիանոսի սուրբ եւ բարեպաշտ կայսերն ինքնակալին»:

13· Թղ· 157ա[2]: «Տօն է աւետեաց Ս· Աստուածածնին: Ամենասքրբուհի կոյսն Մարիամ ամենաւրհնեալն ի կանայս ծնեալ յերկիր աւետեօք ի Յովակիմայ եւ յԱննայէ, եւն· եաեւք՝ «Ուրախ լեր բերկրեալ» եւն:

14· Թղ· 138բ[2]: «Յայսմաւուր յիշատակ սքանչելեացն որ եղեն ի ղիւացն փորձանաց ի սահմանս Երուսաղէմի ի վանքն Սաբայէ: Եւ էր խորագոյն ձոր մի եւ է մեծ վանք ճգնաւոր կրաւնաւորաց եւ էր ի ձորոյն բարձրագոյն քարայր մի, եւ երիտասարդ կրօնաւոր մի կամեցաւ ելանել եւ բնակել անդ միայն»:

15· Թղ· 152ա[2]: «Յիշատակ սուրբ Հօրն Մարկոսի Հռոմայեցւոյ որ Ի· մղոնաւ մերձ դրախտին Ադամայ ազօթէր: Արք երեք աբեղայք ի Միջագետաց Ասորոց ի վանացն Ակղիպոսի» եւն:

16· Թղ· 174ա[1]: «Յիշատակ վարուց սրբոյն Աթանասի եւ Սեւերիանոսի Պատրիարգացն Ասորոց: Այր մի էր ի Սամոսատա աստուածապաշտ եւ երկիւղած յԱստուծոյ, բարեսէր եւ ողորմած» եւն:

17· Թղ· 182բ[1]: «Սրբոյն Վասիլիոսի եպիսկոպոսին: Ամբարիշտ արքայն Մաքսիմիանոս բաղում չարիս գործեաց յարեւելս ընդ քրիստոնեայս»:

18· Թղ· 234բ[1]: «Յայսմաւուր յիշատակ է չնորհալից Տէր Ներսէսի Կլայեցւոյն: Շնորհաւարդն եւ հոգելին Տէր Ներսէս յայսպիսեաց պաճոյն յեկեղեցին տէր Քրիստոսիէ ի Զճ եւ ԺԴ թվականիս»:

Կ'բսուի «Ա՛ս արար երգս բազումս եկեղեցւոյ, չարականս եւ տաղս: Ասաց եւ զներբողեանս երկնային գաւրացն, գեղեցկայարմար բանիւք՝ ահեղ եւ զարմանալի... ասաց եւ ոտանաւորս գեղեցկաչարս ընդ տունս: Արար գմեկնութիւնս մատեանսեանս աւետարանին, բայց ոչ եհաս յաւարտ նորին»:

19· Թղ· 271[2]: Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսին: Սուրբն Ստեփանոս աշակերտ էր Մովսէսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի· (Թ. 10, § 329):

20· Թղ· 287բ[2]—294բ[1]: «Պատմութիւն Յովսեփու եւ Բարլաամու: Արդ ի մարդ եղանելն Աստուծոյ Բանին», Թղ· 294բ[1]: «Զոր եւ ես Աստ... ծայրաքաղ արեալ Թարգմանեցի...»: Հմմտ. Թ. 10, Բ. § 21ա—է· Թ. 395, § 1—9, Թ· 437, Բ· § 16):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորն՝ Թղ· 294բ[2]—295բ[1]· «Փառք Ամենասուրբ Երրորդութեանն·· (չատ ընդարձակ): Արդ յայսոսիկ եւ ի սոյնպիսիս

նայեցեալ: Արդ եկեալ գրաւ գրչութեան սորա ի գիւղն Տ(ո)ւմարզայ ի գուռն սուրբ Աստուածածնայ եւ սուրբ Պետ(ր)ոս եւ Պաւղոս Եկեղեցոյս: Եւ արդ գրեցաւ սա ի թուականիս հայկազեան տումարի ՌՃԺ (1661) եւ ի հայրապետութեան սուրբ էջմիածնայ Տէառն Յակոբ կաթուղիկոսի եւ ի յաջորդութեան յայսմ գաւառի Աստրել եպիսկոպոսի: Դարձեալ աղաչեմ յիշել ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զիս զանարժան եւ զանպիտան գրիչս գԿիրակոս Խաճատուր եւ զծնօղսն իմ զՂազար քահանայն եւ զԹուրվանթայն եւ զգաւակն իմ զՂազար եւ զԴաւիթն եւ զկենակիցն իմ Զիլֆին եւ զամենայն ազգայինսն մեր զկենդանիսն եւ զհանգուցեալսն եւ ինձն ողորմածն Աստուած յիշողացդ եւ յիշեցելոցս առհասարակ ողորմեսցի ի միւսանգամ զալստեանն իւրում ամէն: — Կրկին աղաչեմ յիշել ի Քրիստոս գաւազիչն իմ գԲարսեղ Խաճատուր, որ բազում աշխատութեամբ անոյց եւ ուսոյց զիս, հատուսցէ նոցա Աստուած զերկնից արքայութենն· ամէն»:

2· Մանուկ ամէն վկայաբանութեան վերջը· այսպէս *Թղ· 53ա*[1]· «*Ողորմեա Քրիստոս Աստուած սաղմոսգրի գրոցս խօճայ Ներսէսին եւ ծնօղաց նորին Խաչուկին եւ Ծաղկուլին եւ գաւակնաց նորին եւ թոռանցն եւ ամենայն գարմից, ամէն: Եւ ինձ ախմար գրչիս տէր կիրակոսիս եւ ծնաւղացն իմոց Ղազար քահանային եւ Թուրվանտին, եւ գաւակին իմոյ Ղազարին եւ Դաւթին եւ կարդացողաց*»: կամ՝ *Թղ· 82ա*[1]· «*Որ ողորմի սաղմոսգրի գրոցս Ներսէսին եւ ծնօղաց նորին Խաչուկին եւ Ծաղկուլեն եւ ախմար գրչիս կիրակոսիս, որ զանունս ունիմ քահանայի*»: կամ՝ *Թղ· 107ա*[1]· «*Որ ողորմի սաղմոսգրի գրոցս Ներսէսին եւ ծնաւղաց նորին Խաչուկին եւ Ծաղկուլին եւ որդւոց նորին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն· կամ՝ Թղ· 141ար*[2]· *Որոյ ազօթիւքն ողորմի Քրիստոս Աստուած սաղմոսգրի գրոցս Ներսէսին եւ կենակցին իւրոյ Մարիամին (Թղ· 234ա*[1] *գրուած է կենակցին իւրոյ Խաթունին, ինչպէս Թղ· 135ա*[1] *եւն) եւ կարդացողացդ, կամ՝ Թղ· 239ա*[1]· «*Ողորմի Քրիստոս Աստուած սաղմոսգրի գրոցս Ներսէսի եւ ծնաւղաց նորին Խաչուկին եւ Ծաղկուլին եւ մեղաւոր գրչիս կիրակոս քահանային եւ կարդացողացդ*» *համառ. գեռ, Թղ· 94ար*[2]*, 107ա*[1]*, 138ա*[1]*, 164ար*[2]*, 199ա*[1]*, 252ա*[2]*, 286ար*[2]*,* ուր կը յիշուի Ներսէսի զաւակը՝ Աննա (նաեւ *Թղ· 135ա*[1] *եւն*):

3· *Թղ· 1ա*: վարի լուսանցիին վրայ կայ՝ *Աչքնեա Հոգիդ սուրբ Աստուած ճշմարիտ եւ աչողիա զգործս ձեռաց ծառայիս քո մեղապարտ եւ յանցաւոր տէր կիրակոսի եւ հան յաւարտ զսկսեալս իմ*», իսկ *Թղ· 293ր եւ 294ա* վարի լուսանցիին վրայ կը գտնուի «*Ձեռքս երթայ դառնայ ի հող· Գիրս մնայ յիշատակող· Ով զանարժանս յիշէ զծողս, Տէրն ողորմի նմա փրկող: Ահա ազատեցար չլացաց աչխունք, կզկզած միչկունք, կտմած ոտկունք: Արի զոհացիր տուր փառս Աստուծոյ: Օրհնեալ է Աստուած ճշմարիտ*»: — *Թղ· 295ր·* երկու տարբեր գրիչներէ ա·) եկեղեցւոյ մը սպասներու կահագիր· բ·) պղինձներու ցանկ մը գիւղերու անուններով:

697.

ԽՈՐԱՆՔ ԵՒ ՆԿԱՐՔ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ

Ը·—Ժ· դար

Մագաղաթի վրայ գրուած երկաթագիր ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ մը ճշխարեր են հետեւեալ ութը թղթերը, որոնք կը բովանդակեն եւսեբիոսի առ Կարպիանոս գրած թուղթը, համեմատական տախտակները, խոթաններ եւ նկարներ:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 8: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 43·7× 32·6: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 15·5: — ՏՈՂՔ՝ 8: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ, շատ ամուր, գործածութենէ սեւցած: — ԿԱԶՄ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ միայն ութը թուղթ մնացած կամ ճիշդը Աւետարանէ մը հանուած: — ԳԻՐ՝ երկաթագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ եւ չունի:

ՆԿԱՐՆԵՐ· *Թղ· 1ա· կայ «Եւսեբիոսի Կարպիանոս սիրելի եղբաւր ի Տէր ողջոյն» որ, ինչպէս ուրիչ Աւետարաններու մէջ, համարով մը պսակուած է: Համարները կը հանդիպին մէկական սիւներու վրայ, որոնք վարի կողմէ երկար ցծով մը իրարու միացած են: Համարներուն վրայ կայ անօթ մը՝ ծաղկով, որուն կը հպին երկու կողմէ մէկական սիրամարգներ, որոնք համարին վրայ թառած են եւ որոնց պոչերէն բաւական վար կան գարդեր: Թղ· 1բ·ի համարներուն վրայ — մէջ տեղը — եւ անոր երկու կողերուն վրայ կան մէկական ծառեր, մինչ Թղ· 2ա·ի համարին պսպաթին՝ ծաղիկ մը կայ եւ երկու կողմերը՝ զարձեալ ծաղկանման զարդեր եւ անոնց վրայ՝ մէկական թռչուններ: Այս երեք համարները լեցուած են կարմիր, կանաչ, կապոյտ եւ մանիչակագոյն երանգներով աստղանման զարդերով: — Թղ· 2բ·— 5բ· կը ներկայացնեն կանոններու տախտակները (խորանները)· մէկը՝ երեք եւ միւսները՝ չորս սիւներու մէջ առնուած եւ համարներով պսակուած: Սոյն համարները լեցուած են զանազան զարդերով· երկուքը (Թղ· 2բ· եւ 3ա·) խաչով եւ թռչուններով եւ այլազան ծաղիկներով օժտուած, մինչ միւսները լեցուած ծաղիկներով եւ զարդե-*

րով ու թռչուններ կը հանդչին կամարներու վրայ։ — Թղ· 6ա· կը ներկայացնէ տաճարիկ մը՝ իւղի լապտերներով, վարագոյրներով եւ բարձրադիր ճակատով, որուն պատին թռչունները կը նային ղոյզ մը թուխակներ։ Թղ· 6բ· մեր առջեւը կը պարզէ վերը՝ Աբրահամ որ կը զոհէ իր որդին Իսահակ եւ վարը՝ Գաբրիէլ հրեշտակապետը, որ Ս· Կուսի կ'աւետէ Աստուածորդւոյն մարդեղութիւնը։ Աբրահամ հագած է կապոյտ պարեզօտ մը մուխ գոյն վերարկուով, մինչ Իսահակ դեղին պարեզօտ մը մուխ գոյն վերարկուով։ Հայրը սուրը քաշած է եւ որդին դլուխը թեթեւ մը ծռած, հուրը բորբոքած է եւ խոյն ալ անդին կ'երեւնայ։ Վարը՝ աջին կեցած է Գաբրիէլ եւ աջ ձեռքը Աբրահամի երկնցուցած· թեւերը համեմատօրէն մեծ են, պարեզօտը լուսաւոր գոյն ունի, մինչ վերնազգեստը դորչ, բայց մանուշակով խառնուած։ Մարիամ կապոյտ հագնուած է եւ խոշոր չղարչ մը կը ծածկէ գլուխը ու կը հասնի մինչեւ մէջքը։ Հրեշտակին ու Մարիամի միջեւ միջին մեսրոպեան տառերով գրուած է՝ «Աւետումն Մարիամու» եւ վերը «Աբրահամու պատարագն»։ — Թղ· 7ա· կը ներկայացնէ Յիսուսի ծնունդը։ Արդէն վերը գրուած է «Ծնունդ Տեառն մերոյ Իմմանուէլի»։ Մարիամ ընկողմնած է եւ մօտը Յիսուս մանուկը մսուրին մէջ կը նիրհէ, մինչ եզն ու էշը անոր կը նային եւ ղոյզ մը հրեշտակներ կը սաւառնին եւ ուրիշ հրեշտակ մը քիչ մը վարով հովիւներու Յիսուսի ծնունդը կ'աւետէ։ Ամէնուն զգեստները դոյնզդոյն։ — Թղ· 7բ· նկարին վրայ կայ «Մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»· անոր խորքը դորչապոյն կարմիր է, Յորդանան կը հոսի եւ մէջը Յիսուս, որուն վրայ մօրուսաւոր Յովհաննէս Մկրտիչ ջուր կը հեղու եւ Հոգին սուրբ աղաւնակերպ կ'իջնէ։ Յովհաննէս Մկրտիչին քով մէկը կայ, որ կրնայ իր աշակերտներէն ըլլալ։ Իսկ Ս· Հոգւոյն երկու կողմերը մէկական հրեշտակներ։ Ամէնուն զգեստները կապոյտով եւ մուխ կարմիրով խառն։ Դէմքերը արտայայտիչ։ — Թղ· 8ա· է «Ամենեւին Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»· կանաչ հիմնագետնի մը վրայ բարձրացած է Ս· Խաչը, որմէ կախուած է Փրկիչը գլուխը քիչ մը ծռած· մերկ մարմինը կողքերէն մինչեւ սրունքները կապոյտ լաթով մը ծածկուած· ոտքերը բեւեռուած· գլխուն երկու կողմերը գրուած «Յիսուս Քրիստոս»։ Խաչին ոտքին տակ կայ մարդու գանկ մը, ինչպէս տարածուն թեւերուն մերձ՝ Արեւ ու Լուսին։ Խաչափայտին աջին կեցած է Տիրամայրը եւ քովը գրուած «Աստուածածին եւ միշտ Կոյս», իսկ ձախին Յովհաննէս Աւետարանիչը եւ գրուած «Ձոր սիրէրն Յիսուս»։ Դէմքերը տպաւորիչ են եւ զգեստները կապոյտ, մուխ կարմիր եւ մոխրագոյն։ Յովհաննէսի վարսերը՝ ծածան ծածան։ — Թղ· 8բ· մեր առջեւը կը հանէ չորս Աւետարանիչները· միեւնոյն նկարի վրայ Մատթէոս եւ Մարկոս՝ վերը եւ Ղուկաս ու Յովհաննէս՝ վարը։ Մատթէոսի քով գրուած է Մատթէոս· նաեւ միւսներու մօտ ալ իրենց անունները։ Մատթէոս ու Յովհաննէս կարճ մօրուք ունին, իսկ Մարկոս եւ Ղուկաս՝ երկար։ Ձորսն ալ իրենց Աւետարանները բռնած են եւ կարծես օրհնութիւն տալու վիճակի մէջ է անոնց աջ ձեռքը, մինչ Ղուկաս այնպէս կը թուի թէ գրելու դործիք մը ունի ձեռքին մէջ։

Թղ· 4բ· գծուած է ձիաւոր մը, որ ձիուն սանձէն մէկ ձեռքով բռնած է եւ միւս ձեռքովը նիզակ մը կը մխրճէ վիշապի մը երախքին մէջ եւ դիմացն ալ կայ թռչուն մը, իսկ մերձը գրուած «Սուրբ Սարգիս»։ Թղ· 5ա տպեղ գրով գրութիւն մը կայ, ուր կը կարդացուին Սմայոն հերեղէս եւ սուրբ Կարապետ անունները· կը խնդրուի յիշել եւ ողորմի ըսել։ Նաեւ Թղ· 6ա կը կարդացուի «Գուլիս կողակից Բարաթին», որ նմանապէս ողորմի կը խնդրէ եւ դեռ կայ «Գիրոյս Սիմաւոն հարեղէս»։

Թղ· 1ա· կայ՝ «Աւաքեցաւ ի կարնոյ ի յիշատակ Հարիւրամեայ Հաստատութեան Մխիթարեան Միաբանութեան ի Վիեննա քաղաքի եւ Յիսնամեայ Յոբելինի քահանայութեան Տեառն Գեւրգ· Հ· Գրիգորի Վ·ի Գովրիկեանց, Արքեպիսկոպոսի եւ Ընդհր· Աբբայի ուխտիս։ Ի Կարին 1911 Հ· Ալգոստինոս Վ· Ամրիկեան· Վիեննական Մխիթարեան»։

Աւետարանի մը այս բեկորները տառերէ եւ նկարներէ դատելով կարելի է եզրակացնել թէ ժամանակակից են հայերէն հին Աւետարաններու-Մոսկուայի, Երուսաղէմի եւ Ս· Ղազարի, — ուսոի Թ·—ժ· դարու արտագրութիւն մը եւ այն՝ անոնց պէս հաւանօրէն Փոքր Ասիայի եւ Ասորիքի մերձ գրուած։

Ձեռագիրը ներկայիս գրուած է երկու կողքերու մէջ եւ խնամով կը պահուի։ Թերթերէն մաս մը իրարու կարուած են։

Անոր մանրակարչութիւնը գնահատելի ուսումնասիրութեան մը նիւթ ըրած է Ցիսուսեան հայապէտ Օգոստինոս Մերկ· Հմմտ· Հանդէս Ամսօրեայ 1927, էջ 931—944, ուր կան նկարներու հրատարակութիւնները։ Հմմտ· նաեւ Վարդանեան Հ· Ա·, Մատենագրութիւնք Եւթաղի, Վիեննա 1930, էջ 236—237։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի։

698.

ՃԱՇՈՑ

ՌՂԲ = 1643

ԹՈՒՂԹՔ՝ 429: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 43 × 33: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 34 × 10 + 10 20: — ՑՈՂՔ՝ 35: — ԹԻՐԹՔ՝ նշանակուած 37, մէն մին՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ ո՛ լաւ: — ԿԱՁՄ՝ կաշեպատ փայտ, կոնակի կաշին մաշած, ծակծկած, եւ ճեղուած, առջեւի եւ ետեւի կողմերը կրկնագիծ ոսկեզարդուած, բէեւ ոսկին սկսած է թափիլ, մէջտեղը կայ ոսկեայ զարդ մը, փականճներու առջեւի երկուքը չկան: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, առջեւէն թուղթ հանուած, թղթեր կազմէն բաժնուած, ջուր տեսած ու վնասուած, թուղթ դրուած է պակսած թղթերու պակասը լրացնելու եւ գրելու, բայց չէ գրուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, ընտիր եւ թոչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ ընտիր: ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա եւ-169ա, 240ա, բազմագոյն, տերեւաշատ, գեղեցկագիծ, ճաշակաւոր, որքան կ'երեւայ երկուքն ալ դեռ ուարտած չեն, բացեր ունի, թղ· 24ա, նմանապէս երիցագոյն, ասոր մէջ երկու կողմերը կան երկու թոչուն՝ մարդադէմ եւ թագակիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 52ա, 286ա[1], 321ա[1], 341ա[1], կան եւ կիսախորաձիկներ, լաւ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ շատ եւ շատ ընտիր, ֆանի մը հատը վնասուած: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 427բ—429բ, եւ թղ· 10ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԲ (= 1643): — ԳՐԻՉ՝ Սարգիս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՁՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Եաշ: — ՏԷՐ՝ խաւեայ վասիլ եւ Պաւղոս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 426ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ներսի դին գրուած է «Եթէ ընդ իւր ի Լեհաստանէ Պետրոս Վ· Մովսէսեան, կաւոնիկոս ի Սնիադին, երբեմն միաբան Մխիթարեան, Վիեննա 1 Դեկտ· 1907»:

Մատեանս է՝ Ճաշոց, ուր գրուած են տարւոյն ամէն օրերուն ընթերցուածները Հին եւ Նոր Կտակարանէն եւ նոյն օրերու աւետարանները: Ունի սա պլխաւոր բաժանումները, որոնք իրենց տողերն կա՛մ խորան մը կա՛մ կիսախորան մը ունին: Վարի լուսանցքներու վրայ նշանակուած են ընթերցուածները թէ ո՞ր տօներու եւ օրերու համար են եւ Աւետարանները: Նաեւ վրիպակները լրացուած են լուսանցքներու վրայ:

1· *Թղ· 2ա: Սկիզբն· «Եւ հովիւքն էին ի տեղւոյն յայնմիկ բնակեալք որ պահէին պահպանութիւնս գիշերոյ հաւտից իւրեանց»· եւն ուսոի սկիզբ կ'առնէ Ծնունդեան տօնէն: Թղ· 1բ[1]: «Յետ այսորիկ ելանեն ի հովանոցէն ի սուրբ Բեթղեհէմ» եւն· (Թ· 5, § 1): — Թղ· 9բ· է վերջ թուղթ ինկած է:*

2· *Թղ· 52ա[1]: «Բան Բարեկենդանի տաւտաւտուն· Աւետարան ըստ Մատթէի· Ձրագ մարմնոյ ակն» եւն (Թ· 5, § 2):*

3· *Թղ· 169ա: Զատիկ: «Զբանն պատասխին որ արարի(ն) վասն ամենայնի, ո՛ թէոփիլէ, որ սկսաւ Յիսուս առնել» եւն (Թ· 5, § 3):*

4· *Թղ· 240ա: Հոգեգալուստ: «Սաղմոս ի սիրոյ բազմանաց» եւն (Թ· 5, § 4):*

5· *Թղ· 286ա[1]: Պայծառակերպութիւն: «Սաղմոս կցորդ Լերինք ցնծասցեն· փխ· Աւրհնեցէք զՏէր յաւուր: Ընթերցուածս յԱռաքից· Ուրախ լեր երիտասարդ ի մանկութեան քում» եւն:*

6· *Թղ· 321ա: «Փոխման Ս· Աստուածածնի: Սղմ· Աբի Տէր· Ընթերցուածս յԱռաքից: Սրտացուցեր քոյր մեր Տարսն, սրտացուցեր զմեզ միով ակամբ քոյով» (Երկ Երգոց):*

7· *Թղ· 341բ[1]: «Մեծի կենսակիր սըրբոյ Խաչին: Կիրակի առաւօտին սաղմոս կգ· Նչանեցաւ առ մեզ եւն: Ընթերցուածս, յԱռաքից· Դարձեալ եթէ ի նաւ ոք ելեալ ընդ ամէնի ալիս» (Թ· 5, § 5):*

Ճաշոցիս մէջ կան՝ նաեւ՝

ա· *Թղ· 11ա[1]: «Կանոն ջուր աւրհնելոյ: Երթան խաչիւ ի ջուրն եւ այս կանոն կատարի: Սաղմոս Զայն Տեառն ի վերայ: Ընթերցուած յելից: Եւ խաղացոյց Մովսէս պղպիան Իսրայէլի ի կարմիր ծովէ անտի» եւն: — Թղ· 12բ[1]: «Աւրհնութիւն ջրոյ, որ առացեալ Տեառն Բարսեղի արքեպիսկոպոսի Կապադովկացւոց: Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ յամենայնի հզօր եւ աքանչելագործ» եւն: (Տե՛ս ի Մաշխոցս):*

բ· *Թղ· 125բ[2]: «Քարող պատուիրանին որ քահանայն կեկուսցէ ժողովրդեանն» եւն (Թ· 5 § 1ա):*

գ· *Թղ· 127բ[2]: Կանոնք մեծի Հինգշաբթին: Ոանկուսային ի տասն ժամն: Զոր արարեալ է սրբոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ: Զոր թարգմանեաց սուրբ Դիտապետն Հայոց Մեծաց Գրիգորիոս Վկայասէրն» եւն (Թ· 5, § 1բ):*

դ· *Թղ· 133ա[2]: Խաւսք Յոհաննու Ոսկեբերանի, որ ասացեալ է յաւուր մեծի Հինգշաբթի յաղագս քահանային եւ համայնէն ժողովրդեանն: Աւրհնեալ է ամենասուրբ*

երրորդութիւնն ի բարձունս Հայր եւ Որդի եւ Հոգին սուրբ: Մեծ պահութիւն երից անձնաւորութեանն եւ մի Աստուածութեանն»: Վերջ՝ Թղ· 135բ²:

ե· Թղ· 238բ¹: «Աղերս ելթադեայ: Ամենայն իրիք ամենայն ուրեք ժամանակ է, ամէ, պա(յ) հասանէ յաստիս, զարձեալ միւսանգամ անդրէն դադարէ: Բայց յայթմոյն կարեաց միայն յամենայնի յայթմէ»:

զ· Թղ· 240ա: «Առեալիմ ի սիրոյ սրտի բաղձանաց նուիրել զբանս» եւն· վերջ՝ Թղ· 427ա²: Ներբողեան Հոգւոյն սրբոյ՝ (ներսէս Լամբրոնացիէն), համա· վերը:

է· Թղ· 259ա¹: «Յաղագս Եղիայի ծնընդեանն: Եղիայ էր Թեղբացի, յԱրաբացւոց ի Գաղայադ, քանզի Թեղրի տուրք էին քահանայից» (քանի մը տող):

ը· Թղ· 250բ¹: «Աղաւթք Սրբոյն Բարսղի ասացեալ: Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ Որդի եւ Բանդ Աստուած, էակից եւ արարչակից Հաւր» եւն (Թ· 5, § 1դ):

թ· Թղ· 297բ¹: «Մահ Եսայեայ մարգարէի: Եսայիաս էր որդի Ամովսայ ի Թեկուայ, ի ցեղէ Ցուդա»: — Թղ· 308ա¹—310ա²: Մահք մարգարէից՝ Ամովսայ, Ովսէի, Միքիայ, Յովէլի, Աբդիու, Յունանու, Նաւումայ, (Յ)Ամբակումայ, Սոփոնիայ, Անգեայ, Զաքարիայ, Մաղաքիայ, տե՛ս մանրամասնօրէն Թ· 5, § 1բ: — Թղ· 332ա¹: «Մահ Եղեկիէլի մարգարէին: Եղեկիէլ էր ի կարիաթարիմայ· եւն (Թ· 5, § 1ե): — Թղ· 332բ²: Մահ Զաքարիայ քահանայի (տե՛ս Թ· 5, § 1զ):

ժ· Թղ· 416ա—Թղ· 417բ: «Հանդիպեաց երանելի առաքելոյն եւ աւետարանչին Յոհաննու: Էր ընդ եգբարս երանելին Յովհաննէս մեծաւ ուրախութեամբ ի Տէր» եւն (Թ· 5, § 1բ):

Թղ· 423բ—Թղ· 426ա¹ կը դրուին Հոգւոյն սրբոյ Գալատեան երիք վերջին աւուրց ընթերցուածք եւ աւետարանք: Գրիչը սա դիտողութիւնը կ'ընէ· «Եղբարք իմ· ըստ Հոգւոյ, աղաչեմ զձեզ անմեղադիր կացէք, դի այս երեք աւուր Հոգւոյ գալստեան վերս ոչ կայր ի յաւրինակն, առեալ ի յայլ գրոց եւ եդի այս տեղիս: Գիտ եւ կարդա եւ զմեզ պատարտ վերիս յիշեա· Սարգիս Երեց մեղայ վերի եւ զեգերեալս ի յաչխարհի եւ զհայրն իմ ցանկալի տէր Յոհաննէս անուն բարի, դնահատակեալն ի մէջ երկրի, յիշման արէք զմեզ արժանի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորն՝ Թղ· 426ա²—467ա²: Փառք··· Աւարտեցաւ քրիստոսահիմն եւ առաքելախաւս, մարգարէաչէն հոգիարուխ այս տատ ձեռամբ ոգամեղ եւ անարհեստ գրչի տէր Սարգիս ֆահանայի ի ֆնդրոյ աստուածասէր եւ բարեպաշտաւն երկու եղբարց խաճայ Վասիլին եւ Խաճայ Պաւղոսին ի թվաբերութեանն Հայկազեան սեռիս տումարի ՌՂԲԻՆ (1643) ի հայրապետութեան Հայոց Տեառն Տէր Փիլիպպոսին եւ առաջնորդութեան աէր Անդրէաս արհիեպիսկոպոսին Պաւղտանայ երկրի եւ ի թագաւորութեանն Վասիլ բարեպաշտ Վոլոտային (ի) մայրաքաղաքն Եաղ ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ Լուսաւորչին եւ քահանայութեանն աէր Մովսէսին եւ աէր Խաչատուրին, աէր Ղուկասին եւ դրչիս· եւ երեցփոխնութեանն խաճայ Ակսէնտին: Ցիշման արէք զմեզ արժանին:

Որք ի յուզմանէ ցաւոց եւ յանդնդեայպատոյտ աւելաց ծովուն ապրեալք դնաւն ի նաւահանգիստն հաւսուցանեն ուրախութիւն ոչ սակաւ ի սիրտս իւրեանց բերցեն վաճառականին: Եւ առաւել յորժամ զլուսաւեսել մարզարէին եւ զակն պատուական եւ զոսկին Սոփերա ընդ ինքեանս ունեցին, մոռանան զաչխատութիւն կրեցն: Որով եւ մեզ դիպեցաւ այս դիրք վաճառի եւ նոյն աչխատութիւն: Սակայն գտեալ եղեն անդիւտ մարգարիտք եւ ակք պատուականք կապեալ ի թագ թագաւորին Ցիսուսի եւ ոսկիաճոյղ պատկերք նորուն սկզբնատիպն, աստուածագիւտք եւ աստուածընտիրք՝ դասք առաքելոցն եւ դումարք մարգարէիցն վիճակք հայրապետացն, եւ ժողովք ամենայն մարտիրոսացն եւ հրեչտակակրաւն ճգնաւորացն եւ աստուածազգեաց միանձանց երկնից բնակողացն եւ աստուածամերձ սուրբ արանց: Որոց անուանքն եւ վարքն յիւրաքանչիւր աւուր կատարման ի սմա ամբարեալ կան, լրմամբ տարեւորական՝ աստուածասէր տաւնողաց, նաեւ տաւնք տերունականք սկսեալ ի Ցայտնութենէն մինչեւ ի լրումն տարւոյն ի սմա հաւաքեալ կան, զոր հոգեկիր սուրբ հարքն կարգեցին: Որով եւ ես ամենանուաստ անձն եւ մեղայ դերի, տակաւ ոչ Սարգիս Երեց, տիպ ձերոց հոգ եւ փուչի, մեծատանջ վտիտ ոմամբ դրեցի զսա, թէպէտ մեծ դրաւ յարմարեցի, այլ գաւրութիւն մեծ դոյ ի սմա եւ լիակատար՝ յուրախութիւն ընթերցողաց եւ խրախճանութիւն ամենայն հաւատացելոց ի Տէր Աստուած:

«Արդ երես անկեալ աղաչեմ զձեզ հայրք եւ եղբայրք, որք հանդիպիք այսմ աստուածային գանձիս եւ լուսափթիթ բուրաստանիս: Որք հայրական գթով հանդիպողք սորին յիշման արէք զմեզ արժանի, կամ կարդալով կամ աւրինակելով»:

«Ցիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր բարեպաշտան եւ աստուածասէր բարի արմատեաց պաւղն եղբարքն զբան Վասիլ եւ դիւր կոզակիցն Մարգարիան եւ զբան Թորոսն, զկոզակիցն Աննայն եւ զբան Պաւղոսն եւ զիւր կոզակիցն Թուրվանատայն: Որք լուեալ զբանս մարգարէին որ ասէ Թէ՝ երանի՛ այնոցիկ, որ ունեցի զաւակ ի Սիոն եւ ընտանեակ յերուսաղէմ եւ ատացան զսա անչնչելի յիշատակ հալալ յընչեց եւ վաստակոց իւրեանց եւ եդին ի դուռն ս· Աստուածածնայ իւրեանց ծնաւղացն Հոգւոյն Տաւրն մահտեսի Ովանէսին եւ մաւրն Գեղեցկիկին — եւ պապոյն Վասիլին եւ մամոյն Զուհալ խաթունին, որ աս

Աստուած են փոխեալ եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, կենդանեաց եւ հանդուցելոց:

«Ով ոք չունի իշխանութիւն այս գրոյս որ կոչի ճաշոց, ոչ ազգական եւ ոչ աւետարական· չունի իշխանութիւն հանել զսա ի սուրբ Աստուածածնայ գրանէս ի մայրաքաղաքն Եաղլովցայու Նորաշէն Հաճկատար սուրբ Աստուածածնայ: Եւ ոք յանդգնի ի յազգականաց կամ յաւետարականաց հանել զսա սուրբ նկեղեցոյս կամ գրաւ դնելով կամ ծախելով պատիժն կայնի առջ եւ մսան բնդ Յուդայի եղիցի: Արդ երես անկեալ աղաչեմ զձեզ, ով հայրք եւ եղբարք, զամենեսեանդ, որք հանդիպիք այսմ աստուածաշունչ տառիս յիշեսջիք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զրան վասիլ եւ զեղբարսն զրան Թորոսն եւ զրան Պետրոսն եւ զամենայն արեանս մերձաւորսն եւ որ առատն է ի տուրս բարեաց յիշողացդ եւ մեզ յիշեցելոցս ողորմեացի առհասարակ ամենեցուն ամենայնի ամէն:

«Աւարտեցաւ այս սուրբ մատեանս ի լաւ եւ յընտիր աւրինակէ ի թվարերութեանս Հայոց ՌՂԲ (1643) ի թագաւորութեան Լեհաց աշխարհին չորրորդ Վլատիսլաւին եւ իշխանացն մերոց (տեղ ձգուած անուններու համար) եւ ի քահանութեան աւագ էրէց տէր Յակոբին եւ տէր Աղբէասին, որ եղեւ պատճառ այս սուրբ տարեգրքիս եւ նորընծայ տէր Ներսէս որ յայսմ ամի էառ զկարգ քահանայութեան: Եւ էրէցփոխանութիւնն բան Նիկողոսին եւ վոյթութեան բան Ոհանին եւ երկոտասան պատառացն: Եւ ես տրուպս ամենայնի երես անկեալ աղերսին պաղատանաւք հայցեմ ի յապկնիպ արարչէն, որ առատն է ի տուրս, տացէ ձեզ Տէր Աստուած զերկնային ողորմութիւնն»:

2· Մանուկք· Թղ· 111ա· «Աւագ երկուշաբթի աւր կարդա եւ դեկելի զրչակս յիշեա՛ սուտ ա-նուն Սարդիս Էրէց»: — Թղ· 135բ²: «Ով ուղղափառք եկեղեցւոյ եւ մանկունք սուրբ Սիոնի, աղաչեմ երկրամած դիմաւք զձեզ զգծաւղ զրոյս Սարգիս երէց եւ գնայրն իմ զակր Ոհաննէս քահանայն յիշել···»: — Թղ· 156ա: «Մեծի հրաշափառ տաւնիս երանի զեզ որ հանդիպիս, յիշեա զու զեկելիս, Սարգիս Էրէց մեզաց զերիս»: — Նման յիշատակարութիւններ կան դեռ քանի մը հատ — սակայն մատով առանց անուն տալու (հմմտ· Թղ· 51բ², 169ա¹ եւն: — Թղ· 240ա վարի լուսանցքի վրայ՝ «Զայս հրաշափառ մեծի տաւնիս: Զեզ երանի որ հանդիպիս բուրաստանիս»:

699.

ՃԱՇՈՑ

ԺԲ°· դար

Թուղթ՝ 155 (բայց էանի մը բուղթ նոյն թուով նշանակուած: — Մեծութիւն՝ 34·5 × 26: — Գրութիւն՝ 26 × 7·5 + 7·5 = 15 երկսիւն: — Տողք՝ 32: — Թերթք՝ նշանակուած, բայց շատ պակաս կայ: — Նիւթ՝ բուղթ, թխորակ եւ տկար: — Կազմ՝ չունի: — Մագաղաթեան պաշպանակ՝ չունի: — Ձանգամանք՝ շատ խեղճ, բղթեր հաճուած, պատռուած, սեւցած, խառնաշփոթ դրուած: — Գիր՝ բոլորգիր, յստակ: — Զարդագիրք՝ պարզ բաներ: — Նորագիրք՝ կարմրագիր: — Լուսանցազարդ՝ բղ· 12ա, 23ա, 26ա, 28բ, 31ա, 32ա, 35ա, 40բ, 44ա, 54ա, 59ա, եւն եւն, շատ գունաւոր եւ բաւական ճաշակաւոր: — Դասարկ՝ չունի: — Ժամանակ՝ ԺԲ° դար: — Գրիչ՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւն՝ հաւանօրէն ունեցած: — Տեղեկութիւն՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ ճաշոց (Զատկական)· Թէ սկիզբէն, թէ մէջէն եւ թէ վերջէն չատ թերի: Շատ մը թղթեր իսկած եւ եւ ուրիշներ պատռուած կա՛մ ամբողջապէս եւ կամ կէսովին: Թղ· 1ա· կան նոր կիրակիին յաջորդող Գչ· եւ Դչ· օրերէն մասեր· կը սկսի՝ «Արք եւ կանայք: Այլ եւ ինքն Սիմոն հաւատաց եւ մկրտեալ կանխէր առ Փիլիպպոս» (թուղթ մը միայն· հմմտ· Գործք Առաքելոց, Ը· 13): Ապա կը սկսի ԺԴ· Թերթը, այս է Թղ· 1ա· «Մատակարարք լինէին նոցին որք այժմ պատմեցան այնոքիւք, որք աւետարանեցին ձեզ Հոգւովն Սրբով, որ առաքէր յերկնից (Ա· Պետ· Ա· 12), այսինքն Յինանց նոր կիրակիին յաջորդող Ուրբաթ օրուան (առաւօտեան) վերջերէն կը սկսի: Կը վերջանայ Թղ· 155բ Հինգշաբթի (Զ· յետ Պենտեկոստէի): — Պենտեկոստէի տօնին առանձին բաժանումը չկայ, դի անոր սկիզբէն բաւական մաս մը կը պակսի: Այս ճաշոցը կը համընթանայ Թ· 269 Զեռագիր ճաշոցին հետ (հմմտ· անդ):

Ուրիշ մասեր *Թղ· 117ա—124բ կայ՝ Ներսէս Լամբրոնացւոյ Ս· Հոգւոյն ճառը, բայց սկիզբէն պակաս· այժմ կը սկսի··· «Ահագարհալ կիպեաց ի մարդկանէ զփուչն եւ պատուիրակ պատիժ պատուհասի մեղացն անիծից: Այսօր լեզուաց հրեղինաց գտեալ արժանի···» (ապա կը չարունակուի ամբողջապէս):*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

700.

ՃԱՇՈՑ

ԺԶ°· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 269: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 35 × 26: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 22 × 7 + 7 = 14: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 30, բայց արդ կը սկսի 7րդի վերջին բղթերովը: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ ինկած, տուփի մէջ դրուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ չափազանց խեղճ, բղթեր պակաս, աղտոտած կտրուած եւ խառնաշփոթ դրուած, նաեւ պրուածներ ալ կան: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խոշոր տառեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ աճուրդ բաներ: — ՆԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ անյայտ: ԺԶ.° դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Մարկոս: կնիք նեկրէի թաղական խորհուրդի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ 45ա[1], 87բ[2]: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Գնեցաւ ի կեսարիայ 25 ֆրանկաց, 20 Յունվարի 1898 Հ· Գր·»:

Մատեանս է՝ երկաթագիր ճաշոց: Դժբախտաբար թէ առջեւէն եւ թէետեւէն թերի եւ եւ մեծապէս վնասուած: Այժմ կը սկսի եօթներորդ թերթին վերջին թղթէն, որուն առաջին սիւնակն եւս, ինչպէս երկրորդին վերին մասը փճացած ըլլալուն հաւիւ թէ ընթեռնելի է: Կարդացուելի մասը կը սկսի թղ· 1ա[1]: «Բուռն հար զիրատուէ իմմէ եւ մի թողուցուս, այլ պահեա զնա ի կեանս քո· ի ճանապարհս ամբարչատց մի երթիցես եւ մի նախանձեսցիս ընդ ճանապարհս անօրէնն»:

Ապա ընթերցուած երեմիայ մարգարէի· — «Լուարուք զպատգամս Տեառն, այսպէս ասէ Տէր միթէ անապա՞տ եղէ տունդ Իսրայէլի կամ աւեր երկիր խոպանացեալ, զի ասաց ժողովուրդն իմ անտեղունչ չրջեսցուք եւ առ քեզ ոչ եկեսցուք» (երեմ· Բ· 31): — Թղ· 3ա[2]: «Ուրբաթի աւր ի տասներորդ ժամուն ժողովին ի սուրբ Սիոնի եւ այս կանոն կատարի: Ընթերցուած Ա· յերկրորդ աւրինաց· եւ պահեսցես զպատուիրանս եւ զիրաւունս»: — Ինչպէս կը տեսնուի մեծ Պահոց օրերու Բ· չաբթու վերջէն սկսած՝ ճնացած է, ուստի ինկած են Ծնունդ, Յայտնութիւն եւ Բարեկենդան պարունակող թերթերը:

Թղ· 188բ[2]: «Եւ առաւօտուն սուրբ կիւրակէին Զատկին ժողովին ի նորին սրբոյ մատրան եւ այս կանոն կատարի· Սաղմոս կգ· Քեզ վայելէ: Ընթերցուած ի Գործոց Առաքելոց· Զբանն առաջին»:

Թղ· 224ա[1]: «Ցաւուր սրբոյ «Պենտեկոստէին: Կիւրակէ աւր ժողովին ի սուրբ մատրանն եւ այս կանոն կատարի: Սաղմ· ճՂԲ· կգ· Հոգի քո բարի: Ընթերցուած ի Գործոց Առաքելոց· Եւ ի կատարելն աւուրցն Պենտեկոստէից»:

Թղ· 246բ[1]: «Ի վարդավառի ի տօնին այս կանոնս կատարի··· Ընթերցուած յԱռակաց· Ուրախ լեր երիտասարդ ի մանկութեան քում»:

Թղ· 214բ[2] կայ «Թուղթ կիւրղի եպիսկոպոսի Երուսաղէմացւոյ առ Կոստանդիանոս թագաւոր վասն երեւելոյ նշանի սրբոյ խաչին յերկնից: Թագաւորի աստուածասիրի եւ բարեպաշտի Աւգոստոս Կոստանդեայ կիւրղոս, որ յերուսաղէմ եպիսկոպոս ի Տէր խնդալ: Առաջին զայս յերուսաղէմէ աստուածասէր թագաւոր»· (Թ· 3, 1):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· զրչէն մանուկ, գուցէ կլիաւոր մը եղած ըլլայ, բայց ինկած· Թղ· 45ա[1]: «Ողորմեա աչխատողի սորա եւ ծնաւղաց իւրոց» (նաեւ Թղ· 83բ[1]): Թղ· 87բ[2]: «Տէր Աստուած ողորմեա Մարկոսի ստացաւղի գրոցս եւ ծնաւղաց իւրոց եւ մեղապարտ գրչիս»: եւ նման ձեւեր:

Թղ· 91ա: (տարբեր տառերով) Տէր Զաքարիայ:

701.

ՅԱՅՏՄԱԽՈՒՐՔ

Ռիմ = 1591

ԹՈՒՂԹՔ՝ 660: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 38 × 26: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 29 × 9 + 9 = 18: — ԹԵՐԹՔ՝ 55·5, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՏՈՂՔ՝ 37: — ՆԻՒԹ՝ հաստ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, կաշին վնասուած է, ծայրերը կարուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց մանի մը թուղթ սեւցած, մաշած, ջուր տեսած, եւ վերանորոգուած խնամքով: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ իւրաքանչիւր վկայաբանութեան առջեւ, լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝

կարմրատառ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 5ա· մեծ եւ քազմապոյն, հասարակ բան մը: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 112ա, 221ա, 287ա, 330բ, 385ա եւն, կրկնագոյն, սովորական բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ վկայաբանութիւններու առջեւ սուրբի մը նկարիկը կամ քըրչուն մը կամ ուրիշ զարդ մը: — ՆԿԱՐՔ՝ բղ· 4բ Ս· Յովհաննէս Կարապետ եւ Ս· Ստեփաննոս նախավկայ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 4ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԽ = 1591: — ԳՐԻՉ՝ փիլիպպոս սարկաւագ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ ևո՞յն: — ՏԵՂԻ՝ Բազում կամ Բազում գիւղ Տարօնոյ: — ՏԷՐ՝ Տէր Մարտիրոս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· բղ· 659ա¹ եւ մանուշք հմմտ· վարք: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ· Առջեւի կողին ներսի դին «Առաքեցաւ ի կարնոյ ի յիշատակ հարիւրամեայ հաստատութեան Մխիթարեան Միաբանութեանս ի վիեննա Բազաքի եւ յիսնամեայ Յորելինի Բահանայութեան Գեր· վ·ի Գովրիկեանց Արքեպ·ի Մծբնայ եւ Ընդհր· Աբբայի մերոյ· ի Կարին 1911 Հ· Աւգոստինոս վրդ· Ամրիկեան Վիեն· Մխիթ·»:

Մատեանս է՝ Յայտաւուրք *լիակատար· թղ· 1ա—3բ· ի ցանկ վկայաբանութեանց: Համեմատութեան համար նկատի պէտք է առնել թ· 7, 10, 213—214, 219, 228, 437, 695, 696): Կը բովանդակէ՝*

1· *թղ· 5ա—60բ: Նաւասարդ: ա· թղ· 5ա· (Նաւասարդի Ա)· «Յորժամ Լուսաւորեաց սուրբն Գրիգոր զՀայս եւ զիշոցագեալն Տըրդատ նորոգեաց զարձեալ ի մարդկային ձեւս». (պատմութեան Շիղարի եւ Աբուսազդի եւն, հհմմտ· թ· 7, Ա· § 1): — բ· թղ· 8բ¹: Անիկտոսի, Փոտինոսի· «Անաւբէն արքայն Դիոկղետիանոս դնաց ի քաղաքն Նիկոմիդիա առ ի պատել զբրիստոնեայս» (թ· 7, Ա· § 2· Լօրենտոսի, Քսեստիոսի եւ Պաւլիտոսի): — գ· թղ· 9բ²: «Վկայաբանութիւն Մարկելլոսի եպիսկոպոսին Ապամիոյ: Սուրբն Մարկելլոս էր ի կիպրոս կղզոյն (թ· 7, Ա· 3բ): — «Յայտաւուր Հմմիայ, Պեղեկիայ եւ Փիլոպատիոպ» ապա՝ Մարթինի, ապա՝ «Սքանչելեացն Ննորաւոր»): — դ· թղ· 10բ²: Շողակաթին (թ· 7, Ա· § 4, Ուբսինեկոսի): — ե· թղ· 11բ²: Փոխման ամենասուրբ կուսին (թ· 7, Ա· § 5): — զ· թղ· 15բ¹: Դասատուակին (թ· 7, Ա· § 6): — է· թղ· 18ա¹: Միւռոնայ քահանային· «Յամս Դեկոսի ամբարիշտ արքային էր սուրբն Միւռոն պարպարեալ ամենայն առաքինութեամբ· (թ· 7, Ա· § 7բ)· «Յայտաւուր տաւն է սուրբ պատկերին Աստուածամաւրն· Երանելին Յովհաննէս, յորժամ պիտայ պննջումն երանելի կուսին»): — ը· թղ· 20ա¹: Խորոսի եւ Փլորոսի· «Փառաւորեալ վկայքս Քրիստոսի եպրաբք էին երկուորեակք եւ էին արուեստիւ քարահատք» (Դեմետրեայ բժշկին, Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն· թ· 7, Ա· § 8 թ· 10, Ա· § 1): — թ· թղ· 23բ¹: Աթոռիանոյ: — ժ· թղ· 24բ²: Վատոյ (Պատմոնիդոսի): — թղ· 25բ¼: Յուստիանոսի: — թղ· 27բ²: Թումայի առաքելոյն: — թղ· 29բ²: Երինոսի եպիսկոպոսին: — թղ· 31ա¹: Դանիէլի մարգարէին: — ժե· թղ· 32բ¹: Աբուդիմոսի· (Տօն ս· Աստուածածնի տե՛ս վարք՝ Բ· § 1): — թղ· 34ա¹: Անդրիանոսի եւ կնոջն նորա Անաստասիայ: — թղ· 35բ²: Սուքիասեանոյ: — թղ· 38ա: Սարաստոնիկոսի, Փիլիպպոսի, Տիքիանոսի (Ննեսիմոյ, Անտիոքոյ բժշկին): — թղ· 39բ: Գլխատման Յովհաննու Կարապետին: — ի· թղ· 42ա¹: Վիլինդոսի եպիսկոպոսին (Տատիանոսի· ապա՝ Աբրնիբսեհի, ապա՝ Տիմոթիոսի): — թղ· 43ա: Գիւտ գաւազանի ամէնաւրհնեալ սրբոյ կուսին (թ· 10· Ա· § 13): — թղ· 45բ¹: Յեսուայ (թ· 10, Ա· § 14)· (Սիմոնի Սիւնեկեցւոյն): — թղ· 47բ¹: Մամասայ (Յովհաննու պահեցողի): — թղ· 48բ¹: Անթիմոսի եպիսկոպոսին· (Աթանասի եպ·ին եւ Խաթունէի ազախնոյն): — իե· թղ· 50ա²: Բաբելայ հայրապետին եւ երից աշակերտացն: — թղ· 51բ: Ի· կուսանացն եւ Ամոնի· (Զաքարիայ հաւրն Յովհաննու Մկրտչի): — թղ· 52բ²: Երինեայ· (Գէ· մարտիրոսացն, ապա՝ Ռ· կուսանացն): — թղ· 54ա¹: Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն: — թղ· 56ա¹: Տաւն է Ծննդեան սուրբ կուսին Մարիամու (թ· 10, § 21): — լ· թղ· 58բ²: Սահակայ Պարթեւի:

2· *թղ· 60բ¹—112ա¹: Հոռի ամիս Ա—լ· (Սեպ· Ժ·—Հոկտ· թ·): ա· Սկիպրն՝ կուսացն Մինադորայ, Մինփոտորայ եւ Բասիդայ: Տե՛ս թ· 10, Բ· § 23):*

բ· *թղ· 61բ²: Մանուէլակայ· (Դիոդորայ եւ Դիդիմայ· ապա՝ Զոսիմի): — թղ· 63ա¹: Ապոմինոսի եպ·ին: — թղ· 64ա²: Նաւակատիք է սուրբ Խաչի տաւնին, Յարութեանն եւ Գողգոթային (թ· 10, § 26): — ե· թղ· 66բ²: Խաչվերաց է եւ տաւն սուրբ Խաչին· (տե՛ս վարք Բ· § 2): — թղ· 68բ¹: Նիկիտասայ· (մարտիրոսացն որ ի ձկ թուականիս Հայոց կատարեցան: թղ· 70ա²: Թէոդորայ· թղ· 72բ²: Թարգմանչացն Հայոց: — թղ· 74ա¹: Մովսէսի, Ահարոնի, Մարիամու: — ժ· թղ· 76բ²: Սրբոց· Աբիդոնայ (Տրոփիմայ, Դորիմենդոսի եւ Սարաստիանեայ): — թղ· 78ա¹: Եւստաքէոսի: թղ· 80ա²: Եղիշայի առաքելոյն· (յիշատակ աւետման Ամբխայ): — թղ· 81բ¹: Փոկասու եպիսկոպոսին (Յունանու մարգարէին տե՛ս վարք Բ· § 3): — թղ· 82բ²: Իրախտայ կուսին: — ժե· թղ· 84բ¹: Թեկղ կուսին: — թղ· 86ա¹: Առաքելոցն Կեփայի, Ապատղոսի եւ Յակոբայ եպիսկոպոսին· (Յակոբայ Սրճեցւոյ· ապա՝ Աթթիկղեայ, եարքն՝ Մանուէլի կայսեր): — թղ· 87բ²: Յովհաննու առաքելոյ՝ փոխումն

եւ ննջումն) : — Թղ · 80բ[1] : Կալիստրատոսի (*Մաւինոսի*) : — Թղ · 90բ[2] : Շմաւոնի՝ ազգականին Քրիստոսի · (*Եպիկուրայ, ապա՝ Մամելքայ, ապա սքանչելիք, որ եղեն յեկեղեցի սրբոյն Ձենոնոսի ի քաղաքն Տիբերու, որ է ի սահմանս Ֆրանկաց*») : — ի · Թղ · 92բ[1] : Քարիտոնի · (*Եպսիքոսի*) : — Թղ · 93բ[2] : Գրիգորի Լուսաւորչին (*Թաթղոյ եւ Վարոսի*) : — Թղ · 95բ[2] : Բժ · ան վարդապետացն, Դիոնէսիոս Արիսպագացւոյն եւն : Թղ · 98ա[2] : Անանիայ Առաքելոյն · (*Թէոդոտոսի, որ ի Պերգէ չարչարեցաւ, ապա՝ սքանչելեացն որ ի Սինէական լերինն, ապա՝ Դոսանայ եպ · ին · յետոյ՝ Պափնուտիոսի անապատականին*) : — Թղ · 99բ[1] : Կիպրիանոսի եւ Յուստինեայ : — իե · Թղ · 101ա[1] : Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն · (*յիշատակ արձակմանն սատանայի*) : — Թղ · 103ա[1] : Հռիփսիմեանց : — Թղ · 105բ[2] : Գայիանեանց : — Թղ · 107բ[2] : Սարգսի եւ Բագոսի : — Թղ · 109ա[1] : Պեղիքեայ · (*Պոպղեայ, ապա՝ Յաբենտիոսի եւ Մաքսիմոսի, յետոյ՝ Զինոտիկեայ եւ Փիլոնիտայ քերցն*) : — լ · Թղ · 110բ[1] : Լամբիոսի եւ Լամբիայ · Մարկոսի եւ Ստեփաննոսի վկայիցն, (*Ռոմանոսի երկեցպին · Աստքեալք երեւին Ոսկեբերանի*) :

3 · Թղ · 112ա[2]—161բ[2] : Սաւմի *ամիս Ա—Լ* · (*Հոկտ · ժ—Նոյ · Ը*) : Սկիզբն · «Տաւն է յղութեանն եպիսաբէմի գոյուբ կարապետն (*տե՛ս վերը՝ Բ · § 4*) :

բ · Թղ · 113բ[2] : Է · Ժողովոյն Նիկիայ · (*Թէոդորոսի Ալեքսանդրացւոյն, ապա՝ Տարսոսացին*) : — Թղ · 115ա[1] : Կարպոսի եւ Պապիլասայ · (*Դոմնայի · ապա՝ Վարոսի եւ Զ · կրաւնաւորացն*) : Թղ · 115բ[2] : Մաչտոց վարդապետին : Ե · Թղ · 117ա[1] : Եփեսոսի սուրբ Ժողովոյն : — Թղ · 118բ[1] : Ուղկիանոսի քահանային (*այս է՝ Ղուկիանոսի · Դասիոսի, Զոտիկոսի, Գայիոսի եւ տեսել Ս · Աննտոնի*) : — Թղ · 119բ[1] : Ղուննկիանոսի հարիւրապետին : — Թղ · 120բ : Խռուսանդոսի եւ Դարեհի : — Թղ · 122ա[2] : Ղուկասու աւետարանչի · (*Անդրիանի կրաւնաւորի, Ովսեայ մարգարէի* [*տե՛ս վերը Բ · § 3*] *Վարոսի*) : — ժ · Թղ · 123ա[2] : Յովելայ (*տե՛ս վերը Բ · § 3*) · (*Արեմեայ, ապա՝ Հիպերիքեանց, ապա՝ Բարդիչաւայ, յետոյ՝ Դոմնինոսի, ապա՝ Լուկիայ, ի վերջոյ՝ Անաստասիայ*) : — Թղ · 125ա[1] : Խարիթեանց : — Թղ · 126ա[2] : Իլարիոնի · (*Մաղաքիայ*) : — Թղ · 127ա[2] : Աբերկիոսի : — Թղ · 130ա[2] : Յակոբայ առաքելոյն եղբաւր Տեառն : — ժե · Թղ · 131բ[2] : Ննջման եւ յարութեան սուրբ մանկանցն Եփեսոսի : — Թղ · 133բ[2] : Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի · (*Դոմետիոսի*) : — Թղ · 135ա[1] : Անփիլիքոսի եպիսկոպոսին · (*չարժ ի Կ · Պոլիս*) · Յովհաննու Հոսաւացւոյ, ապա՝ Սբմբատայ Բագրատունւոյ · Սուքիասեանց : — Թղ · 135բ[2] : Կապիտոլինեայ եւ աղախնոյն Իւրոյ · (*Երից եղբարցն Կղաւդիոսի, Ատերիոսի եւ Նեոնեոսի*) : — Թղ · 137ա[1] : Աբրահամու արդարոյն : — ի · Թղ · 138ա[1] : Նունեայ եւ Մանեայ կուսանանցն : — Թղ · 139բ[2] : Ձենոբայ եպ · ի եւ Ձենոբիայ : — Թղ · 142ա[2] : Եպիմաքոսի եւ Անտոնինոսի · (*Մելասիպոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Կասիանեայ* : — Թղ · 143բ[1] : Դամիանոսի եւ Կոզմայի՝ անարծաթ բժշկացն : — Թղ · 145ա[2] : «Ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոց ասացեալ Հնոց եւ Նորոց» (*տե՛ս վերը՝ Բ , § 5*) : — Թղ · 148ա[1] : Յակինթոսի, Պիզատոսի եւ Անեմբէատոսի · (*Մարտինոսի եպիսկոպոսի*) : Իե · Թղ · 149ա[1] : Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին : — Թղ · 151բ[2] : Ակիւսիմայ եպիսկոպոսին, Յովսեփայ քահանային, եւ Այթալայ (sic) սարկաւային : — Թղ · 152բ[1] : Կիւրեղի եւ Մատրոնայ : — Թղ · 153բ[2] : Պաւղոսի խոստովանողին : — Թղ · 155բ[2] : Պորփիւրոսի · (*անկման փոչւոյ ի Կ · Պոլիս*) : — լ · Թղ · 157ա[1] : Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի, Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զաւրացն · Թղ · 158բ[1] : «Պատճառ յարուցս երկնայնոց դասուցն (*տե՛ս վերը՝ Բ · § 6ա*) : Թղ · 160ա[1] : Մարթանք Ն · Շնորհալւոյ (*տե՛ս վերը՝ Բ · § 6բ*) :

4 · Թղ · 161բ[2] :—220բ[2] : Տրէ *ամիս Ա—Լ* · (*Նոյեմբ · Թ ·—Դեկտ · Ը*) : Սկիզբն է՝ (*Տօն*) Անտոնինոսի (*Բիքտորոսի*), ապա՝ Ստեփաննոյ, ապա՝ Իւպատոսին եպիսկոպոսին Գանգրոյ :

բ · Թղ · 163ա[1] : Մինասայ · (*Պատմութիւն Մարխայ եւ Կամբարայ* (*տե՛ս վերը՝ Բ · § 18*) : — Թղ · 166ա[2] : Աբղիւս մարգարէին (*տե՛ս վերը*) : Յովհաննու ոդորմածին : — Թղ · 167բ : Մելիայ եպ · ի եւ Բուբայ (sic) քահանային եւ Շինու սարկաւագին : — Ե · Թղ · 168բ[1] : Յովհաննու Ոսկեբերանին : — Թղ · 171ա[1] : Պղատոնի եւ Ռոմանոսի : — Թղ · 172ա[1] : Գուրասայ, Սամանասայ եւ Աբիբայ : — Թղ · 174ա[2] : Մատթէոսի աւետարանչին : — Թղ · 176բ[1] : Փիլիպպոսի առաքելոյն եւ Մարիամու : — ժ · Թղ · 178ա[1] : Գրիգորի մեր Լուսաւորչին : — Թղ · 182ա[1] : Ներսէսի հայրապետին եւ Խաթայ եպիսկոպոսին : — Թղ · 184ա[2] : Ապիոսի : — Թղ · 185ա[2] : Տաւն է ամենաւրհնեալ Աստուածածնին որ երից ամաց ի տաճարն բերաւ (*տե՛ս Բ · § 8*) : — Թղ · 186բ[2] : Արգիպասայ, Փիլիմոնի · (*Դասոսի, Ներսան եպ · ի ապա՝ Ալպիոսի Սիւնակեցւոցն*) : — ժե · Թղ · 187բ[2] : Գրիգորի Ակռականդացւոյն : — Թղ · 192բ[2] : Գրիգորի Սքանչելագործի : — Ակռականդացւոյն : — Թղ · 192բ[2] : Գրիգորի Սքանչելա-

պարծի։ — Թղ· 195ա²։ «Գիւտ պրոյն Հայոց ի Բալու»· (*տե՛ս վարը*, եւ Թ· 10, Բ· § 5)։ — Թղ· 196ա¹։ *Պրանք վասն բառնալոյ թագաւորութեան Հայոց*» եւն (*տե՛ս վարը* Բ· § 7)։ — Թղ· 198բ¹։ Կղեմայ Հայրապետին։ — Թղ· 199բ¹։ Մերկեւիոսի պինաւորին։ — ի· Թղ· 200բ²։ Կիկլենեայ եւ Բ· Եղբարցն Թղ· 202բ¹։ Տրպատայ թագաւորին։ — Թղ· 204բ¹։ Անդրէէ առաքելոյն։ — Թղ· 208բ¹։ Որդւոյն եւ Թոռանցն Ս· Գրիգորի Լուսաւորչին· (Անանեայ պարսկի)։ — Թղ· 209ա¹։ Երինաբքոսի եւ Է· սրբոցն· «Ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Դիոկղետիանոսի եւ Մաքսիմեայ դատաւորին էր սուրբն Երինարքոս գահիճ» եւն· (Փիլիմոնոսի)· ապա՝ Թէողորոսի եպիսկոպոսին։ — իե· Թղ· 209բ²։ Յակովկայ պարսկին· Թղ· 212ա²։ Վառվառեայ եւ Ցուլիանեայ· (Սարայի)։ — Թղ· 213բ¹։ Ստեփաննոսի ճգնաւորին։ — Թղ· 214ա²։ Պաւղոսի անապատականին։ — Թղ· 216ա²։ Սոփոնեայ եւ Ամբակումայ· (*տե՛ս վարը* Բ· § 3)· (Աթենագորոսի կրաւնաւորին· ապա՝ Պաւղայ անապատականի· լ· Թղ· 218բ¹։ Բարթուղիմէոսի առաքելոյն։

5· Թղ· 221ա¹—287ա¹։ Քաղող *ամիս* Ա—Լ· (Դեկտ· Թ· Ցունվ· է)։ Նախ՝ «Տաւն է յղութեան Աննայի եւ Յովակիմայ զամենաւրհնեալն Մարիամ»· եւ վկայաբանութիւն սրբոյն Մինասայ, Երմոգինեայ եւ Գրաբոսի վկային։

(Թղ· 222ա¹։ Սքանչելիք, զոր արար սուրբն Մինաս)։ Թղ· 225ա¹։ Նիկողայոսի Հայրապետին։ — Թղ· 226բ²։ Ամբրոսիոսի· «Ամբրոսիոս՝ այր իմաստուն եւ հանճարեղ, հմուտ հին եւ նոր կտակարանաց, աստուածային պրոց նրբից եւ արտաքնոց»։ — ե· Թղ· 229ա²։ Եւտրատիոսեանց վկային։ — Թղ· 231ա¹։ Լուկիայ կուսին· (Թերսոսի եւ Լուկիոսի, ապա՝ «Յայսմաւուր վկայբանութիւն Բարսումայ եպիսկոպոսին եւ Սարբիլոսի քրմին եւ քեռն իւրում Բաւեասայ· «Եպիսկոպոսն Բարսումայ էր յամս Տրդատայ»։ Թղ· 233ա²։ Յակոբայ Մծբնացւոյ։ Թղ· 236ա¹։ Ալիթալայ, եւ Պապոնի եւ Պատապիոսի։ «Սոքայ էին յաչխարհէն Պարսից ազգաւ պարսիկ»։ — Թղ· 238ա²։ Իգնատիոսի Հայրապետին· (Փիլիմոնի, Ապօղինոսի եւ Աբիանոսի, Ելեւթիւրոսի եպիսկոպոսին)։ — ժ· Թղ· 240բ²։ Թէոմպոսպոսի եւ Թէոնէայ վկային· (Պրոմոսի, Արէոսի եւ Եղիայի)։ — Թղ· 242ա²։ Տեսիլ եւ Հարցմունք Գրիգորի Լուսաւորչին (*տե՛ս վարը՝ Բ· § 9*)։ Սրբոյն Բագոսի արեզային· «Սա էր յերուսաղէմ քաղաքէն, որդի հարն Տաճկի եւ մօր քրիստոնէի»։ Թղ· 243բ²։ Աբրահամու եւ Մորենոյ· (Ցուլիանեայ)։ — Թղ· 244բ²։ Ապդէի Հայրապետին։ — Թղ· 246։ է· մարտիրոսաց· «Սոքայ էին յամս Դեկոսի անաւրէնն արքային ի Կրետէս կղզի· (Ցուլիանոսի բժշկապետին եւ Սիւրիանոսի եմեսու եպիսկոպոսին եւ Ղուկասու սարկաւագին եւն· ապա՝ «Դանիէլի մխայնակեցին, որ է մերձ ի կոստանդինուպաւլիս, այր ճգնաւոր»)։ — ժե· Թղ· 247բ¹։ Թադէոսի առաքելոյն։ — Թղ· 249բ²։ Բ· Բիւրուցն ի Նիկոմիդիայ· (Եւդինոսի, Մակարոսի եւ Տիմոթէոսի սարկաւագին։ «Սոքայ էին յաւուրս ուրացողին Քրիստոսի՝ Ցուլիանոսի»)։ — Թղ· 251ա¹։ Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ Տեառն եղբաւրն։ Թղ· 253բ²։ Ստեփաննոսի նախավկային։ — Թղ· 254բ¹։ Ներբողեան Ս· Եփրեմի (*տե՛ս վարը՝ Բ· § 10*)։ — Թղ· 257ա²։ Պետրոսի եւ Պաւղոսի առաքելոցն։ — ի· Թղ· 259ա²։ Որդւոցն Որոտման Յովհաննու եւ Յակոբայ։ — Թղ· 261ա²։ Ինդոսի եւ Դոմնայի։ («Ի ամին աւուր կատարեցաւ եպիսկոպոսն Ընկուզայ բազում վշտաց եւ նեղութեանց համբերեալ»· Յովհ· Գառնեցւոյ)։ — Թղ· 263ա² Թէմոկլիտոսի, որ է Իրաւափառ· «Այս Իրաւափառ հովիւ էր ոչխարաց ի Զմիւռին քաղաք»։ — Թղ· 263բ²։ Ս· Թաթուլ առաջնորդ կացույց պՅովմաս աչակերտն)։ — Թղ· 265բ¹։ Աբգարու թագաւորին։ — Թղ· 266բ²։ Բարսղի կեսարացւոյն· այլեւայլ բաժանութիւնեւրով։ — իե· Թղ· 271բ¹։ Սկզբնատրոսի Հռոմայ հայրապետին· (Թղ· 272ա²։ «Հաւատալն Կոստանդիանոսի ի Քրիստոս»)։ — Թղ· 274ա¹։ Գորգինոսի (Գորգիոսի)։ — Թղ· 276բ¹։ Զոսիմոսի· (Աբրահամու նահապետին)։ — Թղ· 278ա¹։ Նաւակատիք եւ ձրագալոյց Ծննդեան· Ապա՝ Պատճառ առաջին աւուր»· (*տե՛ս վարը՝ Բ· § 11*)։ — Թղ· 279բ¹։ Ծնունդ եւ Յայտնութիւն։ — Թղ· 283ա²։ «Պատճառ Ա· աւուր» (*տե՛ս վարը՝ Բ· § 11*)։ — լ· Թղ· 285ա²։ Յովհաննու Կարապետին եւ Ստեփաննոսի նախավկային։ — Թղ· 286ա¹։ «Պատճառ Բ· աւուր»· (*տե՛ս վարը Բ· § 11*)։

6· Թղ· 287ա¹—338բ¹։ Ապաց *ամիս* Ա—Լ· (Ցունվ· Թ·—Փետ· 2)։ Սկիզբն է՝ «Վերստին տաւն է Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ վկայաբանութիւն սրբոյն Թէոփիլեայ»։

Թղ· 287բ²։ Բեթղեհէմի մանկանցն)։ — Թղ· 287բ²։ «Պատճառ Գ· աւուր Ծննդեան» եւն· (*տե՛ս վարը՝ Բ· § 11*)։ — Թղ· 289բ¹։ Պաւղիքոսի եւ Նէարխոսի (Աւետումն)։ — Թղ· 290ա²։ «Պատճառ Դ· աւուր» (*տե՛ս վարը՝ Բ· § 11*)։ — Թղ· 291ա²։ Գրիգորի Նիւսացւոյն։ — Թղ· 292ա¹։ «Պատճառ Ե· աւուր Ծննդեան» եւն· (*տե՛ս վարը՝ Բ· § 11*)։ — Թղ· 293ա¹։ Պետրոսի մարտիրոսի («Կատարումն արեզային սինական Ըստութայ լերինն)։ — Թղ· 294ա²։ «Պատ-

ճառ Զ · աւուր», (տե՛ս վարը՝ Բ · § 11) : — ե · Թղ · 294բ[1] : Մեւորդեայ (Մինորդեայ), Թէոդորոսի անապատաւորի) : — Թղ · 295ա[1] : Պատճառ է աւուր Ծննդեան» եւն (տե՛ս վարը՝ Բ · § 11) : — Թղ · 296բ[1] : Տաւն Թլփհատուածեան եւ Ծննդեան · Երմոգենոսի եւ Մարտաւնիկոսի : — Թղ · 297բ[1] : «Պատճառ Ը · աւուր Ծննդեան» եւն · (տե՛ս վարը՝ Բ · § 11) : — Թղ · 298ա[1] : Տաւն է Ծննդեան Յովհաննու կարապետին» (տե՛ս վարը՝ Բ · § 12) : — Թղ · 300ա[1] : Պետրոսի Հայրապետին եւ Աբիսողոմայ սարկաւագին : — Թղ · 301բ[2] : Յովհաննու կամաւոր աղքատին (Թէոփինէոսի) : — ժ · Թղ · 303ա[2] : Անտոնի ճգնաւորին : — Թղ · 305ա[2] : Թէոդոսի (Թէոդոսեանց) Թագաւորին : — Թղ · 309ա[1] : Աթանասի եւ Կիւրղի Հայրապետացն : — Թղ · 311ա[1] : Եփրոսինեայ (Զորից պինուորացն Եւսեբի, Բասոսի եւն եւ Եւթիմիոսի) : — Թղ · 312ա[2] : Եւգինեայ կուսին եւ որոց ընդ նմա : — ժե · Թղ · 314ա[1] : Շղթայիցն Պետրոսի Առաքելոյն · (Տատիանէի, Սահակայ եւ Յովսէփայ · ապա՝ Պամփոսի) : — Թղ · 315բ[1] : Անաստասիոսի վկային · (Սպանեալոցն ի Պարսից) : — Թղ · 317ա[1] : Կղեմայ Հայրապետին : — Թղ · 318բ[1] : Գրիգորի Աստուածաբանին : — Թղ · 320բ[2] : Քսենոփոնի եւ ամուսնոյն իւրոյ Մարիամու եւն : — ի · Թղ · 322ա[1] : «Վերադարձումն նշխարաց սրբոյն Յոհաննու Ոսկեբերանին յաթոռն իւր ի Սեպտեմբեր» : — Թղ · 323բ[2] : Աբբայ Եփրեմի : — Թղ · 325բ[2] : Նէոփիտոսի վկային · (Վերադարձումն նշխարացն Ս · Իգնատիոսի · ապա՝ կատարելոցն հրով՝ Վաղերիանոսի, Կանդիտոսի եւն, ապա՝ Սեւիպոսի, Ելասիպոսի եւ Մելասիպիոսի) : — Թղ · 326բ[2] : Թէոփիլոսի դաւրավարին · (Թէոդուլեայ, ապա՝ Աւքսենտիոսի ճգնաւորին, ապա յիշատակ Յունանու մարգարէին · ապա՝ Դանաքտոսի) : — Թղ · 328ա[2] : Սարգսի զաւրավարին եւ Մարտիրոսին : — իե · Թղ · 330բ[1] : Պարսումայի ճգնաւորին : — Թղ · 332ա[1] : Տրիփոնեայ (եւ Գ · եղբարցն Թէոդատոնի, Պաւղոսի եւ Պաւսերի) : — Թղ · 333ա[1] : Եպիփանու եւ Շաղիտայ · (Զբուատայ երիցու, Ասափայ եւ Նաթանայ մարգարէիցն · տե՛ս վարը՝ Բ · § 3) : — Թղ · 334բ[1] : Պապիայ, Կղաւդիայ եւ Ագաթեայ · (Ենինայ, Պռիմայ, Պիմայ, ապա՝ ՌԳ · մարտիրոսացն · յետոյ՝ Վենդիքանոսի · ապա՝ Մատաթիա առաքելոյն) : — Թղ · 235բ[2] : Ի · վկայիցն : — լ · Թղ · 337ա[1] : Անարծաթ բժշկացն Կիրակոսի եւ Յոհաննիսի · (Ներսէս Գլաձորեցի) : — ապա Եփեսոսի ս · ժողովոյն ԲՃ հայրապետացն :

7 · Թղ · 338բ[1]—400ա[1] : Ամիս Մեհեկի Ա—լ · (Փետ · է — Մարտի Ը) : Նախ՝ Անդրոնիկոսի եւ Աթանասիայ :

բ · Թղ · 340ա[1] : Աբրահամու Պարսից եպիսկոպոսին · (Պարթենոսի եպիսկոպոսին · ապա՝ Տրիփոնայ, ապա՝ Բ · քերցն Մարթայի եւ Մարիամու եւ Լիկարոնի աբեղային : — Թղ · 341բ[1] : Նիկեփորայ · (Վիքտորինոսի ապա՝ Փիլիպպոսի առաքելոյն, ապա՝ Զբեւանդայ) : — Թղ · 342բ[1] : Վլասայ եւ Ոնեսիմայ · (Զոզիմոսի) : — ե · Թղ · 343բ[2] : Եւապրեայ ճգնաւորին · (Մխիթարայ վարդապետի) : — Թղ · 347բ[2] : Մարիամու, որ եւ Մարինոս կոչեցաւ : — Թղ · 349բ[1] : Մարտիանոսի : — Թղ · 352ա[1] : «Տաւն է քառասնօրեայ զալստեան Քրիստոսի ի տաճարն» : — Թղ · 354բ[2] : ԽԲ · մարտիրոսաց · (Ձիմարայ Նահատակին) : — ժ · Թղ · 355բ[1] : Յուդայի՝ եղբարն Յակոբայ : — Թղ · 356բ[1] : Թէոդրոսի : — Թղ · 359ա[1] : Սաղովկայ · (Աղեքսանդրոսի, ապա՝ ԲԺ · ան մարտիրոսացն : — Թղ · 360բ[1] : Մեսրոպայ վարդապետին : — Թղ · 361բ[2] : Նեստորի · (Աղեքսանդրոսի · ապա՝ Աբղաւի յետոյ՝ Թէոդորոսի Կիւրեննոյ եպիսկոպոսի · ապա՝ Մելիտինէի) : — ժե · Թղ · 363ա[1] : Յակոբայ առաքելոյն : — Թղ · 365բ[2] : Կոռնելիոսի հարիւրապետին (Պօղիկարպոսի) : — Թղ · 367ա[2] : Պեսպատեայ : — Թղ · 366բ[1] : «Գիւտ պատուական պղխոյն Յոհաննու Կարապետին, (Շուչանայ) : — Թղ · 370ա[1] : Յիպոբուգոի : — ի · Թղ · 371բ[2] : վարապայ Խաչին (Գիւտ նշխարաց Բարդուղիմէոսի առաքելոյ) : — Թղ · 374ա[2] : Եղիշայի վարդապետին (Գրիգորի Նարեկացւոյն) : — Թղ · 376ա[2] : Քարիտինեայ եւ սուրբ Ներքինւոյն : — Թղ · 377բ[2] : (Նահանջ տարի) Նահապետացն : — Թղ · 385ա[2] : Եւդոկիա · (ոքանչելեացն քահանային որ ի Մայումայ, Յովհաննու եպիսկոպոսին եւ Յակոբայ քահանային · Ամովսայ մարգարէին (տե՛ս վարը՝ Բ · § 3) : — Թղ · 387ա[2] : Կոնոնոսի պարտիզպանին · (Գետարգել սուրբ Նշանին) : — իե · Թղ · 389բ[1] : Եւ(ս)րոպիոսի, Կղէոնիկոսի եւ Բասիլիսկոսի · (Ամբաստայ սպարապետի) : — Թղ · 391ա[2] : Մարկոսի · (Մակարայ) : — Թղ · 394ա[1] : Կոնոնոսի ճգնաւորին : — Թղ · 395բ[1] : Պորփիւրոսի եպիսկոպոսին · (Գրիգորիսի Աղուանից կաթուղիկոսին) : — Թղ · 397ա[1] : Վասիլոսի եպիսկոպոսին · (Երմոսի, Սրապիոնի եւ Պաւղինոսի · ապա՝ Նարկեսեայ եպիսկոպոսի) : — լ · Թղ · 398ա[2] : Եփրոսինեայ :

8 · Թղ · 400ա[1]—473բ[1] : Արեգ ամիս Ա—լ · (Մարտ Ը—Ապրիլ է) : Նախ Սրբոց Քառասնից :

բ · Թղ · 401բ[1] : Թէոդոսիայ · (Հիւսիքոսի · ապա՝ Անդամալուծին) : — Թղ · 404ա[1] : «Նահատակութիւն սրբոցն որք կատարեցան ի Քրիստոս (ի Գաւթացւոց)» (Միւղիանոսի, Թէոփիլաքոսի, ապա Մուր-

պոյն Զանկիանու։ — Թղ· 406ա¹։ Ը· մարտիրոսացն (Եղեկիէլի եւ Եզրի (տե՛ս վարք՝ Բ· § 3)։ — ե· Թղ· 407ա²։ Գրիգորի Հոռմայ Հայրապետին։ — Թղ· 409ա¹։ Նախահարցն սրբոց Ադամայ որդւոց եւ Թոռանց։ — Թղ· 411ա²։ Դանիէլի եւ Երից մանկանցն (տե՛ս վարք՝ Բ· § 3)։ — Թղ· 414ա¹։ Փառսիոյ· (Ղազարոսի՝ սիրելւոյն Քրիստոսի)։ — Թղ· 416ա²։ Ալեքսիանոսի։ — Թղ· 417ա²։ Առաջին աւուր արարչութեան, (տե՛ս վարք՝ Բ· § 13)։ — ժ· Թղ· 419ա¹։ Կիւրղի Հայրապետին (Վանական վարդապետի)։ — Թղ· 421ա¹։ Յիշատակ Բ· աւուր արարչութեան (տե՛ս վարք՝ Բ· § 13)։ — Թղ· 421բ²։ Յովհաննու Երուսաղէմայ Հայրապետին· — Թղ· 422բ¹։ Յիշատակ Գ· աւուր արարչութեան (տե՛ս վարք՝ Բ· § 13)։ — Թղ· 423բ²։ Աւրէնդի եւ Զ· եղբարց նորա· (Կոպրիլայ)։ — Թղ· 425ա¹։ Յիշատակ Դ· աւուր արարչութեան (տե՛ս վարք՝ Բ· § 13)։ — Թղ· 426բ¹։ Յունանու եւ Բարաքիսայ· (Մելիանոսի), ապա՝ Մատրոնայ, ապա՝ Թղ· 427բ²։ Յիշատակ Ե· աւուր արարչութեան (տե՛ս վարք՝ Բ· § 13)։ — Թղ· 429բ²։ Բենեւիքտոսի ճրպնաւորին· (Թղ· 431բ²)· Յիշատակ Զ· աւուր արարչութեան (տե՛ս վարք, Բ· § 13)։ — ժե· Թղ· 434բ²։ Մարկոսի եպիսկոպոսին· (Պիռնի քահանային, ապա՝ Թղ· 436բ¹։ Յիշատակ Է· աւուր արարչութեան, (տե՛ս վարք՝ Բ· § 13· ապա՝ Հրաչեղն, որ եղեն յերուսաղէմ)։ — Թղ· 438ա²։ Մարկոսի աւետարանչի· (Երմինդոյ)։ — Թղ· 439բ²։ Եղիշէի վարդապետի ներբողեան ի Յարութիւնն Քրիստոսի (տե՛ս վարք՝ Բ· 14)։ — Թղ· 442ա¹։ Մելքիսեդեկ հին քահանայապետին· (Թղ· 444ա¹։ Մեռելոց (տե՛ս վարք՝ Բ· § 14)։ — Թղ· 445բ¹։ Պաւղոսի եւ քեռնորա Յուլիանեայ· սքանչելեացն որ ի փորձանացն դիւաց։ — Թղ· 447բ²։ Կատարինեայ։ — ի· Թղ· 449բ¹։ Վահանայ Գողթնացւոյն։ — Թղ· 452ա¹։ Մարկիանոսի, Զենոնի, Ալեքսանդրոսի եւ Թէոդորոսի եւն· (Գուժդպոյ պարսկի, ապա՝ կատարուեն սրբոցն որ ի Դեզափայան եւ յԱտաղարբուբն)։ — Թղ· 453բ²։ Լուկիայ· (Նունեայ Խաչին)։ — Թղ· 453բ¹։ Դաւթի Դւնեցւոյն· (Յակոբայ քահանային եւ Ագայ սարկաւագին)։ — Թղ· 457ա¹։ Յակոբայ Սրմեցւոյ ի թերահաւատութիւն Թումայի առաքելոյ (տե՛ս վարք՝ Բ· § 15)։ — Թղ· 459ա¹։ Մարիամու Եգիպտացւոյն։ — Թղ· 460բ²։ Սրապիոնի եւ Մարկոսի։ — Թղ· 464ա¹։ Մարկոսի Հռոմայեցւոյն։ — Թղ· 466բ¹։ Անթիմոսի, Եղիազոսի (Սեւեհոսի, Մեմնոսի)· ապա՝ կականանցն Ագապէ, Երինէ եւ Քսենի)։ — Թղ· 468ա¹։ Ագաթապոսի եւ Թէոպուլոսի· (Կալիպոսի, ապա՝ Պաւսիլիպաւսի)։ — Թղ· 469ա²։ Սարայ ստրատելատին (Ռուսինոսի)։ — ի· Թղ· 470բ²։ Աւետեաց ամէնաւրհնեալ տուրբ Աստուածածնին։

9· Թղ· 473բ¹—527ա։ Ահկի ամիս Ա—Լ· (Ապրիլ Ը—Մայիս Է)։ Սկիզբն՝ Սահակայ եւ Համազասպայ իշխանացն· (Վկայք ի Պարսս)։

բ· Թղ· 474բ²։ Հր· աշակերտացն Քրիստոսի։ — Թղ· 477բ¹։ Անթիպատրոս· (Գէորգեայ ճգնաւորին, ապա Դիոսկորիտոսի· ապա՝ անապատի Պետրոսի)։ — Թղ· 480ա¹։ Աբեւիմայ քահանային։ — ե· Թղ· 481ա¹։ Կրիսկինդոսի· (Շմաւոնի Պարսից եպիսկոպոսին· ապա՝ Փերփուիկէ)։ — Թղ· 483ա¹։ Սարայ (Ղեւոնդիոսի, ապա՝ Պօղոսի)։ — Թղ· 484ա²։ Սաբինոսի Աբղաւի, Սայինի եւն)։ — Թղ· 486ա¹։ Ագապիոսի Հայրապետին։ — Թղ· 488ա¹։ Արդալոնի կատակողին (Սմբատայ Բագրատունւոյն, ապա Անոյշի)։ — ժ· Թղ· 489ա²։ Յոհաննու Աւձնեցւոյն։ — Թղ· 491բ¹։ Յուլիանոսի։ — Թղ· 492բ²։ Ս· Հայրապետացն Քերսոնայ քաղաքին (պատմութիւն երկուց ծերունեաց)։ — Թղ· 494ա¹։ Աթանասի եւ Սեւեհանոսի։ — Թղ· 495բ¹։ Կղրատոսի· (Եպաբրիոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Զոյեայ· ապա՝ Գէորգեայ եւ Խոսրովու։ — ժե· Թղ· 497ա¹։ Թէոդորոսի ճրպնաւորին։ — Թղ· 498բ¹։ Գէորգեայ զաւրավարին։ — Թղ· 501բ²։ Պասիկրատեայ եւ Վազենտինեայ։ — Թղ· 504բ²։ Երասխմոսի· (պատմութիւն ճգնաւորին ի Թեսպոնիկէ)։ — Թղ· 506ա²։ Վասիլոսի եպիսկոպոսին (Պատրիարգին Ալէքսանդրու)։ — ի· Թղ· 507ա²։ Մաքսիմոսի եւ Դուլայի։ — Թղ· 508ա²։ Պաքսիմոսի (Ամոնի)։ — Թղ· 509բ¹։ Բաւսայ ճգնաւորին· (կոտորելոցն յԱտրպատական ի Պարսից)։ — Թղ· 511ա²։ Պեղեկեաց կուսին։ — Թղ· 512բ¹։ Երեմիա մարգարէին (տե՛ս վարք՝ § 3)։ — Թղ· 515ա¹։ Եղիայի ծննդեան եւ վերացմանն, (տե՛ս վարք՝ Բ· § 3)։ — Թղ· 516բ¹։ Համբարձումն Քրիստոսի, (տե՛ս վարք՝ Բ· § 16)։ — Թղ· 518բ²։ Տիմոթիոսի (Յիշատակ սքանչելեացն արձակմանն քահանային)։ — Թղ· 590ա¹։ Սիւսիանոսի եւ Յուստիանոսի· (Գէորգայ կուրին)։ — Թղ· 521բ¹։ Տիմոնի առաքելոյն եւ Երինեայ։ — Թղ· 523բ¹։ Յորայ արդարոյն· — ի· Թղ· 525ա¹։ Երեմանն սրբոյ Խաչին յԵրուսաղէմ։

10· Թղ· 527բ¹—567ա²։ Մարերի ամիս Ա—Լ· (Մայիս Ը—Յունիս Զ)։ Սկիզբն՝ Յիշատակ որդւոցն Որոտման Յակոբայ եւ Յովհաննու։

բ· Թղ· 528բ²։ Վարդենայ կուսին· (Ակակիոսի· Տրիւոսի պանձասէր եպիսկոպոսին)։ — Թղ· 529բ²։ Արսէնի· (Մարկիանոսի)։ — Թղ· 531ա¹։ Բեթղեհէմի ման-

կանցն : — *Ե · Թղ · 532ա*[1] : *Գերմանոսի պատրիարքին* : — *Թղ · 533ա*[2] : *Եպիփանու Կիպրացւոյն* : — *Թղ · 535ա*[2] : *Գղերիկեայ · (Յաստոնի եւ Սոսիպատրոսի · ապա՝ Եպիմաքոսի եւ Գորդիանոսի)* : — *Թղ · 536բ*[2] : *Իսիդորոսի · (Յովհաննու Կողոնիայ Եպիսկոպոսին)* : — *Թղ · 538ա*[1] : *Զաքարիայ հօրն Յովհաննու Մկրտչին · (Աբդաւի, Աբդիշաւի եւ ԺԶ · քահանայիցն, ապա՝ Բարդիշաւի, Սահակայ եւ Շմաւոնի, ապա՝ Պաւլինէի, Իրակլիոսի եւ Բենեդիմոսի)* : — *ժ · Թղ · 539բ*[1] : *Գիւտ սրբոյ եւ Խաչին յԵրուսաղէմ (մուտ Նոյի ի տապանն)* : — *Թղ · 540բ*[2] : *Սողոխոնի եւն* : — *Թղ · 542ա*[1] : *Յակինթոսի* : — *Թղ · 543ա*[2] : *Ակղայի եւ Թալիլայ · (Յեզանդխտոյ ապա՝ կինն ի Բուխարայ)* : — *Թղ · 544բ*[1] : *Կոստանդիանոսի եւ Հեղինեայ)* : — *ժԵ · Թղ · 546ա*[2] : *Թէոդիտոնի դենեվաճառին · (Կուլութայ)* : — *Թղ · 547ա*[2] : *Յովհաննու Գրնեցւոյն* : — *Թղ · 549բ*[2] : *Պետրոսի առաքելոյն* : — *Թղ · 551բ*[1] : *Բասիլիսկոսի · (Թերապիոնի եպ·ի)* : — *Թղ · 552բ*[1] : *Սիմէոնի սիւնակեցին* : — *Ի · Թղ · 553բ*[2] : *Դիդիմայ եւ Թէոդորայ · (Դաւթի եւ Գարգենայ · ապա՝ Աչոտոյ Բագրատունւոյ, ապա՝ Յովհաննու Զմշկկի)* : — *Թղ · 555բ*[1] : *Եղիկոնիդայ եւ Մարուքթայի* : — *Թղ · 556բ*[1] : *Սահակայ · (Երեմիայի ծերոցն)* : — *Թղ · 557ա*[2] : *Յուստինոսի* : — *Թղ · 559ա*[1] : *Թեկղի եւ Մարիամու* : — *Իե · Թղ · 560ա*[1] : *Պետրոսի եւ Պաւղոսի եւ Անդրիասի եւ Դիոնեսիոսի եւ Քրիստոնեայ կուսին · (կոտորելոցն ի Հայս ի Դճկ եւ Է · թուականին* : — *Թղ · 561բ*[1] : *Մովսէսի խափչիկին · (Դորոթէոսի եպիսկոպոսին)* : — *Թղ · 562բ*[1] : *Լուկիանոսի եւ չորից մանկանցն · (Ասիոսի եպիսկոպոսին, ապա՝ Մարկոսի եւ Մոկիանոսի)* : — *Թղ · 563բ*[1] : *Մեթրոփանոսի* : — *Թղ · 564բ*[2] : *Փիլիմոնի առաքելոյն · (Կիւրեղեայ եպիսկոպոսին)* : — *Լ · Թղ · 565բ*[1] : *Կիւրղի, Յուղայի եւ Աննայի* :

11 · *Թղ · 567ա*[2]—*600բ*[2] : *Մարգաց ամիս · Ա—Լ · (Յունիս Է — Յուլիս Զ)* : *Նախ Սիքիոսի անապատաւորին* :

Բ · Թղ · 568ա[1] : *Թէոդորոսի ստրատելատին* : — *Թղ · 570բ*[1] : *Ագեքղանդրոսի եւ Անտոնինէսի · (Պեղեգեայ պոռնկի)* : — *Թղ · 571բ*[1] : *Ողբիանոսի եպիսկոպոսին եւ Բարբամեչայ · (Ակակիոս)* : — *Ե · Թղ · 572ա*[1] : *Բառնաբայ առաքելոյն* : — *Թղ · 573ա*[2] : *Աւետփրհոսի եւ այլոց ճգնաւորացն* : — *Թղ · 574ա*[2] : *Տիմոթէոսի քահանային · (Ակիւղինեայ կուսին)* : — *Թղ · 575ա*[2] *Քրիստափորի չանագլխոյն* : — *Թղ · 576բ*[1] : *Թէոփանոսի եւ Պանսեմնի* : — *ժ · Թղ · 577ա* : *Կիրակէի եւ Ուրբաթու* : — *Թղ · 578բ*[1] : *Եղիսէի մարգարէին (տե՛ս վարը՝ Բ · § 3)* : — *Թղ · 580բ*[2] : *Դուլայի · (Ընիփատոսի)* : — *Թղ · 581բ*[2] : *Յովսեփայ նոր վկային* : — *Թղ · 582բ*[2] : *Մանուէլի, Մանուէլի եւ Իսմայէլի · (Զոզիմոսի)* : — *ժԵ · Թղ · 583բ*[1] : *Յուլիանոսի* : — *Թղ · 585բ*[1] : *Թէոդորոսի արեղային* : — *Թղ · 586ա*[1] : *Ղեւոնդեանց (Թղ · 586բ*[1] *Ստեփանոսի արքեպ·ի Սեբաստիոյ)* : — *Թղ · 587բ*[2] : *Տայասայ* : — *Թղ · 588բ*[1] : *Փեփրոնայ* : — *Ի · Թղ · 589բ*[1] : *Շիղայի եւ Սիւղանոսի* : — *Թղ · 590բ*[2] : *Զենոնի եւ Զինեայ (Արիստոտէլի քահանային, Դեմետրիոսի սարկաւագին եւ Աթանասի դպրին* : — *Թղ · 591բ*[1] : *Եւստաքէոսի* : — *Թղ · 592ա*[1] : *Կատարումն սուրբ Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պաւղոսի ի Հռոմ* : — *Թղ · 593բ*[1] : *Տաւն Է Բ֊ · Առաքելոցն* : — *Իե · Թղ · 595բ*[1] : *Անարծաթ բժշկացն Դամիանոսի եւ Կոզմայի* : — *Թղ · 596բ*[2] : *Գիւտ պատուական տփին, յորում եդեալ էր գլխադիր Մարիամու Աստուածածնին (Թ · 10, Բ · § 20)* : — *Թղ · 597բ*[1] : *Բիանարոսի եւ Սեւդիանոսի* : — *Թղ · 598ա*[2] : *Սիգնինոսի · (Պապիլայ եւ Պօղոսի դպրին)* : — *Թղ · 599ա*[2] : *Յակինթոսի* : — *Լ · Թղ · 600ա*[1] : *Սրապիոնի* : *«Սուրբն Սրապիոն էր յամս Սեւերիանոսի կռապաշտ արքային, զոր կալաւ Ակիւղաս իշխան»* :

12 · *Թղ · 601ա*[1]—*638ա* : *Հրոտից ամիս · Ա—Լ · (Յուլիս Է — Օգոստոս Ե)* : *Սկիզբն՝ «Վկայաբանութիւն սրբոյն Պրոպոսի* (sic) : *Յամս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային էր սուրբն Պրոկոպոս* (sic) *յԵրուսաղէմ քաղաքի, քրիստոնեայ հօր զաւակ»* :

Բ · Թղ · 602ա[1] : *Դաւթի եւ Ռոմանոսի* : — *Թղ · 604ա*[1] : *Թումասու եպիսկոպոսին Ընկլուզաց* : — *Թղ · 604բ*[2] : *Ագնասիայ · Մելքսեդեկին եւ Կարապետին (տե՛ս վարը, Բ · § 19)* : — *Թղ · 606ա*[1] : *«Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին»* : — *Թղ · 608ա*[1] : *Աւետիսոյ բժշկին · (Ե · վկայից)* : — *Թղ · 609ա*[1] : *Աբդլմսեհի* : — *Թղ · 610ա*[1] : *Բագարատայ* : — *Թղ · 613աշ* : *Յուղիտայի եւ Կիրակոսի* : — *ժ · Թղ · 614բ*[2] : *ՊատերմուԹէոսի եւ Աղեքսանդրոսի* : — *Թղ · 615բ*[1] : *Աթանագինեայ եպիսկոպոսին · (Ներսէսի Լամբրոնացւոյն)* : — *Թղ · 616բ*[2] : *Մարիանեայ* : — *Թղ · 617բ*[2] : *Դիոսի (Ոլիմպիայ · ապա՝ Մարթայի մօրն Սիմ · Սիւնեկեցւոյն)* : — *Թղ · 618բ*[1] : *Թէոդորոսի Կիւրենոյ եպիսկոպոսին* : — *ժԵ · Թղ · 619ա*[2] : *Ազւաչ Սիմէոնին եւ Յոհաննու* : — *Թղ · 621ա*[2] : *Գորանդխտոյ · (Ապողինոսի)* : — *Թղ · 622ա*[1] : *Փոկասու · (Քրիստոնեայ կուսին)* : — *Թղ · 623ա*[1] : *Ստեփաննոսի Հայրապետին · (Կենդիոսի քահանային)* : — *Թղ · 624ա*[2] : *Յովակիմայ եւ Աննայի ծնաւղացն Ս · Կուսին Մարիամու · (Եպրակսեայ կուսին)* : — *Ի · Թղ · 624բ*[2] : *Երմողայ քահանային եւ Պանդալիոնի բժշկին* : — *Թղ · 626ա*[1] : *Կալինիկոսի · (Թէոդիտեայ եւ Գ · որդւոցն)* : —

Թղ· 626բ²: Դոհարբինանց: — Թղ· 627բ²: Տիտոսի Առաքելոյն: — Թղ· 628բ¹: Դրիպոբիանոյ եւ Պետրոսի: — իե· Թղ· 630բ¹: Ղեւոնդեանց քահանայիցն: — Թղ· 632ա²: Մակարայեցւոցն: — Թղ· 633բ¹: Գիւտ նըշխարաց Ստեփաննոսի նախավկային: — Թղ· 634ա²: Դաղմատիոսի: — Թղ· 635բ¹: Սոփեայ, Պիտոսի (sic) Ելպիսի եւ Ագապի: — լ· Թղ· 636բ¹: Տաւն է սուրբ Տապանակին:

13· *Թղ· 638ա¹—658բ²: Աւելեաց Ա—ե (Օգոստոս Զ—Ժ): Սկիզբն՝ Տաւն Այլակերպութեան:*

բ· *Թղ· 639ա²: Վարդանանցն (ի Պարսից): — Թղ· 642ա¹: Դոմիտիանոսի ճգնաւորին· (Մարինոսի): — Թղ· 643ա²: Անտոնինոսի եւ Միւռոնայ եպիսկոպոսին): — ե· Թղ· 644ա²: Պատմութիւն Յովասափու եւ Բարաղամու· (տե՛ս վարը՝ Բ· § 17):*

Բ· ՈՒՐԻՇ ՄԱՍԵՐ

1· *Թղ· 32բ¹: «Յայսմաւուր տաւն է սուրբ Աստուածածնին: Լուսաւորիչն մեր սուրբն Գրիգոր յորժամ կործանեաց զիպական պատկերն Անահտայ կնոջն Արամազդայ եւ խափանեաց զպարշելի տաւն նորա, կարգեաց եւ կանոնեաց զկեղեցիս Հայաստանեայց ի նմին աւուր տաւնել սրբուհւոյ Աստուածածնին»: — Թղ· 32բ²: Ապա ներբող ի Ս· Աստուածածնին: (Թ· 10, Ա· § 7բ):*

2· *Թղ· 66բ²: «Ինչվերաց է եւ տաւն սուրբ Ինչին: Դչխոյն Հեղինէ, մայր ինքնակալ կայսեր Կոստանդիանոսի բարեպաշտին եւ աստուածասիրին եկն յերուսաղէմ...»:*

3· *վարք եւ Մահք մարգարէիցն: Թղ· 92ա²: Յունանու: Թղ· 123ա¹: Ովսեայ: — Թղ· 129ա²: Յովելայ: — Թղ· 166ա²: Աբդիու: — Թղ· 216ա²: Սոփոնիայ եւ Ամբակումայ: — Թղ· 334ա¹: Ասափայ եւ Նաթանայ: — Թղ· 387ա¹: Ամովսայ: — Թղ· 411ա² Դանիէլի եւ երից մանկանցն: — Թղ· 512բ¹: Երեմիայի· — (Թղ· 516բ¹: Եղիայի ծննդեան եւ վերացման): — Թղ· 578բ¹: Եղիշէի, եւն:*

4· *Թղ· 112ա²: «Տաւն է յղութեան Եղիսաբէթի զսուրբ կարապետն. Քահանայապետն Զաքարիաս յաւուր տաւնին քաւութեան»:*

5· *Թղ· 145ա: «Ասացեալ սրբոց վարդապետաց ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոցն Աստուծոյ հնոց եւ նորոց: Կաթուղիկէ եկեղեցի սուրբ երկին հաստատեցաւ յերկրի ամենայն զարդուքն իւրովք»:*

6· *Թղ· 158բ²: «Պատճառք յաղագս երկնայնոց զասուցն թէ որպիսիք են եւ թէ ոյք են առաջինք եւ միջինք եւ վերջինք: Իսկական էութիւն եւ զերազոյն Աստուածութիւն, ամենասուրբ երրորդութիւն» եւն: — բ· Թղ· 160ա¹: «Տեառն ներսէսի ասացեալ մաղթանք առ հրեշտակապետան Գաբրիէլ եւ Միքայէլ եւ ամենայն զաւրս երկնաւորաց: Արդ պաղատիմք առ հոգեղէնսդ»: (Թ· 10, Բ· 4):*

7· *Թղ· 196ա¹: «Ողբանք վասն բառնալոյ թագաւորութեան Հայոց յաղգէն Արշակունեաց ի քահանայութեան ցեղէն սրբոյն Գրիգորի· ասացեալ մեծի Մովսէսի Խորենացւոյ: Ողբամ զքեզ Հայոց աշխարհ» (Թ· 10, Բ· 1· § 6):*

8· *Թղ· 185ա²: «Տաւն է ամենաւրհնեալ Աստուածածնին, որ երից ամաց ի տաճարն բերաւ: Ցետ հրաշափառ յղութեան Աննայի Յովակիմայ աւետեաւք հրեշտակապետին»:*

9· *Թղ· 242ա²: «Տեսիլ սրբոյն Գրիգորի, զոր եհես ի վաղարշապատ քաղաքի՝ զիջուիս Միածնին Աստուծոյ եւ զչնուիս եկեղեցեացն. եւ այն գրեալ կայ ի Նաւասարդի Դ: Բայց ասա եղաք զՀարցումն Լուսաւորչին մերոյ ընդ հրեշտակին Աստուծոյ: Ասէ սուրբն Գրիգոր յորժամ առնուս զհոգի մարդոյն ո՞ւր տանիս»: Մաս մըն է: (Թ· 437, Բ· մասն· § 7):*

10· *Թղ· 254բ¹: Սրբոյն Աբբայ Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ ներբողեան ի սուրբն Ստեփաննոս: Անդրանիկն մարտիրոսաց» (Թ· 10, Բ· § 7):*

11· *Թղ· 278ա¹: «Ճառ ճրագալոյցի Ծննդեան եւ Յայտնութեան Նախաճաւութիւնք մարգարէիցն: — Թղ· 283ա²: Պատճառ առաջին աւուր Ծննդեան եւ յայտնութեան»: — Թղ· 286ա¹: Բ· աւուր: — Թղ· 287բ²: Գ· աւուր: — Թղ· 290ա²: Դ· աւուր: — Թղ· 292ա¹: Ե· աւուր: — Թղ· 294ա²: Զ· աւուր: — Թղ· 295ա¹: Է· աւուր: — Թղ· 297բ¹: Ը· աւուր· եւն եւն (Թ· 10, Բ· § 10ա—բ):*

12· *Թղ· 298ա¹: «Տաւն է Ծննդեան Յովհաննու կարապետին յեղիսաբեթէ. կարապետն եւ Մկրտիչն Յովհաննէս անդստին լցաւ Հոգւով սրբով»:*

13· *Թղ· 417ա²: «Ցիչատակ առաջին աւուր արարչութեան Աստուծոյ»: — Թղ· 421ա¹: Բ· աւուր: — Թղ· 422բ¹: Գ· աւուր: — Թղ· 425ա¹: Դ· աւուր: — Թղ· 427բ²: Ե· աւուր: — Թղ· 431բ²: Զ· աւուր (Թ· 10, Բ· § 13):*

14· *Թղ· 439բ²: «Սրբոյն Եղիշէի ասացեալ ի յարութիւնն Քրիստոսի: Կանխագոյն Մարիամ Մագդաղենացին» եւն· (Թ· 10, Բ· § 14): — բ· Թղ· 444ա¹: Մեռելոց· «Եւ արդ*

ոհեւոի է դի յորժամ էջ խաչեալն Աստուած»· եւն (Թ· 10, Բ· § 14բ)։

15· *Թղ· 457ա[1]։ «Երանելոյն Յակոբայ սրբոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի Թերահաւատութիւն Թումայի առաքելոյն։ Յորժամ յարեաւ ի մեռելոց Հովիւն քաջ» (Թ· 10, Բ· § 15)։*

16· *Թղ· 516բ[1]։ «Յայսմաւուր Համբարձումն է Քրիստոսի։ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս յարուցեալ ի մեռելոց երեւեցաւ աշակերտաց իւրոց» եւն եւն։*

17· *Թղ· 644ա[2]—658բ[2]։ «Պատմութիւն Յովասափու եւ Բարաղամու։ Արդ ի մարդ եղանիլն Աստուծոյ Բանին» եւն, լիակատար եւ յիշատակարանով· (Համմտ· Թ· 437, Բ· մասն· § 17)։*

18· *Թղ· 163ա[2]։ «Յայսմաւուր պատմութիւն Մարիայ եւ Կոսիբարայ։ Այր ոմն անուն Մարիաս յերկրէն Սոդ հաւատով քրիստոնեայ եւ ազգաւ հայ, ունէր ինչս բազումս եւ երթայր հանապազ յերկրէ յերկիր առ ի չահեցուցանել զինչս իւր»։ Շատ ընդարձակ է։*

19· *Թղ· 605ա[2]։ «Յայսմաւուր վկայաբանութիւն նոր վկայիցն Քրիստոսի Մելքսեդին եւ կարապետին։ Զհրամանն աստուածային հրամանին զոր ասաց Տէրն, թէ նեղ եւ անճուկ է ճանապարհ, որ տանի ի կեանս, զոր բազումք ի մարդկանէ սիրեցին»։*

Կ'ըսուի վերջերը՝ «Իսկ զկարապետն զնացեալ կալան ի ճանապարհին եւ զԲ· ականջսն հատին եւ սպառնալիօք երկեցուցանէին զնա, զի ուրասցի զՔրիստոս։ Եւ նա ոչ թուլացաւ ի հաւատոցն Քրիստոսի, այլ արիաբար եւ նա մարտիրոսացաւ յԱստան քաղաքի եւ հրով այրեցաւ յետ կատարմանն, որպէս եւ սուրբն Մելքիսէք ի վաճ»։ Գործեցաւ այս ի թվականիս մերում ՊԾԲ· (Համմտ· հրտ· Նոր Վկայք, էջ 198—203)։

20· *Հանելուկներ՝ ինչպէս Թղ· 381ա (վարի լուսանցքի վրայ) Գաւառէմարտն ճակատուն յաղթահարեալ» եւն։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորը՝ Թղ· 659ա[1]—660ա[2]։ «Փառք··· աւարտեցաւ սուրբ տառս, որ կոչի Յայսմաւուր, որ հաւաքեալ կայ ի ներս ճառս տէրունական տաւնից եւ ամենայն սրբոց, հնոց եւ նորոց, նախահարց եւ նահապետաց, առաքելոց եւ մարգարէից, հայրապետաց, եւ վարդապետաց, ճգնաւորաց եւ կուսանաց, թագաւորաց եւ իշխանաց··· Ջեռամբ յոգնամեղ եւ ախմար գրչի Փիլիպպոսի ի խնդրոյ կուսակրօն եւ սրբասնեալ տէր Մարտիրոս արհիեպիսկոպոսի, որ եւս զսա ի հալալ արդեանց իւրոց յիշատակ բարի եւ բարեխօս հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց։ Եւ այլք ըստ քրէական արուեստին զոսկոյն գիւտ արուեստաւորելով զանաւթն պատուական։ Ըստ նմին աւրինակի ի խնդիր ելեալ այսմ պատուական գանձիս եւ անգին մարգարտիս պատուեալ եւ բարեխորհ եպիսկոպոսն տէր Մարտիրոս եւ ստացաւ զանտուիկ մեծութիւնս եւ զանկողոպտելի գանձս, զվարդափթիթ բուրաստանս եւ զերկնաբացիկ բանալիս, զհոգիանորոգ տառս· ի վայելումն հարազատ եղբարց իւրոց, պաշտաւնէից եւ սպասաւորաց սուրբ կարապետին, ի յիշատակութիւն բարի հոգւոյ իւրոյ, եւ ծնողաց իւրոց Սարգսին, ձհանին եւ եղբարցն Մելքիսեդին, եւ կողակցին Շամամին, եւ որդոցն Շամուլին եւ տէր Պետրոս կրաւնաւորին եւ Ցոհանին, եւ միւս եղբաւրն Յակոբին եւ կողակցին Շուշանին եւ որդոցն Մխիթարին, Պօղոսին, Ուսուֆին եւ դուստերանցն Թուրվանդին, Մրվաթին, այլ եւ միւս եղբաւրն կարապետին եւ կողակցին Աննային եւ որդոցն Սարգսին եւ Յովանիսին եւ դստերացն Մարեմին, Մանուչակին, Մահպուպին, եղիսին եւ կրտսերն եղբաւրն Գրիգորիսին եւ դստերացն Խազանդէն, Կուլզադէն եւ Ղեհիտին· եւ հաւրեղբաւրն տէր Ներսէս կրաւնաւորին եւ Շահմուլին եւ կողակցին եղիսին եւ որդւոցն Տիրատրին, Փարվանին, Հլզաթին, եւ զմիւս զհաւրեղբայրն զՅովանէս եւ զիւր կողակիցն զՆանումն եւ զորդիքն զՄխիթար, զՄելքոն եւ զտէր Գրիգորն եւ զկրտսեր հաւրեղբայրն Զաքարէն եւ զկողակիցն զՇաղկուլն եւ զորդին զտէր Պօղոս կրօնաւորն եւ քրւերացն։ Այլ եւ զմեծ հաւրեղբայրն զՅոհաննէսն եւ զկողակիցն եւ զորդիքն զտէր Մարգարէն, զԱբրիստակէսն, զտէր Սիմաւոն կրաւնաւորն, զԱռաքելն, զկարապետն, եւ զմիւս հաւեղբայրն եւ զորդիքն զԱբրիստագէս, զՄխիթարն, զԱբրահամն, զՄարգարէն եւ զորդիքն զՄուրատն, զՊարսամն, զՄկրտիչն եւ զքրւերքն զԳինարն եւ զփեսայն զՀլղաթն եւ զորդին զելէքսանն եւ զմիւս քրւերքն զՃանփաչէն, զկուլփաչէն, զՊանուսն։ Նաեւ զտէր Յովանէսն եւ զմելքոն եւ զորդիքն զՅոհան, զԱռաքելն եւ զհաւրքրւեր որդիքն զԹուման եւ զորդիքն զՊարսամն, զՂազարն, զՅովանէսն եւ զմիւս հաւրքրւեր որդին զԱբրիստակէսն եւ զորդիքն։ Այլ եւ զմիւս հաւրեղբայրն զՅուսէփն եւ զորդիքն զԳրիգորն, զկարապետն, զՇաղաւաթն, զՎարդան, զՊաչատուրն, զՀերապետն։ Եւ զի եւս զսա ընծայ եւ նուէր անմինչ յիշատակ ի վանս Գլակայ ի դուռն սուրբ կարապետին։ Վասն որ յերեսս անկեալ աղաչեմ զժառանգդոցս սուրբ կտակիս, զհամակամ կրաւնաւորդ յիշել յերկնաբացիկ յաղաւթս ձեր առաջի սուրբ տապանին Ցոհաննու Մկրտչին զմարտիրոս եպիսկոպոսն եւ զիւրքն ամենայն, ուղիղ սրտիւ Աստուած ողորմի ասել։

Եւ իմ տեսեալ զեռափափագ սէր սորայ եւ ձեռնարկեալ զսա գրեցի ողորմութեամբ սուրբ կարապետին ի լաւ եւ յընտիր յաւրինակէ որ Ծերեցից, ի գեաւղն ի Բազ (մնացածը չի կարդացուիր՝ ծակած է· ըլլալու է՝ Բազու կամ Բազում) ընդ հովանեաւ Աստուածածնին եւ սուրբ կարապետին եւ այլ սրբութեանց· թվականութեանս Հայոց ՌՌ (1591)։ Արդ աղաչեմ զժառանգդորդ սուրբ կտակիս յիշել ի Տէր սրտի մտաւք զարհեպիսկոպոսն զտէր կարապետն, զԹորոս եպիսկոպոսն, զՅոհաննէս եպիսկոպոսն եւ զմարտիրոս

Եպիսկոպոսն, գՅոհաննէս եպիսկոպոսն: Այլ եւ զմիաբանսն գտէր Թումայ վարդապետն, եւ զտէր Աւետիսն, եւ զտէր Մելքիսեդն որ Բարկոցն ասի, զտէր Սրապիոն, զտէր Յովանէս, զտէր Կարապետն, որ է Ամարենց, զտէր Յովանէսն Տէր Կարապետենց եւ զմիաբանքդ ամենայն ամէն: Այլեւ յիշել ի Տէր զդծաւդ սուրբ զփիլիպպոս սարկաւագն եւ զծնաւդսն իւր զՂազար, զՄարքէն եւ զեղբայրքն զԳրիգորն եւ զՅովանէսն եւ քրեւրանդն Խանումին, Թուրմանդին, Շուշանին եւ այլոցն: Այլ եւ միով Աստուած ողորմի յիշել զիմ հաւրեղբարքն զտէր Աստուածատուր արհեպիսկոպոսն, որ բազում ամաւք է յերուսաղէմ ի ծառայութիւն Քրիստոսի սուրբ գերեզմանին: Այլ եւ յիշել զտէր Կարապետ երեցն, որ զրոց հմուտ է եւ արուեստիս, որ բազում աշխատութեամբ խրատ ետ քէ՛ հոգեւոր եւ քէ՛ մարմնաւոր եւ մասնակից եղեւ այսմ առաիս եւ բոլորով սրտիւ զՅոդուածին մեզաց խընդրել վերոյ գրեցոցս ի սմա· այլ եւ յիշել զտէր Կուլվարն եւ զիւր որդիքն (աւելցուած է «կում կում հանապազ կերակրեն գիս») եւ Աստուած որ առատաբաշխն է ի պարգեւս բնարեաց մեզ յիշելոցս եւ ձեզ յիշողացդ առ հասարակ ողորմեսցի յիւր միւսանգամ գալստեանն ամէն»: Ապա կայ՝

«Ի թվ. ՌՀԴ Իսմայէլացւոց թագաւորն ելաւ ի Սատմպօլսոյ եւ եկեալ էառ զերվան եւ անցեալ գնաց ի Թաւրէզ եւ անտի զառնալն բազում նեղութիւն եղեւ աչխարհիս մերում վասն մեղաց մերոց, զի գրեւ մի հաց ի խուռիչ ելաւ եւ զերեցին զայսմաւուրքս յերկրէն Մչու եւ իչխուցին ի Բալու եւ ես կարապետս ի նոյն գաւառէն Տարօնոյ քարոզութեամբ եկի պատահեցայ եւ հազիւ առի եւ վերստին դարձուցի ի դուռն սուրբ կարապետին, որ Գլակայ վանք ասի, ով որ լաւ պահէ եւ խնամ տանէ զվարձս ի Քրիստոսէ առցէ եւ սուրբ կարապետն մեզ եւ ձեզ բարեխաւս լիցի աստ եւ ի հանդերձեալն. ամէն:

2· *Մանուկք· գրեթէ ամէն վկայաբանութեան վերջը մեւնոյն բառերով կամ նման ասութիւններով կը կրկնուին. համմ. Թղ· 32ա². «Որ ողորմի սատյողի զրոցս Մարտիրոս եպիսկոպոսին, եւ հաւրեղբաւրն Ներսէս կրաւնաւորին եւ ծնաւղացն Սարգսին եւ ձհանին եւ եղբարցն Մելքիսեդեկին, Յակոբին, կարապետին Գրիգորին եւ զծաւղս»: — Թղ· 50ա¹: «Ձստացող զրոցս յիչեցէք ի Քրիստոս զՄարտիրոս եպիսկոպոսն եւ զծնողսն Սարգիս եւ զձհան եւ զեղբարսն զՄելքիսեթն, զՅակոբն, զկարապետն, զԳրիգորն եւ զՓիլիպպոս գրիչ»: — Թղ· 81բ¹: «Ձստացող զրոցս զրարեմիտ հայրապետն զՄարտիրոսն եւ զծնողսն զՄարգիսն եւ զձհանն եւ զեղբարսն զՄելքիսեդն, զՅակոբն, զկարապետն, զԳրիգորն եւ զզծողս յիչեցէք ի Քրիստոս»· լուսանցքին վրայ հոս գրուած է — «Յակոբ, Յարութիւն, Սիմէոն»: — Թղ· 254ա²: «Սոցին բարեխաւսութեամբն ողորմեա Քրիստոս Մարտիրոս եպիսկոպոսին եւ ծնողաց Սարգսին, ձհանին, եւ եղբարցն Մելքիսեդկին, Յակոբին, կարապետին, Գրիգորին եւ Փիլիպպոսի գծողին, եւն եւն: — Վարի լուսանցքներուն վրայ ստէպ կու գայ (ինչպէս Թղ· 23բ եւն): «Այլ եւ ողորմի Քրիստոս տէր Յակոբին, հօրն Սաֆարին մօրն Խաթունին»: — Թղ· 81բ: «Այլ եւ ողորմի Քրիստոս տէր Յակոբին, հօրն Սաֆարին, մօրն Խաթունին եւ ամենայն (արեան մերձաւորացն)»: — Թղ· 224բ: «Այլ եւ ողորմի Քրիստոս տէր Յակոբին, հօրն Սաֆարին, մօրն Խաթունին, Սիմէոնին»: — Թղ· 233ա: «Այլ եւ ողորմի Քրիստոս տէր Յակոբին, հօրն Սաֆարին, մօրն Խաթունին, Սիմէոնին»: — Թղ· 254ա· «Վերջին ստացողի զրոցս ողորմի Քրիստոս տէր Յակոբին, հօրն Սաֆարին, մօրն Խաթունին» եւն եւն:*

3· Թղ· 330ա²: «Վերջին ստացողի զրոցս ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած, տէր Յակոբին, հաւրն Սաֆարին, մաւր Խաթուն Ջանին, կողակցին Մարիամին, եւ եղբաւրն Սիմէոնին, հարսին Մայրամին, եւ քվերցն Թուրմանդին, եւ Դօլվաթին եւ ամենայն արեան զարմին»:

4· *Եաեւթ կողին զարնուած Թուղթի մը վրայ տարբեր գրով՝ «Եւ ողորմեա ստացողի գրոցս բնագիչ Մխիթոդի Աթամեանց տիրացու Ակոբին, յիրեսկին Շուշանին, Նազօյին, Մուփանին, Ղատրատին եւ ամենայն զարմից եւ զաւակաց նոցին, ընթերցողիս եւ ձեզ ունկնդրողաց եւ որք զողորմին ասէք, Աստուած եւ ձեզ ողորմեսցի, ի միւսանգամ գալստեանն իւրոյ ամէն: Ընթերցեալ լինի· եւ Քրիստոսի յուսոյն մերոյ փառք յաւիտեանս· ամէն: 1878»: — Թղ· 20ա² (տարբեր տառերով) «Ազօյեան տիրացու Յակոբ 1888 չնորհազարդ Ս· Հոգւով ի յԱրձրքի»:*

702.

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

$ՋԱ^{\circ} = 1452^{\circ}$

ԹՈՒՂԹՔ՝ 264: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 35×28: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, $27 \times 9 + 9 = 18$: — ՏՈՂՔ՝ երկաթագիր 19, բոլորգիր 35: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ եւ թերին լրացուած թղթով: — ԿԱԶՄ ԵՒ ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ֆայֆայուած, մագաղաթէն շատ մը թերթեր պակաս, եւ ետնից պակասը հաստ թղթով լեցուած, մագաղաթը շատ սեւցած, երբեմն պատռուած, երկու տեղ կարուած (թղ· 77 եւ 99) մագաղաթին ծայրերը շատ փճացած եւ թղթիկներով հաստատուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ԳԻՐ՝ երկաթագիր եւ բոլորգիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ խեղճ բաներ: — ՆԿԱՐ՝ այժմ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ $ՋԱ^{\circ} = 1452^{\circ}$:

— ԳՐԻՉ՝ աննաւոբ: — ՏԵՂԻ՝ աննաւոբ: — ՏԷՐ եւ նորոգող՝ Նորհատ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 264բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Օգ· Ամրիկեան Գերպ· Հ· Գր· Արբեպ· Գովրիկեանի խահանայութեան 50ամեայ յոբելեանի առթիւ կառնէն վիեննա դըրկած է:

Մատեանս է՝ Աւետարան՝ մագաղաթի վրայ երկաթագիր գրուած, ապա չատ մը մասեր պակսած ըլլալով ուրիչ ձեռք մը լրացուցած է զայն թղթեր աւելցնելով եւ բոլորգիր գրելով· ասով աւետարանը կ'ամբողջանայ, բայց նախադրութիւնները, գլխացանկ եւն չկան: Թղ· 1ա[1]—60ա: Մատթէոս— Թղ· 60ա[2]—105բ[1]: Մարկոս (Մարկ· ԺԶ, 9—20 չկայ): — Թղ· 106ա[1]—181բ[2]: Ղուկաս: — Թղ· 183ա[1]—264բ[1]: Յովհաննէս («Իրք չնացեալ կնոջ» չէ գրուած):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 264բ[1]—[2]: Բոլորգրով· «Փառք···: Զվերջին ստացող սուրբ աւետարանիս, զնորհատն, որ եւս նորոգել զսուրբ աւետարանս յիշելով զոսկալի բանն Քի՝ երանի, որ ունիցի զաւակ ի Սիոնի եւ ընդանեայք իցեն նորա յերուսաղէմ յիշելով ի Տէր ստացաւ սուրբ աւետարանիս զնորհատն, կողակիցն Շամամ, զհայրն Պաղտասարն եւ զմայրն Մուրվարէն եւ զհաւրեղբայրն զՅովանէսն եւ զորդին զԳրիգորն եւ զկողակիցն զՇնոհորն եւ այլ ազգական մերձաւորքն իւր զկենդանիս եւ զհանգուցեալսն ի Քրիստոս: Այս աւետարանս, այս աւետարանս (կրկին) այլւի սոցա յիշատակ էր, ապա բազում ժամանակաց կորեալ էր, յետոյ ողորմութեամբն Աստուծոյ եւ սուրբ աւետարանիս չնորհաւքն յայտնեցաւ· այսինքն Տաճկի մի քով եւ Տաճիկն տեսեալ քահանայ մի եւ ասեալ Թէ գիրք ունիմ ծախու եւ խաւսեալ առ (չարունակութիւնը կը պակսի):

2· Թղ· 105բ[2]: (Նոտրգիր խեղճ)· «Այս ավետարանս է··· (կտրուած) Ըռատենց եւ անուանքն գրաց է, եւ ես, Յովանէս երեցս կանա տվի զայս ավետարս (sic) Ոտոքցի Դանիէլ իրիցու եւ չէկ երիցու ողբ եւ յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողաց, որ չծախվի եւ այլ մարդն ձեռնամուխ չլինի, եւ Թէ անդքնի պատուհաս կրէ յորժամ ազգն ուզնէ նայ տան»: Այս տողերը գրուած են հին յիշատակարանի մը վրայ, որ սրբուած ու մաքրուած է, սակայն կարելի է կարդալ՝ «Թվ· ՉԱ (1452)»:

3· Թղ· 3ա: Վարի լուսանցքին վրայ տղեղ գրով՝ «որք կարդայք եւ յիշատակէք ողորմի ասացէք պր· Ղազարին եւ պր· Նիկարին եւ իւր ծնողացն եւ արեւշատութիւն զաւակացն ամէն»:

703.

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ԿԱՄ ԿՈՆԴԱԿԱԳԻՐՔ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 119 եւ էջք 238: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 38 × 27: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ 37 × 23: — ՏՈՂՔ՝ զանազան 50—52 եւն: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուդբ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի թղթածածկ խաւսաթուղթ· էիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ· քայց ետեւէն թղթեր կտրուած՝ հանուած: — ԳԻՐ՝ նոտրգիր, եւ շեղագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 235: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար (1840): — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Պոլի°ս: — ՏԷՐ՝ աննաւոբ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1900–է վերջ Ձեռագրաց Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է՝ Նամակաւն, ուր օրինակուած են Կ· Պոլսոյ պատրիարգարանէն 1839 Ապրիլ—1840 Հոկտ· յղուած նամակները· Թուով են 373 կտոր, Մեծ մասով կը պատկանին Յակոբոս Պատրիարգին (1839–1840):

Կը սկսի էջ 1: (Թ· 1): «Առ ամենայն առաջնորդս գրեցաւ· Քրիստոս տէր մեր կանխագէտ իմաստութեամբ եւ սուրբ առաքեալք նորա յառաջադոյն Հոգւով սրբով եւնուն զգուշաւորութիւն առ յապա եկելոց հաւատացելոց ի մոլորեցուցչէ ի բաց փախչել··· Ողջ լերուք զօրացեալ Տէրամբ: 1839 Մայիս ի Պատրիարգարանի Կ· Պոլսոյ»:

Ցիշենք քանի մը հատ· էջ 5· (նամակ) առ Յակոբ արքեպ· Կեսարիոյ· — էջ 7· Առ նախկին Պատրիարգ Պօղոս արքեպ· յերուսաղէմ, — էջ 8· Առ Յարութիւն արքեպ· Մշոյ Ս· Կարապետի· — էջ 9· Առ Խաչատուր վարդապետ՝ դէտ Փիլիպէոս· — էջ 10· Առ ազնուափայլ մահտեսի Մանուկ աղայ· — էջ 12· Առ Մեսրովբ արքեպ· Անդրիանուպօլսոյ· — էջ 13· Առ Առաքել վրդ· դէտ Ղարս քաղաքի· — էջ 13· Առ Յակոբ արքեպ· Ղարահիսարու· — էջ 17· Առ Ստեփաննոս արքեպ· ի Իզնիմիրու· — էջ 18· Առ Յովհաննէս կաթ· էջմիածնի· — էջ 19· Առ Բարսեղ արքեպ· լուսարար էջմիածնի· — էջ 20· Առ Յովհաննէս արքեպ· Ակնոյ· — էջ 22· Առ Կարապետ արքեպ· Սեբաստիոյ· — էջ 37· Առ Պօղոս Պատրիարգ Երուսաղէմի· — էջ 39· Առ Ստեփաննոս արքեպ· որ յԱրմաշ· — էջ 46· Առ Պետրոս արքեպ· Կուրաւցի· — էջ 43· Առ Պետրոս արքեպ· Վանայ· — էջ 54·

Առ Կարապետ վիճակաւոր արքեպ· Հայոց Վրաստանու· — էջ 60· Առ մխիթարեան Ս· Ծաղկոցայ յԵրուսաղէմ· — էջ 71· Առ Ծակոր եպ· Աբարկերու· — էջ 83· Առ Մատթէոս արքեպ· Պրուսայու· — էջ 125· Ծամի Տեառն 1840 Ծունվար առաջին ամիս, առ Ստեփաննոս առջ· Սորսորու վանից· — էջ 135· Առ Գաբրիէլ արքեպ· Եգիպտոսի· եւն եւն: Վերջինը, որ կը մնայ թերի, է՝ էջ 234· Առ Մկրտիչ վարդապետ ղէտն Պանտրմայու:

Այս Ձեռագրին մէջ կան նամակներ չատ մը նիւթերու վրայ եւ չատ մը անձինքներու ուղղուած: Երբեմն մէեւնոյն անձին չատ անգամ: կարեւոր է Հայ եկեղեցւոյ վերջին տարիներու պատմութեան համար եւ իրրեւ այսպիսի արժէք ունի:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: — էջ 235 չեղափիր (նորագոյն բան մը) կայ «Ցիշատակ է· այս գիրքս կը պատկանին այս Իւզեանին (*) ամին 1887 Ծունուար 17: Թղ· 2բ կայ եւ կը վկայեն «ձշմարտութեան իրիս վկայելով կնքեցի· Պատրիարք կ· Պոլ· Ծակորոս՝ Արքեպս·» ստորագրուած՝ «Ծակոր Խորասանցը», վկայ քեահեայ Օհանէս, վկայ Խորասանցը Կէսրէ, վկայ քեահեայ մահտեսի Պետրոս»:

704.

ՁԱՇՈՑ

Ռւէ = 1588

ԹՈՒՂԹՔ՝ 417: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 36 × 25: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 28 × 8 + 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ 38, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ նախապէս տախտակ կաշեպատ, ապա առջեւի կողքը բոլորովին հանուած, իսկ ետեւի կողմը մնացած են տախտակէն երկու ծայրամասերը եւ կռնակը զարնուած է հաստ ու կոշտ լաթ մը: Այժմ վերանորոգուած է եւ լաթով մը շատ ամուր շրջապատուած են կողքերը, իսկ կռնակը զօրաւոր կաշի անցուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ երբեմն շատ խեղճ, թղթեր կազմէն բաժնուած եւ հանուած, հիմայ խնամով միացուած եւ նորոգուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ, հաճելի: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, մանուշակագոյն, մեծ մասով՝ թուչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի, բայց երբեմն ունեցած պիտի ըլլայ, թղ· 167բ[1] պարապ ձգուած՝ գծելու համար: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 47բ[2], 102բ[1], 275ա[1], 431բ[1], միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բազմաթիւ եւ բաւական յաջող: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 167բ[1]: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռւէ (= 1588): — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր(իս): — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ Նիկտէ: — ՏԷՐ՝ Պալէ եւ Մարկոս: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 90ա, 202բ, 316բ, 384բ, Նիկտէի Հայոց խորհրդարանի: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 417ա եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ ի կեսարիա 50 փրանկաց, 20 Ցուր· 1898 Հ· Գր·»: Տարբեր գրով՝ «Նիկտէ 1871, Մայիս 23»:

Մատեանս է՝ ձաշոց, որուն մէջ պէտք էին ըլլային ամբողջ տարւոյն ընթերցուածք եւ Աւետարանք: Սակայն սկիզբէն քիչ մը պակաս է եւ երբեմն ալ թղթեր ինկած են՝ չարունակութեանը մէջ: Կիսախորանով սա բաժանումներն եղած են:

1· *Թղ· 1ա*[1]: *Արդ կը սկսի «...Ասաց Քրիստոս ցհալածեցից եւ հասից, բաժանեցից զաւարն եւ լցուցից ի նոցանէ զանձն իմ»: Ընթերցուած ի Միքիայ մարգարէ: «Եւ դու Բեդղէէմ տունդ Եփրատայ, ոչինչ սակաւաւոր իցես լինել ի հազարաւորս Յուդայ» եւն: «Ընթերցուած յԱռակաց: Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»:*

2· *Թղ· 47ա*[2]: *«Բուն Բարեկենդանին առաւաւտուն· Եղիցի անուն Տեառն· Աւետարան ըստ Մատթէի: Ձրագ մարմնոյ ակն է»· (Թ· 5 § 2):*

3· *Թղ· 102բ*[1]: *«Զատկին չաբաթ աւր առաւաւտուն ժողովին ի Ղազարու գերեզմանն եւ այս կանոն կատարի: Պաւղոսի Առաքելոյն ի Թեսաղոնիկեացւոց Թղթոյն Ընթերցուած: Ոչ կամիմ եղբարք, եթէ տգէտք իցէք վասն ննջեցելոցն»:*

4· *Թղ· 167բ*[1]: *Զատիկ: Ամբողջ էջը բաց մնացած է՝ խորանի կամ կիսախորանի եւ սկզբնաւորութեան համար: Այժմ կը սկսի յաջորդ թուղթը (168ա[1]) ...բեցի զխաչեալն· յարեաւ չէ աստ, ահաւադիկ տեղին, ուր եդին զնա»: Ապա՝ Երանեալ եւ ապա՝ Ընթերցուած ի Գործոց Առաքելոց· Եւ յաւուրսն յայնոսիկ յանրուցեալ»:*

5· *Թղ· 232բ*[1]: *Պենտեկոստէ: «Ընթերցուած ի Գործոց Առաքելոց: Եւ ի կատարել աւուրցն Պենտեկոստէից»: (Ներսէս Լամբրոնացւոյ Հոգւոյն սրբոյ Գալստեան ներբողը չէ գրուած):*

6· Թղ· 235ա[1]: Պայծառակերպութիւն: «Ընթերցուած յԱռակաց: Ուրախ լեր երիտասարդ ի մանկութեան քումմ»:

7· Թղ· 314բ[1]: «Կիրակի ննջումն ամէնաւրհնեալ սուրբ Աստուածածնին...: Ընթերցուած յԱռակաց: Սրտացուցեր զմեզ քոյր իմ, հարսն»· եւն:

Դարձեալ կան՝

ա· Թղ· 6բ[1]: «Կանոն ջուր աւրհնելոյ յաւուր Յայտնութեան Տեառն»:

բ· Թղ· 8ա[2]: «Աւրհնութիւն ջրոյ զոր ասացեալ է սրբոյն Բարսղի կեսարու Կապադովկեցոյ հայրապետի: Աւրհնեալ ես, Տէր Աստուած, ամենակալ, յամենայնի հզաւր»:

գ· Թղ· 122բ[1]: «Քարող պատուիրանին զոր զեկուցանէ քահանայն Յողովրդեան...: Լուարուք ինձ որդեակք իմ»:

դ· Թղ· 124բ[1]: «Կանոն մեծի Հինգշաբաթի ոտնլուայի...: Զոր թարգմանեաց սուրբ հայրապետն Հայոց Գրիգորիս»:

ե· Թղ· 130բ[2]: «Ջաւաք աւրհնութեան Յովհաննու Ոսկեբերանի, զոր ասացեալն է յաւուրն մեծի Հինգշաբաթին վասն քահանայից եւ Ժողովրդեան: Աւրհնեալ է ամենասուրբ Երրորդութիւնն ի բարձունս»:

զ· Թղ· 231բ[1]: «Աղերս եւթագի: Ամենայն իրիք ամենայն, ուրեք ժամանակ է, աճէ, դայ, հասանէ յաստիս»:

է· Թղ· 234ա[1]: «Աղաւթք Յոհաննու Ոսկեբերանին ասացեալ ի սուրբ Երրորդութիւնն: Ամենակալ, անարատ Աստուած, անսկիզբն Հայր, անտեսանելի» եւն:

ը· Թղ· 278բ[1]: Աղաւթք սրբոյն Եղիշէի վարդապետի ասացեալ: Աւրհնեալ ես Տէր ամենակալ Աստուած որդի եւ Բանդ Աստուած»:

թ· Մահք մարգարէիցն· Թղ· 287բ[2]· Եսայեայ· — Թղ· 299ա[1]—301բ[1]: Յովսէի, Ամովսայ, Միքիայ, Յովելայ, Աբդիու, Յովնանու, Նաւմայ, Անբակումայ, Սոփոնիայ, Անգեայ, Զաքարիայ, Մաղաքիայ· — Թղ· 326բ—327ա[1]· Եղեկիէլի եւ Զաքարիայ եւն:

ժ· Թղ· 409ա[1]: «Հանգիստ երանելոյն Յոհաննու աւետարանչի, սիրոյն աշակերտի: Էլ ընդ եղբարս երանելին Յովհաննէս»: Ասոնց մասին հմմտ. միւս ճաչոցները մանաւանդ Թ. 5. եւ նախընթացը՝ Թ. 697):

Ցիշատակագրութենէն յառաջ մանր գրերով (Թղ· 414բ) կայ՝ «Բաղում խնդութիւն է նաւավարին յորժամ ի նաւահանգիստն հասանիցէ, նոյնպէս եւ գրչին մինչեւ ի վերջին գիրն երթիցէ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորը Թղ· 414բ: «Փառք... Աւրհնութիւն եւ գոհութիւն մատուցանեմ (ասկէ յառաջ կայ երկու սիւնեակէն աւելի փառաւորութիւն եւ խրատ) ամենակարող Աստուծոյ, որ եւս կարողութիւն տկարացելոյ բնութեանս յանկ եւ յաւարտ հանել զգրութիւն սուրբ եւ ցանկալի գրոցս: Արդ գրեցաւ տարեգիրքս ի թուականի Հայոց ՌԼէ (1588) ձեռամբ բազմամեղ եւ անարհեստ գծող Գրիգոր անպիտան ծառայիս մեղաւք թաղձեալ ոգոյս ի գիւղս ի Տումարղծայ ի դուռն սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ առաքելոցն Պետրոսի եւ Պաւղոսի եւ սուրբ Սարգսի արագահաս զաւրավարի եւ համաւրէն աստ հաւաքեալ սրբոց: Ի հայրապետութեան տէր Ազարիայիս Սիսոյ կաթուղիկոսին եւ յեպիսկոպոսութեան սուրբ ուխտիս Զէյթունցի Յովաննէսին եւ որդւոյն Տէր Յակոբ վարդապետին, ի վայելումն տէր Մարկոսին բարի եւ հաւատարիմ քահանային եւ աստուածապահ զաւակացն իւր, զոր վայելել տացէ նոցա Տէր Աստուած երկարեալ ամաւք ամէն: Եւս ի յիշատակ հաւրն մահտեսի Պալէ որ փոխեցաւ առ Աստուած· հատուսցէ նոցա եւ ի հանդերձելումն... (Թուղթը մաշած ըլլալով՝ անընթեռնելի): Մանկունք եկեղեցւոյ յիշել ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զիս՝ անարժանս եւ անարհեստ եւ զանպիտան գծողս Գրիգոր, որ անուամբն կոչիմ քահանայ եւ ոչ գործով, եւ զծնաւղքն իմ՝ զհայրն իմ մահտեսի Անդրիկ, որ փոխեցաւ առ Աստուած եւ զմայրն իմ զեղնիկն եւ զկողակիցն իմ զկուլին եւ զորդիքն իմ Իգնատիոսն եւ զՄկրտիչն եւ զՊարսամ եւ զդուստրն իմ զԱննայն եւ զամենայն աբեան մերձաւորքս իմ զկենդանիս եւ զհանգուցեալս եւ որ յիչէ յիչեալ լիցի ի Տեառնէ Աստուծոյ մերոյ ամէն:

«Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, որք հանդիպիք սմա տեսանելով կամ ընթեռնելով եւ կամ աւրինակելով յիշեցէք ի սուրբ յաղաւթս ձեր զտացող սորա Մարկոս (վրան գծուած) սրբասէր եւ յերկիւղած քահանայն (վրան գծուած) եւ եառն գրել զսա ի յարդար արդեանց իւրեանց յիշատակ անջնջելի, յամեր ամս ժամանակաց հաւր իւրոյ մահտեսի Պալէ (վրան գծուած) եւ հաւր իւրոյ Տաւնէին եւ մաւրն Կիրեայ եւ Խաթունին եւ եղբաւր իւրոյ եւ կողակցին մահտեսի Կիրյեայ Խաթունին եւ որդւոցն մահտեսի Յակոբին եւ Կիրակոսին եւ մահտեսի Մարկոս քահանային եւ մահտեսի Աւետիքին եւ մահտեսի Տաւնիկին, որ փոխեցաւ առ Աստուած եւ զդուստրն իմ Հասխաթունին եւ զՄառային եւ զՄուղալին եւ եդի յիշատակ ի Նիկտայ քաղաքին ի դուռն սուրբ Կարապետին եւ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ Թորոսին: Յիշեցէք եւ զուսուցիչս իմ զԱստուածատուր Մշեցի վարդապետն, որ բազում աշխատութեամբ ուսոյց մեզ· Տէր Աստուած հատուսցէ զվարձս ըստ վարձուց իւրոց ամէն: Յիշեցէք եւ զԴաւիթ քահանայ, որ զաւրինակն չնորհեաց մեզ եւ զայնոսիկ որ ի վերայ գրոցս աշխատեցան ի կոկիլ եւ ի ձեռք տալ եւ ամէն աշխատողաց Տէր Աստուած հատուսցէ վարձս նոցա, ամէն: Եւ այն որ առատն է ի տուրս բարեաց ձեզ եւ մեզ առհասարակ ամենեցուն ողորմեսցի ի միւսանգամ գալստեանն իւր ամէն:

«Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, ով մանկունք սուրբ

եկեղեցւոյ յիշեալիք ի յաղաւթս ձեր զտացաւդ սորա մահտեսի Պալէ, որ փոխեցաւ առ Աստուած եւ եառն գրել զսա եւ չի հասաւ, ի հալալ ընչից իւրեանց անչինչելի յիշատակ ի զուտն սուրբ կարապետին եւ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ Թորոսին եւ որ զսա ի դուրս հանէ, ծախէ կամ գրաւ դնէ մասն ընդ Յուդայի ասցէ եւ պատիժն կայնին ամէն: Հայր մեր:

2· *Մանուկք· Թղ· 314աᵇ: «Քրիստոս Աստուած սուրբ Աստուածածնին բարեխաւսութեամբ զպարմեա տացզդի սորա մահտեսի Պալէ հոգւոյն, որ փոխեցաւ առ Քրիստոս եւ որդւոյն տէր Մարկոսի եւ մեղապարտ զրչիս Գրիգորիս»: — Թղ· 284աᵇ: «Ցայս հրաշափառ մեծ տաւնիս, քեզ երանի քէ հանդիպիս, լուսափթիթ բուրաստանիս, հոգիարուխ սուրբ տաւիս: Երբ լի սրտանց ձայնք կրկնես, սիրով հոգւոյդ յԱստուած հպիս, յիշեալ դմեզդատաբ թագնեալ ոգիս, Գրիգորիոս զրոցս զրոցիկս»:*

4· *Լուսանցքի (վարի) վրայ նշանակուած են տարւոյն տօներն ու օրերը: Կան անոնց վրայ նաեւ երեւին երբեմն մագթանքներ ու յիշեցիքներ: Առնցմէ յիշենք քանի մը հատ· Թղ· 348ա· «Կիրակէ աւր կարդա եւ զտացող զրոցս մահտեսի Պալին յաղաւթս յիշեա որ փոխեցաւ առ Քրիստոս յայսմ առենիս»: — Թղ· 396ա: «Ուրբաթի աւրն կարդա եւ զղնող զրոցս զտէր Մարկոսն եւ զնախնիքն իւր յաղաւթս յիշեա»: — Թղ· 167ա: «Տէր Աստուած Քիստոս Քրիստոս, աւգնեա ինձ մեղաւորիս որ հասոյց զիս ի սուրբ յարութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի Թվ· ՌԼՉ»: — Թղ· 264բ: «Հինգերորդ կիրարկէին կարդա եւ զղծոդս սորա եւ զնախնիսն մեր ի յաղաւթս քո յիշեա» եւն եւն: Թղ· 414բ: «Ահա ազատեցար չլացած աչկունք, կղացած միջկունք, կռնած ոտքկուք, արի գոհացիր եւ ուրախացիր»: — Թղ· 17 չեղագիր, վարի լուսանցքին վրայ «Մէրսին»: — Թղ· 59ա վարի լուսանցքի վրայ, տարրեր ղրով՝ չեղագիր՝ «Մարզոս կրպեան եագտը, ամէն»:*

705.

ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ-ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ

ՊԾԲ = 1403

ԹՈՒՂԹՔ՝ 440: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 33 × 24: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 26·5 × 8 + 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ 38, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բամբակեայ թուղթ, հաստ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ սեւ կաշեպատ եւ լաթածածկ, ճոխ դրոշմազարդերով, հաստատուն, շատ ֆիչ վնասուած, փականճները հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը մէկ թերք, ձաշոցէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մեծ մասով լաւ մնացած, բայց ունի պակաս, սեւցած, ազօտած եւ մաշած թուղթեր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յբստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա· գոյնզգոյն, ճաշակաւոր, բայց վնասուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 31ա, 214ա, 381ա, միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ, պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ լուսանցքի վրայ փոքր բաներ, հմմտ· թղ· 189բ, 214ա: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՊԾԲ (= 1403): — ԳՐԻՉՔ՝ Աստուածատուր եւ կիրակոս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ ճոյճ: — ՏԵՂԻ՝ Մեծ Աճմաճապատի վանքը: — ՏԷՐ՝ Ցակոբ վարդապետ, Գրիգոր, Կարապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 439ա եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսը՝ «Գտաւ Ոսկեփորիկս ի պահարանի սրահի վանատանս (ի կ· Պոլիս): 18 Փետ· 1923: Հ· Համայեակ»:

Մատեանս Է՝ Ոսկեփորիկ *Հաւաքածոյ:*

1· *Թղ·* 5ա—30բ: ՅԱկաքանգեղայ *պատմութենէն· վասն սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին: Արդ եկայք եղբարք զաւգուտն վասն հասարակաց չինութեանցն փութասցուք, զի եւ ի ձէնջ պատուհասաք վերասցին եւ լիցի ի խռովութենէդ վաղվաղակի խաղաղութիւն» (Համմտ· Քն· Հրատ· Ագաթանգեղոսի, Թիֆլիս* 1909, *էջ* 373):

2· *Թղ·* 31աᵗ: «*Պատմութիւն Տարաւնոյ զոր թարգմանեալ Զենոբայ Ասորոց եպիսկոպոսի: Պատճէն առաջին սրբոյն Գրիգորի, զոր գրեաց եւ յղեաց ի Կեսարիայ: Զառ ի աստուածուստ պատուեալ եւ ի մարգկանէ փառաւորեալ, երից երանեալ տեառն եւ աստուածարեալ սրբոյ Հայրապետիդ Ղեւոնդեայ... առ ի ձեր սրբոյ ձեռնադրութենէդ եւ ի մեր փանաքիմացութենէդ առաջին թուխտ ողջունիւ եւ սրբութեամբ հասցէ ձերում փառաւորութեանդ*»:

բ· *Թղ·* 32աᵗ: «*Պատճառ երկրորդ· պատասխանի պայմանաւոր, սրբոյն Գրիգորի զոր յղեաց ի Կեսարիայ Հայրապետն ի ժամ վախճանին: Երջանիկ եւ աստուածարեալ Տեառն եղբարդ: Եհաս առ մեզ դիր ուրախարար եւ յոյժ անթերի ուրախութեամբ լցոյց զվշտանեալ անձն իմ*»:

գ· *Թղ·* 36աᵇ: «*Զենոբայ Ասորոյ Պատասխանի թղթոյն Ասորոց եւ պատմութիւն վասն Իննակեան տեղեացն եւ պատերազմ որ յԱրճանայ: Ընդ ժամանակս թագաւորութեան Խոսրովայ, որդոյ Վաղարշոյ վրէժխնդիր լինէր Արտեւանայ*»:

դ· *Թղ·* 43աᵇ: «*Պատճէն երկրորդ վասն պատերազմին Տրդատայ եւ Գէղռէոնի: Արդ*

մինչդեռ Տրդատ եւ սուրբն Գրիգոր կամէին գնալ անցանել առ Կոստանդիանոս թագաւորն»:

Ե · Թղ · 47ա²: «Եթէ ոք (որք) յայսոր-դեցին յառաջնորդութիւն սուրբ կարապետին Գլակայ: Զնոր եկաց հայր վանացն Գլակայ ամս Ի»:

3 · Թղ · 50ա²: Ա · «Գլուխ Պարսից պատմութեան եւ գալն Միհրանայ ի Տարաւն ԼՌով եւ կոտորել Գալոյն Վահանայ (բառ մը անընթեռնելի) յՕձ քաղաք: Տէրն Մչու Գալհրայ, Խութաց, Շատխու եւ Սասնոյ: Յառաջին աճն թագաւորութեան Փոկասու մեռաւ Մօրիկ դաւով ի Ծառայէն իւրմէ, որ եւ նստաւ յաթոռ նորա»:

Բ · Թղ · 56բ²: «Երրորդ գալն Վախթանկայ ի Տարաւն ԼՌով, որ եւ չինեաց զՊորպ քաղաք եւ զբերդն: Իբրեւ խաղաց թագաւորն Պարսից ի վերայ Յունաց երկրորդ անգամ»:

Գ · Թղ · 61բ²: «Գլուխ երրորդ · վասն գալստեանն Տիգրանայ եւ կոտորածին որ ի Հոնընդեացն: Դարձեալ այլ գաւր առաքեաց Խոսրով ի վերայ Սմբատայ»:

Դ · Թղ · 64ա²: «Չորրորդ գալն (Վարդու)հրայ եւ մեռանե(լոյն) ի Փաղիկ ԾՒ · արամբք: Եւ եղեւ յետ ԺԼ ամի գարձեալ դժուարութիւն ընդ Պարսիկս» · (Հմմտ · Զենոբ Գլակի եւ Յովհաննէս Մամիկոնեանի Պատմութիւնները, տպ · Վենետիկ 1889 եւն եւն):

4 · Թղ · 6 բ²: «Ցիչատակարան Յակոբ վարդապետիս · Սուրբ կարապետ պատուական, որ Ցիսուսի ես ազգական, եւ արժանի եղեր կոչման, յանապատէ գալ Յորդանան»: Վերջ Թղ · 67ա²:

5 · Թղ · 67բ¹, «Պատմութիւն եւ յիշատակ սուրբ Հայրապետացն Հայոց Գրիգորի Վկայասիրի եւ Գրիգորիսի եւ Ներսէսի Երդեցողի: Սուրբ Հայրապետքս այսք էին յազգէ սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչի ի պարթեւական տոհմէն» (հմմտ · Թ · 7, Ա · § 3):

6 · Թղ · 68բ¹: «Պատմութիւն եւ յիշատակ սուրբ եւ լուսափայլ վարդապետին եւ երջանիկ արքեպիսկոպոսին Ներսէս Տարսոնացւոյ: Սքանչելին Ներսէս եպիսկոպոսն Տարսոնոյ քաղաքի էր յաւուրս Լեւոնի Հայոց արքայի» · (հմմտ · Թ · 7, Ա · § 325բ):

7 · Թղ · 69ա¹: Թուղթ տեառն Գրիգորիսի կաթուղիկոսի Հայոց գրեալ եղբաւր նորին Ներսէսի եպիսկոպոսի հրամանաւ նորին ի Միջագետս Ասորոց կոչեցեալ նահապին... Թէպէտ եւ տերունական հրամանն յորդորէ քննել զգիրս» եւն · (հմմտ · Թ · 78, § 4):

8 · Թղ · 94ա²: «Նորին Տեառն Ներսէսի յԸնթաւրական թղթէն, զոր գրեալ է առ համաւրէն ապինս, որոց տեսչութիւն հաւատացաւ նմա ի Տեառնէ: Ի վերայ ասացելոցն եւ գայս աւանդեացուք պատուիրան, որ վասն իրի խնդրոյ, ոչ ունել քահանայից յԱսուծոյ եւ ի մէնջ հրաման առանց սուրբ ծածկութի պատարագամատուցին զգենլոյ»: — Թղ · 108ա²: «Առ իչխանս աչխարհիս»: — Թղ · 107ա¹: «Առ վաճառականսդ եւ արուեստաւորսդ»: — Թղ · 107բ¹: «Առ համաւրէն ժողովուրդն» · եւն եւն · հմմտ · Թ · 122):

9 · Թղ · 109ա¹: «Նորին Տեառն Ներսէսի Կլայեցւոյն ի հրեչտակապետացն ներբողէն» · (հմմտ · Թ · 219):

10 · Թղ · 114բ¹—119բ²: «Տեսիլ սուրբ վարդապետին Յովհաննիսի որ մականուն Կոգեոն կոչի: Ի ժամանակին յորում էր թուականն Հայոց ՆՀ · թագաւորն Հոռոմոց Վասիլ եւ յարեւելս եւ եկեալ յաչխարհն Հայոց» · (Թ · 257, § 2բ):

11 · Թղ · 119բ²: «Տեսիլ սրբոյն Աբգարայ Ազէքսանդրու հայրապետին զոր եահս ի սուրբ խորհուրդն ի սուրբ եկեղեցւոյն: Ամենեցունց Ասուած սքանչելի տեսիլ երեւեցոյց մարգարէիցն եւ առաքելոցն եւ մարտիրոսացն: Նոյնպէս եւ ինձ անարժանիս Աբգարայ»:

12 · Թղ · 121բ²: «Գէորգեա(յ) վարդապետի ասացեալ վասն հաղորդութեանն ի խնդրոյ Յովհաննէս քահանայի: Արեամբն Քրիստոսի փրկեալ եղբարք իմ ի Քրիստոս, վասն զի պարտ է քրիստոնէին խոստովանելով եւ ապաչխարելով»:

13 · Թղ · 124ա²: «Վարդան վարդապետի: Աւրհնեցին եւ ելին ի լեառն Զիթենեաց: Քրիստոս փառաց թագաւորն ելից կատարեաց զհինն»:

14 · Թղ · 134բ²: «Նորին Վարդան վարդապետի վասն զժոխոց եւ դառնագոյն տանջանաց նորա: Զար է անուն զժոխոց ի լեզուիս մարդկան եւ անբարի է յիչատակ նորա»:

15 · Թղ · 129ա¹: «Նորին վասն զժոխոցն եւ անքուն որդանցն: Զի չէ սուտ որպէս եւ կարծեն տգէտ մարդիկ մեղասէրք, այլ ստոյգ է Աստուծոյ վկայութեամբ եւ սրբոց նորա: Զոր մեզաւոր Վարդան յաստուածաշունչ գրոց յարմարեալ գրեցի Աստուածով յաղաչելոյ եւ ի խնդրոյ չնորհազարդ քահանային Թադէոսի: Ով քահանայք եւ ժողովուրդք Աստուծոյ զիտացիք եւ ի միտ առէք գայս, զի չատ եւ մեծ բարի է մեզ»: Հմմտ · Թ · 4, § 6, Թ · 313, § 2, դ · ե · եւն:

16· Թղ· 133բ²: «*Խրատ նորին յաստուածաչունչ պրոց եւ պարզ բանիւ յայտնուին բարւոյն եւ չարին, դոր մեղաւոր հոգս եւ հին խարեբայս Վարդան Աստուածով յարմարեալ գրեցի ի խնդրոյ Թադէոսի չնորհազարդ քահանայի: Ով որդեակք վերջինն է ժամանակս եւ լցաւ մեղաւք ամենայն երկիր, դի սատնացան եւ խաւարեցան հոգիք*»:

17· Թղ· 139բ¹: «Նորին Վարդան վարդապետի: *Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս կառավար եւ օգնական երկնից պսպացուիչ եւ հանդիստ ամենայն եղելոց*»:

18· Թղ· 140բ²: «Նորին Վարդան վարդապետի: *Ով ամենաւրհնեալ Հայր սուրբ մեզայ յերկինս եւ առաջի քո, բարեխաւսութեամբ···*»:

19· Թղ· 141ա¹—151բ²: «*Նուաստ վարդապետի Յոհաննու երգնկացւոյ խրատ հասարակաց քրիստոնէից, քահանայից եւ ժողովրդեան ի կանոնական սահմանաց առաքելոց, հայրապետաց եւ վարդապետաց եւ սուրբ հօրն մերոյ Վարդանայ վարդապետի, յորոց ժողովեցի եւ գրեցի: Ամենազաւր Թագաւորին մերոյ Քրիստոսի եւ բարերար փրկչին հաւատարիմ ծառայք դնեալք եւ ազատեալք*» (*համմա*· Թ· 4, § 1, ա—ժզ):

20· Թղ· 151բ²: «*Երանելւոյն* Յովհաննու Ոսկեբերանի *ասացեալ վասն չսգալոյ զվախճանեալսն, մանաւանդ որք տղայք անարատ Թողին զայս կենցաղս: Բեր այսուհետեւ մանաւանդ քան զյառաջագունիցն փութաբար վարդապետութեամբ մատուք ի ներքս*»:

21· Թղ· 154ա²: «*Սրբոյն* Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ: *Քանզի յորժամ զպատարագն մատուցանեմք յիշեմք ի Քրիստոս զննջեցեալսն*»:

22· Թղ· 154բ²: «*Դրվատ դովեստի նոցին ամենայն սրբոցն տաւնի զոր խընդրեաց սիրողն սրբոց տաւնասէր եւ քրիստոսասէր Թագաւորն Հայոց Հեթում ի Գրիգոր կաթուղիկոսէ, հինգերորդ ամի իշխանութեանն իւրոյ: Կաթողիկէ եւ առաքելական եւ մարգարէական եկեղեցի սուրբ ընկալաւ աւրէն եւ սահմանադրութիւն, ոչ միայն ի նախկին հարցն*»:

Ասկէ յառաջ կայ խորագիր մը որ ամբողջապէս կարելի չէ կարդալ, բայց կարելի է հասկնալ թէ ամենայն սրբոց եւ Դամիանոսի եւ Կոզմայի ասնն է:

23· Թղ· 164բ¹: «*Կտակ երկոտասան նահապետաց որդւոցն Յակոբայ: Առաջին կտակ եւ խաւսք Ռուբենի, ի Մնացորդաց պրոց: Հրամանն կտակի Ռուբենի, որպէս պատուիրեաց որդւոց իւրոց, զկնի երկրորդ ամին վախճանելոյն Յովսէփայ՝ մինչդեռ էր ի հիւանդութեան ժողովեցան որդիք նորա*»:

Թղ· 167ա¹: *Կտակ Շմաւոնի*: — Թղ· 168բ²: *Կտակ Ղեւեայ*: — Թղ· 172ա¹: *Կտակ Յուդայի*: — Թղ· 177բ²: *Կտակ Իսաքարայ*: — Թղ· 179ա²: *Կտակ Զաբուղոնի*: — Թղ· 181ա²: «*Կտակ Դանայ վասն ամբարտաւանութեան եւ ատելութեան: Հրամանն կտակի պատասխանեաց Դանա(յ), զոր ասաց որդւոց իւրոց ի կատարածի··· Լուարուք որդեակք Դանա(յ) բանից իմոց*»: — Թղ· 183բ¹: «*Կտակ Նեփթաղիմայ վասն բնական բարուց: Հրամանն պատասխանեաց Նեփթաղիմա(յ), զոր արար ի ժամանակի իւրում, յամի ճ· եւ լ· երորդ կենաց իւրոց եկին միաբան որդիք նորա յեաւթներորդ ամսեան ի դլուխս ամսոյն*» եւն: — Թղ· 186ա¹: *Կտակ Գադայ վասն տեսութեան*: — Թղ· 188ա²: *Կտակ Ասերայ վասն երկդիմութեան*: — Թղ· 189բ¹: «*Պատմութիւն Ասանէթի, զոր խոսեցաւ ընդ նմա հրեշտակն վասն Յովսեփայ ի յամուսնութիւն: Եւ եղեւ յամին առաջնում չ· ամաց լինելութեանցն*»· եւն (Թ· 826, § 2): Թղ· 208բ¹: *Կտակք Յովսեփայ վասն նախանձու*: — Թղ· 312ա¹: *Կտակք Բենիամէնի*:

Ունինք մեր Ձեռագրաց Հաւաքածոյին մէջ Ձեռագիր մը՝ Թ· 126, ուր ամփոփուած են ԺԲ· նահապետաց կտակները, որոնցմէ երեքը կը պակսին իսկ միւսներն ալ Թերի, մինչ այս ամբողջական է:

24· Թղ· 214ա¹—261ա: «Պատմութիւն թագաւորաց եբէոպացւոց *աչխարհին զոր Հնդիկս անուանեն, բերեալ ի սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ* Յովհաննէս կրաւնաւոր *վանաց սրբոյ Սաբայ: Երկիրն Հնդկաց հեռագոյն է յեգիպտոսէ յարեւելից կողմանէ փակեալ բարձր լերամբք եւ ծով չրջապատեալ զաչխարհն եւ բարի եւ դեղեցիկ*»:

«*Այս պատմութիւնն է* «Յովասափու եւ Բարղամայ: ա· Թղ· 217բ²: *Առակ առաջին· Թագաւոր ոմն նստէր ի կառս իւր·* (Թ· 10, Բ· § 21բ): — բ· Թղ· 224բ²: *Առակ Բ· վասն չպաչտելոյ զկուռսն: Իցեն որ զկուռսն պաչտեն, նման են առն որսորդի*» (Թ· 10, Բ· § 21դ) եւ այսպէս յառաջ: *Կայ՝* զ· Թղ· 230ա: *Առակ Զ· «Բարազամ ասէ որսորդ մի անուցանէր զառն մի այծեման եւ ի մեծանալ զառինն*»· եւն:

Վերջնոյս մասին վարի լուսանցքին վրայ կայ՝ «ով ընթերցող, այս առակս յօրինակն չէր ողորդ հետ կարգին գրած, վասն այն յետոյ ուրիչ գրեցաք զայս Թուղթս յայն տեղացն ի հետ, որ նչանած, դու զու(ղ)իղն ընկալ եւ զիս յիչեա»:

Նման դիտողութիւն կայ նաեւ Թղ· 233բ վարի լուսանցքին վրայ: Եւ ուրիշ դիտողութիւն մը հմմտ· Թղ· 259ա: — Վերջը՝ Թղ· 261ա² կայ՝ «Եւ զայս ես մեղաւորս Յովհաննէս երթեալ տեսի եւ երկրպագեցի պատուական գերեզմանաց Նոցա: Գրեցի եւ զաստուածապաշտ վարս նոցա: Աւարտի յիշատակարանը չկայ, հմմտ· Ք· 437, § 16: Ք· 10էն քիչ տարբերութիւն չունի: Նախընթաց խօսքէն զատ (զ) երեք անգամ վարի լուսանցքին վրայ սա դիտողութիւնները կան: Թղ· 256ա: «Ով սիրելի անմեղադիր լեր, տունս մութն էր, հազն չէր երեւիր, կարզա եւ զմեղաւորս յիշեա»: — Թղ· 259ա²: «Այս թուղթս զատ էր, հազն չէր երեւիր, վասն այն բ, դեխ թղթիդ էջն ծուռ եկաւ»: — Կարեւորն է՝ Թղ· 233բ: «Ով ընթերցող աւրինակն ծուռ էր գրած ի նշանած տեղն ես եմ գտէր յայլ տեղ եւ ի հետ սահմանեցի· Թէ յայլ աւրինակ, յայլ ցեղ լինի, չմեղադրես, դու զուղիղն ընկալ»:

25· Թղ· 261բ¹: «*Տեսիլ աստուածահաճոյ սուրբ վարդապետին Գառնեցի Յովհաննէսի· Պատմեաց մեզ բարեհոգի ճգնաւորն աչխարհալոյս վարդապետն Յովհաննէս Գառնեցի, մինչ հանդերձեալ էր ի նոյն ամի վախճանել: Մինչ էի ես, ի Հռոմկլայն*»:

26· Թղ· 264ա¹: «*Վարք երանելոյն Անտոնի միայնակեցին Եգիպտացւոյ եւ աստուածասիրի: Թուխթ Աբաւասի Աղեքսանդրացւոց եպիսկոպոսապետի: Բարիոք է նախանձ հակառակութեան դնել ընդ միայնակեաց Եգիպտացւոց, հաւասարել կամ առաւելուլ զսրբաւք կամեցեալ*»:

Վերջը գրուած է՝ Թղ· 273ա²: «*Վարք սուրբ հաւրն մեր Անտոնի անապատականի: Թարգմանեցաւ գիրս այս ի սուրբ քաղաքին Երուսաղէմ յամի Ն·որդի Մ·երրորդի (450) ի գալստեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, յամին յորում հանդեաւ քաջըն-թաց երանելին Մաշդոց*»:

27· Թղ· 273բ²: «*Վարք սրբոյն Պօղոսի անապատացւոյ: Առ բազումս բազում անգամ խնդիր լինէր, եթէ յումմէ՞ ումեքէ զառաջինն սկսաւ բնակիլ յանապատի: Ոմանք զառաջինն յիշեցեալ յերանելւոյն յեղիայէ*»:

Այս՝ ընդարձակ պատմութիւնն է Ս· Պօղոսի եւ Ս· Անտոնի:

28· Թղ· 301ա²: «*Վարք սուրբ հաւրն սրբոյ Մարկոսի: Պատմեաց մեզ երանելին Սէրապիոն մինչ էրն ի մէջ Կասկարիայ որ է ի մէջ Եգիպտոսի*»:

29· Թղ· 308ա¹: «*Վարք եւ պատմութիւն սուրբ հաւրն մերոյ երիցս երանելոյն Պնուփրեայ անապատականի: Զոր պատմեաց սուրբ հայրն Պափնուտիոս այսպէս: Ի միում աւուր փութացայ ելանել եւ լինել ինձ ի ներքսագոյն անապատն*»:

30· Թղ· 319բ²: «*Պատմութիւն վասն Յոհաննու մենակեցի: Կին ոմն էր քրիստոսասէր, որում անուն կոչիւր Յուղիա, մեծատուն յոյժ*»:

31· Թղ· 324բ²: «*Պատմութիւն սուրբ հաւրն Մակարայ Եգիպտացւոյ: Սկիզբն առաքինութ պատմել զերանելի հաւրն Մակարայ: Ես կեղիոն բնակեցայ ընդ երանելւոյն Մակարայ*»:

32· Թղ· 331ա²: «*Պատմութիւն սրբոյն Պաւղեայ միայնակեցի: Պաւղ էր այր հողագործ եւ առաւել ամբիծ եւ անարատ վարուք*»:

33· Թղ· 333ա²: «*Վարք եւ քաղաքավարութիւն երիցս երանեալ եւ ճգնազգեաց Նահատակին Քրիստոսի Մա(ւ)ր Պարսամոյի սքանչելագործի միայնակեցի, որ եղեւ ի Միջագէտս Ասորւոց յամս բարեպարիչա թագաւորին Մարկիանոսի: Ամենայն ժամանակ ընդունելի է ընտրելոց Աստուծոյ*»:

34· Թղ· 355ա¹: «*Սքանչելիք զոր եցոյց Աստուած ի ձեռն սրբոյն Երասիմոսի: Սուրբս այս Երասիմոս բնակեալ էր յանապատն, որ էր մերձ ի Յորդանան*»:

35· Թղ· 356ա²: «*Վարք եւ սքանչելիք երանելոյն Եւռաւսիոսի, զոր եցոյց Աստուած ի ձեռս նորա: Սուրբ հայրս մեր Եւռաւսիոս ծնեալ եղեւ ի քաղաքի միում*»:

36· Թղ· 359ա¹: «*Յայլ տեղւոյ պատմութիւն Աթանասի Աղեքսանդրու հայրապետին: Ի Բիւրտիոն քաղաքին, որ է մերձ ի սահմանս Տիւրոսի եւ Սիդոնի էին բազում Հրեայք բնակեալ*»:

Ապա Թղ· 359բ¹—360բ² իրարու կը յաջորդեն քանի մը «սքանչելիք»:

37· Թղ· 361բ²: «*Դարձեալ ի Հարանց վարուց: Ի սահմանս Երուսաղէմի ի ձոր մի մեծ եւ խոր, յորում էին վանս ճգնաւոր կրաւնաւորաց եւ յեղր ձորոյն բարձր քարայր մի*»:

38· Թղ· 363ա²: «*Բանք սուրբ հաւրն Յովհաննու: Սուրբ Հայրն Յովաննէս Գառնեցի պատմեաց մեզ այսպէս եւ ասէ: Յաւուր միում մինչդեռ էի յանապատի սուրբ հաւրն Թաթլոյ*»:

39· Թղ· 365ա¹: «*Սրբոյն Թաթլոյ խրատք յորժամ առաջնորդ կարգեաց իւրոյ ուխտին գԹովմաս: Որդեակ իմ, Թովմաս, կոչեաց զքեզ Հոգին սուրբ յառաջնորդութիւն եղբարց*»:

40· Թղ· 367ա[1]: «Նորին դարձեալ: Քրիստոս ասաց, ես եմ ճանապարհ եւ ճըշմարտութիւն···: Եւ որ ոչ ուրանայ զանձն չկարէ բառնալ զխաչն Քրիստոսի եւ որ ոչ երթայ զհետ Քրիստոսի, չէ ի ճշմարտութեան»:

41· Թղ· 368ա[1]: «Դարձեալ այլ սքանչելիք: Ի կողմանս Եգիպտոսի էր եպիսկոպոս մի ի քաղաքացն եւ ի պատահմանէ չարին դիպեցաւ պոռնկութեան»:

42· Թղ· 368բ[2]: «Պատմութիւն սուրբ ճգնաւորին Կիւրակէի եւ Պարասկեւեայ քուերն իւրոյ: Պատմեաց մեզ հայրն Մակար անապատաւոր, եթէ այր մի էր յԱլեքսանդրիայ քաղաքին, որոյ անունն էր Կիւրակէ»:

43· Թղ· 370ա[2]: «Վարք Տայասայ պոռնկի: Կինս այս Տայաս գեղեցիկ էր տեսլեամբ եւ մինչդեռ երկոտասաներամեայ էր մայր նորա ետ զնա ի պոռնկութիւն»:

44· Թղ· 371ա[2]: «Վարք սուրբ աղախնոյն Աստուծոյ Թէոդորայ: Յաւուրս Զենոնի արքային ի քաղաքն Աղեքսանդրիա էր Թէոդորայ առն(ա)կին գեղեցիկ տեսլեամբ եւ մեծատուն յոյժ»:

45, Թղ· 375բ: «Վարք երանելոյն Անդրոնիքոսի եւ Աթանասիայ ամուսնոյն իւրոյ: Երանելին Անդրոնիկոս էր ի քաղաքէն մեծ Անտիոքայ, երիտասարդ հասակաւ»:

46· Թղ· 377բ: «Վարք երանելոյն Մարիմայ, որ Մարինոս կոչեցաւ: Այր մի էր աշխարհական մեծատուն եւ բարեհաճոյ վարուք»:

47· Թղ· 379ա[2]: «Վարք երանելոյն Իլարիոնի Չարանց հաւրն: Երջանիկ հայրն մեր Իլարիոն էր յաւուրս Կոստանդիանոսի մեծի»:

48· Թղ· 381ա[1]: «Ի վարուց սուրբ Հաբանց, զոր հաւաքեալ բազմաց ի մի՝ սուրբ վարդապետին Վարդանայ յաւգուստ ամենեսեան, որք կամին սրտի մտաւք ընթեռնուլ: Որ էրն ի սկզբանէ Աստուած բանն վասն բարոյն գոյացոյց զհսն յոչէից եւ զերեւելիսս ձեռամբ երկնից փակեաց եւ ի լրման աւուրց եկեալ» եւն եւն:

49· Թղ· 405ա[1]: «Դարձեալ ի նոյն զրոց յաւրինակ եւ խրատ քրիստոսասէր անձանց: Ասէին սուրբ հարքն, եթէ երիս զաւրութիւնս ունի սատանայ, որ առաջի երթան ամենայն մեղաց, նախ՝ մոռացութիւն, երկրորդ՝ հեղգութիւն, երրորդ՝ ցանգութիւն». եւն: Վերջ Թղ· 439ա[1]:

Թղ· 1ա[1]—Թղ· 4բ[2] կայ Դաշանց Թուղթէն կարեւոր մաս մը· կը սկսի (առաջին տողերու մէջ բառեր չեն կարդացուիր՝ Թուղթը պատռած ու մաշած ըլլալով)··· Լարկ դնա կերակուր օձից ի խոր վիրապին, որ ի դղեկին Արտաշատու եւ կամ Թէ որպէ՛ս պատերազմեցաւ պոռնկակ անպարկեշտութեամբ···»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորք Թղ· 439ա[1]—440բ: Փառք···: Աստուածային քաղցր բարբառոյն Միածինն հրամայէ ի սուրբ յաւետարանին Թէ, որ խնդրէ առնու եւ որ հայցէ գտանէ եւ որ բախէ բացցի նմա, զի որք ըղձիւ եւ փափաքանօք հայցեն ի նմանէ զճշմարիտ բարին, տայ առատապէս ամենեցուն եւ ոչ նախատէ, զի ամենեցուն կամի զրարին եւ զկեալն եւ զհնալն ի յարդարութեան ճանապարհին եւ ոչ Թէ բարեաց··· (անընթեռնելի) կամակարաց տայ զինդրելին այլ առաւել տայ այնոցիկ, որ թափուր եւ ունայն են յամենայն բարեաց՝ տեսակէ եւ ի փրկութեան ճանապարհէն, որպէս մաքսաւորին եւ պոռնկին եւ աւազակին եւ նմանեաց սոցին, զոր եւ ցուցանէ յաւրինակէն, Թէ բաց են դուռն ողորմութեան իմոյ ամենայն յանցաւորաց, զի ժառն եւ առնուն եւ վաղվաղակի արդար երեւին: Զոր եւ ես ծանրաբեռ ոգի գլուխս մեզաւորաց··· (պատռած է՝ անընթեռնելի) եւ բազում աւրինակ ամենայն ···նաց, որ մարմնով կենդանի ···ցեալ եւ կենաւք ոչ անարատեալ սոսկ անուամբ Յակոբ վարդապետ, զոր յոյժ ամօթ եւ նախատինք է ինձ, զաւրական անուն առ իս յորջորջել, զի զդիմակն զործեցի եւ ոչ ունիմ պատասխանի յահեղ աւուրն դատաստանի: Վասն այսորիկ վաղվաղակի յամենայն սուրբսն դիմեցի, որ սիրելի են Քրիստոսի, եւ են առ նա ի հանգստի, է որ կարդալով, է որ գծագրելով եւ է որ աղաչելով, զի զարդարացեալ դատաւորն իմ զՅիսուս Քրիստոս յողորմութիւն չարժեսցեն ընդ պարտապանիս բազում քառասց չափից: Զի յոյժ փափագէի զհիացական վարս եւ զառաքինութիւնս սրբոց հարանցն եւ զաստուածազգեաց լուսաւորչացն զպատմութիւն ի մի հաւաքել մեզաւոր եւ անարժան ձեռօք գծագրէի, զի անուշահոտս ի մէջ հովտաց ի չահ եւ յօգուտ լսողաց եւ կարդացողաց եւս առաւել կրանաւորաց աստուածասէր անձանց եւ փափագողաց: Եւ կամէի, զի մեզաւոր եւ անարժան ձեռօք գծագրէի, զի առաւել աւրհնէի ի նոցանէ զհոգեւոր··· բայց տակաւութիւն մարմնոյս յաղթեաց փափաքանացս եւ ոչ կարացի այժմ գծ··· արժանանալ, վասն որոյ զբեռորդին իմ յորդորեցի ի համբակութեան ժամու Աստուածատուր կոչեցեալ: Եւ ետու գրել զայս արեզակնափայլ բուրաստանս զանբիծ եւ զանարատ զ(յ)րիացելոցն Աստուծոյ, որ են սկիզբն կենաց ճանապարհին եւ բացօղ մտից առագաստին, նախ եւ յառաջ զպատմութիւն մեր Լուսաւորչին եւ զհետ նորա զնչխարացն սուրբ կարապետին, եւ զամենայն սրբոց դասին զրանքն եւ զգործքն ի միասին, զընդհանրական Թուղթ Ներսէսին եւ զկտակ որդւոցն Իսրայէլին, զՈվասափին եւ զԱնտոնի, զՊարսամայն եւ զՊօղոսին, զբրա(յ) Մարկոս ճգնաւորին, զայլոց բազմաց զհետ նոցին: Եւ կոչի գիրքս այս Ոսկեփորիկ, որ է լեալ

անապական զանձիւք եւ բարի աւրինակաւ միչտ զրա-
րին դիտել ի հրաւիրուին առ աստուածասիրաց ան-
ձինս, զի ծուլիցն զարթուցիչ է եւ յանցաւորացն յու-
սով յորդորիչ է, եւ առաքինեացն կրկին ուսուցիչ
է, յերկրէ յերկինս ի վեր հանիչ, ընդ հրեշտակացն
պարակից: Եւ արդ աղաչեմ զձեզ յետինս ի բանասի-
րաց, ով մանկունք նոր Սիոնի, հոգեւոր հարք իմ եւ
եղբարք, կրաւնաւորք եւ սուրբ կուսանք, քահանայք
եւ աչխարհականք, բարի կարդացողք եւ աստուա-
ծասէր լսողք զձակոր կրտսեր եւ զտրուպս ի վար-
դապետս, յիչել բոլորով սրտիւ առ Ցիսուս բարին ի
կարդալոյն ժամանակին, այլ եւ զերախտաւորքն մեր
զուսուցիչքն եւ զհանգուցիչքն: Եւս առաւել զաս-
տուածապաշտ ծնողքն մեր զԱտոմ եւ զԼբէլ եւ զհո-
րեղբարսն մեր զՑովաննէս կրօնաւորն: Աղաչեմ ա-
ղաչեմ սիրովն Քրիստոսի, սոցա ամենեցուն խնդրե-
ցէք մեզաց թողութիւն եւ եղբօրն իմոյ Վարոսին,
դուռն վերին առագաստին բացցի նոցա յօրն վերջին,
այլ եւ դասուցն աչակողմին, սոցա լիցի մասն եւ բա-
ժին, կարդացողին եւ լսողին եւ ողորմի ասացողին:
Դարձեալ զլսող բանին հոգեշահ խրատին, սիրովն
արարչին եւ իւր հրամանին Գրիգոր կրօնաւորին մա-
քուրն ի յոգին, որ յոյժ ցանկացող եղեւ այս սուրբ
զանձարանիս, զի զամէն զթուղթ գրոց սա պարզե-
ւեաց եւ յաւգնական եղեւ մեր աղբատութեան (այս
վերջին բառերուն վրայ գիծ քաչուած է), զի մասնա-
կից լիցի սրբոցն հանդիսի, զի օգնական եւ կցորդ
եղեւ մեր աղքատութեանս, զի զամէն թուղթ գրոցս
սա պարգեւեաց եւ յորդորեաց զմեզ ի սորա վաս-
տակս ի գրել եւ ի յանդ հանել եւ բազում օրինակաց
ի մի ժողովել: Զոր եւ հայցեմ ի տուողէն բարեաց
յամէնառատ ձեռացն Ցիսուսի, զոր փոխանակ այս նա-
մակի, զիւր վերջին օրինակն առնէ ի բարի, հոգւով
եւ մարմնով լիցի պարակից ընդ Լուսաւորչին եւ ընդ
չառաւիղին: Այլ եւ զրարի ծնօղք սորին զԼուսէր եւ
զՀաւոց... եւ զամենայն արեան մերձ... Աստուած
իւր արքայութիւն... առնէ եւ ընդ սրբոց ...եացէ:
Այլ եւ... գրոցս զԱստուածատուր... յուսումն վար...
մանկութեան ար... յիչման եւ աղաչեմ ...ադիր
խոչորութեան եւ սխա... զի առաջին էր, զի ամե-
նայն գոր ...զայութեան յոսի է եւ անկատար, վասն
այսորիկ անպարսաւ մնացէ, զի ԺԶ. ամաց է: Դար-
ձեալ յիչել ի բարին Աստուած զծնօղք գծողին զԱտոմ
եւ Շմաւոն եւ զքոյրսն նորա Գոհար եւ զՅոհաննէսիկ
եւ այլ ամենայն իւրեանց նախնեօքն եւ... ցելօքն ի բա-
րին Ցիսուս, լինել նոցա արժանի, աչակողմանն
դասի, յարքայութեանն տեղի: Եւս առաւել զմաքրա-
միտ ոգին զկիրակոս կրօնաւոր, որ օգնական եղեւ
գրութեան կտակիս, զի մասն եւ բաժին ունեցի ընդ
Ցովասափ արքայի: Դարձեալ գծագրեցաւ սուրբ մա-
տեանս ի թուականի Հայոց ՊՀ եւ ՄԲ (1403) ի ցան-
գալի յանապատիս... (անունը ջնջուած) որ ի յրտամ-
կաց բառից ասի... (ջնջուած): Ընդ հովանեաւ աս-
տուածընկալ սուրբ Նշանիս ի դուռն սուրբ մօրն լու-
սոյ եւ այլ սուրբ եկեղեցեացս ի հայրութեանն կիրա-
կոսի... եւ զգրէն մեր... Աստուած զամէն առատ
բա...ին. ի կաթու...ոյ նահանգիս... ի բռնակալու-
թեան ...տուէեան ի վերայ ամենայն... ամուրի, որ
տիրեաց ...լից դռնէն մինչեւ ի դու... յարեւմուտս
ի հիւսիս, ի հարաւ ամենայն ցամաքաց ...
ընկաց... զի քան ամ է որ Աստուած ...եալ է զսա
ի վերայ աչխարհաց ան... օրօք եւ միաբան
ընգերօք ... ժողով մի հաւաքեալ որպէս
...մս մարախաց զի զամենայն երկիր բլուր արարին
եւ տապալմամբ աւերեցին մինչեւ ի կազբիական սպա-
նանելով եւ գերելով, զառ եւ զապուր ժողովելով
զբտնտեսայս քարի տալով եւ զծնօղսն տանջելով,
զերկիր արեամբ ոռոգելով, վասն մեղացն, որ գոր-
ծելով, յահէ նոցա սասանելով, բազմաց հոգիքն ելա-
նելով եւ ի մեղացն ոչ դառնալով, այլ որ մնացին
աւերելով, անթիւ չարիս յոյժ գործերով, ժամ եւ զա-
դօթս մոռանալով, ի գինարբուս բորբոքելով, ոչ թէ
ամիկք զայս առնելով, այլ գլուխք հօտիցն որ նատե-
լով եւ մարմնոյ կարիքն յոյժ խնդրելով, ...զհոգւոյն
մոռանալով եւ զանցաւորս սիրելով, յանանց կենացն
ղրկելով: Եւ թէպէտ այս բարկութեան ջրհեղեղս Ի
ամ է որ ի վերայ աչխարհիս ծաւալեցաւ, սով, սուր
եւ գերութիւն, մահ եւ մորեխ, որ զամենայն աչ-
խարհ տապալեաց եւ ամայի արար, ոչ դարձաք եւ ոչ
ստրջացուք ի սովորական մեղացն, այլ խնամով ի
նոյն չարիսն մնացաք: Իսկ ողորմած Աստուած ներ-
դութեամբն իւրով զգաւառս Ըռչտունեաց եւ զծովե-
զերայքս քաղաքովք իւրեանց, յայս աստուածասաստ
նեղութենէս, որ բաղում էր եւ ոչ մի՝ պահեալ, աս-
տուածային աչն նախախնամական յամենայնէ, քանզի
բազում գերիք, օտարք եւ թափառականք առ մեզ եկին
յամենայն աչխարհէ, լիացան եւ ոչ գերեցան: Եւ ես
ծանրաբեռն ոգիս ամենայն արարածովքս իմ արար-
չին երկիր պագանեմ, որ զայս ամենայն առ մեզ տնօ-
րինեաց եւ զապագայն եմք ի յինքն անձին»: Վերջ:
Այս յիչատակագրութեան պատառած եւ որով՝ անըն-
թեռնելի տեղերը կամ բառերը նչանակեցինք կէտեր
դնելով: Անոր՝ տարբեր տառերով կցուած է հետե-
ւեալը. «Ոսկեփորիկս յիչատակ է տէր կարապետին ի
դուռն սուրբ Ցակոբեա ի թվ. ի ՌՀԶ (1627)»:

2. Շատ մը կտորներու կամ գրութիւններու վերջաւորութեանը կամ լուսանցքի վրայ կան համան-
ման մանր յիչատակագրութիւններ զ. օ. թղ. 31ա՝. «Քրիստոս Աստուած Լուսաւորչին չարչարանաւք եւ
բարեխաւսութեամբ ողորմեա ստացողի եւ յարմա-
րողի սուրբ գրոցս Ցակոբ վարդապետին, եւ Գրիգոր
կրա(նա)որին եւ միւս անգամ քո գալստեանդ մաս-
նակից եւ արժանակից արա զոսոս Լուսաւորչին մե-
րոյ Գրիգորի ծնաւղաւքն եւ ամենայն ազգականաւք»
եւն: — Թղ. 114ա՝ կայ՝ «Ով սուրբ Ներսէս չնոր-
հօք լցեալ եւ սուրբ Հոգւովն լցեալ» սկզբնաւորու-
թեամբ. եւեւր՝ կը կցուի՝ «Ես անարժան Ցակոբ
սոսկ անուամբ վարդապետս քո բանից սիրողս եւ
քո սիրոյ փափաքողս զայս փոքր փանաքի բանիկ զա-
դաչանս գրի, որ ցուցի ասա որ դու գիս իմ ծնաւ-
ղաքն յիչես առաջի Քրիստոսի եւ գԳրիգոր կրօնա-
ւորն, որ սուրբ գրոցս աւժտիք եւ ձեռնտու եղաւ եւ
գԹումայ միայնակեացն զողջախոհ ոգին, որ զաւ-
րինակն չնորհեաց եւ գիս զրազմամեղ գրիչս յիչեա ի

*Քրիստոս»։ — Թղ· 151բ²։ «Ցորժամ կարդայք զՈսկեփորիկս, զայդ յիշեցէք զԱստուածածաւիկս, որ զբնցի զայնչափ դանձիկս, հրամանաւ իմ վարդապետիս, ի տղայութեան ժամանակիս ի զուտն սուրբ Աստուածածնին, ի վանքս Մեծաձմանապատիս բնդ Հովանեաւ սուրբ Նշանիս»։ — Թղ· 255ա։ Քրիստոս Աստուած, որ գԹացար ի Քաղաւորն Արեներ եւ գլոյս չնորհայ քոց ծագեց(եր) ի սիրտս նորա, գԹա (ի) ցակոր վարդապետն եւ ի Գրիգոր կրաւնաւորն եւ լուսաւորեա աստուածային լուսով քով գհոգիս նոցա բնդ ցովասփաւ» (հմմտ· դես Թղ· 255ա, 134բ² եւ եւն)։ — Թղ· 262բ։ «Այս գիրք գրեալ է ցամի Տեառն 1403 եւ Հայոց Թուին ՊՄԲ»։ — Թղ· 99ա· (տարբեր գրով) «Տէր ցակոբի որդի ատր կարապետս վարդապետաս սի(ր)ով սուրբ հոգով ծանիկ եղբար Բելվէձիք (՞) եկայ ես սուրբ ցարօկ (ցակո՞բ) գուռէն»։ — Թղ· 263բ։ «Աստուած ողորմի տէր կարապետին եւ հօր Աւետին եւ մաւր Լուսրումին, ամէն, Աստուած ողորմի ասացէք Թվ· ՌՀԶ»։ — Թղ· 261ա²։ «Ցիշեսջիք եւ զՋաքարա կրաւնաւորն, որ զօրինակն եառաւ»։ — Թղ· 270ա· (տարբեր գրով) «Տէր Աստուած, քո ծնողի բարեխօսութեամբ ողորմեա տէր ցովին (ցովհաննէսի՞ն) ամէն»։ — Թղ· 270բ· (տարբեր գրով)· «Սուրբ ճգնաւորաց բարեխաւսութեամբ ողորմեա Աստուած Տէր ցովանիսին»։ — Թղ· 154բ¹ (տարբեր գրով՝ կը նոյանայ յաջորդին հետ) «ՁՇնորհեր եւ զհայրն իւր Տիրայտուր յիշեցէք ի Քրիստոս, որ աւգնական եղեւ գրոցս»։ — Թղ· 367բ։ «ՁՇնորհեալ եւ զհայր իւր զՏրտուրն (Տիրատուրն) յիշեցէք ի Քրիստոս»։ Անդ՝ (գրչէն) «Ով սուրբ հարք պատուականք աղաչեցէք զամէնդրնին Քիստոս որ զաղքատս ի բարեաց մանէ զՑակոր տատապետ ողի մանակից առնէ ձերում հանդիսի»։ — Թղ· 50ա։ «Ով եղբարք անմեղապիր լերուք վասն սղալմանց· զի օրինակն ի ջուրն անկեր ու երկու ներքին լուսանցքին յիրար կպեր»։ — Թղ· 380բ² (գրչէն) «Քրիստոս Աստուած, քու սուրբ ծնողի բարեխօսութեամբդ ողորմեա ստացողի գրոց Ցակոբայ վարդապետին եւ իւր ծնօղացն եւ ինձ գրողիս մեղապարտ Աստուածածարոյ եւ իմ ծնօղացն Աստմու, Շաքարի եւ Գոհարի եւ ամենայն նախնեացն իմ եւ միով ողորմիւ Աստուած ողորմի ասացէք, որ Աստուած զձեզ յիշէ յիւր երկնից արքայութիւնն ամէն։ Այլ եւ սխալմանցս անմեղանդիր լերուք, զի էր չոf եւ ճանճ եւ չոյտ ճանճրանայի ի գրելն, ու այս առաջին գիր է, անմեղադիր լերուք»։

Հ· Ակինեան կը գրէ թէ այս Ձեռագիրը «Գրուած է 1403ին Անձեւացեաց վանքի մէջ» (հմմտ· Մատենագրական հետազոտութիւնները, Բ· Վիեննա 1924, էջ 139)։

706.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԻԶԱՆԴԻՈՅ ԿԱՄ ԲԻԶԱՆԴԱՐԱՆ

ՌՄԼԸ = 1789

ԹՈՒՂԹ՝ 61։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 31·2 × 18·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 23 × 7 + 7 = 14։ — ՏՈՂՔ՝ 33։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, փայտուն, բարակ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարդ կաշեպատ (եզերքները սեւ եւ մէջ տեղը մուք կարմիր) եւ քզքզած, ինչ մը վնասուած, նոր պարզ դրոշմազարդեր։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ վերի լուսանցքները շատ սեւցած, ջուր տեսած։ — ԳԻՐ՝ նոտր· փոքր, յստակ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 61ա—բ։ — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԼ (= 1789)։ — ԳՐԻՉ՝ Սարգիս։ — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ։ — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս։ — ՏԷՐ՝ Մկրտիչ ամիրայ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 50բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին (առջեւի) ներսի դին՝ «Կ· Պ· 25 Սեպտ· 1922, Զմիւռնիոյ աւերակաց կայտ ըլլալու օրերուն ձեռս անցաւ ձեռագիրս։ Հ· Ռ·(երովբէ)»։

Մատեանս է՝ Բուզանդարան կամ Բուզանդ Պատմագիր։ կը սկսի Թղ· 1բ² «Թարգմանեցեալ ի հնդկահոգի դպրէ Պետրոս աղայէ ի տանէ բարեպաշտոն աղնուազարմէ Ապոց չէլէպի կոչեցեալոյ ի Ֆլէմէնկի բարբառոյն ի հայ բարբառ յամի նեղմարդութեան 1745 եւ յամի 1746 ի Զմիւռնի քաղաքի։ — Վասն Բիւզանդիոյ։ Տեառնէ ի դիրս պատմութեանց, որ ի Թուին աշխարհի 3286 ամի եւ ի 22երդի ուղղափաթին եւ ի Թագաւորութեան Հրէաստանի Եղեկիայ բարեպաշտ արքային, որդւոյ Աքազու ամբարշտի եւ ի տէրութեան Հռոմայեցւոց Նումայ Պոմփիլիուսի արքային Հռոմայ»։ Քաղաքին հիմնարկութիւնը, պատմութիւնը եւ նկարագրութիւնը նկատի կ'առնուի, ինչպէս նաեւ ուրիշ քաղաքներու, կղզիներու եւ «փափերաց» եւն։ Յիշենք քանի մը կտորներ։

Թղ· 3բ¹։ «Վասն աւտատ պազարի եղեալ արձանին»։ — Թղ· 4ա¹։ «Վասն աթմէյտանուն»։ — Թղ· 5ա¹։ «Վասն տեղւոյն սիւնհոդոսի· Սուլտմանատար եկեղեցին, որ այսօր Հարոց ձեռն է»։ — Թղ· 7ա։ «Ցաղագս Մանիսայու (գրուած Մանիսացու)։ — Թղ· 9ա²։ Ցաղագս Եփեսոսի։ — Թղ· 11ա²։ Ցաղագս Սարդիկեցւոց եկեղեցւոյն։ — Թղ·

12բ²: *Յաղագս Փիլատելփիայ*: — Թղ· 13ա²: *Վասն Լաւոդիկեայ եկեղեցւոյն Յովհաննու*: *Վասն եօթն հրաչիցն որ եղեւ ի մէջ աչխարհիս*: — Թղ· 18բ¹: *Սկիզբն պատմութեան վասն Ամուդի (Ամազոնաց)*: — Թղ· 23ա¹—49ա²: *Աղագս փափերաց պատմութիւնք· կը սկսի Ս· Պետրոսէն եւ կը հասնի մինչեւ կղեմէս ԺԱ*: — Թղ· 49բ¹: *Վասն Լիկիացւոց Իսմիոսին· ի Գործոց· 16· 5*: — Թղ· 50բ¹: *Յաղագս երկնային գօտւոյն*: — Թղ· 52ա¹: *Ասիացւոյ բաժնի կողմանէ եղեալ ովկիանոս ծովու կղզիքն*: — Թղ· 65բ²: *Վասն Եգիպտոսի*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 60բ մխասիւն: «*Գրեցաւ այս Բուզանդ պատմագիրքս ձեռամբ յԱկնա-*

դիւղէն կամրկապցի հանգուցեալ հոգի տէր Ամրակումի փեսա մարցի լուսահոգի մահտեսի Ցոհանի որդի մահտեսի Սարգսիս ի մեծն Պոլիս ի թուին տաճկաց 1201 եւ ի թուին Հայոց ՌՄԼԸ Մայիսի մէկին, որ է սկիզբ արարաք Ապրիլի մէկին եւ լրացուցաք ի Մայիսի մէկին, որ եմ ծառայ ամենեցուն: Ի վայելուչն յԱկնագիւղէն կամրկապցի հանգուցեալ հոգի տէր Մինասենց լուսահոգի զերամեծար եւ բարեհամբաւ Պետրոս ամիրային որդոյն աղնուատոհմ եւ զերամեծար Մկրտիչ ամիրայի եւ իւր որդոցն եւ թոռանցն բարի վայելուչն տացէ: Եւ որք ընթեռնոյք գայս վերայ գրեալ Բիւզանդ պատմագիրքս յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զկենդանի զերամեծար Մկրտիչ ամիրայն եւ զիւր որդիքն եւ թոռունքն եւ զընտանիսն եւ զննջեցեալսն յիշեսջիք միով Հայր մեբիւ եւ յիշօղդ յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Փրկչէն, ամէն»:

707.

ՀԱՅԵԼԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ

1781

Էջք՝ 474 + 2 = 476: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5 × 17·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 25 եւ 31· զի երկու տեսակ գիր կամ գրութիւն կայ: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր քուղք: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, գորշագոյն գծազարդերով, ետեւ ոսկեայ գծերով, առաջին կողմին վրայ խաչ մը եւ ետեւի կողմին՝ Ս· կոյսը Յիսուս գրկին մէջ· ոսկեզարդուած, ետեւ երկու կողմի չորս անկիւնները ոսկեայ զարդիկներ: — ԳԻՐ՝ ճոտ· երկու տեսակ, շատ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԹԱՏԱՐԿ՝ էջ 2ա, 365—366: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1781: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Լիբանան: — ՏԷՐ՝ Ս· Անտոնի վանք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 1ա կայ՝ «*Հաճեալ ի Մատենադարանէ Անտոնեան Միաբանութեան 1909*»:

Մատեանս է՝ (էջ 1ա) «*Հայելի Ագդեցուքեան, յորում ցուցանին թերութիւնք տեառակին կոչեցելոյ Գաւազան կրկնազօր առ ի զգաստութիւն եւ յուղղութիւն հեղինակի նորա Սրմաքէչ Մանուէլի: Արարեալ յումենէ ճշմարտասիրէ (մատիտով աւեցուած՝ Հ· Գաբրիէլ Վ· Աւետիքեան, Վենետաց) ի փառս ճշմարտին Աստուծոյ եւ ի պատիւ սրբոյ Աստուածածնին եւ սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին: Ցամի Տեառն 1781 ի թուականիս Հայոց ՌՄԼ: Մատեանս է Հարանց Միայնակեցաց, որ ի լեառն Լիբանան: Գիրքս է վանաց սրբոյն Անտոնի*»:

1· *Էջ 1բ*: «*Կանխաբանութիւն առ Սրբմաղէչ Մանուէլն: Ի բազում ժամանակաց լռեալդ եւ դադարեալդ հեռացեալդ եւ մոռացեալդ զարձեալ միւսանգամ զլուխ ամբարձեր յայսոսիկ ժամանակս*»:

կը չարունակուի՝ «Դարձեալ հանդիսացար ի վէճս հաւատոյ եւ որ յառաջն իբրեւ խորհրդական միայն ձեւանայիր կազմելով զլուծիչ Տարակուսանաց այժմ առաւելեալ յիշխանութեան թագակերպ երեւեցար ընդ քեզ բերելով զԳաւազան կրկնազօր: Մատուցաւ ինձ գաւազանդ եւ ընթերցայ մի անգամ եւ երկիցս, կշռեցի եւ փորձեցի եւ գտաւ գաւազան ոչ յոսկւոյ կամ յարծաթոյ կամ ի քարէ եւ ի փայտէ պատուականէ եւ կամ յերկաթոյ, այլ ի փուտ եղեգանէ եւ ի խեցւոյ բուսեալ եւ զանգեալ ի ջուրց հակառակութեան…»:

Էջ 7: «*Խնդիր Ա· Յաղագս բղխման: Գլ· Ա· Հակառակութիւնք Սրմաղէչ Մանուէլին ի վերայ բղխման Հոգւոյն սրբոյ: Խնդիր Առաջին: Եւ մեր ի նոյնս Աստուածով դիմադրութիւն: Առաջին քարն որ ձգես ի մեզ, մանաւանդ թէ յերկինս, է յաղագս բղխման Հոգւոյն սրբոյ*»:

Այս Ա· խնդիրը նկատողութեան կ'առնուի երեք չատ երկար գլուխներու մէջ, որոնցմէ երկրորդին կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն էջ 165—202 «*Վկայութիւնք Հարցն Հայոց*»:

2· Էջ 260: «*Ինդիր երկրորդ վասն պատարագելոյ ի տան եւ վասն բնակելոյ կարգաւորապ ի տունս աչխարհականաց: Քրիստոս Տէրն մեր կամելով մխիթարել զաւուրք Առաքեալն առ ի չերկնչել ի նախատանաց մարդկան*»:

Ունի երկու գլուխ:

3· Էջ 284: «*Ինդիր երրորդ, Ցորում յանդիմանին անճառնի զրպարտութիւնք եւ մոլորութիւնք Սրմաքէչին, զորս դնէ ի չորրորդ գլուխն ի 88 թղթահամարէն մինչեւ 229: Ընթերցայ ի խանճոտեալ գաւազանին քում պրանս բազումս*»:

Ունի վեց գլուխ:

4· Էջ 345: «*Ինդիր չորրորդ, Ցորում յանդիմանին ապիտութիւն Սրմաքէչին ի վերայ գլխոյ աւուրք եկեղեցւոյ: Հինգերորդ եւ վերջին հակառակութիւն քո գրեալ ի գաւազանիդ*»:

Մէկ գլուխ:

5· Էջ 457: «*Վերջաբանութիւն եւ խրատ առ Սրմաքէչ Մանուէլ: Եւ արդ ահաւասիկ ըստ յաջողելոյ վերին իմաստութեանն*»:

Էջ 464: «*Ի քող մանեալ զանխուլ տառի, Ամրակ գործոյս դիմաւորի...*» 20 տող ոտանաւոր մը, որմէ վերջը կայ՝ «*Վախճան գրոյս*» եւ «*Զիա՞րդ ղէմք ք՚ զկնի զայն տխրագին ո՛ կարճիկ Մանուէլ, ո՞ր հարկեցուցիչ բանք ստիպեցին զքեզ մտանել անգլուխ յաստուածաբանական խնդիրս, զուցէ ի սով ժամանակի ձեռն արկեր յայդ գործ, յորում զմոլախինդն ճաչակեալ ուչաթափ եւ զգայագիրկ դնէիր*»: Վերջ: Պարապ թուղթ մը ապա չորս թուղթ (էջ 467—474) սկիզբէն պակաս կը սկսի վիճաբանական (կրօնական) գրութիւն մը — համանման առաջինին — «*Ուստի եւ ի Քրիստոսէ ի Տեառնէ, երանելիս քարոզեցան որք ոչ տեսեալ հաւատացին...*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

708.

ԱՆՏԱՌ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄՏԱԾՄԱՆ

1807

ԹՈՒՂԹՔ՝ էջք 456 + 24 պարապ եւ երկու էջ կրկին = 482: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 18 × 7 + 7 = 14: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ, բայց զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, ոսկեզօծ զարդերով նաեւ լուսանցաթղթիկները, ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաֆուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նոտրգիր, մանր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 4 թուղթ առջեւը եւ ուրջը թուղթ ետեւը (24 էջ): — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1807: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս Վ· Կ· Պոլսեցի: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Պրուսա եւ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը, ապա կիւլպէֆ ազա կիւլպէֆեան: — ԿՆԻՔ՝ էջ 1ա «Յովհաննէս վրդ· Ծառայ Աստուծոյ 1252 (՞): — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 1բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 1բ: Տե՛ս կենսագրութիւն Սարգիս արքեպ· Սարաֆեանի էջ 170 թ· 9, որ(՞) գիրքն է, այն ատեն ինձ անծանօթ· կայ նաեւ Կարինեանց, էջ 3· Հ· Գր(իգորիս)» ապա «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս յամին 1908, 30 դահեկանի· Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է՝ (էջ 1ա) «*Անտառ նորագոյն մտածման հիմնեալ ի հեղինակութեան աւուրք գրոց, ի աւուրք հարց եւ ի այլոց ծայրագոյն վարդապետացն սրբոյ եկեղեցւոյ: Յարմարեցուցանելի ամենից լուր աւուրցն քառասնորդաց կիւրակէից, ի մէջ տարւոյն եւ հասարակ տօնից: Ի գերյարգելի Տեառն Ալէքսանդր Գալամաքօ կոչեցելոյ Մեսիացւոյ: Ի Պատուոյ: Թարգմանեցեալ յիտալականէ ի հայկական բարբառ ի Ղուկաս վարդապետէ Խարբերթացւոյ յամի Տեառն 1741: Ըստ խնդրոյ արհի եւ պանծալի եպիսկոպոսին Տեառն Յօհաննու պատրիարգի Կոստանդինուպոլսոյ: Գաղափարեցաւ գիրս ի Յօհաննէս վարդապետէ Կոստանդինուպոլսեցւոյ Փափազեան, յամի Տեառն 1807: Սկսեալ ի Պրուսայ, աւարտեալ ի Կոստանդնուպօլիս*»:

Գրութիւնս որովհետեւ գլխակարգութեան եւ նաեւ բովանդակութեան կողմանէ տարբերութիւններ ունի, Թ· 7764ն (համմտ· անդ) հոս գլուխներու դասաւորութիւնը միայն կը դնեմ առանց սկզբնաւորութիւնը յատուկ բերելու, որովհետեւ նորագոյն երկ եւ թարգմանութիւն է:

1· Էջ 1գ: «Գլուխ Ա· «Ցաղագս մեծի սիրոյն, զոր Տէր Աստուած միշտ ունեցաւ ի մարդն»:

2· Էջ 20: «Ցաղագս հարկաւորութեան, զոր ունիմք ի յապաչխարհութեան, ուստի ոչ է պարտ յապաղել: Գլ· Բ»:

3 · էջ 33 : «Յաղագս գարչելի մեղացն բամբասանաց եւ ծայրագոյն ՃԱասաց, զոր պատճառել սովոր է : Գլ · Գ» :

4 · էջ 40 : «Յաղագս սատանայական մոլութեան նախանձու եւ որքան չարեաց պատճառ իցէ լեալ : Գլ · Դ» :

5 · էջ 48 : «Աչխարհայինք ոչ կարեն յաղեցուցանել զիղձն մեր · վասն այնորիկ պարտիմք փախչել : Գլ · Ե» :

6 · էջ 56 : «Գլ · Զ · Յաղագս յաւիտենական նախասահմանութեան արդարոց եւ դատապարտութեան մեղաւորաց եւ նչանացն միոյ եւ միւսոյ» :

7 · էջ 66 : «Յաղագս փառացն արքայութեան եւ միջնորդի առ ի ստանալ զնա : Գլ · է» :

8 · էջ 77 : «Գլ · Ը : «Յաղագս ծանրութեան մեղաց եւ ՃԱասուցն, զոր բերէ մեղաւորին վասն մեղաց» :

9 · էջ 87 : «Յաղագս յիչատակի մահուան եւ իւրոյ զօրութեան : Գլ · Թ» :

10 · էջ 98 : «Վերջին դատաստանն լինի սոսկալի, զի խստագոյն դատաւորն Աստուած պատժէ թարց ողորմութեան : Գլ · Ժ» :

11 · էջ 105 : «Գլ · ԺԱ : Յաղագս սոսկալի գարհուրմանն, զոր ունելոց են մեղաւորքն յաւուրն վերջնոյ դատաստանին ի տեսանել դրարկացեալ զէմս Աստուծոյ բարկացեալ դատաւորին» :

12 · էջ 112 : «Յաղագս սատակագոյն քննութեան, զոր առնէ խստագոյն դատաւորն Աստուած ըստ գործոց մերոց եւ յաղագս պատկառանաց, զոր ունելոց են մեղաւորքն ի տեսանելն յայտնեալ իւրեանց յանցանքն առաջի բոլոր աչխարհի : Գլ · ԺԲ» :

13 · էջ 119 : «Յաղագս գարհուրելի վճռոյն յաւուրն դատաստանի, զոր Աստուած խստագոյն դատաւորն մեղաւորաց տայ յաւուրն : Գլ · ԺԳ» :

14 · էջ 127 : «Յաղագս թէ ոչ պարտիմք չարապէս դատել զրնկերն, որովհետեւ բազմիցս խափիմք : Գլ · ԺԴ» :

15 · էջ 132 : «Յաղագս յաւիտենականի տանջանացն զժոխոց : Գլ · ԺԵ» :

16 · էջ 140 : «Յաղագս վատահամբաւ մոլութեան կեղծաւորութեան եւ որքան ատելի իցէ : Գլ · ԺԶ» :

17 · էջ 146 : «Գլ · ԺԷ : Ո՛րքան գարչելի իցէ վաչաչոտութիւնն եւ մասնաւորապէս չնութիւնն ո՛րքան անհաճոյ իցէ Աստուծոյ» :

18 · էջ 152 : «Գլ · ԺԸ : Յաղագս խորհրդականի խոստովանութեան եւ իւրոյ զօրութեան» :

19 · էջ 161 : «Գլ · ԺԹ : Յաղագս ծանրագունի ՃԱասուն եւ յայտնապունի կործանմանն, զոր բերեն հոգւոյն չար ընկերակցութիւնքն, վասն այսորիկ պարտիմք մեք փախչել» :

20 · էջ 167 : «Յաղագս պատուիրանի յանդիմանութեան եղբօրն եւ յաղագս իւրոյ թէութեան եւ վարձուցն, զոր ստանայ ի նմանէ : Գլ · Ի» :

21 · էջ 175 : «Յաղագս զանազան արհեստի եւ կերպի, զոր կիր առնու դեւն առ ի պատրել զմեզ · եւ ընդդէմ որոյ նախնականապէս զիմեցուցանէ զիւր զօրութիւնն : Գլ · ԻԱ» :

22 · էջ 182 : «Գլ · ԻԲ · Յաղագս ՃԱասուն, զոր պատճառէ որկրամոլութիւնն եւ օգտութեանն, զոր առբերէ պահեցողութիւնն եւ ո՛րպէս պարտիմք սրբել զնա առ ի պոլ արդիւնաւոր առաջի Աստուծոյ» :

23 · էջ 190 : «Յաղագս սրբազան ընթրեաց կամ խրախճանքի սեղանոյ ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ պատրաստեալ մարդոյ : Գլ · ԻԳ» :

24 · էջ 196 : «Յաղագս պատուոյ եւ մաքրութեան խչմամանաց, որով քրիստոնեայն պարտի մերձենալ առ սրբազան հաղորդութիւն : Գլ · ԻԴ» :

25 · էջ 202 : «Յաղագս զօրութեան զոր սրբազան հաղորդութիւնն տայ հաւատացեալ հոգւոյն առ ի ընկճել եւ յաղթել զերեւելի եւ դաներեւոյթ թչնամիան : Գլ · ԻԵ» :

26 · էջ 207 : «Գլ · ԻԶ : Յաղագս հոգեւոր քաղցրութեանց, որք պատճառք եւ ճաշակեալք լինին ի սրբազան հաղորդութեան սեղանոյ, յորմէ արժանապէս ընկալնանին» :

27 · էջ 212 : «Գլ · ԻԷ : Յաղագս գերազանցութեանն եւ մեծութիւնն սրբոյն Նիկողայոսի արհիեպիսկոպոսին Միրայու եւ յաղագս համակերպութեան եւ նմանութեան, որք գտանին ի մէջ նորա եւ կարապետին Քրիստոսի եւ Մկրտչին» :

28 · էջ 219 : «Պարտիմք փախչիլ ի պատճառէ մեղաց, եթէ ցանկամբ ՃԱալ եւ պահել ի չնորհս Տեառն : Գլ · ԻԸ» :

29 · էջ 225 : «Գլ · ԻԹ · Յաղագս զօրութեան աղօթից եւ իւրոց թէութեան առ ի լսել» :

30 · էջ 236 : «Գլ · Լ · Յաղագս ծանր գժուարութեանն, զոր ունի գառնալ առ Աստուած մեղաւոր ոք խստացեալ» :

31 · էջ 246 : «Գլ · Լ · Յաղագս սուրբ խաղաղութեանց եւ բարեացն, զոր պատճառ ի քրիստոնեայսն» :

32 · էջ 252 : «Գլ · ԼԲ · Քարող եւ կտակ յաղագս Աւագ Ուրբաթի աւուր չարչարա-

նայն Քրիստոսի: Յաղագս ապօթելոյն Քրիստոսի Տեառն մերոյ ի պարտիզի եւ յաղագս տապնապելոյն եւ քրտնելոյն, զոր կրեաց անդ»:

33· Էջ 258: «Գլ· ԼԳ· Յաղագս ցաւակցութեան Մարիամու կուսին, յորժամ կայր մերձ առ խաչին Յիսուսի որդւոյ իւրոյ խաչեցելոյ»:

34· Էջ 264: «Յաղագս անարատի յղութեան կուսին մօրն Աստուծոյ ամէնօրհնեալ սիրուհւոյն: Գլ· ԼԴ»:

35· Էջ 269: «Գլ· ԼԷ: Յաղագս մարմնաւոր պեղեցկութեան Մարիամու կուսին մօրն Աստուծոյ»:

36· Էջ 276: «Գլ· ԼԶ· Յաղագս խորագոյն խոնարհութեան Մարիամու կուսին մօրն Աստուծոյ»:

37· Էջ 282: «Գլ· ԼԷ· Յաղագս մեծութեանց Մարիամու կուսի մօրն Աստուծոյ»:

38· Էջ 287: «Գլ· ԼՀ· Յաղագս Մօրն կուսին հզօրագոյն փառաւորանչին մեղաւորաց»:

39· Էջ 295: «Գլ· ԼԹ· Յաղագս անհուն ողորմութեանն Աստուծոյ եւ թէ ոչ (է) պարտ է մեղաւորին ապաւարիլ նմա»:

40· Էջ 309: «Գլ· Խ· Ճշմարիտ սիրոյն Աստուծոյ ոչ կարէ ոչ վաստակել ի պահպանութեան աստուածայնոց պատուիրանաց»:

41· Էջ 318: «Գլ· ԽԱ· Զպատասխանատուութենէ սիրոյ, զոր պարտի ունել մարդ առ Աստուած»:

42· Էջ 330: «Գլ· ԽԲ· Զմեծութենէ եւ զդերապանցութենէ կուսութեան»:

43· Էջ 337: «Գլ· ԽԳ· Բան առ ի առնել ի հանդիսաւոր արարողութեան, որ ի կիր առնանի ի հատման հերաց կուսանաց, որք նուիրին Աստուծոյ»:

44· Էջ 344: «Գլ· ԽԴ· Խօսակցութիւն առ ի առնել ի հանդիսի ուխտի, զոր առնէ կոյս ոմն ի վանս»:

45· Էջ 350· «Գլ· ԽԵ· Զպարտաւորութեանցն, զոր ունիմք դէպ առ հրեչտակն եւ զպահպանութենէ նոցին, որ առ մեզ լինին»:

46· Էջ 359: «Փարթամութիւնք եւ ծանրութիւնք, որք քարչեն զպատահ մեծատունն ի դժոխային տարտարոսն: Գլ· ԽԶ»:

47· Էջ 364: «Գլ· ԽԷ· Զամենաբարձր արժանապատուութենէ քահանային եւ զպատուոյ եւ զյարգմանէ, որք նմա պարտին»:

48· Էջ 368· «Գլ· ԽԸ· Զմեծութենէ եւ զկարողութենէ ծառային Աստուծոյ»:

49· Էջ 372· «Յաղագս մեծութեան եւ դերապանցութեան քրիստոնէական հաւատոյ, եւ թէ պարտ է ընկերակից ընդ բարեգործութեան: Գլ· ԽԹ»:

50· Էջ 375: «Յաղագս ամենասուրբ Յիսուսի: Գլ· Ծ»:

51· Էջ 378: «Զյարգմանէ որ պարտի եկեղեցւոյն Աստուծոյ եւ զպատուոյն պահեալ ապականչացն նորին: Գլ· ԾԱ»:

52· Էջ 380: «Յաղագս թէ որով որք մեղանչէն նովքիմբ եւ պատժի: Գլ· ԾԲ»:

53· Էջ 382: «Յաղագս յարատեւութեան ի գործս բարեաց առ ի անկասկած լինել փրկութենէ: Գլ· ԾԳ»:

54· Էջ 387: «Յաղագս նախատեսութեանն Աստուծոյ»: Գլ· ԾԴ»:

55· Էջ 393: «Յաղագս աստուածային նչմարման: Գլ· ԾԵ»:

56· Էջ 396· «Յաղագս գերազանցութեան ճշմարտութեան եւ թէ ո՛րքան առեղեալ է այսօր յաչխարհէ: Գլ· ԾԶ»:

57· Էջ 398: «Յաղագս ապերախտութեան: Գլ· ԾԷ»:

58· Էջ 402: «Զգօրութենէ եւ զգործարութենէ արտասուացն եւ թէ ոչ պարտին հեղանիլ վասն այլոց, եթէ ոչ վասն վշտացուցման արարեալ ընդդէմ աստուածային հանդիսաւէհութեան: Գլ· ԾԸ»:

59· Էջ 407: «Գլ· ԾԹ· Զերջանիկ մահուանէ արդարոց եւ զվատթարագունէ մեղաւորաց»:

60· Էջ 410: «Գլ· Կ· Նեղութիւնք ներկայ կենի յառաջագայի ի ձեռացն Աստուծոյ ի բարեբարութիւն մեր, վասն այսորիկ պարտի կրել համբերաբար, մանաւանդ զաստուածային հանդիսաւէհութենէ վասն այնքան չնորհատուութեանն»:

61· Էջ 418: «Գլ· ԿԱ· Զհարկաւորութենէ նեղութեանց առ ի ստանալ վարձն յաւիտենական կենի»:

62· Էջ 423: «Զնեղութեանցն ներկայ կենի, յառաջագայի ի ձեռացն Աստուծոյ, որք են նչանք սիրոյն Աստուծոյ դէպ ի ծառայս իւր եւ ոչ պատժիչն է վատ նչան եւ իբրու պահատաւոյ ապառնի դատապարտութեան Գլ· ԿԲ»:

63· Էջ 428: «Զերկնայնոյ մխիթարութենէ եւ զհոգեւոր ճաչակմանց, որովք բազմիցս Աստուած առնէ փորձառել զծառայս իւր, որք համբերութեամբ կրեն զտառապանս ներկայ կենի: Գլ· ԿԳ»:

64· Էջ 435: «Յաղագս թէ ո՛րպէս պարտ է լինել մեծաւորն եւ կառավարն եւ կամ առաջնորդն: Գլ· ԿԴ»:

65· Էջ 440: «Յաղագս թէ ո՛րքան չար իցէ ցանկալ արժանապատուութեան եւ աչ-

խարհային պատուոյ եւ զծանր որոգայթիցն, որ վերամնան փառասիրաց : Գլ· կէ»:

66· *էջ* 445: «*Զգարչելի մեղացն մարդասպանութենէ եւ զպատժոցն, որոց ենթարկին մարդասպանքն : Գլ· կզ*»:

67· *էջ* 446: «*Զպատուիրանէ սիրելոյ ղթչնամիս հրամանեալ մեզ յամէնօրհնեալ Յիսուսէ : Գլ· կէ*»:

68· *էջ* 453: «*Յանկ Սէր Աստուծոյ կոչեցեալ գրքոյս· Թուանչանին երեսաց գրոցս եւ պլխոց : Վերջ էջ* 456»:

Գլուխներու թուահամարները երբեմն առջեւը եւ երբեմն ետեւը դրուած են:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *էջ* 1բ· (*մատիտով*) «*ի վայելումն Ադայ մէճլիս կիւլպէք ադա կիւլպէքեանի, որդի մեծն Արէլի· Թալաս* 1825»:

709.

ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՅԵԱԼ

1800

Էջք 132: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՏՈՂԻ՝ 27: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, բարակ բայց զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ինչ մը փճացած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ շատ մաշուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նոտրգիր, դիւրընթեռնելի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ ֆանի մը հատ, ճաշակաւոր եւ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրատառ: — ԽՈՐԱՆԴ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԴ՝ էջ 9 եւ 68, երկուքն ալ ընտիր, բազմագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 129—132: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1800: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս վաճեցի: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը (՞): — ՏԵՂԻ՝ Կոստանդինուպոլիս: — Ստացող՝ Սարգիս վարդապետ՝ միաբան Վարագայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողաքրքին վրայ «*Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսոյ յ2· Դեկտ· 1903*»:

Մատեանս է՝ (*էջ* 1ա) «*Աղբիւր քացեալ*»: *Որ է համառօտ եւ հոգէլից մեկնութիւն առակաց սուրբ աւետարանին ըստ պատմելոյ կանուխ պատմագրացն Մատթէոսի եւ Ղուկասու: Շարադրեալ ըստ անսուտերիւր եւ անսայթաք չափոյ վարդապետութեան հարցն երանելեաց եւ սրբոց վարդապետաց եկեղեցւոյ: Աչխատասիրութեամբ մեծիմաստ րաբունպետի եւ քաջահանդէս, լիահանճար վարդապետի տեառն Պետրոսի առաուածարեալ եւ դերերջանիկ եւ հոգեզարդ արքեպիսկոպոսի, Փերթում կոչեցեալոյ մականուամբ, իսկ զարմիս յԱղամալեան գերաչուք տանէ Նախիջեւանու: Ըստ խնդրոյ Ս· էջմիածնի գրագիր Յօչականցի տէր Երեմիայ աբեղայի, ըստ յիչեալոյ հեղինակիս, ընդօրինակեալ հաւատարմութեամբ ի վայելումն Վարագայ սրբոյ Խաչին միաբան Սարգիս վարդապետին· ձեռամբ Յոհաննէս անիմաստ գրչի վանեցւոյ: Ցամի Տեառն* 1800 *Յունվր· 26 ի Կոստանդինուպոլիս*»: *Այս ձեռագիրը քիչ մը կը տարբերի Թ· 136էն եւ 211էն:*

1· *էջ* 1: «*Օգնեա սուրբ Հոգի Աստուած : Յառաջաբանութիւն սուրբ եւ մեկնողական մատենիս : Կանխաբարբառ*» *եւն· էջ* 7 *կայ իւր ստորագրութիւնը հմմտ· Թ·* 211, § 1: *Ունի «Յորդորակ առ առակաւոր բանն Քրիստոսի՝ Պարտ է մարդոյ» եւն* («*Պետրոսի վարդապետի*»), *սակայն ոչ «Երգ առ Հոգին սուրբ եւ Յանկը· Հմմտ· Թ·* 136, § 3):

2· *էջ* 9: «*Ի յերկուս մասունս տրոհեալ : Մասն առաջին : Գլ· Ա· Յաղագս տեսակաւոր եւ անտեսակ հաւատոց : Փրկիչն աշխարհի Յիսուս Քրիստոս մեղրածորան բերանովն հիզարար յանդիմանէ*» (*Թ·* 136, 4· *Թ·* 211, § 3):

3· *էջ* 12: *Գլ· Բ· Յաղագս օրինաց խաղաղութեան :*

էջ 17: *Գլ· Գ· Առակ մանկտւոյ : էջ* 20· *Գլ· Դ· Առակ սերմանացանին» : — էջ* 24· *Գլ· Է· Առակ բարի սերման : — էջ* 29: *Գլ· Զ· Առակ մանանխոյ : — էջ* 31: *Գլ· Է· Առակ խմորոյ : — էջ* 33· *Գլ· Ը· Առակ գանձի ծածկելոյ : — էջ* 36: *Գլ· Թ· Առակ մարգարտի : — էջ* 38· *Գլ· Ժ· Առակ ուռկանի : — էջ* 40: *Գլ· ԺԱ· Վասն թողլոյ գյանցանս եղբօրն : — էջ* 41: *Գլ· ԺԲ· Առակ համ(ար)առու թագաւորի : — էջ* 46· *Գլ· ԺԳ· Առակ մշակաց : — էջ* 51: *Գլ· ԺԴ· Անցք թզենւոյն : — էջ* 52· *Գլ· ԺԵ· Առակ չար մշակաց : — էջ* 55· *Գլ· ԺԶ· Առակ հարսանեաց թագաւորի : էջ* 59· *Գլ· ԺԷ· Վասն դատաստանի : — էջ* 61· *Գլ· ԺԸ· Առակ կուսանաց :*

4· *էջ* 68: *Մասն Բ· Գլ· Ա· Ագէտ ճանապարհին :*

էջ 75· *Գլ· Բ· Առակ նկանակացն : — էջ* 79· *Գլ· Գ· Առակ վասն ապահաց : — էջ* 81· *Գլ· Դ· Առակ աչտարակի : — էջ* 82· *Գլ· Ե· Առակ պատերազմի : — էջ* 84· *Գլ· Զ· Առակ ո՛չ-*

խարի եւ դրամայ: — էջ 87· Գլ· է· Առակ առնառակին: — էջ 98· Գլ· Ը· Առակ անիբաւ անտէսին: — էջ 103: Գլ· Թ· Առակ փափուկ մէծատան: — էջ 110· Գլ· Ժ· Առակ դատաւորի: — էջ 113· Գլ· ԺԱ· Առակ ագռաւորաց: — էջ 116· Գլ· ԺԲ· Առակ թզենւոյ: — էջ 119· Գլ· ԺԳ· Առակ մեսաուց: Վերջ· էջ 127 գրուած է՝ «Ասա կատարուին եղեւ Ցիսուսի առակայ, չնորհի այնմիկ, որ զհամերց բերանս երաց»: — էջ 128· Ցանկ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

710.

ԱՆՏԱՌ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄՏԱԾՄԱՆ ԵՒ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆՔ

ԺԹ·° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 288: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 16 × 6·5 × 6·5 = 13: — ԹԵՐԹՔ՝ առաջին գրութիւնը 16, երկրորդը 8: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ, երկուքն ալ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, գծազարդերով, ինչ մը մաշած, փականքներն ինկած են: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուխ: — ԳԻՐ՝ նոտրագիր, լաւ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ քոչնագիր ու ձկնագրեր՝ գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թզ· 4ա· ծաղկազարդ՝ սիրուն կիսախորան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ Հատ մը թզ· 44բ, միագոյն՝ բայց ընտիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թզ· 1ա—3բ, 191ա—193բ, 252ա—253բ, 276բ, 286բ—288բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ չէ նշանակուած: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Անտառ նորագոյն մտածմանց եւ գանազան վիճաբանութիւնք: *Ա· Թղ· 4ա· «Անտառ նորագոյն մտածմանց, հեղինակ* Աղեքսանդր Գալամաքօ Մեսինացի· *Թարգմ· յիտալականէն ի հայ Ղուկաս վրդ· Խարբերդցի: 1741:*

Թղ· 5ա: «Սկզբն Աստուծոյ առ մարդն: Ցաղագս մեծի սիրոյն, զոր Տէր Աստուած մեր միշտ ունեցաւ առ մարդն: Ամենակալն Աստուած ի յաւիտենից սահմանեալ առ ի ստեղծել զմարդն»:

Հոս գրուած են միայն Իե· գլուխ, որոնց կարգը բաւական կը համաձայնի Թ· 708բ հետ: Անոր է· գլուխը հմմտ· § 7 հոս կը պակսի եւ յաջորդը գրուած է իրը է· գլուխ, որով Թ· 710բ է· գլուխն է Թ· 708 ի մէջ Ը· գլ· Թ· 710բ Ը գլուխը Թ· 708 ի մէջ է Թ· գլ· եւ այսպէս յառաջ: Ասոր համեմատ Թ· 710 այս ձեռագրիս վերջին գլուխն է Գլ· Իե· «Ցաղագս հոգեւորի քաղցրութեանց, որք զդացեալք եւ ճաչակեալք լինիմք սրբոյ հաղորդութեան սեղանոյ (յորմէ) արժանապէս ընկալնանիք»: Հմմտ· Թ· 708, § 26: Լեզուին մէջ քիչ տարբերութիւններ կան: Թղ· 189ա· Ցանկ գրոյս:

Բ· ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ կամ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆՔ:

1· Թղ· 194ա: «Մի թէ վարդապետութիւն Օձնեցւոյ վարդապետին եւ Սիւնեցւոյն եւ Տաթեւացւոյն եւ այլոց միաբան սոցին վարդապետաց համաձա՞յն էգ ընդ հաւատոյ եկեղեցւոյն Հայոց թէ ոչ: Երկրորդ վիճաբանութիւնք: Առբերին երկու կարծիք վարդապետաց եւ լուծումն վիճաբանս: Պրակք Ա: Սատրաեան ոմանք որք հետեւին վարդապետութեան նախ ասացեալ վարդապետացն եւ այսպէս ստորասօղաց եղեւ մի ոմն վարդապետ Գրիգոր անուն կեսարացի»:

2· Թղ· 195ա: «Ցաղագս ոմանց սուտ վարդապետաց, որք ի յետին աւուրս նորապեցին զաղանդն Եւտիքեայ»: Պրակք երկու: Զյետին աւուրս ասելով իմանամ ի թուականութենէն Քրիստոսի:

3· 199բ: «Ցաղագս մոլորութեանց նախասացեալ սուտ վարդապետացն ի վերայ անօրէնութեանն Քրիստոսի: Պրակք երեք: Թէպէտ սուտ եւ խաբեբայ վարդապետք այսոքիկ պատրողական արուեստիւ եւ որչափուկեալ կեղծաւորութեամբ բանից»:

Դրուած են տասը «մոլորութիւն»ներ:

4· 211բ: «Մի թէ ի մի անձն Քրիստոսի իցե՞ն երկու բնութիւնք թէ ոչ: Զորրորդ վիճաբանութիւն: Առբերին երկու կարծիք եւ լուծումն վիճաբանութեանս: Պրակ Ա: Բացասեն սուտ վարդապետքն Տարօնեցին, Սիւնեցին, Տաթեւացին, Վարդան եւ այլ ոմանք ասելով թէ ի յաստուածութենէ եւ ի մարդկութենէ մի եղեւ բնութիւն ի Քրիստոս»:

Թղ· 212բ: «Թէ զոն ի Քրիստոս երկու բնութիւնք ցուցանի նախ ի սուրբ գրոց: Պրակ Բ»: Թղ· 214ա: «Երկրորդ ցուցանի պատճառք· Պրակք Գ·»: Թղ· 220ա: «Երրորդ ցուցանի վկայութեամբ Հայոց գրոց: Պրակք Գ·»: Թղ· 222բ: «Զորրորդ ցուցանի վկայութեամբք սրբոց

հարցն Յունաց եւ Լատինացւոց, որք յառաջ քան զՔաղկեդոնի ժողովն էին: Պրակք, ե·»: Թղ· 229ա: «Պատասխանի առ առարկութիւնս հակառակորդացն· Պրակք Զ·»: Թղ· 243ա: կայ՝ «Թուղթ սրբոյ հօրն Լեւոնի Հռովմայ հայրապետին, զոր գրեաց առ սուրբն Փլաբիանոս ընդդէմ մոլորութեանն Եւտիքեայ»:

5· *Թղ· 254ա: «Մխթէ Միածին Որդին Աստուծոյ էառ ոչ թէ միայն դմարդկային բնութիւն այլ եւ դմարդկային անձն այսինքն դոմն մարդ: Ութերորդ վիճաբանութիւն· առաբերին երկու կարծիք եւ լուծումն վճաբանութեանս: Պրակ Ա: Սատրասէն սուտ վարդապետքն եւ ուսուցանեն ի դիրս իւրեանց եթէ Աստուած Բանն ոչ միայն էառ դրնութիւնն»:*

Թղ· 257ա: «Թէ ոչ էգէ ի Քրիստոս մարդկային անձնաւորութիւն այլ միայն աստուածայինն· նախ ցուցանի վկայութեամբ սուրբ գրոց: Պրակք Բ»: Թղ· 258ա: «Երկրորդ ցուցանի պատճառօք: Պրակ Գ·»: Թղ· 262բ: «Երրորդ ցուցանի վկայութեամբք սուրբ Գրոց եւ սրբոց Հարցն Յունաց եւ Լատինացւոց, զոր ընդունի Հայոց եկեղեցին: Պրակք Դ·»: Թղ· 264բ: «Պատասխանատուութիւնք առարկութեանց: Պրակ ե»:

6· ա· *Թղ· 268ա: «Մխթէ Քրիստոս Որդին Աստուծոյ բղխէ եւ ընդ Հօր զՀոգին սուրբ թէ ոչ: Իններորդ վիճաբանութիւն: Առաբերին երկու կարծիք եւ լուծումն վիճաբանութեանս: Պրակ Ա: Բացատեն սուտ վարդապետք եւ սոցա առաջինն է վարդան»:*

բ· *Թղ· 271ա: «Թէ Հոգին սուրբ ի Հօրէ եւ յՈրդւոյ բըղխէ: Նախ ցուցանի վկայութեամբ աստուածաշունչ տուից: Պրակ Բ»:*

գ· *Թղ· 274բ: «Երկրորդ ցուցանի ի պատճառաց: Պրակ Գ»:*

դ· *Թղ· 277ա: «Երրորդ ցուցանի վկայութեամբ սրբոց Հարցն Յունաց եւ Լատինացւոց, զոր ընդունի Հայոց եկեղեցին»: Պրակք Ե»:*

Վերջ՝ Թղ· 285ա:

երբեմն տեղեր պարապ ձգուած են յետադին լրացնելու համար:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան· Թղ· 1ա գրուած է՝ Մկրտիչ անունը, իսկ Թղ· 3ա· գծեր գծուած են եւ մէջը գրուած է «զա, ա·ով պատուելի» եւ ուրիշ ոչինչ:

711.

ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՐՑ

1853

ԹՈՒՂԹՔ՝Ե + էջք 336: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ բաբակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, մաճուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ նոտրգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ, համմտ· էջ 323—336: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1853: — ԳՐԻՉ՝ Մանուէլ Այվազեանց: — ՏԵՂԻ՝ Տրապիզոն: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողմին (առաջին) ներսի դին՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 10 դրշ·ի 1908 Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է՝ (Թղ· Դա) «Գործածութիւն խոստովանահարց առ բարւոք լսելոյ պխոստովանութիւն: Շարադրեալ յերանելւոյն Ալփոնսոսէ Լիգորեան ի վերամեծար եպիսկոպոսէ սրբուհւոյն Ապաթայ Գուբայ եւ ուղղչէ մեծի ընկերութեան ամենասուրբ Փրկչի ի հրահանգ նորաբողբոջ խոստովանահարց: Յեղեալ ի մերս լեզու աչխատասիրութեամբ Հ· Գէորգայ Սրապեանց ի միաբանութենէ միանձանց սրբոյն Անտոնի, որ ի լեառն Լիբանան 1818: Օրինակեալ ի տիրացու Մանուէլէ Այվազեանց կարնեցւոյ· յաւուրս վարժապետութեան իւրոյ ի Պոնտացւոց քաղաքին 1853»:

1· *Թղ· եա· «Բան թարգմանչի առ բարեմիտ վերծանող: Ահագինս որոտայ Հոգին սուրբ ի ձեռն եկեղիէլի մարգարէի յականջս հովուաց»:*

2· *Թղ· Զբ· «Նախերգանք հեղինակիս· Մեծ են ապաքէն վարձք, որովք ի յաւիտենականութեան պսակին բարի խոստովանահարք»:*

3· *էջ 1·«Գործածութիւն խոստովանահարց· Գլ· Ա· Յաղագս պաշտօնէից խոստովանահարց: Բ· Բարի խոստովանահայր պարտաւորի վարել քառեակ պաշտօն, այսինքն է՝ Հօր, Բժշկի, Վարդապետի եւ Դատաւորի· զի բազանչիւրոցն առանձինն առանձինն ճառեսցուք յայս գլուխ: Յօգ· ա· Յաղագս պաշտօնի Հօր: Այ կատարելոյ խոստովանահօր պարտաւորութիւն հօրն բարւոյ՝ պարտաւորի լինել լիացեալ սիրով»:*

Ունի 11 գլուխ եւ իւրաքանչիւր գլուխ բաժնուած է յօդուածներու: Էջ 296 է՝ «Վախճան խոստովանահարց»:

4· *Էջ 298· «Բան թարգմանչի· Ասացն ի վերջոյ յաւելեալ գրուիլ կանոնս ապաշխարութեան ըստ կարգի տասնաբանեայ օրինաց»:*

«Քաղեցաք զկանոնս գրոսոիկ (ապաշխարանաց) յառաջաբանութենէ Գ· Հ· Թովմայի Քարմեան Քափուչինեան կրաւնաւորի (զորոց ասէ հեղինակս քաղեալ ի գործոց սրբոյն Կարոլոսի Բարրոմեան) ի հրահանգութիւն խոստովանահարց եւ յօդուտ ընկերաց եւ ակն ունիմք թէ ոչ անպատուղ լինի աշխատութիւն մեր եւ այս է՝ վախճան ամենայն գործոց իմոց, զի փառասիրեսցի Բարձրեալն յամենայն գործս մեր»:

5· *Էջ 300· «Կանոնք ապաշխարութեան ըստ կարգի տասնաբանեայ օրինաց»: — Էջ 315· «Կանոնք ապաշխարութեան դեօթն գլխաւոր մեղաց»: — Էջ 316· «Կանոնք ապաշխարութեան դայլ եւ այլ մեղաց»:*

6· *Էջ 320· «Ցանկ»: Համմա· թիւ 722:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

712.

ՊԼՈՒՏԱՐՔԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ԵՒ ՇՈՂՈՔՈՐԹԻ

1793

ԹՈՒՂԹՔ՝ 136: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 17 × 5·5 + 5·5 = 11: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ զօրաւոր եւ անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ մաճուր, խաւաճարտ՝ վրան թուղթ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ճոտր·: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—3ա, 131ա—136բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1793: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Անդրէաս Շիւֆիւրեանց: — ՏԵՂԻ՝ Թրիեստ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ թղ· 3բ· «Icon amici et adulatoris, cui accessit dissertatio de capienda ex inimicis utilitate, autore Plutarcho honoribus perillustris domini Michaelis Ocsakai, de eadem dum in Alma Archi-episcopali soc. Jesu universitate Tyrnaviensi»· *թղ· 4ա·* «*Պատկեր բարեկամի եւ չողոքորթի արարեալ ի Պլուտարքոսէ*»: *Թղ· 4բ·* «Promotore R. P. Paulo Benyovszki e S. I. A. A. L. L. et Philosophiae Doctore, eusdemque Professore Ordinario, Prima A. A. L. L. et Philosop. laurea insigneretur a Neo-Baccalaureis condiscipulis dicata anno Sal. MDCCXXX mense Majo, die 25. Tyrnavia Typis Acadam. per Frider. Gall. *Թարգմանեալ ի հայ բարբառ ի Հ· Միհայս վարդապետէ Գասպարեանց Արդվինցւոյ ի Մխիթարեանս ընդ բարեյիշատակ Մխիթարայ վարդապետի մեծի Աբբայի· Ցամի Տեառն 1779 ի Սեպտ· 14: Թղ· 5ա· Եւ օրինակեալ ի Հ· Անդրէաս կրաւնաւորէ Շիւֆիւրեանց Կուտինացւոյ ի նոյն Մխիթարեանէ Մխիթարայ վարդապետի եւ մեծի Աբբայի ի Թրիեստ յամի Տեառն 1793 ի Փետ· 10»:*

Ա· 1· Թղ· 5բ: «Առ բարեմիտ ընթերցող: Ազնուութեան բնաւորութեան անձին է վայել չնկատել ի նուէրն զյարգ, այլ ըստ փափաքանաց»:

Յառաջաբան «Նուաստ ծառայ կ· Մ· Հ· Անդրէաս Շիւֆիւրեանց Կուտինացի»:

2· *Թղ· 6բ²·* «Per illustris domine Neo-Baccalauree, qui prima hodie philosophiae laurea insignis honoris . . .»·

Յառաջաբան «Honoris Tui studiosissimi physici condiscipuli»:

3· *Թղ· 9ա¹·* Caput I. Gemminae rei inopia laborat maxime hominum felicitas, veritatis et amicorum = *Գլ· Ա· Կրկին իրաց չքաւորութեամբ ախտանայ մեծապէս մարդկային երջանկութիւն, ճշմարտութեան եւ բարեկամաց:*

Երկու սիւնք բաժնուած է, մէկին վրայ գրուած է լատիներէն եւ մէկալին վրայ հայերէն: Տասնուինը գլուխ է: Վերջինն է՝

4· *Թղ· 97ա¹:* «Caput XIX Alia quispiam in reprehensionibus observanda = *Գլուխ ԺԹ· Է այս ինչ ի յանդիմանութիւնս նկատելի*»:

Բ· Թղ· 108ա¹: «Dissertatio. De utilitate ex inimicis capienda. Priscis illis mortalibus satis erat, si non laederentur a diversi generis animantibus et hoc modo fine cum noxiis bestiis depugnabant = *Ճառ· Յաղագս ընդունելոյ զօգուտ ի թշնամեաց: Նախկին այնց մահկանացուաց բաւական էր, եթէ ոչ վնասէին ի գանազան ազգ չնչաւորաց եւ այսու վախճանաւ եւեթ ընդ վնասակար կենդանեաց մարտնչէին*»: *Վերջ՝ Թղ· 131բ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

713.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ

ԺԱ—ԺԹ՟ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 191: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 23 կամ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ սկիզբը ճշաճակուած եւ ապա վանց առնուած: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ անողորկ եւ բարակ: — ԿԱԶՄ՝ ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, առջեւէն եւ ետեւէն քըղթեր կա՛մ մաշած մանաւանդ լուսաճերեր կա՛մ ինկած: — ԳԻՐ՝ ճատր·: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չկան: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ՟ դար: — ԳՐԻՉ՝ անճանաչ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 4բ՝ «ի գրեանց Տեառն Յակոբայ Ձգնաւորեանց»:

Մատեանս է՝ կանոնագիրք կամ կանոնական իրաւունք եւ հատաճմունք կանոնաց:

Ա· 1· ա· *Թղ·* 5ա: Կանոնք սրբոց առաքելոցն՝ ի կղեմայ ի մի հատաճել, *զոր առաքեալն Պետրոս ձեռնադրեաց եպիսկոպոս ի Հռոմ: Հմմտ· Թ· 58, Ա, § 3բ, հմմտ· եւ Թ· 582:*

բ· էջ 11բ: «*Կանոնք զոր պարտ է պահել յորժամ առնեն զժողով: Նախ հրաժարակեն զհոչակաւոր պահս զհրապարակեան եւ զառանձին ազօթս առ ի խնդրել զաստուածային օգնութիւն*»:

գ· *Թղ·* 12ա: «*Ժողովն* Անտիոքայ, *որ եղեւ յամի Տեառն 272 ի ժամանակս Դիոնեսիոսի պապին ընդդէմ Պօղոսի Սամոսատացւոյն, զոր դատապարտեալ՝ ի ժողովի անդ, ընկեցին եւ զԴոմնիաս բարձրացուցին*»: *Կանոններ չկան:*

դ· *Թղ·* 12բ: «*Ժողովն* Եղիբերիայն, *որ եղեւ ի ժամանակս Հալածանաց Դիոկղետիանոսի, որոյ կանոնք են այսոքիկ: Գ· Ոյք առին զդիր ապաւութեան ի քրմաց, զի մի զոհեսցեն, այլ միայն տայցեն պարզեւս*»:

ե· *Թղ·* 13ա: «*Ժողովն* Սիւնեսեաց *եղեւ յամի Տեառն 303 ի Ի· ամի կայսրութեան Դիոկղետիանոսի վասն անկման Մարկելլինոսի, որ յետոյ զղջացեալ ի մեղացն՝ հաստատուն արար զԲրիտոս Աստուած առաջի անօրէն կայսերն եւ արեամբն լուաց զբիծս ուրացութեան իւրոյ*»: *Կանոնները չեն գրուած:*

զ· *Թղ·* 13ա: «*Ժողովն* Ձիրտեենայ *եղեւ ի նոյն ամի վասն մատնելոյ ոմանց զսուրբ գիրս ի ձեռս հեթանոսաց*»՝ առանց կանոնի:

է· *Թղ·* 13բ: «*Ժողովն* Անկիւրիայ, *որ եղեւ յամի Տեառն 314 ի ժամանակս Հալածանաց ի պատճառս մահուան Մարկելլինոսի կայսեր, որոյ կանոնք են այսոքիկ: Ա· Սահմանի, զի քահանայք որ զոհեցին կոյց եւ յետոյ յայլ պատեբազմի բացարձակ դաւանելով զՔրիստոս ազատեցան ի մեղաց*»· (*Թ·* 58, *Ա·* § 3զ· *մեծ տարբերութիւն կայ*):

ը· *Թղ·* 14ա: «*Ժողովն* Նիոկեսարիայ, *որ եղեւ յամի Տեառն 314 յետ ժողովոյն Անկիւրիոյ՝ ուր նախագահ նստաւ Վիտաղիս Անտիոքացի, որոյ կանոնք են այսոքիկ: Ը· Սահմանէ թէ անկանոն է առնուլ զսուրբ աստիճանս, որոյ կիննն պատնիկ է*»:

ը· *Թղ·* 14ա: «*Ժողովն* Արիզատենայ *որ գումարեցաւ 314 ի պատճառս Տօնաթենայ՝ որոյ կանոնք են այսոքիկ: Ա· Վասն պահպանութեան աւուրն պատկի, զի ի միում աւուր եւ ի միում ժամանակի ընդ ամենայն երկիր հոչակեսցի այդ*»:

ժ· *Թղ·* 15ա: «*Ընդհանրական ժողովն* Նիկիոյ, *որ եղեւ յամի Տեառն 325 ընդդէմ Արիոսի հերձուածոյն հրամանաւ սրբոյն Սեկբեստրոսի Հռոմայ հայրապետի եւ ի թագաւորութեան Կոստանդիանոսի կայսեր: Ա· Եթէ ոք կրճատեալ է ի բժշկաց պատճառաւ հիւանդութեան եւ կամ ի բարբարոսաց*» *Թ·* 58, *Ա·* § 3է):

ժա· *Թղ·* 18ա: «*Ժողովն* Հռոմայ, *որ եղեւ ի հայրապետութեան Սեկբեստրոսի յամի Տեառն 318*»: *Կանոնք չկան:*

ժբ· *Թղ·* 18ա: «*Ժողովն* Գանգրայի, *որ եղեւ ի քահանայապետութեան Սեկբեստրոսի փափին, որոյ կանոնք են այսոքիկ: Ա· Նզովս կարգայ արհամարհողաց զպատկաս*»:

ժգ· *Թղ·* 19ա: «*Ժողովն* Անտիոքայ *գումարեալ յամի 341 ի ժամանակս Յուլիոս պապին եւ մեծին Կոստանդիանոսի, որոյ կանոնք են այսոքիկ: Ա· Վճիռ Նիկիոյ նորընծայ յապաշխարողաց հոչակելոյ զղջացիկն ի յաւուր կիւրակէի*» *Թ·* 58, *Ա·* § 3· իբ):

ժդ· *Թղ·* 21ա: «*Ընդհանրական ժողով* Սարդիկայ *գումարեցաւ յամի Տեառն 347 առ Յուլիոս պապիւ, որոյ կանոնքն են հետեւեալք*»: (*Թ·* 58, *Ա·* § 3, իդ):

ժե· *Թղ·* 23բ: «*Ժողով* Կարթագինեայ *առաջին գումարեալ յամին 348 առ Յուլիոս պապիւ ընդդէմ Տօնադեանց: Կանոն Ե· Մի եպիսկոպոս ոք գայլոյ թեմի կղերիկոս ձեռնադրեսցէ*»:

ժզ· *Թղ·* 23ա: «*Ժողով* Մեդիոլանու *հոչակեցաւ յետ Սարդիկայ անմիջապէս ի նոյն ամի*»:

ժէ· *Թղ·* 23ա: «*Ժողով* Սիրմիոյ *ուղղափառաց գումարեցաւ երկու ամօք յետոյ քան զՍարտիկային*»:

ժր · Թղ · 23ա ։ «*Ժողով Արիմինեան դումարեցաւ յամի Տեառն 359 առ Լիբերիոս պապիւ*» ։

ժբ · Թղ · 23ա ։ «*Ժողով Սելեւկիայ ի նոյն ամի*» ։ *Այս չորան ալ առանց կանոնի* ։

ի · Թղ · 23ա ։ «*Ժողով Լաւոդիկեայ դումարեալ առ Դամասոս պապիւ* ։ *Կանոն Ա · Զմանսայս յերկրորդ ամուսնութիւն առ ժամանակ մի կախէ ի սուրբ ամուսնութենէ*» ։

իա · Թղ · 25ա ։ «*Երրորդ Ադէբասացիոյ ժողովն դումարեցաւ յամի Տեառն 362 առ Լիբերիոս պապիւ, ուր սուրբն Աթանաս վերստին ատեցաւ պաշտօն իւր*» ։ *Կանոններ չկան* ։

իբ · Թղ · 25բ ։ «*Երկրորդ ածեղերապետութեան ժողովն Կոստանդնուպոլսի դումարեցաւ յամի Տեառն 381, ընդ նմա եւ ժողովն Հռովմայ առ Դամասոսիւ ի ժամանակս մեծին Թէոդոսի կայսեր ընդդէմ Մակեդոնի, որոյ կանոնքն են այսոքիկ* ։ *Կանոն Ա · Հաստատին զոչակի հաւատոյ Նիկիայ վասն համազոյակից եւ յաւիտենակից երոյ Որդւոյն Աստուծոյ ընդ Հօր*» ։

իգ · Թղ · 26ա ։ «*Երրորդ ժողով Կարթագինեայ դումարեցաւ յամի Տեառն 397 առ Սիրիկիոս պապիւ, որոյ կանոնքն են այսոքիկ* ։ *Կանոն Ա · Նախ հաճոյ եղեւ, վասն զի ոչ տէպ ծաղեալ սխարմանց, դի ամենայն եպիսկոպոսք ափրիկեան նահանգաց*» ։

իդ · Թղ · 27բ ։ «*Զորրորդ ժողով Կարթագինեայ յամի Տեառն 398, առ Անաստաս պապիւ, որոյ կանոնք են այսոքիկ* ։ *Կանոն Ա · պարունակէ զքաջահմուտ խոյզս զկատարելութեանց եպիսկոպոսաց*» ։

> *Կարթագինեայք այս ժողովին կանոնները գրուած են մինչեւ Թղ · 28ա · ի վերջը, ապա կը չարունակուին Թղ · 29ա · — 31բ · իսկ Թղ · 28բ կը սկսի հետեւեալ՝ յաջորդին հայոց դիտողութեամբ՝ «Ճետ Թուղոյ ժողովոյն որ յամին 1228, անդ ունի երթալ»՝*

իե · Թղ · 28բ ։ «*Ժողովն Նարբոնայ եղեւ յամի Տեառն 1235 առ Թ · Գրիգորիւ, որոյ առաջին, գումարեալ յամին 348 առ Ճուլիոս նայն զարձեալս ի հերձուածոյ կոչեալ զգղերս եւ զժողովուրդս*» ։

իզ · Թղ · 31բ ։ «*Հինգերորդ ժողով Կարթագինեայ եղեւ յամի Տեառն 398, որոյ կանոնք են ։ Կանոն Ա · Մի ոք յեկեղեցականաց առիպեսցի առ ի տալ զվկայութիւն*» ։

իէ · Թղ · 32ա ։ «*Ի հինգերորդ զարու ժողով Տօլետացւոյ գումարեցաւ յամի Տեառն 400 առ Անաստաս պապիւ, որոյ կանոնք եւ հետապայգ*» ։

իը · Թղ · 32բ ։ «*Ժողով Տաւրինեան եղեւ յամի Տեառն 402 ի ժամանակս Սիրիկիոս պապին*» ։

իթ · Թղ · 32բ ։ «*Ժողով Միլեվիտացւոյ եղեւ յամի Տեառն 416 առ Իննոկինտիոս ի պատճառս Պելագիոս եւ Կելեստինոս հերետիկոսաց, որոյ կանոնք են ։ Կանոն Ա · Հաճոյ եղեւ ամենայն եպիսկոպոսաց, որք կան ի ժողովս այս սուրբ՝ հաստատել զայսոսիկ, որք ի ներկայ ժողովս հաստատեցան*» ։

ժ · Թղ · 35ա · «*Տասն երեւելի վճիռք ի վերայ չնորհաց եւ ապաս անձնիշխանութեան յերից ծայրագոյն եպիսկոպոսաց Հռոմայ ժողովեալ, ի Կելեստինոսէ, յՈրմիզդայ եւ ի Լէոնէ*» ։

ժա—ժբ · Թղ · 35բ ։ «*Ժողով Հռեգենսայ եղեւ յամին Քրիստոսի 439 առ երրորդ Սրբատոսիւ, որոյ կանոնք են ։ — Առաջին ժողով Արաւսիկանայ եղեւ յամի Տեառն 441 առ առաջին Լեւոնիւ եւ ի կայսրութեան փոքր Թէոդոսի յարեւելս, Վալենտիանոսի յարեւմուտս ։ Կանոն Ա · Հաճոյ եղեւ դի դհերետիկոսս, որք ի վտանգ մահու՝ ցանկան լինել*» ։

ժգ · Թղ · 36ա · «*Տիեզերագումար ժողով Քաղկեդոնի դումարեցաւ յամի Տեառն 451 առ Ա · Լէօն ծայրագոյն քահանայապետիւ վասն Եւտիքեայ մոլորութեան, որոյ կանոնք են հետապայգ*» ։

ժդ · Թղ · 39ա · «*Ժողովն Անդեգավենայ եղեւ յամի Տեառն 453 առ Լեւոնիւ, որոյ կանոնք են այսոքիկ*» ։

ժե · Թղ · 39ա ։ «*Բ · Ժողովն Անդիգավենայ եղեւ յամի Տեառն 453 առ Լէոնիւ, որոյ կանոնք են այսոքիկ ։ Կանոն Ա · Նախ չէ արժան կղերիկոսաց յառնել ընդդէմ դատաստանի եպիսկոպոսի*» ։

ժզ · Թղ · 39բ ։ «*Ժողով Ակագենայ եղեւ յամին Քրիստոսի 506 առ Սիմաքոսիւ, որոյ կանոնք են հետապայգ ։ Կանոն Դ ։ Քահանայք եւ սարկաւագունք, որք զընծայս ծնողաց եւ զպարգեւս կամ զթողեալ կտակս*» ։

ժէ · Թղ · 42ա ։ «*Ժողով Ա · Արեղեան եղեւ յամի Տեառն 511 առ Սիմաքոսիւ, որոյ կանոնք հետապայք ։ Կանոն Ա ։ Մարդասպանք, չնացօղք եւ գողք եթէ յեկեղեցին ապաստան լինեն*» ։

ժը · Թղ · 44ա ։ «*Ժողով Արաւսիկանու երկրորդ եղեւ յամի Տեառն 529 առ Ֆէլիքսիւ ընդդէմ կիսապելագեանց, որոյ կանոնք են այսոքիկ ։ Կանոն Գ · Եթէ ոք ասէ վասն հայցուածոց մարդկան տուեալ լինի չնորհքն Աստուծոյ*» ։

ժբ · Թղ · 45ա ։ «*Երրորդ Արեղեան ժողովն եղեւ յամի Տեառն 538, որոյ կանոնք են հետապայգ ։ Կանոն Ա · Ամենայն մետրա-*

կիցս իւր ամի ամի ի ղէպ ժամանակի պարտ է ժողով առնել»:

Խ· *Թղ· 46ա:* «*Հինգերորդ ժողով Աւրեղեաւ եղեւ յամին Քրիստոսի 549 առ Վիկտորիոսիւ, որոյ կանոնք են: Կանոն Բ. Մի ոք ի քահանայից դայր ուղղափառ վասն չնչին եւ թեթեւ պատճառաց»:*

Խա· *Թղ· 46բ:* «*Երրորդ ժողով Փարիզու եղեւ յամին Քրիստոսի 557 առ Պեղագիոսիւ, որոյ կանոնք են: Կանոն 1· Այսպէս հաճոյ եղեւ ընդ մեզ ամենեցուն վայել է նկատել, զի ոմանք անձին չնորհակալութ»:*

Խբ· *Թղ· 47ա:* «*Երկրորդ ժողով Բրակարեաւ եղեւ յամին Քրիստոսի 563 ընդդէմ Պրիսկիլիանոյ, որոյ կանոնք են: Կանոն Գ. Դարձեալ հաճոյ եղեւ զի մի այլազգ եպիսկոպոսունք եւ այլազգ քահանայք, այլ միակերպ ոլջունեսցեն ժողովուրդն»:*

Խգ· *Թղ· 47բ:* «*Ժողով Թուրսեաւ եղեւ յամին Քրիստոսի 570, որոյ կանոնք են այսքիկ: Կանոն Ա. Հրամայէ մետրապօլտին ղպատառակից եպիսկոպոսունս հրաւիրել ի ժողովն երկից ի մէն մի ամի»:*

Խդ· *Թղ· 48ա:* «*Երրորդ ժողով Բրակարեաւ եղեւ յամին Քրիստոսի 572, որոյ կանոն է այս: Կանոն Ե. Զայս մէն մի յեպիսկոպոսաց ի միտ առցէ, զի մի նախ տեսանապրեսցէ զեկեղեցին կամ զարքունին»:*

Խե· *Թղ· 48բ:* «*Ժողով Մատիսկոնեաւ առաջին եղեւ յամին Քրիստոսի 581 առ Բ. Պեղագիոսիւ, որոյ կանոնք են: Կանոն Ա. Սահմանեցաւ զի եպիսկոպոսունք կամ քահանայք կամ սարկաւագունք այնպէս սուրբ խղճի մեաց լուսով փայլեսցին»:*

Խզ· *Թղ· 49բ:* «*Երկրորդ ժողով Մատիսկոնեաւ եղեւ յամի Տեառն 885 առ Բ. Պեղագիոսիւ, որոյ կանոնք են»:*

Խէ· *Թղ· 50ա:* «*Ժողով Նարբոնեաւ եղեւ յամի Տեառն 589 առ Բ. Պեղագիոսիւ, որոյ կանոնք են հետագայք: Կանոն Ա. Ըստ կանոնի սահմանեցաւ այս, մի ոք ի կղերիկոսաց զղեցցի պատմուճան ծաղկեայ»:*

Խը· *Թղ· 50բ:* «*Հինգերորդ ժողով Փարիզու եղեւ յամին Քրիստոսի 615, որոյ կանոնք են: Կանոն Ա. Որպէս զի կանոնաց վճիռք յամենեցունց պահեսցին եւ որք յընթացս առաջին ժամանակաց պատուիրեցան յետ այնորիկ»:*

Խթ· 2· *Թղ· 51բ:* «*Ժողով Տօլեետաւու եղեւ յամի Քրիստոսի 633 առ Ոնորիոսիւ որոյ կանոնք են: Կան· Բ. Մի ոք յեպիսկոպոսաց ի կենդանութեան իւրում»:*

Ծ· *Թղ· 54բ:* «*Ժողովն Գաբեդոնեաւ եղեւ յամի Տեառն 650 առ Մարթինոս պապիւ, որոյ կանոնք են: Կանոն Դ. ի միում քաղաքի երկու եպիսկոպոսունք ի միեւնոյն ժամանակ մի ձեռնադրեսցին երբեք»:*

Ծա· *Թղ· 55ա:* «*Ժողովն Եմերիդայ եղեւ յամի Քրիստոսի 666, որոյ կանոնք են այսքիկ: Կանոն ԺԲ. Եթէ առաջին կանոնաց վճիռ՝ դայս ուղղակի ունի կարգ, զի եպիսկոպոս յայլմէ եպիսկոպոսէ եթէ կարօտ է»:*

Ծբ· *Թղ· 54բ:* «*Ժողով Տոլետիաւու մետասաներրորդ, որ եղեւ յամին Քրիստոսի 675 առ Աստուածատուր պապիւ: Կանոնք»:*

Ծգ· *Թղ· 56ա:* «*Չորրորդ ժողովն Բրակարեաւ եղեւ յամին 675 առ Աստուածատուրիւ ի Լուսիտանիա, որոյ կանոնք են: Կանոն Դ. Հրամայեմք քահանայից, զի ոչ միայն ի պատարագելն այլ նաեւ քանիցս զխորհուրդ»:*

Ծդ· *Թղ· 56բ:* «*Եօթներորդ ընդհանրական երկրորդ Նիկիոյ ժողով եղեւ յամի Տեառն 787 առ Ադրիանոսիւ ընդդէմ պատկերամարտից, որոյ կանոնք են: Կանոն Ա. Զվեց նախընթաց տիեզերական ժողովս հաստատէ եւ զդատապարտեալս ի նոցանէ հերետիկոսս դարձեալ դատապարտէ»:*

Ծե· *Թղ· 60բ:* «*Ժողով Ֆորսեոչիէնեաւ եղեւ յամի Տեառն 791 առ Ա. Ադրիանոսիւ, որոյ կանոնք են: Կան· Ա. Մոլութիւն սխմոնական յեկեղեցւոյ ջնջեսցի»:*

Ծզ· *Թղ· 60բ:* «*Ժողով Ֆրանգոֆորդեաւ եղեւ յամին 794 առ Զաքարիայիւ, որոյ կանոնք են: Կանոն Բ. Ի մէջ մատուցաւ խընդիր յաղագս նոր ժողովոյն Ճունաց, զոր արարին վասն երկրպագելի պատկերաց»:*

Ծէ· *Թղ· 61ա:* «*Ընտիր հատուածք Թադաւորաց Ֆրանսայու մեծի Կարոլոսի եւ Լուտովիկոս բարեպաշտի»:*

Ծը· *Թղ· 62բ:* «*Ջ· ժողով Արեղաբիճայ եղեւ յամին Քրիստոսի 813 առ Գ. Լեւոնիւ, որոյ կանոնք են: Կանոն Գ. Անգիտութիւն մայր է ամենայն մոլութեանց»:*

Ծթ· *Թղ· 63ա·* «*Ժողով Մոգունտիճայ եղեւ յամին 813 առ Ջ. Լէոնիւ· որոյ կանոնք են»:*

Կ· *Թղ· 64ա:* «*Գ· ժողով Տուրոնեաւ եղեւ յամի Տեառն 813, որոյ կանոնք են այսքիկ: Կանոն Ա. Բ. Ճչգիւ պատուիրի եպիսկոպոսաց դուրբ դիրս ընթեռնուլ»:*

Կա· *Թղ· 64բ:* «*Բ· ժողով Կապիլոնեաւ եղեւ յամին 813, որոյ կանոնք են: Կան. Ա. վճռեմք ըստ սուրբ կանոնաց սահմանի եւ այլ սուրբ Գրոց վարդապետութեան»:*

Կբ· *Թղ· 65բ:* «*Ժողով Մելտենեաւ եղեւ յամի Տեառն 845 առ Սերգիուս պապիւ, որոյ կանոնք են: Կան. Ը. «Քանզի քաջ ծանեայք յայնմանէ որ միայն Թագաւոր»:*

կզ· Թղ· 67ա։ «*Ժողով վարդապետեան Եղեւ յամի Տեառն 868 առ Բ· Ագբիանոսիւ, որոյ կանոնք են։ Գ· Հանգոյ Եղեւ պի քանիցս ի հաւատացելոց հրաւերի եպիսկոպոս*»։

կդ· Թղ· 67բ։ «*Ը· ընդհանուր ժողով կոստանդնուպօլսոյ Եղեւ յամին 869 առ Բ· Ադրիանոսիւ, որոյ կանոնք են։ Կան· Ա· Ցուցանէ թէ պարտ է պահել պատաքելական աւանդութիւնս*»։

Այսքանը կը բաւէ Ձեռագրիս բովանդակութեան մասին որոշ գաղափար մը կազմելու համար։ Այսպէս կարգով կը յիշատակուին արեւելեան եւ արեւմտեան ընդհանուր եւ մասնական ժողովներու կանոնները մինչեւ 1642։ Ժողովոց կանոններն ընդհանրապէս միայն քաղուածարար յիշուած են։ Մաս մը այն ժողովներէն, որոնցմէ կանոնը գրուած չէին, դանց առինք յառաջբերութեան մէջ։ Հատուած Բ գրուած չէ։

Բ· Թղ· 124ա։ «Հատուած Գ· Որ առարջարկէ պիրաւունս ակրութեան՝ նմա անկանի հարկ ցուցման։ Քանզի՝ հասոյթք ազատ համարին, առաջարկողին պիրաւունս ակրութեան անկանի հարկն ցուցման... Օրթա· մասն 4· հատ 2· այլով եղանակաւ պարտ է ցուցանիլ իրաւունք ակրութեան ի կեղակարծ անձանց գանձականութենէ»։

Այս՝ կանոնական իրաւունքի ամփոփում մըն է, ուր կը չօշափուին եկեղեցական կանոնի վերաբերեալ չատ մը հարցեր, մերթ համառօտաբար, եւ մերթ ընդարձակօրէն։ Վերջ՝ Թղ· 172բ։ Այս գրութեան թէ՛ սկիզբը եւ թէ՛ վերջը թերի է։ — Թղ· 174ա· կայ խրատական գրութիւն մը՝ «Նչանք մերձակայ մահուան»։ Թղ· 174բ· «Հոգարարձութիւն հիւանդաց» եւն։ Վերջ՝ Թղ· 185բ։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

714.

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆԻ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 13 + 456 էջ։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11·5։ — ՏՈՂՔ՝ 25։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, թխորակ, ամուր։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ եւ բղթածածկ խաւաթաղթ ոսկի զարդերով, կռնակը շատ վնասուած եւ փականճները ինկած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտր· յստակ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ 13 բուղբ (առջեւն ու ետեւը)։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ եւ ՏԵՂԻ՝ անյայտ։ ՏԷՐ, ԿՆԻՔ՝ (էջ 104 կարապետ էֆ· պօյաճեանի Բուսնուգի)· էջ՝ 197 Ստեփան Տէրտէրեան։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1908ին 2 փրանքի գնուած։

Մատեանս է՝ (էջ 1) «Դուռն էերակաւուրեան լեզուին լաթինականի։

1· *Էջ* 1· «*Մասն առաջին, յորում հոլովեցեալք լինին մասունք բանին։ ա· Ցաղագս հոլովմանց անուանց գոյականաց։ Գլուխ առաջներորդ·* Prima nominum substantivorum declinatio = *Առաջին հոլովումն անուանց գոյականաց*։

բ· *Էջ* 28։ «*Ցաղագս հոլովմանց անուանց ածականաց։ Գլ· Բ*»։

գ· *Էջ* 41· «*Ցաղագս հոլովմանց դերանուանց։ Գլ· Գ*»։

դ· *Էջ* 53· «*Ցաղագս յօրդուածեանց բայից կանոնաւորաց։ Եւ նախ յաղագս բային էականի։ Գլ· Դ·*»։ Գլ· Դ—ԺԴ փաղարաբար բայերու վրայ են։

ե· *Էջ* 171· «*Ցաղագս նախադրութեանց*» *Գլ· ԺԴ·*» եւ *էջ* 173· «*Ցաղագս մակբայից։ Գլ· ԺԵ*»։

զ· *Էջ* 176· «*Ցաղագս միջարկութեանց։ Գլ· ԺԶ*»։

է· *Էջ* 177· «*Ցաղագս չաղկապից։ Գլ· ԺԷ*»։

2· *Էջ* 179· «*Մասն երկրորդ, յորում պնին ծանօթութիւնք ոմանք կանոնաց մասանց բանին։ Ցաղագս հոլովմանց անուանց գոյականաց ի միասին ընդ ածականաց եւ կանոնաց ոմանց պատկանելոց առ իւրաքանչիւրս հոլովմունս։ Գլ· Ա*»։

Այս մասն ունի եօթը գլուխ։ Էջ 429—456 *կայ՝* «De octo partibus orationis. Rudimenta sive de octo partibus orationis»։ *Վերջը էջ* 456 «*Վախճան Դրան քերականութեան*»։ *Այս քերականութիւնը խնամքով պատրաստուած երկ մըն է։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի։ Էջ* 456՝ «*Գրիգոր Շայրմ*», *որ կրնայ գրիչն ըլլալ։ Էջ* 457· *կայ* «1858 *Յուլիս* 1» *եւ* «1860, *Յունիս* 10» *եւ* «Domnule Zacharia···»։

715.

ՄԱՇՏՈՑ ԼԵՀԱՀԱՑՈՑ

1854

ԹՈՒՂԹ՝ 2 եւ էջ 272: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 6 + 6 = 12, երկսիւն: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, վրան թուղթ ֆաշուած, թէ կռնակը եւ թէ կողերը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ մեծ մասով մաֆուր մնացած, սակայն գործածութենէ մաշած եւ երբեմն տառերու թանաքը դժգունած՝ աղօտած, նոյն իսկ տեղեր մը անընթեռնելի: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր փոքր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1—2, եւ էջ 272: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1854: — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր Մկրտիչ Ազպեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ եղիսաբէթապոլիս: — ՏԷՐ՝ եղիսաբէթապոլսոյ եկեղեցին: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԹԻՒՆ՝ էջ 28, 110 եւ առաջին կողքին եռեւք: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ կնիքէն, որ բանի մը անգամ դրուած է կ'իմացուի «Ex libris Bibliothecae Ecclesiae Armenae Elisabethopolitanae»:

Մատեանս Ա՝ Մաշտոց Լեհահայոց, *ուր կան՝*

1· *Թղ·* 3ա: «*Յօհաննէս Տօքթայ Ավկուստինովիչ Ասատուծոյ եւ առաքելական Աթոռոյն արհիեպիսկոպոս Էջմիածնի եւ ընդ բոլոր թագաւորութեանն Լեհաց եւ մեծի դքսութեան Լեթվանիոյ Հայոց, Եպիսկոպոս Մոլտավիոյ նոյն ազգին Հայոց, սրբազան Տեառն մերոյ փափին բրէլատ ընտանի եւ առընթերակաց: Յորմէ հետէ աստուածային դիտութեամբն յարհիական աստիճան բարձրացաք զպատշաճաւոր հոգ յանձին կալաք*»:

Կր չարունակուի «զրարեկարգութենէ եկեղեցեացս մեր զրուն արկանէաք··· զդերքն համարակարար Մաշտոց կոչեցեալն տրամադրել յանձն առաք: Զոր ի ձեռն աստուածաբանիդ մերոց, եւս առաւել պատուելի Տեառն Ստեփաննոսի Ստեփանեան աստուածաբանութեան վարդապետին, զհին ձեռագիրս Մաշտոցս ընդ միմեանս բաղդատելով եւ իրր զանհուն սխալութիւնս, որք ոչ միայն ընդդէմ իմացման աղօթիցն այլեւ ընդդէմ իսկ ուղղափառ հաւատոյս մերոյ սփռեալ էին, սրբագրել եւ զսրբագրեալսն կարգաւ յօրինել, նաեւ զհարկաւոր խրատան իւրաքանչիւր խորհրդոցն եւ արարողութեան յառաջ դնել եւ որ ինչ պակասէր ի մեր Մաշտոցն ի Հռոմէականէն՝ հետեւելով չաւղոյ նախորդացն մերոց՝ առատրել ջանացաք···»:

Էջ 1· «*Հաստարակ խրատք· Յաղագս այնոցիկ, զորս ի պաշտել զսուրբ խորհուրդս հաստարակաբար պահել պարտ է*»:

Էջ 4բ· «*Յաղագս բարուք պաշտելոյ պխորհուրդն մկրտութեան*»:

Էջ 15: «*Կարգ մկրտութեան տղայոց*»: *Էջ* 280: «*Յաղագս մկրտութեան զարգացելոց*» եւ *էջ* 31· «*Կարգ մկրտութեան զարգացելոց*»: *Էջ* 48: «*Օրհնութիւն ջրոյ մկրտութեան*»: — *Էջ* 52: «*Կարգ օրհնելոյ զաւազանն մկրտութեան ի տօնի Յայտնութեան Տեառն կամ արտաքոյ նորին, յորժամ ոչ գոյցի օրհնեալ ջուր յաւազանն*»:

Էջ 55: «*Յաղագս խորհրդոյ ապաչխարութեան*» եւն:

Էջ 67: «*Յաղագս ամենասուրբ խորհրդոյ Հաղորդութեան*» եւն:

Էջ 81: «*Յաղագս խորհրդոյ վերջին օծմանն*» եւն:

Էջ 91: «*Յաղագս Այցարարութեան եւ հոգւոյ հիւանդաց*» եւն:

Էջ 111: «*Կարգ յանձնարարութեան հոգւոյն*»:

Էջ 130: «*Յաղագս թաղման*» եւն, *էջ* 161: «*Յաղագս օրհնելոյ զդերեզմանս*»· ապա *էջ* 164· «*Կարգ թաղելոյ զտղայս*» եւն:

Էջ 177: «*Յաղագս խորհրդոյ ամուսնութեան*» եւ կարգ եւն:

Էջ 200: «*Յաղագս օրհնութեանց հասարակ խրատք*» եւ ապա *օրհնութիւնները*, *էջ* 200: «*Կարգ օրհնելոյ ջուր*»: — *Էջ* 203: «*Օրհնութիւն ոսկւոյ*», անդ «*խնկոյ եւ զմռոյ*», *էջ* 204: «*մոմեղինաց*» եւն եւն:

Էջ 212: «*Աւարտութիւն դռնբացին*»· *էջ* 216: «*Ի մեծի Հինգշաբթի* «*Կարգ արձակելոյ զպաշխարողս*»: *Էջ* 229: «*Կարգ ոտնալուային*»:

Էջ 241: «*Ի Զատկին Յարութեան Տեառն: Բացումն զերեզմանին Տեառն*»:

Էջ 243—264: *Օրհնութիւնք «Խոտոյ եւ պաղոց» էջ* 246: «*Նոր տան*»: *Էջ* 249· «*Տեղւոյ եւ «Ուտելեաց» եւն:*

Էջ 265—286: «*Յաղագս թափօրից*»: *Էջ* 272: «*Մաղթանք ի մերժել զմրրիկ*», ապա «*Ի խնդրել զանձրեւ*» եւն:

Էջ 287: «*Աղօթք ընդդէմ թռչնոց, որդանց*» եւն: *Էջ* 289: «*Կախարդութեանց*»:

Էջ 292: «*Օրհնութիւնք, զորս եպիսկոպոսունք կամ քահանայք, որք զիշխանութիւն ի նոցանէ ունին, առնեն*»:

Էջ 309: «*Կարգ հաշտեցուցանելոյ զպըղծեալ եկեղեցին*»: *Էջ* 312· «*Կարգ օրհնելոյ զնոր զերեզմանատուն*»: *Էջ* 315: «*Կարգ*

հաչտեցուցանելոյ պղծեալ գերեզմանատունն թէ կրկեալ իցէ եկեղեցւոյն, թէ պատուցեալ, ուր եկեղեցին ոչ է պղծեալ»:

էջ 316: «Քաղաքս երկնեցուցանելոյ պղիւտարս»:

էջ 335: «Կարգ Այլազարաւթեան եկեղեցաց, բարօխէից եւ ժողովրդեան»:

էջ 341: «Ըօթն սպասք ապաչխարութեան ընդ լիթանիայից ամենայն սրբոց»:

էջ 353: «Կերպք գրելոյ ի գրեանս, զորս բարօքքն ունիլ պարտական են»: էջ 358· «Ձանկ նչանաւոր իրաց Մաչոցոյս այսպիսի»:»: էջ 260: «Մեկնութիւն ոմանց բառից կանոնական իրաւանց, որք ի Մաչոցոս այսմիկ գտանին: Ապրիւր մկրտութեան է ամանն, յորում օրհնեալ ջուրն մկրտութեան պահի»:

էջ 262: (Յաւելուած) «Կանոն համահաստատեալ ի յամենասուրբ Տեառնէ մերմէ Պէնէդիկտոսէ վասն Զօրեքտասանեւրրորդէ ըստ պատչաճութեան ժամանակի պահելի առ ի առնուլ զօրհնութիւն հոգեւորաց ի նոցանէ, որք ունին զիշխանութիւն յանձնեալ ի յԱռաքելական Աթոռոյն»:

էջ 263: «Կանոն ջուր օրհնելոյ»: էջ 264· «Կանոն հանդերձ օրհնելոյ»:

էջ 268: «Զհաց երկնից եա նոցա, զհաց հրեշտակաց կերաւ մարդիկ, (ալօթք մը առ Ս· Գր· Լատասարիչ»: էջ 269: «Աստ քարոզս այս ձայնի ի վերայ ջրոյն: Յամենայն ժամ օրհնեմք զօրհնեալ Քրիստոս Էմանուէլ» («Յոհաննէսի [և]րց»):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· էջ 28· «Զգծագրօղս մի մոռանար, ով եղբայր սիրելի յիշել միով Հայր մեր»:

2· էջ 110: «Զգծագրօղս մի մոռանայր, ով եղբայր, յիշել միով Հայր մեր եւ դու յիշեալ լիջիս ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ»: Դժբախտաբար անունը չէ յիշուած:

Առաջին կողքին եաեր գրուած է կպցուած թուղթի մը վրայ «Գիրքս այս որ անուանի Մաչոցոյ- ըան գրեալ է եւ կազմեալ է ձեռամբ Գրիգորի Մկրտիչի Ազգէան ի ժամանակի երկրորդ աթոռացութեան իմոյ ի պետս եւ ի վաելուչ (վայելումն) եղիսաբէթա քաղաքացւոց: Յամի Տեառն 1854 Մարտ 6ին»: Կան մատիտով գրուածքներ (թղ· 1ա·) «Ազաչայ Վարդանի. բօրդն եւ ընկերջը Լախարկիի(ը)»· «Աովսէփ Նուրիճանեան(՞)»:

716. եւ 717.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՁԱՔԱՐԻԱ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

(երկու տետրակ ի միասին)

1906

Թուղթ՝ էջք 272: — Մեծութիւն՝ 22 × 17: — Գրութիւն՝ 18 × 16: — Տողք՝ 24: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ հասարակ թուղթ: — Կազմ՝ կիսալաք: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ լաւ: — Գիր՝ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Դասարկ՝ էջք 131—134, 266—272: — Ժամանակ՝ արտագրուած 1906ին: — Ծաղկող եւ կազմող՝ հմմտ· քննագրին մէջ ատ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի, բայց ունի կարեւոր խորագիր մը (հմմտ· վարը): — Տեղեկութիւնք՝ Հ· Գր· Գալէմճեարեանի գրբերէն, (1916):

Մատեանս է՝ (երկու տետրակ ի միասին)· (էջ 3)· «Գիրք պատմութեանց վարուց եւ դիպուածոց, իրաց եւ իրակութեանց Տեառն Զաքարիայ արհիեպիսկոպոսի *եւ ապասէր կարդացեալ պատրիարքի մեծի Պօլսոյ եւ ի խրախուսութիւն ապագայից եղբարց մերս հայկազնէից: Որ եղեւ ի ժամանակս* Տեառն Ղուկասու *սրբազան գերերջանիկ հայրապետի ամենայն Հայոց: Իսկ ի պատրիարքութեան սրբոյն Սաղիմայ* Տեառն Յովակիմայ *արհիապանծ բարեւնոյ եւ ի պատրիարքութեան Կոստանդնուպօլսոյ* Տեառն Յովհաննու Համատանցւոյ: *Աչխատասիրութեամբ* Պօղոսի *եւեթ դպրի Կաղզուանցւոյ Կարօրորդւոյ Ապպասէր յորջորջելոյ եւ սնուցեալ մօրն մերոյ Շնորհարաթ յատկացեալ սրբոյ գահին Միածնաիջի: Ընդ հովանեաւ Պրուսայ կառուցեալ սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն: Աստ թիւ սորին յայտնի լինի Թա ընդ Մէնի Լիւնիւ ձայնի (= ՌՄԼ 1230 + 551 = 1781)»:*

էջ 2 գրուած է· «Հ· Իսահակ վարդապետ Սրապեան միաբան Անտոնեան օրինակեց այս կենսագրութիւնը 1906 Օգոստոսի մէջ ի վանս Օրթաքէօյի ի Կ· Պոլիս: Ընդօրինակեցաւ ի· Կ· Պ· վասն իմ, 40 ղրչ· Օգ· 1906 Հ· Գր·(իպորիս Գալէմքեարեան):

1· *էջ 5: «Նախերգանք առ բարեմիտ ընթերցողս: Միտք մարդոյ առաւել յառին ի նորալուր վիպասանութիւնս քան ի սովրեալս»:*

2· էջ 10: «*Ետեառն Զաքարիա ազգասէր պատրիարքի ի կենդանութիւն ուրացեալ ա-չակերտքն յայտնին աստէն: Մեծի Պօղոսէ՝ քալ Պատրիարքն արհի Զաքարեա ազգասէր վեհ արի*»:

3· էջ 11: «*Ցաղագս ցեղի եւ ծնողաց Տեառն Զաքարիայ արհիեպիսկոպոսի եւ պատրիարքի Հայոց Կոստանդնուպօլսոյ եւ վարուց նորա ի հասակէ մանկութեան մինչեւ ցմահ իւր: Սա էր յերկրէն Գաբէլինեաց ի գիւղաքաղաքէն Կաղզուանայ (յորում ճըգնեցան սուրբքն Վարոս եւ Թադուլ միանձունքն) յազգէն Փօքազեանց, որպի առն մեծատան ուրումն երեւելոյ, նոյն նահանգի Բարելոյս անուն եւ մայրն նորին վայելչացեալն առաքինութեամբ Նազէ անուն*»:

*Շատ ընդարձակ բռնուած է Զաքարիայի կենսագրութիւնն ու գործունէութիւնը եւ անոր ժամանակակիցներուն պատմութիւնը: Ցառաջ բերուած են հրամանագրեր ու թղթեր՝ թրքերէն ու հայերէն լեզուով: Կարեւոր է Ձեռագիրս այդ ժամանակին կրօնական հարցերուն համար: Բնագրին մէջ անչուշտ մէկ գիրք մը եղած բլլալու է ձեռագիրս, որ օրինակուած է երկու խոշոր սեւտրակներու մէջ եւ թուարկուած (հին թիւեր) 769 Ա· 769Բ·: Զաքարիայի կենսագրութենէն վերջ կան հետեւեալները: էջ 227· «Օրինակ Տապանակագրին Տեառն Զաքարիայ ազգասէր Պատրիարքին ի մեծն Պօլիս որ ի Ղարու չէչմէն: Մեծ վարդապետս այս մեր գոհ գերահռչակ եւ ըզգաստ, ծրնեալ յերկրին կաղզըվանայ···»: Ապա կը յաջորդին թրքերէն քանի մը ռանուորներ «ի վերայ սրբազան եւ աստուածարան Տեառն Զաքարիայ ազգասէր Պատրիարքին մերոյ»: — էջ 253· «Տաղ ի վերայ գահին մօր մերոյ էջմիածնի ի Պօղոս դպրէ կաղզուանացւոյ Ազգասէրի եղբօր որդւոյ պատրիարքի մեծի Պօլսոյ, երգեալ ի գոն յարմար ձեւոյ: Ի քեզ Տէր Ցիսուս հաճեալ, քեզ հաճեալ· ոսկի ուռամբ առ քեզ իջեալ»: Վերջը՝ (էջ 255) «Լեր օգնական ծառայիս, ի քեզ սընեալ Պօղոս դըպրիս»: — էջ 255· «Դիմ· չարական եւս ընդին, երգեալ որպէս էջմիածինն: Որն էր Աստուած առ քեզ իջեալ, Զրագինս քոյին խորտակեալ»: — էջ 256· «Մեղօք լցեալ Պօղոս դպրէ, որոյ երկիրն կաղզուան է, վասն մահու եղբօրն երգեալ, մինչ նա զմահ նորա լսէ: Ի յԱստուածոյ այս քեզ վըճռեալ թէ հող էիր եւ ի հող դառնալ»: էջ 258· «Տաղ կամ աղերսանք ի վերայ ծնօղի բանին երգեալ ի գոն Գլխոյ պսակին: Ի սուրբ սրտէ առ քեզ դիմեմք, Զերեսս ի հող արդ մածանեմք»: — էջ 259: «Շարական (բիմ·) Մարիամ կոյս անարատ: Տաղ ի վերայ Յօհաննէս Մկրտչի· ի գոն Ասէն ի նախնումն երեւեցաւին երգի: Ի Աստուծոյ արդ դու ընտրեալ, նախընթաց իւր զքեզ առաքեալ»: — էջ 261· «Տաղ ի վերայ անցաւոր եւ սուտ աշխարհի, Ասէն ի նախումին գոյնն երգելի է: Ի կենցաղոյս բաստւերական, լինելն զգոյչ է պատուական»: Վերջը (էջ 264) «Լերուք զգոյշ ով յարգելիք, սուտ կենցաղոյս դուք մի խարիք, մերկ գնասջիք, դի մերկ եկիք, զքիւն Թամիթ բենիւ զոջիք»: էջ 264· «Երգ աղերսական կերպիւ առ Տէր յոյսն բնաւից ի բերանոյ մեղուցեալոց, ի գոյնն նէ հալէ կերիֆտար օլ: Ի զանազան մեղս բնկղմեալ, յոր յարաժամ հակամիտեալ»: Պօղոսի տաղերը իրենց տներու առաջին գրերով կը կապէն իր անունը («ի Պօղոսէ» «ի Պօղոսէ բանս ասացեալ»): Վերջ՝ էջ 265: էջ 166ի վրայ մատիտով Հ· Գալէմքեարեան կը գրէ· «Զաքարիա Պատրիարքի եղբօրորդի Տէր Պօղոս քահանայն 1795ին գրել տուեր է Վանական վարդապետի՝ Համեմատութիւն ոմանց իրաց հնոյն ընդ նորոյս եւ Պատրիարքի փոխանորդ Տէր Կիրակոս վ·ին բնդայեր է: «Հայաստան» 1852, Թ· 46—98:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

718.

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆԻ

Ի· դար (1907)

ԹՈՒՂԹԻ՝ 100 (էջմ 200): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 13, միասիւն եւ երկսիւն: — ՏՈՂԻ՝ 20: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ հասարակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս (կապոյտ՝ մուք) լաքակզմ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բաւական շատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ի· դար (1907): — ԳՐԻՉ՝ (արտագրած է) Հ· Գր· Գալէմքեարեան: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Հ· Գր· Գալեմքեարեանի գրքերէն, 1916:

Մատեանս է՝ «Վկայաբանութիւն Կոմիտաս Քեօմիւրճեանի»: 1· էջ 3: «*Սահմի ԺԶ եւ Հոկտեմբերի Իե· վկայաբանութիւն սրբոյ նոր նահատակին* Կոմիտասի *սրբանուէր քահանայիս, որ կատարեցաւ ի Կ· Պոլիս: Մեծ եւ սհաւոր եւ սքանչելի է խորհուրդ սրարչին մերոյ Ցիսուսի Քրիս-*

տասի ի վեր քան պահանջին մատց եւ աչաց, որ յայսմ ժամանակի բնարէ իւր արժանաւոր եւ անպատում վաստայն հատուցս առնէ»։

Մատագրէն յառաջ փակագծին մէջ կայ «Ասոր հեղինակն է Մատաքիա գպիր ձիվահիրճեան. ան՛ս 1907ին ի Հռոմ ապատած conspecta *եւն* acta *էջ 10»։ Վկայաբանութեան վերջը գրուած է «Մատնեցս երթայ զառնայ հոգ, դիրս ինայ յիշատակող։ Գրեցաւ 1708 Յունիսի ԻԲ»։ Ապա· «Հաւատարիմ առնեմք զի այս պատմութիւն նահատակութեան երանելոյն Տեառն Կոմիտասայ քահանայի գրեալ կայ գկնի Գաւազանագրոց փոա Մարդինի ի նոտրագիր ձեռագրի վանաց Ս· Ղազարու (թ· 1412) գրեալ ի Պետրոսէ եւ յորմէ նորա ի Մկրտչէ յամի փրկութեան մերոյ 1708 Յունիս· յորմէ ընդօրինակեցաւ եւ այս հաւատարմութեամբ»։*

† Իգնատիոս Վ· Կիւրեղեան,
Արքեպիսկոպոս եւ ընդհանուր Աբբայ Մխիթարեանց։

Փակագծի մէջ՝ «Ասիկայ ընդօրինակուած է Վենետիկ 1906ին, իսկ իմս 1907 Մարտ 10ին ի Կ· Պոլիս ի դիւանէ Կաթողիկոսարանի։ Հ· Գր· Գ·(ալէմքեարեան)»։ Ապա Հ· Գալէմքեարեան մատիտով կը գրէ· «Համեմատեցաւ է ընդմիջանէի թ· 1794 ձեռագիրը (սկիզբը տետրակիս վերջերը գրուած Անտոնեան օրինակէն· որմէ եւեւ հոս չարունակեցի), էջմ·ի այս օրինակին եւեւ կայ նամակ Կոմիտասայ (?) եւ տաճկ· վճիռը եւ տեղեկութիւններ։

2· էջ 23։ «Ի ժամանակագրութեան Մխիթարեան Հարց Վենետկոյ, արարեալ ի պատուական Հօրէ Մատթէոսէ (էջ 119, ամ Տեառն 1708) գրեալն է վվկայաբանութենէ Տեառն Կոմիտասայ Ծառասին Տեառն, զոր ընդօրինակեմք։ Պարտ եւ պատշաճ է մեզ յայսմ վայրի զճշմարիտ վկային Քրիստոսի զՏեառն Կոմիտասայ երիցս երանեալ քահանայի, զյանցեալ ամի հանդիսացեալ զյաղթական նահատակութիւնն հրաշալի՝ փոքր ի չատէ ընդ գրով արկանել»։

էջ 69 վերջ· «1906 Մարտ 30»։ «Վկայեմք առ ամենեսեան, զի այս վարք երանելոյ նահատակին Տեառն Կոմիտասայ քահանայի Քէօմիւրճեան, ամենայն ճշդիւ հաւատարմութեամբ օրինակեալ է ի ժամանակագրութենէ Մխիթարեան Միաբանութեանս մերոյ, յորինելոյ յարժահաւատ եւ ի յաստուածաբեալ յառնէ ի Հ· Մատթէոսէ վ·է եւդոկիացւոյ եւ ի ձեռաւտն աչակերտէ Մխիթարայ մեծի Աբբայի, ի ժամանակակից յառնէ երանելոյ Նահատակին· Զոր եւ հաստատեմք մերովս ստորագրութեամբ եւ կնքով։

† Իգնատիոս Վ· Կիւրեղեան,
Արքեպ· եւ ընդհանր· Աբբայ Մխիթարեանց Վենետկոյ։

3· էջ 71։ «Կան պահին դարձեալ ի վանս յայս Մխիթարեան Միաբանութեանս ի Ս· Ղազար Վենետկոյ, ամենայն սրբազան յարդանօք փիլոն երանելւոյ Նահատակին, յիշատակարանաւս այսու ի նմին ամփոփելով՝

1· *Զայս փիլոնս առանց կնդդոյ Վ· Տեառն Կոմիտասայ Նահատակին, որ կատարեցաւ յամի Տեառն 1707ին ի Հոկտեմ· 25· առեալ Վ· Հ· Մանուէլն մեր ի ձեռաց ընտանեաց դրամով՝ յղեաց ի վանս մեր ի Մութուն, յամի Տեառն 1708ին, զոր լուսաւորեալ հոգի Մխիթար վարդապետան մեր յաւուրս ուսանելութեան մեծի արկեալ դիւրեւ կայր ի դասի։ Եւ զայս յառնուլ քաղաքին ի Տաճկաց բերին ի Վենետիկ, յայս վանս սրբոյն Ղազարու եւ պահի առ մեզ պատուով մինչեւ ցայսօր ժամանակի»։*

2· *«Գոյ եւ մասն ինչ վերարկուի նահատակին այսու յիշատակարանիւք· Զայս կապերտ չուխային, որ է մասն ինչ վերարկուի ի ստորուստ Տեառն Տեառն Կոմիտասայ նահատակին, եւս Վ· Հ· Անտոնին մերում պատասարեան կրասեր որդին երանելի նահատակին յընծայ, յամի Տեառն 1722ին։ Եւ նա չնորհեաց վանաց մերում առ ի յիշատակ եւ պահի առ մեզ պատուով մինչեւ ցայսօր ժամանակի»։ Երկրորդ յիշատակարան վասն նորին։ «Երանելի Տեառն Կոմիտասայ քահանային Քէօմիւրճեանց չուխային ծնկանն աջոյ կտոր է»։*

3· *«Ամփոփեալ պահի ի թղթի եւ ի հոդոյ գերեզմանի նորուն, այսու վերնագրով· «Հող ի գերեզմանէ Տեառն Կոմիտասայ քահանային եւ Քրիստոսի վկային»։*

4· *Ա· «Պահի եւ կոտորակ թաշկինակի այսու յիշատակաւ· «Զարիւնաթաթախ կտորս մահրամային (յորում զգլուխն եդ· Տէր Կոմիտասին Քէօմուրճեան Հայոց քահանային Բիւզանդացւոյն գկնի նահատակութեան եղեալ տարեալ է մինչեւ ի գերեզմանն Պալըքլըյից· Ֆ· Հ· Գրիգորն Ա· Ա·»։ (Վերի լուսանցքին վրայ· «Այս թաշկինակին պատմութիւնը կայ Եպտ·ճեան կարապետի Վ· Ազիզ Տէր Կոմիտաս քահանայրն միւճիւզէյր։ Իսթանպօլտա Ց· Մինասեան Թապխանէսինէ, 1865», — ի մատենադրանի Անտոնեանց կայ օրիակ մը)։ Ապա՝ «Կղերիկոսն եւ Ռէֆորմաթն, որ եւ Ցոզկօլանդ յորջորջի իտալերէն, պարգեւեաց ինձ նոյն կրօնաւորն ի Զմիւռին յամի Տեառն 1720, Սեպտ· ԺԶ·ին ըստ լատինացւոց յերկուշաբաթիոջ ի վանս Վերակերպելոց· (գրուած լատիներէն)։*

Բ· *«Ցիչատակարան ի վերայ նորին Քղթոյ գրեալ այսպէս· Կտոր մահրամայի, յորում եղեալ է գլուխն եր· Տէր Կոմիտասի քահանային եւ վկային Քրիստոսի»։ —*

«եւ ի թղթին յորում ամփոփեալ է կտոր մահրամային գոյ այս յիշատակարան: Թվին Հայոց ՌՃՄԶին Հոկտ. Ի6-ին յաւուր չարաթու ի տօնի Դեմեար(ի) վկային եւ Բասիլիկոսի քահանային, Գիւտխաչի չարաթ օրն, կատարեցաւ սուրբ վկայն եւ նահատակն Քրիստոսի եր. Տէր Կոմիտաս քահանայն վասն ուղղափառ հաւատոցս. ընդօրինակեցաւ Anno Domini 1720, Septembris 16 Cal. Gregoriani»:

5. «Պահի եւ ստորագրութիւն իւրոյ ա-նուանն հանդերձ սեւագրոչմ կնքովն՝ այսու ձեւով՝ Կոմիտաս քահանայ Քէօ(կնիք)-մուրճեան: Եւ ի վերայ թղթոյն գրեալ՝ եր. Տէր Կոմիտասին ձեռագիրն մհրովն հանդերձ»:

6. «Գտանի եւ ոտանաւոր մի ձեռամբ նորա գրեալ այսպէս.

Ով սրբազան Պետր պատուական
Կատարեցի գքոյդ հրաման.
Ես Կոմիտաս անձն անարժան
Պիտակ երէց տան Քէօմուրճեան»:

«Զայս ամենայն հաստատեմք հաւատարիմ գոլ մերոյն ստորագրութեամբ եւ կնքով:

† Իգնատիոս Վ. Կիւրեղեան:

Արքեպ. եւ ընդհրկ. Արրայ Մխիթարեանց Վենետկոյ» (կնիք):

(Ընդօրինակեցի ի Դիւանէ կաթողիկոսարանի 1907, Մարտ 11—13: Հ. Գր. Գալէմք.»):

4. էջ 77: «Սահմի ԺԶ. եւ Հոկտեմբերի Ի6. վկայարանութիւն սրբոյն նոր նահատակին Կոմիտասի սրբանվէր քահանայիս, որ կատարեցաւ ի Կ. Պոլիս: Ցորոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղեցի: Մեծ եւ ահաւոր եւ սքանչելի է խորհուրդ արարչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի վեր քան զտեսութիւն մտաց եւ աչաց, որ յամենայն ժամանակի բնարէ իւր արժանաւորս»:

Համեմատուած է ուրիշ ձեռագրի հետ. վերի լուսանցքին վրայ մատիտով նշանակուած է. «Որ. Վիեննայի—էջմիածնի. Կոմիտաս քահանայ Ամամաթիացի † ՌՃՄԶ = 1707, Հոկտ. 25 Շր.»: Վերջը՝ (էջ 96) կայ՝ «Ego D. Malachias Ormanian, Monachus Armenus Ordinis S. Antonii Abbatis testor me fideliter transcripsisse ad verbum et ad literam hanc relationem ex manuscripto antiquo existenti in Archivio Ven. Monasterii S. Gregorii Illuminatoris ad Vaticanum, Romae, in eodem Monasterio S. Greg. Illum. die 8 Julii, anni Sal. 1862, (կնիք) Ego infrascriptus comparans hoc exemplar cum originali reperii fideliter transcriptum. In quorum fidem manu proprio subscripsi et Sigillo Monasterii nostri confirmavi. Romae hac die 11 Julii 1862. D. Raphael Miasserian. Ab. Mon. S. Gregorii Illuminatoris». («Ի Դիւանէ կաթուղիկոսարանի օրինակեցի 25—27 Մարտ 1907 Հ. Գր. Գ.»):

5. էջ 99: ա. «Պատմութիւն եւ Օտանաւոր սրբոյն Կոմիտասայ քահանային եւ որպիսութիւն նորին եւ վասն նահատակութեան նորին եւ թէ որպիսի՛ ներգս երթին չերիցունքն Սուլտանասարայ ի վերայ սրբոյն: Կոմիտաս քահանայ բարի, էր կողմանս Սամաթիայի. Ազնուական եւ մեծ ազգի, տեսլեամբ գեղեցիկ եւ յարի...»:

Վերջը՝ (էջ 104). «Իրս եղեւ զարմանալին Կոստանդնուպոլիս քաղաքին, ի թվականիս հայկականիս (sic), Ականատեսաց ճառէլին (= ճ — 100, ա — 1. ռ — 1000, է — 5. լ — 30. ի — 20 = 1156, որ է 1707): Գիտացաք այսչափ բաւեցի. ապա ուրեմն չնորհեցի, սուրբ հաւատոյ լոյսն ծագիցի. մխիթարիչ սուրբ Հոգին լիցի...»:

բ. էջ 105: «Ցաղագս վկայութիւն արարող երիցունք եւ անուանքն որք են այսոքիկ թէ որպիսի՛ ոք իցէին, անուամբ հայ, բայց ոչ էին: 1. Ծոժոտ Ցակոբ կոչիս գոմէչ, իսկապէս դու նմանէս էչ»:

Էջ 109 դրուած են վաւերացումի ստորագրութիւններ՝ Մատաքիա Օրմանեանի եւ Թափայէ Մինասեանի, յատիներէն լեզուով, նախընթացին նման: «Ընդօրինակեցի ի 28 Մարտի 1907, յօրինակէ որ ի Կաթուղիկոսարանի, ի Կ. Պոլ. Հ. Գրիգ(որիս)»:

6. էջ 111: «Պատմութիւն վարուց եւ նահատակութեան երանելոյն Կոմիտասայ քահանային: Մասն Ա. Ցաղագս գործոց երանելոյն, որ յառաջ քան զմարտիրոսութիւն եւ վասն անցիցն, որք անցին ընդ նա եւ տեսլեանցն, որք նախագուշակք եղեն մարտիրոսութեան նորա»:

Այլ եւ այլ հատածներու բաժնուած է այս գրութիւնը. մաս մը նախընթացներու կրկնութիւն է: էջ 134 կայ «Գովեստ ներբողական յերանելի Տէր Կոմիտաս քահանայն յառաջակայ ճառիս յօրինողէ ասացեալ. («չօրինակեցի», կը դրէ Հ. Գրիգորիս). ապա էջ 135. «Ցաւարտ ճառիս առ վերծանող գրոյս բանք, գիտակ առնել զուստից պատմութիւն բանից: Ջերանելոյն... զՀմարիա վկային Քրիստոսի զՏեառն Կոմիտասայ քահանայի գյաղթական նահատակութեան գհանդէս սքանչելի»: էջ 137 վերջը կը գրուի «Ներքոյ ստորագրեալս վկայեմ զի ճշմարիտ եւ

ճչդրիտ օրինակութեան է այս՝ վարք Երանելոյ Տեառն Կոմիտասայ քահանայի ի յօրինուածոյ անտի Վ· Հ· Մատթէոս վրդ·ի եւդոկիացւոյ ձեռասան աշակերտի մեծին Մխիթարայ եւ նորա քարտուղարի եւ նորա հրամանաւ գրեալ ի ճգնամարտախօս եւ սրբասուն առնէ: (Կնիք):

† Իգնատիոս Վ· Կիւրեղեան,
Արքեպ· եւ բնդհ· Արդոյ Մխիթարեանց:

(«Ընդօրինակեալ ի Դիւանէ Կաթուղիկոսարանի ի Կ· Պոլիս 1907 Մայիս 5—10: Հ· Գր· Գ·):

7· էջ 139: «Թէվֆիկ վէ չահիպլիկ ահվալի Տէր Կոմիտաս սրբանուէր քահանային, քի թէմամ օլսուն ճէպպար վէ եէնճի նահատակութիւն իլէ Ըստամպօլտա վէ ալտը սօղմազ պսակը մարտիրոսլուք գանը իլէն: Սէնէ 1707, վէ Հոկտեմբերին 25 ինաէ: Ապիզ մարիֆէթլի վէ պայէթ բուլան, Առաքինութիւն սէվիճի...»:

Կը չարունակուի մինչեւ էջ 159, ապա «Ահկ եաեւ չորս գլուխ հրաչքներու դէպքեր, վերջինը Յովհ· Իզմ· Պատրիարքին մահը (զոր պատ թղթոյ վրայ համառօտած եմ), վերջէն յորդոր մը, եւ ի վերջոյ այսպէս՝ Սէնէ 1749, Մարտն 8, չէհրի էնդարէ իչէ: Ասիկա Անկիւրիայի եղիազար սիրացուին գործն է, որ Actaներու մէջ ալ յառաջ կը բերուի: Հին թուրք, հին գիր: Ի վերջոյ կայ Շնորհալոյ Հատուտով խոստովանութիւն տաճկ· թարգմանուած: Օրինակ Վիէննայի Մխիթ· ընդօրինակեցի 1908 ի Կ· Պոլիս (Հ· Գ· Գ·)»:

8· էջ 161: «Կոմիտաս քահանայ Սամաթիայի † ՌՃՄՁ 1707 Հոկտ· 25, չը: Մեծ եւ ահաւոր եւ սքանչելի խորհուրդ արարչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի վեր քան զտեսութիւն մտաց եւ աչաց, որ յայսմ ժամանակի ընտրէ իւր արժանաւորս»:

Էջ 186 կայ· «Ծանօթութիւն· Ց· Մանանդեան եւ Հրաչ· Աճառեան իրենց էջմիածին 1903ին հրատարակած «Հայոց նոր վկաները (1155—1843) գործոյն համար, պատրաստած հին Տէր Կոմիտասի այս վարքն ալ ընդօրինակելով թ· 1794 ձեռագրէն էջմիածնի· սակայն տպարանի վարչութիւնը թոյլ չէ տուած բովանդակութեանը պատճառաւ, որ հրատարակուի անդ: Պր· Հրաչ· Աճառեան այլ եւս ընդօրինակութեան պէտք չունենալուն մեզ խստրած էր 1—2 տարի յառաջ»: — Ձեռագրիս կցուած է՝ իբր ցուցուած՝ Տէր Կոմիտասի՝ իր նահապետ որդուն՝ 1703ին գրած մէկ նամակին ընդօրինակութիւնը:

719.

ՃԱՌՔ ԵՊԻՓԱՆՈՒ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 98: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ հասարակ թուղթ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ կիսալաք, լաւ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ մնացած: լաւ մնացած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա—բ, 97ա—98բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1908ին Հ· Գր· Գալէմճեարեան ի Կ· Պոլիս 5 դրուշի գնած է:

Ա· ՃԱՌՔ ԵՊԻՓԱՆՈՒ·

Մատեանս է՝ (էջ 1)· «Ճառ Եպիփանու Կիպրացւոյ, եւ Յաւելուածք ուր կան՝

1· *էջ* 1: «*Նորին Եպիփանու յաղագս պատկերագրին Տեառն, այսինքն դաստատուակին, որ ի Տեառնէ տուաւ Աբգարու եւ պատկերի Աստուածածնին* (վերջին երեք բառերուս համար լուսանցքին վրայ կայ» *յայլ օրինակ եղաք՝ եւ պատկերի եւն*»): *Այլ պատմեմ ձեզ պատանեկոյ ժամանակաց եղելութեան իրս, ուստի եւ նոքօք իմացեալ լինիմ զրոյցք ամենայն չահաւոր եւ օգտակար հատուածոցն (ԾԳ·)»:*

2· *էջ* 12: «*Երանելոյն Եպիփանու արքեպիսկոպոսին Կիպրացւոյ յաղագս պատկերի Աստուածածնին: Բայց եւ արար Տէր Աստուած մեր զսքանչելիս խորհրդով անհասութեան*» (*դիմացէ դիմաց, մէկ լուսանցքի վրայ ԾԲ· եւ միւսին վրայ՝ ԾԹ*):

3· *էջ* 22: «*Երանելոյն Եպիփանու ասացեալ յաղագս փոխման Աստուածածնին մօր Տեառն Կուսին Մարիամու: Արդ Հոգւոյն սրբոյ առաջնորդութեամբ եւ երկիւղիւ Տեառն ի հանդէս քննութեան*»: (ԾԱ·):

4· *էջ* 55: «*Երանելոյն Եպիփանու ասացեալ ի խաչն Տեառն մերոյ Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի, յորում եղ զանձն իւր: Նախայաւիտեան Բանն Հօր ի սկզբան լինելութենէն իրրեւ արարչապատճառ զամենայն արարածս*» (ԾԴ·):

5· էջ 81: «Նորին *ի յարութիւն մեռելոցն ի ժամ խաչելութեանն թէ ուստի՛ կամ ո՛յք եւ քանի՛: Աստուածային առաքեալն Պօղոս առ Կորնթացիս գրէ ասելով*» (Խ):

6· էջ 95: «Նորին Երանելոյն Եպիփանիու *ասացեալ ի նոյն խորհուրդ (այսինքն Մկըրտութիւն Տեառն): Աստանօր գեղեցկապէս ծանուցեալ լինի թիւ ժամանակացն*» (ԻԲ):

7· էջ 97: «Երանելոյն Եպիփանիու *ասացեալ յաղագս մեծահրաշ եւ առաջին նշանաց, զոր արար Տէր Յիսուս ի Կանա Գալիլիացւոց գինուրն ի գինի փոխելով: Բազում աչխատութեամբ եւ մեծահաւատ սիրով վառեալ կամ առ իմն Յիսուս*» (ԻԷ):

8· էջ 116: «Երանելոյն Եպիփանիու *յաղագս գալստեան Հոգւոյն սրբոյ ի դասս առաքելոցն: Եւ ի կատարել աւուրցն Պենտակոստէից... Ո՛վ մեծի իմաստութեան աւետարանչին Ղուկայ*» (ԽԷ):

9· էջ 122: «*Յերկիչաբաթուոջ աւուրն յառաջին Շաբաթին: Եւ ի գալ միւս աւուրն, որ երկուչաբթի կոչի, խորհրդածութեամբ Հոգւոյն սրբոյ, սկիզբն արար Պետրոս*» (ԽԸ·):

10· էջ 131: «*Ցետ Պենտէկոստէին յառաջին Կիւրակէին: Ի վաղիւն որ էր միաչաբաթ ժողովեցան քահանայքն...* (Գործք Առ·): *Եւ բազում բանս գրոց խօսեցաւ ընդ նոսա*» (ԽԹ):

11· էջ 135: «Երանելոյն Եպիփանիու *ասացեալ վասն այլակերպութեան: Արդ կամիմ ես յայսմ մեծի եւ հրաշափառ միաչաբաթի աւուրս*» (Ծ·):

12· էջ 149: «Նորին Եպիփանիու *ի Համբարձումն Տեառն յԱւետարանէն որ ըստ Ղուկայ· Եւ մինչդեռ չհաւատային... Եւ արդ ահա մեծ սքանչելիք են այս, որ յետ այնքան բարձրագոյն նշանացն*» (ՀԴ):

13· էջ 162: «Նորին Երանելոյն Եպիփանիու *ասացեալ ի մկրտութիւն Տեառն յԱւետարանէն, որ ըստ Մատթէոսի: Ցաւուրսն յայնոսիկ գայ Յովհաննէս Մկրտիչ... Տեսանե՞ս զառաւելութիւն պիտութեան չնորհացն Աստուծոյ*» (ԺԹ):

14· էջ 176: «Նորին Երանելոյն Եպիփանիու *ասացեալ ի մկրտութիւն Տեառն, յԱւետարանէն որ ըստ Մատթէոսի: Յայնժամ գայ Յիսուս ի Յորդանան... Ով մեծասքանչ հրաչիցն· քանզի եւ ինքն Յովաննէս ասէր երբեմն· Ես ոչ պիտէի զնա*» (Ի):

Վերջ էջ 183:

Բ· ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

1· էջ 185: «*Եօթանասուն երկու թարգմանիչք յաւուրս Պտղոմեայ, զոր յիշատակէ անանուն պատմիչ եւ ժամանակագիրն ոմն, որ կարծի լինել Վարդանն: Զհետ առաջին Պտղոմեայ Թագաւորեաց յԵգիպտոս Պտղոմէոս Փիլադելփոս ամս ԼԸ*»:

2· էջ 186: «*Առաքելոց պատմութիւնն ի նոյն ժամանակագրութենէ: Ի Ժդ· ամին Տիբերեայ, որ է ՅԼէ թվին առաքեցաւ Պիղատոս իշխան Հրէաստանի*»:

Այս Ձեռագիրը օրինակուած է չեղագիր: Համեմատուած է ուրիշ ձեռագիրներու հետ եւ տարբերակները նշանակուած են ստորեւ: Բնագիր օրինակն ունեցած է ուրիշ չատ մը ճառեր եւ անոնցմէ հատընտիր առնուած են առանք: Այս՝ կը մատնանչէն ճառերու սկիզբը լուսանցքին վրայ դրուած թիւերը, որոնք խառն են կարգի կողմանէ եւ հոս յիշուած ճառերէն ճառերու չատ աւելի մեծ քանակ մը կը ցուցնեն:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

720.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

1769—1771

ԹՈՒՂԹՔ՝ 106: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 37: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ ու ամուր: — ԿԱԶՄ՝ բոլորովին ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաշուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, շատ գեղեցիկ ու յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ սիրուն եւ շատ ճաշակաւոր բազմաթիւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 37ա—38բ, 102ա—106բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1769—1771: ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն Պետանեան: — ՏԵՂԻ՝ կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս վրդ· Նուրտիճեան: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին, բայց ունի Ծանօթագրութիւններ, որոնք արդէն ի նոյն կը յանգին: — ՏԵՂԵ-

ԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1905ին Հ· Ք· Յովնաննեան կ· Պոլսէն դրկած է: Թղ· 2ա կայ՝ «ի դիւանէ Անտոնեանց 1901»:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան՝

Ա· Թղ· 2ա: «*Համառօտ ճարտասանութիւն, դիւրին ոճիւ եւ վայելուչ օրինակաւ չարադրեցեալ աշխատասիրութեամբ Տեառն Մխիթարայ վարդապետի Սեբաստացւոյ Աբբայ հայր կոչեցելոյ: Ի յօգուտ այնց ամենից, որք ունին պիտոյք դասուիթիւնս իւրեանց պարզարել դկեդեկապունիք բառիք եւ մանաւանդ հաճելուցանել դմիտս ունկնդրողաց անձանց: Ի փառս մանկասելոյն Յիսուսի եւ ի պատիւ մօր իւրոյ ամէնօրհնեցելոյ կուսին Մարիամու, յամի Տեառն 1733 ի Վենետիկ*»:

1· Թղ· 3ա: «*Ճաղագս ճարտասանութեան· Գիրք Առաջին: Ճաղագս տահմանի ճարտասանութեան եւ բաժանման մասանց նորին: Գլ· Ա· Ճարտասանութիւն, որ եւ ասի Հռետորութիւն, է արհեստ բարւոք ասելոյ*»:

Ամբողջ գիրքը բաժնուած է հինգ մասի եւ վեց գրքի եւ վերջիններս ալ այլ եւ այլ գլուխներու նիւթին համեմատ: Թղ· 36ա—37ա գրուած են օրինակներ: Վերջ՝ Թղ· 37ա: — Վերջաւորութեանը կայ հետեւեալը՝ 37ա «Եւ արդ քանզի Տեառն Սարգսի Շնորհալւոյ Արքեպիսկոպոսի ձեռնասուն Նուրտիճեան հեզահոգի եւ համեստակրօն Տէր Յովհաննէս նորընծայ բարունին ելով այսմիկ գրքոյկ կարի խանդակաթ, յորդորեաց զիս զյետնեալս ի բանասիրաց զմահատեսի Պետանեան տիրացու Յոհաննէսի որդի զվարութիւն Բիւզանդեան ի գաղափարել, զոր յօժարութեամբ չղադրեցի ի վայելումն անձին իւրոյ յամի Տեառն 1769 ի Սեպտեմբերի ժԵին ի Միջնագեղջ···»:

Բ· Թղ· 39ա: «*Գրքուկս Բօրֆիւրի, ոչ է մասն լօճիքային, այլ ներածութիւն իմն առ լօճիքային· զի Բօրֆիւրոս ոչ հեղինակի, այլ մեկնարանողի անուամբ հոչակի, բացատրելով զհինգ ձայնան, որովք Արիստոտէլ ի դիրս տրամաբանութեան յաճախակի վարի եւ մանաւանդ ի ստորոգութեանց դիրս: Հայերլով ի լատինականն պարզաբանեալ՝ աշխատութեամբ Գէորգայ դպրի Կոստանդնուպօլսեցւոյ· յամի Տեառն 1769 յՕգոստոս*»:

1· Թղ· 39բ: «*Պօրփիւրի ներածութիւն· Յատաջաբանութիւն· Գլուխ Ա· Տեսութիւն Ա· Բացատրութիւն հինգ ձայնիցն, այսինքն՝ սեռի եւ տեսակի*»:

2· Թղ· 40ա: «*Բօրֆիւրի ներածութիւն· Յատաջաբանութիւն Գլ· Ա· 1· Ենթակայ· օգտութիւն: 2· Եւ մեթոտոս այսր գրքոյ: 3· Ընդիւք ղանցատեցեալք: 4· Վերածութիւն այսր գրքոյ առ լօճիքային: 1: Զի՞նչ է հարկաւոր Քրիստօրիկ եւ առ Արիստոտէլի ստորոգութեանց վարդապետութիւնն, զի՞նչ է սեռն, զի՞նչ է տարբերութիւն, զի՞նչ տեսակ եւ զի՞նչ յատուկ եւ զի՞նչ պատահումն, եւ առ ի կազմել զատահմանս*»:

Ամբողջը տասնուեօթ գլուխ է: Վերջինն է՝ Թղ· 49ա· «*Ճարմարութիւն յատկի եւ պատահման: Գլ· ԺԷ: 1· Նախադրութիւն: 2· Հասարակութիւնք, նախ զի ենթակայք առանց սոցա լինել ոչ կարեն: 3· Երկրորդ զի առ գոն ամենայնի եւ միշտ*»: *Լուսանցքներու վրայ դրուած են մեկնութիւններ եւ ծանօթութիւններ: Մեկնարանական տախտակներ կան գրութեան մէջ:*

Թղ· 49բ կայ սա ծանօթագրութիւնը՝ «···Այսպէս եւ սոյն ի մերս գիրքիս նութեամբ հեռացեալս, բանասէր ոմն անուն Գէորգ գիտնական մշակեալ յանդաստանէ լատինի ուրումն մեկնարար հեղինակութեան (որպէս տեսանի ի բանն առ պարզութիւն եղեալ բոլորդիր բառք· նաեւ ի լուսանցս նշանեալ ծանօթանալեաց մեկնութիւնք) թարգմանօրէն հատընտիր պարզեալ՝ լուսաբանեալ արգասաւորեաց ի վճիտ վայելումն մերազնէից: Ուստի ազգի աստ չմոռանալ–արդիւնաւորելոց եւ զսորին միջական պատճառելութեանն վարկ՝ զձրի ճգանցն գիտելով զչափ, զորպիսիա հազարաւորս յարուսցէ Տէր յազգս մեր ի վճիտ ճանաչումն պատճառին ամենայնի: Արդ սոյնս օրինակեցաւ ի Պետանեան Յարութիւնէ Կոստանդնուպօլսեցւոյ, յամի Տեառն 1771 Յուլիսի ա· ի վայելումն Տիգրանակերտեան Յոհաննիսի հոգեսուն վարդապետի, աշակերտի չնորհալի Սարգսի Արքեպիսկոպոսի»:

Գ· Թղ· 50ա: «*Համառօտ հաւաքումն եւ յոյժ օգտակար ի Դիալէկտիկայէն, որ է Տրամաբանութիւն*: Կարգեալ եւ թարգմանեալ ձեռամբ Բարթուղիմէոսի եպիսկոպոսի: *Եւ զի խօսելոց եմք զԴիալէկտիկայէն, նախ տեսցուք թէ զի՛նչ է Դիալէկտիկայն· իսկ Դիալէկտիկայն սահմանի այսպէս· Դիալէկտիկայն է արհեստ արհեստից առ ամենայն գիտութեանց սկզբունս ճանապարհ ունել*»:

Բաժնուած է այլ եւ այլ մեծ հատածներու· ը· ը· Թղ· 53բ: «*Ճաղագս բայի*»: *Էջ* 55բ· «*Ճաղագս բանի*»: Թղ· 58ա· «*Կատարումն եղեւ ի նախադասութեանց հաղորդելոյն յերկուս սահմանս ըստ նայն կարգի*»: Թղ· 63բ կայ՝ «*Կատարեցաւ գիրքն Դիալէքթիկային*» *ապա՝*

Դ· Թղ· 64ա: (Խորագիրը չէ դրուած, բայց տեղ ձգուած է գրելու· *ըլլալու է «Վա-*

սրն հաւաքաբանութեան»)։ «Ըստ Արիստոտէլի գիտելի է, ճանաչել զպատճառ իրին· իսկ հաւաքաբանութիւն ունի զչորս պատճառս։ Առաջին պատճառն է՝ կատարունական. երկրորդն, նիւթական»։

ե· Թղ· 72ա։ «Ցաղագս տրամաբանականաց տեղեաց։ Եւ արդ վասն զի յաղագս տրամաբանականաց տեղեացն հանդերձեալ եմք ասել եւ զի ի տրամաբանականաց տեղեացն ելանէ առարկութիւն» եւն։

Զ· Թղ· 84ա։ ա (խորագիրը կը պակսի, ըլլալու է «վասն պատրանաց) «Այսինքն, որ Թարգմանի Սոֆէսթիքայն, երեւել, բայց ոչ ճշմարտել։ Պարտ է նախ սկսանել ի հասարակ տրամաբանութենէն, քանզի ըստ Արիստոտէլի հասարակքն են առաւել ծանօթ, վասն այսորիկ սկսանելի է յայնցանէ»։

բ· 91բ։ «Ցաղագս երկրորդ պատրանաց, որ կոչի Ֆիբօլիայ»։

գ· Թղ· 92ա։ «Ցաղագս երրորդ պատրանաց, որ է բաղադրութիւն»։

դ· Թղ· 93ա։ «Ցաղագս բաժանական պատրանաց»։

ե· Թղ· 93բ։ «Ցաղագս պատրանաց որ կոչի չեչտոլոր»։

զ· Թղ· 94ա։ «Ցաղագս պատրանաց որ կոչի ձեւասական»։

է· եւ ը։ Թղ· 94բ եւ 95ա։ Կը ծնան առանց խորագրի· ըլլալու են «Ցաղագս պատահական պատրանացն»։

ը· Թղ· 95բ։ «Ցաղագս պատրանացն, որ կոչի ըստ իրաց ինչ եւ պարզաբար»։

ժ· Թղ· 96ա։ «Ցաղագս պատրանացն որ կոչի տպիտութիւն՝ էլէնքսի»։

ժա· Թղ· 96բ։ «Ցաղագս պատրանացն, որ կոչի խնդիր նորին, որ է յիսկզբան»։

ժբ· Թղ· 98ա։ «Ցաղագս համահետեւողականաց պատրանաց»։

ժգ· Թղ· 99ա։ «Ցաղագս պատրանացն, որ կոչի՝ ոչ պատճառ որպէս պատճառ»։

ժդ· Թղ· 101ա։ «Ցաղագս պատրանացն, որ կոչի՝ բաղում հարցուած որպէս մի»։ Վերջ Թղ· 101բ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ կը պակսին։

721.

ԳՈՐԾՔ ՔԱՂԿԵԴՈՆԻ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԺԸ—ԺԹ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 13 եւ 486 էջք։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22×17։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն $17 \times 5{\cdot}5 + 5{\cdot}5 = 11$։ — ՏՈՂՔ՝ 31։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս սպիտակ կաշեկազմ, ամուր։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ 13 թղ· 1ա—4բ եւ 5ա—13բ եւ էջ 486։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ ԵՒ ՏԷՐ՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1909ին Անտոնեան միաբանութենէն առնուած։

Մատեանս է (էջ 1) «Գործք Քաղկեդոնի ժողովոյն»։

1· էջ 1։ *«Սկիզբն Քաղկեդոնի ժողովոյն։ Ցամի Տեառն 451 եւ ի ներքոյ բղեչխութեան Տեառն մերոյ Մարկիանոսի մչանչենաւոր Ոգոստոսին, Հոկտեմբերի ութին ժողովեցան ի Քաղկեդոն»։*

Կը դրուին բոլոր ժողովականներու անունները, յառաջ կը բերուին Եփեսոսի երկրորդ ժողովոյն գործերը, կիւրեղ Աղեքսանդրացւոյ թղթերը (էջ 61), Փղարիանոսի եւտիքէսի հանդէպ բռնած դիրքը (էջ 46, 71 եւն), «Թուղթ Ստամպօլու ժողովոյն առ եւտիքէս վանահայր» (էջ 74), «Նիկիայու ժողովն զայս հաւատս չարադրեաց» (էջ 162)։ Նեստորի մոլորութիւնները (էջ 180), եւն։

2· էջ 206։ *«Երկրորդ գործ Քաղկեդոնի ժողովոյն ի թուականին Քրիստոսի 451 եւ ի ղեչխութեան Տեառն մերոյ Մարկիանոսի մչանչենաւոր Ոգոստոսին, Հոկտեմբերի 13 գումարեցաւ տիեզերական ժողովն»։*

Հոս զետեղուած են դարձեալ «Գանգատոյ թղթերը» (էջ 219—232), առ Դիոսկորոս յղուած թուղթը (էջ 232), (էջ 276) «Գիր ընդդէմ Դիոսկորոսի»։ (էջ 277) «Թուղթ Քաղկեդոնի ժողովոյն առ Վալէնտիանոս եւ Մարկիանոս կայսերս»։ (էջ 279) «Թուղթ ժողովոյն Քաղկեդոնի առ գերապայծառ Բոզկեր Թագուհին վասն դատապարտութեան Դիոսկորոս եպիսկոպոսին Աղեքսանդրիայու»։

3· էջ 281: «*Երրորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն: Ի Թուականին Քրիստոսի 451ին եւ ի ներքոյ բդեչխութեան Տեառն մերոյ Մարկիանոս մչանչենաւոր Օգոստոսին, Հոկտեմբերի 14ին հրամանաւ Տեառն մերոյ Մարկիանոսի... ժողովեցան ի Քաղկեդոն*»:

Հոս դրուած է՝ էջ 290—298· «Նամակ կամ տումար ամենասուրբ Լէօն եպիսկոպոսին դրեալ առ Փրարիանոս եպիսկոպոսն Մտամպօլու»:

4· էջ 301: «*Զորրորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն: Ի Թուականին Քրիստոսի 451ին եւ... ի Հոկտեմբերի 15 դումարեցաւ ի մայրաքաղաքն Քաղկեդոն սուրբ եւ տիեզերական ժողովն*»:

Էջ 302· գրուած են «կանոն Դ· Անտիոքայ ժողովոյն եւ ԻԸ· Առաքելոց»:

5· էջ 303: «*Հինդերորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն: Ի Թուականին Քրիստոսի 451ին... Հոկտեմբերի 17 ժողովեցան ի Քաղկեդոն*»:

6· էջ 338: «*Վեցերորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

7· էջ 345: «*Եօթներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

8· էջ 354: «*Ութերորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

Էջ 359: «Ատենական խօսք Մարկիանոսի կայսեր»: Էջ 361· «Ձեռնագրութիւնք սահմանադրութեան»: Էջ 371· կանոնք ինչ:

9· էջ 373: «*Իններորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

10· էջ 377: «*Տասներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

11· էջ 379: «*Մենատասաներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

12· էջ 384: «*Երկոտասաներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

Էջ 387· «Դործ Բերիտոսի եւ վասն պատճառի Իրաի եւ Խնդիրք Իրաի»:

14· էջ 423: «*Զորեքտասաներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

15· էջ 426: «*Հնգետասաներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

16· էջ 432: «*Վեցեւտասաներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն*»:

Կարեւոր է էջ 455· «Սահմանք եկեղեցականք արարեալ ի սուրբ եւ ի տիեզերագումար ժողովոյն Քաղկեդոնի»: Լ· կանոն ընդ ամէնը:

17· էջ 462: «*Եօթն եւ տասներորդ դործ Քաղկեդոնի ժողովոյն: Ի Թուականին Քրիստոսն 451... Նոյեմբերի մէկին հրամանաւ դերիվերոյ աստուածապին եւ յոյժ բարեպաշտ Տեառն մերոյ Մարկիանոսի մչանչենաւոր Օգոստոսի ժողովեցան ի Քաղկեդոն:*

Էջ 477· «Ատենական խօսք Քաղկեդոնի ժողովոյն առ Մարկիանոս թագաւորն»:

Էջ 485· «Վերջ դործոց Քաղկեդոնի ժողովոյն»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

722.

ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՐՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒԹՔ՝ 161: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, բարակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կաշեպատ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ՀՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բանի մը պարզ զարդեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—4բ, 159բ, 161բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ — ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ք· Յովնանեան 1905ին կ· Պոլսէն ղրկած է:

Մատեանս է՝ Գործածութիւն խոստովանահարց»:

1· Թղ· 5ա: «*Գլուխ Ա· Յաղագս պաշտօնի խոստովանահօր: 2· Զորս են պաշտօնք բարի խոստովանահօր, այս է՝ հայրութիւն, բժշկութիւն, վարդապետութիւն եւ դատաւորութիւն: Զմիով միով յայսոցիկ խօսեսցուք առանձինն յայսմ գլխի: Յօդուած Ա· Յաղագս պաշտօնի հայրութեան: 3· Աւ ի լինուլ բարի խոստովանահօր դպարտիս հայրութեան պարտի առատանալ սիրով:*

Այս տարբեր թարգմանութիւն մրն է թիւ 711ի ներկայացուցած Ս. Ա. Լիպուորիի համանուն գործքին: Հմմտ. անդ § 3:

2· Թղ· 94ա: «Պէսպէս խնդիրք հանեալ ի Լիպուրէ: Խնդիր: Արդեօք պանդուխտք կարե՞ն տնօրինիլ յեպիսկոպոսէ տեղւոյն ուր են»:

Թղ· 96բ· «Ցաղագս արդարութեան»: Թղ· 103ա· «Ցաղագս դաշնակցութեանց»: Թղ· 109ա· «Ցաղագս ժամերգութեան»: Թղ· 111ա· «Ցաղագս խորհրդոյ Հաղորդութեան»: Թղ· 126ա· «Ցաղագս խորհրդոյ ապաչխարութեան»: Թղ· 145ա: «Ցաղագս հեչտախտութեան» Թղ· 146բ· «Ցաղագս Պասկի»: Թղ· 151ա· «Ցաղագս բողջախոհութեան» եւն· վերջ Թղ· 159ա:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

723.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 126: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16·3: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 38: — ԹԵՐԹ՝ նշաձակուած, գրուած՝ 7 թերք, իսկ միւսները պարապ: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ թխորակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարդ, կաշեպատ ամբողջապէս, շատ հին վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ, թղ· 1ա—1բ, 3ա—բ, 105բ—126բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1907 Օգ· 3ին Տիրաճ Գ· Սվաճեաճէն յիշատակ տրուած ի Կ· Պոլիս:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան՝ 1· «Փող եօթնատեսակ»· 2· «Բանիւ խրթնագոյնիւ, որ գոն եւ գրին ի մէջ սուրբ Աւետարանին»· 3· «Ցաղագս մեղաց»:

Ա· 1· Թղ· 2ա: «Ցանկ գրքոյս· «Ցաղագս բաժանման եօթն տեսական փողոց»:

2· Թղ· 4ա: «Ցանուն Հօր··· Սկսի փողբադոյն գրգուկս այս, որ կոչի փող եօթնատեսակ, առ ի զարթուցանել զմեղաւորս յապաչխարութիւն եւ է գործաւորութիւն օգտակարագունեղ: Շարադրեցեալ ի մեծայարգ Հօրէ Բարդուղիմէոսէ ի կարգէ սրբոյն Ֆրանչիսկոսի: Առաջաբանութիւն: Եւ եօթն հրեշտակք, որք ունէին զեօթն փողսն, պատրաստեցին զինքեանս, զի հարկանիցէին զփող: Ցայտնութիւն ի ութերորդ գլխոյն ասէ· Եւ տեսի զեօթն հրեշտակս առաջի Աստուծոյ եւ տուան նոցա է· փողք: (ի լուանցս՝ «Ցայտ· 8»): Ո՛վ մեղաւորք, ես ոչ եմ հրեշտակ, այլ եմ նման ձեզ մեղաւոր, մանաւանդ չարագոյն քան զամենայն մեղաւորս»:

3· Թղ· 5բ: «Գլուխ Առաջին· Ցաղագս բաժանման եօթն տեսակաց փողոց: Եւ առաջին հրեշտակն էհար զփողն: Ով մեղաւոր, եթէ դու կամիցէիր իկիր արկանել զանձիչխան կամքն քո, կարէիր ի ձեռն չնորհացն Աստուծոյ»:

4· Թղ· 6ա: «Ցանուն Հօր··· Գլուխ Երկրորդ· Ցաղագս առաջնոյ փողին, եթէ ո՛րպէս Աստուած գանկատի մեծապէս մեղաւորաց: Եւ առաջին հրեշտակն էհար զփողն: Ո՛հ երանի՛ թէ այս առաջին փողս բաւականայցէք, զի առաջին ձայնիւ սորա դառնայցէք Աստուածն ձեր»:

Ջարոզներու մասը իր գլուխ է, ոմանք ընդարձակ եւ ուրիշներ համառօտ, բաժնուած եօթ փողերու վրայ՝ զանազան տեսակէտներով նկատուած:

5· Թղ· 53ա: Ապա կան՝ «Խրատք դեղեկագոյնք եւ յոյժ օգտակարք վասն ամենայն մեղաւորաց, արանց եւ կանանց առ ի թողուլ զմեղս եւ դառնալ առ Աստուած եւ փրկել զհոգիս: 1· Նախ եւ յառաջ զգուշանալոց է մեղաւորն ոչ առնել զամենայն մեղս եւ զամենայն չարիս, զորս կարէ:

Վերի լուսանցքին վրայ գրուած է «Բոլորն 103 հական խրատք են»: Թղ· 57բ· կայ· «Ի գովութիւն ամենասրբազնեղի երրորդութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ աւարտեցաւ գիրքն եօթնատեսակ փողոյ եւ ի փառս ամենամաքուր սրբուհւոյ կուսին Մարիամու եւ ամենայն երկնային զօրաց: Ստորագրեմ զամենայն սրբագրութեան սրբոյ ընդհանրականի եւ հոմէականի եկեղեցւոյն Մօրն մերոյ: Ցանուն Հօր···»:

6· Թղ· 58ա: «Պատմութիւն· Ահարկուք եւ սարսափելիք պատահմունք պատահեցեալք բազմաց մեղաւորաց: Արդարութեամբն Աստուծոյ առ ի բաց չարժել ի մարդիկս ի յանարգելոյ զԱստուած: Նախկին օրինակ: Թէ ո՛րպէս զինուոր մի կորոյս

գկերպարանն իւր եւ թւիւր գնե մի վասն պարծելոյ գմեզս չնութեան: Ընթեռնանի ի հայելւոյ օրինակաց»:

Ներսէս լուսանցքին վրայ գրուած է «15 պատմութիւն է»: Թղ· 67ա· պատմութիւննէրէն վերջ՝ «Բան առ ընթերցողս: Քաջասիրիչ մեզատրաց: Ոգնակ եղբայր Բարդուղիմէոս մեզատր եւ ողորմելի առաքէ գողջոյն եւ գխաղաղութիւն առ ամենայն մեզատրս արս եւ կանայս, եղբարս եւ գբորս իւրս ի խաչեցեալն Յիսուս: Դարձրուք իւրաքանչիւր ոք ի չար ճանապարհէ իւրմէ եւ ի չարապատ խորհրդոց ձերոց···»: Վերջը՝ «Ազօթեցէք վասն իմ եւ ի վասն սրբոյն Ֆրանչիսկոսի ի յամի 1612 Յունի 14: Զեր եղբայր ի Տէր Բարդուղիմէոս կրօնաւոր»: Ապա Թղ· 67բ· «Յանկ յաղագս յայսմիկ գրգոյս»:

Բ· Թղ· 70ա: «Բանք խրթնապոյնք եւ գժվարալոյծք վերծանելոյ եւ իմանալոյ արժանիք, որք գոն եւ գրին ի մէջ սրբոյ Աւետարանին: Համառօտաբար վերաքաղեցեալ ի մեծագոյն հեղինակէ ումեմնէ Աստուածբանէ: Ի փառս ամենամեծին Աստուծոյ եւ Մօր նորա Կուսին Մարիամու: Թարգմանեցեալ ի լատինականէ ի հայկական բառարառ ի Պետրոսէ վարդապետէ Թիֆլիզեցւոյ ի խրնդրոյ ձեվահիրեի Տիրացու Մաղաքի Կոստանդինուպոլսեցւոյ: Յաղագս անմեղ մանկանցն Բեթլհեմի: Թէ ո՞յք էին, կամ թէ ո՞րքանք էին թիւք նոցին, գորս կոտորեաց Հերովդէս: Յորժամ Հերովդէս արքայն եաես թէ մոգքն ոչ եաուն նմա պատասխանի, գոր նոյն Հերովդէս խնդրեաց ի նոցանէ:

17 գլուխ է: Ցիչէնք մի քանին: — Թղ· 74ա· «Գլուխ Հինկերորդ· Յաղագս կնոջն Պիղատոսի, թէ ո՞վ իցէր, եւ թէ գի՞նչ է եղեալ անուն նորա եւ երպին գոր եաես կինն Պիղատոսի»: Էջ 81ա· «Գլուխ երեքտասաներորդ· Յաղագս սուտ մարգարէից եւ սուտ քրիստոսից, գորոց Քրիստոս Տէրն մեր ասէ, թէ գալոցք են յառաջ քան գաւերուածն երուսաղէմի, պատմի ասա եւ գմիմոնի մոգոյ»: Թղ· 87ա· «Գլուխ տասնեւեթներորդ· Յաղագս անիծիցն Քրիստոսի, որ ութն անգամ անիծեաց գկեղծաւոր գպիրսն եւ գփարիսեցւոցն ասելով՝ Վայ ձեզ գպրաց եւ փարիսեցւոց»: Թղ· 89ա· «Վերջ: Յանկ գրգոյս»:

Գ· 1· Թղ· 91ա: «Յաղագս անտանելի չարութեան մահացու մեղաց, ըստ որում ոչնչացուցաննէ գամենայն բարեգործութիւնս՝ գոր գործեալ իցէ մարդ: Եթէ արգարն գործիցէ գանօրէնութիւն··· Եզեկիէլ· 18· 24: Ցայտ է մեզ ամենեցուն գանթիւ հրաչս գորս արար Մովսէս մարգարէն առաջի Փարաւոնի զի թողցէր գժողովուրդն Իսրայէլեան»:

2· Թղ· 99ա: «Քարոզ երկրորդ: Յաղագս թէ մեղքն առնէ ողորմելի եւ թչուառական գմարդն, եւս յայսմ աշխարհիս որ կեայ: Բնաբան· Արդարութիւնն բարձրացուցանէ զգլուխս, իսկ մեղքն առնէ գժողովուրդն ողորմելի: Տե՛ս, գոր ասէ բերանով Սողոմոնի Հոգին սուրբ ի գիրս Առակաց (ԺԴ· 34): Բազմիցս պատահի, զի յորժամ մեռանի այրն խղճուկ կնոջ միոյ, եւ մնայ այրի, որպէս որթ խաղողի զրկի ի ճողոպարձից»: Վերջ Թղ· 105ա: Ապա բազմաթիւ թղթեր պարապ կը մնան:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

724.

ՀԱՄԱՌՕՏ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 եւ 232 էջ: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխոցակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, կոճակի կաշիճ վճասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց ճաճի մը թուղթ կտրուած՝ հանուած: — ԳԻՐ՝ նօտր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ առջեւը եւ ետեւը երկ երկու թուղթ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ — ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյօտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (էջ 1)· «Համառօտ քերականութիւն հայկազեան լեզուի»: 1· էջ 1: «Մասն Ա· Ի վերայ գործածութեան Մասանց բանի: Մասունք բանի են ութն ցեղք բառից, որք կոչին Անուն, Դերանուն, Բայ, Ընդունելութիւն, Նախադրութիւն, Մակբայ, Շաղկապ եւ Միջարկութիւն: Պրակ Ա· Ի վերայ Հոլովմանց անուանց: Հոլովմունք անուանց վերածին յերիս կարգս»: Ունի եօթը պրակ: — Բառերու դիմաց գրուած է թուրքերէնը:

2· էջ 124: «Մասն երկրորդ ի վերայ Մասանց բանի: Որ ինչ աւանդի յառաջին մա-

սին ասա լինի գնոցանէ քննութիւն, ուստի որոյ որպէս յառաջնում մասին պիտոյ է յիշողութիւն սերտելոյ»: Բաժնուած է հինգ պրակի:

3· էջ 167: «Մասն երրորդ· ի վերայ համաձայնութեան: Համաձայնութիւնն է զըլխաւոր եւ վերջի մասն քերականութեան եւ սահմանի՝ Արուեստ քերականական, որով բառք համաձայնեալ միմեանց ըստ կանոնաց...»: Ունի եօթը պրակ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

725.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ԺԹ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ 318 էջք: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 14: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած՝ 19: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, բխտրակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, կռնակը ոսկի զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ առջեւի եւ ետեւի զոյգ թղթերը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

1· էջ 1· «Ծնունդ Մարիամու յԱննայէ: Աստուած իմաստութեամբ հիմունս էարկ երկրի: Առակ· 3· 19: Եթէ հիմնադիր ճարտարապետք աչխարհիս չանան զեղեցիկ շինուածոց իւրեանց խորագոյն հիմունս արկանել ի քարանց պատուականաց»:

2· ա· էջ 9: «Ի վերայ երից ամաց ընծայման: Ի պաղոյ արդարութեան բուսանի ծառ կենաց: Աստանօր հակառակ (հակառակ) խօսի Սողոմօն»:

բ· էջ 18: «Երից ամաց ընծայումն: Գոհ զոր սիրեաց անձն իմ: Այսօր ոտն մեծ է աչխարհիս, այսօր բարձաւ տրտմութիւն ազգի մարդկան»:

3· էջ 22: «Վերափոխման: Արի Տէր ի հանգիստ քո: Աստուածահայր մարգարէն Դաւիթ զտապանակ ուխտին երբեմն ի կրթաթարիմ»:

4· էջ 30: «Գիւտ տփոյ Ս· Աստուածածնի: Ի հանդերձս ոսկեհուռս...: Մի զարմանայք սիրելիք իմ, թէ այսօր մայր մեր սուրբ եկեղեցի»:

5· ա· էջ 33: «Երեւման սուրբ Խաչ(ի): Եւ ապա երեւեսցի նչան...: Աստուած ամենաթարին ի ձեռն սրբոց նահապետաց եւ մարգարէից»:

բ· էջ 38: «Վարագայ սուրբ Խաչի: Եւ ապա երեւեսցի նչան...: Նչան է որ բաց յիւրմէ, զայլ ինչ երեւեցուցանէ»:

գ· էջ 41: «Եւս Վարագայ Խաչի: Փայտ կենաց է ամենեցուն...: Ի բնաբանէ աստի յայտ է թէ երկու տեսակ էր փայտն»:

դ· էջ 43: «Գիւտ խաչի: Ամենայն կրօնաւոր տրտմութիւն բերէ մարդոյ եւ ամենայն պիւտ ուրախութիւն»:

ե· էջ 47: «Գիւտ խաչի: Իմաստունք աչխարհիս ասացին թէ հաւատարմագոյն տեսութիւն աչաց»:

զ· էջ 51: «Գիւտ խաչի: Զի ճառ խաչին կորուսելոցն յիմարութիւն է: Խաչն Յիսուսի պիտանոց յայտնի երեւի, տպիտաց անյայտ»:

6· էջ 53: «Վասն եկեղեցւոյ սրբոյ: Գահաւորակ արար ի փայտիկ Լիբանանու... Այսօր ոտն կաթուղիկէ սուրբ եկեղեցւոյ»:

7· էջ 60: «Հոգեգալստեան: Նստարուք ի քաղաքիդ...: Ամենայն գործողութեան պիտոյ է ընտրել տեղի եւ ժամանակ»:

8· էջ 65: «Համբարձումն Տեառն մերոյ: Եթէ ես ոչ երթայց միխիթարիչն ոչ եկեսցէ: Այսօր եթէ հայիք յերեսս առաքելոց տըրտմութիւն է»:

9· էջ 69: «Վերացման սուրբ Խաչի: Դիր զիս իբրեւ կնիք ի վերայ սրտի քո: Ի տարւոջ չորեցս յատուկ հանդիսաւոր տոնախմբութիւն Խաչի կատարեմք»:

10· էջ 73: «Պայծառակերպութիւն Քրիստոսի Տեառն մերոյ: Երեք հանդէս կատարէ այսօր Մայրս մեր սուրբ եկեղեցի»:

Այս Քարոզագիրքը նոր գործք լլալոյն՝ ինացեալներուն խորագիրն յիշատակելով կը գտնամ: — էջ 78: «Մեծապատիւ սուրբ Յարութեան Քրիստոսի Տեառն մերոյ»: — էջ 84· «Նոր կիւրակէ»: էջ 92· «Աչխարհամատրան»: — էջ 98· «Կարմիր կիւրակէ»: — էջ 104· «Վեցերորդ կիւրակէ զկնի սուրբ Յարութեան»: — էջ 110:

«Մեծահրաչ կամ Մագկազարդ»: Այս քարոզին վերջը կայ հետեւեալը էջ 114· «Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ մինչ էր ի խոր վիրապին հրեչտակ ապաստաւորէր նմա· ի չորրորդ աւուր Համբարձմանն Քրիստոսի ոչ եկն ի սովորական ժամուն նոյն հրեչտակն· իրրեւ կամեցաւ սուրբ Հայրն իմանալ զպատճառն յայն օր չգալոյն ասաց հրեչտակն, որպէս ասէ չարաբան· Մեծահրաչ այս խորհուրդ աւանդութեամբ առ մեզ հասեալ»: — էջ 115· «Բազում բորոտք էին յիսրայէլի: — էջ 119: «Անճառելի սրբոյ Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: — էջ 128: «Ութօրէից»: — էջ 132· «Քառասնօրեայ պալատս, այսինքն Տեառնընդառաջ»: էջ 137· «Եւ գալստեան քառասուն աւուր»: էջ 141· «Յաղագս քառասնորդական պահոց»: — էջ 145· «Հոգի Տեառն ի վերայ իմ: — էջ 148· «Եւ յաւուրն երրորդի էին ի Կանայ Գալիլիացւոց»: — էջ 153· «Ի վերջ-նումն աւուր մեծի ոօնի»: — էջ 157· «Ես եմ հովիւն քաջ»: — էջ 160· «Ինդրեցէք նախ դարքայութիւն Նորա»: — էջ 164· «Զի ոչինչ է ի ծածուկ որ ոչ յայտնեսցի···»: — էջ 169· «Քարոզ Յօնանու ապաչխարութեան»: — էջ 174· «Քարոզ սրբոյ Յարութեան»: — էջ 186· «Քարոզ սուրբ Յարութեան»: — էջ 194· «Քարոզ վասն Աւետման»: — էջ 203· «Մակս ազօթից»: — էջ 215· «Մակս սրբոյ Ննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: — էջ 239· «Գործեցէք մինչդեռ կայ ժամանակ»: — էջ 243· Ամենայնի ժամ է· ժամանակ լալոյ եւ ժամանակ ուրախութեան:» — էջ 246· «Ես ձայն բարբառոյ յանապատի»: — էջ 249· «Որ խոնարհեցուցանէ զանձն բարձրասցի»: — էջ 252· — «Ամենայն ծառ ի պտղոյ իւրմէ ճանաչի»: էջ 254· — «Բերին առաջի նորա խուլ մի եւ համր»: — էջ 258· «Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս»: — էջ 260· «Վասն խոստովանութեան»: — էջ 262· «Վասն խոստովանութեան»: — էջ 267· «Վասն խոստովանութեան· պարտ է յաճախ խոստովանել»: — էջ 269· «Կարգաւ խոստովանել»: — էջ 272· «Վասն ապաչխարութեան»: — էջ 275· «Քարոզ Մագկազարդի»: — էջ 282· «Յայնժամ տեսցեն զՈրդի մարդոյ եկեալ յերկինից զօրութեամբ եւ փառօք բազմօք»: — էջ 286· «Ի վաղիւ անդր ժողովուրդն որ կայր յայնկոյս ծովուն, տեսանէր թէ այլ նաւ ոչ զոյր անդ բաց ի միոյն յոր մտին աշակերտքն Յիսուսի»: — էջ 289· «Գնացէք զօրծեցէք մի՛ զկորստական կերակուրն···»: — էջ 292· «Ցիչեա ով մարդ զի հող էիր եւ ի հող դարձցիս»: — էջ 297· «Մեծ է մարդ եւ պատուական···»: — էջ 300· «Վարդապետ տես որպիսի են քարինքդ»: — էջ 302· «Երանի որ համբերեսցէ փորձանաց»: — էջ 307· «Արթուն կացէք եւ աղօթս արարէք, զի մի անկանիցիք ի փորձութիւն»: — էջ 312· «Քարոզ ապաչխարութեան»: — էջ 315· «Սիրեսցես զՏէր Աստուած քո»: — էջ 318· «Քարոզ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին»: — էջ 322· «Քարոզ վասն խոստովանութեան»: — էջ 326· «Քարոզ հրեչտակաց»: — էջ 334· «Քարոզ տնտեսի»: էջ 339· Քարոզ Ս· Յարութեան կիւրակէի: — էջ 346· «Դուք էք աղ երկրի: — էջ 350: «Իրրեւ եմուտ ի կափառնայում, մատեաւ առ նա հարիւրապետ մի»: — էջ 357· «Ապաքէն ասացէք առ իս զառակսզայս· Բժիշկ բժշկեա զանձն քո»: — էջ 360· «Ութիղ արարէք զճանապարհ Տեառն»: — էջ 366· «Եմուտ խորհուրդ ի նոսա թէ ո՞վ մեծ իցէ ի նոցանէ»: — էջ 369· «Թզենի մի էր ուրումն տնկեալ յայգւոջ, եկն խնդրել զպտուղ»: — էջ 376· «Յաղագս կաղանտի աւուր»: — էջ 384· «Յանկ քարոզից եւ բնաբանից նոցա ըստ իւրաքանչիւր երեսաց թղթահամարին»: էջ 388 վերջ: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

726.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

1835

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 եւ 726 էջ: — ՄԵԶՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 11·2: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարդ կաշեպատ՝ թղթածածկ, ոսկեայ զարդերով, կռնակը ջիչ վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր՝ անեղծ մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ էջ 1 գոյնզգոյն, նկարուած արեւ, լուսին, վարդեր, Ս· Հոգին աղաւնակերպ եւ գրուած՝ «Ս· Հոգի օգնեա ինձ Թադէոս վարդապետի»: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ (թղ· 4բ) Գր· Նարեկացիի պատկերը՝ տպուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4ա, 553—556, 558—568, 728—735: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1835: — ԳՐԻՉ՝ Թադէոս վարդապետ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համմտ. վարը (տիտղոս): — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· եղ· Գաֆթանեեանի յոբելեանի առթիւ նուիրուած:

Մատեանս է (էջ 1ա) «Գիրք բարոգից ա-րարեալ *հեղինակութեամբ Մ · Գրոց եւ մա-տենից եկեղեցականաց* ի Պետրոս վարդա-պետէ Նախիջեւանցւոյ Աղամալեան *կոչեցեալ արքեպիսկոպոսէ, ի փառս Աստուծոյ եւ յո-գուտ ազգիս բանասէր քարոզչաց : Ի հայրա-պետութեան սրբոյ էջմիածնի Տեառն Սի-մէոնի, յոգնահանճար կաթողիկոսի ամե-նայն Հայոց · դաղափարեալ* ի Թադէոս վար-դապետէ Թրակացւոյ *ի վայելս անձին իւրոյ : Ծամբ Տեառն* 1835 *ի* 2 · Դեկ · »:

էջ 1: «Բնաբան · Վասն այսորիկ իմաս-տութիւն Աստուծոյ ասէ · Առաքեցից ի նոսա մարգարէս եւ առաքեալս եւ ի նոցանէ... Ղուկ · ԺԱ · 1 · Ա · Շնորհակալութիւն մեծ բանականս ազդ արդարեւ պարտ է հատու-ցանել բարերարին Աստուծոյ»:

Այս քարոզագիրքը նորադրն ընդօրինակու-թիւն մրն է Թ· 622 Ագամալեանի քարոզագրքի: Հմմ (էջ 548)· «Ցաղագս սրբալոյս իւղոյն մե-ռոնի...» *քարոզէն յետոյ՝ էջ* 557 *կայ՝ «Ճանկ գրոյս» ապա՝ էջ* 569, «Նորին քարոզ ի չորրորդ կիւրակէի մեծի Պահոց· ԺԶ: ի բանն՝ Գոչեա զո-րութեամբ: (Եսայ· ԽԸ· 1): *Ցայսմիկ կիւրակէի դոչելի է զօրութեամբ նախ զչորրորդէ դարուն: Երկրորդ ձայնակցելով Եսայեայ: Երրորդ առա-քելոյն: Չորրորդ Ցիսուսի: Տեսցուք զառաջինն: Ամենամեծ խորհուրդ տնօրէնութեանն Քրիս-տոսի գոլով յոյժ խոր»: էջ* 620· «Նորին քարոզ հինգերորդ կիւրակէի մեծի Պահոց· ԺԸ: Արաս-ցես զամենայն ըստ օրինակին որպէս ցուցաւ: Ելից 25· 40: *Ցայսմիկ կիւրակէի զկարգի գհետ երթեալ ասելի է: Նախ գհինգերորդ դարուն Մովսէսի»: էջ* 667· «Քարոզ ԻԳ· Աւագ չաբաթի աւուրն· Բան՝ եւ յայգուցն իրրեւ դարձաւ եւն: *Գիտելի է դի այս չաբաթ ունի զխորհուրդ ստեղ-ծագործութեան»· էջ* 676· «Քարոզ ԻԴ· Աւագ երեքշաբաթի աւուրն· Ցայնժամ նմանեսցի ար-քայութիւն երկնից տասն կուսանաց: *Արքայու-թիւն երկնից զկնի գեկեղեցին ասվոր է կոչել»: էջ* 687· «Քարոզ ԻԵ· Մեծի չորեքշաբթի աւուրն: Բան· Եւ էր Ջատիկ եւ բաղարջակեր: Ցիրաւի ասաց Տէրն մեր թէ որ առնէ զմեղս»: էջ 699· «Քարոզ ԻԶ· Մեծի հինգշաբթի աւուրն· Առեալ դենջակ սպածաւ: *Այսօր ունի զխորհուրդ Հինգե-րորդի աւուրն ստեղծման»: էջ* 721 *վերջ*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ *չունի*:

727.

ՄԱՇԹՈՑ

1786

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 եւ 325 էջք: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 20, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ամբողջապէս՝ կապտագոյն, ունի ճոխ ոսկեզարդեր, առջեւը խաչ, ետեւը Տիրամայր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրագիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ եւ ճա-շակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ էջ 1 պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱ-ԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ, էջ 315: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1786: — ԳՐԻՉ՝ Իսահակ (Հ· Պետրոս) Շիւխիւրեան: ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Թրիեստ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 312: — ՏԵՂԵ-ԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1900ին ատենները մտած է մեր Հաւա-ճածոյին մէջ:

Մատեանս է՝ Մաշտոց *կամ* Մաշտոցա-գիրք· *Համառօտ բովանդակութիւնն է հե-տեւեալը՝* (*ընդարձակը՝ հմմտ· Թ·* 68, 108, 123, 133 *եւն*): էջ 1: «*Հաստարակ խրատք*»: — էջ 5: «*Ցաղագս բարւոք պաշ-տելոյ զխորհուրդն Մկրտութեան*»: — էջ 15: «*Կարգ մկրտութեան տղայոց*»: — էջ 25· «*Ցաղագս դրոշմի*»: — էջ (32) 34 «*Կարգ մկրտութեան զարդացելոց*»: — էջ 51: «*Օրհնութիւն ջրոյ մկրտութեան*»: — էջ 56: «*Կարգ օրհնելոյ զաւազանն մկրտութեան ի տօնի Յայտնութեան Տեառն մերոյ կամ արտաքոյ նորին, յորում ոչ գտցի օրհնեալ ջուր աւազանին*»: — էջ 59: «*Ցաղագս խորհրդոյ ապաշխարութեան*»: — էջ 73: «*Ցաղագս ա-մենասուրբ խորհրդոյ Հաղորդութեան*»: — էջ 81: «*Կանոն վերջին օծման*»: — էջ 98: «*Ցաղագս այցելութեան եւ հոգւոյ հիւանդաց*»: — էջ 121: «*Կարգ յանձնարա-րութեան հոգւոյ*»: — էջ 137: «*Ցաղագս թաղ-ման*»: — էջ 165: «*Այլգուցն գերեզմանի*»: — էջ 173: «*Ցաղագս թաղման տղայոց*»: — էջ 190: «*Ցաղագս խորհրդոյ ամուսնութեան*»: — էջ 213: «*Կարգ օրհնելոյ զջուրն*»: — էջ 216: «*Օրհնութիւն ոսկւոյ, խնկոյ եւ զմռոյ*»: — էջ 221: «*Օրհնութիւն մոխրոց*»: — էջ 223: «*Օրհնութիւն ոստոց*»: — էջ 226: «*Օրհնութիւն ճանապարհորդաց, եւս առաւել ուխտաւորաց, որք առ սուրբ տեղիս երթան*»: — էջ 230: «*Օրհնութիւն վասն ուխ-*

տաւորաց դպրի դարձման»: — էջ 231: «Կախարդութեանց մերժումն»: — էջ 235: «Օրհնութիւնք քահանայական պղնտուց (առհասարակ): — էջ 238: «Օրհնութիւն խաչի, պատկերաց, դանգակի: — էջ 241: «Կարգ օրհնելոյ եւ դնելոյ դնափակին վէմն վասն չինման եկեղեցւոյն»: — էջ 247: «Կարգ օրհնելոյ զնոր եկեղեցի կամ զհրապարակական ապօթանաց»: — էջ 251: «Կարգ հաշտեցուցանելոյ զպղծեալ եկեղեցի»: — էջ 256: «Կարգ օրհնելոյ զնոր զերեզմանատուն»: — էջ 258: «Կարգ հաշտեցուցանելոյ զպղծեալ զերեզմանատունն»: — էջ 261: «Ցաղագս թափօրից»: — էջ 270: «Մարթանք ի խնդրել զանձրեւ» եւն: — էջ 286: «Կարգ մուծանելոյ զնոր հոգաբարձ քահանային»: — էջ 288: «Կարգ զրելոյ ի գրեանս, զորս բարոխն ունել պարտական են»: — էջ 295: «Կարգ այցելութեան եկեղեցեաց բարոխէից եւ ժողովրդեան»: — էջ 303: «Օրհնութիւն զտակական զգեստին, ճուղոյ, հացի, նոր պըտղոյ, տեղւոյ, նոր տան, նոր նաւու, ոստոյ»: — էջ 316· «Ցանկ ըստ կարգի Այբուբենի պարունակելոց ի Մաշտոցիս»:

Այս Մաշտոցին մէջ լատինական ծէսին ազդեցութիւնը չափազանց զգալի է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ էջ 312· «Ցիչատակարան Մաշտոցիս այսորիկ· Փառք, պատիւ, գոհութիւն եւ պաշտօն հանդերձ երկրպագութեամբ ամենասուրբ երրորդութեան... Ես Մահտեսի տիրացու Խաչակս կուտինացի ընդ այլոց գործակցաց իմոց էի վարժապետ ի քաղաքին Կուտինայ, յորում ժամանակի ի թիւ փրկչին էր 1778: Էջմիածնայ կաթողիկոսն էր Սիմեօն վարդապետ եւ Կոստանդնուպոլսոյ պատրիարգն էր Զաքարեայ հալածիչ վարդապետն: Այս Զաքարիայ վարդապետ մեծ հալածանք եհան ի վերայ ամենայն մերազնեայ ուղղափառաց յիշխանութեան Տաճկաց եղելոց: Նախ եւ առաջին սկսաւ ի Կուտինայ քաղաքէն, ի նմին ժամանակի մեք անդ վարժապետք էաք· զի էր զպրատուն ի սուրբ Սարգիս եկեղեցւոջ, զմանկունս քաղաքին այնորիկ կրթեալ ուսուցանէաք· եւ թիւ աշակերտաց մերոց էր աւելի քան վերկերիւր քան· եւ մեք յահէն նորա մեկնեալ անտի եւ եկեալ ի Կոստանդինուպոլիս ամրացաք ի Ղալաթայն ի թաղն որ կոչի Պէյօղլի, երեք հոգի էաք (այսինքն Տէր Աստուածատուր հեղահոգի քահանայն, որ վախճանեցաւ անդ յետ ութ ամաց եւ թաղեցաւ ի գերեզմանատունս Պէյօղլին, զորոյ գհոգին Տէր Յիսուս յուսատրեսցէ·) եւ իմաստնագուրկ, մահտեսի Խաչակս եւ գիտնական տիրացու Յարութիւնն, որ յետ ութ ամաց գնաց ի Գաղատիա, զի էր քալ դառատու· այս հալածանք տեւեաց մինչեւ յամս վեց· ի ներ յայսմ միջոցի բազում եւ դանդաղ փիչաս եւ նեղութիւնս կրեցաք, եթէ կամիք գլխակատարն դտեալ զպատմութիւն կուտինայի ի վանքն Հարց Մխիթարեանց գրքատանն ի Թրէսա քաղաքին ի նմին ընթերցիք: Եւ գկնի իննամաց առեալ զորդեակն իմ գտիրացու Յարութիւն եւ գփեսայն իմ գտիրացու Յակոբն եկաք ի Թրէսա քաղաքն, ի վանքն միաբանութեան Հարց Մխիթարեանց եւ անդ գրեցի զմաշտոցս զայս յամի Փրկչին 1786, որոյ աւարտումն եղեւ ի Հոկտեմբերի ա-ին· ով ոք հանդիպիք հոգեւոր մատենիս այսմիկ միով Հայր մերիւ եւ Ողջոյն քեզիւ յիշեսջիք զայս տառապեալ զմահտեսի Խաչակն, որ մականուամբ կոչիւր Շիւիրեան հանդերձ բնտանեօքն եւ զուք եւս յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ յԱստուծոյ մերմէ ամէն:

Եւ յետ այնորիկ 1787 Յունիսի 15ին յաւուրն ուրբաթու ուխտեցի· 17ին նոյն Յունիսի քահանայ ձեռնադրեցայ, զանունս փոխեցին Հայր Պետրոս եղին, զի էր յերրորդութ կիրակի գկնի Հոգեգալստեան օրն ձեռնադրութեանս: Սիրելիք, աղաչեցէք վասն իմ զՏէր, զի արասցէ գիս մշակ առանց ամօթոյ· տացէ ինձ չնորհք գործունեայ, զի կարացից սրբութեամբ պաշտել զպաշտօն քահանայութեանս: Նաեւ ընդ իս որդեակն իմ տիրացու Յարութիւնն, որ անուանեցաւ Անդրէաս (փեսայն իմ տիրացու Յակոբն, որ անուանեցաւ Ըստեփան) գպիր ձեռնադրեցայ: Ապա 1787 ամի ի 8 դեկտեմբերի եղբայր Անդրէասն եւ եղբայր Սահփաննն ընդ նոսա եղբայր Յովսէփն ի միասին ուխտեցին: Եւ յետ այնորիկ 1788 յամի ի Մարտի երկրորդութ աւուր՝ Դատաւոր կիւրակէին՝ ի նոյն Բասենցի Յարութիւն վարդապետէն երէքն ի միասին կիսասարկաւագ ձեռնադրեցան: Ապա ի 11 Մայիսի յամին 1788 որդեակն իմ Հայր Անդրէաս եւ փեսայն իմ Հայր Սահփաննոս, ընդ որս համաչխարհիկ ընկերակիցն մեր Հայր Յովսէփն ի նոյն Բասենցի գերապատիւ Յարութիւն Արքեպ էջմիածնի ձեռնադրեցան քահանայք: Տէր տացէ կարողութիւն զի կարասցին սրբութեամբ պաշտել զպաշտօն քահանայութեան եւ լինիցին մշակ առանց ամօթոյ առաջի Աստուծոյ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որում վայելէ փառք...»:

728.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1836

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ էջք 738: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 17·2: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·2 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 38, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բխորակ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարդ (գորշ) կաշեպատ՝ թղթածածկ, շուրջանակի ոսկեզարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝

չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր եւ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—2բ, էջ 707, 708, 736—738: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1836: — ԳՐԻՉ՝ Գալուստ դպիր Տէր Պօղոսեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*էջ* 1)· «Քաղուած դասական Աստուածաբանութեան յօրինելոյ *ի ժամանակի դասատուիթեան մեսրոպանեղբարց դասուն՝ ի կարգի աշակերտութեան* մեծին Մխիթարայ աբբայ հօր: *Համառօտեալ յընդարձակէն ի ձեռն նուաստ դասատուի աշխատասիրողի ընդն ի պէտս սերտողութեան դասատուաց*: Յամի 1799 Յուլի 20 *մինչեւ ի* 31 *ա· հատ· ՌՄԽԸ, ի Վենետիկ, ի վանս սրբոյն Ղազարու*: *Օրինակեալ ի բուն իսկ նախատիպ եւ յուրուականն զաղափարէ ձեռամբ ուրուն նուաստ ուսումնասիրի, զգուշութեամբ եւ հաւատարմութեամբ ի պէտս իւր· ՌՄՀԳ* (= 1824): *Եւ այժմ յօրինակէ ստեղ ընդօրինակեալ գրչութեամբ Գալուստ դպրի Տէր Պօղոսեան Սամաթիացւոյ, յաչակերտէ Պր· Գրիգոր մեծանուն դպրի Փեչտմալճեան, ՌՄՁԵ* (= 1836) *ի Կոստանդինուպօլիս: Յուսումնարանն գիտութեան*»:

1· *էջ* 3· «*Քաղուած Առաջին հատորոյ· այսինքն՝ Ներածութեան Աստուածաբանութեան· ձառ առաջին· Յաղագս Աստուածաբանութեան ընդհանրապէս: Զի՞նչ իցէ Աստուածաբանութիւնն ճչմարիտ: Աստուածաբանութիւնն ըստ վկայելոյ ձայնին է բան դԱստուածոյ, յայտ է թէ դԱստուծոյ ճըշմարտէ*»:

2· *էջ* 115: «*Քաղուած երկրորդ հատորոյ: Այն է տեսական Աստուածաբանութեան· ձառ առաջին· Յաղագս Աստուծոյ ընդհանրապէս*:

3· *էջ* 319: «*Քաղուած երրորդ հատորոյ· որ է երկրորդն տեսականի· Յաղագս երրորդութեան*»:

4· *էջ* 425: «*Քաղուած Չորրորդ հատորոյ, որ երրորդն է տեսականի· Յաղագս մարդեղութեան*»:

5· *էջ* 617: «*Քաղուած քաղուածոյ Աստուածաբանութեան ի պէտս սերտողութեան*»: Իւրաքանչիւր հատոր բաժնուած է քանի մը ճառի եւ ասոնք եւս դլուխներու:

Էջ 708 դրուած է ցանկը 1—4 հատորներու նիւթերու· իսկ *էջ* 734 դրուած է § 5*ի* բովանդակութեան ցանկը: Վերջ՝ *էջ* 735:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

729.

ՎԱՐՔ ԵՒ ՃԱՌՔ ԵՊԻՓԱՆՈՒ

1840

ԹՈՒՂԹՔ՝ 117: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 12·8: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարդ՝ (գոբշ) կաշեպատ քղքածածկ, ոսկեայ շրջագարդերով՝ գծերով, կոնակը փիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: Գիր՝ ճօտրգիր, մանր ու յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—բ, 2բ—3բ, 116բ—117բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1840: — ԳՐԻՉ՝ եղիազար: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ հաւաճօրէն գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 1բ՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս, 20 ղրշ·: 1908 Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է (*թղ*· 2ա)· «Պատմութիւն եւ վարք Եպիփանու Կիպրացւոյ *սքանչելագործ սուրբ Հայրապետին· ընդ նմին եւ ճառ վարդապետական բանից նորին· եւ մեկնութիւն ոմանց աւետարանական բնաբանութեանց*: Գաղափարեալ *ըստ կարի զգուշութեամբ՝ ի վեհափառ Հայրապետութեան Տեառն Եփրեմի սրբազան կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց· Եւ ի պատրիարգութեան մեծի Պօլսոյս Տեառն Կարապետի արհիեպիսկոպոսին*: Ձեռամբ *տրուպ* Տէր Մելքոն *ծերացեալ մեղսամած քահանայի, յետին սպասաւորի սրբոյ Հրեշտակապետաց տաճարին, որ ի Պալատն*: *Ի* 1827 *եւ մերոյս ՌՄՀԶ ի Նոյեմբերի*: *Եւս* օրինակեցաւ *ձեռամբ* Տէր եղիազար *յետին քահանայէ ի վայելումն նուաստիս եւ մանաւանդ օրհնեալ ազգիս ի* 1840 *Մարտի ամսոյն*»:

Ա· 1· *Թղ*· 3ա: «*Նախերպանք· Բաղձանք լրմանայ սրտի պայութեան ոչ այլով իւիք մարթ է վերածել ի բուժ, որքան տալ պղուսին մինչեւ ցյաղուրդ···*»:

2· *Թղ*· 4ա: «*Պատմութիւն վարուց եւ սքանչելեաց* սրբոյն Եպիփանու *երանելի ար-*

քեպիսկոպոսին կիպրացւոյ: Մթանչելի այրս այս Եպիփան էր ազգաւ հրէայ եւ հայր նորա մշակ երկրագործ»:

Բ· 1· Թղ· 14ա: «Երաներելոյն Եպիփանիու *արքեպիսկոպոսի Կոստանդեայ Կիպրացւոյ ասացեալ սկզբնագիր արարածոց: Եւ սրբոյ աւետարանին քարոզութեանցն որ ըստ Ղուկայ· Աւետիս սրբահոյ Աստուածածնին եւ միշտ Կուսին Մարիամու ի փառս Աստուծոյ եւ ի պատիւ մօրն կուսի: Ճառ Ա· Աստանօր սկիզբն արասցուք պատմել յաղագս յանսկզբանն ի Մօսիսեան յառաջին օրինադրէն»:*

2· *Թղ· 28բ:* «Համառօտ մեկնութիւն *բոլոր Արարածոյ՝ Աստուածաչունչ գրոց պատմաբանաբար յԵպիփանիու: Որոյ սկզբնաւորութիւնն եղեւ ի նախընթաց գլխոյ սորին: Ճառ Բ: Եւ Հարելուհի լցեալ զաւուրբ, կացեալ սրբութեամբ եւ անարատութեամբ զամս 930 ապաստաւորելով սուրբ մարմնոյն Հաբէլի:*

Արտաքին լուսանցքին վրայ կայ՝ «Հնագոյն օր·ի ասա գրեալ էր «Նորին ի կարգի եւ գլուխ գ·»: Նման տիրողութիւններ չատ կան· կարեւորները միայն պիտի յիշենք:

3· *Թղ· 36ա:* «Վասն Մեննդեան *Մարիամու սուրբ Աստուածածնին ի յԱննայէ եւ յընծայումն ի տաճարն եւ վասն պապանձմանն Զաքարիայ եւ յղութեան Եղիսաբեթի զՅովհաննէս Մկրտիչն եւ յաւետումն Գաբրիէլի սրբոյ Կուսին: Ճառ Գ· Արդ ի թագաւորութեանն Անթիպատրեայ յԱսկաղոնացւոյ, զոր թագաւորեցոյց Հրէաստանի Օգոստոս կայսր Հռոմայ»:*

Արտաքին լուսանցքին վրայ՝ «Ի Հին օրինակի ասա գրեալ կայ· Գլ· է· եւ չիք զայս վերնագիր, այլ միայն՝ Նորին Եպիփանիու ի կարգի· եւ ի սկիզբն՝ ի թագաւորութեանն Հերովդի որդւոյ Անթիպատրեայ Ասկաղոնացւոյ»:

4· *Թղ· 45ա:* «Վասն գնալոյն ս· Աս*տուածածնին առ Եղիսաբեթ ազգական իւր: Ճառ Դ: Ցարուցեալ Մարիամ···: Աստանօր իրաւապէս պարտ է իմանալ նախ է՞ր վասն փութանակի ցուցանէ երանելի Աւետարանիչն»:*

5· *Թղ· 50ա:* «Ցաղագս Մեննդեան Յով*հաննու Մկրտչին: Ճառ Ե: Եւ Եղիսաբեթի լցան աւուրք եւ ծնաւ որդի: Եւ արդ ահա իմանալի է, զի բազում երկիւղիւ»:*

6· *Թղ· 52բ:* «Վասն Մեննդեան Տեառն *մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի սրբոյ կուսէն Մարիամայ: Ճառ Զ: Անսկիզբն Բանն յանսկզբնական Հօրէ աստանօր կամեցաւ»:*

7· *Թղ· 59ա:* «Դարձեալ վասն Մեննդեան *Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ճառ է: Եւ եղեւ ընդ աւուրս ընդ այնոսիկ ել հրաման յՕգոստոս կայսերէ···: Աչխարհագիրն առնել սրբոց ամանց եւ իմաստնոց թուեցաւ»:*

8· *Թղ· 63ա:* «Վասն գալստեան մո*դուցն: Ճառ Ը· Եւ ի ծնանելն Յիսուսի ի Բեթլեհեմ···: Ո՛վ մեծի սքանչելեացս եւ անհաս դիտութեան Աւետարանչին»:*

9· *Թղ· 77բ:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու վասն Թլփատութեան Տեառն ութօրեայ: Ճառ Թ· Եւ իբրեւ լցան աւուրք ութ թլփատել զնա: Տեառնե՞ս զՀոգւով սրբով լցեալ զերանելի սուրբ Աւետարանիչն»:*

10· *Թղ· 81ա:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու արքեպ·ի ասացեալ վասն քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ ի տաճարն: Ճառ Ժ: Եւ իբրեւ լցան աւուրք սրբութեան··· Ո՛վ մեծի եւ աստուածայայտ իմաստից դիտութեան Աւետարանչին»:*

11· *Թղ· 85բ:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու յաղագս մանկանցն Բեթղեհէմի եւ վասն փախստեայ գնալոյն Տեառն մերոյ յԵգիպտոս ըստ Աւետարանին Մատթէի: Ճառ ԺԱ: Եւ իբրեւ գնացին նոքա անտի···: Արդ ըստ օրենի կարգացն է իմանալ եւ զպատչաճ ընթացից առ հրամանն վերին»:*

12· *Թղ· 89ա:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու վասն դառնալոյն Քրիստոսի յԵգիպտոսէ եւ բնակելոյն ի Նազարէթ: Ճառ ԺԲ: Եւ ի վախճանելն Հերովդէի···: Իսկ թէ ընդէ՞ր մեռան ասէ եւ ոչ մեռաւ, խնդրէին ասէ եւ ոչ խնդրէր»:*

13· *Թղ·89բ:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու ասացեալ վասն գնալոյն Յոզեպայ՝ Յիսուսիւ հանդերձ ամի ամի յերուսաղէմ ի տօն Զատկին: Ճառ ԺԳ: Եւ երթային Յոզեպ ամի ամի···: Գեղեցիկ կարգս պահէ աւետարանիչս այս Ղուկաս»:*

14· *Թղ· 90բ:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու ասացեալ վասն մկրտութեան Տեառն մերոյ ի Յովհաննէ: «Ճառ ԺԴ: Յաւուրսն այնոսիկ գայ Յովհաննէս···: Հերովդէս իբրեւ ձեռն էարկ գայն անօրէն գործն կատորածին»:*

15· *Թղ· 92բ:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու Կիպրացւոյ վասն մկրտութեան Տեառն մերոյ ի Յովհաննէ: Ճառ ԺԵ: Յայժամ գայ Յիսուս ի Յորդանան: Կանխաւ Յովհաննէս վկայեաց ինքնին, որպէս ցուցաք թէ···»:*

16· *Թղ· 93ա:* «Նորին երաներելոյն Եպի*փանիու Կիպրացւոյ մեկնութիւն սկզբան աւետարանի Յովհաննու՝ ի սկզբանէ էր Բանն: Ճառ ԺԶ: Ի կարճել, մանաւանդ ի կարկել զբերան եւ զբանս հերետիկոսաց, որք ժպրհեցին ասել»:*

17· *Թղ· 94բ*: «Նորին երաւելւոյն Եպիփանու *ի նոյն կարգեալ վասն նշանացն ի կանա Գալիլիացւոց*: *Ճառ ԺԷ*: *Առ սաստկագին եռանդեանս մեծի տպաւորեալ ի սիրոյն Յիսուսի ի սիրտս իմ*»:

Լուսանցքին վրայ՝ «Զայս ճառ չգոյր յերկուսին յօր· բայց բաղտատել պիտի ընդ հնադոյն օրինակի, ըստ որում գտանի անդ ի կանա Գալիլիացւոց ի գլուխ իե եւ սկիզբն սկսեալ այսպէս· Բազում աչխատութեամբ եւ մեծահաւատ սիրով: Գուցէ Բ· ճառ գրեալ իցէ երանելւոյն ի վերայ այսմ բնաբանի»:

18· *Թղ· 97ա*: «Նորին երաւելւոյն Եպիփանու *կարգեալ ի բանն թէ Ի վաղիւ անդր*: *Ճառ ԺԸ*: *Ցելն Յիսուսի ի Գալիլիայ գտանէ զՓիլիպպոս եւ ասէ*»:

Լուսանցքին վրայ· «Հնագունին գրեալ կայ Գլ· ԻԶ·, բայց գուցէ երկու ճառս իցէ գրեալ եւ կամ այլոյ ուրուք գրեալ եւ անուանեալ Եպիփանու կամ սա՛ եւ կամ նա՛: Որովհետեւ գործքն մի, բայց յերկոսին տարբեր այնքան, որչափ հեռի է Կիպրոս յԱրեւելից»:

19· *Թղ· 97բ*: «Նորին երաւելւոյն Եպիփանու *ի վերայ բանին Յովհաննու Աւետարանչին*: *Ճառ ԺԹ*: *ԶԱստուած ոչ ոք ետես երբեք···*: *Զայս տեսութիւն աստուածային իմանալի է յայլ իմաստս*»:

20· *Թղ· 98ա*: «Նորին երաւելւոյն Եպիփանու *ասացեալ զքառասնօրեայ պահելոյն Յիսուսի եւ զփորձելոյն ի սատանայէ եւ զյաղթելոյն նմա*: *Ճառ Ի*: *Յայնժամ վարեցաւ Յիսուս···*: *Ի ծփանս մտայոյզ վարանման տառապէր յոյժ սատանայ վասն Յիսուսի*»:

21· *Թղ· 98բ*: «Նորին երաւելւոյն Եպիփանու *ասացեալ յաղագս վերջնումն ժամանակի եւ վասն յայտնելոյն որդւոյ կորստեանն նեռին, զոր մերձ ընդ մերձ սատանայէ ցՅիսուս Հոգւովն իւրով*: *Ճառ ԻԱ*: *Պատմագրութիւն հնոց անցելոց ժամանակաց*»:

Լուսանցքին վրայ § 18 *ի նման դիտողութիւն մը*:

22· *Թղ· 103բ*: «Նորին երաւելւոյն Եպիփանու *ասացեալ յաղագս միւսանգամ գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ փառօք Հօր իւրոյ*: *Ճառ ԻԲ*: *Միւսանգամ գալստեան Որդւոյ մարդոյ փառօք Հօր՝ եղիցին ամենայն հրեչտակք ընդ նմա*»:

23· *Թղ· 105բ*: «Նորին եարւելւոյն Եպիփանու *ասացեալ վասն փոխման սրբուհւոյ Աստուածածնին*: *Ճառ ԻԳ*: *Ցետ գալստեան Հոգւոյն սրբոյ ի վերնատունն եւ ընդունելոյ*»:

Լուսանցքի վրայ՝ «Զայս ճառ հնագոյն օր·ի գոյ, բայց յոյժ տարբեր· եւ նորագոյն յօրինակս յերկոսին չիք եւ հնագ· օրի· եղեալ՝ գլ· ԾԱ: Գուցէ երկու ճառ գրեալ իցէ երանելւոյն եւ կամ սա անտի համառօտեալ իցէ, ըստ որում նա յոյժ ընդարձակ է»:

24· *Թղ· 108*: «Նորին երաւելւոյն Եպիփանու *ասացեալ վասն Գիւտոյ սուրբ խաչին*: *Բազմադէմ օրինակեցաւ ի հնումն սրբոյ խաչին նմանութիւն*»:

25· *Թղ· 113ա*: «*Ցանկ ցանկալի վարուց եւ հրաշագործութեանց եւ աստուածաբանական վարդապետութեանց սրբոյն Եպիփանու կիպրացւոյ աքանչելագործ հայրապետին*»: Վերջ *Թղ· 116ա*:

Ցանկին թիւերը ոչ թէ Թղթահամարի կամ էջահամարի, այլ «չարահամար»ի թուով, որոնք լուսանցքներու վրայ կը գտնուին, նշանակուած են: (Չմմտ. Բ· 719):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

730.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 1 + էջ f 306 (308): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, անդորկ: — ԿԱԶՄ՝ բզբակազմ եւ կողմի բզբերը ամրացնելու համար իրարու միացուած կպցուած է կոնդակ մը (դպրապետութեան) ծալլուած, վնասուած խոնաւութենէ եւ սկզբնատառերը կտրուած հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր՝ տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դ՞ր: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 1բ՝ «Նուէր Զարդարեան Վահան գրավաճառի, ի կ· Պոլիս, 1908»:

Մատեանս է (էջ 1) «Պատմութիւն Հայոց արարեալ Տեառն Յովհաննէս *ղերիմասա եւ երջանիկ կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց, աշակերտի եւ ազգականի երանելոյն Մաշտոցի սրբոյ Հայրապետի ազգիս Հայոց, որ եւ քան իւրում իսկ յօրինողի անուանն կոչի Յօհաննէս Պատմագիր*»: էջ 3: «Յօհաննու Հայոց կաթողիկոսի *յառաջաբան պատմութեան*»: էջ 11 կը սկսի *Պատմութիւնք*· «*Ձեւս երկնասահանացն*»: էջ 302: «*Բանք ինքն որոյն սակս յիշատակի անուան իւրոյ*» խոսքի փոխան կայ՝ «*Ազգերս յորդորական* նորին *իսկ* Յովհաննու կաթողիկոսի *առ Թադեոս եւ առ Հրամանաւտաբս աշխարհիս Հայոց առ ի սիրոյ վարել ընդ միմեանս եւ կնքուիմ վիպասանութեանս այսորիկ*»: Վերջ էջ 306:

Տե՛ս Թ· 39, 150 *եւն*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

731.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ՌՄԼԶ = 1787

ԹՈՒՂԹ՝ 131: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխտրակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարդ՝ ամբողջապէս կաշեպատ եւ թղթածածկ, դրոշմազարդերով՝ վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր (ճօտրգրէն անցման): — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 103ա—107բ, 123բ, 124բ, 130բ, 131բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԼԶ (= 1787—[1788]) — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վերը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1911 Ապրիլ 20ին Կ· Պոլսէն ղրկուած:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, *ուր կան հետեւեալները՝*

Ա· ՃԱՌՔ կամ ներբողեանք·

1· *Թղ·* 2ա: *Սուրբ Հօրն մերոյ* Յոհաննու Ոսկեբերանի *արքեպիսկոպոսի Կոստանդինուպօլսի ասացեալ յաւետիս ամենասրբուհի Աստուածածնի: Յառաջնումն կիւրակէին զուղղափառ եկեղեցիս զայս երկնային պարս կոչեաց*»:

2· *Թղ·* 9բ: «*Երանելոյն* Պրոկղի արքեպիսկոպոսի Կոստանդինուպօլսի *ներբողեան ասացեալ ի սուրբն Ստեփաննոս Նախավկայն Քրիստոսի: Երեւելի արեգակնս, որ ընդ երկնաւ ծագելով զարուսեակն ընդունելով ծագէ*»:

3· *Թղ·* 13ա: «*Երանելոյն* Աբաւասի *Ազէքսանդրացւոյ եպիսկոպոսապետի ներբողեան ասացեալ ի սուրբն Ստեփաննոս յառաջին սարկաւագ եւ նախավկայն Քրիստոսի: Պայծառ եւ նորահրաշ խորհուրդ տօնիս, ով եղբարք իմ սիրելիք*»:

4· *Թղ·* 20ա: «*Երանելոյն* Գրիգորի Նիւսացւոյ *եպիսկոպոսի ներբողեան ասացեալ ի սուրբն Ստեփաննոս նախավկայն եւ առաջին սարկաւագն, բացողին յերկինք: Իբրու զի պեղեցիկ է բարուեստեանցն հետեւողութիւն*»:

5· *Թղ·* 25բ: «*Սրբոյն* Եւսեբի *թարգմանութիւն վասն սրբոյն Ստեփաննոսի առաջին վկային: Յաղթօղ փառաւորեալ ի ձեռն սատիկ պատերազմի*»:

6· *Թղ·* 29բ: «*Սրբոյն* Յովհաննու Ոսկեբերանի *Կոստանդինուպօլսոյ եպիսկոպոսի ներբողեան ասացեալ յերանելին Իգնատիոս Հայրապետեան Անտիոքացւոց, որ վկայեաց ի Հռոմ քաղաքի, որ յետ կատարմանն իւրոյ չնորհեցաւ նչխարք նորին Անտիոքացւոց քաղաքացւոց: Պատուասէր կոչնատեարքն բազմապատիկս եւ սէպ սէպ*»:

7· *Թղ·* 37ա: «*Երանելոյն Տեառն* Միսայէլի եպիսկոպոսի *կողմանց Եւքոստի Փառասինու նահանգին, ասացեալ ի խաչն սուրբ, զոր կանգնել արժանի եղեն: Աստուածային նշանն երկնաւոր արքային մերոյ*»:

Համմ. «Բազմավէպ» 1911, էջ 258· *ուր աւելի բնդարձակ է այս ներբողը:*

Թերի, որովհետեւ Թղ· 40ա—բ· *պատռուած է:*

8· *Թղ·* 42ա: «*Երանելոյն* Եփրեմի Խուրիի Ասորւոյ *ասացեալ յաղագս Նինուէացւոցն: Ահա Հրաման հասեալ առ մարգարէն Յովնան քարոզել*»:

9· *Թղ·* 52ա: «*Պատմութիւն յաղագս պիւտ նչխարաց սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչի ի մեծ մայրաքաղաքն Կոստանդնուպօլիս: Ի ժամանակին յորում Հայոց Թուական 325, ասաքեալ լինի ներքինի ոմն*»:

Վերջը կայ՝ (Թղ· 54բ) «Ներբողեանք սըրբոցն գրեցաւ ձեռամբ ուրուսն Գրիգորի ՌՄԼԶ = 1787· Հոկտ· 2, ի հին օրինակէ իմեքէ, որ գրեցեալ էր Ռձլ Թուին»:

10· *Թղ· 55ա: «Անուանք եւ գործք տասն Սիպիլլեանց· թարգմանեցեալ ի լատինական Յովհաննիսէ Անկիւրացւոյ: Տարակոյս բան ոչ է, որ ի յաչխարհիս եղեն Սիպիլեայ կանայքն, որք ունէին չնորհս մարգարէականս»:*

Վերջը՝ (Թղ· 59բ) «Վերջ պատմութեանցն Սիպիլեանց Հոկ· 8· եւ ՌՄԼԶ թուին (1787)»:

11· *Թղ· 60ա: «Ֆօտայ պատրիարգի Յունաց՝ Թուղթ առ Զաքարիայ կաթողիկոս Հայոց վասն երկու միաւորեալ բնութեանցն մի անձնաւորութիւն գոլոյ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Եւ վասն ճշմարտութեան ժողովոյ սուրբ հարցն որ ի Քաղկեդոն: Յաւերյահրաչից արանց յոքնապատիւ հռչակաւոր եւ բոցափայլեալ···»:*

Թղ· 69բ կայ՝ «Ցերեք հարիւր տասն եւ մէկ թվականութեան Հայոց առաքեաց Փոտ կոստանդինուպօլսոյ հայրապետն զվահան Նիկիոյ արքեպիսկոպոսն ի Հայս առ Զաքարիա Հայոց մեծաց կաթողիկոս՝ վասն հաւատոյ միաբանութեան: Եւ Զաքարիա Հայոց կաթողիկոս արար ժողով ի Շիրակաւան եպիսկոպոսաց բազմաց եւ կրօնաւորաց առաջի Աշոտոյ Հայոց սպարապետին, քանզի անդ նստէր ի բանակի ազատակոյտ զօրօք իւրովք, զոր դումարեալ էր վասն հիւսիսական կողմանց ապստամբութեանն· անդ էր Նաեայ ասորի սարկաւագ մեծ եւ հռչակեալ փիլիսոփայ: Ի յայն ժողովին խօսեցաւ զբանս զայսոսիկ Վահան Նիկիոյ եպիսկոպոսն· Հաւատամք ի մի Աստուած···»: Թղ· 71բ «Նզովք ԺԵ· գլխոցն, զոր եղեալ է»:

12· *Թղ· 78ա: «Թուղթ սրբազան արքեպիսկոպոսին Նիկիոյ իմաստնոյն Յոհաննու առ երանելի կաթողիկոսն Հայոց Զաքարիա վասն տօնի Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուածոյ մերոյ: Աստուածային առաքեալն Պօղոս ի սէր եւ ի չնորհ Տեառն եւ ի վաստակ անձին քաջալերեալ»:*

Վերջը (Թղ· 82բ) «ի թվականիս ՈՄԲ թարգմանեցաւ սա ի յունականէն ի մեզս, ի ձեռն նուաստ սպասաւորաց բանի Գրիգորի եւ Բարսղի ի քաղաքին կոչեցեալ Սիս, սատարութեամբ Նիկեփորոյ եւ Միխայէլի քահանայից, որոց Տէր Ցիսուս ողորմեսցի: Իսկ այժմ ի թվին Հայոց ՌՄԼԶ եւ դեկ· 17, օրինակեցաւ ձեռամբ ուրուսն Գրիգորի»: Թղ· 83ա կայ՝ «ի Մեկնութենէ Զաքարիայի՝ Լամբրօնացւոյն Գլ· 8· 5: Ապացոյց տայ ոչ միայն չնութեան բաղաքին»:

Բ· ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՈՑ

Թղ· 84ա: «Ծաղկաքաղ քրիստոնէական հաւատոյ թարգմանեալ ի յունական լեզուէն ի հայկական բարբառ եւ դիր մեղուական աչխատութեամբ ուրուսն եէորկիոսի անարժանի: Ի հայրապետութեան Տեառն Տեառն Սօֆրօնիոսի տիեզերական պատրիարգի, յամի Տեառն 1779, ի Կոստանդինուպօլիս: Ով խաչ քրիստոնէից յոյս: Խընդրանօք եւ ծախիւք Տիրացու Անաստասի ուղղափառ քրիստոնէի, որ Ակնայ գիւղէն Վանք կոչեցեալ: Ամէնից ուղղափառ քրիստոնէից չնորհք, ողորմութիւն եւ խաղաղութիւն յԱստուծոյ եւ առ յինէն աղօթք, օրհնութիւն եւ ներողութիւն: Ի բազում բարեաց անտի, զորս յառաջն ունէր ազգն մեր եւ ըստ ներկայ ժամանակիս ներմամբ Աստուծոյ»:

Թղ· 102ա· կայ՝ «Գաղափարեցաւ ի թարգմանօղէ գրոյս ձեռամբ տիրացու Գրիգորի Մեծեցից կոչեցելոյ խորճեցւոյ· 1788 Ապրիլի 28»: Թղ· 102բ· կայ՝ «Սահմանք աղօթից եւ ժամատեղաց այլեւ սակս երեխայից մկրտութեան եւ վասն վերջին Օծման, այլ եւ վասն ճրագալուցի սուրբ Զատկին եւ զգուշութեան կիւրակէից· արարեալ մեծին եւ երանաչնորհ վարդապետին Ներսէսի Լամբրօնացւոյ ի խնդրոյ ումեմն Գրիգորի բանասիրի: Տեղի աղօթից Գիրք սուրբք զհետեղեցի մեզ ուսուցանէ, որ առաւել լսելի լինիցին աղօթք, զի եթէ»: Այսչափը միայն գրուած է, արտադրութեան համար ձգուած են պարապ՝ Թղ· 102բ—107բ:

Գ· Մ· ԽՈՐԵՆԱՑԻՈՑ՝ Ցաղագս աչխարհագրութեան·

Թղ· 108ա: «Ցաղագս աչխարհագրութեան, Մովսէսի Խորենացւոյ: Ցաղագս աչխարհագրութեան ոչինչ գտանեմք յաստուածային գիրս ոճով ասացեալ»:

Վերջ Թղ· 123ա՝ «Ընդօրինակեալ ի գրչագիր օրինակէ, ձեռամբ Գրիգորի ի թուին ՌՄԼԶ Սեպ· 20»:

Դ· *Թղ· 125ա: «Տեսութիւն երանելւոյն եղիշէի ուղղափառ վարդապետի եւ անյաղթ փիլիսոփայի յաղօթսն՝ Հայր մեր որ յերկինս ես: Է պարզ բնութեամբ եւ առաւել ունի զրարձրութիւն բանից, ի վեր հայեցոյց եւ Աստուած հայր ուսոյց»: Վերջ՝ Թղ· 130ա:*

Հմմտ· Սրբոյ Հօրն մերոյ եղիշէի վարդապետի մատենագրութիւնք· ի Վենետիկ 1839, էջ 199—206:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ տե՛ս վերը ցերցան:

732.

ԳԻՐՔ ԲՆԱԶՆՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՁԵՌԱԶՆՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

Թուղթ՝ 6 եւ էջք 142: — Մեծութիւն՝ 21·5 × 17: — Գրութիւն՝ 17 × 12: — Տողք՝ 29: — Թերթք՝ նշանակուած՝ 6, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղք: — Նիւթ՝ թուղթ, անողորկ, հաստատուն: — Կազմ՝ խաւաքարդ կաշեպատ եւ թղթածածկ, դրոշմազարդերով, շատ հին վնասուած: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ լաւ: — Գիր՝ նօտրգիր. փոքր յստակ: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Դասարկ՝ թղ· 1ա—3բ, 5ա 6ա—բ, բայց եղած են ուրիշ քըղթեր եւս, որոնք հանուած են: — Ժամանակ՝ ԺԸ—ԺԹ: — Գրիչ՝ անյայտ: — Ծաղկող եւ կազմող՝ անյայտ: — Տեղի՝ անյայտ: — Տէր՝ անյայտ: — Ցուցակագրութիւնք՝ չունի· տես վարը խորագիրը: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 3բ կայ՝ ի մատենից իմոց Սողոմոն Աստուածատրոյ Դրանիոլեանց· յԵշ Մոլտաւիոյ, 1857 Սեպտեմբեր»: Ապա կայ ուրիշ գրով՝ «Նուէր Մատենադարանի Հարց Մխիթ· Վիեննայ ի պարոն Գրիգոր Պըղըֆլեանէ ի Պուխարեստ ի ձեռն Հ· Գր· Գալէմքեարեանի 1909· Հ· Գր·»:

Մատեանս է (թղ· 4ա) «Գիրք բնազննութեան բոլոր մարդկային մարմնոյ: Արտադրեցեալ ի ձօան Պաբիւքայէ Փորթայնոյ եւ համառօտեալ Ֆռանչիսկոսէ Սբէլլուբոյ: Թարգմանեցեալ ի Յօհաննիսէ վարդապետէ Կոստանդինուպօլսեցւոյ ի զուարճութիւն Հայկազունեաց: Ըստ խնդրոյ Պարոն Գասպարի որդւոյ խոճայ Սահրաթին ի յիշատակ անձին իւրոյ եւ հոգւոց ծնողաց իւրոց եւ ի վայելուչն ընտանեաց նորին ի փառս մեծապոյն Աստուծոյ»:

Ա· 1· Թղ· 4բ: «Տրակ առ հայկազին վաճառականս: Նորածին բնազննութիւնս առ ձեզ դիմէ ով եղբարք իմ սիրելիք»: Ստորագրած է թարգմանիչը:

2· Թղ· 5ա: «Նախերգութիւն առ երանեալ եւ փառաւորեալ սուրբն Գրիգորիոս Լուսաւորիչն եւ առաջին հայրապետն Հայաստանեայց: Ո՛վ լուսազգեաց Հայրդ Հայկազունեաց, սովորութիւն է ծառայից հաւատարմաց նուիրել»: Ստորագրուած թարգմանիչէն:

3· Էջ 1—118: «Ցաղագս բնազննութեան բոլոր մարդկայնոյ մարմնոյ եւ նորին օգտակարութեան եւ զերազանցութեան ըստ որում ծնանի ի սկզբանէ բնականաց: Գիրք Առաջին: Նախերգութիւն Գրեանն առաջնոյ: Գերայարգութիւն արհեստի բնազննութեանն առ ազգս ամենայն ի վաղուց անտի հռչակեալ է»:

Զորս Գիրք է՝ բաժնուած զանազան պրակներու:

Բ· Էջ 118: «Զեռնագննութիւն բնական· թարգմանեցեալ ի նոյնոյ հեղինակէ: Նախերգութիւն գրգոյս: Գերյարգելի արհեստն ձեռնագննութեան ի ժամանակս յայս յետին այնքան պախարակեցեալ տեսանի»: (կան ձեռքի դծագրութիւններ):

Ունի 23 հակիրճ գլուխներ: Էջ 138—142՝ է ցանկը:

Ձեռագիրս թարգմանութիւնն է Giambattista della Porta *հեղինակին՝ 1586ին տպուած՝* «De humana physiognomia» *երկին:*

733.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՂԱԳՍ ՔԱՀԱՆԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

1843

Թուղթ՝ 4 եւ էջք 186: — Մեծութիւն՝ 21 × 16: — Գրութիւն՝ 15 × 11·5: — Տողք՝ 21: — Թերթք՝ նշանակուած՝ 11, իւրագանչիւրը՝ 8 թուղք: — Նիւթ՝ թուղթ թխորակ, բարակ, ողորկ, հաստատուն: — Կազմ՝ կիսակաշի՝ վրան լաք· մաֆուր: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ լաւ: — Գիր՝ նօտրգիր, լաւ: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Դասարկ՝ թղ· 1ա, 2բ, 3բ, 4բ, եւ էջ 186: — Ժամանակ՝ 1843: — Գրիչ՝ անծանօթ: — Տեղի՝ Պրուսսա: — Ցուցակագրութիւնք՝ թղ· 3ա: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 3ա· «Հանեալ ի Մատենադարանէն Անտոնեան Միաբանութեան. 1909»:

Մատեանս է (*թղ* · 3ա) «Աստուածաբանութիւն: Յաղագս fահանայագործութեանց *եկեղեցւոյ Քրիստոսի* · շարադրեցեալ *ի մեծէ անտի եւ ի ջահոյն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ի Տէառնէ Գէորգ անաչառ եւ ուղղափառ քարոզչէ* Մխոյիմ օղլու *կոչեցելոյ, ի մէջ բանտին Ֆռանկստանայ ի թուին Քրիստոսի* 1713, *իսկ ի Հայոց Ռճկի: Զգուշաւոր բազդատութեամբ ընդօրինակեալ ի պատրիարգութեան սրբոյ քաղաքին Երուսաղէմի աստուածընտիր եւ առաքելաչնորհ Տէառն Զաքարիայ սրբազան արքեպ·ի եւ ի պատրիարգութեան թագաւորանիստ մայրաքաղաքին Կոստանդնուպոլսոյ արժանընտիր եւ աստուածարեալ Տէր Աստուածատուր սրբազան արքեպիսկոպոսի: Եւ յառաջնորդութեան քաղաքիս Պրուսայու առաքելապանծ եւ աստուածարեալ Տ· Տ· Յարութիւն արքեպիսկոպոսի Եղեսացւոց: 1843, ի Պրուսա, Ապրիլ»:*

1· *էջ* 2: «*Նախերգանք: Ես ոչ մարգարէ եւ ոչ որդի մարգարէի···*» (*Ամովս* 7· 14)· «*Ես ոչ աստուածաբան եւ ոչ աշակերտ աստուածաբանի, այլ նուաստ հովիւ բանաւոր խաչանցն Քրիստոսի*»:

2· *էջ* 3: «*Ճշմարիտ մեկնութիւն եօթն քահանայագործութեանց ըստ վարդապետութեանց աստուածաչունչ Գրոց: Գլ· Ա· համար* 1: *Մի համարիք, ասէ Տէրն մեր Քրիստոս, եթէ եկի լուծանել զօրէնս, ոչ եկի լուծանել այլ լնուլ: Եւ Պօղոս ասէ, արդ զօրէնսն ինչ խափանեմք հաւատովքս, քաւ լիցի· այլ զօրէնսն հաստատեմք: ի բանիցս յայսցանէ յայտ լինի, զի օրէնքն Մովսէսի ոչ թէ լուծան*»:

3· *էջ* 8: «*Գլ· Բ· Համար Ա· Յաղագս եօթն քահանայագործութեանց*: — *էջ* 11· «*Յաղագս մկրտութեան*»· *Գլ· Գ·* — *էջ* 13· *Գլ· Դ·* — *էջ* 6· *Գլ· Ե·* — *էջ* 21· *Գլ· Զ· Հ· Ա·* — *էջ* 32· «*Գլ· Թ· Յաղագս կնքոյ*»· — *էջ* 39· *Գլ· ԺԱ· Հ· Ա·* «*Յաղագս Հաղորդութեան*»: — *էջ* 111· «*Գլ· ԻԵ· Հ· Ա·* «*Յաղագս չորրորդ քահանայագործութեան, որ է օծումն կամ ձեռնադրութիւն ապաշխարողաց եւ հիւանդաց*»: — *էջ* 129· «*Գլ· ԻԷ· Հ· Ա· Յաղագս հինգերորդ քահանայագործութեան, որ է օծումն ննջեցեալ քահանայից*»: — *էջ* 132· «*Գլ· ԻԸ· Հ· Ա· Յաղագս վեցերորդ քահանայագործութեան, որ է ձեռնադրել զկարզատուրս*»: — *էջ* 160· «*Գլ· Լ· Հ· Ա· Յաղագս եօթներորդ քահանայագործութեան, որ է պսակն*»:

4· *էջ* 168: «*Գլ· ԼԲ· Համար Ա· Յորդորակ առ ախթարմայս Հայոց: Ահա ցուցաք յայտնապէս զճշմարիտ քահանայագործութիւնս ի վերայ խորհրդոց եկեղեցւոյ···*»: — *էջ* 181· «*Յանկ գրքոյս գլխաւոր բանից*»;

Ա· Գրոց տեղիք նշանակուած են լուսանցքի վրայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան* (*հմմտ· վերը*)· — *էջ* 185 *կայ այսքանը՝* «*Օրհնութեամբ յիշել մաղթէ նկարիչն գրոցս՝ ընթերցասէրք*»: *Կողքի վրայ* (*եաեւէ՝ նեռսի դին կայ՝* 1842 *եւ Հոկտ·* 7: *Սրբազանն ժամանեաց ի Պրուսա:*

734.

ԿԱՐՃԱՌՕՏ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

1821

ԹՈՒՂԹՔ՝ 3 եւ 152 էջf: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10·5: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխոթակ, բարակ, հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւարտ (մուք կարմիր) կաշեպատ, թղթածածկ, սիրուն դրոշմազարդերով, լաւ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտր, մաճր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 3ա—բ, էջ 152: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1821: — ԳՐԻՉ՝ Աբաֆել եպ·: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Թէֆիրտաղ: — ՏԷՐ՝ Աբաֆել եպ·: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 151: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· եղ· Գաֆթաճեաճին յորելեանին առթիւ նուիրուած:

Մատեանս է (*թղ* · 1ա) «Կարճառօտ մեկնութիւն կաթուղիկէ եկեղեցւոյ· *արտահանեալ յԱստուածաչունչ գրոց եւ ի բանից սուրբ Հայրապետաց եւ աստուածաբան վարդապետաց*: Աշխատութեամբ եւ ջանիւ կոստանդնուպօլսեցի դպրի միոյ, (*լուսանցքին վրայ փակագծի մէջ աւելցուած՝* Գէորգ Մխլէյիմ») *ի գիտապետութեան խմաստափառ եւ սրբազան* Աղեքսանդր *կաթողիկոսին, ինքնագլուխ եւ տիեզերական եպիսկոպոսապետին ամենայն Հայոց: Թուին Փրկչին ՌՁՀ, եւ Հայոց ՌՃԽԶ, ի Փարիզ մայրաքաղաքին Ֆրանցայու: Եւ զարձեալ գաղափարեցաւ յիմիք ընտիր օրինակէ զգուշութեամբ ի Աբաֆել եպիսկոպոսէ, որ եւ առաջնորդ ի*

Թէքիրտաղ Յովաննիսաղ քաղաքի: Յամի Տեառն 1821 Նոյեմբերի 26»:

Էջ 1: «Կարճառօտ մեկնութիւն կաթուղիկէ եկեղեցւոյ: Անհնարին ապէտք եւ անտանելի թշուառութիւնքն, որք ի վայրուց հետէ պատահեն եւ դիշատեն զհայկական եկեղեցին Քրիստոսի, հրակէզ նետիւք ցաւակրութեանց վիրաւորեն զսիրտս···»:

Առանց բաժանումի միապաղաղ գրութիւն մը կամ աւելի ճիշդ Ջատագովութիւն մըն է: Էջ 75 կայ՝ «Պատասխանի առ քանի մի հարցմունս կոստանդնուպօլսեցի եղբարց (ի) վերայ յառաջագրեալ մեկնութեանն: Յուղարկեալ էի օրինակ մի այս վերագրեալ մեկնութեանս ի կոստանդնուպօլիս եւ քանի մի եղբայրք ի համչիրակաց իմոց՝ արարեալ են ի վերայ նորա զքանի մի հարցմունս, որոց արժան է այժմ պատասխանել: Հարցումն Ա· եթէ չկայ Ջնաս, որ երկարնակաց եկեղեցիքն երկու բնութիւն ասեն ի Քրիստոս, որպէս ուսուցանէ մեկնութիւն քոյ»: Հինգ կարեւոր հարցումներ եղած են եւ հինգին եւս պատասխանած· վերջին հարցի պատասխանը չատ երկար է: Գրոց սեղիքներր լուսանցքներու վրայ նշանակուած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ էջ 151: Փառք··· որ հան զիս զտարտամս յաւարտ պիտանի գրոյս, որում ասի՝ Մեկնութիւն կաթուղիկէ եկեղեցւոյ· ի հայրապետութեան լուսահոգւոյս մեծի աթոռոյն Տեառն Եփրեմի սրբազան կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց: Ի վայելս իմ անարժանութեան անձին Առաքել խոնարհ եպիսկոպոսիս անուանելոյ ի Պայազիտցի եւ զհոգեւոր ծնողն իմ է նախկին լուսաւորչին մերոյ սրբազան թադէոս առաքելոյ սուրբ աթոռոյն առաջնորդ ի Տէր հանգուցեալ Գէորգ սրբազան արքեպիսկոպոսն: Ուր եւ վարժեալ եւ կարգի սրբոյ մաքուր վարդապետութեան արժանի անարժանս եղեալ ի Ռմիկ Թուխս հայկեան եւ եպիսկոպոսութեան Ռմկը, ամօսոյն Ցունիսի: Իսկ ճշմարտածանոյց գիրքս գրեցաւ աստուածախնամ քաղաքն Թեֆիրտաղ, որ է վիճակն իմ: Ի Քրիստոսական 1821 ի Դեկտեմբերին աւարտեցաւ: Զոր իրրեւ հանդիպեալ բնթեռնուցուք զսա եւ ծանուցեալ քաղցիչք զճշմարտութիւնս հաւատոյն Քրիստոսի յիշեալիք նախ յաղօթս ձեր սուրբ՝ զհեղինակ սորա առ որ պարապեալ, ի լոյս ունի բնծայեալ իրրու զկն. եւ ապա եւ զիս զառապեալ գաղափարօղս վերոյգրեալ: Եւ Քրիստոս, որ է աղբիւրն կենութեան, մեզ եւ ձեզ առ հասարակ ողորմեսցի յարապէս: Ամէն»:

735.

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՆԶՈՎԻՑ ԳՐ. ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆԻ

1820

ԹՈՒՂԹՔ՝ 66: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 ×17·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·3 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ոդորկ, բարակ, հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի թղթածածկով եւ թղթապատով, բիչ մը ազտոտած, — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուսի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չուսի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—5բ, 6բ, 63ա—66բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1820: — ԳՐԻՉ՝ Աւետիս Պէրպէրեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԻՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (թղ· 6ա) «Քննութիւն ոգովից, զոր ընթեռնուն ի ժամ ձեռնադրութեան: Անպատրուակ եւ ուղիղ տեսութեամբ եւ անաչառ դիտաւորութեամբ քննեալ *ի բազմավաստակ մեծիմաստ* Գրիգոր *վարժապետէ* Բէշտրմալեեան· *հրամանաւ Ազգային Սինհոդոսին, որ եղեւ առ Պօղոս պատրիարգիւ Կոստանդնուպօլսոյ, յամին* 1820 *ի կ· Պոլիս քաղաքի:* Գաղափարեալ *ի նորուն աշակերտէ յԱետիս վարժապետէ* Պէրպէռեան *ի մայր դպրատան Ենիգաբուի: 1820: ի կ· Պոլիս»:*

1· *Թղ· 7ա: «Ցառաջաբան: Այս օրէն է ճարտար ոսկերչի, ոչ տեսութեամբ լոկով զգանգուած ինչ ոսկետեսակ վաղվաղակի դատել սուրբ կամ խառնակ»:*

Նգովքներու կանոնին ծագման մասին կը գրէ (թղ· 8ա) «եւ թէ նորամուտ իցէ այն եւ յետ բազում ժամանակաց երանելի Տաթեւացւոյն, յայտ է ոչ միայն ի մտացածին եւ ի բանդագուշեալ նգովից անտի· այլ եւ ի նորին իսկ բանից յարմարողին զի ասէ· «Աչակերտի՞ս սրբոյն Գրիգորի Տաթեւացւոյն»: Արդ գիտէ ամենայն ոք, զի երանելի Տաթեւացին ծաղկեցաւ յամի 1387, յորմէ մինչեւ ցարդ են ամք 430, այլ առ ի յիշատակել նմա ի կարգս սրբոց պարտ էր անցանիլ գոնէ ամաց հարիւրից· ապա որչափ վաղնջական համարեսցի հեղինակութիւն նգովիցս, ոչ անցանէ անդ քան զ330 ամս···: Նա զի եւ հնագիր Մաշտոցք չունին զայնպիսի անյարիր կապերտ, որ ունի մականուն «Կոչումն

քահանայութեան յերեկոյին» յորոց միոյն գտանի առ մեզ գրեալ ի մագաղաթի ի Թուին Հայոց ՊԺ·· եւ որպէս յայտնի երեւի, զի այս կանոն հանեալ է յայնմանէ, որ կոչի «Կանոն ձեռնադրութեան քահանային յառաւօտուն»:

2· Թղ· 9ա: «Գլուխ Ա· Արդ՝ իբրեւ եպիսկոպոսն նստի յաթոռ յերեկոյին եւ հարցանէ կոչեցելոյն ի քահանայութիւն վասն քաղաքավարութեան նորա»:

3· Թղ· 10բ: «Գլուխ Բ· Ապա հարցանէ եպիսկոպոսն ասելով· Նզովե՞ս զայնոսիկ, որք ոչ խոստովանին զՔրիստոս ե՛ւ Աստուած ե՛ւ մարդ կատարեալ եւ զմարդն աստուածացեալ եւ ոչ Աստուածածինն՝ զսուրբ Կոյսն Մարիամ···: Այս ճշմարտութիւն խոստովանիմք եւ ի հանդանակի»:

Տասնուեօթ գլխով նզովքներ գրուած են եւ մեկնութիւններ տրուած: Վերջինն է՝ Թղ· 41ա· «Նզով ի՛ք· Նզովե՞ս զԼեւոն հերձուածողն եւ զպիղծ տումարն իւր, զոր գրեաց զմիոյն յերկուս բաժանեալ: Աստանօր զգիտութիւն յօրինողիս առաւել արժան էր ողբալ քան թէ զրպարտութիւնս նորա յառաջ բերել եւ նչաւակել: Այլ քանզի միայն ողբալով ինչ ոչ վճարի, բե՛ր ցուցցուք սակաւամասնեայ, այլ անժխտելի փաստիւք, զողջամիտ վարդապետութիւն Լեւոնի Հայրապետին ի տումարէ անտի նորին ըստ հարազատ թարգմանութեան եւ տպագրութեան ի Վենետիկ յամի···»: — Թղ· 51ա· կայ՝ «Երեւելի հերետիկոսք ծնեալք յեկեղեցւոջ եւ գլխաւոր մոլորութիւնք, զորս ուսուցանէին»: Թղ· 54ա կը յաջորդեն հարցումներ այս ինչ եւ այն ինչ սուրբին հետեւելու եւ հետամուտը հաստատական պատասխան կու տայ: Վերջ Թղ· 62բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, բայց տե՛ս վերը:

736.

ՃԱՌ ՀԱԽԱՏՈՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 եւ 413 էջ: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 34: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 26, իւրաքանչիւրը 8 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, քխորակ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի քղքապատ քղքածածկ, կոճակը ոսկեզարդերով, լաւ: Կոճակին վրայ ոսկետառ դրոշմուած է «Տեսութիւն ժողովոց»: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաշուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր ու յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—բ, 2ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (էջ 1) «Ճառ ի վերայ աստուածաբանական առաքինութեան հաւատոյ: Ի վերայ աստուածաբանական առաքինութեանս հաւատոյ ցուցցուք յառաջիկայդ զերկու ինչ յերկու խնդիրս· յառաջնումն ասացուք ի վերայ նոյն իսկ առաքինութեանն հաւատոյ· իսկ յերկրորդումն ի վերայ կանոնաց նորա, որ են Սուրբ Գիրք, աւանդութիւն եւ եկեղեցի· ի սոսա յարեսցուք եւ զերրորդ խնդիր ի վերայ Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ առանձինն, զի ի բանս ընդհանրական եկեղեցւոյ ոչ դոյ խօսիլ ի վերայ սորա ըստ պիտոյին»:

1· էջ 1—54: «Խնդիր առաջին յաղագս նոյն ինքն առաքինութեան հաւատոյ: Պրակ Ա· Ցաղագս ունակութեան, ենթակայի, ներգործութեան հաւատոյ: Ամենայն ունակութիւն կամ կարողութիւն ճանաչի իւրով ա-ոարկայիւ»:

2· էջ 54—257: «Խնդիր երկրորդ: Ցաղագս կանոնաց հաւատոյ: Պրակ Ա· Ցաղագս Սուրբ Գրոց: Երեք են կանոնք հաւատոյ, այսինքն՝ Սուրբ Գիրք, աւանդութիւն եւ եկեղեցի· զորոց գրեսցուք ըստ կարգի· նախ ի պրակդ առաջիկայ ի վերայ Սուրբ Գրոց»:

Հոս («երկրորդ խնդիր»ին մէջ խօսուած է չատ բնդարձակ տիեզերական ժողովներու մասին, ինչպէս նաեւ քանի մը մասնական ժողովներու վրայ:

3· էջ 257—413: «Խնդիր Գ: Ցաղագս Հայաստանեայց եկեղեցւոյ առանձին: Ցետ խօսելոյ ի վերայ կաթուղիկէ եկեղեցւոյ առհասարակ եւ ի վերայ որպիսութեան նորա եւ տիեզերական ժողովոց նորա, ճիայ մեզ խօսել նաեւ ի վերայ Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ»:

Շօշափուած են հոս՝ էջ 257· «Պրակ Ա· Ցաղագս այնց որք վերաբերին ի ծանօթութիւն Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ»: «Գլ· Ա· Ցաղագս

արեւելեան եկեղեցւոյ եւ բաժանման եւ որոշման նորա յարեւմտականէն»: — *բ· էջ* 263: «*Գլ· Բ· Ցաղագս առաջին հիմանն կամ սկզբան Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ*»··· — *գ· էջ* 270· «*Գլ· Գ· Ցաղագս չինութեան Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ ի սրբոյ Լուսաւորչէն մեր մեմ Դրիգորէ*»: — *Գլուխս բաժնուած է՝ էջ* 276 «*Ցօդ· Ա· Ցաղագս քահանայապետութեան կամ պատրիարգութեան Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ եւ նախ յաղագս պատրիարգութեան եւ պատրիարգաց եկեղեցւոյ առ հասարակ*»: *էջ* 280· «*Ցօդ· Բ· Ցաղագս հայրապետութեան եւ հայրապետաց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ*»: — *դ· էջ* 29 «*Գլ· Դ· Ցաղագս կանդման կամ կանգուն մնալոյ Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ ի կայի իւրում*»: *Այս եւս բաժնուած է· էջ* 294 «*Ցօդ· Ա· Թէ իցե՞ն եւ քանի՞ ինչ իցեն մոլորութիւնք ի մէջ Հայոց*»: *էջ* 299 «*Ցօդ· Բ· Թէ ո՞վ են եւ քանի՞ ոմանք, որք յայդի մերում գրեցին եւ հաստատեցին զմոլորութիւնս եւ զի՞րդ*: *էջ* 307· «*Ցօդ· Գ· Թէ Սիւնեցին, Տաթեւացին եւ այլք եւ աշակերտեալք սոցա, զի՞րդ հաստատեցին զմոլորութիւնս իւրեանց եւ նախ թէ որպէս հաստատեցին զնոսա վկայութեամբք*»· *երկրորդ* (*էջ* 312)· «*Ցաղագս վերաբերութեան Որ խաչեցարին ի սուրբ Աստուածն*», *երրորդ* (*էջ* 312)· «*Վասն տօնի Ծննդեան Քրիստոսի ի վեցն Յունվարի*»· *չորրորդ* (*էջ* 313)· «*Վասն ոչ արկանելոյ գջուր ի սուրբ բաժակն*»: *էջ* 315· «*Ցօդ· Դ· Թէ Սիւնեցին, Տաթեւացին եւ այլք զի՞րդ հաստատեցին զմոլորութիւնս իւրեանց պատճառօք*»: *էջ* 331· «*Ցօդ· Ե· Թէ զի՞րդ Սիւնեցին, Տաթեւացին եւ այլք ի հաստատել զքառեակ գլուխս մոլորութեանց Հայոց, միաձայնեցան ընդ այլ բազում մոլորեցուցիչս*»: *էջ* 336· «*Ցօդ· Զ· Ցաղագս առանձնական մոլորութեանց ինչ Սիւնեցւոյն, Տաթեւացւոյն եւ համախոհից սոցա*»: *էջ* 359· (*Ցօդ· Զ*)· «*Թէ ո՛րպէս անմխիթարան են ընդ միմեանս Որոտնեցին, Տաթեւացին եւ այլք, որք հաստատեցին զմոլորութիւնս զայսոսիկ*»: — *ե· էջ* 363 (*Գլ· Ե*)· «*Ցաղագս մոլորութեանցն գորոց ամբաստանեն զՀայաստանեայցս եկեղեցւոյ Ցոյնք եւ այլք ոմանք: Մինչեւ ցայժմ յայտնեցաք զամօթալիսն եւ ընդ անձին օգորելով ոչ ծածկեցաք*»: *Հայաստանեայց եկեղեցւոյ նուիրուած այս մասը* (*մանաւանդ վերջին գլուխը*) *նկատողութեան արժանի է թէ՛ նիւթին, թէ՛ ոգրիւրնեբուն եւ թէ՛ հմտութեան տեսակէտէ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

737.

ՄԱՇՏՈՑ, ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ, ՏՈՆԱՑՈՅՑ ԵՒ ՋԱՆԱՁԱՆՔ

1787

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 + էջ 394: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 15·2: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10·2: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կաշեպատ (կապոյտ) եւ թղթածածկ, ճոխ գեղեցիկ ոսկեզարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բաւական շատ, ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՒՆՔ՝ ունի շատ մը գեղեցիկ զարդեր, որոնք սեւ տպուած եւ ապա գունաւորուած են: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի, բայց ունի ֆանի մը հատ տպագիր գեղեցիկ սեւ պատկեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—3բ, 4ա—բ, էջ 389, 391—392: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1787: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Պետրոս Շեւիւրեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյնը: — ՏԵՂԻ՝ Թրիեստ: — ՏԻՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 391 եւ 393: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ վերաբերած է միշտ Մխիթարեանց, գրչին գրեթէ է:

Մատեանս է՝ Մաշտոց, Պատարագամատոյց *եւ* Ջանազանիք, *ուր կան՝*

Ա· Մաշտոց *էջ* 1· *Մաշտոց կամ «Մաշտոցդիրք, յորում դնին արարողութիւնս* (sic) *Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, օրհնութիւնք զանազանք իրաց եւ աղօթք իւրաքանչիւր պէտս*· օրինակեալ ի Հայր Պետրոսէ Կուտինացւոյ, *որ մականուամբ կոչի* Շիւֆիւրեան: *Ցամի Տեառն* 1787, *եղեւ աւարտումն ի Նոյեմբերի* 20*ին ի Թրեատ: Գրեցաւ ի վանս Հարց Մխիթարեանց*»:

Օրհնութիւնք

Ա· Թիւ 727*ի չարունակութիւնն է այս, թէեւ քանի մը բան հոս կրկնուած է* (*քիչ տարբերութեամբ*): — *էջ* 1: «*Օրհնութիւնք են զանազանք: Երբ քահանայք յորժամ կատարեն զօրհնութիւն*(*ս*) *զայսոսիկ միշտ զուբար տարցեն: Կերպ օրհնելոյ գջուր, որով սրսկին հաւատացեալք*»: — *էջ* 5: «*Օրհնութիւն արմաւենեաց կամ այլոց ոստոց*»: — *էջ* 11: «*Օրհնութիւն մոմեղինաց*»: — *էջ* 15: «*Օրհ· գաստառակաց եւ պաստառակալից*»: — *էջ* 19: «*Օրհ· նոր պաղոց*»: — *էջ* 21: «*Օրհ· մոխրոց*»: — *էջ* 24: «*Օրհ· տղայոց հիւանդաց*»: — *էջ* 26: «*Օրհ· տեղւոյ*»: —

— էջ 26: «Ձեւ արձակելոյ դնդովեալս ի կապանաց»: — էջ 27: «Օրհ · մասնատփի Մարմնոյ Տեառն»: — էջ 28: «Օրհ · նորոգ խաչի, պատկերաց»: — էջ 30: «Կերպ ուխտելոյ զմաքրութիւն կուսական»: — էջ 31: «Օրհ · մարմնակալաց, պաստառաց եւ սրբազան զգեստուց զկնի լուացման նոցին»: — էջ 32: «Օրհ · նոր նաւու»: — էջ 33: «Օրհ · հացի»: — էջ 35: «Օրհ · ըմպելեաց վասն հիւանդաց»: — էջ 35: «Կարգ օրհնութեան տանն յաւուր Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: — էջ 38: «Կարգ օրհնութեան տանն յաւուր Զատկի»: — էջ 41: «Մաղթանք ի ժամանակի մահացութեան ժանդամահու»: էջ 43: «Կարգ վերջին օծման»: — էջ 53: «Իշխանութիւն տալոյ զօրհնութիւն լիակատար ներողութեամբ հաւատացեալ քրիստոնէից հոգեվարաց բնակելոց յերկիրս հերետիկոսաց եւ անհաւատից: Տուեալ ի սրբազան Պապէն ի Տեառնէ Կղեմայ չորեքտասաներորդէ, յամի Տեառն 1772 Ապրիլի 5»: — էջ 59: «Կանոն յորժամ կինն ի տղաբեր լինի դժուար»:

Բ · Պատարագամատոյց · 1 · էջ 63: «Փոխ սաղմոս Իե»:

2 · էջ 65: «Ժամամուտք ըստ կարգի պահոց աւուրց եւ ծննդից տէրունականաց, ամենից սրբոց:

3 · էջ 81—94: «Ալէլուք եւ Մեսեդիք»:

4 · էջ 99—170: «Խորհրդատետր · Օրէնք արկանելոյ սպաս եկեղեցւոյ օրինակեալ ի Հայր Պետրոսէ Կուտինացւոյ, որ մականուամբ կոչի Շիւֆիւրեան: Ցամի Տեառն 1787 Նոյեմբերի 20 · ի Թրեստ: Գրեցաւ ի վանս Հարց Մխիթարեանց»: Պատրաստութիւն, Պատարագ եւ չնորհակալութիւն:

5 · էջ 173—306: «Պատարագի ընթերցուածք, Աւետարանք եւն»:

Գ · էջ 309—347: «Տօնացոյց գիրք, եւ Աւետարանացոյց եւ հրահանգք տէրունական ծննդից զոր կարգեալ եւ սահմանեալ է Սահակայ հայրապետի ըստ արարողութեանց Հայաստանեայց · օրինակեալ ի Հայր Պետրոսէ Կուտինացւոյ, որ մականուամբ կոչի Շիւֆիւրեան: Ցամի Տեառն 1787 Նոյեմբերի 20 · ի Թրեստ: Գրեցաւ ի վանս Հարց Մխիթարեանց» · (էջ 312) «Յուցակ ընթերցուածոց եւ աւետարանական պատարագի: Նախ եղեալ կարգաւ զամենայն կիրակէս եւ ղեռբեքչաբթիս եւ ուրբաթս տարւոյն եւ ապա այրուբենի կարգաւ զամենայն ծննս: Կիրակի Բուն բարեկենդանին, Հռովմա · ԺԳ · Համ · 11 վերջ ԺԴ · 23»:

Դ · էջ 349: «Հանգիստ երանելոյն Յոհաննու Առաքելոյն եւ Աւետարանչին: Իր ընդ եղբայրս երանելին Յոհաննէս, մեծաւ ուրախութեամբ ի Տէր»: Համա · Թ · 2, § 67:

Ե · 1 · էջ 361: «Կարգ տալոյ զգեստ կրօնիս: Քահանային, այս է Աբբայն կամ մեծաւորն զգեցեալ ղշապիկ, զփորուրար եւ զչուքսան նոցայ առաջի բեմին յաթոռն: Շարականն Գշ · Պահապան խնդրեմք ի քէն Քրիստոս, մի անտես առներ»: Ապա աղօթք օրհնութիւն զգեստուց, եկ ս · Հոգի (էջ 366) դարձեալ աղօթք: Վերջ էջ 368:

2 · էջ 368: «Ի վերայ արարողութեան եւ հանդամանաց ուխտադրութեան նորընծային Գլ · է: Ցառաւօտուն նորընծայն արարեալ նախ խոստովանութիւն...»: Հաւատոյ դաւանութիւն (կարճ), աղօթք · օրհնութիւն փիլոնի, ուխտադրութեան ձեւ (էջ 371), շարականք՝ «Աստուածածին, դու ես յոյս» եւ «Թագաւոր երկնաւոր»:

3 · էջ 374: «Կերպ ուխտելոյ զմաքրութիւն կուսական մայրապետաց: Փոխ · Տէր հովեսցէ · Ձեւ ուխտադրութեան» (ստորագրուած 1794 Ապրիլի 13):

Զ · Մաշտոցի մասեր · էջ 377: «Մաղթանք վասն անձրեւոյ»: — էջ 379 «Աղօթք վասն ջերմանն»: — էջ 382: «Կերպ գրելոյ զմկրտեալս եւ զդրոշմեալս յառաջին գիրքն»: — էջ 384: «Կերպ գրելոյ զամուսնացեալսն յերկրորդ գիրն»: — էջ 385: «Կերպ ամուսնութեան · Ծանուցմունք»: էջ 390: «Կերպ գրելոյ զմեռեալս ի դ · գրքին»: — էջ 394: «Ցանկ գրոց ընթերցուածոց»:

Այս Մաշտոցին վրայ եւս լատինական ծէսի ազդեցութիւնն եւ անկէ ներմուծումներ ակնբեւ են:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · էջ 391, որուն չարանակութիւնն է էջ 403 գրեթէ նոյն է նախընթաց Թ · 727ի Ցիշատակագրութեան հետ, միայն սա տարբերութիւններով՝ Տիրացու Ցարութիւնին համար կ'ըսուի որ «յետ ութ ամսոց գնաց ի Գաղատիա, որոյ անունն այժմ կոչի բժիշկ Պետրոս...: Զանուն իմ փոխեալ անուանեցին Հայր Պետրոս, զի էր յերրորդում կիրակէի զկնի Հոգեգալստեանն օրն ձեռնադրութեանս» խօսքերուն կը յաջորդէ «եւ յետ այնորիկ երբեմն գտեալ զմիջոց ինչ զայս խորհրդատետրս գրեցի»:

էջ 404 կայ հետեւեալը «Ես մահտեսի Սահակս մաի ի կարգ աշխարհի ի Քւին Հայոց ՌԻՃ: ՌՄԲի 30 Օգոստոսի ծնայ մահտեսի Հռեփիմեան Ամասուածն ամենայնի պարգեւեցաւ նմա կեանս ընդ երկայնս եւ յետ ամաեացս տեսութեան իւր արժանի արասցէ:

ՌԻՃԴ ի 20 ծնայ Տիրուհի Դեկտեմբերի, զորոյ հոգին լուսաւորեսցէ Տէր: ՌՄԸ ի 3 Յուլիսի ծնայ կարապետ, զորոյ հոգին Տէր լուսաւորեսցէ: ՌՄԺ ի 21 Մայիս յաւուրն երկու չարաթի ի 6 ժամու ծնայ

Յարութիւն, այժմ է Հայր Անդրէաս, դնա արասցէ մշակ առանց ամսոյս Տէր:

Ռմիդ ի վեցերորդի 20 ծնաւ Գայանէ, զորոյ Տէր գհոգին լուսաւորեսցէ: Ռմիէ ի Ապրիլի 22 ծնաւ Գէորգն, զորոյ հոգին լուսաւորեսցէ Տէր· այս տղայն ծնաւ ի յոսկեզօծ ժամանակի: Տէտէ վարդապետն ի ժամանակին յայնմիկ էր դաստատու, զի կրթէր զմանկունս քաղաքին Կուտինայ, երջանիկ էր ժամանակն եւ աւուրքն այն երջանիկ:

Մայրն նոցա մահտեսի Մարիամն վախճանեցաւ Ռմի ի 10 Նոյեմբերի, աւուրն հինգշաբթի· զորոյ Տէր գհոգին լուսաւորեսցէ· Ամէն: Հոգւոցն հանդուցելոց: Ի խորոց կարդացի: Հայր մեր: Ողջոյն քեզ: Եւ այժմ եղէ կրօնաւոր Մխիթարեան եւ անուանեալ կոչիմ Հայր Պետրոս Շիւխիւրեան: (Տարբեր գրով) Որ եւ վախճանեցաւ ի 16 Փետրվարի ի Թուին Ռմիէ: Աստուած ողորմի հոգ·»:

738.

ԲԱՐԱՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռմկը = 1819

Թուղթ՝ 4 եւ 587 էջ: — Մեծութիւն՝ 21 × 15: — Գրութիւն՝ 16·2 × 12: — Տողք՝ 22: — Թերթք՝ նշանակուած 30, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղք: — Նիւթ՝ թուղթ թխորակ, բարակ ամուր: — Կազմ՝ ամբողջապէս սպիտակ կաշեպատ: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ լաւ: — Գիր՝ ճօտգիր, յստակ լաւ: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ չունի, բայց ունի զանազան զարդեր: — Լուսանցազարդ՝ չունի: — Նկարք՝ չունի: — Դասակ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ—3բ, 4ա—բ: — Ժամանակ՝ Ռմկը = 1819: — Գրիչ՝ Ներսէս Բերբիացի՞: — Ծանկոդ եւ կազմող՝ անյայտ: — Տեղի՝ Լիբանան: — Տէր՝ Ալեքսան: — Յիշատակագրութիւնք՝ տե՛ս վարը տիտղոսը: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 2ա գրուած է՝ «Տեառն Ալեքսանի է»: Հ· Ֆ· Յովնանեան 1905ին կ· Պոլսէն ղրկած է: (Տե՛ս թ· 744):

Մատեանս է՝ «Բարոյական Աստուածաբանութիւն ըստ անսուերիւր եւ անսայթաք կեդեցւոյ վարդապետութեան: Զոր արաբեալ է Հ· Պօղոսի Գաբրիէլի Անտո(ն)իենայ *ի Յիսուսեան Միաբանութենէ աստուածաբան վարդապետի: Մասն երկրորդ՝ Յաղագս խորհրդոց եւ պատժոց դատակնքոյ:* Յատեալ *ի նոյն բազում ծանօթութիւնս Հ· Փիլիպպոսի Դիկարբոնեան ի կարգէ Փրանկիսկեանց ճիշտ կանոնադատութեան:* Թարգմանեալ *դգուշութեամբ ի հայ բառբառ ի Յ· Տէր Ներսէս Խահանայէ Բերիացւոյ յաչակերտաց դպրոցի սրբոյն Միքայէլի, որ ի Լիբանան: Հրամանաւ պերճջանիկ Տեառն Տեառն Բ· Գրիգորիոսի սրբազան Զ· կաթուղիկոսարանի Հայոց ուղղափառաց»:*

Էջ 1: «*Ճառ: Յաղագս խորհրդոց առհասարակ*: *Գլ· Ա: Յաղագս բնութեան խորհրդոց նոր օրինաց: Հ· Զի՞նչ եւ քանի պատի՞կ իցէ խորհուրդն: Պ· Խորհուրդ ընդհանրապէս առեալ է դպալի նշան սրբարար չնորհաց*»: *Էջ* 47: «*Ճառ յաղագս Մկրտութեան*»: *Էջ* 127: «*Ճառ յաղագս Դրոշմի*»: — *Էջ* 167: «*Ճառ յաղագս Հաղորդութեան*»: — *Էջ* 314: «*Ճառ յաղագս խորհրդոց ապաչխարութեան*»: *Ապաչխարութեան ճառովս կը վերջանայ գիրքս* (*էջ* 587):

Յիշատակագրութիւն չունի, բայց հմմտ· վերը:

739.

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՐՊԻՍՈՒԹԵԱՆ ՃԻԼԻՒՍԻՆ

1807ին վերջ

Թուղթ՝ 17: — Մեծութիւն՝ 21·8 × 16: — Գրութիւն՝ 18 × 12·5: — Տողք՝ 22: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ թուղթ, անողորկ, եւ թխորակ: — Կազմ՝ չունի, հաստ թուղթի մէջ անցուած: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ գործածութենէ ֆիչ մը աղտոտած, վրան կան մոմի կաթիլներ՝ թղ· 15բ — 16ա, թուղթ ինկած: — Գիր՝ ճօտագիր շեղագրի անցմաճ: — Զարդագիրք՝ թոյլ բաներ: — Խորագիրք՝ սեւագիր: Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ չունի: — Լուսանցազարդ՝ չունի: — Նկարք՝ թղ· 1բ, 3բ, 4ա, 11ա, 12ա, 14ա, 15բ, բնագրին մէջ պատմուածները սեւ մելանով նեկայացուած, իսկ թղ· 17բ կայ յոյն սրբազանի մը պատկերը՝ մատիտով: — Դասակ՝

Թղ· 14բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1807էն վերջ: — ԳՐԻՉ՝ Սահակ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճյայտ: — ՏԷՐ՝ Աստուածատուր դպիր: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը տիտղոսը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առնուած 1912ին փոխանակութեամբ գրոց:

Մատեանս է՝ (*Թղ· 1ա*): «Վիպասանութիւն որպիսութեան Ճիւլիւսին: *Աչխատասիրութեամբ եւ մանրամասն քննութեամբ ի լոյս ընծայեալ ի Պարսն Գէորգէ Օղուլլուխեանց Տիրապետանցւոյ, աչխարհաբար լեզուաւ, ըստ հաւանական կարծեաց եւ ասից երեւելի անձանց: Ցամի Տեառն 1807 եւ ի թուին Հայոց ՌՄԾԶ եւ Հիճրէթ 1221 ամ ղիլհիճ 7ին ի Կոստանդնուպօլիս:*

Եւ օրինակի արդ՝ գաղափար սորին
ի ձեռն Սահակայ մեղսահակ ղպրին
Քսանեւհինգերորդ ի յօբելինին
Երեք տասան եւ քառ կցելով նմին:
Ի խնդրոյ քաջանուն Քիսրիթճեան տոհմին.
Առն բարեպաշտի եւ մեծ իչխանին.
Կորով պետնականին՝ ներհուն բժչկին.
Պարսն Աստուածատուր հաղուագիւտ դպրին:

Թղ· 1բ: «Համառօտ պատմութիւն դիպուածոց որ եղեւ յՀստամպօլ: Ցամի Տեառն 1807ին փետրվարի 8 յաւուր ուրբաթի, որ օր էր յիչատակ Յօհաննու մարգարէին, երբ որ եկան Անգլիացիք նաւահանդիսով տասն եւ մէկ հատ առաներուն էրջեւը կեցան նէ, տեղացը զնտաց քաղաքը արքայէն մինչեւ ապքատը, վէ աս ինչպէս բանէ մեր դլուխը եկաւ ըսելով, ամէն մարդ իր դլխուն ճարը կը նայէր:

Ժամանակի ապստամբութեան պատկերադարձ պատմութիւն է: կարեւոր է մանաւանդ իր աչխարհիկ լեզուին համար: Վերջ Թղ· 17ա:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, սակայն տե՛ս վերը: — Թղ· 17բ ոտար գրչէ՝ աննչան խրատական մը:

740.

ՏԱՂԱՐԱՆ

1800

ԹՈՒՂԹՔ՝ 28: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21·8 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ՏՈՂՔ՝ աճորոշ 16—24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նչանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուդբ, թխորակ եւ աճողորկ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, հաստ թղթի մէջ անցուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ ունի առաջին ու ետեւը մէկական թղթեայ պահպանակ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր տգեղ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ տգեղ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կապոյտ թանաքով: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԽԹ (=1800): — ԳՐԻՉ՝ կարապետ տիրացու: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Կարին: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 5բ, 21ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ դրկուած Կարնէն 1912ին Հ· Օգ· Վ· Ամրիկեանէ:

Մատեանս է՝ Տաղարան, *ուր կան* (*սկիզբը թերի է*):

1· Թղ· 1ա: «*Ռաբբի ես բանաւոր քաղցր բարբառեայ, սաղմոսիւք օրհնութեամբ զԱստուած փառաւորեայ*»:

Սկիզբը թերի: Սկզբնատողը ըլլալու էր ցանկին համաձայն «Այսօր զքեզ տեսայ եւ ուրախացայ»:

2· Թղ· 1ա: «*Ողբ առ խաչին Քրիստոսի: Ա՛յ իմ Ցիսուս, որդեակ բաղցալի է՞ր բեւեռեալ կաս դու ի խաչին*»:

3· Թղ· 1բ: «*Վայ ինձ Ցիսուս Մխածին որդի, իմ արեզակն որպէս կորուսի*»:

4· Թղ· 2ա: «*Աչակերտաց հրաման տայուք, մեք ի նոսա հնազանդեսցուք: Վերջը՝ «Նչդեհ, պանդուխտ եւ յոյժ զերի Ղազար անուն երգող բանի*»:

5· Թղ· 2բ: «*Տաղ ասացեալ Իգնատիոսէ. Իմացայ թէ աչխարհս ունայն, մահկանացու մարդս ամենայն*»: «Իգնատիոսի»: *Թերի կը ծնայ հոս, չարունակութիւնն է Թղ· 24ա· ուր վերջը՝ «Իգնատիոս առ զկըթխան, երկու հատն է քեզ բաւական*»:

6· Թղ· 3ա· «*Ժողովոլոցս ընկալ աղերսիս որդւոյդ (կրկնէ)· զարթիր հոգի, զարթիր*», *Սկիզբը՝ Թղ· 23ա: Վերջը՝ «Մարտիրոս քեզ փառաւորեալ, աղերսիս որդւոյդ զարդի՛ր հոգի զարդիր*»:

7· Թղ· 3բ: «*Տաղ Բուն Բարեկենդանին ասացեալ ի Ղազար վարդապետէ· Եկայք այսօր ժողովեսցուք, Տեառն Աստուծոյ փառս տացուք*»:

8· Թղ· 4ա: «*Եթէ իցես ուչուա կալ բիւրեղ տաչուա*»: 9 տուն:

9· Թղ· 4բ: «*Ողբ կտակի Ուրբաթու աւուր մեծի, որ ի բ(եր)անոյ մօր խաչեցելոյն*

Յիսուսի եղանակեալ ձայնիւ ասէ։ Կանայք ամենայն քորք իմ սիրական»։ Թերի։

10· Թղ· 5ա։ «*Ոչ կակղանայ քարն եւ երեւելով միշտ ի հնոցի*»։ *Սկիզբը պակաս։*

11· Թղ· 6ա։ «*Լոյս յարեւուս կեանք կենաց իմոց, է՞ր մատնեցար ի ձեռս պայլոց*»։

12· Թղ· 6բ։ «*Քաղցրիկ Թռչնոց կաքաւուց։ Փութա առ մեզ նաչխուն կաքաւ*»։

13· Թղ· 7ա։ «*Տաղ խիստ պունով պեղեցիկ։ Կանչէ կուռնկ, կանչէ, ձայնիկդ ի հոգիս*»։

14· Թղ· 7բ։ «*Տաղ ի վերայ պիւլպիւլին եւ վարդին։ Ահա եկեւ օրհնեալ գարուն· արժանացաք ամբաւ բարոյն*»։ «Աւետիք»։

15· Թղ· 8ա։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ այս օտանաւորներն, վայոց ձորն է Հայաստան աշխարհին· այս է դրոյց յոյժ վաղեմի աշխարհին*»։

16· Թղ· 9ա։ «*Տաղս ասա ի մէնջ եղպարբք հայկազունիք բարբարբք խումիս կերայք հանդիսիւ հարբ(ա)ք։ Գարունն եհաս ծաղկի յայգեան, բուրէ հոտն անմահութեան*»։ «Գալոհատ»։

17· Թղ· 10ա։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ առ Տէր Յիսուս· ի քո անհուն եւ յորդառատ ողորմութիւնդ յուսալով*»։

18· Թղ· 10բ։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ խուն ինչ ջատագովութեան ղվարժապետաց։ Նրբրամանից պիտոյ է նիւթ մետաքս ունել*»։

19· Թղ· 11ա։ (*Սկիզբը թերի*) «*Վարդն ու չուչանըն չաղամած եւ մանուշակն անուռաց*»։

20· Թղ· 11բ։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ ոյր պիւլպիւլին վասն բացման իւրոյ վարդին։ Ի գալ գարնան եղանակին, փութայր պիւլպիւլն ի սէր վարդին*»։

21· Թղ· 12ա։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ դախից, այսինքն հեծութեան սրտի։ Իմ սիրելի հոգւոյս թառիկ, բոպէական պիտոյ բառիկ*»։

22· Թղ· 13ա։ «Նորին *ասացեալ առ ծով մրրկեալ ալեկոծութեան։ Ի հառուցումն իմոց չարեաց· զորս եղկելի անձն իմ գործեաց*»։ «Ի Սիմէոնէ»։

23· Թղ· 14ա։ «*Տաղ երկու ազգ լեզէ։ Եայ քեհէմաէ, մէրիէմէ*»։

24· Թղ· 14բ։ «*Տաղս այս ասացեալ նաչխուն* Ղազար վարդապետէ։ *Ղամպարազար անհամեմատ, լուսով լցեալ լեառն Վարագայ*»։ *Սկիզբը պակաս։*

25· Թղ· 14բ։ «Ղազար վարդապետէ *ասացեալ։ Այսօր անհաս եւ անակիզըն, անեղ*»։

26· Թղ· 15ա։ «*Ով դուք մեղաւորք, որդիք Ադամայ, վասն ձեր խաչի որդիս Մարեմայ*»։

Թղ· 15բ· Կայ այս դիտողութիւնը· «Մինչեւ ցասա երկեցմունք եղանակաւորք· ընդ որս կցորդին եւ թիւ ասացուացքս այսոքիք, որք հետեւին»։

27· Թղ· 16ա։ «*Մեղեդի աննըմանի։ Ի պերեզմանն յարուցելոյն անմահի այսօր պոչէ*»։

27ա· Թղ· 16բ· «*Տաղ ի վերայ երուսաղէմի ասացեալ՝ խիստ պունով պեղեցիկ։ Ըռամլիէ ծովն է մօտիկ*»։

28· Թղ· 17ա։ «*Տաղ առ կոյս Մարիամ։ Երանեալ կոյս սուրբ Տալիթա Մարիամ*»։ «Երեմիայի»։

29· Թղ· 18ա։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ· Սիրոյ կտակ առն իւր համբակ։ Եթէ իցես այր մտացի եւ մեծատոհմ խելօք խորուկ*»։

30· Թղ· 19ա։ «*Նոր գարուն նոր արեւ, Զատիկ չնորհազարդ այսուհետեւ...*»։

31· Թղ· 19բ։ «*Զայն աւետեաց մեզ եւ ձեզ, մեծ աւետիս Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց։ Քաղցրիկ գարունն եկեալ եհաս*»։

32· Թղ· 20ա։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ այս օտանաւորներն։ Թէ ցանգ իցեն ի յարգաւանդ երկրի աճեալ հասկանան*»։

33· Թղ· 21բ։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ, գարձեալ ի նոյն միտ։ Ի փըշալից թըփոց քոյին վարդ, վարդ, բարձբրաղիտակ դիտանոցին վարդ վարդ*»։

34· Թղ· 22ա։ «*Երգ ասացեալ ի Սիւթիաս վարդապետէ՝ ի վերայ պիւլպիւլին եւ վարդին։ Իմ սիրուն պիւլպիւլ պատվական*»։

35· Թղ· 23ա։ «*Երգ առ կոյսն երջանիկ սուրբ Աստուածածինն, չարայարեցեալ լուսաւոր Մարտիրոս դպրէ Կարնեցւոյ։ Լուսաւորեա զիս սուրբ տաճար*»։ *Սկզբնատառերը՝* «Լուսաւարէ»։ *Տաղիս չարունակութիւնը Թղ· 3 ա։*

36· Թղ· 24բ։ «*Տաղ խղճալի անձին իւրոյ։ Մոայլ մեղաց զիս պաշարեն, ոչ է հնար զերծանիլ*»։ *Սկզբնատառերը՝* «Մկրտի(չ)»։

37· Թղ· 25ա։ «Ղաբաճցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ, ի ծնունդ ամենազօր Քրիստոսին տիեզերաց։ Ի Քաւիրաթայ քաղաք Դաւթի աւետիս, լոյս մեծ ծագեաց ի դիշերի աւետիս*»։

38· Թղ· 25բ։ «Ղափանցի Պետրոս վարդապետէ *ասացեալ առ համագոյ Ամենասուրբ*

երջորդութիւնն : Ազբիւր կենաց, բաչխօղ չնորհաց» :

39 · *Թղ* · 26*ա* : «Վաբաանցի Պետրոս վարդապետէ *առացեալ ի յունկս պիւպիւլին ձայն աւետման, որոյ բանք են ի խորհուրդ Տեառն քարոզութեանն : Պաղերն հալեցաւ, ձիւներն վերացաւ, ձմեռն հեռացաւ, գարունն մօտեցաւ» : Յանկ էջ* 27*ա* — 28*բ* · *եւ չարունակութիւնը էջ* 21 :

Թէ՛ ցանկը, թէ՛ դրութիւնը, խառնակուած ու թերակատար է : Ըստ ցանկին այս Ձեռագիրը պէտք է ունենար Կ տաղ : Անխաիր դրուած է Ղափանցի եւ Ղաբանցի :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ Թղ · 5*բ* : «*Տաղարանս այս դծագրեցաւ ի կարնոյ քաղաքն ձեռամբն անարժան ուրուանն բանասիրի* Սրապիոն *անուանելոյ : Տեղի տպագրութեանն է մեծանունն Փարիզ : 1822 Նոյեմբերի* 1» :

Թղ · 4*ա* : «*Յառաջաբան · ի նախապատուն բանիս մինչեւ իմ չարժեալ ղլեզուս ի գովեստ մատենիս եւ քաջանուն մատենագրիս*» :

Թղ · 5*ա* : «*Տրամաբանութիւն · Մասն առաջին : Որպէս բնութիւնն ինքնին ուսուցանէ մեզ գվերլուծութիւնն եւ որպէս ըստ այսմ ոճոյ*» :

Թղ · 41*ա* · *Թարգմանչէն «Վերջաբան» :*

Միայն առաջին մասը գրուած է : Ունի ինը պրակ :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ հմմտ. վերը :

741.

ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1822

ԹՈՒՂԹՔ՝ 44 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·5 : — ՏՈՂՔ՝ 21 : — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած : — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բաբակ : — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի եւ թղթածածկ ներսէն ու դրսէն : — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ : — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր լաւ : — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր : — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1*ա*, 2*բ*, 3*բ*, 41*բ*—44*բ* : — ԺԱՄԱՆԱԿ 1822 : — ԳՐԻՉ՝ Սրապիոն : — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ : — ՏԵՂԻ՝ անյայտ : — ՏԷՐ՝ անյայտ : — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս տիտղոսը՝ վարը : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին :

Մատեանս է (*Թղ* · 3*ա*) «Տրամաբանութիւն *կամ արհեստ տրամաբանելոյ* արարեալ *ի քաջանուն Քոնտիլիւքայ*, թարգմանութիւն

742.

ԴԻՄԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 6 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 12·5 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 9 : — ՏՈՂՔ՝ 24 : — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաբակ : — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ : — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ : — ԳԻՐ՝ ճօտրագիր, յստակ : — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր : — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1*ա*—1*բ*, 5*ա*—6*բ* : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար : — ԳՐԻՉ՝ Աւետիս դպիր : — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ : — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերնագիրը՝ վարը : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1903 Դեկտ· 2ին Կ· Պոլսէն դրկուած :

Մատեանս է (թղ· 2ա) «Ոտանաւոր դիմաստութիւն ի վերայ կործանման սատանային, յորինեալ Աւետիսէ յաժմենիկ պարզ Մխայլուպոլի, յաչակերտէ սիրացու Գրիգորի Բեշտրմալեցւոյ կոչեցելոյ, պերճահանճար վարժապետի· յերեսուն եւ երիք տունս ամփոփեալ՝ ի թիւ խորհրդեան ամաց Քրիստոսի»: (Նախատակ մարդն պատանայ):

Դառն մախացօղ հոգւոց բարութեան, ժպիհր նենգաւոր թշնամի մարդկան»:

Ինչպէս վերը նշանակուեցաւ՝ 33 տուն ոտանաւոր մրն է· իրաքանչիւր տան առջեւ դրուած է թէ ո՞վ է խօսողը, սատանա՛ն թէ մարդը:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ հմմտ. վերը:

743.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

ԺԵ—ԺԶ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 419: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն եւ մաս մը երկսիւն, 14 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը ձշգրտակուած 10 իրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ, թղթածածկ, հաստատուն, գծազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ սեւցած, սկիզբէն եւ վերջէն պակաս, թէեւ շատ թուղթ դրուած, բայց չէ շարունակուած: — ԳԻՐ՝ ճշտագիր մաճր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ՀՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ, թղ· 243ա—419բ, եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ—ԺԵ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Հմ· Համբարեան 1923ին 300 դահեկանի՝ Հմայեակ Վ· Պաղտասարեանէն գնած է:

Մատեանս է՝ Բժշկարան, ուր ամփոփուած են պանապան դեղեր եւ Ամիրտովլաթ Ամասիացիին Անգիտաց Անպէտը:

Ա· ԴԵՂՕՐԱՑՔ (ԿԱՄ ԲԺՇԿԱՐԱՆ):

1· *Թղ· 1ա: Սկզիբը պակաս, արդ կը սկսի՝ «Լերդին յարենէ է եւ երիկամացն: Ոմանք իմացեալ ասա(ցին) թէ լերդն թանձր արիւն է սառուցեալ: Լերթ որ ի վազելոյ կամ հեռուակ գնալոյ կամ տաք ջուր լինի խմած եւ լերթին եւ սրտին ցաւ լինի տուած կամ ի հոգոց հանելով կշտին կամ կողին ցաւ լինի տրւած կամ ի տաք եւ ի չող տեղ լինի պատկած եւ լերթն խիստ տաքցած լինայ եւ մարդն բռանց պայ եւ նեղի»:*

Թղ· 2ա: «Դեղ որ ի տապութենէ ուռկոց լինի եւ գլուխն որպէս դղում լինայ եւ կամ կրակով պրած լինի: Առ հաւկիթի դեղնուց եւ ի վերան վարդի եղ ած» (Ապա աչքերու դեղ:) — Թղ· 6ա: «Կինն որ կաթն չի ունենայ· հին գինի եւ հում մեղր եւ զարէ ալուր եռցուր եւ տուր» (Թղ· 12բ—14ա մանուններ): (Կը յիշուին Սահակ, Գալանոս, Պոմիոս, Ստեփանոս եւն բժիշկները): Թղ· 86ա: Նոր գրչէ տարրեր գրով կայ՝ «Մահչէմ ամէն տեսակ վերքերու· Առ 100 տրամ մրսրր պղպիրի»: — Թղ· 91ա: Կը չարունակուի հին գրչին դեղերու պատրաստութիւնները զանազան ցաւերու համար:

Բ· ԱՄԻՐՏՈՎԼԱԹ ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ:

1· *Թղ· 92ա[1]: «Լ· Փռանկն Փ· զայս ատնոր համար գրափակ արարաք վասն խըրթութեան, որ չի չատաբանի եւ այլ ատնուանք բժշկապետացն այս են» (Այս Ամիրտովլաթի նախաբանին վերջին մասն է· հմմտ· նոյնին հրատարակութիւնը Բասմաճեանէ, Վիեննա 1926, էջ 3):*

2· *Թղ· 92ա[1]: (Ներածութիւն)· «Եւ գիտացիր որ ի աչխարհս պինչ որ արարիչն Աստուած ստեղծեր է գ· ցեղ եմք· (Հմմտ· հրտ· Բասմ· էջ 3):*

3· *Թղ· 104ա[1]: «Վասն դեղերուն զօրութեան, որ ա, ա, կառնուի· Աալուսան, որ հ· վաւվուռք ասեն, ինքն խոտ մն է, որ ի լերուքն կը բուսնի եւ յամէն ճուղ վերէն մինչեւ ի վայր սերտ տերեւ ունի»:*

(Հմմտ· Բասմաճեան հրտ· էջ 26, եւ Թ·, 40, 230, 75): Կը հասնի մինչեւ «Ֆլֆուլ սեւ»ի սա տողերը (եւ ապա կը մնայ թերի)··· եւ մազ բուսցնէ եւ յորժամ ագէկ աճուն եւ օձեն եւ թէ հռ· ձիթով եռցնես եւ օձես եռցնես» (Հմմտ· Բասմաճեան հրտ· էջ 617): Ասկէ վերջ չատ թուղթ աւելցուած է, բայց պարապ ձգուած:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, եղած պիտի ըլլայ, բայց այժմ կը պակսի:

744.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՌՄԿԹ = 1820

ԹՈՒՂԹ՝ 243: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 25, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, շատ տկար: — ԿԱԶՄ՝ ինկած· եւ գրքապահպանակի մէջ դրուած· կոնակը շատ խեղճ վիճակի մէջ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր մնացած է քնագիրը: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 2բ, 3բ եւ 243բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1820: — ԳՐԻՉ, ՎԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Լիբանան: — ՏԷՐ՝ Տէր Ալեքսան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — Թղ· 3ա կայ՝ «Տէր Ալէքսանին է»:

Մատեանս է (*թղ*· 3ա) Բարոյական Աստուածաբանութիւն *յօրինեալ ի* Պօղոսէ Գարբիէլեանց Անտոնինոյ, *յընկերութենէ Յիսուսեանց: Թարգմանութեամբ ի լոյս ընծայեալ ի լատինական լեզուէ ի հայ բարբառ աչխատասիրութեամբ Տեառն* Անդրէի *աստուածընտիր քահանայի* Լիբանանեանց *հրամանաւ եւ օրհնութեամբ Տեառն Տեառն Ա*· Գրիգոր *կաթուղիկոսի: 1790 ՌՄԼԹ: Հատոր Առաջին: Օրինակեալ ի հայրապետութեան Աստուածապատիւ սրբազան Տեառն Տեառն Բ*· *Գրիգորի արժանաժառանգ կաթուղիկոսի: 1820 ՌՄԿԹ·ի Լիբանան: Ի վանս Փոխմանուրբ Աստուածածնի, ի պատրիարքարանն Հայոց ուղղափառաց:*

Թղ· 4ա: *Բան յաղագս աստուածաբանական առաքինութեանց: Ծանօթութիւն առաջին: Առաքինութիւնն սեռօրէն* (°) *ուղիղ սահմանի· ունակութիւն ունակացուցիչ կամ հակամիտող յուղիղ ինչ գործ· եւ որովհետեւ եւ այնպէս կատարէ եւ ուղիղ տրամադրէ զնթակայն»: — Թղ*· 4բ: «*Մասն առաջին, Յաղագս Հաւատոյ: Գլուխ Առաջին, Յաղագս բնութեան եւ կարողութեան Հաւատոյ: (Բան յաղագս աստուածաբանական առաքինութեանց···)*: *Վերջինն է «Բան յաղագս առաքինութեան կրօնի»:*

Թղ· 243· *կայ՝ ժամացոյցի տարբերութեան ապուսակ բան տարւոյ եղանակներու: Այս Թ*· 738*ի հատորներէն մէկն է:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ համմա· *վերը:*

745.

ՏԱՂԱՐԱՆ

1605 — 1629 — Հին թիւ՝ 797

ԹՈՒՂԹՔ՝ 322: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի՝ մաշուր (ճոր): — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, բանի մը գրչէ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 310բ—312բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1909, բնագիրը 1605—1629: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեանճ: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեանց մատենադարանը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համմա· վերը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը:

Մատեանս է՝ Տաղարան, *ընտիր եւ անընտիր երգոց հնագոյն հայ տաղասացոյց· ընդօրինակեալ ի ձեռագրէն Յակոբու Թոխաթեցւոյ* (1605) *եւ որդւոյ նորա Աստուածատրոյ* (1608) *Վիեննա, ի Վանս Պաչտեան Ս*· *Աստուածածնի* 1909»: *Մէջը կան՝*

1· *Թղ*· 3ա: «*Ա*· *Տաղ ապնիւ վասն սեպհան աւրհնելոյ*· *յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ վասն ուրախութեան: (Յիսուս Որդու ձայն ասայ): Աւրհնեսցուք մեք միաբան զՀայր եւ զՈրդին եւ զսուրբ Հոգին»: Սկզբնատառք տողերու՝* «Այս Առաքել վարդապետին»:

2· *Թղ*· 4բ: «*Բ*· *Տաղ աւրհնութեան հաւատար ժողովրդի: (Անձն իմ արի աղօթէին պոն է) Աւրհնեցէք զՀայրն Աստուած դուք ի սկզբանէ: Գովեցէք եւ զՈրդին ծնեալն ի կուսէ»:*

3· *Թղ*· 6ա· «*Գ*· *Տաղ գինոյ վասն ուրախութեան: (Բարձրացուցէք զՏէր Աստուածին պոն է): Արարիչն Տէր քաղցրացաւ ի յԱդամայ, եւ ծնաւ ի սուրբ կուսէն Մարեմայ»:*

4ա· *Թղ*· 7ա: «*Դ*· *Տաղ վասն ողորմութեան*· *Առաքել վարդապետէ ասացեալ:*

(Յիսուս որպէս ձայնելուն) · Քան զամենայն զորձս բարեաց · Ողորմութիւնն է պատուական» : Վերջ «Ես Առաքել զձեզ ապաչեմ» :

բ · Թղ · 8բ : «Ե · Յառնաւոր վասն ապօքին · յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ : (Ցովասափու ձայն ասայ) : Աւրհնեալ անուն անմահ սուրբ Թագաւորին Յիսուսի Քրիստոսի Որդւոյն Միածնին : «Այս Առաքել վարդապետի» :

գ · Թղ · 10ա : «Զ · Տաղ Հպարտութեան · Առաքել վարդապետէ : (Յիսուս Որդու ձայն է) : Քան զամենայն զորձս չարի · Հպարտութիւնն է պարսաւի» : Վերջ «Ով Առաքել անմիտ եւ հպարտ» :

5 · Թղ · 11ա : «է · Տաղ վասն ուրախութեան եւ աւրհնութեան հաւատոյ ժողովրդի : Սիրով ընդունեցէք զմարգարէսն զո յայտնեալ աչխարհի · · ·» :

6 · Թղ · 12ա : «Ը · Տաղ ի Գրիգորիս Կաթողիկոսէ Աղթամարցոյ ասացեալ, Սուրբ Աստուածածնին : (Առաջնաճաչակ պաղոյն) : Տապանակ կազմեալ անփուտ · Կտակին փառաց անուտ» : «Տէր Գրիգորիսէ» : Վերջը «Էկեալ առ ձեզ պաղատի Գրիգորիսն Ախթայմարցի» :

ա · Թղ · 13ա : «Թ · Յորդորակն է ասոր · Աստուածածնին բարեաց պատճառ» :

7 · ա · Թղ · 13բ : «Ժ · Գովասանք ի վերայ սուրբ Աստուածածնին ասացեալ է : (Աստուած քարոզեաց եւ խրատ եառուր) : Արեւ յուսատու, տաճար Աստուծոյ Մարիամ, Բանին բարուհակ անթառամ ծաղկոյ» : Ա—Ք :

բ · Թղ · 14բ : «ԺԱ · Մեղեդի սուրբ Աստուածածնին : Այսաւր երեւի անտեսն ի բարձանց · Բանին բնութեամբ բոլոր եղականք» : Միայն Ա—Զ · զրերու տողերը կան :

գ · Թղ · 14բ : «ԺԲ · Յորդորակ Աստուածածնին : Աւետիս քեզ Մարիամ, զոր Գաբրիէլ սկզբնաւորեաց : Աւետիս, Աւետիս · · ·» : Ա—Ք :

8 · Թղ · 16ա : «ԺԳ · Տաղ Ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : (Ով զարմանալի) : Տունկ անմահութեան, բոլորոլեցար սուրբ կոյս · Ծագկալբար ծնար զանմահ պտուղն Յիսուս» : «Տէր Առաքեալ» :

9 · Թղ · 16բ : «ԺԴ · Գանձ խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ : Իւծեալ սրտակբեկ եւ միջակատոր · Մայր Միածնին հառաչմամբ յորդոր» :

10 · Թղ · 17բ : «ԺԵ · Ողբ սուրբ Աստուածածնին · Աւազ ուրբաթի : Աստուածածին կոյս Մարիամ, կացեալ առ խաչ իւրոյ Միածնին, հեղոյր զարտասուս կսկծմամբ» :

11 · ա · Թղ · 19բ : «ԺԶ · Երգ Առաքել վարդապետէ ասացեալ վասն Ցովակիմայ եւ Աննայի (Ցովասափու զոն ասայ) : Եղեւ այր մի արդար որդւոցն Ցուդայ · Անունն էր Ցովակիմ եւ կնոջն Աննայ» :

բ · Թղ · 20բ : (Թիւ չունի) «Վասն Ծնընդեանն Կուսին : (Ցովասափու ձայն է) : Եւթն ամայ սուրբ Կոյսն տղայ ծնանի · Եւ հինգ օր աւելի անդրանիկ կոչի» :

12 · Թղ · 21բ : «ԺԷ · Տաղ իւղ անոյչ աւրհնելոյ : Աստուած անքննին, Որդիդ Միածին · զպատարագս ընկալ եւ հանգոյ զարարողս սորին : Վերջը «Եւ զերկօղ սորին, անմիտ եւ նկուին · Մեղօք տառապեալ սուտ անուն Աետիս կոչին · ի մեծ թվականին ռ · ՝ւ երեսնին (1581) · էի այս ուխտիս սուրբ քաղաքն Երուսաղէմին» :

բ · Թղ · 22ա : «ԺԸ · Տաղ սուրբ Աստուածածնին, խիստ պէղեցիկ · Առաջնայճաչակ պաղոյն · Մահուան առաջին մարդոյն» : Ա—Ք :

13 · ա · Թղ · 25ա : «ԺԹ · Ողբ մայրաքաղաքին Ըստամպօլոյ, Առաքել վարդապետի ասացեալ եւ վասն պալատեան Ֆռանկ ազգին եւ ազատել զաչխարհս : (Յիսուս Որդու ձայնելուն) : Արդ ամենայն ազգ եւ ազգինք, Որքան զքեզ քաղաք Ստամպուլ» · Համմա · Անահեան, Յ · Հայկական աղբիւրները Բիւզանդիայի անկման մասին, Երեւան 1957, էջ 64 :

բ · Թղ · 28ա : Ի · Առաքել վարդապետի ասացեալ վասն պալատեան Ֆռանկին : Քանզի Ֆռանկաց ազգն չարժին · կամաւք անմահ թագաւորին» : Համմա · անդ էջ 70 :

14 · Թղ · 31ա : «ԻԱ · Այլ տաղ պէղեցիկ : (Այսաւր իմ եմք յայս մանիս) : Աստուած անեղ անպարագիր եւ անձննայ · Բանն ի Հաւրէ յառաջ ծննեալ լոյս եւ արքայ» : Ա—Ք (Ցովհ · Թուլկուրացւոյ «Տաղ Ազամայն է :

Այս համեմատուած է Մոռզեան տաղարանի հետ (Ձեռ · էջ 33–5) եւ տարբերակները կարմիր թանաքով նչանակուած են :

15ա · Թղ · 32 : «ԻԲ · Տաղ վասն Ղարիպի : (Վկայիչ հանդիսին ձայնն է) : Ի քէն Տէր հայցեմք Հայր զթական · Պարգեւեայ ինձ իմաստ տեսական» : Վերջ՝ «Երգաւոր այս տաղիս ղարիպի · Մեղաւոր եւ անմիտ Զաքարի» :

բ · Թղ · 33ա : «Ի Գ · Տաղ Ղարիպի : (Երգ է եւ սուտ եղբարք) : Հոգի մի ասէր ղարիպ, թէ չէ իմ սիրտս կարուն» :

16 · ա · Թղ · 34ա : «Տաղ սրբոց վաճառականացն Մարիայու եւ Կոստարու, ի Յակոբ եպիսկոպոսէ Արծկեցւոյ (Ցովասափու) :

Եկայք աւրհնեմք զԱստուած որ ողորմած է, եւ նա միշտ զծառայս իւր անտես չառնէ»: Վերջը «Յակոբ եպիսկոպոս երգող այս բանիս, ի յԱրծկէ քաղաքէ հանդէպ Ծովակիս» (համմա· Ակինեան, Մատ· հետ· Դ· էջ 129):

17· բ· Թղ· 38բ: «*Տաղ սրբոյն Պատուլ Մուսեհի, ի Ստեփաննոս վարդապատէ* (sic) *ասացեալ: (Ծովասափու): Ի քեզ յուսամ փրկիչ Աստուածդ բարի, Հայրդ անեղական անսահմանելի*»: «Ի Ստեփաննոս վարդապետե բան գովեստի իասն *Ցատրել Մուսեհի*»:

գ· Թղ· 42բ: «*ԻԶ· Տաղ Մարինոս ճգնաւորին*, ի Գրիգորիս *կաթողիկոսէ ասացեալ Աղթամարցոյ: Անձին եւ անսկիզբն է Հայրն երկնային Որդւոյ պատճառ ծննդեամբ անժամանակին*»: *Վերջընթեր տողերը՝ «Ի թվականիս Հայոց յինըն հարիւրի վաթսուն եւ հինգ տարի նմա աւելի* (1516), *Ես Գրիգորիս նուաստ ի յամենայնի· Ապիկարս տեսուչ եւ անյիշելի: Ըղվարս ճգնութեան սուրբ Մարինոսի· ոտնայչափ համառօտ ի յաւարտ ածի· Զի ընթերցմամբ սորայ զուարճանայք յոգի, Զփառս երգեսցուք փըրկչին ամենազաւրի: Աւ ոտս երջանիկ բարեւնապետի, Գրիգորիս անուն հսկողի, Քաջ հռետոր եւ անյաղթ փիլիսոփայի, Եւ երիցս երանեալ մեծ վարժապետի*»:

դ· Թղ· 48բ: «*Տաղ գեղեցիկ եւ նաղելի ի վերայ Սասընցի տանուտրօջն, որ ընդ բանիւ եղեւ ի քահանայէն իւրմէ եւ յետոյ ի Հոռմ արձակեցաւ*» (*Ծովասափու*): *Ականջ դրէք եղբարք բանիս պատուական, Զի պատմեմ սքանչելիս Տեառն զօրութեան*»: Վերջը «*Եկեալ ի Կոգովիտ գաւառն Սասնոյ, եւ զազատիչ հոգւոյն իւրոյ եւ մարմնոյ, եդ ի յեկեղեցինն կոմբըն ծայրոյ, եւ ինքն անդէն հանգեաւ ի փառս Աստուծոյ*»:

17ա· Թղ· 52ա: «*ԻԸ· Մեղեդի ի վերայ Փոխման սուրբ Աստուածածնին* (*Այսօր երեւի անտեսն ի բարձանց*): *Մեծացիր այսօր սուրբ Աստուածածին· իմամբ Միածին առ քեզ հրեշտակօք*»: Վերջը՝ «*Աւետիս քեզ Մարիամին ա· փոխն ասոր Յորդորակ ասա· ի ԺԲ համարն գիա*»:

բ· Թղ· 52բ: «*ԻԴ Գովեստ եւ պատանք Առաքել վարդապետէ ասացեալ առ սուրբ Աստուածածնին*: (*Աստուած անեղ անպարագրելիին ձայնն է*)· *Աւրհնեալ ես սուրբ Աստուածածին դուստր լուսոյ, Որ ընտրեցար յաղգէ մարդկան մայր Աստուծոյ*»:

18· Թղ· 54ա: «*Լ· Տաղ վասն ողորմութեան: Ի սկզբանէ Քրիստոս աւետարանին· Երանի տայ նոցա որ խոնարհ լինին*»: «*Սուտ անուն Յովասափ մեռեալ ի հոգին, սրբեայ զսիրտդ ի չարեաց, հաստեայ ի բարին*»:

19· Թղ· 55ա: «*Ինքաւք երիցկնոջ եւ քահանայից, Առաքել վարդապետէ ասացեալ*»· (*Ցիսուս Որդու ձայներուն*) *Տեսէք զխորհուրդ անճառ բանիդ, մաքուր կանայք քահանայից*»:

20· Թղ· 63բ: «*Ողբ գեղեցիկ եւ ապնիւ ի Տարօնեցի Մկրտիչ բանի սպասաւորէ ասացեալ, ի վերայ վաճառականի*· (*Դաւիթ արքային որդին*) *Աւրհնեալ անմահ թագաւոր· Դու միայն հզօր զօրաւոր*»: Վերջ՝ «*Ի հազար թըւականին քսանուվեց Թիւ այլ աւելին· յարմարեցաւ բանս կարդին· ըստ մեր կարեաց որչափ էին*»:

21· Թղ· 67ա: «*ԼԳ· Տաղ վասն Յակոբ վարդապետին եւ ընկերաց նորին*: (*Դաւիթ արքային Որդին*) *Կամիմ ես ի բան խաւսել, խօսելոյ ոչ եմ արժանի*»:

22· Թղ· 69ա: «*Ողբանք հոգւոյ եւ ապաշաւանք պօրծոյ· կարի քաջ եւ խորին*· (*Երապ է եւ սուտ եղբարք*): «*Ողբս ապիոպորմ եղբարք ինձ հասս երեմիային*»:

23· Թղ· 70բ: «*Տաղ վասն Վրդաւէս վարդապետի ասացեալ, յաղագս նոր վկային Քրիստոսի սուրբ Պարոն Լուսին, որ տղայ հասակաւ նահատակեցաւ ի քաղաքն Կաֆայ: Հայաստանեայց հազար թըւին, Եւ տասն ու վեց աւելորդին*»: *Համմա· Թ· 344, § 21: Ակինեան՝ Հինգ պանդուխտ տղաստացներ· Վիեննա 1921, էջ 38 եւն:*

24· Թղ· 75ա: «*ԼԶ· Տաղ Տէր Ըստեփաննոսին, որ ի Սեբաստիա նահատակեցին, որ է եպիսկոպոս*: (*Յարեւապալին յորդորակին ձայն է*) *Աւրհնեալ է Աստուած Հայր եւ սուրբ Հոգին...*»:

25· Թղ· 76ա: «*Տաղ Ալեքսիանոս ճգնաւորին: Աստուած պճած եւ մարդասէր, յերակ լըսէ իւր ծառային*»:

26· Թղ· 80բ· «*Շարական փեսայի եւ հարսին հանդերձ աւրհնելոյ*: (*Որ հաստատեցեր բանիւ*): *Խաչանիշ պրոշմամբ նչանի· պարապրական փառօք պսակեալ*»:

27· Թղ· 81ա: «*Տաղ վասն զղջման եւ ապաշխարութեան ի վերայ մեղաց*: (*Քրիստոս փառաց թագաւոր*) *Ահ յԱէր տէրանց մեղայ քեզ· Զինչ զայլ ծառայ չեղայ քեզ*»:

28· Թղ· 86ա· «*Տաղ Գրիգորի Նարեկացւոյն ասացեալ է ումեմն աշխարհայբառ* (*Դաւիթ արքային որդուն*)· *Գիւղմն կայր Նարեկ կասեն· իւր աթոռն ի վարդապետին*)»:

29· Թղ· 88ա: «*ԽԲ· Տաղ վասն չարժման կարմիր գլխոյն, որ եկեալ այրեաց եւ աւերեաց պՀայոց աշխարհս մինչեւ Եղնկան*: (*Երապ է եւ սուտ եղբարք*»): *Դաւիթ արքային Որդին Սողոմոն դայս մեզ քարոզէ·*

Թէ զով որ Աստուած սիրէ, հանապազ զնա խրատէ։ Ցորժամ Ռ· ամ լցաւ Թըւական Հայոց տումարին» (1551)։

30· *Թղ· 91բ։ «Երդ ի սուրբ Աստուածածնէն եւ ի Գաբրիէլ հրեշտակապետեն· աւրինակեալ ի վարդն եւ ի պլպուլն· ի յԱռաքել վարդապետէ։ (Ցորժամ Հայրն երկնաւոր)։ Ականջ դրէք բանիս, որ պատուական է»։ Չմմտ· Թ· 344· § 9· (լ·)։*

31· *Թղ· 94բ։ «Տաղ արարածոց։ Որ զովի բաժինն է Քամայ։ (Երազ է եւ սուտ եղբարք) Եկայք Ադամայ որդիք, արարածք ամէն միաբան»։ Չմմտ· Բազմ· 1880, էջ 97—100· եւ Ակինեան Հ· Ն·, Մաշտոցը· Հետազօտութիւնք, Դ· էջ 325 (Չմմտ· նոյնը Թ· 684, Թղ· 64բ – 74 բ։*

Բաժնուած է երէք մասի։ Վերջերը՝ «Ինձհարիւր եւ ութսուն ինձն Քիւ այլ ի հետ նորայն (1540) ոդորմելի կարապետ վարդապետ եւ խիստ անպիտան, հրպարտ ես եւ անամօթ, բանիս ով ետ քեզ հրաման»... «Գերի՝ ւ անպիտան Փանոս, դիպեցայ բանիս պատուական, գրեցի ի քարտի իմում, Թէ լինի ինձ աւուրն յիշման։ Եւ ես անարժան Յակոբս ցանկացայ տալիս զովական եւ կծագրեցի զայ, Թէ ասեն ինձ զհայր մեղան»։

Թղ· 102ա։ «Տաղ վասն կիրակէի· ումեմն իմաստնոյ ասացեալ (Ցիսուս Որդի Ձայնեբուն) Աստուած եդիր զկիրակին, մատամբն իւր գրեաց ի տախտակին»։

32· *Թղ· 103ա։ «Տաղ վասն յերուսաղէմի։ (Ես զո սիրուն չեմ դիմանար)։ Զաւխ սավառնում Յէրուսաղէմ· Նէ կաւղալ տուր չահրուն սէնուն»։ Վերջը՝ «Նըւաստ Գրիգոր ոտից ձեր հող, Միտքս խաւար է՝ չէ տեսող· Զձեզ աղաչեմ տալիս ասող· Աչք Թէ Աստուած ողորմի»։*

33· *Թղ· 104բ։ «Տաղ եւ զովասանք հերիսի, Թօխաթցի Միհնաս դպրէ ասացեալ որ ի Լօվաց տունն վախճանեցաւ։ (Ցիսուս Որդու) Ի հողոյ հաւատար անձէ եւ անարժան ձեր ծառայէ, ի Թաւխաթցի Միհնաս դպրէ· չատ կարօտով բարեւ հասցէ»։ Չմմտ· Թ· 160, § Բ· 1· ե· Թ· 343, § 9· (լբ)· Ակինեան՝ Հինգ պանդուխտ տաղասացներ, էջ 102 եւն։*

Թղ· 106բ· կայ ընթօրինակողէն սա դիտողութիւնը· «Անկեալ է ասէն Թուղթ մի»։

34· *Թղ· 108ա· «Ի հրայհանգ համբակէ՝ Շահաստանեանցն լերին, երկիչ սատար ընձեռեալ, բառիւքն հայկական, որոյ կացեալ տաղիւքն հոմերական, ոգեալ ոճիւ եւ բարառնական՝ կոչեալ զմասունս հնագանդական· (Ցիսուս Որդուն ձայն է)։ Ամենայնի սկիզբն ես եմ, դուք լըւարուք զոր ինչ ասեմ»։ Ա—Ֆ· վերջը «կարապետ»։*

35· *Թղ· 114բ։ «Տաղ Նախաշ վարդապետի ասացեալ, վասն ուրախութեան (Ականջ դրէք բանիս որ պատուական է)։ Պլպուլն ի վարդն ասաց Թէ ինչ անոդորմ ես, Որ զիմ արիւնս քեզ հալալ կու դնես»։ Չմմտ· Թ· 344, § 17։*

36· *Թղ· 116բ։ «Կաֆայս խիստ դեղեցիկ է Նաղաշ վարդապետին ասացեալ (Երազ է եւ սուտ եղբարք) Ի՞նչ չահ է քո զուտ դատիլդ, երբ աւտար երկիր կու տանին»։*

32· *Թղ· 117բ։ «Տաղ Ֆըրկաւ ասացեալ վասն ի վերայ եղբայրասպանին։ (Ցիսուս Որդու ձայն) Աւրհնեալ անուն արարողին· Թագաւորին որ զմեզ արար, Ֆրրկին երես իմաստութիւն, քանի մի բան ասէր չար»։ «Գերի Ֆըրիկ ողորմելի, խօչ ես ասեր զրաներս ի չար»։*

բ· *Թղ· 119բ։ «Տաղ Ֆըրկի ասացեալ է։ (Դաւիթ արքային դոյնն ասա)։ Պատգամն որ երես Աստուած Մովսէսի, զու զայն մոռանաս»։*

գ· *Թղ· 121բ։ «Խրատ Ֆրկի ասացեալ։ Եկայք որ ի բաց Թողունք· Զայս խարօղ կեանքս որ չի խաբինք»։*

դ· *Թղ· 124բ։ «Ֆրկաւ ասացեալ ի վերայ չարիի, տալեհի եւ տօլմաթի։ (Երազ է եւ սուտ եղբարք) է չարիս երբ ծռիս մարդուն, զօրն ի բուն փորես նոր հոր»։*

Ապա Թղ· 125բ· կայ՝ «Պատասխանի։ Ֆալքն պատասխանէ»։

ե· *Թղ· 128ա։ «Այլ խրատ Ֆրկաւ ասացեալ է վասն օկտութեան։ (Երազ է եւ սուտ եղբարք)։ Իմ սիրտ վատի մի լսեր, ու չարին իսկի տեղ մի տար»։*

զ· *Թղ· 129ա։ «Տաղ Ֆրկաւ ասացեալ ի վերայ մեղաց։ (Այրն առաջին զքեզ տպա՛յ· այն ձայն է)։ Ցե՞ր չես երթար ի միտքդ ի վար, է զերկվար մարդ ու տխմար»։*

է· *Թղ· 129բ։ «Ֆրկաւէ է ասացեալ խրատ յոգեչահ։ (Ցիսուս Որդու ձայն ասայ) ՄԸ։ Ով որ սիրէ կուժ ու կըթխա· զուստր եւ որդիքն եւ ինքն մուրա»։*

38· *Թղ· 131բ։ «Սարկաւագ վարդապետի ասացեալ, մարտ ընդ Աստուած։ Երբ խաչեցար վասն աչխարհի եւ երախտիւք զմարդկան ազգի»։*

39· *Թղ· 136ա։ «Պատմութիւնք եւ զովասանք խոզին· որ է կերակուր քրիստոնեա(յ) ազգին։ (Ցիսուս Որդու ձայն)· Արդ խոզն է դեղ ամէն ցաւի· ՚ւինքն բազում իրս պիտանի»։*

40· *Թղ·* 137*ա*: «*Ողբանք հոգոյ եւ մեղաց, կարի խորին մտօք· քան օկտակար*: (*Դաւիթ արքային Որդին*) *Ողբս ապիոդորմ եղբարք ինձ եհաս երեմիային*»:

41· *Թղ·* 138*բ*: «*Տաղ եւ գովասանութիւն էջմիածնայ*: Առաքել *վարդապետէ ասացեալ*: (*Աստուածածնին բարեաց պատճառ*): *Ահա ասեմ բան գովեստի· մաւրըտ լուսոյ սուրբ տաճարի*»:

42· *Թղ·* 142*բ*: «*Խրատք եւ կարգք չարաչան քաղելու*: (*Յովասափին ձայնն ասայ*) Թօխաթցի Յակոբիս: *Յորժամ դու կամիցիս քաղել չարաչան, նախ ասա Աւետեաց եւ ապա Ծննդեան*»: *Վերջին տողերուն մէջ* «*Ես ասացի ողբէն, եւ ապա մախթանքէն, մեղսասէր եւ անարժան Յակոբ անպիտան*»:

43· *Թղ·* 143*ա*: «*Ողբ ի վերայ երուսաղէմի ասացեալ Տեառն Գրիգորի Հայոց կաթուղիկոսի, եղբօր Շինողին Ներսէսի*: *Բան ապիոդորմի*: (*Ցիսուս Որդու ձայն*): *Ահա ձայնեմ ձայն ողբապին· կաւան բառնամ արտասվագին*»:

44· *Թղ·* 146*բ*: «*Տաղ ոգեշահ ըստ անուան երգողին ի Յովհաննէս Պլուզէ ասացեալ*: (*Ցիսուս Որդու ձայն*) *Իմաստութիւն Հաւր Տէր Ցիսուս, տուր ինձ խօսել բան պիտանի*»: «*Ի Յովհաննէս վարդապետէ ասացեալ*· (*ամէն դիր կրկնուած*):

45· *Թղ·* 148*բ*: «*Յովհաննու վարդապետէ Եզնկացւոյ մականուն Պլուզ կոչեցեալ, ասացեալ բան չահաւէտ եւ օկտակար*: (*Ադամայ ստեղծօղն եկեալ կամ Արեւագալին ձայն ասայ*) *Ադամայ որդիքդ ամէ՛ն ծնունդ ի հողէն, եկայք տամ ձեզ խրատ Աստուծոյ բանէն*»:

46· *Թղ·* 152*բ*: «*Ողբ ի վերայ մեռելի, տանկի բարբառով* (*Զաւխ սավտուկում*) *կաւլրն պօկուն դարտաչլարում, սիդ ադլայրդ պէնում իչուն*»:

47· *Թղ·* 153*բ*: «*Նորին Յոհաննու Պլուզայ ասացեալ բան չահաւէտ եւ օգտակար*: *Առաջի ձայն ասա որ լաւ գայ*: (*Յովասափու ձայն է*) *Աւրհնեալ Աստուծոյ անունն միշտ կենդանոյն, որ երեսս խելք եւ միտք եւ խաւսքն մարդոյն*»: *Վերջերը* «*Զմեղուցեալ* Յովհաննէս *յաղաւթս յիշեցէք*»:

47· *Թղ·* 159*ա*: «*Անձինք մխիթարական Տեառն Ներսէսի, առ ոմն իշխան արեւելեան Առիւծ կոչեցեալ, վասն որդւոյ իւրոյ տարաժամ մեռելոյ*: *Անտես է յոյն աստուածային ըստ առաքելոյ անսուտ բանին*»: *Ա—Ֆ*: *Ապա՝* «*Ներսէսի ե կաթողիկոսի Հաց*»:

48· *Թղ·* 161*բ*: «*Գանձ Ծննդեան եւ Մկրտութեան*: *Մաքուր եւ անբիծ, դչխոյ երկնային, դուստր լուսոյ մայր անճառ Բանին*»: «*Մկրտիչ*»:

բ· *Թղ·* 163*բ*: «*Գանձ Տեառնընդառաջին*: *Միաւնական սուրբ երրորդութիւն բարեբանեալ անբաւ զօրութիւն*»: «*Մկրտիչ*»:

գ· *Թղ·* 166*ա*: «*Հբ· Գանձ սրբոյն Ստեփաննոսի*: *Մեծ եւ հզօր անմահ թագաւոր· Տէր Ցիսուս Քրիստոս արքայ երկնաւոր*»: «*Մկրտիչ*»:

դ· *Թղ·* 168*բ*: «*Տաղ սրբոյն Ստեփաննոսի*: (*Արեւագալի գոյնն է*): *Ի գաւազանէն Ցեսսէ ստեղնեալ սուրբ Ստեփաննոս*»: «*Ներսէսէ Կաթողիկոսէ ե*»:

ե· *Թղ·* 170*բ*: «*Տաղ Տեառնընդառաջին· Քրիստոս փառաց թագաւոր այսօր եկեալ յընծայուին*»:

զ· *Թղ·* 171*բ*: «*Գանձ Ադուհացիկ չորրորդ կիրակին· Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ տիրական, Որ նորոգեաց զաշխարհս ամենայն*»: «*Մկրտիչ*»:

է· *Թղ·* 173*բ*: «*Գանձ Զատկին կիրակէի*: *Մեծ աւետեաց ձայն ուրախալի, տայր Գաբրիէլ պետն հրաշալի*»: «*Մկրտիչ*»:

ը· *Թղ·* 176*ա*: «*Գանձ մեծ Բարեկենդանին եւ ադուհացիկ կիրակէից· ի Տէր Մխիթարայ ասացեալ է· երգս յաւերժական, երգեմք բանական*»:

49· *Թղ·* 183*ա*: «*Ողբ եւ աւտանաւոր եւ տաղ ի վերայ* Եդովկիայ *մեծ* Բաղաֆին, *որ այժմ* Թօխաթ *ասի, զոր անօրէն եւ անհաւատ Տէլու Հասան եւ իւր եղբայրն Ղարայ Եաղըճին· Եաղի եւ ձէլայի յայտնեցան· եւ ժողովեցին բազում զաւրս· եւ գերկիրս Հայոց եւ Հոռոմոց սկսեալ յՈւրհայոյ մինչեւ յՈւսկուտարն ծովեզերօք եւ բոլորօքն հանդերձ այրեաց եւ աւերեաց· թալանեաց եւ գերեաց· զբազումս սպանեաց· եւ զչատս փախոյց· Զոր ես Ստեփաննոս Թօխաթցի էրէցս որ աչօքս տեսի եւ զորն ականջաւք լուայ եւ զսակաւ բանս ասացի անյարմար գոլով*: *Վեց Ռ եւ ութ հարիւր թըւին եւ երկու թիւ աւելորդին*: *Վերջը՝* «*Տալիս երգող* Ստեփաննոսի, *եղբօրն իմոյ տէր Յակոբի, հօրըս Սարգիս, մօրս Ճանփաչի, Հայր մեր յերկինս սուրբ եղիցի*»: *Հ· Ալիշան՝ Հայապատում Գ·* § 393· *էջ* 307—316 *եւ* § 381, 252—253· *Հ· Ակինեան, Հինգ պանդուխտ տաղասացներ, էջ* 131—132:

50· *Թղ·* 189*ա*: «*ՀՋ· Այլ տաղ գեղեցիկ· Ահա տեսէք թէ ի՛նչ կա(յ) ծովին, որ նաւն ուռամ գայր*»:

51· *Թղ·* 190*բ*: *Տաղ նոր նահատակին Քրիստոսի սուրբ Պարոն Լուսին ի վրդաճէս վարդապետէ ասացեալ*: *Աստուած*

Հայր երկնաւոր զքէն զոհանամ Տէր, որ դու զաւրացուցեր զքո ծառայն Տէր»։ Ա—Ք։ «Վրդանէս վարդապետն քո ծառայն Տէր, ուստի Պարոն Լուսին ասացի զայս Տէր···։ Անուն տայս ասպին տէր Վրդանէս է, Այրարատեան յերկրէն Կաֆան եկել է»։ Համմա· Թ· 344, § 21։ Ակինեան՝ Հինգ պանդուխտ տաղասացներ՝ էջ 47։

52ա· Թղ· 193բ։ «Թումա Իրիցուէ *ասացեալ է ուստի Պարոն Լուսին։ Աւրհնեալ Հայր երկնաւոր Աստուած անքննին, էակից փառակից Միածին Որդին»։ Վերջ «Վրդանէս վարդապետ եւ անուն բարի, Թող դու պայծառ կենաս ի մէջ աշխարհի, որ ես առի հրաման եւ դառայ ասի, Թումա խիստ մեզաւոր ի յայսմ աշխարհի։ Ազաչեմ ես զքեզ աւրր վկայ բարի, որ բարեխաւս լինիս զայս բանս ասողի՝ մեղապարտ Թումայի եւ անպիտանի»։*

բ· Թղ· 195բ։ «Նորին Վրթանէս վարդապետի *ասացեալ է ուստի Հաչատեան։ Որ բազում ժամանակս խոով կացեալ է հետ զասակցին իւրոյ Գրիգոր վարդապետին, որ առաջնորդ էր Լովա քաղաքին եւ ի ծերութեան ժամանակին հաշտեցաւ եւ զրեաց այսպէս։ Այրէն մինչեւ ի ձէն մեզայ քեզ, բազում խոովութեանց հետեւեցայ ես»։ Ա—Ք։ Համմա· Ակինեան Հ· Ն·, «Հինգ պանդուխտ տաղասացներ», էջ 15։ — Թղ· 196ա։ Նորին Վրթանէսի ասացեալ։ Այրէն մինչեւ ի ձէն զովեցի զքեզ։ Այրէն մինչեւ ի ձէն եղբայր, մեղա քեզ»· (Անդ էջ 17)։ — Թղ· 197բ։ «Առանաւորս Նորին Վրդանէսի ասացեալ (Ցիսուս Որդու ձայն ասայ)։ Այրէն մինչեւ ի գիրն վերջին մեղայ ասեմ ես Քրիստոսին»։ (Անդ էջ 18)։ Վերջը «Ի թվին Հայոց հազար վեցին Օգոստոսի քսան ու եւթնին, սակաւ բանիկս զայս գրեցի, Իլով քաղաքն առաքեցի» — Թղ· 200բ· «Նորին Վրդանիսի· Այս սուտ կենցաղոյս վերայ ես միայն չուտով խաբեցայ»։ Ա—Ք։ Վերջը՝ «Քեզ է խիստ կարաւտ եղբայր· Վրդանէս եղն եղկելի···։ Այս Թուխաս որ Սեչով գրուի տի երթայ Իլովն հասնի ի վանքն Համկատարի» (Համմա· Անդ էջ 23—29)։*

Թղ· 204ա։ «Տաղ Գիւտ խաչին։ Այսօր եղեւ գալ դչխոյին, Մօր արքային ինքնակալին»։

53· Թղ· 205բ։ «Տաղ ազնիւ մեծատանն եւ Ղազարու։ Առէք եւ զանարժան Յակոբս յիշեցէք։ Լսէ զմեծատանն զառակն (կրկնէ)· որ հաղնէր զբեհեզ ծիրանի»։

34· Թղ· 206բ։ «Ոդը ի վերայ Օլախաց երկրի հայերուն, ի թուխաց Մինաս սարկաւագէ *ասացեալ։ Գուչեմ առ ձեզ ողբերական, հառաչելով յոյժ լալական»։*

Այս տաղը ամբողջապէս չէ օրինակուած, այլ միայն սկիզբն ու վերջը։ Այս մասին կը գրուի «Այս տաղը ձեռագրիս վրայէն հրատարակած բ–լալով Հ· Գրիգոր վրդ· Գովրիկեան (Հանդէս Ամսօրեայ· 1888, էջ 39—40, 62—63) աւելորդ համարեցանք հոս ամբողջութեամբ օրինակել»։ Հրատարակուած է չատ անգամ· Համմա· «Հանդէս» (Համմա· վերը), «Մասիս» 1886, Թ· 3832—3837։ Ալիշան՝ «Կամենից» էջ 20—27։ Պատկանեան՝ «Նշխարք», էջ 53—58։ Ակինեան՝ Հինգ պանդուխտ տաղասացք, էջ 85—102 եւն։

55· Թղ· 207բ։ ա· «Տաղ վարդի եւ պըլպուլի։ Ծաղկունք ասեն հերիք արայ»։

բ· Թղ 210ա· «Տաղ խիստ գեղեցիկ ի վերայ երուսաղէմի *ասացեալ է Ըստամպօլցի մղտեսի Նիկողայոսէն, զոր եւ Ղպռօղու այլ ասեալ է։ Աւրհնեսցուք մեք միաբան զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբ Հոգին, Որ տայ մեզ միտք բանաւոր զովել զքաղաքն Իսրայէլի»։ Վերջ՝ «Նիկողայոս Ըստամպօլցի սրտի մտօք զականջդ բայ, չինէ քեզ տուն եւ աւթեան·։»։*

56· Թղ· 212ա։ «Տաղ վասն հոգոյ ի Նադաշ վարդապետէ *ասացեալ։ Անցանէ մեծութիւն եւ փառք աշխարհիս, աւերի եւ քակտի չինուած տաճարիս»։ Վերջ՝ «Ա՛յ Նադաշ դու լսէ պի՛նէ որ քարոզես»։ Ա—Ք։*

57· Թղ· 213բ։ «Ոմն սրբոց իմաստնոց զառաջ Գրիգորի Նարեկացոյ *ասացեալ է։ Արփիական լոյսդ երկնային, Ցիսուս Քրիստոս Հօր Միածին»։ Ա—Ք։*

58· Թղ· 216բ։ «Տաղ ի վերայ կաքաւոյն, խիստ գեղեցիկ։ Նստեալ կայր ու լայր կաքաւուկն· Նստեալ կայր ու լայր կաքաւուկն»։

59· Թղ· 217բ։ «Տաղ վասն խռովարարի եւ ոխակալի է՝ խրատ ի Նադաշ վարդապետ(է)։ Անձն իմ քեզ վա(հ) հազար բերան, թէ խռով կենաս կամ ոխ պահես»։

60· Թղ· 219ա։ «Այլ տաղ վասն հոգո։ Այ Տէր տերանց մեղայ քեզ· զերդ պայլ ծառայ չեղայ քեզ»։

61· Թղ· 223բ։ «Տաղ վասն հոգո ի յԱռաքէլ վարդապետէ *ասացեալ, չահաւէտ լողաց։ Ամենայն փառք մարդոյ զատարկ եւ ունայն, Սողոմոն զայս ասէ չնորհօք տիրական»։ Ա—Ք· ապա՝ «Առաքելի է»։*

62· Թղ· 225բ։ «Տաղ ի վերայ յերուսաղէմի եւ տնաւրինականաց Տեառն մերոյ եւ փրկչին Ցիսուսի Քրիստոսի։ Ես ազաչեմ զնորածին, մեզք իմ բազում ոչ յիշեսցին»։

63· Թղ· 227բ։ «Տաղ վասն ուրախութեան։ Պետրոս երազ է տեսե՛լ, կրկ· ելեալ պատմէր Պօղոսի»։

64ա· Թղ· 228ա։ «Ի Յակոբ երիցուէ *ասացեալ է զեղջուկ ոտանաւորս ի դէմս վար–*

ժապետին իւրոյ Յակոբ fահանային, *որ Ախայվաթենց* : *Եւ իւրեանց մականունն ասեն* Թաւխաթեցի Բաբունկի Տէր Յակոբ, *որ է այժմ ի Լեհաց տուն Զամօսաց* : *Յիսուսի Աստուծոյ որդւոյն Մխածնի, զթով նոր ողջոյն առ քեզ հասանի*» : «*Յակոբ անարժանէս ընկալ*» :

բ · *Թղ* · 230ա : «Ի Բադուկ Յակոբ իրիցուէ *ասացեալ ի ղէմս վարժապետին իւրոյ Այվաթենց Տէր Յակոբին* : *Հիբուր հոգ անձնէ քո աչակերտէ Յակոբ ծառայէ, ինչ ողջոյն հասցէ Տէր տէր Աֆէնտէ եւ Աստուածտարէ*» :

65 · *Թղ* · 232ա : «*Տաղ եւ ողբանք ի վերայ* Եդովկիա *քաղաքին, որ այժմ ասի* Թօխաթ, *որ ոմն անօրէն Տալու Հասան ասեն, որ եկաւ այրեաց եւ աւերեաց : ի թվականիս արեթական, հազար եւ յիսուն մէկ ի լման*» :

Ցառաջ չէ բերուած ամբողջապէս : կարմիր թանաքով գրուած է հեռւեւալ ծանօթութիւնը· «Ասկէ վար կը համեմատենք ձեռագիրս Հ· Ալիշանի «Հայապատում»ի մէջ հրատարակած (Գ· § 393 բ· էջ 317—222) օրինակին հետ եւ բան առիթ կը նշանակենք տարբերութիւններէր» :

66 · *Թղ* · 233բ : «*Տաղ Ֆրկի ասացեալ վասն Հոգոյ* : *Ցառաջն որ յաչխարհս եկի, հանդ յիստակ էի զինչ հայլի* :»

67 · *Թղ* · 234բ : *Ողբ խղճուկ ի վերայ մեռանելոյ* : *Եղբայք ձեզ խրատ մի տամ, մի կենայք գուք չատ խոր ի քուն*» :

68 · *Թղ* · 235բ : «*Տաղ վասն Հոգոյ երկու լեղուաւ* : *Ջմալն ի՛նչ կանեմ, երբ որ յեաինա ամալ է, ամալ է*» :

69 · *Թղ* · 237բ : «*Տաղ վասն խաչելութեան* : *Արեգական արդարութեան ալէլուիայ* : *Բացաւ մեզ դուռն ողորմութեան, օրհնեալ է Տէր*» : *Ա—Ֆ* :

70 · ա · *Թղ* · 238ա : «*Տաղ վարդին եւ պուլպուլին ի Գրիգորիս կաթուղիկոսէ Ախթամարցոյ ասացեալ է* : (*Ականջ դրէքին պոյն ասա*) : *Ցետ գնալոյ վարդին, եկ պուլպուլն յայգին*» :

բ · *Թղ* · 241բ : «Ի Գրիգորիս կաթուղիկոսէ Ախթամարցոյ *ասացեալ* : *Աստուածանկար պատկեր, աւրհնեալ է Աստուած, յաւրինեալ ի յարարողէն*» : *Ա—Ֆ* :

գ · *Թղ* · 243ա : «Ի Գրիգորիս կաթուղիկոսէ Ախթամարցոյ *ասացեալ է ի ղէմս առ սուրբ Աստուածածնին* : *Ահա այսպիք մեր ծայկեցան* : *Հմմտ* · *Թ* · 344 1ա :

71 · *Թղ* · 246ա : «*Տաղ վասն Պայծառակերպութեան* : *Այսաւր ցրնծայ լեառն Թափաւր եւ պուտրճանայ մեծն Հերմոն*» :

72 · *Թղ* · 247բ : «*Տաղ անուչ եւ վայելուչ Յարութեան* : *Այսաւր նոր արեւ հարեալ ի նորահրաչ արեգակնէ*» :

73 · *Թղ* · 248ա : «*Տաղ վասն Հոգւոյ է* : *Յամենայն մեղաց ի պատ ասէ դու կացիր, եւ յաւրէնս աստուածպինա միչտ մերձեցիր*» :

74 · *Թղ* · 249ա : «*Տաղ ի վերայ նորահաս մեռելի, որ նորաչէն տուն եւ այպի ունենա(յ)* : *Ամէն աստուստ եւ լոյս, Գաբրիէլն ասէր հոգոյս*» :

75 · *Թղ* · 249բ : «*Վասն ուրախութեան յորժամ որ քո սիրելին առ քո տունն գայ, գայս տաղ ասա եւ պիս յիչեայ* : *Այրն ասէ առաքեցար հազար բարի, Բէնն ասէ բարով եկիր իմ սիրելի*» : *Ա—Ֆ* :

76 · *Թղ* · 250բ : «Ի Թօխաթցի խաչատուր երիցուէ *ասացեալ* : *ձԺԱ* : *Տեսէք զամանս զդմենի, զեղնուկ կապիկ որ ինքն ունի*» : *Վերջը*՝ «*խաչիկ էրէց մեղսասիրող, զատարկ բանի ես հետեւող*» :

77 · *Թղ* · 251բ : «*Տաղ վասն ծիծաղելոյ* : *Գայլն, արջն ու աղուեսուկն են պատրչեր, հաւրեղբայրք ու քրեերորդիք էին եղեր*» :

78 · *Թղ* · 252բ : «Ի Թօխաթցի Ղազար եպիսկոպոսէ *ասացեալ* : *Նորոգեցաւ ապրս Թորգոմիս, որ երբ տեսաք զքեզ առաջնորդ երկրիս, յայնժամ զուարճացաք ի բոլոր սրտիս* :» *Վերջը*՝ «*Նուաստ Ղազարէս զայս բանս ընկալ եւ օրհնութեան քումմ զիս մի մոռանար*» : «*Նուաստ Ղազար ծառաէ ընկալ բան*» :

79 · *Թղ* · 253բ : «*Տաղ սիրոյ եւ ուրախութեան* : *Քանի որ տեսնում զքեզ հեռւանոց, զէտ չամբա եղեգն ելեր ես կանգնած*» : *Վերջը* «*Մէկ խաւսգդ բոլոր քաղաք մի արժէ· զերկ քեզ նըման խակի ծնեալ չէ*» :

80 · *Թղ* · 255բ : «*Տաղ սիրոյ եւ ուրախութեան* : *Մեր Տէրն է բազմեր ի բարձր աթոռին, աչուքն յաւրիներ է զպատակեր քոյին*» · *Վերջը*՝ «*Ա՛յ յիմր զրնչ յէր աւրին(ա)կեցեր, լսաւղին սիրտրն կրակ դու լըցեր, քեզի տաեն է որ փոչմանէիր, քո որդուն խաթրին համար զրեցիր*» :

81 · *Թղ* · 257ա : «*Տաղ ի վերայ խորոզի ասա* : *Իթի պրչախլար պօղայրն եաթ պըրէ խօրաւղ*» :

82 · *Թղ* · 258ա : «*Տաղ Յարութեան* : *Դասքն հրէական եղին պահապան սուրբ գերեզմանին, որ եղաւ մարմինն աննման*» :

83 · *Թղ* · 259ա : «*Տաղ վասն հոգեւարի* : *Աչք իմ ծովացեալ, գետք յինէն հոսեալ*» : *Ա—Ֆ* :

84 · *Թղ* · 262ա : «*Տաղ պաչա(ա)ման* : *Մեղայ քեզ Քրիստոս Աստուած ապաւէն յոյս զքեզ ունիմ, լալագին պաղատանօք հառաչմամբ առ քեզ անկանիմ*» :

85· Թղ· 263ա ։ «Տաղ վասն հոգեչահի ասացեալ ի Թաբէոս սարկաւագէ ։ Հոգին մարմնոյն ասաց թէ այլ ճար չունիմք» ։

Վարի լատանգքին վրայ «Համեմատուած Մոռոզեան տաղարանի հետ էջ 41—48։ Վերնագիրն սակէ է, թ· 797 չունէր»։ Տարբերութիւններ չատ կան, ինչպէս կարմիր թանաքով գրուածներէ կը տեսնուի։

86· Թղ· 265բ ։ «Հրճուիմք այսօր մեք հոգեպէս, տօնիւս մաքուր սուրբ կուսականն» ։ Վերնագիրը կը պակսի» ։

87· Թղ· 266բ ։ «Ձիր ։ Ես գիտէ(ի) դաչխարհս թ'ինձ մուլք է տուած, ուսէի, խմէի հետ իմ սիրելեաց» ։

88· Թղ· 268ա ։ «Տաղ պաչա(ա)ման· Առաքել վարդապետէ ։ Ցիչելով գալ մահուն սիրտ իմ սասանի· յահագին ատենէն անձն իմ դարհուրի» ։ «ՅԱռաքել վարդապետէ այս» ։

89· ա· Թղ· 269ա ։ «Ճառս ի Աստուածատուր վարդապետէ Հեթեցոյ ասացեալ ի խնդրոյ Մինաս սարկաւագին վասն Ծննդեան Քրիստոսի ։ Այսաւր տաւն է Ծննդեան, աւետիս, Տեառն մերոյ եւ Յայտնութեան աւետիս» ։

բ· Թղ· 271բ ։ «Ով քաղցրաձայն եղանակօղք, ան տունն, որ ձեզ խուս մի չի տան նա, ապայ զայս փոխն ասէ ։ Մըսկին պառաւ մի տրանջար, աւետիս, զէմ Գաբրիէլն ի քեզ տի գայ աւետիս» ։

90· Թղ· 272բ ։ «Ճառ վասն Ծննդեան Քրիստոսի Յովաննէսի ասացեալ տաճկի բառով ։ Քիմսայ պէնի պիլմայ խոր աւետիս» ։

91· Թղ· 273բ ։ «Ճառս Թաքոսի է ասացեալ· Ցեսայբի Նուրխոր նուրտան աւետիս ։ Թունալոխ Մարիամ տան աւետիս· Քանպրիոխ աւնուն իլան աւետիս» ։

92· Թղ· 274բ ։ «Ճառ Ծննդեան տաճկի բառով ։ Աստուածածնին կոյս Մարիամ աւետիս, Սանսըն Եսայի տօղուրան աւետիս» ։

93· Թղ· 275բ ։ «Տաղ վասն ուրախութեան եւ ծիծաղելոյ· խումար մարդկանց ։ Ցոյս կենաց արդարութեան, քաւիչ մեղաց մեղաւորաց» ։

94· Թղ· 277բ ։ «Տաղ վասն զղջման եւ ապաչխարութեան ։ Մի ինար տարեկոյս եղբայր սիրելի, թէ բանի չես հմուտ նա դիրս է բարի» ։ Վերջը՝ «Ով ընթերցողք, յորժամ որ կարդայք կամ օրինակէք մեղաւոր Յակոբ երիցուս եւ իմոցն ամենայնի եւ ուսուցողացն իմոց Աստուած ողորմի ասացէք··· ի թվին ՌԺԴ, Մարտ Ի» ։

95· Թղ· 279ա ։ «Տաղ վասն սիրելեաց ասացեալ է ։ Այսօր դքեզ տեսայ եւ ուրախացայ, բարով գարդարեցեր, գՏեառնէ գոհացա» ։ Վերջ «Քեզ Մարտիրոսն եղեւ յետին նոր ծառայ» ։

96ա· Թղ· 280ա ։ «Տաղ սիրոյ ։ Ղարիպ կարիճմ յօտար երկրէ ևկեր է, մակար թէ պնա սիրուն հոմէ բերեր է» ։

բ· Թղ· 280բ ։ «Տաղ սիրոյ ։ Ես քո սիրուն չեմ դիմանար, եւրակիմ թուխուչուր եանար» ։ Վերջերը «Միհասն ասաց գայս բանս յիւրմէ, տուչտի փէյտա էյլատինէ, կենա զՄիհաս յիչել օրն է ։ Միսկին Միհաս ասաց հէմի» ։

97· Թղ· 282ա ։ «Տաղ ի վերայ վարդին ։ Ղարաֆիլ նարկիզ, մանուչա, սումպուլ, կանչեմ անդադար ես որպէս պուլպուլ» ։ «Դաչատուրէ» ։

98· Թղ· 282բ ։ «Տաղ սիրոյ եւ ազնայիւ ։ Ծով աչք ամ քանի պանդատ այնես դուն, ար եկ որ պագնեմ, լուկ երթանք ի տուն» ։

99· Թղ· 284բ ։ «Տաղ պսակի եւ ի վերայ հարսին եւ փեսի ։ Ամէնազօր Տէր թագաւոր թագաւորաց, թագաւորիս մեր զդեցոյ հանդերձ փառաց» ։

100· Թղ· 285բ ։ «Բանք մաղթանաց յԱռաքել վարդապետէ առ երկնային գօրսն ։ Անեղ 'ւ անմահ թագաւորին սուրբ պինաւորք» ։ Ա—Ֆ ։ «Նորին յորդորակ ։ Անմարմնականն հոգեղինաց վերնական» ։

101· Թղ· 288ա ։ Տաղ վասն գարնան ։ Ցորժամ գարուն եղեւ, եկ պլպուլն ի այգին· Տեսեալ զթուփ վարդին ունայն ի նմին» ։ Վերջը՝ «Գրեցաւ այս տաղս թվ· ՌՀՀ (= 1629) ձեռամբ Աստուածատուր զպրի որդւոյ Տէր Յակոբի· յորժամ որ երգէք նա'եւ գիս ի ձեր սօլուն յիչեցէք» ։

102· Թղ· 290ա ։ «Տաղ վասն Ծննդեան ։ (Ցիսուս որդու ձայն է) ։ Ինարհեցար Հօրէ կամով, ծընար կուսէն մեծ խորհրդով» ։

103· Թղ· 291ա ։ «Տաղ վասն հոգոյ ։ Ընկալ Տէր արարիչ, դու ստեղծող ես համայնից» ։ Վերջը «Տէր Յոհաննէս մեղաւք՝ երգդ բարոյ է յորդորիչ» ։

104· Թղ· 291բ ։ (Խորագիրն եւ սկիզբն անընթեռնելի) ···առ քաղաքին, տաճար հաստատեալ ։ Այսաւր դդուն երկնից բացեալ տեսանէր սուրբ Լուսաւորիչն Գրիգոր այրն սրբասէր» ։

105· Թղ· 292բ ։ «Տաղ Վարդավառի ։ Գոհար վարդն վառառեալ (կրկ·) ի վեհիայ վարսից արփէնից» ։

106· Թղ· 293ա ։ «Տաղ վասն հոգոյ ։ Աստուած իմ Ցիսուս Քրիստոս կենդանի եւ կենդանարար, դիս կենդանացոյ հոգով մեռեալ իմ մեղաւք չարաչար» ։ Ա—Ֆ ։

107· Թղ· 296բ: (*Խորագիրը կը պակսի*) *Անմահ էի մահացա եւ մահու ես դրաւեցա· բերան իմ չարեաց պատճառ*»: Ա—Ֆ:

108· Թղ· 298ա: «*Տաղ (Ցովասափու ձայն ասա ո՛վ եղբայր)*: *Ասատուածպետական-նէն բանքս յառաջ եկան, մարգարէքն որ ասին սրտիւ լիականն*»:

109· Թղ· 298բ: «*Տաղ էջմիածնայ: Ահա ցընծայ վաղարշապատ քաղաքն երկնանման*:

110· Թղ· 299բ: «*Տաղ վարդին եւ պըլպուլին: Գարուն երեկ պլպուլն յայգին· ծաղկունքն ամէն չատ լիսարին*»:

111. Թղ· 300ա: «*Իմաստնայարբի վէճ ընդ դինի· բառբառիսեաց խաղողն ասէ: Երբ որ ամէն միրճ հասանի, համովս մեղր եմ պիտանի, քան զամենայն միրճ ցանկալի*»:

112· Թղ· 305ա: «*Տաղ վասն ուրախութեան եւ ծիծաղ(ի)*: *Սիրաս ի փորիս դողայր վախուս· ձեռուիս ի բան չերթայր ահուս*»: Ասոր վերջը Թղ· 306բ գրուած է «*Կատարած տաղարանիս*»: Ապա՝

113· Թղ· 307ա: «*Տաղ վասն արբեցութեան: Արբեցողութիւնն է զազրալի· պիղծ անմաքուր եւ անբարի*»: Զորս տուն կը պակսի: Համմտ· Պալեան Տ·՝ Հայ աշուղներ, Ա· 169:

114· Թղ· 313ա (*ուրիշ ձեռագիր մը, որ ասոր կպցուած է*) «*Ողբ ի վերայ Օլախաց երկրի Հայերուն ի Թաւխաթցի Միհնաս սարկաւագէ ասացեալ: Գոչեմ սա ձեզ ողբերգական*»: Համմտ· վերը:

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ընդօրինակութեանս: «Ընդօրինակութիւնս եղած է կերլա Հայաքաղաքի Ս· Երրորդութիւն եկեղեցւոյն մատենադարանի հայ Ձեռագրաց Թիւ ՅԳ· ա· գրաշարի վրայէն ի Վիեննա Մխիթարեանց վանքը ձեռամբ նուաստիս եւ աշակերտաց կղերանցիս յամի 1909 Յուլիս 10 — Սեպտեմբեր 5: Օրինակութիւնը կատարուած է բաւ կարի բառական եւ այն՝ կարգաւ, ինչպէս կը գտնուէր Ձեռագրին մէջ (ի բաց առեալ Թղ· 307ա—բ):

Ձեռագրիս մասին այլ եւ այլ առիթ խօսք եղած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ Գեր· Վ· Հ· Գրիգոր Վ· Դովրիկեանի կողմանէ, (համմտ· Հանդ· Ամս· 1888, էջ 37—38, 140—141 եւն), սակայն ինչպէս պատչամ է, նկարագրուած չըլլալուն, հոս կու տանք արտաքոյն նկարագրութիւնն, թողլով ներքնոյնը, որ արդէն պատկերացուած է օրինակութեանս մէջ: Մեծութիւն՝ 14× 10 սմ·: Գրութիւնն՝ միասին 10·5 × 7·5 սմ·: Տողք՝ 17: Թուղթք՝ 1—465 չհաչուելով մէկ երկու կրկին թուերը: Նիւթ՝ թուղթ ողորկ եւ ոչ: Կազմ՝ հին կաշեպատ· Թուի ապա նորոգեալ, վասն որ լուսանցքները կորուած են ժամանակաւ, որով ինչ ինչ լուսանցագրութիւնք կարուած ինկած են: Հանգամանք՝ լաւ, թուղթք 304—316 դուրս ելած են կազմէն, նոյնպէս Թղ· 408—423: Թղ· 424—437 քայքայուած են եւ պատառոտեալ: Գիր՝ նոտր·: Զարդագիրք կը տեսնուին գրեթէ ամէն ոտանաւորի սկիզբը: Կարմրագիր են խորագիրք եւ երբեմն սկզբնատողերն եւ սկզբնատառք աներու: Գրիչ՝ այլ եւ այլ անձինք եղած են, Թղ· 1—427 գրած է 1605ին Յակոբ երէց Թղ· 428—449բ գրած է Յակորի որդի Աստուածատուր 1629ին: Թղ· 450—465 ոմն անծանօթ, բայց ժամանակակ· ոչ յետնագոյն քան գԺէ դար: Տողերն թուարկուած են ընդօրինակողէն, ա, բ, գ·ով, այնպէս որ ամէն տաղ ունի իր Թիւն, որոնց համաձայն է եւ Թղ· 1—4բ ցանկն (գոր ի բաց ձգեցինք) այժմ պակսելով սկիզբէն մէկ Թուղթ, ցանկը կը սկսի ԼԳ· տաղով (ընդ ամէնն ճԾե տաղ): Ամէն տաղ ստորին լուսանցքին վրայ նշանակուած ունէր ինչ ձայնով կամ դայնով երգեցուելու պղտարարութիւն, այսպէս «Ցիսուս որդւոյ դայն ասա», «Ցովասափու ձայնն է» եւն, այսպիսի պղտարարութիւնք նշանակուած են ներկայ ընդօրինակութեան մէջ խորագրի կէս՝ փակագծի մէջ: Մտադրութեան արժանի է, որ Թղ· 408—422 գետեղուած է հնագոյն տպագիր տաղարան մը, (որուն մասին տե՛ս Հ· Հ· Գովրիկեան՝ Հայ տպագրութեան նորագիւտ էրախայրիք, Հանդ· Ամս· 1888, էջ 138—41), գայս դուրս, ձգեցինք օրինակութեանս մէջ:

Ի վերջ ընդօրինակութեանս խորին չնորհակալութիւնս կը պարտիմ յայտնել կերլա Հայաքաղաքին Ս· Երրորդութիւն եկեղեցւոյն պատ· Հոգաբարձուին, որ հաճեցաւ խնդրանօքս ի ձեռն Գեր· Հ· Արսէն Զնտոյեան կրօնակից եղբօրս, տրամադրութեանս ներքեւ դնել ձեռագիրը, (Հ· Արսէն եւթը նաեւ համեմատել հաճեցաւ բնագրին հետ ամենայն խնամութեամբ): Նմանապէս այն աշակերտաց կղերանոցի, որ աջակցեցան ինձ ընդօրինակութեանս մէջ, մասնաւորապէս եղ· Մեսրոպ Հայոզեանի եւ եղ· Փիլիպպոս Մալճեանի: Մատուր (Մերձ ի Վիեննա) 5 Սեպտ· 1909· Հ· Ն· Ակինեան, Մատենադարանապետ:

Ծն· Մոսոզեան տաղարան կ'անուանեմ այն ձեռագիր տաղարանը, զոր ե· Շահազիզ գտնելով Մ· Մոսոզեանի գրքերու մէջ առած եւ նուիրած է Նոր Նախիջեւանի Ս· Լուսաւորչի ձեռագրաց Մատենադարանին, 1897 Օգ· 29ին: Այս ձեռագիրը ապա Պր· ե· Շահազիզ ի խնդրոյ Նորայր Բիւզանդացւոյ ուղարկած է անոր օգտուելու համար: Ինձի տրամադրեց գայն քանի մը օրուան համար Մեծ Հ· Ներսէս Տիրացուեան 1923 Յուլիս 11ին ի Վիեննա, առիթ ուղեւորութեան ի Բուդապեստ: Ձեռագիրը 292 էջ է, տեղիս տեղիս պակասաւոր, չունի յիշատակարան, անծանօթ է գրչութեան տարին, բայց է նոտրգիր եւ Թուի ըլլալ ԺԷ· դարու Բ· Կէսէն, իբր 1650էն: Վիեննա 1923, Յուլիս 11: 1927ին Ձեռագիրս վերադարձուեցաւ ե· Շահազիզին երեւան եւ գտեղուեցաւ ի չարս Նոր Նախիջեւանի ձեռագիրներուն, որոնք 1922/23 Թուին փոխադրուած էին երեւան եւ կը պահուին Պետական Թանգարանին մէջ: Վիեննա, 21 Յուլիս 1929: Հ· Ն· Ա·»:

746.

ԿՈՉՈՒՄՆ ԸՆԹԱՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԴԱՄԱԳԻՐՔ

Ժէ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 122: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 22×16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն $18 \times 6 + 6 = 12$: — ՏՈՂՔ՝ 36 եւ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ Առաջին մասին նշանակուած 8 թերք, իսկ երկրորդ մասին՝ անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ (տախտակ) ամուր, անպանոյճ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, բայց թղթեր կոդիէն բաժնուած եւ նմանապէս պակաս: — ԳԻՐ՝ նօտր, փոքր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա տեղ ձգուած գծելու համար: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 122բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Սուիխաս Ակնեցի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· $121բ^2$ եւ $88բ^1$: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա: «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 60 դրր·ի Հ· Գր·»:

Մատեանս Հ՝ կիւրղի երուսաղէմացւոյ կոչումն ընծայութեան եւ Ադամագիրք:

Ա· ԿՈՉՈՒՄՆ ԸՆԾԱՅՈՒԹԵԱՆ·

Թղ· 1ա: «*Կոչումն ընծայութեան առաջին, որ ևկեալ էին կնիք առնուլ յերուսաղէմ մատուցելոյ եւ ընծեցեալ· Յետ այսորիկ, ասէ, Լուացարուք սրբեցարուք, ի բաց թօթափեցէք ղչարիս ձեր յանձանց ձերոց առաջի աչաց իմոց այլօքն հանդերձ: Ականերաք նորոց կատարանաց եւ խորհրդակից Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, այժմիկ հրաւիրեալ կոչմամբ զարձեալ փոքր միւս եւս ժամանակ··*»: — *Թղ· $2բ^2$:* «*Կոչումն արտաքնոց ի ներքս եւ ընծայութիւն վանս սպասչեարութեան եւ թողութեան մեղաց· վանս սատանայի: Եւ ընծեցեալ յեղեկիէլ, ի ասէ, Արդարութիւն արդարոյն ի վերայ նորին··· Զարչարեն մեզք, անհնարին չար է ախտ ոգոց···*»: *Մանրամասնօրէն տե՛ս Թ· 273 (տպ· Վիեննա 1832):* Վերջ՝ *Թղ· $88բ^2$:*

Բ· ԱԴԱՄԱԳԻՐՔ:

Թղ· $89ա^1$: (*Առաքելի Սիւնեցւոյ եպիսկոպոսի Ադամագիրք, տարբեր խմբագրութեամբ*) «*Պատմութիւն նախնեացն մերոց Ադամայ եւ Եւայի, որանաւսոր ասացեալ ի սրբոց հայրապետաց խմաստասիրաբար: Էր փառք դրախտին անպատմելի, չքնաղատես եւ սքանչելի· ծաղկունքն տայր փայլ ի փայլի, արեգական նման եւ լուսնի*»: *Այս Բ· գլուխն է (Տմմտ· Թ· 381 Ա· 1 եւ Հ· Պատուբեանի Տպտ· Ադամգիրք, Վենետիկ 1907, էջ 71:*

— Թղ· $90ա^1$: «*Վասն սատանայի որ ևկեալ մատնէ ի յօձն եւ օձին լեզուաւ խորհի խաբել զԵւայ խորհրդաբար: Լեւիաթանն որ սատիկ, ևկեալ ի յօձն մատնէր, զթիւնքն կրկին իրար խառնէր եւ մահաղեղ կրկին կազմէր*»: (*Տմմտ· տպ· էջ 15*): — *Թղ· $93ա^2$:* «*Վասն ողբալոյն եւ զղալոյն եւ հառաչելոյն եւ զդալոյն նախնեացն կոծելոյն եւ արտասուելոյն յիչելով զդրախտն: Վայ այն աւուր որ ես ստեղծայ, վայ այն ժամին որ խաբուեցայ, հոգիս վառեալ խորհուրդս եւռայ, զի անհուն չար վաստակեցայ*» (*տպ· էջ 33*): — *Թղ· $93բ^2$:* «*Վասն հոգեվարին*» (*տպ· էջ 359, եաեւի՝ երկու տուները չկան*):

Թղ· $94բ^1$: «*Վասն ահեղ դատաստանին քննութեան եւ արդար դատաւորին եւ հարցանելոյն եւ առաքելոյն զմեզսաւորսն ի տանջանսն ըստ գործոց իւրեանց· Յորժամ զրունքն երկնից բանին*» (*տպ· էջ 40, յոկ՝ «Վասն ահեղ դատաստանին քննութեան»*): Վերջին երկու տուները հոս եւս կը պակսին: — *Թղ· $95բ^2$:* «*Վասն տանջանաց դժոխոցն եւ չարժման երկրի եւ պատառել սանդարամետականացն եւ երեւիլ հրեղէն ծովուն եւ զտանջանս մեղաւորացն զլխովին եւ զլկանոն եւ զհուրն: Յետ քննութեանց դատաստանի*» (*Տմմտ· տպ· էջ 46 յոկ՝ «Վասն տանջանաց դժոխոց»*, *ուրեմն տպագրէն հինգ էջ պակաս ունի այս Ձեռագիրը*): — *Թղ· $97ա^1$:* «*Վասն չարին թէ ուստի ունի սկիզբն կամ թէ զինչ է չարն կամ ուստի գոյանա(յ) եւ կամ զինչ է չարն: Այս ողբ երգոց նախասահեղծին, որ զէմ քննութեանս բարբառին: Այս գուժ ողբոց միչտ կատարին, անցեալ ներկեայս եւ յապառնին: Ով հիացմամբ զարմանալի* (*Տմմտ· տպ· էջ 56 յոկ՝ «Վասն չարին թէ ուստի՞ ունի սկիզբն կամ զի՞նչ է: Ով հիացմամբ զարմանալի*»: *Դարձեալ Ձեռագրիս մէջ մէկուկէս էջ* (*բաց տպագրին էջ 59—60*) *կը պակսին՝ դուրս ձգուած է· եւ այսպէս բաւական չատ պակաս կայ:* — *Թղ· $120ա^1$* վերջին՝ «*Այս նախատինք է ի զէմ չար օձին: Ոչ այսաբզէտ եւ անտուակ, քան զայլ զազանն այլ խոյտուակ*»: Վերջը՝ *Թղ· $121բ^2$:* «*Ըստ հոգոյն տայ մեզ ծուլանալ· եւ ըստ չրոյն չարեաց ցանկալ, ըստ հոգմոյն տայ հպարտանալ եւ ընդ հրոյն յոժ բարկանալ*»: — *Թղ· $122ա^1$:* «*Յանկ զրոցս, Ա· վասն նախնեացն մերոց Ադամայ եւ Եւայի ··· իե· վասն նախատանացն օձին*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, գրչէն չկայ· 1· Թղ· 121բ²: *«Ի վայելուչն Ակնոյ Թոթվայզատէ հանդուցեալ հոգի մհտ Աւգիասին եւ կողակցուն հանդուցեալ մհի ձաւմէ(՞) որդոյն նորա մեծապատիւ մհտի Յօհաննէս ամիրային է· Տէր Աստուած տացէ կեանս եւ երկարս պարգեւեսցէ, ամէն»:*

2· Թղ· 88բ¹· *կայ տարբեր գրով· «Ձեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի··· ի թվին Հայոց ՌԻՃի (1771)ին եղեւ երգըրուժ: Զօրութիւն գրոյս այս է որ ես յԱկնոյ մհի Զատայենց լուսահոգի Դանելի ոդրի Փիլիպպոսըս գրեցի· օվ ոք կարդայ թող հաւ (հայր) մեղա մի ասէ, վարցք Աստուծոյ զանէ··· Ի թվին Հայոց ՌՄԼԸին եղեւ երգրուժ» (մաս մը անթեւնելի): — Թղ· 117բ: Ծածկագիրը՝ ճճ ա սվ սս ժժ սվ յյ ոո:*

747.

ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՑԵԱԼ

ՌՄԿԵ = 1816

ԹՈՒՂԹՔ՝ 137 (էջէ Ա—Բ եւ 257): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ, զօրաւոր բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի գոբշագոյն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրագիր, սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, պարզ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ Ա—Դ եւ ե—ժէ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԿԵ (= 1816): — ԳՐԻՉ՝ Յովհ· Ջոնեաճ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Պրուսա: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 233: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ Դ· «Յիշատակ վասն Յոքելիճի Տեառն Հ· եղիշէի Գ· վրդ· Գաֆթաճեան, Ա· Գ· Մ·»:

Մատեանս է (էջ 1) «Աղբիւր բացեալ, որ է համառօտ բանիւք եւ ընդարձակ իմաստիւք մեկնութիւն առակաց սուրբ աւետարանին, ի մեծապոյն օղուտ եւ ի պէտս քարոզչաց բանին ճշմարտութեան· արարեալ ըստ ողջամիտ չաւղաց աստուածաբան վարդապետաց եւ ըստ անըստերիւր մեկնութեան քաջաբան մեկնչաց կաթուղիկէ եկեղեցւոյ: Աշխատասիրութեամբ Տեառն Պետրոսի րապունապետի Փերթում կոչեցելոյ, ի տանէ Ադամալեանց: *Ըստ խնդրոյ սուրբ էջմիածնի վրայ ղրկեր Ոչականցի տէր Երեմիա աբեղայի ըստ յիշելոյ իւրում ի յառաջաբանին:* Գաղափարեալ ի Յովհաննէս *չնչին դպրէ Ճոնեան յաչակերտէ տիրացու Մկրտիչ սրբասնեալ աւազ սարկաւագի եւ զգօնամիտ մարզչի: Ցամի կենարարին 1816 ի Հոկտեմբերի 16 եւ ըստ արամեան թուաբերութեան ՌՄԿԵ Հոռի 19 ըստ չարժական տումարին: Ի դպրոցս Պրուսայ, ընդ հովանեաւ տաճարի մեծահրաչ սուրբ Աստուածածնին»:*

1· *էջ* 3: *«Ցաղագս առաջիկայ առակացս սուրբ աւետարանականց· Բան առ բարեմիտ ընթերցողս:* Գլ· 1: *Օգնեա Հոգի Ս· Աստուած: Կանխաբարբառ եւ հոգիաչարժ Աւետարանիչն Մատթէոս յետ պատմելոյ զոմանս առակս բերէ զպատճառն ասելով» եւն: Մնացածը համառ· թ· 136 եւ 211 եւն: Լուսանցքի վրայ դրուած են Ս· Գրոց տեղիքները, ապա էջ 234—257՝ «Յուցակ տեղեաց վկայութեանց մատենիս»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ էջ 233: «Վերջաբանութիւն: Փառք··· աւարտեցաւ մեկնողական գիրս ի 1816 ՌՄԿԵ· համավերջ ըստ ամսեանն Հոկտեմբերի, հանդերձ վկայութեամբքն ի լուսանցան, որ յօրինակին չգոյր եւ մեք որոնեալ գտաք բազում աշխատութեամբ, յորում սակաւք եւ եթ ոչ պտան· ձեռամբ Ճոնեան Յովհաննու դպրի ի Պրուսայ, ի դիտողութեան տեղւոյս Տ· Պօղոսի արքեպիսկոպոսի: Վերջ»:

748.

ՄԽԻԹԱՐԱՅ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՈՑ ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ՁԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՌՄԺԲ = 1762

ԹՈՒՂԹՔ՝ 81: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, սեւ, ինչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ճօտր· տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա—2բ, 3բ, 8ՃԱ—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԺԲ = 1762: ԳՐԻՉ, ՇԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 78բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 3բ· «Առաքեցաւ մատեանս ի Կ· Պոլսոյ յամի Տեառն 1905 2/15, Հ· Ք· Յովճաճեան»:

Մատեանս է (թղ · 3ա) · «Համառօտութիւն նարտասանութեան, *զիւրին ոճով վայելուչ օրինակաւ* ։ Շարադրեցեալ *աչխատասիրութեամբ* Տեառն Մխիթարայ վարդապետի Սեբաստացւոյ *Աբբայ Հայր կոչեցեալ* ··· *Ամի Տեառն* 1733 *ի Վենետիկ* ։ *Մեծաւորաց ակնարկութեամբ*» ։

1 · *Թղ* · 3ա ։ *Յաղագս ճարտասանութեան* ։ *Գիրք նախկնորդ* ։ *Սակս սահմանի ճարտասանութեան եւ բաժանմանց մասանց նորին* ։ *Գլ* · *Ա* · *Ճարտասանութիւն որ եւ ասի հռետորութիւն է արհեստ բարւոք ասելոյ*» ։

2 · *Թղ* · 8բ ։ «*Յաղագս առաջնոյ մասին ճարտասանութեան, այսինքն գտման* ։ *Գիրք երկրորդ* · *Սակս կրնակի պաչտօնի ճարտասանութեան ի գտման* ։ *Գլ* · *Ա* ·» ։

3 · *Թղ* · 35բ · «*Յաղագս երկրորդի մասին ճարտասանութեան այսինքն տրամադրութեան* ։ *Գիրք երկրորդ* ։ *Յաղագս նախապեհականաց մասանց՝ առաջաւածոց եւ թէ զի՛նչ իցէ սկսուածն* ։ *Գլ* · *Ա* ·» ։

4 · *Թղ* · 44ա ։ «*Յաղագս երրորդի մասին ճարտասանութեան, այսինքն յաղագս ճոխաբանութեան* ։ *Գիրք չորրորդ* ։ *Յաղագս թէ զի՛նչ իցէ ճոխաբանութիւն եւ որք իցեն յատկական պայմանք նորա* ։ *Գլ* · *Ա* ·» ։

5 · *Թղ* · 72բ ։ «*Յաղագս չորրորդի մասին ճարտասանութեան, այսինքն յաղագս յիշողութեան* ։ *Գիրք հինգերորդ* ։ *Յաղագս թէ զի՛նչ իցէ յիշողութիւնն եւ ի քանի՞ս բաժանի* ։ *Գլ* · *Ա*» ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ։ *Թղ* · 78բ *կայ՝* «*Ցիչատակարան*», *որմէ պատմական է միայն՝* «*Գրեցաւ գիրքս ճարտասանութեան գեղեցիկ օրինակէ Թուին Հայոց ՌՄԺԱ* (?) *ի քաղաքն*···? *ձեռամբ յոհնամեղ*» · — *Ցեսցեալը կարուած* ։ *Թղ* · 80ա · *կայ «Ահա այս է հռետորութիւն, որոյ իւրաքանչիւր գլխաւոր հնդեակի մասունքն համառօտաբար ճառարանեցաւ յումեմնէ բանասիրէ, այսինքն ի Մխիթար Աբբայէ*» ։ *Ապա ուսանուցանէ մեզ, ուր կան «Մխիթար աբբայն հանճարեղ, չարաչրեաց գնուբը իմն ցեղ, ապա եւ զոմն այս մեզ բիւրեղ կոչեմք, զի է գեղեցկապեղ*։»

749.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ (ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ)

ԺԲ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 222 ։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15·5 ։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11 · մաս մը երկսիւն 5 × 5 = 10 ։ — ՏՈՂՔ՝ 36 եւ 34 ։ — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը չէ նշանակուած ։ — ՆԻՒԹ՝ բուդր ֆաճի մը տեսակ ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարդի վրայ զարդերով՝ բայց տկար՝ կաշի ֆաշուած ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ տես բնագրին մէջ վարը ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, ֆաճի մը տեսակ ։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաճեր ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր ։ — ՆԿԱՐՔ՝ բղ · 21ա տգեղ բաճ մը լուսանցքի վրայ ։ — ԹՒԱՏԱՐԿ՝ բղ · 1ա—բ · 14ա—բ ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ժէ—ԺԸ ։ — ԳՐԻՉ՝ ֆաճի մը անճ, անճաճօք ։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անճաճօք ։ — ՏԵՂԻ՝ անճաճօք ։ — ՏԷՐ՝ անճաճօք ։ — ԿՆԻՔ՝ բղ · 217բ, չի կարդացուիր, «Պետրո՞ս վարդապետ ԻՃՇԵ» ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ներսի կողմը «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 40 ղր·ի 1908· Հ· Գրիգորիս ։ Իսկ բղ· 1ա կայ՝ «Librairie A. Tocatlian et Co., Galata Yuksek-Kalderem, 16. 7. Rossi Han. 16. 7»։

Մատեանս է՝ «*Քարոզգիրք*», *ուր կան*·

1 · *Թղ* · 16բ ։ «*Ա*· *Աբրահնեակք պՏէր յօրհնութիւն նոր, ուստի առաքմանն* ։

Ցանկ է այս քարոզներու Ա մինչեւ Զե ։

2 · *Թղ* · 18ա ։ *Ա*· «Տէր Աստուածն Աբ(ր)ահամեայ եպիսկոպոսի *եւ հոգեւորոյ վարժապետի քարոզ առաքմամբ ի բանն, որ ասէ*· *Օրհնեցէք զՏէր յօրհնութիւն նոր* ։ *Աքանչելի է Աստուած եւ աքանչելի են ամենայն գործք նորա, զի քննութեամբ ոչ ոք կարէ հասանել ի վերայ թէ որպէս արարչագործեաց Աստուած*» ։

3 · *Թղ* · 20ա ։ *Բ*· *քարոզ, սկիզբը կը պակսի, կը սկսի*· «*Աբդ զոր ինչ արժան է Աստուծոյ պայն երգեսցուք ի միտս, ի խօսս, ի ձայնս եւ եղանակս միայն զանօրէնութիւն Աստուծոյ պատմեսցուք*» ։ *Ըստ ցանկին ասոր բնաբանն է «Բ*· *Սիրելին ի սենեակս մեր, երկեսցուք զնէր*» ։

4 · *Թղ* · 21ա ։ «*Ի Տէր Աստուած ի նոյն բանն Սողոմոնի, որ ասէ Գտեալ արտաքոյ համբուրեցից զքեզ* ։ *Ի բաղձումն անճառաբար սիրոյն, զոր առ ի նախատակս քոյ պատկերացութեանն այլ եւ նոյն բաղձումն*» ։

5 · *Թղ* · 24ա ։ *Դ*· «Նորին քարոզ Աո(ա)ֆ(ե)լի *ի բանն Սողոմոնի որ ասէ՝ Ես ծաղիկ դաշտաց եւ շուշան հովտաց* ։ *Ասէ ուրեմն երկս երկոյն անեղական բնութիւն ինքն ւանն իւր վկայելով ասէ*» ։ *Թերի է այս*· *կը պակսին Ե*· *Զ*· *Է*· *քարոզներն եւս* ։

6· *Թղ· 25ա*: *Ը· կը սկսի· «Բազմապան է խորհուրդ աստուածաչունչ Գրոց, զի միով բանիւ զակիզքն եւ զհատարումն ցուցանէ»*: *Բնաբանն է «Ը· Ահա մեղաւորք կորիցեն, այլ Թշնամիք Տեառն»*:

7· *Թղ· 26բ*: *Թ· (քան ցանկի Բն· «Մբացուք ի յարկս եւ երկրպագցուք ի տեղի···) «Ասէ ուրեմն ի Ղուկաս աւետարանին· Իբրեւ էջ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ի լեռնէ անտի դնացին զհետ նորա ժողովուրդք բազում: Արդ իմանալ պարտ է մեզ աստանօր»*:

8· *Թղ· 28ա*: *Ժ· «Քարոզ վասն մահու ի բանն՝ Մահ մեղաւորին չար է: Արդ ի բանէս յայսմանէ ընդիմակ սորա ճանաչեմք»*: *Թերի*:

9· *Թղ· 29ա*: (Յակոբ Ղրիմեցւոյ տօմարագիտութիւն, *կը սկսի*) «*Գիտելի է զի նախ նախամարդարէն Մովսէս օրինադրեցաւ, զի նա կարգեաց զլրմունս զատկացն հնոյն Իսրայէլի ի յօր ելից յԵգիպտոսէ: Զի ի զիշերն յայն արարին զզատիկն եւ կերան զառն խորովեալ*»:

*Թղ· 32բ· գրուած է «Արդ ես Յակոբոս Ղրիմեցի եւ զառածեալս մեղօք եղկելի աչակերտ Գէորգ վարդապետի զխնդիր սիրոյլի եւ զհրամանի հարկեցուցիչ, որ յաղագս հոգեւոր զատկացս մանկանց Սիոնի եւ նորարոզրոջ կուսակրօն քահանայից, թարմատարս հոգւով սուրբ անուամբ միայնակեացս Յակոբ սակաւ ին(չ) դասիւ տումարական արհեստէս ուսուցաք սոցա, իսկ սոցա ծանուցեալ զդժուարութիւն իրին, աղաչանօք խընդրեցին ի նուաստութենէ մերմէ բան մի ուսուցանելոյն եւ գրով աւանդելոյ նոցա եւ հարկեալ զմեզ բարեպատեհին իմոյ կատարել զխընդրվածս նոցա բան հրամանի Տեառն Թէ· Ամենայն որ խնդրէ ի քէն տուր, վասն որոյ եւ մեք առանց ապաղելոյ բուռն հարաք ոչ զրոլոր արհեստին, այլ սակաւ ինչ ի գլխաւորագունից մասանց մակացութեանցս ի հարկաւորացն եւ համառօտաբար զբանս իմաստասիրաց եւ գեկեղեցւոյ սուրբ վարդապետաց աչխատասիրաց ի գործս զբանս նոցա, որ տարածեալ էր ի բազումս, մեք գլխաւորօրէն ի մի վայր հաւաքեցաք եւ զի էր ուրեք, որ ծածուկ ունէր զտեսութիւնս միաք բանին, մեք զայն պարզ եւ յայտնի բանիւ բացայայտեցաք ի զուարճութիւն ուսումնասիրաց տումարական արհեստիս եւ յոյս զոյս ունելով ի մեր Թէ որոց քաղցր քվեսցի մակացութիւնս զխառւած ողորմին մեզ ասասցեն···»: Հարցմամբ եւ պատասխանով է· խօսուած է մէջը (*Թղ· 30ա*) «Յաղագս չրջանաց», «վասն դարուց», (*Թղ· 33բ*) «Յաղագս եօթնեբեակի», (*Թղ· 34ա*) «Վասն վերադրացն», (*Թղ· 35ա*)· «Յաղագս յառաջաւորին», (*Թղ· 37բ*) «Յաղագս կենդանակերպիցն» (*Թղ· 39ա*) «Յաղագս մոլորակաց», (*Թղ· 39ա*) «Աստիճանք թաւալման արեգական» եւն:

10· *Թղ· 47ա*: *ԼԵ* (*ԺԱ—ԼԴ քարոզները կը պակսին*) «Տէր Աւաքելի հոգենորոգ հայրապետի ի բանն Մովսէսի մարգարէի, որ ասէ՝ Մարգարէ յարուսցէ: Հարցումն· Ասէ Մովսէս մարգարէ՝ Յարուսցէ ձեզ Տէր··· պատասխանի ձի կերպիւ օրինակ եղեւ Մովսէս Քրիստոսի···»:

11· *Թղ· 55բ*: *ԼԶ*· «Տէր Աւաքելի հոգենորոգ հայրապետի ի բան մարգարէին Դանիէլի, որ եւս նչան լերանցն: Հարցումն· Զի՞նչ է նչան լերանցն որ ի վերայ Բաբելոնի թէ ծխեսցի հիւս(խս)այինն···: Արդ յայտ է, զի ամենայն չնորհք ի Հոգւոյն սրբոյ է»:

12· *Թղ· 57ա*: *Լէ*· «*Քարոզ վասն տեառնատեսին ի բան Աւետարանին, որ ասէ՝ Ո՞ մերձեցաւ: Ասէ Տէրն Ո՞ մերձեցաւ յիս···: Զի ոմն խորհեցաւ գողանալ ողորմութիւն ինչ գաղտ ի ծածկապիտէն*»:

13· *Թղ· 57բ*: *ԼԸ*· «Ի Տէր Աւաքելէ Սիւնեաց եպիսկոպոսէ *քանանացի կնոջն ի բանն որ ասէ, Ով կին դու մեծ են հաւատք քո: Եւ պարտ է գիտել ո՞վ հրաւիրեաց զսա այսպիսի գովութեանս արժանի լինել*»:

14· *Թղ· 60ա*: *ԼԹ*· «Նարիւ Մատթէոս վարդապետի *քարոզ հաւատոյ յատկութեանց ի բան, Նմանէ առ նմա: Գիտելի է, զի Տէր մեր գհաւատքն ի ժե· իրս նմանեցուցանէ*»:

15· *Թղ· 64բ*: *Խ*· «Մատթէոս վարդապետի *այլ բան յԱւետարան: Քանզի ճրագ անուանեաց Տէր զքահանայսն*»:

16· *Թղ· 65ա*: *ԽԱ*· «Նորին Մատթէոսի վարդապետի *քարոզ ի բանն՝ Ես առ Աստուած կարղացի: Գիտելի է զի երեկոյի նմանի մահն մեր վասն բազում պատճառի*»:

17· *Թղ· 67ա*: *ԽԲ*· «*Վասն տեսլեանն եղեկիէլի: Հարց: Զի՞նչ է եղեկիէլի տեսի(լ)ն, որ տեսանէր զաշխարհն Քաղդէացւոց*»:

18· *Թղ· 68ա*: *ԽԳ*· «Նորին Մատթէոս վարդապետի *ի բանն՝ Ծագեցեց երկիւղածաց իմոց արեգակն: Եւ զի Տեառն մերոյ նմանի արեգակն եւ այն՝ բազում յեղանակաց*»:

18· բ· *Թղ· 69ա*: *ԽԴ*: «Նորին Մատթէոս վարդապետի *քարոզ ի բան՝ Ես եմ հովիւն քաջ: Գերազանց բարւոյն գ· են յատկութիւնք· նախ զի պատուական է իրն*»:

19· *Թղ· 74ա*: *ԽԵ*: «*Քարոզ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին ի բանն Դաւթի մարգարէի որ ասէ· Տէր, ով կայցէ ի խորանի քում···: Ի մարդոյն առաջնոյն Ադամայ մինչեւ ի վերջին արդարն*»:

20 · Թղ · 78բ ։ ԽԶ · «Քարոզ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին ի բանն Սողոմոնի որ ասէ · Յայնժամ կացցէ արդարն բազում համարձակութեամբ · · · ։ Արդ պիտելի է նախ զի որպէս բնդհանուր է սրբութիւն» ։

21 · Թղ · 82ա ։ ԽԿ · «Յովաննէս վարդապետի աշակերտի մեծին Գրիգորին հոգևոյս տեսութիւն եւ քարոզ ի չարչարանքն սուրբ Լուսաւորչին ։ Եւ ապա սկսանի թագաւորն պանծալի առնջանօք չարչարել սուրբն Գրիգոր» ։

22 · Թղ · 86բ ։ ԽԸ · «Գէորգեա վարդապետի եզնկացւոյ քարոզ խաչի ի բան՝ Փայտ կենաց է ամենեցուն ։ Ասէ ուրեմն նախնի տեսոյն եւ պատմողն լինելութեան» ։

23 · Թղ · 90ա ։ ԽԹ · «Քարոզ Վարդավառին նախելոպարար ։ Երեւի արեգական ի ծայրն իւրում եւ ոչ զոք թողու անլոյս» ։

24 · Թղ · 91բ ։ Ծ · Քարոզ Վարդավառին ի բանն Մարդարէին, որ ասէ՝ Քո են երկինք եւ քոյ է երկիր ։ Ասէ բերանն աստուածային եւ քնարն Հոգոյն սրբոյ մարդարէն» ։

25 · Թղ · 94ա ։ ԾԱ · «Պատճառք Վարդավառին · Մեծ է պատիւ աւուրս եւ վերապոյն» ։

26 · Թղ · 96բ ։ ԾԲ · «Տեսութիւն Վարդավառին ի բանն Մատթէոսի աւետարանին · Եւ յետ վեց աւուր առնու Յիսուս · · · եւ միւս աւետարանիչն յետ ութ աւուր ասէ, ոչ իբրեւ հակառակ ինչ նմա, այլ կարի իսկ միաբան» ։

27 · Թղ · 99ա ։ ԾԳ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ պահոց յառաջին չաբաթին ի բանն ընթերցուած Յեղից · «Աստուածային պիրք ոմանք մեզ ի խրատ պրեցան» ։ Թերի կը մնայ ։

28 · Թղ · 100ա ։ ԾԴ · Սկիզբը թերի է, բայ ցանկին բնաբանն է «Մի սպանաներ», կը սկսի հոս «Երրորդն քարամ(բ)ք քարկոծեն, որպէս Մովսէս օրինապրեաց» ։ Քարոզին սկիզբն է՝ «Ոչեւորք որք ճանապարհս» ։

29 · Թղ · 103բ ։ ԾԵ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ ի բանն՝ Մի սուտ վկայեր ։ Գիտելի է զի կրկին է զէմք ամենայն օրինացն աստուածային» ։

30 · Թղ · 109բ ։ ԾԶ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ ի բանն՝ Մի չնար, մի ցանկանար ։ Գիտելի է զի երեւելի արարածքս յայսմանէ առնեն զանճառ դիտութիւն Աստուածոյ» ։

31 · Թղ · 110ա ։ ԾԷ · «Նորին Մատթէոսի վարդապետի քարոզ ի բանն որ ասէ՝ Մի զոգանար ։ Գողութիւն յերկուս բաժանի, ի հոգևորն եւ ի մարմնաւորն» ։

32 · Թղ · 113բ ։ ԾԸ · «Այս է պատճառ պահոցն բովանդակ ։ Հարց · Զի՞նչ է խորհուրդ Բուն բարեկենդանին ։ Պխ · Նախ զի պահքն ի դրախտին աւանդեցաւ» ։

33 · Թղ · 118ա ։ ԾԹ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ՝ Մարդ ի պատուի էր եւ ոչ իմացաւ ։ Աստուածային գործութիւն, որ արարն զմեզ նոյնն եւ նախախնամէ» ։

34 · Թղ · 123բ ։ Կ · «Մատթ(է)ոս վարդապետի քարոզ վասն ազուհացիցն առաջին աւուրն ի բանն՝ Լուսոյարուք, սրբեցարուք ։ Ահ ոմն ի սրբոցն Թէ Աստուած բարեացն բարեգոյն է» ։

35 · Թղ · 125բ ։ ԿԱ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ պահոց առաջին Երեքշաբթին ի բանն որ ասէ՝ Ախրարութիւն արդարոյն ի վերայ նորին եկիցէ ։ Նիւթական բնութիւնս մեր կրկին փոփոխումն ունի» ։

36 · Թղ · 128ա ։ ԿԲ · «Վասն պիտի բեւեռացն ։ Դէմոյն Հեղինէ կոչեաց զՈւղայս որ անուանեցաւ Կիւրղոս» ։ Համառօտ եւ կիսկատար ։

37 · Թղ · 128բ ։ ԿԳ · «Տէր Առաքելի հոգևորոյ հայրապետի եւ առաջին բարեւնապետի ի բանն որ ասէ՝ Ի վեցից վշտաց փրկեցից զքեզ ։ Հց · Զի՛նչ է որ ասէ ի վեցից ։ Պխ · այսինքն որ զալստեամբն Քրիստոսի փրկեցաւ բնութիւնս» ։

38 · Թղ · 151ա ։ ԿԴ · «Նորին Մատթէոսի վարդապետի քարոզ ի բանն, Արթուն կացէք ։ Գիտելի է զի ի Գիբ(ս) սուրբս չորս ազգ քուն ասի» ։

39 · Թղ · 153ա ։ ԿԵ · «Նորին Մաթէոս (sic) վարդապետի քարոզ երկրորդ գալստեան ի բանն՝ Եղիցին կօտիք պնդեալ ընդ մէջս ։ Աւուրս այս կոչի երկրորդ գալուստ եւ կրկին Ծագկազարդ» ։

40 · Թղ · 156ա ։ ԿԶ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ Խաչի, որ ասէ ի բանն՝ Բարձր արարէք զՏէր Աստուած մեր ։ Ի վերայ այսմ բանի տեսանելի է մեզ պլուխս տասն» ։

41 · Թղ · 159բ ։ ԿԷ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ ի սուրբ առաքեալսն · Դուք էք լոյս աշխարհի ։ Ի վերայ բանիս այսորիկ բազում ինչ հանդիսանալի է» ։

42 · Թղ · 164բ ։ ԿԸ · «Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ մահու՝ իմաստութիւն կոչ ։ Նախ զ(յ)իմարութիւն պիտացուք եւ ապա Թէ զի՛նչ է գործ իմաստութեան» ։

43 · Թղ · 166ա ։ ԿԹ · «Քարոզ վասն մահու ի բանն Յակոբայ, որ ասէ՝ Մահ մարդոյ հանդիսաւ ։ Արդ կամիմ այժմ որպէս եւ է իս կարողութիւն մարդոյ պնդել» ։

44· Թղ· 171բ: Հ· «Քարոզ ի բան Առաքելոյն յառաջին Տիմոթէա (sic) թխտ· Ապաշէմ նախ ապօթս, խնդրուածս եւ պատառանս: Ասի ի սրբոյն թէ հոգին պինդն առ Աստուած»:

45· Թղ· 173ա: ՀԱ· «Ես առ Աստուած կարդացի եւ լուաւ: Եւ այս վասն բազում պատճառի յայսքան ժամանակս ապօթելի է»:

46· Թղ· 174բ: ՀԲ· «Քարոզ Գէորգեա Եզնկացւոյ վասն ապօթից ի բանն՝ Խոնարհեցո Տէր զունկն քո: Զամենայն բարեկործութիւնս սկիզբն պիտոյ են»:

47· Թղ· 178բ: «Վասն ապօթից եւ վասն առաքելոյն, Տիրատուր վարդապետի քարոզ ի բան՝ Դարձեալ ասեմ ձեզ երկու իմն միաբան»: Արդ ճշմարտիւ պիտիմք, զի նախ առաքելոյն խոստացաւ Տէրն զպարգեւսն»:

Կր պակսին ՀԴ· «Հայեաց ի քեզ ով մարդ», ՀԵ· եւ ՀԶ· «Ծառ բարի ոչ կարէ չար պտուղ առնել»· բնաբաններու վրայ գրուած քարոզները, բայց ՀԶ· են կայ վերջին կարգը:

48· Թղ· 185ա: ՀԷ· «Այլ քարոզ· Այլ ումն գործեայ ընթերիս եւ հրաւիրեայ գրաւմս: Ասեն խմաստունքն թէ կա(յ) ակն մի, որ կոչի ապաթէս»:

49· Թղ· 189ա: ՀԸ· «Քարոզ՝ Ել սերմանահան սերմանել· Մաթթ· ԺԳ· պլ·: Այլ մարգարէն Դաւիթ՝ Տէր ասացէ գքաղաքութիւն եւ երկիր ասացէ զպտուղ: Գրեալ է ի կանոնական գիրս՝ Եթէ սերմ որ ի յերկիր սերմանեն»:

50· Թղ· 196ա: ՀԹ· «Քարոզ սրբուհոյ Կուսի Աստուածածնի Ծննդեանն՝ Եւ ևս նա իրրեւ գնաւ չհարեր, որ ի հեռաստանէ ժողովէ զմեծութիւնն, զրեալ է յԱռաքեան: Ասեն վարդապետք թէ սուրբ Աստուածածինն նման է աղեղան երկնից վասն բազում պատճառի»:

51· Թղ· 199բ: Ձ· «Այլ քարոզ սուրբ Աստուածածնոյ· Ծագեսցէ ասաղ ի Յակոբոյ: Տեսի զի ասաղ մի անկանէր յերկնից յերկիր···: Վարդապետք ասեն թէ այս ասաղս որ ի յերկնից անկաւ ասղայէլ է»:

52· Թղ· 202բ: ՁԱ· «Քարոզ աւետեաց սուրբ Աստուածածնին: Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ: Վարդապետք ասեն թէ թագաւոր ումն ունէր ակն մի պատուական յոյժ»:

Այս քարոզը թէրի կը մնայ, էջ մը պարապ ձգուած է լրացնելու համար, բայց մէկը գրած է (Թղ· 208բ)· «Կանոն երգմնահարի· Դայ երգմնայհարն զղջայ: Տէր Աստուած մեր, որ գիտես գրնութիւնս մեր»:

Կր պակսին ՁԲ՝ Բարզուդամէոսի քարոզը, ՁԳ·՝ «Երեքին գոյս անհնար է ինձ իմանալ» եւ ՁԴ·՝ «Այս ծալ մեծ» բնաբաններով քարոզները:

53· Թղ· 209ա· ՁԵ(տարբեր գրով)· «Քարոզ ի բանն Աւետարանին, որ ասէ՝ Առաքեցաւ Գաբրիէլ ի քաղաք մի: Վարդապետք ասեն թէ թէպէտ ամենայն խորհուրդք սուրբ հաւատոյս մերոյ անհմանալի են»:

Հոս կը գտգրի քարոզներու կարգը: Ահա վերջ կու գան կարգ մր գրութիւններ, որոնց մէկ մասն ալ սկիզբը, (Թղ· 2ա — Թղ· 15բ,) գրուած է: Առնոյ համառօտ ցանկն այս է՝ Թղ· 2ա կը սկսի (սկիզբը թէրի) «Եւ դ· պատճառի պարտ խնամել զանասունս, մին զի առեղծուած են Աստուծոյ» — Թղ· 3ա· «Յայլմէ քարոզ··· Նաւ չհարեր, որ հեռաստանէ ժողովէ մեծութիւն: Զամենապայծառ եւ պատուական կեղեցկութիւն սուրբ եւ մաքուր Աստուածածնին կուսին պատանն, որ է ծիածանն երկնից, բազդատեն վարդապետք» հմմտ· վերը քարոզ § 50: — Թղ· 5բ: «Նորին քարոզ յերուսաղէմ գնալոյ ի բանն յեսայեայ՝ եկայք ելցուք ի լեառն Տեառն: Բազմանք բնաւորեալ է բնականապէս յերկիրը առ յերկին եւ արարածք»: — Թղ· 7ա: «Քարոզ Յարութեան ի բանն՝ Լուսաւորեա երուսաղէմ եւն: Որպէս ի ժամանակս ձմերայնոյ աւուրքն նուազին եւ գիշերն երկարի»: — Թղ· 9ա—9բ· Ս· Կուսի վրայ քարոզ (թէրի): — Թղ· 10ա· պարապ: — Թղ· 10բ: «Նորին քարոզ վասն աղքատասց ի բանն Դաւթի···: Նախ պարտ է գիտել թէ զի՛նչ զանազանութիւն է աղքատի եւ անանկին»: — Թղ· 11ա: «Քարոզ ի սուրբ Կոյսն»· սկիզբը թէրի, կը սկսի «Ի թագաւորական ցեղէ եւ յազգէ Թագի ընդ հօրն Յովակիմայ եւ ընդ մօրն յազգէ քահանայիցն» ուր կը հարցուի թէ՝ Ս· Կոյսն վերափոխմանէ յետոյ Բարզուդիմէոս կու գայ եւ կը ցաւի, որ զՍ· Կոյս չէ տեսած ննջման եւ անոր հետեւորդ գկպքերու առեն, ուստի առաքեալները գինքը կը մխիթարեն եւ «Եւսեւն նմա պատմեն՝ զոհիսն Աստուածամօրն պատկերի եւ նորա առեալ լի եղեւ ուրախութեամբ··· եւ տարեալ յաչխարհն Պարսից եւ Հայոց եւ նովաւ կատարէր բազում զսքանչելիս, որպէս եւ գրեալ է ի պատմութեան իւրում»: — Թղ· 14ա—բ· պարապ: — Թղ· 15ա: Տող մը՝ «Աւրհնեալ է Հայր անեզ անձին, գովեալ է միածնին Որդին, բարեբանեալ է սուրբ Հոգին»: — Թղ· 15բ· հոգեւոր պատմութիւններ: — Թղ· 40ա—45բ· Ս· Աստուածածնի վրայ քարոզ մր··· կը սկսի (սկիզբը թէրի) «կու խնդրեմ այլ իրաց չեմ··· (առաջին տողն այսչափ միայն կը կարդացուի, վասն զի վերի կողմէն, ինչպէս նաեւ

*վարի կողմէն, կ՚երեւայ թէ կողմերու սահմանը կարատաւած է) պինդ եւ նման եւ բնաբերաց դնա լինել մայր իր եւ այսոր ծնող ի նմանէ»։ — Թղ· 214ա։ Տող «Աստուծոյ բարձրելոյն միշտ լամ, որ ողորմի Քրիստոս արքայն բան»։ Ա—Ֆ։ — Թղ· 215ա· «Գիկեցկահիմ յեկեղեցի սէնի մէմուր կթսին, բէպրիմ բազում հիւանդքս քեւ բժշկին։ Սկզբնատառ կը կազմէն՝ «Գալուստ վարդապետի ասացեալ»։ — Թղ· 216ա· Աբշտայ օլան տարբի մերտարնրպրի վէրսին բարեբար Քրիստոս»։ Տունք՝ Ա—Ֆ։ — Թղ· 217ա։ «Ինդրեսցուք ի վհատհղէն դթահանայս ձեր օրհնեսցէ ընդ Հարսնի»։ Թղ· 218ա—221բ (այս թերթը որ տարբեր գրով է եւ ուրիշ Ձեռագրէ մը (Երկսին) բերուած եւ ասոր հետ կազմուած է, կը սկսի Իա· թերթէն եւ դժբախտաբար առաջին սինաքին վրայ սեւ թանաք մը թափուած, որով շատ բան կարելի չէ կարդալ· Բ· սինաքը կը սկսի՝ «Նախ ի դէմս հեթանոսաց, որք ելին յեպիկուրական կոսդն եւ մեղացն· Երկրորդ ի դէմս հոգւոցն որ ապաստաց Քրիստոս ի տանջանաց։ Երրորդ պետանելն հոգւոց եւ մարմնոց մեր նշանակ։ Զորրորդ յարութեամբն որ յապականութենէ ազատէ զմեզ։ Ցայս միտս զայս սաղմոս երգեաց Պետրոս ի վոխուսին կուսին, զի նա էր տունն Իսրայէլի եւ ել յեգիպտական կենցաղոյս»։ Թերի կը մնայ։ Ապա Թղ· 222ա—224բ· ուրիշ գրութիւն մը· այս եւս թերի կը վերջանայ։

Այս Ձեռագիրը քանի մը ձեռագիրներու հատաքածոյ մըն է, այս՝ կը ցուցնեն նիւթերու այլազանութիւնը, տառերու տեսակները, որոնք ակնյայտնի քանի մը գրիչ կը ներկայացնեն, եւ նմանապէս գրութեանց ձեւը։ Կազմողն ալ ձեռագրին հետ բաւական անզգուշութեամբ վարուած է, չէ խնայած եւ ինչ ինչ տողեր՝ վերէն կամ վարէն՝ կտրած է որպէս զի ձեւի մը բերէ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ք կը պակսին, Թղ· 217բ նօտրիէր կայ՝ «Շաւալենց (?) եկեղեցին կայ մին իսկիհի ծածկոց կայ»։

750.

ԳԻՐՔ ԽՂՃԻ ԴԻՊՈՒԱԾՈՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 182 (էջք 364)։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11։ — ՏՈՂՔ՝ 22։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, սեւ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր։ — ԳԻՐ՝ շեղագիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ համմտ· վարը (շատ)։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար։ — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ գրկուած է կ· Պոլսէն 1903 Դեկտեմբեր 9ին եւ է Աբգառ վ· Պահտիարեանի գրմերէն։

Մատեանս է՝ (էջ 1) «Դիպուածք որք յաճախակի պատահին յառաքելութեան»։

Էջ 1։ «*Ցանկս երեւելի դիպուածոց որք ընդ յառաջ լինին յառաքելութեան ի նիւթս հաւատոց։ Ի· ա։ Ցոլովակի դէպ լինի ուրացելոցն ի հաւատոց ողորմութեամբ Տեառն զալ յապաշխարութիւն*»։ *Էջ* 43—56 *կը մնան պարապ։*

Էջ 57· *Ճառ յաղագս սիրոյ*։ — *Էջ* 60—68 *պարապ*։ — *Էջ* 69· «*Ճառ յաղագս կրօնի*»։ — *Էջ* 81—84 *պարապ*։ — *Էջ* 85· «*Յաղագս երդման եւ* (*չէ նշանակուած մնացեալը*)»։ — *Էջ* 86—92 *պարապ*։ — *Էջ* 93· «*Յաղագս պահոց*»։ — *Էջ* 96—100 *պարապ*։ — *Էջ* 101· «*Յաղագս աղօթից*»։ — *Էջ* 102—108 *պարապ*։ — *Էջ* 109· «*Յաղագս տեսութեան պատարագի*»։ — *Էջ* 113—116 *պարապ*։ — *Էջ* 117· «*Յաղագս տասանորդաց*»։ — *Էջ* 123—132 *պարապ*։ — *Էջ* 133· «*Ճառ յաղագս օրինաց*»։ — *Էջ* 139—148 *պարապ*։ — *Էջ* 149· «*Յաղագս պատուիրանաց եկեղեցւոյ, ուստի վիճակի կղերիկոսաց եւ այլոց եկեղեցականաց*»։ — *Էջ* 155—164 *պարապ*։ — *Էջ* 165· «*Ճառ յաղագս մարդկային օրինաց*»։ — *Էջ* 167—172 *պարապ*։ — *Էջ* 173· «*Ճառ յաղագս խղճի մտաց*»։ — *Էջ* 175—180 *պարապ*։ — *Էջ* 181· «*Ճառ յաղագս մեղաց*»։ — *Էջ* 183—188 *պարապ*։ — *Էջ* 189· «*Յաղագս արդարութեան*»։ — *Էջ* 235—252 *պարապ*։ — *Էջ* 253· «*Յաղագս դաշնադրութեան*»։ — *Էջ* 262—340 *պարապ*։ — *Էջ* 341—362· «*Յանկ վերնագրոց մատենիս*»։ *Էջ* 363—364 *պարապ*։ *Ինչպէս կը տեսնուի չատ մը ճառերու գրութիւնը նախատեսուած եւ այդ նպատակով թուղթեր ձգուած են ընդօրինակելու համար*։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*։

751.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ ԵՒ ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ ՄԽԻԹԱՐ ԳՕՇԻ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 292: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16 × 5 + 5 = 10 (վերջերը միասիւն): — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ 24 նշանակուած իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ եւ բարակ, բայց հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ մուր կարմիր կաշեկազմ ամուր, փականիներն իսկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ հասարակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: 1— ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ ճակատը (թղ· 3ա) կիսախորանի տեղ ձգուած: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ եւ 286ա—92բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողին ներսի դիմ՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 50 դրշ·ի 1908· Հ· Գրիգորիս»: — Հմմտ· Հանդէս Ամսօրեայ 1942, էջ 220:

Մատեանս է՝ «Կանոնագիրք, եւ Դատաստանագիրք Մխիթար Գօշի»:

Ա· ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ, ուր կան՝

Ա· թղ· 6ա[1]: «ա· Յառաջաբանութիւն առաքելական կանոնաց»: *Թղ· 7ա*[2]: «*Կանոնք* առաքելականք»: — բ· *Թղ· 21բ*[2]· «*Կանոնք եւ սահմանք* Թադէոսի *առաքելոյն*» եւ *Հարցմունք*: — գ· *Թղ· 28բ*[2]· «*Կանոն* Փիլիպպոսի *առաքելոյն*»: — դ· *Թղ· 29բ*[2]· «*Եւ այսոքիկ կանոնագրութիւնք են* սրբոց հարց, *որ դկնի սրբոց առաքելոցն եդին, որ եւ բաժանի իւ պրակս*»: — ե· *Թղ· 38բ*[1]· «*Դնի կանոն* Նիկիական *ի· դլխով*»: — զ· *Թղ· 44բ*[1]· «Կոստանդիանոսի *թագաւորի առ եպիսկոպոսունն եւ առ ժողովուրդն*»: — է· *Թղ· 45բ*[1]· «*Կանոնք* երկրորդ Նիկիականիք, *որ եղան* (sic) *ՅԺԸ եպիսկոպոսունքն կրկնաբանելով կարճ ի կարճոյ դլխ· ճԾԴ*»: — ը· *Թղ· 51բ*[2]· «*Կանոնք սրբոյն Գրիգորի առաքելոյ Հայոց· Գլ· Լ*»: — թ· *Թղ·53բ*[2]: «*Կանոնք* Աթանասի· *դլուխ ՁԷ*»: — ժ· *Թղ· 70ա*[2]· «*Երանելւոյն* Մակարայ *սրբոյ քաղաքին Երուսաղէմի Հայրապետին կանոնական թուղթ ի Հայս, վասն կանոնագրութեան կաթուղիկէ եկեղեցւոյ, որ չէ արժան ընդ սահման եւ ընդ հրաման: Գլ· Թ*»: — ժա· *Թղ· 75բ*[2]· «Կոստանդիանուպոլսի *ժողովոյն եւ կանոնքն գլ· Դ·*»: — ժբ· *Թղ· 77ա*[1]· «*Սահմանք կանոնագրութեան երանելոյն* Գրիգորի Աստուածաբանի *Ագիւղոյ* (sic) *եպիսկոպոսի յաղագս ուղղափառութեան հաւատոյ եւ ապաչխարութեան յանցաւորաց*»: — ժգ· *Թղ· 83բ*[1]· «*Կանոնք* Բարսղի *առ* Ակլիճոս· *գլ· ԾԱ*»: — (*Թղ· 84բ*[1]: «*Նորին* Բարսղի *առ Թէոդորոս*» եւ ապա «*Գիր կանոնական մեծի եւ պիտանականի եպիսկոպոսապետի* Բարսղի *առ սուրբն Ակիլիքոս: Գլխ· ԾԱ·*»): — ժդ· *Թղ· 94ա*[2]· «*Գիր կանոնական սրբոյն* Բարսղի *առ քահանայ մեծ* Թէոդորոս *յԱնտիոքայ, վասն ամենեւին հեռանալոյ պղպջային չառնել· բան Ա·*»: — ժե· *Թղ· 95բ*· «Բարսղի *գիր կանոնական վասն պէսպէս եւ բիւրապատիկ ախտից· գլ· ՄՀԲ*»: — ժզ· *Թղ· 125բ*[1]· «*Կանոնք Տեառն* եփրեմի *արդիւնակատար կրօնաւորի, զոր անուցանէր անապատն, ի կուսութեան ճաոյն ժէ*»: — ժէ· *Թղ· 126բ*[2]· «Կաւնոիճ Ներսէսի կաթուղիկոսի *եւ* Ներշապուհոյ Մամիկոնէից եպիսկոպոսի»: ժը· — *Թղ· 133ա*[2]· «*Կեսարեայ կանոնիս Գլ· ժ*»: — ժբ· *Թղ· 137ա*[1]: «*Կեսարեայ կանոնիս Գլ· ի*»: — ի· *Թղ· 141*[1]*ա*: «*Կանոնք* Գաւգրայ· *Գլ· ԻԲ*»: իա· *Թղ· 146ա*[1]· «Անտիոքայ *կանոնիս Գլ· ԻԵ*»: (*Թղ· 154ա*[2]: «Խոստովանութիւն ժողովոյն Անտիոքայ»: իբ· *Թղ· 156բ*[2]· «Լաւոդիկեայ *կանոնիս Գլ· ԾԵ*»: — իգ· *Թղ· 162բ*[2]: «Սարդիկեայ *կանոնիս Գլ· ԻԱ*»: — իդ· *Թղ· 171բ*[1]: «*Կանոնական դիր Տեառն* Եպիփանու *ասացեալ· եպիսկոպոս կամ սարկաւագ որ տանտիկին ունիցի*»: — իե· *Թղ· 171b*[1]: *Բան* Եղիշէի· *Եթէ ոք կիրակէի կամ տօնի···*»: — իզ· *Թղ· 171b*[2]: «*Կանոնք ժողովոյն որ յԵփեսոս· Գլ· Զ*»: — իէ· *Թղ· 171c*[2]: «*Կանոնք* Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ· *քահանայ, որ կոյս իցէ կամ այրի*»: — իը· *Թղ· 172բ*[1]: «*Կանոն սրբոյն* Սահակայ հայրապետին, *Գլ· ԾԵ*»: — իբ· *Թղ· 181ա*[2]: «Նորին սրբոյն Սահակայ՝ *թէ որպէս սահմանեցաւ կարդ ուխտի եւ որոչումն վանից: Բան երկու* (*եւ յաջորդք*) : — լ· *Թղ· 197բ*[2]: «*Հայոց կանոնիս Գլուխ ի*»: — լբ· *Թղ· 212ա*[2]: «*Թուղթ* Սեւանդեայ *եպիսկոպոսի· Գլուխ ԺԳ*»: — լգ· *Թղ· 214բ*[2]: «*Կանոնք երկրորդ* Անտիոքայ»: — լդ· *Թղ· 217բ*[2]: «Յովհաննու Մանդակունւոյ *Հայոց կաթուղիկոսի*»: — լե· *Թղ· 221ա*[1]: «Նորին Յոհաննու Մանդակունւոյ *Հայոց կաթուղիկոսի, թարգմանչի՝ աչակերտելոյ մեծին սրբոյն Սահակայ Հայոց հայրապետի բան կանոնական*»: — լզ· *Թղ· 222ա*[2]: «Աբրահամու Մամիկոնեցի *եպիսկոպոսի առ* Վաչագան *արքայն Աղուանից, բան Գ*»: — լէ· *Թղ· 224ա*[1]: «*Կանոնք* Սահակայ վերջնոյ *Հայոց կաթուղի-*

պիկոսի»։ — Թղ· 224բ· Հարցմունք կանոնական Յոհաննու Սիւնականի Ֆաղամաց»։ — լր· Թղ· 226բ²։ «Կանոնք Տեառն Յոհաննիսի իմաստասիրի Հայոց կաթուղիկոսի· Գլ· ԼԲ»։ — լր· Թղ· 235ա¹։ «Կանոնք Սիոնի Հայոց կաթուղիկոսի Գլ· ԻԳ»։ — խ· Թղ· 240բ¹։ «Սահմանադրութիւն կանոն Վաչականայ Ալուանից սրբոյն· Գլ· ԻԲ»։ — խա· Թղ· 247ա¹։ «Սրբոյն Եղիշէի ի կանոնաց պրոց· Գլ· Ա· վասն դիւահարաց»։

Բ· ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԳՕՇԻ

Թղ· 251բ¹։ «Յանկ է յառաջարանութեան պատուհրաց պրոց»։ — Թղ· 251բ²· «Գիրք դատաստանաց, զոր արարեալ է սուրբ վարդապետին Մխիթարայ Գոշի կոչեցեալ։ ա· Հանդերձեալ եմք պրել զդիրքս դատաստանիս»։ Կան սա պրուխնեերը· — բ· Թղ· 253բ²։ «Թէ ընդէ՞ր այժմ պրեցաւ եւ կամ ո՞ւմ հրամանաւ եղեւ եւ կամ յումմէ՞ չարժեցաք ի բանս այս»։ — գ· Թղ· 258ա¹։ «Նչանակ զօրութեան նորին, հանդերձ ապերաբանութեամբ առ Տէր Ստեփաննոս Ալուանից կաթուղիկոսն»։ — դ· Թղ· 259ա²։ «Յաղագս թէ ո՞վ վայել է դատաւոր պանապան կերպիւ»։ — ե· Թղ· 260բ¹։ «Յաղագս թէ ընդ՞ինչ է դատաստան եւ ո՞ւր վայել է եւ ղո՞վ պարտ է կատուցանել պատասխ»։ — զ· Թղ· 261բ²։ «Յաղագս թէ որպէս արժան է լինել դատաւորաց, ամբաստանաց եւ դատախազաց»։ — է· Թղ· 265բ²։ «Յաղագս վկայից· եթէ ընդ՞ինչ է հաւաստարմութիւն նոցա եւ կամ ընդէ՞ր երկու եւ երեք բնաբնայն պիտոյս»։ Կր վերջանայ Թղ· 273բ²)· «Ընդ թարգմանութեան Տեառն Յուր կենդանական իմաստիս ժամանել ի բարւոք աւարան եւ ի փառս հանդերձեալ կենացն· եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս ամէն»։

Գ· ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԱՋԳԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ·

ա· Թղ· 274ա· (միասիւն)։ «Աստիճանք օրինացն· (տախտակ) Ներսեսի Հայոց կաթ·ի»։

Թղ· 275ա (միասիւն)։ «Վասն աստիճանաց ապրականութեանց յերկրորդ գրեանցն Տիտոսի Առաքելոյն»։ — դ· Թղ· 276բ (միասիւն)։ «Ամենայն առաքինութեամբ պարդարեալ եւ կատարեալ եւ աստուածակիր եւ հոգելից արանց, նաեւ առնն Աստուծոյ Յակոբ վարդապետի Ղրիմեցւոյ ասացեալ յաղագս ապրականութեան»։ Վերջ Թղ· 285բ։ Կանոնապիրքս հմմտ· Թ· 58, 256, 579, 580, 582 կանապրքերու հետ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

752.

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

1830

ԹՈՒՂԹՔ՝ 15։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 12։ — ՏՈՂՔ՝ 22։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ընդունակուած։ — ՆԻՒԹ՝ հասարակ թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ չուքի, ներմակ ու հաստ թղթի մը մէջ ամփոփուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուքի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ· թուղթը ֆիչ մը գունաւած։ — ԳԻՐ՝ ներսգիր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ հասարակ քաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1830°։ — ԳՐԻՉ՝ հեղինա՞կը։ — ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անձյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ հմմտ· վարք։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1900էն յառաջ մեր Մատենադարանը մտած։

Մատեանս է՝ (Թղ· 1ա)· «Վիպասանութիւն անցից եւ պատմութիւն քաջագործութեանց խարապադցի խաչատուր վարդապետի· ուր եւ վկայօրէն վասն որ առ Քրիստոս հաւատոյս կատարուին բարի մահուան նորա եւ դասաւորութիւն նորա ընդ նահատակս»։ Կը սկսի՝ «Գիտել արժան է աստանօր, նախ պատեհապէս, որ ի հաւատոյ մասին կրկին սահմանի ի քաջուսուին վարդապետաց, առաջին որ վասն հաւատոյ եւ երկրորդ ընդ անհաւատս։ Պատեհապէս հաւատոյ այս է, որ ընդ հակառակել թշնամոյ»։

Պատմութիւնը կ'ըլլայ հոս Խաչատուրի վարուց եւ նահատակութեան։ Վերջը կայ (Թղ· 15) «Զայս պատմագրութիւն, զոր համառօտ ի գիր արձանագուցի՝ անձամբ անձին ականատես եմ եղեալ իրազործութեանց եւ անարժան մահտեսի Մանուկ դպիրս Ղլփոյեցի Շահնազարեան, հանդուցեալ Յովհաննէսի որդի, որ այժմ ի սուրբ կաթողիկէ հրաշալի վանս, որ ի Կեսարիայ, ուսեալ զայս յայն սակս արձանագրեցաք, զի որ ընթերցողք պատանին զայս ծանիցեն՝ թէ որչափ ի մեծի նեղութեան եւ ի բազմադիմի վտանգաւորութեան կայ այն հոչակաւոր մենաստան եւ զի՛նչ կրէ ի թշնամեաց մինչ յայժմ, եւ որ ի նմա բնակեալ միաբանք քանի՛ հոգով չափ գուն գործեալ է

պէտս վանուցն ոսկեպատ նեղութեամբ գեհէրին ի պաշտպանութիւն նոյն սուրբ ուխտի, յորոց երեւելին էր վերոյիշեալ Խաչատուր հանգուցեալ վարդապետն, որ յետ զոյնքան թշուառութիւնս կրելոյ ի վտոս Աստուծոյ, յանձն էառ (գ)նահատակութեամբ եւս մեռանել...»: Թղ· 15բ: «Մահտեսի Մանուկ Շահնազ»: Ապա գծերու մէջ առնուած «Ես մահտեսի Մանուկս՝ ի նուէր սիրոյ առ քեզ մատուցի, զոր մատամբ անզօր արձանացուցի, զպատմութիւն վարուց գԽարապաղցի, Խաչատուր սուրբ հօր նահատակողի»: Ապա մէկ կողմը նոյն էջին՝ «Շնորհ գերազանց, բզկենու անանց, քալն Խաչատուր, ի կարգ բարեացս»: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ համար· վերբ:

753.

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԳԻՍ ԱՐՔԵՊ. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

1789

ԹՈՒՂԹԻ՝ 57: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 8: — ՏՈՂԻ՝ 40: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բաբակ եւ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր՝ փոքր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր, պարզ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 57բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1789: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Լիգուռնայ: — ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 1ա կայ՝ «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսէ ի 23 Դեկտ· 1903» եւ թղ· 2ա՝ «Հանեալ ի դիւանէ Աճտոնեան ուխտի ի Կ· Պոլիս, 1903»:

Մատեանս Լ՝ «Կենսագրութիւն Սարգիս արքեպ· Սարաֆեանի» *կամ (թղ· 2ա)* «Վէպ վարուց *դերուատալի, չարագրեալ ըստ պարզ ոճի, կանոնիւ չափաբանի, ի գովեստ չնորհալի՝ Յովնիմասա* Սարաֆեան Տէր Սարգիս րաբունւոյ, *քաջ րաբունապետի կոստանդնուպօլսեցւոյ, Արքեպիսկոպոսի նախ մեծ կեսարիոյ, Ոդջ Կապադովկացւոց պերապանծ Աբեռոյ, Որ ապայ ակը արժանի, լայնատարած վիճակի, ճոխ Անկիւրեայ քաղաքի Գաղատացւոց աշխարհի: Ի Լիւռունայ: Յամի Մարդեղութեան Փրկչին* 1789»:

Թղ· 3ա: «Նախերգանք· Երգեմ բանիւ երկերգելի, վէպ հօր իմում հոգեւորի»:

Թղ· 6ա: «Պատմութիւն· Երգ առաջին· որ ճառէ գծնունդ, դարիս մանկութեան, զաչխարհիկ կենցաղ պատանեկութեան, մուտն համբակ Սարգսի առ բարեացն Յօհան, որ պատրիարգն էր Հայոց Բիւզանդեան: Արդ էր Սարգիս որդի սիրուն, առն համեստի եւ պովանւոյն»:

Աւելորդ է այս Ձեռագրին րովանդակութիւնը մանրամասն նկարագրելը, քանի որ նախ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ (1906) եւ ապա առանձինն ամրողջութեամբ հրատարակուած է ան, համար· Գալէմքեարեան Հ· Գ· «Կենսագրութիւն Սարգիս արքեպ·ի Սարաֆեան եւ ժամանակին հայ կաթողիկեայք· Վիեննա 1908, էջ 3—140: Ձեռագրին վերջը գրուած է Սարգսի գամբանագիրն եւս (թղ· 57ա), զոր Գալէմքեարեան կր գետեղէ իր գրքին 403—404 էջերուն մէջ· ակիզբն՝ է «Վերատեսութիւն վիմի տապանի· Սոփեա Արչի· Մարգից, կաճառ, Շնորհի, Բակերա, եզակ, Աչճառ... Յամի Տեառն ՌՁՉԳ ի Հոկտեմբերի Բ· եւ ըստ Հայոց ՌՄԻԲ:» Ապա՝ «Սկզբնատառք բանից վերնոյ յայտնեն զով գոլն՝ ասա Հանդչելոյ: Յօհաննէս Նաւրաին՝ պաշտօնեայ բանին, յորինեաց վերինն՝ յարգանս իւր պետին»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

754.

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՆՁՈՎԻՑ

ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 62: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 11: — ՏՈՂԻ՝ 22: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, լաւ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր ու աներեւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր· չատակ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ՝ Յիշատակ վասն յոբելինի Տեառն Հ· Եղիշէ Ծ· վրդ· Գափրաճեանի· Ա· Գ· Մ·»:

Մատեանս է՝ ՔՆՆուԹիւն նգովից հնդիւնակութեամբ Գրիգոր վրժ· Փէշտիմալճեանի:

Թղ· 2ա: «ՔՆՆուԹիւն նգովից: Այս օրէն է ճարտար ոսկերչի ոչ տեսութեամբ լսկով պղտնղուած ինչ ոսկեհատակ վարվարակի պատել...» եւն եւն:

Համմա· Թ· 735· ուր մանրամասնօրէն ցուցակագրուած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

755.

ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 30: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ ամուր բուդք: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, կոնակը ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ճօտր, ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կամրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, եւ 30ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, անձանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910էն յառաջ Մխիթարեանց Ձեռագիրներու հատոր մէջ մտած:

Մատեանս է (Թղ· 3ա) «Տրամախօսութիւն Հայրապետ վարդապետի ընդ Նահապետ վարդապետի»: *Կը սկսի* «Հայրապետ· *Օրհնեալ է Աստուած, որ յայսոսիկա այսօր դնա-*

նապարհս քո եւ դիմ հանդիպել միմեանց վերատին, դի մի անկատար մնասցէ հայցուած եւ պատասխանի որ ընդ իս եւ ընդ քեզ ի բազում աւուրց հետէ»: Վերջը Թղ· 29բ· «Հայրապետ· Տէր ընդ քեզ, երթիցիր խաղաղութեամբ եւ դարձցիս խաղաղութեամբ: Վախճան»:

Տրամախօսութիւն մրն է այս՝ կաթուղիկէ վարդապետի մը (Հայրապետ) եւ լուսաւորչական վարդապետի մը (Նահապետ) միջեւ, կրօնական պանազան հարցերու մասին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

756.

ՊՏՈՒՂ ՁՐԱՋԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՌՄԿ = 1811

ԹՈՒՂԹՔ՝ 24: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր բուդք: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, լաւ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր, աննդծ: — ԳԻՐ՝ սիրուն ճօտրգիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԿ - 1811: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլի՞ս: — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 21ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսէ յ2 Դեկտ· 1903»:

Մատեանս է (Թղ· 3ա): «Տեարակս, որ կոչի Պտուղ զրաջանութեան: Շարադրեցեալ ի նըւաստէ ումեմնէ աշխատասիրէ, ի խնդրոյ ոմանց իմաստնասէր եւ ուսումնական անձանց, ի թուին ՌՃՁԲ ապինս յաբեթեան եւ ի փրկչական համարողութեան 1733ին· արդեամբք եւ ծախիւք ումեմն անձին բարեպաշտի եւ աստուածասիրի եւ մահանայ: եղեւ ապեցեալ ի Կոստանդնուպօլիս մեծահանդէս եւ կայսերապատակ քաղաքի: Համմա· «Հայկ· Մատենագիտութիւն· Վենետիկ 1883, էջ 585—586:

Թղ· 2բ: «Պատճառ ծանուցման սակաւուկ ոտանաւոր բանիս· Գրէ մեծիմաստն Սողոմոն ի գիրս Առակաց Թէ՝ Իմաստութիւն առն նիւթէ գհանճար»:

Թղ· 5բ: (Գրութիւնը կը սկսի) «Ով Ճշմարտութեան Արդարութեամբ, Զքեզ իմ որ ասա քեզ պրեպի, Մտաւութեամբ ընթերցցի, Ունայնաբան գոլ քո ցուցցի»: — Վերջ Թղ· 21ա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 21ա: «Պատճառ Թէ վասն էր եղեւ գրութիւն Պտուղ զրաջանութեան կոչեցեալ տետրակիս, ըստ որում ապեալ էր: Արդ գիտելի է, դի ի հերուն հետէ գոյր տետր մի ինձ կոչեցեալ Պտուղ զրաջանութեան եւ զի կազին նորին քայքայեալ էր, դի ի վազուց հետէ էր ապեալ, որպէս գրի ի գուն

սորին, վասն որոյ եաու ումեմն զի ի նորոյ կազմեսցէ զնոյն, եւ նա կորոյս զնա նախ եւ յետ ամաց անցելոց մեռաւ եւ ինքն· եւ ես որոնեալ ի բազում տեղիս ոչ գտի: Բայց այժմ չնորհիւ Տեառն մերոյ եւ փրկչին Քրիստոսի գտի զայն ի նմանէ օրինակեցի ի ՌՄԿ յԱգոստոսի»:

757.

ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՏՆՕՐԻՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԱՑ

ՌՄԽԶ = 1797

ԹՈՒՂԹՔ՝ 21: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ ողորկ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մաճուր, դրոշմազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբէն պակաս, ընդհանուրը լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ գրեթէ ամէն մէկ էջ զարդարուած է բաւական յաջող եւ գոյնզգոյն նկարով (Ս· Տեղեաց): Կաճ գրչի փորձեր եւս: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԽԶ = 1797: — ԳՐԻՉ՝ երեմիա Ատանացի: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ երուսաղէմ: — ՏԷՐ՝ Նեկտար տուտու: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թզ· 21բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թզ· 2բ կայ՝ «Գնեցաւ յամին 1909 ի կ· Պոլիս 30 դր·ի Հ· Գրիգորիոս»:

Մատեանս է՝ Նկարագրութիւն Տնօրինական տեղեաց *կամ՝* (*թզ· 2բ*): «*Այս են ամենայն տնօրինականքն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի սուրբ քաղաքն երուսաղէմ, ի միջոյ եւ արտաքոյ, որք կան հաւաքեալ ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց հաւատով երկիր պագողաց*»: *Սկիզբը թերի է, ինչպէս նաեւ մէջ-տեղերը*: *Կը սկսի այսպէս·* «*Ուր հայր դիւահարին աղաղակէր վասն բժշկութեան որդւոյն: Եւ եղեր Տիբերական ծովուն, ուր զՊետրոս եւ զԱնդրէաս կոչեաց Տէրն ի աշակերտութիւն: Եւ տեղին ուր զՅակոբ եւ զՅոհաննէս, զորդիսն Զեբեդեայ կոչեաց Քրիստոս*»:

Հեղինակը բովանդակութիւնը հետեւեալ տողերով կը յայտնէ թզ· 2բ·

Տնօրինական եմ Քրիստոսին,
Անեղ անմահ թագաւորին,
Որ ի կուսէ էառ մարմին,
Եւ չրջեցաւ յայս գաւառին,
Տէր մեր Յիսուս որդի կուսին,
Մայրն եւ Որդին ի միասին,
Առ պիս սիրով ի քո ձեռին,
Ես քեզ պատմեմ զամէն տեղին,
Ընդ որ երկիր որ գնացին,
Եւ դինչ տեղիք որ կսխեցին,
Առաքեալքն եւս բնդ նմին,
Եւ մարգարէքն այն առաջին,
Որպէս պատմէ Մատթէոսին,
Մարկոս, Ղուկաս, Յոհաննիսին:

Առանց գլխոյ, միապաղաղ գրութիւն մըն է: Շատ մը տեղեր չէնքեր նկարուած են: Բաւական յաջող եւ պայծառ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *Թզ· 21բ:* «*Գրեցաւ ՌՃԽԶ թվին ձեռամբ Ատանացի երեմիայ արեղային ի սուրբ քաղաքն երուսաղէմ, ի դուռն սուրբ Յարութեան տաճարին, բնդ հովանեաւ աստուածընկալ սուրբ գերեզմանին Քրիստոսի ի Հայոց վերնատունն, թագաւորաց բազմած տեղն, տեսողդ ասացէք Աստուած ողորմի*»:

2· *Թզ· 21ա:* «*Ծառայ Աստուծոյ Պետրոս*»:

3· *Թզ· 1բ:* «*Այս երուսաղէմի պատմութիւնս Զէօմլեկճի կարապետի դասեր աստուածապաշտ եւ բարեսիրտ ամենաբարոյ եւ գերընտիր Նեկտար տուտունս է, Աստուած բարի վայելուին տացէ Գծագրիչ*»: *Թզ· 2ա· Գծուած են Նեկտար եւ կարապետ: Կողին ներսի կողմը՝* «*Նեքտարինէ Զէօմլեկճի կարապետին որքին գրէցի յիչատակ բոլոր բնթերցողաց· յիչեալ լինիցին աւուրքն քառասաներին· Հոր Աստուծոյ ամէն*»: *— Բոլոր յիչատակագրութիւնները տարբեր գրերով են:*

758.

ՄԱՇՏՈՑ ԼԵՀԱՀԱՑՈՑ

ՌՄԾԶ = 1807

ԹՈՒՂԹՔ՝ 116: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ հաստ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ նախապէս ամբողջապէս կաշեկազմ, արդ ետեւի կողքը բոլորովին հնկած, աոջեւինն ալ որդնակեր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ մաշած ու սեւցած, շատ մը տեղեր կաճ մոմի կաթիլներ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ հասարակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԾԶ = 1807: — ԳՐԻՉ՝ ան-

ծանօթ: — ԿԱՋՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԷՐԻ՝ Լէոպոլիս՞: — ՏԷՐ՝ Սամուէլ Ստեփանովիչեա՞ն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին բոլքն վրայ գրուած՝ «Առաքեաց ի վանս Պետրոս վ· Մովսէսեան, կաթողիկոս ի Սեբաստիա, վիեննա 1907 Դեկտ· 1»:

Մատեանս է (թղ· 9ա)· «Տետրակ զծէսս պաշտելոյ· *պարտուրդս եկեղեցւոյ առ քահանայս պատկանեալս, եւ գոհանս Օրհնութիւնս պարունակօղ սակս պիտպտոյն վայելման պաշտօնէից եկեղեցւոյ, պատճառաւ յաճախոյն կիրառման նոցա, ի հասարակ Մաշտոցէ արտահանեալ յամի Տեառն 1807 եւ ի թուականի Հայոց ՌՄԶ առ եկեղեցեաւն ամենաակալաւ Էջմիածնոյ Հայոց*»· (*գիմայր գրուած է նոյնին յատիներէնը*):

Ապա կայ այս ծանօթութիւնը՝ «Ի գրքոյ Սամուէլի Ստէփանովիչեան աւագերէցի ամենակոն եկեղեցւոյ Էջմիածնոյ· գնեցի զայս գիրքս ի Հրէաէ 2 մեծի· ոսկեայ եւ Հրէա գնեաց գինի մահուան Տեառն Գրիգորի Քժիչկոպոլիչեան»:

1· *Թղ· 10ա*: «*Կարգ Մկրտութեան տղայոց: Քահանայն զամենայն ինչ ի պատրաստի ունելով, լուացեալ զձեռս եւ զգեցեալ գիմերնաչապիկ եւ գծիրանապոյն ուրար . . .: Քահանայն· Ան· (այս ինչ անուն) գի՞նչ խընդրես յեկեղեցւոյն Աստուծոյ: Կնքահայրն պատասխանէ Չհաւատամ: . . .Տէր Աստուած մեր, Աստուած բարերար, որ գիմրիպեալն*»: *Չմմա· Թ· 502· § 1*:

2· *Թղ· 17բ*: «*Կարգ պաշտելոյ գխորհուրդն Դրօշմի: Քահանայն երգալ զայ ձեռն ի վերայ գլխոյ տղայոյն ասէ· Ամենակալ Աստուած, Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ գքեզ վերստին ծնաւ*» *եւն*:

3· *Թղ· 21բ*: «*Կարգ օրհնելոյ գամուսնութիւնն: Քահանայն զգեցեալ գիմերնաչապիկ, գուրար եւ գչուրջառ սպիտակապոյն, գայ առ բեմն եւ նախ ասացէ: Օրհնութիւն մեր յանուն Տեառն*»· *եւն եւն: Ապօթք· «Արարիչ եւ ստեղծիչ տպրի մարդկան, տուիչ հոգեւոր չնորհի եւ հաստատիչ յաւիտենականի գիրկութեան*»: — *Թղ· 24ա*: «*Օրհնութիւն ամուսնացս*»: — *Թղ· 27բ*: «*Օրհնութիւն առաջատի*»: — *Թղ· 29ա*: «*Օրհնութիւն գիւասպին*»: — *Թղ· 30բ*· «*Օրհնութիւն հարսին*»: *Թղ· 32ա*: «*Օրհնութիւն կնոջ գկնի որդեծնութեան· Քահանայն գիմերնաչապիկ եւ զպաիտակ ուրար զգեցեալ՝ գայ առ դուռն եկեղեցւոյ*»:

4· *Թղ· 34ա*: «*Կարգ պաշտելոյ գվկերջին օծութեան· Քահանայն մտեալ ի սենեակ հիւանդին ասէ· Խաղաղութիւն տանս այսմիկ*» *եւն*: *Շարականն՝ «Ես ասացի Տէր ողորմեա հոգւոյ իմում բազմամեայս*»:

5· *Թղ· 39բ*: «*Կարգ թաղման: Քահանայն զգեցեալ գիմերնաչապիկ, գուրար եւ գչուրջառ սեւապոյն, նախ գմարմին մեռելոյն սրսկէ օրհնեալ ջրով*»: *Սաղմոս՝ «Ողորմեա ինձ»: Շարական «Ի վերանալ յինէն»: Բազում՝ վասն ի վերուստ»: Եւն եւն: — Թղ· 55ա: «Օրհնութիւն կերեզմանի»: — Թղ· 57բ: «Կարգ թաղման տղայոց»: — Թղ· 65ա· «Օրհնութիւն կերեզմանի»:*

6· *Թղ· 66ա*: «*Կարգ օրհնելոյ գաւազանն Մկրտութեան: Քահանայն զգեցեալ գիմերնաչապիկ, գուրար եւ գչուրջառ ծիրանեպոյն եւ ծնրադրեալ առաջի բեմին սկսանի որպէս հետեւի՝ Լիմանիայ ամենայն սրբոց*»: *Ապօթք՝ «Ամենակարող մշտնջենաւոր Աստուած մերձեցիր ի խորհրդածութիւնս մեծի գիմութեանդ*»:

7· ա· *Թղ· 72ա*: «*Օրհնութիւն տանդ յաւուր Ծննդեան Տեառն: Քհ· գզգեցեալ գուրար սպիտակ գունով, մտանելով ի տուն ուրումն ասէ· Խաղաղութիւն տանս այսմիկ . . .*»: *Աւետարան՝ «Ի սկզբանէ էր բանն»:* — բ· *Թղ· 73բ*· «*Ի տօնի Աստուածայայտնութեանն Տեառն· Օրհնութիւն ոսկւոյ, խնկոյ եւ գմրոյ*»: — գ· *Թղ· 74բ*: «*Ի տօնի Տեառնընդառաջին· Օրհնութիւն մոմեղինաց*»: — դ· *Թղ· 76բ*: «*Ի չորեքշաբթի մոխրոց (օրհնութիւն մոխրոց :)*» — ե· *Թղ· 78ա*: «*Ի կիրակէ Ծաղկազարդին, Օրհնութիւն ռաւոց*»: — զ· *Թղ· 80բ*: «*Ի տօնի Զատկին, արարողութիւն Յարութեան Տեառն*»:

·8· *Թղ· 83ա*: ա· «*Օրհնութիւն եւ ապօթք ի վերայ հիւանդաց*»: — բ· *Թղ· 84ա*: «*Խաղաղութիւն հասարակ աչխարհաբար*»:

9· *Թղ· 86ա*: ա· «*Օրհնութիւն անդաստանի· Յարեւելս· Օրհնեսցի եւ պահպանեսցի*»: — բ· *Թղ· 88ա*: «*Կանոն ջուր օրհնելոյ· Սղմ· Զայն Տեառն*»· *Աւետարան Մատթէի «Յաւուրան յայնոսիկ գայ Յովհաննէս Մկրտիչ քարոզել . . .*»: *Ապօթք՝ «Օրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ յամենայնի հոգւոյ*»:

Թղ· 94ա—109ա պարապ· 109բ—111ա լեհերէն կասր մը· Թղ· 111բ—112ա· պարապ· 112բ· «Benedictio carnis» *թղ· 113ա·* «Benedictio ovorum»· *թղ· 115ա·* «De benedictione mulieris post partum»: — *Հայերէն ամէն խրատապրի վրայոր գրուած է նոյնին յատիներէնը: Առջևը կան յատիներէն հետեւեալները թղ· 2ա·* «Veni creator Spiritus»· — *թղ· 3ա*: «Forma benedictionis pro aqua benedicenda ordinaria»: — *Թղ· 5բ*: «Absolutio generalis»· — *թղ· 7ա·* «Index. 1. Baptismus parvulorum»· *Ապա թղ· 9ա· խորագիրը գոր ան'ս վերը:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

759.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1829

Թուղթ՝ 222 (իջահամարներ դրուած են)։ — Մեծութիւն՝ 20·5 × 12։ — Գրութիւն՝ 15·5 × 9·5։ — Տողք՝ 22։ — Թերթք՝ չեն նշանակուած։ — Նիւթ՝ բուղբ, բարակ եւ լաւ։ — Կազմ՝ կաշեկազմ, գորշ եւ մաշուր։ — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ շատ լաւ վիճակի մէջ։ — Գիր՝ շեղագիր։ — Զարդագիրք՝ հասարակ բաներ։ — Խորագիրք՝ սեւագիր։ — Դասարկ՝ թէ առջեւն ու թէ ետեւը ունի շատ մը դատարկ թղթեր։ — Ժամանակ՝ 1829։ — Գրիչ, կազմող՝ անծանօթ։ — Տեղի՝ Լիբանան։ — Տէր՝ անծանօթ։ — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի։ — Տեղեկութիւնք՝ Աբաւաս Վ. Պահատի(ւ)բեանի գրբերէն· 1905ին Հ· Ֆ· Յովնաննեան ղրկած է Կ· Պոլսէ։

Մատեանս է «Բարոյական Աստուածաբանութիւն Հ· Պօղոս Գաբրիէլի Անդովնոյ· *օրինակեալ համառօտութեամբ յումենէ ի 1829 ի կաթողիկոսութեան Գրիգորի Զ· որ ի Լիբանան, ի վանս Փոխման սրբոյ Կուսին*»։

Ա· էջ 1։ «*Բան յաղագս Պսակի*։ Գլ· Ա· *Յաղագս հարանախօսութեան, որ նախապատրաստութիւն իմն համարի առ պսակն*։ *Հց· Զի՞նչ է հարանախօսութիւն· Պխ· Հարսնախօսութիւնն է փոփոխ օրինաւոր խոստումն ամուսնութեան*»։ *Վերջ Պսակի էջ՝* 191։ *էջ* 192։ «*Յաղագս դատակնքոց· Դատակնիքն է դատավճռելի, եթէ դիպի բանիւք*»։ *Վերջ՝ էջ* 288։

Բ· էջ 1· (*Նոր իջահամար*) «*Դիպուածք որք յաճախակի հանդիպին յառաքելութեան· Բան յաղագս հաւատոյ*։ *Ի· Ա· Յոլովակի դէպ լինի յուրացելոցն*» *եւն*« *եւն*։ — *էջ* 40։ «*Ինդիրք ինչ հանեալք ի պէսպէս երեւելի վարդապետաց յաղագս դպչման*»։ — *էջ* 44։ «*Յաղագս խոստովանութեան*»։ — *էջ* 72 — 96 *կը չօշափուին դանազան խնդիրներ· վերջ էջ* 96։

Յիշատակագրութիւն չունի։

760.

ՊԷՍՊԷՍ ԽՆԴԻՐՔ

ԺԹ· դար

Թուղթ՝ 240 (էջ 480)։ — Մեծութիւն՝ 20 × 12։ — Գրութիւն՝ 15·5 × 9·5։ — Տողք՝ 21։ — Թերթք՝ չեն նշանակուած։ — Նիւթ՝ բուղբ, բարակ եւ լաւ։ — Կազմ՝ կաշեկազմ, գորշ, մաշուր։ — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ շատ մաշուր։ — Գիր՝ շեղագիր։ — Զարդագիրք՝ չունի։ — Խորագիրք՝ սեւագիր։ — Դասարկ՝ տե՛ս վարը։ — Ժամանակ՝ ԺԹ· դար։ — Գրիչ, կազմող, Տեղի, Տէր՝ անյայտ։ — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի։ — Տեղեկութիւնք՝ Աբաւաս Վ· Պահատի(ւ)բեանի գրբերէն, առաքուած Կ· Պոլսէ 1905ին ի ձեռն Հ· Ֆ· Յովնաննեանի։

Մատեանս է «Պէսպէս խնդիրք հանեալ ի Լիգորէ»։

էջ 1։ *Ի*· «*Արդեօք պանդուխտք կարե՞ն տնօրինիլ յեպիսկոպոսէն տեղւոյն ուր են*»։ — *էջ* 9—24 *պարապ*։ — *էջ* 25։ «*Յաղագս ժամանակագրութեան*»։ — *էջ* 31—46 *պարապ*։ — *էջ* 47։ «*Յաղագս արդարութեան*»։ *էջ* 107—118 *պարապ*։ — *էջ* 119։ «*Յաղագս խորհրդոյ Հաղորդութեան*»։ — *էջ* 187—202 *պարապ*։ — *էջ* 203։ «*Ճառ յաղագս խորհրդոյ Ապաշխարութեան*» — *էջ* 277—288 *պարապ*։ — *էջ* 289։ «*Ճառ յաղագս խորհրդոյ Պսակին*»։ — *էջ* 349—360 *պարապ*։ — *էջ* 361։ «*Յաղագս վեցերորդ պատուիրանի*»։ *էջ* 366—372 *պարապ*։ — *էջ* 373։ «*Խրատք վասն հոգեվարաց եւ մերձ ի մահ եղելոց*»։ — *էջ* 388։ «*Յաղագս նշանաց մօտալուտ մահուան*»։ — *էջ* 381—420 *պարապ*։ — *էջ* 421։ *Յանկ*։

Յիշատակագրութիւն չունի։

761.

ԳՈՎԵՍՏ Ի ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

1812[?]

Թուղթ՝ 79 (էջք 158)։ — Մեծութիւն՝ 17 × 11·5։ — Գրութիւն՝ 12·5 × 8·5։ — Տողք՝ 16։ — Թերթք՝ չեն նշանակուած։ — Նիւթ՝ բուղբ։ — Կազմ՝ չունի, դրուած է գրաձեւ տուփի մը մէջ։ — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ լաւ։ — Գիր՝ նօտրգիր։ — Զարդագիրք՝ պարզ։ —

ԼՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1812՞: — ԳՐԻՉ՝ հեղինա՞կը տե՛ս վարը: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Օրթագի՞ւղ: — ՏԷՐ՝ Ցարութիւն Դէորգեան: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ նուիրուած Հ· եղիշէ Գափթանեանի առթիւ ճահանայութեան 50ամեայ յոբելեանի:

Մատեանս է (*թղ*· 1ա)· «Գովեստ ի վերայ սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն յօրինեալ *վեչտասան գլխովք ըստ վեչտասան տեղեաց ճարտասանութեան յԱետիսէ յետին համբակէ յորդւոյ մահտեսի Անտոնի*: Աշխատասիրութեամբ *զուարթնոցն Գրիգոր բանիբուն վարժապետի* Բեշտիմալեցւոյ *կոչեցելոյ*: *Հրամանաւ մեծապատիւ Ցակոբայ ամիրայի եւ այլոց իշխանացն. յամի Տեառն* 1812, *ի մայր դպրատան Օրթագիւղի*»:

1· *Թղ*· 2ա: (*կը սկսի յառաջաբան*)· «*Ով ոք հոդազանգուած մարմին չնչաւոր բաւական լիցի բանիւք գովեստից ի ճահ ներբողել զհրեշտակն մարմնաւոր, զսերօբէն, զմաքուր աղաւնին... զսուրբն Գրիգոր Նարեկացին*»:

2· *Թղ*· 3ա: «*Բազումք արդարեւ բարեբաստիկ հանդիսիւ երջանիկ ցուցան, այլ սա ինքն սուրբ Հայրս մեր եւ Լուսաւորիչն հոգւոց մերոց*»: — *Առանց գլուխի բաժանման յառաջ կ'երթայ*: *Վերջ՝ թղ*· 70բ:

3· *Թղ*· 71ա: «*Մաղթանք առ սուրբ Գրիգոր Նարեկացին. Արիւի պայծառ առաւօտու, որ ծագեցար մեզ լուսաւորու, զիս խաւարեալս ի մէգ մահու, լուսաւորեա իմաստիւք քո*»:

4· *Թղ*· 74բ: «*Ներբող առ բարեպաշտ իշխանս դպրոցիս: Ատեղք անճնաւորք, լապտերք լուսապղեաց, Արուսեակ պայծառ բարեաց նախընթաց*»:

Ներբողին մէջ (*թղ*· 75բ) *կայ՝* «*Ցակոբ ամիրայ պսակ պարծանաց, չառաւիղ ընտիր ի տանէ պետաց, Մանանեան տոհմին ծաղիկ նոնենեաց, իշխան բարեպաշտ հայր մեր գերապանծ: Եղիա աղա զթած տնանկաց, տունկ բարեպտուղ ազնիւ պարտիզաց...: Դու Ցովհաննէ աղա հեզ քաղցրահայեաց, բարեջան երկօք ջատագով բարեաց...: Աւետիս աղա բարբառ աւետեաց, բարեսէր մեզու՝ անխոնջ ի յերկանց...*»: *Ամբողջ ձեռագիրը Նարեկացիի կեանքին համար գիտական արժէք մը չունի, պարզապէս փառաբանութիւն մըն է*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 76բ: «*Գերապանծ յօրինուածովք ճարտասանական տեղեաց կազմակերպեալ դրքոյկս այս գովեստի, որ առ սուրբն Գրիգոր Նարեկացի, ընկալեալ եղեւ ի ձեռն Գէորգեան Ցարութեան կոստանդինուպոլսեցւոյ, որ խնդրէ յիշել զնուաստութիւն իւր ի հանդիպողաց սմին վերծանութեամբ յարժանահայց յաղօթս իւրեանց*»:

762.

Փ. ԲՈՒԶԱՆԴԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱՄ ԲՈՒԶԱՆԴԱՐԱՆ

1910—1911

ԹՈՒՂԹՔ՝ 158: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25·5 × 20·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 16 միասիւն: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած՝ 16: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ողորկ: — ԿԱԶՄ՝ կիսալաք: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԼՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ եւ 157ա—բ եւ 158ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1910—1911: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Քերովբէ Վ· Ցովհաննեան: — ՏԵՂԻ՝ կարին: — ՏԵԱՐՔ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 157ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ ընդօրինակութիւն Արծնեան վարժարանի Մատենադարանին մէկ ձեռագրէն, որուն մասին հմմտ· վարը:

Մատեանս է Բուզանդարան կամ Փ. Բուզանդայ Պատմութիւն Հայոց, *որ կը սկսի՝* (*թղ*· 2ա) «*Բուզանդարան պատմութիւնք խոստայբանութիւն. Նախադիտելիք*»: *Ապա՝*

1· *Թղ*· 2ա: «*Այս ինչ է ի դպրութիւնս երրորդ պատմութեանցս. ժամանակայդիր կանոնք մատենից եւ առ նմին դպրութիւնք երեք*» (*Հմմտ. տպ. Ս. Պետերբուրգ*, 1883, *էջ* 1:

2· *Թղ*· 2բ: «*Երրորդ կանոնք պատմութեանց մատենից մինչեւ ց ի եւ Ա. «Ցաղագս որ ինչ յետ քարոզութեանն Թադէոսի առաքելոյ յերկիրն Հայաստան աշխարհին որդոյ Թորգոմեա*» (*Հմմտ. տպգր. էջ* 2—3):

3· *Թղ*· 4ա: «*Ցաղագս որ ինչ յետ քարոզութեանն Թադէոսի առաքելոյ յերկիրն Հայաստան աշխարհին կանոնք ժամանակադիր մատենից. ի քարոզութենէն Թադէոսի առաքելոյ եւ նորուն յելից եւ ի մարտիրոսութենէն մինչեւ ի կատարումն վարդապետութեանն Գրիգորի*» (*տպ. էջ* 5): *Գլխք. Ա—ԻԱ*:

4· *Թղ*· 38ա: «*Չորրորդ դպրութիւն Բուզանդեա. Չորրորդ խոստովանութիւն, զոր*

ասելոցս եմ կարգել զպրութիւն· կանոնք, դարք եւ դարք պատմութեանց զրուցաց: Ա· Ցաղագս թէ ո՞րպէս յետ բազում չփոթի պատերազմաց» (տպ· էջ 51):

5· Թղ· 42ա: «Զորրորդ դպրութիւնք կանոնք ժամանակագիրք մատենից տան որդւոց Թորգոմայ աչխարհին Հայոց: Առաջին թէ ո՛րպէս յաղագս յետ բազում չփոթի պատերազմացն Ներսեհ արքայն Պարսից... Այլ իբրեւ եղեւ հաճութիւն եւ բազում խաղաղութիւն» (տպ· էջ 55) Գլխք· Ա—ԾԹ:

6· Թղ· 107բ: «Դպրութիւն հինգերորդ բուզանդեա: Հինգերորդ խոստաբանութիւն՝ զոր ասելոցս եմ կարգել զ(դ)պրութիւն դպրութեանց, կանոնաց ժամանակագիր մատենից: Ա· Ցաղագս թագաւորելոյ Պապա յերկրին Ցունաց» (տպ· էջ 153):

7· Թղ· 109բ: «Հինգերորդ դպրութիւնք կանոնք ժամանակագիրք մատենից տան որդոցն Թորգոմեայ իչխանին Հայոց: Ա· Ցաղագս թագաւորելոյ Պապա յերկրին Ցունաց... Ապա յետ այսր ամենայնի Մուչեղ որդի Վասակ ժողովեաց զամենայն ազատագունդ մարդկան մնացելոյն» (Գլխ· Ա—ԽԴ):

8· Թղ· 152ա: «Բուզանդեայ վեցերորդ խոստաբանութիւն պատմութեանց կանոնք ժամանակագիր մատենից: Ա· Ցաղագս ընդ երկու բաժանելոյ աչխարհին Հայոց»: (տպ· 219—20):

Թղ· 153ա: «Ստորոտ ամենայն պատմութեանց Ցաղագս իմ տեղեկութեան, որք միանգամ զմատեանս ընթեռնոյք: Տունք ժ համարական թուաւք: Վերջ առաջաբանութեան վճռոյմն, մնացուածք բանից ի ծայրէ»:

9· Թղ· 153ա: «Վեցերորդ դպրութիւն Ա· Ցաղագս ընդ երկու բաժանելոյ աչխարհին Հայոց...: Ապա յետ մահուն Մանուէլի զաւրավարին Հայոց ոչ իմն կարաց հաստատել...»: Գլխ· Ա—Ը· (տպ· 221—226):

*Այս Ձեռագիրը արտագրութիւնն է Արծնեան վարժարանի (ի Կարին) Թ· 806 (Թ· 5) Ձեռագիր Փ· Բուզանդ պատմագրքին, որուն ցուցակագրութիւնն ըրած է Հ· Ցակոբ Վ· Քօսեան: Անոր այս գրութենէն կը քաղենք՝ «Պատմութիւն· (Թուղթ) Գրքիս գրութիւնն է նոտրգիր, մեծութիւն 34 × 25· մէկ սիւն, 24—25 տողք· ամբողջը 320 թուղթ, հաստ թուղթ մաքուր գրուած· առջեւէն եւ ետեւէն կը պակսի, մէջտեղերէն ալ ելած ինկած, կազմ՝ խաւաքարդ կիսակաչի սեւ: Գիրքս ունի երկու մասն, առաջինը 174 թուղթ Պատմութիւն Հրէից, Ասորւոց, Տաճկաց, Պարսից (Միքայէլ Ասորի) երկրորդը՝ 146 թուղթ Բուզանդ: Ցիչատակարան 152րդ (այս արտագրութեան մէջ 107բ) թղթին վրայ գրուած է՝ Աստանաւր Տէր Համազասպ ստացող գրոցս, զի է այր բարի եւ չինարար, ետ հրաման ոչ դեվէլի գրչի Սարգսի ծրել զՊատմութիւն Միխայէլի ասացուածս եւ չնորհեաց սուրբ կարապետիս, որ բազում գրեանս էր չնորհել· տացէ Աստուած վարձս բարեաց եւ պահեսցէ ի կամս ողորմութեան իւրոյ: — 166րդ Թղթին վրայ գրուած է՝ Փառք համայպատիւ, համազոյ, համասեռ միասնական անբարժանելի սուրբ երրորդութեանն· աւրհնութիւն եւ բարեբանութիւն եւ երկրպագութիւն յամենայն արարածոց եւ յիմ անարժան բերանէս, որ արժանի արար հասանել ի գիծ վերջին այս պատմագրի Միխայէլի ասացուածոցս: Զարժանաժառանգ աթոռոյս եւ զրազմաց վկայեալ ստացող գրոցս յիչեցէք բարի կամաւք եւ յաւժար մտաւք ի Տէր հաստատուն եւ անսասան պահեսցէ զաւրութիւն ամենակալին ամէն: Որմէ յետոյ կը սկսի Բուզանդը· «Բուզանդարան պատմութիւնք խոստայբանութիւն նախագիտելի եւ է պատմութիւն հայրապետաց եւ թագաւորաց Հայոց»: Իսկ առաջին Թղթին վրայ գրուած է կազմողին անունը· կազմեց Վաղարչակ Ծատուրեան 1899 Սեպտ· 15, Սանասարեան վարժարան· կազմել տուաւ Պ· Ասատուր Խաչատրեան, ուսուցիչ Սանասարեան վարժարանի» (Քօսեան Հ· Ց·, Ցուցակ հայերէն Ձեռագրաց Մատենադարանի Արծնեան վարժարանի ի Կարին, Ա· տետր, էջ 12—14): Կարծոյ այս Ձեռագիրը, հետեւաբար եւ անոր արտագրութիւնը, պակասաւոր է· վերջին մասէն Գլ· Ը· ի հետեւեալ տձղէն Թերի կը մնայ՝ «եւ զայն արձակեաց: Եւ այս ամենայն իրքս վասն ձիոյն եղեն: Ապա այրն թէ ոչ համօք աղէբողոքարկեալ» եւն (տպ· էջ 226): Կան տարբերութիւններ այս Ձեռագրին եւ տպագրուածին միջեւ: Թղ· 107բ կայ «Տէր Համազասպ ծառայ Աստուծոյ խնդիր ելեալ պատմութեանս սուրբ եւ առաջին հայրապետացն եւ աչխարհավար թագաւորացն եւ զաւրացն, ոչ նայելով յանմտութեան մեր եւ փծուն գիր, այլ հրաման ետ ոչ գովելի գրչի Սարգսի գծագրել եւ չնորհել Ս· Կարապետիս եւ վանուց Ցոհաննու: Տացէ Աստուած վարձս բարեաց եւ պայծառ պահէ կրկին կենաւք եւ երկու աչխարհաւ» (համմտ· վերը):

Արտագրութեան ետեւը մատիտով Թղ· 157ա գրուած է՝ «Ընդօրինակեցաւ ի Կարին ի ձեռն Հ· Քերովբէի Յովնանեանց կարնեցւոյ ի Մխիթ· ուխտէն յամի 1910—1911 յօրինակէն, որ գտանի յԱրծնեան վարժարանի ի Կարին...: Չհանգամանացն Ձեռագրին բաւական լիցի որ ինչ գրեալ է ի ցուցակին Ձեռագրաց նորին վարժարանի կազմելոյ ի Հ· Ց· Քօսեան»:

Ընկալայ զընդօրինակութիւնս ի Վիեննա վասն Մատենադարանի մերոյ ի Յուլիս ամսեան 1911 Հ· Ն· Ակինեան»:

Փաւստոս Բուզանդի պատմութիւնը տպուած է քանի մը անգամ Վենետիկ (1832, 1890) եւ աչխարհաբարի թարգմանուած Արեղեանէ եւ Հրտ· Ներեան:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ համմտ· վերը:

763.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԴԱՄԱՍԿԱՑԻՈՅ ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ ԲԱՆՔ Ի ՍՏՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆՑ ՀՌԵՏՈՐԻՑՆ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 66։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 32 × 22։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, իւրաքանչիւրը 26 × 8·8։ — ՏՈՂՔ՝ 45։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 7 իւրաքանչիւրը 8 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ անփայլ թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ լաթակազմ, ինչ մը վնասուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ վարի կողմերը ջուր տեսած եւ կեղտոտած, ծակծկած ,մանաւանդ պարապ թղթերը շատ գէշ վիճակի մէջ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—5բ եւ 60ա—66բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար։ — ԳՐԻՋ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 6ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1897»։

Մատեանս է «Յովհաննու Դամասկացւոյ՝ Համառօտեալ բանիք ի ստորոգութեանց հռետորիցն»։

1· *Թղ· 6ա*[1]։ «*Պատասխանի Թղթոյն Կոզմայի Մայումայ եպիսկոպոսի։ Արժանագով եւ աստուածապատիւ Հօրդ Կոզմայի արքեպիսկոպոսի Մամիստացւոյ։ Նուաստ կրօնաւոր Յօհաննէս, ողջոյն Տերամբ*»։ Կը սկսի՝ «*Զնեղութիւն մտաց եւ դանճարութիւն լեզուի իմոյ պիտելով յապաղէի, ով երանելի, (եւ) ձեռնարկելի վերապոյն քան զկար մեր գործ*»։

Վերջը կը դրէ՝ «Այլ ասացից զիմ եւ յիմոց մտաց եւ ոչինչ որպէս նախ ասացի, այլ զմեծ եւ դժուարակելի գործի ընտրեալ վարդապետաց եկեղեցւոյ եւ զվաստակս ի մի ժողովելով եւ համաոստելով զրանս նոցա, ո՛րչափ կարողութիւն է յամենայնի հնազանդելով հրամանաց քոց»։ Այսպէս իւր աղբիւրները ցուցնելէ յետոյ՝ կը սկսի գրութեան։

2· *Թղ· 6բ*[2]։ «*Սրբոյ եւ աստուածազգեաց հօր մերոյ Յօհաննու Դամասկացւոյն համաոստեալ բանս ի ստորոգութեանց հռետորիցն, զնոցայն հաճեալն ասելով եւ ի բաց թողեալ դժուարաւակարանութիւն այլոց եւ զընդունայնաբան առասպելսն եւ զայն յիշելով զոր ընդունի եկեղեցի սուրբ*»։ *Թղ· 6բ—17ա*։ «*Հատոր առաջին· Յաղագս էութեան եւ դոյութեան եւ պատահման, Պրակ առաջին· Խոսքիւն հասարակաց անուն է ամենայն էից*»։ *Այս հատորն ունի ԽԹ· պրակ, որոնցմէ յիշենք՝* — *Թղ· 12ա*[1]։ *Պրակ ԼԳ· «Վասն քանակի եւ քանիօնութեան»։* — *Թղ· 13ա*[2]։ *Պրակ ԼԵ։ «Վասն ո՞յր եւ որպիսութեան»։ Թղ· 16ա*[2]։ *Պրակ ԽԻ։ «Վասն ճառելոյ եւ անճառելոյ, որ է այո՛ եւ ոչ»։*

3· *Թղ· 17ա*[2]*—Թղ· 58բ*։ «*Հատոր երկրորդ· Սրբոյն Հօրն մերոյ Յօհաննու քահանայ կրօնաւորի Դամասկացւոյ՝ Աւանդութիւն ուղղափառ հաւատոյ· Ո՛ պի անհասանելի է Աստուած եւ եթէ ոչ է պարտ քննել եւ խնդրել զոր ոչ է տուեալ մեզ ի մարգարէից եւ յառաքելոց*»։ — *Բ· հատորն ունի Ճ· պրակ։ Դնենք նմոյշներ։ Թղ· 30ա։ Պրակ ԼԱ։ «Վասն ղպայութեան»։* — *Թղ· 35ա*[1]։ *Պրակ ԽԵ· «Վասն օրինակ յղութեան Բանին Աստուծոյ եւ մարմնանալոյն իւրոյ»։* — *Թղ· 40ա*[1]։ *Պրակ ԾԵ· «Եթէ ճըշմարիտ Աստուածածին է Կոյսն»։* — *Թղ· 42ա։ Պրակ ԾԸ· «Վասն Տեառն Յիսուսի կրկին ներգործութեանց»։* — *Թղ· 45ա։ Պրակ ԿԲ· «Վասն աստուածայրական ներգործութեանցն»։* — *Թղ· 49բ*[2]։ *Պրակ Զե· «Վասն ընդ արեւելս երկրպագութեան»։* — *Թղ· 53ա*[2]։ *Պրակ Ղ· «Վասն գրոց աստուածայնոց»։* — *Թղ· 57բ*[1]։ *Պրակ Ճ· «Վասն յարութեան ամենեցուն»։ Վերջը՝ Թղ· 58բ*[1]։ *Գրուած է՝ «Կատար վաստակոց Յօհաննու Դամասկացւոյ կոչեցելոյն Մանսուր։ Համաոստ ասացեալ նորոյ չնորհաց աւանդութիւնք եւ թարգմանեցեալ ի Սիմէօնէ ի վրաց լեզուէ ի հայ բարբառ»։*

4· *Թղ· 59ա։ «Արդ չարաղրութիւնս այս բաժանի երկուս զիրս եւ զդանկ սոցա իւրաքանչիւր զիրս զոցի»։ Վերջ ցանկի եւ գրքի Թղ· 59բ*[2]։ *Հմմտ· Մատենադարան էջ 576—579 եւ Ակինեան Հ· Ն·, Սիմէոն Պղնճահանեցի եւ իր թարգմանութիւնները վրացերէնէ, Վիեննա 1951, էջ 57—101։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

764.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 41: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 31 × 22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 29 × 18, մաս մը երկսիւն 29 × 8 + 8 = 16): — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՏՈՂՔ՝ 51: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, դեղնորակ եւ բարակ: — ԿԱԶՄ՝ նոր բակազմ, կոճակը սեւ լաք: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր՝ փոքր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւ քանաճով: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 6բ, 8բ, 14ա—բ, 39ա—41բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ Թումա՞ս: — ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 6ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Հաւաքածոյ · ուր կան:

Ա· 1· *Թղ·* 1ա: «Յովհաննու Մանդակունւոյ Հայոց կաթողիկոսի· *Արդ վասն դի ի պահոց քառասնորդսն կոչի օր մի ուրբաթ չարչարանք խաչելութեան Տեառն եւ առիթ կոչման չարչարելոցն յաչխարհիս*»:

Համմա· Գիրք Թղթոց (համառօտութիւն՝ Գթ·) Թիֆլիս· 1901, էջ 239: Վերոգրեալ խորագրէն յառաջ կայ՝ «Ծանուցումն յօրինակողէն· Այս հետեւեալ բանս անմիջապէս հետեւի վերջնոյն յոյժ առաջին երկուց Թղթոց մերոց գրելոց· որոց մինն էր սակս ժողովոց, որ ի Հայս եւ վերջինն եւս նորին Յովհաննու Հայոց կաթուղիկոսի, յաղագս թէ ապականեն գխորհուրդն ի ձեռն խմորոյ եւ ջրոյ, որ եւ վերջանայ այսպէս··· զիա՞րդ ճըշմարտութիւնն խմորեալ լինի: Փառք Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ յաւիտեանս եւ սկասանի (sic) *ապա*»:

2· *Թղ·* 1ա: «*Երանելւոյն* Կելեստիանոսի *Եպիսկոպոսի Հռոմայ Թուղթ առաջին առ Նեստոր: Ոչ գիտեմ ուստի ի մերս հասանէ լսելիս, իբրեւ թէ հաւատ իմն հեղեալ ի քէն նորաձեւս*»: *Համմա· Գթ· էջ* 241:

Թղ· 1բ: «*Ծանուցումն յօրինակողէն· Աստանօր եւս պակաս է Թուղթն Կելեստինոսի· եւ հետեւի այսմ անմիջապար անգլուխ բանն, որ սկսանի· Քանզի ասաց դարձեալ թէ Որպի մարդոյ է ընդ այն դի զարմանայք· եւն: Զոր գրեցաք (յետ) այն յոյժ առաջին երկուց Թղթոց կամ եւ անգլուխն այն բան վերջանայ այսպէս, զոր՝ի բարկութեան նորին· որ էր Յովհաննու իմաստասիրի···: Երկրորդ ծանուցումն· զի ահա եւ ստորեւ գրեալ բանս է անգլուխ եւ պակաս եւ չէ յայտ թէ ո՛ իցէ գրողն եւ սկսանի՝ (որպէս երեւի չար Պետրոսին է)*»:

3·· *Թղ·* 1բ: (*«Առաջին Թուղթ Պետրոսի առ Ակակ»*)··· *զոր սերմանեաց սատանայ ի մէջ եկեղեցեաց: Եւ մինչ գայդ ամենայն լուայ ես կրտսեր Պետրոս*»: *Համմա· Գթ· էջ* 243:

4· *Թղ·* 1բ: «*Երկրորդ Թուղթ Պետրոսի առ Ակակ· Պետրոս հայրապետ Աղեքսանդրացւոց առ Ակակ· Յուխտուն աւուրց կատարելոց ելանելոյ աստի Յուլիանէ սարկաւագին իմոյ*»: *Համմա· Գթ· էջ* 244:

5· *Թղ·* 1բ: «*Թուղթ առաջին Ակակայ առ Պետրոս պատրիարգ· Իմաստունք բժշկաց գանգամս ապականեալս ի ձեռն երկաթոյ որոյ սովոր են հատանել նոյն օրինակ*»: *Համմա· Գթ· էջ* 245:

6· *Թղ·* 2ա: «*Երրորդ Թուղթ Պետրոսի առ Ակակ հայրապետ· Պետրոս հայրապետ Աղեքսանդրացւոց առ Ակակ· Զգրեալսդ որ ի ձէնջ առ մեզ, եւտուր բերել, տրամութիւն ի վերայ տրամութեան յաւելին յանձն իմ*»: *Գթ· էջ* 247:

7· *Թղ·* 3ա: «*Թուղթ երկրորդ Ակակայ առ Պետրոս· ՅԱկակայ առ Պետրոս հայրապետ Աղէքսանդրացւոց: Ես այժմ ինձ արդար համ(մար)իմ զանձն իմ քանզի տեսի զքեզ, զի յան(ձն առ)էր զտրամութիւնս մեր*»: *Գթ*) · *էջ* 249:

8· *Թղ·* 2բ: «*Թուղթ չորրորդ Պետրոսի առ Ակակ· Պետրոս հայրապետ Աղէքսանդրացւոց· Լռեա իմ սիրելի, որչափ աչխատառնես զանձն իմ: Լռեա այն որ ցայժմ դատապարտէիր զանձն իմ*: *Գթ· էջ* 250:

9· *Թղ·* 2բ: «*Թուղթ երկրորդ Ակակայ առ Պետրոս· ՅԱկակայ առ Պետրոս հայրապետ Աղեքսանդրացւոց· Մի ժամ ասացից եւ այլ ոչ յաւելից խօսել այսուհետեւ*»: *Գթ· էջ* 251:

10· *Թղ·* 3ա: «*Թուղթ հինգերորդ Պետրոսի առ Ակակ· Պետրոս հայրապետ Աղեքսանդրացւոց առ երանելի Ակակ հայրապետ որ ի Կոստանդինուպոլիս: Նեղութիւն է ինձ ամենայն կողմանց*»: *Գթ· էջ* 253:

11· *Թղ·* 3ա: «*Թուղթ չորրորդ Ակակայ առ Պետրոս· Ակակ հայրապետ որ է ի Կոստանդինուպոլիս առ Պետրոս հայր իմ եւ հայրապետ Աղեքսանդրացւոց: Ամենայն ինչ լսեա ազօթից իմոց կատարեցաւ առ իս*»: *Գթ· էջ* 256:

12· *Թղ·* 3բ: «*Թուղթ վեցերորդ Պետրոսի առ Ակակ· Պետրոս հայրապետ Աղեքսանդրացւոց առ Ակակ հայրապետ, որ է ի Կոստանդինուպոլիս: Քանզի զամենեսեան*

որ Աստուծոյ հաճոյ են եւ ընդունելի ընկալայ»: Գթ· էջ 258—263:

13· Թղ· 4բ: «*Ձեռնարկ, որ արար ի թղթին* Ականիոս *հայրապետ որ է ի Կոստանդինուպօլիս*: *Կարդացէ եւ ընդունիմ*» Գթ· էջ 264:

14· Թղ· 4բ: «*Թուղթ հինգերորդ* Ականայ առ Պետրոս· *Ականայ եպիսկոպոս եւ հայրապետ որ է ի Կոստանդինուպօլիս ցՊետրոս հայր իմ եւ հայրապետ Աղէքսանդրացւոց*: *Որպէս պճարտարապետ իմաստուն ընկալար*»: Գթ· էջ 265:

15· Թղ· 4բ: «*Թուղթ եօթներորդ* Պետրոսի առ Ականայ· *Պետրոս հայրապետ*···: *Զթուղթն իմ զոր եառու բերել ցիս*: Գթ· էջ 267:

16· Թղ· 4բ: «*Թուղթ վեցերորդ* Ականայ առ Պետրոս· *Ականայ հայրապետ եպիսկոպոսաց*···: *Յորժամ եկին յայս քաղաք թագաւորութեան երանելիք եւ սրբասէր եպիսկոպոսք*»: Գթ· էջ 268:

17· Թղ· 5: «*Միաւորութեան գիր, որ տուաւ բերել ի ձեռն երանելոյն Պերգմիոսի, Ագաթիղիոսի ի բարերար արքայէ Զենոնէ եւ յԱկակայ, գլուխ եպիսկոպոսաց, որ են ի Կոստանդինուպօլիս առ երանելին* Պետրոս *գլուխ եպիսկոպոսաց եւ հայրապետ հաւատարիմ քաղաքին Աղեքսանդրացւոց*: *Ինքնակալ կայսր Զենոն բարեպաշտ եւ յաղթօղ եւ նշանաւոր*: *Հմմտ*· Գթ· էջ 269:

18· Թղ· 5ա: «*Թուղթ Ը·երդ·* Պետրոսի առ Ականայ· *Պետրոս հայրապետ Աղեքսանդրացւոց առ Ականայ սիրելի իմ եւ գլուխ եպիսկոպոսաց, որ են ի Կոստանդինուպօլիս*: *Ի տասն եւ ինն ամսոյն որ կոչի Փիքոն*»: Գթ· էջ 272:

19· Թղ· 5բ: «*Թուղթ եօթներորդ* Ականայ առ Պետրոս· *Ականայ գլուխ եպիսկոպոսաց, որ են ի Կոստանդինուպօլիս ցՊետրոս հայր իմ եւ հայրապետ Աղեքսանդրացւոց, սուրբ եւ հաւատարիմ· Քանզի Պետրոս կոչեցեալ զքեզ զքարոզիչդ ուղղափառութեան*»: Գթ· էջ 274 («վեցերորդ»):

20· Թղ· 5բ: «*Թուղթ իններորդ* Պետրոսի առ Ականայ: *Պետրոս հայրապետ Աղէքսանդրացւոց առ Ականայ պաշտօնակից իմ եւ ընկերակից*··· *Ահա արժանի եղեր սուրբ հայր իմ տեսանել*»: Գթ· էջ 276:

Ականի եւ Պետրոսի թղթերուն մասին հմմտ· Մատենագրան, էջ 289—291:

21· Թղ· 6ա: «*Թուղթ զոր արար* Անաստաս թագաւոր *ընդդէմ ամենայն հերձուածողաց*: *Քանզի մի է սահման հաւատոց զոր ունիմք*···»: Գթ· էջ 277—278:

22· Թղ· 7ա: «Վարդանայ վարդապետի ասացեալ: *Հարցումն· Ապա պիտի՞նչ է այն, որ ասէ ի տեսիլ սրբոյ ումեմն թէ ի վերայ վիրապին դոչէ հրեշտակապետն*»: *Հմմտ*· Գթ· էջ 526—528· *մինչեւ «զոր ասեմք բանիւ զործովք առնել արժան է»*, *չարունակութիւնը պակաս է այս ձեռագրին մէջ, թէեւ պարապ տեղ ձգուած է օրինակելու համար*:

23· Թղ· 7բ: «*Թուղթ* Կոստանդեայ կաթուղիկոսի Հայոց, *զոր գրեաց առ* Հերթում *թագաւորն ի յաստուածապահ դղեկէս ի Հայրապետին* (sic) *աթոռոյս ի Հռոմկլայէս ի մայրաքաղաքն* Սիս, *պատասխանի թղթին որ ի Պապէն Հռոմայ բերաւ առ թագաւորն Հայոց Հերթում ի ձեռն լիկաթին, որ կոչէր* Տիմանէ *ի Թուխս Հայոց ի ՈՂԵ· ի ձեռն արդիւնական վարդապետին* Վարդանայ *յարմար իրիս*: *Սուրբ թագաւոր ամենայն Հայոց յառաքեալ գրոյ քո*»: Գթ· էջ 503—509:

Բ· Թղ· 9ա: «*Ի ժամանակի* Կիւլիւկեցւոց *գործածեալ արարողութիւն* վասն սուրբ իւղոյն հիւանդաց: *Կարգաւորութիւն սուրբ իւղոյն հիւանդաց*: *Յորում աւուր հանդերձի իւղն օրհնութեան ժողովին եօթն քահանայ*»:

Գ· 1· Թղ· 13ա: «Տեառն Յովաննիսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի *ի բանն որ ասէ· Որպէս ջուր ցուրտ անձին ծարաւելոյ ախորժելի է, նոյնպէս աւետիք բարեաց յերկրէ հեռաստանէ*: *Բռնադատիմ ահա եւ յոյժ վարանիմ յերկաքանչիւր կողմանց*»: Կը վերջանայ՝ Թղ· 13բ· «*Իսկ ասացեալ բանիցս այս է պատճառն, որպէս երկրագործ ոք առդանէ ջուրբ դբուրաստան ինչ*» (Թղ· 14· *դատարկ*):

2· Թղ· 15ա: «Յովհաննու Որոտնեցւոյ ասացեալ· *Ով Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս բան Հօր եւ Որդի կոսաք· Տուր ինձ անկատարիս*»:

3· Թղ· 27ա: «Երանելոյն Մովսէսի խորենացւոյ ferpդողահօր *ի յիշատակի սրբոյն Հռիփսիմեայ եւ նորուն վկայակցացն ներբողեան ի հանդէս նոցա հրաշազարդ յօրինուածովք*: *Նորահրաշ եւ զերապայծառ է ոտնս եւ զաւետիս հոգեւոր ցնծութեան*»: *Հմմտ*· Թ· 376, § 1բ:

4· Թղ· 32ա: «*Երանելոյն* Յոհաննու Մանդակունւոյ *բան եւ քարոզ յաղագս ոչ բամբասելոյ զքահանայս եւ զվարդապետս*: *Մթերք սդոյ եւ աղջամուղջ տրտմութեան դիզեալ ի վերայ իմ*»: *Հմմտ*· Ճառք Յ· Մանդակունւոյ տպ· 1860, Վենետիկ, էջ 89—96:

5· Թղ· 34բ: «Նորին *երանելոյ* Յոհաննու Մանդակունւոյ *Հայոց կաթուղիկոսի բան եւ քարոզ վասն պնդութեան պահոց*: *Ազդու եւ*

օգտակաեւորք են պահոցն պնդութեան բա-տուգութեանցն ժուժկալութեամբ»: Համմտ. ի տպ· էջ 30—37:

Համմտ. Մանդակունւոց ճառերուն մասին՝ Հ· Բ· Սարգիսեան՝ քննադատութիւնք ցուվհան Մանդակունւոյ եւ իւր երկասիրութեանց վրայ», Վենետիկ· 1895,

6· Թղ· 36բ: «Ցերանելւոյ եղիշէէ վարդապետէ ասացեալ բան չահաւէտ եւ օգտակար հոգւոց համայնից· Ով հաւատացեալ հարք իմ եւ եղբարք, ծառայք Քրիստոսի եւ ծառայակիցք իմ հողոյս»: Վերջ Թղ· 38բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Անաստաս կայսեր Բզնդեն վերջ՝ Թղ· 6ա կայ՝ «Ձմեղապարտ դրօղս զթումաս եւ զծնօղս իմ յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած, ով դասք ուղղափառաց: Մինչդեռ գրեցաւ թուղթս այս ցմօրկայ ԳԺ·աներորդ ամն թագաւորութեանն Զենոնի է· եւ ի քաղկեդոնի ժողովոյն ձԽԴ· ամ էր, ի հայրապետութեան Հայոց Գէորգեայ եւ ի թուին ՑԻ իշխանաց իշխան»: Վերջին տողերը «Մինչդէս»էն յառաջ աւելցուած են:

765.

ԼՈՅՍՆԱՑՈՅՑ

1826

ԹՈՒՂԹՔ՝ 50: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 31 × 22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 36 × 17: — ՏՈՂՔ՝ 36: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, բխտրակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, ոսկեզօծ զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր եւ անաղարտ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Բղ· 2ա, ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ ԵՒ ՇԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ՝ մանուշակագոյն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Բղ· 1բ, 3ա, 35, 41, 50: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1826: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 1ա) «Լոյսնացոյց որ պարսկերէն կոչի Զիյճ· գրեցաւ ի թուականին Հայոց ՌՄՀԵ (= 1826) Սեպտ· 2»:

1· Թղ· 1ա: «Ի սկզբան գործածութեան Զիյճի, Գլուխ Ա· Զի(յ)ճն գլխաւորաբար ուսուցանէ զչորս ինչ· այսինքն զծնունդ լուսնի, զլրումն լուսնի»:

Ապա՝ «զխաւարումն լուսնի եւ զխաւարումն արեգական, արդ զծնունդն եւ զլրումն լուսնի գտանի այսպէս· նախ մտանելի է յաղիւսակս լուսնի: Ծօղուած Ա· ի յաղիւսակս լուսնի մուտ այսպէս· կալ զթիւ փրկչին, յորում ամի եւ իցես»: Թղ· 3բ—34բ· աղիւսակք: Թղ· 36ա: «Ձմուտ ի յաղիւսակ արեգական այսպէս արա հանապազ· կալ զթուականն Փրկչին, յորում ամի եւ իցես եւ զթուական չինման զիճիս յայսորիկ միչտ ի բաց երթ, որ է այս՝ 1472»: — Թղ· 36բ—40ա· «աղիւսակք»: — Թղ· 42ա· «Թոռիլիէյամ)»: — 42բ: Եօթներեակք Հրէից»: — Թղ· 43ա: «Թուական Հրէից»: — Թղ· 43բ—44ա: «Գլուխ վիշապին» (աղիւսակք): — Թղ· 44բ—46ա «աղիւսակ ատուգութեան ծննդեան եւ լրման» (լուսնի): — Թղ· 46բ: «Աղիւսակ ամաց»: — Թղ· 47ա: «Աղիւսակ ընթացից ժամուց»: — Թղ· 47բ: «Աղիւսակ խաւարման լուսոյ»: — Թղ· 48ա: «Ի սկզբան գտանելոյ զխաւարումն արեգական, յորում ամի եւ իցես»: — Թղ· 48բ—49ա: «Աղիւսակ հայեցման սխալանաց»: — Թղ· 49բ: «Աղիւսակ խաւարման արեգական»:

Աղիւսակները չատ լաւ գծուած են եւ թիւերը կարմիր ու սեւ թանաքով նշանակուած:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

766.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԺԲ° դարէն

ԹՈՒՂԹՔ՝ 174: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 30 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 23 × 6·5 × 6·5 = 13: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ՝ փափուկ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ինկած է: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, բղքերու կարգը խանգարուած, բայբայուած, սեւցած: — ԳԻՐ՝ մաս մը երկաթագիր եւ մաս մը բոլորգիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Բղ· 44ա, Բղ· 78ա, Բղ· 126բ, գեղեցիկ չեն: —

ՆԿԱՐՔ՝ բզ· 3բ· Մատթէոս առաքեալ, անշունչ եւ անճաշակ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ՞· դարէն, նորոգուած՝ 1579ին: — ԳՐԻՉ՝ Տիրատուր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն· վերստին կազմողը՝ Գրիգոր: — ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 43բ, բզ· 126ա, բզ· 174բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 1ա· «Գնեցաւ յամին 1897 ի Տփղիս, րուբլեաց 8·60· Հ· Գր· Գ(ալէմճեարեան)»:

Մատեանս է Աւետարան, թերի է սկիզբէն, չափազանց փչացած եւ խանգարուած, եւ առաջաբանները այնքան չատ են եւ միւս կողմանէ թերի կտորներ, որ կարելի չէ դիւրաւ որոշ պատակարգի մը վերածել: Ընդհանուրն այս է·

1· *Թզ· 1ա—3ա· կան անճառնի ոգեղ գծապատկերները, անչուշտ սահմանուած համեմատական աղիւսակներու համար:*

2· *Թզ· 4ա—8բ՝ է Աւետարան ըստ Մատթէի Ա—Դ· 9: Ապա Մատթէոսէն, Մարկոսէն եւ Ղուկասէն այս եւ այն կտորը, անյարիր: Վերջերը քիչ մը կարգի կը մտնէ եւ են Մատթէոսի Աւետարանի մասեր:*

3· *Թզ· 44ա—77բ: Աւետարան ըստ Մարկոսի: Այս եւս խառնակ:*

4· *Թզ· 78ա—126ա: Աւետարան ըստ Ղուկասու: Այս ալ՝ խառնակուած:*

5· *Թզ· 126բ—174բ· Աւետարան ըստ Յովհաննու· նմանապէս խառնակուած:*

Մէկը բարի նպատ է եւ թղթի մը վրայ նշանակած է թէ ո՛ր գլխէն եւ ո՛ր համարէն մասեր պիտի գան իրենց իւրահամարին կամ թուղթին վրայ եւ այդպէս կարգի կրնան մտնել որքան հնարաւոր է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թզ· 43բ· «Զմեղապարտ գրողս սուրբ մասիս ղՏԻՐԱՏՈՒՐ անուամբ կրաւնաւորեալ եւ ոչ վարուք յիշեսջիք ի Տէր եւ յիշողքն յիշեալ լիցին· ամէն»:

2· Թզ· 176ա· «ԶՏիրատուր գրող եւ ծնողն իմ եւ զհամացեղն ազաչեմ յիշեսջիք եւ Աստուած զձեզ յիշէ»:

3· Թզ· 174բ· «Փառք··· Որ արժանի արարեր զիս զարուզ եւ զանարժանս հասանել(ա)լ ի վերջ գծիս, կապիս սուրբ Աւետարանիս: Ի թվս· Հայոց ՌԻՀ (= 1579) կապեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ սուտանուն Գրիգոր կրաւնաւորի, որ զանունս անիմ···» (թերի):

767.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1742է *յետոյ*

ԹՈՒՂԹ՝ 9 եւ էջք 846: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29·5 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ 23 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 40: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 18, իւրաքանչիւրը՝ 24 թուղք: — ՆԻՒԹ՝ թուղք, զօրաւոր եւ քարակ: — ԿԱԶՄ՝ բղթածածկ, գորշ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր, միայն քէ կազմէն անջատուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1742էն յետոյ: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ վենետի՞կ: — ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910էն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած է:

Մատեանս է (*թզ· 2ա*): «Քառասնորդեայ պահուց Հօրն Պօղոս Սէնիէրիին· *ընկերակցութեան Յիսուսի· Թարգմանեալ ի Մարիամայ Կուսասնունդ Կոստանդինուպոլսեցւոց Քարաբաշեան գարմէ: Ի վէնէտիկ, հաճար եօթն հարիւր քառասուն երկու ի տպարանի Պալիօնի· հրամանաւ մեծաւորաց եւ մանաւանդ պահանջութեամբ*»:

— *Այս է՝ Սէնիէրի Քարոզիրք Ա· պահոց:*

1· *Թզ· 3ա: «Հեղինակն առ ընթերցողս· Երեւին նարդեանս բազում կերպք քարոզելոյ ներածեալք ի յաչխարհի»:*

2· *Թզ· 7ա: «Զեռնարկութիւնք քարոզութեանց» (կամ ցանկ):*

3· *Էջ 1: «Քարոզ առաջին· ի Զորեքշաբթի աւուր մոխրոց· Ձիչեա, մարդ, դի հող ես եւ ի հող դարձցիս: Մին ամենասպառի աւետում տալ ձեզ եկեալ եմ աստ»:*

4· *Էջ 22: «Քարոզ երկրորդ Հինգշաբթի յաւուր գկնի մոխրոց, իբրեւ լուաւ Յիսուս զարմացաւ եւ ասէ··· Եւ ոչ յիսրայէլի այսպիսի հաւատս գտի· Մատթ· 8· 10: «Ով ո՛ ի հիացմանէ Քրիստոսի յայսմ առաւօտու, ոչ յղանայ յինքեան»:*

5· *Էջ 44: «Քարոզութիւն երրորդ յաւուր Ուրբաթի գկնի մոխրոց· բայց ես ասեմ ձեզ սիրեցէք զթշնամիս ձեր· Մատթ· 5· 44: Մատուսցուք գչնորհակալութիւնս սուրբ Գրիգոր Պապին, որ նրբագունապէս նկատեաց»:*

6 · էջ 68: «*Քարող չորրորդ յառաջնում կիրակէի Քառասնորդաց պահոց: Ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ... Մատթ. 4: Թէ այն որ մաքրիմոյ է կերակուր իւր, իցէ արդարեւ հոգւոյ բանն աստուածային*»:

Մանրամասնօրէն ցուցակագրելն աւելորդ է, զի նորագոյն թարգմանութիւն է: Ընդ ամէնը քառասուն քարող է: Վերջինն է՝ էջ 822· «Քարոզ վասն ոտնի ամենասուրբ Աւետման»: Վերջ՝ էջ 839:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի: էջ 801 կայ սա ծանօթութիւնը՝ «*Հետեւեալ երկու քարոզքն (Մ. Յովաէփայ եւ Աւետման ոտներու առթիւ) առակցեալքն առ ի կատարել զթիւն քառասներորդ, որովհետեւ ոչ ունին հաստատ օր ի քառասնորդեայ պահս, եդեալք են աստ մէկուսաբար ի վերջնում տեղւոջ*»:

768.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1830

ԹՈՒՂԹՔ՝ 12 եւ էջք 380: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 30 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 23 × 8 + 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 20, իւրաքանչիւրը 10 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ անշուք: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ էջ 282 Ս· կոյսի, քղ· 4բ· Լամբրոնացիի, որուն տակը մաքր տառերով գրուած է՝ ՅԿարիչ Յակօբ եւ էջ 336· Սարգիս Շնորհալիի: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ քղ· 1ա — բ, 2բ, 4ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1830: — ԳՐԻՉ՝ ԳՐԻԳՈՐ: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԻՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին, բայց քղ· 3բ շեղագիր՝ մանուշակագոյն թանաքով կայ՝ «Զայս բառոգագիրս 200 հարիւր դպեկանի գնած եմ ի վաչելումն». շարունակութիւնը ջնջուած է թանձր սեւ թանաքով: ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ Սիւնակաները չեն ճշանակած: — Ներսէս Լամբրոնացիին պատկերը հմմտ· անոր երկոտասան մարգարէից մեկնութեանը (տպ· Կ· Պոլիս 1825–6) մէջ եւ Սարգիս Շնորհալիինը անոր կաթ· քղքոց մեկնութեանը (տպ· Կ· Պ· 1826) մէջ:

Մատեանս է (թղ· 2ա): «*Գիրք բառոգից, ժողովեալ ի սուրբ գրոց եւ ի վարդապետութեանց սրբոյ Հարցն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ի տէր Գրիգոր վշտակիր վարդապետէ Կոստանդնուպօլսեցւոյ, որ բազում ջանիւ եւ վաստակօք ի տիս ծերութեան շնորհօքն Քրիստոսի հասոյց ի կատար զայդ քրտնաջան գործս*»:

Կը շարունակուի՝ «Որ պարունակէ յինքեան զմիոյ բոլոր տարւոյ կիւրակէից քարոզն եւ արտաքոյ նոցին զայլ տեսութեականսն եւ զայլ քանի մի ի սրբոցն գՅօհաննուն, գՔառասուն մանկանցն, գՍրբոյ Լուսաւորչին գերիս քարոզսն, գՀրեշտակապետացն եւ գքոյ Աւագ ոտնիցն: Ի հայրապետութեան սրբոյ Էջմիածնի Տեառն Եփրեմի երիցս երջանիկ սրբազան կաթուղիկոսին Հայոց: Եւ ի պատրիարգութեան ցանկալի աթոռոյն սրբոյ Երուսաղէմի Տեառն Գաբրիէլի արքեպիսկոպոսի: Իսկ ի պատրիարգութեան Կոստանդնուպօլսոյ Տեառն Կարապետի արհիեպիսկոպոսի եւ աստուածաբան բարուեպետի Կոստանդինուպօլսեցւոյ· Յամի Տեառն 1830 եւ մերոյս ՌՄՀԹ· Փետ· 14: Վիճակ ծննդեան եւ սննդեան իմոյ յորջորջի Ֆէնէր, որ ի մէջ երկուց պատրիարգացն Յունաց»:

1· *Թղ· 3ա*: «*Յառաջաբանութիւն, ի յառաջաբանութեան գրքոյս ոչ ինչ ունիմ գրել, բայց միայն զփանաքութիւն իմ խոստովանիլ*»:

2· *էջ 1*: «*Քարոզ առաջին, որ յաղագս տարեմտին· Բնաբան Փող հարէք ի գլուխս ամսոյ յաւուր նչանաւորի տարեկանաց մերոց: Այսօր մատուցանելն մեր միմեանց գնծայս, կամ զպարգեւս եւ զնուէրս*»:

3· *էջ 7*: «*Քարոզ երկրորդ· վասն յղացման սրբոյ Կուսին ի յԱննայէ, Բնաբան ե Հոգին Աստուծոյ չրջէր ի վերայ ջրոց: Հմուտք ճարտարապետք սովոր են զի նախ քան սկսանիլն չինուածոյ իրիք*»:

4· *էջ 10*: «*Քարոզ երրորդ· ի վերայ անարատ ծննդեան սրբուհւոյ Աստուածածնին» Բն· Ի պտղոյ արդարութեան բուսանի ծառ կենաց: Ի հրամանէ արարչին բուսաւ ծառն կենաց*»:

5· *էջ 14*: «*Քարոզ չորրորդ Յաղագս ընծայման սրբոյն Կուսին ի տաճարն: Բն· Ո՞վ է սա, որ երեւեալս է իբրեւ պառաւօտ...: Բնական սովորութիւն է մեծատանց...*»:

6· *էջ 378*: «*Քարոզ (վերջինը) առ զրան ցանկալի տեղւոյ Գլխագրին վասն նորոգ եկեալ ուխտաւորաց· բն· խնդրեցէք եւ տացի ձեզ: Արդարեւ յիրաւի յոյժ զժուարին եւ ահաւոր է ստրկաց ինքնին համարձակեալ*

մխայնակ մտանել յապարանս Թագաւորաց առ ի խնդրել ինչ ի նմանէ ...»:

7· էջ 359: «*Յանկ քարոզից· ա· վասն տարեմտին»:*

8· էջ 361: «*Ցուցակ ոմանց նշանաւոր բանից»:*

9· էջ 367: «*Քարող յետ աւարտման դրքոյս եւ կրկին ցանկոյն զքանի մի պատահական քարոզս գրեցաք աստանօր»:*

Այս Ձեռագրին մէջ ամփոփուած են 95 քարոզներ, որոնցմէ վեցը յաւելուածին մէջ զետեղուած են: Քարոզներու մէջ յառաջբերութիւններ կան նմանապէս հայ մատենագիրներէն: Ս. Գրքի տեղիքները նշանակուած են լուսանցքներու վրայ:

Էջ 358 կայ՝ «Վերջաբանութիւն գրքոյս. Շնորհօք եւ առատապարգեւ ողորմութեամբ... իսկ թէ ասիցէ ոք զի՞ պիտոյ էր քեզ վաստակիլ այդքան ի ծերութեան ժամանակիդ, որ յառաջաբանութեանդ ասացեր: Ասելի է ցնա թէ արդարեւ այդպէս է, բայց թէ զառիթ եւ զպատճառն գետիցես անմեղադիր լինիս ինձ: Զի ամենեցուն յայտ է թէ մարդն թէպէտ ծերանայ, այլ փափագ սրտին ոչ, որ յայնժամ սոխպէր զիս, մինչ պատանեկն էի, բայց փորձութիւնք աշխարհիս զօրէն անողորմ ասպատակաց չուրջ պատեալ զինեւ հանդերձ խաժամուժ ամբոխիւն ազգի ազգի վշտօք եւ նեղութեամբ մարտնչէին ընդ իս մինչեւ ի յետին ծայրն երիտասարդութեան հասակիս, բայց չկարացին յաղթել· այլ ես յաղթեցի նոցա ողորմութեամբն Աստուծոյ, թէ ի մանկութեան ի ծնողաց որբ մնալն իմ, թէ ի պատանեկութեան զայրացեալ ցաւօք անձինս եւ թէ ի յերիտասարդութեան անգութ եւ քարասիրտ տերանց հպատակ գտանելն իմ, այլ յամենայնէ փրկեաց զիս Տէր եւ չնորհեաց ինձ ասել զԴաւթին թէ բազում անգամ խրատեաց զիս Տէր եւ ի մահ ոչ մատնեաց: Վասն որոյ գոհութեամբ լի բերանով փառս տամ եւ տաց նմա զամենայն աւուրս մնացեալ կենաց իմոց եւ ոչ արար զիս տունկ բոլորովին անպտուղ, այլ դոնէ զայնպիսին որ տայ անագան: Ըստ այնմ օրինակի եւ ես տունկս ազգուն ի յաչխան ժամանակի կենացս ետու զայս պտուղ անագան: Թէպէտ քայ գիտեմ զսորա չլինիլն պիտանի փարթամաց, այլ կարէ լինիլ կերակուր աղքատաց, վասն որոյ չէ այնքան ի բաց ընկենլի: Իսկ եթէ որք ընթերցին զսա եւ անդոնեսցին զգրապանաց հանդերձիցն կալեալ առ կայսր բողոքեմ զնոցանէ, առ ի ճանաչելոյն զլինիլն սորա անգոսնելի եւ վասն Թագուցանելոյն զքանքարն իւրեանց ի մտի, զայս իմ ասելով, եթէ ծանեար է՞ր Թագուցեալ զպատուականդ քո ոչ սփռեցեր աղքատաց, ապա թէ ոչ է՞ր գժդմիխս:

Իսկ եթէ որք զսա միանգամ ընթերցեալ եւ զվաստակն իմ ընդունայն ոչ համարեալ մխիթարեսցեն զիս, ինքեանք մխիթարեսցին ի Հոգւոյն սրբոյ, օրհնեսցին ի Հօրէ ամենակալէ եւ լինիցին լսելիք ձայնին աւետեաց Որդւոյն Միածնի ի յաւուրն այցելութեան:

Այլ եւ յիշեսջիք զաշակերտն իմ զմեսրօպ անուն պատանեակն, որ անխոնջ չանիւ բազում վաստակս կրեաց, որ օր ըստ օրէ զճապաղ գրեալսն իմ ի մի վայր ժողովեալ գրեր, ուստի որպէս մշակ արժան եղեւ ի վարձու յիշատակութեան:

Հուսկ յետոյ զայս ունիմ ասել զսա ընթերցօղ վարդապետ եղբարցս, զի ի սմա գտանին ինչ ինչ բանք, որք ծանր Թուին ոմանց, վասն որոյ յորժամ առնուս ի միտս քո բան ինչ աստի առ ի խօսիլ յատենի, նախ խոհեմութեամբ կչուադատեա Թէ արդեօք ո՞ւր ես կամ առաջնակայ ժողովուրդ որպիսի՞ք են եւ ապա խնայելով խոսեաց, զի մի ինքս ինչ կրեսցես զի ես զնչմարիտսն ոչ վասն ինքասու գրեցի աստ այլ առ ի չմնալ անպատասխանի ի յառանձին տեղիս Թէ հարցանիցի: Ն· Ծ· Քրիստոսի Գրիգոր եւեթ աբեղայ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, հմմտ· վերը:

769.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ՞ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 119: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 30 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 17: — ՏՈՂ՝ 27: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, ամուր, բայց ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բան մը առջեւը: Ճակատը (բղ· 4ա) սիրուն զարդ մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—3բ եւ 117ա—119բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ՞ դար: — ԳՐԻՉՔ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճաձօք: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 4ա «Առաքեաց ի կ· Պոլսոյ ի վիեննայ յամի 1905· Հ· Ք· Ց(ովնանեան)»:

Մատեանս է՝ Աստուածաբանութիւն, *ուր կան՝*

1· Թղ· 4ա: «Բան յաղագս բարոյական առաքինութեանց եւ նոցուց ներհական մոլութեանց: Բարոյական առաքինութիւնք են այնք, որ ունին փոխանակ անմիջական առարկայի ստորոգութեան զգործս մարդկային»:

2· Թղ· 12ա: Յաւելուած· «Յաղագս եկեղեցական պահոց: Ինդիր առաջին զինչ ինչ արդեօք առ պահս պահանջի»:

3· Թղ· 31ա: «Բան յաղագս մասնաւոր պարտաւորութեանց որոչ ինչ վիճակաց եւ պաշտօնէից: Գլ· Ա· Յաղագս պարտաւորութեանց կղերիկոսաց»:

4· Թղ· 107ա: «Բան յաղագս արդարութեան եւ իրաւանց եւ անիրաւութեանց եւ հատուցման: Մասն Ա· Յաղագս արդարութեան եւ իրաւանց· Գլ· Ա· Յաղագս արդարութեան»: Վերջ՝ Թղ· 116բ:

Գրութիւնս բաժնուած է այլ եւ այլ գլուխներու եւ մասնական հատածներու, ինչպէս նաեւ յօդուածներու: Մանրամասնութեանց իջնալն՝ աւելորդ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻԻՆ չունի:

770.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ԺԸ—ԺԹ

ԹՈՒՂԹ՝ 4 եւ էջք 1—287: — ՄԵԾՈՒԹԻԻՆ՝ 28 × 20: — ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ երկսիւն 24 × 8 + 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 35: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ լաթակազմ, կոշտ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թէ՝ ֆանի մը թուղթ պատռուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ, սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2ա, թղ· 151ա—152բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ՝ «Ցիշատակ վասն յոբելեանի ծերունի Հ· եղիշէ Գ· վ· Գաֆթանեան, Յ· Գ· Մ·»: Դիտ· սիւնակները չեն ճշաճակած:

Մատեանս է՝ Քարոզգիրք, *ուր գրուած են թուով* 35 *քարոզներ, որոնցմէ են՝*

1· Էջ 1: «Յաղագս անարատի յղութեան սրբուհւոյ մօրն Աստուծոյ ի ծնողացն· Տէր արար զքեզ· Հաստատեաց զքեզ եւ պատրաստեաց յարգանդէ զեղեցիկդ ի կանայս· Երգ: Բնաբանս այս ունի հինգ մասունս, չորսն է յանարատ յղութեանն, զորոց համառօտապէս խօսեցայուք»:

2· Էջ 7: «Քարոզ Բ· երից ամաց ընծայեցման մօր Տեառն ի տաճարն: Մուծէք զիս ի տուն գինւոյ: Երգ· Բ·: Մեծ է բաղձանքն հարսին Հոգեւորի առ փեսայն երկնաւոր»:

3· Էջ 8: «Յաղագս աւետեաց սրբոյ կուսին մօր Տեառն ի վերայ բանին Ղուկ· Եւ եկեալ առ նա հրեշտակն ասէ· Ուրախ լեր բերկրեալդ···: Յայսմանէ ուրն ինչ տեսանելի է»:

4· Էջ 27: «Յաղագս տարեմտին քարոզ: Օրհնեսցի պսակ տարւոյ քաղցրութեան: Ի կատարել տարւոյն եօթն ինչ հարկաւոր է մեզ առնել»:

5· Էջ 107: «Քարոզ ԺԲ: Ի վերայ բուն Բարեկենդանին ի բան Առակին: Որդեակ մեղր թէ գտանիցես···: Ըստ փիլիսոփայից գերազանցութիւն զգալեացն ազգականէ զգայութիւն»:

6· Էջ 166: «Քարոզ ԺԷ: Յաղագս սրբոյ Յ·նից մանկանց: Որ յաղթէ արարիչ զնա սիւն տաճարի Աստուծոյ իմոյ: Նախախնամողն Աստուած հրամայեաց Մովսիսի խ· սիւնս կանգնել ի խորանին»:

7· Էջ 230: «Քարոզ ԻԷ: Յաղագս յաղթող եւ փառաւոր կենսատու յարութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ընդ երեկոյս հանգիցեն լալիք··· Վերնագիր այսր սաղմոսի դրի սաղմոս նաւակատեաց տաճարին Դաւթի»:

8· Էջ 247: «Քարոզ ԻԹ: Յաղագս սրբոյ աչխարհամատոյն կիւրակէին: Մի է աղաւնի իմ կատարեալ···»: Յայսմիկ կիրակէի եկեղեցի սուրբ ասէ»:

9· Էջ 261: «Քարոզ ԼԲ: Յաղագս երրորդ կիրակէի, որ ասի Բ· Ծաղկազարդ: Եւ եմուտ Ցիսուս յերուսաղէմ եւ դղրդեցաւ քաղաքն ամենայն: Ցօհ· (sic) առաքեալն առ Գաղատացիս գրէ, զերուսաղէմ Բ·ս բաժանէ ի վերին եւ ի ներքին»:

10· Էջ 283: «Յաղագս սրբալոյս միւռոնին եւ աստուածազործ սրբացուցիչ չնորհի նորա: Քարոզ ԼԵ· Համբուրեսցէ զիս ի համբուրից բերանոյ իւրոյ··· որովհետեւ իւղս այս բարի ընդունակ ի Հոգւոյն սրբոյ ի ձեռն երկնառաք աղօթից»:

Ս· Գրքի տեղիքները նշանակուած են լուսանցքներու վրայ: Նոր Ձեռագիր է, բաւականացանք քարոզներէն քանի մը հատը յիշելով:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

771.

ՆԱՄԱԿԱՆԻ Ն. ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 39։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 30 × 21։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 25 × 7 + 7 = 14։ — ՏՈՂՔ՝ 44։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, դեղնագոյն։ — ԿԱԶՄ՝ նոր կազմուած, լաւ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր եւ լաւ։ — Դատարկ թղ· 17բ եւ թղ· 27 եւ 38 պակաս։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ· դար։ — ԳՐԻՉՔ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա՝ «Պարգեւ յԱստուածեաց Միաբանութենէ կ· Պոլիս, 1906»։

Մատեանս է (մեծ մասով) Հաւաքածոյ թղթակցութեանց Ն· Շնորհալւոյ *եւ այլոց*։

Ա· 1· Թղ· 1ա։ «*Բան* Ներսէսի Շնորհալւոյ *եպիսկոպոսի առ եպիսկոպոսունսն եւ վարդապետսն եւ համօրէն դասս եկեղեցւոյ, որք յաւուր ոտնի արմատնեայց ժողովելք ի կողմանէ Տեառն Գրիգորիսի կաթուղիկոսի Հայոց եղբօր Նորին ի ձեռնադրել զնա կաթուղիկոս Հայոց։ Առ ձեզ են բանք իմ զասք սրբազանից քահանայապետաց եւ քահանայից եւ իմաստուն վարդապետաց, որք իբրեւ զանդամս իւրաքանչիւր կողմանց ժողովելք…*»։ *Չմմա·* Նամականի Ն· Շնորհալւոյ, Վենետիկ 1838, էջ 5—28։

2· Թղ· 3բ[1]։ «*Նորին Տեառն* Ներսէսի կաթուղիկոսի Հայոց *բան մխիթարութեան առ վանականսն մարմնով, որք յանբարեաց ոմանց նախատեալք եղեն, զոր ծանուցին նմա գրով։ Ընկալաք զդիր զախտացեալդ մարմնով զուրուկ անուանելոցդ որ յեղեսիա քաղաք…*»։ *Չմմա·* Նամականի, էջ 221։

3·ա Թղ· 5բ։ «*Նորին Տեառն* Ներսէսի *կաթուղիկոսի Հայոց թուղթ ի Սամոսատիա քաղաք յաղագս արեւորդեացն։ Ներսէս ծառայ Աստուծոյ եւ ողորմութեամբ Նորին կաթուղիկոս Հայոց պատուական քահանայիցդ, որ ի Սամոսատիա քաղաք, Թորոսի քորեպիսկոպոսի…*»։ *Չմմա·* Նամականի՝ էջ 238։

3բ· Թղ· 7ա։ «*Նորին Տ· Ն· Կ· Հ· պատասխանի թղթոյն պատրիարքին Աստուծոյ Տեառն Միխայէլի· Զղուարթուն եւ զարիագոյն*»։

4· Թղ· 7բ[1]։ «*Նորին* Տեառն Ներսէսի կաթուղիկոսի *թուղթ ի Կոստանդնուպոլիս առ ոմն Պօղոս քահանայ Հայկազնի ի Տարսոնէ Կիլիկեցւոյ, որ գնացեալն էր անդ Տոռոմայկաւ եւ բամբասէր զպատս մեր ի ժամանակս Կիւտ Մանուէլ Թագաւորին, յորժամ հանդերձեալ էին միաբանիլ Հայք եւ Նա պրեայց եւ ի չքմեղս եղեւ իւրոյ ՀՀնաւոն։ Զպօղոսի համանուան վեհին եւ քաղաքակից երանի թէ եւ գործակից յաւետարանն Քրիստոսի*»։ *Չմմա·* Նամականի՝ էջ 254։

5· Թղ· 8ա[1]։ *Նորին* Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի Հայոց (*չորս բառերս ասկէ վերջ կը կեսապրենք*) *առ եպիսկոպոսս եւ վարդապետս Հայաստանեայց վասն սիրոյ եւ միաբանութեան ընդ Յոյնս։ Ներսէս նուաստ ծառայ Քրիստոսի եւ ողորմութեամբ եւ կամօք կաթուղիկոս Հայոց սրբազան եպիսկոպոսաց մերոց եւ իմաստուն վարդապետացդ որ յաշխարհդ Հայաստանեայց… ողջոյն սիրոյ եւ խաղաղութեան հասցէ յաստուածնկալ սուրբ Նշանէս Վանկոյ*»։ *Չմմա·* Նամականի՝ էջ 278։ *Հրատ. ժողովքի*։

6· Թղ· 8բ[1]։ «*Նորին… պատասխանի գրոյ ուրումն որ գրեալ էր առ նա բանս պկծանաց յանդուգն լրբութեամբ։ Ընկալաք զդր ի քէն զիր սիրոյ եւ յանդիմանութեան ըստ իմաստնոյն, զի բարի ասէ զվէր սիրել…*»։ *Չմմա·* Նամականի՝ էջ 259։

7· Թղ· 9ա[1]։ «*Նորին* տեառն Ներսէսի *առ նոյն ժպիհր· Նիւթականս հուր ի նիւթոյ նուազեալ չիջանի*»։ Նամականի՝ էջ 265։

8· Թղ· 9բ[1]։ «*Նորին… առ նոյն յիմարութեամբ եւ հպարտութեամբ լրբացեալ յանդուգն ժպիրհ· Մարմնոյ բժշկայ ճարտարութիւն գովի ճանաչել զոյժ հիւանդին*»։ *Չմմա·* Նամականի՝ էջ 269։

9· Թղ· 10ա[1]։ «*Նորին… առ երջանիկ վարդապետն Գէորգ· Զբնաւորապէս իմաստնոյ անձին եւ զմեր պարզաբար որ սիրոյդ հոգւոյ գԳէորգեայ ծանեաք պարունակեալ միտս բանի*»։ *Չմմա·* Նամականի՝ էջ 275։

Անդ՝ Բ· Թուղթ առ Գէորգ· «Ըստ գեբաչխարհացն»։

11· Թղ· 10ա[2]։ «*Նորին* Տեառն Ներսէսի *առ նոյն Գէորգ վարդապետ· ի քում պիտելի նեռից յետ նախկի գրելոյն*»։ *Չմմա·* Նամականի՝ էջ 277։

12· Թղ· 10ա[2]։ «*Նորին… եւ տիեզերալոյս վարդապետի գիր չրջաբերական առաքեալ ի կողմանս արեւելից ի կարս զկնի նորահերս եպիսկոպոսի ուրումն, զորոյ ի գիրս ցուցանէ զանունն· յորս բանք պիտանիք խրատականք առաջնորդին եւ քարոզ հոգեշահ առաջնորդելոյն ի նմանէ։ Շնորհօք ամենակալին Աստուծոյ Հօր եւ զթութեամբ միածնի Որդւոյ նորին Յիսուսի Քրիստոսի*

եւ պարգեւօք կենդանարար սուրբ Հոգւոյն այս մեր դիր օրհնութեան հոգեւոր հրամանի է Ներսէսի ...» Չմմտ. Թ. 78. Ա. 5 եւ Նամականի, էջ 211:

13. Թղ. 11ա²: «Նորին Ներսէսի կաթողիկոսի Հայոց *պատասխանի թղթոյն* Յակոբայ *վարդապետի Ասորւոյ ի մայրաքաղաքն* Մէլեդին Հայոց. *Ի զգալի դիտաւորութեան գրաւորական քում նամակի ընդ ծննեալս բանի տեսի եւ գհայրդ բանիս»*: Վերջ՝ Թղ. 13բ:

14. Թղ. 14ա¹: «Նորին Ներսէսի կայեցւոյն՝ Ներքողեան հրեշտակապետաց. Եւ արդ *վասն զի ծանուցաւ փոքր ի չատէ որքան մի անգամ յաստուածազգեստից տուաւ»*: Վերջ Թղ. 16ա:

15. Թղ. 16բ¹: «Նորին Տեառն Ներսէսի Կայեցւոյն *ասացեալ բան մաղթանաց առ սուրբ հրեշտակս ոտանաւոր չափով. Այլ պաղատիմք առ հոգեղէնդ, մեք տկարքս եւ հոգեղէնքս»*: Չմմտ. Տ. Ն. Շնորհալւոյ... բանք չափու Վենետիկ, 1830, էջ 267:

16. Թղ. 18ա¹: «Թուղթ առաջին Թագաւորին Հոռոմոց Էմմանուէլի առ սրբազան կաթուղիկոսն տէր Գրիգորիս. *Մանուիլ ծիրանածնունդ արքայ կարող եւ բարձր, միշտ օգոստոս, ինքնակալ Հոռոմոց Կոմնինոս... առ կաթուղիկոսն Հայոց Տէր Գրիգորէս»*: Չմմտ. Թ. 623, § 2:

17. Թղ. 18բ²: «Պատասխանի առաջին Թղթոյն Թագաւորին Հոռոմոց Մանուէլի: Գրեալ տեառն Ներսէսի Շնորհալւոյ *կաթուղիկոսին Հայոց. Քրիստոսապսակեալ՝ ինքնակալ՝ ծիրանածին եւ օգոստափառ սուրբ Թագաւորի, երկնաւորին յերկրի անուանակրի եւ աթոռակալի: Գիր պատուական հրամանի»*: Չմմտ. 623. Գ. 3:

18. Թղ. 21բ¹: «Թուղթ առաջին Թագաւորին Հոռոմոց Մանուիլի առ տէր Ներսէս Կայեցի *չնորհալի կաթողիկոս Հայոց. Ցաղագս խնդրոյ միաբանութեան երկաքանչիւրոցս աղանց: Մանուէլ Քրիստոսի Աստուծոյ հաւատարիմ Թագաւոր ծիրանածին. աստուածապսակեալ արքայ... Թագաւորութեանս մերում ի վաղ ժամանակաց ծանուցաւ բարւոք մտածութիւնն ձեր»*: Չմմտ. Թ. 623, Գ. 5:

19. Թղ. 21բ²: «Պատասխանի Թղթոյ *մեծի Թագաւորին Հոռոմոց* Կիւռ Մանուիլի: Գրեալ սրբոյն Ներսիսի *կաթողիկոսի Հայոց վասն ճշմարիտ դաւանութեան հաւատոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ*: Հրաման ինքնակալութեան ձերոյ ով Քրիստոսապսակեալ արքայ Հռովմայեցւոց *միշտ յաղթող ծիրանածին օգոստէ...»*: Չմմտ. Թ. 623, Գ. 6:

20. Թղ. 24ա²: «Թուղթ կրկին անգամ Պատասխանի դարձեալ ի Թագաւորէն Հոռոմոց Կիւռ Մանուէլէ *առաւն Ներսէսի կաթուղիկոսի Հայոց. յաղագս նոյն խնդրոյ միաբանութեան երկաքանչիւրոցս աղանց եկեղեցւոյ ի Տէր մեր ի Քրիստոս: Մանուիլ ի Քրիստոս Աստուած հաւատացեալ Թագաւոր ծիրանածին, աստուածապսակեալ արքայ, զօրաւոր բարձր միշտ... առ ի քէն առաքեալ դիր թագաւորութեանս իմոյ ընդ արս պատուականութեան քո»*: Չմմտ. 623, Գ. 7: Թղ. 24բ. Վերջը՝ «Գրեցաւ յամսեանն Դեկտեմբերի յընդիքտիոնին Ե: Ողջ լեր ի Քրիստոս»:

21. Թղ. 24բ²: «Գլխակարկեալ խնդիրք առ ի Հռոմոց առաքեալ ի Թագաւորէն. դի ի գումարել ժողովոյ Հայոց ընտրեսցեն, զոր արժան է ընդունել սակս միաբանութեան եկեղեցւոյ Քրիստոսի: Նղովեցէք զասօղսն մի բնութիւն ի Քրիստոս»: Չմմտ. 623, Գ. 8:

22. Թղ. 25ա¹: «Թուղթ տեառն Միքայէլի Պատրիարքին Կոստանդնուպոլսոյ սակս այսր խնդրոյ առ սուրբ Հայրապետն Ներսէս: Պատուական եւ սուրբ սիրեցեալդ սրբասնեալ կաթուղիկոսի ամենայն Հայաստանեայց»: Չմմտ. Թ. 623, Գ. 79:

23. Թղ. 25բ²: «Պատասխանի Թագաւորական գրոյս Տեառն Ներսէսի երկրորդ անգամ. Աստուածապսակեալ բարձր եւ յաղթող ինքնակալին Հոռոմոց... Երկրորդ յետ աստուածեղէն մատանոյն գրաւորութեան, զոր ընկալաւ Իսրայէլ...»: Չմմտ. Թ. 623, Գ. 10:

24. Թղ. 26ա²: «Թուղթ տեառն Ներսէսի *կաթուղիկոսի առ տէր Միխայէլ պատրիարքն Կոստանդինուպոլսոյ: Սուրբ եւ ընդհանրական կաթուղիկէ եկեղեցւոյ Թագաւորական քաղաքին Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքի տէր Միքայէլի ողջ լինել ի Քրիստոս: Ի նուաստ է... Ներսիսէ... ի մօրդ իմաստութեան ստեանց»*: Չմմտ. Թ. 623, Գ. 11:

Բ. 1. 27բ²: «Թուղթ Գրիգորի *կաթուղիկոսի Հայոց, որ գկնի տեառն Ներսէսի յաջորդեաց գաթոռն, առ բարեպաշտ Թագաւորն Հոռոմոց Մանուիլ. Քրիստոսապսակ աստուածասէր արքայիդ Հոռոմոց Էմմանուէլիդ... Հիմն բարի զոր արկ Քրիստոս»*: Չմմտ. Թ. 623. Դ: Թերի:

2. Թղ. 28ա¹: «Թուղթ վարդապետաց Հայոց *հիւսիսային կողմանց, որ ի Հաղբատ եւ ի Սանահինն առ պատուական կաթուղիկոսն տէր Գրիգորիս: Սուրբ եւ Աստուածընկալ գլուխ մեր եւ պսակ պարծանաց Հայաստանեայցս Գրիգոր կաթողիկոս...»*: Չմմտ. 623, Դ. 6:

3. Թղ. 29ա²: «Տեառն ԳՐԻԳՈՐԻ Պատասխանի վարդապետացն Հայոց *հիւսիսա-*

ային կողմանց։ Ջմակապրեալ բանս Քրիս-տոսապղեցիկ արանց»։ Հմմտ· 623, Դ· 8։

4· *Թղ· 33ա*[2]։ «*Դարձեալ պատասխանի թղթոյն վարդապետին Գրիգորի Տուտէ որդի կոչեցելոյն ի մայրավանն Հաղբատ։ Գրեալ ի Տէր Գրիգոր կաթուղիկոսէ Հայոց յԱղբօր-որդւոյ սրբոյ կաթողիկոսացն Գրիգորիոսի եւ Ներսէսի, որ յորջորջէր մականունու-թեամբ Տղայ։ Արդոյ եւ պատուական յամե-նայն մասունս բարեաց, որ ըստ աստուա-ծային նախախնամօղ մատակարարութեանն բաչխեցաւ»։ Հմմտ· Թ· 623, Դ· § 21։*

Գ· 1· *Թղ· 38բ*[1]։ «*Հետեւի Թուղթ Տեառն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ առ նոյն իր պատա-նեալ։ Թուղթ առ Քրիստոսասէր իշխողն մեր ինքնակալութեամբ Լեւոն ի Ներսիսէ, որ ի Տարսոն սրբոյ եկեղեցւոյ պաշտօնեայ։ Պատ-րաստ լերուք տալ պատասխանի հեզութեամբ ամենայնի որ հարցանէ վասն յուսոյն»։ Հմմտ·· Թ· 78, 2, էջ 333։*

Թուղթս կը սկսայ թերի այսուհէնն՝ «երբ տեսաք զձեզ առանց քննութեան եւ վրէժ-խընդրութեան տարտամ, ունիմք զլուծ խո-նարհութեան եւ նատիմք լռութեամբ ի տան։ Զմք մուտ եւ ել···»։ Ապա կու դայ Թղ· 39ա[1] *«Յովհաննու Նիկիոյ եպիսկոպոսին» թղթէն սկսած այսպէս՝ «կոչեցելոյ պնդա-պոյնս ամբաստանեալ առ Պարսկականն եթէ Թագաւորն Արտաչիր եւ կաթուղիկոսն Սա-հակ դաչինս ուխտից ունելով առ կայսր»։ Վերջը դրուած է «ի Թուականիս ՈՃԲ։ Թարգմանեցաւ սա ի յունականէն ի մերս ի ձեռն նուաստ սպասաւորաց բանի Գրիգորի եւ Բարսղի ի քաղաքին կոչեցեալ Սիս սա-տարութեամբ Նիկիփորայ եւ Միխայէլի քա-հանայից որոց Տէր Յիսուս ողորմեսցի եւ պրպի սորա···»։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի։

772.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ Պ. ԲԵՐԹՈՒՄԵԱՆ՝ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

էջք 447 եւ 2 կողաքուղքք։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29·5 × 20։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 15։ — ՏՈՂՔ՝ 28։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած։ — ՆԻՒԹ՝ քուղք, քխորակ։ — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, քղքապատ, քղքա-ծածկ, կոճակը ոսկեայ ճոխ զարդեր։ — ՄԱԳԱՂԱ-ԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր շեղագրի անցման։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի, միայն կողաքդերը։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒ-ԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է «Գիրք քարոզից Պետրոս արքեպ· Բերբուսեան Աղամալեան Նախ-ջեւանցւոյ»։

1· *Էջ 1։ «Քարոզ առաջին Օ·(րհնեալ) Հ·(այր) Ս·(ուրբ) Աստուած։ Բնաբան Ղու-կաս ԺԱ· 49· Վասն այսորիկ իմաստութիւնն Աստուծոյ ասաց Առաքեցեր ի նոսա մարգա-րէս եւ առաքեալս։ Մասն միակ։ Շնորհա-կալութիւն մեծ բանականս ազգ արդարեւ պարտ է հատուցանել բարերարին Աս-տուծոյ»։*

2· *Էջ 4։ «Քարոզ երկրորդ· Ցաղագս ա-նարատի յղութեան սրբուհւոյ մօրն Աստու-ծոյ ի Ննդեակ։ Մասն առաջին։ Որ արար զքեզ, հաստատեաց զքեզ, պատրաստեաց զքեզ յարգանդէ գեղեցիկդ ի կանայս։ Երդ։ Բնաբանս այս ունի հինգ մասունս, զչորսն է յանարատ յղութենէն»։*

3· *Էջ 12։ «Քարոզ երրորդ· Ցաղագս երից ամաց ընծայման մօր Տեառն ի տա-ճարն։ Մուծէք զիս ի տուն դինւոյ։ Մասն միակ։ Մեծ է բաղձանքն հարսին երկնաւորի առ փեսայն երկնաւոր»։*

4· *Էջ 15։ «Քարոզ չորրորդ· Ցաղագս Աւետեաց սրբոյ կուսի մօր Տեառն։ Եւ եկեալ առ նա հրեշտակն ասէ Ուրախ լեր բեր-կրեալդ։ Ղուկ։ Մասն առաջին։ Ցայսմանէ Ը· ինչ իրս տեսանելի է, նախ որ ասէ ու-րախ լեր»։*

5· *Էջ 41ա։ «Ք(արոզ) Ե· (հինգերորդ) Ցաղագս տարեմտին· Օրհնեցի պսակ տար-ւոյ քաղցրութեան (ասկէ վերջ զանց կ'առ-նունք դնել Ս· Գրքի բնաբաններն, որոնք անպակաս են)։ Ի կատարել տարւոյն եօթն ինչ հարկաւոր է մեզ առնել։ Նախ խոկալ զերախտիսն Աստուծոյ»։*

6· *Էջ 65։ «Ք· Զ· Վասն Ծննդեան Քրիս-տոսի···։ Արդ ուրախութիւնն է հանգիստ բաղձանաց ի ներկայ բարին, ուստի որքան մեծ է բարին»։*

7· *Էջ 103։ «Ք· Է· Ցաղագս մկրտու-թեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ։ Թէպէտ Թլփատութիւն Քրիստոսի նախ է քան*

զմկրտութիւն, բայց զի դոլով վերստին ծնունդ»:

8· էջ 111: «Ք. Ը. Փրկաւէտ Թլփատութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Զայսմանէ երկու ինչ տեսանելի է, նախ զթլփատութենէն Քրիստոսի»:

Ասոր վերջը էջ 119 կայ՝ «Ցաղագս ծանրութեան մեղաց եւ նորին ջնասուց: Աստէն բարւոք վարկայ խօսել համառօտ պրակ մի զծանրութենէ մեղաց»:

9· էջ 121: «Ք. Թ. Ցաղագս Յօնանու բան առ Նինուէացիս· եւ ընդհատից պատմութեանս զերկոտասան բանս վայելուչս վարկանիմ խօսիլ»: 12 մաս:

10· էջ 151: «Ք. Ժ. Ցաղագս քառասնօրեայ գալստեան Տեառն ի տաճարն սուրբ· Հարկաւորիք որոշել ի ամանէ եւ արտահանիլ զվեց մասունս»: 6 մաս:

11· էջ 167: «Նորին քարոզ մեռասանեբորդ· ի Բարեկենդանին· ըստ փիլիսոփայից զերազանցութիւն զգալեաց ապականէ զգայութիւնն, վասն որոյ պարտի լինել զգայութիւն»:

12· էջ 170: «Ք. ԺԲ. Ցաղագս երից սուրբ ժողովոցն... Յօրէննան օրինադրեաց Աստուած թէ Բ. կամ Գ. վկայիւք հաստատեսցի ամենայն բան»:

13· էջ 174: «Ք. ԺԳ. Առաջին կիւրակէի մեծի պահոց· Ցաղագս պատուոյ մարդոյն: Գիտելի է զի կիւրակէք աղուհացիցն ունին յինքեանս»: 7 մաս:

14· էջ 193: «Ք. ԺԴ. Ցերկրորդ կիւրակէին Ի. աւրեայ պահոց: Երրորդ յատկապէս երեւին մեզ յայսմ կիւրակէիս վեց գոչօղս, յորոց երեւին վեց մասունս մեզ խօսելոյ: Մասն առաջին· Հայեցաւ Աստուած ի Ցարէլ եւ ի պատարագս նորա: Գիտելի է զի այս կիրակէս ունի յինքեան զխորհուրդ»: 6 մաս:

15· էջ 217: «Ք. ԺԵ. Երրորդ կիւրակէի մեծի պահոցս ի նոյն բնաբանին: Այս կիւրակէս ունի զխորհուրդ երրորդ դարուն յորում Նոյ հաճեցաւ Աստուծոյ»:

Ջափազանց ընդարձակ քարոզ մըն է այս եւ համարուած է իբր երկու քարոզ (ԺԵ—ԺԶ): Մէկը ամփոփուած են նմանապէս նաեւ Ճ. ոչխարներու· կորսուած եւ գտնուած դրամին եւ անառակ որդւոյն առակները:

16· էջ 263: «Ք. ԺԷ. Ցաղագս սրբոց Քառասնից· Նախախնամողն Աստուած հրամայեաց Մովսէսի Ի. սիւնս կանգնել ի խորանին· 20· ի կողմն հիւսիսոյ եւ 20· ի կողմն հարաւոյ»:

17· էջ 270: «Ք. ԺԸ. Ցաղագս չարաթի աւուր ծնի Լուսաւորչին մուտ ի վիրապն· Թէպէտ այս գովեստ յատկապէս Ս. Պետրոսի առաքելոյն է»:

18· էջ 284: «Ք. ԺԹ. Վեցերորդ կիւրակէ որ ունի զխորհուրդ վեցերորդ դարուն: Սքանչելի չտեմարանն Հոգւոյն Աստուծոյ եւ անկշռելի չնորհաց նորին սրբազան հայրն մեր սուրբն Ներսէս Շնորհալի»:

19· էջ 294: «Ք. Ի. Ցաղագս Ղազարու յարութեան չարաթու... Զայս բան մարգարէն ի դիմաց բնութեանս մերոյ ի բերանոյն Ադամայ»:

20· էջ 303: «Ք. ԻԱ. Ցաղագս է. երրորդ կիւրակէի Ծաղկազարդին· Ցայսմիկ կիւրակէի զգալստեանէն Քրիստոսի յԵրուսաղէմ մինչ ասելի է· նախ սակաւիկ ինչ զաստուածութենէն Քրիստոսի»:

էջ 319· «(Ք. ԻԲ.) Ցաղագս կտակի եւ սգոյ մեծի Ուրբաթուն». էջ 333· «Ցաղագս եօթնեբորդ կենսաբեր չարչարանաց խոկմանց Միածնին, որով չարժիմք ի սուգ»: էջ 340 «(Ք. ԻԳ.) «Ցաղագս չորրորդ խոկման զգառնագոյն կրեցն Միածնին, որ առ Պիղատոսիւ». հոս Մ. կոսի բերանը կը դրուի ողբը «Եղբօրորդին իմ գեղեցիկ, կարմիր է եւ սպիտակ· ի մէջ բիւրուց երեւելի իբր ի յաստեղս արեգակ» եւն: — էջ 356· ԻԴ. «Ք. Ցաղագս մեծի աւագ չարաթի պատուով հանգստեան Տեառն մերոյ եւ Հանգեաւ Աստուած եւն Թագմանն, Աստուածպետական բարին վասն սիրոյ մարդոյն կրկին անգամ յանձն առաւ զաչխատանս»:

21· էջ 363: «Ք. ԻԵ. Ցաղագս յաղթօղ եւ փառաւոր յարութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:... Վերնագիր այսր սաղմոսի գրի սաղմոս նաւակատեաց տաճարին:

22· էջ 383: «Ք. ԻԶ. Ցաղագս նոր կիւրակէի... Մեծ է հոգ երկնային Հովուին առ կորուսեալ ոչխարն, յայսմ կիւրակէիս յատկապէս առ գիւտ մոլորեալ ոչխարին Թովմայի»:

23· էջ 391: «Ք. ԻԷ. Ցաղագս աչխարհամատարան կիւրակէի· Ցայսմիկ կիւրակէի եկեղեցի սուրբ ծնէ զսոն ամենայն եկեղեցեաց աչխարհի»:

24· էջ 398: «Ք. ԻԸ. Ցաղագս վեցերորդ կիւրակէի յինանցն, որ զկնի յարութեանն Քրիստոսի... Որովհետեւ յամենայն կիւրակէս յինանցս Տէրն մեր զանազան երեւմամբ»:

25· էջ 405: «Ք. ԻԹ. Ցաղագս սրբոյ Համբարձման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Նախընթաց օրինակ Համբարձմանն Քրիստոսի յերկինս եղեւ վերացումն Եղիայի»:

26· էջ 416: «Ք· Լ· Ցաղագս Է·Ներսէ կիւրակէի, որ ասի Բ· Ծաղկազարդ: Առաքեալն աս Գաղատացիան գրէ ընթերցագիմն Բ· բաժին է»:

27· էջ 424: «Ք· ԼԱ· Ցաղագս գալստեան Հոգւոյն սրբոյ ի սուրբ Պենտեկոստէին Եօթն զամպարքս եւ եօթն հոգիքս իմանին եօթնաբրեան չնարհքն Հոգւոյն»:

էջ 443ա: «Նորին չարագրոցի գրոյս է ասացեալ առ Հոգին սուրբ յաւուր գալստեան նորա ի գոյն Նորատեղծեալի է երկնի: Պետք համայնից Հոգի անհուն, բղխումն Հօր առօղ Որդւոյն· Այսօր լցեր զվերնատուն եւ զառաքեալսն հոգմահանդոյն»: 6 տուն է: Սկզբնատառք կը կապին «Պետրոս»:

28· էջ 446: «Ցաղագս երեւման սրբոյ Հոգւոյն, որ ի Մայիսի Եօթն: Մեծ է Հոգին Քրիստոսի գնաստատութենէ ևկեղեցւոյ վասն փութոյ»:

29· էջ 449: «Ցաղագս սրբալոյս իւղոյն մեռոնի եւ աստուածազործ սրբացուցիչ չնորհի նորա: Որովհետեւ իւղս այս բարի ընդունակ է Հոգւոյն սրբոյ ի ձեռն երկնաւոր աղօթից սրբոյ ևկեղեցւոյ»:

30· էջ 455: «Ցանկ գլխոց եւ մասանց նոցին»: Վերջը՝ էջ 461: Քարոզները ընդհանրապէս երկար են եւ այլ եւ այլ մասերու բաժնուած: էջ 1· կայ մանուչակագոյն գրով պրուած ու փակագծի մէջ առնուած՝ («Թերեւս քարոզագիրքս է հեղինակութիւն Պետրոսի Արքեպ·ի Ագամալեան Բերդումեանց»):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

773.

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆՔ

1750—1757

ԹՈՒՂԹՔ՝ 44: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 19 × 13 եւ երկսիւն, 18 × 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 20—23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ գօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ չունի, բղթի մէջ դրուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, միայն երկու անհաւասար գրութիւններ միացուած եւ կարուած: — ԳԻՐ՝ ճօտ· երկու գրչէ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, քայց կան եւ կարմրագիր տողեր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ 7ա—8բ եւ 44բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ առաջին գրութիւնը՝ 1750ին եւ երկրորդը՝ 1757ին: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 6բ եւ թղ· 45ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հաւանականաբար 1910էն յառաջ մեր Հաւաքածոյի մէջ մտած:

Մատեանս է վիճաբանութիւնք հեռեւեալ նիւթերու մասին՝

Ա· Թղ· 1ա: «Բան ապացուցական ընդդէմ երից վկայութեանց, որովք ջանաց բանասէրն ումն ցուցանել, թէ մոգքն յերկրպագութիւն եկին ի նմին աւուր, յորում ծնաւ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս: Ցուժամ սրբազան Առաքեալն Պօղոս ասէ· Զի հաւատաք ձեր մի իցեն իմաստութեամբ մարդկան, այլ զօրութեամբ Աստուծոյ (Ա· Կորնթ· 2), զի՞նչ կամի ասել, եթէ ոչ պի հաւատքն մեր չիցեն յեցեալք ի պատիր բանս իմաստութեան մարդկանց»:

Մաս մը հայերէն, մաս մ'ալ թրքերէն լեզուով է· Վերջը թղ· 6բ· կայ՝ «Գրեցաւ թվին Քրիստոսի 1750· Մայիսի ա»: Ապա երկու թուղթ պարապ· յետոյ կը յաջորդէ տարբեր գրով եւ աւելի երկայն ծաւալով երկսիւն հեռաւեալ գրութիւնը:

Բ· Թղ· 9ա: «Ինդիր միայնակ· Ցաղագս տօնախմբութեան Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· Պրակ Ա· թէ պարտ է տօնել զծնունդ փրկչին ընդ եկեղեցւոյն Քրիստոսի ի Դեկտեմբերի Իե· վասն զի ոչ գրեցին աւետարանիչք զիսկական օր Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, այսինքն թէ յայս ինչ աւուր այն ինչ ամսոյ ծնաւ Քրիստոս»:

2· Թղ· 16ա: «Պրակ Բ· Հաւանական ցուցմունք թէ ի Դեկտեմբերի Իե եղեալ է Ծնունդն Քրիստոսի· Յերիս յօդուածս բաժանի այս պրակ, նախ ցուցանի ի սմին ի ձեռն վերադրոց թէ Ծնունդն Քրիստոսի եղեալ է ի Դեկտեմբերի Իե· երկրորդ ըստ կարի ցուցանի նոյնն ի սուրբ գրոց եւ երրորդ ի սուրբ հարց եւ յընդունելի հեղինակաց»:

Թղ· 16բ: «Յօդուած առաջին»· — Թղ· 23ա· «Յօդուած երկրորդ»· — Թղ· 31ա· «Յօդուած երրորդ»: Վերջնոյս մէջ վկայութիւնները կը բերուին Ս· Ոսկեբերանէ, Ս· Օգոստինոսէ, Բարսեղէ, Գրիգոր Աստուածաբանէ, Պրոկղէ· եւն: — Թղ· 32ա կայ· «Այլ եւ ի գիրս հինչ Հայոց (զոր եւ տեսաք ի տետրակ մի տպագրեալ ի Ստամպօլ) գրեալ կայ թէ նա՛եւ Գրիգոր Աստուածաբանն, սուրբ Բարսեղ Հայրապետն Կեսարու, Պրոկղ եւ Գրիգոր Նիւսացին ասացեալ

են ի ճառս իւրեանց Թէ Քրիստոս ծնաւ ի Դեկտեմբերի իե· եւ ըստ այնմ նաեւ ինքեանք են ծնեալ ի Դեկտեմբերի իե: Ապա կը ցուցուի՝ *Թէ Ս· Թարգմանչաց ժամանակ եւ անկէ բաւական վերջ ալ Հայք Ծնունդ ու Ցայտնութիւն ի միասին չէին ծներ եւ այդ՝ եղաւ «ասի ի պատմագիրս (զոր եւ առերէկ կղէմէս յառաջին հատորին) Թէ ի ժողովն Դվնայ, որ իրր հարիւր ամօք յետոյ եղեւ քան զԹարգմանիչսն· սահմանեաց Ներսէս Աշտարակեցին ծնեալ զծնունդն եւ զյայտնութիւնն ի միասին»*:

3· Թղ· 37բ: «*Պրակ Գ· լուծանին առարկութիւնք հակառակորդաց· Այժմ եկեսցուք լուծանել նաեւ զայլ եւ այլ առարկութիւնս հակառակորդաց*»:

Առաջին առարկութիւնն է՝ «Պատրիարքբանին է եւ այլոց», երկրորդը (Թղ· 38բ) «Կուզինն է Պեռպէռին, որպէս կայ ի գիրս սոցա»· երրորդը (Թղ· 39ա) «Այս եւս կուզինն եւ Պէռպէռին է»· չորրորդը (Թղ· 40բ) «Մելչիմին է»· հինգերորդը (Թղ· 42ա)» Իմաստակաց ոմանց է: Նախընթաց պրակներու մէջ ալ այս անձերէն առարկութիւններ գրուած են եւ անոնց անունները լուսանցքի վրայ կարմրագիր նշանակուած:

Վերջը կայ՝ Թղ· 44ա: «Շարադրեալ եղեւ բանս վիճաբանական յամի Փրկչին 1757 ի յօգոստոս ամսոջ: Վերջ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան, հմմտ· վերը*:

774.

ԱՆՏԱՌ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄՏԱԾՄԱՆ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 221: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 27 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 20 × 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 38: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ գծազարդերով, հաստ, զօրաւոր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր, բայց առաջին թերթը կազմէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ մանր նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 7ա բազմագոյն, ճաշակաւոր եւ բաւական յաջող: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 7ա ընտիր, էիչ մը վնասուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1—6բ, թղ· 214ա—բ, թղ· 218ա—221բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան*: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Նուէր Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա ի Պ· Ստեփան Լիսիցեանէ ի ձեռն Պր· Լեւոն Լիսիցեանի որդւոյ իւրոյ, Վիեննա, 10 Մրատ 1912»: ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեն նշանակած:

Մատեանս է (*Թղ· 6ա*)· «*Անտառ նորագոյն մտածման* Աղեքսանդր Քալամաքօ Մեսինացւոյ թարգմանեալ յիտալականէն ի հայ ի Ղուկաս վրդ·է Խարբերդացւոյ 1741»:

1· Թղ· 7ա: «*Ցաղագս մեծի սիրոյն զոր Տէր Աստուած միշտ ունէցաւ զկնի առ մարդն Գլուխ Ա· Ամենակարօղն Աստուած ի յաւիտենից սահմանեալ առ ի ստեղծել զմարդն նախատեսելով իւր անհունիւ իմաստութեամբ*»:

2· Թղ· 14ա: «*Ցաղագս պատասխանատուութեան սիրոյ, զոր պարտի մարդ ունիլ առ Աստուած· Գլ· Բ· Ես ոչ պիտեմ ինեւ տեարք առաւել կենդանի*»:

3· Թղ· 18բ: «*Ձչմարիտ սիրողն Աստուծոյ ոչ կարէ ոչ վաստակիլ ի պահպանութեան աստուածայնոց պատուիրանաց· Գլ· Գ· Վայելուչ եւ զեղեցիկ ոչ սակաւ քան արուեստ կարգի էր ըստ իմոյ ենթադատման*»:

4· Թղ· 22ա: «*Զպատուիրանէ սիրոյ Թչնամեաց հրամայեալ մեզ յամէնօրհնեալ Քրիստոսէ, զվարձուն որ խոստանի* (այսպէս) *առ որ ներէ եւ զպատժոցն, որք պահին վրէժխնդրողաց: Գլ· Դ· Թէ ի մէջ ամենից սքանչելի զարմանալեացն*»:

5· Թղ· 29ա: «*Զնեղութեանցն ներկայ կենի, որք են նշանք սիրոյն Աստուծոյ զէպ ի ծառայս իւր եւ ոչ պատժիչն է վատ նշան եւ իրրու առհասատչեայ ապառնի դատապարտութեան: Գլ· Ե· Թէ թագաւորն երկնից, տեարք, սիրէ*»:

6· Թղ· 33բ: «*Նեղութիւնք ներկայ կենի յառաջագային ի ձեռացն Աստուծոյ ի բարեբարութիւն մեր, վասն այսորիկ պարտին կրիլ համբերաբար մանաւանդ զոհանալ պատուհասային հանդիսաւեհութենէ վասն այնքանուոյ չնորհատուութեան: Գլ· Զ· Ամովս մարգարէն առ ի բառնալ յաչխարհէ*»:

7· Թղ· 39ա: «*Զհարկաւորութենէ նեղութեանց առ ի առանալ զվարձն յաւիտենական կենի: Գլ· է· Պօղոս առաքեալն խօսելով մի անգամ զհարկաւորութենէն*»:

8· Թղ· 42ա: «*Զերկնայնոյ մխիթարութենէ եւ զհոգեւոր ճաշակմանցն, որովք բազմիցս Աստուած առնէ փորձառել զծառայս իւր, որք համբերութեամբ կրեն պատ-*

ոսպանս նեղկայ կենի։ Գլ· Ը· Ունի զմեծ հոգաբարձութիւն Աստուած զծառայից իւրոց»։

9· Թղ· 48ա։ «*Զզօրութենէ աստուածային նշմարման։ Գլ· Թ։ Իմաստուն խորհուրդ եւ չնորհալի ներպատմն ասեմ զերչմարիտն»։*

10· Թղ· 50բ։ «*Զպատկանաւոր յարգմանէ արքայնասուրբ անուան Ցիսուսի եւ զպատժոցն որք վերանձան հայհոյչացն։ Գլ· Ժ։ Այն Աստուած որ ի ժամանակին հին օրինացն է անուանելի»։*

11· Թղ· 54բ։ «*Ցաղագս անարատի յղութեան Մարիամու կուսին մօրն Աստուծոյ։ Գլ· ԺԱ։ Հանդիսավեհութիւնն, զերազանցութիւնն եւ անճառելի մեծութիւնն Մարիամու մօր կուսին, զսաեր եւ սիրելի հարսին»։*

12· Թղ· 57ա։ «*Ցաղագս մարմնաւոր զեղեցկութեան Մարիամու կուսին եւ մօրն Աստուծոյ։ Գլ· ԺԲ։ Եզական զեղեցկութիւն այսորիկ մերոյ մարմնոյ»։*

13· Թղ· 60ա։ «*Ցաղագս խորագունի խոնարհութեանն Մարիամու կուսին մօրն Աստուծոյ։ Գլ· ԺԳ։ Միանգամ յառաջադրեցաւ ի յԱբէննս մայրն զիտութեան»։*

14· Թղ· 62բ։ «*Ցաղագս մեծութեանցն Մարիամու միշտ կուսին մօրն Աստուծոյ։ Գլ· ԺԴ։ Որք խորհրդաւորք եւ զեղեցիկք այն բանքն գրեալք»։*

15· Թղ· 65բ։ «*Ցաղագս մօրն կուսի հզօրագունի մեղաւորաց փաստաբանչին։ Գլ· ԺԷ։ Ս· հայրն Բեռնարդոս ՁԵրմեռանդագոյն Մարիամու կուսին խոկալով»։*

16· Թղ· 69ա։ «*Զնախատեսութենէն Աստուծոյ զէմ առ ամենայն ստեղծածս եւ յատկապէս զէպ առ մարդն եւ զապաւինութենէն զոր պարտիմք ունել։ Գլ· ԺԶ։ Թէպէտ ամենայն ստեղծուածք են այնքան հընչօղ փողք»։*

17· Թղ· 71բ։ «*Ցաղագս յաւիտենական նախասահմանութեան արդարոց եւ դատապարտութեան մեղաւորաց եւ նչանաց միոյ եւ միւսոյ։ Գլ· ԺԷ։ «Մեծ հայրն տեղեակ գրոյ սուրբն Օգոստինոս կամելով սահմանել»։*

18· Թղ· 75բ։ «*Զգերազանցութենէ ճըշմարտութեան եւ թէ որքան այսօր ատեցեալ է յաչխարհէ։ Գլ· ԺԸ։ Գեղեցկագոյն խընդիր եւ հետագրգիր վէճ եղեւ այն երից սպասաւորացն»։*

19· Թղ· 77բ։ «*Զմեծութեանցն եւ զգերազանցութեանցն քրիստոնականի հաւատոյն եւ թէ պարտի ընկերակցիլ ընդ բարեգործութեանն։ Գլ· ԺԹ։ Մեծութիւնքն եւ գերազանցութիւնքն սրբոյ հաւատոյ մերոյ են այնպէս մեծագոյնք»։*

20· Թղ· 81բ։ «*Զյարգմանէ որ պարտի եկեղեցւոյն Աստուծոյ եւ զպատժոցն պահեալ ապականչաց նորին։ Գլ· Ի։ Դաւիթ մարգարէն խօսելով մի անգամ զպատուոյ»։*

21· Թղ· 84բ։ «*Զպահպանութենէ սըրբոյ հրեչտակաց եւ զպարտաւորութեանցն զորս ունիմք զէպ առ նոսա։ Գլ· ԻԱ։ Բոլորովին ահաբեկեալ եւ անձկացեալ»։*

22· Թղ· 87բ։ «*Որպիսի պարտի լինել մեծաւորն կառավարն եւ կամ առաջնորդն։ Գլ· ԻԲ։ Բարձր պաշտօն վերնագոյն արժանապատուութիւն»։*

23· Թղ· 92ա։ «*Զամենաբարձր արժանապատուութենէ քահանային եւ պատուոյ եւ զյարգմանէն, որք պարտին։ Գլ· ԻԳ։ Որքան զերազանց եւ մեծ իցէ անունն»։*

24· Թղ· 97բ։ «*Զմեծութենէ եւ զկարողութենէն ծառայիցն Աստուծոյ։ Գլ· ԻԴ։ Միշտ սովորութիւն է թագաւորաց եւ իշխանաց աչխարհի յորժամ հարկաւորի գրել»։*

25· Թղ· 101բ։ «*Զաստուածայնոց չնորհաց, որք աստուածագունել խորհրդոյ իբրու ի մշտնջենաւոր յաղթերէ ածանցին առ հաւատացեալս որք արժանապէս զնա ընկալնուն։ Գլ· ԻԵ· Վաստակեալ եւ խոնհեալ ճանապարհորդն»։*

26· Թղ· 103ա։ «*Ցաղագս սրբազան ընթրիսի կամ խրախճանի սեղանոյ ի Տեառնէ մերմէ Ցիսուսէ Քրիստոսէ պատրաստեալ մարդոյն։ Գլ· ԻԶ։ Հռչակաւոր հանդիսաւոր ի մեծագունի զարմացման, որ ոչ ունի զերկբայութիւն»։*

27· Թղ· 106ա։ «*Ցաղագս պատուոյ եւ մաքրութեան խղճմտանաց, որով եւ քրիստոնեայն պարտի մերձենալ առ սրբազան հաղորդութիւնն։ Գլ· ԻԷ։ Զծայրագոյն պատիւ, զխորին յարգումն եւ զաստուածային պաշտումն»։*

28· Թղ· 108բ։ «*Ցաղագս զօրութեան զոր սրբազան հաղորդութիւնն տայ հաւատացեալ հոգւոյն առ ի ընկճել եւ յաղթել զերեւելի եւ զանտեսանելի թշնամիսն։ Գլ· ԻԸ։ Են առանց երկբայութեան ուրուք»։*

29· Թղ· 110բ։ «*Ցաղագս անհնոյ ողորմութեանն Աստուծոյ եւ թէ ոչ է պարտ մեղաւորին ապավարիլ նովաւ։ Գլ· ԻԹ։ Հրեչտակական վարդապետն սուրբն Թօմաս մեկնելով զայն բանն Սաղմոսին»։*

30· Թղ· 116ա։ «*Ցաղագս խորհրդականի խոստովանութեան եւ իւրոյ զօրութեան։ Գլ· Լ։ Ուրախ լերուք եւ ցնծացէք, ո՛վ մեղաւորք, եւ խնդացէք», եւն եւն։*

31 — 59 *զանց առինք չծանրաբեռնելու համար*:

60· Թղ· 209բ: «*Ցաղագս փառացն արքայութեան եւ մխիթարդի առ ի ստանալ զնա*: Գլ· Կ: *Այս է ճշմարիտ Թէ Ռ· անուամբ մակագրին զովասանութեամբ եւ գրուատմամբ մեկնեն սուրբ գրեանքն*»: Վերջ Թղ· 213բ:

61· Թղ· 215ա—218ա: «*Ճանկ գրգոյս· Ագահութեան ծանրութիւնն* (ՀՀ) 339: *Ագահքն են անողորմք* (ՀՀ) 344»: *Համմա· այս երկէն Թ· 749*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չկայ*:

775.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 111: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 28 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 18: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած 11, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ոսկեայ զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց մեծ մասով կոճակէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—4բ, 160բ, 111բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ: — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ ՅովհաննԷս եւ Կիրակոս եւ ՅակՀ՝ Գրիգոր գրիչը: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 106ա կայ Կիրակոս վարդապետի կնիքը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 106ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 4բ· «Գնեցաւ յամին 1908 ի Կ· Պոլիս 20 դահեկանի· Հ· Գրիգորիս:»:

Մատեանս է Քարոզգիրք, ուր կան·

1· Թղ· 5ա: «*Քարոզ աւետեաց սուրբ Աստուածածնի· Գլ· Ա· Եւ առաքեցաւ հրեշտակ Աստուծոյ ի քաղաք մի Գալիլիացւոց: Սովորութիւն է աղքատաց, որ դիւրին է նոցա ողորմութիւն խնդրել ի կանանց առաւել քան յարանց*»:

2· Թղ· 14ա: Գլ· Բ· «*Ողջոյն քեզ Մարիամ, լի չնորհօք Տէր ընդ քեզ: Վարդապետք ասեն Թէ Թագաւոր ոմն ունէր ակն մի յոյժ պատուական եւ յանյարմար գնով*:

3· Թղ· 20ա: «*Քարոզ յաղագս Ծննդեան Քրիստոսի: Գլ· Գ: Բանն մարմին եղեւ եւ բնակեցաւ ի մեզ: Զի ասի յերգս Երգոց· Համբուրեսցէ զիս ի համբուրից բերանոյ*»:

4· Թղ· 26ա: «*Ցաղագս տօնին Ծննդեան Քրիստոսի: Գլ· Դ: Պատճառ տօնի Ծննդեանն Քրիստոսի: Ծնունդ Տեառն ըստ մարմնոյ որ եղեւ յԱդամայ ԵՒմիը· ամ*»:

5· Թղ· 29բ: «*Քարոզ վասն ութօրեայ Թլփատութեանն Քրիստոսի: Գլ· Ե: Եւ իբրեւ լցան աւուրք Թլփատել զնա*···: *Վարդապետք ասեն Թէ Թէպէտ ունին նահապետքն*»:

6· Թղ· 33բ: «*Քարոզ վասն մկրտութեանն Քրիստոսի Քրիստոսի: Գլ· Զ: Ի քէն է Տէր աղբիւր կենաց եւ լուսոյ: Վարդապետք ասեն Թէ ս· Աստուածածնին նման էր աղբեր*»:

7· Թղ· 41ա: «*Քարոզ քառասնօրեայ դալստեան Քրիստոսի ի տաճարն· Եւ իբրեւ ածին ծնօղքն զմանուկն Քրիստոս*···: *Վարդապետք ասեն Թէ սուրբ Աստուածածնին նման է հաւի միոյ*»:

8· Թղ· 47բ: «*Քարոզ վասն սրբութեան պահոց· Գլ· Ը· Եւ պահեալ զՔ· տիւ եւ զՔ· գիշեր*···: *Թագաւոր ոմն կամեցաւ չինել աշտարակ ընդդէմ Քրիստեաց*»:

9· Թղ· 53բ: «*Այլ քարոզ վասն սրբութեան պահոց· Գլ· Թ· Յայնժամ Քրիստոս* (*վարեցաւ*) *յանապատ ի Հոգւոյն փորձ*(*իլ*): *Ի Քու*(*դի*)*թէ* (*պատմի*)*թէ Հողեփեռնէս չար իշխանն եկն զօրօք*»:

10· Թղ· 54բ: «*Քարոզ յաղագս մեծատան եւ Ղազարու: Գլ· Ժ: Այր ոմն մեծատուն ազանէր զբեհեզս· Ղուկասու ԺԶ: Ասացեալ են իմաստունքն Թէ ակն ինչ որ կոչի տպազիոն*»:

11· Թղ· 60բ: «*Քարոզ յաղագս Ծննդեան: Գլ· ԺԱ: Բանն մարմին եղեւ եւ բնակեցաւ ի մեզ: Գրեալ է Արիստոտէլ ի գիրս չորս*:

12· Թղ· 69ա: «*Քարոզ յաղագս Տեառնընդառաջին: Գլ· ԺԲ: Եւ իբրեւ ածին ծնօղքն զմանուկն Քրիստոս եւն Ղուկ· Բ: Վարդապետք ասեն Թէ սուրբ Աստուածածինն նման է հաւի միոյ*»: *Քարոզս նոյն է Թ· 7 ի հետ· համմա· վերը*:

13· Թղ· 75ա: «*Քարոզ յաղագս Ը· օրեայ Թլփատութեան Քրիստոսի: Գլ· ԺԳ· Եւ իբրեւ լցան աւուրք սրբութեան եւն*:

Ասէն թէ թագաւոր ոմն որ չինեաց դարպաս»:

14· *Թղ· 83ա: «Քարող յաղագս մեծատանն Ղազարու: Գլ· ԺԴ: Այր ոմն էր մեծատուն եւն· Ղուկ· Ժ2: Վարդապետք ասեն թէ Ս· Ատուածածինն նման է ապրիւր եւ պաղաբեր առնէ»:*

15· *Թղ· 87ա: «Քարող յաղագս հովուաց է ասացեալ: Գլ· ԺԵ: Ես եմ հովիւն քալ եւն· Յովհ· Ժ: Վարդապետք եկեղեցւոյ ասեն թէ Ս· Ատուածածինն նման է ոչխարի վասն Բ· պատճառի»:*

16· *Թղ· 93ա: «Քարող յաղագս հոգեւոր հովուաց: Գլ· Ժ2: Ես եմ հովիւն քալ եւն: Վարդապետք ասեն թէ Ս· Ատուածածինն նման է ոչխարի, զի ոչխարն ունի յատկութիւն»:*

17· *Թղ· 99ա: «Քարող վասն օրինակին Քրիստոսի օգտութիւն հոգւոց: Գլ· ԺԷ· Եթէ ակն քո պայթակղեցուցանէ զքեզ եւն: Վարդապետք ասեն թէ սուրբ Ատուածածինն նման է այդ աստղին, որ է արուսեակ վասն ե· պատճառի»:*

Այս քարոզին վերջը կայ՝ Թղ· 105բ· «Քրիստոս Ատուած ժրացո զատացօղ զրոյս եւ զմեղաւոր եւ անարժան գրիչ սարկաւագ տիրացու Գրիգոր ամէն»:

18· *Թղ· 106ա: «Յուցումն գլխոց Թզթահամարիւ»:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *Թղ· 106ա· «Զայս քարոզագիրքս հալալ արդեամբս ստացայ ի փոքրիկ Տէր Յօհաննիսէն Խաչատուր ձեռացն տիրացու կարապետին ի վայելումն իմոյ անձին, որ եմ խոնարհ կիրակոս վրդ·»: Դրուած է իր կնիքը՝ «Քրիստոսի ծառայ, կիրակոս վարդապետ 1820»:*

2· *Թղ· 105բ· հմմտ· վերը:*

776.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՔԻՄԻԱԿԱՆ

1844

ԹՈՒՂԹՔ՝ 174: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 28 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 30 եւ 35: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, զօրաւոր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 82—83բ, 101բ եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1844: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէ՞ս: — ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 20 ղր· Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է (Թղ· 1բ)· «Գիտութիւն քիմիական թարգմանեալ ի Յովհաննու Սիրճուսեան փիլիսոփայի Ուլնեցւոյ ի գալլիական եւ յիտալականէ եւ այլոց»:

1· *Թղ· 2ա: «Ցառաջաբանութիւն· Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան եռանձնեայ եւ միաստուածութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, որ ետ իմաստութիւն տկար բնութեանս մարդկան եւ ծագեաց զլոյս գիտութեան»:*

«...եւ գիտութեամբ լնուլ զաչխարհս, զի ըստ վարդապետաց չորս են Արհեստք՝ Աստղաբաչխական, Երկրաչափական, Համարողական եւ Երաժչտական: Նաեւ ըստ փիլիսոփայիս բաժանի երկուս Ձեռագործական եւ Մտախոհական»:

2· *Թղ· 3ա: «Ցանուն Ատուածոյ զթածին եւ ողորմածին օգնեա իւր հաւատացեալ ծառային: Գիրքս այս որ կայ ինքն խալետի պատմութիւնն, որ պատուիրեաց իւր որդւոյն զի պատուէրք այս պահեալ էր»:*

3· *Թղ· 6ա: «Խրատ Զիպեռ փիլիսոփայի· Սկիզբն գրոց արեգական եւ լուսնի, զոր հրեշտակքն եղոյց (sic) Ադամայ հրամանաւն Ատուածոյ եւ ես Զիպեռս հանի զայս գիրքս ի գրոց իմաստասիրացս եւ գոհացայ զԱստուածոյ»:*

Թղ· 6ա· «Վասն ստուգութեան»: Թղ· 7ա· «Վասն արճասպի» Թղ· 8ա· «Վասն նչատրի» եւ ուրիշ նիւթեր:

4· *Թղ· 9բ: «Խրատ Ստեփաննոս փիլիսոփայի: Առ զքարն որ չէ քար, այլ վատուժ եւ ի վերայ կրակի յատակ քան զթեատիրն»:*

Թղ· 15ա: «*Իքսիր գովելի*»: — *Թղ· 16ա*: «*Վասն ադից*»: — *Թղ· 16բ*: «*առաջին արքան*» *եւն*: — *Թղ· 18բ*: «*Իքսիր երեւելի*»: — *Թղ· 20ա*: «*Սնոտիկի եւ կարմրցնելն*»: — *Թղ· 21ա*: «*Բանալի արհեստիս*»: — *Թղ· 21բ*: «*Վասն ներկի*»: — *Թղ· 22ա*: «*Ցաղագս բորակի եւ խառման լուսնի եւ լուսաբերի ծխոյ*»: — *Թղ· 23բ*: «*Վասն չնչոց*»: — *Թղ· 27ա*: «*Վասն պարզելոյ խամ ծծումբն*»: — *Թղ· 30բ*: «*Իքսիր հրատի*»: — *Թղ· 32ա*: «*Իքսիր մազով*»:ք — *Թղ· 33ա*: «*Իքսիր մազէ*»: — *Թղ· 33բ*: «*Վասն մազի*»: — *Թղ· 35բ*: «*Եօթն դրունք*»: — *Թղ· 36ա*: «*Իքսիր եալոզ ոսկիին*»:

5· *Թղ· 37բ*: «*Իքսիր արեգական*», *քանի մը կտոր*:

6· *Թղ· 44ա—74ա*: «*Վասն լուսնի*»:

7· *Թղ· 74բ*: «*Վասն հրատի*: *Ա՛ւ պղտատ որ խարտոց չի բաներ· վասն առաւել չորութեան*»:

8· *Թղ· 77ա*: «*Վասն լուսնթագի· Ա՛ւ կլայիկ հալէ եւ լից վրան ձէթ եւ ծածկէ պինքն*»:

9· *Թղ· 79բ*: «*Վասն լուսաբերի*»:

10· *Թղ· 82ա*: «*Վասն երեւակի*»:

11· *Թղ· 84ա*: «*Վասն փայլածուի*»:

12· *Թղ· 90բ*: «*Վասն իւղերու· ծծումբի իւղ· Ա՛ւ Գ· բաժին ջուր, կէս բաժին ծաղիկ ծծումբ լից վրան*»:

13· *Թղ· 93ա*: «*Վասն աղերու*»:

14· *Թղ· 97բ*: «*Վասն կիրերու*»:

15· *Թղ· 102ա*: «*Ցաղագս ջրերու, ջուր աստուածային առ Ի՝ հատ ճուի սպիտակուց եւ դիր վրան չ· տրամ*»:

16· *Թղ· 115ա*: «*Վասն նաթրունի որ թինքատ ասի*»:

17· *Թղ· 116բ*: «*Զրնխի թախսիտ, որ տիպարարիկ ասի*»:

18· *Թղ· 119ա*: «*Նչատրի արձակել կապել*»:

19· *Թղ· 121ա*: «*Զնճուխր*»:

20· *Թղ· 122ա*: «*Վասն ծծումբներու· Ա՛ւ ծծումբ, ապա՛ դի՛ր ամանի մէջ երկաթեայ*»:

21· *Թղ· 125ա*: «*Վասն ներկի*»: (*Գոյն*):

22· *Թղ· 128բ*: «*Արջասպի*» *եւն*:

23· *Թղ· 131ա*: (*Վասն կաւերու*) «*Կաւ իմաստնոց*»:

24· *Թղ· 132ա*: «*Վասն մարգարտի եւ ականց*»:

25· *Թղ· 140ա*: «*Տեղեկութիւնք· Արդ՝ պիտակ իսկ լեր դի այսմ արհեստիս պարտիս պիտել մարմինք, հոգիք, քարինք*»:

26· *Թղ· 146ա*: «*Գործիք արհեստի· Արհեստիս գործիքներն եօթն տեսակ են՝ Պտուկ, կճխայ*»:

27· *Թղ· 149ա*: «*Բառերն արհեստիս· Ոսկիին ասեն· Շեմս, Շեմզատ, Նուռնհար, Խամրայ*»:

28· *Թղ· 156ա*: «*Արդ կոչեցեալ է սա գիտութիւն քիմիական թարգմանեալ ի Յովհաննու Սիրենոսեան փիլիսոփայի Ուլնեցւոց ի գալիլիականէ եւ յիտալականէ եւ այլոց· Յայտագրի նիւթն, գործառութիւնն եւ բոլոր արհեստն բնական եւ զերազոյն գիտութեան ի զանազան հեղինակաց եւ ի փիլիսոփայից, խորին եւ նուրբ եւ գաղտնի եւ յայտնի առակարանութեամբ եւ զանազան օրինակօք*... Բանիս թարգմանչին առ ընթերցողս· *ըստ վճռոյ հանուրց փիլիսոփայից ոչինչ գրասրեցեալ, եթէ ոչ իցէ նախ ճանաչեցեալ*»: *Վերջ* (*Թղ· 157ա*) «*Ուստի մեծամ սիրահար որդւոցն իմաստութեան Յովհաննէս Սերենոսեան*» (*Համմտ· վերը՝ Սիրենոսեան*):

Թղ· 157ա: «*Բանք իմաստասիրականք Ուլրիփոս Գուլճիր գիտնական փիլիսոփայի: Սա եղեւ գործակալ մեծի Թէովրաստայ* (*՞*) *պապին*»:

Թղ· 158բ: «*Բանք Արդեֆգոսի· Գիրք եւ յայտնութիւն գաղտնի սքանչելեաց բնութեան արարեալ ի զերազանց իմաստնոյն Արդեֆոսէ ի լատին բարբառ, թարգմանեալ Յովհաննու Սերենոսեան փիլեսոփայէ ի հայկական լեզու*...

Վերջերը կայ Թղ· 171ա· «Զայս եղեւ թարգմանեալ գաղղիականէ ի հայ բարբառ ի Յովհաննու Սերենոսեան փիլիսոփայէ Զմիւռնացւոց Թուականի (sic), *անյայտ· ի կոստանդնուպոլիս ի Բերա*»:

Թղ· 171ա—172բ (*վերջ*)· «*Ասացուած վասն անտիկին եւ փիլիսոփայական քարին ի Մորենիր փիլիսոփայէ առ որդին իւր: Սիրելի որդեակ իմ, ուսուցից քեզ զայս ցանկալի գիտութիւնս, որ ծածկեալ եղեւ ի նախկին փիլիսոփայից*» (*Թերի*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, բայց Համմտ· վերը:

777.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍԻ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 191։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 27 × 19։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 21 × 7 + 7 = 14։ — ՏՈՂՔ՝ 35։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 16՝ տասնուերկու բըզ-բով։ — ՆԻՒԹ՝ բուդք։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ﬕչ մը վնասուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ որթաւ կ'երթայ խէժոտ ջուր տեսած, թերթեր ու բդքեր իրարու կպած էին՝ աւջատեցի, բզ· 37բ ﬕանի մը սեւ բիծ ունի։ Թղ· 48—51՝ ﬕչ մը պրած։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի, բայց խորաճ գծելու տեղ ձգուած։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1բ եւ 191ա—բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար։ — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 1բ· «Գնեցաւ յամին 1908 ի կ· Պոլիս 20 դահեկանի, Հ· Գրիգորիս»։ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեմ նշանակած։

Մատեանս է՝ Քարոզգիրք Բարթուղիմէոսի։

1· *Թղ·* 2ա։ *Սկիզբը՝ (Մատ)թէոսի վերջն՝ «երթայք քարոզեցէք· եւն· վարպետք ասեն թէ անպատշաճ է զդիտուքիւնս խնայել եւ ոչ բաշխել այլոց»։*

2· *Թղ·* 8բ։ *«Քարոզ աղօթից· Ցորժամ յաղօթս կացցէք եւն· Վարդապետք ասեն թէ սուրբ կոյսն նման է ծաղկի վասն բազում պատճառի»։*

3· *Թղ·* 12ա։ *«Այլ քարոզ Հայր մեր որ յերկինս։ Եւ օր մի էանց եղիսէ ի Սոճնա եւ անդ էր կին մի մեծ եւ կալաւ զնա ուտել»։*

4· *Թղ·* 15ա։ *«Քարոզ դատաստանի· Զի որպէս փայլական եւն· Ասէ Սողոմոն յերգ երգոց ի դիմաց Աստուածածնին Տարաւ զիս արքայ···»։*

5· *Թղ·* 18ա։ *«Այլ քարոզ դատաստանի· Զի որպէս փայլական եւն։ Սողոմոն ասէ ի դիմաց Ս· Աստուածածնին յԱռակաց 8· Ես որք սիրեն զիս սիրեմ»։*

6· *Թղ·* 21բ։ *«Քարոզ խոստովանութեան՝ Արդ երթեցուք երից աւուրց ճանապարհ եւն· Թէ ոճն թագաւոր ոչ կարէ տասն հազարաւ»։*

Վերջը՝ Թղ· 25բ· «Այժմ ասացուք յերրորդ աւուր ճանապարհէն, որ է ապաչխարութիւն եւ այս է յերրորդ աւուր ճանապարհն, ասե՛ս զմիացեալսն փոքր հատորի ի մէջ պատմային 118»։

7· *Թղ·* 25բ։ *«Այլ քարոզ վասն խոստովանութեան։ Խոստովանիմք զքեզ··· Վարդապետք ասեն թէ ապաչխարութիւնն մեծ զօրութիւն ունի»։*

8· *Թղ·* 28ա։ *«Քարոզ աւետեաց Ս· Աստուածածնին· Համառ· Թ· 775 § 1։*

9· *Թղ·* 33ա։ *«Քարոզ աւետեաց Ս· Աստուածածնին· Համառ· Թ· 775 § 2։*

10· *Թղ·* 37բ։ *«Գիրք վասն բանին մարմնացելոյ ասացեալ· Բանն մարմին եղեւ եւն։ Արդ ի չորից աւետարանչացն պատուականագոյն գտանի»։*

11· *Թղ·* 43ա։ *«Քարոզ Քրիստոսի Ծնընդեան»։ Համառ· Թ· 775, § 3։*

12· *Թղ·* 46ա։ *«Այլ քարոզ Ծննդեան»· Համառ· Թ· 775 § 11։*

13· *Թղ·* 50բ։ *«Այլ քարոզ վասն Ը· օրեայ թլփատութեան»· Համառ· Թ· 775, § 5։*

14· *Թղ·* 55ա։ *«Քարոզ մկրտութեան Քրիստոսի»։ Համառ· Թ· 775· § 6։*

15· *Թղ·* 59ա։ *«Քարոզ Տեառնընդառաջի»· Համառ· Թ· 775, § 7։*

17· *Թղ·* 67ա։ *«Քարոզ ի մէջ ութօրէից· Ահա սա կայ ի ղևորումն եւն։ Վարդապետք հոգեւորապէս զարեգական օրինակ ասեն Քրիստոսի»։*

18· *Թղ·* 70ա։ *«Քարոզ յայտնութեան· Ոչ հայր քո եւ ես տառապէաք եւն։ Վարդապետք օրինակ բերեն վասն Ս· Աստուածածնին։ Ասեն թէ էր թագաւոր ոմն մեծ»։*

19· *Թղ·* 73բ։ *«Քարոզ պսակի առաջին· Եւ հարսանիք էին ի Կանա եւն· Գրեալ է Հռութ թէ կին ոմն անուն Նեեմի մեծատուն էր յառաջն»։*

20· *Թղ·* 77բ։ *«Այլ քարոզ պսակի· Հարսանիք էին ի Կանա եւն։ Գիտելի է զի է ինչ ի խորհուրդս այս որ էութիւն է»։*

21· *Թղ·* 80բ։ *«Քարոզ սերման որոմին· Տէր, ոչ սեմն բարի եւն։ Վարդապետք օրինակ բերեն վասն սուրբ Աստուածածնին, ասեն թէ էր ոմն զօրագլուխ մեծ»։*

22· *Թղ·* 86բ։ *«Այլ քարոզ վասն խոնարհութեան· Այնպէս ընթացարուք զի հասանիցէք։ Գրեալ է յերգ երգոյն 1 գլուխ· ձգեա զիս զհետ քո»։*

23· *Թղ·* 89ա։ *«Քարոզ սիրոյ· Այս է պատուէր իմ զի սիրեսջիք զմիմեանս· Ասեն վարդապետք եկեղեցւոյ թէ որպէս մարդն բաժանի»։*

24· *Թղ·* 90ա։ *«Քարոզ սերմանն· Ել սերմանացան եւն· Ասէ Դաւիթ Տէր տացէ զքաղցրութիւն··· Գրեալ է ի կանոնս կայսերաց»։*

25· Թղ· 95բ: «Քարող եօթանասնից· Ընդէ՞ր կայք զօրս ցերեկ դատարկ եւն... Վարդապետք ասեն թէ յանցեալ աւուրքն մարդկային սեռս»:

26· Թղ· 100ա: «Քարող պահոց· Ցայնժամ վարեցաւ Յիսուս յանապատ ի պահել· Իմաստունքն ասեն թէ զող ոմն առնէր բազում զողութիւն»:

27· Թղ· 105ա: «Քարող պահոց: Եւ հանէր Յիսուս դեւ մի համր· եւն· Վարդապետք ասեն թէ աչխարհս մի մեծ վիշապ երեւցաւ»:

28· Թղ· 109բ: «Այլ քարող զալստեանն Տեառն Ծաղկազարդին»:

29· Թղ· 110ա: «Այլ քարող Ծաղկազարդին, եւ ածին զէշն եւն· Վարդապետք ասեն թէ Աստուած յոյժ մեծ է եւ բարձր»:

30· Թղ· 110բ: «Քարող խաչի: Վարդապետք ասեն թէ... եկեղեցին նման է քաղաքի»:

31· Թղ· 112բ: «Քարող մեծի չաբաթի· Եկն Մարիամ Մագդաղինացին եւն· Մեծ է պատիւ աւուրն չաբաթոյն»:

32· Թղ· 113ա: «Քարող մեծի յարութեան Զատկին· Արդարեւ յարեաւ: Վարդապետք ասեն թէ սուրբ Աստուածածինն նման է արծուի»:

33· Թղ· 113բ: «Քարող վասն հովուաց, Ես եմ հովիւ քաջ» Հմմտ· Թ· 725 § 16:

34· Թղ· 114ա: «Այլ քարող վասն հովուաց»· Հմմտ· Թ· 725 § 16:

35· Թղ· 117բ: «Քարող Համբարձման Քրիստոսի· Եւ եղեւ յօրհնելն նորա եւն: Զկնի ջրհեղեղին որ ամենայն մարդիկ մի լեզու էին»:

36· Թղ· 121բ: «Այլ քարող վասն Համբարձման»:

37· Թղ· 122ա: «Այլ քարող Համբարձման Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս համբարձաւ· Վարդապետք ասեն թէ այն իրքն որ ծանր էր»:

38· Թղ· 122բ: «Քարող Հոգւոյն սրբոյ Գալստեան, Հուր եկի արկանել եւն· Վարդապետք օրինակ բերեն վասն Ս· Աստուածածնին եւ ասեն թէ թագաւոր ոմն»:

39· Թղ· 126ա: «Այլ քարող վասն Հոգւոյն»:

40· Թղ· 126բ: «Այլ քարող Գալստեան Հոգւոյն: Վարդապետք ասեն թէ Ս· Աստուածածինն նման է կարմիր ոսկւոյ վասն երկու պատճառի»:

41· Թղ· 127ա: «Քարող վասն պատարագի խորհրդոյն· Առ Յիսուս հայ եւն· Եւ ասէ կինն ցեղիա կենդանի է Տէր Աստուած եւն»:

42· Թղ· 131ա: «Դարձեալ քարող վասն խորհրդոյ պատարագին, փորձեցէք մարդ եւն· Գրեալ է ի սաղմոսին զբաժակ փրկութեան ընկալայց եւ զանուն Տեառն կարդացից»:

43· Թղ· 135ա: «Քարող մեծատանն», Հմմտ· Թ· 715 § 10:

44· Թղ· 138ա: «Այլ քարող մեծատանն» Հմմտ· Թ· 715 § 14:

45· Թղ· 143բ: «Քարող յաղագս օգտութեան հոգւոյ»· Հմմտ· Թ· 715 § 17:

46· Թղ· 147ա: «Այլ քարող ի օգտութիւն հոգւոյ· Ճրագ մարմնոյ ակն է· եւն· Կինս այլ զսուրբ զԱստուածածինն ցուցանէ եւ ի որդիքն»:

47· Թղ· 150բ: «Քարող չորրորդ կիւրակէի· Եղերուք գթած եւն· Վարդապետք ասեն ի յերկնից արքայութիւնն Աստուծոյ եւ արդարութիւնն»:

48· Թղ· 154ա: «Այլ քարող, Եղերուք գթած եւն· Վարդապետք ասեն թէ բազում պատճառաւ պարտ է մեզ ողջոյն տալ Ս· Աստուածածնին»:

49· Թղ· 157բ: «Այլ քարող վեցերորդ կիւրակէի· Ամէն ասեմ ձեզ եթէ ոչ յաւելուցու արդարութիւնն եւն· Վարդապետք ասեն թէ միջնորդութեամբ»:

50· Թղ· 160ա: «Քարող ծառի· Ամենայն ծառ որ ոչ առնէ... Որդին Աստուծոյ յոյժ սիրէ զպտուղս հոգեւորս»:

51· Թղ· 162ա: «Այլ քարող ծառին պըտղոյն· Զգուշ լերուք ի սուտ եւն· Գրիգոր պապն, եթէ նետ արձակեալ յաղեղանէ, թէ ոք յառաջագոյն տեսանէ»:

52· Թղ· 164ա: «Այլ քարող ծառի: Ծառ բարի պտուղ բարի եւն: Վարդապետք ասեն թէ ծառ ինչ է անգնուսթասքուս, որ թարգմանի զառն ողջախոհի»:

53· Թղ· 166բ: «Այլ քարող վասն ծառի· Ոչ կարէ ծառ բարի եւն· Վարդապետք ասեն թէ սուրբ Աստուածածին նման է պալասան ծաղկւոյ վասն երեք պատճառի»:

54· Թղ· 169ա: «Հնգետասան կիւրակէի քարող երկուց տէրանց: Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել եւն: Վարդապետք ասեն թէ Աստուած բարձրեալն ոչ այնպէս»:

55· Թղ· 171բ: «Քարող հասարակաց կիրակէի երկրորդ, Տէր եթէ կամիս կարես զիս սրբել եւն: Հիւանդն յորժամ ծանր ունի ցաւն ոչ է պէտ առ անդէտ եւն»:

56· Թղ· 176ա: «Քարող տանուտեառն որ տնկեաց· Այր մի էր տանուտէր որ տնկեաց այգի եւն: Վարդապետք ասեն թէ այս է առաջին այգին, զոր տնկեաց Նոյ»:

57· *Թղ·* 181*ա*։ «*Քարող սիրոյ· Այս է պատուէրն իմ եւն։ Վարդապետք ասեն թէ Մ· Աստուածածին նման է Դրախտին*»։ Մաս մը դրուած է· կ'ըսուի «*տե՛ս ղմնացեալսն ամռան հատորի 16 ղլուխն*»։

58· *Թղ·* 181*բ*։ «*Դարձեալ քարող սիրոյ· Վարդապետք ասեն թէ սուրբ Աստուածածինն նման է ապրիլի*»։ Մաս մը դրուած, «*ղմնացեալսն ամառան հատորի 13 երեսն*»։

59· *Թղ·* 183*ա*։ «*Քարող վասն քնոյ· Զի ննջէք, արի՛ կացէք եւն։ Վարդապետք ասեն թէ Դ· եղանակաւ ասի քունն, երկու բարի եւ երկու չար*»։

60· *Թղ·* 186*բ*։ «*Քարող ննջեցելոյ· Ողորմեցարուք ինձ եւն· Վարդապետք ասեն թէ յորժամ ոք անկեալ իցէ ի բանտ*»։ Մաս մը միայն· գրուած է «*տես ղմնացեալսն Ամռան հատորի*»· 152 *ղլ·*»։

61· *Թղ·* 187*ա*։ «*Քարող վասն ննջեցելոյ· Երբորդ պատճառաւ քարող տամք վասն ննջեցելոյն, զի կենդանիքն մի անյուսա-բար*»։

62· *Թղ·* 189*ա*։ «*Եւ էր անդ թաղաւորաղն մի եւն· Զամենայն զոր ինչ արար Աստուած բնութեամբ, կամի զմիշտ կեալն*»։

63· *Թղ·* 190*ա*։ «*Եկայք առ իս ամենայն աչխատեալք եւն։ Երբեմն կոչօղքն մեր յայսմ աչխարհիս, որ ունին լուծ եւ բեռն*»։ Կը մնայ թերի։

Թղ· 1*ա*։ «*Ցանկ այրուբենից կարի համառօտ· Աղօթից եւ զօրութեան նորա։ Աղօթել ի տունն Աստուծոյ՝ վասն 3 պատճառի*»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

778.

ԳԻՐՔ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

1828

ԹՈՒՂԹԻ՝ 82։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26 × 19։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 15։ — ՏՈՂԻ՝ 25։ — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 10՝ բնդհանրապէս 8 թղթով։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ինչ մը վնասուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր սիրուն։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2*բ*, 4*բ*, 82*ա*—*բ*։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1828։ — ԳՐԻՉ՝ տիրացու կարապետ։ — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՛չը։ — ՏԵՂԻ՝ Մաշկեր։ — ՏԷՐ՝ Մելիոն ամիրայ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 2*ա*, 79*ա*։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 1*ա*· «Ցիշատակ վասն յոբելիսի Տ· Հ· եղիշէի Ծ· վ· Գաֆթանեան, Ց· Գ· Մ·»։ Իսկ կողքին ներսի դին· «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսէ ի 23 Դեկտ· 1903»։

Մատեանս է (*Թղ·* 2*ա*)· Գիրք ճակատամարտութեան *ընդ խաւարամիտ ազգին Հրէից արարեալ ի Նէոփիտոս յոյն աբեղայէ· նախապէս բարբի եղելոյ չարասէր ազգին Հրէից, ի Մոլտովեայ քաղաքի։ Եւ թարգմանութեամբ ի մոլտովանի լեզուէ ածեալ ի հայ բարբառ ի տէր Ներսէս Հայոց քահանայէ· ի Յեաշ քաղաքի· ի* 1808 *ամի Տեառն ի Մայիսի* 30։ Գաղափարեալ *յօրինակէ զեբաղնիւ զարմէ ընձիւղեալ Քեօսեան տիրացու Յոհաննէս համատասիրի եւ բարեպաշտոն իշխանապետի Հասարակութեանն, որ յԵրապօլիս։ Ի վայելումն բարեբարոյ եւ ազգատոհմեայ Մելքօն ամիրա(յ)ի մահտեսի Քասպարեան Մաշկեբացոյ։ Աչխատութեամբ յետնոյս ի բանասիրաց անվարժ վարժապետիս մարզարանի Մաշկեր գիւղոյ, ի գաւիթ աստուածահիմն տաճարի մեծի Տիրուհ(ա)յն, որ ի նոյն գիւղն· ամի Տեառն* 1828 *եւ ի* 1 *դեկտեմբերի*»։

1· *Թղ·* 1*ա*։ «*Ցառաջաբանութիւն օրինակողի մատենիս։ Զամենայն զոր ինչ մի անզամ բանեղինացս աղին յատկեցաւ ի նպաստ, զայն ամենայն իւրաքանչիւր միջնորդք*»։

Կ'ըսուի· «Արդ ի յետին ժամանակս ըստ ընտրութեանն Աստուծոյ Նէոփիտոս արեղայ յոյն դաւանութեամբ, իսկ բնականաբար եւ ըստ ծնընդեանն ազգաւ հրէայ, որ ըստ կոչմանն Պօղոսի անօթոյն ընտրութեան վերակոչեալ ի հաւատս ուղիղս ի մոլեկան հրէութենէն անտ։··։ Սոյն սա անդուստ ի բնուստ դիտելով զամենայն ստապատիր օրինապրութիւնս սինակոկային Հրէից, որ նախ էր բնչ գրուանաւ, սա զկնի մկրտութեանն ի Հոգին սուրբ եւ ի հաւատս անբիծս եհան եւ հրատարակեաց ի գլուխս լերանց ի տոյթս ազգաց··· Ահա յայս ոտիւռ գրոյս դտանի տարածեալ ճշմարտաբարոյ դրութիւն առնն Նէոփիտոսայ նորատակ վարդապետի··։ Ուստի պա(տա)հելով մեր այսր յարկի մատենոյ ջանացոյ յօրինակել ի ձեռն մանկավարժ դպրի Մաշկեր գիւղիս մերոյ Տէր Փիլիպպոսեան տիրացու կարապետի առ ի յիշատակ եւ կրթութիւն ընթերցասիրացդ

խմբե՛ք։·· Ճչման՝ արժանի զլխաւորագոյն առիթ գործոդութեանս վարկանեմջիք ի Քրիստոս որ եմս ի Տէր հանդուցեալ Մաչկերացի Խաչկեան մականուամբ մահտեսի Քասպարեան Մելքոն Տեառնական հրամանացն ծառայ»։

2· Թղ· 3ա։ «*Ցառաջաբանութիւն հեղինակի գրոցս· Օրհնեալ է Հայր եւ Որդին եւ Ս· Հոգին ճշմարիտ, մի աստուածութիւն, որ միշտ կամի զի ամենայն մարդ կեցցէ*»։

3· Թղ· 5ա։ «*Զծածուկ խորհուրդսն այժմ բացայտեալ· Գլ· Ա· վասն արեան քրիստոնէից, զոր սովոր են առնուլ ազգ(ի)ն Հրէից եւ զի՞նչ առնեն ընդ նմա եւ զի՞նչ գործեն*»։

4· Թղ· 9ա։ «*Վասն կախարդութեան· Երկրորդ պատճառն է, զոր յիշեալ եմք ի վերն վասն կախարդութեան, զոր առնեն Հրէայք արեամբ քրիստոնէից*»։

5· Թղ· 13բ։ «*Վասն երկբայութեան· Եւ երրորդ պատճառն, զոր ի վերն ասացի, զի բազպինայք նոցին են ի մէջ երկբայութեան վասն զալստեանն Մեսիային*»։

6· Թղ· 19ա։ «*Գլ· Բ· Վասն նախահարցն ասէ եւ դովաբանէ զայնոսիկ յորոց ազգէ եւ չառաւիղէ ծնաւ Քրիստոս եւ զայնոսիկ, որք ընկալան զՔրիստոս զոլ ճշմարիտ Մեսիայ եւ հաւատացին ի նա։ Որոչէ եւ ատէ զայնոսիկ՝ յորոց ազգէ ի մէջ անօրէնութեան կացին եւ մնացին եւ մնալոց են եւս վկայութեամբ սուրբ գրոց։ Լուր զի՞նչ Հոգին սուրբ ի բերանոյ մարգարէին···*»։

7· Թղ· 29բ։ «*Գլ· Գ· Ասա զինքեանս, այսինքն զՅոյնս եւ զայլ ուղղափառան, առնէ քրիստոնեայս եւ նոր ելլեալ, եւ այլ ազգ առնուանեալն քսեստոնեայ առնէ հերետիկոս եւ հին Ակոբ վկայութեամբ սրբոց Գրոց։ Ի վերջն առաջին գլխոյն խոստացեալ յայտնել վկայութեամբ սուրբ Գրոց*»։

8· Թղ· 44բ։ «*Գլ· Դ· Աստանօր յայտնաբանէ զուղղափառ սուրբ հաւատս, որ ի Քրիստոս· զերբ լինելն մի հօտ եւ մի հովիւ· Եւ զ· է կերպ Հրէից հարցմանցն տայ զպատասխանի վկայութեամբ սուրբ Գրոց։ Լուեալ եմ զհրամանն Հոգւոյն սրբոյ, որ խօսի ի բերանոյ իմաստնոյն Սիրաքայ*»։

կարգով հարցումներ կը դրուին· Թղ· 50ա· «Հարցումն Ա·»։ Թղ· 52ա։ «Հարցումն Բ·»։ Թղ· 67բ։ «Հարցումն Գ»։ — Թղ· 68բ։ «Հարցումն Դ·»։ — Թղ· 74ա։ «Հարցումն Ե·»։ — Թղ· 75ա։ «Հարցումն Զ·»։ Թղ· 77ա։ «Հարցումն է»։

8· Թղ· 79ա։ «*Ցայտարարութիւն ինչ վասն գրոցս ի թարգմանչէն։ Բանք սրբազան աստուածաբանիչ ոչ երբեք ի զուր ելանեն, այլ են ամենայն բանք ուղիղ*»։

Թղ· 79բ· կ'ըսուի «···եւ ի տիպ ածեալ ի լուս ընծայի (գիրքս այս) առ ազգն Ցունաց յամի Տեառն 1803, եւ մեր տեսանելով զայս յոյժ պիտոյանալի գիրքս ցանկացաք թէ եւ ի մերս լեզու դառնիցի, զի ամենայն ումէք յազգէն մերմէ ընթեռնլով զգուշասցին ի չար արարմանց նոցին··· վասն որոյ ի հանդիպելն աստ ի եաչ քաղաքս Ֆօքչանցի Ախուլենց աղաչայ Ցարութիւն յամի Տեառն 1807· ի Դեկտեմբերի եւ առ նմա գտանելով այս գիրքս ի լեզուս մօլտավանի եւ տէր Մարկոս հայրն մեր յարեալ ի նա եւ առեալ ի ձեռանէ նորին, ստիպմամբ եա ինձ առ ի թարգմանել· եւ ի յանձին կալեալ ապաւինելով ի սուրբ Հոգին ըստ իմում կարի թարգմանեալ ի լոյս ածի· որ թէպէտ ոչ էր իմ գործ՝ գոլով իմ անկիրթ եւ խակ գիտութեամբ։ Բայց որպէս եւ իցէ թէեւ անյարմար չարադրութեամբ ծրարեցի եւ եդի յայդ։ Ցամի Տեառն 1808 Մայիսի 30 ի քաղաքն եաչ· (Ա)մենախոնարհ ծառայ տէր (Ն)երսես Արուքեան»

9· Թղ· 80ա։ «*Ցանկ մատենիս՝ Ազգն Հրէից ի սուրբ Գրոց չուն եւ խոզ կոչի*»։

Ս· Գրքի տեղիքները նշանակուած են լուսանցքներու վրայ։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Համառ· վերը։

779.

ՀԱԽԱՔԱԹՈՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 335։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 27 × 20։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15։ — ՏՈՂՔ՝ 33։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, կապոյտի զարնող գոյնով։ — ԿԱԶՄ՝ կիսալաթ, նոր կազմուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր։ — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բղ· 4բ, 23բ, 52բ—53բ, 141ա, 184, 282—284,, 291ա, 306, 310։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ,

ՏՂԱՒ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

Մատեանս է Հաւաքածոյ այլ եւ այլ դրուագիւններու:

1· *Թղ· 1ա:* «*Պատասխանի Աստուածով եւ վասն Աստուծոյ: Որ արգելեաց զիսկ որ ասենն, զոր ասացեալ են ի վերջն Հաւատամքին: Ի նուաստ յերեմիայէ (Երեմիա չէլէպի Քէօմիւրճեանց): Նախ միթէ եգիտ նա ի գիրս պատմութեանց, եթէ այրն այն որ ասացեալ է իսկ, որք ասենն խոտան իցէ լեալ չարագործութեամբ, որ վասն այնորիկ արգիլէ զասացեալն նորա»: Վերջը Թղ· 4ա: «Գրեցաւ օրինակմամբ յամի Տեառն 1793 եւ ի ՌՄԽԲ թուին Հայոց մարտի Բ... ի մանկատան սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի ի Պալատ»:*

2· *Թղ· 5ա:* (*ժամանակագրականք*) «*Ամիրտովլաթ բժիշկ Ամասիացի արար երեք մեծ գիրք բժշկութեան, որք են՝ միւֆրէտաթ՝ ատածդուին եւ աղաղրապաթին ի Կոստանդինուպոլիս աւարտեալ ի թվին Հայոց*» (*չէ դրուած*):

Կան ի մէջ այլոց «Աւետիք *վարդապետն մանկուլ եղաւ, Մինաս վարդապետն տեղն նստաւ Ստամպօլու պատրիարգ· Սեպ· 8· Դշ· Թուին Հայոց ՌՃՄԲ»:... «եղիազար վարդապետն Անքեպցի եղեւ պատրիարգ Ստամպօլու Հայոց Թուին ՌՂԸ· եղեւ պատրիարգ Երուսաղէմի Հայոց Թուին ՌՃԺԵ· եւ եղեւ կաթողիկոս յԷջմիածին ՌՃԼԱ· իսկ վախճանի ՌՃՄ»: «Թէոդորոս վարդապետ Մշեցի եղեւ պատրիարգ Երուսաղէմի Հայոց Թ· ՌՃՂԸ»: «Իզմիրցի Յովհաննէս վարդապետն պատրիարգ եղաւ Ստամպօլու Հայ· Թ· ՌՃՄԶ· Սեպ· 23· Գշ·»:... «Կայծակ վարդապետն Զէյթունցի նստաւ առաջնորդ Ստամպօլու ՌՃՄԱ»... «Կարապետ կաթողիկոսն» Զէյթունցի առաջնորդն Գաղատիոյ, օծաւ կաթուղիկոս Էջմիածնի ի Կ· Պոլիս, յկեղեցին սուրբ Աստուածածնայ ՌՃՀԵ, Փետ· 27 յերկրորդում կիւրակէի աւագ պահոցն եւ գնաց յԷջմիածին եւ փոխեցաւ ՌՃՀԸ· Հոկ· 2»: Այսպէս կը յիշատակուին շատ մը պատմական անցքեր· վերջն է՝ «Փիւլիանոսի Մարտիրոս վարդապետն պատրիարգ եղեւ Հայոց Թուին ՌՃՄԳ· Օգոստ· 6 օրն կիրակի»:*

3· *Թղ· 9ա:* «*Օգնեա Հոգիդ սուրբ Աստուած· Յիսուսի Քրիստոսի Ծառայ եւ Հռոմէական սուրբ եկեղեցւոյ պաշտօնեայ Հայր Գէորգ վարդապետ Պաղտատեան... ձեռնասուն քանամեայ աշակերտ Մխիթարայ Ղեբապանծ աբբային... Եղբարցդ ուղղափառաց բնակելոյց ի Գաղատիա ողջոյն*»:

Վերջը՝ Թղ· 21ա: «*Այլ զիս զանարժանս եւ զանպիտան ծառայս ձեր զհայր Գէորգ վարդապետն Մխիթարեան, զքարոզիչն առաքելական, զհեղինակն եւ զչարաղրողն այսոցիկ բանից մի մոռանայք ի հաճոյական աղօթս ձեր, զոր առ ի հաստատել ձեռամբ իմով գրեցի եւ յատուկ կնքովս կնքեցի· բայց իբրեւ որդի հնազանդ գեթեմ զամենայն զրանս իմ զայսոսիկ ի հնազանդութիւն սուրբ եկեղեցւոյն Քրիստոսի եւ ի դաստղութիւն մտաց նորա: Գրեցաւ գիրս յամի Տեառն 1754 ի Դեկտեմբերի 17: Ընչին եւ անպիտան ծառայ Հայր Գէորգ վրդ· Պաղտատեան յաշակերտաց Մխիթարայ աբբային*»: *Թղ· 22 կայ՝ «Բարեսէր ընթերցանելեաց խրատական դրոյս ախորժելի դիտեմք ծանօթանալ պատահելոց հեղինակի գործոյս յետ հրատարակելոյ զայս» եւ կը սկսի պատմել:*

4· *Թղ· 24ա:* «*Օրինակ թղթոյն Քօնսօլիցն Իզմիրու գրեալ առ բարձրութիւնն քօնթէ Աղեքսանդրի Օռլովին առաջին հրամանատու իշխանին տօնանմային Ռուսաց այսինքն Մօսկոփու, որ էր ի կողմանս Սախզ կղզւոցն եւ Միտելլիու կամ Իլիմխային յամի 1770 Յուլիսի 21: Գթութիւնն՝ զոր բարձրութիւն քո եցոյց ի վերայ բազմամբոխ տաճիկ գերեաց, զորս կալեալ ունէիր*»...:

Ստորագրուած է՝ «Փէյսոնէլ քօնսօլոզ Ֆրանսայու: Հէս քօնսօլոզ ենկլիթէրայու: Պետրոս Ֆրանչեսեան քօնսօլոզ Նաբօլիու: Ղուկաս Քօրթացեան Վէնետիկու: Դանիէլ Հոգեփիէտ քօնսօլոզ Ֆիլէմէնկու: Ձիւստին փոխանորդ քօնսօլոզի Շվէտու: Վէսկէնկի փոխանորդ քօնսօլոզի Պրէնտէպուրկին»:

5· *Թղ· 25ա:* «*Իլիմխայ կղզւոյն յամին 1770 Օգոստոսի 8: Տեարք իմ եւ պարոնայք· ընկալայ զգիր ձեր 21 անցեալ ամսոյն ի ձեռն դեսպանաց զորս առաքեցիք առ իս*»: *Ստորագրութիւն՝ «Բնաւիպղ եմ սիրահար նուաստ ծառայ քօնթէ Աղեքսանդ Օրլով»:*

Թղթիս վերջը Թղ· 26բ: «*1770 գրեցաւ ի մանկատանն սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի յուղիղ օրինակաց Դեկտեմբեր ամսոյ*»:

6· *Թղ· 26բ:* «*Ըստ խնդրոյ, զոր խընդրեաց յինէն Գերազանցութիւնն քոյին, որ տայց քեզ զրով զվերջին կամքն Ռուսսիայի բակին· ընկալնում զպատիւ ի յայտնելս զնոյն վերջին կամքն քեզ մի ըստ միոջէ: Նախ բարձրագոյն դուռն ճանաչեցեալ զամենայն ազգն Թաթարաց ազատ*»: *Վերջ՝ «ի Պուքրէշտն 4· փետր· 1773· ստորագրեցեալ ի Ապրէչկովէ»:*

7· Թղ· 27բ: «*Աստուծոյ կանխագոյն ողորմութեամբն, Մեք երկրորդ Կատարինէ կայսրուհի եւ ինքնակալուհի ամենայն Ռուսաց, Մոսկոփու, Կիեվու, Վլադիմէրու եւն. Գիտելով մեր զլայնատարածութիւն կայսրութեան մերոյ ի մէջ այլոց, վերահասու եղէ·· 1763· Կատարինէ*»:

8· Թղ· 30բ: «*Ողորմութեամբն Աստուծոյ Մեք երկրորդ Կատարինէ կայսրուհի եւ ինքնակալուհի ամենայն Ռուսաց··· առ մեր ճենեռալ Մայիեօռ եւ Աժուերխանայ Գուբեռնաթօռ Պիքեթովին· Եղեալն ի Մեծն Հայաստան ի քաղաքն Վաղարշապատ Հայոց, կաթողիկոսն Սիմէօն ձեռամբն առաքեցելոյ ի նմանէ յանցեալ 1767 յամին առ Դաւիթ վարդապետն ամենախոնարհ դրով*»:

Վերջը՝ «Ցառուկն սաորագրեցեալ է ըստ հրովարտակի իւրուհւոյ կայսերական մեծութեան· Կատարինէ· գռաֆ Նիկիտապանին կանցլեր Աղեքսանդր Գօլիցին»:

9· Թղ· 31ա: «*Աստուծոյ արագահաս ողորմութեամբն Մեք երկրորդ Կատարինէ կայսրուհի եւ ինքնակալուհի ամենայն Ռուսաց··· Տիրապետ Գերապատուելի Սիմէօն Պատրիարգին եւ ամենայն պատուելեաց եւ իւղպաչոյ, տանուտեարց եւ ամենայն Հայոց պատուելի ազգին*»: Վերջ Թղ· 31բ: «*Տուաւ թուղթս այս ի ներքոյ արքայանիստ քաղաքի Սանկպէտրօբորգի մերում թագաւորական մեծ կնքովն կնքեալ Յունիսի 30ին 1768 թ·*»:

10· Թղ· 32ա: «*Բարձրագահ եւ գերապատուելի Սիմէօն պատրիարգին· Այժմիկ աստէն առ բարձրագահութիւնդ ձեր յետս դարձուցեալ···*»: Վերջ՝ «*Մնամ ես··· Գաւառակալ Նիկիտ Իվանիչ*»: (1768):

11· Թղ· 32բ: «*Ողբերգութիւն ժամանակիս խթանք սրտիս, լալումն անձինս, վիպասանական ասացուածք նարդեան չրջանիս: Մենացիր անձն իմ խղճալի աչխարհայնոց լեր ի բաց*»:

12· Թղ· 33բ: «*Ճշմարիտ հաչիւ տանց ազգիս Հայոց ի Կ· Պոլիս· Տեղիք Տունք· Ստամպօլ 2·100, Սամաթիա 1,400, եւն*»:

13· Թղ· 34ա: «*Վասն հրակիպութեան· Ցամի Փրկչին 1762· իսկ Հայոցս տումարի ՌՄԺԱ· Մայիսի 10··· սկսաւ հրկիպութիւնն ի դրանէ Սուլթան Պայազըտին*»:

14· Թղ· 40ա: «*Պատմութիւն նորոգութեան եկեղեցւոյն սրբոյ Լուսաւորչին որ ի Ղալաթիայ· Շնորհիւ եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ յայսմ ամի որ էր Թուականն Հայոց ՄՄԽԸ (ՌՄԽԸ) Սեպ· 11 յաւուր Բ֊ի եղեւ սկիզբն հիմնարկութեան տաճարին կառուցեալ յանուն ս· Լուսաւորչին մերոյ*»:

15· Թղ· 45ա: «*Ցամի Տեառն 1778 եւ ի մերս Թուղ ՌՄԻԷ եղեւ մահ տարաժամ յոյժ սաստիկ, որ կարի կոտորեաց զազգս մարդկան ի Կ· Պոլիս··· Ուստի կամ եղեւ ինձ դրել զվիչտս տառապանաց ի քաղաքիս եղելոց*»:

16· Թղ· 51բ: «*Վասն մեծի հրկիզման, որ եղեւ ի քաղաքիս չորրորդ ամի թագաւորութեանն սուլթան Սէլիմ արքային Օսմանցւոց··· ի թուին Հայոց ՌՄԽԱ· Սեպ· 2··· Արդ ի սկիզբն աչխարհակործան հարուածոցս այսոցիկ, լուցեալ բորբոքեցաւ*»:

Բ· 1· Թղ· 54ա: «*Վճիռ Սիւնհոդոսին: Պրակ· որ կոչի Հայելի ծանօթութեան, որ պարունակէ զմանաւոր կիրս Տեառն Դաւիթի հոգեխնդիր կայսերակոչ եւ ազգահրաւէր կաթողիկոսի եւ հարաղատից նորին Գրիգոր Պատրիարքի Կոստանդինուպոլսոյ եւ այլ ճշմարտասէր եւ բարեկարգ արքեպիսկոպոսաց ի դաւանանութենէ Դաւթի Լօռեցւոյ որդւոյ Պօղչալւոյ Թիֆլիզեցի անուանելոյ: Հրամանաւ իսկ վերոյիչեալ հոգեսէր եւ սրբազան պատրիարգի: Տպեցեալ յամի Տեառն 1802 եւ Հայոց ՌՄՇԱ· Հոկտ· 6: Ի տպարանի Յօհաննիսեան Պօղոսի: Փրկագործ տնօրէնութեանն Քրիստոսի սուրբ տեղեաց եւ Կոստանդինուպօլսոյ Քրիստոսատիպ այցելուաց Տեառն Թէոդորոսի եւ Տեառն Գրիգորի սրբազան Պատրիարգացն նաեւ համօրէն ազգիս Հայոց առաքելաշաւիղ առաջնորդաց· արհիւպատուս եպիսկոպոսաց, աստուածաբան վարդապետաց··· Քրիստոսական ողջունիւ սուրբ սիւնհոդոսիս մերոյ յայտարարութիւն լիցի*»:

ա· Թղ· 55ա: «*Քննութիւն սրբազան Սիւնհոդոսին· բան Ա: — բ· Թղ· 55ա: «Կանոնք վասն ընտրութեան կաթողիկոսին··· բան Բ: — գ· Թղ· 55բ: «Թուղթ միաբանութեան սրբոյ էջմիածնի բան Գ»: — դ· Թղ· 57բ: «Վճռահանութիւն մեծի սիւնհոդոսին բան Դ»: — ե· Թղ· 58ա: «Կոչումն Տեառն Դանիէլի ի հայրապետութիւն ի պանազան ժամանակս եւ արժանապէս օծումն բան Ե»: — Թղ· 60բ կան՝ «Անուանք Սիւնհոդոսին եպիսկոպոսացն եւ վարդապետաց· 1· Կարապետ կաթ· Աղթամարայ: 2· Գրիգոր եպս· Թադէոս առաքելոյ առաջնորդ: 3· Յովհաննէս եպս· միաբան· Մշոյ սուրբ Կարապետոյ: 4· Գրիգոր եպս· առաջնորդ Բաղէշու: 5· Մարտիրոս եպս· միաբան սուրբ էջմիածնի: 6· Յովհաննէս եպս· ԺԲ· Առաքելոց Առաջնորդ: 7· Անտոն եպս· սուրբ Աղբակայ· 8· Գրիգոր եպ· Առաջնորդ Բալուայ: 9· Փիլիպպոս եպ· առաջնորդ Խարբերդու: 10· Գրիգոր եպս· Առաջնորդ Սեբաստիոյ: 11· Աբրահամ եպս· սուրբ Սահակայ: 12· Կարապետ եպս·: 13· Մանուէլ եպս· Վարդիճոր վանից: 14· Աբրահամ եպս· Դեր֊*

ջանու: 15· Սահակ եպս· Դերջանու»: Ապա կը յաջորդեն վարդապետներու անուննեբը:·· «Ի ՌՄԾԱ թուովս Մայիսի ԻԸ·ին ի երեք խորան կոչեցեալ սուրբ վանքն որ ի Բագեան գաւառ»: (Հմմտ· Դիւան, Ա—Բ, էջ 151):

2· Թղ· 61ա: «*Թուղթ չնորհաւորութեան օծման Տեառն Դանիէլի սրբազան վեհապետի ի լրութենէ կոստանդինուպոլսոյ եկեղեցւոյս· ի ՌՄԾԱ թուովջ մերում Հոկտ· 20: Աստուածընտիր եւ ազդհրաւէր սրբազնափայլ վեհապետի Տեառնդ մերոյ, որդիական խոնարհութեամբ*»:

Ստորագրած են՝ «Գրիգոր Պատրիարգ կոստանդնուպօլսոյս: Յակոբ եպս· առաջնորդ Թեքիրտաղու: Պետրոս եպս· սուրբ Երուսաղէմայ միաբան: Գրիգոր եպս· առաջնորդ Սեբաստիոյ: Գրիգոր եպս· Վէջիլ պատրիարքարանի: Յակոբ եպ· Վէջիլ սուրբ Երուսաղէմայ· կարապետ եպս· միաբան պատրիարգարանի· Յարութիւն վարդապետ Վէջիլ սուրբ կարապետի» եւ ուրիշ մի քանի վարդապետներ: Ապա կը շարունակուի՝

«*Եօթն սրբոց եկեղեցեաց աւագ երիցունք եւ աթոռակալք եւ միաբէվէլիք եւ եկեղեցպանք եւ վարժապետք եւ համայն ամիրայք, իշխանապետք եւ իշխանք եւ բոլոր էսնաֆից գլխաւորք, որոց համակամութեամբն գրեցաւ եւ կնքեցաւ համահաճական մահսերս այս*»: Թղ· 62բ: «*Յիսուսի Քրիստոսի Յառաջ եւ չնորհիւ նորին սրբոյ քաղաքիս Երուսաղէմի պատրիարգ ի Տէր Թէոդորոս մեղապարտ վարդապետէ, յորմէ սիրով սուրբ Հոգւոյն եւ օրհնութիւն աստուածային ընծայեալ նուիրեսցի Քրիստոսասաւանդ ողջոյն···*»: (1803ին):

Վերջը Թղ· 64բ: «Գրեցաւ նեղութեան եւ յորդորանաց դիրս ի վայելչազարդ մայրաքաղաքս սուրբ Երուսաղէմ, ի տիրահաստատ սուրբ աթոռ ամենայն Հայոց ՌՄԾԲ· մերս հայկազեան թուոյ յամսեանն Օգոստոսի սկիզբն սրբոյ Սաղիմի յետին պաշտօնեայ նուիրակ կոչի Յակոբ արեղայ» («Այս կոնդակը Երուսաղէմ գրված ու Հնաստան խրկրված էր, ուր տեղ տպեր էին, մենք տպեալէն օրինակեցինք հոս»):

3· Թղ· 65ա: «*Յամի Տեառն 1806 եւ ՌՄԾԴ· յունիսի ամսոյ 24ին Եչ·ի օրն ելեալ յիշնիմիտու առաջնորդարանէն, իջեալ եւ կայք ի Զորպամի կոչեցեալ նաւահանգիստն Լեռն*»:

4· Թղ· 67ա: «*Ահա այս է օրինակ սրբազանի կոնդակին, որ իբր համապատասխանի առաքեաց Պօլսեցւոց երեսփոխանաց մահսարին, որ գկնի Աբրահամ վարդապետի աքսորանացն առաքեցին ի յաթոռն, նաեւ գկնի կարգալոյ տէր Վարդանիի գկոնտակն ելեալ Բասենցի Յարութիւն վարդապետ նուիրակն, թէ որպիսաբար ծանուցումն արար եւ եւս գկնի սակաւուք ընդդիմութիւն նոյն ծանուցման, որ էր հակառակ ամենեւին կաթողիկոսական կոնտակին· Եւ ընդ սիրոյ եւ ընդ օրհնութեան Քրիստոս ծանուցումն լիցի սիրելեաց մերոց եւ հարազատ որդւոց*»:

Թց· 68բ: «*Մաքսացոյց պայմանեալ ի մէջ տէրութեան Ռուսաց եւ Օսմանցւոց ի 1782 թուականութեան եւ Սեպ· ամսոյ հինգերորդ աւուր*»:

Թղ· 69բ· կայ՝ «Գաբրիէլ պատրիարքն ի Զմիւռին ուղեւորեցաւ եւ ոչ գոյ հրաման յազգէն դնալ յաթոռն եւ անդ առնէ զգործ եմտատիականհաւաքման ընդ Դաւիթ վարդապետին: Եղիա արհին որ խոնարհեալ է մինչեւ յերկիր, կամի իրրեւ միաբան ի կարգի Ապուրակերաց լինել···: Սկզբնաւորութիւն կաթոլիկ ժողովրդեանն առ ժամս ինայ անդարման, վասն ժամանակի խռովութեան եւ պատերազմացն, թէպէտ կան լուրկ եւ յերթեւեկութեան յեկեղեցիս, այլ որպէս կարծեմս առաւել երկիւղի, զի պաղութիւն երեւի յոյժ ի նոսա··· (Այս հատուած մասն է նամակի երիմիայ արեղին՝ զոր գրեաց Պօղոս վարդապետին որ էր յԱկն քաղաք ի վանս սուրբ Փրկչին»):

Գ· 1· Թղ· 70ա: «*Օրինակ է ի Ռուսս գնացեալ վկայականին: Վեհափառիդդ եւ բարեմասնութեամբ երջանկացելոյդ ճիշդ ինն խուղղութեամբ ճշմարտութեան մեք ի ներքոյ ստորագրեալքս վկայական յայտարարութիւնս առնեմք: Ապաքէն երեւելի ազգաբանութիւն ի հնութենէ տոհմին եւ յերեւելի գործոց անտի նախնեացն*»:

Ապրօյեան տոհմին ազնուականութեան վկայագիրն է: Կ'ըսուի··· «Քանզի տոհմս այս ի ժամանակի անդր զվերջին կործանումն կործանելոյ Անի արքայաճոխ քաղաքին Հայոց փախստական լեալ ի կողմանս Բարձր Հայոց ի կարին առնուն գտեղի բնակութեան եւ անդանօր ի վաճառացն գործ պատաղեալ մեծանուն եւ փառաւոր առ ամենեսին երեւին գոլով վարքամայեղց ճոխութեամբ եւ բարեպաշտ գործովք զարդարեալ, որպէս սուուղեն մեզ տոհմային հնադոյն պատմագրութիւնքն, գորս ունին այժմ ի ձեռս· Եւ զայնու ժամանակաւ եղելոց սրբազան կաթողիկոսաց եւ պատրիարգաց եւ եպիսկոպոսաց կոնդակք, որովք այնպիսի բարձրադոյն ոճիւ առ նախնիսն եւ նախահարս այսորիկ բարբառին տոհմի, մինչ զի եւ թագաւոն անգամ անուանել: Եւ թէպէտ սոյդ է, զի բազումք ի յիշատակաց արժանի գրութեանցն յայնցանէ ի լինել խռովութեանց՝ փախստեան, հրկիզութեան, եւն, կորուսեալք են, սակայն ի մնացելոց աստի, զոր

տեսանելմբ անտարակոյս վկայեմբ լինել այմ տոհմի ազնուական»: Կը հաղորդուի թէ «նախահաւն սոցա Աստուածատուր, այր ճոխ եւ փառաւոր... ոչ սակաւ նպաստամատոյց ամենեցուն լինէր, սոյն սա Ծնանի ի Կարին վերկուս որդիս... զմահտեսի Ալփիարն ասեմ եւ զԱյաս, ալեւորեալ լի աւուրբք կնքէ զկեանս իւր»: Ալփիար տանուտէր կ'ըլլայ հօրը մահէն վերջ եւ խռովութիւններու հետեւանքով եղբօրը հետ կ'անցնի «ի սահմանս Մաճառաց ի Պելրդատ, ուր սկսանի զվաճառականութիւնն»: Կ'ունենայ երկու մանչ՝ Մուրատ խան եւ Յովհաննէս եւ երկու աղջիկ՝ Կիւլզատէ եւ Մարիամ: «Եւ եղբօր սորա եւս (այս է Աղանին) լինին երկու որդիք Աստուածատուր եւ Եաղուպ, որք սերեալ ցերկրորդ Ծնունդս՝ լինն... իսկ ինքն մահտեսի Ալփիար հանգուցեալ ի Քրիստոս Թաղի ի Պելրդատ»: Զկնի այսր պայազատէ զտանուտէրութիւն անդրանիկն իւր մահտեսի Մուրատ խան... որ... ի ծերութեան իւրում գնացեալ յուխտ ի սուրբ Երուսաղէմ յամի Տեառն 1634 յամս Ծառազատակին եւ դարձեալ ի Փիլիպպուպօլս կնքէ անդ զկեանս իւր... լինին սմա որդիք երկու Աբրահամ, որ եւ Ապրօ եւ Պետրոս եւ երեք դստերք Աննա, Թագուհի եւ Մարիամ, յորոց միայն Աբրահամ յարուցանէ ժառանգ: Աբրահամ իր լաւ կեանքովը հաճելի կ'ըլլայ մանաւանդ Քէօփրիւլի օղլու եպարքոսին որ «հրամայէ Ապրօ ձայնել (զնա) յետ այնորիկ, որ կոչումն կայ ՚ի նայ ցայսօր ժամանակի յազգս նորա::... Ծնանին սմա երեք որդիք Մագսուտ, Մատթէոս եւ Մուրատ խան եւ դուստր մի Սառայ, յորոց Մատթէոսն սերէ ի Ծնունդս մինչեւ ցայսօր: Այլ եւ նա ինքն Աբրահամ որ եւ Ապրօ, իբրեւ տեսանէ թէ չկայ անդորրութիւն ի կողմանս Պելրդատու, առնու դիւրսն ամենայն եւ չուէ գայ ի Կոստանդնուպօլիս, յամի Տեառն 1661· եւ յետ բազում ազդաչահ գործոց լնու զընթացս կենաց իւրոց յԱնդրիանուպօլիս, ուր լինէր յայնժամ ընդ արքունեացն Օսմանեան»:

Մատթէոս 1688ին արդէն Իզմիր կ'երթայ: Կ'ունենայ չորս զաւակ՝ Աբրահամ, Պետրոս, Ստեփաննոս եւ Կիւլիաճ: Կ'ընդունի «ի Լուդովիկոս չորեքտասաներորդ արքայէ Գաղղիացւոց թուղթ ազնուութեան եւ հովանաւորութեան 1687: ...Որդիք սորա... ընդարձակէն զվաճառականութիւնն մինչեւ ի Հնդիկս եւ ի Պարս եւ յԵրուսղէմ եւ բազմօք ճոխանան, որոց տուեալ լինի եւ հրովարտակ ի յաւիտենական յիշատակաց արժանի ի Պետրոս կայսերէ Ռուսաց յամի Տեառն 1717, որ կայ այժմ ի ձեռս սոցա կնքեալ արքունի մեծ կնքով, ուր զի Պետրոսն էր նախկին թարգման Անկլիացւոց: Արդ Ծնանին Աբրահամու չորք ուստերք Մատթէոս, Յակոբ, Սէթ եւ Յովհաննէս. եւ երկու դստերք Գայիանէ եւ Թագուհի: Ծնանին եւ Պետրոսի ուստերք չորք Աստուածատուր, Գալուստ, Առաքել եւ Մարգար եւ դստերք երկու Սառայ եւ Մարթայ...: Ծնանին նաեւ Մատեփաննոսի երեք ուստերք Բարդողոմէոս. Յակովբ եւ Յարութիւն եւ երկու դստերք Սրբուհի եւ Բրաբիոն»: Ապա կը տրուին հոս յիշուածներու զաւակները ալ, այնպէս որ վկայագրէս կարելի է կազմել Ապրօյեանց ազգածառը: Վերջ՝ Թղ· 72ա· «(Կնիք)· Տուաւ վկայականս ի Զմիւռնի ի 20 Ապրիլի· 1804: Մայրաքաղաքիս Զմիւռնիոյ առաջնորդս· Մարտիրոս արքեպս· տեսանելով զհին պատմագրութիւնս եւ զկոնդակս նախնի սրբազան կաթողիկոսաց եւ պատրիարգաց եւ յաւիտենական փառաց արժանի Պետրոս մեծի կայսեր իսկական հրովարտակն մեծ կնքոյն արքունի վերահասու եղեալ կնքեցի: (Կնիք) Ս· երուսաղէմի եմտատիէ ժողովող եւ նուիրակ Պօղոս վարդապետս յայսմիկ գրութեանց ստուգութեանց վկայելով կնքեցի: Աւագ երէց տէր Աւետիս ստուգութեանց վկայելով կնքեցի: Տէր Մատթէոս վկայ եմ: Տէր Մարտիրոս քահանայս վերոյ բանիս ստուգութեան վկայ եմ»: Կը վկայեն նաեւ Տէր Մարգար, Տէր Լուսարար, Տէր Պօղոս, Տէր Յակոբ քահանաները եւ բազմութիւն մը աչխարհական անձինքներու: Վերջինն է «Երեմիայ տի Վիրապ վերոյ բանիս ստուգութեան վկայ եմ»:

2· Թղ· 73ա: «Ազգաբանութիւն ազնուական իշխանին Դաւթի Մաղխազուհոյ: Քանայայտ իսկ է, զի ոչ ամենայն մարդիկ բնաւորեցան ունել զմի եւ նոյն խառնուած հիւթոյ...»:

Կ'ըսուի (Թղ· 73բ)· «Իսկ մեր առաջակայ բանքս են, ոչ վասն ամենայնի, այլ միայն վասն Ծնողաց եւ ազգատոհմի ազնուական առն Դաւթի Մաղխազունոյ, որ բնակի այժմ ի բազմամաճառ քաղաքն Ֆիլիպէ եւ է՛ այսպէս: Այր ոմն մեծատուն Աղեքսանդր անուն որդի Մալխաս րէկի Ծնեալ յամի Տեառն 1512 ի նախաբարազուն տոհմէն Մաղխազունեաց, որ այն ինքն է Խոռխոռունիք, ընդ այն ժամանակս բնակէր յաչխարհն Արարատոյ· ի սահմանս Երեւան քաղաքի: Սա ըստ ազնութեան տոհմին ունելով եւ բարս ազնիւ իշխէր Ախիճ դիւղին իբրեւ հայրենի ժառանգութեան... Մեռանի 1592 յամի Տեառն, Թողեալ զերկուս որդիս զՄարտիրոս եւ զՅակոբ: Մարտիրոս յետ մահու հօր իւրոյ կառավարէ զդիւղն, մեռանի յամի 1669, Թողեալ զորդի մի խարա Դաւիթ անուն: Խարա Դաւիթ յաչորդեալ զտեղի հօր իւրոյ... եւ գիտացեալ թէ չիք այնուհետեւ հանդիստ յաչխարհին յայնմիկ (վասն Օսմանցւոց եւ Պարսից), առեալ զորդիս եւ զընտանիս իւր... եկն եհաս ի գաւառն Վեսսարավիոյ ի քաղաքն, որ կոչի Աղբերման... զտեղի էառ անդէն յամի 1725 եւ ապրեալ իբրեւ զամս ութսուն մեռանի յամի 1747 եւ ձեացին նմա որդիք երեք Տէր Աղեքսանդր, Մարտիրոս եւ Սարգիս: Տէր Աղեք-

անդր ծնանի զՅակոբ եւ զՍիաւն··· Մարտիրոս ծնանի զորդի եւ կոչէ զանուն նորա Մալխաս, յանուն նախնոյն իւրոյ Մաղխազայ՝ նահապետին Մաղխազեանց: Սարգիս ծնանի զԴաւիթ յամի 1776· եւ մարտի 9· եւ ապա զԳարուրիւն եւ ապա զԳարուրիւն 1791 Մարտի 25· եւ կեցեալ զամս իրրեւ 55 մեռանի յամի 1796 եւ Հոկտ· 25· յԱդթերման:··· Դաւիթ որդի Սարգսի ելն յԱղթերմանայ ի Կ· Պոլիս ի հասակի չորեքտասան ամաց··· եւ ապա երթեալ ի բանակն օսմանեան, որ ձմերէր ի Շումլի քաղաք··· սիրելի եղեւ մեծի եպարքոսի, որ էր յայնժամ կոյր Եուսուֆ փաշայ եւ եղեւ նմին վաճառական: Իսկ յամի 1812 երթայ ի Ֆիլիպպէ պատճառաւ չահավաճառութեան եւ ամուսնացեալ ընդ դստերն Սարաֆ Թադէոս ազգի, որ է նախնեօք ի գաւառէն Դողթան ի Ղազանճի գիւղին՝ բնակութիւն կալաւ անդէն պարապեալ անդէն ի սարաֆութիւն···»: Ապա կը հաղորդուի թէ ինչպէս «սրիկայ ոմն Խալիլ անուն» զինքը գնդակով կը վիրաւորէ «··· եւ այս անցք անցին ընդ նա յամի Տեառն 1822 ի յուլիս 10: ···եւ եղեն Դաւթի Մալխազունւոյ որդիք Սարգիս, Մարտիրոս եւ Նասիպ···»: «Այս ազգաբանութիւն քաջ քննութեամբ ստուգեալ յաւանդութենէ վաղեմի բնակչացն եւ ի հաստատուն վկայութենէ բազմաց գրեալ եղեւ ի Կ· Պոլիս յամի Տեառն 1836»: Տարբեր գրով «Այս ազգաբանութիւն ի Բէչամալճեան Գրիգոր զպրէ կարծի յօրինեալ»:

Դ 1· Թղ· 75ա: «Տաճկերէն թարգմանեցեալ Փափի զիրն է· «Նիճէ պիր մուհապէթլիւ անա էվլատլէրինին ֆիրեազընայ սըքլէթլէնիր»: 1897 Հոկտ· 4· Կարտինալ Լիթոտա»:

2· Թղ· 76ա: «Շնորհեմք քեզ զհարկաւոր իշխանութիւնս առ ի արկանել զնոսա, որք ի ժամանակի հալածման զնացին յեկեղեցին Հայոց կամ այլ կերպիւ մեղանչեցին ընդդէմ ուղղափառ հաւատոյ»:

Կ՝ըսուի· «Նախ եթէ միայն յեկեղեցին Հայոց զնացեալ են եւ զայլ ինչ ոչ են արարեալ ընդդէմ ուղղափառ հաւատոյ· յառաջ քան զարձակելն զնոսա պարտին մին ամիս ապաշխարել ծոմապահելով չորս ուրբաթս ի մէջ միոյ ամսոյ եւ ասելով յամենայն աւուրս ամսոյն հինգ Հայր մեր, Ողջոյն եւ Փառք Հօր, հնգիցս երկրպագելով եւ համբուրելով գերկիրն ի պատիւ հինգ վիրացն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի են»:

3· Թղ· 77ա: «Պիր ուզուն եօլ տուր կիտէրիմ, եօք տուր քիմսէյէ քեաերիմ»:

4· Թղ· 78ա: «Ամենասուրբ Երրորդութեան չնորհքն իջցէ ի միտս մեր խօսել զուղիղն եւ յականջս ձեր ի լսել: Մեր այսօր առ ձեզ խօսելն ոչ այլ ինչ է, այլ միայն վասն փառացն Աստուծոյ եւ եկեղեցւոյ չէրէֆին»:

«···եւ հարցաւ Զամչեան Յովսէփ ազգային (փեսայ էր սա Տիւզեան Յովհաննէս Չէլէպոյն) թէ ճշդիւ հայեվար ասեմք թէ տաճկեվար եւ նա պատասխանեաց թէ տաճկեվար ասելն մինասիպ է, եւ ինքն եւս ասաց թէ տաճկեվար խօսիմք՝ կարելի է թէ հայեվար չի գիտցող լինի եւ սկսաւ խօսիլ: Ճիւմլէնիզ մալիւմ տիր քի եւն»: Փակագծին մէջ դրուած է· («Առենական խօսք Պօղոս պատրիարգի Ադրիանուպօլսեցւոյ առ հռովմէական Հայս ժողովեալս ի Մայր եկեղեցին»):

5· Թղ· 82ա: «Մաքառումն ընդ ճշմարտութիւն յումեմնէ ի տէր Քէրօբէէ հեռեալոյ ի մէնջ (թերեւս Լիբանանցի կարծելոյ) առ տէր Սիմովն արքեպիսկոպոսն մայրաքաղաքին Բերիայ, այսինքն Հալէպու եւ ի ձեռն սորա առ համօրէն ազգս Հայոց: Ցանարժան տէր Քէրովբէէ առ սխրաստարաս սիրելի Սիմոն վարդապետ: Նանիր եւ խոտան պարծանք անարեաց՝ չորթել գողուղի զանուն յաղթանաց»: «Ցանարժան տէր Քէրովբէէ առ սիրելի եղբարս ազգին Հայոց: Ընդ վայր պարպատին ուռկանք որսորդաց՝ յորսալ խորասոյզ վայրագ լողակաց»:

6· Թղ· 83ա: «Զայս ընկալեալ Տեառն Սիմոնի Արքեպ·ի քաղաքին Բերեայ առաքէ առ սրբազան կիրակոս կաթողիկոս սրբոյ աթոռոյն Կիլիկիոյ, որ եւ առաքէ առ Պօղոս պատրիարգն մեծի Պօլսոյ, եւ նա զնորին փքացումն պայթուցանէ իրրեւ պղպջակս անձրեւոյ ի ձեռն այսր պատասխանւոյ Պօլսեցի Փեշտրմալեեան Գրիգոր մեծանուն վարժապետի Միջագեղջ դպրատան»: Ի Փեշտրմալճեան տիրացու Գրիգորէ առ տէր Քերովբէ: Զար է բնաւոր կուրութիւն մտաց, չարագոյն քան զայն կամաւոր նախանձ»: 1817, Դեկտեմբեր 23:

7· Թղ· 84ա: «Իւրոյ սրբազնեալ վեհապետութեան Տեառն Եփրեմայ առաջնորդի հայրապետի ամենայն Հայոց: Երանեալ սրբութիւն: Առ ի հնաղանդիլ հրամանի ձերում սրբազնութեան մատչիմ ահա նաեւ գրով մատուցանել զպատմութիւնն զոր ճառեցի յանցելումն ի խօսակցութեան: Ցամի Տեառն 1785· Յունիսի 20 ի Կ· Պոլիս ի Պէկօղլի կոչեցեալ տեղւոջ ի միում եչբթի· աւուր գնացի»: «Ի Ս· Պետրբուրգ 13 Հոկտ· 1809: Գեղամեան Մարքար Զաքարիայ Խօճենց»:

8· Թղ· 86ա: «Պատմութիւն յաղագս առնլոյ Տաճկաց զսուրբ Նիկողայոս եկեղեցին ի ձեռացս Հայոց եւ տալոյն զսուրբ Հրեշտակապետ եկեղեցին փոխանակ նորին յետ միոյ տարւոյն: Ի ժամանակս իշխանութեան Տաճկաց չորրորդ Սուլթան Մուրատին···»:

Թղ· 88ա: «Պատմութիւն սկզբնաւորութեան եւ չինութեան սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյն որ ի Խասգիւղ: Եկեղեցին Խասգիւ-

որ այժմ կոչի սուրբ Ստեփաննոս եւ նախ ասիւր Ս· Եղիա»:

Վերջ Թղ· 90ա: «Եւ չինութիւն եկեղեցւոյն եղեւ ի պատրիարգութեան Տեառն Յօհաննու Բաղիշեցւոյ Կօլոտ կոչեցելոյ եւ ի թագաւորութեան սուլթան Ահմէտին երրորդի ի թուականին Հայոց ՌՃՀԶ: Պալատական Գէորգ դպրի է պատմութիւնս»:

9· *Թղ· 90ա: »Զարդեան աչխարհի դիպուածք փոխաբերական դպրութեամբ հայկաբանեալ· ի նապաստակաց երամ կազմեալ՝ ապօրինակ խորհուրդ առնեն (Յոյնք)»:*

Թղ· 90բ: «Ամենապատիւ եւ վսեմափառ Տեառն Եփրեմի Աստուածընտիր՝ կաթողիկոսի սրբոյ եւ մեծի Աթոռոյն Կիլիկիոյ Հօր մերոյ սրբոյ չնորհաձիր աջոյն նուիրեմ համբոյր որդիական: Մեծ եւ սքանչելի բարերարութիւնն թագաւորին անմահի»: Վերջ՝ «1828 Մայիսի 12 Կ· Պոլիս: Ցարութիւն Նորատունկեան»:

Ապա քանի մը մանր գրութիւններ, Թղ· 92ա կայ փոքր ոտանաւոր մը Պօղոս Հէմմէքեանէ: Թղ· 93բ· Պոլսոյ եկեղեցւոյ քահանաներուն անունները:

10· *Թղ· 94ա: «Վասն վանահայրութեան Լիմ եւ կուսից երկուց անապատացն: Լսելով մեր ոմանց ոմանց ի վանահարց երկուց անապատաց»: 1820:*

Թղ· 94բ: «Վասն քարոզչաց իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ»:

11· *Թղ· 94բ: «Օրինակ կանոնական կոնդակին, զոր առաքեցաք առ ամենայն առաջնորդս ի նոր նստել մեր յաթոռ պատրիարքութեան ի թուին ՌՄԿԴ: Եւ ընդ աստուածապարգեւ օրհնութեանս յայտ լիցի»:*

Թղ· 96բ: «Համառօտ պատմութիւն արարմանց Կ· Պոլսոյ որ եղեւ սկզբան ՌՄԿԸ թուականին Հայոց: Քանզի աւելի քան յիսուն եկեղեցեաց քահանայք»:

12· *Թղ· 99ա: «Պատմութիւն չինութեան Պատրիարգարանին· ՌՄԿԸ: Ցաւուրս Կոլոտ անուանեալ Յօհաննէս սրբազան եւ ճգնակեր»:*

Թղ· 99բ: «Աղետալի անցք կիրակոս կաթողիկոսին Սսոյ, որ եղեւ ՌՄԿԸ թուին Հայոց· Քանզի Հալէպու եւ Բաղեչու բղեչքն»:

Կը պատմուի Կիրակոսի Մարաչի մէջ բանտարկութիւնը:

13· *Թղ· 100ա: «Շինութիւն սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն եւ մեծի դիպուածոյն, որ պատահեցաւ յամի Տեառն 1819 եւ Հայոց ՌՄԿԸ: Պատրիարգական մայր եկեղեցին սուրբ Աստուածածնին, որ ի Խումխափուն»:*

Թղ· 101բ: «Շինութիւն նոր պատրիարքարանին· ՌՄԿԸ· Հին էր յոյժ պատրիարքարանն նախկին չինեալ յաւուրս Կոլոտ Յոհաննէս պատրիարգին»:

14· *Թղ· 102ա: «Պատմութիւն անցից Տիւզեանց եւ պարագայից նոցին 1819 ՌՄԿԸ· էր ի քաղաքիս Կ· Պոլիս այր ումն մականուամբ Տիւզ օղլու կոչեցեալ Յովհաննէս Զէլէպի, այր խոհեմ»:*

Տիւզեան գերդաստանին պատմութեան համար կարեւոր կտոր մըն է այս: Այս Տոհմին մասին հմմտ. Մկնէվիչեան Հ· Գ· Ազգաբանութիւն ազնուական զարմին Տիւզեանց: Վիեննա 1890:

15· *Թղ· 106ա: «Պատմութիւն անցից որ եղեւ ի Կ· Պոլիս յաւուրս պատրիարքութեան Տեառն Պօղոսի արքեպիսկոպոսի Անդրիանուպօլսեցւոյ 1820 Յունվարի 1: Ցետ պատահմանց Տիւզեանց իբրեւ յայտնի եղեւ արքայի բան կաթոլիկութեան»:*

Թղ· 109բ (վերջը կայ)· «Ցաւարտ պատմութեանս այսորիկ անմիջապէս գրեալ էր իսկական բնագիրը սիրոյ տետրակին, զոր գրել աստանօր ընդօրինակողն զանց արար վասն տպեալ գոլոյն, քանզի մարթ է գնոյն յայլուստ ի ձեռին ունել»:

16· *Թղ· 110ա: «Հայոց եկեղեցիներին Պէյանոամէսի ճիւմլէ քրիստոնեայ եղբայրլայ· Հաւատամք ի միմիայն կաթողիկէ եւ առաքելական եկեղեցի· Հանգանակ եւն: «Մալիւմ օլա քի Հայաստանեաց եկեղեցի է ճիւմլէ»:*

Վերջը՝ «Վէսսէլամ» («ի Բէչտիմաճեան Գրիգոր վարժապետէ»):

17· *Թղ· 117ա: «Օրինակ ողջունագրոյ Հ· Յովհաննէս վրդ·ի Զօհրապեան ի միաբանութենէ Աբբայեան, աչխատասիրող տպագրութեան գրոցս պիտոյից Խորենացւոյն 1776, Աստուածաչնչին սրբագրութեան 1805ին: Պատուական եւ սիրելի եղբօրն որդւոյ իմոյ Պարոն Մկրտչին ողջոյն եւ օրհնութիւն ի Փարիզ 1819 Դեկտ· 29: Ցետ բազում բանից գրէ այսպէս· բայց ալէսէվիէ կաթոլիկաց հալածումին բանը քեզմէ կը լսեմ»:*

Թղ· 118ա: «Համառօտ ծանուցումն վասն արարմանց հետեւոյց որ ի Գաղատիա· Ցամի Տեառն 1780 Ապրիլի 19 Էնկիւրիայի

ոսւտ եղբարքն բռնութեամբ կալան պէտրս եկեղեցիս մեր»:

Ինչպէս մինչեւ հոս՝ այսպէս եւ ասկէ վերջ ալ կրօնական խնդիրներու մասին է գրքիս բովանդակութիւնը եւ որովհետեւ ասկէ եառքը աւելի նորագոյն ժամանակի անցքեր ու դիպուածներ են, որ կը դրուին, կարեւորները պիտի յիշենք միայն ցանց առնելով:

18· Թղ· 119բ: «*Փեչտմալճեան Գրիգոր վարժապետի գիրն է առ Հ· Մեսրոպ··· փոխեառնդն բորբոք սրտի իմոյ բռնադատէ գնուաստութիւնս իմ*»:

Թղ· 121բ: «*Պարսաւանքն զոր արարին կաթոլիկքն ի վերայ Պատրիարգին ի ժամանակի սիւրկիւնի նոցա: Տիւնէյին նազլիմիկէ թարիֆ իսէլիմ*»:

19· Թղ· 126ա: «*Պէյաննամէ Իզմիր Սիահիլին· Մի Աստուած եւ մի հաւատք: Տէր Պօղոս առաքեալ Նասըլ քի ալլահ պիր տիր*»:

20· Թղ· 129բ կայ՝ *Վինչենցիոս Քոռէսի թուղթը:*

21· Թղ· 131բ: «*Յայտարարութիւն· Ուղղափառ հաւատք եւ ողջամիտ վարդապետութիւն Հայոց եկեղեցւոյն*»:

22· Թղ· 134ա: «*Յայտարարութիւն ընդդէմ թղթոյ գրելոյ յանուն Վինկենտիոսի Քոռէսեան առաքելական փոխանորդի· Զեռքս մէկ թուղթ մի անցաւ, որ ունէր այս օրինակաւ վերնագիրը*»:

23· Թղ· 136բ: «*Պէյաննամէ էրմէնի քաթոլիկէրինէ··· Մօնսենիօր Քոռէսի մալիւմին օլսուն*»:

24· Թղ· 142ա: «*Նազելի բարեկամիդ պարոն Տիրատուրիդ ողջոյն: Շնորհակալ եմ մեծապէս որ հասուցեր ձեռքս այն գրուածը անուանեալ Թօմայ վրդ·ի Մաքսեւեան: Ստորագրուած՝ Մատթէոս Մարկոս*»:

25· Թղ· 147ա: «*Վերապ· վարդապետաց Տ· Տ· Հ· Մկրտիչ վրդ·ի եւ Հ· Իգնատիոս վրդ·ի ի Տէր խնդալ ի Ստամպոլ ի 25 փետր· ի 1816: Զգիր վերապատուելութեան ձերոյ գրեալ ի Հռոմայ ի 9· Դեկ· 1815 ընկալայ ի 16 փետրուարի 1816: Ստորագրող «Հ· Մխքայէլ Զամչեան»:*

26· Թղ· 150ա: «*Ազնուազարմ· եւ սիրեցեալդ ի Տէր Պարոն Օղոստինոս··· Մեծապէս ցաւ եղեւ ինձ այս տարիներուս մէջը··»: «Կիրակոս վրդ· Պօլսեցի*»:

Թղ· 157ա: «*Առ անճանօթ ըստ մարմնոյ··· Պր· Օղոստինոս խնդալ: Այս օրերս թուղթ մը սուրբէթ ընկաւ ձեռքս: «Վահան Արշարունեան 1821*»:

27· Թղ· 185ա: «*Պատմութիւն անցից որք եղեն ի Պօլիս ի պատրիարքութեան Տեառն Պօղոսի արքեպ·ի յամի Տեառն 1820 եւ օգոստ· 8: Հրաւէր սիրոյ անուանեալ տեառրակն տպեալ ի լոյս ընծայեցաւ*»:

28· Թղ· 201բ: «*Պատմութիւն ապստամբութեան Պուղտանու պէյին եւ անցից Ցուցաց ամի Տեառն 1821 Մարտի 1· Յաւուրս թագաւորութեան Տաճկաց Բ· Մուլթան Մահմուտի եւ ի հայրապետութեան Տեառն Եփրեմայ*»:

29· Թղ· 218ա: «*Գերապատուելի եւ գերապնիւ Շնորհի Մկրտիչ ամիրայիդ եւ յարգելի Գրիգոր ամիրայիդ··· Թէպէտ ես զգերապատուելի աղայդ մարմնաւոր աչօք ոչ եմ տեսեալ*»: «1792 Յունիսի 20 ի Գրիգորիօլ նոր քաղաքս Հայոց որ առ Թուրլայիս··· Յովսէփ արքեպ· (Արղութեան) կողմանցս հիւսիսոյ*»:

30· Թղ· 225ա: «*Օրինակք օրհնութեան կոնդակաց: Զորս առաքեցին առ լրութիւն ազգիս Հայոց Յոհաննէս եւ Եփրեմ սրբազան կաթողիկոսք ի սուրբ էջմիածնէ ի Կ· Պոլիս յամի Տեառն 1834: Առ Տէր Մտեփաննոս Պատրիարգն Պօլսոյս: Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Տէր Յովհաննէս եւ չնորհիւ նորին կաթուղիկոս···, պատուական սիրելւոյ մեր չնորհազարդեալ Մտեփաննոս սրբազան արքեպ·ի եւն:*

Կը դրուին չարք մը կոնդակներու եւ թղթերու:

31· Թղ· 233ա: «*Աստուծոյ ողորմութիւնով Մենք Նիկողայոս առաջին կայսր ինքնակալ ամմէն Ռուսաց: Մեր սրտին յորդորանքներուն մտիկ ընելով միտք դրինք մենք*»: 1841· Ապրիլ 16· ի Ս· Պետերբուրգ»:

Թղ· 237ա—242ա· պատրիարգական անցքեր եւ թղթեր:

32· Թղ· 242բ: «*Օրինակ կանոնական թղթոյ վասն ինչ ինչ բարեկարգութեանց, որ դրեցաւ առ ամենայն առաջնորդս վիճակաց: Ցետ որոյ դիտութիւն լիցի սիրելիութեան ձերում, զի բարեկարգ կառավարութիւն սրբոյ եկեղեցւոյ*»:

Թղ· 248բ: «*Պատմութիւն չինութեան Միջափուղի սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ 1824 ի պատրիարքութեան Տեառն Կարապետի արքեպ·ի Կ· Պոլսեցւոյ: Այս սուրբ եկեղեցի այնքան հնացեալ*»:

33· Թղ· 250բ—253ա: *կաթողիկոսական ընտրութեան խնդիրներ:*

34· Թղ· 253ա: «*Աղէտալի պատմութիւն ահագին հրկիզութեան յորում այրեցաւ եւ մայր եկեղեցին սուրբ Աստուածածնի յամի*

Տեառն 1826 Օգոս· 19: Յամսեան օգոստոսի որ օր տաննեւիենն էր ամսոյն»:

35· *Թղ· 255ա: «Պատմութիւն չինութեան Ս· Աստուածածին մայր եկեղեցւոյ»:*

36· *Թղ· 262ա: «Պատմութիւն մեծի սուլոյն որ եղեւ յամի Տեառն 1829»:*

37· *Թղ· 268բ: «Պատմութիւն հրաժարման ի պատրիարքութենէ Տեառն Կարապետի արքեպ·ի Կ· Պոլսեցւոյ: Յառաջ քան զամս իբր չորս, այն է յամի Տեառն 1826 Օգոստ· 19 պատահեցաւ հրդեհ մեծ»:*

38· *Թղ· 272ա: «Սահմանադրութիւն վասն տնանկ աղքատաց»:*

39· *Թղ· 273բ: «Օրինակ սահմանադրութեան մշանջենաւոր հաստութիւն երկուց բարեչէն դպրոցաց սրբոյն Պօղոսի առաքելոյն եւ Ս· Վառվառեայ»:*

Թղ· 275ա—276բ· Այլ եւ այլ չինութենանց պատմութիւնը: Թղ· 276բ կայ՝ «Մահ Պէզճեան Յարութիւն աղային»: Թղ· 277ա—279բ: Այլ եւ այլ անցքեր:

40· *Թղ· 280ա: «Նախադրութիւն: Կարեւոր համարեցաք չարակազրել աստանօր ղկարդ պատրիարգաց»: Կը սկսի Յովհակիմ եպ·է· ՋԺ (Հայոց թվ·)· կը հասնի Աստուածատուր եպ· Պօլսեցի 1841: Լաւ գործք է:*

41· *Թղ· 285ա: «Մահ Տեառն Յովհաննու Հայոց կաթողիկոսի յամի Տեառն 1842 եւ Մարտի 26· Յետ վախճանի երանելւոյն միաբանութիւնն սրբոյ էջմիածնի թուղթ հրաւիրանաց արձակէ»:*

Թղ· 285ա· է՝ «Թուղթ առ պատրիարգն Կ· Պոլսոյ· Թղ· 287ա· «Առ լրութիւն ազգին»: Թղ· 289ա· «Պատասխանի ի դիմաց լրութեան ազգին»: Յաջարդարար կը գրուին այլեւայլ թղթեր ուղղուած պատրիարգարանէն այսպէս՝ Թղ· 290բ· «Առ Մատթէոս արքեպ·»:

42· *Թղ· 292ա: «Յարգի Պարոն Մկրտիչ սիրելի· Շնորհակալ եմ որ մեր ըրած խընդրոյն պատասխանը առեր եւ մեղի խրկեր էիք»:*

43· *Թղ· 294ա: «Սիրելի· Անցածները նամակով խրկած տետրակդ առի»: Տպագրութիւն չկայ· գրուած է 1843 Յուլիս 1843 (Թղ· 306ա):*

44· *Թղ· 307ա: «Բարեսէր ազգ Հայոց· Յայտնի է ամէնուն որ եթէ մէկ տան մէջ հանդարտութիւն կայ»: «Ի 1844 Մայիսի 2· Կ· Պ· Յովհ· վրդ· Քիւրէկճեան»:*

45· *Թղ· 311ա: «Սիրելի բարեկամ, Քու բարեկամդ կ'ըսէ թէ ես աղէկ չհասկցայ: «Հ· Կ· Օ· Տուայդ»:*

46· *Թղ· 316ա: «Տօն օրերուն վրայ· Հարց· Տօն օր ըսելով ի՞նչ կ'իմացվի: Պատասխանի· Ան օրերը կ'իմացվի որ եկեղեցին որոշած է»:*

47· *Թղ· 321ա: «Ընձեռուած ինչ: Կոչեցեալ յորդորակ ըղձակերտութեան եւ ի նպաստ համբակաց արարեալ յումեմնէ բանասիրէ· Որ ի Ռմկբ թուականին Հայոց եղեւ օրինակեալ եւ այժմ վերստին, Յորդորակ յաղագս ըղձակերտ առնելոյ դնորափթիթ պատանեակս ի սէր ուսումնականութեան: Իսկ արդ եթէ իմաստասիրութեանն զօրութիւն»:*

48· *Թղ· 324ա: «Թայմզ օրագրութիւն Մալղայի անդղիարէն Սեպ· 6 1843· Սոսկալի անգթութիւն, անողորմ բարբարոսութիւն»:*

Ազգային մը նահատակութեան մասին է:

49· *Թղ· 327ա· կայ՝ «Սրբազան Ներսէս Լամբրոնացիին ժամանակը, իր հաճութեամբը գրել տուած մագաղաթեայ երկաթագիր Աւետարանի մը յիշատակարանը· «Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն»:*

«Գրեցաւ տիեզերակեցոյց փրկական սուրբ աւետարանս յամս թուականութեան ՌԽԲ· ի հայրապետութեան Հայոց Տեառն Գրիգորի եւ յեպիսկոպոսութեան Կիւլիկեցւոյ նահանգիս· Տեառն իմոյ Ներսէսի, որ ստացաւ ի պատիւ եւ ի փառս սուրբ եկեղեցւոյս ամենափրկչիս զայս աստուածարան մատեանս ի վանքս Սկեւռայ առընթեր անմատոյց բերդիս Լամբրաւնի, որոյ տիրէ բարեպաշտ սեբաստաւոս Հեթում հարազատ որբս:

Քանզի երկոքեան սոքա ի վրդովումն աշխարհաց եւ գաւառաց, որք յայս աւուրքս հոգեւոր եւ մարմնաւոր անդորրութեամբ անվրդով պահեն զսոսա, որոց իշխենս եւ զարգարեալ պայծառացուցանեն զայս աստուածային միաբանութիւնս, հանգստարան նախնեաց իւրեանց, յորոյ լրումն փառաւորութեան եւ զայս աստուածախաւս սուրբ աւետարանս հրաման եառն ինձ Կոստանդեայ հոգեւոր երկամբք ծնեալ որդւոյ աստարութեամբ գրչի աւարտել եւ երանգաւք ծաղկոյ զարդարել, զի ի խորհրդական ժամու սուրբ պատարագին աւր ըստ աւրէ ի տաճարս Աստուծոյ ընթերցցին· եւ ես ըստ կարի տկարութեանս իմոյ յանդ հանի զպատուէր տերանց իմոց եւ իշխողաց:

Արդ աղաչեմ զկենարար մարմնոյ եւ արեան Տեառն նուիրող քահանայապետող եւ զքահանայդ եւ զնորին փառաց պաշտաւնեայ սարկաւագող ի կալն ձեր ի խորհրդական ժամուն բարեգործութեամբ մարմնոյ եւ մաքրութեամբ հոգւոյ առաջի Աստուծոյ, յորում հրեշտակ լինիք առ ունկնդիր ժողովուրդն, որ ի սմա աւետեացս

բարձրաձայն ընթերցմամբ պրանիցս Աստուծոյ դարդարող սիրովք եւ հաւատովք, որպէս-թեամբ նիւթոցս զտէր իմ Ներսէս եւ զիշխողս զպարոն Հնթում անմոռաց պահեցէք ի կարդ յիշատակացն, որ ի սուրբ պատարագն· զի զոր սովաւ աւետարանեալ երկնային աւետեացն խոստումն չնորհեսցէ սոցա Քրիստոս եւ ուր ինքն է անդ եւ զոսոսա, որք են հաւատարիմ պաշտաւնեայք իւր ընկալցի տեսանել զփառս իւր եւ փառաւորիլ ընդ նմա ի մասն վիճակի համապատիւ սրբոցն յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Եւ ես գրիչս աղաչեմ զտեառզդ իմ եւ զեղբարսս զնուաստութեան իմոյ սպասաւորութեան սրոյ մատենիս աստուածապարգեւս արհեստիս յիշատակի արժանի արարէք, զի զտից ողորմութիւն ի Քրիստոսէ:

Այս ամ հինգերորդ պղծելոյ զաստուածակոխ քաղաքն Երուսաղէմ զերութեամբն իւրեանց աղախնածին հազարացուցն, որոյ չուրջ բիւրք բիւրուց զաւրք Հռովմէացւոց թագաւորաւք եւ իշխանաւք հեղուն զարիւնս իւրեանց անհանդիստ պատերազմաւ եւ զնան որպէս զամպս թռուցեալ եւ իրրեւ զաղաւնիս ճապաղառն երամովին ժառանգել զերինն Երուսաղէմ:

Ողորմեա Քրիստոս վարդապետ:

(Մարկոսի աւետարանին լմնցած տեղն գրված է) Գերագոյն իշխանաց իշխանի Հեթմոյ սեւաստոսի ողորմեացի Քրիստոս յաւուրն աներեկի եւ կոստանդեայ մեղապարտ գրչի»:

(Ղուկասի աւետարանին լմնցած տեղը գրված է) Ստացողի սուրբ մատենիս Տեառն Ներսէսի գերահռչակ վարդապետի, որդիք լուսոյ աղաւթս արարէք խնկանուէր հայցմամբ ի ժամ սոսկալի պատարագի զենլոյն Քհսուսի եւ մեղաւք դատապարտելոյս յետին գրչի:

Զվերջին ստացող սուրբ Աւետարանիս զՖիմի Այասցի կին վահրամի ի դառնութեան ժամանակի աւարտումն եղաւ (sic) Լամբրոն բերդի, զերի բերին զսուրբ աւետարանս յԱյաս քաղաքին· այլ ես Ֆիմիս վասն սիրոյն Քրիստոսի· գնեցի զսուրբ աւետարանս զյիշատակ հոգւոյ իմոյ եւ ծնողաց իմոց:

Ով սուրբ ընթերցողք սուրբ աւետարանիս ի ժամ բաչխման մարմնոյ եւ արեանն զմեզաւք լցեալ ոգիս զՖիմիս եւ զմայրն իմ զՀռիփսիմէն յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր, ընդ նմին եւ զեղկելի գծող սորա գՅովսէփ զպրիկս յիշեցէք եւ դուք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն:

Վերջին յիշատակարանս գրեցաւ հրամանաւ... մերոյ տէր Սիմէոնիս եւ քահանայս որ աստ հանդիպեցան, վասիլ քահանայ եւ Ստեփաննոս քահանայ յիշեցէք ի միասին· (կէտեր դրված տեղը բառ մը կար ի սպառ աւրըված)»:

50· Թղ· 328ա: Սկզբնաւորութիւն չինութեան վանացս Ս· Աստուածածնի մերձ յԱրմաշ պիւղն, արտահանեալ ի յիշատակարանէ ձեռագիրը զրքոյ միոյ յորում գրէր այսպէս: Թադէոս ոմն եպիսկոպոս եւ նուիրակ եկեալ յիջմիածնէ ի գաւառն Նիկոմիդեայ, որ Գոճելի կոչի, ուր Հայք Ա· եւ Ծ· կամ Կ· տամբք ճապաղեալ անտանօր գիւղս չինեալ հողագործութեամբ ապրէին:

...եպիսկոպոսն Թադէոս բաչխեալ զսուրբ մեռոնն կամաւորապէս առեալ զընծայս նոցուն, մինչ էլնուլ կամեցաւ ի գիւղէն որ կոչի Արմաշ եւ տաճկաբար Արմազան չահ· տեսեալ յերազումն զսուրբ Աստուածածինն որ հրամայէ նմա· կայ հանդէպ գիւղիս ի յարեւմտեան կողմն եկեղեցի մի յանուն իմ չինեացես դու: ...կրկին եւս երեւեալ սուրբ Աստուածածինն պատուիրելով յուսադրէ եւ սպառնայ եւս (վասն զի Թադէոս ժողովրդեան խեղճութիւնը տեսնելով այդ անկարելի կը համարի եւ կաֆա կը նաւէ) եւ նոյն ժամայն փութանակի գայ եւ չինէ Գ· խորանաւ: Այսքան միայն պատմէ ծերունի ոմն, որոյ անունն ոչ գոյ գրեալ ի գիր անդ, միայն թէ յոմանս տեղիս թիւ դնէ ՌՃե կամ ՌՃԺե· այսպէս թիւ դնէ...»:

51· Թղ· 329: «Նախաբանք· Գիտեմ, սիրելի է քեզ քաջդ գիտնական կանգուխն»:

Այլ եւ այլ պատմութիւններ, եւ «վէպք» դրուած են:

52· Թղ· 334ա: «Ի բանաւոր Պարտէզ Ազգանազեան միմիայն, փիւնիկ· Անհամեմատ Հայր· բողոք զանդարմանելի ալեզարդ ծերութեանդ բառնաս հասակէ»: «Ն· Ծ· Գրիգորս Տէր Վարժապետեան» վերջ Թղ· 335բ:

Այս է հատընտիր բովանդակութիւնը Ձեռագրիս, որ վերջին դարերու հայ պատմութեան, մանաւանդ եկեղեցական պատմութեան համար չատ կարեւոր աղբիւր մըն է: Իր բովանդակութենէն ոչ նուազ մաս մը արդէն տպուած է: Կոնդակներն ու Թղթերը կարելի է տեսնել Ազայեանցի «Դիւան»ներուն մէջ եւ եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

780.

ՀԱՍԱԿՈՏՈՐՔ

Ա· Թուղթք 1—2 (*մեծութիւն՝* 46 × 36 *ծալուած* 23 × 17· *տողք՝* 71) *զօրաւոր թղթի վրայ նօտրգիր գրուած՝ սեւ թանաքով· «Կարճառօտ պատմութիւն ահագին հեղհեղին դիպեալ ի քաղաքին* Կուտինա *յամի Տեառն* 1810, *արարեալ* Կուտինացի Կարապետէ Եսայեան *ամիրայ կոչեցելոյ ի խնդրոյ դերյարդոյ Հայր* Անդրէաս վարդապետին Շիւիւրեանց: Գլ· Ա· *Յայտ լիցի տէրութեանդ նատուածն կամ դիրքն քաղաքին մերում* Կուտինայու»: Գ· Գլուխ է: *Վերջը՝ «Եւ զայսոսիկ զրուցատրութիւնս բարեպէս կարէք ստուգել ի* յԱխլցւոյ Ղազանճեան Պօղոս վարդապետէ, *զի ի ժամանակի յայսմ դիպուածոյ, նա տեղեակ եւ հմուտ եղեւ, գոլով նա միսիոնար ի քաղաքիս մերում»:*

Բ· Թուղթք 1—4· (*մեծութիւն՝* 22·5 × 16· *տողք՝* 37) *զօրաւոր թղթի վրայ նօտրգրով գրուած է՝ «Ծանօթութիւնք ի վերայ* Մաշքոցին *որ տպագաւ ի Վէնետիկ յամին* 1831· *եկն ի Պօլիս ի նմին ամի եւ հրապարակաւ վաճառեցաւ ի Սեդրոս խան ի սենեակս Աբբայեանց եւ ապա խափանեցաւ: Դնէ զխորագիր Հաւատամքին եւ պաշտեն զՀաւատամքն Նիկիայ ի բուն: Ի չորրորդ տողին փոխանակ դնելոյ՝ նախ քան զամենայն յաւիտեանս, դնէ՝ այսինքն յէութենէ Հօր»:*

Գ· Թուղթք 1—13· (*մեծութիւն՝* 22 × 17· *տողք՝* 37) *գծաւոր թղթի վրայ չեղագիր գրուած՝ «Վարք* Աբերկիոսի եպիսկոպոսի· *Մարկոսի Անտոնինու եւ Լեւկիոսի Վիրոսի պինքնակալութիւն իշխանութեան»:*

Ընդօրինակութիւն է այս Մեսրոպ վրդ· Մաքսուտեանցի Պարիսի Ազգային մատենադարանի Թ· 118, Թղ· 110ա ձեռագրէն եւ հրատարակուած է Հ· Ն· Ակինեանէ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ (1910 էջ 132, 166, 306, 328·) *եւ ապա արտատպուած՝ Նիւթեր Հայ վկայաբանութեան ուսումնասիրութեան համար· Վիեննա* 1914:

Դ· «Վկայաբանութիւն սրբոյն Պետրոսի Աղեքսանդրացւոյ, *լուսանկարուած Պարիսի Թ· 110 (Թղ· 99ա—104ա) ձեռագրէն «Տօմարնակէ մը գրուած Ժ-Ի· դարուն· «ի ժամանակս թագաւորութեան Դիոկղետիանոս կայսեր Հռովմայեցւոց էր հայրապետ եկեղեցւոյն Աղեքսանդրիոյ»:*

Լուսանկարիս մեծութիւնն է 24 × 18, *երկսիւն: Առաքած է միաբանութենէս* Dr. H. Goussen:

Ե· Թուղթ 1· (*մեծութիւն՝* 24 × 17· *տողք՝* 25) *«ի գթութենէն Աստուծոյ եւ յամենայն սրբոց նորա նայեւ ի* Ղուկաս վարդապետէս *եւ ի* Սրապիոն վարդապետէ *հասցէ գիր աւրհնութեան եւ նամակ պահպանութեան առաքելակ(ան) աւրհնութիւն ի վերայ Մերսինայ»:*

Հրատարակուած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ 1911 *Թ·* 12: *Հրատարակիչը ապա անոր լուսանկարը տուած է մեր Մատենադարանին: Վրան կան երկու կնիք· մին՝ «Ղուկաս վարդապետ ծառայ Աստուծոյ»· իսկ մէկալը՝ «Սրապիոն վրդ· ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի»:*

Զ· Թուղթք 1—12 (*մեծութիւն՝* 22 × 16· *տողք՝* 28) *հաստ եւ անողորկ թղթի վրայ գրուած՝ նօտրգիր (դասարկ Թղ· 1· եւ 12): Նիւթն՝ աստեղագուշական գրութիւն մըն է աղիւսակներով: Կը սկսի· «Քայվան, ի խոյին առաջի տարաճայէն մինչեւ կշռին, առաջի տարաճան հիսուսի կոչի»:*

Է· Թուղթք 7· (*մեծութիւն՝* 21 × 15· *տող՝* 19): *Գորշագոյն անողորկ թղթի վրայ գրուած: Նիւթն է՝ «Թուղթ ի* Ներսէսի արքեպիսկոպոսէ Կիլիկեցւոյ Տարսոնի· *Պատասխանի* Յուսկան *արգելական ճգնաւորի ի մեծն Անտիոք· յորում լուծանէ զհարցումն կղերիկոսաց Անտիոքայ, վասն որ ի Հարք աստուածային չնորհի ճչմարտութեան ի վերայ քահանայական կարգի եւ ժողովրդականաց ուղիղ հաւատոյն որ ի Քրիստոս: Գիր զո պատուականութեանդ, երանելի այրդ Աստուծոյ, եհաս առ իմս չափաւորութիւն»: Համմա· Թ· 78 Ա· 3: — Գրուած՝ նօտրգրով:*

Ը· Թուղթք 1—10· (*մեծութիւն՝* 21 × 14· *տողք՝* 26)· *Գորշագոյն թղթի վրայ նօտրգիր գրուած (դասարկ՝ 9ա, բ, 10ա· իսկ 10բ· տարբեր գրով, մեկնողական 11 տող գրութիւն մը): Նիւթն է «Պատմութիւն տէր* Եղիայ Բահանայի, Խարբերթցւոյ· *Յայտ լիցի եւ ծանուցումն Քրիստոսի հաւատացելոցդ եւ արեամբ գնեալ քահանայից եւ ժողովրդոցդ եւ աստուածասէր իշխանացդ, զի այս տէր Եղիայ քահանայիս որ է ի քաղաքէն Խարբերդու եւ ի յազգէն Աստրոց ի սուրբ Յակոբ Մծբնայ Հայրապետէն» եւն եւն· Համմա· ընդ Թ· 147· Դ·:*

Վերջը՝ Թղ· 8բ· Հայոց ՌՄԿԶ (1817) *Յուլիսի* 10: *Գրեցաւ այս տետրս պատմութեան տէր Եղիայի ձեռամբ:*

Ակնցի Պայիկեան Յոհաննէս Սիմէօն *յաբեղայի· խնդրեմ ընթերցօղդ սորին, մի Հայր մերիս յիշեսջիք···»: Ապա «*Banasêr, 9. Rue Gazan,

Paris»՝ «Նուէր Վիեննայի Մխիթարեան Հարց մատենադարանին, Ե· Կ· Բասմաճեան, Պարիս, 4 Մայիս 1911»։

Թ· Թուղթք 1—5· (*մեծութիւն՝* 21 × 15· *տողք՝* 30)· *բարակ, բայց լաւ թղթի վրայ՝ նօտրգով՝* «*Պատմութիւն ապստամբութեան* ԵՂՆԻԶԻՐԻՑ *եւ կործանման ոճախից նոցա եւ նորոյ կարգաւորութենանց, որք եղեն ի պետութեանն Օսմանցոց։ Յամի Տեառն* 1826 *չուրջ ի վերջն Մայիսի ըստ նոր տոմարի, թագաւորն կոչէ յատեան զամենայն պաշտօնատարս*»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան, բայց հմմտ. վերը։*

781.

ՀԱՏԱԿՕՏՈՐՔ

Ա—Զ· Բժշկական հատակոտորք, ամէնքն նօտրգիր եւ գրչ թղթի վրայ գրուած (մեծութիւն No. 1—4 (19·5×11·5 No. 5· 21 × 16, *եւ* No. 6, 15 × 10)։

*Առանց մասին Հ· Ն· Ակինեան թղթի մը վրայ գրած է «*1909 *Մարտ* 24*ին առացանք Կ· Պոլսէն իրրեւ նուէր Անտոնեան Մեծ· Հայրերէն։ Հատակոտորքս ինչպէս իմաթեւերէն կը տեսնուի, երկրորդ ձեռք մը քովէ քով րերած էր, թերթերն իրարու կպցուած եւ կարած, առանց միա դնելու նիւթի կապակցութեան։ Պատշաճ տեսայ մի առ մի զատել, այլ եւ այլ խմբերու վերածել են։ Մանր համեմատեցի մեր ձեռագրաց հետ, թերեւս կարելի բլլար իւնչ ձեռագրէ հատակոտոր բլլալն որոշել, բայց եզրակացութիւնը եղաւ թէ՝ բոլորովին նոր բժշկարաններու հատակոտորներ են մեր առջեւ*»։

No. 1· *Հատակոտորք ընդհանուր կապակցութիւն մ'ունին մեր Թ· 300 Յովհան Հեքիմի բժշկարանին հետ, լաւ եւս այս բժշկին Վենետիկ* 1294*ին գրուած օրինակին հետ համմտ· Հետազօտութիւնք Յովհաննէսի էջ* 129 *եւայլն։ Ըստ իս նոյն իսկ այդ բժշկարանի հնագոյն մէկ պատառիկն է։ Հոս ծնացած պատառատիկք են՝* ա· «*Վասն դեղերոյ զօրութեանց*»· բ· «*Զօհրան ի բանին Մխիթարայ, որ յիշէ զմեծի իմաստասիրին զբազարատայ ասածվածքն*· — *այս կտորն անծանօթ է այլուստ*· գ· *վասն ամենայն ցեղ ձիթերոյ չինելոյ*»։ *Սկիզբն է* ·«*Նշանօքս*։ ե· *օր ի յառաջ քանց զդեղոյն տալն եւ ե· օր ի հետ դեղոյն առնելոյն*»։

No. 2 (*կը շարունակէ Հ· Ակինեան*) «*Գազիանոսի վասն ամենայն ցեղ աչացաւի թարգմանութիւն ի Տաճիկ լեզուէ։ Անծանօթ այլուստ*»։ *Սկիզբն է «Վասն ամենայն ցեղ աչացցաւի· Անուամբն Աստուծոյ· Թասքիրայ գահալին զոր ասացեալ ճալինոսն· վասն ամենայն ցեղ ցաւոց որ ի յաչքն լինի եւ զայս թաթքիրայս յիշելիք գրեցաք*»։

No. 3· (*կը շարունակուի*) «*Անյայտ խորագիրն կը սկսի· «Եւ յիշենք»ներով*»։ *Սկիզբն է· «Զուժն սրտ հեչտութիւն ընդհանոյ ի մարդն։ Եւ յիշենք զցորենոյ կորկոտի բնութիւնն, ցորենով կորկոտն տաք է եւ կակուղ*»։

No. 4 (*կը շարունակուի*) («*Վասն լուծման դեղերոյ*») «*Վասն ամենայն ցեղ մուգ վարայնոյ եւ ապրենոյ եւ եփելեաց եւ զօրծաւորութեան նորա։ — Վասն ամենայն ցեղ ջրերոյ։ — Վասն թմրադեղի։ — Վասն ամենայն երակաց։ — Վասն գձեռն լուանճան ճանաչելոյ։ — Վասն քրտանց հիւանդին։ — Վասն յանկարծ մահի։ — Յաղագս նշանաց բալղամի։ — Վասն ամենայն ցեղ գինոյ։ Վասն ամենայն ցեղ կաթի։ — Վասն ամենայն ցեղ նուչի։ Թէ ինչ բժշկարանէ է չի կրցայ իմանալ։ Թղ· 12ա կը գրուի թէ «Թարգմանեցաք ի Փռանգի գրոցս Ռկե = 1616, առանց նշանակուելու թարգմանչին անունը»։ Հմմտ· Թ· 678· Թղ· 180ա։*

No. 5· «*Միդ—Յիե· հատուածք բժշկարանի մը։ Միդ·* «*Վասն Մլհամ առաքելոյ ժբ· աշակերտաց։ Միջ· Մաճուն գլխոց են*»։

No. 6· «*Մանր հատուածք իրրեւ յատելուած բժշկարանի լուսանցքներու վրայ։ Վիեննա* 30 *Մարտ· 1909 Հ· Ն· Ա·*»։

Է· Թուղթք 1—5· (*մեծութիւն՝* 18 × 12· *տողք՝* 21) *գրչագոյն թղթի վրայ նօտրգիր գրուած է։ Նիւթն է հոգեւոր երգեր եւ չարականներ։ Կը սկսի՝* «*Անկոխ վարին թափառեցա եւ պրահետ ներ վարեցա օւ(°) սըրբուհի վասն իմ հայցեա եւ մաղթանօք քու պիս ուղղեայ*»։

Ը· Թուղթ 1—6· (*մեծութիւն՝* 17·5 × 12· *տողք՝* 19)· *գրչագոյն թղթի վրայ նօտրգիր գրուած՝* «*Կարգի սրբազան Տեառնէ մերմէ Բենեդիկտոսէ Պապէն ԺԴ· երորդէ հաւանեալ· Զոր պահելոց եւ ըստ պարապոյ ժամանակի (որպէս առաքեալ ի կանոնս նա-*

նակի) ի տալն զօրհնութիւն հոգեվարաց, այնք որք առեալ զիչխանութիւն յառաքելական յաթոռոյ: Զօրհնութիւն հոգեվարաց քանզի սովորութիւն է տալ յետ խորհրդոյ ապաչխարութեան»: Թղ· 3ա· կայ՝ «Օրհնութիւն ջրոյ»: Թղ· 5· դատարկ է, միայն երեք տող գրուածք մ'ունի:

Թ· Թուղթք 1—6· (մեծութիւն՝ 17 × 12· տողք՝ 22) գորչագոյն թղթի վրայ նօտրգիր գրուած (դատարկ թղ· 6): Նիւթն է 1ա· «Օրհնութիւն մոխրոց» թղ· 2ա· «Օրհնութիւն հոգեվարաց» հմմտ· քիչ վերը· Ը·— Թղ· 4ա· դարձեալ «Օրհնութիւն հոգեվարաց» (նոյն):

Ժ· Թուղթք 1—8· (մեծութիւն՝ 18 × 12· տողք՝ 24)· ամուր թղթի վրայ գրուած չեղագիր (դատարկ թղ· 1· 5բ· 6—8): Նիւթն է՝ «Սրբոյն Աբաւասի եւ սրբոյն Աբբայ Եփրեմի ասացեալ խոստովանութիւն· Եւ այլ հրաժարելով ի սատանայէ եւ յամենայն խաբէութենէ նորա»: «Առաքեալ ի Կ· Պոլսոյ 1912»:

ԺԱ· Թուղթք՝ 1—10· (Մեծութիւն՝ 17 × 12· տողք՝ 22) բարակ, բայց ամուր թղթի վրայ նօտրգրով գրուած (դատարկ՝ Թղ· 9բ—10բ): Նիւթն է «Արարողութիւնք հայրապետական ձայնաւոր պատարագաց»: Սկիզբը՝ «Բան յորդորական եթէ ի ֆիզիկական աչխարհի ասի բարձեալ լինէր այն սքանչելի կարգ առնելութեանց»: Բաժնուած է այլ եւ այլ գլուխներու· Գ· օ· Թղ· 2ա· «Թէ պինչ պաշտօնեայք պէտք լցեն հայրապետին յորժամ մատուցանէ զձայնաւոր պատարագ»: 123ա· «Գլ· Բ· Թէ որով կարգաւ ունեցին մատանել յեկեղեցին»: Թղ· 3բ· «Գլ· Գ· Թէ պինչ պարտի առնել եկեղեցին, յորժամ հանդէս հայրապետին մատանէ»: Թղ· 8ա· «Գլ· Ը· (վերջինը) Արարողութիւնք գնկի ճաշակման մինչեւ ցաւարտն»: Վերջ Թղ· 9ա:

ԺԲ· Թուղթք 1—15· (մեծութիւն՝ 15 × 11· 16 × 11· տողք՝ 16· երկու գրութիւնք միացուած են) անողորկ թղթի վրայ նօտրգիր գրուած: (Դատարկ՝ Ա· 1· 7· Բ, 8, 9 15բ): Նիւթն է՝ «Կարնեցի ումն Յարութիւն անուն երիտասարդ նահատակեալ ի յիմմիր ի քաղաքի ի 1255 թուոջ եւ Փետ· 26: Եղելութեան լուրն հասեալ ասա ի կարին ըստ այնմ լրոյ չարադրեալ եղեւ բանս յումեմնէ նօտարէ: Ի սոյն յետնեալ ժամանակի ձմերնացեալ եղեւ նակի· վարդ մի բուսեալ որ եւ ծաղկի իբր հոտաբուր մանուչակի»: Սկզբնատառք տողերու՝ «ի Հանիւէ նօտարէ կարնեցւոյ ի սէր սրբոյս ասացեալ է բանս»: Թղ· 10ա· Նոյն գրութիւնը կրկին:

Առաջին գրուածքին սկիզբը վերին լուսանցքին վրայ կայ՝ ի Ռմմե = 1806 գրեալ»: Իսկ նոր անցուած թղթեայ կողքին վրայ գրուած է՝ «Ողբս ի Յարութիւն նահատակ եհաս մեզ ի Կ· Պոլսոյ, թերեւս առաքեալ անդր ի Հ· Համազասպայ մերոյ (Զամանեան): Երկոքին օրինակքս, որք ուրոյն էին յարեցան ի մի յամի 1914 ի Վիեննա»:

ԺԳ· Թուղթք 1—14· (մեծութիւն 15 × 10· տողք՝ 20)· դեղնագոյն բարակ թղթի վրայ նօտրգիր գրուած: Կը սկսի Թղ· 1ա· (սկիզբը չկայ) Անճնապահ է եւ յոլ(°) եւ աներկիւղ, որոյ քիթն չափաւոր լինի· ոչ մեծ եւ ոչ փոքր մեծայմիտ լինի»:

Թղ· 4ա· «Այս է քարոզ· Քանզի արդարութեան փառքն անօսր է»: Թղ· 5ա· «Առակ Սողոմոնի ասացեալ: Գրէ մեծ իմաստունն Սողոմոն ի գիրս առակացն թէ իմաստութիւն առն նիւթէ գհանճար· Ժե· գլխ· Իգ· համար: Քանզի այր առանց իմաստութեան զգացեալ է իբրեւ զգի անշնչացեալ»: Թղ· 8ա· «Այս է երկոտասան ամսոյն որպիսութիւնն· Յունվար եւ այս ամսոյս Աւորիքն քանունիանի ասեն· Այս ամիս պալղամն ի մարգոյն անձն կու աւելնայ»: Ամէն ամսու վրայ համառօտ խօսուած է: Թղ· 14· «Բարեկամ յիմար առ լերկ դչար»· «Լեզու անպարծ, զ(ո)լորի անկարծ»: Թուղթ մը առակաւոր խօսքերու: Թղ· 14ա: մարտիտով վարի լուքին վրայ գրուած է՝ «Մաեփան Տէրտէրեան 1873»:

ԺԴ· Թուղթք 1—15· (մեծութիւն՝ 15·5 × 11· տողք՝ 19) գորչագոյն բարակ թղթի վրայ նօտր տառերով գրուած Տաղապան մըն է: (Սկզբնատառք մանուչակագոյն են եւ յաչող): Նիւթն է՝

1· Թղ· 1ա: «Տաղ դեղեցիկ ի գոյն օյնար իւրկ բէստէին· Շարադրեալ ի յարդելի իմս դաստիարակ Գրիգոր դպրէ: Սկրալի սիրոյդ սայր սլաքաւ սիրահիքոյս խոցեալ (կրկ·) ո սիրակարկաչ աղնիւ սոխակ դեղափայլեցեալ, սէր իմ ո՛հ»: Վերջ՝ «Ուստի պիչանիլ յիմս պարտէզ ոստաքանց եղեալ· Հայցեմ եղկելիս անուամբ եւեթ արթուն՝ (Գրիգոր) յորճեալ, սէր իմ ո՛հ»:

2· Թղ· 1բ: «Տաղ ուրախութեան յօրինեալ ի Գրիգոր վարժապետէն իմմէ եւ բանասէր դպրէ ի գոյն Մայիլ օլտում մէջլիսիներէն անուանեալ պէստէին: Գերահրաչ արարչութեամբ պեղեցկապէս յօրինեալ ջոկս անասնոց սուրբ կենդանեաց յանսրբոց անջատեալ: «Գրիգորին»:

3· Թղ· 2ա: «Տաղ ուրախութեան· Այսօր ցնծամք պարելով, խմեմք պինի խընդալով»:

4· Թղ· 2բ: «Տաղ դեղեցիկ չարադրեալ ի Պաղտասար բանիբուն դպրէ· Ի ննջմանէդ արքայական, զարթի՛ր, նազելիդ իմ, զար-

թի՛ր, Հմաս նչոյլ արեգական, դարթի՛ր, նաղելի իմ, դարթի՛ր»։ Շարունակութիւնը կը գտնուի թղ· 5ա։

5· *Թղ· 3ա։* «Նորին յարդուբեան ասացեալ ի գոյն Պիրմէլէկսի մայ փերու անուանեալ պէստէին։ Գեղածիծաղ բուրաստան, (կրկ·) չուշանալիր անդաստան, ծաղկունք քոյին երփներանգ (կրկ·) ի լոյս արփւոյն ջողջողան»։ «Գրիգոր»։

6· *Թղ· 3բ։* «Նորին չնորհապերճ անձին· առ լուսինեակն (այսինքն) պիւլպիւլն ի սիրահար անձնէ· Ագնիւ թռչնոյ լուսինեակիդ տարփալուոյս քաղցրանուագ ձայնիդ լրոյ կաթուածիմ, կաթուածիմ»։

7· *Թղ· 4ա։* «Տաղ դեղեցիկ համեղ եղանակաւ· ի գոյն որ ասէ «Աղտէնիզին ատէլէրի էֆէնտըմ աղամ իմոյ Փրկչին սուրբ գերեզմանն լուսալի տապան (կրկ·)»։

8· *Թղ· 4բ։* «Տաղ սուրբ Աստուածածնի· լուսաւորեա զիս սուրբ տաճար մեղաց ինձ մաքրեա (կրկ·) Մարիամ որ ես իմ ճար»։

9· *Թղ· 5ա։* «Տաղ նորին իմաստնապերճ գպրի· Ի կէտ գարնան եղանակին, ճօղար պիւլպիւլ դէչէ տէրտին»։ «Ի Պաղտ»։

10· *Թղ· 5բ։* «Երգ բարեկենդանի չարաղրեալ ի Պետրոս րաբունապետէ Փերքումեան· Պայծառ արփին արդ բարձրացաւ, Հալման սառին ժամ է արդէն· կարմիր վարդի ոստ կակղացաւ· Ծաղկամ ծառին ժամ է արդէն»։ «Պետրոս»։

11· *Թղ· 6ա։* «Երգ առ ամէնօրհնեալ կոյսն Մարիամ, նորին րաբունապետ Արիւոյ ասացեալ· Պիր կէօվէրճին՝ սէն պի նաղիր»։ «Պետրոս»։

12· *Թղ· 7ա։* «Տաղ ի վերայ Եփրատ գետոյ «Ով դու Եփրատ սիպախրոխտ դաս զառիվայր գարիւ գարիւ»։

13· *Թղ· 7բ։* «Փեսեայէն խորհրդոյ եւ գհարանէն լուսոյ։ Գարուն եղեւ յարեաւ հիւսիսան ամլական (կրկ·) եկն թեման չնչեաց ի մերս յայգեստան»։

14· *Թղ· 8ա։* «Զվարդէ եւ զլուսնահաւոյն, պարզ բանիւ· Մխիթիլ ոսկիէ վարդին թերթերըն· որպէս եւ ասեն նախնի ծերերըն»։

15· *Թղ· 8բ։* «Առ մայրն ողորմութեան· Մաս խնկաբեր եղեմաբոյս անթառամ սէր իմ անթառամ»։

16· *Թղ· 9ա։* «Ի գալ գարնան հրաւիրումն խնդութեան եւ զարթիլն ի քնոյ լուսնահաւոյն· Ո՛հ ի գալ գարնան այգիք ամէն բերկրեցան, զարդ զգեցեալ բերկրեցան»։

17· *Թղ· 10ա։* «Սուգ լուսնահաւոյն զվարդէ ի յերկար խօթութեան իւրում։ Ասասցէք առտուտին զթեւս իւր վառեսցէ, եւ վաժկան բօթատար վարդին առեսցէ»։

18· *Թղ· 10բ։* «Երգ վասն սիրոյ ասացեալ· Կայր աղաւնի պատուական, գովելի, սիրելի, նազելի· «Կարապ»։ Շարունակութիւնն է՝ *թղ· 13ա·* «Ետս»։

19· *Թղ· 11ա։* «Տաղ դեղեցիկ չարադրեալ ի լուսահոգի Յակոբ Աստուածաբան Պատրիարգէ· Սիրամարգիդ սիրով եղէ սիրահար, սիրահարեալ սիրով քոյին»։

20· *Թղ· 11բ։* «Տաղ ի գոյն կէնէ կիւլկիւլ անուանեալ բէստէին։ Ահա եղեւ քաղցր եղանակ, (կրկ·), խօսի պիւլպիւլն յոյժ գերուն ակ»։

21· *Թղ· 12ա։* «Զի՞նչ է ծածուկ գոր չէ յայտնի վասն սիրոյ ցանկալուդդ»։

22· *Թղ· 13ա։* «Ցանկ պարտիզին ի վեր անցայ (կրկ·), պատաղիճ վարդի փարեցայ»։

23· *Թղ· 14ա։* «Առ պանծալին հրեշտակաց սուրբ կոյսն Մարիամ· Շուշանի վարդի նման ես· հոտով լի ի լի· մանուշակ նարդոս կապեալ մի առ մի»։

24· *Թղ· 15ա։* «Ի լուսատիպ թագիւ պճնեալ կոյս դեղեցիկ Մարիամ»։ «Ի Տէր»։

25· *Թղ· 15բ։* «Տաղ վարագայ սուրբ խաչին· Ղամբարաչար անհամեմատ լուսով լցեալ լեառն վարագայ»։

Ժե· Թուղթք 1—9· (մեծութիւն՝ 15 × 11· տողք՝ 17)· գորչագոյն թղթի վրայ նօտր գրով գրուած ամփոփոյք մըն է տաղերու։ Մէջը կան՝

1· *Թղ· 2ա։* «Տաղ սրբոյն Յակոբայ հայրապետին· Անճառ Միածնին Հօրն երկնաւորին, ընտրեալ երկրէ Ս· Յակոբ քրովբէ մարմնային» «Առաքել վարդապետի է գե»։ *Հմմտ· Թ·69· Գ· 16։*

2· *Թղ· 3ա։* «Տաղ վասն խոնարհութեան· Անեղին տաճար· բանին բարեբար»։ «Ով եղանակէ գԳրիգորիսն յիչէ» (Աղթամարցին է)։

3· *Թղ· 4ա։* «Ողբ վասն հոգւոյ· յառաջ որ յաչխարհ եկի հանց պահիկ մի»։

4· *Թղ· 5բ։* «Տաղ վասն հոգւոյ· Եւ արք աչխարհի բաներն ի լման, ո՞ւր են թագաւորք իչխանք պարոնայք ու սուլթանք ու խան»։

5· *Թղ· 7ա։* «Տաղ ի Ֆրիկէ··· իմ սիրտ վատին···»։

6· *Թղ· 8ա։* Տաղ մը ի Ս· Ստեփանոս· (կարմիր թանաքը գունատած ըլլալով կարելի չէ ասոր եւ նախորդին խորագիրը կարդալ։

Թղ· 1ա· կայ՝ յիչատակարանս «Ով եղբարք իմ երգեցողք եւ որք քաղցրիկ եղանակէք

զկ(Մ)անուկ սարկաւագն յիշէք եւն»: Թղ· 3ա· կը խնդրուի յիշել «զԲարսեղ եւ զՀայրն իմ Թաւիթ»: Թղ· 1բ· գծուած է հնդկահաւ մը, Թղ· 2ա· կայ տեղ կխախորան մը: Թղ· 1ա· կայ՝ «Առաքեալ ի Կարնոյ 1912»:

ԺԶ· Թուղթ 1—6· (մեծութիւն 15·5 × 11, տողք՝ 17)· բարակ թղթի վրայ նօտրագիր գրուած: Նիւթն է· Թղ· 1ա· «Լոյս ի լուսոյ ծնունդ եւ ծագումն, որ եկիր ի խընդիր մոլորեալ ոչխարին բնութեանս, զոր ընդ խաչին բարձեր ի վերայ ուսոյդ, մաքրեա զմեզ ի մեղաց մերոյ»: Ապա «Առաքեալք Աստուած որդւոյն»: Ապա «Զիմ զպաղեալ սիրտս առ բարին, ջեռո սիրովդ աստուածային»: 2· Թղ· 2ա: «Երդ առ սուրբ Աստուածածինն, ըստ եղանակի երդոյն ընտրեալ ի մէջ հողեղինաց· Օգոստոս կոյս՝ դչխոյ փառաց, սեւեսաստէ լոյս տիեղերաց, ····· Ողորմ ձայնիւ զոչեմք այսօր Մխիթարայ մեծ Աբբահօր»:

Վերջերը՝ Թղ· 4բ· «Հարիւր եւ մի աւուրբ անցին, ապա հասաք Զանթայ կղզին, եւ անդ ելեալ զերծաք ի նմին, չնորհիւ սրբոյ ամրիծ կուսին զերծաք ի նմին: Ցամի փրկչին տեառն Ցիսուսի հազար ութհարիւրերորդի, նաեւ երկու յայն աւելի չնորհիւ սրբոյ անբիծ կուսին: Ցանտոնեան տօն ըստ հին հաշուի, մխիթարիմք առ պատկերի Մխիթարայ մեր Աբբայի՝ սրբոյ կուսիդ ջերմ որդեդրի: Սկնէ 1803 ի Մայիսի 30»: Ապա 6 անգամ գրուած է «1805» եւ մէկ անգամ՝ «1806»:

3· Թղ· 5ա: «*Ցիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Յարութիւն վարդապետ Բասենցի *եպիսկոպոս սուրբ էջմիածնայ* Ցովսեփայ եպիսկոպոսի *եւ առաջնորդի Հայոց Ռուսաց երկրի ողջոյն սիրոյ ի Քրիստոս: Նամակ սիրոյդ դրեալ ի Եաչ քաղաքէ ի Ցուլիսի* 30 1790 *եկն առ իս ի Թրեստ եւ ի կամիլս իմ պատասխանել յապաղումն անկաւ ի միջի»:*

Ջատագովական Թուղթ մըն է, որ կը մնայ Թերի· Թղ· 6բ կը գրէ՝ «Եթէ կամիս մի Թուեցից քեզ համառօտիւ ի յընթեռնուլն այնպիսոյն ի գիրս Ագաթանգեղոսի երես 400 թէ պապքն Հռովմայ ունին իշխանութիւն յարեւելից մինչեւ յարեւմուտս ի վերայ ամենայն ազգաց Քրիստոսադաւանից»: Ցարութիւն Բասենցւոյ մասին Հմմտ. Հ· Գր· Գալէմքեարեան «Կենսագրութիւն Սարգիս արքեպիսկոպոսի Սարաֆեան» Վիեննա 19»: Թղ· 1ա· կայ «Երեր ընդ իւր ի վանս յԱրդուընոյ Հ· Ն· Ա·(կինեան)»:*

ԺԷ· Թուղթ 1—4· (մեծութիւն՝ 14·5 × 9· տողք՝ 31)· խեղճ թղթի վրայ առանց լուսանցք ձգելու նօտր տառերով գրուած է՝ «Մարերի Դ· եւ Մայիսի ԺԱ· Վարք եւ մարտիրոսաբանութիւն Տեառն Տեառն Միխայէլի գերահռչակ քահանային եւ նահատակին Քրիստոսի: Փառաւորեալ վկայն Քրիստոսի էր ծննդեամբ ի քաղաքէն Ասբերդու զաւակ բարեպաշտ ծնողաց»:

Թղ· 8բ: «Վարք Տէր Միքայէլի, հանեալ ի դիւանէ Անտոնեան ուխտի կ· Պոլիս 1903»: Հմմտ. Թերզեան Մ· Ծ· Վ· Բրզնիկի Նախավկայ առաքեալը, Պէյրութ 1959:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

782.

ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԳՐՈՑՆ ՄՈՎՍԻՍԻ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 143: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26·5 × 19·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 27 × 7 + 7 = 14: — ՏՈՂՔ՝ 34: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ հաստ եւ ամուր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, դրոշմազարդերով, առաջին կողքի վերի եզերքը ֆիչ մը մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր, միայն ֆանի մը տեղ ֆիչ մը կեղտոտած եւ մաշած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆիչ, մանուշակագոյն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 9ա[1], Թղ· 75բ[1], 108բ[1], 117ա[1], 124բ[1], միագոյն եւ պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 8բ՝ հայերէն տառերը բռնած են զոյգ հրեշտակներ, անոնց վերեւ Ս· Հոգին՝ աղաւնակերպ եւ վարը՝ Ս· Սահակ, Ս· Մեսրոպ, Ն· Շնորհալի եւ Գ· Նարեկացի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 1ա–8ա, 142բ–143բ: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ:

— ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 141բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին (առաջին) ներսի դին «Գնեցաւ յամին 1908ի ի Կ· Պոլիս 40 դահեկանի: Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է «Վարդանայ վարդապետի միկնութիւն հինգ գրոցն Մովսիսի», ուր կան·

1· Թղ· 9ա[1]: (*Մեկնութիւն Ծննդոց*) «*ի սկզբանէ արար Աստուած երկինս: Բազմադիմի լսի անուն ըսկզբանդ, է արարչական որպէս Աստուած աչխարհի եւ չինիչ քաղաքի*»: Հմմտ· Թ· 229, § 1 եւ Թ· 482 § 1·:

Մեկնելի բնաբաններր մանուշակով գրուած են: Նշանակուած են անուններն այն Ս· Հարց, որոնցմէ Վարդան հատաքուածներ բրած է: Հմմտ· Թ· 229· սկիզբն եղած բանները չկան, այլ ուղղակի կը սկսի վերոգրեալ ասպէն: Վերջ՝ Թղ· 74բ:

2· *Թղ· 74բ²: «Ցառաջաբանութիւն առ հեղինակն Տէր Համազասպ եւ տէր Գրիգոր ի սուսարկել մեկնութեանն· Անմիջոց բարեկամն եւ հաւատարիմ հայրապետական խորհրդոյն Աստուծոյ մեծն Մովսէս···»: Ապա կը կայ յաջորդ թղթին վրայ·*

Թղ· 75ա¹: «Երկրորդի մատենի մովսիսական գրոց Ելից դպրութեան յառաջաբանութիւն: Այս գիրքս նախամեծար եւ պատուական համարեալ···»: Թղ· 75բ: «Մեկնութիւն Ելից դպրութեան Գլ· Ա·»: Վերջ՝ Թղ· 107բ²: Հմմտ· Թ· 229 § 2:

3· *Թղ· 108ա¹: «Երրորդ մատենի մովսիսական գրոցն դեւտական դպրութեան: Ցառաջաբանութիւն»: Թղ· 108բ¹: «Մեկնութիւն դեւտական դպրութեան Գլ· Ա»: Վերջ՝ Թղ· 116ա²: Հմմտ· Թ· 229· § 3:*

4· *Թղ· 116բ¹: «Չորրորդի մատենի մովսիսական գրոցն Թուոց դպրութեանն: Ցառաջաբանութիւն»: Թղ· 117ա¹· «Մեկնութիւն Թուոց դպրութեանն· Գլ· Ա·»: Վերջ Թղ· 123բ¹: Հմմտ· Թ· 229 § 4:*

5· *Թղ· 124ա¹: «Հինգերորդ մատենի մովսիսական գրոցն երկրորդ օրինաց դպրութեան: Ցառաջաբանութիւն: Թղ· 124բ· Մեկնութիւն երկրորդ օրինաց դպրութեան· Գլ· Ա·»: Վերջ՝ 141բ: Հմմտ· Թ· 229 § 5:*

Վերջը կայ (Թղ· 141բ¹): «կատարեցաւ գիրքս Մովսիսի չնորհօքն, որ ունի յինքեանս ժամանակս երից հազարաց կամ Ձիրից ամաց: եւ Քրիստոսի մարգասիրին փառք, ևն»: Ապա· «վարդանայ վարդապետի արարեալ յիշատակարան· Ամէնողորմ Աստուած ամենակալ եւ անյիշաչարչար քաղցր եւ երկայնամիտ, անսկիզբն եւ անվախճան, անեղր եւ անուրեք··· գոհանամք եւ փառաւորեմք··· զի արժանի եղէ ի ձեռն աւագին իւրոյ Տեառն եւ որդւոյն հարազատի Քէ համարձակելի է մեզ զձեզ մեծարել ի նաւակատիս մեր գլուխ եկեղեցւովս մեր տէրդ, որ արհիական եւ անդրանիկ եղբայրդ մեր ունի եւ ասեմ զաւագեալն յիմաստնոյն Պիսիդայ, ո՛ մշակդ մարենեաց եւ վիմաց, եւ կամ ազատատուկ եւ խողխոմ գետոյ եւ ցամաքեալ արարիք խիւս ի խորչակահար հասակաց· սակայն զի արեզակնակոխ էր եւ յուսով կենդանի: եւ արդ ընկալարուք զսերմանեաց մերոց յոլովից յականս դիմօք եւ զրելով ի տեսիլ աչաց զրերս պաղոցդ եւ զուք զերեխայրիս կալոյ եւ հնձանոյ Տեառն Յիսուսի եւ Հօր իւրոյ դիմածի եւ բարեխօսին գկոզոնէն ողկուզողից մասւոր օրհնութեամբ, զի նորա ողորմ եւ ձեր քաջութիւն յաղօթս եւ ի հաւատս, սակայն յորդառատս եւ անպակաս արտասուօք ոռոգել աղաչեմ···»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, բայց հմմտ· վերը:

783.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1834

ԹՈՒՂԹՔ՝ 222: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաբակ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ոսկեզօծ զարդերով· ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր նման շեղագրի: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա· վարդերու բլորակ մը, մէջը սիրտ մը՝ «Սիրտը Յիսուսի»: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 222ա—222բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1834: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԵԱՐՔ՝ Գրիգոր եպ· Տէր Պօղոսեա՞ն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին համեւրոպական պատերազմէն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

3· Թղ· 11ա: «Վասն խաչին»: — 4· Թղ· 13ա: «Վասն հաղորդութեան»: — 5· Թղ· 15ա: «Վասն անարատ յղութեան սրբոյ Կուսին ի յԱննայէ»: — 6· Թղ· 16բ: «Վասն ղղման»: — 7· Թղ· 18բ: «Վասն զխւտոյ խաչին»: — 8· Թղ· 20բ: «Վասն վերափոխման ս· կուսին»: — 9· Թղ· 21բ: «Վասն Համբարձման Քրիստոսի»: — 10· Թղ· 23ա: «Վասն աղօթից»: — 11· «Դարձեալ վասն աղօթից»: — 12· Թղ· 45բ: «Վասն գովեստի ի վերայ սրբոյ կուսին»: — 13· Թղ· 48բ: «Վասն հոգեգալստեան»: — 14· Թղ· 53ա: «Վասն ամենասուրբ երրորդութեան»: — 15· Թղ· 64ա: «Վասն Ծննդեան Քրիստոսի»: — 16· Թղ· 66ա: «Վասն հոգեգալստեան»: — 17· Թղ· 69բ: «Վասն ապաչխարութեան»: — 18· Թղ· 71բ: Նոյն նիւթը: — 20· Թղ· 78ա· Նոյն նիւթին վրայ: — 21· Թղ· 80ա: «Վասն քառասնօրեայ տաճարին»: — 22· Թղ· 82բ: «Վասն հոգեգալստեան»:

23· Թղ· 111ա: «*Ի վերայ իջման Բանին Աստուծոյ ի վաղարշապատ քաղաքի, յորում աթոռն ազգի մերում սուրբ կանգնեցաւ, Բնաբան· Զգոյչ լեր որպէս ցուցաւ քեզ օրինակ ի լերինն արասցես: Ելից Իէ· 40: Որպէս ասէ մեծ վարդապետն Որոփիևէս· սակաւ ջուր ի գինւոյ հեղեալ անդրակերպի ի դոյն եւ ի համ գինւոյ*»:

24· Թղ· 118ա: «Վասն աւետման սրբոյ կուսին»: — 25· Թղ· 122ա: «Վասն յարութեան Քրիստոսի»: — 26· Թղ· 146ա: «Վասն հաւատոյ»: — 27· Թղ· 150ա: «Վասն հաւատոյ»: — 28· Թղ· 152բ: «Վասն հպարտութեան»: — 29· Թղ· 156բ: «Վասն տնօրէնութեան Փրկչին»: — 30· Թղ· 162բ: «Վասն հոգեգալստեան»: — 31· Թղ· 168: «Վասն հաւատոյ»: — 32· Թղ· 173բ: «Վասն աւետման սրբոյ կուսին»: — 33· Թղ· 179ա: «Վասն երկիւղի»: — 34· Թղ· 184բ: «Վասն յուսոյ»: — 36· Թղ·379: «Վասն դատաւորին»: — — 36· Թղ· 197ա: «Վասն պահոց»: — «՝· Թղ· 201ա: «Վասն անառակին»: — *Նորագիրներըս առած ենք ցանկէն*:

38· Թղ· 207ա: «*Վասն անարատ յղութեան սրբոյ կուսին· Մատիցուք այսուհետեւ համարձակութեամբ առաջի աթոռոյ չնորհայ եւն: Օգնականին մեր ըստ ամենայնի ի տակրութեան, յորմէ վստահացեալ արիանամք*»:

40· Թղ· 212բ: «*Բան յաղագս չարչարանաց Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ· Ահա օր գարմանալեաց գարմանալի եւ ահա օր հրաշալեաց հրաշալի, օր՝ որ չէ ծագեալ ի սկզբանէ հետէ այսր*»· Վերջ՝ Թղ· 220բ:

Թղ· 201ա: «Ցանկ քարոզից»: Քարոզագրքիս մէջ հայ վարդապետներէ (գլխաւորաբար Գր· Նարեկացիէն) բաւական չատ յառաջբերութիւններ կը գտնուին: Թղ· 222ա· կայ՝ «Գրիգոր եպիսկոպոս Տէր Պօղոսեան»: Գրքին տտացո՞ղն է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

784.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՑ

Ժթ դար

Թուղթ՝ 125: — Մեծութիւն՝ 27 × 21·5: — Գրութիւն՝ 22 × 17: — Տողք՝ 27: — Նիւթ՝ բուղբ, տկար: — Կազմ՝ կիսալաք: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Ձանգամանք՝ բաւական աղէկ մնացած: — Գիր՝ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ մանուշակագոյն, ինչպէս արդէն բնագիրը: — Դասարկ՝ 8բ—9բ, 27բ, 62ա—66բ, 78բ, 79բ, 93բ, 100ա—բ, 105ա—բ, 117ա—125բ: — Ժամանակ՝ ԺԹ դար: — Գրիչ, ում կողմէ եւ կազմող, տեղի, տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ նուէր Հ· Թովմաս Վ· կէտիկեանէ: Այս Ձեռագիրը նորագոյն արտագրութիւն է ուրիշ գրչագիրներէ:

Մատեանս է ժողովածոյ, ուր կան·

Ա· Թղ· 1ա: «*Պատմութիւն Սահակայ Հայրապետին եւ Մեսրովբայ վարդապետին: Յետ ամսոց հնգից վախճանի Հայրապետն*

մեծ Ասպուրակէս եւ յայորդէ պաթոռ պատրիարգութեան սուրբն Սահակ որդին մեծին Ներսէսի եւ վասն պի ատուպապէս գոլով սա ծնունդ առաքինութեան»:

Թղ· 1ա: Վերի լուսանցքին վրայ գրուած է՝ «Բաղէշ, Սիմէոն երիցու գրքէն». եւ Թղ· 8ա· վերջը՝ կայ՝ «Ձսիմէոն երէցս եւ գծնօղան իմ յիշեցէք»:

Բ· Թղ· 9ա: «*Մեծն Ներսէսի կենսագրութիւն*» Թղ· 10ա· «Բաղէշ, Սիմէոն երիցու գրքից, վարդապետական ժողովածու բոլոր, 1 էջ սկիզբ եւ վերջ նոյն գրքից թափած· «*Պատմութիւն սրբոյն Ներսէսի Հայրապետի Յուդ եւ տասն ամի թագաւորութեանն Տրդատայ նստաւ յաթոռ Հայրապետութեան սրբոյ առաքելոյն Թադէոսի, Լուսաւորչին Հայոց սուրբն Գրիգոր*»:

Մեսրոպ երէցի Պատմութիւնն է այս՝ դոյզն տարբերութեամբ, որ կը կայանայ Ձեռագրիս համառօտութեան եւ քանի մը յաւելուածներու մէջ։ (Տպ· Վենետ· 1853 ի չարս «Սոփերք»ներու)։ Թղ· 26ա· կայ՝ «Թիւ գրոյս ՊԻԴ»։ — Թղ· 26ա կայ՝ «Բազէչ· Խանչարեան Բարունակ ազգի Աստուածաչունչ նօտր· Թվ· Թափած· Առաջին Թագաւորութեանց սկիզբն «Ցառաջարան նախաբարզեալ Թագաւորութեանց, վասն զի յերկուս առ ի հերքայեցւոց զպատմութիւնսն բաժանելոյ· զի ի· Ռ· Բ· նչանագլօք վարին երրայեցիք»։ Վերջ Թղ· 27ա։ Համմտ· այս գրութեան մասին՝ Վարդանեան Հ· Ա·, «Ցերոնիմեայ վասն ի քսան եւ յերկուս գիրս առ ի Հերքայեցւոց բաժանելոյ· ուսումնասիրութիւն եւ բնագիր· 1920, էջ 82։

Գ· Թղ· 28ա։ «Պատմութիւն ազգիս Հայոց գրեալ բանիւ ոտին չափոյ ի վահրամայ թագաւորէ· Տէր Ներսէսի լուսազարդեալ Հայրապետին զայս բան գրեալ»։ Համմտ· Թ· 169, 2։

Ձեռագիրս համեմատուած է Շահնազարեանի (փարիզ 1859, Մխրատի Տարեգրքի հատորին յաւելուածին մէջ) հրատարակութեան հետ եւ նշանակուած են տարբերութիւնները, մանաւանդ Թղ· 44ա—45բ· եւ Թղ· 56ա· «Ծանօթութիւնք Վահրամայ համեմատելով Շահնազարեան կարապետ վարդապետի տպագրած օրինակներու հետ»։

Ե· Թղ· 66ա։ «Աչխարհագրութիւն Ամլորդու գրատնէն»։ Թղ· 67ա։ «Ցաղագս աչխարհագրութեանց ստոյգ։ Ցաղագս աչխարհագրութեանց յաստուածային գիրս ոչ ուրեք գտանեմք ոճով ասացեալ, այլ դոյզն ինչ դուն ուրեք»։

*Ասկէ յառաջ գրուած է՝ (անդ Թղ· 67ա)· «Ամբոլի Թանգարանէն, վարդապետական հաւաքածոյ, բոլոր, յայտնի չէ ո՛վ եւ ո՛ր Թուականին է գրած»։ Կարգով բոլոր տիեզերամասերու եւ երկիրներու վրայ խօսուած է։ Հայաստանի մասը համեմատաբար ընդարձակ բռնուած է։ Վերջ՝ Թղ· 77բ· «գազանք անձանօթք, մարդակերք, կիսանձայք, երկդիմիք, վեց ձեռք, փոկոտունք, վիշապատունք, կիսահաւք, կիսապազանք, կիսամարդք, անկլուխք։ Ահա կատարեցան տիեզերք»։ Անդ՝ Թղ· 77բ։ «Մզոնահամարք այս են ի Դունա մղոն Մ· մինչեւ ի Քարնո քաղաք անտի մղոն ձ· մինչեւ ի Փոս աչխարհն Հայոց եւ Ցունաց···» եւն։ Անդ Թղ· 77բ։ «Աստղաչափական երկաչափութիւնք· ի հարաւային ծայրէն մինչեւ կիսիսեային չրջանակն աստղարէզք ՃԸ· բիւր եւն»։ — Թղ· 77բ։ «Այս քեզ յինէն ընծա գրաւորական վերծանեալ ի Պորփիւրի ներգործութենէն գրամարտիկոս տուիցն եւ ի բազմավէպ պատմութիւննէն Պապա Աղէքսանդրացիո, ողջ լեր»։ Նոյնի տակ գրուած են հանելուկներ· «Բարձրագոյն եմ քան զերկինս պայծառագոյն եմ քան զարեգակն» եւն։**

2· Թղ· 79ա։ «Աչխարհագրութիւն նախնեաց»։ Թղ· 80ա։ «Աչխարհագրութիւն ընդօրինակած նոյն գրքէն· Նախ քան զամենայն խնդրեացուք եղեալքս զէն, եւ ապա զնմանէ եղեալքս, զի թէպէտ արարածքս պատճառլինին դիտութեամբ արարչին, զի արարածովքս ճանաչի (ըստ Պօղոսի)···»։ Վերջ՝ Թղ· 87ա· «եւ այլ բազում ազգ եւ քաղաք եւ աչխարհ դոյ, զոր թողում դչարագրելն զոգա եւ Քրիստոսի մարդասիրին փառք յաւիտեանս ամէն»։

Ապա՝ «Աչխարհացոյցս գրեցաւ ձեռամբ մեղապարտ Ցակոբիս ի Թուին Հայոց ՌՁՒ· ամի։ Անմեղադիր լերուք զի յոյժ սխալ էր օրինակն եւ ես տգէտ գոլով ոչ կարացի զստոյգն ընտրել եւ զճմարիտն գծագրել»։ Վերջ։ Այս Աչխարհագրութենէն յառաջ Թղ· 80ա· կայ· «Բազէչ, Հաւաքածոյք, նօտր· մէկ էջ, ուր ամփոփվում է Ցիսուս որդի ոտանաւոր· Անուանիճ տօօրինական տեղեաց երուսաղէմի· Աչխարհագրութիւն· Գիրք Առակաց Վարդանայ վարդապետի. զոր ժողովեալ գրեաց Ներսէս եպիսկոպոս»։

Զ· Թղ· 89ա։ «Պատճէն սուրբ Յովհաննու վանուց հին մագաղաթեայ կոնդակին· Շնորհօք եւ ողորմութեամբ, կամաւք եւ ընտրութեամբ Ամենակալին Աստուծոյ··· նամակ մերոյ խաղաղութեան··· ի փառաւոր եւ յերջանիկ դիտապետէ, սուրբ եւ ընտրեալ Հայոց հայրապետէ, Տէր Գրիգորիոս կաթողիկոսէ ամենայն հայկազեանց սեռից քրիստոնէից···»։

Գրիգոր կաթ· Մակուեցիի այս կոնդակը հրատարակուած է Ղեւոնդ վրդ· Փրղալէմեանի «Նօտարք Հայոց»ի մէջ· կ· Պ· 1888, էջ 139—145։ Ձեռագրիս մէջ Թղ· 93բ գրուած է՝ «Նորոգեցաւ կոնդակս ի թվին ՌԼէ· յըստ մեզ մարգեղութեան Քրիստոսի ՌՁՂ· ձեռամբ անարժան եւ փաճուն գրչի Պետրոս արեղայի»։

Է· Թղ· 94ա։ «Մեհեկի իե· Վկայութիւն մեծ խոստովանողի Քրիստոսի Սմբատայ սպարապետին Հայոց եւ ճԾ· մարտիրոսացն Աստուծոյ եւ այլ սրբոցն որ կատարեցան ի Քրիստոս· ի ժամանակին յորում վասն ծովացեալ մեղաց մերոց յարձակեցան ի վերայ երկրի անաւրէնն ազգն Հազարու, բազում նեղութիւն եւ տառապանս հասուցանէին տանս Թորգոմեան»։

Փոքրիկ տարբերութիւններ անտեսելով (սկիզբն ու վերջը) Յովհաննէս կաթ·ի Պատմութեան (տպ· Մոսկվա 1853) 67—73 էջերն են։

Ը· Թղ· 96բ: «*Վկայութիւն սրբոց իշխանացն Համազասպայ եւ Սահակայ նախարարաց ի տանէ Արծրունեաց· Ընդ ժամանակս թագաւորութեան Ղեւոնի Ցունաց կայսեր եւ Փղաբիոսի արքեպիսկոպոսի Կոստանդինուպաւլսեցւոյ եւ ի հայրապետութեան Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի սաստկացեալ զօրանայր հարստահարութիւն Տաճկաց ի վերայ քրիստոնէից···*» *թերի կը մնայ*:

Համմտ· Սոփերք հայկ· *ԺԲ·* 1854 *Վիեննտիկ*, *էջ* 61—75:

Թղ· 100բ կայ՝ «Ամրղօլու վանքի գրաղարանէն· Գրիգոր Նարեկացոյ ներբողեան յերկոտասան առաքեալս, եւ Հարց Պատասխանիք Յովհաննու Որոտնեցւոյն նօտրգիր· 1 էջ (?), յիշատակարանը այլ գրով է գրած»:

Թղ· 101ա: «*Յիշատակարան գրոցս պատմագրաբար, գոր չինեալ է քալ քարտուղարն առաքելական եպիսկոպոսն եւ աստուածաբան վարդապետն* տէր Աստուածատուր *քուերորդի մեծ բարեւնապետին* Յակոբա(յ) Ովսաննից: *Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան Հաւր··· Ամենեցուն ճարտարապետն Աստուած յառաջ քան զլինելն ժամանակաց ընտրեաց ի մարդկանէ զորս ինքն կամեցաւ*»:

Շատ կարեւոր տեղեկութիւններ կան մէջը՝ նկատմամբ Մկրտիչ Նաղաչի: *Վերջը Թղ· 104բ գրուած է՝ («չարունակութիւնը թափած է»)*:

Ժ· Թղ· 106ա: «*Յիշատակարան չարագրութեանս եւ պատմութեան Ապարանից սուրբ Նշանին· ընդ սոսա ողբ ցաւագին հեծեծանաց ի վերայ Մեծօրայ սուրբ ուխտին*: *Ի թիւ հազար եւ հարիւրոյ կատարեցաւ բանս պատմագրոյս, թուականին ազգաց Հայոց Ռ· երեսուն ինն ընդ սոցունց* (1590): *Ի յիշատակս վերջին տարւոյ, յիշխանութեան Հանգարացւոց, Զկնի առման Թաւրիզոյ, ամաց հնգից մէջ անցելոց*»: *Վերջ՝ Թղ· 116բ· «Ողորմեսցի անեղն Աստուած արժան լինել աստիճանաց, առնուլ հրաման քարոզելոյ, եւ fաւազան իշխանութեանց» (Համմտ· Հրտ· Սիմ· վ·ի Ապարանցւոյ Վիպասանութիւն* 1780, *Վաղարշապատ*):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· բայց Համմտ· վերը:

785.

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ՌՈԿԳ = 1664

ԹՈՒՂԹՔ՝ 24: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26·5 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 16 × 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ 3, իւրաքանչիւրը 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջը գորշագոյն կաշի, հարուստ պէսպէս եւ գեղեցիկ զարդերով եւ շրջանակներով, ետեւի կողքը վնասուած եւ ծակծկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ անեղծ, միայն թէ փիչ մը սեւցած: — ԳԻՐ՝ ընտիր՝ բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ քանի մը հատ, պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չկան: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ տեղ ձգուած գծելու: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՈԿԳ (= 1664): — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Հռոմ: — ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «1910 Ապրիլ 5, առաքուած կարնէն Հ· Փերովբէ Յովնաննեանէ»:

Մատեանս է Պատարագամատոյց: *Թղ· 2բ*: «*Օրէնք արկանելոյ սպաս եկեղեցւոյ*»: — *Թղ· 3ա· աղօթքներ պատրաստութեան*: — *Թղ· 4բ—20բ· Պատարագ, կարմրագիրք եւ աղօթք*: — *Թղ· 21ա*: *Վերջին Աւետարան Յովհաննու· «Ի սկզբանէ էր···»*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ Թղ· 2բ· «Սկիզբն արարաւ ի Թուին կենարարին ՌՈԿԴ (1664) յամսեանն Յուլիսի, որոյ էին աւուրք քսան եւ հինգ ներ Հռոմ քաղաքում»:

786.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳՈՒՈՐԱՑ ՕՍՄԱՆՑԻՈՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 343: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26 × 22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 32: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշեպատ եւ զարդարուն, կողքերը թղթապատ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝

չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 1, 2, 4, 341—343: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՉՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Ա֊ծամասնօր է մեր Հատուածոյի մէջ մտնելու ժամանակը:

Մատեանս է «Պատմութիւն թագաւորաց Օսմանեցւոց»:

Հ· Ակինեան մատիտով աւելցուցած է «երեմիայ Չէլէպիի Քէօմիւրճեան յամին 1695 (թգ· 2ա—51ա) յատաջ մատուցեալ յայլմէ անծանօթէ»: — Թգ· 2ա: «Նախերգանք»

1· *էջ 5—131: «Պատմութիւն համառօտ թագաւորացն Օսմանեցւոց: Յամի Փրկչին 1215 եւ սկզբնէն Տաճկաց ՂԱ յոբժամ ձին֊կիպխանն թաթարաց գքաղաքն Պալխ աւերեաց եւ գԱվվարզէմ չահ ի թագաւորութենէն փախոյց» եւն եւն: էջ 7· «Առաջին թագաւոր (Օսման) եղեւ առաջին թագաւոր եւ առաջին սուլթան Օսմանեցւոց տէրութեանն, որոյ անուամբն կոչին եւ նոքա մինչեւ ցայսօր Օսմանցիք եւ տէրութիւն նոցա Այլ Օսման տէվլէթի»:*

Թագաւորներու թուով կամ յաջորդութեամբ կը բաժնէ գլուխները· վերջինն է՝ (էջ 125) «Քսան եւ եօթներորդ թագաւոր: Սուլթան Ապտիլ Համիտ այսինքն Համիտ խան իպնի Ահմէտ: Որդի յիսուն եւ մի ամաց էր Համիտ ի թագաւորել իւրում եւ թագաւորեաց ի Ստամպօլ յամի փրկչին 1774ի Յունվարի 10»: Ընդարձակօրէն յառաջ կը բերուին թուրք թագաւորներու գործունէութիւնն ու չհատուկութիւնը: Շատ տեղեր կը գրուին ծանօթութիւններ՝ լուսարանութեան համար:

2· *էջ 137: «Յաղագս պատերազմին Թուրքաց ընդ Մօսքովէ ազգին կամ թագաւորութեան, որ սկսաւ ի թուին Հայոց ՌՄԺԸ (1768) եւ իսկ ըստ Տաճկաց ՂՂՀՀ֊ին: Յաղագս պատճառաց խռովութեան: Գլ· Ա: Գիտելի է զի իրք գտանեցան լինել պատճառք խռովութեան եւ պրպտութեան պատերազմի: Առաջինն է, զի յառաջ քան զքսան եւ հինգ ամ պատերազմեալ Սուլթան Մահմուտ»:*

*ԼԶ գլուխներու բաժնուած է այս: Ապա կը յաջորդեն պատմական տեղեկութենկ հետ չատ մը թղթեր եւ գրութիւններ, որոնց մեծ մասը Թրքերէն է: էջ 336 գրուած է «Յանկ պատմութենանց եւ այլ իրաց որք պատահին ի մատեանս այս, որոց իւրաքանչիւրոցն տեղիք քէչ յո՞ր Թրքմահամարի եւ յայսմհին հնդկական թուապրիւ, զի հնդկական թուապիր է ի կիր արկեալն ի Հայաբայսց, զոր ինքեանք կոչեն բայամի Հինոի, այսինքն՝ թուապիր հնդկական»: Հայոցս համար ձեռագիրս սա կարեւորութիւնն ունի, որ պատմութեան մէջ երբեմն երբեմն յիշուած են Հայերը: կարեւոր են հետեւեալները: էջ 191· «Ռուսական ինքնակալի էկատարինէ կայսրուհւոյն Հայոց ազգին սրբազան Սիմէօն կաթողիկոսին մատեալ հրամարտակին օրինակն է: Որ թուին Քրիստոսի փրկչին մերոյ 1768 Յունիս 30: Ողորմութեամբն Աստուծոյ մեք Եկատարինէ երկրորդ թագուհի եւ ինքնակալ ամենայն Ռուսաց Մօսքովու, Քիովէ··· Տէր եւ թագուհի եւ վարող: Պատուական պատրիարգ սրբազան Սիմէօն կաթողիկոսին եւ այլ ամենապատուելի ազգին Հայոց մեր կայսերական գթութիւնն չնորհելով յայս առնեմք այս մեր նախախնամութեան հրովարտակաւն» եւն եւն: Վերջը՝ «Ես յԱժտէրխան բնակեալ մատեսի սահապ Առաքելի որդի մատեսի Օհաննէս թարգմանեցի ի թուին Քրիստոսի 1776 Նոյեմ· 2»: — էջ 202· «Եկեղեցեացն Հայոց թէփթիլ չառնելոյ փիրմանին հայկականն է: ի մեծայարգ տէրութեան մեծարազդ զօրաւիղ հրամանաց յայտ լիցի, զի ի թուին հազար հարիւր ութսուն եւ եօթն զիլքաուէ ամսոյն ութին վեհապանծ աթոռ եւ բազդիւ ծայրագոյն Օսմանցւոց տէրութիւն· սկիզբն ելման յաստիճան ծայրագոյն ի վեհափառ տէրութիւնս իմ»: էջ 207: «Ազգիս Հայոց Պատրիարգ Զաքարիա Աստուածատուրեան ճչմարիտ վարդապետի պատրիարգութեան պէրաքի թարգմանեալ օրինակն է: ի Հայոց կոստանդնուպօլսոյ գայս չնորհատուր ֆէրմանի իմոյ գմեծաւորի ազգին քրիստոնէի Զաքարիա անուն ճչմարիտ վարդապետն (որոյ լրատեսի զվերջն բարեաւ), ի չնորհատուր հետեւլոյն իմոյ մատնահարեալ արգուհալ մատոյց»: — էջ 215· «Ոտանաւոր ողբերգական վասն առման Ստամպօլայ: Յիներն հարիւր երկու թուին ի գառն եւ վատ ժամանակին»: Հմմտ. Թ· 436 իբ: — էջ 221· «Վասն գալոյ բոլոր ֆռանկ ազգին յաչխարհս ամենայն: Ֆռանգի ֆռանկաց ազգն չարժին, կամօքն անմահ թագաւորին, զոր եւ յառաջ գայս ասացին սուրբ հայրապետք աստուածային»: Հմմտ. Թ· 344 եւ 442: Առաքել Բաղիշեցւոյն գերչէն: Այս եւ նախորդը տպուած են Երեւան 1937ին: — էջ 224· «Եկատարաւնէ ինքնակալ կայսրուհին Ռուսաց գայս հրամանագիր եւտ ազգին Հայոց յոբժամ ի խրիմու հանեալ խաղացոյց եւ բնակեցոյց ի Նորն Նախիջեւան· Աստուածով արագահաս ողորմութեամբն մեք Եկատարինէ երկրորդ կայսրուհի եւ ինքնակալուհի ամենայն Ռուսաց Մոսկովու, Կիէվու, Վլադիու··· Հաւատարմին մերոյ Մարկոսեան վարդապետի եւ ամենից հասարակութեանց Ղրիմոյ քրիստոնէից Հայոց դաւանութեամբ ամենից կողմանցն առ հասարակ» եւն եւն: — էջ 228 կայ· «Այս է մեր ռուսիային տալի մաքսն»: — էջ 292 կայ՝ (Թրգմ·) «Տաճկավար պատմութիւն երկրին ֆռանսայու, արաբեալ ի Եիկիրմի սկբից չէկսի կոչեցեալ Մէհմմէտ էֆէնտիչէն ի գնալն իւր անդ դեսպանութեամբ» (Հմմտ. էջ 340):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

787.

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

$ՋԹ = 1460$

ԹՈՒՂԹՔ՝ 245։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ $25·5 \times 18$։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն $19 + 5 + 5 = 10$։ — ՏՈՂՔ՝ 25։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 20, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ։ — ՆԻԽԹ՝ թուղթ քամբակեայ։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ լաթածածկ· առջեւի կողքը ամբողջապէս արծապատ, չորս ծայրերը մէկ մէկ հրեշտակ եւ մէջ տեղը խաչելեալն Յիսուս, ⁊ովը՝ Ս· Կոյս եւ Ս· Յովհաննէս, ետեւի կողքին ծայրերը դարձեալ մէկ մէկ հրեշտակ եւ մէջ տեղը թագապսակ Տիրամայր՝ գիրկը թագակիր Յիսուս մանուկը, շատ ճոխ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ թղ· 3ա կայ թուղթի վրայ Աւետարանէ մաս մը տարբեր գրով եւ է՝ Յովհ· ԺԹ· 31—39։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ, միայն փիչ մը աղտոտած եւ լուսանցքները վնասուած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ յստակ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ ճաշակաւոր եւ սիրուն, մանաւանդ աւետարաններու սկիզբները։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, գեղեցիկ։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 9ա, 74ա, 121ա, 192ա, սիրուն՝ ճաշակաւոր, մեծ։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 9ա, 74ա, 121, 192ա, եւն ամէնքն ալ ընտիր։ — ՆԿԱՐՔ՝ չունի, բայց տեղ ձգուած գծելու։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 6բ, 74ա, 119ա—բ, 190բ, 244ա—245բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ $ՋԹ = 1460$։ — ԳՐԻՉ՝ Գալուստ։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ Ստեփաննոս եւ Յովհաննէս։ — ՏԵՂԻ՝ Աղջոց վանք։ — ՏԷՐ՝ Տէր Մանուէլ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 242ա եւն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Աղջեւի կողքին ետեւը կայ՝ «Արծաթապատ Աւետարան· Գին՝ Հինգ (5) տոլլար, ձեռամբ Հայկ Աճէմեանի Թաւրիզ 1924 Թ·»։ Ապա կլոր թուղթ մը վրան արձիւ եւ կեռ խաչ՝ սա գրութեամբ «Zentralstelle für Denkmalschutz, Wien»։

Մատեանս է Աւետարան, ընտիր, թղ· 9ա· Մատթէոս· — թղ· 75ա· Մարկոս·· (նաեւ ԺՋ· 9—20)· — թղ· 121ա· Ղուկաս· — թղ· 192ա· Յովհաննէս (վերջը՝ «Իրք կնոջն չնացելոյ»)։ Իւրաքանչիւր Աւետարանի առջեւ գրուած է գլխացանկ եւ նախադրութիւն, միայն թէ Մարկոսի գլխացանկը եւ նախադրութիւնը չփոթելով կրկին արտագրուած է (թղ· 8ա—8բ) փոխան Մատթէոսի գլխացանկին եւ նախադրութեան, որով այժմ ասոնք կը պակսին։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· թղ· 242ա¹—243բ· «Փառք եզակի տէրութեան եւ եռահիւսակ անձնաւորութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։ Որք դմտայ աչս անաղաւտ եւ վճիտ ունեցին երկնանկար դիտմամբ սո՛ւ կականն լոյս, եւ իմանալեացն տեսարան նոցին ոչինչ է փոյթ բովանդակ բնաւին ինչ որ յաչխարհի եւ որ ընդ հոսանուտի եւ եղծանելի բնութեանս բերին, այլ միանգամայն զհուր սիրոյն, զոր հուրն կենդանի արկ ի բանական բնութիւնս, աւր ըստ օրէ արծարծէն յոդիս անչիջանելի բորբոքմամբ հոգեւորացն տուր եւ աուութեամբ, որով եւ լուսաւորին ըստ բանի աստուածահայոյ մարգարէին, որ ասէ պատուիրանք Տեառն լոյս են եւ լոյս տան աչաց (ամբողջ սիւնակ մը ջրեջուած՝ սրբուած· ապա)՝ Արդ գրեցաւ սուրբ աւետարանս ի թուականութեան Հայոց ՋԹ (1460) ի հայրապետութեան Գրիգորոյ ի յաթոռն սուրբ Լուսաւորչին ի սուրբ էջմիածին եւ ի խանութեան Ջահան-չահի որդւոյ Ուսուֆին։ Գրեալ ձեռամբ յոդնամեղ եւ անարհեստ գրչի Գալուստ արեզայի ի դառն եւ ի նեղութեան ժամանակի ի վանքս Աղջոց ընդ հովանեաւ սուրբ Աստեփաննոս նախատակիս եւ հրաշափառ սուրբ կաթուղիկէիս եւ սուրբ Աստուածածնիս եւ ամենայն սրբոցս, որ աստ հաւաքեալ կան։ Ով ժիր մշակք Քրիստոսի եւ սպասաւորք կաթուղիկէ եկեղեցւոյ եւ արժանացեալք սուրբ մարմնոյ եւ արեանն Տեառն, որք ժառանգող էք սուրբ Աւետարանիս յիշեսջիք ըստ հոգւոյ հարազատ եղբայրն մեր զտէր Մանուէլն, որ սատյաւ զսա ի հալալ արդեանց յիշատակ իւրոց զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրեանց սուրբ աթոռոյն եւ վանատանայ սուրբ Աստուածածնին, նաեւ հօրն Պարոն Միրզին եւ մաւրն Խոնթչին եւ հաւրն եղբաւրն Շրուանդրչին եւ Ամիր եղդինին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց, առ հասարակ ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած եւ լսելի արասցէ զերանաւէտ գձայնն, եթէ եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ ժառանգեցէք զարքայութիւնն, ամէն։ Նաեւ զմեղապարտ նկարագրս զՍտեփաննոս աբեղէս եւ զիմ փոքրս զՅոհաննէս կազմող սորա արժանի արասցէ մասին աւրհնութեան ամէն։

2· Թղ· 243բ¹· (տարբեր գրով) «Ցամբ ՌՀՔ թուին նորոգեալ կազմեցաւ սուրբ աւետարանս ձեռամբ մեղապարտ Մխայէլի գրչի ի մայրաքաղաքս Համիթ։ Որ ստացեալ էր զսա Զուղայեցի խուճայ Սաֆարն եւ բերեալ եւս վերստին նորոգել յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց հաւրն Պաւղոսին եւ մաւրն Տաւլվաթ կուլին եւ եղբարցն ի Քրիստոս փոխեցելոցն Պետրոսին, Մատաւրին, եւ Ազարին եւ հանգուցեալ կողակցին Ուստիանին եւ կենդանոյն Շուշանին։ Եւ քրվերցն Աման փարուն եւ կատարինին եւ որդոյն իւրոյ Աւետիքին եւ զաւեր Ոսկէմերին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց նորին, որք հանդիպիք այս սուրբ տաճին, յիշեցէք ի Քրիստոս եւ ասացէք զԱստուած ողորմին· ամէն»։

3· Թղ· 190ա¹· (գրչէն)· «Զանարժան եւ զմեղուցեալ ծրտղս զԳալուստ սուրբ աւետարանիս ազաչեմ յիշել ի Տէր»։

4· Թղ· 74բ¹· (տարբեր գրով)· «Ցիշատակ է այս (է) սուրբ աւետարանս հանդուցեալ կարապետին եւ իւր կողակցին Սայրանին եւ որդւոյ նորայ հանդուցեալ Սալվարին եւ միւս որդոյ նորայ տէր Յահարոնին եւ կողակցին Թուղիկին եւ որդոյն Յրոբսատակին կողակցին Հռոմին հանդուցեալ եւ որդիք մեր Խաչատուր եւ

վրթանէսին եւ ամենայն յարման (sic) *զարմանան, կարդացողաց եւ լսողաց որք ողորմիս ասեն ամէն... Թվին ՌՃՀԲ յԱպրելի Ա·ին յկեւ այս պիրս մայրաքաղաքն յԱրզուում* (sic) *նոր կազմեվեցաւ»։*

5· Թղ· 74բ[2]· (տարբեր տառերով)· «Վերստին պրեցաւ յիշատակ հանդուցեալ Լոափին հան(դ)ուցեալ Ղէվէին եւ որդին Աբարին եւ միւս որդին Մաւօին, Սարգիսին, Մկր(տ)իչին որդին Յօհաննէսին, Հաչօին, Սիմոնին, Յակոբին, որ գրեալ ձեռամբ անարժան ծառայ տէր Յօհաննէսին ամի ՌԳԼին ամսի Դեկ· ի·»։ Թղ· 116բ· Մարկոսի ԺԶ· 9—20 ի վերջը կայ՝ «Համբարձմանն կարդայ զայս»։ Անդ կէս սիւնակ մը յիշատակարութիւն մը եղած է, բայց ջնջուած՝ սրբուած է։

788.

ԱՂԹԱՐՔ-ԴԵՂԱԳԻՐՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 224 (էջք 448)։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25·7 × 17։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·5։ — ՏՈՂՔ՝ 14։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր եւ հաստ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կաշեպատ (ոսկեզարդերով) թղթածածկ, ֆիչ մը կողքը վճասուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, խոշոր, շեղագրի մերձ։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ դեղձագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2ա, 224բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ, ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա՝ «Գնեցաւ ձեռագիրս ի Հմայեակ վ·է Բաղդասարեան առաջնորդական փոխանորդ Ցուսաստանի (300 դահեկանի)։ կ· Պոլիս, 30 Հոկտ· 1923· Հ· Հմայեակ Համբարեան»։

Մատեանս է Աղբարք-Դեղագիրք, *ուր կան ՋԻԶ հատած։ Առաջինն է՝* (էջ 1) «*Ճառագայս եալտըզ ոսկիյին խրատան այս է։ Աւետնեայ Տէր Յիսուս Քրիստոս Աստուած մեր։ Այս է պատուական եւ գլուխ ամենից ստուէ եւ փորձած դուռն արեգական այս է։ Եւ է խրատ անգուրի որ ամէն թօռասի, անթիմօնի թերթիկըն որ լինի ինքն ինքեան առանց խմորի...*»։ Վերջինն է՝ (էջ 431) «*Հէմ կիւվէզ հէմ բէմպէ· Ճ· դրամ բօռթօքալ պօեան մանտր ծեծէ...*»։ Էջ 433—444 կան դանադան աղիւսակներ, *որոնցմէ սկիզբներն ալ կան։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան։*

789.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌԺԱ = 1562

ԹՈՒՂԹՔ՝ 204։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26 × 18։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 22×6+6=12։ — ԹԵՐԹՔ՝ 17, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ։ — ՏՈՂՔ՝ 26։ — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ նորոգուած, գեղեցիկ ծաղիկներով ճոխ, վրան մանուշակագոյն լաք ֆաշուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ հատ մը առջեւը եւ հատ մը ետեւը, համմտ· վարը բնագրին մէջ։ — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ մաշուր, բանի մը թղթերու եզերքը պատռուած, բայց նորոգուած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ այն թռչնագիր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ գլուխներուն առաջին երկու երեք տողերը կարմրագիր, նաեւ գլխագրերը։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, 56ա, 95ա, 160ա, մանուշակագոյն ընտիր գծուածքներ։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ թղ· 3ա, 95ա, 160ա, ասոնք մեծ են, իսկ ասոնցմէ զատ շատ մը փոքրեր, ընտիր։ — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 2բ· (Մատթէոս) — թղ· 55բ· (Մարկոս) — թղ· 94բ· (Ղուկաս) — թղ· 159բ (Յովհաննէս), չորսն ալ մեծ են եւ մանշակագոյն ստուերագծեր, բայց առանց երանգի։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԺԱ (= 1562)։ — ԳՐԻՉ՝ Պետրոս աբեղայ։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը։ — ՏԵՂԻ՝ Հաւատուս, որ է Հինգուզակս։ — ՏԷՐ՝ Միդդասի Ովիէլ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 202բ—3ա, եւն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1924ին Թաւրիզի մէջ 3 դոլարի գնուած։

Մատեանս է Աւետարան, *ուր կան*· 1· *Թղ*· 3ա, *Մատթէոս*։ — (*Թղ*· 54ա *Գլուխք եւ համեմատութիւնք*)· *Թղ*· 56ա· *Մարկոս* (*կան ԺԶ*· 9—16 *համարները*)։ — *Թղ*· 91բ· (*Գլուխք եւ համեմատութիւնք*)· *Թղ*· 95ա· *Ղուկաս*։ — (*Թղ*· 158բ· *Գլուխք եւ համեմատութիւնք*)· *Թղ*· 160ա, *Յովհաննէս* (*վերջը չկայ «Իրք կնոջն չնացելոյ»*)։ — *Կը պակսին Մատթէոսի Գլուխք եւ համեմատութիւնք։*

2· *Մատաղաթեայ պահպանակ, թուղթ մը առջեւը եւ թուղթ մը ետեւը, ձեռագրին մեծութեամբ, երկսիւն, 17 տողով եւ մեծ ու ընտիր երկաթագրով: Առջեւինին բովանդակութիւնն է՝ Յովհ· ԺԷ 22 — ԺԸ 2 եւ ետեւինինը, (հակառակ չրջուած) Յովհ· ԺԷ 15—22:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· (գլխաւոր) Թղ· 202բ[2]· «*Փառք եւ համայդոյ անբաժանելի սուրբ երրորդութեանն Հաւր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ· այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս ամէն: Արդ գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ փչծուն եւ բազմամեղ գրչիս եւ սուտանուն Պետրոս աբեղայի ի խնդրոյ բարեմիտ եւ հեզայհոգի Միղտասի Ովիէլ կոչեցեալ յանչինչ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւղացն հաւրն Աբրիհամ քահանային եւ մաւրն իւրոյ Սէվլիկին եւ եղբարցն Սաղաթիէլ կրաւնաւորին եւ Քրովբ(է) սարկաւագին եւ Դանիէլին եւ Մարգարէին եւ քվերացն Սահիկին եւ Մարեանին եւ Հիւսնին եւ եղբայր որդոյ Աւանիսին եւ ամենայն յարեան մերձաւորացն կենդանեաց եւ ննջեցելոյն· ամէն:*

Արդ գերեցաւ ի թվաբերութեանս Հայոց տուամարին ՌԺԱ (1562) ի ղանուբեան Շահ Թահմազին որդոյ Իսմայէլի ի դառն եւ ի նեղ ժամանակիս, որ է որդոյ հաւր հակառակի իւրեանց: Ի կաթողիկոսութեան տանս Ազուանից Գրիգորիսի (որ ջնջուած է եւ խեղճ գրով միջին լուսանցքին վրայ գրուած է Ովովահէս(°): Գիրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի գեղոյս Հաւատուս կոչի, որ է Հինդուզակս: Արդ(է°ւ) անկեալ աղաչեմք զամենեսեան· կարդալով կամ աւրինակելով յիշեցէք զմաքրայփայլ(sic) աղաւթս ձեր· զՀայրապետ աբէղէս ուսուցիչս եւ Նահապետ քահանայ եղբայր սորին հանդերձ ծնողաւք եւ հարազատաւք ամէն: Եւ զրազմայմեղ գրչիս Պետրոսի աբեղա(յի)· խոչորութեամբ եւ սղալանաց անմեղադիր լերուք: Զի զկարս այս ունէաք, յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած եւ յիշողացդ պարգեւէ սուրբ Աստուած զիւր արքայութիւնն ամէն: Ցիշեցէք զմարիան ապաչխարողն, որ զմեզ կերակրեաց ամէն· Աստուած զձեզ աւրհնէ»:

2· Թղ· 158ա: «*Զծրաւղ սուրբ Աւետարանիս զՊետրոս աբեղայս յիշել ի Տէր եւ դուք յիշեալ լինիք ամէն*»:

3· Թղ· 94ա (տարբեր գրչէ) «*Կամոփ Աստուծոյ եսաւի°ս (թէ ես Աւիս) կալայ զսուրբ Աւետարանս ի հալալ ինչից իմոյ իշատակ հոգւոյ իմոյ առի դուռն Շահկախայ Աստուածածնին (ի) հայրապետութիւն տէր Ակորին եւ սպասաւոր եկեղեցուս տէր Մկրտիչի եւ տէր Բարսեղի եւ տնտես Ուստիանայ, կամ եղբայր կամ եղբայրորդի կամ ազգական կամ անդանի* (sic) *ով որ դավիանէ այս եկեղեցոյս···*». *Մնացածը՝ եղծուած:*

4· Թղ· 204բ· (տարբեր գրով) «*Ցիշատակ է Աւետարանս Սանօյի որդի Գրիգորին կամ Պապային, որ անօրէնի ձեռնիէ ազատանք*»:

5· Թղ· 1բ (տարբեր գրով) «Գ· Հ· Ա· Հոկ· 23, 1872*ի ի թավրիզ ծնաւ զաւակ անուն Ֆլօրիդիքա: ···Ծնաւ մանուկ մի կիրակոսի*»: — Թղ· 2ա· «1872 *Հոկտեմբերի 23ին լուսի 4ին ծնաւ զավակ արու անուն նորա Ֆրօրինեցի··· Ծնաւ մանուկ Դանիէլ Կիրակոսի Թաբրէզ*»:

Թղ· 91ա[2] *Մարկոսի ԺԶ· 9—20ի եւեւը աւելցուած է՝ «Համբարձմանն կարդայ զայս»:*

790.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

1607էն յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 264: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 17 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ հաւնուած ներտուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ վնասուած, սեւցած, կազմէ զուրկ, թերի: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Թղ· 120ա մանուշակագոյն գեղեցիկ «Ռ·» մը եւ Թղ· 206ա «Ի» մը, գլխագրերը բաւական լաւ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի, կամ ինկած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 69ա, երկու հատ, Թղ· 120ա, երկու հատ, ընտիր: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 69ա Մարկոս, երկու կողմը հրեշտակի թեւեր եւ առջեւը եզ մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1607էն յառաջ: — ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք: — ԳՐԻՉ՝ ՇԱՂԿՈՂ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՍՏԱՑՈՂ՝ 1607էն վերջ Ս· կարապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 205բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա «Գնեցաւ ի կեսարեայ 10 փրանկաց, 20 Յունվար 1898 Հ· Գր·»: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 1ա, 101ա, 118ա· Նիկտէի Թաղ· խորհրդոյ կնիքը, 1884:

Մատեանս է Աւետարան, ուր կան չորս աւետարաններն առանց նախադրութեանց եւ գլուխներու ցանկի:

1· Թղ· 1ա—68բ: *Աւետարան ըստ Մատթէոսի Գլ· Ի 24 — Գլ· ԻԸ· 24, սկիզբն ու վերջը թերի:*

2· Թղ· 69ա—119բ: *Աւետարան ըստ Մարկոսի, Գլ· ԺԷ· 37էն սկսած թերի:*

3· Թղ· 120ա—205բ: *Աւետարան ըստ Ղուկասու, ամբողջ:*

4· Թղ· 206ա—263բ: *Աւետարան ըստ Յովհաննու, Գլ· ԺԹ· 25 է վերջ թերի:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ Թղ· 205բ· «*Տէր Աստուած Քրիստոս ողորմեա վերջին նորոգող եւ կազմաւղ եւ կրկին ստացաւղ սուրբ Աւետարանիս, որ նորոգել տուին զսա, այսինքն զտէր Մարկոսն, զտէր Կիրակոսն եւ զիօճայ Կիրակոսն եւ զմեծ պապն Յու-*

պիտարն եւ պհապրն Աբրահամ եւ դեղբայրն Ղոտեսի Յովհաննէն եւ Աբրահամեն եւ կիրակոսի կողակիցն Աֆանտիրայիէն եւ Սաֆարիէն, Յաղուպին, եւ Ղոտեսի Յովհաննէսի կնոջն եղնեարին եւ որդւոցն Խուպիարին, Սարգսին, եւ Պաղտասարին եւ այլ ամենայն զարմից կենդանեաց եւ ննջեցելոց, որ եւտուն կրկին նորոգել զսուրբ Աւետարանս եւ տուին յիշատակ ի տուն սուրբ

կարապետին· խնամով պահոդքն տէրնին (յ)Աստուծոյ ամէն: Հայր մեր: Կազմեցաւ սա թվին ՌԾԶ (1607) ի Մէհնկի ամիսս, ամէն»:

Ձեռագրիս մէջ թղթեակի մը վրայ գրուած է՝ «Նիկոմ էրմէնի իրայիսի Թարաքիրնտան Գայակրի ճիվարր սուրբ կարապետ վանքնս յիշատակ օրհնմուչ տուր ի Նիկոմէ: 1897 Մայիս 22 ի Նիկոմէ»:

791.

ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ

ԺԶ°· դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 442: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 18 × 6 + 6 = 12: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած «Լէ», քերի: — ՏՈՂԻ՝ 29: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻՒ՝ առջեւէն եւ ետեւէն քերի՝ քղթեր ինկած ու կորսուած, fայfայուած եւ շատ վնասուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ°· դար: — ԳՐԻՉ՝ վարդան: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ կլուլ եւ ուրիշներ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ քղ· 1ա, 9ա, 44ա, 304ա, 318բ եւն եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Այս Ձեռագիրը շատ երկար ժամանակ վիեն· Մխիթարեան Հ· Թովմաս Վ· Կէտիկեանի մօտ մնացած է: Անոր կարին մեկնելէ յետոյ Հ· Մ· Վ· Նորշուան գայն վիեննա կը յղէ: — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեմ նշանակած:

Մատեանս է Ոսկեփորիկ, սկիզբը եւ վերջը թերի, մէջտեղն ալ հոս հոն ինկած են թղթեր: Արդ կը սկսի սապէս «Թէ անօգնականին օգնես Քրիստոսի սպասաւորես եւ զամենայն զոր ապրատացն մատուցանես, հաս ի ձեռն Քրիստոսի Աստուծոյ»:

Այս՝ Ցովհ· երզնկացւոյ «կանոն»ներու առաջին հատածին կամ մասին վերջին մասն է: Հմմտ· Թ· 4 § 1ա:

1· *Թղ· 1ա:* «Նուաստ վարդապետին Յոհաննու երզնկացւոյ *խրատ եւ կանոն հատարակաց քրիստոնէից, քահանայից եւ ժողովրդոց ի կանոնական սահմանաց առաքելոց եւ մարգարէից, սրբոց ի հայրապետաց եւ վարդապետաց եւ մանաւանդ հօրն մերոյ Վարդան վարդապետի, յորոց ժողովեցի եւ ղրկեցի: Ամենապօր թագաւորին մերոյ Քրիստոսի եւ բարերար փրկչին Ցիսուսի հաւատարիմ ծառայք գնեալք եւ ազատեալք անբիծ եւ անարատ արեամբ նորա փրկականաւ»:*

Թղ· 1ա—33բ գրուած են Ցովհ· երզնկացւոյ խրատներն ու կանոնները: Ցաւ է որ թղթեր կր պակսին, հետեւարար թերակատար հատած են կանոնները: Աստղ մանրամասն ցուցակագրութիւնը հմմտ· Թ· 4· § 1·ա—ժզ:

2· *Թղ· 33բ—43բ:* «Ողբ պիտանի վասն *մեռելոց, ի սիրելեաց եւ յաղգականաց: Արդ առան ի մէնջ սուրբքն եւ ընտրեալքն եւ առ Աստուած գնացին: Ի մէնջ փոխեցան սիրելիքն մեր առ Քրիստոս եւ բարի էր ճանապարհ նոցա: Թողին զմեզ որբս եւ յիւրեանց հայրենիս գնացին»:*

3· *Թղ· 43բ—47բ:* «Ցեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի *եւ տիեզերալոյս վարդապետի ասացեալ բան զարմանալի եւ քաղցրալուր վասն ահաւոր դատաստանին: Ոտանաւոր ասայ: Ցորժամ զրեալքն կատարին, որ յայնմ աւուր մեզ պատմեցին, մարգարէիցն բանքն յարդին»:*

5· *Թղ· 47բ—51բ:* «Երանելոյն Ցովհաննու Ոսկեբերանի *ասացեալ ի մխիթարութիւն սպասաւորաց վասն ննջեցելոց: Բեր առ իս զմիտս քո եղբայր, զի գիտէ չափաւորապէս վարդապետութիւն լուծանել զտրտմութիւն»:*

6· *Թղ· 51ա—55ա:* «Երանելոյն Ցոհաննիսի Ոսկեբերանի *ասացեալ վասն մխիթարութեանն ննջեցելոց: Տէր էառ, երկրպագեսցուք եւ ստեղծիչն վերստին ստեղծանէ, մի՛ խռովեսցուք տրտմութեամբ»:*

7· *Թղ· 55ա—59ա:* «Երանելոյն Ցոհաննու *ասացեալ Ոսկեբերանին վասն մխիթարութեան ննջեցելոց: Ահագին է աւրն դատաստանին Աստուծոյ եւ դողումն առաջի բեմին յայնժամ, ով սիրելիք»:*

8· *Թղ· 59ա—62բ:* «Երանելոյն Թէոփիլոսի *ասացեալ վասն խոստովանութեան եւ ապաչխարութեան: Ցորժամ միտք քո, ով մարդ, զբաղեալ լինի ընդ մեզաց եւ կամ ի հոգս աշխարհի»:*

9· *Թղ· 62բ—67ա:* «Գէորգայ վարդապետի *ասացեալ վասն հաղորդութեան սուրբ պատարագին: Արեամբն Քրիստոսի փրկեալ եւ ազատեալ եղբայրք ի մի Քրիստոս»: Հմմտ· Թ· 4 § 2:*

10 · Թղ · 67ա—69ա : «*Տեսիլ սրբոյն Աբգա-*
ռասի : Ամենեցունց Աստուած սքանչելի, տե-
սիլ երեւեցոյց մարգարէիցն իւրոց սրբոց : Նոյնպէս եւ ինձ անարժանիս Աբգառասի» :

11 · Թղ · 69ա—74ա : «*Տեսիլ վարդապե-*
տին Յոհաննու որ մականուն Կոգիռ(ն) կո-
չեցեալ , այր ճգնազգեաց եւ բանիբուն վար-
դապետ : Ի թուականին Հայոց Դճ եւ Հ · ա-
մին, յորում ժամանակի թագաւորն Յունաց
Վասիլ եւ յարեւելս» : *Չմմա · Թ · 257 § 2բ :*

12 · Թղ · 74ա—78բ : «*Երանելոյն Եղիշէի*
ասացեալ բան չահաւէտ եւ օգտակար : Ով
հաւատացեալ հայրք իմ եւ եղբայրք ծառայք
Քրիստոսի եւ ծառայակիցք իմ հոգւոյս Եղի-
շէի : *Տե՛ս Թ · 4 § 3 :*

13 · Թղ · 78բ—82բ : «*Երանելոյն Եղիշէի*
Հայոց վարդապետի ասացեալ ի բան եսայեայ
մարգարէին, որ ասէ՝ Երանի տեղւոյն այնո-
րիկ, ուր եղն եւ էշն կոխեսցեն : Արդ եթէ
տեղեացն երանութիւն եւ մարգարէն վկա-
յէ» : *Չմմա · Թ · 4 § 4 :*

14 · Թղ · 82բ—90ա : «*Տեսիլ սրբոյն Գրի-*
գորի Լուսաւորչին մերոյ, որ եառս զհրեշ-
տակն Աստուծոյ եւ հարցեալ ի նմանէ : Ու-
սաւ ի նմանէ չատ լուծմունս տարակուսա-
նաց մարդկան : Յաւուր միում կայր սուրբն
Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր եւ աղօթէր ըստ
իւրում սովորութեան» :

15 · Թղ · 90ա—99բ : «*Թուղթ սիրոյ եւ*
միաբանութեան մեծի կայսերն Կոստանդիա-
նոսի եւ սուրբ Պապուն Սեղբեստրոսի եւ
Տրդատայ Հայոց արքային եւ սրբոյն Գրի-
գորի Հայոց Լուսաւորչին : Կամօք եւ կարո-
ղութեամբ Համագոյ սուրբ Երրորդութեան
Հօր անհասի եւ իմանալոյ» :

16 · Թղ · 99բ—106ա : «*Բան չահաւէտ եւ*
օգտակար, խրատք հոգեշահ եւ պիտանիք :
Ահաւասիկ ժամանակ ընդունելի եւ օր փրր-
կութեան է : Զգաստացարուք մտօք, զգուշա-
ցարուք գործովք : Սրբեցարուք հոգւով :
Ժրացարուք մարմնով : Զանացարուք բարե-
գործով : *Չմմա · Թ · 4, § 5 :*

17 · Թղ · 106ա—111բ : «*Պատմութիւն*
վասն անքուն որդանց Վարդան վարդապետի
ասացեալ : Եկայք այսօր ամենայն հաւատա-
ցեալք համագոյ սուրբ Երրորդութեան ան-
բաժանելի» : *Տե՛ս Թ · 4, § 6 :*

18 · Թղ · 111բ—116բ : «*Պատմութիւն Գե-*
ւարգել սուրբ Նչանին, թէ ուստի՞ է եւ ո՞ր-
պէս բերաւ : Յորժամ հաւատաց ի Քրիստոս
մեծն Կոստանդիանոս առաքեաց զմայր իւր
Հեղինէ յերուսաղէմ» :

19 · Թղ · 116բ—123ա : «*Պատմութիւն*
սուրբ խաչին, որ եղեւ ի ձեռն սրբոյն Ներ-
սէսի Հայրապետին : Եւ յետ ժամանակաց
եղեւ նոտիլ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Ներսէս
որդի Աթանագինէի որդւոյն Յուսկայ որդ-
ւոյն Վրդանայ որդւոյ Լուսաւորչին» :

20 · Թղ · 123ա—127ա : «*Պատմութիւն*
սրբոյն Յոհաննու Աւձնեցւոյն թէ ուստի՞ է :
Սուրբ Հայրապետն Յոհաննէս էր ի գաւա-
ռէն Տարչայ, որ արդ կոչի Լօռէ ի գեօղաքա-
ղաքէն Օձնոյ յազատ տանէ» : *Չմմա · Թ · 10,*
§ 236 :

21 · Թղ · 127ա—131բ : «*Երանելոյն Յո-*
հաննու Ոսկեբերանի ասացեալ յայրին եւ ի
մխամաւրն : Բեր այսուհետեւ սիրելի զայս ա-
ռաջի դիցուք զպատմութիւն սքանչելի այր-
ւոյն : Չհետ երթեալ ժողովեսցուք որում
ըստ Ղազարուն եղեւ վերակոչումն» :

22 · Թղ · 131բ—134ա : «*Պատմութիւն*
սրբոյ խաչին որ Հացուսեաց կոչի, եթէ որ-
պէս գտաւ ի Պարսից սուրբ խաչն աս-
տուածընկալ : Յորմէ ընկալաւ Բիւրեղ տի-
կինն զման աւրհնութեան : Նոյն Մօրկայ աբ-
քային, քանզի առեալ էր նորա կին Չաֆրան՝
զդստերն Յոսրովու արքային Պարսից Չամբաս-
պեայ :

23 · Թղ · 134ա—140ա : «*Պատմութիւն*
սուրբ խաչափայտին Քրիստոսի թէ որպէս
տարաւ Հերակլ արքայ ի Թաւրիզու ի Կոս-
տանդինուպօլիս : Իսկ արքայն Հերակլ հետ
տալոյ զսուրբ մասն կենատու խաչին Բիւրեղ
տիկնոջն Սիւնեաց» :

24 · Թղ · 140ա—143բ : «*Պատմութիւն*
գալստեան Մուհմատին ի Հայս եւ ի գնալ
ընդդէմ նորա սուրբ Հայրապետին (Սահա-
կայ) : Իչխանն Արծրունեաց Թէոդորոս Ռշ-
տունի իբրեւ լուաւ թէ Մուհմատ բազում
զօրս կուտեաց եւ կամի երանել յաշխարհն
Հայոց» :

25 · Թղ · 143բ—149բ : «*Վասն փոխման*
սուրբ Աստուածածնին թէ ո՛րպէս եղեւ :
Պարտ եւ արժան է գիտել զսքանչելիսն, որ
են ի ննջումն ամենասուրբ Աստուածածնին :
Զոր գրեաց Յովհաննէս Աւետարանիչն Քրիս-
տոսի» :

26 · Թղ · 149—154բ : «*Սարգսի շնորհա-*
լից սուրբ վարդապետի ասացեալ բան չահա-
ւէտ եւ օգտակար : Եւ արդ դի այսպիսի յոյս
կայ մեր առաջի մի վերջասցարուք յողոր-
մութենէն» :

27 · Թղ · 154բ—159ա : «*Երանելոյն*
Սարգսի շնորհալից վարդապետի *ասացեալ*
բան զարմանալի վասն ամէն մարդոյ : Զայս-
պիսի ահագին բանս լսելով սթափեսցուք ի
խելագարութենէս եւ մի զոք դատեսցուք յա-
նիրաւի» :

28 · Թղ · 159ա—163ա : «*Թարձեալ ի*
Սարգիս սուրբ վարդապետէ *ասացեալ ի յոր-*
դորակաց Սարգիսգրոց : Եւ մեր գայս ամե-

նայն պիտելով սիրելիք պատչաստ անճանց մերոց երկիւղիւն Աստուծոյ» :

29· *Թղ·* 163ա—165ա : «*Երանելոյն* Սարգսի *չնորհալից վարդապետի ասացեալ բան չահաւէտ եւ պարմանալի : Այսպիսի պղուչութեամբ եւ պօղոս խրատէ բերանն Քրիստոսի, անօթն պիտանի» :*

30· *Թղ·* 165ա—166բ : «*Խրատք հոգեչահք եւ պիտանի Գրիգոր վարդապետի ասացեալ : Ով կրօնաւորք եւ կարգակիցք, ճգնաւորաց հանդիսակիցք, սուրբ կուսանացն ջահակիցք» :*

31· *Թղ·* 166բ—170բ : «*Խրատ պիտանի եւ օգտակար ամենայն մարդոյ : Կայր թագաւոր մի պարսիկ, անունն նորա Աչրուան յէղլ եւ ունէր թագ մի ոսկի»* (*Հրտ· Ակինեան, Համա· Մատգր· Հետազօտութիւններ Դ· էջ* 153) :

32· *Թղ·* 170բ—177ա : «*Պատմութիւն սրբոյն Գրիգորի մեր Լուսաւորչին ծննդեան եւ աննդեան եւ չարչարանացն եւ ելանելոյն ի խոր վիրապէն : Յետ մահուանն Աղեկսանդրի ի Մակեդոնացւոց Արշակ քաջ յազգէն Պարթեւաց յինքն զրաւեաց զարեւելս ամենայն» :*

33· *Թղ·* 177ա—181բ : «*Պատմութիւն Ներսէսի հայրապետին եւ խադա(յ) եպիսկոպոսին : Ի յերրորդ ամի թագաւորութեանն Արշակայ եկաց յաթոռ եպիսկոպոսութեան Հայոց մեծն Ներսէս, որ էր որդի Աթանագինեայ, որդւոյն Յուսկանն» :*

34· *Թղ·* 182ա—183բ : «*Խոստովանութիւն դաւանութեան ուղղափառ հաւատոյս : Խոստովանիմք եւ հաւատամք ամենակատար սրտիւ զՀայր Աստուած անեղ, անծին եւ անսկիզբն» :*

35· *Թղ·* 183բ—187բ : «*Տեսիլ Աստուածածնին Մարիամու, զոր եհես զտանջանքն մեղաւորաց : Յարուցեալ Աստուածածին մայր Տեառն գնաց ի լեառն Ձիթենեաց կալ յաղօթս» :*

36· *Թղ·* 187բ—190ա : «*Կանոնք սուրբ առաքելոյն* Թադէոսի : *Հարցմունք պատասխանի(ք) լաւ եւ պատուական : Որպէս պարտ է եպիսկոպոսին կալ ի տեսչութեան եկեղեցւոյ»* (*Համա· Թ· 58, 3գ եւն*) :

37· *Թղ·* 190ա—192ա : «*Յոհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ յաղագս հրաժարման մարդկան յաչխարհէս : Յորժամ մեղաւորքս հրաժարին յաչխարհէս զան հրեշտակքն ահեղ պանմանք» :*

38· *Թղ·* 192ա : «*Պատմութիւն Յղութեան եւ Ծննդեան սուրբ Աստուածածնին ի Յովակիմայ եւ յԱննայէ, որ աւետեաց հրեշտակապետին յղացաւ եւ ծնաւ զհրաշագեղն Մարիամ : Յաղագս որոյ հարցին Իսրայէղի էր Յովակիմ յազգէն Յուդայի, այր բարեպաշտ եւ երկիւղած : — Վերջ՝ «Գրիգորի է» :*

39· *Թղ·* 193բ—197բ : «*Երանելոյն Յոհաննու Ոսկիբերանի ասացեալ յանհաս Ս· Գրոց : Տէր Տէր միտ արայ : Յորժամ երիտասարդ էիր պարտ էր քեզ դաներեւոյթն քննել գկատարածին քոյ : Եթէ բաղում ծերք անցին» :*

40· *Թղ·* 197բ—200բ : «*Երանելոյն* Աբգաեսի եպիսկոպոսին *հարցմունք վայելուչք եւ պատասխանիք* Կիւրղի Երուսաղէմայ հայրապետին : *Հարցուածն. Թէ ուստի՞ յայտ է ի ժամ մահուն ոչ մեռանի հոգին ընդ մարմինն» :*

41· *Թղ·* 201ա—203բ : «*Խրատք սրբոյն* Բարսղի Կեսարացւոյ *ասացեալ վասն ամենայնի : Իսկ բարիչուք այր Աստուծոյ տեսեալ ժողովեալ մանկունսն ուսուցանէր նոցա անձանց մաքրութիւն» : — Խառնակուած է :*

42· *Թղ·* 203բ—206ա : «*Բան չահաւէտ եւ օգտակար ամենայն մարդկան : Եհարց ոմն ընդ իմաստուն բժիշկ մի եւ ասէ ամենայն ցաւոց դեղ գիտես : Պատասխանի ետ բժիշկն եւ ասէ յոյժ գիտեմ թէ լսես : Առ զչաքարն ապաչխարութեան եւ զծաղիկն եղբայրասիրութեան եւ զտերեւն աղքատասիրութեան եւ զպտուղն խոնարհութեան» :*

43· *Թղ·* 206ա—208ա : «*Պատմութիւն եւ խրատ ի սուրբ հարանց վարուց : Ասաց ծեր մի սուրբ՝ յորժամ ասէ սարկաւագն յեկեղեցին ողջոյն տուք միմեանց տեսանեմ զՀոգին սուրբ ի չրթունս եղբարցն» :*

44· *Թղ·* 208ա—210բ : «*Վարդան վարդապետի ասացեալ վասն չնացողաց եւ զանազան մեղաց : Վայ չնացողաց որ ապականեն զԱստուածոյ տաճարն եւ պղծեն զսուրբ անկողինն» :*

45· *Թղ·* 210բ—213ա : «*Վարդան վարդապետի ասացեալ վասն հպարտաց եւ որակալաց : Ցետ այսորիկ փախերուք ի հպարտութենէ եւ յոխակալութենէ, զի սոքա են առաջին չարքն, որով անկաւ սատանայ եւ կորոյս զմարդն» :*

46· *Թղ·* 213ա—219բ : «*Պատմութիւն վարուց սրբոյն* Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին եւ Մարուբէի ճգնաւորին : *Սուրբ Հայրապետն Յակոբ հաւրքեռ որդի էր սրբոյն Գրիգորի մեր Լուսաւորչին» :*

47· *Թղ·* 219բ—223ա : «*Երանելոյն* Յովհաննէս Գառնեցւոյ *ասացեալ բան չահաւէտ եւ օգտակար ամենայն մարդկան : Արդ որ ցանկայ եւ փափաքէ անանց կենացն եւ անվախճան փառացն հասանել» :*

48· *Թղ·* 223ա : «*Պատմութիւն տեսլեան սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին զոր երես ի վաղարշապատ քաղաքին զչոդակաթին : Լու-*

սաւորիչն մեր սուրբն Գրիգոր յորժամ եկ ի Վիրապէն եւ քարոզէր զբանն Աստուծոյ : Ի ցերեկին վարդապետէր եւ ի գիշերին աղօթէր» :

49· Թղ· 226բ—230բ : «*Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ վասն պահոց եւ ողորմութեան : Ի չաւիղս փառաց քո Տէր ընթացան միտք իմ որդի Աստուծոյ, քանզի ի քեզ պարտին տալ ամենայն բնութիւնք արարածոց» :*

50· Թղ· 230բ : «*Երանելոյն Աբբայ Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ վասն ողորմութեանն : Ոսկի եւ արծաթ որչափ ի տանն իցէ ահ եւ երկիւղ ունի տէր ոսկւոյն եւ արծաթոյն ի գողոց» :*

51· Թղ· 235ա–38բ : «*Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորւոյ վասն չլուծանելոյ չղջ· չարաբաին եւ զուրբաին» : Դժբախտաբար ճառիս առաջին թուղթը ինկած է :*

52· Թղ· 238բ—240բ : «*Երանելոյն Բարսղի կեսարու Հայրապետի ասացեալ վասն պահոց : Շարաթ տուաւ Հրէից ազգի եւ ասացաւ թէ հանդիպէ զբաստ քո» :*

53· Թղ· 240բ—244բ : «*Պատմութիւն Դաւթի մարգարէին Աստուածահօր մարգարէին : Եւ ասէ Տէր yամուէլ՝ մինչեւ յե՞րբ սուգ ունիցիս ի վերայ Սաւուղայ եւ ես անարգեցի զնայ չթագաւորել ի վերայ Իսրայէլի» :*

84· Թղ· 244բ—248բ : «*Երանելոյն Սարգսի շնորհալից սուրբ վարդապետի ասացեալ վասն ամենայնի : Արդ եւ մեզ զնոյն չարչարանք կայ առաջի որպէս եւ նոցայն մանաւանդ թէ եւս հրաշափառագոյն» :*

55· Թղ· 248բ—252բ : «*Դարձեալ նորին շնորհալից սուրբ Սարգսի վարդապետի ասացեալ բան զարմանալի : Եւ արդ եթէ այսպիսի հոգացող ունիմք հրաժարեսցուք ի մարմնական հոգոց» :*

56· Թղ· 252բ—258բ : «*Նորին Սարգսի վարդապետի ասացեալ ի յորդորակաց Սարգիսգրոց բան չահաւէտ եւ զարմանալի : Եւ արդ եթէ այսպիսի անարգամեծար տէր ունիմք բարիոք զկեանս մեր տնօրինեսցուք զհետ գնալով պատուիրանացն Աստուծոյ» :*

57· Թղ· 258բ : «*Դարձեալ Սարգսի սուրբ վարդապետի ասացեալ բան չահաւէտ եւ զարմանալի : Եւ արդ եթէ այսպիսի Տէր ունիմք, դի ոչ կամի եթէ ոք կորիցէ, այլ զի ամենեքեան ապաչխարութեամբ ապրեսցի(ն) : Ապա եւ մեք մի վերջասցուք յապաշխարութենէ» :*

58· Թղ· 262ա : «*Նորին շնորհալից սուրբ վարդապետի Սարգսի ասացեալ բան չահաւէտ եւ զարմանալի, որ է յորդորակայ Սարգիսգրոց : Եւ իմ զայս իմացեալ զձեզ ազաչեմ արտասուօք ով որդիք լուսոյ ժառանգակիցք Քրիստոսի» :*

59· Թղ· 265ա : «*Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսի ասացեալ բան զարմանալի վասն դարձին Անտիոքայ քաղաքին : Լուսով բանի քո զամ առ քեզ Որդի Աստուծոյ առ ի տեսանել զճշմարիտ եւ զհրաշալի պայծառութիւնդ քո» : Երկու հատածի բաժնուած, առաջինն կը սկսի վերոյգրեալին պէս, իսկ երկրորդն այսպէս՝* (Թղ· 270բ) «*Ասէ Պետրոս աշակերտ Նորա իցեմ : Ասէ Պօղոս· ամենայն աշակերտ զարուեսան ի վարդապետէն ուսանի, եթէ աշակերտ ես Նազօրացոյն» :*

60· Թղ· 276բ : «*Պատմութիւն գալատեան մոգուց թագաւորաց յերկրպագութիւն Նորածին թագաւորին : Ահաւ մոգք յարեւելից եկին հասին Երուսաղէմ երեք թագաւորք : Մինն Պարսից թագաւոր Մելքոն, միւս թագաւորն Հնդկաց Գասպար եւ երկրորդ թագաւորն Արաբացւոց Բաղդասար» :*

61· Թղ· 283ա : «*Նորին սրբոյն Եփրեմի ասացեալ վասն գալատեան Գաբրիէլի առ կոյս Մարիամ : Ընկալեալ ծառային զհրովարտակ մեծ թագաւորին եւ թուղեալ վաղվաղակի» :* (*Հմմտ· Մատենագրութիւնք Եփրեմի Դ·, Վենետիկ, 1836, էջ 13*) :

62· Թղ· 287բ : «*Նորին Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ յաւետիս սրբոյ կուսին Մարիամայ եւ յղանալ Բանին Աստուծոյ : Եկեալ հրաման մեծի արքային առ Մարիամ ի ձեռն Գաբրիէլի*» (անդ էջ 19) :

63· Թղ· 292ա : «*Նորին սրբոյն Եփրեմի ասացեալ վասն Հաւատալոյն Յովսեփայ ի ծնունդն Քրիստոսի երեւմամբ հրեչտակապետին : Եւ մինչդեռ յայդպիսի խորհրդոցն տառապէր Յովսէփ առ ի բաց հանել յինքենէ զկոյսն Մարիամ : Եւ այնու խորհրդովն ի քուն եմուտ եւ հանպեաւ արդարն յանկողինս իւր*» (*Հմմտ· անդ էջ 25*) :

64· Թղ· 295բ : «*Նորին Եփրեմի ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի եւ ի փառաբանութիւն հովուացն եւ մոգուցն : Ընթացեալ հրեչտակացն աւետեցին հովուացն՝ եթէ եկն քալ հովիւն ժողովել զգրուեալ բանաւոր խաչինս իւր*» (անդ էջ 30) :

65· Թղ· 299բ : «*Վարդան վարդապետի ասացեալ բան չահաւէտ եւ օգտակար ամենայն մարդկան : Ցետ այսորիկ առնձեալ կապեցէք զբերանս ձեր որդեակք իմ, որ էք դասք արանց եւ դստերք իմ» :*

66· Թղ· 301բ : «*Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ վասն զղջման եւ ապաշխարութեան : Բարւոք է պահել զաւանդն*

գոր ընկալաք, գչնորհսն գոր առաք, գպարգևսն, գոր մերձեցաք»։

67· Թղ· 304բ։ «Նորին Եփրեմի *ասացեալ ի գարձ մեղաւորաց։ Եւ արդ մի վերջասցուք ի պղծմանէ եւ մի յետս ինասցուք ի խոստովանութենէ մեղաց»։*

68· Թղ· 308ա։ «*Երանելոյն* Եփրեմի խորին Ասորոյ *ասացեալ ի քարոզութիւն Յուննանու եւ յապաշխարութիւն Նինուէի քաղաքի։ Ահա հրաման եհաս առ մարգարէն Յունան քարոզել մեծի Նինուէի վասն ապաշխարութեան»։*

69· Թղ· 314բ։ «Նորին Եփրեմի *ասացեալ յապաշխարութիւն Նինուէ քաղաքի։ Յայնժամ յարուցեալ թագաւորն մերկացաւ զհանդերձս իւր, մերկացան եւ ամենեքեան զհանդերձս իւրեանց»։* — թուղթ ինկած է։

70· Թղ· 319ա։ Անանիայ *վարդապետի ասացեալ վասն անցաւոր աշխարհիս։ Արդ եթէ կամիս յաղթեա աշխարհի եւ ոչ ըմբռնիս ի կենցաղոյս»։*

71· Թղ· 322ա։ «*Խրատ հոգէշահ եւ բան օգտակար գոր ասացեալ քաջ եւ բանիբուն վարդապետն Պլուզ։ Արար Աստուած զմարդն հոգի եւ մարմին եւ միտք եւ զարդարեաց յիւր պատկերն եւ նմանութիւն»։*

72· Թղ· 325բ։ «*Երանելոյն* Յոհաննու Ոսկեբերանի *ասացեալ յաւետարանի մեկնութենէ։ Այր մի իջանէր յերուսաղեմէ յերիքով։։։ Այր Ադամ վասն կատարեալ հասակին, որ ստեղծաւ յԱստուծոյ եւ եղաւ ի դրախտին»։*

73· Թղ· 330բ։ «*Երանելոյն* Յոհաննու Ոսկեբերանի *ասացեալ յանառակ որդին։ Ան միոջ էին Բ· որդիք· զմք առակիս առ ամենակալ բնութիւնն Աստուծոյ հայի»։*

74· Թղ· 336ա։ «Զորրորդ կիրակէին։ Յոհաննու Ոսկեբերանի *ասացեալ առ մեծատունն եւ Ղազարոս։ Էր ոմն մեծատուն եւ ազանէր բեհեզս եւ ծիրանիս եւ ուրախ լինէր հանապազ առատապէս ի սեղանն բարելի եւ ի գինին անուշահամ։ Եւ աղքատ ոմն անկեալ էր առ դրանն մեծատանն»։*

75· Թղ· 340ա։ «*Սրբոյն* Թէոփիլոսի *ասացեալ վասն քառասնորդաց պահոց ի միջոց։ Ընդմիջեցաք ահաւ գծով պահոց քառասնորդաց յորում մտաք նաւով թեթեւ ի ծով այս պահոց»։*

76· Թղ· 344բ։ «Նորին Թէոփիլոսի *արի եւ քաջ վարդապետի ասացեալ վասն պահոց։ Սովորութիւն է իսկ վաճառականաց դի ի մի տեղի կուտեալ»։*

77· Թղ· 348բ։ «*Խրատ* Յոհաննու Գառնեցւոյն *ասացեալ վասն պատուելոյ զաւր կիրակէին։ Միաշաբաթ աւր է կիրակի, պատուելի է արթնութեամբ զիշերոյ»։*

78· Թղ· 349բ։ «*Սկիզբն պղտաբերութեանն ծաղիկ եւ սկիզբն առաքինութեան գործոց համբերութիւն, որ յաղթէ որովայնի պակասեցուցանէ զախտս ցանկութեան»։*

79· Թղ· 353ա։ «*Երանելոյն* Յոհաննու Ոսկեբերանի *ասացեալ ի վեցերորդ կիրակէին զմահնութիւն աւետարանին։ Աբխուն կայէք զի ոչ պիտէք եթէ երբ տէր տանն պայէ եւն։ Գիտելի է արթնութիւնն եւ յոյժ պիտանի, մանաւանդ որ հոգոյն աչօքն են արթուն»։*

80· Թղ· 356բ։ «*Երանելոյն* Յակոբայ Սերոճոյ եպիսկոպոսի *ասացեալ ներբողեանն Ղազարու։ Բաց զչրթունս իմ խօսել զքէն որդի Աստուծոյ զի քեւ բարբառին ամենայն բանաւորք»։*

81· Թղ· 363ա։ «*Մեծի եւ հրաշափառ գալստեանն Քրիստոսի որ է առաջին արարչութեան Աստուծոյ որպէս եւ ասէ մարգարէն աստուածախօսն Մովսէս։ Ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինն եւ զերկիր։ Իսկ Հայր, Բանն Որդի· է Հոգին սուրբ, մի Աստուած էութեամբ եւ բնութեամբ, կամօք եւ ներգործութեամբ»։* Այս եւ յաջորդները հմմտ· Թ· 10 § 13 եւն։

82· Թղ· 368ա։ «*Պատճառ աւագ երկուշաբաթին։ Վասն արարչութեան Աստուծոյ։ Եւ ասաց Աստուած եղիցի հաստատութիւն ի մէջ ջրոցդ։ Յերկրորդումն աւուր արարչութեան փեռեկտեալ բաժանեաց Աստուած զրաղմութիւն ջուրց»։*

83· Թղ· 371բ։ «*Պատճառ աւագ երեքշաբաթին, թէ զի՛նչ արար Աստուած ի նմա։ Եւ ասաց Աստուած ժողովեսցին ջուրք եւն։ Գիտելի է զի ցամաքն ոչ է անուն երկրի, այլ պատահումն է եւ յամենայն խոնաւ իրաց վերայ ասի ցամաք»։*

84· Թղ· 374ա։ «*Պատճառ աւագ չորեքշաբաթի վասն արարչութեանն Աստուծոյ։ Եւ ասաց Աստուած եղիցին լուսաւորք ի հաստատութեան երկնից լուսաւոր լինել երկրի։ Լոյսն համասփիւռ որ խզումն էր ի լուսեղէն երկնից առաջին աւուրն ցրուեալ ի վերայ երեսաց ջրոյն»։*

85· Թղ· 377բ։ «*Պատճառ աւագ հինգշաբաթին վասն արարչութեանն Աստուծոյ· Եւ ասաց Աստուած· Հանցեն ջուրք զեռունս հոգւոց կենդանեաց։ Յետ զարգարելոյն Աստուծոյ զերկիր բուսովք եւ անկօք, ծառօք եւ ծաղկօք»։*

86· Թղ· 380բ։ «*Պատճառ վեցերորդ աւուր արարչութեան Աստուծոյ։ Եւ խորհուրդ վեց գարուն եւ կատարման յաւագ ուրբա-*

թուն չարչարանացն Քրիստոսի: Յաւուր ուրբաթուն ասայ Աստուած· Հանցէ երկիր չունչ կենդանի եւն: Տե՛ս եղբայր զղոցս Աստուծոյ: Ի կրսերագունիցն սկսեալ, զի ա–բար զլուսաւորսն, զբոյսս եւ զսունկս յեր–կրի»:

87· Թղ· 382բ: «*Մեծ ուրբաթին վասն խաչելութիւնն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանի ոք յայլ տեղիս եւ առնէ կտակք եւ եթէ ոք երթայ եւ տայ դուժ ընտանեաց նորա*»:

88· Թղ· 387բ—391ա: «*Երանելոյն Յակո–բայ Սրճոյ եպիսկոպոսի ներբողեան ասացեալ ի սուրբ Զատիկն եւ յարութեան Փրկչին մե–րոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Այս աւր ուրախու–թիւն մեծ, զի ընտրութեամբ զարհուրեցու–ցանէ զիս պատմել զբանն, որ մարգարէն ասէ*»:

89· Թղ· 391ա: «*Թուղթ Պիղատոսի դա–տաւորին առ Տիբեր կայսրն, զոր գրեաց յետ խաչելութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ինքնակալդ սերաստեայ փառաւորի եւ հզօրի Տիբերեայ կայսեր ի Պիղատոսէ դատաւորէ Պաղեստինեայ ի Փիւնեկոյ խնդալ: Հարկ եղեւ ինձ գրել առ մեծութիւնդ քո զիրս զայս*» (*համմա· Ք· 2 § 14 եւն*):

90· Թղ· 393ա: «*Պատմութիւն սքանչե–լեաց պատկերին Յիսուսի Քրիստոսի զոր ի տախտակին: Ի սահմանս Տիւրոսի եւ Սի–դոնի ի քաղաքն Բիւբիտոն էին բազում Հրեայքն բնակեալ խառն ընդ քրիստոնեայս*»:

91· Թղ· 393բ: «*Դարձեալ բան զարմա–նալի ի Սարգիսգրոց յորդորակաց: Լուր մարգարէն զի՛նչ ասէ ցԱստուած, բարիքն իմ քեզ չեն ինչ պիտոյ, զի բարիքն իմ ի քէն են: Ապա է՞ր վասն խնդրէ ի մէնջ ո՛վ մարգարէ*»:

92· Թղ· 394ա: «*Պատմութիւն սքանչե–լեաց տղայութեանն Քրիստոսի, զոր արար Յիսուս: Յարուցեալ Յովսէփ առ զմանուկն Յիսուս եւ զմայր նորա եւ գնաց ի քաղաքն Տարարիայ եւ անդ բնակեցաւ*»:

93· Թղ· 398ա—400բ: «*Մեծին Եւսեբի Պատմագրի ասացեալ ի համբարձումն Քրիս–տոսի Աստուծոյ մերոյ: Վայելուչ է մեզ ճա–ռել սակաւ ինչ վասն համբարձման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*»:

94· Թղ· 400բ: «*Աւանդութիւն Հրէիցն վասն ոպրմութեանն առ ի պտանել դողոր–մութիւն ի Տեառնէ Աստուծոյ: Էր ոմն մեծա–տուն յիսրայէլի եւ մոռացեալ էր զյոյսն որ առ Աստուած*»:

95· Թղ· 402ա: «*Դատաստանք աւրինացն Մովսէսի, զոր ասաց Տէր եւ գրեաց Մովսէս: Խաւսեցաւ Տէր ընդ Մովսէսի եւ ասէ եթէ ոք խաբեսցէ զկոյս խաւսեալ առն եւ ննջեսցէ ընդ նմա վարձանօք վարձեսցէ զնա իւր ի կնու–թեան*»:

Գրիչը Թղ· 402բ վարի լուսանցքի վրայ կը գրէ «*Եղբայր տէրտէր դ· բան յայս տեղս պակաս է, է, ը, թ, ժ, չկէր յօրինակն· մի մեղադրեր*»:

96· Թղ· 405բ: «*Խաւսք իմաստասիրաց եւ խրատք հասարակաց: Որդեակ, նախ ի լեզուէ քումմէ երկիցես որպէս յօտար թըշ–նամւոյ*»: *Թերի, Թուղթ ինկած է*:

97· Թղ· 412ա: *Խորագիրը եւ սկիզբը կը պակսի: Կը սկսի արդ «···ձայն մինչեւ յա–րուցանէ զմեռեալ կորիւնսն: Առաջինն յա–յտնս մեղաւորաց որ խաղաղեն եւ հաւանեն գհետ մեղացն խոստովանութեամբ»: Տաս–նուհինգ հատած ունի, ընդհանրապէս անաս–նոց բնութեանց եւ անոնց մերձեցման ի մարդն: Բարուախօսէն:*

98· Թղ· 416ա: «*Բան չհաւէտ եւ աւգ–տակար ի մեկնութենէ արաուածոց· Վայ ինձ հատար բերան: Աբր(ահ)ամ լեալ Ժե ամաց եւ գտաւ գԱստուած այսու պատճառաւ: Աչ–խարհն Բաբելացւոց պարարտ էր եւ մար–դիկքն ըղփացեալ պարապէին գաղիր գոր–ծոց*»:

99· Թղ· 421բ: «*Դարձեալ մեկնութիւն ի յարարածոց գրոց: Եւ դարձեալ գիտելի է զի Գ աստուածատուր պարգեւացն տիրացաւ Աբրահամ, քահանայութեանն, մարգարէու–թեանն եւ թագաւորութեանն*»:

100· Թղ· 427բ—431ա: «*Երանելոյն Ներ–սէսի հայրապետի ասացեալ վասն գալստեանն Փրկանգ ապգին եւ վասն նեռինն եւ կատա–րածի աշխարհիս եւ միւս անգամ գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Յորժամ թա–գաւորեաց մեծն Կոստանդիանոս ի Հռոմ զո–րութեամբ յազգս սուրբս եւ անուանի թա–գաւորացն*»:

101· Թղ· 431ա: «*Երանելոյն Հիպոդիտայ եպիսկոպոսի ասացեալ վասն կատարածի աչ–խարհի: Քանզի Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի գալուստն յերկրի, ի սուրբ եւ յանարատ կու–սէն Մարիամայ Աստուածածնէն առեալ մար–մին յազգէն Յուդայի յարմատոյ Դաւթի*»: *Պակասաւոր է, մէջ ընդ մէջ թղթեր ինկ–նած են:*

102· Թղ· 437բ: «*Բան չհաւէտ եւ աւգ–տակար վասն կիրակէի տօնական աւուրց: Ես Պապս Հռոմայ քաղաքի եկի ի տաճար սուրբ առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի*»: *Այս ալ պակասաւոր է:*

103· Թղ· 438բ: «*Երիցս երանեալ Շնոր–հալից վարդապետի առն Աստուծոյ Սարգսի ասացեալ ի յորդորակէ Սարգիսգրոց: Եւ արդ մեք սիրելիք զայս ամենայն գիտելով եւ դառաւելութիւն չարեաց ախտիս այսորիկ*

ճանաչելով»։ Այս եւս պակասաւոր է· Վերջի թղթերն դրքին մարմնէն անջատուած են եւ մաս մ՚ոչ կորսուած է։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 1ա· դրչէն։ «Որ ողորմի Տէր Աստուած ամենայն սրբոց աղաչանօքն ի հոգի սուտակի դրոցս Կուլիճ եւ Յնօղացն Պետրոսին եւ Ակէրքին եւ Եղբարցն Բարսղնակին, Շահնազարին, Միրզախանին եւ որդուցն Դանարէկին եւ Աւետին եւ կնոջն Շուշանին եւ կարդացողաց եւ լսողաց»։ — Իւրաքանչիւր ճառի կամ գրութեան վերջը կը գրուի այս կամ ասոր բովանդակութեամբը յիշատակագրութիւն մը, չատերուն մէջ նշանակուած է նաեւ գրչին անունը գ· օ· Թղ· 9ա· «Ողորմեա Տէր Աստուած ատացողի սուրբ տարս հաւատարիմ տանուտիրոջն Պարոն Կուլիին, եւ Յնօղացն հօրն Պետրոսին եւ մօրն Ակէրքին, եւ Եղբարցն Բարսղնակին, Շահնազարին, Միրզախանին եւ կողակցոյն Շուշանին եւ որդոցն Դանարէկին, եւ Աւետին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց կենդանեաց եւ հանգուցելոց եւ որ զողորմին ասէ Աստուած իւրն ողորմեսցի, ամէն եւ ինձ մեղապարտ գծողիս Վարդանի եւ իմոցն ամենայնի, կարդացողաց եւ լսողաց»։ Հմմտ· 99ա, 165ա, 166բ, 195բ, 405բ, եւն եւն։ Թղ· 238բ··· եւ ինձ մեղաւոր գծողիս Վարդանի եւ իմ հոգեւոր Յնօղին Յանաղին···»։

2· Թղ· 38բ—44ա։ (Վարի լուսանցքներու վրայ դրուած է չարունակաբար) «Վասն գալստեան եւ հաստուցման ըստ իւրաքանչիւր գործոց· վա՛յ գծողիս հազար բերան թէ դի՛նչ տի լինիմ յայն աւուրն, ո՛հ ո՛հսիս, ո՛հ ո՛հսիս։ Ես Յոյլ Վարդանս Ղարասուեցի դդատաստանի բան գրեցի դի կու դողամ ես ի մարմնի, վախեմ հոգիս հրով տանջի, լացէք զեզկելիս, որ ի մեղացն չեմ գառնար, ո՛հ ո՛հ։ Ցորժամ գայ Տէրն ի դատաստան երկինք եւ երկիր քան զուռ դողան· Աստուածածին կոյս Մարիամ բարեխօսէ ազգի մարդկան եւ ազատէ զմեզօք Վարդան։ Աստուած ողորմի ասացէք իմ հոգեւոր Յնօղացն Յանաղին եւ Ալամին եւ միւս մարդոյն Ակրապետին, որ ամէն օր փայտ կու բէրայ տան Թունէրին։ Աստուած ողորմի ասացէք Սարգսին եւ Միքայէլին, որք կամակից եղան այս գրին։ Աստուած Թողու զմեզքն նոցին ի դատաստանն յաւուրն յետին։ Ամիրէքն կանեն սէրան, եւ արէդներն կանենէրան, աւաղ հապ՚ր բերան, ճանչեր դկարմիր թանաք կերան, ա՛ռ ա՛ռ ի ճանչի չարէն քաշիչ օդլի ակրաէր»։*

3· Թղ· 48բ—57։ (Վերոյիշեալին նման) «Ոմն կանգնէ նման փայտի, Յուներ ոչ դնէ ժամատեղի, այլ բնռնանկ(ա)նի գաւազանին գիրկուընս սայ ընդդէմ որմին։ Ոմն կանչէ ձայնիւ ուժգին, որ ձայն յաղթէ բզձայն ընկերին, երբ որ լինի է ինքն առանձին, գԱստուած չի յիշէ ամենեին։ Երկու վնաս կայ ահագին, որ կը խոցէ գիտարերին հոգին, ա· որ գաստի խմէ գինին, զոր չէ օրէն կրօնաւորին, մէկն որ տիրնայ սարկաւագին ՚ւ ուսուցանող լինի նորին, թէ նախանձի վայ գիւր հոգին։ Ով կարդացող եւ մասխարայ գիրքս կամի Ե· մարի փարայ, քեզ չի պիտիր մէկէլ ճարայ։ Ձեռքս փոի ՚ւ ի հող գառնայ, գիրքս յիշատակ առ ձեզ Ցնայ։ Աւա՛ղ աւա՛ղ զանդկա մարդն թէ ինչ տի լինի ի մէջ աչխարհիս, ո՛վ եղբայր սիրող բանիս, ջանք դիր ուսիր որ ազատիս եւ Աստուծոյ որդի լինիս· ակրտէր։ Ես Յոյլ Վարդան եմ ՚ւանպիտան, լցեալ մեղաւք Թշուառական, ես ի յայն չուն նմանիմ, որ որընալից չուռ կու գան, խաւարայնին տեղ բնակին, լիգևն զվէրան առողջանան· վա՛յ ինձ Ե· բերան, յիմ յաչս կայ Ե գերան ՚ւայլոց կասեմ թէ զչիւղն հան։ Տէր Յողդակ։ Այս չարաթ օրս փչրուկ արին· գիս խիստ ուժով խռովեցուցին· մաթրաթ մի մեծ եւ ահագին լցեալ փչրկով առան ՚ւ էկին, Բ· կլօր կէրի միջին գի՛նչ ճարտուրարն ի մէջ ջրին, էլան նստան վրան դդալին գինչ լապզարակն ի վերայ քարին· դդալն առի ՚ւ յէտեւնէն ընկայ գինչ օսմանլուն յետեւ չահին»։ — Թղ· 166բ[1]։ «Ես մեղաւորս զարասուեցի Վարդան գերէց չարեօք իւր, զհոգիս Թողի ընդ մարմնոյս դնացի, անկայ ի չար ախտ աչխարհի։ Ով եղբարք սիրող բանի, յիշման արէք գիս արժանի· Աստուած ձեր մեղքն Թողի, ի յայնմ աւուր դատաստանի։ Եւ զատացող այս սուրբ դրքի զպարոն կլուլ Ղարասուեցի, կնոջ անուն Շուշան կոչի, եւ Յնօղացն Պետրոսի եւ Ակէքի, եւ իւր եղբարցն եւ տղայոցն առ հասարակ ամենայնի, արանց, կանանց Ձեր եւ տղի, եւ ամենայն ազգատոհմի, եւ որ ասէ զՏէր ողորմի, Աստուած գԹայ ի յիւր հոգի»։*

4· Թղ· 304բ—305բ (նախընթացին նման) «Վայ ինձ վայ ինձ մեղաւորիս, գի ջանք չունիմ գրոց բանիս, աւաղեցէք ամէնքդ գիս, զմեզօք Վարդան Ղարասուեցիս հարիւր Ե· փու ի յիս»։ — Թղ· 307բ—308ա։ «Ապաւրեցայ հոգիս մեղօք, գի խառնեցայ անձն իմ չարեօք, հոգիս մթին եւ խաւարի, աղտեղացայ ժանկահոտօք, վա՛յ ինձ հազար բերան»։ Նման կտորներ եւ այլուր։

5· Թղ· 318բ—319բ (նմանապէս) «Վարդան չերէց մեղօք ի լի, մեղայ ասաց սրտով ի լի, մարդ մեղաւոր եւ սեւ լինի· ես կու գիտեմ կու սպիտակի, նա մի կենար ի մէջ մեղաց,, գի քո հոգիդ չի կուրխի»։ Հմմտ· Թղ· 262բ – 623ա։

6· Թղ· 441ա—442բ։ «···Նաեւ ընդ համատարած ծովուն Ծփանս նաւարկեալ բարկացեալդ ալեօք լեռնացեալ կուտին եւ կոխակաձեւ դաչտանան անդնդապոյտ խորոցն բգացեալ պչտառպէտ ալեացն ահ պակղացն տեսողացն արձակելով։ Իսկ արիացեալքն բատոր իջից· ի խիխս խռռոջիցն ի խորս խաւարային ձորոցն համարձակին ի քարաժեռս գժուարամուտ տեղացն ի խնդիր ականց պատուականաց։ Ըստ նմին աւրինակի մաքրամիտ եւ երկիւղած առն Աստուծոյ կլուլ որ կոչի ծաղիկ, որ ի տիս մանկութեան իւրոյ ցանկացաւ այս ծաղկաւէտ եւ վարդափթիթ բուրաստանս։ Եւ ստացաւ զայս չար մարգարտեա եւ փառք մեծութեան յիշատակ անմոռաց յիւրոյ եւ ամենայն ազգականացն։ Ի միտ առեալ զբանսն որ ասէ, երանի՛ որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ ընտանեակք յերուսաղէմ։ Քանզի սայ ունի զամենայն կանոնս առաքելոցն եւ գհայրապետաց։ Ջտօնս տէրունական եւ սրբոց նորա։ Ջխրատս մարգարէից եւ զբանս իմաստասիրաց։ Ի քարոզ վարդապետաց եւ ի հարանց սուրբ*

ճգնաւորաց եւ յայլ զանազան եւ ի սուրբ Գրոց· վասն պատուական սուրբ խաչին եւ զօրանալ Տաճիկ ազգին, վասն գալոյ Ֆռանկ ազգին եւ սատակմանն պիղծ նեռին, վասն վիհան արքային եւ գալստեան Քրիստոսի Փրկչին, զայս ամենայն եւ այլ բազում բանս չհաւէտ եւ խրատականս գոյ ի սմա: Որպէս ոք ի ժամանակս գարնանային ի հովիտս լերանց չրջելով զպեղեցիկս ժողովէ եւ միափունջ կապեսցէ: Նմանապէս երիցս երանեալ սուրբ վարդապետն Մովսէս Եզնկացին ի յամենայն ս. Գրոց ժողովեալ զլարին եւ զպեղեցիկն եւ ի միում տփի եդեալ: Եւ կոչի անուն սուրբ Գրոցս Ոսկիփոր: Վասն զի քան զամենայն ոսկի եւ արծաթ եւ պատուական ակունս գեղեցիկ է սա: Ով մանկունք սուրբ եկեղեցոյ յորժամ հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով յիշեսջիք յաղօթս ձեր զարտաքսեալս ի բարի գործոց, զչարագործ գմեղաւորս, զախտացեալս, զապիրատս, եւ զապականեալս եւ զդողացեալս եւ զչնայեալս եւ զկորուսեալս, զդառնացեալս եւ զմոլորեալս, զոխակալս եւ զսխալեալս, զխոցոտեալս եւ զվիրաւորեալս, զինացեալս եւ զգլորեալս զվարդան հողս, մեղապարտ գծողս, զչարեաց սիրեցողս...»: Մնացեալը կը ինայ թերի, վասն Թղ· 441ր ի այս ծայրը պատուած է եւ յաջորդ թուղթը կամ չարունակութիւնն ինկած է: Այժմեան Թղ· 442ա—ր, որ նմանապէս պատուած եւ փաստուած է, տարբեր ձեռք յիշատակագրութիւն ունի, ինչպէս քիչ վերջ պիտի տեսնուի:

7· Թղ· 441ա· «Նախընթաց յիշատակագրութենէն յառաջ տարբեր գրերով կայ հետեւեալը՝) «Ճիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք Մշակոնց Գրիգուրին եւ Ֆաչօին որ զտուն եւ զպախէզ ոխվ արար եւ զէգին ի սրբոյն Գէորգայ զօրավարին, իւր եւ իւր ծնօղացն Վարդանին եւ Մրջանին եւ իւր կողակցուն կէս գոչ տան Ըսուենդէմի պախջին կէս գոչ էգուն զարալ: Տէր Գրիգոր (?), Տէր Մարտիրոսի, Ըռէս Պողոսի: Եւ զեղի մեծի եւ փոք(ր)այ: Ճիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք Մշակոնց Ֆաչօին որ զտուն եւ զպախէզ ոխվ արար եւ զէգին սրբոյն Գէորգ... զօրավարին եւ իւր ծնօղացն վարդկին եւ... իւր կողակցուն...»: Մնացածը թերի, թուղթը պատուած եւ կորսուած է:

8· Թղ· 442ա (տարբեր գրով) «Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք Կլուլենց Ֆաչատուրին, հօրն Ովանէսին, մօրն Սառօյին, եղբօրն Գազրարին, որդոյն Վերդօյին, ով մարդիկք կլուլենց Ֆաչատուրն ի ձեզանէ ումիչ ունիմ, որ ամէն լի բերանով բոլոր սրտով ողորմի ասացէք որ Աստուած ձեզ ու մեզ ողորմեսցի իւր միուս անգամ պալտեան ամէն: Աստուած զայս դիւղս օրհնէ որթն(°) պարօն յիրար տայ նա ամէնդ մէկ լինիք չի թողնէք որ...» Ինացեալը պատուած, ապա յաջորդ սիւնակին վրայ՝ «Թէ ոք չկամենայ զայս բան յիրար տայ, նայ զանէձքն Ղայէնին առէ եւ զպատիժ Ցուդային եւ զխաչ հանողացն: Եթէ ոք չկամենայ Ֆաչօյին մեղաց Տէր կենայ...» Ինացեալները անկարեւոր կամ անընթեռնելի, մաս մ'ալ կը պակսի, զի թուղթ ինկած է:

9· Թղ· 442բ: «Ճիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք Ամբրին եւ իւր ծնօղացն Մանուկին եւ Գօզալին եւ հօրեղբօր Բաւօին եւ իւր եղբօրն Ցովանէսին, եւ իւր կողակցուն Արմաղանին, որ գնեաց յինէն արտն եւ զիւր կտորն եւ Սրլօի արտին եւ վերեւ...» Ինացածը անկարեւոր եւ մաս մըն ալ ինկած:

10· Թղ· 442բ: «Ճիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք խաչկանց Ասպատուն եւ իւր ծնօղացն Ֆաչօին եւ իւր կողակցուն Արէգինին, ամէն· որ ստացաւ իւր հալալ վաստակոց ղ· ղրուշ եւ ուր ի Կուլփկայ Մալայասարայից(°) եւ եդ յիշատակ ի դուռն սուրբ Գէորգայ զօրաւարին (sic) բռուպէ մի խաչալ, նախ գնտրօն Մօկաց Մօլէն գեղի ոչխարը Պողոս, Աէտիս, տէր Գրիգորն ամենեքեան չհաւատ են այս բանիս: Ով ոք յանդգնի ծախելով կամ գրաւելով նա զանէձքն կայենին առցէ եւ զպատիժն Ցուդային ամէն: Ցակոբ, Մարտիկ, Վանէս սոքա եղբայրքն են Ասպատուն, ամէն»:

11· Թղ· 443ա: ...(զօ)րութեան որ զԲոթունոյս·· առ ժէ· ղուռայչ··· սայ Ջմօի աւելու մահմ··· ձեռով, Բխտով եւ··· ընքով առաւ եւ էրաց ···բանց հոյգուն ոխքէն սուրբ երուսաղէմայ տարին էս ղուչ կաբայլ ողորկ ա··· Ճիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի (ր) ասացէք (°) էրեանց տան···»: Կէտերը պատուած մասերը կը նշանակեն, զի չատ պատուած է, մէջ տեղերը կայ կտոր մը, ուր կը յիշուի «Տէր Մարտիրոս» մը: Ցաջորդ սիւնակէն հետեւեալները կարելի է կարդալ· «Ով ժողովուրդ, հնօն ինձ ելանէ ու մէկ ու խնդրէ դուք մեծ եւ փոք լից բերանովք բուլոյր սրբոտով նորա մեղաց Թողութիւն խնդրէք ամէն: Աստուած դան մարդն օրհնէ որ Թէ լին պարոն խրատ տայ գեղով ամենեքեան փախչիք ու չի թօղնուք, Աստուած դան մարդն օրհնէ ամէն: Թէ որ հակառակի կամ···». Ինացածը անընթեռնելի եւ թերի: Ցաջորդ Թղթէն (443բ) կարելի է կարդալ հետեւեալ կտորը (այս Թուղթը չատ սեւցած եւ փաստուած է)· «Դարձեալ յիշէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասեցէք Ղայենին եւ իր ծնողացն Մէլէքին եւ Աբոին եւ մօրն Ապօին զի տասնիօղ դուռայչ իւրեանց խալալ վաստակէն առին եւ տուին·· Ցասրայ Ջմօի ձեւով Աւելոյ Մահմօի ձեռօք չահդով եւ խոով ի կուկլօենց վանսն (?)···»: Ցաջորդ սիւնակին վրայի յիշատակագրութեան մէջ՝ կարելի է տեսնել՝ Պողոս, Մարդիս, Աստքել, Մահդատ, Մանուկ, Մարկոս եւն եւն անուններ: — Ձեռագրին վերջին յիշատակագրութիւններու ճակատագիրը, ինչպէս երեւան կու գայ, չատ դժբախտ եղած է:

792.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

ԺԱ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 61: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ բաբակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, կողքերուն վրայ բուղբ, մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, շատ պզտիկ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ· բոչճագիրք: — ԽՈՐԱՆՔ՝ եւն չկան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 61ա—61բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք: — ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքի բղթին վրայ «Նուէր Մատենադարանին Մխիթարեանց Վիեննայ· Հ· Քերովբէ Յովհաննէ, կարին 10 Հոկտ· 1909»:

Մատեանս է Պատմութիւն Յովհաննու կաթուղիկոսի: *Թղ· 1ա*: «*Ցառաջաբան պատմութեան Յովհաննու Հայոց կաթողիկոսի*»: — *Թղ· 2ա—60ա. Պատմութիւն, բաժնուած Ա—ԺԹ գլուխներու*: — *Թղ· 60ա—61բ*: «*Բանք ուրոյն սակս յիշատակի անուան իւրոյ*»: *Հմմտ· Թ· 39, 298 եւն եւն*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ *չունի*:

793.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԵՍԱՅԵԱՅ ԵՒ ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ՏԻՐԱՏՐՈՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

1823

ԹՈՒՂԹՔ՝ 283: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 19·5 × 7 + 7 = 14: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ գորշ կաշիով կազմուած եւ ոսկեայ զարդերով ճոխացուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ մը բղթեր կը մնան պարապ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1823: — ԳՐԻՉ՝ Միճաս դպիր: — ՏԵՂԻ՝ Գաղատիոյ Ս· Աստուածածնի վանքը: — ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս քնագիրը՝ վարը: — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեմ նշանակած:

Մատեանս է Մեկնութիւն Եսայեայ եւ Քարոզգիրք Տէրատուր վարդապետի:

Ա· Թղ· 3ա—116ա: «*Գիրք մեկնութեան աստուածաբան մարգարէին Եսայեայ արբեալ ծաղկաքաղ եւ հաւաքումն ի լուսաւոր բանից սրբոց աստուածաբանից վարդապետացն ձեռամբ* Յովհաննէս *բանիբուն վարդապետին յաշակերտէ Գրիգորի եռամեծի Հայրապետին: Իսկ այժմ վերստին օրինակեցաւ յաշակերտէ Տէառն Պօղոսի խոհեմափայլ բակերտին Գաղատացւոյ նուաստ եւ չնչին Միճաս դպրէս: Ի յառաքելակերտ վանս ամէնօրհնեալ սրբուհւոյ Աստուածածնին, որ ի Գաղատիայ: Ի յառաջնորդութեան Տէառն Թադէոսի աստուածաբեալ սրբազան արհեպիսկոպոսին յամի կենարարին* 1823 *յամսեանն Յունվարի 25: Ի փառս մեծապոյն Աստուծոյ եւ ի պատիւ ամէնօրհնեալ Տիրամօր կուսին ի յօգուտ մանկանցն եկեղեցւոյ: Օգնեա Հոգի սուրբ Աստուած եւ հասո զսկսեալսդ իմ յաւարտ*»:

Այս խորագրէն յետոյ կայ՝ (տարբեր գրով) «Սեփականութիւն Դաւիթ վարդապետի, որ նախ կարմիր վանուց, ապա կեսարիոյ Ս· Կարապետի վանուց միաբան էր եւ յետոյ բողոքականութեան յարեցաւ եւ ամուսնացաւ· դնուած անոր թուններէն 1902 *Մարգուան Վ· Ց· Յակոբեան» որ իր կնիքը կը դնէ՝ Թուրքերէն, Հայերէն եւ Ֆրանսերէն»*:

1· *Թղ· 3բ*: «*Քարոզ Ա: Հց· Զի՞նչ է որ ասէ Տեսիլ Եսայեայ: Պխ· Զմարգարէութիւնն տեսիլ կոչէ, զի մարգարէն տեսող լսի ըստ երբայեցւոյն, զի զոր ինչ յետոյ առնելոց էր Աստուած պայծառութեամբ տեսանել տայր*»:

2· *Թղ· 6ա*: «*Քարոզ Բ: Լուացարուք, սրբեցարուք: Գլ· Ա· համար* 16: *Ասաց յառաջ քան զայս թէ ոչ ներեցից մեղաց ձերոց, յագեալ եմ ձեօք*»:

3· *Թղ· 7բ*: (*Ռ· Գ·*) «*Եւ կոչեսջիր քաղաք արդարութեան եւն: Եւ ոչ երբեք կոչեցաւ երուսաղէմ քաղաք արդարութեան: Ասէ Ս· Յոհան Ոսկեբերան թէ որպէս անուամբ ոչ կոչեցաւ այլ գործով*»:

4· Թղ· 9ա: «Քարոզ Դ: Եւ Քրիստոս եղ-ջիւր կոչի· նախ զի եղջիւրն պարարտ է եւ Քրիստոսի ասի Երզ Երգոցն իւղ թափեալ է անուն քո»:

5· Թղ· 10բ: «Հրց· Վասն արտասուաց: Քարոզ ե: Վասն է՞ր զի արտասուօքն առաւել հաչտի Աստուած վասն բազում պատճառի»:

6· Թղ· 13ա: «Վասն երեքտրբեննին: Քարոզ Զ: Իսկ երեքտրբեանն երկաբանութիւն նախ փառաբանութիւն է Աստուծոյ, զոր միշտ մատուցանեն»:

7· Թղ· 15ա: «Վասն խնդրուածոյ եւ նչանաց քարոզ է· պլուխ է համար 11: Որն-պրեա նչան ի խորութեան կամ ի բարձրութեան: Հրց· Վասն է՞ր հրամայէ նչան խնդրել»· եւն եւն:

*Եսայեայ այս մեկնութիւնը երեսունհինգ քարոզով կը հասնի մինչեւ անոր մարգարէութեան ՝ի· պլխուն 8րդ համարին մեկնութեան սա տեղը՝ (Թղ· 116ա)··· յաղագս իմաստութեանն, որք յայտնապէս ինքեանք զՔրիստոսին որոչեն գներգործութիւնն: Դարձցուք այժմ յառաջիկայ բանս, թերեւս արձակեցայ սակս պիտոյից ինչ»: Ճաւ է որ ասկէ վերջ մնացածը չէ օրինակուած եւ այսպէս թերի կը մնայ, թէեւ բազմութիւն մը դատարկ թղթերու ձգուած է օրինակութեան համար: Հեղինակը ինչպէս կանխաւ խօսք ըրաւ օգտուած է Ս· Հարց գործքերէն եւ ծաղկաքաղ ըրած: Ոչ ցանցառ անգամ յառաջերութիւններ կ'ըլլան յականէ յանուանէ· ը· օ· Թղ· 29բ·» ···եւ մարդն Աստուած եւ ոչ այլ բանութիւնք են, այլ միաբանութիւն եւ միաւսակ, որպէս ասէ սուրբն Դիոնիսիոս»: — Թղ· 29բ: «Զի ասէ Աքաւաս ի բան հաւատոյն թէ էած մարմին, հոգի եւ միտք եւ զամենայն որ ինչ է ի մարդ ճշմարտապէս»: — Թղ· 23ա: «Իսկ Ոսկեբերանն մեկնէ ի վերայ Ռափսակայ»: Անդ· «Իսկ Կիւրեղ մեկնէ ի խորհուրդ տնօրէնութեան Քրիստոսի»: Թղ· 25ա: «Իսկ փիլիսոփայն Դաւիթ զՏէրն ի խաչին միաւորութեամբ ասէ եւ վասն որոյ զխաչն անապական, ասէ, զի միաւորութեամբն անբաժանելի է ի նմանէ: Իսկ Դաւիթ մարգարէն եւ եսայի բնակութեամբ ասեն զՏէրն ի խաչն»: Թղ· 49բ: «Երկրորդ զի Ոսկեբերան անվախճան ասէ զտանջանս» եւն եւն: Մեկնաբանը նկատի առած է նաեւ Սիմաքոսի եւ Ակիւղասի թարգմանութիւնները, անշուշտ միջնորդութեամբ Ոսկեբերանի: — Թղ· 14բ կայ «Դարձեալ տասներորդէն այս է ի յերկոտասան ազգայ քրիստոնէից տասանորդին երկու ազգք, որք ոչ են խառն յայլսն, որպէս ամենայնիւ Հայք եւ Աղուանք, որպէս Ցուդայ եւ Բենիամին ի տասն ազգացն, որք գերեցան ի Ասորւոցն մնացին որ ոչ գերեցան: Այսպէս Հայք եւ Աղուանք միայնակեալք յամենայն ազգայ մնան ի գերողէն սատանայէ, որ տանի զամենայն չար հերձուածողսն ի չար տեղիքն: Կամ Հայք եւ Աղուանք եւ Քրիստոնեայք Ասորիք միաբան մխակրօն զտառեալք յամենայն ազգայ»: — Թղ· 53բ: «Եւ կամ երկեր զՔրին ասէ, որ յերկուց միացեալ է, որ է խաչն, զոր Վիրք խաչին ջուարի ասեն,, որ է Քրիստ եւ Տէրն հեծաւ ի վերայ նորա եւ փրկեաց զմեզ յաղթելով բռնաւորին սատանայի»: Թղ· 116բ—165բ դատարկ թղթեր:

*Բ· Թղ· 166ա—267ա: «ՔԱՐՈԶԱԿԻՐՔ նրբաճառ, պղեցիկ եւ յոյժ պիտանի: Աբարեալ եւ չարչարեալ Տիրատրոյ բանիբուն եւ աստուածիմաստ վարդապետի եւ փիլիսոփայի Հայոց ի փառս անարատ Հարսին Քրիստոսի սրբոյ եկեղեցւոյս եւ յօգուտ ուսումնասիրաց մանկանց նորին: Իսկ այժմ օրինակեցեալ եղեւ յոգնաջան երկասիրութեամբ յաշակերտէ Տեառն Պօղոսի խոհեմափայլ բակերտին Դաղատացւոյ: Միանաս նուաստ եւ արուեստ գործէ: Ի յառաքելակերտ վանս ամէնօրհնեալ սրբուհւոյ Աստուածածնին, որ ի Գաղատիա: Ի յառաջնորդութեան Թադէոսի աստուածարեալ սրբազան արքեպիսկոպոսի Ցամի կենարարին 1823 Յունվարի յետն: Օգնեա Հոգի սուրբ Աստուած եւ հասո յաւարտ գործելոյ իմ»:

1· Թղ· 166բ: «Քարոզ Ա: Ի բանն սաղմոսի երանեալ է այր որ երկնչի ի Տեառնէ եւն: Որպէս ընկալաք ուրեմն ի հոգիբնկալ եւ յաստուածամերձ արանց մատենից»:

2· Թղ· 174բ: «Քարոզ Բ: Ի բան սաղմոսին որ ասէ Արդարութիւնք Տեառն ուղիղ են եւն: Արդ պատչաճ համարիմ նախ քան ի քննութիւն մտանել իւրաքանչիւր բանից մարգարէիս, որ ըստ կարգին»:

3· Թղ· 181ա: «Քարոզ Գ: Ի բանն մարգարէին, որ ասէ Տէր ի կամս քո եառուր զերդոյ իմոյ զօրութիւն: Արդ հրաման է աստուածային եւ օրէնք են առհասարակ, զի ամենայն ոք հանդերձեալ իցէ երեւելի եւ բարձրագոյն»:

4· Թղ· 189բ: «Քարոզ Դ: Ի բանն Ցոբայ, որ ասէ· Զի օրհնեաց Տէր Աստուած զվերջինն նորա քան զառաջինն: Որատ զմեզ ունի իմաստուն ուրեմն ի բանս իւր»:

5· Թղ· 198:ա «Քարոզ Ե: Ի բանն տեբունական որ ասէ Մարդ բարի ի բարի գանձուց բղխէ զբարի եւն: Արդ նախ ուսանիլ պարտէ մեզ թէ վասն էր Տէրն»:

6· Թղ· 202ա: «Քարոզ Զ: Ի բանն տէբունական: Ամէն ասեմ ձեզ զոր միանգամ կապիցէք յերկրի եւն: Զմի ուսնելով աղբիւր ջրոյ բնութեան յոլովից եւ զանազան կեներանաց»:

7· Թղ· 207ա: «Քարոզ Է· Եկեղեցւոյ: Ի բանն մարգարէին որ ասէ Տէր սիրեցի զվայելչութիւն տան քո եւն: Զկատարեալ սէրն Դաւթի եւ զմիամտութիւն կամացն, որ առ Աստուած ուսուցանէ մեզ սաղմոսս»:

8· Թղ· 212բ: «Քարող Ը· Եկեղեցւոյ: Ի բանն մարգարէին, որ ասէ Տէր ի տաճար սուրբ իւրում եւն: Ասաց ումն իմաստուն թէ յաղագս բանական արհեստից վարժողական համուրեամբ»:

9· Թղ· 216բ: «Քարող Թ· յաղագս Մննդեան: Ի բանն Աւետարանչին, որ ասէ Բանն մարմին եղեւ եւ բնակեաց ի մեզ: Որպէս օրէն հրոյ մշտաշարժ դոլով ջերմութեամբ, յորում եւ տեղւոջ եւ երեւիցի կայծակունս նչուլից»:

10· Թղ· 221բ: «Քարող Ժ· յաղագս յայտնութեան եւ մկրտութեան Քրիստոսի: Ի բանն մարգարէին Եսայեայ, որ ասէ Ուրախ եղեցին երկինք ի վերուստ եւն: Արդ որպէս ի գալ մեծի եւ տիեզերակալ թագաւորի»:

11· Թղ· 228ա: «Քարող ԺԱ: Ցաղագս քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի: Ի բան Աւետարանչին, որ ասէ· Ահա այր մի էր Սիմէօն անուն եւն: Աստուածպետական ղօրութիւնն համապող մշտնջենաւոր եւ երեքանձնեայ տէրութիւն»:

12· Թղ· 234ա: «Քարող ԺԲ: Ցաղագս Մաղկազարդի ի բանն սրբոյ աւետարանիս, որ ասէ· Իբրեւ մօտ եղեն յԵրուսաղէմ եւն: Ցորժամ պատմեաց աւետարանիչս զհրամանն տէրունական առ առաքեալսն»:

13· Թղ· 240ա: «Քարող ԺԳ: Ցաղագս յարութեանն Քրիստոսի ի բանն սրբոյ աւետարանիս· Եւ ահա չարժումն մեծ եղեւ եւն: (Մատթ· ԻԸ· 2): Ասէ ուրեմն ի բանս իւր ի թուղթն իւր, որ առ Հռոմայեցիսն երանելին Պօղոս»:

14· Թղ· 244բ: «Քարող ԺԴ: Դարձեալ վասն յարութեանն ի բանն հրեչտակին որ պատմէ մարգարէին ասելով թէ Զխորհուրդս արքային ծածկել բարւոք է: Եթէ ոք ի մարդկային բնութենէ մաքրեցաւ եւ ի ձեռն առաքինութեան յԱստուած հպեցաւ»:

15· Թղ· 250բ: «Քարող ԺԵ: Ցաղագս պայծառակերպութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ի բան սուրբ աւետարանի որ ասէ· «Եւ մինչդեռ նա խօսէր ահա ամպ լուսաւոր եւն: Եկեղեցի պատկեր է Աստուածային փառացն, յորում դանձ իմաստութեան»:

16· Թղ· 557բ: «Քարող ԺԶ: Ցաղագս գալստեան Հոգւոյն սրբոյ: Ի բան մարգարէին որ ասէ· Եւ եղիցի յաւուրս յետինս հեղից Հոգւոյ իմմէ եւն: Բայց հանդանակեցէք տակարութեան իմոյ զպարգեւս աղօթից հանդիսացեալք»:

Թղ· 262բ—270ա դատարկ: Թղ· 270բ համառօտ մր կայ, որուն մասին այս դիտողութիւնը կ'ըլլայ: «Այս գեղեցկայարմար բան պակաս գտանելով ի հեղինակէ մերմէ յայլմէ հեղինակէն դտեալ արձանացուցաք յայսր: Եթէ հաճոյ թուեսցի բարեմիտ ընթերցողացն դտէք ի ԺԲ· քարոզն 183 թուղթ էջ 2 եւ կարդացէք մինչեւ ցայն բանն որ ասէ, զի այսոքիւք յոդի բանն եւ նշանաւորեալ եւս է այսպէս եւ ի բանն յայն վերաբերեցէք զայս եւս, զի մի աչխատութիւն յօրինողին վայրապայր գտանիցի»: Թղ· 271ա—274բ· «Ցուցակ եւ ցանկք գլխոց սրբոյ մատենիս»: Թղ· 275ա—278ա: «Ցանկք ի վերայ այրուբենից»: Թղ· 279ա—283ա· պարապ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ: Թղ· 279բ· «Փառք եւ անբաւ չնորհակալութիւն... Ցանկ ելեալ աւարտեցաւ քարոզագիրքս, որ ի Տրատրոյ աստուածաբան վարդապետէ եւ Հայոց փիլիսոփայէ ձեռամբ չնչին՝ եւ նուաստագունեղ Միհռան դպրիս: Արդ որ հանդիպիքդ այսմ գրքի, աղաչեմ ներումն չնորհել սխալանացն եւ որ օգտիք ի ամանէ մաղթեմ յիշել ի մաքրափայլ յաղօթս, զի եւ յիշատակողդ յիշեալ լինիջիք ի մարդասիրէն մերմէ Ցիսուսէ Քրիստոսէ ամէն: Ցամի Տեառն 1823 եւ յԱպրիլի 15 ընդ հովանեաւ առաքելակերտ եւ հրաչալի վանիցն ամէնսրհնեալ Աստուածածնին, որ ի Գաղատիա քաղաքի»:

794.

ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԵԱՅ ՎԵՑՕՐԱՅՔ

ԺԸ—ԺԹ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 150 (էջք 300): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 14: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ 27: — ՆԻՒԹ՝ չեն նշանակուած: — ԿԱԶՄ՝ ոոր կազմուած, կիսալաք: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, պարզ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ. ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· եղիշէ Գափթեանի հահանայութեան 50ամեայ յոբելեանի առիթով նուիրուած:

Մատեանս է «Մեկնութիւն վեցօրեայ Արարչութեան Ցրա Բարքուղիմէոսի եպիսկոպոսի Մարաղայ»: (*Թրգմ· Ցակոբ վարդապետ*):

1· Թղ· 1ա: «*Գիրք յաղագս վեցօրեայ գործոյ արարչութեանն· առաջաբանութիւն: Սքանչելի եղեւ դիտութիւն քո յինէն, ասէ սաղմոսերգուն Դաւիթ: Ասեն վարդապետք թէ մարդն է բաղադրեալ ի հոգւոյ եւ ի մարմնոյ» եւն:*

2· Թղ· 4ա: «*Գիրք վեցօրէից գործոց արարչութեան Աստուծոյ: Պրակ առաջին աւուրն: Ցաղագս գործոյ ստեղծման: Ի սկզբանէ ստեղծեաց Աստուած զերկին եւ զերկիր: Վարդապետք ասեն թէ Աստուած ի սկզբան լինելութեան արարածոցս երիս գործս գործեաց*»:

Այս պրութեան մանրամասն բովանդակութիւնը եւ հեղինակին յիշատակարանը տե՛ս Թ. 249 Բ. § 1· ա—թ: Առաջակայ Ձեռագրին մէջ կը պակսի «ցանկ պրակաց եւ գլխոց, որ Թ. 249 ի մէջ գրուած է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

795.

ՅԱՂԱԳՍ ԵՐԿՊԱՌԱԿՈՒԹԵԱՆՑ Ի ԲՈԼՈՆԻԱ

1771°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 280: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 14·5: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ քղթ-քակազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, միայն թէ քանի մէջ սրբագրութիւններ եղած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, շատ տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, պարզ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 280ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1771°: — ԳՐԻՉ՝ Մելքիսեդե՞կ: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլի՞ս: — ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

Մատեանս է (*թղ· 1ա*) «*Ցաղագս երկպառակութեանցն որ ի յեկեղեցիսն Բօլօնիայի*»: *Փորձ· պատմութիւնք եւ դատաստանք ի կալլիականէն ի հասարակ բարբառն մեր թարգմանեցեալ հանդերձ ոմանբք պատմութեանց եւ դատաստանաց նշանիւքն, որ եւ ի վախճանի, որոց յաւելաւ եւ եղաւ նախարդակ մի եւ կամ մենագիր յաղագս համբերկրօնութեան կամ համբերութեան կրօնից: Ի Լիփսիայն Սաքսոնիայի յամի 1768, տպագրեցեալ ի տպարանի Յոհաննէս Կօդլօբ Իմմանուիլ Վոէիդքօրֆ կոչեցելոյն: Իսկ ի կռէքացն թարգմանեցեալ ի հայկական բարբառ ի Մելքիսեդէ յամի Տեառն 1771 եւ Յունիսի 20 ի Կոստանդինուպօլիսն*»:

1· Թղ· 1բ: (*Յառաջաբան*), «*Ով ընթերցասէր, Գրգոյկս այս ի լոյս ածաւ ի ձեռն տպագրութեան յանցեալ առաջին աւուրն· սոյն ամին որ էր 1767 ի Վասիլիայ քաղաքն եւ շարադրօղն զոլ պարծի եւ խոստովանի Յովսէփ ոմն Վուռդիլլօնիոս օրինաց վարդապետ*»:

2· Թղ· 7ա: «*Փորձ* (I) «*Պատմութիւնք եւ դատաստանք յաղագս երկպառակութեանցն որ յեկեղեցեացս Բօլօնիայի: Յառաջ քան զմատուցանելն իմ հասարակութեան զուղիղ իդէայ, ձեւ եւ օրինակ կռուոցն, տարբերութեանցն, որովք Բօլօնիայն, այսինքն Լեհաստանն այսօր ապստամբի*»:

3· Թղ· 61ա—279բ: «*Նշանակութիւնք: (1) Ցորժամ նորագոյն չարաշրջիկն ձեռնարկեն ի յառաջին անգամ առ ի գրել, զնիւթ մի զոր նախ յառաջելով ոչ ոք գրեաց անուանքն չարաշրութիւն*»: — Թղ· 279բ վերջը կայ՝ «*Այլ որովհետեւ բազմիցս անկաւ բան ընդ ամենայն առաջակայ չարաշրութիւնս յաղագս երկայնմտութեան օտարակրօնից որ եւ այս է մանաւանդ գրգոյս այսորիկ գլխաւորագոյն նիւթն որ եւ տես հետեւապէս եւ մանաւորապէս ի նախարտակն եւ ի մենագիրն թէ ո՛վ է այսպիսի երկայնմտութեան պատշաճ սահմանն եւ արդար չափն*»:

Այս Ձեռագիրը ինչպէս կ՚երեւայ թարգմանչին առաջին օրինակն է, վասն զի վրան այլ եւ այլ սրբագրութիւններ եւ յաւելուածներ եղած են:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

796.

ՅԱԿՈԲԱՅ ԿԱՐՆԵՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳ ԵՐԳՈՑԻ

1782ՀՆ ՎԵՐՋ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 57: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ինկած, այժմ թղթի մէջ ծրարուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ քնագրի հատուի կամ վերջի մասերէն ինկած. մնացածը մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ քաներ: — ՍՊԻԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԳԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2ա: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԼԱ (1782է վերջ): — ԳՐԻՉ, ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Կ· Պոլսէն 1912ին ղրկուած:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*) «Գիրք՝ մեկնութիւն երգոց երգոյն Սողոմոնի *արքային Իսրայէլի: Հաւաքեալ ի Յակոբայ իբրու վարդապետէ Կարնեցւոյ Սիմոնեան: Ըստ մասին ի սուրբ էջմիածին եւ ըստ մասին ի յԱրզրում: Ի խնդրոյ Տեառն Աբրահամու իմաստաբերճ վարդապետի եւ հռչակաւոր արքեպիսկոպոսին Ջմիւռնոյ վայելչազարդ մայրաքաղաքի, արդէն ի Տէր հանդուցելոյ, ի գերապայծառ հայրապետութեան յաղթից Հայոց ի լուսանկար սուրբ էջմիածին Տեառն Ղուկասու սրբազան կաթուղիկոսի եւ երջանիկ Հայրապետի: Որոյ աւուր յանկ ելեալ աւարտեցաւ ի թուականութեան արամեանս տոհմի ի ՌՄԼԱ, յամսեանն Սեպտեմբերի*»:

1· *Թղ· 3ա*: «*Բան առ խոհեմամիտ եւ բարեպաշտ մերազնեայ ընթերցօղս: Եթէ սակս լերինն Սինայի պատմէ Մովսէս թէ դահի հարեալ եմ եւ դողամ, որչափ եւս առաւել զաստուածաշունչ սուրբ գիրս*»:

*Թղ· 5ա կը գրէ· ...եւ իմ ծանուցեալ ի մանկութենէ իմմէ ի զբօսնուլ ի սուրբ գիրս՝ սիրահարեալ բանից անհամեմատ մեծ իմաստնոյն Սողոմոնի· մանաւանդ այն երգ երգոց անուանեալ թղթոյն· զոր երբեմն ի ձեռս առեալ խոչ եւ խութ ելանէր ընդ առաջ չկարելով բնաւ հասկանալ եւ ոչ ամենեւին կարել իմանալ· վասն զի ոչ ունելով զոք առաջնորդ եւ գոնէ մեկնիչ իմն կարել գտանել այսպէս տագնապելով դնդրեւալ ճշայի ի նէր մեծի տարակուսութեան, մինչեւ ցյայտնեալ զմեկնութիւն մեծին Վարդանայ վարդապետին մերոյ· եւ ապա զմեկնութիւն Հիպողիտոսի եւ սակաւ խօսք Որոգինէսի, որոնց փոքր ինչ հաւաքեալ ծաղկաքաղ ոմանց տեղեաց լուծմունք առնել կամելով վասն իմ եւ ոչ այլոց ուրուք, որում ժամանակի դիպեցաւ մեզ երթալ ի Սիւնիս ի վանս Ստաթէի առաքելոյն ընդ Աբրահամ վարդապետին վասն այցելութեան նոյն վանացն եւ երանելին ըստ պրասէր բարուց իւրոց հետաքրքիր եղեալ նաեւ զմեզ ընդունելոն մերս եւ ոչ դիտեմ եթէ առ ի քաջալերել զմեզ սկսաւ սիրով մեղապրել, այլ եւ նախատական առնել ծայլ եւ դանդաղ անուանելով, թէ վասն էր ոչ դնդրեիս, ընդէր ոչ աշխատիս եւ ոչ սկսանիս ծայրէ ի ծայր մեկնել· զի փոքր բան մի է թէեւ՝ ըստ խորհրդոյն մեծ· եւ ի պատասխանելն իմ թէ չեմ տեսեալ մեկնիչ, որոց դնդի երթայցեմ եւ նա զարձեալ ասաց թէ որքան եւ կարգ բերէ, այսու կերպիւ հարկադրեաց զմեզ առնել գայս: Եւ յայնմ միջոցի մինչ ձեռն արկի գրել վախճանեցաւ նա եւ գրաղմունք վանայն դիպեցան ի վերայ թիկանց իմոց, ընդ որոց եւ այլ պէսպէս դիպուածք, անտեսլի եւ անառնելի ձախորդութիւնք (զորս չէ յիշելի), որովք անկեալ ի մահիճս մեծաւ տխտիւ հիւանդութեան ի սուրբ էջմիածին, եւ անտանօր մոռացեալ գիմ տկարութիւն, երբեմնապէս քուղթ եւ թանաք մուրալով ի ներ անկողնոյ, եւ ի ներքոյ տապախառն տպականեալ օդոյ, նուաղեալ աչաց լուսոյ, եւ ամփոփեալ ի մտաց բերոյ, բայց աչխատ լինելով գրէի, զի մի զհրաման վերոյգրեալ լուսահոգի վարդապետին դերեւս ելցէ· մանաւանդ զի եղիցի վասն իմ գրօսարան եւ ի պատրաստի ձեռնտու օգնական, երբեմն ի յաւիտենական խօսակցութեան: Բայց որովհետեւ ոչ կարացի ձեռնհաս լինել այլ իմն մեկնչաց, զնացի, զի ընդ հոգեւորս զհոգեւորն համեմատել: Այսու աղագաւ ոչ այլ ուրեք նկատեցի, այլ ըստ մեծի մասին ի սուրբ գիրս զի մի արտելանիցեմ ի կողպարչ նորին: Եւ այսպէս կարպաս ընթացայ եւ ոչ չեղեցայ յայլ եւ կամ յահեակ: Այլ միջին արքունական ճանապարհաւն հաւաքելով նաեւ զոմանս բանս ի վարդապետական գրոց, զորս ի ձեռս եկեալ պատրաստ գտանեցաւ անդուստ քաղելով յարմար վկայութեամբ եւ խորհրդական մտօք որքան եւ կարացի այնպէս եւ ձեւակերպեցի մինչ ցաւարտն· եթէ զմեկնութիւն սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ տեսեալ լինէի, գոնէ նմա հետեւէի, բայց ոչ տեսի: Այլ եւ ոչ զմեկնութիւն Կուռնելիոսի լատին վարդապետի տեսանել կարացի, զի յորոց եւ խնդրեցի ի բաց ասացին, որպէս յայտ է զբարս ազգիս մերոյ: Վասն որոյ եւ յամենեցունց հրաժարեալ, յորոյ տեսորակի եւ հանդիպեցայ անտուստ հաւաքեցի մեծաւ տաժանմամբ Այլ եւ ոչ կամեցայ զվիճաբանական բանս խառնել ի սմա· զի մի ըստ օրինի Սեբաստացւոյն աւետարանի մեկնութեան եւ մերն դասեցի, զի այլ է մեկնութեան(*) եւ այլ է վիճաբանութիւն, զի մեկնութիւն խոստանան եւ վիճաբանութիւն չարագրէ:

2· Թղ· 8ա: «*Մեկնութիւն մակագրութեան երգ երգոց Անուանեալ բանիցն Սողոմոնի: Երգ երգոց Սողոմոնի, որ է օրհնութիւն օրհնութեանց, որ երրայեցերէն ասի Սիրահասիրիմք: Մակագրութիւն հետեւեալ բանիցս անուանէ զսա Երգ երգոց Սողոմոնի եւ զկնի յարէ թէ որ է օրհնութիւն օրհնութեանց: Իբրու մեկնութիւն եւ կրկնութիւն առաջնոյն Երգ երգոց բառիցն: Զի երգ դրուատ իմն գովաբանական ասել զբանն ինչ գովութիւն զումեքէ*»:

Թղ· 8բ: «*Աստանօր արժան է մեզ գիտել թէ որպիսի ոք էր Սողոմոն: Նախ Զերօբնիմօս զրկ սաղատարեալն Աստուածաչունչ գրոց թէ Սողոմոն խաղաղարար եւ սիրելի Տեառն*»: — Թղ· 9բ: «*Դարձեալ ուսուցանեն մեզ հոգեկիր վարդապետք եւ չնորհալի թարգմանիչք Աստուածաշունչք գրոց թէ Սողոմոնի երեք անուանք էին՝ այսինքն՝ Սողոմոն, Ցեդէդի (Թղ· 10ա «Ցէդէդի) եւ Կոֆէլէդ եւ վասն երից անուանցն զիրիս գիրս գրեաց, որք են Առակն, Ժողովողն եւ Երգ երգոցն: Իսկ Իմաստութեան գիրքն ոչ է Սողոմոնի, այլ յայլմէ գրեալ ասեն, բայց բոլոր բանքն Սողոմոնի յարմար են*»:

Թղ· 10ա: «*Հաւատամ Բ· Հարսն ասէ· Արդ հարկաւորիմք նախապէս գիտել թէ ո՛վ է Հարսն եւ ո՛վ է փեսայ: Վասն որոյ նկատեմք ի խորս Ս· Գրոց, ուստի ուսանիմք մարմնաւորիկ անօրէնութեան բանին Աստուծոյ*»:

Թղ· 13բ կայ՝ «*Ուստի երգէ եկեղեցիս Հայաստանեայց· Երկնաւոր փեսայ անստուեր լոյս իմանալի որ ի յերկնից իջեր ի սէր հարսին քոյ եկեղեցւոյ, զոր խօսեցաւ քեզ բարեկամն եւ փեսավէրն քո Յօհաննէս: Եւ ՇՆՈՐՀԱԼԻՆ մեր սուրբն ներսէս ի ՅԻՍՈՒՍ ՈՐԴի կոչեցեալ գրքոյն վասն Յօհաննու այսպէս գրէ· Որ մինչ ի բանան էր առաքէր եւ զգալոցն հարցանէր…*»: Այսպէս յոյժ չատ տեղեր յառաջերութիւններ ունի Ս· Հայրերէ եւ հայ վարդապետներէ ու հայրապետներէ: Մ· Գրքէն ալ չատ օգտուած է եւ տեղիքները համաուստակի յիշած է լուսանցքին վրայ:

Թղ· 18ա: «*Մեկնութիւն երգոց երգոյն Սողոմոնի: Գլ· Ա· համար մէկ· ի սոյն նախկին գլխոյ հարսն զանխլաբար զաղերս ընծայէ Հօր Աստուծոյ զի առաքիցէր զորդի իւր միածին է համբոյր այսինքն առ ի մարմնանալ*»:

Թղ· 24բ· կայ՝ «*Զի լոյս է Աստուած եւ ի լոյս բնակէ: Եւ ըստ Նարեկացւոյ լուսաւորութիւն համբուրէ*»: Թղ· 25բ· «…*եւ հրեշտակական վարդապետն մեր սուրբն Գրիգոր Նարեկացի աղօթական բանս իւր ճառաբանելով զարմանալիս արտադրէ*»: Ձեռագիրը թերի է եւ կր պակսի սա խօսքերէն սկսեալ (Թղ· 58բ) «*Երկրորդ արեգակամբ իմանամք զաւետարանն սուրբ եւ խեթիհայել նորին, զի ոչ հարկանելով զմեզ կոչէ այլ յորդորելով եւ ոչ բռնարարելով՝ այլ ողոքելով, եթէ ոք կամի զկնի իմ գալ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ կր պակսի(ն):

797.

ԱՌԱՔԵԼԻ ՍԻՒՆԵՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱՑ

ՌՄԼԴ = 1785

ԹՈՒՂԹՔ՝ 81 + 3 = 84: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 19 × 6·5 + 6·5 = 13: — ՏՈՂՔ՝ 42: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, դրոշմազարդուած՝ ճոխօրէն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր եւ սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4բ¹, պարզ, կրկնագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 4բ¹ ծաղիկ մը: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1ա·էն յառաջ կայ՝ «երկոտասան մասունք արհեստից յիմաստասիրութենէ»: — ԴԱՏԱՐԿ՝ առջեւը երեք թուղթ, թղ· 70ա²—72բ² եւ թղ· 78բ²—81բ²: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ՏԵՂԻ՝ վանք: — ՏԷՐ՝ Բարսեղ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 70ա¹: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1908ին կ· Պոլսէն առաքուած:

Մատեանս է (*Թղ· 1ա*¹) «*Տէր Առաքելի Հոամեծի եւ քաջ Հռետորի եւ անյաղթ փիլիսոփայի աշակերտի երկից երանելոյն Գրիգորի Տաթեւացւոյ տիեզերալոյս վարդապետի: Արարեալ բան խրատական ոգեշահս եւ հանճարս իմաստասէղս· ի մեկնութիւն սահմանաց գրոց ի յիշեալ մաղթանաց ոմանց բանասիրաց եղբարց հարապատաց նորին առաքեցաց*»:

Թղ· 1ա: «*Աւգնեա սուրբ Հոգի Աստուած: Արդեօք գիրքս այս քանի նշանակութիւն ցուցանէ· (լծ·)այսինքն ժ· յառակութեամբ զանազանի: Նախ թէ զի՞նչ է սահման ըստ անուան, երկրորդ զի՞նչ է ըստ իրին, երրորդ ուստի՞ բազկանայ սահմանն*»:

Թղ· 3ա². *յառաջարանին մէջ կը գրէ·* «*Դարձեալ եւ այս պիտելի է թէ նախ զՍահմանացս գիրքս սկսաւ գրել (Դաւիթ Անյաղթ), այսինքն զի ե· գիրք արարեալ է Դաւիթ· այսինքն զսահմանիս, զբարձրացուցէքն, զպիտոյիցն, եւ զմեկնութիւն բերականին եւ զմեկնութիւն Որ-*

փիւրին եւ Արիատատէլին: *Բայց նախ զսահմանիցն է ասացեալ, որպէս յայտ է, զի ամանակ ասէն քէ յԱքէնս գրեաց եւ յղեաց յանդիմանութիւն Պիտռոնցոյն... Դաւիթ ե· կերպիւ նմանեցաւ Մովսէս մարգարէին, նախ զի որպէս նա զնաց յօտարութիւն եւ պանդխտեցաւ յերկրին Մադիամ եւ առեալ զհոգեւոր օրէնսն երեք Իսրայէլի, այսպէս եւ սա գնաց յօտար աշխարհ յԱքէնս եւ բազում աշխատութեամբ ընկալաւ զիմաստասիրութիւն, եւ երեք սահման իմաստութեան ի լուսաւորութիւն հոգւոց եւ մարմնոց... երրորդ որպէս նա ե· գիրք չինեաց, այսինքն գծնունդքն, ելքն, Թիւքն, Ղեւտականքն, երկրորդ օրէնքն, այսպէս եւ Դաւիթ ե· գիրք է արարեալ այսինքն սահմանքն, բարձրացուցէքն, պիտոյիցն, մեկնութիւն քերականին եւ մեկնութիւն Պօրփիւրի եւ Արիստատէլի: Չորրորդ զի Մովսէս առաջին է ի մարգարէս եւ մեծ, այնպէս Դաւիթ մեծ եւ առաջին իմաստասէր եղեւ ի Հայս: Հինգերորդ զի որպէս նա բազում վիշտս կրեաց յիսրայէլէ, այնպէս եւ Դաւիթ ի Հայոց նեղութիւն եւ հարուածք եւ վէրք...»: «Այլ եւ վասն Դաւիթ ծ· ինչ զանազանելի է...: Եւ արդ առաջինն քէ ուստի՞ էր նա այսինքն Ներգեենացի կոչի, Ներգինեայ գիւղն այն, ուր Աճաճիա Շիրակացին զառաւաւտու երկերն է ասացեալ: Եւ Դաւիթ յայս գեղս էր ի Տարօնոյ գաւառէն: Իսկ երկրորդ յորմէ ազգէ էր· այսինքն է զի ազգաւ հայկազնի էր, բայց զմարմնաւոր զազգատոհմն նորա գիրք ցուցանէ: Երրորդ քէ յորում ժամանակի էր, այսինքն յորժամ սուրբ Մեսրոպ եւ սուրբ Խաճակ հայրապետն արարին գիր Հայոց եւ ընտրեցին զմանկունս հանճարեղս երկոտասան եւ ետուն քարգմանել զամենայն գրեանս Ծունաց ի մեր լեզուս· Յովսէփ, Ղեւոնդ, Յովաննէս, Աբրահամ, Արսէն, Մուշէ, Մովսէս, Եզնակ, Կորիւն, Եղիշէ. Դաւիթ, Մամբրէ, Արծան, Խոսրօփ, Ղազար պատմագիրն: Սոքա քարգմանեցին ի ստոյգ օրինակաց ի սուրբ Ղեւոնդեանց պատրիարգէն: Եւ յետ քարգմանութեան գրոց ընտրեցին ընդ նոսա կ· արս եւ յղեցին յԱքէնս, զի ուսցին ամենայն իմաստութիւնս եւ գայցեն եւ աթոռ գպրութեան պիցեն ի Հայս· զի ամենեքեան վարժեսցին յիմաստասիրութեանս... Իսկ գ·երրորդ քէ որպիսի պատիւ ունէր, այսինքն զի ունէր պատիւ քահանայութեան եւ վարդապետութեան, իմաստասիրութեան եւ գառաքինութեան եւ այս Դ· կերպիւս պատիւ ունէր: Եօթներորդ զի կոչեցաւ Անյաղթ այսինքն յաղթող ի Դ· դէմս է...: Ութներորդ զի՞նչ է փիլիսոփայն զի փիլիսոփայն իմաստասէր լսի, որ գիտէ զբնաբանականն եւ գուսուցմանական իւր մասամբքն եւ գաստուածաբանականն: Իսկ զերաժշտականն, որ գիտէ զձայնաւորքն, փիլիսոփայ կոչէն, զի մասն է ուսումնականին եւ այս է իսկապէս փիլիսոփայ, այլ միայն անուամբ որպէս համանուն: Իններորդ՝ քէ քանի գիրք գրեաց սա· այսինքն է· նախ զսահմանքս... (տե՛ս վերը): Իսկ ժ·երորդ քէ վասն էր ոչ արդիւնաւորեցան բանք նորա ի Հայս՝ այնպիսի փառաւոր առն եւ առաքինւոյ եւ իմաստասիրի: Եւ վասն է· պատճառի· նախ զի յետ վարդանանց պատերազմին դառնացեալ էին Հայք եւ ամենայն բան աչաց ելեալ էր նոցա վասն աւրութեան աշխարհիս եւ կոտորման աշխարհաց, երկրորդ, զի ոչ գոյր ուսումնական այլ ամենայն ոք գհետ մարմնոց մոլեալք էին եւ յագահութեամբ աշխարհիս զրաղեալք, երրորդ, զի անզգամք են յանդիմանելք ի նմանէ, անարգեցին զնա եւ զբանս նորա եւ հարեալ վիրաւորեցին զնա եւ նա գնացեալ ի Վիրս անդ կեցեալ վախճանեցաւ: Չորրորդ, զի անիչխան էր ազգս եւ ոչ ոք էր, որ յարգէր զնա եւ կամ զայլսն հնազանդեցուցանէր նմա: (Այսքան առ այս) նախերգարար ասացաւ ի սկզբան»:

Թղ· 4բ[1]: «Նորին Տէր Առաքելի նոգենորոգ հայրապետի վասն սահմանացն Դաւթի քաղուածոյ (բան)· օդնեա Յիսուս: Որք միանգամ (լծ) բազմօրակի դնէ· այսինքն, զի ամենեցուն է իմաստութիւն, որք ունին զառնչուսն: Երկրորդ զի ամենայն բանաւորաց ցանկալի է իմաստութիւն, վասն որոյ բազմօրակի դնէ»:

> *Ամբողջ գրութիւնը հարցումներով ու պատասխաններով եւ լուծումներով յառաջ կ'ընթանայ՝ բաժնուած ի պրակի կամ գլխոյ: Տասներորդ պրակը (Թղ· 42ա) կը սկսի «(Բն·) Ամբանայ այսուհետեւ անտուտ Պղատոնի հեռի կատարուսն· (լծ·) Արդ զանազանին համբառնալն»: Պրակ քսաներորդն (Թղ· 69ր) է՝ «Հրց· ի՞ւ զանազանին սոքա ի միմեանց Պղատոն եւ Արիստատէլ» եւն: Վերջ՝ Թղ· 70ա:*
>
> *Բ· Թղ· 73ա[1]: «Նորին Տէր Առաքելի Սիւնեաց եպիսկոպոսի արարեալ ի տեսութիւն բանին որ ասէ, Ամենայն չար տանջելի է· Զի՞նչ է որ ասէ ամենայն չար տանջելի է...»: Վերջ՝ Թղ· 78ր[1]:*
>
> *Համմա· Թ· 442· Զ· բայց այս՝ գլուխներու եւ հարցերու պատկերը ունի եւ Շնորհալիի նկատմամբ յիշատակութիւն չկայ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 70ա[1]· «Գրեցաւ հոգեպարար գիրքս Լուծմանց Սահմանացն Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփային ի թվականին Հայոց ՌՄԼԴ ամին (1785) ամսեանն Յուլիսի Զ· ի վաճ քաղաքի: Զեռամբ անարհեստ քարտուղարի Յովհաննէս անպիտան դպրի Ալթիպարմաղեաց ի վայելուչն հոգեւոր հօրն իւրոյ հռետորի եւ քաջաքարոզ տաճնազարդի հնոց եւ նորոց մատենից սրբոյ վերլուծողի Տէառն Բարսղի հոգելից մեծ ռաբունւոյն եւ հասարակ վայելողացդ: Որք անանիր սովաւ երկնային չնորհօք յիշեսջիք ի մաքուր յաղօթս ձեր զմեզաւոր գրիչս Թողութեան մեզաց հասանել, զի եւ յիշողք գնոյն բնդունիջիք ի բազմողորմէն Աստուծոյ: Ամէն»:

798.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԹ · դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 71: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 18·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 18 × 7 + 7 = 14: — ՏՈՂՔ՝ 39: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, բաւական վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, սիրուն չէ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 69բ—71բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ ամ֊ծամօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսի(ճ): — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեն նշանակած:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան

Ա· Բժշկական մասեր · Թղ · 1ա: (Սկիզբը թերի է) «Բնութիւն զարնանային եղանակին ջերմ է եւ խոնաւ: Ամառնայինն ջերմ եւ չոր: Աշնանայինն ցուրտ եւ չոր: Ձմեռնայինն ցուրտ եւ խոնաւ: Վասն այսորիկ մարդ որ ունի զխոնաւ խառնուածս հիւանդոտ լինի ի գարնան»:

Թղ· 3ա—8ա· կը գրուին այբուբենական կարգով զանազան նիւթեր, պտուղներ, որոնք դեղ են եւ կամ դեղի տեղ կը ծառայեն: Վերջինն է (8ա) «Ֆիչնէ· զտամօքս զօրացուցանէ եւ զծարաւ անցուցանէ»:

Բ· Թղ· 9ա: «Գիրք բնաղննութեան բոլոր մարդկային մարմնոյ բաժանեալք ի Դ· դիրք: Արտադրեալ ի ճօտն Պաթրիստայէ Փօրթանոյ եւ համառօտեալ ի Ֆռանչիսկոսէ Սքէլլուքոյ: Թարգմանեալ ի լեզու իթալականէ ի Յօհաննիսէ վարդապետէ Կոստանդինուպօլսեցւոյ ի հայ լեզու, ի գուարճութիւն հայկազնեայց: Ըստ խնդրոյ Պարոն Գասպարի, որդւոյ խոճայ Սահրաթին, ի յիշատակ անձին իւրոյ եւ հոգւոց ծնողաց իւրոց եւ ի վայելումն ընտանեաց նորին ի փառս Աստուծոյ: Յաղագս բնաղննութեան բոլոր մարմնոյ մարդեղայնոյ եւ նորին օգտակարութեան եւ գերազանցութեան, ըստ որում ծնանի ի սկզբանց բնականաց»:

1· Թղ· 9ա: «Նախերգութիւն առաջնոյ դրքոյն»: Թղ· 9բ: Գիրք Ա· Յաղագս թէ պիա՛րդ բնաղննինք ի ձեռն նշանաց երեւելոց ի մարմնոջ մտածիցեն զհակամիտումնս հոգւոյն: Պրակ Ա· Յաղագս դիտութեանց դիւցազնականաց, անուռեաց եւ խարէականաց· Հնագոյնքն բաժանեցին զդիտութիւն դիւցազնական ի յերկուս: Առ ընձեռելով զմիսն արհեստի եւ զմիւսն բնութեան»:

2· Թղ· 27բ: «Գիրք Բ· Յաղագս յատուկ նշանաց· եւ բաժանման բաղադրութեան մարդկային մարմնոյ: Նախերգութիւն երկրորդի դրքոյս: Գրեցաք մինչեւ ցարդ թէ զիա՞րդ բնաղննինքն ի ձեռն նշանաց երեւելոց»:

3· Թղ· 40բ: «Գիրք Գ· Յաղագս համագումարման նշանաց մարդկային մարմնոյ: Նախերգութիւն երրորդի դրքոյս: Ճառեցաք յանցեալ զրեան զյատուկ նշանաց ասելոց ի մասանց մարդկային մարմնոյ»:

4· Թղ· 51բ: «Գիրք Դ· Յաղագս կերպից եւ եղանակաց պատրաստելոյ զդեղս եւ զսպեղանիս, առ բովանդակ վերոյգրեալ ախտից մոլութեանց եւ վատթարութեանց, զոր ծանեաք: Նախերգութիւն չորրորդ գլխոյն: Ապացուցաք ի նախագրեալ զրեանս, թէ զիա՛րդ ի նշանաց մարդկային մարմնոյ հնար իցէ հետազօտել զբարս մարդկայինս»: Ունի ԺԸ պրակ:

Գ· Թղ· 58ա: Բնական ձեռագննութիւն թարգմանեալ ի նոյն հեղինակէ: Նախերգութիւն գրոյս: Գերյարգելի արհեստն ձեռագննութեան ի ժամանակս յայս յետին այնքան պախարակեալ տեսանի»:

1· Թղ· 58բ: «Ընձեռնուած Ա· Յաղագս բնական ձեռագննութեան եւ բնութեան եւ պատճառաց գծիցն ձեռաց: Գլ· Ա· Հասարակաւրէն ձեռն ի յերիս մասունս բաժանի· որոց առաջինն է յօդուածն»:

Ունի քանի մը գլուխ· գրուի՛ն մի քանին· Թղ· 59ա· «Գլ· Բ· Յաղագս անուանց գլխաւոր գծիցն»: Թղ· 60ա· «Գլ· Զ· Յաղագս մատանց եւ մասանց նոցին»: Թղ· 61ա· «Գլ· Ժե· Յաղագս գծոյն երեւակայականի»: Թղ· 61բ· «Գլ· ԻԲ· Յաղագս սեղմանց»:

2· Թղ· 62ա: «Ընձեռուած Բ· Յաղագս գուշակութեան հիմնեցելոյ ի գիծս ձեռացն: Գլ· Ա· Յաղագս կանոնաց ձեռագննուացս: Առաջին կանոն ձեռագննացն է պի ձեռք ենթադատելի ոչ պարտի զոլ այնքան ջերմ»: — Համմա· թ· 262 բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, բայց համմա· վերը:

799.

ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԺՇԿԱՐԱՆ

ԺԴ·—ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 23: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 3: — ՏՈՂԻ՝ 20—25, այլազան: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բամբակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ընտիր, փականճիներով, գիրքին մէկ մասը կոնակէն բաժնուած՝ հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ տեսէք շատ մը թղթեր հանուած: — ԳԻՐ՝ ներտգիր, տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ՝ լուսանցիները կրկին գծով բաժնուած: — ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 8ա եւ բ, 16ա, 17ա, 21բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ·—ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ԿՆԻՔ՝ «Կարապետ աւագ Քահանայ Րուսճուգի»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին ներսի կողմը՝ «Գնեցաւ 2 փրանկաց ի Ստեփանէ Տէրտէրեան ի Բուսչուք, 12 Դեկտ· 1900, Հ· Ի· Պ·»(իլէզիկճեան):

Մատեանս է Արուեստաբանութիւն եւ Բժշկարան.

1· *Թղ· 1ա: «Երբ որ կուզես ունենալ մէկ տարբեր պտուղ մը պէտք է որ մտցնես ծակին մէջի փուչին մէկ ուրիշ պտուղի ծակի մը մէջ, որպէս պի ածի»:*

Արուեստաբանութիւնը կը բռնէ Թղ· 1ա—7բ· ուր կը սորվեցուի «կանանչ վարդ հասցընել, կարմիր վարդ, դեղին վարդ (հասցնել), քանակութիւնը հացին չատցնել, մաքրել ոսկին եւ գոյն տալ· Ներկել փայտը ինչ գոյնով որ կ'ուզի, երկաթ կպցնելու լէհիմ բնել»:

2· *Թղ· 9ա: Բժշկարան· «Փորն օձ կենայ· օխա ու կէս կամ Բ օխա խաս մէումէտ բարակ ծեծէ, տալազ մեղրով չեղէ»:*

Կը տրուին դեղեր «օձն խայթելու, մայասիլի, դեղնացաւի, նասիրի, վասն գլուխն ուռածի, վասն եարայ որ լինի, վասն բշտանկի, լուծման» եւ այլ ցաւերու եւ հիւանդութիւններու դէմ: Վերջ էջ 23: Թղ· 8բ· կայ՝ «Մտեփան Տէրտէրեան որդի կարապետ քահանայի Պօյաճեանց, որ ի Բուսճուգ ձիաւոր 2 գնդի ձիաւորաց նորին արքայական բարձրութեան, սկիզբն պինուորութեանս եղեւ յամի Տեառն 1893 յամսեան Յունվարի 15ին ի քաղաքն Լօմ· յամսեանն օգոստ· 2ի բարձրացայ յաչտիճան տասնապետութեան եւ յամի Տեառն 1897 սեպ· 7ին աւարտեցայ պինուորական եռամեայ ծառայութեան չրջանս ի քաղաքն Լօմ· Պուլկարիա»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

800.

ԱՍՏՌՈԼԱՊ, ՎԵՑՀԱՋԱՐԵԱԿ

1836

ԹՈՒՂԹԻ՝ 42 (էջք 84): — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 14: — ՏՈՂԻ՝ 30: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կոնակը կաշեպատ եւ ոսկեայ զարդերով, կողքերը՝ թղթածածկ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ներտգիր: փոքր եւ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր· առաջին տողերը կարմրագիր, արդէն բոլոր էջերը կարմիր գծերով շրջեզերուած են, նաեւ շատ գեղեցիկ են աղիւսակները: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՁՆ (= 1836): — ԳՐԻՉ՝ անյայտ, ջնջուած է: — ՏԵՂԻ՝ Իւսկիւտար: — ՏԵԱՐԻ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 40բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

Մատեանս է Աստռոլապ, *կը բովանդակէ·*

1· *Էջ 1· «Յանուանն Աստուծոյ գթածին եւ ողորմածին եւ Աստուած կատարեսցէ գիտառարանութիւն իւր, դի իմաստութիւն զամենայն ինչ պարագրեալ ունի եւ զօրութիւն նորա ամենայն տեղի մտեալ է իչխանութեամբ...»: Համմա· Թ· 57, որուն հետ չատ քիչ կը համընթանայ (առջեւի մասերը): Այս Ձեռագիրը համառօտ է եւ պատկերներն ալ այնքան չատ չեն:*

2· *Էջ 33: «Քերականութիւն որ կոչի եօթնապրեանք, զուգեալ ի Դաւթայ Անյաղթ փիլիսոփայէ եւ ի Հռոմայ վարդապետէ կոչեցեալ անուն նորա Փիլիպոս եւ են այսոքիկ: Գիր ձայնաւորացն են այսպէս· ա· ե· է· ը· ի· ո· ու· գուգին... այսպէս բանայ զմիտս ճանաչել զոր կամիս. (յ)Ադամայ ի Մովսէս եւ ի Մովսիսէ ի Դաւիթ»:*

Ընդարձակ գրութիւն մրն է աղիւսակներով։ էջ 46 *կայ «Այս խորանս չարաշրեալ է բազում չանիւք եւ աչխատութեամբ ի վարդան վարդապետէ կարողութեամբն Աստուծոյ»։ — էջ* 50· *«Այս արուեստս վեց հազարեակիճ, է զոր գովեաց Անանիա Շիրակացին եւ ասէ զանձ ծածկեալ է յերկիրն Հայոց եւ ակն թագաւորեալ էր ի տանն Թորգոմայ։ Սա է եւ թուոց աղբիւրն իմաստից հանդերձ ամենայն բաժանմամբ, զի տեսին զսա ամենայն ճարտարքն Յունաց ի մերում նահանգիս եւ զարմացան. եթէ ոք ստանայ եւ իմանայ զսա, նա գիտէ թէ զի՛նչ կայ ի սմա, եթէ ոք չէ մտեալ ի սա, նա ոչ կարէ մտանել եւ տեսանել եւ իմանալ» եւն։*

էջ 75· *«Օրինակ Ցէլէկին այս է»։ — Անդ՝ «Այս է ն մոլորակացս որպիսութիւնն ծանիր»։ — Անդ՝ «Դուռն համարողականի է այս»։ — էջ* 78· *«Յաղագս ճշմարտութեան սորին, սակաւ ինչ վկայութիւն բերեալ ի սուրբ Գրոց... ի Նարեկացւոյն· Աստուածութիւն անճառ, միչտ բարի, նոյնագոյ հաւասարապատիւ, անհաս իմաստից թուոց սլացման...»։*

3· *էջ* 83· *«ԱՆԱՆԻԱՅ ՇԻՐԱԿԱՑԻՈՑ երիցս երանեալ վարդապետին վասն որպիսութեան կենացն։ Ի Անանիա գեղջէ, որ բովանդակեցի զդպրութիւն մերոյ ազգիս Հայաստանեայց եւ համուտ եղեալ աստուածաշունչ գրոց, օր ըստ օրէ լուսաւորէի աչս մտաց իմոց, ըստ բանի սաղմոս երգողին եւ ամենայնի լսէի զերանութիւն իմաստնոյ» եւն։ Հազիւ մէկ էջ օրինակուած է։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· էջ 81։ *«Գրեցաւ սոյն տետրակս, որ կոչի վեցհազարեակ ի թուականիս Հայոց ՌՄՁէ եւ Դեկտեմբերի ԻԱ ի քաղաքիս Իւսկիւտարու ի թուականին Տաճկաց էր* ՈՀՀ *եւ չէվալի* ՎՂ *ին քրանչյան ձեռամբ»։ (անունը ջնջուած է)։*

801.

ՃԱՇՈՑ, ՄԱՇՏՈՑ, ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

1806

ԹՈՒՂԹՔ՝ 140։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 19։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ կրկնասիւն, 18 × 6·5 + 6·5 = 13։ — ՏՈՂՔ՝ 34։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ, զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ կարմիր կաշի, ոսկեզօծ զարդերով եւ խաչերով ֆիչ մը մաշած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր։ ԳԻՐ՝ նօտրգիր եւ բոլորգիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆանի մը հատ, հասարակ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն։ — ՆԿԱՐՔ՝ (պատկերք) էջ· 108ք· Մայր ցաւագին էջ· 118ք Քրիստոս ի խաչ ելեալ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1806։ — ԳՐԻՉ՝ Հ· Յովսէփ Ոսկեա՞ցց։ — ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1912էն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած։ — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեն նշանակած։

Մատեանս է Մաշտոց, Ճաշոց եւ Պատարագամատոյց։

Ա· 1· *Թղ·* 1*ա։ Յանկ մաշտոցի մասերու· Օրհնութիւն նոր պատկերի ի Թիւ Ա»։*

2· *Թղ·* 1*բ։ «Ճաշոց կիրք· յորում պարունակին կիրք եւ աւետարանք սուրբ պատարագին ըստ կանոնի տօնացուցին։ Սկսեալ ի կիրակէի բուն բարեկենդանին կարգաւ մինչեւ յուՅներորդ աւուրն Հոգւոյն դալստեանն եւ ապա տէրունական տօնք եւ տօնք սրբոցն Աստուծոյ եւ ապա խորհրդատետր սրբոյ Պատարագին եւ ապա կիրակէին, չորեքշաբաթի եւ ուրբաթի բովանդակ միջոցին սկսեալ ի Ա· կիրակէին որ զկնի Հոգւոյն գալստեան մինչեւ երրորդ կիրակի առաջաւորաց բարեկենդանին։ Գրեցաւ ի փառս Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի պատիւ օրհնաբանեալ կուսին մօրն Տեառն Յիսուսի։ Յամի Տեառն* 1806 *Յունիսի* 20· *(տարբեր գրով) Հ· Յովսէփ Ոսկեացց վարդապետէ»։*

Ա· Մատունք Մաշտոցի։ ա· Թղ· 2ա· «Օրհնութիւն պատկերացն»։ — բ· Թղ· 2բ· Աւձակուսի ի հերետիկոսութենէ»։ — գ· Թղ· 4բ· «Աւձակուսի ի բանադրանաց եւ ի նզովից»։ — դ· Թղ· 5բ· «Օրհնութիւն խաչի»։ — ե· Թղ· 6ա· «Օրհնութիւն ի տալն եւ ի նորոգելն զհանդերձ Աստուածածնայ»։ — զ· Թղ· 6բ· «Օրհնութիւն ջրոյ»։ — է· Թղ· 7բ· «Օրհնութիւն աղբեր, ջրհորոյ»։ — ը· Թղ· 8ա· «Օրհնութիւն նոր գինւոյ եւ պաղոյ»։ — թ· Թղ· 9ա· «Օրհնութիւն որ ի Յայտնութեան»։ — ժ· Թղ· 9ա· «Օրհնութիւն որ ի Զատկի»։ — ժա· Թղ· 9բ· «Օրհնութիւն մոմի Տեառնընդառաջի»։ — ժբ· «Օրհնութիւն մոխրոյ պահոցի»։ — ժգ· Թղ· 10ա· «Օրհնութիւն զգեստի մայրապետին»։ — ժդ· Թղ· 11ա· «Օրհնութիւն կնոջ, որ մերձ ի ծննդիլ»· — ժե· «Օրհնութիւն կնոջ յետ ծննդեանն»։ — ժզ· Թղ· 12ա· «Օրհնութիւն

հիւանդաց»։ — ԺԷ· Թղ· 14ա· «Ներողութիւն ի կէտ մահուանն ղոր եւ Բենեդիկտոս ԺԴ· պապն»։

Բ· Ճաշոց գիրք։ 1· Թղ· 21ա· «Բուն բանկենդանի կիրակի· Ինդ վայելէ օրհնութիւն Ասուածած ի Սիոն» եւն։ «Ընթերցուած Եսայեայ ԾԸ· 1· Գոչեա զօրութեամբ եւ մի խնայեր, բարձրացո իբրեւ փողոյ զբարբառ քո» եւն։ Աւետարան Մատթէի· Գլ· Զ· հմր· 1· Զգոյշ լերուք ողորմութեան ձերում» եւն։

Ասկէ յառաջ Թղ· 15բ—20բ· կան ընթերցուածք եւ Աւետարանք՝ «ի տօնի Ասուածածնի մայր ցաւագին»· «Տօնի մարմնոյ եւ արեան Տեառն եւն։ Ասկէ վերջ Թղ· 22ա—79բ· գրուած են ընթերցուածք եւ Աւետարանք Ղ·այէն — Ցիննանց։ — Թղ· 79բ—88ա· կան ընթերցուածք եւ Աւետարանք տէրունական աւուրց եւ տօնից։ — Թղ· 88բ—108բ ընթերցուածք եւ Աւետարանք սրբոց։

2· *Թղ· 109ա—112բ։ «Ժամամուտք ըստ աւուր պատչաճի»։*

3· *Թղ· 113ա—123բ։ Պատարագ։*

4· *Թղ· 124ա—144բ։ Շարունակութիւն Աւետարանաց եւ ընթերցուածոց ըստ աւուրց պատչաճից նախ «Քան սրբոյն Յովսեփայ»։ Թղ· 125ա· «Ասէն գրի կարգաւ կիրակի, չորեքշաբաթի եւ ուրբաթ եւ շաբաթապահք բովանդակ միջոցին, որ զկնի հոգեգալստեան մինչեւ երրորդ կիրակի առաջաւորաց Բարեկենդանի»։*

5· *Թղ· 145ա—146բ։ Մեսեղիք։*

6· *Թղ· 147—150բ։ Յանկ։ Բուն բարեկենդանի կիրակէի։*

7· *Թղ· 159ա—182բ։ Աղօթք նախապատրաստութեան եւ չնորհակալութեան պատարագի։*

8· *Թղ· 153—159բ։ Յանկ կամ ուղեցոյց ո՛ր տօներուն (գլխաւորաբար լատինական) ի՛նչ ընթերցուած եւ Աւետարան պէտք է կարդալ։ — Կողքերուն ներսի կողմերը կան զանազան (յունարէն եւս) դրութիւններ։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

802.

ԿՏԱԿ ՁԱՐՁԱՐԱՆԱՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1850

ԹՈՒՂԹԻ՝ 52։ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 20։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16։ — ՏՈՂԻ՝ 25։ — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ քուղք։ — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, գեցակեր։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԴԱՄԱՆԻ՝ ընդհանուր լաւ, բիչ մը գեցակեր եղած։ — ԳԻՐ՝ շեղագիր, ընտիր։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ պարզ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, 20ա—21բ, 35բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1850—1851։ — ԳԼԻՒՀ՝ կարապետ Թեբիրտազցի։ — ՏԵՂԻ՝ Երուսաղէմ։ — ՏԷՐ՝ գրիչը։ — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 4ա· Առաքել վարդապետի։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թղ· 3ա, 36ա, 47ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ կը պակսին։

Մատեանս է (Թղ· 3ա)· «Գիրք փոքրիկ կտակի *չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի փրկչին ամենեցուն։ Ցօրինեալ յոմանց իմաստասէր եւ մեծանուն անձանց քաղելով ի սուրբ Գրոց յընթերցումն եւ ի քարոզութիւն ապազայելոց անաչխատ քրտամբք եւ անխոնջ վաստակօք հանդիսանալ ի հանդէս աստենի եկեղեցւոյ, յորոց եւ մեր դումարեալ բովանդակեցաք ի սմա ի ձեռն* սարկաւագ կարապետ Մկրտչեան Թէքիրտաղցւոյ։ *Իւրաքանչիւր անուանք յիւրաքանչիւր կտակի յօրինելոց ճակատի կան դրոշմեալ։ Ի թուականութեան փրկչին* 1850 *Դեկտ*· 20, *յաւուր Զորեքշաբաթի, յերուսաղէմ»։*

1· *Թղ*· 4ա։ «*Կտակ չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*։ Ցօրինեալ ի Յակոբայ աստուածաբան դիտապետէ եւ Կ· Պոլսոյ պատրիարգէ· *Թովելին ի դումարս մարգարէից եւ ցանկալին ի դասս թագաւորաց»։ Բնաբան*· ապա՝ «*Ո՛վ օր դառնութեան եւ սգոյ, ով դիչեր կսկծալի եւ ողբալի*»։

Ողբեր դրուած են· *Թղ*· 19բ· «Վերջ կտակիս եւ վախճան բանիս»։

2· *Թղ*· 22ա։ «*Կտակ աւագ ուրբաթու յօրինեալ ի Հայրապետ սարկաւագէ Տէր Գրիգորեան*· *Ո՛վ ամենասքանչ եւ զեղեցիկ հարսնդ երկնաւոր փեսային, ո՛վ սուրբ եկեղեցի, ընդէ՞ր մնացեալ ես ի մեծի անտանելի տրտմութեան»։*

Վերջ Թղ· 35ա· ապա կապոյտ թանաքով կայ· «Ով ընթերցող, եթէ գտես զօգտակար բան··· վերջ է բանիս վախճան կտակիս, յիչէք եւ զիս զարկաւագ Թէքիրտաղցիս···»։

3· Թղ· 36ա: «*կտակ չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· յօրինեալ ի սարկաւագ կարապետէ Մկրտչեան Թեքեր-տաղցւոյ: Հոգին սուրբ Աստուած աւգնեա: Ով անճառելի փեսային հարսնդ սիրալի, ո՛վ թագաւորին երկնաւորի դուստր սիրելի*»:

Ունի ողբեր: Վերջ· Թղ· 47բ· «ի 1851 Յունվար 4· «Ձեր բարձր արժանապատուութեան խոնարհամիտ ծառայ· սարկաւագ կարապետ Թէքիրտաղցի»: Վերջ կտակիս»:

4· Թղ· 47ա: «*Ամենազօր սուրբ Հոգին Աստուած ճշմարիտ՝ որ անհուն առատն է ի տուրս չնորհաց եւ բարեաց պարգեւաց, տացէ մեզ նուաստիցս բանս արժանաւորս խօսիլ յայսմ ահեղնատեսիլ ատենիս, եւ ձերդ աստուածասէր բարեպաշտութեան ունկնդրութիւն լսելոյ, որով եւ գործոց առաքինութեանց եւ յաւիտենական երկնային երանական պսակաց արժանի լիջիք ամէն: Բնաբան· Երթայք քարոզեցէք զաւետարանն: Միաք· Հրաման մեծաւորին վստահացուցանէ զմեզ ի պաշտօն հոգեւոր: Բնական իմն է սովորութիւնս, զի յորժամ եւ յերբ կամին դայեակք կամ ծնօղք*»:

Վերջ Թղ· 51բ: «Ձերդ բազմերախտ սուրբ հայրութեան խոնարհ ծառայ սարկաւագ կարապետ Թէքիրտաղցի Մկրտիչեան· 1851 Յունվար 20 յերուսաղէմ»:

Թղ· 3ա· կայ՝ տարբեր ղրով՝ «Առաքել վրդ· Մկրտչի Մպղըմեանց»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ տե՛ս վերը:

803.

ԱՍՏՈՒԱՊ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 33: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 22 × 17 եւ երկսիւն՝ 21 × 9 + 8 = 17: — ՏՈՂՔ՝ 29: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր տգեղ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ (պարզ) սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 16ա–բ, 32ա—33բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ· դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1915էն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է Աստուապ· 1· Սկիզբը պակաս, այժմ կը սկսի (Թղ· 1ա)· «…Քայվան ի խոյին առաջին տարաճայէն մինչեւ կչռին առաջին տարաճան հիւսիսոյ… պարճիս կոչի եւ յառաջի տարաճայէն կչռին մինչեւ յառաջի տարաճայն խոյին հարաֆի կոչի»: Այս Ձեռագիրը օժտուած է չատ մը պատկերով, հմմտ· Թ· 57, 780, Զ եւ 800:

Թղ· 5ա· գրուած են 16 «դուռն»եր: Թղ· 6ա· «Առաջի դուռն եւ մեկտանն մասալա իր անձինն եւ իր նեւսին հարցանէ թէ մեկ մի գայ յառմալն եւ հարցանէ թէ իմ կենացս ինչ մնաց կամ թէ քանի ալ ապրիմ»: Թղ· 11ա—14ա· Ա· «Ազիզ փեսեր օղուլ ռուհուլ գոտօս եսիրկէյէ սենի հեր թիւրլի պելատէն տէֆը էքսըն…»: Շարքով բոլոր գրերը (Ա—Ֆ) գրուած են եւ գրուած: Թղ· 17ա գրուած է Խոյի, Ցուլի, Եկաւորին եւն, մոլորակաց պատկերը եւ ապա Թղ· 17բ—18ա կարգով անոնց վրայ կը խօսուի ղ· օ· Թղ· 17բ Խոյն· «Այ առէմ օլ հեյպէթլի չեօհրէթլէր նուհրի…»: Թղ· 18բ· ըստ հաշուի Գրիգորի Տաթեւացւոյն, որք են ընդհանուր ժողովք ի յարեւելս: Առաջին եղեւ ի Նիկիա, Թւին Քրիստոսի 330»: Թղ· 19ա: «Եւ սակաւ ինչ ծանուցումն առնեմք վասն մոլութեանց եւ մոլորոցաց (sic) որ մօլօրեցան այսմ աշխարհի· մոլութիւնք բազումք են, բայց ծանուցանեմ երեսուն կերպ գլխովը մօլութիւնք»:

2· Թղ· 22ա: «*Վասն գովասանութեան է· աստեղաց, երբ մարդն գիտուն լինի ի յաստեղներուն բնութեանն եւ գործքն եւ «աւուրքն»*:

3· Թղ· 25բ: «*Օգնեայ սուրբ Հոգի· Այս է դուռն համարողականին, որ ասի վեցհազարեակ, զոր չինեալ եւ հաստատեալ են ընտրողութեամբ Հոգւոյն սրբոյ… ի մեծ իմաստասիրացն Գաղէէացոց եւ Դիոնիէսիոսի Արիսբագացւուն… մինչեւ ի Հայոց մեծ իմաստասէրն Դաւիթ անախդ (sic) փիլիսոփան եւ իւրքն ազգէ ազգ մինչեւ ի յԱնանիայ Շիրակվանցի, իսկ ի սոցանէ մինչեւ ի Սահակ եւ Մեսրոպ աւանդեցաւ մեզ գանճս գայս, զոր Հայոց բարբառովն ասի համարողական*»:

Թղ· 27· «Բնութիւն աստիճանաց եւ բնութիւն տերաճայիցն…»: 31բ· «Արծաթի ջուրն տալու թերթիւրն այս է»: Վերջ՝ 32ա:

804.

ԱՆՏԱՌ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄՏԱԾՄԱՆ

1777էն յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 89: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 19 × 7 + 7 = 14: — ՏՈՂՔ՝ 37: — ԹԵՐԹՔ՝ 37: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, դրոշմազարդերով, գորշ. գօրաւոր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց սկիզբը պակաս, ֆանի մը թուղթ վարի լուսանցքէն կտրուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, փոքր յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Քղ· 88ա—89բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԻԶ (= 1777էն յառաջ): — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԻՐ՝ վարպետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Քղ· 87ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1919էն յառաջ մեր Ձեռագրաց հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է Անտառ նորագոյն *մտածման կամ ըստ յիշատակարանին «Սէրն Աստուծոյ»· գրուած* Ալեքսանդր Գալամաքօ Մեսինացիէն *եւ թարգմանուած* Ղուկաս վրդ· Խաբերդցիէն:

Քղ· 1ա[1]· «Սէրն Աստուծոյ· Գլուխ Ա· Սէրն Աստուծոյ դէպ առ մարդն· Յաղագս մեծի սիրոյն, զոր Տէր Աստուած մեր միշտ ունեցաւ առ մարդն: Ամենակարօղն Աստուած ի յաւիտենից սահմանեալ առ ի ստեղծել զմարդն, նախ տեսանելով իւր անհնիւ իմաստութեամբ թէ այս վասն մեղաց պարտէր լինել մշտնջենաւոր դերի սատանայի»: Ընդարձակօրէն տե՛ս Թ· 774:

Հոս վերջին գլուխն է Քղ· 85ա[1]· Իե· «Ցաղագս հոգեւորի քաղցրութեանց, որք զգեցեալ եւ ճաշակեալք լինի(ն) ի սրբոցն հաղորդութեան սեղանոյ, յորմէ արժանապէս ընկալեալ լինի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ Քղ· 87ա[2]: «Ընթերցաւիրաց անձանցն յայտ լիցի զիրքս այս Սէր Աստուծոյ, ես վարդան վարդապետս ըստացայ ի հալալ արդեանց իմոց ի վա(յ)ելումն հատուկ անձին իմոյ, որքան իմ ի վարկեան կենի աստ եւ գկնի բարեաւ ինալ ասացելոյ կենիս լինի այն, զոր Տէր կամեցեալ է, ծրուին սորին ոչ կարեմ պարաւանդել ի ներքոյ ժամանակի· զի ի յեղինակէն ոչ էր յայտ յայտնեալ, սակայն առումն եւ ստացումն թերի տետրակիս եղեւ ՌՄԻԶ ի մերն Թվոջ»:

805.

ԳԻՐՔ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 13: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ ընտիր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ մարմարեայ երակներով՝ հաստ թղթի մէջ դրուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր եւ սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի, բայց մատիտով ուրուագրուած: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Քղ· 13բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ· դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Գիրք օրհնութեան եւ ձեռնադրութեան *երեք անջատ տետրակներու մէջ դրուած, բայց մէկ թուի տակ դրուած:*

Ա· Քղ· 1ա — 13բ: «Կարգաւորութիւն օրհնութեան թագաւորի ըստ մեծի եկեղեցւոյն Հռոմայ: Յորժամ ժառանգաւորքն եւ ժողովն ընտրեն զոք բարձրացուցանել թագաւոր, դան յարքունի ապարանսն արքեպիսկոպոսն...»:

Այս՝ Հ· Ալիշան Սիսականի մէջ ամբողջապէս հրատարակած է Լեւոն Ա·ի թագակալութեան առթիւ. հմմտ. անդ էջ 472—479:

Բ· Քղ· 1ա—16բ: «Կանոնն յորժամ կաթուղիկոս ձեռնադրեն: Յորժամ հանդերձեալ լինին բարձրացուցանել զոք ի պատիւ կաթուղիկոսութեան տանս Հայոց եւն» հմմտ. Թ· 51, 2:

Գ· Քղ· 1ա—20բ: «Կանոն ձեռնադրութեան եպիսկոպոսութեան: Յորժամ հանդերձեալ լինին եպիսկոպոս կացուցանել զոք ամենայն ժառանգաւորք եկեղեցւոյն բոլոր բնակչօք դաւառին...»: Հմմտ. Թ· 51· 1ա, բ, գ:

Քղ· 3ա կայ օրինակ մը ընտրութեան... «Եւ այսպէս գրէ խարտաւիլակն թուղթ անդէն ի սիւնհոդոսն առաջի եպիսկոպոսացն հրամանաւ նոցա: Ի թուականիս Հայոց չՁԿ յամսեանն Սեպ-

տեմբերի ի ԺԴ. եղեւ սիւնհոդոս հրամանաւ սրբոյ բանեալ եւ երջանիկ կաթուղիկոսին Հայոց մեծաց Տեառն Կոստանդեայ յեկեղեցին, որ կոչի սուրբ Սոփիա, հարցաքննութիւն եւ հրաւէր եղեալ յաստուածասէր եպիսկոպոսաց եւ ի սրբոյ քահանայից եւ սարկաւագաց: Սրբասնեալ եպիսկոպոսն Հաճոյն Տէր Ստեփաննոս: Արքեպիսկոպոսն Տարսոնի Տէր Յովհաննէս: Եպիսկոպոսն Ատանու Տէր Ստեփաննոս: Եպիսկոպոսն Յիկոնիոյ Տէր Սարգիս, որոյ ի միասին ժողովեալ քննութեամբ եւ ընտրութեամբ հրաւիրեցին արժանապէս զԴրիկոր քահանայ յեպիսկոպոսութիւն Սալամաստու»: — Միւսներէն այս տետրակը քիչ մը փոքր եւ տարբեր է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունին:

806.

ԳԻՐՔ ԽԱԲԷՈՒԹԵԱՆՑ

ԺԸ. դար

ԹՈՒՂԹ՝ 110: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած 11, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ, ծայրերը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բիչ մը տուժած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ. 1բ, 110ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ. դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ գուցէ 1920էն յառաջ մտած է մեր Հաւաքածոյին մէջ:

Մատեանս է (թղ. 1ա). «Բարոյական բառասուն խաբէութիւնք աշխարհի յայտնեցեալ մեղաւորին: Շարադրեցեալ ի Թէոդորոս Ճեճնար Տեառնէ, Վելիոյ եպիսկոպոսէ: Գիրք պղաւէտ խոստովանահարց, քարոզչաց եւ ամենայն ջերմեռանդ անձանց, որք ընթանան ի ճանապարհս հոգւոյ: Եւ թարգմանեցեալ ըստ խնդրոյ եւ օժանդակութեան Արհի եւ պանծալի Տեառն Տեառն Հոպելի եւ աստուածընտիր վերատեսչի Յովհաննէս եպիսկոպոսի երանեալ արքեպիսկոպոսի Բաղիշեցւոյ եւ արժանաժառանգ Պատրիարգի մայրաքաղաքին Կոստանդինուպօլսոյ, զոր Տէր պահեսցէ անփորձ եւ անսասան ի փառս եւ ի պարծանս աղգիս Հայոց: Ի Ղուկաս սորուկ եւ անարժան վարդապետէ խարբերբցւոյ ի յիտալական լեզուէ ի հայ բարբառ ի փառս Աստուծոյ եւ ի պատիւ ամէնօրհնեցեալոյ կուսին»:

Թղ. 2ա: «Կիւրակէ առաջին. Ցաղագս խաբէութեանցն յարմարեցելոց ամենայն աւետարանաց Հասարակ, յառաջնոյ կիւրակէի պալատեան մինչեւ առ մեծ պասն քառասնորդաց»:

Թղ. 2ա—19բ. յառաջ կը բերուի ցանկ մը ըստ կիւրակէից (Ա—ԻԹ), որոնց մէջ կը գտնուի թէ այս գրքէն ո՛ր գլուխները բանալու է կարդալու համար, ապա կը սկսի Բ. հատորէն եւ այն՝ Ա—ԺԷ փաղարափար Թղ. 19բ: «Խաբէութիւն առաջին. Ցաղագս այնմ որ յուսայ եւ մեղանչէ, զի Աստուած է ողորմած կամ յաղագս այնմ որ երկնչի եւ յուսահատի, զի Աստուած է արդար: Երկիւղն եւ յոյսն են երկու կերք հակակրականք»: Հմմտ. մանրամասն Թ. 635. Բ. 1—17:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

807.

ԲՆԱԶՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՉԵՌԱԶՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ. դար

ԹՈՒՂԹ՝ 128: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բիչ մը կապտագոյն: — ԿԱԶՄ՝ գօրաւոր խաւաթարդի մէջ առնուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, ոչ այնքան ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ. 1ա—2բ, 121բ—128բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ. դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (թղ. 3ա). «Գիրք բնազնութեան բոլոր մարդկային մարմնոյ. արտա-

դրեալ ի ճօն Պաթիսթայէ Փօսթայնոյ եւ համառօտեալ ի Թռանչիսկոսէ Ստեյլութոյ: Թարգմանեալ *ի* Յօհաննիսէ վարդապետէ Կոստանդինուպօլսեցւոյ *ի դուարճութիւն հայկազնեայց ըստ խնդրոյ Պարոն Գասպարի որդւոյ խօճայ Սահրաթի ի յիշատակ անձին իւրոյ եւ հոգւոց ծնօղաց իւրոց ի վայելուչն ընտանեաց նորին ի փառս ամենամեծին Աստուծոյ»:*

Ա· 1· Թղ· 3բ—101բ: «*Տրակ առ հայկային վաճառականս: Նպատակին բնազննութիւնս առ ձեզ դիմէ, ով եղբարք իմ սիրելիք ի Քրիստոս... (վերջը) որ եմս ամենեցուն Ծառայ Յօհաննէս վրդ· Կոստանդնուպօլսեցի*»:

2· Թղ· 4ա: «*Նախերդութիւն առ երանեալ եւ փառաւորեալ սուրբն Գրիգորիոս Լուսաւորիչն եւ առաջին հայրապետն Հայաստանեայց: Ով լուսազգեաց հայրդ հայկազունեայց... (վերջն) Յօհաննէս Բուզանդեան չնչին քահանայ*»:

3· Թղ· 5ա: «*Յաղագս բնազննութեան բոլոր մարմնոյ մարդկայնոյ եւ նորին օգտակարութեան եւ դերապանցութեան ըստ որում ծնանի ի սկզբնանց բնականաց*»:

Ապա կարդով կը դրուի Թ· 798 Բ· մասի բովանդակութիւնը· Հմմտ· անդ:

Բ· Թղ· 101բ: «*Ձեռագննութիւն բնական թարգմանեալ ի նոյնոյ հեղինակէն· նախերդութիւն դրոցս*» (*Հմմտ· Թ· 262 Ա. եւ Բ եւ 798, Բ—Գ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

808.

ՃԱՌՔ

1808

ԹՈՒՂԹՔ՝ 132: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, սիրուն, ոսկեզարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, ճաեւ կարեւոր բառերը կարմրագիր: Բնագիրն ալ երկու կողմէ կարմիր գծերու մէջ առնուած է: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2ա—5բ, 6բ—7բ, 92ա, 95բ, 129բ, 132բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1808: — ԳՐԻՉ՝ Մարտիրոս: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 6ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 5բ· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 20 դր· 1908 Հ· Գրիգորիս»: Իսկ թղ· 6ա կայ Զարդարեան գրատան կնիքը:

Մատեանս է (*թղ· 6ա*) «*Ճառք· ասացեալք ի սուրբ եւ աստուածաբան հայրապետաց ի կատարեալ յաստուածութիւն Քրիստոսի եւ ի կատարեալ մարդկութիւն Քրիստոսի եւ ի սուրբ կոյսն Մարիամ ընդդէմ հերեսիովտապետացն Արիոսի եւ Մակեդոնի եւ Նեստորի եւ Եւտիքի չորից երիվարաց կառացն Սաղայէլի· հաւաքեալ ի մեծէ Ճառընտրէն, որ ի վանսն սուրբ Առաքելոյն Թադէի ի Մուշ ի ձեռն Կոլոտիկ Յոհաննու սեւակրիս Հերմոնի վանից: Ի ժամանակս հայրապետութեան Տեառն եւ Տեառն Կիւրակոսի Մորվիրապցւոյ ամենայն Հայոց կաթուղիկոսի սրբոյն Էջմիածնի: Յամի Տեառն* 1771: *Օրինակեալ ի սոյն գաղափարէն ի ձեռն Դերձակեան Մարտիրոս դպրի ի մայր դպրատանն Սամաթիայ Յամի Տեառն* 1808 *ի Կոստանդնուպաւլիս*»:

1· Թղ· 8ա: «*Երանելոյն Կիւրղի սրբոյ եպիսկոպոսի Աղեքսանդրացւոյ դովեստ ի սուրբ Աստուածածինն, զոր ասացեալ է յԵփեսոսի ժողովն: Լուսաւոր է մեզ բանս եւ չնորհօք լցեալ, վասն զի եւ պատճառ սրբոյ հարանցն հաւաքումն, եւ քանզի յոյժ սրբատմեալ էի վասն անօրէն հայհոյութեանն Նեստորի*»:

2· Թղ· 10ա: «*Երանելոյն Թէոդիտոսի սրբոյ եպիսկոպոսի Անկիւրիոյ՝ դովեստ ասացեալ ի Ծնունդ Փրկչին Յիսուսի, զոր ընթերցան ի ժողովն Եփեսոսի: Պայծառ առաջիկայ ծանիս ստորագրութիւն զհաստարակաց փրկութիւն մարդկան բերելով*»:

3· Թղ· 18ա: «*Երանելոյն Պրոկղի սրբոյ եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի խօսք ասացեալ ի նստելն Նեստորի ի մեծ եկեղեցւոջն Կոստանդնուպօլսի· Աստուածածին է կոյսն եւ ծնեալն ի նմանէ ոչ Աստուած մերկ եւ ոչ մարդ սոսկ, այլ էմմանուէլն, այս է՝ Աստուած եւ մարդ, յերկուց բնութեանց միաւորեալ եւ առանց խառնակութեանց եւ առանց փոփոխմանց, է մի Աստուած եւ Տէր Յիսուս Քրիստոս: Կուսական ծնօնս այսօր, եղբարք, պղեղուս մեր ի բարեբանութիւն կոչէ եւ մերձաւոր է ծնօնս ի միասին եկեղեցոյս օգտութեամբ լինի ասպնջական*»:

4· Թղ· 22բ: «Երանելոյն Պրոկղի սրբոյ եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի գովեստ ասացեալ ի մեկնութենէ մարգարէին Զաքարիայ ի բերան ճրագացն, որ ի վերայ աչտարակին, որ օրինակէր զսուրբ Աստուածածնին: Եւ զարթոյց զիս հրեշտակն, որ խօսէր ցիս եւ ասէ, զի՞նչ տեսանես...: Յաւուրս յայնմիկ ասէ Զաքարիաս, յորում մարգարէս զեկուցանելով յայտնեաց, եթէ կոյսն երկնից նմանեցաւ»:

5· Թղ· 24բ: «Երանելոյն Փիլաթսիոնոսի Նաբովկայ սրբոյ եպիսկոպոսի Պատճառ հաւատոյ վասն պատմութեան տիեզերական եւ ընդհանուր սրբոյ Ժողովոյն Եփեսոսի եւ վասն անօրէն հայհոյութեանն Նեստորի ի խնդրոյ Տեառն Կոմիտասայ Հայոց կաթողիկոսի: Ստորագրութիւն իրացս եղելոց, յորոց պահանջեցեր յինէն, ով սիրելի եղբայր եւ նախանձաւոր ուղղափառութեան հաւատոյ»:

6· Թղ· 32բ: «Երանելոյն Պրոկղի սրբոյ եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի գովեստ ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի Որդւոյն Աստուծոյ եւ ի Նախավկայն Քրիստոսի ի սուրբն Ստեփաննոս: Երեւելի արեգակնս ընդ երկնաւ ծագելով զարեգակն ընդ ինքեան ունելով ծագէ»:

7· Թղ· 37ա: «Երանելոյն Պրոկղի սրբոյ եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի գովեստ ասացեալ ի յաւետիս սուրբ Աստուածածնին· Այսօր արեգակն արեգակն (sic) արդարութեան ծագեաց եւ դյառաջագոյն ծագեալն ծածկեաց»:

8· Թղ· 38բ: «Երանելոյն Գրիգորի Սմանչելագործի սրբոյ եպիսկոպոսի Նիւս կեսարու՝ գովեստ ասացեալ ի յաւետիս սուրբ Աստուածածնին: Այսօր հրեշտակական դասուք օրհներգութիւնք պայծառանան եւ փայլուսն զալստեանն Քրիստոսի զհաւատացելովքս հրճուի»:

9· Թղ· 41բ: «Երանելոյն Գրիգորի Սմանչելագործի սրբոյ եպիսկոպոսի Նիւս կեսարու գովեստ ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի տեսանեմք յայսմ աւուր, եղբարք, հովիւք հնչեն յականջս, տան աւետիս որդւոյ մարդկան»: Հմմտ· Հ· Ա· Վարդանեան՝ Դասական մանր բնագիրներ եւ ձեռագրական համեմատութիւններ, Ա· Վիեննա 1913, էջ 18—41:

10· Թղ· 47ա: «Երանելոյն Գրիգորի սմանչելագործի սրբոյ եպիսկոպոսի Նիւս կեսարու՝ գովեստ ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի Որդւոյն Աստուծոյ: Բանն Աստուած մարմնացեալ յերկրի երեւեցաւ եւ ընդ մարդկան չրջեցաւ, կրկ ճշմարտապէս զմերս մարդկաբար դեր ի վերոյ քան զմեզ»:

11· Թղ· 48ա: «Երանելոյն Աբաւասի սրբոյ եպիսկոպոսի Աղեքսանդրու գովեստ ասացեալ ի սուրբ Աստուածածինն: Անճառ է խորհուրդն որ ի ձեռն սուրբ կուսին երեւեցաւ ազգի մարդկան, անքննելի, անհաս, անհետազօտելի»:

12· Թղ· 50ա: «Երանելոյն Աբաւասի սրբոյ եպիսկոպոսի Աղեքսանդրու խօսք ասացեալ ի սուրբ ծնունդն Քրիստոսի Որդւոյն Աստուծոյ: Անդ ի վեցերորդումն աւուր եղեւ Ադամ եւ ասա ի վեցհազարեան դարուս կուսականն ծնունդ»:

13· Թղ· 51ա: «Երանելոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի սրբոյ եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի գովեստ ասացեալ ի ծնունդ Քրիստոսի եւ ի քառասնօրեայ գալուստն ի տաճարն· Օրհնեալ է Աստուած, որ էն եւ է եւ միշտ է, օրհնեալ է Աստուած, որ միայն յամենայնի եւ ամենայն ի նմանէ օրհնեալ է Աստուած, որ արար զհրաշակերտս մեծամեծս զփառաւորեալս եւ զանքննելիս»:

14· Թղ· 58բ: «Երանելոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի սրբոյ եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի գովեստ ասացեալ ի սուրբ եւ հրաշափառ Յարութիւնն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Պայծառ է Զատիկս ժողով եւ մեծ պատիւ ի տօնիս՝ զհին եւ զնոր խորհուրդս չրջափակեալ ունելով»:

15· Թղ· 61ա: «Երանելոյն Գրիգորի սրբոյ եպիսկոպոսի Նիւսացւոյ գովեստ ասացեալ ի կոտորումն մանկանց ի Բեթլեհէմ ի Հերովդէէ: Դարձեալ ծերունիս ես առ բանիցս ածիմ յասպարէզս, դարձեալ որպէս մայր ոք որ ի բազում մանկասնութեանց թչուառացեալ»:

16· Թղ· 65ա: «Երանելոյն Եպիփանի սրբոյ եպիսկոպոսի Կիպրացւոյ գովեստ ասացեալ ի սուրբ Աստուածածինն եւ ի միշտ կոյսն Մարիամ· Զփայլեալ ճառագայթս Աստուածածնին զահագին եւ զանհասանելի զօրութիւն»:

17· Թղ· 73բ: «Երանելոյն Տիմոթէոսի սրբոյ եպիսկոպոսի Աղեքսանդրու բան ճշմարտութեան ասացեալ ի սուրբ կոյսն Աստուածածին եւ յողջոյն Եղիսաբէթի: Մի արդեօք վայրապար ինչ մայր ինքեան մարմնանալ կամելով արարիչն»:

18· Թղ· 76ա: «Երանելոյն Անթիպատրոսի սրբոյ եպիսկոպոսի գովեստ ասացեալ ի հրաշալի աստուածայայտնութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Հրաշափառ է տօնախմբութիւնս այսօր եղբարք եւ առաւել սքանչելի տօնիս»:

19· Թղ· 78ա: «Երանելոյն Աբբայ Եփրեմի սրբոյ ճգնաւորի խորին Ասորւոյ Գովեստ ասացեալ ի հրաշափառ պայծառակեր-

պութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ: Ցերկրէ հունձք եւ ուրախութիւն յաւուր եւ պատուք ի ծառոյ եւ պիրք հանապազ վերարիւ վարպապետութիւն կենսարեր»:

20· Թղ· 83բ: «*Երանելւոյն Ձենոբայ արբոյ եպիսկոպոսի ասացեալ ի մեծի չարիքչարաթիի աւուրն ընդդէմ Յուդայի մատնչի անօրէն աշակերտի: Մինչդեռ անդէն իսկ ի խորհրդեանն էին քահանայապետքն թէ պի՛նչ պատճառս պատեն, որով կարասցեն սպանանել զՅիսուս եւ ահա Յուդա մի յերկոտասանից ելն եհաս եւ լսեցոյց զնոսա, քանզի այսպէս նոցա թուեցաւ»:*

21· Թղ· 25բ: «*Երանելւոյն Եւսեբեայ եպիսկոպոսի էմէսու ասացեալ ի մատնութիւն Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ յաւուր մեծի չարիքչարաթիի ընդդէմ Յուդայի: Փութասցուք եղբարք ի խաչն Քրիստոսի, ոչ դի ի խաչ ելանիցեմք, այլ դի երկիր պատանիցեմք»:*

22· Թղ· 87ա: «*Երանելւոյն Բարսղի արքեպ եպիսկոպոսի եօթնելոյս Հայրապետի կեսարու Կապադովկացւոց ասացեալ ի սուրբ ծնունդն Քրիստոսի ճշմարտութեան ընդդէմ անօրէն հայհոյութեանն Արիոսի Քրիստոսամարտի: Քրիստոսի ծնունդն իւրականն եւ առաջինն եւ յաւուկ իւրոյ աստուածութեանն լռութեամբ պատուեսցի»:* Կը մնայ թերի: Դատարկ թղթեր կան, դուցէ գրելու՝ լրացնելու համար:

Բ· Թղ· 96ա: «*Ձիշատակարան վասն Քրիստոսի: Ի ժամանակին յայնմիկ յետ խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ առ Պոնտացւով Պիղատոսիս...»:*

ա· Թղ· 96ա: «*Թուղթ Պիղատոսի դատաւորի, որ գրեաց յաղագս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ առաքեաց առ Տիբերիոս կայսր ի Հռոմ քաղաք եւ չարաչար մահ Պիղատոսի եւ ամենայն քահանայապետաց եւ դպրաց եւ ապրին Հրէից ի ձեռն Լիկիանոսի նախարարի: Ինքնակալ մեծի Սեբաստոսիդ փառաւորի եւ հզօրի Տիբերիոս կայսեր, ի Պիղատոսէ, որ գարեւելից ունի մեծ պետութիւն իշխանութեան տեառն մերոյ խնդալ: Հարկ եղեւ ինձ ծանուցանել մեծութեանդ, վասն որոյ ահ եւ դողութիւն անկաւ ի վերայ իմ»: Համմա· Թ· 2, § 14, Թ· 257, § 3· Թ· 791:*

բ· Թղ· 100ա: «*Լիկիանոսի նախարարի ի կողմանս արեւելից աշխարհիդ խնդալ (Թուղթ Տիբերիոսի առ Լիկիանոս): Ծանուցանեմք քեզ, զոր ինչ ի ժամանակիս յայսմիկ զործեցաւ համարձակութեամբ»:*

Գ· Թղ· 101ա: «*Պատմութիւն սրբոյն Դիոնիսիոսի եպիսկոպոսի Արիսպագացւոյ, որ էր որդի Սոկրատայ Ֆլիսորի Աթենացւոյ, որ կոչի իմաստասիրաց քաղաք: Պատմեաց մեզ յաղագս անձին իւրոյ երանելին Դիոնեսիոս եւ ասէ: Ես եղբարք իմաստութեան սիրող Դիոնեսիոս Սոկրատայ»:*

Դ· Թղ· 107ա: «*Կտակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի չարադրեալ ի Տեառն(է) Յակոբայ յոգնաջան պատրիարգէ Կոստանդինուպօլսոյ ի ջերմեռանդութիւն հաւատացելոյ: Յանուն Հօր...: Ով ամենաչքնաղ եւ չքեղատեսիլ հարսնդ երկնաւորի փեսային»:* Համմա· Թ· 802, § 1, կան տարբերութիւններ:

Կտակին մէջ կան նաեւ Ողբեր· Թղ· 125բ· «Ով Սիմօն ծերունի, Ահա բանք քո կատարի, Սիրտս սրով խոցոտի...»: Թղ· 127ա· «Ողբ ի բերանոյ մօր խաչեցելոյն Յիսուսի Քրիստոսի, Կանայք ամենայն քորք իմ սիրական, Եկայք Գողգոթայ դուք ամենեքեան»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

809.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԺԶ·—ԺԷ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 124: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 27 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 18·5×5·5+5·5=11: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ մինչեւ ԺԵ·ի կէսը՝ պակաս, ապա կը հասնի իե· ի վերջերը, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ, թխորակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ բոլորովին ինկած· այժմ թղթի մէջ ծրարուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբէն եւ վերջէն պակաս, մանաւանդ սկիզբէն, Մատթէոսի եւ Մարկոսի աւետարանները բոլորովին ինկած, իսկ Ղուկասէն սկիզբը եւ Ժ· 18—30 խլ-

fայուած, գործածուբեանէ սեւցած եւ ճաեւ ջրէ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, այլ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ զանազան գոյներով, գեղեցիկ եւ այն երեք տող Յովհաննու Աւետարանի սկիզբը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 60ա, գոյնզգոյն, լաւ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, յաջող, մեծ մասով պարզ եւ գոյնզգոյն: — ՆԿԱՐՔ՝ բաց տեղ ձգուած գծելու: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 59ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ·—ԺԷ· դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 58բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա լուսանցիքին վրայ գրուած՝ «Առաքեաց Հ· Պետրոս Վ· (Տէր Պօղոսեան) ի Կ· Պոլսոյ 18 Նոյեմբ· 1934 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Աւետարան: *Սկիզբքն եւ վերջքն թերի: Այժմ կան՝ թղ· 1ա—58բ· Ղուկ· Ը 29—Ժ 18 եւ Ղուկ· Ժ 30 — վերջը· եւ թղ· 60ա—124բ Յովհաննէս սկիզբքն մինչեւ ԻԱ 18 («Իրք կնոջ չնայելոյ» է գլխուն եռեւը չկայ, դուցէ Աւետարանին վերջաւորութեանը դրուած ըլլայ եւ որ սակայն ինկած է)*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ հաւանականաբար եղած ըլլան, այժմ չկան, միայն Ղուկասի Աւետարանին եռեւը թղ· 58բ կայ՝ «Տէր Ցիսուս ողորմեա գրչիս ամէն»:

810.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ

ՌՁԷ = 1638

ԹՈՒՂԹՔ՝ 207: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 19 × 5·5 + 5·5 = 11: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ՝ ամբողջովին, ֆիչ մը վնասուած, փականները չկան: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն եւ ետեւէն ֆանի մը թուղթ պակաս, իսկ մնացածը՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր մանր եւ ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 1ա պարզ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՁԷ=1638: — ԳՐԻՉ՝ խաչատուր: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 207բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին ետեւը՝ «Յիշատակ Յովսէփայ վարդապետի Մելիքսեդեկեան ի քաղգարան Մխիթարեան Գ· Հարց Վիեննայի, կարին, 17/30 Յունիսի, 1911» (Հմմտ· Հանդ· Ամս· 1943, էջ 220): ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեն նշանակած:

Մատեանս է Կանոնագիրք· *ուր կան՝*

1· *Թղ· 1ա*: «*Ճանկն է միահամուռ կանոնիս*»:

2· *Թղ· 10բ*: «*Շարադրութիւն կանոնաց եղեալ եւ այս կարգ եւ չափ գլխոյն*»:

3ա· *Թղ· 11ա*: «*Սահմանք եւ կանոնք, զոր եդին աշակերտքն Քրիստոսի եկեղեցւոյ սրբոյ յետ վերանալոյ Տեառն*»:

բ· *Թղ· 12բ*: «*Գլուխք եւ թիւք համօրէն կանոնական ասացուած*, առաբելական *կանոնին գլ· ԼԴ*»:

գ· *Թղ· 14ա*: «*Կանոնք եւ սահմանք, զոր եդին* աշակերտքն *Քրիստոսի ի սուրբ եկեղեցիս, յետ վերանալոյ Տեառն ժողովելոք ի վերնատունն*»:

դ· *Թղ· 23ա*: «*Կանոնք երկրորդ առաբելական ի ձեռն Կղեմայ գլուխք Ձե*»:

ե· *Թղ· 24բ*: «*Սահմանք եւ կանոնք սուրբ առաքելոցն ի ձեռն* Կղեմայ *առաքեալ Հեթանոսաց*»:

զ· *Թղ· 30ա*: «*Կանոնք յետ առաքելոցն* Հարանց հետեւողաց, *գլուխս ԻԷ*»:

է· *Թղ· 30բ*: «*Կանոնք Հարցն հետեւողաց*»:

ը· *Թղ· 32բ*: «*Կանոնք Նիկիա մեծ ժողովոյն, գլ· Ի*: — *Կանոնք Նիկիայ ժողովոյն*»:

Թղ· 36բ··· զոր զատապարտեցին ի Նիկիա քաղաքի, իբրեւ ժողովեալ էին եպիսկոպոսք ՅԺը, որոց անունքն ըստ իւրաքանչիւր իշխանութեան գրեալ է, որ զի փութապէս ծառայք Աստուծոյ առաւելագոյն փոյթ եդին զարեւելեացս եպիսկոպոսացն, դնել զանուանս, վասն զի արեւմտիցն եպիսկոպոսացն ոչ նոյնպէս խնդիր էր վասն հերձուածոց: Սբ· եպիսկոպոսն քաղաքին Կուզդուբէ այսպէս հաւատամ, որպէս յառաջագոյն գրեալ է: Բիկտոր եւ Բեկենտ երիցունք ի Հռոմ քաղաքէ: Ցարեւմտեան եպիսկոպոս ոչ ոք եղեալ է, ի թիւ անուանց, բայց երիցանցս Հռոմայ: Ցեգիպտացւոց այսք են, Աղեկսանդրոս,, Աղեկսանդրի մեծ: Այսպէս՝ հոս կարգով կը գրուի Նիկիոյ ժողովականներու անուանացանկը:

ը· *Թղ· 39ա*: «*Կանոնք Անկիւրիա· գլ· Ի· 39բ· Կանոնք Անկուրեայ*»:

ժ· *Թղ· 43ա*: «*Կեսարեայ կանոնիս· գլ· Ժ·*: *Կանոնք Կեսարիա(յ)*»:

ժա· *Թղ· 45ա*: «*Կանոնք Նիոյ Կեսարիա· գլ· Ի*: *Թղ· 45բ· Կանոնք Նիոկեսարիայ*»:

ժբ· *Թղ·* 47*բ*։ «*Կանոնք* Գանգրեա(յ)· *պէ·* ԻԴ։ *Թղ·* 48*ա*· *Կանոնք Գանգրեա(յ)*»։

ժգ· *Թղ·* 51*ա*։ «*Կանոնք* Անտիոքա(յ)· *պէ·* ԻԵ։ *Կանոնք Անտիոքա(յ)*»։

ժդ· *Թղ·* 56*ա*։ «*Կանոնք* Լաւդիկեայ· *պէ·* ԾԵ։ *Թղ·* 57*ա*· *Կանոնք Լաւդիկեա(յ)*»։

ժդ· *Թղ·* 60*ա*։ «*Կանոնք* Ս· Գրիգորի· *պէ·* Լ·։ *Թղ·* 60*բ*· *Կանոնք Ս· Գրիգորի*»։

ժզ· *Թղ·* 61*բ*։ «*Կանոնք* Սարդիկեայ· *պէ·* ԻԱ։ *Թղ·* 62*ա*· *Կանոնք Սարդիկեայ*»։

ժէ· *Թղ·* 67*ա*։ «*Կանոնք* Կ· Պոլսի *ժողովոյն*· *պէ·* Գ։ *Թղ·* 67*բ*· *Կանոնք Կ· Պոլսի*»։

ժը· *Թղ·* 68*ա*։ «*Կանոնք* Եփեսոսի *ժողովոյն*· *պէ·* Զ·։ *Կանոնք յԵփեսոսի ժողովոյն*»։

ժթ· *Թղ·* 69*ա*։ «*Կանոնք* Աքաւասի· *պէ·* ԶԸ։ *Թղ·* 70*բ*· *Կանոնք Աքաւասի*»։

ի· *Թղ·* 79*ա*։ «*Կանոնք* Բարսղի· *պէ·* ԾԱ»։

իա· *Թղ·* 79*բ*· («*Նորին Բարսղի առ Թէոդորոս*»։ (*Ապա*)՝ իբ· «*Գիր կանոնական մեծի եւ դիանաւորի եպիսկոպոսապետի* Բարսղի *առ սուրբըն Ակիւղիոս Լիկոնացոց եպիսկոպոս*»։ — իգ· *Թղ·* 85*բ*· «*Գիր կանոնական սրբոյն Բարսղի առ քահանայ մեծ Թէոդորոս յԱնտիոքայ վասն ամենեւին հեռանալոյ եւ զազգա(յ)ին կին ոչ առնելոյ բան ա*(ԾԱ)»։

իդ· *Թղ·* 86*ա*։ «*Կանոնք սրբոյն* Սահակայ *Հայոց Հայրապետի պէ·* ԾԵ»։

Թղ· 87*ա*· «*Սրբոյն* Սահակայ *հայրապետի· յաղագս քորեպիսկոպոսաց, թէ որպէս պարտ է դիանոնական կարգն հաստատուն պահել (յ)եկեղեցիս, պէ·* ԾԵ։ — *Թղ·* 89*ա*· «*Նորին կարգ քահանայից առ ժողովրդականս եւ նոցին ժողովրդականաց հնազանդութիւն եւ կարգ ուղղութեան առ քահանայն*»։ — *Թղ·* 91*բ*· «*Նորին Ս·* Սահակայ *թէ որպէս սահմանեցաւ կարգ ուխտի եւ որոշման վանաց· բան երրորդ*»։ *Թղ·* 95*ա*· «*Նորին՝ թէ որպէս պարտ է եպիսկոպոսաց ունել զ(ը)նտանիս սրբոյ եկեղեցւոյ*»։ — *Թղ·* 97*ա*· *Նորին թէ որպէս պարտ է եպիսկոպոսաց պահել զդանձս եկեղեցւոյ եւ կամ որոց որպէս մատուցանել*»։

իե· *Թղ·* 99*բ*։ *Կանոնք* Շահավիպանի *Հայոց· պէ· Ի*։

Թղ· 100*ա*· «*Եղեալ միաբանութեամբ աւագ Հայոց յեւթն երրորդ ամի վախճանելոյն սրբոյն Սահակայ, կարգեցան կանոնքս այս։ Սահմանք եւ կանոնք կարգի սրբոյ եկեղեցւոյ զոր եղին վարդապետք Հայոց ի լրութիւն առաքելական եւ նիկիական կանոնաց հաստատութիւն*»։ *Ցառաջարանը կայ։ Մինչեւ հոս՝ համառօտ. ասկէ վերջ՝ քիչ մը ընդարձակ եւ կանոնաթիւերով*։

իզ· *Թղ·* 109*բ*։ «*Կանոնք* Սեւանտեայ *պէ· ԺԴ·։ Ի թիւսի աստ ապաչխարութեան բանք ԺԴ*»։ *Կանոնաթիւք* ՇՂԵ–ՈՀ։

իէ· *Թղ·* 111*ա*։ «*Կանոնք* Ներսէսի *կաթուղիկոսի եւ* Ներշապհոյ Մամիկոնէից *եպ·ի պէ· Լէ*։ *Թղ·* 11*բ*· *Այս կանոնք եղան յաւուրս Ներսէսի կաթուղիկոսի եւ Ներշապհոյ Մամիկոնէից եպիսկոպոսի տուն Լէ*։ *Կանոնաթիւք ՈՒ·—ՈՒԵ*»։

իը· *Թղ·* 115*ա*։ «*Կանոնք* Յոհաննու Մանդակունւոյ *Հայոց կաթուղիկոսի*» *կը սկսի «Զմեծ եւ պանծալի եւ պբարեբար եւ զմարդասէր Տեառնէն*»։ *Կանոնաթիւք ՈՒԶ—ՈՒԸ*։

իթ· *Թղ·* 116*բ*։ «*Կանոնք* Աբրահամու Մամիկոնէից *եպիսկոպոսի առ* Վաչագան *Աղուանից արքայ*»։ *Կանոնաթիւք ՈՒԶ—ՈՒԸ*։

լ· *Թղ·* 118*ա*։ «*Կանոնք վերջնոյ* Սահակայ *կաթուղիկոսի պէ· ԺԵ։ Ցանկ· ապա՝ Հարցումն կանոնական* Յովհաննէս Սիւնեացի *քաղաքաց եւ առընթեր եղեալ պատասխանիք նմին Սահակայ Հայոց կաթուղիկոսիեւ նորուն աթոռակցաց եպիսկոպոսաց բազմաց պէ· ԺԵ*»։ *Կան ՈՒԹ—ՈՀԳ*։

լա· *Թղ·* 119*բ*։ «*Կանոնք Տեառն* Յովհաննիսի իմաստասիրի *Հայոց կաթուղիկոսի պէ· ԼԲ։ Թղ·* 120*ա*· *Կանոնք Յովհաննու իմաստասիրի*»։ *Կան· ՈՀԴ—ՀԵ*։

լբ· *Թղ·* 124*բ*։ «*Կանոնք* Սիոնի *Հայոց կաթուղիկոսի պէ· ԻԳ։ Ցառաջաբան եւ կանոնք*»։ *Կան· ՀՋ—ՀԻԷ*։

լգ· *Թղ·* 128*ա*։ «*Սահմանք կանոնաց սուրբ Առաքելոյն* Թաքէոսի *ի քաղաքին Ուրհա՝ ի լուսաւորել զնա*»։ *Կը սկսի· «Ցորժամ լուսաւորեցաւ քաղաքն մկրտութեամբ ձեռնադրեցին եպիսկոպոսունս*»։ *Կան· ՁԻԸ մինչեւ ՁԿԱ·*։

Թղ· 128*բ*· *Հարցումն առաջին՝ թէ որպէս պարտ է կալ եպիսկոպոսին ի տեսութեան*։ — *Թղ·* 131*բ*· *Հց· Որ պղծի ընդ անասունս զի՞նչ արասցուք· եւն եւն*։

լդ· *Թղ·* 132*ա*։ «*Կանոնք Տեառն* Փիլիպպոսի Առաքելոյն»։ *Կան· ՁԿԲ—ՁՀ*։

լե· *Թղ·* 133*ա*։ «*Կանոնք* Անտիոքայ երկրորդ»։ *Կան· ՁՀԱ—ՁՀԲ*։

լզ· *Թղ·* 134*բ*։ «*Կանոնք* Տեառն Եփրեմի *արդիւնաչատ կրօնաւորի, զոր սնուցանէր անապատն, ի կուսութեան ճառէն*»։ *Կան· ՁՁ մինչեւ ՁՂԲ*։

լէ· *Թղ·* 136*ա*։ «*Կանոնական գիր Տեառն* Եպիփանու *ասացեալ պէ· Ե*»։ *Կան· ՁՂԳ—ՁՂԷ*։

լը· *Թղ·* 136*բ*։ «*Կանոնք* Եղիշէի *վարդապետի պէ· մէկ եւ է*՝

«եթէ ոք կիրակէի կամ տօնի կամ յերեւելի աւուր ամուսնանայ ընդ կնոջ իւրում, Ը· օր ապաչխարեսցէ եւ ապա հաղորդեսցի»: *կան· ՁՂԸ*:

լթ· *Թղ·* 136բ: *«կանոնք եւ խոստովանութիւն* երրորդ *ժողովոյն Անտիոքայ, խոստովանիմք որպէս ուսուցին Գիրք սուրբք»· կան· ՁՂԹ—*

լ· *Թղ·* 138ա: *«կանոնք երկրորդ Նիկիականիք, զոր եդին ՅԺԸ· եպիսկոպոսքն կրկնաբանելով կարճ ի կարճո(յ) ղլուխս ճԺԴ»*: *կան· Պ—ՋԺԲ*:

լա· *Թղ·* 142ա: *«Սահմանադրութիւն կանոնին* վաչագանայ, *Աղուանից արքայի, եղեալ ի ժողովն, որ յԱղուանս եղեւ ղլ· Ի*: *կան· ՋԺԳ—ՋԼԲ*:

լբ· *Թղ·* 144ա: *«կանոնք* Բարսղի *վասն պէսպէս եւ բիւրապատիկ ախտից· ղլ· ՄՀԲ»*: *կան· ՋԼԳ—ՌՄԴ*:

լգ· *Թղ·* 161ա: *«Սահմանք կանոնադրութեան* երանելոյն Գրիգորի Աստուածաբանի Նազիանցւոյ եպիսկոպոսի *յաղագս ուղղափառութեան հաւատոյ եւ ապաչխարութիւն յանցաւորաց ղլ· Լ*: *կան· ՌՄԵ—ՌՄԼԴ*:

լդ· *Թղ·* 165ա: *«կանոնք* Դիւնի *սուրբ ժողովոյն, զոր յամի չորրորդի Կոստանդիանոսի կայսեր բարեպաշտ թագաւորի Հռոմոց, այս գիր ի հաստատութիւն գրեցաւ... հրամանաւ* երանելոյ *կաթուղիկոսին Հայոց Ներսէսի Շինողի եւ այլոց եպիսկոպոսաց, որոց անուանք գրոչմեալ կան գրով ի կատարման կանոնացդ ղլ· ԺԲ»*: *կան· ՌՄԼԵ—ՌՄՍՋ*:

լե· *Թղ·* 169ա: *«Երանելոյն* Մակարայ *սրբոյ քաղաքին Երուսաղէմի Հայրապետի կանոնական թուխտ ի Հայս, վասն կանոնադրութեան կաթուղիկէ եկեղեցւոյ կարգաց, զոր չէ արժան ընդ սահման եւ ընդ հրամանն անցանել ղլ· Թ»*: *կան· ՌՄՄԷ—ՌՄՃԵ (Համմա· Ակինեան Հ· Ն·, Թուղթ Մակարայ Բ· Երուսաղէմի Հայրապետի առ Վրթանէս եպիսկոպոսապետ Սիւնեաց յաղագս կարգաց եկեղեցւոյ, Վիեննա, 1930, էջ 9—126)*:

լզ· *Թղ·* 172բ: *«Ս· Սահակայ Հայոց կաթուղիկոսի դիր աւանդութեան յաղագս կարգի սպասաւորաց սրբոյ եկեղեցւոյ եւ պաղոյն ժողովրդականաց ժողովելոյ ի տուն Աստուծոյ»*: *կան· ՌՄՃՋ*:

լէ· *Թղ·* 174ա: *«Յոհաննու Մանդակունւոյ Հայոց կաթուղիկոսի եւ Թարբմանչի աչակերտ եղելոյ սրբոյն Սահակայ մեծի Հայրապետի Հայոց կաթուղիկոսի բան կանոնական ղլ· Ա·»*: *կան ՌՄՃԷ*:

լը· *Թղ·* 175ա: *«կանոնք սուրբ ժողովոյն, որ ժողովեցան ի Թէոդուպօլիս, որ այժմ կոչի Կարնոյ քաղաք Թղ·* 176ա· *«կանոնք սուրբ ժողովոյն Կարնոյ»*: *ՌՄՃԸ—ՌՄԿՋ*:

խբ· *Թղ·* 179բ: *«Սահմանք եւ կանոնք կարգի եկեղեցւոյ սրբոյ* Ներսէսի *Հայոց Հայրապետի ղլ· ՃԳ»· կը սկսի՝ «վասն այնոցիկ, որք չեն արժանի հաղորդութեան»*: *կան· ՌՄԿ—ՌՅԹ*:

ծ· *Թղ·* 180բ: *«կանոնք* Յովհաննու Մանդակունւոյ *Հայոց կաթուղիկոսի ղլ· Է*: *Քահանայ կ· ամեայ ի պատարագէն լռեսցէ»*: *կան· ՌՅԺ—ՌՅԺՋ*:

ծա· *Թղ·* 181բ: *«Ս· Դիոնիսիոսի Աթենացւոց եպ·ի բան ա· Համակարգն ոչ կարեն»*: *կան· ՌՅԺԷ*:

ծբ· *Թղ·* 181բ: *«կանոնք* երանելոյն Եպիփանու Կիպրացւոյ *եպիսկոպոսի մեծի եւ առաքինոյ մարգարէին եւ նչանագործի ղլ· Գ· ի վերայ բազում նշանացն»*: *կան· ՌՅԺԸ—ՌՅԺԹ*:

ծգ· *Թղ·* 184ա: *«Հարցումն Թէոդոսի քահանայի եկեղեցւոյն Կեսարու առ Եպիփան ի Կիպրոս· Կամիմ ուսանիլ յաղագս Ի· պահոցն»*: *կան· ՌՅԻ*: *Թղ·* 184բ· *«Պատասխանի եա երանելին* Եպիփան *եւ ասէ· Մովսէս պահեաց»*: *կան· ՌՅԻ*:

ծդ· *Թղ·* 185ա: *«կանոնք* Յովհաննու Երուսաղէմացւոյ *եպիսկոպոսի ղլ· Ա»*: *կան· ՌՅԻԱ*:

ծե· *Թղ·* 185ա: *«կանոնք Հիպպողիտեայ· սրբոյ՝ բան ի ծնունդն եւ ի մկրտութիւն Քրիստոսի ղլ· Ա·» կ· ՌՅԻԲ*: *Թղ·* 185բ· *«կանոնք Նեկտարեայ Հռոմայ եպ·ի ղլ· Ա·» կ· ՌՅԻԴ*: *Թղ·* 186ա· *«կանոնք Մելիտոնի եպ·ի Արարիպէ* (sic) *ղլ· Ա·»· կ· ՌՅԻԴ*: *Թղ·* 186ա· *«կանոնք Ս· Աբաւասի Մեծի· բան, ա· Արդ եկայք ի բանն»*: *կան· ՌՅԻԵ*: *Թղ·* 186բ: *«կանոնք Սեբերիանոսի ի Ղուկա(յ) աւետարանին մեկնութենէն բան ա·» կան· ՌՅԻՋ*: *Թղ·* 186բ: *«կանոնք Սոկրատայ· բան բ»· կան· ՌՅԻԿ—ՌՅԻԸ*: *Թղ·* 187բ: *«կանոնք Ս· Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ յաղագս Աստուածածնին»*: *կան· ՌՅԻԹ· Անդ· «կանոնք Մանուէլի բան ա·» կան· ՌՅԼ·*: *Անդ· «կանոնք* Կղեմայ *Հռոմայ եպիսկոպոսի»· կան· ՌՅԼԱ*: *Անդ· «Կոչումն ապաչխարութեան զոր ասացեալ է Տեառն* Յովհաննու Մանդակունւոյ *Հայոց կաթուղիկոսի»*: — *Թղ·* 188ա: *«Թիւ խոստովանութեան»*: *Թղ·* 189ա· *«Խոստովանութիւն քահանայի»*:

ծզ· *Թղ·* 190ա: *«Նորին կանոնք երրորդ* Բարսղի *կեսարու Հայրապետի արարեալ ղլուխս ՀԴ*:

Կը պրսի· «Զոր ոչ կայր ի բուն օրինակն, յետոյ, գտեալ յայլում օրինակի եւ ասա եղաք»։ Կը սկսի· «Պարտ է զուարացողն հաւատացեալս առանց վտանգի հրաժարեալս»։ Վերջին կանոնն է՝ ՀԻ· Մի իշխեսցէ խոստովանահայր ոք վասն բարեկամութեան ումեք եւ կամ վասն ակնառութեան մեծատոհմն երեսաց եւ կամ վասն ինչս չոպելոյ անտպաշխար արձակել զոք չնորհուկս առնելով եւ ոչ բառնալով զարժանն, որով քաւի յանցանք իւր։ Որում վայելէ փառք Հօր···»։ Թէեւ ՀԴ· գլուխ դրուած է, սակայն ունի ՀԻ։

ծԷ· Թղ· 194բ։ «Յովհաննու Ոսկեբերանի *յաղագս սահմանի կանոնաց եւ կարգաւորաց, որք դան ի խոստովանութիւն· Սկիզբը՝ Եթէ ոք ապրեցութեամբ սատանայի*»։ Ընդ ամէնը ճԳ· կանոն է։

Վերջին կանոնը՝ «ճԳ· Որ ջուր խառնէ ի դինին եւ վաճառէ, ունի կարդ ճ· օր ծուներ առուրն ճ·։ Փառք քեզ փրկիչ ամենայնի»։

ծր· Թղ· 197բ։ «*Յաղագս պատկի ամուսնացելոց*, Յակոբ վարդապետի Ղրիմեցոյ *առաքեալ· Գիտելի է զի կանոն այնոցիկ*»։

Թղ· 205բ· կայ՝ «ի խնդրոյ Թումայի վարդապետի հրէշտակաբնակ սուրբ ուխտիս Մեծոփոյ։ Եւ ես ծառայարար կատարեցի Յակոբ վարդապետս Ղրիմեցի աշակերտ Գէորգայ վարդապետի եւ քոյ դիտապետի երջնկեցոյ յաղագս ազգականութեանց բաժանման»։ Ապա կու գան ազգականութեան պատկերը մը եւ խրատ ու մեկնութիւն հոգեւոր ազգականութեան եւ վերջը կը դրսի «Ծանիջիք ով իմաստուն ընթերցողք որ այս Գ· կանոնքս Բարսեղի ՀԻ· գլուխն եւ Յոհան Ոսկեբերանի ճԳ· գլուխն։ Եւ Յակոբ Ղրիմեցոյ կանոնքն ոչ կայր ի բուն օրինակն, մեք յայլմէ ծեր օրինակէ գտաք եւ եղաք ասա ի կարգի, անմեղադիր լերուք»։

Այս բնաիր կանոնագրքին մասին տմմտ· Ակինեան Հ· Ն·, Թուղթ Մակարայ··· Վիեննա, 1930, էջ 104։ Նոր Զուզայի (տմմտ· անդ էջ 94—104) անուանի կանոնագրքին վրայէն օրինակուած կը թուի, բայց անկէ քիչ մը տարբեր է, իսկ միւս կանոնագրքերէն (տմմտ· 58, 256, 579, 581 եւն) բաւական չատ տարբերութիւն ունի։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 207ա· գլխաւորն է՝ «Փառք··· եւ Հոգւոյ Նորա սրբոյ, որ եւ կարողութիւն անուղղայ գրչիս եւ տառապեալ անձինս հաստանել ի կէտ աստուածային գանձարանիս քրիստոսահրաման պատուիրանացն, զոր եւ Առաքելոցն յետ համբառնալոյն առ Հայր Թէ զոր արձակէք յերկրի արձակեսցի յերկինս եւ զոր ունիցիք կալեալ լիցի։ Ընդ որում բնկալեալ աշակերտացն զիրկաւէտ պարգեւն հաստատեցին սուրբ կանոնքս բազում եւ ազգի ազգի հրաշագործութեամբ վասն մեղուցեալ անձանց եւ հաւատով ղէջացողաց, ըստ այնմ Թէ ոչ է պիտոյ բժիշկ ողջոց, այլ հիւանդաց։ Եւ յետ իւրեանց նոյնպէս պատուիրեցին սուրբ հարցն սմին օրինակաւ կառավարել զհաւատացեալ ժողովուրդս· ասելով Թէ յետ մեր գայցեն գայլք յափշտակողք կերպարանաւ ոչխարաց եւ զրազումս մոլորեցուցանեն, որպէս եւ եղեւ իսկ։

Վասն որոյ ժողովեալ վերստին սուրբ հայրապետաց եւ ճշմարիտ մարտակցութեամբ հերքեցին զայնպիսիսն եւ ի բաց խլեցին եւ եղին հաստատութեամբ զայլ եւս կանոնս համաձայն ըստ առաքելոցն՝ ուղիղ դաւանութեամբ ի փառս ամենասուրբ երրորդութեան եւ ի վայելչութիւն եկեղեցւոյ սրբոյ· նաեւ ի բժշկութիւն վիրաւորեալ հոգւոյ ի պէսպէս յաղթից բանսարկուին· զի սովաւ սրբեալք ի մեղաց ի ձեռն ապաշխարութեան արժանի լիցին վերստին փրկութեան, որպէս եւ Տէրն ասէ· այսուհետեւ մաքսաւորք եւ պոռնիկք յառաջեսցեն յարքայութիւն Աստուծոյ եւ որդիք արքայութեան ելցեն արտաքս· ընդ որս եւ մեք փառս վերերգեսցուք՝ պարգեւողին զազատութիւն արարածոց, զի նա ոչ կամեցաւ զկորուստ մեղաւորին, այլ զդառնալ նորայ։ Արդ եղեւ զրաւ սուրբ գանձարանիս ի թվաբերութեան Հայոց ՌՁէ եւ Հոկտեմբեր ամսոյ է։ Եւ ի մարդեղութեան Քրիստոսի մինչեւ ցայս ամք ՌՈԼԸ։ Զեռամբ անպիտան եւ անհմուտ անձն եւ անծոյլ զրչի խաչատուր զպրի, որ միայն ունիմ զանունս, այլ ոչ զգործ զպրութեան եւ եմ որդի ողորմելի Ծերիկին եւ Թոռն Թոխաթցի Սուլդանին։ Աստանօր կատարեցաւ հոգիակեցոյց եւ ցանկալի դրախտս աստուածաղիր ամենունակ առատութեամբ, յորմէ զնան զեռք եւ ըղխեն աղբերք անմահ, արարք· յաղագս մեղուցեալ անձանց լուացման եւ զովացուցիչ այնոցիկ, որ բորբոքէ զհուր մեղաց ի սիրտ մարդկան պիղծ Թշնամին։ Որոյ այսպիսի չար Թշնամւոյն Աստուած ազատեսցէ· ամէն։

Թղ· 14ա· «Նիկողայոս Թորոսեանց Արքեպիսկոպոս Լեհահայոց»։

811.

ՀԱՏԱԿՈՏՈՐՔ

23 սմ· երկայնութեամբ եւ 18·50 լայնութեամբ տուփի մը մէջ ամփոփուած են հետեւեալ կտորները։

Ա· Թուղթ 10 (մեծութիւն 21 × 15· միասին 14 × 9· տողք 24) զօրաւոր թղթի վրայ նոտր պրոլ պրուած։ Նիւթն է Աստղաբաշխութիւն· Թղ· 1բ· «Վասն գովասանութեան աստեղաց երք մարդն պիտուն լինի ի յաստղերուն բնութիւն եւ ի գործքն եւ արարքն· նայ երք ուզէ որ ղինք գովէ ի յայն բաներն ի այն գործքն եւ արարքն»։

Թղ· 3բ· «Գովասանութիւն լուսնին», Թղ· 4ա· «Գովասանութիւն գոհալին», Թղ· 4բ· «Գովասանութիւն մուղթարոյն», Թղ· 5ա· «Գովասանութիւն մարխին», Թղ· 5բ «Գովասանութիւն գոհրային» եւն եւն:

Բ· Թուղթ 28 (*մեծութիւն* 21×16, *միասիւն* 15×11, *տողք* 13) *բարակ թղթի վրայ նօտր գրով գրուած: Նիւթն է՝ Թղ· 1ա· «Քարող յաղագս աւազ Ուրբաթի: Բնաբան՝ Հայր, եթէ հնար մինչ իցէ, անցցէ բաժակս այս յինէն: Ահա բան տրտմալի մեծի հիացման արժանի, ահա աղեկոտոր աղերսանք առաւել սասանման յանկագոյն»:*

Այս Ձեռագրին վերջը գրուած է Թուղթ մը՝ ուր կայ «Ձեռագիրս՝ Քարող յաղագս աւաղ Ուրբաթի, գտանէր որպէս պատմեցաւ ինձ ի գրատան Հայ-կաթողիկէից ի Սպահան, գոր քահանայ ոք բերեալ էր անտի ընդ իւր ի Զմիւռնիա: Յոյժ հաւանական է եթէ ձեռագիրս գրեալ իցէ ի ձեռն Անտոն վ·ի Տէրտէրեան, առաջին քարոզի ի Նոր-Ջուղա: Զմիւռնիա, 22 Փետր· 1911: Հ· Գէորգ Փանչիկեան»:

Գ· Թուղթ 60 (*մեծութիւն* 21×16· *երկսիւն* 13×10· *տողք* 20) *բարակ թղթի վրայ՝ որուն լուսանցքները կարմրագիծ են, գրուած է նօտրգիր: Նիւթն է «Գիրք պատմութեան արարեալ Տեառն Յովհաննիսի գերիմաստ եւ երջանիկ կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց» եւն: Թղ· 3ա: «Յովհաննու Հայոց կաթուղիկոսի յառաջաբան պատմութեան: Զգաստարուեմն զարուց, ժամուց եւ ժամանակաց»: Թերի, մէջը կան մխայն ըստ հրա· Ղուկասեանի, Թիֆլիս* 1912, *էջ* 3—103, *տող* 9: — *Թղ· 1ա կայ՝ «Առաքեալ ի Կ· Պոլսոյ*, 1912»:

Դ· Թուղթ 60· (*մեծութիւն* 20×15, *երկսիւն* $17 + 5 \cdot 10$, *տողք* 27) *կարմիր խոբագրով եւ նօտրգիր գրուած զօրաւոր թղթի վրայ ունի գեղեցիկ լուսանցազարդեր: Նիւթն է՝ Ոսկեփորիկ· հմմտ· Թ· 705: Սկիզբը մինչեւ Թ· Թերթը ինկած է· այժմ կը սկսի «Գան ընդ առաջ Քրիստոսի եւ ասեն, բարի եկիք, սիրելիք մեր, համբուրեն, ողջագուրեն, որ զդիր (յ)անցանաց մերոց գրեն»:*

Ե· Թղ· 1բ[1]: «*Երանելոյն Յոհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ է յանհաս գրոց: Յորժամ երիտասարդ էիր պարտ էր քեզ զաներեւոյթն քննել եւ դկատարածն քո, եթէ բարւոյ ծերք անցին*»:

Զ· Թղ· 2բ[2]: «*Երանելոյն Թէոփիլոսի ասացեալ է վասն խոստովանութեան եւ ապաշխատաւորութեան: Յորժամ միտք ո՛վ մարդ զքաղեալ լինի, ընդ մեղաց եւ կամ ի հոգս աշխարհիս*»:

Դ· Թղ· 5ա[1]: «*Քարող վասն աղօթից Գրիգորի հայրապետի: Այսպէս հրամայէ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ասելով թէ արթուն կացէք··· քանզի աղօթքն դուռն է երկնից եւ ճանապարհ արքայութեան*»:

Ե· Թղ· 7ա[1]: «*Քարող ի բանն, որ ասէ, թէ ճանապարհորդք եմք: Ճանապարհ կոչի ասի կեանքս ի ծննդենէ մինչեւ ի յօր մահուն է*»:

Զ· Թղ· 8բ[2]: «*Խրատք քրիստոնէից ի Յոհաննէս վարդապետի ասացեալ*»: *Ապա՝ կը յաջորդէ «Ճանապարհ է այս կեանքս եւ ճանապարհորդք են մարդիկք»:*

Է· Թղ· 11ա[2]: «*Քարող ի բանն Աւետարանին որ ասէ, թէ աչ ակն քո գայթակղեցուցանէ զքեզ խլեայ···: Արդ զոր օրինակ, որք կամիցին ի նաւարկութիւն ի վաճառաչահութիւն ընթանալ*»:

Ը· Թղ· 14ա[2]: «*Երանելին Յոբ ասէ· Ողորմեցարուք, ողորմեցարուք, ով բարեկամք, զի ձեռն Տեառն մխեցաւ առ իս: Ասեն իմաստունքն թէ յորժամ ոք երթայ ի ճանապարհ եւ անկանի յորոգայթ*»:

Թ· Թղ· 17ա[1]: «*Քարող ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ, զի որք սրբութեամբ պահեն զսրբութիւնն: Ամենայն զերք աստուածային զԱստուած արդար դատաւոր քարոզեն եւ այս է պատճառն*»:

Ժ· Թղ· 24բ[1]: «*Բանք եսայեայ մարգարէին, որ ասէ թէ Եւ ի չորեքտասան ամի թագաւորութեանն եզեկիայ Սենեքերիմ արքայ ի վերայ Երուսաղէմի: Սենեքերիմ արքային կռապաշտ թագաւոր էր Ասորոց ի Նինուէ քաղաքի*»:

Թղ· 31բ կայ քանի մը տողով քարոզ մը ապա՝

ԺԱ· Թղ· 31բ[2]: «*Վարք երանելոյն Մարիամու որ Մարինոս կոչեցաւ եւ հօրն նորա Եւդինեայ: Էր այր մի ի Բիւթանիայ որում անունն էր Եւդինէոս*»:

ԺԲ· Թղ· 33բ[1]: «*Երանելոյն Ալիքսիանոսի կամաւոր աղքատացելոյն: Այր մի էր ի Կոստանդինուպօլիս, որում անունն էր Եփրեմիանոս*»:

ԺԳ· Թղ· 37ա[1]: «*Խրատք հոգեւորք եւ օկտակարք լսողացդ եւ պահողացդ, որ ասացեալ է վարդան վարդապետի: Արարիչն Աստուած մարդն (արար) հոգի եւ մարմին եւ զարդարեաց իւր նմանութիւն պատկերին*»:

ԺԴ· Թղ· 40բ[2]: «*Թէ ընդէ՞ր Քրիստոս երկնչէր ի մահուան(է) վասն որոյ եկն: Ամենայն թագաւոր եւ իշխանոր (իշխանաւոր) խորհի քաղաք պարսպել կամ աշտարակ շինել*»:

ժե· Թղ· 42ա[1]։ «Թէ ուսա՞ւ է չարն խոր-հել եւ ո՞րպէս յայլեմք դնայ»։

ժզ· Թղ· 43բ[1]։ «Վասն համբերութեան թէ ի՞նչ է համբերութիւն»։

ժէ· Թղ· 44ա[2]։ «Թէ ի՛նչ է դժոխն եւ յորում տեղւոջ է»։

ժը· Թղ· 45ա[2]։ «Մխայէլ պատմագրէ վասն դեղարդեանն։ Եւ յետ այնորիկ բերին զդեղարդն Քրիստոսի անուանեալն եւ ասաց զրուն դեղարդն Քրիստոսի դիտեմ»· ապա՝ ժթ· երկրաչարժի պատմութիւնը։

ի· Թղ· 46ա[1]։ «Այս է պատմութիւն Յովհաննու Մկրտչին որ եւ յանապատէն եւ դնաց ի Յորդանան ի մկրտել։ Զի յայն ժամանակն, որ Հերովդէս կոտորեաց զմանկունսն»։

իա· Թղ· 48ա[1]։ «Պատճառ արծաթոյն Յուդայի»։

իբ· Թղ· 48բ[2]։ «Յաղագս չար Յուդայի։ Արդ(ի) հոդեկիր վարդապետացն այսպէս իմացաք եւ լուաք, թէ յորժամ ծնաւ Յուդայ»։

իգ· Թղ· 49ա[1]։ «Յառաջի ծնունդն Յովակիմայ եւ Աննայի Մարիամ (գրուած է «Յովհաննայիւ մրիմ») եւ ծնունդն Մարիամու ծնաւ զՔրիստոս (sic)։ Եւ էր Յովակիմ մեծատուն եւ կրկին մատուցանէր զպատարագ իւր»։

իդ· Թղ· 54բ[2]։ «Տեառն Յովհաննու ա-սացեալ։ Ի ժամանակս Աբկար թագաւորին եղեւ աւետիսն սուրբ կուսին»։

իե· Թղ· 56բ[1]։ «Սկզբան այս սուրբ առաքելոցն է յաղագս աստուածապաշտութեան։ Ով աստուածասէր սիրելիք եւ ցանկալիք եւ զկանոն պատուականս ի սուրբ Հոգւոյն»։

իզ· Թղ· 57բ[2]։ «Վասն զալստեանն Նեռին։ Զ· իրս հարցանելի է, առաջինն զբանն Առաքելոյն»։

իէ· Թղ· 58բ[2]։ «Յաղագս զարմի սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին եւ պատմութիւն Հայոց հայրապետացն ասացեալ է։ Արդ սկիզբն աւերածոյ աշխարհիս Հայոց եղիցի ի նենգութենէ եւ յանհնազանդութենէ իշխանացն»։ Վերջը՝ թերի։

ե· Թուղթք 14 (*մեծութիւն* 17 × 5·5, *միասին* 14 × 8·5, *տողք* 24) *բարակ թղթի վրայ նօտրգիր*։ Նիւթն է՝ «Երգեծաբանութիւն ի խաչատուր Կարնեցի վարդապետ։ Ով խաչատուր Արզուրումցի, զբանս իմ որ ասա քեզ զրեցի, մատուցեալ իսկ ընթերցցի, ունայնաբան զոլ քո ցուցցի»։

Էջերու կամ թղթերու մէջ խառնակութիւն կայ։

Զ· Թուղթք 22 (*մեծութիւն* 20 × 13, *միասին* 18·5 × 12· *տողք* 19) *Թղթի վրայ* (*սեւցած եւ աղտոտած*) *տդեղ նօտր գրով գրուած*։ Նիւթն է՝ *Սպասաւորութիւն սրբոյ պատարագի եւ քրիստոնէական հունգարահայոց լեզուով*։

է· Թուղթք 17 (*մեծութիւն* 19 × 14· *միասին* 16 × 8·5· *տողք* 18)· *բարակ թղթի վրայ, նօտրգիր*։ Նիւթն է՝ Թղ· 1ա· «Պիտանի եւ զօրեղ դեղօրայք յաղագս առողջութեան մարդկային կենաց։ Ընդ օրինակեցաւ ի նիւթ բժշկական կոչեցեալոյ գրքոյկ, որ է յօրինեալ ի Յովակիմ բժշկէ Օղուլլուբեան անուանեալոյ, որ եղեալ է երբեմն տօքդօր բժշկական եւ ազատական արուեստից Վիեննայի։ Այժմիկ օրինակեցաւ յումեմնէ աննշան դպրէ 1837»։ — Թղ· 2ա· «Օլէում մաչիս· հինախտան ճէվիզի քապուզուն եաղը։ Այս իւղը չէքերով տուր երկու կամ երեք կաթիլ՝ խոստուկը կ'անցնէ»։

Վերջին երեք թղթերը դատարկ են։

Ը· Թուղթք 14 (*մեծութիւն* 20·5 × 13· *միասին* 16 × 9, *տողք* 26)· *նօտրգիր*· *բարակ թուղթ*։ Նիւթն է՝ Յովհաննու Օձնեցւոյ *աղօթքներէն*· Թղ· 1ա· *սկիզբը թերի «ի դիշերի եւ ի տունջեան, Հանդիստ, Հովիւ քաջ, Անկեալ եմ առաջի քո, Հանդիստ քում ամէնազօր տէրութեանդ։ Վերջին*· *Օրհնեալ ես Տէր Աստուած մեր, որ եւ զմեզ մեղաւորս արժանի արարեր*»։

Թ· Թղ· 2բ—11բ։ «Նորին *ընդդէմ Պօղիկեանց։ Եթէ ի սկզբան մարդանալոյն Քրիստոսի դէպ եղեւ ասել աւետարանչին Յովհաննու յիւրումն կաթուղիկէի, եթէ բազումք են եղեալ յաչխարհէ նեռինք*»։

812.

ՀԱՏԱԿՈՏՈՐՔ-ՊԱՀՊԱՆԱԿ-ԳՐԵՐ

ԺԸ դար

Գրքանման տուփի մը մէջ ամփոփուած են հետեւեալները։

Ա. Պահպանակ–դիր (կամ Համայիլ). Գլան թղթեայ, երկարութիւն 4 մեթր, 60 սնտմ. լայնութիւն 8·50 սնտմ. (դրութիւն 7·5 սնտմ.) երկար ու բարակ գծէ չրջանակի մէջ առնուած. խորագիրք եւ սկզբնատողք աղօթքներու կարմիր, ունի չորս Աւետարանիչներու յաջող նկարներ, Գրութիւն ԺԸ.— ԺԸ. դար։ Սկիզբը թերի, նաեւ վերջաւորութիւնը կը պակսի։

Մէջը կան «Հաւատով խոստովանիմ», բայց սկիզբը պակաս. արդ կը սկսի «ըդիդ քո սիրելի ի խնդիր մոլորեալ ոչխարին, մեզայ յերկինս եւ առաջի քոյ...»։ Ապա վերջաւորութեանը աւելցուած՝ «օգնական եւ պահապան եղիցի ծառային Տօնիկ Ըռէյիպին Ցակոբ» (այս վերջին անունը աւելցուած է)։ Ապա «Աղօթք (եւ) զօրավոր սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն ասացեալ վասն պահպանութեան Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ...» դարձեալ վերջաւորութեանը վերոյիշեալ անուններ կցուած։ Ապա՝ «Աղօթք նորին Գրիգորիի Նարեկացւոյ ասացեալ Արեգակն արդար, ճառագայթ օրհնեալ, լուսոյ կերպարան»։ Կը յաջորդեն Աւետարանիչներու նկարները՝ զոյգ զոյգ։ Անոնց նկարներուն տակ կարմրագիր «վասն սիրոյն Քրիստոսի եւ Աստուծոյ մերոյ բարեխօսութեամբ եւ սրբոց մարգարէից եւ սուրբ հայրապետաց եւ ինն դաս հրեշտակաց եւ հրեշտակապետացն Գաբրիէլի, Միքայէլի եւ Ռափայէլի եւ ամենայն երկնային զօրացն, որք բարեխօսեն վասն ազգի մարդկան եւ զծառայ Տօնիկն (վրան դիծ քաչուած եւ գրուած Ցակոբ), Հայր Աստուած, Որդին Միածին, Հոգին սուրբ Աստուած կենդանին, երեք անձինք... բաւական երկար աղօթք մը։ Ապա «Աղօթք եւ պարիսպ ամենայն չար պատահարաց կամ ամենայն չարէ. սուրբ Պօղոս եւ սուրբն Պետրոս կանգնեցաւ եւ Տէրն մեր եկաւ աչխարհ, Հայրն բերդ, Որդին պարիսպ, ինքն Տօնիկ մէջ պարըսպին, սուրբ Աստուածամայր ալ թեւին. մուրատայտուր սուրբ կարապետ ձախ թեւին։... Աղօթք եւ աջողութիւն ամենայն բանից. Օվ Տիրուհի սուրբ Աստուածածին որ զօվելի ես զանազան անդին գուհար...»։ «Աղօթք առ սուրբ զօրավարացն Քրիստոսի, որ մարդս կու պահեն յամենայն պատահարաց, ամէն։ Բարեխօսութեամբ սուրբ զօրավարացն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ սրբոյն Գէվորքայ զօրավարին...»։ «Աղօթք հրաշագործութեան Քրիստոսի զոր արար...»։ Ապա բժշկութեան Աւետարաններ չորս Աւետարանիչներէն։ — Իւրաքանչիւր աղօթքի կցուած է Տօնիկի անուն եւ երբեմն ասոր անունը ջնջուած է կամ քովը աւելցուած է Ցակոբ։

Բ. Պահպանակ–դիր. Գլան թղթեայ. երկայնութիւն 6 մեթր, 28 սնդմ. լայնութիւն. 7 սնդմ. (դրութեան լայնութիւն 5 սնդմ), երկու կողմէ երկար սեւ գծերու մէջ առնուած է բովանդակութիւնը. Գրուած է ՌՃԻԹ = 1780ին Յովհաննէսի համար։ Ձայն յետոյ ստացած են Հոռոմսիմէ եւ Վարդան։

Սկիզբը պարապ է, ձգուած է այս նկարի համար, բայց չէ գծուած։ կը սկսի՝ «Աղօթք սրբոյն Ներսէսի հայրապետին ասացեալ. Հաւատով խոստովանիմ»։ Կցուած է վերջաւորութեանը մաղթանք պահպանակը կրողին համար, բայց անունը ջնջուած, հաւանօրէն Յովհաննէս կամ Ովանէս, ինչպէս ուրիշ աղօթքներու վերջաւորութիւնները եւ աւրուած, բայց դեռ հնացած տառերէ կարելի է եզրակացնել։ Ապա նկար՝ Տիրամօր գրքին մէջ Յիսուս եւ կլորակներու մէջ առնուած Աղօթք սուրբ Աստուածածնին «Աստուածածին ամէնօրհնեալ, զպաղատանս մեր ընկալ...» վերջաւորութեանը տարբեր տառերով պահպանութեան խնդրանք Հոռոմսի եւ Վարդանի։

«Աղօթք Նարեկացւոյ։ Ընկալ քաղցրութեամբ». (այս եւս մաս առ մաս բոլորակի մէջ առնուած։ — «Աղօթք Նարեկացւոյ. Որդի Աստուծոյ»։ Նկար՝ հրեշտակի մը եւ սատանայի մը, «Աղօթք թպղայի եւ ալի»։ Դարձեալ «Աղօթք թպղայի եւ ալի». «Այլ դիր վասն թպղայի կապելոյ»։ «Այս դիրս ամէն իրաց դեղ է հիւանդի, այսահարի, ալքի եւ ճանապարհի, վաճառի, լեզուի... Թէն ի թասակիսս...»։ «Այլ դիր վասն կապելոյ թպղայի, ալի եւ չար դեւի... Արդ երես անկեալ աղաչեմք զքեզ Տէր եւ գոհանամք...»։ Եւ այսպէս համանման աղօթքներ թպղայի կապելոյ եւ պահպանութեան։ Վերջը կայ «Գրեցաւ հէմայիլս ի թվին Հայոց ՌՃԻԹ (1780) Նոյեմբերի Ի. ի վայելուչն Ովանէսին (թէեւ աւրուած, բայց կարելի է կարդալ եւ տակը տարբեր գրով գրուած Հոռոմսիմէ)։ Աստուած բարով վայելել տացէ եւ յետ աստեացս ելանելոյն զերկնից սուրբ Յառանգութիւնն պարգեւեսցէ ամէն։ Հայր մեր...» Տարբեր գրով քանի մը անգամ «Հոռոմսիմիս եւ Վարդանիս»։

Գ. Պահպանակ–դիր. Գլան թղթեայ, երկայնութիւնն՝ 1 մեթր 46 սնդմ. լայնութիւն 8 սնդմ. (դրութեան լայնութիւն 8 սնդմ.) լուսանցքը դեղնագոյն, բոլոր աղօթամասերը բոլորակներու մէջ առնուած, առջեւէն եւ

եաեւէն պակաս· այժմ երկու մասի բաժնուած· բայց աւելի բաժնուած է, սակայն կպցուած՝ միացուած: Գրութիւնն իրր ԺԸ· դարու, գրուած Սաֆարի համար:

Կը սկսի՝ «Ագօթք Տէառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ վասն պահպանութեան ծառայիս Աստուծոյ Սաֆարին (տեղ գրով աւելցուած Գրիգորին) Հաւատով խոստովանիմ»: Նոյնին դառաւոր արդար»ով կը վերջանայ, այս է պատառած է եւ չկայ:

Դ· Պահպանակ–գիր· Գլան թղթեայ· երկայնութիւնն 1 մեթր, եւ 60 սնդմ· լայնութիւնը 8 սնդմ· (գրութեան լայնութիւնը 7 սնդմ·): Ամբողջը նեղ դեղնապոյն լուսանցքի չրջանակով: Սկիզբէն ու վերչէն թերի: Գրութիւնը ԺԸ· դար: Գրուած է Թուրմանտէնի (եւ Կիրակոսի) համար:

Այժմ կը սկսի «Թուրմանտէն· Գիր թպղի եւ ալքի որ ոչ մերձենան ի ծառայս Աստուծոյ, Անանիա եւ Շիղա, սուրբըն Պետրոս եւ սուրբ Պողոս որս էին ելեալ եւ տեսին այր մի···»: Ապա «Գիր կապանաց դիւաց· կապեմ զքեզ ով ամենաչար»: «Գիր կապանաց դիւաց: Կապեմ զքեզ ով ամենաչար բոլոր տնօրէնութեամբք Քրիստոսի···»: «Գիր պահպանութեան· Աստուածարանն ի բերանիս եւ ձեռագիրն ի ճակատիս» իւրաքանչիւր աղօթքին վերջաւորութեան կցուած է խնդրուածք Թուրմանդին (եւ նաեւ Կիրակոսի համար):

Ե· Պահպանակ–գիր· գլան թղթեայ, երկայնութիւնն 1 մեթր եւ 45 սնդմ· լայնութիւն թղթի եւ գրութեան 6 սնդմ· դի լուսանցք չունի· ամբողջապէս խեղճ բան, սկիզբէն եւ վերչէն պակաս· գրութիւն ԺԸ·— ԺԹ· դարու, գրուած Յարութիւնի համար:

Կը սկսի «Ահիւծն, կուռն կուռն, կչիռն···»· «Անուան Տէառն սուրբ կարապետին աչողին, սուրբ Գրիգորի Նորվիրապոնին···»: «Գիր լեզուայ կապի»···: «Գիր վասն աչողութեան»: «Գիր վասն ճանապարհի»:··· ««Գիր սրի, Քրի, դան(ա)կի, խանչարի, որ ոչ մերձենայ ի ծառայս Աստուծոյ Յարութիւնին»:

Զ· Պահպանակ–գիր· գլան թղթեայ, երկայնութիւնն՝ 6 մեթր, 30 սնդմ· լայնութիւն՝ 6·5 սնդմ· (գրութեան լայնութիւնն 5·5 սնդմ·): Ամբողջը պարզ ջծաչրջանակով: Սեւագիր՝ ամէն բան, տեղ եւ վախ ազդող նկարներով: Գրութիւնը՝ ՌՃԿԷ = 1716ին: Սկիզբը թերի:

Կը սկսի Յովհաննէսի Աւետարանի Ա· 13: Ապա Ղուկաս Աւետարանչի նկարը — չատ տգեղ· եւ անոր Աւետարանէն, ապա նկար՝ «Թեւաթռռոսի եւ Ս· կուսի եւ աղօթք առ Ս· կոյս, եւ նկար խաչոր՝ երկար ծառ մը վրան մարդագէմ թռչուն, «գիր ամենայն ցաւոց», նկար՝ Գաբրիէլ հրեշտակ, «խաչն փրկիչ եւ կեցուցիչ», նկար՝ հրէշ մը եւ դիմացը մարդ մը, նկար՝ Ս· Սարգիս եւ վիշապ, «Գիր լեզուակապի»· նկար խաչ մը, ապա կը յիշուին կարգով հայկական կամ Հայաստանի Նշանները՝ Աղթամարի, Վարագի, Ծովամիջի, Աղրակի եւն եւն, ապա «Հաւատով խոստովանիմ» ի առաջին երկու մասերը: Նկարները չատ խեղճ ու այլանդակ: Պահպանակագիրը գրուած է Ցակոբի համար· սակայն անոր տիրացած են կամ զոյն գործածած են Եգիօ, Ղազար, Մարգար, Տօվլաթ: Վերջը կայ՝ «Գրեցաւ Համայիլս ձեռամբ մեղաւոր եւ անարժան տիրացուիս Հովանեսին ի Մալակձերտ (?) եւ գիւղ որ գոչի Ղարտաղանայ, յունուարի ԻԴ պասեր սուրբ Սարգսին, գրեցի ես գօրութիւն· Աստուած տացէ բարօվ վաելուին, ամէն Թվին ՌՃԿԵՆ» (1716):

Է· Պահպանակ–գիր· գլան թղթեայ, երկայնութիւն 7 մեթր 42 սնդմ· լայնութիւն 9·5 սնդմ· (գրութեան լայնութիւնը 8 սնդմ·): Ամբողջը երեք ջծով (միջինը կարմիր եւ միւսները սեւ) լուսանցքի չրջանակով: Խորագիրները եւ սկզբնատառերը կարմիր, բազմաթիւ գոյնզգոյն նկարներով, որոնք մեծ մասով ճաչակաւոր չեն: Շատ մը աղօթքներու վերջաւորութեանը պահպանութեան եւ ցաւէ ազատութիւն կը մաղթուի Յանդարձի, Մնայականի, Սուսանի եւ ապա տարբեր գրով կարապետի, Մանուէլի, Անթառամի: Գրութիւն՝ ՌՄՀԶ 1797 Թուականին, Երեւան:

Կը սկսի նկարներով, նախ Աստուած ձեռքին մէջ աշխարհագունդը· ապա Ներսէս Շնորհալի երկու հրեշտակներով հովանաւորուած· «Աղօթք Ներսէսի հայրապետին Հաւատով խոստովանիմ», նկար Գաւն Աստուծոյ, ապա երկերկու տասնուերկու առաքեալները եւ կենդրոնը Քրիստոս՝ առանձին· «Գիր չար ակին գլխացաւին»· «Հայր մեր»· «Աղօթք տէրունի Ս· Աստուած, սուրբ եւ հզօր· սուրբ եւ անմահ, որ խաչեցար՝ մատնեցար»: «Գիր ջերման գրէ»· «Գիր աստիճացաւին ի վերայ հացին գրէ եւ կեր»: «Զայս է գիրս ի վերայ կարմիր քամու գրէ լաւանայ»: Նկար՝ Կիպրիանոս եւ Ցուստինեանէ (?)· «Աղօթք կապանաց դիւաց եւ աղանդաւորաց»: Նկար՝ Մատթէոս Աւետարանիչ եւ անոր Աւետարանէն մաս մը, նկար՝ Մարկոս եւ անոր Աւետարանէն, նկար՝ Ղուկաս եւ նմանապէս, նկար՝ Յովհաննէս ու նմանապէս, նկար՝ Գաբրիէլ հրեշտակապետ կամ հրեշտակ մը եւ «Պահպանութիւն հրեշտակաց, «լաւ դեղեցիկ աղօթք ամենայն ցաւոց» նկար՝ վեցթեւեան հրեշտակ մը, «Գիր չարակին գլխացաւի», «Գիր չար նիւսթի եւ չար նազարի»· «Գիր յաչողման ճանապարհի»· նկար՝ Ս· կոյս Մարիամ· «Աղօթք սուրբ Աստուածածնի»· նկար

Գր· Լուսաւորչի եւ աղօթք, նկար՝ Սո· Նախավկայի եւ աղօթք, նկար Գր· Նարեկացիի եւ «Աղօթք զօրաւոր Տեառն Գրիգորի Նարեկացւոյն»· «Որդի Աստուծոյ» եւ «Ընկալ քաղցրութեամբ»: Նկար՝ Աբրահամ Իսահակը կը զոհէ, անոր պատմութիւնը կարմրագիր առ ի չեղ եւ Ս· Նշաններ սեւագիր առ ի չեղ եւ ապա կարգով Ս· Նշաններ Վարագայ, Հաղբատի, Սեւանայ, Որմայ, Տրապիզայ եւն: Նկար՝ Քրիստոս բազմեալ ի խաչին եւ չորս հրեշտակներ փողեր կը հնչեցնեն եւ արեղայ մը խաչին ոտքին մերձ· «Սրբոյ խաչի պահպանութիւն», նկար՝ Ս· Կիպրիանոս (կապոյտ զոյնով) «Աղօթք սուրբ Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին»: Նկար՝ Ցուստինիանա կուսին եւ «Պատմութիւն Ցուստինեայ կուսին եւ յԱստուած հաւատացն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին: Կայր ի քաղաքին յայնմիկ Անտիոքայ»· Նկար՝ հրեշտակ մը «Պահպանութիւն հրեշտակաց· Գաբրիէլ, Միքայէլ···»: «Դիր ամենայն ցեղ ցաւոց· Գայր գետն Ցորդանանու բերէր ծառ մի գեղեցիկ»:

Փող հնչող հրեշտակներու նկարին վրայ գրուած է՝ «Թուին ՌՄԽԶ (1797) Ցունվարի Իէ գրեցաւ Էրէվան քաղաքին» իսկ տարբեր գրով՝ (սկիզբը եւ) վերջը՝

«Այս գրվածն կը բատկանի Մաղիկէ որբի Համբարձումին»: Այս Պահպանակագիրը գնուած է 5 դոլարով Թաւրիզ ի ձեռն Պր· Հ· Աճէմեանի 1924ին:

813.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՃԻՆԿԻԶԽԱՆԻ ԵՒ ՋԱՆԱՁԱՆՔ

1813

ԹՈՒՂԹ՝ 166: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 40: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, ոսկեզարդերով, բիչ մը վնասուած: Ոսկեզօծուած են եզերքները: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ մնացած, առաջին էանի մը թղթերը վարի լուսանցքի կողմէ սեւցած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր շատ տգեղ եւ դժուար ընթեռնելի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ տպուած՝ թղ· 5բ ճինկիզխան, թղ· 30բ սուլթան Մէհէմէտ, թղ· 77բ, Թիմուր Լէնկ, 84ա Նատիրշահ, 107բ Հայկի եւ Բէլի պատերազմը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 3բ, 5ա, 29բ, 30ա, 76բ, 77ա, 83ա—84ա, 105ա, 107ա, 163բ, 166բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1813: — ԳՐԻՉ՝ Պաղտասար Սապելեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Քօյօժվար: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ ուր Kroneի, Վիեննա, 5 Մարտ, 1909, Հ· Բառնաբաս»:

Մատեանս է (թղ· 3ա) «Պատմութիւն մեծի կայսերն Ճինկիզխանի առաջին կայսեր նախկին Մղուլաց եւ Թաթարաց, որ կի պատմէ ըղձնծաեւումը եւ զմեծնալն եւ զտիտար երկրները իր տակը առնելը, հաչվա ընթրկէ Ասիան· թարգմանեալ ի լեզվէ արաբացւոց եւ փերսիացւոց եւ թուրքաց ի լեզու ֆրանսուզաց ի սենեօր Բերթիոսէ տելլա Քռուչէ, որ էր սէքրէթար եւ տօլմաճ ֆրանսուզին դրանն· եւ անտի թարգմանեալ ի հայոց լեզու ադա մարգարէ Շէհրիմանեան Զուդաեցոյ փերսիացոց երկրէն: Եւ պատմութիւն աչխարհավէր բռնավոր գուռուց Լենկթէմիւրին մեծի կայսերն Սմրղանդո եւ պատմութիւնն Թահմասղուլի Նատրշահին բռնավոր կայսերն փերսիացւոց ի հայոց լեզվէ դրաբառէն եւ մէկ փայը թուրքաց լեզվէն եւ ի լեզու մաճառաց ի Պաղտասարէ Սապելեան որդոյ աղա Մելիոնի Ղլըճեանց Թոխաթեցւոյ աշխատանօք ընդ որդո իմում Մելիոնի բազում դժվարութեամբ: Իսկ վասն Հայոց լեզվին թէ է առաջին լեզու ի մէջ աչխարհին, նաեւ կարճը պատմութիւնն բաղաքացն Ասիայ, Ափրիգոյ եւ Եւրոպիոյ, եւ ըսկիզբն թուրքաց եւ առաջ եկլելը իրենց եւ կայսրը դառնալը եւ մեծութեան կոստանդիւնուպօլսոյ ընթրկէ աչխրքին քաղաքնունմէ: Գօլօժվար յամի Տեառն 1813»:

Թղ· 4ա: (Ցառաջաբան) «Շատ ժամանակէ օր կի չաղըչէի թէ յարեւելքի պատմութիւն մը մանրնակ դառցնելու»:

Ապա կը չարունակուի՝ «բայց լեզու չի գոէի, եփոր որդիս մեծցաւ չի նաեցած ծերութիւնս խլվեցանք բանի հետ որդուս ու աչխատեցանք երկու տարի քչեր ու ցորեկ եւ թարգմանեցաք հայոց եւ թուրքաց լեզվէ ի լեզու մաճարաց· բայց չատ տանճվեցա, զի խոթօրիալները չեն մէկ տեղվի· մէկը ասպէս կի գրեր է, մէկալը անպէս, երեքումը հակառակ երկուսին, բայց ես մէջտեղի ճանբան բռնեցի եւ վերջը դրի խոթօրիալնուն անունը օր տեսնօղները գիտան, թէ դլխուս չիմ հանճարի, հաթէ խոթօրիա գրօղնունմէ· էրկուսումը աս զիմ քիչ աչխատանքս զի ընկեր է խօսեցնօղնուն, թէ ինչէն պէտք է քաչվէլու ու ի՛նչու պէտք է մօտիկնալու, ինչպէս կի գրէ սուրբ Օհան Ոսկեբերանը, պատմութիւնք անցած բաներուն աղէկ ընդանիքանեն ըզլաւ կեանքըտ եւ Դիոդորոս Սիկիլիացին կի գրէ խրատ իր առաջարանութեանը կրվացքը (՞) թէ ա-

մենայն մարդիք պարտական են չնորհակալի գալու իսթօրիա գրօղնուն, որ անցած գնացած բաները գրեցին չատ աչխատանքօվ, թէ ինչու պէտք է յանկալու ու ինչէն պէտք է փախճելու, օր օղկէին զէնօվը ու խալատութենօվը ամէնքս սօրվինք· հիմա զաս պղտի իսթօրիան պիտա չատ բաներու եւ պատերազմաց ինչպէս ըլլալը ու հիմակի պաչխիմ գիմ աչխատանքս կուպէրնաթօր կրաֆ պանֆի կէօրկ էթցէլէնսին եւ ընքերկ քաչահաղթ ազգին մաճառաց, որ գերազանց հանդիսացան ամենայն պատերազմունս ընդդէմ Թըշնամեաց յայլ եւ այլ սէքուլումներու մէջ, ինչպէս օր մի օրբէվարի կնիկը, օր պանուց մը ձգեց փէրչէին մէջ, օր Քրիստոս Տէրն մեր չատի տեղն ընդունեց նմանապէս դուք ալ չատի տեղն ընդունեցէք զաս գիմ քիչ աչխատանքս, նոյնպէս յիչեալ լիչիք ի Քրիստոսէ եւ լիչիք արժանի յաւիտենական երանութեան։ Հիմա ասոր առջի հատորը կի պատմէ ձինկիզխանին ընծաթիլը եւ քիչ քիչ առաջ ելլելը եւ կայսրը դառնալը, եաքը չինան առնելը ու սուլթան Մեհէմետին հետ պատերազմիլը եւ նորա ընքերկ երկրները առնելը, երկուսում հատորը կի պատմէ աչխարհավեր բռնավորին լէնկթէմիւրի վօդած արուներ եւ կի պատմէ Թահմասղուլի Նատրչահին վերսիացոց կայսերին, թէ ինչ ճամբօվ գեղացութենէ կայսրը դառցաւ· իրեքում հատորը կի պատմէ, թէ լեզու հայոց առաջին է աչխրքին վրա եւ գիմ քալած քաղքներս եւ թուրքաց ազգին ըսկիզբն, թէ ինչպէս քիչ քիչ առաջ ելաւ ու առաւ նաեւ կոստանդինուպոլիս եւ մեծ կայսրը դառցաւ, նաեւ կոստանդինուպոլսոյ մեծութիւնը, օր մէկ հատիկ է աչխրքին վրա…»։

Ա· Պատմութիւն ձինկիզխանի։

1· *Թղ· 6ա։ «Ցաղագս սկութիաի թաթրնուն անուննուն համար եւ յաղագս ծննդեան ձինկիզխանին· գլուխ 1· Թէ օր մեծութիւն եւ տիրապետութիւն չատ գիտայնու երկրներ ու իր անունը կայսր դնել ան պատիւը տալու է ձինկիզխանին»։*

2· *Թղ· 8ա։ «Ցաղագս Ունկխանի կայսերն եւ յաղագս Թէմիւճինին փէրթմաչալ դառնալը եւ փեսա ըլլալը կայսերը· Գլ· 2։ Աս Ունկխան կայսեր անունը չատ գովեցաւ 12 սէգուլումին Եվրոպան, մէկ գիր մը գրեց Աղեքսանդը իրեքում փափին»։*

3· *Թղ· 9ա։ «Ցաղագս Թէմիւճինին ավրելը Սանկունին եւ Գեմուխային արմատան ու երթալը իր հայրենի երկիրը· գլ· 3։ Եփօր լսեցին Թէմիւճինին դուչմիններ ուրախացան ու քաչվեցան մէկ տան մը մէջ»։*

Այսպէս յառաջ։ ձինկիզխանի ամբողջ պատմութիւնը ունի 41 գլուխ, որոնց առաջինները էին վերոյիչեալները, վերջինն է՝

4· *Թղ· 74բ։ «Ցաղագս որդոց եւ թոռներուն ձինկիզխանին, որ չատ ծեծկվեցան աւնդի (ամէնդի) ու յախթեցին աւնուն· գլ· 41։ Թուչի խան օր մեռաւ վեց ամսօվ առաջ քան զձինկիզխանը իր տեղը նստաւ Բաթու խանը»։*

Վերջ Թղ· 76ա։ Լուսանցքին վրայ նչանակուած են քանի մը տեղիքներ կամ աղբիւրներ։

Չմմտ· Պատմութիւն ձինկիզխանի· Թրգմ· ի Մարգարայ Շէհրիմանեանց· Թրիւստ 1788։

Բ· Պատմութիւն Լենկթիմուրին։

Թղ· 78ա։ «Ցաղագս ընծայման Լենկթիմուրին եւ փէրթմաչալ ըլլալնուն եւ եաոյ կայսր Սմրղանդ քաղքին եւ Ասիոյ»· գլ· 1։ Թէպէտ չատ պատմաբաններ գրեցին աս աչխարաւեր բռնավորին պատմութիւնը, բայց աւոնց մէջէն փէրսիացի Շէրեֆեդդին եզդի ալ աղէկ գրեց»։

Հինգ գլխու մէջ ամփոփուած է ասոր պատմութիւնը։ Վերջ Թղ· 82բ։

Գ· Պատմութիւն Նատրշահի։

Թղ· 85ա։ «Ցաղագս Թահմասին, օր զեղացու որդի էր եաքը դառցաւ խարախճի, եաքը զաթան· անոր եաեւ կռադիչօվ վեր ելաւ ու դառցաւ փէսա Ոօրասանին խանին· գլ· 1։ Թահմազ ղուլի Նատրչահը ընծաեցաւ յամի Տեառն 1687 մօտիկ Քէլաթ քաղքին մէկ գեղ մը»։

Տասնուերկու գլխու մէջ կը տրուի Նատրչահի պատմութիւնը, վերջ Թղ· 100ա։ Թղ· 101ա «Ասիոյ պատմաբաններուն անուններըը օր գրեցին ձինկիզխանին եւ սուլթանին Ղարիզմէի եւ Լենկթէմիւրին եւ Թահմասղուլի Նատրչահին պատմութիւններըը»· ուր Հայոցմէ կը յիչատակուին «Թէպէտ չատ պատմաբաններ կան հայոց ազգին մէջ օր գրեցին զպատմութիւնն Ասիոյ մեծաւ հաճաւատարմութեամբ, բայց մեր բանը հետնաց է օր գրեցին զայս գրդին վրա։ Հեթում փրինճ աղպօրը որդին Հեթում զոպին Հայոց եւ հեռցէկ կորիկա բերդին, տղա ժամանակը գնաց Հեթում Հայոց գոպայը Մանկուխանին մօտ անժամանակը աս ալ հետը եաւ եկաւ Հայաստան ու գրեց Մղուլնուն ու թաթրնուն պատմութիւնը 1255 յամի Տեառն, բայց ջերմեռանդ էր գնաց ցիգրօ ինսուլան· մտաւ վանքը ու կրօնաւոր դառնաւ· եկաւ հասաւ հրաման գլեմէնս հինկերորդ փափէն յամի 1305· օր երթա ավենիոն քաղաքը ֆրանսուզին երկիրը· երփօր հասաւ հոն՝ հրամայեց փափը օր դառցնէ ֆրանսուզի լեզու մղուլնուն պատմութիւնը ու տուաւ իրեն ընկեր Նիկոլաոս Սալկոն օր թարգմանեցին յամի Տեառն 1307· անոր եաեւ թարգմանեցին լաթին լեզու յամի Տեառն 1672։ Վա-

նական վարդապետ մեծավոր կրօնաւորաց մեծն հայեաստան օր գէրի արին զինքը թաթրները, բայց եառքը փախաւ ու գնաց իր վանքը ու կցեց գրելու ամն բանը, օր ինչեր արին մղուլները եւ վերջ արաւ 1238: կիրակոս կենձէ քաղքէն աշակերտ Վանական վարդապետի գրեց պատմութիւնը Մղուլնուն եւ Թաթրնուն, օր աչօքը տեսաւ· Մղուլնուն արած ավերկութիւնը Հայեաստան ու օգկէդի եւ վերջացուց իր պատմութիւնը յամի Տեառն 1260 աւուրս Հեթում դռային Հայոց: Մադաֆիա քահանա վանքի կրօնաւոր գրեց մղուլնուն եւ թաթրնուն պատմութիւնը մինչեւ յամի Տէառն 1272 աւուրս լեւոնի հայոց դռային: Թոմաս Մեծոփեցի կրօնաւոր վարդապետ, օր աչօքը տեսաւ արած գէները աչխարհավեր բռնավորին Լենկթեմիւրի, նաեւ օգկէ բռնավոր գուռուցնու, գրեց իր պատմութիւնը յամի Տեառն 1444»: Յիչուած են նաեւ Հ· Միքայէլ Զամչեանց եւ Ստեփաննոս Դիւվեր Ագոնց: Թղ· 103ա դրուած է ցանկը նախընթաց պատմութիւններու գլուխներու բովանդակութեան: (Համմա· Ոսկեան Հ· Հ· Յովհաննէս Վանական եւ իր դպրոցը: Վիեննա 1922, էջ 24):

Դ· Թղ· 108ա: «Ի վերա հայոց ազգին լեզվին, որ առաջինն է աչխրքին վրա: Առջի լեզուն օր մարդիքը կի զուրուձէին հայոց լեզուն էր, օր մնաց ազգին մէջ մինչեւ ասօր, ադամա լեզուն, զի որդիք նորա մինչեւ ցնոյ եւ որդիք նոյի ան լեզվով կի զուրուձէին»:

Ե· Աշխարհագրութիւն (չարունակութիւն նաեւ լեզուի պատմութեան):

1· Թղ· 110ա: «Առջի փայ աչխրքին Ասիա: Նոյ նահապետին որդուն քամա որդիքը քանան, աթանէ· քանացոց· սիդոնացոց»:

2· Թղ· 111ա: «Երկուսում փայը աչխրքին Եւրոպա: Փօրթուկալիա առջի ժողովուրդը· դուրպէնացիք· եւոյ բարբարոսք եւ կեղդք»:

3· Թղ· 112ա: «Աչխրքին իրեքում փայը Աֆրիկա· Եգիպտոս առջի ժողովուրդը խըպտիքը են, եառքը արաբացիք օր եկան»:

4· Թղ· 112բ: «Աչխրքին չորսում փայը Ամերիկա· Հիմա չատ դիչխութեատ կ'ըլլան խթորիալները հազարավոր պատճառներով»:

Հայերէն լեզուին իրը առաջին լեզուի ապացոյց կը բերուին հետեւեալ քաղաքներու անունները՝ Թղ· 173—174) Նախիջեւան, Կիւլիստան, Մարանդ, Թէվրիզ, Մարաղա, Խոյ եւ կը տրուի անոնց նկարագրութիւնը:

Զ· 1· Թղ· 113բ: «Հիմա դրիմ թուրքաց ազգին ըսկիզբն, թէ ուսկի եկան ու ինչպէս կարցին քիչ քիչ առաջ ելլելու ու ատխտար երկիրներ ձեռացնուն տակը առին ամն դիէյ: Ըսկիզբն թուրքաց Ցաբեթի Թուրք որդուն մէ են, օր գնաց Թուրքաստանու մէկդին օր հիմա կասեն ան երկրին Թուրքաստան· աս Թուրքին Թոռը···»:

2· Թղ· 116ա: «Հաւատք եւ կրօն Թուրքաց ազգին»:

3· Թղ· 117ա: «Ցաղանդ եւ օրէնք Թուրքաց»:

4· Թղ· 119բ: «Նաթուրա եւ բնութիւն Թուրքաց»: Թղ· 120ա: «Գթած եւ ողորմածութիւն Թուրքաց»:

Է· 1· Թղ· 120բ: «Հիմա պի կցիմ Թուրքաց երկիրը քալած քաղքներս, մեծ ու պըզտիկ ըրընտովը գրելու անունները: Պայեազիտ քաղաք մէջտեղի, ունի բերդ մէկ տմպի վրայ»:

Այս գրութիւնը չատ հետաքրքրական է իր բովանդակութեամբը եւ երբեմն նաեւ մանրամասնութեամբը: Հոս իբր նմոյշ կը դնեմ կարնոյ մասին գրածը: «Էրզիւրում կամ Թէոդոսուպոլիս չինեալ յամի Տեառն 421 ի կարին գավառի· քաղաք բազմամարդ բազմավաճառ, մի ի անվանի քաղաքացն Անադալիոյ, ունի — զօր բերդ խօրուկ չանցէրով, հոս կի նստի իրեք գօտեօվ մեծ փաչա, ունի մեծ մզկիթներ եւ մէչիաս եւ չկօլաններ եւ բաղնիք· հայք եւս ունին եկեղեցի եւ է եպիսկոպոսանիստ, հոռոմներն ալ ունին մէկ ժամ, բայց հոռոմնակ չի կտեն· հայնակ կալաճի կանեն· հոս հրամանաւ Հերակլէս կայսերը եղրը կաթուղիկոսը արաւ Ժօղովը յամի Տեառն 629, օր Հայոց ազգը ընդունեց քաղկեդոնի սուրբ Ժողովը, աս քաղքին մէջ չատ մեծ պազրկիններ կան, օր կի տանին Ասիան եւ Աֆրիկային եւ Եւրոպային ապրանքը, Թէվրիզ քաղաքն փէրսիացոց ու անկի կի բերեն Մօսկօֆի, Ինդիաի եւ Փէրսիաի ապրանքը· աս քաղաքս բոլորը չատ գեղան ունի, օր կան չատ կազտա հայեր, օր չատ տավար ունին, աս քաղաքս բարձր հայեաստանը ըլլալուն համար զօռ ցուրտ է, բայց կ'ելլէ աղէկ պանիր եւ արդար եղ»: Հեղինակը «քաչած» է չափազանց չատ քաղաքներ թէ Ասիոյ, թէ Ափրիկէի եւ թէ Եւրոպայի մէջ եւ իր այս ճամբորդութիւնը գրի առած: Կոստանդինուպօլսոյ վրայ չատ է ծանրագեր: Այս գրութիւնն կարեւոր է նաեւ մեր գաղութներու պատմութեան համար: Թղ· 144բ—145ա տուած է հեղինակը իր պտտած քաղաքներուն ու վայրերուն համառօտ ցանկը՝ նշանակելով թէ քանի՛ օր հոն դեզերած է:

Ը· Թղ· 145ա: «Ազգապատմութիւն տանն Ղլըճեանց· Թորոս Հօվհաննեան որդի Սարգսի առաջնոյ ընծայեալ յամի Տեառն 1543 աւուրս սուլթան Սուլէյմանի երկրորդի Թօքաթ քաղաքի»:

Համառօտիւ Պաղտասար Սապէլեան կուտայ իր տոհմին՝ Ղլճեանց (= Սապէլեանց) պատմութիւնը, սակայն քիչ մը կարկատելով, վասն զի նահապետական հասակ կու տայ անոնց: Վերջը կը հաղորդէ իր գրական գործունէութիւնը, թէ 1800ին տպել տուած է Պօղոս (= Անտոն) անապատականի վարքը, թէ 1806ին հրատարակած է Ինտիայի եւ Չինայի աշխարհագրութիւնը եւ նմանապէս պատմութիւնը, թէ 1811ին Մելքոն որդւոյն հետ թարգմած եւ հունարարհայոց լեզուին վերածած է ձիւնկիլխանի պատմութիւնը: Թղ· 147ա—151ա այլեւայլ նիւթեր ու կարեւոր դիտելիքներ չօշափելէ յետոյ՝ Թղ· 151բ—192բ կրկին իր տոհմին պատմութիւնը կը չարահիւսէ, բայց այս անգամ «տաղաչափեալ»: «Ոտանաւոր ի վերա տանն Ղլճեանց եւ խարեբայ աշխարհին»: Թղ· 152բ—163ա դրուած են այլ եւ այլ պատմութիւններ եւ խրատներ· զ· օ· Թղ· 152բ «Ցաղագս երջանկութեան թէ Վով եղիլ է զօլվթով մարդ: Օգոստոս կայսրը ամէն բանով լինքը ու կուշտ տղամարդ քանը չորս տարեկան կայսրը դառցաւ»: Այս Ձեռագրին մաս չեն կազմեր, սակայն անոր մէջը դրուած են բացէն այլ եւ այլ նամակներ եւ գրութեաններ· որոնք Սապէլեան ընտանիքի անդամներէն գրուած են կամ այդ գերդաստանին կը հային:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հմմտ· վերը:

814.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ՌՃԱ = 1652

ԹՈՒՂԹՔ՝ 111: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 17·5 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 32: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ազնիւ եւ բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, շատ գծազարդերով, ճաքրտած, մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թէ վերի լուսանցքները ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բաւական յաջող, բանի մը հատ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 23ա, 52ա ճաշակաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ, 51բ, 108ա—111բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԱ = (1652): — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Կիլիկիա: — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ հմմտ· վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 4բ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 40 դրշ· 1906· Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ կամ Քարոզգիրք Սիմէոն վարդապետ Բաբերդցւոյ, վիճաբանութիւն եւ ճամականի Ներսէսի Շնորհալւոյ»:

Ա· Թղ· 5ա[1]: «Սորին Սիմէոնէ վարդապետի քարոզ ողջոյնի: Ի բանն Քրիստոսի որ ասէ թէ Ցոր տուն մտանիցէք նախ ասացէք ողջոյն տանս այսմիկ եւ այլն: Ամենաբարի բնութիւնն ամենաբաւական ողորմութիւնն եւ ընդհանրածաւալ դթութիւնն Աստուծոյ»:

2· Թղ· 14ա[1]: «Քարոզ ողջոյնի ի բանն որ ասէ Ցոր տուն կամ ի քաղաք մտանիցիք նախ ասացէք ողջոյն տանս այսմիկ: Վարդապետք եկեղեցւոյ ասեն թէ ողջոյնս այս, զոր տամք ոչ է անզօր եւ սոսկ բան»:

3· Թղ· 16ա[2]: «Քարոզ վասն ողջունի: Քանզի Քրիստոս տէրն մեր յորժամ զաշակերտան իւր առաքեաց ի քարոզութիւն յայնժամ զհաւատարիմ բարեկամ ետ ի ձեռս նոցա զբանալի աստուածային պանծուց»:

Բ· Թղ· 23ա[1]: Վիճաբանութիւն ի վերայ բանին թէ Քրիստոս կարէ ասել անօթ աստուածային, զրզռեալ ի բանէ Պարտէղ զրքին տպելոյ ի Վենետիկ, յորում գրի այսպէս, «Ողջոյն քեզ, ո՛վ Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, ճառագայթ Հօր, դուռն երկնից, հաց կենդանի, ծնունդ կուսի Մարիամու եւ անօթ աստուածային» ի յաղօթսն նախ քան զդառն Աստուծոյ: Նախ յայսմ տետրակի արձանագրին բանք տետրակի հակառակորդաց եւ ապա լուծումն բանից նոցա արարեալ փիլիսոփայական մէթոտիւ: Յումեմն տրուպ բանասիրէ, որոյ անունն ի վերջոյ տետրակիս հմմերաբանեալ լինի խորհրդաւոր ոտանաւորօք: Գրեալ ի Կոստանդինուպոլիս ի մայրաքաղաքն մեծ, յամի Տեառն 1757 Դեկտեմբերի 25, ի փառս Աստուծոյ եւ ի պատիւ սրբուհւոյ Աստուածածնին»:

Թղ· 23ա[2]: «Բան ուղղափառին· Քրիստոս ըստ որում մարդ է անօթ աստուածային, բայց ըստ որում Աստուած ոչ է անօթ, այլ ինքն Աստուած: Բանք հակառակորդին, որք իբր Թիւր եւ սխալ ցուցանեն զայս բանս: 1· Քրիստոս մինչ ասի մարդ ոչ թէ մարդկային ենթայութեամբ կամ մարդկային անձն ունելոյ վասն ասի մարդ»:

Վերջը՝ Թղ· 51ա[1]· կայ բանաստեղծ դիպակեցի, անուշ անունն սարբեցի, սաղատողն

յաղթ մատնեցի, համախոհութիւնքն չիկնեցի»: Ասացեալս Հ· Ն· Ակինեան լուծել կը փորձէ ձեռագրին վրայ = ? Բանասէր դպիր մականուամբ սափրիչ Յովհաննէս վիճական մատեանս համախոհութիւնս սեւեցի· Հ· Ն· Ա·»:

Գ· 1· Թղ· 52ա[1]: «*Գիրք ընդհանրական ասացեալ սրբոյն Ներսէսի մեծի Հայոց կաթուղիկոսի, յորում զոն խրատաք ոգեշահք եւ բանք պիտանացուք առ ի զգուշութիւն հաւատոյ համօրէն համասեռ քրիստոնէից: Նախ առ հասարակ հաւատացեալս, առ կրօնաւորս, առ առաջնորդս, սրբոյ ուխտից վանականաց, առ առաջնորդս եկեղեցւոյ, որք են յաչխարհի, որք կոչին եպիսկոպոսք: Ա՛ռ դասս քահանայից: Ա՛ռ իշխանս աշխարհի: Ա՛ռ դասս զինուորաց: Ա՛ռ քաղաքականս: Ա՛ռ երկրագործս ի փառս ամենամիածնին ի թուականութեան կենարարին մերոյ, 1170 եւ Հայոց: Յորմէ զաղափարեցաւ ՈԺԸ թուին Հայոց ի քաղաքն Սիս: Յանկ ցուցակ ընդհանրական կոչեցեալ գրքոյս»:*

Կը գրուին 22 նամակի կամ թղթի խորագիրներ:

2· Թղ· 52բ[2]: *կայ՝* «Ես Յակոբ առաջին Մեծոփարցի, զկնի Տեառն Ներսէսի Կլայեցւոյ· ուխտերորդ կաթողիկոս: Յակոբոս Աստուածոյ եւ Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ եւ ողորմութեամբ նորին կաթողիկոս Հայոց, ողջոյն սիրոյ եւ խաղաղութեան աստուածընկալ սրբոցս եւ ի մէնջ եպիսկոպոսաց, քահանայից, վանականաց, իշխանաց»: Վերջ Թղ· 54ա:

3· Թղ· 54ա[2]: «*Թուղթ ընդհանրական Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի առ համօրէն հայասեռ ազինս, որոց տեսչութիւն հաւատացաւ նմա ի տեսանէ (ի Տեառնէ) Գլ· Ա· Ներսէս ծառայ Քրիստոսի եւ ողորմութեամբ նորին կաթուղիկոս Հայոց ընդհանուր հաւատացելոցդ Աստուծոյ հայկականացդ սեռից*»: Չմմտ· այս եւ յաջորդները· Նամականի Ներսէս Շնորհալւոյ· Վենետիկ 1873:

բ· Թղ· 59ա[1]: «*Ա՛ռ կրօնաւորսն որ ի վանօրայսն են բնակեալ· գլ· Բ·*»:

գ· Թղ· 66բ[1]: «*Ա՛ռ առաջնորդս սրբոց ուխտից վանականաց, գլ· Գ(երրորդ)*»:

դ· Թղ· 68բ[1]: «*Ա՛ռ առաջնորդս սուրբ եկեղեցւոյ, որ են յաչխարհի, որ կոչին այցելուք, որք են եպիսկոպոսունք· գլ· Դ·*»:

ե· Թղ· 74ա[1]: «*Ա՛ռ դասս քահանայից· գլ· Ե*»:

զ· Թղ· 82ա[2]: «*Ա՛ռ իշխանս որ աշխարհի գլ· Զ*»:

է· Թղ· 86ա[1]: «*Ա՛ռ զինուորաց դասն· գլ· Է*»:

ը· Թղ· 86բ[2]: «*Ա՛ռ քաղաքականդ· գլ· Ը*»:

թ· Թղ· 87ա[2]: «*Ա՛ռ երկրագործն եւ համօրէն ժողովրդականն, գլ· Թ*»:

ժ· Թղ· 88ա[1]: «*Ա՛ռ ազգս կանանց· գլ· Ժ*»: Թղ· 88բ: «*կատարեցաւ ընդհանրական*»:

4· Թղ· 89ա[1]: «*Բան Ներսէսի եպիսկոպոսի առ եպիսկոպոսունն եւ համօրէն դասս եկեղեցւոյ որք աւուր տօնի արմաւենեաց ժողովեաց ի կոչմանէ Տեառն Գրիգորիսի կաթուղիկոսի Հայոց, եղբօր նորին ի ձեռնադրութեան գնա կաթողիկոս Հայոց: Ա՛ռ ձեզ են բանք իմ դասք սրբազանից···*»: Չմմտ· Ն· Շնորհալւոյ Նամականի, Վենետիկ, 1873 եւն:

5· Թղ· 94ա[1]: «*Նորին Տեառն Ներսէսի եւ կաթուղիկոսի Հայոց բան մխիթարութեան առ վտանդեալսն մարմնով, որք յանբարեաց ոմանց նախատեալք եղեն, զոր ծանուցին նմա գրով: Ընկալայ զդիր թախծանաց*»:

6· Թղ· 97ա[1]: «Նորին Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի *Հայոց թուղթ ի Սամոսատիա քաղաք յաղագս արեւորդացն զարժի*»:

7· Թղ· 101ա: «Նորին Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի *թուղթ ի Կոստանդնուպօլիս առ ոմն Պօղոս քահանայ հայկազնի ի Տարսոնէ կիլիկեցւոց, որ զնացեալ էր անդ հոռոմացեալ եւ բամբասէր զազգս մեր ի ժամանակս կուռ Մանուէլ թագաւորին, յորժամ հանդերձեալ էին միաբանել Հայք եւ նա գրեաց եւ ի չքմեղս եղեւ իւրոյ ինքասուն*»:

8· Թղ· 102ա: «Նորին Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի *Հայոց առ եպիսկոպոսս եւ վարդապետս Հայաստանեայց վասն սիրոյ եւ միաբանութեան ընդ Յոյնս*»:

9· Թղ· 102բ: «Նորին Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի *Հայոց պատասխանի դրոյ, որումն որ դրեալ էր առ նա բանս զկծանաց յանդուգն լրբութեամբ: Ընկալաք զոր ի քէն դիր սիրոյ*»:

10· Թղ· 103բ: «Նորին Տեառն Ներսէսի *առ նոյն ժպիրհ*»:

11· Թղ· 105ա: «Նորին Ներսէսի կաթողիկոսի *Հայոց առ երջանիկն վարդապետն Գէորգ*»:

12· Թղ· 105բ: «Նորին Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի *առ նոյն Գէորգ վարդապետ*»:

13· Թղ· 105բ: «Նորին *առ նոյն վարդապետ*»:

14· Թղ· 105բ: «Նորին Ներսէսի կաթողիկոսի *Հայոց եւ տիեզերալոյս վարդապետի*

պիր չրջաբերական առաքեալ ի կողմանս ա-րեւելից ի կարս զկնի նորակերտ եպիսկո-պոսի, զորոյ դիրս ցուցանէ զանունն, յորս բանք պիտանիք խրատականք առաջնորդին եւ քարոզ ողեշահ առաջնորդելոցն ի նմանէ: Շնորհօք ամենակալին Աստուծոյ Հօր»:

Վերջ Թղ· 107բ ա· «Աւարտեցաւ: Եւ գրեցաւ յամի փրկչին ՌճԱ (1101) ի տանն Կիլիկիոյ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· (Տարբեր գրով կայ), Թղ· 4ա· «Ըսկիզբն սկսեալ գայս գիրքս Կիլիկիայ քաղաքին Բարբերացի Սիմէոն վարդապետի, զոր գրեաց քարոզ եւ ողջոյն թագաւորաց, իշխանաց, նախարա-րաց, զինուորաց, տանուտերաց, աղնուականաց, ծե-րոց··· մնծից եւ փոքուն ողջոյն եւ օրհնութիւն կը մատուցանեմ, ի Քրիստոս հաւատացելոց ամէն: Ըսկսեալ գիրքս յամի փրկչին ՌճԱին ի տանն Կիլի-կիոյ»:

815.

ԿԻՒՐՂԻ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱԾՈՑ ԵՒ ՏՕՄԱՐԱԿԱՆՔ

ԺԶ·—ԺԷ՝ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 194: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 18 × 5·5 + 10: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 25, իւրաքանչիւրը 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, բխտրակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ եւ լաքածածկ, ճոխ դրոշմազար-դերով, ֆիչ մը վնասուած, փականներէն մեծագոյն մասը իսկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ ֆիչ սեւցած ու վնասուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր· ըմտիր: — ՁԱՐԴԱ-ԳԻՐՔ՝ գոյնզգոյն, պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրա-գիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ 3ա[1] պարզ բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 3ա, 43բ, 55բ, 60ա, 62բ, 64բ, 65բ, 69ա, 94ա, գունաւոր մի-ջակ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 94ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ—ԺԷ՝ դար: — ԳՐԻՉ, ՅԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա «Գնեցաւ 50 բրո-նէից ի Գիւտ աւագ ֆահանայէ Աղանեանց ի Տփղիս, Վիեննա 14 Սեպտ· 1912: Հ· Բառնաբաս»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ Մեկնութիւնք եւ Տօմարականք Յակոբ Ղրիմեցւոյ եւ Անանիա Շիրակացւոյ:

1· *Թղ· 3ա[1]:* «*Սրբոյն* կիւրղի եպիսկո-պոսապետին Աղէկսանդրու Արարածոց մեկ-նութիւն: *Եթէ ոք կամիցի զամենայն լեզուաց նովին բանիւք զգօրութիւնն թարգմանել, չկացուցանէ յանդիման զբանիցն ասացելոց զմիտս»:*

2· *Թղ· 43բ[1]:* «*Մեկնութիւն երկրորդ ա-րարածոց, որ կոչի Ելք: Եւ զարչէին եգիպ-տացիքն յորդւոցն Իսրայէլի: Այլ ասա ոչ եթէ զարչելոյ բանք ի՛նչ էին, այլ չարչարե-լոյ զորդիսն Իսրայէլի»:*

3· *Թղ· 55բ[2]:* «*Դպրութիւն երրորդ Ղեւ-տացւոց: Զոհս հրամայէ որպէս եւ յառա-ջադոյնն ասացաք· զի մի զոհեսցեն դիւաց եւ մի լուսթեամբն գործակից նոցա մոլորու-թեանն լինիցին»:*

4· *Թղ· 60ա[1]:* «*Դպրութիւն չորրորդ թիւ: Առաքէր Մովսէս առ Մովաբացիս՝ ոչ միանգամայն, այլ յորժամ յիւրաքանչիւր ոք յազգացն հասանէին»:*

5· *Թղ· 62բ[2]:* «*Դպրութիւն Հինգերորդ: Երկրորդ աւրինացն: Եւ մի մոռանայցես զա-մենայն բանս զոր տեսին աչք քո: Բանս զգոր-ծոցն ասէ, զոր տեսին աչք նոցա»:*

6· *Թղ· 64բ[1]:* «*Նորին կիւրղի ի Ցեսու որդի Նաւեայ: Ընդէ՞ր քարեղէն սրովք հրա-մայէ թլփատել: Վասն չյամելոյ յիրան»:*

7· *Թղ· 65բ[2]:* «*Նորին կիւրղի ի Դատա-ւորս: Տացես ինձ ասէ զբօսանս ջրոյ: Եւ դարձեալ եւս նմա ՚ի՛ղէբ ըստ սրտի նորա զբօսանս բարձանց եւ զբօսանս հովտաց»:*

8· *Թղ· 67ա[1]:* «*Նորին կիւրղի ի Թագա-ւորութիւնսն. Զ դպրութիւն Արարածոց եւ զթագաւորութիւն ոչ նոյն գրեաց· քանզի զի՞նչ դարձ էր անչափ ամս կեալ»:*

9· *Թղ· 89ա[1]:* «*Նորին· Այս իրրեւ նչա-նակաւ առ այնոսիկ, որ այլագունակս թարգ-մանեցին եւ առ որ առանձինն իւրաքանչիւր լեզուաց»:* *Վերջ Թղ· 93բ:*

Բ. Մեկնութիւն Տօմարի Յակ· Ղրիմեցւոյ:

Թղ· 94ա[1]: «*Մեկնութիւն տումարի զոր խնդրեաց* Թումա վարդապետ Մեծոբա(յ) վանից *աստուածաբնակ սուրբ ուխտիս եւ սիրով զհայցուածս նորա կատարե(ա)լ* Յա-կոբ վարդապետի Ղրիմեցոյ: Աւգնեա Հոգի Աստուած: Զհայցուածս դերերջանիկ բարու-նապետի եւ երիցս երանելոյ վեհին եռակի առաքինութեանցն կատարողի եռանձեայ տերութեանցն»:

Թղ· 94բ¹: «Գիտելի է ըստ կանոնաց իմաստասիրաց զի գիտութիւն ի դ· բաժանի եւ դ·՝ կերպիւ առ ընդունողն երեւի: — Թղ· 107բ²: «կրկնակ ամսոց այսպէս արայ»: — Թղ· 109բ²: «Թվական այսպէս արայ»: — Թղ· 111բ²: «երկրորդ աւելի է վասն յաւէտ յառաջախաղաց չարժմանն»: — Թղ· 113բ¹: «Ինդրելի է Թվականս, որ զժամանակս չափէ»: — Թղ· 118բ¹: «Նահանջ այսպէս արա»: — Թղ· 119բ¹: «եւթնեակ այսպէս արա»: — Թղ· 120ա²: «Զի՛նչ է որ ասէ ամսամուտ կալ Թիւ մի»: — Թղ· 120բ¹: «Ինն եւ ժ· երեակ այսպէս արա»: — Թղ· 124բ³: «Արդ այժմ ասացուք Թէ զի՛նչ է ինն եւ տասներեակն»: Թղ· 126ա¹: «Վերադիր այսպէս արա»: — Թղ· 129բ¹: «Ինդրելի է այս Թէ զլուսինն վա՞ն էր ստեղծ ի լրմանն»: — Թղ· 131բ¹: «Վասն վերադրին ասելի է Թէ ուստի պատճառին մետասան օր վերադրացս լուսնին»: — Թղ· 132բ²: «Վերադիր այսպէս արա»: — Թղ· 134ա²: «Ամսամուտ այսպէս արա»: — Թղ· 134բ¹: «Ծնունդ լուսնի այսպէս արա»: — Անդ՝ «Րոպէ այսպէս արա»: — Թղ· 135ա¹: «Առաջաւոր այսպէս արա»: — Թղ· 138ա²: «Ետագ լրումն այսպէս արա»: — Թղ· 139բ²: «Տանուտէր տարոյն այսպէս արա»: — Թղ· 148բ²: «ԵԹԷ կամիցիս գիտել Թէ արեգակն ի յորում գրի է»: — Թղ· 151ա³: «Ճաղագս որքանութեան չափուց»: — Թղ· 161ա³: «ԵԹԷ կամիցիս գիտել Թէ արեգակն յորում գօտւոջ է»: — Թղ· 162ա¹: «ԵԹԷ կամիցիս գիտել Թէ լուսին յորում գօտւոջ է»: — Թղ· 163ա¹: «Շաւիղն լուսնի այսպէս արա»: — Թղ· 163բ¹: «ԵԹԷ կամիցիս գիտել Թէ արեգակն յորում կիսի է»:

2· *Թղ· 169ա²: «Նորին Ցակոբ վարդապետի Ղրիմեցո Ճաղագս տոմարական մակացութեանս Թէ ի յորոց մարգկանէ արհեստաւորեցաւ: Գիտելի է: Նախ ի նախամարգարէէն օրինադրեցաւ, զի նա կարզեաց»:*

Թղ· 173ա¹ կայ «Փառք··· Արդ ով բարւոյն եւ աստուածային իմաստութեան ցանկացող հոգեւոր որդեակ իմ եւ եղբայր բաղձալի վարդապետ Թումա, առաջնորդ աստուածաբնակ քրոբէագումար հռչակաւոր սուրբ ուխտի Մեծոբա վանք անուանելոյ: Ահա եւ զայս եւս զինդիր քո կատարեցի բազում աշխատութեամբ···: Վասն որոյ աղաչեմ զքոյին հեզութիւնդ սիրով բաղձանաց զի յիմաստասիրելն քո քոյովդ հանդերձ զհոգոյ աղքատս քոյ զՅակոբ Ղրիմեցի սոսկանուն վարդապետս եւ ի հառաչալիր յաղաւթս քո մի մոռանայցես··· Այլ եւ աղաչեմ զգաղափարողն սիրոյն Քրիստոսի· զի զսակաւ յիշատակարանս իմ գրեսցես···»: Ապա՝ Թղ· 173բ¹: «Տումար արքայական»:

3· *Թղ· 176բ: «Պատճէս տոմարի ըստ հայերէն Թվի զոր կարդեալ է Անանիա Շիրակացոյ վարդապետի: Տես զեւթնեասդ զկարմրագիր այբ բենգդ ի գլուխ աղիւսակիս եւ հանդէպ ամսոյն գիտ զպատկեր աւուրն»:*

Թղ· 182բ¹: «Թվական կենդանակերպիցն»: — Թղ· 185բ¹: «Ճաղագս լուսնոյ»: — Թղ· 187ա²: «Զուգաւորութիւն Հայոյ ընդ Հռոմայեցոց»: — Թղ· 187բ «Թվական Հռոմայեցւոց»: Թղ· 191բ¹: «Ծննդեան եւ Ցայտնութեան մէկ օրուան մէջ տօնելու մասին»: — Ունի բաւականաչափ աղիւսակներ: — Թղ· 193բ¹: կայ՝ «Նախերգանք. Արդ բացիկ զբերան իմ տայ եւ առիկ զհոգիդ չնորհաց. մարգարէն կանխաձայնեաց եւ ես ընդ նմին գոչեմ»: — կը սկսի Թերի:

Թղ· 194բ· կան քանի մը բառերու վրացերէնն ու հայերէնը· վրացերէն՝ ցացելի, Թաւի, կուռի, հայերէն՝ գլխամազ· գլուխ, ականջ» եւն:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան, դատարկ էջերու վրայ՝ գրափորձեր:

816.

ԿԻՐՂԻ ԳԱՆՁ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 134: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 35: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած են 11, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ, բայց աւելի թերթ կայ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր, բաբակ: — ԿԱԶՄ՝ կիսալաթ, եզերքները ոսկեզօծ, ֆիլ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաշուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, փոքր եւ սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4ա, 134ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ· դար: — ԳՐԻՉ՝ Պետրոս եպիսկոպոս: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Երուսաղէմ: — ՏԷՐ՝ Պօղոս արքեպիսկոպոս: — ԿՆԻՔ՝ 3ա: «Ցովհաննէս Կ· Աշճեան, գրավաճառ, Զագմազճըլար, Թիւ 29, Կ· Պոլիս: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 5բ եւ 71բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3ա: «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 120 ղր·ի 1908, Հ· Գրիգորիս Գալ·(էմբեարեան)»:

Մատեանս է (թղ· 3ա)· «Գանձ կիւրղի Աղեքսանդրացւոյն»։

1· Թղ· 4բ։ «*Ճառաջաբանութիւն։ Երանելոյ Տեառն Կիւրղի Եպիսկոպոսապետին Աղեքսանդրացւոյ։ Գիրք որոյ անունն Գանձ։ Ոչ ի փոքունս մեզ հանդէս ճեպիլ պարտ է, զոր քո բանդ հաւանեցուցանէ զմեզ ով ջանասէր եղբայր մեր Նեառսինէ*»։

Գրքին անուան համար կ'ըսուի (թղ· 5ա) «*Գանձ է անուն գրոցս բազում ինչ ունելով գաստուածայնոցն տեսութեանց զանձեալ յինքն բազմաթիւ*»։

2· Թղ· 6ա։ «*Ցանկ գլխոց։ Այս ինչ է ի գրիս յայսմիկ։ Ցաղագս անեղութեան եւ եղելութեան*»։

3· Թղ· 9ա։ «*Գլ· Ա· Վասն անծնելութեան եւ ծնելութեան· անեղութեան եւ եղելութեան։ Վասն անեղութեան։ Եթէ հարցանել զմեզ ձեռնարկեսցեն Արիանոսքն թէ մի՞ է անեղութիւն թէ երկուք, զի յերկուց կողմանց մի ասացեալ զնա եւ ի Հայր բերեալ ընդ եղեալս թուեսցուք զՈրդի*»։

4· Թղ· 10ա։ «*Գլ· Բ· Թէ անեղութիւն ոչ է էութիւն, այլ էութեան նշանական։ Անեղութիւն որպէս սկիզբն եւ պատճառ ի մանի եւ է, բայց ոչ մի սկիզբն ըստ որում սկիզբն է*»։

5· Թղ· 11ա։ «*Գլ· Գ· Թէ ոչ միթէ անծնելութիւնն էութիւն է այլ միայն ոչ լինելոյն Աստուծոյ է նշանական։ Եթէ անեղութիւնն էութիւն է եւ էութեանն ոչինչ ներհական, ոչինչ ուրեմն եղիցի անեղութիւն ներհական*»։

6· Թղ· 12ա։ «*Գլ· Դ· (գլուխները նշանակուած են լուսանցքին վրայ։ Առ այնոսիկ որ յանգնին ասել թէ երբեմն յորժամ ոչ էր Որդի։ Ընտրու(թիւնք) խորհրդոց եւ իմացմանց։ Կազմութիւնք։ Վկայութիւնք։ Իսկ ժողովեալ յամենեցունց թէ մշտնջենաւոր է բանն*»· (*ասկէ վերջ խորագիրները միայն կը նշանակենք*)։

7· Թղ· 17ա։ «*Գլուխ Ե· Եթէ է անսկիզբն եւ անծին միչտ Հայր, որպէս եւ է իսկ, իսկ Որդի ծնեալ· զիա՞րդ ոչ է հարկաւոր ծնեցեալոյն ընդ սկզբմամբ պարագրիլ*»։ (*Առ այլ լուծումն*)։

8· Թղ· 20բ։ «*Գլ· Զ· Եթէ Հայր անբաժանարար եւ առանց հոսման ծնաւ յինքենէ զՈրդի։ Ընդդիմադրութիւն որոց ես(եւս՞) յեւնոմիոսի*»։

9· Թղ· 22բ։ «*Գլ· Է· Առ այնոսիկ, որ յարձակին ասել եթէ անախորժաբար եւ կամ ըստ ախորժման ծնաւ զՈրդի Հայր։ Այլ հարցումն որպէս ի հերձուածողաց*»։

10· Թղ· 26բ։ «*Գլ· Ը· Առ այնոսիկ, որ ասենն եթէ ոչ Հօր այլ ախորժելոյ նորա նման է Որդի*»։

11· Թղ· 28բ։ «*Գլ· Թ· Եթէ համազոյ է Հօր Որդի։ Առընթեր եղեալ եւ զաստացեալսն թէ Զի՞ կոչես զիս բարի, ոչ ոք է բարի բայց մի Աստուած։ Եւ զերթամ ես առ Հայր իմ եւ առ Հայր ձեր։ Նոյնպէս թէ եւ Հայր իմ մեծ է քան զիս*»։

12· Թղ· 30ա։ «*Գլ· Ժ· Եթէ համազոյ է Որդի Հօր առաջի կալով եւ ճառելոյն· թէ երթամ ես առ Հայր իմ եւ առ Հայր ձեր, եւ Աստուած իմ եւ Աստուած ձեր*»։

13· Թղ· 34բ։ «*Գլ· ԺԱ· Եթէ համազոյ է Որդի Հօր։ Առաջի կալով ճառելոյն եթէ Հայր իմ մեծ է քան զիս։ Ընդդիմադրութիւն որպէս յեւնոմիոսէ*»։

14· Թղ· 43բ։ «*Գլ· ԺԲ· Ցորմէ թէ ես ի Հայր եւ Հայր յիս եւ Հայր իմ մի եմք, ընդդիմադրութիւն որպէս ի հերձուածողաց*»։

15· Թղ· 50բ։ «*Գլ· ԺԳ· Ցաղագս համազոյութեան Որդւոյ առ Աստուած եւ Հայր եթէ ոչ է փոփոխութեան Որդի, կամ արուեստս զոյացեալ։ Այլ յէութենէ նորա եկեալ յառաջ որպէս յառաջ եկեալ Որդի եւ ծնունդ· ընդդիմադրութիւն որպէս յաստուածամարտից*»։

16· Թղ· 56բ։ «*Գլ· ԺԴ· Եւ յաղագս համազոյութեան առաջի կալով ճառացելոյն։ Քանզի որպէս Հայր ունի կեանս յանձին իւրում նոյնպէս եւ Որդւոյ ետ կեանս ունել յանձին։ Իսկ ժողովեալն յընտրութեանց թէ կեանք է Որդի ըստ բնութեան որպէս եւ Հայր, վասն այսորիկ եւ նման· դիմադրութիւն որպէս ի հերձուածողաց*»։

17· Թղ·59բ։ «*Գլ· ԺԵ· Որք Արիոսի մոլութեանն են առաջնորդք զիւրեանց ամբարշտութիւն հաւանականօք բանիւք պաճուճեալ ասեն՝ ստացուած է Որդի, այլ ոչ որպէս զմի ի ստացուածոց· արարած, այլ ոչ զմի յարարածոցս· ծնունդ, այլ ոչ որպէս զմի ի ծնեցելոցն*»։

18· Թղ· 62բ։ «*Գլ· ԺԶ· Ի Տէր ստացաւ զիս ի սկիզբն ճանապարհայ իւրոց ի գործս իւր։ Եթէ ոչ արարած է Որդի, այլ Հօր մշտնջենաւորակից։ Զիա՞րդ պիտոյ է իմանալ զՏէր ստացաւ զիս սկիզբն ճանապարհայ իւրոց, յորոց զկնի կան սորին տեսցուք*»։

19· Թղ· 62բ։ «*Գլ· ԺԷ։ Այլ թէ ստացաւն զիս միայն կալով ոչ ամենայն իրօք զէութիւնն նշանակելով, այլ յիմմեքէ կամ կազմութենէ կամ իրէ, այլ փոխակացութիւն եւ եղիցի թէ կամեցեալ ստացաւն զիս անսահման արար ի վերայ Քրիստոսի*»։

20· Թղ· 63բ։ «*Գլ· ԺԸ։ Այլ թէ ոչ է ստացուած Որդի*»։

21 · Թղ · 64ա : «Այլ որպէս զնոյն ի ձեռն անտեղի տարմանն» : («Ընդիմադրութիւն որպէս յԵւնոմիոսէ») :

22 · Թղ · 65բ : «Գլ · Ի : Ցոր թէ յանձն առ զիաչէն, արհամարհեաց զամօթ, վասն որոյ եւ Աստուած զնա առաւել բարձրացոյց եւ չնորհաց նմա անուն, որ է քան զամենայն անուն · ընդդիմադրութիւն որպէս ի հակառակորդաց» :

23 · Թղ · 72ա : «Գլ · ԻԱ : Ցառաքելական ասացեալն եթէ հայեցարուք յառաքեալն եւ ի քահանայապետ խոստովանութեան մերոյ ի Քրիստոս Յիսուս, հաւատարիմ դոլով արարողին իւրոյ · իսկ Ժողովեալն թէ ոչ ստացուած եւ արարած է Որդի» :

24 · Թղ · 75ա : «Գլ · ԻԲ : Ցոր թէ վասն աւուրն այնորիկ եւ ժամուն ոչ ոք գիտէ, ոչ հրեշտակ եւ ոչ Որդի, բայց միայն Հայր · ընդդիմադրութիւն որպէս ի Քրիստոսամարտիցն» :

25 · Թղ · 77բ : «Գլ · ԻԳ : Ցոր թէ Հայր սիրէ զՈրդի եւ զամենայն ինչ ետ ի ձեռս նորա : Եւ յոր թէ ոչ կարեմ առնել յանձնէ եւ ոչինչ, այլ որպէս լսեմ դատեմ : Եւ որք ինչ այսպիսիք են նման ասացեալ : Ընդդիմադրութիւն որպէս ի հերձուածողաց : Եւ զիա՞րդ կարիցէ ասէ ըստ էութեան նման գոլ Հօր Որդի, որ ասէն զամենայն առնուլ առ ի Հօրէ» :

26 · Թղ · 80ա : «Գլ · ԻԴ : Ցասացեալն առ ի փրկչէն մարդկօրէն առ յաւետարանչացն յոր թէ ելաց : Եւ թէ այժմ անձն իմ խռովեալ իմ (sic) խռովեալ է : Եւ յոր թէ կարողութիւն է անցցէ բաժակս այս յինէն : Եւ յոր թէ տրտում է անձն, անձն իմ : Եւ որք ինչ ասացիկ նման են ասացեալ : Առ ընթեր զրութիւնք ցուցողականք յաստուածային գրոց՝ զքրիստոսամարտիցն ի բաց զարձուցանելով զանմտութիւն : Թէ առ ի յումեքէ յորոց դէպ եղեալ եւ կամ ի սոսկ մարդոյ զայսպիսիս ասել հաւատամք ձայնս · լացցէ որպէս մարդ» :

27 · Թղ · 83ա : «Գլ · ԻԵ : Ի յանդրանիկ ամենայն արարածոց եթէ ոչ ստացուած Որդի · ընդդիմադրութիւն որպէս ի քրիստոսամարտիցն : Եթէ ոչ ստացուած է Որդի, ոչ կոչիւր անդրանիկ ամենայն արարածոցս» :

28 · Թղ · 85բ : «Գլ · ԻԶ : Ցասացեալսն ի վերայ որդւոյն Զեբեդեայ թէ զնստելն ընդ աջմէ իմմէ ոչ է իմ տալ : Առարկարկութիւն որպէս ի հերձուածողաց : Եւ զիա՞րդ եթէ էր ի հաւասարութեան Հօր Որդի ասէր որդւոցն Զեբեդեայ ոչ է իմ տալ» :

29 · Թղ · 87ա : «Գլ · ԻԷ : Ցոր թէ գիտասցեն զքեզ միայն ճշմարիտ Աստուած եւ զոր առաքեցեր զՅիսուս Քրիստոս · ընդդիմադրութիւն որպէս ի հերձուածողաց : Ահա ասէ ինքն Որդի, միայն դոլ Աստուած ճշմարիտ զՀայր խոստովանի եւ ինքն Հայր գտանի աստացեալ · ես եմ Աստուած առաջին եւ ես յետ այսորիկ» :

30 · Թղ · 88ա : «Գլ · ԻԸ : Եւ Յիսուս աճէր իմաստութեամբ եւ հասակաւ եւ չնորհիւ յԱստուծոյ եւ ի մարդկանէ : Ցոր եւ ի զատկասուն կայ ընդդիմադրութեան որպէս ի հերձուածողաց : Եւ զիա՞րդ կարէ ասէ հաւասար դոլ ըստ էութեան Հօր, որ ոչն է կատարեալ» :

31 · Թղ · 89բ : «Գլ · ԻԹ : Ցոր թէ յորժամ հնազանդեսցի նմա ամենայն, յայնժամ եւ ինքն Որդի հնազանդեսցի հնազանդեցուցչին նմա զամենայն : Առարկարկութիւն ի Քրիստոսամարտից : Եւ զիա՞րդ եղիցի, ասէ, հաւասար ըստ բնութեան Որդի Հօր, եթէ ճշմարիտ է զասելն» :

32 · Թղ · 91բ : «Գլ · Լ : Ցոր թէ Հայր, փառաւորեա զիս փառօքն զոր ունէի յառաջ քան զլինել աշխարհի առ ի քէն : Ընդդիմադրութիւն որպէս ի հերձուածողաց : Եւ զիա՞րդ, ասէ, ոչ է անտեղի նման ասել ըստ էութեան զՈրդի Հօր, որ եւ փառս խնդրեալ գտանի ի նմանէ» :

33 · Թղ · 92ա : «Գլ · ԼԱ : Առ այնոսիկ որք ասենն թէ Աստուած յաղագս իւրոյ էութեան ոչ ինչ առաւել քան զմեզ գիտէ, այլ որք առ ինչ նա գիտէ, գիտէ յաղագս իւր, այսպէս եւ մեք առանց վրիպանաց · կազմութիւնն առաջարկութեանն այս : Անեղ է Աստուծոյ էութիւն եւ այս է զոյն նորա, ապա ուրեմն որ գիտեն թէ այս է Աստուած» :

34 · Թղ · 95ա : «Գլ · ԼԲ : Ընտրութիւնք ասացելոց ժողովեալ ի նորոց կտակարանաց թէ Աստուած է ըստ բնութեան Որդի եւ թէ այս է ոչ է արարած եւ ոչ ստացուած ի Հոմայեցւոց թղթին : Գրէ առ Հոմայեցիսն երանելին Պօղոս եւ ասէ · Պօղոս ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի կոչեցեալ առաքեալ» :

35 · Թղ · 119ա : «Գլ · ԼԳ : Ցոր թէ Աստուած ըստ բնութեան է Հոգին սուրբ եւ յէութենէն Հօր եւ ի ձեռն Որդւոյ բաշխեալ յարարածս : Ցառաջարկութիւն ի հակառակորդացն Մակեդոնի : Եթէ վասն ասելոյն ասէ առ ի յաստուածայնւոյն գրոց, յԱստուծոյ զՀոգին, էութեան դնա տայցեմք գոլ Հօր» :

36 · Թղ · 125ա : «Գլ · ԼԴ : Եթէ Աստուած ըստ բնութեան է Հոգին սուրբ եւ ոչ ստացուած կամ արարած : Գրէ Հոմայեցւոցն Պօղոս յաղագս փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի սահմանելոյ Որդւոյն Աստուծոյ զօրութեամբ Հոգւոյն սրբութեան» :

37· Թղ· 129բ: «Վկայութիւն յաստուածային Գրոց թէ Ծնունդ է Որդի Հօր եւ ոչ արարած: Իմաստութիւնն ասէ նախ քան զյաւիտեանս հիմնեցոյց զիս: Ի սկզբանէ յառաջ քան զառնել զաշխարհ»: «Վերջ Մատենիս» Թղ· 133բ:

Ձեռագրիս վերին լուսանցքին վրայ ամէն Երեսի վրայ գրուած է «Գլուխ», սակայն միայն մինչեւ ԺԵ գլուխ փաղաբարար նշանակուած, նոյնը տեղի ունեցած է նաեւ գրսի լուսանցքին վրայ գլխոյն սկիզբը: ԺԵ գլխէն վերջ զանց առնուած է գլուխներու թուարկութիւնը· զայն ուրիշ մր րրած է ցանկին օգտուելով: Սակայն այս չէ՛տեղու եմ որ ցանկին մէջ եւ գլուխներու խորագրին մէջ ոչ ցանցառ անգամ մեծ տարբերութիւն կայ եւ այդ կրնայ ըլլալ որ գլուխները վերջէն նշանակող երբեմն չփոթցուցած ըլլայ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 5բ· «Ցիշատակ է երուսաղէմի միաբան Ագրիանուպօլսեցի նախկին մեծին Պօլսոյ Պօղոս սրբազան արքեպիսկոպոսին ժեռնատուն աչակերտ Զօրլուցի Տէր Կարապետին նուիրակ հանդուցեալ երեմիա չնորհազարդ վարդապետին ի դուռն սրբոց Յակոբեանց, մայր աթոռոյն ամենայն Հայոց Թվին 1737 սեպ· 6»:

2· Թղ· 71բ: «Ի Ռմմէ եւ ի սեպտեմբերի 16ին· Ցիշեսջիք սուրբ մաղթանօք մեծի Պօլսոյն բարեկարգ Ջաֆարիա Պատրիարքին յեռին աչակերտ եւ Վէքիլ, կեսարացի վանք գիւղի Աստուածատրեան զարմէն Պետրոս եպիսկոպոս գծօղս մատենիս ի սուրբ Սաղէմ»:

817.

ՓԻԼԻՊՊՈՍԻ ԹԱԹԱՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1831

ԹՈՒՂԹ՝ 120: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, ռագրկ: — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ, մաճուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուսի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտր շեղագրի նման: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3ա, 120ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1831: — ԳՐԻՉ՝ Փիլ· Թաթար: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչ: — ՏԵՂԻ՝ Տրիեստ: — ՏԷՐ՝ գրիչ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 117բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է «Իմբնակենսագրութիւն Փիլիպպոս Թաթար Երապօլսեցւոյ եւ ժողովածու նորին» եւ ժողովածու:·

Ա· Թղ· 4ա: «*Ծանուցումն վարուցս(ս) Ծննդեանն եւ աննդեան իմոյ: Ծնեալ Երապօլիս եւ ի գիւղն անուանեալ Մաչակերտ մերձ Գայլ գետոյ, որդի կարապետի Աբրուեթեանց, նախ քան զծննդուն իմոյ, մայր իմ Թամար անուն եւ էր դիւահարեալ, երբեմն երբեմն ընդհարեալն զդեւն փախչէր*»:

Պատմութիւնն է, մարմնով ու հոգւով աստուանդական Հայու մը, որ երկրէ երկիր կը թափառի հանդիսա դառնելու եւ կը հաստատուի Տրիեստ, ուր գրչէ գիրք կ'անցնի եւ կը խնդրէ թէ ո՞ւր կրնայ՝ քրիստոնէական ճշմարիտ հաւատքը: Կաթուղիկէ կ'ըլլայ: Իր օրինակին կը հետեւի նաեւ իր կինը, որ 1830 փետ· 12ին կը մեռնի: Կնոջը (Վարդուհի) մահէն վերջ կը գրէ «Ձեռս արկի գրել ճառս ի վարժութիւն հոգեւորական կենաց ըստ ճանապարհացն, ըստ մաքրողականին եւ լուսաւորչականին եւ միութեան սիրոյ ընդհանրականին, առեալ ի գրոց սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին առաքելաշնորհ սուրբ Հայրապետին եւ սրբոյն Կիւրղի ատենաբանին, Տրդատայ եւ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի եւ Մովսեսի Խորենացւոյն, եւ տեսիլ սրբոյ հօրն մերոյ Լուսաւորչին եւ մարգարէութեան իւրոյ, զոր եաես ի տեսլեանն, զի այհա (sic) առաջ արկեմք ընդերցողացդ»: Վերջ՝ Թղ· 21բ· ինքնակենսագրութեան, որ թէ բովանդակութեան եւ մանաւանդ լեզուին համար հետաքրքրական է:

Բ· Ժողովածու:

1ա: Թղ· 21բ: «Ձերկուց թագաւորացն Կոստանդիանոսի եւ Տրիդատայ: Ակեղդանդեղոսի ի երես 4013: Արդ յայսմ հետէ հնազանդեմք հօրս մերոյ հօգեւորի եւ դնեմք զթաղ թագաւորութեանս մերոյ ընդ ոտիւք հայրապետացս սրբոց եւ մեք կամք ի ներքոյ ձեռին սոցա»:

բ· Թղ· 22ա: «Ասա սկսանիմք համառօտել զբանս սրբոյն Գրիգորի ելն ի Վիրապէն եւ բժչկելն Դրիդատա, նախարարացն եւ կոստանդինոսի զարձն ի հաւատս Քրիստոսի Տեառն մերոյ»: — գ· Թղ· 22ա: «Տեսիլ սրբոյն Գրիգորի «Ակեղդանգել 327»: — դ· Թղ· 26բ: «Պատմութիւնս· Հռիփսիմէի»: — ե· Թղ· 29ա: «Եւ ասա սկսանիմ համառօտել զմիաբանութիւն Լուսաւորչին մերոյ ընդ

սրբոյն Սեղբեստրոսի եւ երկուց թագաւորացն Կոստանդիանոսի եւ Տրդատայ: Իբրեւ լուան զլուրն Կոստանդիանոսի թէ հաւատաց ի Քրիստոս Աստուած»:

գ· Թղ· 30ա: «Այս է հաւատն Նիկիական սուրբ ժողովոյն ի ժամանակի Կոստանդիանոսի եւ Տրդատայ»): «Հաւատամք»: — է· Թղ· 31ա: «Այսմ վայրի յոժարեցա դրել զհանգանակն սրբոյն Աթանասի հայրապետին ի ժամանակի Կոստանդիայնոսի մեծին, վասն դատապարտեալ Արիոսին, Կոստանդիանոսն խնդրեց, որ սուրբ հայրապետն ներէ Արիոսին, բայց սուրբ Աթանաս չընդունեց եւ եաոյ պատմութիւնը դրեմ: Դաւանութիւն սրբոյն Աթանասի· Որ ոք կամիցի փրկիլ յառաջ քան զամենայն հարկ է ունել զհաւատն ուղղափառ»: — ը· Թղ· 32ա: «Համառօտ հանգանակն Նիկիո առաքելական սուրբ եկեղեցւոյն, առանց որոյ փրկութիւն ոչ գոյ: Հաւատամք յԱստուած»: — թ· Թղ· 32բ: «Թուղթ սիրոյ եւ միաբանութեան մեծի կայսերն Կոստանդիանոսի եւ սուրբ պապուն Սեղբեստրոսի եւ Տրդատայ Հայոց արքային մեծի: Եւ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, եւ մեք զայս վայր գրեմք զհամառօտն աչխարհաբար, բայց ընդարձակն տես Ակեղդանդեղոսի առեւնադպրի Տրդատա, 399»: — ժ· Թղ· 33ա: «Արդ այս է գրած թղթերուն քաղուածքը»: — ժա· Թղ· 34ա: «Արդ այս գովելի եւ բաղձալի միաբանութիւնը ըլլալէն եաքը սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը սուրբ Սեղբեստրոսէն, պէսպէս հոգեւորական իշխանութիւններ առաւ, նմանապէս Տրդատ արքան ալ Կոստանդիանոսէն: Ագաթանգեղոս Գ.Գ· երես: Եւ յաղագս հաւատարմութեան»: — ժբ· Թղ· 36ա: «Եւ իմ (?) սկսեցուք ծանուցանել ի մեկ· 2· քահանայապետացն, զղաչինս, որք եղեւ ի մէջ նոցա: Ակեղդանդեղոս 414: Իսկ ի հանգչել հրամանաց հզօրիս մերոյ»: Վերջ Թղ· 38բ: «Իսկ զայս դիր աւանդեցաք ի ձեռն աւետնադպրին Հայոց արքային մեծ իմաստասիրի Ագաթանգեղոսի»: — ժգ· Թղ· 39ա: «Ծանուցանեմ սիրելեացս իմոց: Կտակ սիրոյ ընկերի, եւս առաւել ազգին իմոյ սիրելեացս եւ ընտանեացս· վասն որոյ ասէ Դաւիթ Աչք Տեառն ի վերայ արդարոց»: — ժդ· Թղ· 44բ: «Վասն աղետի ազգին Հայոց բանք չարահիւսին բ.· իբրեւ ձայնի Պարզեւատուն այս խնդրի· Ողբ ասացեալ երանելի նահատակն Տէր Կոմիտաս վկայութիւն Քրիստոսի («նահատակեցաւ ի Պօլիս ձեռամբ Օհանէս պատրիարգի Աղրիանուպօլսեցւոյ») Կողկողաղին դիմօք զազգն իմ աւաղեմ, փղձկեալ ի սրտէս լալով արտասուեմ, զաղնւութիւն ազգիս իմ յիշեմ, չհանդուրժեալ սրտիս լալով արտասուեմ», ապա չարունակութիւն նախընթացին: — ժե· Թղ· 49ա: «Ինաղ ի վերայ կաթոլիկ ասացեալ Հայոց: Պունլար անլըը փափիստան, դուվեթալըը Ֆռանսզատան քուլյու քազալար էնքաստէն»:

Այս բոլոր նիւթերուն եւ յառաջերութիւններուն մէջ չատ անգամ դիտողութիւններ (կարմրագիր) կ'ընէ եւ այն՝ ստէպ յարմար եւ սրամիտ: Պահեցինք իր ուղղագրութիւնը:

2· (ժզ·) Թղ· 52բ: «Ողբք վասն բառնալոյ թագաւորութեանն Հայոց ազգին եւ եպիսկոպոսապետացն, Արչակունեաց ի ազգէն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Ողբամ քեզ Հայոց աչխարհ, ողբամ զքեզ հանուր հիւսիսականաց վհատգոյն, զի բարձաւ դաշաւորութիւնք» (հմմտ· Թ· 111 § 10):

Վերջ Թղ· 54բ: «Ցորմէ պահեցէ Տէր Աստուած այնոքիկ եւ որք գնեալ են պատուական արեամբն Քրիստոսի Տեառն մերոյ: Մինչեւ զայս տեղի վերջացնեմք բանն, Մօվսէսի Խորենացոյ»:

3· (ժե·) Թղ· 54բ: «Աւետնաբանութիւն· Ներսէսի Լամբրոնացւոյ եւ աչակերտի մեծին Ներսէսի Շնորհալւոյ: Աստի սկսանք լինել առանց թագաւորի եւ իշխանութեան, յայսմ հետէ եղանք ստրուկ հեթանոսաց տերութեան»: Աչխարհաբարախառն եւ նիւթախառն: Թերի:

Այս ժողովածոյքը հեղինակը կ'որակէ «ձչմարտապատում»:

Գ· Թղ· 55բ—117բ: «Համահետեւումն Քրիստոսի»: Այս է՝ Թովմաս Գեմբացւոյ՝ «Նմանութիւն Քրիստոսի» գրութիւնը:

Թղ· 118ա—119բ: «Ցանկ մատենի»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 117բ· «Կտակ անջընջելի թողում հայրենեացս: Ո՛հ թէ որքան չրջկեայ ի մէջ վայրի եւ ժաղից ի վերայ երկրի, եղէ տարագիր օտար աչխարհիկ, հեռի եղէ իմոց ընտանեաց եւ դիմ ատացուածոց, բայց զայս մատեանս Թողում յիշատակ իմոյ հայրենեաց՝ ունա կենաց իմոյ վաթսուն եւ ութ ամաց: Աստուած վարձահատոյց լինի հասուցանողաց: Փիլիպպոս Թաթար, երապօլսեցի եւ ի գիւղ Մաշկերացի, որդի Կա(րա)պետի Ախութենց· ի թուի փրկչին 1831, ի Դրեստ քաղաքի»:

818.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

ԺԸ·—ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 73: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջովին կաշեպատ, գծազարդերով, մաքուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—3բ, 54ա—73բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (թղ· 1ա) «Բժշկական դուշակութիւնք ոմանք պիտանիք ասացեալք ի յանուանի բժշկաց, որով համբակք բժշկութեան դիւրապէս կարեն ձեռնամխիլ յարհեսան բժշկութեանն»:

1· Թղ· 4ա: «Սկսեալ ի քնոյ թէ որպէս պարտի քնանալն, մարդոյ բնապէս է ննջելն, սակայն այսպէս բարի է յերինկունն բ· պահ կենալ արթուն»:

2· Թղ· 4բ: «Վասն լուացեալոյ ի բաղանիսն, զորմէ Գալինիոս բժիշկ ասէ թէ ղիջութիւն աւելացուցանէ, բայց չատ նստիլն»:

3· Թղ· 6ա: «Ամենակարողն Աստուած իւր ամենազէտ իմաստութեամբն արար զամենայն ի չորից տարերաց, ի հողոյ, ի ջրոյ, ի յօդոյ եւ ի հրոյ եւ այս չորքս են առ միմեանս սիրելիք եւ անքակելիք»:

4· Թղ· 7բ: «Եւ ապ յիշեսցուք ղչորս եղանակաց տարւոյ, զարնան եղանակի բնութիւնն մուհթաիլ(է) է եւ այլ ասեն թէ տաք է եւ ղէճ»:

5· Թղ· 9բ: «Եւ այս վասն երակ ճանաչելոյ: Գալինոսն ասացեալ է թէ ի տեսնելդ զերակ բազկի նախ տես յիւր բնական չարժիլն է թէ ոչ»:

6· Թղ· 11ա: «Դուռն երակաց հիւանդին ճանաչելոյ, յաղագս որոյ Գալինոս ասաց թէ ճանաչելն զերակ կատարեալ իմաստութիւն է»:

7· Թղ· 13ա: «Եւ այս հարկաւոր գիտելի առ բժշկական արհեստն, ճանաչումն դողի, դի ի զոդէն բարեպէս ճանաչեն զհիւանդութեան որպէսն զյոռին եւ զլաւն»:

8· Թղ· 15բ: «Ը· (ասկէ յառաջ չեն նշանակուած գլխաթիւերը) նշանք ձեռնլուային: Որոյ բնութիւն կապ լինի եւ չոր ելանէ, զուշակէ որ գիճութիւն ի փորոյն պակասեալ է»:

9· Թղ· 15բ: «Թ· վասն պօհրանի: Եւ ասեն աւուրք յորս պօհրան մարթի լինիլ· առաջին օրն ոչ ասի պօհրան, այլ սկիզբն է հաշուելոյն»:

10· Թղ· 16ա: «Ժ· Յաղագս նշանաց հիւանդին: Ասէ Գալինոս թէ պարտ է բժշկին, որ երբ առ հիւանդն մտանէ, կարող լինիլ նիւթի ճանաչել»:

11· Թղ· 16բ: (ԺԱ): «Յաղագս քրտնելոյ հիւանդին: Եւ յորժամ մարդն ի ցաւոյն դարձեալ լինի եւ չատ քրտնի, յերկու պատճառէ»»:

12· Թղ· 17ա: «ԺԲ· Յաղագս պիտութեան հիւանդութեանց· Որոյ ի զոզելն զոզն կսկծելով ելանէ, նշան է որ յերիկամն խոց կայ»:

13· Թղ· 17բ: «ԺԳ· Յաղագս ելունդի: Յորժամ տեսանես որ ի մարդոյն ձախ անդամն ելունդ ելանէ մեծ սիրկեւիլի չափ»:

14· Թղ· 17բ: «(ԺԴ·) Ասօք ընդհանրական որ ցուցանէ զնշանն զպատճառն զործուածն ամենայն խառնուածոց եւ յաւելուածոց, որք լինին յանձն մարդոյ»:

«Եւ գիտելի է զի բազումք են որք հիւանդանան ի յայս խառնուածոց եւ յաւելուածոցն, որ ի յանձն մարդոյ ժողովի· եւ բժշկապետքն սմա իրլաթ ասեն, որք են արիւն, սաֆրայ· սեւոտայ եւ պալխամ եւ յիշեմք զամէն մեկի զպատճառն, զնշանն եւ զործուածն, որ ի գործելն հեշտ լինի կամօքն Աստուծոյ»: ա· «Յաւք որ ի յարեան յաւելուածոյ լինին»: «Նշանն արեանն»: բ· «Յաւք որ սաֆրային յաւելնալոյն լինին»: Թղ· 18բ գ· «Նշան սաֆրային»: գ· Յաւք որք ի պալղամին յաւելուածոյ լինին»: Թղ· 19ա· «Նշանք պալղամին են սոքա»: Թղ· 19բ: «Յաւք որք ի սեւոտային յաւելուածոյն լինին»: Նշան սեւոտային»:

Բ· Թղ· 20ա: «Պիտանեզոյն դեղօրայք ոմանք գրին աստ: ա· Որոյ անդամն բռնի ի ցրտոյ եւ ի քամոյ, որ ոչ կարէ չարժել, արա զայս»: Յիշուած են եօթը դեղ: Թուղթ ձգուած է չարունակութեան համար:

Գ· Թղ· 22ա: «Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ»: Բժշկարան պատուական, յորում պարունակին զարմանալի դեղօրայք իւրաքանչիւր ցաւոց, որք պատահին առ մարդն որքան յաչխարհի է աստ: ա· Առաջինն է վասն բերանոյն, որ ցաւի եւ ի վեր տայ ի տաքութենէ եւ ի խռչակն կախուի»:

Դրուած են յձբ դեղօրայք ամէն տեսակ հիւանդութեանց· ղ· օ· Թղ· 22բ· «Ը· վասն

ձայնի քաչեցելոյ»: Թղ· 23բ: «Իե· վասն հազի»: Թղ· 24բ: «Ի· վասն փորցաւի»: Թղ· 25ա: «ԾԳ· վասն ատամու պնտացուցանելոյ»: Թղ· 26ա: «ԿՁ· վասն մայասըլի»: Թղ· 27ա: «ՀԸ· վասն քէլ գլխոյ»: Թղ· 28բ: «ՃԳ· կուշտն ցաւի եւ ձեռքն դողայ»: Թղ· 30բ: «ՃԼ: չան խածածի»: Թղ· 32ա: «ՃՇԵ: Ակբն որ փուչի ունի թէ ծաղկէ եւ թէ այլ ցեղ ցաւ է»: Թղ· 34բ: «Ղ· փայծեղան դեղ»: «ՂԲ· յաղագս հին ջերման»: Թղ· 37ա: «ԻԸ· Ցաղագս բերնի հոտոյն»: Թղ· 38բ: «ՌԱ· որոյ մարմինն կատղած չուն խածեալ է»: Թղ· 41բ: «ՀՁ· վասն պորան հով ունեցողի»: Թղ· 44բ: «ԺԳ· գլուխն թէ ցաւի»: Թղ· 49ա: ՀԴ· Ցորժամ ձեռաց մատն յանկարծ սկսանի սաստիկ ցաւիլ»: Վերջինը՝ Թղ· 50ա: «ՁԲ վասն գլխացաւի»: Ապա Թղ· 50բ եւ 50բ եւ 50ա կը մնան պարապ: Թղ· 51բ: կայ· «Աստուածով կանոն վասն չինելոյ զսքանչելի եւ հրաչական դեղն կոչեցեալ cordial olandese*: Ա՛ւ հալուէ տուքռոթին, (ի)տալեան,* aloe succro ottimo· *1 օնցա ի լաւ զաֆրանէ վէննայու»: Թղ· 52ա: «կանոն չինելոյ զլաւ իւղ, անուանեալ տաճկերէն բլըճեաղի կամ զըլըճեաղը»: Թղ· 52բ: «կանոն չինելոյ զպատուական դեղն անուանեալ ճանցիանի ջուր»: Թղ· 53բ: «Թանչացաւի դեղ է՛ւ օգտակար է՛ւ փորձեալ»: Թղ· 54ա—73ա դատարկ:*

819.

Փ. ԲՈՒԶԱՆԴԱՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

անթուական

էջf 178: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 39: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ տպագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ անյայտ: — ԳՐԻՉ՝ Ձեռագրի բնագրի Ստեփանոս: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 113 եւ 237: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Այս գրուքիւնը որ իբրեւ Ձեռագիր կը պահուի, էսոյն հեղինակին յիշեալ գրուքեան վենետիկեան 1832ի տպագրուքիւնը համեմատուած հին Ձեռագրի մը հետ. Առջեւի կողմին ետեւը գրուած է՝ «Առաբեաց ի կ. Պոլսոյ վ. Հ. Պօղոս Յովնանեանց 1852 ուղղեալ ըստ հին (բոլորգիր) անթուական Ձեռագրի»:

Մատեանս է «Փ. Բուզանդացւոյ Պատմուքիւն Հայոց կամ Բուզանդարան պատմուքիւնք», որ իրականին Ձեռագիր չէ, այլ վենետիկի մէջ 1832ին տպուած փաւս. Բիւզանդայ Հայոց պատմուքիւնը համեմատուած է Ձեռագրի մը հետ կամ ըստ աչխատասիրողին՝ «Ուղղեալ ըստ հին (բոլորագիր անթուական) Ձեռագրի»):

էջ 1: «Բուզանդարան պատմուքիւնք: Խոստաբանուքիւնք նախագիտելի է: Այս ինքն է ի դպրուքիւնս երրորդ պատմուքեանցս ժամանակագիր կանոնք մատենից»:

էջ 2: «Երրորդ կանոնք պատմուքեանց մատենից մինչեւ ի քան եւ մի: Ա. Ցաղագս որ ինչ յետ քարոզուքեան Թադէոսի առաքելոյ»:

էջ 5 (դպրուքիւն Գ) «Ցաղագս որ ինչ յետ քարոզուքենէն Թադէոսի առաքելոյ յերկիրն Հայաստան աչխարհին, կանոնք ժամանակագիր մատենից: Ի քարոզուքենէն Թադէոսի առաքելոյ եւ որուն (sic) ելից եւ ի մարտիրոսուքենէ մինչեւ»:

էջ 59: «Զորրորդ դպրուքիւն». էջ 65 «Զորրորդ դպրուքիւնք. կանոնք ժամանակագիրք մատենից տան որդւոց Թորգոմայ աչխարհին Հայոց: Առաջին թէ որպէս յաղագս յետ բազում չփոթի պատերազմացն Ներսեհ արքայն Պարսից, թէ որպէս թագաւորեցոյց զԱրշակ որդի Տիրանայ եւ արձակեաց յաչխարհն Հայոց հանդերձ Տիրանաւ հարբ իւրով եւ ամենայն զրուքեամբն հանդերձ: (Սկիզբըն): Այլ իբրեւ եղեւ հաճուքիւն եւ բազում խաղաղուքիւն»:

էջ 181: «Դպրուքիւն հինգերորդ Բուզանտեայ: Հինգերորդ. խոստաբանուքիւն զոր ասելոց եմ կարգել զդպրուքիւն դպրուքեանց կանոն ժամանակագիր մատենից: էջ 185 «Բուզանդարան պատմուքիւնք: Հինգերորդ դպրուքիւն. կանոնք ժամանակագիրք: ...Ցաղագս թագաւորելոյ Պապայ յերկրին Յունաց...: Ապա յետ այսր ամենայնի Մուչեղ որդի Վասակայ ժողովեաց...»:

էջ 259: «Բուզանդիայ վեցերորդ խոստաբանուքիւն պատմուքեանց. կանոնք ժամանակագիր մատենից»: էջ 261. «Ցաղագս ընդ երկու բաժանելոյ աչխարհին Հայոց թագաւորելոյն Արշակայ հրամանաւ թագաւորին Յունաց...: Ապա յետ մահուն Մանուէլի զօրավարին Հայոց...»: Վերջ էջ 272. «Եւ սրբոյն Տրդատայ կայեանք բնակուքեան էր ի գաւառն Տարօնոյ չինեալ վիւք ամէն»: Համմտ. Թ. 762:

Համեմատուքիւններէն կը տեսնուի որ բնագրական եւ պատմական բաւական չատ

տարբերութիւններ (դլխարկութիւնք կր պակսին) կան վենետիկեան 1832ի տպագրութեան եւ նկատի առնուած բոլորպիր անթուական ձեռագրին միջեւ։ — էջ 17 ի դրլխուն եաեւր կայ նոյն դլխու մասին հետեւեալ դիտողութիւնը (համեմատողին) «Աստէն անկեալ է թուղթ մի յօրինակէն, ուստի պակասի մինչեւ էջ 19 տող 10 այսր դրոշմեալ օրինակի»։ Ապա էջ 19 կայ՝ «Աստի սկսանի դարձեալ ձեռագիրն»։

էջ 83։ (Դ· դպ· գլ· ե·) կայ այս դիտողութիւնը՝ «երեւի իմն թէ յառաջագոյն դրեալ էր դանդանչեալք եւ ապա փոխեալ իցէ եւ դրեալ այսպէս դանդաչան(օ)ք եւ կամ դուցէ յառաջագոյն դանդաչունս եւ ապա դանդաչեալք»։ էջ 101 (դպ· դ· գլ· ժ·) կայ՝ «Աբրէն կրկին դրեալ են բանքն եւ ինքն ի նեաս եղեալ ի վերայ· եւ ապա գծիւք եղծեալ։ Զայս վասն այնորիկ նշանակեցի աստ զի ծանիցի թէ յերկուս նուագս եւս գրեալ է նեաս եւ ոչ նիստ»։ (կան դեռ համանման դիտողութիւններ)։ էջ 225 (Դպ· ե· գլ· իԸ) կայ՝ «Աստէն ի ձեռագրէն անկեալ կամ պատառեալ են երկու թուղթք։ Թուի թէ կամաւք պատառեալ հանեալ իցէ ուրուք զայս երկու թուղթս, որպէս եւ յառաջագոյն թուղթ մի յերեսն 182 եւս այլն, յայտ իմն է թէ վասն բանից բառնալոյ իշխանութեան կաթողիկոսութեան, որ յիշատակի յերկուս տեղիս յայս»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ անթուական Ձեռագրին՝ էջ 113 (Դպ· Դ· Գլ· ԺԳ·) կայ՝ «Աստէն գրեալ կան այս բանք· բարի եւ մեծանուն սուրբ հայրապետիս բարեխօսութեամբն աւգնեա Քրիստոս Աստուած մեղապարտ գրչիս Ստեփաննոսի եւ ողորմեա աւուրն դատաստանի եւ մի անտես առներ զի գինք արեան քոյ եմ»։ էջ 237 (տպ· է· գլ· լԸ) կայ՝ «Աստէն ի ձեռագիրն գոն այս բանք· Ցիչեայ յայսմ վայրի զսովեալս հոգեւորական կերակրոյն եւ զյետինս քան զամենայն ի վաստակս արդարութեան զգրիչս (անուան տեղը պարապ ձգուած)· յիշեա ով ընթերցօղք եւ վասն սղալանացս անմեղադիր լերուք»։

820.

ՔԻՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 30։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22×16։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 21×14։ — ՏՈՂՔ՝ 23—25։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ բուղք։ — ԿԱԶՄ՝ երկու հատ թղթերու մէջ ամփոփուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, տգեղ, անցումն դէպի շեղագիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ սեւագիր։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար։ — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 48 գրուած՝ «Գնուած իր եղբօրորդիէն, Մուճճուսուն, (Մերզափուն) 1894 Օգ· 10» ապա դրոշմագիր՝ «Վ· Յ· Յակոբեան» (V· H· Hagopian Merzafoun)։

Մատեանս է՝ քիմիաբանութիւն։ Կը սկսի (թղ· 2ա) 1· Իւղ կարմիր· էնթիմանու մրթերայ այսինքն ծծմբ իւղն հանելն առ մէկ ողայ Ղաստիմանու կըկուրդ լից ի մէջ կանանչ սոչայ պտուկին»։

Ամբողջ գիրքը 114 հատած կամ բաժանում ունի։ Ցիչենք մի քանին՝ թղ· 5ա, «11 դուռն իքսիրին, այս է սկիզբն եւ կատարածն քիմիային»։ — Թղ· 10ա· «Գիր Ստեփաննոս փիլիսոբային, առ ղբարն, որ չէ զերդ ղբար հան գիւրմէն ղգիճութիւն, որ է զերդ ղպաղլամ»։ — Թղ· 19բ· «Վասն արծաթ չինելս յառաջն Աստուծոյ օգնականութեամբն առ կենդանի կիր եւ լից ի վերայ յոտակ ջուր եւ խառնէ»։ — Թղ· 29բ։ «Այս է բառ էրքուս, որ իմանամք։ Արծիւի ջուրն, որ է նշատրի ջուրն»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, հին հայ· եաեւր կողքին արտաքին կողմը՝ «կեսարիոյ Մունճուսուն գիւղէն, (հալէ պու, հալէ պու, հալէ պու, էնքրիդ իկսոի բոկայ նա է աֆլաղ) Գալֆաեան Յակոբին ոսկի դիրքն է։ Ֆօսրօֆֆագ»։ Ապա Վ· Յ· Յակոբեանի կնիքը հայերէն, լատիներէն եւ Քրքերէն տառերով։ Նոյնին ներքին կողմը նորէն՝ «Ֆոսրոֆֆագ»։ — Թղ· 1ա—բ եւ կողքերուն վրայ ալ կան զանազան աննշան գրուածքներ։

821.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ · դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 109: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 21 × 12, երկսիւն 21 × 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 32 կամ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք· բարակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարդի վրայ ամբողջապէս կաշի, քեթեւ դրոշմազարդով, ֆիլ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտը շեղագրի նման: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ°· դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ եւ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան՝

Ա. 1· Թղ· 1ա: «*Վկայաբանութիւնք ինչ ծայրաքաղ արարեալ ի սուրբ Աւետարանէն եւ ի սուրբ հարց եւ յաստուածաբանից Հայոց, Լատինացւոց եւ Յունաց առ ի հաստատել զուղղափառ վարդապետութիւնս հաւատոյ սուրբ առաքելական եկեղեցւոյն Քրիստոսի: Նախ հաստատի Բղխումն Հոգւոյն սրբոյ ոչ միայն ի Հօրէ, այլ եւ յՈրդւոյ ընդդէմ հերձուածողական եկեղեցւոյն Յունաց եւ ընդդէմ ոմանց հայկազնեայց մերոց*»: Թերի:

2· Թղ· 5ա: «*Վկայութիւնք ինչ առ հաստատելոյ ընդդէմ Եւտիքեանց եւ Դիոսկորոսեանց զերկուս (բաժանեալ) զանազան միաւորեալ բնութիւնս ի մի անձն Քրիստոսի: Եւ նաեւ ընդդէմ ոմանց եղբարց արամեանս ազգիս մերոյ, որք թէ որպէս այժմ ի բաց մերժեն զչփոթեալ բնութեանցն զհերետիկոսական վարդապետութիւնս*»: Թերի:

Բ. Պատարագամատոյց:

1· Թղ· 35ա: «*Ժամամուտք ըստ աւուրն պատչաճի*»:

2· Թղ· 40ա: «*Սաղմոսք ճաշու նախ քան զպիրսն*»:

3· Թղ· 44ա: «*Մեսեղիք*»:

4· Թղ· 49ա: «*Օրէնք արկանելոյ սպաս եկեղեցւոյ*» (*զգեստաւորութիւն*):

5· Թղ· 51ա: «*Պատարագ*»:

6· Թղ· 66ա: «*Պատարագ մարտիրոսաց, Սղմ· Պատուական է առաջի Տեառն մահ: Սիրեցի, զի լուիցէ*»:

ա· Թղ· 66բ: «*Պատարագ մարգարէից*»: — բ· Թղ· 67ա: «*Պատարագ առաքելոց*»: — գ· Թղ· 68ա: «*Պատարագ հայրապետաց*»: — դ· Թղ· 68բ: «*Պատարագ կուսանաց*»: — ե· Թղ· 69ա: «*Պատարագ վասն ննջեցելոց*»: — զ· Թղ· 70բ: «*Պատարագ հրեշտակաց*»: — է· Թղ· 71բ: «*Պատարագ վասն կիւրակէի*»: — ը· Թղ· 72ա: «*Պատարագ վասն հիւանդաց*»: — թ· Թղ· 73բ: «*Պատարագ սրտին ցխուսի*»: — ժ· Թղ· 74ա: «*Պատարագ մարմնոյ եւ արեան Տեառն*»: — ժա· Թղ· 75ա: «*Պատարագ ի տօնի փաստարան սրբոց*»: — ժբ· Թղ· 75բ: «*Պատարագ վասն եօթանց վիրաց կուսին Մարիամու*»: — ժգ· Թղ· 77բ: «*Պատարագ չարչարանացն Քրիստոսի*»:

Գ· Թղ· 95ա—101բ: «*Քրիստոնէական վարդապետութիւն վասն քրիստոնէի եւ վասն հարկաւորաց մարդոյ առ փրկութիւն: Քրիստոնէական վարդապետութիւնն է այնպիսի ուսուցմն որ աւանդէ մարդոյ զճշմարիտ հաւատս եւ զուղիղ վարս*»:

Թղ· 102ա: «*Խրատք օգտակարագոյնք վասն ամենեցուն առ հասարակ, որովք ոչ միայն մարդն ընդունելի լինի յաչս Աստուծոյ բարձրելոյն, այլ սիրելի լինի առաջի մարդկան: Նախ տալ բազում, առնուլ սակաւ եւ բնաւ ինչ ոչ խնդրել:* Թղ· 102բ: «*Ախչի չարականն: Ախչն կենարար որ եղեւը մեզ փրկութիւն*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

822.

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ ԵՒ ՄԱՇՏՈՑ

ԺԸ° · դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 82: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13·5: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ 10 իւրաքանչիւրը 8 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ քուղք: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, շատ վնասուած, ջուր տեսած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, ջուր տեսած, սեւցած, կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ մը թղթեր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ°· դար: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝

անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ թղ· — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ թղ· 1բ կայ՝ «ի գրոց Տ· Յովհաննէս վրդ· Գազանճեան վրդ·ի յԱրտանուճ· 1912 Սեպ· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Պատարագամատոյց եւ Մաշտոցի (Լեհահայոց) մասուճք:

Ա· 1· Թղ· 5ա—19բ: Պատարագամատոյց: *Յորժամ կամիցի քահանային պատարագ մատուցանել հանդերձ մեծաւ ղուչութեամբ պարտ է պատրաստել զինքն· · ·: Վասն արբուհոյ անարատ մօր քո եւ կուսի»: Վերջին Աւետարանն է «ի սկզբանէ» ապա՝ «Եւ իբրեւ ճաշեցին»:*

2· Թղ· 20ա—24ա: «Ժամամուտք ըստ կարգի աւուրց, տօնից տէրունականաց եւ ամենայն սրբոց»:

3· Թղ· 24ա—25բ: «Գիրք եւ աւետարան հատարակ ննջեցելոց»:

Բ· Թղ· 25բ: Մաշտոցի մասուճք: *«Օրհնութիւնք զանազանք:* — *ա· Թղ· 25բ: «Օրհնութիւն մոմեղինաց»:*

բ· Թղ· 26ա: «Օրհնութիւն մոմեղինաց»: — *գ· Թղ· 27ա: «Օրհնութիւն ոստոց ի Ծաղկազարդ կիւրակէի նախ քան զպատարագն»:* — *դ· Թղ· 28բ: «Օրհնութիւն վասն մանկաբեր կանանց»:* — *ե· Թղ· 29բ: «Օրհնութիւն ոզոարիոց վեց տան: Օգնութիւն մեզ յանուն Տեառն, որ արար զերկինս եւ զերկիր· · ·: Աղօթեսցուք: Ամենակարող եւ մշտնջենաւոր Աստուած, որ վասն մեծի սիրոյ քո որով սիրեցեր զմեզ» եւն:* — *զ· Թղ· 29ա: «Կերպ ընդունելոյ զեղբարս ի սուրբ ոզարն, ունելով քահանայն զուրար ասասցէ: Ա՛ր քեզ Տէր համբարձի զաչս իմ· · ·: Աղօթեսցուք: Ա՛ր քո օգնութիւն փախստեայ անկանիմք սուրբ Աստուածածնին» եւն:* — *է· Թղ· 30բ: «Ցաղագս օրհնութեան աղի եւ ջրոյ»:* — *ը· Թղ· 30բ: «Կանոն յորժամ կինն ի տզարերսն լինի դժուար»:* — *թ· Թղ· 31բ: «Օրհնութիւն կնոջ իսկոյն զկնի տան»:* — *ժ· Թղ· 33ա: «Օրհնութիւն նորոյ տան»:* — *ժա· Թղ· 33բ: «Օրհնութիւն գոտեռոալից»:* — *ժբ· Թղ· 33բ: «Օրհ· զգեստուց կարմելիթանաց: Ի ծունկս անկիլ այն որ ընդունելոց է զհանդերձն եւ քահանայն ասասցէ: Ընկալաք Աստուած զողորմութիւն քո ի մէջ տաճարի քո»:* — *ժգ· Թղ· 35ա: «Կերպ օրհնելոյ զհանդերձս եւ զսպակս Մարիամայ ցաւալի կուսին, վասն տալոյ անձանց՝ որք կամին մտանել ի միաբանութիւն եօթն ցաւոց: Օգնութիւն մեզ յանունէ Տեառն եւն: Աղօթեսցուք: Ամենակալ յաւիտենական Աստուած, որ մահուամբ միածնի քո զկործանեալս» եւն:* — *ժդ· Թղ· 36ա: «Օրհնութիւն պատկերաց»:* — *ժե· Թղ· 36բ: «Օրհնութիւն առաջաստի»:* — *ժզ· Թղ· 36բ: «Օրհ· հացի»:* — *ժէ· Թղ· 37ա: «Օրհ· քահանայական զգեստուց»:* — *ժը· Թղ· 38բ: «Օրհնութիւն պաստառակալաց սբրոյ սեղանոյն եւ խորհրդեան եւ ամենայն զարդուց»:* — *ժբ· Թղ· (ա)ա: «Օրհնութիւն վարդից»:* — *ի· Թղ· 39բ: «Օրհ· մամեղինաց ընկերակցութեամբ ամենասուրբ Վարդապանին»:* — *իա· Թղ· 39բ: «Օրհնութիւն անգուոյ»:* — *իբ· Թղ· 40ա: «Օրհնութիւն նորոյ նաւի»:* — *իգ· Թղ· 40ա: «Այլ օրհնութիւն հացի»:* — *իզ· Թղ· 40բ· «Օրհնութիւն գառին յաւուր զատկի»:* — *իդ· Թղ· 41ա: «Զեւ արձակելոյ զնզովեալս»:* — *իե· անդ· «Զեւ արձակելոյ ի բանադրանաց»:* — *իզ· անդ· «Զեւ արձակելոյ զկախեցեալն»:* — *իէ· անդ· «Կերպ դնելոյ զներողութիւն միտալաց եւ խաչից»:* — *իը· անդ· «Զեւ աղօթից տուչութեան հանդերձի ամենասուրբ երրորդութեան»:* — *իբ· Թղ· 41բ: «Կերպ տալոյ զլիակատար ներողութիւն հիւանդաց ի կէտ մահուան»:* — *լ· Թղ· «Կերպ ներողութիւն դնելոյ ի վերայ վարդապանի»:* — *լա· Թղ· 43ա: «Կարգ ջուր օրհնելոյ ի յայտնութեան Տեառն»:* — *լբ· Թղ· 45բ: «Օրհնութիւն տղայոց հիւանդաց»:* — *լգ· Թղ· 46բ: «Կանոն օրհնութեան սկհոյ եւ մաղզմայի»:* — *լդ· Թղ· 48ա: «Երդմնեցութիւն վասն կապի եւ արգելման գործոյ ամուսնութեան եւ ընդդէմ ամենայն կախարդութեանց: Ի բաց թողլով զայն, որ է յատուկ պսակի: Շիջցի ի քեզ ամենայն սատանայական զօրութիւն ձեռնադրութեամբ իմով» եւն:* — *լե· Թղ· 52ա: «Օրհնութիւն մոմեղինաց արտաքոյ աւուր Տեառնընդառաջի, զորս օգուտ է վառել ի տունս կամ յայլ տեղիս մինչ երկիւղ ինչ պատահարաց գոլ: Օգնութիւն է մեզ յանուն Տեառն: Աղօթեսցուք: Տէր Քիստոս Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ, օրհնեա՛ զմոմեղէնս զայսոսիկ»:* — *լզ· Թղ· 52բ: «Օրհնութիւն ըմպելեաց վասն հիւանդաց»:* — *եւ անդ· «Օրհնութիւն որոյ եւ իցէ խնկոյ եւ ծխանելեաց»:* — *լէ· Թղ· 53ա: «Օրհնութիւն ջրոյ, գետոց եւ ջրհորաց»:* — *լը· Թղ· 54բ: «Մաղթանք վասն պարզութեան օդոյ»:* — *լթ· անդ· «Մաղթանք ընդդէմ թըշնոց, մկանց կամ այլոց կենդանեաց, որք ապականեն զպտուղս, զգետինն եւ զջուրս եւ զայլ նմանս»:* — *խ· Թղ· 55բ: «Կարգ վերջին օծման»:* — *խա· Թղ· 59բ: «Օրհնութիւն տանց ի Զատկին»:* — *խբ· Թղ· 60ա: «Վասն հիւանդաց»:* — *խգ· Թղ· 61ա: «Վասն Քոշակի հիւանդաց»:* — *խդ· Թղ· 62բ: «Լուծմունք բարոյականք ի բարեբարութիւն մահամերձին: Հաւաքեալք ի զանազան հեղինակաց աստուածարանից: Քահանայն կոչեցեալ առ հիւանդն ի բաց թողեալ զամենայն ինչ գնասցէ անդ»:* (50 հատած): — *խե· Թղ· 68ա: «Օրհնութիւն կուսանաց եւ այրեաց, յորժամ ընծայեն զանձինս ի կարգ կրօնաւորութեան: Աղօթք: Աստուած հաւատարիմ եւ ուղիղ ի խոստումն քո, որ զամենայն ուխտս կատարես» եւն:* — *խզ· Թղ· 68բ: «Կանոն խաղող օրհնելոյ»:* — *խէ· Թղ· 70բ: «Կախարդութեանցն մերժումն: Քահանայն զայսպիսի կախարդութիւնս մերժելոց է, լի հաստատուն հաւատով»· · ·:* — *խը· Թղ· 73ա:*

«Յաղագս երդմնեցուցանելոյ զդիւահարս: Քահանայ կամ այլ ոք օրինաւոր պաշտօնեայ, որ երդմնեցուցանէ զլկեալս ի դիւէն»: — Խք· Թղ· 80բ: *«Օրհնութիւն հաղորդատփոյն յորում պահի Հաղորդութիւն: Օգնութիւն է մեզ յանուանէ Տեառն եւն: Աղօթեսցուք: Ամենակարող եւ մշտնջենաւոր Աստուած, դհեգութիւնդ քո պաղատելով» եւն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չկայ:

823.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

1587էն յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 182: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 18 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ինկած է, այժմ տուփի մը մէջ ամփոփուած է: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ վիճակի մէջ, սեւցած, ծակծկած, թղթեր իրարմէ անջատուած եւ հանուած կամ ինկած կորսուած: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ հասարակ բաներ, Աւետարաններու սկզբնատառերը մեծ եւ լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ նախադասութեանց կամ համարներու առաջին գրերը՝ կարմիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 12ա, 59ա, 145ա, միջակ բաներ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ շատ, գունատած· թղ· 61 Գաբրիէլ հրեշտակապետ: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 58բ· Ղուկաս, 144բ Յովհաննէս, բազմագոյն, բաւական յայտագ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 46ա—47բ, 130բ—131ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1587է յառաջ: — ԳՐԻՉ՝ Նորսէս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Ղազար: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 56բ, 57բ, 143ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ քննագիրը:

Մատեանս է Աւետարան, թերի, Մատթէոսէն կան միայն թղ· 1ա—4բ, ղլ· ԻԳ[1]—ԻԴ· 31 եւ թղ· 5ա—11բ· ԻՉ· 39—ԻԸ· 8: Իսկ եւ Յովհաննէսէն կը պակսին՝ ԺՉ· 24էն սկսած: Այժմ կան՝ թղ· 12ա: Մարկոս: — թղ· 59ա: Ղուկաս: թղ· 145ա: Յովհաննէս (հմմտ. վերը): Համեմատութիւնք, նախադրութիւնք եւ յանկք գլխոյ չկան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 56բ (գրչէն): «Զարագս ի չարիս եւ զծոյլս ի բարիս զՆորսէս գրիչս աղաչեմ յիշել ի Տէր միով Տէր ողորմեայիւ· վա՛յ հապար եղկելոյս յաւուրն դատաստանին: Աւրհնեալ է Աստուած յամենայն արարածոց· ամէն»:

2· *Թղ· 143ա (գրչէն)· «Եւ զՆորսէս գրողս յիշեսջիք ի Տէր, ով սուրբ ընթերցողք սորա, միով Տէր ողորմեայիւ եւ Աստուած զյիշատակ յիշէ իւր յարքայութիւնն ամէն»: Ապա՝ «Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս Ղազարին եւ իւր կողակցին Սալթանին եւ եղբարն Ծովասափին եւ իւր կողակցին Ղոդրաթին եւ ծնողաց նոցին Ահարին եւ Մարեմին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց, կարզացողաց եւ լսողաց եւ որք զողորմիան ասեն ամէն: Այլ եւ ողորմի ասացէք Ղազարին եւ իւր կողակցին եւ Ծովասափին եւ իւր կողակցին, որ եաուն հալալ վաստակոց իւրեանց եւ գնեցին զաւետարանս յիշատակ իւրեանց հոգւոյն եւ բարեխաւս յաւուր դատաստանին»:*

3· *Թղ· 57բ (տարբեր գրչէ)· «Ես Քարիմս առայ սուրբ աւետարանս Ղուկաս եպիսկոպոսէ (՞) ձեռայ, հալալ ինչից իմոց վաստակոց յիշատակ է ինձ եւ հայր իմ Տաւուր մարն իմ Նուր մելէքին, կողակից իմ Թակալէկին եւ որդոյն իմ Պապանին, Պանայոտւրին, Փէրզանդին, Պարոնտուկին եւ դուրս իմ (դուստր իմ (?) Հուրմաթէկն Մուրալաթին: Յիշատակ է Պարոն Քարէն եւ իւր ազգին ամէն Թվ ՌԼԶ (1587)»:*

4· *Թղ· 46բ· «Յիշատակ է սուրբ ավետարանս Ղազարին»:*

5· *Թղթի մը վրայ գրուած եւ ձեռագրին կպցուած է «Գ· Առաքեալ ձեռագիրս ձեռամբ Հ· Մատթէոսի Հաճեան, ի Խոտորջրոյ ի Սունինց գեղջէ ի տանէն Խաչիկեանց (Խաչկայ): Սա է տունն Տէր Խաչիկի, որդի նորա Տէր Ալէքսան, որդի նորա Տէր Պօղոս, որդի նորա Տէր Դանիէլ, Թոռն նորա Ահարոն, որ յիշատակեաց զայս երեսին ձեռագիրս»:*

824.

ՄԱԾՏՈՑ

ՌԻԴ = 1575

ԹՈՒՂԹՔ՝ 154: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20×15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 16 + 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը անհետացած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ եւ հաստ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս գորշագոյն կաշեկազմ, առջեւի կողքին վրայ ծակծակ խաչեր եւ գանազան զարդեր, ետեւի կողքը ճոխ է զարդերով, փականքներն՝ ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկզբի թուղթերը սեւցած ու վնասուած, թղ· 1ա—122բ վարի լուսանկի ծայրերը շատ անխնայօրէն տգեղ կերպով կտրուած: — ԳԻՐ՝

բալորգիր. ընտիր: — ՁԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ հասարակ քաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կաթմիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չուճի. բայց տեղ ձգուած է նկարելու: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չուճի: — ԼՈՒՍԱՆՅԱՁԱՐՔ՝ չուճի: — ՆԿԱՐՔ՝ չկան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չկայ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԻՒ 1575: — ԳՐԻՉ՝ Ղազար: — ՏԵՂԻ՝ Վեշտաւիճ ի Բգնունիս: — ՏԷՐ՝ Շաղաւաթ: — ԿՆԻՔ՝ ստէպ քղ· 153բ եւ «Յովհաննէս Գր· Արծրունի 1867»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 153ա—154ա, եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 1ա· «Գնեալ ի Հ· Սիմ· Վ· Անտոնեանէ: ի Նայսագէ առաքեաց յամի 1913, 27 Նոյ·ի Հ· Գաբրիէլ Ծ· Վ· Մէնէվիշեան»: — ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւեակներբ չեմ ճշանակած:

Մատեանս է Մաշտոց, ուր կան· քղ· 2ա· «Շնորհաւք եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ այս ինչ կայ ի գիրքս· նախ պղծեալ տաճարի: — Թղ· 2բ· ...կանոնք նաւակատեաց պղծեալ տաճարի ի յանաւրինաց: Եւ թէ սեղանն չարժեալ լիցի վերատին հաստատանայ»: — Թղ· 13ա· «Կանոնք նոր դուռ դնելոյ»: — Թղ· 13բ: «Կանոնք գհանգերձ զգեստու օրհնել: — Թղ· 14ա: «Կանոնք սկիհ եւ մաղզմա(յ) աւրհնելոյ»: — Թղ· 14բ: «Կանոնք սերմ, չեղջ եւ հնձան աւրհնելոյ»: — Թղ· 18ա: «Կանոնք եւ աղօթք երաչտի»: — Թղ· 18բ: «Կանոնք որ պեղծ կերակուր է»: — Թղ· 19ա: «Կանոնք խաղող աւրհնելոյ»: — Թղ· 20բ: «Կանոնք եւ խրատք մկրտութեան»: — Թղ· 23ա: «Սկիզբն մկրտութեան» եւն: — Թղ· 37ա: «Քառոյ պահկի ասայ (եւ կանոն պահկի» նաեւ՝ Պահկ դնել եւ օրհնել): — Թղ· 54բ: «Կանոնք հաղարդ տալոյ»: — Թղ· 57ա: «Կանոնք թաղման համաւրէն ննջեցելոյ»: — Թղ· 68ա: «Գանձ մեռել թաղի· Մինդ յէին բանդ ի սկզբանէ»: — Թղ· 71ա: «Ողբանք ննջեցելոյ»: — Թղ· 76ա: «Այդուն գան ի գերեզման»: — Թղ· 79բ: «Աչխարհաթաղի եօթնաւուր»: — Թղ· 83ա: «Կանոնք տղայաթաղի»: — Թղ· 93բ: «Կանոն հոգւհանդիսաւ առնելոյ»: — Թղ· 99ա: «Կանոն Տեառնական աւրհնելոյ»: — Թղ· 105ա: «Կանոն խաչ աւրհնելոյ»: — Թղ· 116բ: «Կանոն ջուր աւրհնելոյ»: — Թղ· 122բ: «Տաղ մկրտութեան ի Սրիկ Կոստանդինէ· Ով զարմանալի խորհուրդ այս մեզ յայտնեալ»: — Թղ· 123ա: «Ապաւէք եւ աւրհնութիւն ջրոյ, զոր ասացեալ է տեառն Բարսղի արքեպիսկոպոսին կեսարու կապադովկիոյ· Աւրհնեալ է Տէր Աստուած ամենակալ յամենայնի հզօր»: — Թղ· 130բ: «Կանոն մեծի հինգշաբաթին Յանդուստին, զոր արաբեալ է սուրբ վարդապետն Եփրեմ(այ) եւ թարգմանեալ ի Հայս մեծի Գրիգորի վկայասիրի»: — Թղ· 142բ—152ա: Աւետարանք իւզարեւոյ եւ բժշկութեանց»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· զկնատորբ եւ զբչէն, Թղ· 152ա—153բ·

«Փառք Հաւր անսկզբնականի եւ միշտ ծնեցելոյն ի նմանէ Որդոյն Միածնի եւ յաւէտ բխելոյն Հոգւոյն Ճշմարտի, որք են բնութեամբ միացեալք, եւ անձամբ յայտակայեալք: Որում փառք ի հրեղինացն եւ երկրպագութիւն ի հոգեղինացս այժմ եւ անդրաւ յաւիտեանս յաւիտենից· ամէն: Արդ գրեցաւ սուրբ գիրքս, որ կոչի Մաշթոց, ձեռամբ յողնամեղ Ղազարի, որ է սա կատարող ևօթն խորհուրդ եկեղեցւոյ: Զոր տեսեալ այսպիսի գանձս երկնային, պայծառ լուսով երանեալ, երջանիկ եւ աստուածահաճոյ տանուտէրն պարոն Շաղաւաթն, որ առացաւ զսա ի հալալ արդեանց իւրոց յիշատակ բարի հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն իւրոց, հաւրն Բարխորդարին եւ մաւրն Մրաթին: Որպէս զի վայելեսցեն զսա մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ եւ ուրախասցին սոքաւ եւ յիշեսցեն անմոռաց յիշմամբ յերկնազնաց յաղաւթս իւրեանց զյաւրջ յիշեցեալս զատացող սուրբ գրոցս զպարոն Շաղաւաթն եւ զհայրն Բարխորդարն եւ զմայրն զՄրաթն եւ զգաւակսն զկիրակոսն, եւ զդուստրն զԽուրւանդէն, որ տարաժամ մահուամբ փոխեցաւ առ Քրիստոս եւ զմիւս դուստրն զՄրաթն եւ զԳաւազան եւ զեղբայրն զՇահրման: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Շաղաւաթն եւ զկոգակից զԱզարէկն եւ զգաւակսն իւր զԲէկին եւ զգաւակսն իւրեանց զկիրակոսն եւ զԽուրւանդէն եւ զԳաւազան եւ զամենայն առու արեան մերձաւորսն իւր ամէն: Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զՇաղաւաթն եւ զեղբայրն իւր զՇահրման եւ զՇահրմանի կողակից զԱզարէկն եւ զգաւակսն, զմարտիրոսն եւ զԱմիրն եւ որ զամէն ասէ Աստուած իւրն ողորմեսցի ամէն: Եւ արդ ես ամենամեղ եւ անարժան ծառայ ծառայիցդ Յիսուսի Քրիստոսի Ղազար անպիտան գրիչս տեսի զսէր եւ զփափաք պարոն Շաղաւաթին, զոր ունէր առ հոգեւորսն եւ իմ տկար անձամբս յանձն առի եւ ամենակարող զաւրութեամբն Աստուծոյ կատարեցի ի յընտիր օրինակաց ի Թովմա րաբունապետին եւ Սարգիս վարդապետին: Արդ գրեցաւ սա ի Թուականութեան մերում ի Ռ եւ ԻԴ ամին (1575) ձեռամբ անարժան Ղազարի ի յերկիրս Բղնունեաց ի գեաղս որ կոչի Վեշտաւիճ ընդ հովանեաւ սուրբ Յակորիս, եւ սուրբ Մարգիսիս եւ սուրբ Գրիգորիս եւ կացցէ գիրքս այս անջինջ յիշատակ ի ձեռն սուրբ քահանայից տէր Գրիգորին եւ տէր Վարդանին եւ տէր Յովհաննիսին եւ տէր Ներսէսին: Արդ յիշեցէք անարժան զտէր Մինասս»:

2· Թղ· 153բ: (Տարբեր գրով): *«Փառք... Արդ ես Հայրապետ աբեղէս գնեցի զսուրբ գիրքս, որ կոչի Մաշտոց, վասն հոգւոյ իմոյ եւ եւս առաւել զիմ հոգւոյ որդի ի Պաղտս սարկաւագն ի վայելումն անձին իւրոյ եւ ծնողացն իմոց, հաւրն իմոյ տէր Պաղտս քահանային եւ մաւրն Գաւրին եւ հաւրեղբայրն եւ վարպետն տէր Աւարն եւ միւս հաւրեղբայրքն իմ Ղազարն եւ Պետրոսն, Յուսէփն, որ հանգուցեալ են առ Քրիստոս եւ իմ եղբայրքն Ոսկանէս սարկաւագն եւ իմ հոգեւոր որդին, որ գիրքս նորա անուանեցաւ ոչ ում հախուդաւթ չկայ: Թվ· ՌՃԽ (1592) գնեցաւ: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զելէքսանի Յուսէփն, որ գիրքն գնեաց եւ եգ ի գուռն սուրբ Յակորին,*

Աստուած դիւր մեզքն թողնու ամէն: եւ զԴաւզալ ղօջն յիշեցէք ի Քրիստոս, որ զբուրվառն եւս ի դուռն սուրբ եկեղեցւոյս եւ որ զողորմին ասէ, Աստուած իւրն ողորմեացի ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱմամչէն, որ զժամու չապիէն եռուր, Աստուած դիւր մեզքն թողնի ամէն»:

3· *Թղ·* 154*ա*: (Տարբեր գրչէ): «*Դարձեալ (յի)-շեցէք սարկաւագ Խոսրէվ, Աստուած ողորմի ասացէք ամէն· Քվ· ՌՃԻԹ* (1680)· *Օրն Ուրբաթ սուրբ Սարգիսին*»:

4· *Թղ·* 154*ա* (տարբեր գիր)· «*Ես տէր Ուսէփի որդի Ներսէսըս գիրեցի Քվ· ՌՃԾԵ* (1706) *որ է ամսուն Փետերվարին Ժ·ում, որ ով գա(ր)զայ, ասի, Աստուած ողորմի իւր հոգուն, ամէն*»:

5· *Մանունք դրչէն· Թղ·* 22*ա*· «*Ձմեղաւոր եւ դանպիտան զրիչս զՂազար սուտանուն էրէցս յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք*: — *Թղ·* 80*ա*: «*Զատացող սուրբ Մաչթոցիս զաստուածածսէր տանուտէրն յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Շահզաւաքն* (*յիշեցէք ի Քրիստոս*) *եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրն եւ ծնողացն եւ ամենայն ազգականացն ամէն, Հայր մեր*»: — *Թղ·* 105*ա*: «*Տէր Ղազար յիշեցէք ի Քրիստոս*»: — *Թղ·* 142*բ*: «*Զատացող լուսազարդ սուրբ Մաչոցիս զՊարոն Շահզաւաքն յիշեցէք ի Քրիստոս*»:

6· *Թղ·* 131*ա*: «*Զատացող Մաչթոցիս զաստուածածսէր տանուտէրս յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Շահզաւաքն եւ զծնօղն*» եւն եւն:

7· *Թղ·* 150*բ*: «*Նեբսէս սարկաւագս յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած· ամէն*»:

8· *Թղ·* 2*բ*: «*Ես Մարգարէս գերեցի ամէնն Քվ· ՌՃԾԸՆ?* (1709) *ամէն*»:

9· *Թղ·* 2*բ*: «*Ես տէր Մաթէոսի որդի Յոհաննէս գրեցի, ամէն Քվ· ՌՃՂԶ* (1747) *Փետրվարի գ· օրն է*»: — *Թղ·* 1*ա*: «*Ես Գիրիգորս գրեցի*»:

10· *Կնիք Թղ·* 2*բ·* 23*ա*, 153*բ*· «*Ցովհաննէս Դր· Արծրունի 1867*». *Թղ·* 1*բ*· Թղթեայ պահպանակի մը վրայ կայ «*Հարսանիքի ազօթքը*» «*Խաչանիշ զրոչմամբ նշանի պարագրական փառաւք պսակեալ ի կարմրուքիւն ձորձոյ ծիրանոյ եւ ոսկեթել բեհեզոյ ուրհնեա, Միածին, զհանդերձ հարսանեացդ*» եւն:

825.

ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԱՆԵՑԻՈՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԲԱՌՔ

ԺԸ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 98: — ՄԵՆՈՒԻԹԻՒՆ՝ 21×15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16×12·— մաս մը երկսիւն 16 + 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱՋՄ՝ կիսակաշի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր եւ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1*ա*—4*բ*, 97*բ*—98*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ· դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 5*ա*, 97*ա*· Յովհաննէս Արծրունի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ներսի դին «Գնեալ ի ի Հ· Ս· Վ·Է Աստոնեան: Առաքեաց ի Նայսացէ յամի 1913 ի 27 Նոյ·ի Հ· Գաբրիէլ Ծ· Վ· Մէնէվիշեան»:

Մատեանս է Ժամանակագրութիւն Սամ· Անեցւոյ եւ Քերթողական Բառք:

Ա· Թղ· 5*ա*—60*ա*: «*Սամուէլի Տահա-նայի ի գրոյ պատմագրաց յաղագս դիւտի ժամանակաց անցելոց մինչեւ ի ներկայս ծայրագոյն արարեալ: Օղնեա իսկ եւ բան եւ է: Ցերբս որոշմունս բաժանեալ սահմանեցան քիւք ժամանակաց, յանցեալն, ի ներկայն եւ յապառնին*» եւն: — *Թղ·* 27*ա*· *կը սկսի Բ· մասն կամ պիւսակները*: (*Մանրամասնութիւնք տե՛ս Թ· 65 Ա· հմմտ· նաեւ Թ· 89 եւն*):

Ժամանակագրական պիւսակները չատ ճոխ եւ լաւ պետեղուած են, միայն թէ ամէն տեղ չեն տեսնուիր ողիմպիադներն: Ամբողջը կը հասնի մինչեւ ՌՅԼԸ թուականը: կը վերջանայ (*Թղ·* 60*ա*) «*Ի ՉՉԴ թուականին եւ ի սոյն ամին չարագլուխ ամիրայն Հապլայ հրամանաւն Մելիքնասրը սուլթանին Մըսրայ զաղտաղողի յերկիրն Սսոյ եմուտ եւ բաղում աւերս արար, զորս սպան եւ զորս հրով այրեաց եւ զորս զերի վարեաց եւ արար անսպառ զրպմամարդ աչխարհն Հայոց*»: *Համեմատուած է ձեռագրաց հետ եւ տարբերակները վարի յուսանգքին վրայ նշանակուած են:*

Բ· Թղ· 61*ա*—97*ա*, *երկսիւն*: «*Այս փառք են քերթողականք վասն չափոյ Հոմերական· տաղիցն, վասն դի քերթողական արհեստքն չափաբերականք են եւ չափով վարին եւ են որք զեղչուկք են, որով ճարտասանքն վարին, դի յաճախապէս փոխաբերին, ասկս գարդու ճարտասանիդ եւ հարկ յոքնահամար եղանիլ*: Աստուածազան, *աստուածապարզ*, աստուածարեալ, *յԱստուած զօրանալ*: Աստուածահրահանգ, աստուածասփռիչ, *կամ աստուածահրահանգ*» եւն: *Վերջ Թղ·* 197*ա*:

«Քրէական մեղք, յորէնքն մեղանչէ, պքտհանայն բամբասէ, անխղճի մեղք է մինչեւ ի մահն ապաչխարէ»: Համմա· Թ· 337 Բ· § 2:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

Կնիք՝ Թղ· 3ա, 60ա, 97ա· «Յովհաննէս Գր· Արծրունի 1867»:

826.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԺԴ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 162: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 21 եւ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուդբ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ֆիչ մը մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաֆուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1 ա–ի, 160ա—162բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԴ· դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 2ա, Յովհաննէս Արծրունիի, 1867: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Սիմ· Ան-տոնեան գնած է եւ Հ· Գ· Ծ· Վ· Մէնէվիշեան զայն 1913ին վիեննա դրկած:

Մատեանս է Յովհաննու կաթողիկոսի պատմութիւն Հայոց: *Թղ· 2ա: «Յովհաննու Հայոց կաթուղիկոսի յառաջաբան պատմութեան»: Թղ· 5ա. Սկիզբն պատմութեան Թղ· 157բ: «Բանք ուրոյնք սակս յիշատակի անուան իւրոյ»: Վերջ՝ Թղ· 159բ: Համմա· Թ· 39, եւն եւն:*

Բաժնուած է ԺԴ· գլուխներու, խորագիրք չկան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Այս՝ եւս կնքուած է «Յովհաննէս Գր· Արծրունի» (1867) ի կնիքով· Համմա· Թղ· 2ա: Թղ· 1ա կայ «Mesrob David Ialiatine»:

827.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Ա. ԼԱՍՏԻՎԵՐՏԱՑԻՈՅ ԵՒ ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ (Ի ՅԵՐԿՆԱՅԻՆ ՁՕՐՍ)

ԺԴ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 95: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ՆԻՒԹ՝ բուդբ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, կռնակը բուդբ մը զարնուած եւ վրան գրուած՝ Արիստակէս պատմագիր: — լաւ պահուած է: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր, փոքր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 73ա—74բ, 95ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԴ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հաւանականաբար գնուած Հ· Սիմ· Անտոնեանէ ի Նպատաց, ուսկէ 1913 Նոյ· 27ին վիեննա դրկուած է Հ· Գ· Ծ· Վ· Մէնէվիշեանէ:

Մատեանս է Արիս· Լաստիվերտացւոյ Պատմութիւն եւ Շնորհալւոյ ներբողեան յերկնային զօրս:

Ա· Թղ· 3ա—72բ: «Արիստակէս պատմաղիր: Պատմութիւն Արիստակէս վարդապետի Լաստիվերտացւոյ վասն անցիդ անցելոցն յայլատեա յաղագս որք չուրջ դմեօք էին: Անդք ընդ աշխարհիս Հայոց եւն: Գլուխք Ա—ԻԵ: Թղ· 70ա—72ա: «Բան յիշատակարանի նոյն պրոցս: Կարեւոր համարեցայ» եւն: Թղ· 72ա—բ: «Յանկ պատմութեան պրոյս»: Հին ձեռագրէ մը կամ աղտոտած բնագրէ մը օրինակուած է, վասն զի քանի մը տեղ բառեր չեն գրուած եւ տեղ ձգուած է լրացնելու համար: Համմա· Թ· 288:

Բ· Թղ· 75ա—94բ: «Ճեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի գովեստ բանի ներբողականի· Յաղագս ոճոյն գերազունից էութեանցն հրեշտակապետացն սրբոց Գաբրիէլի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրութեանցն, զոր ոճոյն եկեղեցիք Քրիստոսի ընդ ամենայն հանդիսաւորեալ քահանայապետութիւն»: Տե՛ս Թ· 219բ· 5: Ներբողին ընթերցումը երեք օրուան վրայ բաժնուած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Այս եւս կը կրէ վերոյիշեալ կնիքը՝ «Յովհաննէս Գր· Արծրունի 1867»:

828.

ՄԱՏԹԷԻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՂՈՒԿԱՅ ԵՒ ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ՌՃՁՐ = 1739

ԹՈՒՂԹՔ՝ 175: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20×15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն՝ $16 \times 5{\cdot}5 + 5{\cdot}5 = 11$ եւ նմանապէս միասիւն: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ կարելի չէ որոշ ըսել, մի քանի ձեռագիրներ միացուած են, ոմանք թերթահամար ունին եւ ուրիշները՝ ոչ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱՋՄ՝ կարմիր կիսակաշի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթեր սեւցած, եզերքներ պատռտած, քանի մը գրութիւն ջովէ ջով բերուած, նորոգուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, գանգաղ գրիչներէ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մաս մը կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա հասարակ բան մը: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ քանի մը հատ, միջակ բաներ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՁԸ (1739): — ԳՐԻՉ, ՅԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Բալուայ Քաղցրահայեաց վանքը (մէկ մասին): — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 93բ, 174ա, 2ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կոդիկն եսեւը կայ՝ «Նուէր ի Պր· Ստեփան Լիսիցեանէ ի Տփղիս Մատենադարանին Մխիթարեանց, Վիեննա, 10 Մարտ, 1912:

Մատեանս է Մատթէի վարդապետի «Հաւաքումն քանից յաւետարանին Ղուկասու եւ Յովհաննու»:

Ա· 1· Թղ· 3ա[1]: «*Յանկ սուրբ աւետարանին Քաղուածոյ, ասէ· Հարց ծուլիցն: Վասն է՞ր յիմարաց եւ յաղքատաց ընտրեաց պառաքեալան: Վասն է՞ր յառաջ Մատթէոս եւ ապա Մարկոս եւ ապա Ղուկաս*»:

2· Թղ· 5ա[1]*—84բ*[1]: «*Նուաստ եւ յետին աշակերտին* Մատթէոս(*ի*) *եռամեծաց Յովհաննու եւ Գրիգորի աշխատասիրեաց Հաւաքումն բանից յաւետարանին Ղուկասու եւ քրոջք ի վայելումն մանկանց Հայաստանեաց: Ի ուսումն ընդունել զխրատս հոգեշահս, յորժամ սկսանի ընթեռնուլ զկիրս սուրբս չորս կերպիւ այսպանէ: Նախ թէ երկար բանիւ է գրեալ, որոց հանդիպելոյն զիտոքր բանն գովեն*»:

Թղ· 83բ[2]· *կայ «Արդ եղեւ գրաւ համառօտութեան բանից քարոզութեան ի թուականութեան Հայոց ՊՔ (1391) առ ոտս արդիւնարան հոգեստրին Գրիգորի մեծի յերկիրս Երջանկոյ ի վանքս Ապրակունեաց, զոր մեծ ջանիւ հաւ յախթամամբ երկրնակացն քալ նահատակն Քրիստոսի Մաղաքիաս որ եւ այս եւս ի նորին նչուլից չնորհացն առեալ զոքնս գրեցի առ ի յիշատակ առ յառաջ եղելոց մանկանց եկեղեցեացդ Հայաստանեայց: Այլ որ գաղափեք գրեսջիք զառակս յիշատակիկս մեր ի վերջք զրոցս, զի դուք յիշեալ լինիք ի Տեառնէ, որ եւ զարձեալ ապաշեմ զառակս յիշատակս մեր· Թէպէտ չեմ արժանի, զի եւ մեզ լիցի հասեալ մասին սրբոցն ի Քրիստոս Յիսուս Տէր մեր որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն»: Ապա կայ Թղ· 84ա*[1]· *Զի՞նչ է նախաաօնականն, զոր առնեմք ակրաւնական ասնիցն յերեկօրեայն···»:*

Թղ· 85բ[1]· *կայ՝ «Այս ուրիչ բան է· Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ վասն սպասչխարութեան: Ակ երանելին մարգարէն Եզեկիէլ անօրէնն եթէ զարձցի յանօրէնութենէ իւրեանց եւն: Վասն որոյ բազմօք զանց արարեալ փութասցուք հասանել առ յընչաւէտ հօր սրդին»:*

Բ· Թղ· 95ա[1]*—173ա: Քարոզք եւ պանագանք: 1· «Քարոզ սպասհացին առաջին երկու չաբաթի· բնաբան Իսկ արդ ո ի ձէնջ առ հոգալ իւրում յաւելուլ կարիցէ ի հասակ իւր պկանդուն մի: Որպէս բնական է պկենդականին*(°) *որ պանգալն ոչ հոգանի սոյնպէս եւ ապառնացն ոչ է պարտ հոգալ*»:

2· Թղ· 99ա[1]: «*Բնաբան· է (պոյ) ընթունայնութիւն, որ եղեալ է ի վերայ երկրի: Ժող· Ը· 14: Երեքչաբաթի· Թէպէտ կարծեմք թէ առացողք մեծութեան աչխարհիս է ներ խնդութեան եւ զուարճութեան, բայց է մեծի թչուառութեան*»:

3· Թղ· 104ա[2]: «*Քարոզ չորեքչաբաթի աւուրն քառասնորդաց պահոց: Բնաբան: Ցիչեա ով մարդ, զի հող ես եւ հող դառնալոց: Աստն իմաստասէրք թէ հասարակաբար բնութիւն մարդկան առաւել յօժարի*»:

4· Թղ· 115ա[1]: «*Լուեալ Յիսուսի զարմացաւ եւն· Մատթ· Ը· 10: Որ ոք ոչ կամիցի հիանալ վասն հիացմանն Քրիստոսի, ոչ խել եւ ոչ բանականութիւն ունի*»:

5· Թղ· 119ա[1]: «*Սկսիր յետ այսորիկ յաղագս ղղման եւ բնաբան սմին ասա· «Երանի սպասւորաց: Քարոզ մեծի պահոց երրորդ չաբաթի: Բազումք եւ զանազան իմաստութիւնք զտանին ներ այսմ աչխարհելի աչխարհիս*»:

6· Թղ· 125ա[1]: «*Ոչ տասն ապքեցան, իսկ արդ իննունքն ո՞ւր են: Ղուկ· ԺԷ գլ· 17: Ի նոյն խորհուրդ: Որովհետեւ զամենայն պործք եւ արարմունք Քրիստոսի*» *եւն*:

Թղ· 130ա[1]: *Քարոզ մը խոստովանութեան վրայ, թէ սկզբէն թէ եաւէն թերի, այժմ կը սկսի· «Զղմա Քրիստոսի ունի նստեալ յաթոռ զատաղական եւ որ խոստովանի ձախակողմն է որպէս մեզաւորք ի ձախոյ կողմն Քրիստոսի»:*

7· Թղ· 131ա–151ա: Քարոզ ի Ծնունդն Քրիստոսի: Սկիզբը Թերի: Կը սկսի հետմայ· «Գներասերտեալք եւ միշտ յորժամ ի լուսափայլ զեղմանէ նորին պիտուքեանցն վայելեալ, նախ տեղեակ եղեալ խորհրդոց առաջինքն աննախանձաբար հաղորդէն» եւն:

8· Թղ· 151ա: «Քարոզ վասն ապաշխարութեան ի նոյն բան որ ասէ· Ապաշխարեցէք զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից: Տէր մեր զապաշխարութիւն բանիւ եւ արդեամբ կամեցաւ ցուցանել»:

9· Թղ· 155բ: «Քարոզ վասն զղջման եւ ապաշխարութեան: Գրեալ է ի գիրս Ելիկն թէ Ասաց Աստուծոյ ցՓառաւօն թէ երթիցուք երից աւուրց ճանապարհ»:

Թղ· 157ա: «Հարց դի՞նչ է նախանձն· պատասխանեն եւ ասեն սուրբքն թէ նախանձն է տրտմութիւն ընդդէմ բարութեան այլոց» եւն:

10· Թղ· 158ա: «Ցանկ է զլխաւորադոյն բանից բոլոր գրոյս, զի դիւրաւ գտցես, զոր կամիս: Առաջին հատորն վասն չորս գետոցն եւ չորս կենդանեացն»:

Ասոր վերջը գրուած է Թղ· 158բ· «Եւ վասն Մարկոսի առանձին բանիցն տակաւ մեկնութիւն: Աստ գտցես եւ արտաքոյ սահմայ ի Մինսայէլ գրոց Հ· վկայութեամբ ընդդէմ Ժողովոյն Քաղկեդոնի եւս եւ տումար ԺԶ ազգաց, նոր յարմարեալ եւ ի միասին հաւաքեալ աշխատասիրեալ ումեմն աշակերտի: Որոյ Տէր ողորմեացի, ամէն»:

11· Թղ· 159ա[1]: «Ցանկ է առաջին հատորին մեկնութիւն: Առաջին բաղդատութիւն չորս գետոցն, չորից աւետարանչացն»:

12· Թղ· 160ա[2]: «Գրիգորի աշակերտի եռամեծի եւ տիեզերալոյս վարդապետի Յովհաննու Որոտնեցւոյ հաւաքեալ քաղվածոց մեկնութիւն սրբոյ աւետարանին Մատթէոսի: Նախերգաբար բաղադրութիւն չորս գետոցն եղեմաբուղխ, չորից աւետարանչացն հոդեբուղխ: Արդ չորս գետքն նման են չորեց աւետարանչացն: Փիսոն որ է (Գ)անգէս կամ Ինդոս ի Մատթէոս նմանի լսոտ հնկից եղանակաց: Նախ լսոտ անուանն, զի Փիսոն բերան հրոյ թարգմանի»:

Կը հասնի մինչեւ Թղ· 162ա: Կը սկսի Թերի:

13· Թղ· 163ա[1]: «Տէր Աւաբելի Սիւնեաց եպիսկոպոսի ասացեալ քարոզ առ սուրբ Աստուածածինն կոյսն Մարիամ: Օդնեայ Հոգի Աստուած: Աս որ ասէ արքայածինն Սողոմոն ի յերգսն՝ որտացուցեր զմեզ, հարկ է ի վերայ իմ այժմ քննել զրանս Սողոմոնի»:

14· Թղ· 165ա[2]: «Քարոզ ողջունի· որպէս ասէ Տէր առ աշակերտսն իւր պատուէր տալով նոցա թէ՝ եւ իրրեւ ի տուն մտանիցէք, ողջուն տալիք նմա եւն: Եւ արդ զիտելի է զի ողջունատրութեանս բազում կերպիւ առեալ լինի»:

15· Թղ· 168ա: «Քարոզ Ծննդեան յայլմէ ի բանն որ ասէ՝ Ոսկրմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբուրեցին: Իմաստնացեալն յԱստուածոյ Սողոմոն ազերսէ ի զիմաց եկեղեցւոյ սրբոյ ասելով՝ Համբուրեսցէ զիս ի համբուրից բերանոյ»:

Թղ· 173ա· կայ (ԼՀ մր) քարոզի հատած մը «Երկրորդ լինի յիշումն գանանացոյն, յորում էր թախանձագէս, խոնարհաբար եւ ջերմեռանդագոյն, նախ յիմաստնաբար որ զոն խնդրեաց հայցելով» եւն: Տակը գրուած է «Քվին ՌՄԾԶ (1807) Փետրվարի ԺԷին»: Այս Ձեռագիրը քանի մը ձեռագիրներու ամփոփում է, գրութիւններէն ոմանք կրկնասիւնակ են, ուրիշներ մէկ սիւնակ ունին: Թերթերու եւս տարբեր թուարկում կայ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ: 1· Առաջին գրութեան տեւեր՝ Թղ· 93բ[2] գրուած է (գրչէն)· «Գրեցաւ ի գուռն Խալուայ վաճճն, ի գուռն Քաղցրահայեաց Ս· Աստուածածնին Թիւն ՌՃՁԸին (1739) Մարտի ԺԹին վերջ»:

2· Թղ· 174բ· (ստար գրչէ)· «ՌՄԼԶ (1787) Թուին ես սիրացու Սարգիսս գրեցի զայս»: Ապա՝ «Իմ յԱստուածոյ ծառայ Յօհաննէս գրիչ լաւ գրիչ լիով ամենայն գրափորձ ինչի համար»: Ապա՝ «ի յԱստուածոյ ծառայ Յօհաննէս գրիչ լաւ»:

3· Թղ· 2ա· (ստար գրչէ): «Ոլոմպիաք Թիւն կալեալ, իւրով ինքեամբ լինի կրկնեալ եւ յօնսիսի Թիւն վուֆեալ, կրկին գնոսա յողնապատիկեալ, Քրիստոնով նա միացեալ երբ հոբելեան վերաբերեալ: Զսուրն յոբելեան երկից կրկնեալ ընդ ձ· գրին Գ· մի միասեալ: Եւ զի վակն ընդ այնմ հաշուեալ, յաւելին ցքէն քանի տեմիասեալ Զ: Որ ունի զմիտս համարեսցէ Զ· Թիւն· 1179: Ապա՝ (տարբեր գրով)· ՌՄին Գկտեմբերի ԺԱին սուրբ Հակոբ բարեկենդանի օրն կիրակի յերկիրն Բասենա ի բերդն Հաասխայ (?)»: Ապա՝ Թղ· 2բ (տարբեր գրով) «Այս է զիր արարածոց որում ասաց Աստուած եղիցի լոյս եւ եղեւ· վայելուչն Սահակ Վարդապետ(ի)· ի Թուին ՌՄԺԶ Մարտի Գ գրեցաւ եւ այնմ օրէ գայս գրեցի, բազում հոլով ընթերնացի եւ վասն գայս գրեցի եւ վասն ուսման գայս գրեցի»:

829.

ՌԱՄԳԻՐՔ

ԺԴ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 99: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեպատ, եռեւի կողմը ճեղքուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, եռեւի թղթերը կտրուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ խեղճ բաներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԴ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ալգոստինոս Վ· Ամբիկեան 1911ին կարճէն վիեննա դրկած է:

Մատեանս է Ռամգիրք, ուր կան

1· *Թղ·* 3բ: *Պատկեր վիճակահանութեան· Ա—ՃԺ*: *Թղ·* 4ա: *«Վիճակ Ա: Երանելի լինես քէ ընդ ամբարիշտս ոչ խորհրդակցեալ ի ճանապարհս մեղաւորաց եւ կամ ժանտից դու ոչ պացեալ»*:

150 *սաանաւոր վիճակ (12 անեան 5—5), 150 սաղմոսներու թուով եւ բովանդակութեամբ: Վերջին վիճակին տակը (Թղ· 20բ) նշանակուած են սկզբնատառք տողից «Աբրահամի բան, որոնց համեմատ հաւանական է պիտի յօրինուէին տաղերը, այժմ դատարկ կը մնայ ինչպէս այս կէս էջը՝ նմանապէս յաջորդը:*

2· *Թղ·* 21բ: *«Ա—Ֆ» տախտակ մը: Տակը դրուած է «Սբբոյն Ներսէսի Շնորհալւոյ աբարեալ վասն մանկանց վիճակ: Նորոգ բանիս այսմիկ հանդէս, զումարեցոյ աստ տիրապէս» եւն («Ներսէս»)*: — *Թղ·* 22ա—29բ: *«Այրն Աստուծոյ զքեզ մերձեկայ, լինել իրատէ քէ հաւատա՛» եւն*:

3· *Թղ·* 30բ: *Պատկեր Ա—Ֆ*: *Թղ·* 31ա: *«Ամենասուրբ Աստուածն էից, զքեզ փրկեսցէ ի փորձութեանց»*:

Թղ· 36ա: *Յիշատակարան եւ խրատ· «Արդ այսոցիկ ամենեցուն, պիտոյն միայն ճշմարիտ է»: Սկզբնատառք կը կապէն «Աբրահամի սակաւ այս»:*

4· *Թղ·* 36բ: *«Գուշակութեանց նախնի յօրինակէն: Ա: Լահիան առաջին կերպն է, ունի զկէտս եօթն· Եղիսաբեայիկն կոչեցին այս կէտիս լահիան»*:

5· *Թղ·* 37ա: *«Գուշակութեանց երկրորդ յօրինակէ: Ա: Լահիանն է· կէտ ունի, մինն բաց է, որ է հուրն եւ երեքեանքն փակած են, որք են օդն, ջուրն, եւ հողն»*:

Այսպէս էջ մը առաջին օրինակէն եւ էջ մը երկրորդ օրինակէն յառաջ բերելով կը հասնի մինչեւ Թղ· 78ա:

6· *Թղ·* 78բ: *«Յետ մուֆրադաթիւ որ թարգմանի եպակիք այժմ զրեցաք մուսալիսքին, որ եւ սա թարգմանի երեքաւոր, բայց ի միոյ օրինակէ յատկաց Լահիանի: Յորժամ· Լահիանն ելանէ կամ ծնանի ի թարիղէն»*:

Ունի սասնուվից պրես կամ բաժանումն: Վերջինն է՝ Թղ· 96ա· «Յաղագս թարիղին: ԺԶ: Յորժամ ի Լահիանէ եւ ի աթաբըղադաթիլէ ելանէ թարիղն գուշակէ փոսք եւ պատիւ պատանէ»:

7· *Թղ·* 97բ: *«Յաղագս գուշակմանց, որք երբեմն չարեքին կերպիւ ի միասին անկանին ի ռամլն, առաջին ԺԶ կերպիւ եւս: Յորժամ դ· Լահիան ի միասին անկանի, գուշակէ բարի հաւատա, գումար հեծելոց»*:

Կը մնայ թերի, վասն որ թղթեր կտրուած, հանուած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: Գրչէն չկան: Թղ· 3ա կայ՝ «Նուէր ընկերութեան տիրացու Սիմոն Տէր Յակոբեան, Բնիկ Բագիշեցի: 1862 Դեկ· 18 օրին»: — Թղ· 30բ «Նուէր սիրոյ առ հարազատս եւ մտերիմ սիրելի իմ տիրացու Յովհաննէս ասկերիչ Ապտուլեան, ընտրեցաւ տիրացու Յովհաննէսի 1863 Դեկ· 3»: — Թղ· 36ա «Սիմոն տիրացու Տէր Յակոբեան բնիկ բագիշեցի· իրն է Աստուած բարի տայէ նմա» (ապա թրքերէն): — Թղ· 99բ· «Աւետիս Մուրատեան Սրդերցի»:

830.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Նախ քան 1709

ԹՈՒՂԹՔ՝ 166: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16 × 5·5 + 5·5 = 11. ճաեւ ցանցառ միասիւն: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 17, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ բնտիր: — ԿԱԶՄ՝ կաշի խաւաթաղի վրայ, կռնակը մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթեր առչեւէն եւ եռեւէն ինկած, ճաեւ կազմէն բաժնուած, սեւցած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր.

քնտիր ։ — ՁԱՐԹԱԳԻՐՔ՝ սկզբնագրերը խոշոր ու գեղեցիկ ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր ։ — ԿԻՍԱՆՈՐԱՆՔ՝ բղ · 92ա[1], 121բ[1], պարզ ։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԳՔ ֆանի մը հատ, միջակ քաներ ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզքեր զանազան գրուածքներով լեցուած (հմմտ · բղ · 27ա—28բ եւ 166ա—բ) ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1709էն յառաջ ։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ · 27բ ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ · Ալգ · Ամրիկեան 1911ին կարեւեն ղրրկած է ։

Մատեանս է Պունիաք բժ · Սեբաստացւոյ Գիրք բժշկութեան Տումարի եւ ուրիշ ղրուածներ ։ Կան՝

Ա · Գիրք բժշկութեան Տումարի ։

1 · Թղ · 1ա[1] ։ *Սկիզբը պակաս · ղլխագանկին սկիզբը թերի · կը սկսի «ԻԳ · Դուռն որ յիշած է զաթլճաճն եւ զաթըլ ըռեան»* ։ *Ունի ԻԳ—Ծ · ղլուխ կամ հատած ղլխուբայց ղրուածները ամբողջ է · կը սկսի Առաջինէն եւ այն այսպէս՝ «Գիրք բժշկութեան տումարի ասկնեա Հոգի ։ Սարսաճն որ տաք է, լինի, այն որ չարայեանս կասեն Բ · ապղ է · մէկն սաֆրայ մէկն այլ սաֆրամէ որ արեան հետ խառնէ»* ։ Ա—Ծ ։

Բ · Թղ · 28բ —86բ[2] ։ «*Ցանկ ա · համար ղրոյս · Ա · Ցառաջաբանութիւն բժշկական արուեստի*» ։ — Կը սկսի Թղ · 29բ ։ «*Ցառաջարանութիւն բժշկական ղրոյս ։ Առաջինն ասեմք զպալղամն որ ծնանի յիրմէ երեկամնայաւութիւն եւ ի միջայաւութիւն եւ յաւն որ ի բուշտն լինի*» ։ Ա—Հ · որ է՝ «*Թմրեցընող դեղերն այսոքիկ են*» ։

3 · Թղ · 87ա[1]—91ա[2] ։ «*Վասն ստեղծուածոյ յաւրինուածոյ ոսկերաց եւ ջղայ ։ Ամենատեան Աստուած եւ ամէնիմատան ստեղծեաց զաւդուածս մարդոյ Մեր ։ սկը ժողովեաց ի միասին եւ պնդեալ ամրացոյց ջլօք*» (հմմտ · Թ · 678, § 10) ։ — Թղ · 87բ[2] ։ «*Վասն ստեղծման եօթն անդամոց*» ։ — Թղ · 89բ ։ «*Վասն բնութեան մարդոյ*» (*Մարդակազմութիւն*) ։

4 · Թղ · 91բ[1]—120բ[1] ։ «*Ա · վասն առաջին բժշկարանին*» *ցանկ* ։ — Թղ · 92ա · «*Գիրք բժշկական տումարի եւ ունի յաւուեսան բժշկութեան ։ Գիտացիր որ յառաջն կու յիշեմք զբժշկարանին դովին եւ զայլ խաւսք որ ասացին որ առաջինքն եւ վերջինքն*» ։ *Ունի Ա—ԿԶ · Հատած ։ ԿԹ · ի համար կ'ըսուի «Այլ խաւսք ի վերայ օդից Գարնան օդին բնութիւն եղանակն գոյապիսի յաւերս տան ընձայել · · ·*» ։ Թղ · 98ա[2] ։ «*Վասն ստեղծման եւ բնութեան եւ կազմութեան մարդոյն թէ որպէս գոյանայ մարդոյն · Արարիչն Աստուած ստեղծեաց*» ։ — Թղ · 119ա[2] · «*Դուռն որ յիշէ զղկելուն զօրութիւն եւ զիմանալ եւ զուժն եւ զմտաւթապան եւ զանգնիլն թէ ինչպէս պահեն եւ որպէս զիմանայ ուժն եւ զօրութիւնն եւ քանի տարի զիմանայ եւ վարդն եւ նաւնաւֆարն զիմանայ, մինչեւ գոյնն անգնի եւ ապա ուժն հատնի*» ։

Առաջին հատածին մէջ Թղ · 92ա[2] կ'ըսուի · «Որպէս որ Աստուած զպատարագ կայնի չընդունեցաւ որ անաստուն էր, եւ այն որ պատկեր է Աստուծոյ, որպէս ընդունի եւ յորժամ իմացան իմաստունքն հանդ նայ յայնժամ պատն ու քննեցին զկազմութիւն մարդոյ եւ զրնութիւն եւ յատոյ զրոյս եւ զաստնկն քննեցին եւ զատն զեղ եւ առողջութիւն մարդկան եւ զեղօք բժշկի եւ տոյ վասս մարդասիրին Աստուծոյ եւ յիշեա զՊունիաք բժիշկս Սեբաստացի ի Տէր» ։

Գ · Գ · Թղ · 121ա[1]—165բ[2] ։ «*Ցանկ առաջի ղրոյս բժշկական · վասն հալէմաչ չերմանն եթէ քանի՛ ապղ է*» · *ցանկ* · Ա—Լ ։ Թղ · 121բ · «*Ցանուն Աստուծոյ զթածին եւ ողորմածին* գիրք երրորդ զանուանին, որ է ջերմերն եւ *ամէնք յառաջին զրեմք զհալէմաչ չերմն եւ զպատմութիւն եւ զնախապիտութիւն վասն հալէմաչ չերմանն եթէ քանի ապղ է եւ ընդ քանի՛ բաժանի եւ զիւրոց պատճառն եւ զտեղիքն թէ ուր եւ որպէս լինին ։ Ցանուանէ Կոփկաւն եւ տաճիկն տըկ կասէ, որ թարգմանի հալ եւ մաչ · իսկ այս չերմս վասն այն որ անուանեցին*» ։

Ցիշենք զլուխներէն կամ հատածներէն քանի մը հատը ։ Թղ · 123բ[2] ։ «*Վասն ստեղծման եւ բժշկութեան յառաջին ցեղ հալ եւ մաչ չերմանն, որ ի տաքութենէ լինի եւ ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի*» ։ — Թղ · 128ա[2] ։ «*Պատմութիւն եւ նախագիտութիւն վասն սլին*» ։ — Թղ · 131ա[1] ։ «*Պատմութիւն եւ նախագիտութիւն վասն ամենայն ցեղ բորբոսային չերմանն յուրիչ յուրիչ*» ։ — Թղ · 133բ[1] ։ «*Պատմութիւն եւ նախագիտութիւն վասն արեան չերմերուն*» ։ — Թղ · 138բ[1] ։ «*Պատմութիւն եւ նախագիտութիւն վասն ծաղկին չերմանն*» ։ — Վերջինն Թղ · 160ա[2] ։ «*Պատմութիւն եւ նախագիտութիւն վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զկենաց եւ զմահուան ամենայն հիւանդին*» ։ — Կը յիշուին չատ մը բժիշկներ · այսպէս Թղ · 122ա[1]ա ։ «*Այլ փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայս ապղն որ չունի տաքութիւն ծերոց հիւանդութիւն*» ։ — Թղ · 125բ[2] ։ «*Մուհամատ Զաֆարիայի որդին ասէ թէ այս չերմս Գ · ցեղ լինի · · · թառամեցնող, բարակ եւ քակող*» ։ — Թղ · 126ա[2] ։ «*Սահակ ասէ ի նոյն պատճառն*» ։ — Թղ · 128ա[2] ։ «*Էհանենայ ասէ թէ իւր պատճառն ի սուր զիմութեան երոյ լինի որ թոքն իջանէ*» ։ — Թղ · 128ա[2] ։ «*Պատմութիւն եւ նախագիտութիւն վասն սլին չերմանն, որ է թէ թոքուցն խոց տալն եւ մաչիլն · · ·* Փալղօս (*սա*

*սահպ կը յիշուի) ասկ եթէ այս հիւրընդունելութիւն հնա բրանմին լինի»։ — Թղ· 147բ[1]։ «Այլ խաան ի յօդականէ եւ այլ ի նիթէ սրպէս հրամայէ Գաղիանոս այսպէս։ Գեղիանոս հրամայէ թէ պարտ է սրպէս առնել եւ ջանալ, որչափ կարողութիւնն լինի»։ — Թղ· 150ա[2]։ «Վասն սառածման եւ բժըշկութեան այն ջերմանն, զոր հասուն ք· կրկնակաւհաս ասէ եւ տաճիկն զպիլազիմայ···»։ Թղ· 151ա[2]։ «Նախապատրաստութիւն վասն ջերմանն, զոր հասուն միասխէսօս ասէ եւ տաճիկն չարաալղիպ, որ թարգմանի կէս երեք աւրեայ ջերմըն»։ — Թղ· 154ա[1]։ «Վասն սառածման եւ բժըշկութեան տեսուտակօս ջերմանն, որ ի սաւտայէն բնական···»։ — Թղ· 157ա[2]։ «Պատմութիւն եւ նախապատրաստութիւն վասն բնական սաւտային ջերմանն որ եւ մաղճ»։ Թղ· 164բ[2] 165բ[1] զանազան գեղօրայք։ Թերի (տմմտ. «Հանդէս Ամսօրեայ», 1914, էջ 281—289 Շ· Վ· Սահակեանի յօդուածը՝ *պատրաստեալ բժիշկ Սերաստացի եւ իր բժշկարանը Գիրք բժշկական տումարի»։

*ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· գրչէն չկայ· Թղ· 27բ կայ՝ «Աւուր (յ)որում պատահեցաւ մահ տարաժամ ի վերայ քաղկիս յԱմասիայ, եղբայրըս Հանանէս որժամ վախճանեցաւ ՈՁ ամեան էր, հասակաւ քաջ եւ գեղեցիկ էր, ի թվականիս ՌՃՄԸ յամին Ունվարի յամսի Ե· էրեկոբեայ ժամուն, որն նաւակատիս էր ծնընդեան որ Տեառն ժամուն թագեցաք ի սուրբ Էջմիածին, որք հանդիպիկք հար մեզայիւ Քրիստոսի ամէն»։ Ապա՝ «Ես անարժան ծառայ ծներ եմ Թվին ՌՃԶ ամին Մարերի Է·ին, որ ե· շար(աթ) գիր տարուն Զ»։

Թղ· 28ա (տարբեր տգեղ գրով) կը յիշատակուին Աբրահամ Հաղարապետեան բինպաշ օղլի եւ նաեւ Սարգիս ազա։ Կան ուրիշ անպէտ, ինչպէս նաեւ զանազան (օտարալեզու — վրացերէն) գրութիւններ՝ պարապ էջերու վրայ։

831.

ՆԵՐՍԻՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ

ԺԸ դար

Թուղթ՝ 218։ — Մեծութիւն՝ 21 × 15։ — Գրութիւն՝ 13 × 10։ — Տողք՝ 23։ — Թերթք՝ 11 քերք։ Իւրաքանչիւրը 18—20 գուղք։ — Նիւթ՝ գուղք։ — Կազմ՝ կոճակը լաք, կողերու վրայ՝ գուղք, նոր կազմուած։ — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ շատ լաւ։ — Գիր՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր։ — Զարդագիրք՝ չունի։ — Նորագիրք՝ սեւագիր։ — Ժամանակ՝ ԺԸ· դար։ — Գրիչ. Ծաղկող եի Կազմող. Տեղի, Տիր՝ անյայտ։ — Յիշատակագրութիւն՝ չունի։ — Տեղեկութիւն՝ 1912ին կ· Պոլսէն գրկուած։

*Մատեանս է Ներսէսի Լամբրոնացւոյ Մեկնութիւն Պատարագամատոյց Աղօթից· (*մանրամասն տե՛ս թ· 237)։ *Թղ· 3ա կը սկսի «Զինչ յայտ առնէ քահանայիցն հանդերձ սարկաւագօք յաւանդատունն պայծառազգեստիլ։ Եկեղեցիս տաճար եւ տուն Աստուծոյ է, որպէս Պօղոս գրեաց»։ Ճշդիւ կը համընթանայ թ· 237 ի բաժանմանց։ Վերջինն է՝ թղ· 203ա· «Մեկնութիւն սաղմոսի օրհնութեանն որ այժմ ասացան։ Այս սաղմոս ոչ եթէ վայրապար ասի յայսմ վայրի այլ քանզի զօրութիւն եւ միտք սաղմոսին»։ Թղ· 211ա—218բ կայ «Հարցաքննութիւն տան օրէնսն Քրիստոսի եւ հաստատութիւն թէ ոչ է պարտ զվիճակ եկեղեցական ասոնիճանայ ձեռնադրել ընդ մարմնական տոհմութեամբ։ Շնորհօքն Աստուծոյ, որում ի վեր քան զարժանն եղաք ընդունակ. ի կէտ ժամանակեաց ընթացս բանի տէրունի խորհրդոյս քննութեան»։ (Տե՛ս թ· 237· Գ· 1·) Հոս սակայն թերի կը մնայ։*

Գրութեանս մէջ գլխագրերը չեն գրուած, բայց գրելու համար տեղ ձգուած է։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

832.

ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ ԵՐԳ ԵՐԳՈՑԻ

ԺԹ դար

Թուղթ՝ 40։ — Մեծութիւն՝ 22 × 16։ — Գրութիւն՝ 15 × 11։ — Տողք՝ 24։ — Թերթք՝ չեն նշանակուած։ — Նիւթ՝ գուղք։ — Կազմ՝ անկազմ, հաստ գուղքի մէջ դրուած։ — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ մաքուր։ — Գիր՝ նօտրգիր, քնտիր։ — Զարդագիրք՝ հատ մը առջեւը։ — Նորագիրք՝ կարմրագիր։ — Դասակարգ՝ քգ· 37ա—40բ։ — Ժամանակ՝ ԺԹ դար։ — Գրիչ՝ Գէորգ սար-

կաւազ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ· ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ ասյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 36ք: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կ· Պոլսէն 1912ին ղրկուած:

Մատեանս է (*թղ· 1ա*)· «*Համառօտ հաւաքումն ի տեսութեան լուծմանց երգ երգոյն, աշխատասիրեալ Գրիգորիոս Հոգոպի եւ քահ* թաբուեապետի *Հայոց, աշակերտի Եսայեծի Յովհաննու Որոտնեցւոյ· ի լուսաւոր բանից* վարդանայ վարդապետի»: *Ասա վասն է՞ր սա յեսոյ կարգեալ է: Սոպոմոնի կարգն է ընդ ժողովին: Նախ զի երիք զրիք են, երիք հատարակաց է խրատ, միասին կարգեաց*» *եւն: Հարց եւ պատասխանով· Վերջ թղ· 36ք: Տե՛ս թ· 374:*

Թղ· 36ր· կ՚ըսուի «...այլ որք ազգ մասք եւ ճշմարիտ հաւատով կատարեն զփրկական խորհուրդն ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ եւ ամենայն աշխատողացն ի սմա երջանիկի եւ լուսաւոր վարդապետին Վարդանայ եւ խնդրողացն եւ համօրէն աշխատողացն ի սմա եւ գծագրող սորա եւ ստացող կարենայ իրք մանկավարժ սարկաւագ տիրացու. Գէորգս բազմաչխատ ջանադրութեամբ զօրինակս զայս զաղափարեալ յաւարտ ածի ի փառս ամենակալ փրկչին Քրիստոսի եւ ի յոգուստ ընթերցողաց զնա»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· ա՛ս վերինը:

833.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ՈՁԴ = 1235

ԹՈՒՂԹՔ՝ 208: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 27 թերք՝ իւրաքանչիւրը 8 թղթով: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ գորշագոյն կաշիով տախտակը պատած, — առջեւը ծակծակ զարդերով (խաչ մը), կռնակի կողմը կաշին ինչ մը ճեղքտուած եւ փականքները հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ Առջեւը երկու հատ, հմմտ· վարը՝ բնագիրը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ համեմատաբար լաւ, բայց ինչ ինչ տեղեր մագաղաթը շատ սեւցած, ետեւի թղթերը կազմէն բաժնուած· ճանի մը թուղթ կտրուած, հմմտ· թղ· 74ա եւ 118ա եւն: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, լաւ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ճանի մը հատ, բաւական ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ Աւետարանիներու սկիզբը միջին մեսրոպեան գրով եւ ոսկիի խառնուած: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, 47ա, 75ա, 127ա, բազմագոյն, ոսկեխառն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ինչ եւ բաւական յաջող: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՈՁԴ (1235): — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Հռոմկլայ: — ՏԷՐ՝ կոստանդին կաթ·: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 207ա եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1911ին Հ· Օգոստինոս Ամբիկեանէն կարնէն ղրկուած: — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեմ նշանակած:

Մատեանս է Աւետարան, *ուր կան՝*

Թղ· 3ա: Մատթէոս: — Թղ· 46ա· Մարկոս (*Մարկ· ԺԶ· 9—20 չկայ*): — *Թղ· 75ա: Ղուկաս: — Թղ· 127ա: Յովհաննէս·* (*վերջը կայ «իրք չնայեալ կնոջն»*): *Նախադրութիւնք, Համեմատութիւնք եւ կրութք չկան: Մեր լաւագոյն Ձեռնագիրներէն է:*

2· *Առջեւը կը պակսին երկու հատ մագաղաթեայ պահպանակներ* (*թղ· 1ա—2ք*): *Մեծութիւն գրքին համեմատ, գրութիւնն երկսիւն, տողք՝ 18, գիր՝ բոլորգիր: Գլուխք կարմրագիր: Հատուածներն են՝ թղ· 1ա—1ք: Եսայի Գ· 16—25, թղ· 2ր· Գործ առ Բ· Կորնթ· ԺԳ, 11 թղ· 2ա· Գործ առ Բ· Թեսաղ· Բ· 12—16· թղ· 2ր· Գործք Առ· Բ· 42—46:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *գլխաւորը· Թղ· 207ք: «Ի հրամանէ աստուածապատիւ երջանիկ եւ արքայազան կաթողիկոսին Հայոց Տէառն Կոստանդեայ աւարտեալ եղեւ սուրբ եւ կենսակիր աւետարանս այս ի յիշատակ իւր եւ աստուածասէր ծնողաց իւրոց եւ եղբարց որդւոյն իւրոյ արժանաւոր եւ սուրբ եպիսկոպոսին Տէր Սահակայ ուղղւորելոյն յաստեացս, որոյ ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած եւ յարութիւն կենաց ընդհանուց ի միւսանգամ գալստեանն իւրոյ: Եւ արդ աղաչեմք զամենեքեան, որք ընթեռնուք զսա եւ լուսաւորիք, յիշեսջիք յարժանաւոր ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զերիցս երանեալ հայրապետն Հայոց զՏէր Կոստանդին զառաջնոյ սորա եւ զաստուածասէր ծնողսն իւր եւ Քրիստոս Աստուած ամենեցուն ողորմեսցի յիւրում արքայութեանն, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն: Եւ արդ գրեցաւ սա ի Քուխս մերում ի ՈՁԴ (1235) ձեռամբ Յոհաննիսի մեղաւոր եւ անպիտան գրչի ի յանմատչելի ամրոցիս Հռոմկլայի ընդ հովանեաւ աստուածընկալ սրբոցս, որով պահպանիմք միշտ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս: Աղաչեմ զգրիչս յիշման արժանի առնել»:*

2· *Թղ· 126ր· (գրչէն): «Զառաջնոյ պատուական եւ կենսաբեր աւետարանիս զսուրբ եւ երանաշնորհ քահանայն զՄխիթարիոս եւ զհարազատն իւր զկոստանդին եւ գծնողսն իւրեանց աղաչեմք յիշել ի մեծ*

զաց Թողութիւն եւ Աստուած զձեզ յիշէ ողորմութեամբ»:

3· Թղ· 46բ (տարբեր գրով) «Փառք ամենասուրբ Յերրորդութիւն Հոր եւ Որդոյ, յաւիտեանս ամէն· ես Գալուստս (sic) երկոյս զերի աւետարանս տի Մանէկի ժողովքերի· Փալանատուղ ամիր ֆլորիմ եա զննեց յիշատակիր ծնո(ղ)աց հոգն Համազարին Տէր տուրի· մօրն Սալուին, Մեծամին, Գարանին, աղրօրս Ծածուրի(°), Մկրտիչ իչ իչ (sic), որդուն Ղազարոսի· Աստուած յիշեսչիրէքն ի բարին, ամէն, Հայր մեր»:

4· Թղ· 73բ· (ուրիշ գրչէ)· «Ես Սիմաւոնս զննեցի տուրը աւետարանս յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոցն Նորաբերին, եւ մօր իմոյ Շնորհին, եղբօր իմոյ Մկրտչին եւ կողակցին իմ Ցագմիտուխին եւ կիրակոսին եւ մեր յաբեան մերձաւորացն, ով հանդիպիքէ կարդալով կամ աւրինակելով, Աստուած ողորմի ասացեք լի բերանով եւ Աստուած զձեզ յիշէ· ես Սիմաւոն զննեցի տուրը աւետարանս ի հալալ վաստակէն իմոյ· Թվին ՌՈՂ (1598) ի գուղն, որ կոչի Շոռլու, Թէմուրն վկայ, Ղազարն վկայ, Քէրամատն վկայ, Թագաւորութիւն տուղան Մահմատին եւ Հայրապետութիւն Դաւիտ կաթողիկոսին, տարին այծեղջերն էր, տվի ժէ ղուռչ գին եւ տվի յիշատակ ի ձեռն Աստուածատուր քահանային, ով Թամա հանէ, մտան կայենի տանու եւ խաչհանողացն· կատարեալքն աւրհնին ի յԱստուծոյ· Ինչ քահանայ որ բանեցնէ տարին գ· պատարագ անէ Սիմաւնին»:

5· Թղ· 208ա· (տարբեր գրով)· «Ցայսմ ամի օր որ (?)Թվ ձժե եր, երեկ Մարկին ի Հայոց երկիրն ու տարաւ զայս գիրքս սծառայ՝ ես վարդան յերուսաղէմ կ'երթայի· Հանդիպեցաւ այս գիրքս ինձ (անընթեռնելի) եւ ոչնեցին ինձ յիշատակն ծնուղայ իմոյ եւ որ յիշէ յիշեալ լիցի ի Քրիստոս ամէն»:

834.

ԲԱՌԳԻՐՔ

1751էն յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 158: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 161: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 16·5: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ բոլորովին fայfայուած, այնպէս որ ուրիշ գրքի մը կողքին մէջ դրուած է: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, բզքեր ածքատուած ու բաժնուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 115բ, 154բ—155ա, 156ա, բ, 158ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1751էն յառաջ: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 157ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կր պակսին:

Մատեանս է Բառգիրք: *կը սկսի (թղ· 1ա) «Աբաբովք, անղէն, Աբանայ հօր օրհնութիւն, Աբարիմ, անցք կամ անցանօղք, Աբբայ, հայր, կամ հայր հօր, կամ մեծ կամ պապ, ասորոյ է բառս: Վերջ թղ· 145բ: «Օրուկ, չուառ կամ փանաքի, օրօրել կամ երեբել: Թղ· 146ա—150ա կայ «Բառգիրք յաւուկ անուանց, ականց համառօտագրութեանց, նշանագրոյ եւ յաւելուածք· «Ականէ ակն կապուտայպոյն, նման լի դրիոնի, այսինքն յակնդի, առիւծոյ, օձից, եւ այլ թունաւորաց օրտէ»: (Համառ. Թ· 41 § 1):*

Շատ տեղ լուսանցքներու վրայ հեղինակէն յաւելուածներ եղած են: Դժբախտաբար առջեւի թղթերը մաշած են եւ բաւական թուով բառեր անընթեռնելի կը մնան:

Թղ· 155բ կայ՝ «Վասն աստեղաց յոլանալոյ», Թղ· 156ա· Ցաղակս չարժման, (որ են) ցուցակ»· Թղ· 156բ: «Բանք պիտանիք օգտակարք»· Թղ· 151բ—152ա կայ քանի մը անաստուածներու մասին տեղեկութիւն, Թղ· 151բ երապոյոյ, (12 կտոր):

Բառագրքին մասին թղթի մը վրայ Հ· Ն· Ա(կինեան) կը գրէ «Բառագիրք Յարութիւն վարդապետ Ալամդարեանի ըստ վկայութեան Պր· Առաքել Բաբախանեանի ի Թիֆլիս, որ եւ նուիրեալ զայս Մխիթարեան մատենադարանիս, Վիեննա 1912: երեք ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ա·»: Թղ· 158ա կը կարդայսի «Թուին Քրիստոսի 1751 հանելարի է· ուն այս բառգիրքս որ փառակեցի Գեվորգի դի Նվաոտ Դաւիթ, Քամինենց Յովանէս դի Մելքում որ է փառակեցի»: Իսկ Թղ· 38ա կայ կնիքս՝ «Տէր Մաթէոս Ռկզուլեանց», վրան գծուած է նաւ մը՝ մէկ կողմը զեկ եւ միւս կողմը՝ սրբատ մը· վրան սեղան մը, որուն վրայ կը հանդչէին խաչ մը, սկիհ մը եւ աւետարան մը: Թղ· 151բ կայ՝ «Գերապատիւ ու հոգեւր, ճշմարտասէր ու եղիակաւ նախանձու աստուածպահանին, պաշտօնեու վառեալ զեռ եփրեմ արհիպիսկոպոսի ողջոյն բնծայեմ միշտ եւ յար»:

835.

ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ ՅԵՐԿՆԱՅԻՆ ՁՕՐՍ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԱՐԱԳԻ

ԺԴ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 16։ — ՄԵՆՄՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12·5։ — ՏՈՂՔ՝ 29։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ զօրաւոր։ — ԿԱՋՄ՝ չուն, վրան թղթէ ծածկ մը ֆաշուած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուն։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թէ շատ մը թղթերու վերի լուսանցքը թաւաֆոտուած։ — ԳԻՐ՝ մաքր ճօտգիր։ — ՅՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 16ա—բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԴ—ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չուն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ փոխանակութեամբ գրքերու 1912ին ստացուած։

Մատեանս է Ներքողեան գովեստի ի տօնի հրեշտակապետաց ի Ն· Շնորհալւոյ եւ մեկնութիւն պատարագի։

Ա· Թղ· 1ա։ «Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի գովեստ բանի ներբողականի բանաստուածութեամբ յապաղս տօնի պերապունիցն էութեանց հրեշտակապետացն սրբոց Գաբրիէլի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրութեանցն, զոր տօնեն եկեղեցիքն Քրիստոսի ընդ տիեզերս համախմբեալք ուրախութեամբ։ Այսօր երկրաւորս եկեղեցւոյ հանդիսաւորեալ քահանայապետութիւն ցրնծայ հրաշափառապէս»։ Վերջ Թղ· 12բ։ Տե՛ս Թ· 219բ· 5։

Բ· Թղ· 13ա—15բ։ «Մեկնութիւն սրբոյ մեծի եւ ահաւոր խորհրդոյ, միշտ պենեգելոյ անծախապէս փրկչին մերոյ Աստուծոյ եւ երկնաւոր պատին անմահի համաոտեան կարի յոյժ քաղցր ախորժ եւ դիւրիմաց բանիւ, հասատատ վկայութեամբ ի սրբոյ աստուածայնոյ ի հին եւ ի նոր կտակարանաց։ Ի մտանել պատարագիչ քահանային ի պահարանն, որ նշանակէ զդղանալն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ունի զխորհուրդ զի՛ սուրբ վերնատունն մտանելոյ»· Եւն։ Ա· Գրոց տեղիք նշանակուած են լուսանցքին վրայ։

Թղ· 15բ· կայ՝ «Արիստոտէլի յաղագս աստղաբնութեանց առ մեծ արքայն Ալեկսանդր։ Գովելի են զգեցիկքն եւ պարսաւելի զարչելիքն», 8 տող է։ Ապա կուգայ՝ «Ամասիոյ ջարդը տեղի ունեցաւ 1893 Դեկ· 5ին, մօտաւորապէս 20 հոգի ջարդուեցաւ։ Թուրքերը ամբողջ խանութները կողոպտեցին։ 1901 Յուլիս 20ին Ամասիոյ մէջ տահմանադրութիւն հռչակուեցաւ։ 1909 Օգոստոս 20ին առաջին անգամ Ամասիայէն զինուոր տարին»։ Նոյն թղթին առջի լուսանցքին վրայ գրուած է՝ «Սոյն զրքոյկը գպրոցական տղումէ գնեցի 4 Մեպտ· 1911· Կ· Ց· Գազազեան»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի։ Համմա· վերը։

836.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆ

1766էն յառաջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 106։ — ՄԵՆՄՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10։ — ՏՈՂՔ՝ 21։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած, 16 իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ զօրաւոր։ — ԿԱՋՄ՝ կաշեկազմ. առաջին կողքին մէջ տեղն եղած է զարդ մը, որ այժմ կը պակսի, նաեւ փականճեները։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուն։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմէն բաժնուած, թուղթերը սեւցած, ցեցամէս եղած ու պատռտուած, նաեւ հանուած՝ խտէէն։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ ճօտգիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, բայց տգեղ։ — ՅՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ, անճաշակ։ — ՆԿԱՐՔ՝ չուն։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—5բ, 66բ, 101ա, 103բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1766էն յառաջ։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 109ա եւն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Հ· Զամանեանի գրքէն, առաքուած 1911 Յուլիս 13ին՝ Տրապիզոնէն։

Մատեանս է Մաշտոց Լեհահայոց եւ Տաղարան *հոգեւոր։ Ա· Թղ· 6ա—86ա։ Մաշտոց։ Կը բովանդակէ հետեւեալները· Թղ· 6ա։ «Կըրք· (sic) Օրհնութիւն ապի եւ ջրոյ»։ — Թղ· 9ա։ «Օրհնութիւն նորոյ տան»։ — Թղ· 10ա։ «Օրհնութիւն կերակրեղինաց, մանաւանդ ի Զատիկն օրհնութիւն պատան պատկական»։ — Թղ· 10բ։ «Օրհնութիւն առաջաստի»։ — Թղ· 11բ։ «Օրհնութիւն ճուոյ»։ — Անդ· «Օրհնութիւն նորոյ պղպղոյ»։ — Թղ· 12ա։ «Օրհնութիւն առ որ եւ իցէ ուտելիի»։*

— Անդ· «Օրհնութիւն ջրոյ եւ աղբերաց»: — Թղ· 13ա: «Օրհնութիւն մոմեղինաց Տեառն ընդառաջին»: — Թղ· 15բ: «Օրհնութիւն մօխրոցի»: — 18ա: «Օրհնութիւն արմատենեաց յաւուր ծաղկազարդի կիրակէի»: — Թղ· 21ա: «Օրհնութիւնք յեպիսկոպոսաց կամ այլոց պիշխանութիւն ունողաց առնելիք· օրհնութիւնք քահանայական զգեստուց սեռօրէն: Փոխ· Օգնութիւն է մեր յանուան Տեառն: Պխ· «Որ արար զերկինս եւ զերկիր· Աղօթեսցուք· Ամենակարող մչտնջենաւոր Աստուած, որ ի ձեռն Մովսէսի» եւ ապա՝ զգեստուց օրհնութիւնք: — Թղ· 26ա: «Օրհնութիւն տղայոց հիւանդացելոց»: — Թղ· 29բ: «Օրհնութիւն տանց ի սուրբ չափաթում սրբոյ պատերի»: — Թղ· 30բ: «Օրհնութիւն տեղւոյ»: — Թղ· 31ա: «Օրհնութիւն ըսկբուլարի կամ չուխա(յ)ի Աստուածածնայ: Ընկալարուք Աստուած զողորմութիւն քո ի մէջ ժողովրդեան»: — Թղ· 34բ: «Օրհնութիւն վարդարանի Աստուածածնայ»: — Թղ· 38ա: «Կարճ այցառնութեան հիւանդաց»: — Թղ· 40բ: «Խրատք տալոց զսուրբ հաղորդութիւն հիւանդաց»: — Թղ· 42բ: «Կանոն յաղագս վերջնոյ օծման հիւանդին»: — Թղ· 49բ: «Կերպ յօրնութիւն հասանելոյ հոգեվարաց»: — Թղ· 51բ: «Կարճ յանձարարութեան հոգւոյն» եւն: — Թղ· 57բ: «Մաղթանք ընդդէմ դիւթութեանց եւ թովչութեանց եւ այլոց կախարդականաց: Սուրբն Հիլարիոն Ապպաս առնապատականաց, սատիկ հալածիչն դիւաց պիտի առեալ ասել» — Թղ· 61բ: «Վերհաչտութիւնք փակելականաց, մարմնակալաց եւ պատատաց սրբազանց յետ լուացմանց նոցին»: — Թղ· 62բ: «Վերհաչտեցութեան բաժակի կամ մաղմոյի նորոգեցելոյ»: — Թղ· 65բ: «Օրհնութիւն որոյ իցէ ծխանելեաց արտաքոյ յաւուր Յայտնութեան Տեառն»: — Թղ· 64ա: «Օրհնութիւն ի մահացութեան անասնոց»: — Թղ· 64բ: «Օրհնութիւն ուրկանի»: — Թղ· 68ա: «Կերպ արձակելոյ զոք ի բանտարանաց ներ խոստովանութեան»: — Թղ· 65բ: «Նախապատրաստութիւն հոգեւոր առ սրբազան ծննդեան Մարիամու միշտ կուսին եւ առ երանելեալ ծնունդն Յիսուսի Քրիստոսի ի բովանդակ ժամանակի գալստեան, որ սկսանի ի ԻԹ Նոյեմբերի եւ չարունակելի է մինչեւ ԻԳ Դեկտեմբերի: Յամենայնում աւուր ասիցէ խ· ողջոյն քեզ Մարիամ, որոյ բովանդակն լինի հաղար: Աւ ի համահետեւումն այնց, զորս ասաց ի գիշերի Ծննդեան Տեառն սրբուհին կաստարինէ Պօլօնիայի ի կարգէն սրբուհւոյն Քլարայ»: — Թղ· 68բ: «Ներողութիւնք մչտնջենականք եւ ընդհանրականք»: — Թղ· 73ա: «Լիթանիայք ամենայն սրբոց»: — Թղ· 77ա· կայ՝ Ս· Կոյսի մօրը Աննայի ամուսիններու մասին: — Թղ· 77բ: «Օրհնութիւն մարմնակալաց, կրկին վերհաչտեցութիւն գորբորայից յետ լուացման նոցա»: — Թղ· 78բ: «Մաղեդանք վասն ժանտացաւութեան»: — Թղ· 82ա: «Վասն ժանտամահու»: Մանրամասնութիւնք տե՛ս միւս Մաչտոցներու մէջ:

Բ· Թղ· 82ա—103ա: Գանձարան: 1· Թղ· 82ա: «Տաղ առ Կուս· Սրբուհի Մարիամ, Մարիամ պարտէզ աննման յանկալի· Մարիամ, Մարիամ ծաղկեալ»:

2· Թղ· 82ա: «Կայր առ խաչին մայրն Յիսուսի, ողբայր եւ լայր արտասուալի»:

3· Թղ· 83ա: «Ի խորոց սրտէ սիրեցեալ որդիք իմ բարօվ կացէք»:

Թղ· 84ա: «Լիթանիայս առ սուրբ Աստուածածին, տաճկերէն»:

4· Թղ· 85բ: «Սուրբ Տիրամայր ոսկի փետուր չնարհալի, չնարհալի» եւն:

5· Թղ· 86ա: «Սահղծողդ ամենակալ եւ Հայրդ պճած, էակից բանդ հօր փրկիչ ողորմած»:

6· Թղ· 87ա: «Կողկողադին դիմօք զսուդն իմ աղաչեմ եւ փլուցեալ ի սրտէս լալով արտասուեմ»:

Վերջը կայ՝ Թղ· 88ա· «Ի մեր Քաւականիս հազար հարիւրին եւ խսան եւ հինգ Քիւ նմայ կյսորդին (1656), վասն աղտեղի ազգիս բանք չարեալ հիւսին, որով ողրամ լալով եւ յորդ արտասուիմ»:

7· Թղ· 88ա: «Տէր Կոմիտաս սուչում նէտուր, կիւնահրմ տոյայ»:

8· Թղ· 89բ—90ա: «Ոմանք յոյժ սքանչացեալք, ասեն թէ վասն է՞ր, Ս· Պետրոս միայն գլուխ հանրոց է»:

9· Թղ· 90բ: «Ալէլուիայ Ծննդեան: Աստուած բան յԱստուծոյ առաքեցաւ, աւետիս, եւ բնակեցաւ յարդանդ կուսին աւետիս»:

10· Թղ· 91բ: «Տաղ այլակերպութեան: Այսօր ցնծայ լեառն Թաբոր եւ պատրճանայ մեծն Ահերմօն»:

11· Թղ· 93ա: «Անեղ Աստուածն բարբրիկ բաշխօղ չնորհացն համայնից»: Ա—Ք:

12· Թղ· 95բ: «Յորժամ յէկայ եւ իմ տանէն չհասայ, աչխարհիս բանէն հեռացայ»:

13· Թղ· 95բ: «Տաղ ուրախութեան: Այսօր ցնծամք պարելով խմբովք գինի»: Թերի:

Թղ· 93բ: «Ո՞յք են հնկեասան անօրէնութիւն(ք)»:

14· Թղ· 97ա: «*Ի չարաթոյ գիշերին կանոյքն յիրար ժողովէին*»:

Թղ·97բ: «Օրհնութիւն գվարդարան առաջոյ» են են:

15· Թղ· 104բ: «*Դեղ իլանճուխի, Օձի խոխն չորոյ մատրայ որպէս պուր*»: 16· Թղ· 105բ· «*Սուրբ ոսկէ, քահնայդ նոպելի, ճգնաւոր նահատակ պանծալի*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 103ա: «*Ճամբ Տէառն 1766 իակ բան Հայոց Քիս ՌՄԺԵ· տպագրեցաւ Պատվելոն առն անարժան եւ դեռացուս եւ փեռնառ Ծառոյ Աստուծոյ Քէրոբ: Ի Ապրիլի ԺԲ*»:

2· Թղ· 103բ: «*Տակաճ* (sic) *թվին ՌՉՉՌ ես կատարեայ տիրացու Յօսկան այս դիրս գրցի, պատճառ գրոյս այս, որ ես գրեցի, գիրս Երբեք Ղոհմէն ԵՒկի գրցի այս Թուխս այս պա(ա)ճառով, 1086 Հայոց Թվ· Թովականիս ՌՄԺԵ (1806) քառ հնոյ ասմարի*»:

3· Թղ· 103բ: «*Թվ· ՌՄԺԹին տպագրեցաւ Քէրոբի սրպի Մելքոն եւ տէր Սէրոբի Քոռ Յովսէփն, Տէր Յիսուս յանփորձ պահեսցէ Թվ· ՌՄԺԹին*»:

4· Թղ· 5ա: (*Տարբեր գրով*)· «*Ես տիրացու Մխայելս գրեցի այս գիրս*»:

5· Թղ· 105ա: «*Թվ· ՌՄԺԹ·ին Ապրիլի ԺԵ՛ին*»:

837.

ՀԱԽԱՔԱԹՈՅ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆԱՑ
(ՍԻՄԷՈՆԻ ՋՈՒՂԱՅԵՑԻՈՅ)

ԺԽ—ԺԾ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 173: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ՏՈՂԻ՝ 25: — ԹԵՐԹԻ՝ մաս մը ճշաճակուած է եւ մաս մըն ալ անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջովին կաշեկազմ, բիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ էջ· 2ա կայ սիրուն սիրաձարգ մը: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ· 29բ—31բ, 50բ—52ա, 75բ—76բ, 1229բ, 169բ—173բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1638 (ԺԷ—ԺԸ դար): — ԳՐԻՉ, ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ. ՏԻՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 169ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Դիտ· վ· Թորգոմեան յանուն իր կնոջ Կալիճիկեայ եւ երկու զաւակներու՝ Սուրէնի եւ Ագաւի 1921 Հոկտ· 24ին կը նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան՝

Ա· Թղ· 1ա: «*Համառօտ հաւաքումն վասն մարմնոյ եւ հոգւոյ եւ յորոց բաղկանայ մարմինն*»: *Ապա՝*

«*Ի Սիմոնէ Զուղայեցւոյ Հայոց վարդապետէ Աբուսադրութիւն վասն անձին մարդոյ: Հասարակաց մտաց ըղձալի ճշմարտութիւնն, դի առ այս հասուստեցաւ միտքն եւ նոյնս է ենթակայ մտաց, բայց առ հասուելն ճշմարտութեան*»: — Թղ· 3ա: «*Յաղագս գոյութեան եւ էութեան:*

Գլ· Ա: *Գոյութիւն եւ էութիւն մի են, որք հասարակաբար ասին ի վերայ գոյութեան եւ պատահմանն որպէս էակն*»: Վերջ Թղ· 29ա:

Այս գրութիւնը ունի մեծ մասով համաոտ՝ կարճ գլուխներ: Ցիչենք Թղ· 8ա· «Ցաղագս մարմնոյ, Գլ· ԺԵ»: — Թղ· 13ա: «*Վասն զօրութեանց անկական հոգւոյն· Գլ· Ի*»: — Թղ· 18ա: «*Վասն ներքին զգայութեանց· Գլ· ԻԷ*»: — Թղ· 19ա: «*Վասն հասարակ զգայութեան· Գլ· ԻԹ*»: Թղ· 21ա: «*Վասն յիշողականին· Գլ· ԼԲ·*»: — Թղ· 27ա: «*Վասն իմացական զօրութեան· Գլ· ՄԲ·*»:

Բ· Թղ· 32ա: «Համառօտ լուծմունք գրոց Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի որ է· ասացք կոչի, արարեալ նոյնոյ Սիմէոնի վարդապետի երեւանցւոյ ի փառս Հոգւոյն Աստուծոյ: Գիրքս այս կոչի· է· ասացք, այսինքն ասացուածք, յորս գ· է· իրազութիւնս ուսուցանէ մեզ անյաղթն Դաւիթ: Ցառաջնումն ուսուցանէ թէ զի՛նչ է սահման»: Վերջ Թղ· 41ա: *Տե՛ս Թ· 483, § 1:*

Գ· Թղ· 42ա: «*Ցաղագս ութերորդ գրոյն Փիզիգայականացն Արիստոտելի եւ կամ բնականոց: Եւ պիտոյից մեզ այժմ հոգեցի ենթակային փիլիսոփայութեան բան: Գիրք եւ վիճաբանութիւն առաջին ո՞ր: Պրակք նախ նատեալ: Թէ ո՞ր է առարկեալ ենթակայ փիլիսոփայութեան: Արդ եթէ յորժամ խօսիմք բնդ իրին համարնական մարմին կամ չմարժելին համարնական կային*»:

Թղ· 43ա: «*Վիճաբանութիւն երկրորդ· Ցաղագս սկզբանց բնական իրաց*»: — Թղ· 44: «*Երրորդ վիճ·: Ցաղագս առաջին նիւթոյ առարկայ, բացատրութիւն*»: — Թղ· 48ա: «*Զորրորդ վիճ·:*

Ցաղագս պահասութեան առարկայի»: — Թղ· 50ա: «Վերջ առաջնոյ· Դրգոյն»:

Դ· Թղ· 53ա—75: «Ի դիրս ֆիզիկային այսինքն բնաբանութեան Արիստոտէլի: Ցաղագս սկզբանց բնական մարմնոյ: Շարակարգեալ ի կարգէ Թէսաւինոսայ Կղեմէս աստուածաբան վարդապետէ: Առաջին վիճաբանութիւն թէ Զի՞նչ է եւ կամ քանի՞ իցեն սկզբունք բնական իրաց: Խնդիրք առաջին: Նախ պիտելի է պի սկիզբն առհասարակ սահմանի յԱրիստոտէլի ի հինգերորդ դիրս մէթաֆիզիզիպային»:

Ունի ինը խնդիրք: Թղ· 54բ: «Ցաղագս նիւթոյն թէ դոյ նիւթ եւ պի՛նչ իցէ: Խնդիրք երկրորդ»: — Թղ· 55բ: «Թէ նիւթ է կարողութիւն կրաւորական թէ ներգործական: Խնդիրք երրորդ»: — Թղ· 58բ: «Թէ առ որ ներգործութիւն նիւթ է կարողութիւն: Խնդիրք չորրորդ»: — Թղ· 61բ: «Ցաղագս դոյականի եռասի այս է նէվիւ: Խնդիրք հինգերորդ»: — Թղ· 62բ: «Ցաղագս պահասութեան: Խնդիրք վեցերորդ»: — Թղ· 65ա: «Ցաղագս բնականայ պատճառայ: Խնդիրք եօթներորդ»: — Թղ· 69բ: «Ցաղագս արարողականի պատճառին: Խնդիրք ութերորդ»: — Ցաղագս վախճանական պատճառի: Խնդիրք իններորդ: Թղ· 75ա: «Վախճան առաջնոյ մասին»:

Ե· Թղ· 77ա: «Իմաստասիրական վիճաբանութիւնք ոմանք, որք պատկանին առ պիտութիւն մէթաֆիզիզիպային, որ թարգմանի համաբնաբանութիւն եւն եւն: Ցաղագս ճըշմարտութեան եւ ստութեան ներգործութեանց մտաց: Հինգերորդ վիճաբանութիւն: Առաջին խնդիրք: Ոչ ասացի առաջին վիճաբանութիւն այլ հինգերորդ, վասն պի զայլ չորս յառաջադոյն վիճաբանութիւնս համաբնաբանութեան...»:

Այս ունի վեց խնդիր: Թղ· 102ա: «Ցաղագս էակի եւ էութեան վեցերորդ վիճաբանութիւն: Մինչ բան էակին հրաժարի ի տարբերութեանց իրաց: Առաջին խնդիրք: Նախ պիտելի է զի էակ ասի, որ ինչ է արտաքոյ ոչընչի եւ ունի իմացումն երեք կերպիւ»: Թղ· 129ա: «Վերջ Մէթաֆիզիզիպային այսինքն համաբնաբանութեան»:

Զ· Թղ· 130ա: «Իմաստասիրական վիճաբանութիւնք ֆիզիքային պիտութեան որ թարգմանի բնաբանութիւն: Շարակարգեալ ի կարգէ Թէաբինոսայ Կլեմէս աստուածաբան վարդապետէ: Ցաղագս առարկեալ էնթակայի բնաբանութեան եւ յաղագս սկզբանց բնական իրաց: Առաջին վիճաբանութիւն: Թէ զի՛նչ իցէ առարկեալ էնթակայ բնաբանութեան: Առաջին խնդիրք: Պի· Թէ բոլորական առարկեալ էնթակայ բնաբանութեան, է՛ էակ իրր բնական»:

Ունի ութը խնդիր: Վերջինն է թղ· 166բ: «Ցաղագս պահասութեան քան արամ է սկիզբն պայազական փոփոխման թէ յարժամ եւ պիարդ պահասութիւն սկզբնաւորէ զդոյացական փոփոխել: Ցետին խնդիրք»: Թղ· 169ա: «Վերջ լրումն գրոցս Ցամի փրկչին հազար իննուսուն ի Սիմէոն վարդապետէ Զուղացու արարեալ· արդարարութիւն վասն անձին մարդոյ» ապա գրուած է «Քուականիս մասին կարդալ առաջին էջին վրայ· այս է՝ Թղ· 1բ· ուր կայ այսպէս «Ի տպագրեալ Սիմէան վարդապետի Հայոց ձեռագրեալ բազում աշխատութեամբ կատարեցաք այս գիրքս, ի թվական փրկչին 1087 փետրվ· 12· ավ որ կարդայ, միոյ Հայր մեզպիս յիշեսցէ զայս գիրքիս աշխատողացդ փառք ամէն: Ապա Դիակ· Թորգոմեան կը գրէ՝ «Ինձ կը թուի թէ յիշատակուած փրկչական քուականը աւելի հայկական է, որով (1087 + 551) կը համապատասխանէ 1638 թուին Քրիստոսի: Սիմ· Զուղայեցի 17 դարու մատենագիր էր· տե՛ս Հ· Գ· Զարբհանելեան· Հայկական նոր մատենագրութիւն էջ 299: Տօքթ· Թորգոմեան»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ տե՛ս վերը § Զ:

838.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ, ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ՌՂԲ = 1649

ԹՈՒՂԹՔ՝ 266: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 13·5 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 23, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱՋՄ՝ կաշեկազմ, դրոշմազարդուած, փականիճներն ինկած եւ կոճակը ճեղքուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու առջեւն եւ երկու ետեւը, երկաթագիր, համած Մատթէոսի Աւետարանէն (Գլ· Զ· 1—23): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ փիչ մը վնասուած, առջեւէն թղթեր կը պակսին, թղ· 36ա կազմէն բաժ-

նուած. թղ· 128 պատռած եւն։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, սիրուն։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, բոչնագիր, ընտիր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, ակգրնագիրք՝ կապոյտ պլխագիրք. մանուշակագոյն եւ կանաչ։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ չուն։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 16ա, 36բ, 59բ, 104ա, 125բ, 148բ, փոքր, բազմագոյն, նաշակաւոր։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ շատ եւ վայելուչ։ — ՆԿԱՐՔ՝ չուն։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ չկայ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԷ (= 1649)։ — ԳՐԻՉ՝ Մելխիսեք երէց։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը։ — ՏԵՂԻ՝ Բաբերդ։ — ՏԻՐ՝ Միհնաս բարուճապետ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 208ա, 263բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ նուէր է Արդուինցի էֆէնեան (Գիպլոմագեան, որ եւ վարժապետեան) եղբարցմէ, 1912, Սեպ· 4ին։ Ձայն վիեննա կը բերէ Հ· Ն· Ակինեան։

Մատեանս է Սաղմոսարան կլոյ ունեննոյով ժամագիրք եւ Պատարագամատոյց։

Ա· Թղ· 3ա[1]—191ա[2]։ Սաղմոսարան, սկիզբը թերի է եւ այն բաւական չատ, այժմ կը սկսի է· սաղմոսին 7րդ համարէն «Աբի Տէր բարկութեամբ քով եւ բարձր լեր ի սպասել թշնամեաց իմոց»։ Թղ· 172ա[2]։ «Այս սաղմոս ինքնագիր Դաւթայ է··· փոքր էի ես»։ Բաժնուած է կանոնագլխով, Գուբղայիկ եւ Սաղմոսաց։ Խորագիրք կամ կարմրագիրք ընդարձակ են։ — Թղ· 172բ[2]։ «Խոստովանութիւն Մանասէի թագաւորի։ Տէր ամենակալ»։ Թղ· 174բ[2]։ «Մեծացուսցէ»։ Թղ· 175ա[2]։ «Աւրհնութիւն Զաքարիայի· Աւրհնեալ Տէր Աստուած Իսրայէլի» եւ հետեւորդը։ Թղ· 176ա[2]։ «Աւրհնութիւն երից մանկանց։ Աւրհնեալ ես Տէր»։ Թղ· 179բ[1]։ «Նախապրութիւնք խրատականք յաղագս աղաւթից, զոր ասացեալ է Տեառն Ներսէսի, եղբօր Գրիգորիսի Հայոց վերատեսուչի։ Աղօթք հասարակաց քրիստոնէից, մեծամեծաց եւ փոքունց· զոր պարտին ուսանել ամենեքեան։ Թղ· 181ա[1]։ «Հաւատով խոստովանիմ»։ Թղ· 185ա[1]։ «Երգ դիշերապաշտ(ա)ման։ Աչխարհ ամենայն»։ Թղ· 186բ[1]։ «Երգ դիշերապաշտման համեղ· Առաւօտ լուսոյ»։ Թղ· 188ա[1]։ «Արթունք եղերուք, արթունք եւ պատրաստք, ահա գայ Քրիստոս» (Ա—Ք)։ Թղ· 189բ[2]։ «Աստուածածնին մայր Քրիստոսի, իմ յոյսն դու յաւուր մեծի» (Ա—Ք)։

Թղ· 191ա[2]։ «Ճաղատս խոստովանութեան մեղաց, զոր արարեալ է վարդան վարդապետն Հայոց, մեծն։ Մեղայ ամենասուրբ երրորդութեան Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, մեղուցեալ եմ Աստուծոյ»։ — Թղ· 193բ։ «Զօրեքասանն աստիճանք ի Գրիգոր վարդապետէ։ Խոստովանիմք եւ հաւատամք ամենակատար սրբոյ։ ղՀայր Աստուած անեղ անծին եւ անսկիզբն։ Վերջը· «Այս է ուղղափառ հաւատոյս մեր դաւանութիւն։ — Թղ· 195բ[1]։ «Եւ այլ դաւանութիւն չորեքտասան գլուխ։ Հաւատամ յամենասուրբ երրորդութիւն ի Հայր եւ Որդի եւ ի սուրբ Հոգին։ Հաւատամ ղՀայր Աստուած»։ — Թղ· 196բ[1]։ «Յրատ խոստովանութեան, զոր արարեալ է կիրակոս վարդապետն երգնկացի։ Պարտ է քրիստոնէին որ ամէն կիրակի խոստովանի։ Եւ յորժամ ի խոստովանութիւն երթա(յ) երիս իրս մտածէ»։ Ապա Աղօթք՝ (Թղ· 197ա[1]) «Գոհանամք ղքէն, Տէր Աստուած իմ, որ արժանի արարեր զիս զալ ի խոստովանութիւն»։ Թղ· 197բ[1]։ «Եւ ապա ի ծունկս անկեալ բանա(յ) ղլուսին։ Խոստովանի քահանային իրրեւ (Աստուծոյ)։ Եւ նա թողու իշխանութեամբ կարգին իրրեւ զԱստուած եւ ասասցէ նախ ղպատանութիւն սուրբ Լուսաւորչին ըստ ուղղափառ հաւատոյ եւ առաքելական կանոնացն, որ է այս Հաւատամ եւ խոստովանիմ գամենասուրբ զերրորդութիւն, անմահ· Հայր եւ Որդի եւ Ս· Հոգի։ Խոստովանիմ եւ հաւատամ» եւն։ — Թղ· 199ա[1]։ «Խոստովանութիւն ի մեղաց։ Յուցմունք զաղտնեաց» եւն· Խոստովանիմ առաջի ամենակալին Աստուծոյ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն եւ ամենայն երկնային զօրացն»։ Ապա կը յիշուին մեղքերն, ամէն անգամ սկսելով «Մեղուցեալ եմ, Հայր սուրբ»։ Վերջը կայ՝ Թղ· 208ա[1]։ «Այս է՝ զոր արարեալ է մեծ վարդապետն Հայոց կիրակոս ասատածաբան երգնկացին։ Զկնի այնորիկ մանրամասնարար զինչ առանձնակի պատահեալ է իւր եւ որքա՞ն յամէ եւ յերկարէ ի խոստովանութիւն ժամանակի» եւն։ Ապա կը խնդրուի՝ գծողին, սատացողին եւ անոնց ծնողաց (ամէնքն անանուն) համար թողութիւն։ Թղ· 208բ[1]—212բ[2] կը յաջորդէ գլխաւոր ցիչատակարանութիւնը· հմմտ· վերը։

Բ· Թղ· 213ա[1]—241բ։ «Ժամագիրք, որ կը բովանդակէ քարոզներ, աղօթքներ եւ երգեր եւն Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւապալի, Ճաչու, Երեկոյեան, Սեղանի եւ Խաղաղական եւ Հանդստեան ժամերգութեանց· իսկ սաղմոսները պէտք է քաղել Սաղմոսարանէն։ Կը սկսի կիսախորանիկէ մը վերջ՝ «Զարթուցեալքս առաւեքեան ի հանդստենէ քնոյ» եւն եւն»։

Գ· Թղ· 241բ—263ա։ Պատարագամատոյց։ «Օրէնք արկանելոյ սպասք եկեղեցւոյ»։ Աղօթք պատրաստութեան եւ ամբողջ Պատարագը։ Հոգւոյն սրբոյ կոչման մէջ բայը՝ «սրբացեա» է։

Թղ· 264բ։ Մեղքի մասին ծաւր գրիչէ մը քարոզ մը։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորը՝ գրչէն՝ ա· Թղ· 208բ[1]—212բ[2]։ «Փառք քեզ կիսնի քուղ արեգասպոյն կիսագնդի եւ Դեմետրի արարիչ ամէն։ Աստուածասուն կա այս ողիարդրոջ բուրաստան, սաղարթափթիթ յողնապատուղ հոյլ բիւրաբանութեամբ բեղնաւորեալ մանաւանդ քնարս այս։ Ապաստան յու-

*սայելոց: Ապաւէն վախուցելոց: Մաղմոս Եկեղեցւոյ դարձ եւն եւն (երկար ներբոյզ մը Սաղմոսարանի վրայ, որ արդէն չատ մը ձեռագիրներէ ծանօթ է)...: Իսկ ես Միճաս վարդապետ արուպ եւ հուսկս ամենայն վարդապետաց ի բազում ամաց տենչմամբ տոչորեալ էի ուղղարան Սաղմոսարանի: Ահա հանդիպեցաւ ընդիր օրինակի Յովաննէս Գառնեցւոյն, յորոյ յիշատակարանն գրած էր այսպէս: Եւ գնացի, ասէ ի սուրբ ուխտն Հոգւոյս եւ երկրպագեցի սուրբ խաչին եւ սուրբ դերեզմանին մեծ եւ տեսանող Հայոց սուրբ վարդապետին Յովաննիսի մականուն Սարկաւագ, այն որ զսաղմոսն բազում ճգամբ ի Թարգմանչացիր սաղմոսարանէ գաղափարեաց: Եւ իմ հանդիպեալ նոյն սաղմոսարանի սուրբ վարդապետի առեալ համբուրեցի եւ հաւատ ջերմեռանդ սիրով գրել զսա յիշատակ ինձ եւ ծնօղաց իմոց, այլ եւ ի լուսաւորութիւն եւ ի պայծառութիւն մանկանց Սիոնի: Զի վասն այս յուսոյս եհաւ գրել զսա որք եւ հանդիպողք սորա մի Տէր ողորմեսցի յիշման արժանի արասցեն զառաջող սորա: Եւ ես յոյնամեղ եւ անպիտան, մեղօք խոցեալ եւ հոգով տկարացեալ զանարհեստ գրչակս անարժան Մելխիսէք երէցս բան տկար եւ դուզնաքեա(յ) կարողութեան մերոյ գրեցի զսա յիւրմէն ամենայն ատուղութեամբ՝ զբանն, զիւրն, զհարցուն, զհանդիսան, զառնն, զկէտն եւ զառորն: Եւ այլ ամենայն արուեստն զոր ի նմա կար: Այլ իմով կարողութեամբ ուղղեցի, որ նոյն օրինակն եղեւ: Վասն որոյ համարձակ լեցին ուսանելով եւ յօրինակելով զսա անպաշպէս: Բայց մի ոք իշխեսցէ ի Հոգոյն սրբոյ՝ տպիտաբար բան թիւրել. եւ կամ զգրեալսն չատուզել յօրինակս, որպէս եւ ես: Որ թէպէտ գիրս յոյժ անարուեստ է, այլ զբանն ուղղեցի յոյժ ջանիւ եւ ճգնութեամբ կրկին եւ երեքկին: Եւ արդ գրեցաւ սա ի Թուականութեան Հայոց ՌՂԸ (1649) ի գաւառս խախտեաց, որ այժմ կոչի Բաբերդ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս, որ է միջի եկեղեցի քաղաքիս: Այլ եւ յերեսս անկեալ աղաչեմ եւ հայցեմ ի ձէնջ, ո՛վ դասք լոյս երամից հոգեւոր հայրք եւ եղբարք մեր ի Տէր: Որք պատահիք սմա կարդալով կամ յօրինակելով յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զտէր Միճաս քահանապետն, որ ստացաւ զսա ի հալալ վաստակոյ իւրոց ի վայելումն յանձին իւրոյ եւ յիշատակ ծնօղացն եւ ամենայն արեանատաւ մերձաւորացն: Որ եւ Տէր Աստուած մեր բարիւք եւ խաղաղութեամբ վայելել տացէ եւ յիշատակ յաւիտենից արասցէ հանդերձ նոյնցելովք իւրովք ամէն: Այլ եւ զիս ղոյղնամեղ յետանկեալ փրծուն դրչակս եւ զթափուրս ամենայն բարեաց եւ զծնօղսն իմ եւ զյուսուցիչսս եւ այլ ամենայն առատ մերձաւորքս իմ: Ցիշեսջիք եւ լի 'ւառատ սրտիւ մեղ մեղուցելոցս՝ Հայր մեզայ մի ասասջիք: Եւ դուք յիշեալ լինջիք առաջի սոսկալի եւ ահաւոր բեմի Տեառն Աստուծոյ եւ գոջիք թողութիւն եւ ողորմութիւն ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ, ամէն: Եւ արդ Հայրք հոգեւորք եւ եղբարք պատուականք աղաչեմ, աղաչեմ զձեզ եւ հայցեմ ի սրբութենէ ձերմէ, զի ներումն եւ թողութիւն արարէք սղխալանաց իմոց եւ անմեղադիր լերուք խաչտրութեան գրիս, զի չափ կարեաց մերոց այս էր»:

բ· Թղ· 263ա²: (գրչէն) «Փառք...: Գրեցաւ սուրբ մատեանս, որ է սաղմոսարան եւ ազօթամատոյս ի մի տիւ ձեռամբ յոգնամեղ գրչի, յոկ անուամբ Մելխիսեք երիցու: Թվաբերութեանս Հայոց ՌՂԸ (1649) Քաղոց ամսոյ Ե· եւ Փեւրվարի ԺԹ· երեքշաբթի ի վայելումն Միճաս քահանապետին, որ ստացաւ զսա հալալ արդեանցն եւ արդար վաստակոյ իւրոյ: Զոր Տէր Աստուած մեր բարիւք եւ խաղաղական կենօք վայելել տացէ եւ յիշատակ յաւետենից արասցէ զնա ամէն: Հայր մեր:

գ· Թղ· 179ա: «Փառք Փրկչին, յիշատակ գրչին: Երանի քս բոլոր բերանով ասողին, եւ դիմ ողխալանացն ներումն եւ թողութիւն չնորհողին: Զիւրեանց եւ զննջեցելոց նոցա մեղքն թողցին: Սոսկալի եւ զահաւոր աստուածային ահելեանն արժանաւորեսցին եւ սուրբ արքայութեանն հաղորդս լիցին: Ամէն ամէն եւ եղիցի եղիցի»:

839.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

Ժէ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 79: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 17 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած 10, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակի վրայ կաշի ճաշուած· ինչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղ· 1—3 արտաքին լուսանցքի կողմը պատռուած, թղ· 1—50 եւ 65—79 ցեցակեր· եւ թղ· 79 ճաեւ պատռած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա, պարզ քան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 42ա—46բ, 52ա—52բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ժէ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1ա· Տէր Ստեփաննոսի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Համազասպ Չամանեանի գրքերէն, 1911:

Մատեանս է Մաշտոց Լեհահայոց *եւ* Տաղարան:

Ա· Մաշտոց թղ· 1ա: «Կարգ օրհնութեան ապի եւ ջրոյ»: — Թղ· 3բ: «Օրհնութիւն նորոյ տան»: — Թղ· 4ա: «Օրհնութիւն հասարակ ի վերայ բուսոց, արմատեաց եւ պղեաց»: — Թղ· 5բ: «Օրհնութիւն արեւիցկ ուտելի»: — Անդ՝ «Օրհնութիւն ջրոյ եւ ապրելոյ»: — Թղ· 6ա: «Օրհնութիւն Մամեղինաց Տեառնընդառաջի»: — Թղ· 7ա: «Օրհնութիւն մօմերոյի»: — Թղ· 9ա: «Օրհնութիւն արմատենեաց յաւուր Ծաղկազարդի կիրակէի» (էջ մը չէ օրինակուած, որով թերի): — Թղ· 11բ: «Օրհնութիւնք յեպիսկոպոսաց··· առնելիք» (քահանայական պզեստուց եւ եկեղ· անօթոց): — Թղ· 15: «Օրհնութիւն նորոյ խաչի»: — Թղ· 15բ: «Օրհնութիւն պատկերի»: — Թղ· 16ա: «Օրհնութիւն տղայոց հիւանդացելոց»: — Թղ· 17ա: «Օրհնութիւն ամանոյ ի սուրբ չարաքոս արդոյ պատկի»: — Թղ· 17բ: «Օրհնութիւն տեղւոյ»: — Թղ· 18ա: «Օրհնութիւն ըսկըուլարի կամ չուխայի Աստուածածնայ» (հմմտ· Թ· 836):

Բ· Տպկի:

1· Թղ· 52բ: «Տպ առ կոյսն· Սրբուհի Մարիամ պարտէզ աննմանն»:

2· Թղ· 59բ: «Կոյսը առ խաչին մոյր Յիսուսի»:

3· Թղ· 53ա: «Ի խորոց սրտէ սիրեցեալ սրդիք լարով կապէք, հոգեծինք եւ ագնուապարմ»:

> *Թղ· 55ա: «Լիքանիայս առ սուրբ Աստուածածին տաճկերէն»: Թղ· 56ա—57բ· քանի մը դեկը· գ· օ· «Մոյսանկի դեղն այս է»: «Վան քամու եւ արեխաի: Դ· արէմ Ղարանֆիլ, դ· արէմ տարչին, դ· արէմ ճուզ»:*

4· Թղ· 58ա: «Անեղն Աստուած բոլորից բաչխող չնորհաց»: Ա—Ք:

5· Թղ· 59բ: «Յորժամ ելայ ես իմ տանէն, չհասայ աչխարհիս բանէն»:

6· Թղ· 60ա: «Տպ ուրախութեան: Այսօր ցնծամք պարելով»:

7· Թղ· 60բ: «Ով պիտանապետել տիրուհի եւ մոյր ողորմութեան չնորհալի»:

> *Ասոր մէջ կ'ըսուի·*
> *«Ով (յ)աննպիատ Ցակոբ Ծատոյ Եղկելի,*
> *Մէջ վտանգաց, այլ զգրելի,*
> *Քանզի անկեալ է մեզաց գերի,*
> *Ծանր բեռամբ յոյժ ապնապի···:*
> *Միայն ես մեզաւոր Ցակոբ իփինատ գերի*
> *Բարի գործոց եւ սրբութեանց մերկ ծիացի···:*
> *Պիտանապետել կոյս բարի սիրուհի,*
> *Ցերեսս անկեալ ազազակեմ սիրուհի,*
> *Մաքրեաց զսիրտ իմ յաղտոյ մեղաց, ով տեննչելի,*
> *Հպարտ հարիւր ութծուն եւ ութ թիւն Աբրամի,*
> *Ընկեաւոան յաւուրն Ցուլիսի,*
> *Փափաքանօք աչխատեցայ այս երգիս» են:*

> *(Թղ· 61բ· կայ··· «Մանուչակ աւետարանի հոտ մեկ մեզ նախաչին մոտ, այսօր ուրախութեան:*

8· Թղ· 62ա: «Սուրբ սիրամայր (sic) սակիսիանաւոր չնորհալի»:

9· Թղ· 62բ: «Ստեղծող ամենակալ եւ Հայր պիտած»:

10· Թղ· 63ա: «Կողկողապին գիմօք գաղղն իմ աւագեմ եւ փղձակեալ ի սրտէս լալով արտասուեմ»:

11· Թղ· 64բ: «Տէր Կամիտաս աւլում նէտաւ կիւնահրմ»:

12· Թղ· 65բ: «Ամանք յոյժ սքանչացեալք ասեն թէ վան է՞ր աւրբն Պետրոս միայն գլուխ հաներոյ է»:

> *Թղ· 66բ: «Ես կամիմ հոչակել: Թղ· 68բ: «Ագնուամէնարի սիրելոյ մերոյ···· ի Տէր··· Զողջոյն Քիսուսանդ բազմաւ օրհնութեամբ եւ սիրով» (Թուղթ) վերջը՝ «Ագնուամէնարութեան քում յանարժան Տէր Ցակոբ»: — Թղ· 69ա: «Ագնուամէնարի սիրելոյն մերոյ ի Տէր այս անուն չէլկոսն խնդալ՝ ի Տէր: Զքիսուս աւանդ ողջոյն բազմաւ օրհնութեամբ եւ հոգեւոր սիրով մաուցանեմ վերոյ գրեցելոյ»: Թղ· 68բ եւ 69բ կան երկու Թղթի սկզբնաւորութիւնք: Թղ· 70բ: «Օրհնութիւն գվարդարան տուղացի»:*

13· Թղ· 72բ: «Ալէլուեայ Ծննդեան: Այսօր Բանն յԱստուծոյ առաքեցաւ աւետիս, եւ բնակեցաւ յարկանդ կուսին աւետիս»:

14· Թղ· 73ա: «Տպ այլակերպութեան: Այսօր ցնծայ լեառն Թաւիւր եւ դուարճանայ մեծն Ահերմոն»:

> *Թղ· 74բ: «Լիքանիայք ամենայն սրբոց», աղօթք եւ ներոզութիւնք:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· մանուանք· Քղ· 80բ· Թվ· ՌՃՂԳ (1744) յոդոստոսի աին իմ Մարիամն առ Աստուած փոխեցաւ: Թվ· ՌՃՁԵին (1736) Ապրի(լի) ԻԲ·ին ի օրն Ծաղկազարդի կիրակին Ակրօվն տղայ Ծնաւ»:

2· 80բ: Անդ· «Մահ սրդոյ իմոյ տիրացու Ակրօրէին եղեւ յամի Տեառն 1757 Ապրիլի 12: Իսկ ըստ Հայոց ՌՄՁ Ապրիլի ԻԲ: Ես Այլինց Տէր Ղազարի սրդի անարժան ակը Ցակոբս այս վերոյգրեալ տիրացու սրդեակս, որ ճանապարհորդեցի առ հանդերձեալն, զայս ցաւն կրեմ մինչեւ ցմահն իմ»:

3· Թղ· 48ա: «Ամի այս է ամի Տեառն 1787 եւ Հայոց ՌՄԶին Հոկտեմբերի ԻԷ օրն չարաթ չարդրնեբուն ե·ին Մաղաքէ սրդի Մ(ա)ևփանոսըս մերոյս եղին տըւի մարմնաւոր այս խորհուրդս (sic) կատարեցայ եւ խնդրեմ ի Տեառնէ որ ի սուրբ չնորհաց մէջ պահելով եւ լուս յերեսաց իւրոց յարժանի առնէ ամէն: Իմացայ նա որ իմաստունք ոչ պիտի իմաս-

տուքեան խնդրեն, այլ զալիս սպիտակ հերաց, վասն այսմ առաւել եւս յորդորեցայ զհերս մօրուաց արձակել, ով որ կարդայ զայս դիրս, չնորհաւոր (Մ)տեփաննոսին մօրուաց ասէ ամէն»:

4· Թղ· 79բ: «Ծամի Տեառն 1804 ի Յուլիսի 22 ի մէջ գիչերի աւուր ուրբաթու յորում լուսանայր միաշաբաթին պարոն Մտեփան որդի Մաղաքին հանգեաւ ի Տէր, որում հանդիսա յաւիտենական պարգեւեսցէ Տէր ամէն»:

5· Թղ· 44ա: «Թվին 1834 ի 24 Հոկ· Ծնաւ արու զաւակ տղայ Զամանեան Մտեփանոսին, որոյ եւս Տէր Աստուա Ոսկանեան գոչեցի անուն սորա Աստուա· Աստուած ի մէջ սուրբ չնորհայ պահէ եւ զարդացնէ, ամէն»:

840.

ԱԲՐԱՀԱՄԱՅ ԿՐԵՏԱՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 68: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 15 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, գեղեցիկ դրոշմազարդերով· կռնակը ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, առջեւի թուղթերէն ֆաճի մը հատը կազմէն անջատուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր, գրքին սկզբի առաջին տողն ամբողջապէս թուչնագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա բազմագոյն· լաւ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԳՔ՝ թղ· 1ա խոշոր, բազմագոյն, լաւ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չկայ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1912ին Կ· Պոլիս 20 ֆրանգի գնուած:

Մատեանս է «Աբրահամ կաթողիկոսի կրետացւոյ պատմագրութիւն անցից, իւրոց եւ Նատր-Շահին Պարսից»: Կը սկսի (թղ· 1ա) «Գլուխ Ա· Նախատահմանութիւն Աստուծոյ ոչ վրիպի ըստ վկայութեան սուրբ Գրոց, դի զոր կամի Տէր զայն առնէ եւ ո՛ է նմա խորհրդակից» եւն:

Թղ· 2ա: «Գլուխ Երկրորդ: Վասն մնալոյն ընդ իս եկուզացն ի սուրբ էջմիածին աւուրս ինչ եւ ուղեւորելոյ զնոսա ի սուրբ Կարապետ: Արդ ի գալն մեր ի սուրբ աթոռն եւ յետ համբուրելոյ զսեամբ սրբոյ տաճարին»: Ունի 53 գլուխ: Թղ· 66ա (վերջինը) «Գլուխ յիսուն եւ երեք: Յաղագս զառնալոյն իմոյ ի Թարվիզու առ սուրբ զահն եւ մեծարելոյն զմեզ Նախիջեւանայ վէքիլն, որ է նայիպն Տիւր լինել նմայ: Եւ յորժամ չուեցի ի Թարվիզու եւ հասայ առ եզրն եւ ի անցս Երասխայ» եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

841.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌՃԽԱ = 1652

ԹՈՒՂԹ՝ 223: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 14 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 23, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, փայլուն, զօրաւոր, հաստ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, շատ ճոխ եւ սիրուն դրոշմազարդերով, արծաթեայ զարդերէն կողպտուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը երկու եւ ետեւը (այժմ) մէկ թուղթ, Մաշտոցէն հատուածներ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, պահպանակներն ու թղ· 1 շատ սեւցած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, լաւ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, միջակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ եւ ԸՆԿԶՁՆԱՏԱՌՔ կարմիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 6ա, 89ա, 139ա, բազմագոյն, բայց մուք: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԳՔ՝ 6ա, 89ա, 139ա, 224ա եւն, բազմագոյն, բայց ոչ վառ: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 5բ (Մատթէոս) 88բ (Մարկոս) 138բ (Ղուկաս) 224բ (Յովհաննէս) բազմագոյն, ոչ այնքան յաջող: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 5ա, 88ա, 138ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԽ ԳՐԻՉ՝ Տէր Յովակիմ: — ԾԱՂԿՈՂ (ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ) Շամլուն: — ՏԵՂԻ՝ Աղթամ գիւղ Սեբաստիոյ: — ՏԷՐ՝ Տէր Խաչատուր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 290 եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1911ին Հ· Օգ· Ամերիկեան կարնէն գրկած է:

Մատեանս է Աւետարան, ուր կան· թղ· կր· «Նախադրութիւն Մատթէի· թղ· 6ա Մատթէոս: — Թղ· 87ա· Նախադրութիւն Մարկոսի· թղ· 89ա Մարկոս (Մարկ· ԺԶ 9—20 չկայ, թէեւ գրուած է «Աւետարան ըստ Մարկոսի): — Ղուկայ նախադրութիւնը չկայ: — Թղ· 139ա: Ղուկաս: — Թղ· 233բ: Նախադրութիւն Յովհաննու· Թղ· 225ա· Յովհաննէս (վերջը չկայ «Իրք չնացեալ կնոջ) Համեմատութիւնք եղած են մարի լուսանցքին վրայ:

*ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւորը Թղ· 290ա: «Փառք Հաւր եւ Որդոյ նորա Միածնի եւ ամենասուրբ Հոգւոյն ելոյզի ի նորին լուծենլ: Աւրհնութիւն Հաւր, որ զթացաւ յարարածս իւր եւ առաքեաց զմիածին Որդին ի փրկութիւն մարդկան եւ պատուիրէն Աստուծոյ Բանին, որ ողորմեալ եւ յանձն էառ անժամանակին լինել ժամանակաւ եւ անմահականն ընդ մահուամբ եւ Որդին Աստուծոյ, որ յառաջ քան զամենայն յաւիտեանս եղանիկ եւ կոչի որդի Դաւթի եւ Աբրահամու: Եւ բարերարութիւն ամենասուրբ Հոգւոյն Աստուծոյ, որ զործակից եղեւ Որդոյ ի անօրէնութեան եւ մաքրեալ լցոյց զառաքեալսն ի վերնատունն ի ձեռն հրեղէն լեզուաց բաժանեալ ի նոսա պշնորհս, որով զօրացան եւ եղեն աւետաքարոզք տիեզերաց, զի զոր տեսին աչօք զանազան նշանաց, զոր կատարեաց Տէրն առ ախտացեալ բնութիւնս զկազապին ընթացս, զկուրացն տեսութիւն, զդիւացն հալածումն, զմեռելոցն յարութիւն, եւ զայլ բիւրապատիկսն եւ զանազանսն, զորս ոչ գրով արկանել, այլ առեալ ի բազմացն սակաւ ինչ գրեցին եւ էառն զկնի եկելոցս, զի մի մեծամեծքն Տէառն մերոյ աղաւաւացին յապաշայսն, զոր վասն մեր կրեաց զչարչարանսն, զխաչն եւ զայլն ամենայն մի ըստ միոջէ, այլ անչափ գրեացն, զի զարհուրեցէ զմիտս մարդկան՝ գալ ի դիտութիւն աստուածայնոցն եւ մի ապերախտ գտանիցին առ երախտագործն, այլ զի ամենեքեան փրկութեան հասանիցեն եւ մի ոք վերջացի, վասն այսր եւ Տէրն ի զանազան կերպարանս զարձուցանէ զվարդապետութիւնն, երբեմն պատմէ եւ զնէ առաջի լսողացն զանճառ մեծութիւն, զհանգիստ, զոր տալոց է սրբոցն, որպէս ասէ բազմեցուցից զձեզ եւ անցեալ պաշտեցից եւ ուսցէք եւ ըմպիցէք ի սեղան արքայութեան իմոյ, եւ որ սոցին նման եւ երբեմն այլովք ասասկազանութիւք բարբառի առ արհանելով անյուսիցն սպառնալ կորել ընդ մէջ եւ զրաժինն ընդ անհաւատսն դնել եւ զարձեալ երթիցեն մեզաւորքն ի տանջանսն յաւիտենից եւ զայս ամենայն առնէ զի զամենեսին ձգեսցէ առ ինքն, զի որք սիրուզքն իցեն աստուածային փառացն յայնոսիկ վաստահացեալ մեծութիւն կատարեսցեն զհրամանն եւ հասցեն փրկութեան: Իսկ ծայրն եւ պսակքն ի սպառնալեաց զեհենին երկուցեալք հասցեն Թողութեան: Փառք···: Արդ զրեցաւ սուրբ աւետարանս ի Թուին Ռճև (1652) ձեւամբ սուսանուն տէր Յովակէմի ի գաւառն Սեբաստիոյ ի գեւղն, որ կոչի Ադիտ ի գուռն սուրբ կարապետին եւ սուրբ հրեշտակապետին ի յաւետչնորդութեան տէր Խաչատուր բարեպաշտին: Արդ աղաչեմ զամենեսեան, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ աւրինակելով յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս զանարժան զծաւղ սորա եւ զհայրն իմ զՂազարն եւ զմայրն իմ զՍուլթանն եւ զկենակիցն իմ զՍերանն, զոր հանգուցեալ է առ Քրիստոս եւ զուք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն: Յարձեալ յիշեցէք ի յաղաւթս ձեր զտասցող սուրբ աւետարանիս զտէր Խաչատուրն եւ զերիսկին զՄարիամն եւ զեղբայրն, Սաֆարն եւ Կիրակոսն եւ զծնողսն իմ զՂառուծն եւ զկողակիցն զԹուրվանան եւ զամենայն արեան մերձաւորսն իմ: Արդ աղաչեմ զամենեսեան որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ աւրինակելով յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զերիսկինն եւ զԳ· որդեակս իմ, զՎարդանն եւ զՄովսէսն եւ զեղիայն, որ ստացաւ զսա ի հալալ ընչից իւրոց եւ եղ յիշատակ ի ձեռն տէր Խաչատուրին, ով ոք յիշէ, յիշեալ լինի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն: Հայր մեր»:

2· Թղ· 3բ (տարբեր գրով) «Յիշատակ է սուրբ փրկագործ աւետարանս Օհանի որդի Մարկ(ի)ոսիս եւ այլ ամենայն ընդհանեաց իմոց, զի որ հանդիպիք սմա լխապարք հարկ եւ նզովք է եատեալ, ով ոք գրաւի կամ ծախի անիծեալ եւ կարեալ ի ԳձԺԸ հայրապետաց նզովքն վերչն լինի ամէն:

3· Թղ· 5բ—6ա (տարբեր գրով) «Զմեզապարտ ծառայս ծառայից զՇամլուն յիշեցէք ի Տէր եւ որ զյիշատակն Աստուած յիշէ ի միւսանգամ գալուստն ամէն, զի բազում աշխատանք ի ծագկելն կրեցի»:

4· Թղ· 87բ (տարբեր գրով) «Յարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զԴաւիթն, զկողակիցն զՄալաքն, որ էառ հալալ ընչիցն զսուրբ աւետարանս եւ զորդիքն զԳրիգորն, զկողակից Անուշ, զտղեկն Զաքարն, զՏուլաթիարն, զկողակիցն Վարդենիկ, զկարապետն, զկողակիցն Ազաւթն, զաւետն, զկողակիցն Թուրվանտայ («Թամամ» տարբեր ձեռք), Մարտիրոսն, զկողակիցն Թանսուխ: Եւ զդստերքն՝ Գոհար իրիցկին եւ զմիւս զուստերն զԱնան եւ զԹոռներն Հարապետն, Սարգիսն, զԳեւորսն, զՓաստարն, Սահակ, Դաւիթն, Վահան, Պետրոսն, Շահզատէն, Կուլզատն, Անան, Զահէն, Մարիամն, Մարթան, Սառան: Արդ աղաչեմք զամենեսեան, որք հանդիպիք սմա կամ կարդալով կամ աւրինակելով յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր Դաւիթն եւ զկողակիցն Մալաքն եւ զորդիքն Տո(ւ)աթիարն, Կարապետն, Գոգոսն, Սառա(ր)ն Արութին, Տիրուհին, որ զտասցան զայս հալալ ընչիցն իւրոց եւ յեղ յիշատակ Ինձորի ի ձեռն Տէր Թումային, բարով վայելել տացէ ամէն:

5· Թղ· 124ա «Զգաստապարտ ծառայս ծառայիցն Յիսուսի Քրիստոսի զՅովակիմ զանարժան գծողս, յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ ամէն: — Թղ· 29ա· «Աւրհնեալ է Աստուած, որ աւարտն հաս(ա)ա(յ)· փառք Աստուծոյ, ամէն»:

6· Թղ· 292բ· (տարբեր գրով) · Ր· 2 ի գրով) «Արդ յիշատակ է վերչի ըստացողի Պր· Մարկոսին, կողակցոյն Մարիամին, եւ որդոցն Ոհանէսին, Մկրտա-

չին, եւ քվերցն Զանանին եւ դասերացն Ալմաստին, Ղուպրին, եւ այլ ննջեցելոցն, որ եւ ըստացաւ ի հալալ ընչիցն յիշատակ յաւիտենական օրհնութեամբ

եղիցի· ով ոք հանդիպիք մէ՛ հայր մեղայիւ յեչեղչիք, ի թվին ՌՃՂԶ (1747) դեկտեմբերի իե օրն գրեցաւ ի դղզն Ղարաչէխ տօնն տային(°) տիրացու Ղուկասուն»:

842.

ԱՍՏՌՈԼԱՊ

ԺԸ — ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 207: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ եւ թղթածածկ, ամուր, դրոշմազարդուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, թղ· 177բ — 178ա մանուշակագոյն մելանով արատաւորուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բաճի մը հատ խեղճ, թուչնագրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա—բ, 203բ—207բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Մարտիրոս: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ ամծամօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա «Գնեցի 4 թրեական ոսկւոյ 20 Ապրիլ 1923 Հ· Համայեակ»:

Մասեանս է՝ Աստռոլապ *եւ* Զանազանք՝

1· Թղ· 2ա: «Անանիա Շիրակացւոյ երիցցըս երանեալ վարդապետի որպիսութիւն կենացն իւրում պատմաբանէ: Ես Անանիա Շիրակացի յԱնանիա գեղջէ (այս բառերը քիչ մը քերուած են), որ բովանդակեցի զդպրութիւն մերոյ ազգիս Հայաստանեայց» եւն. Վերջին մասը կը պակսի· Համառ· մանրամասնօրէն Թ· 30 § 5:

2· Թղ· 3բ: «Քերականութիւնս այս կոչի եօթնագրեանք, դուգեալ եւ ի Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփայէ եւ ի Հռոմայ վարդապետէ Փիլնիկ անուն կոչեցեալ· ահա են այսոքիկ: Գիր ճայնաւորացն են սոքայ ա· ե· է· ը· ի· ու· զուգին այսպէս, որ բանայ զմիտս ճանաչել կամիս Ադամայ ի Մովսէս, ի Մովսիսէ առ Դաւիթ, ի Դաւթէ ի Քրիստոս»:

3· Թղ· 6ա: «Ցաղագս աստուածխօսութեան բոլորիս որ միւս երեսն գիտեն իմաստունքն եւ հաւատացեալ աշակերտքն, որ յանձն չար արուեստի չտայ, նա կարօղ է յայս իմաստութեանս»: Թղ· 11ա: «Ցաղագս բնաւորութեան խրատոյն պարզ եւ ճշմարիտ: Տես զգիր, յեօթեանց լծեալ ընդյերիւր միասին, առ մի մի ի նոցանէ»:

4· Թղ· 11բ: «Ցառաջաբանութիւն խորհրդոց եւ պարզումն մտաց յաղագս զմիտսն լուսաւորելոյ···: Ով հրաշալի եւ յարագունդ վերին զօրացն երբն երբն դէզ առ դէզ լուսափայլ յարաչարեալ: Արդ որով դրով զովեցից զքեզ որդեակն իմ չորեքտասամբ պայծառացեալ: — Թղ· 27ա: «Այս է երկնից բարձրութիւն եւ ցածութիւնն, այսինքն լաւութիւնն եւ չարութիւնն յերկոտասան կենդանակերպիցն»:

5· Թղ· 28ա: «Վասն աստուածպին գիտութեան: Եկեսցուք աս(ու)ածպին գիտութեան եւ այս լը դուռն է եւ գիւր գրեբուն եւ խազերուն անուանքն»: Ունի զանազան դռներ ու ապիւսակներ:

Թղ· 47ա: «Առաջին դուռն, որ ցուցանէ զխաւսին ճէյպն»:

6· Թղ· 55ա: «Ցաղագս զուռուպի ճէյպին»:

7· Թղ· 60ա: «Ցանուն Աստուծոյ ամենակալին փառք, որ չնորհեաց մեզ նա զայս աստեղագիտութիւնս աստուպպէս երկրաչափութեան թէ ո՞ր տեղիք երկրի եւ ընդ որո՞յ կենդանակերպին իցեն կարգեալք»:

8· Թղ· 65ա: «Այժմ յիշեմք զկե· դուռն· թէ ո՞րն է, ո՞րպէս է եւ այլն եւ խրատ վասն կենդանակերպիցն եւ աստեղաց ըստուպպին եւ այլոցըն: Դուռն առաջին, որ իմանաս զկենդանակերպսն եւ զգործս նորա եւ գիտացիր»: Ա—կե դուռն:

9· Թղ· 97ա: «Վասն եօթն մոլորական աստեղաց, բնութիւն որ ցուցանէ: Ցառաջն յիշեմք զարեգական բնութիւնն, որ այսպէս ասէ Պաղէմէոս իմաստասէրն»:

10· Թղ· 100բ: «Սահմի սաղտաթ, որ ասեմք զուշակող ամենայն բարւոյ եւ չարի, զոր աստղապոլն իմանամք եւ իմանան»: Եւ այսպէս յառաջ:

11· Թղ· 123ա: «Վասն աւագ թիրեաք չինելոյ, որ օգտէ ամէն ցեղ մահացու ցաւոց, այլ եւ ստամոքսին, խուլինճին, թանճր քամւոյ:

12· Թղ· 124բ: «Բացատրութիւն յոմանց բառից, որ գոն ի մէջ պէսպէս թէրքիպնեբաց սոյն գրքոյս: Մկնսոխ, աստաղղանի: Խուռան զուբան է»: — Ակէ յառաջ ալ Թղ·

23բ կայ «Քանի մի անգիտելի բառեր բացատրենք»:

Թղ· 123ա· «Ճարդելի ընթերցասէր վասն աւելորդ զոլոյն տեղւոյս արձանացուցի քանի մի պիտանի թերթիկներ, եթէ ախորժեսցիս զիմս նուաստ յիշեսցես»:

13· Թղ· 126ա: «Արդ յորժամ կամիս դու ճառել զայն աւուր խօսքն ասա ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինս եւ զերկիր» Տառերու մասին: Նշանակութիւն եւ մեկնութիւն:

Թղ· 142բ: «Վասն բաց ՚ի ճալոյ տեղւոյս փոքր մի ինչ խօսիմ, չէր իմ կամ այսպիսի իրս հետազօտել, սիրելիք, բայց ոմանք քաջահանճար անձինք այս գիրք արեգական պատուական ուննէին պահեստի ի դանձու այրկեղ իւրեանց, մանաւանդ զերյարդոյն արհեստ վերածայնեալ ի յիշատակս, վասն այսորիկ իմ հաւանեալ գրեցի· յոգունք աչխատանօք, որ եմ առաջի այնց գիտնոց տրուպ եւ յոյժ սուր»: Թղ· 146բ կայ՝ («Այս խրատս ծավալած բոլորակիս է) Այլ թէ կամիցիս գիտել այս բոլորակիս մէջլիսիս գործն այսպէս արա: Ա՛ռ զայս՝ այսինքն Մէջլիսս եւ Դ· բաժանեա եւ Դ· այլ ի վերայ այսց»: — Թղ· 149ա: «Ով ընթերցօղք յայսմ տառիս գրեմ որ չէք հաւնիր գրիս· նա բան չունէր ի հետ վանկիս, զինչ վատ ունիք ասէք ձեռիս: Եւ եթէ կամիք իմանալ զՏաճկաց Թվական նահանջ կայ թէ ոչ· կալ զՏաճկաց Թուականն»· Թղ· 151ա· Հետաքրքրականք՝ ձայն բանալու, Քուչուն բռնելու եւն:

14· Թղ· 153բ: «Վասն ականց պատուականաց թէ որն որ բանի խասիթ է մարդոյն... Սէլեանն մարգոյ արիւնն կոտէ...»:

Թղ· 158բ· կ'ըսուի «եկեսցուք վասն երազ պատմելոյ· Ասաց Անանիայ Շիրակացին թէ կալ զանուն տեսողացն»...: Թղ· 162ա «Դեղ վասն լուծման փորն կապելու» եւ կը յաջորդեն դեղեր ու աստեղագիտական եւ գիտական բաներ:

15· Թղ· 170բ: «Յաղագս եօթն մոլորական աստեղաց»:

16· Թղ· 172բ: «Պատմութիւն վասն հէքեամին աստեղաց»:

Թղ· 188ա· «եկեսցուք վասն գլխոյ վիշապին...»: Դուչակութիւններ եւ դուչակութիւններու կը յաջորդեն թէ՝ «այս՝ այսպէս ըլլայ»: Նաեւ՝ խրատներ ու յորդորներ: Թղ· 201ա· դեղեր եւ վերջ Թղ· 203ա:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 170բ կայ... եւ զգծօղ սոյն մատենիս զմեղապարտ Մարտիրիոս յիշեցէք· եղբարք: — Առջեւի կողքէն վերջ աւելցուած վարդագոյն թղթի մը առաջին էջին վրայ չեղագիր եւ կարմրագիր՝ «Գառնիկ Իչէմէճեան»:

843.

ԱՄԻՐՏՈՎԼԱԹԻ ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ

Ռաճե = 1656

ԹՈՒՂԹՔ՝ 376: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·2 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·6 × 5 + 5 = 10, զի երկսիւն է: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 29, բայց աւելի է: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, գօրաւոր եւ շատ ճոխ դրոշմազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր՝ ճաեւ բառերու սկզբնատառերը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա–բ· 2բ· 8բ· 9ա–բ· 355–65 եւ 374–65 եւ 374–6: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ Ռաճե (1656): — ԳՐԻՉ՝ Ալեքսանոս դպիր: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Սարգիս վարդապետ եւ Ս· Մարիամ եգիպտացւոյ եկեղեցին: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա· 336ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ետեւը «Եմուտ ի մատենադարանս 12 Յուլիսի 1936, Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է՝ Ամիրտովլաթայ Անգիտաց անպէտ *եւ բժշկական ուրիշ կտորներ:*

Ա· Անգիտաց Անպէտ:

1· Թղ· 10ա¹–22բ²: Նախաբան (եւ յառաջաբան)· «Շնորհիւն եւ ողորմութեամբն արարչին եւ անմահին Աստուծոյ, որ պարգեւող է ամենայն բարութեանց եւ բաչխող ամենայն չնորհաց...: Գրոցս անուն է Անդիտի անպէտ: Ասէ Սողոմոն թէ գիտութիւն լոյս է եւ անգիտութիւն խաւար, Աստուած լոյս է եւ սատանան խաւար...» (Հմմտ· Թ· 40· Ա· § 1· Հրտ· Կ· Ց· Բասմաճեանի [Վիեննա 1927] էջ 1):

2· Թղ· 23ա¹–335բ²: Գրութիւն· «Դեղեր ի վերայ այր· խոտ իմն: Այուսան որ հայերէն վառվռուկ ասեն եւ ինքն է, որ ի լերինքն կու բուսնի եւ ի յամէն ճուղ վերէն մինչեւ ի վայր սերտ տերեւնի է» (Հմմտ· Հրտ· Բասմաճեանի էջ 26): — Ա — Ֆ — Ֆ:

3· Թղ· 336ա¹: «Ձիչատակարանս այս գրոցս, որ գՀեքիմաբանս չինեալ է բազում

աչխատութեամբ, նայ է ասացեալ: Փառք քեզ Տէր արարիչ· մեզ ողորմեա, որ տուող ես մարդկան...» (*Չմմա· հրատ· Բասմաճեանի, էջ* 623):

Բ. Բժշկական կտորներ:

1· *Թղ·* 2*ա*: (Օտար գրչէ՝ երեք դեղագիր) «*Շաֆտալուի կուտի քամուքս խողի եղօվ հավաւսար միասին խառնէ...*»:

2· *Թղ·* 3*ա*[1]–7*բ*: (*Բառարան բժշկական բառերու*) «*Ապուաւուճանկ է՝ ատրիլալ, Ադրիս՝ Աֆիոն, Ադոխ է Հուսրում — Ֆոտուխ ան՛ս գֆլֆուլներն*»: *Ա*–*Ֆ*:

3· *Թղ·* 337*ա*[1]–354*բ*[1]: (*Զանազան դեղապրեր*)» *Տօվայի միսկ(ի) լաւ քաղցր որ օգտէ սրտին նուաղելուն*:

Թղ· 342*ա*[1]: *Մաճուններ*: — *Թղ·* 343*բ*[2]· «*Վան լերդին նչանին թէ ո՞րպէս է բնութիւն նորա կամ ղի՞նչ դեղ նորա*»· — *Թղ·* 344*բ*· «*Դեղ աչաց լաւ եւ բնաիբր*»: — *Թղ·* 346*ա*[1]· «*Վան միջացաւի*»: — *Թղ·* 346*բ*[1]· «*Գլխոյ ցաւի*»: — 347*ա*[1]· «*Վան մաղաձաքինն* եւն: *Թղ·* 347*բ*[1]· «*Վան մազ բուսանելոյ*» եւն: — *Թղ·* 348*ա*[1]· «*Վան մահլամիի լաւ*» եւն: — *Թղ·* 349*ա*[1]· «*Ճուարիչ ճալինոսին*» եւն: — *Թղ·* 349*ա*[1]· «*Արապիճ դուլաթայ*» եւն եւն: *Թղ·* 366*ա*[1]–373*բ*[1]· «*Վան քանաք եփելու*»: — *Թղ·* 374*բ*· (*ուրիշ գրչէ*) *մեհնութիւն կամ նչանակութիւն քանի մը բառերու*· «*զազուլէ – ամօմօ*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *Դրչէն՝ Թղ·* 336*ա*[1]: «*Փառք ամենասուրբ երրորդութեան Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ չնորհաբաչխի, որ եառուր ակարիս կարողութիւն հասանել աւարտ գրոցս, որ ասի սկիզբն Հեքիմարանի բժշկապետացն արուեստի արանց իմաստնոց եւ պիտանականաց աչխատասիրաց աչխատեալ ամենայն գոյից գրնութիւն յայտնելով եւ դարակն զորպիսութիւն եւ գներգործուն ի մարդկային բնութիւնս զգրծոցն զառողջութեանն եւ վնասակարութեանն իմացմամբ իմանալով եւ փորձիւ ճանաչելով եւ մեզ ակարացս եւ անիմաստիցս ծանուցումն առնելով, որ մեզ ոգուտ եւ մխիթարանք ի ձեռս մեր ունելով եւ իւրեանց յիչատակ բարի թէ որչափ բժշկապետքն են աչխատեալք, զոր յառաչքն գրեալն են զանուանի ի գիրս վասն միոյ Հայր մեզայիւ յիչելոյ եւ Քողութիւն խնդրելոյ, զոր եւ Քրիստոս վարձս բարեաց պարգեւեսցէ իւրեանց աչխատանացն եւ ողորմի միւս անգամ գալստեան իւրոյ ամէն:

Ես ես ակարացեալս մարմնով եւ կարիամս անձամբ գառածեալս մեզոք եւ ժիրս ի մեզս եւ յանօրէնութիւնս, յեռնեալս ի ժամանակաց միայն մեզայիւ եւ զղջմամբ ազաղակեմ առ Քրիստոս խնդրելով զքողութիւն մեզաց իմոց եւ խնդրել ողորմութիւն բարեբար կամայ իւրոց: Եւ ի ձէնջ հայցեմ մախթանօք եւ աղերսանօք խնդրել մեզաւորիս Քողութիւն մեզայ եւ բժշկութիւն հոգւով ակարիս ողորմութիւն ի բարեբար Փրկչէն մեծմէ յի սրտիւ միով Հայր մեզայիւ յիչել զիս զԱվետիսաւոս զգիրս, որ անուամբ միայն եմ եւ զծնողս իմ զԱտենիանոս քահանայն եւ զմայրն իմ զՄարութին, որ փոխեալն են առ Տէրն իւրեանց եւ հանդուցիչն ամենայնի, Քրիստոս եւ զձէզ նորոգեսցէ եւ յիչողացդ ողորմեսցի ի միւս անգամ գալստեան իւրոյ ամէն: Գրեցաւ սոյ ի թվականիս Հայոց ՌՃԵ (1656) եւ եղեւ աւարտումն ցուլիս ամսոյ իե: Բայց խնդրեմ ի ձէնջ անմեղադիր լինիլ անյարմարութեան գրոցս, զի աչքս զօրէ(ի)ն եւ ձեռս գոզայր եւ հազիւ կարացի ի գառն ժամանակս գրադմանցն եւ նեղութեանցն: Բայց ես զակարութիւնս ի բաց եղեալ վասն սրտիս միխթարանաց եւ յեա մնացիցն յիչատակ կալ ինալ· եւ գառանձեալս յիչելոյ յիչատակ լից (sic) ոգա(յ)պ ժամանակս· ով օք որ կարդայ եւ կամ օրինակէ սըրբութեամբ եւ մաքրութեամբ խնամ տարցէ սմայ ի հիւթոյ եւ ի ջրոյ, պատրաստ պահելով ի կարդալն եւ ի թղտաեւլն եւ Աստուած ամենայնի մաքրեսցէ զինքն ի մեզաց իւրոց, ամէն»:

2· *Թղ·* 2*ա*· (տարբեր գրով) «Ձիչատակ է այս գիրքս Տեառն Սարգիս վարդապետին Թոխաթեցւոյ եւ ծննդոյ Եպիսկոպոսին Եկեղեցւոյն Սուրբ Մարիամ Եղիպատացւոյն: Թվին ՌՁԱ Օգոստոսին ԻԸ· ին առ Աստուած փոխեցաւ· ով օք կարդա(յ) կամ օրինակէ միով Հայր մերիս վերոգրեալն յիչէ»:

844.

ՖՐ. ՄԱՐԴԻՆՈՍԻ ԳԱԻԱՋԱՆԱԳԻՐՔ

ՌՃԾԴ = 1704

ԹՈՒՂԹՔ՝ 220: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20·3 × 14·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·3 × 10·5: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած՝ 18, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով եւ գօրաւոր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ: — ԽՈՒՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՒՐԱՆ՝ *թղ·* 1*ա*· միջակ բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, բայց շատ մը էջերու վրայ դրուած փոքր ձեռ մը, որ մատով կը ցուցնէ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1*ա*–3*բ*, 217*բ*, 218*ա*–*բ*, 219*ա*–*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԾԴ (=1704):

ԳՐԻՉ՝ Սարգիս եպիսկոպոս: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 214: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողմին ետեւը՝ «Եմուտ ի մատենադարանս 12 Յուլիսի 1936»:

Մատեանս Ա՝ Ֆր· Մարդինոսի Գաւազանագիրք:

Թղ· 4ա: «Սկսանի գիրքս պատմութեանց, որ կոչի ըստ Հայոց Գիրք գաւազանաց, որ պատմէ զծայրագոյն քահանայապետացն, նա եւս եւ զկայսերացն Հռոմայ, զկարգ ժամանակագրութեան նոցին եւ զեկեալսն ի նոցանէ եւ առ նոքօք զիրս նորագոյնս եւ զարմանալիս· զոր չարագրեալ ՚ի գիրքս զայս Ֆրադր Մարդինոսն ի կարգէն ֆարոզողացն: Եւ թարգմանեցի զայնս ի լատին զրոյ ի Հայումս ես տրուպս Ներսէս Պոլիանենց կոչեալ· գաւառաւ Կիւլիկեցի Սըսեցի զոլով· Եւ կարգաւոր եւ եւս աստիճանաւ գանօնիկոս քահանայ, թէպէտ եւ անարժան իսկ: Արդ եղեւ թարգմանութիւն զրոցս ի բազում տեղիս եւ ի գաւառս, յայլ եւ այլ ժամանակս: Իսկ ի սրբասնեալ պաղատս Հռոմայ, ուր այժմ համահաւաքի ի Վինիւնս (Ավինիոն) կոչեալ քաղաքի, յամի մարդեղութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ՌՅԽԸ ի քահանայապետութեան Տեառն Կլէմէնդոսի վեցերորդի, յամի քահանայապետութեան նորին եօթներորդի: Զթարգմանեալս յոմանս տեղիս ի մի եղեալ եւ կարգաւորեալ սրբաքերելով զրեալ սկսանիմ ըստ կարգի, նա եւս ի մոթ եղեալ իմ, զի որքան կարացիկ եւ զոյ պատմութիւնս հայկազեանցն եւ զհայրապետացն եւ զթագաւորացըն Հայոց գրել իսկ, եթէ ի չարս զրոցս եւ եթէ ի վերջան որպէս եւ դիպեսցի, թէ կարացիկ պատանել»: Կր սկսի՝ «Քանզի դիտել զժամանակս ծայրագոյն քահանայապետացն Հռոմայ, նա եւս զկայսերացն եւս եւ զայլոցն իսկ նախնեաց նոցին ժամանակագրութիւնս: Բայց զի ի բազմաց աստուածաբանիկ հանճարացն զիտնականաց զանազանակէս պատմեալք զոն»:

*Թղ· 4բ – 31բ համառօտիւ կը գծէ հռոմէական պատմութիւնը սկսելով սկիզբէն մինչեւ Քրիստոսի ծնունդն ու յարակից պարագաները: Ապա կը սկսի կայսերաց եւ քահանայապետներու պատմութիւնները, ինչպէս կը յայտարարէ (Թղ· 31բ·) «Ասա բաժանի կարգ զրոցս, կայսերքն ի ձախ կողմ եւ պապերն յաջս» (նոյնը կրկնուած է Թղ· 32ա· ի սկիզբը): Թղ· 31 բ· կայ՝ կայսրերու կողմը) «Ցամս չինելոյն Հռոմայ Լճ: Օգոստիանոս առաջին ինքնակալ օգոստոս անուանեալ եղեւ ի Հռոմ: Ապա Հռոմայեցի…»: — Թղ· 32ա (քահանայապետներու կողմը) «Սկսանիմք այսուհետեւ ստանալ զծայրագոյն քահանայապետացն, որոց յոկիզբն եղեւ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս…»: — Թղ· 171բ· կը պատմուի Հայոց Լճ ԽԱ Թուականին եկեղեցական արշաւանքը դէպի Կիլիկիա եւ Սահեփանոս կաթողիկոսի դերեվարումը եւ ապա նկատի առնուած՝ յաջորդ չրջաններու եւ դարերու անցքերէն եւ դէպքերէն կարեւոր համարուածներ: — Թղ· 191բ· «Այսոքիկ են ինքնակալք, որ եւ կայսերք, նաեւ թագաւոր քրիստոնեայք, որք են յերկրի»: — Թղ· 194բ· «Իշխանութիւնք եւ թագաւորութիւն Հայոց: Արդ վասն զի զիրքս առաջակայ պատմութեանց եւ ժամանակագրաց կոչեալ մինչեւ զայս վայր ի զրոյ յաղին ի հայ թարգմանեցայ ինձ փոյն Ներսէսիս Պալիանցի կոչեալ ի Կիլիկիոյ գաւառէն: Պարտ վարկայ վերջոյ ինքնակալութեան Հռոմայեցոյն եւ ակրութեանն լաղինացոցն զիշխանութեանէն եւ պետութեանէն Հայոց համառօտաբար չարագրել: Նա եւ զհայրապետացն իսկ յիւրում տեղին…»: Թղ· 200բ· զրուած՝ անուանացանկ հայ թագաւորներու եւ իշխողներու՝ Վաղարշակ Արշակունիէն մինչեւ «Կիա եղբայր Ճուանիս ամս բ· զսա ընդ եղբօրն իւր սպանին Հայք, Քաղկան Հայոց Ըձէ եւ Քրիստոսի ՌԳՃԸԱ»: — Թղ· 203բ· կայ «Կաթողիկոսք Հայոց» կը սկսի Մ· Գրիգոր Լուսաւորիչով եւ կը վերջանայ Գրիգոր Անաւարզեցիով: Ցաջորդ թղթերուն կամ էջերուն մէջ դեռ կը խօսուի Հայոց մասին կամ Հայոց պատմութիւնը կը ներհիւսուի: Թղ· 211բ· կը վերջանայ՝ «Եւ զեբեայ զթագաւորն Մարուն թագուհին տարեալ եգիպտոս եւ խնդրեալ թագուհին ի սուլտանէն զնաց երուսաղէմ եւ մեռաւ անդ Լճ ՃԴ, ի գուռն սուրբ Յակորայ թաղեցաւ եւ բարձաւ թագաւորութիւնն ի տանէն կիլիկեայոց ՌՃԻԳ»: Քահանայապետներու պատմութիւնը կը վակուի Ուրբանոս Զ·ով (1378), զի Գոնիֆացիոս Թ·ի մէյն անուներ զրուած է, եւ զատարկ տեղ ձգուած չարունակելու համար»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 218ա· գրչէն՝ «Փառք համագոյ եւ սուրբ երրորդութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ Հնարարաչխի, որ եա տակրիս կարողութիւն հասանել ի յաւարտ գրքիս, որ կոչի Գաւազանագիրք: Արդ ես Սարգիս եպիսկոպոս եւդոկիացի որ եմ իսկ Սահէթճի, գրեցի զսա ձեռամբ իմով ի վայելումն անձին իմոյ եւ յետոյ ումն որ պատահի, որք Հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով յիշեսջիք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զվերոյ գրեալ Սարգիս վարդապետս եւ զծնօղքն իմ եւ զուք յիշեալ լիցիք եւ Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ, ամէն: Գրեցաւ թվին ՌՃԾԳ (1704) եւ աւարտեցաւ ի Մարտի ամսոյ Ժ· ի մայրաքաղաքն Ստամպոլ եւ Ղալաթիայ ի թաղ Պէկօղլի կոչեալ»: (Ապա տարբեր գրով) «Եկեղեցւոյն սրբոյն Մարիամու Եգիպտացւոյն, թվին Քրիստոսի ՌՉԼԱ Օգոստոսի ԺԸ ին»:

845.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԳԻՐՔ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ (ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ)

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 146: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 13·5: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ· կաթնագոյն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ամուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր եւ աննշոյժ: ԳԻՐ՝ նօտրգիր, յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա–բ, 146 ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉՔ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1901ին Հ· Պետրոս Մովսէսեան Մխիթարեանց կը ճանչնէ:

Մասեանս Հ՝ Մաշտոց եւ Գիրք Ձեռնադրութեան (*Լեհահայոց*):

Ա· Մաշտոց:

1· *Թղ·* 1ա· «*Կարգ մկրտութեան տղայոց*»: — *Թղ·* 18բ· «*Կարգ խորհրդոյ ղբօչմի*: — *Թղ·* 23ա: *Կարգ օրհնելոյ ջամուանուիւն*»: *Չմմա. Թ·* 503 § 1—3 *եւն եւն*:

2· *Թղ·* 37ա: «*Կարգ բանալոյ զդուռն եկեղեցւոյն յաւուր կիւրակէի արմաւինեաց*. Ordo apperiendi portas in Dominica palmarum. Sacerdos ornatus sibi congruis paramentis procedit prope fores ecclesiae ibique cantat cum ministriis··· *Խոստովան եղեր ուք Տեառն, զի բարի է···: Բայց մեզ Տէր···: Ապա երգեն զչարաւոր Ջողորմութեան քոյ զդուռն բայց մեզ Տէր*»: — *Թղ·* 42բ· «*Կարգ բացման զերեզմանին Քրիստոսի յաւուր յարութեան Տեառն*· In dominica die resurrectionis Domini···: *Փառք քեզ լիցի երրորդութիւն համազոյդ մի աստուածութիւն նախ քան զամենայն յաւիտեանս··· Տէր ողորմեա, Քրիստոս ողորմեա, Տէր ողորմեա*» *եւն*: — *Թղ·* 46ա· «*Օրհնութիւն ոսկւոյ, կնդրկի որ է խնկոյ եւ զմուռոյ, յաւուր Յայտնութեան Տեառն ի Յունվարի Զ·*»: — *Թղ·* 49ա· «*Օրհնութիւն մոմեղինաց ի տօնի Մաքրեցութեան*»: — *Թղ·* 54ա· «*Օրհնութիւն զատկական կերակրոց*» («*զատիկն*»): — *Թղ·* 60ա· «*Ի Զորեքշաբաթի մսխրոց*»: — *Թղ·* 64ա· «*Ի կիրակէ ծաղկազարդին, օրհնութիւն ոստոց*»:

Բ· Գիրք ձեռնադրութեան:

1· *Թղ·* 71ա· «*Յաղագս ձեռնադրութեան դռնապանիկ*»· — *Թղ·* 75ա··· «*Ընթերցողաց*»· — *Թղ·* 77բ «··· *երգիչ եպուդեաց*· — *Թղ·* 79բ··· *Ջահընկալաց*», *Թղ·* 83ա· «*Յաղագս սրբազան կարգացն առհասարակ*»: — *Թղ·* 89 բ· «*Յաղագս ձեռնադրութեան կիսասարկաւագի*»· — *Թղ·* 91բ··· «*սարկաւագի*»··· *Թղ·* 107բ· «*Յաղագս ձեռնադրութեան քահանայի*»:

2· *Թղ·* 136ա· «*Կարգ օրհնելոյ եւ սրբագործելոյ կրօնուհի կուսանաց· օրհնութիւն նորընծայ կուսանաց*»· — *Թղ·* 130ա· «*Յաղագս զգեցուցանելոյ զնորընծայ կուսանան*», *Թղ·* 140ա· «*Կարգ զգեցուցանելոյ զնորընծայ կուսանան*», *Թղ·* 142բ· «*Օրհնութիւն կրօնաւորական զգեստու*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

846.

ԵՐԳՔ ՀՈԳԵՒՈՐՔ ԵՒ ԹԻՍԱԿԱՆՔ

ԺԸ–ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 57: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, գորշագոյն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի խաւաթարդի վրայ թուղթ ֆշուած, կաշին ֆիչ մը վնասուած՝ ցեցամէս — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, տգեղ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ, ՆԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չկայ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ – ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ հետեւ կողքին ներսի դին՝ «Առաքեաց ի Լեհաստանէ Հ· Պետրոս վ· Մովսէսեան, կաթողիկոս ի Սիսիադին, Վիեննա, 1907 Դեկտ· 1»:

Մատեանս է՝ երգք հոգեւոր եւ ծիսական Լեհահայոց, ուր կան·

1· *Կոպին վրայ կպցուած թղթի վրայ՝ «Ընծայեցման երանուհոյ կուսին Նոյ· ԻԱ· Դասիմք զՀայրդ պիտութեան յօրս ընդ մարդկան հաճութեան: «Գրիգորի է երգս»:*

2· Թղ· 4ա: *«Օրհնութիւն հանդերձից քահանայականաց ի հասարակ· Օգնութիւն է մեզ անուն Տեառն: Որ արար զերկինս եւ զերկիրս»:* — Թղ· 5ա· *«Օրհնութիւն սեղոյ»:* — Թղ· 5բ· *«Օրհնութիւն նորոյ տան»:* — Թղ· 6ա· *«Օրհնութիւն ապի»:* — Թղ· 6բ· *«Օրհնութիւն ջրոյ յաւուր կիրակէից»:* — Թղ· 7բ· *«Օրհնութիւն հացի»:* — Թղ· 8ա· *«Օրհնութիւն հաւկթի եւ ձվոց»:* —

3· Թղ· 11ա· *«Երդք տօնից տէրունականաց»:*

ա· *«Ճրագալոյսի ծննդեանն Տեառն: ի Դեկ· ԻԴ· Հայրն պիտ անպուպական, ընու պղպման վերադնութեան»:*

բ· Թղ· 11բ: *«Մինդեան Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի ի Դեկտ· ԻԵ· Անմայր ծնունդ Հօր անեկզբան, նկարագիր եւ կերպարան»:*

գ· Թղ· 13ա: *«Թլփատութիւն Տեառն ի Յունվարի ա· ի սկզբան անօրէնութեանդ Յուխներորդում աւուր ծննդեանդ»:*

դ· Թղ· 14ա: *«Յայտնութեան Տեառն· ի Յունվարի գ· Յնծասցուք արդ ամենքեան սրբ եւ իգունք համանգամայն»:*

ե· Թղ· 15ա: *«Տօնիկ կիրակէի արմատնեաց· Ուրախ լիր գուսար Սիոնի, պատրաստեա զպարդ առաջատի»:*

զ· Թղ· 16ա: *«Մեծի չաբաթուն: կենդանատուն ամենեցուն, մեռաւ վասն ամենեցուն»:*

է· Թղ· 17ա: *«Պասեքի յարութեան Տեառն: Յարեաւ Քրիստոս ի մեռելոց, նախկին պատուղ ննջեցելոց»:*

ը· Թղ· 18ա: *«Համբարձման Տեառն: Յետ փառաւորի Յարութեան եւ ի լրման տնօրէնութեան»:*

թ· Թղ· 19ա: *«Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ: Ամենասուրբ Առաւած ոգի: Տնօրէնութեան քում կակղի»:*

ժ· Թղ· 20ա: *«Ամենասրբոյ երրորդութեան: Սրբազնասուրբ երրորդութիւն»:*

ժա· Թղ· 21բ: *«Պայծառակերպութեան Տեառն: Յայտնէ Յիսուս աչակերտաց»:*

ժբ· Թղ· 22բ: *«Սրբոյ խաչին վերացուցման ի Սեպ· ԺԴ: Ի սկզբանէ նախատպեցեր:*

ժգ· Թղ· 24ա: *«Եկեղեցւոյ: Զուարճացիր Հարսն Քրիստոսի կաթուղիկէ եկեղեցի»:*

ժդ· Թղ· 25ա: *«Ի տօնս ամենեքեանս: Յղացմանն ի Դեկտեմբերի Ը·: Յաւիտենից Աստուած, զկոյսդ եւ նախատահմանեաց»:*

ժե· Թղ· 26ա: *«Մննդեան: Ի Սեպտ· Ը: Ծագկեցաւ արդ արմատն Եսսեայ»:*

ժզ· Թղ· 27ա: *«Ընծայեցման, ի Նոյեմբ· ԻԱ: Ընտիր նուէր երրորդութեան»:*

ժէ· Թղ· 27բ: *«Աւետման ի Մարտի ԻԵ· Ակնս քո ո՛վ կոյս սրբապսակեաց»:*

ժը· Թղ· 29ա: *«Այցելութիւն ի Յուլիսի Բ: Անհամեմատ խոնարհութիւն»:*

ի· Թղ· 30ա: *«Ի Փետ· Բ· Մաքրեցութեան այս է Տեառն ընդ առաջին, Միայն մաքուրդ ի մէջ կանանց փութաս մաքրել կերպիւ կանանց»:*

իա· Թղ· 31ա: *«Վերափոխման յՕգոստոս ԺԵ· Վերնականացն տենչ փառաց»:*

իբ – լգ· Թղ· 32ա – 46ա: *Դրուած են այլ եւ այլ սրբոց համար հոգեւոր երգեր:*

4· Թղ· 47ա: (Շարական) *«Ամենասուրբ երրորդութեան, որ տօնի յաւիտենորդում աւուր Պենտեկոստէին: Յերից անձինս բաժանեալ եւ մի բնութիւն ոչ պատեալ»:*

Ապա բազում շարականներ· տպա՝ Թղ· 55ա· (Շարական) «Անարատ յղութեան Ամենաերանուհոյ կուսին Մարիամայ Դեկ· Ը: կարդարար զօրութեամբ Հոյր հինն արկեր բնարութեամբ»: Վերջ Թղ· 56ա· իսկ Թղ· 57բ· կը գանուի հայատառ լեհերէն փոքրիկ գրուածք մը՝ տարբեր գրով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

847.

ԳԻՐՔ ՀԱՐՑՄԱՆՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՑ

ԺԵ — ԺԶ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 329: — ՄԵՆՄՈՒԹԻՒՆ՝ 20×15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն $15 \times 4{\cdot}5 \times 4{\cdot}5 = 9$. ոսեւ միասիւն: — ՏՈՂՔ՝ 43: — ԹՈՐԹՔ՝ նշանակուած 27, իրաքանչիւրը 16 թուղթ: — ԿԱՉՄ՝ կաշեկազմ՝ դրոշմազարդերով, ամբոխ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտըրգիր, փոքր եւ ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բաւական լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝

չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ տեղ ձգուած է գծելու: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թգ· 1ա–2բ, 326բ–29բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԵ–ԺԶ° դար: — ԳՐԻՉ՝ Ղուկաս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Մարկոս վ·: — ԿՆԻՔ՝ 3ա «Ովան (?) վրդ· 1168»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Գնուած կ· Պոլիս 108 զրշ·ի Հ· Գրիգորիսէ:

Մատեանս է՝ Գրիգորի Տաթեւացւոյ «Գիրք Հարցմանց»:

1· *Թղ·* 3ա: «*Այս ինչ գլխաւոր բանք բոլոր գրոց: Առաջին ընդդէմ այնոցիկ, որք զբախտ եւ զհարկն ասեն: Երկրորդ վասն ճանաչման Աստուծոյ: Երրորդ ընդդէմ Տաճկացն է: Չորրորդ ընդդէմ Հրէից*»:

Գր· Տաթեւացւոյ այս գործքը տպուած է 1729ին ի կ· Պոլիս սա խորագրով «Գիրք Հարցմանց երիցս երանեալ սրբոյ Հօրն Գրիգորի Տաթեւացւոյն տպագրեալ օգնականութեամբ սրբոյն Թադէոսի Առաքելոյն եւ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին ի հայրապետութեան սրբոյն էջմիածնի Լուսակառոյց աթոռոյն Ջէյթունցի Տեառն կարապետի երիցսերանեալ սրբազան եւ աստուածաբան կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց: Եւ ի պատրիարգութեան Սրբոյն Երուսաղէմի: Քրիստոսակոխ տեղեացն Տեառն Գրիգորի սրբազան եւ աստուածաբան վարդապետի ի կոստանդինուպոլիս քաղաքի: Հրամանաւ նորին սրբազան պատրիարգի Տեառն Յօհաննու աստուածաբան եւ գրասէր եւ ոճնասէր վարդապետին ի թիւն Հայոց ՌՃՀԸ (1729)»: Տպագրին մէջ «երրորդ ընդդէմ Տաճկաց» մասը խոհեմաբար չէ հրատարակուած: Այս ձեռագիրը եւ տպագիրը իրարմէ բաւական կը տարբերին:

2· *Թղ·* 3ա (*Ցառաջաբան գրոցս*) «*Ներդործական իմն մչտաշարժ բնաւորելոյ զօրէն վերընթաց հրոյ բանեղէն իմացումն մարդոյ*»: *Համմտ· տպգր· էջ* 2:

3· *Թղ·* 7ա: «*Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Յոհաննու Որոտնեցւոյ Հարցմունք զանազանք: Պիտանիք եւ օգտակար գրոց աշակերտեալ անճանց Հարցումն*» (*այս է՝ Հարցումն*): *Ո՞րպէս ասեն հերձուածողք· զամենայն ինչ մարդկան ի հարկէ գոլ, այսինքն զգործ, զդիպուած*»: *Հատոր առաջին: Համմտ· տպգր· էջ* 7–29:

Թղ· 16ա·էն սկսած գրուած է: Ընդդէմ կորուստեալ ազգին Տաճկաց, որք կարապետ են նեռինն եւ նոր հեթանոսք եւ հերձուածողն Արիոսի եւ Կորնթոսի (sic): *Նախ զի ուրանան զերրորդութիւն անճանց· համմտ· Կիւլէսէրեան Բարգէն եպ·, Իսլամը հայ մատենագրութեան մէջ, Վիեննա 1930, էջ* 50:

4· *Թղ·* 36բ· «*Երկրորդ հատորն հերքումն է Արիանոսաց ի· գլխով: Առաջին որ ասեն համաւ ծնաւ թէ յոչ ակամայ*» (*ցանկ*)· *Թղ·* 37բ· «*Որք զաչս իմաստից չիմանալի ճառագայթիցն խուսափեցին թիւր կամօք*»: *Հատոր երկրորդ· համմտ· տպագիրը էջ՝* 29:

5· *Թղ·* 68բ: «*Երրորդ հատոր Հարցմանց Աստուածաբանութիւն Դիոնեսիոսի: ա· վասն հաւատոյ բան*» (*ցանկ*): *Թղ·* 69ա· «*Վասն հաւատոյ բան: Հաւատն ի Հօրէ սկսեալ յՈրդի եւ ի Հոգի վերաբերի: Հաւատն ի մի աստուածութենէ ի մարդիկ չնորհի*»: *Հատոր երրորդ· համմտ տպագիրը էջ* 101:

6· *Թղ·* 87ա[1]· (*կը վերածուի երկսիւնի*): «*Սկիզբն ցանկի չորրորդ հատորի ի գործոց եւ յարարչութեանցն Աստուծոյ վեցօրէից: Առաջին զի՛նչ է գործ բնութեան*» (*ցանկ*): *Թղ·* 88ա[1]: «*Ցաղագս արարչութեան եւ վեցօրէից: Ցետ ընդդէմ արտաքս աքսորելոյ զարտաքինս եւ ընդ մէջ հերձելոյ զհերձուածողս*»: *Հատոր չորրորդ· համմտ· տպ· էջ* 114:

7· *Թղ·* 102ա[2]: «*Հինգերորդ հատոր հարցմանս վասն կազմութեան մարդոյն: Առաջին թէ ի հոգոյ ստեղծաւ*» (*ցանկ*): *Թղ·* 102բ[2]· «*Սկիզբն հինգերորդ գրոց հարցմանցս: Ցաղագս լինելութեան մարդոյն հարցումն: Վասն է՞ր մարդն ի հոգոյ ստեղծաւ: Պատասխան· Ասեմք վասն բազում: Նախ որպէս ասացաւ ի վերոյ, հոգն ունի զայլ Գ· տարերք*»: *Հատոր հինգերորդ· համմտ· տպ· էջ* 227:

8· *Թղ·* 121ա[2]: «*Վեցերորդ հատոր հարցմանցս հինգ գիրքն է Մովսէսի... առաջին հարցումն վասն Աբելի եւ Կայենի պատարագեաց* (sic) *նոցայ*» (*ցանկ*): *Թղ·* 122բ· «*Ցետ ելիցն ի դրախտէն կենաց հարցանելի է եւ վասն նախահարցն ըստ կարգի վասն Աբելի եւ պատարագաց*»: *Հատոր վեցերորդ· համմտ· տպ· էջ* 283:

9· *Թղ·* 169բ[1]· «*Եօթներորդ հատոր հարցմանց Ժողովողի* (*Ցեսուայ*) *Ծ· եւ ի Դատաւորքն եւ Դ· Թագաւորութիւնքն: Առաջին վասն Ցեսուայ*» (*ցանկ*): *Թղ·* 170ա[1]· «*Ցետ վաղճանելոյն Մովսիսի առաջնորդ ժողովրդեան փոխանորդ նորին Ցեսու որդի Նաւեա*»: *Հատոր եօթներորդ· համմտ· տպ· էջ* 412:

10· *Թղ·* 185ա[1]: «*Ութերորդ հատոր յաղագս մարդեղութեան Փրկչին: Առաջինն նախերգան եւ հաւատարիմ է Աստուած*» (*ցանկ*): *Թղ·* 185բ[2]· *Նորին Գրիգորի հարցմունք ի նորոյ կտակարանաց ութերորդ հատոր առաջիկա(յ) իրողութիւնս անակնկիզն*

բակրատեանական ի բակրատենէ պոլին եւ պանճառելի թարգմանութեան»: Հատոր ուխտերորդ· համառ· տպ· էջ 454:

11· Թղ· 213ա[2]: «Իններորդ հատոր վասն նոր օրինաց եւ եկեղեցւոյ պանդղան հարցմունք: Առաջինն վասն օրինաց եւ նոր օրհնութեանց» (ցանկ): Թղ· 214ա[1]: «Դարձեալ վասն նոր օրինաց եւ եկեղեցւոյ պանդղան հարցմունք: Ցետ այսորիկ հարցանելի է վասն նորոյ օրինաց»: Հատոր իններորդ· համառ· տպ· էջ 525:

12· Թղ· 267ա[1]: «Տասներորդ հատոր հարցմանցս: Առաջինն վասն է՞ր զկեանքս դայս եւ ապա զհանդերձեալն տայ» (ցանկ): Թղ· 267բ[2]· «Վասն հանդերձելոյն եւ փոխման հանդերձելոյն»: Հատոր տասներորդ· համառ· տպ· էջ 660:

13· Թղ· 311բ[2] Հարցմունք Գէորգ վարդապետի եւ լուծումն Գրիգորի նորին հարցատի: Գիր քոյոյ վսեմամիտ խոհեմութեան»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: Թղ· 267բ[1] (գրչէն) «Զմեղաւոր եւ զեղկելի Ղուկաս գրիչ» յիշեցէք ի Քրիստոս եւ դուք յիշեալ լինիք ի նմանէ· ամէն»:

(Հեղինակէն՝) ա· Թղ· 5ա (յառաջարանին մէջ)... Իսկ հաւաքական պատճառ գոլոյ իմս ապիկարութեան տեղիք մատին եւ տկար անձին Գրիգորի բանասիրի ի խնդրոյ ումեմն աշակերտի Ատոմի ուղղափառի, որ մակագրեացի յորջորջումն գրոցս ըստ կոչման իւրի Հարցմունք Գրիգորի բանասիրի: Այլ եւ պատճառ սորին՝ երիցս եղեւ մեզ հանդիպելի, նախ ըստ վերոյասացեալ Ատոմի, բազում անգամ եւ իմ աշակերտաց աղաչեցեալ զինդիրս ոմանս լուծանել, զոր ոչ եղեւ հնար ընդդիմադարձ լինել: Երկրորդ երկուցեալ յաստուածախօսն անկանիլ տուգանս, որ զհաւատացեալ թագոյց քանքարս...: Երրորդ զի աչխատութիւն իմ մի միայն լինիցի ներկայիս լսելոյ, հոգ տարայ եւ յետնոցն գրչաւ աւանդելոյս»:

բ· Թղ· 311ա[1]: Ցիշատակարան: Արդ ես վերջին ի ծնունդս եկեղեցւոյ եւ տրուպս բանասիրաց Գրիգոր պիտականուն խնդրող բանին բացատրեցի զրանս Հարցմանց ի լուսաւոր բանից վարդապետաց եկեղեցւոյ ի խնդրոյ ումեմն բանասիրի Ատոմի ուղղափառի, որ ի վաղուց հետէ բազումս թախանձէր: Եւ ես վասն իմոյ տկարութեան ժամանակիս վրդովման զինդիրն յապաղէի: Եւ ապա ի սէր եւ յանձուկ ժոելոյ նորին ապաստանեալ ի նոյն, որ զօրացոյց տկարս ձեռն ի գործ արկեալ աւարտեցաւ բազում միջոցաւ եւ փախստեամբ ի տեղիս եւ մեծ ջանիւ փութացեալ, որ եւ ոչ ժամանեաց ի կատար բանիս վերասացեալ խնդրոյն... որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի ամէն: Արդ եղեւ գրաւ բանիս ի չրջապատութեան հայկազեան տառիս ՊՒԶ թուի ընդ հովանեաւ երկնահանդէս մեծարգոյ ուխտի Սիւնեաց նահանգի առաքելական աթոռոյ սուրբ Առաքելոյս եւ այլ չրջակայ հրեշտակարնակ սուրբ մենաստան(է)աց»:... Կը մաղթէ յիշել Յովհան Որոտնեցին (իր «վարժապետ»ը) եւ իր անձը, ապա կը յաւելու՝ «Գրեսցի յայսմ տեղւոջ եւ հարցմունք Գէորգեայ վասն բազում վկայութեանց որ առեալ է ի գիրս յայս, զի անտարակոյս լիցի եւ են ամենայն հարցմունքդ չորեքտասան գլխով, որպէս յայտ է ի կարդիտ», համառ· վերը:

գ· Թղ· 317բ (վերջաբանին մէջ) «Եւ այս յաղագս այսորիկ այսքան: Ոչ ըստ բաւական բանի առեալ զլուծումն այս ըստ կարի տկարութեան արտայայտումն մանաւանդ հարկեալ ի սիրոյ քումդ եղբայրական խնդրոյ: Եւ այս ի խռովութեան ժամու եւ յանձուկ տեղւոջ: Ցորում պաշարեալք ի հինից նետողաց կրկին յարուցեալ խարազմ անուանեալ ազգաց: Զոր եւ անբաւ բազմութեամբ ասպատակեալ աւերեաց զաշխարհս Հայոց, Պարսից, Վրաց եւ զամենայն արեւելեայս: Ոմանք ի գերութիւն վարեալք արկ եւ կանայք եւ կէսք առաքուր դիաթաւալ սրախողխող գալարեալ առհասարակ քահանայք եւ աշխարհականք գէշ անկեալ դիակամբք անթաղ ընկեցեալք: Եւ այլք ի բազմազան տանջանարանս մաշեալք: Ոմանք հրով կիսայրեաց տոչորեալք եւ այլք ի սովոյ գազանաբեկ վտանգեալք: Կէսք խստամբեր կրիւք չարչարեալք, եւ այլք երկիւղիւ պակուցեալք: Որ եւ մեր նըստելով իբր ի մետաղս կամաւոր դիպահոլ Նահապետս կոչեցեալ ամրոցի: Ոչինչ ընդհատ օրինակ բերելով ի մեզ զօրինակ մեծի սաստկասասուռն առենի: Նախ որպէս անդանօր ողջունեն զխաղաղութիւն եւ չինութեան գոլ յեղակարծ ժամու հասանել բարկութեան: Նմանապէս աստ յաւուր նոր կիւրակէի յասացեալն կրկնոյ զատկի յանկարծահաս ժամու չարժեալ հեղեղաց ուղխից խռովութեանց: Սաստկագին գոչմամբ եւ ահագնատեսիլ սուսերամերկ կորովալից նետողաց, որ պատեալ պահեալ պաշարէին զմեզ: Ասացեալ նմանապէս եւ աստ կատարեալ, ոչ միայն յանգի հեռաստան կամ աղալ յերկան: Այլ եւ ի դռան կլայիս սակաւ ինչ դանդաղեալ, միոյն փրկեալ եւ միւսն՝ գերեալ: Էր եւ տեսանել աստ աղիողորմ տեսիլ, միայն արտասուելի դիմօք եւ կականաբարձ հառաչմամբ· ազգք եւ սիրելիք, ծնօղք եւ եղբարք: Այլ ինչ ոչ օգնել ի գերութիւն վարելոց, որպէս եւ յայնմ աւուր ի կորուստ մատնելոց: Այլ աստ ապաչաւելն ոչինչ օգտեալ, որպէս եւ անդ ոչ լսողաց բերանով հաչելք, որ եւ ոչ գոյր անդրէն դառնալ եւ ոչ կարի յօժարացն չահավաճառ եղեալ, ոչ դուք եւ ոչ ողորմ, հանգոյն յիմարացն օրիորդաց: Զի ունօղքն բարեկեցիկ կենօք եւ ոչ նոյնպիսիքն սովամահ տուայտեալ: ...ով քաջ զուգակչիռ զուգակչիռ հասարակութեանց մեծատանց եւ աղքատաց: Զի որոց բազում

աւանդեցաւ առաւել ինչ պահանջեցաւ եւ փքացեալոց հպարտութեամբ ստորաստուգեալ մակբերութեամբ: Փոխանակ խրախուճանց ճիչ ազդակի ընդդէմ հեչտալեաց, անհանդիստ ի խչտի՝ յերեկօրեայ զառաւօտ խնդրէաք եւ ի նմա զեռանդն երանելւոյք: Եւ այս ոչ չարաթիւ եւ աւուրց սպառեալ, այլ ամսոց երից սորին յերկարեալ եւ դորձելոցն ոչ կչիռ հատուցեալ: Եւ այս ազէտ անգերծ տարակուսից չրջապատեալ զմեզ չրջապատութեամբ տմարի հայկազեան սեռից ձ·ի կրկնակի քառից եւ վեցեակ վեցից (836 × 551 = 1387· 1388 Մարտ 29 Զատիկ): Ցորում ամի եղեւ ծռաւօն զատկաց ազգի կոչեցեալ Յունաց ի վերոյ ասացեալն աւուր նորոյս տէրունաց: Եւ այսպէս արտմեալ ոգով եւ թախծեալ մտօք ընծայեցի տրխեղծ մատամբ զխուճախոյ նուէրս բանի իբր պղտմայս պրուն քումդ զանճարանի: Եւ մաղթեմ եղբայրական սիրով, զատ ընծային բարերոյս բարուցդ աչխոյժ մտօք ուղղապէս որոնել, զթերին լնուլ եւ պաեղորդն կչռել: Հաւանեացն՝ Տեառն չնորհք եւ սքալանացն տկարս անօթոյ: Միայն բարեսէր կամօք յիշատակ բարի առ քոյդ արձանագրեսցի ի Տէր: Ողջ լեր· ամէն»:

Թղ· 233բ· դրչէ՞ն, լուսանցքի վրայ· «Ցիչեսջիք զմաքրափայլ (sic) յաղօթս ձեր ով եղբայրք զՄարկոս աստուածարան վարդապետն մի Տէր ողորմեսցի եւ զուտ յիչեալ լիջիք ի միւսանդամ զալստեանն ամէն»:

Թղ· 8ա (վարի լուսանցքի վրայ, բոլորգրով) «Ցիչատակ է աւուրբ Օհնես եկեղեցւոյն քահանայից դասուն»:

848.

ԳՈՐԾՔ ԴԻՈՆԵՍԻՈՍԻ ԱՐԻՍՊԱԳԱՑԻՈՅ

ՌՃԾԳ = 1704

ԹՈՒՂԹՔ՝ 117: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16 × 4·5 × 4·5 = 9: — ՏՈՂՔ՝ 32: — ԹԵՐԹՔ՝ նչանակուած 10, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, գորչագոյն, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, զանազան ճոխ դրոչմազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ թղ· 2ա եւ 114ա, երկու հատ թուղթ՝ վրան եկեղեցի մը (մատուռ մը) եւ զարդեր, հմմտ· նկարք: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրն մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, բնագիրը ամփոփուած լուսանցագծերու մէջ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ անպատճոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 2բ, եւ 114բ բազմագոյն եկեղեցի մը եւ զարդեր (իբր պահպանակ գործածուած): — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա — 2ա, 3ա, 115ա – 17ա: — ԹՎԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԾԳ (=1704): — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Ղալաթիա: — ՏԷՐ՝ ներսէս վարդապետ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 4ա, եւ 5ա, նիւթեմ վ·ի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 113ա, 4բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա· Հ· Գրիգորիս 40 դրչ·ի գնած է Կ· Պոլիս:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ գործոց Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ:

1· *Թղ· 3բ·* «Դիոնեսեայ եպիսկոպոսի Աթենացւոյ յաղագս երկնային հաճանչապետութեան: *Ա· Թէ ամենայն աստուածային լուսաւորչութիւն ըստ բարերարութենէն պանագանագէս եկեալ* եւն (*գլխագլուխ*)

2· *Թղ· 4բ·* «Սրբոյն Դիոնիսեայ *առաջին եպիսկոպոսի Աթենացւոց* առ Տիմոթէոս *եպիսկոպոս Եփեսացւոց* Յաղագս երկնայնոց հաճանչապետութեան: *Քահանայակիզ Տիմոթէոս ի Դիոնէսիէ քահանայէ յաղագս երկնայնոցն քահանայապետութենէն: Գլուխ առաջին, եթէ ամենայն աստուածային լուսաւորչութիւն ըստ բարերարութենէն զանազանագէս եկեալ յառաջի նախախնամելոն ճնոյ պարզ եւ ոչ այս միայն այլ եւ միաւորէ զլուսաւորչն»:* (*Կը սկսի*) *Թղ· 5ա*[1]· «*Զի ամենայն տուրք եւ բարիք եւ ամենայն պարգեւք կատարեալ ի վերուստ են իջեալ առ ի Հօրէն լուսոյ, այլ եւ ամենայն հայրաշարժ լուսերեւութեան յառաջ ճանապարհ ի մեզ բարեւարապէս ընթացեալ»:*

Ըստ ցանկին վերջին գլուխն ըլլալու էր «ԺԳ· եւ գի՞նչ ասացեալ խնդութիւնքն հրեշտակաց», բայց հոս կը փակուի ԺԵ· գլխով, որուն խորագիրն է (Թղ· 21ա[1]) «*ԺԵ· Զի՞նչ են կերպարանականքն պատկերք հրեշտակականացն զօրութենից*»: *Կը սկսի «Բեր այսուհետեւ թէ Թուեսցի· հանդուցեալ մեր իմանալի ակն»:*

3· *Թղ· 25ա*[1]: «*Այս ինչ է յաղագս եկեղեցականին քահանայութեան: Ա· Զի՞նչ է եկեղեցականիս քահանայապետութեան աւանդութիւն . . .*: Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ *եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ* Տիմոթէոս *աչակերտն Պօղոսի եպիսկոպոսի Եփեսոսի յաղագս եկեղեցականին քահանայապետութեան առ քահանայակիզ Տիմոթէոս ի Դիոնիսէ քահանայէ: Եւ արդ զի եւ աստ մեզ քահա-*

նայապետութիւնս, ով սրբապանդ ի մանկանց սրբապանից»: *Բաժնուած է 8 դլխու:*

1· Թղ· 55ա[1]· «*Քահանայակից Տիմոթէոս(ի) ի Դիոնիսեայ քահանայէ յաղագս առաուածայնացն անուանց դլուխ ԺԳ·* «(*յանկ դլխոց*): Թղ· 55բ[1]· «*Դիոնիսի Արիսպագացւոյ եպիսկոպոսի Աթենացւոց առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոց յաղագս առաուածայնոց անուանց· քահանայակից Տիմոթէոսի ի քահանայէ· Եթէ պիՙնչ է բանիս դիտաւորն եւ պիՙնչ յաղագս առաուածայնոց անուանց: Իսկ այժմ, ով էրանելիդ, յետ առաուածաբանականացն տպաւորութեանցն յառաուածայնոցն բացումն*»:

Թղ· 73ա[1]· «*Յեռիքիոսէ ի տափականացն արհնարանութեանց*» *են են:*

5· Թղ· 98ա[1]· «*Սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ եպիսկոպոսի Աթենացւոց առ սուրբն Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոց յաղագս խորհրդականի առաուածաբանութեանն Գլ· ե·*» (*Յանկ*): «*Քահանայակից Տիմոթէոսի ի Դիոնիսէ քահանայէ: Երրորդութիւն վերապոյ վերապոյնդ Աստուած եւ վերապոյն բարութիւն*»:

6· Թղ· 100բ[2] կայ՝ «*Կատարեցան թուղթք առ Տիմոթէոս: Սրբոյն Դիոնէսիոսի Արեսպագացւոյ եպիսկոպոսի Աթենացւոց* թուղթ *պանագանք*»:

ա· Թղ· 101բ[2] «(*Թուղթ*) *առաջին առ Գայիոս: Ողաւորն անեղեւոյթ լինի ի լուսոյ եւ յաւէտ, պի ի բազում լուսոյ*»:

բ· Թղ· 101ա[1]: «(*Թուղթ*) *առ նոյն երկրորդ: Զիա՞րդ որ անդը է քան զամենայն վերապոյն քան զաստուածապետութիւն է*»:

գ· Թղ· 101[1]ա: «(*Թուղթ*) *երրորդ առ նոյն Գայիոս: Յանկարծօրէն է անյուսարարն եւ իբր պի մինչդեռ անեղեւոյթ իցէ*»:

դ· Թղ· 101ա[2]: «(*Թուղթ*) *չորրորդ առ նոյն: Զիա՞րդ ասես Յիսուս, որ անդը է քան զամենայն քան ամենայն*»:

ե· Թղ· 101բ[1]: «*Նորին* (*Թուղթ*) *առ Դորոթէոս պաչտօնեա(յ): Աստուածային մէգ է անմատոյց լոյս, յորում բնակիլ նայի Աստուած*»:

զ· Թղ· 101բ[2]: «*Առ Ասոխպատոս քահանայ: Զի պայս վարկանիր յայտութիւն, սրբապանդ Ասոխպատոէ, դկրօնս*»:

է· Թղ· 102ա[1]: «*Առ Պօղիկարպոս քահանայապետ Զմիւռնեայ: Ես ոչ պիտեմ եթէ առ Յոյնս եւ կամ առ այլս ոմանս ասելով բառական*»:

ը· 12· Թղ· 103ա[2]: «*Նորին առ Դիմոթիէոս ապաշաւոյ· Յաղագս անձնիշխան գործոյ եւ քաղցրութեան:.... Երրայեցոցն պատմութիւնք, ով քաջդ Դիմոթիէոս զբերդապանն Մովսէս վասն բազում հեղութեան:*

Դիմոթիէոսի մասին կայ (անդ) «Դիմոթիէոս այս սարկաւագ էր, վասն դի զսա կոչէ սպասաւորս, սա յարձակեալ ի վերայ քահանայի միոյ, որոյ քշնամանեալ զնա էհան յեկեղեցւոյն, վասն դի ընկալաւ զոմն ի մեղուցելոցն յապաշխարութիւն եւ նառեալ ինքնաձեռնադրեալ քահանայ: Վասն այսորիկ ո՛վ քաջդ Դիմոթիէոս, ասէ, որպէս բռնութեամբ եւ ոչ երկիւղածութեամբ գործեալ» (Հմմտ. Թ. 290 § 5):

7· Թղ· 108ա[2]:

ա· *Տիտոսի քահանայապետի Կրետացւոյ ինդրեալ ի սրբոյն Դիոնէսիէ ի ձեռն Թղթոյն թէ պիՙնչ է իմաստութեան տուն, պիՙնչ խառնարանն եւ պիՙնչ կերակուրք նորա եւ ըմպելիք... Սրբազանն Տիմոթէոս, ով գեղեցիկդ Տիտէ, ոչ պիտեմ թէ յիմեքէ ի ծանուցելոցն ինձ աստուածաբանականացն նչանակաց դնաց, զոր ոչ լուաւ*»:

բ· Թղ· 111բ· «*Թուղթ սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ առաջին եպիսկոպոսի Աթենացւոց քաղաքին եւ նախաչար* (sic) *վարդապետի, զոր զրեաց պատասխանի Թղթոյն Տիտոսի եպիսկոպոսի Կրետացւոց Յաղագս ննջման սրբոյ Աստուածածնին եւ միշտ կուսի: Ծանիցէ եղբայրութիւնդ քո, ով վատմականդ, Տիտէ, զսա ժամանակին յորժամ հանդերձեալ էր երանել*» (Հմմտ. Թ. 2 § 44):

8· Թղ· 112բ[1]: «*Նորին առ Յոհաննէս Աստուածաբան առաքեալ եւ աւետարանիչ Քրիստոսի արտաքսեալ ի Պատմոս կղզի: Ողջոյն տամ քեզ, սրբազանիդ անձին սիրեցեալդ, եւ է ինձ այս առ քեզ քան առ բազում ախորժելի*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· դրչէն· գլխաւոր, Թղ· 113ա: «*Ի վեց հազարերորդի երկերիւրորդի քառերորդի ամի արարածոց յաշխարհիս ըստ յունարէն թուոյ, ի չորեքտասան երորդի դիկտիկոնին, յերկրորդ ամին Թագաւորութեանն Փիլիպպոսի Քարմանեցւոյն գլխոք սրբոյն Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյ ի առոյգ օրինակաց ի Կոստանդինուպոլսէ ի ձեռն Պատրի հիւպատոսի եւ Քաղաւորական սեղանոյն կենաւք եւ ի ձեռն Ստեփաննոսի բահանայի եւ հերքոպի աշակերտի Տեառն Մովսիսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի: Արդ մաղթեմ զՔրիստոսասաէր պաչտօնեայդ սրբոյ սեզանոյ այգ առնոյք յօրինակէս յայսմանէ, զրեսջիք եւ զրանս զոյս առ ի յիշատակ բարեխօսութեան առ Քրիստոս, պի զրեալ եդիջիք եւ դուք ի գպրութեան կենաց ամէն: Դարձեալ յիշեսջիք ի Քրիստոս պծօղ սորին զԱստուածատուր անուանեալն երէց եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ: Աւարտուեցաւ եղեւ զրչիս Թվի ՌՃՃԹ Մարտի ԻԱ (1704) ի քաղաքն Ղալաթիայ*

ի դուռն Ս. Լուսաւորչին: Հայր մեր»: (Տարբեր գրով) «Ի վայելումն Ներսէս վարդապետին, զոր բաւագեալ յարդեանց իւրոց ի նոյն Թուին ՌՃՄԳ (1704)»:

Թղ. 55ա. «Ցիչեցէք ով պատահողք զգրչիկս»:

Թղ. 4բ. (Տարբեր գրով):

Բաղճալի դիրքս այս գովելի,
Իմաստնազէզ եւ հոգելի.
Ի բանից ընթերը եւ մօտ
Է հազուագիւտ եւ կարի ազօտ.
Գումարք պիտոյ միշտ են կարօտ.
Թարց սմին են մոօք ճարօտ.
Նուաստ չնչինս հանապազորդ
Բազմայր սովաւ պահիլ անկարթ.
Մինչ դուի բանս գայս մարգարիտ:
Բերկրունացաւ միտքս իմ վոխտ.
Թարմատար արեգայս անպէտ
Ընկալաւ զայս անձին ի(ւր) պետ:
Թէ ընթեռնուս մատեանս գայս,
Ցաւէտ հարկիւ զդայմին տաս,
Քանզի եղէ զրքոյս գտակ,
Եփրեմ նուաստս ոչ եմ պիտակ,
Հայկազունեացս քաւական
Հազար եւ երկհարիւր միայն
Ձորեքտասան այլ աւելի
Գտայ գայս գիրքս բարեբի»: (1765)

849.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՁՂԱ = 1342

ԹՈՒՂԹՔ՝ 309: — ՄԵՆՈՒԽԻՆ՝ 21·2 × 15: — ԳՐՈՒԽԻՆ՝ երկսիւն 18 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻԽ՝ բուզբ, բամբակեայ, բխոռակ· տկար: — ԿԱՋՄ՝ տախտակ բաւշապատ (կարմիր)· առջեւը կայ արծաթեայ խաչ մը եւ ետեւը՝ անարատն Ս. կոյս՝ տակը արձանագրուած «Ցիշատակ է այս Մեզրէի՞ն սուրբ եկեղեցուն համար ժօռովբբօց»: Ետեւի կողմին վրայ մնացած է արձաթեայ ճոխ շրջազարդը՝ ծայրերը չորս հրեշտակ, իսկ առջեւինը հանուած առնուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, գործածութենէ վնասուած, մանաւանդ լուսանցքները, բայց նորոգուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թռչնագրեր, լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, բաճի մը տող Աւետարանիներու սկիզբը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 12ա, 95ա, 150ա, 241ա, շատ սիրուն, ճաշակաւոր եւ գոյնզգոյն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բոլոր կանոնական տախտակներու գլուխները շատ գեղեցիկ եւ գոյնզգոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ բոլոր կանոնական տախտակներու եզերքները եւ Աւետարանիներու սկզբնաւորութեանը եւ այլուր· ճաշակաւոր եւ գոյնզգոյն: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1բ Մատթէոս, 16ա Մկրտութիւն, 81ա Հաստատութիւն Ս. Հաղորդութեան, 82բ համբոյր Յուդայի, կալանաւորումն Յիսուսի, բուժումն Մալքոսի ականջին, 92բ· Համբարձումն Քրիստոսի, 93ա դարձեալ Համբարձումն· 94բ Մարկոս, 105բ Մուտք յԵրուսաղէմ, 149բ Ղուկաս, 140բ Յովհաննէս եւ Պրոխորոս, թղ· 282բ Ոտնլուայ, 283ա Վերջին Ընթրիք, թղ· 304ա Յարութիւն, գոյնզգոյն եւ բաւական յաջող, բայց շատ վնասուած, ոմանք նորութիւն կը ներկայացնեն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2ա. 3բ, 4ա, 5բ—6ա, 7բ—8ա, 9բ, 10բ—11ա, 94ա: — ԹՄԱՆԱԿ՝ ՁՂԱ (= 1342): — ԳՐԻՉ՝ Նատիր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ գրիչը եւ Աւետիս: — ՏԵՂԻ՝ Ղրիմ: — ՏԻՒՐՔ՝ կարապետ Խոսրով, Հայրապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 240, 308ա, 309ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Աւետարան: Թղ· 1բ—10ա· տախտակք կանոնականք· Թղ· 12ա. Մատթէոս — Թղ· 95ա· Մարկոս (վերջը չկայ ԺՋ· 9—20)· — Թղ· 150ա· Ղուկաս, — Թղ· 241 Յովհաննէս· («Իրք չնայեալ կնոջ» ոչ Գլ· Է·ին վերջը եւ ոչ ալ Աւետարանին եռեւը գրուած)· Իւրաքանչիւր Աւետարանի վերջը կան Աւետարանին հեղինակին եւ գրութեան մասին հակիրճ տեղեկութիւններ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ 1· Թղ· 240ա: «Ձգրպ սորին գնատիր անհմատս յիչեցէք ի Քրիստոս· գրեցաւ ի Քաւականաւքեանս Հայոց ՁՂԱՆ (1342) ի Ղրիմ քաղաքիս ի հողերներս վերի: Ցիչեցէք եւ զորդին իմ գԱւետիս, որ զմանր ծաղիկն չինեաց նոր»:

2· Թղ· 93բ· կայ բնդարձակ ոտանաւոր գրութիւն մը կրօնական բովանդակութեամբ, Ցորժամ հիմամբք տունն չարժին, տան չինուածքն տապալին···: Անոր սկզբնատառերը (տողերու) կը կազմեն «Ցիշատակ ի Աւետարանս Ստեփանոս երիցու···»:

3· Թղ· 308ա. (տարբեր գրով)· «Աստուածային եւ տիրահրաման եւ կենսատուչս սուրբ Աւետարանիս սաացաւղ եղեալ քահանայ ումն կարապետ ի նահանգէն Արճիշոյ ի գեղջէն Ծոզեսոյ, որոյ եկեալ ի յաչխարհս վլխոյց, որոյ սպինք են Յունոյ ի կողմանս արեւմտից ի գիւղաքաղաքս Սլաթինոյ տարաչխարհիկ լինելով վասն աւերման բնակութեանն իւրեանց· ի թվականութեանս Հայոց ՊԻ եւ Թ·երորդի ամի· քահանայ ումն անուն ձաչիկ որպէ հարազատ Ստեփանոս քահանայի վաճառեաց զսուրբ Աւետարանս զարդարեալ ծաղկով եւ կազմով եւ արծաթով եւ ակամբք վերոյգրեալ կա-

բապետ քահանային եւ սա եռափափոկ սիրով եւ կամաւոր յօժարութեամբ առացաւ զսուրբ աւետարանս ի հալալ ընչից իւր անփոխան յիշատակ եւ նախնեաց իւրոց եւ ամենայն երախտաւորաց հայոց եւ մարմնոյ ինոյով անխափան յիշատակ բարի եւ զաւակ ի Սիոնի եւ ի հանդերձեալն առաջնորդ եւ լոյս կենացն յաւետենից։ Արդ զուք քրիստոսասէր հարք եւ եղբարք յորժամ լուսաւորիք ի սուրբ պատուիրանացն Տեառն ընթռլով եւ լսելով, յիշեսջիք առ Տէր Քրիստոս զառաջին եւ գվերջին առացաւոն գկարապետ քահանայ, որ յեռոց առացաւ եւ գհայր իւր գՀոռոմոչահն եւ գմայրն գՄելիքան եւ գեղբայրն իւր գՈվաննէսն, նաեւ գամենեսեան մերձաւորան (մէկ երկու բառ անընթեռնլի) եւ գգծող սուրբ Աւետարանիս գնատիր գրիչ եւ գիս գբարսեղ երէցս, որ գյիշատակարանս միայն գրեցի, ի խնդրոյ սիրելի եղբօրն իմ կարապետ քահանայի եւ զծնողն իմ զփոխեալսն ասաի եւ գեղբայրն իմ գբորան իմ եւ գայնոսիկ որք աւգնեցին... ամէն։ Գրեցաւ ի յԱւդոստոս ԻԲՆ»։ Ապա քանի մը տող տարբեր գրով եւ անընթեռնլի։

4· Թղ· 309ա ... (մաս մը անընթեռնլի տարբեր գրով)՝ «*Մահտեսի եղիսապետին եւ իւր փեսա Մարգարին եւ իւրեանց ծնօղաց մահտեսի Արզումանին եւ մօրն Մարիամին եւ կոզակիցն Աննային։ Կրկին՝ Աստուած ողորմի մահտեսի եղիսապետի հօ(ր)ն մահտեսի Հայրպետին եւ մօրն Վարդելին թին ՌՄԿին, որ առինք զայս Աւետարան անչինչ· յիշատակ եւտուք ի դուռն... (մէկ բառ անընթեռնլի) սուրբ Աստուածածնին, ով ոք որ հանէ սա ի գրանէ նորին ծաղէօվ կամ...*» (անընթեռնլի կամ ոչ կարեւոր)։

850.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Ձէ = 1458

Թուկթ՝ 257։ — *Մեծութիւն՝* 21 × 15։ — *Գրութիւն՝* երկսիւն, 15·5×4+4=8։ — *Թերթ՝* 23 թերք, իւրաքանչիւրը 12 տուղք։ — *Տող՝* 22։ — *Նիւթ՝* թուղթ, փայլուն, զօրաւոր։ — *Կազմ՝* խաւսաֆարդ վրան մանուշակագոյն թաւիշ ածուած, կրճնակի կողմը ճեղքուած՝ պատռած։ — *Մագաղաթեայ պահպանակ՝* չունի։ — *Ձանգամանք՝* ածեղծ, քայց գործածութենէ թղթերը սեւցած։ — *Գիր՝* բոլորգիր, յստակ։ — *Զարդագիրք՝* գեղեցիկ, մեծ մասը թուղչնագիր. Աւետարանիներու սկզբնաւորութիւնները ամբողջապէս զարդագրերով։ — *Խորագիրք՝* կարմրագիր մեծ տառերը։ — *Խորանք՝* թղ· 2ա, թղ· 72ա, 119ա, 197ա եւն շատ սիրուն, բազմագոյն։ — *Լուսանցազարդք՝* թղ· 2ա, 72ա, 119ա, 197ա, շատ սքանչելի։ — *Նկարք՝* թղ· 1բ (Մատթէոս), թղ· 71բ (Մարկոս), թղ· 118բ (Ղուկաս), թղ· 116բ· (Յովհաննէս) բազմագոյն· յստղ։ — *Դասարկ՝* թղ· 1ա, 70ա—71բ, 117ա—բ, 194ա—196ա։ — *Ժամանակ՝* Ձէ (= 1458)։ — *Գրիչ՝* Յովհաննէս կրօնաւո՞ր։ — *Ծանկող եւ կազմող՝* անծանօթ։ — *Տեղի՝* Ասփատաս (յԱղքա՞կ)։ — *Տեարք՝* Յովհաննէս կրօն· եւ Արիստակէս ի՞։ — *Յիշատակագրութիւնք՝* թղ· 255բ—257ա։ — *Տեղեկութիւնք՝* Գնուած է Թաւրիզէն 1924ին 3 դոլարի»։

Մատեանս է Աւետարան։ Թղ· 2ա Մատթէոս։ — Թղ· 72ա Մարկոս· (Մարկ· ԺԶ· 9—20 չկայ)։ — Թղ· 119ա Ղուկաս։ Թղ· 197ա Յովհաննէս։ (Վերջը չկայ «Իրք չնայեալ կնոջ»)։

Համեմատութիւնք, կլուխք եւ նախադրութիւնք չկան, բայց գատարկ թուղթ ձգուած է՝ արտագրութեան համար։

Յիշատակագրութիւնք։ 1· Գլխաւորը թղ· 255բ։ «Փառք եզակի, էսահիւսակ գատանութեան, ապկնիպոին կատարեալ եւ անսահմանելի Աստուծոյ Հօր, Աստուծոյ Որդոյ, Աստուծոյ Հոգոյ յաւիտեանս, ամէն։ Շնորհին Աստուծոյ ամենակալի եւ նորին աւգնականութեամբ աւարտեցաւ եռահրաչ եւ հոգիազարդ աւետարանս, զոր էր չաղկապեալ երանեալ աւետարանչացն ըստ բազմերանգ գունոց ի մի ոստայն անգելով հանճար, զոր արուեստակեալ անուշոյոյ ծաղկանց իւղեփեցական կազմութեամբ, որ ըստ Հոգոյն յաւկուքեամբ իմանալի գանազան սրակութեամբք, զադափարելով ըստ յոգունց արփիացելոյն գասակցելութեանց առ ի յեկեղեցոյ յարմարումն, յօղիւ խաղաղութեամբ գլխոյն պատշաճեալ, դի յայսմանէ կատարելութիւն։ Զորք աւետարանք ի բազում պատճառէ։ Զորքկերպեան կենդանիք, մարդ, առիւծ, ցուլ, արծիւ։ Զորք նիւթք աշխարհս հող, ջուր, հուր, աւդ, հակառակք, անհաչտելիք եւ սիրելիք անքակտելիք, չորք դիր անուան երրորդութիւն Հայր, Որդի, Հոգի։ Զորք կնաք բոլիսեալ ի դրախտէն, Փիսոն, Գիհոն, Տիգրիս, Եփրատաս։ Զորս անդիւնք եւ եղջիւրք սեղանոյն։ Զորք դէմք խաչին եւ այլ բազում պատճառաւ յորս զաղափարին չորքեան աւետարանիչքս։ Զի թէպէտ եւ բազում բանք ի սոսա որ երեւին ներհակք միմեանց· այլ քաջ ճշմարիտք, յոյժ միաբանք միմեանց։ Արդ ասեալ ազատածին մանկունք նոր Սիոնի դհրամանս կենարարին մերոյ Յիսուսի ընթերցիք միշտ յեկեղեցի, դի ձեզ եւ ինձ ողորմեսցի, որ զսակաւ դիրս գրեցի։

Ի թուին Հայոց Ձէ (1458)։ Արդ ես Յովհաննէս կրաւնաւո(ր) ստացայ(ւ) զսուրբ աւետարանս ի հալալ արդեանց իմոց, յիշատակ ինձ եւ ծնօղաց իմոց եւ ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց։ Հօրն իմ պարոն Թումային եւ մօրն իմ Բադդատին եւ քեռն իմ Սուլ-

տանին եւ զաւակացն իւրոց Մխսրապի, եւ Ալամշի եւ Գաւլիաթունին եւ փեսային իմս Յակոբաշի, եւ մօրն իւրոյ Սատաթին եւ հոգեւոր մօրն իմս Գաւնաշի եւ զաւերն իւրս Մարթաի եւ կենակցին իւրս Զանգիչին եւ Մագթումին որ (երկու տող պարապ, ապա)՝ Յամս ատուածապատում վերապիտոզի Ազրպո նախանգի երկատասան զաւազանացս սթոռս Բարդաւզիմէոսի առաքելոյս Տեառն Հայրապետի արհեպիսկոպոսի եւ ատացողի սորա Յոհաննէս կրաւնաւորի, որո(ց) յիշատակ սոցա աւրհնութեամբ եղիցի: Ով զասք լուսերամիկ յորժամ հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր զվերոգրեալ անուանքս ի սմա եւ Աստուած ողորմի ատացէք բոլորով սրտիւ եւ լի հաւատով եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի ամէն եւ որ Աստուած ողորմի ասէ ձ·պատիկ ատցէ յԱստուածոյ: Ես Յոհաննէս արեղայս ատացա(յ) զսուրբ աւետարանս յիշատակ ինձ եւ ծնօղաց իմոց ի զուռն սուրբ Յարութեանն ի դեւտն Ասփատան կոչեցեալ: Մի ոք իշխեսցէ հեռացուցանել եւ որ խնամ տարցէ աւրհնի յԱստուածոյ, ամէն:

2· Թղ· 257ա· (տարբեր գրով)· «Զվերջին ատող (ատացող) սուրբ աւետարանիս Ռքստակէս հահանայս որ ատաց(ա) զզսա հալեալ արդեամբ իմոյ յիշատակ հոգոյ իմոյ եւ բնթանաց իմոց· Դարձեալ յիշեցէք մահդեսի Ռքստակէսն եւ զհայրն իմ Կոկատար Թասալի եւ մայրն իմ Նազլուճն, ամէն· Դարձեալ կրկին յիշեցէք Ռքստակէս էրէցն եւ զկողակիցն իմ Աչփաչէն եւ զորդին իմ զաէր Գրիգորն եւ զզաւերքն իմ Սարիկն, Ասլանն, Ուլուճրէն, Մարաճն, Ոզոհին, ամէն· Դարձեալ յիշեցէք աէր Գրիգորն եւ զկողակից իւր Սալվարն եւ զորդիքն իւր Վրդանէսն, Թասալի, Մխիթարն, Խաչատուրն, Վարդանն եւ զաւազն իւր Նազլուճն, ամէն· Դարձեալ կրկին յիշեցէք զաէր Ռքստակէսն, որ եաւր ընձա(յ) ի զուռն սուրբ Յակոբայ մէկ ձաշոց գիրք, մէկ Աւետարան, մէկ Սաղմոսարան, մէկ ժամգիրք, երկու Մաշտոց, անկինչ յիշատակ հոգւոց իմոց, ամէն· Թվին ՌԿԸ (1619) Հայր մեր, որ յերկինս»:

3· Թղ· 254բ (տարբեր գրով)· «Գրեցի ի յիշատակ Ալէքսան Խաչիկեանի 1897 Թիւ 26 փետրվարի»:

851.

ՄԱՇՏՈՑ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1752

ԹՈՒՂԹՔ՝ 52: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ՆԻՒԹ՝ քուղք թխորակ, հաստ, ամուր: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ներկուած: — ԿԱԶՄ՝ բոլորովին իսկած, այժմ քղքի մէջ ծրարուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կողքը իսկած, բայց քնագիրը՝ աճեղ· մինչ քղքերէն ոմանք ֆիչ մը քաժնուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 50բ—52բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1752: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ՏԵՂԻ՝ Սանկտպետրս բուրխ: — ՏԷՐ՝ գուցէ գրիչ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 49բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղքեակի մը վրայ գրուած «Թ· 5, Սահմանադրութիւն դաստիարակութեան ճորտածնելոց մանկանց, որ հրաւիրելոցն են ատենման ձեռնադրութեան»: 1· կը սկսի՝ «Նատի եպիսկոպոսն յաթոռ առաջի սուրբ սեղանոյն եւ զան աւագիերիցունքն առ զուռն տաճարին ի ներքս ուներով ընդ ինքեանս պնաւիրեալսն ի ծունկս անկկեալ: Եւ ասէն չարական Գկ· Նայեաց ի մեզ եւ ողորմեաց մեզ Քրիստոս որ ունիս բաղում պթութիւն»:

Ապա կը չարունակուի՝ «Սարկաւագն ձայնէ բարձր: Հրամայեա Տէր օրհնութեամբ ասել: Իսկ եպիսկոպոսն ասէ· Յուրախութիւն երկնային տացէ ձեզ որ բնակեալն է ի բարձունս Տէր Աստուած»:

2· Թղ· 14ա: «Սկիզբն ատիճանաց կղերիկոսաց, որք են սաղմոսերգու եւ աւետածու եւ այլն ըստ իւրաքանչիւր կարգի: Եւ առաջի սուրբ սեղանոյն ծիեն խունկ»: Ա—Դ ատիճանք:

3· Թղ· 20բ: «Հինգերորդ կարգ կիսասարկաւագաց որ է դպիր: Ածէ պնուիրեալն աւագ սարկաւագն առաջի եպիսկոպոսին եւ նա տեառնապրէ»:

Ահա կը չարունակուի՝ «Մինչ ցայս վայր (ցկիսասարկաւագութիւն) կարէ ամանանալ եւ ատիճ հետ ոչ կարէ»:

4· Թղ· 24բ: «Վեցե(րո)րորդ կարգ յորժամ սարկաւագ ձեռնադրեն, պղենու եպիսկոպոսն եւ այլ քահանայք»:

5· Թղ· 35ա: «Կարգ եօթներորդ ատիճանի քահանայութեան: Զղենու եպիսկոպոսն ըստ օրինի ի սրբատանն եկեղեցւոյն»: Վերջ Թղ· 49բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 49բ: «Ազաչեմ հանդիպողք սրբոյն եպիսկոպոսացդ ձեռնադրութեան

*մաչտոցիս անմեղապէր լինել ինձ մեղապարտիս վասն սխալանացն, քանզի սրինակն կարի խիստ ծայրատ, կիսատ եւ խառնակ էր· իսկ որքան կարացաք ուղղել ուղղեցաք· եւ եւս պան այլեւս սխալանք զոր ոչ իչխեցաք այլայլել, վասն որոյ վերստին մախաիմ ներել ինձ աչխատուցիս եւ մանաւանդ յիչել զհոգեւոր ծնօղն իմ Ֆահրատացւոյն սրբազան Աստուածատուր աստուածարան հոգիրնկալ եւ բազմերջանիկ արհիպեսկոպոսն եւ դմարմնաւոր ծնօղքն իմ Զաքարանէնց Գրիգորն, Պօղոսն, Պետրոսն, Եղիսաբէթն, Թագուհին, Մանթէն եւ Շիրվանէնց Եղիէն, Զիփիթէն, Խաթիկէն, զեղբայրքն իմ Գրիգորն, Երկու Ոհաննէսն, Ցարութիւն, Մաչիկն, Զաքարէն եւ Եղիէն, քեռքն իմ Մատլինէն, Թամինէն, Էլինէն, Ովսաննա, Վալիկէն, Զիփիթէն, Տատիկն, եւ Մարիամն, հուսկ յետամենից պէչատացեալ եղկելի ատր Ցովաննէս հանդերձ որդօք եւ դստերօք, որ եմ ի քաղաքէն Շօչու, որ կոչի Խոպհան, ի գեղջէն Ջուղայու, աւարտեցի սրբատառս ձեռամբ իմով ի քաղաքն Սանկտպետերբուրգ, Քովին Փրկչին 1752 Յունվարի Ըուին· վերջ»:

852.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Ռուն = 1596

ԹՈՒՂԹՔ՝ 139: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 17 × 5·5 + 5·5 = 11: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 14, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, բխորակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան կաշի ձգուած, բայց տախտակը կոտրտած եւ կաշին չափազանց վնասուած, եղած, ունեցած է դրոշմազարդեր եւ փականք: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեզն, բղթեր կազմէն բաժնուած, նաեւ բոլորովին հանուած՝ պակաս: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր· լաւ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ տեղ ձգուած գծելու համար (բղ· 4ա): — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—3բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռխե = 1596: — ԳՐԻՉ՝ ճակոբ: — ՏԵՂԻ՝ Հալէպ: — ՏԻՐ՝ Պետրոս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1բ: Առջեւի կողմին հետեւ կայ՝ «Նուէր Ներսէս Վ· Սայեդեանէ ի Պաղտատ, 1929 15 Մայիսի»:

Մատեանս է Ամիրտովլաթայ Ամասիացւոյ օգուտ բժշկութեան եւ Ախրապատին, համառօտ, նման է որոչ տարբերութեամբ Թ· 75 եւ 136 Ձեռագրիցներու· մանրամասնութիւնք տե՛ս նոյն ձեռագրիցներու մէջ:

1· Թղ· 4ա: «*Ուսումն բժշկութեան է այս: Յառաջն կու ցուցանէ թէ զոյս ուսումս, ո՞րպէս առնել պարտի: Դիտացիր*» եւն: — Թղ· 4բ: «*Այս է ցանկն մարդակազմութեան եւ ուսման*»: — Թղ· 5բ: «*Յառաջին դասն իչխենք զբժշկութեան գուսուցին*»: *Բաժանմունք Ա—ԺԸ· վերջինը՝ «Վասն զոյս պիղծ խառնուածոյն»*, (Թ· 75, Ա· § 1—4):

2· Թղ· 45բ: (*Ախրապատին·*) «*Ցանկ է զրոցս Ախրապատնին որ ասի եւ անպիտան եւ անարժան ծառայս*» եւն: — Ա—ԻԵ *գոնեք*: — Թղ· 47ա: «*Յառաջն զճուլապն յիչենք*»: *կր հասնի մինչեւ ԺԳ· դռան ա· համարը անկէ յետոյ մինչեւ վերջը չկայ*: (Թ· 75, Բ· եւ Թ· 136 Բ):

3· Թղ· 71ա — 189ա: *Ազիւսակերզք, ուր իւրաքանչիւր երկու էջ մէկ ամբողջ կր կազմեն· սկիզբը Թերի է· կր սկսի· «Ասէ Սահակն Թէ ինքն օգտէ Արտպանին եւ զքարն որ ի հալարուչան լինի հալէ եւ օգտէ կրծոց եւ զպիղծ խառնուածքն հանէ եւ զթանձր պալեամն հանէ»: Այս՝ «զեղերու զօրութիւնն է»: Վերջին բառը՝ «Ֆիլիսկուն»· (Թ· 75, Բ· 5 եւ Թ· 136, Գ· 1):*

4· Թղ· 129բ (*խորագիրը չկայ*) «*Պատուհէ, որ յիչեմ զտատրաճան*»: — Թղ· 130բ—139բ *Ազիւսակներ*, (Թ· 75, Բ· § 6 եւ Թիւ 136, Գ· 2):

5· Թղ· 134ա: *Շարունակութիւն «Ախրապատին»ի կան իդ· եւ իե· դռներր: դռներր:*

6· Թղ· 138ա: «*Ցօսք վարդապետացն որ ասացեալ են խրատ աչակերտաց*» (Թ· 75, Բ· § 4 եւ Թ· 136, Գ· § 4): *Վերջն՝ ու առջեւր թղթերու վրայ յետոյ աւելցուած են բաներ մր:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· Թղ· 139բ· *գրչէն*· «*Գիրվեցաւ Քաղաւորական Բժշկարանս ձեռամբ անարժան Յակոբին յքաղաքս յՀալապ* (sic) *առ ատս տէր Ցովանիսին որդոյն սարկաւագին կարապետին վարպետին, որ սաւրվէր զոյս բժշկարանս ի ձեռնէն Բունիաթին եւ սորվեցուց տէր Աւետս քահանային Քոռնին աթոռակալ Սիսցի· ի թվականութիւնս Հայոց ՌԽ ի վայելումն պարոն Պետրոսին, զոր Տէր Աստուած արժանի արաւ զայն գիրքս եւ յաւուրս...*»:

2· Թղ· 1ր կայ «*Քրիստոսի ծառայ Ավթանդիլ, որ է որդի Ամիր Ալանի խօշայ Հալն որ բժիշկարանըս անփութ ուսանի, ոչ ումէ թամայ*(°), *չանի անպէսն, պէտն արքայութեանն արժանի լինի Քվին Ռձիը* (1679) *գրեցի*»: — Թղ· 1ա· «*Քրիստոսի ծառայ Ավթանդիլ, որ է որդի Ամիր-Ալանի*:

853.

ՕՐԷՆՔ ԵՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀՐԷԻՑ

1819

ԹՈՒՂԹՔ՝ 224: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսալաթ, ամուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր եւ աւեղծ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 3բ, 205բ—210բ, 224ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1819: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Իգնատիոս: — ԿԱԶՄՈՂ՝ ճո՞յնը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*թղ*· 3ա): «Օրէնք եւ սովորութիւնք երբայեցւոյ: Առեղծեալ *ի* Պօղոս *վրդ*· *է* Մեդիկեանց *առաջնորդէ*: *Բանիւ աստուածաչունչ պրոյ*: *Յաւելմամբ թղթոյ միոյ առ ամենայն համօրէն ազգն երբայեցւոյ*: Համառօտելոյ *խոհականութեամբ* Նիկողայոսի Ստրատեանց, *որ երբեմն ռաբբի երբայեցի եւ յետոյ ուղղափառ հռոմէական*: Թարգմանեալ *յիտալականէ ի հայ բարբառ աշխատասիրութեամբ Հօր* Իգնատիոսի վարդապետի *աշակերտի Տեառն Մխիթարայ վարդապետի Աբբահայր կոչեցելոյ*: *Ցամի Տեառն* 1760: *Իսկ ի թուին Հայոց* ՌՄԲ: *Օրինակեալ ի բուն ձեռագրէ նորին վարդապետի ի յԱնտոնէ որդւոյ Աբրահամու Զամչեանց եւ անտի հաւատարմութեամբ ի Հ· Իգնատիոսէ Շիւքիւրեանց, որ ի Մխիթար· միաբանից Վիեննայու*: *Ցամի Տեառն* 1819 *ի Ցուլիսի* 16»:

Թղ· 4ա—7ա: *Յառաջաբանք*: — *Թղ*· 7բ—8բ, *ցանկ*: *Թղ*· 9ա—117բ: *Բնագիրք, ուր թղ*· 177բ—186բ· *Պօղոս Մեդիկեանցի «Թուղթ առ երբայեցիս Իտալիոյ»*· *եւ ապա թղ*· 197բ· «*Թուղթ առ համօրէն ազգն Հրէից չարաշրեալ խոհականութեամբ* Նիկողայոսի Ստրատեանց»: — *Թղ*· 204բ—205ա: «*Սուտ մեսեայք*»: — *Թղ*· 211ա—223բ, *Բառարան երբայեցերէնէ-թրքերէն*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ համմա· *վերք*:

854.

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ ԵՒ ՄԱՇՏՈՑ

1806

ԹՈՒՂԹՔ՝ 11 եւ էջք 254: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կարմիր կաշիով ամբողջապէս պատուած, ունի շատ գեղեցիկ ոսկեզարդեր եւ երկու կողքերու մէջ տեղն ալ խաչ մը: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր, օրինակութիւնը շատ լաւ բաժանումով եւ խնամով եղած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, սիրուն եւ փոքր:—ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ վայելուչ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ եւ ՍԿԶԲՆԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ՀՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա շատ գեղեցիկ զարդ մը: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ (Յիսուս, Ս· Կոյս, Ս· Անտոն եւն) 8 հատ՝ տպագիր· սիրուն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 255—262, 266· 270 եւն ետեւ առջեւը թղ· 1ա—3ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1806: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Տրիեստէն 1884ին Հ· Աբաւամս Սէֆէրշեան վիեննա բերած է:

Մատեանս է «*Խորհրդատետր որբոյ պատարագին եւ Համառօտ* Ճաշոց, Տօնացոյց *եւ* Մաշտոց, *դրեալ յամի Տեառն* 1806 *ի փետրվարի* 2 *ի Կոստանդինուպոլիս*»:

Ա· *էջ* 1—32: «*Տօնացոյց համառօտեալ, յորում մանաւանդ ընթերցուածք պատարագին նշանակին ի կատարանէն*: *Ի ձրագալոյսի Ծննդեան Տեառն օրհնութիւն ԲՁ, Ուրախացիր իւր սաթօքն*· *Առաջին ալէլուիա «Ամենայն գրան»*:

Բ· *էջ* 33—124: *Ընթերցուածք*: *Յետ մեծի բարեկենդանին*· *ա*· *Բշ*· *Սղմ*· *ողորմեա ինձ Աստուած ընթերցուած Եսայեայ մարգարէէ գլ*· *Ա*· *հ*· 16· *վ*· 20· «*Լուացարուք սրբեցարուք*»:

Կան նաեւ էջ 88· «*Աղօթք ի վերայ հիւանդաց*»: — *էջ* 98: «*Կանոն Հաղորդութիւն տալոյ հիւանդաց*»: — *էջ* 102: «*Կանոն յորժամ կինն ի ազգաբերան լինի դժուար*»: — *էջ* 105: «*Օրհնութիւն կնոջ խակոյն՝ զկնի ծննդեան*»: — *էջ* 112: «*Կարգ վերջին օծման*»: — *էջ* 120: «*Զկնի վերջին օծման լիակատար ներողութիւն տալոյ*»: — *էջ* 124: «*Կերպ ուխտելոյ զմաքրութիւն կուսականն*»:

Գ· էջ 125—136: «*Ժամամուտք ըստ կարգի աւուրց, պահոց, ծնդից, տէրունականաց եւ ամենայն արբոց· Որ ի Հօրէ առաքեցեալ վրկիչ*»:

Դ· էջ 137—188: *Պատարագամատոյց «Օրհնէք արկանելոյ սպաս եկեղեցւոյ: Յորժամ կամիցի քահանայն պատարագ մատուցանել»*: էջ 173· *Մեկնիք*:

Ե· էջ 189—254: *Մաշտոց*: էջ 189: «*Կարգ ջուր օրհնելոյ ի յայտնութեան Տեառն· Շարական լոյս ի լուսոյ*»: — էջ 197: «*Կարգ օրհնութեան ջրոյ*»: — էջ 201: «*Կանոն մոմեղինաց*»: — էջ 203: «*Կանոն օրհնութեան մոմոցոց*»: — էջ 206: «*Կանոն օրհնութեան արմաւենեաց*»: — էջ 208: «*Օրհնութիւն հացի*»: — էջ 209: «*Կանոն օրհնութեան խաղողոյ*»: — էջ 212: «*Կանոն օրհնութեան քահանայական պղեսաւուց*», ապա *հանդերձի խաչի, պատկերի*: էջ 225—239 *ընութեան տարբնեղու եւ տեղեաւ օրհնութիւնք եւ աղօթք*: էջ 240: «*Արձակումն ի հերետիկոսութենէ*» եւն: էջ 243: «*Օրհնութիւն կարմեղեան հանդերձի*»: *Վերջինք՝ «Կերպ չնորհելոյ պլիսկատուաւ ներոպութիւն ի կէս մահուան»: Ապա ցանկ՝ էջ 263—265:*

Վերջինքեր էջին վրայ «Պատ Մաշտոցում վկ սպրը հէր նէ՝ պատառ Քիքապարբրմ տախի վարթապար՝ պէն եօլտիւքան սպրա Աստմպոլսն Գերապայծաս երմենի Հոմէական եպիսկոպոսս Հասունեան եօլլանրպ՝ բնաւ կլինէ տեսնէք տիր»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

855.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

Թուղթ՝ 6 եւ էջք 506: — Մեծութիւն՝ 20 × 15: — Գրութիւն՝ 16 × 11: — Տողք՝ 21: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ բուղբ, զօրաւոր: — Կազմ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, լաւ: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ աճեղծ եւ մաքուր: — Գիր՝ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Դասարկ՝ շատ: — Ժամանակ՝ ԺԹ դար: — Գրիչ, կազմող, Տէրի, Տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 1ա «ի գրոց Աբգանաս վ·ի Պահտի(ա)բեան»:

Մատեանս է «Բարդղական Աստուածաբանութիւն»:

էջ 1· «Ճառ յաղագս խորհրդոյ առհասարակ: Թէ որպիսի մեղք իցէ փոխել զնիւթ կամ գձեւն: Զերկաքանչիւրն փոխել գոյացարար է մեղք մահու չափ»: — էջ 17· «*Ճառ յաղագս մկրտութեան*»: — էջ 33· «*Ճառ յաղագս մկրտութեան*»: — էջ 33· «*Ճառ յաղագս դրոշմի խորհրդոյ*»: — էջ 49· «*Յաղագս Հաղորդութեան*»: — էջ 105· «*Ճառ յաղագս խորհրդոյ ապաչխարութեան*»: — էջ 309· «*Ճառ Յաղագս վերջին օծման*»: — էջ 317· «*Ճառ յաղագս կարգի*»: էջ 341· «*Ճառ յաղագս խորհրդոյ պսակի*»: *Վերջը կայ (էջ 464) դլուխներու եւ նիւթերու ցանկը:*

Ունի չատ դատարկ էջեր: Աստուածաբանական այս եւ ուրիշ Ձեռագիրներ համառօտ կը ցուցակագրենք, զի կամ թարգմանութիւն են եւ կամ ամփոփում:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

856.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ· դար

Թուղթ՝ 2 եւ էջք 612: — Մեծութիւն՝ 20·5 × 12: — Գրութիւն՝ 15 × 8·5: — Տողք՝ 21: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ բուղբ, բաբակ: — Կազմ՝ կաշեկազմ, զօրաւոր: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ մաքուր: — Գիր՝ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Դասարկ՝ շատ: — Ժամանակ՝ ԺԹ դար: — Գրիչ. կազմող. Տէրի, Տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ տես թղ· 1ա· «Աբգանաս վրդպ· Պահտի-

բեան»· «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսոյ ի Վիեննա յամի 1905 Հ· Քերովբէ»:

Մատեանս է «Բարոյական Աստուածաբանութիւն»: *Կը սկսի՝ էջ* 1· «*Ճառ յաղագս հաւատոյ ի բնաբան Հա· ընդարձակ բարոյական Աստուածաբանութեան* Բիլուարդի: *Արդեօք եթէ հերետիկոս իշխան կամ ատենական հրամայեսցէ ամենայն ուղղափառաց մատնել զանձինս*»: *Էջ* 45· «*Յաղագս յուսոյ*»: — *Էջ* 69: «*Ճառ յաղագս սիրոյ*» եւն եւն: Դատարկ էջեր չատ ունի:

Յիշատակարանին չունի:

857.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1827

Թուղթ՝ 6 էջ 520: — Մեծութիւն՝ 20 × 12·5): — Գրութիւն՝ 15 × 8: — Տողք՝ 22: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ թուղթ, բարակ եւ ընտիր: — Կազմ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ· գորշագոյն, զանազան զարդերով, մաշուր: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ շատ լաւ: — Գիր՝ շեղագիր, գեղեցիկ: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ պարզ զարդեր: — Լուսանցազարդք՝ չունի: — Պատկեր՝ թղ· 5ք· Աբգար թագաւորին թուղթը Յիսուսի կը մատուցուի: — Դատարկ՝ շատ: — Ժամանակ՝ 1827: — Գրիչ՝ Կազմող, Տեղի, Տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ Հ· Ք· Յովնանեան 1905ին Կ· Պոլսէն զրկած է: եղած է գրբերէն Աբանաս վ· Պահտի(ա)բեանի, որ հայկական կոտորածին թուրբերէն սպանուած է:

Մատեանս է (*թղ*· 4*ա*)· «Բարոյական Աստուածաբանութիւն Յ· Պօղոսի Գաբրիէլի Անդովնոյ· թարգմանեալ ի լատին լեզուէ ի հայ ի Յ· Տէր Անդրէաս վարժապետէ ի 1790ին, *Համառօտեալ յումենէ կրկնամասատակ աչխատանօք ի* 1827*ին*: *Ի հնդեսասանեալ ամին Հայրապետութեան Բ· Գրիգորի Ձ· կաթողիկոսի Հայոց ուղղափառաց ի Լիբանան*: *Ի վանս փոխման Կուսին*»:

Էջ 1: «*Բան յաղագս մարդկային դրծոյ*: *Գործոյ որք ի մարդոյ լինին, ոմանք են գործք մարդոյ եւ այլք գործք մարդկայինք*»: — *Էջ* 11: «*Բան յաղագս խղճի մտաց*»: — *Էջ* 29: «*Բան յաղագս օրինաց*:» — *Էջ* 95: «*Յաղագս մեղաց*»: — *Էջ* 203: «*Յաղագս Աստուածաբանական առաքինութեանց*»: — *Վերջին ճառն է՝ էջ* 485· «*Բան յաղագս եկեղեցական մտից*»: *Էջ* 505 *ցանկ*:

Յիշատակագրութիւն չունի, Համա· վերր:

858.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ժթ դար

Թուղթ՝ 8 եւ էջ 496: — Մեծութիւն՝ 20 × 12·5: — Գրութիւն՝ 15 × 8: — Տողք՝ 22: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ թուղթ բարակ եւ ընտիր: — Կազմ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, շատ սիրուն դրոշմազարդուած: — Մագաղաթեայ պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ խնամքով պահուած: — Գիր՝ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ պարզ: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Դատարկ՝ շատ: — Ժամանակ՝ 1827: — Գրիչ, Ծագումն եւ կազմող, Տեղի, Տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ Չմխտ· Թ· 857ի տեղեկութիւնը: Նոյն գրքին մէկ հատորն է այս: Թղ· 3ր· «Ի գրոց Տհառն Յովհաննու Զվրեան (՞) զոր էառ Աբանաս վարդապետ Պահտիբեան եւ զոր առաքեաց ի վիեննա Հ· Քերովբէ Յովնանեան վանական Մխիթարեան, Կ· Պ· 1905»:

Մատեանս է «Անդովին· թարգմանեալ *ի նոյն հեղինակէ, Համառօտեալ նորոյ* 1827 *Մասն երկրորդ* «Բարոյական Աստուածաբանութեան»:

Էջ 1: «*Բան յաղագս բարոյական առաքինութեանց եւ նոցունց ներհակաց մոլութեանց*: *Գլ· Ա· Յաղագս խոհեմութեան եւ նորուն ներհակաց մոլութեանց*: *Խոհեմութիւնն է առաքինութիւն, որ ցուցանէ թէ պի՞նչ յիւրաքանչիւր մանաւանդ գործս պարտ իւր առնել*» եւն եւն: *Վերջին ճառն է քանի մը գլխով՝ էջ* 336 «*Յաղագս դաչնակցութեանց ի մանաւանդ*»: *Էջ* 465 *ցանկ*:

Յիշատակագրութիւն չունի:

859.

ՍԻՄԷՈՆԻ ՍԵԹԵԱՆ ՅԱՂԱԳՍ ՋՕՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԵՐԼԵԱՑ

ՌՄԼԲ = 1783

Թերթք՝ 64: — Մեծութիւն՝ 20 × 14: — Գրութիւն՝ 14·5 × 8: — Տողք՝ 28: — Թերթք՝ 6 թերք, իւրաքանչիւրք՝ 12 բուղք: — Նիւթ՝ բուղք զօրաւոր եւ փայլուն: — Կազմ՝ կիսակաշի, ինչ մը վնասուած է կողերու ծածկաբուղքը: — Մագաղաթեան պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ մաֆուր, քնագիրը կարմիր գծերու մէջ առնուած: — Գիր՝ նօտրգիր, յստակ ու փոքր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Դասարկ՝ բղ· 1ա—2բ, 3բ, 63ա—64բ: — Ժամանակ՝ ՌՄԼԲ (= 1783): — Գրիչ՝ Գէորգ: — Կազմող՝ գրի՞չը?: — Տեղի՝ կ· Պոլիս: — Տիր՝ կարապետ եպզուպեանց: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ բղ· 2բ՝ «Գնեցաւ ի կ· Պոլիս 15 դր·ի, 1908, Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է (*թղ*· 3ա)· «Սիմէոնի մագիստրոսի Սեթեան Անտիոքացւոյ *չարակարգութիւն ըստ յունական տառից* յաղագս զօրութեանց կերլեաց յեղաշրջեալ *յելլինականէն ի հայ բարբառ աչխատութեամբ* Գէորգայ *ուրումն նուաստի* Կոստանդինուպոլսեցւոյ *ըստ խնդրոյ Հայցմանն աղնուաբարոյ Պարոն Կարապետին եպզուպեանց յամի Տեառն* 1783 *եւ ի թուականին Հայոց ՌՄԼԲ· ի մայրաքաղաքն Կոստանդինուպոլիս ի Պալատն»:*

Թղ· 4ա: «*Շարակարգութիւն ըստ տառից յաղագս զօրութեանց կերլի իրաց չարաչարեալ ի Սիմէոնէ Սէթեան Անտիոքացւոյ եւ ընծայեալ արքային Միքայէլի Տուքայի: Բազում եւ համառօտանք, ո՛վ մեծապոյն եւ ըստ մտաց արեգակնատեսիլ թագաւոր, ոչ միայն ի յէլլինաց, այլ եւ ի պարսից եւ ի հագարացւոց եւ հնդկացնոց յաղագս զօրութեանց կերլեաց չարաշրջեցին»:*

Թղ· 4բ: «*Գաւառ*· Ա: *Միսն գառանց չափակցօրէն ջերմ է, սակայն ապաւառական դիմադրութիւն ունի եւ վասն այսր ճշմարիտ պատճառիկ, որք զդիմային խառնուածս ունին»:*

Ամէն տեսակ ուտելիք եւ ըմպելիք յիշուած են· *գ*· *օ*· *Թղ*· 5ա· «*տանձ*»: — *Թղ*· 9ա: «*պալասան*»: — *Թղ*· 11ա: «*կաթն*»: — *Թղ*· 16բ: «*անանուխ*»: — *Թղ*· 23ա: «*սոխ*»· — *Թղ*· 33ա: «*որիպ, որ է բրինձ*»· *Թղ*· 44բ· «*չաքար*»· — *Թղ*· 57բ· «*յատպաս հացի*»· — *Թղ*· 59ա· «*ոդիս*»· — *Թղ*· 60ա—62բ· *ցանկ*:

Յիշատակագրութիւն չունի, հմմտ· վերը:

860.

ԳԻՐՔ ԸՆԴԴԷՄ ՓԱՓԱՊԱՇՏԻՑ

ՌՄՀԸ = 1826

Թուխք՝ 52: — Մեծութիւն՝ 20 × 15: — Գրութիւն՝ 14 × 10: — Տողք՝ 25: — Նիւթ՝ բուղք, զօրաւոր: — Կազմ՝ ամբողջապէս կաշեպատ եւ ճոխ ոսկեզարդերով: — Մագաղաթեան պաշպանակ՝ չունի: — Հանգամանք՝ շատ մաֆուր, քնագիրը չորս կողմէ կարմրագիծ շրջանակի մէջ առնուած: — Գիր՝ նօտրգիր: — Զարդագիրք՝ չունի: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ չունի, բղ· 4ա գծազարդ մը: — Դասարկ՝ բղ· 1ա—2բ, 51ա—52բ: — Ժամանակ՝ ՌՄՀԸ (1826): — Գրիչ՝ անծանօթ: — Տեղի՝ կ· Պոլիս: — Տեարք՝ անյայտ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ բղ· 2բ՝ «Գնեցաւ ի կ· Պոլիս 5 դրշ·ի, 1908 Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է (*թղ*· 3ա)· «Գիրք պատմութեան ընդդէմ փափապաշտից *չարապրեցեալ յումեւնէ կարեւնալէ եւ տպագրեցեալ Յայսմ քաղաքի Ֆիլէմմենկու ի* 1646 *ամի Տեառն*: Թարգմանեցեալ *ի լատինականէ ի հայ* ի խօճա թոխաճ Ապէնսալ Եբրայեցւոյ· ըստ խնդրոյ *նուաստ մանկավարժ եւ նօտար Մատթէոս տպագրչի ի ՌՄԼԴ թուականիս մերոյ: Կը սկսի՝* (*թղ*· 4ա)· *Մալիւմ ոլսուն քի պիզ պու քիթապընամ իչիւն եաղմատըք անճաք տօղրու թարիֆլէր···*»: Վերջ *թղ*· 50բ, *ուր կայ՝ «Գաղափարեցաւ գիրքս ի Կոստանդինուպոլիս յամի Տեառն* 1826 *Սեպտեմբերի* 18 *եւ մերոյս թուականի ՌՄՀԸ»: Յօրագիրը եւ վերջին այս նախադասութիւնը միայն հայերէն են:*

Յիշատակագրութիւնք չունի, հմմտ· վերը:

861.

ՍԻՐՈՒՆ ՁԲՕՍԱՐԱՆ

1836

ԹՈՒՂԹ՝ 42: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 13: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 8: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՏՈՂ՝ 20: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, տկար: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, կոզմերը չորս կողմէ ոսկեայ զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—2բ, 42ա—բ, առջեւն ու ետեւը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1836: — ԳՐԻՉ՝ Գրիգո՞ր վարդապետ: — ՏԵՂԻ՝ կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ անյայտ, Թէոդորոս՞: — ԿՆԻՔ՝ 4բ եւ 41բ «Մահտեսի Թէոդորոս»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Գր· Գալէմքեարեան 1908ին 5 դրշ·ի գնած է:

Մատեանս է (թղ· 2ա)· «Սիրուն պրօսարան, յօտարէն փոխեաց ի հայ Գրիգոր վարդապետ Կոստանդինուպօլսեցի: Դիմատետրական բանապրութիւնս կղզեցիկ մարզէ զվարս, որոց միտք ուղղութեան են տեսօղ եւ զամենայն ախտապեղ մոլութեանց զակատութիւնս արագ արագ վանէ ի բանականաց ի բաց· ընդօրինակեցաւ ի բնագրէն 1836 ի Յունվարի 22 ի Պօլիս»:

Թղ· 3ա: «Բան հակիրճ: Ի վէմ հանդիսաղիր առենի ճակատ ընդդէմ յարղարօղ տատանց հիւթաւոր պայակաց»:

1· *Թղ· 4ա: «Դուռն առաջին: Յաղագս միաբանական ժողովոյ մարդկային սեռի եւ զժդոհ նոցա զպէտս աշխարհէս: Ի կանուխ անդ մ'չտաթաւալ ժամանակի զումարեցաւ ժողով ամենայն բանաւոր ընկերութեան»:*

2· *Թղ· 24ա: «Դուռն երկրորդ: Կարզ մրցական բանակռուութեան անձնիւր պայակաց, որոց թէ զանձանց անապարծութեանց» են: Թղ· 40բ· կայ՝ «Սուրճ սուրբ առ իւր պահէ զափիոն եւ զպերճ իրը խորհրդական բարեկամ եւ զծուխ ծառայ անձին կացուցանէ եւ փիւր աթոռ հաստատէ թագաւորութեան ի թագաւորեալ քաղաքն Կոստանդնուպոլիս»:*

Թղ· 41բ· «Ցորդոր փոքր: Սիրուն այս պրօսարան կարծեմ վերծանօղաց տայ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Թղ· 2ա կայ՝ Ն· Մ· Միլքոն (°), համառ· վերը:

862.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ

ԹՎԿԱ = 1812

ԹՈՒՂԹ՝ 25: (քուղք մը պատռուած է, աճով պիտի ըլլար 26): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՏՈՂ՝ 26: — ՆԻՒԹ՝ քուղք: — ԿԱԶՄ՝ քղքակազմ, քանաֆոտած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ մաֆուր, քնագիրը սեւ գծերու մէջ առնուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 24—25բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԹՎԿԱ (1812): — ԳՐԻՉ՝ Աւետի՞ս: — ՏԵՂԻ՝ կ· Պոլիս, Օրթագիւղ: — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ԿՆԻՔ՝ տես վարը՝ քնագիրը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համառ· վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած 1925էն յառաջ:

Մատեանս է «Հաւաքածոյ շարադրութեանց», ուր կան·

1· *Թղ· 1ա: «Պատմութիւն բանաստեղծական: Արքայ մին ունէր զգուսար կղզեցիկ յոյժ, որ կամէր անարատ պահել զկուսութիւն իւր, սա առնալ հրաման ի հօրէն իւրմէ»: — Յուզիչ է արքայադստեր ողբը:*

2· *Թղ· 10ա: «Բանական պէտք: Վկայ սուտ առանց պատժոյ մի եղիցի»: Գրուած է ճարտասանական այլ եւ այլ եղանակներով: Կը սկսի «Յիրաւի չատք ի մարդկանէ զիւրացղնադոյն բարեմասնութեամբ երեւելի հանդիսացան»:*

3· *Թղ· 16ա: «Վիպասանութիւն: Աղքատ քահանայ մին ունէր բազում որդիս եւ խընդրէին ի նմանէ զկերակուր· եւ ոչ ունէր զդրամ զնոց առնուլ»:*

4· *Թղ· 18բ: «Մաղթանք առ փրկիչն Յիսուս: Ծոցածին բան Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, որ զաղերս հայցուածոց սրբոց քոց առաւել քան զպոհ»: Ուրիշ մաղթանք մը՝ թղ· 1ա:*

Վերջը կայ թղ· 22 (էջ 46)՝ «Ցակոբ ազա իչխան վասէ, Վարուք ազնիւ, մասք խոհեմ, ի

*Մանաւանդ առ՚մէ ծագեալ, վայելչապարզ ծագեալ եղեմ, Ագնուականք Օրթագիւղիս, Ցովհան եղիկ եւ Աւետիս, ընդ հոգեհէր իչխանս ապրիս, Պատճառք բարեաց սոյն գործոցիս: Որով չանիւք հկաս անարժան կամ գեկերեալ ի վարժութեան, Զայնասրի եւ գիտութեան, Որ յերկասին եմ անպիտան: Շարագրութիւնք իմ առաւանօր, Այս՝ գիտեմ չեն բանաւոր, Այլ խակութեանս այս պատուղ նոր, Ձեզ նուիրեմ ազաչաւոր: Նուաստ ծառայ ձեր Աւետիս, Սափրիչ Գրիգոր ծնող վաստիս, Խնդրեմ ներել վրիպակիս, Զի չանելով յիմարս կարիս»: «Ամի Տեառն 1812, եւ ի թուականութեանս Հայոց ՌՄԿԱ եւ ի Յունիսի 15 ի գպրատանն Օրթայղիւղի· ի վարժապետութեան Տիրացու Գրիգորի»: Թղ· 1ա· կնիք՝ «Օրթագիւղի գպրատանն Վաթֆ է, 1811»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չմմա· վերր:

863.

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆՔ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 49: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 36: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ բղթակազմ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 17բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին ձեռքի դիմ՝ «Առաքեաց ի Լեհաստանէ Հ· Պ· Մովսէսեան կաթողիկոս ի Սնիադին, Վիեննա, 1 Դեկտ· 1907»:

Մատեանս Հ (առաջին կողքին գրսի կողմը գրուած) «Օրհնութիւնք մարտիրոսաց» *բայց աւելին ճիշդը՝* «Շարակնոց»:

1· Թղ· 1ա: «*Օրհնութիւնք մարտիրոսաց ըստ Ը· Ճայնից: ԱՁ· Ժողովեալքս ի յիչատակ սրբոց մարտիրոսացն*»:

2· Թղ· 10ա: «*Օրհնութիւն ապաչխարութեան: ԱՁ: Հայր բազումդողորմ խոստովանիմ առ քեզ*»: — Թղ· 11ա: «*Ի ժոնի սրբոյն Նիկողայոսի Հայրապետին Զմիւռնոյ· Օրհնութիւն· Ակ· Ինամոց քոց միշտ ներդործութեան Հօրդ երկնաւորի*»: — Թղ· 11բ: «*Ի ժոնի Ս· Լէօնի մեծի քահանայապետին Հռոմ՚ականի, օրհնութիւն· ԲԿ: Սրբագնասուրբ երրորդութիւն պահպանեալ*»:

3· Թղ· 13ա: «*Տաղ Աւետման երանուհւոյ կուսին Մարիամայ Աստուածածնին· Աւետիս քեզ Մարիամ, որ Գաբրիէլ սկզբնաւորեաց աւետիս, աւետիս*»:

4· Թղ· 14ա: «*Ի ժոնի սրբոյն Բարսղի Հայրապետին կեսարացւոյ, օրհնութիւն ԲԿ: Այսօր օծութեամբ թագաւորեալ ժոհմիս*»: — Թղ· 15ա: «*Ի ժոնի Ս· Թէողորոսի Զինաւորին· Օրհնութիւն ԲՁ: Որ ընտրեցար առ ի չնորհէ Հոգւով սրբեալ ի յարգանդէ*»: *Այսպէս կը չարունակուին չարականները:*

Ցիչենք դես՝ Թղ· 18ա· «*Ի ժոնի Թլփատութեան Տեառն «Օրհնութիւն ԱԿ: Որ խոստացար, Տէր ի քեզ Աբրահամու զաւակիդ*»: — Թղ· 27ա: «*Ի ժոնի ամենասրբոյ Մարիմայ եւ Աբեան Տեառն· օրհնութիւն Դկ· Գերահրաչ խորհրդոյ անպին Աբեան եւ Մարիմայ*», (*գրուած է այս ժոնին մասին կատարուած թափօրին արարողութիւնը*): — Թղ· 43բ: «*Ի ժոնի ամենայն սրբոց· Օրհնութիւն Դկ· Անճառ խորոց քո գիտութեամբ, Հայր հիմն արկիր իմաստութեամբ*»: — Թղ· 46բ: կայ՝ «*Երգ որ ասի զկնի Զարթուցեալքին առ սուրբն Աստուածածին եւ ամենայն սուրբս: Աստուածածին ամէնօրհնեալ զպազատանս մեր ընկալ, ի հանգստեան ժամս հասեալք*»: Ա—Ֆ: — Թղ· 47բ: «*Տաղ Մեծի Պասեկան Քրիստոսի· Մանուկ ծնաւ ի Բեթղէհէմ· Ուստի ցնծայ երուսաղէմ*»: — Թղ· 48ա: «*Երգք Արեւագալի ժամուն, որք ի մէջ քառասնորդաց պահոց ասին զկնի Ճանապարհ բարի, բան պատչաճի աւուր: Հոյլք անմարմնական սեռից, զօրք հրաշունականք*»: — Թղ· 49բ: «*Տաղ գՅարութենէ Տեառն, Անճառելի բանդ հայրական Ակնարկեայ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

864.

ԳԻՐՔ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՈՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 116: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ բղթակազմ, հաստատուն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր թէեւ փչ մը վնասուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր· յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 116բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ ունի բ· 863 ի տեղեկութիւնը:

Մատեանս է (թղ· 1ա)· «Ընթերցուածք, որք ի ժամասացութեանն ընթեռնանին յաւուրս տէրունական ծնընդեան Տեառն: Ընթերցուած ի Դանիէլէ մարգարէէ: Յամին ութերորդումանեւորդի Նաբուղոդոնոսորայ արքայի, արար պատկեր ոսկի»: Խորագրին համեմատ յառաջ բերուած են տէրունականաց ընթերցուածները Հին եւ Նոր Կտակարաններէն:

Նախընթացը, այս՝ եւ յաջորդը Լեհահայոց արտադրութեանց պրպերէն են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

865.

ՊԱՇՏՕՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 15: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ մէկ թերթ: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ բղթակազմ՝ հաստ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, գրեթէ բոլոր թղթերը կազմէն անջատուած եւ վնասուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, սիրուն: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ կողքի առջի երկու թղթերը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ· ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Մովսէսեան 1907ին Սպիտակեն վիեննա ղրկած:

Մատեանս է (թղ· 1ա·) «Պաշտօն ննջեցելոց ըստ ձայնիկ»: «Ինչ վայելչ Աստուած օրհնութիւն, որ յարութիւնդ ես»: Դրուած են ննջեցելոց չարաչարանքը, աւետարանները, երգերը եւն: Թղ· 3ա· կայ «ի ծնօն Աստուածածնին այս ողբ ասի՝

«Աստուածածին անարատ մայր Տեառն եւ կոյս սուրբ»: Ննջեցելոց պաշտօնէն վերջ թղ· 13ա· կայ՝ «Պաշտօն սրբոյ խաչին· երգ· Տարածեալ ձեռք ընդ ձեռաց», ապա՝ Սաղմոս եւ Աւետարաններ խաչելութեան: Վերջ՝ թղ· 15բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

866.

ՀԱԻԱՔԱԾՈՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 84: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ոսկեայ գաղդերով· փչ մը մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ աճեղծ մնացած: ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—2բ, 82բ—84բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ (1829): — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Գրիգորիս Կ· Պոլսոյ մէջ 20 դր·ի գնած է:

Մատեանս է «Հաւաքածոյ» ուր կան՝

Ա· թղ· 3ա: «Ներբողեանք կենսատու սուրբ խաչին, զոր մեծ քահանայապետն Աստուծոյ եւ հովիւն քոյ Տէր Ներսէս Տարսոնեան չարայարեալ ուռանաւոր չափ առ ի սուրբ

Հօրէն մերմէ Թաւթի անյայտ փիլիսոփայի: Բարձրացուցէք գՏէր Աստուած մեր մխարան, Մարդարէն կանխաձայնեալ ասէ մեզ Տրամանն»: Հմմտ· Թ· 185 § 3: «Տարօնեան» իմա՛ Շնորհալին եւ ոչ թէ Լամբրոնացին:

Բ· Թղ· 8ա: 1· «Երկրորդ ճառ ի վերայ սրբոյ խաչափայտին: Օրհնեալ եա փայտ Քրիստոսական, Աստուածպարգեւ եւ սուրբ նշան»:

2· Թղ· 15ա: «Տեառն Ներսէսի սրբազան եպիսկոպոսի Հղբօր Տեառն Գրիգորի Հայոց կաթուղիկոսի բան բառաւնական, տաղիւ չափեալ հոմերական, խօսեալ բանիւ ողբերգական, վասն եդեսեա մեծի առման: Ի թուականիս հինգհարիւր եւ իննսուն ընդ երիւք, քան եւ երիք Դեկեմբերի, յերրորդ ժամու օրն չարաթի: Արդ ողբացէք եկեղեցիք, հարսունք վերին առաքաստի»: Հմմտ· Թ· 18, ամբողջ, եւն:

3· Թղ· 65ա: «Ողբք սրբոյ կուսին Մօրն Աստուծոյ: Երգեցեալ Տեառն Յակոբայ Զըմառեցւոյ եւ պատրիարքի Կոստանդնուպօլսեցւոյ չարաղբեցեալ բոլոր տաբուց քարոզագրքոյն ի կարգս աւագ ուրբաթու կտակ չարչարանաց Տեառն մերոյ, արտահանեցեալ ի միջոյ նորին ողբն սուրբ Աստուածածնին առ որդին իւր Միածին երկէր եւ լար ասելով այսպէս: Աստուածոյ իմ, աննման որդեակ, իմ հոգւոյս հոգե(ա)կ, դու զաւակ Աստուծոյ իմ անմեղուկ գառնուկ, Տատրակիս ողջախոհ ձագուկ»:

4· Թղ· 68ա: «Յաղագս որ ի վերայ բեւեռին, որով բեւեռեցին զտախտակն ընդ խաչափայտն ի վերայ գլխոյն Քրիստոսի, յորում գրեալ էր Յ· Ն· Թ· Հ: Սրբոյ փայտին կենաց բեւեռ թաղաւոր, սրբոյ խաչին փառաց նշան թաղաւոր»:

5· Թղ· 69բ: «Ներբողեան առ երկնային ոգոյն: Ասացեալ Տեառն Ներսէսի կաթուղիկոսի յաւուր ածելի սրբոց Հրեշտակապետացն: Արդ պատասխանի առ հոգեկենդ, մեք որ ակարքս եւ հոգեղէնքս»: Հմմտ· Թ· 7· Բ· § 6:

6· Թղ· 75ա: «Ըստ ածելիս ակրունակացն երգեցեալ, յետ գնչխապաշտման գոր եւ մեք երախայրի եկեղեցականացդ ընծայեաք սրբոյ Յոհննէան Տեառն: Տէր եւ Աստուած ամենայնի, Քրիստոս սուրբ ծնընդեամբ անճառելի»: — Թղ· 76ա: «Մաղկապարգին: Տէր եւ փրկիչ օրհնեալ եկեալ· ծերքն ընդ մանկունս նուագեալ»: — Թղ· 76ա, «Աւագ ուրբաթին: Իմ Միածին որդի եւ բան, որ գչարչարանս վասն մարդկան»: — Թղ· 76բ· «Յարութիւն Տեառն· Որ յարեար ի մեռելոց, խորտակեցեր դղուն դժոխոց» եւն եւն:

7· Թղ· 79բ: «Տաղասացութիւն Գրիգորի Մագիստրոսի կատարեալ ճշմարիտ եւ ուղղափառ վարդապետի: Նախկնոյն Ներսէսի Շնորհալոյն ըստ մարմնոյ: Ի չորեքշաբիւ եւ իննսուն եւ չորս թուականութեանս Հայոց, լինելոյ իմ Մագիստրոսի որդի Վասակայ աստուածապահ կիտոնի եւ դուկի Պալհաւունեայ եղեալ իմ Աստուածապահ քաղաքին ի Կոստանդնուպոլիս: Ի ժամանակս բարեպաշտ եւ Քրիստոսապսակեալ արքային Կոստանդեայ Մօնամախին գտեալ զմեզ այր ոմն Հայրապացի անուն կոչեցեալ Մանազի»: Վերջը՝ Թղ· 82ա: «Արդ հեռատրաց մանկունք գյիշատակ իմ Գրիգորի աստուածապահի կիտոնի եւ դուկի Պալհաւունոյ ընդ նմին գրեցէք եւ աղօթս յիշեցէք եւ Տէր տացէ ձեզ զնորս ողորմութեան իւրոյ ամէն»:

Թղ· 84ա (մատիտով գրուած, թերի) Յանկր, որուն լուսանցքի վրայ կայ «Հայոց թվական» 593 — 685: Թղ· 1ա կայ (մատիտով) «1829ին գրուած է»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

867.

ՃԱՌՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 140: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19×15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն. $15 \times 5 + 5 = 10$: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ 13, իւրաքանչիւրը՝ 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, լաւ, դրոշմազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրն աղէկ, ջուր տեսած· հմմտ· Թղ· 101—140: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1բ, 3բ, 130ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր երէց: — ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 82ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա «Ամիւռնիայ գաղթող կարնեցի հայ կաթողիկէ երիտասարդէ մը գնեցի ձեռագիրս Եսաի դահեկանի եւ կը նուիրեմ Վիեննայի Մխի-

թարեաճ Հարց ձեռագրաց թանգարանի· 1909 Յունիս 1· Հ· Յակոբ Վ· Քօսեան Մեծ· ժող· Մխիթարեանց Ջմիւռնիոյ»:

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեմ նշանակած:

Մատեանս է «Ձառք»: Կը սկսի «Յանկ է պրոց ա· Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ է յաղագս ապաշխարութեան»:

1· Թղ· 4ա: «*Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ յաղագս ապաշխարութեան· Ասէ Երանելին մարգարէն Եզեկիէլ թէ անօրէնն եթէ յանօրէնութենէ իւրմէ, գոր արար···: Վասն որոյ բարւոք զանց արարեալ փութասցուք հատանել յընչաւէտ հօր առ (առ) որդին, որոյ անունն կեանք է*»:

2· Թղ· 24ա: «*Բանք օգտակարք եւ խրատք ողջահք եւ պիտանիք: Ահատասիկ ժամանակ ընդունելի, ահաւասիկ օր փրկութեան, մի եւ մի իւիք տայցէ պատճառս, զի մի՛ արատեսցի պաշտօնն, այլ ամենայնի ընծայեցուցէք զանձինս ձեր սուրբս եւ անարատս առաջի Աստուծոյ սիրով, զգաստացարուք մտօք ցգուշացարուք սրտիւ, սրբեցարուք հոգւով, ժլատացարուք մարմնով չանացարուք Քրիստոսի գործով, փութացարուք ի գործս առաքինութեան, իսկ որ արի եւ արթուն է, սիրող պահոց եւ աղաւթից*»:

3· Թղ· 29բ: «*Վասն խոստովանութեան ի բանն, որ ասէ Խոստովանիմք զմեզս մեր, հաւատարիմ է առ ի թողուլ զմեղս մեր· վարդապետք ասեն թէ Աստուծոյ դատաստանն*»:

4· Թղ· 35բ: «*Հարցմանց· ղ· հատորն: Վասն ոչ դիտելոյ զօր մահուան կատարած (ի) աչխարհիս· Հրց· Ասեմք թէ պատշաճ է մեզ դիտել զօր մահուն*»:

5· Թղ· 36բ: «*Վասն զենման կենդանեաց հարց· դի՞նչ է ասելն թէ արեամբ չնչոյ մի ուտել· Պխ· Զկենդանին հրամայէ զենուլ եւ զարիւն եւ զչունչն հանել*»:

6· Թղ· 37բ: «*Յաղագս դողութեան, զի գողն Աստուծոյ հակառակ է եւ սրբոցն անհնազանդ եւ ամենայն մարդկան թշնամի*»:

7· Թղ· 39ա: «*Պատճառ առաջաւորաց պահոց ասացեալ է սուրբ եւ ուղղափառ վարդապետաց: Վասն այսորիկ ասի պահք առաջաւորաց քանզի արարիչն Աստուած յառաջ եդիր զպատուիրանն պահոց*»:

8· Թղ· 44ա: «*Տեառն Յոհաննու Մանդակունեցւոյ Հայոց կաթուղիկոսի ասացեալ է վասն պահոց· Ագդոյ եւ օգտակար եւ կարեւոր են պահոց պնդութեան եւ յորկորատութեանցն ժուժկալութիւն*»:

9· Թղ· 49ա: «*Բարւոք անուցանելոյ զաղայան: Սրբութեամբ եւ անարատութեամբ պարտ է անուցանել քրիստոնեայքն զպատակս իւրեանց եւ պատչ կենան ի մկրտութեան օրէն···*»:

Թղ· 50բ կայ «Վերստին յաւելուած կրկին հետեւութեան նորին հակողին առնուլ (՞) բարին ի խորոցս սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ: Եւ արդ դու միայն Աստուած երկնաւոր բարձեալ բարեզործ»: Չմմտ. «Նարեկ» տպ· Վենետիկ 1844, էջ 82:

10· Թղ· 51բ: «*Պատճառ վասն ահագին գատաստանացն ասացեալ է: Եկեսցէ այն որ գալոցն է Տէրն տէրանց եւ գատաւորն ամենեցուն: Զայնք ահագին փողոյն հնչէ(–ևն) եւ Գաբրիէլ սաստիւ գոչէ*»:

Վերջը Թղ· 56ա կայ՝ «Եւ զմեզ արժանի արասցէ Յիսուս Քրիստոս խաչեալ Թագաւորն մեր, զօրինող ճառիս գԳրիգոր Խլաթեցին· Հայր մեր»:

11· Թղ· 56բ: «*Պատմութիւն անքուն որդանոյն եւ վասն խոստովանութեան նոցա ասացեալ Վարդան վարդապետէ: Արդ եկայք ժողովուրդք Աստուծոյ եւ մաքրափայլ աղօթիւք*»: *Չմմտ. «Հանդէս Ամսօրեայ» 1921, էջ 568—569· Տաշեան Հ· Յ· Յուցակ, թ· 4, § 6 եւն եւն:*

12· Թղ· 62ա: «*Յաղագս չնութեան եւ պոռնկութեան ասացեալ է· Քրիստոնեայք մի անկցին ի չնութիւն եւ մի չունք եւ պոռնիկք կոչեսցին· եւ թէ դի՞նչ է չնութիւն եւ կամ ուստի՞ սկսաւ*:

13· Թղ· 64ա: ԺԳ· «*Սուրբ հօրն Թէոփիլոսի ասացեալ է վասն արտասուաց եւ վասն խոստովանութեան մեղաց: Յորժամ միտք զբաղեալ լինի հետ մեղաց եւ կամ ի հոգ աշխարհի*»:

14· Թղ· 67բ: ԺԴ· «*Եփրեմ խորին Ասորւոյ ասացեալ է վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան: Յորժամ երիտասարդ էիր պարտ էր քեզ խորհել զանեբեւոյթն զկատարածին քումմ*»:

15· Թղ· 70բ: ԺԵ: «*Երանելոյն Յոհաննու Ոսկեբերանին ասացեալ է վասն ապաշխարութեան: Փառաւորեսցուք զբազում-ողորմ Աստուած զյաճախապուճն զմարդասէրն, որ երկայնամիտ լինի ի վերայ մեղաւորաց*»:

16· Թղ· 74բ: «*Նարեկ է այս վերստին յաւել հետ· Նորին հակողի առնուլ մաղթել բարին· Եւ արդ դու միայն Աստուած երկնաւոր բարձրեալ, բարեզործ քո է զօրութիւն*:

17· Թղ· 76ա: «*Սրբոյն Յովհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ է վասն չբամբասելոյ զքահանայս (եւ) զվարդապետս: Մեծաք ստոյ*

եւ ապ֊ամուսնի տրամաբանեան դիպեալ ի վերայ իմ կատակ հանապազ»:

18· Թղ· 82ա: ԺԸ· «Երանելոյն Եղիշէի Հայոց վարդապետի *ասացեալ ի բանն Եսայեայ մարգարէին որ ասէ· Երանի անկոյն այնորիկ, ո(ւ)ր եկն եւ էջն կոխեացն: Այլ եթէ անկոյն երանութիւն է Աստուածոյ վկայէ, որպէս դի ղեկեցիկ են ասէ տաք աւետարանչացն»:*

19· Թղ· 86բ: «Յաղագս հանգստեան· պարտ է քրիստոնէից, որ յամէն ՅՇ· օրն անդամ մի հանգրդին եւ Ը· օր յետ կենան անկողնոյն եւ հանգրդին»:

20· Թղ· 88ա: Երանելոյն Յոհաննու Ոսկեբերանին *ասացեալ է: Ան ումեմն էին երկու որդիք· զմիք առաքիս ամենակալ բնութիւն հայի, դի առն անուամբ կԱստուած նչանակէ»:*

21· Թղ· 94ա: «Յովհաննու Ոսկեբերանի *ասացեալ է մաքառարին եւ փարիսեց(ւ)ոյն: Երբորդ եւս ճանապարհ արքայութեան, դի բազում են ճանապարհացն»:*

Թղ· 97ա· Հարցումն Լուսաւորչին ընդ հրեշտակին· Ասէ աւրրն Գրիգոր ընդ հրեշտակ, յարժամ առնես գնոցի մարդկան, ո՞ր առնիս:

22· Թղ· 99ա: «Ի բանն աւրրք Աւետարանին, որ ասէ· Օն արիք գնացուք· թէ կուգես որ ի մեկոյց ապատիս յատաչ ի մեկոյց հնաւ կացիր»:

23· Թղ· 100ա: «Պատմութիւն Յովսեփոյ դեղեցկին եւ ոպղախոհին· Այս Յակոբոս երկոտասան որդիս ունէր որոց անուանքն այսոքիկ Ռուբէն:

24· Թղ· 110բ: «Անհարկաւորութիւն (՞) կարգաւորաց աւրինապանոցիկ ասացեալ է· Առաջնորդք էք աւերիչք, որ տեսակաւ կեղծաւորիք, իմանոց էք գայթակղիչք եւ անմտաց էք կողոպտիչք»:

25· Թղ· 112ա: «Այս երկրորդ հարցումն է Նեռին: Երկրորդ հարցումն ման է՞ր յետին ժամանակս պայ Նեռն, ասեմք ման դ· պատճառի»:

26· Թղ· 112բ: «Երրորդ հարցումն է, ման է՞ր թոյլ տայ Աստուած· ի պալ Նեռին Աստիճան ի նոյն թխտին ասէ պատճառն»:

27· Թղ· 113ա: «Անպարծ առնել, այլ եւ այս օրինք է քրիստոնէից դի յարժամ հիւանդանայ ոք, յետ երից աւուրց»:

28· Թղ· 113բ: «Երանելոյն Եփրեմի խոսին Ասոր(ւ)այ *ասացեալ է վասն ոչ լուծանելոյ պահոց դչորեքշաբթին եւ դուբաթին: Այք որ լուծանեն դչորեքշաբաթին կամ դուբաթին ոչ միայն ընդ մեզօք անկանին»:*

29· Թղ· 118ա: «Յաղագս պահոյ եւ խրատ վասն ամուսնութեան: Զորրորդ զրեմք կանոն այնոցիկ, որք սրբութեամբ սնանին եւ լինին կարճ տղայ»:

30· Թղ· 122ա: «Նայեցէք այս, վերսին յաւելուած կրկին հեծութեան· Եւ արդ երկրածինս մարդ կենցաղավարականաւն կայուն»:

31· Թղ· 126ա: «Տեսիլ սրբոյն Աբաւասի Աղեքսանդրու հայրապետի: *Ամենեցուն Աստուած սքանչելի տեսիլ երեւեցոյց մարդարէիցն նոյնպէս եւ ինձ»:*

32· Թղ· 131ա: «Ոդը պիտանի վասն մեռելոց ի սերբելոյ վերայ եւ ապրականաց ի վերայ· ի Գրիգոր վարդապետէ· Արդ առան ի մէնջ աւրրքն եւ առ Աստուած դնացին, փոխեցան ի մէնջ առ Քրիստոս»: Վերջը Թղ· 137ա· «Վեր առաքեն ի վասն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Տէր Յիսուս Քրիստոս ողորմեա առացող գրոցս, ամէն, Հայր մեր»: Ուրիշ ճառերու վերջաւորութեան եւս կը խընդրուի յիշել գրիչը, որուն անունը սակայն չի տրուիր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 82ա կայ՝ «Ով սիրելի եղբայրք ազաչեմ զձեզ լի սրտիւ Աստուած ողորմի առացէք գրչիս գրոցի Գրիգոր Երիցուն»:

868.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ԵՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1759

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 + 237 = 239: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 18: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ բուդր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ունի գծազարդեր եւ երկու կողմն ալ մէջտեղը ոսկեզօծ զարդ մը, ֆիլ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՄՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 1ա—1բ, 1գ, 237բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1759: — ԳՐԻՉ՝ Տէր Սողոմոն: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Ամատերտամ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ԿՆԻՔ՝ էջ 1ա. «Banasêr, 9 Rue Gazan, Paris»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 1ա: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Այս Ձեռագիրը 1908ին գբեերու փոխանակութեամբ Պր· Կ. Բասմաճեանէ առնուած է:

Մատեանս է Քարոզգիրք եւ Ժողովածու, ուր կան՝

1 · Թղ · 2ա : «Գրիգորի *քոյ Հռեսոսի* աշակերտի Յովհաննու Որոտնեցւոյ *արարեալ քարոզ Մննդեան ի բանն, որ ասէ՝ Տէր ասաց, որդի իմ ես դու եւ ես այսօր* · եւն : Գիտելի է Մնունդն նախ յառաջ քան զաւետեանս եւ նախ քան զժամանակս Բանն Աստուած ծնունդ *ի Հօրէ*» — Թղ · 9բ : «Վասն տեղոյ Մննդեան Քրիստոսի» եւն :

2 · Թղ · 15ա : «Քարոզ աւետեաց սուրբ Աստուածածնին որ ասէ · Եւ յամսեանն վեցերորդի : Նախ տեսցուք զվեցերորդ ամիսն թէ վասն ի՛նչ պատճառի յիշէ եւ յորմէ՞ զ · ասի» · Յ · Որոտնեցւոյն գրչէն է այս քարոզ :

3 · Թղ · 18բ : «Նորին (Գր · Տաթեւացւոյ) քարոզ վասն Մննդեան : Առաքեաց զբան իւր : Մեծ են գործք աստուածային եւ հրաշալիք, զի ոչ միտք խարհել կարէ եւ ոչ լեզու ճառել» :

4 · Թղ · 26ա : «Այլմէ քարոզ *ի բան մարգարէին* որ ասէ՝ «Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեսցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբուրեսցին : Իմաստացեալն յԱստուծոյ Սողոմոն ապերախ *ի զիմաց եկեղեցւոյ սրբոյ ասելով՝ Համբուրեսցէ զիս*» :

5 · Թղ · 30բ : «Յովհաննու վարդապետի յերգնկացւոյ *ասացեալ յաւուր ծննդեան եւ մկրտութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Յառաջագոյն տպաւորեսցէ բոպումն եւ բազմօրինակ կերպարանօք, ըստ առաքելոյ բանին*» :

6 · Թղ · 39բ : «*Մեծի Հռեսոսի* Տիրատուր վարդապետի *ասացեալ ի բանն աւետարանին որ ասէ, Ամէն ասեմ զոր կապիցէք երկրի : Զմի ունելով զպրիւր Ջրոյ բնութիւն յոյժ եւ զանազան կենդանեաց զբաղչութիւն*» :

7 · Թղ · 42բ : «Դարձեալ Տիրատուր վարդապետի *ասացեալ ի բանն ավրունական Դարձեալ ասեմ ձեզ թէ երկու* (*Մատթ* · *ԺԸ* · 20) : *Տեսանե՞ս զի՝ զոր այլօք կերպարանօք լուծանէ զբշնամութիւն եւ առ միմիանս ժողովէ համակամութեամբ*» :

8 · Թղ · 45բ : «*Սահմանադրութիւն դասախարակութեան նորածնեալ մանկանց, որք հրաւիրեցոյց իցեն յաստիճան քահանայութեան · խրատաք հարկաւորք եւ պիտանիք արարեալ ի Տէր Աստուածոյ Սիւնեաց եպիսկոպոսէ : Գլ · Ա · Արք պարտ է ըստ կարգին ժամանակին վարժել զմանկունս ի անուանդ սրբութեան եւ իմաստութեան յերկիւղն Աստուծոյ* : *Չմմա* · Թ · 25 · Ա § 1—3 :

9 · Թղ · 57բ : «*Քարոզ ննջեցելոյ եւ ոսկերարին ի բանն Առաքելոյն որ ասէ · Արդ առակ պսպատապինութիւն Աստուծոյ, զի կարօղ լինիցիք ի զիմի հարկանել յաւուրն չարութեան : Զամենայն ինչ զոր արար Աստուած հաւս եւ բարի են յոյժ, կնքեաց մարդարէն, նոյնպէս եւ օր մի է առեղծուածոյն Աստուծոյ եւ բարի է*» :

10 · Թղ · 63բ : Նորին *զարձեալ վասն ոգեվարին ի բանն Առակաց որ ասէ · Հայի ի բարձունս եւ ի յափշտակութիւն ճանապարհին · վարդապետք ասեն թէ յորժամ ելանէ հոգին ի մարմնոյն եւ բաժանի*» :

11 · Թղ · 68բ : «Նորին *քարոզ ի վասն փորձութեանց ի բանն Յոբայ · Փորձութիւն են կեանք մարդկան ի վերայ երկրի եւ մեկնութիւն քանքարացն թէ որպիսի՛ է : Ասէ իմաստունն Ոսկի փորձի ի բովս եւ մարդ ընտրի ի նեղութիւնս : Զի որպէս ոսկի կամ արծաթ որ ի բովս փորձի*» :

12 · Թղ · 75ա : «Նորին *քարոզ եւ խրատ ամենայն մարդկան ի բանն Հայեաց ի քեզ զուցէ լինիցի բան ծածուկ ի սրտի քում : Նոր օրէնսդիրն Տէրն Յիսուս Քրիստոս զբաղ օրինացն հրամայէ յաչառանակի դնել*» :

13 · Թղ · 85ա : «Նորին *զարձեալ յառաջին կիրակին ի բանն Մատթէոսի աւետարանչին որ ասէ՝ Ձրաւ մարթիոյ ակն : Ամենայն բանք առակաւոր քարոզութեանց Քրիստոսի զիւրացուր են միայնոյամայն եւ ախորժ լսողաց*» :

14 · Թղ · 91բ : «Նորին *ի նոյն կիրակի քարոզ վասն խնդրոյ ի բանն՝ Խնդրեցէք նախ պարքայութիւն Աստուծոյ եւ արդարութիւն : Ի ձեռնտուութենէ Հոգւոյն սրբոյ եւ յօժարակութեամբ ազատիցի ձերոց*» :

15 · Թղ · 98ա : «Նորին *ի նոյն կիրակէն վասն հիւրասիրութեան ի բանն Առաքելոյն որ ասէ · Զհիւրասիրութեան դիւտ երթայք : Ի մէջ ամենայն կենդանեաց որ զօտարն առ միոյն չունն է որ զիւր նման զչունն*» :

Թղ · 100ա կայ՝ «*Ի պրոյն ասաքինութեանց, զարձեալ ի նոյն խրատ*» :

16 · Թղ · 103բ : «*Յաղագս օգտութեան նկատութեան : Ամենևքեան որք կամիցին աստուածպաշտութեամբ կեալ* (*Բ · Տիմ · Գ · 12*) · «*Բնականապէս երկիրն որ է հոգն ոչ կարէ պտղաբեր լինել առանց ջրոյ*» :

17 · Թղ · 107բ : «*Յաղագս սրբոյ առ Տէր Աստուած : Սիրեսցես զՏէր Աստուած քո, յերկրորդ օրէնս ասէ Աստուած : Որպէս ասէ Օգոստինոս, ոչ այլ ինչ է սէրն եթէ ոչ հանգիստ*» :

18 · Թղ · 115բ : «*Զարձեալ վասն սիրոյ բնկերին* յայլմէ : *Այս է պատուէր իմ զի սիրեցէք զմիմեանս* : Յովհան 15 · 11 : «*Վարդա-*

պետքն ասէն թէ տուրբ սէրն չորս յատկութիւն ունի»։

19· Թղ· 120ա։ «*Քարող տնտեսին ի բանն Աստ մի էր մեծատուն, որոյ էր տնտես…։ Նախ պարտ է դիտել դի բազում իրօք դանապանի մեծութիւն Աստուծոյ*»։

20· Թղ· 127բ։ «*Քարող հինգերորդ կիրակէին վասն մահու եւ կատարածի աչխարհի ի բանն Աւետարանին որ ասէ· Արթուն կացէք, դի ոչ գիտէք, յորում ժամ Տէր տանն։ Նախախնամութիւն Աստուծոյ եւ բարեբարութիւն նորա յամենայն ժամ յայտնի է առ իւր արարածս*»։

21· Թղ· 134ա։ «*Վեցերորդ կիրակին քարոյ յայլմէ վասն Աստծոյն ի բանն Աւետարանին որ ասէ· Ընդէ՞ր կայք աստ զօրն ցերեկ դատարկ։ Աստն խնամատունք թէ ամենայն ինչ արքան առաւել ներդործող է*»։

22· Թղ· 139բ։ «*Դարձեալ քարոզ Այլմէ եւ ուղիղ վասն որոմանց եւ հնձոց կատարածի ի բան՝ Տէր, ո՞չ սերմն բարի սերմանեցեր (Մատթ· ԻԳ· 27) Հարցանեն խնամատունք թէ չարն եւ բարին ուստի՛ իցէ*»։

23· Թղ· 145ա։ «Նորին *քարոզ ի բանն Աւետարանին որ ասէ Դատաւոր մի էր ի քաղաքի (Ղուկ· ԺԸ· 2)։ Դէմք առակիս ոմանց թուեցաւ եթէ Աստուծոյ ասացեալ*»։

24· Թղ· 149բ։ «Նորին *քարոզ առաւօտու ի բանն մարգարէին Դաւթի· Ի գիշերոյ կանխէ հոգի իմ առաւօտ առնել։ Արարիչն Աստուած զժամանակ կենաց մարդկան տիւ եւ գիշեր է արարեալ*»։

25· Թղ· 155ա։ «*Դարձեալ քարոզ վասն թղենւոյ եւ այգւոյ ժողովրդեանն ի բանն Թղենի ոմն տնկեաց յայգւոջ իւրում (Ղուկ· ԺԳ· 6)։ Ամենայն գիրք եւ Աստուածաչունչք օգտակարք են եւ ի խրատ գրեանց ի Հոգւոյն սրբոյ, դի այլ ինն օրէնքն խրատէ զմեզ եւ այլ ինն մարգարէքն*»։

26· Թղ· 162բ։ «*Դարձեալ քարոզ ի բանն որ ասէ· Այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վասն մեզայ մերոյ։ Աստ ուրեմն կայծակնամաքուրն Եսայիաս ի բանս մարգարէութեան իւրոյ եթէ Ահաւասիկ Աստուած մեր*»։

27· Թղ· 166բ։ «*Քարոզ ի բանն որ ասէ· Տէր Աստուած մեր տուր մեզ վիրաւորութիւն քո։ Աստ ուրեմն ի մարգարէս պիրն աստուածաչունչ թէ՝ Անօրէնք իրրեւ զծով ծփեսցին եւ հանդիստ մի գտցեն եւ այս վասն բազում պատճառի*»։

28· Թղ· 171ա։ «Նորին *քարոզ ի բանն մարգարէին որ ասէ Պատուական է առաջի (Սազմ· ՃԺԵ· 6) Ցերիս որոշեալ բաժանին հաստուածք ժամանակաց ի յանցեան, ի ներկայս եւ յապառնին*»։

29· Թղ· 177բ։ «*Քարոզ վասն ննջեցելոց որ ասէ՝ Մահ մեղաւորի չար է։ Արդ ի բանիս յայտնի պրնդիմակս սորա ճանաչեմք*»։

30· Թղ· 184բ։ «*Քարոզ երանելոյն Եփրեմի ասացեալ բան խրատական ամենայն հաստակի։ Յորժամ երիտասարդն էիր պարտ էր քեզ խորհել դաներեւոյթն զկատարածին քում*»։

31· Թղ· 187ա։ «*Քարոզ երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ վասն պահոց պնդութեան։ Աստ յոյժ օգտակար եւ կարեւոր են պահոց պնդութիւն եւ յօր կրուսանեանցն* (sic) *ժուժկալութիւնք*»։ (*Չմմա. «Տեառն Յովհ· Մանդակունւոյ»· ճառք, Վենետիկ 1860, էջ 30· իրարմէ չատ կը տարբերին*)։

32· Թղ· 194ա։ «*Քարոզ Յոհաննու Մանդակունեցւոյն ասացեալ վասն մխիթարութեան աղքատաց։ Զի՞նչ ասացից եւ զի՞նչ խօսեցայց, զո՞ր թողից եւ կամ զո՞ր պատմեցից, դի զոր ոչն համարին ոմանք կարեւոր եւ մեծ*»։ *Չմմա. անդ էջ 71։*

33· Թղ· 199ա։ «*Քարոզ երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ վասն ողորմութեան։ Մի ոք տղայական բարուք եւ անընտրական ինչ մտօք ժպրհեսցի ի մատակարարութիւն։ Չմմա. անդ էջ 47։*

34· Թղ· 205բ։ «*Քարոզ երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ վասն չբամպասելոյ եւ չգատելոյ զքահանայս։ Մթերեցաւ աղջամուղջ դիտել ի վերայ իմ։ Չմմա. անդ էջ 89։*

35· Թղ· 210ա։ «*Քարոզ դարձեալ վասն երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ վասն չառնելոյ բարեկամութիւն ընդ առելեացն Աստուծոյ։ Հանապազ զմտաւ ածեալ զարհուրիմ ի յահէ յանցանաց այսոցիկ եւ անպակաս խորհուրդ իմ*»։ *Չմմա. անդ էջ 149։*

Ինչպէս այս՝ նմանապէս նախընթաց ճառերը ապագրելէն չատ կը տարբերին։

36· Թղ· 214բ։ «*Քարոզ Տեառն Յոսկէբերանի* (sic) *ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանին մեկնութեան վասն մեծատան եւ Ղազարու։ Էր ոմն ասէ մեծատուն· Հանապազ ծիրանիս ապանէր եւ ի ներքոյ ոտիքն լի էին սարդի ոստեայն, հոտ խնկոց հարկանէր*»։

37· Թղ· 224ա։ «*Յոհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն ի կինն Քանանացւոյն։ Յայնժամ գնաց ասէ Յիսուս եւ եկն ի սահմանս Տիւրոսի եւ Սիդոնի եւ ահա կին մի։ Զամանայ աւետարանապէրն եթէ ահա կին մի, գէին դէնն սա-*

տանայի ցուցանէ որ սա ի դրախտէն փափկութեան եհան»:

38· *Թղ· 230ա—232բ: Յանկ քարոզապրոցս· ապա՝*

39· *Թղ· 233ա: «Քարոզ ողջունի: Ի բանն Մատթէոսի ժ· Գլխ· 12 համար ուսուցանէ փրկիչն եւ ամենակարող ուսուցիչն մեր Քրիստոս առ աշակերտսն իւր ասելով այսպէս եթէ Ձեր տուն կամ յոր քաղաք մտանիցէք նախ ասացէք ողջոյն տանս այսմիկ: Սովորութիւն է ծնողաց զի ի դաստիարակէն վիճաքրպոյն առնեայ մանկունս»:*

40· *Թղ· 235բ: «Դարձեալ ողջունի ի նոյն բանն թէ Ձեր տուն մտանիցէք նախ ասացէք ողջոյն: Թազաւորաց սովորութիւն է ի յառաջելն դիւրեանց ծառայս ի գործս»: Վերջ 237ա:*

Ինամով արտագրուած Ձեռագիր է, իւրաքանչիւր քարոզի Ս· Գրքի տեղիքները բծախընդրութեամբ նշանակուած են լուսանցքներու վրայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 1աշ: «Ցիչատակարան դրքոյս: Փառք··· որ ըստ իւրում անբաղդատ եւ անհամեմատ բարերարութեանն ետ կարողութիւն անպիտան եւ պարտաւոր ծառայիս, սկսայ դծագրել դիրքս այս որ կոչի ժողովածու յաջողմամբ ամենասուրբ Հոգւոյն Աստուծոյ եւ բարեխօսութեամբ ամենօրհնեալ կուսին Մարիամու զրել մատեանս զայս, որ ունի քառոտ բազումս ասացեալ ամենայն սրբոց վարդապետաց վասն օգտի հոգեւոր եղբարց: Եւ կայր օրինակ սորա առ հոգեւոր հօրն իմոյ Յովաննէս վարդապետին Ամասեցւոյ գրեալ սիրոյ, որ ունի միշտ սէր գրեանց ի մանկութենէ իւրմէ: Վասն որոյ տեսեալ իմ զսորա չհաւէտութիւն եւ զօգտութիւն խնդրեցի օրինակ սորա եւ առեալ գրեցի չնորհօքն Քրիստոսի եւ՝ վարդապետի Խաչումեցց Գրիգորի որդի Տէր Սողոմոնս ընդ հովանեաւ սուրբ Հոգի եկեղեցւոյն Հայոց Ջամադրատամայ առընթեր Ամասիացի Յովաննէս վարդապետին ի Թուոյ փրկչին 1739 եւ յամսեանն Մայիսի 7: Ի ծայրագոյն քահանայապետութեան սրբոյ Գահին Էջմիածնի երկրորդ Պարթեւ Տեառն Խաչատիկայ սրբազան կաթողիկոսի ամենայն Հայոց:

Ջանզի սրբոյն գրուչանայցէ ոք ի սրբագրութեան տպեցման գրքի միոյ, Աստուած տակաւին ուղղելիք, սմանք ի տեղիս տեղիս եւ այս սակս վասն իմոյ տկարութեան, զի մարդ եմք տկարութեամբ զրածեալ: Վասն որոյ մինչ զայնպիսիս ինչ տեսանիցէք ի սմա, մի զարմասջիք ընդ միտս ձեր, այլ ըստ բարեվարժ իմաստից ձերոց ուղղեսջիք սիրով զայնս: Եւ մանաւանդ վասն վկայութեանց սրբոց Աւետարանչաց Առաքելոց եւ այլոց մարգարէից, որ օրինակի սորա ոչ էր եղեալ, եւ թէ՛ գլխոց եւ թէ՛ համարոց եւ բազումս պատեալ աշխատութեամբ եղի: Եւ որք հանդիպիք ընթեռնելով կամ ուսմամբ եւ կամ ողտելով, մի անգամ զվերոյ դրեցելոց յիշողացդ Հայր մերիս: Նաեւ յիշեսջիք հոգեւոր ծնօղն իմ զբանասէրն Յովաննէս վարդապետն, զի նա ուսոյց ինձ զդիրս ինձ եւ էի ամաց 37, աւելի եւ ոչ պակաս եւ ոչ գիտէի գրել զդիր, լինելով բարի պատճառ: Զի տացէ նմա Տէր զկեանս երկար անդորրական ամանակօք առ ի բեղմնաւորել զարդիւնս աշխատանաց իւրոց, յիշեսցէ Աստուած ի գալստեան արքայութեան իւրում· ամէն»:

869.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ

ԺԸ դար

Մատեանս է ժողովածոյ, ուր ամփոփուած են Նամակագրութիւններ, Քարոզներ եւ Ջանազանք:

Ա· 1· Թղ· 1ա–80բ· Նամակագրութիւնք: Կը սկսի «Անպէտ իմաստնոյ պատուղ սիրոյ: Զքնաղահաճանչ իմանալի երկին արփիակիր լուսափայլեալ եւ զեղածալիկ բուրաստան յոյնամբար հոգիաձիր» եւն:

2· Թղ· 2բ: «Անպղտական սիրելութեամբ եւ յոյնարդիւն իմաստիկ ճոխութեամբ բարդաւածեալ կերպանիւ սիրելոյդ իմոյ յերջանկագործդ բարեփառութիւնս, խնդալ ի Տէր: Զգարմանամբ երբէք թէ ի սիրաններկ գրութեան ձերում, դոր բնակալաք սիրով» եւն:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 300: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 10: — ՏՈՂՔ՝ ասորոշ՝ զանազան (21—26): — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ ֆանի մը տեսակ բուդք: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, կաշիի ֆանի մը տեղէ վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մարմնոյն մէջ տեղէն քաժնուած, այլ եւ այլ գրութիւններ զանազան մեծութեամբ ի մի ամփոփուած, լուսանցքերը շատ փիչ ձգուած, շատ տգեղ ձեւ առած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, այլ եւ այլ գրչէ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 114ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Մեր Հաւաքածոյին մէջ մտնելու պարագաներն ու տարին անծանօթ:

3 · Թղ · 3բ ։ «Նախկին ասուածընտիր պետապետ մեծին Պետրոս արշեպսկոպոսի ամենապատուական Հօր մերում ։ ։ ։ Թղկէտ պահպանութեամբ ամենապարփակ աջոյն ամենօրհին Աստուածոյս» ։

4 · Թղ · 4ա ։ «Ի Աստուածամեմ պահպանութեան իրրու յաչտանակի բարձրութեան ։ ։ ։ Տեառն Տեառն Գաբրիէլի աստուածընտիր պատրիարգի, դերապայլեալ արշիեպիսկոպոսի ։ ։ ։ Ո՛րչափ եւ քանի՛ արդիւնք ցնծութիւնք էին հոգեզուարճք եւ բերկրութիւնք անասելիք» ։

5 · Թղ · 8բ ։ «Վերհատանդ եւ աստուածապահ Տեառն Տեառն Յօհաննու արքեպիսկոպոսի պարոնայրան եւ բարեբնամ սրբազան հօրդ ։ ։ ։ Զայն ցնծութեան հնչեալ աւետարանին կանխաւ ի լսելիս» ։

6 · Թղ · 11բ ։ «Արժանրնտիր պաշտօնէիկ սրբոյ Տեառն Աստուծոյ սիրածանօթ եղբօրդ սիրելոյ իմոյ բան հոգւոյ ինդալ ի Քրիստոս անսասան կենօք ։ Ով թէ քանի ցնծութիւն եւ քանի ուրախութիւն ոչ լիցի այնմ» ։

7 · Թղ · 16ա ։ «Ըստ լուսապսեակին հրեշտակայն վերնոյ չքեղապանծ վարուք ։ ։ ։ երանաշնորհ Տեառնդ Յովսեփոյ Սպաւարան սուրբ հօր իմոյ ։ ։ ։ Լուր վերափոխման երանեալ հոգելոյս սրբազնակատար վեհապետին մերոյ ի վեչտասան Դեկտեմբերի» ։

8 · Թղ · 19բ ։ «Պարապլուխդ յարհիրապետիս սուրբ բարուներս երջանկափառ եւ պետրաշնորհ ատր իմ ատր ։ ։ ։ եւն ։ Ի հնդետասան կայսերատոհմ ամասյս գնայդ չնորհատակ ոյժնեւի եւ օրհնութեան» ։

9 · Թղ · 22ա ։ «Հոգերնտիր չեմարան չնորհատոյս արմատոյ · — Տեառն Յովսեփոյ արհիրապատիս եւ սիրագեղուն սուրբ հօրդ իմոյ ։ Ով իմ բարեացակամ ատր հոգեւոր, պի՞նչ տեսեր յիս ի սիլինքոր ծառայդ» ։

10 · Թղ · 24բ ։ «Ի վերին տեսչութեան ամենակալ Աջոյ բնարեալ եւ փառազարդեալ հոմատապետ ։ ։ ։ Տեառն Յօհաննէս սրբատատոր վեհիս ։ ։ ։ Զեր աստուածամեր պետատատ կամաց մեծի մարդասիրութեան մատուռութեամբ» ։

11 · Թղ · 25բ ։ «Ոգեզոյ մաքրութեան ճրչմարիտ սիրոյն ։ ։ ։ Տեառն Յովսեփոյ աստուածաշնորհ երջանկափառ սուրբ հօրդ մերում ։ ։ ։ Զո՞ր գոքանչելահրաչ յայնոցիմի ներդործութեանցս գիմանալիս» ։

12 · Թղ · 27բ ։ «Զնաչխարհիկ անհամեմատ թանդատան ։ ։ ։ արհիրապատիս եւ հոգիապարդ Տեառն Կարապետի հոգւոյս հոգի հօրդ ։ ։ ։ Ինեօքին Ապրիլի արձակեալ բարեձիր եւ չնորհնձոյ հիւսուած» ։

13 · Թղ · 28բ ։ «Ամենապատուական եւ երջանկափառ երիցս երանեալ Տեառն Տեառն Աստուածատուր սրբազան հօր ։ ։ ։ Ի 20ին Յունիսի չնորհահիւսեալ երանաչնորհ սուրբ հայրութեանդ» ։

14 · Թղ · 31բ ։ «Երկնատուր փեսային սրբոյ փեսուերին մեծի Ամլորդւոյն բան անուանն Հանգիստափառ ։ ։ ։ Տեառն Յօհաննու ։ ։ ։ Զոր արդիւնարեր Տեառն արդէս ի վերոյ համեմատ նմին է պրեալս» ։

15 · Թղ · 32ա ։ «Քան զբարեբազդիկն ։ ։ ։ սիրոյս Սահակ հոգիածանօթ եղբօրդ մեր ։ ։ ։ Իրրեւ նախ քան զմարմնոյդ յրնկալնուլ մեր» ։

16 · Թղ · 33ա ։ «Շնորհապատիս եւ գեղեցիկ սարկաւագ իմաստնապայծառ մահտեսի Կարապետ սիրագուն փեսայդ իմոյ ։ ։ ։ Ո՛վ կարո՞ղ եւ քանի՞ արդեօք գժուար է թափուցանել գնուր ։ ։ ։» ։

17 · Թղ · 33բ ։ «Յաստուածահաճոյ վարս առաքինութեամբ չքեղացեալ ։ ։ ։ մահտեսի Մարտիրոս ազգդ ։ ։ ։ ինդալ ի Տէր ։ Ո՛ գեղապնիւ անձկացեալդ իմ պատուամեծար» ։

18 · Թղ · 46բ ։ «Շքեղափայլ գանձարան գերընտիր ։ ։ ։ Տեառն Տեառն Պետրոսի հոգեգոգոն մեծի բարեհնդդ ։ ։ ։ Զի՞ղդ արդեօք ի սակս Հայրապօրով անկեղծ սիրոյդ առիկիս մատուցելոյ» ։

19 · Թղ · 47բ ։ «Տախտակ անձնատուր աստուածային օրինաց Տեառն Տեառն Միքայէլ երանաչնորհ հօրդ ։ ։ ։ Ոչ սակաւ ի զարմանս կրեմ գմեզ անպարտական բարեբարութիւն» ։

20 · Թղ · 55ա ։ «Քրիստոսատաճիր սիրով բնդմեզ անիսկելի կապակցելոյդ սիրոյս Յակոբ հանճարափայլ գերաչնորհ վարժապետ ։ ։ ։ Ամոքախորժ քաղցրաճաշակ արդասիս սիրոյ ի լուսապիծ գրութենէ» ։

21 · Թղ · 55բ · «Քրիստոսապատակ եւ վեհափառ երիցս երանեալ Գաբրիէլ աստուածարեալ արքեպիսկոպոս ամենապատուական Պատրիարգ սրբազան հօր ։ ։ ։ Օրհնամատոյց խրախճանիր նամակ քումդ սրբազնութեան իրրու հնոս ի ձեռս» ։

22 · Թղ · 61ա ։ «Ըստ նախավկային աստուածամեր իմաստութեան ։ ։ ։ վառեալ սիրոյս Կարապետ չնորհազարդ եղբօրդ ։ ։ ։ Ապաքէն ոչ սակաւ յորդեցաւ ակնամիտ սիրոյ պղբիւրս» ։

23 · Թղ · 65ա ։ «Աստուածային Հոգւոյն չնորհաց բնաիր պանդարան ։ ։ ։ Տեառն Զաքարիայ եւ Տեառն Յակորայ երկոցունց տերանց իմոց ։ ։ ։ Զանկշռելի ցնծութիւն մերս սրտի արդարեւ ո՛ արդեօք գօրէ ճառել լիցուս ։

24· Թղ· 71ա: «Արփիաճաճանչ ճառագայթիւք Հոգւոյն· վերապնիւ Մելքիսեդեկ վեհանձնական յոգնամեծար աղայիդ··· Ցոյժ պանծալի եւ բարերջանիկ վիճակ արդարեւ ճչգրտապէս ինն համարիմ»:

Այս նամականին 24 նամակ չի բովանդակեր, այլ աւելին, մենք հոս չհեցինք քանի մը հատը, զլխաւորապար զանոնք, որոնք անուն մը կը կրէին: Նամականեաւն երբեմն կը կցուին ուղերձներ: Նաեւ անոնց մէջ կան պատմական բաւական կարեւոր նիւթեր ալ: Ասոնց հեղինակն է, նուաստ ծառայ Յովհաննէս Վարժապետեան, որ սակայն իւրաքանչիւր նամակի վերջաւորութեանը իր անունը չէ գրած, անդամ մը անոր անունը աւրուած է եւ գրուած՝ «Ցակոբ»: — Թղ· 80ա կայ «Սուրբ հայր Մխքայէլ, հսկող արքունի, իմաստիւք չնորհայ· պերճացեալ բարուն», տող մըն է, վերջը՝ (Թղ· 81բ) «ինամ ցանկացօղ յարգելւոյդ սիրոյ (անունը աւրուած, Ցակոբո՞ս)·· զպիրս անարգոյ»:

Բ· Թղ· 80ա—110բ: Քարոզք: 1· Թղ· 182ա: «Քարօզ ի յեօթներորդ կիւրակէն առացեալ: Սիրելիք: Նախերգանք· չնորհիւն իւրոյ սիրօդն ամենայնի զարդարիչն արարածոց Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս», եւն:

2· Թղ· 85բ: «Քարօզք յաղագս ողջունի: Միչնորդութեամբ ամենօրհնեալ սրբուհւոյ Աստուածածնին, Յոհաննու կարապետին» եւն:

3· Թղ· 88բ: «Քարոզ յաղագս ողորմութեան ի գանձարան ծանուցումն է առեալ: Ողորմութիւնն է պճուիչն սրտի ի վերայ ողորմելեաց»:

4· Թղ· 90ա: «Ցաղագս պահոց: Շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ծագեաց ի միտս եւ ի հոգիս ձեր հաւատացելոցդ սիրելեաց»:

5· Թղ· 92ա: «Քարօզ ի վերայ սրբոյ խաչին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ···: Սովորութիւն է աչխարհի, յորժամ թագաւոր ոք յաղթէ զմեծապոյն թշնամի մի»:

6· Թղ· 93բ: «Ցաղագս ողորմութեան ի բերանոյ առաքելոյն: Լեզուն Յիսուսի, բերանն Քրիստոսի, երեքտասան սրբազան առաքեալն»:

7· Թղ· 96բ: «Ցաղագս ծանուցման ննջեցելոց, որ ի թաղման մահու ասել պատչաճի, ղէ լուիցեն ժողովեալքն: Ո՛վ սիրելիք Աստուծոյ, ո՛րպէս կարացիցս ասել ձեզ զգալի բանս»:

8· Թղ· 99ա: «Քարոզ վերափոխման սրբուհւոյ Աստուածածնին: Բնաբան· Կալար զձեռանէ իմմէ: Սկսուած· Արդ աննման»:

9· Թղ· 103ա: «Քարոզ վասն Ծննդեան Քրիստոսի ի բանն մարգարէին· Առաքեաց զքան իւր եւ բժչկեաց զնոսա եւն: Մեծ են գործքն Աստուծոյ եւ հրաչալիք»:

Քարոզներէն մեծագոյն մասը Թրքերէն է, բայց խորագիրը հայերէն: Ցաջորդներուն մէջ եւս Թրքերէն կայ:

Գ· Ձանազանք: 1· Թղ· 112ա: Ժողովածոյք յեկեղ· կանոնայ: Թղ· ԺԸ: Քրիստոնէի չէ արժան չնալ կամ դողանալ, արբենալ կամ երդնուլ կամ բամբասել»: — «Քահանայ եթէ քառասուն օր անցեալ չիցէ պատարագ մատուցեալ ի սպասու կացցէ եւ ապա մատուցցէ» եւն:

2· Թղ· 113բ: «Հարցմունք սրբոյն Բարսեղի կեսարացւոյ եւ պատասխանիք եղիսբ իւրոյ սրբոյն Գրիգորի: Բարսեղ ասէ· ոչ էին երկինք եւ երկիր, աստուածութիւն ո՞յր վերայ կազմէր: Գրիգոր ասէ· ի վերայ հրաշկերպ լուսոյ զգեստաւորեալ եւ մթապատ խաւար ի ներքոյ բորբոքէր»: Ապա՝ դեռ այլ եւ այլք:

Թղ· 120ա կայ՝ «Սուրբ վարդապետն Վարդան ասէ· երկիւղն գիշերի է· մարդոյ խորհրդոյն մարանչէին եւ երկիւղիւ զարհուրեցուցանէն···»: Թղ· 122ա ալ կայ «Եւ յաւուր աւագ Զատկին եւ ՌՄԶԲ եւ Մայիսի Թ· եւ վեց կիւրակէին երեքշաբաթի գրեալ է սկսալ զտրամաբանութիւնն եւ զդիրսն գրելով»:

3· Թղ· 123բ: «Ոտանաւոր վասն կիրակէի ասացեալ յԱռաքել վարդապետէ տունք 30: «Տեառն է գրեալ յօրէնքըն հին մատամբն սուրբ աստուածային, թէ պինդ պահեա զկիրակին»:

4· Թղ· 126բ: «Ի սրբազան Սիմէօն կաթուղիկոսէ ասացեալ է: Նորին զաւանութիւն եւ մաղթանք առ սուրբ Երրորդութիւն, որ յաւուրս կիրակէիցն յետ առաւօտեան ժամուն երգի ի սուրբ Աթոռոյն ի գպրատունն բուռ եղանակի նորաստեղծեալին: Աստուած հզօր Հայր զմութեան, ապրիւր առատ ողորմութեան»:

Թղ· 128ա· «Ցետ վճարման մաղթանացս մի ումն ի գպրացն յառաջ կացեալ թիւ ասասցէ· զողջոյն զայս: Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, որ յաւուրկ սիրով էջեր յերկնից»: — Թղ· 128բ· «Տաղ սրբոյ խաչին· Սուրբ խաչ փրկչական, նշան պատուական»: Երեք տուն:

5· Թղ· 129ա: «Ազօթք ձայնիւ երգելի յեկեղեցւոջն ընդ Տէր ողորմեայի: Արի Աստուած հարցն մերոց, որ ապաւէն ես նեղելոց»:

6· Թղ· 129բ: «*Տաղ Ծննդեան ի Շնորհալոյ· Երկինք երկնից իմաց արէք եւ երկնայինք պատ խոնարհեցէք*»:

7· Թղ· 130ա: «*Վասն չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ով ամենաչքնաղ եւ դեղեցիկ հարազ երկնաւոր փեսային մայրս սուրբ եկեղեցի*» (*թերի*):

8· Թղ· 141ա: «*Ի կանոնաց: Ոսկ· իթ· Զարախօսք զրնկերացն ապաշխարեսցեն քառասուն օր պահօք եւ յաւուր Ի· Ծնունդ*» եւն:

9· Թղ· 141բ: «*Վասն չարչարանաց Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի: Ով օր զառնութեան եւ սգոյ, ով պիշեր կսկծալի եւ ողբալի*»:

Ապա այլ եւ այլ գրութիւններ:

10· Թղ· 168ա: «*Կատակ սոսկալի յաղագս չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի... Սկսուած: Ահ եւ դողումն սոսկումն*»: *Եւ այլ եւ այլք·* — Թղ· 191բ· «Առաքել վարդապետէ *ասացեալ վասն քահանայից: Աղղ որ մաքուրն է ի հողէ*»: — Թղ· 193բ· «*Յաղագս կենաարեր վասն չարչարանաց: Սարսափիմ ով սիրելիք վասն նոր նշանաց*»:

11· Թղ· 209ա: «*Քարոզ վասն ապօթից: Այսօր յերկինից յերկիր մեծ եւ պատուական ոսկի չգիտայ մի կախեցայ*»:

Դ· Թղ· 215ա—250ա: «*Յանկ առաջակայ լուծմանց Երզոյ Երզոյ: ա· Առաջին վասն արքայութեան*»: — Թղ· 216բ· «*Համառօտ հաւաքումն ի տեսութիւն լուծմանցս Երզոյ Երզոյն աչխատասիր(է)աց Գրիգոր հակոպի արի եւ քաջ հետաւրի... Յղ· վասն է՞ր ատ յետոյ է կարգեալ*» (*համմատ· Թ· 374*):

Ե· Թղ· 260ա: ա· «*Սրբոյն Եփրեմի յաղագս խոնարհութեան քարոզ: Արդ այսպէս ասէ Առաքեալն Ամենայն խոնարհութեամբ... Արդ յամենայն ասելն յայտ է թէ*»:

Ապա զանազան գրութիւններ, յետոյ՝ Թղ· 275ա· «Ի պատարագամատուցի մեկնութենէն քահանայիցն հանդերձ սարկաւագօքն յաւանդատունն պայծառապղեսեալ: Եկեղեցի տաճար եւ տուն Աստուծոյ է...» Ապա ա, իգ, լդ, պլուխք, ապա «Մեկնութիւն խորհրդական ապօթիցն Ծն· պլ· Սուաւ չնորհեա զմեր, զհաստատութիւն եւ զրզմալի խաղաղութիւն ամենայն աչխարհի» Ապա՝ կԱ· պլուխ եւ յետոյ հետեւալք, որ յարաբերութեան մէջ՝ վերիններուն՝

Զ· Թղ· 281ա: «*Ի պրոց սրբոյն Ներսէսի Լամբրոնացւոյն ծագկաբազեալ ի վեկեորդ պլուխն· Ընդէ՞ր յասրոց եւ ոչ ի կուսոյ պղեստ քահանայական: Ի հին օրէնսն մինչեւ էր Աստուած ընդ ծնանելի բնութիւնս խառնեալ կուսի հրամայեաց առնել պղեստ քահանայիցն*»:

կը յաջորդեն պլ· ժԱ, ԺԲ, ԺԵ, ԺԶ, ԺԷ–Ը, ԺԹ, Ի, ԻԷ: Ցետոյ դեռ ուրիշ քանի մը գրութիւններ — հայերէն եւ տաճկերէն եւ վերջ՝ Թղ· 300բ· Այս Ձեռագրին մէջ ոչ թէ միայն զանազան բովանդակութիւններով եւ տառերով, այլ նաեւ տարբեր թղթով ու չափով պրութիւններ իրարու հետ միացուած ու կազմուած են (համմատ· Հանդամանք):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 111ա: «*Ի թվին ՌՄԶԳ (1834), մեծաւոր հայրն է ԶԶ· ամեայ եւ ես անարժան կարապետ եմ Ժ·ամեայ միաբան եւ Թ· ամեայ կէս սարկաւագ եւ ի նոյն Թ· ամին մեծի պահոց Դ· կիրակէ իւ աւուրն ի Մարաթ եղէ կատարեալ սարկաւագ եւ եմ իբ· ամեայ եւ ի նոյն ամի Զատկի ի հինգերորդ կիրակի յաւուր երեւման սրբոյ խաչի եւ ի Մայիս Ի· օրն ի ձեռն սրբոյ հօրն մերոյ Կարապետ արքեպիսկոպոսի եւ սրբազան առաջնորդի մերոյ աստաք գկարգն քահանայութեան Ըստեփաննոս եւ Պօղոս, Մատթէոս նորընծայք յաւուրսոյն եւ Բ· չարաթի օրն գվեղարն արեզայութեան, մեզ Տէր Յիսուս անամօթ պահեսցէ յաւիտեան: Եւ դարձեալ վեցերորդ կիրակին սուրբ պատարագի ի սպասաւորութիւն ելաք եւ դարձեալ եօթներորդ կիրակի ի դասն ելանել հրաման եառ: Դարձեալ Յունիսի ի Գր· Լուսաւորչայ ոսն չարաթ Պօղոս, կիրակի Ըստեփան, երկուչաբաթի Իե· Յունիս սրբոց մանկանց Բեթղեհէմի Մարտիրոս անարժան ժամարարի եւ յետ Բ· ամաց ի ոսն սրբոց Հռիփսիմեանց ի Մուճճանիս գիւղն եառ Ա· պսակ կրկն·»:

2· Թղ· 111բ· «*Ի փոխուճն սուրբ հօրն Մատթէոսի վարդապետին: Քանզի եղեւ նոր զարմացուճ· էր պատուական մարմինն յանկողնի եւ հեչութեամբ աւանդեաց, որպէս տեսողացն երեւիւր կենդանի ի քուն, բնաւ ոչ թարչամեալ դոյն երեսացն եւ գեարոս վարդապետ սուրբ հայրն պատարագ մատոյց եւ ի Զ· ժամու էջ պատուական մարմինն ի տապանն եւ Տէր լուսաւորեսցէ զնոսայ եւ ես գրեցի եւ իմ մեղաց թողութիւն չնորհեսցէ Տէր Յիսուս, մեզայ Աստուծոյ, մեզայ, Տէր Աստուած, թողութիւն չնորհեսցէ*»:

3· Անդ· «*Ի թվին ՌՄԶԲ (1833) եւ փետրվարի իԳ· օրն եւ ի մեծի պահոց օրն եւ ի մետասան ժամուն յերեկոյի յերրորդում չարաթու եւ ե· չարաթի օրն փոխեցաւ եւ ի ուրբաթ օրն վեց ժամու երաք ի սիրն գպատուական մարմին Մատթէոս հօրն ի տապանն եւ էր ԽԸ·ամեայ ի փոխելն եւ էր Խ· ամեայ աչխատաւոր: Եւ մեծաւոր հօրն (sic) հրամայեաց քահել զմահեդսի Յակօբն ՌՄԶԲ եւ ամենայն սրբոց տօնին յօրն ինն ժամու ի տիւն եւ էր Չ· ամայ Ծերացեալ Դ· ամեայ միաբան*»:

4· Թղ· 125բ: «*ՌՄԶԳ· մեծաւոր հայրն է ԶԶ եւ (ես) Ժ· ամեայ միաբան եւ Թ· ամեայ սարկաւագ եւ իբ· ամայ եմ· եւ փոխանորդն ԽԸ ամեայ փոխեցաւ· ԽԲ· միաբան· ՌՄԶԲ· եւ փետրվարի իԳ օրն եւ ի մեծի պահոցն երկրորդումն չարաթի յաւուրն է· չարաթի յերեկոյի եւ ի մէկ ժամու պիշերոյն աւանդեաց Մատթէոս հայրն իմ*»:

870.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1829

ԹՈՒՂԹԻ՝ 82: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20×13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15×8·50 — ՏՈՂԻ՝ 29: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, կապտագոյն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, տգեղ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԴ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԴ՝ պարզ, սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա–3բ, 4բ, 5բ, 75բ, 80ա–82բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1829: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ եղիսաբեթուպոլիս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԴ՝ Գովրիկեան Գերպ· Աբբահայրը 1909ին կերկայէ Վիեննա կը բերէ:

Մատեանս է՝ (*թղ· 4ա*) «*Անօրէն մարդուն երեւելի երջանկութիւնը ճշմարիտ երջանկութիւն չէ*, Աղցացուբեան օխտը fաթոգի *մէջ՝ օղկա մատըրտիկ բանէրով մէկտեղ· Ասիլ իմ եւ գրիլ իմ Տէր Յօհաննէս· Գապ· Եղիսաբէդուպօլ* 1829»:

1· *Թղ· 5ա*: «*Տէր եղբայր վաս դրգիկս որ կու լըմընցնում* 26 *Օգոստոսի* 1829, *որ օրը կենացս մէջ Աստուծոյ եւ գիմ դիմաց նչանած օր է, երանի նոցա որոնք հետը միաւորված կապրին· էրկընքէն վար ընչէցնելովը առքայութիւնը պէտնուն վրայ պաչխա պաչխա առքայութիւն կի հատրին: Զասոր անուչութիւնը ասօրվանէն ինատան աւելօքը չափով կու փափաքիմ իմանալու բարեկամդ Տէր Յօհաննէս: 26 Augusti 829*»:

2· *Թղ· 6ա*: «*Վեց աղցացութեան քարոզներու նիւթ· An* 1829: *Անօրէն մարդուն էրեւելի իսմաթը ճշմարիտ ադէկ չէ, չիկա չէնա*»:

3· *Թղ· 22ա*: «Propositionis Pars II[a] *Աստուծասէր մարդուն անցաւոր ողորմելութիւնը ճշմարիտ խուճած չէ, չիկա չէնա պատճառ մեղադրելու վրան: Աչխարհս ողորմելութիւնը ուրեմն*» :»:

4· *Թղ· 26ա*: «*Մեծ ուրբաթ*: An 1829: *Անոր մօտ օր հավատացնում ձեր հետ թէ հալածանքը ու անցաւոր ողորմելութիւնը կի երջանկացնու*:

5· *Թղ· 34ա*: «*Ադէկ կնիկ, խուճած բախտ գուրուցմի մէջ: Դուստր· Հոամանքդ մամա, ալվէ կուլաս*»

Թղ· 35ա — 47ա ինչպէս նախորդը գրուած են վեռ ուրիչ պատմութիւններ խօսակցութեամբ եւ ասացուածքներ հայերէն եւ երբեմն նաեւ մաճառերէն լեզուով: Թղ· 47բ–48բ պարապ:

6· *Թղ· 48ա*: «*Մեծ ուրբաթ* 1828*ին· Զաս քարոզը նորէնը սանտրուած ասօր նօրէնը ասէցի·* Vide conciones meas anni 1819: *Հօս կի հանգչի ում ապօվ ամէնքս կի հանգչինք*»: *Ապա՝ մաճառերէն կտոր մը:*

7· *Թղ· 60բ*: «*Իմմը իմմը Տեառնընդառաջին* 2 Feb· 828: *Ասօր ուրեմն անօր էտվանց որ մաքրութեան օրերը լմնցան Աստուածածնին*»:

8· *Թղ· 63ա*: I[a] Concio *իրեւ աուուեր են աւուրք մեր ի վերայ երկրի եւ ոչ գոն մեր մնացուածք ինչ: Ընտոր չուքն ին մեր օրերը պէտնուն վրայ եւ չկայ հոս մնացականութիւն:* 24 Feb. 1828: Exordium *Սպաննեց… մչխուլ ճշմարտութիւն, սպաննեց զանմեղութիւն*»: *Թղ· 68ա: Մաճառերէն քարոզ մը:*

9· *Թղ· 72ա*: «*Րօժիին գատեր Ա· Ղազարի Զիլիչեան ընկերոջը Խաչիկ Սըմպովիչեան մահուան պատճարավը: Մահտանը ազգարը* 1828*ին: Ինչ ծանոթը օրինակները կի ցրցնու աստուածային նախախնամութիւնը:*

Թղ· 96ա — 79բ մաճառերէն հատուածներ: — Այս ձեռագիրը նիւթին եւ ոճին կողմանէ մեծ արժէք մը չունի, բայց հնդարարհայոց լեզուին ուսումնասիրութեան համար կարեւոր է եւ անոր առաջ նիւթ կը մատակարարէ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի· հմմտ· վերը:

871.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1818

ԹՈՒՂԹԻ՝ 90: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19×12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15×8·5: — ՏՈՂԻ՝ 32: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, գորշագոյն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ընտիր, կոնակը ոսկեայ զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԴ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԴ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 4բ, 88ա–90բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1818: —

ԳՐԻՉՔ՝ Յովհաննէս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՉՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ Հունգարիա: — ՏԷՐ՝ նոյն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ· կայ· «Եթէ ընդ իւր Գեր· Հ· Գրիգոր Գովրիկեան. բնդհր· Աբբայ ուխտիս: Վիեննա 20 Նոյ· 1909»:

Մատեանն՝ (*թղ· 4ա*) „Impedimenta humanae perfectionis. Առեղմունքը մարդկային ազգին կատարելութեանը, օխտը աղցացուրեան խարոզներու մէջ ասացեալ եւ գրեալ ի Տէր Յոհաննէսէ Գապստպօվեան ժողովրդապետէ եղիսաբէթացւոց Յամի Տեառն 1818„:

1· *Թղ· 5ա*: (*Յառաջաբան կամ ապդ*) «*Տէր ապրար: Հոս օխտը էրկան բանած քարօզ կի թողում քէզի, զորոնք ես ալ կարձէցուցած ասիլ եմ, մէկը էրկու դէ ճըլթքէլով: Աւելուս է· տէվանց մէկ տեղ քաղել իմ պիտ պօվը, դուն պի չտիս պիրինք քէֆիա պրա· պէ չատ ըրինաս չաղչղներ դուն սքու մէյմալ պի բրցնուս իրենց, պատչի պիկսը ասիլ իմ* 1818· *գմէկալը* 1819*ին աճաք դուն որ տարուն պի կըգիս ինչօր լըմընուցիր է· հոգեւոր ապրարդ Տէր Յօհաննէս Գապստպօվեան*»:

2· *Թղ· 6ա*: «Concio prima: *Կատարելութեանը առչի արդելմունքը· Տըղոցը խուճած մէկցըվելը*: Textus. *Միթէ դեղ ոչ գուցէ ի Գաղատ, կամ բժիշկ ոչ կայցէ անդ, ընդէ՞ր ոչ եղեւ բժշկութիւն դստեր ժողովրդեան իմոյ: Միթէ ճար չի պա Գաղատ կամ չի գա ի հոն բժիշկ, ի՛նչի լաւցի դուստրը իմ ժողովրթեան...* Exodium. *Հոգուս եւ եառնի իմ արանց մէկդի, պէյթի մէկդով րլինքը· ուրախութեանց էտէվանց*»:

3· *Թղ· 18ա*: II a Concio. *Էրկուսում արդելմունքը կատարելութեանը*: Exempla prava – *չար օրինակը*: Idem Textus. Exordium. *Ես պրսիր ծօվը կու խրմիմ ասայ Ամպիս էգիպատսի թագաւորը*»:

4· *Թղ· 2)ա*: III a concio. *Իրեքում արդելմունքը կատարելութեանը: Մենք գմեզ չենք ճանչնա*: Idem textus. Exordium. *Թէ որ ապէկնալու կամիս այսպէս կու խրատէ մէկ փիլիսոփա մը, իմ որ ապէկնալու կամիս*»:

Ասոր վերջը Թղ· 37ա գրուած է՝ «Հազար ու հազար արուս, որ քարօզիս աս էրկուսում փայը կօրաւ· Vide in fine 7 a concionis apendicem ad III am concionem.

5· *Թղ· 37բ*: «IV a concio. *Հօրսում արդելմունքը կատարելութեանը· Հոգեւոր կուրութիւնը* Exordium: *Օչ մը ալ փորձանքաւոր չէ յիւանդութիւնը*»:

Թղ· 49ա կայ· «Զաս քարօզին էրկուսում փայը մէկ քարօզի մէջ հաւարած պի դանուս 1809 ի քարօզնուս կրաորվանցը մէջ ալ — հոս ալ էրկան բանած է, դի արսօսացիլ իմ մէջէն իմ մը դուրս թողլու· չահէցու գանալ ու գասալ քէֆիա պրայ»:

6· *Թղ· 50ա*: «V. *արդելմունքը կատարելութեանը· Անհնազանդութիւնը հաւասոյ դիհաց*: Idem textus: *Ինչվաս ասած չորս քարօզիս մէջ կատարելութեանը համփուն վրէն*»:

7· *Թղ· 62ա*: «VI. *Արդելմունքը կատարելութեանը· Անհաւատութիւնը*· Exordium. *Ինչիա ալ չատ ու ինչիա ալ ինատան կի քրրիմ գկատարելութեանը արդելմունքնիրը*»:

8· *Թղ· 74ա*: Concio VII a. *Օգնում արդելմունքը կատարելութեանը: Առանց պատիժ մնացած մեղքը, չի վարձատրած արթիւնքը*· Idem textus. *Ըրինա մեծ ուրբատնաւոր քարօզ*: Exordium. *Յաւիտեան չունացի հիւանդ աչխարս ալ ապէկ բժիշկ*»:

Թղ· 86բ – 88բ· Apendix ad concionem IVm· *Համառ· վերը: Բոլոր քարոզները յաոաջաբան մը, երկու երէք մաս եւ վերջաբան մը ունին:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի, համառ· վերը:

872.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1823

ԹՈՒՂԹԻ՝ 68: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19×12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15×8·5: — ՏՈՂԻ՝ 29: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխտրակ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի ընտիր, կոճակը ոսկի զարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ պարզ, սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա – 3բ, 64բ – 68բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1823: — ԳՐԻՉ՝ Տէր Յովհաննէս: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Տրաննսիլուանիա: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես 871 ի տեղեկութիւնը:

Մատեանս է՝ (*թղ·* 4*ա*) «Quartum decalogi praeceptum. Աստուծոյ չորսում պատուիրանքը: Ասած եւ գրած ի Տէր Յոհաննէսէ Գապտէպօվեան *կանոնիկոսէ, աւագերէցէ եւ ժողովրդապետէ Եղիսաբէթաքաղաքի· մասն երրորդ, յամի Տեառն* 1823:

1· *Թղ·* 5*ա*: (*յառաջաբան*) «*Տէր Աղբար· Զչօրսում պատուիրանքին երեքում փայը* 1823*ին ասել եմ եւ գրել եմ, զասալ սիրով կու յանձնեմ քէգի, որ թեթեւնաս ու ուզկա չահաւոր բաներու մօտ աւելօքը ժամանակ ունենաս: Աը սիրով զգրգիկս ու յիչէ զհոգին Տէր Յոհաննէսին*»:

2· *Թղ·* 5*բ*: «*Զօրսում պատուիրանքին երեքում փայը հպատակնուն պարտաւորութիւնը: Վերջացնելով պատմողըգացը պարտաւորութիւնները կու գա հիմպի օր մէկնիմ պարտքը հպատակնունը*»:

Վերջ Թղ· 63*ա·* կը մնայ թերի: Ամբողջ գրուածքը նուիրուած է հպատակի, այր եւ կնոջ եւն միջեւ եղած պարտականութիւններուն: Գրուած է հարցումով եւ պատասխանով: Շատ տեղեր (երբեմն չափազանց բնզարձակ, բայց կարեւոր) կան լատիներէն յառաջերութիւններ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ *չունի, հմմտ. վերը:*

873.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1831

ԹՈՒՂԹ՝ 59: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19×12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13×8: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, բիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1*ա*–2*բ*, 3*բ*, 4*բ*, 23*ա*–24*բ*, 30*բ*, 39*բ*, 40*բ*, 58*ա*–9*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1831: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ՏԵՂԻ՝ Հռիգաբիա: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1909ին Գովրիկեան Գեր· Աբբահայրը Հռիգաբիայէն բերած:

Մատեանս է՝ (*Թղ·* 3*ա*) «Virtus et virtuosus. Առաքինութիւն եւ մարդ առաքինի, աղցածութեան խաղցներու նիւթ· նաեւ յիշատակ չարչարանաց Տեառն մերոյ 14 *statio*ներու մէջ, գրեալ եւ ասացեալ իմմէ ի Տէր Յոհաննէսէ Գապտէպօվեան: *Յեղիսաբէթ քաղաք ամի Տեառն* 1831»:

1· *Թղ·* 4*ա*: (*Յառաջաբան*) «*Տէր եղբայր, Մէկ աղցայութեան մը քարօզնու նիւթ հօս ալ կի գտնուս· զորոնք ես ալ աղցայ քարօզնու մէջ չարէկուցած Աստուծոյ չնորհօքը մեծ ժամը ասել իմ: Հօս քէգի միայն գնիւթ կի թողում այնպէս գրած, որ քիչ աչխատանքով քարօզ հատրես մէջէն: Գրգիկին ճոթը պի գտնուս գիրկչուն չարչարանացը յիշատակը* 14 *statio*ի *մէջ· զաս աս տարի չարադրել իմ խիստ փափաքելով զաս մօտէս զաս մը բարեպաշտ անձինք··· Յանա որ զաս նոր յանդիսութիւնը մեծ ժամէն դուրս չի ինա, պէ չատ հոգեւոր օգուտ գտիլ իմ մէջը· Ծառայ Տէր Յոհաննէս, Եղիսաբեդան, Մարտի* 30*ին* 1831»:

2· *Թղ·* 5*ա*: Virtus et virtuosus. *Առաքինութիւն եւ առաքինի մարդ·* Introductio: *Քրիստոնէ մարդուն ծառայութիւնը բանաւոր պէտք է օր ըլա, չէ նա քրիստոնէ մարդը սդղբունքներ պէտք է օր ունենա եւն*»:

3· *Թղ·* 40*ա*: «*Աը գլիշատակ չարչարանացը, զոր նոր չարադրիլ իմ, փափաքանացը համար, յամի Տեառն* 1831*ին: Օրեր հանդիսաւոր թափորներու դաս երեքը կարդադրիլ իմ: Զչարչարանացը կերգակին, զօրը ցաւոց եւ մեծ ուրբաթը, զերեքն ալ երեկոյեան ժամին: Առջի թափորները աս տարիս էղան բոլոր քաղքին ներկայութեանը:* — *Թղ·* 41*ա*: «*Մեծ բեմին դիմաց· երդ Զչարչարանքը մատածելու կոյսը մօրը հետ մեկտեղ լալու*»:

Երգով, մատածականով եւ աղօթքով հիւսուած ճանապարհ խաչի կերմեռանդութիւն մըն է: — Ինչպէս արտայայտուեցանք՝ այս ձեռագրքները հունգարահայ լեզուի ուսումնասիրութեան համար կարեւոր են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ *չունի, հմմտ. վերը:*

874.

ՄԱՇՏՈՑ

ՌՄԻԿ = 1779

ԹՈՒՂԹՔ՝ 71: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18×14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13×8: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, հաստ: — ԿԱԶՄ՝ ինկած, այժմ բղբածածկ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ քաւական լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրագիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 71բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԻԿ = (1779): — ԳՐԻՉՔ, ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Պարսամի եկեղեցի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 70բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910էն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է՝ Մաշտոց, *պակասաւոր, ուր կան·*

1· *Քղ·* 1ա: *Կանոն մկրտութեան եւ դրօշմի· սկիզբը թերի է· կը սկսի Մատթէոսի Աւետարանի սա խօսքերէն «զնա)եք, դնացէք այսուհետեւ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս, մկրտեցէք զնոսա» (ԻՀ· 19· 20)· Քարոզ· ապա աղօթք «Տէր մեր եւ փրկիչ Յիսուս Քրիստոս, որ մեծ ողորմութեամբ եւ առատ պարգեւօք բարերարութեամբ քոյ»:*

2· *Քղ·* 28ա: *«Իսկ յորժամ ի· օրեայ լինի մանուկն զան եկեղեցին: Մայր, մանուկն, մանկաբարձն ինկօք եւ մոմեղինօք եւ ջուխտ մի ալաւնի մատաղ վասն պատարագի եւ հրամանէ քահանայն մօր մանկանն դի կրկնեալ քառասուն ծունր ալօթս առ դրան սուրբ եկեղեցւոյն: Տէր Աստուած մեր որ երկիր ի փրկութիւն» եւն· Համառ· Թ· 68 § 3:*

3· *Քղ·* 34ա: *«Կանոն նշան օրհնելոյ: Քննութեամբ եթէ հաս կամ չհաս, եթէ հասու իցէ դնեն մատանի մի կամ բ· օսկի կամ ա· չիւթ օղ եւ ասեն եւս խաղաղութեան, Ակ Շարական եւ կարգան յետոյ աւետարան Ոհանու: Շր· Որ նախխմաց իմաստութեամբ եւն: — Քղ·* 389բ· *«Կանոն հալաւ օրհնելոյ: Դջ· Թագաւոր դորով քոյ աչխարհս»: — Քղ·* 43բ· *«Կանոն պսակ առնելոյ, հրաժարէ, մեղայ տայ եւ ապայ քահանայն առնէ հարսին ձեռն եւ փեսային տայ ձեռն եւ ասէ Տէր Աստուած առեալ զձեռն եւսյի եւ առեալ ի յաջն Ադամայ»: Քղ·* 66ա· *«Կանոն պսակ վերացուցանելոյ» վերջ՝ Քղ·* 69բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Քղ· 70բ· *«Յիշատակ է Մաշտոցս ի դուռն սուրբ Պարսամայ ձեռամբ յետին անարժան Տէր Ստեփաննոս քահանայի Թիւն ՌՄԻԿ ի (1779) Ապրիլի 10»: Ապա կայ հետեւեալը (Քղ·* 71ա) *«Գ եղբար ա եղեր Ըստամբոլ դնացեր են հողակալութիւն արեր են· Ա· օրն Ի·ական փարայ առեր են· ա· եղբարը օրն օր ժամ կերթայ եղեր է օրն օրըն ի փարայ կառնու եղերը, ժէ· փարայն ազքատաց տայ եղեր, Գ· փարայ ինքն կո···» (Թերի):*

875.

ԽՐԱՏԱԳԻՐՔ ԵՒ ԱՌԱԿԱԳԻՐՔ

ՌԼՓ = 1650

ԹՈՒՂԹՔ՝ 108: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13×10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9×7: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ ինկած, այժմ տուփի մէջ դրուած (մեծութիւն՝ 20·5×15·5): — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ վնասուած, սեւցած, առջեւէն եւ ետեւէն թերի: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐՔ՝ ՆԵՐԿԱՐՔ, ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԼՓ=1650: — ԳՐԻՉ՝ Եսայի: — ՏԵՂԻ՝ Շամխուս: — ՏԷՐ՝ Ներսէս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Քղ· 71ա, 72ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1924ին Պարսկաստան 2 դոլարով գնուած:

Մատեանս է՝ «խրատագիրք եւ առակագիրք:

Ա· Խրատագիրք, սկիզբը թերի է, կը սկսի երկրորդ թերթէն եւ այն այսպէս·

ա· «*Մարդն ազաւ առնու անիծեալ է, զկաթն եւ զարիւն իրար կու խառնեն, զիւր պիտանին պարտի առնուլ եւ թէ մարդն մեռնի տուա ազջիկ լինի*»:

բ· *Քղ·* 6ա· «*Եկեսցուք ի կարգ քահանայութեան այսպէս ասէ Գիրք թէ քահանային իւր մէկ հալալէն պատ ամէն կին իւր հոգեւոր դուստր են*»:

գ· *Քղ·* 13բ· «*Քարոզ յիշողնաւորի: Պարտ է քահանային խրատել եւ լսեցուցանել ժողովրդեանն: Զայն ասէ, որ լեզուն փոքր անդամ է, զիւր յիշոյն մեծ մեղք է*»:

դ· *Քղ·* 19ա· «*Եկեսցուք ի բան իմաս-*

տասիրին որ ասէ, Որ ողորմի աղքատին փոխ տայ Աստուծոյ, զայն ասէ թէ մի համարիր թէ ողորմութիւն մարդոյ կուտաս՝ փոխ տաս Աստուծոյ»:

Ե- Թղ· 25բ· «Քարոզ եւ խրատ վասն պողի եւ պրկողի: Այժմ եկեսցուք ի տեսութիւն աստուածային բանիս, որ ասէ մի պոռնալ: Գիտելի է պի պողութիւն քան զամենայն մեղք ծանր է»:

Զ· Թղ· 28բ· «Խրատ եւ քարոզ ծնաւղաց եւ որդոցն: Պարտ է որդոյն ծնաւղն պատուել եւ ոչ անարգել· վա՛յ անարգողացն է: Գիտելի է պի չորս բան զաւակն ծնաւղին պարտական է»:

Է· Թղ· 33բ· «Քարոզ եւ խրատ վասն ապօթից: Պարտ է ամենայն քրիստոնէիցն որ աւրն երեք անգամ անխափան կատարեն պապօթքն»:

Ը· Թղ· 36ա· «Եւ պարտ է պիտել պի որք կուսութեան աստիճանն կարպ բ(ս)տանան եւ հրաժարին»:

Թ· Թղ· 40բ· «Խրատ վասն հպարտութեան, պի հպարտն եւ անհնազանդն ատելի է Աստուծոյ, որպէս ասէ, եւ պարտ է պիտել զհպարտութիւն»:

Ժ· Թղ· 44բ· «Վասն կարպատուրաց, ասէ, պի թէ ուղիղ եւ սուրբ պահեն զկարպ քահանայութեան հաւատար են հրեշտակաց: Զորրորդ անգին մարգարիտ է մեր հրեշտակաց կարգս»:

ԺԱ· Թղ· 54ա· «Դարձեալ խրատ իմաստական եւ բանական, որ է այսպէս: Մարդոյն որ վայել է չորս իրք է, որով մարդն ի մեղաց պահէ»:

ԺԲ· Թղ· 64բ· «Տեսիլ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին: Սուրբն Գրիգոր քառասուն գիշեր ոչ եկեր եւ ոչ արբ խնդրեաց (յ)Աստուծոյ, պի առաքեսցէ զհրեշտակ իւր»:

Բ· Առակագիրք· Թղ· 73ա – 108բ: «Առակ եւ խրատ դարմանալի եւ չահաւէտ: Ի քաղամի (sic) աւագ էրէց կամեցաւ զորդին իւր քահանայ առնել եւ արար չատ պատրաստութիւն եւ եկեալ վարդապետաք, հայրապետաք եւ քահանայք եւ ժողովուրդք բազում, ի հսկման գիշերին կանգնեցան ի պաշտօնն եւ նորընծայ ընդ նոցա»:

Թւով լԸ առակ գրւած է եւ իւրաքանչիւրին վերջաւորութեանը կայ՝ «Ցուցանէ առակս» կամ մերձեցումբ: Ցիշենք առակներէն սմանց սկզբնաւորութիւնը· Թղ· 75··· «գ· Այր մի աղքատ խորովէր սակաւ միս անապատի եւ ահագ արծիւ մի յանկարծակի եկն»: — Թղ· 78բ· «Ք· Կակաւ մի կայ, որ զողանա(յ) զձուկ եւ ամենի զնէ իւրն ուտէ եւ քնէ»: — Թղ· 84ա: «ԺԶ· Աւձն եղեւ անդիկնոս հողագործի միոյ եւ զնացին ճանապարհ եւ հանդիպեցան ի վեա մի»: — Թղ· 108բ· «ԼԸ· Ոմն քրիստոնեա պարտէր հրէի միոյ ճ· դահեկան, աղքատացեալ էր եւ ոչ կարէր վճարել»: Այս՝ Զեռապրին վերջին առակն է, որ քեզի կը մնայ:

Խրատապրքին մէջ կան քանի մը բարոյական կամ խրատական օրինակներ, որոնք ազգային նիւթ ունին իրենց մէջ գ· օ· Թղ· 12բ: «Որպէս գրեալ է թէ երկիրն Ֆաջքերուսի քահանայ մի կամեցաւ կին առնուլ եւ ունէր դուստր մի մեռած եւ ի գիշերի տեսլեանն տարան զնա ի պերկդման գտաւրն եւ հանեալ գդուստրն ի պերկդմանէն զարդարեալ պատկեցան ընդ հօրն եւ բռնեցին պոռնկել ընդ գտաւրն եւ նա աղաղակէր գի՞րդ պոռնկիմ ընդ գտաւրս իմ եւ նա ասէ մարմնաւոր գտաւրկդ փախչիս, ընդ հոգեւոր գտաւրացն գի՞րդ պոռնկիս եւ զարթուցեալ գողէր ահեղ տեսլեանն եւ զդջացեալ գնաց ի վանք եւ ճգնեցաւ քառասուն ամ եւ աւր մահուն ուրախութեամբ մեռանէր: Եւ թէ պոռնիկ երէցն իւր հոգւոյն ողորմի եւ դիւր կորուստն չհամենայ· իւր կամաւ դարձ գայ ի մեղաց, հրաման է կանոնաց որ ե· տարի ապաչխարէ ի գուռն եկեղեցւոյն եւ աւագանի ջրի չափովն արտասուս չափէ»: Թղ· 18ա: «Որպէս գրեալ է երկիրն Ֆաջքերուսի է վանք մի որ կոչի Մեծոր եւ մօտ ի վանքն գիւղ մի փոքրիկ եւ այր մի վա՛յ կանչէր գերեզմանէ ի գուրս ի տարին եւ վարդապետ մի անուն Մխիթար եկեալ ի գիշերի եբայ զդերեզմանն խաչոյ իւ)կնքեաց եւ յարոյց զնա» եւն: Թղ· 24ա: «Որպէս գրեալ է ճգնաւոր սուրբ վարդապետ մի ի վանի քաղաքի ունէր սանահայր մի եւ աւուր միում հարցուց վարդապետն» եւն:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 71ա: (Ս· Գրիգորի տեսլեքն վերջ, համառ· վերը) «Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի, որ բարեխօս ես աշխարհի, մեզ ողորմեա ամենի, որով եղաք լսող բանի: Եւս աւել ինձ եսայի, որ զսուրբ տաս գրեցի, եւ ամ որ լինի աս երախտիս, արքայութեան լինի որդի: Տէրն տացէ նոցա բարի, որ անարժան եսայիս յիշի: Փառք···: Արդ գրեցաւ գիրս խրատական ձեռամբ եսայի գրչի ի յերկիրս Շամբուտ ի գուռն Ղեղանա սուրբ Աստուածածնին եւ սորին սպասաւոր Յովհաննէս կուսակրօն կրաւնաւորիս ի Թուաբերութեան Հայոց ՌՂԲ: Ցիշեցէք եսայի գրչիս եւ կենակիցն իմ Սուլթան ազէն եւ որդիքս իմ Սահմանոնն, Մինէքերիմն եւ Սրապիոնս հանդերձ ծնողօքն իւրովք···»:

Թղ· 72ա (տարբեր գրով) «Եւ ես Ներսէս էրէցս գնեցի խորատայ գիրքս յիշատակ ինձ եւ ծնօղացն իմոց հօրն իմոյ Ղազարին եւ մօրն իմոյ խանին եւ Գուչային եւ եղբարքն իմ Սարուխանն եւ կենակիցն իւր Փաբին եւ որդին Թամուրն եւ միւս եղբայրն Ղարայ խանն եւ կենակիցն իւր Խանումն եւ որդիքն Արղումն

եւ Գէկումն եւ միուս եղբարն Մկրտչին եւ կենացիկին Խոստրով եւ պարձեալ յիշեցէք եղբարքն իմ Գիւրիպարն, Դաւիթն, եւ Խաչատուրն եւ Մարաիրոսն եւ որդին իմ Ղազար եւ դուստրն իմ Նանուճն, մայրն իւրեանց Սատուիկն — — — եւ Մարիամն յիշեցէք Խոզնուճն մի զատ փող երեւս Աստուած դինք օրհնեա· ամէն: եղիցի, թվ· ՌՃԺԱ: Դարձեալ յիշեցէք Դաւլուճն, Վէլխան, Աստքէլն···» (կը մնայ թերի):

Թղ· 89ա (տարբեր գրով) «Արդ կիրքս այս, որ կոչի Աղքատ կանոնք, որ է Գանձոյ՝ Զարնքու մեծ անապատի սպասաւոր Խաչատուր վարդապետին, որ կարուսեալ էի նոր գայ ՌՃՂԵ թուին»:

876.

ՏՕՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 54: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ վեցուկէս թերթ, իւրաքանչիւրը 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, շատ գօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ; գծազարդերով: — ԿԻՍԱՒՕՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա, 44ա, պարզ գծեր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: միայն թէ բաւական շատ ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2ա, 50ա—54բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1800: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910ին ի կ· Պոլիս գնուած:

Մատեանս է Տօմարագիտութիւն:

1· Թղ· 3ա: «*Տօմար Հռոմայեցւոց: Մեկնութիւն Ղրղըմեցւոյ Յակոբ վարդապետի*»: *Զկրկնակ ամսոց այսպէս արա, կալ զՅունվար ամիսն եւ երթ է· է· որ ինչ մնայ կըրկնակ է փետրվար ամսոյ: Կալ զփետրվար ամիսն եւ պիւր կրկնակն*»:

Հոս պիտի կու տամ որ «Մեկնութիւն Ղըրղմեցւոյ Յակոբ վարդապետի» բառերը տարբեր գրչէ են: Աւելի կողքի ներսի դին՝ կայ կէս էջէն աւելի բառացանկ մը «Հայեվար, յունվարչն, տամկերչն, լտաիներչն, սեռ, եկնօս, ճինա, յունարէն եէնօս, տիափօրա, տաճկերէն նիևս, ֆասլ»: — Թղ· 2բ դրուած է աղիւսակ ամսոց հայերէն եւ լատիներէն անուններով եւ կրկնակներով եւ եօթնեբեակներով: — Թղ· 3բ· «եօթնեբեակ· եօթնեբեակ այսպէս արա, կալ զՔուականն Հայոց յորում եւ իցես եւ անտի է բայ հան զՔիւն ՌՃԾԹ»: — Թղ· 3բ: «Վասն դիր տարւոց»: — Թղ· 4ա: «Տանուտէր»: — Թղ· 4ա: «Վասն տաջաւորաց»: — Թղ· 4ա: «Վասն օրագիւտի»:

2· Թղ· 5ա: «*Ցանուն Հօր···: Հարցմունք եւ պատասխանիք Հայոց տօմարի մեկնութեան կամ մակայութեան: Հարցմունք: Գիտութիւնն առ ընդունօղս քանի՞ կերպիւ երեւի: Պատասխանի· Զորս կերպիւ· նախ հմտութիւն, երկրորդ ներհմտութիւն, երրորդ արհեստ, եւ չորրորդ մակայութիւն: Հմտութիւն է սակաւ ինչ ծանօթութիւն ի ճանաչումն իրեն*»:

Այսպէս հարց ու պատասխանով յառաջ կը չարունակուի այս· ինչպէս՝ Թղ· 7բ· «Տումարական պիտութիւնն ուստի՞ ունի զսկիզբն եւ յո՞ր վախճան հայի»: — Թղ· 9ա: «Ամիսք յո՞ր անուան յորջորջեցան եւ յումմէ՞ եղան»: — Թղ· 13ա: «Նահանջն ի քանի՞ս բաժանի»: — Թղ· 13բ: «Վասն եօթնեբեակի Դ· հարցումն»: — Թղ· 19ա: «Վերադիր այսպէս արա: Հ· վերադիր զի՞նչ է»: — Թղ· 20ա: «Շրջանն զի՛նչ է»: Թղ· 25բ: «Վասն է՞ր կենդանակերպք ԺԲ· են»: — Թղ· 29ա կայ՝ «Մինչեւ յայս վայր ծանեայ զրնթացս մեծ Լուսաւորին արեգական, այլ այսուհետեւ խնդրեմ զայն ամենայն իմանալ, որ ի ձեռն արեգական լինի: Գ· Քուականն Հայոց Մարտի ԻԵ· եղեն, եւ սկսիզբն Ապրիլի չորսն սահմանեցին եւ պատճառն է, զի գլուխ լրմանց չըշանին նաեւ ե· հարիւրեակն Ապրիլի չորսն էր եւ կամեցան, զի Քուականս մեր զսկիզբն ի գլխոց լրմանցն չըշանին ունիցի, որ է Ապրիլի դ· Յորժամ Նաւասարդն դյայտնուԹիւնն կոխեաց (են) եւ Քիւ մի պակասեցուցին եւ այսու արարին: Եւ այսու զաւելի Քիւն հանին»: — Թղ· 30բ: «Մկկ օրն ԻԴ· ժամ լինելոյ պատճառն զի՞նչ է եւ ո՛ւստի լինի»: Այսպէս դրուած է Քէ չարաքը ինչո՞ւ Գ օր, տարին 12 ամիս 365 օր եւ 4 եղանակ ունի: — Թղ· 35ա: «Շաւիղ լուսնոյ, Թ եւ ԺԵ երեակ»: — Թղ· 31բ: «Զի՞նչ է երկնամիջակն»: — Թղ· 32ա: «Զի՛նչ է սուզական»: — Թղ· 38բ: «Վասն մեծ յարեակայի Հռոմայեցւոց տումարի»: — Թղ· 39բ: «Ո՞յք են երեւելի Քուականք ազգաց եւ ի քանի՞ս որոչեալ»: Թղ. 40ա կ'ըսուի «Հայոց Քուականն սկսանի յամի Տեառն ՇՄԲին ի նորոգութենէ տումարին ի Հայս, որ եղեւ յաւուրս Մովսէսի կաթուղիկոսի»: — Թղ· 42ա: «Այս է չրջան Յուլեայ խմաստասիրի»: — Թղ· 43ա: «Ցաղագս Քուականին Հայոց, ···պէ սա բան Յայտաւուրաց հաշուի սկիզբն առնու ի Նաւասարդի Ա· այն է՝ Օգոս-

տասի ԺԱ, եւ պի ամք Տեառն սկսանի յառաջին օրն է, Յունվար ամսոյն ԼՕՔն ամսօք եւ ԲԺ·ան աւուրբք յեսոյ անկանի ամ Թուականին Հայոց: Վասն որոյ մի տարին ըստ Ե· ամսոց համեմատի, այս ինչ ամի Տեառն եւ ըստ է ամսոց այլում ամի· եւ յայս սակս զառաջին ամ Թուականին Հայոց ոմանք ասեն լինել յամ Տեառն ՇՎԲ եւ ոմանք ՇՎԳ»:

3· Թղ· 44ա: «*Զհռոմայեցւոց տօմարն ստնաչափ չինեալ կեղեցի Դուկաս վարդապետի ի խնդրոյ* երգնկացւո»: *Պատճէն Հռոմայ մեծ տումարի, Պարզեալ Հարանցն մեր նախկի, Բայց արդ Ղուկասըս կեղեցի, Ոտանաւոր չափագրեցի*»:

Համմա· Թ· 88 Դ· 3: Համմա· հան եւ յիշատակարանը գրութեանս, ուր գրուած է «Հազար եւ վեց (1537) Թուականին զսակաւ տօմարս ի յոտք հանի» մինչ հոս կայ՝ «Ռ· երկհարիւր ի ըննի (1800) զսակաւ տումարս ի յոտք հանի»: Օրինակողը գրութեան Թուականը գրած է»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

877.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ

1797

ԹՈՒԿԹՒ՝ 300: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ փայլուն եւ հաստ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեծածկ, դրոշմազարդերով, հաստատուն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր, առջեւէն ու ետեւէն թերի, վերջը կապտագոյն բուղբ աւելցուած եւ ցանկը գրուած: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1797: — ԳՐԻՉ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ խաչիկ խան Սարաճեան 1924ին կը նուիրէ Մխիթարեանց Մատենադարանին:

Մատեանս է՝ Բժշկարան եւ ժողովածոյ: Ա· Բժշկարան: Սկիզբը Թերի· կը սկսի այսպէս՝ «Մարդոյն որ սերմն բնութիւն տաք է եւ վաղնօքն Թանձր»:

1· Թղ· 1բ: «*Վասն առեղծման ոսկերաց· մարն, եւ երակներոյն, չլին կրծուցոյ մարմնոյ· Գիտացիր որ մարդոյ ամէն ոսկերքն ԲՃՆԸ ոսկր է*»: — Թղ· 2բ: «*Եւ յեսո ամենայնի յիչեմք ե· զդայութիւնք մարդոյն*»:

2· Թղ· 2բ: «*Ճետ սորա յիչեմք զԹաղթիրն, որ յառաջ զառողջութիւնն պահելն կամօքն Աստուծոյ Թէ ո՛րպէս լինի եւ զի՛նչ առնեն եւ կամ ո՛րպէս առողջութեան նչան է այն*»: Թղ· 2բ—12բ: «*Թաղպիր*»ներ են:

3· Թղ· 12ա: «*Այս են զօրութիւնք եւ զորձք ամենայն պատուական քարանց եւ պատուական իրաց, որ գրեցի*:

4· Թղ· 15ա—153ա: *Զանազան դեղեր· «մաղուճներ», «հապեր», եւն:*

գ· օ· Թղ· 15բ: «Վասն կարճահարի, որ մարդոյ կարիճ կծէ»: — Թղ· 16բ: «Վասն օձահարի»: — Թղ· 18ա: «Մաղուճներ»: — գ· օ· Թղ· 21ա· «Մաղում վասն մկկացաւի»: — Թղ· 21ա: «Հապ»ներ: — Թղ· 24բ: «Կին որ դժար լինի»: — Թղ· 26բ—27բ: «Թլիմա»ներ: — Թղ· 30բ: «Մաղում լուծման»: — Թղ· 32ա—35բ: «Վասն աչաց ցաւելոյ», զանազան դեղեր: — Թղ· 35բ—37ա: «Դեղ գլխոյ, գլխացաւի»: — Թղ· 37բ—38բ վասն ականջի ցաւի»: — Թղ· 39ա—41ա: Բերանի ցաւերու դեղեր: — Թղ· 41ա—42ա: «Թէ մարդոյ ձայնն բռնվել լինի»: — Թղ· 42ա—բ: «Վասն որ քնթէն արիւնն գնայ, դադարի ոչ» եւն: Թղ· 43ա: «Մարդոյ ձեռքն պատառի եւ քորէ»: Այսպէս մարմնոյ մէն մի անդամին եւ մասին ունեցած պէսպէս հիւանդութիւններու դէմ դեղեր տրուած են»:

5· Թղ· 153ա: «*Պատմութիւն փիլոսոփային: Փիլոսոփայ ոմանք ճշնարտօտ ասեն:*

6· Թղ· 155բ: «*Սկիզբն ձեռաց արվեստիս որ տեսողած զարմանք բերէ, որ կերպ կերպ զարմանալի հունարներն եւ դեղերն չինեալ են եւ փորձեալ են*»:

7· Թղ· 159բ: «*Եւ այս են փոխայպրութիւնք դեղոց, զոր քննեալ է Հռոմոյ եւ Հնդկաց եւ Պարսից բժշկապետքն հրամանաւն Թագաւորաց զոր ոչ է պարտ Թերայ հաւատալ, զոր փորձեալ են Աստուածով*»:

8· Թղ· 161ա: «*Վասն կչտոց եւ լիտրու եւ դրամներու*» եւն:

8· Թղ· 162ա: ա· «*Բառ ի վերայ ամենայն բժշկական վարդապետացն ամէն: Պատմութիւն վասն դեղորոյն: Աշրատ, որ խնդրեն, որ է պրուխն: Ա—Ֆ· բառացանկ: — բ· Թղ· 171ա: «Բառ եւ պատմութիւն մեկնեալ ամենայն ցաւոցն որ մարդ յեչա յիմանայ: Արաղանն դեղնութիւն է*»: —

պ· Թղ· 172բ: «Այլ գեղ գաւք որ յիմաստասէրքն զրեալ են Աստուածով: Սահրայ» եւն: — դ· Թղ· 173ա: «Եօթն գեղ գաւ է որ հիւանդէն ի յաւուրջ փախի»:

10· Թղ· 174ա: ա: «Պայպայաոմար յաւիտենական հիմնեցեալ ի հրնթայս կենդանակերպ մոլորակաց, որ անողալ է ամէն... 1676 եւ հասեալ մինչեւ ի հաճն 1779»: Ցաճն 1676, 1704, 1732, 1760 ի մտանել արեգական առաջին աստիճանն խոյին»: բ· Թղ· 182բ· «վասն երկոտասան ամաց տարուն, որպէս զրեալ են յիմաստնասէրքն· Յունվար ամսուն անպէտ տեղք եւ առանց յարկաւորութեան չէ պարտ առուն առնուլ» եւն:

11· Թղ· 187—254բ: «Աղիւսակ բժշկական· Անիսուն, Բադիան ինքն հունտ է եւ անուշ հոտօք, երկու ապղ է, մէկ կարմիր, մէկ սպիտակ: Նոր լինի եւ անո(ւ)շ հոտօքն, չոր եւ հրատակ: Տաք է եւ չոր Բ տարեճանն: Մինչեւ Ժ· զրամ տար: Գեղիանոս ասէ վասն սորայ թէ ինքն առամօնքն ուժօվացնէ եւ կերայկուր տայ ուտել եւ երեկանուն կալուածքն բանայ»: Այսպէս զրուած է անունը, բնութիւնն ու պժր եւ բժշկի մր վկայութիւնր:

Բ· Ժողովածոյ, ուր կան՝

Թղ· 256ա· «Աղօթք ի վերայ ապաչխարողաց: Հայր ամենակալ արարիչ երկնի եւ երկրի, որ յականակի բարեբար կամաց»: Թղ· 266ա: «Կարգ առնյատի մեծի հինչարթիի օրն արարեալ սրբոյն Եփրեմի եւ բարբմանեալ մեծին Գրիգորի վկայասիրի Հայոց հայրապետի· Ձերիկին ի տաճառորդ ժամուն ժողովին ի պաւիք ևկեղեցուն եւ տան խաչ» եւն: Թղ· 268ա կայ «Աղօթք սրբոյն Ներսէսի Լամբրօնացւոյ ասացեալ ի վերայ սրբոյ Հոգւոյն Պարաւեան: Սաիպիմ ի սիրոյ սրտիս բազմանայ» հմմտ· Թ· 87: — Թղ· 287ա· «Աղօթք սրբոյն Բարսղի հայրապետին արարեալ վասն պյակերպութեան Քրիստոսի· Օրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ Որդի եւ Բանդ Աստուած հակիկ Հոր»: — Թղ· 385բ· «Օրհնութիւն ջրոյ, զոր ասացեալ սրբոյն Բարսղի կեսարացւոյն Մնընդեան եւ մկրտութեան Տեառն: Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ ամենայնի»: կր ինայ Թեղի: Այս մասր ունի առանձին թերթատմար եւ տարբեր զրչէ է բժշկարանին հետ կազմուած է եւ կազմարարէն բժշկարանին թղթատմարին չափունակութիւնը տրուած է: Թղ· 286ա—300· կայ գանկը բժշկարանին նկարագրուն: Դժբախտարար Ս· զրէն վերջ կը պակսի, թղթեր ինկած են: Ցանկ չինագը բժշկարանն ամբողջ հատածներու բաժնած է եւ անունցմով գաւերն ու գեղերը կր գուցնէ եւ ոչ թէ թղթատմարով:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· կողին երկրորդ թղթին վրայ գրուած է· «Այս բժշկարանը գրուած է 1797ին»: Թղ· 253բ կայ «Ես Ծատուր»: Առաջին թղթերուն վրայ քանի մը անգամ գրուած է «Բժշկարանս պատկան», բայց սատցողին անունը նշանակուած չէ:

878.

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ ԵՒ ՃԱՇՈՑ

1769

ԹՈՒՂԹՔ՝ 668: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16 × 5 × 5=10: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, բարակ, զօրաւոր, բանի մը գոյնով: — ԿԱՋՄ՝ կաշեկազմ, հաստատուն, ունի ամուր փականճներ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բաւական յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ ունի շատ մը փակցուած տպագիր պատկերներ, որոնցմէ ոմանք ապա գունաւորուած են· համմտ. էջ· 197ա, 367ա, 383բ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ· 1ա—4ա. 664բ, 668բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1769: — ԳՐԻՉ՝ վարդան: — ՆԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Կ. Պոլիս: — ՏԻՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարք՝ բնագիրը: — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակներր չեն նշանակած:

Մատեանս է՝ (Թղ· 3ա) «Գիրք, որ եւ կոչի խորհրդատետր սուրբ պատարագին Հայոց: *Ի վաղուց հետէ ցանկանալով ցանկացայ այսորիկ գործոյ հետեւիլ Թէ մին խորհրդատետր զրեմ ձեռամբ իմով»:*

Կր չարունակուի (Թէ մին խորհրդատետր զրեմ ձեռամբ իմով) ըստ ծիսին Հայոց ուղղափառաց: Ընդհանուր ի ծագաց մինչեւ ի ծագս աշխարհի, հրամանաւ հաչակեալ սուրբ ժողովոյս Քաղկեդոնի սուրբ Լևոն Փափին բարեխօսութեամբն ընդհանուր յամի, յաւուր պատշաճի: Ուղղափառապէս անսխալ եւ ուղիղ գրեցի եւ իսկ հին եւ նոր կտակարանաւ: Ուղղափառ եւ ճշմարտապէս քահանայ ոչ է ճահ հրամանագրէ առնուր կտակարան կամ ժամագիրք (կամ մարգարէական) լման առ կա՛: Արարեալ եւ ժողովեալ ի բազում եւ ի գանազան տեղեաց սուրբ գրեանց: Ի չահ եւ յօգուտ Հայկազեան սեռի: Ցոյժ աշխատութեամբ աշխատեցայ եւ որոց հանդիպեսցի յիշեսցէ: Այս խորհրդատետր

առաւ մին կարգաւոր ի ձեռանէ իմմէ եւ յետոյ մինն ալ սկսեցի ճոխապէս ըստ տօնացոյցին, ըստ ծիսին Հայոց ուղղափառ եւ ճշմարտասիրաց հին եւ նոր կտակարանաց: Ինչ աղօթք որ պատկան էր ղրկեցաւ այս խորհրդատեղիս մէջն: Որ պարտական չէ դիրք որոնել քահանայի մի ոք, որ հանդիպի իւրեան ի մատուցանելն պանծալ Ս. պատարագն՝ թէ ձայնաւոր եւ եթէ թիւ: Դարձեալ ես անարժան եւ անպիտան, խեղճ ողորմելի եւ բթամիտ չնչին զպիրք վարդանս այս երկու խորհրդատեղիս առաջ մէկ քանի դրեանք օրինակեցի, ես կամ աշակերտովքս: Որ է դրքերն այս· Լօճիֆա, որ կոչի տրամաբանութիւն, Գանձ վարդապետութիւն, Գիրք որ կոչի Սանդուխտ Մարիամական, Քերականութիւն լեհացի Ստեփան Վարդապետեան, Գիրք ի վերայ սուրբ աստիճանաց, Պարզաբանութիւն, Համառօտութիւն, կտակք ի վերայ սուրբ չարչարանացն Քրիստոսի, Մաշտոց Հայոց, Գիրք բահանայից զարհուրելի, Գիրք անմեղ մանկանցն, Գիրք ի վերայ ծննդեան Քրիստոսի, Գիրք վիճաբանութեան եւ աւագ լրման լուսոյ, Գիրք Պէնէտիկտոս փափիս, Պատմութիւնք, Գիրք կերակուր բահանայից, Գիրք վիճաբանութիւն ի վերայ ծննդեան Քրիստոսի, Քարոզներ, Յիշատակարան բրիստոնէական վարուց, Գիրք մանաւանդականաց, Քրիստոնէական վարդապետութիւն, Գիրք զանազան աղօթից, կերպ կերպ վիճաբանութիւնք, եւ առաջին հատոր կղեմէս վարդապետին: ի չնչին զպրէ Վարդան կոչեցեալ Շէպին Ղարահիսարցւոյ եւ Թամգաճայ դիւղացւոյ, Գրիգորեան: ի փառս ամենապատուական անդին մարմնոյ եւ արեան փրկչին Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի պատիւ ամենօրհնեալ մօր նորին միշտ սուրբ կուսին Մարիամ Աստուածածնին եւ ընդհանրական հոմէական սուրբ հարսին նորա եկեղեցւոյ ամէն: ի թագաւորանիստ մայրաքաղաքն Կոստանդնուպոլիս, ի թագն Պկհօղլի կոչեցեալ: Այս մատենս դառնալոյ է հող փոքր դիրս ինա իշատակուլ: Սկսեցի այս դիրքս յամի Տեառն 1768 եւ Հոկտեմբի 20 եւ աւարտեցի յամի Տեառն 1769 Փետրվարի 2: Ով ընթերցող, եթէ հայիս այս գիրքս, տե՛ս թէ ի՛նչ կայ ի մէջ դորա, որ սուրբ Մարգիսին պահուցն հինգ օրն սուրբ պատարագ չիննար մեղ Հայոց մէջ, աս տեղս լմանն կա՛ եւ մեծ պահուց չարաթնեըն ալ չի լեննիր, հինգ օրեըն աստ կատարեալ կա: Որ յայժ աչխատութեամբ աչխատեցա, որոնեցի եւ գտա, կատարեալն է աստ»:

1· Թղ· 7ա: «Ցաղագս դունոց, որով վարելի է յեկեղեցական զգեստս եւ զարդս սեղանոյն: Զգեստք պատարագողի եւ սպասաւորաց եւ զարդք սեղանոյ պարտին լինել դունոյ պատչաճաւորի ժամու»:

Թղ· 10ա· «Ցաղագս պակասութեանց որք պատահին ի մատուցման պատարագաց»: — Թղ· 17ա· «Ցաղագս սպասաւորացն թէ պատարագի»:

2· Թղ· 19ա: «Ի սրհրդատեղւոջ պատարագին Հայոց»: — Թղ· 20ա: «Օրէնք արկանելոյ սպա եկեղեցւոյ: Յորժամ կամիցի քահանայն պատարագ մատուցանել»:

Թղ· 21բ· «Ժամամուտք ըստ կարգի աւուրց պահոց եւ տօնից տերունականաց եւ ամենայն սրբոց»:

3· Թղ· 26ա – 42ա: Թիւ պատարագ (քահանային մասերը):

4· Թղ· 43ա – 57բ: «Սպասաւորութիւն պատարագի» սարկաւագներու եւ դպիրներու):

5· Թղ· 58ա – 61բ: «Սրբագրութիւնք ժամակարգութեան Հայոց ըն(ղ) ժամագրքին Հայոց, որոյ մակադիրն է այսպէս· Աղօթամատոյց եւ ժամագիրք ի հայրապետութեան Տեառն Յակոբայ կաթողիկոսի սրբոյ էջմիածնի յԱմատէլօտամում ի թուին Քրիստոսի 1667 եւ Հայոց 1116 Փետրվարի ամսոյ 20: Սրբագրելիք են այսոքիկ: ա· էյէլն 17 ի տողն 17 ի մէջ Աւաւօտ Լոյսոյին ասի Բղխումն ի Հօր Բղխեաւ առաքրեցի եւ Որդւոյ եւ ասիցի այսպէս՝ Բղխումն ի Հօրէ եւ յՈրդւոյ»:

6· Թղ· 62ա – 67բ: «Սրբագրութիւնք չարականաց ընդ գրքով որոյ մակադիրն է այսպէս՝ Շարակնոց: Երաժշտական երգեցմունք հոգեւորականք աստուածայնոց եւ երջանկայ սրբոյ վարդապետաց Հայոց թարգմանչաց գկարգաւորութիւնս եկեղեցւոյ վայելչացուցանողաց: ի թուին Քրիստոսի ՌՈԿԴ· եւ ի Հայոց 1113 յՕգոստոսի ամսոյն ԻԴ· ի տպարան սուրբ էջմիածնի եւ սուրբ Սարգսի որ յԱմատէլօտամի, յերկրորդում աւուր վերափոխման տօնի Տիրամօր կուսի: Սրբագրելիք են այսոքիկ· ա· ի յէլն 21 ի տողն 18 խորհուրդն անճառի հարցն մի՛ ասիցի որ անիմանալի»:

Էջ 66ա· կայ հետեւեալ դիտողութիւնը· «Գիտելի է եւս որ սրբացման ժողովն, որում յատուկ է հոգալ գհամասերումն հաւատոյ եւ ի բաց բառնալ զորսն ի մէջոյ ցօրենէն, կամեցաւ սրբագրել զայնոսիկ, որք յայտնապէս կամ ծածկաբար հնչեն ընդդէմ ճշմարտութեան հաւատոյն եւ հետե(ւ)ապէս ընդդէմ են կենսութեան հոգեաց: Իսկ զսխալանս, որք են ընդդէմ արհեստի քերականութեան կամ հայկաբանութեան ոչ համեցաւ ինքն սրբագրել, զի մի ծանր թուեսցի լսողաց, այլ եթող ճշմարտասիրաց վարդապետաց եւն»:

7· Թղ· 68ա – 634ա· Ճաշոց: «Սուրբ Մննդեան պատարագէն առաջ կարդացուած

պրքերն այս են: Որ ասա ոչ պրկցաք վերիս պիրքս: 1· Իսկզբանէ· 2· Ելից· Եւ եղեւ յաւուրսն· 3· Դանիէլի· Յամի ութերորդ թագաւորութեանն: Աշա երիս պիրքս պիտ մնծ ատոյ չարաթի եւ ընթերցիր: Ընթերցուած եւսյնայ մարպարէէ 7· 10: Եւ յաւել Տէր խօսել ընդ Աքազու եւ ասէ խնդրեա դու քեզ նշան»:

Այսպէս յաջորդաբար յառաջ կը բերուին արևն ու ամենքը ու անոնց ընթերցուածները (Հին եւ Նոր կտակարանէն) եւ Աւետարաններըն, նաեւ մեսդիք եւ ալէլուբ: Ցիշենք Թղ· 74ա· «Յաղագս յայտնութեան եւ մկրտութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ կատարի Յունվարի 6»: — Թղ· 99բ· «Ապա կիրակոսի եւ մօրն նորա Օղիտոյ»: — Թղ· 124ա· «Ի Շարաթու Ս· Մարգոսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին»: — Թղ· 138ա· «Հինգշարթի սրբոյ Վարդանանց զօրավարացն Հայոց Ռւիզ»: — Թղ· 197ա· «Շարաթու սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մուտն ի վիրապն»: — Թղ· 268ա· «Ի սուրբ Զատկին»: — Թղ· 427ա· «Շարաթու սուրբ Նախահարցն»: — Թղ· 458ա· «Մ· Աստուածածնի վերափոխումն է»: — Էջ 635ա–643բ· զրուած է նոյն անձէն տարբեր գոյնով Թղթի վրայ Տօնացոյց կամ ցանկ սրբոց բուս տարւոյ: Ապա էջ 644ա· «Գաւառաց վանս ննջեցելոց»: — Թղ· 605բ· «Օրհնութիւն ուզարեաց ... վարդից ... մամլղինաց... ձիթենեաց... արմաւենեաց» եւն: Յաւելուածք Թղ· 663բ· «Երգ ամենայն սրբոց վանն մահ տարաժամի»: — Թղ· 665·ա «Ի Զոբեքչարաթի աւուր մսխրոց· Նախ քան զպատարագն օրհնեն մսխիրք»: Ապա Թղ· 667բ· «Ցաղագս չնորհելոց զներսդուիթեան մահուանն»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը:

879.

ՎԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒԱՅ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 186: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ճոխ դրոշմազարդերով, հաստատուն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 2ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉՔ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Կ· Պոլիս 1908–ին· 30 դահեկանի գնուած:

Մատեանս է «Մեկնութիւն Յոբայ, արարեալ Վանականի վարդապետի»ի: (Հմմտ· Թ· 289 եւ 302):

1· *Թղ· 2բ: Յառաջաբանութիւն: Գեղանձնական իմն դօրութիւն կատարօնութիւն բնաւորեալ ունի սէր սեռն եւ անապակ» սեռն»: Հմմտ· Թ· 289· § 1:*

2· *Թղ· 4ա: «Մեկնութիւն Յոբայ: Այր մի էր· տեսանե՞ս զորպիսի զովութիւն գըրեաց»:*

Ունի Ա–ԽԲ գլուխներն ամբողջ: Միայն մէկ երկու տեղ արուած են անուններն անոնց, որոնցմէ օգտուած է կամ ծաղկաքաղ ըրած: Այս երկի մասին հմմտ· Զրաքեան Հ· Բ· «Խոքիոսի երիցու Երուսաղէմացւոյ մեկնութիւն Յոբայ» Վենետիկ 1913, Յառաջաբանը եւ Ոսկեան Հ· Հ· Յովհաննէս վանական եւ իւր գործոց, Վիեննա, 1922, էջ 26–27:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

880.

ՄԱՇՏՈՑ ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 187: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 22, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, վճաստած, գեղամէա: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ վճաստած, վարի լուսանցքները մաշած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, երկու ձեռք: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱ-

ՏԱՐԿՈՒ՝ բղ· բղ· 1ա–3բ, 92ա, 187բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉՔ. ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Գովրիկեան Աբբահօրմէն 1909ին բերուած:

Մատեանս է՝ Մաշտոց Լեհահայոց: Կը սկսի (թղ· 4) «Հատարակ խրատք: Յաղագս այնոցիկ որոց ի պաշտել զսուրբ խորհուրդս հատարակաբար պահել պարտ է: Զի այնոքիկ որք ի հին սահմանադրութեանց կաթուղիկէ եկեղեցւոյն եւ ի վճռոց սուրբ կանոնաց»: Ապա կը խօսուի խորհուրդի մը նիւթին ձեւին եւ ուրիշ հարցերու մասին:

1· *Թղ· 13ա: «Կարգ մկրտութեան տղայոց»: — Թղ· 18բ· «Յաղագս խորհրդոյ դրոշմին»: — Թղ· 24ա. «Կարգ մկրտութեան զարգացելոց»: — Թղ· 36բ· «Օրհնութիւն ջրոյ մկրտութեան»: «Օրհնութիւն աւազանի» եւն: — Թղ· 41ա· «Յաղագս խորհրդոյ սպասչխարութեան»: — Թղ· 49ա· «Յաղագս ամենասուրբ խորհրդոյ հաղորդութեան»: — Թղ· 58բ· «Յաղագս խորհրդոյ վերջին օծման»: — Թղ· 65բ· «Յաղագս այցելարութեան»: —Թղ· 79ա· «Կարգ յանձնարարութեան հոգւոյ»): — Թղ· 88ա· «Յաղագս թաղման»: 110բ· «Յաղագս թաղման տղայոց», դրուած են պերեզման օրհնելու, տան եւ տարեկան կարգերը, եւն): — Թղ· 117ա· «Յաղագս խորհրդոյ ամուսնութեան»:*

2· *Թղ· 129բ: «Յաղագս օրհնութեանց հատարակ խրատք: Պարտք է քահանային գիտել թէ ո՛րոց իրաց օրհնութիւնն առ ինքն եւ ո՛րք առ եպիսկոպոսին իւրով իրաւամբք պարտին»: — Թղ· 130բ· «Կարգ օրհնելոց ղՋուրն»: — Թղ· 132ա· «Օրհնութիւն ոսկւոյ, խնկոյ եւ զմռոյ»: — Թղ· 133ա· «Օրհնութիւն մոմեղինաց»: — Թղ· 135ա· «Օրհնութիւն մոխրոց»: — Թղ· 136ա· «Օրհնութիւն ոսոյց»: — Թղ· 138բ, «Օրհնութիւն ճանապարհորդաց»: — Թղ· 140բ· «Օրհնութիւն ուխտաւորաց կնկի զարձին»: — Թղ· 141ա· «Կախարդութեանց մերժումն»: Թղ· 143ա· Օրհ(նութիւնք) զորս եպիսկոպոսն կամ քահանայք որք իշխանութիւն ունին ի նոցանէ առնեն: Օրհ· քահանայական պգեստուց»: — Թղ· 144ա· «Օրհ· պաստառաց»: — Թղ· 144բ· «Օրհ· զոբբորալաց»: — Թղ· 145ա· Օրհ· հաղորդատփոյ եւ նոր խաչի»: Թղ· 145բ· «Օրհ· պատկերաց»: — Թղ· 146ա· «Օրհ· նոր զանգակի»: — Թղ· 147ա· «Կարգ օրհնելոյ եւ դնելոյ գնախկին վէմն վասն չինման եկեղեցւոյն»: — Թղ· 150ա· «Կարգ օրհնելոյ զնոր եկեղեցի կամ զհրապարակական աղօթանոց, զի ի նմա ամենասուրբ պատարագն կատարել կարիցէ»: — Թղ· 153ա· «Կարգ հաչտեցուցանելոյ զպըղծեալ եկեղեցի»: — Թղ· 154բ· «Կարգ օրհնելոյ զնոր զերեզմանատուն»: — Թղ· 155բ: Կարգ հաչտեցուցանելոյ զպղծեալ զերեզմանատուն»: — Թղ· 157ա· «Յաղագս թափօրիյ»: — Թղ· 158ա· «Յաղագս թափօրի ի տօնի ամենասուրբ մարմնոյն Քրիստոսի»: — Թղ· 159բ· «Յաղագս թափօրիյ, որք արտաքոյ տօնի մարմնոյ Տեառն լինին»: — Թղ· 161ա· «Յաղագս թափօրի ի փոփոխութեան նչանաւոր նչխարաց սրբոց»: — Թղ· 162բ· «Մաղթանք ի խնդրել զանձրեւ»: Թղ· 163բ· «Մաղթանք ի խնդրել զպարզութիւն օդոց»: — Թղ· 164ա· Մաղթանք առելիք ի ժամանակի սղութեան հացի եւ սովու: — Թղ· 164բ· «Մաղթանք ի ժամանակի մահացութեան եւ ժանտամահութեան»: — Թղ· 165բ· «Մաղթանք ի ժամանակի պատերազմի»: — Թղ· 167բ· «Մաղթանք, յորում իցէ նեղութեան»: — Թղ· 168բ· «Մաղթանք վասն զոհանալոյ զԱստուածոյ»: — Թղ· 170ա· «Ակօթք ընդդէմ թուչնոց, որպանց ... որք զպատուզս ապականեն»: Թղ· 171ա· «Օրհ· ի ժանտամահու անասնոց»: — Թղ· 171բ· «Օրհ· հացի վասն հիւանդաց»: — Թղ· 171բ· «Օրհ· ըմպելեաց վասն հիւանդաց»:*

Թղ· 172ա· «Կարգ մուծանելոյ զնոր հոգարարձու քահանայն»: Թղ· 173բ· «Կարգ պրելոյ ի գրեանս, զորս բարօքքն ունին»: — Թղ· 177ա· «Կարգ այց արարութեան եկեղեցեաց բարօքէից եւ ժողովրդեան»: — Թղ· 181ա· «Յանկ»:

Թղ· 184ա· կայ՝ «Լայս ի լուսոյ: — Թղ· 185ա· «Օրհնութիւն վարդապետաց»: — Թղ· 186ա· «Օրհնութիւն նորոյ տան»: Օրհնութիւնքն մատ մը ամբողջապէս չէ գրուած եւ թուղթ ձգուած է արտապրութեան համար: Թղ· 187ա· կայ՝ «Յաւուցակ պրեանց Հօրն Միհնասայ վարդապետին Գասպարեանց հասցէ ի վանս Թրիեատու Միխիթարեան Միաբանութիւն, որք այժմ ի Վիեննա: 1· Գիրքս այս ծխատրան ձեռագիր: 2· Գիրքն որ ի վերայ Շուապատակին բանք: 3· Գիրք Պատմութեան Մարկոսի Ալեքսիոսի: 4· Գիրք ձեռագիր մատն Աստուածաբանութեան Հարեւքի: 5· Գիրք սրբագրեալ Աստնարանութիւն Լամբրոնացւոյ: 6· Գիրք Ողր եղեսիայի, ոտանաւորք եւս Շնորհալւոյ: 7· Գիրք· Հատք ինչ յարութեան, Ծննդեան եւն Հայոց»:

Յիշատակագրութիւնք· Թղ· 1ա· «Ես անարժան Մելքունս գրեցի, ես աստեղ չեմ մնալու» (մեգնապո՞ւ): Ընդ տարբեր գրով՝ «Ես նուաստագին(՞) Պօղոս գրեցի, ես աստեղ չեմ մնալու»:

881.

ՁԵՌԱՁՆՆՈՒԹԻՒՆ

1833

Թուղթք՝ 28: — Մեծութիւն՝ 19 × 11·5: — Գրութիւն՝ 13 × 7: — Տողք՝ 24: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ բուդբ ընտիր: — Կազմ՝ կիսակաշի: — Հանգամանք՝ լաւ: — Գիր՝ նօտրգիր: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Նկար՝ բղ· 1ա նակատը գոյնզգոյն պսակի մէջ առնուած: — Դասարկ՝ բղ· 14բ: — Ժամանակ՝ 1833: — Գրիչ՝ Նահապետ: — Տեղի, Տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ 1905ին կ· Պոլսէն ղրկուած:

Մատեանս է՝ (թղ· 1ա)՝ Ձեռնագնութիւն բնական, թարգմանեցեալ ի յոյն հեղինակէ, գրեալ յանպիտան ծառայ Նահապետ ղպրէ յամի Տեառն 1833»: Թղ· 2ա· «Նախերգութիւն գրքոյ»: Թղ· 3ա· «Ընձեռուած Ա· Յաղագս բնական ձեռնագնութեան եւ բնութեան եւ պատճառաց գծից ձեռաց: Գլ· Ա: Թղ· 15ա· «Ընձեռնուած Բ· Յաղագս գուշակութեան հիմնելոյ ի գիծ ձեռաց»: Թղ· 27բ· Յանկ եւ 28բ վերջ:

Համա· թ· 262 բ· թ· 349 եւ 882: Այս ձեռագրին մէջ յայտ գծուած են «ձեռք»երն ու անոնց բաժանումներն ու գծերը (գուշակութեան համար):

Յիշատակագրութիւն· չունի:

882.

ԲՆԱՁՆՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՁԵՌԱՁՆՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

Թուղթք՝ 194: — Մեծութիւն՝ 19 × 10·5: — Գրութիւն՝ 12 × 7: — Տողք՝ 20: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ բուդբ ամուր եւ փայլուն: — Կազմ՝ կաշեկազմ, ոսկեայ զարդերով օժտուած: — Հանգամանք՝ շատ մաքուր: — Գիր՝ նօտր սիրուն: — Խորագիրք՝ սեւագիր: — Նկարք՝ բղ· 167ա ձեռ մը գծուած: — Դասարկք՝ բղ· 1ա–բ, 2բ, 193բ–194բ: — Ժամանակ՝ ԺԹ դար: — Գրիչ, Տեղի՝ անյայտ: — Տէր՝ Սահրաբ: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ բղ· 1բ· կայ՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 10 դրշ· 1908 Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է՝ Ա· (թղ· 2ա) «Բնագնութիւն բոլորի մարմնոյ մարդկայնոյ արտադրեցեալ ի ձօան Պաբբիսբայէ Փօրբայնոյ եւ համառօտեցեալ ի Ֆրանչիսկոսէ Ստելլաբոյ: Թարգմանեցեալ իսկ ի Յովհաննիսէ վարդապետէ Կոստանդինուպօլսեցւոյ ի գուարճութիւն հայկազունեաց ըստ խնդրոյ պարոն Գասպարի որդւոյ Խոճայ Սահրաթին ի յիշատակ անձին իւրոյ եւ հոգւոց ծնօղաց իւրոց եւ ի վայելումն ընտանեաց նորին ի փառս մեծագոյնս Աստուծոյ» (համա· թ· 732 եւ 798):

Բ· (թղ· 164ա) «Ձեռնագնութիւն բնական, թարգմանեցեալ ի նոյնոյ հեղինակէ»: Երկուքն ալ ամբողջական են (համա· թ· 732· 798, 350 եւն):

Յիշատակագրութիւնք չկան բայց համա· վերը:

883.

ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ Յ. ԲԱՍԵՆՑԻՈՅ ԹՈՒՂԹ

1804

Թուղթք՝ 60: — Մեծութիւն՝ 19 × 12: — Գրութիւն՝ 14 × 8: — Տողք՝ 19: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Կազմ՝ կիսակաշի: — Հանգամանք՝ լաւ: — Գիր՝ նօտրգիր: — Խորագիրք՝ բոլորգիր: — Դասարկք՝ բղ· 1ա–2բ, 3բ, 4ա–բ, 58բ–60բ: — Ժամանակ՝ 1804: — Տեղի՝ Կ· Պոլիս: — Գրիչ՝ Անտոն: — Յիշատակագրութիւնք՝ չունի: — Տեղեկութիւնք՝ բղ· 4ա կայ՝ «Գնեցի զայս մատեան, որ կոչի Տրամախօսութիւն ի բաղաբն Լօմբալաւիա յերբորդումն ամի զինուորական ծառայութեան իմոյ:

Լոմբալաճմա, 10 Ապրիլ, 1897 տ· Ձիաւորաց տասնապետ Ստեփան Տէրտէրեան»: — ԿՆԻՔ՝ կարապետ աւագ Բահանայի, Բուսնուզ:

Մատեանս է՝ Տրամախօսութիւն Հայրապետ վ·ի ընդ Նահապետ վարդապետի եւ թուղթ Յարութիւն Բասենցւոյ:

Ա· Թղ· 3ա· «*Տրամախօսութիւն Հայրապետ վարդապետի ընդ Նահապետ վարդապետ, աչխատասիրութեամբ յարդոյապատիւ ուրումն իմաստուն բանասիրի ի Թուին Քրիստոսի* 1804: *Ի Կոստանդնուպօլիս*»:

Թղ· 3ա· «*Տրամախօսութիւն Հայրապետ վարդապետի ընդ Նահապետ վարդապետ: Հայրապետ: Օրհնեալ է Աստուած, որ յաջողեաց զճանապարհ քո այսօր եւ զիմ հանդիպել միմեանց վերստին*» (*Համմա· Թ· 807*):

Թղ· 58ա· կայ՝ «*Անպիտան ծառայ ձեր գրիր եւ վարժապետ Անտօն Տիրոնի որդի Քեօլէեան, որ գրեաց գայս*»:

Բ· Թղ· 52բ· «*Ցիտուսի Քրիստոսի ծառայ* Յարութիւն վարդապետ Բասենցի *եպիսկոպոս սուրբ էջմիածնայ Յովսէփայ եպիսկոպոսի եւ առաջնորդի Հայոց Ռուսաց երկրի ողջոյն սիրոյ ի Քրիստոս: Նամակ սիրոյդ գրեալ ի Եաչ քաղաքէ ի Յուլիս* 30, 1790 *եկն առ իս ի Թրիեստ եւ ի կամելս իմ պատասխանել յապաղումն անկան ի միջի*»: *Համմա· Թ·* 721 *ԺԶ* § 3:

Թղ· 57ա· կայ՝ «*Գրեցաւ ի* 6 *մարտի* 1793: *Ցօրինեալ ի Վ· Ծ· Միքայէլ վարդապետէ Զամչեան*»: *Ապա՝ Թղ· 57բ·* «*Դրօշմուածք տառից հանք են իմաստից, պտղովք բարելից ազնույդ ըղձից: Արքայականի հանդիսապետ Քաղ, միայն տեսանի իմաստից Քաղ*»: *Տողերու սկզբնատառերը (մէջ ընդ մէջ) կը կազմեն «Անտօն–Մինաս»:*

Յիշատակագրութիւն· Համմա· վերը:

884.

ՏԱՂՔ ԵՒ ԵՐԿՔ ԳՐ.Ի ՕՇԱԿԱՆՑԻՈՅ

1787է վերջ

Թուղթ՝ 102: — Մեծութիւն՝ 19 × 12·5: — Գրութիւն՝ 15 × 7: — Տողք՝ 25: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Նիւթ՝ թուղթ, զօրաւոր: — Կազմ՝ կաշեկազմ ամբողջապէս, կաշին փիչ մը վնասուած, մանաւանդ կռնակի կողմը: — Անգմանք՝ լաւ, փիչ մը ջուր տեսած: — Գիր՝ նօտրգիր: — Զարդագիրք՝ միջակ բաներ: — Խորագիրք՝ սեւագիր, իսկ առաջին տողերը տողերու կարմրագիր: — Դասաւորք՝ թղ· 1բ, 19բ, 20բ, 57բ, 73ա–բ, 84ա–բ, 97ա–բ, 99բ–102բ: — Ժամանակ՝ 1787էն վերջ: — Տեղի՝ անյայտ: — Տէր՝ Յովհաննէս Գասպարեան: — Ցիշատակագրութիւնք՝ չունի: Տեղեկութիւնք՝ թղ· 2ա, թղթի վրայ փակցուած՝ «Առաքեցաւ ձեռագիրս ի Խոտրջրոյ ի Հ· Մատթէոս Վ· Հաճեանէ ի տանէն Տէր Յովհաննու Բահանայի, որդի տէր Պօղոսի Աւետեան: Առաքեցաւ ձեռամբ Հ· Յարութիւն Հուլուճեանի ճանապարհորդելն ի Շամոշվարէ: Միջնքաղ 2· Օգոստոս· 1913»:

Մատեանս է՝ Գրիգոր Օշականցւոյ Տաղք եւ երկք, *ուր կան՝*

Ա· Թղ· 2ա· «*Տաղարան վայելուչ եւ գեղեցիկ: Հոմերական երգարանութեամբ չարադրեալ Տեառն Գրիգորի տրուպ վարդապետի, որ ի գեղջէ Օշականայ ոստանի մեծի Մեսրոպայ Հայոց Թարգմանչի: Ա՛ռ դրան լուսազարդ եւ աստուածընկալ մայր աթոռոյն սրբոյ Էջմիածնի: Ի Հայրապետութեան Տեառն Ղուկասու երջանկաղարդ եւ Քրիստոսասպաս կաթուղիկոսին ամենայն Հայոց: Ի փառս միչտ փառաւորեալ ամենասուրբ Երրորդութեանն եւ ի զուարճութիւն մանկանց սրբոյ եկեղեցւոյ ի Թուին Ջ Ռ Մ Լ Զ*»:

Թղ· 3ա· «*Ա՛ռ երջանիկ սուրբ Հայրն մեր Մեսրոպ Թարգմանիչ: Ի սկզբան չարագրութեանս աղղեցեալ ի վերահրաչ մեծ իմաստնոյն որ ասէ· իմաստութիւն է ճանաչել թէ յումմէ՞ է չնորհն*» եւն: *Վերջ՝* «*Ցեառնեալ ծառայ Աստուծոյ եւ որդեգիր մեծին Մեսրոպայ* Գրիգորիոս վարդապետ»:

1· *Թղ· 4:* «*Գովեստ առ սուրբ Հայրն մեր Գրիգորիոս Լուսաւորիչ ասացեալ ուրումն հակողէ Բանին Տեառն սպասաւորի: Գովեալ վկայդ Ցիտուսի Քրիստոսի, սուրբ նահատակ կենդանի*»: *Տունք՝* «*Գրիգորի է երգ*»: *Գրեթէ իւրաքանչիւր տաղին սկսած թղթին վարի լուսանցքին վրայ նչանակուած է թէ ո՛ր տաղի եղանակով պիտի երգուի:*

2· *Թղ· 5բ:* «*Նորին հակողէ ոգեալ ի սուրբ ծնունդն Քրիստոսի: Գաւազան ծաղկեալ ի Յօրէ, յարմատոյն Ցեսեայ ի Կուսէ*»: *Տունք՝* «*Գրիգոր*»:

3· Թղ· 6ա: «Նորին Գրիգորի *դրուատ առ ի պատիւ երջանկափառ ամուլին Հաւատոյ երկուտասանից վարդապետացն սրբոց: Գեամարք իմբրիս արարչական հոյլք անմարմնոց եւ մարմնական*»: *Տունք՝* «Գրիգոր»:

4· Թղ· 7ա· «Նորին *տաղ սիրոյ խորհրդարար ոգեալ ի դիմաց Հարսին եկեղեցեաց առ ամենամաքուր փեսան Յիսուս: Գեղեցիկ եւ մեբձաւոր իմ յամենայնի դովելի, իմ աննմանն եւ անոթաց, ազնուապոյն սիրելի, սիրելի*»: *Տունք՝* «Գրիգորիսի երգ»:

5· Թղ· 8ա· «Նորին *դարձեալ վասն սիրոյ ի խաչեալն եւ ի կոյան սուրբ ասացեալ ի դէմս վարդին եւ լուսնիակին: Ի ցոլանալ չոզ արեւուն, զարթեան պիւլպիւլն ի նոյն ժամուն*»: *Տունք՝* «Ի Գրիգորէ երգեալ»:

6· Թղ· 9բ: «Նորին Գրիգորի *դարձեալ վասն սիրոյ որ հայի ի դէմս հեռաւոր սիրելեաց եւ կարուտանալ բարեաց: Արփիափայլ ոխով դեղեցիկ, իմ նազելի պայծառ հաւիկ*»: *Տունք՝* «Աբբուն»:

7· Թղ· 10ա· «Նորին Գրիգորի *դարձեալ վասն սիրոյ ասացեալ ի դիմաց օտար երկիր պանդխտելոյ անձին՝ առ ազնուացեալ բարեկամ իւր հեռացեալ: Գոչեմ ողբամ, միշտ հառաչեմ, պաւրն ողջոյն, պիչերն ողջոյն*» եւն: *Տունք՝* «Գրիգոր»:

8· Թղ· 11ա: «Նորին հսկողի *ողբերգաբար ոգեալ, ակնարկելով ի կենցաղս այս անառակ եւ ի պատասխանն ահագին: Իրրեւ առուեր աւուրք կենացդ անձին ունայն*»:

9· Թղ· 12ա: «Նորին Գրիգորի *աղերս առ Աստուած ի դիմաց հոգեվար հիւանդի: Օրհաս մահու յանկածակի ինձ հասեալ, անձն իմ դոյզ եւ ապաւաշխ պարհուրեալ*»: *Տունք՝* «Օշականցի»:

10· Թղ· 12բ: «Ողբ նորին Գրիգորի *վասն ունայնութեան աշխարհի եւ եղծական վնասուց եւ վայելչութեան, ձայնեալ առ ամենայն հասակ: Ունայնութիւն ձայնեաց Սողոմոն դաշխարհ* եւն: *Տունք՝* «Ողբ Գրիգորի»:

11· Թղ· 13բ: «Ողբ նորին Գրիգորի *ի վերայ Անի քաղաքին ի ժամանակի մինչ նա ի պնդին աշխարհին այնոցիկ եւ ճեմս առեալ ի վերայ պարսպացն պղնայր բնդ երկայնութիւն եւ բնդ լայնութիւն չինուածոցն, հայեցեալ յաւերակս ապարանից եւ եկեղեցեաց արտասուեաց եւ ասէ: Համայն ապանդ դու դովելի քաղաքդ Անի պանծացեալ*»: *Տունք՝* «Հսկող»:

12· Թղ· 14ա: «Տաղ *ուրախութեան ի Բուն Բարեկենդանն, ոգեալ նորին հսկողի ի խորհուրդն անանց կենացն հրճուողական անճառ բարեաց: Գարնանային հոմմոն եկեալ (կրկ·), անդաստանք մեր ծաղկադարգեալ*»: *Տունք՝* «Գրիգոր»:

13· Թղ· 15ա: «*Տաղ ուրախութեան ոգեալ նորին Գրիգորի առ եղանակ գարնան Արիք եղբարք ելցուք այսօր յայգեստան՝ յայգեստան, ահա երգէ տատրակն ազնիւ քաղցրաձայն՝ քաղցրաձայն*»: *Տունք՝* «Աբբուն»:

14· Թղ· 16ա· «*Տաղ դուարճալի ասացեալ նորին Գրիգորի առ եղանակ ամարան: Ահաւասիկ վարձք մշակաց քրտանց երկրագործաց*»: *Տունք՝* «Ասացեալ Գրիգորի»:

15· Թղ· 17ա: «*Տաղ սիրոյ ոգեալ նորին Գրիգորի առ եղանակ աշնան: Զօրեղ փչումն ուժգին հողմոյ եկն ի լերանց հիւսիսոյ*»: *Տունք՝* «Զուարթուն»:

16· Թղ· 17բ: «*Տաղ աղեսական երգով ասացեալ նորին Գրիգորի առ եղանակ ձմերան: Եղանակ ձմերան ահա ժամանեալ*»: *Տունք՝* «Երգ Գրիգորի»:

17· Թղ· 8բ: «*Տաղ սիրոյ ասացեալ նորին Գրիգորի ի դէմս ազգային բարեկամի եւ ընտանւոյ յանծանօթ աշխարհի հեռացելոյ: Նմանեցայ հաւալատան, աւաղ, աւաղ, սիրահարեալ նազելի սիրոյդ աննման*»: *Տունք՝* «Գրիգորի»:

18· Թղ· 19ա: (*Տաբրեր գրով եւ միայն 2 տուն*): «*Երգ ասացեալ ի դէմ սուրբ պատարագին ասացեալ աղերս նորին Գրիգորի բանի Տեառն սպասաւորի: Ծագումն անճառ Հօր Միածին, Որդիդ Աստուած անքնին*»:

Բ· Թղ· 20ա: «*Արձանագրութիւնք յիշատակաց Տեառն Գրիգորի վարդապետի Օշականցւոյ եւ ծայրագոյն եպիսկոպոսի: Գրեալ բնդ ժամանակս ի չրջապատեալ տեղիս ոմանս ի քաղաքս եւ ի գաւառս եւ յամենայն վիճակս նոցունց: Ցորս չրջեցաւ ինքնին եւ քարոզեաց յեկեղեցիս Հայոց եւ յամենայն վիճակս նոցա: Ի գործս նուիրակութեան տիեզերական մայր աթոռոյն սրբոյ Էջմիածնի, որ եւ նախ ի բարի ճոխ քաղաքն Թէոդուպօլիս ունելով բնդ ինքեան զիւղն օծութեան պարարչագործ մեռոնն սուրբ: Գերիչխան հրամանաւ եւ բարձրաչուք կոնդակաւ Տեառն Ղուկասու Աստուածապղեաց Հայրապետի եւ սրբազան կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց*»:

1· Թղ· 21ա· «*Ի Մուտուրկու վանքն որ յանուն սրբոյն Լուսաւորչին կառուցեալ գոյ ի մէջ տաճարի նորին, առաջի սուրբ սեղանոյն, առ ոտս կամարին, որ յաջակողմն դրեցաւ այսպէս: «Ի սուրբ վանս Լուսաւորչի, եկեալ ի յուխտ իմ Գրիգորի*»:

2· Թղ· 31բ: «*Ի բառն գաւառի ի վանս սուրբ Աստուածածնին ի մէջ տաճարին առ*

ընթեր սուրբ սեղանոյն առաջի պատկերի ամենասուրբ Աստուածածնին ընդ թեւս քարեայ խաչին, որ գետեղեալ գոյ յորմն ձախակողմեան գրեցաւ այսպէս: Ցետնեալ ծառայս սուրբ կուսին, Ամէնօրհնեալ Աստուածածնին» եւն: (Ի ՌՄԽԴ ի Նոյեմբեր ե):

3· Թղ· 22բ: «*Ի գաչան կարնոյ որ ի հիւսիսակողմն քաղաքին ի վանս սուրբ Խաչին ի մէջ սրբոյ տաճարին ի ճակատ սեանն, որ կանգնի ընդ կողմն յաջակողմեան գրեցաւ այսպէս: Ես ապիրատ յամենայնի Գրիգորիոս քարոզ բանի*»:

4· Թղ· 23բ: «*Ի Բաբերթ գաւառի յեկեղեցի Յովհաննու Աւետարանչին յարեւելս կոյս ընդ աջմէ սեղանոյն ի վարագուրաձիգ տեղին ի ճակատ սեան կամարին, որ հայի ընդ արեւմուտս գրեցաւ սոյն գովեստ հանդերձ աղերսական ձայնարկութեամբ ի դէմս սրբոյ Աւետարանչին: Վակաս լանջայ սուրբ փեսային Աւետագիրդ աստուածՕին*»:

5· Թղ· 25ա: «*Ի Բաբերթ յեկեղեցին սրբոյ Հրեշտակաց յարեւելս ի ձախմէ սեղանոյն ի ճակատ սեան կամարին, որ հայի ընդ արեւմուտս գրեցաւ այսպէս: Իսկականին բանին Ծնունդք սուրբ Սիոնի լուսոյն մանկունք*»:

6· Թղ· 26բ: «*Ի Բաբերթ յեկեղեցի սուրբ Աստուածածնին ընդ արեւելս առաջի սեղանոյն ի ճախակողմն ճակատ սեանն, որ հայի ընդ արեւմուտ գրեցաւ այսպէս: Մաքուր տաճար չնորհազարդեալ եւ առագաստ լցեալ*»:

7· Թղ· 28ա: «*Ի Բաբերթ ի սուրբ Աստուածամայր եկեղեցւոյն ընդ արեւելս առընթեր աւազ խորանին ընդ աջմէ ի ճակատ սեանն, որ հայի ընդ արեւմուտս գրեցաւ այսպէս: Որ յանարուեստ աթոռ նստիս եւ յանստուեր ի լոյս հանդչիս*» (ՌՄԽԶ· Օգս· ե):

8· Թղ· 30ա: «*Ի քաղաքն Երիզոյ յեկեղեցի սրբոյն Սարգսի զօրավարին յարեւելս կոյս յաջմէ սուրբ սեղանոյն առ ոտս կամարի սեանն, որ հայի ընդ արեւմուտս, գրեցաւ այսպէս: Քրիստոս Աստուած յոյս աչխարհի եւ կեցուցիչ ամենայնի*»:

9· Թղ· 31ա: «*Ի գաւառն Էկեղեցեայ ի վանս սրբոյն Ներսէսի ի մէջ տաճարին ի ծոց սուրբ սեղանոյն ընդ աջմէ նորա գրեցաւ այսպէս: Հիւսեալ պսակդ վարդենի, իղեալ ի գլուխ մերոյ ազգի*» (ՌՄԽԶ· Հոկտ· ԺԵ):

10· Թղ· 33ա: «*Ի գաւառն Եկեղեցեայ ի վանս սրբոյն Գէորգայ զօրավարի ի մէջ տաճարին յորմն հարաւային, որ հայի ընդ հիւսիս, գրեցաւ այսպէս: Լոյս ի լուսոյ Աստուած որդի, Բանդ ի Հօրէ անմեկնելի*»:

11· Թղ· 34ա: «*Ի գաւառն Եկեղեցեայ ի վանս Զարչարանաց սրբոյն Լուսաւորչին ի ներքս տաճարին առ մուտս դրան նորին ի Հարաւոյ ի տուն բանտին ի հիւսիսակողմն, որ հայի ընդ հարաւ, գրեցաւ այսպէս: Լոյս համատփիւռ ճառագայթեալ յարեւելից փառօք ծագեալ*»:

12· Թղ· 36ա: «*Ի գաւառն Եկեղեցեայ ի վանն սրբոյն Նիկողայոսի Սքանչելագործ հայրապետին, ի տաճարի նորին ի ծոց սուրբ սեղանոյն ընդ աջմէ յորմն հիւսիսի, որ հայի ընդ հարաւ գրեցաւ այսպէս: Երկրպագեմ քումդ ձեռին, զիս ի հողոյ ստեղծողին*»: (ՌՄԽԶ· Հոկտ· ե):

13· Թղ· 38ա: «*Ի գաւառն Եկեղեցեայ ի վանս Շնորհափայլ սուրբ Աստուածածնին ի մէջ տաճարին ընդ արեւելս ի ծոց սրբոյ սեղանոյ ընդ աջմէ յորմ հիւսիսոյ, որ հայի ընդ հարաւ, գրեցաւ այսպէս: Արփիապզեաւ ճառագայթեալ, այդ արեգական չողչողեալ*»: (ՌՄԽԶ· Հոկտ· ԻԲ):

14· Թղ· 39բ: «*Ի գաւառն Դարանաղեաց ի քաղաքն Կամախ կոչեցեալ յեկեղեցի սուրբ Աստուածածնին ընդ արեւելս ի ձախմէ սրբոյ սեղանոյն ի ծոցակողմն յորմն հարաւոյ, որ հայի ընդ հիւսիս գրեցաւ այսպէս: Ծառ խնկաբեր զարմանալի եւ բուրաստան յոյժ գովելի*»: (ՌՄԽԶ· Նոյ· Գ):

15· Թղ· 40բ· «*Ի գաւառն Դարանաղեաց ի վանս սուրբ Նչանին ի մէջ տաճարին ընդ արեւելս առընթեր սուրբ սեղանոյն ի ձախմէ յորմն հարաւոյ, որ հայի ընդ հիւսիս գրեցաւ այսպէս: Ով կենսատու եւ փրկական ամենասուրբ յաղթող նչան*»: (ՌՄԽԶ· Նոյ· ԺԷ):

16· Թղ· 41ա: «*Ի փոքր Արմատայ* (sic) *յեկեղեցի սուրբ Աստուածածնին ընդ արեւելս աջմէ սուրբ սեղանոյն ի ծոցակողմն հիւսիսոյ, որ հայի ընդ հարաւ գրեցաւ այսպէս: Ահեղ անուն եւ հրաչալի, զեր քան զմիտս սխրալի*»:

17· Թղ· 42ա: «*Ի մեծ Արմատան ի սուրբ Աստուածամայր եկեղեցին ընդ արեւելս յառաջմէ խորանին ի մէջ երկոցունց կամարացն ի բարձրագոյն ճակատ սեանն, որ հայի ընդ արեւմուտս գրեցաւ այսպէս: Աստուած բարձրեալ եւ անքնին անեղ անհիւթ եւ անդնին*»:

18· Թղ· 44ա: «*Ի Թամզարայ ի սուրբ Թագաւոր կոչեցեալ եկեղեցին ընդ արեւելս յաջմէ սուրբ սեղանոյն ի ծոցակողմն յորմն հիւսիսոյ, որ հայի ընդ հարաւ գրեցաւ այսպէս: Ցիսուս Քրիստոս Աստուած փառաց եւ Թագաւոր Թագաւորաց*»: (ՌՄԽԷ· Յունվ· ԺԶ):

19· Թղ· 45բ: «*Ի Պոնտոս քաղաքի յեկեղեցի սուրբ Աստուածածնին, որ անուանի այժմ Զարախափան յարեւելս կոյս առընթեր*

սուրբ Լուսաւորչի սեպհական յորմն հարաւոյ, որ հայի ընդ հիւսիս, դրեցաւ այսպէս: Շնորհիւ չնարհաց չնարհոյի, համայն կիւս ստեղծողի»:

20· *Թղ· 53ա: «Ի Գիւմիւչխանայ քաղաքի յեկեղեցի սուրբ Աստուածածնին յարեւելս կոյս ի կողմն հիւսիսոյ յառաջնոյ սեանն, որ է հանդէպ սուրբ աւազանին ի դէմս նորին, որ հայի ընդ արեւելս դրեցաւ այսպէս: Աստուած հզօր անպատելի, Տէր եւ իշխան ամենայնի»:*

21· *Թղ· 55բ: «Ի նոյն քաղաք ի սուրբ վանս Ամենափրկչի ի մէջ տաճարին ընդ արեւելս յաջմէ սուրբ սեղանոյն, յորմն հիւսիսոյ, որ հայի ընդ հարաւ դրեցաւ այսպէս: Տէր ապաւէն եւ բարերար եւ մարգասէր եւ ամենակար»:*

22· *Թղ· 57ա: «Ի Կորդուաց գաւառի ի Բուն կաչեցեալ-գեղջոյ եկեղեցի Ս· Աստուածածնին ընդ արեւելս յաջմէ սուրբ սեղանոյն ի դէմս խաչկալին, որ հայի ընդ արեւմուտս դրեցաւ այսպէս: Ամենակալ եւ մեծ անուն Աստուած հզօր եւ բարերարն»: (ՌՄԽ· Օգ· ԺԴ):*

23· *Թղ· 58ա: «Ի գաւառն Մշու ի գերահռչակ եւ ի հրաշալի վանսն սրբոյ Կարապետին ի մէջ լուսանկալ տաճարին ի սնարս չնորհատու պերեզմանի նորին ի կողմն հիւսիսոյ, որ հայի ընդ հարաւ դրեցաւ այսպէս: Զայն բարբառոյ յանապատի, եւ ազդումն Հոր միածնի»:*

24· *Թղ· 71բ: «Նորին Տեառն Գրիգորի գովեստ առ սուրբ Աստուածածնին խորհրդածաբար առեալ ի տաւնից մարգարէականաց: Աստուածածին կոյս իսկուհի, մայր սրբութեան երանուհի»:*

25· *Թղ· 74ա: «Նորին Տեառն Գրիգորի: Օրհնաբանութիւն առ Աստուած եւ ամբաստանութիւն գմարդկայնոյ բնութենէ մանաւանդ գանձնէ իւրմէ: Աստուած աննեղ, անբաւ, աննիւթ, անչափ, անհաս» եւն:*

26· *Թղ· 76բ: «Նորին Տեառն Գրիգորի ոտիւս առ Աստուած զղջականաբար բողոք գանձնէ իւրմէ: Ա՛ռ քեզ Աստուած աղաղակեմ Տէր արքայ, եւ վչտացեալ եւ տառապեալ քո ծառայ»:*

27· *Թղ· 88ա: «Նորին Տեառն Գրիգորի գովեստ ներբողինի առ բնտրեալ երջանիկ եօթանասնեւերկու աշակերտսն Քրիստոսի Տեառն մերոյ: Երանելի սուրբ տասներկուք յաւուրս սիեղեւրայ»:*

Գ· *Տեսիլք:* 1· *Թղ· 85ա: Տեսիլք նորին Գրիգորի վարդապետի Օշականցւոյ, զոր եառն այլ եւ այլ ժամանակս՝ ազդեցութեամբ ամենակալ Հոգւոյն Աստուծոյ: Տեսիլ Ա: Եւ եղեւ յամին Արամեան հազարերորդի երկերիւրի երեսներորդի եւ երրորդի յամսեանն առաջնեւրորդի ութեւրորդի աւուր կիւրակէի վերափոխման ամենօրհնեալ Աստուածածնին ի միջօրէի ի վեցերորդում պահու: Ես Գրիգորիոս տեսանէի զտեսիլ ահաւոր եւ սքանչելի դատաստանին Աստուծոյ»:*

2· *Թղ· 89ա: «Տեսիլ երկրորդ: Յամին ՌՄԼԴ ի յամսեանն ԺԱ, որ օր ԺԴ էր ամսոյն: Ես Գրիգորիոս Բանի սպասաւոր երազ տեսի եւ զարհուրեցայ եւ խռովեցայ յոյժ»:*

3· *Թղ· 90բ: «Տեսիլ երրորդ եւ վերջին: Ես Գրիգոր վարդապետ, որ ի ՌՄՅ· ամի թուականութեանս Հայոց ի սեպ· ԺԲ· յութեւրորդում աւուր Նաւասարդի ի դիշերի զոլով իմ մտախոհ վասն իրաց ինչ ազդեաց ինձ ոմն ասէ: Վարդապետ ոմն խնդրեաց յաչակերտէն չուր»:*

4· *Թղ· 92ա: «Յիշատակարան պատմաբանօրէն վասն ծննդեանն եւ աստուածահաճոյ վարուց եւ երջանիկ վախճանման առն Աստուծոյ Տեառն Գրիգորի արքեպիսկոպոսի եւ շնորհալոյս վարդապետի: Զպատմութիւն ծննդեան եւ աննդեան այսորիկ հոգելի եւ երանաշնորհ առնս Աստուծոյ Օշականցի Գրիգորիոս արքեպիսկոպոսի եւ երջանիկ բարեւնապետիս» եւն:*

կը գրուի «...Գոլով աս յաւուր Սիմէօնի սրբազան կաթուղիկոսին, որոյ տեսեալ զբարեսուն վարս երանելի մանկանն Գրիգորի ձեռնադրեաց զնա ի կարգ կուսակրօն քահանայութեան եւ վարդապետական աստիճանաւ ճոխացեալ ի տղայական հասակի...: — Եւ յետ այնոցիկ յաւուրս ինչ Տեառն Ղուկասու սրբազան կաթուղիկոսին եւ աստուածաբեալ հայրապետին, սքեալի եղեւ յաչս նորա եւ որ ձեռնադրեաց զնա եպիսկոպոս եւ ուղարկեալ զնա յուրեք յուրեք տեղիս (զորոնք վերոյիշեալ գրութիւններէն կարելի է իմանալ) ի գործ նուիրակութեան...: Բայց ժանտացաւն տակաւին չէր բարձեալ ի կողմանցս... ուստի ի գալն իւր (Գրիգորի) ի նահանգն Բասենու եւ հասեալ ի Հերթեւ գիւղն ըմբռնեցեալ եղեւ ի ժանտացաւէն եւ այնու հիւանդութեամբ փութացեալ ելին ի քաղաքն իջեալ ի տուն սուրբ էջմիածնի վէքիլին եւ խստագոյն սաստիկ ցաւոյն տապնապաւ անկեալ ի մահիճս... վճարեալ զհոգելի կեանս իւր յերիտասարդական հասակի իբր ԽԲ· տարւոյ բան վկայութեան աշակերտին իւրոյ Ղազար վարդապետին... ի թուականութեանս մերում ՌՄԽ եւ Դեկտեմբերի ԻԲ: Երջանիկ օրհնութիւն եւ զինչ ինչ գրուած բանից թողեալ մեզ ի մխիթարութիւն... ուստի հէքս ամենայնի սիրահարեալ

իմաստնալի բանից եւ չնորհալոյս գրուածոց հոգեշնորհ բարուեցոյս երջանիկ Գրիգորիոս սրբազնիկոպոսիս եւ ստուածաբան վարդապետիս, զորոյ զարդարեալ տաղարանն եւ գերգոն եւս եւ գոտանաւորն ընդ նոսին եւ գհիսհրաչ տեսիլն աչխատասիրեալ գրեցի· · · : Ուրեմն խնդրեմ ի հանդիպօղացդ յիշել ի մաքրափայլ աղօթսդ ձեր գիս անպիտան Յօհաննէս ճօտարս եւ գհանգուցեալ գծնօղսն իմ· · ·»: — Թղ· 99ա· «Ճանկ եւ գուցակ եղելոց յայսմ յատենի»: Կը մնայ Թերի:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· տե՛ս նաեւ վերը: — *Առաջին կողին կոնակին վրայ կայ՝ «Այս գիրգ պատկանի Ճօհաննու տիրացու Գասպարեան»: Թղ· 19բ· կայ՝ «Այս գիրգ պատկանի Ճօհաննու Գասպարեան 1849 Դեկտեմբերի 12 Ալէքսանդրապօլ»:*

885.

ԳՐ.Ի ՕՇԱԿԱՆՅԻՈՅ ԵՐԿՔ

1787է յետոյ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 104: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 7: — ՏՈՂՔ՝ անորոշ: — ԹԵՐԹՔ՝ ???: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, դրօշմազարդերով, *[illegible]* մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, տաղերու առաջին տողը կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա–4բ, 102բ–103բ եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1787է վերջ: — ԳՐԻՉ, ՄԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1912ին Կ· Պոլսէն դրկուած:

Մատեանս կը բովանդակէ Գրիգորի Օշականցւոյ երկերը, այն կարգով եւ բովանդակութեամբ, որ կը գտնուին Թ· 884է (նախորդ ձեռագրին) մէջ: Երկուքն ալ միեւնոյն դրչէն ելած են եւ միեւնոյն դրով եւ միեւնոյն տեսակ թուղթի վրայ գրուած: Բովանդակութեան մէջ տարբերութիւն չկայ, միայն այսքանը՝ որ այս վերջինս դատարկ՝ պարապ թուղթ աւելի ունի եւ օտար ձեռքէ ներմուծուած երկու տուներդ չունի, ուստի տեսնել մանրամասն բովանդակութիւնը Թ· 884է մէջ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

886.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 295 (էջէ 562 գրուած): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, թեթեւ մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ *[illegible]* մը վնասուած, եռեւէն քուղք հանուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կապոյտ քանաքով: — ՆԿԱՐ՝ (Պատկեր) թղ· 5բ· Մովսէս: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա–5ա, 282ա–295բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Կ· Պոլսէն 1912ին դրկուած:

Մատեանս է՝ Բարոյական Աստուածաբանութիւն· կը սկսի (էջ 1) «Աստուածաբանութիւն, որ ի յարղարելոյ զբարս անուանեալ բարոյական, բաղկանայ ի պատուիրանաց իբրեւ ի կանոնաց, ի խորհրդոց իբրեւ ի միջնորդաց»: Կը բովանդակէ էջ 2—204· «Մասն առաջին· Յաղագս պատուիրանաց», էջ 403—560· «Մասն երկրորդ· Յաղագս խորհրդոց»:

Իւրաքանչիւր մաս բաժնուած է ճառերու եւ ասոնք ալ գլուխներու, որոնք իրենց կից ունին լուծումներ («ուստի լուծանի»): Էջ 560–2 յաւելուած է՝ խորհրդականներու մասին:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

887.

ԳԻՐՔ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՐՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 98։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 14։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10։ — ՏՈՂՔ՝ 23։ — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը՝ ոչ։ — ՆԻՒԹ՝ կաշեկազմ, վրան թուղթ ֆաշուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, փոքր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր եւ կարմրագիր։ —ԴԱՏԱՐԿՔ՝ քղ· 1ա–բ, 51ա–52ա, 97ա–98ր։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Կ· Պոլսէն 1912ին առաքուած։

Մատեանս է՝ Գիրք խոստովանահարց։

1· Թղ· 2ա· «*Ցառաջարանութիւն հեղինակի գրքոյս առ մերազնեայ ընթերցօղ անձինս։ Որովհետեւ պատուէր փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի առ յաչակերտս իւր նախապէս զկնի բազմաց խրատուց զարձեալ հրամայեաց ամենայն որ խնդրէ ի քէն տուր*»։

Ապա կը չարունակուի՝ «Որում եւ մեք միայն անուամբ աչակերտեալքս թէեւ ոչ քաջ բոլորին զոնէ մասին հետեւիլ հարկաւորիմք, որոյ աղագաւ յայսմիկ փոքրիկ տետրակի աչխատասիրեալ յանձն առաք, զի քանի մի խոհեմագոյն անձինք քանիցս անպամ ողոգանօք յորդորեցին զմեզ համառօտ խրատ խոստովանութեան գրել, վասն մերոյին նորեկ, համբակագոյն քահանայից, որոց դիւնդիրոն օրինաւոր գոլով, բայց ասել ոչ կարացաք, թէպէտ ծերութեան տկարութեամբ պաչարեալ եւ յայլոց լուսոյ նուազեալ եւ ի զօրութենէ մարմնոյ լքեալ» եւն։

2· Թղ· 3ա· «*Գլուխ Ա· Ցաղագս թէ ործք քահանայից ո՛րպէս պարտ է լինել։ Որոյ աղագաւ աստուածարեալ առաքեալն Քրիստոսի սրբազանն Պօղոս պատուիրէ հովուացն եկեղեցւոյ ասելով· Զգոյչ կացէք հօտիդ*»։

Ունի 46 գլուխ։ Վերջինին խորագիրն է՝ «Ցաղագս թէ զի՛նչ սրբապիղծ խոստովանութիւնն եւ կամ որպիսի ինչ»։ Ս· Գրոց տեղիքներն նչանակուած են արտաքին լուսանցքին վրայ։ Հեղինակը օգտուած է Ս· Հայրերէ եւ հայ գրողներէ, Ս· Բարսեղէն, Գր· Պապէն, Ներսէս Լամբրոնացիէն եւ Գր· Նարեկացիէն եւն։

3· Թղ· 91բ։ «*Վերջարան ընդ ծանուցման։ Այլ արդ զի թէ ըստ մարգարէին իբրեւ զպղինձ եւ զերկաթ ամենեքին, ապականեալք են ուստի իրաւամբ ասէ պակասեցան փուքք ի հրոյ*»։

Թղ· 93ա կ՚ըսէ՝ «Թէպէտ բազում ուրեք քարոզեցի, ժողովեղիս խրատեցի եւ ուսուցի, այլ զթերի եւ զանպակաս մնացեալն սոքօք լցուցանել կամեցայ, բայց նախապէս արարեալ է իմ ի զմեկնութիւն երգ երգոց անուանեալ գրոց Սողոմոնի պարզ եւ համառօտ կերպիւ, ըստ ոճի նախնեացն մերոյ եւ ընդ նմին զսա դասեցի»։ *Թղ· 94բ· «Երբորդ այսոսիկ միջոցի յորդորմամբ բանասիրացս վերստին խրատ չնորհեցաք խոստովանահարց եւ խոստովանորդւոց, նաեւ զորդի սբնուցանօղ ծնօղաց, այլ եւ պատուէր առ ի զգուչանալ ի վատթար եւ ի չարաբարոյ ընկերաց, նաեւ խրատ ամուսնացելոց եւ այսոքիկ բանք նախապէս ոչ եկին ի միտ, այլ զկնի աւարտման տետրակիս մինչեւ ցերեսուն գլուխն· ապա ոմանք մտաբերել եսուն մեզ սոցին հարկաւոր գոլն, վասն այսորիկ ոչ դասեցաւ բանն ի կարգի, այլ յետ եւ յառաջ եդաւ գլուխ բանիցն, մանաւանդ քանի մի անձինք գրեցին նախկին օրինակէն սորին, այնու պատճառաւ թողաք այնպէս մնալ…*»։

Թղ· 95բ–96ա։ «…Ոմանք ի մերայնոց ծանուցին մեզ… թէ ընդէ՞ր պարսաքարես զհետեւեալս ի մէնջ, առ որ առեմ…։ Բայց արդ ումն նորաբոյս աննչան եւ խելացնոր Սեբաստացւոյն (Մխիթարայ) անեալ վայրենի դժնիկ· Անքէպացի Գէորգ, իբրու խրատ գրէ առ Գաղատացի չարաճճիկս եւ զայն տպագրեալ յաչխարհ տարածանէ, յորում թէ որպիսի ժայթմունք արտափսխէ, որ ի բերանոյն ելեալ ունկն ոչ լսէ, արդեօք ի դիմի հարկանել արժա՞ն է թէ ոչ, այլ թողցուք այժմուս, այլուսին վայրի գրեսցուք, թէ ամենայն գազան յիւրում փողոցի հաչէ, իսկ անզգամն այն նատեալ ի Հռօմ զլեզու իւր առ Հաւս արձակէ· դի՞նչ տաս առ այս պատասխանի» եւն։

*Թղ· 88ա· (Տարբեր գրով, վարի լուսանցքին վրայ)· «Ի տէր Գեւորգ խոհեմամիտ քահանայէ ասացեալ է զայս»։

888.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ

ՌԿԴ = 1615 եւ ՌՀԵ = 1626

ԹՈՒՂԹՔ՝ 261: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն եւ երկսիւն, 13·5 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ զանազան, 20–31: ԹԵՐԹՔ՝ շարունակաբար չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ, ֆանի մը տեսակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, դրոշմազարդերով, ֆիլ մը վնասուած, փականքները կը պակսին: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկերկու, առջեւն ու ետեւը՝ Գործք Առաքելոցէն, Գլ· ԺԶ—է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրն լաւ, միայն թէ առջեւի թղթերը ֆիլ մը ցեցակեր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆիլ եւ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ եւ ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա, 111ա, 212բ եւն, ընտիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԿԴ (1615) եւ ՌՀԵ = 1626: — ԳՐԻՉՔ՝ Թովմաս եւ Աստուածատուր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչները: — ՏԵՂԻ՝ Հալէպ: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս արքեպիսկոպոս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 94բ, 110բ, եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կարնէն Հ· Օգոստինոս Ամրիկեան 1911ին գրկած է:

Մատեան, է՝ ժողովածոյ կանոնաց եւ իրաւանց, *ուր կան*:

Ա· Թղ· 5ա—93բ: *«Սահմանադրութիւն դատաստարակութիւն նորածննեալ մանկանց, որք հրաւիրեալոց են յաստիճան քահանայութեան, պիտանիք, զոր արարեալ Տեառն Առաքելոյ Սիւն(ե)ոց նահանգի: Արդ ըստ կարգին ժամանակին վարժեալ զմանկունս ի սնունդ սրբութեան»* (տե՛ս մանրամասն Թ· 25 Ա· 1—3):

Թղ· 89բ· կայ՝ «Մինչ ի յերից անճանց անհրաժոյ, առեր մարմին ըստ բնութեան մերոյ» սկզբնաւորութեամբ տաղը, որուն սկզբնատառերը կը կազմեն «Մխիթար»: Իսկ Թղ· 92բ· կայ՝ «Տաղ ձեռնադրութեան ի Կոստանդնէ, Ով անմահ հայ կենաց, մեզ տուար, Տէր, քաւեցեր զպարտիս նախահօրն Ադամայ»:

Բ· Թղ· 96ա–110բ: *«Պատմութիւն Ասաներէից, զոր խօսեցաւ: Եւ յամին յառաջնումն եօթն ամաց լիութեանց յամսեանն յառաջնումն, որ աւր ե· էր ամսոյն»*: — *Թղ·* 106բ· *«Օրհնութիւն խոստովանութեան Աստեղծոյ»*: — *Թղ·* 107ա· *«Այլափոխութիւն»*: (*Հմմտ· Թ·* 115, § գ, *Թ·* 126, § 2 *մանրամասն*):

Գ· Թղ· 111ա–129բ: *Ա· կանոնագիրք: «Կանոն առաջին վասն ժառանգութեան: Բ· վասն որք յանկարծակի մեռանին եւ ոչ զրեն կտակ»*: (*Յանկն է այս: Գիրքը կը սկսի*)՝ *Թղ·* 115ա· *«Կանոն առաջին վասն ժառանգութեան ՃԱ, ՃԲ, ՃԴ· դատ: Այր ոք եթէ մեռանի եւ ոչ գրէ կտակ եւ թողու որդիս արուք եւ էգք»*:

Դրուած է (149) 150 *կանոն: Բ· կանոնն է՝ «Վասն որք յանկարծակի մեռանին եւ ոչ գրեն կտակ»: Գ· կանոնն է՝ «Վասն ժառանգութեան»: Դ· կանոնն է՝ «Վասն կտակաց, թէ քանի՞ ամաց լինի մանուկն»: Ե· «Վասն փեսայից թէ մեռանի եւ թողու կին եւ որդի» եւն եւն:*

Դ· Թղ· 129բ–211բ: *Դատաստանագիրք Մխիթար Գօշի: Կը սկսի՝ «Նախադրութիւն գրոց դատաստանաց· Ա· Յաղագս այնորիկ որ նախատեն զմեզ թէ դատաստանք ոչ գոյ ի Հայք: Բ· Թէ ընդէ՞ր այժմ գրեցաւ եւ կամ ո՞ւմ հրամանն եղեւ» (Հմմտ· Թ·* 205 § 1): — *Ա· մասն ա· Թղ·* 139բ· *«Սկիզբն դատաստանի եւ վիճակի դատաւորաց»: Հմմտ· Թ·* 205 § 2: *Թղ·* 143ա· *ա· «Սկիզբն դատաստանի ի կամս Հօր եւ Որդւոյ Նորա Յիսուսի Քրիստո·ի···: Եկեսցուք այժմ ի գործ դատաստանի· գիտելով զի ըստ քաղաքաց դատաւորս հրամայէ Մովսէս» մմտ· Թ·* 205 § 3:

Այս ձեռագիրը թէ՛ բնագրական եւ թէ՛ խմբագրական տարբերութիւններ ունի Թ· 205էն *եւ Բաստամեանցի հրատարակած Մխիթար Գօշի Դատաստանագրքէն: Կան գլուխներու եւ կանոններու եռեւառաջութիւններ եւ նմանապէս պակասներ՝ չատ:*

Ե· Թղ· 212ա–255բ: *Կանոնականք եւ կանոնագիրք: 1· «Ի՞րատ կանոնական համառօտ ասացեալ: ա· Յաղագս հաւատոյ: բ· Յաղագս մկրտութեան: գ· Յաղագս զտղայս սնուցանելոյ» (ցանկ)*:

2· Թղ· 212բ: *«Նուաստ վարդապետ Յովհաննէս եզբնկեցոյ իրատ հասարակաց քրիստոնէից քահանայից եւ ժողովրդոց ի կանոնական սահմանաց առաքելոց սրբոց հայրապետաց եւ վարդապետաց եւ հօրն մերոյ Վարդան վարդապետի: Ցոր ամենայնի ժողովեցի եւ գրեցի: Աւգնեալ Հոգւոյդ սուրբ Աստուած: ա· Ամենազօր թագաւորին մերոյ Քրիստոսի եւ բարերար փրկչին հաւատարիմ ծառայք, գնեալք եւ ազատեալք անբիծ եւ անարատ արեամբ նորա, փրկականաւ Մխածնի Որդւոյն Աստուծոյ»*:

ա· Թղ· 213ա: «Յաղագս հաւատոյ»:

բ· Թղ· 215բ: «Յաղագս Մկրտութեան»:

գ· Թղ· 216բ: «Յաղագս թէ ո՞րպէս պարտ անուցանեն»:

դ· Թղ· 217ա: «Յաղագս պահոց եւ խրատ ամուսնութեան»:

ե· Թղ· 217բ: «Կանոնք սուրբ Հարցն»:

զ· Թղ· 217բ: «Սուրբ Հայրապետաց»:

է· Թղ· 219ա: «Յաղագս չնութեան»: — Ասէ վերջը կայ՝ «Որ վասն չնութեան թէ քանի մեղք են դրեցաք եւ այժմ գրեմք եւ թնեղորդ վասն դողութեան: Զի դոյն Աստուծոյ հակառակ է»:

ը· Թղ· 20ա: «Յաղագս երդման»:

թ· Թղ· 221ա[1]: «Յաղագս սուտ վկայից»:

ժ· Թղ· 122ա[2]: «Յաղագս յիշոցաստուածց»:

ժա· Թղ· 222ա: «Յաղագս ատելութեան»:

ժբ· Թղ· 223բ: «Յաղագս սիրոյ»:

ժգ· Թղ· 224ա: «Յաղագս աղօթից»:

ժդ· Թղ· 225ա: «Յաղագս խոստովանութեան: Տասն ու չորս կանոն գրեմք վասն Խոստովանութեան»:

ժե· Թղ· 226ա[1]: «Յաղագս հաղորդ ատելոյ: Պարտ է քրիստոնէից որ ամէն Ի· օր հետ մի հաղորդեսցի»:

ժզ· Թղ· 226ա[2]: «Սահակա(յ) յաղագս ողորմութեան: Ողորմութիւն արարէք աղքատաց եւ կարօտելոց»:

ժէ· Թղ· 227բ: «Յաղագս պահոց: Եւ դպահքն սուրբ եւ անարատ պարտ է պահել քրիստոնէից»:

ժը· Թղ· 227ա: «Վասն անդարձ առնելոյ: Այլ եւ օրէնք է քրիստոնէից»:

ժթ· Թղ· 227բ: «Յաղագս առնելոյ սուբ մեռելոյն· զմեռեալն լուացեն: Դարձեալ ի վերայ ամենայնի գրեմք եւ դայս կանոնքս»:

ի· Թղ· 228ա[1]: «Սահակայ կանոնք: Պարտ է քառասունք կատարել մեռելոյն»:

իա· Թղ· 228ա[2]: «Սրբոյն Սահակայ վասն քահանայից: Ուրհրդական են նուէրք ամենայն ընծայք»:

իբ· Թղ· 228ա[2]: «Սրբոյն Բարսեղի կանոնք հոգեկանք: Եթէ ոք արգիլէ զպատուս քահանային»:

իգ· Թղ· 228բ[1]: «Կանոնք յաղագս քահանայից: Յետ գրելոյ զհասարակաց քահանայից կանոնս»:

իդ· Թղ· 228բ[2]: «Յառաքելական կանոնաց: Կարգեցին առաքեալքն եւ եդին հաստատութեամբ թէ ամբարտաւանք»:

իե· Թղ· 228բ[2]: «Սրբոյն Բարսեղի կանոնք: Քահանայութիւն որ է յԱստուծոյ է»:

իզ· Թղ· 239ա[1]: «Նորին Բարսեղի կանոնք: Իսկ քահանայութիւն որ յԱստուծոյ է, այս է՝ սուրբ, հեզ, խոնարհ»:

իէ· Թղ· 229ա[2]: «Յառաքելական կանոնաց: Իսկ պատանկոպոսն եւ սրբ յեպիսկոպոսն են»:

իը· Թղ· 229ա[2]: «Ի Նիկիոյ ժողովոյն կանոնացն ՅԺԹ· Հայրապետաց: Ոչ է պարտ նախ քան զլ· ամն ձեռնադրել քահանայ: Ի սուրբ առաքելոյն Թադէոսէ կաւոնիճ: Արժան է եպիսկոպոսին ձեռնադրել քահանայ»:

իթ· Թղ· 229բ[1]: «Դարձեալ սուրբ առաքելոյն Թադէոս: Ասէ առաքեալն եպիսկոպոսն եղիցի անարատ, պարկեշտ»:

լ· Թղ· 229բ[2]: «Եւ դարձեալ ասէ առաքելոյն Թադէոս(ի) Ասէ առաքեալն եպիսկոպոսին առաւել հրաժարել ի տպիտաց»:

լա· Թղ· 230ա[1]: «Յովհաննու Մանդակունեցոյ կանոնք: Արդ պայս բան իմում պիտելոյ ասեմ»:

լբ· Թղ· 230ա[2]: «Պարտ է լ· ամեայ լինել ըստ առաքելական եւ սուրբ ժողովոյն հրամանի»:

լգ· Թղ· 230բ[1]: «Ի Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի կանոնական խրատուց: Ոչ ունին քահանայք ի յԱստուծոյ եւ ի մէնջ»:

լդ· Թղ· 230բ[2]: «Ի կանոնական Ներսէսի Հայոց: Մի ոք ի ձէնջ արժանաւորութեամբ»:

լե· Թղ· 231բ: «Այլ կանոնք: Քահանային պարտ է Ի· աւուրք յառաջ»:

լզ· Թղ· 232ա: «Ի կանոնաց սրբոյն Բարսեղի կեսարիոյ Կապադովկացոց: Քահանայ մի իշխեսցէ ի չարաթու կամ ի կիրակէ»:

լէ· Թղ· 233ա: «Այլ կանոն զմեռոնն մի ոք իշխեսցէ ի պէտս դեղոց մերձեցանել»: — Դարձեալ լէ· Թղ· 233բ· «Կանոնք յաղագս պէսպէս յանցանաց, որք հանդիպին քահանայից եւ սարկաւագաց: Եւ լուաք քահանայից, որք ի քաղաքի»:

լը· Թղ· 233բ: «Յառաքելական կանոնաց: Թէ եպիսկոպոս կամ քահանայ կամ սարկաւագ լուծանէ զաւուրս պահոց՝ լուծցի»:

լթ· Թղ· 234ա[1]: «Բարսեղի կանոնք: Քահանայ որ զեղխ գինով է· օր»:

խ· Թղ· 234ա[1]: «ՅԱնտիոքոյ ժողովոյն կանոնք: Կամ եղեւ մեծ ժողովոյն թէ քահանայ եւ կամ ուխտ եկեղեցւոյն երթալ ի հարսանիս»:

խա· Թղ· 234ա[1]: «Ի Նիկիա կանոնաց: Քահանայ կամ այլ եկեղեցական որ զարծաթ իւր ի վարձու»:

խբ · Թղ · 234ա² : «*Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին վասն Բ. ամուսնացելոյ : Քահանայ որ ի մեղս զառածեալ է*» :

խգ · Թղ · 234ա² : «*Կանոն Յոհաննու իմաստասիրի : Եպիսկոպոս կամ քահանայ · · · յանբեցութիւն գտեալ մի իչխեսցէ*» :

խդ · Թղ · 234բ¹ : «*Յոհաննու Մանդակունոյ : Եթէ ոք ի քահանայից ի պնել կամ ի վաճառել*» :

խե · Թղ · 234բ² : «*Սրբոյն Սահակայ կանոնք : Որպիսի անառակ սովորութիւն է քահանայից եւ նոցին կանանց պէտք եմանս*» :

Անդ : «*Եփրեմի · Եւ սուրբն Եփրեմ ի պիրս կտակի մահուան ասէ*» :

փզ · Թղ · 235ա¹ : «*Յաղագս Եփրեմի : Պատարագս յաղագս իմոյ տկարութեան*» :

խէ · Թղ · 235ա² : «*Կանոնք Թադէոսի յաղագս եպիսկոպոսաց : Դարձեալ սուրբ առաքեալն Թադէոս ասէ · Արժան է եպիսկոպոսին ձեռնադրել քահանայ Լ · ամաց*» :

խը · Թղ · 235ա² : «*Թադէոսի յաղագս եպիսկոպոսաց : Դարձեալ ասէ առաքեալն արժան է եպիսկոպոսին զամենայն հաւատացեալսն միասէս սիրել*» :

խթ · Թղ · 235ա¹ : «*Սահակայ յաղագս եպիսկոպոսաց : Պարտ է եպիսկոպոսին խնամ տանել ընտանեաց*» :

ծ · Թղ · 235բ² : «*Հայրապետաց յաղագս եպիսկոպոսաց : Որք վերակոչին յեպիսկոպոսութիւն քննեսցի(ն)*» :

3 · Թղ · 236ա² : «*Սահմանք եւ կանոնք սուրբ առաքելոյն ի ձեռն Կղեմայ : Առաքեալն հեթանոսաց երկրորդ կանոնք : Եպիսկոպոս ձեռնադրեսցի յերկուց կամ յերից*» :

4 · Թղ · 242ա : *Առանց խորագրի , որ ըլլալու էր «Սահմանք եւ կանոնք զոր եդին աշակերտքն Քրիստոսի եկեղեցւոյ սրբոյ յետ վերանալոյ Տեառն» : (Վարդապետութիւն առաքելոց) · կը սկսի Գ · կանոնով՝ «Կարդեցին առաքեալքն եւ եդին հաստատութեամբ եթէ օր չորեքշաբաթու պահս եղիցի» : Գ—ԺԱ. կան :*

5 · Թղ · 243ա : «*Ի կանոնաց սուրբ առաքելոյն Թադէոսի հարց առաջին : Ասէ առաքեալն եպիսկոպոսն եղիցի անարատ , պարկեչա*» :

6 · Թղ · 243ա : «*Կանոնք երկրորդ Նիկիականէ զոր եդին ՃԺԸ · Հարքն կրկնարանելով կարճ ի կարճոյ գլուխ հարիւր եւ տասնուչորս : Ոչ է պարտ զկրճատեալսն*» : Կան · Ա—ՃԺԲ :

7 · Թղ · 247ա : «*Ներսէսի կաթողիկոսի եղբօրն Գրիգորիսի Հայոց կաթուղիկոսի կանոնք զգուշաւոր քահանայից Համառօտ : Քահանայիկ պարտ եւ արժան է սրբութեամբ պատրաստել մարմնոյ եւ արեան Քրիստոսի*» : Կան Ա—ԺԲ :

8 · Թղ · 248ա : «*Կանոնք զգուշութեամբ սպասաւորելոյ սուրբ խորհրդոյն : Եւ տխմարութեամբ ճապաղէ ի սուրբ խորհրդոյն ի վերայ սեղանոյն*» : Կան Ա—ՃԵ :

Թղ · 251ա · «Ի կանոնաց կիւրղի : Քահանայ որ գմկնրնկէց աւրհնէ ինքն անսուրբ է» : (Կանոն մը) :

9 · Թղ · 251ա : «*Կանոնք ժողովածոյ վասն կաբեայ : Արդ ի ցամաք լինչ մուկն սատակեալ*» :

10 · Թղ · 252բ : «*Վասն սուրբ պատարագին : Որ անզէտս մկանկ գինով կամ նաչառով պատարագէ*» :

11 · Թղ · 252ա : «*Վասն հաղորդ տալոյ : Որ վասն սխալութեան չտայ հաղորդ հիւանդին*» :

12 · Թղ · 252բ¹ : «*Վասն պէսպէս հոմանց ախտից , որ ընդ քունն լինին եւ ընդ արթուն : Որ ընդ արուի*» :

13 · Թղ · 252բ² : «*Վասն դեղջի քահանայից : Քահանայ որ պիջանայ*» :

14 · Թղ · 253բ¹ : «*Վասն մանկանց որ գան ի քահանայութիւն : Որ ընդ պատռուած երկրի*» :

15 · Թղ · 253բ² : «*Կանոնք ժողովածոյ վասն զանազան ախտից : Վասն գերելոյ մի երդնուլ , այլ գնով հանել*» : Վերջ Թղ · 255բ :

Յովհաննէս Երզնկացւոյ խրատներն ու կանոնները հմմտ. Թ. 4, 1ա—ժգ· սարբերութիւններ կան անոր եւ ասոր միջեւ : Միւս կանոններու համար հմմտ. կանոնագրքերը՝ Թ. 58, 100, 256, 278, 581 եւ 810 :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. 1 · Թղ · 94բ—95ա : «*Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան եւ մի աստուածութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս ամէն : Արդ գրեցաւ գիրքս ի մայրաքաղաքս Տիրերիոյ , որ կոչի Հալապ ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ Քառասնիցն ի թվին ՌԿԴ (1615) ի խնդրոյ հեզահոգի ամենայն առաքինութեամբ զարդարեալ արքեպիսկոպոսին Տէր Ցովաննէսին , որ ստացաւ զսոյ ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յիշատակ իւր Հոգւոյն եւ Ծնողացն տէր Ցովաննէսին մաւրն Եագութին եւ եղբարցն Ղազարին եւ Դանիէլին : Արդ որք հանդիպիք սմայ յիշեցէք ի Քրիստոս զՑովաննէս եպիսկոպոսն եւ զծնողսն իւր , լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք ամէն : Այլ ես յետինս կարգաւորաց Թումայ անուամբ երէց եւ գործով մեղաւոր , գրեցի բան իմում կարի , արդ որք հանդիպիք յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք ամէն*» :

2· Թղ· 3բ· (Մատիտով)· «Մեծ Մաշտոց, չարաշարդ Տ· Յովհաննէս արքեպիսկոպոս Թ· Քրիստոսի 1060 Տիպերիոյ կամ Հալէպի մէջ»:

3· Թղ· 4ա· (Մատիտով)՝ «Մեծ Մաշտոց, Լօքն աստիճանաց ձեռնադրութիւն, չարատրեալ Գեր· Տ· Յովհաննէս արքեպիսկոպոս, գրեաց զձեռագիրս Տիպերիա Հալապ Թիւ 1060»:

4· Թղ· 110բ· «Զգծոյ սորա (Ասանէթի պատմութեան) գնուատ եւ գեռաբչուառ մեղապարտ Աստուածատուր դպիրս յիշեցէք ի Քրիստոս Ասպուած եւ մի ոպորմիայի արժանի արարէք եւ ձեզ ոպորմեցի Տէրն Երկնային ամէն: Գրեցաւ թվ· ՌՀԵ (1626) ի վայելումն Ձերուն Տէր Յովաննէս արքեպիսկոպոսին, մաքրամիտ եւ հեզահոգոյն եւ յետ անցման իւրոյ յիշատակ անջնջելի»:

5· Թղ· 211բ: 48յիշատակարան Մխիթարայ գաւառատանագրքի)· «Գրեցաւ գաւառատանագիրքս ի Հալապ քաղաք թվ· Հայոց ՌՀԵ (1626) ձեռամբ մեղապարտ Աստուածատուր սարկաւագիս ի խնդրոյ բարեմիտ եւ հեզահոգի Ուռհայեցի Յովհաննէս Ձերուն եպիսկոպոսի առաջնորդի սրբոյ քառասնից եկեղեցւոյն ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յետ անցման յիշատակ հոգւոյ իւրոյ: Արդ աղաչեմ զձեզ անմեղապիր լերուք զրիս, զի կար մեր այս էր· բայց սղալանային Թողութիւն արարէք ինձ, զի չինէն ոչ է, այլ խիստ վատթար եւ սղալ օրինակի հանդիպեցայ եւ յետոյ լաւ օրինակ գտայ եւ սրբագրեցի, աղաչեմ զձեզ յիշեցէք զիս ի Քհսուս Քրիստոս եւ դուք յիշեալ լինիք ամէն»:

6· Թղ· 255բ—56ա· (Կանոնագրոց յիշատակարան)· «...Փառք...: Որ եա ինձ կարողութիւն մեղապարտ եւ յոգնամեղ զրչի արուեստ Աստուածատուր դպրիս հանել յաւարտ զսրբոց Հայրապետաց սահմանեալ զգաւառատանագիրքս եւ կանոնագիրքս լիակատար ի միաւթիւն (sic) ի մայրաքաղաքս Բեբիա որ Թարգմանեալ կոչի Հալապ ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ Քառասնից եկեղեցացս, որ են աստ մեզ յօգնութիւն եւ ամենայն հաւատացելոց: Արդ յանդ ելեալ կատարեցաւ սուրբ մատեանս ի թվականիս Հայոց ՌՀԵ ամին ի վայելումն Ձերուն Յովաննէս եպիսկոպոսին եւ յետ անցմանն իւրոյ յիշատակ անջնջելի հոգւոյ: Արդ որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով կամ օգտիք բան ինչ ի սմանէ, աղաչեմ զձեզ յիշեցէք ի Քրիստոս զվերոյգրեալ Ծրող սորա դյեանեալ Աստուածատուր զպիրս եւ գհայրն իմ զՅաչատուր եւ զմայրն իմ զմահտասի Ցաթունն եւ զայլ ամենայն գհագեւոր եւ զմարմնաւոր հարք եւ եղբարքն մեր եւ գուսուցիչքն մեր եւ զայնոքիկ, որք ի վերոյ մեր անարժանութեանս երախտիք եւ աչխատանք ունին եւ լի եւ առատ սրտիւ ողորմի ասացէք եւ Տէր Աստուած ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշեցելոյս առհասարակ ողորմեացի յիւր մխսանգամ գալստեանն որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն: Հայր մեր: Յարձեալ աղաչեմ զձեզ զրիս անմեղապիր լերուք, զի կար մեր այս էր եւ սխալանաց ինձ մեզապիր մի լինիք, զի խիստ սխալ օրինակի հանդիպեցայ եւ յետոյ լաւ օրինակի վերայ սրբագրեցի եւ որք հանդիպիք սմա գաւելորդ սխալն բառնայք եւ զպակասն լցուցանէք եւ զմեզ առանց մեզապրանաց Թողէք եւ Տէր Աստուած Թողցէ դյանցանս ձեր ամէն»:

«Զվերջին սաստող սուրբ մատենիս զՄիքայէլ եպիսկոպոսն եւ զծնօղն իւր, զհայրն իւր զՍիմէոնն եւ զմայրն իւր զՁանազէն եւ զեղբայրն իմ զմահտասի Ամիրագիդն եւ զփոքր եղբայրն իմ զՍիմէոնն եւ զմեծ պապն իմ զԱւագն, որ փոխեցեալ են առ Քրիստոս եւ զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն իւր յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք ինձ Միքայէլ եպիսկոպոսիս, որ դնեցի զսուրբ զերքս յիշատակ ինձ եւ ծնօղաց իմոց ի Թվին ՌՀԵ ամին ի յՈւռհայեցի Յովաննէս եպիսկոպոսէն, որք յիշէք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ամէն: Հայր մեր»:

Յիշատակագրութեան դիմաց՝ լուսանցքի վրայ՝ Միքայէլ եպիսկոպոսի կնիքը: Նաեւ՝ Թղ· 5ա, 96ա:

7· Թղ· 258բ· (Օտար գրչէ)· «Փառք համագոյ Հօր եւ Որդւոյ եւ սրբոյ Հոգւոյն ամէն: Գրեցաւ գիրս բուք (sic) ի ձեռն տէր Ոսկոյն: Յիշատակ է կանոնագիրքս Մարգրին եւ որդոյն տէր Ղազարին: Ով որ հակառակի պատիճն Յուդայի առցէ»:

889.

ՎԱՐՔ ՀԱՐԱՆՑ ՖՐԱՆԿԻ

ԺԲ—ԺԹ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 118: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 14·5 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ վերջինն է ԺԳ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, փայլուն: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ինկած է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կողազուրկ, առջեւէն եռեւէն թղթեր պակաս, սեւցած, այժմեան առաջին թերթը մարմնէն անջատուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԲ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղթի մը վրայ գրուած է՝ «10· Առաքեցաւ ձեռագիրս ի Հ· Մատթէոս Վ· Հաճեանէ ի տանէն Տէր Յակոբ Խահանի՝ որդի Տէր Փիլիպպոսի: Առաքեցաւ ձեռամբ Հ· Յարութիւն Հուլուճեանի ի ճանապարհորդելն ի Շամոսվարէ, Միջնքաղ 2 Օգոստ· 1913»:

Մատեանս է՝ վարք Հաւանց Ֆրանկի, սկիզբէն չատ կը պակսի։ (Թղ · 1ա[1]) կը սկսի ի գլխուն սա խօսքերէն՝ «Եղեւ իսկ պատանեակն զարթուցեալ, գնաց ըստ սովորութեանն ի դասատունն եւ յորժամ ի խօսիլ երաց զբերանն իւր հակաճառութեամբ ամենեցուն յաղթեաց եւ յամենայն դիտութիւնս կատարեալ երեւեցաւ»։ Վերջն ալ թերի է · կը հասնի մինչեւ կԶ · գլխուն այս խօսքերը «...Զի թէ դու ոչ էիր թողեալ զինչս չարաչար ժողովեալս ես դիւրաւ ապատ լինէի այլոց մեղաց եւ այնպէս անդադար րդ...» կը պակսի)։ Տե՛ս Թ · 578 Բ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ · չունի։

890.

ՔԱՐՈԶՔ ՈՂՋՈՒՆԻ

ԺԸ—ԺԹ

ԹՈՒՂԹԻ՝ 43։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9։ — ՏՈՂԻ՝ 21։ — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ, զօրաւոր, փայլուն։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ։ Փիչ մը վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ ընդհանուրը՝ լաւ, ջուր տեսած եւ սեւցած, թուղթ պակաս։ — ԳԻՐ՝ ճօտգիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ ֆանի մը հատ լաւ։ — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր։ — ԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 4ա, միայն ուրուագծեր դրուած։ — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ թղ· 2բ–3բ, 43բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 42բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ 1912ին ստացուած։

Մատեանս է՝ Քարոզ ողջունի, ուր կան՝

1· *Թղ · 4ա · «Քրիստոս Տէրն մեր յաղագս ողջունի զաշակերտսն իւր առաքեաց ի քարոզութիւն, յորժամ իբրեւ գհաւատարիմ բարեկամս եւ ի ձեռն նոցա զբանալի աստուածային դանձուց»։*

2· *Թղ · 14ա։ «Քարոզ ողջունի ի բանն որ ասէ · Ձոր տուն մատանիցէք կամ ի քաղաք եւն։ «Ամենաբանական ողորմութիւնն եւ ընդհանրածաւալ պթութիւնն Աստուծոյ»։*

3· *Թղ · 30բ · «(Քարոզ) ի բանն որ ասէ՝ Ձոր տուն եւ կամ ի քաղաք մտանիցէք նախ ասասջիք ողջոյն տանս այսմիկ եւն։ Վարդապետք եկեղեցւոյ ասեն թէ ողջոյնս այս, զոր տամք ոչ է անկօր եւ սուտ բան»։*

4· *Թղ · 34բ · «Որպատ վասն ողջոյն տալոյ աստուածեալ յումեմնէ բանասիրէ։ Ստեղծօղն ամենայն ստեղծուածոց, իրակօղ ամենայն իրակութեանց» թերի։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ · Թղ · 42բ։ «Ճիշտ ակաբան · Այս ձեռագիրը 2½ գհ · = 1½ ֆր · գնեցի։ Ուրիշ ձեռագիր մ'ալ գնեցի — Տաղարան, որ վաթսուն համկական լեզուով սիրոյ եւ այլ տաղեր կան։ Քանի մը հատ նահապետ Քուշակի ընտիր ու սիրուն լեզուով, բոլորն էլ անտիպ։ Ներկայ(ս) եւ Տաղարան ձեռագիրը Ամասիացի նկարիչ Տիար Վահան Գագկիւտէնեանէ գնած եմ, որ անցեալ տարի մրցումով յաջողելուն համար տեղւոյս կայսեր Ռիւշտիէ դպրոցը գծագրութեան ուսուցիչ կարգուեցաւ։ 20 Մայիս 1911 կ. Գազգեան»։ Ուրիչ քանի մը թղթերու վրայ եւս նորագոյն բաներ մը գրուած են։

891.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ՌՃԹ = 1660

ԹՈՒՂԹԻ՝ 278։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 13 × 3·5 + 3·5 = 7։ — ՏՈՂԻ՝ 21։ — ԹԵՐԹԻ՝ 25, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ հաստ եւ զօրաւոր թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ երբեմն ամբողջապէս կաշեպատ, այժմ առջեւի եւ կրճակի կողմերն ինկած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ առջեւէն թղթեր կը պակսին· շատ սեւցած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ շատ ճաշակաւոր։ — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 77ա, 131ա, բազմագոյն եւ ճաշակաւոր։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ թղ· 7ա, 131ա եւն, շատ ընտիր։ — ՆԿԱՐԻ՝ նկարներու համար պարապ էջեր ձգուած ամէն աւետարանէ յառաջ։ — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ թղ· 76բ, 130բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԹ = 1660։ — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս երէց։ — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը։ — ՏԵՂԻ՝ Ախտայ գիւղ Ծաղկունեաց։ — Տեարբ՝ էվազ, Արիստակէս Բահանայ։

— ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 277ա, 276բ, 130ա, 213ա ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա արտաքին լուսանցքին վրայ գրուած՝ «Նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանին Մարիամ (կազակից Մկրտչի) Սրապեանէ (որ եւ Գասպարեան)։ Արդուին 30 Ագոստոս 1913։ Ձեռագիրս թուի ի գրոց Հ· Միհրդատ Գասպարեանց։ Երեր ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ակինեան, Արդուինցի»։

Մատեանս Հ՝ Աւետարան, սկիզբը թերի Հ ։ Թղ· 1ա—76ա· Մատթէոս, Գլ· Ա· 1—18 պակաս ։ Թղ· 77ա—130ա· Մարկոս· (Մարկ· ԺԶ· 9—14 չկայ) ։ Թղ· 131ա—213բ Ղուկաս ։ Թղ· 215ա—276բ· Յովհաննէս· (Գլ· Ա· 1—14 պակաս· վերջը՝ չկայ «Իբք կնոջն չնայեայ»)։ Յանկ պլեայ, նախադրութիւնք պրուած չեն ։ Համեմատութիւնք պրուած վարի լուսանցքին վրայ ։ Թղ· 278բ տարբեր պրով պրուած են քանի մը պեղպեղներ ։

*ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 276բ[2]· Գլխաւորը· «Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն··· ։ ի թուականութեանս Հայոց ՌՃ եւ Թ (1660) ի թագաւորութեան Պարսից Շահապային գրեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ յոմնոմանց անձին Յովհաննէս իրիցու· գործով Թափուր եւ ունայն ։ Գոհանամ զՏեառնէ իմմէ որ եւս կարգաւորին ի ակարութեանս իմոյ մտնուանդ փոփոխմամբ խորհրդով եւ անհատատա մտովք բան Սղոմոնի, որ ասէ ճանապարհս առն երիտասարդի ոչ պիտացի եւ այլն, հասանել ի յաւարան սուրբ Աւետարանիս ազօրմութեամբն Աստուծոյ ։ Աւարտեցի ի յերկիրն Մագեդոնացւոց ի գեւղն որ կոչի Ախատայ, ի դրան նորաշինութ սուրբ Գէորգին եւ այլ սրբոցն, որ կան ասա հաւաքեալ ։ Ի հայրապետութեան սուրբ էջմիածնոյ Յակոբ բարեհոգեալին եւ միաբան ուխտին նորա ։ Եւ տեղոյս առաջնորդ սուրբ ուխտիս Աստուածածնին երիցս երանեալ Մովսէս վարդապետին եւ գաւիթն Ներսէան (sic) եւ միաբան ուխտին նորա ամէն ։ Աղաչեմ զձեզ եղբարք Քրիստոսին չնորհեցէք ինձ եւ անմեղապիր լերուք խոչորութեան գրոյս եւ սղալութեանս, ով եղբարք, թէպէտ գիր միրս ախմար է եւ վատ՝ գրեալն ի սմա ընտիր տերինակ է եւ յատակ անուտ եւ անապակ եւ անպատճառ ։ Արդ ցանկացող եղեւ յայսմ աստուածաշունչ տառիս հեզահոգի եւ բարեպաշտ այրն էվազ, յուսով եւ սիրով, քան բանիւ, որ ասէ Քէ երանի՛, որ ունիցի զաւակ Սիոնի եւ ընթանի յերուսաղէմի ։ Նոյնպէս եւ սա եղիցի յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն Բարիւ եւ Ապրպին ։ Գարձեալ յիշեցէք Այվազն եւ կողակիցն իւր Ագիկն եւ զորդիս իւրեանց Աստուրն, Կիրակոսն, Աբին, զուսարն իւրեանց Մարիամ, Փարին, Զանուժն ։ Մոպեմ յիշել Աբին եւ զկապակիցն իւր Դալխէն որ սա Քրիստոս փոխեցան ։ Գարձեալ յիշեցէք էվազն եւ երկրորդ ամուսին Աթմատանն եւ զպատն իւր Ղապարն եւ զեղբայրն Վարդուժն եւ զկապակիցն իւր Զուլալն եւ զմեզապարտ գրիչս զՅովհաննէս երկոցս յիշել ազաչեմ եւ զծնօղան իմ ։ Գարձեալ յիշեցէք Այվազն, որ առացաւ սուրբ Աւետարանս եւ եա յիշատակ··· (մի քանի բառ ապրուած) ···եթէ ազգական կամ ընթանի համարձակի ծախելով նզովեալ եղիցի սուրբ Հայրապետացն ։ Մի ոք իշխանաց ծախել ։ Ով ընթերցողք, յորժամ օրինակելով կամ կարգալով յիշեցէք Յովհաննէս երկոցս եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի իւր միւսանգամ գալստեանն ամէն ։ Հայր մեր»։

2· Թղ· 276բ[1]։ «Ով սուրբ ընթերցող, զմեզապարտ գրիչս Յովհաննէս երկոցս յիշել ազաչեմ եւ զծնօղան իմ եւ ընդ նմին զաւագ սարկաւագն ամէն»։

3· Թղ· 130ա[2] «Զմեզապարտ գրիչս յիշել ազաչեմ, ով մանկունք Սիոնի ։ Զստացող կենսարեր սուրբ Աւետարանիս զԱբիստակէս Բահանցն յիշեսջիք ի Տէր, նագելի մանկունք Սիոնի ։ Եւ ընդ նմին Այվազն եւ զորդին իւր Աթի բէկն, որ երեսնամեայ փոխեցաւ սա Քրիստոս»։

4· Թղ· 213բ[2]։ «Զհոգիսակր սրբազանն եւ մարբասիլեան ի վարս պարկեշտութեան եւ զամենառաքինին գԱբրիստակէս զքահանայն զստացաւոր աստուածային փրկագործ իմաստիս յիշեսջիք Տէր, որդիք վերին Սիոնի ։ Ժառեմ եւ ես յոգնամեղ խոչորագիծս զՅովհաննէս երկոցս եւ զծնաւգան իմ անմոռաց լինել ի ձէնջ, զի եւ դուք յիշեսջիք ի Տեառնէ»։

892.

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

(1911)

ԹՒԽՎԱԾՔ՝ 50։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5·14, միասիւն։ — ՏՈՂՔ՝ 21։ — ՆԻՒԹ՝ հասարակ տետրակի թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ մախուր թղթեայ ծածկով։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մախուր։ — ԳԻՐ՝ շեղագիր, ճոռ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ թուականիս՝ 1334, արտագրութեան, որ այս ձեռագիրս է, 1911։ — ԳՐՉԻ՝ թուագրին՝ Յարգիս արտագրութեանք՝ անծանօթ։ — ՏԵՂԻ՝ թուագրին՝ Սիս։ — ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թուագրին թղ· 67–8։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը։

Մատեանս Հ՝ (թղ· 2բ) «Պատարագամատոյց Աստուծով, զոր ասացեալ է սրբոյ հաւրն մերոյ Աթանասի»։ Կր սկսի զգեստա-

ւսրման ապօթքներով՝ «Ար պղեցեալ ես պղոյս որպէս Հանդերձ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս»: Թղ· 4բ: «Ձեռ այսորիկ խոնարհի առաջի քահանայիցն եւ ասէ· Խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ եւ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ սրբոց առաքելոցն Պետրոսի եւ Պաւղոսի եւ ամենայն սրբոց»: Ապա «Ոգորմեսցի» «Աստուածպէս» եւն: Վերջ՝ թղ· 29բ:

Հին ձեռագրին կամ բնագրին նկարագրութիւնն ու յիշատակագրութիւնք եւս գրուած են: Թղ· 29բ՝ Պատարագամատոյց եւն ՉՉԳ = 783 (1334) դար ԺԴ:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 60: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12·1: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 11·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ միջեւ երեսուներորս թուղթը թերթահամար չունի, թերեւս ստորին յուսացիցէն կտրուած է, պնուտետեւ կը սկսի ե—է· իւրաքանչիւրը տասներկու, վերջին՝ տասն թուղթ: — ՆԻԽ՝ մագաղաթ ոչ այնքան յղկուն: — ԿԱՉՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, խարխլած եւ փտած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ջուրէ եւ խոնաւութենէ ազդուած: — ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ մագաղաթեայ, սկիզբն երկու թուղթ, մասն Աւետարանի, երկսիւն գրութեամբ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միայն սկիզբի գիրը ծաղկեայ, գունեղ եւ ոսկեզօծ, Աւետարանները առաջին տողը ոսկեայ, ընդհանրապէս կարմիր բոլորգիր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԽՈՐԱՆ՝ սկիզբը միայն գունեղ եւ ոսկեայ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ նոյնպէս սկիզբը, ըստ խորանի գունեղ եւ ոսկեայ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՉՉԳ 783: — ՏԵՂԻ՝ ի մայրաքաղաքն Սիս: — ՏԷՐ՝ Հեթում Բահաձայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 29բ, 67բ–68ա:

Մատեանս Հ՝ *Պատարագամատոյց թղ· 1ա–2բ: Ապա Աւետարանք եւ ընթերցուածք Պատարագի:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 67–68 «Փառք սուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյն: Գրեցաւ Պատարագամատոյցս ձեռամբ մեղապարտ եւ անարժան քահանայի Մարգսի ի լաւ եւ յընտիր աւրինակէ ի Թուին Հայոց ՉՉԳ (1334) ի մայրաքաղաքս Սիս: Ի խնդրոյ պատուական եւ երջանիկ քահանային Հեթմայ, որ եռափափագ եւ յաւժար սրտիւ եա զրել զայդ ի վայելումն անձին եւ ի յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց եւ զարմից: Արդ ազաչեմ զամենեսեան զան սիրոյն Քրիստոսի յորժամ մատուցանէք պատարագն եւ կարդայք զմարգարէականք եւ զառաքելականքն, նոյն եւ զաւետարանն յիշեցէք զպատարագիս եւ զծնողս իւր, նաեւ զիս զմեղսուցեալ գրոսիկս եւ զոսկոս եւ զծնողս իմ ապրպանաւք եւ որ զմեզ յիշէ Քրիստոս Աստուած, որ առատ է ի տուրս բարեաց ձեզ յիշատպղ եւ մեզ յիշեցելոցս ողորմեսցի եւ նմա փառք յաւիտեանս»:

Տարբեր դիպաւ եւ ի՛մանալոս· «Ո՛ զմեզսուք պատապարանն պկպմոպ սրպայ զՅովհաննէս ավագ սարկաւագս ազաչեմ յիշել ի Տէր եւ զծնողսն իմ եւ որ յիշէ յիշեալ լիցին ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ»:

Աբգարեան եաեւ՝ թղ· 33բ կայ այս անկնկութիւնք՝ «Այս պատարագամատոյցս Հայոց Նախորդ մարաիրոսութեան մէջոցին (1895–96) Յոհնուկի սուրբ Կարապետ վանքի աւերբ ու ատրէ առեն եկեղեցական սուրբ կահուց եւ գրեանց հետ գերեվարուած է, ապա Նիկողոս եպիսկոպոս Դաւթեան (Հանդուցեալ) ձիով կը րերէ եւ ըստ մեր խնդրանաց Չէյթունի կաթ· փոխանորդ Տ· Վաղարշակ վարդապետ 1911ին Մայ վանքը գրկեց, յորմէ օրինակեցաւ ներկայս:

1911 Նոյ· 29 ի Սիս, Սահակ Բ· կաթողիկոս Կիլիկիոյ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Չմմա· վերը:

893.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ՌՃՉ—Լ = 1657—8

ԹՈՒՂԹՔ՝ 337: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 14: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 13 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 28, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ԿԱՉՄ՝ տախտակ կաշեպատ, զօրաւոր, բաւական լաւ, դրոշմազարդ, փականիճեները ինկած եւ գարդերէ զրկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց փիչ մը ջուր տեսած, սեւցած: ՆԻԽ՝ մագաղաթ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սիրուն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ համարներու առջեւի գիրերը մեծ եւ սիրուն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4ա, 94, 153, 255. գոյնզգոյն, լաւ, բայց վնասուած: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ շատ, գոյնզգոյն եւ բաւական յաջող: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 3ա՝ Մատթէոս, թղ· 254բ՝ Յովհաննէս, բաւական յաջող. բայց գունաթափ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա, 3ա, 377ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՉ եւ Լ (1657–8): — ԳՐԻՉ՝ Միհաս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՉՄՈՂ՝ Մովսէս: — ՏԵՂԻ՝ Ստաթեւի վանք: — ՏԷՐ՝ Սիմէոն եւ Նախավկայի վանք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 333բ, 336բ եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3ա, Գերպ· Գովրիկեան Աբբահօր Բահանայութեան յիսնամեայ եւ

Մխիթարեան Միաբանութեան վիեննա հաստատութեան հարիւրամեայ գոյգ յոբելեաններու առթիւ Հ· Ս· Ամբիկեանէն 1911ին կարճէն առաքուած ։ — Ունի բանալու ուսկեր ։

Մատեանս է՝ Աւետարան, ուր ամփոփուած են առանց նախադրութեանց, պլխացանկի եւ համեմատական ապիւսակներու՝ Թղ· 4ա· Մատթէոս ։ — Թղ· 94ա· Մարկոս (Մարկ· ԺԶ· 5 համարէն սկսած կը պակսի, թուղթ ինկած է) ։ — Թղ· 168ա· Ղուկաս ։ — Թղ· 270ա· Յովհաննէս ։ Մարը չկայ՝ «Իրք կնոջն չնայելոյ» ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորը՝ Թղ· 333բ[2] «Փառք··· ։ Արդ գրեցաւ սուրբ Աւետարանս քառատակ ապրելոս կենաց ի Քրիստոսէ ապրանոգատէր հայկական տունի հազար հարիւրոյ եւ ի սմա վեց անկելոյ ։ Ի հայրապետութեան բոլորից մերոց ոգնէից տան սրբազնագործի Տէառն Յակոբի Հայոց հեզինակ յիշմիածնի ։ Զեռամբ մեղապանելի ոգոյ եւ ամենամեղս ի գրչոյ Միհաս սոսկ անուամբ միայն աբեղայի ի սուրբ եւ հոչակաւոր ուխտս սուրբ Սատեփանոսի Նախավկային եւ Առաջին Քարոզողին Քրիստոսի, որ ասէ եկայք աւրհնեալք Հաւրն իմոյ ժառանգեցէք ։ Մասն եւ բաժին ընդ Յուդայի եւ ընդ Բելիարայ առցէ ։ Մի լիցին սմա դաւիճի եւ դաւէքար, որ ասեն թէ սա իմոց աղագանաց է, պարտ է ինձ սմա տիրել եւ վայելել, ծախել եւ կամ գրաւել եւ կամ պահել ի պիղծ եւ ի մեղսաթաւալ տունս իւրեանց, զի ընդունիցիմք զոհս եւ գուարակս եւ մի պահիցէք ի տունս նոցին, այլ պահէք զսա արդեւթեամբ ի սուրբ սեղանին եւ խորանին Շաղատու զգաստութեամբ ։ Եւ կամ ով ոք իշխէ կամ լրբի կարել եւ ջնջել զյիշատակարան սուրբ գրոյս ինքն ջնջեալ եղիցի ի գպրութենէն կենաց եւ մի մեղանչէք զսուրբ գրոյս ։ Եւ ես խոտանաճցի մեղապարտ Միհաս աբեղայս ձեռամբ եւ մատաւք իմովք զմագաղանն, զգիրն եւ զկազմն տպագրեցի եւ հատա(յ) ի նաւահանգիստ ։ Փառք եւ գոհութիւն Տէառն Աստուծոյ Քրիստոսի ամէն ։

Դարձեալ ապաչեմ զձեզ քահանայք պատուականք եւ մանկունք Սիոնի անմեղադիր լերուք խոչորութեան գործոյս, քանզի կար մեր այս էր եւ ոչ աւելի կամ պակաս· ողջ լերուք» ։

2· Թղ· 366բ[1]· (Տարբեր գրով)· «Եւս կրկին նորոգեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ յոգնամեղ Մեսրոպ երիցու ի գիւղն Շաղկերտն· ըստ խնդրոյ ծերոնի Մովսէս քահանային Նորաշէնոյ ի գուռն սուրբ Աստուածածնին յիշատակ իւրն եւ ննջեցելոց ի Քրիստոնեութեան մերում (չի կարդացուիր բուականը) ի յամսեանն Մարտի Ժ·ին եւ որք հանդիպիք սմա միով Հայր մերիւ յիշեսջիք զմեզ եւ զսուբ յիշեալ լիջիք առաջի Քրիստոսի ամէն»։

3· Թղ· 337ա[1]· (Գլխաւոր յիշատակագրութեան տառերով)· «Եւ դարձեալ ծանիք զԱւետարանս ի սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայիցս ով ոք հանէ եւ

կամ գողանայ նենգութեամբ յայլ տեղ տանէ եւ կամ ծախէ...» (այսչափ միայն)։

4· *Թղ·* 352*ա·* (*Տգեղ գրով*)· «*Ի յիշատակ է մահտեսի Վարդանին կո(ւ)զակիցին Խանումին, Խաչատուրին, Կարանին*»։

5· *Թղ·* 3*բ·* (Մատթէոսի աւետարանչի նկարին տակ)· «*Զնկարող սակաւ ծագկանցս զՄովսէս յեղեւնագործս փարիսեցի, յիշել պաշտեմ ի Տէր զյիշողդ յիշեալ լիջիք գՏեառնէ Աստուծոյ· Թվ· ՌՃէ*» (1658)։

894.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՔ ԳՐ.Ի ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ

1654

ԹՈՒՂԹՔ՝ 417։ — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 14։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10, վերջի մասը երկսիւն 14 × 4·5 + 4·5 = 9։ — ՏՈՂՔ՝ 33։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 26, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, դրոշմազարդերով, կռնակը վնասուած ու փականքները եւ զարդերը հանուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց՝ ետեւէն թղթեր պակաս, բանի մը թուղթ ցեցակեր եւ ջուր տեսած, նաեւ լուսանցքէն կտրուած։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ հասարակ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա, 42ա, 155բ, 259ա եւն, բազմագոյն։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ պարզ բաներ, բանի մը հատ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1654։ — ԳՐԻՉ՝ Սարգիս։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ։ — ՏԷՐ՝ Ղազար, Շամամ, Առաքել վարդապետ։ — ՅԻՇԱՏԱԳԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 275բ, 340ա 407ա եւն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ետեւը՝ «Նուէր ի Պր. Ստեփան Լիսիցեանէ ի Տփղիս Մատենադարանին Մխիթարեանց, 1912 Մայիս»։ — Սիւնակները չեն նշանակած։

Մատեանս էյ՝ Մեկնութիւնք Տաթեւացւոյ, ուր կան Մեկնութիւն Մատթէի, Մեկնութիւնք Սողոմոնի գրոց, Ցորայ եւ Քերականական գրութեանց։

Ա· 1· *Թղ·* 1*ա*։ «*Յանգ գլխաւորագոյն բանից բոլոր գրոցս, զի գիւրաւ գտցես*»։

2· *Թղ·* 2*ա*։ «*Յանգ առաջին հատորին մեկնութեան։ Առաջին, բաղդատութիւն, Դ· գեառցն*»։

3· *Թղ·* 4*ա*։ «*Գրիգորի աշակերտի եռամեծի եւ տիեզերալոյս* վարդապետի Յովհաննու Որոտնեցւոյ *հաւաքեալ քաղուածոց, մեկնութիւն աւետարանին Մա(տ)թէոսի։ Նախերգաբար։ Բաղդատութիւն չորս գեառցն եղեմամուղիս չորից աւետարանչացն հոգեբուղիս։ Աւգնեա Հոգի սուրբ Աստուած։ Արդ չորս գեան նմանի չորից աւետարանչացն։ Փիսովն, որ է Անգես կամ Ինդոս ի Մա(տ)թէոս համեմատի ըստ հնոցս յեղանակաց*»։

4· *Թղ·* 8*բ*։ «*Յանկն աւետարանին տեսութիւն եւ վասն Ժ· խորանացն, զոր արարեալ է մեծին* Եւսեբեայ *ի խնդրոյ կարպիանոսի եպիսկոպոսի, զոր եղբայր կոչէ։ Տես դեղբայրութեան յեղանակն ի լուծմունս պարապմանց...* (պարապ տեղ ձգուած) *Հց· Վասո՞ն էր Ժ· կանոնս սահմանէ։ Պխ· Տասն թիւ կատարեալ է եւ բազում խորհուրդս ունի*»։

5· *Թղ·* 13*ա*։ «*Ի սկիզբն աւետարանիս հետեւեսցուք սակաւուք իմաստից քերթ(ող)ութեանց։ Զի ասէլն Գիրք, որ է ըստկիզբն Մա(տ)թէոսի զչորս աւետարանացն սկիզբն յինքեան ունի Գիւտն Մաթէոս*»։ *Ինն Յովհաննէս, Ինն Ղուկաս, իսկ Ութն Մարկոս, զի երկու Ութն մին Ոայ է եւ զի կրկին Ութ է ցուցանէ զկրկին հագարեակն որ է Մէ*»։ *Ունի Ա—ԻԶ գլուխ*։

6· *Թղ·* 39*ա*։ «*Յանկ երկրորդ հատորին*»։

7· *Թղ·* 42*ա*։ «*Նորին երկրորդ հատոր մեկնութեան քաղուածոյս։ Եւ իրրեւ մատնեցաւ Յովհաննէս։ Յուցանեն աւետարանիչքս թէ այլ իմն է գործք եւ վարդապետութիւնք Քրիստոսի, զոր ոչ գրեցան եւ թէ վա՞ն էր։ Նախ թէ զամէն գրեալ էին գոյր կարծես հակառակողացն*»։ *Ունի Ա—Լ գլուխ*։

8· *Թղ·* 93*բ*։ «*Յանկ երրորդ հատորին*»։

9· *Թղ·* 95*ա*։ «*Նորին երրորդ հատոր մեկնութեան քաղուածոյ· Եւ մտեալ ի կափառնայում մատեալ հարիւրապետ մի Հրց· Վա՞ն էր ասա սկիզբն առնէ մեկնութեան։ Պխ· Զի առաջին ի հեթանոսաց էր հարիւրապետն որ հաւատաց*»։ *Ունի Ա—ԺԶ գլուխ*։

10· *Թղ·* 120*բ*։ «*Յանկն է չորրորդ հատորին*»։

11· *Թղ·* 122*ա*։ «*Նորին չորրորդ հատոր։ Յայն* (sic) *ժամանակի յորժամ զպատուէր երկոտասանիցն կատարեաց եւ առաքեաց քարոզել եւ բժշկել, յորժամ դՅովհաննէս յարգեաց*»։ *Ունի ԺԶ գլ·*։

12· *Թղ·* 152*բ*։ «*Յանկն է հինգերորդ հատորին*»։

13· *Թղ·* 155*ա*։ «*Նորին հինգերորդ հատոր։ Վասն Հերովդէի եւ որդւոց Նորա։ Ել Յիոսւս ի կողմանս Փիլիպպեայ կեսարեայ·*

նախ հարցանելի է ուսոի՞ պայր եւ յո՞յ երթա՞յր»: Ունի իւ գլ·:

14· Թղ· 198ա: «*Յանկ է վեցերորդ հատորին*»:

15· Թղ· 201ա: «*Նորին վեցերորդ հատոր: Սուրբն Ոսկերերան չորս հատոր գրէ գմեկնիչն*»: Ա—ԻՀ գլուխ:

Բ· Թղ· 256ա—340ա: «*Մեկնութիւն Սողոմոնի գրոց: Նախ յառաջաբան մր··· «Եւ զդործս անպատում արարչականին քննել մատց այնոցիկ է որք ամբարձմամբ խելօք Հոգւոյն Աստուծոյ ի ծփական մեղացս ծովէ»: Վերջ Թղ· 257ր:*

1· Թղ· 258ա: «*Յանկ առակս Սողոմոնի*»:

2· Թղ· 259ր: «*Գրիգորի աշակերտի Եռամեծի հօր եւ բարեւնապետի Հայոց, հաւաքեալ ծաղկաքաղ յԱռակաց գրոց եւ երդոյն Սողոմոնի ի լուսաւոր բանից Վարդանայ Եւ. մեծին Ներսէսի: Այդնեա սուրբ Հոգի Աստուած: Հց· Զի՞նչ է որ Սողոմոն եւ այլ մարգարէքն եւ Տէրն յաւետարանին առակս խօսէր: Վասն երից: Նախ զի առակն պիտանի է բանին եւ վկայ հաստատութեան*»:

3· Թղ· 288ր: «*Գիրք Ժողովողին, այսինքն Միածին: Որպէս յայտ է ի մեկնութիւն մեծին Ներսէսի: Զի առակացն գիրք խրատ է վասն գանազան բարուց եւ վարուց մարդկան*»:

4· Թղ· 294ր: «*Յաղագս Իմաստութեան Սողոմոնի, օրինեա Յիսուս: Իսկ վասն Իմաստութեան Սողոմոնի սմանք պայթակղեցան վասն կրկին պատճառի*»:

5· Թղ· 314ր: «*Յանկ առաջիկայ լուծմանց Երգ Երգոց*»:

· Թղ· 315ա: «*Համառօտ հաւաքումն ի տեսութիւն լուծմանցս Երգոյ Երգոյն· աշխատասիրեալ Գրիգորիոս հակոզի արի եւ երջանիկ հռետորի եւ քաջ փիլիսոփայի Հայոց: ի լուսաւոր բանից վարդապետին Վարդանայ: Վասն է՞ր ասաց յեղոյ է կարգեալ: Պահ. Սողոմոնի կարգն է ընդ Ժողովողին: Նախ զի երկք դիրքն*» եւն (*Համմ. Թ. 374*):

Գ· Թղ· 340ա—342ա: «*Խրատք մկրտութեան, յորժամ կամիցին քրիստոնեայ առնել: Պարտ է գայս կարդ կատարել: Յորժամ ապան ուխտեալ լինի: Տայ բերել ի տունն զաւթի եկեղեցոյն եւ ասղմոս՝ Տուր զօրութիւն ծառայի քո*»: եւն: (*Արարողութիւն մկրտութեան*):

Գ· 1· Թղ· 343ա· «*Այս ինչ է ի լուծմունս գրոց Յովբայ*»:

2· Թղ· 345ր· «*Նորին Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Յոհաննու Որոտնեցւոյ համառօտ լուծմունք դժուարիմաց բանից ի մեկնութիւն գրոցն Յոբայ: Եւ ի բանս մեկնչայ: Ներսիսեան իմն: ԼԺ· Մաքուր եւ հոգեւոր սիրոյն չորս յատկութիւն գնէ ասա: Նախ նեղսրտականաս ասէ որ ի կատարումն տանի*»: Երկու մասի բաժնուած է· առաջինն ունի տաս գլուխ, իսկ երկրորդ՝ տասնուերկու:

Թղ· 404ր· կայ՝ «*Եւ թէ եկեղեցի ի վեր է քանզի վկայեմ եւ քան զերեչտակս գացես ի գիրս որ կոչի Ոսկեփորիկ*»: — Թղ· 406ր· կայ՝ «*Եւ ժողովուն մեկնութեանս է վանական վարդապետն աշակերտ Մխիթար վարդապետի, որ Գոչ անուանի: Եւ է սա վարդապետն Վարդանայ եւ Վարդանն Ներսէսի եւ նայ եսայեայ վարժապետին, որ եւ Յովհաննու Որոտնեցոյ Լուսաւորչին մերոյ*»: Ապա յիշատակարան հետեւեալն՝ «*Արդ ես վերջինս ի ծնունդս եկեղեցւոյ Գրիգոր մականուն խնդրող բանի որ ի վաղուց հետէ փափաքէի բոլոր մեկնութեանս Յորայ եւ ի Թուականութեանս Հայոց ՊՃԷ (1408) ամի եկեալ յերկիրս Քաղքեդոնեանց եւ ձմերեալ ի հրեշտակապնակ վանքս Մեծորայ ի սպաս գամբարանայ վարժապետացն սրբոց: Եւ բնթերցմամբ հատուածոյ գժուարալոյծ բանս Յորայ եւ գմեկնչայ նորա: Այլ եւ սակաւ ինչ Լուծումն Արիստակիսի եւ Գէորգեայ ի խրատս դրչութեան ընդ նմին եւ գհաղուած մեկնութեան Յովհաննու աւետարանչի եւ ընծայեցի ի պատիւ սուրբ աթոռոյս ուսումնասէր անձանց ուղղաւատ մատց: Եւ ի գլուխս բաժանելով վասն մատուոր տեսութեան եւ ի զարդ ուսման ի պէտս բեմասացութեան եւ ի խրատս գրուցատրութեան*» են: «···*Որ եւ լուսաւոր վարժապետին մերոյ Յովհաննու Որոտնեցւոյ ի սմա մասն բարեաց յիշեալ եղիցի···: Այժմ ժամանեալ մեր յատարս եւ ի կատարումն թարգմանութեան առաջի արկեալ բանիս բուս կարի եւ բուս չափու հիւծեալ եւ սակաւ մերով իմաստիւքս···*»:

Ե· Թղ· 408—412ա: 1· «*Նորին Գրիգորի աշակերտի Յովհաննու Որոտնեցւոյ լուծմունք համառօտ գժուարիմաց բանից ի գիրս գրոց Յոբայ որ յԱրիստակէսի հռետորի: Վերլուծութիւն: ԼԺ· Մեկնութիւն: Յայտնապէս բն· բուս եւ բայ ԼԺ· անուն եւ գործ: Բազմաբուխ եւ գանազան գրեալ: Եւ զԱրիստակէս հռետոր կոչէ ի Հայոց մեծաց, որ առաջին Հայք եւ ծանօթ եղեալ, անհաս եւ ճարտար գրչի Գրիգորի Լամբրոնացւոյ եւ իբր զպարտս երկիր ի նմանէ խրատեալ*»: Ունի տաս կանոն:

2· Թղ· 412ա—417բ: «*Նորին Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցւոյ Լուծումն համառօտ ի խրատս գրչութեան Գէորգեայ վարդապետի, զոր նախ խնդրեալ էր ի նմանէ Կոստանդեայ գրչի եւ ապա Գոյներ Երիցանց*

Ստեփանոսի : Անպարապ անձամբ : ԼԺ · Նախ հոգացող ի յիրս եւ ի բանս : Դարձեալ անպարապ, անկատար լսի» :

3· Թղ· 417ա : «Դարձեալ խրատս նոյն Գէորգեայ վարդապետի որ առ Ստեփաննոս Գոյներ Երիցանց : Յաղագս գրչութեան արուեստի : ԼԺ · Գրչութիւն արուեստ է եւ զարարուեստն նախ պարտ է ուսանիլ եւ ապա գործել» :

4· Թղ· 417բ : «Վասն ստանալոյ այբուբենից Գէորգեա : Կրկին է դի մինն ի ղէմս Կոստանդեայ խաւսի : Եւ մինն ի ղէմս Ստեփաննոսի Գոյներ Երիցանց» : կր մնայ թերի :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. Գրչէն՝ 1· Թղ· 340ա. երգ երգոցի մեկնութեան վերջի սա խօսքերուն՝ «Այլ որք ողջ մտօք եւ ճշմարիտ հաւատով կատարեն գիրքս կական խորհուրդս ի փառս Քրիստոսի արժանասցին չնորհաց եւ փառաց ողորմութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Եւ ամենայն աշխատողացն ի սմա երջանիկ եւ լուսաւոր վարդապետին Վարդանայ եւ խրնդրողացն...» կը կցուի՝ «Եւ ես անարժանս եւ արուարս յամենայնի Վազար որ ցանկացայ նորափթիթ բուրաստանիս՝ ոգեալ ի Գրիգորէ վան մանկացն եկեզեցւոյ յերեսս անկեալ աղաչեմ զընթերցողդ յիշեցէք զվերոյ ասացեալ զՎազարս առաջի գենման գառինն...» :

2· Թղ· 205· (Վարի լուսանցիին վրայ)· «Տէր Մկրտիչ անուն բարի, նայեւ բազմաց դու ցանկալի, Աստուծոյ Հօր դու սիրելի եւ կամարար ես Յիսուսի, երբ հանդիպիս յայսմ դէմի եւ ընթեռնուս յօժար սրտիւ յիշէ զմեզիք ձալէթեցի եւ Աստուած քեզ ողորմեսցի, որ զգիրքս ծաղկեցի» :

3· Թղ· 318բ· (Գրչէն)՝ «Ով Տէր Վազար մաքրամիտ զանկաւ գիրս ընկալ եւ զեզկելի Սարգիս յիշեա՛· (Վազար ստացողն է, իսկ Սարգիս՝ գրիչը) : — Թղ· 41բ· (գրչէն)՝ «Ջմեռնայս մեղաւք յանձն առնեմ քեզ, ով սուրբ ընթերցող» : Նմանիք Թղ· 121բ· եւն : — Թղ· 160բ· «Փառք մարդասիրութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ զաւրացոյց զտկարութիւնս իմ, զի ի նոյն օրս վարդավառ է որ հասոյ յայս տեղս» :

4· Թղ· 154բ· (Տարբեր գրով)· «Ես Սամսոն Արագիան գրեցի ի Թվին 1904 Դեկտեմբերի 27 ի Տֆխիս քաղաքն» :

5· Թղ· 255բ· (Ուրիշ գրչէ)· «Ի վախճանն լուսայհոգի Նանայեանին ամի Տեառն 1824 Հոկտեմբերի ամսուն ի փառս Քրիստոսի» : — Թղ· 259ա· «Լուսայհոգի Ղարիպեանին վախճանիլ 1831ին Դեկդեմպեր մուտն· 1831ին լուսայհոգի Ղարիպի վախճանիլն· Աստուած իր հոգին լուսաւորէ : (Վարի լուսանցիին վրայ) Մեր եղբայր Մկրտիչի Թարվիզ ի նոյն(՞) ամս (ամսեա՞ն) ՌՄՀԴին գրեցաւ Հայրապետս Տէր Օհանէսեան հին Ջուղայեցի» : Ակէ յառաջ Թղ· 257բ Զանազան եւ Հայրապետ իրենց անարժան քահանայ բլալը կը չեչտեն :

6· Թղ· 275բ· «Ամի 1830ին Ապրիլի 2 իմ մայր Կուլիստանն առ Աստուած փոխեցաւ, Աստուած իր հոգին լուսաւորէ» :

7· Թղ· 342բ· (տարբեր գրերով) «Թվին ՌՄԾԹ Դեկտեմբեր վերկին Ջուղայեցի Պետրոսն առ Աստուած փոխեց ի երկնաին խորանն լուսեղէն առաքաւտին արժանի արասցէ» : — «ՌՄԿԱ Թուին ամսեան Ապրիլի ԻԹ ին ես Կարապետ նստաւ վարդապետս ժամանեցաք օրհնեալ դիւղն Ջուղայ եւ երկու չարաթ մնացաք ամէր Յոհաննէսի օրհնեալ տանն· Զաւրիկ արարաք, ապա յայնուհետեւ եկեալ դնացաք ի տեղիս մեր, ով եղբայրք, եթէ հանդիպիք գայս գրութեանս յիշէք եւ դուք յիշեալ լինիք առաջի Քրիստոսի» : — ես տիրացու Հա(յ)րապետ գրեցի տէր Օհանէս(ի) որդի հասոյէ գիրս» : — «Թվին ՌՄԿ ին ես տէր Օհանէսի որդի Յակոբ չանգս գնեցի Յունվարի ԻԴ» :

8 ·Թղ· 407ա : «Ով քահանայք եւ վարդապետք, յորժամ հանդիպիք սուրբ գրոցս տեսանելով կամ կարդալով յիշեցէք ի Քրիստոս գրարեպաշտ եւ գաստուածասէր կինն գՇահումԻ եւ գծնօղսն իւր Ամբիսանն եւ գկթարն եւ գկենակիցն գԹասալին եւ զորդիքն գՄարրն եւ բդիսախանն եւ զԱտաքեին եւ գԹոռունքն գԹագկոռն եւ գվաւաւան եւ գմիւս Իսախանն : Արդ յիշեցէք եւ յի բերանով ողորմի ասացէք Շահումին եւ իւր աննչեցելոցն, որ ստացաւ գսուրբ գիրքս իւրն անմահ արդի եւ էա յիշատակ ի ձեռն Աստքել վարդապետին որ հանապազ յիշէ յիւր ազօթքն եւ պատարագն եւ դուք հանդիպողք հաստատուն յուսով եւ հաւատով Աստուած ողորմի ասացէք Շահումին եւ իւր ընտանեացն եւ ողորմածն Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմեսցի աստ եւ ի հանդերձեալն ամէն : Արդ ես Շահումս գնեցի զգիրքս եւ վասն իմ հոգոյս փրկութեան եւ յիշատակի, եւաւ զգիրքս Աստքել վարդապետին, այսուհետեւ ոչ ոք հրամանն եւ իշխանութիւն չունի վասն այս գրոցս· որ գաւ անվ կամ յետ առնու, որ իմ կամաւս տուի Աստքել վարդապետին ոչ յօտարաց եւ ոչ յիմ ընտանեաց եւ ազգականացն··· : Այլ մեր յերկինս· գրեցաւ ի Թվին ՌՃԸ (1654) գարձեալ յիշեցէք գՇահումն եւ գիւր Տարան Ջուլային յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք· ամէն» :

9· Թղ· 407բ· (Տարբեր գրով)· «Զայս հին ձեռագիրն աստուածարան վարդապետութիւն կոչեցեալ բնծայեցի յիշատակ ղեռահասակ միայնակ որդուդս... (աւրուած) Տիգրանեանցէ» :

895.

ՀԱՏԱԿՈՏՈՐՔ

՝ Ամփոփուած գրքի մը խաւաֆարտեայ պահարանի մէջ, որուն մեծութիւնն է՝ 19 × 11: — Հատակոտորները կազմ չունին:

Ա· Թուղթք 1—40· (*մեծութիւն՝* 10×9· *միասին՝* 10×7, *տողք՝* 14), *գծաւոր եւ ողորկ թղթի վրայ չեղագիր գրուած: Նիւթն է «Տաղ վասն առման Սատամպօլոյ, ողորմ եւ պեղեցիկ: Ցինն հարիւր՝ւ երկու թըւին, դառն եւ ի վատ ժամանակին, Տէր բարկացաւ յոյժ վերըստին աղին Հռոմոց յունականին»:*

Համա· Թ· 436: *Հոս տաղը ամբողջական է: Վերջը՝ Թղ·* 15*ա (որմէ վերջ պատարկ Թղ·* 15*բ—*40*բ) կայ՝ Աբրահամ Անկիւրացւոյ ողբս ընդօրինակեցի ի Կ· Պոլիս* 30 *Ապր·* 1906 *յօրինակէն Սարգիս գպրի Յովհաննէսեան* (1760–1795), *սեպհականութիւն գր· Վահրամ Թորգոմեանի: Մեր Վիեննայի օրինակն Թ·* 436 *իբ· պակասաւոր է, այս ամբողջական): Հ· Գր· Գալէմքեարեան· Համա· Թ·* 786 § 2:

Բ· Թուղթք 1—20 (*մեծութիւն* 14×11, *միասին՝* 13·5×10·5, *տողք՝* 18), *գծաւոր ողորկ թղթի վրայ չեղագիր, կարմիր թանաքով: Նիւթն է Ազօթագիրք, Թղ·* 1*ա կայ՝ «Դաւիթ Անյաղթի ձեռագրէ օրինակեալ» ապա՝ «Գիրք ազօթից եւ օրհնութեան, նուագի առ երկնային սուրբսն, յերուսաղէմ ի վանս Հայոց յամի Տեառն* 1888 = ՌՅԼԷ *Հայոց Փետրվար* 9*ին: Ձեռագիր* 4· *ազօթագիրք օրհնաբան գրութեանս չորրորդն է»: Թղ·* 2*ա· (տպ) «Գլ· Ա· ազօթք եւ օրհնաբանութիւն նուագք առ երկնային սուրբսն· Ով գերագոյն իմանալի հոգեղէնք եւ երջանիկ բնութիւնք»: Թղ·* 17*բ· Տաղ՝ «Մայր Տեառն անարատ, կոյս երանուհի, հարազ երկնաւոր հրեշտակ ի մարմնի» վերջը՝ «խնդրեա կատարել իմ հայցուած բարի Աբչակ Մխիթարեան քոյին ծառայի ամէն, վաղճան* 1888 *կարդացէք ու Աստուած ողորմի այս գրողի հոգւոյն ամէն յերուսաղէմ: Աբչակ Ստեփան Մխիթարեան որ է ձեռագիր յամի Տեառն* 1888 *Յուլիս* 13*ին ամէն»:*

Գ· Թուղթք 1—51, (*մեծութիւն՝* 16 × 11 × 10, *տողք* 18) *գորշագոյն թղթի վրայ, այժմ սեւցած ,ցեցակեր, նօտրգիր: Նիւթն է՝ Բժշկարանի մասեր, սկիզբը կը պակսի, նմանապէս վերջն ալ թերի, քովէ քով հաւաքուած բաներ, կը սկսի «*433 *որ մեծ մարդի քով ես գնալ,* 445 *որ մարդ դինչ արարէլ է, ինքնումն այս է ···»:*

Դ· Թուղթք 1—38, (*մեծութիւն՝* 17 × 12, *միասին՝* 14·5 × 9, *տողք՝* 21) *գորշագոյն թղթի վրայ, նօտրգիր): Նիւթն է՝ Ապթարք եւ Յարցմունք Սողոմոնի: Սկիզբը թերի· կը սկսի (Թղ·* 1*ա) «···չնորհաւորէ եւ մատանին ասկի կամ դեղին· պղինձ զլուսին որ նոր տեսնու»: — Թղ·* 2*ա· «Ազատարքս այր մարդոյ է: Բ· Յուն եւ իւր ատտղն Զօհրան է»: — Թղ·* 21*բ «Հարցմունք Սողոմոնի»: Վերջը թերի: Թղ·* 9*ա մատիտով գրուած է «Նիկողոս Աբրահամեան» իսկ Թղ·* 1*ա կայ՝ «Առաքեալ ի Կ· Պոլսոյ* 1912»:

Ե· Թուղթք՝ 84, (*մեծութիւն՝* 17·5 × 12, *միասին՝* 14 × 9, *տողք՝* 28), *բարակ եւ գօրաւոր թղթի վրայ, նօտրգիր: Նիւթն է՝ Աչխարագրութիւն: Սկիզբը թերի, կը սկսի (Թղ·* 1*ա) «Կոլմն Եւրոպիոյ եւ Ափրիկիոյ մասն այս մեծ է քան զմիւս մասունս համատարած աչխարհի»:*

Թղ· 2*ա· «Յաղագս գլխաւոր աչխարհացն Ասիոյ»: — Թղ·* 9*ա· «Յաղագս գլխաւոր աչխարհացն Եւրոպիոյ· — Թղ·* 17*բ· «Յաղագս գլխաւոր աչխարհացն Ափրիկիոյ»: — Թղ·* 22*բ· «Յաղագս գլխաւոր աչխարհացն նոր աչխարհին Ամերիկոյ»: — Թղ·* 28*ա· «Յաղագս ծովու համատարած աչխարհի, որ երեք մասն է» եւն եւն: — Թղ·* 83*բ· «Նչանին է զայս գերքս»: Մատիտով՝ անդ «Ի յիչատակ Աբչակ սարկաւագ Մխիթարեանէ* 97 *Յուլիս* 16*ին»:*

Զ· Թուղթք 1–30, (*մեծութիւն՝* 19 × 14, *միասին՝* 15 × 11, *տողք՝* 24) *ջուր տեսած եւ սեւցած թղթի վրայ, նօտրգիր, գրուած* 1820*ին): Նիւթն է՝ «Այս տետրակս գրեաց նոյնինքն տէր Պօղոս Ղազարեան ընդդէմ երրորդութեան եւ սուրբ Հոգւոյն ուրացողաց, որ է ուղղափառութիւն եւ ուղղադաւանութիւն Հոմէականի սուրբ եկեղեցւոյ»: — Թղ·* 2*ա կը սկսի՝ «Յաղագս բղխման Հոգւոյն սրբոյ: Պատասխանատուութիւն առ անյայտ հակառակն: Յառաջաբանութիւն: Զօրութեամբ ամենազօրին Աստուծոյ եւ օժանդակութեամբ Մարիամու սուրբ Աստուածածնին հարկեցայ ղիմադրել»: — Թղ·* 18*բ «Յաղագս միոյ անձին եւ երկու բնութեան Քրիստոսի Տեառն մերոյ»: Վկայութիւններ յառաջ կը բերուին Ս· Կիւրեղէն, Ն· Շնորհալիէն, Ն· Լամբրոնացիէն, Գր· Տաթեւացիէն եւն: Թղ·* 1*ա կայ՝ «Երեր ընդ իւր ի վանս յԱրդուբնոյ Հ· Ն· Ակինեան* 1912 *Հոկտ»: Եւ ապա գրչին գրով՝ «Ցամի մարդեղութեան Բանին* 1820»(°):

է· Թուղթք՝ 1—72, (մեծութիւն 18 × 10, միասին՝ 15 × 9, տողք կը տարուբերին՝ 18–22) թղթի վրայ, նօսր գրով: Նիւթն է՝ Տաղարան: 1· Թղ· 4ա: «Գովեսք ամենասուրբ Կուսին Մարիամու: Ձաճանչ հրաբորբոք վերնականն բամից ,բարուեւոյն ծնօղ՝ փրկչին բոլորին»:

բ· Թղ· 5ա· «Երգ աղերսական առ սուրբ կոյսն Մարիամ: Աստուածածնին ամէնօրհնեալ, զոչեմ առ քեզ յաղթս հանեալ»: — գ· Թղ· 6ա· «Տաղ վերափոխման սուրբ Աստուածածնին: Մարգարիտն լուսափայլ Մարիամ ամէնօրհնեալ»: դ· Անդ՝ «Երգ գովասանական ի վերայ սուրբ Աստուածածնի· Մարիամ մաքուր տիրուհի մայր սուրբ, երկնի եւ երկրի թագուհի»: — ե· Թղ· 7ա· «Երգ գովասանական եւ դրուատական ի դիմաց սրբուհւոյ կուսին Մարիամու առ մանկացեալ Աստուածորդին իւր: Ննջեա որդեակ քաղցր եւ անուշ, հանդիր քնով եւ առ քեզ ուժ»: — զ· Թղ· 8ա· «Տաղ առ սուրբ կոյսն Մարիամ· Ով դերերջանիկ կոյս եղական, հնոց բորբոքեալ սիրոյ վառարան»: — է· «Տաղ առ սուրբ Աստուածածինն· Խնկի ծառի նման ես, դու քաղցրահամ պտուղ ես»: — ը· Թղ· 9բ· «Գովեսք սրբոյ Կուսին: Մի՛շտ կոյս Մարիամ սրովբէ հողեղէն»: — թ· Տաղ· «Երգ սրբոյ Կուսին, երանեալ եւ օրհնեալ սուրբ կոյս Մարիամ, տիրուհի թագուհի ահա առ քեզ կու գամ»: — ժ· 11ա· «Տաղ սրբոյ Կուսին· Քեզ կոյս ամբիծ եւ դեբամբիծ ոչ գտանի համեմատ»: — ժա· Թղ· 11բ· «Տաղ առ սուրբ Աստուածածինն· Երդեմ զգովեստից նուագս քեզ ով սուրբ տիրածինն· Թագուհի կոյս Մարիամ աղբիւր կենաց եղեմային»: — ժգ· Թղ· 13ա· «Ոտանաւոր առ սուրբ Անտոն անապատական: Մեծ օթարան երկնից խորան, աբբայդ Անտոն այսօր քեզ կան»: — ժդ· Թղ· 14ա· «Ոտանաւոր առ սուրբն Անտոն: Ով սուրբ Անտոն հայր մեր բարի»: ժե· Թղ· 14ա· «Երգ գովասանաց առ սուրբ Հայրն Անտոնիոս: Ըգբեզ սուրբ Անտոնիէ, բաղձամ գովել ի սերտ սրտէ»: — Թղ· ժզ· 15բ· «Գովեսք առ սուրբ հայրն Անտոն ճգնաւոր արի, լուսափայլ վարուքն օրինակ բարի»: — ժէ· Թղ· 16ա· «Գովեսք առ սուրբ Յովհաննէս Մկրտիչ: Յովհաննէս մեծ մարգարէ երկրպագեալ յարդանդէ»: — ժը· Թղ· 17բ· «Երգ յելս արեգական· Ձաճանչ լուսոյ բորբոք բոցոյ ցոլմունք հրոյ վառելոյ»: — ժթ· Թղ· 18ա· «Տաղ ի վերայ գառնկան: Ուստի՞ կու գաս դու գառնիկ, չեմ կրնար ըսել մարիկ»: — ի· Թղ· 18բ· «Խրատ սրբոյն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի· Նախանձելի լինիս, թէ զիարդ ի միտ ունիս» (Ներսիսէ): — իա· Թղ· 19ա· «Երգ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին· Ազգն Հայոց մինչ թափառէր ի մէջ մեղաց յոյժ խարխափէր»: — իբ· Թղ· 19բ· «Երգ առ սուրբ Ներսէս Շնորհալին· Սուրբ երջանիկ ոչխդ Ներսէս, զքեզ Տէր ընտրեաց ի յաչխարհէս»: — իգ· Թղ· 19բ· «Տաղ ի վերայ Էջմիածնի· Ի տանս Հայոց կարուցելոյդ զարմանամ զարմանամ»: — իդ· Թղ· 20ա· «Տաղ առ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր· Ծաղիկ յաշնան ժամ յայ(ս)նեցար, անմահութեան հոտ բուրեցար»: — իե· Թղ· 21ա· «Երգ ի վերայ սրբոց Վարդանանց զօրավարացն Հայոց: Պարտեմք ձայնիւ երգոց այսօր մխարան վճիռ տօնել հանդէս մարտ ճգմանն» (Պետրոսի): — իզ· Թղ· 21բ· «Տաղ առ սուրբ Հարս մեր: Հուրն սիրոյ իմոյս ազգի, մխիւ ի խարոյկ սրտիս վառի»: — իե· Թղ· 22ա· «Տաղ առ Լէոն արքայ Հայոց: Շառաւիղ բարի տոհմին Ռուբինեան»: — իը· Թղ· 23ա· «Գովեսք սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին: Մեծահանդէս է օր տօնի, պարթեւազեան սուրբ Գրիգորի» (Մխիթար վարդապետ): — իբ· Թղ· 24ա· «Դարձեալ առ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ: Գովեմ զքեզ ձայնիւ վերնոց, ներբողական ճառիս երդոց» (Գրիգոր): — լ· Թղ· 24բ· «Երգ նահատակութեան սրբոյն Գրիգորի· Մեծ ճառագայթն արեւելեան սուրբ Գրիգոր Պարթեւազեան»: — լա· Թղ· 26ա· «Տաղ սրբոց Հռիփսիմեանց ասացեալ ի սրբոյն ներսիսէ Հայոց կաթուղիկոսէ: Երջանիկ հողիահրաչ կոյսն մաքուր Հռիփսիմէ»: — լբ· Թղ· 27ա· «Տաղ ի վերայ նաւի: Ահա տեսէք զինչ կայր ծովին, որ նաւ ուռամբ գայր»: Գրեթէ իւրաքանչիւր տաղէ վերջ դրուած է չարականէ կտոր մը կամ մաս մը եւ առջեւը կայ՝ Տիրամօր պատկերը:

Ը· Թուղթք 1—30, (մեծութիւն՝ 16 × 11, միասին՝ 12 × 7, տողք՝ 20) գրուած բարակ եւ ամուր թղթի վրայ նօսր տառերով: Նիւթն է՝ «Լաց fարոգ, Աւագ շաբաթու»: Կը սկսի Թղ· 1ա· (Բան նախընթաց) «Ով անղամք սրբոյ զինուորեալս եկեղեցւոյ, յարմարեալք կարգաց քահանայապետութեանն երկնայնոյ, զի՞ յամառեալ կայք, է՞ր ափշեալ մնայք»: Թղ· 4ա· «Աղերսին ողորմութեան եւ ճանապարհն ճշմարտութեան Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս»: — Թղ· 23ա· կողմնակի լուսանցքի վրայ տարբեր գրով՝ «Ես կարապետ գրեցի»· Թղ· 1ա—բ, եւ 20ա—30բ գատարկ»:

Թ· Թուղթք 1—30, (Մեծութիւն՝ 15·5 × 10, միասին՝ 11 × 7, տողք՝ 22), բարակ եւ զօրաւոր թղթի վրայ նօսր գրով: Նիւթն է՝ «Գրութիւնք բերականութեան ըստ օրինակաց ի մեծ քննութեան եղելոց: Հոլովառու սեռականախնդիր նախադրութեանց ման փառացն խոստման վերադարձաք ի

վարս առաքինութեան»: — *Թղ· 1ա—բ, 33բ —34բ, 39բ—40ա պարապ*: *Թղ· 35ա· վարի յաւանդին վրայ մատիտով՝ «այս անտրակը յառաջ ուրոյն էր, ապա կցեցաւ յառաջին երկու անտրակն»*:

Ժ· Թուղթք 1—30, (մեծութիւն՝ 15 × 10, միասիւն՝ 12 × 7·5, տոյք 13), հաստ թղթի վրայ նօտրգիր: — *Խորագիրք կարմիր*: — *Նիւթն է Տաղարան, ուր հաւաքուած են հայերէն եւ տաճկերէն տաղեր*: *Հոս Հայերէն-ները միայն կը յիշենք*: — *ա· Թղ· 1ա· սկիզբը թերի, այժմ կը սկսի «Եկեղեցիք մէջն լիքն է, բովանդակն ուխտաւորիք է, յեկայք ի սուրբ յերուսաղէմ»*: — *բ· 9ա· «Տաղ սուրբ Գողգոթային Քրիստոսի*: *Մեր Տէրն եղեւ սուրբ վարդապետ, եկաւ աշխարհս քարոզութեան»*: — *գ· Թղ· 16ա· «Տաղ առա-քելոցն Քրիստոսի Պետրոսի եւ Պօղոսի· Պետրոս երապ էր անուն, պատմէր Պօղոսին»*: — *դ· 17ա· «Տաղ սուրբ գերեզմանին Քրիս-տոսի*: *Ա՛ռ քեզ եկիր փափակ սրտով, քեզ համբուրեմ կարօտ աչօք»*: — *ե· Թղ· 18բ· «Տաղ ի վերայ ամենայն սրբոց*: *Բարով եկիք եղբարք ի հոս, ձեզ օգնական սուրբ կիրա-կոս»*: — *զ· Թղ· 22ա· «Տաղ ի վերայ սուրբ Կարապետի*: *Քեզ հաւատով խոստովանիմ, հայր գօրաւոր սուրբ Կարապետ»*: — *է· Թղ· 22ա· «Տաղ սրբուցն Որոտման Յովհաննու եւ Յակոբայ*: *Օրհնեալ սրդիքն Զեբեդեայ Յովհաննէսի եւ Յակոբայ»*: — *ը· Թղ· 24ա· «Տաղ ի վերայ սուրբ Կիրակէի*: *Քրիստո-նեայք ականջ դրէք, ձեզ գովեմ սուրբ Կիրա-կին»*: — *թ· Թղ· 26ա· «Տաղ ի վերայ սուրբ Էջմիածնի*: *Իջման Միածնին Աստուծոյ Բա-նին· ի վերայ Վաղարշապատ սրբոյ քաղա-քին»*: — *ժ·Թղ· 27ա· «Տաղ ի վերայ Յովա-կիմայ եւ Աննայի*: *Եղեւ այր մի յազգէ Յու-դայ, անունն էր Յովակիմ եւ կնոջն Աննայ»*: — *ժա· Թղ· 29ա· «Գովաստանութիւն ի վերայ սուրբ Յակոբայ Իե գեղեցիկ խորանացն*: *Նախ եւ յառաջ խորանն, որ յօսկէգօծ է անո-նման»*: — *ժբ· Թղ· 32ա· «Տաղ սուրբ տնօ-րինականացն Քրիստոսի*: *Գետամանի ի գէմ տաճարին եւ գերեզմանն է սուրբ Աստուա-ծածնին»*: — *ժգ· Թղ· 33ա· «Տաղ սուրբ յարութեան Քրիստոսի*: *Մարիամ Մագդա-ղենի փարէր ի մէջ պարտիզի»*: — *ժդ· Թղ· 34ա· «Տաղ յարութեան տեղեացն*: *Սուրբ Յարութիւն ելեալ գնացի, սուրբ գերեզման համբուրեցի»*: — *ժե· Թղ· 36ա· «Այս է սուրբ Յակոբայ միջի Իե գեղեցիկ խորան-ներն*: *Աւազ խորան Տեառն եղբօրն Յակոբայ, սուրբ Աստուածածնին խորանն»*: — *ժզ· Թղ· 36բ· «Այս սուրբ Յարութեան միջի իմաս-տեղիքն Քրիստոսի· Սուրբ պատանատեղն Քրիստոսի, սուրբ գերեզմանն Քրիստոսի, սուրբ Աստուածածնի կանգնած տեղն» մնա-ցածը կը պակսի*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *չունի*:

896.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

1870

ԹՈՒՂԹՔ՝ 42: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 42 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ բնաիր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի, կողմերը բուղբ: — ՀԱՆ-ԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մաքուր: — ԽՈ-ՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՆԿԱՐՔ՝ բղ· 9ա, 16բ, 21ա, 38ա, 40ա կան հասարակ գծուածքներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա–8բ, 17ա–բ, 38բ, 40–42: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1870: — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ Քէօսեա՞ճ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒ-ԹԻՒՆՔ՝ 1920 Սեպ· 8ին Հ· Օ· Ամերիկեանէն ծուէր:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան՝

Ա· Թղ· 9ա—16բ: «*Քաջանուն եւ Հոյա-կապ տոհմ Տիւրեանց*: *Ջմռաղծութիւն եւ զգոյ ճառս զոր ինձ ի յուշարկաւորութեան երջանիկ եւ անմահ յիշատակաց Հարագատին ձերոյ ի մայր եկեղեցւոջ անդ խօսիլ վիճա-կեցաւ· · ·*»:

Յակոբ Զէլէպի Տիւրեանի վազահաս մա-հուան առթիւ արտասանուած «ճառ» մըն է: *Վերջը Թղ· 16բ· գրուած է՝ «Կ· Պօլիս 6 Յու-նուար 1848 կամ ի կարին 1 Նոյեմբեր 1870· Յակովբ վարժապետ Քէօսեան» Տիւրեաններու մասին համառ· Թ· 779, Դ· § 14)*:

Բ· Պատմութիւն Ալլահվէրտեան տոհմի· 1· *Թղ· 18ա—40ա*: «*Ախնուաչուք պայազատ Ալլահվէրտեան տանն Յակովբիկ ազա, ձեզ նուէր եւ ուղերձ հայրենեաց այս հակիրճ ազգաբանօրէն պատմութիւն դիւցազուն նախնեաց ազնուամեծար գերդաստանիդ*: *Վերընծայէ առ ձեզ հայրենակից ձեր Սերով-բէ վարդապետ Բաճեան, գրեալ երբեմն ի*

Կարին քաղաք, 1853 եւ այժմ Ղալաթիա Կոստանդնուպոլսի 1858: Յառաջաբան: Ստոյգ բան մըն է որ ամէն տուն իրեն մէկ մականուն մը ունի եւ ամէն մէկ գերդաստան իրեն համար հին ու նոր ազգ ու ցեղ»:

Յառաջարանին մէջ կ'ըսուի՝ «Ապա եւ Ձեր գերդաստանին Աւետհէրեան կրսվի Ձերին մեծ պատուն անուամբ, սակայն դիտնալու է որ Ձեր գերդաստանին բուն արմատ նա եւս Ծառն եւ ճիւղեր կամսարական Հայոց մեծ նախարարական ազգն է...: Ահա կարճանագրեմ ձեր մտքին եւ աչքին առջեւ կամսարական Աւետհէրեան գերդաստանին պատուամեծար ազգարանութիւնն, անոր հնութիւն եւ դիւցազուն երեւելի անձանց քաջութիւնը...: Այն պատմութեան վերջ կը դնեմ Շաղագոմի գաւառի ձեր նախնի հին հայրենեաց համառօտ տոհմագրութիւնը...: Այս պատմութիւն իմ դլխէս հնարած մտացածին դիւտ մը չէ, հապա ինձի առաջնորդ ունիմ մէկ պատմիչ մը, որ կամսարական ազգին պատմութիւնք եւ ազգարանութիւնը կարճառօտ մը Սամուէլ պատմիչին չուազաց եւ կարդին հետեւելով մինչեւ վերջացանելորդ դարը կը հասցնեմ...»: — Թղ· 21ա· կայ՝ «Ծիչեալ անանուն հեղինակին վրայ ծանօթութիւն: 1852 Յունականին դեռ այս հոչակաւոր եաքի պատերազմ նոր սկսածի նշաններ ցոյց կու տար, մէկ օտարական ուխտաւոր մը հետու երկիրներէ, որ դինքն երբեմն Հնդկաստանցի կ'ըսէր եւ երբեմն Խարապագի, ուրիշներ ալ դինքը Ռուսի կողմանէ դէպ կը կարծէին, եկաւ ի Կարին քաղաք... ինձի յայտնելութիւն եկաւ... մէկ քանի կտոր հին ձեռագրեր ցոյց եւ ըսաց որ այս ձեռագրեր Սպերու սուրբ Յովհաննու վանքին մէկ մութ անկիւնի մէջ ձգած փոշիներու մէջ գտայ, սակայն կիսակատար եւ պատռած են... Այս ձեռագրաց մէկուն ճակտին վրայ ասանկ դրուած էր «Ծագկաբաղ պատմութիւն Կամսարական ազգին նախարարացն որ ի Հայոց անտի ի բաժին Յունաց գաղթեալ բնակեցան ի Շաղատոմ գաւառի եւ յիշատակութիւն ինչ Սահակայ ապետի... Հեղինակն իւր այս պատմութիւնը Կամսարական Ներսեհ անուն իշխանի մը կր նուիրէ...»: Այս եւ ուրիշ աղբիւրէ մը եւ աւանդութենէ օգտուելով Բաճեան կը հիւսէ Կամսարական — Աւետհէրեան տոհմին պատմութիւն: Թղ· 36ա· դրուած է՝ «Մատրագրութիւն Շաղատոմ գաւառի»: Վերջը՝ Թղ· 38ա· «Կարին 1853, ի Ղալաթիա Կ· Պոլսոյ 1858, Սերովբէ Քհ· Բաճեան» (Հմմտ· Պօղոսեան Հ· Ե· Աւետհէրեան գերդաստանը, Վիեննա 1957, ուր ուրիշ աղբիւրներ եւս):

2· Թղ· 39ա: «Ճառ: Թող նորոգվին այսօր այն փոշիացեալ արմատք Կամսարական Հայկազուն դիւցազանց իւրեանց նոր այս չքեղ բողբոջներ, աշխարհքիս փառաւոր քաղաքին մէջ յաջ եւ յահեակ արմատները տարածելով»: Վերջը՝ Թղ· 40ա· «Ցակովբ վարժապետ Քէօսեան Կ· Պոլիս 1 Յունուար 1857:

3· Թղ· 4 ա· կայ էջ մը մատիտով գրուած «Preghiera della Sera. Io vuo pregar»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

897.

ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

1814

ԹՈՒՂԹ՝ 244: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9: — ՏՈՂ՝ 25: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ինչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր պահուած: — ԳԻՐ՝ ներքգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Քղ· 1ա – բ, 172ա – բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1814: — ԳՐԻՉՔ՝ անյայտ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ ՏԵՂԻ՝ Լեմբերգ: — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա «Եբեր ընդ իւր ի Լեմբերգէ 4 Յուլիս 1932 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է՝ Թղ· 1(b)ա· «Քահանայապետական պաշտամունք· այս է՝ օրհնութիւնք եւ սրբագործութիւնք, որք առ քահանայապետս, որ է եպիսկոպոսունս յատկապէս պատկանին. յայսմոսէ տեառնակիս համահաւաք եղալք (sic): Կատարեցաւ մատենադրութեամբ Հայոց Ռմկդ· առ եկեղեցեաւ արշիանիստ աթոռոյ Էջմիածնայ Հայոց»:

1· Թղ· 2ա: «Կարդ պաշտելոյ գասուրբ խորհուրդն դրոշմի: Յաղագս դրոշմելեաց խրատք: Քահանայապետն գմատադ մանր

կունս, զաղայս կամ զայլ զարդացեալս» ։ Թղ · 2բ · դրոշմ ։

2 · Թղ · 4բ ։ «Ցաղագս ձեռնադրութեան եւ ասլոյ պատճանս կարգի քահանայութեան բան արարողութեան եկեղեցւոյն Հայոց ։ —

ա · Թղ · 8բ · «Ցաղագս առաջին հատման հերաց կղերիկոսաց ։ բ · Թղ · 12բ · «Ցաղագս ձեռնադրութեան դռնապանաց» ։ — գ · Թղ · 14ա «Ց · Զ · ընթերցողաց» ։ — դ · Թղ · 15բ, «Ց · Զ · երգիչեցուցչաց» ։ — ե · Թղ · 16բ · «Ց · Զ · ջահընկալաց» ։ — զ · Թղ · 18ա · «Ցաղագս սրբազան կարգաց առ հասարակ · · ·» Ց · Զ · կիսասարկաւագի» ։ — է · Թղ · 22ա · «Ց · Զ · սարկաւագի» ։ — ը · Թղ · 30բ · «Ց · Զ · քահանայի» ։

3 · Թղ · 43ա ։ «Ցաղագս պաչատման յաւուր աւագ հինգչաբթւոջ ընթրեաց Տեառն, մինչ օրհնի ձէթն երեխայից եւ հիւանդաց եւ սրբազործի սուրբ մեռոնն ։ Ցայսմաւուր չիւրաքանչիւր ամի օրհնի ձէթ երեխայից» ։

4 · Թղ · 53ա ։ «Ցաղագս օրհնութեան աբբասուհւոյ ։ Որ ընտրեցաւ աբբասուհի եւ հաստատեցաւ» ։

5 · Թղ · 59բ ։ «Ցաղագս զգեցուցման նորընծայ կուսանաց կրօնաւորաչէն զգեստիւք սրբոյ Պէնէդիքթոսի» ։

6 · Թղ · 65բ ։ «Կերպ դաւանութեան կրօնուհի կուսանաց ։ Ցորժամ կրօնուհի կուսանքն զկնի աւարտման» ։

7 · Թղ · 70ա ։ «Ցաղագս օրհնութեան եւ սրբագործութեան կուսանաց ։ Օրհնութիւնն եւ սրբագործութիւնն կուսանաց պարտի լինիլ ի Ցայտնութեան Տեառն կամ ի նոր կիրակէի» ։

8 · Թղ · 88ա ։ «Ցաղագս օրհնելոյ եւ դնելոյ գնախկին վէմն վասն չինման եկեղեցւոյ ։ Մի ոք զկեղեցի չինեսցէ նախ քան զատոդութեամբ» ։

9 · Թղ · 93ա · «Ցաղագս եկեղեցւոյ նուիրակերատութեան կամ սրբազնագործութեան ։ Եկեղեցեաց սրբազնագործութիւն» ։

10 · Թղ · 133ա ։ «Օրհնութիւն պատառաց, անօթոց եւ զարդուց եկեղեցւոյ եւ բեմիկ սրբագործելոց» ։

11 · Թղ · 135բ ։ «Ցաղագս սրբազնագործութեան բեմի, որ լինի առանց նուիրակերատութեան եկեղեցւոյ ։ Բեմի սրբագործութիւնն թէպէտ յամենայնի աւուր» ։

12 · Թղ · 142բ ։ «Ցաղագս բեմի չրջաբերականի սրբազնագործութեան ։ Բեմին չրջաբերականի սրբազնագործութիւն» ։

13 · Թղ · 150ա ։ «Ցաղագս մաղմայի եւ սկհոյ սրբազնացութեան ։ Քահանայական առ սրբազնագործութիւն մաղմայի» ։

14 · Թղ · 151բ ։ «Ցաղագս օրհնութեան նշանի այս է զանկակի ։ Նշան կամ զանկակ պարտ է օրհնել · · · ։

15 · Թղ · 158ա ։ «Ցաղագս գերեզմանատան օրհնութեան ։ Ի նախընթաց աւուրն դնեն ի գերեզմանատանն օրհնելոյ հինգ փայտեայ խաչ» ։

16 · Թղ · 163ա · «Ցաղագս հաչտարարութեան եկեղեցւոյ եւ գերեզմանատան ։ Եկեղեցւոյ եւ գերեզմանատան հաչտարարութիւն ։

17 · Թղ · 170բ ։ «Ցաղագս հաչտարարութեան գերեզմանատան առանց եկեղեցւոյ ։ Ցորժամ գերեզմանատունն օրհնեալ բոնաբարեալ» ։

18 · Թղ · 173ա ։ «Ցաղագս սրբազնացութեան ընտրեցելոյն յեպիսկոպոս ։ Ոչ ոք սրբազնացուցանել պարտի» ։

19 · Թղ · 193բ ։ «Ցաղագս եմիփորոնի այս է փալլիումի ։ Ցորժամ փալլիում որ է եմիփորոն» ։

20 · Թղ · 196ա ։ «Ցաղագս աբբասու օրհնութեան ։ Նախկնարար օրհնելին նախատեսցէ յաղագս հրամանի» ։

21 · Թղ · 216բ ։ «Ցաղագս օրհնութեան եւ պսակման թագուորի ։ Ցորժամ թագուոր է պսակելի» ։

22 · Թղ · 228ա ։ «Ցաղագս օրհնութեան պսակման թագուհւոյ ։ Իսկ յայնժամ թագուհին եւս իցէ օրհնելի» ։

23 · Թղ · 238բ · «Ցաղագս օրհնութեան եւ պսակման թագաւորի ընտրեցելոյ յամուսնակցութիւն ։ Ցորժամ թագուհին վաղ ուրեմն» ։

24 · Թղ · 239բ ։ «Ցաղագս օրհնութեան նորոյ պինաւորի ։ Չինաւոր ստեղծանիլ եւ օրհնիլ կարէ» ։ — Թղ · 242ա ։ «Ցաղագս ըստեղծման կանոնաւոր պինուորի» ։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չկան ։ Թղ · 1ա · վերի լուսանցքին վրայ կայ՝ «Ks. Michat Romaszka» ։ —

898.

ԳԻՐՔ ԴԵՂՕՐԵԻՑ

1839

ԹՈՒՂԹԻ՝ (այժմ) 17: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ՏՈՂԻ՝ անորոշ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի, մնացածը խաւաթարթ առանց պատատի, վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մէջէն շատ մը թղթեր պատռուած եւ հանուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆԻ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ, ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 8ա, 13բ, 14ա, 15բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար (1839): — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս Շուխիւրեան: — ՏԵՂԻ՝ Արդուին: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ առջեւի կողմին ներսի դին՝ «Եթէ ընդ իւր ի վանս յԱրդուընոյ ի գրոց Տէր Յովհ· վ· ի Շուխուրեան, Հ· Ներսէս Ակինեան, 1912 Սեպտ·»:

Մատեանս է՝ (*Թղ· 1ա*) «*Գործածելի Դեղօրայիք, հարկաւոր դիտելիք ի պէտս առողջութեան մարդկան: Օրինակեալ ի գերապայծառ առաջնորդէն Սերվեան Յովհաննէս ծայրագոյն վարդապետէ, օրինակեալ գրոյն ի պէսպէս բժշկաց տեղեկալեալ իրաց: Ի 1839 Սեպտ· 26: Յաւելեալ ինչ ինչ յայլոց հաւաքեալ եւ ի փորձարութենէ ընտիր ընտիր բժշկաց: Ի մի վայր հաւաքեալ ի Տէր Յովհաննիսէ Շիւքիւրեան Արթվինցւոյ*»:

Թղ· 2ա· «*Աչաց մէջ արիւն իջուածքին: 1· Առ մէկ թաղէ հաւկիթ ու դեղինը դիր մէկ պաւաթի մէջ եւ դրամ ու կէս աղ դիր ի մէջ եւ խառնէ որ մածունի պէս ըլլայ*»:

Մինչեւ Թղ· 5բ· մաքուր եւ յստակ գրուած, անկէ վերջ գանագան ձեռքեր այլ եւ այլ բաներ գրած: Թղ· 5ա· կ'ըսուի «փորձած դեղ է, ի Սիւվեան վարդապետէ ուսեալ: 1840, Յուլիս 12»: — Թղ· 6բ· կայ՝ «Յամի 1857 Հոկտեմբերի 15ի բաժանեցաք մէք տէր Օհաննէսեան Սահակ եւ Ներսէս» եւ ապա նշանակուած են բաժնուած առարկաները:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, հմմտ· վերը:

899.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Նախ քան 1704

ԹՈՒՂԹԻ՝ 80: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ՏՈՂԻ՝ 19: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, զարդարուած, կռնակը վնասուած, նաեւ կողքերը: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ խեղճ, թղթեր կըտրտուած, դատարկ էջերը գրութիւններով՝ փորձերով աղճատուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆԻ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ, ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ, ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 5ա, 6ա, 64ա – 65ա, 67ա – 68 եւն եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1704էն յառաջ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 6ա· «Քրիստոսի ծառայ տէր Սահակ Լիբանցի 1802»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ տե՛ս վերը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 1ա «Նուէր Ներսէս վրդ· Սայեղեանէ, Պաղտատ, 1924, Մայիս 16»:

Մատեանս է՝ Բժշկարան, ուր առանց դասաւորումի դրուած են գանագան դեղորեայք:

1· *Թղ· 8բ:* «*Հաղ որ օձուէ հազի պէ ամպալի դրամ ժ· մուռհասֆի դրամ ժ· քիթրէ դրամ ժ· խունկ դրամ ժ· ափիոն դրամ ժ·*»:

2· *Թղ· 14բ:* «*Զարմանալի օգտակարութիւն այս պալասանիս, որ է իւղ ուրուամարեանի: Նախ օգտակար է վասն թաւուանի եւ մահու եւ վասն սակար (վնասակա՞ր) օդի, թէ որ այս եղէս ե· Զ· կաթ քաղցայ փորուց խմես ճերմակ գինով*»:

3· *Թղ· 17ա:* «*Բալասան, որ է ինքն մեռոնին ծաղիկ, որք եւ պալասան ասէ, ինքն ծառ մրն է, որ ի յեգիպտոս կու բուանի*»:

Յառաջ կը բերուին գանագան բոյսերու եւ արմատներու օգուտները:

4· *Թղ· 68բ:* «*Վասն երակ առնելոյ մարդուն, թէ որ օր բարի է կամ չար լուսին: Առաջին օրն լուսին ոչ լաւ է, քօստոմ մարդ*»:

5· *Թղ· 73ա:* «*Պատմութիւն կապուտ քարին, այս է որ իւր կողտաչի ասէ թուրքն, ինքն կապոյտ քար մի է եւ իւր բնութիւն տաք է եւ չոր*»:

Քանի մը պեղերու համար վկայութեան կոչուած են Դալիանոս, Պլուտարքոս, Հաննա եւն։ Շատ մը թղթեր գտարկ են, որոնց թղթերու վրայ սկսուած է գրուիլ, բայց կիսատ թողուած, թղթեր ալ կան, որոնք լեցուած են այլ եւ այլ գրութիւններով։ կան թղթեր ալ (77–80), որոնք հակառակ չըլսուած են։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, սրբ. գանազան բաներ, կարեւոր 1· Թղ· 3ա· «Արարչագործն Աստուած հաճայն նախնական··· Արզ ի Թուխս Հայոց հազար լրական, հարիւր յիսուներորդ ղ· անցական, Սեպտեմբերի ի Զ· օր Զորեքշաբթուն ընծայեցաւ Սահակ մօրէն սիրական···»։ 2· Թղ· բ· «Թվն ՌՃԾԵ Սկսեմբերի Թ· օրն ԲՇ·ի Եղեւ ծնունդ Մատալիայինն»։ Այդ «Թվն ՌՃԾԲ Փետրվարի Իէ օրն ԲՇ·ի Իրիկուան Բ· սահաթէն իր ծնունք Եղեւ Յօհաննէսին»։ — 3· Թղ· 64ա· «Թվին ՌՄԽԹ Փետրվարի Ժ·ին փոխեցաւ առ Աստուած Մարնանայս»։ — 4· Թղ· 78բ· «Թվն ՌՃԾԹ· Սկսեմբերի Զ· օրն Զորեքշաբաթ Լուսինն ԻԸ Սահակն ապայ Եղաւ աւուրն Գ· ժամին»։

Այդ՝ «Մայա Մայրամ հարսիկ քեզի կաղաչեմ այս գրքիս վերակացու լինիս»։

900.

ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԵԱՅ

ԻԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 122։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 12։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 7·5։ — ՏՈՂՔ՝ 29։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 10, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, ողորկ, զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ ամբողջապէս, բիչ մը վնասուած եւ փականաճեներն ինկած։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թէ բիչ մը ցեցակեր։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր փոքր, բայց դիւրընթեռնլի։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ամէն օրուան սկիզբը։ — ՆԿԱՐՔ՝ չկան։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա – 2բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԻԸ° դար։ — ԳՐԻՉՔ՝ Սարգիս եւ Յովհաննէս։ — ՏԵՂԻ՝ անյայտ։ — ՏԷՐ՝ անյայտ։ — ԿՆԻՔ՝ թղ· 7ա· Չ· եւ Վ· տառերով։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 41ա, 83բ, 87բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ նուէր Ստ. Լիսիցեանէ, 1912ին։

Մատեանս է՝ ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍԻ ՄԱՐԱՂԱՑՒՈՅ։

1· *Թղ· 3ա։ (Յառաջաբան) «Սքանչելի Եղեւ դիտութիւն քո յինէն ասէ Սաղմոսերգուն Դաւիթ։ Ասեն վարդապետքն թէ մարդն է բաղադրեալ ի հոգւոյ եւ ի մարմնոյ, իսկ մարմինն է կազմեալ ի կաւոյ յերկրէ (տես Թ· 249, Բ· § 1 եւ Թ· 794։ — Թղ· 7ա· «Ի սկզբանէ արար Աստուած··· վարդապետք ասեն»։*

Յառաջաբանին մէջ (Թղ· 4ա) կ'ըսուի··· աւրբքն զվեցաւուրցն արարչութեան գանազան կերպիւս եւ ազգի ազգի մեկնութեամբ գրեցին եւ վասն ստեղծման էիցս արտաքին փիլիսոփոսքն զանազան կերպիւ սխալեցան եւ այսոքիկ ամենեքեան ցուցանեն թէ գիտութիւն, որ վասն ստեղծման աշխարհիս է յոյժ զարմանալի եւ նրբահայեաց, վասն այսորիկ ի զանազան մեկնութեանց սրբոց զսակաւ բանիս զայսոսիկ ես կարգեցի ի մի դատապարտեալս Յակոբոս կաթողիկոս Հայոց թարգմանելով ի լատին բարբառոյն ի հայ լեզուս»։ (Հմմտ· Թ· 249բ· 2, ուր գրուած է՝ Բարթուղիմէոս)։ — Թղ· 2ա նորագոյն գրչէ մը գրուած է «Նուաստ Մատթէոս վարդապետի աշակերտի Գրիգորի Տաթեւացւոյ աչխատասիրեալ հաւաքուածն բանից, որ հայի առ· գ· օրեայ գործս Աստուծոյ»։

Դոյգն տարբերութեամբ այս ձեռագիրը կը ներկայացնէ Թ· 249ը, սակայն պրակներու չէ բաժնուած, այլ հարցումներու եւ ատոնք ալ յաջորդաբար յառաջ կ'ընթանան։ ՀՋ· հարցումէն վերջ այս ձեռագիրը կը մնայ Թերի։ Վերջը (Թղ· 120) օտար գրչէ մը աւելցուած է ցանկը։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ·

1· *Թղ· 41ա· «Ապրատա քարաւղօս Ոհաննէս սոսկանուն քահանայս»։ — 2· Թղ· 83բ· «Եւ զմեղսամած գձօղ Ամէ Սարգիս յիշեսջիք ի Տեառնէ մխով ողորմայիւ զծնօղքս իմ հանդերձ եւ զուք յիշեալք լիջիք յԱստուծոյ ամէն···» — 3· Թղ· 87բ· «Զմեղօք թախանձեալ Ամիսարգիս գրիչս յիշես յԱստուծոյ* եւն։

901.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԺԴ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 287: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 28: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 25, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ կաթնաթոյր: — ԿԱԶՄ՝ կազմը հնկած, այժմ գրքաձեւ պատեանի մէջ դրուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ· թղթեր հնկած ու պակաս, մաշած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ գուցէ ունեցած, այժմ չկան: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ շատ պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չկան: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԴ դար: — ԳՐԻՉՔ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 32ա, 79ա, 218բ, 219ա, 287բ, եւն, «Թագաւոր խորհուրդ իրէ՞ (Նիյգէ՞) 1884» — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Գր· Գալէմքեարեան գնած է 10 փրանկի 1898ին (ի կեսարիա):

Մատեանս է՝ Աւետարան: Մատթէոսի սկիզբը կը պակսի: Մննդաբանութեան ծառին գլուխը կտրատուած է եւ թերի: Կը սկսի Գլ· Ա· 20: Թղ· 1ա–82բ· Մատթէոս: — Թղ· 82բ· Նախադրութիւն, թղ· 83ա–բ· Գլխացանկ, թերի· Թղ· 84ա – 138բ· Մարկոս (սկիզբը թերի, կը սկսի Գլ· Ա· 8· Գլ· ԺԶ· 9–20 կը պակսի): — Թղ· 138բ· Նախադրութիւն, թղ· 139ա – բ· Գլխացանկ, թղ· 140ա – 230բ· Ղուկաս (սկիզբը թերի, կը սկսի Գլ· Ա· 9· ահաբրանութիւնը կայ: — Թղ· 230ա· Գլխացանկ, թղ· 230բ· Նախադրութիւն· 231ա–287բ· Թղ· Յովհաննէս (կը սկսի Գլ· Ա· 13: «Իբք չնացեալ կնոջ կը բռնէ· Գլ· ԺԹ· 25 համարէն մինչեւ ցվերջ կը պակսի:

Այս ձեռագիրը լաւ ձեռագիր է, բայց հանդիպած՝ չար ձեռքի որ դուրս կորզած է աւետարանիչներու նկարներն եւ անոնց հետ աւետարաններու սկիզբներէն կիսախորաններն ու խոշանները:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Նոր գրչէ՝ 230բ· «կարապետ Մավլեան նազար պունու Մայիս 15· 1876» եւ «Պէնճէյի կարապետ Յովհաննէս էն նազար պունու, 1884 Սեպտեմբեր 24»· Նման գրութիւններ կան նաեւ այլուր· Հմմտ· Թղ· 65բ:

902.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

1841

ԹՈՒՂԹՔ՝ 72: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 11: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կողէեն բաժնուած, պակասաւոր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, երկու գրչէ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 68բ–72բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1841: — ԳՐԻՉ՝ (մաս մը) Խաչատուր: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Կերլա: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 72ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կերլայէն ղրկուած:

Մատեանս է՝ Աղօթագիրք: Սկիզբը թերի կը թուի: Կը սկսի Թղ· 1ա· «Կերպ յանձն առնելոյ ղինքն յամենայնում աւուր առ սբբուհի կոյն Մարիամ Աստուածածինն: Ով ամենասբբուհի կոյս Մարիամ, Մայր Աստուծոյ, Թագուհի երկնից»: — Թղ· 2ա· «Աղօթք առ սբբուհի Աստուածածինն· Ով սբբուհի կոյս Մարիամ քաղցրագունիկ թագուհի չնորհայ, բարեխօսդ մեղաւորայ»: Թղ· 3բ· «Ջերմեռանդութիւն առ եօթն վէրս կլխաւորս ամենասբբուհւոյ կուսին Մարիամու· Առ առաջին վէրան: Երկրպագեմ քեզ Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս եւ աղաչեմ զքեզ»: — Թղ· 7ա· «Ջերմեռանդութիւն առ եօթն խնդութիւնս, որովք զմայլի Տիրուհին մեր ի յերկինս: Առ առաջին խնդութիւնս· Խնդա, ո՛վ հարսն անարատ Հոգւոյն սբբոյ: Այսպէս յառաջ: — Կարեւոր են· Թղ· 13ա· «Աղօթք իւրաքանչիւր անձին հաւատացելոյ ի Քրիստոսն, զոր արարեալ է Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի· Հաւատով խոստովանիմ»: — Թղ· 46ա· Աղօթք առ ամենասուրբ երրորդութիւնն խիստ զեղեցիկ եւ ջերմեռանդ թէ որ ըլլաս քան ինչ պաքսութեան եւ նեղութեան մէջ ու ասիս իրեք ուրբաթ մէկ մէկի էակվանց, նայ ինչ ալ օր ուղիս Աստուծոյ նայ կատարեալ պէ դրնարվիս միայն

թէ հատուած յոյս ունենաս· Ով ամենաբարձրալի եւ ամենաիրեղէն, ամենակարող սուրբ Երրորդութիւն»: — Թղ· 61ա· Աղօթք սուրբ Ներսէսի աշխարհաբար· Հաւատով խոստովանիմ ու երկրպագութիւն կուտամ քեզի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Քղ· 72ա: «Գրվեցաւ կերլան 1841 dii 13 Januarii ձեռամբ խաչատուր Լէօնի»:

903.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ, ՏՕՆԱՑՈՅՑ, ԺԱՄԱՄՈՒՏՔ

ՌՃԹ = 1660

ԹՈՒՂԹՔ՝ 383: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ միջեւ 28 ճշաճակուած, իւրաքանչիւրը՝ 12 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշի տախտակի վրայ ֆաշուած, ամուր, լաւ, միայն փականքներն ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկերկու քուղք առջեւ ու ետեւը, յուշարէն քնագրով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, գործածութենէ փիչ մը սեւցած, նաեւ ցեցամէս, առջեւի պարապ քուղքերը խեղճ գրերով եւ նկարներով լեցուած: — ԳԻՐ՝ քոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ յատող քոչնագրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ քղ· 4ա, եւն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ քղ· 1ա, 44ա, եւն· միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, բայց պարզ եւ երբեմն եղծուած: — ՆԿԱՐԻԿՔ՝ քղ· 3բ, պարզ, կարմիր գոյնով, քղ· 8բ Գաբրիէլ, քղ· 9ա Ս· կոյս, 12բ հովիւ մը, 28ա Սիմէոն ծերունին եւ Յիսուս մանուկը, 29բ Ս· Անտոն, 33բ Ս· Ստ· Նախավկայ, 40ա, Առաքեալ մը, 42ա Յովնան, 87բ իմաստուն կուսաձի, 92ա Ներս· Շնորհալի, 111ա Յիսուս, 127ա Յիսուս, 157ա Հռիփսիմէ, 163ա Պայծառակերպութիւն, 174ի Ս· կոյս, 190ա, մարգարէ մը, 198բ հայրապետ մը, 260 Ն· Շնորհալի, եւն, միջակ քաներ, կան եւ եղծուածներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—3ա, 382բ 83, բայց ետիէն քաներ մը գծուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԹ = 1660: — ԳՐԻՉ՝ Արիստակէս: — ՇԱՂԿՈՂ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 281բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 3ա՝ «Գնեցաւ յամին 1908 ի Կ· Պոլսոյ 80 դահեկանի Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է Շարակնոց, Տօնացոյց, Մեսեդիք, ժամամուտք:

Ա· Շարակնոց: Սկիզբը Թղ· 4ա (խորան) «Երգեցէք որդիք Սիոնի»: — Թղ· 11ա· (կիսախորան) «Երգ Տեառն Ներսէսի բուն բարեկենդանին»: — Թղ· 82բ· (կիսախորան) «Կանոնիկ Յարութեան Ղազարու»: — Թղ· 101ա (խորան) «Կանոնիկ Յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի»: — Թղ· 137ա (խորան) «Կանոնիկ Պենտակոստէին»: — Թղ· 177ա· (կիսախորան) «Կանոնիկ նաւակատեաց սուրբ խաչին»: — Թղ· 217բ· (կիսախորան) «Կանոնիկ համօրէն ամենայն մարտիրոսաց»: — Թղ· 234ա· (կիսախորան) «Կանոնիկ համօրէն ամենայն մարտիրոսաց»: — Թղ· 234ա· (կիսախորան) «Կանոնիկ համօրէն ամենայն ննջեցելոց» (եւ Թղ· 251բ—265բ ժամագրքի մէջ գտնուած երգերը, ղ· օ· Ներսեսեղծեալ, Արարչական, ճգնաւորք, եւն): — Թղ· 266ա· (կիսախորան) «Աւրհնութիւններ յարութեան»: Ընդարձակօրէն համմա· Թ· 142· համմա· նաեւ նախընթաց Շարակնոցները:

Բ· Տօնացոյց: (կիսախորան): Թղ· 283ա· «Աստուածայայտնութեան հրաշալուցին առաջին գիշերն: Առաջին կանոնապլուխ փառն ԲՋ»: Վարի լուսանցքին վրայ գրուած է՝ «Ով ընթերցողք աստի ի վեր տօնացոյց է եւ զեղկելիս յիշեսցես»: — Թղ· 313ա· (կիսախորան) «Սրբոյ Զաւակին գիշերն հսկում է»: Խազերով օժտուած:

Գ· Մեսեդիկ: Թղ· 373բ: «Մեսեդիկ ծննդեան: Տէր առաց որդի իմ ես դու»:

Դ· Ժամամուտք: Թղ· 376բ: Ժամամուտք: Վերջ՝ Թղ· 381բ:

Շարակնոցը խազերով օժտուած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ 1· Թղ· 381բ· «Փառք··: Աստանաւը աւարեցաւ Շարակնոցս այս, զի չարեալ, զազափարեալ կայ թէլագրութեամբ Հոգւոյն սրբոյ եւ ասացեալ զովաբանութիւն սրբոց հայրապետաց երկոյտասան թարգմանչաց գանունն յիշեալ են ի ճառսն: Զի նոքա են աշխատաւորք հայկազան սեռին ուղղափառաց եւ երաշխաւոր վարուց սրբոց: Այլ եւ սրբոյն Հայոց Տեառն Տէր Ներսէսի Շնորհալւոյն, զոր զովելի գովեալ է զամէնօրհնեալ կոյսն Մարիամ զմայրն Աստուծոյ:

Այլ եւ գծնօղն նորին եւ գծնեալն ի նմանէ: Զկոյսն Մարիամ բարեխօս ունիմք: Այլ եւ զհամանմանիք սրբոցն նահապետաց, մարգարէից, սրբոց առաքելոց, վարդապետաց, հայրապետաց, մարտիրոսաց, կուսանաց: Զի աւուր նոցին ի տօնախմբութեան եւ յօր հանդիսի աւուր կատարման յիշատակի եւ յիշելով զսուրբսն բարեխօս առնելով: Այլ եւ գովաբանութեամբ նոցին հաղորդս լիցուք ի բարեխօս ունելով աւուր ա-

հեղին ասեն(ի) երգել զինս արեան քո յիշեա եւ մի անտես առներ զաղաչանս ծառայի քո: Զկենդանագիր անարատ ծնողի քո արկանեմ (առաջի քո): Որ եւ զմինայն հաւատացեալս ծառայքս արժանացուսցէ իւր սուրբ տեսուն ամէն:

Արդ երեսս անկեալ աղաչեմ, որք հանդիպիք այսմ երգարանիս, եղանակելով կամ օրինակելով, երգելն զաղաչանաց դրչիս մի մեղադրէք, զի գոյ՝ միտ չդրի եւ գոյ՝ որ միտքս չի հասաւ, ներել եւ Քողութիւն չնորհել զրողի սորին: Այլ եւ աւարտ ի թվին ՌՃԾ (1660) Յուլիսի ի ութնասուց եւ չարակնոց ի մի տուփ եղաք: Որք հանդիպիք լի սրտիւ Հայր մեղայ ասասջիք···»:

2· Ուրիշ Քղթերու վրայ եւս (Քղ· 312բ եւն) գրչէը· առանց իր անունը տալու, կը մաղթէ գինքը յիշել, բայց Քղ· 373ա· կայ անոր անունը «Այլ եւ զանարժան Արիստակէս երէցս յիշել եւ ողորմի ասել»: — Թէ սկիզբը եւ թէ վերջը պարապ Քղթերու վրայ գրուած են անարժէք բաներ, «Ներսէս» անունը յիշուած է քանի մը անգամ:

904.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌՃԾԴ = 1665

ԹՈՒՂԹՔ՝ 292: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 11 × 3·5 + 3·5 = 7: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 24, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան կաշի, առջեւի կողմին վրայ կայ Յովհաննէս Աւետարանչի արձաթեայ պատկերը, փակաւմբեներն իսկած, զարդերէ կողոպտուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ գործածուքենէ ֆիչ մը վնասուած, ֆիչ մը ցեցամէս, քանի մը թուղթ կազմէն բաժնուած, ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թոչնագիրք, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սկզբնատոդք սիրուն տառերով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թզ· 1ա, 134ա, 221ա, գոյնզգոյն եւ սիրուն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ շատ, սիրուն եւ երփներանգ: — ՆԿԱՐՔ՝ չկան, բայց տեղ վերապահուած գծելու համար: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թզ· 81ա—82բ, 133ա—բ, 219—220, 292բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԾԴ = 1665: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Շօռօքի Ս· Աստուածածնի վանքը: — ՏԷՐ՝ Մարիամ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թզ· 281ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին: — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակներ չեն նշանակած:

Մատեանս է Աւետարան, ուր կան չորս աւետարանչերը առանց գլուխներու ցանկերու եւ նախադրութիւններու: Թղ·1ա· Մատթէոս· — Թղ· 83ա· Մարկոս (Գլ· ԺԲ 9—20 համարները կը պակսին, բայց պարապ տեղ ձգուած է, հաւանօրէն օրինակելու համար)· — Թղ· 134ա, Ղուկաս· — Թղ· 221ա· Յովհաննէս («Իրք չնացեալ կնոջ» եաներ գրուած է, Գլ· Ի 22—ԻԱ 2 կը պակսի):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1· Թղ· 288ա: «Շնորհօքն Քրիստոսի աւարտեցաւ սուրբ աւետարանս ի թվարերութեանս Հայոց ՌՃԾԴ (1665) երորդին եւ աղաչեմ զձեզ Քողութիւն չնորհեցէք: Փառք անսկզբանն եւ զսկիզբն ամենայնի: Ամէնին եւ գոյացուցչին

բնաւից: Անվախճան եւ անսահման էացուցչին: Սահմանիչ եւ կատարուին բոլոր էից երից միակին: Եզակի եւ միւսմ աստուածութեան: Որ անչարժ գոլով չարժէ զարարածս ի կեանս եւ ի փրկութիւն: Եւ կրէ զամենայն բանիւ զօրութեան իւրոյ եւ անհաս է յամենայնէ: Զբոլորիցս հանցուք զօրհնութիւն եւ զփառս Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյ: Իսկ չորից աւետարանչացն խորհուրդ բազում օրինակ ի ին ցուցմամբ տեսանի: Զի ամանք ասեն թէ չորից աւետարանչացդ օրինակ չորք անկիւնք արարածոց Արեւելք, Արեւմուտք, Հիւսիս» (sic), Հարաւ: Պարտ էր համատիպիս քարոզել զաւետարանն: Իսկ ամանց հաճոյ թուեցաւ ըստ չորից մչտահոս գետոցն յայտնական յաղբերէն յառաջ խաղացեալ առ ի տիեզերաց առողջութիւն: Փիսոն նշանակէ զմատթէոս, եւ Գեհոն զմարկոս, Տիգրիս զՂուկաս, Եփրատէս զՅովհաննէս: Եւ սոցին գոլով նմանապէս թուով ուսմացեալք՝ ի կենդանական ազգէն առողջանել զպատքեալ միտս մարդկային բնութեան: Նոյն օրինակ ըստ աեսութեան եզեկիէլի քառակերպեան աթոռոյ: Մարդ որ նշանակէ զմատթէոս: Եւ առիւծ զմարկոս, եզն զՂուկաս եւ Արծիւ զՅովհաննէս: Զանմարմնոյն Տէր տեսանելով բազմեալ ի փառացն աթոռ իմանալի ցուցմամբ զինամս բոլոր բնութեանս պակնարկուին, որ աստուածապէս եւ տիրաբար բերմամբ նշանակէ զլինել առ հոգածինս, հրեղինացն անմահից գմահկանացուս առնել հաղորդս եւ յեւս ի կատար հանել ի փառս, վասն զի փառաց Քաղաւորն Քրիստոս փառակից Հօր եւ Հոգւոյն սրբոյ գմեզ առնելով բնութիւն յինքեան մեացոյց աստուածութեանն ուսուցանելով մի Որդի զաւանել, որ յԱստուծոյ Հօրէ եւ որ ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն անճառ միութեամբ, զոր աւետարանականն ուսուցանեն բանք: Մինչ ի կատարած հաւանութեամբ հաւատալ հաստատ կարգաք: Ի նոյն յառելով յաստաբելաւանդ քարոզութիւն զաստուածախոսն վարպետութիւն զրոյմեալ զաստուածս ի բազմացն առ ի հաւատալ, ևթէ Յիսուս Քրիստոս է Որդի Աստուծոյ ըստ վկային Յովհաննու հաւատալ եւ պկեանան յաւիտենական ընդունել յանուն նորա· ամէն: Հայր մեր որ: Շնորհիւ Տեառն սկսայ եւ սպար-

մաքեամբ նորին կատարեցի գոյր աւետարանս ի մեծ քաւականիս Հայոց ՌՃԺԴ ամին ի յանապատն Շօռուքոյ, որ կոչի Ս· Աստուածածին· բարեխօս լիցի յաւուրն դատաստանին ինձ եւ յիշատակի սորին Մարիամ ապաչխարողին եւ Հօրն իւրոյ Տէրտէրկին եւ մօրն իւրոյ Խաթունին եւ միւս մայր Մարիամին, եղբարց Մատուրին, Հայրապետին, Տիրատուրին, եղբօրորդի Հանդուցեալ Տէր Ստեփաննոսին, Սիմոնին եւ իւր քոյր Գուլուն խանումին: Վասն որոյ ազաչեմ յիշնջիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր, ով ընթերցօղք սուրբ աւետարանիս: Եւ դուք յիշեալ լինիք յաւուր ահեղատենին Քրիստոսի:

2· Թղ· 290ա· (տարբեր գրով) «Դարձեալ կրկին ազաչեմ զձեզ, ով պատուական ընթերցօղ, սուրբ աւետարանիս, յիշնցէք ի մաքրափայլ եւ ի մեղայքաւիչ յաղօթս ձեր զրաբեսէր զպարեպաշտ տէր Վարքան եւ զկողակիցն Փարին, զոր այժմ սիրով սրտիւ... (անընթեռնելի) եւ որդւոց իւրոց պնորարուղրոջ Ղուկասն, Սուղին (?) Սարգիսն եւ զթոռներն Ցարուքիւն, Ոսկինար եւ զդուստրներն Ամարն, Թոնին, խանգա... (մնացեալն անընթեռնելի):

3· Թղ· 291բ: «Ցիշատակ է սուրբ աւետարանս քաչէրեցի Պիպուտազի (sic) որդի Հախուն եւ որդոցն նորա Աւանէսին, Կիրիկորին, Կիրակոսին եւ դրատրանցն անցն որ Մարքարիտին, Ցուռումին, Մարենին եւ կողակցին նորա Ցուրի խանին (անընթեռնելի), յիշատակ Քաչերու սուրբ բատփան եկեղեցուն ի Թվ· ՌՃՁՉին (1737) Ցուլիսի ԺԷ·ին: Գիրբցաւ ի ձեռամբ աիրացու Հախուն· ձեռըս փրթէ եւ գիրս մնայ...»:

4· Թղ· 292ա· (տարբեր գրով)· «Ցիշատակ է սուրբ աւետարանս Խաչիկի որդի Աթանէսին, Մարկոսին, Կիրակոսին եւ որդոց նորա Պատաղին, Խաչիկին, աիրացու Աւանէսին, Մկրտիչին եւ եղաուր ի յիշատակ Քաչերու սուրբ Ըստեփանոս եկեղեցուն անջնջելի Թվ· ՌՃԻԵ (1676) Ցունիսի Իե· օրն· գիրեցաւ ի կուղն Քաչերի ձեռամբ աիրացու Աւանէսին, ձեռըս փրթէ, գիրըս մնա: Ամէն»: — Անպիտան ձեռք մը ամէն էջի վերի լուսանցքին՝ տակը գրող նշանակած է անունը աւետարանչին, որուն կը վերաբերի Աւետարանը:

905.

ՄԱՇՏՈՑ

ՌՃԹ = 1660

ԹՈՒՂԹՔ՝ 209: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 11 × 3·5 + 3·5 = 7: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ 18 իւրաքանչիւր՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ըմտիր: — ԿԱՋՄ՝ կաշեկազմ, գորշ, դրոշմազարդերով, մաքուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, միայն թէ բանի մը թուղթ ջուր տեսած, սեւցած, կտրուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա պարզ բան մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—3ա, 4բ, 208ա—209բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԹ = 1660: — ԳՐԻՉ՝ կոզմա: — ՏԵՂԻ՝ Նորաշէն: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 206բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻՔ՝ թղթի մը վրայ գրուած առջեւի կողի ներսի դին կպցուած՝ «Ալաշէհիր (Փիլատէլփիա) քաղաքը 1907 Մայիսի բարոզութեան գացած ժամանակ գնեցի ձեռագիրս մէկ օսմանեան ոսկւոյ վաճցի գաղթական հայ ազգատ ըմտանիքէ մը եւ կը նուիրեմ Վիեննայի Մխիթարեան Հարց Ձեռագրաց Թանգարանին 1909 Յուլիս 1: Հ· Յակոբ Վ· Քոսեան, Մեծ· Ծոզ· Մխիթարեանց Զմիւռնիդդ»:

Մատեանս է Մաշտոց ընտիր գրչութեամբ:

1· Թղ· 2բ: Յանկ գրոց: («Շնորհօքն Աստուծոյ այս է գոր կայ ի սուրբ գիրս»): Թղ· 5ա: «Կանոնքն մկրտութեան»: — Թղ· 22բ: «Ցաւուրն ուխտերդի վերացուցանէ քահանայն զպատակն ի գլխոյ տղային»: — Թղ· 23ա: «Կանոնքն յորժամ քառասնօրեայ լինի մանուկն»: — Թղ· 25բ: «Կանոն նշան օրհնել»: — Թղ· 30ա· «Կանոն հանդերձ հարսանեաց օրհնել»: — Թղ· 38ա: «Կանոն պսակ դնելոյ» (նախ գրուած են «խրատք» եւ ապա՝ կանոն): — Թղ· 50բ: «Կանոնքն պսակ վերացուցանելոյ»: — Թղ· 54բ: «Կանոնքն հաղորդ տալոյ»: — Թղ· 59բ: «Կանոն զամենայն վախճանեալս առ Քրիստոս յուզարկել» (նաեւ աչխարհաթաղ, ապա՝ թղ· 92ա: «Կանոն յորժամ տղայ վախճանի»: Թղ· 110ա: «Կանոն ոգեհանգիստ առնել»): — Թղ· 116ա: «Կանոն ախտունական օրհնելոյ, ածեն զուարակն ի դուռն եկեղեցւոյն եւ ծածկեն կարմիր հանդերձիւ եւ լուցանեն մոմեղէն... Եւ ասեն Սղմս· Երանի որում թողութիւն եղեւ...»: — Թղ· 124բ: «Կանոն աղ օրհնելոյ»: — Թղ· 125ա: «Կանոն սկիհ եւ մաղզմայ օրհնելոյ»: — Թղ· 127ա: «Կանոն խաղող օրհնելոյ»: — Թղ· 128բ: «Աղօթք որ պիղծ ինչ կերեալ իցէ սք· Եւ արդ Տէր Աստուած մեր որ ի սուրբս բնակեալ ես»: — Թղ· 129բ: «Կանոն խունկ օրհնել»: — Թղ· 130ա: «Կանոն զառն օրհնելոյ»: — Թղ· 131ա: «Կանոն հատի պատարագի»: — Թղ· 134ա: «Կանոն խաչվառոյ առնել»: — Թղ· 138ա: «Կանոն

չաւք օրհնելոյ» : — *Թղ* · 155բ : «*Կանոն մեծի հինգշաբթի դապաչխարողան արձակելոյ»* : — *Թղ* · 163ա : «*Կանոն մեծի հինգշաբաթի ոտնլուային»* (*Հոս գրուած է նաեւ «Քարոզ պատուիրանին* ... *Լուարուք ինձ որդեակ իմ եւ ես վերկիւղ Տեառն ուսուցից ձեզ»*) : — *Թղ* · 190բ : «*Կանոն խաչ օրհնելոյ»* : —

2· *Գրուած են* · ա· *Թղ* : 107ա· (*Տղայաթաղի ընթերցուած*) «*ի վարդապետութենէ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի*· *Ամենեքեան որք տեսանիցեն*»· *Համա*· *Թ*· 123 § 2 :

բ· *Թղ* · 143ա (*ոտնլուայի կանոնին մէջ*) «*Աղօթք զոր ասացեալ է սրբոյն Բարսղի Հայրապետին կեսարու*· *Օրհնեալ ես Տէր*»· *Համա*· *Թ*· 123, § 2բ : գ· «*Քարոզ պատուիրանի*», *տե՛ս վերը*· *Համա*· *Թ*· 123, § 2գ :

3· *Թղ* · 183ա : (*Ճեա քարոզի պատուիրանի*) «*Գանձ թաղման ննջեցելոյ*»· *Մինդ ի յէէն Բանդ ի սկզբանէ*»· *Համա*· *Թ*· 123, § 3ա : *Այս Մաշտոցը համա*· *Թ*· 68, 108, 123 *եւն* : *Վարի լուսանցքին վրայ ամէն էջի տակ նշանակուած է գրուած կանոնը* :

Թղ · 207ա—բ : *Ցիշատակագրութենէն յետոյ օտար ձեռք մը տակը գրով ստորագրած է «Գիր կապածի»* :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ · 206բ : «*Փառք*··· : *Գրեցաւ սուրբ գիրքս որ կոչի Մաշտոց ձեռամբ անիմասա եւ բազմամեղ կոզմայ գրչի ի թվիս Հայոց ՌՃ եւ Թ ի, ի հայրապետութեան Տեառն Ցակոբի եւ մերոյս առաջնորդի Ղազար բարեւնապետի ի յերկիրս Ալիճնայ ի գեօղն Նորաշէն ընդ հովանեաւ սրբոյն Սահակայ Նախավկայի մերս եկեղեցւոյ : Ով հարք իմ հոգեւորք, որք հանդիպիք սմա յիշեցէք զկոզմաս գրիչս եւ զհայրն իմ Ղազար քահանայն, որ զարհեստս գայս ուսոյց ինձ եւ բազում չարչարանս կրեաց զհետ իմ որպ փոխարէն վարձուն խնդրուածովք ձերովք եւ իմ մեղաւորիս : Արդար(ա)պատն Աստուած հատուսցէ նմա վարձս ըստ չանին իւրոյ, որ ունէր առ հէքս : Ընդ նմին խնդրեմ եւ ներել սխալանաց գրոյս, զի կար իմ այս էր»* : *Թղ* · 4ա—բ *կան աննշան բաներ* :

906.

ՄԱՇՏՈՑ

ԺԲ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 48 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9 : — ՏՈՂԻ՝ 22 : — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած : — ՆԻՒԹ՝ բուղբ զօրաւոր : — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մուք կարմիր, պճնուած ոսկեզօծ զարդերով : — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, միայն թէ թղ· 44—47 կողմէն բաժնուած : — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, գեղեցիկ եւ յստակ : — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ բոլորգիր : — ՆԿԱՐԻ՝ տպուած՝ թղ· 2բ Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ, թղ· 24բ երիքովէն երուսաղէմ գացող եւ աւազակներու ձեռք ինկածը, ետեւ կան սեւ մեղանով ուրիշ զարդեր : — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2ա, 47բ—48բ : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԲ· դար : — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք : — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած է 1910ին :

Մատեանս է Մաշտոց, ուր կան Թղ · 3ա· «*Կանոն օրհնութեան ջրոյ*» : — *Թղ* · 6ա : «*Օրհնութիւն մոխրոյ*» : — *Թղ* · 8ա : «*Կանոն օրհնելոյ զարմարիս, զսերմն, զչեղջ, զհնձան եւ զկալ*» : — *Թղ* · 9բ : «*Կանոն խաչ օրհնելոյ*» : — *Թղ* · 11բ : «*Կանոն օրհնելոյ զամենայն հանդերձեղէն սպասու*» : — *Թղ* · 13ա· «*Կանոն օրհնելոյ սկիհ եւ զմայզմայն*» : — *Թղ* · 13բ : «*Կանոն օրհնելոյ զնորակազմ պիրս*» : — *Թղ* · 14բ : «*Կանոն յորժամ կինն ի տղաբերան լինի դժար*» : — *Թղ* · 16ա : «*Կանոն օրհնելոյ պատակեր*» : — *Թղ* · 17ա· «*Օրհնութիւն մոմեղինաց ի Տեառնընդառաջի*» : — *Թղ* · 18բ : (*«Կանոն օրհնութեան*) *արմատենեաց*» : *Թղ* · 20ա : «*Օրհնութիւն խաղողոյ*» : — *Թղ* · 21ա : «*Կանոն խաչալուայ առնելոյ*» : — *Թղ* · 25ա : «*Աղօթք ի վերայ հիւանդաց*» : — *Թղ* · 28բ : «*Աւետարանք բժշկութեանց*» : — *Թղ* · 32բ : «*Աղօթք ի վերայ հիւանդացեալ մանկանց*» : — *Թղ* · 33բ : «*Կանոն հաղորդութիւն տալոյ հիւանդաց*» : — *Թղ* · 35բ : «*Կանոն օրհնութեան հիւանդաց*» : — *Թղ* · 38ա : «*Կանոն յորժամ սկսանի հիւանդն աւանդել զոգին*» : — *Թղ* · 40բ· «*Կանոն լիակատար ներոպութեան մերձ ի մահ եղելոց*» : — *Թղ* · 43ա : «*Ցուցակ Մաշտոցիս*» : *Թղ* · 44ա· (*յաւելուած*) «*Օրհնութիւն հանդերձի*» : *Համա*· *մանրամասնութիւնք միւս Մաշտոցներու մէջ* :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի :

907.

ԱՋԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՒԻԹԻ ՄԱՂԽԱՋՈՒՆԻՈՅ

1826ՀՀ *վերջ*

ԹՈՒՂԹԻ՝ 98: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·50: — ՏՈՂԻ՝ 19: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն ճշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մուք կարմիր, ոսկեզօծ գարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ շատ մաշուր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ բոլորգիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ, 46ա—98: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1826Ի վերջ: — ԳՐԻՉ, ՆԱԿԱՐՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԷՐԻ, ՏԻՐ՝ ծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԷՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1901ին Պոլիս գնուած:

Մատեանս Հ (թղ· 5ա) «Ազգաբանութիւն *պաղտատական իշխանին Հայոց Դաւթի Մաղխազունւոյ: Որովհետեւ ոչ ամենայն մարդիկ բնաւորեցան ունել զմիեւնոյն խառնուած հիւթոյ»: Համա· Թ· 779, § 2, ուր գրութենէս կարեւոր յառաջբերութիւններ եղած են: Հոս թղ· 42բ· Դաւթի որդիներուն չարքին աւելցուած է «Յակոբ» եւն: Կարեւոր է հոս հետեւեալը թղ· 43ա· «Ա՛ռ մեծագդի իշխանդ Դաւիթ Մաղխազունի, Զառհմապրութիւն քաջասրն նախնեաց քոց, զոր առ ի մէնջ պահանջեցեր աւանիկ վճարեցի հաննալ պայն ի պատուական մեռացորդաց անտի ճշգրտապատում եւ ստուգագիր յիշատակարանաց, զորս յառաջագոյն ընկալեալ էի ի քէն...: Մնամ երախտապէտ մտօք ազնուականութեան ձեռամ նուաստ ծառայ Գրիգոր դպիր Փեշտըմալճեան: Շարադրեալ յամի Տեառն 1826 յԱպր· 7· ի քաղաւորեալ մայրաքաղաքս Կոստանդնուպոլիս»:

Թղ· 45բ (տարբեր գրով) գրուած է «1836 Հաճի Յակոբ երուսաղէմ քաղաք գնաց»: Թղ· 46ա «Մարգիս Դաւիթեան Մալխազունի եղեւ նորա որդիկ: Ըսատմպուլ»: Անդ· «Խաչիկ, 1838 յՕգոստոսի 13 ծնաւ, 1859 Յուլիսի մեռաւ Օրթաքեայ»: Անդ «Միմոնիկ ծնաւ 1841 Փետրվի 14»: Թղ· 4բ գրուած է Խորենացւոյ յիշատակութիւնը Մալխազունի առհմի մասին: Այս գրքին մէջ կը գտնուի քուղթ մը, որմէ կը քաղեմ «Դամբան: Ազնուական իշխանին Հայոց Դաւիթ Մալխազունւոյ, որ յԱղբիրմանայ եկեալ ամուսնանայ ի Ֆիլիպէ: Դնի յաւանդ ի յոյս կենաց· ի դամբանիս կոյս ոսկերաց, Մաղխազունեաց յազգէն արեանց, սերունդ չքեղ այր քաջագանց, Քառն Քառին Մալխազ պէկին, իշխան Արեւմ մեծ Աւագի, զիմէ Ֆիլիպէ յԱղբիրմանայ, վաճառաշահ լինի նա մեծ· կեաց անբասիր ի սուրբ կրօնս, կեաց· Գողթնացոյ (?) յազնիւ ծնունդ, անմահասցի այս սերունդ, այս պայազատ Մալխազունեաց»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

908.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

ԺԸ — ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 42: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8: — ՏՈՂԻ՝ 18: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ շատ վնասուած, ցեցամէս: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ շատ խայխայուած եւ չափազանց ցեցակեր եղած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԷՂԻ, ՏԻՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ՏԷՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ թղ· 42բ· «Առաբեաց ի Լեհաստանէ Պ· Վ· Մովսէսեան, Վիեննա 1 Դեկտ· 1907»:

Մատեանս Հ Աղօթագիրք, *ուր կան «Լիթանիայք» իրենց հետեւորդ աղօթքներով· Սկիզբը թերի է· Թղ· 1ա կը սկսի· «Որդի անկնկալութիւն Իսրայէլի եւ հեթանոսաց, աղօթեա մեզ: Որդի իշխան խաղաղութեան, աղօթեա մեզ»: — Բ· Թղ· 3ա: «Երկուշաբթի օրն լիթանեայք ամենից սրբոց»: — Գ· Թղ· 9բ: «Գշ·ի լիթանիայք անուան Յիսուսի»: — Դ· Թղ· 16բ: «Դշ·ի լիթանիայք սրբոյն Գայեդանոսի»: — Ե· Թղ· 20ա: «Հինգշաբթի օրն լիթանիայք յաղագս ամենասրբոյ Հաղորդութեանն»: — Զ· Թղ· 24ա: «Եշ·ի լիթանիայք սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին»: — Է· Թղ· 28բ: «Շ·ի լիթանիայք չարչարանաց Քրիստոսի»: — Ը· Թղ· 30բ կայ «Տաղ չարչարանաց Քրիստոսի· Յիսուս Քրիստոս Տէր սիրելի, Գառն Աստուծոյ յոյժ արժանի»: — Թ· Թղ· 33ա: «Էշ·ի լիթանիայ Աստուածածնին կուսին Մարիամայ»: — Ժ· Թղ· 35ա: «Այլ լիթանիայք սրբուհւոյ կուսին Մարիամայ»: — Ժա· Թղ· 38ա: «Երդ երանելի կու-*

սին Մարիամու։ Ողջ լեր, ով աստղ առաւօտեան, մեղաւորաց դէղ փրկութեան»։ — ժբ· Թղ· 39բ· «Այլ երգ սուրբ Աստուածածնայ· Աստղ ծովային, որ զՅիսուս մաքուր կաթամբ դիեցոյց»։ — ժգ· Թղ· 40ա։ «Այլ երգ Ս· Աստուածածնայ, ողջ լեր, ով աստղ ծովու, ազնիւ մայր Աստուծոյ»։ — ժդ· Թղ· 41ա։ «Երգ· Աստուած բարութեամբ ոչ երբեք սահմանեալ, ոչինչ ստեղծուածոյ լզղուով բարեբանեալ»։ — ժե· Թղ· 42ա։ «Աղօթեացուք։ Աստուած ապաւէն մեր եւ ոյժ հաս ի թիկունս»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

909.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ

1823

ԹՈՒՂԹՔ՝ 34։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 20։ — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր։ — ԳԻՐ՝ շէղագիր։ — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ տպեալ թղ· 1բ։ Ամենաառաջ երրորդութիւնը զՍ· Կոյս թագուհի հրեշտակաց կը պատկէ։ — Թղ· 11ա։ Ս· Կոյս։ — Թղ· 15բ։ Ս· Կոյս։ — Թղ· 20ա։ Ս· Կոյս։ — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 1ա, 11բ, 15ա—20բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1823։ — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր Զուդպեան։ — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 21ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է Աղօթագիրք Լեհահայոց, ուր կան Թղ· 2ա։ «Աղօթք առ սուրբ Երրորդութիւնն խիստ գեղեցիկ եւ ջերմեռանդ։ Թէ որ ըլաս քան ինչ պաքսութեան եւ նեղութեան մէջ ու ասիս երեք ուրբաթ մէմէկի եռեւանդ։ Նայ ինչ ալ օր ուզիս Աստուածով 41ա։ «Երգ· Աստուած բարութեամբ ոչ երբեք սահմանեալ, ոչինչ ստեղծուածոյ լզղուով բարեբանեալ»։ — ժե· Թղ· 42ա։ «Աղօթեացուք։ Աստուած ապաւէն մեր եւ ոյժ հաս ի թիկունս»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

909.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ

1823

ԹՈՒՂԹՔ՝ 34։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 20։ — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր։ — ԳԻՐ՝ շէղագիր։ — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ տպեալ թղ· 1բ։ Ամենաառաջ երրորդութիւնը զՍ· Կոյս թագուհի հրեշտակաց կը պատկէ։ — Թղ· 11ա։ Ս· Կոյս։ — Թղ· 15բ։ Ս· Կոյս։ — Թղ· 20ա։ Ս· Կոյս։ — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 1ա, 11բ, 15ա—20բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1823։ — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր Զուդպեան։ — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 21ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է Աղօթագիրք Լեհահայոց, ուր կան Թղ· 2ա։ «Աղօթք առ սուրբ Երրորդութիւնն խիստ գեղեցիկ եւ ջերմեռանդ։ Թէ որ ըլաս քան ինչ պաքսութեան եւ նեղութեան մէջ ու ասիս երեք ուրբաթ մէմէկի եռեւանդ։ Նայ ինչ ալ օր ուզիս Աստուածով է, նայ կատարեալ պիտ դընտրվիս, միայն թէ հաստատ յոյս ունենաս։ Ով ամէնաարժանաբժելի եւ ամենասիրելի» եւն։ — Թղ· 21բ։ «Աղօթք առ կոյսն Մարիամ եւ վասն հինգ վիրացը եւ չարչարանացը իւր միածին Որդւոյն Յիսուսի Քրիստոսի։ Ով լի տրտմութեամբ ցաւալի մայր, միտս կրննի զայն գործս տրտմութիւնը եւ ցաւը»։ — Թղ· 32ա· «Օ՛հ Յիսուսի սրտին սուրբ խոցը դուհանամ եւ կու սղջունիմ քեզ, օ՛հ գովելի թանկ եարայ»։ Թղ· 34ա վերջ։ Կարեւոր է լեզուին համար։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ Թղ· 21ա։ «Ես վարպետ Գրիգոր Զուդպեան գրեցի զայս Աղօթքի Թուղթը յամի Տեառն 1823 Մարտի 11ին· երեքշաբթի ի յիշատակ բարի»։

910.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆ

պՀ = 1421

ԹՈՒՂԹՔ՝ 191։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 13։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ 13·5 × 10։ — ՏՈՂՔ՝ 18։ — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը չէ նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բամբակեայ։ — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, առջեւի կողքին վրայ դրոշմախաչ մը, կաշին ֆիչ մը վնասուած, փականճիները չկան։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւն ու ետեւը երկերկու թերթ թղթեայ՝ (Մաշտոցի մասեր)։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, թղ· 1—37 եւ ուրիշներ արտաքին լուսանցքի կողմանէ՝ շատ, թղ· 1–3, 59, 84, 85, 112, 124, 155 եւն կազմէն բաժնուած, շատ ազտոտած եւ սեւցած։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, բազմագոյն, աճեայոդ։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ փոքր, բանի մը հատ՝ թեթեւ գծեր։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի։ — ՆԿԱՐՔ՝ չունի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ· 2ա։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ գրուած՝ ՊՀ (= 1421)ին եւ ետրոգուած ՌՂԳ (= 1634)ին։ — ԳՐԻՉ՝ Հայրապետ։ — ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ ետ՞յն։ — ՆՈՐՈԳՈՂ՝ Սարգիս։ — ՏԵՂԻ՝ անյայտ։ — ՏԵԱՐՔ՝ կիրակոս, վարդան։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 97բ, 100բ, 191բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Օգ· Ամրիկեան 1911ին կարճէն դրկած է։

Մատեանս է Մաշտոց եւ Գանձարան ուր կան· 1· Թղ· 3ա։ «Կանոն մկրտութեան»։ — Թղ· 12բ։ «Կանոն պսակ առնելոյ»։ — Թղ· 18ա։ «Կանոն հաղորդ տալոյ»։ — Թղ· 20բ։ «Կանոն համաւրէն ննջեցելոց թաղելոյ» (եւ

Բ · աւուրն եւ Այգուցն ։ — Թղ · 39բ ։ «Կանոն ոպեհանպխատ առնելոյ կամ պատարագ» ։ — Թղ · 42բ ։ «Կանոն ջուր օրհնելոյ» ։ — Թղ · 53ա ։ «Ազ օրհնել» ։ — Թղ · 53բ ։ «Կանոն մեծի հինգշաբաթի առնելոյն» ։ — Թղ · 66բ ։ «Խաչ օրհնէք» ։ — Թղ · 80բ ։ «Կանոն տեառնական օրհնել ։ — Թղ · 86ա ։ «Կանոն զամենայն տպա(յ) վաղճանեալ առ Քրիստոս յուպարկելոյ· Թերի ։ — Թղ · 102ա ։ «Կանոն օրհնելոյ եւ օծելոյ զեկեղեցի» · սկիզբը Թերի է , այժմ կը սկսի «Եւ ի սուրբս բնակեալ եւ քեզ եռանձեան սէրս թեանդ վայելէ փառք իշխանութիւն եւ պատիւ , այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս ամէն ։ Եւ ապա ասեն զհարցինն սաղմոսն մինչեւ ցփորքր հարցն , ասեն սաղմոս ոպբաճայն Ծ · Ողորմեա ինձ Աստուած բաս մեծի ոպորմութեան ։ Եկեղեցին իբրեւ յինքենէ ասացեալ պայս ։ Ընթերցուած Յեսայեայ մարգարէէ ։ Հակառակորդք մի կոխեսցեն պսրբութիւնս քո , եղաք իբրեւ պառաջինն յորժամ ոչ սիրէիր զմեզ» եւն ։ Ապա ընթերցուածք «ի թղթոյն Պօղոսի» ։ Թղ · 111բ · «Քարոզ պատուիրանին զոր քահանայն զկուցանէ զժողովրդեանն առեալ զսուրբ աւետարանն ի գիրկն իւր եւ կարկառեալ զձեռս իւր առ ժողովուրդն , ասէ , լուարուք ինձ որդեակք իմ եւ ես զերկիւղն Տեառն ուսուցանեմ ձեզ» ։ (Համա · Թ · 108 , § 3ա) ։

Մանրամասնութիւնք տե՛ս Թ · 68 , 108 , 123 , 133 եւն եւն ։

2 · Հոս կան նաեւ՝ ա · Թղ · 45ա ։ «Աւրհնութիւն ջրոյ զոր ասացեալ է Տեառն սրբոյն Բարսղի կեսարու հայրապետի · Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ» եւն (Թ · 123 , § 2բ) ։ բ · Թղ · 98ա ։ «Գանձ մարտիրոսաց · Մեծապայծառ փառօք զարդարեալ , եկեղեցի պայծառապէսեցեալ յիշատակս սրբոյն բերկրեալ , արիւնաներկ զաւուրն զովեալ» եւն ։ «Մկրտիչ» ։ գ · Թղ · 117բ ։ «Ցաղագս յիշողնաստուացն · Տանեերորդ կանոն գրեմ վասն ահեղ եւ մեծ եւ զառն եւ զարհուրելի մեղացն , որ ասի իշողք զեղջուկ բարբառով» եւն ։

Բ · Թղ · 120ա—Գ · 181բ ։ Գանձարան , ուր կան՝ (Համա · Թ · 132 եւ 133բ) ։ 1 · (ա ·) Թղ · 120ա ։ «Գանձ ծննդեան Տեառն ։ Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ հրաշագան , նախ քան զսկիզբն բան եւ քան զյաւիտեան» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։ — (բ) Թղ · 123բ ։ «Գանձ Ծննդեան Տեառն մերոյ · Ինդութեան ձայն բարբառ աւետեաց , այսօր ծագեաց , աչխարհի հնչեաց» եւն , տունք «Խաչատուր» ։ — (գ ·) Թղ · 127ա ։ «Մաքուր եւ ամբիծ սուրբ Աստուածածին , դուստր լուսոյ մայր անճառ բանին» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։ — (դ ·) Թղ · 130ա ։ «Գանձ Ծննդեան Տեառն մերոյ · Ինդա տաճար մայր Տեառն Յիսուսի եւ առաղաստ Աստուծոյ բանին» եւն · տունք՝ «Խաչատուր» ։ — (է ·) Թղ · 133բ · «Գանձ Տեառնընդառաջին · Միանական սուրբ Երբորդութիւն , բարեբանեալ անբաւ գօրութիւն» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։

2 · (զ ·) Թղ · 136ա ։ «Գանձ Յովհաննու կարապետին ։ Մեծապայծառ փառօք պանծալի , այսօր ցնծա սուրբ եկեղեցի» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։

3 · (է ·) Թղ · 138բ ։ «Գանձ սրբոյն Սարգսի գօրավարին · Մեծապայծառ փառօք գարդարեալ» եւն · տունք «Մկրտիչ» ։

4 · (ը ·) Թղ · 141բ ։ «Գանձ Թէոդորոսի սուրբ գօրավարին ։ Ինդայ հրաւէր մանկունքդ Սիոնի , ձեզ աւետիս ձայնիւ բերկրալիր» եւն · տունք՝ «Խաչատուր» ։

5 · (թ ·) Թղ · 144բ ։ «Գանձ աղջից երբորդ կիրակի յանառակ որդին ։ Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ տիրական» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։ — ը · (ժ) Թղ · 147ա ։ «Գանձ աւագ ուրբաթուն ։ Խորհուրդ հրաւիրման կամաց արարչին» եւն տունք՝ «Խաչատուր» ։ Ասոր վերջին տան քանի մը տողերը կը պակսին ։ Պակաս են նաեւ յաջորդէն երկու տուն · · այժմ կը սկսի (ժա ·) «Նոյն մարմնովդ ելած ի խաչ բեւեռաց եւ տիպաւ խոցաց , մահու դրաւաց , մեռած եւ թաղած» եւն տունք կապելու էին «(Կր)իգոր» ։

6 · (ժբ ·) Թղ · 154ա ։ «Գանձ սուրբ եկեղեցւոյ ։ Մաքրեալ տաճար սուրբ տէրունական աստուածընկալ լուսեղէն խորան» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։

7 · (ժգ ·) Թղ · 157ա ։ «Գանձ այլակերպութեան ։ Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ մեզ յայտնեալ , բարձրեալն Աստուած առ մեզ խոնարհեալ» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։

8 · (ժդ ·) Թղ · 159բ ։ «Գանձ փոխման սուրբ Աստուածածնին ։ Մեծապայծառ հրաշակերպ վեհին սաւառնացեալ տեսլեամբ առհադին» եւն · տունք՝ «Մկրտիչ» ։

9 · (ժե ·) Թղ · 161ա ։ «Գանձ խաչգիւտին ։ Խաչի քո Քրիստոս երկիր պագանեմք , զնոր երկնութիւնդ փառաւորեմք» եւն · տունք՝ Խաչատուր» ։ Վերջին տնէն քանի մը տող պակաս է , իսկ յաջորդէն՝ չատ · այժմ կը սկսի (ժզ ·) Թղ · 164ա ։ «Եղեր առիթ եւ աւանդ բարի , խաւարամած բանտի գերելի» եւն ։ Տունք կապմելու էին «(Մկ)րտիչ» ։

10 · (ժէ ·) Թղ · 166ա ։ «Գանձ առաքելոցն ։ Խորհրդազած քո մարդեղութեանդ , զորս բնտրեցեր յառաջգիտութեան» եւն · տունք՝ «Խաչատուր» ։

11 · (ժը ·) Թղ · 170բ ։ «Գանձ սրբոյ Թարգմանչաց ։ Աստուած մարմնացեալ , քարոզս առաքեալ , քանոն մեզ եղեալ» ։

12· (ժբ·) Թղ· 173բ: «*Գանձ մարգարէից: Մեծ եւ ահեղ անուն Հրաշալի, անհաս, անսկիզբն, անիմանալի*» *եւն, տունք՝* «Մկրտիչ»:

13· (ի·) Թղ· 176ա: «*Գանձ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Մեծ եւ հզօր անմահից արքայ Յիսուս Քրիստոս օրհնեալ յարակայ*» *եւն· տունք՝* «Մկրտիչ»:

14· (իա·) Թղ· 179բ: «*Տաղ սրբոյ Ծնընդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Աւետիս մեծ խորհրդոյ, խորհուրդ ծածկեալ մեզ յայտնեցաւ*» *եւն*:

Գ· Խառն կամ Այլ եւ այլք: 1· Թղ· 18բ: «*Կանոնն մեծի Հինգշաբաթին զապաչխարողն արձակելոյ: Ժողովէ քահանայն զապաչխարողն եւն*: — Թղ· 183բ: «*Ագօթք, զոր ասացեալ է սրբոյն Բարսեղ(ի) Հայրապետի: Տէր Աստուած Հայր ամենակալ արարիչ երկնի եւ երկրի*»:

2· ա· Թղ· 187ա: «*Գանձ մեռել թաղի: Մինդ ի էն Բանդ որ ի Հաւրէ*». *Համմա*· 123, § 3·ա: բ· Թղ· 190ա: «*Ողբ վասն ննջեցելոց· Ով քահանայք եւ վարդապետք աստուածաբան եւ ժողովուրդք հաւատացեալք ամենեքեան*» (*Համմա*· Թ· 132 *եւ* 133բ):

Թղթեայ պահպանակք *կան* 4 *համ*, 2 *առջեւն*, 2 *ետեւն*, *ամէնքն ալ վնասուած կարուած*: *Ամէն էջը՝* 13 *տող բոլորվիր գրութեամբ է*, *բովանդակութիւնն է Մաշտոցի մասունք*: — *Այս ձեռագրին վերջին մասերը ուրիշ գրչէ մը ասոր ապացուած էն*, *այս՝ կը ցուցնեն դիրը եւ թերթահամարները*:

Յիշատակագրութիւնք· 1· Թղ· 97բ: «*Գրեցաւ Մաշտոցս այս ի թուին Հայոց ՊՀ* (1421) *ձեռամբ Հայրապետ աբեղի ի խնդրոյ աստուածասէր եւ պատուական Ֆահանա(յ)ի Վարդանի: Որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ ուրինակելով ազաչեմ յիշել յաղաւթս ձեր եւ Աստուած զձեզ յիշէ ամէն*»:

2· Թղ· 100բ: «*Գրեցաւ դանձս այս ձեռամբ անխմաստ գրչիս ի վայելուչն կուսակրօն աբեղի կիրակոսի եւ հարազատ եղբօր իւրոյ Վարդան Ֆահանայի եւ դեռաբոյս եղբօրորդոյ իւրոյ Խաչատրի: Տէր Աստուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ եւ հասուսցանէ ի խորին ծերութեան, ամէն: Արդ ազաչեմ զամենեսեան, որք հանդիպիք սյսմ սուրբ Մաշտոցիս տեսանելով կամ կարդալով կամ ուրինակելով, ազաչեմ յիշման արժանի առնել զստացող սորա դվարդան քահանայն, որ ստացաւ զսա յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց եւ ամենայն արեան մերձաւորաց եւ որ լի սրտիւ թողութիւն խնդրէ ստացողացս եւ աչխատողացս ի սմա, ամենադութիւն եւ ամենակարողն Աստուած Յիսուս Քրիստոս թողցէ եւ նոցա զամենայն յանցանս իւրեանց ամէն: Ընդ նմին եւ գերախտաւոր Հայրն մեր զՊետրոս կուսակրաւն աբեղայ որ զաւրինակն չնորհեաց: Շնորհեսցէ նմա Տէր զաստուածային անանց պսակն եւ զարդարէ հոգւով եւ մարմնով ամէն: Արդ սյս Մաշտոցս ժառանգ է Վարդան քահանայի եւ եղբաւր իւրոյ Խաչատրի: Ցիչեցէք յաղաւթս ձեր զմայր Խաչատրին մեւիքն, զի աւգնական եղեւ ի գրոցս գնել*»:

3· Թղ· 191բ· (*տարբեր գրով*)· «*Նորոգեցաւ Մաշտոցս ի Թվ· ՌՂԳ ձեռամբ անխմաստ գրչի Սարգսի ի վայելուչն սրբակրաւն քահանայի ակր կարապետին եւ ամենայն նախնեաց նորին*»:

911.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Ժէ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 272: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 13 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ 23, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ՝ երկու տեսակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, խաչազարդ, փականճաները ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ տե՛ս քնագիրը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ վնասուած, վարի լուսանցքները նորոգուած, կողմերուն վրայի արծաթեայ զարդերէն կորպտուած: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Աւետարանչերու սկզբնաւորութեան, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ Աւետարանչերու սկիզբը ֆանի մը տող կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ ամէն Աւետարանի սկիզբը, մանուշակագոյն, ընտիր մանաւանդ թ· 87ա. մինչ անյաջող թ· 213ա: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ մը թուչնազարդեր, որոնք ստէպ կրկնուած, թղ· 208 ի լուսանցազարդը կտրուած: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 10բ· Մատթէոս, բազմագոյն, անյաջող, թղ· 95բ· Մարկոս՝ լաւ, թղ· 135բ, Ղուկաս՝ պարզ, թղ· 213ա· Յովհաննէս՝ խեղճ եւ պրուած: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա, 8ա, 9ա—10բ, 134բ, 135ա, 272ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ժե°· դար: — ԳՐԻՉ, ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ետեւը կայ՝ «Նուիրեալ Մխիթարեան Մատենադարանին Քոյր Աբգասիա Բարոյեան յԱրդուին ի ձեռն Հ· Ն· Ակինեան յԱրդուին. 25 Սեպտ· 1912»:

Մատեանս է Աւետարան, ուր կան՝ 1· *Թղ·* 1*բ*: «*Եւսեբիոսի առ Կարպիանոս*»· *Թղ·* 2*բ*· *Ակիւսակք*: — *Թղ·* 6*բ*: *Գլուխք Մատթէի, Թղ·* 8*բ*· *Նախադրութիւն Մատթէի եւ Թղ·* 11*ա*· *Մատթէոս*: — *Թղ·* 84*բ*· *Գլուխք եւ ապա Աւետարան Մարկոսի (Նախադրութիւն եւ ԺԶ·* 9—20 *չկան*): — *Թղ·* 131*ա*· *Գլուխք, Նախադրութիւն եւ ապա Աւետարան Ղուկասու*: — *Թղ·* 212*ա*: *Նախադրութիւն եւ ապա Աւետարան Յովհաննու*· (*վերջը կայ Թղ·*271*ա*· «*Իրք չնայեալ կնոջ*» (*Թերի*): — *Գլուխք կը պակսին*:

2· *Մաղաղաթեայ պահպանակ — Աջեւի մէկ թերթը օտար լեզուով է, եաեւինը՝ հայկերէն — Մարկ*· *Աւետ*· *Գլ*· *Ա*· 16—35:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 1*ա* (*տարբեր գրով*) «*Ձիչատակ է ի Սրբուհի մարապետէ*(°) *վանատան կուսանաց Արտվնոյ*(°) 1870»:

912.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ռաձե = 1706

Թուղթ՝ 173: — Մեծութիւն՝ 17·5 × 12: — Գրութիւն՝ 12 × 8: —Տողք՝ 21: — Թերթք՝ նշանակուած՝ 21, իւրաքանչիւրը 8 թուղթ: — Նիւթ՝ դիմացկուն թուղթ: — Կազմ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս կաշեպատ, գորշ, զարդարուն՝ գծերով· ցեցակեր եւ ջիչ մը վնասուած: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ երկու թուղթ առջեւն եւ երկու ետեւը, գրքոյթիւնը սրբուած է: — Հանգամանք՝ լաւ, բայց բաւի մը թուղթ ինկած եւ պարապ էջերը գրչի տգեղ փորձերով լեցուած: — Գիր՝ յստակ նստրգիր: — Զարդագիրք՝ ամէն երկի առջեւ, պարզ եւ սիրուն: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Խորանք՝ չունի: — Կիսախորանք՝ Թղ· 9ա, գոյնզգոյն, պարզ, ճաշակաւոր: — Լուսանցազարդ՝ Թղ· 3ա, 61ա, 131բ եւն· ընտիր: — Դատարկք՝ Թղ· 1ա—բ, 3բ—4ա, 7բ, 8ա, 13ա, 167ա, 171ա, 173բ: — Թամանակ՝ Ռաձե = 1706: — Գրիչք՝ Բաղտասար–Յակոբ: — Ովկոզ եւ կազմող՝ գրիչը: — Տեղի՝ Եւդոկիա: — Տէր՝ Յակոբ դպիր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 160ա, 170ա, 170բ: — Տեղեկութիւնք՝ Թղ· 3ա· «ի ձեռն Գեր· Հ· Գրիգորիս Ծ· վ·ի Գալէմբեանց մեծաւորին զայս ձեռագիր աւանդ աւանդապահից արժանաւորաց Գեր· Հարցն Մխիթարեանց Վենետկի ոսկի պահապանաց ոսկի դարուն Ս· նախնեաց մատուցանէ ի դոյզն նուէր բարեկամ Յ· Գ· Մրմրբեան 18/3 Յուլիսի 1908 Սկիւտար կ· Պոլսոյ»:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր ամփոփուած են հետեւեալները:

Ա· Թուղթք· 1· *Թղ*· 3*ա*: «*Թուղթ սրբոյն Գրիգորի Վկայասիրի Հայոց վերապիտողի վասն զատկին, զոյ ժամանակ որ պիտանացոյ այս բան Զատկի: Ի թուականութեան Հայոց ՇԼԱ ամին ի սուրբ զատիկէն մոլորեցան ոմանք քրիստոնէից ազգաց, բայց Հայք եւ Ասորիք մնային հաստատուն: Եւ ծոյնք հեռեւեցան Իսիոնի, որ արկանէր զտումար ապրիլի ե· եւ հանդիպեցուցանէր զաւազ լրումն ի ոտն Ղազարու, զոր Հայք եւ Ասորիք եւ Երրայեցիք արկանէին Ապրիլի Զ·*»: *Վերջ Թղ*· 8*բ*:

2· *Թղ*· 8*բ*: «*Թուղթ նոյն Տեառն Գրիգորիսի Հայոց կաթողիկոսի գրեալ եղբօր նորին Ներսէսի եպիսկոպոսի Կլայեցւոյ Հրամանաւ նորին ի Միջագետս Ասորւոց Ցամայք կոչեցեալ նահանգին, յաղագս որ անդ մերոյ ազգի քահանայից հակառակելոյ անմտաբար ընդ միմեանս: Ոմանց ասել պատուածութեան բնութիւն չարչարեալ եւ մեռեալ ընդ մարմնոյն եւ ոմանց զմարմինն միայն եւ ոմանց զարձեալ ընդունելի լինել մատաղ եւ ոմանց արհամարհելի եւ այլք թէ զրախան իմանալի է եւ միայն օրինակաւ ասացեալ, այլ ոչ ճշմարիտ էութիւն: Եւ այլեւս այսպիսեաց ի Թուլկուրանն ասանկ· ճշմարտապէս կատարեալ ուղղափառութիւն է ի ներդրումս: Թէպէտ եւ տէրունական հրամանն յորդորէ զմարդիկ քննել զգիրս եւ Առաքեալն Պօղոս խրատէ միտ դնել ընթերցուածոց մխիթարութեան: Սակայն այլում վայրկ հրաժարեցուցանէ յանօգուտ եւ ի վնասակար վիճաբանութենէ*»: *Մանրամասն տես Թ*· 78, § 4:

3· *Թղ*· 42*ա*: *Բանք Տեառն Ներսէսի Կլայեցւոյ Հայոց կաթուղիկոսի դասանութիւն հաւատոյ եւ կրօնից Հայաստանեայց եկեղեցւոյ առ ազգն Ցունաց, զոր խնդրեաց ի նմանէ սիրով թագաւորն Ցունաց Կիւ Մանուէլ Հանդերձ պատրիարգաւն եւ բոլոր պատասան ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ օրհնելոյն ի բարձունս ամէն: Բանիւ գուշնաքիա(յա) իմն խօսելով ի լսելիս խոհեմադունի եւ աստուածասիրի անձին յաղագս հաւատոյս մերոյ*»:

Թղ· 60*բ*—66*ա*· *վիճաբանութիւն Ներսէսի Շնորհալւոյ եւ Թէօրիանէի*:

Թղ· 71ա· «Մինչեւ ցաստ են բանք սրբոյն Ներսէսի»: Ապա՝ «Պատմութիւն վասն միաբանութեան եկեղեցւոյն Ցունաց եւ Հռոմայեցւոց· թէ որպէս ընկալաւ եկեղեցին Հռոմայ զկուրն ի խորհուրդ պատարագի սուրբ արեանն Քրիստոսի: Ի ժամանակս բարեպաշտ թագաւորին Ցունաց, որում անուն կոչիւր Պալալոգ, որ կամեցաւ առնել խաղաղութիւն, սէր եւ միաբանութիւն ընդ Հռոմայեցիսն»: — Թղ· 74բ· «Ընդդէմ այնոցիկ որք վասն բաժակին մոլորին: Բաժակն օրհնութեան զոր օրհնեմք ասէ առաքեալն ոչ ապաքէն հաղորդութիւն է արեանն Քրիստոսի եւ աւետարանն զբաժակն յետ ընթրեացն առ եւ ասէ»:

Հոս լուսանցքին վրայ գրուած է թէ ասկէ յառաջ պէտք է դնել եսայեայ թուղթը: («*Մեծին եսայեայ բանք որ ի վերջըն կայ աստ գրեայ*») կը հետեւինք այս հրահանգին՝· Թղ· 160բ· «*Մեծին եսայեա ասացեալ զաւանութիւն հաւատոյ որ ի Հայր եւ յՈրդի եւ ի սուրբ Հոգին: Հոյակապ եւ հռչակաւոր աստուածապատ քաղաքացդ եւ բնակչաց տէրանց եւ ծառայից, արանց եւ կանանց մեծամեծաց եւ փոքունց եւ առհասարակ բոլոր լրմանց յառաւաձիր բարեբարչէ եւ ամէնաստեղծ արարչէն աւրհնութիւն ձեզ եւ խնամք քաղցրութեամբ առատասցի եւ ի նուաստ եսայեա աղօթք առ Աստուած պահել դմեզ ի կամս ի հաճոյս*»:

Բ· Ճառք:

1· Թղ· 79բ: «Յակոբ վարդապետի հաւաքեալ ի սուրբ Գրոց յաղագս Հոգւոյն Աստուծոյ: *Ի Հօրէ անսկզբանէ զոլ բղխումն եւ ելումն նախ քան զյաւիտեանս, անժամանակաբար: Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի փրկական սուրբ աւետարանին ասելով թէ զՀոգին ճշմարտութեան, որ ի Հօրէ ելանէ: Աստի ցուցանեմք բազում կերպիւ զՀոգին սուրբ միայն ի Հօրէ զոլ բղխումն եւ յՈրդւոյ ոչ*»:

Թղ· 83բ· – 86ա· կայ «Արդ Լատինք եւ Հայք անխմոր կ՝առնեն զհաց խորհրդոյ սուրբ պատարագին, հարկ է զի եւ Ցոյնք բարձցեն ի բաց զխմորն: Իսկ Լատինք եւ Ցոյնք զՔաղկեդոնի ժողովն կու ընդունին, պատչաճ է զի եւ Հայք ընդունիցին: Իսկ Հայք եւ Ցոյնք Որդւոյ բղխեալ ոչ ասեն, պարտ է զի եւ Լատինք բարձցեն զՈրդւոյ բղխեալն, զոր ի· ամաւ յառաջ քան զայս խորհեալ են բառնալոյ: Շարագրեցաւ թվին ՌՃՆ, գթվական վասն ի ամին եդաք զոր ասացաւ»:

2· Թղ· 87ա: «Յաղագս Եփեսոսի կրկին ժողովոյն: *Ի ժամանակս փոքուն Թէոդոսի արքայի անուանիք էին Սիմէոն Սիւնակեացն յԱնտիոք եւ Պարսամ ճգնաւորն ի սահմանս Փոքր Հայոց*»:

3· Թղ· 91բ: «Յաղագս Քաղկեդոնի ժողովոյն: *Զկնի հինգ ամաց երկրորդ ժողովոյն – Եփեսոսի եղեւ ժողովն Քաղկեդոնի յերկրորդ ամի թագաւորութեանն Մարկեանոսի*»:

Թղ· 94բ· «*Սարկաւագ վարդապետի ասացեալ է այս: Ի լինելն Քրիստոսի որդի մարդոյ եւ մտանելն ընդ օրինօք*» *Համառօտ պատմութիւններ, Վիեննա 1926, էջ 58:*

4· Թղ· 95ա: «Յակոբ վարդապետի հարցումն ընդ ախտարմայից: *Հարցիւ ցքեզ, որ երկու բնութիւնս սահմանես Քրիստոսի, երկու բնութիւնք երկրպագելիք են թէ մինն*»:

5· Թղ· 105բ: «*Հարցումն ախտարմայից ընդ Յակոբայ վարդապետի եւ պատասխանիք նորին: Հարցանեմ ցքեզ, զու որ երկուց բնութեանց միաւորեալ ի Քրիստոս մի բնութիւն ասես, երկու բնութիւնքն որպիսի՞ կերպիւ եւ օրինակաւ միաւորեալ եղեն*»:

6· Թղ· 113ա: «*Դարձեալ գիր յանդիմանութեան հանդերձ իրատական բանիւք ասացեալ* Յակոբայ վարդապետի ընդ *ախտարմայիցն: Լուարուք մանկունք եկեղեցւոյ, սարկաւագունք եւ ջահակալք, զոր հարցանեմ տուք ինձ պատասխանի ուստի՞ ունիք իշխանութիւն*»:

7· Թղ· 125: *Առ Քրիստոսասէր եւ ուղղաւան ժողովուրդդ Հայկական, Քրիստոսի նուաստ ծառայ տէր Աղէքսանդր պիտակ անուրբ վարդապետ յայտարարութիւն ըստ կերպի հակաճառութեան ընդդէմ ազգին Փռանկաց ՌՃԼԶ թվին: Գիտութիւն լիցի ձեզ անձանց քրիստոսասիրաց յաղագս տնօրէնութեան Տեառն մերոյ: Զի անճառելի եւ անժամանակ բանն Աստուծոյ*»:

Թղ· 126ա· կ՝ըսուի «*Ցաւերորդ թէ եկեղեցին Հռոմայ է գլուխ ամենայն եկեղեցւոյ, այս ժ· գլխաւոր մոլորութիւնք երկաբնակաց*» ապա յառաջ կը բերուին այդ «*մոլորութիւն*»ները եւ անոնց դէմ կը հակաճառուի:

8· Թղ· 149ա: «*Բան ճշմարտութեան եւ ուղղութեան առ ուղղափառ եւ ճշմարտասէր Լուսաւորչածին եւ Քրիստոսազաւան ժողովուրդդ Հայկական, հետեւողացդ ճըշմարտութեան եւ առողջացդ սուրբ եկեղեցւոյ Տէր Աղեքսանդրէ բանասիրէ ծառայէ Քրիստոսի Աստուծոյ: Ունկն դիք եղբարք իմ սիրելիք, բանիցն ճշմարտութեան աքանչելի ամենայն ուրեք*»:

Թղ· 160բ· կայ եսայեայ դաւանութիւն հաւատոյ, զոր տեսնել վերը։

Գ· *Տաղեր եւ աղօթք։*

1· *Թղ· 154ա։* «*Երդ Աստուածածնին փոխման ք· աւուրն եւ ծննդեան Տեառն ը· օրն եւ ամենայն տօնին Աստուածածնին, զայս ասա ի տեղի առաւօտ լուսոյին եւ յիչեայ զՅակոբ չնչին զծառայ Փրկչին։ Աստուածածին կոյս ապաչեա վասն իմ առ Աստուած ողորմած*»։ *Ա–Ֆ։*

2· *Թղ· 154ա։* «*Տաղ վասն մարդեղութեան Փրկչին նոյն Յակոբ բանասիրէ ասացեալ։ Ծագումն Հօր եւ լոյս փառաց աննեղ անսահման, լոյս ի լուսոյ*» *եւն։*

3· *Թղ· 155ա։* «*Տաղաչափական գովասանութիւնք եւ մաղթանք առ սուրբ Աստուածածինն նոյն բանասիրէ ասացեալ մինչ ջահնկալն էր եւ Բաղտասար կոչիւր։ Բարձրելոյն Հօր ասպնջական դու եղեր Հոգւով սրբով սրբեալ*»։

4· *Թղ· 156ա։* «*Մրատք աղօթից մաղթանաց ի ժամու սուրբ պատարագին նոյն Յակոբ բանասիրէ։ Երբ որ ասի սրբասացութիւն զոր զնարեկացոյն աղօթքն ասա· Աստուած յաւիտենական բարերար եւ ամենակալ*»։

5· *Թղ· 158ա։* «*Իսկ եթէ կամիս սրբութիւն առնուլ զայս աղօթքս ասա եւ ապա առ նոյնոյ ասացեալ։ Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս, որ կամաւ եւ հաճութեամբ Հոգւոյդ սրբոյ խոնարհեցար յերկինից*»։

6· *Թղ· 158բ։* «*Վասն յաւակութեան եւ համեմատութեան օձին պղնձի Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ի բանն որ ասէ թէ որպէս բարձրացոյց Մովսէս զօձն յանապատի։ Արդ պարտիմք իմանալ թէ զի՛նչ յատկութիւն եւ զի՛նչ համեմատութիւն է օձին պղնձի*»։

Թղ· 2ա· կան «Ձեռք ամենակալին ստեղծ զիս, եւ բարձրեալն ի բարձանց ընտրեաց զիս» եւն եւ «Յորժամ զարարիչն քո հանապազ առ քեզ տեսանես» եւն հանելուկները։ — Թղ· 2բ· «Աստուածաբանութեան գիրքս հետեւումն է ճշմարտութեան» (էջ մր)։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ։ 1· Թղ· 160ա· (գլխաւոր) «Փառք Փրկչին եւ յիչատակ գրչին, զՅակոբ չնչին զծառայ Փրկչին։ Արդ գրեցաւ հետեւումն ճշմարտութեան՝ միջառհման ուղղափառական եւ աստուածարանութեան գիրս· ճանապարհաւն ճշմարտութեան, լուսաչաւիղ պողոտայս թվին ՌՃՄԵ ձեռամբ յոգնամեղ (նուաստ եւ) արուպ Յակոբայ բանի ապաստաւորի յեդոկիացւոյ, որ նախ Բաղտասար կոչիւր եւ երբ էառ զկարգ քահանայութեան եւ արեղայութեան Յակոբ անուանեցաւ (ըստ անուան հօր իւրոյ)։ Ի վայելումն անձին իւրոյ եւ զկնի եկելոցն։ Արդ զհանդիպողս այսմ տառի Քէ զբօսնելով հարեւանցի Քէ եռափափաք սրտիւ յօժար կամօք աչխատելով յընթեռնուլն, երես ի գետին եդեալ աղաչեմ, զի Քէ զոցի ի սմա ինչ հաճոյ՝ չնորհք եւ եթէ պակաս, ներեցէք համարձակութեանս, որ չարժեալ ի նախանձ ընդդէմ ախտարմայ Քէրս մէսէպ եւ չնչահաւատ մոլորելոց եւ ոչ կարացի ժուժել եւ արկիլել զսրամտութիւն բարկութեանս, վասն որոյ ձեռն արկեալ ի սա որքան զկար մեր չանացի ի ժամ ծերութեանս։ Վասն որոյ աղաչեմ եւ մաղթեմ ներել հիքոյս եւ Քողութիւն հայցել եւ ներող գթածն ամենայնի Քրիստոս Աստուած, ներեսցէ մեզ եւ ձեզ ի միւսանգամ գալստեանն իւրոյ, որ է օրհնեալ անզրաւ յաւիտեանս ամէն եղիցի։ Հայր մեր, որ յերկինս»։

2· *Թղ· 170ա։ (Տարբեր գրով)· «Ի վայելումն այս պատուական գրգոյս, Թոխաթցի Պասմաճի տիրացու Աւետիքի որդի մեղապարտ եւ մեղսամած ապիկար Ակոբ զպրիս, որ ստացայ զսա ի թվին ՌՃՁԲ, որք հանդիպիք սմա օրինակելով կամ ընթեռնուլով յիշեցէք միով Հայր մեղայիւ զհոգս ոտից ձերոց, որ եւ դուք ահեղ աւետին յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ամէն։ Նա եւս քան զայս գրեանս ոչ սակաւ ունելով իրը ի բանտի եղեալ զնոսա, ծուլացեալ ոչ ընթեռնում երբէք, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ մեղաւորիս*»։

3· *Թղ· 170բ։* «*Նա եւս կրկին վայ եւ եղուկ վատաբախտիս վասն ծուլացեալ մեղաց իմոց որ ՌՄԻԱ թվին ի Թոխաթ սաստիկ մահ եղեւ եւ յոլով նորատրոգրոյ մանկունք եւ հարսնացու աղջկունք եւ սիրասուն միամօր երիտասարդք մեռան եւ ո՛ կարէ պատմել զաղէտս եւ զկոծս ծնողաց նոցին։ Եւ այսմ վշտապատում ամի ի թվականիս այսինքն ՌՄԻԱ Յուլիսի ԻԴ· տարաժամ մահուամբ մեռաւ յոգնաչնորհ եւ միամօր որդեակն իմ տիրացու Աւետիքն, գոլով ԻՉ· ամաց, եղեւ փեսայ Քրիստոսի։ Անմեղադիր լերուք հարք եւ եղբարք իմ, լալոտ աչօք եւ տրտում սրտիւ գրեցի, եւ Տէր գթասցի հոգւոյ նորին ամէն· աւա՛ղ, աւա՛ղ*»։

913.

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

1760—70

ԹՈՒՂԹԻ՝ 177: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 8·5: — ՏՈՂԻ՝ 35: — ԹԵՐԹԻ՝ 22: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, շատ բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մաճուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, միայն թէ ինչ մը ջուր տեսած եւ սեւցած: — ԳԻՐ՝ ներտգիր, փոքր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ մը թղթեր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար (1760–70): — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԷՐ եւ ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Հ· Գրիգորիս Գալէմճեարեան Կ· Պոլսոյ մէջ գնած է 48 զրշի· (կողքի թղթին վրայ փակագծի մէջ գրուած է՝ «ԺԸ դարուն՝ Մանուէլ դպրին ուղղուած նամակներուն եւն օրինակները, շատ կարեւոր»):

Մատեանս է Նամականի կամ հաւաքածոյ թղթոց ուղղեալ առ Մանուէլ դպիր եւ Տաղարան.

Ա· Նամականի·

1· *Թղ·* 1*ա*: «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Սիմէօն կաթուղիկոս *եւ ծայրագոյն պատրիարգ ամենայն Հայոց առաքելականի եկեղեցւոյս Քրիստոսի նաեւ մեծի եւ սրբոյ աթոռոյս էջմիածնի: Յորմէ ճշդիւ սիրոյ ստոյգ կարօտիւ եւ սուրբ իջման տեղւոյս Քրիստոսի չնորհիւն ծանուցումն լիցի զերազնիւ եւ ճշմարիտ սիրելոյդ եւ ցանկալւոյդ հոգւոյս հարազատի եւ սրտացաւի որդւոյդ սրբոյ աթոռոյս տիրացու Մանուէլիդ: Զի գիտես իսկ թէ զորքան գլխացաւութիւնիս կրեցաք եւ որքան մաչեցուցաք զկեանս մեր ի դուր այս չորս ամս···*»:

կ'ըսուի «Յորոյ հարկեցմանէ ահա զսիրելին մեր եւ ըստ հոգւոյն զորդեակն իմ եւ զկաթնասուն զաւակն իմ զՏէր Զաքարիա վարդապետն համեստարարոյ եւ զարքեպիսկոպոսն նուիրակ արարեալ միայն օրհնեցելոյ քաղաքիդ առաքեցաք սրբալոյս մեռոնաւ եւ օրհնութեամբ կոնդակաւ, որպէս զի ի քաղաքդ մնալով զհոգալիսն մեր եւս հոգասցէ, որով եւ բարձցին եւ անհետ լիցին այն ամենայն կենամաչ զրոյցքն եւ կռուածին անուանքն ի քաղաքիդ (կ· Պ·)» եւն:

2· *Թղ·* 1*բ*: «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Սիմէօն կաթուղիկոս··· *տիրացու Մանուէլիդ: Զի ի զալն մեր ի սուրբ աթոռս ի Պօլսոյդ ծանուցաք սրբազան վեհին հանդուցելոյ եւ զքոյդ հաւատարմութիւն*»:

կ'ըսուի՝ «···Վասն որոյ եւ լուսահոգի դրեաց զդիր չնորհակալութեան եւ սիրոյ անձկալ-

ւոյդ ընդ նմին եւ զտէվթէր սրբալոյս մեռոնի նուիրոցն յղեաց առ քեզ եւ պատուիրեաց, զի յամենայնի վերահասու լեալ քննեսցես եւ ընդ թէֆթէրին քոյ, զոր ունիս համեմատեալ զթեղրին լցուսցես եւ պարզ դրելով զմին ի քեզ պահելով, զմին ի սուրբ աթոռս յղեսցես, որպէս զի ի ժամանակին հարկաւորութեան ի խնդրելն հաղացեալ յղեսցես, դու ոչ զպատասխանին գրեցեր եւ ոչ զտէֆթէրն ինչ յղեցեր, յետ լուսահոգոյն եւ մեք գրեցաք ցանկալոյդ նմանապէս զիր սիրոյ ընդ Ցարութիւն վարդապետին, սակայն ընդ այլոյ բազմաց եւ գանազան գրեանց կորուսին ի ճանապարհին զոր լուեալ իսկ եւ Արդ զկնի այնցս եւքանիցս գրեցաք ի քաղաքդ, սակայն դեռ ոչ միայն ընկալաք զպատասխանին մինչեւ ցայս վայր: Արդ հաղիւ թէ ի Ցարութիւն վարդապետէն առաք զթուղթ մի, նոյնպէս Աբրահամ վարդապետէն եւ ընդ սոցին զդիր մի ի պատրիարք վարդապետէն, որք գրեն թէ ահա հոգալիքն հաղացեալ եղեն···: Գրեցաւ ի ՌՄԺԹ եւ Յունվարի ԻԱյն առ դրան լուսակառոյց սուրբ էջմիածնի»:

3· *Թղ·* 2*բ*: «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Յակոբ, *որ եւ չնորհիւն նորա* կաթուղիկոս ··· *հանճարաչատ տիրացու Մանուէլիդ եւ որոց ընդ քեզ են··· Եւ ընդ սիրոյ եւ օրհնութեամբ զրոցս ծանիր ազնիւ սիրելիդ իմ եւ ցանկալիդ հոգւոյս*»: *Թղ·* 3*բ*· «*Գրեցաւ ի* ՌՄԺԱ *Թուին Մարտի ը եւ ի սուրբ էջմիածնին*»:

4· *Թղ·* 3*բ*: «*Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ* Տէր Սիմէօն կաթուղիկոս··· (առ) *չնորհապերճ տիրացու Մանուէլդ: Զի եմ յիրաւի պարտական սիրոյդ, զի ոչ գրեցի այսքան ժամանակ քեզ գիր···*»: Վերջը՝· «*Զեռամբ իմով գրեցի ի ՌՄԺԵ ի Նոյեմբերի մէկն ի սուրբ էջմիածին կարի զբաղեալ կենօք*»:

5· *Թղ·* 4*ա*: «*Ի սրբոյ Քաղաքէս Երուսաղեմէ ···* ի տէր Յակոբ Պատրիարգէ ··· *ստուածասէր տիրացու Մանուէլ, զի լայնածաւալ գիրդ ընդ լայնադոյն սիրոյդ եհաս առ իս*»: Գրուած ՌՄԺ Թուին:

6· *Թղ·* 5*ա*: «*Ի Հօրէ Աստուծոյ անեղականէ եւ ի խաչեալ Որդւոյ միածնէ··· նաեւ ի զրանէ Մեծի Լմայ Ծովապատ եւ ջրամէջ անապատէ···*»:

7· *Թղ·* 5*բ*: «*Ի զրանէ սուրբ եւ փառաւորեալ հրաշալի եւ հրաշափառ ի Կուտուցու Ծովամէջ··· յանապատէ··· եւ սոցին սպասաւորէ եւ յաւելածու* Կարապետ վարդապետէ»:

8· Թղ· 6բ: Յիսուսի Քրիստոսի Ծառայ Ա· Ա· վարդապետ որ եւ չնորհիւն Նորա վերատեսուչ եւ պատրիարգ մեծի մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպօլսոյ: Յորմէ սիրով եւ աստուածային օրհնութեամբ· Ծանիք Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ աւագերէց աթոռակալ, համայն քահանայք եւն: Վերջը՝ «Գրեցաւ պանծապետութեան դիրս ի ՌՄԺԴ թուին եւ Յուլիսի ԺԴ ի պատրիարգարանս ամենայն Հայոց»:

Թղ· 8ա—10բ· կան՝ «Օրինակը չիրմի» Յակոբ կաթողիկոսի եւ Յակոբ Պատրիարգի († ի ՌՄԺԳ), Ղազար Ամիրային († ՌՄԺԲ): Երանելի Տէր Կոմիտասին (թուին 1216), քանի մը Մուրաբանութիւններու եւն:

9· Թղ· 11ա: «ի սուրբ եւ փառաւորեալ աստուածածագարդ եւ մեծապայծառ հրաշալի եւ հրաշափառ... մայրաքաղաքիս յերուսաղէմէ... ի Տէր Կարապետ մեղապարտ վարդապետէ եւ պատրիարգէ»: Յղուած ի Կ· Պ· գրուած ՌՄԺԱ Նոյ· ԺԲ·ին:

10· Թղ· 15բ: «Գիր օրհնութեան Թէոդորոս Պատրիարգի» վերջը՝ «Գրեցաւ օրհնութեամբ դիրս ի սուրբ մայրաքաղաքս յերուսաղէմ... ի ՌՄԵ թուին Դեկտ· Ա·»:

11· Թղ· 16ա: «ի սրբոյ Կարապետի գերահռչակ աթոռոյ» գրեալ թուղթ առ մահտեսի ումն ի ՌԾԵ ին:

12· Թղ· 17ա: «ի Շնորհաբաշխ դրանէ ի Մշու սրբոյ Կարապետի». «ի տէր Յովնան մեղապարտ վարդապետէս: Յորմէ ժամանեալ հասցէ դիր օրհնութեան...»: Գրուած ի Ս· Կարապետ ի ՌՄԺ թուին:

Թղ· 18ա—19բ· Քանի մը փոքր նամակներ եւ «Թէսկերէ»: — Թղ· 20ա—20բ· «Վասն պախամ ներկի», «Վասն կիւվէզ ներկի», «Վասն օչիլի դեղ»:

13· Թղ· 21ա: «է Պատրիարգ Յիսուսի Քրիստոսի Ծառայ Տէր Զաքարիա վարդապետ... վերատեսուչ եւ (Պատրիարգ) մեծի սրբազանիստ մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպօլսոյ: Յորմէ ժամանեալ հասցէ դիր օրհնութեան եւ նամակ պահպանութեան... ի վերայ տիրապահ եւ աստուածաշէն երկրիս Ուրմելոյ» եւն: Գրուած ի· Կ· Պ· ի ՌՄԼԲ թուին Հայոց եւ Մայիսի ամսոյ ԻԳ ին:

Թղ· 23ա—26բ· կան քանի մը թղթեր, բայց անձերու անուն չէ տրուած· Թղ· 26ա· գրուած է Մշու Ս· Կարապետէն ի ՌՄԺ թուին: — Թղ· 27ա· «Պարզարանութիւն զօրութեան եւ յատկութեան Բրեաքին: Անտրամաքին կոչ, ժառանգի Յոհաննիսի Մկրտչի Սիբվէրեանի, որ բազադրեալ եւ տրամաբաշխի ի սպիցիարեյին Թէոփատօրին առ կարմունջ Ռիալթին ի Վէնէտիկ, որ կոչի ի մէջ զօրութեան, որ ունի այս Բրեաքն»: — Թղ· 28բ· «Ի պատարագին ասեն ոմանք յեկեղեցիս: Հօր Աստուծոյ Որդի եւ Բան, օրհնեալ ես դու միշտ յաւիտեան» եւն (տաղ մը): — Թղ· 29ա· Մանր գրութիւններ, յիշատակագրութեան ձեւեր· «Յիշատակ է ժամապիրքս առնի ի Յովսափատ կղզին ի Լիմ կոչեցեալ անապատն Վանայ քաղաքին ի դուռն սուրբ Գէորգայ վանուց ի վայելումն վանականաց եղբարց ճգնաղնեցից»: եւն: Թղ· 29ա· «Յիշատակ է սուրբ մատեանս որ կոչի Յայսմաւուր ի դուռն սրբոյն Սարգսայ եկեղեցւոյն, որ կայ կառուցեալ ի քաղաքն Բալուայ» եւն: — Թղ· 29բ· «Յիշատակ է սուրբ գիրքս Վանայ ուղուն օղլու լուսահոգի Հանգուցեալ մահտեսի Նազարի որդի մահտեսի Յարութիւնին... ի թուին Հայոց ՌՄԴ Հոկտեմբերի Ա»: — Անդ· «Գրեցաւ փոքրիկ եւ հակիրճ տաղարանս ի մեղապարտ Սարգսէ կոստանդնուպօլսեցւոյ ի թաղէն Վլանկայու, որ է որդի Պարտիղան Մելքոնի, Թվին Հայոց ՌՄԺԴին, յամսեանն Մարտի ի·ին... ի հայրապետութեան Տեառն Սիմէոնի կաթողիկոսին ամենայն Հայոց եւ ի պատրիարգութեան սրբոյն Սաղիմայ Տեառն Կարապետի աստուածաբան վարդապետին եւ ի պատրիարգութեան Բիւզանդիոյ Տեառն Յակոբայ ճգնագեաց բարեւնապետին...»: — Թղ· 30ա· «Աստուծով թուին որ հասանք ՌՄԺԲ փետրվարի 23ումն մեր խանութն հիասք արաք, զոր ինչ ամենառատան Աստուած պարգեւեալ է մեզ անչափ գանձուց իւրոյ»: — Թղ· 30բ· «Աղօթք որդւոյ Տօրիթայ Գլ· 18, համար 5, նախ քան յառաջաստ մտանելն ասա»: Անդ՝ «Աղօթք Հոագուելայ Տօրիթայ, Գլ· 8· համար 15»:

14· Թղ· 31ա: «Յիսուսի Քրիստոսի եւ սրբոյ աւետարանին Ծառայ ի Տէր Ա· Ա· չնչին Ծոյլ եպիսկոպոսէ Պրուսայու, յորմէ սիրով սրբոյ Հոգւոյն եւ Յիսուսաճիր ողջունիւ եւ աստուածային օրհնութեամբ, Ծանիր աղնիւ սիրելի իմ հոգեկից ի ժամանել գրոյս առ քեզ, աղաչեմ կարի հարկաւոր է խնդիրն իմ...»:

Թղ· 31ա—61ա կան գլխաւորաբար Թղթեր Պրուսայու Սամուէլ եպիսկոպոսի, երբեմն պատասխաններն ալ գրուած են:

15· Թղ· 63ա: «Ի մէջ Խաչաբարձից քան զամենայն սիրելիս աղնուի եւ սրտէ սիրելոյդ անյաղող դիտմամբ...»: Ապա այլ եւ այլ Թղթեր:

16· Թղ· 70ա: «Վսեմագոյն եւ խոհեմագան, արի եւ քաջ պանծալի սրբազան Պատրիարգ Հայր Գրիգոր աստուածաբան վարդապետի, մաքուր սուրբ աջոյդ ջերմ սիրով

Պրուսայու բոլոր քահանայիւք համայն իշխանօք եւ ժողովրդովք մեծաւ կարօտիւ համբուրեմք: Եւ զայս ինչ սիրով յամենայն սրտէ յօժար կամօք խոնարհաբար»: Յաջորդներն ալ Պրուսացիներու թղթակցութիւններ են:

17· Թղ· 74բ· «*Սրբոյ եւ մեծի գահին իջման մխածնի Բանին Աստուծոյ եւ ի սուրբն սպասաւորէ եւ ի նուիրակէ ի Տէր Յարութիւն վարդապետէս ժամանեսցէ դիր սիրոյ*»: — Թղ· 75ա: «*Թուղթ ի Ս. Կարապետէ՝ ի Դաւիթ վարդապետէ առ Մանուէլ դպիր: եւն եւն:*

18· Թղ· 78ա: «*Ողջոյն եւ սէր, հանդերձ օրհնութեամբ: Յանկանալով յանկացեալ էր մեր*»:

19· Թղ· 81ա: *Ամենապատուելի... Տեառնդ Յակոբայ... դիտապետիդ Կոստանդինուպոլսոյ...: ի բացուստ իբրու առ ընթերելով տենչալիր եւ սրտաբուխ սիրով*»:

*Թղ· 82ա կայ՝ «Ցանուն Հօր... Կարապետ վարդապետ: Պատճառ գրոյս այս է որ ես Անդրիանապօլսեցի սուրբ Երուսաղէմի Ուռումելու նուիրակ Կարապետ նուաստ վարդապետս զոլով իմ հանդերձեալ գնալ յառաջարկեալ գործս նուիրակութեան զայսոսիկ ստորեւ գրեալ գրեանս եւ դեալ ի մէջ սելվի կանաչ սնարկի եւ իմ կնքով կնքեալ յանձնեցի... յԱստուծոյ օրհնեալ խօճայ Ա Ա.ին այնու պայմանաւ, որ եթէ ողջութեամբ եկից, այսոքիկ բոլոր գրեանքս այլովքն հանդերձ որպէս իմն էին յառաջ նոյնպէս իմ լիցին, իսկ եթէ մեռայց, այսոքիկ ամենքեան ձեռամբ տանակ աղքատաց վերակացու տիրացու Ա.ին ծախեցեալք դինն տանակ աղքատաց լինին: Ուստի ով ոք զայս կտակագիրս զանց առնէ կամ ջրէ եւ կամ քակէ, եթէ կարգաւոր եւ եթէ աշխարհական, եթէ օտար եւ եթէ աղգական, ինքն եղիցի պարտական աւուրն դատաստանի, զմասն ընդ կայենի եւ Ցուդայի առնելով: Վասն որոյ առ ի հաստատութիւն կտակագրիս զվերնագոյն եւ զստորագոյն մասն սորայն գրոյս կնքեցի իմովս կնքով, զի տեսողացդ բնաւից հաճոյ լիցի, բաւ է: Գրեցաւ ՌԻԵ Թուին Ցուլիսի Ի.: Նախ Ա. լաթին գրով մեծ գօնգօրատանցիա: Ա. եւս լաթին գրով փոքր գօնգօրատանցիա: Ա. Ցակոբ Պատրիի բառգիրք: Ա. Յօհաննու մեկնիչ պասմա: Բ. հատորն տիրացուի քերականութեան: Ա. Պրոկղ: Ա. Ստեփաննոսի սահմանաց: Ա. Պատկերասէր: Ա. Հայելի աստուածաչունչ: Ա. Խթան զղջման: Ա. աստուածաղերս: Ա. Թրկէնթինոյ ժողովոյ գիրք, Պետանի տղէն առի, անճախ զտակն չեմ տուել, իւրն տուէք: Ա. Հոգեաց հրեշտակաց: Ա. Թոմայի աստուածարանութիւն: Ա. Առաքել Պատմագիրք: Ա. Կլեմէսի խորհրդոց: Ա. Նարեկ: Ա. Կիւրղի Պարապմանց: Բ. Ցիսուսի Որդի: Ա. մասն կենդանեաց գրքոյն: Ա. Բարսղի վեցօրէից: Ա. Դատաստանագիրք: Ա. Խորենացի: Ա. փոքր գիրք Թոմայի ի վերայ Բ. ընութեանց: Ա. Ստեփաննոսի եագմա լօճիպա: Ա. Խաչատուրի ճարտասանութիւն: Ա. Սկեւռացի: Ա. Դաւթի սահմանաց: Ա. Ծաղիկ զօրութեանց: Ա. բառգիրք· Ա. Լուսաւորչի պատմագիրք: Ա. Ոսկեփորիկ: Ա. Լամբրոնացւոյ աստեղաբանական: Ա. Խաչատուրի քերականութիւն: Ա. Հանդերձեալ կեանք: Ա. մասն Սկօթոսի աստուածարանութիւն: Ա. Պորփիւր հանդերձ մեկնութեամբ: Ա. Անալօճիա: Ա. Ջենոր: Ա. վեցօրէից բարդուղիմէոսի: Ա. Թոմայ Դեմրացի: Ա. ձեռաձութիւն: Ա. էր ընդ եղբարս: Ա. Արիստոտէլի մեթաֆիզիգա: Ա. ժողովոյ մեկնիչ: Ա. Մխիթարի ճարտասանութիւն»: Ապա կը դրուին մի քանի նիւթեր: Վերջն է· «Այս դրոյս օրինակ սնակի մէջն եւս գոյ: Քրիստոսի ծառայ Կարապետ վարդապետ 1742»:

20· Թղ· 83ա: «*Թուղթ ի Յակոբայ առ երջանիկ մաքրապան տէր իմ Հայր Կարապետ մաքրապան վարդապետ: Յարտօնական ջահացայտ ճահարոյ դատաստիլ կրիցդ*»:

Ապա կը յաջորդեն այլ եւ այլ նամակներ զանազան անձինքներէ այլ եւ այլ անձերու: Կը չեչտենք թէ նամականիս չատ կարեւոր տպրիւր է իր ժամանակի պատմութեանը համար թէեւ կեղծուած ըլլան նամակները կամ իրրեւ նմոյշ յօրինուած եւ ⋀ կամ ֆ կամ անուններ կր նշանակեն:

Բ. Տաղեր. Թղ· 157ա:

ա· «*Տաղ գեղեցիկ եւ անոյշ եղանակաւ: Եկ աղաւնի իմ սիրական, Ձքնադադեղ տիպ սիրական*»:

բ· Թղ· 161ա: «*Տաղ Սիմէոնի հռետորի ասացեալ: Սիրտ անձին իչխելով ինձ յոլով ներհակ կայմեցեր*»: «Սիմէոնի»:

գ· Թղ· 161բ: «*Ա՛ռ ոտս անկեալ կենսարարիդ Թախանձանօք աղերչեմ*» (sic):

դ· Թղ· 161բ: «*Տաղ ասացեալ ի Թումա վարդապետէ: Ի վերայ կարգազանց անառակ բասաց*» (sic) *մէկ տուն միայն:*

ե· Թղ· 162ա: «*Իմմիւռոյ փախստեամբ պատրիչես եկեալ, Ղալադիայու յերկիրն յօթեւանս առեալ*»: «Ի Մանուէլէ է այս»:

զ· Թղ· 163ա: «*Աբրանեակ ես նախ չարին, որ է գովեստ բարուն սրտէդ: Այլ եւ միւս առասպել յետոյ եմք լուեալ*»:

Թղ· 164ա· կայ՝ «Այս է չիրիմ հանգստի էչմիածնի Յոհաննիսի, որ էր որդի բարեպաշտի, մեծ մահտեսի Մկրտչի» եւ ուրիշներ:

է· Թղ· 165ա: «*Տեառն Կոմիտաս սուրբ նահատակ աստուածարանութեան քահանայի ի քուերորդւոյ երկեալ տրուալ կրտսեր*

նաղուպգատէ: *Այբեն գավեմ գբեզ սուրբ պատուական»* եւն: Ա—Ր:

ը· *Թղ·* 167ա: *«Տաղ Տէր Կոմիտասայ քահանայի: Տէր Կոմիտաս սուչում նէ՞ տիր կիւնահրմ»* եւն:

ր· *Թղ·* 168բ: *«Այրն է· գովասանութիւն, զէվ Սահակին զանձն է: Շիւքիւր օրսուն սանա է՛յ զանի Ալլահ»*:

Թղ· 169բ—174ա կան նմայշներ կտակներու եւ յիշատակարաններու: — *Թղ·* 171բ կայ՝ *«Շնորհիւն Աստուծոյ սկսայ եւ ողորմութեամբ Տեառն աւարտեցաւ սայ, այսմ մնծահանդէս եւ հոգելից տաճիկ ի լաւ եւ յրնաիր օրնակէ Սայ տաղչի վարդապետին»* եւն. *Համմ.* մեռցածը *Թ·* 142· *Ցիշ·* 1, սակայն հոս գրչին անունը բաց ձգուած է, տարին ՌԼԲ նշանակուած է եւ այն *«ի յաթոռակալութեան Ազարիայի կաթուղիկոսի եւ քաջ բարեպաշտի Կիլիկեցւոց ի հայրապետութեան Տեառն Ներսէսն արքեպիսկոպոսի ստացողի սուրբ տաճիս»*: *Թղ·* 172բ· *«եղեւ սա եւ գրեցաւ ի հայրապետութեան Տեառն Յակոբայ գիտնական եւ արքազան կաթուղիկոսին ամենայն Հայոց»*: — *Թղ·* 173ա· *«կանոն սուրբ գիրքս գրեցեալ եղեւ ի հայրապետութեան սրբոյն Էջմիածնի Տեառն Միքէօն արքազան կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց եւ ի պատրիարքութեան Կարապետ եւ Գրիգոր աստուածաբան վարդապետաց: Ի թուին Հայոց ՌՄԺԶ դեկ· Ի: Զոր ես գրել բարեպաշտօն հանդուցեալ Աւագի որդի տիրացու Յակոբն ի յիշատակ Ծնողաց եւ որդւոց···: Նա եւ յիշեսջիք զկեսարացի Ա· Ա· (անունը լռուած) որդի տիրացու (անունը չկայ), որ վասն գրքոյս բազում աշխատանս կրեաց մինչեւ յորդորեաց որ ի քաղաքն կեսարիոյ ի գաւառն Տեւրիկ կոչեցեալ ի գիւղն Եվէրկկու սուրբ դարոսի եկեղեցին ես դնել···»*: — *Թղ·* 173բ· *«Փառք··· յանկ եւեալ աւարտեցաւ գիրքս որ կոչի Մէնմայի ի ՌՄԺԵ թուին ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն: Արդ քանզի ըստ ասից ումանց պիտանական՝ նա է երջանիկ որ մարմնով առողջ է, բազդիւ փարթամ եւ մտօք բարեկիրթ, որ ես թափուրս բազդիւք եւ բարեկրթութեամբ եւ մանաւանդ ի մէջ ծովածուփ գրազմայ վարանելով արհեաս դեգերեալ գոլով իմ յաչխատանս, բայց սկզն որ յաղթէ զամենայն ի վաղուց հետէ սիրահար գոլով բանիւ նախնեացն երաժշտաց, որք յառաջ քան զմեզ երգեցեալք էին լսելով ոչ չատանայի: Ուստի ես նուաստագոյն անարժան ծառայ Քրիստոսի Սերօբէս (որ մականուամբ աշըխ սէրունի կոչիմ) բազում ժամանօք եւ արտասուօք չուեցի եւ ուխտեցի առ սուրբ տաճարն յառուկ այցելութին եւ վարժապետին իմոյ սուրբ Կարապետին, հայցեցի եւ բազխեցի զդուռն Շնորհաց Նորա եւ նա որ գթած է ի տուրս բարեաց եւ աղբիւր անսպառ շնորհաց բացաւ զդուռն շնորհաց ի դէմ նուաստիս եւ արբոյց զիս յանմահական աղբերէն յորմէ լուսաւորեալ չեռաւ սիրտ իմ ի փորի իմում (ըստ երգոյն), սկսայ երգել զոր խնդրէր անձն իմ եւ զիր արկանել անթիւ չերս եւ ելահէքս, որ բաց ի սոցանէ մէկ քանին գողացան, որ եւ Տէր դատեսցէ եւ հուր կերիցէ զնոսա: Որ խընդրանօք ոմանց եղբարց մնացեալն նաեւ ցիր եւ ցան գրեցեալքն չինէն ի մի հաւաքեցի առ ի դիւրին լինել խնդրողաց: Ի փառս Աստուծոյ եւ ի գովեստ սրբոյ Յօհաննու կարապետին···»*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան:

914.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Ժէ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 298: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 13 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ 24՝ իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, վնասուած, պարզ դրոշմազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու թուղթ առջեւն եւ երկու ետեւը (Շարակնոցէն): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուր՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 2ա, (հրեշտակ մը) 84ա, 138ա, 227ա, եւն, ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ Աւետարաններու սկիզբը հաճի մը գոյնով եւ խոշոր, իսկ գլխագրերը՝ կարմիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա, 8ա, 135ա, 229ա, բազմագոյն, յաջող: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 2ա, 83ա, 135ա, 229ա եւն, երփներանգ, յաջող: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1բ (Մատթէոս) թղ· 83բ (Մարկոս) թղ· 138բ (Ղուկաս) թղ· 226բ (Յովհաննէս): — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 82բ, 136բ—138ա, եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ· դար: — ԳՐԻՉ՝ Սարգիս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ Սարգիս երէց: — ՏԵՂԻ՝ Դաստիփիւր գիւղ: — ՏԷՐ՝ Վարդանան: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 297բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Օգոստինոս Ամբրիկեան 1911ին կարճէն վիճենա դրկած է:

Մատեանս է Աւետարան, ուր կան չորս աւետարանիչներ առանդ նախադրութեան, ցանկի եւ համեմատութեան: Թղ· 2ա: Մատթէոս: — Թղ· 84ա, Մարկոս (Մարկ· ԺԶ·

9—20 հկայ)· Թղ· 138ա Ղուկաս: Թղ· 229ա Յովհաննէս· (վերջը հկայ «Իրք կոնջն չնայելոյ» Այս «Իրք»ի մասին կարեւոր յօդուած մը՝ Herklotz Prof. Dr. Franz, zur Textgeschichte von Joh. 7.53 – 8.11, bei den Armeniern» *Հանդէս Ամսօրեայ*, 1927, էջ 623):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 297ա: «Գրվեցաւ ձեռամբ սուսանունն Սարքիսի իրիցու, որք հանդիպիք ողորմի ասէք, Աստուած ձեզ ողորմեսցի ամէն»:

2· Թղ· 297բ: «Փաւք···: Արդ փափաքիկ (sic) եւ յոյժ սիրով ցանկացող եղեալ սուրին հեզահոգի եւ հաւատարիմ քրիստոնեայն վարդանացն, կողակիցն Մարիէանն եւ փափաքելի սրտիւ ստացան զաւետարանս: Որ է աւետիս կենաց եւ պարծանք հաւատոյ եւ գլուխ անկեան չափուղայից, որ ի հիմունս Սիոնի, քանզի սուաւ զարդայփայլեալ պայծառանայ զարմ քրիստոնէից: Դարձեալ յիշեցէք զվարդանանն, որ ստացաւ սուրբ աւետարան յիշատակ իւր եւ ծնողացն հաւրն Ովանիսին եւ մաւրն Մարթային եւ իւր զաւակացն պատերացն Էղիւին, Դաւլաթին, եւ իւր փեսայ Պալուն եւ իւր որդւոցն Մխիթարին, Ովանիսին ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ահր եղիէն եւ իւր կողակիցն Փարին եւ իւր որդիքն Մխիթարն, Ովսէփն, ամէն: Դարձեալ յայնմ լիցի յաւուրնորդայ առնուաւէրաց, քահանայից, մեծաց եւ փոքու(ն)ց: Ես Վարդանանս իմ կամաւ աւետարանս առի Տաստափոր(ո)յ եկեղեցոյն վախմխաթ, թէ ազգական, թէ դուսար, եւ թէ որդի, թէ այլ ոք ծախիլի, թէ վանք եւ անապատ առի մանն Ցուդայի առցէ պատիժն կայի (կայէնի) դարձեալ ահր եղիէն պահի որ անանի (՞) այլուս բան չլի: Դարձեալ գրվեցաւ ի յերկիրս Գանձոյ ի գիւղս որ կոչի Դասափիւր ձեռամբ Սարքիս իրիցու: Ի հայրապետութեան տեառն Պետրոսի ֆաչ եւ յարի կաթողիկոսին, որ եղեւ երկրորդ Լուսաւորիչ ի Պաւանից թիմխ իրարունապետքն Նոյարոզրդոյք եւ սրբափայլ վարդապետքն Իշնատիոսն եւ Սիմոնն էին հարազատ եղբայրք նստելով՝ մի յայմէ եւ մի յահեկէ: Աստուած ընդ երկար աւուր արասցէ եւ օրհնեալ ամէն: Ի յիշխանութիւն պարոն Եարոյն ի եպիսկոպոսութիւն ահր կարապետին եւ տէր Ովհանին: Աստուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ· եւ յառաջնորդութիւն զեղիս Ցովսէփ քօխին· Աստուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ· դարձեալ յիշեցէք զծող սուրբ Աւետարանիս Սարքիս երէցս եւ···» չարունակութիւնը կը պակսի, զի թուղթ ինկած է եւ կամ հանուած):

915.

ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺԶ՟ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 19: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 11·5 × 3·5 + 3·5 = 7: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ այժմ կաւ ժ—ԺԲ· թերթերը: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ ինկած, այժմ հաստ թղթի մը ծրարուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թերի, թղթեր ծայրերէն կտրուած եւ ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ յստակ ու սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չկան: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ՟: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Պր· Աստուածատուր բէկ Ցովսէփեանց ի Կարս 1907ին նուիրած է մեր Մատենադարանին:

Մատեանս է Լուծմունք գրչութեան առուեստի Գրիգորի Տաթեւացւոյ· *կը սկսի* Թղ· 1ա[1]· «*Ծոմն անձնական չուրջ զամիս· երկրորդ անձրեւէ համատարած*»:

1· Թղ· 1ա[2]: «*Վասն ոտանաւոր այբուբենից* Գէորգեա: *Կրկին է· զի մինն ի դէմս կոստանդեայ խօսի եւ մինն ի դէմս Ստեփանոսի Գոյն Երիցանց: Առաջինն երեք գիրն մին տուն, որ երկոտասան տուն է, վերջինն չորս գիր մին տուն*»:

2· Թղ· 15ա[1]: «*Նորին Գրիգորի լուծումն համառօտ գժուարիմաց բանից ի գիրս գրչութեան: Որոյ Առիստոպիսէ հռետորէ: Վերլուծութիւն: Լծ· մեկնութիւն յայտնապէս բան բառ եւ բայ: Լծ· անուն եւ բայ*»: *Թերի կը մնայ*:

Այս Ձեռագիրը ամբողջական ձեռագրի մը մնացորդներէն է եւ կը բռնէ անոր ժա—ԺԲ· թերթերը, ուստի առջեւէն եւ ետեւէն թերի, նաեւ՝ մէջտեղէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *հայ*:

916.

ԲԱՌԳԻՐՔ

Ռ.ՃԾՂ. = 1709°

ԹՈՒՂԹԻ՝ 120: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 12 × 3·5 + 3·5 = 7: — ՏՈՂԻ՝ 26: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 10 թերթ, իւրաքանչիւրը 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, հին մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ ասղեւր երկու բուղք Յայսմաւուրէ. (բուղք Աբգարու եւ վկայաբանութիւն Բարբուղիմէոսի): ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ կողէն բաժնուած, բայց մաքուր, քղ· 120 հանուած, բանի մը բուղք ալ արտաքին լուսանցքի կողմէ պատռուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻՐ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻՐ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռ.ՃԾՂ. (= 1709): — ԳՐԻՉ՝ Մարտիրո՞ս: — ՏԵՂԻ՝ Անտիո՞ք: — ՏԷՐ՝ Աբրահամ վարդապետ: — ԿՆԻՔ՝ քղ· 2ա վարդապետի մը կնիքը (Անտո՞ն վ·) եւ քղ· 61ա (Բարգէ՞ն վ·): — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 2բ՝ «Առաքեաց Հ· Թ· Կէտիկեան ի Կ· Պոլսոյ: 13 Յուլ· 1911· Վիեննա»:

Մատեանս է Բառգիրք, *ուր կան*·

1· *Քղ·* 2ա[1]: «*Հանդէս բանաստեղծաց փաղանուն նարար սաղմոսիլ սակս նորաւարժիլ բառ*: Աստուածազան, *աստուածասքանչ, աստուածապէսաց, աստուածասէր, աստուածամայելուչ, Քրիստոսափառ*»: *Չմմա· թիւ* 337 *Բ·* § 3: — *Քղ·* 10ա[1]: «*Թարգմանութիւն պարսիկ բառիկ ի Վարպան գրոց* (*Եղիշէ*) *Զրադաչտական, բուն, բան կամ գկարեւոր ուխտ*: Ամբարտ» *Չմմա· Թ·* 337 *Բ·* § 4: *Ապա Երբայեցւոց Աստուածաշունչի գրքերու անուանումները, անդ* § 5:

2· *Քղ·* 11բ[2]: «*Այս բանք են քերթողական վասն չափոյ հոմերական տառիցն վասն դի քերթողական արհեստքն չափաբերկեանք են եւ չափով վարին եւ են որ գեղչուկք են, որով ճարտասանքն վայրին: Զի յաճախապէս փոխաբերին սակս զարդու ճարտասանիցն եւ հարկ է հոգնահամար եղանել: Իսկ թէ կՅոնոց բառն որ սկիզբն էր եղեալ այն եւս խառնեալ է յայս նաեւ զբառ աստուածաշնչին, որ յհաւ հաւաքեցաւ Բարովթաչէն*: Աբանահօր *օրհնութեան*: Աբարիմանցք *կամ անցանողք* Աբբայ, *հայր կամ պապ կամ հօր հայր*»: *Ա—Ֆ*: *Վերջ Թղ·* 112բ[2]: «*Աւցտել քրքրել կամ պատառել· նոյն եւ աւճտելն*»:

3· *Թղ·* 112բ[2]: «*Բառ Գալիանոսի բժշկին*: Աթխար, *Վաղամեռուկ*, Աքեցոյ *սամիթ*· Աքրակս, *խաւարտ*»: *Վերջը՝ Թղ·* 116ա: «*Քորտոր, սպերման, Քումիգոն, կանկար*»: *Ա—Ֆ*:

4· *Թղ·* 116ա[2]: «*Թարգմանութիւն դեղոց, զոր ընտրեալ են իմաստունքն եւ կարեւեալ յայլ լեզուաց ի մերս*: Աբոլ, *ցրդնի պտուղ*, Աթխար, *Վաղամեռուկ*»: *Ա — Ֆ*: *Վերջին բան է՝* «Ֆրասիոն, *մեկրածծուկ*»:

Թղ· 118ա[1]: «*Անուանք Իդ մարգարէիցն· Մովսէս, Սամուէլ*»: *Թղ·* 119բ[1]: «*Այս են լեզուք Հբ ազգաց երբայեցի, Ասորի*»: — *Թղ·* 119ա[1]: «*Իսկ որ զպրութիւն գիտէ երկոտասան ազգ է, այսինքն երբայեցիք, Քաղդեացիք*: — *Թղ·* 119բ[1]: «*Ազգ որդւոցն Նոյ*: *Ի Սեմայ երբայեցիք, Ֆռանգք, Պարսիկք*»:

Լուսանցքներու վրայ երբեմն բառերու յաւելուածներ եղած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *Թղ·* 61ա[1] *Հաւաներքն գրէին՝* «*Ով երանաշնորհ սիրելի եղբայր իմ Աբրահամ աստուածարան վարդապետ, չլինի թէ մոռանալ քեզ, զբազմասեալ տարաբախս եղբայրս քոյ գՏիգրանակերտցի Մարտիրոս լոկ անուամբ վարդապետ. Աստուած զքեզ անփորձ պահէ ուրանոր որ լինիս զիս յիշես չմոռանաս, վասն այն արժանացուցի զիրս աստ, սակս առաւել սիրոյ քոյ դու ողջ լիցիս, զիս միշտ յիշես, Տէր ողորմեա հոգոյս երգես, ժողովրդեամբն յեկեղեցիս, Հայր մեղայիւք Քրիստոս որդիս, գրեցաւ Ռ.ՃԾՂ (1709) Մարտի ԻԳ· օրն կիրակի, մեծն Անտիոք քաղաքին, Հայր մեր*»:

2· *Թղ·* 58բ, 80բ, 94բ *են լուսանցնքերու վրայ կը նշանակուին ուստայ կամ մահտեսի կարապետի մը անունն ու հաշիւները*:

917.

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ ՀՆՈՅ ԵՒ ՆՈՐՈՅ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

1737

ԹՈՒՂԹԻ՝ 102: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·5: — ՏՈՂԻ՝ 28: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, զարդարուն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻՐ՝ չունի: — ԽՈՐԱ-

ԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—բ, 101բ—102բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1737: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Աւգոստինոս Ամբիկեան կարնեցի 1911ին յղած է վիեննա:

Մատեանս է (1ա) «Համեմատութիւն հնոյ եւ նորոյ կտակի: *Յորում նախակացութիւն հնոյ եւ յետոյ համաձայնութիւն եւ համեմատութիւն ընդ նորոյ կտակի պարզաբան: Շարադրեցեալ լատինականաւ լեզուաւ ի մեծայարդ հօրէ* Մարտին Բէֆանեան *աստուածաբանէ, ի կարգէն Յիսուսեան: Եւ անտի արտահանեցեալ եւ թարգմանեցեալ եղեւ ի* Պետրոսէ վարդապետէ Թիֆլիզեցւոյ *ի թվին փրկչին* 1720 *Յունիսի* 20»:

1· *Թղ·* 1ա: «*Առաջաբանութիւն հեղինակի: Հին կտակն ի նորոյ կտակէ որպէս ձեւն Քրիստոսի ի յինքենէ Քրիստոսէ·* ա· *կորնթ·* ժ· *Գլ·* գ· *համմտ· որպէս ստուերն պատկերի ի նոյն պատկերէ· Երբ·* ժ· *գլ·* ա· *համար*»:

2· *Թղ·* 2բ: «*Գլուխ առաջնորդ: Յորում խնդրի միթէ համայնք զրեանք հնոյ կտակի նախ զրեցեա՞լք իցեն լեզուաւ երբայեցականաւ: Ասէ Սեռարիոս վարդապետն թէ համայնք զրեցեալ իցեն լեզուաւ երբայեցականաւ*»:

Ունի տասը գլուխ: Իւրաքանչիւր գլուխ բաժնուած է այլեւայլ խնդիրներու: Վերջ՝ Թղ· 101ա: *Թղ·* 1ա· *սկիզբէն կ'իմանանք «Աստուածով ձեռնարկեցի գրել մատեանս չհաւէտ ի թուոյ փրկչին* 1737 *եւ Հայոց* ՌՃՁԲ *ամսեանն Նոյեմբերի իբ·ին»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *վերը յիշուածէն զատ՝ ուրիշ չունի:*

918.

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 50: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշաձակուած, մնացածը ձգուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս լաթակազմ, կարմիր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը թերի, ապա թէ ոչ մաճուր: — ԳԻՐ՝ մաս մը ընտիր բոլորգիր եւ մաս մը ճօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 34ա—50բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին հետեւը բղթի մը վրայ գրուած է՝ «8· Առաքեցաւ ձեռագիրս ի ձեռն Հ· Մատթէոսի Հաճեան ի խոտորջրոյ Սուճինց գեղջէ ի տաճէն Տէր Յովսէփայ † Զիւրիւկեան, յիշատակ է որդուց ճորա Յակոբայ, Ստեփաճոսի եւ Գրիգորի»:

Մատեանս է խորհրդատետր, *ուր գրուած են Թղ·* 1ա—4ա· *սաղմոս եւ աղօթք պատրաստութեան պատարագի: — Թղ·* 4ա—17բ: *Պատարագ: Թղ·* 17բ: «*Ժամամուտք ըստ կարգի աւուր*»: *Թղ·* 23ա—34ա *կան ընթերցուածք ու աւետարանք քանի մը տօներու:*

Թղ· 25ա *է վերջ թուղթն ու գիրը կը փոխուին, յաւելուած է: Թղ·* 34ա·*է վերջ՝ թղթերը կը ճնան պարապ:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան:*

919.

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

1786

ԹՈՒՂԹՔ՝ 202: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշաձակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, մաճուր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհաճուրը լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—2բ, 198բ—202բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1786: — ԳՐԻՉ՝ Ա· Յ· Ապազեան: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ Պօղոս Խահաճայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 201բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ ճուէր էֆէեան եղբարց յԱրդուին ի ձեռն Հ· Ն· Ակինեանի, 1912ին:

Մատեանս է (թղ· 3ա)· «Համառօտութիւն ատտուածաբանութեան ուսումնականի եւ բարոյականի ի պետս դպրոցին Կաստալուեցւոց արարեալ Տեառն Լուտովիկոսի Հաբեռտի վարդապետի սրբոյ մակայութեան Պարէկու ատտուածաբանի եւ ընկերի Սորբոնեան: Գրեցաւ յԱնտոն վարդապետէ Ապագեանէ ի Կոստանդինուպոլիս 1786, յորում ժամանակի կոչիւր տիրացու Յարութիւն»: Թղ· 4ա: «Համառօտութիւն ուսումնականի բարոյական ատտուածաբանութեան: Գլ· Ա· Յաղագս բնութեան եւ յատկութեանց ատտուածաբանութեան: Հարց· Ձի՞նչ է ատտուածաբանութիւն: Պխ· Ըստ ատուղաբանութեան անուան է բան զԱստուածոյ»: Բաժնուած է զանազան յօդուածներու եւ գլուխներու: — Թղ· 196ա կայ ցանկը: (— Հրատարակի Համառօտութիւն վարդապետութեան հաւատոյ եւ բարոյական Աստուածաբանութեան տպուած է Տրիեստ 1791ին):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 201բ: «Գիրքս այս որ կոչի Համառօտ Աստուածաբանութիւն է տէր Պօղոս քահանային իւր հալալ արդիւնքէն, յետ վաղճանելոյ պարտ է տալ հոգւոյն դպինն կամ դինքն հոգւոյն նորա, թուին 181···» (չէ լրացուած):

920.

ՃԱՌԸՆՏԻՐ (ՀԱԽԱՔԱՃՈՅ)

ՋՃԼԴ = 1485

ԹՈՒՂԹՔ՝ 216: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 13 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 18՝ իւրաքանչիւրը 12 բուդք: — ՆԻՒԹ՝ բուդք, կաքաւթոյր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, կոնակը վնասուած եւ փականիներն ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ մաշած ու վնասուած, նաեւ սեւցած, թղ· 216 ծայրերէն կտրուած, նորոգող ձեռ տեսած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ջճլդ (= 1485): — ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Մինի: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 214բ, 215ա, 216ա, 216բ եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Օգ· Ամբիկեան 1911ին կարճէն վիճենա ղրկած է: — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեն նշանակած:

Մատեանս է Ճառընտիր, ուր կողքին եռեւի կողմը դրուած է ցանկը երեսուն Ճառերու, որոնցմէ սակայն կան՝

1· Թղ· 1ա: «*Պատմութիւն Դաւթի մարգարէին: Եւ ասէ Տէր զԱմոուէլ մինչեւ յե՞րբ սուգ առնուցուս ի վերայ Սաւուղայ*» (Ա· Գրքէն քաղուած):

2· Թղ· 10ա: «*Ցիշատակ Ցակոբայ արդարոյ: Առաքեալն Քրիստոսի սուրբ Ցակոբ եղբայր Տեառն (ըստ մարմնոյ) որդի էր Յովսէփայ Աստուածահօր, որ անուանեցաւ այր Մարիամու աստուածամօրն*»:

3· Թղ· 15ա: «*Վկայաբանութիւն սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային: Նախավկայն Քրիստոսի սուրբն Ստեփանոս էր Հբ· աշակերտացն Քրիստոսի*»:

4· Թղ· 17ա: «*Երանելոյն Եփրեմի խորհրդատացեալ ներբողեան ի սուրբ Ստեփանոս: Անդրանիկն մարտիրոսաց նախավկայն Քրիստոսի Ստեփանոս կոչեաց դիս*»:

5· Թղ· 24բ: «*Պատմութիւն առաքելոցն Ցակոբայ եւ Յովհաննու որդւոցն որոտման: Սիրելի աշակերտք Քրիստոսի Ցակոբոս եւ Յովհաննէս քոյրորդիք էին Յիսուսի*»:

6· Թղ· 37ա: «*Սրբոյ Ցակոբայ եպիսկոպոսի առաքեալ վասն Յարութեան Քրիստոսի: Լուան Աննայ եւ Կայիափա զաւետիս յարութեան Քրիստոսի ի դինուորացն*»:

7· Թղ· 48ա: «*Վարք եւ յիշատակ Ալեքսիանոսի աղքատին: Ալեքսիանոս մարդն Աստուծոյ որդի էր միամաւոր առն պատրիկի*»:

8· Թղ· 52բ: «*Տեսիլ Ս· Աստուածածնի: (Խորագիրը կը պակսի, ցանկէն առինք) «Եւ Քրիստոսադաւան ժողովուրդ հաւատացեալդ սուրբ Երրորդութեան եւ դնեալդ պատուական արեամբ Որդւոյն Աստուծոյ: Լսեցէք եւ ի միտ առէք*»:

9· Թղ· 68բ: «*Ծննդեան առաջին աւուրն եւ մոգուց թագաւոր(ե)ացն: Ահա մոգք յարեւելից եկին, որք ելանէին յաչխարհէն իւրեանց բազում զաւրաւք*»:

10· Թղ· 84բ: «*Վասն աւետման Ս· Կուսին: Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի, որ յայսմաւուր տեսանեմք եղբայրք, հովիւքն հնչեն ընդ հրեշտակս*» (Գր· Սքանչելագործէն):

11· Թղ· 95բ: «*Յաղագս Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին: Եւ յորժամ լցան աւուրք յղութեան Եղիսաբէթի ծնաւ որդի եւ լուան ազգականքն իւր: Եւ Զաքարիա հայր մանկանն զեռ եւս ի պապանձմանն էր*»:

12· Թղ· 100բ: «*Երանելոյ Յովհաննու Ոսկեբերանո(յ) ատացեալ վասն ողորմութեան: Աւրհնեսցուք եղբարք զողորմածն*

Աստուած, որ առաքեաց զմիածին որդին իւր»:

13· *Թղ· 106ա: «Երանելոյն Եփրեմ խորի ասացեալ վասն չյուծանելոյ ղչորևքչարիւի, ղչարաթ եւ ղուրբաթ ուտելով կամ ըմպելով եւ վասն պիղծ յիշոցնատուացն: Ո՛վ եղբարք սիրելիք եւ քրիստոսասէր ժողովուրդք, լսեսկէք ինձ եւ ի միտ առէք զբարոյս եւ զպատուիրանս, զոր պատմեմ ձեզ»:*

14· *Թղ· 116ա: ա· «Կանոն հաւատոյ զոր արարեալ է առաջնորդաց եկեղեցւոյ առ ի յուսումն մանկանց Սիոնի: Ամենազաւր Թագաւորին մերոյ Քրիստոսի եւ բարեբար փրկչին» (Յովհ· երկնկացի):*

բ· *Թղ· 126ա: «Յաղագս չնութեան»:*

գ· *Թղ· 125բ: «Վասն գողութեան»:*

դ· *Թղ· 131ա: «Յաղագս սուտ վկայից»:*

ե· *Թղ· 134բ: «Յաղագս ատելութեան»:*

զ· *Թղ· 137բ: «Յաղագս սիրով խրատի»:*

է· *Թղ· 140ա: «Յաղագս աղաւթից»:*

ը· *Թղ· 142ա: «Յաղագս խոստովանութեան»: Համմտ· ասոնց մասին Թ· 4· 1 եւ Թ· 58 Բ· 1:*

15· *Թղ· 144ա: «Առաջին կիրակէին: Այր մի ի ջանէր յերուսաղէմ յերիքով:... Արդ յորժամ արար Աստուած զերկինս եւ զերկիր եւ զմարդն»:*

16· *Թղ· 147բ: «Յաղագս անառակ որդւոյն: Հանապազ մարդասիրութիւնն Աստուծոյ պարտիմք քարոզել»:*

17· *Թղ· 153բ: «Զորրորդ կիրակի: Սարգիս Շնորհալի վարդապետին ասացեալ: Եւ այսպիսի Տէր ունիմք, զի ոչ կամի եթէ ոք կորիցէ· ապա եւ մեք մի վերջասցուք յապաշխարութենէ»:*

18· *Թղ· 158բ: «Զորրորդ չաբաթ տաւն է սրբոց քառասնից, որք ի Սեբաստիա կատարեցան: Սուրբ եւ փառաւորեալ քառասուն վկայիցն, որք ի Սեբաստիա վկայեցին»:*

19· *Թղ· 168ա: «Հինգերորդ կիրակի: Ի ղաւկասու աւետարանի մեկնութենէ: Դատաւոր մի էր ի քաղաքի ոմանն յԱստուծոյ ոչ երկնչէր:... Դէմքս առակիս ոմանց թւեցաւ, եթէ վասն Աստուծոյ ասացեալ է»:*

20· *Թղ· 173ա: «Շաբաթ· վկայաբանութիւն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին, որ վկայեաց առաջի Տրդատայ թագաւորին: Ի ժամանակին յայնմիկ յիշխան Յունաց ի հալածել կայր զեկեղեցի Աստուծոյ»:*

21· *Թղ· 179բ: «Վեցերորդ կիրակի: Սուրբ հոգէկիր վարդապետէն ասացեալ յաւետարանին մեկնութենէն: Լեր իրաւախոհ ընդ ոսոխի քում: Հանապազ խրատէ զմեզ Որդին Աստուծոյ նախահոգ եղեալ»:*

22· *Թղ· 187ա: «Վեցերորդ չաբաթ Յակոբայ Սրճոյ հայրիարքի ասացեալ վասն յարութեան Ղազարու: Բազումք սիրեցին զՏէրն սուրբ սրտիւ եւ փափաքեցին նմա»:*

23· *Թղ· 193ա: «Մեծի արմաւենեաց աստուծոյ սուրբ վարդապետին ասացեալ յաւետարանի մեկնութենէն: Եւ զայ յերիզով ...: Երիզովս այս աւրինակ բերէ զաչխարհս դչարաչար տարբերութիւնս»:*

24· *Թղ· 197բ: «Տեառն Զաքարիայի կաթուղիկոսի ասացեալ ի թագաւն Քրիստոսի եւ ի տագնապ սատանայի: Տեսեալ սատանայի յԱստուածն ամենայնի եւ ոչ ծանեալ»:*

25· *Թղ· 207բ: «Տեառն Զաքարիայի ասացեալ ի պատիւ հրաշափառ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ընժամանակ Որդին Աստուծոյ, որ է լոյս փառաց եւ նկարագիր էութեան»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· Թղ· 214բ: «Քրիստոս Աստուած... ողորմեա Մինին եւ ծնաւղացն Սալչուքին եւ Աւդուլմուսեդին եւ Մկրտիչ գծողիս եւ իմ ծնաւղացն կիրակոսին եւ Սանդուխին եւ զաւակացն Խուդադարին եւ Մարտիրոսին եւ Մեսրոպին եւ Թուրադին եւ կենակցին Գուրխարին եւ կարգացողաց եւ լսողաց ամէն· Թվ· ՉՃԼԴ» (1485): Այս կամ ասոր նման յիշատակարան մը կցուած է գրեթէ ամէն ճառի վերջաւորութեանը:

2· *Թղ· 215ա: «Արդ վերստին նորոգեցաւ սուրբ դիրքս, որ կոչի ճառընտիր ձեռամբ սուտ անուն Մովսէս երիցու ի գիւղս Ալամէտ ի թվին ՌՁԷ (1638) յիշատակ Մարգարտին եւ իւր կողակցին տէր Վարդանին եւ ծնօղացն տէր Ներսէսին, Խոգրէվարդին եւ զաւակացն Ղարիպ խաթունին, տէր Աբրահամին եւ ծնաւղացն Ալղաթին, կողակցին Ոսկոյն: Յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք նոցա եւ Աստուած ձեզ ողորմի ամէն: Յիշեցէք զՄարգարիտն որ եւս վերստին կազմել եւ նորոգել զդիրքս ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւղացն տէր Ներսէսին, Խոգրէվարդին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն ամէն: Դարձեալ յերկուս անկեալ ազաչեմ զձեզ մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, յորժամ բանաք զսա կարդալով կամ ուսանելով յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զնորոգող սորա զՄարգարիտն իրիկնին եւ զկողակիցն զտէր Վարդան, զԽոգրէվարդն եւ զծնողսն զտէր Աբրահամն եւ զՂարիպ խաթունն, զՈսկին եւ զԱլղաթին եւ զամենայն արեան մերձաւորսն... կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս (գ)Մարգարիտն, զտէր Ներսէսն, զԽոգրէվարդն, զտէր Աբրահամն, զԱլղաթին, զՂարիպ խաթունն, զՈսկին յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք» են: Ասոնց անունն ալ ճառերու եւեր տարբեր գրով միաներուն կցուած է: Այսպէս՝ Թղ· 15բ· «...որոց ազաթիւք ողորմի ստացող գրոցս Մինին եւ ծնաւղն Սալչուկին եւ Աւդմուսեդին եւ Մկրտիչ գրողիս, Մարգարին եւ իւր կողակցին եւ որ... (չէ գրուած· ապա կայ յայորգե՛):*

3· (*Տարբեր գրով*)· «*Մանուչակին, Մուրատին, Գասպարին, Լիպարին, Բագրատին, Ներսէսին, եւ կոստակին, Սոպ գասէրն, Դարիպ Սահման ամուն, ծնուցեալ Մղաթի*» (*Տմմտ· Թղ· 144ա նոյն*):

4· *Թղ·* 216ա: (*Թուականներու մասը՝ տարբեր գրով*) «*ՌԻՃԶ ամ խաչելութեանն Քրիստոսի մինչեւ ա՛ս մեզ եւ քա՛ս Թուականին ՌԼԾ եւ ի մեզ Թվականն ՌՃՇԲ: Զվերջին սասպող սուրբ գրոցս զՄուրատն եւ զկղերայրն իւր զԿոզպարն եւ զհայրն իւր Սիրուն եւ զմայրն իւր եւ զկողակիցն զԲադչէն եւ զՄանուչակն եւ Աստուած ողորմի ասացէք նոցա··: Դարձեալ Աստուած ողորմի ասացէք սասպողի սուրբ գրոցս Մուրատին, Եղբօրն Գագպարին եւ ծնօղացն իւրեանց եւ ամենայն ազգականաց իւրեանց եւ ողորմի ասացողացդ եւս ողոմեցի Քիսուս Միածին եւ ամէն*»: *Այս՝ չարունակութիւնն է Թղ·* 215ա·բ: — *Հմմտ· գեւ Թղ·* 53ա:

5· *Թղ·* 216բ· (*տարբեր գրով*) «*Դարձեալ Աստուած ողորմի ասացէք Մուրատին, իւր հօրն Սիրունին, եղբօրն Գագպարին, ա՛ւր Մարգարին*»:

6· *Առջեւի կողքին վրայ՝ «ի վայելումն տէր Գազդասարին Հայոց ՌՄԽԹ աւն* (sic) *վրայ* (*ապա տարբեր գրով*) *Գըրքուքս այս է գովելի եւ պետական յաներ ունի· Քապգր խօսքեր զարմանալի, որ հալալ արդեամբս առի· Ով որ կամի զայս գողացի, պաաինչն կալնի առչ, Յուդայի մասն ընկալցի, Աստուծոյ տեսուն զրկեսցի*»:

7· *Թղ·* 95 ա· (*տարբեր գրով*) «*Ցօհաննէսին է այս պատմութեամբ գիրքս*»:

921.

ՄԱՇՏՈՑ

1555

ԹՈՒՂԹՔ՝ 175: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·8: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 13 (իւրաքանչիւրը 12, թուղթ), բայց աւելին ունի: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, դրոշմազարդերով, կռնակը շատ վնասուած, փականճիներն իսկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու առջեւն ու երկու ետեւ, երկաթագիր, գրութիւնը՝ Աւետարանէն (Մարկ· ԺԴ): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սեւցած, թղթերու ծայրերն իրարու վրայ գալարուած, ծակծկած թղթերէն մաս մը եւ թղ· 3 կէսէն պատռած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4ա, 23ա, 60ա, 124ա եւն շատ խեղճ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԴ (= 1555): ԳՐԻՉ՝ Գալուստ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 175ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ետեւը՝ «Առի փոխանակութեամբ գրոց ի Պր· Վահան Գր· Մատթէոսեանցէ յ12 Սեպտ· 1912 յԱրդուին եւ բերի ընդ իս ի վանս Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Մաշտոց, ուր կան 1· *Թղ·* 24ա: «*Կանոն Ջուր աւրհնելոյ*»: — *Թղ·* 23բ: «*Կանոն մկրտութեան*»: — *Թղ·* 40բ: «*Կանոն պսակի*»: — *Թղ·* 52ա: «*Կանոն հաղորդ տալոյ*»: — *Թղ·* 59բ: «*Տղայաթաղ*»: — *Թղ·* 73բ: «*Այգոյն*» (*Այգուցն*): — *Թղ·* 78ա: «*Կանոն զամենայն· վաղճանեալսն յուղարկելոյ*»: — *Թղ·* 99բ: «*Այգուցն*»: *Թղ·* 108ա: «*Կանոն հոգեհանգստեան: 2· Առնցմէ զատ կան·ա· Թղ·* 114ա: «*Կանոն տերունական օրհնելոյ*»: — *բ· Թղ·* 124ա: «*Կանոն ոտնլուայի* (*ամէն մասերով*): — *գ· Թղ·* 149բ: «*Կանոն զարմիս, չեղջ, հնձանօրհնէնք*»: — *դ· Թղ·* 163ա—175բ: *Աւետարանք իւղաբերից:*

3· *Գանձ:* ա· *Թղ·* 156ա: «*Գանձ մեռելաթաղի: Մինդ յէն Բանդ որ ի Հաւրէ «Մանվէլս» համտ· Թ·* 123 § 3: — *բ· Թղ·* 162ա: «*Եղբարք որ կայք աստ միաբան, ինձ ունկն դիք ամենեքեան*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 175ա: «*Փառք···: Գծագրեցաւ այս մաշտոցս ձեռամբ անիմայ եւ անպիտան Գալստի ի Մայիս ամսոյ ի ԺԸ կենդանակերպի եկաւորն, Թվիս Ռ ու Դ: Աստուած ողորմի կարդացողդ եւ լսողդ: Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած զձեզ ողորմի ամէն*»:

922.

ՏՂԱՅԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 136 (էջք 272): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 17, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ բոլորովին իսկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, վերջերը թղթեր իսկած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒ-

Թիւնէ՝ թղ· 1ա· «Մեծապատիւ Թէոդիկ էֆ· ի կ· Պոլիս պարգեւեց, 1912»:

Մատեանս է Տղայաւետարան, որ դպղն տարբերութեամբ կը ներկայացնէ Թ· 186 Ձեռագիրը: — Թղ· 1ա: «*Վասն Յովակիմայ եւ Աննայի կնոջ իւրում ամլութեան եւ յղութեանն, որ չնորհեցաւ Աստուծոյ նմա զաւակ օրհնութեան ուրբր կոյսն Մարիամ: Եւ եղեւ յառաջին յամի տէրութեան Օգոստոս կայսեր Հռոմայեցւոց յաչխարհին*» եւն: — Թղ· 132ա: Վերջին գլուխ· «*Գլ· ԻԸ· Վասն դատաւորութեան, զոր առնէր ի մէջ երկուց դինուորաց: Եւ եղեւ ի հնգետասաներրորդի աւուրն խորհէր Յիսուս սակաւ մի յայտնել զանձն մարդկան*»:

Տե՛ս մանրամասն Թ· 186 ամբողջ: Այս եւս թերի է, վերջին խօսքերն են (թղ· 135բ) «Ասեն դինուորքն, յորժամ եկաք երկիրս այս հրաժարեցաք ի հայրենի զաստուածոց մերոց եւ առաք զօրէնսն Մովսիսի»: — Ա· գլուխը համմտ· կ· Մելիք-Օհանջանեան, էջեր հայ միջնադարեան գեղարուեստական արձակից, Երեւան 1957, էջ 185:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի կամ ինկած է:

923.

ՃԱՌԸՆՏԻՐ

1860

ԹՈՒՂԹ՝ 363: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 8: — ՏՈՂ՝ 19: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, կռնակը կայ ասկեզօծ գրերով· «Հատընտիր նախընթաց»: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԹ՝ լաւ, միայն թէ թղ 361է վերջ երեք թուղթ կտրուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: ԽՈՐԱԳԻՐ՝ պարզ: — ՆԿԱՐ՝ թղ· 4բ, աբեղայ մը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1860: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ Հ· Աւգոստինոս Ամրիկեան 1911ին կարինէն Վիեննա ղրկած է:

Մատեանս է՝ (*թղ· 3ա*) «*Գիրք ընտիր ճառից հոգեւոր ճաշակաց, արարեալ երանաչնորհ նախնեացն: Հաւաքեալ ի զանազան եւ յերեւելի հեղինակաց 1860 ի մեծն Պօլիս*»:

Ունի չատ փոքրիկ յառաջաբան մը թղ· 4ա· ուր կ'ըսուի՝ «Զմարգարտաչար ճառս երանաչնորհ նախնեացն հաւաքեալ ի զանազան եւ յերեւելի հեղինակաց յայս մատեանս նշանագրեցաք»: Կը բովանդակէ հետեւեալները՝

1· Թղ· 5ա: «*Երանելոյն Պրոկղի եպիսկոպոսապետի Կոստանդինուպոլսի ասացեալ յաստուածայայտնութիւն Քրիստոսի աչխարհի յայանեցաւ եւ զանզարդ աչխարհս զարդարեալ լուսաւորեաց*»:

2· Թղ· 10բ: «*Երանելոյն Հիպոդիտեայ Բոստրացւոյ ի մեկնութենէ աւետարանին որ ըստ Յովհաննու ի յարութիւն Ղազարու: Զոր օրինակ մայր որդեսէր տայ զստինքն ցմանուկն, իսկ մանկան խնդալով*»:

3· Թղ· 17բ· «*Երանելոյն Եղիշայի գերահռչակ վարդապետի սրբոյ Հօրն մերոյ ասացեալ ի մկրտութիւն Քրիստոսի: Հրաշափառ եւ մեծի լուսաւորութեան աւուրս հանդիպեցաք*»: *Համմտ· Եղիշէ վարդապետի մատենագրութիւնք, Վենետիկ 1859, էջ 207–212:*

4· Թղ· 26ա: «*Նորին ասացեալ ի հրաշափառ յարութիւնն Տեառն մերոյ: Արդ յոյժ սիրեմ զտեղին եւ ոչ կամիմ հեռանալ ի դրանց դերեզմանին*»: *Տե՛ս անդ էջ 300–310:*

5· Թղ· 34ա: «*Երանելոյն Յոհաննու վարդապետին որ մականուն Պլուզ ասի, ասրարեալ բան վասն սիրոյ: Աստուած սէր է ասէ որդի որոտման...: Եւ արդ եղբարք լուարուք եւ ի միտ առէք զճառ սիրոյ*»: (*Համմտ· Ժամանակագրութիւն Բ· հատ· Վիեննա 1891, էջ 322*):

6· Թղ· 37բ: «*Երանելոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի ի տասն կուսանսն ասացեալ: Յորժամ զմտաւ ածեմ զդիւրածախուժն կենցաղոյս վեր ի վայր չրջանակս*»:

7· Թղ· 46ա: «*Նորին Յովհաննու Ոսկեբերանի ի լուացումն ոտից աշակերտացն: Զողորմութիւն եւ զմարդասիրութիւն Աստուծոյ քարոզեն ամենայն արարածք*»:

8· Թղ· 50բ: «*Նորին երանելոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ ի հրաշափառ համբարձումն Տեառն մերոյ ի յերկինս: Պայծառ է ինձ այսօր եկեղեցս տեսարան, ոչ ծիծաղմունս մարդկային*»:

9· Թղ· 57ա: «*Երանելոյն Գրիգորի Նիւսեայ եպիսկոպոսի ասացեալ ի մանկունան Բեթղեհեմի: Դարձեալ ծերունիս եւ առ ի բանիցս ածիմ յասպարէզ*»:

10· Թղ· 67ա: «*Թուղթ Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ առ Տիմոթէոս աշակերտն*

Պօղոսի վան մահուանն Պետրոսի եւ Պօղոսի ։ Ո՛վ աչակերտ առաուածային եւ որդի հոգեւոր սիրտ եւ կատարիչ նորա»։

11· *Թղ· 76ա ։ «Թուղթ Տեառն Յովհաննու արքեպիսկոպոսի քաղաքին Նիկիոյ, զոր ղրեաց առ Զաքարիա կաթողիկոսն Հայոց, զոր թարգմանեաց մեծ վարդապետն Հայոց Գրիգոր Սկեւռացի· Հրամանաւ առաուածասէր թագաւորին Հայոց Լեւոնի առաջնոյ եւ ի խնդրոյ նորին ի Սիս մայրաքաղաք ։ Ասուածային առաքեալն Պօղոս ի սէր եւ ի չնարհս Տեառն եւ ի վաստակս անձին բաջալերեալ»։*

12· *Թղ· 83բ ։ «Տօն է ամենասուրբ Աստուածածնին եւ ամենայն սրբոց յայտնեացն եւ անյայտիցն, ի սկզբանէ եւ այսր ընտրեալոցն Աստուծոյ ի մարդկանէ· ի Գրիգորէ կաթողիկոսէ առացեալ տրուպս ։ Կաթողիկէ եւ առաքելական եկեղեցի սուրբ ընկալաւ օրէն եւ սահմանադրութիւն»։*

13· *Թղ· 100բ ։ «Մամբրէ վերծանողի առացեալ յողոմէն, որ է արմաւենեաց տօն ։ Զի՞նչ են ինձ այսօր երաժշտականաց ձայնքդ աւետաւոր տօնիս»։*

14· *Թղ· 105բ ։ «Թուղթ սրբոյն Կիւրղի եպիսկոպոսին Երուսաղէմայ առ Կոստանդիանոս թագաւորն վասն երեւելոյ սրբոյ խաչին յերկնից ։ Թագաւորի աստուածասիրի եւ բարեպաշտի օգոստոսի Կոստնդեայ Կիւրղոս որ յԵրուսաղէմ եպիսկոպոս ի Տէր խնդալ ։ Առաջին զայս յԵրուսաղէմ աստուածասիրի թագաւորութեանդ քում առաքեմ»։*

15· *Թղ· 111բ ։ «Սրբոյն Ներսէսի Լամբրոնացւոց առացեալ ի վերափոխումն ամենօրհնեալ սրբոյ կուսին Մարիամու ։ Ուր անպատում գեղեցկութիւն է եւ անտրտում ուրախութիւն ուր յաւէ(ր)ժ ցնծութիւն է» եւն ։ Մաս մըն է այս ընդարձակ ճառի մը, զոր տես ի Թ· 610, § 11 ։*

16· *Թղ· 116բ ։ «Երանելոյն սրբոյն Բարսղի հայրապետի խրատ ողեշահ առ համօրէն հաւատացեալս ի Քրիստոս, նախ ահացուցիչ բանիւ եւ ապա յորդորական եղանակաւ ասելով, զի մի անարժանութեամբ մերձենցին կենարարին մարմնոյ եւ արեան ։ Լուարուք ինձ որդեակք իմ եւ ես դերկիւղն Տեառն ուսուցանեմ ձեզ աննախանձաբար»։*

17· *Թղ· 123բ ։ «Երանելոյն սրբոյ հօրն Նեղոսի առացեալ վասն օրկրամոլութեան ։ Սկիզբն պատարեբութեան ծաղիկ եւ սկիզբն առաքինութեան գործոց համբերութիւն»։*

18· *Թղ· 126բ ։ «Նորին սրբոյն հօրն Նեղոսի առացեալ յաղագս անափառութեան ։ Անափառութիւն է ախտ անբնական եւ ամենայն դարձոց առաքինութեան պիրաս չաղապատ· · ·»։*

19· *Թղ· 129ա ։ «Երանելոյն Յոհաննու Ոսկեբերանի յաւետարանին մեկնութենէ ի սուրբ խաչն առուածընկալ ։ Մի ոք այսուհետեւ ամօթ համարեսցի ի պարկեշտ նշան փրկութեան մերոյ»։*

20· *Թղ· 137ա ։ «Յոհաննու երգնկացւոյ վերիմաստ վարդապետի առացուած ներբողական գովեստի ի սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր ։ Յարդուարճ խնդութեամբ բերկրեալ ցնծայ եկեղեցի սուրբ»· (Համմտ· ե· Մոխերք էջ 85–164)։*

21· *Թղ· 204ա ։ «Երանելոյն Մովսիսի Խորենացւոյ քերթողահօրն մերոյ ճառ յարդարս պայծառակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի Թափօրական լերինն ։ Լուսաւոր եւ պայծառ է խորհուրդ մերձաւոր տօնիս» ։ Տես Թ· 376, § 1 ։*

22· *Թղ· 223ա ։ «Տէր Իսրայէլի առացեալ յայլակերպութիւն Տեառն մերոյ ի Թափոր լերին ։ Տէր եւ Աստուածն մեր Յիսուս Քրիստոս ի մարդ լինելն իւրում, յետ մկրտելոյն ի Յովհաննէ» ։ Վերջը՝ (Թղ· 232ա) «Յայտնութիւն օգոս· 6» ։*

23· *Թղ· 222բ ։ «Երանելոյն Եպիփանիու Հայրապետի Կիպրացւոյ առացեալ ի մկրտութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի Յովհաննէ ։ Յայնժամ գայ Յիսուս ի Յորդանան· · · ։ Կանխաւ Յովհաննէս վկայեաց ինքնին, որպէս ցուցաք»։*

24· *Թղ· 235բ ։ «Նորին երանելոյնն Եպիփանիու Կիպրացւոյ բացատրութիւն Մեծացուսցէին ։ Եւ ասէ Մարիամ, Մեծացուսցէ անձն իմ զՏէր ։ Ով մեծի եւ առաուածատուր իմաստութեան սրբոյ կուսին»։*

25· *Թղ· 249ա ։ «Երանելոյն Յոհաննու Ոսկեբերանի առացեալ ի փարիսեցին եւ ի մաքսաւորն ։ Զփարիսեցին եւ զմաքսաւորն յիշեցաք յառաջագոյն եւ երկու կառս բանիւ յակցեալ յառաքինութենէն»։*

26· *Թղ· 252բ ։ «Նորին Յոհաննու Ոսկեբերանի առացեալ ի սուրբ առաքեալսն Քրիստոսի Պետրոս եւ Պօղոս ։ Արդ վան մեր ո՛վ ոք աղօթեսցէ երբեք, քանզի Պետրոս եւ Պօղոս հրաժարեցան ի մէնջ»։*

27· *Թղ· 261ա ։ «Նորին սրբոյն Յոհաննու Ոսկեբերանի առացեալ յանառակ որդին ։ Հանապազ զԱստուածոյ մարդասիրի պարտիմք քարոզել»։*

28· *Թղ· 276ա ։ «Ներբողեան սրբոյ վարդապետացն առացեալ ի պատիւ ամենայն սրբոց հնոց եւ նորոց, յայտից եւ անյայտից ։ Կաթուղիկէ եկեղեցի սուրբ երկնի ի յերկրի հաստատեցաւ»։*

29· Թղ· 289ա: «Ճառ ի վերայ պայծառակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի Թափոր լերին: Աւանդապահք խորհըրդոցն Քրիստոսի Աստուծոյ որոց հաւատացաւ կարգ եւ կրօնք եկեղեցւոյ»: Վերջը՝ (Թղ· 294ա) «Հին յայսմ· յօգոստ· 6»:

30· Թղ· 294բ: «Ծօն եւ յիշատակ սրբոյ գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի: Գլխաւոր եւ մեծ առաքեալքն Քրիստոսի ընդ նմին եւ Պօղոս քարոզեցին դաւեւտարանն»: Վերջը՝ (Թղ· 301ա) «Հին յայսմ· դեկ· 24»:

31· Թղ· 301բ: «Սրբոյն Բարսղի կեսարու հայրապետի ասացեալ զաղօթս ի մեծի հինղշաբաթի: Տէր Աստուած Հայր ամենակալ, արարիչ երկնի եւ երկրի, որ յակնարկել բարերար կամաց քոց»:

32· Թղ· 309ա: «Եռամեծի եւ քաջ վարդապետի Մխիթարայ Գոշի խստակրօն ճգնաւորի եւ բանիբուն հռետորի ասացեալ զաղօթս ի սուրբ պատարագին: Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս, Բան Հօր եւ կերպարան, կենդանի եւ կենդանարար»:

33· Թղ· 314ա: «Յորդորակ ի Գրիգորէ կաթուղիկոսէ յաւուր մկրտութեան Տեառն մերոյ: Ով զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ, արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ»:

34· Թղ· 315ա: «Այլ տաղ անուչ ջրօրհնեաց: Այսօր ձայնն հայրական յերկնից իջեալ հաճոյական»:

35· Թղ· 316բ: «Առաքել վարդապետի ասացեալ տաղ համեղ յոտնլուայն Տեառն մերոյ: Աստուածն ամենի միածին Որդի, կամաւ Հօր Հոգւոյն ճչմարտի յերկրի խոնարհի»:

36· Թղ· 318բ: «Երանելւոյն Յոհաննու վարդապետի Ծործորեցւոյ ասացեալ քարոզ ձայնիւ ի մկրտութիւն Տեառն մերոյ: Յամենայն ժամ օրհնեմք զօրհնեալ Փրկիչդ Էմմանուէլ»:

37· Թղ· 321ա: «Ի մեծի հինղշաբաթին ասացեալ զաղօթս ի վերայ իւղոյն եւ ջրոյն: Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս Աստուած սքանչելագործ հզօր եւ փառաւորեալ»:

38· Թղ· 329բ: «Աղօթք եւ օրհնութիւն սրբոյն Յոհաննու Ոսկեբերանի, զոր ասացեալ է վասն քահանայից եւ ժողովրդեան ի մեծի հինղշաբաթի աւուրն: Օրհնեալ է ամենասուրբ Երրորդութիւն երից անձնաւորութեանց»:

39· Թղ· 339ա: «Երանելոյն Ջենոբայ սրբոյն եպիսկոպոսի ասացեալ ճառ ի մատնութիւն անօրէն Յուդայի յաւուր մեծի չորեքշաբաթի: Մինչդեռ անտէն խակ խորհրդեան էին քահանայապետքն»:

40 Թղ· 344ա: «Սրբոյն Բարսղի եօթնալոյս հայրապետի ասացեալ ի մկրտութիւն Տեառն: Օրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ, յամենայնի հզօր եւ սքանչելագործ»:

41· Աղօթքներ առ Ս· կոյս Աստուածածնին: ա· Թղ· 353բ: «Յոհաննու սարկաւագ վարդապետի բան մաղթանաց առ սուրբ կոյսն տիրածին: Մայր Աստուծոյ Մարիամ կոյս սուրբ, փրկութիւնասէր ամենեցուն ապաստար»:

42· բ· Թղ· 354բ: «Երանելւոյն Յոհաննու վարդապետի Գառնեցւոյ աղօթք առ սուրբ կոյսն տիրածին: Աստուածածին մայր Քրիստոսի եւ ծնօղ միածնի Հօր, բարձօղ անիծից»:

43· գ· Թղ· 356բ: «Աղօթք բարեբանութեան առ սուրբ կոյսն տիրածին: Ով ամենասրբուհի Աստուածածին պարծանք կուսութեան»:

44· դ· Թղ· 357բ: «Երանելւոյն Գրիգորի վարդապետի Սկեւռացւոյ Աղօթք առ սուրբ կոյսն տիրածին: Ամէնօրհնեալ Աստուածածին տաճար բարձրելոյն, տիրածին տապանար աստուածընկալ»:

45· Թղ· 362ա—363բ: Յանկ մատենիս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Նոր, Թղ· 3բ· «1882· 12 Հոկտեմբերի առի Տրապիզոն քաղաքն 80(°) դահեկանի, որ եմ Յովհաննէս վրդ· Մամիկոնեան: Սա եւս պայ մատեան Հ· Ալպ· վրդ·ի Ամրիկեան»· վերջին նախադասութիւնը մատիտով գրուած է:

924.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԳՕՇԻ

1833

ԹՈՒՂԹՔ՝ 18: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·50: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ՆԻՒԹ՝ զօբաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտի մէջ առնուած՝ առանց որեւէ ծածկի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ բոլորգիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 18ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1833: — ԳՐԻՉ՝ Ա· Վ· Այվազեան: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Կ·Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1909ին մտած է ձեռագիրներու հաւաքածոյին մէջ:

Մատեանս է (թղ· 1բ) «Եռամեծի եւ քաջ հանճարի երանելւոյն Մխիթարայ Գոշի սրբակրօն վարդապետի եւ խարազնագլուխ հղնաւորի ասացեալ Աղօթից բան յաւելուածովք իւրք մեկնաբանութեամբ ընդարձակ չարադրեալ Անդրէաս վշտալի վարդապետի Ագնիւեան Ակնեցւոյ, որ երբեմն պատրիարգարանին եւ ապրին գրաւիր եւ արդ յետին նուաստ չնչին եւ ապաքան ծառայ եւ վիրաւոր եւ անարդ ի սիրտ եւ ի մարմին: Ի 1833 օգոստ· 25 ի պատրիարգարանին Հայոց»: — Թղ· 2ա· «Աղօթք զօրաւոր ասացեալ ի սուրբ պատարագին: Ամենագութ Տէր իմ եւ Աստուած Յիսուս Քրիստոս անեղանելի եւ անճառ ծնունդ եւ բան Հօր եւ կերպարան եւ ճշմարիտ նկարագիր անհաս»: Վերջ՝ թղ· 17բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Հմմտ· վերը:

925.

ԱՆԴՐԷԻ ՄԵԿՆ. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 198: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 18: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած 25, իւրաքանչիւրը 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ ամբողջապէս կաշեպատ, ոսկեզօծ գծերով շրջափակ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 11ա, խեղճ: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Յայտ· ե· 9: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ 194բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողմին (առջեւի) եռերը գրուած՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս, 10 պր·ի 1908 Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է՝ Մեկնութիւն Յայտնութեան Յովհաննու, ուր կան թղ· 1ա· «Օդնեա՛ Տէր Յիսուս եւ յաջողեա 1000 (sic) Յունվար 1: Ի սիւնկերական ժողովոյն կամս որ եղեւ յաստուածապահ քաղաքն Կոստանդնուպոլիս, յայտնութիւնս Յոհաննու ընտրեալ եղեւ»: — Թղ· 4ա· (գրուած Յառաջաբանը) «Ի Յայտնութիւն Յօհաննու սուրբ Հօրն մերոյ Անդրէի երանելւոյն» եւն: — Թղ· 11ա· «Յայտնութիւն սրբոյն Յօհաննու աստուածաբան աւետարանչին: Ձառ Ա: Գլ· 1· Յայտնութիւն Յիսուսի Քրիստոսի...: Յայտնութիւն ասի ծածուկ խորհրդոյն երեւումն ի ձեռն որոյ պայծառանայ իշխանականն»:

Հմմտ· մանրամասն եւ ամբողջական ցուցակագրութիւնը ի Թիւն 61, նաեւ Բ· 56· 135): Այս ձեռագիրը Բ· 61էն կը տարբերի անով, որ Ներսէս Լամբրոնացիին առաջին յիշատակարանը չունի· հմմտ· անդ § 4ա, սակայն հետեւեալը ունի (թղ· 192բ) «Ցիշատակ տաս գրողի Տեառն Ներսէսի Լամբրօնացւոյ գերահռչակ վարդապետի, զոր գտեալ ի մեծն Անտիոք, գրեաց զսա ի լուսաւորութիւն հոգւոյ: Եւ թարգմանեցաւ աստուածային յայտնութեանն մեկնութիւն ի Քուխս Հայոց Ռիւր ի սուրբ աթոռն, որ Հռոմկլայ կոչի, ի փառս Աստուծոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն»: Ապա (192բ) «ես Ներսէս նուաստ (ծառայ) ի Քրիստոս եւ տարտամս յուսոմնասիրաց վերջին եւ նուազեալ ժամանակի ծնունդ» եւն· հմմտ· Բ· 67, § 4 բ): Աւոր կգուած է՝ (թղ· 194բ) «Որք լուսաւորիք ի սմանէ ընթերցմամբ կամ օրինակելով նաեւ՝ զիս զեղկելի գրիչս եւ զիմս ամենայն եւ Աստուած որ առատն է ի տուրս մեզ եւ ձեզ ողորմեսցի»: Վէլյը կայ թղ· 185ա· «Գլուխք, որ է ցանկ յայտնութեանս...» բաժնուած՝ մեծ եւ փոքր գլուխներու եւ ցուցուած՝ իջահամարներով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Հմմտ· վերը:

926.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԺԵ—ԺԶ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 226: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 12·5 × 4·5 + 4·5 = 9: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ երբեմն նշաձակուած եւ երբեմըն անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ հաստ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, կաշին այլ եւ այլ գծազարդերով օժտուած եւ վրան խաչ ձեւացուած, վրան եղած է նաեւ արծաթեայ խաչ մը, որ այժմ կը պակսի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը երկու թերք, բովանդակութիւնը որբան կ'երեւայ՝ Աստուածընկալ մանկանց մասին: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր խեղճ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐ՝ թղ· 70ա եւ 186ա, խեղճ, կենդանագրեր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 70ա, 186ա միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ թղ· 70ա, 186ա, միջակ բաներ: — ՆԿԱՐ՝ թղ· 70ա, Ղուկաս, տկար վրձինի խեղճ գործ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 69ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԵ—ԺԶ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 68բ, 185ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առջեւի երկրորդ մագաղաթեայ պահպանակին վրայ գըրուած՝ «Գնեցաւ 5 թրք· ոսկւոյ, 22 օգոստ· 1927· Հ· Համայեակ Համբարեան:

Մատեանս է՝ Աւետարան: Սկիզբը՝ Թերի· Թղ· 1ա· կը սկսի Մատթ· Ա· 4 համարէն՝ «...ոմն ծնաւ զԵրոմն: Եղրոմն ծնաւ զԱրամ: Արամ ծնաւ զԱմինադաբ»: — Թղ· 70ա· Մարկոս· վերջը Թերի կը հասնի մինչեւ ԺԶ· 7 «եթէ ահ յառաջագոյն երթայ քան զձեզ»: — Թղ· 115ա· Ղուկաս· սկիզբը Թերի· կը սկսի Ա· 10 «...բիւնն ժողովրդեան կային յաղաւթս արտաքոյ ի ժամ խնկոյն»: — Թղ· 186ա· Յովհաննէս· վերջը պակաս, կը հասնի մինչեւ Գլ· Ի· «Մինչդեռ լայր խոնարհեցաւ ի գե...» (Ծայրը չկայ «Իրք կնոջ չնացելոյ», վասն դի Թերի կը վերջանայ, իսկ Է· գլխուն մէջ ալ կանխաւ չէ դրուած): Պակաս են՝ դեռ Մատթէոս Գլ· Թ· 1–16 (իսկ Գլ· Իէ· 14–5 եւ 17 մաս մը կրկին գրուած՝ Աւետարանէն վերջ՝ Թղ· 96ա) եւ Մարկոսէն՝ Գլ· ԺԶ· 9–20 գրուած է տարբեր գրով Ղուկասի Աւետարանէն վերջ՝ Թղ· 185ա—186բ), Յովհաննէս Գլ· Դ· 18–51 ԺԱ· 33–5, ԺԲ· 26–40, ԺԳ· 7—ԺԴ· 4, ԺԴ 21—ԺԵ 5: Չկան նաեւ նախադրութիւնք, տիւսակք, ցանկ եւն: Ունի չատ տառասխալներ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· կան հետեւեալ առանց անունի տողերը՝ 1· Թղ· 68բ· «Եւ գծող սորին չիշի, որ արուեստ գիրս չունի, բայց բնութեամբ տառս է բարի եւ ծառն մահ պտղով է լի»:

2· Թղ· 185ա· «Զանարհեստ գծագրս յիշեսջիք եւ որպէս հեզիկ եղեն ամոլիկ սուրբ Ղուկասու բանքն բարիք ընդարձակ ունի արաւրայձիք եւ սերմանէ յուղղոյ սրտիք անմահութեան լուսոյ հացիկ, որ կերակրին արեան հոգիք եւ բաւական է այսմ եղիկ, թէ իմանամք զսորա բարիք, որ յԱստուծոյ չնորհաց մերիկ:»

927.

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 58: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշաձակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ, գորշագոյն, դրոշմազարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, տգեղ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա–7բ, 17ա–բ, 26ա–բ, 27ա–բ, 52ա–58բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Պատարագամատոյց եւ անոր վերաբերեալք: — Թղ· 8ա—16բ· Ժամամուտք: — Թղ· 18ա—24բ· Մեսեդիք եւ ալէլուք: — Թղ· 28ա—43բ· Պատարագ: — Թղ· 44ա—51բ· Քանի մը ընթերցուածներ եւ Աւետարաններ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

928.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԵՐԶՆԿԱՑԻՈՅ ԽՐԱՏՔ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 60: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ չուքի, հաստ թուղթի մէջ անցուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ աննշան բաներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա–բ, 60բ, կեղտոտած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ — ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ տէր Աստուածատուր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գուցէ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 60ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ գնած է Հ· Սիմ· Անտոնեան եւ գայն 1913 Նոյ· 27 ին Հ· Գ· Ծ· Վ· Մէնեվիշեան Վիեննա ղրկած:

Մատեանս է՝ (*թղ· 2ա*) «*Յովհաննու երգընկացուոյ խրատ կանոնական յԱռաքելոցն եւ ի հայրապետացն եւ ի սուրբ Լուսաւորչին կանոնաց եւ ի սրբոց կաթուղիկոսացն Հայոց: Ամենառատ գթութեամբ Հօրն երկնաւորի յորդեգրութեան չնորհօք կոչեցեալք Միածնի Որդւոյ նորա Յիսուսի Քրիստոսի*»: Ցառաջաբան· հմմտ· Ք· 4, 791 եւն:

ա· *թղ· 2բ*: «*Գլուխ առաջին այս է· (ասկէ վերջ խորագիրը չկայ եւ կը սկսի յաջորդ թղթին վրայ)՝ Պարտ է դիտել զի՞նչ է քրիստոնէութիւն եւ Քրիստոսի խաչն, որ մկրտի՝ Քրիստոսի լինի խաչակից*»: *Գլուխ մը պակաս*:

բ· *թղ· 3բ*: «*Գլ· Գ· Ցաղագս խրատու եւ վարուց սրբութեան: Պարտ է սրբութեամբ եւ անարատութեամբ անուցանեն քրիստոնեայքն զիւրեանց տղայքն*»:

գ· *թղ· 4ա*: «*Ցաղագս պսակի: Պարտ է որ լինի փեսային ԺԵ· տարոյ եւ հարսն ԺԲ· տարոյ եւ թէ այլ նեղի Ժ· տարոյ*»:

դ· *թղ· 5ա*: *Գլ· Ե· «Քրիստոնէքն մի յանցին յախտ չնութեան եւ մի չունք եւ պոռնիկք կոչեսցի, զի որ ի տղայութենէն մինչեւ ի ժամ պսակին ոչ է անարատ*»:

ե· *թղ· 5ա*: «*Գլ· Զ· Ցաղագս գողութեան: Ոչ է պարտ քրիստոնէին գողանալ ինչ, զի գողն Աստուծոյ հակառակ է*»:

Եւ այսպէս յառաջ, թղ· 11ա· Գլ· ԺԴ· «Վասն խոստովանութեան: Գրեմք վասն խոստովանութեան որ Աստուծոյ մեզ մեծ բարի եւ պարգեւք է»: — *Թղ· 12ա· «Վասն աղաւթից առ Աստուած: Ամենայն մարդ որ աղօթէ առ Աստուած*»: *Ապա «Ուրատ վասն խնարհութեան»*: — *Թղ· 17ա· «Վասն անոխակալութեան եւ անյիշչաչարութեան*»: — *Թղ· 17բ· «Երանի այնոցիկ որ սուրբ են սրտիւք, ով զեղեցիկ չար մարգարատաց» (Թղ· 23ա· «Կարգեցին առաքելոց հայրապետաց* (sic) *յաղագս քահանայի, կարգեցին առաքեալքն եւ եղին հաստատութեամբ Քէ ամբարտաւանք եւ հպարտք···»*: — *Թղ· 24ա· կայ՝ «Պարտին սարկաւագին* (sic) *Քէ ոչ զամենայն Աստուածաչունչ գրիս գոյնայ* (sic) *զեկեղեցական գիրս ուղղել ընթերցմամբ եւ զչարական եւ ըզմանր ուսուին ձայնաւորացն պարտ է դիտել···» եւն*: — *Թղ· 28ա· «Ու վաճառականն եւ արուեստաւորն*: — *Թղ· 29ա· «Բան ոգեշահ եւ վասն խոստովանութեան»*: — *Թղ· 31ա· «Վասն գրկանց եւ գողութեան եւ վաչխից»*: — *Թղ· 35բ· (Ժ· զի Թղ· 12ա· Վասն աղաւթից առ Աստուած»էն, հմմտ· վերը, կը սկսի նոր գլխակարգ, բայց «Բ»ով), «Ցոհան վարդապետի, որ Պլուզ կոչի, Արար Աստուած զմարդն հոգի եւ մարմին եւ զարդարեաց յիւր պատկերն»*: — *Թղ· 41ա· «Վասն կռապաշտութեան եւ կախարդութեան»*: *Թղ· 42բ· «Վասն կախարդութեան»*: — *Թղ· 45բ· «Վասն արուսպիտութեան» (հոս կը յիշատակուին Շամիրամ եւ Արայ գեղեցիկ)*: — *Թղ· 48բ· «Տեսիլ Ս· Գրիգորի Լուսաւորչին Ս· Գրիգոր զքառասուն տիւ եւ գՅ· զիշեր հաց ոչ եկեր*»: Վերջ՝ *Թղ· 60ա*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Դրչէն: *Թղ· 60ա· «Գծող սորին Տէր Աստուածատուր յիշեսջիր եւ դու յիշեալ լիցիս (յ)Աստուծոյ· Հայր մեր*»:

929.

ԲՆԱԶՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՁԵՌԱԶՆՈՒԹԻՒՆ

1685

ԹՈՒՂԹ՝ 125: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ, փայլուն, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարդեայ, ոսկեզարդերով, հաստատուն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: —

ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա – 4բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռ ձլԴ = 1685: ԳՐԻՉՔ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Գր· Գալէմքեարեան գնած է Կ· Պոլիս 10 դրուշի:

Մատեանս Է՝ 1· (*թղ· 4բ*) «*Բնագրութիւն բոլոր մարդկային մարմնոյ արտահանեցեալ ի համառօտունից վարդապետաց դրեանց լաղինաւոց: Ըստ օրինակեցեալ այժմ ի նախագաղափարէն ածանցելոյ ի թուականէն մեր մարմնութեան Բանին ՌՈՁԵ* (1685) *եւ համաթուքեան* (sic) *հայկազնեայ Ռ ձլԴ*»: — *Թղ· 5ա· «Ցաղագս բնագրութեան բոլոր մարդկայնոյ մարմնոյ եւ նորին օգտակարութեան եւ պերազանցութեան ըստ որում ծնանի յրսկզբանց բնականաց: Գիրք Առաջին», որ ունի ԼԳ· պրակ:* — *Թղ· 36բ—59բ, Գիրք Բ· որ ունի ԺԶ պրակ:* — *Թղ· 59բ—80բ, Գիրք Գ· որ ունի ԺԸ պրակ:* — *Թղ· 80բ—94բ· Գիրք Դ· որ ունի ԺԸ պրակ:* — *Թղ· 94բ—97բ· Ցանկ: Հմմտ· Թ· 350, 798 եւն:*

2· Ձեռագրութիւն· *Թղ· 100ա—120բ· Ձեռագրութիւն բնական, թարգմանեցեալ ի նոյնոյ հեղինակէ», որ ունի ընձեռումն, գլուխք եւ ցանկ, հմմտ· Թ· 262, 350, 798 եւն:*

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

930.

ՀԱՄԱՌՕՏ ՆԵՐԿԱՅՈՒՑՄՈՒՆՔ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 74: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 5·5: — ՏՈՂ՝ 22: — ԹԵՐԹ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր, ընտիր: — ԿԱՋՄ՝ խաւաքարդ գորշ կաշիով ամբողջապէս պատուած, ոսկեզարդերով պճրուն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, եզերբներն՝ ոսկեզօծ: — ԳԻՐ՝ նոտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա – 2բ, 73ա—74բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար (1755°): ԳՐԻՉՔ՝ Յովհաննէ՞ս: — ԿԱՋՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Ամստերտամ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 15 դրշ·ի, 1908, Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս Է՝ (*թղ· 3ա*) «*Համառօտ ներկացուցմունք տրամաբանութեանց ի Ֆռանճօնիսկ Պուռկեոստիչի Հրապիրական մեծի փիլոսոփայի արարեալ ի կիրառումն դպրատանց Հոլլանդիացւոց, լեզուաւ լատինականաւ: Իսկ թարգմանութեամբ ի լոյս ածեցեալ ի հայկական բարբառ ի Ցամաստրդամայ տպարանի Հոգի եկեղեցւոյն Հայոց անարժան սպասաւորէ եւ աշակերտէ երիցս երանելւոյ տիեզերական սրբազան կաթողիկոսին Ղազարու Ջահկեցւոց Յովհաննիսէ վարդապետէ Ամասիացւոյ ի հայրապետութեան Տեառն Աղէքսանդրու սրբազան կաթուղիկոսին ամենից Հայոց Կոստանդնուպօլսեցւոյ ի թուին Փրկչին 1755 եւ Հոկտեմբերի 22: Ի փառս Աստուծոյ եւ ի օգուտ մերազնեայ համբակապուհիս մանկանց*»: — «*Համառօտ սկզբունք տրամաբանութեանց յորոց ընտիրք սահմանադրութեանց անջատմունք եւ կանոնք առ արհեստին տրամաբանութեան պատկանողք: Հարցմամբ եւ պատասխանիւք՝ պարզապէս յաւելջադրին: Գլուխ 1: Ուսումն ասացաւ տրամաբանութիւնն: Ի ձայնէ λόγως այսինքն լոգօս: Որ ի մէջ այլոց երբեմն զբան եւ երբեմն զփաստան նշանակէ*»: — *Թղ· 41ա· Համառօտ Բ: Թղ· 70ա· «Ցանկ գլխոց եւ խորագրից գրքոյս այսորիկ երկաքանչիւրոց համառօտ պարունակին»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *հմմտ· վերը:*

931.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌՂԹ — Ռ ձԹ = 1650 — 60

ԹՈՒՂԹ՝ 266: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 12 × 4 + 4=8: — ՏՈՂ՝ 23: — ԹԵՐԹ՝ ճշաճակուած 22, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ գորշագոյն: — ԿԱՋՄ՝ չունի, իճկած է, կռնակին վրայ գարնուած է շատ կոշտ լաթ մը: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւն ու ետեւը մէկական թուղթ առանց գրութեան, վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ վնասուած, թղ· 1–64

վերի լուսանցքներին մաշած ու կտրուած, անջատուած, ամբողջապէս սեւցած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, չատակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ քաներ, թղ· 2ա կայ խոշոր «վ»: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ իւրաքանչիւր Աւետարանի սկիզբը. գոյներգոյն, միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, բայց անշուք: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 3բ, 73բ – 76բ, 117ա – 118բ, 193ա, 195բ, 263ա – 266բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԹ – ՌՃԹ (=1650–60): — ԳՐԻՉ՝ կատարիճէ: — ԾԱՂԿՈՂ՝ գայիաճէ: — ՏԵՂԻ՝ վարաձդ: — ՏԷՐ՝ Տէր Սարգիս եւ ուրիշներ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 257ա – բ, 255բ, 116բ, 192բ, 264բ, 260ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Աւետարան, գեղեցիկ տառերով եւ ընտիր գրչութեամբ: Համաբարբառ աղիւսակք չկան, միայն Մատթէոս ունի ցանկ գլխոց եւ նախադրութիւն, մեւ նները չունին, բայց պարապ տեղ ձգուած է աւելցնելու համար: Թղ· 4ա· Մատթէոս, թղ· 77ա· Մարկոս (Գլ· ԺԶ· 9—16 կը պակսին), թղ· 119ա· Ղուկաս, թղ· 196ա· Յովհաննէս («Իրք չնացեալ կնոջ» թէ՛ բնագրին եւ թէ՛ վերջը չէ դրուած):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ (գլխաւոր) 1· Թղ· 257բ· «Փառք···: Շնորհին Աստուծոյ ամենակալին եւ նորին աւդնականութեամբն աւարտեցաւ եռահրաչ եւ հոգեզարդ եւ լուսափայլ եւ յարդուարճ, մչտաստղարբ, հրաշապուղ, զարմափառ, բազմերան, քրիստոսապատում երկնաշուիղ, յոգնածաղիկ, աստուածատունկ այս բուրաստան երանգ երանգ գունոց եւ հօտանուէշ զանազան բուրեաց ի տունս ադամեան տո՛մի զպատուղ անմահութեամբ տուեալ եւ զկայն կենաց յերկնից մեզ իջեալ եւ երկրածինքս ընդ երկնայնոցն դասակցեալ եւ զաւետիս կենացն հասուցեալ եւ զփառաբանիչս իւր հաստատեալ, սայ նմանի չորեքկերպեան կենդանեացն, զոր եռես մարգարէն յաթոռ բազմեալ ամենատուրբ երրորդութիւնն եւ մի աստուածութիւնն, մարդն, առիւծն, եզն, արծիւն, եւ չորք գետք րղխեալ ի գրախտէն գփիսոն եւ գԳիհոն, գՏիգրիս եւ գեփրատէս, եւ ողողեն գչորս տարերցս աղտ հոգւոյն եւ փրկութիւն մեղաւորաց առնէ եւ զպատաշխարութիւն բնդունէ եօթանասնիկի եօթն անդամ եւ սայ է աղ երկրի եւ համեմիչ մեղաւորաց եւ աղքատաց հոգւով եւ յոյս ապաւինելոց ի սայ: Որ եւ ցանկացաւղ եղեւ սուրբ աւետարանիս սրբամիտ եւ աստուածասէր քահանայ գՏէր Սարգիսն· զի լեցի յիշատակ իւրն եւ իւր հօրն Քամալին եւ մօրն Եթարին եւ եղբարցն Առազելին, Աւաքին, Գրիգորին, Զազարին, եւ քեռցն Շահումին, Շամամին, Մարգարիտին եւ որդուցն Ներսէսին եւ Մելքիսէկին եւ կողակցին Հռիփսիմին: Արդ գրեցաւ սուրբ աւետարանս ի Թուականութեանս Հայոց ՌՃԹ Թուին, աւարտեցաւ սա ձեռամբ անարժան եւ մեղսանենգ եւ վիրաւոր եւ տատապեալ հոգւով կատարիճիս ի երկիրս Վարանդու կաթողիկոսութեան Աղուանից Տեառն Պետրոսին եւ եպիսկոպոսութիւն Տէր Յովաճիսի եւ Թագաւորութիւն Շահապադին եւ իշխան մալիք Երկրիս Մելիք Բաղին եւ խոստովանահայր սուրբ Աթապատի, որ մեծ գօղաքաղաքիս Աւետարանիս («իս» ի վրայ աւելցուած նոյն գրով «ոց») եւ գՏէր Առաքեալն եւ միաբան քոյրք վանացս գկուսանուհին Գայանէն, որ եղեւ ծաղկօղ սուրբ աւետարանիս եւ համաչիրակ ընկերակից քոյրն իմ գՀռիփսիմէն, որ է մայր սուրբ անապատիս: Արդ հետ աւարտման սուրբ աւետարանիս ի· ամ եկաց սայ (առանց) կազմելո(յ) եւ ապա կազմեցաւ Թուին ՌՃԹ: Եւ դարձեալ աղաչեմ, աղաչեմ, որք հանդիպիք սմա կարգալով կամ աւրինակելով յիշեսջիք ի մաքրափայլ եւ տեառնամերձ յաղօթս ձեր զզարիպս կրկին զարիպացեալ հոգւով եւ մոխ(ր)աթաւալ եւ հողո(յ) հաւասար կատարիճէս եւ զմայրագութ եւ անդամայր վարպետն իմ զՄարիամ կուսանուհի զոր անոյց զիս եւ կարդացոյց բազում աշխատութեամբ եւ յետ իւրոյ աշխատութեանն ետ զիս ի ձեռն տէր Աստուածատուր քահանային վասն չարականի եւ զիր ուսուցանելոյ, որ էր խոստովանահայր անապատին Շէնհերու, զոր եւ ուսոյց զիս իրրեւ զմայր մանկան իւրո(յ) բազում, բազում աշխատանաւք, զոր եւ Տէր Աստուածն ամենայնի ինքն հատուսցէ զվարձս աչ(խ)ատանաց իւրոց հայրախնամ քաղցրիկ տէր տէրն իմ զտէր Աստուածատուր քահանայն, որ է նա բնիկ երկրէն Վանա(յ) եւ Մարիամ վարպետն էր երկրէն Նախջավանու ի գօղն որ կոչի Դարաչամբ: Աւրհնեալ է Աստուած յամենայն ժամ (կր Ծնայ թերի, թէեւ դատարկ տեղ ձգուած է լրացնելու համար):

2· Թղ· 257ա· «Ով եղբայր աւարտ աւետարանիս եհաս աւրս Գչ· ամիս ահի, Թուականս ՌՂԹ տարողիրն Ոն տանուտէր տարոյն ցուլն ի յերկիրս Վար(դ)անդու ի գեաւղս Թաղավարդ եւ ես մեղաւք ներկեալ գրիչս զարիպ, կրկին զարիպացեալս աղաչեմ զձեզ յիշել գրչուկս միով Տէր ողորմի հանդերձ հայրագութ տէրտէրին իմ զտէր Աստուածատուրիս, եւս առաւել անյիշատակ ծնաւղօք իմ ամէն»:

3· Թղ· 256բ–56· «Ով եղբայր անմեղադիր լերուք, զի համարս յետ կազմելոյն գրեցայ, Թողութիւն հայցեցէք սեւերես մեղաւորիս, ո՛չ սատանայի ձեռն»:

4· Թղ· 116բ· «Ցիչել աղաչեմ զմեզօք ներկեալ գրչակս անյիշատակ ծնաւղօքն իմ հանդերձ, զի զարիպ եմ տարակուսեալ (յ)ամենայն կողմանց ե նեցուկ ոչ ունիմ»:

5· Թղ· 192բ· «Ով որ հայիս ի սուրբ տառիս յիշմամբ կարդաս յիշատակիս, նամի ածես դու եղկելիս նաեւ զհայրագութ եւ մայրասնունդ տէր տէրն իմ զտէր Աստուածատուրն»:

6· Թղ· 76բ· (տարբեր գրով) «Ցիչատակ է սուրբ ավետարանս ցղնցի ողորմած Հոբի Սողոմոնի որդի Թաթէոսին, ով ոք կարքայ անպիտան մեղավորիս մէկ բերան Աստուած ողորմի իւր Հոբուն ասի, յիշողն յիչեալ լինի առաճի անմահ Գառինն Աստուծոյ»:

7· Թղ· 264բ· (նոյն ձեռքէն) Ցիչատակ է ավետարանս ցղնցի ողորմած Հոբի Սողոմոնի որդի Թամենց անպիտան մեղավոր Թաթէոսին, առ ով զայս

անուն քահանայս որ է անունն (չէ գրուած), ովի սիրոյ յիշատակ որքան որ կենդանիայ ի վերայ աշխար(հ)իս ի Թաթիկոսիս ն(ն)ջեցեալքն եւ ինձ նուաստ ծառայ Թաթիկոսս յիշէ, վասն որոյ ով աստուածասէր եւ բարեպաշտ վարքապետք քահանայք կամ ժողովուրդ, զի սէրն Քրիստոսի, ով ոք որ հանդիպի գայս ավետարանիս միայրերան զմեղավոր փոքր ծառայ Թաթիկոսն յիշէ մին հայր մեր երկինք ասի, ով ոք որ անպիտան մեղավորս կու յիշէ յիշեալ լինի առաքի անմահ գառինն Աստուծոյ, Քվին փրկչին 1745 Սեպտեմբերի առաքի օրն»:

8· Թղ· 260 (երրորդ՝ ձեռք մը) «*Ճանուամբն ամենաղօրին Աստուծոյ եւ (է՞ս) նուաստ եւ տառապեալ Քրիստոսի (ծառա՞յս) Ազպալս եւ զիմ կողակից Սուքանումն:*

Բազմայժամանակօք ուխտիւք խնդրեցաք (յ)Աստուծոյ, քանզի Տէրն այսպէս կամեցաւ, եղիցի անուն Տեառն յօրհնեալ: Ցեւս այսորիկ լուայ զբարբառ մարգարէին, որ ասէ, երանի՛ որ ունիցի զաւակ Սիոնի եւ ընդ անիկ յերուսաղէմ, որ են զիրք աստուածայինք եւ դարձեալ մի գանձեցէք ձեզ գանձս ի յերկրի, զոր ցեցք ուտեն եւ ուտիչք ապականին, այլ գանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս, զի ուր գանձք ձեր են անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին, վասն այսմ երանութեանս եւ աւետաւոր բարբառոյս եռափափագ սիրով եւ տոչորաւոր կարօտիւ ըստացայ զայս մատեանս յիշատակ անջինջ հոգւոյ իմոյ աստի կենացս եւ առաջնորդ կենացն յաւիտենականի եւ եռու ի վայելուչն, եթէ հոգեւոր եւ եթէ մարմնաւոր որդւոց իմոց եւ ազենիաց արարիչն զրարով վայել տացէ զսայ ընդ երկար ամօք եւ բազում ժամանակօք մինչեւ ի խորին ծերութեան ամէն:

Արդ յերեսս անկեալ առ ոտս ձեր աղաչեմ զձեզ յիշեցէք զմեղսասէր Աղպալս եւ զիմ կողակից Սուքանումն յիշեցէք, Աստուած զձեզ յիշէ համօրէն ննջեցեալսն ամէն: Աղաչեմ զձեզ զորբութիւնդ ձեր զպատուական հայրն իմ զՁակոր եւ զմայրն իմ ԵՒարն եւ զմեծ պապն իմ Աճափն եւ զիմ զեղբարս իմ հանդուցեալ առ (ջնջուած) Մեհրապն, Ջոհրապն, Միքզան, արդ անկեալ աղաչեմ զձեզ յիշեցէք զՄիհրապն եւ զիւր կողակիցն Նիսափն եւ ամենայն մերձաւոր ննջեցեալսն ամէն: Արդ յորժամ հանդիպիք տեսութեան ամին յիշեցէք զվերոյգրեալ տառապեալ յոպիս, կրկին անկամ աղաչեմ զձեզ յաղագս սիրոյն Քրիստոսի յիշեցէք զԱղպալս եւ իմ կողակից Սուքանումն եւ որպիքն Սիմօնն, Պաղին, Սահակն, Յակորն, Միրզան, Պալասանն են զոտեւս իմ Սաւարն, Հուռումն եւ զքվեւս իմ Թաճումն, Փառին, Հուռումն, Մարիեանն եւ ամենայն մերձաւոր ննջեցեալսն ամէն: Ես Սուքանումս գ· ամ· սպասաւոր եղայ սուրբ աւետարանիս: Ետի վերնին փափագ եղաւ (sic) իմ որդոյն եւ զոտեւրայն յաւուրն յիշեն զաստաստանի ամէն: Գրեցաւ զայս անարժան բանս Թիւին Հայոց ՌՃԼԴ էր: Եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ փառք այժմ եւ անդրուանց յաւիտեանս ամէն: Այլ ես կողկողակին պաղատանօք խնդրեմք զձեզ, ով աստուածասէր քահանայք, յիշէք սուտանուն եւ մեղսասէր Մարգիս երէցս, Աստուած զձեզ յիշէ ամէն: Եւ եթէ ոք(յ)անդգնի եւ չար նախանձու զիշատակն կարէ Քրիստոսի ահեղ դատաստանին պարտական լիցի եւ անբողոջ պահօքն· օրհնէին եւ փառաւօրին Աստուծոյ ամէն: Հայր մեր»:

9· Թղ· 267բ· (կամ Քէ պահպանակին վրայ՝) «*Ես Տէր Դաւիթ ի Թուա*»· այսչափ:

932.

ԱՍՏԵՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 15: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7: — ՏՈՂՔ՝ անորոշ, որովհետեւ ամբողջապէս ազիւսակներ: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ լաթակազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր, բիչ մը սեւցած եւ թուղթ մը հանուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ կողքի զոյգ թղթերը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ – ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1915էն յառաջ մեր Հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է՝ Աստեղագիտութիւն: *Թղ· 1ա· դրուած են ամիսներու անուննները: Թղ· 1բ—13 կան աստեղագիտական ազիւսակներ՝ դարունէն սկսած ամեռով կը վերջանան· առաջինն է (Թղ· 1բ· «Գարնանամուտ, խոյն, Հէմալ, (ապա)՝ Ամիսք, Քանիք, Տէրէճ, արեգակն քանի տէրէճ բարձրացեր է, քանի ժամ է օր· քանի մաս···»: Վերջը՝ Թղ· 13բ· կայ՝ «Ինկին ծառին նման ես, պտուղ դու քաղցրահամ ես, բարի պտուղ բերեալ ես, Աստուածածին մեղայ քեզ, աֆոռն մարմին եւ արիւնն հաց է, գերեզմանին լոյսն քաղցր է, ժողովք ի լի ճառըն սենին»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

933.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ (ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ)

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 109: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, խեղճ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, դրուած է խաւաթարդէ տուփի մէջ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, թղթեր գալարուած, սեւցած, ինկած, խառնաշփոթուած, էդ· 109 ուրիշ գրով է եւ մտած է ասոր մէջ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, միջակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ էդ· 33ա, 62ա, 71ա, 81ա, 81բ, եւն խեղճ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉՔ, ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էդ· 1ա, ճուէր պրն. Յովսէփ Մանուկեանէ որ ի Kotzmon, 1909:

Մատեանս է՝ ժամագիրք (Լեհահայոց), պակասաւոր թէ՛ սկիզբէն եւ թէ՛ վերջը· կը սկսի՝ էդ· 1ա—32բ· Գիշերայինէն՝ «Տէր, զի՞ բազում»ի «Ոչ ի սպառ բարկանայ մեզ Տէր եւ ոչ յաւիտեան պահէ ոխս» եւ կը հասնի մինչեւ Կաղապականի (էդ· 89բ—105բ) «Աբարի»ի «Արդարութիւն քո ճշմարիտ են»: — էդ· 108ա· «Հաւատով խոստովանիմ»էն մաս մը: Եղած է լաթակատար ժամագիրք, սակայն գործածութենէ մաշած, քայքայած եւ թղթերէ զրկուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

934.

ՀԱԽԱՔԱԹՈՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 245: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ միայն մաս մը նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, դրոշմազարդ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը աղէկ, միայն թէ ինչ մը ջուր տեսած եւ սեւցած, ետեւէն թուղթ հանուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր, սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էդ· 1ա – 3ա, 4բ, 6բ, 132ա – բ, 198բ, 200բ, 226ա, 237բ – 245բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉՔ, ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1908 ին գնուած է կ· Պոլիս 20 դահեկանի (Հ· Գրիգորիսէն):

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան՝ (էդ· 3) 1· «Հայելի ճշմարտացոյց, 2· Մեկնութիւն Յովհաննու Աւետարանին, 3· Հերձուածք, զոր սերմանեաց սատանայ ի մարդիկ, 4· Նկատումն Արիստոտէլի 5· Երանելոյն Հօրն Անանիայի հոգեվարք փիլիսոփայի ներքոդեան ասացեալ ի սուրբ կաթուղիկէ եկեղեցի, որ է ի Նոր քաղաքի, որ այժմ կոչի Վաղարշապատ· 6· Ոտանաւորք»:

Ա· Հայելի ճշմարտացոյց: Էդ· 4ա· «Հայելի ճշմարտացոյց: Արտահանեցեալ լատինացւոց եւ թարգմանեցեալ ի հայկական բարբառ ի Պետրոս վարդապետէ Թիֆ խսեցւոյ յամի Տեառն 1725 ի վէնէտիկ քաղաքի»: — Էդ· 5ա· «Հայելի ճշմարտացոյց (յառաջաբան) ի մէջ ամենից գործեալ սիրեցելոց որք կարի ընդունելիք են յաչս տիրուհեաց կանանց առաւել եղեւ սիրեցեալ գործին այն, որ կոչի Հայելի»: — Էդ· 8ա· «Գլուխ առաջնորդ· վարդապետն ասէ· Ով որդեակ իմ յանցեալ աւուրս հարցեր զու ցիս զոմանս իրս, իսկ ես ոչ կարացի պատասխանել քեզ, մի զբաղեցեալ էի իրականութեամբ ոմամբ»:

Ինը գլուխ հարցով եւ պատասխանով, այլ եւ այլ հարցեր չօշափելէն վերջ վեց գլուխ ալ Ս· Փրանկիսկոս Սալէզացւոյն «Աստուածասէր»էն էդ· 112բ – 131բ· կը քաղուի:

Էդ· 83բ – 84բ կայ «Վարդապետն· Հաւատալի է թէ Քրիստոս դատաւորն արտաբերեցէ զրանն վճռոյ երբայեցական բառիւ, որով ի սկզբան աշխարհիս խօսեցաւ Աստուած ընդ Ադամայ· նոյն բառն երբայեցական ճիայ զուտ եւ մաքուր, ի ստեղծմանէ աշխարհիս, մինչեւ ի գերութիւն Բաբելոնի· իսկ երբայեցիքն ճիալով երկրապէս ի գերութեան խառնեցին զբարբառս իւրեանց ընդ ասորոց բառից, եւ կորուսին զզաւութիւն բառից իւրեանց, որպէս պատահեցաւ աստանոր Հայոց, որք կալով ընդ տէրութեամբ, Տաճկաց եւ Պարսից զՀայկական խօսակցութիւն կիր արկին զբառս Տաճկաց եւ Պարսից»:

Բ· Էդ· 133ա: «Նախադրութիւն: Մեկնութիւն սրբոյ աւետարանին որ ըստ Յով-

հաննու: Ի խնդրոյ եւ ի հարկեցուցիչ հրամանէ արհիական գլխոյն եւ մեծ դիտապետին Տէր Զաքարիայի *սպասաւորի սուրբ առաքելոյն Թադէոսի: Թարգմանեցեալ ի լատին դրոց ի մերս բարբառ: — Թղ· 115ա: «Աւետ(ե)ա Հոգի սուրբ: Եւ եղեւ բան Տեառն առ Զաքարիա մարգարէ որդի Բարաքիայ որդւոյ Աստուածոյ առ ի յայտնութիւն Բանին Աստուածոյ առակաւ իմն եւ օրինակաւ ցուցանէ»: — Թղ· 160բ· «Նախերդութիւն վարդապետին Յոհաննու Բասլեցւոյն, ի կարգէ սրբոյն Ֆրանչիսկոսի: Ի սկզբանէ էր Բանն...: Վարդապետին Հուկո ի դիրս տապանին Նոյի վասն սուրբ աստուածաբանութեան եւ աստուածաչունչ դիտութեան դրեաց»: — Թղ· 154բ· «Նախադրութիւն սրբոյն աւետարանին որ ըստ Յօհաննու արարեալ մեծ վարդապետին Նիկոլայուսի Լիւրացւոյ որ ի կարգէ սրբոյն Ֆրանչիսկոսի: Կերպարան արծուոյ որ ի վերայ չորեցունց, Եզեկ· ա: Մարդարէն Եզիկիէլ, որում բացեալ եղեն երկինք եւ եռես զտեսիլ Աստուծոյ»: Վերջ՝ Թղ· 180բ:*

Գ· Թղ· 181ա: (Գիրք Հերձուածոց կամ) «Հերձուածք զոր սերմանեաց սատանայ ի մարդիկ· այս է: Բարբարիմոնաք, որ կոչի խուժադուժք սկսեալ յԱդամայ մինչեւ ի Նոյ»:

Հմմտ· Թ· 29 Գ· Թ· 320 Ա· (Դարձեալ տե՛ս Հ· Տաչեան՝ «Մանր ուսումնասիրութիւնք Ա· մասն, Վիեննա 1895 էջ 115–146), բայց այս ձեռագրին չատ աւելի մերձ է «Միաբան» ի հրատարակած (Վաղարշապատ 1892) բնագիրը անտես ընելով ընթերցուածներու դոյզն տարբերութիւնները:

Դ· Թղ· 196ա: «Նկատումն Արիստոտէլի: Ուսուցանէ մեզ ի բնալսողութեանցն այնոցիկ, որ հասարակաց բնականաց գոյանայ եւ անշնչից պղպայականաց անզգայից եւ եթէ այսոքիկ եօթն են Թուով՝ նիւթ, տեսակ, չարժումն» եւն:

Ե· Թղ· 201ա: «Երանելւոյ հօրն Անանիայի հոգեվարք փիլիսոփայի ներբողեան ասացեալ ի սուրբ կաթուղիկէ եկեղեցի, որ է ի Նոր քաղաք, որ այժմ կոչի Վաղարշապատ, յորում տեղւոջ ցուցաւ հրաչական տեսիլ մեծի նահատակի սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչի: Օգնեա Քիստս: Նոր օրհնութիւն նուագեալ երգեցէք Տեառն Աստուծոյ մերոյ նոր ժողովուրդ տիեզերական եկեղեցւոյ: Նորածնեալք նորոգութեամբ աւազանի սրբութեան եւ աճեցեալք հոգեանոյց զարդուցմամբ յարկս Տեառն: Վերջ Թղ· 225բ:

Հրատարակուած է ի Կ· Պ· 1747ին (տես Մատենագիտ· էջ 31) եւ ձրաքաղ Թերթին մէջ 1859, էջ 265–72, 291–98, 322–32, 358–66, 399 1859, էջ 265–72, 291–98, 322–32, 358–66, 399–406:

Զ· Տաղք: Թղ· 227ա· «Ի տխմարէն ծանուցեալ զոյգն ինչ արհեստից, որք պիտոյանան ի յաստուածաբանական ճչպրտաբանութեան, որ յետ ամին հետեւի: Համօրէն իր հիմնաւորի, վեհ իսկ լուսէն վերուստ փայլի»: — Բ· Թղ· 229բ· «Զի զոյգն ոտնաչափեալ աստուածաբանական ճչմարտութեանն եւ ի տհասէն: Մեծապոյն լոյսն էն ծայրագոյն մի իսկական, պարզագոյն յէն մի լոյս անեղ անհունական»: — Գ· Թղ· 234ա· «Ի տխմարէն ատ ի յոմանք աստուածաբանքն ծրեալ որ անուանագիծ տանցն եւս է մակադրեալ: Մի ածինն լոյսն լոյս իսկ որդին որ ծագեցաւ»: Սկզբնատառք երկտողերու կը կապեն «Մուրատ առ Աստուածաբան»:

Վերջը գրուած է՝ Թղ· 234բ· «Միաբանութիւն սիրելոյ: Գլուխ անկեան սկրն յիշելոյ» ապա՝ «Շարադրեցաւ ի Զմիւռնի քաղաք յամի Տեառն 1695 եւ ի մերս Ռձ\Ռ· Օգոստոսի լ· ի Մուրատէ որդւոյ Ղազարեան ի գեղչէ Շօռոթեան»: Ապա «Դիցուք զոմանս ի լուծմանց· որք եղեալ են աստ յոմանց առընթեր թղթոյն լուսանց: Անբաժանելի լոյսն փաղանուն է, անուամբ զանազան եւ գոյութեամբ եւ բնութեամբ մի» եւն: Զորս էջ է այս: Վերջ Թղ· 237ա:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի (Հմմտ· վերը):
— Թղ· 198ա· կայ՝ եւ տուղին իմաստ բանի մատուցուք փառս գովեստի այժմ անդրաւ յաւիտեանի, ամէն»:

935.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՌՄԾԵ = 1806

ԹՈՒՂԹՔ՝ 16: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, կոշտ: — ԿԱԶՄ՝ բղթակազմ, կռնակը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԾԵ 1806: — ԳՐԻՉ՝ Մուրա՞տ: — ՏԵՂԻ՝ Ս· Կարապետ Մշոյ: — ՏԷՐ՝ Մուրատ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ թղ· 16բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ ի գրոց պր· Կ· Բասմաճեանի, որ զայն 1924ին կը ճուիրէ մեր Մատենադարանին:

Մատեանս է՝ Ապաշխարութեան Շարակնոց· *Թղ· 1ա· «Շարական Ապաշխարութեան (Աձ) Հայր, բազումողորմ խոստովանիմ առ քեզ»: Վերջինն է՝ Թղ· 15ա· (Դկ) «Քրիստոս Աստուած, յոյս ապաշխարողաց»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 16բ· «Ի վա(յ)ելումն անարժան ոիրացու Մուրատին, ԷՔՀ ոք հանդիպի զայս տետրակն առնուլ յիշել զիս անարժանս ի սուրբ յաղաւթս ձեր եւ սրբ յիշեն յիշեալ լինի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ ամէն: Թվ· ՌՄԾԵին օգոստոսի էին, գրեցաւ ի չնորհատու աթոռն սուրբ Կարապետոյ որ ի Մուշ»:

936.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀՐ. ԺՈՂՈՎՈՑ

1771

ԹՈՒՂԹՔ՝ 277: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 34, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ բոլորգիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ ամէն ժողովի սկզբնաւորութեանն ու վերջը զարդ մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա–7բ, 275բ – 277բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1771: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ստեփաննո՞ս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ վեճետիկ: — ՏԷՐ՝ Հ· Ղուկաս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1915էն յառաջ մտած է մեր Հաւաքածոյին մէջ:

Մատեանս է՝ «Յիշատակարան պատմական հաւաքեալ եւ ընկալեալ ընդհանուր ժողովոց *ի սուրբ մատենից եւ յերեւելի մատենադրաց հաւաքեալ ի դերապատիւ* Յովհաննու Բադուարեան· թարգմանեալ *ի լատին լեզուէ ի հայս ի Հ·* Ստեփաննոս Վ· Ձորնովցոյ, *յաշակերտէ Մխիթարայ մեծի Աբբայի Սեբաստացւոյ ի խնդրոյ սիրելի կրօնակից եղբօր իւրոյ Ղուկասու Սիմեօնեանին: Ո· Կ· Վ· Ա· Յամի Տեառն* 1771 *ի վանս սրբոյն Ղազարու ի Վենետիկ»:*

1· *Թղ·* 8ա· «*Պատմութիւն սրբոյ ժողովոյն Նիկիոյ առաջնորդի, որ է առաջնորդ ընդհանուր ժողով: Յամի ծննդեանն Քրիստոսի* 347 (325): *Յամս ժամանակաց տէրութեանն Բրաբիոսի մեծի կոստանդիանոսի (Աձ) Հայր, բազումողորմ խոստովանիմ առ քեզ»: Վերջինն է՝ Թղ·* 15ա· (Դկ) «*Քրիստոս Աստուած, յոյս ապաշխարողաց»:*

2· *Թղ·* 19ա· «*Պատմութիւն սրբոյն ժողովոյն Սարդիկեայ, որ է յաւելուած առաջնորդ ժողովոյն: Յամի ծննդեան Քրիստոսի* 347: *Յետ լուծանելոյ հարցն Նիկիոյ ի կապանաց (մահու) մարմնոյ առ ի ընդունելի վարձս վաստակոց»:*

3· *Թղ·* 27ա· «*Պատմութիւն սրբոյ ժողովոյն Կոստանդնուպօլսի, որ է երկրորդ ընդհանուր ժողով: Յամի ծ(ննդեան) Ք(րիստոսի)* 381: *Յամի չորրորդի զկնի Սարդիկեայ ժողովոյն այն ինչ կայսրն Կոստանդին, որոյ տէրութիւնն»:*

4· *Թղ·* 44ա· «*Պ· Ս· Ա· Եփեսոսի, որ է երրորդ ընդհանուր ժողով: Յամի Ռ· Ք·* 431: *Յետ Նեկտարիոսի նստաւ յաթոռն Կոստանդիանոսի սուրբ Յոհան Ոսկեբերան»:*

5· *Թղ·* 64ա· «*Պ· Ս· Ա· Քաղկեդոնի, որ է չորրորդ ընդհանուր ժողով: Յամի Ռ· Ք·* 451: *Իբրեւ բարձաւ ի միջոյ Նեստոր Մաքսիմիանոս հովուէր զեկեղեցին»:*

6· *Թղ·* 84ա· «*Պ· Ս· Ա· Կոստանդնուպօլսի երկրորդի, որ է հինգերորդ ընդհանուր ժողով: Յամի Ռ· Ք·* 553: *Ընդդէմ ուղղադաւան հաւատոյ, զոր ի յոգնածուի մրրկայ ժողովոյն Քաղկեդոնի ամենապղծչ վճռովք»:*

7· *Թղ·* 96ա· «*Պ· Ս· Ա· Կոստանդնուպօլսի, որ է վեցերորդ ընդհանուր ժողով:*

Յ · Ծ · Ք · 681 : Յետ դատապարտութեան հերետիկոսաց» :

8 · Թղ · 107ա · «Պ · Ս · Ժ · Նիկիոյ երկրորդի, որ է եօթներորդ ընդհանուր ժողով : Յամի Ծ · Ք · 787 : Ա՛ւ տէրութեամբ Իսաւրեանն Լէոնի էր ի յԱրաբիայ հրէայ ումն» :

9 · Թղ · 124ա · «Պ · Ս · Ժ · Կոստանդնուպօլսի չորրորդի, որ է ութերորդ ընդհանուր ժողով : Յամի Ծ · Ք · 869 : Յայսմ ժամանակաց Միքայէլի եւ Թէոդորայ մօր նորա» :

10 · Թղ · 149ա · «Պատմութիւն սրբոյ ժողովոյն Լատերանու առաջներորդի, որ է իններորդ ընդհանուր ժողով : Յամի ծննդեանն Քրիստոսի 1121 : Թէպէտ ութերորդ ընդհանուր ժողովն սահմանեաց թէ չէ ումեք օրէն յաշխարհական իշխանաց» :

11 · Թղ · 148ա · «Պ · Ս · Ժ · Լատերանու երկրորդի, որ է տասներորդ ընդհանուր ժողով : Յամի Ծ · Ք · 1139» :

12 · Թղ · 153ա · «Պ · Ս · Ժ · Լատերանու երրորդի (1179ին) :

13 · Թղ · 159ա · «Պ · Ս · Ժ · Լատերանու չորրորդի» (1215ին) :

14 · Թղ · 163ա · «Պ · Ս · Ժ · Լուգդոնիոյ առաջներորդի» (1245ին) :

15 · Թղ · 170ա · «Պ · Ս · Ժ · Լուգդոնիոյ երկրորդի» (1274) :

16 · Թղ · 175ա · «Պ · Ս · Ժ · Վիեննայու» (1311) :

17 · Թղ · 179ա · «Պ · Ս · Ժ · Կոստանդիոյ» (1414) :

18 · Թղ · 197ա · «Պ · Ս · Ժ · Փլորենտիոյ» (1438) :

19 · Թղ · 204ա · «Պ · Ս · Ժ · Լատերանու հինգերորդի» (1512) :

20 · Թղ · 213ա · «Պ · Ս · Ժ · Տրիդենտոյ, որ է իննեւտասաներորդ ընդհանուր ժողով : Յ · Ծ · Ք · 1545 : Յամին հաղարերորդի հինգերորդի եօթնեւտասաներորդի հասարակաց փրկութեան առ քահանայապետութեամբն Ղէոնի» : Վերջ՝ Թղ · 275ա : Ընդհանրապէս ամէն ժողովքի վերջ դրուած է «Նշանագրութիւնք» այսինքն ծանօթութիւններ :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ *չունի :*

937.

ՀԱՅԵԼԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ

ՌՄԽԴ = 1795

ԹՈՒՂԹՔ՝ 214 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11·5 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8 : — ՏՈՂՔ՝ 23 : — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած : — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր : — ԿԱԶՄ՝ կաշիով ամբողջապէս պատուած եւ ոսկեզօծ զարդերով օժտուած : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր պահուած : — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, յստակ : — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ իւրաքանչիւր խնդիրի եւ գլխու առջեւ միալոյն. ճաշակաւոր : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ բոլորգիր : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ խնդիրներու եւ գլուխներու առջեւ : — ՆԿԱՐՔ՝ երկու տպագիր պատկեր — Թղ· 8բ· «Առաքելական թղթոց մատենագիրք եւ Թղ· 189բ· «Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ» : — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա – 2բ, 8ա, 189ա, 212ա, 214բ : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1795 : — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ : — ՏԵՂԻ՝ Վենետիկ : — ՏԷՐ՝ անծանօթ : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս քնագիրը՝ վարը : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1926էն յառաջ մտած է մեր ձեռագիրներու հաւաքածոյին մէջ :

Մատեանս է՝ (Թղ· 3ա) «Հայելի ազդեցութեան· Ա· Յորում ցուցանին Թիւրութիւնք տեառակին կոչեցեալոյ Գաւազան կըրկնազօր առ ի պղատուիչն եւ յուղղութիւն հեղինակի նորա Սրմաքէչ Մանուէլի : Արա-

բեալ յումեմնէ ճշմարտասիրէ ի վասն ճրչմարտին Աստուծոյ եւ ի պատիւ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ սրբոյն Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին : Յամի Տեառն 1781, ի թուականի Հայոց ՌՄԼ : Օրինակեալ ի բուն դաղափարէ յամի Տեառն 1795 ի Սեպտեմբերի 4, եւ ի թուականիս Հայոց ՌՄԽԴ : ի Վէնետիկ ի վանս սրբոյն Ղազարու» :

1 · Թղ · 4ա · «Կանխաբանութիւն առ սրբմաքէչ Մանուէլն : Ի բազում ժամանակաց լռեալը եւ դադարեալը հեռացեալը» :

2 · Թղ · 9ա · «Ինդիր Առաջին : Հակառակութիւնք սրմաքէչ Մանուէլին ի վերայ բղխման Հոգւոյն սրբոյ եւ մեր առ ի նոյնս Աստուծով դիմադրութիւն : Առաջին քարն որ ձգես ի մեզ, մանաւանդ թէ յերկինս» :

Թղ· 10ա : «Գլուխ Ա· Պատասխանիք առ ցուցմունս հակառակորդին : Թէպէտ ամենայն ցուցմունք քո բերելոյ» : Առաջին խնդիրը երեք գլուխ ունի :

3· Թղ· 122ա· «*Ինչքիս երկրորդ: Վասն պատասարակելոյ ի տան եւ բնակելոյ կարգաւորաց ի տունս աշխարհականաց: Քրիստոս Տէրն մեր կամելով մխիթարել զաւրքս առաքեալն*»:

Ունի երկու գլուխ զոր վերոյիշեալ նեթեալս:

4· Թղ· 133բ· «*Ինչքիս երրորդ: Յորում յանդիմանին անճառնի զրպարտութիւնք եւ մոլորութիւնք Սրմաքչին,, զորս դնէ նա ի չորրորդ գլուխն ի 83 թղթահամարէն մինչեւ ի 119: Ընթերցայ ի խանճռռեալ պատասխանին քում պրանս բոպումս*»:

Այս մասն ունի 2· գլուխ: Առաջին գլխուն մէջ նկատի կ'առնուին ԺԹ· «զրպարտութիւն»-նեը:

5· Թղ· 174ա· «*Ինչքիս չորրորդ: Յորում յանդիմանի տգիտութիւն Սրմաքչին ի վերոյ գլխոյ առաջի եկեղեցւոյ: Հինգերորդ եւ վերջին հակառակութիւն քո*»:

6· Թղ· 182բ· «*Վերջաբանութիւն եւ խրատ առ սրմաքչ Մանուէլն: Եւ արդ ահաւասիկ ըստ յաջողելոյ վերին իմաստութեանն*»:

Թղ· 187ա· կայ

«Ամ քեզ տիպար հոգեվայել, ազգողական ի ցուցանել ուշ մտաք ի սա հայել· մի դանդաղեր ով Մանուէլ» եւն· ապա անդ «Այլ բան առակաւոր՝» ի ջոյ մանեալ զանխուլ տառի, ամբոկ գործոյս գիմաւորի:

Թղ· 188բ· կայ սա կարեւոր «ծանօթութիւն»ր «Ճեա կատարելոյ մեր զգրութիւն նախընթացոյ գրոցս որ ընդդէմ մոլորութեանցն իմաստասէր Մանուէլին, յորում քաջ հանդիսանայ հեղինակն, մանաւանդ ի ցուցանել զդիմաւոն Հոգւոյն սրբոյ եւ յիրկւոյ վկայութեամբ վարդապետացն Հայոց, զոր արարեալ էր նոյն հեղինակիս ոչ Վ· Հ· Գարբիէլ վարդապետն մեր Աւետիքեան, որինակեալ զգուշութեամբ բուռ նախընթացոյ գրոցն: Բայց զի մի' ընթերցողքն կարծեսցեն թէ ոչ ոք ճառ իւրն միանգամայն յօրինեալ ի նմանէ, վասն այսու համառօտ ծանօթութեամբս անդեակս առնեմք զընթերցողսն, թէ ի դանադան ժամանակս արարան ի նմանէ, վասն զի առաջինն յօրինեցաւ յամի Տեառն 1781, որպէս կայ նչանակեալ ի սկիզբն գրոցն, իսկ երկրորդս յամի 1795: Իսկ պատճառն ի միասին գտանելոյ մերոց զոա ընդ նմա է, զի որովհետեւ հեղինակն է միեւնոյն եւ զի բաղում վկայութիւնք եւ ցուցմունք առեալք ի բանից վարդապետացն Հայոց, զորս դանդ արարեալ էր յառաջին դիրսն յերկրորդն բովանդակին, վասն այսորիկ ևթէ հաճոյ իցէ ընթերցողացն ընթեռնուլ եւ զայնս առ ձեռն պատրաստ գտցէ նոցա»:

Բ· Թղ· 190ա· «*Հաստատութիւն բղխման Հոգւոյն սրբոյ եւ յիրկւոյ վկայութեամբ վարդապետաց Հայոց: Ճշմարտութիւն մատանց հաւատոյ*»: Վերջ՝ Թղ· 211բ:

Վկայութիւններ կը բերուին՝ Ս· Գրիգոր Լուսաւորչէն, Ցակոբ Մծբնացիէն, Մովսէս Խորենացիէն, Խոսրով Անձրեւացիէն, Գր· Նարեկացիէն եւ Ցովհ· Վանականէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

938.

ՏԱՂՔ ՂԱԶԱՐԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

1837

ԹՈՒՂԹՔ՝ 40: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ հասարակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, կռնակը ժայռայուած եւ թուղթ կպցուած է վրան: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, թղթեր պակաս կամ կազմէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակէ վար բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ կարելի է ըսել չունի, զի պարապ թղթերու վրայ գրի փորձեր եղած են: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1837: — ԳՐԻՉ՝ Դանիէլ Մելիքոնեան: — ՏԵՂԻ՝ Դաւրէժ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 39բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ետեւը՝ «Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Մատենադարանին նուէր Թաւրիզցի բժիշկ Արմենակ Ալիքանդիլեանից ձեռամբ Հայկ Աճէմեանի 7 – 20 Ապրիլ 1924 թ· Թաւրիզ»:

Մատեանս է՝ Տաղ Ղազարայ վարդապետի:

1· Թղ· 4ա· «1837 *Օգոստոս 25: Տաղ յօրինեալ ի Ղազար վաժապետ վարդապետէ ի վերայ խաչին եւ կարմիր վարդին, յամի փրկութեան մերոյ* 1837 *եւ ի Հայոց* ՌՄՁԶ, *ի ժամանակս վարժապետութիւն իւրում ի*

տիրաչէն քաղաքս Դաւրէժ : Գլուխ առաջին ի գնալ գարնան ես քեզ կարօտ ճնացի , արագ ելեալ ի գլուխ լերանց գնացի » : « Ի Ղազար վարդապետէ » :

2 · Թղ · 5բ · « Նորին Տեառն վարժապետ վարդապետէ *յօրինեալ ի վերայ սուրբ կուսին Մարիամու Աստուածածնին : Ի նոյն թուոջ փրկութեան մերոյ* 1837 *ի Դաւրէժ քաղաքի ընդ հովանեաւ վերահրաչ Աստուածածնի եկեղեցւոյն նորին քաղաքի ի վարժարանն : Ի յանեղէն լուսոյն ընտրեալ հարսն յերկրի , զարդեցար չնորհօք կոյսդ դովելի* » : « Ի Ղազար վարդապետէ » :

3 · Թղ · 8ա · « Նորին Տարօնացի Տէր Մարտիրոսեան Ղազարու վարժապետ վարդապետին *երգ բարեոնաբար ի վերայ Բաբելացի Տէր Մանուէլին : Ի նոյն քաղաքն Դաւրէժ եւ ի նոյն թիւ փրկութեան մերոյ* 1837 : *Ի խթմանէ խղճիս խարեալ խոցոտիմ* » : « *Ի Բաբելացի Մանուէլ* » :

4 · Թղ · 11ա · « *Տաղ յօրինեալ ի Ղազար վարժապետ վարդապետէ ի վերայ Եսայի մանկանն : Եսայի , նոր մանուկս , ի սէր քո այրիմ , արտակէզ բորբոքմամբ վառեալ մաչիմ* » : « *Եսայի է երգ* » :

5 · Թղ · 12ա · « Ի նորին Ղազար վարժապետ վարդապետէ *յօրինեալ երգ բարեոնաբար ի բերանոյ նախահօրն Ադամայ առ տեն չալին դրախտն եդեմ , վանն Եզեկար մանկանն : Ես Եզեկար նոր մանուկս ի սէր քո այրիմ , արտակէզ բորբոքմամբ խիստ վառեալ մաչիմ* » : « *Եզեկար* » :

6 · Թղ · 13ա · « Նորին Տեառն Ղազարու վարժապետ վարդապետի *տաղ վանն գալստեան բարեկամաց ի հաշա բերկրութեան : Հրաւէր սիրոյ հոգւոյն կոչման , աննիւթիկ ձայնիւ ապդեցութեան* » :

7 · Թղ · 14ա · « Ի նորին Տեառնէ Տէր Մարտիրոսեան Ղազար վարժապետ վարդապետի *յօրինեալ տաղ ի գալուստ փեսային վանն Գրիգորի : Գարունն էանց , ծաղկունքն ամէն չորացան : (Ի) Գրիգորի* » :

8 · Թղ · 15ա · « Երգ նորին Տեառն Ղազարու վարժապետ վարդապետէ *յօրինեալ ի վերայ արտասուական , երգս յօրինեալ լալական* » : « *Գրիգորէ է երգս* » :

9 · Թղ · 16ա : « Նորին (ի) Տեառնէ Տէր Մարտիրոսեան վարժապետ վարդապետէ *յօրինեալ տաղ սիրոյ ի վերայ զրոց անուան Յարութիւն մանկան : Յարուցեալ Յիսուս նոր փեսայն , ով մանկունք , պճնեալ զգեցոյց զմեզ հարսունք* » : « *Յարութիւն* » :

10 · Թղ · 17ա · « Ի նորին ... *տաղ վանն Ալէքսան մանկանն : Արփի անաղօտ , ճաճանչ լուսահեղ , պարպարեալ գնդակս ի նարասքանչ պեղ* » : « *Ալէքսանի է* » :

11 · Թղ · 18բ · « Նորին ... *տաղ սիրոյ վանն Համբարձումեան Յարութիւն մանկանն : Յարփւոյն անհուն , սէր լոյս փառաց , բորբոքեցաւ մեզ ի բարձանց* » : « *Յարութիւն* » :

12 · Թղ · 19բ · « *Տաղ յօրինեալ ի Ղազար վարժապետ վարդապետէ ի վերայ սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին եւ Կարապետին վանն Մանուէլեան Կարապետին : Կառք ոսկեզէն յօրինեցայ , բարձր Մասեաց հովվեցայ* » : « *Կարապետ* » :

13 · Թղ · 20բ : « Ի նորին ... *տաղ հարսի եւ փեսայի վանն Սիմէօն մանկանն : Սեաւ եմ ես եւ գեղեցիկ , նազելի նազելի , յաւէ՛րժ երգոյն երգեցիկ* » : « *Սիմէօնի է երգ ...* » :

14 · Թղ · 21բ : « Ի նորին ... *յօրինեալ զրով անուամբ Դանիէլի : Դամբարան հրաշիւ , զատակնիք հպատոյ* » : « *Դանիէլ* » :

15 · Թղ · 22բ : « *Տաղ յօրինեալ ի Ղազար վարժապետ վարդապետէ վանն Եուսուֆ Բեկեան Մկրտչին : Մաքրապայն արքայ վառեալ արուսեակ* » : « *Մկրտիչ* » :

16 · Թղ · 23բ : « Ի նորին ... *վանն Մովսէս Մանկան : Ի բորբոքել անասատ սիրոյս սխրանաց , յիս արձարձեալ սէր նազելի կուսանաց* » : « *Ի Մովսէսն* » :

17 · Թղ · 25ա : « Ի Նորին ... *երգս այս Ագալար խանին* » :

18 · Թղ · 26ա : « *Ի Նորին ... ասացեալ զրով անուամբ վանն Աւագելեան Զաքարիային : Զուարթունք յերկնից , դուք յիս հայեցէք , զիմ պատիւ անձին բարւոք քննեցէք* » : « *Զաքարիայ* » :

19 · Թղ · 28ա : « Նորին ... *երգս այս վանն Աւետիսեան Մարգարէին : Մաքուր խմբից մարգարէին , նոր չող ծագեաց , պայծառ յերկնից* » : « *Մարգարէ* » :

20 · Թղ · 29ա : « *Երգ ի Նորին ... ասացեալ վանն Սիմիօնեան Յուսիկ մանկան : Յարփոն անհուն , ննջման ի քուն մահուան* » : « *Յովսէփ* » :

21 · Թղ · 30բ : « *Երգ առ Յովհաննէս Յարութիւն : Յարփոյն սիրոյ չող նոր չրթամբք չողչողէր* » : « *Յարութիւն* » :

21 · Թղ · 33ա : « *Երգ առ Մխիթարեան Բաչիրն : Բարձունք Մասիոյ առաւօտեան ցօղով լեցուեցան* » : « *Բարչերի երգ ...* » :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ (Թղ · 35բ – 39ա , պարապ , ապա՛) Թղ · 39բ , – 40բ , Քաղցր են ինձ դրպրութիւնք քան զմեծութիւն բնաւ , որպէս եւ ոմն բարւոք ի պերճաբեղոն անշուշտ վկայեաց : Այսմ ըստ որում քաջ պիտելով բարեյիշատակեալ գերիմաստ

վարժապետան մեր Ղազար Հոգէշնորհ վարդապետան ուստի ջանացեալ իբրային հոգեւոր որդիքս ժեռնասուն աշակերտաքս ի սէր իմասասիրեան մօր գպրութեան յորդորելով եւ վասն որոյ որպէս եւ գայլ նիւթ պիտութեանց նոյնպէս եւ զերաժշտականաց երգոց, որ՝ համերգականաւն ասպաշտութեանն, եղ մեզ գործնակ առաջի եւ գայլս ոչ յայլ պէտս, եթէ ոչ ի ձանձրանալն ի յաւիտեան մասնմանս պէսպէս ընթերցման երգելով սթափեալ բերկրեացին սոված եւ յաստուին նպատակն բարեաց ի մայրն իմասասիրեան յաւուրն չնորհաց ուրնջանօք խրախուսեալ զարձ առեալ փութացին: Յայսմ կամս բարութեան յաժարելով յաւել եւ գայս, զի յորինեալ գայն երգս բան անուանց իւրոց սիրելի աշակերտացն, որք ի նորին երգոյն պիտացեալ զգործս եւ զարժանավայելչութիւն հնգինակի անուանց իւրեանց զուարճացեալ բերկրելով մտաբերեսցին եւ ինքեանք նոցին ասաքինութեանց հետեւակ լեալ: Զայս իմ տեսեալ եւ յիմասաս գիպաւորս սորին երգոյն գմայլեալ աշակերտի նորին Մելիոնեան Դանիել գպրիս բնդօրինակեալ գրեցի ի 1839 ի Հոկտեմբերի 20 ի Դաւրէժ քաղաքս ի նոյն վարժարան ներկայութեամբ նոյնոյ վերոյիչեալ բարեյիշատակ հօրն եւ մաղթեմ ի բարեսէր սիրելեացս, որ գի հանդիպման ժամու տալ մեզ ոչ գայլ ինչ, եթէ ոչ զաղերս բարեաց, որ վարձն է բարեաց եւ անմահութիւն փառաց անձանցն կատարեալ հոգւոց»:

2· Թղ· 1ա–3բ, գրի փորձեր: Թղ· 1ա· կարեւոր՝ «Դանիէլ յետնեալ գպիր ասաց գայս երգս ի վերայ անուան իւրոյ»: Ապա՝ «ի 1841 Յունիսի 1ին եառ գայս երգարան Յովհաննէսին Յարութիւնին վասն օրինակելոյ ի տան աւուր ժամանակի եւ զինի այնմ աւուրց պարտիս անպատճառ տալ եւ առի ի նմանէ գմին թուման փող ի գրաւանս ինձ, զի յետ առնելոյ ի նմանէ զառաջարանս գայս պարտիմ հատուցանել նմա գիր թուման, որ եմ Դանիէլ Մելքոնեան գրեցի եւ ինձ ընդունելի է»:

939.

ՅԱՂԱԳՍ ՃԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 76: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ՏՈՂԻ՝ 22: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն ուշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ դիմացկուն թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջովին կաշեպատ, կռնակը բիչ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն եւ ետեւէն թերթեր ինկած: — ԳԻՐ՝ տգեղ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԳԼԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա, վարի լուսանցքին վրայ· «Գնեցաւ յամի 1908 ի կ· Պոլիս 10 դրշ· Գ· Գր(իգորիս)»:

Մատեանս է՝ (*թղ· 1ա*) «Յաղագս ճարտասանութեան:

1· *Թղ· 1ա*: «*Գիրք Առաջին Յաղագս սահմանի ճարտասանութիւն բաժանմանց եւ մասանց նորին*: *Գլ· Ա· Ճարտասանութիւնն որ եւ ասի հռետորութիւն է արհեստ բարւոք ասելոյ*»: *Ունի Դ· գլուխ*:

2· *Թղ· 6ա*: «*Յաղագս առաջին մասին ճարտասանութեան*: *Գիրք Երկրորդ*: *Յաղագս կրկնակի պաշտօնի ճարտասանին եւ յաղագս ամանց պահանջեցելոց առ դատուն*: *Գլ· Ա· Երկու են պաշտօնք ճարտասանին ի դատուն*»: *Ունի Ժ· գլուխ*:

3· *Թղ· 33ա*: «*Յաղագս երկրորդի մասին ճարտասանութեան*: *Գիրք Երրորդ*: *Յաղագս նախապատրաստողական մասանց ասացուածոց եւ թէ դի՛նչ իցէ սկսուածն*: *Գլ· Ա· Գիտելի է զի ասացուածն ունի զչորս մասունս, որք ասին*»: *Ունի Լ· Գլուխ*:

4· *Թղ· 41ա*: «*Յաղագս երրորդի մասի ճարտասանութեան, այսինքն յաղագս ճոխաբանութեան*: *Գիրք չորրորդ*: *Յաղագս թէ դի՛նչ իցէ ճոխաբանութիւնն եւ որք իցեն յատկական պարագայք նորին*» *Գլ· Ա· Ճոխաբանութիւն է յարմարից*»: *Ունի Ժ· գլուխ*:

Նմոյշներ կը բերուին Նարեկէն· Թղ· 67ա· կայ այս դիտողութիւնը· «Արդ այսոքիկ են եւ այսքան օրինակք առացուցեալք ի լուսաւոր եւ ի զարմանահրաչ բանից սրբոյն Հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյն, բաւականասցին առ առաջադրեցեալն մեր»:

5· *Թղ· 67բ*: «*Յաղագս չորրորդի մասին ճարտասանութեան, այսինքն յաղագս յիշողութեան*: *Գիրք հինգերորդ*: *Յաղագս թէ դի՛նչ իցէ յիշողութիւն եւ ի քանի՞ս անյաս*: *Գլ· Ա· «Յիշողութիւնն է հաստատուն իմացումն եւ ըմբռնումն…»*: *Ունի մէկ գլուխ*:

6· *Թղ· 69բ*: «*Յաղագս հինգերորդ մասին ճարտասանութեան այսինքն յաղագս տարբերութեան, Գիրք վեցերորդ*: *Յաղագս թէ դի՛նչ իցէ արտաբերութիւնն եւ ո՛րքան իցէ օգտակար*: *Գիրք Առաջին* (*պիտի ըլլայ*

Գլ. Ա.) Արտաբերութիւնն որպէս յառաջնում դրքոյ ասացաւ»: Վերջ թղ. 72բ:

Թղ. 73ա–75բ օրինակք: Թղ. 75բ. կայ՝ «Արդ ասոքիկ են օրինակք ընդլայնման պարբերութեան ճարտասանութեան արտահանելոյ ի յաղօթից սրբոյ Հօրն Գրիգորի Նարեկացւոյն հրեշտակակրօն հռետորին եւ Հայոց մեծի փիլիսոփային, զորս ի վեր անդ ի չորրորդ գիրքն եւ ի վերջն տասներորդ գլխոյն յիշեցաք: Ուրանօր եւ ի ձեռն Թուագրոյ համանչանեցելոց խոստացաք յղել առ վերոգրեալ օրինակս եւ աստի ի Նարեկ կոչեցեալ գիրքն: Բայց զի դիւրագիւտ լիցի հետազօտողացն համանչանեցաք նաեւ ի յօրինակս իւրաքանչիւրոյն գԹուագիրս գլխոց նորին եւ եւս զԹխթահամարս էջից ըստ նորագոյն տպելոյն ի Թուին Հայոց 1204 որ ի Կոստանդինուպոլիս: Ահ բարեմիտ ընթերցողացդ զկէ լիցի ինչ մի: Քանզի զայսոսիկ օրինակս յորոց օրինակեցաւ կարի մթագոյնք էին ի գտանել զգլուխս եւ զէջս թխթահամարաց Նարեկին առ որս առաքէր: Ուստի ոմն ի բանասիրաց, որպէս զի դիւր լիցի հետազօտողաց զփոյթ անձին կալեալ, ոչ սակաւս աչխատեցաւ ծախելով ըստ կարի իւրում ջանս: Ապա ըստ բնական օրինի որ առաբէր Տէր մեր այնոցիկ զի մի մոռացին զերախտիս Թէեւ իցէ սակաւ, ասէ. Որպէս կամիք Թէ արասցեն ձեզ մարդիկ նոյնպէս արարէք եւ դուք նոցա: Ինդրի յԱստուածասիրութենէ եւ ի բարեբաղտութենէ ձերմէ ընթերցողացդ զսա կամ զօրինակ համայն դրքոյս, գոնեա յիշել միով Հայր մերիս...»: — Թղ. 1ա կնիք մը Ա. Ծ. Յ. Տ. Վ. Ո. Հ. առերով:

Յիշատակագրութիւն չունի, համառ. վերր:

940.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԵ—ԺԶ դար

Մատեանս է Շարակնոց, (խազերով) սկիզբէն եւ վերջէն թերի: Կը սկսի (Թղ. 1ա) Ծննդեան օրհնութեան հետեւեալ տեղէն («եւ հովուացն տեսեալ) զհրաշալի ծագումն աստեղն, փութապէս եկեալ տեսին, մանուկ եղեալ յանբանից մսուր»: — Թղ. 38ա. (կիսախորանիկ) «Երգ բուն բարեկենդանին»: — Թղ. 79բ. (կիսախորանիկ) «Կանոն Յարութեան Ղազարու»: — Թղ. 104ա. (կիսախորանիկ) «Կանոն սրբոյ պասեքին. Այսաւր յարեաւ»: — Թղ. 104ա. (կիսախորանիկ) «Կանոն Պենտակոստէին»: — Թղ. 183ա. (կիսախորանիկ) «Կանոն Նաւակատեաց սրբոյ խաչին»: — Թղ. 267ա. (կիսախորանիկ). «Կանոն յարութեան աւրհնութիւն»:

Թղ. 320բ. կը սկսին Ներսէս Շնորհալիի չարականները եւ փիչ վերջ՝ Թղ. 294բ. գիրքը կը վերջանայ: Շատ վնասուած ձեռագիր մըն է: Համառ. Թ. 142, 661, 662, 666, 674:

Յիշատակագրութիւն. չունի:

941.

ԳԻՐՔ ԲՆԱԶՆՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 179: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ ու փայլուն: — ԿԱԶՄ՝ չունի, վրան հաստ թուղթ ածցուած; — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր, խոնաւութիւն տեսած: — ԳԻՐ՝ ընտիր նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԳԱՏԱՐԿ՝ Թղ. 178բ–179բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ. ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ. ՏԷՐ՝ ան-

ծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Գալէմքեարեան Կ· Պոլսոյ մէջ 1908ին 3 դրշ·ի գնած է:

Մատեանս է՝ «Գիրք Բնագնութեան *բոլոր մարդկային մարմնոյ: Արտագրեցեալ ի* Հօան Պաբթիստայէ Փօրթայնոյ *եւ համառօտեալ* Ֆռանչիսկոսէ Սբէլլուքոյ: Թարգմանեցեալ ի Յօհաննիսէ վարդապետէ Կոստանդնուպոլ եցւոյ: *Ըստ խնդրոյ պարոն Գասպարի որդւոյ Յովհաննի Սահրաթին ի յիշատակ անձին իւրոյ եւ ի վայելումն ընտանեաց նորին ի փառս մեծապոյն Աստուծոյ»*: Ա — Դ Գիրք: *Մանրամասն հմմտ*· Թ· 262, 732, 798:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

942.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ՀԱՅ-ՀՈՌՈՄՈՑ

ԺԸ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 186: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8: — ՏՈՂԵՐ՝ 20: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ փայտուն քուղք, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, կռճակը ֆիչ մը վնասուած, առջեւի եւ ետեւի կողմին վրայ դրոշմուած է Ս· կոյս եւ ուրիշ զարդեր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական աղտոտած ու թղթեր առջեւէն եւ ետեւէն կտրուած: — ԳԻՐ՝ ընտիր ճօտգիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 186բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԷՐ ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առջեւի կողմի ներսի դին՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 15 դր· 1908 Հ· Գրիգորիս»: Ապա մատիտով գրուած «երեւի լինել ժամագիրք Հայ-Հոռոմոց»:

Մատեանս է ժամագիրք *կամ* Օրօլոկիոն Հայ-Հոռոմոց: *Ցիչենք հակիրճ՝*

1· Թղ· 1ա· (*կը սկսի*)՝ «*Զարթուցեալքս ի քնոյ անկանիմք առ քեզ բարերար եւ հրեշտակաց զերկն դոչեմք քեզ դորեկ սուրբ սուրբ, սուրբ ես Աստուած վասն Աստուածածնին ողորմեա մեզ*»:

2· Թղ· 21ա· «*Սկիզբն առաջին ժամուն: Գիրբիէ ելեհսօն ԺԲ· տոկսոյկեն Տիֆղերօսկինհսօմեն գեբռօսբեսօմեն Գ· անղամ ասէ: Սաղմոս զլուխ Ե: Բանիկ իմոց ունկն դիր, Տէր*»:

3· Թղ· 30ա· «*Կարգաւորութեան Գ· ժամուն օրօսուն սուրբ մեծ պահուն: Թագաւոր երկնաւոր Մխիթա: Այիօս օ Թեօս, Այիօս Խաքիրօս, Այիօս աթանադօս, ելեհսօնիմաս, Գ· տոկսոյկենին Բանանիայպրիաս ելե· գիրբիէ ելլեհսօն Գ· տոկսոյկենին Բ· ագերիմօն օ ինդիս տանին այ*»:

4· Թղ· 35բ· «*Կարգաւորութիւն Զ· ժամուն օրօսին կարդան զայս Թագաւոր երկնաւոր մխիթա: Այիօս օ Թեօս, Այիօս խաքիրօս, Այիօս աթանադօս ելեհսօն իմաս· Գ անգամ ասէ տոկսայկենին բանայիայպրիաս եւն· Սաղմս ԾԳ Աստուած անուան քում*»:

5· Թղ· 42ա· «*Գարգաւորութեան Թ ժամուն: Թագաւոր երկնաւոր մխիթարիչն: Երեքսրբեան ամենասուրբ երրորդութեան Հայր մեր, գիրբիէ ելեհս ԺԲ· տոկսոյկենին տեֆղեբրօսկինհսօմեն գեբրօսբեսօմեն Գ անդամ լմանն գիտ, ասե սաղմոս գլուխ ՁԳ· Որպէս սիրելի են (յ)արկք քոո Տեր*»:

Թղ· 55ա· գրուած է՝ «Լուս զուարթ սուրբ փառաց անմահի Հօրն երկնաւորի Յիսուսի Քրիստոսի եկեալքս ի մուտ արեգականն տեսաք գլոյս, երեկոյի օրհնեմք զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբ Հոգի Աստուծոյ, արժանաւոր ձայնիւ ամենայն ժամ օրհնեմք զՈրդին Աստուծոյ կենդանարար, որ դոյ (տայ) զկենդանութիւն ամենայն արարածոց, վասն որոյ (յ)աշխարհս զքեզ փառաւորեցէ: Թղ· 55բ· «Կիրակի երեկոյին· Աստ օրհնեմք ամենայն ծառայք···: Երկուշաբթի երեկոյին, Տէր, լուիցէ ինձ ի կարդալ իմում»:

6· Թղ· 60ա· «*Տիեւխօնդօն այիօն բաներ: Թագաւոր յերկնաւոր մխիթարիչ, Այիօս օ Թէօս, Այիօս խաքերօս եւն Սաղմոս ի կարդալ իմում*»:

7· Թղ· 78ա· «*Սկսանիմ իրիկոյին փոքրն աբօղիբնայն: Տիեւխօնդօն այիօն Բադերօն իմեօն գիրբիէ յիխոյ, խրիստե օ Թեօս իմօն ելեհսօն իմաս ամին· Տօկսայսի օ Թեօս իմօն տօկսայսի, տօքսայսի քիրբիէ տօքսայսի*»:

8· Թղ· 92բ· «*Ի Տեր կարդացին գարգաւորութեան սրբուհի Աստուածածնայ: Զխորհուրդ նախայաւիտենական, յա(յ)տնեալով քեզ, ով որիորդ, Խաւրիել եկաց զքեզ ողջունելով*»:

9· Թղ· 116ա· «*Գաւգաւորութեան մեծ Բասալիւսին· սկսանեմք որ այսպէս: Տօկ-*

սայսի օթէօս իմօն տօկսայսի, սղմո(ւ)ս ՃԽԲ»:

Թղ· 105ա· «Վերջուին կարգաւորութեան աղաչանաց գանունիս սուրբ Աստուածածնայ փոքր բարաքլիսին, փառք քեզ Աստուած, փառք քեզ, Գ· անգամ ասէ, յետոյ սաղմոս ՃԽԲ· Տէր Լուր աղօթից իմոց»:

10· *Թղ· 133ա· «Աբօղիբնայս սուրբ եւ հոգևակաւոր փառաւորեալ հրաշալի մեծին Զատիկուն կիրակիեն մինչեւ նոր կիրակի Թումայի սաղմոսեմք այսպէս: Փառք քեզ Աստուած (երեք անգամ, ապա)՝ Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց մահուամբ զմահ կոխեաց եւ որոց ի գերեզմանի էին կեանս չնորհեաց»:*

11· *Թղ· 136ա· «Եւ զկնի գանօնին կիրակի աւուրն երրորդութեան կան յետոյ զայս: Արժանի ե որպէս ճշմարտապէս զերրորդութիւն»:*

Թղ· 133ա — 201ա· կը գրուին ընդարձակ աղօթքներ Ս· Բարսեղէն Ս· Ցովհ· Ոսկերբանէն, Ց· Դամասկացիէն եւն: Այս ձեռագիրը չափազանց կարեւոր է Հայ—Հռոմէերու պատմութեան: Ծանօթ է մեծ օրօլոկիօն մ'ալ «Թարգմանեալ ի հելենից ի հայոց բարբառ» համար. Ձանիկեան, Հնութիւնք Ակնայ, էջ 100–111: Համար. նաեւ Հ· Զարբ· Մատենագիտ· էջ 238:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

943.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 45: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ցեցակեր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր, ինչ մը ցեցակեր, նոյնիսկ թուղթ ինկած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: Բնագիրը երկու գծի մէջ առնուած: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ առջեւի կողմին ներսի դին կպցուած Ս· Աստուածածնի եւ Ս· Աննայի՝ գունաւոր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1914ին յառաջ մեր հաւաքածոյին մէջ մտած:

1· *Թղ· 1ա· «Հաւատոյ Քրիստոսի սուրբ չարչարանացը եւ սուրբ խաչին համբան քալելուն: Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս ես մեղաւոր հաւատով կու խոստովանիմ ու կու հաւատամ զքեզ սուրբ Հաղորդութեանդ մէջ»: Ճանապարհ խաչի չերմեռանդութիւն է այս՝ մտածականով եւ աղօթքով:*

2· *Թղ· 18բ· «Ի բրատ խոստովանութեան: Կամենալով ես խոստովանելու մէկ քովի կի թողում զաչխարհիս ամէն տարտը»: — Թղ· 20ա· «Դաւանանք հաւատոյ: Տէր իմ եւ Աստուած իմ, հաւատամ յոյս ու նիաթ ունիմ զքու անհուն ողորմութեանդ վրայ», եւն եւ զանազան աղօթքներ խոստովանանքի պատրաստութեան եւ չնորհակալութեան Թղ· 124ա· «Աղօթք սո սրբուհի կուսին Մարիամու ապաւէն եւ միջնորդ մեղաւորաց: Ով սրբութեան ուսիցդ տակը երեսիս վրայ անկանիմ: Ով Մարիամ մայր եւ ապաւէն մեղաւորաց»:*

3· *Թղ· 27բ· «Հաղորդվելուն չահաւոր հոգուն պարտիս ասելու աղօթք: Աչվիս լուս այսօր արարիչ իմ մօտս կաղնեցաւ» եւն ու պէս պէս աղօթքներ Ս· Հաղորդութեան:*

4· *Թղ· 31բ· «Ինչպէս պարտքն է եւ պէտք է ասելու այս ինը վարդարանը Յիսուսի անպատմելի չարչարանացը չարթուն»:*

5· *Թղ· 38բ· «Տաղ Ալէքսանոսի ճղնաւորին: Աստուած զթած եւ մարդասէր երբեակ, լսէ իւր ծառային, ով հաւատով պարգեւ խնդրէ փութով առնէ զիւր խնդրելի», Թղ· 43բ· «Խեւ Յոհաննէս Թուրկուրացին, գրեաց զվարք ճղնաւորին»:*

6· *Թղ· 44ա· «Երգ Յիսուսի եւ Մարիամու: Յիսուս կեցուցիչ, աչխարհի փրկիչ, ես ծաղիկ ծաղկաց, Յիսուս զթասէր, Որդի մարդասէր»:*

Թղ· 44բ· «Աղօթք մատուցական: Ով ողորմած Տէրն իմ, զիմ մեղքն պատճառն»: Վերջին աղօթքն է այս, որ կը մնայ թերի:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

944.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԲ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 202: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 18—20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ամբողջապէս ինկած: — ՆԻՒԹ՝ աճողորկ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թէեւ կողազուրկ եւ ֆայֆայուած, սակայն բաւական մաֆուր մնացած: — ԳԻՐ՝ սիրուն նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ թղ· 1բ, Աւետումն Տիրամօր, անճշաճ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ շատ մը թղթեր մաճաւանդ վերջերը, թղ· 147—202: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԲ դար: — ԳՐԻՉ՝ հաւանաբար Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Տրիեստ կամ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան:

Մատեանս է Տաղարան, *ուր կան*

ա· Թղ· 2ա· «*Տաղ աւետեաց: Աւետիս քեզ Մարիամ, զոր Գաբրիէլ սկզբնաւորեաց*»: Ա—Ք:

բ· Թղ· 4բ· «*Տաղ աւետեաց: Անեղին տաճար բանին բարերար*»: Ա—Ք:

գ· Թղ· 5բ· «*Երգ առ սուրբ կոյսն Մարիամ: Ողջոյն ընդ քեզ ասաղ ծովային, մայր Աստուծոյ անուցիչ բանին*»:

Չեռագիրս ասկէ սկսեալ գրեթէ կը նոյնանայ 160ի հետ, ուստի տե՛ս հոն մանրամասնութիւնք եւ համեմատէ իրարու հետ:

դ· Թղ· 7ա· «*Տաղ ծննդեան Քրիստոսի: Տունկ անմահութեան բողբոջեցար սուրբ կոյս, ծաղկաբար ծնար զանմահ պտուղն Յիսուս*»: «Տէր Ամաֆեալս»:

ե· Թղ· 8բ· «*Տաղ ծննդեան Քրիստոսի: Ծաղիկ պայծառ ծովային եւ մարգարիտ մեծագին*»:

զ· Թղ· 8բ· «*Տաղ ծննդեան: «Այսօր ծոն է ծննդեան, աւետիս, աւետիս, Տեառն մերոյ եւ յայտնութեան աւետիս*»:

է· Թղ· 10բ· «*Տաղ ծննդեան: Կայր կոյսն ի յայրին, յերկար աղօթին, կամէր ծնանիլ զկեանս ազգի մարդկան*»: Կէն կապ:

ը· Թղ· 11բ· «*Երգ ծննդեան: Մանուկ ծնաւ ի Բէթղէհէմ, ի Բէթղէհէմ, ուստի ցրնծա Երուսաղէմ, Երուսաղէմ*»:

թ· Թղ· 12ա· «*Տաղ ծննդեան Տեառն: Տըղայ պիտիկ մեղի նման աւետիս, կի ընծայի Քրիստոս արքային աւետիս*»:

ժ· Թղ· 12բ· «*Երգ ծննդեան յօրինեալ ի Հ· Մ· Մ· 1790: Այսօր ցնծան դասք պետութեանցն վերին*»: Երեք տուն:

ժա· Թղ· 14ա· «*Տաղ Յրօրհնեաց: Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ յայտնեալ, արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ*»:

ժբ· Թղ· 14բ· «*Տաղ Յրօրհնեաց: Այսօր ձայնն հայրական ի յերկնից իջեալ, հաճոյական սիրեցելոյ որդւոյ վկայ*»:

ժգ· Թղ· 15բ· «*Երգ ի վերայ փրկագործութեանն Քրիստոսի յօրինեալ յԵւդոկիացի Հ· Մատթէոս աստուածաբան վարդապետէ մերմէ: Եկայք ցնծասցուք ի Տէր մեր Յիսուս, զսէրն ծանիցուք չնորհս մատուսցուք*»:

ժդ· Թղ· 16բ· «*Տեառն Ներսէսի կայեցւոյ Հայոց կաթուղիկոսի ասացեալ: Աստուած անեղ անհասակայ, Հայր պթութեանց ինձ ողորմեա*»: Ա—Ք:

ժե· Թղ· 18բ· «*Տաղ եւ աղերս առ Քրիստոս, ի Յարութիւն սարկաւագէ ասացեալ: Ցոյս դու նեղելոյս Յիսուս եւ փրկիչ հոգւոյ Տէր Քրիստոս*»: «Յ(ա)ր(ու)թիւն»:

ժզ· Թղ· 19բ· «*Տաղ զոր պարտ է ասել, յորժամ հասանիմք ի նաւահանգիստ կամ դառնամք առ մերայնիս եւ կամ ընդունիմք ինչ զխնդութիւնն ինչ հոգեւոր: Ընդեզ Աստուած զովաբանեմք եւ զքեզ Տէր խոստովանիմք*»:

ժէ· Թղ· 21ա· «*Երգ առ սուրբ Հոգին վասն մաղթելոյ զվարս մաքուրս: Եկ սուրբ Հոգի ստեղծօղ էից, յայց եւ մտաց քոց ծառայից*»:

ժը· Թղ· 23ա· «*Տաղ անոյչ: Ծարաւեցաւ Տէրն ի խաչին որպէս մարդ, այն որ արար զովկիանոս ծով գեղեցիկ*»:

ժթ· Թղ· 23բ· «*Տաղ խաչելութեան Տեառն: Աստուածածին կոյսն Մարիամ կայր առ խաչին իւրոյ միածնին*»:

ի· Թղ· 26ա· «*Գանձ աւազ ուրբաթուն: Յիսուս որդի մօրս մենաւոր, աչացս լոյս Աստուած ահաւոր: Ալ գեղազարդ աչեր ծովային*»:

իա· Թղ· 26բ· «*Ով անմահ հայ կենաց մեզ տուար, քաւեցեր զպարտիս նախահօրն Ադամայ*»:

իբ· Թղ· 27ա· «*Մայր հաւատոյ սուրբ հարանարան եւ առագաստ գերադրական*»:

իգ· Թղ· 28ա· «*Երգ մեծի չարաթու ասացեալ: Յիսուս Քրիստոս Տէր սիրելի, Գառն Աստուծոյ յոյժ ցաւալի*»:

իդ· Թղ· 29ա· «*Առ ոտս անկեալ կենարարիդ, թախանձանօք աղաչեմ*»:

իե · Թղ · 30բ · «Տաղ վերացման խաչին : Ես ձայն զառիւծուն ասեմ, որ գոչէր ի քառաթեւին» :

իզ · Թղ · 31ա · «Տաղ Վարագայ սուրբ խաչի : Վայելչագեղ փառօք զուարճանայ, աստուածահրաչ լեառն Վարագայ» : «Վարագայ Խաչին» :

իէ · Թղ · 32ա · «Տաղ գիւտ սուրբ խաչին : Այսօր եղեւ գալ ղչխոյին, մօրն արքային ինքնակալին» :

իը · Թղ · 32բ · «Տաղ երեւման սուրբ խաչին : Խաչն ի նախնուն երեւեցաւ, ծաղկեալ ի դրախտն աստուածատունկ» :

իթ · Թղ · 35ա · «Տաղ սուրբ առաքելոյն Յակոբայ : Սուրբ առաքեալն Յակոբ որդին Որոտման, կալեալ զնա չարչարէր Հերովդէս արքայն» :

Մէջը կ'ըսուի «Հաստատեցին աթոռ առաքելական, զսուրբն Յակոբ պատրիարգական, որ է ցանկալի ազգաց ամենայն, եւ եւս ազգիս Հայոց պետ եւ ախոյեան : Այժմ մեծապայծառ վանք յերկնանման, գլխադիրն Յակոբայ փառաւորական, տուեալ ազգիս Հայոց մերոյ սեփական, ուխտաւորաց տեղի հանգիստ օթարան» :

լ · Թղ · 36ա · «Տաղ սրբոյ մարգարէից : Հայցմամբ մաքուր յորովայնին Երեմիայ մարգարէին» :

լա · Թղ · 37ա · «Տաղ անառակ որդւոյն : Ի միտս եկեալ երբեմն երբեմն արթնապէս յիշեմ յանցեալ անհուն մեղանս իմ պէսպէս» :

լբ · Թղ · 39ա · «Տաղք ի պատիւ սուրբ Յարութեան եւ փրկագործութեանն Քրիստոսի : Տաղ յարութեան : Գոչէր հրեշտակն առ վիմին վասն յարութեան Յիսուսին» : «Գրիգոր» :

լգ · Թղ · 39բ · «Տաղ յարութեան : Դարձեալ յայտնի այլանման» :

լդ · Թղ · 40բ · «Տաղ յարութեան : Եկեալ Մարիամ Մագդաղենացին» :

լե · Թղ · 41ա · «Տաղ յարութեան : Գլխոյ պսակ զարմանալի, թագ ոսկեհուռ եւ հրաշալի» : «Գալուստի է» :

լզ · Թղ · 42ա : «Տաղ յարութեան : Կանխեալ իւղաբեր կանանցն ի միտսին, չուրջ դգերեզմանսն փարեալ ճեմէին» : «Կայծակ» :

լէ · Թղ · 42բ : «Տաղ յարութեան : «Դասք հրեշտակաց ուրախանան» :

լը · Թղ · 43բ : «Տաղ յարութեան, արարեալ ի Հ · Մատթէոս վարդապետէ մերմէ Եւդոկիացւոյ : Մարիամ լայր ցաւագին առ գերեզմանաւ փրկչին» :

լթ · Թղ · 44բ : «Տաղ յարութեան : Դասքն հրէական էին պահապան» :

լժ · Թղ · 45բ : «Տաղ յարութեան : Մարիամ Մագդաղենի, փարէր ի մէջ պարտիզի» :

խբ – ծդ · Թղ · 46ա – 50բ, փոքրիկ տաղեր Յարութեան, Համբարձման, Պենտիկոստէի են :

ծե · Թղ · 51ա : «Երգ վերափոխման կուսին Մարիամու : Ով հրաշալի կոյս Մարիամ, մայր Յիսուսի, մայր աննման» :

ծզ · Թղ · 51բ : «Երգ առ սուրբ կոյսն Մարիամ Աստուածածնին, արարեալ յերանելի Տէր Կոմիտաս վկայէն Կոստանդնուպոլսեցւոյ : Ի Հօրէն ծնեալ անմայրն ի յերկնի, ի քէն հաճեցաւ ծնանիլ ի յերկրի» :

ծէ · Թղ · 52ա : «Նորին զարձեալ առ սուրբ կոյսն : Կենարարին որդին էլ յարգանդ քոյին» :

ծը · Թղ · 53բ : «Երգ առ սուրբ կոյսն Աստուածածնի. յօրինեալ յեւդոկիացի Հ · Մատթէոս աստուածաբան վարդապետէ : Մարիամ կոյս մայր սուրբ յուսոյ» :

ծթ · Թղ · 54բ : «Երգ առ սուրբ Աստուածածնին, յաւրինեալ յեւդոկիացի Հ · Ստեփաննոս վարդապետէ մերմէ : Աստուածատունկ ազին հոտ անմահութեան» : Ա—Օ :

կ · Թղ · 56ա : «Տաղ առ սուրբ կոյսն յօրինեալ ի Յարութիւն սարկաւագէ սրբոյ Երուսաղէմի Ընքսերճեան Բիւզանդացւոյ : Յաղթական մայր գովեալդ ի կոյս, պարծանք կուսանաց» :

կա · Թղ · 56բ · «Նորին առ սուրբ կոյսն Մարիամ : Յամենայն լեզուէ երանեալ լոկ եւ լոկ երամ եւ երամ» : «Յարութիւն» : վերջը՝ «Վասն որդւոյ քոյ եւ զՅարութիւնս մի զրկեր ի փչրանաց» :

կբ · Թղ · 57բ · «Նորին զարձեալ առ սուրբ կոյսն : «Ի քեզ յուսակնեալ այս ծառայ կուսիդ» : «Ի Յարութիւն սարկաւագէ է» : վերջ՝ «Գոչէ Յարութիւնս խորոց անդադար, է կոյս երջանիկ լեր ինձ այցարար» :

կգ · Թղ · 58ա · «Նորին զարձեալ առ սուրբ կոյսն, առանց այբի : Ցիսուսին ես դու ծնօղ իսկուհի եւ միշտ սրբուհի» : «Յ(ա)րութենէ» :

կդ · Թղ · 59բ : «Նորին զարձեալ ի դաւեսա սուրբ կուսին : Անարատ կոյս ամէնօրհնեալ, ամենամաքուր ամէնիմաստ :

կե · Թղ · 59ա : «Նորին զարձեալ ի դաւեսա սուրբ կուսին : Գեղեցկագարդ խորան Բանին եւ տաղաւար Հօր Միածնին» :

կզ · Թղ · 60բ : «Տաղ առ ամենասուրբ կոյս Աստուածածնին : Թագուհի կոյս Աստուածածին, աղբիւր կենաց եղեմային» :

կէ · Թղ · 61ա . . . : «Երգ գովասանական ի վերայ սուրբ Աստուածածնին արարեալ ի

ձերեաւն որդւոյ։ Մարիամ մաքուր, տիրուհի մայր աստը»։

կը· Թղ· 62ա։ «Տաղ առ սուրբ Աստուածածինն։ Կուսանաց ես պարծանք վայելուչ սուլթան»։

կբ· Թղ· 62բ։ «Գթած ես դու եւ ողորմած մարդասէր, մարդասէր Քրիստոս»։

կ· Թղ· 63բ։ «Տաղ վիրաւորեալ հոգւոյ։ Գաղտնի նեռից հարայ ով բժկարան»։ «Գալուստ»։

կա· Թղ· 64բ։ «Գովեսա սրբոյ կուսին։ Քեզ կոյս ամբիծ եւ դերամբիծ»։

կբ· Թղ· 65ա։ «Տաղ ի վերայ Աստուածածնին։ Ամենայն որ սիրիցէ զքեզ»։

կգ· Թղ· 65ա։ «Տաղ առ սուրբ կոյսն։ Եղեալ հարսն անմարմին երկնաւոր արքային»։ «Երգ ի Մովսիսի է»։

կդ· Թղ· 66բ։ «Տաղ առ սուրբ Աստուածածինն։ Ինկին ծառին նման ես, դու քաղցրահամ պտուղ ես»։

կե· Թղ· 67բ։ «Տաղ առ սուրբ կոյսն, առացեալ ի Մովսէս դպրէ կարնեցւոյ։ Մենացեալ այրիմ սիրով, սէրն իմ փութով էլ ի բարձանց»։ «Մովսէս»։

կզ· Թղ· 68բ։ «Տաղ սուրբ Աստուածածնին։ Գեղգեղեալ գովեն զքեզ, գեղեցկաչէն տաճար ես»։ «Գալուստի»։

կէ· Թղ· 70ա։ «Տաղ առ սուրբ Աստուածածին յօրինեալ ի կոստանդինուպօլսեցի Հ· Անտօն վարդապետէ առաջնոյ։ Երգեմ զգովեստից նուագս քեզ սուրբ տիրածին, հիւսեմ զանթառամ պսակ քեզ սուրբ Աստուածածին»։

կը· Թղ· 71ա։ «Նորին դարձեալ առ սուրբ կոյսն։ Երանեալ եւ օրհնեալ սուրբ կոյս Մարիամ, տիրուհի թագուհի ահա առ քեզ դամ»։

կբ· Թղ· 72ա։ «Երգ ի վերայ սրբոյ կուսին Մարիամու։ Անճառելի Բանին բարձող քերովբէ հողեղէն, լոյս անքննին փառացն Հօր մարմնացաւ ի քէն»։

կ· Թղ· 72բ։ «Տաղ ի վերայ սրբոյ կուսին։ Մարիամ կոյս մտից դրախտին բացօղ բանալի, կենաց ցօղովն ընդունարան գեղմ իմանալի»։

կա· Թղ· 73ա։ «Տաղ առ սուրբ կոյս Աստուածածինն Մարիամ։ Ով գերերջանիկ կոյսդ եզական, հնոց բորբոքեալ սիրոյ վառարան»։

կբ· Թղ· 73բ։ «Երգ աղերսական ի դիմաց անձին մեղուցելոյ առ ամէնօրհնեալ կոյսն Մարիամ։ Աստուածածին ամէնօրհնեալ գոչեմ առ քեզ յորս հարեալ»։

կգ· Թղ· 74բ· «Երգ առ սուրբ կոյսն Մարիամ, յօրինեալ ի Մ· Մ· 1794· Մայր սրբուհի Բանին անհաս, ողորմելոյս յօդնութիւն հաս»։

կդ· Թղ· 75բ։ «Տաղ առ սուրբ Աստուածածինն։ Ամէնօրհնեալ կոյս, քրիստոնէից յոյս»։

կե· Թղ· 76ա։ «Սրբոյն Ներսէսի կլայեցւոյն Հայոց կաթուղիկոսի առացեալ բանք մաղթանաց առ ...զօրս երկնաւորաց ինն դասուց ոտանաւոր չափմամբ։ Արդ պատասխիմք առ հոգեղէնսդ»։

կզ· Թղ· 82ա։ «Երգ ի վերայ դասուց հրեշտակապետաց։ Յօրինեալ ի վերապայծառ հօրէ մերմէ Մխիթարայ աբբայէ։ Անճառ անհասին Հօրն անեղին սուրբ սպասաւորք էք անմարմին»։

կէ· Թղ· 83ա։ «Տաղ ի վերայ հրեշտակաց յԱբգարեան վարդապետէ առացեալ։ Առ ձեզ գոչեմ մաքուր հոգիք բարձրելոյ»։

կը· Թղ· 83բ։ «Տաղ սրբոյն Ստեփաննոսի վկային։ Գերապայնք երկնից հիացան, յայտնեցաւ սուրբ նախավկայն»։ «Գալուստի»։

կթ· Թղ· 84բ։ «Սրբոյն Ներսէսի սրբոյ եպիսկոպոսի, բանն ի խրատ ուսումնասէր մանկանց ի դիմաց այբուբենէն տառից ոտանաւոր չափմամբ։ Այբն Աստուծոյ զքեզ մերձեկայ»։ Ա—Ֆ։

ղ· Թղ· 91բ։ «Նորին Ներսէսի բան հաւատոյ վասն եղելոյ, հայկական տառից չափաբերմամբ ոգեալ ի Ներսէսէ։ Այբն անսկիզբն ասէ զԱստուած»։ Ա—Ֆ։

ղա· Թղ· 95բ։ «Նորին Տեառն Ներսէսի սուրբ Հայրապետի բան ի խրատ ուսումնասէր մանկանց ի դիմաց այբուբենից ոտանաւոր չափմամբ։ Այբն առաջին զքեզ տրտայ»։ Ա—Ֆ։

ղբ· Թղ· 99բ· «Տեառն Ներսէսի յիշատակարան առակացն Սողոմոնի զոր իւրով ձեռամբ գրեաց զարթուցանել զթմբրեալս մեղօք։ Աստուածեղէն հոգւոյն ի նմա, խաղաղութեան անուն արքայ»։ Ա—Ֆ։ Ապա՝ «Անդրադարձութիւն տառից յիշատակի։ Քաղցրագունիս այս բաղձանօք»։

ղգ· Թղ· 103բ· «Նորին ժողովող անուն առացեալ։ Սա մարգարէ աստուածաբան»։

ղդ· Թղ· 105բ· «Թուղթ մխիթարական Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի առ ոմն իշխան արեւելեան վասն որդւոյ իւրոյ տաժամ մեռանելոյ։ Անտեսն է յոյս աստուածային»։ Ա—Ֆ։

ղե· Թղ· 107բ։ «Սրբոյն Ներսէսի յաղագս երկնից եւ զարդուց նորա... ի խնդրոյ առն բժշկապետի եւ աստղագիտի Մխիթար անուն։ Իմ եղական գոլով բնութիւն եւ սկզբնական»։

ղզ · Թղ · 113ա : «Նոյնաչափ տաղք ի խընդրոյ անուանագիծ տանց : Միչտ էիդ անեղ բնութիւն բնաւորեցան» : «Մխիթար բժշկի, ընկալ ի ներսէսէ զայս բաւ» :

ղէ · Թղ · 115ա : «Տաղ խոստովանութեան գոռամ գոչեմ ես յաւիտեան վասն մեղաց իմ զազրութեան» : եւն «Գալուստ վարդապետս երգ» :

ղը · Թղ · 116բ : «Տաղ ի դէմս մոլորեալ ոչխարին : Ես եմ կորուսեալ ոչխար» :

ղբ · Թղ · 118ա : «Գարունն եհաս ծաղկի այլին» :

ճ · Թղ · 119բ : «Երգ ասացեալ ի հայր Թադէոսէ վարդապետէ մերմէ առաջնոյ : Ընթնարփեան չնորհօք էր լցեալ» :

ճա · Թղ · 120բ : «Երգ ասացեալ ի Պետրոս բաբունապետէ · Պղերգութեամբ զանցաւոր կեանս անցուցի» : Այս կը հասնի մինչեւ «Պետ» կապը ,անկէ վերջ կը պակսին Թ · 160 ի հէ—ճա տաղերը ճա·էն երկու տուն միայն կայ եւ այն՝ վերջին մասը :

ճբ · Թղ · 121բ : «Դարձեալ տաղ վասն Ադամայ : Ադամ նստէր դուռն ի դրախտին» :

ճգ · Թղ · 123ա : «Երգ ի սուրբ Անտոն անապատական, ըստ եղանակի : Եարապպիմ սէն էֆէնտիմ, ի 14 Յունվար 1803 ի վնէժեանց · Ցնծացէք լերինք բլուրք առհասարակ, բոցափայլ թագիւ պճնեալ ի գագաթան» :

ճդ · Թղ · 124ա : «Երգ յելս արեգական : Ճառանչ լուսոյ բորբոք բոցոյ, ցոլմունք հրոյ վառելոյ» :

ճե · Թղ · 125ա : «Ամբաստանութիւն պանճնէ յիշատակաւ չորից վերջնոց : Հէգ ապազուն այս մարմին դերի վարեալ ի չախոյ» (1803) :

ճզ · Թղ · 127ա · «Երգ ի վերայ սրբոց վարդանանց (որ երգի որպէս էնմէ թուռնամէնմէ սէն պու բունարա · 1803) : Պարեմք ձայնիւ երգոց այսօր միաբան» : «Պետրոսի» :

ճէ · Թղ · 128ա : «Անէծք ի վերայ երից թշնամեաց մարդոյ · · · (1803) : Դու անիծեալ որ գիս խաբես, չարի բանսարկու չարեօք պէսպէս» :

ճը · Թղ · 129ա : «Երգ խրատական առ նժդեհեալս յաչխարհի · 1803 · · · : «Պանդուխտ բնակք յայս աշխարհին» : «Պետրոս» :

ճբ · Թղ · 130բ · «Երգ ողբական ի դիմաց մեղաւոր անձին (1803) : Աւա՛ղ իմում անձին տըքուն» եւն · «Արիստակէսէ» :

ճժ · Թղ · 131ա : «Խրատական ոտանաւոր առ ոմն · 1803 : Անցաւոր փառաց աստի կեն-ցաղոյս» եւն՝ «Արսէնիդ» :

ճժա · Թղ · 131բ · «Երգ ի վերայ փախըստական մահու բարեկենդանի · · · 1804 : Իբրեւ լուայ պատմել ոմանց հեծեծմամբ ձայնի» : «Ի Պետրոսէ» :

ճժբ · Թղ · 133ա : «Բարառնութիւն այլաբանական ի դիմաց ծովու առ ձկնորսս, որ երգի ըստ եղանակի իտալերէն երգոյն որ ասորեւ, 1804 · Այթաք նաւակ ձկնորսաց, ուստի գաս ասա որսալ : (Իտալերէն երգն է · Bandiera d'ogni vento) :

ճժգ · Թղ · 134ա : Հէյ զազիլէր · · · 1804) :

ճժդ · Թղ · 136ա : «Աւ մանկունս բան յորդորական վասն հնազանդութեան առ կըրթօղս · · · (1805) Ով դու փոքրիկ պատանի, փթթեալդ յազնիւ հասակի» :

ճժե · Թղ · 137բ · «Երգ տրամական վասն դարձի ի Փօռօնէօյէ յամին 1805 : Վրէպ դատեցան իմաստասէր խմբիցն դումարք» :

ճժզ · Թղ · 138ա : «Ընթերցուած ողջունագրի բարեկենդանի յամին 1806 : Նամակ եհաս առ մեզ այսօր անձինք կնքեալ» :

ճժէ · Թղ · 140ա : (Տարբեր գրով) · «Ուսի° կու գաս գառնիկ, չեմ կրնար բսել մարիկ» :

Այս տաղերը յառաջ բերինք առանց որ եւ իցէ բաժանում ընելու · այդ կատարուած է արդէն Թ · 160ի մէջ եւ այս ձեռագիրս անկէ գլխաւորաբար սա տարբերութիւնն ունի, որ տաճկերէններն անտեսած է եւ վերջերը ուրիշ քանի մը տաղեր արտագրած է : Իւրաքանչիւր տաղի կը յաջորդէ չարականէ մը տուն մը : Վերջը՝ չատ թուղթ պարապ կը մնայ : Տաղերէն չետոյ կը դանենք հետեւեալ տապանագիրները :

2 · Տապանագրեր · 1 · ա · Թղ · 142ա · «Տապանագիրք ինչ զերեզմանատանն Հայոց, որ ի Կոստանդիանուպոլիս ի թաղն Պէկօղլի : Տապան Հանդստեան Սամուէլի որդի մահտեսի Կարապետի · Սամուէլեան քէչ բարունակ» վերջ՝ «Ցամի Տր · Քվին Ռմիին Ապրիլի Իէին (1771) (Ցօրինեալ ի Վ · Հ · Մեսրոպ վարդապետէ Մարբեան») : — բ · Թղ · 142բ · «Տապան քաջամոհմիկ եւ բարեպաշտօն աւագ առն Ցամչեան Անտոնի : Բարձաւ հանճարեղն ի մէջ քաղաքիս · · · Ի թուիս Ռմլէ ի Փրկչին 1786 ի Մարտ 10 ի հասակի ԿԴ» · (յօրինողն է Հ · Ղուկաս Ինճիճեան) : — գ · անդ · «Իսկուհի տիկին կողակից բարի, առն իմաստնոյ Ցամչեան Անտոնի · · · վաթսուն եւ երեք ամաց հասակի ի յամի Փրկչին հազերորդի եւ յեօթնհարիւր յինսուն դարձի, յառաջնում աւուր ի Նոյեմբերի թաղեցաւ պատուով յայսմ տապանի» : — դ · Թղ · 143ա · «Աբրահամ Ցամ-

չեան՝ ազնիւ պատուական··· քառասուն եւ վեց ամաց յաստիճան յաչխարհէ աստի էառ իւր վախճան··· յամի Տեառն 1797 ի Յունիսի 12»: — Ե· Թղ· 143բ· «*(Յօրինեալ ի ձէրեան օղլու տիրացու Միհսապայ): Որպէս կանուխ գարնան ծաղիկ ծաղկեցայ»:* (*Տապանագիրն է այս՝ ճիլաճի Յովհաննիսի 16 ամեայ ազջկան՝ Թադուհիին, որ երկուրեակ կը ծնանի լուսոյ եւ ինքը լոյսին աչքերը կը փակէ*): — Զ· Թղ· 143բ· (*Դամբանագիրն է Եազըճեանի կնոջ, որ երեսուն տարեկան կը մեռնի*)՝ «*Յօրինեալ ի Հ· Միհսապայ Բժշկեան, Տեսիլ ցաւագին տեսէք յայս տապան*»: — Է· Թղ 144ա: «(*Զգիտեմ յումմէ՞*)· *Ո դժնդակ մանգաղ մահու սուր ի բերան*» (*տապանագիրը Սրբուհի Թումմաճանեանի*): — Ը· Թղ· 144բ: «*Տապան անթառամ տիկնոջ Սօֆեալեան կոդակցի քաջատոհմիկ Պետրոսի Աբիկեան: Սիրեցեալ տիկին յիւրոց եւ այլոց··· Ի հասակի ԿԳ ամաց ի թուականիս ՌՄԾԹ·* 1810 *Հոկտ·* 16»): — Թ· անդ· «*Այս է տապան դիր Հանդամեան Փէթռոզ ազգի Աբիկեան· Անուանի էր այրս յարգի··· 1795 ի Յունիսի 17*»: — Ժ· Թղ· 145ա· (*տապանագիր Յակոբ կաթ·ի «Հանգստարանս այս հրաշափառ եւ պատուելի, վայելչագիր յօրինուածովք ի Հանդիսի, ունի աւանդ զմաքուր մարմին բազմերջանիկ, Տեառն Յակոբայ Հայոց ընտրեալ հայրապետի*»: — Ժա· Թղ· 145բ· «*Տապան Ալէքսան ճկվահիր հէքիմին· Բժիշկ էի ես հիւանդաց ախտին··· Եղաւ յամի Տեառն* 1792 *եւ Հայոց ՌՄԽԱ·ին ի Հոկտեմբերի 4ին*»: — Ժբ· Թղ· 148ա: «*Տապան Պապենց Պետրոսի Բէքոյի, Վէմ անուն հզօր անխորտակելի··· 1804 ի Մայիսի 8*»: — Ժգ· Թղ· 146բ· «*Նալ օղլու Յակոբ Պաարիարգին տապանագիրն է, Այս տապան զերահոչակ առն իմաստնոյ, ձրիական չնորհաց հոգւոյն տան եւ տեղւոյ, Տեառն Յակոբայ աստուածաբան կոչեցելոյ, եւ վեհափառ Պաարիարգին Բիւզանդիոյ, որ է յաջորդ Տեառն Յովհաննու Բաղիշեցւոյ, քաջաքարոզ պաարիարգին զերկարգելոյ, լեալ հեղինակ բազում գրեանց ազգին մերոյ···*»: — Ժդ· անդ· «*Հայր Գէորգ վարդապետ Ապտալլահեան ի վանից սբբոյն: Ազնիւ ծառայ անեղ էին··· Յամի* 1807 *ՌՄԾԶ Նոյեմբ·* 9 *կամ* 21 *ԾԸ ամաց*»: — Ժե· Թղ· 148ա· «*Տապան Սահակ վարդապետի Սօֆեալեան եպիսկոպոսին Սասունոյ, Արթուն հօտապետ հայր դորովական: Յամի* 1804 *ի Մայիսի* 29»: — Ժզ· Թղ· 148բ· «*Յարութիւն դպրին որ կոչիւր պետան Հանդամեան մարմնոյն այս է ներեզման··· Թուին Փրկչի* 1799 *Մարտ* 1ին»:

Ասկէ վերջ ձեռագրին թղթերը կը մնան նոր էն դատարկ: Մէջը դրուած են ուրիշ քանի մը տարբեր թղթեր, որոնք նմանապէս տապանագրեր կը բովանդակեն: Զանոնք ալ հոս կ'ամփոփեմ:

2· ա· «*Տապանագիր Ուլումպիա կնոջ: Ուլումպիա տիկին ընտրեալ···*»: — Բ· «*Տապան Անտոն ազգի համի Կարապետեան: Ցունայնութեան ծով աչխարհիս նաւեցի···: Վախճանեցաւ յամի Տեառն* 1825 *յԱպրիլի* 30»: — Գ· «*Տապան բարեւտոհմիկ պիւրճոչի Սամուէլի· Ի կազմուած մարմնոյն իւր կերպարան··· Զանցեալ պինտուն զամօք ծերութեաց, փոխէ զանցաւորս ընդ անանց բարեաց ի թուականիս ՌՄԿԱ.* 1812»: — Դ· Թղ· 1ա· *Այս եւ յաջորդք կը պանուին փոքրիկ տետրակի մը մէջ, որ այս Տաղարանին թղթերուն վրայ կպցուած է եւ «Ոտանաւորք օրինակեալ ի տապանացն Հանդամեան որ ի պերեզմանատան Պէկ օղլուի» խորագիրը ունի: «Պուչախճի Վարդան Անտօնեան փեսայ Անտոնի··· Ապրիլի* 21, 1808 *ՌՄԾԷ*»: — Ե· Թղ· 3բ· «*Պարոն Մատթէոս Զամչեանց: Տեսէք անցաւորք զանճս անցաւորի*»: — Զ· Թղ· 4ա· «*Թովմաս վարդապետ արբայան որդի Մանուկի Պուչախճեան: Սահման հողագարձ զարմիս աղամեան*»: — Է· Թղ· 4բ· «*Տապանագիր Նունէ Վարդանեանի· Դարձիք սիրելիք հայիլ յայս տապան*»: — Ը· (*անանուն*)՝ «*Կեանք իմ անցաւոր ունայն եւ ոչինչ*»: — Թ· Թղ· 5ա· «*Սէրովբէ սէրարդի Հիւրմիւզեան Աչակից քալ փեսայ տան Տիւզեան*»: — Ժ· Թղ· 5բ· «*Հայր Յակովբոս Մխիթարեան, Վարդապետ մեծ տանն Զամչեան*»: — Ժա· Թղ· 67ա· «*Կիրտիմ մէզարէ Յովհաննէս Սօֆճի*»: — Ժբ· Թղ· 6բ· «*Որպէս կանուխ գարնան ծաղկի ծաղկեցայ*» *նոյն* 1 Ե· *տապանագրին հետ, հմմտ· վերը*: — Ժգ· Թղ· 7ա· «*Այս ոտանաւոր արձանագրեալ լատիներէն ի ներքոյ պատկերի Թէսաւրոսի թարգմանեցաւ աստէն՝ Գեղեցիկ իմաստութեամբ պայծառացեալ···*»: Ապա՝ «*Ոտանաւոր նորին· Այն տուն պերճացեալ տոհմիս*», *յետոյ՝ «Թարգմանութիւն ոտանաւորի որ ի ներքոյ պատկերի Թեսաւրոսի: Այն չնաչխարհիկ տոհմին Տիւզեան*»: — Ժդ· Թղ· 8ա· «*Տապան քաջատոհմիկ եւ բարեպաշտօնն աւագ առն Զամչեանց Անտօնի: Բարձաւ հանճարեղն ի մէջ քաղաքիս···*» *հմմտ· 1բ*: — Ժե· Թղ· 8բ· «*Անդարձ վճիռն արարչական*», *սկիզբն է այս Մալխաս Փալախեանի տապանագրին*: — Ժզ· Թղ· 7ա· «*Դիրս հանգստեան Թովմաս աղայի, ընտրեալ ի զարմէ Սեդրոսեանց մեծի··· Արարեալ ի Հ· Ղուկաս վրդ·է Ինճիճեանց*»: — Ժէ· Թղ· 9բ· *դամբանագիր Մինէի՝ դստեր Համի Յարութիւնի՝ «Ով անցաւոր ճանապարհի*»: — Ժը· Թղ· 10ա· «*Դիրք տապանի մեծի Աբբայի հօրս մերոյ Մխիթարայ Սեբաս-*

տացուոյ · վերիմաստ հիմնադրի կրօնաւորացն ազգանուանեանս ազգի ի կարգէն սրբոյն Անտոնի Աբբայի : Քնար քերուբ հոգէտաւիղ , ներկուս մատին աստուածաճիղ» : — ծք · Թղ · 11ա · «*Տապանագիր Աղասի Զէյէպիին · խորհիս ով դու քայ մտօք բանական ... ծնաւ յամին* 1779, *մեռաւ ի թուին* 1817 *Մարտի* 9» : — ի—իա · Թղ · 12ա · *կան երկու հայատառ Քրքալեզու տապանագրեր՝ մէկը* 1808էն *եւ միւսը* 1810էն :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · չունի :

945.

ՔԱՂՈՒԱԾՈՅՔ Ի ԳՐՈՑ ՍՈՂՈՄՈՆԻ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 32 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 8·5 : — ՏՈՂՔ՝ 22 : — ԹԵՐԹՔ՝ երկու թերք : — ՆԻՒԹ՝ փայլուն քուղք : — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, վերի կողմէն բիչ մը վնասուած : — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ : — ԳԻՐ՝ ընտիր ճօտրգիր : — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բղ · 2ա եւ 12ա հասարակ բաներ : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սկիզբի առջի երկու տողերը եւ գլխագրերը՝ կարմրագիր : Բնագիրը կարմիր եւ ոսկեզօծ շրջանակի մէջ առնուած : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ · 2ա հասարակ բան մը, բազմագոյն : — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բղ · 2ա պարզ բան մը գունաւոր : — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ · 1ա–բ : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար : — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աննշանօք : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1907ին Պոլսոյ մէջ գնուած :

Մատեանս է՝ քաղուածոյք ի գրոց Սողոմոնի

1 · Թղ · 2ա · «*Բանք յԱռակացն Սաղոմոնի · Ակիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն, հանճար բարի ամենեցուն*» (*Ճմմա · Զօհաբաշեան հրատարակութիւն Մ · Գրոց · Գլ · Ա · 7*) : *Ինչպէս այս՝ նաեւ յաջորդները հատընտիր քաղուածք են եւ չեն բովանդակեր ամբողջ գրուածները :*

2 · Թղ · 13ա : «*Բանք ժողովողի : Ունայնութիւն ունայնութեանց ասաց ժողովողն, ունայնութիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն : Զի՞նչ աւելի է մարդոյ յամենայն վաստակս իւր*» :

3 · Թղ · 22բ : «(*Բանք*) *Իմաստութեան : Սիրեցէք զարդարութիւն ոյք դատէք երկիր* :

Թղ · 29բ—30բ · կան քանի մը աղօթքներ եւ հոգեւոր խրատներ · «Աղօթք կարճ եւ յոյժ զօրաւոր : Աւաչէի աչաց քոց ամէնականաց ...» : «Հոգւոյդ աչքն բաց, անցած կեանքդ լաց» : Թղ · 31ա—32բ · «Պատմութիւն Սողոմոնի իմաստնոյն : Իմաստունն Սողոմոն, որ զաշխարհ ամենայն հնազանդեցոյց» :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · չունի :

946.

ՊՈՆԱՅԻ ՃԱՌ ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԱՂԱԳՍ ՁՈՀԻ ՊԱՏԱՐԱԳԻ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 139 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 9 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7 : — ՏՈՂՔ՝ 25 : — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 16, իւրաքանչիւրը 8 քուղք : — ՆԻՒԹ՝ քարակ քուղք : — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, դրոշմազարդ շրջանակով, լաւ : — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ազէկ : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր եւ բոլորգիր : — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ · 1ա–4բ, 135բ–38բ : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար : — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աննշանօք : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, հմմտ · վարը՝ բնագիրը : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ · Գրիգորիս 1908ին Կ · Պոլիս 5 դրշ · ի կը գնէ :

Մատեանս է (*Թղ · 5ա*) «*Ճառ առանձնական յաղագս զոհի պատարագի : Շարադրեալ ի Յովհաննու Պոնայէ վերապատիւ կարդինարէ եկեղեցւոյն Հռոմայ : Յաւելեալ ի նոյն զօրական անտառիկ պաղատանաց : Ի լատինէ ի հայ բարբառ վերածեալ ի Հ · Գէորգեայ*

Սրապեանց *Անկիւրացւոյ կանոնական կրօնաւորէ ի միաբանութենէ Լիբանանեաց յամի Տեառն* 1817, *իսկ ըստ Հայոց ՌՄԿԶ ի Կոստանդնուպօլիս*»:

1· Թղ· 6ա· *Բան թարգմանչիս առ ընթերցողս: Որպէս զայրն քաջիմաստ անուամբ եւ բարուք բարի չարժեաց խեղճն յօրինել գիրս զայս որպէս նա ինքն վկայէ ի յառաջաբան նախերգանս իւր*»:

Ապա կը չարունակէ· «Նոյնպէս յորդորեաց զանձն իմ եւանդպին բանք հեղինակիս հեղուլ զայն ի բնիկ բարբառ Հայոց սակս օգտի իմոյ եւ իմոց նմանեաց···: եթէ զանձնէր ի հայ բարբառ դրուած ինչ քահանայիկ սեպհական ոչ յանդգնէի արգելօք ձեռն արկանել յայս գործ՝ անրաւական զանձն իմ ճանաչելով հասու լինել մատց եւ իմաստից առն երեւելոյ, բայց քանզի պակասին այնք վստահութիւն եղեւ ինձ յանձն առնուլ զայս գործ բազմատաժան եւ ի կատար հանեալ վճարել յօգուտ մերազնէից: Բայց նախ յայտ առնեմ բարեմիտ ընթերցողաց, զի որովհետեւ հեղինակս է այր լատին, որ չարագրեաց զգործ իւր ըստ պատարագի լատինացւոց,, որ բազում ուրեք անյարմար երեւի պատարագի Հայոց: Եւ թէպէտ մարթ էր մեզ ի նախնի հարց եւ վարդապետաց Հայոց քաղել ինչ ինչ եւ ըստ յարմարութեան տեղւոյն յօրինել բանս, բայց ոչ էին մեզ կամք նորոգ բանս յօրինել եւ յանուն մեր ընծայել հեղինակին, հեղուլ ի մեր բարբառ· սմին երի գիրս, այլ զայլոց գործ՝ թողլով յիմացուած փութաջան եղէ ըստ կարի դոյզն փոփոխութեամբ տեղեաց պահելով զիմաստն ի մերում վերածել

պատարագ···: Երկրորդ զանց արարաք թարգմանել գկտակ հեղինակին, զի յառաջ քան զմս թարգմանեալ էաք զայն, անճին սեպհականելով զբանս նորա եւ ի դիմաց իմոց գրելով գկտակն որ եւ գրեալ կայ յայլ գործ մեր···»:

2· Թղ· 8ա: «*Բան հեղինակիս առ քահանայս: Յաղագս գործածութեան եւ նպատակի գրոցս: Նախերգանք: Յայսմ յառաջաբանութեան սակաւուք ազդ առնեմ քեզ քահանայդ Քրիստոսի ո՛ ոք եւ իցես*»:

3· Թղ· 10ա: «*Յաղագս գոհի պատարագի: Ճառ առանձնական: Գլուխ Ա· Յորում դնին ինչ ինչ յաղագս գոհի պատարագի: Յօդուած Ա· Թէ որպիսի գոհ իցէ պատարագն: Թէպէտ ի հին օրէնս բազում եղեն գոհք, այլ ի նորն մի միայն, որ այնպիսի կատարելութեամբ բովանդակէ յինքեան զամենայն տարբերութիւն օրինական պատարագաց*»: — Թղ· 1բ· «*Յօդուած Բ· Յաղագս մատուցողաց պատարագաց*»:

Մնացածը մանրամասնօրէն համեմատէ Թ· 501, որմէ յայտ է թէ Պոնայի գրութիւնը կանուխ թարգմանուած է, բայց գուցէ անծանօթ է Հ· Գէորգ Սրապեանի, որ կրկին կը թարգմանէ գայն:

4· Թղ· 116ա: «*Օրական անտառիկ պաղատանաց վասն ամենայն գործողութեան աւուր եւ վասն իւրաքանչիւր առթիւ: Յառաջութենէ հրամոյ զորայ կապեցից*»: — Թղ· 133ա· Յանկ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ *Մմմ· վերը:*

947.

ՍՏՈՅՆ ԿԱԼԻՍԹԻՆԻԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ

1771

Մատեանս է (Թղ· 1ա) «*Պատմութիւն մեծի աչխարհակալին Աղէքսանդրու Մակեդօնացւոյ կեանք վարուց քաջութեանն եւ գործք արիականք: Նաեւ գծնունդ եւ գվախճանն նչանօք: Գլուխ Ա: Իմաստունքն Եգիպտացւոց երկրին եւ ծովու չափու հասեալ եւ գերկինի աստեղս թուեալ աւանդեցին ամենայն աչխարհի գաւուրս, գկարզ եւ գգիւտ բանից եւ գարուեստ գործոց*»:

Տե՛ս Թ· 319, Հաւաքածոյ: Առաջիկայ ձեռագիրս, որ 22 գլխու մէջ Աղեքսանդրի պատ-

ԹՈՒՂԹՔ՝ 140: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 10: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ 10, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ փայլուն թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ գեղեցիկ կարմիր կաշեկազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ մանր, յստակ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1771: — ԳՐԻՉ՝ Գաբրիէլ եպիսկոպոս: — ՏԵՂԻ՝ Տարսոն: ՏԵԱՐՔ՝ Սարգիս եւ Մանուէլ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 13բ, 18բ, 139բ· «Քրիստոսի ծառայ Աբաւնա վարդապետ»: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 119բ եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս յամին 1901 զր· 40ի ի Հ· Գր·»:

մուքիւնը կ'աւանդէ, չունի «կաֆա»ները: Ցիչենք քանի մը գլուխ, Թղ· 17բ· «Հարցումն ցլապլուխ ձիուն: Գլ· ԺԲ· Եւ իրրեւ Ագէքսանդրոս չորեքտասան եղեւ ամաց»: — Թղ· 35բ· «Թուխտ Դարեհի Պարսից արքայի Ագէքսանդրի Մակեդոնացւոյ զայս բան: Գլուխ ԻԱ· Թագաւոր Թագաւորաց եւ աստուած աստուածոց»: — Թղ· 71բ· «Սպանումն Դարեհի ի Բեռոսէ եւ յատ ի Վարդանայ: Գլ· ՄԸ· Եւ Ագէքսանդրի առեալ զգօրս իւր զամենայն խաղայր գայր հասանէր ի Մարաց պաւառն»: — Թղ· 96ա· Թուխտ կանտակայ առ Ագէքսանդրոս: Գլ· ԿԱ· Դչխոյ կանտակայ՝ Մերովայ՝ եւ որք ընդ նովաւ են Թագաւորիդ Ագէքսանդրի խնդալ»: — Թղ· 115բ· «Թուխտ կերայ: Գլուխ ՀԳ· Գրեաց դարձեալ Ագէքսանդրոս Թուխտ կերայ, որ պահէր զքաղաքն Հոռոդացւոց՝ ի ձեռն որոյ զպահապանս հրամայեաց հանել ի քաղաքէն»:

Թղ· 120ա — 139բ· (կայ՝ իբր զատ գրուածն՝)

«Արիստոտելի իմաստասիրի Թուխտ առ Ագէքսանդր Թագաւորը: Պատմութիւն յաղագս աշխարհի: Իսկ բազում անգամ ինձ յաստուածային ինչ եւ բարեբախտեալ ճըշմարտապէս իր, ոչ Ագէքսանդրէ զոլ Թուեցաւ իմաստասիրութիւն»:

Վերջը գրուած է՝ «Արիստոտէլ Ստագիրացի էր ի Քամչիթ գաւառէ, մերձ յՕչինթոս, որդի հօր Նիկոմաքայ եւ Լամբիասայ, քանզ ամ աշակերտեալ Պղատոնի եւ միտ էր անուանեալ ի նմանէ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 279բ· (Գլխաւորը)· «Ցիչատակարան գծոյի պատմագրոյս պանծալի: Երբ բնթերցիս զչար բանի ուղիղ երթ մինչ վանկի: Իբրեւ ի սեպտ ամփոփեալ·
Ելլադական արձանս այս:
Գեղսագեղ դունով քանդակեալ·
Պաշտի բանիւք պատկերս այս:
Ազնեաւ թելոց երփնագունեալ·
Ի սպառ հնչէ քնարս այս:
Բոսոր երանգ զգինին կազմեալ·
Սահիկ ըմպել նուագս այս·
Բամէ զգօրս սպառազինեալ·
Կըռիւ մըղէ ռազմըս այս
Ի ծննդենէ սկիզբն առեալ·
Ոգէ զբրաւ վէպըս այս:
Էլիքսանդրի քաջին գովեալ·
Պրսակ հիւսէ հանդէսս այս:
Լի բաղձանօք եւ իմ չարժեալ·
Ոգով ծըրել գոտմար այս:
Էր չամիրակս գաղափարեալ·
Սարգիս արհին գիրքս այս:
Պրոյդ անձին իմ ըստացեալ·
Էրեր մատանցս պտուղս այս:
Ի ժամանակս յորում իչխեալ·
Հայրապետիս ներկայս այս:
Տեառն եփրեմի երջանկացեալ·
Ի կիլիկիա գահիս այս:
Առ քաղաքիս Տարսոն ձայնեալ·
Ի եգերեցաւ գրկուկս այս:
Կամիս գիտել զՀայ Թիւն ուր կալ·
Սիրտ դու հաչեա զ(ՄԻՒ) բառս այս:
Էր ամիան Ապրիլ վճարեալ·
Սոյն օր գրաւ սոփերայս:
Զանուն գծոյիս լինի գտեալ·
Գլխագրովս հիւսմամբս այս»:

(Ըստ այսմ ձեռագիրը գրուած է Գաբրիէլ պիտակ եպիսկոպոսէն 1771ին):

2· Թղ· 139բ· «Ի վայելումն տիրացու Մանուէլին· Տէր Աստուած համայնից զվայելումն տացէ»:

948.

ՆՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆ

1814—1816

ԹՈՒՂԹՔ՝ 134: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ ամուր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, գորշ, ամուր, դրոշմազարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտրաձեւ շեղագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա–4բ, 5բ, 129բ–134բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1814—16: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

Մատեանս է Թղ· 5ա· «Նոր տեսարան սքանչելի ձայնակցութեան վարդապետութեանց Զամիչեան Հ· Միքայելին եւ Հ· Մկրտչի Աւգերեան 1814»: Թղ· 6ա· կը կըրկնուի նոյն խորագիրը, ապա կը սկսի «Որպէս ի սքրալի տեսարանս եկեղեցական պատմութեանց աւանդեալս մեզ տեսանեմք զվազեմի գանազան վարդապետութիւնս հանդիսացեալ ի պէսպէս դարս»:

Այս՝ գրուած է Հ· Զամչեանի եւ Հ· Աւգերեանի դէմ եւ լուսանցքի վրայ գրուած են քէ ինչ վարդապետութեանց եւ խնդիրներու մէջ այս երկին հեղինակը գանոնք «հերձուածող» կը գտնէ: Ցիչենք՝ Թղ· 93ա· «Քաղկեդոնական անուանէ

գՅովհաննէիս պատմաբան՝ գչար կաթողիկոսն»: Թղ· 56ա· «Ընդ ուղղափառս գասէ գՕհան Օձնեցին»: Թղ· 100ա· «Հնարք արբայեան վարդապետաց ի ցուցանել թէ Հայք ընդունին զրղխումն Հոգւոյն ի յՈրդւոյ»: Թղ· 116բ· «Նոյնպէս և զքաւարան»: Վերջերը (Թղ· 127ա)· կը գրէ՝ «Գլխաւորումն բանից: Իսկ յաւարտ մեբռումս այսր տեսարանի յայտ առնեմք և զայս թէ բազում և այլ ինչ կայր ասասնօր բերել ի յայտ ի պատմութեանց աբբայեան պատմչին և ի գրոց մեկնչին և դնել միանգամայն առընթեր նմին զպատասխանին, ցոյց տալով թիւր զմիտս նոցա և ունայնացուցանելով զկգրուն նոցին, սակայն եթէ միտք մեր եղեալ էր զնմանէ: Յաւարտ ոչինչ փոյթ կալաք պայմանէ, զի պիտուն մեր այս է միայն, զի ըստ կարի պարզարանեալ առաջի դիցուք հետազօտաց թէ յինչ միտս իցեն և կամ զի՛արդ ձայնակից են ընդ միմեանս ի կարծիս վարդապետութեանց իւրեանց, զորմէ տեղեկացեալ յայնպէս մեր առ յապագայ ժամանակս բարւոք իմացցեն և մի միամտարար յափշտակեսցին թէ ի բանից և թէ ի գրոց նոցա···: Վերջ 1816»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

949.

ՆՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆ

1816

ԹՈՒՂԹՔ՝ 157: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, սիրուն, համաճման նախորդին: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրագրածեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա–բ, 155բ–157բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1816: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

Մատեանս էՙ *(Թղ· 3ա)* «***Շարունակութիւն կամ հաստատուԹիւն յաւուցչական գործոյ մերոյս տեսարանի կամ յայտնի ապացոյց նոր հերձուածոց լինելոյ Վ· Հ· Միքայէլի Ջամչեանց եւ բոլոր Միաբանութեան իւրոյ, քաղեալ ի բուն ձեռագիր գրուածոց իւրոյ, զոր իբր հրաշիւք ձգեցաք ի ձեռս մեր յամին 1815 Մարտի 4***»: *(Սկիզբը)* «***Զոր ինչ մի անգամ գրեալ էր մեր յառաջին անգ մեբռումս տեսարանի, երեւեցուցչի մոլար վարդապետութեանց աբբայեանց, թէպէտ որչափ ինչ մարթի էր բան կարի նկարագրեցաք զմոլորաչարիչ գընթացս կարծեաց եւ մտաց իւրեանց***»:

Թղ· 3բ· կը գրէՙ «Հ· Միքայէլ Ջամչեանց, հիմն եւ բերան բոլոր աբբայական միաբանութեան, ինքն կամելով զանձն ցուցանել թէ իցէ մեծ ոք, կացուցանէ զինքն ախոյեան եւ պաշտպան ուղղափառութեան եկեղեցւոյն Հայոց, ունելով ի ձեռին գիրք ինչ յօրինեալ յիւրմէ, որում եւ եդ անունս «Հաստատութիւն ուղղափառութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ»: Ահա (գլխաւորաբար) այս գրքին բովանդակութեան եւ անոր մէջ արտայայտուած չատ մը կէտերու (եկեղեցւոյ, Ս· Հոգւոյն բղխման «եւ յՈրդւոյ», Ծննդեան եւ Ցայտնութեան տօնին, քաւարանի եւն) դէմ է, որ այս գրութիւնը գրուած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

950.

ԱՊԹԱՐՔ

Ռաձլթ = 1690

ԹՈՒՂԹՔ՝ 151: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ միւնչեւ 11 նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ հասարակ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, կաշին շատ վնասուած, կռնակը ամբողջապէս բաց: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բղթերը կտրուած ու հաւուած, նաեւ սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեզճ քաւեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռաձլթ=1690: — ԳՐԻՉ՝ Օվաննէս: — ՏԵՂԻ՝ Սըմիգլիուսըն: — ՏԷՐ՝ գուցէ գրիչը: — ԿՆԻՔ՝ բղ· 14բ, 37բ, 141բ «Քրիստոսի ծառայ Ասվատուր 1799»: ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Պր· Գրիգոր Պըշըքեան

(ի Բուգարէստ) կը նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանին ի ձեռն Հ· Գ· Գալէմճեարեանի 1909ին։

Մատեանս է Աղբարք· *սկիզբը թերի, կը սկսի·* (Թղ· 1ա) *Ժխոր էր առնես գնաս, լաւ որ սալար ի լուր կենաս, յաւազդ, որ կու կամիս գնաս, եւ գատաստան ոչ դիւրանաս»։ Ապա կայ·* 1· ա· «*Թումաս Առաքեալն· Աւետիս տուր եւ խնդայ, այդ ճանապարհդ արի գնայ»։*

Այս Թուղթին լուսանցքին վրայ նշանակուած է «ժ» ուրեմն ինը կտոր կը պակսի։ Յաջորդները են՝

բ· Թղ· 2ա· «*Յոհաննէս Առաքեալ։ Արքունանաս ամէն դիմաց եւ լինիս Տէր տիեզերաց»։ Ա—ժ։* գ· Թղ· 3բ· «*Յակոբ Առաքեալն։ Ասաի տեղի կայ մի գնար, օր ըստ օրէ կենօգդ. յերկար»։ Ա—ժ։* դ· Թղ· 4բ· «*Տիտոս Առաքեալն։ Ահա կու դայ այս քո դերիս, հէնց խնդալի պինչ որ կամիս»։ Ա—ժ։* ե· Թղ· 6ա· *Ղուկաս Առաքեալն։ Ահա ելաւ վիճակ բարի, աւազ երթալդ քո աջողի»։ Ա—ժ։* զ· Թղ· 7բ· «*Մատթիան։ Արդ լինի քեզ նոր արդի, որ այլ չի լինի ի մէջ երկրի»։ Ա–ժ։* է· Թղ· 8բ· «*Անդրէաս Առաքեալն։ Առաուած է թաղաւոր, այլ չի պիտի երկիր եկուր»։ Ա—ժ։* ը· Թղ· 9բ· «*Թաթէոս Առաքեալն։ Արի ուզէ ասա պատնես· զոր կորուսեր երկրին երես»։ Ա—ժ։* թ· Թղ· 11ա· «*Մաթէոս սուրբ Առաքեալն· Աւետիս յերկար կենաց չաս եւ բազում ժամանակաց»։ Ա—ժ։* ժ· Թղ· 12ա· «*Պրոխորոն։ Ահա կու դայ հիւր կենարար մեծ եւ հզօր քան զթագաւոր»։ Ա—ժ։ Չմմա· Թ· 397, § 13։*

2· Թղ· 13բ։ «*Ալթարք Արանց եւ կանանց։ Կալ դանուն եւ մաւրն եւ միաւորեայ եւ տես թէ քանի կու լինի· գատաերկուքն ձգէ եւ զոր ինայ պայն կենդանակերպն բանեցոյ։ Նոյն եւ իւր ասողն Մարեխն է ևն»։* Թղ· 15բ· (Ալթարք) *կանանց։ Նոյն եւ իւր ասողն Մարեխն է»։ — Թղ·* 17ա· *Ալթարք այր մարդոյ է· Յուկն եւ իւր ասողն Զօհրան է» ևն։* 19ա· «*Կանանցն է· Յուկն եւ իւր ասողն Զօհրանն է» ևն։ — Թղ·* 49ա· «*Այր մարդոյ է· Զուկն եւ իւր ասողն մուղթարին է»* (*կանանց մասը չկայ, թերի է*)։ *Չմմա· մանրամասն Թ·* 397 § 1–12։

3· Թղ· 51ա։ *Սուրբ* (անընթեռնլի) *փրկէ զքեզ ամենայն փորձութենէ···»։*

Ա–Ֆ· Հատուածներ ունի, միայն թէ ե–ի հատուածները կը պակսին, Լ· ի վերջաւորութիւնը միայն կայ։

4· Թղ· 66ա։ *Ալթարք կենդանակերպեբու վրայէն։ «Ով մարդ լոյսն ահագին փառաց եւ չառաւիղն անհուապ ծագեացէ ի վերայ քոյ»։ կենդանակերպերու··· անուններ դրուած են լուսանցքներու վրայ քառակուսի գծերու մէջ։*

5· Թղ· 71ա։ *Տանուտրացոյց։ Յամենայն պատահարաց տարուոյն, յորժամ խոյն լինի տանուտէրն։ Գարուն ապնիւ ամենայն իրաց»։ Ա–ժ· սկիզբները կան, մնացածը թերի է, թուղթ ինկած է։*

6· Թղ· 77բ։ «*Ամառուց ամենայն եղանակաց։ Ի Դեկտեմբերի, որ է նաւասարդի թէ լուսինն խաւարի չաս ձիւն գայ»։ Դրուած են բոլոր ամիսները*

7· Թղ· 93բ։ «*Ումեմն իմաստասիրի ասացեալ յաղագս լուսինաւուրցն, որ զերազն յայտնէ։ Առաջին աւրն լուսին բարի է, հիմն արկանել, ի ճանապարհ երթալ, որ հիւանդանայ տանջի, բայց ապրի, որ ծնանի բախտաւոր լինի»։ Դրուած ԻԸ օրերու վրայ։*

8· Թղ· 98բ։ «*Սրբոյն Կիւրդի հայրապետին ասացեալ է վասն կաղանդոյ թէ դի՛նչ լինիցի։ Եթէ կաղանդն ի կիրակի լինի, ձմեռն սիրնդ եւ ձիւնամեծ, պարուն՝ պիճաչին»։*

9· Թղ· 100բ։ «*Վասն աստեղաց գալանալոյ։ Յորժամ յարեւմտից յարեւելս գալանայ աստղն եւ բոցն կանթեղ է»։*

10· Թղ· 101բ։ «*Յաղագս չարժմանց, որ են գուցակ։ Ապրիլ, եթէ գերեկն չարժ լինի պատերազմունք լինի»։*

11· Թղ· 102բ։ «*Վասն լուսնին որ բակ առնու։ Ապրիլ, եթէ լուսին բակ առնու ջուրք պակասին։ Մայիս, թէ լուսին բակ առնու՝ պատերազմունք լինի»։*

12· Թղ· 103բ։ «*Վասն տղայի եօթն աւուրն, որ տեսանեն թէ բարի է թէ չար»։*

13· Թղ· 105ա։ «*Յաղագս ամպոց եւ երկնից նշանաց։ Յորժամ ի յարեւմտից կողմ կարմիր տեսանես»։*

14· Թղ· 107բ – 109ա։ *Ագիւսակներ նախագուշակութեանց։*

15· Թղ· 110ա – 132բ։ *Իգնատոսի արաբեալ մարմնախաղաց փորձիւ։ Թէ գաղտն խաղայ չահի եւ մեծութեան նշան է։ Հարկիք եւ բարի գտանէ»։*

16· Թղ· 133ա – 138բ։ «*Լուսնացոյց։ Առաջին օրն լուսնին բարի է ամենայն իրաց, պի Ադամ նոր ստեղծաւ, սերմանել եւ տունկել»։ Չմմա· Թ·* 497 § 3։

17· Թղ· 140բ — 150ա։ «*Այլադ երագոյց։ Աբեղայ տեսանելն կռիւ է· ապաւ տեսանելն թշնամիք յարձակին ի վերայ քո եւ ազօթիւք ազատիս»* (*պակասաւոր է, թուղթ ինկած է*)։ *Չմմա· Թ·* 497 § 3։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· Թղ· 106բ· (գլխաւոր)· «*Փառք···։ Արդ գրեցաւ այս վիճակարանս ի*

յերկիրն Մաճարաց ի գիւղն Սրմիպլիւսարն գաւառումն Ճարճամն, հայրապետութեանն Տեառն Եղիազարու եւ աստղնորդութեան ակն Օգոստոսի Ձեռամբ Օվանէսի սրդոյ Լուսիկի մականունամբ կոկչայ։ Ի թուականիս Հայոց ՌՃԼԹ (1690) ի Փետրվարի ամսոյն Է. աւարտեցաւ»։

2· Թղ· 107ա· (տարբեր գրով)· «Ջրիսատոսի ծառայ Աստուածատուր»։ *Սա է որ չատ տակպ ձեռագրին էջերուն վրայ իր կնիքը կը դնէ* (հմմտ· Թղ· 23բ, 37բ, 79բ, 86բ, 93բ, 98բ, 106բ, «Ջրիսատոսի ծառայ Ասվատուր, 1799»։

3· Թղ· 109բ· (տարբեր գրով)· «Թվին ՌՃԿԹ Օգոստոսի յամսեանն սեպտեմբերի» մնացածը աւրուած ապա ուրիշ գրով՝ «Ցորժամ ընծայեցաւ Ցովհաննէս, էր Թուականն Հայոց ՌՃԿԹ Ապրիլի Լ· եւ լուսնի աւուրն Թ· աւրն չարաթ օր։ Ցորժամ ընծայեցաւ Խաչատուրն, էր Թուականն Հայոց ՌՃԿԵ· Սեպտե· Է· օրն ուրբաթ եւ լուսնին աւուրն Բ·»։

4· Թղ· 132բ· «Ես Ովանէս, որ եմ որդի Լուսիկին, գրեցի այս գիրս Թվ· ՌՃԽ Ապրիլի ԻԴ·»։

5· Թղ· 139ա· (տարբեր գրով, Թղթի մը սկիզբը) «Թվ· (տարեթիւը չէ նշանակուած) Ի տիրացու Մարտիրոսէս չատ բարեւ հազար բարեւ իմ հոգեւոր հօրս Վազար Վարդապետիս, որ եւ նուիրակ ի Վաղարշապատաւ սրբոյն աթոռոյն(?) յեչմիածնի որ եւ հրամանաւ Ջրիսատոսի յԱստուածոյ մերոյ եւ հրամանաւն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին եւ հրամանաւն սրբոց առաքելոցն և մարգարէիցն եւ սրբոց հայրապետացն եւ հրամանաւն, որ եւ հայրապետ ամենայն Հայոց կարապետ»։

6· Թղ· 139բ· «Թվ· ՌՃԿԹ· Յուլիսի ԺԵ երեք վարշամակը իրիցկինը դիրպինը, որ տեսնում քէ ինչպէս է։ — Թվի ՌՃՀԸ գիրս սուրբ Սարգսայ օրն չարաթ օր, ես Մինոյ ձեռամբս գրեցի Թորոսեանց»։

7· Թղ· 140ա· (տարբեր գրով)· «Թվ· ՌՃԶին Մայիսի ԺԲին, որ ես Զաքի որդի Անդրիաասըս ձեռամբ իմով գրեցի Ե·չարքի օրն, զանիմաստ գրիչս որ գրեցի նայ, քէ ինձի պէս մեղաւորըս հարցնուք քէ քանի տարիս սորվաց գարդալը եւ գիրն Բ· տարի իմ սորվաց գարդալն ալ ու գիրն ալ, որ խիստ հարցունքնայ քէ ում քով իմ գարդացաց նայ ան տէրտէրի մօտ, որ հօս եկած էր հարանիկ տէր Ըսթեփանոսը· Անդրէաս»։

8· Թղ· 150բ—151բ· կան այլ եւ այլ գրութիւններ, յիշենք միայն Թղ· 151ա· «Ցորժամ պատկեցայ ես Ցովհաննէս, էր Թուականն Հայոց ՌՃՄԲ Օգոստոսի ամսոյ Գ·ն օրն Բշաբթի»։

9· Թղ· 77ա· (լուսանցքի վրայ)· «Այս գիրս գրեցի ի մայրաքաղաքն Եաչրն Սբատիրս»։

10· Առջեւի կողքին ներսի դին՝ «Ես Իսմայիլցի (մնացածը կնքամոմով ծածկուած) Աստուրրս 1796 եկի եաչ փոտալվէք(?)»։

951.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԹ° դար

Թուղթ՝ 193։ — Մեծութիւն՝ 15·5 × 12։ — Գրութիւն՝ 12 × 8։ — Տողք՝ 20։ — Թերթք՝ չեն նշանակուած։ — Նիւթ՝ բուղբ։ — Կազմ՝ կաշկազմ, ամուր, մաճուր։ — Ձանգամանք՝ լաւ, միայն թէ ետեւէն ֆանի մը բուղբ հաճուած։ — Գիր՝ փոքր ու սիրուն։ — Զարդագիրք՝ շատ միջակ։ — Խորագիրք՝ սեւ բոլորգիր։ — Կիսահորանք՝ թղ· 8ա եւ 120ա, շատ պարզ զարդեր։ — Դասարկք՝ թղ· 1ա–7բ, 23ա–17բ, 41ա–43բ, 85ա–89բ, 98բ–119բ, 173ա–193բ։ — Ժամանակ՝ ԺԹ° դար։ — Գրիչ, Ծագկող, Կազմող, Տեղի, Տէր՝ անծանօթ։ — Յիշատակագրութիւն՝ չունի։

Մատեան է Հաւաքածոյ, ուր կան՝

1· Թղ· 8ա։ «*Բանք ծաղկաքաղ հաւաքեալք ի մեկնութեանց Պօղոսեան Թղթոց։ Զաչակերտացն դաս սիրելեաց կարգեալ վարդապետս նախ յայտնի բանիւ եւ ապա լեզուացն հրեղինաց ցուցակութեամբ հրամանատէրն Նոցա*»։

Այս ճառը կը հասնի մինչեւ Թղ· 22բ։ Թղ· 23բ–27բ պարապ է։ բ· Թղ· 28ա· «*Ի Բ· կորնթացւոց· Հանդերձեալ կամք աւասիկ ըստ յայտնելոյ(ոյ) վերին տեսչութեան ի վայելումն ընծայել իմաստախնդիր ճաշակաց զերկրորդ հատոր մեկնութեան Պօղոսեան Թղթոց…*»։ Թղ· 41ա–43· դատարկ։ գ· Թղ· 44ա· «*Ցերբայեցւոց։ Առ հասարակ ի վերայ ամենայն մարդոյ ճշմարտեալ է բանս*»։ Թղ· 45ա–51բ· դատարկ։

2· Թղ· 52ա։ «*Ցորդորակ Սարգսի վարդապետի։ Եւ արդ եթէ այնպիսի Տէր զթած ունիմք, որ ոչ կամի եթէ ոք կորիցէ, այլ զի ամենեքեան ապաշխարութեամբ ապրեսցեն*»։

բ· Թղ· 56ա· «*Ցորդորակ նոյնոյ· Եւ արդ վասն զի եւ մեք ի կարգի որդւոցն Աստուծոյ եմք*»։ գ· Թղ· 60բ· «*Ցորդորակ նոյնոյ։ Այլ վայ ինձ եւ եղուկ եմ ես, զի զայսոսիկ գրելով զանձին ես դատախազիմ*»։ դ· Թղ· 62բ· «*Ցորդորակ նոյնի· Եւ արդ չիք ոք երանելի քան զառաքինեալ-*

սըն»: ե· *Թղ*· 64բ· «*Ցորդսրակ դարձեալ նորին*. *Զայս լսելով սիրելիք երկիցուք, ազաչեմ սարսեսցուք, զարհուրեսցուք*»:

3· *Թղ*· 71բ: «*Ագերս* նորին Սարգսի *առ ամենասուրբ Երրորդութիւն վերաբանական եղանակաւ*: *Եւ արդ իմ առ քեզ բանք են, ով Հայր եւ Որդի եւ Հոգի սուրբ Աստուած գրթութեանց եւ Տէր ամենայն ողորմութեանց*»: *Թղ*· 73ա–բ, *դատարկ*:

4· *Թղ*· 74ա: «*Բանք ի պատմագրութենէ* Եղիշէ վարդապետի, *զոր յանդիմանեցին զնախարարս եւ զազգս Հայոց սակս զչար յանձնառութեան այլք հաւատացեալք ի Քրիստոս*: *Թէպէտ եւ ոչ իցեմք բաւական ասել զամենայն չարիսն, որ անցք անցին*» *եւն*:

Չմմա· *Եղիշէի վարդապետի մատենագրութիւնք, Վենետիկ* 1859, *էջ* 41: բ· *Թղ*· 76ա· «*Ի նոյնոյ*· *Բանք Վարդանայ ի յորդոր զօրաց*: *Մեծ է սէրն Աստուծոյ քան զամենայն մեծութիւն երկրաւոր եւ այնպէս աներկիւղս առնէ զմարդիկ*»: *Չմմա*· *անդ էջ* 76–96 *մինչեւ* «*Որոց չարաչար կան ի ծառայութիւն* (sic) *եւ զէն Աստուած*», *ապա տակը կը գրուի*՝ «*Վասն նորոգ տպագրութեան Եղիշէի, ոչ կամեցայ այլ եւս գաղափարել, վասն որոյ եւ մնաց անկատար, զի ամենայն ումէք կարի դիւրին է ի ձեռս բերել, ուր եւ կամեսցի*»: *Թղ*· 84ա–89բ· *պարապ*:

5· *Թղ*· 90ա· «*Բանք յիմաստնոյն Թեսա* (*այսչափը գրուած*) *Ոչ խնդայ պատկերահանն յորժամ կանոնքն ի միտս եւ զոյնք ի վերայ պնակիտի կան անգործ*»: — *Թղ*· 98ա–119բ· *պարապ*:

6· *Թղ*· 120ա: «*Ճառ սրբոյն Յոհաննու Ոսկեբերանի, յորժամ դարձաւ յառաջին աքսորանացն*: *Զի՞նչ ասացից կամ զի՛նչ խօսեցայց*: *Օրհնեալ է Աստուած, յելանելն իմում զայս բարբառեցայ, զնոյն դարձեալ առնում եւ ասեմ*»:

7· *Թղ*· 128ա: «*Բանք ինչ ի հատընտիր ճառից* Ոսկեբերանի: *Նա եթէ եւ իբրեւ զգեաս հոսէի մչանչենաւորս եւ ազբիւրք բանից խազային յիմմէ բերանոյ*»:

8· *Թղ*· 136ա: «*Օրինակք նամակաց*: 1· *Ահա չքնաղ զարթուցեալ պայծառ զուարթանայ զեղեցիկ քոյդ բորբոք ի սիրազրօսմ սիրոյ քարտենիդ*, 33 *օրինակ, հետաքրքրական*· — *Թղ*· 173ա – 185բ· *պարապ*:

9· *Թղ*· 186ա: «*Վկայութիւն ինչ յԱռաքելոց գիրս*: *Ցորչափ ժամանակս անմեղքն իցեն զհետ արդարութեամբ* (sic) *մի ամաչեսցեն*: *Գլ*· *Ա*· *Համ*· 22, — *Թղ*· 187ա – 193բ: *Պարապ եւ վերջ*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *չունի*:

952.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

1715—1723

ԹՈՒՂԹՔ՝ 213: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ (15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ միջեւ 20 թերք ձշաճակուած, իւրաքանչիւրը 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ մաս մը մագաղաթ եւ մաս մը բուղք: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, շատ ֆայֆայուած ու մաշած, առաջին կողքին տախտակը չկայ, կաշին միայն մնացած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, չափազանց սեւցած, գալարուած, կտրուած, ֆայֆայուած, այժմ գրաճեւ տուփի մը մէջ ամփոփուած: — ԳԻՐ՝ ընտիր բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կրկնագոյն եւ բաւական լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նմանապէս առաջին տողերը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա, կ'երեւայ թէ լաւ բան մը եղած պիտի ըլլայ, այժմ բոլորովին սեւցած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 27ա, 87ա, 113ա եւն կրկնագոյն ու եռագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բազմաթիւ, բայց շատ ապականած: — ԹՎԱՄԱՆԱԿ՝ 1715—23: — ՇԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ անշուշտ գրիչը: — ԳՐԻՉ՝ Ստեփաննոս Մոկացի: — ՏԵՂԻ՝ երուսաղէմ: — ՏԷՐ՝ հաւանաբար գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 121բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 213բ· 1908ին Հ· Գրիգորիս Կ· Պոլսոյ մէջ 28 դրշ·ի գնած է:

Մատեանս է Սաղմոսարան, *պակասաւոր, չափազանց քայքայուած եւ սեւցած*: *Թղ*· 1ա· «*Սաղմոս Դաւթի*: *Երանեալ է այր*»: *Բաժնուած է կանոնագլխոց եւ գլուզայից եւ սաղմոսաց*: *Խորագիր–տեղեկութիւնք գրուած են կարմրագիր*: *Թղ*· 191բ· «*Աղօթք Ամբակումայ, Հարց՝ երից մանկանց, Մեծացուսչէ, Տէր ամենակալ*»: *Թղ*· 205ա· «*Աղօթք իւրաքանչիւր անձին հաւատացելոց ի Քրիստոս առ ամենասուրբ Երրորդութիւնն եւ մի աստուածութիւն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ*: *Հաւատով խոստովանիմ*»: *Թղ*· 210բ· «*Բանք սաղմոսին է պատուական լսել հոգւոյն աստուածական, զի որք ասելն յօժարանան, արքայութեան արժանանն*» *եւն եւն*: *Չմմա*· *թ*· 159, 414, 421, 590 *եւն*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1. *Թղ·* 212*բ·* «*Փառք··· : Որ եա կարգութիւն մեկամամբ վա(ա)ծար ամենայն յեանոցս անարժան եւ անպիտան Մոկացի սուտանուն Ստեփաննոս իրիցու հասանել ի յաւարա աստուածա-չունչ տառիս աստուածահօրն Դաւթի մարգարէին ի յրնաիր օրինակէ անսխալ Գառնեցի· բայց թէ սխալութիւն ունի նա ինձանէ (է) եւ ոչ յաւրինակէ, անմեզադիր լերուք, զի կար մեր այս է, զի ծեր եմ եւ յաչաց ակարացեալ եւ մատեաս մոլորեալ: Գրեցաւ աստմասարանս ի սուրբ քաղաքս* Երուսաղէմ *բնկ հովանեաւ սուրբ Յակորայ առաքելոյն՝ որ աթոռ Հայոց ազգին եւ յայլ սուրբ անօրինականացս, որ աստ կան հաւաքեալ ի սուրբ տեղիս ի յաւաշնորդութիւն սուրբ աթոռոյս Տէր Գրիգոր արհիեպիսկոպոսին, որ բազում չարչարանօք զմանքս զամենայն նորոգեաց, նոր խան չինեց, ի վերայ հանին աւետ չինեց է· մուտրախ վանն հանգստեան ուխտաւորաց: Տէր Աստուած զինքն անփորձ եւ անսասան պահեսցէ եւ հայրապետաց դասուն եւ երկնից արքայութեան արժանի արասցէ ամէն: Գրեցաւ սաղմոսարանս ի Թվին Ռ··· (միւս թուերն աւրուած են) ամէն: Ով մանկունք եկեղեցւոյ, որ հանդիպիք կարդալով կամ տեսանելով կամ սաղմոս ասելով սրտիւ եւ բոլոր հաւատս Աստուած ողորմեա ա(ասցէք· մնացածը խնկած է): Ձեռագիրս գրուած ըլլալու է 1715—1721ի չրջանին, վասն զի Գր· Շղթայակիր 1715ին պատրիարք կ'ըլլայ երուսաղէմի:*

2· *Թղ·* 50*ա·* (*Մանուկք, տարբեր գրով*) «*Ես Մարտիրոս··· գրեցի որ նորոգեցաւ սուրբ սեղան Աստուածածնին եկեղեցիի· Թւին ՌՃՀԲին*» (1723): — *Թղ·* 86*բ·* «*Ես Մարտիրոս գրեցի բազմամեղաւորս*(?)*, որ ամուսնացայ վարդավառին Թվին ՌՃՀԱին*» (1722):

953.

ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ ՈՒԹՕՐԵԱՅ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 28: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, ունի իջահամար: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ բղթեայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ընտիր ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բղ· 1ա–բ, 28ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մբ: — ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ (*Թղ·* 2*ա*) «*Եօթն եօթնեակ* մտածութիւն *վասն եօթն աւուրց* ուխտի *կրթութեան, չարագրեալ ի վերայարկելի բարեխնամակեաէն մեզմէ* Մխիթարայ Աբբայէ: *Ճառայնում աւուր*: ա· *Մտածեա նախ զի Աստուած ստեղծ զքեզ ի ծառայել նմա, այլ քննեա զքեզ եւ տես, եթէ ծառայեցե՞ր նմա մինչեւ յայսօր չարունակ եւ ամբողջ թէ ոչ*»:

Թղ· 22*բ·* Վերջ *մատածականաց: Թղ·* 23*ա·* «*Սկսաւ առաջակայ ուխտի կրթութեան: Թէ որպէս պարտ է առնել զայն: Նախ պարտի խրատանչիւր ոք առնել զընդհանրական խոստովանութիւն*»: — *Թղ·* 26*ա·* «*Սկսաւ կրթութեան աւուրց քառասնորդական պահոց, թէ որպէս պարտ է առնել զայն: Նախ հասանել ի Զորեքշաբաթին յոր մոխրոց դնեն երեկոյեան ժամասացութեան*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

954.

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ ՆՈՐԱԼՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ Ց

ՌՄԳ = 1754

ԹՈՒՂԹՔ՝ 119: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ, ներմակ, հաստատուն, գծագարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց պակասաւոր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրածեւ չեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ բոլորգիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՁԾԴ = 1754: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մբ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ վենետիկ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

Մատեանս է (*Թղ·* 2*ա*) «*Պատմագիրք ևրալուր պատմութեանց եւ պէսպէս անցիք անցելոց ի դարս մերոց ժամանակաց*: Շարադրեալ յումեմնէ յաշակերտաց *երջանիկ Հօր մերոյ* Մխիթարայ *մեծի աբբայի, ի մենաս-*

տանի մխանճանց Հայոց, կարգի սրբոյ Հօրն Անտոնի արբայի նորոգելոյ ի նախակարգեալ բարեւնապետէս : Ի հայրապետութեան Տեառն Աղեքսանդրու Հայոց կաթուղիկոսի : Ցամի Տեառն ՌՁԾԴ (1754), ի Հոկտեմբերի ԻԹ : Իսկ Հայոց ՌՄԳ ի Վենետիկ, ի վանս սրբոյն Ղազարու» :

1· Թղ· 3ա· «*Նորաւուր պատմութիւնք եւ պէսպէս անցք, որք ի մեր ժամանակս գործեցան : Վկայութիւն նոր վկային Քրիստոսի Յովհաննու : Քանզի անպատում անբաւ է ողորմութիւն Աստուծոյ ամենակային առ ստեղծուածս իւր*» :

Թղ· 4ա· «*Ի սահմանս Հայաստանեայց ի ժամանակս իշխանութեան բռնաւոր անօրէն տաճկաց կալան զերկու բարձրահասակ եւ զեղեցկադիտակ երիտասարդս յազգէս Հայոց վասն հաւատոյ ճշմարտութեան, որոց միոյն անունն էր Յովհաննէս, գործմէ են բանքս : Եւ չարչարեցին գնոսա պէսպէս դառնակսկիծ տանջանօք, մի ուրացցին զհաւատս Քրիստոսի եւ եղիցին տաճկիք եւ նոքա համբերէին յօժարութեամբ*... : *Չրաման եառն գնոսա վարսել ի սիցս ի հրապարակի առաջի ամենեցուն*... : *Եւ եղեւ իբրեւ հասին ի տեղի կատարման՝ զառաջինն զՅովհաննէս յառաջ մատուցանէին եւ մերկացուցին ի նմանէ զհանդերձն եւ կորացուցին զնա ի վերայ երեսաց իւրոց, հարին ի նա զսիցն եւ ապա բարձրացուցին զնա ի վեր : Եւ կացեալ ի վերայ ցցոյն զերկուս կամ զերիս աւուրս վախճանեցաւ*... : *Իսկ բնկերն նորա իբրեւ եառս գնա*... *վարսեալ ի սիցս ուրացաւ զՔրիստոս եւ վազվազակի արարին գնա տաճիկ*...» :

2· Թղ· 5ա· «*Վկայաբանութիւն նոր վկային Քրիստոսի Պետրոսի, որ կատարեցաւ ի Կոստանդնուպոլիս : Ցազգէս Հայոց այր ոմն Ցարութիւն բնակէր ի մայրաքաղաքն Կոստանդնուպոլիս, սա եմուտ ի կարգ աշխարհի եւ էած իւր կին եւ ծնաւ ուստերս եւ դստերս եւ մի ոմն յորդւոց նորա, որում անունն էր Պետրոս*» :

Կը պատմուի թէ ինչպէս «Ցաղագս իրաց ինչ զոր գործեալ էր Պետրոս եղեւ խռովութիւն եւ աղմուկ մեծ ի տան եւ բարկացեալ յոյժ Պետրոսին եղ եւ գնաց առ իշխանն Բիւզանդիոյ այսինքն Թալաթիոյ եւ ուրացեալ զհաւատս Քրիստոսի եղեւ տաճիկ» : Սակայն չորս տարի վերջ վերստին քրիստոնէութեան կը դառնայ· Ցխուսեան հօր մը կը խոստովանի իր մեղքը եւ կրկին կը դառնի հրապարակաւ զՔրիստոս : Կը բռնուի եւ կախաղանի մահուամբ կը մարտիրոսանայ :

3· Թղ· 7բ· «*Վկայաբանութիւն նոր վկային Քրիստոսի հինգամեան մանկանն : Պղծագործ եւ անօրէն տաճիկքն ի կողմանս Հայոց կալան զհինգամեայ մանուկ մի յազգէս Հայոց*» :

4· Թղ· 8ա· «*Ցաղագս անյիշաչարութեան : Բնակէր ի մայրաքաղաքն Կոստանդնուպոլիս այր ոմն յազգէս Հայոց եւ բազում բանս նախատանաց խօսէր ի վերայ հօրն մերոյ Մխիթարայ աբբայի*» ,

Այս եւ յաջորդ երկուքը Մխիթարայ կեանքէն մանրագէպքեր են : Թղ· 8բ· «Ցաղագս խոնարհութեան» : — Թղ· 9ա· «Ցաղագս չիմարութեան» : Ապա Թղ· 9բ· «Ցաղագս անողորմութեան» : — Թղ· 10բ· «Ցաղագս գեանաչարժութեան : Ցամի Տեառն ՌՁԾԴ Սեպտեմբերի Բ· երրորդ ժամու գիշերոյ ի մայրաքաղաքս Կոստանդնուպոլիս եղեւ գեանաչարժութիւն մեծ» :

5· Թղ· 11ա· «*Բան յաղագս կատարածի մահուան*» : *Բնաբան Սիրաք է 40 : «Արդիւնաբարք երկրի, երկրագործ մշակք ի տապ ջերմակիզ խորշակի ամարայնոյ արեւպահնակէպ լինելով» :*

6· Թղ· 23ա· «*Համառօտ պատմութիւն անձից եւ գործոց Նաւարի Պարսից բռնաւորին, որ կոչեցաւ Թահմազ Խուլի խան : Ընդ աւուր(ս) ժամանակաց բազմավրդով ասպատնութեանց բռնաւոր Տաճկաց ի կայս եւ ի կոյս կողմանս աշխարհին Պարսից*» :

Այս՝ պատմութիւնն է Թահմազի : Հեղինակը Աբրահամ Կրետացիէն չէ օգտուած, այլ «Զայս ամենայն զոր համառօտիւ ճառեցաք, ոչ եթէ ի մատաց մերոց հնարեալ հայթայթեցաք, այլ յամանց սահմանակցաց աշխարհին Պարսից առ մեզ եկելոց դրեցաք եւ ջանացաք համառօտիւ բովանդակել զանցս նոցա, զի մի գրնթերցանելացն գիտիւս ծանրաբեռնեսցուք» :

7· Թղ· 30ա· «*Ցաղագս յանկարծահաս մահուան : Նաւավար ոմն վերնոտ էր ի քաղաքն Վենէտիկ· սա բազում անգամ ամփոխէր չփոթէր*» : — Թղ· 31ա· «*Ցաղագս խոնարհութեան*» : — Թղ· 32ա· «*Ցաղագս արդարութեան Աստուծոյ*» : — Թղ· 33ա· «*Ցաղագս քաջութեան*» : — Թղ· 33բ· «*Ցաղագս մարդասպանութեան*» : — Թղ· 35բ· «*Ցաղագս երկիւղի*» : — *Այս խորագիրներու տակ մանրավէպեր :*

8· Թղ· 36ա· «*Պատմութիւն աստուիկ սովուն, որ եղեւ ի Նոր Զուղայ քաղաքն Հայոց*» : *Սովի աղեխարշ պատմութիւն : Վերջ՝ Թղ· 36բ :*

9· Թղ· 39ա· «*Ցաղագս չիմարութեան : Խելագար եւ չիմար ոմն Կոստանդնուպոլսեցի յազգէ Հայոց եկն ի վանս մեր*» : *Ապա՝ խոստովանութեան, անձնասպանութեան եւ ուրիշ*

նիւթերու մասին կարճ պատմութիւններ: Վերջ՝ թղ· 102բ:

Թղ· 91ա· կայ՝ «Պատմութիւն ողբալի մահուան Անտոնի Կամարտեղայ Նէապոլսեցւոյ, որ մահանեցաւ ի մահ կախաղանի ի Հռոմ քաղաքի յամի Տեառն ՌՁԽԲ ի ԻԴ Սեպտեմբերի»· իսկ թղ· 102բ· կայ՝ «Աւարտեցաւ (երկու բառ աւրուած) Պատմագրութեան, որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն»: — Թղ· 103բ· «Ցանկ ընդհանուր ամէն այն պատմութեանց որ պատահին յայսմ պատմագրի»: — Թղ· 105բ· «Մնացորդ պատմութիւնք Յաղագս Հրաշագործութեանց: Կայր ոմն դնացեալ առ սրբազան Պապն մեր Կղեմէս ԺԳ·»: Այս մասը թերի· այժմ միայն առանուչորս պատմութիւն կը բովանդակէ: Թուղթ խնամած է: Մանրավէպերը ժամանակակից անցքեր ու դէպքեր են եւ տեղի ունեցած են ազգայիններու վրայ՝ մեծ մասով:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

955.

ԳՈՐԾ ԱՆԵՕԼԻ ՖԻՐԵՆՑԱՑՈՑ

1834

ԹՈՒՂԹՔ՝ 129: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 10 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 17, ութական թղթով: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, վնասուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, թղթեր կազմէն բաժնուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1834: — ԳՐԻՉ՝ Գէորգ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

Մատեանս է (թղ· 5ա) «Գործ Անեօլի Ֆիրենցացւոց Ժիտալական բնագրէ փոխեալ ի լեզու (հայ) Կոստանդնուպօլսոյ յումեմնէ առ ի գրօսանս իւրամոյն համբակաց: Իսկ այժմ դգուշութեամբ ընդօրինակեալ յումեմնէ Գէորգ ապարդիւն դպրէ Կոստանդնուպօլսեցւոյ յամի Տեառն 1834, ի Կոստանդնուպօլիս»: — Թղ· 1ա· «Թարգմանչին առ ընթերցողս· Ապաքէն իմաստութիւնն յաւիտենական չառնելով անտես զմեզսակարդ հոգածնելովքս»: — Թղ· 6ա· գրուածեան սկիզբն է՝ «Մէրլէթոն անունով մեծ եւ մարդաչատ քաղաք մը կար երջանիկ Պիզէնցիայի կողմերը, որ երբեմն թագաւորանիստ մայրաքաղաք լլլալով»:

Ձեռագիրը դժբախտաբար ամբողջական օրինակ չի ներկայացներ, զի Թղ· 129բ· է վերջ թերի է: Արժէք ունի իր լեզուին համար: Կը վերջանայ այսպէս· «Թէպէտ այս թերթիկն ալ խօլայ չէ, հա, լաքին ասկէց ալ պաչխայ չարէ չի կրնար ըլլալ: Էյ իմաի այսչափ դժուարութեան ու թէհլիքէի մէջ ըլլալէն սօղրա, ո՞ր···» (թերի):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

956.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ՌԾԳ· =1604

ԹՈՒՂԹՔ՝ 305: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 22, 23 եւն: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 23, մէն մին 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ինչ մը վնասուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, խուր տեսած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր եւ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա, 3ա, 242ա, 243բ, 302ա, 3305բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԾԶ = 1607: — ԳՐԻՉ՝ կարապետ աբեղայ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 76ա եւ 241բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ· նուէր Ստ· Լիսիցեանէ:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր ամփոփուած են՝

Ա· Թղ· 3բ· «Տասն ստորոգութիւն Արիստոտէլի: Որ է գոյացութիւն, որակ, քանակ, առ ի՛նչ, ո՛ւր, ե՛րբ կալ, ունել առնել ···, բ· Ունիմ գոյն սպիտակ կամ սեաւ կամ կարմիր, որ է որակ»: Էջ մը բան:

Բ· Թղ· 4ա—45ա: «Վերլուծութիւնք բացերեւապէս բազմազան բայից եւ բառից յոգնախումբ չարագրութեամբ արարեալ զսա Առիստակէսի գրչի ի խնդրոյ բազմաց Յարհեաս գրչութեան: Աւտուածազնից արանց առաջի եւ վարուք առաքինեաց վարդապետաց» եւն: Թղ· 6բ· «Կանոնք խրատական առաջին· զկնի նախ սկսման խրատուդ, որ ցուցանէ առանց յիոյ դրոշմունքս» եւն: Թղ· 15ա· «Կանոնք չորրորդ վասն ինոյ: Ցորժամ

հոլովի նա ինն իւն դառնայ»: Ա—ժ կլուխք կամ կանոնք, ապա բառագրքոյկն (ամբողջ)· «Աստուած, Աստուծոյ»: Վերջ Թղ· 45ա· «Աւարտ է յԱւիստակէսէ արարելոյն բանից»:

Համմտ. մանրամասն թ· 335, § 2 ա—բ եւ թ· 337, Ա· § 3:

Թղ· 46ա· «Խրատ վասն հանգամանաց հեդից, որ եւ պատճառն իսկ է գրագարձին: Ցառաջաբանութեան գրչութեան»:

Գ· 1· Թղ· 46ա—59բ· «Գեորգեա վարդապետի արարեալ ի խնդրոյ Ստեփանոսի մականուն Գոյներ երիցացւոյ Կայբատաւացւոց (բառի մը տեղը պարապ ձգուած, ապա)՝ մեղանչեալ անձին: Անպարտ ապանձամբ ձեռնարկեցի գրել զսա այսր թչուառս եւ ծաղկաքաղ արարեալ զմասն ինչ գրելոցն յԱւիստակիսէ հռետորէ գրչէ, եղի ասա»: Թղ· 52բ· «Խրատ վասն առոգանութեանց: Թէպէտ եւ նախ զգրագարձն կարգեցի» եւն: Թղ· 58բ· «Ցաղագս կիտից»: Համմտ. թ· 337, § 4:

2· Թղ· 59բ—68ա· «Խրատք գրչութեան, զոր արարեալ է զսա յառաջագոյն Գեորգեայ վարդապետի ի խնդրոյ ումեմն, զորոյ զպաշտօն ի նմանէ յետոյ իմ ի վարդապետէն խընդրեալ եւ նա կատարեաց զխնդրուածս իմ եղեալ յառաջ զԱւիստակէսի արարեալն եւ զթերին ի նմանէ կատարեաց ինքն: Ինձ նուաստիս (անուան տեղ ձգուած): Որոց ողորմեցի Տէր արարողին եւ խնդրողին: Ցառաջաբան սակաւ խրատուս: Ցաղագս գրչութեան արուեստի, զի կատարեալ եւ զարգարուն հանդիպեսցի»: Համմտ. թ· 337, § 4բ: Հոս կ'աւարտի «Ա՛ն քեզ յիմոյ բազկէ մա(ն)անց, գիր գրչութեան» հատածով:

Դ· 1· Թղ· 67բ—76ա· «Հանդէս բանաստեղծաց փաղանունաբար ստորոգիլ նորա-վարժին, սակս բառէ գեղջուկ: Պարտ, պատչաճ, ի դէպ, ի հաճ, յանգ»: Համմտ. թ· 337, բ· 3:

2· Թղ· 76ա—77ա· «Թարգմանութիւն պարսիկ բառից ի վարդն գրոց· Զրադաշտական, զբուն բան կամ զկարեւոր ախտ»: Համմտ. թ· 337, բ· 4:

Ե· 1· Թղ· 79ա· «Գրիգորի եռամեծի լուծումն համառօտ խրատ գրչութեան Գեորգա վարդապետի, զոր նախ խնդրեալ էր ի նմանէ Կոստանդեա գրչի եւ ապա Գոների-ցացից (sic) Ստեփանոսի: Անպարապ անձամբ: Լծ· Նախ հոգացող ի յիրս եւ ի բանս: Դարձեալ անպարապ անկատար լսի»: Թղ· 85բ· «Երկրորդն խրատն յաղագս առոգանութեանց»: Թղ· 86բ· «Վասն կիտից»: Այս նիւթէն յետոյ կայ Թղ· 87բ· «Եւ ասա կատարումն առաջին խրատուն, որ վասն Կոստանդեա գրեաց» (Արիստակէս):

2· Թղ· 87բ· «Դարձեալ խրատ նոյն Գէորգեայ վարդապետի առ Ստեփանոս Գոներիցացց գրեալ Ցաղագս գրչութեան արուեստի: Լծ· Գրչութեան արուեստ է եւ զամենայն արուեստ պարտ է ուսանել»: Թղ· 89ա· «Վասն ոտանաւոր այբուբենից Գէորգեա· կրկին է զմինն ի դէմս Կոստանդեա խաւսի եւ միւնն ի դէմս Ստեփանոսի Գոյներիցանց»: Անդ «Այբուբենին Գէորգեա բազկէ»:

3· Թղ· 90ա· «Նորին Գրիգորի աչակերտի Յովհաննու լուծումն համառօտ դժուարիմաց բանից ի գիրս գրչութեան Արիստակիսէ հռետորէ: Վերլուծութիւն: Լծ· Մեկնութիւն յայտնապէս բան բառն եւ բա: Լուծ· Անուն եւ բայ, բազմաբուխ եւ դանագան գրեալ»:

Ձեռագրիս մէջ կան տասը «կանոն»· Թղ· 94ա· «Կանոն երրորդ վասն անուան», Թղ· 96ա· «Կանոն տասանեերորդ վասն բոլոր այբենից միւս ցգէն»:

Թղ· 98բ· կայ՝ «Արտաքին գրեանք (ղ)որ ի դաս մտանեն այս են: Սահմանիք: Պորփիւրն: Ստոյգութիւնն: Պերիարմենիասն: Քերականն: Նիւսացիքն: Կազմութիւնն: Բնութիւնն: Ժողովողն: Երգ երգոցն: Հայր մեր որ յերկինս: Ինն երանութիւնն: Կուսութիւնն: Աստուածաբանիքն: Քրիստոս ծնեալն: Առ որսն: Ցաղթեցայն: Որք յեգիպտոսէ: Բարսեղիքն: Վեցօրեայն: Պահոցն: Հարցողացն: Փիլոնիքն: Նախախնամութեանն: Այլաբանութեանն: Նահապետացն: Ծննդոցն: Ցելիցն: Երեւելեան: Հոսեացն: Դիոնեսիոսիքն: Եւագրիքն: Նրբերն: Այս է: Աստուածաշունչ գիրքն: ԺԸ· մեկնիչ, Թ· Հին կտակարանաց եւ Թ· Նոր կտակարանաց: Ը· քաղուածու, Դ· հնոյ եւ Դ· նորոյն: Եւ Հին կտակարանքն ամէն Թի, ճիթ տուն»: Մնա ցեալը թերակատար, վասն զի թուղթը պատռած է ծայրէն: Ցաջորդ թղթին վրայ (Թղ· 99ա—բ) մէկը մաղթանք մը գրուած է: Թղ· 100ա—104բ· «Այս են է· չնորհքն Ադամայ: Նախ զի արար մարդ: Երկրորդ հոգի: Երրորդ միտք: Չորրորդ կամք: Հինգերորդ դիտութիւն» եւն:

Զ· Թղ· 104բ—110ա· «Սրբոյն Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփայի արարեալ Քերական յապաշ անկատար մանկանց եկեղեցւոյ ի վարժ կրթութեան վասն դիւրահաս ընթերցմանց աստուածեղէն գրոց, զոր մեծ վարդապետն Հայոց Եսայի մեկնեալ պարզ եւ յստակ համառօտ բանիւ յաղագս դիւրահաս լինելոյ ընթերցողաց ուսումնասէր մանկանց սրբոյ եկեղեցւոյ: Ի ձեռնտուութենէ Հոգւոյն Հանդերձեալ եմք բուռն հարկանել առաջիկայ իրողութեան»: Համմտ. թ· 336, § 2ա:

Է· 1· Թղ· 110բ—136ա· «Այս բառք հեռահիւսական բաղաձայնք համանուանց, բաղաձաձեալ զամենայն ինչ որ են անուանք յերբայեցի յաւրէնս» եւն: Տես թ· 337, բ· § 1:

Ապա «Բառք երրայեցոց · Ադամ , երկիր կամ կոյս» եւն · Համմա · անդ ։

2 · Թղ · 137ա—241բ · «*Այս բառք են քերթողականք վասն չափոյ հոմերական տաղիցն , վասն դի քերթողական արհեստքն չափարերականք են՝ չափով վարին ։ Եւ են որ դեղջուկք են , որով ճարտասանքն վարին , դի յանճախապէս փոխաբերեն սակս պարզու ճարտասանիցն եւ հարկ է յոքնահամար ելանել ։* Աստուածապաշտ , աստուածապարդ» *եւն · տես Թ · 337 , Բ · § 2 ։ Վերջին բառերն են՝* «Քրիել՝ *թչնամանել ,* Տուրարքոփ՝ *պուրճ կառավ*» ։

Ը · Այլ եւ այլք · Թղ · 244ա—261բ · «Բառք որ ինչ ի խորան եւ այլոց անյայտից Անուած , *հանած ։* Ապարում եւ ապաւանդակ *առորոտ խորանին ,* Արտախուրակ *արտաքին պատկ» ։ Վերջին բառերը՝* «Ռուստիկ՝ *քաչիկ ,* Բերթող՝ *բերական» ։*

Թ · 1 · Թղ · 261ա · «Արիստոտէլի *առաջեալ առ Թագաւորն , թէ զի՛նչ են սահմանք իմաստութեան ։ Գիտութիւն էակաց ըստ որում էակք են» ։*

2 · *Թղ · 261բ ·* «*Ստորոգութիւն* Արիստոտէլի *առան Գոյացութիւն , որակ , քանակ» եւն ։*

Ապա՝ Թղ · 263բ · «*Ճաղագս սահմանի ։ Բնութիւնն է զաւրութիւն հրամանատու» ։ — Թղ · 263բ ·* «*Սահմանք ճոռնկաց ։ Բնութիւն է իւրաքանչիւր իրացն ծնունդ» ։ — Թղ · 263բ ·* «*Սահմանն պահոց ։ Պահքն է բնութեան պահող» ։ Կէս էջ մը պակաս կը մնայ , ապա՝ Թղ · 264բ · «Եւքին մահուչափ մեղք եւ որոց ի նոցանէ ծնանին եւ յառաջ գան ։ Առաջին մեղքն է հպարտութիւն , ի նմանէ ծնանին այսոքիկ , անհնազանդութիւն , ամբարտաւանութիւն» ։ — Թղ · 265բ ·* «*Հարցումն եւ պատասխանիք ։ Հրց · Ո՞վ է մայր մահու ։ Պխ · Նախանձն ։ Հրց · Ուսա՞ր է այդ ։ Պխ · Ցայնմանէ է որ նախանձիւ եմուտ մահ յաշխարհ» ։*

3 · *Թղ · 267ա ·* «*Սահմանք իմաստասիրականք իրր հարցմամբ ։ Զի՞նչ Աստուած · Վեհմական եւ ինքնարուն գոյութիւն · Աստուած , ծայրագոյն եւ երանեալ բարի» ։* Կը հասնի մինչեւ «Ֆ» *տառը՝* «Քաջ է՝ *ոգի բացարձակ ի հոգեկէն՝ մարմնոյ լուսո ինքեան պոռով բարի» ։*

Ապա ասկէ վերջ կը սկսի նոր բառացանկ մը · «Ա» չաւարտիր եւ Թերի կը մնայ եւ Թղ · 284բ եւ 285բ եւ 285ա · դատարկ ։ Առաջին բառն է՝ «Ահեղութիւն ի սպասկալեացն , աւտարութիւն եւ ի տրամեցուցչէն ի բաց զարձումն» ։

4 · *Թղ · 285ա—290ա · «Ճաղագս լծորդ տառիցն եւ վանգիցն եւ հեգիցն Թէ ո՛րպէս անվրէպ յարին ընդ միմեանս ։ Ոմանք սեպհական տեղեաւ ։ Եւ այլք փոփոխին ի հոլովսըն ։ Եւ դու ո՛վ եղբայր զոր ինչ ի սմա պատես անհրկրայ զրեսցես եւ մի զառաս կամ զրառս փոփոխեսցես ։ Զի այսպէս եւ սրբազրեալ են սուրբ եւ ընտրեալ վարդապետք մեր ։ Եւ ես անարժանս տեսի եւ աստ գրեցի զղուշութեամբ ։* Անդստին , ապստամբ , ախտաժէտ , ախտաժետաց , անդրնդով , անբրջից» ։

5 · *Թղ · 290բ · «Ճաղագս չէչտի եւ պարուկի ։ Արդ ամենայն անուն որ միով հեգով յառաջ քան զվերջին հէգն ունի զայր կամ զեչ կամ զիւն» ։ Թղ · 291ա · «Եւ վասն պարուկին գիտելի է ։ Արդ ամենայն անուն , որ միով հեգով յառաջ քան զվերջին հէգն ունի զէ՞ կամ զո՞վ» ։*

Թղ · 292ա · կայ՝ «Այսոքիկ խրատք վերծանութեան բացերեւապէս հաւաքեալ ի վերայ բանից անուանց՝ զզանազան արուեստս զբչութեան ... յաչխատասիրութենէ եւ հանճարեղ եւ իմաստուն բարւոյն Յակոբայ աչխարհաւ Ղրիմեցոյ ճեռացեալ առ մեզ ...» ։

6 · *Թղ · 292բ—296ա · «Մեկնութիւն բանից քերականին ։* Առձեռն , *ի ձեռն* Առաջբերութիւն , *առաջի բերումն» ։ Վերջին բառ՝* «Ռողաբորբ , *որ առաջն երկայն է» ։*

7 · *Թղ · 296բ · «Անուանք սրբոց առաքելոցն որ ի սիւնս ։ Ընդ ժամանակս ժամանակս կարգեալ ի քարոզութիւն Քրիստոսի ։ Թէ ուստի՛ կամ յորմէ՛ ցեղէ էին ։ Պետրոս եւ Անդրէաս ի ցեղէ Նեփթաղեմի» ։ Ապա անդ՝* «Վասն սուրբ առաքելոցն , որ քարոզեցին զՔրիստոս , Թէ որո՛վ մահուամբ կատարեցան եւ ո՞ւր կան» ։

8 · *Թղ · 298ա · Պակասաւոր դրութիւն մը , կը սկսի՝* «Զոր ի ծննդենէ առնուցումք պղոյնս մարմնական կամ հոգեւորս , որպէս խարտեչութիւն կամ Թխութիւն , իմաստութիւն եւ առաքինութիւն» *եւն ։ Թղ · 300ա ·* Զեւ , կերպարան , ուղղութիւն , Թիւրութիւն ։ *Եւ այսպիսիք տեսակ է մարդոյ եւ ըստ բազմաց բերի , Սոկրատա եւ Արտաչեսի , որք ոչ որոշին տեսակաւ» ։ Վերջն ալ Թերի է , կը լմննայ հոս (Թղ · 301բ)* «Եւ կամ յիւրմէ եւ արտաքուստ եւ այս երիցս որ է ինն եւ է իւրմէ քա ...» ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · 1 · Թղ · 67ա · «*Գրեցաւ հաստատիս ձեռամբ մեղապարտ սուտանուն կարապետ աբեղայիս , յիշատակ հոգւոյ իմոյ եւ ծնողաց իմոց , ի Թուին ՌԴԾ*» (1604) ։

2 · *Թղ · 241բ ·* «*Ձմեղուցեալ գրաւոր զսուտանուն կարապետս յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք , գրեցաւ ի Թվին ՌԾԶ*» (1608) ։

957.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ԺԸ — ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 89: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած 8, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ դեղնագոյն թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակի վրայ կաշի. տախտակը ձեղքուած, կաշին եւս վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմէն անջատուած, հետեւէն թղթեր հանուած, թերի: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆ՝ թղ· 1ա, աննշան: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԷՐ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1բ· Ստեփաննոս Զուղայեցի վ·ի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1912ին Կ· Պոլսէն ղրկուած:

Մատեանս է Քարոզգիրք, ուր կան՝

1· *Թղ· 1ա·* «*Յանկ քարոզիս: Վասն ապաչխարութեան*»:

2· *Թղ· 1բ·* «*Նորին քարոզ ապաչխարութեան ի նոյն բան: Ապաչխարեցէք, ըմբռնեալ է: Տէրն մեր զապաչխարութիւն բանիւ եւ արդեամբ կամեցաւ ուսուցանել: Բանիւ այն որ ասէ ոչ կամիմ զմահ մեղաւորին*»:

3· *Թղ· 7բ·* «*Նորին քարոզ վասն մեղաց (բն·) Բնական ընտրութեամբ ամենայն ոք բանական ստեղծաւ ի յԱստուծոյ: Եւ բնական բնտրութիւն ի միտքն*»:

4· *Թղ· 9բ·* «*Նորին քարոզ վասն ղՂմանն: Ի բանն՝ Զմեզս առեցի եւ անարգեցի: Ի պղծումն եկելոց պարտ է դԴաւիթեան վերաճայնել զբանս: Զմեզս առեցի եւ անարգեցի*»:

5· *Թղ· 14բ·* «*Նորին վասն խոստովանութեան եւ արտասուաց ի բանն՝ Եթաց զարտասուս իմ առաջի քո: Արտասուքն վասն մեղաց բազում օգտութիւն ունի*»:

6· *Թղ· 18բ·* «*Նորին քարոզ վասն խոստովանութեան ի բանն՝ Ասայ դու նախ զանօրէնութիւնս քո, զի արդարասցիս: Զայս Աստուած ասէ մարդարէին, այլ յարաբերի ի քահանայն, որ է յաստուածակոյս կողմանէ նորա*»:

7· *Թղ· 22բ·* «*Նորին քարոզ վասն խոստովանութեան ի բան՝ Խոստովան եղէրուք Տեառն…: Բարի վասն այն ասէ, զի ոչ իբրեւ զմարմնաւոր դատաւորս*»:

8· *Թղ· 26ա·* «*Դարձեալ նորին քարոզ ի նոյն Հաղորդութեան: Իսկ յետ որոշելոյ անարբիցն Գ· դասուն որպէս ասացաւ*»:

9· *Թղ· 30բ·* «*Քարոզ վասն ապօթից ի բանն: Աբդ երկու ելին ի տաճարն կալ յապօթս: Եւ վասն բազում պատճառի պարտ է յեկեղեցւոյս ապօթելն*»:

10· *Թղ· 40բ·* «*Նորին քարոզ վասն լեզուի ի բանն առակին՝ Մահ եւ կեանք…: Տէրն մեր եւ Աստուած Յիսուս Քրիստոս Հրամայէ աւետարանին*»:

11· *Թղ· 44ա·* «*Յայլմէ քարոզ վասն բամբասանաց ի բան՝ Մի բամբասէք զմիմեանս: Վարդապետք ասեն թէ հոգեւոր պատուիրանն ծանր է քան զմարմնաւորն*»:

12· *Թղ· 47ա·* «*Քարոզ վասն ողորմութեան: Եղերուք գթած…: Յորժամ տեսանէ Հայրն զորդին իւր թէ յոր արուեստ սէր ունի*»:

13· *Թղ· 50բ·* «*Նորին քարոզ վասն հոգւոյ եւ մարմնոյ: Դատաւոր մի էր ի քաղաքի ուրում…: Վարդապետքն ասեն զմարդն ի հոգւոյ եւ ի մարմնոյ*»:

14· *Թղ· 56ա·* «*Նորին քարոզ վասն պահոց…: Վարդապետք ասեն թէ ամենայն մեղք Դ· աստիճան ունին: Նախ զի ծնանին ի սիրտ մարդոյն*»:

15· *Թղ· 60ա·* «*Քարոզ չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանի ոք ի յայլ տեղիս եւ առնէ կտակ*»:

16· *Թղ· 68ա·* «*Նորին քարոզ վասն մխիթարութեան: Ասեն իմաստունք թէ վասն Դ· պատճառաց պարտ է սգալ ի վերայ կորուսելոց*»:

17· *Թղ· 70բ·* «*Նորին քարոզ վասն ձեռնադրութեան քահանայի: Նախ պարտ է դիտել զի՛նչ է սահմանս քահանայութեան եւ զի՛նչ դիտաւորութիւն*»:

18· *Թղ· 71բ·* «*Յաղագս կարգի քահանայութեան: Վարդապետք ասեն թէ ամենակալն Աստուած ոչ ինչ յեթող յաչխարհս առանց կարգի*»:

19· *Թղ· 73ա·* «*Քարոզ վասն ննջման: Վասն այն ասէ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս թէ երանի ողորմածաց…: Սիրելիք ողորմութիւն Բ· բաժանի*»:

20· *Թղ· 75բ·* «*Նորին դարձեալ վասն հոգեվարի…: Վարդապետք ասեն յորժամ ելանէ հոգին ի մարմնոյն*»:

21· *Թղ· 83բ·* «*Քարոզ վասն յիշոցն տուոց: Գիտելի է զի որք յիշոց տան բազում մեղանչեն: Նախ զի առաւել է քան պատուհասն յիշոց*»:

22· *Թղ· 88ա·* «*Նորին քարոզ ի բանն որ ասէ՝ Սուտ են որպիք մարդկան ի կչիռս իրեանց: Եւ այս վասն բազում պատճառաց, նախ զրկանօք մեղանչեն*»: Կը մնայ թերի թուղթ մնկած է: — *Այսքան այս Ձեռագրէն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

958.

ՄԱՇՏՈՑ ԱՌՁԵԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 60: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ հաստատուն բուդք: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ՝ կաշեպատ, դրոշմազարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ԽՄՐԱԳԻՐՔ՝ բոլորգիր: — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆՔ՝ չունի, բայց ամէն գրութեան վերջը գծաւոր զարդեր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բդ· 1ա—բ, 60բ, 61ա, 62բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ աճմաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910էն յառաջ Ձեռագրաց հաւաքածոյին մէջ մտած:

*Մատեանս է՝ Աւձեռն Մաշտոց, ուր կան էջ· 2ա· «Վասն Հիւանդաց: Յօդեա յիս մշակաւ եւ սուրբ հզէց· · · : Տէր մի սրամտութեամբ քոյ· · · Տէր Աստուած, հայր ամենակալ սրտիւք ամենայն սրտիւ ածոյ»: — Թղ· 4բ· «Վասն Թուշակի հիւանդաց: Խաղաղութիւն տանս սմանիկ եւ ամենայն բնակողաց ի սմա: Յօդեա յիս եւն: Շատական Դէ· Ողորմեա ինձ Աստուած»: — Թղ· 8ա· «Կարգ վերջին օծման: Պատրաստեա առ հիւանդն սեղանիկ մի մաքուր կտաւով ծածկեալ»: — Թղ· 15բ· «Կանոն եւ եղանակ հաստատեալ եւ սահմանեալ ի բարեյիշատակ պապէն Բենեդիքտոսէ չորեքտասաներորդէ· · լիակատար ներողութիւն տալոյ»: — Թղ· 19ա· «Զեւ արձակմամն ի հերետիկոսութենէ» եւ «ի նզովէ»: — Թղ· 20ա· «Աւետարան(ք) ժչկութեան»: — Թղ· 37բ· «Օրհնութիւն տպայոց հիւանդաց»: — Թղ· 41ա· «Լուծմունք բարոյականք ի բարեբարութիւն մահամերձին: Հաւաքեալք ի պանտան հեղինակաց աստուածարանից: Քահանայն կոչեալ առ հիւանդն ի բաց թողեալ զամենայն ինչ պնասցէ անդ»: — Թղ· 46ա· «Կերպ տալոյ հիւանդին զսուրբ թուշակն այս է»· ասկէ առաջ՝ «Յաղագս թուշակի ամենասուրբ մարմնոյն Քրիստոսի»: — Թղ· 49բ· «Վերջին օծումն»: — Թղ· 53ա· «Յաղագս հոգաբարձութեան կանանց յայտնելոյ եւ մկրտութեան տպայոց· բարոյական լուծմունք»· 50· փոքրիկ հատած ունի: — Թղ· 54բ· «Օրհնութիւն կնոջ իակոյն պկնի ծննդեան»: — Թղ· 57ա· «Յանկ առ ի դիւրութեան եղելոց»: — Թղ· 58ա· «Թէ պատեհ վայելուչ իցէ քրիստոնէից ունել յեկեղեցիս եւ ի սենեակս պղուր օրհնութեան ըստ աւանդութեան եկեղեցւոյ Քրիստոսի: Սովորութիւն էր հնումն կտակի պմերձեցողս ի յիրս պիղծս եւ պպրալիս մաքրապորձել ջրով օրհնութեան»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

959.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 33: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 12, 22, 26 եւն: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր բուդք: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ, կաշեպատ, զարդերով, վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբէն, մէջտեղերէն թերի, դատարկ մնացած թղթերը գրի փորձերով լի: ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ շեղագիր: — ԽՄՐԱԳԻՐՔ՝ սեւ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բդ· 25ա, 29բ, 33բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ աճմաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, սկիզբը թերի, մէջտեղէն թղթեր ինկած, կոտրած են, մեռան սկիզբի դրութիւնը խնամքով եղած է: Կը բռանդակէ·

Ա· Թղ· 1ա—11ա· Ձառ մը պատարագի վրայ, սկիզբը չկայ, այժմ կը սկսի· «Իբրեւ պինէ սափրանաց եւ զոյորմութիւնս ձեր պթութեամբ եւ սիրով իբրեւ զօծումն դիւրութեանց եւ ի վերայ այսր հայցեմք»:

Բ· Թղ· 11ա—19բ· Մաշտոցի մասեր: ա· Թղ· 11բ· «Օրհնութիւն ապի եւ ջրոյ ի յառաջ պատչաճի: Սպմ· Օրհնութիւն է մեզ յանուանէ Տեառն, որ արար զերկինս եւ զերկիր: Երգմնեցուցանեմ զքեզ առեղծուած ապի Աստուծով կենդանեաւ» եւն:

բ· Թղ· 15ա· «Յաղագս վերջին օծման»: — Թղ· 19ա: «Օծումն հիւանդաց» թերի:

Գ· Թղ· 20ա—29ա· Տագեր· ա· Թղ·

20ա · «*Ցիսուս Որդի իմ միածին որ բեւեռեալ կաս ի խաչին*» : «*Յարու(թիւն)*» :

բ · Թղ · 21ա · «*Մեծահանդէս է օր ոծնի, պարթեւազեան սուրբ Գրիգորի, Հայաստանեայց Հայրապետի*» եւն «*Մխիթար*» :

գ · Թղ · 22ա · *Տաղ կուսանաց : Ուրախ լերուք անփորց կանայք եւ ցնծայէք կոյսք իմաստունք* :

դ · Թղ · 22ա · «*Միա դիր եղբայր քանից իմոյ, լեր մտածող վերջնոց քոյոց*» : «*Մխիթար վա*» :

ե · Թղ · 24ա · «*Երգ քաղցրաձայն պիւլպիլի*(?) : *Ալեկոծեալ տրտում սրտիկ* (sic), *հէ՞ր կաս սպաս պանձելի*» (sic) *թերի* :

զ · Թղ · 24բ · «*Տաղ վարդի եւ պուլպուլի : Արիք եղբայրք ելցուք այսօր այգեստան, կրկնէ, ահա երգէ տատրակն ազնիւ քաղցրաձայն*» : *Հոս միայն մէկ տուն պրուած է, ապա՝* Թղ · 25բ · *նոյնէն երեք տուն օրինակուած* :

է · Թղ · 26ա · *Տաղ մը որ կը սկսի այժմ «ի քեզ յուսով ապաւինեալ, դուստր հոգեւոր հօր Աստուածածնոյ»* : Թղ · 27բ · *Տաղ խաչի · «ի խաչին անարգ բեւեռեալ լոյս աչերդ եղեւ խաւարեալ» եւն* :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. *չունի* :

960.

ՏՂԱՅԱՒԵՏԱՐԱՆ

Ձկէ = 1318

ԹՈՒՂԹ՝ 175 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10·5 : ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8 : — ՏՈՂՔ՝ 17 : — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած : — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դեղնագոյն : — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ խաւաֆարտէ կողքերուն՝ լաթ : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կեղտոտած եւ սեւցած : — ԳԻՐ՝ ճօտգիր : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր : — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ Ձկէ (=1318) : — ԳՐԻՉ՝ Աբբահամ : — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը : — ՏԵՂԻ՝ Խո՞ւխս : — ՏԵԱՐՔ՝ Լիպարիտ, Նուարդին եւ Յովհաննէս : — ԿՆԻՔ՝ թգ · 1ա եւ 175բ, ուր բան մը աներեւոյթ է : — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թգ · 175ա : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1925-ին փոխանակութեամբ գրքերու ստացուած :

Մատեանս է՝ Տղայաւետարան, *որ բաժնուած է կարմրատառ պլուխներու* :

1 · Թղ · 1ա · «*Գիրք տղայութեան Ցիսուսի Քրիստոսի : Եղեւ յառաջին ամի տէրութեան Օկոստոսի կայսեր Հռոմայեցոց աշխարհին եւ թագաւորութեան Հերովդիայի Հրէաստանի*» :

2 · Թղ · 9ա : «*Պատմութիւն սրբոյ կուսին Մարիամու ծննդեան, որ եղեւ ի տան Հօր իւրոյ Ամմ · Գ · : Ի վաղիւ յարուցեալ Յովակիմ կոչեաց զհովիւսն եւ ասէ ցնոսա, ածէք ինձ որոչս տասն*» :

3 · Թղ · 12ա · «*Ցաղագս Մարիամու անարատեան որ եղեւ ի տաճարին սրբութեան . . . : Ասէ Յովակիմ ցԱննայ, ահաւ լցան աւուրք մանկան*» :

4 · Թղ · 15բ · «*Պատմութիւն սրբոյ կուսին Մարիամու · տալ զնոյ Յովսեփայ ի կնութիւն ըստ օրինի աւանդութեան իւրեանց պահել զնոյ պղտչութեամբ եւ (յ)անձն առնելով զնոյ հաւատով ի Տէր*» :

5 · Թղ · 21ա · *Ցաղագս վասն աւետաւոր ձայնի հրեշտակին եւ քարոզելոյ պղտութիւն սրբոյ կուսին Մարիամու մօր Տեառն զոր ասացեալ է սրբոյ Յակոբա(յ) եղբօր Տեառն : Յայնժամ եղեւ առ նա բարբառ, որ ասէր՝ Ուրախ լեր կոյս Մարիամ*» :

6 · Թղ · 32բ · «*Պատմութիւն զոր ասացեալ է · Զարմանութիւն Յովսէփայ եւ զբերպարտելով զՄարիամ կոյս եւ անմեղութեամբ զատապարտելոյ զնոյ : Եւ եղեւ ի կատարել աւուրցն այնոսիկ գայ Յովսէփ*» :

7 · Թղ · 40ա · «*Պատմութիւն վասն զՄարիամ յանդիմանելոյ : Ձկուսութիւն սուրբ եւ պարկեշտութիւն : Յովսէփայ տալ առ նոցայ երկոցունց զղջուն փորձութեան : Եւ ի վաղիւն յարուցեալ Յովսէփ կոչեաց զՄարիամ ուրախութեամբ սրտի առաջի իւր*» :

8 · Թղ · 46ա · «*Պատմութիւն վասն ծառուկ գալոյն Մարիամու եւ Յովսէփայ ի Բեթղեհէմ եւ վասն ծննդեան Ցիսուսի : Եւ եղեւ յաւուրսն այնոսիկ ել հրաման (յ)Աւգոստոսոս կայսերէ*» :

9 · Թղ · 52ա · «*Ցաղագս նշանացն եւ սքանչելեացն, որ գործեցան յայրն, մանկաբարձին հետեւելով առաջնոյն տեսանելով զկուսութիւն նորա եւ ամբողջ մնալով յետ ծննդեանն, որ եղեւ յայրին : Իբրեւ տեսեալ զայն Յովսէփայ եւ նախատայրն անկեալ ի վերայ երեսաց իւրեանց*» :

10 · Թղ · 55բ · «*Ցաղագս գոչման հրեշտակին գաւետիսն ի յայրն եւ հովուաց փութով հասանել յերկրպագութիւն նորածին մանկանն Ցիսուսի : Եւ հովիւքն էին ի տեղւոջն յայնմիկ բնակեալք*» :

11· Թղ· 56բ· «Վասն պալատեան մուղն» եւն, հմմտ· Թ· 186, § 10:

12· Թղ· 72ա· «Վասն պալատեան Տեառն քառասնօրեակ ի տաճարին մատուցանել զնա բազում ընծայիւք (ի) սրբութեամբ ի սրբոց, սուրբ Սիմէան Ծերունին ընկալաւ ի գիրկս իւր: Ճեա այսորիկ այսր ամենայնի զոր պարձկայ կացեալ Յովսէփ եւ Մարիամ ի ծառուկ»:

13· Թղ· 75ա· «Պատմութիւն վասն անօրէնութեան Հերովդեայ յանդիմանելոյ զնոսա, ի մոգուցն խաբելոյ, եւ հրամայեաց անօրէնն կոտորե(ա)լ զմանկունսն, որ ի Բեթ[ա]հէմ սահմանաց: Արդ ի կատարման եւ ի պլուխ ամի նոցա»:

14· Թղ· 77ա· «Յաղագս զարձելոյն նէնդութեամբ Հերովդէի սպանանել (զ)Զաքարիայ զհակացուցանել ի տեղի նորա քահանայապետ, փախստական լինել մանկամարն (զրուած՝ մանկամարն) ի յանապատս: Իսկ անօրէնն բռնաւորն ոչ կարաց իրաց հնարս պատանել»:

15· Թղ· 82ա· «Յաղագս վասն հրեշտակին յայտնել Յովսէփայ զալ (փոխանակ՝ գնալ) փախստական ի յԵգիպտոս յանուրէն յամբարչէն Հերովդեայ, զի սպանցէ զմանուկն Յիսուս... Յարուցեալ Յովսէփ յաւուրն այնոսիկ վաղվաղակի»:

16· Թղ· 86ա· «Յաղագս վասն Յիսուսի խորտակելոյ զկուռսն կործանելոյ զմեհեանս դից եւ զրագմութիւն մարդկան որ եղեւ իսկ եւ յարութեան: Եւ Յիսուսի յարուցեալ վաղվաղակի գնաց անդ եւ եմուտ ի տաճարն»:

17· Թղ· 96ա· «Պատմութիւն վասն հրեշտակին ապղ առնելոյ Յովսէփայ գնալոյ նոցա յերկիրն Իսրայէլի եւ բնակելոյ նոցա երկիրն Իսրայէլի յաշխարհս Գալիլիացւոց ի քաղաքն Նազարէթ: Եւ վասին յարուցեալ նոցա եկին անցանել»:

18· Թղ· 105ա· «Յաղագս փոխելոյ նոցա ի տեղւոջէն յայնմանէ եւ գնալ յերկիրն Ասբեստանեայց: Եւ ի պիչերին յայնմիկ առեալ Յովսէփ զՄարիամ»:

19· Թղ· 107ա· «Յաղագս երթալոյ նոցա երկիրն Քանանացւոց, տղայութեան զոր առնէր Յիսուս եւ մահուանն իսկ եւ մեռելութեան եւ յարութեան, զոր եւ սքանչելացան, որ եղեւ: Յարուցեալ Յովսէփ առ զմանուկն եւ զմայրն իւր եւ եկեալ յերկիրն Իսրայէլի ի քաղաք մի, որ կոչի Բողորսոբան»:

20· Թղ· 115ա· «Յաղագս գնալոյն նոցա ի քաղաքն Տապարիայ եւ առ գնա յարուեանան նեղկարարութեան եւ տղայութեան, զոր առնէր սքանչելիս յայտնապէս առաջի ամենեցուն: Յարուցեալ Յովսէփ... եւ եկեալ նոցա ի քաղաքն Տապարիայ»:

21· Թղ· 26ա· «Յաղագս ելանելոյն նոցա յԵգիպտոսէ եւ գալ ի կողմանս Հարաւոյ յաշխարհն Արաբիոյ, տղայութեան, զոր առնէր Յիսուս եւ մահուան նորա եղեւ եւ յարութեան: Եւ ի պիչերին յայնմիկ յարուցեալ Յովսէփ առ զմանուկն եւ զմայրն իւր եւ եկն յերկիրն Ասորոց ի քաղաք մի, որուն անունն էր Շահաբրաւ»:

22· Թղ· 136ա· Վերնագիրը կը պակսի, որ ըլլալու էր՝ «Վասն գնալոյ նորա յԱբեմաթեայ քաղաքն» եւն, հմմտ· Թ· 186, § 21:

23· Թղ· 143ա· «Յաղագս երկմտելոյ նոցա եւ գնալ արեւելեան կողմինն եւ տղայութիւնն, զոր առնէր Յիսուս ընդ մանկունս երբայեցւոց: Յարուցեալ Յովսէփ... ի քաղաքն անտի եւ երթային լուութեամբ, ասէ նա(յ) մայր իւր ընդ՞ր այդպէս փախստական լինիս ի մարդկանէ»:

24· Թղ· 145բ· «Յաղագս գնալոյ նոցա զարձեալ ի կիւղ մի եմմաուս եւ բժշկութիւն եւ սքանչելեացն, զոր արար Յիսուս ի վերայ հիւանդաց: Իրրեւ զայն տեսեալ Յովսէփայ եւ Մարիամու առեալ զմանուկն Յիսուս ի պիչերի եւ գնացին եւ եկեալ նոցա ի կիւղ մի եմմաուս անունն»:

25· Թղ· 150բ· «Յաղագս հրեշտակին ասա առաքելոյն (sic) նոցա գնալ ի քաղաքն Նազարէթ եւ վասն սքանչելեացն եւ բժշկութեան, զոր առնէր Յիսուս: Եւ յաւուր միում ի տեսլեանն երեւէր հրեշտակն Յովսէփայ»:

26· Թղ· 154ա· Խորագիրը չկայ, որ ըլլալու էր, «Վասն բժշկութեան, զոր կատարեաց Յիսուս ի քաղաքն» եւն, հմմտ· Թ· 186, § 24:

27· Թղ· 156ա· «Յաղագս օրինաց եւ մարգարէիցն աւանդութեան կատարելոյ, պղբեալն մինչ ի լունուլ (լնուլ) ամաց չափոյ հասակի: Եւ Յիսուս զարձեալ զօրութեամբ Հոգւոյն գայ ի քաղաքն Նազարէթ»:

28· Թղ· 161ա· «Յաղագս գալստեան Փրկչին ի Յորդանան եւ մկրտութեանն, որ եղեւ իսկ ի պլուխ երեսնամեայ ժամանակին եւ յայտնելոյ զանձն իւր պինուորացն աստուածադարար խոնարհութեամբ: Եւ եղեւ ի հինկետասաներորդ աւուր եւ խորհէր սակաւիկ մի յայտնել» եւն:

Գրչագիրը այս Տղայաբանարանը բաւական տարբերութիւն ունի Թ· 186 ձեռագրէն հմմտ· նաեւ Թ· 922: Ուղղագրութիւնը խեղճ է:

Վերջը՝ Թղ· 165ա—175ա· կայ «Պատմութիւն Մարիայ վանաստականին եւ բնկերոջ նորա, որ եղեւ ի կոստաչտիին եւ սքանչելեացն, զոր արար Յիսուս Քրիստոս խոստովանողաց իւրոց: Ճեա կենդանաբար չարչարանաց եւ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի....

էր այր մի Մարիայ յաչխարհին կիլիկեցւոց եւ էր Քրիստոնեայ հաւատարիմ»: Մարիամ եւ կոսիար բարեկամներու պատմութիւնն է այս, որ նմանապէս Յայտաւուրքներու մէջ մտած է, (հմմտ. Թ· 224, Բ· 135 եւն):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 175ա (Գրչէն)· «Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն երից եւ մի աստուածութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Գրեցաւ Յաւետարանս տպագրութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ դպատմութիւն սքանչելացան, զոր տրար մինչեւ ի կատարման հասակի Հօր (յ)այտնեալ զասատածութիւն եւ Հոգւոյն սրբոյ, վկայեալ ի Յորդանան գետ՝ Դայ է Որդի իմ սիրելի, դմա լուարուք, եւ կարապետն Յովհաննէս մատամբ ցուցանէր՝ ահաւ գառն Աստուծոյ, որ բառնայ զմեղս աշխարհի: Կատարեցաւ ախմարի ձեռամբ եւ անիմաստ պչգիլ(°) – եւ խարերայ քահանայի Աբրահամու ի խնդրոյ աստուածասէր եւ աղօթասէր պարոն Լիպարտին եւ զնաարոյս գառակի նորա Նուատնին ի վայելուչին եւ ի վարժուն իւր եւ լիշատակ ննջեցելոց իւրոց: Ագարանցւոյ ի թվականութեան Հայոց ՉԿԷ (=1318) եւ ի թագաւորութեան Հայոց Օշնի եւ ի հայրապետութեան Տեառն Կոստանդեայ, ի պիղաքաղաքն, որ կոչի Խնուխա(°), ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին, որք հանդիպիք նմա, անմոռաց յիշեցէք պարան Լիպարիան եւ զմեծ պարոնն, եւ զղեսրոյս գառակն իւր զնուարաին: Աստուած աւողջութեամբ եւ վայելեալ տացէ զսոյ իւր ընդ երկայն աւուրս, ի փառս Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ ամէն»:

2· Մանուկ, Թղ· 21ա· «Բարեխօսութեամբ սուրբ կուսին Մարիամու եւ ամենայն սրբոց աւողջութիւն ստացողի սորա, տպրմեայ Պարոն տիրանց Յովանէս վարդապետի»: — Թղ· 51բ· «Որ տպրմի ստացողի գրոյս Յովանէս վարդապետին»: — Թղ· 8բ· «Տէր Աստուած բարեխօսութեամբ Աննայի եւ Յովակիմայ տպրմեա պարոն Տիրանց Յովանէս վարդապետի» եւն: Ասոնք կցուած են գլխներու վերջը: Թղ· 1ա· կայ նորագոյն՝ «Միսաք Ծ· Քէչքէկեան»:

961.

ԳԻՐՔ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՌՄԻ = 1771

ԹՈՒՂԹՔ՝ 104: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը չէ նշանակուած եւ մաս մը նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ, (ինչ մը մաշած), գծազարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա – 2բ, 45ա – 46բ, 68ա – 72բ, 89բ, 90բ, 91բ, 101բ – 104բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԻ (= 1771): — ԳՐԻՉ՝ Ստեփաննոս: — ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Ակն(?): — ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 2բ, եւ 101 եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 2բ, «Գիւեալ ի ձեռն Հ· Յովսէփայ Տէր Մարգարեան, Կ· Պոլիս, 1917»:

1· Թղ· 3ա· «Ցաղագս տրամաբանութեան: Օգնեա Աստուած: Ցաղագս թէ դի՛նչ է տրամաբանութիւն: Տրամաբանութիւն յունարէն ասի տիալիկտիկի, որ է ասել երկուց ասացուած: Զի է այն տրամաբանութիւն, որ մի ոմն հարցանէ եւ մի ոմն պատասխանէ»:

Ունի այլ եւ այլ բաժանումներ զ· ս· «Թղ· 10բ· «Ցաղագս հարցմանս՝ դի՞նչ է, որպիսի՞ ինչ է»: — Թղ· 11բ, «Ցաղագս ենթակային եւ ստորոգելոյ»: — Թղ· 14բ· «Ցաղագս սահմանի»: — Թղ· 16ա· «Ցաղագս թէ միջին ընդհանուրն ո՞րպիսօք լինի տեսակ»: — Թղ· 16բ, «Ցաղագս թէ միջին ընդհանուրն ո՞ր լինի տարբերութիւն»: — Թղ· 18ա· «Ցաղագս թէ հինգ ընդհանուր ձայնք որո՞վ հաւասարին» եւն: — Թղ· 20ա· «Ցաղագս սահմանոյ հնգից ընդհանրիցն» եւն:

2· Թղ· 23ա· «Յուցումն ի բաժանմանէ ձայնից թէ ընդէ՞ր հինգ միայն են ընդհանուրքն եւ ոչ աւելի կամ պակաս: Համառօտեալ ի բանից նոյնոյ Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփայի»:

3· Թղ· 47ա – 66բ: «Լուծմունք տրամաբանութեանն Սիմէօնի: Ի սկզբան տրամաբանական դիտութեանս պարտ է ասել սակաւ ինչ վասն հարցմանն»:

4· Թղ· 73ա – 100բ: Ցաղագս տրամաբանութեան: Տրամաբանութիւն է արհեստ ուղղատուրիչ մտաց, անսայթաք ընթանալ ի ճանաչումն ճշմարտին եւ մասունք նորա են երեք՝ Պարզաբանութիւն, Շարամանութիւն եւ Շարաբանութիւն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ կամ Յանօթութիւնք· Թղ· 2բ· «Գրքոյկս այս տրամաբանական էր չարազբեալ ի պատուէրէ կոչեցեալ մականուամբ տիրացու

Պաղտասարին, որպ օրինակն նորին ձեռագրով ասի յիւրմէ ինքենէ եւ օրինակեցի գաւաջինն գրովն այսով եւ ապա ինձէն գրելով յԱկնայ Պետրոսեան Ստեփաննոս պատուհասեալ նորին ձեռագրոյն ի Քրիստոս Աստուած, որ է օրհնեալ միշտ ամէն: ի Թուին Հայոց ՌՄԻ» (1711): *Կարմիր թանաքով՝ «Կրկին ընդօրինակեցաւ»:* — Թղ· 101ա «*Աւրդ արամարանական բանքն վերպրելոյ ահա արպէս երեւի ի բազում տեղիս քիմայն չէն ճշդի կցեցեալը, այլ արպէս հեղինակին էր ձեռագիրն բուն այնմ օրինակեցան: Ուստի երեւի ունիլն ի մտին նաեւ բանս ինչ ինչ ի ժամանակի չարունակել ի պատուոյ տեղիան Քաղեայս: Բայց եւ երեւի թէ գրաւոյն փութացեալ իցէ քան զմտացն՝ Աստուծով: Ապա ուրեմն այնոքիւք իրրեւ չատացելովք պարտիմք յիշել զնա ազօթիւք եւ վասն այնց աշխատութեանց ի Քրիստոս Աստուած, որ է օրհնեալ միշտ ամէն: ի Թուին Հայոց ՌՄԻ»:*

962.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 318: — ՄԵՆՄՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, գորշ կաշեպատ, շատ դրոշմազարդերով, սիրուն, մաքուր, փականճեները հանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր դէպի շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի, բայց տեղ ձգուած գծելու: — ՆԿԱՐՔ՝ տպագիր պատկերներ թղ· 4բ, (Մատթէոս) թղ· 121բ, (Ղուկաս): — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա–4բ, 313ա–318բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ – ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ հաահակ Կոստինացի: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏՒՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 308բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1910ին արդէն Հաւաքածոյին մէջ էր:

Մատեանս է՝ Բարոյական Աստուածաբանութիւն: Կը սկսի թղ· 5ա· «Գլ· Ա· Յաղագս ծանօթութեան եւ բաժանման իրաւանց· Զի՞նչ է իրաւունքն: Զանց արարեալ պէսպէս առմամբ նորա իրաւունք ըստ ուրում առեալ լինի՝ սահմանի իշխանութիւն զոր ունի ոք առ զործ ինչ»: Վերջին գլուխն է թղ· 307ա· «Գլ· Ե· Յաղագս անօրէնութեան ի յարգելմունս պահոց: Ո՞ կարէ տնօրինել յարգելմունս պահոց: Ըստ Հաստարակ սովորութեան եկեղեցեաց, որ զօրութիւն օրինաց ունի, միայն ծայրագոյն քահանայապետի է տնօրինել»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Թղ· 310 բ, կայ՝ «Բան առ ընթերցօղս: Որպէս ի վաղուց հետէ տենչալին առ ի գիւտ արոյ ընդ երկար ժամանակս բազմաւ աշխատութեամբ, դեղերեալ իցէ, ընդ գտանելն իսկոյն հրաւիրէ զսիրելիս եւ զբարեկամս իւր ի հրճուակցութիւն յինքեան: Նոյնպէս եւ ես ի գտանելն զգիրս զայս բարոյական աստուածաբանութեան յաջողութեամբ Տէառն ի գլխոյլին կոչեցեալոյ թաղին նայնժամ չարժեցեալ ի սիրոյ ակաոյ գրել բազում աշխատութեամբ եւ մեծաւ ջանիւք առ կամ առ կամ գրելով աւարտեցի· առ որոյ առհաւատիւք գրեալ գտայ զայս ուսումնասիրեալ իսաստուածասէրց առ ի լինել հրճուակից իմոյ նուաստութեան:

Զի արոյ ունին գմեծագոյն կարօտութիւնս գայս գիրքն փոքր ընդ փոքր յարաժամ բնթեռնելոյ· զի ի միջի խաստովանութեան բազմադան դիպուածախնդիր իրք հանդիպին, զի գոլով տեղեակ գրքոյս այսմիկ առանց դժուարութեան կարէ լուծանել գտարակուսութիւնս խաստովանաւորացն···: Եւ արդ գրեցաւ գրքուկս այս ի ժամանակի մեծի հալածման Զաքարեայ Պատրիարքին, զոր Հման ընդ ամենայն երկիր ի վերայ ուղղափառ քրիստոնէից եւ տեւեաց այս հալածանքն մինչ ցերկու ամս: Եւ մեք յայնմ ժամանակի ի Կուտինայ քաղաքին ի սուրբ Սարգիս գեղեցկաչէն եկեղեցւոջ գպրատուն կայր, յորում վարժապետ կարգեալք գմանկունս քաղաքին այնմիկ կրթեալ ուսուցանէաք եւ Թիւն էր աւելի քան երկերիւր եւ քսանից: Եւ յահէ նորա փախչելով չուեցաք անտի գկպ ի Կոստանդնուպոլիս ի Ղալաթայ եւ ի թաղն անդ որ կոչի Գէյօղլի մինչեւ 22 ամիս գաղեցեալ անդ,, եղաք պահեցեալք, զի էաք երեք հոգի, այսինքն տէր Աստուածատուր սրբակեաց քահանայն, աւագ սարկաւագ մահտեսի Իսահակն եւ գիանական տիրացու Յարութիւն, որ էր մեծ տիրացու: Եւ ի միջոցին յայնմիկ գայս բարոյական Աստուածարանութիւնն ես ամենանուաստս գրեցի եւ զկնի անցելոյ այսքանեաց ամսոց յաջողութեամբն Աստուծոյ եւ օգնականութեամբ առն միոյ եւ աստուածասէր եւ բարեպաշտօն քրիստոնէի (անունն չէ գրուած, բայց գրելու համար պարապ տեղ ձգուած), որոյ անունն գրեցեալ է ի գիրն կենաց, զոմանք նորին Հանդերձ բնաւնեաքն Տէր Յիսուս ի լուսեղէն խորանս երկնից

ընդ այլ երանելեալ հոգիքն գասելով ուրախացուցչ: եթէ կամիս սիրելի ընթերցող լսել զվիճակաւոր պատմութիւնն որք պատահեցան մեզ ի գլուխս մեր յայնմ միջոցի, պիտ եւ կարդա գպատմութիւն կատարեալ, յորում գրեցեալ գտանես զրոլորն: եւ գուք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ (որք վայելէք զերկրս պայս եւ պատիք իւիք ինչ ի ամահէ) եթէ յիշէք հանդերձ բնտանեօք, որպուէք եւ գտաերօք, միով Հայր մերիւ եւ միով Որդւոյնիւ գամենանուստա աշխատասդս որ եմ

Պատրաստական ամենայնի աստուածսիրութեան ձեռամբ նուաստ ծառայ Աւագ սարկաւագ մահտեսի Իսահակ վարժապետ Կուտինպոլսեցի»:

963.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ՀԱՅՈՑ ՈՒՂՂԱՓԱՌԱՑ

Նախ քան 1803°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 140: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ 12, իւրաքանչիւրը 12 թուղք: — ՆԻՒԹ՝ թուղք քլոտրակ, բարակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ, վնասուած, կոնակը fայfայուած եւ պատուած, կողքէն քաժնուած, փականճներէն մաս մը հանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, առջեւէն եւ ետեւէն պակաս: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, փոքր ու յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1803°: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին տախտակին վրայ՝ ներսի դին գրուած՝ «երեր ընդ իւր ի Լեմբերգէ 4 Յուլիս 1932 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (թղ· 1ա) Տօնացոյց Հայոց ուղղափառաց:

1· *Թղ· 4ա: «Տօնացոյցս Հայոց ուղղափառաց: Տօնացոյցս այս չարադրեցաւ յառ կարգի Տարեգրացն վասն բառնալոյ գամենայն դժուարութիւն, զոր Տօնասէր քահանայքն յիւրաքանչիւր ամի կրէին ըստ հին Տօնացոյցին ի կատարել պատշաճ սրբոց, նաեւ զպատշաճ տէրունիս ամանս»:*

Ապա կը չարունակուի՝ «Վասն որոյ միշտ վարիլ պարտին Տարեգրաւն զոր յիւրաքանչիւր ամի ցուցանէ հետագայ Ագիւտակն... Նաեւ Ծառզատիկն որ ի Թուին ՌՃՀԸ պատահելոյ էր սրբագրեցաւ, զի փոխանակ Շաբաթին եղաւ Տարեպիրն Հոյ, որպէս զի ի միասին ընդ Լատինացւոց եւ Ցունաց եւս տօնեցաւ ուղղապէս Զատիկն: Նոյնպէս եւ ի Թուին ՌՄՀԹ փոխանակ Տարեպրացն ՈՁ եղան ՁՀ· մինչեւ··· ընդ սուրբ եկեղեցւոյն ի միասին անսխալապէս հաչակեցուք գՁատիկն»:

2· *Թղ· 2ա· «Տարեգիրք կամ աղիւսակ սկսած ՌՄՂ ամէ մինչեւ ՌՄԾԲ»:*

3· *Թղ· 4ա· «Տօնացոյցս ԻԴ· Դեկտեմբերի· Ճրագալոյց Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: ՕՀ· ԲՁ· Ուրախացիր: Առաջին տունն երիցս կրկնի եւ միւրք դանդակքն հնչեցուցանեն»:*

Նկատի առնուած է ամբողջ տարին իր դանապան տօներովն ու բաժանումներով: Թղ· 133ա· կայ՝ «Տօնք անչարժականք· Փետրուարի Բ· ի տօնի Տեառնընդառաջին: Յարժամ Տարեպիրն Գ· լինի տօնս այս չարաթու Բարեկենդանին պատահի»: Վերջ՝ թղ· 140բ· «Ի կիրակէս Աւագաւտուրաց յետին Աւետարանին բժշկութեան տասն ձայնին են այսոքիկ պիտ եւ ընթերցիր: Մատթէոսի ճԽԸ: Մարկոսի Ծ: Ղուկասու ճԻՁ Յովհաննու ՁԲ· երկու կամ երեք թուղթ չըլլ եւ պակս ծնէ կոյրն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

964.

ՅԱԿՈԲԱՅ ՂՐԻՄԵՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒՄԱՐԻ

ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 93: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 16–25: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը չէ նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղք, բաւական լաւ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ, դրոշմազարդուած, կոնակը վնասուած, փականճներն ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, թերթեր կը պակսին եւ կամ լաւ չեն դասաւորուած, պարապ թղթերու վրայ տգեղ գծեր գծուած: — ԳԻՐ՝ նօտր-

գիր, ֆանի մը ձեռէ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ շատ մը գրքեր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉՔ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ գրեթրու փոխանակութեամբ 1912ին ստացուած:

Մատեանս է՝ Մեկնութիւն տումարի Յակոբայ վարդապետի Ղրիմեցւոյ, *որ կը սկսի՝* (*թղ*· 1ա·) «*Նախ պէ՛ս վս ի[ճ]անն եւ սկիզբն· վախճանն է ժամանակի եւ սկիզբն է յաւիտենին եւ մշտնջենաւոր կենացն: Երկրորդ պէ՛ս անեղեկ է*»:

Յակոբ Ղրիմեցւոյ այս ձեռագիրը համառատած է, պակասաւոր է, եւ թղթերը եւած ու ապա սխալ դասաւորուած:

Այս գրութենէն գաս ձեռագրին մէջ կայ՝ *թղ*· 42ա—71ա· «Ոտանաւոր պատմութիւն Հին Կտակարանի: *Կը սկսի՝* «*Մինն ի հողէն, զերկրորդն ի կողէն եա ամէր բարերար կեանս անմահարար,՝ բայց ոչ պահեցին զպատուիրան անցին կերին պտուղն, եղեն կորագլուխ, չարն հառ աւար բնիկ ի խաւար*»: Վերջը թերի, վերջին երկու տողերն են՝ (*թղ*· 71ա) «(*Մ*)ոտացան զերախտիս եւ սքանչելիս եւ ի կուս *դարձան, զԱստուած, մոտացան*»: *Ապա կան՝ քանի մը անպէտ կտորներ եւ գրչափորձեր:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան, սակայն թղ· 82ր *կայ՝* «*Գերապատիւ եւ արբազնակատար գերբջանիկ արքեպիսկոպոսն Եղեսեանց վախճանեաց թուին* 18··· (*չէ գրուած*) *ամսոյ*··· (*չէ գրուած*) *ին յԱմասիա, որոյ վերայ բոկեալ մեացին խանութք ամենայն ապրոյ երէք աւուր ի քաղաքս յԱմասիա: Եւս այսպիսի սքրեաց գոյր յաղագային կիսատ ուն: Կատարեցաւ թիւն գոյեաց գրոյն երից աւուրց: Շրջեցան ի չորջ քաղաքին պատարագ եւ ի հրապարակաց արարին գաղօթս: Եւ քոյր զեկեղեցիս Ցունաց, որպէս միաբարիչ մասնակցեաց ի սուգ Հայաստանեայցս առաքելական սրբազան եկեղեցւոյս: Ոտիկանք սպասպատիր ի առաջի գաղաղիս չրջապատեցին: Փաչային եւ կառավարական պաշտօնեայք անդ կային ի ներկայութեանն. նայն եւ կաթուլիկն ճիգվիթ եւ եղբարքն բողոքականք: Եւ յետ երից աւուրց քաղեցին ի սուրբ եկեղեցիս Ս. Նիկողայոս: Որպէս մարդարէ էր նորին սրբութիւն ականաւոր, յանկողինն իւր մարգարէից քէ քաղաքս լինի հրդեհ, քէեւ յետ երից աւուր յետոյ գրատեղ(՞) նոր քահանայ սպասէ յերկինից եւ կատարեաց զնչմարտութիւն նորին մարգարէութիւն»:*

965.

ՆԵՐՔՈՂԵԱՆ ԱԹՈՌՈՅՆ ՎԱՐԱԳԱՅ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 35: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ երեք, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ, շէեղ դրոշմազարդուած, լաւ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, փոքր քայց դիւրընթեռնելի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ նոր սկսած նախադասութիւններու առաջին տառերը կարմիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա—ք, 31ա—35ք: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1ա: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ք· կայ՝ «Ի գրոց Յովակիմայ վարդապետի Տէր Ստեփաննեան նուէր եղեւ· Գրիգոր Ինգլիզեանի, Արդուին 1912, երեք ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է (*թղ*· 2ա·) «Ճառ ներբողեանի *եւ դրուատ գովեստի եւ մեծի աքոռոյն վարագայ ի խնդրոյ նորին դիտի Տեառն Գրիգորի առաքինազարդ արքեպիսկոպոսի եւ աստուածիմաստ հռետորի եւ աստուածարան քահանայապետի, յարմարեալ յումէնէ Մոկացւոյ սեւեռոր Յոհաննիսէ Գետեգերեան Պօղոսեանց: Գերահրաշակոյս անհասական եւ պերանրաւ չնորհաց չառեմարան, ապրիւրեղէն աստուածութիւն, պերածանօթ էապատուութիւն»: Թղ*· 8ա· «*Յաղագս արեդական*»: *Թղ*· 10ա· «*Յաղագս Հիսուսի*»: *Թղ*· 23բ· «*Յաղագս յայտնութեան սրբոյ յայտնութեան ի խաչքարին*»: Վերջ ճառիս *թղ*· 30ր· «*Սուրբ յարկն լուսակազմ սրբոյ կենաբերն խաչի, սուրբ պահն Վարագայ*»: *Թղ*· 31ա—35ր պարապ:

Չմմտ. Ոսկեան Հ· Հ·, Վասպուրական-Վանի վանքերը, Վիեննա, 1940, էջ 269:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Թղ· 1ա *գրուած է·* «*Տիրացու Աւետիք, դպ*· 2»: *Իսկ առաջին կողքին վերայ կայ՝* «*Մէյդապարա եւ անարժան ծառայ Ցօհաննին ասացեալ(?) գիրն է, ԺԸ·ին···*»:

966.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 61: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ 8՝ իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բազմակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, վրան կաշի ֆաշուած, շատ վնասուած, տախտակը կոտրած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, շատ մը թուղթեր սեւցած, թղ· 1ա–8բ եւ 44ա–61բ լուսանցքի մասերը վնասուած՝ մաշած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Պօղոս: — ԿՆԻՔ՝ ետեւի կողքին ներսի դին նոյն կնիքը չորս անգամ զարնուած՝ «Քրիստոսի ծառայ Պօղոս, 1791»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առջեւի կողքին ետեւը կայ՝ «Նուէր յեղբարց Էֆէեան, Արդուին 1912 Սեպ· ե– բեր ընդ իւր Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Աղօթագիրք, *ուր արտա–դրուած են՝ Առաւօտեան, Երեկոյեան, Ս· Հաղորդութեան եւ Խոստովանանքի աղօթք–ները, ինչպէս նաեւ՝ առ Ս· Կոյս եւ առ Սուրբս (մանաւանդ լատին Սուրբս): Կը սկսի «Մաղթանք ամենասուրբ Երրորդու–թեան: Յանուն Հօր···· երկրպագանեմ եւ խոստովանիմ, դաւանիմ զքեզ ճշմարիտ Աստուած եւ ճշմարիտ Տէր···»: Զայն խոս–լերէնէ Յովհ· եպ· Զմիւռնիացին թարգմա–նած է (թղ· 1ա):*

Կան նաեւ քանի մը էրկեր· ց· օ· Թղ· 38բ· «Երդ Հոգւոյն Սրբոյ· եկ սուրբ Հոգի, առեղ–ծօղ անմահ, մտաց ծառայիդ քոց այդ արա»: — Թղ· 39ա· «Հոգիդ Աստուած քաղցրահայեաց, նախախնամօղ տիեզերաց»: — Թղ· 39բ· «Եկ նորոգօղ սուրբ Հոգի, եւ տատիկա յերկնուստ անտի»: — Թղ· 41ա· «Երդ Աստուածածնայ կուսին· Ով փառաւորեալ սուրբ Տիրուհի, բարձրագոյն երկնից տատղալի»: — Թղ· 41բ· «Գովասանութիւն Աստուածածնի՝ իբրեւ պիե–նամոն, իբրեւ պարատան հոտ անուշութեան բուրեցի»: — Թղ· 47ա· «Աղօթք հինգ վիրացն Քրիստոսի· արարեալ ի սուրբ Փիլա հինգերորդ Պապէ···»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 1ա· «Ես անարժան Պօղոս Տէր Յովհաննէսեան գնեցի զայս գիրս աղօթից ի յեզկէ Սաթլեցւոյ, որ այժմ է յԱլեպիա 1803ին 3 իր(°) 10ին»: — Թղ· 61բ· «Այս գիրքս (յ)Արդ–ուինցի ահէ Յովհաննէսի արդի Պօղոսի»: — Թղ· 58բ–59բ կայ ծովային ճամբորդութեան մը հետա–քրքրական պատմութիւնը, որ դժբախտաբար թե–րի կը մնայ, եւ որ նմանապէս լիապէս կարելի չէ կարդալ Թղ· 59 վերի մասովը վնասուած ըլլալով· կը սկսի՝ «Ապա առաւօտու Հինգշաբթի ի 25 Մա–յ(ի)սի առաքեցին զբատրա գիտակսն յրնդունել զՄարիա եւ զանն հակառակ հոգմոյ կրկին էջուցին գիարիխան եւ մեռցին անդ ի նաւին ի նաւահան–գիստն, յորմէ Ապաջրաչի ասացեալ վայրըն երեւին ····»: Կը վերջանայ՝ «Եւ ապա օր էր քան եւ վեցն Մայ(ի)սի իբր ի ժամ 3ին Թողին զառապատան եւ ուղիղ անկան գմանուպարէ գերապոյն հոգմով բա–զումս չուեցան մինչեւ ի յերեկոյ չորեքշաբթի աւուր անցեալ Ղանիայ (գանիա) եւ գՅունիայ հա–սաք ի նաւահանգիստս մի, ուր արկին գիարիխս եւ գկոյս տուին մինչեւ յառաւօտս, բայց ի գիշերի ի ժամ իբր 10ին եղեւ ալեկո(յ)ծութիւն մինչ ի ժամ եր–կուսն(°)» ապա կը մնայ թերի:

967.

Փ.Ի ԲՈՒԶԱՆԴԱՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ԺԸ — ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 165: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կի–սալաթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ շե–ղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 118բ – 165 բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ–ԺԹ դար: — ԳՐԻՉՔ, ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ ան–ծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵ–ՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (թղ· 1ա) «Բուզանդարան Պատմութիւնք» *կամ Փ· ի Բուզանդացւոյ Պատմութիւն Հայոց:*

Թղ· 1ա· «Այս ինչ է պարտութիւն եր–րորդ պատմութեանդ ժամանակագիր կա–նոնք մատենիդ եւ առ նմին պարտութիւնք երեք, այսինքն են՝ սուքա չորք մատեանք եւ չորեքին միով իրաց յիշատակարանք են, յի–շեցուցիչք պատմութեան ազգացն Հայաս–տան աչխարհին որդւոց Թորգոմայ»:

Փաւստոսի պատմութեան ամբողջական բո–նագիրը չի նկարագրուիր· կը հասնի մինչեւ Զարբոյ Պարտեան ԳՒ պատերազմ եւ թագաւորը· «Իսկ իրեւ երեկոյ եղեւ ժամ ըն–ծրեանց թագաւորին Պարսից, քանզի սովո–

բութիւն էր Հայոց թագաւորին բազմական անդէն բնդ նմին առ նմա ի նորին տախտին արկանել բազմական արկնք էին, զի թագաւորն Պարսից եւ թագաւորն Հայոց ի…» (կր մնայ քերթ)։ Դարձեալ չատ մը մասնք համառօտատած են։ Եղած հրատարակութիւններուն (Պետերբուրգ 1883. Վենետիկ 1892 եւ 1932) *հետ լիապէս չի համընթանար։ Վերջաւորութեանը՝ բառական քով դատարկ քուղք ձգուած է, գուցէ բնագրին արտագրութեան չարունակութեանը համար, սակայն այդ տեղը չէ առնեցած (համմ. Թ. 762 եւ Թ. 819)։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. չունի։

968.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ, ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ, ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

ՌՃՀԱ. = 1692

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ էջք 329։ — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 19։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ բուդր. սեւոդրկ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ՝ կաշեպատ. կաշին չափազանց չատ վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ էջ 1–16. կազմէն գրեթէ անջատուած, մէջ տեղէն բզրեր պակաս. էջ 235–40 կարուած հանուած։ էջ 132–3. աղտոտած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ նօտրգիր։ — ԽՄԲԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՀԱ (=1692)։ ՏԵՂԻ Լեմպերկ — ԳՐԻՉՔ. ՆԱՂԿՈՂ, ԿԱԶՄՈՂ. ՏԷՐ՝ անձանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վերը՝ քնագիրը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Օգոստինոս Վ. Ամրիկեան 1911ին կարճէն վիճենա յղած է։

Մատեանս է՝ «Այբենարան մանկանց նորափարժելոց հանդերձ աղօթիւք ամամբք եւ մանկամբք նախպետականօք քրիստոնէական վարդապետութեան բաժանեցեալ ի գրուածս Ե։ Յամի ներմարմնաւորութեան Բանին Աստուծոյ ՌՈՂԲ եւ ի Համաթվութեան Արամեան ՌՃՀԱ ի փառս մեծապոյն Աստուծոյ ի Լէօռիա»։

1· էջ 1։ «Աղաղակումն առ վարպետս մանկանց։ Արդարեւ ոչ նուազագոյն պաշտօնատարութիւն համարելի է ուսուցանել եւ կրթել զմանկունս դեռատրոյս»։

2· էջ 6։ «Ակերս առ մանուկն Յիսուս։ Ով չնորհալի մանուկդ Յիսուս, ընկալ զաղօթ աղերս ոգւոյս, զոր ընծայեմ քեզ բանահիւս, վասն մանկանս բողբոջելոյս»։

3· էջ 9։ «Գրուածք Ա· Յաղագս տասիւ փաղաքութեանց, առաքանութեանց, համառօտութեանց եւ թուոց։ Յաղագս տասից։ Տասք Աբրամեան են լՀ եւ անուն զանազան դանագանս։ Առաջին տեսակն կոչի երկաթագիրք»։

4· էջ 30։ «Գրուածք Բ· Յաղագս կրթեցմանց հանապազորդեանց։ Յառաւօտու մինչ յառնէ տղայն յանկողնոյն ի ծունկս անկեալ զրաշմանոցէ դինքն նշանաւ սրբոյ խաչին ասելով Յանուն Հօր» եւն։ Գրուած են զանազան *աղօթքներ։ էջ 50 կայ «Կերպ ապաստաւորելոյ յառանձնականում պատարագի»։*

5· էջ 62։ «Գրուածք Գ· Յաղագս խրատուց Սալոմօնականաց եւ Սիրաքականաց, որք ի գրեանց նոցին վերաքաղեցեալք եւ պատշաճագոյս տրամադրեցեալք են ի վարժումն մանկանց։ Յաղագս պատուոյ ծնողաց»։

6· էջ 74։ «Գրուածք Դ։ Յաղագս բարեպատուութեան ուղղափառի Հաւատոյ վարդապետութեան ի մարզումն մանկանց։ Առաջին։ Զմարդապետութիւնս պայծառ ուղղափառ Այբենարանի ասա ներ յարել կամեցայ»։

7· էջ 154։ «Գրուածք Ե։ Յաղագս աղօթից առանձնականաց։ Նայեալ զրուածոյ պարունակին կրթեցմունք ամանք բարեպաշտականք տրամադրեցեալք ընդ աւուրս եօթնեկի մխոյ ի չնորհ մանկանց նորափարժելոց։ Ի կիւրակէ։ Նախապատրաստութիւն։ Սիրելի որդեակ, Պարտականք են քրիստոնեայք ամենեքեան, զի դներքին իմն սէր եւ մեծարանս»։

Գրուած են իւրաքանչիւր օրուայ աղօթքներ։ Նմանապէս կան լիթանեաններ եւ նուագներ։ էջ 314՝ Ներսէս Շնորհալիի «Հաւատով խոստովանիմ»։ Դարձեալ ունի վարդապետի աղօթքը։ էջ 327–29 դատարկ քղթերու վրայ աւելցուած են քանի մը աղօթքներ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. գրչէն չկան։ Առջեւը պարապ քղթի մը վերին ծայրը (քղ· 2ր) կայ՝ «Աստուծով թիւն 1202 Մայիսի 12 ներքոպրեալս Խարաջի դատարանս հրամանաւ Ալեկսանեանց Թումաս տվի վանս գրչափորձութիւնին»։ Իսկ (քղ· 1ա·) «2 դրչ· Ալէքսան առաւ, 1 դրչ· Վարպանին մնաց· 4 դրչ· Յաւետիսին մնաց, 10 դրչ· Մելքոնց ախրէրին (Տիրատուրին՞) մնաց, 8 դրչ· Իրցանց Անտրասին մնաց, 2 դրչ· Փար Մալխազին մնաց»։ — էջ 8· «Գետրոս Գրաս»։

969.

ԵՂԻՇԷԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ռճլթ — խ (1690–1)

ԹՈՒՂԹ՝ 247: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 11 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակել սկսուած եւ ապա չշարունակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, քնտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, ճոխօրէն դրոշմազարդուած, ֆիչ մը վնասուած, փականքներէ զրկուած: Վերաճորոգուած՝ 1958ին: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ներկայիս լաւ, զի ճորոգուած է: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր եւ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի, բայց դատարկ տեղ վերապահուած՝ գծելու համար: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա–բ, 150բ–156բ, 245ա–47բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռճլթ = Ռճխ (1690–1): — ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԵՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 150ա, 244ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ՝ «ի գրոց Փիլոյեան Փիլոյ ազգի· ճուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանի Սրբուհի Փիլոյեան յԱլդուին, 20 Աւգ· 1912: Եթէ ըզդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս Հ· Եղիշէի Պատմութիւն Վարդանանց կամ Հայոց պատերազմին *եւ Ն·ի* Շնորհալւոյ Մեկնութիւն «Բարձրացուցէք»*ի*:

Ա· Թղ· 1ա[1]: «*Պատմութիւն սրբոյն Վարդանայ քաջի եւ Հայոց սուրբ նահատակաց եւ վկայի ի յԵղիշայէ սրբոյ Դաւթայ երիցէ Հայցեալ: Բանն, վասն որոյ պատուիրեցեր, ով քաջ արարի վասն Հայոց պատերազմին, զոր հրամայեցեր*» (*Տմմտ· Եղիշէի վարդապետի մատենագրութիւնք, Վենետիկ* 1859ա 1950 *եւ թիւ* 26 *Ձեռագիրը, ուր եւ՝ մանրամասնութիւններ: Այն՝ թերի է, այս՝ ամբողջական օրինակ մը կը ներկայացնէ*): *Վերջ թղ·* 150ա[2]:

Բ· Թղ· 157ա[3]· «*Ետեսն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի մեկնութիւն բանիցն* (*բարձրացուցէք*) *Դաւթի փիլիսոփայի: Սկիզբն բարեպաշտութեան Հայաստանեայց ունիմք ի մանալ վկայասիրիչն Գրիգորիոս, որ նահանջ յատաչկեան կրաւքն* (sic) *հակառակեալ եւ ուսուցին պիտութեան*»: *Վերջ թղ·* 244ա[2]: (*Մատ մը – սկիզբը – այս մեկնութենէն հրատ· Ճռաքսղ·* 1861–2 *յաւելուած, էջ* 35–40, *թրգմ· լտ·* Cappelleti I. S. N. Clajensis... Opera II. *էջ* 241–323:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *պրչէն, թղ·* 150ա[2]: «*Բարեխօսութեամբ սուրբ եւ մաքուր, քոյ եւ յաղթող զօրավարին եւ նահատակին Վարդանայ եւ ամենայն ընկերանուէր պատերազմել բանակի նորին Ռլջ նահատակացն: Մաղթանօք սուրբ եւ բնաբեալ Ղեւոնդեանց քահանայիցն, վարդապետացն եւ հայրապետացն ազգիս Քրիստոս Աստուած քո արեան* (*արեամբ*) *գնեալ Ժողովրդեան եւ իմ վեհապետ եւ աստուածասիրաց վարդապետիս վարդապետ Աղեքսանդր աստուածային շնորհօք լցեալ, հոգով վարքամբ եւ ոչ զոյ նման սորոյ քարոզութեան ի մէջ ազգիս մեր հայկազնոց, Աստուած անփոքր պահեսցէ· պրեցաւ թվն Ռճխ* (1691) *Մայիսի է: Ագամ ԺԸնամ: Վերջ: Զքարտող Մկրտիչ մեղօք գտածեալ չքահանայն յիշէ»: Ապա՝ «Ով քարտուղար դեռ չես հմուտ պիրս պրչութեան, ապա հոգս դու հոգա սակս պրապարձի, մանաւանդ կէտից, եւ որ սրբագրեսցի, փոխանակ վարձու հոգիս կորուսի, այսուհետեւ պղպջ լեր, եթէ քարտու չարիցես, քանզի ես մի եմ յաչակերտաց վեհապետիս, յորս ասի աստուածպոյս Աղեքսանդր բարենպաստ, յայնորպի Նորոյ Զուղայու» այսքանր կայ:*

2· Թղ· 244ա[2]: «*Պրեցաւ պատճառ եւ մեկնութիւն Բարձրացուցէք, զոր արարեալ է երիցս երանեալ կաթողիկոսն Հայոց Տեառն Ներսիսի ի խնդրոյ Վարդան վարդապետի, որ կոչ ի Հալպրատ գանրատն: Ի թուիս Հայկազեան ասեմարի ՉԿ· ձեռամբ Կարապետ արեղայի: Արդ յիշեսցէ ընդ սա եւ զիս պատահելոցդ այսմ մատենիս, զի մատամբ ծրեցի զսա եղկելիս տակաւ անձամբ եւ մեղօք լիս եւ զսոք յիշիք յանճառ բարիսն յիշմամբ զիս անչնչելիս յաւիտեանս ամէն: Պրեցաւ ի թիվն Ռճլթ* (1690) *եւ Մայիսի ամսոյն ԺԴ եւ փոքրն Հե· չարաթ ամսոյ Իդուձն*»:

970.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ԵՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՑՈՅՑ

ԺՉ — ԺԻ դար:

ԹՈՒՂԹ՝ 232: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած՝ 17, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ՝ մագաղաթի նման: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, մուք կարմիր, շատ ամուր, փականքներն ինկած: — ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու բուղք առ-

ֆեւր եւ երկու հատեր՝ բովանդակութիւններր՝ ճառներ. Վազարու յարութեան եւ անմեղ մանկանց կոտորածի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, շատ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, բայց շատ մը սկզբնագիրէ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 3ա չկայ՝ տեղ ձգուած գծելու: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չկան, տեղ վերապահուած գծելու: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔ՝ չունի, բայց յուսանցքներու արտաքին կամ գրքին արտաքին եզերքները բաց կարմիր ներկուած են եւ վերի մասին վրայ մեծ սեւագիր կայ՝ բ· «ՈՄՀՐ» եւ վարիններն վրայ եւս կան տառեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բաւի մը բուղբ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ — ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն: — ՆԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անճանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 85բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1912ին փոխանակութեամբ գրոց առնուած:

Մատեանս է (թղ· 4բ) «Տաւնապտոյց եւ Աւետարանապտոյց եւ կարգաւորութիւնք եւ հրահանգ տէրունական տաւնից, զոր եդեալ եւ սահմանեալ սրբոյն Սահակայ Հայոց Հայրապետին, զոր ընկալեալ ի նմանէ հաստուցին առ մեզ նախնիքն մեր»:

Թղ· 3ա (խորանի եւ խորտկրի պարապ տեղ ձգուած կամ վերապահուած)· կը սկսի· «Առաջին կանոնապլխին փառն: Հաւատամք ի Հայր եւ ղենուն միթրան եւ տան մոմեղէն ի ձեռս ամենեցուն եւ այնպէս խնկօք եւ մոմեղինօք յատեան ելանեն· ահ· Բ2· Ուրախացիր Սրբուհի եւ խունկ ածեն: Առաջին սաղմոս Առաքեաց զբան իւր եւ բժշկեաց· Բ· սաղմոս Իմկէ որպէս պահեցեւ»:

Իրարանչիւր պատշաճաբ յաջորդաբար գրուած են եւ այն երբեմն մանրամասնօրէն: Ունի բաժանումներ կիսախորաններով եւ կիսախորանիկներով, սակայն դծագրութիւնները չեն եղած եւ այժմ պատառիկ կը մնան այդ մասերը: Թղ· 180բ կայ «Այլ խրատաբ պիտանիբ կիրակի համբարձնելոյն»: Թղ· 181ա· «Դարձեալ այլ խրատաբ չորեքշաբաթի առաւրց եւ այլ առաւրց, Թղ· 181բ· «Խրատաբ իշխանիցն եւ բժշկութեան եւ հանդստեան Աւետարանացն»: — Թղ· 14բ «Մեհեկիբ»· — Թղ· 187ա· «Փառամատուցբ· — Թղ· 197ա· «կարգ Մեծացուցչին» — Թղ· 202բ· կարգ Քաղմանն»: — եւ այսպէս յառաջ:

Թղ· 3ա· գրուած է «Արդ պատուիրեմ կարգոյ եւ տես, Զբեզ խրատեմ քէ միտ դնես» առաձնաւորը, ուր կը խնդրուի յիշել նաեւ գծողը, սակայն անունը չէ նշանակուած: — Թղ· 4բ կայ «Ով տառնասէրբ կայ ի մէջ տեղն, որ տող մի կամ կէս տող կամ տող եւ կէս, որ բայ եմ քողեր, զայն ի մեղանէ չհամարիբ, զերայ օրինակն այլ այդպէս էր»: — Տնտասէրին ուշադրութիւնը երբեմն կը հրաւիրէ փոփոխութիւններու առթիւ· համմ· Թղ· 86ա եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 86ա· գրչէն· «Եւ գմեղաւոր գծողս սորա մահեսի ճարուքիւս պաշեմ յիշեայ առ Քրիստոս»:

971.

ՆԱՐԵԿ

1695

ԹՈՒՂԹՔ՝ 356: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ 29, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղբ: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, զարդերով, բաւական լաւ· փականճները ինկած (համմ· քնագիրը): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բաւի մը բղբեր, գ· օ· 1–3. 329 եւն կազմէն անջատուած, բաւի մը տեղ վնասուած բայց նորոգուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բղ· 1ա բաւական գեղեցիկ «Զ» մը: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ գլխագիր տառերէն, կապոյտ բանաձ եւս գործածուած է: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 1ա բազմագոյն, լաւ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ բղ· 1ա. բազմագոյն, ճաշակաւոր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1695: — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր: — ՆԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Նոր Զուղայ: — ՏԵԱՐՔ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 348ա — 49ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1բ· կայ՝ «Ի գրոց Փիլոյեան Փիլոյ ազգի, նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանի Սրբուհի Փիլոյեան յԱրդուհի 20 Աւգոստ· 1912: Եթէ ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է՝ Նարեկ կամ Գրիգորի Նարեկացւոյ ասացեալ խօսք ընդ Աստուծոյ:

1· Թղ· 3ա: *«Յանկ Գրիգորի Նարեկացւոյ: Աղօթք գատաստանի ա: Անձին բառդանք բ: Աղօթք եւ խորհրդածութիւնք զրոց»:* Եւ Թղ· 3բ· *«Բանք նշանաւորք ի գիրս յայս»:*

Յանկին համաձայն ՂԹ· (ի տուրբ միւռոնն) աղօթք, մինչ բնագրին մէջ առնուած ՂԸ աղօթք, համմ· Ք· 323: Թղ· 6ա կայ՝ «Գրուանք յոգնաթաղանձ բանից օդտակարաց, Ապաշաւանաց, Հոգեշահ խրատուց... Ասացեալ Մատեան ազգերգութեան Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Հոգեմատեան հռետորի եւ Հայոց փի-

լիսափայլ ի խորոց սրտից խօսք բնդ Աստուծոյ: Օգնեա մեզ մարդասէր սուրբ Հոգի եւ հաս ի թիկունս ակարութեան մերում»:

2· Թղ· 7ա· Ա· «Զայն հառաչանաց հեծութեան ողբոց սրտի աղաղակի» եւն· Ա-ղե ապօթք:

3· Թղ· 319բ «Յիշատակարան մատենիս գրութեան» (Համմա· Բ· 323, 659, 665):

4· Թղ· 320բ «Վարք սրբոյ առնն Աստուծոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ: Սուրբ Հայրս մեր, աստուածաշնորհ քահանայս եւ կրօնաւորն Գրիգոր»:

Կը չարունակուի «էր ի Նարեկայ վանից ի Հայս ի գաւառն Վասպուրականի, ի ժամանակի քաղաւորացն Հառոմոց Վասլի եւ կոստանդեայ, որ տիրէին Հայոց աշխարհին· իսկ Վասպուրականի քաղաւար էր Սենեքերիմ բարեպաշտ յԱրծրունեաց, ի քաւականի Հայոց նէր ի հայրապետութեան Տեառն Վահանայ: Եւ էր սա որպէս գաւեր եպրօր Հոր Անանիայ ճգնաւոր վարժապետի եւ Նարեկայ վանից ստացողի: Սա վերանէլիս Գրիգոր անդրանիկ եղբարբ իւրով, որոյ անուն Յովհաննէս, անոյց եւ գաստիարակեաց ի մանկութենէ բնդ աստուածահաճոյ պրոյ կրթութիւնս: Եւ վախճանեալ եղբօրն մնոյ Գրիգոր միայնակ յերկար առաքինութեան եւ յաչխատութիւն բնթերցման անյագ բաղձանօք, որ եւ եղեալ Հոգւոյն սրբոյ բնդունարան եւ պերազանց չնորհք պիտութեան: Սկիզբն արար եւ խօսեցաւ պրեբս ապօթից բան հայցման խնդրոց կրօնաւոր եղբարց բանս Ղե: Եւ արտաքոյ սորին ունիմք խօսք երանելոյս պայասիկ: Պատմութիւն կենսատու խաչին. որ բերաւ ի կոստանդինուպօլէ ի Հայս, ի վանան Ապարանից: Ի քաղաւորացն պարգեւ բան յիշատակեալ խորհրդոյն: Եւ յարմարեալ բնդ նոյն ներքոդեան սուրբ խաչին բան այրուբենից տառից: Զկնի որոյ Գովեստ սուրբ Աստուածածնին եւ յիշէ ի սոյն պրբս: Եւ ներքոդեան առաքելոցն գաւառն ի միասին: Եւ բան գովեստի ի սուրբն Յակոբ եպիսկոպոս Մծբնոյ: Ունիմք եւ խօսս սորա ի վերոյ երգոյ երգոյն հառաոօս: Եւ բարոզութիւն տօնից խորհրդոյ Հոգւոյն սրբոյ, խաչի եւ հկեղեցւոյ: Եւ բնդ քիւք ապօթից պրոցս բանն որ վասն ժամահարին եւ սրբոյ եւ սրբարար միւռոնին: Զայսոսիկ քաղեալ յհկեղեցի Քրիստոսի, կեանդանի յետ իւր յիշատակ գնաց ի միչտ կեանդանացն քաղաք, չեւ եւս հաստարակեալ զընթացս կենացս, յոյլ յերեւաստարդական ատեխ վախճանեալ: Որոյ պատուական մարմնին եղեալ կոյ ի նոյն Նարեկայ վանս, հուպ հկեղեցւոյն սրբուհւոյն Սանդխտոյ» (Համմա· Բ· 592, Թղ· 258 ա, եւ Հանդէս Ամսօրեայ, 1940 էջ 214):

Այս Ձեռագրին մէջ դեռ կան՝

Բ· 1· Թղ· 323ա· «Համեմատութիւն վանական վարդապետի: Երկինք – հկեղեցի: Արեգակն — աւետարան, լուսին օրէնքն» Համմա· Թ· 71, Բ· § 6:

2· Թղ· 330ա· «Մահմանք իմաստա(րա)կանք Պաւիթ փիլիսոփայի: Աստուած վահմական եւ ինքնարուն գոյութիւն: Աստուած ծայրապոյն եւ երանեալ բարի: Աստուած բոլորակերտող եւ նախախնամիչ յոչէիցս էացեցոյս»: Ա—Ք: Վերջը՝ Թղ· 345ա· «Քուն է պիտ որ լուծանէ պղնդութիւն մարմնոյն եւ անդորձ առնէ զզգայութիւն ի հոչակաւոր գործոց եւ անդորձ մարդկային հոգ(ւ)ոց»:

3· Թղ· 1ա· «Յաղագս տրամութեան եւ երկիւղի: Տրամութեան տեսակք են չորք խօչիւն, տագնապ, նախանձ, ողորմ» (էջ մը տարբեր գրով):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· գրչէն երկու հատ, մէկը ոտանաւոր եւ միւսը արձակ:

1· Թղ· 352ա· «Ի ձէնջ հայցեմ բաղձմամբ սիրոյ, հարք եւ եղբարք իմ բուռ հոգւոյ, որք հանդիպիք այսմ պրոյ, մատիկ յիչել զանձս եղկելոյս: Տառապեալ զանձս Աստուածատրոյ, զպարտապանս բիւր քանքարոյ» եւն: Ապա՝ «Մրեկի մատամբքս մեղուցելոյ, զառաս որ կոչի սուրբ Գրիգորոյ եւ քահանայ անուանելոյ, Նարեկացի յորջորջելոյ: Այս յիչատակ իմոյ հոգւոյ եւ յետ մահուան կենաց իմոյ, նաեւ ծնողաց իմ փոխելոյ եւ առ Քրիստոս հանդուցելոյ ...: Ի քաւականիս մեր հայկազնոյ ի տառն Զայ եղեւ քաւոյ էս յորելեան մակացելոյ, եօթնեակն ի զատ անջատելոյ: Զայս գրեցաւ ձեռամբ իմով քչուառագի Աստուածատրոյ ի քաղաքիս Նոր Ջուղայու Ամենափրկչի վանացս սրբոյ: Աստչնորդի վանացս սրբոյ Սահմանոս կոչեցելոյ եւ կաթուղիկոս յորջորջելոյ եւ Նահապետ անուանելոյ»: Սկզբնատառք «Ի ակր Աստուածատուրէ է»:

2· Թղ· 354ա· «Օրհնութիւն, պոհութիւն եւն: ...Որ եա կարողութիւն ատրամատել եւ քչուառացեալ անձինս Աստուածատրոյ հատանել յաւարա սորին: Քանզի յայժ փափաքանօք եւ չերմեռանդ սրտիւ սկսայ գրերս գայս, որ կոչի Նարեկ, որ է ապօթք եւ խոստակութիւն բնդ Աստուծոյ եւ աւարտեցի գաս ազատմութեամբն Աստուծոյ եւ ապօթիւք ձեր եւ քաղ յիչատակ հոգւոյ իմոյ ի կենդանութեան եւ յետ մահուան, նաեւ ծնօղաց իմոց առ Քրիստոս հանդուցեալոյ: Արդ եղեւ ի քաւաշչութեան յարեքեանս տասմի հազարերորդի, հարիւրերորդի քառասներորդի եւ չորրորդի (1695) ի մայրաքաղաքիս ի Սպահանու եւ ի պերդաքաղաքիս Նոր Ջուղայու բնդ հովանեաւ Ամենափրկչի սուրբ վանացս: Ի հայրապետութեան Տեառն Նահապետի սրբազան կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց եւ առաջնորդութեան Նոր Ջուղայու Տեառն Առաքէլ արքեպիսկոպոսի եւ աստուածարան վարդապետի եւ քաղաւորութեան Պարսից Շահ սուլթան Հուսէնին Նորընծայ եւ դեռարոյս արքայի: Արդ յերեսս անկեալ աղաչեմ զսրբազանդ, որք հանդիպիք սմա

կարգալով, օրինակելով եւ կամ հարեւանցի աեսանելով յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր գվերպրեալ տառապեալս եւ գծնողսն իմ...: Դարձեալ աղաչեմ գձեզ հարք իմ եւ եղբարք եւ որդիք բան հոգւոյ անմեղապիր լեռւթ պրպս սխալութեան եւ խաչարութեան, զի կարն մեր այսքան էր եւ աչ աւելի քանզի ոչ հինք պրապիր»: Ապա յիշել կր մաղթէ «եւ գորբրապան վարպապետն իմ զաէր Ագէքսանդր, զմիքայէլ եւ գՅովհաննէս առաւաձառան եւ փիլիսոփայ եւ էրախտաւոր վարդապետն»:

3· Թղ· 355բ· (տարբեր գրով) «Այս սուրբ նաբեկն արբագնայսուրբ հանդուցեալ ազավնի Աստուածատուր վարդապետի ձեռագրիրն· արդ ես սուրբագրեցս խնդրուժամ սորայ յանդիպօղդ յիշէք գհանդուցեալ լուսաւորեալ հոգին որ եւ յիշեալ լինիք առաջի ահեղ աաենին Քրիստոսի Աստուծոյ որ եմ հանդիպողացն խնարհ փոքր ծառայ Մաթէոս Ծովանէս Բէթպանէմեան(?) Մարտի(?) 15 թվն 1802»: (Նոյնր համառօտիւ մէկը արտագրած է· չեզագիր թղ· 356ա·ի վրայ: Յալորդ էջին վրայ (թղ· 356 կայ ուրիչ գրութիւն մր՝ «Մաղթանք յիշելոյ», սակայն առանց անուան յիչատակութեան:

Թղ· 353բ· կայ կնիք մը՝ «Ցիսուսի Քրիստոսի ծառայ Աստուածատուր վարդապետ Ռճ[illegible]»: Հաւանականարար նոյնը գրոշմուած է նաեւ թղ· 355ա, որ այժմ գրեթէ ջնջուած է: Կողքին վրայ (առջեւի կողմը) կաչին վրայ խոշոր գրերով գրոշմուած է «Ցիշատակ է Աստուածատուր վարդապետին Ռճ[illegible]»:

972.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

1785 *եւ* 1832

ԹՈՒՂԹՔ՝ 146: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ զանազան 17—20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 13, իւրաքանչիւրը 8 թուղթ: — ՆԻԻԹ՝ թխորակ թուղթ, բարակ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաճարտ կաշեպատ ամբողջապէս եւ ոսկեայ շատ զարդերով պճնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ երկու ձեռագիր կամ գրութիւն միացուած, լաւ, թղ· 72 կիսով կտրուած, բայց քնագիրը անաղարտ մնացած, գործածութենէ ինչ մր սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, երկու ձեռք, քնաիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻՔ՝ պարզ: — ԽՄՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՄՐԱՆՔ՝ թղ· 4 պարզ, սեւ գրոշմուած: — ԿԻՍԱԽՄՐԱՆՔ՝ թղ· 72ա գրոշմուած: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ 3ա. Ս· Կոյս եւ Ցիսուս մեծաքեալ ի հրեշտակաց, 3բ Ս· Գր· Լուսաւորիչ, 90բ վերջին քնքրիճ, 113բ· Տիրամայր գիրկը մանուկ Ցիսուս: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1. 2. 71. 113ա, 129. 145: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1785 եւ 1832: — ԳՐԻՉ՝ երկրորդ ձեռագրի կամ գրութեան՝ Պետրոս Բագրատունի: — ՏԵՂԻ՝ մէկ մասին՝ Արդուին: — ՏԷՐ՝ աճապաղ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 145ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին թղթին վրայ գրուած՝ «ի գրոց Տ· Մկրտիչ Վ·ի Եփոյեան, եթէ քնդ իւր ի վանս յԱրդուրնոյ Հ· Ներսէս Ակինեան, 1912 Հոկտ· 30»:

Մատեանս է (թղ· 3ա) «Մաշտոց եւ խորհրդատետր գրեալ յամի Տեառն 1785 ի Յունիսի 15»:

Ա· Մաշտոց· Թղ· 4ա· «Կանոն մկրտութեան երեխայից» (եւ նաեւ դրոշմի): — Թղ· 14բ· «Զեւ արձակման հերետիկոսաց եւ հերձուածողաց»: — Թղ· 15ա· «Ագօթք հիւանդաց»: — Թղ· 20ա· «Օրհնութիւն հիւանդացեալ տղայոց»: — Թղ· 22ա· «Օրհնութիւն յորժամ կինն ի տղաբերան լինի դրժուարն»: — Թղ· 24բ· «Կարգ վերջին օծման հիւանդաց»: — Թղ· 28բ· «Կանոն յորժամ սկսանի հիւանդն աւանդել հոգին»: — Թղ· 33ա· «Կանոն յետ աւանդման հոգւոյն»: — Թղ· 35ա· «Կանոն քահանայական պզեստուց եւ անօթից»: — Թղ· 39բ—53ա· «Օրհնութիւնք մոմեղինաց, մոխրոյ, ջրոյ, վարդապանի, ուտելեաց» եւն: — Թղ· 53ա· «Կանոն տալոյ լիակատար ներողութեան ի կէտ մահուն»: — Թղ· 55ա· «Կանոն համօրէն ննջեցելոց»: — Թղ· 63ա· «Կանոն հարսանեաց պսակի»: — Թղ· 67բ· «Կանոն պսակ վերացուցանելոյ»: — Թղ· 69ա· «Կանոն խաղող օրհնելոյ»: — Թղ· 70ա· «Ցուցակ Մաշտոցի պրոցս»:

Բ· Խոհրդատետր՝ եւ Պատարագամատոյց·

1· *Թղ· 72ա—89բ· Ժամամուտք, ալէլուտ եւ այլ աղօթք:*

2· *Թղ· 91ա—112բ· Խորհուրդ սրբոյ պատարագի:*

3· *Թղ· 114ա—128բ· Ընթերցուածք եւ Աւետարանք քանի մր տօներու:*

Գ· Մաշտոց· Թղ· 130ա· «Կարգ մկրտութեան տղայոց» (եւ դրոշմի):

Երկու ձեռագիր իրարու հետ միացուած են կամ թէ նշատղնս նախորդին պարապ էջերուն վրայ գրուած է կանոն մկրտութեան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 145ա· կայ՝ «Հաւի աւարտ եղեւ յետնեալ Պետրոսէ Բագրատունւոյ, որ է Բաչարաթեան, յԱրգուինոյ 1832»:

973.

ՏԱՂԱՐԱՆ ԵՒ ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

1692°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 86: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 8: — ՏՈՂՔ՝ զանազան, 15. 18. 24: — ԹԻՒՔ՝ 7: — ՆԻՒԹ՝ բխագոյն բուղբ: — ԿԱՋՄ՝ խաւաքարտ կաշեպատ դրոշմազարդերով, խայխայուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը պակաս, կողքէն քաժնուած, ջուր տեսած, սեւցած եւ այն՝ շատ: — ԳԻՐ՝ երկու ձեռքէ ճօտգիր եւ բոլորգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1692°: — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր: — ՏԵՂԻ՝ երուսաղէմ: — ՏԵԱՐՔ՝ Սուխիա՞ս եւ իր զաւակնե՞րը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ. 26ա–27բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ. 86բ կայ՝ «Կր ճուիրեմ այս ձեռագիրը Վիեննայի Մխիթարեան Հարց Մատենադարանին: Թէոդիկ. 10 Փետր. 1913»:

Մատեանս է՝ Տաղարան *եւ* Աղօթագիրք: *Սկիզբը թերի է, կը սկսի՝* 1· Թղ. 1ա. «*Իլք արեան իմոյ հեղեցելոյ հերկիլը էին երեսուն հազար չորս հարիւր եւ երեսուն: Արդ եթէ օք ասիցէ ի յիշատակ չարչարանաց իմոյ պեօքն Հար մեր*» եւն: *Ապա՝ Աղօթք*:

Թղ. 6բ. «*Գանձս գրեցայ ես ի քարտիս, Բաս քաղաքին Բեթղէհէմիս, Ի յանխմատա յամուլ մարիս, Գրեալ եղէ ես ի քարտիս, Որ թէ զքաղքն սուրբ սիրես, Բամեալ անոյշ ձայնիւ պատիս, Ի ճիտուէ գինչ որ խնդրես, Ի կատարեալ սրտէս կամիս*» («Գրիգոր»):

2· Թղ. 7ա. «*Կամիմ երթալ ի քաղաք Դաւթին, ի Բեթղէհէմ տունն Եփրաթին*» եւն:

3· Թղ. 11ա. «*Տաղ սուրբ պատմուճանին Քրիստոսի: Ես գնեմ քեզ ի հողին, երկիրպագեմ քեզ ի պետին, Ցիտուս Քրիստոս որդի կուսին*»: Վերջը՝ Թղ. 15ա. «*Թուական էր մեր Հայոց ազգին քսան եւ երկու յոբելինին տասն քառեակ եւ մի թուին* (1692) Գրիգոր գրեաց *պսակնձս ընդ տապին*»:

4· Թղ. 17ա. «*Գովել պարտ է զքաղաքն Ցիտուսին, պատուածակոխ երկիրն եւ տեղին, զպատարն սուրբ Երուսաղէմին*» եւն:

Ակէ յառաջ՝ Թղ. 16բ. կայ՝ «Գանձ քաղաքին Երուսաղէմ գովելի, Բաս պատմութեան զարմանալի, Ինձ եղանակ անուշ պետի, Գեղեցիկ ձայն չնորհօք ի լի, Որ զիս տանն ի յաւետնի, Բամիկ ժողովն ուրախ լինի, Ի տունն սուրբ տիրականի է յարութեան կիրակէի» («Գրիգոր էն»), կը չարունակուի «Գծօղ սարս պղտրմելի, որ է ծառայ ձեզ ամենի, զձեզ պաշէ պահպանելի Թ'ինձ ասացէք պղտրմի»:

5· Թղ. 23ա. «*Տաղ սուրբ պերեզմանին Քրիստոսի: Փառք քեզ Քրիստոս որդի կուսին, երկրպագեմ քո տաճարին, քո լուսաւոր պերեզմանին*»:

Վերջը՝ Թղ. 26բ. «*Թուական էր մեր Հայոց ազգին, քսան եւ երկու յոբելեանին տասն քառեակ եւ մի թուին* (1692) Գրիգոր գրեաց *պսակնձս ընդ տապին*»: Ապա Թղ. 27ա. «*Ես Սուխիաս ծառայ Փրկչին գնացի քաղաքն Տեառն Ցիտուսին, յաղջոյն սրբոյ պերեզմանին, եւ անդ տեսայ պսակնձս ընդ տապին: Եւ վառեցայ սիրով նորին, եառ գրել գամենեսին, տանել որդւոցն իմ Երկոսին, Մկրտչին, Յովանէսին: Եւ ես Գրիգոր ծառայ կուսին, լցի պինդիրս Սուքիասին, գրեցի սիրով Յովանէսին եւ Մկրտչին եղբօր նորին: Ով սիրելիդ մեր Սուքիաս, յարժամ բարով ի տուն դնաս, ի հետ տանիս պսակնձս եւ գտապս, տպագն տանն՝ զու ուրախանաս: Աչն Ցիտուսին եւ Քրիստոսին օրհնէ գորդիս քո գերկոսին, ծագկեալ որդիք Սուքիասին, մինն է՝ արեւ, մինն է՝ լուսին: Աւրհնեալ լիցիս տամբ եւ տեղով եւ ուսաւերով եւ գառերով, նայ եւ գարմով եւ գաւակով եւ ամենայն գյականով*»:

6· Թղ. 28ա. «*Ի Բեթղէհէմ յայրն առ մսրով առաջի Ցիտուսի Քրիստոսի խորոց սրակ տպեցս մսպիանայ* Վարդանայ *եւ ամենայն մեղաւորաց: Ճառագայթ եւ կերպարան էութեան Աստուծոյ Հօր, Տէր Ցիտուս Քրիստոս հրաշափառ գարմանալագործ յորմէ գողան առնդարամեաք անդնդոց*»:

Թղ. 40ա. «Վասն ի լեառն Ձիթենեաց»: — Թղ. 48բ. «Ի տեղիս բմբոման»: — Թղ. 53բ. «Ի տեղի Գեղպեթայն» եւն: — Թղ. 66ա. «Ի տեղի քարկածման սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային, առաջի Ցիտուսի Քրիստոսի ի խորոց սրակ տպեցս մսպիանայ Վարդանայ երգոպի եւ ամենայն մեղաւորաց: Արքայ ինքնակալ եւ իշխան, կօրհ եւ մշանչենաւոր Աստուած իմ Ցիտուս Քրիստոս»:

7· Թղ. 82բ. «*Աստուածածին կոյս Մարիամ ահն սին էֆէնտիմ տաւղտրան*»:

8· Թղ. 83բ. «*Տաղ ի վերայ Աստուածածնոյ, Աստուածածին ամէնօրհնեալ կոյս, ամրիծ կոյս, բարձր բանին բարեբանեալ երանելի մայր, ամէնօրհնեալ մայր*» Ա—Ֆ:

9· Թղ. 84բ. «*ՑԱստուծոյ չինեալ քաղաք պատուական, ցանկալի գուարթնոց եւ որդւոց մարդկան*»: Սկզբնատառք աներու՝

«Յակոբայ Խահանայի ասացեալ»: *Վերջերը՝ «Լսեալ տումարիս մեր արեթական հազար եւ ութսուն, չորս թիւ ի լրման, Յակոբէս առ քեզ երջ ընծայեցան» եւն:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ տես վերը: Այս ձեռագիրը երկու գրչէ բազկացած է, ինչպէս գրերն ու քերթահամարները կը ցուցնեն:

974.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ՌՂԱ. = 1642

ԹՈՒՂԹՔ՝ 171: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ՆԻՒԹ՝ գոբաւոր թուղթ: — ԹԵՐԹՔ՝ 31, իւրաքանչիւրը՝ տաս թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խառնաբառ՝ համակ (կապոյտ) յաքապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ չափազանց վնասուած, առջեւէն շատ մը թղթեր կը պակսին, թղ· 1ա–20, վարի լուսանցքի մասը եւ բնագրէն եւս՝ շատ վնասուած ու թափթփուած, ամբողջ գիրքը շատ սեւցած, մանաւանդ վերջերը: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, բայց հասարակ քաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 107ա, 150ա, ֆանի մը գոյնով, պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բաւական շատ, բազմագոյն, հասարակ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԱ (1642): — ԳՐԻՉՔ՝ երկու ձեռքէ: — ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Զէյթուն: — ՏԷՐ՝ Մկրտիչ Խահանայ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 171ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին վրայ գրուած է՝ «Կր նուիրեմ այս ձեռագիր գրքոյկը գրագէտ հայրենակցիս Սմբատ Բիւրատ Տ· Ղազարեանցի ի նշան անհուն սիրոյ եւ համակրանաց: Միքայէլ Գ· Գուրյումճեան, 1910 Հոկտ· 3 Զէյթուն»: Ապա 1912ին Գր· Թէոդիկ զայն կը նուիրէ Վիեն· Մխիթարեանց Մատենադարանին:

Մատեանս է Շարակնոց, խազերով, գծրախատարար սկիզբէն չատ պակասաւոր: Կր սկսի՝ (թղ· 1ա) «Եւ չիքիք արեան քո արդուցին պահելդրս քեզ: Վասն պիտուքեանդ քո ատտուածային մարդկութեանդ Հատատրեցեր գմեզ մաքրելոյ քո եւ արեան պատարագաւդ Հաւր ի Հոտ անուշիկ»: Թղ· 3ա· է՝ «Կանոնն երկրորդ ծաղկազարդ: Մեծահրաշ այս խորհուրդ աւանդութեամբ առ մեզ Հասեալ, դոր Հոգւոյ լուսաւորն ի պաշտպանէն իւրմէ լուեալ»:

Թղ· 46բ· «Կանոնն փոխման սուրբ Ատտուածածնին: Արեւելք գերարփին եւ օթարան լուսածին»: — Կան՝ Ներսէս Շնորհալւոյ երգերն ու չարականները: — Թղ· 107ա· (կիսախորանիկ)· «Կանոնն Համօրէն ամենայն մարտիրոսաց»: — Թղ· 150ա· (կիսախորանիկ)՝ «Աւրհնութիւններ յարութեան»: Վերջ՝ Թղ· 170բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 171ա· (Գրչէն)· «Փառք···: Շնորհիւ Ատտուծոյ եւ ողորմածութեամբն նորին յանկ եղեալ կատարեցաւ երգարան եւ եղանակաւոր տաղս ի թուականութեանս Հայոց ՌՂԱ: Ի յերկիրս Գերմանիկոյ ի գեւզաքաղաքս ի Զէ(յ)թուն ձեռամբ անիմաստ գրչաց, վասն զի մինչ ի Հոգւոյ գալստեան Տեառն Յիսուսի ժամեայն պրչի պրեալ եւ անաի մինչեւ ի վերջն այլ ժամեայն տարաւամ ոգոյ ի խնդրոյ ակր Մկրտիչ Խահանայի ի վայելուչն անձին իւրոյ եւ յիշատակ ծնողաց իւրոց, Հօրն Պատտուականին եւ մօրն Ալթունին եւ կողակցոյն իւրոյ Մարթային եւ իւր որդւոյն Յոհաննին եւ դստերն Հեղինէ(ին) եւ եղբարցն Յակովբին, Ստեփանոսին, եւ Թուրվանէ եւ քրեերցն եւ մեծ մօրն Ստասային եւ Հօրեղբօրն Կարապետին եւ իւր կողակցունն Եղնեբին եւ զիւր որդիքն··· (չատ սեւցած)· Արդ ապաչեմ զամենայն արեան մերձաւորացն որք ունիք ի սմանէ եւ կամ ընդարինակիք եւ կամ Հարեւանցի տեսանէք յիշեցէք ի սուրբ աղօթս ձեր զծողք սորա եւ զամենայն տոհմ եւ զգրինան եւ զտատապ սորա զակր Մկրտչին, զուսուցիչ վարպետն իւր զՂազարն եւ զկողակիցն զԼուսինն եւ զորդին զՄկրտչին եւ զդուստրն զՄարիամն եւ Տէր Ատտուած, որ առատն է ի տուրս բարեաց, ձեզ յիշատպդ եւ մեզ յիշեցելոյս առ Հասարակ ողորմեացի··· Հայ մեր որ յերկինս»:

Թղ· 171ա· Վերի լուսանցքին վրայ նօտրգիր՝ «Գրչեցաւ գիրս Քվին Ռաճնի»:

975.

ՄԱՇՏՈՑ

ԺԶ° դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 145: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6·5: — ՏՈՂԻ՝ 12: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԹԵՐԹԻ՝ 11 այժմ, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, սակայն շատ խեղճ դրութեան մէջ, ետեւի կողքը հանուած ճեղուած, առջեւինը կէսով կոտրած եւ հեռացուած, կռնակը շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ շատ խեղճ, էջ· 1–24, պատռտած, փոքրոքուած, մաշած, սեւցած· խեղճ ձեւ մը առած, քղքեր կը պակսին: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ բանի մը հատ հասարակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ պարզ բաներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ° դար: — ԳՐԻՉ՝ Պետրո՞ս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐԻ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ «Բանիւուլեան տէր Մանուէլի (Արդուին) գրբերէն, զոր Պր· Ա· Փանդուրեան Մխիթ· Մատենադարանին կը նուիրէ, 18 Սեպ· 1912»: Զայն Հ· Ակինեան Վիեննա կը բերէ:

Մատեանս է Մաշտոց, որ երկու ձեռագրէ կազմուած է եւ որ՝ սկիզբէն եւ վերջէն դժբախտաբար թերի է: Կան՝

1· *Թղ· 1ա· Կանոն մկրտութեան սկիզբը թերի*: — *Թղ· 22բ· Կանոն պսակի (նախ՝ «Կանոն աւրհնութեան ձեռն տալոյ, որ է կոչումն ի հաստատութիւնն գործոյն: Տանին զխաւսեցեալսն ի դուռն եկեղեցւոյն կամ ի տուն հարսին . . . : Աղօթք· Աստուած յաւիտենական, որ զանզոյգս եւ զբացորոշեալս զուգակարպեալ ի միաւորութիւն ածեր»)*: — *Թղ· 39բ· «Հաղորդ տալ»*:

Թղ· 40բ· Հաղորդ տալու կանոնը կը մնայ թերի եւ տարբեր գրով անկէ վերջ ուրիշ Մաշթոց մը կը սկսի, որուն սկիզբն եւս թերի, որ ըլլալու է՝ մկրտութեան կանոնին սկիզբը:

2· *Թղ· 41ա· «Կանոն մկրտութեան» (սկիզբէն թերի)*: — *Թղ· 48ա· «Կանոն յորժամ ի· աւուր լինի տղայն»*: — *Թղ· 49բ· «Կանոն նշանի եւ պսակի»*: — *Թղ· 75ա· «Կանոն զկնի զթագն վերուցանելոյ»*: — *Թղ· 80բ· «Կանոն երկրորդ ամուսնութեան»*: — *Թղ· 83ա· «Հաղորդ տալ»*: — *Թղ· 88բ· «Կանոն թաղման աշխարհականի»*: — *Թղ· 124ա· «Այգուն»*: — *Թղ· 116բ· կայ՝ «Ով եղբայր, ասա զդանձս անուչ եւ գեղեցիկ ձայնիւ· Այսօր եհաս հրաման արարչէն մահու հրաւէր մարմնոյ հողեղէն: Այսօր թողի զսիրելիքն ամէն, ողորմելի եղա(յ) ի տանէն»*: «Առաքելի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չկան, գուցէ ինկած են· Միայն առաջին Մաշտոցին Թղ· 26ա· վարի լուսանցքին վրայ կայ՝ «ԶՊետրոս յիշել մի դանդաղիք, որ զուարճանայք այդուիկ»:

976.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ՌԿԲ—ՌՀԲ = 1613°—1623

ԹՈՒՂԹԻ՝ 239: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂԻ՝ 17 — 8: — ԹԵՐԹԻ՝ բանի մը գրութիւն միացած ըլլալուն՝ բանի մը անգամ սկզբէն թերթերը նշանակուած են: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ՝ հաստ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, սիրուն դրոշմազարդերով, բիչ մը վնասուած, փականճներն ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, կ'երեւայ թէ ետեւէն թուղթ ինկած է: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, բիչ մը տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ բանի մը հատ՝ խեղճ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻԿ՝ Թղ· 1ա, հասարակ բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ պարզ բաներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 233բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԿԲ° – ՌՀԲ (1613° — 1623): — ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ երէց: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԵԱՐԻ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ տե՛ս վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ 1911ին Կ· Պոլսէն ղրկուած:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան՝

1· *Թղ· 1ա· «Տեառն Յոհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ վասն սէրն (սիրոյն) Աստուածոյ եւ խրատոյ (խրատ) վասն պահոց աղաւթից եւ ողորմութեան եւ խոստովանութեան: Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս (յ)ուսոյց մեզ, եթէ անհնար է առանց եղբայրասիրու-*

թեան եւ աղքատասիրութեան յԱստուածոյ խառնիլ» (ՀՀ *մը միայն*)։

2· *Թղ·* 1բ—15բ· «*Իմաստութիւն* Սիրա-ֆայ։ *Զայր աղքատ եւ վիմաստուն անարգել չէ պարտ*»։

3· *Թղ·* 16ա· «*Տաղ սուրբ Աստուածածնին ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ ասացեալ։ Անեղին տաճար բանի բարերար գերապոյն դու, ո՛վ Տիրամայր*»։

Ասկէ յառաջ երկու տող դրուած է «Տաղ սուրբ Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին. Անճառ Միածին Հաւրն երկնաւորին ընտրեալ ի յերկրէ սուրբ Յակոբ քրոջէ»։

4· *Թղ·* 17ա· «*Տաղ աւետեաց։ Աւետիս քեզ Մարիամ, զոր Գաբրիէլ սկզբնաւորեաց· աւետիս, աւետիս, տիեղերաց աւետիս*»։

5· *Թղ·* 17բ—18բ· «*Աւրհնեալ Հայր երկնաւոր, որ լոյսն անճառական գովեալ որդին Աստուած ծնունդ իսկական*»։

6· *Թղ·* 19ա· «*Աւրհնեալ փառաւոր Աստուած, ինքն է լոյս ի լուսոյն, որում էն զանազանութիւն ասեմ հողն չուր ի չուրն ի հողէն*»։

7· *Թղ·* 22ա· «*Աղբեր կենդանի բղխումն զանազան, մեղայ, քեզ մեղայ, կոյս անապական*»։

8· *Թղ·* 24բ· «*Փառք ու պատիւ արարողին, մեծ գոհութիւն հազար բերան, ականջ դրէք եւ լսեցէք, գովքն ասեմ անդամալուծին*»։ *Վերջը թերի*։

9· *Թղ·* 27ա· *Պատմութիւն* Յովասափու· *սկիզբը պակաս· վերի լուսանցքին վրայ կայ՝* «*Գիր նախադրութեանց*»։ *Այժմ կը սկսի՝* «*Գովք այրեցեալ, դնացեալ ի յանապատն եւ անդ մկրտեալ Յովասափ հաւատով ի Տէր հաստատեալ*»։

Թղ· 36բ· *կայ՝* «*Թվականիս Հայոց ՃՃՉԹ Առաքել վարդապետին ասացեալ է։ Գրեցաւ Թվ· ՌՀ· մարտի ԻԲ աւրն չարաթ, երեկոյին ժամն չգնացի մինչ աւարտեցի, ինձ Թողութիւն արէք, մեղայ ձեզ*»։ *Հմմտ. Թ·* 343, § 8 *եւ Թ·* 499, § 2· *Հմմտ. Տէր Մովսէսեան Մեսրոպ Վ· Վարշապատ* 1897· *Նկարագրութիւն հոգեւոր վարուց Յովասափու, որդւոյ Թագաւորին Հընդկաց, գրեալ Յովհաննու կրօնաւորի*։

10· *Թղ·* 56ա—109բ· *Պատմութիւն* Ֆարմանի Ամանի· *սկիզբը Թղթեր փրցուած հանուած, այժմ կը սկսի՝* «*Բազմել աթոռով բերեն իւր կերակուր, քաղցրհամ չաքարով, պինի անուշահամ ըմբէյին սիրով*» (*հմմտ. Թ·* 671, *Բ· տպ· Կ· Պոլիս* 1724 *եւ Երեւան* 1957 *հրտ· Շ· Նազարեանէ*)։

11· *Թղ·* 110ա· «*Խաչատուր կեչառացւոյ՝ Ես եմ կորուսեալ ոչխար մոլորեալ սուրբ քո հօտէն, հովիւ քաջ ի վայր հայեաց, բարեխաւս քեզ երկիր ամէն*»։ — *Թղ·* 112ա· «*Ով կեչառացի մեղաւք ընկղմեալ ի մեղաց ծովէն չանք արայ ելնուլ*»։

12· *Թղ·* 112բ· «*Քան զքաջ արծիւ բարձրադիտաց ես, զեղեցիկ բազայ լաւի ֆուղար ես*»։ *Սկիզբը հոս կը պակսի, բայց դրուած է Թղ·* 119ա—բ· «*Դու ես արեգակն, լուսին լուսին ի լրման, չկայ քեզ աւրինակ ի յորդիս մարդկան*»։

13· *Թղ·* 113ա· «*Նոր գարուն եղեւ նոր առաւաւտ նոր պլպուլ առաւ զումբի ու հոտ հաւտ*»։ *Գր· Աղթամարցւոյն՝* «*Ճետ դնացոյն վարդին*» *տաղէն է։ Աղթամարցւոյն այս տաղերուն մէջ եռեւառաջութիւն եւ խառնակութիւն կայ։ Թղ·* 112ա—122բ *եւ Թղ·* 121ա· *կայ՝* «*Ամէն առաւօտ եւ լուս ճայնէր պլպուլն այգոյս*»։

14· *Թղ·* 123ա—127բ· *Պատմութիւն* Պղնձէ *Բաղաֆիի։* «*Կայր ի Պաղտատ խալիֆայ մի, որ անունն էր Ապտլմելիք*» (*հմմտ. Թ·* 88, *Ը եւ* 671, *Դ·*)։

15· *Թղ·* 158ա—201բ· «*Պատմութիւն եւ խաւսք Խիկարա(յ) իմաստասիրի։ Զոր պարտ է իմանալ եւ ի միտ առնուլ ամենայն մարդոյ վասն չահի եւ աւգնութեան։ Ցամին Սենեքերիմայ արքայի Ասորեստանեայց եւ Նինուէի ես Խիկար դպիր Սենեքերիմայ արքայի*» (*հմմտ. Թ·* 524, 12 *եւ Տաշեան Հ· Ց· Մատենագրական ուսումնասիրութիւնք, Վիեննա* 1901)։

16· 202ա—208բ։ «*Պատմութիւն դասատուակի։ Ի ժամանակս Աւգոստոս Թագաւորին եղեւ աւետիս կուսին եւ ծնաւ զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս ի Բեթղեհէմ Հրէաստանի, ընծայեցաւ ի մոգուցն*»։

17· *Թղ·* 209ա։ *Պատմութիւն զեղեցիկ վասն առակի իմաստութեան։ Այր մի էր իչխան ի քաղաքի եւ ունէր անչափ գանձս, որ չկայր անհամար եւ ինքն էր ծերացեալ։*

«*Վերջը՝ Թղ·* 223բ· «*Գրեցաւ Թվ· ՌԿԹ Յուլիս ԻԱ*»։

Թղ· 224ա· «*Լսէ զմեծատան առակն, կրկնէ լսէ որ հազնէ զբեհեզ ծիրանի, կայր ուրախալիր*»։

18· *Թղ·* 225ա։ «*Դարձեալ ընդդէմ այլազգեաց, որ արարած ասեն զԲանն Աստուծոյ եւ զՀոգին, որպէս Արիոս եւ Մագեդոն եւ Տաճիկք եւ Հրէայք։ Մովսէս ասէ Հոգի Աստուծոյ եւ Դաւիթ՝ Բան Տեառն եւ Յակոբ՝ Հոգի աստուածեղէն*»։

Թղ· 231։ «*Վեցերորդ մոլութիւն է Տաճկաց։ Որ զՄահմետեան փեղամբար կոչեն*» (*Թղ·*

233ա տարբեր՝ բժշկական գրութիւն մը· Թղ· 233բ դասարկ· ապա չարունակութիւն)։ — Թղ· 235բ· «Իններորդ մոլորութիւն Տաճկաց, Որք անարգեն զնա (ի) խաչին եւ զպատկերս սուրբսն»։ — Թղ· 239ա· «Հարցմունք՝ Որպէ՞ս է ապա Գձկե յօդուածք։ Պատասխանի ոմանք գլխաւոր ջլօքն»։

Այս Ոսկեփորիկը կազմուած է քանի ձեռագիրներու իրարու միացումով եւ կազմուելով· այս՝ յայտնի կ'երեւայ գրերէն եւ թղթահամարներէն։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Հմմտ· վերը։ Թղ· 109ա կայ՝ «Ով ընթերցողք եւ ուսումնասէրք յիշեցէք զվնեննգաժուտ գծողս(իս) անուն Մկրտիչ երէցն, յիշողք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ· գրեցաւ Թվ· ՌՀԲ (=1623) Ապա տակը գրուած է կ·։ — Թղ· 233բ· տարբեր գրով՝ «ՌՃՉ Ղարամանն Մոհամատին»։

977.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԷ — ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 96։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 16։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ փայլուն։ — ԹԵՐԹԻ՝ ուքը, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղբ։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, աղէկ, միայն կռնակը ֆիչ մը ճեղքուած եւ փականճեները հանուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բղ· 1 – 6 շատ սեւցած, մանաւանդ բղ· 1ա, բղ· 7 – 16 լուսանցքի կողմէն պատռած, նաեւ բղ· 35 – 43 պատռած, իսկ ետեւէն բուղբ ինկած է, որով՝ թերի։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, լաւ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սակաւ եւ պարզ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ – ԺԸ։ — ԳԻՒՂ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԵԱՐՔ՝ աճաճաք։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ակինեան 1912 Սեպ· 23ին Արտաճուճէն վիեննա բերած է։

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան՝

Ա· Թղ· 1ա–50ա։ «*Պատմութիւն պղնձէ քաղաքին, զոր Թարգմանեալ է ի յարապ լեզուէ ի հայ լեզու, խրատ հոգէշահ ի յօդուտ իմաստնոց։ Կայր ի Բաղդատ խալիֆայ մի որում (անունն) էր Աբդլմէլիք, օր մի իջաւ ի մէյտան ժողովեաց զիւր մեծամեծքն*» (Հմմտ· Թ· 976 եւ եւ Հանդէս Ամսօրեայ 1958, էջ 21)։

Իւրաքանչիւր հատուած ունի կաֆայ մը կամ ողբ մը, ինչպէս նշանակուած է։ Առաջինն է՝ Թղ· 2բ· «*եւ ասէ զողբս ի Գիրգորիսի Ախլով· այս՝ յայտնի կ'երեւայ գրերէն եւ թղթահամարներէն։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Հմմտ· վերը։ Թղ· 109ա կայ՝ «Ով ընթերցողք եւ ուսումնասէրք յիշեցէք զվնեննգաժուտ գծողս(իս) անուն Մկրտիչ երէցն, յիշողք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ· գրեցաւ Թվ· ՌՀԲ (=1623) Ապա տակը գրուած է կ·։ — Թղ· 233բ· տարբեր գրով՝ «ՌՃՉ Ղարամանն Մոհամատին»։

Բ· Թղ· 50բ – 55ա։ «*Հեքիմարան է գայս։ Զփարփարիտակն չորացոյ եւ սղկէ քացախով, տուր որ խմէ, աւգտէ Աստուծով։ Զփարփարի տակ հին գինով եռացոյ եւ տուր, որ խմէ յօրն մեծ կթխայ մի*»։

Գ· Թղ· 55ա – 75ա։ «*Պատմութիւն եւ առակաբան։ Այր մի էր մեծատուն իշխան ի քաղաք մի եւ ունէր այնչափ գանձ ոսկի, եւ մարգարիտ անպին, որ չկայր այն աշխարհն քան զնա մեծատան, ինքն ծերացեալ էր եւ զաւակ չունէր*»։

Դ· Թղ· 75ա–96բ։ «*Պատմութիւն եւ խաւսք խիկարայ իմաստասիրի, զոր պարտ է իմանալ՝ ի միտ առնուլ ամենայն մարդոց վասն չահի եւ աւգտութեան։ Ցամի Սենէքարիմ արքայի Ասորեստանեայց եւ Նինուէի, ես Խիկար դպիր Սենեքերիմ արքայի*» եւն, բայց թերի է, վերջին տողերն են պոռնիկ կնոջ մասին ըրածներուն սա բառերը՝ «*Եւ յորժամ նայիս ի գեղեցկութիւն ծառոյն ճաշակես ի պտղոյն զառնութեան եւ տրտմութեամբ· բայց զարձուցանես զերեսս քո ի նմանէ*» (Հմմտ· Թ· 976)։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի։

978.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ՌՃԻԱ – Գ = 1672 — 1674

ԹՈՒՂԹՔ՝ 320: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 9 × 3 + 3 = 6: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ 26, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ ընտիր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ՝ ճոխ դրոշմազարդերով առջեւն ու ետեւը կաշիին վրայ դրոշմուած՝ խաչ, փակախուփին վրայ՝ Ս· կոյս գիրկը Յիսուս մանուկը: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց քանի մը թղթեր (143 – 5, 156 եւն) կազմէն բաժնուած: վերաձորոգուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ ու սիրուն: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ եւ ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, սիրուն, ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա, 92ա, 150ա, 244ա, բազմերանգ եւ գեղեցիկ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ (թղ· 5ա, 22բ, 92ա, 93ա – բ, 150ա, 155ա եւն) վառ գոյներով, գրաւիչ: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 4բ· (Մատթէոս)· թղ· 91բ· (Մարկոս), թղ· 149բ· (Ղուկաս) թղ· 243բ· (Յովհաննէս՝ մօրուսաւոր) բազմագոյն, ճաշակաւոր, յանկուցիչ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա–բ, 149ա, 241բ, 242ա, 318բ–320բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԻԱ — ՌՃԻԳ = 1672 — 4: — ԳՐԻՉ՝ Մարտիրոս քահանայ: — ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Իսպահան: — ՏԷՐ՝ Աբրահամ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 314բ, 316ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Ի գրոց Փիլոյեան Փիլոյի, նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանիս Սրբուհի Փիլոյեան: Արդուին 20 Աւգ, 1912: Երեր ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Աւետարան, ուր դրուած են ղկնացանկերով, նախադրութիւններով եւ լուսանցահամեմատութիւններով թղ· 2ա· Մատթէոս· — թղ· 89ա· Մարկոս· (Մարկ· ԺԶ· 9–20 կը կցուի առանց խորագրի)· — թղ· 146ա· Ղուկաս· — թղ· 240ա· Յովհաննէս· (Ծայրը չկայ «Իրք կնոջն չնացելոյ»)· — Այս ձեռագիրը Մանրանկարչութեան տեսակէտով արժէք ունի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 314բ: «*Ով դասք լուսերամից յորժամ ընթեռնուք զսուրբ աւետարանս յիշեցէք զՄարտիրոս քահանայ զեղկելի գրիչս, որ գրեցի զսա ըստ կարողութեան իմոյ, յիշման աղօթից ձերոց արժանի արարէք, անմեղազիր լերուք վաստութեան եւ սղալման գրոյս, զի այս էր կար մեր: Թիւն ՌՃԻԱ (1672) Յունիսի ամսոյ ա*»:

2· Թղ· 316ա: «*Փառք…: Արդ գրեցաւ սուրբ աւետարանս յերկիրն Իսպահան Թուականիս ՌՃԻԳ (1674) ի հայրապետութեան Տեառն Յակոբայ սրբազան կաթուղիկոսի եւ ի հովուապետութեան պանդրխտեալ հաւատիս Տէր Դաւթի արհեպիսկոպոսի, եւ ի թագաւորութեան Պարսից չահ Սուլէյմանին ձեռամբ մեղապարտ Մարտիրոս քահանայիս: Արդ ետ զսա գրել բարեպաշտ եւ աստուածասէր Աբրահամն եւ զծնողսն հայրն մահդեսի կոսդանդն եւ մայրն Վարդախաթունն յիշեցէք* (sic)·

«Յարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զմահդեսի կոստանդն եւ զծնողսն զհայրն Ներսէս եւ զմայրն Ագիզն եւ եղբայրն Գրիգորն եւ Սարգիսն եւ քոյրն Օղիտէն եւ սորա կողակիցն Փիրամզէն եւ որդին Յարութիւնն եւ դուստրն Զամանն եւ ապա կողակիցն Յոհաննն եւ դուստրն Մուրասէն յիշեցէք:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱբրահամն եւ զմայրն Վարդախաթունն եւ սորա ծնողսն, հայրն Թամուրն եւ մայրն Ագիզն եւ եղբայրքն Էվազն եւ Մուրատխանն եւ Էվազի կողակիցն Մարիամն եւ որդիքն Ասլիբէկն եւ Մանուկն Թամրազն եւ քոյրն Աճապխանն եւ սորա կողակիցն Ղաչատուրն եւ որդին Իսախանն եւ միւս քոյրն Ղանումազէն եւ սորա կողակիցն Վէլին եւ որդին Դաւութն յիշեցէք: Միւս անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱբրահամ եւ զեղբայրն Աստուածատուրն, որ է փոխեցեալ առ Քրիստոս եւ միւս եղբայրն Գրիգորն եւ քոյրն Թագուհին եւ սորա կողակիցն Հայրաթխանն եւ որդին Գեւորոն եւ դուստրն եւ աներն: Եւ միւս քոյրն Բաղըրխանն եւ սորա կողակիցն տէր Ղաչատուրն եւ որդին Յակոբջանն յիշեցէք: Յարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱբրահամն եւ կողակիցն Ղաթային եւ որդին Դաւութն եւ սորա կողակիցն Նուրմահդն եւ միւս որդին կոստանդն եւ սորա կողակիցն Ըլսանէն եւ դուստրն Մարիամ Ղանումն եւ սորա կողակիցն Աղալարն եւ որդին Մանուկն եւ միւս դուստրն Թահմինէն եւ սորա կողակիցն Մկրտումն յիշեցէք: Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱբրահամն եւ զեղբայրն Գրիգոր եւ սորա կողակիցն Բէկզատէն եւ դուստրն Ուրուդլուն եւ Վարդախաթունն յիշեցէք: Միւսանգամ յիշեցէք զԱբրահամն եւ կողակիցն Ղաթային եւ սորա ծնողքն հայրն Դաւութն եւ մայրն Մասումփաչէն եւ քոյրն Ղաթուն Ջանն եւ սորա կողակիցն Տէրիջանն եւ Մատուրն եւ միւս քոյրն Աննային եւ սորա կողակիցն Մուրատհասիլն եւ որդիքն Սիմոխանն եւ Ալիքսանդրն եւ յիշեցէք»:

3· Թղ· 88բ· «*Զձեզ աղաչեմ ով վակակալ, որ ամենեցուն ես վեհ ընկալ զաւետարանս հրաշափառ, մի հանապազ ի ձեռքն տալ, որ չաղտոտեն զդանճս յուհարդ Աստուածածնին սիրոյն համար, Մարտիրոս քահանայն յիշեցէք*»:

4· Թղ· 149ա· կայ տարբեր գրերով յիշատակարան մը, որուն մէջ սակայն յատուկ անունը չընշուած է:

979.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 54: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6: — ՏՈՂՔ՝ զանազան (20–22): — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ այլ եւ այլ տեսակ գրերով (չեղագիր, բոլորգիր): — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ ԵՒ ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մէն մի տաղի առջեւ, գունաւոր, լաւ, կարմրագիր, ճաեւ գլխագրերը: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա–2բ, 54բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ (բնագրի) Ռաճիթ (1680), արտագրութիւնը՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ (բնագրի)՝ կարապետ որդի Յակոբայ: — ՏԵՂԻ (բնագրի)՝ Ամասիա: — ՏԷՐ՝ գրիչը(?): — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 52բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1912ին փոխանակութեամբ գրքերու ստացուած:

Մատեանս է Տաղարան, *ուր երկու տեսակ մաքուր գրերով ամփոփուած են հետեւեալ տաղերը:*

1· *Թղ· 3ա: «Այսօր ոսն է ծննդեան, աւետիս, Տեառն մերոյ եւ Քայտնութեան, աւետիս»:*

2· *Թղ· 6բ: «Տաղս Տաճկայ բառով աւետիս է: Ճիսայ քինուր իտի նուրտէն, քիթէն· ալտը Մարիամտէն աւետիս»:*

3· *Թղ· 7բ: «Տաղ ուրախութեան· Այսօր ոսն է ծննդեան աւետիս, ուրախանամք ամենեքեան, աւետիս: Այսօր սուրբ կոյսն անապական աւետիս»:*

4· *Թղ· 9ա: «Տաղ աղնիւ: Երանեալ կոյս սուրբ տալիթայ Մարիամ ըռօհի փաք վէրիր քէրիւին սուլթան»: «Երեմիայի է»:*

5· *Թղ· 9բ: «Տաղ ի վերայ սուրբ Աստուածածնին: Վալիտէ սուլթան վալիտէ, քան զարփին լոյսն պայծառ է»:*

6· *Թղ· 10ա: «Տաղ ծննդեան: Իսկան յուսոյն կրօղ աննման կոյս, կոյս աղաղակեմ եւ կողկողամ եւ պաղատիմ կոյս»:*

7· *Թղ· 10բ: «Տաղ աղնիւ: Այսօր ցընծամք մեք հրճուալի, Նէյլէրիզ մալը մէլալի»:*

8· *Թղ· 1ա· «Տաղ ծննդեան: Ղամպարափայլ սրբոյ ոսնիս, աւետիս, ի միտ առցուք խորհուրդ բանիս, աւետիս»:*

9· *Թղ· 12ա: «Տաղ աղնիւ: Ի քէն աղերսիւ հայցեմ». (այսքան առաջին տնէն· երկրորդն է)՝ «Նայիք եղբարք երգօղ բանին, տէֆք եւրէ տէր պունճայ զէմինկ»:*

10· *Թղ· 14ա· (ասկէ վերջ կը սկսի տարբեր գրիչ մը)» Այբէն մինչեւ ի քէն քեզ դոհութիւն Տէր, բարեաց քոց դոհանամ յաւիտենից Տէր»:*

11· *Թղ· 16ա· «Տաղ աղնիւ: Ես եմ կորուսեալ ոչխար մոլորեալ ի սուրբ քո հօտէն, հովիւ քաջ ի վայր հայեաց»: վերջը (Թղ· 17ա) «Ով կիչառացի մեղօք զըմբռնեալս ի չար դաղանէն» եւն:*

12· *Թղ· 17ա: «Տաղ աղնիւ: Արարիչ Տէրն քաղցրացաւ ի յԱդամայ եւ ծնաւ ի սուրբ կուսէն Մարիամայ»: «Ազարիայ»: վերջը՝ (Թղ· 18ա·) «Քանքարոյ բիւր պարտական Ազարիայ, սակաւիկ բանս ասացի պինուն վերայ»:*

13· *Թղ· 18բ: «Տաղ աղնիւ: Գովեմք զքեզ անճառելի տէրութիւնդ, անքննելի երկնի երկրի զօրութիւնդ»: «Գալուստի է»:*

14· *Թղ· 19բ: «Տաղ ի վերայ սուրբ խաչի: Կամաւ իջեալ բան, զոր մարգարէքն խօսեցան»: «Կայծակի է»:*

15· *Թղ· 20ա: «Տաղ աղնիւ: Գանգատ ունիմ եսե ինձանէ, կէնկիլճի կիմմիր պիրտանէ»: «Գալուստի է»:*

16· *Թղ· 21ա: «Տաղ առ Մարիամ, ողբ է: Կուսանաց ես պարծանք վալիտէ սուլթան»: «Կայծակ»:*

17· *Թղ· 22ա: «Տաղ ի վերայ սրբոյն Ստեփաննոսի: Գերագոյն յերկնից հիացան, յայտնեցաւ սուրբ նախավկայն»: «Գալուստի է»:*

18· *Թղ· 23ա: «Տաղ ի վերայ Աստուածածնայ: Աստուածածնին կոյս Մարիամ, անկայ միճառէ կէլմի հախման»:*

19· *Թղ· 24բ: «Տաղ ի վերայ սուրբ Աստուածածնոյ: Գաբրիէլ եւ Միքայէլ զանգատ եմ քեզ, Տէրն մեր Քիսուս Քրիստոս դէմ կացոյց ձեզ»: «Գալուստի է»:*

20· *Թղ· 25բ: «Ողբ ի վերայ Ամասիոյ: Ով դու վայելուչ քաղաք, լեառնամէջք կառոյցք գերակայ»: Վերջը (Թղ· 28ա) «Այս քան բաւական լիցի, Մարտիրոս բանդ կրաւեա···: Զհամարն որ քանի Թըվոյս քանակաւ ազգիս հայկազնեայ, ահա բացայայտ գրեմ, մի ասեր դու եթէ Զէնա (1659)»: Հմմտ· տպ· Կոստանեան «Ժողովածու· Ա· 38 – 41:*

21· *Թղ· 28բ: «Տաղ ուրախութեան: Այբն ասէ այսօր նա խմենք, Բենն ասէ բարեկամօք»: Ա – Բ:*

22· *Թղ· 29բ: «Տաղ ուրախութեան: Մարտն կու գայ ծաղիկներով երկնից հաւերն կարդալով»: Վերջը՝ «Մուրատ Խիկարն ասաց սիրով, խեւ եմ դարձեր զետ զդինով, կու պարծենամ Հայր Աստուծով» եւն:*

23· Թղ· 30բ։ «Տաղ ուրախութեան։ Ահա տեսէք թէ ինչ կայ ծովին, որ նաեւ ուռամպ դայ։

24· Թղ· 32ա։ «Տաղ ուրախութեան։ Աչեմ վայրի լեռնէ մ'ի վայր ջուրն ի չինում մէջն անցանի հայ»։

25· (ա) Թղ· 33ա։ «Տաղ ի վերայ վարդի եւ պլպուլի։ Առաւօտուան քամեկն եկեր մաղէ դիս, քո սէրն ելեր կրակ եղեր մաղէ դիս»։

26 (բ) Թղ· 33ա։ «Տաղ ի վերայ վարդի եւ պլպուլի։ Եւ ի դէմ առաւօտվանինէ ասացեալ տաճկայ բառով։ Սէպահ էրիկեարի էստիճհանէ»։

27· (գ) Թղ· 34բ։ «Տաղ ի վերայ վարդի եւ պլպուլի։ Ցորժամ եղեւ գարուն եկ պըլպուլն այգին, տեսեալ զդուի վարդին յուսայն»։ Ապա Թրքերէն, ինչպէս նախընթացը, մէկ տուն հայերէն եւ ապա մէկ տուն Թրքերէն (Թարգմանութիւն)։

28· (դ·) Թղ· 36բ։ «Տաղ ի վերայ վարդի եւ պլպուլի։ Ծաղկունք ասեն հերիք ապայ, քանի կանչես վարդին վերայ»։

29 (ե·) Թղ· 39ա։ «Տաղ ի վերայ վարդի եւ պլպուլի։ Այսօր զձեզ տեսի խնդամ, քաղցրիկ երգով ուրախանամ»։

30 (զ·) Թղ· 40ա։ «Տաղ ի վերայ վարդի եւ պլպուլի։ Ցորժամ զարնանային ծաղկունքն բացվին, ուրախանան պլպուլքն եւ գան ի յայգին»։ Վերջը կայ՝ Թղ· 41բ· «Աչերին ասաց Թէ վարդս խիստ աղէկ է, ապա կորուսական եւ անցաւոր է» եւն։

31· Թղ· (24ա· «Տաղ ի վայ գինոյ։ Գովեմք եղբարք քաղցրիկ գինին, լսօղ լինիս ամենեւին»։

32· Թղ· 43ա։ «Տաղ գեղեցիկ եւ քաղցր։ Թագուհի մի ես տեսայ ի քաղաքն ի Անգուրիայ, Թագվոր մի խնդիր երեկ Մոսկովայ, ի Փորթուկըլայ»։

33· Թղ· 45ա։ ««Տաղ սիրոյ։ Գիրգանէ պաչլատըմ պլպիւլէր քիպի, վարդն է նստեր ի բարձր որպէս Թագուհի»։

34· Թղ· 46բ։ «Տաղ սիրոյ։ Հոգի զալըմ նազլու քիաֆիր սեւ աչեր, է՞ր չես ի գար օրիկ մի գիս հարցաներ»։ Վերջ՝ «Ինե Ովաճէս գբեզ խելոք կու կարծես, բարին Թողեր կամաւ չարիք կու գործես» եւն։

35· Թղ· 47բ։ «Տաղ սիրոյ։ Գեղեցիկ պայծառ նման ես լուսին, դու ես Թագաւոր բազմեալ աթոռին»։ Վերջ՝ «Քանի ախ ասես այ խղճուկ Ղազար, քանի որ Հասար իսկի չի հանգար» եւն։

36· Թղ· 49ա։ «Տաղ սիրոյ։ Արիք երբանք ուխտի չարաք չուպատ հագիր քեզ մուպարաք»։ Վերջ՝ «Միճաս խօսեցաւ, դէմ հանդիպեցաւ» եւն։

37· Թղ· 51ա։ «Շամամն ասաց ես տէր ունիմ, մին գեղեցկուն ես սէր ունիմ»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 52բ· (գրչէն)· «Ռամիկ մարդկա(ն)ց յոյժ պիտանի, ճանաչեն Թիւս որ է յայտնի ի ամենից գլուխ տաոի, Թվականս է հայկեան սեռի ՌՃԻԲ + ՇՄԱ = ՌՈՀ։ Կարապետ որդի Ցակոբայ գրչագիր Ամասիա»։

2· Թղ· 53ա—54ա· (Տեղեկութիւն կը տրուի այն ձեռագրին մասին, ուսկից տաղարանը արտագրուած է)։ «Ցուցակ այն ձեռագրին որմէ ընդաւրինակուած է այս Տաղարան։ Կազմ՝ հին արեւելեան, տախտակեայ կաշեպատ։ Նիւթ՝ բամբակէ ողորկուած Թուղթ։ Թուղթք՝ 114 կամ 228։ էջք (էջերու վրայ Թուանշանք դրուած չէն)։ Մեծութիւն՝ 10·5 × 7·5 × 2·3։ Գրութիւն՝ միասին, 7 × 3·5։ Գիր՝ նոտր՝ մէջին մաքրութեամբ։ Հանգամանք՝ բաւական խնամքով պահուած։ Թանաք՝ սեւ, վերնագիրները եւ գլխագիրները կարմիր։ Ձնճղագիր է գլուխների սկզբնատառերը։ Լուսանցազարդք 16 հատ, կէս ճաշակաւոր։ Ցիչատակագրութիւն մ'ունի 228 էջ կամ 114բ էջ (փոխանակ դրելու Թուղթ)։ Պատկեր՝ 4 պատկեր ունի, 6, 7, 8 եւ 66 էջը։ Գրչագիր՝ անյայտ։ Դասարկ Թուղթ՝ 1–2, 3–5, 41, 63, 65, 227, 226–5, 223։ Մեփականութիւն՝ Աբք· Տ· եփրեմ Քիւրքճեան։ Տող՝ 13։ Մատեանս է Տաղարան, որ կը բաժնուի երկու մասերու։ Ա· մասը կը պարունակէ տասը տաղեր 1–64 էջ, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ Քէօմիւրճիզատ Երեմիա Զէլէպիի տաղը (տես Ա· մաս, դ· տող։ Ըստ իս Ճնացեալներն եւս Երեմիային պէտք է լինի։ Իսկ Բ· մասը կը պարունակէ երեսուներկու գլուխ տաղեր եւ որոնց մէջ կը գտնուի մեծ մասով Գալուստ Կայծակն Ամասիացի Պատրիարքին տաղերը, 65–228 էջ։ Ցիչատակարան՝ էջ 228։ Ռամիկ մարդկանց յոյժ պիտանի, ճանաչեն Թիւս որ է յայտնի, ի ամենից գլուխ տաոի, Թվականիս հայկեան սեռի։ ՌՃԻԲ = 1680 (Թուականս գրուած է մատիտով)։ Ա· պատկեր, գունաւոր աւետումն Ս· Աստուածածնի ի հրեշտակէ, էջ 6, Ա· մաս։ Բ· պատկեր, գունաւոր, մոգերի այցելութիւնն ի մսուր, էջ 7· սուրբ Մայրը Ցիսուսը գիրկը, երեք մոգերը կայնած։ Գ· պատկեր· գունաւոր, մկրտութիւն Ցիսուսի, Ս· Ցովհաննէս ձախ կողմը, Հոգին Ս· աղաւնակերպ իջած, երկու հրեշտակք սպասաւորում են Ցիսուսի։ Դ· պատկեր, գունաւոր, սրբազան վարդապետ մը հաւատանք բռնած, աչքերը երկինք յառած, վանքի մի դաշտային գեղեցկութիւնների ամայի տարածութեան վրայ աղաւքք մրմնչում։ էջ 224, Աչաւք մեզաւք որ Միածին եւ Ցովհաննու կարապետին, յորմէ եղեւ անապատին։ Վերջ»։

980.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՂԻԱՅԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆ ՄՈՒՇԵՂԱՆՑ

ՌՃՂԶ = 1747

ԹՈՒՂԹ՝ 293: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ՏՈՂ՝ 27: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաւական զօրաւոր, ընտիր չէ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան կաշի անցուած, սիրուն դրոշմազարդերով, գործածութենէ փիչ մը վնասուած, մանաւանդ կռնակը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ, բանի մը թուղթ կազմէն անջատուած եւ սեւցած վարի մասերը նաեւ՝ ինկած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2ա–բ, իսկ թղ· 1ա–բ ներկայիս կը պակսի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՂԶ = 1747: — ԳՐԻՉ՝ եղիա Աստուածատուր(եան)–Մուշեղանց: — ՏԵՂԻ՝ Խոտորջուր եւ Կարին: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 157բ եւ 293բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կողքին ներսի կողմը՝ «Նուէր Մխիթարեան Մատենադարանին յեղբարց Էֆէեան (որ եւ Դիրլուգեան եւ Վարժապետեան) յԱրդուին: Արդուին 4 Սեպ· 1912: Երէր ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ակինեան»: — Թղ· 2ա· վրացերէն:

Մատեանս է (թղ· 5ա) «Պատմութիւն իմն կարճառօտ ի վերայ անձկութեանց եղեալիս Աստուածատուրեան Մուշեղանց, զորս կրեցի ի ազգէն Ֆռանկաց, մանաւանդ ի խարեբայ կրօնաւորացն նոցա եւ ի սուտ եկեալսդց եւ բարեկամ կոչեցելոց»: Սկիզբը թերի, այս է՝ յառաջաբանին առաջին մասը: Այժմ կը սկսի «...ահմունքն գրեցի վասն յայտնելոյ ձեզ, եւ դիտասչիք բազում աչխատանօք գրեցի այս պատմութիւնն, բայց համառօտեցի ի գրելն, վասն զի ոչ կարէցի գրել»:

Կը շարունակուի՝ «Այս կարճառօտն մատուցի ձեզ, որպէս որ ես բազում աչխատանօք աչխատեցայ եւ չանացի այսքանս գրել, արդ եթէ դուք եւս ունիք նախանձ եւ չան որպէս ես, նայ պարտիք ամենայն չանիւ լոյս ածել այս իմ աչխատանն ի պարծանս ձեր եւ հետագայ սերընդոցն մերոց, քանզի չան եւ դիտաւորութիւն իմ այն է, զի տպագրիցի եւ տարածիցի յամենայն ազգս... աղաչեմ եւ խնդրեմ ի ձէնջ այսուհետեւ ամենայն գործ ինչ որ պատահի անցուցանէք ի մատեան, որ այսուհետեւ զօրացեալ ազգն մեր օրհնեն զԱստուած եւ զձեզ աչխատաւոր զեխպարսս եւ զհայրս մեր... որպէս որ տեսանէք այս աչխատանքն ձեր զամենայնիսնարհ ծառայ եղիային Աստուածատուրեան, ցեղէն Թատենց, տանէն Դասպարանց, բնիկ Խոտաջրոյ, թաղէն Կրմանայ, որ մակ Մուշեղանց եւ Ցիեահիյեայ բէկ կոչեցայ»:

1· Թղ· 5ա· կը սկսի պատմութիւնը «Ի մէջ այս պատմութեանս նախ պատմի եւ ի յայտ ածի զարարն եւ զսէրն իմ ընդ նոսա (Ֆրանկս) եւ ապայ զարարն եւ զհատուցումն նոցա ընդ իմ եւ պատասխան իւրաքանչիւր բանիցն, որով պարսաւեն զմեզ թէ պակասաւոր եմք, հուսկ յետոյ վիճաբանութիւն եւ պատասխանատրութիւն ընդ եխպօր միոյ Ֆռանկի... սկսեցի... յամի Տեառն 1746, Մարտ 13»:

Թղ· 6ա· Հեղինակը իր մասին կը գրէ «Ըստ օրինի եւ կանոնի Հայոց մինչ ուսայ կարդալն ի կոչակար Մանուկի որդի տիրացու Մինասէն, որ էր ի սերնդոց Խոտրջրոյ եւ ի ցեղէն Գալճոնց, որ բնակէր ի Երզերում, կարդացի եւ եղէ ութ կանոն սաղմոսն բերան, նմանապէս Հայոց ժամագիրքն եւ ի չարակնոցէն եւթն հանդստեան կարգն եւ զեօթն անձինքն, եղէ կատարեալ ըստ աւանդութեան եկեղեցւոյն Հայոց, որ եթէ ոչ էյի ի տիս մանկութեան նմին ժամու արժան էր զիս օրհնել քահանայ: Ամենեւին կատարեալ լինելոյ վասն յանձնեց զիս Հայրն իմ ի նօտարի ումեմն, զի յուսնիմ զառաս Հայոց, քանզի զրաքէտ էր այրն այն եւ արուեստիւ կազմարար եւ գրագածախ, որոյ անուն էր տիրացու Գրիգոր մակ ուրախութիւն վերաճայնիւր... Այրս այս էր ուղղափառ քրիստոնեայ... ի խոսիլն նորա... ասէր մեր ազգն ի մոլութեան եւ սխալանաց միջի են եւ ճշմարտութիւնն ի մէջ Ֆռանկաց եւ այլ բազում բանս նմանս սոցայ արտաբերէր, լսելով իմ զայս ամենայն բորբոքիւր սիրտն իմ եւ օրըստօրէ յաւելոյր սէրն իմ ի նոսա, մանաւանդ Հայրն իմ միշտ գովաբանէր զազգն Ֆռանկաց... քանզի Հայրն իմ վաճառական գոլով բազմիցս առեւտուր ունեցել եւ վարվել ընդ նոսա... Անկաւ մահ տարաժամ ի քաղաքն մեր Թէոդուպօլիս, վասն այսորիկ Հայրն իմ հանդերձ Ղեւոնդ եխպօրն իմով փախոյց զմեզ ի գաւառն Խոտաջրոյ Հայրենի յերկիրն իմ...: Ապրիլի ամսոյ գնացաք ի քաղաքն (Կարին), որ էր թիւ Փրկչին 1705 ...»: — Թղ· 35բ կայ՝ «Մինչեւ ցաստ գրեցի զարարն իմ ընդ նոսա, այսուհետեւ գրեցից զարարն եւ զհատուցումն նոցա ընդ իմ»:

2· Թղ· 36ա· «Վերոյ Մուսի Դուֆրէնն, որ տարաք մինչ ի Սպահան, որ առողջ եւ ամրողջ հասաւ առ մեծաւորն իւր, ժամանակին որքան որ մնացի անտի ի Սպահան»:

Եղիա Մուշեղանց կը հաղորդէ աչխարհականներէ եւ եկեղեցականներէ իր ընդունած

«հատուցում»ները: — Թղ· 151ա–154ա· Տաճիկներէ եւ Պարսիկներէ կրածները:

3· Թղ· 155ա· (*Կրօնական վիճաբանութիւններ*)· «Թէ պարտ է ասել երկու բնութիւն: Բնութիւն ի՞նչ է, աղաչեմ, ոչ ապաքէն Աստուած է անքննելի, անչիմանալի, անհասանելի բոլորովին: Ի՞նչ հարկ ի վերայ մեր կայ»: — Թղ· 284ա· «Վերջ երկրորդ պրգիս»:

Այս ձեռագիրը ընդարձակ պատմութիւնն է եղիա Աստուածատուր Մուչեղանց կամ ե· Աստուածատուրեան Մուչեղանց Խոտորջուրցիին, որ շատ քաղաքներ չրջած եւ մանաւանդ կրօնական խնդիրներ ունեցած: Վեղարաւորներու հանդէպ կծու կերպով կ'արտայայտուի: Ժամանակից պատմութեան համար, բայց մանաւանդ իր հայրենիքին լեզուին ուսումնասիրութեան համար, կարեւոր է· Հմմտ· Ոսկեան Հ· Հ· Եղիա Աստուածատուրեան Մուչեղեան եւ իր գրական արտադրութիւնները, Վիեննա 1927, ուր էջ 1–3՝ ձեռագրին նկարագրութիւն եւ ապա՝ էջ 55–68 բովանդակութիւն:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չկայ· վերջը Թղ· 293բ· նախ իր անունը կայ, ինչպէս սկիզբը հմմտ· վերը) եւ ապա՝ «Եղեւ վերջն պատմութեանս ի գաւառն Խոտորջուր ի Քաղն Կրման յամի Տեառն 1747 Յունվար 17 Նոր տոմարիս, ըստ Հայոց ՌՃՂՉ Յունվարի վեց»: Այս՝ վերջաւորութիւնն է վերջաբանին (Թղ· 285ա–93բ), ուր կը չեշտէ թէ՝ «Այս վերոգրեալ կարճառօտ բանքն են պատմութիւնքն ոչ են անցեալ պատմութիւնք եւ ոչ թէ ապայպայ գուշակումն, այլ ես եղէ ներկայ որ անձամբ իմով կրեցի եւ աչօք իմօք լուայ եւ որ յայտնեցի, ձեզ, մի այնպէս համարիք թէ վասն ատելութեան կամ նախանձու... ո՛չ...»:

981.

ՏՕՆԱՑՈՑՑ

1729—1730

ԹՈՒՂԹ՝ 103: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ չունի, իսկած է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն Թղ· 1 կազմէն քաժնուած: — ԳԻՐ՝ մանր նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 102ա–103բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1729—1730: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Լեհաստանէն գրկուած:

Մատեանս է (Թղ· 1ա) «Տօնացոյց Հայոց Ուղղափառաց», *ուր Ծննդեան ճրագալոյցէն սկսած կարգով՝ չարունակաբար նշանակուած են թէ ո՛ր օրը ի՛նչ տօն պիտի ըլլայ եւ որ Ընթերցուածը, Աւետարանը եւն եկեղեցական պաշտամունքներու եւ արարողութիւններու միջոցին պիտի կարդացուին:*

Թղ· 1ա· Իբր յառաջաբան կայ՝ «Տօնացոյցս այս չարադրեցաւ ըստ կարգի տարեգրացն վասն բառնալոյ զամենայն դժուարութիւնս, զոր տօնաւէր քահանայքն յիւրաքանչիւր աւուր կրէին ըստ հին տօնացոյցին ի կատարել զտօնս սրբոց, նաեւ զտօնս տէրունիս ոմանս: Վասն որոյ միշտ վարիլ պարտին տարեգրաւն, զոր յիւրաքանչիւր ամի ցուցանէ ղՀնտապատ Աղիւսակն, յորում տեսանելի է նախ թուականն Հայոց եւ ապա ի դէմ նորին եղեալ տարեգիրն եւ այնու տարեգրաւ վարիլ ընդ բոլոր տարին: Բայց ուր հանդիպիք երկու տարեգիրք ի միում տփի, նշան է թէ աճն այն նահանջ է: Ուստի ի նահանջ ամին պիտոյ է զառաջին տարեգիրն ի սկզբանէ Յունվարի մինչեւ ի վերջն Փետրուարի ի կիր առնուլ: Իսկ զերկրորդ տարեգիրն ի սկզբանէ Մարտին մինչեւ Դեկտեմբերի: Նա Ծառազատիկն որ այժմ ի Թուին ՌՃՀԸ (1729) պատահեցաւ եւ սրբագրեցաւ, զի փոխանակ Շաչին եղաւ տարեգիրն Հոյ: Որպէս զի ի միասին ընդ Լատինացւոց եւ Յունաց եւս տօնեսցի ուղղափառապէս Զատիկն: Նոյնպէս եւ ի Թուին ՌՄՀԳ (1873) փոխանակ տարեգրացն Ո· Շ· եղան Զ· Հ·, մինչեւ չնորհեսցէ աղօրմած Տէրն, զի միշտ ընդ Հռոմայ սուրբ եկեղեցւոյն ի միասին անսխալապէս հաչակեսցուք զԶատիկն»:

Թղ· 2ա· «Աղիւսակք ամի, տարեգրի, Առաջաւորաց Բարեկենդանի, Բուն Բարեկենդանի, Զատկի, Պենտէկոստէի եւ Ցիսնակաց: 1730, ՌՃՀՓ· Ը· Յունվ· ԻԸ, Փետ· Ը, Մարտ ԻԹ, Մայիս ԺԵ, Նոյ· ԺԵ»:

2· Թղ· 5ա· «Տօնացոյց, Ի Դեկտեմբերի: Ճրագալոյց Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Օրհ· ԲՉ· Ուրախացիր: Առաջին տունն երիցս կրկնի, եւ փոքր զանպակաքն հնչեցուցանեն: Ոմն ի քահանայից չուրջառազեաց կալով առաջի աւագ բեմին, երեք անգամ խնկէ զբեմն ընդ երիցս կրկնել առաջին տանն օրհնութեան» եւն: Վերջ Թղ· 101բ:

Ունի Թղ· 75բ–99բ· եօթը «Կարգ տօնացուցին ըստ Տարեգրոյն» եւ Թղ· 100ա· «Տօնք անշարժականք»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

982.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Ժէ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 252: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂԻ՝ 19: — ԹԵՐԹԻ՝ 21, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բարակ թուղթ, բայց հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ, դրոշմազարդերով՝ կռնակը բոլորովին ֆայֆայուած, փականճիները չկան: — ԹՂԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւն ու ետեւը երկերկու թուղթ պահպանակ, Աւետարանի մասեր, Մատթ· Գլ· Ա· 20—Բ· 20: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ բաւական մաքուր, առջեւէն թուղթ ինկած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ հասարակ բաներ: ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 20ա, բազմագոյն, պատռուած եւ վրան թուղթ զարնուած: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴԻ՝ ֆանի մը հատ, հասարակ բաներ: — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ թղ· 183բ, 244բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ժէ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Հ· Օ· Ամրիկեան 1911ին կարճէն յղած է:

Մատեանս է Մաշտոց եւ Գանձարան *ուր դրուած են նախ Ցանկ նիւթոց, (որմէ սակայն փոքրիկ մաս մը մնացած է վասն զի թուղթ ինկած է) եւ ապա հետեւեալները՝ (Հմմտ· մանրամասն թ· 68, նաեւ 123):*

Թղ· 1բ· «Կանոն մկրտութեան»: — Թղ· 15ա· «Պսակ օրհնել»: — (Թղ· 22ա· «Պսակ վերացուցանել»): — Թղ· 23ա· «Կանոն հաղորդութիւն տալոյ»: — Թղ· 27բ· «Կանոն համօրէն ամենայն ննջեցելոց»: — Թղ· 43ա· «Երկրորդ աւուրն»: — Թղ· 49ա· «Կանոն յորժամ տղայ վախճանի»: — Թղ· 62ա· «Ի միւսում աւուրն այգոյն»: — Թղ· 65ա· «Կանովն հոգեհանգիստ առնելոյ կամ պատարագ մեռելոյ»: — Թղ· 70ա· «Աւրհնութիւն աղի»: — Թղ· 70բ· «Տեառնական օրհնել»: — Թղ· 77ա· «Օրհնութիւն հատի տարւոյ»: — Թղ· 79բ· «Կանոն աւրհնութեան հատի մարտիրոսաց· Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած մեր, արարիչ ամենայն արարածոց, որ լցուցեր զամենայն երկիր պտղալից վայելուչ պարարտութեամբ»: — Թղ· 80ա· Ջրօրհնէնք»: — Թղ· 93ա· «Գառն օրհնել Զատկին եւ Վարդավառին»: — Թղ· 94ա· «Կանոն ապաչխարող օրհնել»: — Թղ· 103բ· «Կանովն մեծի Հինգչաբթին զապաչխարողսն արձակել»: — Թղ· 124բ· «Կանոն ոտնլուայի»: — Թղ· 39բ· «Կանովն ժամատուն օրհնելոյ, զոր աւրհնէ քահանայն զժողովուրդն յանուն Տեառն յաւուր մեծի Հինգչաբթի: Աւրհնեալ ամենասուրբ Երրորդութիւն Հայր եւ Որդի եւ Հոգի սուրբ, Երրորդութիւն համափառութեամբ միաբան եւ համազոյութեամբ փառաւորեալ»: — Թղ· 149բ· «Կանոն խաչ աւրհնելոյ»: — Թղ· 168ա· «Կանոն սրբեալ տաճարին: Ասեն զհարցն մինչեւ զփոքր հարցն եւ ասեն Սղ· Աստուած մտին հեթանոսք: Ընթերցուած յեսայեայ մարգ· Հակառակորդք մեր կոխեցին զսրբութիւնս եւն եւն· Աղօթք· Տէր Աստուած, մեծ եւ սքանչելի, որ պահես զուխտ եւ զողորմութիւն սիրելեաց քոց»: — Թղ· 172բ· «Կանոն նորակերտ գրոց» — Թղ· 170ա· «Կանոն հանդերձեղէն սպասք աւրհնելոյ, վարագոյր կամ սեղանոյ ծածկոց»: — Թղ· 175ա· «Կանոն սկիհ եւ մաղզմայ աւրհնելոյ»: — Թղ· 175բ· «Ճունկ աւրհնել» — Թղ· 176ա· «Պատկեր օրհնել»: — Թղ· 177ա· «Սերմ, չեղջ եւ հնձան օրհնել»: — Թղ· 179բ· «Կանովն խաղող օրհնելոյ··· Եւ ասէ քահանայն զաղօթս Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի: Աւրհնեալ ես Որդի եւ Բան Հօր ճառագայթ յանճառելի լուսոյն»: — Թղ· 182բ· «Աղօթք, որ պիղծ կերեալ է: Տէր Աստուած մեր, որ սուրբ ես եւ ի սուրբս բնակեալ եւ դավեալ յիսրայէլի խոնարհեցոյ եւ այժմ զունկնն քո»:

2· Աստոյ մէջ կան հետեւեալները· Թղ· 83ա· «Աղօթք ջրօրհնէից Ս· Բարսղի» Հմմտ· թ· 123, § 2, ա: բ· Թղ· 107ա· «Աղօթք զոր ասացեալ է սրբոյն Բարսղի Հայրապետին (Աւագ Հինգչաբթի ոտնլուայի) Տէր Աստուած, Հայր ամենակալ, արարիչ երկնի եւ երկրի, որ յակնարկել բարերար կամաց քոց»: — գ· Թղ· 118ա· «Քարոզ պատուիրանին» Հմմտ· թ· 123, § 2, գ: դ· Թղ· 49բ· Նչանակուած է՝ «Ի վարդապետութենէ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին», սակայն բնագիրը չէ արտագրուած: ե· Թղ· 182բ· «Աղօթք որ պիղծ կերեալ է· Աստուած մեր որ սուրբ ես եւ ի սուրբս բնակեալ» Հմմտ· վերը:

3· Գանձեր· ա· Թղ· 184ա· «Գանձ քահանայի: Այսօր եհաս ինձ օր վաղճանի կամաւ անճառ հոգւոյն ճշմարտի»: «Առաքել»: — բ· Թղ· 187բ· «Գանձ յոյժ ազնիւ վասն թաղման ննջեցելոց: Մին ի յէն Բանդ, որ ի Հօրէ, յորժամ փառօք դաս Տէր ի յերկրէ»: «Մանվէլս»: — գ· Թղ· «Ողբ մեռելի· Ով քահանայք եւ վարդապետք աստուածաբանք եւ ժողովուրդք, հաւատացեալք ամենեքեան»: — դ· Թղ· 194ա· «Այլ ողբ մեռելի ասացեալ ի Նաղաշ վարդապետէ: Արարիչն արարածոց մեզ բարկացաւ, քաղցր բնութիւն աստուածային մեզ դառնացաւ»: —

ե· Թղ· 197ա· «Այլ տաղ վասն մեռելի անուշ եղանակաւ ասաս։ Գոչեմ առ քեզ ողբերգական ձայնիւ մաղթեմ յոյժ լալական» (Գէորգ վարդապետ)։ — *զ· Թղ· 200բ· «Այլ ողբ վասն մեռելի։ Ինձ ումէք կայր եւ կուման վանց քո պալատ ակն ունէր սիրոտ եւ ճնայր քու խնդալուտ»։ — Է· Թղ· 201բ· «Այլ ողբ վասն մեռելի։ Ցերեկ հողվերօք անցայ հոտ առի զքիմս կափուցի, քայլ մերկուս յառաջ գնացի նեղ ու խոր զընտան մի տեսի»։ — ը· Թղ· 203բ· «Այլ գանձն ննջեցելոցն Թաղման յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ։ Այսօր եհաս հրաման արարչէն, մահու հրաւէր մարմնոյս հողեղէն»։ «Առաքել»։ — թ· Թղ· 206ա· «Ողբ մեռելի յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ թաղման։ Ահ քեզ գոչեմ ձայնիւ մեղայ, ի սիրելեաց բաժանեցայ»։ «Առաքել վարդապետի է»։ — ժ· Թղ· 207բ· «Այլ տաղ եւ ողբ (յ)այժ աղնիւ եւ գեղեցիկ։ Ես դիտէի թէ աշխարհս ինձ մուրք էր տուած, ուտէի խմէի հետն իմ սիրելեաց»։ — ժա· Թղ· 210ա· «Տաղ ղարիպի վերայ։ Ղարիպին կեանք է լալի ողբերգական, դառն եւ լեղի լի տրտմութեամբ եւ նեղ գնտան»* (Նաղաշ վարդապետէ)։ *ժբ· Թղ· 213բ· «Մաղթանք առ Տէր Աստուած վասն ննջեցելոց։ Արարիչ եւ մարդասէր, անոխակալ եւ բարեգութ որ դովիս ի սրովբէից»։ — ժգ· Թղ· 215բ· «Ես ասացի ի վերանալ յինէն աւուրց իմոց»։*

Թղ· 217բ· յանկարծ կը սկսի՝ «Եւ ապա Թաղ կապէ։ Ցանունդ քո կենդանի Աստուած Տէր արարիչ երկնի եւ երկրի, որ արարեր զամենայն ինչ եւ հրամանաւ քով, ստեղծեր զմարդն առաջին զԱդամ եւ հաստատեցեր ի նմանէ ամուսնութիւն եւայի» եւն, (պակի աղօթք է)։ — Թղ· 219ա–244բ։ Մաղմոսներ եւ չարականներ։ — 245ա· «Խրատք իւղարերից Աւետարանին» եւ Աւետարանք Իւղաբերից։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի։ Թղ· 252 գահպանակ Թղթի վրայ երկու անգամ գրուած է «Թվին ՌՃԻԲ»։

983.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 59։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 16։ — ՏՈՂՔ՝ անորոշ (20)։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ փայլուն եւ հաստատուն։ — ԿԱԶՄ՝ սեւ, լաթակազմ, չափազանց վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր մանր եւ յստակ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւատառ։ — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 58բ, 59բ, տգեղ գծուածքներ։ — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 33ա–34ա։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ ՏԷՐ՝ անծանօթ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 11ա· լուսանցքին վրայ գրուած է՝ «Այս գիրքը յիշատակ մնաց Յակոբ աղա Յակոբեանէ 1892ին, Աստուած հոգին լուսաւորէ»։ Մեր Մատենադարանն մտած է 1912ին, փոխանակութեամբ գրոց։

Մատեանս է Տաղարան կամ (Թղ· 1ա)՝ «Փոքր տետրակս չինէցաք եւ կոչէցաք զանունն ժողովածու, վասն այն որ ասի եւ անտի հաւաքեցաք զտաղս»։

1· *Թղ· 1բ· «Երգ ասացեալ ի Սիմէոնէ սրբազան կաթուղիկոսէ ամէնից Հայոց յաւուր կիրակէի։ Աստուած հզօր Հայր զթութեան, աղբիւր առատ ողորմութեան, պատճառ Որդւոյդ անճառ Ծննդեան եւ սուրբ Հոգւոյդ անհաս բղխման»։*

2· *Թղ· 4ա· «Տաղ ասացեալ ի բերանոյ յամենասրբոյ Աստուածածնին։ Ցորժամ նստեալ կայի ի տան, յանկարծ լուայ ղլուրն զայն»։*

3· *Թղ· 5բ· «Տաղ Ծննդեան (ի լուսանցս)՝ Երգ Ծննդեան նորին Ղազարու Հայրապետին ամենայն Հայոց։ Հրեշտակք եւ մարդիկք ահա ցնծացէք, երկնի եւ երկրի իմաց արարէք»։*

4· *Թղ· 7ա· «Երգ Տեառնընդառաջի։ Նորին Ղազարու Հայրապետի ամենայն Հայոց։ Երբ սրբուհի մայրն չնորհաց, ծնաւ անախտ զԻանն Աստուած»։*

5· *Թղ· 8ա· «Երգ ի ղէմս տնտեսին։ Նորին Ղազարու ամենայն Հայոց Հայրապետի։ Տնտես գոլով ազգ մարդկային, նախկին եղեալ ի մէջ դրախտին»։*

6· *Թղ· 8բ· «Երգ նորին Տեառն Ղազարու Հայրապետին ամենայն Հայոց ի ղէմս Ղազարու եւ մեծայտնն։ Արդ մեծատունն փափկասիրեալ պորտասպասիւք ախտասիրեալ»։*

Վերջը կայ՝ «Ասա զայս՝ ըստ կերպի նորաստեղծելին, ուր եւ կամիս, երբ եւ կամիս»։

7· Թղ· 9բ· «Երգ ի դէմս դատավորին նորին Տեառն Ղազարու ամենայն Հայոց Հայրապետին, Դատաւորի անիրաւին մատնեալ ի ձեռս անկայ նորին»:

8· Թղ· 10ա· «Երգ ի դէմս փարիսեցոյն եւ մաքսաւորին: Նորին Ղազարու Հայոց Հայրապետին: Ի տաճարն արք երկու ելին, միմեանց դիմակ աղօթէին»:

9· Թղ· 10բ· «Երգ բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու: Նորին Տեառն Ղազարու Հայոց Հայրապետին: Ի սկզբանէն բանն Աստուծոյ վասն Աղամայ նախկին մարդոյ»:

10· Թղ· 11բ· «Երգ ծաղկազարդի: Նորին Տեառն Ղազարու Հայրապետին ամենայն Հայոց: Ծնունդն Հօր անեղ Որդին նստեալ ի կառս հրեղինին»:

11· Թղ· 12բ· «Երգ մեծի Հինգշաբաթի: Նորին Տեառն Ղազարու...: Ով մեծ խորհուրդ սքանչելի, եւ սրօրէից անմատչելի»:

12· Թղ· 13բ· «Երգ յարութեանն Քրիստոսի: Նորին Տեառն Ղազարու: Անտանելին մարմնով տարեալ, ի փայտ խաչին բեւեռեցեալ»:

13· Թղ· 15ա· «Դարձեալ տաղ յարութեան: Գլխոյ պսակ զարմանալի, թագ ոսկեհուռ եւ հրաշալի»:

14· Թղ· 16ա· «Երգ Նոր կիրակէին նորին Տեառն Ղազարու: Ցեա ութ աւուր կիրակէին, աչակերտաց դարձեալ յայտնի»:

15· Թղ· 17ա· «Այլ տաղ յարութեան: Կանխեալ իւղաբեր կանայքն ի միասին, չուրջ զդերեզմանաւ փարեալ ճեպէին»:

16· Թղ· 17ա· «Տաղ յարութեան: Դասքն հրէական էին պահապան սուրբ գերեզմանին յոր եդաւ մարմինն աննման»:

17· Թղ· 18բ· «Տաղ յարութեան: Գոչէր հրեշտակն առ վիմին վասն յարութեան Յիսուսին»:

18· Թղ· 19ա· «Երգ համբարձման Քրիստոսի նորին Տեառն Ղազարու... Հօր ծոցածին Յիսուս Որդի սրբոյ կուսին յետ յարութեան երեւեցաւ մեռասանին»:

19· Թղ· 20բ· «Տաղ Համբարձման: Այսօր անդրանիկ Հօր միածին Որդին, յերկինս սլանայ ադամային կերպիւ»:

20· Թղ· 21ա· «Երգ Պենդեկոստէի: Նոյնագոյդ Հօր ընդ Որդւոյ, կեանք եւ կենաց նշոյլ լուսոյ»:

21· Թղ· 21բ· «Երգ այլակերպութեան: Վարդն Յիսուս ի լեառն Թաբոր գործեաց հանդէս. առ պետրոս ընդ Յակոբու եւ ղՅովհաննէս»:

22· Թղ· 22բ· «Երգ վերափոխման նորին Տեառն Ղազարու...: Վերնական պետն այսօր իջեալ՝ զամենասուրբ կոյսն ողջունեալ»:

23· Թղ· 23բ· «Երգ համօրէն մարգարէից նորին Ղազարու: Հոգին սուրբ չարժեալ զմարգարէսն իւր կոչեալ»:

24· Թղ· 24բ· «Երգ Դաւթի մարգարէին նորին Ղազարու...: Դաւիթ Յեսսեայ կրտսեր որդին, վարդատեսիլ զարմանալին»:

25· Թղ· 25ա· «Երգ հայրապետաց նորին Ղազարու: Սուրբ հայրապետքն մեր ընտրեալք եւ վարդապետք աստուածարեալք»:

26· Թղ· 26ա· «Երգ մարտիրոսաց: Լուան ձայն կենդանարար, սուրբ մարտիրոսքն ազդ արար»:

27· Թղ· 27ա· «Երգ սրբոյն Սարգսի զօրավարին: Սուրբդ Սարգիս միշտ զօրական եւ մարտիրոս պատուական»:

28· Թղ· 28ա· «Երգ ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Խաչքի նուրիտէ նուրտէն աւ(եսիս), քթէն ալտը Մարիամատէն աւ(եսիս)»:

29· Թղ· 29ա· «Բարբառ աւետեաց ձայնիւ Գաբրիէլ գոչէր սրբուհոյն»:

30· Թղ· 30բ· «Երգ զկնի Տէր ողորմիային: Դպ· Զարթիր Աստուած հարցն մերոց, հաս օգնութեան ծառայիդ քոց, անօգնական ազգիս Հայոց»:

31· Թղ· 31ա· «Տաղ ի վերայ սուրբ էջմիածնի: Յարմար ձեւով պատուական, պատուական խորհրդով կերտեալ խորան» «ՅԱվետիք»: «Եւ Աւետիքս անպիտան, անպիտան, յարմարողի քեզ գայս բան»:

32· Թղ· 35ա· «Տաղ պլպուլի: Հերիք ողբաս գոչես լաս եւ հառաչես, եւ գցաւս սրտիս նորոգես»:

33· Թղ· 37ա· «Յիսուսի մայր կոյս Մարիամ, առ ոտս անկեալ առ քեզ ողբամ»:

34· Թղ· 37բ· «Ողբ՝ չարադրեցեալ ի Մարտիրոսէ վասն Թչուառացեալ անձին իւրոյ ի դէմս Միածնի Որդւոյն Աստուծոյ: Մարգացեալ Աստուած իմ Յիսուս, մեղաւորիս դու լեր մեծ յոյս»: «Մարտիրոս դպիր»:

35· Թղ· 39ա· «Սա եւս ի նոյնոյ անարժանէ: Մարդիկ, աչխարհս անցաւոր է, մի խաբիք դուք ի բանսարկուէ»: «Մարտիրոս դպիր»:

36· Թղ· 40բ· «Տաղ խաչի: Ի ժամ խաչին չարչարանաց Յիսուսին, աւա՛ղ կայր յանդիման մայրն նորա ցաւագին»: (Ապա Յովակիմի եւ Աննայի պատմութիւն եւ զանազանք):

Թղ· 44բ· «Քրիստոսի ծնունդ: Շնորհիւ ծննդեան ի կուսէ արագ փրկեա զմեզ ի չարէ»: Նման աղերսանքներ կան ուրիշ տօներու առթիւ: Նաեւ կան թերի տաղեր, իսկ Ղազարի տաղերուն կցուած են չարականներէ մասեր կամ

կասրներ: Թղ· 58բ· կայ՝ «Թվին ՌՄՃԻԶ ամին Փետրվարի ԺԲ օրն Գիղէսաէնցիք դուբսի խանութները ներս առին», ապա Քղթակցութեան մը հարց· չէ կարելի լրիւ ընթեռնուլ, իսկ Թղ· 59ա· կը յիշուին էջմիածնի Սիմէոն կաթողիկոսը, երուսաղէմի՝ կարապետ, Կ· Պոլսոյ Բակոբ պատրիարգները եւ Սաղիմայ Սիմէոն նուիրակը: Թղ· 59բ· աղիւսակ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

984.

ԳԻՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ Ց

ՌՃՀԲ = 1723

ԹՈՒՂԹՔ՝ 183: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ 23՝ իւրաքանչիւրը 8 բուղթ, բայց երբեմն աւելի: ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ՝ գորշ կաշեպատ, շատ հին վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր մնացած, միայն թէ հին մը խոնաւութիւն տեսած է եւ բղ· 141–142 միջեւ բուղթ ինկած է, նաեւ վերջն ալ բուղթ մը հանուած, առջեւէն ալ պակաս կ'երեւայ: — ԳԻՐ՝ ճօտր, բաւական մաքր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, միայն տիտղոսին մէջ երեք տող կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1723: — ԳՐԻՉ՝ Ցօճաճ: — ՏԵՂԻ՝ Ս· Ղազար (Վենետիկ): — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առջեւի կողմին ետեւը կայ՝ «Նուիրէ Ֆոյր Աբաճասիա Բարոյեանց յԱրդուին, Սեպտ· 1912, Հ· Ն· Ա·»: Իսկ բղ· 1ա լուսանցքին վրայ կայ՝ «Բաշարաբիաճ (Վարժ) Ցովհաննու տնէն 1892, 5 *N*⁰ 79»:

Մատեանս է՝ (*Թղ· 1ա*) «Գիրգ պատմութեանց հրաշալեացն *Աստուծոյ առ Հոգիս քաւարանին հաւաքեցեալ յեկեղեցական պատմութենէ եւ ի գրեանց սրբոց վարդապետաց եւ ի մի տուի չարագրեցեալ ներդրծութեամբ վարդապետին* Գառոյս Գրիգորեան. *ի կարգէ Ցիսուսի եւ թարգմանեցեալ ի դաղմատականէն եւ ի հայկական բարբառ չարագրեցեալ* ի Ցօճաճու եպիսկոպոսէ Թոխաթեցւոյ *ի փառս Աստուծոյ, ի ներմարդութեան Տեառն* 1723 *եւ ըստ Թուոյ Հայոց ՌՃՀԲ ի մենաստանէդ սրբոյն Ղազարու Հայոց ի Վենեգիա»:*

1· *Թղ· 1բ· «Բան առ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն: Քեզ ով Հայր ամենապայծառ եւ հոգեւոր ծնող մեր գորովագութ ի Ցիսուս Քրիստոս ընծայեալ մատուցանեմ զաշխատութիւնս այս դոյզնաքեայ»: Վերջը՝ Թղ· 2բ: «Զի քոյ եմ ես անարդիւն ծառայ* Ցօճաճ վարդապետ Թոխաթեցի եւ եպիսկոպոս»:

2· *Թղ· 3ա· «Բան առ ջերմեռանդ ընթերցողս: Ասէ իմաստունն լաւ է երթալ ի տուն սգոյ քան ի տուն արբեցութեան: Ասէ եւ իմաստութիւնն երանի՛ սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեսցին»:*

3· *Թղ· 6բ· «Ցանկ հրաշալեաց Հոգւոց քաւարանի»:* — *Վերջ Թղ· 12բ:*

4· *Թղ· 13ա· (Գլուխ Ա·) «Սէրն կարդաւորեալ կամի յառաջին տեղւոջ ժամանել Հոգւոց քաւարանին: Ոչ գոյ երկբայութիւն, թէ այնքան մեծագոյն է սէրն որքան մեծագոյն է հարկաւորութիւն կարօտելոցն, որք կրեն զթշուառութիւնս մեծագոյնս»:*

Ամբողջ գործն ունի Չե գլուխ: Վերջինն է «Սուրբ է ուրեմն եւ փրկական զմտաւ ածելն վասն ննջեցելոցն աղօթել (Բ· Մկբ· 12 46): Հաճիպ Տէրն զի օրինակաբս այսոքիկ սքանչելեաց բորբոքիցին եւ հրապուրեսցեն զբազումս ի գութ» եւն: Վերջը գրուած է՝ (*Թղ· 183բ*) «Շնորհօք ամենակարողին Աստուծոյ եւ օժանդակութեամբ սրբուհւոյ կուսին Մարիամու աւարտեցաւ թարգմանութիւնս Հրաշալեացն Աստուծոյ առ Հոգիս քաւարանին *ի թվին Քրիստոսի* 1723 *յամսեանն Մայիսի աշխատութեամբ* Ցօճաճու եպսիկոպոսին»: *Այնպէս կը թուի թէ սկզբնագիրն է այս ձեռագիրը:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի, *համմա·* վերը:

985.

ՏՂԱՅԱՒԵՏԱՐԱՆ

ՌՄԻԱ = 1772

ԹՈՒՂԹՔ՝ 142: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ 12, իւրաքանչիւրը 12 բուղթ: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ կաշեպատ, հին մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թէ գործածութենէ եւ խոնաւութենէ հին մը սեւցած, մանաւանդ վերի լուսանցքները: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 139ա-

142բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԻԱ (1772): — ԳՐԻՉ՝ կարապե՞տ: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աւծաւօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 138բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Այս ձեռագիրը Ցովհաննէս վ· Մամիկոնեան 8 դահեկանի Տրապիզոնի մէջ գնած է եւ զայն նուիրած Հ· Օ· Ամրիկեանի, որ զայն 1911ին կարնէն վիեննա ղրկած:

Մատեանս է Տղայաւետարան կամ ինչպէս խորագրուած է ձեռագրիս մէջ (թղ· 3ա) «Գիրք Տղայութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Զոր ասացեալ է Յակոբայ որդւոյն Յովսէփայ, եղբօրն Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի»:

Հմմտ· թ· 186, 498 եւ 960: Ձեռագիրս տարբեր խմբագրութիւն է: Գլուխներ ղրած ենք լուսանցքի վրայ գտնուած թուանշաններու համաձայն:

1· Թղ· 3ա· «Եւ եղեւ յառաջին ամի տէրութեան Օգոստեայ կայսեր Հռովմայեցւոց յաչխարհին ի թագաւորութեան Հերովդի արքայի Հրէաստանի երուսաղէմացւոց յաւուրս քահանայապետութեան Եղիազարու Ղեւտացւոյ՝ որդւոյ Սեղեկիայ քահանայի, յաւուրս քահանայապետութեան Եղիազարու: Էր այր ոմն մեծատուն յոյժ ի քաղաքն Նազարէթ, որում անունն էր Ցովաքիմ եւ կնոջն իւրում Աննա եւ էին նոքա սուրբք եւ անարատք առաջի Տեառն»:

2· Թղ· 13ա· «Եւ կացեալ Մարիամ ի տաճարի անդ սնեալ եւ զարգացեալ ըստ օրինի կուսանացն որպէս զայլ դստերս երբայեցւոց»:

3· Թղ· 19ա· «Եւ եղեւ յեւթ սակաւ աւուրց խորհուրդ արարեալ քահանայիցն ընդ միմեանս եւ ասեն եկայք արասցուք վարագոյր տաճարիս»:

4· Թղ· 30ա· «Եւ ի կատարելն աւուրցն այնոցիկ գայր հասանէր Ցովսէփ ի տան իւրում գործոյ հիւանութեան եւ Մարիամ էլ ընդ յառաջ նորա»:

5· Թղ· 59ա· «Իբրեւ լուաւ զայս Հերովդէս թէ խաբեցաւ ի մոգուցն՝ հրամայեաց կոչել զիչխանս եւ զմեծամեծս եւ ասէ ցնոսա»:

6· Թղ· 67ա· «Եւ եղեւ ի մտանելն Ցովսէփայ ի քաղաքն յեգիպտոս հանդիպեցաւ իջաւանք նոցա մերձ առ սահմանս կռոցն Ապողոնի»:

7· Թղ· 73բ· «Եւ ահա ի տեսլեան գիչերին երեւեցաւ հրեշտակ Տեառն Ցովսէփայ եւ ասէ արի առ զմանուկդ եւ զմայր իւր»:

8· Թղ· 80բ· «Եւ յարուցեալ Ցովսէփ ի գիչերի եւ առեալ զմանուկն Յիսուս եւ զմայր իւր եկն երկիրն Ասորոց ի քաղաք մի որում անուն էր Շահապրաւ»:

9· Թղ· 85բ· «Եւ գնաց Յիսուս ուր ժողովեալ էին մանկունքն, իբրեւ տեսին գնա զի գայր»:

10· Թղ· 93ա· «Եւ յարուցեալ Ցովսէփ առ զմանուկն եւ զմայր իւր եւ եկն ի քաղաքն Տապարի»:

11· Թղ· 101բ· «Եւ յաւուր միում կային մանկունքն եզր ջրհորի միոջ եւ հարին»:

12· Թղ· 104բ· «Եւ առեալ Ցովսէփ զմանուկն եւ զմայր իւր եւ գնացին երկիրն Գալիլիացւոց եւ կացեալ նոցա անդ ամիս երիս»:

13· Թղ· 107բ· «Եւ եղեւ յաւուր միում ի տեսլեան գիչերի երեւեալ հրեշտակին Ցովսեփայ եւ ասէ արի առ զմանուկդ եւ զմայր իւր եւ գնա ի քաղաքն Նազարէթ եւ չինեսցես անդ տուն եւ բնակեսցես ի նմա»:

14· Թղ· 11բ· «Եւ եղեւ ի մերձենալ տօնի մեծի կամեցաւ Յիսուս ելանել յերուսաղէմ եւ ի ճանապարհին հանդիպեցաւ աւետարի միոյ»:

15· Թղ· 113բ· «Եւ եղեւ միում յաւուրն խորհէր Յիսուս, սակաւ մի գանձն իւր յայտնել մարդկան»:

16· Թղ· 117ա· «Եւ Յիսուս գնաց ի Նազարէթ եւ ոմանք հաւատային ի նա եւ նա թաքուցանէր զանձն իւր ի մարդկանէ»:

17· Թղ· 118ա· «Եւ յաւուր միում նրստէր Յիսուս անդս ճանապարհի եւ գայր այր մի կնաւ իւրով»:

18· Թղ· 119ա· «Եւ Յիսուս յարուցեալ գնաց ի Նազարէթ եւ պատահեցաւ նմա այր մի մաքսաւոր»:

19· Թղ· 124բ· «Եւ ելեալ Յիսուս գնաց ի կողմանս Հրէաստանի ի գեօղն մի եւ հանդիպեցաւ (sic) նմա աւազակք»:

20· Թղ· 126բ· «Եւ ելեալ Յիսուս երթայր ընդ կողմանս Լիբանանու առ ստորոտ լերինն Հերմոնի անցանել»:

21· Թղ· 132ա· «Եւ Յիսուս եկն ի քաղաքն Նազարէթ եւ նոքա զարմանային ընդ գործն, զոր առնէր ի ծածուկ»:

22· Թղ· 135ա· «Արդ յետ մկրտութեան Յիսուսի էր Ցովհաննէս ի Սաղիմ, զի ջուրք բազում էին անդ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 138բ· «Փառք քեզ փառաց թագաւոր Աստուած, որ եաուր կարողութիւն անպիտան գրչիս առ ի աւարտուիլն ամենահրաչ եւ սքանչելագործ սուրբ տղայութեան ամենայպայծառ աւետարանին ի թուականութեան մերում հազար երկուհարիւր քսան եւ մէկ (1772) յամսեանն Յունիսի տասն, անմեղադիր լերուք, ամէն: Մահտեսի Ստեփանոս որբի մահտեսի կարապետ»:

986.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ ԺԱՂԿԵԱԼ

Նախ քան 1675

ԹՈՒՂԹՔ՝ 374: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ փայլուն եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, ներսը՝ լաթով եւ դուրսը՝ գորշագոյն կաշիով ծածկուած եւ սիրուն դրոշմազարդերով օժտուած, փականները իսկած են: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մեծ մասով՝ ընդհանուրը մաֆուր, թղ· 3, 14, 135, 36, 254, 355 եւն կազմէն բաժնուած, բանի մը հատ ալ ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, կանոնաւոր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բազմաթիւ, թոչնագիր, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ, առաջին տառերը եւ տողեր ոսկիով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4ա, 107ա, 151ա, 199ա, բազմագոյն, ոսկեխառն, սիրուն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 61ա, 254ա, 311բ, 353ա, երփներանգ, ճաշակաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 4ա, 24ա, 151ա, 199ա, 254ա, 331ա, 353ա, եւն, թոչուն, ծաղիկ եւն, ամէնն ալ յանկուցիչ, լաւ: — ՆԿԱՐՔ՝ Շատ, բազմագոյն, ոսկիով փարթամացած, ճաշակաւոր, մեծերը բարակ թղթով ծածկուած կամ պաշտպանուած, բանի մը նկար հանուած՝ տարուած: Թղ· 3ա Ծնունդ Մարիամայ, թղ· 13բ երկրպագութիւն մոգուց, թղ· 37բ Տեառնընդառաջ, 42բ· Թէոդոս թագաւոր, 55բ· Յովնան, 58բ· Ս· Սարգիս, 60ա· Ադամ եւ Եւա, 90բ· Քառասուն մանկունք, 96բ· երեք մանկունք, 101բ, Ս· Գր· Լուսաւորիչ, 106բ· Յարութիւն Ղազարու, 119 բ· Քրիստոս թագաւոր, 122բ· Գալուստ Քրիստոսի յերուսաղէմ, 124ա, Քրիստոս բազմեալ՝ ձեռքին մէջ աշխարհագունդ, 130բ· Ոտնլուայ, 132ա· Քրիստոս՝ խաչակիր, 136բ· Ն· Շնորհալի, 138ա· Հաստատութիւն Գոհութեան Ս· Խորհուրդի, 139բ· Քրիստոս Ձիքենեաց պարտէզին մէջ, 141բ· Քրիստոս Պիղատոսի առջեւ, 142բ, Քրիստոս ի խաչ ելեալ, 143բ· Քրիստոս ձաղկեալ, 145ա· Քրիստոս խաչեալ եւ յարութիւն մեռելոց, 146բ, Քրիստոս խաչէն վար առնուած, 148բ· Յարութիւն Քրիստոսի, 150բ· Յարութեալը ձեռքերու սպիները Թովմասի կը ցուցնէ, 157բ· Գլխատումն Յովհաննու, 189ա· թերահաւատութիւն Թովմայի, 187բ· Համբարձումն, (վնասուած) 201ա, 204ա, 206ա, 208ա, 209բ, 211բ· Գալուստ Ս· Հոգւոյն, 214 ծնունդ Յովհաննու Կարապետի, 219ա· Յովհ· Մկրտիչ, 221բ· Գր· Լուսաւորիչ, 226բ· Ս· Գայեանէ եւ Հռիփսիմէ, 223բ· Ս· Սանդուխտ, 236բ· Պայծառակերպութիւն, 239բ, Ցիսուս Պետրոսի, Յովհաննէսի եւ Յակոբոսի հետ, 241բ, Ցիսուս Պետրոսի հետ կը խօսի, 244բ· Շողակաթ, 250բ· Գերեզման Ս· Կուսի, 254ա, Ս· Խաչ, 270բ· Զորս մարգարէներ, 273բ· մարգարէ մը, 275բ· Ս· Մեսրոպ, 277բ· Ս· Յակոբ Մծբնացի, 280 Բեթղեհէմի մանկանց կոտորած, 282բ· Ս· Միխայէլ եւ Գաբրիէլ, 284բ· դասք հայրապետաց, 331բ երկու եղջիւրահար հրեշտակներ խաչ մը բռնած են: կան լուսանցքներու վրայ նկարիկներ, այսպէս – թղ· 40բ· Ս· Անտոն, 45ա· Դաւիթ մարգարէ եւ Յակոբ Առաքեալ, 47ա· Ս· Ստեփանոս Նախավկայ, 52ա· ԺԲ· առաքեալք, 56ա Յովնան, 134բ· Ցուդա, 288 բ· Ս· Ոսկեբերան, եւ Ս· Բարսեղ, 289ա· Գրիգոր Աստուածաբան, 289բ· Ս· Եփրեմ, 290ա· Ս· Եւստրատիոս, 291ա· Ս· Թէոդորոս, 291ա· Ս· Ստեփանոս, 293ա· Ս· Կիրակոս եւ Յուղիտա, 294բ· Ոսկեանք, 295ա· Ս· Ատոմ, 289բ· Ս· Նիկողայոս, 73 Հովիւ բաջ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ իւրաքանչիւր մեծ նկարի կոնակը՝ դատարկ, ինչպէս ճաեւ թղ· 1ա – 2բ, 352ա – բ, ետեւը՝ երկու թուղթ, դատարկ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1675է յառաջ: — ԳՐԻՉ՝ Տօնի°կ: — ԾԱՂԿՈՂ՝ Տօնի°կ: — ՏԵՂԻ՝ աճծանօթ: — ՏԷՐ՝ Աստուածատուր: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 13ա· 139ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ7 թղ· 2բ· «Գնեցաւ ի կ· Պոլիս 380 դահեկանի եւ նուիրուեցաւ Մատենադարանիս Մայր վանաց առքիւ ընդհ· ժողովոյ յընտրութիւն Տորոյ Աբբայի ի վիճենա, որ ի 13 Յուլիսի յամին 1909 կատարեցաւ ընտրութեամբ Գերյ· Հ· Գրիգորի վ·ի Գովրիկեան յընդհր· Աբբահայր Միաբանութեանս: կեցցէ նա ընդ երկայն աւուրս»:

Մատեանս է Շարակնոց ծաղկեալ եւ խազերով: Խորանով կը սկսին Թղ· 4ա· (սկիզբը) «Երգեցէք որդիք Սիոնի երգ նոր» եւն: Թղ· 107ա· Ցարութիւն Ղազարու: Թղ· 151ա· Ջատիկ: Թղ· 199ա· Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ: Կիսախորանով բաժնուած են: Թղ· 61ա· Բուն Բարեկենդան: Թղ· 254ա· Նաւակատիք սրբոյ խաչին: Թղ· 312բ· Համօրէն մարտիրոսաց: Թղ· 332ա· Համօրէն ննջեցելոց: Թղ· 353ա· Աւագ Օրհնութիւնք:

Կան դեռ· Թղ· 102ա· «Այսաւր զուարճացեալ ցնծայ եկեղեցի»: («Անժինք Ս· Գրիգորի»)· Թղ· 137ա· «Երգ Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի մեծի Ուրբաթու գիչերի· Այսաւր անճառ լուսոյն ծագումն ի փրկութեան մեր կատարումն»· Թղ· 220ա· «Այլ կանովն Յովհաննու Մկրտչին· Զմարգարէ բարձրելոյն եւ զքաղաւորին գինուոր որ եւ ի ծնունդս կանանց մեծ կոչեցաւ յաւրհնութիւնս հոգեւորս պատուեցուք»: — Թղ· 301բ· «Նորաստեղծեալ» ապա «Արարչական»ներ եւն:

Այս Ձեռագիրը մեր Հաւաքածոյին լաւագոյն ձեռագիրներէն է, մանաւանդ իր ճոխ եւ ճարտար վրձինի արդիւնք՝ նկարներով:

Հմմտ. Macler F., Notices de man. arm. vus dans quelques Bibl. de l'Europe centrale էջ 93:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գրչէն Թղ· 13ա· «Զմեղաւք զառածեալ Տնկ (Տօնիկ) գրիչ աղաչեմ յիշել ի Տէր եւ դուք յիշեսջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ամէն»:

2· Թղ· 139ա· (Տարբեր գրով)· «Ցիչատակ է սուրբ աստուածախօս մատեանս, որ է չարակնոց, տիբացու Աստուածատուրին եւ Ծնողացն Առաքելին եւ Խորամին: Օվ մանկունք յեկեղեցո յորժամ ընթեռնուք եւ ուսանիք ի սմանէ լի բերանով ասացէք սոցա Աստուած ձեզ(°) ողորմեա· Քիւ Ռձ (ԻԴ°) գրեցաւ յիշատակարանս»:

987.

ՄԱՇՏՈՑ

ՊՁՓ = 1540

ԹՈՒՂԹՔ՝ 136: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ԹԵՐԹՔ՝ 12, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուզք: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ՆԻՒԹ՝ լաւ բուզք: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, վրան՝ շատ եւ գեղեցիկ դրոշմազարդերով կաշի, իսկ ներսը լաթ, փականճներն իւնկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ փոքր եւ վայելուչ, բոլնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ, խրատագիրք՝ մանր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻԿ՝ բղ· 6ա, մանուշակագոյն եւ սիրուն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ամէն կանոնի սկիզբը, փոքրիկ եւ ճաշակաւոր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա – 4ա եւ 135ա – 36բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՊՁՓ (=1540): — ԳՐԻՉՔ՝ Աւգսենդ (եւ Գալուստ): — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ Աւգսենդ եւ Գալուստ: — ՏԵՂԻ՝ կափայ: — ՏԵԱՐՔ՝ եսայի եւ Անդրէաս fh.: — ԿՆԻՔ՝ բղ· 4ա, 5բ, 134բ, «Ցովհաննէս Գր. Արծրունի»: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 132բ, 134բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա՝ «Գնեալ ի Հ· Ս· Վ·Է Անտոնեան, առաքեաց ի Նայսացէ յամի 1913, ի 27/9 Հ· Գաբրիէլ Ծ· Վ· Մէնէվիշեան»:

Մատեանս է Մաշտոց, ընտիր խորագիրներով եւ մաքուր գրչութեամբ:

Այս ձեռագրին մէջ կը գտնուին՝ Թղ· 4բ· «Ցանկ նիւթոց», յետոյ հետեւեալ կարգները, Թղ· 5բ· «Կանոն մկրտութեան» (նախ խրատ): — Թղ· 17ա· «Կանոնն պսակ առնելոյ»: — Թղ· 22բ· «Կանոնն պսակ վերացին»: — Թղ· 23ա· «Կանոնն հաղորդ տալոյ»: — Թղ· 27ա· «Կանոնն զամենայն վախճանեալսն յուղարկելոյ առ Քրիստոս» (Աչխարհաթաղ): — Թղ· 43բ· «Կանոնն այգուոյն»: — Թղ· 48բ· «Կանոնն յորժամ տղայ վախճանի» (Տղայաթաղ): — Թղ· 60ա· «Կանոնն այգալուցին» (Տղայի այգոյն): — Թղ· 62բ· «Կանոնն հոգեհանգիստ առնելոյ»: — Թղ· 66բ· Աղ օրհնել: — Թղ· 67ա· Խաչ օրհնել: — Թղ· 2ա· Խաչալուայ առնել: — Թղ· 85ա· «Վասն երաչտութեան աղաւթք առ Տէր· Տէր Աստուած մեր որ յաղագս նախանձուն Եղիայի լուար» — Թղ· 86բ· «Վասն որ պիղծ ինչ կերեալ իցէ՝ աղաւթք, Տէր Աստուած մեր, որ ի սուրբսդ հանապուցեալ ես եւ գովեալդ յիսրայէլի»: — Թղ· 87ա· «Վասն երկնահարաց աղաւթք, Աստուած մարդասէր, որ զմարդկային բնութիւնս փոփոխական եւ տկար դիտես» եւն: — Թղ· 88բ· Արմաւիք օրհնել: — Թղ· 90բ· «Կանոնն հանդերձեղէն, սպաս աւրհնել»: — Թղ· 91բ· Սկիհ եւ մաղզմայ օրհնել: — Թղ· 92ա· Նոր ղիրք օրհնել: — Թղ· 93ա· Ժամահար եւ զանգակ օրհնել: — Թղ· 95ա· Նոր դուռն դնել (օրհնել) եկեղեցւոյ: — Թղ· 93բ· «Կանոնն զնկարեալ եկեղեցի աւրհնել· Ցերեկաւրեայ հսկումն լինի եւ երրորդ ժամուն կան ի մէջ եկեղեցւոյն եւ ասեն զանբիծսն եւն· Աղօթք՝ Սուրբ ես Տէր եւ ի սուրբս հանգուցեալ սրբեա զպատկերս վկայից քոց»: — Թղ· 94բ· Գառնօրհնէք: — Թղ· 100բ· «Աղաւթք ի վերայ ծննդականի եւ նորընծայ տղայի»:

2· Կան դարձեալ ա· Թղ· 95բ· «Աւրհնութիւն խաղողոյ, զոր արարեալ է սրբազան կաթողիկոսն Հայոց տէր Ներսէս յաւուր տաւնի Աստուածամաւրն···: Փառք սուրբ խաչին ալէլուիա: Շար· ԲՁ· Անթառամ ծաղիկ· Քարող ապա՝ Աղաւթք՝ Տէր Աստուած, Հայր անսկիզբն, բնութիւն եւ անմահ, ինքնագոյ եւ գոյացուցիչ ամենայն եղելոց» եւն: — Թղ· 103ա· «Կանոնն նաւակատեաց եկեղեցւոյ պղծելոյ յանաւրինաց եւ զչարժեալ սեղան վերստին հաստատել: Մտանէ եպիսկոպոսն քահանայիւք եւ ժողովրդաւք եւ հրամայէ զգետինն եկեղեցւոյն լուանալ եւ զորմն որչափ եւ ձեռն հասանէ եւ զեամսն եւ զդուռն···: Սաղմ· ՀԸ· Աստուած, մարին հեթանոսք ի ժառանգութիւն: Քարող Ընդրեսցուք հաւատով միաբանութեամբ· ԺԲ· Տէր ողորմեա: Եւ եպիսկոպոսն ասէ զաղաւթս զայս: Որ ունիս իշխանութիւն արարածոց քոց եւ ընդունիչ ես ժողովրդեան քումմ Քրիստոս Աստուած մեր»: — գ· Թղ· 119ա· «Կանոնն աւազան աւրհնելոյ, որ ունի սկիզբն մկրտութեան յաստուածային չնորհս վերածնելոցն, վասն զի չէ

կատարեալ եկեղեցի, որ ոչ ունի զծնունդս որովայնի…: Սաղմոս ԻԸ· Մատուցէք Տեառն որդիք Աստուծոյ: Քարոզ Ննդրեսցուք· ապա՝ Մխարան: Աղաւթք՝ Տէր Աստուած, մեծ եւ վստաւորեալ յամենայն արարածոց, ի քո ահաւոր եւ ամենազաւր անունդ հաստատեցաւ աւտրանս այս մկրտութեան»:
— *դ· Թղ· 123բ· «կանոնիլ պղծեալ տաճարի: դրուակ ինչ եղեալ ըստ բերման ժամանակիս: Աւետն Սղմ· կց· Դարձայց զսուգ իմ յուրախութիւն…: Ընթերցուած Ցիսայեայ, Այսպէս ասէ Բարձեալն որ ի բարձունս բնակեալ է եւն…: Աղաւթք՝ Բարեբանեմք զամենաւրհնեալ զանուն քո բազմագութ եւ ողորմած Տէր եւ մաղթանաւք հայցեմք ամենայն սրտիւք»:*
— *ե· Թղ· 125բ· «կանոնիլ մոնոզոն աւրհնել: Հերակտութիւն Եպիսկոպոսաց եւ սրբոյ լերինն եւ Պաղեստինէից: Արանց եւ կանանց, որք կուսութեամբ յանձն առնուն որ ի Քրիստոս, կարգն այս է: Ածեն զնուիրեալն ի դուռն եկեղեցւոյն եւ ասեն Սաղմոս ԻԹ· Առ քեզ Տէր համբարձի… Աղաւթք՝ Տէր Աստուած ամենակալ, ամենախնամ, ամենազաւր ի վերայ ամենայն արարածոց, որ զամենայն յամենայնի ընուս եւ մարդասիրութեամբ քով արարեր ողորմութիւն ազգի մարդկան»:*
— *զ· Թղ· 133ա· «Կարդ ի վերայ ջրհորի, թէ չուն կամ կատու կամ մուկ եւ կամ այլ այսպիսիք անկանի կամ հեղձու եւ խեղդի ի նա: Ասի չարաչան ԴՁ· Զգլուխ վիշապին…: Աղաւթք՝ Ամենակալ Աստուած երկնի եւ երկրի, Աստուած անհետազաւտելի, արարիչ ամենայն արարածոց»:* Վերջ՝ Թղ· 134բ:

3· Դարձեալ կան ցիրցան· ա· Թղ· 50ա· «ի վարդապետութենէ սրբոյն Գրիգորի· *Եթէ մեք որ կենդանիքս ինացեալ իցեմք ի պալրատեանն հանդուցելովքն հանդերձ յափրշտակեսցուք ընդ յառաջ Տեառն յաւդս եւ այնպէս յամենայն ժամ ընդ Տեառն լիցուք խառնեալ ի դասս հրեշտակաց եւ ամբարձեալ ի թռիչս արդարոց»* — *բ· Թղ· 55ա· «ի վարդապետութենէ սրբոյն Գրիգորի· Ամենեքեան ոչ տեսանիցեն զարդարն ճանաչիցեն եւ ասասցեն՝ Եթէ դոքա են զաւակք աւրհնեալք յԱստուծոյ» եւն:*
— *գ· Թղ· 101բ· «Աղաչանք յամենասուրբ կոյսն Մարիամ Աստուածածնին եւ յամենայն սուրբս* Մեսրովբայ վարդապետի *ասացեալ: Մարիամ Աստուածածնին, մայր լուսոյ եւ ծնաւղ Քրիստոսի, ամենասուրբ կոյս, որ սուրբ կաթամբ քով սնուցեր զՈրդին Աստուծոյ» եւն:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· *Գլխաւորք Թղ· 132բ· «Փառք ամենասուրբ երրորդութեան եւ միասուածութեան Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Որոյ չնորհիւ եւ զաւրութեամբ աւարտեցաւ մատեանս այս կանովնական կարգաց քրիստոնէութեան, զոր ի Հոգւոյն չարժեալ գրեաց սուրբն ի հարս Մաշտոց: Արդ ցանկացող եղեալ այսմ աստուածախաւս մատենիս Եսայի կուսակրաւն Բահանայն եւ ետ գրել զսա ի յարդեանց իւրոյ, ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յիշատակ անջինջ եւ կտակ յաւիտենական ոգոյ իւրոյ աստ եւ ի հանդերձելումն: Արդ գրեցաւ սա ի մայրաքաղաքս ի Կաֆայս առ ոտս սրբոյն Անտոնի առաջին հեղինակի ձեռամբ անարհեստ եւ սխալ գրչի Աւգսէնդ մեղապարտ եւ սուտանուն կրաւնաւորի ի Թվիս Հայոց ՊՁԹ (1540): Արդ որք հանդիպիք ի սմայ կարդալով եւ կամ աւրինակելով յիշեսջիք զստացող գրոցս զվերոյդրեալն զհամչիրակ եղբայրն մեր եսայի կրաւնաւոր քահանայն եւ զիս փգուն գրիչս եւ զծաղկողս զԱւգսէնդ աբեղայս: Եւ որք յիշէք սրտի մտաւք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն»:*

2· Թղ· 132ա· (տարբեր գրով) «Ցիշատակ է Մաշտոցս եազլովցացի ողորմած հոգի տէր Անդրէաս քահանային հոգւոյն ի ձեռն իւր փեսայ տէր Յակոբին, ով ոք հանդիպիք սորա կարդալով կամ աւրինակելով Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի ամէն: Հայր մեր»:

3· Թղ· 92բ· «Ցիշատակ է Մաշտոցս տէր Անդրէասին հոգւոյն ի ձեռն իւր փեսայ տէր Յակոբին, ամէն»:

4· Թղ· 134բ· «Գրեցաւ սակաւ գիրս եւ կազմեցաւ գիրքս Թուին ՌՀ· (1621) ձեռամբ Գալուստի»:

5· Թղ· 136բ· (տարբեր գրչէ) «1805ին Օգոստոսուն 25ին եաչ»:

988.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

1685—1720°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 189: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ փայլուն եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ՝ բուղթ փայլուն եւ մաշած եւ վնասուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ բղթեր իննկած ու հանուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1685 — 1720°: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Կ. Պոլիս: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 3բ, 4բ, 9բ: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Դոկտ· Վ· Թորգոմեանէն 1921ին նուիրուած:

Մատեանս է Հաւաքածոյ: Սկիզբը պակաս. 1· Թղ· 1ա կը սկսի՝ «...նութեան, բարի անուամբ հոչակէք: Զփորձեալն մի եւս պարձեալ փորձէք: Եւ զփորձեալն ընդ անփորձին մի փոխանակէք: Ընդ անփորձ մարդոյ գօհմարտութիւն մի առնէք: Յայլում տան տանուէրութիւն մի առնէք»: Վերջը՝ Թղ· 3բ, ուր կայ՝ «Գրեցաւ բանս խրատական օգտակար եւ չահաւէտ ՌՃՄԶ (1697) թվին Յուլիսի Իբ օրն Ե չաբաթի ի քաղաքն Ըստամպօլ»:

2· Թղ· 3բ· «Այլ եւ խրատ պիտանիք: Յաչխարհս անպէտ իրք չկայ: Ամէն իրք իրաց մի պէտք է պահել, պիտի որ ի դէմ պայ որպէս բժիշկ»: — Թղ· 4բ·է վերջ թուղթ պակաս: — Թղ· 6ա· «Գրեցաւ բանս օգտաչատ ի թվին ՌՃՄԶ (1697) Յուլիսի ԻԳ աւրն Ուրբաթ»:

3· Թղ· 6ա· «Բացատրութիւնք նշանապրից, անակիպրն աստիճան, բրչ արարիչ, աչակերտ, բրծ արարած, առաջնորդ (եւ դրուած են նշանները): Վերջը՝ Թղ· 9բ· «Եղեւ դրաւ նշանագրիս ՌՃՄԹ թվին (1700) Մայիսի ԼԱ օրն Ուրբաթ, ի քաղաքն Ըստամպօլ ձեռամբ անիմաստ գրչի, անմեղադրութեամբ լերուք սխալանացս, բաւ է»:

4· Թղ· 10ա· «Բանք առակաւոր զոր ասացեալ է Բարուախօսն: Զբարս իւրաքանչիւր անաանոց քննել արտասահմանել ունի յինքեան տուս եւ դանագան կերպարանօք նշանակէ զոմանս պերպանցեալ»:

Թղ· 18բ·է վերջ Թղթերու եաեւառաջու թիւն կայ, Թղ· 18բ·ի չարունակութիւնն է Թղ· 29ա· հմմտ· վարը § 5:

5· Թղ· 25ա· «Սուրբն Մարիամ կայր մերձ առ խաչին պատուանդանին Յովհաննու հանդերձ, որ կայր ընդ նմա եւ սոյնպիսի ողբս հառաչէր: Է իմ որդեակս Յիսուս յայդ իսկ ծնայ, զքեզ ըստ աւետեացն Գաբրիէլի, անմահ կարծէի զքեզ եւ ըստ Սիմէոնի ապրելոյն»:

Թղ· 30ա· կայ՝ «Գրեցաւ եւ աւարտեցաւ Բարուախօսն մինչեւ աստ լինել թվին ՌՃՄԹ Յունիսի մէկ օրն չարաթ, անմեղադրութեամբ լինել խնդրեմ ի տեսողացդ թէ դրիս եւ թէ սխալանաց, օրինակն տիրոջ իւրոյ էր, աստուծոյն սկսեցայ, յինչ ի յետին ժամու պրծայ»:

6· Թղ· 30բ· «Լուսնացոյց եւ նշանացոյց, ղոր արարեալ է մեծ իմաստասէրն (անունը լուսած, բաց տեղ ձգուած պրելու համար) տե՛ս թէ յոր կենդանակերպի է Լուսինն, պնչանն ի յայն կենդանակերպն տես, այլ եւ պճշմարիտն Աստուած յուսացիր»: Վերջը *Թղ· 41բ· «Գրեցաւ հաւաքօսիկս ՌՃՄԲ թվին ամսեանն Յունվարի»: — Դրուած են աղիւսակներ:*

7· Թղ· 42ա· «Օգտակարք թէրքիպ մաճունեներաց եւ այլոց ցաւոց դեղորայք: Անանուխ ժ դրամ, ստեպղնի հունտ ժ դրամ, սամիթ Ե դրամ»:

Թղ· 49ա· «Թէրքիպ հապերայ ամենայն ցեղ ցաւոց: Վասն հազի փորձած է, պիտի պալի է դրամ, քիթրէ Ե· դրամ»: — Թղ· 52բ· «Թութիեայ եւ դեղ աչաց ամենայն ցեղ ցաւոց: Վասն աչաց զխոզի ապը ակռան ծովու փրփուրով հարեւս խիստ բարակի»: — Թղ· 56բ· «Թէրքիպ դեղորայք մէյասիլի ցեղ»: Թղ· 57բ, «Թէրքիպ դեղորայք փորհարի համար»: — — Թղ· 58ա· «Թէրքիպ եւ դեղորայք քխնէֆէսի»: — Թղ· 58 «Թէրքիպ դեղորայք վասն քամոյ» եւն: Ա — Ֆ: Վերջը՝ Թղ· 83բ· դրուած է՝ «Գրեցաւ եւ աւարտեցաւ խրատքս մալիճէից ՌՃՄԲ թվին ամսեանն փետրվարի»:

7ա· Թղ· 83բ· «Կանօն առաջին ի սաղմոսացն Դաւթի, որ ասէ Երանեալ է այր: Ամենայն մարդ որ ոք իցէ երանելի ասեմ թէ է ամբարչտաց, որ յաչխարհէ, խորհրդակից նղեալ նա չէ»: (Քաղուածք Յակոբ Թօխաթեցւոյ Սաղմոսարանէն):

Թղ· 88բ· է վերջ թուղթ ինկած, («փոխ Յանարհեցոյ եւ Ապրեցոյ» ի մասերէն) Ցաչորդները Քրքերէն են՝ Թղ· 89ա – 92ա):

8· Թղ· 92ա· «Վասն զօրութեանց թէզպէհից, սովորութիւն է այսպէս առնել պարտի ամենայն քրիստոնէի: Թէզպէհն ունի խաչ եւ ի ներքուստ երեք հատ»:

9· Թղ· 93ա—95բ· «Դաւանութիւն Աբգաճասի եպիսկոպոսի Ադեբսաճդրացւոյ: Ով ոք կամիցի կեցուցեալ լինիլ, նախ քան զամենայն պարտի ունիլ զհաւատն կաթուղիկէ»:

10· Թղ· 95բ· «Արարողութիւն վասն պատարագի Թէ որում խորհրդի է: Քահանայն նչանակէ զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, որ եղեւ ճչմարիտ քահանայ ըստ կարգին Մելքիսէթեկի»:

Թղ· 96ա· «Նչանակութիւն արարողութեան պանծալի սուրբ պատարագին Հայաստանեայց: Ի գալն քահանային առաջի բեմին նչանակէ գալն Քրիստոսի աշակերտօքն ի լեառն Ձիթենեաց» Թևբ: — Թղ· 98 կը սկսի առանց խորագրի, սկիզբը չկայ, Թուղթ կարուածէ· «Թէ փակես, ո՞վ բացչէ եւ եթէ դու ոչ բանաս, ո՞վ արդեօք օգնեացէ ինձ եւ ոչ ոք բայց միայն ի քէն» եւն: — Թղ· 101ա: «Տաճկերէն սաղմոսի յիշատակարանն է, արարեալ երեմիայէ Քէօմիւրճի

գատէի: Գապիլկի էրմէնիեանակէն չէրքի գայէրիկէն տիւկիւնճիեամ» եւն: Թերի:

11· Թղ· 105ա. Պատմութիւն պղնձէ fաղաfին: Թերի, այժմ կը սկսի՝ «Քիմ վերիրէ պանա անլէրտէն խապէր օլա պանա ճումլէսինտէն մութէպէր: Օլարատէ գալըպ պիր, վուկէրատէն խապէրիմ վար փատիշահիմ անլարտէն»: — Թղ· 163ա· «Ցիշատակաւն գրգոյս»:

Վերջը կայ Թղ· 163բ· «Ի թուականի մերոյ փրկչին ՌՁ եւ վեցին (1706) սոյն պատմութիւն թարգմանեալ է եաղուպ գատէ Յօհաննէսէ: Գրեցաւ պատմութիւնս պղնձէ fաղաfին ի թուին հայոցականի ՌՃԾԵ (1706) Դեկտեմբեր ամսոյն իբ օրն չարաթի յանկ ելաւ, որ էր տօն սրբոյ առաքելոցն Յոհաննու եւ Յակոբայ որդւոց Որոտմանցն, ի քաղաքն Ըստամպօլ ընդ հովանեաւ սրբոյն Գէորգեա զօրավարին, այս օրս չատ ձիւն կուգար, որ էր տաճկաց ամսեանն պայրամին դ· ում օրն»:

12· Թղ· 164ա· «Մաղթանք ի դպրատուն ընթերցողաց ամենայն աւուր մի ոմն յառաջացեալ ասէ: Աւրհնեսցուք, եղբայրք, միաբանութեամբ զՏէր Աստուած մեր: Փոքրագոյնքն ասեն Աւրհնեալ է Աստուած»: — Թղ· 165բ· «Մաղթանք երէկոյին, դպրապետն ասացէ, մանկունքն ասեն ամէն: Տէառն մերոյ միաբանութեամբ տացուք պոհութիւն»:

Թղ· 166ա· «Գրեցաւ դպրատան մաղթանքս ՌՃՁ թվին (1707) Փետրվարի դ աւրն պահոց աւուրբ Սարգսի Բ. չարաթին· բայց սիրուն օր մի էր»:

13· Թղ· 166բ· «Ցիշատակարան գրոց: Փառք պատիւ եռակի էին, անսահման եւ երկրպագութիւն բնութեան եղական: Անեղ անծին լոյսոյն հայրական» («Աչակերտ Տէառն, ծառայ Փրկչին, Մարտիրոս վարդապետ» եւն): — Թղ· 172բ· «Արդ այսքանեաց բնաւից ոդեալ, որ յիսկզբանց պատմաբանեալ յաստուածատեղծ մարդոյն հրմնեալ»: Ա—Ֆ: — Թղ· 175ա· «Քրիստոսի փրկչիդ երկրպագանեմ, զամբաւ դթութիւնդ գովութեամբ աւրհնեմ» (Ա—Ֆ):

Վերջը Թղ· 176բ· «Գթացեալ ի հէգս տայցէք սպասմի, ինձ անպէտ ասակ Մարտիրոսի: Բանքս իմ անյարմար ասէն կայ առցէ, թէեւ լսելացդ ախորժ ոչ իցէ: Աբամեանըս թիւյաւել հազար է հարիւր տասն եւ ինն ի նոյն բարդեալ է: Գրեցաւ յիշատակարան գրոցս, զոր չարաղբեալ էր ի Մարտիրոս վարդապետէ Ղրիմեցւոյ ի թվին ՌՃԾէ (1708) Ապրիլ ԻԶ օրն երկուշաբաթի որ էր Զատկի դ· ում չարաթուն»: Ցիշատակարանին տունէրու առաջին դերը (փոխն ի փոխ) կը կազմէն «Աչակերտ Տէառն...» համառ· վերը:

14· Թղ· 176բ: Աւացեալ ի Թորոս Մշեցւոյ ապահութեան· Այլոց քարոզեմ եւ ես ոչ առնեմ: Աղտեղացայ խաւար մեղօք քան զկինն պոռնիկ արախու»: — Վերջը Թղ· 182ա· «Թորոս յիշէ զօրն ահագին երբ ժողովին ի դատաստան»:

Այս վերջաւորութիւնը՝ Թորոսի ուրիշ տաղի մը (Թղ· 178ա·) վերջաւորութիւնն է, զի նախորդը Թերի կը մնայ եւ այս ուրիշ տաղն ալ սկզբէն Թերի է (Թուղթ ինկած է) եւ կը սկսի այժմ՝ «...Նստի յաթոռ դատողական: Ունի այնպէս մեծ հրաւիրող...»: — Թորոսի «Վան դատաստանի» ոտանաւորէն է:

15· Թղ· 182ա· «Վասն կատարածի աւուրն, զոր Ջերօնիմոս եպիտ ի պատմութեանց Հրէից ժԸ նչան որ լինելոց է գկնի պիղծ նեռին: Քեզ ծանուցից, եղբայր, լսէ, որ լինելոց է յետ նեռան, նախ քան զդալուստն Քրիստոսի, որ դայ փառօք ի դատաստան»:

16· Թղ· 183բ: «Աւացեալ ի Նաղաշէ վասն ապահութեան: Սողոմոն իմաստութեան առ մեզ խօսի բան խրատական»: — Վերջը Թղ· 185ա· Գերի Նաղաշ ողորմելի ի քեզ հայեաց դու յարաժամ... եւ վարդապետ կերպարանիս 'ւ եպիսկոպոս պերաստիճան»:

17· Թղ· 185բ: «Աւացեալ ի Նաղաշէ վասն խոռվութեան: Անճն իմ ի քեզ վայ հազար բերան, թէ խոռվ կենաս թէ ոխ պահես»:

18· Թղ· 188ա: «Սրբոյ հօրն Յովաննէս Գառնեցւոյ օգտակարք խրատք եւ պիտանիք: Աստանօր պիտոյ է մեզ ողջ հառաչանաց եւ արտասուք ջերմեռանդ»: Թերի: Վերջ Թղ· 189բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· տե՛ս վերը՝ ցիրցան:

989.

ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՍՐՀԱԼԻՈՅ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 36: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 5·5: — ՏՈՂԻ՝ 18: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ անկազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ տեղ ձգուած է սկիզբը՝ խորագիրը գրելու եւ սակայն չէ գրուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա – 2բ, 30բ, 3 ա – բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մը: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԵԱՐԻ՝ անճաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ 1920էն յառաջ մտած է Ձեռագիրներու Հաւաքածոյին մէջ:

Մատեանս է Ներսիսի Շնորհալւոյ Ընդհանրական: *Թղ·* 3ա: *«Ներսէս ծառայ Քրիստոսի եւ ողորմութեամբն նորին կաթուղիկոս Հայոց ընդհանուր հաւատացելոց Աստուծոյ հայկականացդ սեռից»:* — *Թղ·* 10ա, *«Առ կրօնաւորս, որ ի վանօրայս»:* — *Թղ·* 15ա, *«Առ առաջնորդս սրբոց ուխտից վանականաց»:* — *Թղ·* 17ա, *«Առ առաջնորդս եկեղեցւոյ, որ են յաչխարհի, որ կոչին եպիսկոպոսունք»:* — *Թղ·* 20ա, *«Առ դասս քահանայից»:* — *Թղ·* 31ա, *«Առ իշխանս որ ըստ աչխարհիս»:* — *Թղ·* 3· *«Առ պինուորաց դասս»:* — *Թղ·* 35ա, *«կանանց դասս»:* *Չմմտ. մանրամասնօրէն Թ·* 122 § 1 – 10:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

990.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ դար

Թուղթ՝ 50: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ՏՈՂԻ՝ 19: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ՝ հասարակ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, հաստ թուղթ մը վրան անցուած է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւ թանաճով: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1737 – 51ի տեսեն: — ԳՐԻՉ՝ Աբրահա՞մ: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԵԱՐԻ՝ Իգնատիո՞ս եւ Անտո՞ն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ քղ· 49բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Առջի կողին ներսի կողմը գրուած է՝ «Պ· Գալուստ Օհանեան թարեհանեցւոյ նուիրել Վիեննայի Մխիթարեանց Մատենադարանին ժողովածուս: Զմիւռնիա, 3 Սեպ· 1912: Հ· Պետրոս Ներճաքեան»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, *ուր կան հետեւեալ նիւթերը՝*

1· ա· *Թղ·* 1ա: *«Տաղ առ սուրբ կոյսն Աստուածածնին, ոլորեալ գունով: «Դու տիրանձին յայն իմանալի արեւուն լուսափայլեցեալ, տիրուհի լուսափայլեցեալ, տեւենչալի եւ տարփալի ես, դի կարի յոյժ լուսափայլեցեալ»:*

բ· *Թղ·* 1բ: *«Տաղ առ սուրբ կոյսն Աստուածածնին, ոլորեալ գունով: Քեզ կոյս անբիծ եւ զերանբիծ ոչ պտանի համեմատ»:*

գ· *Թղ·* 2ա: *«Տաղ առ սուրբ կոյսն: Ի սրօրէից երանեցեալ երջանիկ մայր Մարիամ, անճառելոյ Հօր էակցին գեղեցիկ մայր Մարիամ»:*

դ· *Թղ·* 2բ: *«Առ սուրբ երուսաղէմ քաղաքն աննման: Սուրբ տիրամայր ոսկեփետուր չնորհալի, չնորհալի, ամենայն ազանց ցանկալի, ցանկալի»:*

ե· *Թղ·* 4ա: *«Առ եղկութիւն հոգւոյս: Ինքէզարիմ վար, հոլ ունիմ հազար, սկնիմ տէ նար՝ սեւնմէզ եանար, երի եմ, զերի եւ կամ յերերի»:*

զ· *Թղ·* 4բ: *«Դարձեալ առ բարեխօսն աչխարհի: Կոյս եւ մայր Մարիամ, ալբիւր բարեկամ, հառաչմամբ առ քեզ գամ եւ ողբամ յարաժամ»:*

է· *Թղ·* 5ա: *«Առ նոյն դարձեալ: Իպէնիմ տէրտէ տէրմանըմ, տեսոյդ կարօտ եմ, կարօտ եմ»:*

ը· *Թղ·* 5բ· *«Դարձեալ ի նոյն միտ: Մինչդեռ ունիմք ժամանակ գործեացուք զբարիս յաւէտ»:*

թ· *Թղ·* 5բ: *«Տաղ ի դիմաց Ծերունեաց առ խոհեմ մանկունան: Ով դու մանուկ դեռահասակ, լուր իմաստնոց հանապազ»:*

ժ· *Թղ·* 6բ: *«Դարձեալ զարնան: Գարուն գարուն հասեալ էհաս· եկ, սիրելի, ուրախացիր»:*

ժա· Թզ· 7ա: «*Դարձեալ գարնան: ի կէս գարնան եղանակի ճօշար պիւլպիւլ տէ- ւէր տեբտին*»: — *Ապա «Յորդորակ· Ահա գարունն եկեալ եհաս արի պիւլպիւլ լեր պատրաստ էմ*»:

ժբ· Թզ· 8բ: «*Տաղիկները սիրոյ եւ կարօ- տանաց եւ այլ: Ձիս քո սիրոյն, ով նազելի, հովերն առեր կու մաղէ, օտարին լեզուն աւելի քաղցր եղեր ինձ կու տաղէ*»:

Թզ· 9ա: «*Արեւս առնեմ երթամ իմ սիրուն ի յերկիր օտար աւա՛ղ, չերջիմ ի լեռնէ լեռ նազելի լալով անդադար*»: — Թզ· 9բ· «*Վարա- նելով վարանելով մոլար դէգերիմ, աւա՛ղ, ոչ ունելով զաղար երբէք սիրովդ երերիմ*»: — Թզ· 10ա· «*Շատ սիրով քեզ բարեւ իմ աչացս լոյս, իմ զերապնիւ սիրելի, մի մոռանար ինձ*»· — Թզ· 10բ· «*Սիրովդ եղէ, սիրովդ եղէ սիրա- հար, սիրոյ քո վէրքն ի սրբոյս ի սրբոյս չա- րեցաւ, եկ· եկ· եկ*»: — Թզ· 11ա· «*Գարունն եկեալ, անուշ հովերն հնչեցին, սիրով վառեալ երկէ պիւլպիւլն ի յայգին*»: — Թզ· 11բ· «*Արի իմ քաղցրիկ ազատն, ոսկի խնձոր զարմանա- լի*»: — Թզ· 12ա· «*Դու իմ սրտին պայծառ արեւ, սէր իմ, սէր իմ, աւաղ*»: — Թզ· 12բ· «*Իմ արեւ ահն եմ արուսեակին, իմ արեգակն իմ լուսին*»: — Թզ· 13ա· «*Իմ աննման յոյժ դո- վելի, արարեր ինձ ողորմելի*»: — Թզ· 13ա· «*Ի նրնչմանէդ արքայական, զարթիր, նազելի իմ*»: Վերջը՝ «*Ի Ռահեակ սոյն Քրւակնս զար- թիր, նազելի իմ, զարթիր*»: — Թզ· 13բ· «*Արի սէր իմ, արի, արի, արի հովիւ բարի բարի*»: — Թզ· 14ա· «*Շնորհ երանեալ քաղցրագեղ տիպ աւենչալի*»: — Թզ· 14բ· «*Հերով սիրոյդ վառեալ դերի, յարագ տապիմ, տոչորիմ յիս*»: — *Ապա՝ «Ով Տիրուհի սափոր ոսկի, տաճար անճառ Հօր Բանին, բարեխօսեա առ քո Որդին, յարաժամ կոյս, նեղելոյս յոյս» եւն եւն: Տաղարանէ մը հաարնտիր արտագրուած, ասոր նչան լու- սանցքներու վրայ կան՝ «ԻԱ·» եւն:*

2· 15բ – 21ա: «*Հարցմունք սրբոյն Գրի- գորի Լուսաւորչին եւ պատմելոյ հրեշտակին վասն հոգ(ե)ոց: Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն Հայոց գքառասուն տիւ եւ գքառասուն գիշեր հայց ոչ եկեր եւ ջուր ոչ էարբ, խնդրեաց յԱստուծոյ եւ ասէ, ով Տէր եւ արարիչ ամե- նայնի*» եւն (Թ· 70, § 2, Թ· 395, § 3):

3· Թզ· 29բ – 41ա: «*Տեսիլ սուրբ Ա- ստուածածնին, զոր եհաս ի լեառն Ձիթե- նեաց: Ի ծարհեցաւ ամենասրբուհի Աստուա- ծածինն Մարիամ երթալ ի լեառն Ձիթե- նեաց կալ յաղօթս: Եւ ի գնալն իւրում խնդրեաց յԱստուածոյ*» (Թ· 190, § 2 եւ Թ· 395 § 2):

4· Թզ· 41 – 49բ: «*Հարցմունք սրբոյն* Բարսեղի կեսարացւոյ *եւ պատասխանիք եղ- բօր իւրոյ սրբոյն* Գրիգորի: *Բարսեղ ասէ· ոչ էին երկինք եւ երկիր· աստուածաբնութիւն ո՞յ վերայ կազմէր*» (Թ· 260, Ա· § 1 եւ Թ· 345 § 3): — Թզ· 50բ, կան քանի մը դե- ղօրնայք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թզ· 49բ: «*Բարեխօ- սութեամբ սրբոյն Սարգսի զօրավարին ի Հայրապե- տութեան Տեառն Ղազարու սրբազան կաթուղիկոսին եւ ի պարբերգութեան երկուց աթոռոց սրբոյն Երու- սաղէմի եւ կոստանդնուպօլսոյ տեառն Գրիգորի եւ տեառն Յօհաննիսի աստուածաբան վարդապետաց: Արդ, որք օգտիք սովաւ կարդալով յիշեցէք զնուաստ Աբրահամս եւ զգործ առողն զՅոյեցի Իգնատիոսն եւ զԱնտոնն*»: (*Ապա չարունակութիւնն է Գրիգորի եւ Բարսղի հարցումներուն, քանի մը տող միայն*):

991.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

Ռկբ = 1613

ԹՈՒՂԹՔ՝ 233: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ԹԵՐԹՔ՝ 20էն աւելի՝ իւ- րաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, (ինչ մը) դեղնագոյն եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, մգլորած, ծակծկուած է եւ վնասուած: Հանուած են փականճները: — ՀԱՆԴԱ- ՄԱՆՔ՝ մարմինը կողէն քաժնուած, թղթեր սեւցած ու ջուր տեսած, առջեւէն ու ետեւէն ինկած: — ԳԻՐ՝ հաճելի, բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ամէն սաղմոսագլուխի առջեւ, կրկնագոյն, ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ տեղերու սկզբնատա- ռերը փոփոխակի կարմիր ու կապոյտ, գեղեցիկ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թզ· 14բ, 39ա, 116ա, 141ա, բազմա- գոյն եւ ընտիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թզ· 14բ, 39ա, 116ա, 141ա, 166բ, 204ա, 211ա, եւն, ֆանի մը գոյնով եւ սիրուն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թզ· 233բ: — ԺԱՄԱ- ՆԱԿ՝ ՌԿԲ (1613): — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ Թորոս Ճօտար: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ գրի՛- չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թզ· 86բ: — ՏԵՂԵ- ԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսի կողմը՝ «Առա- քեաց ի կեռլա Հայաքազաքէ Հ· Աբսէն Ջնտոյեան ի պարգեւ Մատենադարանիս: 20 Սեպտ· 1909»:

Մատեանս է Սաղմոսարան · Սկիզբը թերի, Թղ · 1ա : կը սկսի՝ «Բ · Սաղմոս ի Դաւիթ · Ընդէ՞ր խռովեցան հեթանոսք եւ ժողովուրդք խորհեցան ի սնոտիս» : Բաժնուած է կանոնապլուխներու եւ դուրզաններու · սաղմոսաթուերը դրուած են լուսանցքի վրայ : Ունի բաւական պակաս մասեր, ինչպէս սկիզբէն նմանապէս վերջէն թերի է · պակաս կայ նաեւ Թղ · 86բ է վերջ · Թղ · 168բ է վերջ եւն եւն : Թղ · 213ա · «Օրհնութիւն երից մանկանց» (սկիզբը կը պակսի) · Թղ · 215բ, «Մեծացուցէ» եւ «Օրհնութիւն Զաքարիայի», Թղ · 219բ · «Տէր երկնից» (վերջը չկայ), Թղ · 219բ · «Տէր ամենակալ» (սկիզբը թերի) · Թղ · 220բ · «Աղօթք Ներսէսի, Հաւատով խոստովանիմ» : Թղ · 225բ · «Սբրոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն ասացեալ աղաւթք Տէր Աստուած : Ի քեզ յուսամ Քրիստոս Աստուածդ յոյս իմ եւ աղաչեմ, քանզի բազում են յանցանք իմ» : Թղ · 226ա · «Աղօթք Գրիգորի Նարեկացոյն · · · Ընկալ քաղցրութեամբ» · Թղ · 228բ · (Նորին) «Որդի Աստուածոյ» : Թղ · 228բ · «Յոհաննու Գառնեցոյ ասացեալ աղօթք առ Տէր Աստուած : Տէր Տէր Հայր եւ Աստուած, Աստուած կենաց ի մոց, անկանիմ առաջի քո եւ աղաչեմ զքեզ հայեաց ի տառապանս ծառայիս քո» եւն : Թղ · 231ա · ուրիշ աղօթք որմէ փոքր մաս մը կայ՝ «պառաջին այլ հանդերձ միջնաւքն եւ վերջնաւքն վերացոյց յինէն · Սրբեա զիս սրբութեամբդ եւ աղատեա յանթիւ յանցանս» : — Թղ · 231ա · «Նորին աղօթք առ Տէր Աստուած մեր : Նայեա Տէր քաղցրութեամբ առ դառնացուցիչս, Տէր իմ եւ Աստուած իմ, եւ մի բարկանար» : — Թղ · 232ա · «Նորին աղօթք առ Տէր Աստուած մեր : Երկնաւոր թագաւոր, որ վասն միոյ մեղաւորի գտանելոյ զՀայր եւ զՀոգի հանդերձ հրեշտակաւք ուրախացուցեր» :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · Թղ · 86բ · «Ով եղբայրք յիշեա զԹորոս նոտարս Թ·վ ՌԿԲ (1613) ամին գրեցաւ» :

992.

ՀԱԽԱՔԱԹՈՅ

1676

Լ.Ջ.Ք՝ 800 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·5 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 6·5 : — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած : — ՏՈՂՔ՝ 24 : — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, զօրաւոր : — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, զօրաւոր միայն թէ կաշին ֆիչ մը ծակծկուած փականիմները ինկած : — ԹՂԹԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւն ու ետեւը երկ երկու բուղբ, լեհերէն գրուածքներով կամ դատարկ : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր եւ անվթար, բայց առջեւի եւ վերջին թղթերը սեւցած : — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԻԵ = 1676 : — ԳՐԻՉՔ՝ անծանօթ : — ՏԵՂԻ՝ (Լէոփօլի՞ս) : — ՏԵԱՐՔ՝ անծանօթ : — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 798 : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսի դին՝ «Նուիրէ Մատենադարանին Մխիթարեան Միաբանութեան Հ· Պետրոս Մովսիսեանց 27/7 1901» :

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան՝

1· էջ 1 : *Հինգհարեակ, բայց նախ «Խրատարանութիւն» : Ի կիր առնուլ զհինգհարիւրակս, որ է բանալի Պարզատումարին, նախ որոնելի է Թուականն» եւն :* բ· էջ 11 : *«Պարզատումար Հայկական : Եօթներեակ գ : Տարեգիր : Յունվար ԼԱ· եչբ· մտանէ· Յայտնութիւն Յունվար Զ· գչբ» :*

2· էջ 73 : *«Զուգաւորութիւն Զատկայ Հայոց ընդ Հռոմայեցւոց» կը սկսի ՌՃԻԶ տարիէն եւ կը հասնի մինչեւ ՌՃԿԵ տարին :* բ· էջ 74 : *Հանդամանք միջոցաց : «Միջոց Յայտնութեանն մինչեւ յԱռաջաւորաց բարեկենդան հանդէպ տարեգրոյն» եւն :* գ· էջ 77 *«Պատճէն տոմարի Հռոմայեցւոց : Պատճէն Հռոմայ մեծ տումարի, պարզեալ հարանցն մեր նախկի, բայց արդ Ղուկասըս կեղրցի, ոտանաւոր չարադրեցի» (Համմտ· Թ· 88· դ· § 3) :*

3· Թ· էջ 88 : *«Տօնացոյց այսինքն կարգաւորութիւն եւ հրահանգ տօնից տէրունականաց եւ հասարակաց սրբոց եւ աւուրց լրից եւ արարողութեանց նոցին : Սահմանեցեալ ի սրբոյն Սահակայ Հայրապետէ Հայոց : Տօն Ծննդեան ի ճրագալուցի Ծննդեան Տեառն : Աստուածածննդեան ճրագալուցի պիչերն կանոնապլխի փառն· Հաւատոյ» :*

էջ 158 : «Տօնք երանուհւոյն կուսին Մարիամու : Քաղոց ամոց Հայոց ի Ա· եւ Դ·կտ· Հռոմայեցւոց ի Ը· տօն է ամենամաքուր յղացման երանուհւոյ կուսին Մարիամու ի յԱննայէ» :

1· էջ 164 — 481: «*Ժամակարգութիւնք ապօթիկ հասարակաց Եկեղեցեաց Հայաստանեայց արարեալ Լուսաւորչին մերոյ սրբոյն Գրիգորի եւ Սահակայ հայրապետաց եւ Մեսրոպայ եւ Գիւտի եւ Յոհաննու Մանդակունւոյ*: Ծրագրեցեալ նորապէս ի Լէօփոլիս *յամի նեմարդութեան* 1676 *եւ ի Հայոց Ռճիե· վ· ց· ե· Հ· ց· Ա· լ·*»: Նախ քան *ժամերգութիւնք՝ ապօթք՝ «Հրաժարիմք ի սատանայէ»* եւն: էջ 162 *կայ՝ «Ուրատք ժամատեղեաց... ի Գրիգորէ խլաքեցւոյ...»*:

5· 482—722: «*Սաղմոսարան Դաւթեան: Տրտհեցեալ ի ութ մասունս առ ի վայելումն պաշտամանց եկեղեցականաց: Սաղմոս Դաւթի: Երանեալ է այր*»:

6· էջ 723· «*Նախապատրաստութիւնք առ պատարագն սրբազնասուրբ*»: — բ· էջ 748· «*Գոհացողութիւնք ըստ պատարագին*»:

7· էջ 755ա· «*Գովասանութիւնք (լիթանիա) երանուհւոյ կուսին Մարիամու: Տէր ողորմեա, Քրիստոս ողորմեա*»: — բ· էջ 762· «*Գովասանութիւնք համայնից սրբոց*»: — գ· 774· «*Կրթութիւն հանապազորդեան լուսաւորչականեայց*»: (*Աղօթքներ առաւօտեան եւ երեկոյեան*): — դ· էջ 779· «*Կարգ յանձնառութեան հոգւոյ հիւանդին հոգեւարի: Նախ ասէն գովասանութիւնք համառօտք*» եւն: — ե· էջ 791· «*Ճանապարհորդարան: Գղեբիկոս ոք ի սկզբան մտանելոյն իւրոյ ի ճանապարհ ասասցէ զհետեւեալսս: Եթէ միայն իցէ եղակի եւ եթէ ընդ բնակեալ յոչնակի արտաբերցէ: Կցորդ ի ճանապարհս խաղաղութեան եւ ապահովութեան*»: — զ· էջ 786· «*Երկ սրբոցն Ամբրոսիոսի եւ Օգոստինոսի: Զոր ասէն մինչ ի նաւահանգիստս հասանէն կամ դառնան ի ճանապարհէն...: Զբեզ Աստուած գովեմք, զբեզ Տէր խոստովանիմք*— էջ 799· «*Յանկ համապարփակ Համառօտարանիս*»:

Յիշատակագրութիւնք· էջ 798 *կայ՝ «Աւարտ յամի նեմարդութեան* 1676 *եւ համաթուականն Հայոց Ռճիե*»: — էջ 161՝ «*Աւարտ տօնացոյցին* 1676 *Ռճիե ըստ Հայոց*»:

993.

ԱՌԱՋԱՐԱՆ («ՇԱՐԱԿՆՈՑ») ՄԱՆՐՈՒՍՄՈՒՆՔ, ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՑՈՅՑ ԵՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Նախ քան ՌհԸ = 1599

Թուղթ՝ 358: — Մեծութիւն՝ 12 × 8·5: — Գրութիւն՝ 9·5 × 6: — Տող՝ 22: — Թերթ՝ 25, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — Նիւթ՝ թուղթ, հաստատուն: — Կազմ՝ տախտակ, վրան կաշի քաշուած, ունի շատ դրոշմագարդեր, կռնակը ֆիչ մը ֆայֆայուած, ֆանի մը տեղէ ճեղքուած, փականճները չկան: — Ձանգամանք՝ ընդհանուրը լաւ: Փիչ մը ցեղամէս եղած է: Ունի ինկած կամ պատռած թղթեր, համմտ. թղ· 223բ: — Գիր՝ նօտրգիր, սիրուն: — Զարդագիրք՝ հասարակ բաներ: — Խորագիրք՝ կարմրբատառ: — Խորանք՝ թղ· 1ա բազմագոյն, ֆիչ մը վնասուած: — Կիսախորանք՝ թղ· 2բ, 12ա, 25բ, 47ա, 63ա, 83ա, 99ա, 112բ, 125ա, 144բ, 158ա, 187ա, 237ա, 251բ, 286ա, 295ա, 298բ, 304ա, ընտիր: — Լուսանցազարդք՝ շատ, լաւ, գոյնզգոյն: — Դատարկք՝ թղ· 357բ, 358 եւ 223բ, 303բ, վերջին երկու էջերէն կէսէն աւելի՝ գուցէ խորանի համար ձգուած, բայց չգծուած: — Ժամանակ՝ նախ ֆանի ՌհԸ (= 1599): — Գրիչ՝ անծանօթ: — Ծաղկող եւ կազմող՝ անծանօթ: — Նորոգող՝ Սահակ: — Տեղի՝ անծանօթ: — Տեարք՝ առաջինն՝ անյայտ, ապա՝ Մատթէոս: — Յիշատակագրութիւնք՝ թղ· 301բ եւ 358ա: — Տեղեկութիւնք՝ թղ· 1ա վարի լուսանցքին վրայ՝ «Գնեցաւ յամին 1908 ի կ. Պոլիս 80 ղրշ·ի ի Հ· Գր· (իգոբիսէ)»:

Մատեանս է Առաջարան («Շարակնոց») Մանրուսմունք, Աւետարանացոյց եւ Տօնացոյց:

Ա· Թղ· 1ա· «Շարակնոց»· «Երգեցէք որդիք Սիոնի: Յնծացէք: Ուրախ: Խնդա: Այսաւր լցաւ: Այսաւր բուսաւ»: Կիսախորաններով եղած են բաժանումները· Թղ· 2բ· «*Կանոն Աստուածայայտնութեան*»: — Թղ· 12ա· «*Ի բուն Բարեկենդան*»: — Թղ· 25բ· «*Կանոնք Ղազարու յարութեան*»: — Թղ· 47ա· «*Կանոնք նաւակատեաց Ս· Խաչի*»: — Թղ· 63բ· «*Կանոնք համաւրէն ամենայն նըներ*»: — Թղ· 66ա· «*Երգեսցուք երգ նոր Աստուծոյ փրկչին մերոյ*»: — Թղ· 83ա· «*Երգեցէք երգ նոր եւ երգեցէք զանուն նորա*»: — Թղ· 99ա· «*Աւրհնեալ ես (ը)Տէր, որ օրհնեացն դիսպասէլ*»(°): — Թղ· 112բ· «*Փառաւոն հանդերձ կառաւքն ընկղմեցաւ*»: — Թղ· 125ա· «*Աւրհնական ընդունելի եղեւ Տէր*»: — Թղ· 144բ· «*Երգեցէք Տեառն երգ նոր*»: — Թղ· 158ա· «*Աւրհնեսցուք զՏէր զյաղթող զաւրութիւն*»: — Թղ· 187ա· «*Ցաղթական քեզ աւրհնութիւնք*»:

Բ. Թղ. Մանրուամունք (Խորապրի համար դատարկ տեղ ձգուած) «Փառք Հայր . . . : Թերի . . . կը սկսի Ներսէս Շնորհալիի «Ցիչհսցուք»էն. «Տուք դիտաս վիրկողին ալէլուիա. Զարթիք նոր ժողովուրդք, նոր երգս առեալ նորոգողին, ալէլուիա: Զարթիք հարսունք»: — Թղ. 226ա. Կանոնապլխեր կարգաւ»: — Թղ. 238ա. «Ալէլուք»: — Թղ. 251բ. «Ժամամտեր կարգաւ»: — Թղ. 269բ. «Մեսեդիք»: — Թղ. 275բ. «Սրբասացութիւններ կարգաւ»: — Թղ. 286ա. «Փառեր տաւնից եւ մարտիրոսաց»: — Թղ. 295ա. «Մեսեդիք ծննդեան»: — Թղ. 298բ. Ուղիղք (Տմմտ. Թ. 183):

Գ. Թղ. 304բ. «Աւետարանացոյց եւ Տաւնացոյց եւ կարգաւորութիւն տաւնից: Զոր եղեալ է եւ հաստատեալ սրբոյն Սահակայ Հայոց Հայրապետին, զոր ընկալեալ ի նմանէ հաստուցին առ մեզ նախնիքն մեր: Ի Յունվարի ե. Նախատաւնակ է եւ ճրագալոյց Աստուածայայտնութեան առաջին աւուրն գիչերին առաջին կանոնապլխին» եւն. (Տմմտ. Թ. 201):

Յիշատակարանին. Թղ. 301բ. (գրչէն). «Փառք անճառ եւ անհաս, էական բնութեան միաստուածութեան ամենասուրբ երրորդութեան Հայր եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Արդ գրեցաւ եղանակաւոր տառս, որ կոչի առաջարան եւ տեառ եւ տաւնացոյց ձեռամբ անարհեստ գրչի սուտանուն կրաւնաւորի (անունը ջնջուած) որ գրչութեան անվարժ եւ անկիրթ էի, բայց ինձ համար գծեցի» (մնացածը պակաս, զի թուղթ ինկած է):

2. Թղ. 358ա. «Նոր նորոգեցաւ այս չարակնոյս ձեռամբ երզընկացի Սահակ երիցուս ի դուռն սուրբ երրորդութեանն. թվկ. ՌՒԸ (1599) Մայիս ԼԱ. ի վայելումն Մատթէոսին, որ գնե(ա)ց զայս Իե զոչ եւ Ա զոչ ալ կապել երիա: Ով եղրայր, անմեղադիր լերուք, զի յիմարութեամբ սակաւ մի աչխատեցաք եւ մեղաւորս յիշեցէք: Ամէն Հայր: Ես անարժան Սահակ Երէցս այս Զ ամիս է ջուր չեմ խմեր վասն տկար բնութեանս»:

3. Թղ. 303ա. «Գիրքս կապած էր, ապա գրեցի: Քամ եղաւ, մի մեղադրէք»:

994.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ՋԿԲ = 1513

ԹՈՒՂԹ՝ 355: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6: — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած 30, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ներմակ, հաստ եւ հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ ինկած է, բայց կանխաւ եղած է կաշեկազմ, շատ գէշ վիճակի մէջ է այժմ, կռնակը գալարուած, ետեւը կոտրած տախտակէն փոխ շերտ մը դեռ մնացած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը՝ մէկ եւ ետեւը՝ մէկ, բայց ստոյգ է որ կանխաւ երկերկու ունեցած եւ ապա կտրուած. երկաթագիր, առջեւինը շատ սեւցած եւ աներնթեռնլի, ետեւինին մէկ մասը աներնթեռնլի, գուցէ մեկնութիւն է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, ետեւէն պակաս, սեւցած, գալարուած, բայց ընթեռնլի, բանի մը թուղթեր ինկած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մանր, յստակ եւ ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թուչնագիր, գոյնզգոյն, ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ. 3ա, 130ա, բազմագոյն լաւ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ շատ, բաւական յաջող: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ. 1ա–2բ, բայց այժմ ճօտրգրով բաներ մը գրուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՋԿԲ (1513): — ԳՐԻՉ՝ Լեւոն Բահանայ: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ ձմիլ գիւղ: — ՏԵԱՐՔ՝ ապա՝ տէր Սահակ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ. 341ա եւ 54բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ. Օգոստինոս Ամրիկեան 1921ին Վիեննա կը բերէ:

Մատեանս է Շարակնոց, խազերով: Խորանով՝ կը սկսի թղ. 3ա (սկիզբն) «Երգեցէք որդիք Սիոնի»: — Կիսախորանով՝ կը սկսին թղ. 12ա. «Կանոնք Աստուածայայտնութեան»: — Թղ. 55ա. «Երգ Բուն Բարեկենդանին»: — Թղ. 103ա. «Կանոնք յարութեան Ղազարու»: — Թղ. 130ա. (Խորան) «Կանոնք սուրբ Պասկքին»: — Թղ. 175ա. «Կանոնք Պենտեկոստէին»: — Թղ. 222ա. «Կանոնք Նաւակատեաց սրբոյն Խաչին»: — Թղ. 277ա. «Կանոնք մարտիրոսաց, ամենայն սրբոց»: — Թղ. 297ա. «Կանոնք համաւրէն ննջեցելոց»: — Թղ. 322ա. «Աւրհնութեան երգ յարութեան»: — Ապա Թղ. 348ա. «Կիրակոս վարդապետ ասացեալ ի սուրբ Աստուածածնին. Աբեւելք վերաբերին»: Անկէ յառաջ Գ. Լուսաւորչի չարականը. «Այսաւր գուարճացեալ»:

Այս Շարակնոցը քիչ մը խանգարուած է. Թղ. 356ա. կայ՝ «Զայս Բ. չարականս մարտիրոսաց Ակ·ի տեղն Թողած ի հոս գրի»: — Թղ. 4բ. կայ ութ ձայներու տախտակը (Տմմտ. Թ. 142, 208 եւ 375):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· (Գլխաւորը)· Թղ· 341ա· «Փառք... Գրեցաւ եղանակաւոր տառս ձեռամբ մեղաւոր եւ անարժի քահանայի Լեւոնի եւ (ի) գիւղս որ կոչի ձմիլ ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ խաչիս եւ ամենայն սրբոց: Ի թվիս ՋԿԲ (1513): Եւ ընթիր աւրինակէ գրեցաւ: Եւ վասն սղալանաց սորա թողութիւն արարէք, զի կար իմ այնչափ էր: Եւ որք եղանակելով հանդիպիք ի սմա յիշեսջիք զաչխատող սորա ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր, թողութիւն խնդրեցէք վասն մի(յ) մեղաւորիս: Եւ Աստուած փրկէ զձեզ յամենայն փորձութենէ եւ արժանի արասցէ դա(sic) արքայութեանն»:

2· Անդ· (տարբեր դրով)· «Գրեցաւ եղանակաւոր տառս· յիշատակ է չարակնոց Նորհատին եւ ուր կողակցին Թխմխին ի ձեռս Տէր Սայակայ Եպիսկոպոսին ի գուռն սուրբ Խաչիկ հօրն: Թիշատակ է ով որ չունի յիշխանութիւն կամ տան(է)ոյ կամ ծախ(է)ոյ կամ գրաւակ դնելոյ...»:

3· Թղ· 54բ· (Տարբեր դրով)· «Ի նուաստ տէր Յարութաթէս ցաւ(?) Թվին ՌՃԿԱ· Յակոբ վարդապետն, որ մեռաւ Թվին ՌՃԿԱ»:

995.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ԺԶ—ԺԻ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 137: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ 21է աւելի, զի պակաս բուղք շատ կայ: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, կոճակը կողքերու մէրձ ճեղուած, փականճեները հանուած: Ունի բանալու ժապաւէններ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, բերք ԺԶ — Ի կը պակսին, ԺԵ·էն * բուղք չկայ, իսկ Ա–Զ, ԺԴ, ԺԵ, ԻԱ· անճոռնի կերպով կտրուած, բղքեր կազմէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ կանոնաւոր բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թուչնագրեր, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ, ճաեւ տներու առաջին տառերը: — ԽՈՐԱՆ՝ բղ· 3ա, գոյնզգոյն ճաշակաւոր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 26ա, 58ա, 87ա, բազմագոյն սովորական: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ կարմրագոյն եւ կապտագոյն, հմմտ· բղ· 3ա, 26ա, 58ա, 87ա: — ՆԿԱՐՔ՝ բղ· 2ա· կարմիր եւ կապոյտ զգեստ հագած ծնրադիր աղօթող մը, որ ձեռքերը ամփոփած եւ աչքերը սեւեռուն կը սաղմոսերգէ, մօրուսաւոր եկեղեցական մըն է: Գեղեցիկ չէ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա–2ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ—ԺԻ դար: — ԳՐԻՉ. ՅԱՂԿՈՂ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք: — ՏԷՐ՝ մահտեսի երեմիա: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 25բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 2ա, «Նուիրէ Մատեճադարանին Հարց Մխիթարեանց Վիեննայ Հ· Վարդան Վ· Մելիխեդեկեան մեծաւոր Վիեն· Հարց Զմիւռնիայ, 12 Օգոստոս 1920»:

Մատեանս է Սաղմոսարան, *բաժնուած կիսախորաններու եւ գուբղաններու: Թէեւ սկիզբն ու վերջը սաղմոսարանին կան, սակայն շատ սաղմոսներ կը պակսին, ե· Թերթը բոլորովին կը պակսի· ԺԵ· Թերթէն կայ՝ երկու Թուղթ· ԺԶ—Ի փաղարաբար կը պակսին, որով այս Սաղմոսարանը շատ պակասաւոր է: Թղ· 3ա· կը սկսի «երանեալ է այր, որ ոչ գնաց»:*

Թղ· 102բ· «Օրհնութիւն երից մանկանց»:
— Թղ· 136բ· Մեծացուսցէ եւ Օրհնութիւն Զաքարիայի, որ կը ճնայ Թերի եւ վերջը այսպէս կը վախճի պակասաւոր:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· գրչէն կը պակսին· *օտար ձեռք մը Թղ· 25բ· գրած է՝ «Դարձեալ յիշեցէք զվերոյգրեալ մահտեսի երեմիային եւ հանգուցեալ որդին իւր զՏէր Ներսէսն եւ զկենդանի որդին իւր վահրն եւ զթոռն իւր ըզՑէսէ գպիրն, որ ստացան զայս հա...» (կը ճնայ Թերի)*: — *Թղ· 1բ· կայ· «Այս(՞) սաղմոսիկի տէր գրայ(ր) հայ մի որթէ տիրացու Օհայնիս վայէլ ամէն»:*

996.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ՌՒ = 1552

ԹՈՒՂԹՔ՝ 192: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԺԷ, 12 բղբով, վերջինը՝ միայն երեք բուղք: — ՆԻՒԹ՝ տկար բուղք: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ ծակծակ զարդերով, կոճակէն ճեղուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու առջեւն ու երկու ետեւը, միջին մեսրոպեան երկաթագիր, ճառական մեկնութիւն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուր լաւ, գոր-

ծածուքենէ սեւցած ու մաշած· թղ· 1ա–ք պատռած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կանոնագլուխներու եւ գուբդաներու առջեւ թռչնագիր, ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, երբեմն առաջին տողերը բոլորն ալ գլխագրով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա· փոքր եւ սիրուն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 43բ, 68ա, 113բ, 159ա, կրկնագոյն կամ եռագոյն, լաւ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱ–ԶԱՐԴՔ՝ շատ, կրկնագոյն, հմմտ· թղ· 2ա, 16ա, 22ա, 27բ, 43բ, 46ա, 56ա, 78ա, 88բ, 133բ, 159ա, 168բ, 180ա, եւն: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ 192բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԱ (1552): — ԳՐԻՉ՝ Նիկողայոս: — ԿԱԶՄՈՂ եւ ՆՈՐՈԳՈՂ՝ Սարգիս աբեղայ: — ՏԵՂԻ՝ Զէյթուն: — ՏԷՐ՝ Կոստանդին Ֆահանայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 187ա· 188ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին ներսի դին՝ «Առաքեցաւ ի կարնոյ ի յիշատակ հարիւրամեայ հաստատութեան Մխիթարեան Միաբանութեանս ի Վիեննա Ֆաղաքի եւ յիսնամեայ յոբելիւնի Ֆահանայութեան Գերպ· Հ· Գրիգոր Վ·ի Գովրիկեանց Արքեպ·ի Մծբնայ եւ Ընդհր· Աբբայի մերոյ: ի կարին 1911: Հ· Ալգոստինոս Վ· Ամրիկեան, Վիեննական Մխիթարեան»:

Մատեանս է՝ Սաղմոսարան, լիակատար, կիսախոշոր տառերով· կանոնագլուխներու եւ գուբդաներու բաժնուած· Թղ· 3ա· կը սկսի՝ «Երանեալ է այր, որ ոչ ընաց»:

Թղ· 180ա· Օրհնութիւն երից մանկանց· — Թղ· 193ա· Մեծացուսցէ եւ օրհնութիւն Զաքարիայի· — Թղ· 184բ· Տէր յերկնից· Թղ· 185ա· Աղօթք Մանասէի՝ Տէր ամենակալ· — Թղ· 187ա· վերջ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Գլխաւորը 1· Թղ· 187ա· «Փառք···: Ով աստուածասէր սիրելի եւ ցանկացող ցանկալի եւ քան զկանխս պատուականի Սրբ· Հոգւոյն նուագի բազցալի բանիցդ Դաւթի: Զայս իմա՛ դի բազումք բարբանջէն այլ ընդ այլ զաստուածամատնման եւ զբրիստոսազարդ սաղմոսդ եւ զաղանջէն թիւրընթեր անմտաւութեամբ մանաւանդ թէ անուսումնասիրութեամբ եւ զի՞նչ կայ նման սաղմոսիս աղբս առ Տէր, զի ահա ամենայն կեանք մեր սովաւ աւարտի թէ խաչ աւրհնի, թէ եկեղեցի, թէ ժամահար, թէ նոր դիրք, թէ մեռն, թէ պսակ, թէ մեռելթաղ, թէ տաւնախմբութիւն, թէ ամենայն քահանայագործութիւն եւ թէ բովանդակ անաւրինական բանք անտեսութեան Որդւոյն Աստուծոյ եւ ահա պատուիրանք մարգարէին Դաւթի ի հրեշտակաց եւ ի Տեառնէն հրեշտակապետաց: Նա եւ ամենայն հաւատացեալք ի բերանն ունին զայդ նուագդ դիրբեւ զսոին դիւրագիեցուցիչ մաւր ի քիմս ստնեաց եւ որ բերան կարէ կանգուն կացուցանել դղովասանութիւն դորին, այլ եւ որ սրբ, ի սիրոյ սիրուն, նա միայն պիտ զճաչակ քաղցրութեան սորա: Բայց սաստիկ ծուեցաւ ճշդրիտ բանդ ի ձեռն անփոյթութեան դրագրաց եւ թուլութեան ուսումնասիրաց: Զոր վերահասու եղեալ մեծ իմաստասէրն Հայոց հոգեխառն վարդապետն սուրբ Յոհաննէս Մականուն Սարկաւագ, որ ի գերահոչակ սուրբ ուխտն Հաղբատ եւ դաեալ ի յարկէդ սուրբ վարդապետացն եւ թաղաւորաց դԹարգմանչացիր սաղմոսարանն եւ պարապեալ յայնմ աւուր բազումս ի լոյս հան զդղանձն ծածկեալ եւ երաց զիացեալ աղբերն եւ ցրուեաց ընդ ամենայն սահմանն Հայաստանի դաւրինակս զայս:

«Շնորհին Աստուծոյ յանկ եղեալ կատարեցաւ սաղմոսարանս հոգելից մարգարէին Դաւթի: Ընդ հովանեաւ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ սրբոյն Ցակորայ Մծբնայ Հայրապետիս եւ այլ սրբոց որ կան աստ մեզ յաղնութիւն: Ի յերկիրս Գերմանիկիոյ ի պիւզաքաղաքս Զեթուն ի թվականիս Հայոց ՌԱ (1552), որ ձուկն է տանուտէր: Զեռամբ Նիկողայոս ամենավերջ եւ վատթար գրչի, զի որչափ պակասութիւն ունի զիրսդ ի տեսոյ վեղեկութենանդ այնքան առաւելութիւն ունի բանիցդ աստուգաբանութիւն քան զյղոլով սաղմոսարանաց դրութիւն: Ի բանակալութեան Սուլէմանին եւ ի հայրապետութեան Դաւթի արքեպիսկոպոսին, ի ժամիկ տանէ, յոր նեղիմք յանաւրինս»:

Թղ· 190բ· (յարուեակութիւն) «Արդ յիշեցէք ի մաքրափայլ յոգւոյթս ձեր զսայս զկոստանդին քահանայն եւ զմանկունս իւր զՅովաննէսն եւ զՅովակիմ եւ զամենայն արեան մերձաւորսն եւ խոչորութեան եւ սխալանացդ մի մեղապրկք, զի կար մեր այս էր: Եւ գրդող սորա յիշեցէք ի Տէր, բայց չեմ արժանի յիշելոյ կամ կեալ եւ զերկիրս կսխել եւ զարեգակն տեսանել, քանզի ի քթթել մի ակն արդար ոչ կսխեցի զսա եւ քառակ տարերքն հակառակ կան ինձ եւ յակամայ սպասաւորեն անդադար տալով զկեանս իմ եւ տեսանելով զչարիս իմ ոչ կամին առ ի բառնալ զիս եւ վերջին ահեղին զատախտդ լինին զատապարտելոյս: Եւ ես եղկելիս ոչ եւս սթափիմ ի քնոյ, այլ իբրեւ զնաւ տատանեալ կամ ի մէջ մեղաց, բայց միայն յուսալով յաղթմութենն Աստուծոյ եւ յիշողացդ եւ յիշելոյս առ հասարակ աղթմեսցէ եւ նմա փառք յաւիտեանս ամէն:

«Նայ եւ զուսուցիչք իմ յիշել մտքեմ՝ զԳարիէլ կրաւնաւորն եւ զՊետրոս եպիսկոպոսն եւ զհայրն իմ զՀէրմէն եւ զմայրն իմ եւ զամենայն աչխատասիրս ի վերայ իմ որ չատ եւ որ սակաւ եւ աւարտ բանիս Հայր մեր»:

Ասկէ վերջ կայ հետեւեալը՝ «Զայս նչանակ աւուրքս յայտնեաց Աստուած Յեսու քահանայի, այսինքն մի անկել, մի փորել, մի ցանել, մի ճանապարհ երթալ, զի աւուրք են զայթագղութեան: Յունվար Բ· Դ· Փետրվար Չ· Ի· Մարտ Չ· Է· Ապրիլ Գ· Ժ· Մայիս Գ· Ի· Յունիս Ե· ԺԸ· Յուլիս Դ· Ի· Աղոստոս Չ· ԺԵ· Սեպտեմբեր Գ· Ի· Հոկտեմբեր Գ· ԺԱ· Նոյեմբեր Չ· ԺԷ· Դեկտեմբեր Գ· ԻԴ: Զայսմաւուրքս որ հիւանդանայ, ոչ կանգնի, որ հարսանիս առնէ, ոչ ցնծայ, որ ծնանի, ոչ ապրի, որ ի-

պատերազմ երթայ, ոչ դառնայ, տունկն եւ տունն եւ հիմն ոչ տնաւ, որ ի գաւառատան երթայ՝ թող դառնայ: Զայս աւուրքս ամենայն իրաց վասն է եւ այս աւուրքս եղեն յանցանք, վասն այսորիկ քննեցար դատուրս պայծառութեան, դպաչայիր»:

ա· Թղ· 190ա–191ա կայ: «Արդ ը· կանոնս միահամուռ աւրհնութիւններովն ՍՈ եւ ԻՉ տուն է եւ ճԾ փոխ եւ ՏԿը յերկնից Իւ տուն է, որ լինի ՍՏ եւ ԾԴ տուն:

Զիս ի յիչէն հիմնարկեցին, տարեալ ի Գիւմ աւարանցին, ուր խորանաւ գարգարեցին վաթսունուչորս դուռն բացին եւն·» (Մագմոսարան): Քանի մը հանելուկներ:

2· Թղ· 2ա· (տարբեր գրչէ) «Զվերակագմոյ սորա գաւառանուն Ղազար աբեղաս, որ միայն դանուն ունիմ եւ գծնուդս իմ յիչեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր եւ ինքն որ առատն է ի տուրս բարեաց յիչելոյս եւ յիչեցելոյդ պարգեւեսցէ զիւր արքայութիւն ամէն: Ի թվին ՌԼ (քառերս մաչած է):

3· Թղ· 188ա (գրչէն) «Զի որպէս զիւրին է նաւավարին հասանել ի հանդիստն, նոյնպէս ուրախութիւն է գրչին վերջին գծին»:

997.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ, ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԷ—ԺԸ՝ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 299: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5: — ԹԵՐԹ՝ 25, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղբ: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ ամուր եւ դեղնորակ: — ԿԱԶՄ՝ փայտ կաշեպատ, վրան զարդերով: Կռնակի կողմը ճաքռտած, կողմերէն թեքեւ մը բաժնուած, փականճաներն ինկած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ամբողջութեամբը լաւ մնացած, բղ· 2ա աղտոտած, բղ· 11բ-է վերջ եւ բղ· 298է յետոյ ինկած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր լաւ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, գլխաւորաբար ամէն ժամու սկիզբը, բազմագոյն, թռչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 6ա, 73ա, 140բ, 157ա, 197ա, 254ա, կրկնագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բաւական շատ, այսպէս բղ· 3ա, 15ա, 38ա, 140բ, եւն, սովորական բաներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա – 2բ, բղ· 273բ – 275բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ – ԺԸ՝ դար: — ԳՐԻՉՔ, ՆԱԿՈՂ են ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂի, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1բ, «Ընկալաւ մատենադարանս յամի 1908 Յունիս, Հ· Ն· Ա·» — «Այս գիրքը 300 բուղբ է»: — Թղ· 2բ· «1309(՞) Յունվար Արշակ Իւզիւմճեան»: — Վերի լուսանցքին մէջ տեղ նշանակուած են — տգեղ գրով — իջահամարները:

Մատենաս է ժամագիրք, պատարագամատոյց եւ Շարակնոց: 1· Թղ· 3ա· Պատրաստութիւնք «Հրաժարիմք ի սատանայէ»: Թղ· 3ա· «Խոստովանիմք եւ հաւատամք» (դաւանութիւն հաւատոյ եւն): — Թղ· 6ա· «Տէր, եթէ դշրմտնես իմ» եւն՝ Գիչերային ժամ: — Թղ· 73ա· Առաւօտեան, Թղ· 140բ· Արեւադալի, Թղ· 157ա· Ճաչու, Թղ· 197ա· Երեկոյեան, Թղ· 222ա· Խաղաղական, Թղ· 254ա· Հանգստեան ժամք: Հանգստեանին մէջ կան՝ «Ընկալ քաղցրութեամբ», «Որդի Աստուծոյ» եւ «Հաւատով խոստովանիմ»:

2· Թղ· 179ա: Դրուած են ժամամուտք եւ ապա՝ Պատարագ, (Թղ· 191բ·) որ «Խաղաղութեամբ»էն կ՚անցնի «Հայր մեր» եւ վերջ՝ առանց կանոնի:

3· Թղ· 276ա–298բ· դրուած են հետեւեալ Շարականները· ա· Թղ· 276ա· «Շարական ծննդեան· Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի· — բ· Թղ· 277ա, «Շարական Մկրտութեան, Լոյս ի լուսոյ ի Հայրէ առաքեցար»: — գ· Թղ· 278ա, «Շարական Տեառնընդառաջի, Մարմնացեալդ ի կուսէն»· դ· Թղ· 280ա· «Ղազարու յարութեան· Այսաւր գոլով ի Բեթանիայ»· — ե· Թղ· 281բ· «Ծաղկազարդին· Որ վերաբերեալս քերովբէից»· — զ· Թղ· 283բ· «Մեծի Ուրբաթի դիչերին՝ խաչելութեան Քրիստոսի, Նորոգաւղ տիեզերաց որ պղեցուցեր մեզ լոյս փառաց»· — է· Թղ· 295բ· «Յարութեան· Այսաւր յարեաւ ի մեռելոց փեսայն անմահ»· — ը· Թղ· 296բ· «Համբարձման, Համբարձաւ Տէրն մեր յերկինս· — թ· Թղ· 297բ· «Հոգւոյ պարգեւատուի Առաքելոյ, աղաւնոյ իջանելով մեծաձայն հնչմամբ»· — ժ· Թղ· 298բ· «Վարդավառին· Որ ի լերինն այլակերպեալ ցուցեր» (Թերթ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի: Թղ· 273բ· տարբեր գրով՝ «աս գինը Յովաննէսին է»:

998.

ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ

1772է *յետոյ*

Թուղթ՝ 1 եւ էջք՝ 286: — Մեծութիւն՝ 12 × 9: — Գրութիւն՝ 8 × 5: — Թերթք՝ չեն նշանակուած: — Տողք՝ 12: — Նիւթ՝ բուդր բաբակ: — Կազմ՝ խաւաֆարտ գորշագոյն կաշիով պատած: — Հանգամանք՝ շատ մաշուր: — Գիր՝ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ չունի, էջ 286 դրուած են գրի փորձեր: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Ժամանակ՝ 1772էն վերջ: — Գրիչք, տեղի, տէր՝ անծանօթ: — Յիշատակագրութիւնք՝ տեղեկութիւնք՝ չկան բզ· 1ա գրուած է «ելկակիր կեսարիացի կարապետ ներսէսեանի» (?): Մեր Հաւաքածոյին մէջ 1920էն յառաջ մտած կ'երեւայ:

Մատեանս է՝ էջ 1· «է դիրք աղօթից որ կոչի ղբօսարան հոգեւոր, արարեալ ի Սիմէօնէ *վշտակիր* կաթուղիկոսէ *ամենայն Հայոց ի դիմաց լուսաւորչակրօնից անձանց ի փառս Աստուծոյ: Եւ տպեցեալ ի սուրբ էջմիածին հրամանաւ նոյնոյ սրբազան Հայրապետին ի նորոգ տպարանի սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ: Փրկչին թուականն ՌՉՀԲ (1772) եւ ի մերումս ՌՄԻԱ»:*

1· էջ 2: «*Ճառաջարանութիւն փոքրիկ տետրակիս, յորում սակաւ ինչ եւ ղորկիսութենէ աղօթից: Կամիմ ասէն խօսիլ համառօտ բանիւք, ղորկիսութենէն եւ ղհարկաւորութենէն աղօթից: Համառօտ ասեմ, վասն դի նախապէս դիրք տետրակիս այնպէս պահանջէր*» եւն:

2· էջ 39: «*Աղօթք առ սուրբ Երրորդութիւնն, դի մի բարկանայցէ աղօթողին վասն մեղացն· այլ ներելով տացէ դհամարձակութիւն: Ի յաղօթելն սկսանելդ խաչակընքեա զդէմ երիցս անգամ: Օրհնեալ ես Հայր սուրբ Աստուած ճշմարիտ· · ·: Օրհնեալ ես ամենասուրբ Երրորդութիւն եւ մի Աստուածութիւն, արարիչ եւ նախախնամող ամենայն արարածոց երեւելեաց եւ աներեւութից, քաւիչ եւ ներող եւն:* — էջ 280–3 *կայ՝ «Աղօթք ճայնիւ երգելի յեկեղեցւոջ ընդ Տէր Ողորմեային· Արի Աստուած, հարցն մերոց, որ ապաւէնդ ես եղելոց»:*

Դրուած են աղօթքներ առաւօտեան եւ երեկոյեան ինչպէս նաեւ դանազան կարիքներու համար, անհատական կամ հասարակական: Այսքան համառօտ այս Ձեռագրին մասին, վասն դի տպագրուած գրքի մը արտագրութիւն է: Ուղղագրութիւնը չատ խեղճ է: — էջ 263 *դրուած է՝ «Ճիշտ ակարան տետրակիս աղօթից: Փառք · · · հաստատեցաւ տպագրատունս այս նոր ի նորոգ ի սուրբ եւ աստուածակերպ էջմիածին ի ձեռն սրբազանի հայրապետիս մերոյ Տեառն Սիմէոնի յոգնիմաստ կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց յոյժ: Ծորում եւ ի լոյս ածաւ տպագրութեամբ փոքրիկ դիրքս այս աղօթից, նոյնպէս չարահարիւսեալ ի սոյնոյ հայրապետէս» եւն եւն: Մնացածը տես տպագրին մէջ:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ·

999.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

պիջ = 1377

Թուղթք՝ 102: — Մեծութիւն՝ 11·5 × 8: — Գրութիւն՝ 9·5 × 6: — Թերթք՝ 8, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուդր: — Տողք՝ 18: — Նիւթ՝ մագաղաթ, ընտիր: — Կազմ՝ տախտակ կաշեպատ, փականաթելերու ճարմանդներն ելած, կոճակի կաշին վերի կողմը պատռուած ու հանուած: — Հանգամանք՝ ընդհանուրը մաշուր, բզ· 1 մէջտեղէն ծակուած, բզ· 2ա, կիսախորանը կտրուած, նաեւ բզ· 27ա, 36բ, 96ա–բ, եւ 97ա–բ, վարի ծայրէն կտրուած, ամբողջ գիրքը գործածութենէ ի՛նչ մը սեւցած: — Գիր՝ բոլորգիր: — Զարդագիրք՝ շատ, բայց խեղճ: — Խորագիրք՝ կարմրատառ: — Կիսախորանք՝ բզ· 2ա, 27ա, 36բ, հանուած են, բզ· 6ա, 53բ, 69բ, բազմազոյն, ոչ այնքան ճաշակաւոր: — Լուսանցազարդք՝ պարզ: — Դատարկ՝ բզ· 1ա–բ: — Ժամանակ՝ պիջ = 1377: — Գրիչ՝ Գէորգ: — Ծանօթութիւնք եւ կազմող՝ գուցէ գրիչը: — Տեղի՝ անյայտ: — Տէր՝ գրի՞չը: — Յիշատակագրութիւնք՝ բզ· 99բ – 100բ: — Տեղեկութիւնք՝ կողմին ներսի կողմը գրուած՝ «Առաքեաց Հ· Թ· Կէտիկեան ի Կ· Պոլսոյ, 1911, Յուլիս»:

Մատեանս է՝ ժամագիրք *եւ* խորհրդատետր·

Ա· Թղ· 2ա – 53ա: Ժամագիրք առանց

*ատչմանները, գրուած են ազօթքներ, քա-
րոզներ եւն եւ խրատապրեր:*

*1· Թղ· 2ա· Նախ՝ «Ցամէննայն հանդի-
սի տօնի· Գոհացարուք··· (անընթեռնլի) եւ
վրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ ծագ-
մամբ լուսոյ տըրընջեննիս գուարճացոյց
գմեզ յարարածս իւր եւ չնորհեաց մեզ զգի-
չեր հանդիսի մարմնաւորական աչխատու-
թեանց» եւն: — Թղ· 3բ· «Եւ կատարել
խորհրդոյ մեծի պատարագին ասէ զաղաւ-
թըս: Գոհանամք զքէն Քրիստոս Աստուած
մեր, որ ծագմամբ լուսոյ տըրընջեննիս գար-
թուցեր գմեզ ի գործս պիտոյից» եւն:*

*2· Թղ· 6ա· «Զարթուցեալքս ամենե-
քեան ի հանդստենէ քնոյ»: — Թղ· 13բ· Ա-
ռաւօտեան, Թղ· 24ա, Արեւագալի, Թղ·
27ա, Ճաչու, Թղ· 36ա· Երեկոյեան, Թղ· 44բ·
Խաղաղական, Թղ· 47բ· Հանդստեան· (ա-
պա՝ Թղ· 50ա· «Մայր սուրբ»: Թղ· 51ա·
«Աստուած մեծ հզաւր եւ փառաւորեալ» եւն
եւն:*

*Բ· Թղ· 53ա: Խորհրդատեառ եւ Պատա-
րագամատոյց· Թղ· 53բ· Պատրաստութեան
ազօթքներ եւ ապա Պատարագ: Գրուած են
խրատներ, քահանային ազօթքներըն եւ սար-
կաւագներու եւ դպիրներու ըսելիքներն ու
երգերը – խազերով:*

*Թղ· 91բ· կայ «Հաւատով Խոստովանիմ»
եւ ապա՝ «Ընկալ բազդութեամբ»:*

*ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 99բ· «Զնուազա
անպիտան Գէորգ ծառայս յիչ(ևա) ի Քրիստոս: Ան-
արժանիս ապերսոդի: Ընկալ գմաղթանս արտասուս-
պի, ի գառնարեր ժամանակի, յայլասեռից յանաւ-
րինի, գալ Հայոց յոյժ գառնալի, սոցա ձեռն ողորմելի,
յաւիտարիր թուականի, քսան եւ վեցհարիւրի, ով
Տէր Յիսուս եւ արարիչ եւ ամենայնի հզեղինաց եւ
հրեղինի, եւ ամենայն գոյականի, դու ես ստեղծուղ
մեր եւ բարի, անձն իմ ու քեզ յոյս ունի, մեղաւք
լցեալ եւ յանթերի, անմահարար ակր կենդանի, ստեղ-
ծեր ի հող գիս քո նմանի, պատուէր եառեր ինձ պե-
տանի, պահել գհրամանն քո անմահի, զոր չպահեցի
եւ տեւեցի(°), մինչ ի լրման քո ատրինի, անկայ ի
մեղս այս աղտեղի, եւ ի գործս այս զազրալի, ի հոգս
այն աստնի, եւ ի կեանքս այս արտմալի, դու ես
փրկող ինձ եւ բարի, ի յայնմ ահեղ հրապարակի,
յորժամ կարապետն երկնի, որով աչխարհ լուսաւորի,
փայլին արդարքն առաջի, նման լուսոյ արեգակնի:
Ես ի՞նչ լինիմ ողորմելի, որ եմ մեղաւք նման կա-
պարի, անկեալ կամ անկանգնելի, յայս ծովածուփս
ի սահմանի, եւ ի վրանս կեղարի, անձամբ անձին
խեղդամահի: Անձն իմ մեղաւք եւ անմեսին(°), ոչ
դոյ հնար թէ ազատին, այլ դու իջեր յարդանդ կու-
սին, իջմամբ Հոգւոյն առաքողին, նոյն իջեր յարդանդ
երկրին, եղար ի նոր գերեզմանի, ազատեցեր զԱդամ
ադին, եւ կապեցեր զԹշնամին: Նոյն եւ գիս փրկեա
փրկող, յայնմ ժանեւայն խածանող, որ է մարդկան
հոգւոյս սրսող, սրսոյ ժանիւքն այն անողորմ եւ յայնմ
առեան քո ահաւոր եւ ի ժամուն հոչակաւոր, գծնողն
իմ մարմնաւոր գաեա ի գառն լուսաւոր եւ ընդ սըր-
բոցն մասնակից՝ լիցին կենաց հաղորդակից, որ գնա-
ցին յինէն անեսաւոր(°) ի խորանս այն կայանի
եւ ի դրախտն աղենի, ի դրախտն պանծալի եւ ի
սեղանն ուրախալի, նայեւ այժմ կենդանեաց լինիմ
անարատ սուրբ ի կենաց, նոյն եւ ինձ դու ողորմեաց,
ինձ Գէորգի մեղանչական, ի գոչմանն որոտալի, չնոր-
հեա եւ ինձ տալ լսելի, անդադարապարտ քոյին չնորհի,
Քող ինձ գմեզս իմոյ գործի, տալ ինձ տեղի երանելի,
ի պահկդ քո տեղչալի: Աստուածածին անհարսնա-
ցեալ եւ ի յորդոյ քո երանեալ··· (անընթեռնլի)
բարեխաւս գքեզ ունիմ(°) առ Միածին քո եւ Որդին,
գի ընդեսցէ գեր պարտին· զոր ի մասունս հոգոյս
արկին: Փառք սրբոյ խաչին եւ անբարբառ բարեխաւ-
սին: Փառք յանարժան հոգոյս սրբոյ երրորդութեանն
եւ յամենայն հաւատացելոց: Որք աւրինակէք եւ լոկ
միայն ի ձեռին առնուցուք յիչեսջիք գիս զանպիտանս
ի ծառայս Քրիստոսի գԻզորդ նուաստ, գի ընտիր է եւ
յընտիր աւրինակ գրեցաւ ի թվ· ՊԻԶ (1377) Յուլիս
ամսոյ ի ԻԴ· աւարտեցաւ: Ցիչեսջիք եւ ծնողս իմ
գմայրն իմ եւ զերեսեցեալն առ Քրիստոս եւ զեղ-
բարքն իմ գմովսէս եւ գմկրտիչ եւ գՅովհաննէս:
Նաեւ գկենդանիքս՝ գհայրն իմ գԱստուքել քահանայ եւ
գհոգւոյ մայրս իմ՝ գՃաչ· հաւատացէ նմա Տէր բոս
աչխատանաց իւրոց եւ գբոյրն իմ գՀոռիփսիմին եւ
գՈւղիտան եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ փառք յաւի-
տեանս յաւիտենից ամէն»:*

*2· Թղ· 1բ· գրուած են՝ «Ի· Ձվանէս», «Ի՞ճվա-
նէսին ազօթամատոյց», Ձիվան Խաչուկ», «Ի՞ոանովէս»,
«Ի՞ոանովանէս»: — Թղ· 5բ· «Զնուազաս եւ անար-
ժան···» մաղթանք՝ առանց անուան:*

1000.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ՋԴ = 1455

ԹՈՒՂԹ՝ 357: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6·5: — ԹԵՐԹ՝ 23է աւելի, իւրաքանչիւրը՝ 16 քուղթ: — ՏՈՂ՝ 20: — ՆԻՒԹ՝ քուղթ, մուք ներմակ: — ԿԱՋՄ՝ տախտակ կաշեպատ, — կռնակն ու եռեւի կողքը մաշած, ներսը տախտակին վրայ լաթ ֆաչուած: Փականճները ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ հնացած, սեւցած, լուսանցքները մեծ մասով վնասուած, մանաւանդ քղ· 1ա–38բ, 163

եւն, բուղք ինկած եւ պատռած, տեղերէն հանուած բղ· 36, 37, 48, 60, 62, 68, 72, 113, 126–127 132, 163, 176, 220–1, 250, 283, 284, 287 ցեցամէս եղած բղ· 302–13, 356: Նորոգող մը ֆանի մը բուղք շիտկած եւ կպցուցած, բայց երբեմն անճարակօրէն գրերը ծածկած է· բղ· 128բ, շատ կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ ճօտ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, երբեմն նաեւ ոսկիով: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրատառ: — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆԻԿ՝ բղ· 99ա, անյաջող: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ շատ եւ լաւ, նաեւ նկարիկներ· բղ· 39ա (առաքեալ մը), 194բ (Գր· Լուսաւորիչ), 199ա (Ներսէս Մեծ), 171ա եւ 254բ (հրեշտակ մը), 211բ (Քրիստո՛ս), 229բ եւ 231ա խաչեր եւն եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՋԴ (= 1455): — ԳՐԻՉ՝ Սամուէլ: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱՋՄՈՂ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ չէ յիշուած: — ՏԷՐ՝ գուցէ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 98բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1912էն վերջ մեր հաւաքածոյին մէջ մտած:

Մատեանս է Շարակնոց· խազերով, սկիզբը պակաս· այժմ կը սկսի՝ (բղ· 1ա) *Ս· Կոյսի ծննդեան կանոնին (երդեցէք որդիք Սիոնի) Մնծացուսցէին աս խօսքերով՝ «... կեալ բնութիւնս ի քէն ծննդեամբ որդին յերկինս կատարօտևալքս ելից հայիւ»: Մէջ տեղերէն ալ պակասներ կան թղթերու անկումովն ու պատռտումի հետեւանքով: Նաեւ վերջն ալ թերի է: Խորանով եւ կիսախորանով բաժանումներ չկան, ինչպէս Շարակնոցներու սովորական է: Այնպէս կը թուի թէ բղ· 76բ է յառաջ՝ – Պենտեկոստէի կանոնէն յառաջ – կիսախորանիկ մը եղած ըլլայ եւ հանուած է: — Բաց ի շարականներէ հոս ալ ամփոփուած են Ներսէս Շնորհալիի (Շարակնոցներու) սովորական երգերը: — Վերջերը՝ բղ· 345 – 54 գրուած են՝ (նոյն գրով) «Երբինք ամենայն այսօր ցնծացէք» («Ի յանսահման ծովէն Հայր (Հօր) պթութեանց, (երկոտասանից), «Ամենասուրբ երրորդութեան ընտրեալ ծառայ» (Ս· Սարգսի), «Որք արժանաւորեցայք» (Ոսկեանց), «Ցաւուրց վերջին ժամանակի» եւ «Աբարիչ եւ մարդասէր» «Ես ասացի ի վերանալ» չարականները, հմմտ· թ· 173 եւն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Հաւանաբար պլխաւորը կը պակսի: Բղ· 98բ· կայ՝ «Ով սուրբ եղանակաւորք, ազաչեմ զձեզ յիշել յաղօթս ձեր զեղկելի ախմար գրիչս զՍամուէլս որ վասն գառնութեան ժամանակիս յամէն ամիս յերկրէ յերկիր եմ գնացեալ եւ գրեալ գչարակնոցս· անմեղապէս լերուք պակասութեան սորայ· թվ· ՋԴ գրեցաւ»:

1001.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆ

ՌՃՄԱ (=1702)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 135: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 5·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ժ· բայց աւելի կայ, իւրաքանչիւրը 10 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ թխորակ բուղք: — ԿԱՋՄ՝ փայտեայ կաշեկազմ, կռնակի կաշին շատ վնասուած, առջեւի կողին եւս, իսկ ետեւի կողմին կաշին չկայ, տախտակը երեմի բաժնուած, երկուքը կան, մէկը չկայ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ ետեւը մէկ բղ· Աւետարան՝ Մարկ· Ա· 23 – 4, մեսրոպեան երկաթագրով գրուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ թէեւ նորոգուած, բայց խեղճ, բղ· 22 եւ 123 ծակծկած, նաեւ բղ· 30, սակայն լեցուած, նորոգուած, բղ· 36 վերի կողմէն, բղ· 79–8 վարի կողմերէն պատռտած, սեւցած է եւ ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ յստակ բոլորգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սովորական բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 6ա, կրկնագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հասարակ բաներ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բղ· 1ա–2բ, 5բ, 131ա, 132ա–135բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՄԱ (= 1702): — ԳՐԻՉ՝ Սահակ երէց: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱՋՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Ատանա՛: ՏԷՐ՝ գրի՛չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 126բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 2բ՝ «Նուէր Պ· Կ· Բասմաճեանէ Մխիթարեան Մատենադարանին, Վիեննա 1924 Օգոստոս 4»:

Մատեանս է Մաշտոց եւ Գանձարան·

Ա· 1· Բղ· 6ա – 115ա: Մաշտոց, ուր կան բղ· 6ա· Մկրտութիւն: — Բղ· 24բ· Կանոն պատկի: — Բղ· 32բ· Պատկ վերայուցանել: — 36ա: Կանոն հաղորդ տալոյ: — Բղ· 39ա· Աչխարհաթաղ: — Բղ· 59բ: «Երկրորդումն աւուր»: — Բղ· 66բ· Տղայթաղ: — Բղ· 83բ· Հոգեհանգիստ: — Բղ· 99բ: Խաղող օրհնել: — Բղ· 102ա· Նոր պիրք օրհնել· — 103ա, Հանդերձ օրհնել: — Բղ· 103բ: Սկիհ եւ մաղմայ օրհնել: — 104ա: Սերմանիք օրհնել: Բղ· 106բ· «Ագօթք որ պիղծ ինչ կերեալ իցէ:» — Բղ· 108ա· Կարգ երկրորդ ամուսնութեան: — Բղ· 109ա· Ջրհոր օրհնել·—

2· Առնցմէ դատ կան՝ ա· Բղ· 23ա· «Կանոն պատկ աւրհնելոյ յորժամ սարկաւագ լինի· ի դուռն եկեղեցւոյն ասէն սաղմ· Լուր դուստր եւ տես... Ագօթք՝ Աստուած

յաւիտենական որ պանպտպս եւ պրպտորչ-ևալան գուղակցես միաւորութեամբ եւ կա-պես անքակտելի, որ աւրհնեցեր պիսահակ» եւն: — բ· *Թղ·* 62ա: «*Աղօթք սրբոյն Բար-սեղի կեսարացւոյ ասացեալ: Գոհանամք պրէն Տէր Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ յայց եղեր*»: — գ· *Թղ·* 69բ· «*Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին ասացեալ: «Եթէ մեք որ կենդանիքս եմք մեռացեալ»*: դ· *Թղ·* 75բ· «*Սրբոյն Գրիգորի ասացեալ է: Ամենեքեան որ տեսանիցեն զարդարն ճա-նաչիցեն զնոսա*»: — ե· (*առջեւը*) *Թղ·* 3ա-5բ *սաղմոսներ*:

ԲԱ· *Թղ·* 115բ — 127ա: *Գանձեր եւ տա-ղեր·* ա· *Թղ·* 115բ· «*Գանձ քաղման ննջեցե-լոց ի յԱւրաբեալ վարդապետէ· Այսօր ևհաս հրաման արարչին, մահու հրաւէր մարմ-նոյս հասցէէն*»: — բ· *Թղ·* 118ա: «*Ողբ վասն ննջեցելոց: Ով քահանայք եւ վարդա-պետք աստուածաբանք*» եւն: — գ· *Թղ·* 120բ· «*Ողբ մեռելի քաղցր եղանակաւ: Ե-րեկ հողմեբաւքն անցոյ, հոտ առի զքմիս կափուցի*»: — դ· *Թղ·* 122բ: «*Ողբ մեռելի ասա· Ես պիտէի զաշխարհս ինձ մուրք էր տուած*»: — ե· *Թղ·* 124բ· «*Տաղ վասն մե-ռելի ասա· Արթունք զուարթունք, բանին բանաւոր ծիծաւնք*»: — *Ապա կը գրուին Աւետարանները՝ Թղ·* 125ա — 126բ· 128ա — 130բ: *Համմա· Թ·* 149:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 126բ–127բ: «*Փառք ամենասուրբ երրորդութեան Հօր եւ Որդւո եւ Հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ անդրաւ յաւիտեանս ամէն: Արդ գրեցաւ աստուածախոտմբ տառս, որ կոչի Մաշ-տոց, զոր արարեալ է մեծ բարեպաշտին եւ աս-տուածարան վարդապետին սրբոյն Մեսրովբայ Թարգ-մանչին, որ պաշտօնեալ ունի յինքն գխոտմբս աստ-քելական եւ մարգարէական եւ աւետարանական, որով կատարի կարգ քրիստոնէական, որ է խորհուրդ Լօթնարփեան Հպտոյն զօրութեան, որով զարդարի կաթուղիկէ կամաբ սեփհական հաստատեալ սեամբք Լօթնեակ Հոգւոյն մաքրական, որով պատրաստ լեր-ցի մահու մեզացն ախտակրական եւ սրբիմբ եւ լի-նիմբ տաճար սուրբ երրորդութեան ճաշակմամբ սուրբ մարմնոյ եւ արեան Որդւոյն Աստուծոյ մաքրական: Բայց գրեցաւ սա ի թվականիս Հայոց ՌՃՇԱ. (1702) Մայիս ամսո Ա· օրն ուրբաթ ի հայրապետութեան Տեառն Գրիգոր եւ Մատթէոս կաթողիկոսաց ձեռամբ սուտա-նուն Սահակ երէց Աստանոյ(°) քաղաքի ի դուռն սուրբ Աստուածածնին եւ Ս·Ստեփաննոս եկեղեցեացն»:

1002.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ՌՃԳ = 1654

ԹՈՒՂԹՔ՝ 209: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 ×6·5: — ՏՈՂՔ՝ 20–23: — ՆԻՒԹ՝ փայտուն թուղթ, թխորակ, զօրաւոր: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած մինչեւ ԺԵ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշե-պատ, յաթաճածկ, ամուր, ճոխ դրոշմազար-դերով, կռնակը ֆիչ մը ճեղքուած եւ փականճեղերը ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու թուղթ առջեւը, մին կտրուած հանուած (չկայ), միւսը երկա-թագիր, Ղուկ· Ը 7–8 եւ Ղուկ· Է· 44–45: — ՀԱՆ-ԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրն լաւ, գործածութենէ ֆիչ մը սեւցած, բանի մը թուղթ ինկած, հմմտ· թղ· 80բ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր լաւ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բքոչ-ճագրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 2ա, 61ա, պարզ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 22ա, 40ա, 55ա, 86ա, 121բ, 141ա, սովորական բաներ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ 1ա–բ, 21բ, 39բ, 139ա–40բ, 203բ–209բ, այս պարապ բղթերուն վրայ գրուած են փոքր յիշա-տակագրութիւններ եւ կամ բոլորովին բաց ձգուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԳ (= 1654): — ԳՐԻՉ՝ Յովհան-նէս: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ ան-յայտ: — ՏԵԱՐՔ՝ խոնճէկիւլեանճ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱ-ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 104բ, 133բ, 150ա, 162ա, 203ա եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա՝ «Գնեցաւ ի կ. *Պոլիս յԱբապեանէ խորհրդական հանրային պարտուց վարչութեան մի բղթադրամ ոսկւով: 28 Յունիս 1924 Հ· Համպեակ Համբարեան*»: — ԴԻՏՈ-ՂՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ն· Ակինեան չորս թուղթ յաւելուած մը գրած է այս տաղարանին մէջ եւ ամփոփած «Բո-վանդակութիւն տաղարանիս» այս է՝ ցանկը:

Մատեանս է Տաղարան, ուր կան՝ հետեւեալները՝

1· *Թղ·* 2ա: «*Երգ ի սուրբ Աստուա-ծած(ն)ին եւ ի Գաբրիէլ Հրեշտակն աւրինա-կեալ ի վարդն եւ ի պլպուլն եւ ի բամմամեղ* Առաքել վարդապետէ *ասացեալ է: Ականջ դրէք բանիս որ պատուական է, հոգոյ եւ մարմնոյ ուրախութիւն է*» *վերջերը՝ «Ես* Առաքել *մեղաւոր լցեալ»*:

2· *Թղ·* 5ա: «*Ի Նաղաշ վարդապետէ ասացեալ ի սուրբ Աստուածածնինն եւ ի Գաբրիէլ Հրեշտակն օրինակեալ եւ յիշ: Պուլպուլն ի վարդն ասաց ինչ անողորմ ես, որ պիտ արիւնըն քեզ հալալ կու դնես*» (*Տուն մը չէ գրուած, սակայն դատարկ տեղ ձգուած լրացնելու համար*):

3· Թղ· 7ա: «Դարձեալ ի Գրիգոր կաթողիկոսէ *ասացեալ այլ տաղ վարդին, Գարունն երգ (երեկ) պուլպուլն ի յայգին, ծաղկունքն ամէն չատ խըլարի*»:

4· Թղ· 7բ: «Տաղ վասն ոգէշահի *ասացեալ* Թաթէոսի: *Հոգին մարմնոյն ասաց, այլ ճար չունիմք մենք*»: «Թաթէոսն *վերա հոգոյն մէկ բան մի ասաց, ով որ գհոգին պղծէ պեղծ է ու անիծած*»:

5· Թղ· 11ա: «Տէրն որ աւրհնեալ *գնախնին Ադամ գենովք, գնոյ եւ գԱբրահամ*»: («*Տէր Աստ*»? [*Աստաբել Սիւնեցի*]):

6· Թղ· 11բ: «Տաղ Յոհաննու Մկրտչին *ասացեալ· Յովաննէս մեծ մարգարէ երկըրպագաւղ ի յարգանդէ*»:

7· Թղ· 12բ: «Տաղ Գրիգորի Լուսաւորչի *ասացեալ է· Բարձրաձիր դչխոյ փառաւք*»:

8· Թղ· 13ա: «Ողբ եւ տաղ պիտանի Գրիգորի Լուսաւորչի *ասացեալ է· Գանդատ ունիմ ասել քեզ Թագաւոր իմ Յիսուս Քրիստոս*»: «Գրիգորե»:

9· Թղ· 14ա: «Այլ բանք Յովաննէսի *ասացեալ, Արեկ, արեկ իմ խուպ սուրթ, փառք ու պատիւ քո ըստեղծաւղին*»:

10· Թղ· 14բ: «Ողբ ի սուրբ Աստուածածնէն Մարիամայ *ասացեալ է վասն խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ աւազ Ուրրաթին· (ասայ եւ գեղկելի գրչիս յիշեա) Աստուածածին կոյսն Մարիամ կայր առ խաչին իւրոյ միածին հեղոյր արտասուս*»:

Տաղասացը վերջին տան մէջ իրեն համար բարեխօսել կը խնդրէ:

11· Թղ· 17ա: «Տաղ սուրբ Աստուածածնին, *ասացեալ է գեղեցիկ: Աստուածածին մայր լուսոյ տաճար Բանին Աստուծոյ*»:

12· Թղ· 17բ: «Տաղ սուրբ Աստուածածնին *ասացեալ է: Աստուածածին տաւնին որ իջաւ արծիւն ի քարին*»: *Համմ· աստ* § 104:

13· Թղ· 18բ: «Տաղ սրբոյն Սարգսի *զաւրավարին, վկայի Հանդիսի հրաշալի նեղութեամբ հաղորդեալ*»:

14· Թղ· 19ա: «*Հրճուիմք այսօր մենք ընդ հոգիպէս տաւնիս մաքուր կուսանաց*»:

15· Թղ· 19բ: «Տաղ *Հոգոյ, լաւ ասայ· Աւր մի կուգայ կանոնի գիմաց կանչէ հոգւոյս իմաց*»:

16· Թղ· 20ա: «Տաղ *զարնան ասացեալ է· Անակիզրն եւ անսահման, անտանելի եւ անթաբոման*»:

17· Թղ· 22ա: «Տաղ Աստուածածնի *ասացեալ է գեղեցիկ: Աւետիս քեզ Մարիամ զոր Գաբրիէլ սկզբնաւորեալ, աւետիս, աւետիս...*»: Ա — Ֆ:

18· Թղ· 24ա: «Տաղ ի տէր Մխիթարայ *ասացեալ է վասն Աստուածածնի վերա· Աստուածածին անարատ կուսին, անարատ հարսին*»: Ապա՝ «Ցորդորակ գծողէս»:

19· Թղ· 25ա· «Տաղ սուրբ Աստուածածնին *է ասացեալ: Ամէնաւրհնեալ սրբուհի դուստր Դաւիթ արքային*»: Ա—Ֆ:

20· Թղ· 27բ· «Տաղ սուրբ Աստուածածնին: *Առաջնաճաշակ պտղոյն մահուան առաջին մարդոյն եղեր անիծիչ լուծիչ*»:

21· Թղ· 28բ· «Աստուածածնին ամէնաւրհնեալ *զպաղատանս մեր ընկալ*» Ա—Ֆ:

22· Թղ· 31ա· «Ողբ ի վերայ սուրբ Աստուածածնին· *ասայ(եալ) ի տէր ներսէս(է)*: *Աստուածածին մայր Քրիստոսի, Տէր ողորմեայ*»: Ա—Ֆ:

23· Թղ· 33ա· «Տաղ սուրբ Աստուածածնին *ի վանեցի Աշըխ Քաւչեկէ ասացեալ*: *Ազբիւր կենդանի, բղխուն զանազան*»:

24· Թղ· 33բ· «*Այլ տաղ ապնիւ· դու լալ մեծագին*»:

25· Թղ· 35ա· «Տաղ Գրիգոր կաթուղիկոսէ *ասացեալ Ախտամարցւոյ· Գեղեցիկ գովք Աստուածածնի· Անեղին տաճար, Բանին բարերար*»: Ա—Փ:

26· Թղ· 35բ· «Տաղ վասն *Հոգեշահի: Մեղայ քեզ Քրիստոս*»:

27· Թղ· 36բ· «Տաղ սուրբ Աստուածածնին *ասացեալ է· Ինկի ծառին նման ես, պտուղ դու քաղցրահամ ես*»:

28· Թղ· 37բ· «Տաղ Աստուածածնին գեղեցիկ *ասացեալ: Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ, մայր Աստուծոյ հաւատամ*»:

29· Թղ· 38ա· «Տաղ *ապնիւ եւ գեղեցիկ· Ուրախ լեր Հարսն ի յերկրէ, բերկրեալ դըշխոյ յաշխարհէ*»:

30· Թղ· 40ա· «Ճառ վասն *ծննդեան· Այսաւր տաւն է ծննդեան, աւետիս, Տեառն մերոյ եւ յայտնութեան աւետիս*»:

31· Թղ· 43բ· «Ախ (Աստղ) *մի ելաւ ի Հնդուստան աւետիս, չատ ասխարաչխ ժողովեցան, աւետիս*»:

32· Թղ· 45ա· «*Ցնծացէք ուրախացէք աւետ· Այսաւր ծնունդ է Քրիստոսի, ծառ է ծաղկել այսաւր մեզի*»:

33· Թղ· 45բ· «Ըղծնեալն Աստուած *զաւանեցին եւ զծնաւղն Աստուածածնին, ուրախութեամբ երկրպագին աւետիս*»:

34· Թղ· 46ա· «Տաղ ծննդեան: *Մըսկին պատառ մի դըրդըրար, Քէմ Գաբրիէլ քեզի տի պար*»: (*Լուսանցքի վրայ՝ «չի տուող մարդոյն»*):

35· Թղ· 47ա· «*Այսաւր տաւն է ծնընդեան աւետիս, ուրախութիւն է Ադամայ աւետիս*»:

36· Թղ· 47բ· «Տաղ վասն ծննդեան *Յիսուսի Քրիստոսի, տաճիկ բարբառով Յովաննիսի· Քիմակ պէնի պիլմէզ խոի*»:

37· Թղ· 48բ· «Տաղ ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ· Աստուածածնին կոյս երանելոյ, բանն ի Հօրէ ի քեզ իջեալ»։ Ա—Ֆ։

38· Թղ· 49ա· «Տաղս այս պարտ է Քրիստոսի։ Յիսուս երիտասարդ յերուսաղէմ աւետիս»։

39· Թղ· 50ա։ «Տաղ Աստուածածնին պարտ է, Անճառելին բանն ի Հօրէ աւետիս»։

40· Թղ· 50բ։ «Երանի էր այն տարին աւետիս, կերուսաղէմն որ չինեցին աւետիս»։

41· Թղ· 52ա· «Ճառ վասն ծննդեան։ Աւրհնեալ է Հայր, աւրհնեալ Որդին աւետիս, որ յայտնեցաւ մեզի համար աւետիս»։

42· Թղ· 55բ· «Ճառ ծննդեան· Ցնծացէք ուրախացէք· Այսաւր է ծնունդ Քրիստոսի»։

43· Թղ· 55ա· «Տաղ վասն ծննդեանն· Երկինք երկնից իմաց արարէք եւ երկնայինք դուք խոնարհեցէք»։

44· Թղ· 57բ· «Տաղ աւծման Յիսուսի Քրիստոսի· լաւ եղանակաւ ասաց· Յիսուս վերկիր կենարար, որ մարդ լինել հաճեցար»։

45· Թղ· 58ա· «Տաղ ի տէր Ներսէսէ առացեալ է յաղագս դաւանութեան· Նոյն բանն որ է ծնունդ»։

46· Թղ· 58բ· «Այսաւր երկիր լրիւ հընչէ»։ Կարճ բան մր։

47· Թղ· 58բ· «Ով պարմանալի խորհուրդ այս մեծ»։

48· Թղ· 59ա· «Արթունք եղերուք, արթունք իմաստունք»։ Ա—Ֆ։

49· ա· Թղ· 61ա։ Ողբ մայրաքաղաքին Ըստամբօլ··· Արդ ամենայն ազգ եւ ազինք ողբան զքեզ քաղաք Ըստամբօլ»։

50· բ· Թղ· 63ա։ «Այլ եւ կոչեմ զքեզ յանուանէ»։

51· գ· Թղ· 64բ։ «Վասն պալոյ Փռանկաց ազգին։ Քանզի Փռանկաց ազգն չարժին»։ «Ես Աւռաբէլ մեղաւք ի լի լցեալ չարեօք ազատեզապին յարմարեցի զողբս բարին Բաւզանդիոյ մեծ քաղաքին»։ (Հմմտ· 344 § 5)։

52· Թղ· 67բ։ (Ցովհ· Ախալթեցիէն, (1559)· Ողբ յերեցփոխանն Սպանդիա) «Փառք ի փառաց Թագաւորին, մեծ գոհութիւն Հոգւոյ բերան»։ «Լոկ Յովաննէս անպիւր անբան» եւն։

53· Թղ· 71բ։ «Ողբ զպրկլօզի (Կիպրոս) կղզոյն։ Հոգարն էր Հայոց թվին եւ ժթ էր աւելորդին Կիպրոս կղզոյն···»։

54· Թղ· 74ա։ (Ներսէսի) «Ողբ մայրաքաղաքին Քաֆայու· լինն Հարիւր Հայոց թուին· քսան եւ չորս էր աւելին»։

55· Թղ· 76ա։ (Վրթանէսի) «Տաղ Պարոն Լոյս մանկանն որ ի Քաֆայ քաղաք կատարեցաւ։ Հայաստանեայց ի թվին եւ ԺԶ յաւելորդին, քանզ նահատակ մի յայտնեցաւ»։

56· Թղ· 78բ։ «Տաղ Յովաննիսէսի առացեալ։ Ես Յովաննէս մանուկ ձեզ մէկ ուխտն պնեմ»։

57· Թղ· 79ա։ «Այլ տաղ վարդապետին դեղեցիկ։ Գերահրաչ Աստուած զոլով ծագկեալ անճառ սուրբ խորհրդով»։

58· Թղ· 79բ։ «Տաղ սրբոյն Սարգիսի զաւրավարին եւ որդո(յ) նորա մարտիրոսին։ Երջանիկ մեծ զօրական եւ Քրիստոսի յաղթող վկայ»։

59· Թղ· 80ա։ (Ազարիայի) «Տաղ Ծրնդեանն ազնիւ մրգըսէի լաւ ասա։ Աբա՛րի (՞)ն (գ)Տէրն քաղցրացաւ, ի յԱդամայ եւ ծնաւ»։

60· Թղ· 81ա։ (Շարունակութիւն նախորդին) «Լից պատաւթն քո պինով չնորհաւք անմահ թագաւորին···»։ «Ազարիայեւի վարդապետի»։

61· Թղ· 81բ։ «Տաղ եւ ողբ մանկանց սայլոց(՞) եւ յիս (գիս) զրի հազար տաւռ»։

62· Թղ· 82բ։ «Ըղձակն եւ մալն եղեր մարդոյ զէմ չի պար»։

63· Թղ· 83ա· «Աստուծոյն քամին եղեր մազէ գիս, մազէ գիս»։ Հմմտ· վարը § 111։

63բ· Թղ· 83բ։ «Տաղ հոգեչահ Աւռաբէլ վարդապետէ առացեալ։ Այրէն մինչեւ ի գէն Քրիստոս մեղայ, բիւրապատիկ քեզ չարեաւք մոլորեցայ ես»։ Հմմտ· վարը § 71։

64· Թղ· 84ա։ «Մարտն կու դայ ծաղիկնեւրով յերկինից հաւերն կարդալով»։

65· Թղ· 85ա։ «Գէմ(՞) չեմ Յուդայի կամ իւր մաւրն ու հաւրն անիծած»։

66· Թղ· 85բ։ «Տաղ խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Ծարաւեցաւ Տէրն ի խաչին որպէս գմարդն»։

67· Թղ· 86ա։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ։ Ի չարաթուն գիչերին կանայքն յիրար ժողովին»։

68· Թղ· 87ա։ «Տաղ սուրբ յարութեան։ Դասքն հրէական էին պահապան»։

69· Թղ· 88ա։ Անճառելի բանն ի Հաւրէ մէ լինչ աննմանելի լոյս ծագեաց մեզի համար, լինչ գեղեցիկ է։ Հմմտ· վարը § 92։

70· Թղ· 89ա։ «Տաղ վասն ուրախութեան մարդկան։ Այսաւր զքեզ տեսայ եւ ուրախացայ»։

71· Թղ· 90ա։ «Տաղ ոգեչահ Աւռաբէլ վարդապետի առացեալ։ Այրէն մինչեւ ի գէն Քրիստոս մեղայ, բիւրապատիկ քեզ չարեօք մոլորեցայ ես»։ Հմմտ· վերը § 63բ։

72· Թղ· 91ա։ «Տաղ ի Տէր Աւռաբէլ վարդապետէ առացեալ ողբս ոգեչահի· Անթիւ չարեաւք լրցա(յ) ես, մեղաւք աղտեղեցայ ես»։ Ա—Ֆ։

73· Թղ· 93ա: «Ողբ դեղեցիկ եւ ազնիւ: Յորժամ Գաբրիէլն կոչէ»:

74· Թղ· 94ա: «Տաղ վասն ողորմութեան Առաքել վարդապետէ ասացեալ: Քան զամենայն գործս բարեաց ողորմութիւն է պատուական»: «Ես Առաքել դձեզ Տէր աղաչեմ, հարք եւ եղբարք ամենեքեան...»:

75· Թղ· 95ա: «Նորին Առաքել վարդապետի ասացեալ տաղ վասն աղօթից: Աւրհնեալ է անուն անմահ սուրբ Թադեւորին:

76· Թղ· 97ա: «Տաղ վասն հպարտութեան է: Քան զամենայն գործս չարի, հպարտութիւն զգուշալի»:

77· Թղ· 97բ: «Գովասանք խոզի է: Արդ խոզն է դեղ ամէն յաւի, ինքն ի բաղում իրս պիտանի»:

78· Թղ· 99ա: «Ամենայն փառք մարդկան դառարկ եւ ունայն»: Ա — Ֆ: (Առաքելէն):

79· Թղ· 100բ: «Տաղ Նաղաշի է ասացեալ: Յաղագս հոգւոյ չահ է: Անցանէ մեծութիւն եւ փառք աշխարհիս»: Ա — Ֆ:

80· Թղ· 102բ: «Գովեստ քահանայի ձեռնադրութեան: Ով անմահ հայ կենաց մեզ տուար...»:

81· Թղ· 103բ: «Տաղ Յունանու մարգարէին... Յունան քարոզէրըն Նինուէի, որ աւրինակ էր Քրիստոսի»:

82· Թղ· 104բ· Յորդորակ է, լաւ եղանակաւ ասա եւ զմեզաւոր Ովանիէս զրչիս (sic) յիշեա ի Տէր: Լուան զբարբառ մարգարէին եւ ծանուցեալ թագաւորին:

83· Թղ· 105ա: Այլ տաղ ազնիւ լաւ եղանակաւ ասա: Զայն առաջին ժամանակին, երբ պատգամաւորն անկեցին»: («Այ քո անուն էր Տիրատուր եւ իմ Աստուածատուր, ակթդան լիք արայ ու տուր, թող չատ ապրի իմ Խաչատուր»:

84· Թղ· 106բ: «Այլ տաղ պինո(յ) հոգւո(յ) չահ է: Ամէն առաւօտ եւ լուս պուլպուլն կանչէր վարդուս»:

85· Թղ· 107ա: «Տաղ հոգւոյ քաղցր ասնուչ եղանակաւ ասա եւ զպծողս յիշեայ ի Տէր: Ամէն առաւօտ եւ լուս կանչէր պուլպուլն իմ էգուս»:

86· Թղ· 108ա: «Տաղ սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ հայրապետին, ձայնիւ, Անճառ Միածին Հաւրն երկնաւորին»: «Ես Տէր Աստաքել անճամբ ասասպետալ, վասն իմ հայցակէք յԱստուածոյ Տեառնէ թողութիւն»:

87· Թղ· 109ա: «Նորին Յովաննիսի ասացեալ է վասն սուրբ Յովաննու կլիմասմանն: Յորժամ կամէր հայրն զթած զգաստութիւն ազգի մարդկան»: «Ես Յովաննէս Թուրկուրանցի կարճ համառաւտ ասո(ւ)ցի պայս բանս...»:

88· Թղ· 111ա: «Տաղ Ալէքսանոսի ճրագնաւորին (յ) խոմանիէս Թուրկուրանցւոյ ասացեալ: Աստուած պթած եւ մարգասէր երբեակ լսէ իւր ծառային»: «Հայր Յովաննէս Թուրկուրանցին զվարքն ասաց ճգնաւորին»:

89· Թղ· 113բ: «Տաղ սրբոյն Սարգսի զաւրավարի եւ որդոյ նորա Մարտիրոսին: Քեզ աւրհնութիւն եւ փառս տամ երրորդութեան միասնական»:

Վերջերը՝ «Ինն հարիւր քառասանն
Ութսուն եւ ութ թիւն աւելին (1539)
Հերետիկոսքն ամենեքեան
Ծառզատիկ էր խախք եղան:
Յեաի չարքին պազն կերան
ՅԱստուածայ լուսոյն զրկեցան.
Ի հետ մեզի նախանձ մտան
Յեաոյ խիստ սուերես եղան:
Հազար ու մէկն էր քառասան (1552)
Ով որ ասէ զերդս ի լման
Աջակողմեան լինի արժան,
Մէկ ողորմի այլ մեզի ասեն,
Ես վարդապետ եմ անպիտան
Սահմանուս կոչիմ անուան
Սարկիս յաղթող վկայն
Աւդնական ձեզ պահապան»:

90· Թղ· 116բ: «Ոտանաւոր երանելւոյն Յոբայ: Վայ ան աւուրն որ ես եղայ· այս մեզաւոր յաչխարհս ընկայ»:

91· Թղ· 118ա: «Պետրոս երազ էր տեսեր ելեալ պատմէր Պողոսի»:

92ա· Թղ· 118բ: «Անճառելի բանն ի Հաւրէ թէ ինչ աննման է»: Համմա· վերր § 62:

92· բ· Թղ· 119ա: «Տաղ դեղեցիկ: Արեգական արդարութեան ալէլուիա, բացաւ մեզ դուռն ողորմութեան...»:

93· Թղ· 120ա: «Այլ տաղ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին· Ի յելս արեւու, ի յելս արեւու, ծագեցաւ մեզ յարեւմտից»:

94· Թղ· 121բ: «Աւրհնեցէք զՀայրն Աստուած դուք ի սկզբանն է, զսիեցէք եւ զՈրդին Ծննդեան»:

95· Թղ· 123ա: «Տաղ Ծննդեան Քիստոսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Այսաւր տուն է(ր) սուրբ Ծննդեան աւետիս, Ուրախութիւն է Ադամայ աւետիս»:

96· Թղ· 124ա: «Գովասանութիւն հերիսայի: Վասն ուրախութեան մարդկան· Ի հոգոյ հաւատոյ անձնէ եւ անարժան ձեր ծառայէ չատ կարաւտիւ բարեւ հասցէ, ծունր կրկնեմ ուղիղ սրտէ»: «Երգըս գրած է Միհնաի, անմիտ յիմար էր փանաքի...»:

97· Թղ· 127ա: «Տաղ մեծի Աւետ Ուրբաթի ի խաչելութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Լցեալ բանք այսաւր սուրբ մարգարէին»:

98· Թղ· 129ա: «Տաղ վասն խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Այսաւր Բանն Աստուած կայնալ յաւետեան ի վան յանցանաց նախահաւրն պատուպարտի»: (Առաքելն է)

99· Թղ· 131ա: «*Տագ ի վան ապահուիքեան Նաղաշի ասացեալ: Սողոմոն(ի) մարդն իմաստութեան ի մէկ խաւսի բան խրատ*»:

100· Թղ· 134ա: «*Այսաւր նոր արեւ հարեալ ի նորահրաչ արեգակնէ*»:

101· Թղ· 135ա: «*Պատմութիւն սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին: Աւրհնեալ Հայր ողջունաւոր լոյն անճառական*»: (*Թերի*) *Առաքել Բագրեւանցն է*:

102· Թղ· 141ա: «*Տագ խաչելութեան ասացեալ է: Աստուածածնին տիրուհի, ամէնաւրհնեալ տիրուհի*»:

103· Թղ· 141բ: «*Փոխէ դմայնդ· ով Մեմէան ծերունի, Ահա բան քո կատարի*»:

104· Թղ· 142բ: «*Տագ սուրբ Աստուածածնի ասացեալ է: Սուրբ Աստուածածնին տաւնին որ արծիւն իջաւ ի քարին*»: *Չմմտ*· § 12:

105· Թղ· 143բ: «*Տագ աղնիւ եւ պեղեցիկ: Գարունն է բացեր վարդն ի պաղչանին*»:

106· Թղ· 144բ: «*Տագ աղնիւ, պեղեցիկ եւ պատուական. Արիանք գուարիանք բանին բանաւոր ծիծառունք*:

107· Թղ· 145ա: «*Տագ Ագամայ ասացեալ է: Ագամայ բառնդաւորն նկեալ իւր ի տեւս*»: (*Յովհ*· *Երզնկացւոյ*):

108· Թղ· 146ա: «*Տագ զարիպին խնդճ եւ ողորմ: Աստուծոյ մարդասիրին վասք յաւիտեանս*»: «*Նաղաշն ասաց թէ զարիպին կեանքն պիտամ որ վայ կու տամ...*»:

109· Թղ· 148ա: «*Գովասանք զարիպին: Հոգի մի ասեր զարիպ թէ չէ իմ սիրտս կ'բունի*»:

110· Թղ· 149ա: «*Ինձ ումեւս կայր եւ կուման· Հանց ու զարուտ ակն ունէր*»:

111· Թղ· 150բ: «*Աստուծոյն քամին եկեր մազէ պիս*» *Չմմտ*· § 68բ:

112· Թղ· 151ա: «*Տագ յերուսաղիմայ Յակոբ երիցէս ասացեալ է: ՅԱստուածոյ քաղաք պատուական, յանկալի գուարթնոց եւ որդոց մարդկան*»: «*Ի Յակոբէն այս երգ բնծայական...*»:

113· Թղ· 152բ: Գովասանք սուրբ Կարապետին: Գովելի է սուրբ Կարապետ, Քրիստոս իւր նոր կանէն պճկ»:

«Զպուխ ուղղուն ակռան խեւ է, մեզուսը մ(՞)երեսն սեւ է, խիստ գանագան կու գովէ, քազգը ու նազար սուրբ Կարապետ: Վանքդ կեհոց չատ հարեգոց, ուխտդ կու գոյ ծեր ու ապոյ...»:

114· Թղ· 154ա: «*Երապ էր ու սուտ եղբայրք, աչխարհիս բանեբն է լման*»: «*Է ուղղմէլի Նաղաշ դու ջանայ ու գործէ բարի, գրո խրատան դու լաւ, որ ապրոց ի գործ անցնի...*»:

115· Թղ· 155ա: *Է*՞*ր չես երթար ի միտ ի վար, է պերէվար մարդ ու տխմար*»: (*Յրիկէն, Չմմտ*· *Դիւան, էջ* 478):

116· Թղ· 156ա: «*Ովաննիսի ասացեալ է: Քեզ հոգեւոր խրատ մի տամ, է յանպատան անձն իմ լաւ*»: «*Խեւ Ովաննէս կարճառանէ, ով որ լրաւ նոյ չատ բան է*»:

117· Թղ· 156բ: «*Ես եմ կորուսեալ ոչխար, մոլորեալ ի սուրբ քո հաւատն*»: (*Յաչատուր Կիչատապէն*):

118· Թղ· 158ա: «*Եղուկ եւ վայ է ինձ որ ի այս հասա(յ)*» «*Ով Ըս(տե)փաննոս վարթար բնդէ*՞*ր գու մեղայր...*»:

119· Թղ· 159բ: «*Ամենայն մեղայ ի գատ ասէ գու կայիր եւ յաւրէնս աստուածային բան միչտ մեծանայիր*»: (*Յովհաննէս վարդապետէն*):

120· Թղ· 161բ: «*Տագ սիրոյ: Այլ բանք Յովաննիսի: Ահայ եղեւ պայծառ գարունն, ծաղկեալ այգին ու պաղչանին*»:

121· Թղ· 162ա: «*Բանք Յովաննիս· թէ մահն չէր ու կամ մեռանիլ, ես ունիմ չատ բան հոգալու*»: «*Խեւ Ովաննէս Թուրկուբանցի, մի գներ գրեզ պեղծ բաններու...*»:

122· Թղ· 163ա: «*Կատկէ մի յերեկ աեւոց ի քաղաքն ի Կանքունիայ*»:

«*Դո եւ Դա հազար այլ վրայ պիտի, որ Հայոց թագաւոր եղնոյ, սա մէկ քանի խաւսն իրմէն ասոց Աչրա Քաւչէկն, որ կասն ի վանայ*»:

123· Թղ· 164ա: «*Տագ սիրոյ Պետրոսի ասացեալ է: Ես կա(ն)կնիմ ի քո պիմացդ, է արեգակ ազմոր աւրաթի*»:

124· Թղ· 166ա: «*Տագ խաղող գովելոյ: Խաղող գրեզ գովել պիտի, բոլոր պըտղովդ հաւատար*»: «*Ով Մարկաւարդ Բերդակացի, դու ի գինուն ինչ չահեցար, անչափ ունիս ակր հետ գինոյ, որ գովեցեր սրտով յօժար...*»:

125· Թղ· 167բ: «*Տագ սիրոյ Թուրկուբանցոյ· Դու ես գարնանային վարդ ու բաւրատան*»: «*Կարես սիրով չիներ հազար երես սեւ, ինձ գնդ այլ կուտաս Թուրկուբանցի խեւ*»:

126· Թղ· 169բ: «*Տագ Գրիգորի կաթուղիկոսի ասացե(ալ) ի վերայ վարդին եւ պլ(պուլին) Ծաղկունքն աւեն հերիք արայ, քանի կանչես վարդին վերայ*»:

127· Թղ· 172ա: «*Զաւք ակամիկիմ երասակմ նէ կուգէ սիրբ չիհրին սենին*»:

128· Թղ· 172բ: «*Վարտամ կաւգումիլեն*»:

129· Թղ· 173բ: «*Աւրհնեալ փառաւորեալ սքանչելի զարմանն*»:

130· Թղ· 174ա: «*Այսաւր ցնծայ լեառն Թափաւր եւ զուարճանայ մեծն Ահերմոն*»:

131· Թղ· 175ա· «*Ինչն ի նախնումն երեւեցաւ, ծագկեալ զրախտն աստուածատունկ*»:

132· Թղ· 176ա: «*Տաղ վեղկեցիկ ազնիւ ծաղկա(ն)ց: Խարէնֆել, նեբկիզ, մենէֆչէ զումպուլ կանչեմ*»: — «*Խաչատուրէ*»:

133· Թղ· 177ա: «*Այրն Աստուծոյ աւրհնակ ուսուցանէ քեզ համարձակ*»: Ա — Ֆ· եւ յաւելուած: «*Եւ ասացես Տէր ողորմի, ինձ Առաֆել վարդապետի*»:

134· Թղ· 180ա: «*Աստուած զայս տուն ի չէն պահէ, Բազում բանիւ պինք զարդարէ*»: Ա — Ֆ: «*Փոքր եւ մեծեր նա արժան է քեզ Մարտիրոս եւ՛ն կ՛ասէ*»:

135· Թղ· 181ա: «*Աստուած անեղ անպարապիր եւ անդննա*». Ա—Ֆ: Յովի· Թլկուրացիին է:

136· Թղ· 182ա· «*Ամենեան վերերրորդի բանարբեր հրեշտակն եկեալ առ տիրուհի*»: Ա — Ֆ: «*Փառաւորն Յովսէփն ասաց առ սրբուհին, Քեզ ամէնքս երկրպագեմք Աստուածածին*»:

137· Թղ· 183ա: «*Ցղուն ահեղ հանդկուն խլանաս, որ ոչ փղղու ճայն լսէս*»:

138· Թղ· 184ա: «*Աւրհնեալ է անուն անմահ, որ ի կողէն ստեղծեալ է*»: «*Ինեւ Ովանիէս ի կնկանէ . . .*»:

139· Թղ· 184բ: «*Արեգական նման պայծառ լոյս երեսդ որ մեզ ծագի*»: «*Ալ Մարտիրոս Ղարաճաբսի, մեզօք ի լի եւ խրատ եղիկլի*»:

140· Թղ· 185բ: «*Առաջն որ յաչխարհս եկի հանց խոտակ էի պինչ հայելի*»: (Ֆրիկէն, համմտ· Դիւան էջ 481):

141· Թղ· 186բ: «*Եղբայրք ձեզ խրատս մի տամ, մի կենաք զուք անհոգ ի քուն*»:

142· Թղ· 187ա: «*Տաղ Յովաննիսի ասացեալ: Քեզ ունիմք յոյս եւ ապաւէն, ամէնազորմ եւ կեցուցիչ*»: «*Ինչ Ովանիէս Թուլկուրացի, երգրդ բարոյ է յորդորիչ*»:

143· Թղ· 186բ: «*Տաղ երանելի նահատակին Տեառն Աստուածատուրին ասացեալ է: Լոյսն անճառական, բանն անեղական: Հրա· Հայ Նոր վկաներ, էջ 329 – 31*:

144· Թղ· 189բ: «*Ամենազաւր Տէր թագաւոր թագաւորաց, թագաւորիս մերս յաղեցս հանդերձ փառաց*»:

145· Թղ· 190ա: «*Ուրախացիր եւ զուարճացիր եկեղեցի բերկրեալ ցնծա*»:

146· Թղ· 190բ: «*Ակոտակս հալ մի չունի, կու խոտակ յիս*»: «*Ես մեղաւոր Պաւսամ դերի, որ զակռանիս իմ գովեցի*»: (Համմտ· Հանդէս Ամսօրեայ 1930 էջ 90:)

147· Թղ· 193ա: *Տաղ վասն հոգոյ: Աստուծոյ Տէր տէրանց մեզայ քեզ զերզ այլ ծառայ չեղայ քեզ*»: (Քօթնայէճ):

148· Թղ· 195բ: «*Տաղ Աստուածածնին: Աստուածածին մայր լուսոյ եւ բնակարանդ Աստուծոյ*»:

149· Թղ· 197բ: «*Տաղ Խորչային ասացեալ: Խրատս մի տամ վասն մեզայ, ապէկ լսէ զականջդ բաց*»: «*Խտրշան այլ բերանն ի բաց, զԱստուած յիշեց եւ չատ մի լաց*»:

150· Թղ· 202ա: «*Տաղ ազնիւ: Այրն ասէ առաքեալ հալալ բարի*»: Ա — Ֆ: «*Քէն ասէ քո ծառային Աստուածատրի*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 104բ· «*Եւ զմեզաւոր զրկիս յիշեա ի Տէր*» (համմտ· Թղ· 54բ, եւն):

2· Թղ· 133բ· «*Մեղաւոր զրկիս Յովաննէս յիշեցէք*»:

3· Թղ· 150ա· «*Ես մեղաւոր Յովաննէս թվին ՌՃԳ*» (համմտ· եւ Թղ· 159ա): Անկէ յառաջ Թրքերէն քանի մը տող:

4· Թղ· 162բ· «*Ազաչեմ զձեզ եղբայրք, երեսաց ձեռին դնելով անկեալ ազաչեմ երբ հանդիպիք յայսմ սակաւ բանի ինձ մեղաւորիս անարժան հոգ եւ մոխիր աստանուն Յովաննիսի, ասացէք Աստուած ողորմի, բազում փափազանաւք ըսկսեալ եմ ես սայ: Ով եղբայրք սրբ հանդիպիք այսմ սակաւ բանիս եւ անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս է եւ անկեալ ազաչեմ զձեզ յիշման արժանի առնէք զմեզաւորս: Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս քաղցրասոյց վարդապետան աւետերայ յանգեալ սգակալանաց թողութիւն շնորհեսցէ եւ ննջեցելոց ձեր հանդիստ եւ արքայութիւն*»:

5· Թղ· 203ա· «*Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ յաւիտեանս ամէն: Թվականիս Հայոց ՌՃԳ (1654) զրեցի (զրեցայ) ձեռամբ բազմամեղ Յովանիսի. ազաչեմ երեսապետին դնելով մկկ Հայր մեղայիս մի յիշեցէք եւ զուք յիշեալ լինիք ի միւս անգամ զալստեանն ամէն: Հայր: Ով եղբայրք անմեղադիր լերուք զրիս խոմարութեան եւ յանգուժութեան, զի կար մեր այս է*»:

6· Թղ· 203բ· (Տարբեր զրով)· «*Ավատաւրին ձ· րոկ (ստակ) տաիք էմ: Յ· Ա·*»: Ապա՝ «*Ձիշտակ է այս Հերիսաի զիրքս Յոհաննէսիլեանն միոյ (մահտեսի) Մարտիրոս ամիրայի սրդոյն է· Աստուած երի վախլուին տայէ*»:

7· Թղ· 204բ· «*Ձիշտակ է այս քաղցրիկ տաղարանս վասն Հերիսի ասացեալ Ղանչիկիւլեան մահտեսի Թորոս ամիրայի որդի Մխոյեկին· Աստուած բարի վայելուին տայէ, ամէն*»:

8· Թղ· 206բ· (Տարբեր զրով)· «*Ձիշտակ է զրվուկրս Յոհաննէսիլ զառէ (տարբեր զրով) Մելքան ապի*»:

9· Թղ· 1ա· (Տարբեր զրով)· «*Ձիշտակ է այս գիրքս Բեկի Յոհան*». համանման մրն ալ անդ վերի յատանգրին վրայ եւն:

10· Թղ· 209բ· կայ բաւական երկար յիշատակարութիւն մը, որ անցուած է:

1003.

ԳՐ.Ի ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԻ «ԱՌ ՈՐՍ»

ԺԶ—ԺԷ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 209: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին 10·5 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ կը հասնի նշանակուած 26, բայց պակաս կայ· իւրաքանչիւրը՝ 8 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ եւ բուղք: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ եւ լաթածածկ, դրոշմազարդերով, ամուր, կոնակը ինչ մը ճեղուած, փականիճներն ինկած, ընդհանուրը շատ լաւ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ մէկ հատ առջեւը, Մարկոսի ԺԱ–ԺԲ գլուխներէն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԲ՝ այս ձեռագիրը կրկնագիր է, հին քնագիրը մագաղաթի վրայ երկաթագիր եղած է եւ ջնջուած, բայց կարելի է բաներ մը կարդալ, ընդհանուրը ադէկ, պակաս բղքեր կան: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԲ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐԲ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆ՝ բղ· 3ա պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԲԲ՝ ինչ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա–2ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ—ԺԷ դար: — ԳՐԻՉ՝ Բարսեղ: — ՅԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ ևո՞չնը: — ՏՆԳԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 140բ: — ԿՆԻՔ՝ բղ· 2բ· «Յովաննէս վարդապետ»: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Օ· Ամբիկեան 1920ին կարդնէն վիեննա կը բերէ:

Մատեանս է Գրիգորի Աստուածաբանի Առ որս գիրք, *ուր կան* 15 *ճառ: Եւ ճառք Ոսկեբերանի:* Կրկնագիր է:

ա· *Թղ·* 3ա· «*Գրիգորի աստուածաբանի Նազիանզացւոյ եպիսկոպոսի ասա Եւնոմիոսին: Առ որս բանիւ եւ պատուհասիւք բանս*» (*Համմտ· Թ·* 66, § 1): — բ· *Թղ·* 9բ· Նորին *յաղագս Հաւատոյ* (*Թ·* 64, § 2): — գ· *Թղ·* 18ա· Նորին *յաղագս Որդւոյ*» (*Թ·* 64, § 3): — դ· *Թղ·* 35բ· «Նորին *որք ասեն թէ մեծ է Հայր քան զՈրդին*» (*Թ·* 64, § 4): — ե· *Թղ·* 51ա· «Նորին *յաղագս Որդւոյ Բան* (*Թ·* 64, § 5, *այսպէս Համմտ· Թ·* 64, *նաեւ Թ·* 96): — զ· *Թղ·* 66բ· «Նորին *յաղագս Հոգւոյն սրբոյ*»: — է· *Թղ·* 89ա· «Նորին *յաղագս աստուածարանութեան*»: — *Վերջին ճառն է* ԺԸ· *Թղ·* 198բ· «Նորին *խաղաղական երբարզ*», *որ կը սկսի Թերբ, սրբ Թուրբ ինկած է: Աւջեւր Թղ·* 2բ· *կայ՝* «*Այս ինչ է գիրքս որ է Առ Որսն Աստուածարանին*» (*ցանկ*):

Այս ձեռագիրը կրկնագիր է· Հին բնագիրը կամ բովանդակութիւնը Ս· Ոսկեբերանի ճառերը ևման կը թուին. այսպէս Թղ· 195ա· «*Ի՞ր· Ըստ-ճանաւ Ոսկեբերանի ի կատանս: Յարժամ բղմատու ածեմ զդիւրածախուսին կենցաղոյս*» (*Համմտ· հրա· Ոսկեբերանի Մեկնութիւն Քղթոց Բ· էջ* 744): *Իրրեւ հին գրչագրութիւն... այս մեծագործէն է բնականաբար: Մաս մը — կարեւոր մաս մը — մագաղաթեայ է եւ մաս մը թղթեայ, պակասները լրացնելու համար: Բայց պակասները դեռ մեացած էն, Թղ·* 141բ *ժէ թերթէն կ'անցնի ԺԸ թերթ: Օրինակողն է Բարսեղ անուն անձ մը, որ կը խնդրէ զինքը յիշել* (*Թղ·* 140բ) «*Ընչեա ի Տէր զԲարսեղն*» (*Թղ·* 88բ եւ 150ա) «*Զեզկելի գործոց գԲարսեղն յիշեա ի Տէր, ապաչեմ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Համմտ· քիչ մը վերը: Թղ· 1ա· «*Յովաննէս վարպապետ*». «*ապա Այս գիրքս որ կոչի Գրիգորի*» (*այսքան*): — *Թղ·* 89ա· «*Ապաչեմ պազատիմ աստուածպաշտս Հայցեմ եղիկելիս ի բնաւս ի յաստուածագեաստից անձանցս յիշել ի Տէր Հոգին Աստուած*»:

1004.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԹ—ԺԷ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 443: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 35 (մինչ աւելի է), իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բաբակ բուղք: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ մուր կարմիր կաշիով պատած, ունի բազմաթիւ բոլորաձեւ կիսադիր դրոշմազարդեր, փականիճները վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկերկու բուղք առջեւն ու ետեւը, առջեւինները վրայ գրուածքն չկայ, վերջիններու վրայ՝ երկաթագրով մանի մը տող եւ այն կէսէն կտրտուած (Աետամանէ Մատթ· ԺԷ·): — ՀԱՆԳԱՄԱՆԲ՝ լաւ· լոկ բղ· 61էն վերջ բուղք մը պատռած, բղ· 302ա սեւցած ու աւրուած: — ԳԻՐ՝ չատակ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԲ՝ բազմաթիւ, բոչնագիր, ընտիր, երփնագոյն: — ԽՈՐԱԳԻՐԲ՝ մանուշակագոյն, ևաեւ սկզբնատողերը: — ԽՈՐԱՆԲ՝ բղ· 3ա, 149ա, 206ա, հռուգոյն, ոսկիով, սիրուն: — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆԲ՝ բղ· 13ա, 62ա, 121ա, 265ա, 337ա, 362ա, 396ա, 420ա, բազմագոյն եւ ոսկիով ճոխացուած, ընտիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԲԲ՝ մեծ բղ· 3ա, 13ա, 62ա, 149ա, 206ա եւն գեղեցիկ: — ՆԿԱՐԲ՝

էջ· 120բ (Յարութիւն Ղազարու), 148բ (Յարութիւն Քրիստոսի), 205բ (Գալուստ Ս· Հոգւոյն), 264 (Քրիստոս եկեալ՝ բազմեալ յաթոռոն խաչի) 273բ (Քրիստոս՝ դատաւոր)։ — ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ էջ· 9բ (հրեշտակ), 10ա (Ս· Կոյս), 40բ (Ս· Աննոն), 42բ (Ս· Թէոդոս), 44բ (Դաւիթ մարգարէ), 46ա (Ստեփանոս Նախավկայ), 49ա (Պետրոս – Պօղոս), 51բ (Յակովբոս առաքեալ), 59ա (Յովնան), 61ա (Ս· Սարգիս եւ Մարտիրոս), 75ա (Հովիւ բաջ), 94ա (Ս· մանկուիճ), 104բ (Ս· Գր· Լուսաւորիչ), 147ա (Քրիստոս յարուցեալ), 155բ (Գլուխ Յովհաննու Մկրտչի) 225բ (Յովհ· Մկրտիչ), 227ա (Գր· Լուսաւորիչ), 234բ (Հռիփսիմէ), 244ա (Յիսո՞ւս), 253ա (Փոխումն Ս· կուսին), 277բ, (Ս· Խաչ օձապատուած), 285բ (մարգարէ մը), 292բ (Յակոբ Մծբնացի), 296ա (հրեշտակ մը), 309ա (էօշ մը)· գոյնզգոյն եւ շատ ճաշակաւոր։ — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ էջ· 436ա – 443բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ—ԺԸ դար։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք։ — ՏԷՐ՝ Բարաղամ Խահանայ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 264բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 2ա· «Շարակնոցս փրկելով 1915–18ի Տաճկաց աւարարութենէն ի Թոխատ յանկորուստ պահպանութիւն եւ ի յիշատակ կը նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանին ի ձեռն Հ· Ներսէս Ակինեանի Տիկ· Արուսեակ Կիւրինեան ի Փիլիպպոլիս, 6 Յունուար 1924»։

Մատեանս է Շարակնոց պատկերապարտ, խազերով եւ դեղեցկագիր։

1· *Խորանով բաժնուած են ա· էջ· 3ա· (սկիզբն) Երգեցէք որդիք Սիոնի։ — բ· Թղ· 149ա· Զատիկ։ — գ· Թղ· 206ա· Հոգեգալուստ։ — Կիսախորանով են՝ էջ· 13ա· Ճրագալոյց Աստուածայայտնութեան։ — Թղ· 62ա· Բուն Բարեկենդան։ — Թղ· 121ա· Ղազարու Յարութիւն։ — Թղ· 265ա· Նաւակատիք սուրբ խաչի։ — Թղ· 337ա· Համօրէն մարտիրոսաց։ — Թղ· 362բ· Համօրէն ննջեցելոց։ — Թղ· 396ա· Օրհնութիւնք յարութեան։*

Կը բովանդակէ Ն· Շնորհալիին չարակնոցի մէջ առնուած բոլոր երգերը։ — Թղ· 256բ կայ՝ «Անձինք սուրբ Աստուածածնին ասացեալ ի Կիրակոս վարդապետէ երգնկացւոյ ի պատիւ Տիրամօրն։ Արեւելք պերարիին»։

2· *Թղ· 420ա—436բ· «Քաղուածք աւրհնութեանց, ոտնից ակբունականաց եւ ամենայն սրբոց ըստ իւրաքանչիւր իւրոց պատշաճի։ Երգեցէք որդիք Սիոնի երգ նոր։ Էակից Հաւր եւ Հոգւոյն անոսկիպէն։ Հրաշափառ ծնունդ քո ի սուրբ։ — Թղ· 438ա–445բ· կը սկսի պարապ։*

Արժէքաւոր Ձեռագիր է։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 264բ· «Ջմեղաւք մածեալ եւ տառապեալ զտապոյր զրպս պճարապամ բահանայն յիչեցէք ի Քրիստոս»։

Թղ· 1բ· (Տարբեր գրով)· «Ի թվին 1200 փետրվարի ամսուն 26ին օրն չորեքշաբթի եղեւ ախպօրս աղչիկն, որ է անունն Տալիթայ։ — Թվին 1200ին Նոյեմբեր 25 օրըն չափաթ Թակուհին եղաւ»։ — Թղ· 2ա· «Այս է...° որ եղէ ես թուին ՌՃՄԹ Յունեսի ի օր...°»։ — Թղ· 443բ· «1198 աչնէանապայ Հօկտեմբերն 27 անապ վալէամզ Իմմիրապ կէչինաի»։

1005.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

Ռճմե = 1696է յեսոյ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 254։ — ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9·5։ — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ կրկնասիւն 8·5 × 2·5 + 2·5 = 5։ — ԹԵՐԹՔ՝ 21, իւրաքանչիւրը 12 եւ երեք թուղթ։ — ՏՈՂՔ՝ 21։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ գօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ. գօրաւոր, դրոշմազարդուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կարելի է ըսել շատ լաւ։ Միայն թէ ինչպէս կ'երեւայ երեք պատկեր կամ նկար հանուած է եւ նոր թուղթ դրուած գծելու եւ սակայն մնացած է առանց իրագործմանց։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ, լաւ։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ գոյնզգոյն եւ թռչնագիր, գազանագիր, յաջող· հմմտ· էջ· 5ա, 75ա 122ա, 196ա, եւն։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կարմիր, սկըզբնատողեր Աւետարանիներու՝ բանի մը գոյնով եւ յաջող։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ էջ· 5ա, 75ա, 122ա, 196ա, բազմագոյն, առանց ոսկիի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, սիւներ, տերեւազարդեր, գոյնզգոյն, յաջող։ — ՆԿԱՐՔ՝ այժմ մնացած է միայն Մատթէոս էջ· 4բ, բազմագոյն եւ յաջող։ Հմմտ. վերը։ — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ էջ· 1ա–1բ, 121ա–բ, 174ա–բ, 195ա–բ, 252ա–բ, 254բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԽԵ է (= 1696) յեսոյ։ — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ։ — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը։ — ՏԵՂԻ՝ ընդ հովանեաւ Ս· Գրիգորի։ — ՏԷՐ՝ Էջլի։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 253ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ· 1բ· «Երեք ի վանս դկտ. Հ· Սահակ Կոգեան յԱխըլցխայ, ուր երբեմն էր ի բարոզութիւն ընդ ամ մի եւ ապա արտաքսեալ անտի ի Մեծամասնականաց ի Հոկտ· 1926։ Ի վիեննա 30 Յունիս 1927»։

Մատեանս է Աւետարան, լիակատար, ուր կան, էջ· 2ա· Նախադրութիւն, էջ·

2բ· Յանկ պլսի ենելոս, թղ· 5ա—73ա· Մատթէոս: — Թղ· 73ա· Գլ· 75ա–119ա· Մարկոս (Մարկ· ԺԶ· 9–20 առանց խորագրի): — Թղ· 119բ· Գլ· 122ա–193բ· Ղուկաս: — Թղ· 194ա· Գլ· 196ա—251բ· Յովհաննէս («Իրք կնոջն չնացելոյ» ոչ է· պլսուն եաեւը կայ եւ ոչ ալ Յովհաննու աւետարանի վերջը, բայց ձգուած է պարապ նոր թուղթ մը պայն պրելու համար: Շատ ու չատ հաւանական է որ այդ կտորը եւ յիշատակարանը թուղթին տակը պահուած հին թուղթին վրայ պրուած բլլան եւ հանուած):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· թղ· 253ա· սկիզբը պակաս (հմմտ· վերը) Այժմ կը սկսի՝ «Իւրոց լուեալ է աւերը գրոց, որ ասէ, երանի՛ որ ունի զաւակ ի Սիան եւ բնաւանի (յ)երուսաղէմ: Զերմեռանդ սիրով եւ անչմայր սրտի առացաւ զանգին մարգարիտս եւ ամենապարար գանձս աստուածպին ի յարդար ընչից եւ. հղ նուէր ի գուան սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին, յիշատակ Հոգւոյ իւրոյ եւ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց կենդանեաց եւ հանգուցելոց ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ զծնօղսն իւր· Հայրն զԱստուրն եւ զմայրն զԻմիխանն· յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք ամէն: Դարձեալ յիշեցէք զէյլին եւ զեղբայրսն իւր հանգուցեալ զՄաքսուտն, զԴանիէլն, զՊալին, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք: Դարձեալ յիշեցէք զէյլին եւ զքոյրն իւր Փաչոյեանն եւ զհանգուցեալ քոյրն իւր՝ Մուրատ, Խանդամէն, եղխարէքն յիշեցէք եւ Աստուած ող: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ զկենակիցն իւր Սիօրլիօրն եւ հանգուցեալ որդիքն՝ Դանիէլն, Կոստանդն, զաեւրքն իւր երկու Մարիամն, յիշ· եւ Աստուած ողորմ·: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ զորդիքն իւր զպարոն Լվիսն, Յռանկսիսն, եաղուպն՝ Դիպիօն որ եւ Աստուած բնդ երկար աւուրս արասցէ, ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ զդուստերն իւր զՔաթրինէն, Անջելային՝ Անտային: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ զորդին իւր զպարոն Լվիսն եւ սորա կողակիցն Նուրայմն եւ որդիքն զեսարաւսիկ Ակեքսանդրն, Իսահակն եւ զաւարտն Մատթինէն, Աստուած անփարձ պահեսցէ բնդ երկայն աւուրս ամէն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ զդուստերն իւր զՔաթրինէն եւ սորա որդիքն զեսարաւսիկ գԻրիգորն, զՅարութիւնն, զԱնդրիասն որ եւ Աստուած բնդ երկայն աւուրս արասցէ: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ զմիւս զուստերն իւր զԱնջելիէն եւ զսորա զուստերն զզեսարաւսիկ Լալէ խանումն, զարձեալ յիշեցէք պարոն Ռուբենց, հին(°) նորա ննջեցեալն էր Սալն ի Ռածին: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զէյլին եւ ամենայն մերձաւորսն իւր զկենդանիսն եւ զհանգուցեալսն առհասարակ բնդ նոսին եւ զիս զսակաւ գծօղս զՅակոբ յիշել ապաչեմ եւ զուր յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ· ամէն: Հայր մեր»:

2· Թղ· 254բ· (Տարբեր գրով)· «Ցիշատակ է կալիլեցի սերսպաս Ղազարին, ծառա Օվանէսըս գրեցի»: — Թղ· 1ա· վրացերէն, նոր բան մը:

1006.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

Ջիե = 1476

ԹՈՒՂԹՔ՝ 376: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ, մեծ մասը լաւ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեծածկ, առաջին կողքի վարի մասը կոտրուած, ետուած, վնասուած, կոճակն ալ ետղուած, մաշած, փականճիները կը պակսին: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, ջուր տեսած են վերջին մասերը, թղթեր իյնած են, ոմանք սխալ իրարու միացուած, թղ· 130–32 տարբեր թղթով լրացուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 46բ, 175ա, 225ա, 228բ, 244ա, 339ա եւ լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 125ա, 175ա, 225ա, բազմագոյն, ոսկիախառն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 9բ, 23ա, 25ա, 46բ, 97ա, 244ա, 285բ, 308բ, 339ա, բազմերանգ, ոսկիով խառն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 9բ, 23ա, 25ա, 46բ, 97ա, 99ա, 125ա, 175ա, 225ա, 285ա, սիրուն: — ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ թղ· 29ա (Թէոդոս) 31ա (Դաւիթ), 32բ (Ստ. Նախավկայ), 35ա (Պետրոս առաքեալ) եւն եւն, ճաշակաւոր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ջիե (= 1476): — ԳՐԻՉ՝ աճածաւօթ: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ ի Քաջբերունիս: — ՏԷՐ՝ (վերջին) Տէր Մարտիրոս: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 359բ եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա թղթի մը վրայ գրուած՝ «Գնեցի 5 քրխական ոսկւոյ 3 Մարտ 1923 Հ· Հմայեակ»:

Մատեանս է Շարակնոց խազերով· սկիզբը թերի, սխալ նորոգութեամբ թղթեր բնականաբար ճիշդ չեն գրուած եւ բնագիրը խանգարուած: Կը սկսի Թղ· 1ա· «...մեր վասն որոյ բժշկեա զմեզ Քրիստոս որպէս մարգասէր: Որ եկիր ի փրկութիւն մարդկան ծննդեամբ կուսին Մարիամու»: — Թղ· 3ա· «Կանոնս: Այսաւր բուսաւ յԱննայէ մո-

բնեին Մարիամ» եւն, որ է չարաւնակութիւնն «Երկնեցէք» չարականին» սրուն սկիզբը չկայ հոս: — Թղ· 9բ· (Կիսախորան)· «Կանոնն առաւուածայայտանութեան Ձրակալեցւոյն»: — Թղ· 23ա· (Կիսախորան)· «Մեծացուցէք յարութեան Տեառն մերոյ»: — Թղ· 25ա· (Կիսախորան) «Կանոնն Տեառնընդառաջին»: — Թղ· 46բ· (Կիսախորան) Բուն յարեկեղեցւոյն: — Թղ· 97ա· (Կիսախորան) «Կանոն յարութեան Դատաստանի»: — Թղ· 125ա· (Խորան) «Կանոն յարութեան Քրիստոսի»: — Թղ· 175ա· (Խորան) «Կանոնն զատկեան»: — Թղ· 225ա· (Խորան) «Կանոն նաւակատեաց սուրբ Խաչին»: — Թղ· 244ա· (Կիսախորան)· «Կանոնն սրբոց մարտիրոսացն»: — — Թղ· 285բ· (Կիսախորան) «Կանոնն համաւրէն ամենայն մարտիրոսացն»: — Թղ· 308բ· «Կանոնն համաւրէն ամենայն ննջեցելոց»: — Թղ· 339ա· (Կիսախորան) «Աւրհնութիւնն յարութեան Տեառն մերոյ»:

Կան դեռ Ներսէս Շնորհալիէն Թղ· 115բ· «Այսօր անճառ լուսոյ ծագումն»: — Թղ· 273բ· «Նորաստեղծեալ» եւն: Թղ· 335ա· «Առաւուած աննեղ եւ անժամանակ»: — Թղ· 361ա· Գրիգոր Լուսաւորչի չարական՝ «Այսօր պատրաստեալ ցնծայ եկեղեցի», որ սկիզբն թերի է, այժմ կը սկսի՝ «Ընդոլ հոգեւոր առաւուածանման սիրով»: — Թղ· 366բ· «Արեւելք գերարփին»: Ունի ինկած թղթեր, ուստի պակաս չարականներ: — Թղ· 159ա· կայ վարի լուսանցքին վրայ՝ «Ով եղբարք, անմեղապիր լերուք, դի այս պատկերս յարիւնակն չկայր, աւրինակն Սեպէ էր, այն որ այս տեղ գրեցաք»: — Գրուած երբեմն «կանոն» եւ երբեմն «կանոնն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 359բ· Գրչէն՝ «Փառք... Արդ կատարեցաւ հոգելից մատեանս ի թվականիս Հայոց ՉԻԵ (1476) եւ ի յընտիր աւրինակէն առաջին վարժապետին եւ քոյ քարտուղարին մականան Յաւլ կոչեցելոյ: Ի գաւառին(°) Քաջբերունւոց (խոշոր մաս մը ջնջուած եւ կարելի չէ կարդալ) բնանով Աստուած ողորմի ասացէք ինձ եւ ծնողաց իմոց եւ եղբարց իմոց եւ ամենայն մերձաւորաց իմոց եւ որ լիառատ բերանով Աստուած ողորմի ասէ եւ Աստուած ամենայն իրն ողորմեսցի յիւր միւսանգամ գալստեան ամէն: Ընդ նոսին ապաչեմ յիշել ի Տէր գհողեւոր հարքն եւ վարդապետսն գՊետրոս եւ զտէր Մինաս կրօնաւորն զերախտաւորսն յիշման արժանի առնէք եւ Աստուած ողորմի ասէ եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի ամէն: Ով եղբայրք, խոչորութեան տասխ անմեղապիր լերուք, դի թանաքն մատղապէ թանաք էր, թէպէտ որ դիրն խոչոր է, թանաքն լաւ է, պատճառն ի մօտ ի յիսէն է, որ էլ լաւ չկարացի գրել»:

2· Թղ· 360ա· «Եւ զարձեալ յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զեաին առացող Շարականիս զտէր Մարտիրոսն, որ առացաւ զայ իւր հալալ վաստակոյն»: — Թղ· 260բ· Որքան կ'երեւի կայ յիշատակարութիւն մը, բայց քերւած է· կարելի է զանազանել գրեր ու բառեր:

3· Թղ· 259ա· Վարի լուսանցքին վրայ· «Ես Մինասէս»: — Թղ· 366ա· Դարձեալ վարի լուսանցքի վրայ· «Ես Տարսուանցի (թէ Մարսուանցի) Խաչատուր Երէց գրեցի գրեցի այս գիրս»:

4· Աջելի կողքին ներսի դին տարբեր գրով· «Իշատակ է այս ոսկիանի Շարականս Խորենց Իվնատիոսի, որդի Մանկասարի, որ իւր հալալ վաստակոյն առեալ վասն իւր հոգւոյն, ով եղբայրք, ով որ այս ոսկիհան չարականիս հանդիպիք կարդացէք եւ ընթերնայք այս սուրբ գիրս եւ իշատակելով ասացէք ամենեքեան միասն Աստուած ողորմի յիշատակ գնոցայն ննջեցեալոց հոգւոյն, Աստուած իւր կենդանեացն բարի եւ երկար ամօք պահեսցէ ան(°)...» (մնացածը չկայ):

1007.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Ռաքիե° = 1676°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 188: — ՄԵՆՈՒԻԹԻՆ՝ 11·5 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 7·5 × 5: — ԹԵՐԹՔ՝ 16, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ, բայց առաջինը 9 թուղթ եւ վերջինը՝ 11: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ լաքածածկ, զօրաւոր, լաւ, բայց փականճեղքերը կը պակսին: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն քէ մէկ երկու թուղթ լուսանցքէն կտրուած (թղ· 7, 8, որ մարմնէն ևս բաժնուած, 75, 94), գործածութենէ սեւցած եւ թղ· 176ա–188բ լուսանցքները ֆիչ մը մաշած: — ԳԻՐ՝ յստակ կանոնաւոր նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ, բազմագոյն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա, սովորական, բազմագոյն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 47բ, պարզ, բանի մը գոյնով: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ կարեւոր բաժանումներու սկիզբը, պզտիկ, բայց ճաշակաւոր: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1բ· Փերկիչը՝ ձեռքը աշխարհագունդը, այնքան յաջող չէ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա, 188բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Դճիե

(Ռձիւե՛ 1676՛): — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր երէց: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱՉՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Ստամպօլ: — ՏԷՐ՝ գրի՛չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 187բ–188ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 300 դահեկանի, 10 փետր· 1924, Հ· Համեան»:

Մատեանս է Տօնացոյց:

Թղ· 2ա· Կը սկսի՝ «Աստուածայայտնութեան ճրագալոյսին առաջի յաւուրն պիչերն կանոնապէսին փառն ԲՁ» (*Համա· Թ· 201, 409, 429, 430 եւն*): — *Թղ· 47բ· (Կիսախտանով) «Սրբոյ Զատկի պիչերն հակումն է եւ դնի սրբութիւն ի վերայ բոլմոցի յատեանն»*:

Թղ· 127ա· կայ՝ «Խրատք Իւղարկելոյ բժշկութեան եւ հանպատեան Աւետարանացն»: — *Թղ· 130բ· «Մեսեդիք»*: — *Թղ· 134ա· «Կարգ Ակէլուայ· ճաշոցէ»*: — *138բ· «Խրատք յինանց Համբարձիցն այս է»*: — *Թղ· 163ա· «Ակէլուք»*: — *Թղ· 169բ· Ժամ–*

ամատոյց: — *180բ· «Կարգ մեծապատուական»* եւն: — *Վերջ Թղ· 187բ*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 187բ—188ա· «Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ···: Արդ պրուկայս Տօնացուցս ի քաղաքն Ըստամպօլ թվին Դճիե (Ռձիե՛) ձեռամբ աստանուն եւ մեղապճատալ պրչի Աստուածատուր մականուն Հալաքճի, որ միայն զանունն ունիմ եւ դպրծս ոչ, օտարացեալ եմ ի սուրբ հօտէն եւ հեռացեալ եմ ի բարի գործոց: Արդ անկեալ դնելով երես դեանի, աղաչեմ զմանկունդ սուրբ Սիոնի, զի որք հանդիպիք յայսմ տոմս, յիշեսիք միով Հայր մեզաբ մի զգծոդս աստանուն երէց եւ զծնօղս իմ: Եւ որք յիշէք Ցիսուս Քրիստոս ողորմեացի ձեզ եւ յիւր միւսանգամ գալստեանն· ամէն: Հայր մեր որ յերկինս սուրբ»: Ապա կայ այս յաւելուածք· *Թղ· 188ա· «Պահք մեծ պասին· Ժամարան, որ աւուր կարգոյ գլարական ազաչխարանաց պիտի քաղէ, օր չար· օրն կիրակիքն· այսօր անճաս ասայ· մինչեւ ի ծաղկազարդն այսպէս քաղէ»*:

1008.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Ժթ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 115: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուդք, բաւական զօրաւոր: — ԿԱՉՄ՝ կաշեպատ տախտակ, կռնակը ծակծըկած ու ցեցակեր, ետեւ ետեւ կոդէի կաշիւն: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, բղքեր իւկած ու կազմէն բաժնուած, պարապ բղքերու վրայ տարբեր գրչէ մը բաներ մը աւելցուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգրաձեւ շեղագիր, տգեղ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բղ· 1ա, 90ա–91բ, 103բ–111բ եւն համմտ· վերը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԿԱՉՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ ան· յայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ կը պակսին:

Մատեանս է Բժշկարան, ուր ի մի ամփոփուած են զանազան դեղեր:

1· *Թղ· 2ա—3բ· Այրբենական ցանկ· «Աչաց դեղեր լաւ: Ականջի ցաւի դեղեր լաւ»: ···Ֆրանկի դեղեր եւ հապեր*:

2· *Թղ· 6ա—17բ· Այլ եւ այլք· տարբեր պրով եւ կամ պարապ*:

3· *Թղ· 17ա· «Աչաց սումանի ջուր առ տապտ Ա տրամ դեղէ չափ, Ա տրամ նիչալիր···»*:

4· *Թղ· 30ա· Դեղեր ականջացաւի*:

Ընդհանրապէս այբուբենական կարգով ցաւերը յիշուած են եւ անոնց դեղերը նշանակուած: Ամէնէն վերջինն է՝ «Հայլ Ֆրէնկի»: Ապա տարբեր պրչէ քանի մը դեղեր պրուած են եւ մնացած թղթեր պարապ ձգուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի:

1009.

ՀԱՅԵԼԻ ԱՆԽԱԲ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 145: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ զօրաւոր բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ, կաշեպատ, դրոշմազարդերով, ֆիլ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ (տպագիր) բղ· 2ա· խաչելեալն Քրիստոս եւ առ խաչին մայր ցաւագին: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 2բ· «ի գրոց տէր Յովհաննէս վրդ·ի Շուշուրեան Արդուինցւոյ: Եբեր ի վանս յԱրդուրնոյ Հ· Ներսէս Ակինեան, 1912 Հոկտ·». բղ· 1ա· գրուած է՝ «Շուշուրեան Յովհ·»:

Մատեանս է (*թղ· 3ա*)· «*Հայելի անխաբ կամ տեսական եւ գործնական ճանապհումն անձին*» եւ կը բովանդակէ քանի մը մտածական ու աղօթք:

1· *Թղ· 3ա*· «*ՆեբատուԹիւն: Թէպէտ առաջին հայեցուածով Թուի Թէ չ՝ պարտ այլում առաքինուԹեան*»:

2· *Թղ· 16ա*· «*ՄտածուԹիւն Ա· կիւրակէի· Թէ մեք ի կողմանէ մերմէ ոչինչ եմք ի բնական կարգի*»: — *Թղ· 29ա*· «*ՄտածուԹիւն Բ· երկուշաբաԹի: Հարկաւոր է սրբասիրել չնարհք*»: Այսպէս շարԹուած մէն մի օրուան յատկացուած է մտածական մը եւ աղօթք մը: — *Թղ· 134ա—144բ*· *Իբրեւ յաւելուած դրուած են պանդոկ աղօթքներ, ղկիտուորաբար ներողուԹիւններով օժտուած*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *չկան*:

1010.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

1785է վերջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 48: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 11·2 × 7·3: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5·7: — ՏՈՂՔ՝ 14: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտեայ կաշեպատ, դրոշմազարդերով, ֆիլ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր, երկու տեսակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 12բ, 14բ, 25ա, 28ա կան կարմիր եւ սեւ թանաքով շերտ մը բաժանագիծեր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, գրուբիւնը առնուած է գծերու մէջ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի, բայց բղ· 2բ կայ տպագիր պատկեր մը (Յիսուս ի խաչ ելեալ եւ խաչին ոտքը Մարիամ Մագդաղենացին): — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բղ· 1ա–բ, 39բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1785է վերջ: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԻՐ՝ Մկրտիչ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա՝ «Եբեր ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ա(կինեան,) 1912 Հոկտ·»:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*)· «*Քրիստոնէական վարդապետուԹիւն, չարադրեալ ի Յակոբ վարդապետէ, ի կարգէն Յիսուսեան, ի պէտս ճչմարտասիրաց,, Թիւին ՌՄԼԴին Մարտ ԻՐին հրամանաւ մեծաւորաց*»: — *Թղ· 3ա*· «*Քրիստոնէական վարդապետուԹիւն: Յանուն Հօր եւն: Ո՞վ սուեղ զքեզ: Պ· Ասուած: Հ· Ընդէ՞ր Աստուած զքեզ սուեղ: Պ· Զի ծանիցեմ եւ պաշտիցեմ զնա յաչխարհիս յայսմիկ եւ յետոյ երԹիցեմ յարքայուԹիւն*»: — *Թղ· 38ա· վերջ: Թղ· 39բ–48բ· տարբեր դրով դրուած են աղօթքներ եւ դարձեալ քրիստոնէականի մասեր*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *չունի· Թղ· 1բ կայ տարբեր դրով՝ «Յաս գիրըս Աւետիսի որդի Մկրտիչին է»: Քանի որ Քրիստոնէականը տպագրուած է 1785ին, ուրեմն անկէ վերջ արտագրուած է այս ձեռագիրը*:

1011.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԶԱՏՕՄԱՐ

1785է վերջ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 91: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 14: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ հասարակ բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, դրոշմազարդուած, փականիճները ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մարմինը կազմէն գրեթէ բաժնուած, աղտոտած, բղթեր հաճուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգրաձեւ շղագիր, տգեղ եւ տպագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ գլուխները եւ առաջին տառերը կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ յատուկ խմաստով չկան, բայց բաժանումներու առջեւ կան կարմիր եւ սեւ թանաքով գծուածքներ: — ՆԿԱՐՔ՝ չկան, բայց բղ· 42բ· կայ տպագիր պատկեր մը (տիկին մը): — ԹՈՒԱԿՈՒՔ՝ բղ· 1ա–բ, 49բ, 73ա–բ, 79բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1785է վերջ: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Արդուին: — ՏԷՐ՝ գրի՛չը, մահտեսի Յոհաննէս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, մաճր բաներ, հմմտ· վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա· «Նուիրեցաւ Մխիթարեան Մատենադարանիս եղբարբ Էփէեան յԱրդուին, 4, Սեպ· 1912: Եբեր ընդ իւր ի վանս Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է՝ Քրիստոնէական վարդապետութիւն եւ Պարզատօմար:

Ա· Քրիստոնէական· Թղ· 2ա· «Քրիստոնէական վարդապետութիւն ի պէտս ճշմարտասիրաց, չարագրեալ ի Յակոբ վարդապետէ ի կարգէն Յիսուսեանց, այժմ տպագրեցեալ ի նուաստ եւ անարժան ի Մաթէոսէ (փակագծի մէջ՝ Ալիսարեան) թվին ՌՄԼԴ Ապրիլի 20, հրամանաւ մեծաւորաց (մանր տառերով «ի յԱրղուինէ»: — Թղ· 3ա· «Ո՛վ սուիդ դքեղ: Ամատուած: («Հ·» եւ «Պ·» գրբերը՝ «Հարցում եւ Պատասխանի» չկան (Համմտ· Թ· 1010: Ապա Թղ· 43ա–67բ· ա–ղօթքներ վարդապետին, առ վէրան Քրիստոս, առ Մ· Կոյս եւն:

Թղ· 68ա–72ա կայ՝ «Պարտաւանք կարեցեք Անանիայ Հաւիկապետի, Արիսէ Հեսոցն Համայհեաւոյ, որոյ եկեղեցւոյ մանկանց հալածող եւ Անանիայ Հաւիկապետան հերձուածող, անիծեալ հակառակ ուղղապատանիս» Ա — Ք· վերջին տունն է «Քոյ սուրբ եւ պատուական արեամբ եմ գնեալ, մի մատներ դիս մոհանսի Յօհաննս, որ քեզ է փրկեալ, մի լիցցի արդիւնքն քո ընդունայնացեալ»: — Ապա Թղ· 74ա—79ա· ապաստակներ եւ օրինակք Թուոց եւն:

Բ· Պարզատօմար· Թղ· 80ա· «Խրատ վասն կատարմանն պարզատօմարականի ապիւսակիս: Կալ զքեզուականն, յորում ամի եւ իցես ի հետեւեալ ապիւսակսդ, որ գտանի ի յառաջին տուփն», ապա՝ ապիւսակներ եւ ապա՝ «Յաղագս կենդանակերպից» եւ յետոյ՝ «Խրատ յաղագս ձայնիւտի» եւ յետոյ՝ ամիսներու ապիւսակներ — սկսած Յունուարէ մինչեւ Դեկտեմբեր: Այս Պարզատումարը տպագիր է եւ կը սկսի տպագրուած դրքին 373 էջէն ու կը հասնի 400րդ էջը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, բայց Թղ· 2բ կայ՝ «Մկրտիչ Քվականը Ապրիլի Ը· ՌՄԽԶ»:

1012.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

Նախ քան 1765

ԹՈՒՂԹՔ՝ 216: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 · 5·5: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ 27, իրաքանչիւրը՝ 8 բուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ բաբակ, բայց մաքուր: — ԿԱԶՄ՝ փայտ լաքածածկ եւ կաշեպատ, զօրաւոր, մաքուր, ճոխօրէն դրոշմազարդուած, մաքուր, կոճակի կողմը մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մաճր եւ սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ամէն գլուխ զարդագրով կը սկսի, Աւետարաններու սկզբնատողերն ալ թոչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ այս է՝ խորագիրք Աւետարանիներու ճաեւ գլուխներու՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 5ա, 61ա, 108ա, 169ա գոյնզգոյն շրջագծեր: — ԼՈՒՍԱՆԾԱԶԱՐՔ՝ շատ, լաւ: — ՆԿԱՐՔ՝ բղ· 2ա· Մատթէոս ճստած ձեռքը գրիչը, կապոյտ մանուշակ գոյնով զգեստ հագած, աջ կողմը հրեշտակ մը, բղ· 67բ· Մարկոս ճստած կապոյտ եւ մանուշակագոյն զգեստով գրիչը ձեռինն կը գրէ· բղ· 107բ Ղուկաս կապոյտ եւ մանուշակագոյն զգեստով ճստած եւ ձեռքերը պարզած, բղ· 168բ Յովհաննէս կանաչազգեստ· ամէնին ալ մօրուսաւոր· աճոնց դէմքերը

սիրուն չեն գծուած, իւրաքանչիւրը ունի իր մօտ իր յատկանշականը (հրեշտակ, եզ, արծիւ) եւ իր կոճակի կոդմը շէնք մը կամ քաղաք մը: — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ քղ· 1ա–բ, 2ա, 66բ, 67ա, 168ա, 215բ, 216ա–բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԲՃԺԴ (1675է յառաջ): — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք: — ՏԷՐ՝ մահտեսի Խաչիկ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 214–5: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1915էն վերջ մնած է ձեռագիրներու հաւաքածոյի մէջ:

Մատեանս է Աւետարան փոքրատիպ, ուր նախադրութիւններով, պլնասյաններով եւ համեմատութիւններով ամփոփուած են չորս Աւետարանները: Թղ· 2ր· Մատթէոս (նախադրութիւնը չէ դրուած, բայց ցանկը կայ): — Թղ· 65ր· Մարկոս (կայ Մարկ· ԺԶ· 9–20): — Թղ· 105ա· Ղուկաս: — Թղ· 169ա· Յովհաննէս (ծայրը չկայ «Իրք չնացեալ կնոջ»):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· դրչէն չկայ, սակայն դրուած կայ Թղ· 214բ–215ա· «Գոյնդդոյն ծագկով է լի, Հոգւոյն սրբոյ Աւետարանի, Հայոց պարծանք է աքանչելի, միշտ բարեխօս է առ մեզի, թվին ՌԲՃԺ·ի (1765) ամսեան Յունվարի մէկի, ի վայել է մահտեսի Խաչիկի, սոյ էր սրպի տէր Միքայէլի, չատ մարդ կասէ ոզորմած հոգի, ուրախութեամբ եւ ընթեռնի յօժար կամօք Հայր մեղոյ ասի, սորայ բաշխողին այլ մէկ բերան ասի, արքայութեան ժառանգ լինի ամէն: Թվին ՌԲՃԺ Դեկտեմբերի Թ·ումն ես հանդուցեալ հոգի տէր Միքայէլի սրպի մահտեսի Խաչիկս Դավթանլուց դու(ր)ս էլայ գնացի ի տուրք եւ տասուածաչէն քարտէն երտասդմ, ուխտս կատարեցի, Յունիսի ԻՐ·ին տալոյմաթ Աստուծով եկայ պախիլ էլայ Դավթանլու: Տէր Աստուած ամենայն քրիստոնէից եւս արժանի անէ տուրք աթոռին, նայեւս տուրք Աւետարանիս տէր Միքայէլի սրպի մահտեսի Խաչիկիս է, ով ոք որ զարթոյ զանպիտանս եւ զանարժանս այլ մէկ Հայր մեղայիս յիշէ»:

1013.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ՌՃԺԹ = 1709

ԹՈՒՂԹՔ՝ 259: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ 25, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ կաշեպատ, գործագոյն, ճոխօրէն դրոշմազարդուած, կոճակը ճեղուած եւ փականճճերը հանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն քղ· 1–5 եւ 248–49 ծայրերը մաշած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սաղմոսներու առաջին տառերը քոչնագիր եւ ձկնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր քանաճով, նաեւ մանուշակագոյն: — ԽՈՐԱՆՔ՝ քղ· 9ա, քազմագոյն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ քղ· 39ա, 72ա, 105բ, 150ա, 159ա, 185բ, 210ա, երփներանգ, բաւական յաջող: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ ընտիր: Թղ· 9ա լուսանցքին ամբողջ երկարութեամբ: — ՆԿԱՐՔ՝ քղ· 8բ· Ս· կոյս Յիսուսը գրկին մէջ, սիրուն չէ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 252բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԺԸ (= 1709): — ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն դպիր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ նոյն: — ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 259ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Սաղմոսարան, ուր սաղմոսներու բաժանումները կիսախորաններով եղած են, Թղ· 9ա· «Երանեալ է այր» եւ վերջ՝ Թղ· 233ր· «Փոքր կի ես» են:

Ալջեւը Թղ· 1ա կարճ դրութիւն մը, սրուն սկիզբը կը պակսի պատռուած բլլալով, սպա՝ «Փառաց փառաց վառաս առնգուր, վառաք քո յաւիտեան երկնացուք...»: — Թղ· 1բ–5ա· կաբեւոր սաղմոսներու սկիզբի բառը կամ բառերը խոշոր գրերով քանի մը անգամ գրուած: Թղ· 5բ· «Տաղ Ցավասափի սրպոյ Քաղաւոր Հնդկաց ...՝ Ցորժամ Հայրն երկնաւոր յերկիր հաճեցաւ եւ բանն Աստուած իջեալ յերկնից մարմնացաւ, ի խաչափայտն ելեալ սիրով բարձրացաւ» են են: Սաղմոսարանին վերջը Թղ· 234բ· կան՝ «Օրհնութիւն երից մանկանց»: — Թղ· 238ա· «Մեծացուսցէ եւ Օրհնութիւն Զաքարիայի»: — Թղ· 242բ· «Տէր յերկնից»: — Թղ· 241բ· «Աղօթք Մանասէի, Տէր ամենակալ»: — Թղ· 244բ· «Հաւատով խոստովանիմ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 249ա· (Դրչէն)· «Այս է Սաղմոսարանս դպիր Արիւթիւնին ձեռամբ գրուեցաւ տուրք Աստուածածնայ եկեղեցին: Աստուած հատուսա պահապէ: Նորայ Հայոց թվականիս ՌՃԺ եւ Ընի» (= 1709):

1014.

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՑՈՑՑ ԵՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 121: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 12: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 9, իւրաքանչիւրը 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ կոշտ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, առջեւի կողքը մէկտեղէն կտրուած է, բայց լաթով մը միացուած, կռնակը բոլորովին ջայքայուած, փականները իսկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւի քղքերը շատ սեւցած, քղ· 1–2 ծակծկած, 121 մեծ մասով պատռուած ու հանուած. հետեւը քերի: — ԳԻՐ՝ տգեղ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆ՝ քղ· 65ա խեղճ բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ, տգեղ բաներ: — ԹԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ԿՆԻՔ՝ քղ· 67բ· «Քրիստոսի ծառայ Պօղոս»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ հետեւի կողքի ներսի դին կայ՝ «Ասոաֆեցաւ ձեռագիրս ձեռամբ Հ· Մատթէոսի Հաճեան ի խոտորջրոյ ի Սուճինց գեղջէ ի տանէն հայիկեանց (հայկայ)»:

Մատեանս է (քղ· 1ա) «(Յ)Աւետարանացոյց, Տօնացոյց *եւ կարզաւորութիւն եւ հրահանգ տէրունական տաւնից, զոր եղեալ եւ սահմանեալ է սրբոյն Սահակայ Հայրապետին, զոր ընկալեալ ի նմանէ այս է*»: — Քղ· 2ա· «*Աստուած յայտնութեան Ճրագալոյցին առաջի յառաւ, ասայ կան· զլուխ Զայ ահ· ԲՁ Ուրախացիր սրբուհի*»: Թերի է, թուղթ պատռուած եւ խնկած (*համմա· թ· 632*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի: Քղ· 64 կայ՝ «*Ակնեայ Հոգիտ սուրբ Աստուած տկար անձինս*» եւ Քղ· 1բ· «*···այս··· յգուս Վարդանեայ յիշատակի*», իսկ Քղ· 1ա· կան անունները մը:

1015.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԶ՟ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 323: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ մինչեւ ԺԸ նշանակուած եւ ապա անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ իսկած, միայն քէ կռնակի կաշին գալարուած մնացած է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ քէ առջեւէն եւ քէ հետեւէն քղքեր իսկած, ինչպէս մարմնէն բաժանուածներ կան (քղ· 1–11): — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ կանոնաւոր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շարականներու սկիզբները կան փոքրիկ եւ սիրուն զարդեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանուշակագոյն: — ԽՈՐԱՆ՝ քղ· 119ա, բազմագոյն զարդ մը: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ քղ· 11բ, 37ա, 92ա, 215ա, 274ա, 311ա, կապոյտ, կանաչ եւ մանուշակագոյն եւ ոսկի գոյներով շերտեր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ քղ· 11բ, 37ա, 119ա, 92ա, 215ա, 230ա, 274ա, 302բ, 311ա գեղեցիկ գլխուածքներ: — ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ քղ· 22բ, 26բ, 180ա, 181բ, 237բ եւն իբրեւ լուսանցազարդ դրուած են սուրբերու պատկերներ՝ դիմագծեր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ՟ դար: — ԳՐԻՉ, ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, գուցէ իսկած: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 12ա· «Ասոաբեալ ի Նայասցէ յամի 1913 27 XI Հ· Գաբրիէլ Ծ· վ· Մէնեվիշեան»:

Մատեանս է Շարակնոց, *խոպերով*: *Սկիզբը կը պակսի, այժմ «Երգեցէք» չարականին սա բառերովը կը սկսի (քղ· 1ա)* «*ՅԱննայէ մօրենին Մարիամ, յոր վառեցաւ հուրն աստուածային, զոր եառեալ Մովսէս*»: — *Խորանով է (քղ· 119ա·) «կանովն սուրբ Զաւակին», իսկ կիսախորանով են միւս բաժանումները — համաձայն սովորական Շարակնոցներու — շատ մը քղքեր իսկած են, այսպէս քղ· 11բ·է, 25բ·է, 149բ·է, 163բ·է, 243բ·է, 277բ·է, 291բ·է վերջ: Նմանապէս վերջաւորութեանը քերի կը մնայ: — Յարութեան Դկ· չարականէն (օրհնութեան) ունի միայն մաս մը: — Քղ· 77բ· «Յովհաննէս (վարդապետի) ասացեալ ի սուրբն Գրիգոր, Այսաւր զուարճացեալ ցնծայ եկեղեցի»: — Քղ· 81բ· «Նարիւն ի լեառն Սեպուհ, Լերինք ամենայն այսաւր ցնծայէք»: — Քղ· 207բ· «Արեւելք զերարփինն»: Կան նաեւ Շարակնոցներու մէջ Ն· Շնորհալիէն առնուած երկերը (քղ· 109ա եւն):*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի կան իսկած են:

1016.

ՏԱՂԱՐԱՆ

ՌՃԼԶ = 1686

ԹՈՒՂԹՔ՝ 142: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ 11, իւրաքանչիւրը 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ բուղք: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ կաշեպատ, զարդերով, լաւ վիճակի մէջ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը մաքուր, բզ· 129ա–137բ, կազմէն բիչ մը անջատուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, երկու գրչէ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բռչնագիր, փոքր եւ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, ճաեւ առաջին տողերը եւ տնեբրու առաջին գրերը: — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆ՝ բզ· 2ա սիրուն բան մը, մանուշակագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔԻ՝ բզ· 2ա, 11ա, 14ա, 26բ, եւն ծաղկազարդեր եւ տերեւազարդեր, սիրուն: — ՆԿԱՐՔ՝ բզ· 53բ Յարութիւն Քրիստոսի, բաւական յաջող: Թզ· 1ա կաճ բոլորակ գծուածքներ: — ԴԱՏԱՐԿԻ՝ բզ· 1ա–բ, 89բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԼԶ = 1686 Ստամպոլ: — ԳՐԻՉ եւ ԾԱՂԿՈՂ՝ նաչատուր: — ՏԼՐ՝ Յովհաննէս: — ԿՆԻՔ՝ Թզ· 11ա եւ 45բ Ք(րիստոսի) Ծ(ատոյ) Օհաննէս Ստեփան 1826»: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ գնուած է 16 փրաղգի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 134բ:

Մատեանս է Տաղարան, *ուր հետեւեալ տաղերը ամփոփուած են*:

1· *Թզ· 1ա·* «*Տաղ աւետման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Աւետիս քեզ Մարիամ, դուռ Գաբրիէլ սկզբնաւորեսցայ*»: Ա—Ք:

2· *Թզ· 5ա·* «*Տաղ ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Կայր կայսն ի յայրին, կայր եւ գուարճանայր*»:

3· *Թզ· 7ա·* «*Տաղ մկրտութեան, ասայ, ելէկ պիտես: Այսօր ձայնն հառոյական յերկնից իջեալ հառոյական*»:

4· *Թզ· 8ա·* «*Տաղ Յովհաննու Մկրտչի: Յովհաննէս մեծ մարգարէ, երկրպագող ի յարդանդէ*»:

5· *Թզ· 11ա·* «*Տաղ ծննդեան ի Տէր Ներսէս Կլայեցւոյ ասացեալ: Նոր Ադամն հնոյն Ադամայ որդիացաւ ի կուսէն Աստուած եւ մարդ նոր խառնեցաւ*»:

6· *Թզ· 13ա·* «*Տաղ ծննդեանն եւ մկրտութեան Քրիստոսի: Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ յայտնեալ*»:

7· *Թզ· 14ա·* «*Տաղ ծննդեան: Հրճուեալ այսօր մեք հոգեկէս ուրախութեամբ սուրբ կուսական*»:

8· *Թզ· 16բ·* «*Այլ տաղ ծննդեան: Այսօր երեւեալ անհասն ի բարձանց*»:

9· *Թզ· 17ա·* «*Տաղ Աստուածածնին եւ ծննդեանն ասա: Աստուածածին մայր լուսոյ, տաճար բանին Աստուծոյ*»:

10· *Թզ· 17բ·* «*Անճառ եւ խորհուրդ սքանչելոյ յայտնութեան*»: Ա—Ժ:

11· *Թզ· 18ա·* «*Յորդորակ ի ներսիսէ Հայոց կաթուղիկոսէ: Աստեղծող մանկանց մանուկ ցուցաւ*»:

12· *Թզ· 18բ·* «*Տաղ ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ: Աւետիս մեծ խորհրդով խորհուրդ ծածկեալ մեզ յայտնեցաւ*»:

13· *Թզ· 19բ·* «*Այլ տաղ Աստուածածնայ եւ ծննդեան: Երգ նոր աւետեաց, բարբառ այսօր մեզ հնչեաց*»: «*երգ ներսէսի այս է*»:

14· *Թզ· 20ա·* «*Տաղ ի Պետրոս վարդապետէ ասացեալ: Գովեստ բերկրանաց հրճուականն հնչմամբ: Գովեստ ի սուրբ կոյսն Մարիամ է*»:

15· *Թզ· 23ա·* «*Տաղ ծննդեան Գաբրիէլ վարդապետէ: Անճառ անքնին, ծագիկ լուսածին*»:

16· *Թզ· 25ա·* «*Տաղ Աստուածածնի ի Մխիթար վարդապետէ: Մաքուր տաճար եւ բնակարան անմահին*»: «*Մխիթարէ*»:

17· *Թզ· 26ա·* «*Տաղ քառասնօրեայ պահոց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Քրիստոս վասայ թաղաւորն այսօր եկեալ ի տաճարն*»:

18· *Թզ· 28բ·* «*Տաղ Յովհաննու յորդորակ է, Տեառն ներսէսի ասացեալ: Անմարմնոցն հրեշտեաց մարմնով հայտնի սուրբ Յովհաննէս*»: Ա—Ք:

19· *Թզ· 29բ·* «*Տաղ կիրակասի եւ մօրն նորա Յուլիտայ: Սուրբն Յուլիտա պատառ մեծաց, պարմ եւ պատակ թաղաւորաց*»:

20· *Թզ· 30բ·* «*Տաղ սրբոյն Սարգսի զօրավարին: Վկայից հանդիսից հրաշալի, նահատակաց հաղորդեալ Քրիստոսի*»:

21· *Թզ· 31բ·* «*Տաղ Ս· Սուքիասեանցն: Երջանիկ հոգիահրաչ էրանելին սուրբն Սուքիաս*»:

22· *Թզ· 32բ·* «*Տաղ սրբոյ Ոսկեանց քահանայիցն: Սուրբ Ոսկի քահանայդ նահելի, ճգնաւոր նահատակ պանծալի*»:

23· *Թզ· 34բ·* «*Տաղ եւ մեղեդի Սահակայ հայրապետին: Եկայք պատրաստեալ պայծառացուք ուրախութեամբ*»:

24· *Թզ· 35բ·* «*Տաղ եւ մեղեդի սուրբ քահանայիցն Գէորգեանց: Ի հանդէս ուրախ ձեր ուրախացեալ ցնծամբ հարք*» եւն:

25· *Թզ· 36բ·* «*Տաղ եւ մեղեդի անուանակին անայր ասայ: Ա՛ հայրդ ապաչեմ անուանակի որդւոյս ողորմեա*»:

26 · Թղ · 39ա · «Տաղ սրբոյն Գրիգորի մեծի Լուսաւորչին ... ։ Սրտիկիս ձայնիւ ազաչակիմք, այսօր ի յիշատակ հօր բարեխնամ մերոյ» ։ «Սրբոյն Գրիգորի երգ ի ներսէս ծառայ(է)» ։

27 · Թղ · 42բ · «Տաղ Անտոն ճգնաւորին եւ այլ սուրբ հարանց ։ Անձամբ խոնարհիմք ի ճգնութիւնս քո» ։

28 · Թղ · 44ա · «Խրատք պիտանիք Յովհաննէս վարդապետէ ասացեալ ։ Յամենայն մերոց ի պատ ասէ պու կայիր» ։

29 · Թղ · 45ա · «Տաղ Աստուածածնին · յԱռաքել վարդապետէ Բաղրշեցւոյ ասացեալ ։ Անճառ ճառագայթ լուսոյն, ի քէն մարմնացեալ պայ նոյն» ։ Ա—Ժ ։

30 · Թղ · 46բ · «Այլ տաղ սուրբ Աստուածածնոյ ասայ ։ Կենաց տապանակ աստուածածին տախտակ, լեառն արձանունակ աչխարհալիր վիմին» ։ «Կայան Մարիամ է» ։

31 · Թղ · 47բ · «Ողբ սուրբ Աստուածածնին ասայ եւ գեղեցիս յիշեայ ։ (Սկիզբը թեբի) ... ապատեայ ։ Զեզ հայ յերկնից պարգեւեայ, մանանայիւ կերակրեաց» եւն ։

32 · Թղ · 49բ · «Տաղ յաղագս խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։ Անեղ Որդին Հօր միածին, բազկատարած այսօր եկաց ի յատենին» ։ Ա—Ք ։

33 · Թղ · 54ա · «Տաղ եւ մեղեդի յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ։ Ա...° առաւօտեան ճեմեալ իւր անձուկ ծագմամբ ծագման արեւելք, ծագման արեւելք անուն այն արուսեակին» ։

34 · Թղ · 55բ · «Այլ տաղ յարութեան ։ Ով քաղցրառձայնէր, քաղցրախօսէր երգով, ով քաղաքապետ դիշերային զուարթոյն» ։

35 · Թղ · 56ա · «Այսօր աւետիս ձեզ ննջեցեալդ, այսօր ցնծացէք ի խորս դժոխոց» ։

36 · Թղ · 56բ · «Այլ տաղ յարութեան սուրբ ։ Գոչէր հրեշտակն ի վիմին վասն յարութեան Յիսուսին» ։ «Գրիգոր» ։

37 · Թղ · 57ա · «Տաղ յարութեան ։ Ո° չարչարեալդ վէմ երկնաւոր երից դիմն հոգեւոր» ։

38 · Թղ · 58ա · «Ի սմին աւուր այլում դիմաց յայնի յերկուց Կրկնոպեաց» ։

39 · Թղ · 58բ · «Տաղ յարութեան ի տէր նեռէս կաթուղիկոսէ ։ Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ այսօր ի նոր դերեզմանէն» ։ «Ներսէհ բանս» ։ — Թղ · 59բ · «Յորդորակն է փոխէ գձայն եւ ասա ։ Կանայքն արտասուօք լային, պրարձօղն արտասուաց» ։ «Կաթուղիկոս» ։

40 · Թղ · 60բ · «Տաղ յարութեան ։ Ի գերեզմանէն գմարմինն, ով պարտիզպան, երէկ դու բարձեր ասա պի ես առնուցում» ։

41 · Թղ · 61ա · «Այլ տաղ յարութեան ։ Մայր մարմնացեալ բանին, ընդ կանանց երամին» ։ «Մկրտիչ է» ։

42 · Թղ · 61բ · «Այլ տաղ յարութեան ։ Յարեաւ յաւուրն երրորդին, գոչէր հրեշտակն ի վիմին» ։ — «Յորդորակ անայլ ։ Նստեալ կանայքն ողբային առ գերեզմանն անմահին» ։

43 · Թղ · 63ա · «Մի շաբաթի օր հանդրտեան կանայքն եկին ի գերեզմանն · մին մէկ տուն ։

44 · Թղ · 63բ · «Տաղ նոր կիրակէ ։ Այսօր նոր արեւ հարեալ ի նորահրաչ արեգակնէ ի նոր» ։

45 · Թղ · 64ա · «Զխոցուած տիպին ձեռամբ տեսեալ ի նոյն մարմին որ յարուցեալ» ։

46 · Թղ · 64բ · «Տաղ յաշխարհամատրան ։ Ուրախ լեր հարան ի յերկրէ երկրեալ գչիսց յաշխարհէ» ։

47 · Թղ · 65բ · «Տէր մեր որդին Մարիամուն, Հօր փառակից իւր եւ Հոգու» ։

48 · Թղ · 66ա · «Մեծահրաչէ կիրակէ ։ Այսօր անդրանիկ Հօր միածին Որդին յերկինս սլանայր աղամային կերպիւ» ։ «Անդրիաս վարդապետ» ։

49 · Թղ · 67ա · «Պենտեկոստէի աւուր ասայ ։ Այսօր սուրբ Հոգին Աստուած եկեալ յաշխարհս» ։

50 · Թղ · 67բ · «Տաղ սրբոց Հռիփսիմեանց ։ Առաւօտ լուսոյ յարեւելեան ազանց, օրհորդն սուրբ յարեւմտից ծագեաց» ։ «Առ Հռիփ ։» ասա՝ յորդորակ ։

51 · Թղ · 69ա · «Տաղ կաթուղիկէ էջմիածնի ։ Սուրբ տաճար տէրունական, եկեղեցի աստուածական» ։

52 · Թղ · 69բ · «Տաղ ննջման սուրբ Աստուածածնի ասայ ։ Այսօր Գաբրիէլ հրեշտակապետն եկեալ, բերեալ ղբրարեան պսակ» ։

53 · Թղ · 71ա · «Տաղ փոխման Պետրոս վարդապետէ ։ Սուրբ Աստուածածին կուսին, անարատ հարսին, յանկալի գուարթնոց ընդունին» ։

54 · Թղ · 71բ · «Այլ տաղ ի Պետրէ ։ Առաջնաճաշակ պտղոյն ճաշակման առաջին մարդն» ։ Ա—Ք ։

Թղ · 75ա · ասկէ վերջ կը գրուի՝ «Այս կոչուի յեսայ գրեցաւ սուրբ Աստուածածնին կուսին անարատի ։ Սորայ է մնացեալ ասայ քէ գիտես ։ Երկնայինին մանանային, ասկէ սպասին մատամբ ձեւագրեալ բանին քարեայ տախտակին» ։

55 · Թղ · 76ա · «Տաղ Խաչի ասայ անուշ եւ գարմանալի ի ներսէսէ ։ Կենաց փայտ տնկեալ դրախտ տնկոցին դեղեամ» ։ «Կաթուղիկոս» ։

56· Թղ· 76բ· «Այլ տաղ երեւման Խաչի: Խաչն ի նախնումն երեւեցաւ ծագկեալ ի դրախտն աստուածատունկ»:

57· Թղ· 48բ· «Տաղ Վարագայ սուրբ Խաչի: Յամփոփեալ գնչան խաչին ի Վասպուրական երկրին»:

58· Թղ· 79ա· «Տաղ պիւտի սուրբ Խաչի: Այսօր եղեւ պալ դչխոյին, մօր արքայի ինքնակալին»: — «Փոխ է· Ի դառնել կենաց փայտն, բարեաց անուշ հոտն խնկին»:

59· Թղ· 81բ· «Տաղ Եօթանասան եւ Բ. առաքելոցն Քրիստոսի: Աղաչանօք մաքուր դասին, եւ առաքելոց փոքու հօտին· (չատ քիչ բան դրուած)»:

60· Թղ· 82ա· «Տաղ սրբոց կուսանացն: Ի կենարար փայտէն ծագկեալ խաչին պատուղ բամպասանեալ»:

61· Թղ· 82բ· «Տաղ համօրէն ճգնաւորաց: Աստուած բարձրացեալ ակրտ երկնային եւ թագաւորդ ամենայնին»:

62· Թղ· 83ա· «Տաղ սրբոյն Մինասայ, երմոկինայ եւ Գրաբոսի: Տէր բարեբար Հօր Միածին, Յիսուս Քրիստոս Որդի Կուսին»:

63· Թղ· 83բ· «Տաղ սրբոց առաքելոցն: Առաքեալ Աստուածորդւոյն ի ծոցոյ Հօր առաքելոյն»:

64· Թղ· 84ա· «Տաղ սրբոց հայրապետացն: Այսօր մայր Սիոնի ցնծայ ուռնելով, բանայ, պատպատա զարդարի փառօք»: Ա–Թ:

65· Թղ· 84բ· «Այլ տաղ սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետի յԱռաքել վարդապետէ: Անճառ միածին, Հօրն երկնաւորին, ընտրեալ ի Յակոբ քրտրէ մարմնային»: «Առաքել վարդապետի է»: Վերջը՝ «Երդոյս երդողին ակր Առաքելին, մաղթանօք սրբոյն Յակոբայ տէր մեզ ողորմի»:

66· Թղ· 86ա· «Այլ տաղ Վարդավառի ասայ անուշ: Այսօր ցնծայ լեառն Թափոր եւ դուարճանայ մեծ Հերմոն»:

67· Թղ· 88ա· «Տաղ սուրբ Էջմիածնայ: Ահայ ցնծայ Վաղարշապատ մայրաքաղաք երկնակատար»:

68· Թղ· 88բ· «Տաղ վերացման խաչի: Ես ձայն առիծուն ասեմ, որ գոչէր ի քառաթեւին»:

69· Թղ· 90ա· «Տաղ խաչի: Սքանչելի սուրբ նշանդ պատուեալ եւ փառօք պարգեւեալ»:

70· Թղ· 91ա· «Աստուածածին կոյսն Մարիամ, կայր առ ի խաչին իւրոյ Միածին, հեղոյր արտօսր կսկծմամբ սրտին»:

71· Թղ· 95բ· «Աստուած անեղ անպատրաստ եւ անդրննա(յ) Բանն ի Հօրէ յառաջ բղխեալ լոյս եւ արքայ»· Ա—Ֆ:

72· Թղ· 97բ· «Տաղ եւ խրատ հոգեւոր ասացեալ ի յԱռաքել վարդապետէ: Ամենայն փառք մարդոյ պատարկ եւ ունայն, Սողոմոն պայս պատմէ չնորհիւ սէրունական»: Ա—Ֆ: Ապա՝ «Առաքելի է»:

73· Թղ· 102ա· «Տաղ խաչելութեան: Ծարաւեցաւ Տէրն ի խաչին որպէս զմարդ»:

74· Թղ· 104ա· «Տաղ յարութեան: Մխաչաթափ աւուր հանգստեան կանայքն եկին ի պերեզմանն»: Ակէ՝ տուն մը առջեւը դրուած էր, հոս ուխտ տուն կայ:

75· Թղ· 105բ· «Տաղ սուրբ Աստուածածնայ: Անճառին բանին հաչտարան, պերազդն պատր Մարիամ դու յերկնից պովեալ»:

76· Թղ· 107բ· «Տաղ ծննդեան անուշ ասայ եւ պեղկելի գրիչս յիչեայ: Սեաւ եմ պեղեցիկ գուսար ես այի յերուսաղէմ»:

77· Թղ· 108ա· «Տաղ սրբոյն Գրիգորի եւ Հռիփսիմէի: Ի յեղս արեւու արեւ ծագեցաւ մեզ յարեւմտից»:

78· Թղ· 109ա· «Տաղ Վարդավառի Գրիգորի Նարեկացւոյ: Գոհար վարդն վառեալ (կրկ·) ի վեհից վարսից արփեննից»:

79· Թղ· 110բ· «Տաղ Յոհաննու Ոսկեբերանին: Ի յորովայնէ ընտրեալ (կրկ·), ճըշնութեամբ փրկչիդ հետեւեալ»:

80· Թղ· 111բ· «Տաղ հրեշտակապետացն: Գովեստ բերկրանաց քաղցրաձայնեալ երգեմք ձեզ հրեշտակապետք» եւն: «Գրիգորի»:

81· Թղ· 112բ· «Տաղ ի տէր ներսէսէ սրբոյ առաքելոյն: Եկայք զուարճացեալք պայծառասուք ոճնիւս»: «Երգ այս է Ներսէսի»:

82· Թղ· 113բ· «Այլ տաղ սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին: Վարժից հանուրց եկեղեցւոյ քանոն եւ կարգ սրբոց մանկանց»: «Վարդապետ»:

83· Թղ· 115ա· «Իգնատիոսի հայրապետին ասայ: Իգնատիոս մանուկ բարի Տեառն պրկացն իսկ արժանի»:

84· Թղ· 116ա· «Տաղ յարութեան: Այսօր յարեաւ ի մեռելոց Աստուածորդին, այն որ կամաւ իւր բարձրացաւ ի փայտ խաչին»: «Առաքել»:

85· Թղ· 116բ· «Ցողք հոգւոյ Առաքել վարդապետ: Աչք իմ ծովացեալ, կեանք յինէն հոսեալ»: Ա—Ֆ: Ապա՝ «Տէր Առաքել»: (Թ· 63, Ա· § 1 բ):

86· Թղ· 120· «Տաղ Աստուածածնայ պատերասնօք պոչեմք առ քեզ սուրբ անճառ սիրամայր»: Ա—ե:

87· Թղ· 120բ· «Տաղ կիրակէի աւուրց: Աստուած եղիր պկիրակին, մատամբ իւրով պրեայ ի տախտակին»:

88· Թղ· 122բ· «Ցողք: Առ քեզ ապաստակեմ հառաչմամբ ձայնիւ ակր Յիսուս»:

89· Թղ· 123ա· «Գոմատանք տպօթիկ յԱռաքել մարդապետէ առացեալ· Ցոմատա-փու պոյնն առայ։ Աւրհնեալ անուն անմահ տուրդ թագաւորին»։

90· Թղ· 124բ· «Նորին ներսէսի Տէառն Հայոց առացեալ։ Աբթունք եղերուք, արթունք իմաստունք»։ Ա—Ք։

91· Թղ· 125բ· «Այս այլ յորդորակ է։ Թագաւոր փառաց եւ անուանդ ահաւոր, քաղցրացոյն ողմոսք մեր առ քեզ լղմաւոր»։

92· Թղ· 128բ· «Զկնի Իւզարբերիցն ասա ևրկ լսա պատչամի։ Իջևալ Հոգին յառաքեալսն եւ հրապինեալ պրնարեալսն անկէպ» եւն։

Թղ· 129բ· «Զկնի եւ ևս խաղաղութեան յետո Տէր պարմեայ ասայ։

93· Թղ· 130ա· «Աստուածածնին ամէնաօրհնեալ պատարտանս մեր ընկալ»։ Ա—Ք։

94· Թղ· 134ա· «Այս ուրիչ է։ Պատճառ եւ սկիզբն մեր վրկութեան, ամէնօրհնեալ կոյս անապականն»։ (Այս վերջիններըս համաոտ մատենքներ են առ աւրըս)։

95· Թղ· 135բ—138բ· «Պրատ պիտանիք ի վերայ ձայնից երաժշտից եւ դպատից եւ վասն ներհմտեցելոց ուղղիչ եւ յորդորիչ առ ի ջանալոյ, բայց պարտ էր մի մի տաղիցն խորագրերն դրել վասն որոյ յետոյ պատք, ատա եղաք։ Այս մեղեդիս է ահաւոր, յառաջ պնա դու փառաւոր, թէ դաս առեր ես կամաւոր» եւն։ — Թղ· 139ա — 142բ· Ցանկ։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 134բ· (Գրչէն)· «Փառք եւակի անբաժանելի եւ մի տէրութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեան յաւիտենից ամէն։ Որք զծնրանս Հոգւոյն սրբին եւ զնոյ ժամանակս երկնչին զկանակաւոր զերպ տաղից ի պայծառութիւն մանկանց եկեղեցւոյ։ Նախ ի Ներսէսէ Հայոց կաթողիկոսէ եւ ի Գրիգոր Նարեկացւէ, եւ ի Գրիգոր կաթողիկոսէ եւ Առաքել վարդապետէ։ Եւ այլ մեռելյարոյց Հայրապետաց եւ աստուածարան վարդապետաց։ Բայց զրաւ եղեւ այսմ մատենի ի ներ մարմնութեան Բանին Աստուծոյ 1686 ՌՈՁԶ եւ ի համաթուութեանս մերոյ 1133 Ռճլե Ցունիսի Ի եւ ե ի հայկազն քաղաքն Ըստամպօլ (sic) ընդ հովանեաւ սրբոյ Աստուածածնի բազմախոտրականի։ Արդ որք հանդիպիք աստուածայնոյ երգարանիս այսմիկ բնթեռնելով կամ հաբեւանցի զբօանելով Աստուած ողորմեսցի մեզ յիշատակել(°) մի խնայէք, զի կարի աչխատանօք եւ փափագանօք ի բազում ժամանակ բակրեսցայ ժողովել ի վայելումն անձին իմոյ եւ յիշատակ յետ իմոյ հանդիպողացդ։ Եւ խնդրեմ ի ձէնջ յիշել զիս զնաչատուր դպիրս եւ զհայրն իմ զմահտեսի Սաֆարն եւ զծնօղս իմ կոհարն (sic) եւ զուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյն մերոյ։ Իսկ որք չէք ներհմտեցեալ այսմ երգարանիս, մի այլ ինչ բարուրէք յանդղնաբար, այլ ջանացարուք ուսանիլ եւ ի փառս վերաբնծաւել (sic) Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ընդ Հօր եւ սրբոյ Հոգւոյն այժմ եւ անդրաւ յաւիտեանս ամէն»։ Վերջ։

2· Թղ· 139բ· (Տարբեր գրով)· «Այս փոքրիկ տաղարանս պօյանի մահտեսի Աւետիքի որդի տիրայու։ Ցովհաննէսին է» (ապա կնիքի պէս բան մը)։

1017.

ԲԱՌԳԻՐՔ

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 90։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 7·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 4·5։ — ՏՈՂՔ՝ 24։ — ԹԵՐԹՔ՝ 8, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ ամուր։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ, կաշեպատ, փիչ մը վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր։ — ԳԻՐ՝ ճօտրպիր, մաճր։ — ԶԱՐԴԱՓԻՐՔ՝ հասարակ բաճեր։ — ԼՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա կապայտ եւ մանուշակագոյն գարդ մը։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐՔ՝ թղ· 2ա, պարզ։ — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա–բ, 73բ, 90ա–բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անյայտ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1911ին Հ· Օգ· Ամրիկեան կարնէն ղրկած է։

Մատեանս հ՝ Բառգիրք, ուր կան՝

1· Թղ· 2ա—16ա· «Այս բառք բազմաձայնք համանուանց բազմաձեալ դամինայն, որ ինչ միանգամ են անուանիւ հեբրայեցի յօրէնս ի մարգարէս (եւ ի) նոր կտակարանս թարգմանեալ եւ մեկնեալ յերրայեցւոյն ի յոյնս եւ ի յունէն ի հայ կարգաւ ըստ նչանագրաց ալֆաբեթիւ երրայեցւոց, ,թէ պի՛նչ մխարանութիւն անուանց ունիցին։ Ալիւֆ ուսումն նչանագրաց։ Բէթ բնակեցայ ի դմա»։ — Թղ· 2բ· «Բառք երրայեցւոց։ Ադամ երկիր կամ կոյս կամ երկիր մարմնացեալ, կամ երկիր»։ Համառ· Թ· 337 Բ· 1։

2· Թղ· 16բ—71ա· «Այս բառք են քերթողականք վասն չափոյ համերական տառիցն, վասն դի քերթողական արհեստքն չափաբերականք են եւ չափով վարին, եւ են որ դեղջուկք են, որով ճարտասանքն վարին, դի յամախասկս փոխարերին սակս զարդու ճարտասանիցն։ Եւ հարկ է յոդնահամար ե-

զանիլ: Աստուածազան, *աստուածազարդ աստուածարեալ, յԱստուած զօրանալ*»: (*Թ*· 337, *Բ*· § 2)։

3· *Թղ*· 71*բ*· «*Նչանագիր կարգաւ Աբրահամ, Աբիսողոմ, Ամբակում*»: *Կը հասնի մինչեւ «Ո»ի վերջը*:

4· *Թղ*· 74*ա*—83*բ*· «*Հանդէսք բանաստեղծաց վաղանուննարար ստորոգիլ նորա-վարժից սակս*: *Անհաս, անճառ, անպատում, անպարագրելի*» *եւն*: (*Թ*· 337, *Բ*· 3)։

5· *Թղ*· 83*բ*—88*ա*· «*Բառք Գալիանոսի բժշկապետի*: Ախթար *վաղմեռուկ*, Ակիկար *հայ*· *բողբ տակ*, Արիստողիայ *աղանղն*»: *Վերջը՝* Քամէդրիս *զարօչ*, Քաղբան *բարգժապուտանի խիժ*»:

6· *Թղ*· 88*ա*—90*բ*· «*Թարգմանութիւն ղեղոց, որ ընտրեալ են իմաստունք եւ կարեալ ճշմարտութեամբ ի յայլ լեզուաց ի մերս եւ այս է կարգաւ*: Ասկալոնոս դարիշաճ, Ակը կահրահ, *կոտիմն*, Ալարտիմիսա, *խապիտակ կնդրուկ*, ախթար *վաղմեռուկ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *չունի*:

1018.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ԺԲ—ԺԸ

ԹՈՒՂԹ՝ 243: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 4·5: — ՏՈՂ՝ 17: — ԹԵՐԹ՝ 20, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ, բացի մէկ թուղթ եւս աւելցուած: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ եւ դրոշմազարդուած, աւեղծ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, թղ· 20 եւ 21 իսկած, բայց յետոյ նորէն նոր թուղթ դրուած եւ պակասը լրացուած, փիչ մը սեւցած: — ԳԻՐ՝ գրչիները նօտրգիր սիրուն, լրացնողին գիրն եւս նօտրգիր է, սակայն ոչ այնքան սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ փոքր եւ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, իսկ սաղմոսներու առաջին մէկ երկու տողերը եւ սկզբնագրերը՝ մանուշակ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5*ա*, բազմագոյն եւ գեղեցիկ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 30*բ*, 59*ա*, 91*բ*, 118*ա*, 149*բ*, 176*ա*, 205*բ*, եռագոյն, մաքուր գծուածներ: — ԼԻԱՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ՝ ամէն սաղմոսի սկիզբը, ծաղիկներ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1*ա*–4*բ*, 239*ա*–243*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճուցօք: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 4*բ*, 5*ա*, «Յովհաննէս Արծրունի, 1867»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1*ա* կայ՝ «Գնեալ ի Հ· Սիմոնէ Անտոնեան, առաքեաց ի Նայսացէ յամի 1913, 27 Նոյ· Հ· Գաբ· Ծ· Վ· Մէնէվիշեան»:

Մատեանս է Սաղմոսարան *ամբողջական, թղ*· 5*ա*· «*Երանեալ է այր որ ոչ գնայ ի խորհուրդս ամբարչտաց*» — *Թղ*· 233*ա*· «*Փոքր էի*» *եւն*: *Կիսախորաններով՝ կանոնադլուխներու եւ զարդագրերու ու լուսանցազարդերով՝ դուրզաններու բաժնուած*:

Վերջը կան թղ· 233*բ*· «*Աւրհնութիւն երից մանկանց*», *թղ*· 237*բ*· «*Օրհնութիւն Մարիամու*», *թղ*· 238*ա*· «*Օրհնութիւն Զաքարիայի*», *այս երեսակը տարբեր գրով գրուած է, գրուած են դեռ քանի մը թուղթ արտագրութեան համար, սակայն պարապ կը մնան*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *չունի*: *Թղ*· 237*ա*· *կայ գրութիւն մը որ աւրուած է, նաեւ թղ*· 3*ա կայ՝ «Կնքեա զդէմս քո, ջերմեռանդ ազօթող նշանաւ սուրբ խաչին առելով աւրհնել Հայր սուրբ Աստուած ճշմարիտ» եւն*:

2· *Թղ*· 190*բ* – 192*ա վարի լուսանցքներու վրայ, գրչէն՝ «Ձեռք երթայ դառնայ ի հողդ, դիրս մնայ յիշատակող, ով եգրայրք իմ պատուական, զձեզ ապաչեմ դանաժամն յիշել ի Տէր»*:

1019.

ՊԱՐԶԱՏՈՒՄԱՐ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 126: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ 11, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուդք: — ՆԻՒԹ՝ բուդք զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ, շատ դրոշմազարդերով, կոճակը ինկած, ինչպէս եւ փականճիները: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական ֆայֆայուած, բայց ճորոգութիւն տեսած: — ԳԻՐ՝ ճօտքգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր բանաճոմ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 23ա կապոյտ եւ մանուշակագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ, միջակ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չկայ (բղ· 99ա): — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ՅԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ տէր Գէորգ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 99ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ալգ· Ամբիկեան 1911ին կարճէն վիեննա դրկած: — ԿՆԻՔ՝ բղ· 113բ· անընթեռնլի:

Մատեանս Է Պարզատումար:

*Թղ· 1ա· «Բանալի առաջին գիրն Ոն է, տանուտէրն ի վերն Ոյն է եւ կարմիր գրած տողերն նահանջ է: Իսկ ի մէջ Պարզատումարիս յորժամ տարին նահանջ լինիս, գաս եւ հասնիս Մարտի ամիսն, տուփ մի վեր ելնես, կարդիս գնաս յաւարտն ոչ վրիպիս: Պարզատումարս է գովելի, է գեղեցիկ եւ պիտանի, զբոլոր տարին յինքեան ունի եւ ցուցանէ զամէնն յայտնի»: Այսպէս Պարզատումարի մասին քանի մը տեղեկութիւններէ յետոյ՝ թղ· 3բ—20բ· աղիւսակներ· ապա՝ 21ա· կը պակսի (թուղթ ինկած է) «ղչի բ· ղչի գ· եչի, դ· ուրբաթ, ե· չաբաթ, զ· կիրակի, է· բչի: Վարդավառ»: — Թղ· 23ա· «Պարզատումարս լաւ եւ ընտիր ստոյգ օրինակէ անանց եւ յաւիտենական»: Եօթնեակն Դ· Յունվար ԼԱ օր է եչի մտանէ· Յայտնութիւն Յունվարի զ· օրն, բչի միջոց ուտիք, զ· օր»: Ա—Ք· սակայն պակասներ կան: — Թղ· 78բ—108բ· ղրուած են աղիւսակներ կենդանակերպերու: — Թղ· 109ա· «Յաղագս տանուտերաց»: — Թղ· 116ա· «Մոլորումն Յունաց, որ է Ծռադատիկ»: — Թղ· 117բ· «Այս են աւուրք չարութեան»: — Թղ· 119ա· «Սրբոյն Կիւրդի ասացեալ է վասն կազանդաց, թէ պի՞նչ լինիցի: Եթէ կազանդն կիրակի լինի, ձմեռն պինդ եւ ձիւնամեծ»: — Թղ· 121ա· «Վասն աստեղաց ցոլանալոյ»: — Թղ· 122ա· «Վասն տղայի է· աւուրն որ տեսանեն թէ բարի է եւ թէ չար»: — Թղ· 124ա· «Յաղագս ամպոց երկնից նշանացն»: — Թղ· 125բ· «Վասն գիտութեան արեգական, թէ յոր պահէ»: — Թղ· 126 կը վերջանայ այսպէս՝ «Եւ ընծայմանէն յառաջ տուր, աւուր ԺԲ-ան աստիճան եւ ԺԲ· մասն տուր եւ գտանես, թէ յորում կենդանակերպի է եւ քանի աստիճան է լուսինն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Գրչէն չկան· Թղ· 99ա· պարապ թղթի վրայ գրուած է· «Թվին Հայոց ՌՀՌ Յունիսի ամսոյ 1ին ի մայրաքաղաքն Կարին գայս բուն տօմարս առի ես Մուտիկե(ա)ն հանգուցեալ կարապետի որդի անպիտան Գէվորգս: Տէր Աստուած վայելուչն պարգեւէ, որ է ըսկիսպ օթեւանին է յարարչէրին է» (գրչին ուղղագրութիւնը պահած ենք):

1020.

ՊԱՐԶԱՏՈՒՄԱՐ

ԺԷ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 56: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 4: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 6 թերթ, իւրաքանչիւրը 12 բուդք: — ՆԻՒԹ՝ բուդք, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, բաւական մաշուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առաջին թերթը գրեթէ ամբողջապէս ինկած, մնացած է մէկ բուդք, բղ· 1 եւ 37 ֆիչ մը պատռած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ հասարակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ բղ· 53բ եւ 56բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ° դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս Է Պարզատումար, սկիզբը թերի, կը սկսի Թղ· 1ա· «Ուրբաթ մտանէ, Աստուածածին Օգոստոս ԺԷ· միջոց ուտիք, զ· չաբաթ,, Սեպ· Լ· օր է, Բչ· մտէ սր· Ճաչ Սեպ· ԺԴ, աչնանամուտ Սեպ· օրն եչի եւն· Բ· եօթնեակին», վերջին մասն է Գ—Ք լրիւ: Վերջաւորութեանը տարբեր գրով գրուած է Դանրապչքի արարողութենէ մաս մը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· չունի կամ կը պակսին:

1021.

ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ-ԳԻՐՔ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹԱԳԻՐՔ

ՌՄԼ = 1781

ԹՈՒՂԹԻ՝ 83: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5: — ՏՈՂԻ՝ 14: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած, իւրաքանչիւր ունի: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կիսալաթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր, բայց մեծ մասով գունաւտած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 17բ, 27բ եւն գծեր ֆաշուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1781: — ԳՐԻՉ՝ Գէորգ: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ կարապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 83ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Կ· Պոլսէն ղրկուած, 1912ին:

Մատեանս է Կիպրիանոս – գիրք *եւ* Ուրբաթագիրք:

1· *Կիպրիանոս – ղիրք·* Թղ· 1ա· *Սկիզբը կը պակսի· կը սկսի՝* «…*գնոսա եւ զչարն հանդերձ գործովք նկուն լիցի ի ձեռն սուրբ նչանիս երեր*(՞) *եւ չնորհք քոյ ի սմա*» *ապա ընդարձակ աղօթք մը, որուն խորագիրը անընթեռնլի, վի կարմիր թանաքը բոլորովին գունաթափուած է, նաեւ՝ սկիզբը, այժմ կը սկսի՝* «*եւ Աստուած, այնքան մեծ եղեւ սէր քոյ առ իս եւ բազմացաւ ողորմութիւն քոյ, զոր ինձ արարեր*»: — Թղ· 7բ· «*Ցեցեալ ի փայտ կենսունակ, յարբերեալ գվշտունակս որ ցանկ ծփիմ յալէկուտակ ծովու ծփմամբ մարդելուզակ*»: — Թղ· 10ա· «*Ընթերցուած յեղեկիէլի մարգարէէ· Եւ եղեւ ի վերայ իմ ձեռն Տեառն եւ եհան զիս Հոգովն Տեառն*»: Ապա Թղ· 12բ–30բ· *Զորս Աւետարանիչներէն մասեր, ինչպէս* Թղ· 1բ–2բ *կայ Յովհաննու Աւետարանէն Յիսուսի մուտքը Երուսաղէմ:*

2· Թղ· 17բ· «*Աղօթք զօրաւոր վասն բժշկութեան ամենայն ցաւոց ասացեալ սրբոյն* Կիպրիանոսի *եպիսկոպոսին: Եղիցի օգնական եւ պահապան ծառայիս Աստուծոյ* Կարապետին: *Ողորմած Աստուած, ողորմեա ինձ, որպէս աւազակն քաւեա զիս*»:

3· Թղ· 22ա· *Ուրբաթագիրք վասն բժշկութեան ամենայն ցաւոց· Հարց սաղմոսն ասայ եւ ապայ զայս աղօթքս կարդայ: Կարդամք առ քեզ Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*»:

4· Թղ· 25ա· «*Աղօթք սրբոյն* Յովհաննու Գառնեցւոյ *առ սուրբ Աստուածածին: Ով Մարիամ, մայր Բանին Աստուծոյ, զիտեմ որ օտարացայ ի բարեաց*»:

5· Թղ· 27ա· «*Աղօթք յորժամ յորոգայթ անկանի ոք: Ասացեալ սրբոյն* Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին: *Օրհնեալ է քո մարդասիրութիւնդ Տէր իմ եւ Փրկիչ իմ Յիսուս Քրիստոս*»:

6· Թղ· 30ա· «*Աղօթք առ յերկնային զօրսն ասացեալ սրբոյն* Յովաննու Սառնեցւոյ (Գառնեցւոյ)· *Սուրբք եւ սիրեցեալք ամենասուրբ Երրորդութեանն հոգիք հարկաւորք*»:

7· Թղ· 31բ· «*Աղօթք* Մեսրոպայ վարդապետին *ասացեալ վասն ճանապարհի: Առաջնորդ կենաց եւ ճանապարհ ճշմարտութեան*»:

8· Թղ· 32բ· «*Այս է հազար եւ մէկ անուանն Աստուծոյ, ասացեալ* Իգնատիոս աստուածազգեաց *Հայրապետին: Անսկիզբն Աստուած, անեղ Աստուած, անիմանալի Աստուած*»:

9· Թղ· 41ա· «*Մաղթանք սրբոյն Սարգսի զօրաւարին եւ հրեշտակաց: Բարեխօսութեամբ սուրբ զօրաւարացն սրբոյն Սարգսի զօրաւարին*»:

10· Թղ· 43ա· «*Մաղթանք եւ բարեխօսութիւն զօրաւարացն եւ սրբոց Կուսանաց: Այլ եւ բարեխօսութեամբ սրբոց զօրաւարացն սրբոյն Թէոդորի զօրաւարին եւ սրբոյն Գէորգայ*»:

11· Թղ· 44բ· «*Աղօթք սրբոյն* Յովհաննու Գառնեցւոյ *ասացեալ առ սուրբ խաչն աստուածընկալ: Աղաչեմ զքեզ Տէր եւ անկանիմ առաջի սրբոյ նշանի քոյ*»:

12· Թղ· 46բ· «*Աղօթք սրբոյն Պօղոսի վասն օձահարաց: Ես Պօղոս հալածիչ եկեղեցւոյն*», ապա՝ «*Աղօթք գլխացաւի եւ այլ ցեղերոյ ասացեալ սրբոյն* Եփրեմի· *Աղաչեմ զքեզ Տէր Աստուած ամենակալ եւ գոհանամ*»:

13· Թղ· 52ա· «*Աղօթք Տեառն Ներսէսի … Հաւատով Քոսատվանիմ*»:

14· Թղ· 59ա· «*Աղօթք Գրիգորի Նարեկացւոյն· Աստուած յաւիտենական, բարերար եւ ամենակալ, ստեղծիչ լուսոյ*»: Ապա՝ *Աւետարաններ եւ կախարդական զեռ ուրիչ աղօթքներ եւ բանաձեւեր — նաեւ Թրքերէն — եւ սաղմոսներ:* (*Չմմտ·* Թ· 191–2 *եւն*):

Աղօթքներու վերջաւորութեանը կը յիշուի «կարապետ»ի մը անունը, զի անոր համար գրուած է ձեռագիրը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 83ա· (Գրչէն)· «*Փառք եւ երկրպագութիւն ամենասուրբ Երրորդութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, տուողին չնորհաց եւ կարողութեան, որ եա կարողութիւն եւ*

յուխին ինձ անարժանիս հասանել ի յաւարտ այս կիսրխանոսի ,որ ՌԿՀԱ փոքրիկ է, այլ պարտականեալ ունի ինքեան բազում ապօթս արդոյ հայրապետաց ասացեալ ի պահպանութիւն եւ ի վայելուչն կարապետին: Արդ արք հանդիպիք այս ապօթարանիս անարժան եւ մեղսամած յոր ասեմ Գէորգ գրիչս յիշեցէք միով Հայր մերով եւ արք յիշէք յիշեալ լիջիք առաջի ահեղ աւետեն Քրիստոսի: Աւարտեցաւ ՌՄԼ (1781) Թուականին Հայոց Հոկտեմբերի ԻԴ ի քաղաքն Կոստանդնուպոլիս ի վայելումն կարապետին ամէն»: — Թղ· 83ա· «Ծառայիս Աստուծոյ կարապետին օձնական եւ պահապան եղիցի ամէն»:

1022.

ԽԱԶԳԻՐՔ

Նախ քան ՊՂԱ = 1442

ԹՈՒՂԹՔ՝ 219: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4·5: — ՏՈՂՔ՝ 14: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 19, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ երբեմն կաշեկազմ, այժմ առջեւը կտոր մը տախտակ մնացած է, կռնակը լաթի կտոր մը, ետեւի տախտակն ու կաշին (դրոշմալարդուած) կան, բայց շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը պակաս, թղթեր սեւցած, բանաքը եղծուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր լաւ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ եւ ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ մանիշակագոյն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ թղ· 25ա, կարմիր, կապոյտ եւ ոսկի գոյներով: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ ըստ ՊՂԱ (= 1442): — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 218ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1900ին 5 փբաւիճ գնուած:

Մատեանս է «խազգիրք նորոգեալ 1442-ին», ինչպէս կողքին վրայ կպցուած թուղթի մը վրայ գրուած է: Սկիզբը չկայ· այժմ (թղ· 1ա) կը սկսի՝ «Առ մայրն եւ աղախինն յանցանաց ապրի մարդկան վերափոխելով յերկնային խորանս ընդ խմաստուն սուրբ կուսանացն, ուստի առ քեզ ունիմք բարեխաւս»: — Թղ· 139ա· «Որ թագաւորդ ես», «Որ ունիս իշխանութիւն», «Ցորժամ կարկի աթոռ»: — Թղ· 171ա· «Ես ասացի ի վերանալ յինէն յաւուրց իմոց»: — Թղ· 173բ· «Արարիչ եւ մարդասէր, անոխակալ եւ բարեկուէթ» (Ա—Ֆ): — Թղ· 191ա· «Խրատք քահանայապետի: Ցորժամ եպիսկոպոս կամ քահանայ վախճանի»: — Թղ· 200բ· «Խրատք Այգոյն ղերեզմանին»: — Թղ· 203ա· «Կցուրդ ծննդեան սուրբ աւուրն· Հաւատամք ի Հայր եւ յՈրդի եւ ի սուրբ Հոգին»: — Թղ· 201բ· «Խաւսա Ֆրա ալահա» (լուսանցքին վրայ կարմրագիր՝ «աստրի»):

Այս ձեռագիրը մեծարժէք է խազերու ուսումնասիրութեան համար: Խազագրուած են չատ չարականներ եւ Ն· Շնորհալիի երգերը, հմմտ· Խազգիրք մը՝ Ա.տառեան Հ·, Ցուց· Հայ· ձեռ· Թաւրիզի, էջ 32, թ· 41:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 218ա կայ՝ «Զատայաւղ մատենիս եւ գվերստին նորոգողս աղաչեմ յիշել ի Տէր ծնօղովք իմովք եւ Աստուած յիշողացդ ողորմեսցի, ամէն: Ի թուին ՊՂԱ (= 1442) Ցունիսի ԺԱ»:

2· Թղ· 162ա· «Մատթէոս Տէրտէրեան, Բուսճուգ, 25 Ցուլիսի 1898»: — Թղ· 168բ–69ա· (Լուսանցքի վրայ)· «Հրանտ Տէրտէրեան, որդի տէր կարապետ աւագ քահանայի, Բուսճուգ, յամի Տեառն 1898 Օգոստոս 19»: — Թղ· 219բ· «Ի վայելումն մեզապարտ Մատթէոսեայ Տէրտէրեան, որ եմ որդի տէր կարապետ աւագ քահանայի Պօյաճեանց ի Բուսճուգ 20 Ցուլիս 1898»:

1023.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ՉԿԱ = 1512

ԹՈՒՂԹՔ՝ 149: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 5·5 × 4: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 14, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ԿԱԶՄ՝ խաւաբարտ – կաշեպատ, կարմիր, կռնակի կողմը ծակծկած եւ կաշին մարմնէն բաժնուած: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը թերի, թղ· 147 եւ 149 ծայրերը պատռած, սեւցած: — ԳԻՐ՝ յստակ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ճաճի մը հատ, խեղճ բանեք: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻԿՆԵՐ՝ թղ· 5բ, 27ա, 32ա, 37ա, 48ա, 111ա, 124ա, 130ա, խեղճ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ կիսախոթանեերու ճով, պարզ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 147ա–149բ, կան յետին ժամանակէ գծուածքներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՉԿԱ (= 1512): — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս եպ.: — ԾԱՂ-

ԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Ս. Գէորգի վանք ի Մոկս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 42ա, 146ա–բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Գնեցաւ ի Զմիւռնիա յամին 1896, 8 ֆրանկաց», այսպէս գրուած առաջին կողմին ներսի դին:

Մատեանս է ժամագիրք *եւ* Պատարագամատոյց:

Ա. Ժամագիրք. սկիզբն թերի. այժմ (թղ· 1ա) կը սկսի՝ «Խորհուրդս, առաքինի վարս, զՏէր աղաչեսցուք: Վասն պահելոյ զմեզ ընդ հովանեաւ ամենազօր աջոյն իւրոյ, զՏէր աղաչեսցուք» (Գիշերային ժամի վերջերը): — *Թղ· 5ա. Առաւօտեան ժամ:* — *Թղ· 27ա. Արեւագալ:* — *Թղ· 33ա. Ճաշու:* — *Թղ· 111ա. Երեկոյեան:* — *Թղ· 121ա. Օրհնութիւն մարմնաւոր սեղանոյ:* — *Թղ· 124ա. Խաղաղական:* — *Թղ· 130ա. Հանդերձեան:* — *Վերջ՝ թղ· 143ա: Մանրամասնօրէն հմմտ. Թ· 270 եւն:*

Բ. Պատարագամատոյց· Թղ· 47բ. Պատրաստութիւն Ս. Պատարագի: — *Թղ· 50բ. Պատարագ· Հմմտ կայ նաեւ թղ· 97ա. «Այլ աղօթք, որ նախ քան զճաշակելն խորհրդոյն՝ ի բանիկն Թումայի առաքելոյն: Մարմին քո անապական լիցի ինձ ի կեանս... Եւ փոխանակ լեզուին, ղոր արբեր վասն մեր բարձ ի մէնջ զլեզուաթիւն թշնամւոյն»:* — *Թղ· 98ա. «Տեառն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ խրատ եւ սահմանք վերոգրեալ գործոցն: Քանզի բազում ինչ եցոյց բանս հրահանգութեան գործ սարկաւագացն աստիճանի»:* — *Թղ· 101ա. «Եռամեծի եւ քաջ վարդապետի Մխիթարայ Գաւշի եւ բանիբուն հեռաւորի ասացեալ զաղօթս ի ժամ սուրբ պատարագին: Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս Բան Հօր եւ կերպարան կենդանի»:*

Թղ· 143ա կայ՝ «Մեղայ ամենասուրբ երկրորդութեան Հօր... մեղուցեալ եմ Աստուծոյ, խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ եւ առաջի քո, Հայր սուրբ...», ապա՝ (Թղ· 145ա) «Արդ ես մեղապարտս ի ծնունդս եկեղեցւոյ Թումա վարդապետ ի ֆայլերաունեացն զաւառէն, ի սուրբ ուխտէն Մեծոփայ սրբատրեցի զդիրս հասարակաց աղօթից եւ եառ ի ձեռս մանկանդ եկեղեցւոյ, վասն որոյ յերես անկեալ աղաչեմ զի որ աւրինակէք եւ կամ ուսանիք զնկարագիր բանիս մի այլայլէք եւ զատ յիշատակարանս զրեսջիք, զի յամենեցուն ճանաչեալ լինի այս աւրինակս, զի եւ դուք զրեսջիք ի վերն կենդանի ամէն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· (Գրչէն)· Թղ· 146ա· «Փառք... (վերի ծայրէն՝ արտաքին լուսանցքի կողմը դրեթէ մինչեւ էջը պատուած եւ հանուած է, ուստի չկայ): Արդ զրե(ցաւ)... յինքեան ունի: Ի թվականիս մերում ՋԿԱ (= 1512) ի սուրբ ուխտս որ կոչի յանուն սուրբ Գէորգեա(յ) ի յերկիրս Մոկաց: Արդ ես մեղապարտս յանմեղաց եւ պիղծս ի սրբոց եւ յիմարս յիմաստնոց եւ ոտիկս ի վեհից եւ յան... (պատռուած) տէր Պետրոսին եւ իւր որդուն Մինասին եւ որք հանդիպիք սմա ուսմամբ կամ աւրինակելով յիշեսջիք յաղօթս ձեր, զի եւ դուք յիշեսջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն եւ խոչորութեանս... (մնացածը չկայ, թուղթ ինկած է):

2· Թղ· 42ա· (Գրչէն)· «Զաւտապակալ գծողս գՅովաննէս եպիսկոպոս միով Աստուած ողորմեսցի արժան արարէք»: — Թղ· 146ա· վարի լուսանցքին վրայ՝ «Ի թվական Լուսավրցի»:

1024.

ԿԻՊՐԻԱՆՈՍԳԻՐՔ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹԱԳԻՐՔ

Ռժդ = 1565

ԹՈՒՂԹՔ՝ 77: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 6: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4: — ՏՈՂՔ՝ 14: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 8, իւրաքանչիւրը՝ 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, կռնակը վնասուած, առջի կողմին վրայ արծաթէ խաչ մը կայ ապակեայ զարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց շատ սեւցած, բանի մը թուղթ ծայրահատ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւատառ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ բղ· 2ա խեղճ բան մը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռժդ (1565): — ԳՐԻՉ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ Գալուստ: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ Գրիգոր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 75բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Աւգ· Ամրիկեան 1920ին՝ Օգոստոսին Վիեննա կը բերէ:

Մատեանս է Կիպրիանոսգիրք *եւ* Ուրբաթագիրք:

1· *Սկիզբը չկայ, թուղթ ինկած է, թղ· 1ա—բ զիրկապ մըն է, ապա՝ թղ· 2ա. (Կիսախորան)· «Ընթերցուած յեղեկիէլի մարգարէին: Եւ եղեւ ի վերայ իմ ձեռն Տեառն եւ եհան զիս ի մէջ դաշտին»* (Գլ· Լէ· 1), *ապա չորս Աւետարաններէն մէկական քժրչկական մասեր:*

2· Թղ· 11բ· «*Ագաւթք սրբոյն Կիպրիանոսի, զոր կարդան աւուրն կիրակէին, զոր ասացեալն է վասն պիւսոյ*···: *Ես Կիպրիանոս ծառայ Աստուծոյ յԱնտիոք քաղաքէ (ինչպէս այս՝ նաեւ յաջորդներէն կարեւոր մաս մը համառ· Թ· 191)*:

*Թղ· 16ա· կայ՝ «Պատմութիւն Ցուսթինիանոսի: «Յայնժամ կայր ի քաղաքին յայնմիկ դուստր մեծատան մի*ոյ: — *Թղ· 21ա· «Հաւատալն կիպրիանոս յարարիչն Աստուած Յիսուս Քրիստոս: Ես հաւատամ ի Քրիստոս»*: — *Թղ· 30ա· «Գիր պահպանութեան ծառայիս Աստուծոյ բարեխօսութեամբ Ս· Աստուածածնին եւ Յովհաննու կարապետին»*: — *Թղ· 39ա· «Գովասանութիւն սուրբ Աստուածածնին: Բարերանեալ ես ամենասրբուհի Աստուածածին, երկիր վեհապոյն»*:

3· Թղ· 43բ· «*Ագաւթք, որ կոչի Ուրբաթագիր*··· *կարգամբ առ քեզ Տէր երկնի եւ երկրի*» (*Թ· 191, Ա· § 6*):

4· Թղ· 52ա· «*Գիր աւձահարի: Յորժամ աւձն կամ կորն հարկանէ զմարդ*··· *Ես Պաւղոս հալածէի զեկեղեցիս Աստուծոյ*» (*Թ· 191, Ա· § 3*):

Թղ· 60ա· «Ագաւթք ամենայն ցեղ խոցի··· *եւ մեկնութիւն գրին, որ ի մատնէհարին, զոր* Աբգարու *գրեալ էր եւ այնով մատնէհար եղեւ, որ է դեղ ամենայն ցաւոց»*: — *Թղ· 60բ· «Ագաւթք Նաբեկացոյն*··· *Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ»*: — *Թղ· 62բ· «Գիր ակին եւ չար նեաթին. Գայր վեան Յորդանան եւ բերէր ծառ մի վեցիկ*: — *Թղ· 63ա· «Այլ գիր ակին զրէ որ ի վրան պահէ պսծառայ Աստուծոյ, զորոյ վերայ գիրս կենայ, Քրիստոս ի վերնատան ի սուրբ Սիոն կայր» եւն*: — *Թղ· 65ա· «Գիր լեզուակապի եւ նեաթի եւ պատառարոյ: Սուրբ խաչափայտն եւ սուրբ Նշանն Վարազայ»*: — *Թղ· 66բ· «Գիր լեզուակապի եւ երեսաթաւթեան··· կայր Մովսէս յեղր կարմիր ծովուն»*: — *Թղ· 69ա· «Գիր այլ կարդան ի վերայ պղպակինին: Սուրբ Նշանս եւ սուրբն Շիղաթ»*: — *Թղ· 71ա· «Կինն որ դժար ծննդի զտայ· զայս հրէշտակաց անուանքս գրէ ի ձեռն դիր, որ տղայն չուտ ծննդի»*: — *Թղ· 72բ· «Կապք արեան»*: — *Թղ· 73ա· «Գիր ջերման»*: — *Թղ· 75ա· «Գիր վասն քաղցրութեան աւազաց եւ ընկերաց»*: *Վերջ՝ Թղ· 75բ*: — *Թղ· 1ա–բ (համառ· վերը) եւ 76բ–77բ· գրուած են կախարդական այրիչ գրութիւններ*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 75բ· (Գրչէն)· «Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյն ամէն: Գրեցաւ սուրբ Աւետարանս եւ սուրբ կիպրիանոսս բժշկարանս ամենայն հիւանդացն ի թվա Ռ ու ԺԴ (= 1565) ձեռամբն տրանժան Գալատի: Ով որ հանդիպիք կարդալով կամ աւրինակելով Թողութիւն հայցեցէք ի Քրիստոսէ եւ Թողութիւն արասցէ Աստուած ձեր մեղացն եւ նմա փառք յաւիտեանս ամէն: Հայր մեր»: *Ապա Թղ· 76ա· «Կիպրիանոս Գրիգորին է» եւ արդէն չատ մը աղօթքներու սկիզբը կամ վերջաւորութեանը անոր անուններ գրուած է, բայց Թղ· 67ա· կայ՝ «Մատփանին» եւ Թղ· 72ա· «Տիլանին», Թղ· 21ա «Մարկոսին»*:

1025.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 225 եւ ԷՋՔ՝ 126: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ 21: — ՆԻԻԹ՝ քուղք: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, այժմ երկու կողմերուն կաշին քէեւ կայ, բայց շատ վնասուած, իսկ կռնակինը ինկած է: Նորոգող մը լաթով կողմերն ու մարմինն իրարու միացուցած է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ժամանակին խեղճ ու պակասաւոր, բայց ետիէն ձեռք մը պակասները վերստին գրելով լրացուցած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր եւ շեղագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ անշուք բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻԿ՝ Թղ· 186ա պարզ բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ էանի մը խեղճ բաներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսը կայ՝ «Վիեննայի Մխիթարեան Հարց Մատենադարանի ցուցէր խաչիկ խան Սարաճեանից ձեռամբ Հայկ Ա· Աճէմեանի: Թավրիզ 10 Օգոստոս 1924»:

Մատեանս է Սաղմոսարան, որ ժամանակին ունեցած է չատ թերի մասեր (պատռուած կամ հանուած), որոնք ւսպա լրացուած են աւելցուած թղթերու վրայ գրելով: (Բնագիրը թղթահամարներով է եւ այն՝ 229 նշանակուած, բայց որովհետեւ չորս թուղթ կը պակսի՝ 225, իսկ լրացուած պակասները իջահամարով՝ 126): Գուրգեաններու բաժանումներ չունի, իսկ սաղմոսներու խորագրերը չատ հակիրճ «Սաղմոս ի Դաւիթ»: —

էջ 1· «Գիրք սաղմոսաց : Սաղմոս ի Դաւիթ · Երանեալ է այր» եւն : — Թղ · 216ա · Օրհնութիւն երից մանկանց» : — Թղ · 219բ · «Մեծացուսցէ» եւն : — Թղ · 221բ · «Խոստովանութիւն Մանասէի թագաւորին · Տէր ամենակալ» : — Թղ · 224ա · «Աղօթք Ներսէսի հայրապետին · Հաւատով խոստովանիմ» :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ · չկայ : Թղ · 132բ, 147բ, 229բ գրած է «Ձեռագիրք Թաւրիզու թ · 68», ուստի հմմտ · Ա. Տաճեան Հ · Յուց · Հայ · Հեռ · Թաւրիզի էջ 134 :

1026.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ, ՏԱՂԱՐԱՆ · ԿԱՐԳ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 203 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 4·5 : — ՏՈՂՔ՝ 15 : — ԹԵՐԹ՝ 18, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք : — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր բուղք : — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ վրան կաշի դրոշմազարդուած, շատ վնասուած : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ հետեւեալ բուղք իսկած, ջուր տեսած, դեղնած, սեւցած եւ նաեւ ցեցակեր եղած : — ԳԻՐ՝ ճօտգիր : — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բանի մը հատ պարզ : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ · 2ա, պարզ : — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար : — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աննաւոթ : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսի դին՝ «Սիրայօժար նուէր առ մեծարգոյ եւ վեր. Հ. Ներսէս Ակիճեան հայրենակից եւ ազգական նուաստս, Վիեննա 30 Սեպտ. 1922 Հ. Ներսէս Մխիթ · (արեան)» :

Մատեանս է Տօնացոյց, Տաղարան եւ կարգ դպրութեան :

1· *Թղ · 1ա · «Քաղոց ամսոյ Հայոց ի Ա · եւ Դեկտեմբերի Հռոմայեցւոց ի Թ · եւ Քաղ Երբայեցւոց : Գ Աւետիք Յովակիմայ եւ Աննայի · · · Երգեցէք · · ·» (հմմտ · Թ · 201, § 1) : — Թղ · 2ա · (Տօնացոյց) «Յայտնութեան Հրապարուցին առաջին գիշերն կանոնապարս» (հմմտ · Թ · 555) : — Թղ · 138բ—151բ · Ժամամուտք : — Թղ · 151բ—155բ · Մեսեղիք : — Թղ · 156ա—163ա · Ալէլուք :*

2· *Տաղեր · ա · Թղ · 163ա · «Տաղ վասն Ծննդեան եւ ամենայն տնօրինականացն Քրիստոսի Աստուծոյ : Բայց մեք Աստուած խոստովանիմք եւ աստուածայնոցն հետեւիմք» : — բ · Թղ · 164ա · «Յաղագս Թլփատութեան · Ըստ նախահարցն Թլփատի, Յիսուս փրկիչ վերակոչի» : — գ · Թղ · 165ա · «Տաղ յարութեան · Ոչ արկիլեաց վէմն երկնաւոր, եւիլ գվէմն հոգեւոր» : — դ · Թղ · 166ա · «Տաղ յարութեան · Որ յարութեան երեկոյին, միաշաբաթի կիրակէին» : — ե · Թղ · 167ա · «Տաղ նոր կիրակէին · Շնորհեայ նոցա փչմամբ գՀոգին, զայն որ կորոյս մարդն առաջին» : — զ · Թղ · 168ա · «Տաղ յարութեան · Դարձեալ յայտնի պլանման առ Յովակին տիրերական» : — է · Թղ · 169ա · «Տաղ Համբարձման · Եւ ի յաւուրս քառասան, զինքն յայտնէր ամենեցուն» : — ը · Թղ · 170բ · «Տաղ յարութեան կիրակէից · Նստեալ կանայք ողբային առ դերեզման անմահին» («Ներսէսի երգ») : — թ · Թղ · 171ա · «Տաղ յարութեան կիրակէից · Յայնժամ սիրով տիրական լցեալ կանանց խնդութեան» : — ժ · Թղ · 171բ · «Տաղ եկեղեցւոյ · Սուրբ է տաճար տէրունական յեկեղեցի աստուածական» : — ժա · Թղ · 172բ · «Տաղ Համօրէն առաքելոց · Առաքելոց մաքուր դասին մարգարէից նախ առաջին» : — ժբ · Թղ · 174ա · «Տաղ Համաւրէն սուրբ վարդապետաց · Հայրապետացն հանդիսին, վարդապետաց ուղիղ բանին» : — ժգ · Թղ · 175ա · «Տաղ Համօրէն մարտիրոսաց · Մարտիրոսօք անթիւ անճինն, որք վասն քո զարիւնս հեղին» : — ժդ · Թղ · 176ա · «Տաղ Համօրէն ճգնաւորաց · Որ զաշխարհն չնորհ առին եւ զարտասուաց յորդ վտակին» : — ժե · Թղ · 177ա · «Տաղ Համօրէն մարգարէից · Ասել զրան ընդդէմ մահու բռնաւորին» : — Թղ · 177բ · «Տաղ սուրբ խաչի տօնին · Կենաց փայտ անկեալ ի քեզ անկողին պեղեմ» : — ժէ · Թղ · 178բ · «Տաղ Վարդավառին · Այսօր անճառ լոյսն Հայրական ծագեաց ի լեառն Թափորական» : — ժը · Թղ · 179ա · «Տաղ վերափոխման Աստուածածնին · Անճառելի բանն Հայրական, այն որ ծնաւ յարգանդ կուսական» :*

Իւրաքանչիւր տաղի սկիզբը լուսանցքին վրայ նշանակուած է թէ ո՛ր երգի «գոյն»ով սոյն տաղը պիտի երգեցուի :

3· *Թղ · 179բ—203բ · «Խորհուրդ գպրութեան սարկաւագութեան Ս · Պատարագին (չորրորդ) Խորհուրդ խորին անհաս» : — Թղ · 193բ·է վերջ թուղթ մը կը պակսի եւ ապա կը չարունակուի :*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ · 1· Թղ · 1բ · «Եւ զսոցա ճաշոյն նոցա խրատուն սրտ եւ զանարժան գրիչս առ Տէր յիշեա» :

2· *Թղ · 2ա եւ 3ա կայ (նոր) · «1921ի Յունուար 3ին գնեցի զայս էրզրումցի տարագիր Տիկ · Հռիփսիմէ Գուլումճանէ : Հ · Ներսէս Մխիթարեանց» :*

1027.

ԱՂԹԱՐԱԿԱՆ ԱՂՕԹԱՄԱՏՈՅՑ ԿԱՄ ՀԱՄԱՅԻԼ

ՌՃՀՉ = 1727

ԹՈՒՂԹԻ՝ 107: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 6·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·3 × 4: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 9, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՏՈՂԻ՝ 15: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ դեղնորակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, լաթածածկ, ամուր, փականմիները ինկած: — ՄԱՏԱՂԱԲԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկուական թուղթ առջեւ երկու ետեւ, միջին մեսրոպեան երկաթագիր, Յիսուսի յարութեա՞ն մասին է բնագիրը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրն շատ լաւ, գործածութենէ ի՛չ մը սեւցած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 36ա, 62ա, 101ա, միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ բազմագոյն, հասարակ բաներ: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1բ, 35բ, 44ա (Նարեկացի՞ն), 52բ, 61բ (Ղուկաս Աւետարանիչ), 80ա, 85բ, 100բ, միջակ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 85ա, 106ա, 107ա–բ: — ԹՎԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՀՉ (= 1727): — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ԾԱՂԿՈՂ եւ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Մարաշ: — ՏԷՐ՝ Աւետիք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 106բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ աղօթագիրք մատեանս 100 օսմ· թղթադրամ դահեկանի, կ· Պոլիս 16 Դեկտ· 1925, Հ· Համայեակ Համբարեան»:

Մատեանս է Աղբարական Աղօթամատոյց կամ Համայիլ, *ուր կան հետեւեալները*:

1· Թղ· 2ա· «*Անսկիզբն Աստուած, անեղ անխմանալի Աստուած, անճառելի Աստուած, անճառ Աստուած*»: *Այսպէս յառաջ Ա—Ֆ, երկար աղօթք, վերջերը՝* թղ· 34ա· «*Իւսաբաշխեա ի մեզ Աստուած, իւսմամբ արժանի արա Տէր Աստուած*» *վերջը* թղ· 35ա· «*Քաղցրագոյն Աստուած, քարոզչաց Աստուած, Տէր է Հայր Աստուած, Տէր է Որդին Աստուած, Տէր է սուրբ Հոգին Աստուած*»:

2· Թղ· 36ա· «*Հաւատով խոստովանիմ եւ երկիր պագանեմ Հայր եւ Որդի եւ սուրբ Հոգի*»:

3· Թղ· 44բ· «*Աղօթք սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն ասացեալ է ի պահպանութիւն Ծառայիս Աստուծոյ Աւետիքին ամէն· Ընկալ քաղցրութեամբ*»: — Թղ· 47ա· «*Աղօթք սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն ի պահպանութիւն Ծառայիս Աստուծոյ, Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ օրհնեալդ ամենայնի*»:

4· Թղ· 48ա· «*Աղօթք պահպանութեան Ծառայիս Աստուծոյ· Աստուած յաւիտենական յարեբար եւ ամենակալ ստեղծիչ լուսոյ*»: — Թղ· 50բ· «*Աղօթք պահպանութիւն* (sic) *Ծառայիս Աւետիքի· Աղաչեմ զքեզ Տէր Աստուած իմ*»:

5· Թղ· 53ա· «*Աղօթք ընտիր եւ ազնիւ· Տէր Աստուած ամենակալ, հզօր եւ փառաւորեալ, անքնին*»:

6· Թղ· 56բ· «*Աղօթք Բարսեղի Հայրապետին ի պահպանութիւն Ծառայիս Աստուծոյ· Աւրհնեալ է Աստուած, օրհնեմ զքեզ Տէր, երկայնամիտ եւ ողորմած*»:

Թղ· 58ա· «Գիր սերոյ զրէ եւ հէտն պահէ, յարի է Ծառայիս Աստուծոյ, Իսրայէլի, Զորեկլ: Գիր արեան կապի»: — Թղ· 59ա· «Սաղմոս Տէր մի· սրամա· Ընթերց· յԱսակաց· Որկեակ, մի լքանիր»: — Թղ· 59բ· «Ընթերցուածս յեսայ(է)ա մարգարէէ Տէր ողորմեայ մեզ»: — Թղ· 60բ· «Պօղոսի առաքելոյն յեփեսացւոց Քղթոյն· Աւրհնեալ է Աստուած եւ Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ օրհնեաց»: — Թղ· 62ա· «Աւետարան ըստ Ղուկասու· Եւ էլ Յիսուս ի կափառնաում ի քաղաքն Գալիլեացւոց»: — Թղ· 64ա· «Գիր ղլխացաւի եւ չար աչեց եւ չար նաղարի ի դիմաց Ծառայիս Աստուծոյ, Տէր եւ Փրկիչ Յիսուս Հօր ճառագայթ եւ լոյս փառաց»: — Թղ· 67բ· «Գիր չար ակի»: — Թղ· 68ա· «Գիր պահպանութեան Ծառայիս Աստուծոյ»: — Թղ· 69ա· «Գիր ղլխացաւի եւ սրտացաւի եւ ամենայն ցեղ ցաւի ի բժշկութիւնս Ծառայիս Աստուծոյ»: — Թղ· 70ա· «Գիր ղլխացաւի···»: — Թղ· 71ա· «Գիր ծիծացաւի եւ խումա»: — Թղ· 71ա· «Գիր չերման կապի»: — Թղ· 72ա· «Գիր չերման»: — Թղ· 72ա· «Գիր վասն կատղած չան (որ) խածնէ զմարդն»:

7· Թղ· 73ա· «*Գիր որ կին զտլային ղբժար ծնանի ղրէ· Բարեխօսութեամբ սրբուհոյ ամէնօրհնեալ Աստուածածնին*»:

8· Թղ· 81ա· «*Գրիգորի ղերապորով վարդապետին, փրկեսցի ի չար աչեց եւ չար նիաթի փրկեսցէ զծառայս Աստուծոյ ամէն· բարերանեալ ես ամենասրբուհի Աստուածածնին*»: — Թղ· 83բ· «*Այլ գիր չար աչեց եւ չար նիաթի եւ չար լեզուի եւ չար խորհրդոց*»:

9· Թղ· 86ա· «*Աղօթք եւ ալիսմ· թպղէ Ծառայս Աստուծոյ, Անաս եւ չիթ եւ Սիսիանոս եւ Մաթէ*»:

10· Թղ· 88ա· «*Գիր վասն չար լեզուի ի դիմաց Ծառայիս Աստուծոյ: Ցանուն ամենակալին եւ ինն դասուց*»:

11· Թղ· 89ա· «*Գիր դատարանի եւ երեսբախտութիւն առաջի մեծամեծաց փրկեսցէ ի չար աչեց եւ չար լեզուէ··· Ցանուն Մեսիային*»: — Թղ· 94ա· «*Գիր քաղցրութեան եւ սթափի*»: — Թղ· 97ա· «*Գիր քաղցրու-*

թեան եւ Սթաբի եւ երեսբախտութեան» : — *Թղ· 98ա· «Գիր պահպանութեան»* : — *Թղ· 100ա· «Գիր (ի) պահպանութեան»* :

12· *Թղ· 101ա· «Մաղթանք առ սքանչելագործ սուրբ նչանացս եւ պահպանութիւն ծառայիս Աստուծոյ· Բարեխօսութեամբ սուրբ եւ աստուածային նչանաց»* :

Համմ· Թ· 427 բ, բայց այս անկէ քիչ մը տարբերութիւն ունի, համմ· 427 նաեւ միւս կտորներուն համար : — *Թղ· 107ա· «Պարծանք մեր առ սուրբ խաչն»* : — *Թղ· 104բ· «Գայր դեան Յորդանան եւ բերէր ծառ մի գեղեցիկ եւ պատուական»* : *Վերջ Թղ· 105ա* :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 106բ· (Գլխաւորը, բայց տարբեր՝ նօթղրով գրուած, գուցէ ինքնին Աւետիքէն, որուն անունն առէպ աղօթքի մը սկիզբը կամ վերջը յիշուած է) : *«Գրեցաւ պահպանութիւն համայլիս ի թվին ՌՃՀԶ ի քաղաքն Մարաչ ի թաղն Աղտէրէ ընդ հովանեաւ սուրբ կարապետ եկեղեցոյ որ կառուցեալ կայ եւ է բարեխօս ամենայն քրիստոնէից, ձեռամբ մեղաւոր եւ անարժան ոտաց կախան Հող եւ փոչի Յովաննէս երիցու ի վայելումն Աւետիքին, բարով վայելել տայէ ամէն· Թվականն* (sic) *Հայոց ՌՃՂԶ»* (sic *եւ տարբեր գրով)* :

Թղ· 67ա· «Սուրբ Առաքել վարդապետին բարեխօսութեամբն Տէր Աստուած պահեա զծառայս քո (մահաեսի) Աւետիքէն» եւ այլուր եւս, ինչպէս բառնեցաւ Աւետիքի անունը առէպ կը տրուի :

Թղ· 84բ· «Ի թվին ՌՃՁԱին գնացաք Բ· եղբայրս ի սուրբ Էրուսաղէմ զփափակներս առաք զոհութիւն Քրիստոսի» (Այս՝ տարբեր տառերով) :

Թղ· 105բ· «Ձիչատակ առ յամալիս Տուման-ենց Ալէքսանին տալն սիրայու կարապետին ի գրօղաց գար(դ)այօղայ·» մնացածը թրքերէն եւ տարբեր գրով, ինչպէս եւ Թղ· 1ա, որ ջնջել ուզուած է :

1028.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ, ՏՕՆԱՑՈՅՑ, ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՑՈՅՑ

ՌՃԻԶ = 1667

ԹՈՒՂԹՔ՝ 366 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 6 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4·5 : — ԹԵՐԹՔ՝ այժմ 30, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ : — ՏՈՂՔ՝ Շարակնոցի՝ 20 եւ Տօնացոյցի՝ 33–4 : — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ ամուր : — ԿԱԶՄ՝ ինկած, այժմ տուփի մէջ դրուած է : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, սկիզբէն պակաս, ետեւէն պակաս, տգեղ ձեւ առած, կռնակէն ներս ինկած եւ միւս կողմէն դուրս ելած, թղ· 1–22ա արտաքին լուսանցքներ կտրուած, մարմնէն շատ մը թղթեր բոլորովին անջատուած, նաեւ ցեցակեր : — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, շատ մանր եւ յստակ : — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ իւրաքանչիւր շարականի սկիզբը՝ գեղեցիկ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիրք, սիրուն : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻԿՆԵՐ՝ թղ· 15ա, 89բ, 133բ, 237ա, 256ա, 288բ, 322ա լաւ : — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, ամենն ալ մանրիկ եւ նաչակաւոր : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԻԶ (=1667) : — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս : — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը : — ՏԵՂԻ՝ Զէյթո՞ւն (Ս· Աստուածածնի՞ վանք) : — ՏԷՐ՝ անձանօք : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 354բ : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ 8 փրանկաց, 1904» :

Մատեանս է Շարակնոց, Տօնացոյց եւ Աւետարանացոյց :

Ա· Շարակնոց խազերով : 1· *Սկիզբն թերի, այժմ կը սկսի Ս· Աստուածնոս Նախա-*

վկայի չարականին այս·խօսքերէն (Թղ· 1ա)· «Եւ գնեցեր արեամբ քով զարքայութիւնն, ի պարծանս ազգի մարդկան, ճշնաւոր Քրիստոսի, գոհութիւն երեք սրբենին, որ ընկալաւ զվկայդ սուրբ զԱստեփաննոս» : — *կխաչխորանով բաժնուած են՝ Թղ· 15ա· Բուն Բարեկենդան, Թղ· 89բ· Զատիկ, Թղ· 133բ· Պենտեկոստէ, Թղ· 237ա· Մարտիրոսաց, Թղ· 256ա· Համօրէն ննջեցելոց, Թղ· 289բ· Աւագ օրհնութիւնք յարութեան* : *Դրուած են նմանապէս (Թղ· 52ա) «Անճինք Գրիգորի» եւ (Թղ· 244բ) երգեր Ն· Շնորհալւոյ՝ Նոր տաւտեղծեալ, Արարչականք* :

2· *Շարակնոցին եաւելը կան՝ Թղ· 307բ· երգ Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի յաղագս հսկման· «Ճիշեսցուք ի գիշերի քո Տէր»* : — *բ· Թղ· 309ա· «Երգ եւ մաղթանք համեղ· Տէր եւ Աստուած ամենայնի, քո սուրբ ծննդեամբ անճառելի»* : — *գ· Թղ· 312բ· «Կանոնագլուխք կարգաւ»* : — *դ· Թղ· 313բ· «Թագաւորք ապաշխարութեան եւ մարտիրոսաց»* : — *ե· Թղ· 322ա· Ալէլուք* : — *զ· Թղ· 344ա· Առաւօտու երգեր կարգաւ* : — *է· Թղ· 337ա· Սրբասացութիւնք կարգաւ* : — *ը· Թղ· 337ա· Գանձի գուներ Բուն Բարեկենդանին· «Երգս յաւերժական երգեմք բանական»* : — *թ· Թղ· 338բ· «Խորք անքնին*

անճառ անհասին, Հօր արարչին մարդասիրին, որ կանխապրնաց պատուաստ իւր Բանին» եւն։ «խաչատուր»։ — ժ· Թղ· 339բ· «Բարձեալ անբնին եւ բնաւիթից լրութիւն, բաւականութիւն»։ եւն «Բան քարոզից»։ — ժա· Թղ· 340ա· «Ամբարդապետաց քո մարդկանաթեամբ, զոր բնաբնեալ յատակչիտութեամբ» եւն։ «խաչատուր»։ — ժբ· Թղ· 341ա· «Մեկնիչք անոչ ասացին յաւ· Պարապղբի անպարապրելի Բանն ի մարմնի»։ — ժբ· Թղ· 346բ· «Տաղ փոխման սուրբ Աստուածածնին, Գոհար վարդն ինքնապտղն, սիրամարգ ոսկեզգեստն» (Թերի) եւ համանման-ներ, ամէնքն ալ խաղերով (Թղ· 352ա· «Ելնկին ծառին նման ես, պատուղ դու քաղցրահամ ես»)։

Բ· Թղ· 355ա—366բ· «Տօնացոյց եւ Աւետարանացոյց։ Եւ կարպատուրութիւնք եւ հրահանգք տէրունական տօնից, զոր եղեալ եւ սահմանեալ Սահակայ հայրապետին եւ զոր ընկալեալ ի նմանէ հասուցին առ մեզ նախնիքն մեր։ Յունվարի Ա· կազանդ է· ե· ձրագալոյց է, Զ· Յայտնութիւն եւ Ջուր օրհնէք»։ Թերի։ Այնպէս կ'երեւայ թէ այս՝ Շարականոցին մաս չէ կազմած։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 354բ· «Գրեցաւ եզանակաւոր տառս թվին Հայոց ՌՃԺԶ (1667) ի լաւ եւ յընտիր օրինակէ, որ կոչի Ալկեցի ընդ հովանեաւ սրբուհոյ ամէնօրհնեալ սուրբ Աստուածածնին եւ սրբոյն Գրիգորի մեր Լուսաւորչին եւ այլ ամենայն սրբոց։ Ի կաթողիկոսութեան Կիւրիկեցւոյ տէր Դաւթին եւ յաստղնորպութեան մերոյ պատախ տէր Մովսէս աստուածարան վարդապետի, որ է առաջնորդ սուրբ Աստուածածնայ վանիցս մերոյ Զեթունոյ վեղարաչարքս եւ այլ միաբան կարգաւորացն եղբօրս մերոյ Սահմանոսի վարդապետին։ Արդ որ սմա հանդիպիք օգտելով կամ գաղափարելով յիշեցէք զիս անյիշելի մթացեալ ողիս Յովհաննէս գրչիկս եւ զհայրն իմ զնոյ երկնի եւ զմայրն իմ զմարգրիտան եւ զեղբայրն իմ եւ զքոյրքս իմ եւ զամենայն արիւնամերձ ազգականք իմ եւ որ յիշէ վարձս առցէ ի Քրիստոսէ մարդասիրէն։ Այլ եւ յիշեցէք զտասացող տառիս (ասակ վերջ յիշատակարութիւնը յատաջ չէ տարուած, թէեւ պարապ տեղ կայ։ Բայց ապա չեղափիր աւելցուած է «Ի վայելումն մեզազարա Սահմանոյ Տէրտէրեան, (Բուսճուգլոյ) 8/21 Նոյեմ· 1904»։

Թղ· 63ա· կայ՝ «Գնեցի զայս նզանակաւոր մատեանն ի մայրաքաղաքն Պուքրէշ (Ռումանիոյ) յամի Տեառն 1903, ի Մայիսի 20։ Սահմանոս Տէրտէրեան Բուսճուգցի»։ — Թղ· 103ա· «Սահմանոս Տէրտէրեան, որդի կարապետ աւագ քահանայի Պոյաճեանց, Բուսճուգ 8/21 Նոյեմբեր, 1904»։ — Թղ· 210ա·

1029.

ՏԱՂԱՐԱՆ

Ռձվէ = 1688

ԹՈՒՂԹԻ՝ 88։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 8·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5։ — ՏՈՂԻ՝ 14։ — ԹԵՐԹԻ՝ 8, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, թխոտակ, ամուր։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, կաշեպատ, զարդարուն, կոնակը ֆիչ մը վնասուած եւ փականճեները ինկած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, շատ ֆիչ վնասուած, բանի մի բուղթ ինկած։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ բոչնագիր, միջակ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ բզ· 1ա, միջակ բան մը։ — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻ՝ բզ· 1ա, տովորական բան մը։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 88ա–բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռձվէ (= 1688)։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ամծամօր։ — ՏԷՐ՝ (Մարտիրոս)։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ բզ· 88ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ կողքին ներսի դին՝ «Գնեցաւ 50 դահեկանի 1926, 8 Դեկտ· Հ· Համայեակ»։

Մատեանս է՝ Տաղարան, *ուր կան՝*

1· Թղ· 1ա· «*Տաղ Մարիամու Աստուածածնի։ Մարիամ մայր Աստուածածին անապական կոյս*»։

2· Թղ· 2ա· «*Տաղ սուրբ կիրակոսի։ Սուրբ Յուղիտա, դուստր մեծաց, զարմ եւ զաւակ թագաւորաց*»։

3· Թղ· 5բ· «*Գովասանք Աստուածածնին։ Մաղիկ պայծառ ծովային եւ մարգարիտ մեծագին*»։ Թերի։

Թղ· 7ա· Տարբեր գրով, սկիզբը չկայ՝ «*Այսօր եկեալ մեծ, եղիեայ, այն որ եկեալ*»։ — Թղ· 7ա· «*Տաղ ի վերայ սուրբ քաղաքին յերուսաղէմ Թու(բ)քի բար· Զոհս սկզուսկում յերուսաղէմ նա կուզէ···*»։ — Թղ· 8ա· (Ինագրին գրով)· «*Եսա ու Մարիամ օնաա տուր լոյս···*» վերջը կայ՝ «*Նուաստ Գրիգոր ոտից ձեր հող միաքս խաւար չէ տեսոց զձեզ աղաչեմ տոգիս երգող սրտով ասէք զտէր ողորմին*»։ — Թղ· 10ա· «*Ծորդոբակ· Միաբանին օձն եւ եւայ գչարիս խորհին վասն Ադամայ*»։

4· Թղ· 12բ· «Գովասանք այդոյ· Այն առաջին ժամանակին, որ զպաղաբերքն տընկեցին»:

Վերջը Թղ· 15 կայ՝ «Քո անունդ է Տէրասուր եւ իմ անունս Աստուածատուր, Թող չատ ապրի իմ Խաչատուր, գկթխան ի լէ արա եւ տուր, լից ու տուր, պլ լից ու տուր անուշ գինուդ անապական»:

5· Թղ· 15ա· «Տաղ մուլամաղ· Ես քո սիրուն չիմ դիմանար իւրակում թուխթուչուկ եանար»:

6· Թղ· 17բ· «Ծաղիկ էն ծաղիկ կասիմ յէ իմ տուն յէ»:

7· Թղ· 19բ· «Տաղ վարդի ի Գրիգորէ Աղթա(մարեցւոյ) «Ձեռ գնալոյ վարդին եկ պլպուլն այպին»:

8· Թղ· 22ա· «Տաղ ի վերայ (յ)անցանոյ: Զայրացեալ մեղօք եղկելի թչուառակ(ան) մարմնով գերի մի լինիր»:

9· Թղ· 23ա· «Տաղ սուրբ Աստուածածնոյ: Աստուածածին կոյս Մարիամ սանսըն աֆսոսըմ տօղուրան»:

10· Թղ· 26ա· «Այլ տաղ Աստուածածնին, Մարիամ, մայր Աստուծոյ հաւատամ մայր բարեխօս լինել վասն իմ հաւատոյ»: «Սարգիս անուամբ եմ յորջորջեալ, Մարիամ, մայր»:

11· Թղ· 27բ· «Տաղ սուրբ Աստուածածնին: Ինկի ծառին նման ես, պտուղ դու քաղցրահամ ես»:

Թղ· 30բ· (Առանց խորագրի)· «Անճառելի բանն ի հօրէ թէ ինչ անման է, լոյս ծագեաց մեզի համար, խիստ զեղեցիկ է»:

12· Թղ· 32ա· «Տաղ մկրտութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ վասն ծննդեան: Ով զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ, արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ»:

13· Թղ· 33բ· «Գովերէ է ազգ լեզուէ վասն Տիրամաւրն Աստուածածնին: Աստուածածին Մարիամ չաղուաթ բոզի դիամ մուչ տաղ»: Վերջը՝ «Ես Յովաննէս քեզ ծառայ բռահման քում արայ, նատար զրլթար սալարայ, Աստուածածին»:

14· Թղ· 36ա· «Մարան գայր ծաղիկներով յերկնից հաւերն կարդալով»:

15· Թղ· 38բ· «Տաղ Գճ եւ ԺԸ հայրապետաց: Սիրով ընտրեալ զմարգարէս քո յայտնեալ աչխարհի զմարդեղութիւնդ քո»:

16· Թղ· 41ա· «Այլ տաղ Վարդանանցն: Վարդան քալ վանող չարին ...եմուտ ի հանդէս մարտին»:

17· Թղ· 42բ· «Աւետիս ծննդեան Քրիստոսի: Այսօր ոօն է ծննդեան աւետիս, Տեառն մերոյ եւ յայտնութեան աւետիս»:

18· Թղ· 53ա· »Տաղ աւետեաց սուրբ Աստուածածնին, զոր Գաբրիէլ աւետեաց: Ամսեանն վեցերորդի կարապետին...»: Ա—Ֆ:

19· Թղ· 56բ· «Այլ տաղ աւետեաց· Աւետիս քեզ Մարիամ, զոր Գաբրիէլ սկզբնաւորեաց»: Ա—Ֆ:

20· Թղ· 61բ· «Տաղ Քրիստոսի Աստուծոյ այր աւրք· Երկինք երկնից իմաց արարեալ եւ երկնայինքըն դուք խոնարհեալ»:

21· Թղ· 64ա· «Տաղ ծննդեան· Տունկ անմահութեան բողբոջեցար սուրբ կոյս»: «Տէր Առաքեալէ»:

22· Թղ· 65բ· «Այլ տաղ ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Հրճուիմք այսօր մեք հոգապէս ոօնիւս մաքուր սուրբ կուսական»:

23· Թղ· 69ա· «Տաղ Աստուածածնի: Աստուածածին մայր լուսոյ, տաճար բանին Աստուծոյ»: Ա—Ի:

24· Թղ· 71ա· «Այլ տաղ վասն Յովաննու Մկրտչին: Յովանէս մեծ մարգարէն երկրպագող յարդանդէ»:

25· Թղ· 75ա· «Տաղ մկրտութեան Քրիստոսի: Այսաւր ձայնըն հայրական յերկնից իջեալ հաճոյական»:

26· Թղ· 76ա· «Տաղ ի Գրիգորէ: Գանկատ ունիմ ասել քեզ Թագաւոր իմ Յիսուս Քրիստոս»: «Գրիգորի է այս»:

27· Թղ· 79բ· «Տաղ Յովաննէս վարդապետէ: Ցամենայն մեղաց ի զատ ասէ դու կացիր»: «Յովաննիս ե վարդ»:

28· Թղ· 84ա· «Տաղ Ազարիէ· Արարիչ Տէր քաղցրացաւ ի յԱդամայ եւ ծնաւ ի սուրբ կուսէն Մարիամայ»: «Ազարիայի է բանս»: «Բիւր քանքարոյ է պարտական Ազարիայն, սակաւիկ բանս որ ասաց գինոյ վերան»: — Թղ· 87բ· կայ լոկ «Տաղ ԼԳ», մնացածը չկայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 88ա· «Գրեցաւ Տաղարանս թվին ՌՃԼԷ»: Ապա գրուած է չեղագիր՝ «Թիւ 1137 տօմարական Հայոց, 1925 որ է ՌՃՀԵ 1375ին· 238 տարուան է այս տաղարանս»: Ապա նոյնպիսի՝ «Այս տաղարանըս Մարաիրոսին է»: Ապա՝ խոշոր գրերով «Սիմաւոն»: — Թղ· 87բ· Շեղագիր կայ՝ «87 ութսունեօթը թուղթ, էլ կ'ընէ 174 էջ, հարիւր եօթանասուն եւ չորս էջեր»:

1030.

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

ՊՁ = 1357

ԹՈՒՂԹ՝ (յաւելեալ) 4 եւ էջՔ՝ 510: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 6: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 5·5 × 4: — ՏՈՂՔ՝ պլագաւ 19–24: — ՆԻՒԹ՝ ընտիր մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ կաշեպատ եւ թղթածածկ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ ֆիչ մը սեւցած, բանի մը թուղթ կտրուած (էջ 250է վերջ), բայց բնագիրը կը շարունակուի: — ԳԻՐ՝ շատ մանր բոլորգիր, սիրուն եւ դիւրընթեռնլի: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թոչնագիր, բազմագոյն բնաիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ բազմագոյն, նաեւ ոսկի խառնուած, սկիզբն Աւետարանիներու բանի մը տող: — ԽՈՐԱՆԻԿՔ՝ էջ 1, 157, 249, 401. բազմագոյն գեղեցիկ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐՔՔ՝ խորանիներու ւերձ, բնաիր: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի, բայց տեղ ձգուած է նկարելու: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ նկարներու յատկացուած տեղերը՝ Աւետարանիներու սկիզբը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՊՁ (= 1357): — ԳՐԻՉ՝ Գաւազան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՁՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Նորակերտ գիւղ: — ՏԷՐ՝ Ջէտար: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 504, 155, 247 եւն: — ԿՆԻՔ՝ էջ 398, 247, 156 «Պետրոս եպ. Սեբ.»: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Համայեակ Համբարեան 1927ին Աւգ 12ին 12 թրքական ոսկիի գնած է: Այս ձեռագիրը ցուցակագրուած է Հանդէս Ամսօրեայի մէջ, 1925, էջ 125—7, ուր տե՛ս յիշատակագրութեան կիտապրուած մասը:

Մատեան Հ Աւետարան, էջ 1–155 Մատթէոս, էջ 157–247 Մարկոս, (Մարկ· ԺԶ 8–20 չկայ), էջ 249–398 Ղուկաս եւ էջ 401–503 Յովհաննէս («Իրք կնոջ չնացելոյ» ոչ է· պլխուն եաեւը կայ եւ ոչ ալ Աւետարանին վերջը):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· էջ 504· (Գլխաւորը)· «Փառք··· Աչառնակք եղեն ի մէջ աչխարհի, բերելով յինքեանս պղծոն եօթնարփի, վաուելով զանճուկս սրտից Սիոնի, ի սէրն անվախճան եւ անճառելի: Որոց ես յետինս ի բնաւից, մեղսակարթ ծառայս պարտական բիւր քանքարու(յ) Ջէսար, բազում բազմանօք ցանկայու(յ) հետեւել հետոց նոցին եւ զի տկար եւ անժոյժ ունէի զկամ(ար)ուժն բարոյն եւ հանապազ զարտուղեալ զանձէի զիս ի չուղայ նոցին նոյ եւ բնաւին յետնոցն ի չնարհս ոչ կարէի ուղղակիլ, վասն այն յուսով եւ հաւատով ստացա(յ) զսուրբ Աւետարանս լեալով ձայնի Տեառն, Լեհ որ բնդունի զբանս իմ եւ պահէ զնոսա՝ նոյ է որ սիրէ զիս, արդ ապաւինելով ի նա ասի զհրամանն նորա զբով եւ անդիր ի յաժանպատկութիւն ինձ յամենայն գործս հոգեւորս եւ ի պահպանութիւն հոգւոյ եւ մարմնո(յ), զարիսպ ամբարձեան յամենայն չար պատահարաց, նայեւ յետ յառաջ կենացս յիշատակ հոգւոյ իմո(յ) եւ ծնօղաց իմոց հօր իմո(յ) Աթաչէրին եւ մօր իմո(յ) Շարուհո(յ):

Արդ ապաչեմ զամենեսեան, որք հանդիպիք այսմ սատուածային աւետեաց երդարանիս յօրինակել կամ յընթեռնուլ կամ ի լսել յիշեսջիք բարեկամօք զմեզ եւ զվերս ասացեալ մեր ծնօղան ի մարդուբ յաղօթս ձեր եւ Աստուած յիշողացդ եւ յիշելոցս առ հասարակ ողորմեսցի, ամէն:

Ժամեմ եւ ես մեղապարտ անձն Գաւազան պիտակ անուամբ քահանայ փանոքի եւ վիլուն գրիչս զպատահալեալ սուրբ աւետարան(իս) յիշել զաւարթ սրտիւ ի մեղսաքարիչ ազօթս ձեր զմեզ եւ զծնօղան մեր եւ զաւսուցիչս եւ զերախտաւորս եւ Տէր եղիցի ընդ ձեզ եւ ընդ մեզ ամէն: Եւ սղխալման եւ խոչորութեան անմեղապիր լերուք, զի այսչափ էր կար մեր եւ նուազ եւ խիտ գրեցաւ, վասն այն որ մատագատ չկայր:

Արդ գրեցաւ սա ի թուականութեանս Հայոց ՊՁ (1357) ի գաւառիս երնջակո(յ) ի գեօղս Նորակերտ ընդ հովանեաւ սուրբ Գրիգորիս: Ի խնդրո(յ) գրիչս աստանաչէր եւ ուղղաւաան պարոն Ջէսարին, որ ստացաւ զսա ի հալալ արդեանց ի բարեխօս յերկար եւ խաղաղ կենաց իւրոց եւ ի յիշատակ վերոգրեալ ննջեցելոց իւրոց, զորս ի սատուգարանիցն եւ յ(ը)նտիր օրինակէ չարագրեցաք, զոր Տէր Աստուած վայելել տացէ եւ կրկին կենօք աստ զդիրս գծօք եւ անդ զղօրութիւնն պատկօք ամէն»:

2· էջ 155· «Ջատացող սուրբ Աւետարանիս զղեկցկափիմն (յ)աստուածատուէ զՋէսարն ծնօղօք իւրովք յաղօթս յիշեսջիք»:

3· էջ 247· «Ջանարժան գծոյս Գաւազան յիշել մաղթեմ»:

4· էջ 156· (Տարրեր գրով՝ չեզագիր)՝ «Ես Սեբաստացի Պետրոս եպիսկոպոս կատակեմ զայս մատեանս յԱթոռն սուրբ Նշանի վանուց Սեբաստիոյ, իւրացանդն անիծեալ եւ պարտաւորեալ լիցի յաստենի Աստուծոյ, 1893 Յունիս ամսեան, Սեբաստիա»:

5· էջ 509· Կայ յիշատակագրութիւն մը, որ կարելի չէ կարդալ, ջնջել ջանացուած է:

1031.

ՀԱՏԱԿՈՏՈՐՔ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ

ԺԱ—ԺԲ

Մագաղաթի վրայ մեսրոպեան տառերով գուցէ ԺԱ—ԺԲ դարերու միջեւ գրուած Աւետարանի մը (մեծութիւն՝ 38·5 × 27, գրութիւն՝ երկսիւն 29·5 × 9 + 9 = 18, տողի՝ 16) թանկագին նշխարներ են չորս թղթեր, որոնք գնուած են Կ· Պոլիս 1951ին:

Անոնք մնացած են Ղուկասի Աւետարանէն եւ կը բովանդակեն՝

Թղ· 1ա· Գլ· ԻԳ· 14—21 համր·:
Թղ· 1բ· Գլ· ԻԳ· 22—26:
Թղ· 2ա· Գլ· ԻԳ· 27—32:
Թղ· 2բ· Գլ· ԻԳ· 33—38:
Թղ· 3ա· Գլ· ԻԳ· 38—44:
Թղ· 3բ· Գլ· ԻԳ· 44—50:
Թղ· 4ա· Գլ· ԻԳ· 50—53:
Թղ· 4բ· Գլ· ԻԴ· 1—7:

Այս չորս թղթերը ամփոփուած են լաթով իրարու հետ միացուած զոյգ խաւաքարտերու մէջ: Այնպէս կը թուի թէ ատոնք ժամանակին Յայսմաւուրքի մը Մագաղաթեայ պահպանակներն եղած բլլան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ կը պակսի:

1032.

ԿԻԿԵՐՈՆԻ ԳԻՐՔ ՎԱՍՆ ՀՌԵՏՈՐԱՑ ԵՒ ԽՕՍՔ ԶՀՌԵՏՈՐԷ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 58: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 45 × 29·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 40 × 24, ևաեւ 33 × 16·5, զի զանազան մեծութեամբ են թղթերը: — ՏՈՂԻ՝ 41, ևաեւ 32, եւն: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ, բանի մը տեսակ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, զօրաւոր թուղթի մէջ անցուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, դիւրընթեռնլի: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆԻ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ, ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻ, ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 31բ, 32ա–բ, 57ա–58բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ՝ վիեննական Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ կը պակսին:

Մատեանս է թարգմանութիւն «Կիկերոնի Գիրք վասն Հռետորաց անուանեաց, որ կոչի Բրուտոս» *եւ* «խաւսք երեք զՀռետորէ»:

Ա. Թղ· 1ա: «Մ· Տուղդիոսի Կիկերոնի *Գիրք վասն Հռետորաց անուանեաց, որ կոչի Բրուտոս: Յանդիմանութիւն: Զկերպարանս Հռետորի, զոր ի Գիրսն, որ վասն Հռետորի բնծայեցուցանէ, զամենայն Հռետորս ամենայն ժամանակաց ի հանդիսի անցուցեալ···: Գլուխ Ա· 1· Յորժամ ի Կիղիկիա մեկնեալ եկի ի Ռոդոս եւ անդ լուայ զմահ Մ· Հորտենսիոսի, կարծեօք ամենայնի, սուղ մեծ եղեւ ոգւոյ իմոյ: Զի եւ ի բարեկամէն վրիպեալ եւ ի հեշտական հաղորդութենէ···»:*

Գլուխք Ա–Ղէ, որուն (Թղ· 31ա) սա տեղը կը վերջանայ ատորակէտով «Անտոնիոս, Կրասոս, ապա Կոտա, Սուլպիկիոս, Հորտենսիոս, չասեմ այլ ինչ աւելի, զայն միայն ասեմ, թէ դէպ լինէր ինձ, զի համարեցայց ի բազում, եթէ ճանձիր է ամրոխ կարի իմն դիպօղաց»· ապա դատարկ թուղթ ձգուած:

Բ. Թղ· 33ա: «Մ· Տուղդիոսի Կիկերոնի *Ա. Կ. Եղբայրն Քուսք երեք զՀռետորէ: Յանդիմանութիւն: Ի կիրս յայսոսիկ Կիկերոն այնպէս իմն ճառէ զճարտարախօսութենէ, որպէս զի զոր այլոց ուսուցանէ···:*

1· Թղ· 33ա: «Խօսք կամ Գիրք Առաջին: *Ա. Ինձ որ յաճախ խորհիմ եւ զյիշատակս հնոց յեղյեղում, կուենտէ եղբայր, սովոր էին երանելիք թուել նոքա, որ ի մեծի ընկերհաչտութեան···»:*

Այս Գիրքը՝ Գլ· Ա–ԿԲ, (Թղ· 53բ), կը վերջանայ այսպէս «եւ իրրեւ յառնէր, ծիծաղելով ինն, Քանզի, ասաց, ոչ այնչափ ծանր եղեւ ինձ զի զմեր քաղաքի իրաւունս մերժեաց, որչափ հեշտական, զի խոստովան եղեւ թէ ինքն չգիտեիցէ զայն···»:

2· Թղ· 54ա: «Մ· Տ· Կիկերոնի դՀռետորէ առ եղբայրն Մօսք կամ Գիրք II· Ա· Մեծ փառք էին, Կուինտէ եղբայր, մինչ մեք մանուկ էաք, եթէ ունիս յուշի, թէ Ղ· Կրասոս ոչ առաւել ինչ պատկառ կայ վարդապետութեան, քան որչափ ի մանկական կրթութեան անդ կարացեալ էր···»:

Գլուխք Ա–Զ· եւ կը վերջանայ թերի (Թղ· 56բ) «եւ այսպէս զոր ինչ ես ի կուրբանեան գտին Սկիւռղայ ասացի, ոչ եթէ ասացի միայն, այլ եւ այնպէս իսկ համարէի···» (այսքան եւ ուրիշ չկայ):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

1033.

ԱՌԱՍՊԵԼԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 25: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 43 × 29: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 36·5 × 16: — ՏՈՂՔ՝ 35: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշտնակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ չունի. սեւ քուղք մը վրան անցուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր պահուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ. ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ. ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻՔ. ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա – բ, 25ա – բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳԻՐՔ՝ Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան մը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Առասպելախօսութիւն, *որ բաժնուած է հետեւեալ մասերու կամ ճչտապոյնս՝ պլուխներու:*

Թղ· 2ա: «Վասն Առասպելախօսութեան (mythologie) *կամ պատմուճեալ պատմութեան դիցն հեթանոսաց: Առասպելախօսութիւն է ճառ պատմուճեալ դից հեթանոսաց, որ զնոցա պատմութիւն ի կարգ արկանէ: Զպատճառս բազմաստուածութեան պաշտաման խնդրել ոք թէ կամիցի, զայսոսիկ գտանէ, որ զհետն գան»:*

1· Թղ· 1ա: «Ա· Վասն դից խորհրդականաց: Զամենայն դիս խորհրդականս զարս եւ զկանայս այսչափ ինչ համարի ենթիոս. Արամազդ, Պոսիդոն, Ապողոն. Հերմէս, Հեփեստոս, Արէս, Հերա···»:

Գլուխք Ա–Զ· եւ կը վերջանայ թերի (Թղ· 56բ) «եւ այսպէս զոր ինչ ես ի կուրբանեան գտին Սկիւռղայ ասացի, ոչ եթէ ասացի միայն, այլ եւ այնպէս իսկ համարէի···» (այսքան եւ ուրիշ չկայ):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

2· Թղ· 14ա: «Բ· Վասն դից ընտրելոց: ա· դիք ընտրեալք ի Հռոմայեցւոց այնք կոչէին, որք յաճախութեամբ եւ առասպելութեամբ պատուոյ եւ պաշտաման դիցն խորհրդականաց մերձաւոր համարէին···:

3· Թղ· 19ա: «Գ· Վասն դից եկամտից: Դիք եկամուտք այնք ի դից կոչին, որք վասն արժանեաց (mérite) եւ առաքինութեան առ դիս կրեցան»:

4· Թղ· 22բ: «Դ· Վասն դից կիսադից: Դիք կիսադիք այնոքիկ էին, զորս վասն նուազութեան արժանեացն երկնաւորս չէր մարթ համարիլ, եւ ոչ զարձեալ երկրաւորս հաշուել վասն չնորհաց···:

5· Թղ· 23ա: «Ե· Վասն այլափոխ (այլաչրջիկ) երեսաց, որոց աստուածութիւնս իմն չնորհի: Հռոմայեցիք, որ քան զամենայն ազգս պաշտօնասէր եւ ջերմագոյն ի դիցն երկրպագութիւն»:

6· Թղ· 24ա: «Զ· Վասն դից պանդխտաց: Թէպէտ եւ յառաջին ժամանակս ազգին Հռոմայեցւոց դից օտարաց պաշտօն»: Վերջ Թղ· 24բ· «Սա գրեթէ նոյն եւ մի է ընդ Հերմեայ Ցունաց եւ Հռոմայեցւոց եւ նկարի ի չան կերպարանս կամ գլխով լոկով չան վասն գիտրագիտութիւն եւ զհաւատարմութիւն յայտ առնելոյ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

1034.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԹ — Ի դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 97: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 40·5 × 25·5, միասիւն: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 36 × 19, բայց տարբեր եւս՝ թղթերու մեծութեան համաձայն: — ՏՈՂԻ՝ 50 եւ զանազան: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բաճի մը տեսակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի մաճուր, նոր կազմուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, զանազան ձեռքերէ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆԻ, ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ. ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ. ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 26բ – 27բ, 28բ, 29բ, 30բ, 31բ, 32բ, 33բ, 34բ, 35բ, 36բ, 37բ, 38բ, 39բ, 77ա – բ, 78բ, 79բ, 84բ, 85բ, 86բ, 87բ, 88բ, 89բ, 90բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ – Ի: — ԳՐԻՉԻ՝ գլխաւոր գրիչ Հ· Յ· Տաշեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ տե՛ս վարը:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր զանազան հին Ձեռագիրներէ արտագրուած են հետեւեալները:

1· *Թղ·* 1ա: «Ցուցակ պատրիարքացն Հայոց, *որ ի Կոստանդնուպոլիս օրինակեալ յարձանագրութենից Պատրիարքարանին: Նախադրութիւն: Կարեւոր համարեցաք չարակարգել աստանօր զկարդ պատրիարքաց, որք կային յաթոռ մայրաքաղաքիս մինչեւ ի մեր աւուրս*»:

կը սկսի Յովակիմ եպիսկոպոսէն (ի Թուին Հայոց ՋԺ 1461) եւ կը հասնի մինչեւ (Ղբ·) «Յակորոս եպս· Պօլսեցի, վերստին ԻՄՂԻ (1848), առաջնորդ Մարզուանու եւ Եւդոկիոյ, աշակերտ Յովհաննէս Պատրիարքին, վերստին ընտրեցաւ յազգէն հրամանաւ ազգութեան եւ նստաւ յաթոռ յամի Տեառն 1848, Նոյ· 1»:

2· *Թղ·* 3ա: «*Տեառն* Կոմիտասու Հայոց կաթուղիկոսի *վանն հաւատոյ· · ·* (*կը պակսի տող մը*) *անջրդիս, ծառս պտղակորոյս, կրկնամեռս, նիւթս կիզման յաւիտենականի, որք վառեն անձանց գնուր գեհենին, սնուցանեն զորդնն անմահ*»:

Թղ· 5ա: *Խորագիրը կը պակսի, կը սկսի*) «*Արդ սքանչելի եւ գոհաւոր ազաչեմ զքեզ պատմեա ինձ ո՛վ ես դու ապաքէն կամ աստուած ես դու*»:

կը պատմուի Թէ Յովհաննէս Աւետարանիչ ինչպէս Դիոսկորեանոսին մեռած որդին կը յարուցանէ եւ հայրն ու որդին քրիստոնէութիւն ընդունելով կը մկրտուին:

3· *Թղ·* 8բ: «*Խաւսք սրբոյն* Յակոբա Սրճոյ եպիսկոպոսի *յաղագս Անտիոք քաղաքի Թէ որպէս մտին առաքեալքն աշակերտել զնոսա*»: *Ապա աչխարհաբար կը տրուի բովանդակութիւնը՝ «Յիսուս հրամայում է Պետրոս Առաքեալին զնալ Անտիոք···»*:

Էջ մը բան· վերջը կայ՝ «Այս է Յակորայ գրած վկայաբանութեան համառօտ բովանդակութիւնը»:

4· *Թղ·* 9ա: «*Երանելոյն* Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսի *Աւացեալ ի յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Յարութիւն քո, Տէր, զարթուցէ զիս ճառել դիւրմէ: Դու, Տէր, պարգեա ինձ ձայն:*

Թերի, կը վերջանայ (Թղ· 9բ) «Գէղէոն լրտեսեաց զնոսա եւ ոչ իմացան եւ իբրեւ գմեռեալ խա» (մնացածը չկայ):

5· *Թղ·* 10ա—17բ: *Հ· Յ· Տաշեանէ Պարիսի Ազգային Մատենադարանի (հին) թիւ* 106, 108, 106 A, *Ձեռագիրներու մանրամասն ցուցակագրութիւնը (նկարագրութիւն, բովանդակութիւն, յիշատակագրութիւն, համա·* Macler F., Catalogue des manuscrits arméniens et géorgiens de la Bibliothèque nationale, Paris 1908, No. 240, 247, 245):

6· *Թղ·* 18ա—91ա: *Նոյն բանաստէր Հօրմէն արտագրութիւններ եւ համեմատութիւններ· ա· Թղ·* 18ա—26ա· «*Դարձեալ վասն կազմութեան մարդոյն* Մեծին Գրիգորի Նիւսացւոյ *համառօտեալ բաղդատայբար: Վասն բնութեան մարդոյն: Ի չորից պայտեալ ասի մարդն· զի չորք պատճառք են եղելութեան ամենայն գոյից*» (Cod. Par. 108, fol. 29 a, 10): բ· *Թղ·* 28ա—39ա: «*Բանք իմաստասիրացն պիտանի ամենայն մարդոյ: Պղատոն ասէ· որք մեծամեծաց առաջի կան, մեծի ղպատուութեան պէտք են*» (Cod. Par. 106, fol. 239 a ff.): գ· *Թղ·* 40ա—48բ: «*Վասն ամենայն վայրի բանչարի, որ իւրեանց բնութեանն է· Եւ յառաջ յիշենք զքանին, որ է եղերդականն*» (Cod. Par. Arm. 101 A. fol. 279 a, 1, *Թղ·* 48բ *կայ «օրինակեալ* 1894, 27—28 *Յունիս*»): *Ասոր կցուած է (Թղ·* 48բ·) Ib. fol. 278 b 1—2 ՃԻԳ· «*Պատմութիւն: Համատիւս ծաղկին, խնդրեա զնա յորժամ Յուլն լինի ի տանուտէրն*»: դ· *Թղ·* 50ա—76ա: «*Բառապիրք է· Հէքիմա-*

բանիս: Արիան, որ է ափիան որ թրեաք, յաճն մարին է եւ դարայատարին է» (Cod. Arm. Par. 106, fol. 147 a, *Թղ· 76ա կայ՝ «Օրինակեալ 1894, Յունիս 25—27»*):

ե· *Թղ· 78ա—91ա: «Անուամբն Աստուծոյ: Գիրք ի վերայ բնութեան հանրական եւ մասնական: Քահանայի ումենն աչխատեալ* Իշուխան: *Յաղագս բնութեան տարերայց եւ գործոց նոցին եւ գոյացութեանց աչխարհիս թէ որպէս կան անխարդախ ոգորմութեամբն Աստուծոյ: Ինդիր վասն բնութեան այսպիսի ասացուք: Յորժամ գոյացոյց Աստուած զէս յչէից»·* (Cod. Par. 108, fol. 45 a ff. *Համմա· Թ· 109, § 8*):

7· *Թղ· 92ա—93ա· տարբեր գրով եւ կպցուած «խաւսք Սեդբեստրոսի Հռոմայ հայրապետի ասացեալ վասն կիւրակէին: Աւեմ ձեզ, եղբարք, պարտ է պատուել զկիւրակէն եւ ոչ գործել»* (*Համմա· Մարգիսեան Հ· Բ·, Մայր ցուցակ Բ· էջ* 483):

«Ձեռագրին մասին կը գրէ Հ· Յովհան Թորոսեան Վենետիկէն ատ Հ· Գր· Գալէմքեարեան 1 Դեկտ· 1892· խօսք Սեդր· Հս: Հյրպ· աս· վս կիւր· պատի ի Լմ· ճառնտրի, երկիջեան, բովանդակութիւնն է 3 էջ, բոլորգիր տասիբ գրուած, իւրաքանչիւր էջի մէջ 25 տող կը գրանուին, երկ· 25 սմ·, լայն 18 սմ·: Մատենադարան մտաւ 1917 Սեպ· 17· Հ· Ն· Ա·» (*Թղ· 93ա*):

8· *Թղ· 94ա—97ա: «Ձեռ· վենետ· Յակոբոսիկ Իլ, գրուած 1317ին: Երանելոյն Եւսեբի եպիսկոպոսի յաղագս խնդ(րոյ) Ագեքսանդրու վասն աւուրն կիւրակէի պատուելոյ: Յետ արձակելոյ յեկեղեցւոյն յաւուր կիւրակէի մինչդեռ նստէր երանելին Եւսեբի եպիսկոպոսն»* (*Համմա· Մարգիսեան, անդ էջ* 850):

«Ձեռագրին մասին Հ· Յովհան Թորոսեան կը գրէ Վենետիկէն 1 Դեկտ· 1892 ատ Հ· Գրիգորիս Գալէմքեարեան· Եւսեբիոսի եպ· վասն Տարցման Ագեքս· վս կիւրակէի ճառն պատնի յՈսկեփորիկ Իլ, որ գրուած է յամի 1317, ճաոին բովանդակութիւնն է 11 էջ փոքր բոլորգիր տառերով գրուած, իւրաքանչիւր էջի մէջ քան եւ երեք տող կը պատուին եւ ամէն մէկ էջի չափն է երկայնութիւնն 13 սմ· եւ լայնութիւն 6 սմ: Մատենադարան մտաւ 1917 Սեպտ· 18, Հ· Ն· Ա·»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի:

1035.

ՅԱՅՍՄԱԽՈՒՐՔ

ՌԼԳ = 1584

ԹՈՒՂԹ՝ 561 թէեւ նշանակուած է, սակայն ֆանի մը թուղթ աւելի է, զի թուարկումի ատեն ֆանի մը թղթեր անտեսուած են կամ սխալմամբ չեն թուարկուած: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 41·5 × 30: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 33 × 9 + 9 · 18: — ՏՈՂ՝ 38: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած՝ 49: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, հաստ եւ բաւական ամուր: — ԿԱՁՄ՝ հին կազմը չկայ, այժմ (տախտակ) կիսակաշի եւ լաթածածկ, այս է կոճակը կաշի անցուած է եւ կողերուն՝ լաթ (սեւ) ֆաշուած, հաստատուն եւ մաֆուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ Տարիներու ընթացքին տեսած է նորոգութիւն (հմմտ· Յիշատակագրութիւնք), վերջին անգամ Վիեննա, պատռուած լուսանցքները իրարու կպցուած եւ պակասներ նոր թղթեակներով ամբողջացուած, բայց մարմնին կազմին ձեռ չէ մերձեցուած եւ թողուած է թղթերու հեռաւորութիւնը (հմմտ· Յովասափի պատմութիւնը): — Յիշատակագրութեան (գլխատորը) թուղթը հակառակ կողմէն կպցուած է: Ներկայիս՝ նոր կազմով՝ ներկայանալի հատոր մըն է: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ յստակ եւ կանոնաւոր, երեք դրչէ, թղ· 272ա: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, կենդանագիր (թոչնագիր), հրեշտակագիր, մարդագիր, գոյնզգոյն, բաւական յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա· 234բ, 369ա բազմագոյն, միջակ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բոլոր ամիսներու սկզբնաւորութեան, այսպէս՝ թղ· 37բ, 50ա, 80բ, 95ա, 186ա, 225ա, 241բ եւն եւն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ բաւական յաջող, թղ· 1ա, շատ մեծ· ճաեւ թղ· 234բ: — ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ լուսանցքներու վրայ, տպաւորիչ եւ բաւական յաջող· հմմտ· թղ· 32բ Յովհ· Մկրտիչի եւ Հերովդէսի աղջկան գլուխները: Թղ· 47բ հաւանօրէն Բաբելաս կամ հայրապետ մը· 42բ· — Խ· կուսանք· — 68ա Փոկաս, — 75ա կալիստրատոս· — 99ա Մաշտոց եղիվարդեցի, — 104ա Ղուկաս Աւետարանիչ· — 105ա Յովէլ մարգարէ· — 204ա հրեշտակ մը· — 214ա Ստեփաննոս Նախավկայ, — 291ա տաճարիկ մը· — 300բ Ս· Մեսրոպ· — 303ա Ս· Յակոբ Առաքեալ· — 307ա Գլուխ Յովհաննու Մկրտչի· — 383ա խաչ մը· — 390գ ծառ մը· — 402բ Աննիպաս եպիսկոպոս, — 479ա Թէոդորոս ստրատելատ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 367բ, 368բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԼԳ = 1584: — ԳՐԻՉՔ՝ Անտոն եպիսկոպոս եւ Պապուկ (Գրիգորիս): — ՆԱԽ-

ԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ ՏԷր Գրիգոր: — ՏԵՂԻ՝ Ս· Նշանի ռանապատ: — ՏԷՐ՝ Յակոբ եպիսկոպոս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ 5ա, 10բ եւ գլխաւորը թղ· 555բ· եւ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղթեակի մը գրուած՝ եւ առաջին էջին վրայ գարնուած՝ կպցուած է՝ «Գնեցաւ ձեռագիրս ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Գերյ· Հ· Համպեակ Ս· Վ· Համբարեան 1948, 300 թրք· լիրայի: Ընկալաք ի Վիեննա ի 15 Սեպտ· 1950· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է՝ Յայսմաւուրք *լիակատար* (*տե՛ս մանրամասն* Թ· 7, 10, 213, 214, 219, 228, 497, 695—6, 701):

Ա· Վկայաբանութիւնք եւ Վարք:

1· Թղ· 1*ա*[1]—49*բ*[2]: *Պարապ տեղ ձգուած է եւ չէ գրուած «Նաւասարդ Ա—Լ· (Օգոստոս ԺԱ — Սեպ· Թ·) նախ «Տաւն է Յովհաննու Կարապետին եւ Մկրտչին Քրիստոսի զոր կարզեալ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր»· կը սկսի այժմ «Յորժամ լուսաւորեաց աւուրն Գրիգոր զՀայս եւն»: Թղ· 2*բ*[2]· Պատմութիւն զկնի Յովհաննու, Թղ· 3*բ*[1]· Պատմութիւն Շեղարի: —*

*Ամսոյս մէջ կան հետեւեալ վկայաբանութիւնները եւ «Յայսմաւուրք»: Թղ· 3*բ*[2]: Անիկտոսի եւ Փաւստինոսի (Թղ· 4բ· Յայսմաւուրք Լաւրենտիոսի, Քսեստոսի եւ Պաւղիտոսի): — Թղ· 5*բ*[1]: Մարկեղիանոսի եպ· (Հեմեայ, Պեղիկեայ, Փիղպպիղպ, Մարթինի: — Թղ· 6*ա*[1]: Ցիչատակ է սքանչելեաց Ոնորատու): — Թղ· 6*ա*[2]: Տաւն է Շողակաթին իջման Միածնին Բանին Աստուծոյ ի Վաղարշապատ: — Թղ· 7*ա*[1]: Ուրբիկինոսի վկային: — Թղ· 7*բ*[1]: Տաւն է փոխման ամէնօրհնեալ կուսին (Համմտ· Թ· 437): — Թղ· 10*բ*[1]: Վերսէին տաւն է փոխման Աստուածածնին եւ Ցիչատակ պատկերին Քրիստոսի, որ ի դասատառակին (տե՛ս վարը): — Թղ· 12*բ*[2]: Յայսմաւուր յիչատակութիւն է անկար պատմուճանին Քրիստոսի, եթէ ուսո՞ է եւ կամ ո՞վ առաքեաց զնա Քրիստոսի: Յովհաննու Ոսկեբերանին ասացեալ (տե՛ս վարը): — Թղ· 14բ: Մխուռնայ եպիսկոպոսին: — Թղ· 15*ա*[1]: Պատկերի Աստուածամատրն (տե՛ս վարը): — Թղ· 32*բ*[1]: Խորոսի, Փլորոսի, Դոմետիայ: — Թղ· 17*բ*[1]: Ստ· Ուլնեցւոյ: — Թղ· 19*ա*[1]: Ս· Աստմեանց: — Թղ· 19*բ*[1]: Անդրէի զօրավարին: — Թղ· 20*ա*[1]: Վասայ եւ Գ· որդւոց նորա: — Թղ· 20*բ*[2]: Ապադոնիկոսի: — Թղ· 21*ա*[1]: Ցիչատակ է Սամուէլի մարգարէին· (տե՛ս վարը): — Թղ· 22*ա*[2]: Ս· Յուստիանոսի վկային: — Թղ· 23*ա*[2]: Առաքելոյն Թումայի: — Թղ· 25*ա*[1]: Երանոսի եպիսկոպոսին (Լեւերտիոսի): — Թղ· 25*բ*[1]: Ստեփանոսի Ուլնեցւոյ: — Թղ· 25*բ*[1]: Դանիէլի մարգարէի: — Թղ· 26*ա*[1]: Տիմոթէոսի: — Թղ· 26*ա*[2]: Ապապիոսի եւ Թեկղի: — Թղ· 26*ա*[2]: Աբուդիմոսի: — Թղ· 26*բ*[1]: Յայսմաւուր տաւն է Ս· Աստուածածնին: Լուսաւորիչն մեր, (տե՛ս վարը) — Թղ· 28*ա*[1]: Անդրիանոսի եւ կնոջն Անաստասեայ: — Թղ· 29*ա*[2]: Սուքիասեանց: — Թղ· 31*բ*[1]: Մարտաւնիկոսի եւն: — Թղ· 31*բ*[2]: Ոնեսիմեայ: — Թղ· 32*ա*[1]: Անտիոքայ բժշկին: — Թղ· 32*բ*[1]: Գլխատումն Յովհաննու Մկրտչին: — Թղ· 34*բ*[1]: Վլոնդիոսի: — Թղ· 35*ա*[1]: Յայսմաւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Ատրներսեհի, որ էր որդի Պրոբոսի Հռոմայ թագաւորին: — Թղ· 35*ա*[2]: Յայսմաւուր Վկայաբանութիւն սրբոյն Տիմոթիոսի: Սայ էր ի պաղեստինու, կատարեալ վարուք առաքինութեամբ: — Թղ· 35*բ*[1]: Գիւտ գաւազանի Ս· Աստուածածնին (վերջը) «Գրիգորիէ»: — Թղ· 37*բ*[1]: Ցեսուայ որդւոյ Նաւեայ: — Թղ· 38*ա*[2]: Սիմէոնի Սինակեցւոյ: — Թղ· 39*ա*[1]: Մամասայ: — Թղ· 39*բ*[2]: Յովհաննու պահեցողին: — Թղ· 40*ա*[1]: Անթիմոսի եպիսկոպոսին (անդ Աթանասի եպիսկոպոսին: — Թղ· 40*ա*: Խանթուչի ծառայից: — Թղ· 41*ա*[2]: Ի սմին աւուր յիչատակ է սքանչելեացն· (տե՛ս վարը): — Թղ· 41*բ*[1]: Բաբելայ հայրապետին· — ապա՝ Թէոդորոսի եւն: — Թղ· 42*բ*[1]: Ի· կուսանացն: — Թղ· 43*ա*[1]: Զաքարիայ մ·ի: — Թղ· 43*բ*[1]: «Երինեայ կոյս վկային· Առաքեալն Փիլիպպոս, ոչ մեծն որ յԵրկուասանիցն»: — Թղ· 44*ա*[1]: ԺԳ· մարտիրոսացն: — Թղ· 44*ա*[2]: Եի կուսանացն սքանչելի մահուամբ յամս Խոսրովու Պարսից թագաւորի: — Թղ· 44*բ*[2]: Նիկիոյ Ս· ժողովոյն: — Թղ· 46*բ*[1]: Տաւն Ծննդեան Ս· Կոյս Աստուածածնին: — Թղ· 48*բ*[1]: Սահակայ Պարթեւի (Համմտ· Թ· 7, § Ա· 1—30, Թ· 10, § Ա· 1—22, Թ· 437, § 1 եւ Թ· 695, § 1, Թ· 696, § 1 եւ Թ· 701, § 1):

2· Թղ· 50*ա*[1]—95*ա*[2]: Հոռի Ա· եւ Սեպաեմբերի Ժ· եւ Թըշրին ԺԳ· Վկայաբանութիւն սրբոց կուսանացն Մինադորայ եւ Մինփոտորայ եւ Բասիլիդեայ: Սոքայ քորք էին Հարաղատաք: — Թղ· 50*ա*[2]: Վկայաբանութիւն Ս· Բասիլիդեայ: — Թղ· 50*ա*[2]: Պաւղոսի եպիսկոպոսին:

Ամսոյս մէջ կան հետեւեալ վկայաբանութիւնները: Թղ· 51*ա*[1]: Մանուչակայ· — (Թղ· 51*բ*[1]: Ռոմիլլոսի, Դիոդորայ, Դիոքսի: Թղ· 51*բ*[2]: Սոզոնի: Թղ· 52*ա*[1]: Եվսիքոսի): — Թղ· 52*ա*[1]: Ապատմինոսի եպ·ի: — Թղ· 52*բ*[1]: Սեւերիանոսի: — Թղ· 53*ա*[2]: Նաւակատիք սրբոյ Խաչին: — Թղ· 54*ա*[2]: Յովհաննու Ոսկեբերանին: — Թղ· 55*ա*[2]: Տաւն... Ս· Խաչին Քրիստոսի· (Յ· Ոսկեբերան) տե՛ս վարը: — Թղ· 57*բ*[1]: Նիկիտասայ: — Թղ·

57բ² : Եւփիմեայ : — Թղ· 58ա² Կուռնելիոսի : — Թղ· 58ա² : Թէոդոտոս (ճգնաւորուհի) : — Թղ· 60բ² : Թարգմանչացն Սահակայ եւ Մեսրոպայ : — Թղ· 61բ² : Մովսէսի եւ Ահարոնի եւ Մարիամու : — Թղ· 64ա¹ : Արիադնոս եւ այլ սրբոց : — Թղ· 64ա² : Պապի եւ թղ· 64բ¹ Տրոփիմեայ եւն : — Թղ· 64բ² : Մարտիրոսացն Մակրովրայ, Գորգիանու եւ Վասակիանոսի : — Թղ· 65ա¹ : Եւստաքէոսի եւն : — Թղ· 66բ¹ : Եղիշէի (գրուած Եղիկէի) առաքելոյ : — Թղ· 67բ : Յիշատակ աւետման Ամթոյ· Թագաւորն Պարսից կուտն անուն դնաց բազում դաւրաւք ի Միջագետս Ասորւոց : — Թղ· 68ա² : Վկայաբանութիւն սրբոյն Փոկասու : — Թղ· 68բ² : Յունանու մարգարէին : — Թղ· 69ա¹ : Սրհ· Իրայիտայ : — Թղ· 69բ¹ : Կոտորելոցն ի Տաճկաց : — Թղ· 70բ¹ : Թեկղի : — Թղ· 72ա¹ : Կեփայի եւ Պօղոսի, (ապա՝ Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին) : — Թղ· 72բ² : Ագաթոկղեայ, ապա՝ անդ Մանուէլի կայսեր) : — Թղ· 73ա² : Յովհաննու Աւետարանչին : — Թղ· 75ա¹ : Կալիստրատոսի : — (Թղ· 76ա² : Մարինոսի) : — Թղ· 76ա² : Շմաւոնի : — Թղ· 77ա¹ : Ալփիոսի եւն (ապա՝ Եպիքուրայ, ապա՝ Մամելքայ : — Թղ· 77բ¹ : Սքանչելիք, որ եղեն յեկեղեցին Ս· Զենոնի ի քաղաքն Տիբերու) : — Թղ· 77բ² : Բարիսոնի : — Թղ· 78բ¹ : Եպսիքոսի : — Թղ· 79ա¹ : Գիւտ նչխարաց Լուսաւորչին : — Թղ· 79ա² : Անտոնի եւ կրօնիղեայ : — Թղ· 79բ² : Թաթղոյ եւ Վարոսի եւ Թումմասու : — Թղ· 80բ¹ : Գրիգորիսի Աղուանից կաթողիկոսի : — Թղ· 80բ² : Ժբ· Վարդապետաց : — Թղ· 83ա¹ : Անանիայի : — Թղ· 83ա² : Թէոդորոսի, ապա՝ Միքայէլի : — Թղ· 83բ¹ : Սքանչելեացն որ եղեւ յուխտաւորսն ի Սինէական լերինն, ապա՝ Դասոնայ : — Թղ· 84² : Պաւինոտիոսի : — Թղ· 84ա¹ : Կիպրիանոսի եւ Յուստիանէ կուսին : — Թղ· 85ա² : Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն : — Թղ· 86ա¹ : Ադոկտոսի : — Թղ· 86բ¹ : Արձակման սատանայի : — Թղ· 87ա² : Հռիփսիմեանց : — Թղ· 89բ² : Գայիանեանց : — Թղ· 9·բ¹ : Սարգսի եւ Բագոսի : — Թղ· 92բ¹ : Ապիոսի, Կելսիոսի եւն : — Թղ· 92բ² : Պեղիպիայ : — Թղ· 93ա¹ : Պապղեայ, ապա՝ Յուբենտիոսի եւ Մաքսիմիոսի : — Թղ· 93բ² : Զինոտիլայ եւ Փիլոնիտայ : — Թղ· 93բ² : Լամբիոսի եւ Լամբեայ : — Թղ· 94բ¹ : Մարկոսի եւ Ստեփանոսի : — Թղ· 94բ¹ : Թամանոսի երկեցողին : — Թղ· 94բ² : Սքանչելիք յիտալիա (Ստեփանոս քահանայ) : — Թղ· 94բ² : Յայսմ աւուր երեւումն սրբոյ առաքելոյ Քրիստոսի սրբոյ Յովհաննու Ոսկեբերանին : Յորժամ տանէին չար սպասաւորքն պղոսկեբերանն յաքսորս (ՀմմտՀ· Թ· 7, Ա· § 31—61, Թ· 10, Ա· § 23—50, Թ· 437, § 2, եւ Թ· 695, § 2, Թ· 701 : § 29 :

3· Թղ· 95ա²—136ա² : Սահմի Ա· եւ Հոկտեմբեր Ժ· Տաւն է Յղութեան Եղիսաբէթի զսուրբ Կարապետան : — Թղ· 96բ¹ : Տօն է Ս· Ժողովոյն որ ի Նիկիայ· Եզնիկ : — Թղ· 96բ² : Թէոդորոսի Աղեքսանդրացւոյն : — Թղ· 97ա² : Տարապոսանցն : — Թղ· 97բ¹ : Կարպոսի եւ Պապիլասայ : — Թղ· 97բ¹ : Ալփիոսի եւն : — Թղ· 98ա¹ : Դոմնայի· Վարոսի եւ Զ· կրօնաւորացն : — Թղ· 99ա¹ : Վարք եւ յիշատակ սուրբ Հաւրն Մաշտոց վարդապետի (Եղիվարդեցւոյ) : — Թղ· 100ա¹ : Եփեսոսի Ս· Ժողովոյն : — Թղ· 101ա¹ : Ուղկիանոսի : — Թղ· 101բ² : Դասիոսի, Զոտիկոսի, Գայիոսի· խրատք Ս· Անտոնի եւ քահանայի միոյ : — Թղ· 102ա¹ : Ղուննկիանոսի հարիւրապետին : — Թղ· 103ա : Յայսմաւուր Ոսկրաձկի եւ Թէոդոսիայ : — Թղ· 103ա¹ : Ստուանթոսի եւ կնոջ Դարեհի : — Թղ· 104ա² : Ղուկասու Աւետարանչին : — Թղ· 104բ¹ : Անդրիանոսի, ապա՝ Ովսեայ եւ Վարոսի : — Թղ· 105ա¹ : Յովէլայ մարգարէին : — Թղ· 105ա¹ : Արտեմեայ : — Թղ· 105բ² : Հիպոլիքեանց : — Թղ· 106ա¹ : Արդիչու, Դոմնասի, Լուկիայ, Անաստասիայ : — Թղ· 106ա² : Խարիթեանց : — Թղ· 107բ¹ : Իլարիոնի : — Թղ· 108բ¹ : Մաղաքիայ : — Թղ· 109ա¹ : Աբիրկիոսի : — Թղ· 110բ : Յակոբայ Տեառնեղբօր : — Թղ· 111բ² : Նոննչման Ս· մանկանց Եփեսոսի : — Թղ· 113բ¹ : Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի : — Թղ· 114ա¹ : Դեմետրիոսի : — Թղ· 114բ¹ : Անփիլիկոսի : — Թղ· 114բ² : Շարժ Կ· Պոլսոյ : — Թղ· 115ա¹ : Սմբատայ թգ·ի, Յովհաննիսի Հասասցւոյ : — Թղ· 115ա² : Կապետոլինեայ : — Թղ· 115բ² : Կղաւդիոսի եւն) : — Թղ· 116ա² : Աբրահամու արդարոյն : — Թղ· 117ա² : Նուննեայ եւ Մանեայ : — Թղ· 118բ² : Զենոբայ եպիսկոպոսին : — (Թղ· 119ա² : Պրոկղոսի տեսիլ) : — Թղ· 120ա¹ : Եպիմաքոսի : — Թղ· 120բ¹ : Մելիտապոսի : — Թղ· 121ա¹ : Անտոնինոսի եւն : — Թղ· 121ա : «Տաւն է ամենայն սրբոց··· Աստուածոյ եւ բժշկաց Կոզմայի եւ Դամիանոսի : — Թղ· 122բ¹ : Ներբողեան ամենայն սրբոց (տե՛ս վարը) : — Թղ· 125բ¹ : Յակինդոսի եւն : — Թղ· 126ա² : Ֆրունկաց Ս· Մարտինոսի : — Թղ· 128բ¹ : Ստեփանոսի Հռոմայ հայրապետին : — Թղ· 128բ¹ : Ակիփսիմեայ եպիսկոպոսին եւն : — Թղ· 129ա² : Կուրենայ եւ Մատրոնայ : — Թղ· 130ա² : Պաւղոսի խոստովանողի : — Թղ· 131բ² : Պաւրիւբոսի դուսանին : — Թղ· 132ա² : Անկուաճ փոչւոյ ի Կ· Պոլիս եւն : — Թղ· 132բ² : Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի, Միքայէլի եւն : — Թղ· 134ա² : Պատճառք Յարտաս երկնայնոյն դասուց, ինչպէս նաեւ

Թղ · 135ա² · Մաղթանք առ հրեշտակապետսն · տե՛ս վարը (Թ · 7 · Ա · § 62—91 · Թ · 10 · Ա · § 51—79 · Հմմտ · Թ · 437 · § 3, Թ · 695, § 3 եւ Թ · 701, § 3 :

4 · Թղ · 136բ² — 186ա¹ : — «Տրէ Ա · եւ Նոյեմբեր Թ · Վկայաբանութիւն սրբոյն Անտոնինոսի եւ Բիլտորոսի» եւ ապա՝ Սրհ · Սահեփաննեայ եւ յետոյ՝ Հիւպատոսի եպ · ի : — Թղ · 137ա² : Մինասայ Եպիսկոպոսացւոյն, (Թղ · 137բ¹ : Մարիայ եւ Կոսպարայ) : — Թղ · 140ա¹ : Աբդիու մարգարէին եւ Յոհաննու Ոզորմածի : — Թղ · 141ա² : Մելեայ եպիսկոպոսին եւն (Բեղջապայ եպ · ի) : — Թղ · 142ա² : Յոհաննու Ոսկեբերանին : — Թղ · 144ա² : Պղատոնի եւ Ռամանոսի (կատարեցյաւ Դէմեւխանոս Արուճնացին · · ·) : — Թղ · 145ա² : Գուբ(ի)ասայ եւն · (Սքանչելիք) : — Թղ · 146բ² : Մատթէոսի Աւետարանչին : — Թղ · 148բ¹ : Փիլիպպոսի առաքելոյն : — Թղ · 149բ² : Պատմութիւն Ս · Գրիգորի Լուսաւորչին : — Թղ · 153ա² : Ներսէսի հայրապետին եւ Խաղայ : — Թղ · 155ա¹ : Ադիոսի վկային : — Թղ · 155բ² : Ընծայումն Աստուածածնի : — Թղ · 157ա¹ : Աբդիպասայ եւն · (Թղ · 157ա² : Վկային ի Պարսս, Դասիոսի) : — Թղ · 157բ¹ : Ալիպաւրսի : — Թղ · 157բ² : Գրիգորի Ակռականղացւոյն : — Թղ · 161բ² : Գրիգորի Սքանչելագործին : — Թղ · 163բ¹ : Գիւտ պրոց Հայոց ի Բալու եւ Ոզբանք տե՛ս վարը : — Թղ · 166ա¹ : Կղեմայ Հայրապետին · (Թղ · 166բ² : Սքանչելիք յԱնտիոք եւ այլ սքանչելիք) : — Թղ · 167բ² : Մերկիւռիոսի : — Թղ · 168բ¹ : Կիկիլեայ եւն : — Թղ · 170ա¹ : Տրդատայ Թագաւորին : — Թղ · 171ա¹ : Անդրէի Առաքելոյն : — Թղ · 173ա² : Որդւոց եւ Թոռանց Ս · Գր · ի Լուսաւորչին · Սոքայ աթոռակալք էին Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին ի նորին բարի արմատոյն · (Թղ · 175ա¹ : Անանիա պարսկի) : — Թղ · 175ա² : Երինաքոսի : — Թղ · 176ա¹ : Յակովբայ պարսկին : — Թղ · 178ա² : Վաւասեայ եւ Յուլիանեայ · (Թղ · 179ա¹ : Սաբայի) : — Թղ · 179ա² : Սահեփանոսի ճգնաւորին : — Թղ · 180բ¹ : Պօղոսի անապատականին : — Թղ · 182բ¹ : Սոփոնիայ եւ Անպակումայ · (Թղ · 183ա¹ : Թէոդուղոսի, ապա՝ Ադեննաթորոսի : — Թղ · 183բ¹ : Պաւղոսի անապատականին) : — Թղ · 184ա² : Բարդուղիմէոսի առաքելոյն (Հմմտ · Թ · 10 Ա · § 80—108, Թ · 7 Ա · § 92—121, Թ · 437 § 4, Թ · 695 § 4, Թ · 701 § 4) :

5 · Թղ · 186ա¹—241բ² : «Քաղոցի Ա · եւ Դեկտեմբերի Թ · Տաւն է յայսթեանն Աննայի Յովակիմայ · · · ի Սեպտեմբերի Ը · պիտ եւ կարդայ» : Վկայաբանութիւն Մինասայ եւն : Սքանչելիք Մինասայ (քանի մը հատ) : — Թղ · 189բ¹ : Նիկողայոսի Զմիւռնացւոյ : — Թղ · 191ա¹ : Ամ(բ)րոսիոսի : — Թղ · 192բ² : Եւսթրատիոսեանց : — Թղ · 194բ¹ : Ս · Լուկիայ (Թերսոսի, եւն, Պարսմայ եպ · ի եւն), — Թղ · 196ա² : Յակոբայ Մծբնացւոյ (եւ Տափսոնի) : — Թղ · 198բ¹ : Այիաթալայ · (199ա¹ : Դանիէլի, Պատապիոսի, Սպիրիդոնի) : — Թղ · 201ա¹ : Իճիճնատիոսի հայրապետին · (Թղ · 201բ¹ : Փիլիմոնի, եւն : Թղ · 202բ¹ : Ելեւթիւրոսի) : — Թղ · 203ա¹ : Թէոպոմպայ եւն · (Թղ · 203բ² : Պրոմոսի) : — Թղ · 204ա¹ : Տեսիլ Ս · Գրիգորի, տե՛ս վարը · (Թղ · 205ա² : Բազոսի արհզային) : — Թ · 205բ¹ : Աբրահամու եւ Խորենայ · (Թղ · 206ա : Յուլիանեայ) : Թղ · 206բ¹ : Ադդէի · (Թղ · 207ա¹ : Անաստասիայ) : — Թղ · 207բ² : Տասն մարտիրոսացն · (Թղ · 208ա¹ : Յուլիանոսի բժշկին · Թղ · 203բ¹ : Շուշանայ, դստեր Վարդանայ, ապա՝ Մարինոսի) : — Թղ · 209ա² : Թադէոսի Առաքելոյն : — Թղ · 210բ² : Երկուց բիւրուցն · (Թղ · 211ա² : Քարիստոսի եւ Մարիամու, Թղ · 211բ², Եւդինոսի եւն · ապա՝ Տիմոթէոսի) : — Թղ · 212ա¹ : Դաւթայ մարգարէին եւ եղբօր Տեառն Յակոբայ, Ներբողեան : — Թղ · 214ա¹ : Սահեփանոսի Նախավկային, Ներբողեան : — Թղ · 217ա² : Պետրոսի եւ Պօղոսի Առաքելոց · Ներբողեան : — Թղ · 219ա¹ : Որդւոցն Որոմանն Յակոբայ եւ Յովհաննու : — Թղ · 220բ² : Ինդոսի եւ Դոմնայի · (Թղ · 221ա¹ : Յովհաննու Գառնեցւոյ) : — Թղ · 222բ¹ : Թէոմոկլիոսի · (Թղ · 222բ² : Թաթղոյ խրատ առ Թովմաս · տե՛ս վարը) : — Թղ · 224ա¹ : Աբգարու Թագաւորին : — Թղ · 225ա¹ : Բարսղի Կեսարու Հայրապետին · (Թղ · 225բ² : Վասն աստակման Յուլիանոսի, ապա՝ Թղ · 226ա² վասն սարկաւագին որ զքոյնն ունէր, ապա՝ վասն մոլորեալ երիտասարդի, Թղ · 227ա² վասն Եփրեմի Խորոյն Ասորւոյն եւն եւն) : — Թղ · 229ա¹ : Սկզբնատրոսի Հայրապետին : — Թղ · 229բ¹ : Կոստանդիանոսի Թագաւորին : — Թղ · 231ա² : Գորգիոսի · (Թղ · 231բ¹ : Սահեփանոսի Յունական որդւոյ) : — Թղ · 233ա¹ : Զոսիմոսի եւ ապա՝ Աբրահամու Նահապետի : — (Այս ամիսը չատ կը տարբերի Թ · 437էն § 5) : — Թղ · 234բ 1—2 (խորագիրը չէ դրուած եւ խոչոր խորանէ մը յետոյ կը սկսի · «Կանխաճառութիւնք մարգարէիցն, որ զուչակեցին զպալուստն Քրիստոսի ասացեալ կատարեցան» · քան Թ · 7 ի (§ 148) պիտի ըլլար Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» : — Թղ · 235բ² : «Տօն Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ» (Հմմտ · Թ · 7 · § 149 : Թղ · 238բ² : Սքանչելիք Գերարգել Նշանին) : Թղ · 239ա¹ : «Պատճառ առաջին աւուր Ծննդեան եւ Յայտնութեան

Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ»։ — Թղ· 240ա²։ Վերատին տօն է Ծննդեան եւ Յայտնութեան··· եւ յիշատակ է Ս· Ստեփանոսի Նախավկային (համմա· Թ· 7· § 150)· ապա՝ Թղ· 240բ¹։ «Սքանչելի տեսիլ Սուրիկ վարպապեսի)։ — Թղ· 241ա¹։ Պատճառ երկրորդ աւուր Ծննդեան եւ Յայտնութեան (Թ· 7· Ա· § 122—150, Թ· 10· Ա· § 109—138· Թ· 437 § 5։ Թ· 695 § 5, Թ· 696 § 2, Թ· 701 § 5)։

6· Թղ· 241բ²—280ա²։ «Արացի Ա· եւ Յունվարի ԻԸ· վերատին տօն է Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի եւ վկայաբանութիւն Ս· Թէոփիլոսի վկային· (Թղ· 242ա¹։ Ս· Մանկանցն Բեթղեհէմի, Պատճառ Գ·»։

Թղ· 243բ²։ Վերատին տօն Ծննդեան եւ Յայտնութեան. Ս. Պաւղիքեոսի եւ Նէարխոնի Թղ· 244ա²։ Պատճառ Դ։ — Թղ· 245ա¹։ Վերատին Տօն Ծն· եւ Յայտ· եւ յիշ· Գրիգորի Նիւսացւոյ· (Թղ· 245բ²։ Սիմէոնի Ծերունոյ· Պատճառ Ե)։ — Թղ· 246բ¹։ Վերատին Տօն Ծն· եւ Յայտ· եւ վկայաբանութիւն Ս· Պետրոսի· Թղ· 246բ¹։ Ղազարու, յետոյ՝ Թղ· 247ա¹։ Սրբոց արեզակից Սինէական լերինն եւ Թղ, 247բ¹ Պատճառ Զ։ — Թղ· 247բ²։ Վերատին Տօն Ծննդ· եւ Յայտ· վկը· Ս· Մեւորդեայ· — (Թղ· 248ա¹։ Թէոդորոսի եւ Պատճառ Է)։ — Թղ· 249ա²։ Վերատին Տօն· Ծննն· եւ Յայտ· եւ Թլփատութեան եւ վկը· Երմոդայոսի եւն (Թղ· 250ա¹։ Պատճառ Ը·)։ — Թղ· 250բ¹։ Տաւն Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին եւ Ծնաւղաց նորին (Նեբրոպեան)· (Թղ· 252ա¹։ Բասիլիոսի)։ Պետրոսի Հայրապետին եւն։ — Թղ 233բ¹։ Կամաւոր աղքատին Յովհաննու· (Թղ· 254բ¹։ Թէոդիտոսին)։ — Թղ· 254բ¹։ Անտոնի ճգնաւորին։ — Թղ· 256ա²· Թէոբոսի թագաւորին· (Թղ· 258բ¹։ Կարգ թագաւորաց)։ Թղ· 259ա¹։ Աթանասի եւ Կիւղի։ — Թղ· 260բ¹։ Եփրոսինեայ· (Թղ· 261ա¹։ Զորից դինուորացն, Եւսեբեայ եւն, Թղ· 261բ¹։ Եւթիմոսի քհ·ին)։ — Թղ· 261բ¹։ Եւդինեայ եւն։ — Թղ· 263ա¹։ Տօն է չղթայիցն Պետրոսի Առաքելոյն· — (Թղ· 263ա²։ Տիմոթէոսի։ — Թղ· 263բ¹։ Տատիանէի, ապա՝ Յովսէփայ եւ Սահակայ)։ — Թղ· 264ա¹։ Անաստասիոսի· (Թղ· 264բ²։ սպաննելոց ի Պարսից)։ — Թղ· 265ա¹։ Յակոբայ Առաքելոյն։ — (Թղ· 265ա²։ Կուրտերիոսի քահանային)։ — Թղ· 265բ¹։ Կղեմայ Հայրապետին։ — Թղ· 266բ²։ Գրիգորի Աստուածաբանին։ — Թղ· 268բ¹։ Քեւերոնի եւ Մարիամու, Արկադիոսի եւ Յովհաննիսի։ — Թղ· 269ա²։ Վերադարձումն Յովհաննու Ոսկեբերանին։ — Թղ· 270բ²։ Եփրեմայ Խորին Ասորւոյ։ — Թղ· 272ա²։ Նիկիփորոսի (Նէոփիտոսի) եւ Թեոփանեայ· (Թղ· 272բ¹։ Թէոփիլոսի, որ կը մնայ Թևրի)։ — Թղ· 273ա¹։ Պարսից Հայնաւորին։ — Թղ· 274բ¹։ Տրիփոնայ։ — Թղ· 275բ¹։ Եպիփանու եւ Շապհատայ· (Թղ· 276ա¹։ Զուաւտայ, յետոյ՝ Դանաքտոսի։ — Թղ· 276բ¹։ Պապիայ, Գրիգորի եւ Կղաւդիայ։ (Թղ· 276բ¹։ Ագաթէայ։ — Թղ· 277ա։ Հազար եւ երեք մարտիրոսաց· յետոյ՝ Ենինայ եւն։ — Թղ· 277բ¹։ Վենդիանոսի, յետոյ՝ Մատաթիա Առաքելոյն)։ — Թղ· 278ա²։ Ի· վկայիցն· (Թղ· 278բ¹։ Եփեսոսի ժողովոյն)։ — Թղ· 279ա¹։ Անարծաթ բժըշկացն Կիրակոսի եւ Յովհաննիսի· (Թղ· 280ա¹։ Նեբսէսի վարդապետի ի Գլաձոր)··· (Համմա· Թ· 437 § 6, եւ մանաւանդ Թ· 7 § 148—179· Մեր այս Յայտմատուրքին մէջ Արացի մէջ կը պակսի — չեչտուելի — Ս· Սարգսի վկայաբանութիւնը (Թ· 7· Ա· § 151—179, Թ· 10 Ա· § 138—166, Թ· 437 § 6, Թ· 695 § 6, Թ· 696 § 3, Թ· 701 § 6)։ —

7· Թղ· 280ա¹—332բ¹։ «Մահեկի Ա· եւ Փետրուարի է··· Յիշատակ վարուց Անդրոնիկոսի եւ Աթանասիայ»։

Թղ· 281բ²։ Աբրահամու Պարսից եպիսկոպոսի· (Թղ· 282ա¹։ Պարթենիոսի· Թղ· 282բ¹։ Տրոփոնայ, յետոյ՝ Մարիամու եւ Մարթայի)։ — Թղ· 283ա¹։ Նիկիփորայ· (Թղ· 283բ¹։ Վիքտորինոսի եւն, յետոյ՝ Փիլիպպոսի Առաքելոյն, յետոյ՝ Զրենեւանդ եպիսկոպոսին (համմա· 213 § 5)։ — Թղ· 284ա¹։ Վասակ եպիսկոպոսին· (Թղ· 284բ²։ Ոնեսիմեայ)։ — Թղ· 285ա¹։ Զոսիմոսի եպիսկոպոսին· (Թղ· 285ա¹։ Մխիթարայ վարդապետին, մեռած Մեծոփայ վանքին մէջ 1337ին)։ — Թղ· 287բ¹։ Մարիամու, որ Մարինոս կոչեցաւ։ — Թղ· 289ա²։ Մարտիանոսի։ — Թղ· 291ա¹։ Տեառնընդառաջ։ — Թղ· 292բ²։ Ներբողեան ի գալուստ Տեառն ի Տաճարն, տե՛ս վարը։ — Թղ· 295ա²։ Ի՛ր· մարտիրոսացն· (Թղ· 295ա¹։ Ցիմարայ)· — Թղ· 296բ¹։ Յուդայի Առաքելոյն եւ եղբօրն Յակոբայ։ — Թղ· 297բ¹։ Թէոդորոսի պինաւորին։ — Թղ· 299բ¹։ Սադովկայ եպիսկոպոսին· (Թղ· 299բ²։ Ագեքսանդրոսի, Թղ· 300ա²։ Երկոտասան մարտիրոսացն Պամփիլիայ եւն)։ — Թղ· 300բ²։ Մեսրոպայ։ — Թղ· 302ա¹։ Նեստորի եւ Թէոդորոսի Կիւրենայ եպիսկոպոսին· (Թղ· 302ա²։ Ագեքսանդրոսի եպ·ի ի Պոնտիոլոնայ։ — Թղ· 302բ²։ Արդաւի, ապա՝ Թէոդորոսի Կիւրենոյ եպ·ի)։ — Թղ· 303ա¹։ Յակոբայ Առաքելոյն՝ որդւոյ Զեբեթեայ։ — Թղ· 305ա²։ Կուռնելիոսի հարիւրապետին· (Թղ· 306ա¹։ Պաւղիկարպոսի։ — Թղ· 306բ¹։ Մելիտինի)։ — Թղ· 306բ²։ Պետապատուիրայ· (Թղ· 307ա¹։ Աւագու նոր վկային)։ — Թղ· 307դ¹։ Գիւտ ղխոյն Յովհաննու· (Թղ· 307դ²։ Շուշա-

նայ) : — Թղ · 308ա² : Յիղտարուզտի · (Թղ · 309ա¹ : Գիւտ նչխարաց Ս · Բարդուղիմէոսի Առաքելոյն) : — Թղ · 309բ² : Տօն երեւման Վարագայ Ս · Խաչին : — Թղ · 310բ² : Եղիշէի եւ Գրիգորի Նարեկացւոյ : — Թղ · 312ա² : Քարխինեա(յ) եւ Ներքինեան · (Թղ · 312բ² : Սկիւթ լեռ եւ Դանիէլ Հայր) : — Թղ · 313բ¹ : Նահապետացն Աբրահամու, Իսահակայ եւ Յակոբայ (երբ նահանջ տարի ըլլայ) : — Թղ · 320ա¹ : Եւդոկիայ · (Թղ · 321ա¹ : Սքանչելիք ի Մայումա) : — Թղ · 321բ¹ : Կոնոնոսի պարտիզպանին · (Թղ · 321բ² : Ամովսայ մարգարէին : — Թղ · 322ա¹ : Յովհաննու եպիսկոպոսին · Գետարգել Ս · Նշանիճ) : — Թղ · 323բ² : Եւտրոպիոսի, Կղենիկոսի եւ Բասլիկոսի · (Թղ · 324բ¹ : Ամբաստայ Հայոց թագաւորին) : — Թղ · 325ա² : Մարկոսի եւ Մակարայ : — Թղ · 327բ¹ : Կոնոնոսի : — Թղ · 328բ² : Պորփիւրոսի · (Թղ · 329բ¹ : Գրիգորիսի Աղուանից կաթուղիկոսի) : — Թղ · 330ա¹ : Վասիլիոսի եպ·ի (Թղ · 330բ² : Երմանոսի, Սրապիոնի եւ Պաւղինոսի : — Թղ · 330բ² : Նարկեսեայ եպ·ի) : — Թղ · 331ա² : Եփրոսինեայ կուսին (Հմմտ · Թ · 437 § 7 եւ Թ · 7 Ա · § 180—208 եւ Թ · 10 Ա · § 167—198, Թ · 695 § 7, Թ · 696 § 4, Թ · 701, § 7) :

8 · Թղ · 332բ²—398բ² : «Արեգի Ա · եւ Մարտի Թ · վկայաբանութիւն սրբոց Քառասնիցն, որք ի Սեբաստիա կատարեցան» :

Թղ · 334ա¹ : Թէոդոսիայ (յետոյ՝ Հիւսիքոսի, յետոյ՝ անղամալուծին, որ բժշկեաց Քրիստոս) : — Թղ · 336բ¹ : Սրբոցն, որք կատարեցան ի խուժադուժ երկիրն Գթաց · (Թղ · 336բ² : Սիւլիանոսի) : — Թղ · 337ա¹ : Թէոփիլոսի, յետոյ՝ Զանկիանու Մուղրոյն) : — Թղ · 338ա¹ : Ը · Մարտիրոսացն եւ մարգարէիցն Եզեկիէլի եւ Եզրի · (Թղ · 339ա² : Գրիգորի Հռոմայ հայրապետին եւ Պետրոսի աչակերտին : — (Թղ · 340ա² : Անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի) : — Թղ · 340բ² : Գրիգորի վարդապետի աչակերտի Յովհաննու Կաթիկի, տե՛ս վայրը : — Թղ · 343բ¹ : Դանիէլի մարգարէին եւ երից մանկանց : — Թղ · 345ա¹ : Փաւստեայ եւ Լաւսիայ · (Թղ · 346ա¹ : Ղազարու) : — Թղ · 347ա¹ : Ալեքսիանոսի : — Թղ · 348ա² : Յայսմ աւուր սկիզբն արարչութեան Աստուծոյ, տե՛ս վարը : — Թղ · 350ա¹ : Կիւրղի երուսաղէմայ հայրապետին · (Թղ · 351ա¹ : Վանականայ վարդապետին) : — Թղ · 351բ² : Բ · աւուր արարչութեան : — Թղ · 352բ¹ : Յովհաննու երուսաղէմայ հայրապետին : — Թղ · 353ա² : Գ · աւուր արարչութեան : — Թղ · 354ա² : Աւրէնդի եւ Զ · եղբարց նորա · (Թղ · 354գ¹ : Կոպրելեայ) : — Թղ · 354դ¹ Դ · աւուր արարչութեան : — Թղ · 355բ¹ : Յովհաննու, Բարաքիասայ եւ Թ · վկայիցն · (Թղ · 356ա² : Մելիանոսի) : — (Թղ · 356բ¹ : Մատրոնեայ) : — Թղ · 356բ² : Ե · աւուր արարչութեան : — Թղ · 358բ² : Բենեքտիոսի (Բենեդիկտոս) : — Թղ · 360բ¹ : Զ · աւուր արարչութեան : — Թղ · 363ա¹ : Մարկոսի եպ·ին, Պիոնի : — Թղ · 634բ¹ : Յայսմ աւուր Է · աւուր հանդստեան Աստուծոյ : — Թղ · 365բ² : Սքանչելիք յերուսաղէմ : — Թղ · 366ա¹ : Մարկոսի Աւետարանչի · (Թղ · 366բ¹ : Երմինդոյ), Թղ · 367ա², 367բ, 368ա—բ դատարկ : — Թղ · 369ա¹, բ² (Եղիշէի վ·ի ասացեալ ի Յայտնութիւն Քրիստոսի չքնայ եւ զարմանալի» այս խորագիրը չէ դրուած (Հմմտ · Թ · 10, § Բ · 14 եւ կը սկսի՝) Կանխապոն Մարիամ Մաղդաղենացին եկն հասս ի գերեզմանն, տե՛ս վարը · (Թղ · 371ա² : Մելքիսեդեկի քահանային : — Թղ · 372բ² : Մեռելոցի ներբողեան մր, տե՛ս վարը : — Թղ · 374ա¹ : Պաւղոսի եւ Յուլիանեայ · (Թղ · 374ա² : Փերփուէէի : — Թղ · 374բ² : Սքանչելեացն որ եղեւ ի դիւացն փորձանաց : — Թղ · 376ա² : Կատարինէի : — Թղ · 377բ² : Վահանայ Գողթնացւոյն : — Թղ · 380ա¹ : Մարկիանոսի, Զենոնի եւն · (Թղ · 380ա² : Գուժդապայ պարսկի–ներքինւոյ : — Թղ · 380բ² : Սրբոցն որ ի Դիպափայան եւ յԱստապլուրն) : — Թղ · 381բ¹ : Ղուկիայ · (Թղ · 381բ² : Նունեայ Ս · Խաչին : — Թղ · 383ա² : Դաւթի (Դանեցւոյ) · (Թղ · 383բ² : Յակոբայ քահանային եւ Ագայ սարկաւագին) : — Թղ · 384ա² : Յակոբ Սրճեցւոյ մէկ հատը տե՛ս վարը : — Թղ · 386ա² : Մարիամու Եգիպտացւոյն : — Թղ · 387բ² : Սրապիոնի եւ աբբայ Մարկոսի : — Թղ · 390գ¹ : Մարկոսի որ Ի · մղանաւ մերձ ի դրախտն : — Թղ · 392ա² : Անփիբի, Եղիսէոսի եւ Մեճինոսի · (Թղ · 392բ¹ : Երից քերցն Ապափ, Երինի եւ Քսիոնի : — Թղ · 392բ² : Սեւեռիանոսի եւ Մեճինոսի : — Թղ · 393բ¹ : Բասիմոսի : — Թղ · 393բ² : Ապաթապիոսի եւ Թէոդուլոսի · (Թղ · 394ա¹ : Կալիպոսի : — Թղ · 394բ¹ : Պաւսիլիպոսի · — անդ Հօրն Մարկոսի : — Թղ · 394բ² : Սարայ սուրատելատինն · (Թղ · 395ա¹ : Ռուբինոսի) : — Թղ · 396ա¹ : Աւետումն · (Թղ · 398ա¹ : Սքանչելեացն, որ յերուսաղէմ : — Թղ · 398ա² : Ուրախ լեր բերկրեալդ, տե՛ս վարը : (Հմմտ · Թ · 437 § 8, Թ · 7 · Ա · § 209—238 եւ Թ · 10 · Ա · § 199—226, Թ · 695 § 8, Թ · 696 § 5, Թ · 701 § 8) :

9 · Թղ · 398բ²—444բ² : «Ահկի Ա · եւ Ապրիլի Ը · վկայաբանութիւն սրբոց իշխանացն Հայոց Սահակայ եւ Համազասպայ · (Թղ · 399ա² : Սրբոցն որք ի գերութիւնն Պարսից կատարեցան · Հրապարակ արքայն Պարսից Աբիւռոս» (sic) :

Թղ· 400ա[1] *։ ՀԲ· աշակերտացն եւ իւղա-բերիչ։ — Թղ· 402բ*[1] *։ Անթիպատաց եպ·ին· (Թղ· 402բ*[2] *։ Գէորգայ ճգ·ի։ — Թղ· 403ա*[2] *։ Դէսակարիդոսի։ — Անապատ Պետրոսի պատ-մութիւնք)։ — Թղ· 404բ*[1] *։ Աբեւմայ քահա-նային։ — Թղ· 406ա*[1] *։ Կրեսկինդոսի։ (Թղ· 406ա*[2] *։ Շմաւոնի եպ·ի)։ — Թղ· 407ա*[2] *։ Սարայ· (Թղ· 407բ*[1] *։ Ղեւոնդիոսի եւ ե· Ս· կանանցն։ — Թղ· 408ա*[1] *։ Հօրն Պաւ-ղոսի)։ — Թղ· 408բ*[1] *։ Սարինոսի· (Թղ· 409ա*[1] *։ Արդայի եպ·ի եւ Որմզդանայ)։ — Թղ· 410ա*[1] *։ Ագաթիոսի հայրապետին· — (Թղ· 410բ*[1] *։ Տեսիլ Յովհ· Գառնեցւոյ)։ — Թղ· 411բ*[2] *։ Արդալիոնի կաթակղին· (Թղ· 412ա*[2] *։ Սմբատայ Թագաւորին· Թղ· 412բ*[2] *։ Անոյշի, որ ի Թեսաղոնիկէ)։ — Թղ· 412բ*[2] *։ Յովհաննու Օձնեցւոյն։ — Թղ· 414բ*[2] *։ Յու-լիանոսի· (Թղ· 415ա*[1] *։ Սահակայ պարսկի)։ — Թղ· 416ա*[1] *։ Եպիսկոպոսացն Քերսոնայ քաղաքին· (Թղ· 416բ*[1] *։ Յայսմաւուրք յիչա-տակ ումեմն ձերոյ խստակրօն ճգնաւորի)։ — Թղ· 417ա*[2] *։ Աթանասի եւ Սեւե-րիանոսի Առաջոյ պատրիարգին· (Թղ· 418ա*[1] *։ Երկուց եղբարցն մխանճանց որ բնա-կեալ էին յանապատին)։ — Թղ· 418բ*[1] *։ Կոտրագիոսի· (Թղ· 419ա*[1] *։ Ս· Եսպեբիոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Զոյեայ եւ Բ· որդւոցն Կիրակոսի եւ Թէոդուսի)։ — Թղ· 419բ*[1] *։ Գէորգայ եւ Խոսրովու· Ակաց եւ Գաբե-ղեան, ի ժամանակս Բուղայի։ — Թղ· 419բ*[2] *։ Թէոդորոսի ճգնաւորին։ — Թղ· 421ա*[1] *։ Գէորգայ զօրավարին։ — Թղ· 424ա*[1] *։ Պասիկրատեայ եւ Վաղենտինեայ· (Թղ· 424բ*[1] *։ Թամարայ եւ աւեր աղջկան՝ Եղի-սաբէթի)։ Թղ· 426ա*[2] *։ Երասխմոսի· (Թղ· 427ա*[2] *։ Դէպք ճգնաւորի մերոյ ի Թեսա-ղոնիկէ)։ — Թղ· 427բ*[1] *։ Վասիլիոսի եպիս-կոպոսին· (Թղ· 428ա*[2] *։ Յիշատակ ողոր-մութեան պատրիարգին Ալեքսանդրու)։ — Թղ· 428բ*[1] *։ Մաքսիմոսի եւ Դուլայի· (Թղ· 429ա*[1] *։ Թէոդորոսի եւ Աբինոսի· — անդ Ժ· Մարտիրոսացն, յետոյ՝ Ագեքսանդրու Հռո-մայեցի զօրականին)։ — Թղ· 429ա*[2] *։ Պաք-սիմոսի եւ այլ սրբոց Հարցն· (Թղ· 430ա*[1] *։ Ամանի Թէոդիդացւոյ)։ — Թղ· 430բ*[1] *։ Բա-տոյ· (Թղ· 431ա*[1] *։ Կատարիլոյն ի Պարսից յԱսորիս)։ — Թղ· 432ա*[1] *։ Պղիղեայ կուսին։ — (Թղ· 432ա*[2] *։ ՃԿ· կուսանացն յԱնտիոք։ — Թղ· 432գ*[1] *։ Ճգնաւորին Ծերացելոյ)։ — Թղ· 432դ*[1] *։ Երեմիայ մարգարէին, Բարու-գայ··· Թղ· 434ա*[2] *։ Աչոտոյ Բագրա-տունւոյ։ — Թղ· 435ա*[1] *։ Յովհ· Զմշկիկի, (Եր-կուքին, մանաւանդ առաջինին ընդարձակ պատմութեամբ)· Թղ· 435ա*[1] *։ Համբար-ձումն Քրիստոսի առ՛ս վարդ։ — Թղ· 438ա*[2] *։ Տիմոթէոսի (այլ ոմն) եւ Մաւրոսայ· (Թղ· 439ա*[1] *։ Սքանչելեացն արձակման քահա-նային)· — Թղ· 439բ*[1] *։ Սկեւռիանոսի եպիսկո-պոսին եւ Յուստինոսի· (Թղ· 439բ*[2] *։ Գէոր-գայ կոյսի)։ — Թղ· 440բ*[2] *։ Երինեայ կուսին։ — Թղ· 442ա*[1] *։ Յորոյ (արդարոյն) նահա-տակին։ — Թղ· 443բ*[2] *։ Երեմիան խաչի· Ներ-բողեան, Հմմտ· Թ· 7 Ա· § 265· (Հմմտ· թիւ 437 § 9, Թ· 7 Ա· § 238— 266· Թ· 10· Ա· § 227—255, Թ· 695 § 9, Թ· 696 § 6, Թ· 701 § 9)։*

10· *Թղ· 445ա*[1]*—478բ*[1] *։ «Մարերի Ա· եւ Մայիսի Ը։ Տաւն է որդւոցն որոտման Յա-կոբայ եւ Յովհաննու»։*

Թղ· 446ա[1] *։ Վարդինեայ կուսին· (Թղ· 446բ*[2] *։ Ակակիոսի եւ յետոյ՝ Տիմոնի Առաքե-լոյն եւ ապա՝ Տրիւղիոսի պանծասէր եպիսկո-պոսին)· — Թղ· 447ա*[1] *։ Աբսէնի· (Թղ· 447ա*[2] *։ Սրբուհւոյն Անտոնիայ։ — Թղ· 447բ*[2] *։ Մարկիանոսի)։ — Թղ· 447բ*[2] *։ Ման-կանցն Բեթղեհէմի։ — Թղ· 448բ*[2] *։ Գերմա-նոսի պատրիարքին· (Թղ· 449ա*[1] *։ Մովկի-մայ քահանային)։ — Թղ· 449բ*[1] *։ Եպիփանու կիպրացւոյն։ — Թղ· 451ա*[2] *։ Գրեգորիկայ կու-սին (Գրիգորիկէ)· — (Թղ· 457բ*[2] *։ Առաքելոցն Յաասնի եւ Սոսիպատրոսի)։ — Թղ· 452բ*[1] *։ Խիդրոսի եւ Յովհաննու [եպ· Կողոնիոյ], (Թղ· 453բ*[1] *։ Սրբուհւոյն Միւռոսի յԵփեսոս քաղաքի)։ — Թղ· 453բ*[2] *։ Զաքարիա մար-գարէին· (Թղ· 454ա*[1] *։ Եպիսկոպոսացն Աբ-գարի եւ Արդիչաւի, անդ՝ Բարդիչաւի, Սա-հակայ եւ Շմաւոնի, Թղ· 454բ*[2]*· Գ· Ս· վկայիցն՝ Պաւլինէի, Իրակլիոսի եւ Բենէդի-մոսի)։ — Թղ· 454բ*[2] *։ Գիւտ Ս· Խաչին յԵրուսաղէմ (Հմմտ· Թ· 7· Ա· § 277, Թղ· 455բ*[1] *։ Մարիոյ Նոյի ի տապանն)։ — Թղ· 456ա*[1] *։ Սողոմոնի, Պամփարիմի եւ Պամփա-լոնի· (Թղ· 456բ*[2] *։ Սքանչելեացն Աստուծոյ, որ եղեւ յերկրի ի ՃԿԴ թուին Հայոց)։ — Թղ· 457ա*[1] *։ Յակինթոսի եւ Պասիկրատեայ [եպ·ի]։ — (Թղ· 457բ*[2] *։ Եսայեայ մարգա-րէին)։ — Թղ· 458ա*[1] *։ Ակեպսայ· (Թղ· 458ա*[2] *։ Յեղանդիատոյ, Թղ· 458բ*[1] *։ Թալիլայ բժշկին· ապա՝ ճաշհար չինեաց պՊաղատաս)։ — Թղ· 459ա*[2] *։ Կոստանդիանոսի Թագաւորին եւ մաւրն նորա [Հեղինեայ])։ — Թղ· 460բ*[1] *։ Թէոդոտոսի պինեվաճառին եւ կուսանացն· (Թղ· 461ա*[2] *։ Կուսութայ [Կուլութայ])։ — Թղ· 461բ*[1] *։ Յովհաննու Դրեցւոյն։ — Թղ· 463բ*[2] *։ Յիշատակ մատին Պետրոսի Առաքելոյն։ — Թղ· 465ա*[2] *։ Բասիլիսկոսի· (Թղ· 465բ*[2] *։ Թե-բաքոնի եպ·ի)։ — Թղ· 466ա*[1] *։ Սիմէոնի Սիւնակեցւոյն։ — Թղ· 467բ*[1] *։ Թէոդորայ, Դիդիմայ եւ Դաւթի եւ Գուրգենայ։ — Թղ· 468ա*[1] *։ Սրբուհւոյն Եղինկոնդեայ եւ Մա-րութայ եպիսկոպոսին։ — Թղ· 468բ*[2] *։ Խա-հակայ· (Թղ· 469ա*[2] *։ Երեմիայի զօրականին։ — Թղ· 469բ*[1] *։ Տիմոթէոսի, [ի ժամանակս Յուլիանոսի Ուրացողի])։ — Թղ· 470ա*[1] *։*

Յուսթինոսի · (Թղ · 470ա² : *Թադէոսի եւ Սանդխտոյ կուսին* [*պիտ նչխարաց*]) : — Թղ · 471բ² : *Կուսանացն Թեկղէ եւ Մարիամու* : — Թղ · 472բ² : *Պետրոսի, Պաւղոսի, Անդրիասի* [*Անդրիոսի*] *եւ Դիոնեսիոսի եւ Քրիստինեայ* [*քրիստոնեայ*] *կուսին* · (Թղ · 473ա¹ : *Կատարելոցն Հայոց ի Հայս*) : — Թղ · 473բ² : *Մովսէսի խափչիկ աւազակին* · (Թղ · 474բ¹ : *Դորոթէոսի եպ·ին*) : — Թղ · 474բ² : *Լուկիանոսի եւ չորից մանկանց* · (Թղ · 475ա² : *Սատրիոսի* [*Ատրիոս*] *եպիսկոպոսին* : — Թղ · 475բ¹ : *Մարկոսի եւ Մարկիանոսի*) : — Թղ · 475բ¹ : *Մեսրոպեանոսի հայրապետին* : — Թղ · 476բ² : *Փիլիմոնի առաքելոյն* · (*անդ՝ կիւրինա եպ·ին*) : — Թղ · 477ա² : *Կիւրղի եւ մաւր նորա Աննայի* (*Չմմա* · Թ · 437 § 10, Թ · 7 · Ա · § 267—297, Թ · 10, Ա · § 256—284, Թ · 695 § 10, Թ · 696 § 7 *եւ* Թ · 701 § 10) :

11 · Թղ · 478բ²—509ա¹ : «*Մարգաց Ա · եւ Յունիսի է : Վարք երանելոյն Սուքիոսի անապատականին*» : — (Թղ · 479ա² : *Սաւսանեայ եւ Շուշանայ*) : — Թղ · 479ա² : *Թէոդոսի տարատալին* : — Թղ · 481ա² : *Ազեքսանդրոսի եւ սրհ · Անտոնինեայ* · (Թղ · 481բ² : *Պեղիդեայ պռոնիկ*) : — Թղ · 482ա² : *Ողբիանոսի եպ·ի եւ աշակերտաց նորին եւ Բարբաշմենայ եպ·ի* (Թղ · 482բ¹ : *Ակակիոսի*) : — Թղ · 483ա² : *Բառնաբայ առաքելոյն* : — (Թղ · 483բ² : *Ս · Առաքելոյն Եւստաքիոսի*) : — Թղ · 484ա¹ : *Աւնոփրիոսի ճգնաւորին* : — Թղ · 485ա¹ : *Տիմոթէի քահանային* · (Թղ · 485ա² : *Ակիւլինեայ*) : — Թղ · 485բ² : *Քրիստափորի* : — Թղ · 486բ² : *Թէոփանոսի եւ Պանսեմնի* · · : — Թղ · 487բ¹ : *Կիրակէի եւ Ուրբաթու սըրբոցն* : — Թղ · 488բ¹ : *Եղիսէի մարգարէին* : — Թղ · 490բ¹ : *Դուլայի · Վռնիփատոսի* : — Թղ · 491բ¹ : *Յովսէփայ նոր վկային* : — Թղ · 492ա² : *Երից եղբարցն Սամուէլի, Մանուէլի եւ Իսմայէլի* · (Թղ · 492բ² : *Զոսիմոսի*) : — Թղ · 493ա¹ : *Յուլիանոսի եւ այլոցն* : — Թղ · 494ա² : *Թէոդորոսի աբեղային* : — Թղ · 495ա¹ : *Ղեւոնդեանց* : — Թղ · 496բ¹ : *Տայասայ պռոնկին* : — Թղ · 497բ¹ : *Փերրոնեայ* : — Թղ · 498ա² : *Շիղայի եւ Սիղիանոսի* · (Թղ · 498ա² : *Զաքարիա կաթ·ի Աղթամարայ, նահատակութիւն նորին*) : — Թղ · 499ա² : *Զենոնի եւ Զինեայ* · (Թղ · 499բ¹ : *Արիստոտէլի քահանային, Դեմետրայ սարկաւագին եւ Աթանասի դպրին*) : — Թղ · 499բ² : *Ստաթէոսի* (*Եւստաքիոսի*) *եւ որդւոցն* : — Թղ · 500բ¹ : *Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի* : — Թղ · 502բ¹ : *Բ Փան Առաքելոցն* : — Թղ · 504ա¹ : *Անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի* · (Թղ · 504բ¹ : *Կոյինդոսի*) : — Թղ · 504բ² : *Գիւտ պատուական տփոյն* : — Թղ · 505բ² : *Բիանարոսի եւ Սիղիանոսի* · (Թղ · 506ա¹ : *Յոսրովու Գանձակեցւոյն*) : — Թղ · 506բ¹ : *Սիղնիոսի Ծերոյն* · (Թղ · 507ա¹ : *Պապիլեայ եւ Պաւղոսի եւն, Բաբելայ դպրին եւ ՁԴ · աշակերտացն*) : — Թղ · 507ա² : *Յակինթոսի* · (Թղ · 507բ² : *Եւթաւթէոսի Անկիւրացւոյն, անդ՝ Մակրինայ ազախնոյն Քրիստոսի*) : — Թղ · 508ա² : *Սրապիոնի նահատակին* · · · (*անդ՝ Պրոկղի եւ Իլարիոնի* : — Թղ · 508բ² : *Պերիպերինայ, Ղուկիանոյ եւն* (*Չմմա* · Թ · 437 § 11, Թ · 7 · Ա · § 298—327, Թ · 10 · Ա · § 285—311, Թ · 695 § 1, 696 § 7 *եւ* 701 § 11) :

12 · Թղ · 509ա¹—547բ² : *Հրոտից Ա · եւ Յուլիսի է · վկայաբանութիւն սրբոյն Պրոկոպոսի*» :

Թղ · 510ա¹ : *Դաւթի եւ Թամանոսի* : — Թղ · 511բ² : *Թովմասու եպ·ի Ընկլուղայ* : — Թղ · 512բ² : *Ակնասիայ սրբուհւոյ* · (Թղ · 513ա¹ : *Մելքիսեթի եւ Կարապետի* : — Թղ · 514ա¹ : *Տօն է Ծննդեան Յովհաննու Մկրտչին* : — Թղ · 515բ¹ : *Առիստիոսի բժշկին* · (*անդ՝ Ոե · վկայքն*) : — Թղ · 516ա² : *Աբդիսմսեհի* : — Թղ · 517բ¹ : *Բագարատայ եպ·ին*, : — Թղ · 519բ² : *Յուղիտայ եւ Կիրակոսի* : — Թղ · 520բ² : *Կոպրի եւ Պատերմուէթէի Ազեքսանդրի* · (Թղ · 520գ¹ : *Մարիամու Մագդաղենացւոյ*) : — Թղ · 520գ¹ : *Աթանագինեայ եպ·ին եւ Ժ · աշակերտացն* · (Թղ · 521ա¹ : *Ներսէսի Լամբրոնացւոյն*) : — Թղ · 521բ¹ : *Մարիանէ կուսին* : — Թղ · 522բ¹ : *Դիոսի ճգնաւորին* · (Թղ · 523ա¹ : *Ոլիմպիայ, ապա՝ Մարթայի մօրն Սիմ · Սիւնակեցւոյ*) : — Թղ · 523ա² : *Թէոդորոսի Կիւրենոյ եպիսկոպոսի* (Թղ · 524ա¹ : (*Եւ*) *Պրակսայ ազախնոյն Քրիստոսի*) : — Թղ · 524ա² : *Սքանչելեացն աղաւաչ Սիմէոնի եւ Յովհաննու* : — Թղ · 526ա¹ : *Դորանդխտոյ* · (Թղ · 526բ² : *Ապաւղինիոսի*) : — Թղ · 526բ² : *Փոկասու եպ·ի* · (Թղ · 527ա² : *Քրիստինեայ*) : — Թղ · 527բ¹ : *Ստեփանոսի հայրապետին* · (Թղ · 528բ¹ : *Կինդիոսի* (*Կինդիլիոսի*) : — Թղ · 529բ² : *Յովակիմայ եւ Աննայի* · (Թղ · 529ա¹ : *Լուկիա*) : — Թղ · 529ա² : *Երմոդեայ քահանային եւ Պանդալիոնի բժշկին* : — Թղ · 530բ : *Կալինիկոսի · Թէոդոտեայ եւ որդւոց նորա* : — Թղ · 530գ¹ : *Գոհարինեանց* : — Թղ · 531ա² : *Տիտոսի Առաքելոյն* : — Թղ · 532ա¹ : *Գրիգորիսեանց* (*եւ Պետրոսի*) : — Թղ · 533բ² : *Ղեւոնդեանց քահանայից* : — Թղ · 535ա² : *Մակարայեցւոց, Եղիազարու եւ Շմաւոնեայ* (sic) *եւ է · որդւոց նորա* : — Թղ · 536բ¹ : *Գիւտ նչխարաց Ս · Սա · Նախավկային* : — Թղ · 537ա² : *Դաղմատիոսի զօրականին* : — Թղ · 538բ² : *Սոփեայ եւ զսեբաց՝ Պիստոսի* (*Պիստիսի*), *Ելպիսի, Ագապի* : — Թղ · 539ա¹ : *Ս · Տապանակին · որ կը չարունակուի Թղ · 547ա* :

Թղ· 540ա[1]—546բ կայ Պատմութիւն Յովհաննէս Մանդակունւոյ եւ Բարդամու, որ դժբախտաբար թէ սկիզբն եւ թէ եւեւէն թերի է· կը սկսի՝ «է՞ր արդեւք պիս թագաւորն ասա։ Արդ եթէ դու պայս պատմեացես ինձ, զքեզ ինձ երկրորդ արարից եւ զամենայն զոր ինչ խնդրեացես տայ քեզ···» կը վերջանայ «Քանզի բանս եղեալ էր ի մէջ Նաբովրայ արքային եւ Առաչիսա, զոր նոքա միայն գիտէին եւ ոչ այլ ոք։ Եւ ի···» կը շարունակուի՝ Թղ· 552ա· «Եւ ի վաղիւ ասաց Առաչիս զաւրականաց սմանց թէ լուեալ եմ···» եւ ապա դարձեալ թերի կը մնայ եւ կը վերջանայ՝ «Տայէ քեզ Տէր Աստուած մեր ըստ սրտի քումմ եւ զամենայն խնդրուածս քո ի բարին կատարեսցէ· Զայս ասացեալ Արեներ···» (չկայ)· ապա Թղ· 556ա—բ նորէն Յովհաննէսի պատմութիւնը կը շարունակուի եւ նորէն թերի՝ «իսկ Թեւդաս զդեւին զոր առ»։ Յովհաննէսի պատմութիւնը խանգարուած է թղթերու առաջ եւ ետ կազմուելով պիտի ըլլայ՝ Թղ· 558ա եւ բ, Թղ· 540ա—546բ, Թղ· 556ա—բ։ — (Թղ· 547ա։ Ներսէսի կլայեցւոյն)· — (Համմա· Թ· 437 § 12· Թ· 7· Ա· § 328—357· Թ· 10 Ա· § 312—341· Թիւ 695 § 12, Թ· 696 § 9, Թ· 701 § 12)։

13· *Թղ· 547բ[2]—557բ։ Աւելեացի Ա· եւ Ագաթոնի Զ· Տաւն է Այլակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ (Թ· 7· Ա· § 358։ — Թղ· 449ա[1]։ Ս· Վարդանանց։ — Թղ· 551բ։ Դամեխանոսի ճղնաւորին, որ կը ծնայ թերի· կը հանի մինչեւ «Դամեխանոս բժշկէր զամենայն հիւանդս եւ զախտաժեշա(ս), հանէր զդեւս ի մարդկանէ եւ հան» (համմա· Թ· 437· § 13, Թ· 7· Ա· § 358—361, Թ· 10· Ա· § 342—345, Թ· 695 § 13, Թ· 696 § 10, Թ· 701 § 13)։ Ակէ վերջ թերի կը ծնայ եւ շարունակուի Յովհաննէսի պատմութիւնը· համմա· վերը, բայց Դամեխանոսի պատմութիւնը կը շարունակուի Թղ· 557ա[1] եւ կը վերջանայ· ապա՝ Թղ· 557ա[1] Անտոնիոսի եւ Միւռոնի, որմէ վերջ 558ա[1] «Պատմութիւն վարուց Յովհաննէսի Որոց թագաւորին եւ Բարդամու» եւ կը կցուի Թղ· 540ա· ի «Արտաքոյ պարսպիս եւ ընդ (է՞ր արդեւք պիս» (տես վերը)։*

Բ· Ուրիշ մասեր·

1· *Թղ· 10բ[1]։ «Նաւասարդի Զ··· եւ յիշատակ պատկերին Քրիստոսի որ ի դաստառակին· Արկար արքայն Հայոց եւ Աւորոց լուաւ վասն Քրիստոսի եւ եթէ մեծամեծ սքանչելիս առնէ յերկրին Հրէաստանի»։*

Պատմուած չատ բնպարձակօրէն նկատառումով սքանչելիքներու, ինչպիսի՝ Հայոց Ուխտանէին։

2· *Թղ· 12բ[2]։ «Յայսմաւուր յիշատակութիւն է անկար պատմուճանին Քրիստոսի· եթէ ուստի՞ է եւ կամ ո՞վ առաքեաց զնա Քրիստոսի։ Յովհաննու Ոսկեբերանին ասացեալ վասն պատմուճանին Քրիստոսի։ Աւդոստոս թագաւորեաց Հռոմայեցւոց։ Ի սորա ժամանակիս եղեն նաւակատիք···»։*

3· *Թղ· 15ա[1]։ «Յայսմաւուր տաւն է սուրբ պատկերի Աստուածամօրն։ Երանելին Յովհաննէս յորժամ պիտաց զննջումն Աստուածածնին կուսին Մարիամու»։*

4· *Թղ· 21ա[1]։ «Յայսմաւուր յիշատակ է Սամուէլի մարգարէին որդւոյն Եղկանայ եւ Աննայի· եղին զանուն Սամուէլ, որ թարգմանի խնդրուած»։ — Միւս մարգարէներու յիշատակութիւններն տառանձին ընել աւելորդ համարեցանք, քանի արդէն սակաւ այդ եղած է միւս Յայսմաւուրներու մէջ (համմա· Թ· 10· Բ· 437 Բ· եւն)։*

5· *Թղ· 26բ[1]։ «Յայսմաւուր տաւն է Ս· Աստուածածնին։ Լուսաւորիչն մեր սուրբն Գրիգոր յորժամ կործանեաց զիպլական պատկերն Անահտայ կնոջն Արամապղայ»։*

6· *Թղ· 41ա[2]։ «Ի սմին աւուր սքանչելացան որ եղեն վասն ուղղափառ հաւատոյս։ Ի Պամփիլիեայ բազմութիւն արանց քրիստոնէից ի միում վայրի փայտ կոտորէին»։*

7· *Թղ· 55ա[2]։ «Հոռի ԵՀ· եւ Սեպտեմբերի ԻԴ· տաւն է ամենայաղթ եւ հռչակաւոր սուրբ Խաչին Քրիստոսի· Յովհաննու Ոսկիբերանի ասացեալ։ Մի ոք այսուհետեւ ամաթ համարեսցի զպարկեշտ նչան՝ փրկութեան մերոյ եւ գլուխ ամենայն բարութեան»։*

8· *Թղ· 122բ[1]։ «Ասացեալ սրբոյ վարդապետացն ներբողեանս ի պատիւ ամենայն սրբոյ հնոց եւ նորոց։ Կաթուղիկէ եկեղեցի երկին ի յերկրի հաստատեցաւ ամենայն զարդուքն իւր» (Թ· 10 Բ· § 3)։*

9· *Թղ· 134ա[2]։ «Պատճառք յաղագս երկնայնոցն զաստուց թէ որպիսի՞ք են փառաբանութիւնք քոց երկնայնոց եւ թէ ո՞յք են Առաջինքն, Միջինք եւ Վերջինք։ Իսկական էութիւն եւ զերաբաւն աստուածութիւնն» (Թ· 10 Բ· § 3բ)։*

10· *Թղ· 135ա[2]։ «Տեառն ներսէսի ասացեալ Մաղթանք առ Հրեշտակապետսն Գաբրիէլ, Միքայէլ եւ առ ամենայն զաւրսն երկնաւորացն իննդասուց։ Արդ պաղատիմք առ Հոգեղէնսդ մեք տկարքս եւ Հոգեղէնքս» (Թ· 10 Բ· § 4)։*

11· *Թղ· 163բ[1]։ «Գիւտ գրոյն Հայոց ի Բալու։ Սուրբ վարդապետն եւ սքանչելի սպն Աստուծոյ ճգնաւորն Մեսրոպ» (Թ· 10· Բ· § 5)։*

12· *Թղ· 164ա[2]։ «Ողբանք վասն բառնալոր թագաւորութեան Հայոց ի յազգէն··· ասացեալ մեծին Ներսէսի (այսպէս՝ փոխանակ*

Մովսիսի) քերթողի: Ողբամբ գքեզ Հայոց աշխարհ» (Թ· 10· Բ· § 6):

13· *Թղ· 204ա²: «Տեսիլ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին, զոր եահս ի Վաղարշապատ քաղաքի, զիջումն Միածնին Աստուծոյ եւ զինուման եկեղեցեացն եւ այն գրեալ կայ ի Նաւասարդի Դ· բայց աստ եղաք զհարցումն Լուսաւորչին ընդ հրեշտակին: Ասէ սուրբն Գրիգոր ընդ հրեշտակն· յորժամ առնուս զհոգին մարդոյն, ո՞ւր տանիս»:*

14· *Թղ· 212բ¹: (Ներբողեան Ս· Յակոբոյ Տեառնեղբօր)··· — Բայց մեք ի հանդէս տաւնիս ըստ մերում տկար իմաստութեան մատցս դրուատեսցուք ներբողեանս ամենամաքուր անձին սրբոյն Յակոբոյ եղբաւր Տեառն ասել ընդ նա չրթամբք եկեղեցոյ քրիստոսապատաւ ժողովրդեանս: Ով Քրիստոսակիր հոգի սրբազան Առաքեալ սուրբ եւ արդարդ Յակովբոս»:*

15· *Թղ· 214բ¹: «Սրբոյն Եփրեմի Խորոյն Ասորոյն ասացեալ ներբողեան ի սուրբն Ստեփանոս Նախավկայն Քրիստոսի: Անդրանիկն ամենայն մարտիրոսացն նախավկայն Քրիստոսի»: — Թղ· 217բ²: Ներբողեան Ս· Պետրոսի եւ Պաւղոսի առաքելոցն, որ է առանց խորագրի եւ կը սկսի անոնց վկայաբանութենէ վերջ· «Եւ արդ պիտելի է զի կատարումն սոցա Յունիսի Իէ·, բայց աստ եղեալ խորհրդեամբ, վասն հաստատութեան հաւատոյ եկեղեցեաց ուղղափառաց»:*

16ա· *Թղ· 222բ²: «Յայսմաւուր սուրբ Հայրն Թաթուլ առաջնորդ կացոյց զԹումաս աշակերտն իւր վանայ իւրոյ եւ խրատ եառնմա զայս բանս: Որդեակ իմ Թովմաս, այսօր կոչեաց զքեզ Հոգին սուրբ»: (Թ· 10· Բ· § 9):*

16բ· *Թղ· 234բ¹—²: Առանց խորագրի կը սկսի «Կանխաճառութիւնք մարգարէիցն որք զուշակեցին զգալուստն Քրիստոսի· Աստ լցեալ կատարեցան· Զի որ ասացն Աբրահամու»:*

17· *Թղ· 235ա¹: «Պատճառ ճրագալոյցի Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Խորհուրդ աւուր ճրագալուցիս· յոյժ զգեցիկ է իմանալ»: Ապա կը յաջորդեն միւս «Պատճառ»ները (Համմա· Թ· 10 Բ· § 10):*

18· *Թղ· 292բ²: «Գովեստ ներբողական յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ վասն գալստեան Տեառն քառասնաւրեայ ի տաճարն: Անճառ Ծնունդ Հաւր Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոս»:*

19· *Թղ· 340բ²: «Արեգի Զ· եւ Մարտի ԺԴ· Յիշատակ քալ հռետորին եւ տիեզերալոյս վարդապետին մերոյ Գրիգորի աշակերտին Յովհաննու կախիկ կոչեցեալ: Աբփիական լոյս, անչիջանելի ճառագայթ, կենդանութեան ապրեւր» (Վարի լուսանցքին վրայ գրուած է) «Գրիգոր վարդապետին է»:*

20· *Թղ· 348ա²: «Յայսմաւուր սկիզբն արարչութեան Աստուծոյ: Յորում աւուր արար Աստուած զերկինս եւ զերկիրս, որպէս ասէ Մովսէս (Համմա· Թ· 10 Բ· § 13ա—է, ուր Համմա· միւս «աւուր»ներուն ալ):*

21· *Թղ· 369ա¹: («Եղիշէի վարդապետի ասացեալ ի Յարութիւնն Քրիստոսի···) Կանխագոյն Մարիամ Մագդաղենացին եկն ի գերեզմանն Քրիստոսի: Եւ յայնմ ժամու եկն յորում բարձեալ էր հրեշտակն զվէմն»:*

22· *Թղ· 372բ²: «Ըստ կարգի աւուր Յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ այսաւր մեռեալոց է: Եւ արդ պիտելի է, զի յորժամ էջ խաչեալն Աստուած Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր ի դժոխսն»:*

23· *Թղ· 384ա²: «Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի թևերահաւաստութիւն Թումայի: Յորժամ յարեաւ Հովիւն քալ ի մեռելոց մեծաւ զաւրութեամբ»:*

24· *Թղ· 398ա¹: «Յայսմ աւուր յիշատակ սքանչելեացն որ եղեն յերուսաղէմ ի Զճշիբ· թուին Հայոց: Կայր վարդապետ մի յերուսաղէմ պօղոս անուն եւ էր նորա աչակերտ մի խիստ առաքինի»:*

> *Կը չարունակուի «եւ ի սոյն աւուրն առաւօտու մինչդեռ աղաւթէր նա եահս տեսիլ ահեղ եւ զարմանալի եւ եկեալ պատմեաց վարդապետին իւրոյ թէ զինչ պատկեր որ կայր ի սուրբ Յակոբայ եկեղեցին ամենքն խաւսեցան ընդ պատկերի Ս· Աստուածածնին: Նախ Գաբրիէլի պատկերն պայծառացաւ յանկարծակի եւ ասաց ընդ պատկերին Մարիամու: Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ, լի շնորհաւք, ուրախ լեր բերկրեալդ Տէր ընդ քեզ: Եւ ապա զինչ պատկեր կայր ամենեքեան զնոյն ասացին: Եւ այսու եւս առաւել հաստատեցաք ի վերայ ճշմարիտ աւանդութեանց Հայոց, զոր ունիմք ի ճշմարիտ առաջնորդաց մերոց, վասն որոյ եւ մեք համաձայնեալ հրեշտակապետին Գաբրիէլի դոչեսցուք ասելով· Ուրախ լեր բերկրեալդ Աստուածածին կոյս Մարիամ»: Ա—Ֆ:*

25· *Թղ· 435ա²: «Ի սմին աւուր Համբարձումն ի յերկինս··· մեծին Եւսեբեա(յ) պատմագրի ասացեալ ի Համբարձումն Քրիստոսի»: Վայելուչ է մեզ ճառել եւ ասել զինչ վասն համբառոյ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»:*

26· *Թղ· 443բ²: «Տաւն է երեւման Ս· Աչին Քրիստոսի· Յամս Կոստանդիայ արքային, որդւոյ մեծին Կոստանդիանոսի սուրբ եւ բարեպաշտին ինքնակալ կայսերն··· Եկայք տաւնեսցուք զտաւն պայծառ երեւման սուրբ Աչին, քանզի Աչիւն տուաւ մեզ ծառն կենաց· Աչիւն ճանաչեցաք պատուղն անմահութեան»:*

27· Թղ· 546բ[1]: «*Պատմութիւն Ցոմասափայ եւ Բարդամու» որ Թղթերու վերակայմութեան առն եւտաձջութեամբ ու խառնակ գրուած է (Համմ· վերը: Ասոնք եւ դեռ ուրիշ գրութիւններ Համմ· Թ· 10 Բ· § 1—21 եւն)*:

1· ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւոր Թղ· 555բ[1]· *Փառք համագոյակից (բառ մը չի կարդացուիր) անբաժանելի եւ սուրբ երրորդութեան Հայր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն: Արդ գրեցաւ գիրքս ի Թուարերութեանն Հայկազմեան տումարիս ՌԼԳ (1584): Ձեռամբ բազմամեղ եւ անիմաստ սուտանուն ակր Գրիգորիս ի խնդրոյ սասուածասէր եւ բարեմիտ Յակոբայ եպիսկոպոսին եւ ծնուղաց նորին Շահռուզին եւ Փաչային եւ եղբարցն Տաւնապետին եւ Ղազարին եւ իրեանց նախնեացն եւ ննջեցելոցն: Որոց ցանկացող եղեալ սուրբ տաճիս եւ ետ զսա գրել եւ զարդարել ի հալալ ընչից արդեանցն իւրոց եւ եղ յիշատակ ի դուռն սուրբ Թէոդորոսու ի գիւղն (երեք տող չէ գրուած) իւր հոգւոյն եւ իւր ծնողացն նախնեացն եւ ննջեցելոցն, որ եւ տացէ նմա Տէր Աստուած փոխարէն կերկնից արքայութիւնն եւ զանարատում ուրախութիւն ամէն ամէն: Եւ մի ոք իշխեսցէ հանել զսա ի գրանէ եկեղեցւոյս ոչ (բառ մը չի կարդացուիր) ոչ ապրականս եւ ոչ այլ ոք: Եւ որ յանդգնէ ջանայ՝ պատիժ եւ պատուհաս կրեսցէ յԱստուծոյ եւ փոխարէն գրախաին զգժոխան ժառանգեսցէ· ասն կարդալով կամ աւրինակելով: Այլ եւ յիշեսջիք ի Քրիստոս զՑակոր արհեպիսկոպոս, որ բազում ջանիւ եւ փափաք (երկու տող անրնթեռնլի, զի պատառած բլլալով թուղթ գարնուած է նորոգութեան ժամանակ)· ···կարդալով կամ աւրինակելով յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զիս զսուտանուն Պապուկս եւ զԱնտոն եպիսկոպոս գրիչս եւ զկազմող սուտանուն ակր Գրիգորս· անմեղապիր լերուք գրիս սղալանաց եւ խոչորանաց, զի մեր պակասութիւնն չատ է եւ ձեր՝ իմաստութիւնն: Զի ժամանակս դառն էր եւ անաւրէնն բազմացեալ· զի Քրիստոս յիշողացդ եւ յիշեցելոցս առ հասարակ ողորմեսցի ամէն: Ով որ այս գիրս քերել կամ զյիշատակս կարել կամենայ կամ ծախել կամ արձաթի գրաւ(ա)կան դնել ի յԱստուծոյ պատիժ կրէ եւ պատուհաս եւ զհուր գեհենին ժառանգեսցէ: Արդ յայսքան եւ յայսպիսի բարեգործ եւ մեծափառ սրբոցս գումարս եւ երկնահանգէտ քերթուեաւքն պարս եւ սրբէախտմբ ժողովս վերնայարկ խորանացն եւ տաճար Հոգւոյն սրբոյ բարեխաւս աչխարհի եւ ապաւէն ապաստանի եւ քաւութիւն մեղուցելոց: Արդ կատարեցաւ Աամաւուրքս ի մեծ եւ հռչակաւոր անապատս որ կոչի սուրբ Նիշան: Ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ կարապետիս եւ սուրբ Առաքելոցն Քրիստոսի: Ի յաւուրս նորոգութեան սիեզերալոյս վարդապետի եւ քաջ բարեւնապետի Սարգիսի, զոր խընդրեմք յԱստուծոյ եւ ի սուրբ Աստուածածնէն եւ սուրբ կարապետէն եւ ի սուրբ Առաքելոցն, զի պահեսցէ զսա առողջ հոգւով եւ մարմնով եւ յետ աստեացս ընդ սուրբ վարդապետացն դասակից արասցէ ամէն: Այլ եւ աղաչեմ զամենեսեան որք աւետիք ի սմանէ կամ կարդայք կամ աեսանէք յիշեսջիք առաջի Տեառնն Քրիստոսի ի ժամ սուրբ պատարագին, ի մաքրափայլ եւ ի սուրբ աղաւթս ձեր: Ձստացող սուրբ գրոցս զՅակոբ եպիսկոպոսն եւ զծնուղսն իւր եւ զամենայն արեան մերձաւորս, որ յիշատակ իւր հոգւոյն եւ ննջեցելոցն եւ նախնեացն ամէն: Հայր մեր որ յերկինս»:

2· Գրեթէ իւրաքանչիւր վկայաբանութեան վերջաւորութեանը կցուած է «Յիշեսջիք» ի եւ «Ողորմի»ի մպղծանք մը· գ· օ· Թղ· 5ա[2]· «Որոց աղաւթիւք ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոցս Յակոբ եպիսկոպոսին եւ ծնուղացն նորին Շահռա(ւ)զին եւ Փաչային եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ մեղապարտ գրչիս Անտոնիս, կարդացողաց եւ լսողաց եւ զամէն ասացողաց»: — Թղ· 10բ[1]··· «Ողորմեաց Քրիստոս Աստուած ստացաւղի գրոցս Յակովբ եպիսկոպոսին եւ մաւրն Փաչային եւ հօրն Շահռաւզին եւ ինձ մեղաւոր գրչիս եւ կարդացողաց եւ լսողաց»: — Թղ· 37բ[1]: «Մանաւանդ զատացաւղ գրոցս Յակոր եպիսկոպոսն եւ հայրն Շահռաւզն եւ զմայրն զՓաչայն եւ քոյրն զՄաթիւնն»: — Թղ· 44բ[1]: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացաւղի գրոցս Յակոր եպիսկոպոսին եւ ծնուղաց եւ քւերց եւ եղբարց նորին եւ ինձ ախմար գրչին Անտոնի»: — Թղ· 102ա[1]: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացաւղի գրոցս Յակոր եպիսկոպոսին եւ ծնուղաց նորին Շահռաւզին եւ Փաչային եւ եղբարցն Տաւնապետին եւ Ղազարին եւ կարդացողաց»: — Թղ· 149բ[2]: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացաւղի գրոց Յակոր եպիսկոպոսին եւ ծնուղաց նորին Շահռաւզին եւ Փաչային եւ մեղաւոր գրչիս Անտոն եպիսկոպոսիս եւ ծնուղացս Սաւային եւ Կաւռիպեկին, կարդ· եւ լս·» — Թղ· 178ա[2]: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացաւղի գրոցս Յակովբ եպիսկոպոսին եւ ծնուղաց նորին եւ մեղաւոր գրչիս Անտոն եպիսկոպոսիս»: — Թղ· 225ա[1]: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած Յակոր եպիսկոպոսին եւ ծնուղաց նորին եւ իմ մեղաւոր Անտոն եպիսկոպոսիս· կարդացաւղաց»: — Թղ· 307գ[1]: «Ողորմի ստացողի գրոցս Յակոր արհեպիսկոպոսին եւ ծնողացն իւր Շահռաւզին եւ Փաչային եւ եղբարցն Տաւնապետին եւ Ղազարին եւ Պապուկ ախմար գրչիս եւ ծնողացն իմ···»: — Թղ· 343ա[2]: «Ձստացող գրոցս զսրբազնեալ եպիսկոպոսն տէր Յակոր եւ զծնողսն նորին Շահռաւզին եւ Փաչային եւ զամենայն արեան մերձաւորսն· արժանի արասցէ Քրիստոս անթառամ պսակին եւ անտրտում ուրախութեան: Նաեւ զիս գմեղաւք զառածեալս զՊապուկ զծոյս եւ զկողակիցն իմ զՆորոփարն, որ առ Քրիստոս հանգուցեալ եւ զկարդացողսն եւ զլսողսն»: — Թղ· 384ա[1]: «Ձտարտամս ի բարիս եւ զարագս ի չարիս զՊապու(կ) յիշել ի բարիս»: — Թղ· 398բ[2]: «Ստացաւղի գրոցս Տէր Յակոր արհեպիսկոպոսին եւ ծնուղացն նորին եւ ամենայն զարմից իւրոց եւ ինձ մեղսամակարդ Պապուկ ծրագրողիս եւ ամենայն արեան մերձաւորացն»: — Թղ· 44բ: «Ստացողի գրոցս Տէր Յակոբ սրբասնեալ եպիսկոպոսին եւ ծնուղացն իւր Շաւռաղին եւ Փաչային եւ եղբարցն Տաւնապետին եւ Ղազարին եւ մեղսամած գրչիս Պապուկի եւ ծնուղացն իմոց Սարգիս երիցու եւ Մուղալին եւ կենակցին իմոյ եւ ամենայն արեան մեր-

ձաւրացն, կարղացողաց»: — *Թղ·* 500*բ*[1]: *«Սաս-ցողի վրացս տէր Յակոբ արհբպիսկոպոսին եւ ամե-նայն արեան մերձաւորաց»*: — *Թղ·* 535*ա*[2]: *«Ողորմի Քրիստոս սաստղողի վրացս տէր Յակոբ արհբպիսկո-պոսին եւ ծնօղացն նորին եւ եղբարձն*: *Եւ մեղապարտ զրչիս Պապուկի եւ ծնօղացն իմոց Սարգիս իրիցու եւ Մուղալին եւ կողակցին իմոյ Նոնովարին եւ ամենայն զարմից եւ զաւակաց, կարղացողաց*: *Ի թվին Ռ եւ ԼԱ* (= 1582)։

Մինչեւ Թղ· 270*բ*[2] *զրիչ կը յիշուի խնդրանքով «Ողորմի»ի Անտն Եպիսկոպոս, Թղ·* 272*ա*[1] *անոր դիրը կը դաղրի եւ չատ տղեղ գրով մէկը մէկուկէս սիւնակ* 272*ա եւ* 272*բ*[1] *կը գրէ, իսկ* 273*ա*[1] *յստակ տա-ռերով կը չարունակէ Պապուկ, որ արդէն Թղ·* 274*բ*[1] *կ'արտայայտուի «Սաստղողի վրացս Յակոբ արհեպիս-կոպոսին եւ ծնաւղաց նորին եւ ամենայն արեան մեր-ձաւորաց եւ Պապուկ զրչիս»*։

Թղ· 314*ա—*316*բ նաեւ Թղ·* 272*ա կան քանի մը հանելուկները վարի լուսանցքներու վրայ գրուած*: — *Թղ·* 345*բ—*346*ա գարձեալ վարի լուսանցքներու վրայ կայ՝ «Ով խոհեմ կատարած ժամատեղաց ի Ղազարու տան սկսեր եւ զվերայարեաց արարչութեանն Աս-տուծոյ իւրաքանչիւր աւուրս կարդայ մինչեւ ի յա-րութեանն եւ մեռելոցն եւ նոր կիրակէին եւ դիս յի-չեայ*: — *Թղ·* 348*ա*: *«Զայս Մաղկազարդին կարդայ որ Զատիկն ի տեղն գայ եւ զիս յիշեա»*։

3· *Թղ·* 367*բ*[1]*—*[2]: *Տարբեր գրով «Արդ վերատին նորոգաւ ամմաւուր գիրքս ի Քրվին մերոյ ՌՄԼԵ* (1786) *Ապրիլին ԺԱին· որ ես մեղաք իլիք լրցայլ ոչինչ անուն Ուչպակցի պօաճի գատա կուլատարրն որդի մահտեսի Սաֆարըն եւ կենակցին կուլինարին եւ որ-դին Արրահմին եւ կենակցին Մանուչին տրրոպ Յակո-րին եւ կենակցին ձուհարին կամ տրոպ Կարապետին եւ կենակցին Ֆաթունին տրոպ Ստեփանոսին եւ կե-նակցուն Պատասխանին կամ բարի յիշատակ Սրուհան եւ համան խումբ ննջեցելոցն հոգուն եղաք իչատակ· ասացէք յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի եղիցի*: *Ահայ ով մեղաքաւիչք քահանայք եւ մաքրա-միտ սարկաւագ, իմաստասիրեցք դպիրք Ամմաւուրքս ըղսայ հանդիպիք եւ յիշէք յայս վերս գըրեալ նաղնիքս եւ դուք չալ լինիք»*···: *Ապա՝ մաղթանք յիշելու եւ պատժոյ սպառնալիք*: *Եւ ապա՝ «Զատ իչատակըս Յա-կոբի որդի անարժան ծառայ Պապաջանըս գրեցի օվօք ընթերցուս»*։

4· *Թղ·* 559*բ*[1]*—*[2]: *Տարբեր տառերով «Ցիչայտակ է այս ամմաւուրէս որ ես ոչինչ անուն անպիտան տի-րացու Ըսահվանոսըն գրեց արմայ կարթայելու կամ յօրինակելով իչեցէք ի մաքուր պօթիս» եւ մաղ-թանք յիշելու եւ Հայր մեր մը ըսելու*: *Գրուած է հայկական (բայց Քրքական թուանշաններով (*1248 *Մարտ* 7: *Նոյն Սահփան, Թղ·* 561*ա*[1]*—*[2] *ունի աւրիչ փոքրիկ յիչատակագրութիւն մը հայկական* 1244 *Հոկտ·* 26 *(գարձեալ Քրքական թուանշաններով) եւ իր մասին կ'ըսէ թէ «Զիմիչածայկի ձէլայլ օղլի Ա-վանտուրին որդին է»*: — *Թղ·* 559*ա*[1]*—*[2], *կը յիշուի Զիմիչածակցի Խաչատուր մը*։

1036.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ռճիկ = 1678

ԹՈՒՂԹ՝ 683: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 41 × 30: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, գծերով բաժնուած 29·5 × 8 + 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 35: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 57, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ մագաղաթի նման, ողորկ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ տախ-տակ· ամբողջապէս կաշեպատ, դրոշմազարդուած, կոնակը նորոգուած եւ շատ հաստ ու զօրաւոր կաշի դրուած: փականճեները ինկած, զարդերէ մերկա-ցուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, վնասուած թղթերը նորոգուած, բայց կան կտրուած լուսանցքեր՝ նկար-ները հանուած տարուած են· հմմտ· թղ· 301*ա*, 309*ա*, 408 եւն: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ յստակ: երկու գրչէ, բայց նման: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ շատ սի-րուն· հմմտ· 10*ա*, 226*ա*, 435*ա*: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ շատ սիրուն տառեր, մանաւանդ խո-րանների վերջ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 10*ա*, մեծ երփնե-քանգ, ոսկեխառն, սմանչելի եւ նաեւ Թղ· 226*ա*, եւ 435*ա*: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 45*ա*[2], 136*բ*[2], 252*բ*[2] (265*ա*[1] դատարկ է եւ չէ գծուած) 312*բ*[2], 456*բ*, 558*բ*· (577*ա*[1] դատարկ, չէ գծուած) 601*բ*[1] եւն եւն, միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ որոնցմէ մաս մը նկարիկներ սիրուն: — ՆԿԱՐՔ եւ ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ թղ· 9*բ* Ս· Գր· Լուսաւորիչ եպիսկոպոսական զգեստաւո-րուած՝ կը խաչակնքէ՝ կ'օրհնէ իր առջեւը ծնրադիր արքայական արդուզարդի մէջ ծնրադիր թագապսակ Տրդատ թագաւորը, որուն մօտ է խոզ մը: երկուքին՝ հայրապետին եւ արքային ետեւը եկեղեցի մը գմբէթ-ներով եւ աշտարակներով եւ ծառերով՝ իիչ մը աճ-դիճ: Բազմազոյն եւ ոսկեխառն, լաւ: — Թղ· 14*ա*[2] Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ· — Թղ· 15*ա*[2]: Ս· Կոյս Մարիամ: — Թղ· 30*ա*[2]: Երիւոս եպ·: — Թղ· 31*բ*[1]: Դաճիէլ մարգարէ: — Թղ· 57*ա*[2]: Ս· Սահակ Պարթեւ: — Թղ· 105*բ*[1]: Պեդիգիա կոյս: — Թղ· 112*բ*[1]: Ս· Մաշտոց: — Թղ· 220*ա*[2]: Ս· Յակոբ Մծբնացի: — Թղ· 225*բ*[2]: Ս· Իգնատիոս Աստուածազգեաց: — Թղ· 251*բ*[1]: Աբգար

բազաւոր· փոքր նկարներ են լուսանցքի վրայ: — Թղ· 265բ ամբողջ էջը՝ Ս· կոյս նստած՝ գրկին մէջ Յիսուս եւ ոտքը՝ Ս· Յովսէփ, իսկ դիմացը՝ երեք մոգերը իրենց նուէրներով: Բոլորն ալ տարբեր գոյներով զգեստներ հագած, եւեր տուն մը եւ գուցէ տաճարի տանիքի մասեր, բազմագոյն, ոսկեջից, լաւ: — Թղ· 283ա²: Յովհաննէս Մկրտիչ: — Թղ· 287բ: Ս· Անտոն: — Թղ· 289ա: Թէոդոս բազաւոր (վնասուած): — Թղ· 294ա: Ս· Եփրոսինիա (ե՛ւ այս): — Թղ· 304ա²: Յովհ· Ոսկեբերան: — Թղ· 306ա²: Ս· Եփրեմ: — Թղ· 327ա²: Եւագր ճգ·: — Թղ· 340ա²: — Թէոդորոս: — Թղ· 424բ¹: Քրիստոս ի խաչ ելեալ եւ յաջմէ եւ յահեկէ Ս· կոյս եւ Յովհաննէս: — Թղ· 434բ: Քրիստոս յարուցեալ եւ գերեզմանին առջեւ՝ երեք զինուոր, ամբողջ էջը, բազմագոյն յաջող: — Թղ· 457բ¹: Աբբայ Մարկոս կամ Ս· Սրապիոն: — Թղ· 467բ¹: Ս· կոյս եւ աւետաւոր հրեշտակը: — Թղ· 485ա²: Յովհաննէս Օձնեցի: — Թղ· 492բ¹: Թէոդորոս ճգնաւոր: — Բոլոր մեծ նկարներու առջեւ դրուած է կարմիր բարակ թուղթ մը զայն պահպանելու եւ միւս էջին խորանէն բաժնելու եւ զայն եւս պաշտպանելու համար: — Թղ· 62բ: Լուսանցքի վրայ խաչ մը նկարուած եւ վերին ծայրի վրայ դրուած՝ Ս· Թ· Հ· տառերը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—բ, 7ա—8ա, 683ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռճիէ = 1678: — ԳՐԻՉՔ՝ խաչատուր երէց եւ Սարգիս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՉՄՈՂ՝ հաւանօրէն գրիչները: — ՏԷԼԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ Քահէտեճի Զաքարիա: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 679ա² եւն: —ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա: «Ուղարկեաց ի Կ· Պոլսէ Հ· Գրիգորիս վ· Մանեան 1957 Սեպ· 20ի Վիեննա· Հ· Ն· Ակինեան»:

Թղ· 2ա¹: «Յանկք Յայսմաւուրաց պրոյս: Նաւասարդ Աւգոստոս· ա· Գլակայ վանից սուրբ կարապետին եւ պլխոյն Յովհաննու (ԺԱ): բ· Անիկտոսի եւ Փոտինոսի եւ Լաւրենտիոսեանց (ԺԲ):

1· *Թղ· 10ա—59ա¹: «Նաւասարդի Ա· եւ Աւգոստոսի ԺԱ: Պատմութիւն Գլակայ վանից սուրբ կարապետին եւ պլխոյն Յովհաննու: Յորժամ լուսաւորեաց սուրբ Գրիգոր պՀայս եւ պխոցացեալն Տրդատ վերստին նորոգեաց ի մարդկային ձեւ»:*

Այս ամսոյն մէջ կան հետեւեալ վկայաբանութիւնները եւ «յայսմաւուր»ները: — *Թղ· 12ա²: Վկայաբանութիւն սրբոյն Անիկտոսի եւ Փոտինոսի· (Թղ· 13բ¹: Լաւրենտիոսի, Քսեստոսի եւ Պաւղիոսի):* — *Թղ· 13բ¹: Մարկեղոսի եպիսկոպոսին (Հեմեայ, Պեպիկեայ, Փեղպայիկեայ. Մարթինի):* — *Թղ· 14ա¹: Սքանչելեացն Ննորատու:* — *Թղ· 14ա²: Տաւն է Շողակաթին իջման Մխածնին ի Վաղարշապատ քաղաքին·* — *(Թղ· 14բ²: Ուբսիկինոսի):* — *Թղ· 15ա²: Տաւն է փոխման ամէնաւրհնեալ կուսին Մարիամու (Հմմտ· Թ· 437):* — *Թղ· 17բ²: Վերստին տաւն է փոխման Ս· Աստուածածնին եւ յիշատակ պատկերին Քրիստոսի ի սուրբ պատառակին, տես վարը:* — *Թղ· 19բ¹: Վերստին տաւն է փոխման Աստուածածնին եւ վկ· Մխոննոյ քահանային· (Թղ· 20ա¹: Խորոսի եւ Փլորոսի:* — *Թղ· 20բ²: Դամիտիանոսի բժշկին):* — *Թղ· 21ա¹: Տաւն է վերստին փոխման Աստուածածնին եւ վկ· Ստեփաննոսի Ուլնեցոյն եւ ԼԴ վկայից:* — *Թղ· 23ա²: Աւտմեանց վկայից· (Թղ· 23բ²: Անդրէի զաւրավարին եւ բանակին):* — *Թղ· 24բ¹: Վասոյի եւ երից որդւոց· (Թղ· 25ա¹: Պատկերի Աստուածամաւրն, տես վարը):* — *Թղ· 26ա¹: Ապաթոնիկոսի· (Թղ· 26բ¹: Յուստինոսի զաւրականին· Թղ· 27բ¹: Սամուէլ մարգարէին, տե՛ս վարը):* — *Թղ· 28բ²: Թումայի Առաքելոյն:* — *Թղ· 30ա¹: Երինոսի եպ·ին:* — *Թղ· 30բ¹: Կեւերտիոսի· (Թղ· 31ա¹: Փոտինեայ):* — *Թղ· 31բ¹: Դանիէլի մարգարէին· տե՛ս վարը:* — *Թղ· 32բ²: Աբուդիմոսի· (Թղ· 33ա¹: Տաւն է Ս· Աստուածածնին, տե՛ս վարը):* — *Թղ· 34բ¹: Անդրիանոսի եւ Անաւուայ եւ ԻՋ· վկայից:* — *Թղ· 35բ²: Սուքիասանց:* — *Թղ· 38ա¹: Մարտոնիկոսի, Փիլիպպոսի, Եւտիքանոսի եւ Ննեսիմեա(յ)· (Թղ· 38բ²: Անտիոքոյ [Անտիոք քժշկին]):* — *Թղ· 39ա²: Գլխատման Յովհաննու Կարապետին:* — *Թղ· 41բ¹: Վելինդիոսի եպ·ին (Թղ· 42ա¹: Տատիանոսի·* — անդ՝ *Ատրներսեհի:* — *Թղ· 42բ¹: Տիմոթէոսի):* — *Թղ· 42բ²: Գիւտ պատուոյն ամէնաւրհնեալ սուրբ Աստուածածնին Մարիամու (վերջը՝ «Գրիգորիէ):* — *Թղ· 45ա²: Յեսուայ կուսի որդւոյ Նաւեայ աշակերտին Մովսէսի· (Թղ· 46ա¹: Սիմէոնի Սիւնակեցւոյ):* — *Թղ· 47ա¹: Մամասայ· (Թղ· 47բ²: Յովհաննու պահեցողին):* — *Թղ· 48ա²: Անթիմոսի եպիսկոպոսին· (Թղ· 49ա². [Յանթուչի Ծառայիցն] Յարիսիմոսի եւ Ներսիսոսի:* — *Թղ· 49բ¹: Սքանչելեացն ի Պամփիլիա, տե՛ս վարը):* — *Թղ· 49բ²: Բարեւայ հայրապետին եւ Գ· աշակերտացն· (Թղ· 50ա¹: Մարտիրոսացն Թէոդորոսի, Ղուկիանոսի, Ամիանոսի եւ Յուլիանոսի):* — *Թղ· 51ա¹: Ի· կուսացն եւ Ամոնի· (Թղ· 51բ¹: Զաքարեայ հաւրն Յովհաննու):* — *Թղ· 52ա¹: Երինեայ կուսին· (Թղ· 52բ¹: ԺԳ· մարտիրոսացն· Թղ· 52բ²: ԵՒ կուսանացն):* — *Թղ· 53ա²: Նիկիոյ Ս· ժողովոյն:* — *Թղ· 55ա²: Տաւն Ծննդեան կուսին Մարիամու Աստուածածնին:* — *Թղ· 57ա²: Յիշատակ վարուց մահուան սուրբ Հայրապետին Սահակայ Պարթեւին (Հմմտ· Թ· 7 Ա· § 1—30, Թ· 10· Ա· § 1—22, Թ· 437, § 1· դարձեալ Թ· 695 § 1 եւն: Թ· 696 § 1, Թ· 701 § 1· Թ· 1035 § 1):*

2· *Թղ· 59ա¹—108բ¹: «Հոռիի Ա· եւ Սեպտեմբերի Ժ· վկայաբանութիւն սրբոյ*

կուսանացն Մինադորայ եւ Մինփոտորայ եւ Բասիլիդայ» · (Թղ · 59բ¹ : Պօղոսի եպիսկոպոսի) :

Թղ · 60ա² : Մանուչակայ · (Թղ · 60բ² : Ռոմիլոսի, ապա՝ Դիոդորայ եւ Դիդիմոյ, յետոյ՝ Սոլոնի, ապա՝ Եփսիքոսի) : — Թղ · 61ա² : Ապոմինոսի եպիսկոպոսին · (Թղ · 61բ² : Սեւեռիանոսի Սեբաստացւոյն : — Թղ · 62բ¹ : Նաւակատիք սուրբ Խաչին · (Թղ · 63բ² : Ցիչատակ Յոհաննու Ոսկեբերանին) : — Թղ · 64բ² : Տաւն ամենայպղծ Ս · Խաչին Քրիստոսի Յոհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ պատվեստ ի սուրբ Խաչն Քրիստոսի, տե՛ս վարը : — Թղ · 67ա² : Նիկիտասայ · (Թղ · 672բ² : Եւփիմեայ կուսին, ապա՝ Կուռնելիոսի ծերոյն) : — Թղ · 68ա² : Թէոդորայ : — Թղ · 70բ² : Ս · Թարգմանչացն Սահակայ եւ Մեսրոպայ եւ աշակերտաց նոցա : — Թղ · 71բ² : Մովսէսի եւ Ահարոնի, տե՛ս վարը : — Թղ · 74ա² : Ոսկեանց քահանայից · (Թղ · 75ա¹ : Պապայ վկայի · (Թղ · 75ա² : Տրոփիմայ, Դորիմենտոսի կամ Դերիմենտոսի եւ Սաբատիանեայ, ապա՝ ձԺ մարտիրոսացն եւ յետոյ՝ Մակրոպայ եւ այլոց) : — Թղ · 75բ² : Եւստաքիոսի : — Թղ · 78ա¹ : Եղիշէի Առաքելոյն · (Թղ · 78բ¹ : Աւերման Ամթայի) : — Թղ · 79ա² : Փոկասու եպ · ին · (Թղ · 80ա¹ : Յունանու մարդարէին, տե՛ս վարը) : — Թղ · 80բ¹ : Սրբոյ · Իրայիտայ · (Թղ · 81ա¹ : Կատարելոցն ի Տաճկաց) : — Թղ · 82ա² : Թեկղեայ : — Թղ · 83բ¹ : Կեփայի, Ապողոսի եւ Յակոբայ եպ · ին · (Թղ · 84բ¹ : Ապաթոկղեայ, ապա՝ Մանուէլի կայսերն Յունաց) : — Թղ · 85ա¹ : Ննջումն (կրեաց վրնջումն) Աւետարանչին Յոհաննու : — Թղ · 87ա¹ : Կալիստրատոսի վկային · (Մառինոսի) : — Թղ · 88բ² : Շմաւոնի ապդականին Քրիստոսի · (Թղ · 89ա¹ : Ալփիոսի, Փիլատելփայ, Կիւրինոսի եւ ձԺ մարտիրոսայ — սրբոյ · Եպիկուրա եւ Թղ · 89ա² Մամելքայ · — Թղ · 89բ¹ : Աքանչելեացն յեկեղեցւոջ Ս · Զէննոնոսի) : — Թղ · 89բ² : Քարիտոնի · (Թղ · 90բ¹ : Եփսիքոսի) : — Թղ · 91ա¹ : Գիւտ նչխարացն Ս · Գր · Լուսաւորչին · (Թղ · 91ա² : Անտոնի եւ Կրօնիդեայ : — Թղ · 92ա¹ : Թաթլոյ, Վարոսի եւ Թումասու : — Թղ · 92բ² : Գրիգորիսի Աղուանից կաթողիկոսի) : — Թղ · 93ա¹ : ԺԲ վարդապետացն, որոց առաջին եւ գլուխ Դիոնեսիոս Արիապագացի : — Թղ · 95ա² : Անանիա Առաքելոյն · (Թղ · 95բ¹ : Թէոդորոսի, որ ի Պերգէ, Թղ · 95բ² · Աքանչելեացն ի Սինէական լերին, Թղ · 96ա² : Դոսանայ եպ · ին) : — Թղ · 96բ¹ : Պափնոտիոսի ճգ · ին) : — Թղ · 96բ¹ : Կիպրիանոսի եւ Յուստինեայ : — Թղ · 97բ¹ : Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյն · — (Թղ · 98բ¹ : Կիրակոսի, ապա Ալեքսոսի եւ դասեր նորին *կալիստինեայ* : — Թղ · 99ա¹ : Արձակման սատանայի) : — Թղ · 100ա¹ : Հռիփսիմեանց : — Թղ · 102ա² : Գայիանեանց · (Թղ · 104ա² : Թումայի Առաքելոյն) : — Թղ · 104բ¹ : Սարգսի եւ Բագոսի · (Թղ · 105բ : Նազարիոսի, Կելսիոսի) : — Թղ · 105բ² : Պեղիգիայ կուսին · (Թղ · 106ա² : Պապղեայ սարկաւագուհւոյն եւ ապա՝ Յոբենտիոսի եւ Մաքսիմոսի : — Թղ · 106բ² : Զինոտիկայ եւ Փիլոնիտայ) : — Թղ · 107ա¹ : Լամբիոսի եւ Լամբիայ · (Թղ · 107բ² : Ռոմանոսի երգեցողին, անդ՝ Աքանչելեացն Ստեփանոսի քահանային). — Թղ · 108ա¹ : Երեւումն Յովհաննու Ոսկեբերանի · (Հմմտ · Թ · 7 Ա · § 31—61, Թ · 10 Ա · § 23—50 եւ Թ · 437 § 2, Թ · 695 § 2, Թ · 701 § 2 Թ · 1035 § 2) :

3 · Թղ · 108բ¹—153ա : «Սահմի Ա · եւ Հոկտեմբեր Ժ · եւ Թչրին ԻԲ · Տօն է Յղութեան Եղիսաբէթի» :

Թղ · 110ա¹ : Տաւն է ժողովոյն որ ի Նիկիայ · (Թղ · 110ա² : Թէոդորոսի Աղեքսանդրացւոյն · — Տարապրոսեանցն) : — Թղ · 111ա¹ : Կարպոսի եւ Պապիլասայ · (Թղ · 111ա² : Ալփիոսի, Աղեքսանդրոսի եւն : — Թղ · 111բ¹ : Դոմնայի, անդ՝ Վարոսի եւ Զ · կրաւնաւորացն) : — Թղ · 112բ² : Մաչառցի : — Թղ · 113բ² : Եփեսոսի Ս · ժողովոյն : — Թղ · 115ա¹ : Ուղկիանոսի քահանային · (Թղ · 115բ : Դասիոսի, Զոտիկոսի, Գայիոսի : — Թղ · 115բ² : Անտոն ճգնաւոր եւ կարուսկ, անդ՝ Յօսք քահանայի ընդ եպիսկոպոսի) : — Թղ · 116ա¹ : Ղունկիանոսի հայրապետին · (Թղ · 116բ² : Սոկրատէսի եւ Թէոդոսիայի) : — Թղ · 117ա² : Խոռոսանթոսի : — Թղ · 118ա² : Ղուկասու Աւետարանչի · — Թղ · 119ա¹ : Անդրէասի կրաւնաւորին, եւ յետոյ՝ Ովսեայ մարգարէին, տե՛ս վարը եւ ապա՝ Վարոսի վկային : — Թղ · 119ա² : Յովէլայ մարգարէին · տե՛ս վարը · (անդ՝ Արտեմեայ, Թղ · 120ա¹ Հիպերքիանց : — Թղ · 120ա² : Բարգիչոյի · Թղ · 120բ¹ : Դոմնիոսի, ապա Լուկիայ) : — Թղ · 120բ² : Խարիթեանց : — Թղ · 121բ² : Իլարիոնի · (Թղ · 122բ² : Մաղաքիա ճգնաւորի) : — Թղ · 123ա² : Աբերկիոսի եպ · ի : — Թղ · 125ա¹ : Յակոբայ եղբօր Տեառն : — Թղ · 126ա² : Ննջման եւ յարութեան մանկանցն Եփեսոսի : — Թղ · 128ա¹ : Նօտարացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոնի · (Թղ · 128բ¹ : Դեմեարիոսի) : — Թղ · 129ա² : Անփիլոսի եպ · ին · (Թղ · 129բ¹ : Շարժ ի Կ · Պոլիս, Թղ · 129բ² : Յովհաննէս Հոսուացի, անդ՝ Սմբատ Բագրատունի Թղ ·) : — Թղ · 130ա¹ : Կապատոլինեայ եւ ազախնայն իւրոյ : — Թղ · 131բ¹ : Կղոտիոսի, Սատերիոսի եւ Նենեբիոս եղբարց : — Թղ · 131ա¹ : Աբրահամու ճգնաւոր

քահանային ։ — Թղ · 132ա[2] ։ Նուննայ եւ Մա-
նեայ ։ — Թղ · 133բ[2] ։ Ձենորայ եպ·ի եւ Ձե-
նորիայ · (Թղ · 134բ[1] ։ Տեսիլ Պրոկղոսի) ։ —
Թղ · 135ա[2] ։ Եպիմաքոսի եւ Անտոնինոսի ·
— (Թղ · 135բ[2] ։ Մելասպիոսի եւ ամուսնոյն
Կասիանեայ ։ — Թղ · 136ա[1] ։ Պատմութիւն
Շնորփորի) ։ — Թղ · 136բ[2] ։ Անարծաթ
բժշկացն Դամիանոսի եւ Կոզմայի ։ — Թղ ·
138ա[1] ։ «Ասացեալ սրբոց վարդապետաց
նեբրոդեան ի պատիւ ամենայն սրբոց հնոց
եւ նորոց, տե՛ս վարը ։ — Թղ · 141ա[2] ։ Յա-
կիմոսի, Պիպատոսի եւ Անեմբեստոսի ·
(Թղ · 142ա[1] ։ Մարտինոսի Ֆրանգաց եպ·ի) ։
— Թղ · 142ա[1] ։ Ստեփանոսի Հռոմայ հայրա-
պետին ։ — Թղ · 144բ[1] ։ Ակիւիսիմեայ, Յով-
ակփայ եւ Ակիւիալայ ։ — Թղ · 145ա[2] ։ Կիւ-
բննայ եւ Մատրոնայ ։ — Թղ · 146ա[2] ։ Պաւ-
ղոսի խոստովանողին ։ — Թղ · 147բ[2] ։ Պօ-
փիւրոսի զուսանին · — (Թղ · 148բ[1] ։ Փոչի
անկեալ յերկնից · Նշանք ի ձկդ թուին Հայոց
եւ ի ձկզ թուին) ։ — Թղ · 149ա[1] ։ Հրեշտա-
կապետացն Գաբրիէլի եւ Միքայէլի եւ ամե-
նայն երկնաւոր զաւրացն · (Թղ · 150բ[1] ։
Պատճառք Յայտից երկնային զասուցն թէ
որպիսի՞ք փառաբանութիւնք նոցա եւ թէ
ո՞յք են Առաջինք, Միջինք եւ Վերջինք ։ —
Թղ · 151բ[2] ։ Տեառն Ներսէսի ասացեալ մաղ-
թանք առ հրեշտակապետան ... տե՛ս վարը
(Համմա · Թ · 7 · Ա · § 62—91, Թ · 10 Ա · § 51—
79, Թ · 437 § 3 · Թ · 695 § 3, Թ · 701 § 3 ·
Թ · 1035 § 9) ։

4 · Թղ · 153ա[2]—209բ[1] ։ Տրէի Ա · եւ
Նոյեմբերի Թ · վկայաբանութիւն սրբոյն Ա-
նտոնինոսի եւ Բիքտորոսի եւ այլոցն» · (Թղ ·
153ա[1] ։ Սրբուհւոյն Ստեփաննեայ) ։

Թղ · 154ա[2] ։ Մինասայ Եպիսկոպոսին ·
(Թղ · 154բ[1] ։ Պատմութիւն Մարկայ եւ Կոս-
փարայ) ։ — Թղ · 156ա[1] ։ Աբդիսու մարգա-
րէին, տե՛ս վարը, անդ Յովհաննու Ոզորմա-
ծին ։ — Թղ · 157բ[1] ։ Մելեայ եպ·ին, Երո(ւ)-
ղայ քհ·ին եւ Շինու սարկաւագին · (Թղ ·
158բ[1] ։ Բեղչաբայ եպ·ին) ։ — Թղ · 158բ[1] ։
Յովհաննու Ոսկեբերանին ։ — Թղ · 161բ[2] ։
Պղատոնի եւ Ռոմանոսի ։ (Թղ · 161ա[1] ։ Դեմե-
տիանոսի, անդ՝ Ռոմանոսի) ։ — Թղ · 161բ[1] ։
Գուրիասայ, Սամոնասայ, Աբիբայ ։ — Թղ ·
163ա[1] ։ Փոտինոսի ։ — Թղ · 163բ ։ Մատ-
թէոսի Աւետարանչին ։ — Թղ · 164բ[1] ։
Փիլիպպոսի Առաքելոյն եւ Մարիամի ։
— Թղ · 167ա[1] ։ Գրիգորի Լուսաւոր-
չին ։ — Թղ · 173ա[1] ։ Նեբսէսի հայ-
րապետին եւ Խաղայ սարկաւագին ։ —
Թղ · 175ա[1] ։ Ակիսոմ ։ — Թղ · 175բ[2] ։ Ըն-
ծայումն Աստուածածնի ։ — Թղ · 177ա[1] ։ Ար-
քիպասայ, Փիլիմոնի եւ Դասիոսի · (Թղ ·
177բ[2] ։ Ակիպոնի Սիւնակեցւոյն, բայց նախ՝
Նեբսեան եւ Դ · եպիսկոպոսունք եւ Բարազամ
Աստ ·) ։ — Թղ · 178ա[1] ։ Գրիգորի Ակրական-
պացւոյն ։ — Թղ · 182բ[1] ։ Գրիգորի Սքանչե-
լագործին ։ — Թղ · 184բ[1] ։ Գիւտ գրոյն Հայոց
ի Բալու · (Թղ · 185ա[2] ։ Պետրոսի Ակէքսան-
դրացւոյ եւ Աբիսողոմայ սարկաւագին ։ —
Թղ · 185ա[1] ։ Ողբ Մովսէս Քերթողի, տես
վարը ։ — Թղ · 187ա[2] ։ Կղեմայ Հայրապետին ։
— Թղ · 188ա[2]—188բ[1] ։ Սքանչելեացն զոր-
սա եաես վարդապետն յերուսաղէմ ։ — Թղ ·
188բ[2] ։ Սքանչելեացն որք յԱնտիոք) ։ — Թղ ·
189ա[2] ։ Մերկիւռոսի ։ — Թղ · 190ա[2] ։ Սբր-
բուհւոյն Կիկլիայ եւ երկուց եղբարցն
Տուրբեթիոսի եւ Վազերիոսի ։ — Թղ ·
192ա[1] ։ Տրդատայ Թագաւորին ։ — Թղ ·
193բ[2] ։ Անդրէի Առաքելոյն ։ — Թղ · 195բ[2] ։
Որդւոց եւ Թոռանց Ս · Գր·ի Լուսաւորչին ·
(Թղ · 197բ[1] ։ Անանիա Պարսկի) ։ — Թղ ·
197բ[2] ։ Երինարքոսի ։ (Թղ · 198ա[2]—Փիլի-
մանի ։ — Թղ · 197բ[1] ։ Թէոդոսի եպ·ին) ։ —
Թղ · 198բ[2] ։ Յակովկայ Պարսկին ։ — Թղ ·
201ա[1] ։ Վաւվաւեայ · (Թղ · 201բ[2] ։ Հաւրն
Սարայի) ։ — Թղ · 202ա[1] ։ Ստեփանոսի Ճըգ-
նաւորին ։ — Թղ · 203բ[1] ։ Պաւղոսի անապա-
տականին ։ — Թղ · 205բ[1] ։ Սոփոնիայ մար-
գարէին, տե՛ս վարը · (Թղ · 205բ[1] ։ Թէոդու-
լոսի Կիպրացւոյն) ։ — Թղ · 205բ[2] ։ Աթենա-
գորոսի կրաւնաւորի ։ — Թղ · 206ա[2] ։ Ամբա-
կումայ մարգարէին, տե՛ս վարը ։ — Թղ ·
206բ[2] ։ Պաւղայ անապատականին ։ — Թղ ·
207բ[1] ։ Բարդուղիմէոսի Առաքելոյն (Համմա ·
Թ · 7 · Ա · §92—121, Թ · 10 Ա · § 80—108,
Թ · 437 § 4, Թ · 695 § 4, Թ · 701 § 4,
Թ · 1035 § 49 ։

5 · Թղ · 209բ[1]—273ա[1] ։ Քաղցի Ա · եւ
Դեկտեմբերի Թ · «Տաւն է յղութեան Աննայի
եւ Յովակիմայ զամէնարհեալն Մարիամ ի
տոհմէ որդւոցն Իսրայէլի ... ի Սեպտեմբեր
իբ գիտ եւ կարդա եւ ղծողս յիշեա · Քա-
ղցի Բ · եւ Դեկտեմբեր ժ · վկայաբանու-
թիւն սրբոյն Մինասայ, Երմոգինեայ եւ Գրա-
բոսի զպրի» (կը դրուին աքանչելիքներ) ։

Թղ · 212բ—213ա (այժմեան) Թուղթ ին-
կած է, պիտի բովանդակէր վկ · Նիկոպայոսի
հայրապետին · — մաս մը կը չարունակուի
յաջորդ Թուղթին վրայ եւ կը վերջանայ Թղ ·
214բ[2] ։ — Թղ · 214բ[2] ։ Ամբրոսիոսի ։ — Թղ ·
216ա[2] ։ Եւտրատիոսեանց ։ — Թղ · 218ա[2] ։
Լուկիայ · (Թղ · 219ա[2] ։ Բարսումայ եպ·ի
Սարիւլոսի, Բաւէասայ քեռն իւրոյ ։ — Թղ ·
218բ[2] ։ Թերսոսի, Լիւկիասի եւ Կալինի-
կոսի) ։ — Թղ · 220ա[2] ։ Յակոբայ Մծբնաց-
ւոյ ։ — Թղ · 223ա[1] ։ Ակիւիալայ եւ Տափսոնի ·
(Թղ · 223բ[1] ։ Դանիէլի միայնակեցի · — Պա-
տասիոսի ճղնաւորին ։ — Թղ · 223բ[2] ։ Սպի-
րիդոնի) ։ — Թղ · 225բ[2] ։ Իգնատիոսի Ա-

տուածապղեացի · (Թղ · 226ա² : Փիլիմոնի, Ապատղոնի, Աբիանոսի) : — Թղ · 227բ¹ : Եղեւթիւրոսի) : — Թղ · 228ա¹ : Թէոպոմպայ եւ Թէոփեայ · (Թղ · 229ա : Տեսիլ Ս · Գր · Լուսաւորչին ի վաղարշապատ, տե՛ս վարքը · (Թղ · 230բ : Բագոսի աբեղային) : — Թղ · 231ա¹ : Աբրահամու եւ Խորենայ : (Թղ · 231բ¹ : Յուլիանեայ) : — Թղ · 232ա¹ : Ադձէի հայրապետին · (Թղ · 232բ¹ : Անաստասիայ) : — Թղ · 233ա² : Յուլիանոսի եւ Մարինոսի : — Տան մարտիրոսացն եւ վկայից : — Թղ · 234ա¹ : Թադէոսի առաքելոյն եւ որոց ընդ նմա : — Թղ · 236բ¹ : կատարումն երկուց ըիւրուց ի Նիկոմեդիա · (Թղ · 237ա¹ : Եւգենէոսի) : — Թղ · 237բ¹ : Քարիտոսի եւ Մարիամու : — (Թղ · 237բ² : Տիմոթէոսի սարկաւագին) : — Թղ · 238ա¹ : Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ եղբաւր Տեառն · (Թղ · 240ա¹ : Շուշանայ դստեր Վարդանայ) : — Թղ · 240ա² : Ստեփանոսի Նախավկային : — Թղ · 241ա¹ : Եփրեմի ասացեալ ներբողեան ի Ս · Ստ · Նախավկայն, տե՛ս վարքը : — Թղ · 244ա¹ : Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պաւղոսի · տե՛ս վարքը : — Թղ · 246ա¹ : Որդւոցն Որոտման Յակոբայ եւ Յովհաննու : — Թղ · 248ա¹ : Ինդոսի եւ Դոմնայի · (Թղ · 248բ¹ : Յովհաննու Գառնեցւոյ) : — Թղ · 249բ² : Թիմոկլէոսի, այս է Իրաւափառայ · (Թղ · 250ա² : Թաթղոյ խրատ առ Թովմաս, տե՛ս վարքը) : — Թղ · 251բ : Աբգարու թագաւորին : — Թղ · 252բ² : Բարսղի հայրապետին · (Թղ · 253բ² : Վասն սատակման Յուլիանոսի : — Թղ · 254ա² : Վասն մոլորեալ երիտասարդին · Այլ ոմն յիշխանաց քաղաքին կամեցաւ զդուստրն իւր տալ ի վանս կուսանաց» : — Թղ · 255ա² : «Վասն եկեղեցւոյն Նիկիոյ · ընդ աւուրան ընդ այնոսիկ ժողովեցան ամենայն Արիանոսքն» · — Թղ · 255բ : Վասն կնոջն մեղաւորի : — Թղ · 256ա¹ : Վասն Անաստասայ քահանային : — Թղ · 256ա² : Վասն Եփրեմի Խորին Ասորւոյ : — (Թղ · 256բ² : Վասն հրեայ լժչկին) : — Թղ · 257բ¹ : Սեղբեստրոսի Հռոմայ հայրապետին · (Թղ · 258ա² : Հաւատոյն ի Քրիստոս Կոստանդիանոսի թագաւորին) : — Թղ · 260ա¹ : Գորգիոսի · (Թղ · 260ա² : Ստեփանոսի Յուսկան որդւոյ) : — Թղ · 262ա¹ : Զոզիմոսի · (Թղ · 262բ¹ : Աբրահամու նահապետին) : — Թղ · 263բ¹ : Նաւակատիք եւ ճրագալոյց Մննդեան եւ Յայտնութեան, ապա 264ա¹ Պատճառ տե՛ս վարքը : — Թղ · 265ա¹ : Տօն է Մննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ · Յելանելոյն Ադամայ ի դրախտէն ի ԵՒ եւ ի ձ ամին ի թագաւորութեան Հռոմայեցւոց Օկտաւոսի կայսեր ՅԲ ամին (Տմմտ · Թ · 7, Ա · § 149 եւ Թ · 10 · Ա § 136) · (Թղ · 269բ¹ : Աքանչելեացն Գեւորգեայ Ս · Նշանին) · — Թղ · 269բ² : Պատճառ Առաջին աւուր Մննդեան, տե՛ս վարքը : — Թղ · 271ա² : Տօն Մն · եւ Յայտ · եւ Յովհաննու Կարապետին եւ Ստ · Նախավկային (Թղ · 271բ¹ : Տեսլեան Խաչկայ) · — Թղ · 272ա² : Պատճառ Բ · աւուր Մն · եւ Յայտ · տե՛ս վարքը (Տմմտ · Թ · 7 · Ա · § 122—150, Թ · 10 · Ա · § 109—138, Թ · 437 § 5, Թ · 695 § 5 · Թ · 696 § 8, Թ · 701 § 5 եւ Թ · 1035 § 5) :

6 · Թղ · 273ա¹—321բ¹ : «Արացի Ա · եւ Յունվարի Ը վերստին տաւն է Մննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ եւ վկայաբանութիւն սրբոյն Թէոփիլեա(յ)» · (Թղ · 273ա² : Մանկանց Բեղղեէմի : — Թղ · 273բ² : Պատճառ Գ · աւուր Մն · եւ Յայտ · տե՛ս վարքը :

Թղ · 275ա² : Վ · Տօն Մն · եւ Յայտ · եւ Կողիքտոսի եւ Նէարխոնի : — Թղ · 276ա¹ : Պատճառ Դ · աւուր Մն · եւ Յայտ · տե՛ս վարքը · (եւ Աւետումն) : — Թղ · 277ա¹ : Վ · Տօն Մն · եւ Յայտ · եւ Գրիգորի Նիւսացւոյն : — Թղ · 278ա¹ : Պատճառ Ե · աւուր Մն · եւ Յայտ · տե՛ս վարքը : — Թղ · 278բ¹ : Վ · Տօն Մն · եւ Յայտ · եւ Պետրոսի մարտիրոսի · (Թղ · 278բ² : Ղազարոսի բարեկամին Քրիստոսի : — Թղ · 279ա¹ : Աբեղայից ի Սինէական եւ Ղառիթայ լերինն : — Թղ · 279բ² : Պատճառ Զ · աւուր Մն · եւ Յայտ · տե՛ս վարքը) : — Թղ · 280ա¹ : Վ · Տօն Մն · եւ Յայտ · եւ Մեւորդոսի · (Թղ · 280ա² : Թէոդորոսի անապատաւորի : — Թղ · 280բ¹ : Պատճառ Է · աւուր Մն · եւ Յայտ ·) : — Թղ · 281բ² : Վ · Տօն Մն · եւ Թլփատութեան եւ Երմոգայոսի եւ Ստրատոնիկէ : — Թղ · 282բ¹ : Պատճառ Ը · աւուր Մն · եւ Թլփատութեան : — Թղ · 283ա¹ : Մննդեան Յովհաննու Կարապետին եւ Ծնողաց Նորին : — Թղ · 284բ² : Պետրոսի հայրապետին եւ Աբիսողոմայ : — Թղ · 286ա² : Կամաւոր աղքատին Յովհաննիսի · (Թղ · 287ա¹ : Թիոփինոսի եպ · ի) : — Թղ · 287ա² : Անտոնի ճգնաւորին : — Թղ · 289ա² : Թէոդոսի թագաւորին : — Թղ · 292ա² : Աթանասի եւ Կիւրղի հայրապետացն : — Թղ · 294ա¹ : Եփրոսինեայ · (Թղ · 294բ¹ : Զորից գինուորաց Բասոսի · Եւսեբեայ, Եւտիքեայ եւ Բասիլիդեայ : — Թղ · 295ա¹ : Եւթեմիոսի ճգնաւորին եւ քահանային) : — Թղ · 295ա¹ : Եւդինեայ կուսին եւ Հաւրն նորա Փիլիպպոսի եւն : — Թղ · 297ա¹ : Տաւն է չղթայիցն Պետրոսի Առաքելոյն · (Թղ · 297ա² : Տիմոթէոսի աշակերտին) : — Թղ · 297բ¹ : Սահակայ եւ Յովսէփայ եղբարց : — Թղ · 298ա¹ : Անաստասիոսի · (Թղ · 299ա¹ : Սպաննելոցն ի Խոսրովէ արքայէն Պարսից ի Կեսարիա) : — Թղ · 299ա² : Յակոբայ Առաքելոյն (Ալփեան) : — Թղ · 299բ² : Կղեմայ հայրապետին : — Թղ · 301ա¹ : Գրիգորի Աս-

տուածարանին։ — Թղ· 303ա¹։ Քսենիփոնի եւ ամուսնոյն իւրոյ Մարիամու եւ որդւոց նոցին Արկադէոսի եւ Յոհաննիսի։ — Թղ· 304ա²։ Վերադարձումն Յոհաննու Ոսկերբանին (յ)աթոռն իւր։ — Թղ· 306ա¹։ Եփրեմի։ — Թղ· 307բ²։ Նէոփիտոսի եւ երից եղբարց։ — Թղ· 308բ²։ Թէոփիլոսի զօրավարին· (Թղ· 309բ¹։ Սրհ· Թէոդուլեայ, անդ՝ ճգնաւորին Օգսենտիոսի։ — Թղ· 309բ²։ Նչխարացն Իգնատիոսի Աստուածապետացի, Վազելբիանոսի, Կանդիտոսի եւն· Անանիա քհ·ի եւ Յունանու մղ·ի)։ — Թղ· 310ա¹։ Սարպսի զօրավարին եւ Մարտիրոսի եւն· (Թղ· 311բ²։ Վանականայ վարդապետին)։ — Թղ· 312բ²։ Պարսումայ ճգնաւորին։ — Թղ· 314բ¹։ Տրիփոնայ եւ երից եղբարց։ — Թղ· 315ա¹։ Եպիփանու եւ Շապիտայ· (Թղ· 316բ¹։ Զուստոյ երիցու (Զուիթայ)։ — (Թղ· 316բ²։ Դանաքտոսի ընթերցողի)։ — Թղ· 317ա¹։ Պապիայ, Գրիգորի եւ Կղօդիայ· (Թղ· 317ա¹։ սրհ· Ագաթեայ)։ — Թղ· 317բ²։ Հազար եւ երեք մարտիրոսացն։ — Թղ· 318ա¹։ Ենինայ, Ռոիմայ, Պիմակայ· անդ՝ Վենդիանոսի, յետոյ՝ Մատաթիայ Առաքելոյն)։ — Թղ· 318բ¹։ Քառասուն վկայիցն· (Թղ· 319բ¹։ Ժողովոյն Եփեսոսի)։ — Թղ· 320ա¹։ Անարծաթ բժշկացն Կիրակոսի եւ Յովհաննիսի· (Թղ· 321ա²։ Ներսէսի Գլաձորեցւոյ· (Համմա· Թ· 7· Ա· § 151—191, Թ· 10· Ա· § 138—166, Թիւ 437 § 6, Թ· 695 § 6, Թ· 696 § 2, Թ· 701 § 6 եւ Թ· 1035 § 6)։

7· Թղ· 321բ¹—386բ²։ «Մեհեկի Ա· եւ Փետրվարի է· Յիշատակ վարուց Անդրոնիկոսի եւ Աթանասի»։

Թղ· 323ա¹։ Աբրահամու Պարսից եպիսկոպոսին· (Թղ· 323ա²։ Պարթենիոսի եպիսկոպոսին։ — Թղ· 324ա¹։ Սրհ· Տրոփոնայ· յետոյ՝ Բ քրեերցն Մարիամու եւ Մարթայի [Ղազարոսի քոյրերը չեն] եւ Լիկարոնի աբեղային)։ — Թղ· 324բ¹։ Նիկիփաւռայ· (Թղ· 325ա¹։ Վիկտորինոսի, Նիկիփորոսի, եւն։ — Թղ· 325բ¹։ Փիլիպպոսի Առաքելոյն։ — Թղ· 325բ²։ Զրեւանդայ եպ·ի)։ — Թղ· 325բ²։ Վասայ եպիսկոպոսին եւ Անէմիայ· (Թղ· 327ա¹։ Զոսիմոսի եպիսկոպոսին, ի Սիրակաւայ)։ — Թղ. 327ա²։ Եւագրեայ ճգնաւորին· (Թղ· 328ա²։ Մխիթարայ վարդապետին)։ — Թղ· 330ա²։ Մարիամայ Մարինոսի։ — Թղ· 332ա¹։ Մարտիանոսի։ — Թղ· 334բ²։ Տեառնընդառաջ։ — Թղ· 337ա²։ Ի Ք մարտիրոսաց եւ Յիմարայ։ — Թղ· 338բ¹։ Յուդայի եղբօրն Յակոբայ Առաքելոյ։ — Թղ· 340ա¹։ Թէոդորոսի դինաւորին։ — Թղ· 342ա²։ Սադովկայ եպ·ին եւ Ագաթոնիկեայ· (Թղ· 343ա¹։ Բժ· ան մարտիրոսացն)։ — Թղ· 344բ²։ Մեսրոպայ։ — Թղ· 345ա²։ Նաւորիոսի կիւրենոյ եպ·ին· (Թղ· 345բ²։ Ս· Ագաթոնիկէի· Արդաւի, Թէոդորոսի կիւրենոյ եպ·ի)։ — Թղ· 346բ¹։ Յակորայ Առաքելոյն [Զերեղեայ]։ — Թղ· 349բ¹։ Կաւոնելիոսի հարիւրապետին· (Թղ· 350ա²։ Պողիկարպոսի)։ — Թղ· 351ա¹։ Սրհ· Պեսպատուեայ· (Թղ· 351բ¹։ Աւագու՝ նոր վկային)։ — Թղ· 353ա²։ Գիւտ գլխոյն Յովհաննու Մկրտչին· (Թղ· 354ա¹։ Սրհ· Շուշանայ)։ — Թղ· 355ա¹։ Ցիպտոսւոյն Աստուածատոյ· (Թղ· 356ա¹։ Գիւտ նչխարաց Ս· Բարդուղիմէոսի Առաքելոյ)։ — Թղ· 356բ²։ Տուն է երեսման վարպետ սուրբ Նշանին եւ սքանչելեաց նորին։ — Թղ· 359բ²։ Վարդապետացն մերոց Եղիշէի եւ Գրիգորի Նարեկացւոյ։ — Թղ· 361բ¹։ Քարիտոնեայ եւ Ներքինոյն· (Նահանջ տարի)· — Թղ· 362ա²։ Նահապետացն, (Թ· 10· Ա· § 189)։ — Թղ· 371ա¹։ Սրհ· Եւդոկիայ։ — Թղ· 372բ²։ Կոնոնոսի պարտիզպանին· (Թղ· 373ա¹։ Ամովսայ մարգարէին, (տե՛ս վարը)։ Թղ· 373ա²։ Գեւտարկել սուրբ Նշանին։ — Թղ· 375ա²։ Եւտրոպիոսի, Կղեմենտիկոսի, Բասիլիսկոսի եւ Ամբատայ սպարապետին Հայոց Նահատակութեան։ — Թղ· 377ա¹։ Մարկոսի եւ Մակարայ ճգնաւորացն։ — Թղ· 380բ¹։ Կոնոնոսի։ — Թղ· 382ա² Պորփիւրիոսի· (Թղ· 382դ²։ Գրիգորիսի Ապուսնից կաթ·ի։ — Թղ· 382դ²։ Թաթոյ, Վարոսի եւ Թումասու)։ — Թղ· 383ա²։ Վասիլիոսի եպիսկոպոսին· (Թղ· 384ա¹։ Երմոսի, Սրապիոնի, Պողինոսի)։ — Թղ· 384բ²։ Եփրոսինեայ կուսին (Համմա· Թ· 7· Ա· § 180—208, Թ· 10· Ա· § 167—197, Թիւ 437 § 7, Թ· 695 § 7, Թ· 696 § 4, Թ· 701 § 7, Թ· 1035 § 7)։

8· Թղ· 387ա¹—471ա²։ «Աբեգի Ա· եւ Մարտի Թ· վկայաբանութիւն սրբոց Քառասնից, որք ի Սեբաստիա կատարեցան»։

Թղ· 389ա¹։ Թէոդոսիայ եւ Հիւսիքոսի· (Թղ· 189բ²։ Անդամալուծին բժշկելոյ ի Քրիսաոսէ)։ — Թղ· 392բ¹։ Նահատակութիւն սրբոցն որք կատարեցան ի խուժադուժ երկիրն Պթայց· (Թղ· 393ա²։ Թէոփիլաքտոսի եպ·ին։ — Թղ· 393բ¹։ Մուղրոյն Զանգիանու։ — Թղ· 395բ²։ Ը· մարտիրոսացն· (Թղ· 395ա¹։ Եպեկիէլի եւ Եզրի, տե՛ս վարը)։ — Թղ· 396բ¹։ Գրիգորի Հոռմայ Հայրապետին եւ Պետրոսի աշակերտի նորին· (Թղ· 397բ²։ Անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի)։ — Թղ· 398բ²։ Նախահարցն Ադամայ եւ որդւոց եւ թոռանց նորին։ — Թղ· 401ա²։ Դանիէլի մարգարէին եւ երից մանկանցն։ — Թղ· 403ա¹։ Սրհ· Փոստի եւ Լասիայ· (Թղ· 404ա²։ Ղազարու

բարեկամին Քրիստոսի)։ — Թղ· 405ա²։ Ալեքսիանոսի մարդոյն Աստուածոյ։ — Թղ· 406բ¹։ Յայսմաւուրս սկիզբն Արարչութեան, տե՛ս վարը։ — Թղ· 408բ¹։ Կիւրղի Երուսաղէմացւոյ։ — Թղ· 409բ²։ Երկրորդ (զրուած է երրորդ) աւուր արարչութեան, տե՛ս վարը· Թղ· 410բ¹։ Երրորդ աւուր արարչութեան, տե՛ս վարը· Թղ· 412ա¹։ Օրէնդոյ եւ Զ· եղբարցն· (Թղ· 412բ²։ Կոպրիլայ)։ — Թղ· 413բ¹։ Գարնանամուտ եւ չորրորդ աւուր արարչութեան։ — Թղ· 415ա²։ Յունանու եւ Բարաքիասայ (աբեղայիցն) եւ Թ· վկայիցն· (Թղ· 415բ²։ Մելիանոսի, ապա՝ Թղ· 416ա¹։ Մատրոնեայ)։ — Թղ· 416բ¹։ Հինգերորդ աւուր Արարչագործութեան։ — Թղ· 419ա¹։ Հօրն Բենեփքտոսի։ — Թղ· 421ա²։ Վեցերորդ աւուր արարչութեան· տե՛ս վարը։ — Թղ· 424բ¹։ Մեծի Ուրբաթի խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Աստուածոյ մերոյ· տե՛ս վարը։ — Թղ· 429ա¹։ Մարկոսի եպ·ի եւ Պիոնի քհ·ի։ — Թղ· 430բ²։ Է· աւուր հանգստեան Աստուածոյ· (Թղ· 432ա¹։ Հրաշիցն որք յերուսաղէմ, Յովհաննիսի եպ·ի ի Տայոց։ — Թղ· 432բ¹։ Մարկոսի Աւետարանչի· (Թղ· 433բ¹։ Երմինդոյ)։ — Թղ· 435ա¹։ Ճառ Յարութեան, տե՛ս վարը։ — Թղ· 437բ²։ Մելքիսեդեկի քահանային։ — Թղ· 439բ¹։ Մեռելոց· տե՛ս վարը։ — Թղ· 440ա¹։ Պօղոսի եւ Յուլիանեայ· (Թղ· 441բ¹։ Փերփութէի եւ քեռն իւրոյ)։ — Թղ· 442ա¹։ Սքանչելեացն ի սահմանս Երուսաղէմի։ — Թղ· 443բ²։ Կատարինեայ կուսին· (Թղ· 445բ¹։ Յովհաննիսի քհ·ին)։ — Թղ· 446ա¹։ Վահանայ Գողթնացւոյ։ — Թղ· 448բ¹։ Մարկիանոսի, Ալեքսանդրոսի, Թէոդոսի եւն· (Թղ· 449ա¹։ Գուժդպայ պարսկին)· — (Թղ· 449բ¹։ Սրբոցն ի Դիոպափսան եւ յԱստղաբլուրն, տե՛ս վարը)։ — Թղ· 450ա²։ Ղուկիայ։ — (Թղ· 450բ¹։ Տօն է Նունեայ Ս· Խաչին)։ Թղ· 451բ²։ Դաւթի վկային· (Թղ· 453ա¹։ Յակոբայ քհ·ին եւ Ագայ սարկաւագին)։ — Թղ· 453ա²։ Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսի ասացեալ ի թերահաւատութիւն Թումայի, տե՛ս վարը։ — Թղ· 455բ²։ Մարիամու Եգիպտացւոյն։ — Թղ· 457բ¹։ Ս(է)րապիոնի եւ աբբայ Մարկոսի։ — Թղ· 461ա²։ Մարկոսի Հռոմայեցւոյն։ — Թղ· 463բ²։ Ամփիլոքիոսի, Եղիսէոսի եւ Մեմնոսի· (Թղ· 464ա¹։ Երից կանանց եւ քերց Ագապի, Երինէի եւ Քսէնիոնի)։ — Թղ· 464ա²։ Սեւերիանոսի, Մեմնոսի եւ ԼԸ վկայիցն։ — Թղ· 464բ²։ Բասիմոսի աբեղայի։ — Թղ· 465ա¹։ Ագապի սարկաւագին, Թէոդուլոսի ընթերցողին· (Թղ· 465բ¹։ Կալիպոսի, Թղ· 465բ²· Պօսիպիլոսի)։ — Թղ· 466ա¹։ Հօրն Մարկոսի։ — Թղ· 466ա²։ Սաբայի ստրատելատին եւ Ղուսինոսի։ — Թղ· 467բ²։ Աւետումն· (Թղ· 470բ²։ «Սքանչելեացն որ եղեւ ի Զճ եւ ՀԲ թվին Հայոց» (Համմա· Թ· 7· Ա· § 209—238, Թ· 10· Ա· § 199—226, Թ· 437 § 8, Թ· 695 § 8· Թ· 696 § 5, Թ· 701 § 8, Թ· 1035 § 8)։

9· Թղ· 471ա²—523ա²։ «Ահկիի Ա· եւ Ապրիլի Ը· վկայաբանութիւն սրբոց իչխանացն Սահակայ եւ Համազասպայ»· (Թղ· 473բ²։ Որոց ի դերութեանն Պարսից)։

Թղ· 472բ¹։ Սբ· Առաքելոցն եւթանասնից։ — Թղ· 475ա¹։ Անթիպասայ եպ·ին, Գէորգեայ ճգնաւորին [Դիոսկորիդոսի] եւ անողորմ պետրոսին։ — Թղ· 477ա²։ Արեեմայ քահանային· (Թղ· 478ա²։ Ակակիոսի եպ·ին)։ — Թղ· 478բ¹։ Կրեսկինդոսի։ (Թղ· 479ա¹։ Շմաւոնի Պարսից եպիսկոպոսին)։ — Թղ· 479բ²։ Փերփութէի։ — Թղ· 479դ²։ Սաբայի· (Թղ· 479դ²։ Ղեւոնդիոսի· Թղ· 480ա¹։ Հօրն Պօղոսի)։ — Թղ· 480բ¹։ Սաբինոսի· (Թղ· 48·ա¹։ Աբգօի եպ·ի)։ — Թղ· 482ա²։ Ագապիոսի հայրապետին· (Թղ· 482բ¹։ Տեսլեան Յովհաննու Գառնեցւոյն)։ — Թղ· 483բ²։ Արդալոնի կատակողին եւ Սմբատայ թագաւորին։ — Թղ· 484բ²։ Անոյշի ի Թեսաղոնիկէ։ — Թղ· 485ա¹։ Յովհաննու Օձնեցւոյն (Ուձնեցւոյն)։ — Թղ· 487ա¹։ Յուլիանոսի (Թղ· 487բ¹։ Սահակայ պարսիկ վարդապետին)։ — Թղ· 488բ¹։ Քիչատակ եպիսկոպոսացն Փերսոնայ քաղաքին· (Թղ· 489ա¹—489բ²· տեսիլք երկուց ծերոց)։ — Թղ· 490ա¹։ Աթանասի եւ Սեւերիանոսի պատրիարգին· (Թղ· 490բ²։ Բ· եղբարց միանձանց)։ — Թղ· 491ա²։ Կոդրատիոսի· (Թղ· 492ա¹։ Եսպերիոսի եւ Զոյեայ)։ — Թղ· 492բ¹։ Գէորգեայ եւ Խոսրովու։ — Թղ· 492բ²։ Թէոդորոսի ճգնաւորին։ — Թղ· 494բ¹։ Գէորգեայ զօրավարին։ — Թղ· 498ա²։ Պասիկրատեայ եւ Վաղէնտինոսի· (Թղ· 499բ¹։ Թամարայ եւ ապա՝ «աւեր աղջկան ի Խառաբաստայ»)։ — Թղ· 501ա²։ Երասխմոսի ճգնաւորին· (Թղ· 502ա²։ Վանականին կամ աբեղային ելելոյն ի վանացն)։ — Թղ· 502բ²։ Վասիլիոսի եպ·ին· (Թղ· 503բ¹։ Ողորմութեան պատրիարգին Աղէքսանդրու)։ — Թղ· 504ա¹։ Մաքսիմոսի եւ Դուլայի· (Թղ· 504բ²։ Թէոդորոսի եւ Արիանոսի· — յետոյ՝ Ժ· մարտիրոսացն)։ — Թղ· 505ա¹։ Պաքսիմոսի· (Թղ· 505բ²։ Ամոնի)։ — Թղ· 506բ¹։ Բատայ ճգնաւորին· (Թղ· 507ա²։ Կոտորելոցն ի Պարսից յԱսորիս)։ — Թղ· 508բ²։ Պեղիպեայ կուսին· (Թղ· 509ա¹։ Ճ եւ Կ· կուսանացն)։ — Թղ· 510ա¹։ Երեմիայ մարգարէին եւ Բարուքայ եւ Աբիմելեքեայ· տե՛ս վարը։ — Թղ· 512ա²։ Տօն է եւ յիշատակ ծննդեան եղիայի եւ վերացման, տե՛ս վարը։ — Թղ· 513բ¹։ Համ-

բարձումն Քրիստոսի, տե՛ս վարը։ — Թղ· 515*բ*[1]։ *Տիմոթէոսի եւ Մօրաստայ·* (Թղ· 516*ա*[2]։ *Աքանչելեաց արձակման քահանային*)։ — Թղ· 516*բ*[2]։ *Սիւղիանոսի եպ·ին*։ — (Թղ· 517*ա*[1]։ *Յուստիանոսի, ապա՝ Դէոր-պեայ կուրին*)։ — Թղ· 518*ա*[1]։ *Տիմոնի Առաքելոյն եւ Երինեայ կուսին*։ — Թղ· 519*բ*[2]։ *Յորդայ արդարոյն*։ — Թղ· 521*ա*[2]։ *Երեմիան Ս· խաչին* (*մեծ մասով նեբրոզեան մրն է*· Թղ· 522*բ*[1] *Յիշատակ ողորմութեանն Աստուծոյ*)· (*Չմմտ*· Թ· 7· Ա· § 238—266, Թ· 10· Ա· § 227—255, Թ· 437, § 9, Թ· 696 § Թ· 6, Թ· 695 § 9, 1035 § 9)։

10· Թղ· 523*ա*[2]—565*բ*[2]։ «*Մարերի Ա· եւ Մայիսի Ը· Տաւն է որդւոցն Որոտման Յակոբայ եւ Յովհաննու Աւետարանչին*»։

Թղ· 524*բ*[2]։ *Վարդենկայ·* (Թղ· 525*ա*[2]։ *Ակակիոսի, ապա՝ Տիմոնի Առաքելոյն չՀր·իցն*։ — Թղ· 525*բ*[1]։ *Տրիւղիոսի պանձասէր եպ·ին*)։ — Թղ· 525*բ*[2]։ *Ս· Հօրն Աբէնի·* (Թղ· 526*ա*[2]։ *Սրհ· Անտոնինեայ*։ — Թղ· 526*բ*[1]։ *Մարկիանոսի*։ — Թղ· 526*բ*[2]։ *Մանկացն Բեթղեհէմի·* (Թղ· 527*բ*[2]։ *Թէոդոտոսի* (*Սալհունեաց*)։ — Թղ· 529*բ*[1]։ *Գերմանոսի Պատրիարգի·* (Թղ· 530*ա*[1]։ *Մովկիմայ քհ·ի*)։ — Թղ· 530*բ*[1]։ *Գալատեան Հոգւոյն սրբոյ*։ — Թղ· 530*բ*[1]։ *Եպիփանու Կիպրացւոյն*։ — Թղ· 532*բ*[1]։ *Սրհ· Գղերիկեայ·* (Թղ· 533*ա*[1]։ *Առաքելոցն Յաասնի եւ Սոսիպատրոսի· ապա՝ Եպիմաքոսի եւ Գորգիանոսի*)։ — Թղ· 533*բ*[2]։ *Խսիդորոսի եւ Յովհաննու Կողոնիոյ եպ·ի*։ — Թղ· 535*ա*[1]։ *Զաքարիայ մարգարէին, տե՛ս վարը·* (Թղ· 535*ա*[2]։ *Աբդօի, Աբդիչօի եւն*)։ — Թղ· 536*ա*[2]։ *Պօլինէի, Իրակլիոսի, Բենեդիմոսի·* — *Վարդանայ նահատակին, որ ի Բաղէշ քաղաքին*։ «*Մեծ եւ ահաւոր եւ սքանչելի է խորհուրդ արարչին եւ սէրն Քրիստոսի*»։

> «*Ըստ կարգի աշխարհի ամուսնացեալ եւ կացեալ ժամանակս ինչ առ կինն եւ որդիսն եւ ապա թողեալ զտունն իւր··· չբլէր ի վանսայսն··· յետոյ եկեալ ի Բաղէշ քաղաք··· յայնմ ժամանակի էր պարսն քաղաքին անձն ազգաւ Քուրդ Շամչադին անուն եւ էր չարացեալ ի վերայ ազգիս Հայոց եւ բռնադատէր զբրիստոնեայս ուրանալ զՔրիստոս···*»։ *Վարդան անոր առջեւ կ'երթայ եւ կրօնական վիճաբանութեան կը բռնուի··· «Յայնժամ բարկացեալ ամբրայն* (*Շամչադին*) *ասէ տարէք զդա դատաւորն մեր», որ կը պահանջէ հաւատուրացութիւն, Վարդան կ'ընդիմանայ «եւ բազմութիւն ամբոխին դիմեցին ի վերայ նորա եւ սրով եւ բրով եւ քարամբ նահատակեցին զնա··· ի թվականութեան Հայոց Պ· եւ Հ· Յունվար ամսոյ ի Դ·»* (*Չմմտ· Հայ նոր վկաներ, էջ 232, տե՛ս անդ եւ հայ միւս նոր նահատակները*)։

Թղ· 538*ա*[2]։ *Գիւտ Խաչին յԵրուսաղէմ·* (Թղ· 539*ա*[1] *մտից Նոյի ի տապանն*)։ — Թղ· 539*բ*[1]։ *Սողոմոնի, Պամփամիրի, Պամփալոնի·* — Թղ· 540*բ*[1]։ *Յակինթոսի*։ — Թղ· 541*ա*[2]։ *Ասկղպի, Թալիլեայ·* (Թղ· 541*բ*[1]։ *Յեղանդխրտոյ*։ — Թղ· 541*բ*[2]։ *Թալիլեայ բժշկին*։ — Թղ· 542*ա*[2]։ *Կոստանդիանոսի Թագաւորին եւ Հեղինեայ*։ — Թղ· 544*ա*[1]։ *Թիոդիդ դինեվաճառին*։ — Թղ· 545*ա*[1]։ *Յովհաննու Գրեգուէնն*։ — Թղ· 548*բ*[1]։ *Մատին Առաքելոյն Պետրոսի*։ — Թղ· 550*ա*[2]։ *Բասիլիսկոսի*։ — Թղ· 551*ա*[1]։ *Սիմէոնի* (*Սիւնակեցւոյն*)։ — Թղ· 552*բ*[1]։ *Թեոդորեայ եւ Դիդիմեայ*։ — Թղ· 553*ա*[2]։ *Եղիկոնիդեայ*։ — Թղ· 554*ա*[1]։ *Սահակայ արեղային·* (Թղ· 554*բ*[2]։ *Երեմիայի զօրականին*)։ — Թղ· 555*ա*[1]։ *Յուստիանոսի զօրականին·* (Թղ· 555*ա*[2]։ *Գիւտ նշխարաց Թադէոսի Առաքելոյն եւ Սանդխտոյ կուսին*)։

> *Այդ կ'ըլլայ «ամս հոգիաւարդ եւ ճգնազեայ Տէառն Յովհաննու Ուձնեցւոն Հայոց կաթողիկոսին եւ Վահանայ Մամիկոնա* (sic) *մարզպանի Հայոց եւ սպայապետի, ի մերումս թվականի ճ եւ Հ·»*։

Թղ· 557*ա*[2]։ *Թեկղի եւ Մարիամու*։ — Թղ· 558*բ*[1]։ *Պետրոսի եւ Պօղոսի, Անդրէի, Դիոնեսիոսի եւ Քրիստինեա կուսին·* (Թղ· 558*բ*[2]։ *Կոտորելոցն ի Հայս*)։ — Թղ· 559*բ*[1]։ *Մովսէսի խափչիկ աւազակին*։ — Թղ· 560*ա*[2]։ *Լուկի(ան)ոսի եւ չորից մանկանց·* (Թղ· 561*ա*[2]։ *Դորոթէոսի եպ·ի*)։ — Թղ· 561*ա*[2]։ *Մեթրոփանոսի Հայրապետին·* (Թղ· 562*բ*[2]։ *Նիկիոյ Ս· Ժողովոյն*)։ — Թղ· 562*բ*[2]։ *Փիլիմոնի Առաքելոյն եւ Կիւրենոսի եպ·ին*։ — Թղ· 563*բ*[1]։ *Կիւրղի Երուսաղէմայ Հայրապետին*։ — (*Չմմտ*· Թ· 7· Ա· § 267—297, Թ· 10· Ա· § 256—284, Թ· 437· § 10, *Թիւ* 695 § 10, Թ· 696 § 7, Թ· 701 § 10, *Թիւ* 1035 § 10)։

11· Թղ· 565*բ*[1]—607*բ*[1]։ *Մարգացի Ա· եւ Յունիսի Ի· Վարք երանելոյն Սուքիոսի եւ սուրբ կուսանացն*»· (*Սօսանայ եւ Շուշանայ*)։

Թղ· 566*բ*[1]։ *Թէոդորոսի վկային*։ — Թղ· 569*ա*[1]։ *Աղէքսանդրոսի·* (Թղ· 569*բ*[1]։ *Պեղիգեայ պսոնկին*)։ — Թղ· 570*ա*[2]։ *Ողբիանոսի եպ·ին·* (Թղ· 570*բ*[1]։ *Բարդաչմենայ*)։ — Թղ· 571*ա*[1]։ *Բառնաբայ Առաքելոյն·* (Թղ· 572*ա*[1]։ *Ակակիոսի*)։ — Թղ· 572*բ*[1]։ *Անոփրիոսի ճգնաւորին*։ — Թղ· 573*բ*[2]։ *Տիմոթէոսի վկային·* (Թղ· 574*բ*[1]։ *Սրհ· Անտոնինեայ*)։ — Թղ· 575*ա*[1]։ *Եւստաքէի Առաքելոյն·* (Թղ· 575*բ*[1]։ *Սրհ· Ակիւղինեայ*)։ — Թղ· 576*ա*[1]։ *Թէոփանոսի եւ աղախնոյն Աստուծոյ Պանսեմնի*։ — Թղ· 577*ա*[1]։ *Կիրակէի*

եւ Ուրբաթու։ — Թղ· 578ա¹։ *Եղիսէի մարգարէին, տե՛ս վարը։* — Թղ· 581բ²։ *Դուլայի եւ Ննիփատոսի։* — Թղ· 583ա¹։ *Յովսէփու նոր վկային։* — Թղ· 584ա¹։ *Երից եղբարցն Սանուէլի, Մանուէլի եւ Իսմայէլի·* (Թղ· 584բ²։ *Զոսիմոսի*)։ — Թղ· 585ա²։ *Յուլիանոսի։* — Թղ· 586բ²։ *Թէոդորոսի արեղային։* — Թղ· 588ա¹։ *Ղեւոնդեայ զօրականին·* (Թղ· 588բ¹։ *Ստեփաննոսի եպ·ի Սեբաստիոյ*)։ — Թղ· 589բ²։ *Տայասայ պոռնկին։* — Թղ· 591ա¹։ *Փեփրոնայ։* — Թղ· 592բ¹։ *Շիղայի եւ Սիղուանոսի·* (Թղ· 592բ¹։ *Զաքարիայի կաթ·ի Աղթամարայ*)։ — Թղ· 593բ²։ *Զենոնի եւ Զինեայ·* (Թղ· 594ա²։ *Արիստոտէլի քահ· եւն*)։ — Թղ· 594բ²։ *Եւստաքէոսի։* — Թղ· 595բ²։ *Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պաւղոսի։* — Թղ· 598ա²։ *Բժ·ան Առաքելոցն։* — Թղ· 600բ¹։ *Անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի·* (Թղ· 601ա¹։ *Կայինդոսի*)։ — Թղ· 601բ¹։ *Գիւտ պատուական տփին, յորում եղեալ էր գլխադիրն Աստուածածնին։* — Թղ· 603ա¹։ *Բինա(նա)րոսի եւ Սիւղիանոսի·* (Թղ· 603բ¹։ *Խոսրովու Գանձակեցւոյն*)։ — Թղ· 604բ¹։ *Սիգնիոսի Անտիոքացւոյն։* — Թղ· 604բ²։ *Պատիլայ, Պօղոսի եւն*)։ — Թղ· 605ա¹։ *Բաբիլայ Հայրապետին։* — Թղ· 605ա²։ *Յակինթոսի·* (Թղ· 606ա¹։ *Աստիոսի եպ·ի*)։ — Թղ· 606ա²։ *Պրոպոսի·* (*Հմմտ· Թ· 7· Ա·* § 298—327· *Թ· 10· Ա·* § 285—311, *Թ·* 437 § 11, *Թ·* 695 § 11, *Թ·* 696 § 3, *Թ·* 701 § 11 *Թ·* 1035 § 11)։

12· Թղ· 607բ¹—655բ¹։ «*Հրոտիցի Ա· եւ Յուլիսի Է· Պատմութիւն Ռոմանոսի եւ եղբօր նորա*»։

Թղ· 610ա²։ *Թումասու եպ·ին*։ — Թղ· 611բ¹։ *Սբհ· Ագնասիայ·* (Թղ· 612ա¹։ *Ինձ· վկային*)։ — Թղ· 613ա¹։ *Սրապիոնի, Իլարիոնի, Պրոկղի*։ — (Թղ· 613բ²։ *Պերիգրինոյ եւ Ղուկիանու*)։ — Թղ· 614ա²։ *Տ· Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին*։ — Թղ· 616բ¹։ *Առեստիոսի եւ Կիւրղի·* (Թղ· 617ա²։ *Մելքիսեդեկի եւ Կարապետի*)։ — Թղ· 618բ¹։ *Աբղլմսեհի*։ — Թղ· 620բ¹։ *Բագարատայ Տոռոմենոյ եպ·ին*։ — Թղ· 626ա¹։ *Կիրակոսի եւ Յուղիտայ*։ — Թղ· 627ա²։ *Պատերմուէթէի, Կոպրի եւ Աղեքսանդրոսի*։ — Թղ· 628ա¹։ *Աթանագինեայ·* (Թղ· 629ա¹։ *Մարկինեայ, անդ՝ Ներսէսի արքեպ·ի Տարսոնոյ [Լամբրոնացւոյ]*)։ — Թղ· 629բ²։ *Մարիանէի*։ — Թղ· 630բ²։ *Հօրն Դիոսի·* (*Եւստաթէէի Անկիւրացւոյն*)։ — Թղ· 632ա¹։ *Թէոդորոսի Կիւրենոյ եպ·ին* — Թղ· 633ա¹։ *Սիմէոնի աղուաչին եւ Յովհաննէսի ճգնաւորին*։ — Թղ· 635ա²։ *Գորանդխտոյ եւ Մարիամու·* (Թղ· 636ա²։ *Մարիամու Մագդալինացւոյն*)։ — Թղ· 636ա²։ *Փոկասու Հայրապետին·* (Թղ· 637ա¹։ *Ստեփանոսի եպ·ի Սիւնեաց*)։ — Թղ· 638ա¹։ *Քրիստոնեայ եւ այլոցն·* (Թղ· 638բ¹։ *Ոլիմպիայի*)։ — Թղ· 633բ²։ *Ննջման Յովակիմայ եւ Աննայի·* (Թղ· 639ա²։ *Եպրաքսեայ*։ — Թղ· 639բ¹։ *Մարթայի մօրն Սիմ· Սիւնակեցւոյ*)։ — Թղ· 639բ²։ *Երմոգեայ քհ·յին եւն*։ — Թղ· 641ա²։ *Կալինիկոսի·* (Թղ· 641բ²։ *Ապողոնիոսի· անդ՝ սրբ· Թէոդիտեայ*։ — Թղ· 642բ¹։ *Գոհարինեանց*։ — Թղ· 643բ²։ *Տիտոսի Առաքելոյն*։ — Թղ· 645ա¹։ *Լուկիայ·* (Թղ· 645ա²։ *Կենդինոսի*)։ — Թղ· 645բ²։ *Ղեւոնդեանց*։ — Թղ· 648ա¹։ *Մակարէացւոց եւ Եղիազարու եւ Շամունեայ*։ — Թղ· 649բ²։ *Գիւտ նշխարաց Ստ·ի Նախավկայի*։ — Թղ· 651ա¹։ *Հաւրն Դաղմատիոսի*։ — Թղ· 652ա²։ *Սոփիայ եւ երից դստերացն Պիստոսի, Ելպիսի եւ Ագապի*։ — Թղ· 653բ¹։ *Տաւն Է Ս· Տապանակին·* (*Ներսէսի Կլայեցւոյն*)· — (*Հմմտ· Թ· 7 Ա·* § 328—357, *Թ· 10· Ա·* § 312—341, *Թ·* 437 § 12, *Թ·* 695 § 12, *Թ·* 696 § 9, *Թ·* 701 § 12 *եւ Թ·* 1035 § 12)։

13· Թղ· 655բ¹—663բ¹։ *Աւելեացի Ա· եւ Աւգոստոսի Զ· Տաւն է Այլակերպութեան Քրիստոսի*։ — Թղ· 656ա¹։ *Վարդանանց*։ — Թղ· 660ա¹։ *Դոմենտիանոսի ճգնաւորին·* (Թղ· 661ա¹։ *Մարինոսի, ի քաղաքէն Անարզաբայ*)։ — Թղ· 661բ¹։ *Անտոնինոսի եւ Մեռոնայ եպ·ին*։ — Թղ· 662բ²։ *Պատմութիւն Յովասափու եւ Բարլաամու ճգնաւորին· Արդ ի մարդ եղանիլն Աստուծոյ Բանին ընտրեաց զաշակերտսն Բժ·ան*»։

Վերջը Թղ· 679ա¹։ *Կայ «Զոր եւ ես աստ մեղաւոր ծառայ Աստուծոյ բազում աշխատութեամբ եւ չանիւ փոքր ի չատէ ծայրագաղ արարեալ Թարգմանեցի զայս ի հայ բարբառ ձեռամբ իշխանի մերոյ պատուաւորի» եւն* (*Հմմտ· Թ· 7 Ա·* § 358—361, *Թ· 10· Ա·* 342—345, *Թ·* 437 § 13, *Թ·* 695 § 13, *Թ·* 696, § 10, *Թ·* 701 § 13 *եւ Թ·* 1035 § 13) (*Հմմտ· Յովասափի պատմութեան համար նաեւ թիւ* 395 § 9)։

Բ· Ուրիշ մասեր

Ուր նշանակուած են «տե՛ս վարը», անոնք բոլորը այս «Ուրիշ մասեր»ու տակ կ՝երթան· կրկնութենէ խուսափելու համար պէտք է զանոնք տեսնել, Թ· 7, *Բ· մասն, Թ·* 10 *Բ· Թ·* 213 *Բ· Թ·* 437 *Բ· Թ·* 695 *Բ·* 696 *Բ,* 1035 *Բ· եւն*)։ — Թղ· 435ա (*ամբողջ էջը՝ առանց սիւնակի բաժանման*) «*ըստ կարգի աւուրց արարչութեան վեցօրեայ այսաւր Զատիկ է եւ տօն Յարութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ։ Սրբոյն Եղիշայ ի Հայոց կաթուղիկոսի ասացեալ· Կանխագոյն Մարիամ Մագդալինացին…*»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1· Գլխաւոր յիշատակարանը (Թղ· 679ա²—680ա²: «Փառք անսկիզբն եւ անզուգական անեղական անայլայլական, միասնական, անտանելի, անքննելի, անհասանելի, անիմանալի, անպարագրելի, անծերանալի, անեղբ, անուր, անսրակ, անբանակ, անրաժանելի սուրբ երրորդութեանն յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Ակր սիրուն սկրտեալ սիրով Սիոնէ առեալ հոգ եւ արար զմարդն ըստ պատկերի իւր բանական, ըստ այնմ սիրէ Տէր զդրուսն Սիոնի եւ այլն: Եւ սկրն ի սիրոյ ոչ յագեալ մահն եղ ի մէջ բաղձական միաւորութիւն յապուշն սիրոյ ասելով Թէ յորում աւուր ուտիցես մահու մեռանիցես: Ահա էր մահ ի կամս արարչին երեւեալ, բայց ոչ էր հնար անմահ էին մահանալ: Այլ պատկերն հայեցեալ ի պատկեր բանին եւ տեսեալ բանական մասամբ առիթն սիրոյ զմահն կայր ի փայտի, եւ տենչմամբ առեալ եկեր լքաւ եւ ոչ յագեցաւ: Քանզի ոչ կատարելապէս սիրով ի բանականս մտատեալ, այլ ցանկութեամբ ստորեւս ի անկականս անկեալ: Վասն այն լքաւ սիրոյ եւ ոչ յագեցաւ, սակայն կապակցեալ կամաւ ի սկրն կամս արարչին: Ցաղագս որոյ կամեցաւ սկրն կատարելապէս յուցանել զբանական սկրն իջեալ մի՛ացաւ ըստ պատկերին եւ եղոյց զմարդասիրութիւն յագեալ սիրոյ ի վերայ խաչին որ ասէր Թէ ամենայն ինչ կատարեալ է: Լուեալ զայս կատարելութիւն ազգս մարդկան, դիմեալ հաւատով յօժարութեամբ առ ի մահ կատարեալ սկրն Աստուծոյ: Փոխան բանին մարդասիրին եղեն մարդիկք աստուածասէրք, կատարեալ սիրով կատարեցան ի Քրիստոս: Ասելոյն Պօղոսի· Ո՞վ կարէ մեկնել զմեզ ի սիրոյն Քրիստոսի եւ Թէ յամենայն ժամ զմահն Յիսուսի ի մարմինս մեր կրեցուք, զի եւ կեանքն Յիսուսի ի մարմինս մեր յայտնեսցի: Որպէս ասէ· Որք հաւատով պարտեցին զթագաւորութիւնս, գործեցին զարդարութիւն, քարկոծեցան, սղոցեցան, սպանմամբ սրով մեռան եւ այլն: կարօտեալք, նեղեալք, չարչարեալք, զորս ոչ արժէ աշխարհս: Սոյնպէս հոտ անոյշ եղեն ընդ տիեզերս, դասս առաքելոց եւ մարգարէից, հայրապետաց, մարտիրոսաց, ճգնաւորաց, կուսանաց եւ ամենայն սրբոց եւ եղին մեզ յիշատակ զմահս իւրեանց եւ զպատմութիւնս, որ այժմ ասի այսմաւուրք ըստ աւուրց պատմութեանց· իրրեւ խնկալից բուրաստան զմայլեցուցանէ զբիմս բանաւորաց: Որ բորբոքեալ յորդալիր եւ սիրախուռ բարբառ կայծակնամաքուր մարգարէին, որ ասէ երանի այնմ, որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ ընտանեակ նորա իցեն յԵրուսաղէմ:

Արդ այսմ քաղցրանուագ երգոյս հետեւեալ ի սկրն Քրիստոսի ստացաւ զաւակ անմահ ըստ հոգւոյ եւ յիշատակ անջնջելի յաւիտենական ի դուռն սուրբ (անունս ծակծկելով ջնջուած) վայելչայարկ եւ զեղեցկատար եկեղեցւոյ: Եւ եղին յիշատակ ի գիւղն (անունը ջնջուած այնքան անդթօրէն որ Թուղթը պատռած եւ ծակծկ եղած, ինչպէս նախորդ անունը) ի խնդրոյ աստուածասէր, որ է ազգէն Ղարացի զբաւկտէճի մահտեսի Զաքարն եւ զծնողն իւր Պապն եւ Կիւլն եւ զմեծ պապն Զաքարն եւ մեծ մայրն Նուռանն եւ զկողակիցն իւր եղնիկն երկրորդ կողակիցն, մահտեսի Հուրին եւ զորդիքն իւր զՅովաննէս եւ մահտեսի Պետրոսն եւ մահտեսի Աստուածատուրն եւ զեղբայրն իւր մահտեսի Աստուածատուրն եւ կողակիցն զկուլիխանն եւ որդին տիրացու Կարապետն եւ զհարսներն իւր Թուրվանտն եւ զԿիւլն, զՀաւան եւ զթոռներն իւր զՅոհաննէսն, Մայրիամն, Ղոնճան, Հռոբսիման եւ զնուբին, եւ Մարտիրոսն եւ զկնքահայրն մեր վարպետ Պետրոսն եւ ամենայն արեան մերձաւորաց որ եւ զամենեսեան արժանասցին հասանել մասին սբրոցն ի լոյս ամէն: Արդ գրեցաւ ի մեծահանդէս քաղաքն ի Կոստանդնուպոլիս ի թվականիս Հայոց ՌՃԻԵ (1676) ի թագաւորութեան եւ ի մեծ բռնակալութեան Իսմայէլացւոց եւ Հաղարացոց ի վերայ բազում ազգաց եւ ազանց, քրիստոնէից եւ այլասեռից Սուլտան Մահմատն, որ պատերազմեաց ի կամենից եւ աւերեաց եւ գերի արար: Եւ ի հայրապետութեանն Հայոց որ ի սուրբ էջմիածինն Տէառն Տէր Յակոբ կաթողիկոսին: Զեռամբ տկար եւ փծուն գրչիս Խաչատուր երիցուս: Արդ երես անկեալ պաղատիմ հանդիպողացդ յայսմ ծագկաւէտ բուրաստանի եւ հոդիազարդ մատենի, յիշել զվերոյ գրեալ անունն ի սէր Քրիստոսի ի ժամ աղօթից, զի Թերեւս զհնացեալ եւ զղնացեալ յանցանսն որ ընդ մեզ ջնջեսցի ձերոյին սուրբ մաղթանօքդ եւ ողորմութեան ցօղիկն անձրեւեսցի ի չարաւալի յոսկերս մեր առ ի բուսուցանել յօրն աներեկի, վերանալ ընդ Քրիստոսի: Զի եւ ինքն Քրիստոս զյիշողդ գյիշեցեալսս առ հասարակ արժանի արասցէ երանաւէտ ձայնին ի փառս ամենազաւր անուան իւրոյ: Եւ նմա փառք ընդ Հաւր իւրում եւ Սուրբ Հոգւոյն ամէն: Հայր մեր»:

2· Մանր յիշատակագրութիւններ գրեթէ բոլոր վկայաբանութիւններու ծայրը կցուած· ահա քանի մը հատ· Թղ· 12ա²: «Որոյ բարեխօսութեամբ ողորմի Քրիստոս Աստուած ամենայն հաւատացելոց, մանաւանդ ստացողի գրոյս մահտեսի Զաքարին եւ ծնողացն Պապին եւ Կուլին եւ կողակցին եղնիկին եւ որդուն Խանումին, Թուրվանտին, վարպետ Պետրանին եւ անպիտան գրչիս Խաչատուր իրիցուս: — Թղ· 13բ¹: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ամենայն հաւատացելոց, մանաւանդ ստացողի գրոյս եւ ծնողացն Պապին, Կուլին եւ կողակցին եւ որդուն Խանումին, Թուրվանտին, վարպետ Պետրանին եւ անպիտան գրչիս Խաչատուր իրիցուս կարդացողաց» եւն: — Թղ· 19բ: «Ողորմեա ստացողի գրոցս մահտեսի քարաստաճի Զաքարին եւ ծնողացն Պապին եւ Կողին (այսպէս) եւ կողակցին եղնիկին եւ որդուն Խանումին, Աստուածատուրին, եւ Թուր(վանդին) եւ անպիտան գրչիս Խաչատ(ուրին)»: — Թղ· 88ա²: «Ներոգեա զհոգի ստացողի գրոցս մահտեսի Զաքարիային, եւ ծնողացն Պապին եւ Կուլին եւ կողակցին եղնիկին, եւ որդուն Խանումին, Աստուածատուրին, Թուրվանտին, Պետրանին եւ անպիտան Խաչատուր իրիցուս: — Թղ· 220ա²: «Արդարացոյ զհոգի ստացողի գրոցս մահտեսի քարաստաճի Զաքարին, եւ ծնողացն Պապին, Կուլին եւ ծնողացն ամենեցուն եւ որդուն Խանումին, եւ Թուրվանտին, Պետրանին եւ անպիտան գրչիս Խաչա-

տուր իրիցուս»: — Թղ· 244ա¹: «Ողորմեա ստացողի գրոցս քարաստաճի Զաքարին եւ ծնողացն Պապին, Կուլին եւ կողակցուն եղնիկին եւ որդուն Խանումին եւ Թուրվանտին եւ Աստուածատուրին եւ Պատրանին եւ անարժան Սեբաստացի Խաչատուր իրիցուս»: — Թղ· 321ա: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոցս քառաստաճի մահտասի Զաքարիային եւ ծնողացն Պապին եւ Կուլին եւ կողակցուն եղնիկին եւ որդուն Խանումին, Աստուածատուրին եւ Թուրվանտին, Պատրանին եւ անիմաստ գրչիս Սարգսի»: — Թղ· 372բ· 1· «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոցս քառաստաճի մահդասի Զաքարիային եւ կողակցուն եղնիկին եւ ծնողացն Պապին եւ Կուլին եւ որդոցն Խանումին, Աստուածատուրին Յովհաննիսին եւ Թուրվանտին եւ անպիտան գրչիս Խաչատուր իրիցուս: — Թղ· 386բ²: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոցս քառաստաճի մահդասի Զաքարիային եւ ծնողացն Պապին եւ Կուլին եւ կողակցուն եղնիկին եւ որդոցն Խանումին, Աստուածատուրին, եւ Յոհաննէսին, Թուրվանտին Պատրանին եւ մեղապարտ գրչիս Սարգսին»: — Թղ· 638բ²: «Ողորմի ստացողի գրոցս քէոեստէճի մահդասի Զաքարիային եւ ծնողացն Պապին եւ Կուլին եւ կողակցուն եղնիկին եւ որդոցն Խանումին Աստուածատուրին, Յոհաննէսին եւ Թուրվանտին, Պատրանին եւ մեղասէր գրչիս Սարգսին»: — Վերջին մասերուն կամ Թղթերուն մէջ իրրեւ գրիչ ողորմի հայցողն է Սարգիս:

3· Թղ· 683ա: Պարապ Թուղթի վրայ՝ տարբեր գրով «Կոստանդիին է այսմայուրս այս երկէս (՞) Կոստանդ»· Անացածը պատռուած: — Թղ· 1ա: Տարբեր գրով «Ցայսմահուս վկայաբանութիւն սրբուհուն Ոսկէյբերանուն»:

1037.

ՅԱՅՍՄԱԽՈՒՐՔ

Ռէհէ = 1628

ԹՈՒՂԹԻ՝ 604: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 39·5 × 26·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 29·5 × 9 × 9 = 18, չորս կարմիր գծերու մէջ տեղուած է բնագիրը: — ՏՈՂԻ՝ 35: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 49 եւ կէս, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ ողորկ եւ բաւական հաստ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս գորշագոյն զօրաւոր կաշիով ծածկուած, խաչանիշ եւ դրոշմազարդերով պեղուած, ներոգուած խնամքով եւ սակայն գործածութենէ փիչ մը մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ ընդհանուր լաւ, բանի մը վնասուած թղթեր թղթիկներ կարնելով ներոգուած, գործածութենէ փիչ մը վնասուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ շատ, գոյնզգոյն, յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 6ա գոյնզգոյն, ճաշակաւոր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 61ա², 165ա¹, 218բ², 280ա², 325ա², 377ա¹, 436բ², 517ա¹, 550բ², շատ միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ Թղ· 6 շատ երկար, շատ վկայաբանութիւններ իրենց սկզբնաւորութեանը ունին՝ լաւ: Թղ· 574բ մատիտով՝ ամբողջ էջին երկարութեանը: — ՆԿԱՐԻ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա· 604բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ *Ռէհէ* = 1628: — ԳՐԻՉԻ՝ Ստեփաննոս երէց եւ Սիմէոն: — ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ հաւանօրէն գրիչէ եւ այլ: — ՏԵՂԻ՝ Շօշ–Սպահան: — ՏԷՐ՝ Դաւիթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թղ· 603ա եւս: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թղ· 1ա «Ցայսմաւուրբ Գր· Խլաթեցւոյ· առաքեաց ի կ· Պոլսոյ Հ· Գրիգորիս Վ· Մանիսոյ· ընկալաբ 21 Յուլիս 1956 վիեննա Հ· Ն· Ա·»· իսկ առջեւի կողքին ներսի դին՝ Թուղթ մը կպցուած է վրան գրուած՝ «Ցայսմաւուր բոլորգիր, գրեալ ի թուին Հայոց Ռէհէ ի Շօշ քաղաքն Ասպահան ի ձեռն Ստեփաննոսի երիցու»:

Մատեանս է լիակատար Ցայսմաւուրք, որուն համառօտ բովանդակութիւնն է՝

1· Թղ· 1բ: Յանկ· «Նաւասարդի ա· Յովաննու Կարապետին եւ Աթանագինեա(յ) եպիսկոպոսին ժա· բ· Անիկտոսի եւ Փոտինոսի ԺԲ· պ· Մարկեղոսի եւ սքանչելեացն Ննորատու ԺԳ· դ· Շողակաթի էջմիածնին ԺԶ»:

Թղ· 6ա—61ա¹ (տգեղ եւ բնագրէն տարբեր գրերով) Նաւասարդի ա· եւ Օգոստոսի ժա· վկայաբանութիւն սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ (բնագրին տառերով) Յորժամ լուսաւորեաց սուրբն Գրիգոր զՀայս եւ զխոզացեալն Տրդատ վերստին ներոգեաց ի մարդկային ձեւ եւ ի կերպարանս»: — (Թղ· 7բ¹: «Իսկ վասն ամէնաւրհնեալ գլխոյն Յովհաննու դիտելի է»: — Թղ· 8ա¹: «Իսկ զի այսօր կոչի Տարեմուտ եւ մարդիկ մխմեանց տուրս պարգեւեն» եւն): — Թղ· 8բ²: Անիկտոսի եւ Փոտինոսի· (Թղ· 9բ²: Լօրենտիոսի, Քսեստիոսի եւ Պողիքտոսի): — Թղ· 10բ¹: Մարկեղիանոսի եպ·ին· (Թղ· 10բ²: Հեմեայ, Պեղիգեայ եւ Փիղդայիդայ: — Թղ· 11ա¹: Ս· Մարթինի· — անդ՝ Սքանչելեացն Ննորատու): — Թղ· 11բ¹: Տաւն է Շողակաթին· (Թղ· 12ա²: Ուրսկինոսի): — Թղ· 112բ²: Տաւն է ամէնաւրհնեալ կուսին Մարիամու Աստուածնին (Վերափոխումն): — Թղ· 16ա¹: Վերստին Տաւն է փոխմանն Աստուա-

ծածնին եւ յիչատակ պատկերին Քրիստոսի, որ ի գաստառակին։ — Թղ · 18բ¹ ։ Վ · Տ · փոխմ · Աստուածածնին եւ Միւռոնայ քահանային (Թղ · 18բ² ։ Յիչատակ պատկերի Աստուածամուր) ։ — Թղ · 20ա² ։ Եղբարցն Խորոսի եւ Փլորիոսի · (Թղ · 21ա² ։ Դամեղեայ բժչկին ։ — Թղ · 21բ¹ ։ Ստեփանոսի Ուլնեցւոյն) ։ — (Թղ · 24ա¹ ։ Աստմեանց զօրավարացն · (Թղ · 24բ² ։ Անդրէի զօրավարին եւ բանակին) ։ — Թղ · 25ա² ։ Վասայ եւ երեք որդւոց նորա · (Թղ · 26ա¹ ։ Ագաթոնիկոսի ։ — Թղ · 26ա² ։ Սամուէլի մարզարէին) ։ — Թղ · 27բ² ։ Յուստինոսի ։ — Թղ · 28բ² ։ Թումայի Առաքելոյն ։ — Թղ · 30բ¹ ։ Երինոսի եպ·ին · (Թղ · 30բ² ։ Լեւերտիոսի ։ — Թղ · 31ա² ։ Ստեփանոսի Ուլնեցւոյն, հմմտ · վերը) ։ — Թղ · 31բ¹ ։ Դանիէլի մարգարէին եւ երից մանկանցն · (Թղ · 32ա¹ ։ Տիմոթէոսի [ի Պաղեստինոյ] ։ — Թղ · 32ա² ։ Թեկղի) ։ — Թղ · 32ա² ։ Արուդիմոսի · (Թղ · 32բ¹ ։ Տաւն է Ս · Աստուածածնին · Լուսաւորիչն մեր Ս · Գրիգոր, յորժամ կործանեաց զիզական պատկերն Անահտայ) ։ — Թղ · 34ա² ։ Անդրիանոսի եւ Անատոլեայ եւն ։ — Թղ · 35բ² ։ Սուքիաս(ե)անց ։ — Թղ · 38ա² ։ Սարատիկոսի, Փիլիպպոսի, Եւտիքիանոսի, Ննեսիմեայ · (Թղ · 39ա¹ ։ Անտիոքոսի բժչկին) ։ — Թղ · 39բ¹ ։ Գլխատման Յովհաննու Կարապետին ։ — Թղ · 42ա¹ ։ Վիլոնդոսի եպիսկոպոսին եւ Արնեբսեհի վկային ։ — Թղ · 43ա¹ ։ Գիւտ գօտւոյ Ս · Աստուածածնին (Գրիգորի Է) · (Թղ · 45ա¹ ։ Սբհ · Փոտինեայ) ։ — Թղ · 45բ¹ ։ Յեսուեայ որդւոյ Նաւեայ · (Թղ · 46ա² ։ Սիմէոնի Սիւնակեցւոյն) ։ — Թղ · 47բ¹ ։ Մամասայ · (Թղ · 48ա² ։ Յովհաննու պահեցողին) ։ — Թղ · 48բ¹ ։ Անթիմոսի եպ·ին · (Աթանասի եպիսկոպոսին եւ... Խանթուչի · — Թղ · 49բ² Բ · Յառայիցն Խանթուչի Խարիսիմոսի եւ Ներփեսիոսի) · — Սքանչելեացն «վասն ուղղափառ հաւատոյ») ։ — Թղ · 50ա² ։ Բաբելայ եւ երից աչակերտաց նորա · (Թղ · 50բ² ։ Թէոդորոսի, Ղունկիանոսի, Ամիանոսի եւ Յուլիանոսի) ։ — Թղ · 51բ² ։ Ի · կուսանացն եւ Ամոնի (Թղ · 52բ¹ · Զաքարեայ Հօրն Յովհ · Մկրտչի) ։ — Թղ · 53ա¹ ։ Սբհ · Երինեայ · (Թղ · 53բ² ։ ԺԳ · մարտիրոսացն · եւ անդ՝ էի կուսանացն) ։ — Թղ · 54ա¹ ։ Նիկիոյ Ս · ժողովոյն ։ — Թղ · 56բ² ։ Ծննդեան Ս · Կուսին Մարիամու ։ — Թղ · 59բ¹ ։ Սահակայ Հայրապետին ։

2 · Թղ · 61ա¹—115ա¹ ։ «Հոռի Ա · եւ Սեպտեմբերի Ժ · վկայաբանութիւն սրբոց կուսանացն Մենադորայ, Եւմինփոտորայ եւ Բասիլիդեայ» · (Թղ · 61բ² ։ Պօղոսի եպ·ին) ։ — Թղ · 62բ¹ ։ Մանուչակայ ։ (Թղ · 63ա¹ ։ Ռոմելոսի, անդ՝ Դիոդորայ եւ Դիդիմայ։ — Թղ · 63ա² ։ Սողոնի ։ — Թղ · 63բ¹ ։ Եպսիքոսի) ։ — Թղ · 63բ² ։ Ապոնիմոսի եպ·ի · (Թղ · 64ա¹ ։ Սեւերիանոսի Սեբաստացւոյն) ։ — Թղ · 65ա¹ ։ Նաւակատիք է Ս · Խաչի տօնին Յարութեան եւ Գողգոթային ։ — Թղ · 66ա² ։ Յովհաննու Ոսկեբերանին) ։ — Թղ · 67ա² ։ Խաչվերաց ։ — Թղ · 69ա² ։ Նիկիտասայ · (Թղ · 69բ¹ ։ Եւփիմեայ կուսին ։ — Թղ · 70ա¹ ։ Կուռնելիոսի Ծերունւոյ · անդ՝ Մարտիրոսացն ի Մահմետայ ի ՃԿ · թուականին) ։ — Թղ · 70բ² ։ Սբհ · Թէոդորայ ճգ · ։ — Թղ · 73ա² ։ Թարգմանչացն Սահակայ եւ Մեսրոպայ եւ նոցին աչակերտաց ։ — Թղ · 74բ¹ ։ Մովսիսի, Ահարոնի եւ Մարիամու ։ — Թղ · 77ա¹ ։ Արիադնայ եւ Տրոփիմայ ։ — Թղ · 77բ¹ ։ Պապայ · (Թղ · 78ա¹ ։ ՃԺ · մարտիրոսաց) ապա՝ Մակրոբայ եւն եւ Ոսկեանց ։ — Թղ · 78ա² ։ Եւստաքէոսի ։ — Թղ · 80բ² ։ Եղիշայի աչ · Թադէոսի · (Թղ · 81ա² ։ Աւերման Ամթայ) ։ — Թղ · 82ա² ։ Փոկասու եպ·ի · (Թղ · 82բ² ։ Յունանու մարգարէին) ։ — Թղ · 83ա² ։ Սբհ · Իրայիտայ · (Թղ · 83բ² ։ Կոտորելոցն ի Տաճկաց) ։ — Թղ · 85ա¹ ։ Թեկղի · (Թղ · 86բ² ։ Կեփայի եւ Ապաւզոսի աչակերտաց, անդ՝ Դոսոնայ եպ·ին · Թղ · 87ա¹ ։ Սբհ · Ագաթոկղեայ, անդ՝ Յակոբայ Սրճոյ եպ·ի) ։ — Թղ · 88ա² ։ Ննջումն Յովհաննու Աւետարանչի ։ — Թղ · 90ա² ։ Կալիստրատոսի եւ ԽԹ · ընկերացն · (Թղ · 91բ² ։ Մառինոսի վկային ։ — Թղ · 92ա¹ ։ Մանուէլի կայսեր) ։ — Թղ · 92բ¹ ։ Շմաւոնի ազգականին Քրիստոսի · (Թղ · 93ա² ։ Ալփիոսի, Փիլատեփայ, Կիւրինոսի եւ ՃԺ մարտիրոսաց, անդ սբհ · Եպիքուրայ ։ — Թղ · 93բ¹ ։ Մամելքայ ։ — Թղ · 93բ² ։ Եղիշայի ։ — (Թղ · 94ա² ։ Սքանչելեաց որ եղեն յեկեղեցին Զենոնի) ։ — Թղ · 94բ¹ ։ Քարիտոնի · (Թղ · 95բ¹ ։ Եփսիքոսի) ։ — Թղ · 96ա¹ ։ Հանգիստ Գր·ի Լուսաւորչի · (Թղ · 96ա² ։ Անտոնի եւ Կրօնիդեայ եւ Է · Խոտաճարակացն ։ — Թղ · 97ա¹ ։ Թաթլոյ, Վարոսի եւ Թումասու ։ — Թղ · 98ա¹ ։ Գրիգորի Աղուանից կաթ·ի) ։ — Թղ · 98ա¹ ։ ԺԲ · վարդապետացն [Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյն] ։ — Թղ · 100բ² ։ Անանիա Առաքելոյն · (Թղ · 101ա² ։ Սքանչելեացն ի Սինէական լերինն, անդ՝ Թէոդորոսի ։ — (Թղ · 102բ² ։ Միքայէլի հօր վանացն Զորայ, անդ՝ Պափնուտիոսի) ։ — Թղ · 102ա¹ ։ Յուստիանէ կուսին եւ Կիպրիանոսի ։ — Թղ · 103բ¹ ։ Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն · (Թղ · 104ա² ։ Կիրակոսի ճգ·ի · — անդ՝ Ադոքդոսի եւ դստերն Կալիսթենեայ) ։ — Թղ · 105ա¹ ։ Արձակման սատանայի ։ — Թղ · 106ա¹ ։ Հռիփսիմեանց ։ — Թղ · 108բ² ։ Գայիանեանց ։ — Թղ · 110բ² ։ Սարգսի եւ Բաղոսի ։ — Թղ · 112ա¹ ։ Պեղիպայ կուսին · Թղ · 112բ¹ ։ Սբհ · Պոպղեայ ։ — Թղ · 112բ² ։ Յոբէնաիոսի եւ Մաքսիմոսի ։ — (Թղ · 113ա² ։

Քերցն Զինոտիլայ եւ Փիլոնիտայ) : — Թղ· 113բ¹ : *Լամբիոսի եւ Լամբիայ*· (Թղ· 114ա² : *Մարկոսի եւ Ստեփանոսի*· — անդ՝ *Ռոմանոսի երդեցողին*· — անդ՝ *Երեւումն Առաքելոցն Յովհ*· *Ոսկեբերանին*) :

3· Թղ· 115ա¹—163բ² : «*Սահմի Ա*· *եւ Հոկտեմբերի Ժ*· *Եւ Թչրին ԻԲ*· *Տաւն է Յղութեան Եղիսաբեթի*» :

Թղ· 116ա¹ : *Տաւն է Երրորդ Ժողովոյն որ ի Նիկիայ*· (Թղ· 116ա² : *Թէոդորոսի Աղեքսանդրացւոյն*) : — Թղ· 116բ¹ : *Տարագոսեանց* : — Թղ· 117ա² : *Կարպոսի եւ Պապիլասայ*· (Թղ· 117բ² : *Վկայիցն Ալփիոսի, Աղեքսանդրոսի եւն*· — անդ՝ *Դոմնայի*· — անդ՝ *Վարոսի եւ Զ*· *կրաւնաւորացն*) : — Թղ· 119ա¹ : *Մաչտոցի Վ*·*ի* : — 120ա² : *Եփեսոսի Ս*· *Ժողովոյն* : — Թղ· 121բ¹ : *Յուղկիանոսի*· (Թղ· 122ա² : *Դասիոսի, Զոտիկոսի, Գայիոսի — անդ՝ Տեսիլ Ա*· *Անտոնի*) : — Թղ· 122բ¹ : *Ղունկիանոսի հարիւրապետին*· (Թղ· 123ա² : *Սոկրատէսի քհ*·*ի*) : — Թղ· 123բ¹ : *Խռուսանդոսի եւ կնոջ նորին Դարեհի* : — Թղ· 125ա¹ : *Ղուկասու Աւետարանչին*· (Թղ· 125բ¹ : *Անդրիասի կր*·*ի* · : — Թղ· 125բ² : (*Ովսեայ մրգ*·*ի*·) : — (Թղ· 126ա¹ : *Յովելեայ մարգարէին եւ Արտեմայ վկային*· (Թղ· 126բ¹ : *Հիպերիքեանց* : — Թղ· 127ա¹ : *Բարդիչաւի եպ*·*ի* : — Թղ· 127ա² : *Դոմնասի, ապա՝ Լուկիայ, յետոյ՝ Անաստասիա*) : — Թղ· 127բ¹ : *Խարիթեանց վկ*·*ից*: — Թղ· 128բ² : (*Հ*)*իլարիոնի*· (Թղ· 130բ² : *Մաղաքիա ճգ*·*ի*) : — Թղ· 130բ¹ : *Աբերկիոսի եպ*·*ի* : — Թղ· 132բ¹ : *Յակոբայ Տեառն եղբօր* : — Թղ· 133բ : *Ննջման եւ յարութեան մանկանցն Եփեսոսի* : — Թղ· 136ա : *Մարկիանոսի եւ Մարտիրոնի*· (Թղ· 136բ² : *Դեմետրիոսի*) : — Թղ· 137ա¹ : *Ամփիլիքիոսի եպ*·*ի*· (Թղ· 138բ¹ : *Շարժման ի Կ*· *Պոլիս*· — անդ՝ *Սմբատայ Բագրատունւոյ*) : — Թղ· 138բ² : *Կատարեցան Սուքիասեանք* : — Թղ· 139ա¹ : *Կապետոլինայ եւ ալախնոյն իւրոյ*· (Թղ· 139բ¹ : *Երից եղբարցն Կղօդիոսի, Աստերիոսի եւ Նեոներիոսի*) : — Թղ· 140ա² : *Աբրահամու արդարոյն՝ յԻւրհայու* : — Թղ· 141ա² : *Նունեայ եւ Մանեայ* : — Թղ· 142ա² : *Զենոբայ եպ*·*ի եւ Զենոբիայ*· (Թղ· 143ա¹ : *Տեսիլ Պրոկղոսի*) : — Թղ· 144ա¹ : *Եպիմաքոսի եւ Անտոնինոսի*· (Թղ· 144բ¹ : *Մելասպիոսի եւ ամուսնոյն Կասիանեայ* : — Թղ· 145ա¹ : *Վկայիցն ի Կեսարիա*) : — Թղ· 145ա¹ : *Տօն է ամենայն սրբոց Աստուծոյ հնոց եւ նորոց եւ յիշատակ անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի* : — Թղ· 146բ² : *Սրբոց վարդապետաց ասացեալ ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոց, տե՛ս վարը* : — Թղ· 149բ² : *Յակինթոսի, Պիպասոսի եւ Ամէնտոսի*· (Թղ· 150բ² : *Մարտինոսի*) : — Թղ· 150բ² : *Ստեփանոսի Հռոմայ հայրապետին եւ որոց ընդ նմա* : — Թղ· 153բ¹ : *Ակիփսիմեայ, Յովսեփայ եւ Այթալայ* : — Թղ· 154ա² : *Սբհ*· *Կիւրեղեայ եւ Մատրոնայ* : — Թղ· 156բ¹ : *Պաւղոսի խոստովանողին* : — Թղ· 157ա¹ : *Պորփիւրոսի դուսանին* : (Թղ· 159ա¹ : *Անկումն փոչոյ Կ*· *Պոլիս*) : — Թղ· 159ա² : *Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրացն* : — Թղ· 161ա¹ : *Պատճառաւ յաղագս երկնայնոց դասուց*· · · *տե՛ս վարը* : — Թղ· 162ա² : *Տեառն Ներսէսի ասացեալ մաղթանք առ Հրեշտակապետսն*· · ·, *տե՛ս վարը* :

4· Թղ· 164ա¹—218բ² : «*Տրէի Ա*· *եւ Նոյեմբերի Թ*· *վկայաբանութիւն Սրբոյն Անտոնինոսի եւ Բիզատրոսի եւ այլոցն*»· (Թղ· 164բ² : *Սբհ*· *Ստեփաննայ, ապա Իւպատիոսի եպ*·*ի Գանձրայ*) :

Թղ· 165ա¹ : *Մինասայ եգիպտացւոյն*· Թղ· 165ա² : *Մարխայ* (*Մարխասայ*) *վաճառականին եւ Կոսպարայ* : — Թղ· 168բ² : *Յովհաննու Ողորմածին* : — Թղ· 170ա¹ : *Մելետոսի*· *Երորայ* (*Բուրայ*) *եւ Շինու* (*Շինոյ*) (*Բեթչաբա եպ*·) : — Թղ· 171ա¹ : *Յովհաննու Ոսկեբերանին* : — Թղ· 173ա¹ : *Գուրիասայ, Սամոնասայ եւ Աբիբայ* : — Թղ· 174բ¹ : *Մատթէոսի Աւետարանչին* : — Թղ· 176բ¹ : *Պղատոնի*· (Թղ· 177ա¹ : *Ռոմանոսի* (*Ռամոնոսի*) : (Թղ· 177բ¹ : *Աբդիու մարդարէին*) : — Թղ· 177բ¹ : *Փիլիպպոսի Առաքելոյն եւ Մարիամայ* : — Թղ· 179ա¹ : *Պատմութիւն Ծննդեան եւ սննդեան եւն Գր*· *ի Լուսաւորչի* : — Թղ· 182բ² : *Ներսէսի հայրապետին եւ Խադայ եպ*·*ին* : — Թղ· 184բ² : *Ագիոսի եւ Բարաղամու* : — Թղ· 186ա¹ : *Ընծայումն Աստուածածնի* : — Թղ· 187բ¹ : *Արքիպասայ եւ Փիլիմոնի աչակերտացն Պաւղոսի*· (Թղ· 187բ² : *Վկայաբելոցն ի Պարսից* : — անդ՝ *Բոյնդասոսի*· — Թղ· 188ա² : *Աղիպոսի Սիւնակեցւոյն*) : — Թղ· 188ա² : *Գրիգորի Ակռականղացւոյն* : — Թղ· 193բ¹ : *Գրիգորի Սքանչելագործին* : — Թղ· 195բ¹ : *Սրբհ*· *Եւսեբեայ*· (Թղ· 196ա¹ : «*Սքանչելեացն ի Պոնտոս*» *եւ յետոյ՝ «յԱնտիոք»*) : — Թղ· 196բ² : *Կղեմայ հայրապետին* : — Թղ· 197բ² : *Մերկեւրոսի* : — Թղ· 198բ² : *Գիւտ գրոցն Հայոց ի Բալու*· (Թղ· 199բ¹ : *Սբհ*· *Կիկլիայ*) : — Թղ· 201ա² : *Տրդատայ Թգ*·*ի* : — Թղ· 203ա¹ : *Անդրէի Առ* : — Թղ· 205ա¹ : *Որսւոց եւ Թոռանց Գր*·*ի Լուսաւորչին*· (Թղ· 206բ¹ : *Անանիա պարսկին*) : — Թղ· 206բ² : *Երինարքոսի*· (Թղ· 207ա² : *Փիլիմանոսի* : — Թղ· 207բ¹ : *Թէոդորոսի եպ*·*ի յԱղեքսան-*

դրիա) ։ — *Թղ · 207բ*[1] ։ *Յակովկայ վկային* ։ — *Թղ · 209բ*[2] ։ *Ստեփանոսի նոր վկային եւ Բ · արեգայից* ։ — *Թղ · 211ա*[2] ։ *Պաւղոսի ճղ · ի* (*Թղ · 213ա*[2] ։ *Պաւղայ անապատականին*) ։ — *Թղ · 214ա*[1] ։ *Սոփոնիայ եւ Ամբակումայ մղ · իկ* (*Թղ · 214բ*[1] ։ *Թէոդուլոսի* ։ — *Թղ · 214բ*[2] ։ *Աթանագորոսի*) ։ — *Թղ · 215բ*[1] ։ *Վառվառիայ եւ Յուլիանէայ · (Թղ · 216ա*[2] ։ *Հօրն Սարայի*) ։ — *Թղ · 216բ*[1] ։ *Առաքելոյն Բարթողիմէոսի եւ Յուդայի* ։

5 · *Թղ · 218բ*[2]— *280ա*[1] ։ «*Քաղցի Ա · եւ Դեկտեմբերի Բ · «Տաւն է Աստուած Յղութեան Աննայի եւ Յովակիմայ զամէնաւրհնեալ պտուկն Մարիամ*» ։

Թղ · 219բ ։ Մինասայ, Երմոգինէայ, Գրաբոսի եւ կամաւոր աղքատացն Յովհաննու եւ Ալեքսիանոսի · · · (Թղ · 220բ[2] ։ *Սքանչելիք Մինասայ*) ։ — *Թղ · 223բ*[1] ։ *Նիկողայոսի հայրապետին* ։ — *Թղ · 225ա*[2] ։ *Ամբրոսիոսի* ։ — *Թղ · 227ա*[2] ։ *Եւստրատիոսեանց* ։ — *Թղ · 229ա*[2] ։ *Սբհ · Լուկիայի · (Թղ · 230ա*[1] ։ *Բարսումայ*) ։ — *Թղ · 231բ*[1] ։ *Յակոբայ Մծբնացւոյ* ։ — *Թղ · 234ա*[1] ։ *Ալիթալայ եւ Տափսոնի · (Թղ · 234բ*[1] ։ *Դանիէլի ճղ · ի* ։ — *Թղ · 234բ*[2] ։ *Պատապիոսի ճղ · ի* ։ — *Թղ · 235ա*[1] ։ *Սպերիտոնի հովուի եւ եպ · ի* ։ — *Թղ · 236բ*[2] ։ *Մարինոսի*) ։ — *Թղ · 237բ*[2] ։ *Իգնատիոսի հայրապետին · (Թղ · 237բ*[1] ։ *Փիլիմոնի, Ապողոմիոսի եւ Արիանոսի վկայիցն*) ։ — *Թղ · 238բ*[2] ։ *Ելեւթերոսի* ։ — *Թղ · 239ա*[1] ։ *Թէոպոմպայ եւ Թէոնիայ · (Թղ · 240ա*[1] ։ *Պրոմոսի, Արէոսի եւ Եղիայի*) ։ — *Թղ · 240ա*[2] ։ *Բագոսի* ։ — *Թղ · 240բ*[2] ։ *Եւպինէոսի, Մակարոսի եւ Տիմոթէոսի* ։ — *Թղ · 241ա*[2] ։ *Պամ · Տեսլեան Գր · Լուսաւորչին* ։ — *Թղ · 242բ*[1] ։ *Աբրահամու եւ Խորէնայ · (Թղ · 243ա*[1] ։ *Սբհ · Յուլիանէայ*) ։ — *Թղ · 243բ*[1] ։ *Ադդէի հայրապետին · (Թղ · 244ա*[1] ։ *Սբհ · Անաստասայ*) ։ — *Թղ · 244բ*[2] ։ *Ժ · մարտիրոսացն, «որ ի Կրիտէս կղզի» · (Թղ · 245ա*[2] ։ *Յուլիանոսի բժշկին*) ։ — *Թղ · 245ա*[2] ։ *Թադէոսի Առ* ։ — *Թղ · 248ա*[2] ։ *Երկուց բիւրո(ւ)ցն* ։ — *Թղ · 249ա*[2] ։ *Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ Առ* ։ — *Թղ · 251բ*[1] ։ *Ստեփանոսի Նախավկային* ։ — *Թղ · 252ա*[1] ։ *Ս · Եփրեմի խորին Ասուդ ասացեալ ի Ս · Ստ · Նախավկայն (Տմմտ · Թ · 10 · Բ · § 7 եւն եւն*) ։ — *Թղ · 255ա*[1] ։ *Պետրոսի եւ Պաւղոսի Առ* ։ — *Թղ · 256բ*[2] ։ *Որդւոցն որոտման Յովհաննու եւ Յակոբայ* ։ — *Թղ · 258բ*[1] ։ *Ինդոսի եւ Դոմնայի · (Թղ · 259ա*[2] ։ *Եպ · ն Ընկլուզեաց, ապա՝ Յովհ · Դառնեցւոյ*) ։ — *Թղ · 260բ*[1] ։ — *Թէմոկլիտոսի, որ է Իրաւափառայ* ։ — (*Թղ · 261ա*[1] ։ *Թաթլոյ իբրաս Թոմայի*) ։ — *Թղ · 262բ*[2] ։ *Արքարու Թղ · ի* ։ — *Թղ · 263բ*[2] ։ *Բարսղի Կեսարացւոյ* ։ — *Թղ · 268բ*[1] ։ *Մեղրեստրոսի · (Թղ · 269ա*[1] ։ *Հաւատարոյն Կոստանդիանոսի*) ։ — *Թղ · 271ա*[1] ։ *Գորգիոսի · (Թղ · 271ա*[2] ։ *Յուլիանոսի բժշկին*) ։ — *Թղ · 272ա*[1] ։ *Զոզիմոսի* ։ — (*Թղ · 272բ*[1] ։ *Իրաւափառայ, անդ՝ սբհ · Եւսեբեայ*) ։ — *Թղ · 273ա*[1] ։ *Նաւակատիք եւ ձրագալոյց Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ · (Թղ · 273ա*[2] ։ *Պատճառ ձրագալուցի Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Հմմտ · 10, Բ · § 10, ուր տե՛ս նաեւ միւս «Պատճառ»ները*) ։ — *Թղ · 274ա*[2] ։ *Տաւն է Ծննդեանն եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ* ։ — *Թղ · 277բ*[1] ։ *Պատճառ Ա · աւ · ծն ·*) ։ — *Թղ · 278ա*[1] ։ *Վերստին տաւն Ծննդեան եւ Մկրտութեանն Քրիստոսի եւ Ցիշատակ Յովհաննու Կարապետին եւ Ստեփանոսի Նախավկային եւ յիշատակ սքանչելեացն Ֆաչիկ վարդապետին եւ սուրբ բարեւնապետին · (Թղ · 278բ*[1] ։ *Յակոբայ Ալփենի առ* ։ — *Թղ · 278բ*[2] ։ *Կուրտերիոսի ք՛հ · Ստ · Նախավկային* ։ — *Թղ · 279ա*[2] ։ *Պատճառ Բ · աւ · ծն ·*) ։

6 · *Թղ · 280ա*[2]—*325ա*[2] ։ «*Արեգ ամսոյ Ա · եւ Յունուար Ը · Վերստին տաւն Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ վկայաբանութիւն սրբոյն Թէոփիլեայ*» ։ (*Թղ · 280բ*[1] ։ *Մանկանց Բեթղահէմի*) ։ — *Թղ · 280բ*[2] ։ *Պատճառ Գ · աւ · ծն ·*) ։

Թղ · 282բ[1] ։ *Վ · Տ · ծն · եւ Յայտ* ։ — *Պաւղիքտոսի · (Թղ · 283ա*[2] ։ *Պատճառ Դ · աւ · ծն ·*) ։ — *Թղ · 284ա*[2] ։ *Վ · Տ · ծն · եւ Յայտ* ։ — *Գրիգորի Նիւսացւոյն · (Թղ · 285ա*[2] ։ *Պատճառ Ե · աւ · ծն ·*) ։ — *Թղ · 286ա*[1] ։ *Վ · Տ · Ծն · եւ Յայտ · — Պետրոսի մարտիրոսի · (Թղ · 286ա*[1] ։ *Ղազարոսի սիրելոյն Քրիստոսի*) ։ — (*Թղ · 286բ*[1] ։ *Պատճառ Զ · աւ · ծն ·*) ։ — *Թղ · 287ա*[1] ։ *Վ · Տ · Ծն · եւ Յայտ* ։ — *Մեւորդեա(յ)* ։ — (*Թղ · 287ա*[1] ։ *Թէոդորոսի անապատաւորին* ։ — *Թղ · 287ա*[2] ։ *Պատճառ Է · աւ · Ծն ·*) ։ — *Թղ · 288բ*[2] ։ *Վ · Տ · Ծն · եւ Յայտ* ։ — *Երմոգինոսի եւ Սարաւոնիկոսի · (Թղ · 289բ*[1] ։ *Պատճառ Ը · աւ · Ծն ·*) ։ — *Թղ · 290ա*[1] ։ *Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին եւ ծնօղաց նորին · (Թղ · 291բ*[1] ։ *Աբեղայից Սինէական եւ Ռուքայ լերին*) ։ — *Թղ · 292ա*[1] ։ *Բասիլիոսի վկ* ։ — *Թղ · 292ա*[1] ։ *Պետրոսի Հայրապետին եւ Աբիսողոմայ սարկ · ին* ։ — *Թղ · 293բ*[2] ։ *Յովհաննու կամաւոր աղքատին · (Թղ · 294բ*[2] ։ *Թէոփինէսի եպ · ի*) ։ — *Թղ · 295ա*[1] ։ *Անտոնի ճղնաւորին* ։ — *Թղ · 297ա*[1] ։ *Թէոդոսի Թագաւորին եւ որդւոյ նորին եւ Թոռինն փոքուն Թէոդոսի* ։ — *Թղ · 300ա*[1] ։ *Աթանասի Հայրապետին* ։ — *Թղ ·*

302ա²: Եփրոսինայ: — (Թղ· 302բ²: Բասոսի, Եւսեբայ, Եւտիքեայ եւ Բասիլիդայ): — Թղ· 303ա²: Եւթիմէոսի ք·ին: — Թղ· 303ա²: Եւդինեայ եւ Ծնօղացն Նորա: — Թղ· 305ա²: Շղթայիցն Պետրոսի Առ.: (Թղ· 305բ¹: Տիմոթիոսի Առ.: — Թղ· 305բ²: Սբ· Տատիանէի· — ապա՝ Սահակայ եւ Յովսէփայ: — Թղ· 306ա²: Պանփոսի): — Թղ· 306ա²: Անաստասայ· (Թղ· 307ա²: Սպանելոցն ի սրոյն Պարսից): — Թղ· 307բ²: Կղեմայ եպ·ի: — Թղ· 309ա²: Գրիգորի Աստուածաբանին: — Թղ· 311ա²: Քսենիփոնի եւ Մարիամու եւ որդւոց նոցին Արկադէոսի եւ Ցոհաննու: — Թղ· 312ա²: Վերադարձումն նշխարաց Յովհ· Ոսկեբերանի: — Թղ· 313ա²: Եփրեմի Խորին Ասորւոյ: — Թղ· 314բ²: Թէոփիտոսի եւ Իգնատիոսի· (Թղ· 315բ¹: Վերադարձումն նշխարաց Իգնատիոսի Աստուածազգեացի· — ապա՝ Վաղերիանոսի, Կանտիտոսի, Ակիւղասի, Եւդինէոսի վկայիցն): — Թղ· 315բ²: Թէոփիլոսի զօրավարին եւ նոր վկային (քանի մը տող՝ սրբուած): — (Թղ· 316ա²: Սբհ· Թէոդուլեայ: (Թղ· 316բ¹: Անանիա ք·ի): — Թղ· 316բ¹: Սարգսի եւ որդւոյն Մարտիրոսի: — Թղ· 318ա²: Պարսումայ ճգ·ի: — Թղ· 319բ²: Տրիփոնի· (Թղ· 320ա²: Պաւղոսի, Պարսերի, Թէոդոտոնի [եւ Դանափտոսի]): — Թղ· 320բ²: Շաղիտայ եւ Եպիփանու· (Թղ· 321բ¹: Զուտայ երիցու· ապա՝ Դանաքտոսի՝ ի Սաղոն քաղաքի): — Թղ· 321բ²: Պապիայ, Գրիգորի եւ Կղաւդիայ եւ ապա՝ սբհ· Ագաթա(յ)· (Թղ· 322ա²: Ըռիմա եւ Պիմա· — ապա՝ ԳԲ· վկայիցն: — Թղ· 322բ²: Վէնդէմիանոսի): — Թղ· 322բ²: Ս· Քառասնիցն· (Թղ· 323բ²: Եփեսոսի Ս· Ժողովոյն): — Թղ· 324ա²: Կիրակոսի եւ Ցովհաննու:

7· Թղ· 325ա²—376բ²: «Մեհեկի Ա· եւ Փետրուարի Է· վարք եւ յիշատակ Անդրոնիկոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ»· (Թղ· 326բ²: Ներսէսի Վ·ի Գլաձորեցւոյ):

Թղ· 327ա¹: Աբրահամու եպ·ի· (Թղ· 327ա¹: Նաթանայ մարգարէին: — Թղ· 327ա²: Պարթենիոսի եպ·ի: — Թղ· 327բ²: Սբհ· Տրիփոնայ): — Թղ· 328ա¹: Նիկիփորայ եւ Սապրիկոսի· (Թղ· 328բ¹: Վիքտարիանոսի եւն): — Թղ· 328բ²: Երկուց քրւերցն Մարիամու եւ Մարթայի — Ղազարոսի քոյրերը չեն — եւ Լիկարոնի ք·ին: — Թղ· 329ա²: Վլասայ եպ·ի: — Թղ· 330ա¹: Սոսիմա եպ·ի եւ Մխիթարայ Վարդապետի Մեծոփեցւոյ —: Թղ· 333ա¹: Մարիամու, որ Մարինոս կոչուեցաւ: — Թղ· 334բ¹: Մարտիանոսի ճգ·ի: — Թղ· 336բ²: Տեառնընդառաջ: — Թղ· 338բ²: Ի՛ր· մարտիրոսացն եւ Յիմարայ: — Թղ· 340ա¹: Յուդայի Յակոբեան: — Թղ· 341ա¹: Թէոդորոսի զինաւորին: — Թղ· 343ա¹: Սաղովկայ եպ·ի· (Թղ· 343ա²: Ալէքսանդրոսի: — (Թղ· 343բ²: Բժ· մարտիրոսացն): — Թղ· 344ա¹: Վարդապետին Մեսրոպայ: — Թղ· 345ա²: Նեստորի եւ Թէոդորոսի Կուրենոյ եպ·ի: — Թղ· 346ա²: Յակոբայ Առ· որդւոյ Զեբեդեայ: — Թղ· 349ա¹: Կուռնելիոսի հարիւրապետին· (Թղ· 349բ¹: Պողիկարպոսի): — Թղ· 350ա²: Սբհ· Պեռպատեայ: — Թղ· 350բ¹: Աւագու նոր վկային· տե՛ս վարը՝ Բ: — Թղ· 351բ²: Գիւտ պատուական ղլխոյն Յովաննու· (Թղ· 352ա²: Շուշանայ): — Թղ· 353ա¹: Յեզդբուզդի· Աստուածատրոյ· (Թղ· 353բ²: Նըշխարացն Ս· Բարդուղիմէոսի): — Թղ· 354բ¹: Երեւման Վարագայ Ս· Խաչին: — Թղ· 356բ¹: Եղիշէի Վ·ի եւ Գր·ի Նարեկացւոյն: — Թղ· 358ա¹: Սբհ· Քարիտինեայ եւ Ներքինւոյն: — Թղ· 359ա²: (Նահանջ տարի) Աբրահամու, Իսահակայ եւ Յակոբայ եւն: — Թղ· 365բ¹: Սբհ· Եւդոկիայ· (Թղ· 366բ²: Սքանչելեացն ի ժամանակս հալածանացն ի կռապաշտից): — Թղ· 366բ²: Կոնոնոսի պարտիզպանին· (Թղ· 367ա²: Ամովսայ մարգարէին, ապա՝ Յովհաննու եպ·ին եւ Յակոբայ քահանային, յետոյ՝ Գետարգել Ս· Նշանին): — Թղ· 368բ²: Տրոպիմոսի, Կղէոնիկոսի, Բասիլիսկոսի եւ Սմբատայ (ապարատեաի): — Թղ· 370ա¹: Մարկոսի եւ Մակարայ: — Թղ· 372ա¹: Պորփիւրոսի եպ·ի: — Թղ· 374ա¹: Վասիլ(ի)ոսի եպ·ի: — Թղ· 374բ²: Երմանոսի· ապա՝ Նարկեսայ եպ·ի): — Թղ· 375ա¹: Եփրոսինէ կուսին:

8· Թղ· 377ա¹—436բ²: Արեգի Ա· եւ Մարտ Թ· «Վկայաբանութիւն սրբոց Քառասնից»: — Թղ· 378բ¹: Սբհ· Թէոդոսիայ, Հիւսիքոսի եւ Անդամալուծին (որ ջնջել փորձուած է սեւ բան մը վրան քսելով): — Թղ· 379ա¹: Նահատակութիւն սրբոցն որ կոտորեցան ի խուժադուժ երկիրն Գթայց եւ Թէոփիլոսի (Թէոփիլաքտոսի) եւ Մուղրուն Զանդիանու: — Թղ· 380բ²: Ը· մարտիրոսացն եւ Եղեկիէլի եւ Եզրի (երկու): — Թղ· 382ա¹: Գրիգորի Հռոմայ հայրապետին եւ Պետրոսի աչակերտին· (Թղ· 383ա¹: Կոզմայի եւ Դամիանոսի Անարծաթ բժշկաց եւ այլ ընկերաց): — Թղ· 383բ¹: Գրիգորի Պաղուն: — Թղ· 387բ¹: Դանիէլի մարգարէին եւ երից մանկանցն: — Թղ· 389ա¹: Սբհ· Փուստայ (եւ) Լասիայ (Եւլասիոս)· (Թղ· 390ա¹: Ղազարու սիրելւոյն Քրիստոսի): — Թղ· 392ա¹: Յայտաւուր սկիզբն արարչութեան (տե՛ս Թ· 10· Բ· § 13): — Թղ· 393ա²: Կիւրղի Երուսաղէմայ հայրապետին: — Թղ· 394ա²: Վանական վարդապետի: —

Թղ· 394բ²։ Ցիչատակ Բ· աւուր արարչութեան։ — Թղ· 395բ¹։ Յոհաննու Երուսաղէմայ հայրապետին։ Թղ· 396ա¹։ Ցչակ· Գ· աւուր արարչութեան։ — Թղ· 397ա¹։ Աւրենաի եւ Զ· եղբարց նորին· (Թղ· 397բ¹։ Կապրիլայ։ — Թղ· 398ա¹։ Ցչակ· Դ· աւուր արարչութեան։ — Թղ· 399ա¹։ Ցունանու եւ Բարաքիասայ· (Թղ· 399բ¹։ Մելիանոսի)։ — Թղ· 399բ²։ Մատրոնեայ։ — Թղ· 400ա¹։ Ցչակ· Ե· աւուր արարչութեան։ — Թղ· 401բ¹։ Բենեաիբոսի· Թղ· 403բ¹։ Ցչակ· Զ· աւուր արարչութեան։ — Թղ· 405ա²։ Մարկոսի եպ·ի եւ Պիոնի քհ·ի·։ — Թղ· 406բ²։ Ցչակ· Է· աւուր հանդստեան։ — Թղ· 407բ¹։ Հրաչիցն յերուսաղէմ։ — Թղ· 407բ²։ Մխիթարայ ճգնաւորի եւ քահանայի ի գաւառէն Գողթան, ի գեղչէն Ջուղայու։ — Թղ· 408բ¹։ Մարկոսի Աւետարանչի· Թղ· 409ա²։ Երմինոյ։ — Թղ· 409բ¹։ Եղիշէի Հայոց վարդապետի ասացեալ ի Ցարութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ (հմմտ· Թ· 10· Բ· § 14)։ — Թղ· 411ա²։ Մելքիսեդեկի քհ·ի։ (Թղ· 412բ¹։ Ըստ կարգի աւուր Ցարութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ· Մեռելոց է հմմտ· Թ· 10· Բ· § 14)։ — Թղ· 413բ²։ Պաւղոսի եւ քեռն իւրոյ Ցուլիանեայ· (Թղ· 414ա¹։ Փերփուէի եւ քեռն իւրոյ եւ աղախնոյն)։ — Թղ· 414ա²։ Սքանչելեացն ի դիւաց փորձանաց)։ — Թղ· 415բ²։ Կատարինեայ կուսին։ — Թղ· 417ա²։ Վահանայ Գողթնացւոյն։ — Թղ· 419ա¹։ Մարկիանոսի, Զինոնոսի, Աղեքսանդրոսի, Թէոդորոսի եւ այլ ԼԸ· ընկերացն· (Թղ· 419ա²։ Գուչդապայ պարսկին։ — Թղ· 419բ²։ Սրբոցն ի Դիվափայան եւ յԱստղաբլուրն)։ — Թղ· 420բ¹։ Սբհ· Լուկիայ։ — Թղ· 420բ²։ Նունեայ խաչին։ — Թղ· 421բ²։ Դաւթի Դվնեցւոյն· (Թղ· 422բ¹։ Ցակոբայ քհ·ին)։ — Թղ· 423ա¹։ Ցակոբայ Սրճոյ եպ·ի ասացեալ ի Քերահաւատութիւն Թումայի Առաքելոյ (հմմտ· Թ· 10· Բ· § 15)։ — Թղ· 424բ²։ Մարիամու Եգիպտացւոյն։ — Թղ· 426ա¹։ Հարանցն Սրապիոնի եւ Մարկոսի։ — Թղ· 429ա²։ Մարկոսի Հռոմայեցւոյ։ — Թղ· 431ա²։ Անփիբիոսի, Եղիսէոսի եւ Մեմնէոսի· (Թղ· 431բ¹։ Ապապի, Երինի եւ Քսիոնի· յեսոյ՝ Սեւեռիանոսի, Մեմնոսի եւ այլ ԼԸ վկայիցն)։ — Թղ· 432ա¹։ Բասիմոսի արեղայի։ — Թղ· 432բ¹։ Ագաթապիոսի եւ Թէոդուլոսի· (Թղ· 432բ²։ Կալիպոսի։ — Թղ· 433ա¹։ Պօսիլիպոսի, յեսոյ՝ Զարմանալի իրաց որ եղեւ յերկրի)։ — Թղ· 433ա²։ Հօրն Մարկոսի։ — Թղ· 433բ¹։ Սաբա սորատեւլատին եւ Ռուսինոսի։ — Թղ· 434բ²։ Աւետումն· (Թղ· 436ա²։ Սքանչելեացն յերուսաղէմի· ի թվին Հայոց Զձ եւ ՀԲ)։

9· Թղ· 436բ²—481բ²։ «Ահկի Ա· Ապրի(է)լ Ը· վկայաբանութիւն Ս· իչխանացն Սահակայ եւ Համազասպայ»։ (Թղ· 437ա²։ Սբրոցն որ ի կերուքիւնն Պարսից կատարեցան)։ — Թղ· 437բ²։ Սբ· Առաքելոցն եւ ՀԲ· աշակերտացն Քրիստոսի։ — Թղ· 440ա¹։ Անթիպասայ եպ·ի եւ Գէորգայ ճգնաւորին· (Թղ· 440բ¹։ Դիոսկորիտոսի, ապա՝ Անողորմ Պետրոսին)։ — Թղ· 441բ²։ Արեեմայ վկային· (Թղ· 442բ²։ Ակակիոսի եպ·ի)։ — Թղ· 443ա¹։ Կիրիակինդոսի· (Թղ· 443ա²։ Շմաւոնի Պարսից եպ·ի)։ — Թղ· 444ա¹։ Սաբայ։ — Թղ· 444բ¹։ Ղեւոնդիոսի· (անդ՝ հօրն Պօղոսի)։ — Թղ· 445ա¹։ Սաբինոսի· (Թղ· 445բ¹։ Աբգաւի եպ·ի)։ — Թղ· 446բ¹։ Ագապիտոսի Հայրապետին· (Թղ· 446բ²։ Տեսլեան Ցովհ· Գառնեցւոյ)։ — Թղ· 447բ²։ Արդալոնի կատակողին եւ Սմբատայ Թագաւորին· (Թղ· 448բ²։ Անոչի)։ — Թղ· 448բ²։ Ցովհաննու Աւձնեցւոյն։ — Թղ· 450բ¹։ Ցուլիանոսի· (Թղ· 450բ²։ Սահակայ պարսիկ վարդապետին)։ — Թղ· 451բ¹։ Եպիսկոպոսացն Քերսոնայ քաղաքին· (Թղ· 452ա¹։ Խստակրօն ճգնաւորի)։ — Թղ· 452բ¹։ Աթանասայ եւ Սեւերիանոսի պատր· Ասորոց։ — Թղ· 453ա²։ Բ· եղբարց միանձանց։ — Թղ· 453բ¹։ Կոտրատիոսի· (Թղ· 454ա¹։ Եսպերիոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Զոյեայ եւ երկուց որդուցն Կիրակոսի եւ Թէոդուլոսի)։ — Թղ· 454բ¹։ Գէորգեայ եւ Խոսրովու։ — Թղ· 454բ²։ Թէոդորոսի ճգ·ի։ — Թղ· 456ա¹ Գէորգեայ զօրավարին։ — Թղ· 459բ²։ Պասիկրատեայ եւ Վաղենտինայ։ — Թղ· 460ա²։ Թամարայ նոր վկային։ — Թղ· 461բ²։ Կնոջն ի Խառաբաստայ։ — Թղ· 461բ²։ Երասխմոսի· (Թղ· 462բ²։ Կրօնաւորին ի Թեսաղոնիկէ)։ — Թղ· 463ա¹։ Վասիլիոսի եպ·ին· (Թղ· 463բ¹։ Ողորմութեան Պատրիարքին Աղեքսանդրու)։ — Թղ· 464ա¹։ Մաքսիմեայ եւ Դուլայի· (Թղ· 464բ¹։ Թէոդորոսի եւ Արիանոսի· — Ժ· մարտիրոսացն· ապա՝ Աղեքսանդրոսի զօրականին)։ — Թղ· 464բ²։ Պաքսիմոսի եւ այլ Ս· Հարանցն· (Թղ· 465ա²։ Հօրն Ամոնի)։ — Թղ· 465բ²։ Բատայ կրօնաւորի· (Թղ· 466բ²։ Կոտորելոցն յԱսորիս ի Պարսից)։ — Թղ· 467ա¹։ Պիղիգեայ կուսին եւ սրբոց Ճ եւ Կ· կուսանացն· (Թղ· 468ա¹։ Պատմութիւն ճգնաւորաց)։ — Թղ· 468բ¹։ Երեմիայ մարգարէին եւ աշակերտացն Բարուքայ եւ Աբիմէլէքայ։ — Թղ· 470ա²։ Եղիայ մարգարէի։ — Թղ· 471բ¹։ Մէծին Եւսեբեայ ասացեալ ի Համբարձումն Քրիստոսի Աստուծոյ (հմմտ· Թ· 10· Բ· § 17)։ — Թղ· 474բ¹։ Տիմոթէոսի եւ Մաւրասայ· (Թղ· 475ա²։ Սքանչելեաց արձակման քահանային)։ — Թղ· 475բ²։ Սիւղիանոսի եպ·ի· (յեսոյ՝

Յուսա(բ)անոսի· ապա՝ Գէորգեայ կուրի)։ — Թղ· 477ա¹։ Տիմոնի Առ· եւ սբհ· Երիննեայ (Երինէ)։ — Թղ· 478բ²։ Յոբայ նահատակին եւ արդարոյն։ — Թղ· 480ա²։ Երեւման Ս· Խաչին· (Թղ· 481ա¹։ Ողորմութեանն Աստուծոյ)։

10· *Թղ· 482ա¹—516բ²։ «Մարեբի Ա· եւ Մայիս Ը· Տաւն է որդւոց Որոտման Յակոբայ եւ Յովհաննու»։ — Թղ· 483ա¹։ Կուսին Վարդենայ· (Թղ· 483բ¹։ Ակակիոսի վկ·ի։ — Թղ· 483բ²։ Տրիւղիոսի եպ·ի)։ — Թղ· 483բ²։ Հաւրն Աբսէնի· (Թղ· 484ա²։ Սբհ· Անտոնինայ։ — Թղ· 484բ²։ Մարկիանոսի երիտասարդի)։ — Թղ· 484բ²։ Մանկանցն Բեթղահէմի։ — Թղ· 485բ²։ Գերմանոսի պատրիարգին· (Թղ· 486ա¹։ Մովկիմայ քհ·)։ — Թղ· 486բ¹։ Եպիփանու կիպրացւոյ։ — Թղ· 488ա²։ Գղերիկեայ կուսին· (Թղ· 488բ²։ Յասոնի եւ Սոսիպատրոսի։ — Թղ· 489ա²։ Եպիմաքոսի եւ Գորդիանոսի)։ — Թղ· 489ա։ Իսիդորոսի եւ Յովաննու· (Թղ· 490ա²։ Սբհ· Միւռոպի)։ — Թղ· 490բ¹։ Զաքարիայ մարգարէին· (Թղ· 490բ²։ Ապդուի եւ Աբդիշոյի եպ·պ· եւն։ — Թղ· 491ա¹։ Բարդիչաւի, Սահակայ եւ Շմաւոնի)։ — Թղ· 491բ¹։ Գիւտ Ս· Խաչին յԵրուսաղէմ· — (Թղ· 492ա²։ Մտից Նոյի ի տապանն)։ — Թղ· 492բ²։ Սողոխոնի, Պամպամիրի, Պամփողոսի· (Թղ· 493բ¹։ Սքանչելեացն որ յերկրի)։ — Թղ· 493բ²։ Յակինթոսի եւ Պատրիկոսի· (Թղ· 494բ¹։ Եսայեայ մպ·ի)։ — 494բ²։ Ակղայի եւ Թալէլայ (եւ Յեզանդխտոյ)։ — Թղ· 495բ¹։ Թալի-լ(է)այ բժ·ի։ — Թղ· 495բ²։ Կոստանդիանոսի եւ Հեղինեայ։ — Թղ· 497ա²։ Թէոդոտոսի պինեվաճառին եւ Է· Ս· կուսանացն· (Թղ· 498ա¹։ Կուլուբայ վկ·ին [Կուլուբոս])։ — Թղ· 498ա¹։ Յովհ· Գրեցւոյն։ — Թղ· 500բ²։ Մատին Առ· Պետրոսի։ — Թղ· 502բ²։ Բասիլիսկոսի եւ Թերապիոնի։ — Թղ· 503ա²։ Սիմէոնի Սիւնակեցւոյ։ — Թղ· 504բ¹։ Թէոդորայ, Դիդիմայ եւ Դաւթի· (Թղ· 504բ²։ Դաւթի եւ Գուրգէնայ։ — Թղ· 505ա¹։ Աչոտայ Բագրատունւոյ։ — Թղ· 505բ²։ Յովհաննու Զմչկիկի)։ — Թղ· 506ա¹։ Սբհ· Եղիկոնիդեայ եւ Մարութայի։ — Թղ· 506բ²։ Խահակեայ· Սուրբ հայրն մեր Խահակ էր ի Հռոմայ յարեւելից յաչխարհէն, հայ ազգաւ եւ գնաց ի Կ· Պաւլիս առաջի Վաղէս թագաւորին»· (Թղ· 507ա²։ Երեմիայ զօրականին։ — Թղ· 508ա¹։ Յուստինոսի։ — Թղ· 508ա²։ Գիւտ նչխարաց Թադէոսի եւ Սանդխտոյ)։ — Թղ· 510ա¹։ Թեկղի եւ Մարիամու։ — Թղ· 510բ²։ Պետրոսի, Պաւղոսի, Անդրիասի եւ Դիոնեսիոսի վկայից եւ Քրիստոնեայ կուսին· (Թղ· 511ա¹։ Կոտորելոցն ի Հայս ի Թուրքաց)։ — Թղ· 512ա¹։ Մովսէսի խափչիկի եւ ապա՝ Դորոթէոսի եպիսկոպոսին։ — Թղ· 512բ²։ Լուկիանոսի եւ չորից մանկանց (եւ ապա՝ Աստիոսի եւ յետոյ՝ Մարկոսի եւ Մոկիանոսի)։ — Թղ· 513բ²։ Մեսրոպիանոսի հայրապետին։ — Թղ· 514բ²։ Փիլիմոնի Առաքելոյն։ — Թղ· 515բ¹։ Կիւրղի եւ մաւր նորա Աննայի։*

11· *Թղ· 516բ²—550բ²։ «Մարգացի Ա· եւ Յունիսի Է· Վարք երանելոյն Սուքիոսի անապատաւորի»· (Սբց· կուսանացն Սաւսաննայ եւ Շուշանայ)։ — Թղ· 517բ¹։ Թէոդորոսի սաորատեղւոյն Արակլացւոյն։ — Թղ· 519բ²։ Աղեքսանդրոսի եւ սբհ· Անտոնինեայ· (Թղ· 520ա¹։ Պեղիդիայ պոռնկի)։ — Թղ· 520բ²։ Ողբիանոսի· (Թղ· 521ա²։ Բարչամենայ· Ակակիոսի)։ — Թղ· 521բ¹։ Բառնաբայ Առ·։ (Թղ· 522ա²։ Եւստաքէոսի Առ·)։ — Թղ· 522բ¹։ Ոնոփրիոսի։ — Թղ· 523բ¹։ Տիմոթէի քհ·ի։ (Թղ· 524ա¹։ Ակիւղինեայ կուսին)։ — Թղ· 524ա²։ Քրիստափորի Շանագլխոյ։ — Թղ· 525բ¹։ Թէոփանոսի եւ ամուսնոյն Պեսիմի։ — Թղ· 526բ¹։ Կիրակէի եւ Ուրբաթու։ — Թղ· 527բ²։ Եղիսէի մգ·։ — Թղ· 529բ²։ Դուլայի եւ Վռնիփատոսի։ — Թղ· 531ա¹։ Յովսէփայ նոր վկային։ — Թղ· 531բ²։ Սանէէլի, Մանուէլի եւ Իսմայէլի եւ Զոսիմոսի· (Թղ· 532բ¹։ Մարկոսի եւ Մոկիանոսի)։ — Թղ· 532բ²։ Յուլիանոսի։ — Թղ· 534ա¹։ Թէոդորոսի աբեղային։ — Թղ· 535ա¹։ Ղեւոնդեայ եւ Բ· ընկերացն· (Թղ· 535բ¹։ Ստեփանոսի Սեբաստացւոյն)։ — Թղ· 536բ¹։ Տայասայ պոռնկի։ — Թղ· 537բ¹։ Փեփրոնիեայ։ — Թղ· 538բ²։ Շիղայի եւ Սիւղիանոսի։ — Թղ· 539բ²։ Զենոնի եւ Զինեայ։ — Թղ· 540բ¹։ Եւստաքէոսի եւն։ — Թղ· 541ա²։ Պետրոսի եւ Պաւղոսի Առաքելոցն։ — Թղ· 543ա²։ Բժ·ան Առաքելոցն։ — Թղ· 545ա²։ Կոզմայի եւ Դամիանոսի· (Թղ· 545բ²։ Կոյինդոսի)։ — Թղ· 546ա¹։ Գիւտ տփին կլխադրին Մարիամու Ս· Աստուածածնին։ — Թղ· 547ա²։ Բիանաբիոսի եւ Սիւղիանոսի· (Թղ· 547բ¹։ Խոսրովու Գանձակեցւոյ)։ — Թղ· 548ա¹։ Սիգնիոսի եւ Բաբելայ հայրապետին։ — Թղ· 549ա¹։ Յակինթոսի· (Թղ· 549բ¹։ Եւստաքէոսի Անկիւրացւոյն)։ — Թղ· 549բ²։ Սբհ· Մակրինեայ)։ — Թղ· 549բ²։ Ս(է)րապիոնի· (ապա՝ Պրոկղի եւ Իլարիոնի։ — Թղ· 550ա²։ Պերիգրինոյ եւն)։*

12· *Թղ· 550բ²—585բ²։ «Հրոտից Ա· եւ Յուլիսի Է։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Պրոկոպոսի»։ — Թղ· 551բ²։ Դաւթի եւ Ռոմանոսի։ — Թղ· 553բ²։ Թումասու եպ·ի Ընկուղեաց (sic)։ — Թղ· 554բ²։ Սբհ· Ագնասիայ· (Թղ· 555ա¹։ Նոր վկայից Մելքիսէթի եւ*

կարապետի, հմմտ· Հայոց նոր վկաները, էջ 198): — *Թղ· 556ա*[1]: *Տաւն է ծննդեան Յովհաննու կարապետին*: — *Թղ· 557բ*[1]: *Առաքելոսի բժշկին· (Թղ· 558ա*[1]: *Ոչ· վկայիցն*): — *Թղ· 558բ*[1]: *Արդիմէդի*: — *Թղ· 560ա*[1]: *Բագարատայ*: — *Թղ· 563ա*[2]: *Յուղիտայ եւ Կիրակոսի*: — *Թղ· 564ա*[1]: *Կապրի եւ Պատէմոնիէի եւ Ագեքսանդրի· (Թղ· 564բ*[2]: *Մարիամու Մագդաղինացւոյն*): — *Թղ· 564բ*[2]: *Աթանագինեայ եպ·ի եւ Ժ· աշակերտացն*: — *Թղ· 566ա*[1]: *Մարիաննեայ կուսին*: — *Թղ· 566բ*[2]: *Հաւրն Դիոսի· (Թղ· 567ա*[2]: *Ագաթնոյն Աստուծոյ [Ուլինպիայ]*): — *Թղ· 567բ*[1]: *Մարթայի մաւրն Սիմ· Սիւնակեցւոյն*): — *Թղ· 567բ*[1]: *Թէողորոսի Կիւրենոյ եպ·ի (Թղ· 568ա*[2]: *Սբ· Պրակսեայ [Եւպրակսեայ]*: — *Թղ· 568բ*[1] *Աղուաչ Սիմէոնի եւ Յո(վ)հաննու*: — *Թղ· 570ա*[2]: *Գեբանդէտոյ· (Թղ· 571ա*[1]: *Ապողոնէոսի*): — *Թղ· 571ա*[1]: *Փոկասու եպ·ի· (Թղ· 571բ*[2]: *Քրիստոնեայ*): — *Թղ· 572ա*[1]: *Ստեփաննոսի Հայրապետին (Սիւնեաց)· (Թղ· 572բ*[2]: *Կինդոսի քհ·ի*): — *Թղ· 573ա*[1]: *Յովակիմայ եւ Աննայի ծնաւղայ Ս· Կուսին Մարիամու Աստուածածնին· (Թղ· 573ա*[2]: *Սբհ· Լուկիայ*): — *Թղ· 573բ*[2]: *Երմողայ քհ·ի· (եւ Պանդալիոնի*): — *Թղ· 574ա*[1]: *Կալինիկոսի, Թէոդորիտեայ եւ որդւոցն*: — *Թղ· 575բ*[1]: *Գոհարինեանց (հմմտ· Հայոց նոր վկաները, էջ* 12): — *Թղ· 576բ*[1]: *Տիտոսի Առ·*: — *Թղ· 577ա*[2]: *Գրիգորիսեանց եւ Պետրոսի*: — *Թղ· 579ա*[1]: *Ղեւոնդ(է)անց քհ·ից*: — *Թղ· 580բ*[1]: *Մակարայեցւոցն, Եղիազարու քհ·ի եւ Շամունեա(յ)*: — *Թղ· 581բ*[2]: *Գիւտ Նչխարացն Ս· Ստ·ի Նախավկային*: — *Թղ· 582բ*[1]: *Հաւրն Դաղմատիոսի*: — *Թղ· 583բ*[1]: *Սոփեա(յ) եւ երից դստերացն Պիստոսի, Ելպիսի եւ Ագապի*: — *Թղ· 584բ*[1]: *Տաւն է Տապանակին (Թղ· 585բ*[1]: *Ներսէսի Շնորհալւոյ*):

13· *Թղ· 586ա*[1]—*603ա*[2]: «*Աւելեացի Ա· եւ Աւգոստոսի Զ· Տաւն է Այլակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ*: — *Թղ· 587ա*[1]: *Նահատակութիւն Ս· Վարդանանցն ի պատերազմ(ի)ն Պարսից*: — *Թղ· 589բ*[1]: *Դոմիտիանոսի ճգ· (Թղ· 590ա*[1]: *Մարիանոսի [Անարպաբայ]*): — *Թղ· 590բ*[1]: *Անտոնինոսի եւ Մեռոնայ եպ·ի*: — *Թղ· 591բ*[1]: «*Պատմութիւն Յովասափայ եւ Բարաղամու*»: — *Թղ· 603ա*[1]: (*Կայ Թարգմանչին յիշատակարանութիւնը*): — *Հմմտ· Թ·* 7, 10, 437, 695, 696, 1035 *եւ* 1036 *Յայտաւուրքները*:

Բ· Ուրիշ մասեր: *Զեւը պահելու համար կը դնենք «Ուրիշ մասեր»էն միայն հետեւեալները, միւսները տեսնել վերը՝ բնագրին մէջ*:

1· *Թղ· 146բ*[2]: «*Սրբոց Վարդապետաց ասացեալ ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոց: Կաթուղիկէ Եկեղեցի սուրբ երկինք ի յերկրի հաստատեցաւ ամենայն զարդուքն իւրովք*»:

2· *Թղ· 161ա*[1]: «*Պատճառ յաղագս երկնայնոց դասուց թէ որպիսի՞ են փառաբանութիւնք նոցա եւ ո՞յք են առաջինք միջինք եւ վերջինք: Իսկական էութիւնն եւ գերբուն աստուածութիւնն*:

3· *Թղ· 162ա*[1]: «*Տեառն Ներսէսի ասացեալ մաղթանք առ հրեշտակապետքն Գաբրիէլ եւ Միքայէլ եւ առ ամենայն զաւրան երկնայնոց: Արդ պաղատիմք առ հողեղէնդ մեք տկարքս եւ հողեղէնքս*»:

4· *Թղ· 350բ*[1]: «*Յայսմաւուրք վկայաբանութիւն սրբոյն Աւագու նոր վկային Քրիստոսի Աստուծոյ: Անքննելի են խորք իմաստից Աստուծոյ եւ անհնարելի դատաստանք նորա*»· *Հմմտ· Յ· Մանանդեան եւ Հ· Աճառեան, Հայոց նոր վկաները, Վաղարշապատ* 1903, *էջ* 152 (*ուր կարելի է տեսնել Յայսմաւուրքներու մէջ յիշուած հայ նոր վկաները· Հոս քանի մը հատ նշանակեցինք*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Գլխաւորը Թղ· 603ա[2]—*604ա*[1]: «*Փառք համագոյ համապատիւ միասնական սուրբ երրորդութեան եւ միաստուածութեան Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ ամէն: Որ ետ կարողութիւն տկար եւ մեղսամած անձինս ՔՍտեփաննոս իրիցու հասանել յաւարտ յայսմաւուրացս ի թվին Հայոց ՌՀԷ (1628) ամին ի թագաւորութեան Պարսից Շահապասին եւ ի հայրապետութեան Տեառն Մովսէսին ի Շոշ քաղաքն Ասպահան, ընդ հովանեաւ սուրբ Հրեշտակապետին, ի խնդրոյ բարեմիտ եւ հեզահոգի, քրիստոսասէր եւ երկիւղած առն Գաւրիէլ: Զոր յաժար կամաւք եւ եռափափաք տենչմամբ ըստ սրտին իւրոյ ետ գրել զվկայութիւնս սրբոցն Աստուծոյ հնոց եւ նորոց ըստ տէրունեան բանին, որ ասէ երանի այնոցիկ որ ունիցի զաւակ Սիոն, որ է եկեղեցի եւ ընդանի յերուսաղէմ: Զայս լուեալ աստուածասէրն եւ բարեմիտն Գաւրիէլ ետ գրել զայսմաւուրք, որ է պայծառութիւն սուրբ եկեղեցւոյն ի վայելուչ մանկանց Սիոնի: Ցիշատակ բարի հոգոյ իւրոյ եւ ծնողացն Մարգարէ, Յանրէկէ եւ հօրեղբարցն Յովանիսի, Առաքելին, Բաղչին, Մուքէլին, հաւրքեւրանցն Յանաղէ, Գուլբստանին, Գուլբահարին, հաւրեղբօրորդոյն Մայնազարին, Զաքարիէ: Եւ պատուն Գաւութին· Նուրվալէ, կողակցացն՝ Թէկղէ, Փաշարէկէ· յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ յիշողդ արժանի լինիք տեսոյն Քրիստոսի եւ յերկնից արքայութեանս· ամէն:*

Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զԴաւիթն եւ զՅայրն իւր Մարգարէն եւ զմայրն Յանրէկի, զտեարքն իւրեանց Սղմէրն, Աչայիփխանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի իւր միւսանգամ գալստեանն ամէն:

Դարձեալ վերստին յիշեցէք ի սուրբ յաղաւթս ձեր զբարեմիտ Դաւիթն եւ կողակիցն իւր Դիրվանդէն, զսաեերքն Թագուհի, Մարիամն, Հռիփսիմէն, Զեբեթէն. Սուղումէն. եւ որդիքն Ստեփաննոսն եւ Մարգարն (այս քանի մը անունները աւելի զօրաւոր մելանով եւ քիչ մը տարբեր գրերով) յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեաց, պարգեւեսցէ ձեզ յիշողացդ զերկնից արքայութիւնն ամէն:

Վերստին յիշեցէք (անունը ջնջուած) անն, որ բազում անգամ յորդորեաց ի գրումըն այսմաւուրիս երթեւեկ առնելով ընդ մեզ վասն փութով կատարելոյ գրոցս եւ վարձն ի Քրիստոսէ առցէ:

Դարձեալ յիշեցէք ի սուրբ յաղաւթս ձեր զքՍտեփաննոս երէցս, որ զայսմաւուրս գրեաց եւ զաշակերտն իմ զՍիմէոն քահանայն, որ ժ. տետր գրոցս նա գրեաց եւ զհայրն իմ Մարտիրոս քահանայն եւ մայրն իմ Թանակն, բերան մի Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեր մեզքն Թողցէ եւ յերկնից արքայութեան հաղորդ արասցէ զձեզ եւ զձեր ննջեցեալսն ամէն:

Արդ յերեսս անկեալ աղաչեմ զձեզ, ով պատուական հարք եւ եղբարք, յորժամ հանդիպիք տեսութեան գրոյս կարդալով կամ աւրինակելով, զաւելն բառնայք եւ զպակասն լնուք սղալանաց եւ խոչորութեան գրոյս անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս էր:

Այլ եւ հանգիստն հրեղինաց եւ հողեղինաց Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս հանգուսցէ զայս անուանքս, որ յայսմաւուր գրոցս աստ յիշատակեցաք եւ գրեցաք զհոգիս սոցայ, դասեսցէ ի դասն յաջակողմեան ի խորանն երանաւէտ, ի կաճառս սրբոց եւ արդարոց 'ի խումբս մարգարէից եւ առաքելոց, ի ջոկս մարտիրոսաց եւ ճգնաւորաց եւ սրբոց կուսանաց, ուր անճառ ցնծութիւն է եւ անտրտում ուրախութիւն, ուր յարազուարճ ցնծան արդարքն եւ մշտնջենաւոր բերկրին ընտրեալք. անդ պարէ եւ դասաւորէ զհոգիս սոցայ: Մանաւանդ ստացողի գրոյս Դաւթին եւ ծնաւղացն Մարգարէ, Ֆանրէկէ, եւ ամենայն արեան մերձաւորացն ամէն, եղիցի, եղիցի:

Դարձեալ յիշեցէք զսուրբ Աստուածածնի միաբան քահանայքն զտէր Աւագն, զտէր Պետրոսն, զտէր Ֆաչատուրն, զտէր Մարտիրոսն (անուն մը ջընջուած) զոր Տէր Աստուած անփորձ եւ անսասան պահեսցէ, եւ մշակ առանց ամօթոյ, հաստատուն ի սուրբ եկեղեցի: Եւ յետ ելանելոյ կենցաղոյս յերկնից արքայութեան արժանի արասցէ ընդ Մելքիսեթեկի եւ ընդ Ահարոնի, պարէ եւ դասաւորէ զսոսա ամէն: Հայր մեր»:

2· Թղ· 604ա[1]: «Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԴաւութն եւ իւր մաւրեղբարքն Ասպանդիարն, Միրզէն, Աարանն, Ծատուրն· Մուրատխանն· յիշեցէք եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանգամ գալստեանն, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զնորաչինկու զնորընծայ ժամհարն Յակորն եւ զմատաղատունկ (անուն մը ջնջուած) եւ զնաթեա ապիրատ (անուն մը կարելի չէ կարդալ) ամիր Սարգիսս եւ դուք յիշեալ լինջիք ի Քրիստոսէ որ ընդ Հօր եւ ընդ Որդւոյ անզրաւ աւրհնարանեալ յաւիտեանս ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս սուրբ Աստուածածնի միաբան քահանայքս զտէր Աւետիսն, զտէր Յուսէփն, զտէր ըՍտեփաննոսն եւ զմիւս Աւետիսն, տէր Առաքելն եւ ըզ(անունը ջնջուած) Աստուած զիւրեանքն անփորձ եւ անսասան պահեսցէ ամէն: Թվ. Ռճի Յուլիսի ԻԳ գրվեցաւ:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զմահդասի Նազարն, զմահդասի եղնազարն որք յաւժար կամաւք եւ առատ ծախիւք եւ յոյժ փափաքելի տենչմամբ չինեցին զեկեղեցիս Նորաչինկու, տուն հոգւոյ իւրեանց եւ աղաւթանոց մեզ ժողովրդեանս, որ են այսոքիկ՝ առաջին մահդասի Ալթունն, Գրիգորն, Վէլի, Ատպանդիարն, Յոհաննն, Պետրոսն, Ծատուրն, Կիրակոսն, Մկրտիչն, Արղութէն, յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ կենդանեացն եւ հանգուցեալոցն եւ որ առատն է ի տուրս բարեաց ձեզ յիշողացդ եւ վերոգրեալոցս, որ ի սմայ, առ հասարակ ամենեցուն ողորմեսցի արքայութեան իւրում ամէն: Հայր մեր որ յերկ·»:

3· Գրեթէ բոլոր Վկայաբանութիւններու եւ կբեւոր բաժանումներու վերջաւորութեանը կցուած են մանր յիշատակագրութիւններ գրչէն կամ վերջէն ստացողներէ, որոնք երբեմն լուսանցքին վրայ կամ բնագրին մէջ իրենց անունը աւելցուցած են.

Ցիշենք քանի մը հատ.

Թղ· 8բ[2]: «Որ ողորմի ստացողի գրոցս Դաւթին եւ ծնողացն Մարգարէ, Ֆանրէկէ, եւ քրւերանցն Սրղմէրին, Աչայիփխանին, եւ մեղապարտ ըՍտեփանոս գծողիս, կարդացողաց եւ լսողացն առ հասարակ ամենեցուն»: — Թղ· 10բ[1]: «Որոյ աղօթիւք ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոցս Դաւթին եւ ծնողացն Մարգարէ եւ Ֆանրէկէ եւ հաւրեղբարցն Յովանիսին, Առաքելին, Բաղչին, Մուքէլին, որդոցն Մալնաղարին, Զաքարիէ եւ մեղապարտ ըՍտեփանոս գծողի»: Լուսացքի վրայ՝ «Եւ կողակցին Թիրվանդէ եւ որդոցն Ստեփաննոսին, եւ Մարգարին եւ դստերացն Զեբեդէ եւ Սուղումին»: — Թղ· 11բ[1]: «Ողորմեա ստացողի գրոցս Կուճրաթին, եւ որդոյն Սարատին եւ նորոգող տառիս: Մուլամին: Սէֆանին: եւ կողակից Նանայ: Կարդայցողիս եւ լուսող եւլ (°)»: — Թղ· 12բ[1]: «Ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոցս Դաւթին եւ ծնաւղացն Մարգարէ, Ֆանրէկէ, քրւերացն Սրղմէրին, Աչայիփխանին եւ մե-

պապարտս բՄտեփաննոս գծողին եւ կարգ·» ապա տարբեր գրով՝ «Մուլմին, Մուլամին» եւ լուսանցքին վրայ՝ մանր տառերով՝ «եւ կողակցին Թիրվանդ, եւ որդոյն Մտեփաննոսին, եւ Մարգարին եւ գաւերացն Ձէրէդ եւ Մուղումին»: — Թղ· 18ա²: «Որ ողորմի ստացողի սուրբ գրոցս Դաւթին եւ կողակցին իւրոյ Թիրվանդ եւ գաւերացն Թագուհ, Մարիամին, Ձէրեդ եւ Սուղումին եւ որդոյն Մտեփաննոսին եւ Մարգարին եւ բՄտեփաննոս գծողին ամէն»· տարբեր գրով՝ «Ուլջրթին(°) Մուլամին»: — Թղ· 31բ¹: «Որ ողորմի ստացողի գրոցս Դաւթին, եւ ծնաւղացն Մարգարէ, Խանբէկէ, հաւրեղբարցն Ցովանիսին, Առաքէլին, Բաղչին, Մուքէլին, որդոյն Մալնազարին, Ջաքարիային եւ մեղապարտ բՄտեփանոս գծողին»· լուսանցքին վրայ՝ «եւ կողակցին Թիրվանդէ եւ որդոյն Մտեփաննոսի եւ Մարգարին եւ գաւերացն Ձէրէդի եւ Սուղումին»: — Թղ· 149բ²: «Որ ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոյս Դաւուբին եւ կողակցին իւրոյ Թիրվանդէ· գաւերն Թագուհէ եւ բՄտեփանոս գծողիս եւ կարգացողաց եւ լս·»· լուսանցքի վրայ՝ տարբեր գրով՝ «Մուլամին»: — Թղ· 170ա¹: «Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոյս Դաւուբին եւ ծնողացն Մարգարէ, Խանբէկէ, եւ պապուն Դաւուբին, Նուրվալէ, կողակցացն Թէղէ, Փաշարէկէ եւ գծողի բՄտեփանոսին» (բոլոր յատուկ անուններըը մանր կամ փոքր գրերով կը սկսին· իր անունը կը գրէ բսաեփանոս»): Թղ· 187ա¹: «Մանաւանդ ստացողի գրոյս Դաւուբին եւ գծնողքն իւր Մարգարէն, Խանբէկի, եւ հաւրքբւերքն Խանաղէն, Գուլբստանն, Գուլբահարքն եւ գգծող սորա Մտեփաննոսն» եւ լուսանցքին վրայ՝ «Մարադին»: Իսկ վարի լուսանցքին վրայ չեղագիր «Ղազար Ցովհ· Ազազարեան»: — Թղ· 376բ²: «Ողորմի ստացողի գրոցս Դաւթին, եւ ծնաւղացն Մարգարէ, Խանբէկէ եւ պապուն Դաւթին, Նուրվալէ, եւ կողակցացն Թեկղէ, Փաշարէկէ, եւ մեղապար(տ) բսաեփանոս գծողիս եւ ծնաւղացն իմոց Մարտիրոս քահանային եւ Թանակին» եւն: — Թղ· 463ա¹: «Ցորոց փորձանաց փրկեսցէ եւ զմեզ Տէր Աստուած մեր, մանաւանդ զբստացող գրոցս· Դաւուբն եւ ծնօղքն Մարգարէին, Խանբէկի եւ հօրեղբայրքն Ցովանէսն, Առաքէլն, Բաղչէն, Մուքէլն եւ բՄտեփանոս գծողն կարգացողաց»· ապա վարի լուսանցքին վրայ՝ «եւ կողակցին իւրո(յ) Թիրվանդէ, եւ գաւերացն Թագուհէ, Հոիփսիմէ, Մարիամին, Ձէրէթէ ամէն» եւ տարբեր գրով՝ «Ուլջրթին(°) Մուլմին, Սրդին»: — Թղ· 564ա¹: «Ողորմի ստացողի գրոցս Դաւուբին եւ կողակցին իւրոյ Դիրվանդէ գաւերացն Թագուհէ, Մարիամին եւ մեղապարտ Սիմէոն գծողիս եւ վարր՝ Ուլջրթին(°) Մուլմին, Սրդին» (Մարգի°ն):

4· *Դաւարկ Թղթերուն վրայ բաներ մը գրուած ու աւրուած են եւ կան նաեւ անուններ· այսպէս Թղ· 604բ· Ես տէր Մտեփանոս գրեցի· — Ցիսուսի Քրիստոսի ծառայ Ցաչատուր վարդապետէ»: — «Տէր Ցուսէփ ծառայ Աստուծոյ» — կայ գրուբիւն մը, որ աւրուած է·կը կարդացուին քանի մը բառեր այսպէս «Թէ· կէղեցի· Քիւն·» եւն· ապա տարբեր գրով· «Ցիչատակ ինձ եւ ծնօղաց իմոց տէր Մխիթարին հաւրեղբաւր իմոյ տէր Սրապոնին քուերաց»· — Թղ· 603բ վարի լուսանցքին վրայ չեղագիր կայ «ի Հայր Վըրթանիսէ եւիզիւքճեան առաքելական մխոխնար ի Պարսս»: Առաջին Թղթին վրայ մարդ մը գծուած է՝ չատ տգեղ եւ ասդին անդին կան գրուբիւններ· կարելի է կարդալ, բայց կարեւոր բովանդակուբիւն չունին· կան սա անուններըը — ցիրցան — տէր Աւէտս· — Ես նորընծայ ժամարար Գրիգոր քաղեցի, — ես· ժամարար Պետրոսըս, ժամարար Ցովանէս» եւն: — Թղ· 3ա²: «Արդ յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք Տէր Գրիգորին: Տէր Գրիգորս աւրհնեցայ Տէրընդտէս կիրակի օրն Թվին ՌՃԺԳ ամն...»:

5· *Առաջին կողքին կաշիին վրայ վերի, արտաքին եւ վարի լուսանցքներուն վրայ տող մը գրոչմուած՝ գրուած է «Ցիչատակ է տառս վերջին նորոգող...» (տառեր կան ՀՀաստուած, որով կարելի չէ ստուգապէս կարդալ) որ հանգուցեալ է առ Քրիստոս, գարձեալ հանգուց (նորէն նոյն պատճառով կարելի չէ ընթեռնուլ):*

1038.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ԺԹ· դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 6: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 38 × 23: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 33·5 × 16·5: — ՏՈՂՔ՝ 62: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստատուն: — ԿԱՋՄ՝ չունի, հաստ թուղթի մէջ գրուած ու կարուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ, բայց պակասաւոր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, քէեւ փոքր, սակայն դիւրընթեռնելի: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉՔ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Տօնացոյց, թերի:

Թղ· 1ա: Տաւնք սրբոց վկայիցն Քրիստոսի ըստ Հռոմայեցւոցն ամսոց: Ցունուարի ի: Ա: Սրբոյն Բարսղի կեսարու եւ եղբօր

Գրիգորի Նիւսացւոյ եւ Եփրեմի : Սաղ· Ցիչեա, Տէր, գԴաւիթ : Ընթ· յԱռակաց Բերան խոնարհաց խաւսի։·· Յունվարի ի ե, Յայտնութիւն Ճրագալուցին : Յինն ժամու ժողովին ի հովանոցն եւ այս կանոն կատարի : Սաղմ· Իբ· Տէր հովուեսցէ ··»։

Թերի է· կը վերջանայ (Թղ· 6բ)։ «Աւգոստոսի ԼԱ· (սրբոցն Սոֆիայի եւ երից դստերացն) Սաղմ· ԽԴ· ըղխեսցէ սիրա իմ· կց· Տարցին Թագաւորի· ընթերց· յԱռակ· ի պատոյ արդարութեան բու» (մնացածը չկայ)։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, Թղ· 1ա· վերի լուսանցքին վրայ կայ սա դիտողութիւնը կամ ծանոթագրութիւնը՝ «կարի հին եւ փոքրագիր ճաչոցի միոյ Տօնացոյց ընդօրինակեալ»։

1039.

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՑ

Ի· ԴԱՐ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 35։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 36·5 × 24·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ պլազան, 30 × 17։ — ՏՈՂՔ՝ 39, բայց եւ պլազան, զի բանի մը գրութիւններ միասին կազմուած են։ — ՆԻՒԹ՝ բուղք հաստ։ — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի նոր եւ ադեկ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ։ — ԳԻՐ՝ բանի մը ձեռէ, շեղագիր, մանր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 4բ, 11բ, 15բ, 16ա—բ, 35բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ի· դար։ — ԳՐԻՉՔ՝ ամենամօր։ — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՝ (վենետիկ մասի մը)։ — ՏԷՐ՝ ամենամօր։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համմ· քնագիրը՝ վարը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է Վկայաբանութիւն սրբոց, որուն մէջ քանի մը վկաներու պատմութիւնը դրուած է քաղելով Ձեռագիրներէ։

Ա· 1· Թղ· 1ա։ «Ճառընտ· Վենետ· Ա· չկգ· Բ· չլը։ Բոլլ։ Բ· հատ· Մարտի էջ 376—390 եւ 736—740։ (Վկայաբանութիւն Ս· Ղոնկինոսի) Երանելի այրս այս Ղոնկինոս (Ղինկիանոս) էր յաւուրս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զինուորեալ հարիւրապետ»։

2· Թղ· 3ա։ «Վերնագիրը ճառին։ Վկայութիւն Ս· նահատակաց բազմաց արեւելեան որ կատարեցան վասն Քրիստոսի Սկիզբն· Զի՞րդ ժառեցայց մերձենալ տկարս զաւրութեամբ եւ տգէտս գիտութեամբ»։

Էջ մը, յաջորդ էջին սկիզբը՝ «Ձեռագրիս մէջ վերոյգրեալ հատուածն բաւական երկար կտոր մըն է եւ ի վախճանի յետագայ տողովս կը միանայ (տպ· Սոփ· հտ· Ի· էջ 55)։ «Որում եղեն նաւակատիք ի հատանել ճաչոցն արգելականաց։ Ո՛վ քանի ցանկալի է տաճարն որ չինեցաւ, եւ որ ի կարգին»։ Յաջորդ էջին մէջ դրուած է «վերջ ճառին»։ (Ակնարկուած Սոփերքը նոյն չարքին Ի·րդ հատորն է՝ Պատմութիւն վարուց Ս· Շմաւոնի եպիսկոպոսի եւ ճառ ի վկայսն արեւելից, Վենետիկ 1854)։

3· Թղ· 5ա։ «Վկայաբանութիւն սրբոցն Մինայի, երմոգինէ եւ Դրաբոսի։ Աթանասի ասացեալ։ Քրիստոսի չնորհացն յաճախեցմանն եւ յեկեղեցեաց բազմանալն։ Ի մահուան խափանիլն»։

Կը կցուին երեք սքանչելիքներ· վերջը (Թղ· 11ա)· «Ողորմեա ստացողի սորա գրչի եւ անպիտան կարգաւորի եւ Պապանուան՝ Հայրապետիս, որ զօրինակն իր եա»։

4· Թղ· 12ա։ «Վկայութիւն սրբոյն Միռինոս քահանայի եւ վկայի։ Յերրորդում ամի անթիպատութեան Անտիպատրոսի յաշխարհին Աքայեցւոց լինէր հալածումն մեծ»։

Մինչեւ հոս եղած կտորները երեք տեսակ ու երեք ձեւ թղթով եւ երեք տարբեր գրերով են։

Բ· 1· Թղ· 17ա։ «Վկայաբանութիւն Բաբելայ եպիսկոպոսի եւ երից մանկանցն։ Եկեալ ի քաղաքն Անտիոքացւոց Նոմերիանոս թագաւորն»։

2· Թղ· 20ա։ «Վկայաբանութիւն սրբոց Բաբելայ եւ որք ընդ նմա կատարեցան վկայք ի Նիկոմիդացւոց քաղաքին ուխտուն եւ չորից մանկանցն։ Մաքսիմիանոս թագաւոր մտեալ ի քաղաքն Նիկոմիդիա զոհեաց Ապողոնի»։

3· Թղ· 22բ։ «Վկայաբանութիւն սրբոյն Սեւերիանոսի որ վկայեաց ի Սեբաստացւոց քաղաքին։ Յետ մրցանաց եւ նահատակութեան սրբոց քառասուն վկայիցն Սեբաստացւոց մայրաքաղաքին»։

4· Թղ· 26ա։ «Վկայաբանութիւն սրբոյն Թէոփիլոսի եւ Պատրոնիկէի կնոջ նորա եւն։

Աստւերիս բղեաչխ Եւրոպի զկեցեալ զդէնս սատանայի եւ մոլեալ ինքն ի պաշտօն կռոցն»:

5· Թղ· 28ա: «*Վկայութիւն Երանելոյն Երենիոսի հետեւողի առաքելոցն: Սքանչելի էր յայնմ ժամանակի Երենիոս Երանելի ըստ անուան իւրում*»: (Թղ· 29ա կը յիշէ Երենիոսի պրուիթիաններբ):

6· Թղ· 29բ: «*Վկայաբանութիւն սրբոյն Աթանագինեայ եպիսկոպոսի, որ կատարի յիշատակ նորա ի յուլիսի ամսոյ ԻԲ: Սուրբս այս Աթանագինէս եղեալ ի քրիստոնեայ ծնողաց, յեպիկացւոց գաւառին*»: Վերջը (Թղ· 35ա) կայ՝ «...*Թողութիւն մեզաց հայցեցէք: Տէր Զաքարիա քահանային Լովա քաղաքին եւ ամուսնոյն իւրոյ եւ զաւակաց եւ ննջեցեալ ծնողաց իւրոց եւ ննջեցող կեանցանս նոցա*»:

Սեւերիանոսի վկայաբանութեան մէջ տողերու վրայ գրուած է նաեւ լատիներէն, կատարուած է Բոլլանդական հրատարակութիւնը Գ· Սեպտ· էջ 360—362:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան, համմա· վերը:

1040.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

ԺԵ—ԺԶ՝ ԴԱՐ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 60: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 37 × 23: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 29 × 8·5 × 8·5 = 17: — ՏՈՂՔ՝ 33: — Նիւթ՝ մագաղաթ բխորակ, հաստ եւ հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ չունի, խաւաֆարտի մէջ առնուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թերի, թէեւ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 1ա տեղ ձգուած գծելու համար, ապա անհարակ ձեռ մը գծած սկուտեղ մը եւ վրան դրած ցովհանընէս Մկըրտիչի գլուխը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ տե՛ս խորանիք: — ԴԱՏԱՐԿ՝ չունի: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԵ—ԺԶ՝ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Խօճայ Լաթիֆ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 15բ[1], 20բ[1] եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Յայսմաւուրք, թերի· ուր կան միայն հետեւեալ վկայաբանութիւնները: Թղ· 1ա· [1]—[2] կը սկսի «*Նաւասարդի Ա· եւ Օգոստոսի ԺԱ· Պատմութիւն վանից Գլակայ սուրբ կարապետին եւ պլխոյն Յօհաննու: Յորժամ լուսաւորեաց սուրբն Գրիգոր զՀայս եւ պխոպացեալ Տրդատ վերստին նորոգեաց ի մարզկային ձեւ ի կերպարանս*»:

Թղ· 3բ[1]: «*Անիկտոսի եւ Փոտինոսի· (Լօրենտիոսի, Քսեստոսի եւ Պօղիոսի)*»: — Թղ· 5ա[1]: *Մարկեղոսի եպ·ի· Հեմեայ· Պելիքեայ· (Մարթինի եւ Սքանչելեացն Ընորատու)*»: — Թղ· 6ա[1]: *Իլման Միածնին ի վաղարշապատ· (Ուրսիկինոսի)*»: — Թղ· 7ա[1]: *Տօն է փոխման ամենօրհնեալ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին*»: — Թղ· 10ա[2]: *Յիշատակ պատկերին Քրիստոսին, որ ի դաստառակին*»: — Թղ· 12ա[2]: *Միւռոնայ քահանային· (երկուց եղբարցն Յորոսի եւ Փլորոսի, Դոմեւտիանոսի բժիշկին)*»: — Թղ· 13բ[2]: *Ստեփանոսի Ուղնեցւոյն*»: — Թղ· 15բ[2]: *Աւովմեանց*»: — Թղ· 16բ[2]: *Վասայի եւ Գ· որդւոցն· (Սուրբ պատկերին Աստուածամօրն*»: — Թղ· 18ա[2]: *Ագաթոնիկոսի եւ Յուստինոսի, Սամուէլի մարգարէին*»: — Թղ· 20բ[2]: *Թումայի առաքելոյն*»: — Թղ· 22ա[2]: *Երինոսի եպիսկոպոսին (Լեւերտիոսի, ապա՝ Փոտինեայ)*»: — Թղ· 23ա[2]: *Դանիէլի մարգարէին*»: — Թղ· 24բ[1]: *Արուդիմոսի· (Ցայսմաւուրս ոչն է սուրբ Աստուածածնին)*»: — Թղ· 26ա[1]: *Անդրիանոսի եւ կնոջ նորա Անաթոլայ*»: — Թղ· 27բ[1]: *Սիւքիասեանց*»: — Թղ· 29բ[1]: *Սարաւինիկոսի, Փիլիպպոսի, Եւտիքիանոսի· (Ընեսիմայ, այլ ոչ՝ աչակերտին Պօղոսի, ապա՝ Անտիոքայ բժիշկին)*»: — Թղ· 30բ[1]: *Գլխատման Յովհաննու*»: — Թղ· 32բ[2]: *Վելինդոսի եպիսկոպոսին· — (Տատիանոսի, ապա՝ Տիմոթէոսի)*»: — Թղ· 33բ[2]: «*Գիւտ գլխոյ ամենօրհնեալ Աստուածածնին (Թ· 10, Ա· 13)*»: — Թղ· 35բ[2]: *Յեսուայ՝ որդւոյ Նաւեայ· (Սիմ· Սիւնակեցւոյ)*»: — Թղ· 37բ[1]: *Մամասայ (Յոհաննու պահեցողին)*»: — Թղ· 38բ[1]: *Անթիմոսի եպիսկոպոսին, (Աթանասի եպիսկոպոսին, ծառայիցն Յանթուխի, սքանչելիք ի Պամփիւլիայ, ապա՝ սքանչելիք Գ· ամօք յառաջ քան զժողովն Քաղկեդոնի)*»: — Թղ· 40ա[1]: *Բաբելայ հայրապետին· (Թէոդորոսի, Ղուկիանոսի, Ամիանոսի եւ Յուլիանոսի)*»: — Թղ· 41ա[1]: *Ի· կուսանացն· Զաքարիայ՝ հօրն Յովհաննու Մկրտչի)*»: — Թղ· 42ա[2]: *Երմոնեայ·*

(ԺԳ· *մարտիրոսացն, ապա՝ ԵՒ կուսացն*)։ — *Թղ·* 43*ա*²։ *Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն*։ — *Թղ·* 46*ա*²։ *Ծննդեան Ս· Կուսին*։ — *Թղ·* 48*բ*¹։ *Սահակայ Պարթեւի*։

2· *Թղ·* 50*ա*¹։ «*Հոռի Ա· եւ Սեպտ· Ժ· Վկայաբանութիւն սրբոց կուսանացն Մինադորայ եւ Մինփորոզորայ եւ Մինփոտորայ·* (*Բասիլիդեայ· ապա՝ Պօղոսի եպիսկոպոսին*)։

Թղ· 51*ա*²։ *Մանուչակայ·* (*Ռոմիլոսի, ապա՝ Դիոդորայ եւ Դիդիմայ, ապա՝ Սողոնի, ապա՝ Եփսիքոսի*)։ — *Թղ·* 52*ա*²։ *Ապտոսիմոսի եպիսկոպոսին*։ (*Ապա՝ Սեւերիանոսի Սեբաստացւոյն*)։ — *Թղ·* 54*բ*¹։ *Նաւակատիք սուրբ Խաչին տօնին եւ յարութեան եւ Գողգոթային·* (*Յովհաննու Ոսկեբերանին*)։ — *Թղ·* 56*բ*²։ *Խաչվերաց է եւ տօն սուրբ Խաչին*»։ — *Թղ·* 58*ա*²։ *Նիկիտասայ* (*Եւփիմեայ կուսին, ապա՝ Կուռնելիայ, ապա՝ «Մարտիրոսացն որպ կատարեցան ի Մահմետոյ ի ձկ թուականիս Հայոց*»։ — *Թղ·* 59*բ*²։ *Թէոդորայ, որ կը ծնայ Թերի*։ *Այսքան*։

Յիշատակագրութիւնք· գլխաւորը կը պակսի, որ վերջը դրուած պիտի ըլլար, այժմ իւրաքանչիւր Վկայաբանութեան եւերը կցուած է փոքրիկ յիշատակագրութիւն մը գ· օ· Թղ· 15*բ*¹։ «*Ողորմիս Քրիստոս Աստուած ստացողի գրոցս խոճայ Լատիֆին, հօրն Մարտիրոսին եւ մօրն Խումարին*»։ — *Թղ·* 20*բ*¹։ «*Փրկեսցէ զմեզ Քրիստոս որդին Աստուծոյ մանաւանդ ստացողի գրոցս խոճայ Լատիֆին հօրն Մարտիրոսին եւ մօրն Խումարին*» եւն եւն։

1041.

ՏԱՂԱՐԱՆ-ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Ի· ԴԱՐ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 550։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 37 × 26։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ շատ պլպագաւ, ընդհ· 32 × 10։ — ՏՈՂՔ՝ չէ կարելի թիւ տալ, շատ պլպագաւ։ — ԹԵՐԹՔ՝ չունի, առանձին թուղթեր, միայն երբեմն զոյգ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ շատ բարակ եւ տկար։ — ԿԱԶՄ՝ չունի, դրուած է կիսալաթ երկու հաստ խաւաֆարտերու մէջ։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր։ — ԳԻՐ՝ շեղագիր, փոքր, բայց հասելի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, երբեմն մանուշակագոյն թանաքով։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ գրեթէ ամէն թղթի կռնակը։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ արտագրութեան ի· դար։ — ԳՐԻՉՔ՝ Հրաչեայ Աճառեան եւ իր կինը։ — ՏԵՂԻ՝ էջմիածին եւ Թաւրիզ։ — ՏԷՐ՝ գրիչը։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Պր· Աճառեան տուած է Հ· Ն· Ակինեանին՝ Վիեն· Մխիթարեան Մատենադարանին համար։

Մատեանս է Տաղարան–Գանձարան (*անանուն*) *հաւաքեալ յայլեւայլ ձեռագրաց* (*մանաւանդ Դվ·* 43*է*) *ի Հրաչեայ Աճառեանէ յէջմիածին եւ ի Թաւրիզ։ Դժբախտաբար չէ տրուած Ձեռագիրներու համառօտութիւններու բանալին*։

1· *Թղ·* 1*ա*։ ա· «*Հրեշտակաց եւ հրեշտակապետաց։ Մեղեդի։ Գովեստ բերկրանաց քաղցրաձայնեալ երգեմք· Ձեզ հրեշտակապետք եւ հրեշտակաց գումարք*»։ *Յորդորակ։* «*Զօրք երկնային գուարթնոց դասք հրեշտակաց անմարմնոց*» (*Սկզբնատառք տողերու*) «Գրիգոր Զօրավա՞ր»։

բ· *Թղ·* 2*ա*։ «*Այլ դանձ հրեշտակապետաց ի Յովհաննէս Թլկուրանցոյ։ Ցոյժ փառատրելի, ցաւէտ գովելի*»։ — գ· *Թղ·* 4*ա*։ «*Յորդորակ հրեշտակապետաց դանձի։ Արդ պաղատիմք առ հոգեղէնսդ։ Ցոյժ մեք տկարքս եւ հոգեղէնք*», *ի «Ստեփանոսէ»*։ — դ· *Թղ·* 5*ա*։ «*Հրեշտակապետաց կիրակի աւուրն։ Գոյից արարչին բնաւից արքային*»· «Գրիգոր»։ — ե· *Թղ·* 6*ա*։ «*Հրեշտակապետաց կիրակէի աւուրն· Տաղ Յարութեան։ Գոչէր հրեշտակն առ վիմին, վասն յարութեան Քրիստոսին*», «Գրիգոր»։ — զ· *Թղ·* 7*ա*։ «*Հրեշտակապետացն կիրակէի աւուրն Տաղ յարութեան։ Միաշաբաթ օր հանգստեան· կանայք եկին ի դերեզման*»։

2· *Թղ·* 8*ա*։ ա· «*Դանձ Յովհաննու Ոսկեբերանին։ Օրհնեմք զքեզ Տէրդ ամենայնի, Հայր եւ Ծնօղ Որդւոյն Միածնի*»։ «Առաքել»։ — բ· *Թղ·* 10*ա*։ «*Տաղ Յովհաննու Ոսկեբերանին։ Խորհրդոցն աստուածային, խորհրդապետ անճառ բանին*»։ — գ· *Թղ·* 11*ա*։ «*Յովհաննու Ոսկեբերանին։ Ի յորովայնէ ընտրեալ, ի յորովայնէ, ճգնութեամբ Փրկչին հետեւեալ ճգնութեամբ*»· «Ատոմերէց»։

3· *Թղ·* 13*ա*։ ա· «*Ծննդեան սուրբ Աստուածածնին եւ Ծնօղաց Նորին* (*Յովակիմայ եւ Աննայի*) *Գոյին անեղի, գոյին անմահի*»· «Գրիգոր»։ — բ· *Թղ·* 15*ա*։ «*Ծննդեան սուրբ Աստուածածնի ի Գրիգոր Աճառապեցոյ։ Այսօր պարզօղին ղերկինս, կոյս*

յերկրի աթոռ կոչմի»: — գ· Թղ· 16ա: «*Մննդեան սուրբ Աստուածածնին· Տաղ ի Գրիգոր Աճառարգեցոյ· Ցօր նաւակատեաց նորոյ մեծի տաճարիդ, եւ ի հարսանեաց խորհուրդ անչաղախ կուսից*»:

4· Թղ· 17ա: «*Գանձ երկոտասան Առաքելոցն: Յերկինից խոնարհեալ լոյս յինէն ծագեալ*»: «Յովհաննէս»:

բ· Թղ· 19ա: «*Գանձ ԺԲ· Առաքելոց: Եկայք զուարճացեալ պայծառասցուք ոտնիւս, բարւոնեաց մերոց աչակերտեալ մանկունք*»: «Ներսէս Շնորհալի»: — գ· Թղ· «*Գանձ յարութեան յաւուր կիրակէի ԺԲ· Առաքելոցն· Տիւ տնչալի եղեւ բերկրական, ի խոր քնոյ ժամ պիչերական*»: [գուցէ] «Խաչատուր»: — դ· Թղ· 21ա: «*Տաղ յարութեան յաւուր կիրակէի ԺԲ· առաքելոց: Ցայնժամ սիրով տիրական, լցեալ կանանց խնդութեամբ*»: — ե· Թղ· 22ա: «*Տաղ յարութեան յաւուր կիրակէին ԺԲ· Առաքելոց: Ցովսէփ Արամաթացին առ Պիղատոս Պոնտացին*»:

5· Թղ· 23ա: ա· «*Գանձ Նիկողայոսի Հայրապետին: Գաւազան ծաղկեալ զեղաչէն փայլեալ*»: «Գրիգոր»:

բ· Թղ· 24ա: «*Տաղ սրբոյն Նիկողայոսի: Աստուած անճառ սուրբ թագաւոր, ամենազօր եւ երկնաւոր*»:

6· Թղ· 25ա: ա· «*Գանձ սրբոց Հայրապետաց աստուածաբանից: Վայելէ քոյին վառեալ աթոռին*»:

բ· Թղ· 27ա: «*Տաղ Հայրապետաց: Այսօր մայր Սիոն ցնծայ ուրախ, բանայ զառաջաստ զարդար փառօք*»:

7· Թղ· 28ա: ա· «*Գանձ սուրբ հարանցն ճգնաւորաց: Ճգնաւորք ընտրեալ ճչմարտապործեալ*»:

բ· Թղ· 30ա: «*Տաղ ճգնաւորաց· Աստուած բարձրեալ Տէրըդ երկնային եւ թագաւոր ամենայնին*»:

8· Թղ· 31ա: ա· «*Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի (Գանձ ասա)· Գանձ ես ասեմ ընդ ասողին բամից մանկանց առաջաստին*» — «*Թադէոսի եւ Բարթուղիմէոսի առաքելոց: Գերարփի պայծառ Գոյիցս պատճառ*»: «Գրիգոր»:

բ· Թղ· 33ա, «*Տաղ Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի: Բանն որ ի Հօրէ ծագեալ ծագմամբ առաքեաց յաշխարհս*: — գ· Թղ· 35ա: «*Գանձ յարութեան կիրակամուտ յետ ուրբաթի Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի*»: «*Ամենայն ժամանակ լոյսն արփիական, որ է ծնունդ Հօր Որդի եւ Բան*»: «Առաքել»: — դ· Թղ· 37ա: «*Տաղ յարութեան (յետ ուրբաթի Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի ի Նարեկացւոյ)*: *Մէր յառաւօտ ճեմեալ*»: «Գրիգոր Նարեկացի»:

9· Թղ· 38ա: «*Սրբոյն Մինասայ երմոգինեայ եւ Գրաբոսի: Ի յերկնային լուսոյն հայրական արդիք մարդկան լուսաւորեցան*»:

բ· Թղ· 40ա: «*Տաղ· Ս· Մինասայ: Տէր բարեբար Հօր Միածին, Յիսուս Քրիստոս արդի կուսին*»:

10· Թղ· 41ա: «*Տաղ Սրբոց Եւստրատիոսեանց: Մեծապայծառ փառօք զարդարեալ, եկեղեցիք պայծառ պսակեալ*»: «Մկրտիչ»: — բ· Թղ· 43ա: «*Տաղ սրբոց Եւստրատիոսեանց: Առ քեզ պաղատիմք մարգարէական ձայնիւ, Ով քաջ զօրական Եւստրատիոս Յուսիկի*»:

11· Թղ· 44ա: «*Գանձ սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին: Մեծահամբաւ անուն պովելի, Տէր սուրբ Յակոբ հրեշտակ ի մարմնի*»: «Մկրտիչ»:

բ· Թղ· 46ա: «*Տաղ սրբոյն Յակոբայ ի Մատթէոս վարդապետէ: Մեծի հանդիսի աւուրս Առ քեզ պաղատիմք Յիսուս*»: «Մատթէոս Վարդապետ»: — գ· Թղ· 47ա: «*Տաղ սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին: Անճառ Միածին Հօրն երկնաւորին Ընտրեալ ի յերկրէ Տէր Յակոբ Քերովբէ մարմնային*», «Առաբել Վարդապետ»: — դ· Թղ· 48ա: «*Գանձ յարութեան կիրակամտին: Կենդանարար Որդի Աստուծոյ Մնուցիդ ընդ Հօր փառակից Որդւոյ*»: — ե· Թղ· 50ա: «*Տաղ յարութեան կիրակէին Ս· Յակոբայ· տաղ ի Տէր Ներսիսէ: Կանայքն արտասուօք լային, ղարձօղն արտասուաց*»: «Ներսէս Շնորհալի»:

12· Թղ· 51ա: «*Գանձ սրբոյն Մերկիւրիոսի: Աստ ցնծայ սուրբ եկեղեցի ընտրեալ ղչխոյ Հարսն պանծալի*»: «Առաբել վարդապետ»:

13· Թղ· 53ա: «*Տաղ մարտիրոսաց: Բայց որդիք իմ սիրելիք, Ձէք ինձ մեռեալք, այլ կենդանիք*»:

14· Թղ· 54ա: «*Իգնատիոսի եւ Պողիկարպոսի: Գոհարանական դովասանական*»: «Գրիգորիոս»: — բ· Թղ· 55ա: «*Տաղ Պողիկարպոսի: Ի սուրբ սերմանց առաքելոց սուրբ հետեւողք նոցին հետոց*»:

15· Թղ· 56ա: «*Գանձ Թէոպոմպոյ եպիսկոպոսին եւ Թէոդիտոյ կախարդին: Ցոյժ զարմանալի եւ հիանալի*»: «Յովհաննէս»: — բ· Թղ· 58ա: «*Տաղ անուշ Թէոպոմպոսի եւ Թէոդիտոյ կախարդի: Փառք Հօր անեղին, Որդւոյն Միածին*»: — գ· Թղ· 59ա: «*Գանձ կիրակի աւուրն ի Խաչատուր վարդապետէ· յետ ուրբաթի Թէոպոմպոսի եւ Թէոդիտոյ· Ինամ խորհրդոց զոյթ արարչա-*

կան Հօր անճառելոյ անպարագրականն: «Խաչատուր»: — դ· Թղ· 61ա: «*Տաղ յարութեան (յետ Թէոպոմպոսի եւ Թէոնէնայ)· Ով քաղրաճայնեալ քաղցրահոսեր երգով· Ով քաղաքապետ գիշերավար զարթուն*»: — ե· Թղ· 62ա: «*Տաղ յարութեան (յետ ոտնի Թէոպոմպոսի եւ Թէոնէնայ)*: *Բայց ի միաչարթին կանայք ի խնկել եկին*»:

16· Թղ· 63ա: «*Գանձ Դաւթի եւ Յակոբայ: Խորք անքնին անճառ անհասին Հօր արարչին եւ մարդասիրին*»: «Խաչատուր»:

բ· Թղ· 65ա: «*Տաղ Դաւթի· Քրիստոս լոյս ծագեալ յաշխարհ լուսաւորել զխաւարեալս*»:

գ· Թղ· 66ա: «*Տաղ Յակոբայ առաքելոյն· Յակոբոս ընտրեալ վկայ, որդի Յովսէփայ*»:

դ· Թղ· 67ա: «*Տաղ Դաւթի եւ Յակոբայ· Տէր Յիսուս Հօր միածին տուր ինձ զիմաստ քո զերկնային*»:

17· Թղ· 69ա, «*Ս· Ստեփանոսի նախավկային· Մեծ եւ հզօր անմահից արքայն Տէր մեր Յիսուս արքայ երկնաւոր*»: «Մկրտիչ»:

բ· Թղ· 71ա: «*Տաղ սրբոյն Ստեփանոսի ի Տէր Ներսէս կաթողիկոսէ· Ի խաչին տընկեալ որթոյն Ողկոյզ վաղահաս խայծեալ*»: «Ներսէս Շնորհալի»:

18· Թղ· 73ա: «*Գանձ Պետրոսի եւ Պօղոսի: Սուրբ Երրորդութիւն Ստեղծող զօրութիւն*» (Մխիթար Այրիվանեցի):

բ· Թղ· 75ա: «*Տաղ Պետրոսի եւ Պօղոսի· Գլուխ եկեղեցո եւ վէմ վեհի անչարժելի պետ ընտրեալ դասուն··· Այսօր ցնծացէք եղբարք պարակից եղեալ վերնոց*»:

գ· Թղ· 76ա: «*Պօղոս Պետրոս, յորդորակ է· Պետրոս եւ Պօղոս քրիստոնէից պարծանք մեծ է ձեր հանդէպ այսօր ի Հռոմ քաղաք*»:

19· Թղ· 77ա: «*Որդոյն Որոտման· Գանձ գրեցայ ես պիտանի Բամեալ բանիւ ուրախալի··· Գառըդ երկնային Հօրըդ միածին*»: «Գրիգորիոս Ա·»:

բ· Թղ· 79ա: «*Որդւոց Որոտման· Տաղ ի Տէր Ներսիսէ· Որդիքն որոտման որք ի վերուստ որոտացին յամպոց հրեղինաց հողմով Հոգւոյն հնչեալ յաշխարհս*»: (*Ապա կայ յորդորակ*):

20· Թղ· 82ա: «*Աբգարու թագաւորին: Նոյն քեզ վայելէ նըստեալդ ի քրովբէ*»:

բ· Թղ· 83ա: «*Տաղ Աբգարու· Տէր բարերար Հօր Միածին Յիսուս Քրիստոս որդի Կուսին*»:

գ· Թղ· 84ա: «*Աբգարու թագաւորին, (յորդորակ է) Աբգար արքայ Ուրհայեցի Հաւատացեալդ Քրիստոսի*»:

21· Թղ· 85ա: «*Բարսեղի Հայրապետին· Խաչաբարձար արհի պանծալի տիպ տիրական տընտես հրաշալի*»:

բ· Թղ· 87ա: «*Բարսեղ Հայրապետին Խոնարհիմի* (sic) *հոգով մաղթողական ձայնիւ*» (*ունի յորդորակ*): — գ· Թղ· 90ա: «*Կիրակի յարութեան (յետ ոտնի Բարսեղի Հայրապետին)· Խորհուրդ հրաւիրման կամայ արարչին Հօրդ երկնաւորի եւ մարդասիրի*»: «Խաչատուր»: — դ· Թղ· 92ա: (*Յետ ոտնի Բարսղի Հայրապետին*) «*Տաղ յարութեան· Ցնծան այսօր երկինք եւ երկնայինք զօրք անմարմինք*»:

22· Թղ· 93ա: «*Գանձ աւետեաց Ս· Աստուածածնին: Խնդութեան ձայն բարբառ աւետեաց այսօր ծագեաց աշխարհի հընչեաց*»: «Խաչատուր»:

բ· Թղ· 95ա: «*Մեղեդի աւետեաց Աստուածածնի: Նոր եղէմ բանաւոր տընկոյն նոռդամաին* (sic) *ի քէն հացն նորոգա*»: «Ներսէս»: — գ· Թղ· 96ա: «*Տաղ ի տէր Ներսիսէ Աւետեաց Ս· Աստուածածնի*» (*ըստ Դվ· 43*), *Մեղեդի Աւետեաց եւ Ծննդեան· Այսաւր երեւի անտեսն ի բարձանց բանին բնութեամբ բոլոր եղականք*»: — դ· Թղ· 97ա: «*Տաղ աւետեաց Աստուածածնի· Ամսեանն վեցերորդի կարապետին, բանաբեր հրեշտակն եկեալ առ սուրբ հոգին*» (Դվ· 43· *սրբուհին*): — ե· Թղ· 98ա: «*Տաղ ի Տէր Առաքել Սիւնեցւոյ (Աւետեաց Ս· Աստուածածնի)· Անճառ ճառագայթ լուսոյն ի քէն մարմնանալ գայ նոյն*»: Ա—Ֆ· ապա «*ըստ անուան իւր*» *այս է՝* Առաքեալ:

23· Թղ· 101: «*Կանոն ճրագալոյցի Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի*: (*Գանձ Ծնընդեան առաջին աւուրն ի Տէր Միխիթարայ ասացեալ: Տարփուն ըղձական Տոչոր անճնական*»:

բ· Թղ· 102ա: «*Ծննդեան ա· աւուրն Թագդ պարծանաց թագաւոր զօրաց*»: — գ· Թղ· 103ա: «*Տաղ ի Տէր Կոստանտէ· Տաղ Ծննդեան ա· աւուր Քրիստոսի Աստուածոյ մերոյ· Հրճուիմք այսաւր մեք հոգեպէս տաւնիւս մաքուր սուրբ կուսական*»: — «Տէր Կոստանդին»: — դ· Թղ· 104ա: «*Տաղ Ծննդեան, ե· աւուրն· մաքուր եւ անբիծ սուրբ Աստուածածին, դուստր լուսոյ մայր անճառ բանին*»: «Մկրտիչ»: — ե· Թղ· 105ա: «*Մեղեդի ազնիւ պարագըլի* (sic) *անպարագրելի բանն ի մարմին մարդ յերկնէրէ*» (sic): *անդ*· «*Տաղ Ծննդեան ի Տէր Ներսիսէ բ· աւուրն· Տէր փառաց անճառ ծնեալ, յառաջ քան զյաւիտեանս*»:

24· Թղ· 106ա: «Տաղ բ· աւուր Ջրօրհնեաց Ցամենայն ժամ աւրհնեմք զաւրհնեալ Փրկիչդ Էմանուէլ»: «Յոհաննիսի»:

բ· Թղ· 107ա: «Բ· աւուր Ջրօրհնեաց տաղ անոյչ ի Նարեկացւոյ: Քրիստոս Բանդ Հօր Ծնունդ անժամանակ: — գ· Թղ· 108ա: «Տաղ (երգ) Ջրօրհնեաց բ· աւուր Այսօր ձայն հայրական յերկնից իջեալ Հաճոյական»: — դ· Թղ· 109ա: «Տաղ Ջրօրհնեաց· Ինամեալ քո սիրով Խրատեալ մեծ զթով»:

25· Թղ· 110ա: «Յորդորակ, Տաղ ճրագալուցի Ծննդեան Քրիստոսի: Այն մահից արքայն եւ սրովբէից անտեսըն»· (կը հասնի մինչեւ ժ տաուին վերջը):

26· Թղ· 112ա: «Մկրտութեան Քրիստոսի, յորդորակ բ· աւուր Ջրօրհնեաց: Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ· Արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ»:

27· Թղ· 113ա: «Գանձ Ծննդեան գ· աւուր· Այսօր ծնեալ որդին հայրական, ծննանի մարմնով յարդանդ կուսական»: «Առաքել»:

բ· Թղ· 114ա: «Տաղ մեղեդի Աստուածածնին (յդ· աւուր Ծննդեան Քրիստոսի) Այսօր աւետեաց ուրախութեան հնչումն պար բոլորիկ եկեղեցւոյ մանկունք»: — գ· Թղ· 115ա: «Տաղ Ծննդեան (ըստ Դվ· 3) գ· աւուր Ջրօրհնեաց, բայց Աստուածածնի վրայ· Տունկ անմահութեան բողբոջեցար սուրբ Կոյս, Ծաղկաբար ծնար զանմահ պտուղ Յիսուս»· «Առաքել վարդապետ»: — դ· Թղ· 116: «Գանձ Ծննդեան գ· աւուրն· Խընդայ հրաւէր դասք նազելի, յերգս աւետեաց ի ծնընդս ծնի»: «Խաչատուր»: — ե· Թղ· 118ա, «Մեղեդի գ· աւուր Ծննդեան Քրիստոսի: Սրբութեամբ յղացար, Ըղսերովբէիցն սուրբ սրբութեամբ ծընանիս»: — զ· Թղ· 119ա: «Տաղ սուրբ Աստուածածնին նոր մխրճ (դրուած է Դ· օրն Ծննդեան Քրիստոսի· «Թուրան նիզարէ, Թուրան նա նիզրէ··· ի յաւուր բաժանման Հոգւոյս ի մարմնոյս» (ապա՝ «կ(Գ)հար վարդն ինքնազոյն Սիրամարգ ոսկեզոյն»: — է· Թղ· 120ա: «Ծննդեան ե· աւուրն, Խընդայ խորան Աստուծոյ Բանին Տաճար լուսոյ Հոգւոյ ճշմարտին»· «Խաչատուր»: — Թղ· 121ա: «Մեղեդի անոյչ ի Նարեկացւոյ (ե· օր Ջրօրհնեաց) Էին աչքս ձեռին Աչքն իւր աչ ընդ աչմէ Հօր»: — ը· Թղ· 122ա: «Տաղ Ջրօրհնեաց ե· օրն կայր կոյն ի յայրին կայր եւ երկայնայր»: — ժ· Թղ· 123ա: «Վկաց աւուր Ծննդեան Քրիստոսի· Ցանեզական լուսոյն խոնարհեալ յերկնից իջեալ եւ առ մեզ եկեալ»: «Յովաննէս»: — ժա· Թղ· 124ա: «Տաղ զարմանալի (Ծննդեան գ· աւուրն) Աւետիս մեծ խորհրդոյ խորհուրդ ծածկեալ մեզ յայտնեցաւ»: — ժբ· Թղ· 125ա: «Է· օր Ծննդեան· Խորան փառաց Աստուծոյ Բանին Մայր կենդանատուին Էմանուէլին»: «Խաչատուր»: — ժգ· Թղ· 127ա: «Մեղեդի անոյչ ի Նարեկացւոյ» (է· օր Ծննդեան) «Երգ զամանալի երգ չարժւարէն ի տեղի եղեր բարեկերտին խորհուրդ»: — ժդ· Թղ· 128ա: «Տաղ Աւետեաց Աստուածածնի· (Դվ· կ'ըսէ Նորին, այն է Գր· Նարեկացւոյն եւ կը դնէ Ծննդեան է· օրն)· Սեաւ եմ գեղեցիկ դուստր Եւայի Երուսաղէմ ահա նա հարսն իմ ցանկալի»: — ժդ· Թղ· 129ա: «Յորդորակ (Սեաւ եմ ես տաղին Նարեկացւոյն, է· օր Ծննդեան Քրիստոսի) «Դու չուչան ծաղիկ անապական ծնար զվայելուչ ծաղիկն որ ի Հօրէ ծընեալ»: — ժե· Թղ· 130ա: («Դվ· 43 կը գրէ Տաղ ի Դաւթէ, սխալ է՝ ուղղել Գառնիկ Յիսո···(աւեցի՞) է· օր Ծննդեան Քրիստոսի· Գովարան մարգարէից եւ մայր կենաց պարծանք կուսից»:

28· Թղ· 131ա: «Գանձ ութ աւուր Թլփատութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Գոչումն ըղձալին զովեստ քաղցրագին Գառինդ երկնային»: «Գրիգոր»:

բ· Թղ· 133ա: «Տաղ Թլփատութեան· Այսօր նոր խառնումն եղեալ Աստուած եւ մարդ միաւորեալ»: — գ· Թղ· 134ա: «Յորդորակ Թլփատութեան տաղին· Ստեղծող մանկանց մանուկացաւ եւ հին աւուրցն տղայացաւ»: «Տէր Ներսէս»: — գ· Թղ· 135ա: (Տաղ Թլփատութեան)· «Կենաց տապանակ աստուածագիր տախտակ, Տեառն արձակունակ աչխարհալիդ վիմին»: — դ· Թղ· 136ա: «Յորդորակ է· (տաղ Թլփատութեան) Իսկ դու ընդէ՞ր ես խռովեալ Երուսաղէմ, եւ հակառակ քո փրկութեան ընդվարանեալ»:

29· Թղ· 137ա: «Գանձ սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին եւ Ծնողին: Գերազոյն բարի փրկիչ աչխարհի»: «Գրիգոր»:

բ· Թղ· 139ա: («Յովհ· Մկրտչի) ի Սրիկ Կոստանդնէ· Ի դասս հրեղինաց յօդեալ միանամբ, մեծ ուրախութեամբ եւ պարեմբ զաւրհնութիւնս»: «Սրիկ Կոստանդին»: — գ· Թղ· 141ա: «Գանձ Կիրակի աւուրն (յետ տաւնի Յովհ· Մկրտչի) Գոյացուցիչ Բանըդ հայրական եւ փառակից Հոգւոյդ իսկական»: «Գրիգոր»:

30· Թղ· 142ա: «Մեղեդի յարութեան կանանցն ձայնեալ եկին ի գերեզման Զիւղս անուչս բերին ի յօծանել զՏէրն»:

բ· Թղ· 143ա: «Տաղ յարութեան յետ տօնի Յովհ· Մկրտչի: Այսօր լուս ծագեաց Յաւուր կիրակիս»:

31· Թղ· 144ա: «Գանձ Պետրոսի հայրապետին եւ Աբիսողոմի սարկաւագին· Վեր աւրհնեալ դովեալ վերնոցն սարսեալ»:

32· Թղ· 146ա: «Մեղեդի ընտիր հայրապետացն· Յաւիտենից Աստուածն յառաջ քան զլինելն աչխարհի»:

33· Թղ· 147ա: «Գանձ սուրբ հօրն Անտոնի եւ այլ ճգնաւորաց: Բարձրեալ ահաւոր Բան Հօր զիմաւոր»:

բ· Թղ· 150ա: «Տաղ Անտոնի ճգնաւորի· Անտոն, Անտոն, Աստ անապատի: — գ· Թղ· 151ա: «Տաղ Ս· Հօրն Անտոնի եւ այլ համօրէն հարանց· Անձամբ չոնարհիմք ի ճրագունս քո, Ով սուրբ Հ· Անտոն եւ զարդ անապատի»: — դ· Թղ· 153ա: «Գանձ կիրակի աւուրն (յետ տօնի Ս· Անտոնի)· Անճառելի լոյզ անեղական, Հօր փառակից եւ համանման»: «Աւաֆել»: — ե· Թղ· 154ա: «Տաղ յարութեան (յետ տօնի Ս· Անտոնի) Հաւիկ մի պայծառ տեսի աննման, Այն քառաթեւին վրայ աննման»:

34· Թղ· 155ա: «Կանոն սրբոց թագաւորաց: Տէր անտեսական, տեսեալ նախնական»:

բ· Թղ· 156ա: «Տաղ Թէոդոսի թագաւորին· Թագաւորին երկնաւորին, պատկերակից կարզեալ յերկրի»:

35· Թղ· 157ա: «Գանձ ասէ կաֆայս· Գանձըս գրեցայ կիրակոսի եւ Յուղիտայ, Բամեալ բանիւ խորհրդաւոր յօրինեցա···»: «Գանձ կիրակոսի եւ Յուղիտայ: Գերապայծառ արփին երկնային, խոնարհեցար կուսին ի յարգանդ»:

բ· Թղ· 159ա: «Տաղ կիրակոսի եւ մօրն Յուղիտայ· Սուրբն Յուղիտայ դուստր մեծաց զարմ եւ զաւակ թագաւորաց»:

36· Թղ· 161ա: «Գանձ սրբոյն Վահանայ Գողթնացւոյն: Գթացեալ քոյին, Արքայդ երկնային»: «Գրիգոր»:

բ· Թղ· 16ա: «Տաղ սրբոյն Վահանայ· Ցաղթող զօրութեամբ վերնականաւ լըցեալ, Քաջն ի զօրականս երանելին Վահան»:

37· Թղ· 163ա: ա· «Սրբոյն Կիւրղի եւ Աթանասի· Տէր Աստուած անմահ թագաւոր, Որդի ծընունդ Հոգիդ բղխաւոր»: «Ստեփանոս»:

բ· Թղ· 167ա: «Տաղ Կիւրղի եւ Աթանասի· Ընդ Աթանասի պատրիարգին Փոքր Կիւրեղ Աղեքսանդրին»:

38· Թղ· 168ա: ա· «Գանձ Գրիգորի Աստուածաբանին· ի Կարապետ Բաղիշեցւոյ: Կենդանարար Որդիդ Միածին, Առեր մարմին յարգանդի կուսին»: «Կարապետ Բաղիշեցի»:

բ· Թղ· 170ա: «Տաղ Գրիգորի Աստուածաբանին· Գեաահոսեալ աստուածային յորում Հոգւոյն ջուրք լրացան»: «Գրիգոր»:

— գ· Թղ· 171ա: «Տաղ Գրիգորի Աստուածաբանին· Ի յորմայնէ ընտրեալ ճգնութեամբ Փրկչին հետեւեալ»: — դ· Թղ· 172ա: «Գանձ կիրակի աւուրն ասա (յետ Գրիգորի Աստուածաբանին)· Որոտումն ողբոյն մարգոյն առաջնոյն»:

ե· Թղ· 173ա: «Տաղ աղնիւ յարութեան (յետ տօնի Գրիգորի Աստուածաբանին): Իսկ Մարիամ մեծ Մագդաղինացին եկեալ ի խնդրել զէկրունայն մարմին»: — գ· Թղ· 174ա: «Տաղ ի Տէր Ներսիսէ (յաւուր յարութեան յետ տօնի Գրիգորի Աստուածաբանին) Նստեալ կանայք ողբային առ գերեզմանն անմահին»: — «Ներսէս»:

39· Թղ· 175ա: ա· «Գանձ Տեառնընդառաջին: Մխանական սուրբ երրորդութիւն բարեբանեալ անբաւ զօրութիւն»:

բ· Թղ· 176ա: «Տեառնընդառաջին· Մտեալ ի տաճարն այսօր օծեալն Տեառն Աստուած եւ Տէր սինէական տաճից»: — գ· Թղ· 177ա: «Տաղ Տեառնընդառաջին: Այսօր ցնծայ երուսաղէմ եւ զուարճացեալ պայծառանայ»: — դ· 178ա: «Տաղ Տեառնընդառաջին· Քառասնօրեայ աւուրն լրման եկն ի տաճարն Սողոմոնին»: — ե· Թղ· 179ա: «Գանձ ասէ զկաֆայս Գանձ եմ համեղս եւ զունով բամեալ բանիւ ի չար ոճով»: «Գրիգոր»: Ապա «Գանձ Տեառնընդառաջին· Գովեալ եւ աւրհնեալ, Աստուածդ բարձրեալ»: «Գրիգոր»: — զ· Թղ· 180ա: «Տաղ զալստեան Քրիստոսի քառասնօրեայ ի տաճարն· Քրիստոս փառաց թագաւորն այսօր եկեալ յընծայումն»:

40· Թղ· 182ա: ա· Յովհաննու մարգարէին· Գոյիդ կատարեալ Գերահրաչացեալ: «Գրիգոր»: — բ· Թղ· 183ա: «Տաղ Յովհան մարգարէին· Պատճառ պարծանաց մարգարէից զընդին պատկերն յարութեան սուրբ մարգարէն»: — գ· Թղ· 184ա: «Տաղ Յունանու մարգարէին· Յունան քարոզըն Նինուէին, որ օրինակ էր Քրիստոսին: — դ· Թղ· 186ա: «Այլ տաղ Յունան մարգարէին ասացեալ ի վրթաւէս վարդապետէ· Դարձեալ ասաց մարգարէին երթալ ի Նինուէ քաղաքին»: «Վրթաւէս վարդապետ»:

41· Թղ· 187ա: ա· «Տաղ Սարգսի զօրավարին: Մեծապայծառ փառօք զարդարեալ եկեղեցիս մեր վայելչացեալ»: «Մկրտիչ»:

բ· Թղ· 189ա: «Տաղ սրբոյն Սարգսի· Երջանիկ մեծ զօրական եւ Քրիստոսի յաղթող վկայ»: — գ· Թղ· 191ա: «Տաղ Ս· Սարգսի ի յելս արեւու ձայն ասա· Յառաջ անեղ տեսողէն Արարչէն ընտրեալ Ս· Սարգիս»: «Յակոբ»: — դ· Թղ· 192ա: «Տաղ սրբոյն Սարգսի զօրավարին· Վկայից հանդիսից հրաչալի նեղութեանց հաղորդեալ Քրիստոսի»: — ե· Թղ· 193ա: «Տաղ Սրբոյն

Սարգսի· Ի քէն ապերսիւ հայցեմք։ Պատուեալ զօրական»։ «Ցակոբ»։ — գ· Թղ· 194ա։ «Գանձ ասէ զկաֆայս· Գանձս զրեցայ խորհրդական բամեալ բանիւ զաւանականն»· «Գրիգորի է»։ Ապա՝ «Գանձ կիրակի աւուր (յետ ոտնի Ս· Սարգսի) Գերակայ դպին Գոյից համայնին»։ «Գրիգոր»։ — է· Թղ· 195ա։ «Մեղեդի յարութեան (յետ ոտնի Ս· Սարգսին) Առ պարտիզպան ձայնէ Մարիամ Միթէ դու բարձեր պանդրանիկն իմ սէր»։ — բ· «Տաղ յարութեան (յետ ոտնի Ս· Սարգսի գրուած եւ ապա աւրուած) Մարիամու Մագդաղինի ցուցաւ նման պարտիզպանի»։

42· *Թղ· 197ա։ «Գանձ ասէ զկաֆայս զքթութեամբ Աստուած հանին Բարունէիցս արարչին»։ «Գրիգոր»։ Գանձ Սրբոց Ատոմեանց։ Գեղապանծ լուսով Գեղասքանչ գունով։ «Գրիգոր»։*

բ· *Թղ· 198ա։ «Տաղ Ս· Ատոմեանց։ Սուրբ նահատակ Ատոմ զովեալ եւ զօրավար զօրաց կարզեալ»։*

43· *Թղ· 199ա։ ա· «Գանձ ասէ կաֆայս։ Գանձ եմ համեղ եւ յանգեւոր»։ «Գրիգոր»։ «Գանձ սրբոց Սուքիասեանցն։ Գանձ սիրոյ քոյին գանձեալ ի յոգին»։ «Գրիգոր»։*

բ· *Թղ· 201ա։ «Տաղ Սուքիասեանց։ Երջանիկ հոգիհրաչ երանելին սուրբ Սուքիաս»։*

44· *Թղ· 202ա։ ա· «Գանձ Ս· Ոսկեանց· Խոստովանիմք զքեզ Միածին, որ միացար բնութեամբ ի մարմին»։ «Խաչատուր»։*

բ· *Թղ· 204ա։ «Տաղ Ս· Ոսկեանց· Սուրբ Ոսկի քահանայդ նազելի ճգնաւոր նահատակ պանծալի»։ — դ· Թղ· 205ա։ «Գանձ յարութեան ի Մարտիրոս վարդապետէ ասացեալ (յետ ոտնի Սուքիասեանց) Յարեաւ Աստուած մարդարէն գոչեաց»։ «Մարտիրոս վարդապետ»։ — դ· Թղ· 207ա։ «Մեղեդի յարութեան (յետ ոտնի Ս· Սուքիասեանց։ Մի դու նուազենար մի դու նուազենար, լուսին զարդ դիչերանց»։ «Մկրտիչ»։*

45· *Թղ· 208ա։ «(Յետ ոտնի Սուքիասեանց, տաղ Յարութեան) Յորդորակ է։ Ի չաբաթու գիչերին կանայքն յիրար ժողովին»։*

46· *Թղ· 209ա։ «Գանձ Թարգմանչացն»։ Բարձրեալդ անքննին Բնաւից լրութիւն։*

բ· *Թղ· 211ա։ («Թարգմանչաց») «Տաղ ի Տէր Ներսիսէ ասացեալ Եկայք ցնծացուք պայծառացեալ ոտնիւս»։ «Ներսէս»։*

47· *Թղ· 212ա։ «Գանձ սրբոց Ղեւոնդեանց։ Խրամատեալ կանոն օրինի Հօր համագոյ սրբոյն Գրիգորի»։ «Խաչատուր»։*

բ· *Թղ· 214ա։ «Տաղ սրբոց Ղեւոնդեանց։ Ի հանդէս ոտնի ձեր բախացեալ ցընծամբ Հայրք եւ վարդապետք Հայաստանեայց ազգիդ»։*

48· *Թղ· 215ա։ «Գանձ գեղեցիկ եմ կարգի, Բան պատմութեամբ ի չար տագի»։ («Գրիգոր»)։ Ապա «Կանոն սրբոց Վարդանանց Տոհմաբանական Տէրդ ամենայնի Յիսուս Քրիստոս Միածին որդի»։ «Գրիգոր»։*

բ· *Թղ· 217ա։ «Տաղ սրբոց Վարդանանց· Վարդան քաջ վանող չարին մեծ պատերազմին»։ «Վարդան»։ — գ· Թղ· 218ա։ «Տաղ Վարդանանց· Ի գաւառն Արտազու խումբ առեալ Զօրութեամբ գեղարդին քաջացեալ»։ — դ· Թղ· 220ա։ «Մեղեդի Վարդանանց· Մաքուր հոգով արիք մարմնով լերուք ողբակիցք Հայոց հաւատով»։ «Մատթէոս»։*

49· *Թղ· 221ա։ «Երեք սուրբ ժողովոյն Հայրապետաց։ Աստուած կենդանի անխմանալի»։ «Այրիվանեցի»։*

բ· *Թղ· 223ա։ «Տաղ դաւանութեան (Երից Ս· Ժողովոյ ոտնին)։ Խոստովանիմք եւ դաւանեմք։ Ըզքեզ Աստուած անժամանակ։ — գ· Թղ· 224ա։ «Տաղ ի Տէր Ներսիսէ· Խոստովանիմ Աստուած ըզհայր Անծին անեղ եւ անբսկիզբն»։ «Ներսէս»։*

50· *Թղ· 225ա։ «Գանձ Բուն Բարեկենդանին։ Երգս յաւերժական երգենք բանական»։ — Թղ· 226ա։ «Բուն Բարեկենդանի կիրակին ասա· Ցանկ բազկատարած ցուցեալ երկիւղած»։ «Երեւմանեցին»։*

բ· *Թղ· 228ա։ «Տաղ վասն հոգոյ (Բուն Բարեկենդանի կիրակին) Ճրագ մարմնոյս է իմ խաւար, Ակն հոգոյս զարձեալ է չար»։*

51· *Թղ· 229ա։ «Գանձ սրբոյն Թէոդորոսի զինաւորին։ Խոնարհեցար արքայդ երկնաւոր Յիսուս Քրիստոս անմահ թագաւոր»։ — Թղ· 231ա։ «Ս· Թէոդորոս։ Քաջ մարտիկ եւ մեծ զինաւորին Թէոդորոսի յաղթող վկային»։*

բ· *Թղ· 232ա։ «Ս· Թէոդորոսի» Տաղ ի Գրիգոր կաթողիկոսէ։ Խաղաղարար նոր թագաւոր Քո զինուորացն հոգեւոր։ — գ· Թղ· 233ա։ «Գանձ երկրորդ կիրակէի (յետ Բարեկենդանի) Գանձ ասէ կաֆայս։ Գանձըս զրեցայ ես պիտանի Բամեալ ազգիս ուրախալի»։ «Գրիգորի է»։ «Գթութեամբ իջեր Տէր եւ մարդ եղեր։ «Գրիգոր»։ — դ· Թղ· 235ա։ «Տաղ խորհրդաւոր աւետար· (Բ· կիրակի Բարեկենդանի (Գոյնդ անեղ անսկզբան Թագաւորիդ անմահական»։ «Գրիգոր»։*

52· *Թղ· 237ա։ «Խրատ եւ կշտաբանք անձին Նաղաշ վարդապետի ասացեալ (այս կարմրագիր, սեւագիր կայ Դվ· 43· Տաղ դարմանալի ի Գրիգոր վարդապետէ Որոտնեցոյ, ապա կարմրագիր եւ տարբերակներ դրուած սեւագիր) «Անձն իմ արի աղօթիկ դէմ*

արարողին, Ով անձն իմ արտասուք պաղատէ ի մէջ վիչերին (*Ամբողջ խրատ կարմրագիր է*) : «Մկրտիչ Նաղաշ» :

53· Թղ· 239ա : «*Գանձ իրիկուան* (*Բարեկենդանի Բ· կիրակին*)· *Անճառելի լոյսն Հայրական Մընայր լուսոյ այսմ արեգական*» :

բ· Թղ· 241ա : «*Բարեկենդանի Բ· կիրակին Տաղ աղնիւ եւ պիտանի : Պատուիրեցեր չհոգալ վաղուին Ըզկերակուր եւ զրմպելին*» :

54· Թղ· 242ա : «*Գանձ ասէ զկաւ· Գանձըս գրեցայ ես պիտանի Բամեալ բանիւ ուրախալի*» : «Գրիգոր»· *ապա՝* «*Գանձ Կիւրղի Հայրապետին : Գթացեալ քոյին Աստուածըդ անքննին*» : «Գրիգոր» :

բ· Թղ· 243ա : «*Տաղ Կիւրղի եպիսկոպոսին : Աստուած փառաց լոյսդ անքննին Լոյս ի լուսոյ Հօր Միածին*» : — գ· Թղ· 244ա : «*Տաղ Կիւրղի· Ցաղթող արի անպարտելի, սուրբն Կիւրեղ ըսքանչելի*» :

55· Թղ· 245ա : «*Երրորդ կիրակին յանառակ որդին : Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ տիրական Անճառ անհաս անակըռան*» :

բ· Թղ· 246ա : «*Տաղ յանառակ որդին· Առ հայրդ աղաղակեմ անառակի որդւոյս ողորմեա, Հացալից վարձկանաց սեղանակից արժանի արա* : — գ· Թղ· 247ա : «*Տաղ անառակ որդւոյն· Հետեւեցայ անառակին ի հեռաւոր տարր աչխարհին*» : — դ· Թղ· 248ա : «Նորին *տաղ՝ հոգւոյ ասացեալ Խրատական բաներս Առաքել վարդապետէ ասացեալ : Ամենայն փառք մարդոյ դառարկ եւ ունայն, Սողոմոն զայս պատմէ չնորհօք լիական*» :

56· Թղ· 250ա : «*Գանձ ասէ զկաֆայս Գանձըս գրեցա ի քարտիսի բամեալ բանիւ ուրախալի*» : «Գրիգորի ե» : *Ապա՝* «*Գանձ Յոհաննու եւ Եպիփանու Հայրապետացն : Գթութեամբ քոյին Որդիդ միածին*» : «Գրիգորի ե» : — Թղ· 251ա : «*Ս· Եպիփանու· Գեղարդոյն Հոգոյն չնորհաց Սուրբ Եպիփան գեղ ծաւալմանց*» : — Թղ· 252ա : «*Ս· Եպիփանի, Շրջանակն Մեծն Եպիփանն Կիպրացի էր նայ յապզէն Իսրայէլին*» :

57· Թղ· 253ա : «*Դ· կիրակի մեծ պահոց Մեծատանն եւ Ղազարի : Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ տիրական, Որ նորոգեաց զաչխարհս ամենայն*» : «Մկրտիչ» :

բ· Թղ· 254ա : «*Տաղ մեծատան եւ Ղազարու· Լըսէ զմեծատան առակն որ հատակէր բեհեզ ծիրանի*» :

58· Թղ· 255ա : «*Տնտեսի՞ն*»· *Տնտես էի հաւատարիմ Զինչս քո Տէր ետ ի ձեռս իմ*» : — Թղ· 256ա : «*Յորդորակ· Ըստ մեծատան փափկասիրին ես փափկացայ յառաւրէին*» :

59· Թղ· 257ա : «*Սրբոց Քառասնից որք ի Սեբաստիա : Մեծահզօր անմահից արքայ, Յիսուս Քրիստոս աւրհնեալ յարակայ*» :

բ· Թղ· 258ա : «*Տաղ Քառասնից· Աղաչանօք մաքուր մանկանցն Քառասնաթեւ մարտիրոսացն* :

գ· Թղ· 289ա : «*Տաղ Քառասնից, ի Սեբաստիա ի ծովակին մտեալ, Քաջ զօրականացն միաբանութեամբ*» : — դ· 260ա : «*Տաղ Քառասնից· Ի դիչերին երեւեալ Արդարութեան արեգակն*» :

60· Թղ· 262ա : «*Գանձ ե· Կիրակէին եւ յայրին· Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ անքննին, Որ զրթացար յաղգս ադամայինն*» :

բ· Թղ· 263ա : «*Ե կիրակի պահոց Ողր կամ Մեղեդիք ապաչխարութեան ի Գրիգոր վարդապետէ· Գանգատ ունիմ ասել քեզ Թագաւոր Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս*» : — գ· Թղ· 254ա : «*Ե· կիրակի մեծ պահքի· Ի յիմ քաղաք մարմնոյս զընին Աթոռ մըտաց դատաւորին*» : — դ· Թղ· 265ա : «*Տաղ աղնիւ ե· Կիր· պահոց : Օրինաւոր Փարիսեցին աղօթելով ի տաճարին*» :

61· Թղ· 266ա : «*Գանձ Ս· Լուսաւորչին : Մեծ եւ հզօր անմահից արքայ, Յիսուս Քրիստոս աւրհնեալ յարակայ*» :

բ· Թղ· 268ա : «*Տաղ Գրիգոր Լուսաւորչին : Գրիգորիոս առաքինի հսկող Քրիստոսի Զինուոր յասպարիզին ուրախ լեր*» : — գ· Թղ· 269 : «*Տաղ ողբանօք Ս· Գր· Լուսաւորչին· Զայն բարձեալ յերկինս առ քեզ այսօր մեք գոչեմք յերկրէ* : — Թղ· 270ա : «*Տաղ աղնիւ ե· Կիրակի մեծ պահոց· Նարդոս բուրեալ եղբօրորդին, եւ իւղ թափեալ անուն նորին*» :

62· Թղ· 271ա : «*Գանձ Զ· Կիրակի աւուրն* (*մեծ պահոց*)· *Անտանելի Հօր անեղ Բանին, որ հաստատեաց կամարս վերին*» :

բ· Թղ· 272ա : «*Տաղ Աւետարանին* (*Զ· կիրակի մեծ պահո՞ց*)· *Յաւուր յարութեան յորժամ որոտան երկինք եւ երկիր ի յահէն Քրիստոսի դողան*» : — գ· 273ա : «*Զ· կիրակի մեծ պահոց : Գոյիդ կատարեալ Այդ բարձրեալ*» : «Գանձիս ասողի անմիտ Գրիգորի· *Նայ ստացողի Եպիսկոպոսի Մեծորցի տալ կեանս բարի*» : — դ· Թղ· 275ա : «*Տաղ· Վերջի յաներեկ աւուրն Եւ համառօտին*» : — ե· Թղ· 276ա : «*Տաղ ի Տէր Ներսիսէ· Յորժամ զըրեալքն, որ զայնմ աւուր մեզ պատմեցին*» : — գ· Թղ· 277ա : «*Գանձ Ուրբաթ աւուրն· Մեղայ Տէր մեղայ անօրինեցայ*» :

63· Թղ· 278ա : «*Տաղ հոգւոյն ի Նաղաշ վարդապետէ ասացեալ· Անցանէ մեծութիւն եւ փառք աչխարհիս Աւերի եւ քակտի չինուած տաճարիս : ...Այ Նախաշ դու լսէ զինչ որ քարոզես Ի՞նչ չահ է քո երբոր չհատարես*» : «Մկրտիչ Նաղաշ» :

64· Թղ· 280ա : «*Ողր գեղեցիկ· Մեղայ քեզ Քրիստոս Աստուած, Ցոյս ապաւէն զքեզ ունիմ*» :

բ· Թղ· 281ա: «Տաղ զղջմամբ մեղաց: Տէր իմ զթած եւ բարերար, անոխակալ եւ անյիշաչար»:

65· Թղ· 282ա: «Տաղ Ղազարու Ցարուբեան: Գոչումն ըղձական Գովասանական»: «Գրիգոր»: — բ· Թղ· 284ա: «Ղազարու յարութեան· Զայնն այն որ զաչխարհ արար Զայն տայր Մարիամու եղբօրն»: — գ· Թղ· 285ա: «Ղազարու յարութեան· Սրբոց հրեշտակաց պարմանս հրաչից տեսեալ· Տեսեալ զարարիչն ի սուգ մահու եկեալ»: — դ· Թղ· 286ա: «Ղազարու յարութեան· Ճառագայթ Հօրն երկնային եկըն ի տապանն Ղազարին»:

66· Թղ· 287ա: «Գանձ զալստեան Փաղկազարդի առաւօտին· Համազոյական Հօր ասման եւ բան»:

բ· Թղ· 288ա: «Փաղկազարդ· Տիրական ոճնիւս այսօր եկայք ցնծասցուք»: — գ· Թղ· 289ա: «Փաղկազարդին· Աստ երրայեցւոց մանկունքն Զերկրս քրովբէիցն ասեալ»: — դ· Թղ· 290ա: «Փաղկազարդի երեկոյին: Ի ոճնիկ ի փառս հրաչից»: — ե· Թղ· 291ա: «Փաղկազարդի Տաղ յԱռաքել իրիցէ· Այսօր նոր ոճնիւս ցնծայ· Եկեղեցի եւ զուարճանայ»: — զ· Թղ· 292ա: «Փաղկազարդին· Աստուած որդին Տէրն փառաց Մարդն ի կուսէն ծնեալն Աստուած»:

67· Թղ· 293ա: «Աւագ երկուշաբթի: Գերազոյն էից զերահրաչ գոյից»:

բ· Թղ· 295ա: «Տաղ աւագ Բշ·: Անդ ի մէջ դրախտին երեք անձինք կային»: — գ· Թղ· 296ա: «Տաղ յելանելոյն Ադամայ ի դրախտէն (աւագ Բշ·)· Ադամայ ստեղծողն եկեալ իւր պատկերն տես· Ադամ էր ձայն առեալ, Ադամ, դու ուր ես»: — դ· Թղ· 297ա: «Ցորժամ ելաւ Ադամ ի դրախտէն լայր եւ աղաղակէր ընդդէմ սերովբէից, Ադամ նստեալ դուռն դրախտին· Լայր եւ ձայնէր ողորմագին»:

68· Թղ· 298ա: «Գանձ Աւագ Գշ·ին· Գանձ ասէ զկաֆայս· Գանձ եմ աւագ երրորդ աւուր արարչութեան, Բամեալ բանիւ խորհրդաւոր պատչաճական»: «Գրիգորի է»: «Գործ արարչական, Գերահրաչական»:

բ· Թղ· 300ա: «Տաղ Աւագ Գշ· Քեզ ով Տէր Յիսուս, ձայնեմ, կոյս յիմարութեան Թմբրեալ»: — գ· Թղ· 301ա: «Տաղ Աւագ Գշ· Ցորժամ ծագիս Տէր ի յերկնից, Գալ ի յերկիր ի դատաստան»:

69· Թղ· 302ա: «Գանձ Աւագ Դշ· Մեծ եւ անճառ խորհուրդ ահագին Որ կայր ծածկեալ յազգացն առաջին»:

բ· Թղ· 303ա: «Տաղ Աւետարանի» (Աւագ Դշ·)· Յիսուս փրկիչ կենարար, Որ մարդ լինել հաճեցար»: — գ· Թղ· 304ա: Ցորդորակ (Աւագ Դշ·)· «Մեծ խորհուրդ յերկրի այսօր յայտնեցաւ Արարիչն Աստուած ընդ մարդկան դատապարտեցաւ»: — դ· Թղ· 305ա: «Տաղ աղնիւ եւ պիտանի· Աւագ Դշ· Գառն անարատ պատարագ Բառնաս զմեղս աշխարհի»: — ե· Թղ· 306ա: «Աւետարանին է (Աւագ Դշ·) Տէր մեր Յիսուս որդի Դաւթիւն Աբրահամու նահապետին»:

70· Թղ· 307ա: «Գանձ Աւագ հինգշաբթին· Մեծապայծառ խորհուրդն ահագին Այսօր ցուցաւ որդւոց մարդկային»: «Մկրտիչ»:

բ· Թղ· 308ա: «Տաղ աղնիւ եւ պիտանի (աւագ Դշ·) Բանն Հօր փառաց եկեալ ի վերնատունն»: — գ· Թղ· 309ա: «Տաղ (Աւագ Դշ·) Տէրն կատարիչ հին օրինացն ուխտի Ըզպատն կերեալ ընդ բաղբճին հացի»: — դ· Թղ· 310ա: «Տաղ աղնիւ (Աւագ Դշ·) Կապեալ կապեցաւ լուծիչըն երկեանց մահու Եղկելի եղեն անդընդային իշխանքն»: (Առնք Թղ· 69ի տակ պէտք էին երթալ, բայց այսպէս դրուած են)· — ե· Թղ· 312ա: «Աւագ Եշ· Զահեղ զանքննին Զխորհուրդըս խորին»: — զ· Թղ· 313ա: «Գանձ ոտնլուային· Այս խորհուրդ լըցաւ, Անդ գուչակեցաւ»: — է· Թղ· 315ա: «Տաղ Ոտնլուային· Փառաց թագաւորն այն Որ նրստի ընդ Հօր: — ը· Թղ· 316ա: «Տաղ յԱռաքել երիցուէ (Աւագ Եշ·) Աստուած ամենի Միածինն որդի»: — թ· Թղ· 317ա: «Տաղ Պասկայի սրբոյ Զատկին: Յերեկոյի Հինգշաբաթին ի Պարսկայի հնոյ Զատկին»: — ժ· Թղ· 318ա: «Տաղ ոտնլուային (Աւագ Եշ·) Երկընչելով յոյժ Պետրոսին Ընդ սոսկալի բանս արարչին»:

71· Թղ· 319ա: «Գանձ Աւագ Ուրբաթին առաւօտին ասա· Ի յանմարմնական յանճանց բանական»:

բ· Թղ· 321ա: «Տաղ Աւագ Ուրբաթին· Զարհուրեալ զօրացն երկնաւորաց խըմբիցն Զանհասն ի բարձունս ի մահ մատնեալ Հրէիցն»: — գ· Թղ· 322ա: «Տաղ Աւագ Ուրբաթու· Ծարաւեցաւ որպէս զմարդ Տէրն ի խաչին այն որ արար զծով եւ զերկինս Ջրային»:

դ· Թղ· 323ա: «Տաղ Աւագ Ուրբաթու· Հոսեալ հրեղինացն հաւաքեալ կային, Զօրօք զուարթնոց ի պատկ եկեալ Փրկչին»: — ե· Թղ· 324ա: «Ողբ Ս· Աստուածածնին (Աւագ Ուրբաթ)· Աստուածածին սրբուհին Ամէնաւրհնեալ տիրուհին»: — զ· Թղ· 325ա: «Գանձ երեկոյին Թաղման· (Աւագ Ուրբաթ երեկոյին)· Զանեղական զամենիցն Աստուած, Զարարչագործն տիեզերաց»: — է· Թղ· 326ա: «Դարձեալ ողբ մեծի Ուրբաթին· Իւծեալ սրտաբեկ եւ միչակոտոր Մայր Միածնին հառաչմամբ յորդոր: — ը· Թղ· 327ա: «Աւագ ուրբաթ· Տաղ ի Տէր Ներսիսէ:

Անեղ Որդին Հօր միածին, Բազկատարած այսօր եկաց»: — բ · Թղ · 328ա: «Տաղ խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ · Ողբ Աստուածածնին առ խաչն · Աւազ Ուրբաթ · Աստուածածին կոյսն Մարիամ · Կայր առ խաչին իւրոյ Միածնին: — ժ · Թղ · 330ա: «Տաղ անուշ եւ զեղեցիկ Աւազ Ուրբաթ · Լըցան բանքն այսօր սուրբ մարգարէիցն · Ածեալ կացուցին պՏէր յատեանն Պիղատոսին»: — ժա · Թղ · 331ա: «Գանձ Թաղման ճրագալուցին Աւազ Ուրբաթ կամ Շաբաթ · Խորհուրդ հանգստեան ի յօրն երրորդին ըստ գրեցելոյ նախատեսողին»: — ժբ · Թղ · 333ա: «Տաղ Թաղման Աւազ Ուրբաթ կամ Շաբաթի, Որ նեղելոց կեանս չնորհէ Ջնա Յովսէփ պարգեւ հայցէ»: — ժգ · Թղ · 334ա: «Տաղ Թաղման · Այսօր է չարաթ եւ լուսթիւն հանգիստ յերկրի»: — ժդ · Թղ · 335ա: «Ողբ Ս · Աստուածածնին, Աւազ (օրը չէ նշանակուած) Ողբայր հառաչմամբ այսօր մայրն Մարիամ Սրինապատ գրկեալ զորդին զանմահն մեռեալ»:

72 · *Թղ · 336ա: «Գանձ Զատկի կիրակին · Մարգասիրութեամբ որդիդ Միածին եկեալ խնդիր եղծեալ պատկերին»:*

բ · Թղ · 337ա: «Տաղ ի Տէր ներսիսէ Զատկի Ա · օրն · Նոր իմն աւետեաց բարբառ նորազուամ ձայնիւ»: — գ · Թղ · 338ա: «Գանձ Զատկի Բ · աւուրն · Տէրունական տուղ տիրական»: — դ · Թղ · 340ա: «Մեղեդի յարութեան Բ · օր · Ես ձայն զարհուծոյն ասեմ Որ զոչէր ի քառաթեւին»: — ե · Թղ · 341ա: «Տաղ (Զատկի Բ · օրն) Արի, Եսայի բարձրաձայն զոչեալ, Ելէք որ կապեալք խաւարէս յայտնեալք»: — զ · Թղ · 342ա: «Տաղ յարութեան Զատկի Բ · օրն · Այսօր աւետիս ձեզ ննջեցելոց Այսօր ցնծացէք ի խորս ղըժոխոցըդ»: — է · Թղ · 343ա: «Գանձ Զատկի Գ · օրն · Երգ յարութեան · Արդ լուսաւորեա Արդ փառաւորեա»: — ը · Թղ · 344ա: «Գանձ յարութեան · Գ · օրն · Այսօր ցնծալի Այսօր զուարճալի»: — թ · Թղ · 345ա: «Մեղեդի Զատկի Գ · օրն · Հաւուն հաւուն արթնացեալդ ի տեսանել զհեթանոս»: — ժ · Թղ · 346ա: «Րոտմամբ յորդաբար Բարունդ բարեբար»: — ժա · Թղ · 347ա: «Տաղ յարութեան երկրորդ կիրակէին · դարձեալ յայտնի այլանման Առ ծովակին տիբերական»: — ժբ · Դվ · ունի՝ «Եւ զկնի իւր հետեւելով, Զարչարանօք խաչակցելով»): — ժգ · Թղ · 348ա: «Զատկի Գ · օր · Տաղ յարութեան · Եկեալ Մարիամ Մագդալինացին»: — ժդ · Թղ · 349ա: «Զատկի Գ · օր · Երգ յարութեան · Յարուցեալ յերրորդ աւուր առաւօտուն ձայնեց հրեշտակն»: — ժե · Թղ · 350ա: «Փառ Աւետարանին (Զատկի Գ · օրն) · Ի սմին աւուր յայլում դիմաց յայտնի երկուցն կըղէոպեանց»: — ժզ · Թղ · 351ա: «Յարութեան Դ · աւուրն · Մեծապայծառ ձայնիւ ցնծալի, Գոչէր Գաբրիէլ պետն հրաչալի»: — ժէ · Թղ · 352ա: «Տաղ յարութեան · Յարեաւ յաւուր երրորդին Գոչէր հրեշտակն ի վիմին»: — ժը · Թղ · 353ա: «Զատկի Դ · աւուրն · Յարեաւ փառաց թագաւորն Ջի՛ խնդրէք զանմահն ընդ մեռեալս»: — ժթ · Թղ · 354ա: «Զատկի հինգշաբթի աւուրն · Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ սոսկալի Այսօր ցուցաւ ամէն երկրի»: — ի · Թղ · 355ա: «Փառ Աւետարանին Զատկի Ե · օր · Ցիսուս թագաւորն փառաց Հօր երկնայնոյ Որդին կամաց»: — իա · Թղ · 356ա: «Տաղ յարութեան Քրիստոսի ասայ Զատկի Ե · օրն · Դասքըն հրէական էին պահապան»: — իբ · Թղ · 358ա: «Վեցերորդ աւուր յարութեան · Յերկնից խոնարհեալ Բանդ յերկիր իջեալ»: — իգ · Թղ · 359ա: «Գանձս ասէ կաֆայս Գանձըս գրեցայ ես պիտանի Բոտեալ բանիւ ախորժելի»: «Գրիգորի է բան»: «Յովհաննու գլխատման · Գոյակն էակին Հօր սահման եւ Բան»: — իդ · Թղ · 360ա: «Մեղեդի անուշ եւ պիտանի · Յովհաննու գլխատման · Ահա ի տիպ տիրականին · Նախասըկըսեալ գործով եղեւ կեանքն ծառային»: — իե · Թղ · 361ա: «Տաղ ազնիւ Յովհաննու գլխատման Կարապետն սուրբն Հաւատոյ անախտ անբիծ ի ծննդենէ»: — իզ · Թղ · 362ա: «Գլխատման Յովհաննու · Դու յորովայնէ երկրպագող Բանին կարապետ փրկչին եւ մարգարէն նորին»: — իէ · Թղ · 363ա: «Տաղ ազնիւ գլխատման Յովհաննու · Նոյնպագունի մարդկանէ Ով որ զՔրիստոս Աստուած յիշէ»: — իը · Թղ · 364ա: «Գանձ Նոր կիրակին · Գաղտնի խորհըրդին Գուշակեալ ի հին»: — իթ · Թղ · 365ա: «Տաղ ազնիւ Մեղեդի Նոր կիրակին ասայ · Այսօր նոր արեւ հարեալ ի նորահրաչ արեգակնէ»: — լ · Թղ · 366ա: «Նոր կիրակին Միաշաբաթ երեկոյին եմուտ փակեալ դրօքն առ նոսին»: — լա · Թղ · 367ա: «Գանձ Նոր կիրակի իրիկուան ասա · Այսօր մեզ Նոր Զատիկ կրկնակի որ յարութեամբ Որդւոյն միածնի»: — լբ · Թղ · 368ա: «Տաղ Աղամայ անօրէնութեան, (Նոր կիրակի) · Աստուած անեղ անպարագիծ եւ անշննայ Բանն ի Հօրէ յառաջ ծնեալ լոյս եւ արքայ»: — լգ · Թղ · 369ա: «Տաղ ազնիւ եւ պիտանի Նոր կիրակի · Սեփհական սիւն պատուական սանդուխք հրեղէն սուրբ աստիճան»: — լդ · Թղ · 370ա: «Գանձ աշխարհամատրան · Մաքրեալ տաճար սուրբ տերունական Աստուածընկալ լուսեղէն խորան»: — լե · Թղ · 372ա: «Մեղեդի եկեղեցոյ · Քրիստոս եկեալ քահանայապետն սուրբ ի քեզ մտանէ տաճար»: — լզ · Թղ · 373ա: «Տաղ եկեղեցւոյ (Աշխարհամատրան

*կիրակի) Ուրախ լեր հարսն ի յերկրէ Բեր-կրեայ զչոյ յաչխարհէ»։ — լէ· Թղ· 374ա։ «Գանձ պիչերային պաչտաման աչխարհա-մատրան· Գերանճաո արփի Գալ պատ-ճառէի»։ «Գրիգորի ե»։ — լը· Թղ· 375ա։ «Ոդր վանն դատաստանի եւ հատուցման ննջեցելոցն· (աչխարհամատրան կիրակի) Աւաղ զանցաւոր ծառայս Յահաւոր ահեղ առենին»։ — լբ· Թղ· 376ա։ «Գանձ պաչտ-ման Աչխարհամատրան կիր· Անտանելիք երկնի եւ երկրի պարզրեցաւ յարդանդի կու-սին»։ — խ· Թղ· 377ա։ «Տաղ վանն ննջեցե-լոց։ Մարդասէր հայր զթութեան խնամող զամենայն որ զՈրդիդ քո սիրական»։ — խա· Թղ· 378ա։ «Գանձ կիրակի յարութեան (աչխարհամատրան) Գերաբարձ Աստուած Գովեալդ ի զօրաց»։ — խբ· Թղ· 379ա։ «Տաղ յարութեան (աչխարհամատրան) Այ-սօր լոյս ծագեաց յաւուրն առաջին Արեգակն արդար փայլեաց յարարածս»։ — խգ· Թղ· 380ա։ «Գանձ հիման խաչին· Իսկակից Որ-դին Հօր քո հզօրի»։ — խդ· Թղ· 382ա։ «Տաղ ի վերայ սուրբ խաչին (երգ երեւման Ս· Խաչին) Խաչն ի նախնումն երեւեցաւ ծագ-կեալ ի դրախտն աստուածատունկ»։ — խե· Թղ· 380ա։ «Երեւման խաչի տաղ· Օրհնեալ ես փայտ սուրբ փրկական միչտ բարեխօս բարբառական»։

73· Թղ· 384ա։ «Տաղ Համբարձման Քրիս-տոսի Աստուծոյ մերոյ· Մեծապայծառ տօնիւս ահագին եկեղեցիք մեր պայծառասցին»։

բ· Թղ· 385ա։ «Տաղ Համբարձման· Տաղ ի Տէր Ներսիսէ աղնիւ եւ պիտանի· Աս-տուածն Բան Հօր Միածին Տէր մեր Յիսուս լոյս անքննին»։ — գ· Թղ· 386ա։ «Տաղ ի Գրիգոր Նարեկացւոյ (Համբարձման) Նայ ծով վաղրնթացածեալ դուն արեւելից ծայր արձակ լերանց բարձանց»։ — դ· Թղ· 387ա։ «Տաղ Համբարձման երեկոյին ասա։ Այսօր անճառ Բանն ի սկզբանէ, Մարմնով յերկինս վերակոխէ»։ — ե· Թղ· 388ա։ «Տաղ Համ-բարձման· Ես խօսիմ զարդարութիւն դան-ճառ փրկութիւն զխորհուրդն»։ — զ· Թղ· 389ա։ «Գանձ մեծահրաչին· Թագըդ ահաւոր Տէր եւ զօրաւոր»։ — է· Թղ· 390ա։ «Տաղ (Մեծահրաչին) Այսօր անդրանիկ Հօր Մի-ածին Որդին Յերկինս սլանայ աղամային կեր-պիւ»։

74· Թղ· 391ա։ «Հոգոյ գալստեան· Վերաւրհնեալ գովեալ եւ փառաւորեալ»։

բ· Թղ· 392ա։ «Մեղեդի անոյչ· Նուա-գեմք Հոգւոյն Նուագսըս վայելուչ»։ — անդ «Այլ տաղ պատուական (Հոգեգալստեան) ի մեծի աւուր տօնիս Հոգիդ սուրբ իջեալ ի յերկնից»։ — գ· Թղ· 393ա։ «Երկրորդ աւուրն (գալստեան) Մեծ եւ հզօր Հոգի Աստուծոյ Անաես մտաց անհաս խորհրդոց»։ — դ· Թղ· 394ա։ «Տաղ Բ· աւուր Հոգեգալս-տեան· Աստանօր ծագեաց լոյս աւետեաց կե-նաց կենաց անմահիկ լոյսդ աղբիւր բըղ-խեալ»։ — ե· Թղ· 395ա։ «Բ· օր Հոգեգալս-տեան· Նոր հիւսեսցուք քաղցր եղանակ վայելչահիւս երգիկ անձանց»։ — զ· Թղ· 396ա։ «Գ· օր Հոգեգալստեան· Մեծապայ-ծառ լոյսն արտափայլեալ Հոգին Աստուած առ մեզ խոնարհեալ»։ — է· Թղ· 397ա։ Տաղ (Գ· օր Հոգեգալստեան) Այսօր սուրբ Հո-գին աստուածընկալ յաչխարհս յաչխարհս հնչեաց ձայն որոտման մեծի»։ — ը· Թղ· 398ա։ «Գանձ Դ· օր Հոգեգալստեան· Ցա-ւէտ խոկապէս, Ընդ Հօր միապէս»։ — թ· Թղ· 399ա։ «Տաղ աղնիւ Դ· օր Հոգե-գալստեան· Ի մեծի աւուր տօնին Յիսներորդ Պէնտէկոստին»։ — ժ· Թղ· 400ա։ Ե· օր Հո-գեգալստեան յԱռաքելէ· Հոգիդ Աստուած բըխումն անքննին Հօր հաւասար փառակից Բանին»։ Առաքել կը խնդրէ գինքը յիչել։ — ժա· Թղ· 402ա։ «Մեղեդի Հոգեգալստեան Ե· օր· Մեծի աւետեաց ահեղ հնչեաց Փողն ի բարձանց երկնից»։ — ժբ· Թղ· 403ա։ «Տաղ Հոգեգալստեան Ե· օրն· Որ յիսնեբակ յորե-լինին եւ կատարման պէնտէկոստին»։

75· Թղ· 404ա։ «Գանձ» Հռիփսիմեանց եւ Գայիանեանց· Վայելչականաց վայելման փառաց»։

բ· Թղ· 406ա։ «Տաղ ի Տէր Ներսիսէ Հռիփսիմեանց· Առաւօտ լուսոյն Արեւելեան ազանց»։ — գ· Թղ· 407ա։ «Յորդորակ Հռիփսիմեանց· Երջանիկ հոգիահրաչ երա-նելին Ս· Հռիփսիմէ»։

76· Թղ· 408ա։ «Գանձ ասէ զկաֆայ Գանձ զեղեցիկ եմ ի կարգին, Բոտեալ պատ-մութեան ի չար տողի»· «Գրիգորի է»։ — Անդ՝ «Գլակայ վանաց Սուրբ Կարապետին· Գոյիդ հզօրի Մեծիդ Աստուծոյ եւ բարե-բարի»։ — Թղ· 409ա։ «Մեղեդի Յովան-նու· Եւ ի հոգեւոր եղանակի զարնանային· Ծառոց բողբոջն ծաղկեալ յերկրի»։

77· Թղ· 410ա։ «Գանձ Ս· Գրիգորի Լու-սաւորչին։ Ղամբար լուսոյ յԱզամայ զար-մէն պատրաստեցար հայկազան ազգէս»։

բ· Թղ· 412ա։ «Ս· Գրիգոր Լուսաւոր-չին· Պարզեւատուն ամենեցուն Աստուած Որդին։ Եւ փառակից Հօր եւ Որդւոյ չնորհաց Հոգին։

78· Թղ· 413ա։ «Գանձ եկեղեցւոյ· Տա-ճար երկնային Տուն Քրիստոսային»։

բ· Թղ· 414ա։ «Տաղ եկեղեցւոյ· Սուրբ է Տաճար տերունական Եկեղեցի աստուա-ծական». Կցուած է ասոր՝ «Յորդորակ. Երկու օտարքն միացան, Ամուսնութեամբն սըր-բացան»։

79· Թղ· 415ա։ «Գանձ սուրբ մանկանցն Բեթղեհէմի· Յանդակաթ սրտիւ տենչալի

Ձեզ տօնեսցուք ուրք արմաւենի»: «Խաչատուր»:

բ· «*Մանկանց Բեթղեհէմի մեղեդի· Սարսեալ Հերովդէս դողայր Հերովդէս դողայր ընդ լուր արքային ի խնդիր մահու չարժեալ տուողին*»:

80· Թղ· 417ա: «*Գանձ Կոստանդիանոսի Թագաւորին· Գերարփիդ վերին լոյսըդ լուսածին*»: «Գրիգորի ե»:

բ· Թղ· 418ա: «*Տաղ Կոստանդիանոսի· Թագաւորդ աստուածարեալ Սուրբ եւ զգալի իւղով օծեալ*»: — գ· Թղ· 419ա: «*Տաղ Կոստանդիանոսի· Այսօր նորահրաչ տօնիւս Թագաւորին մեծ Կոստանդին*»:

81· Թղ· 420ա: «*Գանձ սրբոյն Լուսաւորչին· Խնարհիմ հոգով հեզութեամբ առ երջանիկ հայրն արդիւնաւոր ի հուր սիրոյ մաքրեալ զօրաւոր*»: «Խաչատուր»:

բ· Թղ· 422ա: «*Մեղեդի Ս· Գրիգորի· Գրիգորիոս որ խաղացեր ընդ սուր ի հուր փորձեցար*»: Անդ՝ «*Տաղ ի Տէր Ներսիսէ· Սրովբէից ձայնիւ եղանակեմք այսօր ի յիշատակի հօր մեր եւ բարեւնուոյ*»: Կայ Յորդորակ· «*Սէրն որ առ Աստուած իջուցանէր զբարձրեալն*»:

82· Թղ· 423ա: «*Ներսէսի Հայրապետին· Գանձս ասէ զկաֆայս· Գանձըս գրեցայ ես պիտանի· Բամեալ բանիւ յոյժ ըղձալի*»: «Գրիգորի ե»:: Ապա «*Գոյ մեզ ցնծալի եւ ուրախալի*»: «Գրիգորի»:

բ· Թղ· 424ա: «*Ներսէսի Հայրապետին· Մեղեդի աղնիւ· Նոր մեծահանդէս տօնիւ սուրբ Հայրապետիս քաղցրաձայն դոչեմք երգով ի յեկեղեցիս*»: Անդ «*Տաղ· Հնչմամբ ձայնիւ բերկրանաց Գովեմք զերգս հըրճուանաց*»:

83· Թղ· 425ա: «*Տրդատայ Թագաւորին· Համագոյական Հօր սահման եւ բան*»:

բ· Թղ· 426ա: «*Յորդորակ Տրդատայ Թագաւորին· Եւ Տրդատ գոռոզ արքայն եւ ամբարտաւանն*»:

84· Թղ· 427ա: «*Գանձ որդւոցն եւ թոռանցն Լուսաւորչին· Նոր Թագ պետական, նոր զահ աննման*»:

բ· Թղ· 428ա: «*Որդւոց եւ թոռանց· Հոգի Աստուծոյ չնորհատու ազգի մարդկան*»: — գ· Թղ· 429ա: «*Որդւոց եւ թոռանց Լուսաւորչին· Գովեստ քեզ փառաց պատճառ Քրիստոս կենդանի*»: «Գրիգորի ե»: — Թղ· 430ա: «*Որդւոց եւ թոռանց Լուսաւորչին (անվերնագիր կից նախորդին)· «Գրիգոր պսակ ազգի մարդկան պարտ եւ արժան (չի կարդացուիր) ցելման*»:

85· Թղ· 481ա: «*Գանձ սրբոց նահապետաց եւ մարգարէից· Խորհուրդ անքննին Խորք որ չերեւին*»: «Տէր Մխիթար վարդապետ»:

բ· Թղ· 433ա: «*Նահապետաց եւ մարգարէից Տաղ ի Տէր Ներսիսէ· Նորահրաչ տօնիւս տեսողացն ցնծասցուք, ունակայ Հոգւոյն յիշատակաւս պայծառասցուք*»: — գ· Թղ· 434ա: «*Յորդորակ նահապետաց եւ մարգարէից· Աստուածային խորոցն անճառ խորհրդածուք սուրբ մարգարէք*»: Ա—Ֆ:

86· Թղ· 435ա: «*Կանոն Սահակայ եւ Մեսրոպայ: Օրհնեալ ես Հայր սուրբ անքննական գովեալ անճառ ծնունդ հայրական*»:

87· Թղ· 437ա: «*Երկոտասան Առաքելոցն ասա: Խորհրդազգած քո մարդեղութեանդ Զոր ընտրեցեր յառաջ գիտութեան*»: «Խաչատուր»:

բ· Թղ· 439ա: «*Տաղ Առաքելոցն ի Տէր Ներսիսէ· Առաքեալք Աստուածորդւոյն ի ծոցոյ Հօր Առաքելոյն*»: Ա—Ֆ:

88· Թղ· 440ա: «*Տաղ սրբոյ տապանակին· Իմաստութիւն անճառ անեղին, Հօր արարչին եւ մարգասիրին*»: Գրիգոր է տաղը խնդրողը եւ Առաքել է զայն գրողը:

բ· Թղ· 442ա: «*Տաղ տապանակի Այսօր զտապանակ ուխտին զխորհուրդ մարմնոյ Փրկչին*»:

գ· Թղ· 449ա: «*Յորդորակ տապանակին· Մայր հաւատոյ սուրբ հարսնարան, եւ առագաստ վերադրական*»:

89· Թղ· 444ա: «*Այլակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ· Մեծ եւ հզօր խորհուրդ մեզ Յայտնեալ Բարձրեալն Աստուած առ մեզ խոնարհեալ*»: «Մկրտիչ»:

բ· Թղ· 445ա: «*Մեղեդի Արփիական լոյսն որ ի ծոց Հօր իջեալ յերկնից ծածկեցաւ մարմնով*»: — գ· Թղ· 445ա: «*Յորդորակ Վարդավառին· Աստանօր տեսիլ Ահեղ ի լեառն Թափօր*»: — դ· (Վարդավառի անվերնագիր եւ իբր չարունակութիւն նախորդին): «*Գերահրաչ Աստուած դոլով Ծածկեալ անճառ մեծ խորհրդով*»: — ե· Թղ· 448ա: «*Վարդավառին Տաղ ի Նարեկացւոյ· «Գոհար վարդն վառ առեալ ի վեհից վարսից արփենից*»: — զ· Թղ· 449ա: «*Երկրորդ աւուր Վարդավառին: Ներգործական Աստուած բարերար Յիսուս Քրիստոս աւրհնեալ տիրաբար*»: «Ներսէս»: — է· Թղ· 451ա: «*Երդ Վարդավառի Բ· աւուր Տաղ ի Տէր Ներսիսէ ասացեալ: Այսօր ցնծայ լեառն Թաբոր, եւ զուարճանայ մեծն Ահերմոն*»: — ը· Թղ· 452ա: «*Գանձ Վարդավառի դ· աւուրն· Այսօր անճառ լոյսն արփիական ծագեաց մարմնով ի Թաբորական*»: — «Առաքել»: — թ· Թղ· 453ա: «*Տաղ դ· աւուր Վարդավառի· Ներպարունակեալ խորհուրդ լուսոյ ի հրեղինաց*»: «Ներսէսի երգ»: — ժ· Թղ· 454ա: «*Տաղ դ· աւուրն Վարդավառին· Լեառն ցնծայ դու Թաբոր, Յարփիահրաչս տօնիս*»: — ժա· Թղ· 455ա: «*Յորդո-*

րակ Գ· աւուրն Վարդավառին· Որ եւ կոչի Հայրական Յերկնից իջեալ Հանդական»:

90· *Թղ· 456ա: «Եփեսոսի Ս· Ժողովոյն: Նեստոր նասրանի նոր հերձուած խօսի»:*

բ· *Թղ· 457ա: «Եփեսոսի սուրբ Ժողովոյն Տաղ ի Տէր Ներսիսէ· Նոյն Բանն որ էր Ծնունդ Հօր, Եղեւ մարմնով յորովայն մօր»:*

91· *Թղ· 458ա: «Շողոկաթի եկեղեցւոյ· Ներքոյական բանս հրաշալի Քէզ երկնացուք մխածին Որդի»: «Ներսէս»:*

բ· *Թղ· 460ա: «Տաղ Շողակաթի· Կաթեաց սուրբ կաթուղիկէ եկեղեցի եւ պարէ»:*

92· *Թղ· 461ա: «Գանձ փոխման Աստուածածնին: Մեծապայծառ հրաշակերտ վեհին Սաւառնացեալ տեսլեամբն ահագին»: «Մկրտիչ»:*

բ· *Թղ· 463ա: «Փոխման Ս· Աստուածածնին մեղեդի· Հօր Բանին մայր յերկրի կոյս սուրբ տուղին Մեզ հայր յերկինս խօսուն խորան ի քեզ բնակողին»: Ապա՝ «Յորդորակ է· Մեծացիր այսօր սուրբ Աստուածածին Իջմամբ Միածին»: — գ· Թղ· 464ա: «Փոխման Ս· Աստուածածնին· Ահա երանի է ինձ Ցիսուս որդէակ է ինձ երանի աղախնոյս եւ մօրս»: — դ· «Գանձ Բ· աւուր փոխման Աստուածածնին· Գանձ ասէ զկաֆայս· Գանձ եմ համեղ եւ գովելի, Բամեալ բանիւ յոյժ պիտանի»: «Գրիգորի»: Ապա՝ «Երրորդ աւուրն· Գովարանեալ սուրբ Աստուածածին Մայր աղախին Աստուծոյ Բանին»: Գրիգորի»: — ե· Թղ· 467ա: «Տաղ ի Տէր Ներսիսէ Բ· օր փոխման Ս· Աստուածածնին· Այսօր Գաբրիէլ հրեշտակապետն եկեալ բերեալ զբարիոն պսակ յաղթող կուսին»: — զ· Թղ· 468ա: «Տաղ Ս· Աստուածածնին ի Գրիգորիս կաթուղիկոսէ Աղթամարցւոյ (փոխման Բ· օրն) Անեղին տաճար Բանին բարեբար»: — է· Թղ· 469ա: «Յորդորակ Աստուածածնին փոխման Բ· օր· Անարատ տաճար եւ առագաստ լուսոյ Մայր անհարսնացեալ Աստուածածին միչտ Կոյս»: — ը· Թղ· 470ա: «Երրորդ աւուրն փոխման Ս· Աստուածածնին: Մեծապայծառ արփիանման Գայեաց հոգի կուսին պատուական»: «Մկրտիչ»: — թ· Թղ· 471ա: «Տաղ ամենասուրբ Աստուածածնին Գ· օր: Գովեսս բերկրանաց հրճու(ա)ղական հընչմամբ Քեզ կոյս Տիրամայր քաղցրաձայնեալ երգեմք»: — ժ· Թղ· 472ա: — «Տաղ Աստուածածնի Գ· օր Աստուածածին մայր լուսոյ Տաճար Բանին Աստուծոյ»: — ժա· Թղ· 473ա: «Յորդորակ Ս· Աստուածածնի Գ· օր· Մայր կենդանեացն հոգւոյն Զոր նախահայր ծանոյց»: — ժբ· Թղ· 474ա: «Գանձ երրորդ աւուր փոխման Աստուածածնին· Սուրբ մայրդ լուսոյ Բնակարան Որդւոյ»: — Այդ՝ «Տէրն իջեալ յերկինից Բաղմութեամբ խմբից, Զօրաց անմահից դասըն հրակերպից»: — ժգ· Թղ· 476ա: «Տաղ Ս· Աստուածածնին Դ· օր· Աստուածածին կոյս երանեալ յիմալեացն վերաբերհնեալ»: — ժդ· Թղ· «Յորդորակ Ս· Աստուածածնին: Անմեղ անարատ զաւրին Անփորձ երընջին»: — ժե· Թղ· 478ա: «Տաղ փոխման Ս· Աստուածածնին Դ· օր: Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ, Մայր Աստուծոյ հաւատամ»: — ժզ· Թղ· 479ա: «Տաղ Աստուածածնին Դ· օր: Երդ Ծննդեան· Ծաղիկ պայծառ ծովային, Եւ մարգարիտ մեծագին»: — ժէ· Թղ· 480ա: «Հինգ աւուր փոխման Աստուածածնին ի յԱտոմ վարդապետէ ասացեալ· Յանսկիզբն յէից յանհուն պատճառէն»: — ժը· «Տաղ Աստուածածինն սուրբ· ի Պլուզ Յոհաննիսէ (փոխման Ե· օրն: Առաջնաճաչակ պտղոյն մահուան առաջին մարդոյն»:*

93· *Թղ· 487ա: «Գանձ Յովաննու Մկրտիչին եւ Յորայ արդարոյն: Մեծապայծառ փառօք պանծալի Այսօր ցնծայ սուրբ եկեղեցի»: «Մկրտիչ»:*

բ· *Թղ· 485ա: «Տաղ Յովաննու կարապետին· Քեզ մատուցանեմ այսօր Քրիստոս մխածին Որդի»: — գ· Թղ· 486ա: «Տաղ Յոհաննու· Յովաննէս մեծ մարգարէ երկրպագող յարգանդէ»:*

94· *Թղ· 487ա: «Գանձ Ս· Խաչի Ուրբաթին· Արարչական Բանն հայրական զմարդն յօրինէ պատկեր տիրական»: «Ատոմ»:*

բ· *Թղ· 490ա: «Գանձ Ս· Խաչին չարաթ օրն նաւակատեաց· Մեծապայծառ փայլմամբ իբր զբոց Գեղազարդեալ ով սուրբդ սրբոց»: «Մկրտիչ»: — գ· Թղ· 490ա: «Տաղ ի Տէր Ներսիսէ Ս· Խաչի նաւակատեաց· Ցանիւ աւետաւոր բառբառնաբար բառբառեսցուք»: — դ· Թղ· 491ա: «Խաչի նաւակատեաց· Ի մի յարմարութիւն զհոգիս ընտրեալ քոց անդրանկաց Ժողովեալ բարեխօսեայ ընդ կենդանեացս փրկութեան»: — ե· Թղ· «Մեղեդի աղնիւ Խաչին Ուրբնկարու· Խոստովանիմք զմխածին, բարձրեալ ի խաչափայտին», ուր կայ՝ «Ասացեալ Գրիգորիսն զերի, Որ կապեալ կայ մեզօք ի տառի, Հրամանաւ բարեւննոյն Գրիգորի Զնա առէք յիչելոյ արժանի»: Ապա յորդորակ է· «Վառեալ լուսոյ Աստուածային Փայտն կենաց սրբոյ Խաչին»: «Վարդան»: — զ· Թղ· 492ա: «Գանձ Ուռնկարու Սուրբ Նչանին ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղթամարցւոյ Գերակատար Աստուած համայնի, Տէր արարիչ երկնի եւ երկրի»: «Գրիգորի»: — է· Թղ· 495ա: «Ա· աւուրն խաչի· Զայն եղեմական–դրախտին աւրհնութեան»· ուր կայ՝ «Գանձիս ասողին Տէր Յովաննիսին ի Թլղկուրանին եւ ըստացողին Յակոբ Մեծոբեցին»: — ը· Թղ·

496ա: «*Մեղեդի ազնիւ Խաչի Ա. օր. Նոր դրախտին եկեղեցոյ ծառ տնկեալ ի մէջ*»: «Ներսիսի Ե»: *Անդ.* «*Այլ կենաց փայտ տընկեաց զքեզ տնկողին զեղէմ*»: *Անդ՝* «*Ցորդորակ է Նորին կենդանւոյն մահուամբ մարմնով զհոգիս իմ կեցոյ*»: — Բ. *Թղ.* 497ա: «*Գանձ Ս. Խաչին Բ. օր. Խորհուրդ ընտրեալ՝ յառաջ գուշակեալ մարգարէից նախագիտացեալ*»: «Խաչատուր»: — Ժ. *Թղ.* 498ա: «*Տաղ Ս. խաչի Բ. օր: Արդ որ ոսնէք զխաչիս հանդէս աստուածական ի Գողգոթա տեսէք ըզձեզ ի պաչտամանն*»: — Ժա. *Թղ.* 500ա: «*Տաղ Ս. Խաչին Քրիստոսի Բ. օր: Քրիստոս փառաց թագաւոր՝ եկիր ի խաչ ելանել*»: — Ժբ. *Թղ.* 501ա: «*Գ օր Խաչին: Օրհնեալ ես փայտ կանդնեալ յերկրի Անճառելի փառօք հրաչալի*: — Ժգ. *Թղ.* 502ա: «*Խաչի Դ. օրն. Ցիսուս Քրիստոս արքայ համայնից · եւ արարիչ ամենայն գոյից*»: «Յակոբ»: «*Լեր պահապան ծերի եւ տղայի եւ անիմաստ գանձիս աստղի* Յակոբ աւուն եպիսկոպոսի *եւ ստացողի այս գանձարանի* Յակոբ եպիսկոպոսի», *Այլ առաւել սորին գրողի Սուտ եւ անարժան Մկրտչի...*»: — Ժդ. *Թղ.* 503ա: «*Տաղ ազնիւ ի* Յակոբ եպիսկոպոսէ *Խաչի Դ. օր: Սքանչելի սուրբ նըշանդ պատուեալ Չէար այսոց զօրութիւնս խորտակեալ: Անիմաստ եւ տղեղ երգողի իմ եղբօր Ղազարի խնդրողի. եւ անմիտ Յակոբիս երգողի Հաւասար ասացէք ողորմի*»: — Ժե. *Թղ.* 504ա: «*Տաղ Խաչի Դ. օրն. կենդանի է Տէր, կենդանի է Տէր, կենդանի է Տէրն, ի վերայ խաչին*»: — Ժզ. *Թղ.* 505ա: «*Ե. աւուր Խաչի. Գերագոյն բարի Աստուածդ ամենի*». «Գրիգորի է»: — Ժէ. *Թղ.* 506ա: «*Մեղեդի Նորազուարճ խնդութեամբ Բերկրեալ ցնծայ ով կոյս*». *Անդ՝ Տաղ ի Տէր* Աւաթելէ Սիւնեցւոյ *Ե. օր Խաչի. Տաճար լուսոյ տուն արքային Տեղի զենմանն անմահ զՏէրն* Աւաթել»: *Ապա՝* «*Ցորդորակ է Լուսով վառեալ զքոյդ առագաստ Պըճնազարդեալ հարսն փառաց*»:

95. *Թղ.* 507ա: «*Գանձ Գէորգայ զօրավարին. «Օրհնեալ է Հայր Ծնող Միածնին Գովեալ Որդին լոյսն անքննելին*»: «Աւաթել» *ուստի՝ «Աւրհնեալ» պէտք էր գրուած ըլլալ*:

Բ. *Թղ.* 508ա: «*Գէորգայ զօրավարին մեղեդի. ի հանդիսական ժողիս երկելով Զերդս հրեշտակիս գոչեմ զքարբառս*»: *Ապա անդ՝* «*Տաղ ի* Յակոբ եպիսկոպոսէ. *Ցաստուածդ ընտրեցար դու բարի Շառաւի՛ղ աւրհնութեան պըտղալի*»: «Յակոբ եպիսկոպոս». *վերջին տունը՝ «Սխամիտ եւ տըգէտ* Նետրաբենց *աստանուն* Յակոբ Մովսիսի *այս բանի խնդրողի Հաւասար ասացէք ողորմի*»:

96. *Թղ.* 509ա: «*Գանձ վարագայ Խաչին. Գանձս ասէ զկաֆայս. Գանձս գրեցայ եւ ստուգեցայ Համեալ բանիւ ստորագրեցայ.* «Գրիգոր»: *Ապա՝* «*Գլուխ եկեղեցոյ Վէմըն հաւատոյ. Եւ նեցուկն յուսոյ Սիրոյն Աստուածոյ*: «Գրիգորի է սա»:

Բ. *Թղ.* 511ա: «*Տաղ Վարագայ Խաչին*». *Այսօր մեծ զարմանք հրաչից Ցայտնեալ ի յերկրի մարդկան*»: *Ապա անդ՝* «*Տաղ. Ամփոփեալ զնչան Խաչին ի Վասպուրական երկրին*»:

97. *Թղ.* 512ա: «*Գանձ Առաքելոցն Եւթանասիցն. Գերագոյն գոյէ Գերիմաստ վեհէ*: «Գրիգոր». *ստացողը՝ եպիսկոպոս մըն է*:

Բ. *Թղ.* 514ա: «*Տաղ Առաքելոցն. Աղաչանօք մաքուր դասին, Առաքելոց փոքու հաւատին*»:

98. *Թղ.* 515ա: «*Գանձ Վարվառեայ Ս. Կուսին. Անախտ անբիծ փեսայն երկնաւոր Որ ի կուսէ ծնաւ կամաւոր*»: «Աւաթել վարդապետ»:

Բ. *Թղ.* 516ա: «*Տաղ* յԱւաթէլէ վարդապետէ. *Վառվառեայ*». *Օրհնեալ անճառ Հայրըն զթած, Գովեալ Որդին ծընեալն Աստուած: Որ Առաքել անուանեցայ եւ վարդապետս կոչեցայ... Ցերկուց քառ թիւ հարիւրին Ութսուն եւ եօթն յաւելածին զքանս ասացի սուրբ Վարվառին Ցեղեր Մերթին մեծ քաղաքին*»: *Այս՝ գրուած Տաղին եաեւը կցուած Ցորդորակին մէջ, որ կը սկսի. «Արդ պաղատիմք առ քեզ յուսով Եւ աղաչեմք յօժար սըրտով*»:

99. *Թղ.* 517ա: «*Գանձ խաչգիւտին: Խաչի քո Քրիստոս երկրպագանեմք զանօրէնութիւնդ փառաւորեմք*: «Խաչատուր»:

Բ. *Թղ.* 529ա: «*Տաղ ի* Խաչատուր վարդապետէ». *Խաչգիւտին. Այսօր խաչափայտն սուրբ Ցայտնեալ ձեռամբն Ցուդայի*:

Գ. *Թղ.* 520ա: «*Տաղ գիւտի խաչին: Այսօր եղեւ գալ դչխոյին, Մօրն արքային ինքնակալին*»:

100. *Թղ.* 521ա: «*Կանոն սրբոց կուսանացն: Ի սկզբան էիդ իսկական բանիդ*»:

Բ. *Թղ.* 522ա: «*Մեղեդի կուսանաց: Կոյսք իմաստութեամբ Զլապտերս հոգւոց լուցեալք*»: *Ապա՝ «Ցորդորակ է. ի կենարար փայտէն ծաղկեալ խաչին պտուղ բազմազանեալ*»:

101. *Թղ.* 523ա: «*Ի ոտն ամենայն մարտիրոսաց: Տինայ առաւել. Տարմըք բարձրացեալ*»:

Բ. *Թղ.* 524ա: «*Տաղ ի տէր Ներսիսէ ասացեալ մարտիրոսաց. Արեգակն արդար զհուր սիրոյ ծագեալ՝ Զանհաւատութեան սառն հոգոյ հալեալ*»: «*Ցորդորակ. Թադաւորն անմահի յաչխարհէ մահու. Առեալ իւր զինուորս անմահացոյց բնութեամբ*»:

102· *Թղ· 525ա*: «*Կանոն նահապետաց· Դաւանիցէք որդիք օրինաց, ԶՈրդին միածին ղտէրն փառաց*»: «Դաւիթ է»:

103· *Թղ· 526ա*: «*Մարտիրոսաց: Աստուածապարգ պսակ երանական Մարտիրոսաց հոյլք համանման*»: «Առաքել»:

104· *Թղ· 527ա*: «*Գանձ չարից Աւետարանչաց: Մեծասքանչ անուն սուրբ Երրորդութեան*»: «Մարտիրոս»:

բ· *Թղ· 529ա*: «*Տաղ աւետարանչաց: Էակիցք Հօր սպասաւորք Հուպ անհասին եւ մերձաւորք*»: Անդ «*Տաղ Մարկոսի Աւետարանչին: Գերազոյնդ աշակերտաց Յերկոտասանցն ընտրելագոյն*»: «Գրիգորի»:

գ· *Թղ· 530ա*: «*Տաղ Ղուկասու· Գովեստ արժան փառաց քոյին Աւետարանն է անդստին*»: «Գրիգորի է»:

105· *Թղ· 531ա*: «*Գանձ ի Մարտիրոսէ ի վերայ վարդապետաց: Գեղք եւ գլուխք պետացն եւ կարգաց, բարեւնապետք տեարք դասուցանաց*»:

բ· *Թղ· 533ա*: «*Վարդապետաց: Տաղ ի Տէր Ներսիսի ըստ իւր անուան ոգոյի: Նոր դրախտի քո Տէր, Զոր տնկեցեր ի յերկրի*»: Ապա «*Յորդորակ է, եւ Հայաստան անչարժացեալ եւ զոր ունէր ոչ փոփոխեալ*»:

106· *Թղ· 534ա*: «*Կանոն նահապետացն: Ամենազօր Տէր Աստուած Հոգի, Հօր փառակից Որդւոյն միածնի*»: «Առաքել»: «*Ընտացոդի գրոցս Յակոբին*»:

բ· *Թղ· 535ա*: «*Տաղ նահապետաց: Պատանօք սուրբ նախահարցն մարգարէից նահապետաց*»: «*Երգող բանիս ես անպիտան Գրիգոր թըմբրեալս անձն անարժան*»:

107· *Թղ· 536ա*: «*Գանձ ձեռնադրութեան քահանայից: Գթա ի մեզ, Տէր ամենակալ: Եւ լուր բնութեանս մեր տկարացեալ*»: «Գրիգորի է»:

բ· *Թղ· 538ա*: «*Տաղ ձեռնադրութեան: Ով անմահ հաց կենաց մեզ տուաւ Յիսուս Քրիստոս*»:

108· *Թղ· 539ա*: «*Տաղ ձեռնադրութեան ի յԱռաքել վարդապետէ: Ի մեծի հրաշափառ հանդիսիս Շնորհաբաշխ պարգեւաց սուրբ ոգոյս*: Առաքել»: Շարունակութիւնը կը լրացուի դվ· 2ով:

109 *Թղ· 541ա*: «*Գանձ ննջեցելոցն Թադմանն: Մինդ ի էէնն բանդ որ ի Հօրէ Յորժամ ծագիս փառօք ի յերկրէ*»: Համեմատուած է եւ չատ տարբերակներ ունի. հմմտ. Թ. 362 § 3· «*Գանձ որ ի մեռելթադն ասեց եւ ղեղկելի Մաւուէլ· յիշեա եւ Առաքել զննաւղս յիշեա, ի Մանուէլ վարդապետէ: Մինդ ի յէէն*»:

110· *Թղ· 543ա*: «*Ոտանաւորք եւ ողբ Առաքել վարդապետէ վասն անձին իւրոյ եւ ինձ: Յիշելով զօր մահուն սիրտ իմ սաստկանի Յահագին ատենին անձն իմ զարհուրի*»: «ՅԱռաքել վարդապետէ այս»:

111· *Թղ· 544ա*: «*Գանձ քահանայապաղի ի Մաւուէլ Բջնեցւոյ: Մեծ եւ հզօր ան... ան հրաշալի, Հայր համայնից Աստուած կենդանի*»: «Մաւվելի է»:

112· *Թղ· 546ա*: «*Ողբ դերեզմանի: Եկայք այսօր եղբարք ամէն ՅԱբրահամեան չառաւիղէն*»: «Երգ Արիստակեսի»:

113· *Թղ· 547ա*: «*Երգ առ երկնային զօրութիւնս ասելով: Յիսուս, պարծանքդ հրեղինաց*»:

114· *Թղ· 548ա*: «*Քան զմտանել արեգական խնդրեմ զպատճառ արարչական..*»:

115· *Թղ· 549ա*: «*Երգ առ սուրբ Հոգին վասն մաղթելոյ զվարս մաքուր: Հոգի Աստուծոյ քաղցրահայեաց նախախնամող տիեզերաց*»:

116· *Թղ· 550ա*: «*Երգ գոհացողական ի վերայ պարգեւացն վերընդունելոյ ի Տեառնէ: Ըղքեզ Աստուած գոհաբանեմք· Զքեզ համայնից Տէր դաւանեմք*»:

Այս Ձեռագիրը խնամով եղած արտագրութիւն է: Քանի մը տաղեր եւ գանձեր ուրիշ Ձեռագիրներու հետ համեմատուած են եւ տարբերակները նշանակուած:

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ չունի:

1042.

ՏԱՂԱՐԱՆ

1910°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 562: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 37 × 23: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ պլազան 30 × 14: — ՏՈՂՔ՝ շատ պլազան, 37, 20, 15: — ՆԻՒԹ՝ շատ բարակ եւ տկար թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ անջատ թղթերը դրուած իմ գրքանման լաթակազմ գոյգ կողերու մէջ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ երկու, երեք տեսակ, շեղագիր, դիւրընթեռնլի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բաւական շատ, գրեթէ ամէն թղթի կրնակը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1910°: — ԳՐԻՉՔ՝ Հ· Աճա-

ռեաև եւ իր կինը: — ՏԵՂԻ՝ երեւաև ու Թաւրիզ — ՏԷՐ՝ Հ· Աճառեաև: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Աճառեաև նուիրած է Հ· Ն· Ակինեանին Մխիթարեաև Մատենադարանի համար:

Մատեանս է (Թղ· 158ա) «Տաղարան *ըստ անուանց հեղինակաց հաւաքեալ ի* Հ· Աճառեանէ», *որ նաեւ նչանակած է թէ տաղերը ո՛ր ձեռագիրներէ ամփոփած է եւ երբեմն նաեւ համեմատած եւ դիտողութիւններ ըրած: Նաեւ նչանակած է հեղինակը: Կը ցուցակագրենք հետեւեալ ձեւով:*

1· Թղ· 1ա: «*Տաղ դ· տարերաց, գարնան, ամռան, աշնան եւ ձմրան: Ա· Գարուն·* «*Այ վայ եկին ան հաւերն, նոլ վայ եկին ան հաւերն, կենէ եկին ան հաւերն· եհաս գարունն աղնիւ յորում համայնք զարդարին աւաղ, երեսք երկրի պայծառացեալք նորոգին նորանորս*»:

2· Թղ· 4ա: «*Երգ ուրախութեան· Ահա մեք ժողովեալքս բոլոր միաբան, պարտիմք միշտ փառս տալ հաստչին բնութեան*»:

բ· Թղ· 5ա: «*Տաղ ուրախութեան ի վերայ ծովուն եւ նաւի: Ահա տեսէք թ՝ ինչ կայ ծովին· որ նաւն ուռամբ գայր*»:

3· Թղ· 6ա: (*առանց խորագրի*) «*Աղբիւր գիտութեան պարգեւք բարութեան*»:

4· Թղ· 7ա: «*Ահա համագոյ Ամենասուրբ Երրորդութիւն, Աղբիւր կենաց բաշխող չնորհաց ինքնագոյ*»: (Ալեքսա՞ն):

5· Թղ· 8ա: (*Առանց խորագրի*) «*Ամենազօր Աստուած Հոգի Չնորհաց բաշխող ամենայնի*»:

6· Թղ· 9ա: «*Օրհնութիւն հարսին եւ փեսային: Ամենազօր Տէր թագաւոր թագաւորաց, թագաւորիս մեր զզեցոյց հանդերձ փառաց*»:

7· Թղ· 10ա: «*Տաղ վասն Աղամայ: Ամենակալ հաստիչ բնութեան զԱդամ ստեղծեալ եղ ի դրախտին վայելչութեան*»:

8· Թղ· 11ա: «*Երգ Աստուածածնայ: Ամենայն որ սիրիցէ զքեզ իմոյս սիրոյ նման*»:

9· Թղ· 12ա: «*Տաղ աղերսանաց Ս· Աստուածածնի: Ամենայն լեզուէ երանեալ ջոկ եւ ջոկ երամ երամ խոնարհեալ քեզ ողջոյն տան միշտ Աստուածածին Մարիամ*»:

10· Թղ· 13ա: «*Երգ Սրբոյն Ստեփանոսի: Ամենից քարոզ, ով սուրբ մարտիրոս*»:

բ· Թղ· 14ա: «*Տաղ Ս· Ստեփանոսի Նախավկային: Ամենեքեան ի մի բերան պարտիմք գովել յաղթող վկայն*»:

11· Թղ· 15ա: (*Անվերնագիր*) «*Ամենօրհնեալ Աստուածածին առ քեզ գոչեմ ես ցաւագին*»: Ա—Ֆ:

12· Թղ· 17ա: «*Գովասանք Ս· Աստուածածնի: Ամէնօրհնեալ սրբուհի Դուստր Դաւթի արքայի*»: Ա—Ֆ:

13· Թղ· 19ա: (*Անվերնագիր*) «*Այ Տէր տէրանց մեղայ քեզ, զերդ զայլ ծառայ չեղայ քեզ*»:

14· Թղ· 20ա: «*Տաղ սիրոյ: Այբէն մինչեւ ի Քէն զանգատ անեմ ես բարեւ յէր չես ի տալ սուտ խոռվել ես*»:

15· Թղ· 21ա: (*Մատիտով գրուած* Մարտիրոս Ղարասուրցի) *Այբն ասէ առաքեցար հազար բարի, Բենն ասէ բարի տեսանք հազար բարի*»: Ա—Ծ· *մնացածը չկայ:*

16· Թղ· 22ա: «*Երգ Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Տաղ Աւետեաց: Այսօր ոտն է Ծննդեան աւետիս, Տեառն մերոյ եւ յայտնութեան աւետիս*»:

17· Թղ· 23ա: «*Տաղ ուրախութեան: Այսօր ցնծութեամբ պարելով ձմենք գինի խնդալով*»:

18· Թղ· 24ա: «*Տաղ վչտացելոց անձանց կղկղալով ասեն: Անձ իմ առ քեզ աղաղակէ, ով բժիչկ հոգոյ իմոյ թշնամիս պիս յոյժ խոցոտեաց՝ ժամ է ինձ ողորմելոյ*»:

19· Թղ· 25ա: «*Ողբ ապաչխարութեան: Անձն իմ ընդէ՞ր ես ծուլացեր եւ ի մահուանէ անհոգացեր*»:

20· Թղ· 26ա: «*Երգ Աստուածածնայ: Անճառին խորան Բանին բնակարան*»:

21· Թղ· 27ա: «*Ողբ ի վերայ մանկանց որ գերի տարան ի քաղաքն Ստամբօլ: Անեղ բնութիւն Աստուած Հայր ամենակալ եւ Որդին Միածին ի նմանէ ծնեալ*»: *Սրտայոյզ ողբ:*

22· Թղ· 30ա: «*Ողբ ի վերայ մեղաց եւ նախատինք անձին եւ պաղատանք առ Աստուած: Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս կենդանի եւ կենդանարար Զիս կենդանացո հոգով մեռեալ եմ մեղօք չարաչար*»: Ա—Ն:

23· Թղ· 31ա: *Անխորագիր, լուսանցագրութիւն·* «*Աստուած օրհնեա զմեզ հայցատաչս, ծառայ քո եմք աստուածապաշտ*»:

24· Թղ· 32ա: «*Ողբ ի վերայ նորահաս եւ դեռաբոյս մանկանց· Աստուած քարոզեաց եւ խրատ եառուր*»:

25· Թղ· 33ա: «*Տաղ Առաքելոց: Աստուածազարդ գնդից ազանց նուիրելիք ամուլ գառանց*»:

26· Թղ· 34ա: «*Տաղ աղնիւ դէմ աղօթից: Աստուածածին Մարիամ յերկնից դչխոյ պանծալի, Միչնորդ լեր Տեառն Յիսուսի ի ժամ սուրբ պատարագի*»:

բ· Թղ· 85ա: «*Յորդորակ է Ս· Աստուածածնին: Աստուածածին բարեաց պատճառ սուրբ եւ անարատ յերկրի գտար*»: — գ· Թղ· 35բ: «*Գարձեալ գովասանք Աստուածածնի· Արեւ լուսատու տաճար Աս-*

տուծոյ Մարիամ, Բանին բարուննակ անթառամ ծաղկոյ»։

27· Թղ· 36ա։ Անխորագիր· «Աստուածածին Մայր Քրիստոսի իմ յոյսն դու յաւուր մեծի»։ Ա—Ք։

28· Թղ· 37ա։ Անխորագիր· «Արամ քաջն եմ ես յաղթող ամենուն, վերջապէս ընկայ սեւ մահուն»։ Ա—Մ· անկէ վերջ չկայ, ինչպէս նաեւ Թ·ղրի տունը եւ բաց Թողուած է գրելու։ Տայոց Պատմութենէն առնուած պատմութիւն ու խրատ։ Հետաքրքրքրական է։

29· Թղ· 39ա։ «Տաղ Ծննդեան։ Արարիչն Աստուած Որդին իսկական ի Հօրէ անմայր կուսական ծնունդ Ադամայ»։

30· Թղ· 40ա։ «Արիկ, որ մտնունք բաղձէն ու վարդ քաղենք ծաղկեցաւ»։ Խաչատուր Խասպէկեն է այս անխորագիր կտորը։

31· Թղ· 41ա։ «Դարձեալ գովասանք Աստուածածնի։ Արեւ լուսատու տաճար Աստուծոյ Մարիամ, Բանին բարուննակ անթառամ ծաղկոյ»։ Ա·—Ռ· անկէ վերջ եւ միջանկեալ տառերու տողեր պակաս։

բ· Թղ· 42ա։ «Ցորդորակ Աստուածածնի։ Աւետիս քեզ Մարիամ, զոր Գաբրիէլ սկզբնաւորեալ աւետիս, աւետիս»։ — Ա·—Ջ· Ճնացածը չկայ, տեղ ձգուած ամբողջացնելու։

32· Թղ· 43ա։ Անվերնագիր· «Արեւ բնկաւ սարի վերէն, խորոտիկ, խորոտիկ· կեաքաւն ելաւ իր բեղ էն (sic) բարեւ արեց ծաղկընկերին» (Համմա· Բազմավէպ 1850, էջ 305)։

33· Թղ· 44ա։ «Երգ ուրախութեան։ Արիք որ երթանք պիւլպիւլն երամք»։

34· Թղ· 45ա։ Զուղայեցւոց սուգը։ «Ափսոս քեզ Հայոց խեղճուկ ժողովուրդ, Ցիր ու ցան եղաք անմեղ անխորհուրդ։

35· Թղ· 45ա։ Նորին(°) [Սիմ։ Վարդապետ Զուղայեցի]։ Վասն ուրախութեան։ Բանեցս քեզ ասեմ ինձ մըտիկ արայ քո սալվի բովան(°) պալիտ եմ ծառայ»։

36· Թղ· 46ա։ «Երգ Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի։ Բանն Աստուծոյ առաքեցաւ աւետիս, եւ բնակեցաւ յարգանդ կուսին աւետիս»։

37· Թղ· 47ա։ «Գովասանութիւն սաղմոսին։ Բանք սաղմոսին է պատուական, լըցեալ ոգւովն աստուածական»։

38· Թղ· 48ա։ Անխորագիր· «Բարեաց պատճառ Տէր բարեկութ նայեաց եւ մի առներ անիոյթ»։

39· Թղ· 49ա։ «Տաղ յարութեան Քրիստոսի։ Գառն Աստուծոյ ի սպանդ վարեալ եւ ի խաչին պատարագեալ»։

40· Թղ· 50ա։ «Երգ սգալի։ Գերեզկելի ողբալի ոհ, Ցիրաւ լալի եմ լալի»։ Գէորգ(°)։

41· Թղ· 51ա։ «Լայ եւ խնդիր առ Տէր Թերեւս պատնէշ զկորուսեալ առաքինութիւնն մեր։ Գողգոթի կալեալ քայլեմ կաղ ի կայ կամայ կամայ»։

42· Թղ· 52ա։ «Տաղս օգուտ եւ օգտակար ասացեալ է Սողոմոն իմաստնոյ զբանն ի վերայ կարմիր գլխոյ։ Դաւիթ արքային որդի Սողոմոն զայս մեզ քարոզէ Թէ ով որ զԱստուած սիրէ հանապազ զնայ խրատէ»։ Պատմական։

43· Թղ· 55ա։ «Դաւիթ Յեսեայ որդին վարդատեսիլ զարմանալին» (առանց խորագրի այսպէս կը սկսի)։

44· Թղ· 56ա։ «Մեծի Ուրբաթի տաղ վասն խաչելութեան։ Դու ի խաչին այ որդեակ կաս բեւեռեալ եւ իմ սըրտիկս է խոցոտեալ»։

45· Թղ· 57ա։ «Բարեկենդան։ Եկայք այսօր ժողովեսցուք Տեառն Աստուծոյ փառս տացուք» (Ղազար Չահկեցիէն)։

46· Թղ· 58ա։ Անխորագիր· «Ես ոչ եմ մեղաւոր եւ ոչ բանական եւ ոչ թէ զմարդոյ ունիմ զսահման»։

47· Թղ· 59ա։ «Տաղ առ Գրիգոր Լուսաւորիչն։ Ես քո սիրուն չեմ դիմանայ իւրէկիմ թուխուչու ի եանար»։

48· Թղ· 60ա։ «Աղաղակ խորհրդարար առ Բարձրեալն Աստուած ի խաչին վասն փրկութեան մարդկայնոյ ազգին։ Երդնում արեւդ արքայական վարդ, վարդ, ես քո գերիս այս անարժան, վարդ, վարդ»։

49· Թղ· 61ա։ Անվերնագիր· «Երկինք երկնից իմաց արարէք եւ երկնայինքդ խոնարհեցէք»։

50· Թղ· 62ա։ «Աղօթք սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդոյ նորա Մարտիրոսին։ Երջանիկ մեծ զօրական եւ Քրիստոսի յաղթող վկայն»։

51· Թղ· 63ա։ «Աղօթք պահպանութեան։ Եւ ես յամենայն ժամ զայս ասեմ Թէ հանապազ Աստուծոյ գիրքն ի գրկիս»։

52· Թղ· 64ա։ «Տաղ երգեալ ի Աստուածածնայ։ Զարմանալի վերնոց սուրբ կոյս աննման Գերապանծ սիրուհի մայր տիրական»։

53· Թղ· 65ա։ «Տաղ սիրոյ ի գոյն որ ասէ... Զարմանալով զարմացայ ես ի մտի գի բնաւ ինչ ձեզ նման այլ ոչ գտի»։

54· Թղ· 66ա։ «Տաղ ի վերայ սրբոյ էջմիածնի։ Էջմիածին զարդ փառաց գերափառ աթոռ չնորհաց»։

բ· Թղ· 67ա։ «Տաղ ի վերայ սրբոյ էջման Միածնի։ Էջմիածին ծնող մայր մեր ցանկալի ուրախ լեր երկինք յերկրի»։

55· Թղ· 68ա։ Լուսանցագրութիւն։ «Թէ

հարցանեմք ի սուրբ գրոյս գարչ եւ գազիր ասէ գիտութիւնս»:

56· Թղ· 69ա: «Վասն գիր գտանելոյ որ սորա մէջն լինի: Թէ չատ կաֆա չափես ի յալ գացես ի ձախ գայ խիստ յաճախ»:

57· Թղ· 70ա: «Ախչի–երգ խաչելութեան: Ի խաչին անարդ բեւեռեալ Ծով աչերդ եղեւ խաւարեալ»:

58· Թղ· 71ա: «Առ զգայութիւնս մեր եւ գմասունս: Ի կիսատ սիրելեաց անհատատարմայ ի սուտ այս կենցաղոյս ձանձրացաւ անձն իմ»:

59· Թղ· 72ա: «Տաղ առ Աստուածածնին: Ի սրօբէից երանացեալ երջանիկ մայր Մարիամ Անճառելոյ· Անճառելոյ Հօր էակցին դեղեցիկ մայր Մարիամի»: (Պրոխորոն Սիլիստրացի):

60· Թղ· 73ա: Անվերնագիր· «Ի քէն հայցեմք մեզ օգնութիւն, Ամենասուրբ երրորդութիւն»:

61· Թղ· 73բ: «Ի խնդրոյ ումեմն սիրելոյ իմոյ յօրինեալ եղեւ տաղս սիրոյ ի գոյն ղէլէնաերու: Իմ հոգոյս հոգի իմ սիրելի դու, արեւ սրտիս, կարօտ եմ տեսոյդ եւ խօսելոյդ, ուրախացո զիս»:

62· Թղ· 74ա: Անխորագիր· «Ինձ հետեւիլ հարկաւորի Տեառն իմոյ ողբ եւ երգ կտակի»:

63· Թղ· 75ա: «Երգ աղուհացի սկսի մինչինքիցն գկնի ճանապարհ բարեացն, ամենայն աւուր ըստ պատչաճի: Բ· Իննեակ դաս հոգեղինաց երկնաւոր զօրաց բարեխօս լեր ուք առ Տէր մեզ մեղաւորացս»:

64· Թղ· 76ա: «Ողբ յաղագս օրինաց աշխարհի: Իսկ ոչ խրատին մարդիկ թէ մահու օրն գալոց է Մոռնան զահագին տանջանքն թէ որպէս համար տալոց է»:

65· Թղ· 77ա: «Տաղ ամենացանկալի քաղաքին Սրբոյ Երուսաղէմայ: Իսկազոյն քաղաք աղնիւ ամենազով հռչակեալ, ի մէջ տիեզերաց ներբողենի գրուատեալ»:

66· Թղ· 78ա: «Ողբ եւ խրատ մեզ ի բերանոյ ննջեցելոց ասայ եւ գիս զանարժան յիշեայ: Լուարուք գրարբառ բերանոյս Ով եղբայրք սիրելիք իմ հոգոյս»:

67· Թղ· 80ա: «Զգաղաբերութենէ բարի գործոց եւ գփոյթ ըսպառեցմանէ նորին: Լուսաբեր ցրօնքն իմ վարդի Յանկեան այգւոյն անկեալ բարդի»:

68· Թղ· 81ա: «Տաղ Վերափոխման Ս· Աստուածածնին: Ինկին ծառին նման ես, Պտուղով դու քաղցրահամ ես»:

բ· Թղ· 82ա: «Տաղ Վերափոխման Ս· Աստուածածնին: Ինկի ծառին նման ես Պտուղ դու քաղցրահամ ես» (նախորդէն տարբերութիւն ունի:

69· Թղ· 83ա: «Ողբաց խաղաղութեան· Ողբաց մի տամ քեզ, թէ միտ դնես լսես»:

70· Թղ· 85ա: «Տաղ գեղեցիկ եղանակաւ: Ծառ խնկաբեր եղեւնաբոյս անթառամ սէր իմ աղբիւր կնքեալ ի պարտիզի քաղցրահամ սէր իմ»:

71· Թղ· 86ա: «Զվարդէ եւ ղևսնահասոյն պարզ բանիւ: Ծիլ ծիլ ոսկի է վարդի թերթերըն, Որպէս եւ ասեն նախնի ծերերըն» (Պետրոս Գափաճցիի գրչէն է):

72· Թղ· 87ա: «Այլ տաղ: Կամ առաջի քո ամօթով Գործեր եմ չատ չար եւ յոլով»:

73· Թղ· 88ա: «Ողբ մեծի Ուրբաթու: Կանայք ամենայն քորք իմ սիրական, Եկայք Գողգոթա գուք ամենեքեան»: (Յակոբ Նալեանի գրչէն):

74· Թղ· 89ա: (Հռիփսիմէ կոյսի՛ վրայ)· «Կանխեալ տատրակին գարնան գուչակին, յարփաւոր հարկէ լուսաւոր գասին»:

75· Թղ· 90ա: Հայրապետաց: «Հայրապետաց հանուրց աղգին վարդապետաց ուղիղ բանին»: (Ներսէս Շնորհալի):

76· Թղ· 91ա: «Վասն Ծննդեան Քրիստոսի: Հրեչտակք եւ մարդիկք ահա ցնծացէք, երկնի եւ երկրի իմաց արարէք»:

77· Թղ· 92ա: (Վերնագիր չունի): «Մահն ինչ անէ Ադամորդուս կամ յերբ թափիմ ի յայս բարուս»:

78· Թղ· 93ա: «Երգ Աստուածածնայ: Մայր ցանկանալի հիանալի յոյժ տենչալի անման Ծաղիկ լուսոյ անտանելոյ գու երկնային օթարան»:

79· Թղ· 94ա: «Տաղ սիրուն եւ քաղցրիկ գունով: Մաքուր եւ սուրբ ստեանց քոյին փափագիմ, սէր իմ փափաքիմ· Ցոյժ կարօտով ելով ի խորս թշուառութեան տառապիմ, սէր իմ տառապիմ»:

80· Թղ· 95ա: «Խոստովանութիւն գաղտնեաց եւ խայտառակութիւն անձին: Մեղայ, Տէր ինձ ողորմեա, Տէր մեղայ, Աստուած դիս քաւեա»:

81· Թղ· 96ա: «Մենացեալ այրիմ սիրով սէրն իմ փութով էջ ի բարձանց զի կարի խանդաղատիմ, լուր էջ ի խնկաբեր լերանց» (Մովսէս Կարնեցի):

82· Թղ· 97ա: Անխորագիր· «Մեր Տէրն է բազմեր ի բարձր աթոռին, աջովն յաւրհներ զպատկեր քոյին»:

83· Թղ· 97ա: «Այլ տաղ սիրոյ եւ ուրախութեան: Մեր Տէրն է բազմել ի բարձր աթոռին»· եւն համմա· վերը:

84· Թղ· 98ա: «Սոյն տաղս մէնի ուսուլի ասացեալ է: Մէկ ագնըւի մի սէրն կայ ի գլխիս· Գիչերն է երազիս ցերեկն ի սրտիս»:

85· Թղ· 98ա: «Ողբ այլ ինն կերպիւ: Մի աղօթից ծոյլ կենար, դիր ըղորդ յետ Աս-

տուծոյ ակր յիշէ իւր ահեղ անունն որ փրկիս որպէս Ադամն էր»։

86· *Թղ· 99ա։ «Տաղ Աստուածածնայ Միածնին մայր եւ կոյս ապաւէն եւ յոյս»։*

բ· *Թղ· 99ա։ «Երգ Աստուածածնայ։ Մոլորեցաւ միտն իմ մեղօք եւ կայ ի մէջ խաւարի ոչ գիտէ զինք թէ ուսոի եկն եկ կամ ուր կայ յաչխարհի» (Մխիթար Սեբ·)։*

87· *Թղ· 100ա։ «Տաղ ի դէմ վարդին (Երգ ուրախութեան)· Յաւուր միում որ էր մեզ Նոր կիրակի, ելայ ես ի քաղաքէ առանձնակի»։*

88· *Թղ· 101ա։ Անխորագիր· «Ցիսուս դու յոյս զղջացելոց, որքան գթած ես յաղագաց» (sic)։*

89· *Թղ· 102ա։ «Ողբ Ս· Աստուածածնի· Ցիսուս որդի մօրս միաւոր, Աչացս լոյս Աստուած ահաւոր»։*

90· *Թղ· 103ա։ Անխորագիր։ «Ցողնահաճար եւ խմաստուն մտօք զուարթ հոգով արթուն»։*

91· *Թղ· 104ա։ «Ցարութեան։ Ցորժամ յարեաւ փեսայն անմահ ի մէջ գիշերին, զրզրզեցաւ երկիր հիմամբք չարժեցաւ երկին»։*

92· *Թղ· 105ա։ «Ցաչելութեան։ Ցորժամ ասին մահու հրաման մեր կենարարին ի Պոնտացւոյ Պիղատոսէ չար դատաւորին»։*

93· *Թղ· 106ա։ «Ողբ դատաստանի։ Ցորժամ Գաբրիէլ գոչէ եւ յառնեն մեռեալք ի հողոյն կէսքըն լուսափայլ յառնեն աստեղաց նման գոյնզգոյն»։*

94· *Թղ· 107ա։ «Բանք վասն ահագին եւ սոսկալի գալստեան Քրիստոսի եւ դատաստանի աւուր եւ անձին։ Ցորժամ յիշեմ զօրն ահագին եւ զսոսկալի գալուստ Փրկչին»։*

95· *Թղ· 109ա։ Անխորագիր։ «Ցորժամ նստեալ կայի ի տան յանկարծ լուաց ղլուրն այն թէ գո Միածինն տարան»։*

96· *Թղ· 110ա։ «Ողբ դատաստանի աւուրն եւ դժոխոցն եւ անքուն որդանց։ Ցորժամ տարերքն ղղրդին երկինք երկիր նոր նորանան»։*

97· *Թղ· 114ա։ «Տաղ Ս· Կարապետ(ի) Ցօհաննէս մեծ մարգարէ երկրպագող յարդանդէ»։*

98· *Թղ· 115ա։ «Ծննդեան է տաղ։ Ննջեա որդեակ քաղցր եւ անուշ, հանդիր ի քնոյդ եւ առ քեզ ոյժ» (Մխիթար Սեբաստացի)։*

99· *Թղ· 116ա։ Անխորագիր։ «Շնորհօք Միածնին կազմեալ կանգնեաց հիանալի Ձըքնապատեսիլ որպէս պեղեմն իմանալի»։*

100· *Թղ· 117ա։ «Տաղ անուշ դունով ասացեալ ի Սահակ վարդապետէ, յորոյ ասի մականուամբ Զիթակեր կոչեցեալ։ Ո հեղիկ հնչեալ պարնան հոգմոյն, երեր ծաղկունք մեզ գոյնզգոյն»։*

101· *Թղ· 118ա։ «Այլ տաղ ապաչխարութեան։ Ողբս ապիղորմ եղբայրք ինձ եհաս երեմիային ես գամայութիւնս իմ լամ որպէս նա գհին Իսրայէլին»։*

102· *Թղ· 119ա։ «Երգ տէրունեան։ Ոչ քեզ նման ամենապութ եւ ողորմած գտանի Տէր»։*

103· *Թղ· 120ա։ «Ծննդեան տաղ։ Ոչ բեթղեհէմ երկիր ցանկալի համայն ազանց նոր Իսրայէլի»։*

104· *Թղ· 121ա։ Անխորագիր։ «Ով զարմանալի Գործ այսօր յայտնի ի վերայ երկրի»։*

105· *Թղ· 122ա։ «Երգ յարութեան։ Ով պարտիզպան ասա ո՞ւր տարան»։*

106· *Թղ· 123ա։ «Ողբ բերանոյ մեռելոյն ասացեալ· ՅԱռաքել վարդապետի ասացեալ· Ով քահանայք եւ վարդապետք աստուածաբան եւ ժողովուրդք հաւատացեալք միաբան»։*

107· *Թղ· 124ա։ «Ա՛ռ եղկելին մամոնայն· ուսո՞ի ծնար, ով բռնաւոր, որ քեզ նման ոչ յերկրի, որ թէ չտաս դու ձեռն ումեք ոչ զօրանայ եւ ոչ բերկրի»։*

108· *Թղ· 125ա։ «Տաղ նահապետաց։ Պաղատանօք սրբոց քոյին Հայրաց հար, (sic) առաջին»։*

109· *Թղ· 126ա։ Անխորագիր։ «Պետրոս երազ էր տեսեր Պօղոս ղերազն էր յայտներ»։*

110· *Թղ· 127ա։ «Ձմռեւոցն ընդ դուռն ապաչխարութեան այլաբանօրէն· Ջեռոտ աւուրցս մերձիլ առ մեզ ե՞րբ իցէ սէր իմ, փայփայելով այդոր քեզ ե՞րբ իցէ սէր իմ, ե՞րբ իցէ»։*

111· *Թղ· 128ա։ «Տաղ այլ եղանակաւ։ Սարսափի անձն իմ լալի զի չունիմ քո յուսալի»։ — Թղ· 129ա։ Անվերնագիր։ «Սափոր ոսկեղէն լի մանանայի հարսն մաքուր մայր մայր մայր Հօրն երկնաւորի»։*

112· *Թղ· 130ա։ «Տաղ սիրոյ։ Սիրամարդիդ սիրով եղէ սիրահար, սիրահար· Սիրահարեալ սիրով քոյին սէրիրիմ սէրիրիմ սէրիրիմ»։*

113· *Թղ· 131։ «Ողբ ի վերայ Հայոց թագաւորաց եւ իշխանաց։ Սուտ եւ անցաւոր աշխարհ, ո՞ւր են մեր իշխանքն ամենայն»։*

114· *Թղ· 132ա։ «Վարագայ սուրբ խաչին։ Վայելչագեղ փառօք զուարճանայ աստուածահրաչ լեառն Վարագայ»։*

115· *Թղ· 133ա։ «Մեծ պահոց կիրակամտին զկնի աստացուքի յիշեցուքի· Վասն այն յիշեցուք փառաւորեցուք Տիրամայր սուրբ կոյսն սուրբ մաղթեցուք»։*

116· *Թղ· 134ա։ «Տաղ վարդին եւ պըղպտուլին Վարանելով վարանելով մոլար դե-*

դերիմ աւաղ, ոչ ունելով դադար երբէք սիրովդ երերիմ»:

117· *Թղ·* 135*ա*: «*Երգ նաւակոծի* (*ըստ Դվ·* 1) *Տաղ զղջման ասացեալ* (*ըստ Դվ·* 2): *Վիրաւորեցայ մեղօք վարեցայ դերիս, Ծուլութեամբ իմով անկայ ի մէջ մեղաց տղմի*»: (Մխիթար Սեբաստացի):

118· *Թղ·* 136*ա*: «*Տաղ առ տաճարն երկնանման: Փառաց տեղի փափագելեաց հանդստեան, ոհ· Միչտ ցանկալի մարգարէից տեսարան, ոհ*»:

119· *Թղ·* 137*ա*: «*Տաղ վասն աղերսանաց: Փրկաւէտ մահուան քո զղինս, որ անկեալ զնիմ յանկողին*»:

120· *Թղ·* 137*ա*: «*Տաղ սիրելոյ ի վերայ սիրահարի է ասացեալ Շիտաթլի կէօրտում պեօզալի: Քաղցր եղանակաւ· քաղցրիկ գարուն եկեալ էհաս, Արի երգնակ, ուրախացիր քանի սգաս եւ զառն ողբաս*»: — *Թղ·* 137*ա*: «*Տաղ սիրոյ եւ ուրախութեան ամենայն մարդկանց: Քանի որ տեսնեմ զքեզ հեռուանց քան զչամպայ եղէգն ելեր ես չիտակ*»: — *Թղ·* 137*ա*: «*Դարձեալ տաղ սիրոյ: Քո սէրտ իմ սրտիս պաղչայ կուլիստան կարծեմ զու մէն ես բազկիդ չահրիստան*»:

121· *Թղ·* 138*ա*: «*Երգ Աստուածածնայ: Քեզ կոյս ամբիծ եւ զերամբիծ ոչ գտանի համեմատ, Կոյս զովելի լի լի լի լի հիանալի լի լի համեմատ*»: (Պաղտասար):

122· *Թղ·* 139*ա*: «*Ցորդորակ է զեղեցիկ Քանքարաթթաքոյց եմ անարժան, Զիս համարեայ ընդ մեռասան*»:

123· *Թղ·* 140*ա*: «*Տաղ սրբոյն Սարգսի: Օրհնեալ է կամքն աստուածային· ամենազօր թագաւորին*»:

124· *Թղ·* 141*ա*: «*Տաղ Քրիստոսի եւ ուրախութեան ամենայն մարդկան: Օրհնեալ փառաւորեալ սքանչելի զարմանի մարգարէքն որ ասեն սրտիւ լիական*»:

125· *Թղ·* 142*ա*: *Անվերնագիր*: «*Օրհնեմք զորդիդ չնորհիւ հոլոյդ զանգուսա պտեալ զմերն օգուտ*»:

126· *Թղ·* 143*ա*: «*Տաղ եւ աւրհնութիւն հաւասար: Աւրհնեցէք զՀայրն Աստուած զուք ի սկզբանէ Գովեցէք եւ զՈրդին ծնեալն ի կուսէ*»:

127· *Թղ·* 146*ա*: *Ս· Գրքի ոտանաւորներ· Ծննդոց·* «*Աստուած անեղ, անմահ, եւ Տէր յաւիտենից· Որ կամեցար եւ հաստատեցեր զոյս յոչ գոյից*»: *Ապա ելից, Թուոց, Երկրորդ օրինաց եւն եւն, Երկոտասան մարգարէիցն: Ապա Ցիչատակարան,* «*Տարտամս յիմաստս սուրբ գրոց որովք սնայ յարբունս սիոց···*» (*անուն չկայ*):

128· *Թղ·* 154*ա*: «*Ցիչատակարանք ի սուրբ Գիրս Թորոս կրօնաւորի· Տէր խնամող ամենայնի որ պաշտպան ես ազգի մարդկան· գրուած ի թվ· ՌԾԸ· Նոյեմբերի Դ· օրն չաբաթ*»: — *Թղ·* 155*ա*: «*Ցիչատակարան· Նկրտիլ սակայն ըստ բարեաց· Չանիւ յաղթէ մարդ ըստ կարեաց*»· Նազարէք կը գրէ 1616ին: — *Թղ·* 156*ա*: «*Ցիչատակարան մեկնութեան էկլէսիաստէսին* Յակոբ Պատր· Պոլսոյ: *Ցաղագս այսորիկ մեկնութեան Աւել վարկայ ըստ կարի բան*»: *Գրուած* 1864ին:

129· *Թղ·* 158: (*Մատիտով գրուած*) «*Տաղարան ըստ անուանց հեղինակաց հաւաքեալ Հ· Ամառեանէ*»: — *Թղ·* 159*ա*: «*Ազարիայի է բանք, տաղ ուրախութեան եւ հարսանեաց: Արարիչն Տէր քաղցրացաւ ի յԱգամայ, եւ ծնաւ ի սուրբ կուսէն Մարիամայ*»: — *Թղ·* 160*ա*··· «*Տաղ ազնիւ* (*Տաղ ուրախութեան Արիք ելցուք ի մխասին, ուրախութեամբ մտցուք այդին: Ինդամք եւ մեք ի մէջ դրախտին եւ Ահարանօզ անդ դտանի*» (*Ահարոն*):

130· *Թղ·* 161*ա*: «*Գրիգորիս Աղբամարցի·* — *Թղ·* 162*ա*: *Գրիգոր կաթողիկոսի ասացեալ է վասն սիրոյ եւ ուրախութեան: Աստուածանկար պատկեր յօրինեալ ի յարբողէն*»:

բ· *Թղ·* 164*ա*: «*Նորին Գրիգորիսի ասացեալ վասն ուրախութեան, Գովասանք Ս· Աստուածածնին· ասողքն աւրհնին յԱստուածոյ: Արեգնափայլ գեղով լի լուսին···*»:

գ· *Թղ·* 165*ա*: «*Նորին Գրիգորի Աղբամարցոյ ըստ անուան երգողի Տաղ գարնան: Գարուն երեկ բլբուլն այդին ծաղկունքն ամէն չատլըխ արին*»: — դ· *Թղ·* 166*ա*: «*Նորին Գրիգորի Աղբամարցոյ ասացեալ· Դու զրախտ յեղեմայ անկեալ յԱնեղէն ի յելս աբեւու տեղիք լուսեղէն*»: — ե· *Թղ·* 168*ա*: «*Տաղ գարնան եւ ուրախութեան Գրիգորիսի կաթողիկոսի Աղբամարցոյ: Ծաղկունքն ասեն հերիք արա քանի կանչես վարդին վրայ*»: — զ· *Թղ·* 170*ա*: «*Տաղ ուրախութեան Գր·ի Աղբ· ասացեալ ի վերայ սիրոյդ· մաքուր պատկերով նման հրեշտակի, Անդին մարգարիտ յեռեալ ընդ ոսկի*»:

է· *Թղ·* 171*ա*: «*Տաղ ի վերայ նորաչէն տան եւ այդի ունեցողի եւ լալու: Ցամէն առաւօտ եւ լոյս, Գաբրիէլն ասէր հոգոյս*»:

ը· *Թղ·* 172*ա*: «*Գր·կաթ·ի Աղբ· ասացեալ տաղ ի վերայ վարդին եւ պլպուլին, ընտիր եւ զեղեցիկ: Ցետ գնալոյ վարդին եկն բլուրն այդին· եռես թափուր զվրանն քաղեցաւ հոդին*»: — ը· *Թղ·* 174*ա*: «*Տաղ Ծննդեան Քրիստոսի Ի Գր· կաթ· է· Տապանակ կազմեալ անփուտ կըտակին փառաց անսուտ*»:

131· *Թղ·* 176*ա*: «*Խրատական բաներս ի Գրիգոր վարդապետէ· Աւրհնեալ է Հայրն լուսոյ· ստեղծ զմեզ ի հողոյ*»: *Ա—Ք*:

132· *Թղ·* 178*ա*։ «Գրիգոր կամ Գրիգորիոս վարդապետ Օշականցի։ *Մականունը հսկող, արթուն, զուարթուն, Օշականցի*։ — *ա·* *Թղ·* 179*ա*։ «*Տաղ զուարճալի ասացեալ Նորին Գրիգորի առ եղանակ ամռան։ Ահա ասեմ վարձք մշակաց· եւ երկք քրտանց երկրագործաց*»։ *Գր· Օշականցիի տաղերը տես Թ·* 884 *եւ Ժ·* 885։

բ· *Թղ·* 180*ա*։ «*Տաղ ուրախութեան ողեալ Նորին Գրիգորի առ եղանակ զարնան· Արիք եղբարք ելցուք այսօր յայգեստան Ահա երգէ տատրակն աղնիւ քաղցրաձայն*»։ — *գ·* *Թղ·* 181*ա*։ «Նորին Գրիգորի *զարձեալ վասն սիրոյ որ հայի ի դէմս հեռաւոր սիրելեաց եւ կորուսեալ բարեկամաց։ Արփիափայլ տիպ զեղեցիկ իմ նազելի պայծառ հաւիկ*»։ — *դ·* *Թղ·* 182*ա*։ «*Տաղ ուրախութեան ի բուն բարեկենդանն ողեալ Նորին հսկողի ի խորհուրդ անանց կենաց հրճուողական անճառ բարեաց։ Գարնանային հողմոյն եկեալ անդաստանք մեր ծաղկազարդեալ*»։ — *ե·* *Թղ·* 183*ա*։ «Նորին *հսկողի ի սուրբ ծնունդն Քրիստոսի· Գաւազան ծաղկեալ ի Հօրէ Յարմատոյն Յեսեայ ի կուսէ*»։ — *զ·* *Թղ·* 184*ա*։ «Նորին *տաղ սիրոյ խորհրդարար ողեալ ի դէմս հարսին եկեղեցւոյ առ ամենամաքուր փեսայն Յիսուս· Գեղեցիկ ես մերձաւոր իմ յամենայնի զովելի, իմ անման եւ անարատ աղնուազոյն սիրելի սիրելի*»։ — *է·* *Թղ·* 185*ա*։ «Նորին Գրիգորի *զարձեալ վասն սիրոյ ասացեալ ի դէմս յօտար երկիր պանդխտեցելոյ անձին առ ազնուական բարեկամ իւր հեռաւոր։ Գոչեմ ողբամ միշտ հառաչեմ զօրն ողջոյն զգիչերն ողջոյն ի խոր խոցեալ աղեկիզիմ ի սէր իմոյ սիրելւոյն սիրելւոյն*»։

ը· *Թղ·* 186*ա*։ «*Գովեստ առ սուրբ հայրն Գրիգոր Լուսաւորիչ ասացեալ ուրուն հրաշակողի բանին Տեառն սպասաւորի· Գովեալ վկայդ Յիսուսի սուրբ նահատակ կենդանի*»։ — *ը·* *Թղ·* 187*ա*։ «Նորին Գրիգորի *զրուատ առ ի պատիւ երջանկափառ ամոլիցն հաւատոյ երկոտասանից վարդապետացն սրբոց։ Գումարք իմ իրից արարչական հոյլք անմարնոց եւ մարմնական*»։ — *ժ·* *Թղ·* 188*ա*։ «*Տաղ աղեռական երգով ասացեալ* Նորին Գրիգորի *առ եղանակ ձմռան· Եղանակ ձմռան ահա ժամանեալ Ծառք եւ բոյսք ամենայն եղեն զօսացեալ*»։ — *ժա·* *Թղ·* 189*ա*։ «*Տաղ սիրոյ ողեալ* Նորին Գրիգորի *առ եղանակ աշնան։ Զօրեղ փչումն ուժգին հողմոյ եկն ի լերանց հիւսիսոյ*»։ — *ժբ·* *Թղ·* 190*ա*։ «Նորին *հսկողի ողբերգաբար ողեալ ակնարկելով ի կենցաղոյս անուտի եւ ի դատաստանն ահագին։ Իրրեւ ստուեր աւուրց կենացդ անցին ունայն ով անձն իմ աւաղ*»։ — *ժգ·* *Թղ·* 192*ա*։ «Նորին *զարձեալ վասն սիրոյ ի խաչեալն եւ ի կոյսն սուրբ ասացեալ ի դէմս վարդին եւ լուսինակին։ Ի ցոլանալ չոգ արեւուն զարթեաւ պիւլպիւլն ի նոր ժամուն, աւաղ*»։ — *ժդ·* *Թղ·* 194*ա*։ «*Ողբ* Նորին Գրիգորի *ի վերայ Անի քաղաքի··· Համայն ապանդ դու գովելի քաղաքդ Անի պանծացեալ, Աստղական թագաւորաց եւ զօրաց, արդ մնացեալ*»։ — *ժե·* *Թղ·* 195*ա*։ «*Տաղ սիրոյ ասացեալ* Նորին Գրիգորի *ի դէմս ապրպային բարեկամի եւ ընտանւոյ անծանօթ աշխարհ հեռացելոյ· Նմանեցայ հաւալատան աւաղ աւաղ, Միրահարեալ նազելի սիրոյդ աննման*։ — *ժզ·* *Թղ·* 196*ա*։ «Ողբ Նորին Գրիգորի *վասն ունայնութեան աշխարհի··· Ունայնութիւն ձայնեաց Սողոմոն զաշխարհս ունայնութիւն ունայնութեանց*»։ — *ժէ·* *Թղ·* 197*ա*։ «Նորին Գրիգորի *աղերս առ Աստուած ի դիմաց հոգեւոր հիւանդին· Օրհաս մահուն յանկարծակի ինձ հասեալ, Անձն իմ դողայ եւ սարսափի զարհուրեալ*»։

133· *Թղ·* 199*ա*։ *Անխորագիր*։ «*Ճանապարհդ կու նայիմ տեսնեմ երբ կու գայ Ծածուկ ծիծաղելով ինձ բարեւ կու տայ*»։ «Զարինջի՞»։

134· *Թղ·* 201*ա*։ «*Տաղ ղղյման ասացեալ Զառածեալ մեղօք եղկելի թչուառական մարմնովս եմ դերի*»։ «Զաքարիա»։

բ· *Թղ·* 201*ա*։ «*Երգ ուրախութեան*։ *Արի իմ քաղցրիկ աղաւնի, ոսկեփետուր զարմանալի*»։ «Զաքարիա»։

135· *Թղ·* 203*ա*։ «*Տաղ* ոգեալ ի Թաթէոս վարդապետէ Յեւդոկիացւոյ։ *Իսկ եւ տատրակդ զառն Աստուծոյ վկայեալ, Մատամբ ցուցեր հեռաստանէ մեզ յայտնեալ*»։

բ· *Թղ·* 204*ա*։ «*Տաղ* ի Թոխաթցի մղտեսի Թաթոսէն *ասացեալ վասն տնօրէնութեան Քրիստոսի*։ *Հազար կենդանակերպ Աստուած ստեղծեր է Զամէնն Ադամայ հնազանդ արեր է*»։ — *գ·* *Թղ·* 207*ա*։ «*Տաղ զալըստեան Քրիստոսի· Յորժամ յարեւելից ի դատաստան դաս երեւիս արդարոց նոցա պըսակ տաս*»։

136· *Թղ·* 209*ա*։ «*Տաղ ի վերայ Պարոն Լոյս նահատակին կաֆայեցւոյ ի Թումայ գրոց աշակերտէ ոգեալ խիստ աղնիւ եւ պիտանի*։ *Աւրհնեալ Հայր երկնաւոր Աստուած անքննին էակից փառաց Միածին Որդին*»։

137· *Թղ·* 210*ա*։ «*Տաղ ուրախութեան* Իգնատիոս դպրէ ասացեալ։ *Իմացայ թէ աշխարհս ունայն, մահկանացու մարդս ամենայն*»։

138· *Թղ·* 211*ա*։ «*Տաղ ուրախութեան ընդ գինոյն Իմացայ թէ աշխարհս մահկանացու մարդս ամենայն*»։ *Այս նախորդն է, բայց լաւ բնագիր*։

139· *Թղ·* 213*ա*: «*Ի* Տէր խաչատուր fահանայէ *ասացեալ յոյժ համեղ*: *Լուսաճաճանչ արփիասար սարաս սարաս, ու բարուբանակ ողկուզաբեր վաղահաս վաղահաս*»:

բ· *Թղ·* 214*ա*: «*Տաղ* խաչատուր երիցուէ *ասացեալ վասն ուրախութեան երկու ազգ լեզուէ խիստ ազնիւ*: *Խարանֆիլ նարկիզ մէնովչայ սունպուլ կանչեմ անդադար ես որպէս պուլպուլ*»:

140· *Թղ·* 217*ա*: «Նորին խաչատուր կեչառեցոյ: *Այս կեանքս է յերազ նման եւ խաբող անգերծ յանդիման*»:

բ· *Թղ·* 218*ա*: «*Տաղ հոգոյ խիստ ազնիւ ի* խաչատուր կեչառացոյ *ասացեալ*: *Ես եմ կորուսեալ ոչխար մոլորեալ ի սուրբ քո հաւատն*»: *Նոյնը Թղ·* 219*ա*: — գ· *Թղ·* 222*ա*· «*Տաղ* խաչատուր կեչառացոյ *ասացեալ վասն կանանց*: *Կանանց ազգ լացէք ձեզ, ղուք էք ղէն ի սատանայէ*»: — դ· *Թղ·* 222*ա*: «*ՑՍղէքսանդրի գրոցն* խաչատուր վարդապետի կեչառեցոյ *ասացեալ*· *Փիլիպպոս նստեալ յաթոռ Դարեհի դեսպանքն առաջի*»: — ե· *Թղ·* 224*ա*: *Սկիզբը պակաս, բայց* խաչատուրի *գրչէն է «Ընդսրտիդ յականջն եւ գրէ ի սիրտ եւ ի հոգի, Զաչերդ չատ մի ածեր, թէ ոչ չար սրով դու խոցի» եւն*:

141· *Թղ·* 227*ա*: *Խորագիրը կը պակսի*: «*Կանխեալ իւղարեր կանայքն ի մխասին, չուրջ զգերեզմանաւ փարեալ ճնպէին*»: Կայծակ:

142· *Թղ·* 229*ա*: «Կարապետի մեծի վարդապետի *ասացեալ խրատ պիտանի մանկանց նկեղեցւոյ, ոտանաւոր տառիւք*: *Ամենայնի սկիզբն ես եմ դուք լուարուք զոր ինչ ասեմ*»:

բ· *Թղ·* 233*ա*: «*Տաղ յօրինեալ ի մեղսամած* Կարապետէ *ըստ այթիր մինչ են երկբառիւ հանդերձ· Այրիւր անապական բանին բնակարան*»:

գ· *Թղ·* 234*ա*: «*Տաղ զղջման* Կարապետ Արեւելցւոյ: *Այրեն մինչեւ ի քէն Քրիստոս մեղայ քեզ· բիւրապատիկ մեղօք աղաչեցայ ես*»: — դ· *Թղ·* 235*ա*: *Խորագիրը չկայ*· «*Աւաղալի ողբս եմուտ ի տունս արամեան Հայոց երկհարիւր եօթանասուն երկուսեան*»: Կարապետ Արեւելցի: — ե· *Թղ·* 237*ա*: «*Տաղ վասն զղջման յօրինեալ այբենիւ ի* Կարապետէս Արեւելցւոյ»: *Աւաղ կարդամ անձինս մեղայ գոչեմ ես, բազմապատկեա մեղօք չաղաղեցայ ես*»: — զ· *Թղ·* 238*ա*: «*Տաղ ի* Կարապետէ *ասացեալ*: *Եռանձեայ անեղին չնորհօքն զօրացեալ Բաշխօղն չնորհաց ի քեզ բարուքեամբ լցեալ*»: — է· *Թղ·* 239*ա*: «Նորին *տաղ ի* Կարապետէ *ասացեալ ի վերայ ումեմն* ազնուազնեայ *Թադէոս յարգելոյ, զի գլխատուաքն յայտ առնեն զանունս եւ վերջատուաք չարմանողի անունն է: Ի ազատ ցեղէ չառաւիղեալ տեառնէալի սէր իմ նորատունկ այգի վայելուչ ցանկալի ցանկալի*»: — ը· *Թղ·* 240*ա*: «*Տաղ զինոյ եւ ուրախութեան ի* Կարապետէ *ասացեալ վասն ուրախութեան*: *Ի գալ գարնան ցնծան արարածք համայն· Ելցուք եղբայրք ի լեառն դբօսանս եւ սէյրան*»: — ը· *Թղ·* 241*ա*: *Անխորագիր*· «*Ի ծովածուփ սուգ կենցաղոյս հետեւիմ եւ որպէս դնաս ալեւոանջ երերիմ*»: Կարապետ Արեւելցի: — ժ· *Թղ·* 242*ա*: «*Տաղ հողմն մեղացի գոյն է ի* Կարապետէս *յօրինեալ է, ի ծփանաց մեղայ ծովուս տատանիմ, աւաղ աւաղ, Այ եւ յահեակ տարաբերեալ սասանիմ սասանիմ*»: — ժա· *Թղ·* 243*ա*: «*Տաղ ի նուաստ* Կարապետէ *ասացեալ սակս պանդխտակոչիմ անձին իւրոյ եւ աղէտասաւածն: Ի հարաւ կոծան հողմոյն հանդիպեցայ երերեալ տատանեալ յոյժ զարհուրեցայ*»: — ժբ· *Թղ·* 244*ա*: «*Տաղ զղջման յօրինեալ ի զնն*° (*այսպէս*)· Կարապետէն *վասն զղջման· Ի մէջ անհուն մեղայ կամ ես դեգերեալ Նետիւք չար թշնամոյն յոյժ վիրաւորեալ*»: — ժգ· *Թղ·* 245*ա*: «*Տաղ զինոյ ի* Կարապետէ *յօրինեալ վասն ուրախութեան: Ի մուտ Մայի*(*սի*) *միջի գարնան դաշտ եւ լերինք կանանչանան*»: — ժդ· *Թղ·* 246*ա*: «*Տաղ զղջման յօրինեալ ի մեղսամած* Կարապետէ *Ի սէր աչխարհիս պատրեցայ միշտ ի կողմն չարին ընթացայ*»: — ժե· *Թղ·* 247*ա*: «Նորին *տաղ ի* Կարապետէ· *Իսկ ի գարնան աւուրքն եղեւ մեզ յայտնի Զիչաքլար աչըլի ավըլան օլտի*»: — ժզ· *Թղ·* 248*ա*: *Անխորագիր*· «*Ի փառս սրբոյ Երրորդութեան Տացցուք միշտ փառս եւ գոհութիւն*»: Կարապետ Արեւելցի: — ժէ· *Թղ·* 250*ա*: «*Տաղ անուշ հայեվար եւ թուրքեվար յօրինեալ ի* Կարապետէ: *Ի քէն հայցեմ, ով Տէր Յիսուս· Հաս յօգնութիւն ողորմելոյս, աւաղ, ոհ*: — ժբ· *Թղ·* 251*ա*: «*Ի* Կարապետէ *առ Ս· կոյս Մարիամ: Ի քէն հայցեմք, ով Տիրածին, չնորհեա այն, որ ես անձկամ*: — ժբ· *Թղ·* 252*ա*: «*Տաղ եւ աղերս առ ուիւիւի* (sic)· *Մեծամեծ պարգեւաց ես ակն ունէի, իսկ փառաց պատուոյ երբ լսէի* (sic): (*Կարապետ Արեւելցի*): — ի· *Թղ·* 253*ա*: «*Տաղ յօրինեալ ի տրուպ* Կարապետէ *ի վերայ Մարգար գլխատուն: Մենամարտ եւ սպառազէն երեւեցար սէր իմ սէր իմ, ի յերկսեռից ազգաց ազանց գովեցար գովեցար*: — իա· *Թղ·* 254*ա*: «*Յօրինեալ զայս տաղս ի չնչին* Կարապետէ *ի վերայ ուրումն պայազատի· Մրցանակ ցեղն կոչեցեալ ի աւանու չառաւիղեալ*»· — իբ· *Թղ·* 255*ա*: *Անխորագիր*· «*Յորժամ էիր դու եօթն ամեայ վարդապետն գեղ քո կարմրերփնեայ: (Թէեւ առաջին տառերը աներու կը կապեն Յոհան, սակայն Աճառեան կ'ըսէ· Թուի Կարապետ Արեւելցի*): — իգ· *Թղ·* 256*ա*: *Անվերնագիր*· «*Պլպուլն է հազեր*

ի յատքն կօչիկ, պիարդ կու վինաւէ սիրով անուշիկ։ — Կարապետ Արեւելցին չատ անդամ իր անուան տառերով կը սկսի տուները եւ նաեւ ոտանաւորին մէջ իր մասին կ'արտայայտուի։ Այս վերջին տողը գրողը Կարապետ մրն է, սակայն Արեւելցի՞ն է»։

143· *Թղ· 257ա։ Ի Կարապետ վարդապետէ Սեբաստացւոյ ասացեալ առ սուրբն Յովհաննէս Մկրտիչն Քրիստոսի։ Ի գլուխ լերինն Տարօնոյ զեր քան զարեւ փայլի տուն չնորհաց մաքուր պինդ սրով արբեալ զմայլիս»։*

144· *Թղ· 258ա։ «Զայս տաղս եւս ի նոյն դունդին ասացեալ ի Հրնմայցի Կարապետ վարդապետէ։ Ի զանազան քարանց յօրինակերտեալ տաճար չքնաղ յոյժ հիահրաչ եւ օրհնեալ»։ Սկզբնատառն՝ «Կարապետէ»· ապա կայ՝ «Ընկալ զայս երգս իբրու դնուէր փոքր հոգի (այսպէս) որ երգեցաւ Կարապետէս Հրնմացի»։*

145· *Թղ· 259ա։ «Զայս տաղս եւս նորին ասացեալն է ի յոտար երկար (երկիր)· Քանի մեամ յոտար երկիր պանդխտակոծ եւ վչտակիր ոհ»։ (Կարապետ Սեբաստացի)։*

146· *Թղ· 261ա։ «Տաղ վասն ուրախութեան։ Էչ մ'ունէաք խիստ ի յօրաց յանկարծակի եղեւ կորած»։ (Կիրակոս)։ «Այ Կիրակոս քանի ասես, դիտենք իչուն չատ հայֆ եղած»։*

147· *Թղ· 262ա։ Անվերնագիր։ «Աղբիւր կենդանի բխում զանազան մեղայ քեզ Քրիստոս կոյս անապական»։ «Աշըխ Կօչէֆ Վանեցի»։*

148· *Թղ· 265ա։ «Տաղ սիրոյ եւ ուրախութեան ի Սեբաստացի Ղազար երիցէ ասացեալ· Ծով աչք ամ քանի նայիս խոլոռով· Գաս նրատես զաչերդ ածես խնճերով»։ Բ· Նոյնը Թղ· 266ա։ Վերջին տունը՝ «Քանի ահ ասես այ խղխղճուկ Ղազար, Քանի որ հասար իսկի չի հանկար···»։ Ուրիշ՝*

Գ· *Թղ· 267ա։ «Ի նորին Տեառն Ղազարու վարժապետ վարդապետի ասացեալ երգս այս ի վերայ Աղալարխանին։ Այսօր է նոր օր եւ տօն ցնծութեան յԱստուծոյ չնորհեալ ազգիս Արամեան։ — Դ· Թղ· 268ա։ «Ողբ առ խաչին Քրիստոսի Տեառն Ղազարու հայրապետին ամենայն Հայոց։ Աստուածածին կայր առ խաչին սէր Յիսուս որդեակ իմ վայ»։ — Ե· Թղ· 269ա։ «Նորին Տեառն Ղազարու վարժապետ վարդապետէ ասացեալ ի վերայ Գրիգոր մանկանն առ Տէր վերափոխելոյ։ Գարնան ապէն չտես արձակեալ ի յերկիր մեր մեր յոյժ փայլէ յոյժ փայլէ···»։ «Գրիգորի»։ — Զ· Թղ· 270ա։ «Նորին Տեառն վարժապետ վարդապետի յօրինեալ տաղ ի գալուստ փեսային վասն Գրիգորին։ Գարուն էանց ծաղկունքն ամէն չորացան, չորացան իմ նպատիղ ոչ երեւեալ սիրտ իմ հոգով մաչեցան յիբաւի»։ — Է· Թղ· 271ա։ Նորին Տեառն Ղազարու վարժապետի յօրինեալ երգ ի վերայ աչակերտի իւրոյ մանկան Գրիգորին· Գոչեմ ձայնիւ արտասուական երգս յօրինեալ ինձ լալական»։ — Ը· Թղ· 272ա։ «Նորին Գրիգորի··· ասացեալ գրով անուամբ Մերքոնեան Դանիէլի։ Դամբարան Հրաչիկ պատանիկ հոգւոց գառնայ դուռն հնչմամբ բացէք դուք երգոց»։ — Ը· Թղ· 273ա։ «Նորին Տեառն Ղազարու··· ասացեալ բարառնաբար ի բերանս նախածին Ադամայ առ տէնչալին դրախտն Եդեմ։ Եսայի նոր մանուկ ի սէր քո այրիմ սրտակէզ բորբոքմամբ ես վառեալ մաչիմ»։ — Ժ· Թղ· 274ա։ «Նորին Տեառն Ղազարու··· ասացեալ բարառեաբար ի բերանոյ նախահօրն Ադամայ առ տէնչալին դրախտ Եդեմ վասն Առաքելեան Եւկարին։ Ես Եւկար նոր մանուկ ի սէր քո այրիմ, սրտակէզ բորբոքմամբ խիստ վառեալ մաչիմ»։ — Ժա. Թղ· 275ա։ «Նորին··· ասացեալ գրով անուամբ Առաքելեան Զաքարիա մանկան։ Զուարթունք յերկնից դուք յիս հայեցէք Զիմ պատիւ անձին բարիւք քննեցէք»։ — Ժբ· Թղ· 276ա։ «Նորին··· ասացեալ գրով անուամբն ի Մովսէս մանկան։ Ի բորբոքիլ անասատ սիրոյս սխրանայ յիս արծարծեալ սէր նպատիլ կուսանաց»։ — Ժգ· Թղ· 277ա։ «Նորին··· ասացեալ ի վերայ խաչին եւ կարմիր վարդին։ Ի գնալ գարնան, ես քեզ կարօտ ճնացի արագ եկեալ ի գլուխ լերանց գնացի»։ — Ժդ· Թղ· 279ա։ «Նորին··· ի վերայ Բաբելացի Մահտեսի Մանուէլի։ Ի խիմանէ խղճին խարեալ խոցոտիմ յիրաւի, Աղէ խարեալ ի տապ սրտիս տոչորիմ»։ — Ժե· Թղ· 281ա։ «Տեառն Ղազարու վարժապետ վարդապետի ի վերայ Աստուածածնի ասացեալ։ Ի յանեղէն լուսոյն ընտրեալ հարսն յերկրի, զարդարեցար չնորհօք կոյսդ գովելի»։ — Ժզ· Թղ· 283ա։ «Երգ Տեառն Ղազարու վարդապետի, որ է կաթուղիկոս Միածնաիջի· Իսկականին ծնունդ անեղ որդի տիրական, ընդ անառակին առ քեզ գոչեմ արքայդ սիրական»։ — Ժէ· Թղ· 284ա։ «Տաղ ի դէմս Որդւոյն Միածնի, Տաղ ի Ղազարէ· Իսկակից Հօր ծնունդ անեղ Ամենաղօր արքայդ ահեղ»։ — Ժը· Թղ· 285։ Անխորագիր· «Ի տանս Հայոց կառուցելոյդ զարմանամ, զարմանամ, ահեղահրաչ մեծի փառացդ յոյժ սոսկամ»։ — Ժբ· Թղ· 286ա։ «Տաղ վասն սիրոյ։ Ի տիպ ցանկալւոյդ ազնիւ սիրելւոյդ կարօտ ճնացի հրաչագեղ տեսոյդ»։ — Ի· Թղ· 287ա։ «Նորին Տեառն Ղազարու վարժապետ վարդապետի ասացեալ ի վերայ Ալէքսանի։ Արփի անաղօտ ճաճանչ լուսահեղ· զարդադարեալ գհոգիս ի նորաբաղձ դեղ»։ — Իա· Թղ· 288ա։ «Նորին··· ասացեալ ի վերայ Պաչիրին։ Բարձունք Մասեաց*

յառաւօտեան յօղով լուսով լցուեցան · վարդ եւ ծաղկունք հոգով ծաղիկք պէսպէս գունով բացուեցան» : — իբ · Թղ · 289ա : «*Տաղ յօրինեալ ... Ղազար վարժապետ վարդապետէ ի վերայ սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին եւ կարապետին վանն Մանուէլեան կարապետին : Կուռք ոսկեղէն յօրինեցայ Բարձր Մասեաց հոլովեցայ*» : — իգ · Թղ · 290ա : «*Տաղ սարսափելի անուշ գունով է ասացեալ (Տաղ զղջման)* : *Հոգին մեղաց զիս տատանէ սաստկապէս , աւաղ աւաղ , աւաղ · Ծով աչխարհիս տարաբերէ ալէկոծ ալէկոծ* : «Ղազար վարդապետ» : — իդ · Թղ · 291ա : «Նորին Տեառն Ղազարու *վարժապետ վարդապետի տաղ վանն գալստեան բարեկամաց ի ճաչ բերկրութեան : Հրաւէր սիրոյ հոգւոյն կոչման աննիւթեայ , Զայնիւ ազդեցութեան յորդորէ ի սիրտ սա*» : — իե · 292ա : «*Երգ սրբոյ կարապետի* նորին Տեառն Ղազարու վարդապետի ճահկեցւոյ : *Ղամպարաչատ ջահիւք լուցեալ զարդ եկեղեցւոյ աւարտ հնոյ եւ հիմն նորոյ մերոյս հաւատոյ*» : — իզ · Թղ · 299ա : «*Տաղ ի վերայ Վարադայ ասացեալ : Ղամպարաչար անհամեմատ լուսով լցեալ լեառն Վարադայ · Եւ սիւնք լուսոյ երկոտասան անդ կառուցեալ*» : — իէ · Թղ · 294ա : «*Տաղ Ծննդեան Քրիստոսի · Ղամպարափայլ սրբոյ տօնիս , աւետիս , ի միտ առցուք զխորհուրդ բանիս , աւետիս*» : — իը · Թղ · 295ա : «*Երգ սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային Քրիստոսի* նորին Ղազարու *Հայրապետին : Ղեկավարի ծով կենցաղոյս , հրեչտակատիպ ի բիւրոց , եւ վաղահաս պտուղ խաչին յաղթող վկայ Հայր սրբոց*» : — իթ · Թղ · 296ա : Անխորհրդաբար : «*Ղեկ հաւատոյ մայր թագուհի , ամէնօրհնեալ սուրբ թագուհի*» : (Ղազար) : — լ · Թղ · 297ա : «Նորին Տեառն Ղազարու *վարժապետէ ասացեալ գրով անուամբ Մարգար մանկան : Մաքուր խմբից մարգարէից նոր չող ծագեաց պայծառ յերկնից*» : — լա · Թղ · 298ա : «Նորին ... *ասացեալ ի վերայ գրոյ անուան Իւսիփպէկեան Մկրտչին : Մաքրագոյն արիւնն վառեալ արուսեակ , թափանցիկ փառօք իջի ես յատակ*» : — լբ · Թղ · 299ա : «Ի նորին ... *յօրինեալ տաղ սիրոյ ի վերայ անուան Յարութիւն աֆիցար Համբարձումեանի · Յարեաւ Յիսուս նոր փեսայն , ով մանկունք , պճնեալ զդեցոյց զմեր հարսունք յիրաւի տէր իմ տէր*» : — լգ · Թղ · 300ա : «Ի նորին ... *ասացեալ զրով անուամբ Յուսիկին մանկան : Յարփւոյն անհուն ննջմամբ ի քուն մերձեցեալ եւ միայն արժան զտայ սիրոյն յոր Թաղման*» : — լդ · Թղ · 301ա : «Նորին ... *յօրինեալ տաղ սիրոյ ի վերայ անուան Համբարձումին Յարութիւնեան · Յարփւոյն անհուն սէր լուսափառաց , բորբոքեցաւ մեզ ի բարձանց*» : — լե · Թղ · 302ա : «Ի նորին ... *ասացեալ ի վերայ Յարութիւն մանկան · Յարփւոյն սիրոյ չողն , որ չրթամբք չողչողէր , Շիկակնագոյն գերթ չանթս երկնից չուրջ առնէր*» : — լզ · Թղ · 303ա : «Նորին · *յօրինեալ տաղ հարսի եւ փեսայի վանն Սիմէոն մանկանն : Սեաւ եմ ես դեղեցիկ , նազելի , նազելի , յաւերժ երգոցն երգեցիկ քաղցրաձայն աննման*» : Ղազարի *տաղերէն չատերը իրենց տուները կը սկսին կամ իր անունով եւ կամ որոնց համար որ յօրինած է* : (*Հմմտ . Թ . 938*) :

149 · Թղ · 305ա : «*Խորագիր չկայ , բայց սկիզբը արդէն խորագրի դեր կը կատարէ · «Զպատճէն Հռոմայ մեծ տումարին պարզեալ Հարանցն մեր նախկին , Բայց արդ Ղուկասըս կեղեցի Ոտանաւոր չարադրեցի · Անուանք ամսոց Հռոմէական ...*» : Ղուկաս *կեղեցի* (*Հմմտ . Թ . 88*) :

150 · Թղ · 310ա : «*Տաղ ի տես սիրելեաց եւ հեռաւորաց ասա (Յովասափին գոյն է)* : *Այսօր զքեզ տեսայ եւ ուրախացայ , բարով զարդարեցեր , զՏեառնէ գոհացայ*» : «Մարտիրոս» :

բ · Թղ · 311ա : «*Տաղ ուրախութեան սեղանոյ եւ ղինոյ հաւասար ամենեցուն : Այսօր համենք քաղցր եւ յորդոր , Բարեկամաց ի հետ բոլոր*» : «Մարտիրոս» , *ինչպէն եւ յաջորդները* : — գ · Թղ · 312ա : *Տաղ վանն ուրախութեան մարդկան : Այսօր ոտնեմք ձեզ աւետիս , Ահա ցընծամք յայսմ տօնիս*» : — դ · Թղ · 313ա : «*Տաղ եւ օրհնութիւն ուրախութեան : Աստուած զայս տունս չէն պահէ , բազում բարեօք զինք զարդարէ*» : — ե · Թղ · 314ա : «*Տաղ ի վերայ կաֆայ քաղաքին ասացեալ է վանն ուրախութեան : Աստուած թող չէն պահէ զկաֆայ բոլոր պարիսպն , որ ի նմա կայ*» : — զ · Թղ · 315ա : «*Տաղ կնքաուրքի եւ տղարուրքի ի կնքահօր եւ իւր սանին · Աստուած օգնէ այս կնքահօրն եւ իւր սանին բազում վարձ տայ հետ նոր մանկան աշխատողին*» : — է · Թղ · 316ա : «*Տաղ հարսանեաց եւ ուրախութեան ընտիր եւ գեղեցիկ : Աստուած օգնէ թագաւորին , բաշխէ բազում կենդանութիւն*» : — ը · Թղ · 317ա : «*Տաղ վարդին · Ի փշալից ծառոց տուեալ վարդ , վարդ , մարդկան ազդի փար ես չնորհեալ վարդ վարդ*» : «Տէր Մարտիրոս» : — թ · Թղ · 318ա : «*Երգ ի խարբերդցի Մարտիրոս երիցուէ ասացեալ ի վերայ չախուի վանն ուրախութեան մարդկան : Սիրարս ի փորս դողայր վախուս , ձեռվիս բան չերթար յամսուս*» : «Մարտիրոս երէց խարբերդցի» :

151 · Թղ · 325ա : «*Ի Միճաս վարդապետէ Արեւելցւոյ ասացեալ աղերս առ սուրբ Կոյսն Մարիամ · ի հրճուանաց տաղի գոյնն է : Իսկապէս միշտ չնորհաց քոյին փափագիմ , տուր ինձ ըմպել դչնորհս քոյին , ով մայր իմ*» : «Ի Միճաս աբեղայէ» :

152· Թղ· 326ա: *Անխորագիր*· «*Մաուա-խլօրէն չուրջանակի պար առին գերիս, պար առին գերիս*» (Մխիթար)»:

153· Թղ· 327ա: «*Տաղ առ կոյս Մարիամ: Մարմար տաճար եւ բնակարան անմահի, անմահի, որ մայր եղեր անճառ Բանին միածնի, միածնի*»: «Մխիթար Ծառայ»:

154· Թղ· 328ա: «*Երգ Լուսաւորչին: Մեծահանդէս է օր ոսնի, պարթեւապետն սուրբ Գրիգորի*»: «Մխի», *այսքանը՝ պի երեք տուն գրուած է*:

155· Թղ· 329ա: «*Տաղ սիրոյ: Ի դոյն որ ասէ· Կէլ եանրմայ կուզում ճիլվէ· արի մօտս նազելին իմ, մի փախչիր յինէն դու, սէր իմ*»: (Մահտեսի Յովհաննէս Կարնեցի):

բ· Թղ· 330ա: *Անխորագիր*· «*Թչնամիք անձինս, որք պատեցին գիս, լեզուաւ նենգաւորաւ նախատեցին գիս*»: (Մահտեսի Յովհաննէս Կարնեցի՞): — գ· Թղ· 331ա: «*Տաղ սիրոյ ի դոյն որ ասէ Շէյտա պիլպիլ···: Ի գեղեցիկ վարդէն երկնակն ոհ ոհ ոհ էր զրկեալ· Որոնելոյ նմա այդիք չճնաց*, Մահտեսի Յովհաննէս Կարնեցի, *ՌՄԼԵ*» (1786): — դ· Թղ· 332: «*Դարձեալ երգ առ Ս· Աստուածածին թանձր չբթանց կափկափման···: Ի հրեղինաց դասուց օրհնեալ դու կոյս տիրածին, քան զնոսա գերածեալ թէեւ երկրածին*»: «Մահտեսի Յովհաննէս Կարնեցի *ՌՉՉՉ*» (1786): — ե· Թղ· 333ա: «*Տաղ սիրոյ··· Ի հրճուանաց ի բաց զարձիր, ով անձն իմ, լսեցի թէ սիրելին իմ տիրեալ է*: «Մահտեսի Յովհ· Կարնեցի, ՌՄԼԷ·» (1788): — զ· Թղ· 334ա: «*Տաղ սիրոյ··· Իմ անձկալի աղնուագոյն սիրելի· սիրով քոյին արարեր գիս խղճալի*»: «Մ· Յ· Կ· ՌՄԻԶ·» 1777: — է· Թղ· 335ա: «*Երգ կամ տաղ սիրոյ· ···Իմ գեղեցիկ աղնուատիպ սիրելի, Հատոր հոգւոյս ոտտ ըղձանաց բաղձալի*»: «Մ· Յ· Կ· ՌՄԼԹ» 1790: — ը· Թղ· 336ա: «*Երգս առ Ս· Կարապետն··· ի մթապատ այս կենցաղիս աստղ առաւօտեալ ի ծագմանէ մեծի արփոյն Աւետիս տվեալ*»: «Մ· Յ· Կ· ՌՄԶԵ — 1786: — ը· Թղ· «*Տաղ սիրոյ··· Իմ սրտէ սիրեալ յոյժ սիրելի սիրոյդ կարօտ եմ, գեղեցիկ տեսոյդ քաղցրաբարբառ խօսոյդ կարօտ եմ*»: «Մ· Յ· Կ· *ՌՄԼԵ*» — 1786: — ժ· Թղ· 339ա: «*Տաղ սիրոյ··· Իմ քաղցրադոյն սիրելի, աննման, աննման, ազնիւ եւ յոյժ գովելի պատուական, պատուական*»: «Մ· Յ· Կ·»: — ժա· Թղ· 340ա: «*Երգ Ծնընդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: ՅԱստուծոյ Հօրէն բարձրեալ աւետիս Գաբրիէլ պետն առաքեալ*»: «Մ· Յ· Կ·»: — ժբ· Թղ· 341ա: «*Տաղ սիրոյ ի դոյն որ ասէ Գեղեցիկ պատկեր, կարմիր եւ հազեր: Ի սէր սիրելւոյդ աղնիւ նազելւոյդ յարկի տեսոյդ յոյժ գովելի*»: «Մ· Յ· Կ· *ՌՄԼԶ*» — 1787: — ժգ· Թղ· 342: «*Տաղ սիրոյ··· Ի սէր սիրելւոյդ սեւեռեցայ պնդապոյն ոհ կարօտութեամբդ այրեցիր գիս նազելի*»: «Մ· Յ· Կ· 1781»): — ժդ· Թղ· 343ա: «*Տաղ սիրոյ ի դոյն··· Իսկական եւ բառոյդ սիրելիս, Աչացս լոյս գերազանցիս*: (*ՌՄԼԵ* — 1786): — ժե· Թղ· 344ա: «*Երգ ուրախութեան (յարմար Բարեկենդանին)··· Իսկ արդ մեք սիրելիք սիրով զմայլեսցուք, եւ ձայնիւ գնծութեան եղանակեսցուք*»: «*Մ· Յ· Կ· ՌՄԼԵ*» — 1786: — ժզ· Թղ· 345ա: «*Տաղ սիրոյ··· ի սահմանէ սիրոյ քոյին գեղեցիկ սէր իմ, ի խնդիր քոյ ելեալ չըջիմ, նազելի, ելեալ չըրջիմ*»: «Մ· Յ· Կ· «*ՌՄԼԱ*» — 1782): — ժէ· Թղ· 346ա: «*Տաղ սիրոյ··· Մէկ գեղեցիկ մի սէրն կայ ցաւալի գլխիս, սիրոյ վիրաւ հրոյին սէրիմ այրիմ, ով լերինք*»: «Մ· Յ· Կ· *ՌՄԼ*» — 1781: — ժը· Թղ· 347ա: *Երգ առ Ս· Աստուածածինն··· Մ· Յ· Կ· ՌՄԼ·* — 1781:

156· Թղ· 350ա: «*Տաղ Մկրտիչ վարդապետէ Զիարէթցւոյ ասացեալ ի վառ ձայն յոյժ անուշ: Ամենասուրբ մայր Տեառն այգի կենաւտունկ, բարւոնակ բանաւոր, բոյս աստուածատունկ: Ա·—Ք·*»: «Մկրտիչ վարդապետ Զիարէթցի»:

բ· Թղ· 351ա: «*Տաղ ի Մ· Վ· Զ· ասացեալ նոյն դունով: Ի բախել գիս հողմոյ չարին կարի անդուժ վիրօք հարին ոհ*»: — գ· Թղ· 352ա: «*Զայս տաղ եւս նորին ասացեալ է դոյն յարմար ձեւովին: Ի բնութենէս ընտրեցար, ընտրեցար, գեր քան զբնութիւնս ցուցար*»: — դ· Թղ· 353ա: «*Տաղ ի Մ· Վ· Զ· ասացեալ յոյժ համեղ: Ի գալ լման ժամանակին յաւուր մերոյ փրկութեան, սիրով առ քեզ Տէր խոնարհի, ի գովեալ գետ Յորդանան*»: — ե· Թղ· 354ա: «*Զայս տաղս եւս նորին ասացեալ է նոյն դունովն: Ի մէջ տխմի մեզաց ախտի կապեալ կամ, եւ միշտ կամաւ զանձն իմ մեզաց ծառայ տամ*»: — զ· Թղ· «*Տաղ· Մ· Վ· Զ· ասացեալ ի մեծի չարժման սրբոյ Աթոռոյս յոյժ քաղցր դունով: Ի յողբալի յաւուրս յետին մինչ չափ մեզաց մեր լցաւ, Արդարութիւնք Տեառն իրաւանց առ մեզ խրատ չարժեցաւ, չարժեցաւ*»: *Երբեմն սկզբնատառերը կը կապեն Մկրտիչ*»:

157· Թղ· 356ա: «*Ոդք գեղեցիկ եւ ազնիւ ի Տարօնեցի Մկրտիչ բանասիրէ ասացեալ վասն հոգւոյ խրատք: Օրհնեալ անմահ թագաւոր, դու միայն հզօր զօրաւոր: Մկրտիչ Տարօնեցի* 1026 (sic)—1577»:

158· Թղ· 160ա: «Նորին Նազաշի *Տաղ հոգոյ: Ամենայն փառք մարդոյ դառարկ եւ ունայն· Սողոմոն զայս պատմէ չնորհօք լիական*»:

բ· Թղ· 361ա: «*Ինրատ խոով չի կենալոյ*

եւ ոխ չպահելոյ Նախաշ վարդապետի ասացեալ է · Անձն իմ վայ քեզ հազար բերան, թէ խոռով կենաս կամ ոխ պահես : «Նախաշ հազար վայ քո հոգոյդ, որ անամօթ ես եւ աներես» : — գ · Թղ · 363ա : «Ողբ ի վերայ նորահաս մանկանց ասայ : Արարիչն Աստուած մեզ բարկացաւ, քաղցր բնութիւն աստուածային մեզ զառնացաւ» : «Ես Նախաշ եպիսկոպոս ծառայ կուսին աչօք տեսայ զդառն կսկիծն ողորմագին» : — դ · Թղ · 365ա : «Նորին Նախաշ վարդապետի ասացեալ : Երազ է սուտ եղբայրք յաչխարհիս բաներն ի լման, ո՞ւր են թագաւորք եւ իշխանք, պարոնայք ու սուլթան ու խանք» : — ե · Թղ · 366ա : «Տաղ զարիպի ի Նաղաշ վարդապետէ : Ղարիպին կեանքն է լալի ողբերգական, զառն ու լեղի լի տրտմութեամբ ի նեղ զընտան» : — զ · Թղ · 368ա : «Տաղ հարսանեաց եւ ուրախութեան ամենայն մարդկան : Նախ օրհնեմք զաստուածութիւն, որ ստեղծ զհրեչտակս ի լուսոյն» : — է · Թղ · 370ա : «Խրատական բաներս ապահութեան եւ անընչութեան ի Նախաշ վարդապետէ ասացեալ · Սողոմոն մայրն իմաստութեան առ մեզ խօսի բան խրատական» : Նաղաչ երբեմն տուներուն առաջին գրերուն մէջ իր անունը կու տայ եւ երբեմն տաղերուն մէջ իր վրայ կ'անդրադառնայ :

ը · Թղ · 374ա : «Տաղ մէջլիսի : «Նայիմք ի մէջլիս հարք եւ եղբարք եւ մեծ պարոնայք զոհանամք զտեառնէ ունիմք սեղան դուք միշտ չէն կենայք : Նաղաշ · «Թուի ոչ Մկրտիչ» կը դիտէ Ա.ճառեան :

159 · Թղ · 375ա : «Տաղ ի Մովսէս խորենացւոյ ասացեալ վասն Որդւոյն Միածնի : Մարիամ Մագտաղինին փարէր ի մէջ պարտիկին» :

160 · Թղ · 376 : «Տաղ զարնան եւ Զատկի ասայ եւ զանպիտանս յիշեայ : Մարտըն կուպայր ծաղկըներով, երկնից հաւերըն կարգալով : «Մուրատ խիկար եղար յուսով» :

161 · Թղ · 378ա : «Ով իմ սիրական որդի, Սիրտ իմ այրեալ կը սկծի» : Անանուն :

162 · Թղ · 379ա : «Յակոբ Պատրիարքի չարչարանաց եւ խաչելութեան կտակից ողբեր» : «Ո՞ւր ես մայր իմ քաղցր եւ անուշ նպեղի, դկուսածին որդիդ քոյ եկ եւ տես ցաւալի» :

բ · Թղ · 380 : «Ողբ Խաչելութեան : Այ իմ որդեակ աւետեաց զաւակ, է՞ր խաչեցար սրպէս զաւազակ» : «Յակոբ Պատրիարք» : — գ · Թղ · 381ա : «Ողբ առ խաչն Քրիստոսի · Այ իմ որդեակ անբիծ ապաւնի, քեզ կ'ասեն թէ արեամբ ներկեցար» : — դ · Թղ · 382ա : «Ողբ խաչելութեան ի Յակոբ Պատրիարգէ : Այ իմ Յիսուս որդեակ բաղձալի, է՞ր բեւեռեալ կաս դու ի խաչի» : — ե · Թղ · 383ա : «Ողբ առ խաչն Քրիստոսի · Այ իմ որդեակ, մօրս ցանկալի, դի՞նչ առնիցեմ դի զքեզ կորուսի» : — զ · Թղ · 384ա : «Տաղ կսկծալի վասն Յիսուսի · Այ իմ որդեակ աւետեաց զաւակ, Ձիա՞րդ խաչեցար որպէս զաւազակ» : — է · Թղ · 385ա : «Այ իմ որդեակ զառն անպարտական, այսօր մեռար մահուամբ պատժական» : — ը · Թղ · 387ա : Անխորակիր · «Այսօր եկայք ընդ երկիր, ողբացէք ընդ մօրս վշտակիր» :

163 · Թղ · 388ա : Անխորագիր · «Այս տաղ զուսական բեր Յակոբ լեղուն, տեսնել էր, տեսեր նա ի Ղարասուն» : Յակոբ Վ · Սեբցի :

164 · Թղ · 389ա : «Տաղ եւ ողբ ի վերայ Թողխաթու զոր Այվատենց Յակոբն գնացեալ ի Լեհ · եւ խնդրեաց ի Բադուկենց Թոխաթցի տէր Յակոբէն եւ նայ ասաց արտասուելով · Ի թվականիս աբեթական, հազար չիսուն մէկն ի լման (1602) պատիժ կրեաց Եւդովկիայ վասն մեղաց ժողովրդեան» : — «Նայ տէր Յակոբ սուրբ քահանայն բռնադատեաց զիս անարժան որ այսքան բանս չարադրեցան յանդէտ մըտացս ի կարգ անկան» : (Յակոբ fh · Բատուկեանց) :

165 · Թղ · 392ա : «Տաղ խաղացողաց : Ի ժամուս ուրախութեան, ով եղբարք իմ պատուական» : (Յակոբ) :

բ · Թղ · 393ա : Անխորագիր : «Ի միասին ամենեքեան եկայք, եղբարք իմ սիրական» : (Յակոբ) :

166 · Թղ · 394ա : «Խորհրդաւոր բանք : Ինձ իմաստ, ով քանզի քեզ, չնորհեա հատու Տէր համբ քո հեգայց» · Տողերու սկզբնատառերը · մէջընդմէջ «ի Յակոբայ եմ Շամախեցւոյ» :

167 · Թղ · 395ա : «Յաղագս սուրկունին որ յաւուրս սուլտան Մուրատի եղեւ : Յայտնեմ ձեզ իրս ժամանակի որ կատարէր մեր ժամ» : Յակոբ Ակնցիէն է այս եւ պատմական դէպք մըն է, որ մեր առջեւը կը դնէ :

168 · Թղ · 397ա : «Տաղ ասացեալ ի սէր պարնան առ ի գոհանալ զԱստուծոյ սակս զանազան պարգեւացն մեզ տուելոյ : Յարեան հողմք հիւսիսային յերկրէս մերմէ եւ գնային, եկեալ հողմք հարաւային յազեստան մեր հնչեցին» : «Յակոբ» :

169 · Թղ · 398ա : «Ի տիրացու Յակոբէ ասացեալ է նոյն գունով : Յարեւելս կոյս ի Տարօն, Աթոռ Հայոց գերազօն» :

170 · Թղ · 399ա : Անխորագիր : «Յաւուրս յայսմիկ ես խիստ խնդամ · Հոգիս ուրախ եւ ես ցնծամ» : «Յակոբ» :

171 · Թղ · 400ա : Անվերնագիր : «Յաւուրս յայսոսիկ ոսկ մեծ է վաչ · Քրիստոնէից դի տէրն այս է» : «Յակոբայ» :

172 · Թղ · 401ա : «Ողբ առ խաչն Քրիստոսի : Տիրամայրն հանդէպ Որդւոյն ի խա-

չին կայր տրամապին եւ լսելով զծարաւին հառաչմամբ լայր ցաւագին»: (Յակոբ Պատրիարգ°):

173ա: «*Տաղ ասացեալ* Յակոբ Խահանայէ *ի վերայ սուրբ քաղաքին Երուսաղէմի: ՅԱստուածոյ չիննալ քաղաք պատուական, ցանկալի դուարթնոց եւ յորդւոց մարդկան*»: «Յակոբ Խահանայի ասացեալ է»: «*Լցեալ տումարիս մեր յաբեթական հազար եւ յութսուն չորս թիւ ի լրման*, Յակոբէս *այս քեզ երգ ընծայեցաւ. Սուրբ Երուսաղէմ*»:

174· Թղ· 405ա: «*Տաղ քաղցր գունով ասացեալ ի* Յարութիւնէ: *Ցիսուս Որդի իմ միածին, Որ բեւեռեալ կաս ի խաչին, աւաղ*»: «Յարութիւն»:

175· Թղ· 406ա: «*Վասն ստեղծման Ադամայ եւ Եսայի: Ստեղծօղն արարչագործ յիւակ հրամանին տնկեաց զդրախտ եդէմ իւր նախաստեղծին*»: *Ապա՝ վասն Ենովսայ, ապա՝ Աբրահամու եւ Սահակայ, եւ Յակոբայ, վասն Յակոբայ նահապետին եւ Յովսեփայ պեղեցկին... վերջինը՝* «*Վասն տնօրինականաց Քրիստոսի, հարիւր տուն ըստ հարիւր ոչխարին*»: Վերջերը՝ Թղ· 424բ· *ի թուականիս մերոյ յինըն հարիւրին Հըսուն եւ եւթն եղեւ յաւելորդ նորին. Այս մի ոտանաւոր եղաւ ի կարգին* Յովասափ *անյարմար* Սեբաստացին· *զի ողորմի Քրիստոս զրոց երգողին... Այլ եւ եղբօրն իմոյ պարոն Գրիգորին, որ փոխեցաւ մանուկ չհարի ձիւանին, եւ ծնողաց իմոց վարժողի զրին Թադէոս քահանայ յիչատակ լիցին*»:

բ· Թղ· 424բ: «*Վասն տեսլեան Սրբոյն Ներսէսի: Տեսիլ Տէր Ներսէսի մարգարէական վասն քրիստոնէից յաղագէ հազարան*»: — «*Գնա զործէ բարի հոգոյդ փրկան Ով* Յովասափ Սեբաստացի *անբան*»: — գ· Թղ· 426ա: «*Վասն հաւատոյ, յուսոյ եւ սիրոյ: Ցիչէ զզործս բարին յամէն պատուիրան, Սէր եւ հաւատ եւ յոյս սոքա երեքեան*»: «Յովասափ *մոլորեալ մտօք մարմնական, գնա զործէ, բարի լինի քեզ փրկանի*»: — դ· Թղ· 426ա: «*Վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան: Հաւատամք ի Քրիստոս Որդին միածին, եղոյց մեզ ճանապարհ եւ ճըշմարտութիւն*»: — ե· Թղ· 426բ: «*Վասն ահեղ դատաստանի. Արարչագործն Աստուած ստեղծօց համայնից· յորժամ գայ ի դատել զաղգս հողածին: Վայ ինձ ողորմելի* Յովասափ *զործի. Զերեսել մեղօք ի լի* Սեբաստացի»: — զ· Թղ· 428ա: «*Ոտանաւոր վասն տումարական արհեստին թէ ուստի° բսկըսաւ տումարն եւ քննուին լրմանց* Յովասափ Սեբաստացւոյ *տունք ժէ: Փառք տանք եւ պտհութիւն առ Հայր եւ Որդին, օրհնարանեմք պչնորհս Հոգւոյն ճչմարտին*»:... *Ցիշեցէք զՅովասափրս* Սեբաստացին, *որ ոտանաւորեաց զրան տումարին*»: — է· Թղ· 429ա: «*Դարձեալ հայերէն: Աչխար(հ)ս սահմանն է հանց, հետ լուսի եւ հետ զրենոյ: Դու զթ մեղքդ գիտես. Յովասափ այտոր ես արժան*»: — ը· Իղ· 431ա: «*Վասն ողորմութեան: Ի սկըզբանէ Քրիստոս յաւետարանին, Երանի տայ նոցա, որ խոնարհ լինին*»: «*Սուտանուն* Յովասափ *մեռեալ ի հոգին, սրբեայ զսիրտ ի չարեաց, հաստեայ ի բարին*»:

176ա: Թղ· 433ա: «*Խրատ հոգեւորք* Յովհաննէս վարդապետի: *Յամենայն մեղաց ի գատ ասէ դու կացիր եւ յօրէնս աստուածային միչտ մտեցիր*»: «Յոհաննիսի ե»:

177· Թղ· 435ա: ՅՅովհաննու Պլուզ *կոչեցեալ բան չահաւէտ եւ օգտակար. առաջին ձայն: Աւրհնեալ Աստուածոյ անունն միչտ կենդանուցն, Որ եւ խելք եւ միտք եւ խոսք եւ իմաստ մարդուն*»: Անդ Թղ· 438ա: «*Զմեղուցեալ* Յովհաննէսն *յաղաւթքըն յիչեցէք թողութիւն յանցանաց իմոց խնդրեցէք*»:

բ· Թղ· 439ա: «Յոհաննու Պլուզ *կոչեցեալ վարդապետէ ասացեալ: Առաջնաճաչակ պտղոն մահուան առաջին մարդոյն եղեր անհծից յուծիչ*»: Ա—Ք: (Այս՝ արտադրուած Թ· 280 Ձեռագրէ, զոր Եսայի աբեղան Ցեսու փիլիսոփային օրինակէն կը գրէ ՊՖԳ Թուականին· *ըստ զրարար Ցիչատակարանի*՝ Թղ· 441ա): — գ· Թղ· 441ա: «*Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց* Յովհաննու Պլուզ (*պիտի լինի* Պլուզ) *մարդապետէ ասացեալ: Գրիգորիոսի բազմաչարչար սրբոյն դելն ի Վիրապէն այսաւր տաւնեմք եղբայրք*»: — դ· Թղ· 442ա: (Նոյն հետինակէն) «*Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ* Ապրաւիս»: — ե· Թղ· 442ա: *Երկինք երկնից յիմաց արարչէ. Երկնայինս դուք խոնարհեցէք*»: — զ· Թղ· 422բ: (Թիւ 281 *տաղարանը գրուած է ՌԿԶ Թուին Զաքարիա աբեղայի ձեռքով, նոտրագիր է եւ երկոտասան ծաւալ*)· «*Տաղ յելանելոյն Առամայ ի դրախտէն. Ադամայ ստեղծաւղն եկեալ յիւր պատկերն ի տես Ադամայ էր ձայն տվեալ, Ադամ, դու ո՞ւր ես*» («*Թէեւ այս ձեռագրում այս տաղս չի վերագրած Պլուզին, բայց Տաղարան Թ· 47, էջ 132 վերագրած է Պլուզին*»): — է· Թղ· 443բ: (Թղ· 281, էջ 42ա—43ա: «*Խրատ հոգեւորք* Յոհաննէս *վարդապետէ*)· *Յամենայն մեղաց ի գատ, ասէ, դու կացիր եւ յաւրէնս աստուածայինս միչտ մաւտեցիր*»· (*Համմա. վերս, Թ· 276: Աճառեան ունի սա ծանօթութիւնը Թ· 1998 տաղարանի էջ 193ում պարզ յիչած է Յովհ· Պլուզ*»· *վերագրեալ դիտողութիւններն ալ Աճառեանէն են*): — բ· Թղ· 444բ: «*Տաղ սուրբ Հոգւոյն ի* Յոհաննիսէ· *Նուագեմք Հոգւոյն*

նուագս վայելուչս վայելուչ բանիւ զարարչութիւնսն (Ն°) *ախ ասեմք· (Կայ սա դիտողութիւնը՝ «Թ· 47 ձեռագրի 137 էջում պարզ յիշած է այս տաղի համար Յովհաննէս Պլուզ»)։*

178· *Թղ· 446ա։ «Կիսատ տաղ (պատմութիւն Ս· Ալէքսիանոսի)···» իւր ծառային երեւ սոցա զաւակ օրհնեալ ՁԱլիքսանոս պըտուղ բարի»։ «Ինկ Յովաննէս Թուրկուրանցի Շարժեաց զվարք ճղնաւորին»· Արտագրողը կու տայ իր անունը՝ «Զաքարիայ խիստ եղկելի, յեանորդ ամէն արեղայի»։*

բ· *Թղ· 448ա։ «Տաղ Յովաննիսի ասացեալ է վասն հոգոյ։ Քեզ հոգեւոր խրատս մի տամ· եւ անպիտան անձն իմ լըսէի»։ «Ինչ Յովաննէս կարճաբանէ, ով որ լսէ նա չատ չահ է»։ —* գ· *Թղ· 449ա։ «Տաղ Թուրկուրանցոյ ասացեալ ի վերայ չար եւ անզգամ կնոջ։ Օրհնեալ անուն անմահ Բանին, Որ ի կողէն ստեղծեալ է կին»։ «Յովաննէս ի կընկանէ, չատ է խմեր տաւտաւքանէ»։ —* դ· *Թղ· 450ա։ «Տաղ Յովհաննու գլխատմանն ի Յովհաննէս Թլկուրանցւոյ։ Յորժամ կամէր Հայրն գթած զազատութիւն ազգի մարդկան»։ «Ես Յովաննէս Թուրկուրանցի, կարճ համառաւտ ասացի զայն բան»։*

179· *Թղ· 459ա։ «Տաղ ապնիւ։ Երկիրս ամէն կանաչեցաւ, Զարդ զգեցեալ պայծառացաւ»։ Վերջը՝ «Յովհաննէս որդի Սիմէօնի, Կցորդ եղեալ հետ պիւլպիւլին···»։*

180· *Թղ· 453ա։ Անխորատիր։ «Աստուածային մայր Քրիստոսի, իմ յոյսն դու յաւուր մեծի»։ «Յովհաննէս է ըրողը»։*

181· *Թղ· 454ա։ «Յովհաննէս եպիսկոպոս, Սարգիս եպիսկոպոս եւ Դաւիթ արեղայ· նուիրակք Ս· Էջմիածնայ, ՋՄե· — 1506 հոկտ· 17 Շբ·։ Ինքն հարիւր Հայոց թուական Յիսուն եւ հինգ թիւ աւելեան Էջմիածնէն նուիրակք եկան»։ «Յովհաննէս Խահանայ Անեցի»։*

182· *Թղ· 457ա։ «Աւետիք կրօնաւոր մեռ. 1509 դեկտ· 11 Գչ·։ Տաղ Տէր Աւետիք կրօնաւորին, որ նահատակեցաւ ի ձեռաց Թաթարաց։··· Հիւսիսական կողմ աչխարհէ Մինրն ընտրեալ Հայոց ազգէ»։ Յովհաննէս Վ· Սեբաստացի°։ Այս երկուքը տպագիր են եւ հրատարակուած՝ Հայ նոր վկաններ գրքի մէջ (էջ 17—26)։*

183· *Թղ· 459ա։ Անվերնագիր· «Հոգին մարմինին ասաց, արի իմ սիրելի, մի կարծի առանձին ջանդ սաղ էլնի»։ «Համբարձումի որդի Ովաննէսի մասին ի՞նչ կը տանես կէյրաղ մի պատանիին···»։*

184· *Թղ· 460ա։ Անխորատիր· «Մեր Տէրն ամէն զօրօքն ի խնդիր երեկ ծնողի»։ — «Բաներս Օվաննէսս ասաց ի վերայ Ս· Աստուածածնին»։*

185· *Թղ· 452ա։ «Տաղ ի Յովնան վարդապետէ ասացեալ յոյժ քաղցր եղանակաւ։ Եկ, սիրելի, ի պարտէզ քոյ երփնաւորակ ծաղկամբք բերկրեաց, զի ձմեռն էանց, գարունն եհաս, փթթեցան տունկք նոնենեաց»։*

բ· *Թղ· 466ա։ «Տաղ ի Յովնան վարդապետէ ասացեալ նոյն դունովն։ Ողբամ կոծամ յոյժ լալագին, անկեալ ի մահիճս յոյժ ցաւագին ոհ»։*

186· *Թղ· 465ա։ Անխորատիր։ «Յորժամ գարուն եղեւ արեւ ծագեցաւ, հարաւ հողմն հնչեաց, սառն հալեցաւ»։ Սկզբանատառք՝ տներու «Յովնաթան»։*

187· *Թղ· 466ա։ «Երդ սրբոյ կարապետի գեղեցիկ աթոռոյն Նորոգմանն, ի գոյն ի յողբալի աւուրս յետինս եղանակէ։ Ի չնորհատու աթոռս այս մեծ կազմեցաւ, յոյժ ցանկալի չքնաղ չինուածք ճեմարանու յօրինեցաւ, սխրալի սխրալի»։ Հեղինակը Յովսէփ։*

188· *Թղ· 467ա։ «Ողբ աղօթական ասացեալ սրբոյն Յուսկանայ։ Յիսուս միածին Աստուած բոլորից Հօր անեղակից Հոգոյ փառակից։ «Յուսիկ»։*

189· *Թղ· 486ա։ «Սրտալի մուխանաս։ Անաստուած, անաստուած էր ինչպէս բան էր, թէ ինձ դունաւ ունիմ դուն հոգիս հաներ»։ Նաղկաշ։*

190· *Թղ· 469ա։ Խորապիր չկայ պի, 49 տող պակաս է· (Թէ մարմինն) ի յիս չառնեմ նա աչխարհ հոտուն անցանի (Այս Ներսէս Մոկացւոյ գրչէն է· Հրտ· Արարատ 1898, էջ 548։*

191· *Թղ· 470ա։ «Ողբ ի Ներսէս վարդապետէ առ Աստուած։ Անսկիզբն անճառ Աստուած, Արարող էիցս ամենայն։ Ի յիշեցէք ի Տէր, Քրիստոս զմեղուցեալ Ներսէսս անարժան», (Հրտ· Հանդէս Ամսօրեայ 1951, էջ 312։*

192· *Թղ· 475ա։ «Տաղ Յարութեան։ Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ· այսօր ի նոր գերեզմանէն»։ «Ներսէս ե»։*

193—98· *Թղ· 476ա։ «Երդ Աստուածածնայ։ Ի հողային նիւթոյս ոսկի մաքրական, ի ծովային բերմանց ակն արփիական»։ Թերի, պիտի ըլլայ «ի Պաղտասարէ°»։*

բ· *Թղ· 477ա։ «Տաղ սիրոյ ի Պաղտասարէ դպրէ։ Զիս վասն սիրոյն, որ նաղելի հովերն առեր կու մաղէ, Օտարին լեզուն աւելի ցաւ եղեր զիս քու տաղէ· կու տաղէ»։ — գ· Թղ· 478ա։ «Երդ առ վարուցս վաստուածին։ Իժս եղիւսային օձս ժանտական», կրկ· Իսկականի պարոյդ չարաչար մեղայ»։ Կայ միայն «Ի Պաղտ· մնացածը կը պակսի։ — դ· Թղ· 479ա։ «Տաղ ի Պաղտասար դպրէ· Ի կենաց նախկին վայելմանց զրկեցին զիս, զրկեցին, այնոքիկ ի կապանս այս զրկեցին*

պիս, պրկեցին։ — ե· Թղ· 480ա։ «*Երկ ի նոյն միաս։ Ի մեծ տապնապի անձն իմ տառապի*» «*ի Պաղսարի է*»։ — զ· Թղ· 481ա։ «*Տաղ ի Պաղտասար դպրէ· Որ արարեր դիս ի պատկեր քո եւ այժմիկ արարեր ծեր*»։

199· Թղ· 485ա։ *Անխորագիր։* «*Առաւօտեան քաղցր եւ անուշ հովերն մերձեալ հնչեն մեղմով թիւորդ քովերն*» — «Պետրաս Վ· Դափանցեան»։

բ· Թղ· 486ա։ «*Երկ ծննդեան ասացեալ Փերթումեան Պետրոս արքեպիսկոպոսէ ի դէմ առաւօտ լուսնային։ Աստղ առաւօտու արեգական արդար։ Ա—Ֆ։* — գ· Թղ· 488ա։ «*Գովեստ աստուածանմանութեան։ Աստուածաքանչ խոր էութիւն անքննին եւ անմատոյց ի բաղադանութենէ էից դու միայն եւեթ էակ*»։ (*Հանուած է Թաւրիզի Ղալայի դպրատանի Թ· 9 Ձեռագրէն էջ 137· Համմտ· Ազաուեան, Յուց· հայ Ձեռ· Թաւրիզի· Թ· 9։*

200· Թղ· 489ա։ «*Տաղ ի Պետրոս վարդապետէ Զիերէթցւոյ ասացեալ յոյժ՝ քաղցր· Մաքուր տատրակ յանապատէ Յօհաննէս ի Յորդանան ըսկիզբն արարեր մեծ հանդէս*»։

201· Թղ· 490ա։ «*Տաղ յարութեան· Պայծառ արփիդ արդարութեան, որ ի մարմնի ծածկեցար Նովին մարմնով վասն իմ խաչեալ, ի չիրիմ խոնարհեցար*»։ «Պետր·» *այսքան։*

202· Թղ· 491ա։ «*Երկ Բուն Բարեկենդանին· Գեղեցկաչար ոճիւ ասացեալ Փերթումեան աղա Պետրոս վարդապետէ եւ դերբեքջանիկ եպիսկոպոսէ։ Պայծառ արփին արդ բարձրացաւ, Հալման սառին ժամ է արդէն*»։ «Պետրոս»։

203· Թղ· 492ա։ «*Տաղ ասելի ի պատարագի ի վերայ մարմնոյ եւ արեանն Քրիստոսի Փրկչին։ Պանծայ սիրտ իմ միշտ գովելով զխորհուրդ մարմնոյն յիսուսեան· ցնծասցէ լեզուս յարաժամ երգով պատուական արեան*»։ «Պետրոս» (*Թիֆլիզեցի*)։

բ· Թղ· 493ա։ «*Յորդորակ առ առաքուր բանսն Քրիստոսի։ Պարտ է մարդոյ գիտել զիմաստ եւ զհանճար, որով անճար պահու ինքեան զոյէ զճար*»։ (Պետրոսի վարդապետի)։

204· Թղ· 495ա։ *Անխորագիր։* «*Այսօր ցնծութեամբ պարելով, խմենք զինին խրնդարով*» (*դրողը Պօղոս աբեղայ*)։

205· Թղ· 496ա։ *Անվերնագիր·* «*Սարսափելի որոտմամբ, եւ ահագին զօրութեամբ*»· «Սարգիս»։

206· Թղ· 497ա։ «*Տաղ անուշ ի վերայ Աստուածածնի ասացեալ ի Մակուեցոյ Սարգսէ։ Սիրալի սէրովբէ Ջանար ի վառման զեղմ մարգարտափայլ տիպդ ըղձական*»։ — «Սարգիս *վարդապետ մեղօք անարժան, միջնորդ բարեխօս ազգիս մերա-*

պեան··· ի թվին մերում հարիւր հազարեան եւ յարաբարդի ութսուն երկոսեան» (1733)։

207· Թղ· 498ա։ «*Հրեշտակապետ· (Երուսաղէմի այս անուն վանքի վրայ) Հրեշտակապետաց վանքն պէսպէս չնորհիւ պարդարած է*»։·· «*Մահտեսի Սիրունիս տեսայ փառք Աստուծոյ այն օրն հասայ*»։

208· Թղ· 500ա։ «*Ագերս· Արի Աստուած հարցն մերոց որ ապաւէնդ ես նեղելոց*»։ «Սիմէոն կաթ·» (*որուն երգերը տպուած են Էջմիածին 1832ին*)։ — բ· Թղ· 501ա։ «*Ես էի ազատ ազդի վայ աւազ վայ, եւ այժմ եմ այլոց դերի, եկայք լացէք դիս*»։

գ· Թղ· 502ա։ «*Տաղ ի Սիմէոնէ ասացեալ· ի հատուցումն իմոց չարեաց, զորս եղկելի անձն իմ գործեաց*»։ «Ի Սիմէոնէ»։ — դ· Թղ· 503ա։ «*Տաղ ի Սիմէոն արքապանէ։ Տաղ Ս· Էջմիածնին։ Ի տարանջատ վայրէս ահա առընձայեմ քեզ ողջոյն, Իմ աննման եւ անարատ սիրասնունդ սիրելւոյդ*»։ — ե· Թղ· 504ա։ «*Օրհնութիւն սեղանոյ եւ հաւատար մարդկանց։ Սիրով ընտրեցեր զմարգարէն քո յայտնեալ յաչխարհի զմարդեղութիւնս քո*»։ «Սիմէոն»։ — զ· Թղ· 505ա։ *Անխորագիր, զի պատռած է՝ առջեւի մասը·* «*Լին անդ բազում պահապանք որք պահէին զմարմինն դերադրական սուրբ լուսափայլ հրեշտակքն ի յերկինէ իջան*»։

209· Թղ· 507ա։ «*Տաղ վասն սիրոյ։ Ի ժամ գարնանային մուտ Մարտի ամսուն, Արփին եհեաւ մերձի առ սահմանս նախնոյն*»։ «Ի Սուբհասա»։

բ· Թղ· 508ա։ «*Երգ ի վարդէն առ պիւլպիւլն· Իմ սիրուն պիւլպիւլ աննման, Քաղցրաձայն թռչուն պատուական*»· «Սուբհաս»։ — գ· Թղ· 509ա։ «*Տաղ սիրոյ ի վերայ բարեկամի· Ի քոյդ սիրոյ յագել երբեք երբ իցէ սէր իմ եռը հոգ, յաւուրց կենաց իմոց անցեալ*»։ «Սուբհաս՞»։

210· Թղ· 511ա։ «*Երգ առ Ս· վկայն Քրիստոսի Տէր Մինասէլ որ ի Բրգնիկ գեղջէ ասացեալ նոյն Ստեփաննոս վարդապետէ։ Ամենառատ Հայրն չնորհաց բաշխող բարեաց եւ պարգեւաց*»։ Ա—Ֆ։ (*Առնուած կամ արտագրուած Վիեն· Մխիթ· մատենադարանի Թ· 514 Ձեռագրէն· Համմտ· Թ· 514*)։

211· Թղ· 513ա։ «*Ս· Սարգսի զօրավարին։ Ընտրեալ սուրբ ծառայդ Քրիստոսի, հաւատով Որդւոյն միածնի*»։

212· Թղ· 514ա։ «*Ներբողեան եւ տաղ ոտանաւոր ասացեալ ի Ստեփաննոս Թողխաթցի իրիցէ ի վերայ վաղամեռիկ եղբօր եւ հարազատին իւրոյ Տէր Յակոբ սրբասնունդ քարոզողար եւ բանիբուն քահանայի տարաժամ վախճանելոյ ի տիս մանկութեան ի թվականիս Ռ· եւ յինի Սեպտեմբերի քսան եւ ութի Հինգշաբթի օր սրբոց*

տօնի Անթիմոսի եւ Երանոսի» : *Լոկ «Ստեփանոս դու եղկելի ...զնայ գործէ դու զբարի...»* :

213 · *Թղ* · 518*ա* : «*Ի լուսատիպ քո պատկերոյդ աղնիւ իմ, Ըմբռնեցայ կարթիւ սիրոյդ*» : «*Ի Ստեփան*» :

214 · *Թղ* · 519*ա* : «*Գովասանութիւն ի վերայ Կաֆայ քաղաքին ասացեալ է յՍտեփանոս իրիցուէ* : *Կաֆայ քաղաք նման դրախտի, Ցերուսաղէմ սուրբ քաղաքի*» : «*Տաղիս երգող Ստեփանոսի Եղբօր իմոյ Տէր Յակոբայ հօրս Սարգսի մօրս Ճանփաչի* · *Հայր մեր յերկինս սուրբ եղիցի*» :

215 · *Թղ* · 521*ա* : «*Առ Ներսէս Շնորհալի* : *Սուրբ երջանիկ տէրըդ Ներսէս, Զքեզ Տէր ընտրեաց ի յաչխարհէս*» : *Հեղինակը՝* «*Ստեփանոս*» :

216 · *Թղ* · 521*ա* : «*Տաղ եւ ողբ ի վերայ Եւդոկիայ մեծի քաղաքին, որ այժմ ասի Թոխաթ* : *Զոր անօրէն եւ անհաւատ Տէլուհասան Ղարայեաղիճի Եաղի եւ ճէլալի յայտնեցաւ եւ զերկիրս Հայոց յՈւրհայու մինչեւ յՈւսկուտարն ծովեզերաւքն եւ բոլորաւքն հանդերձ երեց եւ աւերեց, թալանեց եւ գերեց, զոր Ստեփանոս Թոխաթցիս, զոր աչօք տեսի եւ զոր ականջօք լուայ եւ զսակաւն ասացի* : *Վեց հազար ուխտ հարիւր թըվին եւ երկու յաւելորդին յելանելոյ Հօր մեր նախնին ի դրախտէն մինչ յայս վայրին*» : — «*Որպէս եւ ես լոկ Ստեփանոս սանեալ անկայ ի մէջ Կաֆայի տնանկ պանդուխտ, նչդեհ զարիպ կամ իբրեւ զնաւ ի մէջ ծովի*» · *արտագրողը կը յաւելու* · «*Սոյնպէս եւ ես Զաքարիաս անուամբ միայն արեզայի, անմեղադիր լերուք ինձի սղալանաց եւ արուեստի*» :

217 · *Թղ* · 525*ա* : «*Ոտանաւոր վասն կանանց խարէութեան ամենայն մարդոյ օգուտ* : *Փառք քեզ թագաւոր փառաց, Մի թողուր զառեղծուածդ ի ձեռաց*» : — «*Ինձ ողորմելի յիմար Ստեփանոս սուտըդ Կեղեցի զխելքդ ժողով պահէ եւ աղէկմ զքեզ դիտացիր*» :

218 · *Թղ* · 527*ա* : «*Վարդան Վարդապետի բան Բարձրաբերդցոյ Կիլիկեցոյ* : *Խոցուած չատ ունիմ սրտիս, զոր ասեմ կամ զոր գանգըտիմ ի մանկութենէդ եղբայրք հետ ուսման բանից կու դատիմ*» : *Հմմտ* · *Հանդէս Ամսօրեայ* 1946, *էջ* 95 :

219 · *Թղ* · 530*ա* : «*Վարդան Վարդապետի ասացեալ Մաղթանք առ Ս* · *Աստուածածնին եւ առ ամենասուրբսն յետ եկեսցէին ասա* : *Աստուածածնին ամէնօրհնեալ, Զպաղատանս մեր ընկալ*» : *Ա—Ռ* :

220 · *Թղ* · 533*ա* : «*Նորին Վարդան Վարդապետի ասացեալ առ Ս* · *Աստուածածնին* : *Ով Մարիամ Աստուածածնին, Կոյս հրաշալի եւ մայր Փրկչին*» :

221 · *Թղ* · 537*ա* : «*Տաղ Պարոն Լոյս Նահատակին ասացեալ ի Վրդաձէս վարդապետէ* : *Հայաստանեաց հազար թվին* · *Եւ տասնուվեց աւելորդին, Քալ Նահատակ մի ընտրեցաւ Աստուածաչէն Կաֆայ քաղքին*» : *Հրտ* · *Հայ Նոր վկաներ, էջ* 401—408 · *եւ Ակինեան Հ* · *Ն* · *, Հինգ պանդուխտ տաղասացներ* · *էջ* 38—47 :

222 · *Թղ* · 543*ա* : «*Ոտանաւոր ի Վրթաձէս վարդապետէ ասացեալ վասն ումեմէն մեծատան, որ ունէր Քարոզիրք մեկնիչ մի արարածոց ոսկիպատ եւ գեղեցիկ, ոչ գիտեր դէր եւ ոչ կարդալ եւ ոչ տայր այլոց կարդալու* : *Մէկ մարդ մի ճրագ վառեր եւ ի բարձր տեղի էր դրեր* : *Հմմտ* · *Ակինեան՝ Հինգ պանդուխտ տաղասացներ, էջ* 31 :

223 · *Թղ* · 540*բ* : *Խորագիրը չէ դրուած, է՝* «*Տաղ նոր նահատակին Քրիստոսի սուրբ Պարոն Լուսին, ի Վրդաձէս վարդապետէ ասացեալ* : *Աստուած, Հայր երկնաւոր զքէն զոհանամ Տէր, որ դու զօրացուցեր զքո ծառայն Տէր*» : *Հրտ* · *Հայ նոր վկաներ* · *էջ* 326—400 *եւ Ակինեան, Հինգ պանդուխտ տաղասացներ, էջ* 47—53, *կը վերջանայ «Անուն մարտիրոսիս սուրբ Պարոն Լոյս է, անուն տաղս ասողին Տէր Վրդաձէս է, յԱրարատեան յերկրէն Կաֆան եկել է, արդիւնաւոր բանիւ զտաղս ասացեալ է*» :

224 · *Թղ* · 547*ա* : «*Ի Վրդաձէս վարդապետէ ասացեալ զտաղս ի վերայ Կաֆայու սղութեան* : *Օրհնութիւն եւ փառք Փրկչին, Երկնի եւ երկրի ստեղծողին* : *Զայս բանս ի Կաֆան ասաց Վրթաձէս անպիտան ոգին, ով ոք հանդիպի սորին թող յիշէ զմեզ ի բարին*» :

225 · *Թղ* · 550*ա* : *Անխորագիր եւ սկիզբը թերի...* «*տի դաս հետ ընձի վայ անձ* : *Գնա դու զործէ զբարի ու արա թապտիր դու քեզի*» : *Հեղինակը՝ Քերովբէ* :

226 · *Թղ* · 551*ա* : «*Պանդուխտն առ Կռունկ* : *Կռունկ, ուստի՞ կու դաս, Ծառայ եմ ձայնիդ, Կռունկ, մեր աչխարհէն խաբրիկ մը չունի՞ս*» : (*Հեղ* · *Ռուչակ Նահապետ*) :

227 · *Թղ* · 552*ա* : «*Փրկաձ ասացեալ զայս տաղ* : *Կուզե՞ս որ աղիզ կենաս, որ ամէն մարդ զքեզ սիրէ*» :

228 · *Թղ* · 554*ա* :«*Փիրիկի ի նոյն բան ասացեալ վասն ողորմութեան* · *Ցիչէ զբան Աւետարնին, իմաստուն կուսանին ի նման*» (*Հմմտ* · *Տիրայր արքեպ* · *Փրիկ դիւան, Նեւերք* 1952, *էջ* 464 *եւ* 496) :

Ասով կ'աւարտի այս Տաղարանը, ուր Հ · *Աճառեան զանազան Ձեռագիրներէ ամփոփած է այս տաղերը եւ վերջը դրած նաեւ ցանկ մը տաղերու եւ անոնց հեղինակներու* : — *Պաղատասար դպրի տաղերը (Հմմտ* · *վերը § 298) Հրտ* · *Երեւան*, 1958 :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի* :

1043.

ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ՌՄԺԴ° = 1805°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ էջք՝ 107: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 36·5 × 23: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 30 × 17: — ՏՈՂՔ՝ 45: — ԹԷՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ԿԱԶՄ՝ նորակազմ՝ կիսալաթ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ շատ փիչ վճասուած եւ նորոգուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թուղթ մը առջեւը եւ թուղթ մը ետեւը եւ էջ 104: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԺԴ° = 1805° (եթէ քնագիրն է): ԳՐԻՉ՝ Պօղոս վրդ. (նմանապէս): — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի (հմմտ· Յառաջաբանը): — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առջեւի դատարկ թուղթին երկրորդ էջին վրայ մատիտով գրուած՝ «Կազմեցաւ Վիեննա 1914 Օգոստոս·»:

Մատեանս է (էջ 100) «Բուրաստան սրբոյ Երուսաղէմի: *Հաւաքեալ ի սուրբ Գրոց աշխատասիրութեամբ* Անդրանուպօլսեցւոյ Պօղոս վարդապետի: *Ի հայրապետութեան սրբոյ Մխածնաիջի Տեառն Տեառն Դաւիթ սրբազան կաթողիկոսի ամենայն Հայոց: Ի պատրիարգութեան սրբոյն Սաղիմայ Տեառն երջանկափայլ Թէոդորոս Պատրիարգի Վանցւոյ: Իսկ եւ յարքայապերճն Կոստանդնուպօլսոյ Տեառն աստուածաբան Օհաննէս քաջաքարող Պատրիարգի: Ցամի Տեառն 1805 եւ Հայոց ՌՄԺԴ»:*

1· էջ 101: «*Ցառաջաբանութիւն: Ո տայր աւետիս Ադամայ նախաստեղծին, թէ ահաւանիկ բոցանիւթ սուր քրովբէից կենսատու խաչիւն երկրորդ Ադամայ նահանջեալ, կազմ է մուտ քեզ վերստին յԱդին դրախտն»:*

Ցառաջաբանին մէջ (էջ 102) կ'ըսուի՝ «*Ցայս հայեցեալ առն մեծի Տեառն Պետրոսի վչտակիր պատրիարգի եւդոկիացւոյ հոգեւոր ծնողին իմոյ... ենթ իւրոյ հրամանին պարտաւորէր զիս կազմել մշտիկ ծաղկանց յերկնաւունկ պարտիզ սուրբ Գրոց, սկսայ գրել յամի Տեառն 1798 եւ Հայոց 1247: Զայնու ժամանակաւ խոյն մեծ տապալիչ սիեզերաց բեւեռն գաղղիական, ոստեալ ի տեղւոջէն մխէր ի սիրտ Ափրիկոյ, պրդտորէր զծոփն Միջերկրեայ խորչակահար առնէր զղիմակս իւր, զրռչակ կանգնէր՝ ի բրգունս եգիպտոսի, յորմէ ի հիմանց չարժիւր համայն Պաղեստին... ծանրութիւն այսորիկ անբոյս զպտղանոց սրբոյ դահիս ի ներքոյ ծանր լծոյ պարտուց ենթարկեալ ի զարդուց մերկէր միջաբեկ առնէր· ... իւր քառամեայ միջոցաւ դօրէն անույ չրջէաք քաղաքէ ի քաղաք, նախ յօրհնեալ կոստանդինուպօլիս գիմեալ... իսկ ի գալ հանդչիլ մեր ի ծոց հոգեսնունդ Աթոռոյս ի թուին 1805: Վերստին բազմաւ ստիպէր զտկարս յաջորդեալն լուսահոգոյն աստուածբնաւոր հանճարեղ եւ երջանիկ սրբազան Թէոդորոս պատրիարգն հանել ի գլուխ զայս երկնահոտ ծաղկանոցս... ապա ոչ կամելով անհնազանդ գտանիլ երկուց հոգելից պատրիարգաց զսա մատուցաք պտուղ հնազանդութեան... Ամենակատար ծառայ Փրկչին մերոյ Քրիստոսի Անդրիանուպօլսեցի Պօղոս վարդապետ ի միաբանութենէ սուրբ Ցակոբեանց հանրատենչ Աթոռոյս ամենայն Հայոց որ ի սուրբ Երուսաղէմ»:

2· էջ 1: «*Գլուխ Առաջին· Ցաղագս թէ սուրբ Երուսաղէմ է նախնական եւ վախճանական բնակութիւն մարդոյ: ա· Բնաբոյս բերմունք բնութեան իրաց կարգեալ է, ամենայնի ումեք ցանկալ իւրոյ սկզբան»:*

3· էջ 4: «*Գլուխ երկրորդ, յաղագս թէ Ս· քաղաքս Երուսաղէմ նման է երկնից: ա· Ամենայն իր կամ ինքեամբ ճանաչի եւ կամ նմանութեամբ*»: Ունի 16 գլուխ· վերջինն է՝

4· էջ 89: «*Գլուխ վեցտասաներորդ: Ցաղագս թէ Երուսաղէմ է Տուն Դատաստանի: ա· Ցնծացէք արդարք եւ ուրախ լերուք, զի աշխատութեան առաքինութեանց ձերոց զվարձս ունիք առնուլ ի բարերար Տեառնէ յաւուր դատաստանի*»: Վերջ՝ էջ 99, որմէ յետոյ էջ 100 գրուած է գրքին անունը եւ էջ 101 «*Ցառաջաբանութիւնը*» (հմմտ· վերը):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի (տե՛ս վերը խորագիրը եւ Ցառաջաբանը):

1044.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ԳԷՈՐԳԱՅ ԵՊ.Ի ԶՄԻՒՌՆԱՑԻՈՅ

1857

ԹՈՒՂԹԻ՝ 6 եւ էջ 396: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 35·5 × 22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 28 × 16·5: — ՏՈՂԻ՝ 29 կամ 30: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ կարմիր կաշեպատ, ամբողջովին, շատ ամուր եւ գծազարդեալ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր, յստակ եւ մաքուր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ՆԿԱՐԻ՝ էջ 4էն վերջ· Յիսուս կը ֆարոզէ կամ խօսի ժի առաքեալներուն, մեծ, գունաւոր, բաւական յաջող: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1—4 եւ 5—6: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1857: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Եւդոկիա: — ՏԷՐ՝ Ահարոն վարդապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ տե՛ս վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ էջ 1· «Գնեցաւ 125 դահեկանաց 19 Նոյ· 1928 ի կ· Պոլիս, Հ· Համպեակ Համբարեան: Ընկալաւ ի Վիեննա 18 Սեպտ· 1949· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (էջ 1) «*Քարոզգիրք հաւաքեալ աստի եւ անտի· Աչխատասիրութեամբ* Գէորգ եպիսկոպոսի Զմիւռնացւոյ *դեռին Եւդոկիոյ ի դիւրութիւն նորակիրթ քարոզչացն ուխտին Ս· Աննայի: Ի Հայրապետութեան Տեառն Տեառն Եփրեմի սրբազնակատար կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց: Եւ ի պատրիարգութեան սրբոյ Երուսաղէմի Տեառն սրբազան Գաբրիէլի արքեպիսկոպոսի: Եւ ի պատրիարգութեան Կոստանդնուպօլսոյ Տեառն սրբազան Կարապետի արքեպիսկոպոսի: Օրինակեալ յԵւդոկիա, յամի Տեառն* 1826 *եւ Հայոց* ՌՄՀԵ: *Եւ այժմ վերստին օրինակեցաւ ի թիւ Փրկչին* 1857 *ի վայելուչն Տեառն Ահարոնի չնորհապսակ բարուեալոյ ի նոյն իսկ Եւդոկիա քաղաքի*»:

1· էջ 2: «*Յառաջաբանութիւն· Դիտումն իմ յայս գործ չէ քաջուշիմ քարոզչացն Ադդիս բանս սեղանաւորել*»:

> *Կը չարունակուի «Այլ միայն զքարոզեալսն իմ ի գիր արձանացուցանել ի հաւատարիմ վկայութիւն առաջի Աստուծոյ… կամէի թէպէտ եւ զամենայն միանգամայն յայս գիր բովանդակել, բայց ոչ մարթացայ առնել սակս ծերութեան եւ սակս անձին տկարութեան եւ մանաւանդ ըստ ժամանակիս բազմավրդով բերման, յորում զանազան առաջնորդական զրաղանօք իբրու ծովակուտակ ալեօք յանհանգիստս ծփիմ եւ յանհնարին տաղնապիմ, որ զայսքան եւս յետ քարոզութեանս, յորժամ ժամանակ ինչ գտի, ի գիր արձանացուցի: Արդարեւ չիք յայսմ ինձ պարծանք, զի ամենայն նիւթք քարոզիցս այսցկիկ աստի եւ անտի մեզուօրէն են ժողովեալ· եւ թէ լիցի ինձ պարծանք, թերեւս այս ունի լինել, աչխատութիւնն իմ ի կարգադրել զնիւթսն եւ փոյթ վասն պարզութեան ոճոյն, որ զրեթէ ամենեցուն եղեւ դիւրհասկանալի… խնդրեմ… յիչատակել զիս ցԴիոդոր նուաստ եպ· Եւդոկիոյ, որ քաղաքաւ Զմիւռնացի*»:

2· *էջ* 5: «*Դիտաւորութիւն· Յաղագս կաղանդի աւուրն, միանգամայն եւ ի վերայ պէսպէս մեղաց: Բնաբան· Եւ եղեցի ամիս յամսոյ եւ չաբաթ ի չաբաթէ, եկեսցէ ամենայն մարմին երկրպագանել ինձ եւ տեսցեն զոսկերս մարդկան առ իս յանցուցելոյ: Այսօր կաղանդ է· առաջին օրն է Յունվարի ամսոյն· եւ սկիզբն է նորոգ տարւոյս, որում արժանացոյց զմեզ Աստուած ողորմութեամբն իւրով*»:

3· *էջ* 7: «*Դիտաւորութիւն յաղագս կաղանդի աւուրն, որ է սկիզբն տարւոյն նորոյ: Բնաբան եւ սկսուած: Օրս այս նոր տարւոյս սկիզբն է եւ կոչի կաղանդ, վասն որոյ ասեմ սիրելեացդ իմոց, չնորհաւոր կաղանդ եւ նոր տարի եղիցի*»:

4· *էջ* 9: «*Դիտաւորութիւն· Յաղագս Ծննդեան պահոց կիւրակէի աւուր: Բնաբան, Այր ոմն աղնուական զնաց յաչխարհ հեռի… Սկսուած: Այսօր է օր ծննդեան պահոց կիւրակէի*»:

5· *էջ* 13: «*Դիտաւորութիւն· Յաղագս Ծննդեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Բն· Աւետարանեմ ձեզ ուրախութիւն մեծ… Սկսուած· Չկարեմ այսօր լռել ի հրաչափառ Տօնախմբութեան Ծննդեանն Քրիստոսի*»:

6· Վերջին քարոզն է՝ էջ 387· «*Յաղագս ոեւիցէ սրբոց· յարմարեցուցանելով ըստ օրինակացն: Բն· Աղաղակէր երբեմն Մովսէս առ Աստուած եւ ասէր, Ցիչեա դու զԱբրահամ… Սկսուած· Ժողովուրդք Իսրայէլի ի ժամանակս Մովսիսի մինչ անկան…*»:

> Վերջ՝ էջ 391 եւ ցանկ՝ էջ 393—396, *ուր կ'ըսուի· «Բովանդակ լրութիւն մատենիս ի հարիւր քարոզս պարունակի»: Բոլոր քարոզներու նիւթն ու սկիզբը յառաջ չբերինք նորաստղն երկ ըլլալուն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ տե՛ս վերը՝ խորագիրը:

1045.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ Դ.Ի ԱՐԻՍՊԱԳԱՑԻՈՅ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԴԱՄԱՍԿԱՑԻՈՅ

1836·

ԹՈՒՂԹՔ 2 եւ էջՔ՝ 256: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 35×22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 29·5 × 7·5 × 7·5 = 15: — ՏՈՂՔ՝ 41: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, ամուր եւ մաճուր մնացած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ներքին՝ մանր եւ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ՆԿԱՐՔ՝ տպագիր, երկու պատկեր, առջեւը՝ Յիսուս մանուկներէ շրջապատուած եւ էջ 179է վերջ՝ Ծնունդ Յիսուսի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 178: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1836: — ԳՐԻՉ՝ Սերովբէ Բաճեան: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ կարին: — ՏԻՐ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 206: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Փետրովբէ Յովնանեան 1909ին կարնէն կ'առաքէ:

Մատեանս է (թղ· 1ա): «*Երկու դիրք ի մի բովանդակեալ* 1. Աստուածաբանութիւն Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ: 2· Աստուածաբանութիւն Ս· Յովհաննու Դամասկացւոյ: Օրինակեալ *ի յետին տիրացու* Սերովբէէ Բաճեան *յամի Տեառն* 1836 ի Կարին *քաղաքի*»:

Ա· Գործք Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ: 1· *էջ* 1· «*Յառաջաբանութիւն դրոց: Նախ քան զձեռնարկելս յիրողութիւնս արժան վարկանիմ պատճառաղրել թէ վասն ի՞ր համարձակեցայ վերստին թարգմանութիւն առնել*» եւն: *Տես* թ· 255 § 1:

2· *էջ* 1: «*Սրբոյն* Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ *եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոյ* Յաղագս երկնային հահանայապետութեանց· ա· *թէ ամենայն լուսափայլութիւնն ըստ բարերարութեան*» եւն: *Վերջ՝ էջ* 41: (թ· 255· § 2—3):

3· *էջ* 41—91: «*Սրբոյն* Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ *եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոյ* Յաղագս եկեղեցական հահանայապետութեան»: *Ա—է գլուխք*: *Տե՛ս* թ· 255 § 4ա *եւ* թ· 290 § 2:

4· *էջ* 81—154: «Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ *եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս* Յաղագս աստուածային անուանց»: *Գլուխք Ա—ԺԳ*: *Տե՛ս* թ· 290, § 3ա—ժգ:

5· *էջ* 154—159: «Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ *եպիսկոպոսի Աթենացւոյ առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս Եփեսացւոյ* Յաղագս խորհրդական աստուածաբանութեան»: *Գլուխք Ա—ե*: *Տե՛ս* թ· 290 § 4ա—ե:

6· *էջ* 159—175: *Սրբոյն* Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ *եպիսկոպոսի Աթենացւոյ թուղթք դանազանք*»·

ա· *էջ* 159· «*Առ Գայիոս սպասաւոր*»:
բ· *էջ* 160· «*Առ նոյն թուղթ երկրորդ*»:
գ· *էջ* 160· «*Առ նոյն թուղթ երրորդ*»:
դ· *էջ* 160: «*Առ նոյն թուղթ չորրորդ*»:
ե· *էջ* 161· «*Առ Դորոթէոս պաշտօնեայ*»:
զ· *էջ* 161· «*Առ Ապոլիտարոս քահանայ*»:
է· *էջ* 162· «*Առ Պողիկարպոս քահանայ*»:
ը· *էջ* 164· «*Առ Դիմոփիլոս սպասաւոր*»:
թ· *էջ* 169· «*Առ Տիտոս կրետացի*»:
ժ· *էջ* 174· «*Առ Յովհաննէս աստուածաբան աւոքեալ*»:

Ասոնց մասին մանրամասնօրէն հմմտ· թ· 290 § 5ա—ժ *եւ* 588 § 7):

7· *էջ* 175—76: «Պատմութիւն սրբոյն Դիոնէսիոսի: *Բաղումք ի Յունաց եւ ի Լատինացւոցն վարդապետացն պատմութիւն եւ վիպասանութիւն դրոշմեցին*» եւն եւն (թ· 290 § 6):

Բ· էջ 178: «*Գիրք սրբոյն* Յոհաննու Դամասկացւոյն *աստուածաբանի, որ կոչի* Ուղղափառ հաւատ· *Համառօտեալ յերից հատորս: Առաջին հատոր վասն աստրասութեանց հռետորացն Հաճեալն ասելով միայն, զոր ընդունի եկեղեցի: Տրամադրեալ ի գլուխս ԾԱ: Եւ երկրորդ հատորն· աւանդութիւնք ուղղափառ հաւատոյ նոր չնորհաց: Տրամադրեալ ի գլուխս Ճ: Իսկ երրորդ հատորն գՀերձուածողաց բարբաչմունս եւ գՀրէիցն ընդիմադրութիւնս յայտ արարեալ: Եւ* թարգմանեալ ի վրաց լեզուէ ի հայկական բարբառ ի Սիմէոնէ Գառնեցւոյ *ի փառս ամենամեծին Աստուծոյ*»:

1· *էջ* 180: «*Պատասխանի թղթոյն* Կոզմայ Մամիացւոց *եպիսկոպոսի: Արժանադով եւ աստուածապատիւ Հօրդ Կոզմայ յարգ եպիսկոպոսի Մամիացւոց: Նուաստ կրօնաւոր* Յովհաննէս *ողջոյն Տերամբ: Զնեղութիւն մտաց եւ զանճարութիւն լեզուի իմոյ պիտելով, յապաղէի, ո՛վ երանելի, եւ ձեռնարկել ի վերագոյն քան կարզմեր ի գործ*»: — «*Արդ չարաղրութիւնս այս բաժանի յերկուս դիրս եւ զցանկ նոցա յիւրաքանչիւր դիրս գտցի: Ցանկ առաջին դրոյն*»:

2· էջ 181: «*Սրբոյ եւ աստուածպղեաց հօր մերոյ Յովհաննու Դամասկացւոյն համառօտեալ բան ի ստորագրութեանց հռետորիցն, զոր հաճեալն ասելով ի բաց թողեալ զհակառաբանութիւն այլոց· եւ զընդունայնաբան առասպելսն, զայնս եւեթ յիշելով· զոր ընդունի եկեղեցին: Հատոր առաջին: Ցաղագս էութեան եւ գոյութեան եւ պատահմանն: Պրակ Ա: Էութիւն է ի հասարակաց անուանէ ամէից*»:

Ունի Ա—ԽԹ· գլուխ կամ պրակ: Ցիչենք պրակներէն՝ էջ 182: «*Ցաղագս բաժանման· պրակ Գ*»: — էջ 182: «*Ցաղագս պատահման· պրակ Դ*»: — էջ 184: «*Ցաղագս գոյութեան եւ բնութեան եւ կերպարանի եւ անհատի եւ դիմաց եւ սեռի· պրակ Ժ*»: — էջ 187: «*Ցաղագս գոյացութեան· Պրակ ԻԲ*»: — էջ 190: «*Ցաղագս քանակի եւ քանիսնութեան, պրակ ԼԳ*»: — — էջ 191: «*Ցաղագս որ եւ որպիսութեան Լե, պրակ*»: — էջ 194: «*Ցաղագս առաջնոյն եւ վերջնոյն· Պրակ ԽԳ*»: — էջ 196: «*Ցաղագս անձնական միաւորութեան հոգւոյ, Պրակ ԽԹ*»: *Վերջ՝* էջ 197:

3· էջ 197: «*Սկիզբն երկրորդ գրոց, զորոց հանդերձեալ եմք ճառել: ա· Վասն զի անհասանելի է Աստուած եւ թէ ոչ է պարտ քննել եւ խնդրել, զոր ոչ է տուեալ մեզ ի մարգարէից եւ յառաքելոցն*» եւն:

բ· էջ 198: «*Սրբոյն Յովհաննու Դամասկացւոյ կրօնաւոր քահանայի աւանդութիւն ուղղափառ հաւատոյ: Ցաղագս թէ Աստուած է անհասանելի*» եւն: «*Պրակ Ա: Զի Աստուած ոչ ոք եառես երբեք, բայց Միածին Որդին, որ ի ծոց Հօր, նա պատմեաց մեզ: Անպատմելի է Աստուած եւ անհասանելի, զի ոչ ոք գիտէ զՀայր, եթէ ոչ Որդի եւ Հոգին սուրբ այնպէս գիտէ զԱստուածոյն, որպէս Հոգի մարդոյ զատի զիւրոն*»:

Ունի Ա—ձ պրակ: — էջ 198: «*Ցուցումն թէ գոյ Աստուած· Պրակ Գ*»: — էջ 20: «*Ցաղագս սրբոյ երրորդութեանն· Պրակ Ը*»: — էջ 206: «*Ցատկութիւնք աստուածային բնութեան*»: — էջ 208: «*Ցաղագս երկնից· Պրակ ԺԲ*»: — էջ 212: «*Ցաղագս ջրոյն· Պրակ ԻԲ*»: էջ 215: «*Ցաղագս մարդոյն, Պրակ Իե*»: — էջ 217: «*Ցաղագս աթոից եւ ներգործութեանց· Պրակ Լե·*»: — էջ 253: «*Վասն ամենեցուն յարութեան· Պրակ Ճ: Հաւատամբ եթէ աստուպսիս լինիցի յարութիւն մեռելոց, զի մինչ գյարութիւն ասեմք· զմարմնոցն իմա՛, զի յարութիւն է վերստին կանգնումն անկելոցն*» եւն: *Վերջը՝* էջ 255 գրուած է «*Կատարումն վաստակոց սրբոյն Յովհաննու Դամասկացւոյն աստուածաբան վարդապետին համառօտ ասացեալ նորոյ Հնորհաց աւանդութիւնք: Թարգմանեալ ի յետին Սիմոն վարդապետէս ի վրաց լեզուէ ի հայ բարբառ ի պատիւ ամենասուրբ Երրորդութեան*» եւն: (*Համմտ. Թ.* 763):

4· էջ 255: «*Վարք սրբոյն Յովհաննու Դամասկացւոյն: Յովհաննէս Դամասկացի էր երեւելի վարդապետ Յունաց մականուանեալն Մանսուր, աշակերտ Կոզմայի միայնակեցի, առ որ եւ իսկ ուղղեալ է գյառաջաբանութիւն գրոցս այսորիկ*»:

Կ՚ըսուի մէկը «կրօնաւորեցաւ ի վանս Սաբայի սրբոյն ի Պաղեստին եւ էր զօրաւոր բանիւ եւ գրով եւ քաջ ախոյեան ընդդէմ պատկերամարտից յաւուրս Լեւոնի կայսեր Իսաւրացւոյ եւ Կոպրոնիմոսի…: Ցետ բազմապատիկ գործոց փոխեցաւ առ Քրիստոս յամի իբր 760 ի հասակի ծերութեան, թողեալ գիրս պանծալիս եւ օգտակարս»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· էջ 256 գրուած է «*Ծանօթութիւնք ինչ: Գիտելի է զի Աստուածաբանութիւն սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն եւ սրբոյն Յովհաննու Դամասկացւոյն յայսմ գրքիս ի միասին եղաք· ոչ եթէ այնպէս զատաք զօրինակն նոցա, յորոց օրինակեցաք, այլ որոշ էին օրինակքն երկոցունց, այլ մեք, զի մի յոյժ փոքր լիցի գիրս այս զերկուսն ի միում յայսմիկ հաւաքեցաք, բայց ոչ խառն ընդ միմեանս, այլ որոշակի: Այլ եւ զայս գիտել պարտ է, զի ուրեք ուրեք յօրինակսն սոցա երեւին վրիպակք եթէ ըստ իմաստից եւ թէ ըստ ոճոյ չարադրութեան· պակասութիւնք ինչ հատուածոց, յայտ է թէ այն ամենայն յանգգուչութենէ անհմուտ դրչագրաց են պատճառեալք, զոր բազում չանիւք ուղղադրեցաք ի յանստերիւր ոճ նախնեաց զըստ ոճոյ վրիպակս, այլ ոչ զըստ իմաստից թերութիւնս, զի ի միոյ միայն օրինակէ ոչ կարէաք եւ զայնս ուղղապէս գրել, նաեւ ոչ դանկեալ հատուածս բանից: Զայս ի սրբոյն Դիոնէսիոսի աստուածաբանութեան արարաք: Իսկ զսրբոյն Յովհաննու աստուածաբանութիւնն բաց զրուն իմաստ բանին ամբողջ պահելոյ, զրեթէ զոճ շարադրութեան գլխովին փոխեցաք, զաւելորդ կրկնաբանութիւնս թողլով՝ ի տեղի նոցա զերիս կամ զչորս կէտս եղաք, զի ծանիցեն վերծանողք, եթէ բարձեալ է անտի հատուած ինչ, զորս դնելն ամենեւին կրկնութեամբ տաղակութիւն տայր բանին, յայն սակս թողաք եւ բազում ուրեք բառս ինչ կամ հատուածս յաւելաք ի բացատրութիւն մտաց բանին, զորս եւ փակագծիւ եղաք, զի գիտասցեն, եթէ յաւելեալք են: Իսկ զպատմութիւնս սրբոյն Դիոնէսիոսի յայնմ օրինակի որպէս եւ զտաք այնպէս եղաք: Այլ զՅովհաննուն ոչ զտաք յայնմ օրինակի, այլ այլուր առեալ եղաք ըստ յարմարութեան տեղւոյն: Արդ հայցեմ ի բարեմիտ ընթերցողդ, եթէ գտցէ հաճութիւն այս բազմաքերան վաստակն մեր, յիշեսցիք գյետնեալս ի յաղօթս ձեր*»:

1046.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ՍԻՄԷՈՆԻ ԵՐԵԽԱՆՑԻՈՅ ԵՒ ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՑԵԱԼ ՊԵՏՐՈՍԻ ԲԵՐԹՈՒՄԵԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 272: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 32×22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն $25 \times 7 + 7 = 14$ (նաեւ երբեմն միասիւն) — ՏՈՂՔ՝ 42: — ԹԵՐԹՔ՝ 30 նշանակուած (բայց աւելի), իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, ողորկ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ, դրոշմազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բիչ մը ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր, մանր, սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, բնագիրը կարմիր գծերու մէջ առնուած է: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—5բ, 264ա—272բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 3բ. «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսոյ 14 Ը· 1912»:

Մատեանս է Քարոզգիրք Սիմէոնի կաթողիկոսի Երեւանցւոյ եւ Աղբիւր բացեալ Պետրոսի Բերթումեան:

Ա· Թղ· 6ա—195բ[1]: Քարոզգիրք: *Թղ· 6ա*: «*Յառաջաբանութիւն եւ առաղդեցութիւն ինչ յաղագս առաջիկայ քարոզագրոցս ի յեղինակէն արարեալ: Առատապարգեւն Աստուած, որ ի յստեղծանելն զարարածս ղիւրաքանչիւրսն զարդարեաց զանազան եւ պէսպէս բարութեամբք···*:

> *Շարունակութեանը մէջ կ'ըսուի՝ «մինչ զի բայ ի յընդհանրածաւալ եւ հասարակաւոր բարերարութեանցն,··· յատկապէս նաեւ զիս ի հասարակայ ժողովրդականացն դասուց զարգացուցանելով իւրաքանչիւրը չնորհօք ի դիրկս հոգեծնոյց ծնողիս մերոյ··· եւ արժանացուցանելով մեծի կարգի եւ եպիսկոպոսականի աստիճանի, կացոյց զիս (որ զիս ոչ կարեմ հովուել յիրաւի) Հովիւ՝ Դէտ եւ վերակացու արեամբ իւրով գնեցելոյ Հօտին իւրոյ···: Մինչ էի ի մէջ ժողովրդեանն քարոզեցի ըստ կամաց իմոց զրանս եւ զօրէնս Տեառնէն··· զոլով իմ ենթադրեցեալ բնականաց եւ սոսկալիանս հիւանդութեանց, որք են նշանք վուխժամու ելմանս իմոյ յաչխարհէս, վասն որոյ զնոյն քարոզեցեալսն եւ զբարոզելիսն իմ արձանացուցի եւ գրով ի յիշատակ իմոյ պարտաւորութեանս, որպէս զի յետոյ կարդակից եղբարքն իմ զառաձեռն ի պատրաստի ունիցին··· ի Սիմէոնէ յանարդիւն վարդապետէ Երեւանցւոյ եւ ի պաշտօնեայէ Ս· Էջմիածնի ի մեծ մայրաքաղաքն Կոստանդնուպոլիս ի գործս նուիրակութեան ՌՄԷ (1708) թուոջն մերում*»:

1· Թղ· 8ա[1]: «*Ա· Քարոզ ի յԱւետիքն հրեշտակապետին առ կոյսն Մարիամ ի բանն սրբոյ Աւետարանին· Եւ յամսեանն վեցերորդի··· Այս փրկագործ եւ հրաշալի խորհուրդ նախապէս գոյր ի միտս Աստուծոյ*»:

2· Թղ· 10ա[1]: «*Բ· Քարոզ ի ծնունդն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի բանն, որ ասէ Յարդարութիւն եւ յիրաւունս հաստատեալ է աթոռ քո··· Աստուածարան մարդարէս Դաւիթ յայլուր տեղի իրաւանցն դիտաղաղութիւն դնէ*»:

3· Թղ· 12ա[2]: «*Գ· Քարոզ ի մկրտութիւն եւ ի թլփատութիւն Քրիստոսի ի բանն, որ ասէ Գետ ելանէր յեդեմայ··· Ըստ սրբազան Առաքելոյն Պօղոսի ամենայն արարածք Աստուծոյ բարիք են*»:

4· Թղ· 13բ[2]: «*Դ· Քարոզ ի քառասնորդեայ զալուստն Քրիստոսի ի բանն, որ ասէ, Հուր եկի արկանել յերկիր··· Ըստ սրբոյն Դիոնեսիոսի, որ յաւէտն հպի վերնապոյնին, նաեւ յաւէտ հաղորդի*»:

5· Թղ· 15ա[1]: «*Եւ Քարոզ ի Քառասնօրեայ Քրիստոսի զալուստն ի տաճարն յերուսաղէմ ի բանն· Իբրեւ լցան աւուրք սրբութեան նորա··· Աստուածային հրամանաւն Մովսէս զօրէնս ետ Իսրայէլի թէ կին յորժամ ծննդիցի*»:

6· Թղ· 17ա[1]: «*Զ· Քարոզ ի նոյնոյ Սիմէոն վարդապետէ ի բանն Յովհաննու թէ եղեւ բան Տեառն առ Յովնան եւ ասէ· Արի գնա··· Ըստ իմաստասիրաց գործ է արարչին խնամ տանիլ իւրոյ արարածոյն որպէս յայտ է գիտնոց*»:

7· Թղ· 18բ[2]: «*Է· Քարոզ Առաջաւորի պահոցն ի բանն որ ասէ· «Եւ եղեւ բան Տեառն առ Յովնան· Ըստ սրբազանից վարդապետաց*»:

8· Թղ· 20ա[2]: «*Ը· Քարոզ նորին Սիմէոն վարդապետի ի նոյն բան Տեառն առ Յովնան Արի եւ գնա··· Աստուած թէ մեղքն է յետս դարձուցեալ յԱստուծոյ եւ ապաստամբութիւն յօրինեալ նորա*»:

9· Թղ· 22ա[1]: «*Թ· Քարոզ ի Նինուէացիսն ի բանն Յովնանու թէ եղեւ բան Տեառն առ Յովնան Արի եւ գնա··· Որպէս ամենայն առաքինութիւնք են արդարացուցիչք դրծողին···*»:

10· Թղ· 25բ[1]: «*Ժ· Քարոզ ի սուրբ Սարգսի կիւրակէին ի բանն սրբոյ Աւետարանին թէ Արք Նինուէացիք յարիցեն ի դա-*

տաստանի... Նինուէ էր քաղաք կռապաշտից եւ ոչ ունէին զօրէն(ս)»:

Գրուած է 106 քարոզ, որոնց վերջիններն են՝

105· *Թղ· 190բ²: «Ժե· Քարոզ ի կ· Պօղիս ասացեալ վասն անկման Իսահակայ վարդապետին ի հայրապետութենէն եւ յաջորդեցման Յակոբայ վարդապետին Շամախեցւոյ ի 1208 թուին Հայոց: Ասէ սուրբն Պօղոս· «Ոչ յուսաեաք է իշխանութիւն, եթէ ոչ կացուցանին»:*

Այս քարոզին մէջ ի մէջ պլոց կայ՝ «Այսպէս եւ ընարեաց Թէպէտ զիսահակ, սակայն նաեւս թէ ոչ կարէ չինել զաուն եւ կառավարել, այլ Յակոբայ վիճակեաց ասելով· Նա կարէ չինել: Վերջապէս որպէս զեղիաս վասն բարկացողութեանն յերկինս վերացոյց եւ զհեղն եղիաէոս կացոյց ի տեղի նորա· նոյնպէս եւ զբարկացողն իսահակ ամփոփեաց յապահով վանքն Մուտուրկու եւ Յակոբայ հեզոյն տալով զՀոգին յաջորդեցոյց զտեղին նորա»:

106· *Թղ· 192ա¹: ՃՁ· «Նորին Սիմէօնի ի կացէք բարով ասելն ի յելն ի յեկեղեցւոյն եւ յաւարտ գործոյն: Քրիստոս Տէրն մեր յարքելն զԱրաքեալսն իւր առ ժողովուրդսն պատուիրեաց նոցա»:*

107· *Թղ· 193ա¹: «Յանկ Քարոզ Գրգոյս ի հեղինակէն: Առաջաբանութիւն քարոզ ԳՐԳՈՅՍ ի հեղինակէն արարեալ»:*

Բ· Թղ· 196ա· 246: «Աղբիւր բացեալ, որ է համառօտ եւ հոգելից մեկնութիւն Առակաց սբ· Աւետարանին ըստ պատմելոյ կանուխ պատմագրացն Մատթէոսի եւ Ղուկասու: Աչխատասիրութեամբ մեծիմաստ րաբունապետի Տեառն Պետրոսի Արքեպիսկոպոսի Փերքումեանց:

1· *Թղ· 197ա: «Բան առ բարեմիտ ընթերցողս յաղագս առաջիկայ առակացս: Կանխաբարբառ եւ հոգեշարժ՝ աւետարանչին Մատթէոս յետ պատմելոյ զոմանս առակս...»:*

2· *Թղ· 200ա: «Յաղագս հաչտութեան: Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս միջնորդն հաչտութեան եւ խաղաղարար· որդին Աստուծոյ...»: Գլ· Ա—ԼԱ: Թղ· 246ա¹: «Յանկ պլխոց մատենիս»· Թղ· 246ա²—272բ² դատարկ· մանրամասնօրէն հմմտ· Թ· 136, 211 եւ 605:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *չունի:*

1047.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ՅԱԿՈԲԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՆԱԼԵԱՆ

ՌՄԾԹ = 1810

ԹՈՒՂԹՔ՝ 406: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 33 × 23: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 28·5 × 9 + 9 = 18: — ՏՈՂՔ՝ 36: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 34, իւրաքանչիւրը՝ 12 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ քուղք բարակ, անողորկ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս կարմիր կաշեպատ ոսկեզօծ շրջանակներով եւ ճոխ զարդերով, նաեւ եզերքները՝ ոսկեզօծ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր, մանր, հաճելի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ եւ ճիչ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ քզ· 1ա կարմիր գծերով· մէջտեղը Տիրամօր շատ փոքր նկարը: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ճանի մը հատ, միջակ բաներ: — ՆԿԱՐՔ՝ տե՛ս խորանիք: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ քզ· 1ա—3բ, 4բ, 405ա—406բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԾԹ = 1810: — ԳՐԻՉ՝ Պաղտասար դպիր Գրիգորեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գուցէ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրի՛չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քզ· 404բ²: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քզ· 4ա «Գնեցաւ յամին 1908 ի կ· Պոլիս 40 դահեկանի· Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է (*Թղ· 3ա*) Քարոզգիրք Յակոբ· Պատրիարքի Նալեան:

1· *Թղ· 4ա: «Յառաջաբանութիւն: Զկործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա... Զբոլոր գործս պայս նուիրեմ քեզ, Հոգի սուրբ Աստուած, զքոյս ի քոյոցդ քեզ առաջնոյ պարգեւիդ ընծայելով աղքատս ամենահարուստիդ Տեառնդ իմոյ ստացողիդ... Զկանխասացս զայս քարոզ ի պատիւ աստուածութեանդ նուիրելով զօգնութիւն քո հայցեմ նուաստ ի բանասիրաց Յակօբ եւեթ անարժան պատրիարգս Կոստանդնուպօլսոյ... Եւ զի դու եղեր պարզեւ չարչարանաց էակիդ եւ փառակցիդ, նմին իրի յՈւրբաթի աւուրն վերջոյ մեծի Բարեկենդանին սկսայ ի փառս քո: Յամի մարդեղութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի 1755 եւ Հայոց ՌՄԴ եւ Մարտի 3»:*

2· *Թղ· 5ա¹: «Քարոզ Ա·: Պէնաէկոստէի Հոգւոյն սրբոյ գալստեան ի վերայ բանին Յո-*

հաննու Դ· 14, ուր ասէ Տէրն, եթէ սիրէք զիս զպատուիրանս իմ պահեսջիք··· Բնաբանս այս ունի գլուխս մասունս· նախ զի Ս· Հոգին պարգեւի պահողացն պատուիրանին Քրիստոսի»:

3· Թղ· 16բ²: «Քարոզ Բ· Սրբոյ Երրորդութեան ի վերայ բանին Յօհաննու· Երեք են որ վկայեն յերկինս··· Զայս քարոզ ի պատիւ սրբոյ Երրորդութեան եւ ի դաւանութիւն ճշմարտութեան»:

4· Թղ· 21ա¹: «Քարոզ Գ· Երկրորդ կիրակէին զկնի Պէտէկոստէին ի վերայ բանին Ղուկասու Դ· Գլ· 25 համարին··· Որպէս ասէ սուրբ հայրն Եփրեմ ի մեկնութեան Եսայեայ»:

5· Թղ· 28ա²: «Քարոզ Դ· Ի վերայ ելման ի վիրապէն սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին··· Սուրբ որ գեղեցիկն Յովսէփ քաջագոյն գտաւ ի մարտին ցանկութեան մարմնոյ եւ անարատ մնաց ի հրապուրանաց»:

6· Թղ· 31ա²: «Քարոզ Ե· Ի վերայ տօնի եկեղեցւոյ կարդալ ի սրբոյն Գրիգորէ Լուսաւորչէն յետ ելմանն ի Վիրապէն:··· Նահատակաթիւքն եւ տօն օրհնութեան տաճարի եւ եկեղեցւոյ ի հնումն»:

7· Թղ· 38բ¹: «Քարոզ Զ· Երրորդ կիրակէին զկնի Հոգւոյն սրբոյ գալստեան ի վերայ Աւետարանին· Յայնժամ զնաց Յիսուս ընդ արտօրայս ի շաբաթու··· Զինչ Աստուած անխաղաղաբար գործէ եւ յատուկ է նմա ի գործելն հանգչիլ»:

8· Թղ· 49բ¹: «Քարոզ Է· Չորրորդ կիրակէի զկնի Պէնտէկոստէին ի վերայ Աւետարանին Մատթ· ԺԲ· 31: Մասն առաջին: Նախ ուրացութիւն գպրաց եւ Փարիսեցւոց, որք զկնի այնքան նշանաց տակաւին իրրեւ զոչ տեսողս խնդրէին նշան»:

9· Թղ· 57բ²: «Քարոզ Ը· Եօթնեերորդ կիրակէի զկնի Պէնտէկոստէին ի վերայ Մատթ· ԻԴ· Նման է արքայութիւն երկնից առն որ սերմանիցէ: Նախ արքայութիւն երկնից, որ է եկեղեցի, նմանի ազարակի··»:

Ունի ՀԱ· քարոզ, որոնց վերջին երկուքն են՝

10· Թղ· 395ա¹: «Քարոզ (Հ·) Վեցերորդ կիրակէի զկնի յարութեան Զատկին ի բանն Յօհաննու Ե· 39··· Քրիստոս առողջ մատց լուսատու է դրախտապէս, այլ ոչ կուրութեան պատճառ նիւթականապէս»:

11· Թղ· 400ա¹: «Քարոզ (ՀԱ·) Եօթնեերորդ կիրակէի զկնի սրբոյ Զատկին երկրորդ Ծաղկազարդին ի բանն Յօհաննու ԺԲ 12··· Մասն առաջին: Որպէս զկնի յարութեան Ղազարու եկն Յիսուս յԵրուսաղէմ ի տօնի Զատկին»:

Վերջ Թղ· 404բ²: «Ի պարգեւաց Հոգւոյն սրբոյ աւարտեցաւ կիրակէից Քարոզգիրքս յամի Տեառն 1810 եւ Հայոց ՌՄԹ ի փետրվարի ամսոյ Ի· եւ ի Պօլսեցի ոսկերիչ մահտեսի Գրիգորեան ի մեզապարտ Պաղտասարայ եւեթ զպրէ իրր վարժիչ եւ զգրագիր, որ է այժմ ի Նաւլը զրանէ ի փառս Լուսաձեայ եւ միոյ Աստուածութեան···»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ վերոյիշեալէն զատ ուրիշ չկայ:

1048.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

ՁՇԱ = 1302

ԹՈՒՂԹՔ՝ 493: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 34 × 26: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 27 × 8 + 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 62, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղք, բայց վերջին թերթերը՝ նուազ: — ՆԻՒԹ՝ թուղք, հաստ, սակայն տկար: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս պատուած կաշիով, որ կողքերուն վրայ ֆիչ մը մաշուած է եւ կռնակի կողմէն ֆիչ մը ճեղքուած, զրկուած է փականճներէն: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի, բայց ետեւը կայ միակ թուղք մը, որ ուրիշ Ցայսմաւուրքէ կտրուած եւ հոս դրուած է, գրութիւնը՝ բոլորգիր, երկսիւն եւ բովանդակութիւնը՝ Յոր արդարին պատմութիւնը «Ահեկի ԻԹ· եւ Մայիս Զ· Յիշատակ Յոբայ արդարոյ»: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղ· 39, 144—177, 182, 211, 216, 256—258, 262—264, 271, 282—289, 295, 311, 343, 372, 437—438 ոմանք նուազ, ոմանք առաւել պատռուած, բայց նորոգուած, թղ· 44 մէջտեղէն դանակով կտրտրուած, թղ· 204—208 վերի մասերը դեղնցած, թղ· 379—80 կազմէն բաժնուած, բաւական թղթեր (վերջերը) ցեցամէս եղած, գործածութենէ սեւցած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ եւ դիւրընթեռնլի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ իւրաքանչիւր ամսագլխուն, գունեղ, պարզ, նաեւ՝ վկայաբանութեանց առաջին տառերը՝ երբեմն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, բայց մեծ մասով սեւա-

գիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 1ա դատարկ տեղ ձգուած է գծելու խորան մը, որ չէ գծուած եւ օգտագործուած է յիշատակագրութեան մը համար· բղ· 9ա (վերի մասը ամբողջապէս) բազմագոյն խորան մը, բազմաթիւ տերեւալից զարդերով եւ թագակապ մարդագլուխ դէմ առ դէմ զոյգ թռչուններով (թռչնամարդեր), որոնց մէջտեղ գլուխ մը, որ յաջորդ խորաններու վրայ ալ երբեմն կը տեսնուի, բղ· 177բ[2]—216ա[1], 283բ[2], 311բ[2], 343ա[1], 372ա[1], 402ա[2], աչֆառու բաներ չեն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 391բ[2], 73բ[1], 144ա[1], 250բ՞, միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ բղ· 9ա[2], 39բ[1], 73բ[1], 144ա[2], 177բ[1], 216ա[2], 250բ՞, 283բ[1], 311ա[2], 343ա[2], 372ա[2] 402ա[2], միջակ բաներ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ չունի: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ ՉՇԲ (=1302): — ԳՐԻՉ՝ Ղազար էի· Սեբաստացի (եւ Ստեփաննոս): — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Սեբաստիա: — ՏԵԱՐՔ՝ գրիչը եւ Այւատ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա, 104բ[1], 427ա[1], 484ա[2], եւն եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առջեւի կողմին ներսի կողմը կպցուած է թուղթ մը, որուն վրայ գրուած է՝ «Տօնացոյց յունական, այն է *Synaxarion* օրթոդոքս եկեղեցւոյն Կոստանդնուպոլսոյ, կոչուած Հայոց ըստ Յայսմաւուրք Հռոմոց, թարգմանուած Կ· Պոլսեցի Յովսէփ Քահանայէ 991/92· գրուած 1302ին ի Սեբաստիա: Մխիթարեան Մատենադարանին համար գնեց ի Կ· Պոլիս Մեծ· Հ· Սարգիս Բարոյեան եւ բերաւ Վիեննա 1954, Յուլիս 17ին· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Յայսմաւուրք (յունական) կամ «Տօնացոյց» թարգմանուած յունարէնէ Հայերէն Յովսէփ Կ· Պոլսեցիէն 991/92ին (Համմա· Հանդէս Ամսօրեայ 1957, էջ 1—12):

Թղ· 1ա· գրուած է ստացողին յիշատակագրութիւնը (տե՛ս վերը) եւ ապա կայ Յայսմաւուրքին բովանդակութեան ցանկը՝ թղ· 1ա[1]: «Վարք երանելոյն Սիմէոնի Սինակեցւոյ, որ ի Մանդրանի Հալպ· եւ յայսմաւուր Յեսուեա որդոյ Նաւեա Ծառային Մովսէսի»: Վերջ՝ թղ· 8ա[1]: — Թղ· 8ա[2]: Տաւնացոյց, որ ի կիրակէի կատարի, ըստ Զատկին կատարի, Մեծի եւ ըստ Ծննդեանն եւ ոչ ըստ ամսոյ բերման: Ցառաջ քան զտաւն Ծննդեանն Քրիստոսի»:

Ցանկին վերջ եւ «Տօնացոյց»էն յառաջ (թղ· 8ա[1]) կայ՝ «Իցեն եւ այլ հռոմ տօնացոյցք, յորում չեն այս սուրբքս գրեալ, այլ այլ սրբոց պատմութիւնք են եւ եթէ որչափ սուրբք իցեն ընդ ամենայն երկիր, առաւել քան զհազարս հազարաց եւ բիւրս բիւրոց եւ ոչ օք գիտէ զթիւն եւ զհամարն, բայց միայն ընդոդ (sic) հոգոց նոցա Քրիստոս, որ հրաւիրեաց եւ ընդրեաց յորովանէ եւ դրեաց զանունս նոցա յերկինս ի գիրս կենաց եւ կարգեաց ի դասս հրեշտակաց ի տեղի ստորանկելոցն:

Եւ ես անարժանս եւ ապէտս եւ մեզաւոր Թարգմագրիչս Յովսէփ, ծնեալ եւ սնեալ եւ ծնեալ բացեալ յաստուածապահ քաղաքիս Կոստանդնուպաւլիս եւ զհայրենի լեզու եւ զգիր ի տեղիս ուսեալ, ի միոյ հռոմ Տաւնացոյցէ Թարգմանեցի զճառ առաւտի(°) ի Թորգոմական բարբառին եւ ի՝ Թուա· հայ եւ էր յԱդամ ՉՒՇ անցեալ ամաց եւ յուղարկեցի ի Հայոց եկեղեցիս, որ ընթեռնուն եւ զրեն զիւրաքանչիւր սրբոցն զճգնութիւնս եւ յիշեն յանուանէ զմեզաւոր հոգիս եւ վարձս ի վարձատուողէն առցեն· ամէն: Եւ վասն զի ծանր եւ անծանաւթ իցեն անուանք սրբոցն, այսպէս զրեցի, յորում զրեալ է Թէ վկայաբանութիւն սրբոյն· զիտասջիր որ մարտիւրոս այր էր եւ յորում զրեալ է վկայութիւն սրբոհուն, զիտասջիր որ մարտիրոս կին է եւ յորում զրեալ է վարք երանելւոյն, ոչ է մարտիւրոս, այլ առաքինի եւ աստուածահաճոյ վարիւք ճգնեալ վասն անուանն, որ ի Քրիստոս»:

Ապա Թղ· 8ա[2]: «Տաւնացոյց, որ ի կիրակէի կատարի· ըստ Զատկին կատարի, Մեծի եւ ըստ Ծննդեան եւ ոչ ըստ ամսոյ բերման:

Սկիզբ՝ «Ցառաջ քան զտաւն Ծննդեան Քրիստոսի Բ· կիւրակէն, առաջին կիւրակէն ամենայն սրբոց հայրապետաց նորոցս, որոց զկնի առաքելոցն, ուղափառացն տաւն է»· վերջը՝ Թղ· 8բ[1]· «բայց պաշտաւն տէրունական տաւնիցն ոչ խափանին: Եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ փառք»:

1· Թղ· 9ա—39բ[1]: «Ցանուն Աստուծոյ: Ամիս Սեպտեմբեր ունի աւուրս Լ· ի փառս Աստուծոյ Հաւր եւ Հոգւոյն սրբոյ ամէն»:

Ա· Թղ· 9ա: ա· «Սիմեւոնի Սեւնակեցին յիշատակ Մանդրան ի Հալպ: Աւգնեա Յիսուս Քրիստոս զրողի զրոցս ամէն: Սիմէոն էր ի քաղաքէն Անդիոքա Ասորոց ի ժամանակս բարեպաշտ արքային Լեւոնի»:

բ· Թղ· 10բ[2]: «Ցայսմ աւուր տաւն է Յեսուայ որդւոյն Նաւեայ Ծառային Մովսէսի»:

Բ· Թղ· 10բ[2]: «Վկայութիւն սրբոյն Մամաս, զոր յիչէ սուրբն Գրիգոր Աստուածաբան ի նոր կիւրակէ ճառին: Ցաւուրս Աւրեղիանոսի ամբարիշտ արքայի, այր ոմն քրիստոնեա ի դաւառին Պափղագոնացւոց»:

բ· Թղ· 11բ[2]: «Ցայսմաւուր յիշատակ է երանելւոյն Յովհաննու Կոստանդինաւպաւլսի Հայրապետին պահեցողի: Սուրբ Հայրապետն Յովհաննէս յաղագս ճգնութեան իւրոյ Պահեցող անուանեցաւ»:

Գ· Թղ· 11բ[2]: «Վկայաբանութիւն սուրբ Անթիմոսի Նիկոմիդացւոց եպիսկոպոսի: Ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Մաքսիմիանոսի էր սուրբ եպիսկոպոսն Անթիմոս ի լերինն Նիկոմիդիա:

Դ· Թղ· 12բ[1]: «Վկ(այաբանութիւն) սրբոյն Բաբիւղեա Անդիոքա Հայրապետի եւ

վկայի։ ի ժամանակս Նոմերիանոսի ամբարիշտ արքայի էր սուրբ Հայրապետն»։

բ· Թղ· 13ա[1]։ Ցա(յսմաւուր) տաւն է սրբոց վկայիցն Ոկէանոսի, Թէոդորոսի, Ամմիանոսի եւ Յուլիանոսի, որոց Մաքսիմիանոս արքայն»։

ե· Թղ· 13ա[1]։ «Վկ· Ի· Խարապնապրեսատից կուսանացն եւ Ամոնի սարկաւագի։ Սրբուհի կանայքն էին յամս Լիկիանոսի ամբարիշտ արքայի յերկրէն Թիրակայ»։

բ· Թղ· 13ա[1]։ «Տաւն է Զաքարիա հաւրն Յովհաննու Մկրտչին»։ — Թղ· 14բ[2]։ «ԺԴ մարտիրոսացն»։

Զ· Թղ· 14ա[1]։ «Վկ· սրբուհոյն եւ կոյս վկային Երմոնի։ Սուրբ առաքեալն Փիլիպպոս դստերս ունէր Դ·, կուսանս եւ մարգարէս»։

բ· Թղ· 14ա[2]։ «Ցա· տաւն է ԺԴ մարտիրոսացն Քրիստոսի Փաւստոսի քահանայի։

Է· Թղ· 15ա[1]։ «Վկ· Ս· Զոզոնի վկայի։ Սուրբ վկայն Քրիստոսի Զոզոն էր քրիստոնեայ ի ժամանակս ամբարիշտ իշխանին»։

բ· Թղ· 15բ[1]։ «Ցա· տաւն է սրբոյ վկային Եփսիքոսի։ Սա էր ի կեսարացւոց քաղաքէն եւ մատնեցին զնա»։

Ը· Թղ· 15բ[1]։ «Մնունդ է ամենասրբուհի Աստուածածնին եւ ամէնաւրհնեալ կուսին Մարիամա ի ծնողաց իւրոց։ Յովակիմա եւ յԱննայէ։ Ի պատմութիւն դրոց սրբոյն Ցակովբայ եղբաւրն Տեառն։ Ի թուոյ եւ ի տոհմէ երկոտասան ազգացն Իսրայէղի էր Յովակիմ»։

Վերջաւորութեանը՝ կայ՝ (Թղ· 17ա[2])։ «Ով ամենասրբուհի Աստուածածին, պարծանք կուսութեան, հրաշ պայծառագոյն քան զարեգակն» (հմմտ. Անկանոն գիրք Նոր կտակարանաց, Վենետիկ 1898, էջ 264)։

բ· (Թղ· 17բ[2]։ «Միւս անգամ տաւն է Մնունդեան ամենասրբոհու կուսին Մարիամու»)։

Թ· Թղ· 17բ[2]։ «Ցա· վկայարանութիւն սրբոյ վկային Սիւիւիոսի։ Քրիստոսի վկայն Սիւիւիոս էր ի քաղաքէն Սեբաստիոյ յաւուրս ամբարիշտ արքային»։

Ժ· Թղ· 18ա[1]։ «Վկ· երից քերցն կուսանաց Մինոդորա, Միտրոդորա, Նիմփոդորա։ Այս երեք սրբոհի կանայքս»։

Թղ· 18բ[2]։ «Ցա· տաւն է Բասիլիսեայ սրբոհուն։ Սրբուհի կոյսն վկայն Քրիստոսի»։

ԺԱ· Թղ· 18բ[2]։ «Վկ· սրբոհու վկային Մանուչկա, որ ի հոռոմ լեզուն Իա կոչեն։ Շապու(հ) հրապաշտ արքայն Պարսից պաշարեաց զքաղաքն Բիւզանդիս։ Եւ էառ զերեալս ի քրիստոնէից»։

բ· (Թղ· 19բ[2]։ «Ցա· յիշատակ է ազախնայն Քրիստոսի Թեոդորեայ։ Յաւուրս Զենոնի արքայի ի քաղաքին Աղեքսանդրիա էր Թէոդորայ»։

ԺԲ· Թղ· 24ա[2]։ Վկ· սրբոյ եպիսկոպոսին եւ վկային Ապատնոմոսի։ Այս երանելի քահանայապետս Քրիստոսի»։

(Թղ· 25ա[2]։ «Ցա· կատարեցաւ սրով սուրբ մարտիրոսն Քրիստոսի Թամիլոս ի Տրիանոսէ արքա(յ)է»։

ԺԳ· Թղ· 25ա[2]։ «Վկ· սրբոյ Դիոդորա եւ Դիդիմեայ սոքայ էին քրիստոնեայք ի քաղաքին Լաւոդիկիայ Ասորոց եւ մատնեցան ի ձեռս իշխանին»։

Ասկէ վերջ «յ» եւ «ու» տառերու զանազան գրուածքները չենք նշանակեր, բայց երբեմն նկատի կ'առնենք (փակագծերու մէջ)։

բ· Թղ· 25բ[1]։ «Ցա· Նաւակատիք է Ս· Յարութեանն Երուսաղէմի մեծի եկեղեցւոյն ի Սեպտ· ԺԳ· Երանելին Դժխոյ Հեղինէ»։

ԺԴ· Թղ· 25բ[1]։ «Տաւն է հռչակաւոր բազմաժողով վերացման սուրբ եւ պատուական խաչին Քրիստոսի···։ Վերատին տաւն է սուրբ եւ փառաւորեալ խաչին»։

ԺԵ· Թղ· 25բ[1]։ «Ցա· վկ· սուրբ վկային Նիկիտասայ։ Սուրբ վկայն Քրիստոսի Նիկիտաս էր ի խուժադուժ երկրէն Գոգթացիոց յայնկոյս մեծի կւտոյն Դանուբայ»։

ԺԶ· Թղ· 26ա[2]։ «Վկ· սրբուհւոյ եւ կոյս վկային Ե(է)փիմայ։ Յամս Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային էր փառաւորեալ աղախինն Քրիստոսի»։

բ· Թղ· 27ա[2]։ «Յայսմ աւուր կատարեցաւ Կուռնելիտիոս Ծերունի սրով ի Նիկիա»։

ԺԷ· Թղ· 27ա[2]։ «Վկ· սրբոյն Վարիսպասբայ։ Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Վարիսպասբա ի Սեպ· ԺԷ։ Պարգեւատու բարեաց եւ տուող ողորմութեան պարգեւեա մեզ եւ Ղազար գրչի եւ զատացաւղի զանազանական կեանսն։ Յայսմաւուր յիշատակ է երանելոյն Սահակայ Հայոց մեծաց հայրապետի եւ Մեսրովբայ վարդապետի» (այսքան)։

ԺԸ· Թղ· 27ա[2]։ «Վկ· Սրբոհուն Արեդոնեայ, որ Մարիամ կոչեն։ Ի ժամանակս Ադրիանոսի եւ Անտոնինեայ ամբարիշտ թագաւորացն։ Էր Արեդոնեա աղախին»։

բ· Թղ· 28ա[1]։ «Ցա· տաւն է Մովսէսի մեծի մարգարէին եւ Ահարոնի»։

ԺԹ· Թղ· 28ա[1]։ «Վկ· սրբոց վկայիցն Տրիփիմեայ, Գորիմենդոսի, Սափատիանեայ։ Այս երեք փառաւորեալ վկայքս Քրիստոսի էին ի ժամանակս կռապաշտ արքային Պռոբայ»։

Բ · Թղ · 28բ²: «Ցա · աւուր կատարեցաւ սուրբ վկայն Պապ անուն»:

Ի · Թղ · 28բ³: «Վկ · սրբոյն Եւստաթէոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Թեոպիստեայ եւ երկուց որդւոց իւրոց Ագապիոսի եւ Թեոպիստոսի: Այրս այս հեթանոս էր կռապաշտ»:

Բ · Թղ · 31ա¹: «Ցա · տաւն է սրբոյ վկայիցն Մաքսիմոսի եւ Թէոդոտեայ եւ քեռն Ակակիպիադայ»:

ԻԱ · Թղ · 31ա¹: «Վկ · ՃԺ մարտիրոսացն, որոց գլխաւորք էին Ապելիոս, Նեղոս, Պաւեմոնթէոս եւ Եղիա: Փառաւորեալ եւ սուրբ վկայքն Քրիստոսի»:

Բ · Թղ · 31ա²: «Ցա · տաւն է սրբոյ վկայիցն Մակրովբայ, Գորգիանոյ» եւն:

ԻԲ · Թղ · 31ա²: «Վկ · Ս · Եպիսկոպոսին վկային Փոկասու: Էր ումն քրիստոնեայ Պոնտացի եւ մեծատուն»:

Բ · Թղ · 32ա³: «Ցա · տաւն է մարգարէին Յունանու»:

ԻԳ · Թղ · 32ա²: «Վկ · Սրբուհու կուս վկայի Իրիտեայ: Հուկղիանոս ամբարիշտ դատաւորն գնաց յԵգիպտոս»:

Բ · Թղ · 33ա¹: «Ցա · աւետիս ետ հրեշտակ Տեառն Եղիսաբեթի եւ յղացաւ ի Զաքարիայէ զՄկրտիչն Քրիստոսի զՑովաննես»:

ԻԴ · Թղ · 33ա¹: «Վկ · կոյս նախավկային սրբուհուն Թեկղի: Սրբուհի կոյս նախավկայն Քրիստոսի Թեկղի եր ի քաղաքէն Իկոնիոյ»:

Բ · Թղ · 35բ¹: «Ցա · տաւն է սրբոց առաքելոցն Պաւղոսի եւ Պարմենեայ»:

ԻԵ · Թղ · 35բ¹: «Վկ · սրբոյ եպիսկոպոսին եւ վկային Դոսանայ, որ ի Պարսիկս: Ցորժամ Սաբիւրիոս հրապաշտ արքայն Պարսից»:

Բ · Թղ · 35բ²: «Ցա · տաւն է սրբուհւոյն Ակաթոկղեայ: Սայ աղախին էր կնոջ կռապաշտի»:

ԻԶ · Թղ · 36ա¹: «Ննջումն սրբոյ առաքելոյն Ցովհաննու եւ աւետարանչի եւ աստուածաբանի: Ցետ ննջման ամենասրբուհւոյ եւ միշտ կուսին եւ ամենաւրհնեալ կուսին Մարիամայ Աստուածածնին»:

ԻԷ · Թղ · 36բ¹: «Վկ · ս · վկայիցն Կալիստրատոսի եւ ընկերացն իւր: Երանելի վկայն Քրիստոսի էր ի ժամանակ Դիոկղետիանոսի»:

Բ · Թղ · 37բ²: «Ցա · մարտիրոսացաւ Ս · վկայն Քրիստոսի Մառինոս: Այր իմաստուն եւ հանճարեղ»:

ԻԸ · Թղ · 37բ²: «Վկ · Ս · վկային եպիսկուրայ: Ցամս կռապարիչ արքային Դիոկղետիանոսի աղախինն Քրիստոսի եպիսկուրեայ»:

Բ · Թղ · 38ա¹: «Ցա · տաւն է սրբոյն Շմաւոնի ազգակցին Քրիստոսի: Սա էր որդի Կղէոպայ»:

ԻԹ · Թղ · 38ա²: «Վարք եւ վկայութիւն երջանիկ հաւրն մերոյ Քարիտոնի: Պարկեչտ եւ երանելի կրաւնաւորս այս Քարիտոն»:

Բ · Թղ · 39բ¹: Ցա · տաւն է Ս · Եպսիքոսի»:

Լ · Թղ · 39բ¹: «Վկ · եւ սքանչելագործութիւնս սրբոյն Գրիգորի Հայոց Մեծաց:

Կը չարունակուի «Ցայսմաւուր կատարի տաւն սրբուհի կրաւնաւորացն եւ կոյս վկայիցն Քրիստոսի Հռիփսիմեայ եւ Գայիանեայ, որք ի Տրդատայ Հայոց արքայէն մարտիրոսացան ի Մեծ Հայք: Կատարեցաւ սրբուհին Հռիփսիմէ ի Սեպ· ԻՉ եւ սրբուհին Գայիանէ ինչ: Բայց տաւն նոցա ընդ սրբոյն Գրիգորի կատարի, զոր Գիրք սրբոյն Գրիգորի ուսուցանեն (եւ զանց կ'առնեմ ինչպէս Ս· Գրիգորի, ևաեւ ասոնց վարքն ու վկայաբանութիւնն, ու կը մաղթէ) բազմաչնորհ վկայից բարեխաւսութեամբ, որ յայսմ ամսեանս յիշատակին, ողորմեա սատցողի սորա Ղազար սուտանուն քահանայի, որ անուամբ եմ կոչեցեալ եւ գործոյն ոչ կատարողի եւ ախմար դրչի, ոչ ըստ արհեստի, այլ ըստ փափագանաց եւ ծնողաց մերոց եւ եղբարց կենդանեաց եւ ննջեցելոցն, կարղայողացն եւ լսուղացտ որում Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն»:

2 · Թղ · 39բ²: Թղ · 73ա²: «Ամիս Հոկտեմբերի ունի աւուրս Ա·»:

Ա · Թղ · 39բ²: «Վկ · սրբոյն Անանիա առաքելոյն Դամասկացւոց եպիսկոպոսին: Սուրբ Առաքեալն Անանիա էր ի քաղաքին Դամասկոսի»:

Թղ · 40բ¹: «Ցա · տաւն է սրբոյ վկային Թէոդոսի». Ասկէ վերջ վկայաբանութիւններու եւ վկայութիւններու կցուած այս «Ցայսմաւուր»ները պիտի յիշենք սուրբերուն անուններր փակագծի մէջ անփոփելով:

Բ · Թղ · 40բ¹: «Վկ · Կիպրիանոսի եպիսկոպոսի եւ սրբուհի կուսին Ցուստինեայ: Կիպրիանոս էր մեծազգի ազնուական եւ մեծատուն յոյժ». — (Պափուտիոսի):

Գ · Թղ · 41բ²: «Վկ · սրբոյն Դիոնեսիոսի Աթանացոց եպիսկոպոսի Արիսպագացւոյ: Սուրբն Դենեսիոս (sic) մին էր յԱթենացւոց նախարարացն». — (Կիրակոսի):

Դ · Թղ · 42բ¹: «Վկ · Ս · Ադոքտոսի եւ վարք դատեր նորա կալիսթինեայ: Սուրբ վկայն Քրիստոսի Ադոքտոս էր յԵփեսոս քաղաքէն». — (Ռամոսի (sic) երգեցողի):

Ե· Թղ· 43բ[1]։ «*Վկ· սրբուհւոյն Մամելտեայ։ Կինա այս քրմուհի էր կոսցն Արդեմիղեայ*»· — (*«Միքայէլի հաւր վանացն Զորայ եւ Լ Կրաւնաւորացն»*)։

Զ· Թղ· 44ա[1]։ «*Վկ· սրբոյ առաքելոյն Թումայի յերկոտասանից, որ երկուորեակ անուաներ։ Առաքեալն Քրիստոսի Թոմաս բան հրամանի Տեառն գնաց ի Հնդիկս*»։

Է· Թղ· 44բ[1]։ «*Վկ· սրբոցն վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի։ Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայքս Քրիստոսի*»· — (*Նազարիոս, Գերբասիոս եւն*)։

Ը· Թղ· 46ա[1]։ «*Վկ· աղախնոյն Քրիստոսի սրբուհւոյն Պեղեգեա* (sic) *կուսին։ Երանելին Պեղիգեա էր ի քաղաքէն Տարսոնա(յ)*»։ — (*Պուպղիա սարկաւագուհի*)։

Թ· Թղ· 46բ[2]։ «*Վկ· սուրբ մարտիրոսացն Յորենտիոսի եւ Մարքսիմոսի։ Երանելիքս այսոքիկ էին ի ժամանակս չար եւ ուրացող արքա(յ)ին*»· — (*Զինաիտես եւ Փիլէոնիղա կոյսք*)։

Ժ· Թղ· 48ա[1]։ «*Վկ· սրբոյն Եւղամբէոսի եւ քեռն նորա Եւղամբեայ։ Յաւուրս Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ արքային էին սուրբն Եւղամբէոս*· — (*Մակոս եւ Ստեփանոս*)։

ԺԱ· Թղ· 48բ[2]։ «*Տաւն է եաւթներորդ ժողովոյն, որ եղեւ միւսանգամ ի Նիկիա Բիւթանացւոց։ Ցամս բարեպաշտ արքային Կոստանդիանոսի*»։ — *Թղ· 49ա*[1]։ «*Ի նմին աւուր, տաւն է սրբոյ վկային Թէոդորոսի Աղեքսանդրացւոյ։ Զսա կալան Աղեքսանդրացիքն, զի քրիստոնեա(յ) էր*»։

ԺԲ· Թղ· 49ա[1]։ «*Վկ· սրբոցն վկայիցն Պառոսի, Տարագոսի եւ Անդրոնիկոսի։ Սուրբ մարտիրոսքս այսորիկ երեքեանս էին*»։

ԺԳ· Թղ· 50ա[1]։ «*Վկ· սրբոց վկայիցն Կարպոսի եւ Պապիւղոսի։ Սոքա էին ի ժամանակս Դեկոսի ամբարիշտ արքային*»· — (*Ալփիոն, Աղեքսանդրոս եւն*)։

ԺԴ· Թղ· 50բ[1]։ «*Վկ· Սրբուհւոն Դոմնինայ։ Սա էր ի քաղաքէն Անապբէոն*»· — (*Սայդոթ եպ·*)։

ԺԵ· Թղ· 50բ[2]։ *Վկ· Ս· քահանային Ղուկիանոսի Անտիոքացւոյ։ Սուրբ վկայս էր ի քաղաքէն Մեծի Անտիոքայ*»· — (*Դասիոս, Գա(յ)իոս եւն*)։

ԺԶ· Թղ· 51բ[2]։ «*Վկ· Ս· Ղունկիանոսի հարիւրապետի, որ ի խաչելութիւն Քրիստոսի հաւատաց։ Սուրբն Ղունկիանոս էր ի կապադովկացւոյ գաւառէ*»· — (*Սոկրատէս քհ· եւ Սրբուհի Թէոդոսիոս* sic)։

ԺԷ· Թղ· 52բ[2]։ «*Վկ· սրբոյն Յուստինեայ, որ Թարգմանի Ոսկեծաղիկ եւ ամուսնոյն իւրոյ սրբուհւոյ Դարեհի։ Վկայն Քրիստոսի Յուստինեայ էր*»· (*Յովսէփ մարգարէի*)։

ԺԸ· Թղ· 53ա[1]։ «*Պատմութիւն Ս· Ղուկասու առաքելոյ եւ աւետարանչի։ Սուրբ առաքեալն Ղուկաս Անտիոքացի էր*»։

ԺԹ· Թղ· 53բ[2]։ «*Ճիշատակ երանելոյն Անփիլոքեայ Իկոնիոյ եպիսկոպոսի։ Երանելին եւ երջանիկ եպիսկոպոսն Անփիլիկոս*»· — (*Յովելեայ մարգարէին*)։

Կը յիշատին Անփիլիկ(ի)ոսի գրութիւնները, այսպէս՝ Ս· Բարսեղի աբանչեպործութիւնները, հմմտ· Յայսմաւուրք տպ· կ· պ· 1834, էջ 1։

Ի· Թղ· 56բ[1]։ «*Վկ· Ս· Արեմիոսի։ Յաւուրս Յուլիանոս ուրացող արքային սուրբ Արեմիոս էր*»· (*Ս· Խարիթայ եւ որոց ընդ նմա*)։

ԻԱ· Թղ· 59բ[1]։ «*Վարք երանելոյն Իղատիոսի պատուական կրաւնաւորի եւ հաւր հարց։ Երջանիկ հայրն մեր Իլարիոն էր յաւուրս*»։ — (*Մարկոս, Մոտորիկոս եւ աղախինն Քրիստոսի Ուվաղենդին*)։

ԻԲ· Թղ· 61ա[2]։ «*Վարք երանելոյն Արիկիոսի Յեռապաւլեաց եպիսկոպոսի Յեռապաւլիս մաքուր քաղաք Թարբիանի։ Սա հաւատարակից Առաքելոյն անուանեցաւ*»· (*Վարոս եւ է մարտիրոսք եւ Անդրիասի կրօնաւոր*)։

Արեգիոսի համար կ'ըսուի՝ «Գրեաց եւ դիրս վարդապետութեան վայելչարանս եւ ակտակարս յոյժ»։

ԻԳ· Թղ· 63բ[2]։ «*Վկ· Ս· Առաքելոյն Յակովբայ եղբաւր Տեառն, որ առաջին պատրիարք եղեւ յԵրուսաղէմ։ Յակովբոս որդի էր Յուսեփա(յ), որ անուանեցաւ···*»։

ԻԴ· Թղ· 64բ[2]։ «*Պատմութիւն ննջման եւ յարութեան է մանկանց Եփեսոսի, որոց անուանք են··· Սոքա էին ի ժամանակս Դեկոսի*»։

ԻԵ· Թղ· 66բ[2]։ «*Վկ· սրբոցն դպրացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի։ Ցետ վախճանին երանելոյն Աղեքսանդրի*»։

ԻԶ· Թղ· 67բ[1]։ «*Վկ· Ս· Դիմիտրիոսի։ Սուրբ եւ փառաւորեալ մարտիրոսն Դիմիտրիոս*· — (*Յայսմաւուր եղեւ չարժ մեծ ի Կոստանդինուպաւլիս յաւուրս Լեւոնի արքա(յ)ին Իսաւրոսի*»։

Իէ· Թղ· 68բ[1]։ «*Վկ· սրբուհւոն Կապետոլինեայ եւ աղախնոյն իւրոյ Եռոսի։ Յաւուրս Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքա(յ)ի*· — (*Սուքիասեանք ի Սուքաւետ լերին*)։

ԻԸ· Թղ· 69ա: «*Յիշատակ Աբրահամու արդարոյ*» — («*Հանդեաւ երանելին Յոհաննէս Հոսաւացին*»):

ԻԹ· Թղ· 70բ[2]: «*Վկ· Ս· Զենոբիոսի եպիսկոպոսի եւ քեռ նորա Զենոյբայի: Յաւուրս Դիոկղետիանոսի*». — («*կատարեցաւ Ս· Աննատասիա*»):

Լ· Թղ· 71բ[1]: «*Վկ· երից եղբարց Կղաւդիոսի, Աստերիոսի, Նէոնոսի: Այս երեք եղբարքս էին*»: (*Ս· Ինդիկլա*):

ԼԱ· Թղ· 72բ[1]: «*Վկ· փառաւորեալ վկային սրբոյն Եպիմաքոսի: Սա էր խուժադուժ եւ վայրաբնակ*». — (*Սրբուհի Ղուկիա եւ Ս· Գեմիանոս*):

Վերջը Թղ· 72ա: «*Բազմաչնորհ վկայիցս բարեխաւսութեամբ, որ յայսմ ամսեան յիչատակին, ողորմեա սատացողի դրոցս Ղազար քահանայի եւ զրչի, ոչ ըստ արհեչտի, այլ ըստ փափաքանաց եւ ծնաւղաց եւ զաւակին իմոյ Նազխաթունին եւ մաւր իւրոյ, որ տարաժամ յաչխարհէս փոխեցան առ Քրիստոս եւ տաւնողացտ եւ կարդացողացտ եւ որ զամենն ասէ*»:

3· *Թղ· 73բ*[1]—*143բ*[2]: «*Ամիս Նոյեմբեր ունի աւուրս Լ·*»:

Ա· Թղ· 73բ[1]: «*Պատմութիւն երանելի եւ սքանչելագործ անարծաթ բժչկացն Կոզմասայ եւ Դամիանոսի: Կին մի էր այրի անուն Թէոդոտի, բարեպաչտ եւ երկիւղած էին նորա երկու որդիքն*:

Բ· Թղ· 74բ: «*Վկ· Ե· սուրբ վկայիցն Ակինդինոսի, Պիգասոսի, Ափոնոսի, Եղպիտիփոռայ, Անեմբոտիստոսի: Սուրբ վկայքն Քրիստոսի երեքեանն*». — (*Սբ· մարտիրոսքն Եւդոքսիոս, Ապափիոս եւն*):

Գ· Թղ· 76ա[1]: «*Վկ· սրբոյ վկայիցն Ակիմփսիմեայ եպիսկոպոսին, Յովսէփայ քահանային, Ալիթալա սարկաւագին եւ Գեորգեայ զաւրավարին: Սոքա էին պարսիկք յերկրէն Պարսից*». (*Բիկենդիոս սարկաւագ*):

Դ· Թղ· 77ա[2]: «*Վկ· սրբուհուն Կիւրիկեայ(յ)· ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի ամբարիչտ արքա(յ)ի էր ի քաղաքէն Տարսոնա(յ), սրբուհի վկայն*». — (*Վարք Մատրոնայ*):

Ե· Թղ· 79ա[1]: «*Վկ· Ս· Պոռփիւրոսի դուսանի: Սուրբ Պոռփիւրոս էր յաղգէն Ասիանոյ եւ սնեալ յԵփեսոս քաղաքին*»: — (*Մարտինոս եպ· Փռանգաց*):

Զ· Թղ· 80ա: «*Վկ· Ս· Պաւղոսի խոստովանողին Կ· Պոլսի հայրապետի: Սուրբն Մխոյփանէս Պատրիարքն Կ· Պոլսի ի ժամ վաղճանի*». («*Յա· անկաւ փոչի յերկինից ի Կ· Պոլիս յաւուրս թագաւորին Լեւոնի···*»):

Է· Թղ· 81բ[2]: «*Վկ· Ս· Մեղասիպոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Կասիանայ եւ զաւակի իւրեանց Անտոնի, որ ե ամաց ԺԳ·ից: Սոքա էին ի քաղաքին Անկիւռիա քրիստոնեայք*». — (*Անտոնինոս Ք· Նիկոփոռոս, եւն*):

Ը· Թղ· 82ա[2]: «*Տաւն է սուրբ եւ փառաւորեալ Հրեչտակապետացն Միքայէլի եւ Գաբրիէլի: Ի ճառէն Պանդալեւոնի վասն տաւնի մեծի Հրեչտակապետացն: Յաւուրս անաստուածութեանն, յորժամ զկուռս եւ զձեռագործս աստուած պաչտէին*»: — *Թղ· 84բ*[1]: «*Գովեստի բան ներբողական բացատացութեամբ Ներսիսի կաթուղիկոսի Հայոց յաղագս զերապատուին էութեանց Հրեչտակապետացն սրբոց Միքայէլի եւ Գաբրիէլի եւ ամենայն երկնայնոց զաւրութեանց, զոր տաւնեն եկեղեցիք ընդ տիեզերս համախմբեալք ուրախութեամբ ի Նոյեմբերի Ը·* (*Ով սուրբ Հրեչտակապետ, զՂազարոս մի՛ մոռանար, յիշեա զմեզ առաջի Աստուծոյ*): *Այսաւր երկրաւորս եկեղեցւոյ հանդիսաւորեալ քահանայապետութիւն···*»: — *Թղ· 102բ*[1]: «*Այլ պաղատիմք առ հոգեղէնսդ մեք տկարքս եւ հոգեղէնքս*» (*Չմմա· Թ· 219բ, ապա* (*Թղ· 104բ*[1]) *Ղազարի յիչատակագրութիւնը Չմմա· վարը*):

Թ· Թղ· 105ա[2]: «*Վկ· Անտոնիոսի մարտիրոսի: Սուրբ վկայն Քրիստոսի Անտոնիոս էր յերկրէն Սուսոնայ*» — (*Իւպատիոս եպ· Գանգռա(յ)*):

Ժ· Թղ· 105բ[2]: «*Վկ· սրբոյ վկային Բիքտորիոսի: Յաւուրս Անտոնինեայ կռապաչտ արքայի*». — (*Սրբուհի Ստեփանթա*):

ԺԱ· Թղ· 1062: «*Վկ· սուրբ վկային Մինասայ: Սուրբ Մինաս Եգիպտացի էր, զաւրական···*»: (*Յովհաննէս եպ· Ողորմած*):

ԺԲ· Թղ· 108ա[2]: «*Վկ· Ս· Մելի եպիսկոպոսի եւ երկուց աչակերտացն իւրոց Եբոյ քահանայի եւ Շինոյի սարկաւագին: Սուրբ վկայն Մելի պարսիկ էր եւ նաեւ զաւրական*». — «*մարտիրոսացաւ Բեղդաբաթ, Գեթո(յ) եպիսկոպոսապետն*»):

ԺԳ· Թղ· 109ա[2]: «*Պատմութիւն եւ վարք աչխարհակեցոյց վարդապետին մերոյ Տեառն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կ· Պոլսոյ պատրիարգի: Սուրբն Ոսկեբերան էր յԱնտիոք քաղաքէն, բարեպաչտ ծնողաց պաւակ*»:

ԺԴ· Թղ· 111բ[2]: «*Վկ· Ս· Փիլիպ(պ)ոսի առաքելոյն յերկոտասանից էին: Յաւուրս ամբարիչտ արքային Տրաիանոսի Փիլիպպոս առաքեալն գնաց*»:

ԺԵ· Թղ· 113բ[2]: «*Վկ· սրբոց խոստովանողացն Գուրիասայ, Սամոնասայ, Աբիբոսի*

(*Արիբասայ*)։ *Այս երեք սուրբ վկայքս էին*»։ — (*ապա՝ «Աքանչելագործութիւնք, որ եղեն ի ձեռն խոստովանողացն, Գուրիա-սայ...» եւ ապա՝ «Նաւակատիք Հռոմայ մեծ եկեղեցւոյն*»)։

ԺԶ· Թղ· 116ա[1]։ «Վկ· Ս· առաքելոյ եւ աւետարանչին Մա(տ)թէոսի։ *Մինչդեռ առաքեալն Մա(տ)թէոս աւետարանիչն ի լերինն էր*»։

ԺԷ· Թղ· 118բ[1]։ «Վարք երանել(ւ)ոյն Գրիգորի աքանչելագործի Նէո(ւ)կեսարացի(ւ)ոյ գրեալ պատմութիւնս սրբոյն Գրիգորի Նիւսացւոյ։ *Սուրբն Գրիգորիոս աքանչելագործն էր ի քաղաքէն Նէո(ւ)կեսարու եւ ծնաւղքն էին հեթանոսք*»։

ԺԸ· Թղ· 121ա[2]։ «Վկ· Ս· Պղատոնի։ *Մարտիւրոսն Քրիստոսի Պղատոն էր ի քաղաքէն Անկիւռիա Գաղատացւոց*»· (*«կատարեցաւ սրով... Դեմետրիոս Աբուլինացին*»։

ԺԹ· Թղ· 122ա[1]։ «Վկ· Ս· վկային Ռամանոսի (sic)· *ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի կռապարիչ արքայի*»· — (*«տաւն է մարգարէին Աբդիու*»)։

Ի· Թղ· 122բ[1]։ «Վկ· Ագիոսի մարտիւրոսին։ *Սուրբն Ագիոս զաւրական էր*»· — (*«Բարզամ ծերունին հրով կատարեցաւ*»)։

ԻԱ· Թղ· 124ա[1]։ «*Տաւն է ամենասրբոհու Աստուածածնին, յորժամ երից ամաց էր եւ տարան զնա ծնաւղքն իւր ի տաճարն Աստուծոյ եւ յանձն արարին սրբոյն Զաքարիա քահանայապետին եւ մարգարէի։ Եւ անուանի տաւնս այս սրբութիւն սրբութեանց, քանզի բնակեցաւ ամենասրբուհի կոյսն Մարիամ ի սրբութիւն սրբութեանց։ Ցետ աքանչելի ծննդեանն ի Յովակիմայ եւ ի Յաննայէ...*»։

ԻԲ· Թղ· 124բ[2]։ «Վկ· Ս· Արքիպպա(յ) եւ Փիլիմոնի աշակերտաց առաքելոյն Պաւղոսի, որք էին տեարք Ոնեսիմեա(յ)։ *Սուրբքս այսոքիկ էին ի քաղաքէն Կողոսացւոց, աշակերտք լեալ*»։ — (*«Կատարեցան ի Պարսիկս ի Սարուսիոս արքայէն Ներսան եպիսկոպոս եւ այլ Դ եպիսկոպոսք» եւն*)։

ԻԳ· Թղ· 125ա[1]։ «Վկ· Ս· Դասիոսի մարտիւրոսի։ *Սուրբ մարտիւրոսն Դասիոս էր քրիստոնեայ*»· — Թղ· 125բ—133ա։ Գրիգորի Ակռականդացիոց եպիսկոպոսի։ *Երանելին Գրիգորիոս էր ի քաղաքէն Ակռականդացոց, որ է յարեւմուտս...*»· *չատ ընդարձակ*։

ԻԴ· Թղ· 133ա[1]։ «Վկ· Ս· Կղեմա(յ) Հռոմա(յ) հայրապետին։ *Սուրբն եւ մեծն Կղեմէս Հռոմա(յ)եցի էր ազգաւ*» (*ապա՝ «Աքանչելիք, որ յետոյ եղեն*»)։

ԻԵ· Թղ· 134ա[1]։ «Վկ· Ս· Պետրոսի Աղեկսանդրու հայրապետին։ *Սուրբ հայրապետն Պետրոս եղեւ վարդապետ բարեպաշտութեան եւ քարոզ ճշմարիտ հաւատոյ*», (*«սրով կատարեցաւ... Կատարինէ*»)։

ԻԶ· Թղ· 135ա[1]։ «Վկ· փառաւորեալ վկային Մերկեւրիոսի։ *Մա(յ)էր յարեւելից կողմանէն, յազգէն Սկիւթացւոց*»· — (*յիշատակ Ոլիմպիոսի սիւնակեցւոյ*)։

ԻԷ· Թղ· 136ա[1]։ «Վկ· Ս· Յակովբայ պարսկի։ *Յաւուրս բարեպաշտ թագաւորացն Ոնորիոսի*»· — (Թղ· 136բ[2]։ «Վկ· սրբոյն Տիբուրտիոսի եւ Վալերիանոսի եւ սրբոհուն Կիկիլա» *ապա՝ գրուած՝ «Կիլիկա»*։

ԻԸ· Թղ· 139ա[1]։ «Վկ· Ս· Արինարքոսի (sic)։ *Յամս Դիոկղեդիանոսի անաւրէնն արքայի Իրինարքոս դահիճ էր*»· — (*«Փիլիմոնոսի գձեռն բեւեռեցին*»)։

ԻԹ· Թղ· 139բ[2]։ «Վարք եւ վկ· Ս· Ստեփանոսի նոր վկայի, որ վկայեաց յետ Քաղկեդոնի։ *Ստեփանոս այր կրաւնաւոր, ճգնազգեաց վարուք*»· (*«կատարեցան... Ս· Պետրոս եւ Աթանասիոս ճգնաւոր կրաւնաւորքն*»։

Լ· Թղ· 141բ[2]։ «Վկ· Ս· Անդրէի առաքելոյն։ *Յորժամ առին հրամանն առաքեալն*»։

Վերջը՝ դարձեալ կցուած է (Թղ· 143բ[2]) Ղազար գրչէն յիշատակագրութիւն մը մաղթանքով ողորմութեան անձին, ծնողաց, դստեր Նազխաթունի եւ «բոլ հոգւոյ եղբաւր Պետրոսի քահանայի» են եւն։

4· Թղ· 144ա[1]—178բ[1]։ «*Ամիս Դեկտեմբերի աւուրս ունի ԼԱ*·»։

Ա· Թղ· 144ա[1]։ «Վարք Ս· Պաւղոսի անապատականի։ *Պաւղոս անապատաւորն սուրբ էր ի Թեբեա(յ) Եգիպտացւոց*»· — (*Անանիա պարսիկ*)։

Բ· Թղ· 146ա[2]։ «Վկ· Թէո(յ)դորոսի եպիսկոպոսի։ *Սուրբ եպիսկոպոսն եւ վկայն Քրիստոսի*»· — (*տաւն է մարգարէին Սոփոնիա*)։

Գ· Թղ· 146բ[2]։ «Վարք երանել(ւ)ոյն Թէոդուլոսի Կիպրաց(ւ)ոյ։ *Պատուական այրս այս էր ի Կիպրոս կղզ(ւ)ոյն*»· (*տաւն է մարգարէին Ամբակումայ*)։

Դ· Թղ· 147ա[1]։ «Վկ· Ս· եւ կոյս վկային Վառվառա(յ)։ *Սուրբ աղախինն Քրիստոսի Վառվառա*»։

Ե· Թղ· 148ա[1]։ «Վկ· Ս· Աթենեոդորոսի կրաւնաւորի։ *Ընդ աւուրս ժամանակաց կռապարիչ արքային Դիոկղետիանոսի*»։

Զ· Թղ· 149ա[1]։ «Վարք երանելոյն Նիկոդա(յ)ոսի Միւռոնայ Լիկիացւոց եպիսկոպոսի։ *Մեծ եւ աքանչելագործ քահանայապետս այս Նիկոդա(յ)ոս*»։

է· Թղ· 150բ²: «*Վարք երանել(ւ)ոյն Ամբրոսիոս եպիսկոպոսին Մեդիողայ քաղաքին յարեւմուտս: Ամբրոսիոս այր իմաստուն եւ հանճարեղ դոլով*»:

«...*գրեաց եւ ճառս բազումս յաղագս ուղղափառ հաւատոյ...*»:

Ը· Թղ· 153բ¹: «*Վարք երանելւոյն Պատապիոսի ճգնաւոր կրաւնաւորի: Երանելի հայրն Պատապիոս ծննեալ էր*»: — (*Մարիննոս մարտիրոս*):

Թ· Թղ· 154ա¹: «*Ցաւն է ամենասուրբ Կուսին Մարիամա(յ) Աստուածածնին յղութեան աւետեաց, զոր ետ հրեշտակապետն Աննա(յ)ի մաւր նորա... գրեալ է պատմութիւն յղութեանն սրբո(ւ)հոյ ի Սեպտեմբերի Ը·*» — *Ապա՝ «Բասիմա(յ) եպիսկոպոսին եղեսիա քաղաքին, որ է Ուրհա եւ Սարիլոսի, որ Թուխաել անուանեցաւ եւ քեռն իւրո(յ) Բաւեասայ: Սուրբ եպիսկոպոսն Բարսիմա էր ի ժամանակս... Տրա(յ)ոնոսի*»:

Ժ· Թղ· 156ա¹: «*Վկ· սրբոց վկայիցն Մինասա(յ), Երմոգինոսի, Ենգրափա(յ), (գրուած է՝ նաեւ Գրափոս եւ Ենգրափոս) որ վկայեցին յԱղեքսանդրիա: Ցաւուրս ամբարիշտ արքային Մաքսիմիանոսի*»· — (*«յիշատակ Պաւղեայ անապատականի»*):

ԺԱ· Թղ· 157բ²: «*Վկ· Ս· Ա(յ)իթալայ եւ Ափսոնի: Սոքա էին ի Պարսից աշխարհին, Ա(յ)իթալաս քուրմ էր*»· — (*Դանիէլ Սիւնակեցի*):

ԺԲ· 158բ²: «*Պատմութիւն սքանչելեաց երանելւոյն Սպիւռիտոնի եպիսկոպոսին Տրիմիթունեա քաղաքին ի Կիպրոսի: Սուրբն Սպիւռիտոն հովիւ էր ոչխարաց եւ ամուսնացեալ*»:

Կը պատմուին ժէ «սքանչելիք»ներ կամ դէպքեր:

ԺԳ· Թղ· 161ա²: «*Վկ· սրբոց վկայիցն Եւստրատիոսի, Աւքսենտի, Եւգինոսի, Մարդարիոսի, Առեստիոսի: Սուրբ վկայքս քրիստոսի էին ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի*»:

ԺԴ· Թղ· 163բ²: «*Վկ· Ս· Լուկիասա(յ) կուսի: Այս երանելի կինս էր ի քաղաքէն Սիւրակուսա*»: — (*Թերսոս, Լեւկիոս եւ Կաղինիկոս կը նահատակուին*):

ԺԵ· Թղ· 164բ¹: «*Վկ· Ս· Ելեւթերիոսի եպիսկոպոսին: Կին ոմն էր ի Հռոմ քաղաքի եւ քրիստոնեայ*»:

ԺԶ· Թղ· 165բ²: «*Վկ· Ս· Փլիմոնի փողահարի եւ Ապաղինոսի եւ Արիանոսի· Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայքն Քրիստոսի*»· — (*Առաքելոցն Եւտիքոսի եւ Եպափրայ*):

ԺԷ· Թղ· 167ա² «*Ցիշատակ սուրբ մարգարէին Դանիէլի եւ երից մանկանցն... երեք մանգունքն էին ի քաղաքին Երուսաղէմի*»:

ԺԸ· Թղ· 168ա²: «*Վկ· Ս· վկայիցն Պրոմոսի, Արէոսի եւ Եղիայի: Սոքա էին ազգաւ Եգիպտացի եւ հաւատով քրիստոնեայք*» (*«վկ· ս· Բաֆոսի· Ս· մարտիւրոսն Քրիստոսի) Բաֆոս Իսմա(յ)ելացի էր*»):

ԺԹ· Թղ· 169բ¹: «*Վկ· ս· խոստովանողացն Քրիստոսի Եւգին(ի)ոսի եւ Մակարիոսի: Սուրբ վկայքս Քրիստոսի էին յաւուրս ուրացող արքային Յուլիանոսի*»· — (*Տիմոթէոս սարկաւագ եւ Պաւղիքարոս*):

Ի· Թղ· 170ա²: «*Վկ· Ս· Իճնատիոսի Անտիոքա(յ) հայրապետին, որ Աստուածազգեաց անուանեցաւ· Ս· Իգնատիոս աստուածազգեացն եւ սուրբն Պաւղիկարպոս*»: *Կը յիշուի իր թուղթը առ հաւատացեալս ի Հռոմ:*

ԻԱ· Թղ· 171ա¹: «*Վկ· Ս· եւ կոյս վկային Յուլիանեայ: Ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ արքային*»:

ԻԲ· Թղ· 171բ²: «*Ցիշատակ է սրբուհոյ կուսին Անաստասիայ: Քրիստոսի աղախինն Անաստասիա էր ի քաղաքն Հռոմ*»: (*Դուքս բացէք Ս· Սոփիայ մեծ եկեղեցւոյն*):

ԻԳ· Թղ· 173ա¹: «*Վկ· Ժ· մարտիւրոսաց, որ ի Կրիտիս կղզ(ւ)ոջ կատարեցան: Սուրբ վկայք Քրիստոսի էին յաւուրս Դիոկղետիանոսի*»· — (*Նաւակատիք Ս· Սոփիա Կ· Պ·ի մեծ եկեղեցւոյն*)·

ԻԴ· Թղ· 173բ¹: «*Նախատաւնակ է եւ հրապարակաց Ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ*» (*այսքան*):

ԻԵ· Թղ· 173բ¹: «*Ցաւն է Ծննդեան մեծին Աստուծոյ եւ Փրկչին Ցիսուսի Քրիստոսի եւ Մարիամա(յ) սրբուհոյ կուսինի*»:

ԻԶ· Թղ· 173բ¹: «*Վերստին տաւն է Ծննդեան մեծի յաւսոյն Տեառն Ցիսուսի Քրիստոսի եւ յիշատակ ամենաւրհնեալ Աստուածածնին*»: — «*Կիւրակէ աւր որ յետ Ծննդեան Քրիստոսի տաւն է Դաւթա՛յ, աստուածահաւրն եւ Յուսեփա(յ), որ անուանեցաւ (այր) Մարիամու եւ Յակոբայ առաքելոյն եղբաւրն Տեառն*»: — *Թղ· (իէ)* 173բ¹: «*Վերստին տաւն է Ծննդեան Տեառն եւ յիշատակ է Ս· Ստեփանոսի Նախավկայի*» (*այսքան*):

Իէ· Թղ· 173բ¹: «*Ցայսմաւուր վարք երանելի աղախնոյն Եւսեբեա(յ)ի: Սա էր ի Հռոմ քաղաքէ, դուստր մեծատան իշխանի եւ բարեպաշտ քրիստոնէի*»:

Իը· Թղ· 174ա²: «*Վերստին տաւն է Ծննդեան Տեառն: Եւ յայսմաւուր վկայաբանութիւն երկուց բիւրուցն, որք ի Նիկոմիդ(ի)ա քաղաքին վկայեցին յաւուր Ծննդեան Քրիստոսի այրմամբ հրոյ յեկեղեց(ւ)ոյն:*

կոտորած սրբոյն Մաքսիմիանոս ի քաղաքին Նիկոմիդեա» :

ԻԹ. Թղ · 175ա[1] : «Վերատին տաւն է Մննդեան Քրիստոսի եւ մանկանց Բեղդահեմի : Եւ յայսմաւուր վկ · սրբոյն Յուլիանոսի բժշկին եւ Սիւղիանոսի եպիսկոպոսի Եմեսիոյ քաղաքին եւ Ղուկասու սարկաւագին եւ Մոկիմոնի ընթերցողի : Յամս անաւրէն սրբոյին Նումերիանոսի բազում խնճոյս լինէր ամբոխիցն ի տաւնի կռոցն» :

Լ. Թղ · 176ա : «Վկ · Ինդէ (Ինդոսի) ներքինւոյն եւ սրբուհուն Դոմնա(յ)ի քրմուհուն : Դոմնա քրմուհի էր երկոտասան կռոց, որ էին յապարանս» :

ԼԱ. Թղ · 177ա : «Վկ · Ս · Թեմեսղեոկլէոսի վկային ճչմարտութեան : Այս Թեմեստոկլէս հովիւ էր հաւատից մի միում քաղաքի» :

Ամիսք կը փակուի զարձեալ յիշատակագրութեամբ Ղազար գրչի, որ իր անունը ծածկագրութեամբ ալ կը դնէ եւ Քրիստոսի ողորմութիւնը կը խնդրէ իր, իր ծնողքին, եւ «զաւակին նազխաթունին եւ մաւր իւրոյ, որ տարաժամ յաչխարհէս փոխեցան առ Քրիստոս եւ ըստ հոգւոյ եղբաւր մեր Պետրոս քահանայի եւս առաւել Ստեփանոս քահանայի, որ զաւրինակն չնորհեաց մեզ» եւն եւն :

5 · Թղ · 178բ[2]—216ա[1] : «Ամիս Յունուարի, աւուրս ունի ԼԱ» :

Ա. Թղ · 178բ[2] : «Յիշատակ է սրբոյն Բասիլիոսի եպիսկոպոսապետին կեսարու Կապադովկացւոց, զոր զրեաց երանելին Ամփիլիքիոս Իկոնիոյ եպիսկոպոսն պՊատմութիւն վարուց եւ սքանչելեաց մեծ քահանայապետին ճչմարտութեան : Այս մեծ եւ սքանչելի այրս Աստուծոյ Բասիլիոս ի տղայութենէ անաւ» :

Բ. Թղ · 83ա[2] : «Վարք երանել(ւ)ոյն սրբոյն Սեղբեստրոսի Հռոմայ հայրապետին, որ դլուխն էր Նիկիայ առաջին ժողովոյն ՅԺԸ եպիսկոպոսացն : Եւ նախատաւնակ է Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Երանելին Սեղբեստրոս էր ի քաղաքէն Հռոմայ եւ սպասաւորէր» : (Թղ · 184ա[1] : «Կոստանդիանու Մեծի՝ հաւատաւն ի Քրիստոս») :

Գ. Թղ · 185բ[1] : «Նախատաւնակ է Յայտնութեան Տեառն եւ յայսմաւուր վկ · սրբոյ վկային Գորգիոսի : Սա էր ի կեսարիա Կապադովկացւոց :

Դ. Թղ · 186ա[1] : «Նախատաւնակ է Յայտնութեան Տեառն եւ յայսմաւուր վկ · Զոզիմե(յ) կրաւնաւորին եւ Աթանասի զաւրականին : Սուրբն Զոզիմոս էր կրաւնաւոր լեառնակաց» :

Ե. Թղ · 186բ[1] : «Նախատաւնակ է եւ ճրագալոյց Յայտնութեան մեծին Աստուծոյ եւ Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի յաւր Մկրտութեան ի Յորդանիս» :

Զ. Թղ · 186բ[1] : «Յայտնութիւն Աստուծոյն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, զի յայսմ աւուր մկրտեցաւ ի Յորդանան դետ» :

Է. Թղ · 186բ[1] : «Վերատին տաւն է Աստուածայայտնութեանն եւ յիշատակ սուրբ եւ փառաւորեալ Կարապետին եւ Մկրտչին Յովհաննու» :

Ը. Թղ · 186բ[1] : «Վերատին տաւն է Աստուածայայտնութեան : Եւ յայսմաւուր Ս · Թէոփիլոսի սարկաւագի : Սա էր ի Լիբիո(յ) եւ տարան» :

Թ. Թղ · 186բ[2] : «Աստուածայայտնութիւն է : Եւ յայսմաւուր վկ · Ս · Պողիքարպոսի : Յետ Քրիստոսի համբարձման փառաւք յերկինս մարտիրոսացաւ» (պրուած է՝ Պաւղիքարոս, Պաւղիքարիոս) :

Ժ. Թղ · 187բ[1] : «Աստուածայայտնութիւն է : Եւ յիշատակ երանելւոյն Գրիգորի Նիւսացի(ւ)ոյ եպիսկոպոսին : Ճչմարիտ վարդապետն եւ Քրիստոսի քահանայապետն» :

ԺԱ. Թղ · 187բ[2] : «Աստուածայայտնութիւն է : Եւ յայսմաւուր վկ · սրբո(յն) Պետրոսի, որոյ Սաղեմոս անուն էր : Պետրոս Քրիստոսի վկայն էր երիտասարդ հասակաւ» : — («Յիշատակ Թէոդորոսի անապատականին») :

ԺԲ. Թղ · 188բ[1] : «Աստուածայայտնութիւն է : Եւ յայսմաւուր վկ · Ս · Մեւորդեա(յ) : Ճչմարիտ վկայն Քրիստոսի Մեւորդիոս» :

ԺԳ. Թղ · 188բ[2] : «Ութաւրեայ տաւն է Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Եւ յայսմաւուր վկ · Ս · վկայիցն Երմիւղիոսի եւ Սատրատոնիկոսի : Այս բարեյաղթ վկայքն էին յամս անաւրէն թագաւորին» (պրուած նաեւ Երմիւղիոս) :

ԺԴ. Թղ · 189ա[2] : «Վկ · Ս · աբեղային Սինկական լերինն եւ Ռութա(յ) լերինն : Մարդակեր եւ պեղծագոհ բարբարոսք, որք բնակեալ են» . — («կատարեցաւ յառիւծէ Ս · վկայն Քրիստոսի Բասիլիոս») :

ԺԵ. Թղ · 190ա[2] : «Վարք երանել(ւ)ոյն Յովհաննու որ վասն Քրիստոսի աղքատացաւ : Այս Յովհաննէս որդի էր մեծատան իշխանի» . («կատարեցաւ ի Յովու... Թէոպինէս եպիսկոպոս») :

ԺԶ. Թղ · 191բ[1] : «Ճգնութիւն եւ վկայութիւն սրբուհոյ Եւդինեա(յ), որ թարգմանի ի հայ լեզուն՝ աղնուական : Ի ժամանակս ամ-

բարիչտ արքային Կոմիդի», — (*չղթայք Պետրոսի*)։

ԺԷ. Թղ. 193ա[1]։ «*Վարք երանելի(ւ)ոյն Անդոնի անապատականին, զոր գրեաց սուրբն Աբաւսիոս Աղեկսանդրու հայրապետն։ Մեծն Անդոնիոս Եգիպտացի էր. եւ քրիստոնեայ ծնաւղաց զաւակ*»։

ԺԸ. Թղ. 195բ[1]։ «*Ձիչատակ երանելի եւ փառաւորեալ հայրապետացն Աղեկսանդրի(այ) Աթանասի եւ Կիւրղի։ Աստուածապատեայ մեծ վարդապետք եկեղեցւոյ Քրիստոսի եւ սիւն հաստատութեան*»։

ԺԹ. Թղ. 196ա[2]։ «*Վկ. սրբուհոյ եւ կոյս վկային Եփրասիա(յ)։ Ի քաղաքին Նիկոմիդեա էր բնակեալ երանելին Եփրասիա*». — (*Ս. Թէոպիմթոս եպիսկոպոսն... եւ Թէովնաս... [կատարեցան]*)։

Ի. Թղ. 197ա[1]։ «*Վկ. ս. վկայիցն Բասոսի, Եւսեբիոսի, Եւտիքիոսի եւ Բասիլիդի։ Այս սուրբ մարտիրոսքս մեծամեծ իշխանք էին*». — («*Յիչատակ Եւթիմոսի քահանային*»)։

ԻԱ. Թղ. 197բ[2]։ «*Վկ. Ս. առաքելոյն Տիմոթէոսի։ Սա էր ի քաղաքէն Լիւստրոնի եւ հայրն էր Հեթանոս*». — («*կատարեցաւ ՍԿ. Տատիանի*»)։

ԻԲ. Թղ. 198ա[1]։ «*Վկ. Ս. Անաստասիոսի։ Յամս Հերակլի բարեպաշտ արքայի*». — («*Ս. Պանտփոս... մարտիրոսացաւ*»)։

ԻԳ. Թղ. 199բ[1]։ «*Վկ. Ս. Կղեմա(յ) Անկիւրիոյ եպիսկոպոսին եւ Ագաթանգեղոսի։ Յամս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքայի յետ Համբարձման Տեառն*». — (*յիչատակ եր. Անդրոնիկոսի եւ Աթանասիա ամուսնոյ իւրոյ*»)։

ԻԴ. Թղ. 203բ[2]։ «*Վկ. երից եղբարցն Պաւղոսի, Պաւսելի (Պաւսերիոյ կամ Պաւսերեոնի) եւ Թէոդոտոնի (Թէոդիտոսի կամ Թէոյտիտոնի)։ Յամս Դիոկղետիանոսի եւ Մաքսիմիանոսի կռապաշտ արքայիցն*». — (*Ս. վկ. Դանագտոս*)։

ԻԵ. Թղ. 204բ[2]։ «*Պատմութիւն Ս. Գրիգորի աստուածաբանի Անձիաձու եպիսկոպոսին։ Աստուածահաճոյ եւ մեծ վարդապետն Գրիգորիոս*»։

ԻԶ. Թղ. 206բ[1]։ «*Վարք եր. Քսենոփոնի (Քսենոփայ) եւ զուգակցին իւրոյ Մարիամա(յ) եւ երկուց որդուց Արկադիոսի եւ Յոհաննու։ Քսենոփոն էր ի Կ. Պաւլիս մեծատուն իշխան*». — («*կատարեցան հրով երեք եղբայրք Ապեւսիպոս, Աղաստիպոս, Մեղոսիպոս*»։

ԻԷ. Թղ. 208ա[1]։ «*Վերադարձումն պատուական մարմնոյ սուրբ հայրապետին մերոյ Տեառն Յոհաննու Ոսկերբերանի։ Յորժամ աքսորեցին զՅոհաննէս, տանէին զնա անխնայաբար*»։

ԻԸ. Թղ. 209բ[1]։ «*Վարք եր. Եփրեմի խորին Ասո(ւ)ոյ։ Երանելի հայր մեր Եփրեմ ասորի էր յարեւելից*». — («*կատարեցան... Վաղերիանոս, կանդիտոս*» եւն)։

ԻԹ. Թղ. 210բ[2]։ «*Վկ. Ս. վկային Նէոփիւտոսի, որ թարգմանի ի հայ լեզու Նորատուն*։ *Յամս ամբարիչտ արքային Դիոկղետիանոսի*». — («*վերադարձումն նչխարաց Ս. Իգնատիոսի*»)։

Լ. Թղ. 211բ[1]։ «*Վկ. Ս. Թէոփիլոսի զաւրավարին եւ նոր մարտիրոսի։ Յամս բարեպաշտ թագաւորին Կոստանդիանոսի...*». (*կատարեցաւ սՀ. Թէոդուլի*»)։

ԼԱ. Թղ. 212ա[2]։ «*Վկ. սուրբ եւ փառաւորեալ վկայիցն եւ սքանչելագործ բժշկացն Կիւրոսի եւ Յոհաննու, զոր գրեալ է Աբաւսիա Աղեկսանդրու պատրիարգի։ Սուրբն Կիւրոս էր ի քաղաքէն Աղեկսանդրու, այր բարեպաշտ*». — («*կատարեցաւ ի Ծովու Անանիա քահանային*»)։

Թղ. 214ա[1]։ «*Պատմութիւն Աթանաս հայրապետին Աղեկսանդրի։ Ի Բիւրիտոն քաղաքն, որ մերձ ի սահմանս Տիւրոսի եւ Սիդոնի էին բազում Հրեայք բնակեալ*» (*Պատկերի ծանօթ պատմութիւնն է. հմմտ. Թ. 7. Ա. 42բ*)։ *Ապա՝ Թղ. 214բ*[1]։ «*Վաղերիանոս պատրիկոս եւ իշխան քաղաքին Պորտոսի էր անյա(յ)պ պոռնիկ*». *ապա՝ «Պատմեաց մի ոմն յանապատականացն վասն առն միոյ մեծատան թէ հիւանդացաւ ծանր եւ երկուցեալ*» եւն եւն եւ *ապա Ղազարի յիչատակագրութիւնը* (*Թղ. 216ա*[1]), *ինչպէս նախորդ ամիսներու վերջաւորութիւններուն*։

6. *Թղ. 216ա*[2]—*250բ*[1]։ «*Ամիս Փետրուարի աւուրս ունի Իբ*»։

Ա. Թղ. 216ա[2]։ «*Վկ. Ս. վկային Տրիփոնայ։ Քրիստոսի մարտիրոսն Տրիփոն էր ի պաւառէն Փռի(ւ)գիա*»։

Բ. Թղ. 217ա[1]։ «*Տեառնընդառաջ է մեծին Աստուծոյ եւ Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. քառասնաւրեա(յ) ընծա(յ)ումն ի տաճարն ըստ աւրինաց, որպէս եւ գրեալ է*»։

Գ. Թղ. 217ա[1]։ «*Վերստին տաւն է Տեառնընդառաջին եւ ննջումն Ս. Սիմէոնի ծերունւոյն որ ընկալաւ իւր ի գիրկս իւր զՔրիստոս Աստուած*». — («*յիչատակ է եւ մարգարէուհ(ւ)ոյն Աննա(յ)ի*»)։

Դ. Թղ. 217ա[1]։ «*Վկ. Ս. վկայիցն Պապիա(յ), Դիոդորի, Կղաւդիանիոսի։ Սոքա էին յաւուրս Դեկոս ամբարիչտ արքայի*»։

Ե. Թղ. 217ա[2]։ «*Վկ. Սբհ. Ագաթի կոյս վկային։ Կինս այս էր ի կղզւոյն Սիկիլիա, ի*

քաղաքէն Պոնիմոյ» — («Ս· վկայքն Ենինաւ, Իմպիմոս կատարեցան»)։

Զ· Թղ· 218ա[1]։ «Վկ· Ս· Աբրահամու պարսկին Սրատւիլ քաղաքին եպիսկոպոսին։ Զայս եպիսկոպոսն տարան կապանաւք առաջի մոպետին»· — (Տաւն Նաթան մարգարէին)։

Է· Թղ· 218ա[2]։ «Վկ· ՌԳ մարտիրոսացն, որք ի Նիկոմիդեա քաղաքին կատարեցան։ Յորժամ հրամանաւ ամբարիշտ թագաւորին»· — («Եր· Վենդիմանոս··· հանդեաւ ի Քրիստոս»։

Ը· Թղ· 218բ[2]։ «Վարք եր· Պարթենոսի Ղամսական(յ) եպիսկոպոսին։ Քրիստոսի քահանայապետն Պարթենիոս»· — («կատարեցաւ Սրբուհի վկայն Քրիստոսի Տրիփենաս»)։

Թ· Թղ· 219բ[2]։ «Վկ· Ս· վկային Նիկիփոռա(յ)· ի ժամանակս Վաղերիանոսի եւ Գաղէոսի անաւրէն արքայիցն»· — («Վիքտորինոս եւ Վիդտորոս եւն կատարեցան»)։

Ժ· Թղ· 220բ[1]։ «Վկ· երկուց քերցն Մարբամու եւ Մարթայի եւ Լիկարոնի աբեղայի։ Մարիամ եւ Մարթա քոյրք էին միմեանց»։

ԺԱ· Թղ· 221ա[1]։ «Վկ· Վլասայ Սեբաստիոյ եպիսկոպոսին։ Ցաւուրս կռապաշտ արքային Լիկիանոսի սուրբ Վլասիոս եպիսկոպոսն»։

ԺԲ· Թղ· 222ա[1]։ «Վարք եր· Մարիամու, որ Մարինոս անուանեցաւ։ Այր մի էր աչխարհական մեծատուն»։ — («Տաւն է Ալփեան Տեառնեղբարցն»)։

ԺԳ· Թղ· 223բ[2]։ «Վարք եր· Մարտիանոսի կրաւնաւորի։ Ծառայն Քրիստոսի Մարտիանոս էր»։ — («տաւն է առաքելոյն Մատթիա»)։

ԺԴ· Թղ· 226ա[2]։ «Վկ· Սբհ· եւ կոյս վկա(յ)ին Փաւստեա(յ)։ Ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի կռապաշտ արքա(յ)ին ի քաղաքէն Կիւիկիոյ»· — («Հանդեաւ մեծ ճգնաւորն եւ սքանչելագործն Աւքսենտիոս»)։

ԺԵ· Թղ· 227բ[2]։ «Վկ· Ս· Ոնեսիմոսի աչակերտին Պաւղոսի։ Այս սուրբ վկայս Ոնեսիմոս ծառայ էր»։ — («Տաւն է Աստիայ մարգարէին»)։

ԺԶ· Թղ· 228ա[1]։ «Վկ· երկոտասան մարտիրոսաց Պամփիլա (Պանփիլոս), Վալենդիոսի··· Այս սուրբ վկայքս էին յաւուրս Հալածանաց Դիոկղետիանոսի»· — («տաւն է առաքելոյն Յուդայի Յակոբեան»)։

ԺԷ· Թղ· 228բ[2]։ «Վկ· սրբոյն Թէոդորոսի մեծ վկային Քրիստոսի, որ Թարգմանի աստուածապարգեւ եւ տաւնն կատարի յԱղուհացիցն առաջին չաբաթ աւրն։ Քրիստոսի քաջ նահատակն Թէոդորոս էր ի ժամանակս Սքանչելի տեսիլն, զոր եցոյց սուրբն Թէոդորոս ի Կոստանդինուպաւլիս»···։

ԺԸ· Թղ· 231ա[1]։ «Վկ· սրբոյն Սադոկայ եպիսկոպոսին։ Ի ժամանակս Սաբուհոսի»· — («Վկ· Ս· Աղեկանդրոսի Թեսաղոնիկեացւոյն»)։

ԺԹ· Թղ· 231բ[2]։ «Վկ· Ս· Աղեկանդրոսի Պոնդիողանոյն։ Ցաւուրս կռապաշտ արքային Մաքսիմիանոսի»· — («յիշատակ է Ս· Ներսիսի Հայոց եպիսկոպոսապետին»)։

Ի· Թղ· 232ա[2]։ «Վկ· Ս· Նեստորիոսի եպիսկոպոսապետին։ Ցաւուրս Դեկոսի կռապաշտ արքային էր սուրբ եպիսկոպոսն Նեստորիոս ի Պերգեա(յ) գաւառէն» — «Ս· մարտիրոսն Աբդիոս ի Պարսիկս··· աւանդեալ գՀոգին առ Աստուած»։

ԻԱ· Թղ· 232բ[1]։ «Վկ· Ս· Թէոդորոսի եպիսկոպոսին Կիւրենայ Կիպրոսի։ Ցաւուրս Լիկիանոսի կռապաշտ արքային»· — Ցայսմաւուր վկայաբանութիւն սուրբ եւ փառաւորեալ առաքելոյն Քրիստոսի Յակոբա(յ) եղբաւր սուրբ աւետարանչին Յովհաննու վասն գնալոյ նորա ի վիճակ իւր··· Ճառապայթ արփիահրաչ եւ անպարագրելի։

> *Վերջը՝ «Ահա աստուածարեալ հարք իմ եւ եղբարք եւ որդիք, այս ձեզ բանքս ըստ այլում պատմութեան, զոր սուրբ եղբայրս մեր Յոհաննէս հոգեբարձութեամբ մեծաւ հարցեալ եւ քննեալ ի Սպանիա ի վիճակ սրբոյն Յակոբա(յ) եւ հաստատեալ ի Յռոանցէս գիտնական իահանայէ եւ յայս յոճ էհան եւ հաստատեաց զկարճ պատմութեան, որպէս զի մի թերակատար թուեսցի եւ անսահման ի միտս իմաստնոց եւ կատարեաց զսկիզբն ճառիս եւ զվերջն։ Քանզի այս պատմութիւնս, զոր Տէր Սիմեւոն եւ վարդապետն Յոհաննէս եւտուն թարգմանել միայն զգլխաւորսն սրբոյն Յակոբա(յ) ցուցանէ եւ զայն սուղ եւ կարճ բանիւ եւ այս սկիզբն ճառին, թէ սուրբ առաքեալն Յակոբ չրջէր ի սահմանս Սամարիա եւ ի կողմն Յուդա(յ) եւ Հրէաստանի եւ քարոզէր զՔրիստոսի մարդեղութիւնն ի մէջ Հրէից եւ Հերմոգինէս կախարդն հակառակ եկաց նմա եւ գլխաւեցաւ ի ձեռն Արիաթար քահանայապետին եւ Հերովդէս թագաւորին։ Իսկ ես ողորմելի մեղաւորս վարդան յարմարեալ եղէ ի սկիզբն ճառիս եւ ի կարգ անգեալ բանս բերաւ եւ կցեցաւ ի ճառս գլխաւորսն եւ որք յիշէք զառաջին թարգմանողն եւ զիս զողորմելիս եւ Աստուած զձեզ յիշէ ի բարի եւ որ չրջեալ փոխադրեսցէ զճառս, մի հանցէ ի ճառէս զանուն մեղաւորիս Վարդանայ եւ Ս· Հոգին հայրական գրեսցէ անջնջելի զանուն նորա ի գիրն կենդանի»··· (Անկանոն գիրք, Առաքելականք էջ 174)։*

ԻԲ· Թղ· 245ա[1]։ «Գործք սրբոյն Կուռնելիոսի հարիւրապետին։ Սա էր ի կեսարիոյ

Պաղեստինայ»· — («կատարեցաւ սրով սուրբ վկայն Իզաբուզիտ»)։

ԻԳ· Թղ· 246ա[1]։ «Պատմութիւն սրբոյն Պաւղիկարպոսի եպիսկոպոսին Զմիւռնիոյ։ Պաւղիկարպոսն ի հայ լեզուն Բազմապատուղ Թարգմանի։ Ցաւուրս սրբոյ առաքելոցն հաւատացին»· (Սրբուհին Մելիտինի բաղում չարչարանս կրեաց»)։

ԻԴ· Թղ· 246բ[2]։ «Գիւտ պատուական գլխոյն Յովհաննու Կարապետին եւ Մկրտչին։ Երկու կրաւնաւորք յարեւելից գնացին յերուսաղէմ երկիր պագանել»։

ԻԵ· Թղ· 247բ[1]։ «Վկ· սբհ· Պերպետուա(յ), դստերն Փիլիկատեա(յ)։ Պատուական կինս այս էր ի քաղաքէն Թուբրբիտանոյ· — («յիշատակ Յակոբայ Մծբնացւոյ»)։

ԻՋ· Թղ· 248ա[2]։ «Վարք եւ վկայաբանութիւն Սբհ· Շուշանայ կրաւնաւորի։ Ցաւուրս Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ»· — Ս· Յունուարի Զբենեւանդայ եպիսկոպոսին եւ դիւր վեց սարկաւագացն հատին, զՂիղս» (հմմտ· Թ· 10, § 169)։

ԻԷ· Թղ· 248բ[2]։ «Վկ· Ս· վկայիցն Յոհաննու եպիսկոպոսին եւ Յակոբա(յ) քահանա(յ)ին։ Սոքա էին ի Պարսիկս ի ժամանակս Սաբուհոսի»· — («տաւն է Փիլիպպոսի առաքելոյն յեաւթանցն»)։

ԻԸ· Թղ· 249ա[1]։ «Վկ· Սբհ· Քարիտոնեայ։ Կինս այս աղախին էր առն քաղաքացւոյ»· — (Յայսմաւուր վասն ներքինւոյն Անաստասիա)։

Այս ամիսն ալ կը վերջանայ գրչին յիշատակագրութեամբը։

7· Թղ· 250բ[2]—283բ[1]։ «Ամիս Մարտի· աւուրս ունի ԼԱ։»

Ա· Թղ· 250բ[2]։ «Վարք եւ վկայաբանութիւն աղախնոյն Ատուծոյ Եւդոկիայ։ Երանելին Եւդոկիա էր ի քաղաքէն Ելիպալեաց ի սահմանս Փիւնիկեց(ւ)ոց»։ — («Վասն բանադրեալ քահանային... որ մարտիրոսանայ»)։

Բ· Թղ· 253բ[1]։ «Վկ· սրբոյն Կոնոնոսի պարտիզպանի։ Ցաւուրս Դեկոսի անաւրէն արքայի»· — («տաւն է Ամովսայ մարգարէին»)։

Գ· Թղ· 254ա[1]։ «Վկ· սրբոյն (Եւ)տրոպիոսի, Կղէոնիկոսի· Բասիլիսկոսի։ Այս երեք վկայքս էին ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի»· — («Յայսմաւուր սուրբ Վարդան ընկերաւք իւրովք կատարեցաւ ի Հայք»)։

Դ· Թղ· 254բ[2]։ «Վարք Մարկոսի կրաւնաւորի։ Այս մեծ հաճոյասէր եւ աստուածասէր այրս Աստուծոյ»· — («յիշատակ է Մակարայ անապատաւորին»)։

Ե· Թղ· 255բ[1]։ «Վկ· սրբոյն Կոնոնոսի Իսիւրացոյն (Իսաւրացոյն)։ Ցաւուրս սրբոյ առաքելոցն էր Կոնոնոս ի պեւտղէն»· — («դատաւորն Մագնոս զՔրիստոսի վկայն զներսիոն կալաւ...»)։

Զ· Թղ· 257ա[2]։ «Վարք երանելւոյն Պորփիւրիոսի Գազայ եպիսկոպոսին։ Երանելին Պորփիւրիոս էր ի Սաղոնիկոյ քաղաքէն»· — («Կատարեցան ՅԲ սուրբ վկայքն ի Տաճկաստան»)։

Է· Թղ· 258ա[2]։ «Վկ· սրբոյ եպիսկոպոսին եւ վկային Վասիլիոսի, որ ի հայ լեզու Թարգմանի Թագաւոր, որ ի Քերսոն քաղաքի մարտիրոսացաւ։ Ի վեչտատասան երկրորդ ամի թագաւորութեան Դիոկղիտիանոսի կատպաշտ արքային երանելին երմոն»։

Ը· Թղ· 259ա[1]։ «Վարք աղախնոյն Ատուծոյ Եփրոսինեայ։ Ցաւուրս Փոքր Թէոդոսի բարեպաշտ արքային»· — («Երանելին Թէոփիլաքթոս, որ ի հայ լեզու Ատուածապահ, Նիկոմիդացւոյն արքեպիսկոպոսն հանգեաւ յաքսորս»)։

Թ· Թղ· 261բ[1]։ «Վկ· սրբոյ Քառասնիցն, որք ի Սեբաստիա կատարեցան։ Սուրբ եւ փառաւորեալ քառասուն վկայիցն անուանքն այսոքիկ»։

Ժ· Թղ· 262բ[2]։ «Վկ· սբհ· Կուսին Թէոդիսեայ։ Երանելի աղախինն Քրիստոսի Թէոդիսիա էր ի քաղաքէն Տիւրոսի քրիստոնեայ հաւատով»։

ԺԱ· Թղ· 263ա[2]։ «Վկ· Ս· մարտիրոսացն Կոդրատիոսի, Դինգինոսի եւն։ Այս հինգ վկայքս»· — (Ս· Սաբաս ստրատելատ)։

ԺԲ· Թղ· 263բ[1]։ «Վկ· Ս· Պիոնի քահանային Զմիւռնիոյ (եկ)եղեց(ւ)ոյն։ Ատուածասէր քահանայն Պիոնիոս էր յաւուրս կատպաշտ արքային»։

ԺԳ· Թղ· 264ա[1]։ «Վարք երանելւոյն Գրիգորի Հռոմայ հայրապետին։ Այս երանելի այրս Գրիգորիոս էր ի Հռոմ քաղաքէն յաւուրս բարեպաշտ արքային»։

Այս՝ տարբեր է՝ Թ· 695 Բ· § 10էն (էջ 207)· զոր Կ· Մելիք-Օհանջանեան հրատարակած է՝ «Էջեր հայ միջնադարեան գեղարուեստական արձակէ», Երեւան 1957, էջ 217—231։ — Կը յիշուին Գրիգորի գրութիւնները։

ԺԴ· Թղ· 265ա[2]։ «Վկ· սրբոյ վկային Սաբինոսի։ Ի ժամանակս կատպաշտ արքային Դիոկղիտիանոսի»։ — «Անարծաթ բժշկացն Կոզմասայ եւ Դամիանոսի եւ այլ երից վկայիցն Անթիմոսի, Ղեւոնդեայ եւ Պրեպիոսի։ Սուրբ եւ անարծաթ բժիշկք»։

ԺԵ· Թղ· 266բ²: «Վկ· Ը· *մարտիրոսացն Ագապիոսի, Աղեկսանդրոսի եւն: Այս ուխտ վկայքս էին յաւուրս Դեկոսի»:* (Անվերնագիր· «*Ի սահմանս Երուսաղէմի ի ձոր մի մեծ եւ խոր, յորում էր վանս ճգնաւորաց···*»):

ԺԶ· Թղ· 269ա²: «Վկ· Ս· *վկայիցն որք կատարեցան ի խուժադուժ երկիրն Գորթացւոց: Բինբուրիկոս կռապաշտ արքայն Գորթացւոց:* — («*Սրբոց վկայիցն Երմոսի, Սարապիոնի, եւ Պաւղիւենոսի: Սոքա էին ի քաղաքէն Հռոմայ*»):

ԺԷ· 270ա¹: «*Վարք երանելւոյն Ալեքսիանոսի մարզպան Աստուծոյ: Ալեքսիանոս Աստուծոյ մարդն, որպէս էր միամաւր մեծամեան առն*»:

ԺԸ· Թղ· 271ա²: «*Վարք երանելւոյն կիւրղի Երուսաղէմի հայրապետին: Ի յաւուրս Կոստանդեայ հերձուածող արքային*». — («Վկ· Ս· *Որենդի եւ վեց եղբարց իւրոց*»):

ԺԹ· Թղ· 273ա²: «Վկ· սբհ· *Կոպրիղայ: Յաւուրս Դիոկղետիանոսի եւ Մաքսիմիանոսի անաստուած թագաւորացն*»:

Ի· Թղ· 274ա¹: «Վկ· Ս· *վկայիցն Յունանու եւ Բարաղիսի եւ Թ այլ մարտիրոսաց՝ Քսանթիայ եւն: Քրիստոսի մարտիրոսքն Յունան եւ Բարաքիոս էին ի Պարսիկս առ Սաբուհիոսիւ*». — («Վկ· Ս· *Եմեղիանոսի*»):

ԻԱ· Թղ· 275ա¹: «Վկ· *սրբոյն Մատրոնա(յ), որ ի Թեսաղոնիկիա: Երանելի կինս այս աղախին էր հրէի կնոջ, որոյ անունն էր Պաւտիղա*»:

ԻԲ· Թղ· 275բ¹: «*Վարք խոստովանող եպիսկոպոսին Ակակիոսի: Յաւուրս Դեկոսի կռապաշտ արքայի խոստովանողն Քրիստոսի*»:

ԻԳ· Թղ· 276ա¹: «Վկ· Ս· *Մարկոսի Արեթուսայ եպիսկոպոսին եւ կիւրղի սարկաւագին եւ այլոց մարտիրոսացն, որք յաւուրս ուրացող արքային Յուլիանոսի կատարեցան: Յորժամ Աստուած ներողութեամբն իւրով թոյլ տուեալ*»:

ԻԴ· Թղ· 277բ¹: «Վկ· *սրբոցն Ադդայի (Աբդայի) եպիսկոպոսին եւ Որմիսդանայ եւ Սա(յ)ենի եւ Բենիամենի սարկաւագի, որք ի Պարսիկս կատարեցան: Ի ժամանակս բարեպաշտին Թէոդոսի Փոքր թագաւորի*»:

ԻԵ· Թղ· 278բ²: «*Տաւն է Աւետեաց ամենասրբուհ(ե)ոյ Աստուածածնին, յորժամ հրեշտակապետն Գաբրիէլ ետ ողջոյն· Ուրախ լեր բերկրեալ, Տէր ընդ քեզ, ըստ Հռոմոց եւ Փռանգաց*»:

ԻԶ· Թղ· 278բ²: «Վկ· *սրբոյ վկային Պաւղոսի եւ քեռն իւրոյ Յուլիանե(այ)* (sic): *Քրիստոսի մարտիրոսքն Պաւղոս եւ Յուլիանէ քրիստոնեայք էին եւ քրիստոնէից զաւակ*»:

ԻԷ· Թղ· 279ա²: «Վկ· Սբհ· *եւ կոյս վկային Կայտեռինեայ: Այս իմաստասէր եւ հանճարեղ կինս էր ի քաղաքէն Աղեկսանդրու* (վերջաւորութեանն կայ· «*Գրեաց Աթանասիոս· դպիրն սրբոյն Կայտեռինեայ Ծառայն*»):

ԻԸ· Թղ· 281ա²: «Վկ· Սբհ· *կուսին Փերփուէեայ եւ քեռն իւրոյ եւ ազախնոյն: Երանելի կանայքն էին ի Պարսիկս քրիստոնեայք յաւուրս Սաբիւռոսի*»:

ԻԹ· Թղ· 281բ²: «Վկ· Լ *վկայիցն, յորոց էին սուրբքն Մակար, Զենոն եւն: Յամս Դեկոսի արքային կացուցին առաջի դատաւորին*»:

Լ· Թղ· 282ա¹: «Վկ· *Գուչդազայ պարսկի ներքինոյ: Յաւուրս Սաբիւռիոսի հրապաշտ արքային*»:

ԼԱ· Թղ· 282բ²: «Վկ· *Յակոբայ քահանայի եւ Ադա սարկաւագին: Այս Քրիստոսի վկայքս էին ի Պարսից·* — («*Յայսմաւուր վկ· սրբոյն Ղուկիոսի*»):

Այս ամիսն ալ նախորդներու հանգոյն չիշատակագրութեամբ կը վերջանայ:

8· *Թղ· 283բ¹—312ա¹:* «*Ամիս Ապրիլ աւուրս ունի Լ*»:

Ա· Թղ· 283բ¹: «*Վարք Մարիամայ Եգիպտացի(ե)ոյն: Կինս այս պոռնիկ էր ի քաղաքէն Աղեկսանդրիա(յ)*»:

Վերջը կայ՝ Սոփրոնիոս հայրապետն Երուսաղէմի գրեաց զպատմութիւնս երիցս երանեալ եւ երջանիկ աղախնոյն Աստուծոյ Մարիամայ Եգիպտացի(ե)ոյն:

Բ· Թղ· 286ա²: «Վկ· Ս· *Անփիանոսի եւ Եգեսիայ եղբարն իւրոյ: Այս երանելի վկայքս Քրիստոսի հարազատ եղբայրք էին*»:

Գ· Թղ· 286բ¹: «Վկ· Սբհ· *եւ կոյս վկայիցն երից քերցն Ագապի, Երինի, Փեւոնի, որ թարգմանի ի հայ լեզու Սէր, Խաղաղութիւն, Զիւն: Սոքա երեքեանս քորք էին հարազատք ի քաղաքէն Թեսաղոնիկոյ*: — («Վկ· Ս· *Սեւերիանոսի եւ Մեմնոսի*»):

Դ· Թղ· 287բ²: «Վկ· Ս· *Ագաթոպոսի սարկաւագի եւ Թէոդուղոսի ընթերցողի: Սոքա էին եղբարք հարազատք եւ քրիստոնեայք ի քաղաքէն Թեսաղոնիկոյ*»:

Ե· Թղ· 288ա²: «Վկ· Ս· *Կաղիոպոսի: Երանելի վկայն Քրիստոսի Կաղիոպոս որդի էր քրիստոնեայ եւ բարեպաշտ տիկնոջ, որոյ անունն էր Թէոկղիա*»:

Զ. Թղ. 288բ²: «Տաւն է Աւետեաց ա-մենասրբուհ(ւ)ոյ Աստուածածնին, յորժամ հրեշտակապետն Գաբրիէլ ետ ողջոյն՝ Ուրախ լեր բերկրեալ Տէր ընդ քեզ»: («Վկ. Ս. Պաւսիղիպոսի»):

Է. Թղ. 289ա¹: «Վկ. Ս. Բատիմոսի պարսկին: Այս երանելի վկայս Քրիստոսի Բատիմոս կրաւնաւոր էր եւ հայր վանաց երկրին Պարսից»:

Ը. Թղ. 289ա²: «Վկ. Սրբոցն, որոց ի գերութեան Պարսից կատարեցան եւ սրբոյն Արդիչոյի: Հրապարակ արքայն Պարսից Սապուհոս ՃԳ ամ թագաւորեաց»:

Թ. Թղ. 290ա²: «Վկ. Ի. մարտիրոսացն, յորոց են սուրբքն Տերինտիոս, Ափրիկանոս եւն: Սուրբ վկայքն Քրիստոսի Ի. պաշտականք էին»:

Ժ. Թղ. 291բ¹: «Վկ. Ս. Անթիպա(յ) եպիսկոպոսին Պերգամա(յ): Քահանայապետն Քրիստոսի Անդիպա էր յաւուրս սրբոյ առաքելոյն եւ էր ծերունի յոյժ»:

ԺԱ. Թղ. 292ա¹: «Վկ. Ս. Արեմոնա(յ) քահանա(յ)ի: Ի ժամանակս կռապաշտ արքային Դիոկղետիանոսի էր քահանայ Լաւոդիկեա քաղաքին»:

ԺԲ. Թղ. 293բ¹: «Վկ. Ս. Կոիսկենդոսի: Քրիստոսի վկայն Կոիսկենդոս էր ի քաղաքէն Միւռենայ»:

ԺԳ. Թղ. 294ա²: «Վկ. Ս. Շմաւոնի եպիսկոպոսին, որ ի Պարսիկս եւ Փուսիկ կռապաշտի եւ դասերն իւրոյ եւ Աբղլայի քահանայի: Փառաւորեալ ծերունին Շմաւոն»:

ԺԴ. Թղ. 295ա¹: «Վկ. սրբոց վկայիցն Ռ. արանց, որք ի Պարսիկս կատարեցան: Ամբարիշտ եւ անաւրէնն Սաբուհոս Պարսից արքայն»: («Վարք եւ վկ. երանելւոյն Գէորգեայ անապատականի Լիմնացւոյն»):

ԺԵ. Թղ. 295բ²: «Վկ. Ս. Սաբայի: Սուրբ վկայն Քրիստոսի Սաբա ի Գոդացիոց երկրէն էր»:

ԺԶ. Թղ. 296ա¹: «Վկ. Ս. Ղեւոնդոսի եւ է. սրբոհոյ կանանցն Քարեսի, Նունեքեայ եւն, որք կատարեցան ի Կորնթացւոց քաղաքին: Այս բարեյաղթ վկայքս Քրիստոսի էին յեղադայ գաւառին»:

ԺԷ. Թղ. 296բ²: «Վկ. Ս. Արդաղիոնի կատակողին: Քրիստոսի մարտիրոսն Արդաղիոն կատակող էր եւ յիմարանայր առաջի Մաքսիմիանոսի կռապաշտ արքային»:

ԺԸ. Թղ. 297բ¹: «Վկ. Ս. Յուլիանոսի: Մարտիրոսն Քրիստոսի Յուլիանոս էր ի քաղաքէն Անարզաբայ Կիլիկիացւոց, քրիստոնեայ»:

ԺԹ. Թղ. 298ա: «Վարք երանել(ւ)ոյն Ապապիտոսի Հռոմայ հայրապետի: Մեծ եւ սքանչելի այրս այս Ապապիտոս էր Հռոմայ քաղաքէն»:

Ի. Թղ. 298բ²: «Վարք եր. եպիսկոպոսացն Քերսոնի քաղաքին Աթերիոսի եւ Կապիտոնի: Մեծ հայրապետն Երուսաղէմի երմոն լուաւ»: — («Սբհ. Անուշ... զեղարդեամբ խոցեցաւ»):

ԻԱ. Թղ. 299բ¹: «Տաւն է սրբոյ առաքելոյն Սիմոնի նախանձայուզին: Աստուածատեսն Սիմոն աշակերտն Քրիստոսի ընդ ամենայն արեւմուտս չրջեալ»:

ԻԲ. Թղ. 299բ²: «Վարք եր. Թէոդորոսի Սիկեացւոյն (Սիկիոնացւոյն): Այս երջանիկ եւ սքանչելագործ հայրս մեր»:

ԻԳ. Թղ. 302ա²: «Վկ. փառաւորեալ եւ մեծ վկային Քրիստոսի Ս. Գէորգե(յ)... Քաջամարտիկ մարտիրոսն Քրիստոսի եւ զաւրեղ զաւրականն Գէորգիոս, որ թարգմանի Հողագործ, էր ի կապադովկացւոց գաւառէն, զոր Հայք Գամիրք կոչեն... եւ Պասիկրատէս... ստուգութեամբ գրեաց»:

ԻԴ. 304ա¹: «Վկ. Ս. վկայիցն Պասիկրատոսի եւ Վաղենդիոնայ: Սոքա էին զաւրականք ի դնդէն Մուսիա»:

ԻԵ. Թղ. 304ա²: «Պատմութիւն սուրբ առաքելոյն Մարկոսի, եւ աւետարանչին Քրիստոսի: Առաքեալն Քրիստոսի Մարկոս աւետարանիչն գնաց յԵգիպտացւոց գաւառս»:

ԻԶ. Թղ. 305բ²: «Վկ. Ս. Վասիլիոսի Ամասիոյ եպիսկոպոսին: Վասիլիոս ի հայ լեզու Արքայ թարգմանի: Բռնաւոր եւ ամբարիշտ արքայն Մաքսիմիանոս»:

Վերջը կայ՝ «Յովհաննէս եպիսկոպոսն նիկոմիդացւոց գրեաց ճշգրտիւ զվկայաբանութիւն»:

ԻԷ. Թղ. 307ա¹: «Վկ. սրբոց վկայիցն Մաքսիմոսի, Դադայ եւ Կիւնդիւղիանոսի: Յաւուրս կռապաշտ արքային Մաքսիմիանոսի եւ Մաքսիմոսի»:

ԻԸ. Թղ. 308ա²: «Վկ. Ս. վկայիցն Դիոդորոսի եւ Ռոդոպիանու սարկաւագի: Այս բարեյաղթ մարտիրոսքս էին ի քաղաքէն Ափռոտիանա: — («Ցիչատակ Պաքումիոսի անապատականի»): — (Ապա պատմութիւնք երկու ծերերու):

ԻԹ. Թղ. 309ա¹: «Վարք եւ վկ. ճըգնաւոր կրաւնաւորի եւ մարտիրոսի Բատայ: Աստուածահաճոյ կրաւնաւորն Բատա էր յերկրէն Պարսից»: — («Յայսմաւուր վարք երանելւոյն Պեղեգեայ: Ազախինն Քրիստոսի Պեղիգիա էր ի ժամանակս անաւրէն արքային Նոմերիանոսի»:

Վերջաւորութեանը կայ՝ «են եւ այլ Ս· կանայք որ անուանին Պեդիդիա, բայց զսա յիշէ Յովհաննէս Ոսկեբերան եւ վասն սորա գրեաց ներբողական ճառս գովասանութեան»։

Լ· Թղ· 310բ²։ (Վկ· Ժ· մարտիրոսացն Մարկիանոսի, Նիկանդրոսի, Ապողոնի եւն Քրիստոսի Ժ· վկայքս էին յԵգիպտոսէ եւ վասն դի ոչ ուրացան զՔրիստոս»։ («Յայսմաւուր սուրբն Ալեքսանդրոս Հռոմայեցի··· կատարեցաւ»)։

Այս եւ յաջորդ ամիսներն ալ նախորդներու եւ յաջորդներու նման համառօտ յիշատակագրութիւններով կը փակուին։

9· Թղ· 311ա²—342բ²։ «Մայիս ամիս աւուրս ունի ԼԱ»։

Ա· Թղ· 311ա²։ «Վկ· սրբոյն Կողրատիոսի եւ ընկերաց իւրոց։ Յաւուրս արքային Դեկոսի· — («Տաւն է երեմիա մարգարէի, ի դրոց Բարուքայ։ Յորժամ հանդերձեալ էին Քաղդէացիքն»)։

Բ· Թղ· 315բ²։ «Վկ· Սրբոյն Եսպերիու եւ ամուսնոյ իւրոյ Զոյեա(յ) եւ երկու որդւոց Կիւրակոսի եւ Թէոդոսի։ Այս սուրբ վկայքս Քրիստոսի Եսպերիու եւ Զոյի»։

Գ· Թղ· 316բ¹։ «Վկ· Ս· Տիմաթէէ եւ դուզակսին իւրոյ Մաւրասայ։ Մարտիրոսն Քրիստոսի Տիմաթէոս ընթերցող էր»։

Դ· Թղ· 317ա¹։ «Վկ· սուրբ եպիսկոպոսին Սիղուանոսի։ Երանելի եպիսկոպոսն Սիղուանոս էր ի Գազայ»· — («Տաւն է Ս· Յուստինոսի վկային Քրիստոսի»։

Ե· Թղ· 318ա¹։ «Վկ· Սբհ· կոյս վկային Երինէ։ Որոյն Քրիստոսի Երինէ դուստր էր միամաւր»։

Վերջը կայ՝ «Գրեաց պատմութիւն սրբոյն Երինեայ Ջանպելիանոս վարդապետն իւր»։ — Թղ· 320բ¹։ «Տաւն է ազախ(ն)այն Քրիստոսի Վարդենեայ»։

Զ· Թղ· 320բ²։ «Վկ· Ս· Ակակիոսի։ Յամս անաւրէնն արքային Մաքսիմիանոսի էր սուրբն Ակակիոս Կապուղակացիոց երկրէն պաւրական»· — («Յիշատակ Յոբայ արդարոյն»)։

Է· Թղ· 321ա¹։ «Երեւումն Ս· Խաչին յերկինս։ Ի ժամանակս արքային Կոստանդեայ որպ՝ սրբոյն Կոստանդիանոսի մեծին»։

Ը· Թղ· 321ա²։ «Յիշատակ է սուրբ առաքելոյն Յոհաննու, աստուածաբանի եւ աւետարանչի, յորում աւուր բ(ղ)եխ տապանն զմանանայն։ Յոհաննէս աշակերտն Քրիստոսի որդի էր Զեբեդեա(յ)»· — («Յիշատակ Արսէնի մեծ կրաւնաւորի։ Երանելին Արսէնիոս էր մեծ իշխան»)։

Թ· Թղ· 322բ¹։ «Տաւն է եսայեա(յ) մարգարէին։ Մեծարարբան Եսայի մարգարէն էր յերուսաղիմէ»· — («Յայսմաւուր վկ· սրբոյն Քրիստափորի եւ երկու կանանցն Կապիկեա(յ) եւ Ակեդինեա(յ) եւ այլ զաւրականացն։ Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայն Քրիստոսի Քրիստափոր էր ի ժամանակս Դեկոսի»)։

Ժ· Թղ· 223բ²։ «Վարք եր· Գերմանոսի կ· Պաւղոսի հայրապետին։ Այս ցանկալի եւ երանելի այրս Գերմանոս ներքինի էր»· — («Ս· վկայքն Քրիստոսի Եպիմաքոս եւ Գորդիանոս ի Հռոմ քաղաքին հրամանաւ անաւրէնն իշխանին»)։

ԺԱ· Թղ· 324բ¹։ «Վկ· Ս· Մոկ(ի)ոսի քահանային։ Սուրբն Մոկիոս Անտիւղիոյ Պաւղաւտեա(յ) քահանա(յ) էր եւ վարդապետ ճշմարտութեան»։

ԺԲ· Թղ· 235ա¹։ «Վարք եր· Եպիփանու եպիսկոպոսապետին Կոստանդեայ Կիպրոսի կղզ(ւ)ոյն։ Այս սքանչելագործ եւ զարմանալի այրս Եպիփան՝ էր»։

ԺԳ· Թղ· 327ա²։ «Վկ· Սբհ· եւ կոյս վկային Գղեկերեա(յ)։ Սրբուհի եւ կոյս վկայն Գղեկերիա էր ի ժամանակս Անտոնինիոսի կռապաշտ արքային»։

ԺԴ· Թղ· 327բ²։ «Վկ· Խսիդորոսի եւ սրբուհ(ւ)ոյն Միւռոպի։ Քրիստոսի մարտիրոսն Խսիդորոս զաւրական էր յԱղեքսանդրիա քաղաքէն»։

ԺԵ· Թղ· 328ա²։ «Վկ· սրբոց վկայիցն Իրակղիոսի, Պաւղինեայ, Բենիդիմոյ, որք կատարեցան յԱֆթենս։ Սոքա էին քրիստոնեայք եւ զՔրիստոս ուղիղ հաւատով քարոզէին»։ — («Յայսմաւուր ճշմարիտ վկայն Քրիստոսի եւ վարդապետն ճշմարտութեան Ս· Մաքսիմոս»։ «Յայսմաւուր վարք երանել(ւ)ոյն Յոհաննու Կողոնիոյ եպիսկոպոսին։ Երանելին Յոհաննէս էր ի քաղաքէն Նիկոպոլսոյ Հայոց»)։

«Եւ սուրբն Սարա ի տեսլեանն երեւեցաւ եթերիոսի Ասիոյ եպիսկոպոսին եւ պատմեաց նմայ զամենայն վարս երանելոյն Յոհաննու եւ նորա զարթուցեալ գրեաց զպատմութիւն ճգնութեան երանելոյն Յոհաննու կողոնիոյ եպիսկոպոսին···»։

ԺԶ· Թղ· 329բ²։ «Յիշատակ Զաքարիա մարգարէին յԱբիայն։ Մարգարէս Զաքարիա որդի էր Բարեքայ»։ — («Վկ· սրբոցն Աբդայ, եւ Աբդիշոյի եւ ԺԶ· քահանայիցն»)։

ԺԷ· Թղ· 330բ¹։ «Վկ· սրբոց վկայիցն Բագդիշոյի, Իսահակայ, Սիմէոնի, որ ի Պարսիկս կատարեցան։ Սուրբ վկայքն Քրիստոսի էին յաւուրս Սաբուրհոսի հրապաշտ արքային Պարսից»։

ԺԸ· Թղ· 331ա¹: «Վկ· սրբոց վկայիցն Սողոխոնի (Սողոքոն), Պափամեւի, Պամփաղոնի: Անաւրէնն արքայն Մաքսիմիանոս առաքեաց զաւրապետս զկամբանոս Գին եւ Գճ զաւրաւք»: — («Վկ· Ս· Յաւկինթոս որդի քրիստոնեա(յ) ծնաւղաց»:

ԺԹ· Թղ· 332բ²: «Վկ· Ս· Պատրիկ(ի)ոսի եպիսկոպոսին Պռուսեայ քաղաքին եւ Ակակիոսի եւ Մենանդրոսի եւ Պաւղիեանոյ: Զսուրբն Պատրիկիոս կացուցին առաջի Յուլիանոսի իշխանին եւ նեղէին զնա զոհել կռոցն»:

Ի· Թղ· 333ա²: «Վկ· Ս· Ակակայի: Մարտիւրոսն Քրիստոսի սուրբն Ակակաս էր ի Թեբայիտայ»:

ԻԱ· Թղ· 333բ²: «Ճիչատակ սրբոյն Կոստանդիանոսի մեծ թագաւորին եւ մաւրն իւրոյ Հեղինեա(յ) առաջին լեալ քրիստոնէից թագաւորք: Կոստանդիանոս թագաւորն Հռոմայ յառաջ հեթանոս էր»:

ԻԲ· Թղ· 335ա¹: «Վկ· Ս· Թէոդոնի պիսնեվաճառին եւ է· կուսանացն, որք յԱնկիւռիա կատարեցան··· Սոքա էին յԱնկիւռիա քաղաքէն քրիստոնեա(յ) հաւատով»:

ԻԳ· Թղ· 336ա¹: «Վկ· Ս· Կողութոյ: Ս· վկայն Քրիստոսի Կողո(ւ)թոս քրիստոնեայ էր ի Թեբայիդայ Եպիսկոպոսաց»:

ԻԴ· Թղ· 336բ¹: «Վկ· Ս· Թալիլա(յ) բժշկին: Սուրբ վկայն Քրիստոսի Թալիլա քրիստոնեայ էր եւ ճարտար ուսեալ զբժշկութեան արուեստն»:

ԻԵ· Թղ· 337ա¹: «Վկ· Ս· Բասիլիսկոսի: Մարտիւրոսն Քրիստոսի Բասիլիսկոս էր ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի կռապաշտ արքային ի սահմանաց Ամասիոյ քաղաքին»:

ԻՁ· Թղ· 337բ²: «Վարք երանելւոյն Սիմաւոնի Սիւնակեցին ի սքանչելի լեառն Անտիոքա(յ): Մեծն Սիմէոն էր ի քաղաքէն Անտիոքա(յ) Ասորոց»:

ԻԷ· Թղ· 339բ²: «Վկ· Ս· եպիսկոպոսին Թեբապիոնի: Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայն Քրիստոսի Թեբապիոն էր յառաջին ժամանակաց եւ սիրելոց ղւռուխիւն»:

ԻԸ· Թղ· 340ա²: «Վկ· Ս· Դիդիմոյ եւ սրհ· Թէոդորեայ: Յաւուրս Դիոկղետիանոսի անաւրէնն արքային էին սոքա ի քաղաքէն Աղեկսանդրու· կացուցին առաջի»:

ԻԹ· Թղ· 340բ²: «Յայսմաւուր եղեւ առաջին ժողով ի Նիկիա քաղաքին Բիւթանացոց ՅՃԺԸ եպիսկոպոսացն հրամանաւ սրբոյն Կոստանդիանոսի մեծի արքային: Եւ տաւնն կատարի անփոփոխելի ի կիւրակէ աւր յետ Համբարձմանն Քրիստոսի, որ է յառաջ քան զսուրբ Պենդակոստն, քանզի եւ յայն կիւրակէն ժողովեցան եւ էր Մայիս ամսոյ ԻԹ»· — («Վկ· Սրհ· եւ կոյս վկային Եղիկոնիդեա(յ): Ազախինն Քրիստոսի Եղիկոնիդեա էր ի քաղաքէն Թեսաղոնիկեա(յ)»:

Լ· Թղ· 341բ¹: «Վարք երանել(ւ)ոյն Սահակա(յ) կրաւնաւորի եւ քահանա(յ)ի: Երջանիկ հայրն մեր Սահակ ի Հռոմոց աշխարհէն էր յարեւելից կողմանէն»:

ԼԱ· Թղ· 342բ¹: «Վկ· Ս· Երմիայ: Քրիստոսի վկայն Երմիա զաւրական էր»: — («յիշատակ է Ս· Մարկիանոսի: Սա էր երիտասարդ հասակաւ եւ քրիստոնեայ հաւատով» Ապա՝ յիշատակագրութիւն Ղազարի):

10· Թղ· 343ա¹—371բ²: «Ամիս Յունիս· ունի աւուրս Լ·»:

Ա· Թղ· 343ա¹: «Վկ· Ուսաինոսի վկային Քրիստոսի եւ Զ· ընկերաց նորա: Քրիստոնեայ ծառայն Աստուծոյ Ուսաինոս ի Հռոմ քաղաքին»:

Բ· Թղ· 343ա²: «Վկ· սրբոց վկայիցն Պետրոսի, Դիոնիսիոսի, Անդրէասի, Պաւղոսի եւ սրբո(ւ)հւոյ կուսին Քրիստոնեայ: Պետրոս Քրիստոսի վկայն էր ի քաղաքէն Ղամասկայ»· — («Վարք Մովկիոսի խափչիկ աւազակին· Յաւուրս բարեպաշտ արքային Մաւրկայ»):

Գ· Թղ· 344բ¹: «Վկ· Ղուկիայիղնոսի եւ Դ· մանկանցն Կղաւդիոսի, Իպատիոսի, Պաւղոսի, Դիոնիսիոսի եւ սրբո(ւ)հ(ւ)ոյ կուսին Պաւղեայ: Սուրբ վկայն Ղուկիղիանոս քուրմ էր կռոց եւ էր Ծերունի եւ բնակէր»:

Դ· Թղ· 345բ²: «Վարք եր· Միքրափանոսի եպիսկոպոսի Բիւզանդեայ: Պռովոսի Հռոմայ թագաւորին եղբայրն Դոմետիանոս երկուս որդիս ունէր»:

Ե· Թղ· 347բ²: «Վկ· սրբոյն Դորոթէոսի եպիսկոպոսի Տիւրոսի: Սուրբն Դորո(յ)թէոս, որ ի հայ լեզու պարգեւ Աստուծոյ Թարգմանի»: — («տաւն է Փիլիմոնի առաքելոյն եւ ի սմին աւուր վկայիցն Քրիստոսի Նիկանդրոսի եւ Մարկիանոսի: Սոքա էին զաւրականք եւ քրիստոնե(յ) հաւատով»):

Զ· Թղ· 347բ²: «Վարք երանելւոյն Սիւքիոսի անապատականի: Այս երանելի եւ երջանիկ հայրս մեր Սիւքի(ա)նոս էր ի քաղաքէն Անդրապինոյ»: — («Սրբուհի կանանց Շուշանայ եւ Սուսաննայ տաւն է: Սրբո(ւ)հի կանայքն Շուշան եւ Սուսան»):

Է· Թղ· 348բ²: «Վկ· սրբոյ եպիսկոպոսին Ողբիանոսի եւ աշակերտաց իւրոց: Երանելի եւ սուրբ եպիսկոպոսն Ողբիանոս էր յաւուրս»:

Ը· Թղ· 349ա¹: «Վկ· սուրբ եւ փառաւորեալ մեծ վկային Թէոդորոսի ստրատելատին յԵւքաիտայ եւ զսորա տաւնն յԱղու-

հացիկն յԱ· չարաթուն չարաթ աւրն կատարին: Մեծն ի վկայս փառաւորեալ մարտիրոսն Քրիստոսի Թէոդորոս ծննեալ էր յԱնքարայ»:

Թ· Թղ· 351բ²: «Վկ· Ս· Ագեկանդրոսի եւ սրբո(ւ)հ(ւ)ոյն Անտոնիոյ: Ազախինն Քրիստոսի Անտոնիա էր ի գեղջէն Կորոդոմա»:

Ժ· Թղ· 352ա²: «Վարք ազախնոյն Աստուծոյ Պեղեգեայ պոռնկին: Կինս այս էր ի քաղաքէն Անտիոքա(յ)»:

ԺԱ· Թղ· 353ա¹: «Վկ· սրբոյ առաքելոյն Բառնաբայ: Առաքեալն Քրիստոսի Բառնաբայ որդի մխիթարութեան անուանեցաւ»: — («Վկ· Ս· Ակակիոսի: Ս· Ակակիոս մանուկ էր հասակաւ»):

ԺԲ· Թղ· 354բ¹: «Վարք երանելւոյն Ո(ւ)նոփրիոսի անապատաւորի: Այս երանելի եւ ցանկալի այրս Աստուծոյ Ոնոփրիոս սնեալ էր ի վանս միաբանակեցայց»:

ԺԳ· Թղ· 355բ¹: «Վկ· սրբոյն Տիմոթէի, որ ի Պռոսա: Քրիստոսի մարտիրոսն Տիմոթէոս էր յաւուրս ուրացողին Քրիստոսի Ցուլիանոսի կայսերն»:

ԺԴ· Թղ· 355ա²: «Վարք եր· Թէոփանոսի եւ աղախնոյն Աստուծոյ Պանսեմի: Երանելին Թէոփանոս էր ի քաղաքէն Անտիոքայ»:

ԺԵ· Թղ· 357ա¹: «Վկ· սրբոյն Անտիոքոսի: Կինս այս էր քրիստոնեայ էր ի քաղաքէն Նիկիա Բիւթանացւոց»:

ԺԶ· Թղ· 357բ¹: «Սրբ· եւ կոյս վկային Ակեղինեա(յ): Յաւուրս կռապաշտ արքային Դիոկղիտիանոսի»: — («Ճիչատակ է Կիւրակէի եւ Ուրբաթու: Պատմեաց մեզ հայրն Մակար անապատաւորն»):

ԺԷ· Թղ· 359բ¹: «Վկ· Ս· Կիւրենոսի եպիսկոպոսին ի Կրիտիս կղզ(ւ)ոյն: Սուրբն Կիւրենոս եպիսկոպոսն էր յաւուրս կռապաշտ արքային Մաքսիմիանոսի»: — («Տաւն է Եղիսէ մարգարէին»):

ԺԸ· Թղ· 360ա²: «Վկ· սրբոյն Դուղայի: Քրիստոսի վկայն Դուղա էր ի գաւառէն Զեփիւռի»:

ԺԹ· Թղ· 360բ²: «Վկ· Ս· Վոնիփատոսի: Վոնիփատոս ի Հռոմ քաղաքի ծառայ էր կնոջ մի այրւոյ մեծատան»:

Ի· Թղ· 361բ²: «Վկ· սրբոցն վկայիցն Սամուէլին, Սաբէլի եւ Իսմաէլի: Սոքա երեք Քրիստոսի բարեկամքս էին ի Պարսիկս եղբարք ի միոջէ հաւրէ եւ մաւրէ»:

ԻԱ· Թղ· 362բ²: «Վկ· Ս· Ցուլիանոսի Եպիսկոպոս(ւ)ոյն: Վկայն Քրիստոսի Ցուլիանոս էր ի քաղաքէն Անդինու Եպիսկոպոս(ւ)ոց». — («տաւն է սրբոց առաքելոցն Շիլասի, Սիդոնոսի, Կրիսկենդոսի, Եպենդոսի, Անդրանիկոսի, եւ Արիստարքուղայ»):

ԻԲ· Թղ· 364բ²: «Վկ· սրբոյն Զոսիմոսի: Քրիստոսի վկայն Զոսիմոս զաւրական էր Տրայիանոսի կռապաշտ արքային»:

ԻԳ· Թղ· 365ա¹: «Վկ· սրբոյն Ղեւոնդեա(յ) եւ երկուց ընկերացն Հիւպատոսի եւ Թէոդուղոսի: Ս· Ղեւոնդիոս քայ, զաւրեղ եւ հզաւր զաւրական»:

ԻԴ· Թղ· 365բ²: «Ի ԻԴ Ցունիս ամսոյ տաւն է Ծննդեան Մկրտչին Յոհաննու, պրեալ է յԱեւետարանն Ղուկայ»:

ԻԵ· Թղ· 366ա¹: «Վարք եւ վկ· սրբոյն Փեփրոնիայի: Երանելի եւ բարեյաղթող աղախինն Քրիստոսի Փեփրոնիայ էր ի քաղաքէն Նիոիբի»:

ԻԶ· Թղ· 367ա²: «Վկ· սրբոց վկ· Զինոնի եւ Զինայ: Զինոն զաւրական էր Մաքսիմիանոսի կռապաշտ արքային»: — («Ցայսմաւուրք եղեւ ժողով յԵփեսոս· առաջին սիւնհոդոսն ընդդեմ ամբարիշտ եւ մարդազաւան Նեստորի»):

ԻԷ· Թղ· 368ա¹: «Վկ· սրբոց վկայիցն Աբիստոկղէսի քահանայի եւ Դիմիտրիանոսի սարկաւագի եւ Աթանիսի սարկաւագի: Ճչմարիտ քահանայն եւ վկայն Քրիստոսի Արիստոկղէս կիպրացի էր»:

ԻԸ· Թղ· 368բ¹: «Վկ· սրբոյն Եւստոքիոսի եւ որդւոյն իւրոյ Ուրբանոսի եւ երկու դստերացն Պրոբի եւ Լուլու եւ եղբաւրորդւոյն իւրոյ Գա(յ)իանոսի: Սուրբ վկայն Քրիստոսի Եւստոքիոս քուրմ էր կռոց քաղաքին Ուսադոնայ»:

ԻԹ· Թղ· 369բ¹: «Վկ· գլխաւոր առաքելոցն սրբոյն Պետրոսի եւ Պաւղոսի փառաւորելոյն ի Քրիստոսէ: Սուրբ առաքեալն Պետրոս ելեալ յԵրուսաղէմէ քարոզել զբանն Աստուծոյ յերկրի»:

Լ· Թղ· 371բ¹: «Տաւն եւ յիչատակ ԺԲ· Առաքելոցն: Պետրոս եւ Պաւղոս յամենայն աչխարհ եւ ի Հռոմ» (Ապա յիչատակագրութիւն միւս ամիսներու հանդոյն): — («Ցայսմաւուրս նաւակատիք են Անտիոքա(յ) մեծ եկեղեց(ւ)ոյն»):

11· Թղ· 372ա¹—402ա¹: «Ամիս Յուլիսունի աւուրս ԼԱ»:

Ա· Թղ· 372ա¹: «Վկ· Սրբոց վկայիցն Կոզմա(յ) եւ Դամիանոսի, որ ի Հռոմ նահատակեցան: Քրիստոսի մարտիրոսքն Կոզմաս եւ Դամիանոս եղբարք էին հարազատք եւ ճարտարք յարուեստ բժչկութեան»:

Բ· Թղ· 372բ²: «Գիւտ է պատուական տփին, յորում էր ամենասրբո(ւ)հ(ւ)ոյ Աստուածածնին գլխապիրն, զոր տարան ի

կ · Պաւլիս : Երկու եղբարք էին հարապատ եւ պատուով էին պատրիկք» :

Գ · Թղ · 373բ¹ : «Վկ · սրբոյն Կոյինդոսի : Սուրբ վկայն Քրիստոսի Կոյինդոս ծննեալ եւ սնեալ ի Փռի(է)գիա եւ վարժեալ ի բարեպաշտութեան» :

Դ · Թղ · 373բ² : «Վկ · սրբոցն վկայիցն Բիանարոսի եւ Սիւղիանոսի : Սուրբն Բիանարոս էր զաւառէն Պիսիդոնա(յ) · — («Ցայսմաւուր երկու վկայքն Քրիստոսի Մարկոս եւ Մոկիանոս յԱզոզանոս եպարքոսէն սրով կատարեցան» :

Ե · Թղ · 374ա² : «Վկ · սրբոյն Յակինթոսի, որ ի հայ լեզու յանկունդ : Քրիստոսի մարտիւրոսն Յակինթոս էր ի քաղաքէն կեսարու Կապադովկաց(է)ոց, սեռնեկապետ» :

Զ · Թղ · 374բ² : «Վկ · սրբոյն Թէոդորոսի կիւրեննայ՝ եպիսկոպոսին, որ ի Լիբիա : Ցաւուրս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային» :

Է · Թղ · 376ա¹ : «Վկ · Ս · Աստիոսի եպիսկոպոսին Դորաքոյ : Ցաւուրս Տրի(յ)անոսի ամբարիշտ արքային էր սուրբն Աստիոս» :

Ը · Թղ · 376բ¹ : «Վկ · սրբոյն Պրոկոպիոսի, որ է ի հայ լեզու յառաջադէմ : Ցաւուրս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային» :

Թ · Թղ · 378ա¹ : «Վկ · Սրբոհուն Ագնեսեայ : Աղախինն Քրիստոսի կոյս եւ սուրբ վկայն էր ի Հռոմ քաղաքէն եւ երթային առնա բազում կանայք» :

Ժ · Թղ · 378բ² : «Վկ · Ե · մարտիրոսացն, որ ի Նիկիապաւլիս Հայոց կատարեցան : Սուրբ վկայքն Քրիստոսի Ե մարտիրոսքն, որոց էին գլխաւորք Ղեւոնդիոս, Սիսինիոս» :

ԺԱ · Թղ · 379բ² : «Վկ · սրբոհուն կոյս վկային Քրիստոսի Եփիմա(յ), որս եւ միւս տասնն կատարի յամսեանն Սեպտեմբերի ԺԶ·, անդ գրեալ է վկա(յ)ութիւն· — («Ցայսմաւուր վկ · սրբոյն Սարապիոնոսի : Ցաւուրս ամբարիշտ արքա(յ)ին Սեւերիանոսի» :

ԺԲ · Թղ · 379բ¹ : «Վկ · սրբոց վկայիցն Պրոկղոյ եւ Իղարիոնի : Ցաւուրս անօրէն արքային Տրի(յ)անոսի» :

ԺԳ · Թղ · 380բ¹ : «Վկ · սրբոց վկայիցն Պերիգրինոյ եւ Ղուկիանու, եւն : Այս սուրբ վկայքս Քրիստոսի էին յԱտալիոյ Պանթէոյ» : — («Վկ · Ս · Առեստիոսի բժշկին») :

ԺԴ · Թղ · 381ա² : «Վկ · սրբոյն կիւրղի եպիսկոպոսի Գորտինոյ Կրիտիս կղզ(է)ո(յ) քաղաքին : Սուրբ Քահանայապետն Քրիստոսի կիւրեղ էր յաւուրս ամբարիշտ արքային Մաքսիմիանոսի» · — («Վկ · Ս · Բազարատա(յ) Տորմենոյ եպիսկոպոսի» · նաեւ նոյնին «կատարումբ»՝ Թղ · 388ա²) :

ԺԵ · Թղ · 388բ² : «Վկ · սրբոյն կիւրակոսի եւ մաւրն իւրոյ Ցուղիտեա(յ) : Այս երանելի եւ որդեսէր կինս Ցուղիտեա էր ի քաղաքէն Իկոնիոյ» :

ԺԶ · Թղ · 389ա² : «Վկ · ճգնաւոր եւ սուրբ կրաւնաւորացն Պատերմութիոսի եւ Կոպրի եւ զաւրականին Աղեկսանդրոսի : Ցաւուրս ուրացողին Ցուլիանոսի պեղծ արքային» :

ԺԷ · Թղ · 390ա² : «Վկ · Ս · Աթանագինէի եպիսկոպոսին Իպիտաղտոնի եւ Ժ · աշակերտաց իւրոց · զսոսա նչխարս տարաւ սուրբ Գրիգոր ի Հայք : Ցաւուրս ամբարիշտ արքային Դիոկղետիանոսի» :

ԺԸ · Թղ · 391ա² : «Վկ · սրբոյն Մարիանայ : Կոյս վկայն Քրիստոսի Մարինէա էր ի քաղաքէն Անտիոքայ Պիսիդեա(յ)» : — «Ցիչատակ է եր · աղախնոյն Քրիստոսի Մակրինեայ») :

ԺԹ · Թղ · 391բ² : «Վարք եր · Դիոսի : Երջանիկ հայր մեր Դիոս էր ի քաղաքէն Անտիոքայ Ասորոց» :

Ի · Թղ · 322բ¹ : «Վերացումն Եղիա սուրբ մարգարէին հրեղէն կառաւք յերկինս · գրեալ է ի գիրս Թագաւորութեան» :

ԻԱ · Թղ · 322բ¹ : «Վարք եր · Սիմէոնի, որ վանն Քրիստոսի աղաւաչանայր եւ եր · Յոհաննու անապատականին : Սիմէոն եւ Յոհաննէս էին յԱսորոց յԵղեսիա քաղաքէն եւ Սիմէոն մայր միայն ունէր» :

ԻԲ · Թղ · 394բ² : «Վկ · Սբհ · Գերանդիատոյ պարսկի : Կինս այս էր մոգպետի կին ի Պարսիկս յաւուրս Թագաւորին Մաւրիկայ» :

ԻԳ · Թղ · 395բ² : «Վկ · Ս · վկային Փոկասու : Կացուցին զսուրբն Փոկաս առաջի Ափրիկանայ եպարքոսին» : — («Ցիչատակ Մարիամայ Մագտաղենացւոյն» :

ԻԴ · Թղ · 396բ¹ : «Վկ · Սբհ · Քրիստինեայ : Կոյս վկայն Քրիստոսի Քրիստինեա էր ի Տիրոն քաղաքէն դուստր Ուրբանոսի սպարապետի», — («Յիչատակ աղախնոյն Աստուծոյ Ողիմբիայ») :

ԻԵ · Թղ · 396ա¹ : «Հանդիստ ննջման սբհ · Աննա(յ)ի մաւրն ամենասքո(է)հ(է)ո(յ)ն Աստուածածնին Մարիամայ : Սրբուհին Աննա էր յազգէն Ղեւա(յ)» · — («Ցչտկ · աղախնոյն Աստուծոյ եպրաքսիայ») :

ԻԶ · Թղ · 398ա¹ : «Վկ · Ս · Երմոգ(է)ա քահանայի : Ս · քահանայն Երմոգեա էր ի քաղաքէն Նիկոմիդեա(յ)» :

ԻԷ · Թղ · 398բ² : «Վկ · Սուրբ եւ փառաւորեալ անվրէպ բժշկին եւ Քրիստոսի վկային Պանտալեոնի, զոր մկրտեաց Երմոգեա. ի հայ

լեզուն Պանտալեւոն ամենահին թարգմանի: Քրիստոսի սիրելին Պանտալեւոն էր ի Նիկոմիդացւոց քաղաքէն որպէ հաւր կոապաշտի»:

ԻԸ· Թղ· 399բ²: «Վկ· Ս· Կալինիկոսի: Քրիստոսի վկայն սուրբն Կալինիկոս էր քրիստոնեայ եւ երկիւղած յԱստուծոյ» («յիշատակ Ապողինիոսի»):

ԻԹ· Թղ· 400ա²: «Վկ· Սհ· Թէոդոտեայ եւ երից որդւոց իւրոց: Բարեպաշտ կինն· Թէոդոտեա այրի էր ի քաղաքէն յԻկոնիոյ եւ կատարէր պահաւք եւ աղաւթիւք»:

Լ· Թղ· 401ա¹: «Վկ· Եւստաթէոսի Անկիւացւոյն: Սուրբն Եւստաթէոս զաւրական էր Քրիստոսի հաւատովն եւ եռեա»: («Յիշատակ Մարթայի մաւրն Ս· Սիմէոնի Սիւնակեցին»):

ԼԱ· Թղ· 401բ¹: «Վկ· Սբհ· վկային Ղուկիա(յ) եւ սուրբ վկա(յ)ին Ռիսկոնի եւ այլ բնկերացն, էր եւ այլ Ղուկիա ի Սիկիլիա եւ տաւնն ի Հոկտեմբեր կատարի: Այս աղախինս Քրիստոսի էր ի Կամբանոյ գաւառէն»: Ապա յիշատակարութիւն:

12· Թղ· 402ա²—427ա¹: «Ամիս Աւգոստոս· աւուրս ունի ԼԱ»:

Ա· Թղ· 402ա²: «Վարք սրբոյն Տիտոսի առաքելոյն եւ եպիսկոպոսի Գորտինա քաղաքին ի Կրետէ կղզ(ե)ոյն: Զինաս, զոր յիշէ Պաւղոս ի թուղթս իւր, նա գրեաց զպատմութիւն վարուց սրբոյն Տիտոսի: Սա էր ի Կրետիաս(յ) կղզոյն· («Յիշատակ սրբոցն Մակարայեցւոցն»):

Բ· Թղ· 403ա²: «Վկ· Ս· կենդինոսի քահանային: Սրբասնեալ քահանայն Կենդի(ն)ոս էր ի գեղջէն Տարմենոյ»· — («Վերադարձումն նշխարաց Ս· Ստեփանոսի Նախավկային»):

Գ· Թղ· 403բ²: «Վարք երանելւոյն Դաղմատիոսի: Երանելի հայրն մեր Դաղմատիոս զաւրական էր յերկրորդ գունդս»:

Դ· Թղ· 405ա¹: «Վկ· երից քերցն անապատ կուսանաց, որոց անունքն Պիստիս, Իլպիս, Ագապիս, զատերաց երանել(ե)ոյն Սոփիա, թարգմանի ի հայ լեզուն Պիստիսն՝ հաւատ»:

Ե· Թղ· 406ա²: «Նախատաւնակ է Քրիստոսի այլակերպութեան»: — «Վկ· սրբոյն Եւսիգնիոսի ծերունոյն: Քրիստոսի վկայն Եւսիգնիոս (sic) ազգաւ անտիոքացի էր, հղաւր զաւրական»: — («Վկ· սրբոց վկայիցն Պապիւղա(յ) եւ Պաւղոսի եւ Սբհ· կանանցն երկուց քերցն Վաղենտինեայ եւ Թեխայ: Սոքա էին եգիպտացիք եւ բնակէին ի քաղաքին»:

Զ· Թղ· 407ա¹: «Մեծ եւ հռչակաւոր տաւն է Այլակերպութեան»:

Է· Թղ· 407ա¹: «Վկ· Ս· Դեմետրիոսի: Յաւուրս մեծին Կոստանդիանոսի»:

Ը· Թղ· 408ա¹: «Վերստին տաւն է Այլակերպութեան»: («Վկ· Ս· Մարինոսի ծերունոյն: Սուրբ վկայն Քրիստոսի Մարինոս էր ի քաղաքէն Անաբպարոյ»:

Թ· Թղ· 408բ¹: «Վարք եր· Միւռոնայ սքանչելագործ եպիսկոպոսի Կրետիս կղզոյն: Երանելին Միւռոն լեալ էր ի Կրետէ կղզ(ե)ոյն»:

Ժ· Թղ· 409բ¹: «Վկ· Ս· Անտոնինոսի եւ վերստին տաւն Այլակերպութեան Քրիստոսի· Քրիստոսի վկայն Անտոնինոս ազգաւ Աղեկսանդրացի էր բարեպաշտ եւ երկիւղած յԱստուծոյ»:

ԺԱ· Թղ· 410ա¹: «Վկ· Ս· վկայիցն Ղաւռենտոսի եւ Պողիտոսի: Սոքա էին յաւուրս Դեկոսի ամբարիշտ արքային»:

ԺԲ· Թղ· 410բ²: «Վկ· Ս· վկայիցն Անիկտոսի եւ Փոտի(ն)ոսի: Այսմ (sic) սրբոց մարտիրոսութիւնս եղեւ այսպէս· Դիոկղետիանոս արքայն գնաց ի Նիկոմիդեա քաղաքն»:

ԺԳ· Թղ· 411բ²: «Յայսմաւուր վկ· Ս· Մարկեղոսի եպիսկոպոսին Ապամիա Ասորոց: Եր· Մարկեղոս էր ի կիպրոսէ յաւուրս բարեպաշտ արքային Թէոդոսի»:

ԺԴ· Թղ· 412ա¹: «Նախատաւնակ է ննջման ամենասրբուհոյ Աստուածածնին»: («Յայսմաւուր Վկ· Ս· Ուրսիկինոսի: Քրիստոսի մարտիրոսն Ուրսիկինոս էր ի քաղաքէն Սիբենդոյ»):

ԺԵ· Թղ· 412բ²: «Պատուական եւ փառաւորեալ ննջումն ամենասրբո(ւ)հի Աստուածածնին Մարիամա(յ): Պարտ եւ արժան է գիտել զի զդրեալ սքանչելիան»:

ԺԶ· Թղ· 414բ²: «Վերստին տաւն է ննջման ամենաւրհնեալ Աստուածածնին: Յայսմաւուր տաւն է Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ սուրբ եւ պատուական Դաստառակին, որ առաքեցաւ յՈւռհայ առ Աբգար արքայ: Եւ ի սմին աւուր Վկ· Ս· Դիոմիտոսի: Քրիստոսի վկայն սուրբն Դիոմիտոս էր ի Տարսոն քաղաքէն»:

ԺԷ· Թղ· 415ա²: «Վերստին տաւն է ննջման ամենասրբ· Աստուածածնին: Եւ յայսմաւուր Վկ· Ս· Միւռոնա(յ) քահանայի: Յաւուրս Դեկոսի ամբարիշտ արքային էր սուրբն Միւռոն քահանայն»:

ԺԸ· Թղ· 415բ²: «Նոյն տաւն է ննջման Աստուածածնին: Եւ յայսմաւուր Վկ· սրբոց վկայիցն Ղաւրոսի եւ Փղորոսի: Փառաւորեալ

վկայքն Քրիստոսի Ղազրոս եւ Փղորոս եղբարք էին»։

ԺԹ. Թղ. 417ա[1]։ «Տաւն է ննջման Ատուածածնին եւ յայսմաւուր Վկ. Անդրէէ առաքելոսի։ Քրիստոսի վկայն Անդրէ առաքելոս էր յարեւելից կողմանէն»։

Ի. Թղ. 417բ[2]։ «Տաւն է ննջման Ատուածածնին։ Եւ յայսմաւուր Վկ. Սբհ. Վասաւայ եւ Գ. որդւոց իւրոց Թէողնիոսի, Ապապիոսի եւ Պիատոսի։ Սրբո(ւ)հին Վասաս էր յաւուրս Մաքսիմիանոսի. — («Տաւն է Սամուէլի մարգարէին»)։

ԻԱ. Թղ. 418բ[1]։ «Տաւն է ննջման Ատուածածնին։ Յայսմաւուր Վկ. Ս. Իւստոսի։ Քրիստոսի վկայն Իուստիոս նախ պաւրական էր»։

ԻԲ. Թղ. 419բ[1]։ «Նոյն տաւն է ննջման Ատուածածնին։ Յայսմաւուր Վկ. Ս. վկային Ագաթանիկոսի, որ Թարխմանի ի հայ լեզու Բարեյաղթ։ Մաքսիմիանոս ամբարիշտ արքայն առաքեաց ի Նիկոմիդեա քաղաքէն»։

ԻԳ. Թղ. 420բ[1]։ «Իննաւրեայ տաւն ննջման ամենօրհնեալ եւ փառաւորեալ Ատուածածնին։ Եւ յայսմաւուր Վկ. Ս. Իրինոսի եպիսկոպոսին։ Սուրբն Իրինոս եպիսկոպոս էր Սերմոյիսի գաւառին»)։

ԻԴ. Թղ. 420բ[1]։ «Վկ. սրբոյն Վկ. Տիմաւթէէ։ Սիրելին եւ սքանչելի այրն Ատուածոյ Տիմաւթէոս էր ի Պաղեստինոյ երկրէն». — («Յայսմաւուր սուրբն Ապապիոս եւ սրբո(ւ)հին Թեկղեա ի քաղաքին Գապա... չարչարեցան»)։

ԻԵ. Թղ. 421ա[1]։ «Վկ. Ս. եպիսկոպոսին Աթանասի, որ մկրտեաց զսրբո(ւ)հին Ցանթուչ։ Երանելի աղախինն Քրիստոսի Ցանթուչ էր ի Սելեւկիոյ». — («Յայսմաւուր եւ ղերկուս ծառայս երանելւոյն Ցանթուչի զՔարիսիմոս եւ զՆէոփիւտոս կացուցին առաջի Աւրեղիանոսի»)։

ԻԶ. Թղ. 422ա[1]։ «Վկ. Ս. Ադրիանոսի եւ զուգակցին իւրոյ Անատաւլեայ եւ այլ ԻԳ. մարտիւրոսացն։ Վկայն Քրիստոսի սուրբն Ադրիանոս եւ Անատաւլեա ամուսինն իւր էին ի Նիկոմիդեա քաղաքէն». — («Յայսմաւուր Վկ. Ս. Ապուդիմոսի»)։

ԻԷ. Թղ. 423բ[2]։ «Վկ. Ս. Ադրնեբսեհի։ Քրիստոսի մարտիւրոսն Ադրնեբսեհ որպէ էր Պրոբոսի Հռոմայ արքային». — («Յայսմաւուր վկ. Ս. Անտիոքայ (Անտիոքոսի) բժշկին»)։

ԻԸ. Թղ. 424բ[2]։ «Վկ. սրբոց վկայիցն Սարապոնիկոսի, Փիլիպոսի եւ Տիքիանոսի։ Փառաւորեալ մարտիւրոսքս այս էին ի քաղաքէն Նիկոմիդեա. — («Յայսմաւուր վարք եր. Ոնեսիմոսի, ոչ աչակերտին Պաւղոսի»։

ԻԹ. Թղ. 425բ[1]։ «Տաւն է գլխատման յառաջընթաց Կարապետին եւ Մկրտչին. դրեալ է Յաւետարանն»։

Լ. Թղ. 425բ[1]։ «Վկ. Ս. Փիղոնիդոսի եպիսկոպոսի։ Սուրբ եպիսկոպոսն Փիղոնիդոս էր ի բանտին վասն հաւատոյն Քրիստոսի». — («Վկ. Ս. Տատիանոսի, զոր ոմանք Տիտոն անուանեն։ Զսա անաւրէնն դատաւորն Ուրբիանոս ի կղաւդիուպաւլիս, վասն զի զՔրիստոս խոստովանէր»։

ԼԱ. Թղ. 426ա[2]։ «Գիւտ է պատուական գաւազանն ամենասրբոհու Ատուածածնին, որ ի Կ. Պաւլիս յեկեղեցւոջ փառաւորեալ Ատուածածնին Մարիամու, որ կոչի Խալկոպռատիա»։ — («Յայսմաւուր Վկ. Սբհ. Փոտինեա, որ Թարխմանի Լուսեղէն։ կինն Սամարացի, յորմէ Քրիստոս ջուր խնդրեաց յաղբիւրն Յակորայ...»։ Վերջ։

Բ. Թղ. 427ա[2]—493բ[2]։ Զանազանք կամ Յաւելուած։

1. Թղ. 427բ[2]։ «Վարք սուրբ եւ երանելի առաքելոյն Յոհաննու աւետարանչի ասացեալ Պռոխորոնի աչակերտին։ Ահա հրաման հասեալ ի գետս ամէնի եւ յայնժամ ասէ Պետրոս ցայլ առաքեալն՝ Գիտէք, եղբարք, թէ Տէրն մեր եւ կենարար վարդապետն».

2. Թղ. 437բ[2]։ «Երանելոյն Թէոփիլի ասացեալ վասն յարութեան Ղազարու եւ դժոխոցն կործանմանն (ալկնեայ Ցիսուս). Յաւուրան յայնոսիկ ասէր Յովհաննէս չեմ ես Քրիստոս... Զայս լուաւ բանաւարկուն, մախացաւ ընդ նմա»։

3. Թղ. 443բ[1]։ «Ցեառն Զաքարիայի Հայոց Կաթուղիկոսի ասացեալ ի գալուստ Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի յերուսաղէմ։ Իրրեւ մատ եղեն յերուսաղէմ, ասէ, եկին ի Բեդբաքէ մատ ի լեառն Ձիթենեաց. Ցերեկեան աւուրն եկն Տէրն ի Բեթանիա կենադործել զՂազարոս ի թաղմանէ. իսկ այսաւր գայ մտանէ յերուսաղէմ» (Հմմտ. Թ. 224 § 111, որմէ չատ տարբերութիւն ունի)։

4. Թղ. 445բ[1]։ «Երանել(ւ)ոյն Տեառն Զաքարիա(յ)ի Հայոց Կաթողիկոսի ասացեալ յԱվաք երկուչաբթի աւուրն։ Սրբոց եւ մաքրեցելոց աւուրցն պարկեւաբաշխ քառասնորդացն թիւքն բաւանդակել կատարի յՈւրբաթուն»։

5. Թղ. 448բ[1]։ «Ցեառն Զաքարիայի Հայոց Կաթողիկոսի ասացեալ մեծի Երեքչաբթի։ Երէկ երկուչաբաթոջ աւուրն տաւն տաւնել արժանաւորեցաք դո(ւ)զնաքեա(յ) բանիւք նաւարկեալ ընդ երկրորդ աւուր ապարչութեանն»։

6. Թղ. 453բ[1]։ «Ցեառն Զաքարիա(յ)ի Հայոց Կաթողիկոսի ասացեալ յաւր մատնու-

թեան: Երկկ զմեծի Երեքչաբաթի աւր տաւնախմբել արժանաւորեցաք արարչական թե-լադրութեամբն աւժանդակեալք: Իսկ այսաւր զմեծ Չորեքչաբաթին յառաջ բերեալ զխոր-հուրդ աստուածհրաչ»:

7· Թղ· 457բ[2]: «*Երանել(ւ)ոյն Զաքարիա(յ)ի Հայոց կաթուղիկոսի ի մեծ աւր Հինգչաբաթին: Երկկեան ի գնացելումն աւուր զմեծի Չորեքչաբաթի զաքանչելի եւ զհրաշափառ զփրկաւէտ խորհուրդն տաւնախմբել արժանաւորեցաք, չնորհելով մեզ պարգեւ»:*

8· Թղ· 461ա[1]: «*Երանել(ւ)ոյն Տեառն Զաքարիա(յ)ի Հայոց կաթողիկոսի ի չարչարանս Տեառն ասացեալ: Երկկ զմեծի Հինգչաբաթի զհոյակապ զխորհրդածութեան աւրն տաւնախմբել արժանաւորեցաք ընկալեալ զպարգեւս ի չնորհատու Հոգւոյն սրբոյ»· (Համմտ· Թ· 224 § 115, որմէ չատ տարբերութիւն ունի):*

9· Թղ· 467ա[2]: «*Երանել(ւ)ոյն Տեառն Զաքարիա(յ)ի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ի Թադեոսի Տեառն: Երեկեան ի գնացելումն աւուր զմեծի Ուրբաթուն զպերազրաչ եւ զաչ-խարհակեցոյց խորհուրդն աղաւտաբար չա-րակարզեցաք*» (Համմտ· Թ· 224 § 117, որմէ չատ տարբերութիւն ունի):

10· Թղ· 474ա[1]: «*Երանելոյն Զաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ի Յարութիւն Տեառն: Իսկ յանցանել չարաթուն ոչ հանդարտեցին մերկանալ լուսոյն սակս սաստիկ սիրոյն*» (Համմտ· 224 § 118, չատ տարբերութիւն ունի):

11· Թղ· 477բ[1]: «*Վարք Երանել(ւ)ոյն Մարկոսի, որ քան մղոնաւ հեռի էր իր դրախտէն: Գրեցի զպատմութիւն ես Թէոփիլոս կրաւնաւոր ի վանս Տեառն Ակղիպոսի ի Միջագետս Ասորոց: Բնակեալ էի ես Թէոփիլոս մեղաւոր կրաւնաւոր եւ յետ ութսուն եւ երկու ամացն»· Համմտ· եւ թղ· 480ա[1]:*

12· Թղ· 481ա[1]: «*Պատմութիւն վարուց Յոհաննու Գրաց(ւ)ոյն: Յերկրէն Փիւնեկեց-(ւ)ոց էր Յոհաննէս ի քաղաքէն Կեսարիա, ունէր մայր սրբի եւ բարեպաշտ*»:

13· Թղ· 485բ[1]: «*Յաղագս սուրբ եւ նկարապրեալ Պատկերին տէրունականի Դաս-տառակի անդ սրբոյ: Աստուածա(յ)ին լու-սոյն եւ երկիւղիւն, որ ունի իսկ իմաստասցեալ իմ տաւնասիրիս եւս եւ ծածկեցելոցն խնդրո-ղիս եւ ունիմ ճառել պանծաս հրաշից*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ պրչն

1· Թղ· 104բ[1]: «*Փառք եռանձնեայ եւ միասնա-կան աստուածութեան Հաւր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս ամէն: Հանդոյն վեհա-պունիցս բոցեղինաց գաւուց մշտավառ լուսով յաւի-տեան ներհարթնութեամբ հրաչափառապէս հանդի-սաւորեալ, պարտմամբ պայծառացուցանել գաւուրս պատիւ չոհասիոյ յապաւերաւք, անուչահատ խնկաւք եւ հոգեւորական քրտնաջան աչխատութեամբ սակս գե-րազունիցն յեա Աստուծոյ եղելոց լոյս եւ կոչեցելոց· որք ընկալայք ի նոցանէ ազդիւրաբար իրը ի վարդա-պետէ զհոսումն իմաստութեան, որպէս եւ նոքայն յինքեանց վեհապունէն, յիսկական լուսոյն զատատա-րեալ եւ զանձախելի չնորհացն բղխումն եւ ընձեռեն աննախանձաբար ստորակայիցս այնոցիկ, որք ի խըն-դիր ելեալ են աստուածային անոչչահատ ծաղկանց եւ ականակիտ վտակաց իրրեւ իմաստուն մեղուս ժողո-վել չտեմարանս գանձուց իւրեանց, վասն զի այն իսկ խնդութիւն մեծ պահապանացն մերոց հրեչտակաց, յորժամ ի ձեռն առաքինութեան վարուց եւ բարի գոր-ծոց ընդունիմք ի նոցանէ աչակերտաբերն վարժիւք գաստուածային չնորհացն զղեղումն: Իսկ ժողովելոքդ ի զաւիթ սրբոյ մաւր եկեղեցւոյ իրր վարձկանք ի տան Տեառն հացալիցք ի հոգեւոր մշակութիւն իմանալի խնդութեամբ ասլցեալք ի տաւնախմբել զյիչատակ երկնայնոց քահանայապետութեանց եւ հրաբորբոք վեր-ընծայ սլացմամբ վերելս ունել առ նոսին կայանն: Վասն որոյ նախմայեալս ի բարի գործոց փցուն եւ աիմար կրիչս Վազար Ժակէ ի ձէնջ միով բանիւ զԱս-տուած ողորմին ոչ հեղգալ ասել: Եւ որ կարաւտ է ողորմութեան նա փութայ յառաչասել որպէս վասն անձին իւրոյ գթրկագործ բանս, որ վասն մեր, զոր խնդրեցաք ի ձէնջ մաղթանաւք, զի եւ դուք փրկեալ լիջիք ի հրոյ մեղայ եւ տանջանաց: Իսկ Ղազարս ըղձ-մամբ սրտի եւ փափաքեալ ոգ(ւ)ով խանդակաթ եղէ ի սէր երկնայնոց բոցեղինացն գովեստիւ, որ եւ ըն-կալայ ըստ փափաքելի յուսոյ իմոյ: Ով հրեչտակք եւ հրեչտակապետք Գաբրիէլ եւ Միքայէլ, զմեղուցեալ եւ զանարժան ծառայս զՂազար մի մոռանա(յ)ք ի ժամ ոգեվարի, այլ հանդարտութեամբ երեւեսջիք եւ քաղցրութեամբ աւանդեսջիք· զձեզ բարեխաւս առ Տէր ունիմ»:

2· Թղ· 427ա[1]: «*Փառք սրբոյ Երրորդութեանն եւ մի աստուածութեան Հաւր եւ Որդոյ եւ սուրբ Հո-գւոյն յաւիտեանս յաւիտենից ամէն: Գրեցաւ այսմա-ւուրքս այս ձեռամբ Ղազ(ա)րայ մեղապարտի եւ ան-պիտանի ի հայրապետութեան Տեառն Գրիգորի եւ ի թագաւորութեանն Հեթմոյ եւ Լեւոնի որդոյ Թորոսի եւ յեպիսկոպոսութեանն Տեառն Ստեփաննոսի իւր ժա-ռանգին Ներսիսի Նորընձա(յ) քահանայի: Արդ գրե-ցաւ սա ի մայրաքաղաքս Սեբաստիա, ի թագս, որ կոչի Մարքճակի ընդ հովանեաւ սուրբ Փրկչին եւ սուրբ Յակոբայ եւ այլ եկեղեցեացս ի թուականու-թեանս Հայոց ՉՇԱ (1302): Արդ ես անպիտանս եւ անարժան ի գաւս քահանայից, որ անուամբս եմ կո-չեցեալ եւ գործոն ոչ կատարող Ղազար երէց յերեսս անկեալ աղաչեմ զամենեսեան անմեղադիր լինել խո-չորութեան կամ սխալանաց, զի ըստ կար իմում չարա-գրեցի զսա, զի չէր իմ գործ, այլ փափաքն զկայրն մոռանալ երեւս, ստացայ զսա գաւակ ի Սիոն եւ ընդա-նիք յերուսաղէմ յիչատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց մաւր իմոյ Հաւորէ եւ հաւր իմոյ կարապետին եւ զուգակ-ցին իմոյ Կիրային եւ գաւակին իմոյ Նազխաթունին,*

որ տարաժամ ելին յաչխարհէս եւ փոխեցան առ Քրիստոս. ԺԸ. ամայ մայրն էր, ԺԸ. ամաց դուստրն եւ Աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեաց ձեզ եւ մեզ ողորմեսցի, կարդացողացտ եւ լսաւղացտ եւ համարէն ամենայն հաւատացելոց· արդ գրեցաւ սայ ի դառն եւ ի նեղ ժամանակիս, յորոց բազումք սովալլուկ եղեալ մեռան եւ վաճառէին հայրք զորդիս եւ մայրք զդստերս, ուտէին մեռելոտիս, նա եւ զմեռեալս: Ո՛հ ո՛հ ցաւերն չնիկն Գձ. պակաս Ի. սպիտակ եղաւ եւ գարին Բձ. եւ չէր ի գտնուիլ· զարթ զքուչնայն որ եղաւ Դ. նուկին ի մեկ սպիտակ եւ որ կերաւ մեռաւ: Այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վասն մեղաց իմոց: Ո՞ կարէ պատմել զանցս աղետի, զոր ընդ քաղաք մեր եղեւ, որ մեր սուրբ քահանայքն տարաշխարհիկ եղեն եւ տանուտէրքն եւ տանդիկնայքն սովով մեռան: Ո՛հ ու վա՛յ տարակուսանացն զի չորս ամ գրեցաւ Այսմաւուրքս դառնութեան ժամանակիս»: (Այս յիշատակագրութեան մէջ քաղը կոչուած է Մարբեհակ, մինչ ուրիշի մը մէջ· հմմտ. Մարբեհաւ): Ապա տարբեր գրով կ'աւելցուի, «Ոյ հայր պատուական, զի՞ զարմացեալ ես, զանց աղետիտ, զոր դուք կրեցիք: եկ եւ տես զմեր դառնութիւնս: Վասն իմ ծովացեալ մեզաց, զի եկն հարուածք մեծամեծք եւ առաւել տարաժամն, զի ի ժամանակս Իսրայելացւոցն անդրա(նիկա)ծախն, իսկ այժմ նիտանն մեծ եւ փոքր Դ. անգամ ...ացաւ (չէ կարելի կարդալ) եւ մարախ ոչ ամ մի, այլ մեռաւան ամ եւ յորժամ բարձաւ մարախն նա եկն Մահմետ որդի ամբարչտին Ցարաթնայի ի Սեբաստիայ չորան եւ զաղբագործ եւ պեղծ որդի սատանայի եւ կարապետն Նեռին վասն այլ ումն պղծոյ խոճայ Ալի կոչեցելոյ որդի քուրդ»· ասկէ վերջ ֆանի մը տող բառերէն մաս մը միայն կարելի է կարդալ եւ յաջորդ թղթին (428ա) վարի լուսանցիին վրայ կը շարունակուի «Արդ ես նուազեալս ի բարեաց եւ թափուր ի գործս այլ ոչինչ ճար...՝ քան զսուրբ առաքեալսն եւ զմարգարէս եւ զարեամբ ներկեալ վկայսն եւ զսուրբ կուսանսն...՝ սուրբ աղաւթսդ, զի ողորմեսցի ինձ մեղաւորիս Ցոհ(աննէս) քահանայի եւ զարմից իմոց...՝ զսայ յարդար վաստակոց իմոց եւ որ առատն է բարեաց եւ ձեզ ողորմեսցի(՞)»: (Նախորդ էջին (թղ· 427բ) վրայ դեռ կայ՝ «Ցարաթնան մեռաւ յաւգոստոս իե եւ էր պատկեր աւուրն կիրակի եւ Թվ. ՉԱ»: Նոյնիսկ դիմացը՝ տարբեր գրով· «Կիր· ի յաւգոստոս Ժ· էառ առանց պատերազմի եւ առանց նեղելոյ վասն նոյն անաւրինին(՞) Մոհմետի պղծոյ, զի անկար էր եւ ոչ կարաց ժառանգել»: Նոյն էջին արտաքին լուսանցիին վրայ, տարբեր գրով՝ «Հոգիաչնորհ տէր Սարգիս իմացաւ զչարութիւն ժամանակիս, զի գնաց յերուսաղէմ ի Թվ. Շց. ՊԲ. եւ մեք զաւր յիշատակ նորայ աւրհնութեամբ կատարեցաք, զի յոյժ նեղութիւն եղաւ եւ մեքինորայ գնացն(՞) ուրախացաք... (անընթեռնելի):

3· Թղ· 484ա[2]: «Փառք արդար եւ սեռնեռակն ադնուութեան, անպար, անիմանալի Հաւր համալրարար Որդոյ որեւեկեան Հոգւոյն տառիդի համաբոլոր եղուանակապէս եւ միաճանական սատուածատուութեան, ամեն, ամեն: Արդ ես նուաստ ծառայ ծառայիցն Աստուծոյ սատուածպետականին Տեառն մեզոյ Եփսուսի Քրիստոսի, Ղազար, որ միայն զանուն ստացեալ ուղիմ զքահանայութեան եւ ոչ կատարող գտեալ, զեղեցիկ եւ բաղձալի կրաւնին, այլ յամենայնի հեզգացեալ եւ զարտուղի ընթացեալ ի չաղուաց իմանալի ճանապարհին եւ խոտորեալ յայլ եւ յահեակ: Բայց թէպէտ ոչ գոյ իմ յոյս հասանել մասին բարեաց յապառնիսն, այլ եւ ոչ եմ վայելե(ա)լ զներկեացս, զի մինչ ծնա(յ) ի ծնողաց, գկնի սակաւ ամաց փոխեցաւ մայրն իմ ի Քրիստոս եւ ես մնացի ի դառն վշտի յուսանալով ի Տէր, որ է հայր սրբոց յուսով եւ նախանամեաց գիս աստուածարար եւ հասոյց յարրունս հասակի եւ ամուսնացայ ըստ աւրէնի աչխարհի եւ քահանա(յ) Տեառն ածա(յ) եւ կացեալ ամս սակաւս փոխեցաւ յաչխարհէ ամուսինն իմ եւ մնաց դուստր մի ի մխիթարութիւն տարակուսեալ եղկելի անձին իմ, զոր յետոյ եւ նա գնաց գկնի ծնողին եւ ես զաւրէն հոգմնակածեալ եւ տատանեալ ալեաց ծովու միշտ ի տապ եւ յար ի տապնապ, զաւրէն այծեմանց փոփոխեալ տեղոջէ ի տեղի, հատեալ յազանց եւ ի ծնողաց, նաեւ ի բարեկամաց, եւս եւ ի ծննդոց եւ իմ յայսքան տարակուսանս վա(յ)րանեալ կայի եւ ի մտի եդի ձեռն արկանել առ ի գրել զսուրբ տառս այս, որ զբովանդակ տարոյն պատմէ մեզ զվարս եւ զգնութիւն սուրբ հարցն արեամբ ներկեալ վկայից, բայց անվարժ եւ անտեղեակ էի արհեստի գրչութեան եւ իղձք եւ տենչումն անձին իմոյ հարկաւորեաց զիս ձեռնարկել յիրս, որ վեհ էր քան զկարն մեր եւ յորժամ յանձն առի գրել ի հոյակապ քաղաքս Սեբաստիայ ի թաղքս, որ կոչի Մարքճահ, առ դուրս սրբոյ տաճարիս, որ յանուն Տեառն մերոյ Փրկչին եւ սուրբ Ցակոբայ, որ հաստատեալ կայ հանդէպ կերահոչակ վկայիցն Քառասնից սրբոց եւ յանկարծ եհաս ցասումն պատուհասի յանցանաց մերոց եւ եղեւ սով սաստիկ ի բոլոր աչխարհս Հոռոմոց եւ առաւել եւս ի մայրաքաղաքս այս, այնքան մինչ մեծատունք եւ փարթամք սովալլուկ լեալ՝ ընդանեաւք առ ի չգտանելոյ հացի եւ աղքատք ուտէին գմարմին չանց եւ կատվաց եւ գմիս մարդոց մեռելոց եւ աղայոց, զոր պատնէին եւ թիւք սովամահ լեալք լցին դիակաւք զերկիր եւ ոչ ոք էր որ թաղէր զնոսա կամ աւաղէր կամ արտասուէր կամ յողբ ուրուք ումեք հրաւիրէր, ոչ հայր որդոյ յաւգն հասանէր, եւ կամ մայր դստեր մատն տատանէր· քահանայ բնավ անդ ոչ պատահէր, որ զմարմին Տեառն բաչխէր, ընծայ Աստուծոյ Հաւրն նվիրէր, լուր ամենայն անձն նուաղէր, զարապընթաց ոտքն սփռէր, գաչին խփէր, գձեռնկունքն կապէր, արագ գհոգին յերկինս առաքէր· ընդ մեզաց եմուտ մահ յաչխարհ եւ ընդ մեղայս պատահեցաւ սաստիկ դառնութեամբ, սուր անհնարին գմեռաւք պատեցաւ: Արդ՝ եղեւ զրավ գրոյս այս ի Թվականութեանս հայկազեանց սեռի ՉՇԱ (1302) ի յաչխարհակալութեան Խազան խանի եւ ի թագաւորութեան բարեպաչտ տատուածասէր արքային Հայոց Հեթմոյ եւ ի հայրապետութեան Տեառն բարեբանոյ մեծի եւ քաջ իմաստակի Տեառն Գրիգորի եւ յեպիսկոպոսութեան նահանգիս մերոյ տէր Ստեփանոսի եղբաւրորդւոյ սրբազան Տեառն Ներսեսի, արդ

ևս նուաստ քահանայ Ղազար գրող գրոյս եւ սուրբ կտակիս յերկնս անդեալ ապաչեմ զդաստ լուսերամիկ գորրագան գործոգդ աստուածացուցիչ խորհրդոյն, զի արժանի վարկանիմիք յիչել զծնողսն իմ զկարապետ եւ զՀատուրին եւ զուգակիցն իմ եւ զդաւակն իմ եւ զհամապինան մեր եւ բոա հայոյ հղրայրն իմ զՊետրոս քահանայ· եւս առաւել զարժանին յիչման զսուրբ եպիսկոպոսի (sic) զհէր Ներսէս եւ զհայրազատան իւր եւ զամենայն արեան մերձաւորան, կրկին եւ զիմս անարժանութիւն եւ անարհեստ գրչութեանս ապաչեմ չլինել մեզադիր եւ ինքն իսկապէս բարին Ցիսուս, որ առատն է ի տուրս բարեաց յիշողացտ եւ յիշեցելոցդ առ հասարակ աղօրմեացի եւ գոյդնաքեայ բանիս գրողի Սահփանոսի յոյժ յոգնամեզի եւ նմա փառք միշտ յամենայնի· ամէն:

4· Թղ· 493բ[2]: «*Զստացող լուսազարդ սուրբ կտակիս գՂազար սուտանուն քահանայ, որ անուամբս եմ կոչեցեալ եւ գործոյն ոչ կատարող եւ ախմար գրչի, ապաչեմ զամենեսեան գրնթերցողսդ եւ գլսողդ յիչել ի սրբափայլ յոգսութիս մեր եւ որ յիշէք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ Ասուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն*»: Ասով գիրքը կամ ցայսմաւուրքը կը վերջանայ: Գրիչը «է»՝ «ե» կը գրէ (էր, արկաներ) եւ «յ» չի դներ (արքաի եւն), բայց երբեմն կը գործածէ):

5· Թղ· 1ա: վերի մասը՝ երկու սիւնակներու բաժանումէն յառաջ բաւական տեղ մը բաց՝ դատարկ ձգուած է խոշոր խորան մը գծելու համար, բայց ան չէ գծուած եւ գրուած է հետեւեալ յիշատակագրութիւնը՝ «*Զստացաւղ սուրբ տառիս՝ զԱյտան յիշեսջիք Տէր ողորմայիւ ծնողաք եւ ամենայն զարմիւք, զի մեծաւ յուսով ի հեռաստան աչխարհէ բերեալ զսա: Արդ ապաչեմք գրնթերցաւղ պատմութեանց սուրբ վկայիցս Ասուծոյ զԱյտան եւ զծնաւղսն եւ զեղբարսն իւր կկենդանիս եւ զհանգուցեալսն առ Քրիստոս յիշեսջիք ի Քրիստոս սրտի մտաւք եւ Տէր Ասուած գձեզ յիշեսցէ յիւր բարութիւնն եւ նմա փառք յաւիտեանս ամէն*»:

Գրիչը (Ղազար) իւրաքանչիւր ամսուան վերջաւորութեանը կցած է յիշատակագրութիւն մը: Անոնցմէ մաս մը յառաջ բերինք եւ մաս մըն ալ լոկ յիշեցինք (համմտ· վերը): Անիկա նմանապէս շատ մը վկայաբանութիւններու վերջաւորութիւնը՝ երբեմն միայն իր անձին եւ երբեմն նաեւ իր մերձաւորներուն համար վկային բարեխօսութիւնը եւ ընթերցողին բարիքը եւ ազօքքը կը խնդրէ: Արտագրեմ՝ հատընտիր:

6· Թղ· 11բ[2]: «*Քրիստոս ողորմեա մեղաւոր գրչի եւ ընթերցողի եւ լսողացն ամէնի եւ Քրիստոսի փառք*»:

7· Թղ· 17բ[1]: «*Արդ անկեալ ապաչեմք տաւնաւղքս եւ Ղազար գրիչ գաւր Մննղեան քո, ողորմեա աւգնեալ եւ փրկեա յամենայն հաղրից բանսարկուին*»:

8· Թղ· 19բ[1]: «*...զի թերեւս նոցին ապաչաչանաւք եւ զմեզ եւ զՂազար գրիչ մեղաւորքս ձրի կեցուսցէ*»:

9· Թղ· 25ա[2]: «*Բարեխաւսել վասն տաւնողացս եւ Ղազար գրչի եւ ստացաւղի գյիշատակ քո*»:

10· Թղ· 46ա[1]: «*Տէր Ասուած վասն սրբոց քոց գատացող սորա զՂազար գրիչ բժչկեայ...*»:

11· Թղ· 72բ[1]: «*Մի մերժեր զմեզ եւ զՂազար գրիչ յողորմութենէ քումմէ*»:

12· Թղ· 111բ[2]: «*...Բարեխաւսեա առ Քրիստոս լուսաւորիլ զոգիս մեր եւ զՂազար գրչի...*»:

13· Թղ· 150բ[2]: «*...Փրկեա զմեզ Քրիստոս եւ զՂազար գրիչ...*»:

14· Թղ· 183ա[1]: «*...Հաչտեաց Ասուած ընդ մեղաւորացս եւ ընդ Ղազար գրիչ եւ կեցոյ զմեզ· Բասիլիոսն ի հոռոմ լեզուն Վասիլիոս կոչի եւ Քարգմանի հայ լեզուն թագաւոր կամ արքա(յ), որ է թագաւոր*»:

15· Թղ· 222ա[1]: «*...Պահակեա եւ զստացիչ սուրբ կտակիս զՂազար Սեբաստացի եւ զծնաւղսն իւր...*»:

16· Թղ· 256բ[1]: «*...Սոքաւք ողորմեա մեզ Քրիստոս Ասուած եւ Ղազար գրչի...*»:

17· Թղ· 437բ: «*Զանարժան գծող եւ ստացող սուրբ կտակիս զՂազար երէց արժանաւոր ընթերցողք եւ լսաւղք (մերթ «աւ» եւ մերթ «ո») ապաչեմ ողորմութիւն եւ թողութիւն խնդրեցէք ի Քրիստոսէ Ասուծոյ մերոյ*»:

18· Թղ· 460բ[2]: «*...Ողորմեա ստացողի սորա Ղազար քահանայի եւ գրչողի...*»:

19· Թղ· 493բ[1]: (Տարբեր գրով) «*Քվին Հայոց ՋԹ ի Մայիս ամսոյ ԻԹ պատկեր աւուրն Գչ· եառ զբատրմպուլն Մուրատ(՞) պէկին որդին Մուհամմատ պէկն*»:

20· Համմտ· վերը իւրաքանչիւր ամսու վերջաւորութեան յիշատակագրութիւններէն մաս մը:

1049.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՔ ԳՐՈՑՆ ՍՈՂՈՄՈՆԻ

ԺԸ՞ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 265: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 35 × 22·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 27·5 × 8 + 8 = 16: — ՏՈՂՔ՝ 42: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 24, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղբ: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, թխորակ, անոդորկ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ բղքածածկ· միայն թէ կռնակը ինկած եւ յետոյ լաթով կազմուած· կաշիէ կոդքը շատ գօրաւոր է, ունի ճոխ եւ ոսկեայ դրոշմազարդեր (մէջտեղերը արծայական կամ իշխա-

նական) զիւանշաններ: Ունեցած է փականիններ, այժմ չկան: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթեր՝ սեւցած ու ադտոտած, նաեւ բանի մը թղթեր բաժնուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բանի մը շատ պարզ բաներ կամ գծեր· նաեւ երբեմն տեղ ձգուած է գծելու համար: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ· թղ· 264բ—265բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ° դար: — ԳՐԻՉ՝ Պօղո°ս: — ՎԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 264ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ներսի դին՝ «Ձեռագիրս գնուեցաւ ի կ· Պոլիս մէկ օսմ· լիրայի: կ· Պ· 1909· Հ· Թովմ· կէտիկեան: կազմը նորոգուեցաւ ի Վիեննա, 1909· Նոյ· 20»:

Մատեանս է Մեկնութիւնք գրոցն Սողոմոնի, *ուր կան՝*

Ա· Մեկնութիւնք ի Ներսիսէ Լամբրոնացւոյ:

1· Թղ· 2ա[1]—106բ[1]: «*Տեսութիւն Առաքացն Սողոմոնի* Ներսեսի եպիսկոպոսի Տարսոնի Կիւլիկեցու *աւարտիլ ի թվի Հայոց ՈՒՁ· վերս մին առաջին: Հանդերձեալ եմ Աստուծով մխիլ ի քննութիւն գրոց Առակաց Սողոմոնի: Նախ զայս իմանամք պի յերրորդ էր սա յետ Մովսէսի, որ գիրս գրեաց···: — Թղ· 3ա· 1· Գլուխ առաջնորդ, Առակք Սողոմոնի··· Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ իմանալ զբանս հանճարոյ···: Իմաստութեանս անուն ի զանազան տեսակս բացատրի, սակայն բնօք ներգործութիւն է իմացօղ մտացն եւ ոչ դպայարանացն»:*

Բաժնուած է ԼԱ գլուխներու՝ Առակաց դրքի գլուխներու համաձայն: (Հրատ· ի Լայպցիկ 1919ին):

2· Թղ· 106բ[1]—141բ[2]: «*Բանք ժողովողին որդ(ւ)ոյ Դաւթի թագաւորի յԵրուսաղէմ: Եկկլեսիաստես: Առակաց գիրքն խրատ մարդկան յանհարթ եւ անհաւասար կենցաղոյս ընթացքն յորժամ զղանդան բարս եւ զվարս մարդկան պարունակեաց գրոցն···: Գլ· Ա· Ունայնութիւն ունայնութեանց··· եւ ընդէ՞ր կոչէ զինքն աստ ժողովող, այսինքն, պի ի գիրսդ Առակացդ որպէս ասացաք ժողովեաց զպէսպէս եւ գրեւրապատիկ ընթացս մարդկան»: Ունի ԺԲ գլուխ:*

3· Թղ· 142ա[1]—180բ[1]: «*Իմաստութիւն Սողոմոնի: Իմաստութեամբ վերնագրէ: Ասէ ուսանիմք եւ զայս Իմաստ(ութիւն) Սողոմոնի, այսինքն եւ զնախակարգեալսդ սոբին զԱռակսն եւ զժողովն եւ զերկ երգոն···: — Թղ· 142բ[1]: «Գիրք Իմաստութեանն: Գլուխ Առաջնորդ: «Սիրեցէք զարդարութիւն, դուք դատէք զերկիր··· Դատողք յերկրի ոչ միայն թագաւորք եւ իշխանք եւ քահանայապետք հոգւոյ, այլ եւ իւրաքանչիւր ոք ի մարդկանէ դատէ զերկիր մարմնոյ իւրոյ»: Ունի ԺԹ գլուխ:*

Բ· Մեկնութիւն Գր·ի Նարեկացւոյ:

Թղ· 180բ[1]—212բ[2]: «Մեկնութիւն երգոյն երգոյն ոպեխարն իմաստասպասուն առն Սողո(ո)մանէ որդւոյ Դաւթի արքային Իսրայէլի: Զոր արարեալ Տեառն Գրիգորի նեբանձաւորի քահանայի եւ հոգեւոր վարդապետի որդւոյ Խոսրովի, դոր քրիստոնեաբար արքայն Հայոց Գուրգէն սակս իւրոյ աստուածերկիւղութեան եւ աստուածսիրութեանն(°) յանկագեալ այսր բարի եւ ծածուկ խորհրդոյ, որ ի սմա գիտութեան, մեծաւ աղաչանաւք խնդրեաց որ մեկնել զառակս փեսայի եւ հարսինն, որ բացատրեաց խորհրդով ի Քրիստոս եւ եկեղեցի: Յառաջաբանութիւն երգ երգոյն: Հրաման քոյոյ աստուածասէր թագաւորութեանդ, ով Տէր արքայ, բուռն եւ աւելի է քան զկար մեր»:··· — Թղ· 184ա[1]: «Համբուրեսցէ զիս ի համբուրից բերանոյ իւրոյ: Զի համբուրելն նորա գիտեմ արբու(ս)ցուք յայնմ բերանոյ զայն, որ ինքն ամենասուրբ բերանովն ասաց թէ ոք ծարաւիցէ, եկեսցէ առ իս եւ արբցէ···»: Համմա· տպ· Վենետիկ 1827 եւ 1840 եւ աւելի կանուխ Կ· Պոլիս 1789):

Գ· Մեկնութիւնք Գրիգորի Տաթեւացւոյ:

1· Թղ· 213ա[1]: «*Յանկ Առակացն Սողոմոնի: Առաջին վասն առակին եւ օրինակացն:* — Թղ· 213բ[2]: «Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցու եւ քոյ դիտապետի Համառօտ հաւաքուածն ի գրոց Սողոմոնի ի լուսաւոր բանից մեծին Ներսէսի· (Առակք) Զի՞նչ որ Սողո(ո)մօն եւ այլ մարգարէք եւ Տէր յԱւետարանն առակաւ խօսէր: Պատասխանի· Վասն երից: Նախ զի առակն պիտանի է բանին եւ վկայ հաստատութեան»: Վերջ Թղ· 225ա[2]:

2· Թղ· 225բ[1]: «Գիրք ժողովացուց (այսպէս)··· Որպէս յայտ է ի մեկնութիւնն մեծին Ներսէսին: Զի Առակացն գիրք խրատ վասն զանազան բարուց եւ վարուց մարդկան եւ պահողաց զօրէնս» եւն: Վերջ Թղ· 229ա[2]:

3· Թղ· 229ա[2]: «Յաղագս Իմաստութեան Սողոմոնի: Իսկ իմաստութեանն Սողոմոնի սմանք գայթագղեցան վասն կրկին պատճառի: Նախ զի ոչ ունի սա յարմարութիւն ընդ յառաջի գրեալսն: Եւ երկրորդ, զի ոչ ունին առին (sic) վկայութեան Աւետարանիչքն եւ Առաքեալքն եւն»: Վերջ Թղ· 244բ[1] (համմա· Թ· 599 Ա—Գ):

4· Թղ· 244բ[1]: «Յանկ առաջիկայս Լուծմանց երկ երկոցին: — Թղ· 245ա: «Համառօտ հաւաքումն ի տեսութիւն լուծմանց երկոց երկոց աշխատասիրեալ ի Գրիգորիոս հսկողէ, արի, երջանիկ հռետորի եւ քաջ փիլիսոփայի Հայոց, աշակերտ եռամեծին Յովհաննու Որոտնեցւոյ ի լուսաւոր բանից վարդապետի Վարդանայ: Վասն էր լուծ կարեալ յետոյս Սողոմոնի կարդն է լուծ ժողովոյին: Վասն որ Գ· պիրքն հասանկցու- թեան խրատակ ի միասին կարդեաց» (համմտ· Թ· 374, 641, 599, Դ· եւ 832): — Թղ· 262բ: «Եկեսէ բառես: Պախ· Ժողովումն լի···»:

Շատ տառասխալներով կատարուած է արտագրութիւնը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ պրչէն, Թղ· 264ա[2]· «Ով ընթերցող եւ կարդացող միաբերան յիշես անարժան նվաստ Պօղոսի ծնողացն սէրն Աստուծոյ»:

1050.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

1732 (1917)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 44: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 33 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 29 × 16·5: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ փայլուն բուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ՝ բղթապատ, կռնակը՝ լաթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ աղէկ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, կաճուճաւոր՝ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 42բ, 43բ, 44ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ քնագրին 1732 եւ արտագրութեան 1917: — ԳՐԻՉՔ՝ քնագրին՝ Մարտիրոսի որդի Մկրտիչ եւ արտագրութեան՝ Հ· Ս· եղիայեան: — ՏԵՂԻ՝ արտագրութեան կերլա: — ՏԷՐ՝ արտագրուած օրինակին Մխիթարեանք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 42բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը· Թղ· 1բ կայ Ex libris A. R. D. Christophore Isák:

Մատեանս է Հաւաքածոյ զանազան շարականաց, մանաւանդ Գրիգոր Անաւարզեցւոց չարականներու:

1· Թղ· 2ա: «Ի տօնի անարատ Յղութեան սուրբ Աստուածածնին, որ է Դեկտեմբեր Թ»: Կը սկսի չարականը՝ «Կարողաբար զօրութեամբ Հայր հիմն արկեր բնորութեամբ»:

2· Թղ· 4ա: «Ի տօնի Քրիստոսութեան Տեառն եւ ուխտիչէի Ծննդեան Տեառն, որ է Յունվարի ա· Որ խոստացար Տէր ի քեզ Աբրահամու պատկ օրհնիլ ամենայն երկրի»:

3· Թղ· 6բ: «Ի տօնի սրբոյն Բարսեղի կեսարացւոց Հայրապետին· Այսօր օծութեամբ Քաղաւորեալ տոհմիս Քաղաւորեաց Տէրն»:

4· Թղ· 8բ: «Յունվարի ե ի հսկման յայտնութեան· Պատրաստ յեր Զարուզոնի երկիր»:

5· Թղ· 10բ: «Առաջին կիրակի զկնի Պէնտէկոստէին տօն է ամենասուրբ Երրորդութեան· Յերիս անձինս բաժանեալ եւ մի բնութիւն ոչ պատեալ»:

6· Թղ· 12բ: «Ի Տօնի ամենասուրբ մարմնոյ եւ արեան Տեառն··· Գերահրաչ խորհրդոյ անդին արեան եւ մարմնոյ»:

7· Թղ· 15ա: «Ուլիսի Բ· ի տօնի այցելութեան Ս· Աստուածածնին· Օրհնեմք զօրհնեալդ ի կանայս զկոյս եւ զմայրդ»:

8· Թղ· 16բ: «Ի տօնի ամենայն սրբոց որ է Նոյեմբերի ա· Անճառ խորոց քո զիտութեամբ»:

9· Թղ· 19ա: «Ի տօնի ընծայման Ս· Աստուածածնին որ է Նոյեմ· ԻԱ· Գովեմք զկայրդ պթութեան յօրս ընդ մարդկան հաճութեան»:

10· Թղ· 21բ: «Ի տօնի սրբոյն Նիկողայոսի Զմիւռնւոյ Հայրապետին՝ Խնամոց քոց միշտ ներպործութեան Հօրդ երկնաւորի»:

11· Թղ· 23բ: «Հասարակաց խոստովանողաց սրբոց· Յիսուս պսակ քոց սրբոց եւ անվաղճան բարեաց բաշխող»:

բ· Թղ· 25ա: «Հասարակ կուսանաց մարտիրոսաց· Անճինք նուիրեալք»:

գ· Թղ· 26բ: «Հասարակ կուսանաց ոչ մարտիրոսաց· Յիսուս կուսանաց»:

12· Թղ· 29ա: «Ի տօնի Յայտնութեան Տեառն· Օրհնութիւն ոսկւոյ խնկւոյ եւ զմռոյ»:

բ· Թղ· 30բ: «Օրհնութիւն ճրագաց արտաքոյ աւուր Տեառն ընդ առաջին»:

գ· Թղ· 30բ: «Օրհնութիւն Զուռց այսինքն հաւկթի»:

դ· Թղ· 30բ: «Օրհնութիւն հացի»:

ե· Թղ· 31ա: «Օրհնութիւն ըմպելեաց»· ապա՝ «Կերակրոց, մանաւանդ ի Զատկին օրհնութիւն զառինն»:

զ· Թղ· 31ա: «Օրհնութիւն նոր պտղոց»:

է· Թղ· 31ա: «Օրհնութիւն խաւոց, ծաղկանց»:

ը· Թղ· 33ա: «*Մարմնոյ եւ արեան Տեառն*» (*Թափօր*):

13· Թղ· 34ա—42բ: «*Հանդստեան չարականներ*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· 1· Թղ· 42ա: «*Գրեցաւ ձեռամբ անարժան տիրացու Մարտիրոսի որդի Մկրտչի, միջնորդութեամբ Տէր Յակոբին Թվ· ՌՃՁԱ Յունվարի իե*»: (*Օրինակողէն*) «*Հայաքաղաք, 5 Օգոստոս 1917*»:

2· Թղ· 43ա: «*Ակդ· Ձեռագիրս ընդօրինակութիւն մըն է կերլա Հայաքաղաքի Ս· Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մատենադարանին Թիւ իե ձեռագրին, զոր կատարած է խնդրանօքս Հ· Սրապիոն Եղիայեան, Մխիթ· Ուխտէն մեր մատենադարանին համար*:

Ընդօրինակողն հետեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէ ընդօրինակութեան մասին՝ (Թուղթ առ իս 6 Օգոստ· 1917) «Ձանացի ամենաճչգրիտ կերպով օրինակել, ուղղագրութեան եւ այլն վերաբերեալ խնդրական կէտերը մատնանիշ ըրած եմ sic *ով եւ մանաւանդ կէտ դնելով ատոր եւ, այսպէս էջ 72բ· ընդ հոգոյն արդարոց կատարելոց: Շատ լաւ կը տեսնուի որ օրինակիչը հայկական խազերուն հմուտ է, եթէ առջեւն ունեցած ձեռագրին մէջ անոնք արդէն դրուած չէին: Ես մաս մը խազերով հանդերձ օրինակեցի... եթէ անպատճառ առաւելութիւն մը կը համարիք խազերու դոյութիւնը՝ առթիւ մը կրնաք եւս խաւրել օրինակած*»:

«*Ձեռագիրն հետաքրքրական է Գրիգոր Կաթ· Անաւարզեցւոյ* († 1307) *չարականներուն համար, որոնք հազուագիւտ են այլուր: Վիեննա 9 Աւգոստոս 1917· Հ· Ն· Ակինեան, Մատենադարանապետ*»:

1051.

ԿՈՒՌՆԵԼԻՈՍԻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

ՌՃՁԸ° = 1739°

Էջ՝ 647 (բայց էջ 1—2 կը պակսին): — ՄԵՔՈՒԹԻՒՆ՝ 32 × 22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 22 × 6·5 + 6·5 = 13: — ՏՈՂ՝ 41: — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած ԻԸ· (բայց աւելի է), իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղբ: — ՆԻՒԹ՝ բարակ, ոդորկ: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով· վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր եւ լաւ, միայն քէ էջ 1—2 չկայ եւ քանի մը բզքեր ֆիչ մը սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր· մանր ու կանոնաւոր, շեղագիր է ցանկը, որ ետքէն աւելցուած է: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բռչնագրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, յատակ նաեւ մանուշագոյն (գլուխները): — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի· բնագիրը առնուած է գծերու մէջ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 621, 629—631, 645—647: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ *ՌՃՁԸ°* = 1739°: — ԳՐԻՉՔ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ. ՏԵՂԻ, ՏԸ՝ աճապնօք: — *ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ*՝ (էջ 628°): — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ ետեւի կողքին ներսի դին՝ «Գնեցաւ ձեռագիրս ի Կ· Պոլիս յամի 1917ի, ի 4 աւուր Ապրիլի»: Իսկ առջեւի կողքին ներսի կողմը բզքեակի վրայ գրուած է գրքին անունը հմմտ· վարը եւ քէ Պոլսէն 1917ին առաքուած է ի Վիեննա:

Մատեանս — ըստ առջեւի կողքին ներսի կողմը թղթեակի մը (որ կպցուած է) վրայի գրուածքի — է՝ Մեկնութիւն Յայտնութեան Յովհաննու Կոռնելիոսի Ալափիտայ: Թարգմանութիւն Ղուկասու վ·ի Խարբերդացւոյ *ի Կ· Պոլիս* 1739· *Օգ·* 10: 1· *Սկիզբն թերի· այժմ կը սկսի* (*էջ* 3՝) «*Թիւն, հրեշտակաց եւ երանացելոց դյարդուհի, զնախասահմանելոց կնքուհի, զմարտիրոսաց եւ զկուսանաց փառան...*»: *Այս՝* «*Առաջաբանութիւն*»*էն է· հմմտ· Թ· 221, ուր կան ընդարձակ խորագիրը եւ Առաջաբանութիւնը*:

2· *Էջ* 8[1]: «*Յառաջաբանական խնդիրք Յայտնութեան: Խնդրի նախ զհեղինակութենէ յայտնութեանց· այսինքն մի՞թէ իցէ կանոնական գիրք, յորմէ* (՞) *եւ յորժամ* (՞) *գրեալ*» (*հմմտ· Թ· 221 § 2*):

3· *Էջ* 20[2]: «*Գլուխ Առաջին: Շար գլխոց: Յառաջադրի մակագիրն գրքոյն եւ գրուատական ներբողեանն*» (*հմմտ· Թ· 221 § 3*): *Ունի* 22 *ընդարձակ գլուխներ*:

4· *Էջ* 604[2]: «*Պատմութիւն եւ կարգ Յայտնութեան: Որպէս մարգարէքն զգանազանս եւս զնոյնոյ իրէ ի զանազան ժամանակս ունեցան*» (*հմմտ· Թ· 221 § 4*):

5· *Էջ* 607[1]: «*Յիսուսի Քրիստոսի թագաւորին աչխարհի Յայտնութեան ներշնչողի: Ալֆա եւ օմեկա: Երկ ի նոյն չարաց գլխոց: Ոսոտովան եղերուք Տեառն*» (*հմմտ· Թ· 221 § 5*):

6· *Էջ* 616[1]: «*Յանկ տեղեացն սուրբ Գրոց: Որք յայսոսիկ մեկնութեան պարզաբանին (ի թղթահամարս իւրեանց թուով) ի Մննդոց*» *եւն*: — *Էջ* 618[2]: «*Յանկ յիշատակելի իրաց եւ բանից, որք յայսոսիկ մեկնութեան պարունակին*»: — *Էջ* 622[1]: «*Յանկ յիշատակելի նիւթոց, որք յայսոսիկ մեկնութեան Յայտնութեան պարունակին*»: — *Էջ* 632[1] (*տարբեր գրով*)· «*Յանկ եւ ցուցակ իրաց նչանաւորաց եւ գլխաւոր բանից*» *Ա—Ֆ*:

էջ 628²: «Վերջ մեկնութեան սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդնուպոլսեցւոյ Արհիեպիսկոպոսի եւ Պատրիարգի արքայանիստ քաղաքիս Կոստանդնուպոլսոյ ի Ղուկասու վարդապետէ Խարբերդացւոյ: Ի փառս եւ ի յօգուտ մերազնեայց եւ ի պատիւ ամենասուրբ Երբորդութեան ամէն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· Համ· վերը խոսքերը:

1052.

ՅԱԿՈԲԱՅ ՆԱԼԵԱՆ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍԻՐԱՔԱՅ

ՌՄՀԲ = 1823

ԹՈՒՂԹՔ՝ 6 եւ էջք 896: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 30×21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 23×15: — ՏՈՂՔ՝ 38: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշանակուած եւ իջահամարներ դրուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ոդորկ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ կաշեպատ, ճոխ ոսկեզարդերով եւ շրջանակով, ֆիչ մը վնասուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, քնագիրը առնուած է երկու գծի մէջ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա—3բ, 4բ, 5ա—6բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՀԲ (1823): — ԳՐԻՉ՝ Սերովբէ Պետրոսեան: — ԿԱԶՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ Երուսաղէմ: — ՏԷՐ՝ Լիմ աճապատ: — ԿՆԻՔ՝ էջ 896· Յակոբ եպիսկոպոսի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 896: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բզ· 1ա «Ընկալաք ի Հարց մերոց, որ ի Կ· Պոլիս· ի վիեննա, 27 Փետր· 1954· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է (*թղ*· 4ա) «Մեկնութիւն Սիրաքայ արարեալ Տեառն Տեառն Յակովբայ Աստուածաբան Պատրիարգի Կոստանդինուպոլսոյ եւ օրինակեցեալ Հաւատարմութեամբ ի նախագտագիրէ անտի: Արդեամբ եւ ծախիւք սրբոյ Երուսաղէմի նախկին փոխանորդ Եւդոկիացի Մարկոս եպիսկոպոսին: *Յամի Տեառն* 1823 *եւ Հայոց ՌՄՀԲ· ի Սեպտ· Ա· ի Վէքիլարանս Երուսաղէմի: Հատոր երկրորդ: Յորում բացատրութիւնք բանից ի ԺԵ գլխոյն մինչեւ ի ԼԲ գլուխն: Գրչութեամբ նուաստ Սերովբէ նօտարի Պետրոսեան Ակնեցւոյ»:

1· էջ 1: «Գլուխ ԺԵ: *Ի սոյն գլխոջ նախ մինչեւ ի Զ· համարն ներբիակաբար յուցանէ թէ յիմաստութենէ յառաջանայ պարգեւ երկնային: Երկրորդ յետին համարէն մինչեւ ի ԺԱ· յուցանէ թէ իմաստութիւնն ոչ ըմբռնի ի չիմարաց, ի հպարտաց, ի նենգաւորաց եւ ի սատրանից: Երրորդ մինչեւ ի վերջն յուցանէ թէ Աստուած եւ իմաստութիւն ոչ են հեղինակք մեղաց· եւն: Մասն առաջին: 1· Որ երկնչի յԱստուծոյ արասցէ զբարի եւ որ բուռն հարկանէ արդարութեան, ըմբռնէ դնա: Այսինքն երկիւղածն Աստուծոյ խորչի ի չարէ մեղաց, հետեւապէս առնէ զբարեպործութիւնս»:

2· էջ 38: «Գլուխ ԺԶ: *Նախ յուցանէ զմեղս եւ զմեղաւորս զոլ առելիս Աստուծոյ, խրատէ զծնօղսն, զի հետեւեսցին Աստուծոյ եւ մի ցնծասցեն բազմութեամբ որդւոց, եթէ իցեն ամբարիշտք, մինչեւ ի համարն Զ.... Առաջին մասն սոյն գլխոյ*: 1· Մի բերկրեսցիս ընդ որդիս ամբարիշտս...: Մինչ կրես ի հոգիդ զպատակերն Աստուծոյ, պարտիս հետեւիլ նախատիպիդ եւ որպէս առէ նա զամբարիշտս...»:

3· էջ 852: «Գլուխ ԼԲ (վերջերը): *Նախ թէ ոչք պատկանք են մեծամեծաց ի խրախճանի համակերպութեամբ ստորադրելոց, բայց ծանրաբարոյութեամբ խօսելով· երկրորդ ի Ժ· համարոյն մինչեւ ի ԺԷ· մանկանց կանոն աւանդէ խօսելոյ համառօտութեամբ եւ լռել ի մէջ իմաստնոց, փութալ ի տան եւ անդ զբօսնուլ ի խաղս համեստս: Երրորդ ի ԺԸ· համարոյն մինչեւ ի վերջն զովէ զօրէնս եւ զերկիւղն Աստուծոյ եւ թարց խորհրդոյ զոչինչ առնել: Մասն առաջին· Ո՞ք են պատկանաւորք մեծամեծաց ի խրախճանի համակերպութեամբ ստորադրելոց եւ ծանրաբարոյութեամբ խօսելոյ*: 1· Կառավար զքեզ կացուցին, մի բարձրամտիր, լեր ի նոսա իբրեւ զմի ի նոցանէ: Կառավարաւ ոչ իմանի կառապետն, այլ մատակարարն սեղանոյ»: Վերջ՝ էջ 895· «Որպէս պահես զգուշապէս զբիրդ աչաց, Գիրկ արկ սիրով նաեւ էին օրինաց»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ էջ 896 կայ՝ «ի վերջն ի կատար երդ (այսպէս գրուած) հատորի մեկնութեանն երկարապատում ծանուցմամբ յայտնեցաք զհետամուտ լինելն մեր եռանդավառ սիրահարութեամբ ընդ երկար ժամանակս մինչեւ ի ձեռն բերել զհազուագիւտ գանձս հոգեշահս: Եւ թէ որպէս թողում ընթերցասիրացդ տեղեկանալ անտանօր լիովին՝ չկրկնել եւ աստանօր ի ձանձրութիւն: Այլ սատ ամենահարկաւոր համարիմ կրկնարանել զընդ բանիւ արգելման արկանելն մեր զյանդգնեալսն անխեղճ սրտիւ, որք խաւասիրա անողորմութեամբ մեռուցեալ զխիղճս մտաց համարձակին զրկել զսուրբ անապատս եւ զրնակիչսն ի սմա բնածին որդիսն զյարաճնայ ժառանգաւորն ի գանձարանէ աստի չնորհաց Ս. Հոգւոյն մեկնութեան բանից Սիրաքայ իմաստասիրի. եւ այլ այսպիսի թանգարան եւ չնորհարաչէս գրեանց հանել, տանել, իւրացուցանել եւ կամ վաճառել:

Այնպիսի մեռեալքն խղճիւ յայտնապէս ասեմ, ընդ անթողի յանցանօք անկեալ, ոչ երբեք թողութեան հասանիցեն, եւ ոչ փրկութեան արժանասցին անաչառ դատաւորին Աստուծոյ յանձնեալ վճիռ հատուցման ըստ գործոցն: Վասն զի այնպիսիքն ընդ ընչասէր՝ ընդ արծաթասէր Յուդայի եւ այլ նմանեացն ունին դատապարտիլ ի յաւիտեանս:

Այլ զայս սոսկալի վճիռ արգելմանս ի կսկծանայ սրտիս գրելոյս թէ յի՞նչ պատճառ, տեսչիք յընդարձակ գրուածս անդ եւ տուք իրաւունս անմեղադրելի առնել զմեզ:

Վասն այսորիկ գանձն իմ իսկ ընդ նոյն նգովիւք արկի զրչաւս իմով, զի եթէ որ իմ արգելմամբք գնեցան· դիպեսցի եւ ինձ՝ Աստուած մի՛ արասցէ որոշել հեռանալ աստի ի սուրբ Անապատէս՝ չհամարձակիցիմ հանել ընդ իս եւ հեռացուցանել ի սուրբ կղզւոյս:

Այլ թողում ինձ ի լիմ սուրբ Անապատս ինձ ի յիշատակ յաւիտենական, ի վայելումն հեզրգհեակ եկեալ կրօնասէր միաբան սուրբ եղբարց՝ սիրելեացն Աստուծոյ, ընթեռնուլ ըղձակերտ փափագմամբ եւ չհիլ ի հոգի եւ յիշման արժանի տեսանել զիմ տառապեալ հոգի, յիշել եւ զծնողս իմ եւ զամենայն արեանառու մերձաւորս ի մաղթանս խընկանուէր աղօթից իւրեանց: Որով եւ ինքեանք արժանի գտցին յիշման Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի փառս Հօր ամենակալի եւ Հոգւոյն Սրբոյ վերադասիլ ի պարս սրբոց ճգնաւորացն եւ պսակաւորիլ ի փառս անճառս յարքայութեանն երկնից ամէն:

Անարժան վանահայր Լիմ սրբոյ Անապատիս ամենախոնարհ ծառայ ծառայիցդ Աստուծոյ, Վանցի Թօփուզեանց մահտեսի Աստուածատուրեան Յակոբ նուաստ եպիսկոպոս»: Կնիք՝ «Յիսուսի Քրիստոսի ծ. Յակոբ եպս.»:

1053.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Ռ Ճ Թ = 1660

ԹՈՒՂԹՔ՝ 200: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29·5 × 19·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 21 × 5·8 + 5·8 = 11·6: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ժէ, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան կարմիր թաւիշ ածուած· ունեցած է զարդեր, որոնցմէ սակայն կողոպտուած, եաեւ փիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց ունի կազմէն բաժնուած· ինչպէս կեղտոտած ու պատռուած, բայց՝ նորոգուած թղթեր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յատուկ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, սիրուն, թոչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ խոշոր են սկզբնատողեր (Աւետարաններու): — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4ա, 57ա, 93ա, 153ա, բազմագոյն, ճաշակաւոր եւ ունին խորանիներու մէջտեղի բացին վրայ սիրուն ծաղիկ մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 4ա, 57ա, 93ա, 153ա· խոշոր եւ բազմագոյն, թղ· 5ա, 7ա, 11բ, 26ա, 27ա, 34ա, 38բ, 47բ—48ա, 54ա, 60ա, 61ա, 68բ, 69ա, 70բ, 71ա, 73ա, 90բ, 104ա, 108ա, 117ա, 142բ, 148բ, 149ա, 155բ, 159ա, 168ա, 170ա, 172բ, 174բ, 180ա, 185բ, 197ա եւն եւն· ընդհանրապէս միջակ բաներ, բայց կան շատ յաջողուներ եւ նմանապէս նոր բաներ: — ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ լուսանցքի վրայ թղ· 23ա (Յովնան), 97ա (հովիւ մը), 190ա (Յուդա՞)· գունեղ, միջակ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա—3բ, 198բ—200բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռ Ճ Թ (1660): — ԳՐԻՉ՝ Ստեփանոս Խահանայ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գուցէ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐԵՐ՝ Յակոբ, Եսկար: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 55ա², 91ա², 151բ—152ա, 197բ², 198ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա: «Առաքեաց ի կ. Պոլսոյ վասն Մատենադարանիս Հ· Գրիգորիս Վ· Մանիսոյ· Վիեննա, 10 Հոկտեմբեր 1957· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Աւետարան, առանց Եւսեբի առ Կարպիանոս եւն (միայն ամէն էջի տակ համեմատական տեղիքները նշանակուած, նոյնպէս լուսանցքերու վրայ հատուածաթիւերը)· Թղ· 4ա: Մատթէոս, — (Թղ· 55բ· «Յուցակ գլխոց սբ· Աւետարանիս Մարկոսի»· Թղ· 56ա: «Ա· Ա· վասն սկզբան աւետարանին Քրիստոսի)»: Թղ· 57ա: Մարկոս (կայ՝ ԺԶ, 9, 20)· — (Թղ· 91բ: «Յուցակք սրբոյն Ղուկասու», Թղ. 91բ: «Ա. Ա. վասն աչխարհագրին Օգոստեայ»)· Թղ· 93ա: Ղու-

կաս· — (Թղ· 152ա: «Յուցակք գլխաւորք սուրբ Աւետարանին Յոհաննու, Թղ· 152բ: Ա· Ա· վասն գի անակիզքն է բանն Աստուած պատմէ»)· Թղ· 153ա· Յովհաննէս (ծայրը չկայ «Իրք կնոջն չնացելոյ», նաեւ Ը· գլխուն սկիզբը չկայ):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գրչէն· Թղ· 55ա²: «Զգրիչս սուտ յիշեա»: — Թղ· 91ա²: «Զսուտ Ստեփաննոս քահանայս Թվ· ՌՃԹ (1160) Ապրիլլի Զ·»: — Թղ· 197բ²: «Զգծող Ստեփաննոս քահանայ յիշէ Քիւ ՌՃ» (աստ մր ապրատ, որ պիտի ըլլայ «Թ»):

2· Թղ· 151բ² (տարբեր գրով) «Զըստացօղ սուրբ Աւետարանիս բարեմիտ եւ աստուածասէր պարոն Յակոբն եւ պարոն Անդրէասն եւ իւր հանդուցեալ հայր Ասլան եւ մայրն իւր Նազին եւ իւր կողակիցն (իւր) Թուրվանդն եւ իւր որդիքն Ենկիրարն եւ Խոսրովն եւ իւր քոյրն Հէրիքնազն եւ փեսայն իւր Մնացականն եւ իւր դուստրն Նուրարն եւ Աբրահամն եւ ամենայն տրեան մերձաւորքն իւր յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրն եւ իւր ծնօղացն եւ իւր ազգատոհմին, որ ստացան իւրեանց հալալ վաստակոց իւրեանց եւ տուն յԿկեղեցին Գանձու սուրբ Յովհաննէս Կկեղեցոյն յիշատակ յաւիտենական եւ դուք յիշողք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ յԱստուծոյ մերոյ աւրհնելոյն յաւիտեանս ամէն: Գրուեցաւ յիշատակարան սուրբ Աւետարանիս ձեռամբ յոգնամեղ Բերկրեցի Միքայէլ վարդապետիս ի Թուին ՌՃԽԸ (1699) յամսեանն Օգոստոսի երեսնուին: Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք զՑակոբն եւ իւր ծնօղքն եւ ամենայն արեան մերձաւորան իւր յիշեցէք ի մաքրայփայլ յաղօթս ձեր, ով պատուական ընթերցողք»:

3· Թղ· 198ա (տարբեր գրով) «Արդ զվերջին ըստացող սուրբ Աւետարանիս բարեմիտ եւ աստուածասէր եկարն եւ եղպարքն իւր հանդուցեալք ի Տէր զՄարգիսն եւ զՅանահն, աստուածասէր եւ բարեպաշտ ծնօղքն հանգեալք ի գոգն Աբրահամու զմխիթարն եւ զվառին: Արդ, ով մանկունք եկեղեցւոյ, որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով միով բերան ողորմի արժանի համարիք ասելով ծնօղացն Մխիթարին եւ Վառուն եւ եղբօրն Սարգիսին եւ եկարն Աստուած անփորձ պահեսցէ ամէն: Եւ ետաւ յիշատակ անջինջելի սուրբ Ամենափրկչին· իսկ որք յանդգնին հանելով՝ մասն Գայենի եւ Ցուդայի առցէ եւ որք խնամ տանին վարձն ի Քրիստոսէ առցին որ է օրհնեալ ամէն: Եւ ե'ղեւ սա թւական Հայոց ՌՃԾԷ (1708) Ցուլուսի ամսին Ժ եւ Զ ուին»:

1054.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 34: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 37 × 25: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 29 × 9·5 × 9·5 = 19: — ՏՈՂՔ՝ 39: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ շատ հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, զօրաւոր: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաշուր պահուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ եւ սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ եւ 34ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ՝ Ցակոբ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին ներսի դին՝ «1873 երեք Հ· Սիմ· Վ·»:

Մատեանս է «Պատմութիւն ժողովոց, որք ի Նիկիա, ի Սարդիկէ եւ ի Կ· Պոլիս գումարեցան»:

1· ա· Թղ· 4ա¹: «Համառօտ նախապատմութիւն սուրբ ժողովոյն Նիկիայու, որ է առաջին տիեզերական ժողով: Ի ներքոյ թագաւորութեան մեծի եւ օգոստոսի Կոստանդիանոսին էր ի քաղաքին Աղեքսանդրիայ Արիոս անուամբ երէց մի»:

բ· Թղ· 7բ: «Թուղթք գրեցեալք յառաջ քան զնիկիայ ժողովն: Թուղթ Աղեքսանդրի Աղեքսանդրիայ եպիսկոպոսապետին: Սիրելեացդ եւ պատուելեացդ կաթուղիկէ եկեղեցւոյն պաշտօնակցացդ որք յամենայն ուրկէ· Աղեքսանդրոս ի Տէր խնդալ: Քանզի ընդհանրական եկեղեցին մի մարմին գոլով»:

Թղ· 8բ: «Այլ թուղթ Աղեքսանդրի Աղեքսանդրիայ եպիսկոպոսապետին· Փառասէր եւ արծաթասէր մարդկանց»:

գ· Թղ· 12բ: «Ճառ Կոստանդիանոսի թագաւորին առ սուրբ ժողովոյն Նիկիայու: Յաղագս խաղաղութեան: Միչտ մեծապէս փափաքէի ուրախ լինելով»:

դ· Թղ· 13ա· «Հանգանակ ժողովոյն» եւ ապա՝ կանոնք:

ե· Թղ· 13ա: «Կանոնք երեք հարիւր տասնեւուրն սբ· Հայրապետացն, որք ժողովեցան ի Նիկիայ ի ըղեչխութեան Պօղինոսի եւ Ցուլիանոսի...»: Կանոնք Ա—ի:

զ· Թղ· 14բ: «Անուանքն 318 հարց, որք ստորագրեցին ի ժողովն Նիկիայ: Հօսիոս եպիսկոպոս Գորդուբիոյ»:

Թղ· 15բ: «Ի գաւառէն փոքր Հայոց ելլոկիոս որ է ելալիոս Սեբաստիոյ··· ի գաւառէն Մեծաց Հայոց· Արսափիոս Սոփենիոյ, Աբրետէս այնքան Արտաբէս կամ Արիակէոս Դիոսպոնտիոյ»···:

Է· Թղ· 16ա: «Թուղթ Նիկիայ ժողովոյն առ Սեղբեստրոս պապն: Ամենապատուելի եւ երիցս երանելոյ Սեղբեստրոսիդ Հոմայ Հայրապետիդ···»: Կը յաջորդեն ուրիշ Քղթեր: Վերջինը՝ Թղ· 18բ: «Թուղթ Կոստանդիանոսի առ ամենեսեան»:

Այս Քղթէն յետոյ Թղ· 19բ· կայ՝ «Վերջ Նիկիոյ Ժողովոյն: Թարգմանեալ ի նուաստ Յակոբ գպրէ ի լեզուէն Յունաց եւ լաւինացւոց ի փառս Աստուծոյ եւ զուարճութիւն հայկազունեաց»:

Ը· Թղ· 19բ: «Գաւառ սրբոյ Ժողովոյն Սարդիկայ. ո(ր) է իբր մասն ինչ առակացական Նիկիայու: Իբրեւ Հարքն Նիկիայու·· ի կապանաց աստի մարմնոյս փոխեցան բազումք առ ի յառնուլ պսակն յաղթանակի»: Թղ· 21ա վերջ:

Թ· Թղ· 21բ: «Կանոնք սրբոց եւ երանելոց Հարցն Սարդիկայ գումարելոցն: Սուրբ Ժողովս որ ի Սարդիկայ գումարեցաւ ի զանազան գաւառացն սահմանեաց զհետեւեալսն»: Կանոն Ա—Ի: Ապա կը դրուին եպիսկոպոսներու ստորագրութիւնները:

Ապա Թղ· 24ա—25բ· կը յաջորդեն Քուղթեր Սարդիկէի Ժողովականներէ ուղղուած առ Յուլիոս պապ, առ Աղեքսանդրիացիս, առ եպիսկոպոսունս եւ ստորագրութիւններ առաջողներու:

Ժ· Թղ· 28բ: «Գաւառութիւն Կ· Պոլսոյ Ս· Ժողովոյն, որ է երկրորդ ընդհանրական Ժողով: Ցամի չորրորդի յետ Սարդիկիայ Ժողովոյն···»:

Ժա· Թղ· 32բ: «Կանոն 150 սրբոց Հարցն ի Կ· Պոլիս գումարելոց: Ի բղեխութեան գերապայծառ իշխանացն Եւքերիոսի եւ Ագրիոսի Յուլիոսի···»: Կան· Ա—Ի: Կը ծնայ Քերի, Քէեւ դատարկ Քուղթ կայ չարունակութեան համար:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· Հմմտ վերը:

1055.

ՕՐԷՆՔ ԵՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ԵԲՐԱՅԵՑԻՈՑ

ՌՄՁԲ = 1833

ԹՈՒՂԹՔ՝ 254: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 13, իւրաքանչիւրը՝ 18 բուզք: — ՆԻՒԹ՝ բուզք թխորակ. գօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ կաշեպատ ամբողջովին եւ ոսկեզօծ շեղջերով գարդերով օժտուած· նաեւ լուսանցքներու եզերքները ոսկեզօծ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր մնացած, ամբողջ գրութիւնը տառակուսիի՝ չորս կողմէ շրջանակի մէջ առնուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր. շատ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սովորական բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ· 252ա—254բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՁԲ (= 1833): — ԳՐԻՉ՝ աճծաճօք: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ Մկրտիչ պապ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը խորագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1920Ե3 յառաջ Ձեռագրաց հաւաքածոյի մէջ մտած:

Մատեանս է (Թղ· 2ա) «Օրէնսիւ եւ սովորութիւնիւ Եբրայեցւոց առեղծեալք ի Պօղոսէ վարդապետէ Մեդիկեանց առաջնորդէ, բանիւք աստուածաշունչ գրոց: Համառօտեալ ի Նիկոդպոսէ Ըստրատեանց. որ երբեմն ռաբբի եբրայեցի եւ յետոյ ուղղափառ Հռոմէական: Յաւելմամբ Քղթոյ միոյ առ Հայսն ազգն Եբրայեցւոց: Թարգմանեալ յիտալացւոց լեզուէ ի Հայ բարբառ, աշխատասիրութեամբ Հայր Իգնատիոս վարդապետի աշակերտի Տեառն Մխիթարայ մեծի արբայի: Ցամի Տեառն 1760 եւ ի Հայոց ՌՄՔ: Իսկ այժմ ընդօրինակեալ արդեամբք գերապատիւ եւ գրասէր աստուածամեծար Մկրտիչ աղայի Համիօղլու կոչեցելոյ 1833 ի Կոստանդինուպօլիս ՌՄՁԲ»:

1· *Թղ· 3ա: «Աւր քրիստոնեայ վերծանող մատենիս: Մեծ եւ գերազանց բարերարութիւնքն, զորս ողորմութիւնն աստուածային հաճեցաւ մատակարարել ինձ»:*

2· *Թղ· 4ա: «Աւր եբրայեցի վերծանող գրոյս· Ցանկութիւն մեծի բղձականութեան, զոր միշտ ունիմ առ ազգ ձեր»:*

3· *Թղ· 7ա: «Օրէնք եւ սովորութիւնք եբրայեցւոց· Գլ· Ա· Նախերգանք պիտանի առ իմացումն ամենայնի, որ բովանդակի ի գիրս յայս: Որպէս զի դիւր լիցի հասու լի-*

նիլ թէ որչափ ինչ կայ մեզ ասել յընթացս առաջիկայ գործոյս»:

4ա· Թղ· 8ա: «*Ցաղագս Ծննդեան Երբայեցւոյ: Գլ· Բ· Իրրեւ մերձենան աւուրք երկանց ծննդեան կնոջ*»:

բ· Թղ· 10բ: «*Գլ· Գ· Ցաղագս թլփատութեան Երբայեցւոյ: Իրրեւ կատարին աւուրք ութն մանկանց Երբայեցւոց*»:

5· Թղ· 13բ: «*Առեղծուած եւ ընդդիմաբանութիւն: Ցայսմ ամենայնի, զոր մինչեւ ցայս վայր ասացաք կարող է քրիստոնեայ ընթերցողն*»:

6· Թղ· 215ա: *Վերջին գլուխն է՝ Գլուխ ԼԳ· Ցաղագս պատժոյ պատուհասին, զոր կրէ այժմիկ սինադովկայն, զի ոչ կամեցաւ ընդունիլ զմեսիան եւ յաղագս խոստացութեան եւ առելութեան նորա, զոր ունի ընդդէմ քրիստոնէի, եւս առաւել ընդդէմ նորա հաւատոյ: Չէ ինչ անսովոր, զի ժողովուրդն Երբայական զոցի ի վայր զերութեան եւ անձկութեանց*»:

7· Թղ· 249բ: «*Սուտ մեսիայք, զորս ընկալան եւ հաւատացին Երբայեցիք: Տ· Ցամի 130 փրկութեան մերոյ եկն Երբայեցի ոմն Բարկոխաբ անուն, որ եւ յետոյ կոչեցաւ ի նոցանէ...*»:

8· Թղ· 250բ: «*Ցանկ գլխոցն, որք պարունակին ի գիրս այս: Գլ· Ա· Նախերգանք պիտանի*» (*Համառ· Թ· 853*):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· Համառ· վերը:

1056.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

1828

ԹՈՒՂԹՔ՝ 213: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18·5 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, բարակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ, բայց ամուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր մնացած, միայն թղթերէն սակաւ մաս մը կազմէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 1բ, 143բ—144ա, 202ա—213բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1828: — ԳՐԻՉ՝ հաւանօրէն Հ· Վ· Զալըֆեան: — ԾԱԳՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*Թղ· 1ա*) «Պատմութիւն Եկեղեցւոյ· Ցեկեղեցական պատմութենէ Կղ· Փղիւրեայ: Համառօտեաց Հ· Վրքաւէս Վ· Զալըֆեան, 1828»:

Թղ· 2ա: «Պատմութիւն Եկեղեցւոյ: Գիրք Ա·: Սբ· Պետրոս յաջորդ Քրիստոսի, Տիբեր կայսր: Ա· ո՞րպէս իցէ առաջիկայ գրոցս կարգաւորութիւն: Զվարուց Քրիստոսի եւ զհրաշիցն գործելոց չունիմք կարգել բանս, զի Աւետարանին բարբառ ել ընդ ամենայն երկիր»: — Թղ· 2բ: «*Մուտն Մատթիայ ի վիճակ առաքելութեան: Ցետ հրաշափառ Համբարձմանն գարձան աշակերտքն յանուանեալ լեռնէն Ձիթենեաց յերուսաղէմ մեծաւ խնդութեամբ*»:

Ամբողջը՝ Ժգ· Գիրք: Վերջը՝ Թղ· 201բ: «Աշակերտք սրբոյն Անտոնի: Գլխաւորքն ի նոսա էին Մակար, Սարմատաս... յառաջացուցիչք կարգաց քրիստոնէութեան, պատուելք ի ժողովրդենէ իրրեւ ծառայս Աստուծոյ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1057.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԺԵ—ԺԶ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 203: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16 × 5·5 + 5·5 = 11: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ եւ ողորկ: — ԿԱԶՄ՝ իսկած է ամբողջապէս: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ սեւցած ազտոտած, թղթեր կը պակսին: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ Աւետարանութեանց սկիզբները գլխագրով եւ կարմրաւ, սիրուն, շատ մը համարներու առաջին գրերը կամ

գլխագրերը՝ կարմրաւ: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 62ա, 84ա, 140ա, գոյնզգոյն, սովորական: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ, պարզ: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1բ· Մատթէոս, 83բ· Մարկոս, 139բ· Ղուկաս, պարզ բաներ, դժբախտաբար աւրուած, եղծուած եւ տգեղցուած (Ղուկաս): — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա, 82բ, 83ա, 139ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԵ—ԺԶ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ աննաւոք: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 39ա, 83ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա: «Առաքեցաւ Աւետարանս ի կ· Պոլսոյ· ստացաք ի Վիեննա ի վանս Մխիթ· Միաբանութեան ի 26 Սեպ· 1960 ամի: Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Աւետարան, չատ թերի· Յովհաննէս բոլորովին կը պակսի, ինչպէս նաեւ Ղուկասէն ԺԶ· գլուխ 20 համարէն վերջ չկայ· նաեւ թղթեր ալ ինկած են· համմտ· 159բ· 194բ եւն: Ձկան նմանապէս նախադրութիւնք, կանոնք եւն: Կան ներկայիս Թղ· 2ա—82ա· Մատթէոս, Թղ· 84ա—118բ· Մարկոս (գլ· ԺՉ· 9—20 չկայ) եւ Թղ· 140—203բ· Ղուկաս, որ թերի է: Շատ վնասուած, աղտոտած եւ չարչարուած ձեռագիր է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ կը պակսին· հին՝ կայ միայն Թղ· 39ա· «Ձիշատակ է Յոհաննիսին»: Իսկ նոր Թղ· 1ա: «Մեր սուրբ Աւետարանը: Մենք գերի մատնուվեցանք 1914 Թրվուն պլազդնէրուն· գըրիչս Մելքոն տիր(ացու) Զարսանճազ Թող ինայ»: — Թղ· 83ա: «Փրկչին Թրվին 1895 Հոկտեմբերին սկզրին ամրող(ջ) Հայաստանը կողոպտեցին պլտզդինները ի հրամանաւ Սուլթան Համիտ Թագաւորին Օսմանցոց, զոր Տէր Աստուած բոլոր Քրիստոնեաները այսպիսի փորձանքներէ ազատ պահէ· գրեցաւ ձեռամբ Տիգրան Տ· Ներսէսեանի Զթեանց Ցիսմայելցւոյ· 1895 Հոկ· 20 Պասու գիւղ, Զարսանճազ»:

1058.

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԹՈՒՂԹ

1837

ԹՈՒՂԹՔ՝ 25: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 29: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կիսալաթ, վրան կանաչ թուղթ ֆաշուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 19բ, 25բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1837: — ԳՐԻՉ՝ կարապետ: — ՏԵՂԻ՝ կ· Պոլի°ս: — ՏԷՐ՝ գրի°չը: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1ա «Թանգարան վերածնուրեան ի Միջգիւղ 1848»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 19ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Նամականի՝ վերջին թուղթ:

Թղ· 1ա: «Վերջին թուղթ պայմանագրութեան, որ հինգերորդ անգամ սրբագրեցաւ յազգէ մերմէ· սուրբ եւ ուղղափառ վարդապետութիւն եկեղեցւոյն Հայոց, այս է յորոյ վերայ միայն է խնդիրն: Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս է Աստուած ճշմարիտ, նոյն ինքն Որդի Աստուծոյ եւ Որդի մարդոյ, համագոյ Հօր ըստ աստուածութեան»:

Թղ· 3բ: «Օրինակ թղթոյ Յոհաննէս վարդապետին Զօհրապեան, զոր գրէ ի Փարիզու· Պատուական եւ սիրելի եղբօր իմոյ որդւոյ իմոյ պարոն Մկրտչին, ողջոյն եւ օրհնութիւն, ի Փարէզ 1819 դեկ 26:... Բայց ալէսկվիյէ քաթօլիկաց հալածումին բանը քեզմէ կը լսեմ»: Ապա գրուած են թղթերը՝ (Թղ· 4բ·) Վիչենցիոս արքեպիսկոպոսի, (Թղ· 5բ·) Հ· Միքայէլ Զամչեանի, (Թղ· 7բ) Հ· Թովմաս Մաքսիթեանի, (Թղ· 11ա·) Տիրացու Գրիգոր Փէշտիմալճեանի (Թղ· 14բ·) Քերովբէ Վ· Գալէճեանի (ոտանաւոր), (Թղ· 16ա) նոյնին եւ (Թղ· 16բ·) Փէշտիմալճեանի: Վերջ՝ Թղ· 19ա, բայց Թղ· 14ա կայ՝ «Օրինակ վճռոյն եօթներորդ Պիոսի Պապին Հռոմայ, զոր գրեաց ի Կոստանդնուպոլիս վասն Ցօհաննու Օձնեցւոյ կաթողիկոսին Հայոց ուղղափառութեան ի տաճկական լեզու Թարգմանեալ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Թղ· 19ա· «Ջըրէցաւ էերիս ձեռամբ Միսաքէնց կարապետ յամի Տեառն ՌՈՂԷ եւս տաճկաց ՌՂՀԷ եւ Ապրիլի եօթը, որ կոչի Հրաւէր սիրոյ»:

1059.

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

ՌԿՔ = 1613

ԹՈՒՂԹ՝ 212: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 18 × 6·5 + 6·5 = 13: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած՝ 14, իւրաքանչիւրը՝ 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ, սակայն երբեմն թաւշապատ, այժմ կտոր մը կայ· շատ վնասուած՝ մաշած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ Մէկական թերթ առջեւն ու ետեւը: Միջին Մեսրոպեան տառերով, հմմտ· վարը): — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ Գործածութենէ սեւցած, նաեւ բայբայուած կամ կազմէն բաժնուած են թերթեր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մանր եւ յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ գոյնզգոյն, մանաւանդ Աւետարաններու սկզբնաւորութիւնները: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Բղ· 2ա, Բղ· 55ա, 95ա, 162ա, պարզ բաներ, երփներանգ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ չուռի: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ բազմագոյն, բաւական յաջող: — ՆԿԱՐՔ՝ իւրաքանչիւր Աւետարանը սկսելէ յառաջ էջ մը պարապ ձգուած է Աւետարանիչը նկարելու եւ սակայն այդ տեղի չէ ունեցած: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Բղ· 1ա—բ, 54բ, 74բ, 161բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԿՔ = 1613: — ԳՐԻՉ՝ Վարդան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՛չը եւ Ցակոբ: — ՏԵՂԻ՝ Ձմշկածագի կարմիր վաճքը: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մահտեսի Մարտիրոս: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Բղ· 209ա, 211ա, 92ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Բղ· 1ա· «Առաքեաց ի Կ· Պոլսոյ վասն Մատենադարանիս Հ· Գրիգորիս Վ· Մանիոյ, Վիեննա, 10 Հոկտ· 1957, Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Աւետարան: — Բղ· 2ա: Մատթէոս: — Բղ· 53ա: Գլուխք Մարկոսի եւ (Բղ· 55ա) Մարկոս: — Բղ· 92ա—բ: Գլուխք Ղուկայ եւ (Բղ· 95ա) Ղուկաս: — Բղ· 159ա—բ: Գլուխք Յովհաննու եւ (Բղ· 162ա) Յովհաննէս: Կան Մարկ· ԺԶ· 9—20 եւ «Իրք կնոջ չնացելոյ»: Առջեւն ու ետեւը ունի մէկական թուղթ մատաղաթեայ պահպահակ, Աւետարանէն (Ղուկ· ԺԲ· 1—37):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւորը եւ գըրչէն Բղ· 209ա—210բ· «Փառք··· Շնորհիւ··· Տեառն ամենակալի եւ նորին ազնականութեամբն աւարտեցաւ եռահրաշ եւ հոգիաշարժ Աւետարանս, զոր էր չաղկապեալ երանեալ Աւետարանչացն ըստ բազում երանգ գունոց ոստայնանկելով հանճար· զոր արուեստակեալ անուշոցայ ծաղկանց իւղեփիլական կազմութեամբ որ ըստ Հոգւոյն յատկութեամբ իմանի, զանազան որակութեամբք գաղափարելով ըստ յոգունց արփիացելոցն գաւակցութեանց առ ի յեկեղեցւոյ յարմարումն յաւիտ խոպոպութեամբ գլխոյն պատշաճեալ, զի յայսմանէ կատարելութիւնն: Զորք աւետարանք ի բազում պատճառէ: Զորեքկերպեան կենդանիք, մարդ առւծ, ցուլ արծիւ: Զորք նիւթք աշխարհիս, հող, ջուր, հուր, աւդ, հակառակք անհաշտելիք, եւ սիրելիք անքակտելիք: Զորք, չորք (ասպէս) գիր անուան երրորդութեանն, Հայր, Որդի, Հոգի: Զորք զեռք բղխեալք ի դրախտէն, Փիսոնէ, Գիհոնէ, Տիգրիս եւ Փրատէս: Զորս անկիւնս եւ եղջերք սեղանոյն: Զորք դէմք խաչին եւ այլ բազում պատճառս, յորս գաղափարի չորեքեան աւետարանիչքս: Զի թէպէտ եւ բազում բանք ի սոսա որ երեւին ներհակք միմեանց, այլ քաջ ճշմարիտք եւ յոյժ միաբանք միմեանց: Արդ զրեաց Մատթէոս ի խնդրելոյ Հրէից հաւատացելոցն, որք էին յերուսաղէմ զկնի Ը· ամի համբառնալոյ Փրկչին ի լեզու հերրայեցի յերուսաղէմ քաղաքի: Զոր առեալ Թովմայի քարոզէ Հնդկաց եւ Բարթողոմէոս Դելմաստանի եւ Արմանայ եւ ամենայն արեւելից: Իսկ Մարկոս ի հրամանէ Պետրոս վիմի վարդապետին իւրոյ յԱղէքսանդր քաղաքի ի լեզու եգիպտացի զկնի ԺԱ ամի եւ աւետարանէ յեթեոպէ եւ ի Լիբիկիա եւ լուսաւորէ զարեւմուտս: Իսկ Ղուկաս յառաջագոյն աշակերտ գոլով Գաղիանոսի բժշկապետի, որ եւ ինքն էր արուեստիւ բժիշկ, յետոյ աշակերտի սրբոյն Պաւղոսի, որոյ եւ հրամանաւ իսկ նորա գրէ զկնի ԺԸ· ամի ի լեզու հռոմայեցի յԱնտիոք քաղաքի եւ քարոզէ ի Բիւթանիա եւ յամենայն Մակեդոնիա: Իսկ Յովհաննէս որդին Զերեդեայ, որդի որոտման, որդի սուրբ կուսին որ փարեցաւ զսրսափելի պարանոցաւն անմահոյ լուսոյն, զվերինն որոտալով աւետ եւ աւետարանէ, զկնի ԾԹ ամին, գրէ յեփեսոս քաղաք եւ լուսաւորէ զամենայն Ասիա: Արդ Աւետարան կոչի, որ պատմէ մեզ զեղեալ բարութիւնս, զխաղաղութիւն, զոր եղաւ (sic) հրեշտակաց եւ մարդկան, զքակուձն բռնութեան թշնամւոյն կենաց մերոց, զաւերուձն դժոխոց եւ զազատութիւն հոգւոց, զընդաջմէ Աստուծոյ նատել բնութեան մարդկանս: Բայց գրեցաւ լուսազարդեալ Աւետարանս ի յերկիրս Զմշկածակու ի կարմիր վանիճ ընդ հովանեաւ սուրբ (անունը աւրուած) եւ սուրբ (նորէն անունը աւրուած) ի թվին Հայոց ՌԿՔ ի յառաջնորդութիւն սուրբ ուխտիս Տէր Աստուածատրին եւ ԺԳ անձ կրաւնաւորիս որ կան ի յայս ճեմարանիս: Զեռամբ անարժան եւ ստուեր կրաւնաւորացս, որ զանունս ունիմ եւ գործս ոչ, դեզերեալ ի մէջ աշխարհի բազմանց ի չինել ի անկել ի հետ վաստակել ի յառ եւ ի տուր, ի գնել եւ ի վաճառել, ի բանբանս ի յաղճատանս եւ ի վայրապար խաւսս, այս ամենայն վասն աղտեղացեալ մարմնոյս է, բայց հոգոյ ինչ մի չկայ, զինչ ասացից գծուլութիւնս թէ զհպարտութիւնս, զարծաթսիրութիւնս թէ զագահութիւնս, զանփառութիւնս թէ զդողութիւնս, զանձնասիրութիւնս զառաւել ցանկութիւնս, ով եղբարք անմեղադիր մի լինիք, որ իբրեւ զեռանդ պղը(ն)ձի եռա ի պորտս իմ եւ լինիմ ես իբրեւ զգէշ գազան եւ կամիմ ծակոտել զմարմինս իմ

եւ այրի սիրտ իմ եւ խորովի ալիք (այսպէս) իմ ի դառնութենէ չար ցանկութեանս. Տէր Աստուած ճիշս Քրիստոս դու պահես զվարդան քարտող սորա, զի ոչ իմ (այսպէս) արժան որ տէր կոչիմ եւ ոչ զանունս յիշեմ, ամէն: Ով սրբասէր քահանայք, զայս որ ժամ կարդայք եւ խոստովանաբար ի միտ ձեր պահեցէք, ով եղբարք եւ մի՛ միմիանց պարսաւէք ամէն»:

2· Թղ· 211ա: «*Ճիշատակ է սուրբ Աւետարանս մահդասի Մարտիրոսին եւ կողակցին իւրոյ Նաղախին եւ որդոցն եւ դստերացն եւ ազգականացն, որ եդ յիշատակ ի հալալ արդեանց իւրոց ի դուռն Ս. Աստուածածնին եւ սուրբ Նշանին, ով ոք չունի իշխանութիւն ծախել կամ գրաւ դնել, պատուղքն եւ պահողքն աւրհնին ի յԱստուծոյ եւ ամենայն սրբոցն ամէն»:*

3· Թղ· 211ա: «*Դարձեալ զվերջին կազմող սուրբ Աւետարանիս զՅարափկերցի Յակոբ քարտողս յիշեցէք սրբանուէր աղօթս ձեր եւ Փրկիչն համայնից յիշեսցէ իւր միւսանգամ գալուստն ամէն: Հայր մեր»:*

4· Թղ· 209ա: «*Աւրհնեալ է Աստուած· աւարտեցաւ սուրբ Աւետարանս Աղուհացից տնտեսի չարաթուն ի ժամ ճաշոյն»:*

5· Թղ· 92ա: «*Զմեղաւք խոր խոցեալ Վարդան գրիչս յիշեսջիք առաջի ահեղ եւ սոսկալի դատաստանին Քրիստոսի, զի չեմ արժանի ես ի սուրբ գիրս մերձենալ, զի հոգւով եւ մարմնով եմ աղտեղի, բայց մի թէ Տէրն մեր Քրիստոս արժանի արասցէ զիս արքայութեան եւ զաչխատողս վերայ իմ զՅովհաննէս քահանայն Աստուած զինքն ամօք պահեսցէ· ամէն:*

1060.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

1766—1767

ԹՈՒՂԹՔ՝ 240: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 15 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ բաւի մը գրութիւններ միացած են եւ իւրաքանչիւրը (նշանակուած) նոր թերթով սկսած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կարմիր կաշեպատ, հաճելի զարդերով եւ փականճաներով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր եւ աւեղծ մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր մանր, դիւրընթեռնլի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1բ, 150բ, 150ա—բ, 210բ, 215բ, 235բ—238բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1766—1767: — ԳՐԻՉՔ՝ Մաճասէ եւ Սուքիաս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ Ֆիւզանդիա: — ՏԷՐ՝ Սարգիս Քպիր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1956ին Հ· Գրիգորիս Մանիոյ կ· Պոլսէն կ՚առաքէ:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան· Ա· (Թղ· 1ա) «*Գիրք եօթնափողեան կոչեցեալ առ ի զարթուցանել զմեղաւորն ի յապաշխարութիւն եւ հանդուցանել զսիրտ նորին ի զարհուրելի հնչմանց, յոյժ չահաւէտ վասն փրկութեան հոգւոց մեղաւորաց: Շարադրեցեալ ի պատուելի հօրէ Բարբուղիմէոսէ Սալուցիոյ, եղբայր եւ միաբան փոքրագոյն եւ խոնարհ կարգին կրօնաւորականի: Ցանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ ամէն:* Թարգմանեալ ի Պետրոս վարդապետէ Կոստանդինուպօլսեցւոյ *ի յիտալական լեզուէ ի հայ բարբառ ի փառս Աստուծոյ եւ ի պատիւ ամենասուրբ Կուսին Մարիամու եւ ի յօգուտ ազգին իւրոյ: Եւ նախկնական գաղափարն ետ թարգմանիչն Ցօհան վարդապետին Սրբազան առնն Աստուծոյ եւ յիշատակ սուրբ վանիցն Մշու Ս· կարապետի, որ ի Տարօն ՌՄԺԶ* (1767) *եւ Մարտի ԻԲ· յորմէ եղեւ օրինակեցեալ այս»:*

Ա· 1· Թղ· 3ա: «*Առաջաբանութիւն չինողի դրքոյս: Եւ եօթն Հրեշտակապետքն, որք ունէին զէ· փողս պատրաստեալ առ ի հնչեցուցանել, իւրաքանչիւր ոք զփողն իւրն, ասէ Ս· Ցօհաննէս ի գիրս տեսլեան իւրում եւ յետոյ համառօտեալ ասէ Ս· Աւետարանիչն»:*

2· Թղ· 6ա: «*Ցաղագս բաժանման եօթն փողոցն: Գլ· Ա· Եւ առաջին Հրեշտակն հնչեցոյց զփողն իւր, ասէ Ս· Ցօհաննէս Ցայտնութեան 8 գլխ: Ով մեղաւորք, ոչ է երկբայութիւն, զի եթէ կամիցիք հետեւիլ ազատական իշխանութեան ձերոյ»:*

3· Թղ· 8ա: «*Գիրք եօթնափողեան վասն զարթուցանելոյ զմեղաւորն յապաշխարութիւն եւ հանդուցանելոյ զնորին սիրտ ուրախութեամբ ի զարհուրելի հնչմանց նոցին: Ցոյժ չահաւէտ եւ օգտակար առ ի փրկութիւն հոգւոց մեղաւորաց: Փող առաջին: Թէ որպէս գանկատի Աստուած վասն մեղաւորաց յոյժ մեծապէս: Եւ Հրեշտակն առաջին հնչեաց զփողն· Ցայտնութեան Ը· գլուխն: Երանի թէ մեղաւոր եղբարցն բաւականայցեր այս հնչումն առաջին փողոյն»:*

Ունի 37 գլուխ: Ապա Թղ· 111ա· կայ՝ «Վերայիչեցմունք կամ խրատք յոյժ գեղեցիկք եւ պիտանիք եւ յոյժ օգտակարք վասն ամենայն մեղաւորաց եւ մեղաւորուհեաց: Վասն հաստա-

*տութեան այնոցիկ որք կամին թողուլ զմեզս եւ դառնալ առ Աստուած եւ փրկել զհոգիս իւրեանց։ 1· Նախապէս հոգ տարցէ մեզաւորն առ ի ոչ առնել զամենայն մեզս եւ զամենայն չարիս, որ կարելի է»։ 60 խրատ գրուած է, ապա Թղ· 116ա· վերջաւորութեանը կայ՝ «եզերեցաւ փոքր գրքոյկս այս ետքնափղեան 1612 եւ Ապրիլի 13։ Հնագանդ ամենայն պատրաստութեամբ մօր սրբոյ կաթուղիկէ եկեղեցւոյ»։ Ապա՝ «Ով մայրդ իմ ցանկալի սուրբ եկեղեցի Հայաստանեայց, ահա զայս երրորդ գիրքս աշխատութեան, որ ի յիտալական ծավածոյճ արտահանեալ քեզ ընծայի թարգմանութեամբ իմով ի փառս սուրբ փեսային քոյ եւ Տեառն իմոյ եւ ի պատիւ քեզ, ընկալցիս իբրեւ զլումայս այրոյն ի զանձարան քո· յամի Տեառն 1767 եւ Մարտի ԻԲ ի Ֆիւզանդիա»։ — Թղ· 116բ։ «Սա գրքուկ յարուցիչ քրմութեան մեզաց, բաղձացեալ վասն զոյց հոգեկան սպեղանի ամենից մարդկանց մանաւանդ իմոց վիրանման յանցանաց բազմաց· որք ի վերայ անձինս ապերջանկի կուտեալ բարդեալ դիզեալ կան եւ սոխկեն ի կորուստն յաւիտենին, որով լինի թէ պրծեալ ընթերցմամբ եւ աղօթիւք հանդիպօգտագործ սորա (ընթերցմամբ) եղբարցդ իմոց եւ սլաքաւոր մաղթանաց ձերոց յանձնեալ զանձն իմ զերծեալ պատուոյ յանապատ տանջանացն դժնեայն։ Վասն որոյ գրեցուցեալ ի մանկատան սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետի, ամանց մանկանց անդ վարժելոց, ի վայելումն ընչեղոյս Սարգիս իբր դպիր կոչելոյս ի ՌՄԺԶ (1767) յամսեանն Մայիսի ԻԹ» (Գիրք ետքնափղեան· ուրիչ Ձեռագիր մը· Հմմտ· Թ· 723 էջ 261)։

Բ· Թղ· 121ա։ «Հանդերձ Աստուծով առաջագուք սկիզբն յԱռաջիկայ գրոյս, որ է վասն աշխարհաց· իսկ բազում անգամ ինձ աստուածային ինչ է բարեբախտեալ ճշմարտապէս իրով Աղեքսանդրէ դոլ թուեցաւ իմաստասիրութիւն»։

Թղ· 144բ։ «Որք ընտիրս բանիւ զէակս ստորագրեցին· Ամենայն չար տանջելի դոլ ճշդիւ գրեցին ոչ ոք տանջեալ անապական վերաբերին»։ — Թղ· 146ա։ «Նկատումն Արիստոտէլի։ Ուսուցանէ մեզ ի բնալսողութենացն այնոցիկ, որ հասարակաց բնականաց գոյանաց եւ եւս անշնչից, դպայականաց եւ անդպայից»։ Թղ· 149ա։ «Տասն ստորոգութեան քանակին իննեւորդ պրակն։ Եւ մանաւանդ զի ներհակութիւն քանակին առ ի տեղին թուի դոլ, քանզի զվերնոյն ի ստորուսն ներհական դնեն»։ — Թղ· 151ա։ «Եւ ահա այսոքիկ ստորագրեցեալքն են նշանագիրք սրբ գտանին ներ գրոց։ Ակատհաեւ...»։ — Թղ· 154բ կայ՝ «Գաղափարեալ եղեւ առ ի մանկատան Սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ հայրապետի ի Ֆիւզանդիոյ, որ ի պալատ ընդ Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ յամի կենաց մերոյ ՌՀԿԶ (1766) ՌՄԺԵ յամսեանն Մարտի գրչութեամբ մանկան միոյ փոքրկան Մաճառ կոչեցելոյ որուոյ թելլաք Ցովսաւփի ի վայելումն ընչեղոյս Սարգիս իբր դպրիս, սպասաւոր մանկատանի մերում»։ (Հմմտ· Թ· 263, բ· § 1, 12)։

Գ· Թղ· 156ա։ «Ի գրոց Պատճառաց Արիստոտէլի կամ որպէս ամանց թուի Պրակք։ Առարկութիւն առաջնորդ։ Ամենայն պատճառ նախկին է յաւէտ ահեղ յիւր պատճառելին»։ 32 Առարկութիւն։ Վերջ Թղ· 184ա (Հմմտ· Թ· 483 § 6)։

Թղ· 184ա· կայ՝ «Դուզնաքեայ բանս թարգմանեցեալ եղեւ ի յաւետնացեալ բարբառոյ ի ձեռն ուրումն Լեհացի Ստեփանոս կրօնաւորի ի փառս եւ ի պատիւ Քրիստոսի յուսոյն մերոյ ամէն։ Գաղափարեալ եղեւ ի վարժատան սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին։ Գրութեամբ ուսմեան փոքրիկ մանկան»։

Դ· Թղ· 185ա։ «Դաւթի փիլիսոփայի Առածք Հինգ թէ ո՞ինչ արդեօք իցէ Սահման· կամ ո՞ինչ բնաւորական սահման ստորագրութիւն եւ ստորագրական սահման եւ կամ ո՞յք ի սոցանէ զո՞յս ոմանս վիճակեցան ի գոյիցս։ Արդ սահման է բան համառօտ յայտնիչ գոյացութեան» (Հմմտ· Թ· 263, § 12 եւ 483, § 5)։

Թղ· 210ա։ «1766 ՌՄԺԵ Ապրիլ· ա· ի մանկատան սրբոյն Յակոբայ Մծ· Հյ։ Գրչութեամբ փոքրիկ մանկան ուրումն Մանասէ կոչեցելոյ»։

Ե· ա· Թղ· 216ա—218բ։ «Պատմութիւն սրբոյն Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյն։ Բազումք ի Յունաց եւ ի Լատինացւոց վարդապետաց Պատմութիւն եւ Վիպասանութիւն դրուագեցին վասն վարուց եւ նահատակութեան սրբոյն Դիոնեսիոսի։ Բայց մեք կարճառօտ բանիւք զհարկաւորն միայն աստանօր գիտցուք (Հմմտ· Թ· 290, § 6)։

Բ· Թղ· 219ա—227բ։ «Պատմութիւն եւ վկայութիւն եւ յիշատակ սրբուհւոյ առաքելուհւոյն եւ հետեւողին Քրիստոսի երանելւոյն Մարիամու Մագդաղինացւոյն։ Սրբուհի աղախինն Քրիստոսի Մարիամ Մագդաղինացին ըստ լաթինացւոյն էր ի թագաւորական եւ յազնիւ առհմէ»։

Գ· Թղ· 228ա—235ա։ «Ներբողեան եւ յիշատակ սուրբ եւ եռերանեան տիեզերալոյս հօրն մերոյ Տեառն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ ամէնիմաստ վարդապետի եւ արքեպիսկոպոսին Տարսոն քաղաքի։ Սուրբ եւ երջանիկ հայրն մեր Ներսէս էր ազնուական ծնօղաց զաւակ, չառաւիղ գոլով ծննդոց սուրբ եւ մեծի Լուսաւորչին մերոյ Գրիգորի...»։

Թղ· 235ա: «Գրեցաւ յամի Տեառն 1768 ՌՄԺԷ, յամսեանն Փետրվարի եւ օրինակեցաւ ի գրքոյ միոյէ առեալ ի սրբազան առնէ Յօհան արհի գերիմաստ եւ չնորհալի վարդապետէ եւ ղիտէ չնորհասփիւռ զահի սրբոյ Մշու կաթողիկոսութեան: Ձեռամբ ուրուն մանկան Սիւքիաս կոչեցելոյ որդւոյ հանգուցեալ յանկարծակի Սբրմաքէչ Եսայեայ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ տե՛ս վերը:

1061.

ՎԱՐՔ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԻ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱԿԱՑՆ ՍՈՂՈՄՈՆԻ Ի Ն.Է ԼԱՄԲՐՈՆԱՑՒՈՅ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 201: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 32: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 12, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս (սեւ) կաշեպատ եւ գեղեցիկ դրոշմազարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ 1բ—6բ, 198ա—201բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ԿՆԻՔ՝ «Քրիստոսի ծառայ Սարգիս Շիտանեան 1870»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Գնեցաւ ի կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պ· Տէր–Պօղոսեան· եհաս առ մեզ ի 15 Հոկտ· 1949 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է վարք Յովհաննու Աւետարանչի եւ Ն·ի Լամբրոնացւոյ մեկնութիւն Առակացն Սողոմոնի:

Ա· 1· Թղ· 1ա: «Գիրք է վարուց երանելոյն Յօհաննու Աւետարանչին· աստուածային ժառանգութեանն հաղորդս եւ ժառանգակիցս առնել զմարդիկս ամենագովելի Առաքելոյն Յօհաննու Աստուածաբանի եւ Աւետարանչի: Տեառն Եղբօր: Վասն որոյ ասաց Տէրն իւր ամենասուրբ բերանով ի տապանծանելն ձեռաց իւրոց ի վերայ խաչին ցամէնօրհնեալ եւ փառաւորեալ ծնողին իւր եւ տիրուհի ամենասուրբ Աստուածածնին թէ ահաւասիկ Որդի քո: Եւ զարձաւ ցՅօհաննէս թէ ահաւասիկ Մայր քոյ: Քանզի յաղագս այնորիկ անուանի Յօհաննէս Աստուած եղբայր»:

2· Թղ· 7բ: «Եւ սկիզբն արասցուք պատմութեան սրբոյս: Պրակ Առաջին: Ցետ համբառնալոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի յերկինս ժողովեալ սուրբ Առաքելոցն ի միասին յերուսաղէմ»:

3· Թղ· 20ա: «Յաղագս աքսորանաց ամենագովելի Ս· Առաքելոյն Յօհաննու: Իսկ ի միւսում աւուր երեւեալ նմա Ամենատէրն»: Ա—ԺԱ· Պրակ: Վերջինը՝ Թղ· 54բ: «Յաղագս տեսլեան սրբոյն Յօհաննու Առաքելոյն եւ Աւետարանչի Պրակ մեռասաներորդ· Եւ յետ ժամանակաց ինչ առեալ զիս Յօհաննու ելաք ի քաղաքէն մղոնաւ մի ի տեղւոջ լռութեան»: Վերջ Թղ· 56ա:

Բ· 1· Թղ· 59ա: «Տեսութիւն Առակացն Սողոմոնի Ներսէսի Լամբրոնացւոյ է· Աւգնեա Ս· Հոգիդ Աստուած: Հանդերձեալք Աստուածով միով ի քննութիւն Առակաց Սողոմոնի: Նախ զայս իմացեալ զի երբորդ էր սա մարգարէ յետ Մովսէսի, որ գրեաց զկիրս»:

2· Թղ· 60ա: Գլ· Ա· «Ճանաչել զիմաստութիւն· · ·: Իմաստութեանս անուն ի գանազան տեսակս բացատրի, սակայն բնաւքն ներգործութիւն է իմացօղ մտացն»: Գլուխ Ա—ԼԱ· որ է Թղ· 194բ: «Գլուխ երեսուն եւ մի: Կին ժրագլուխ· · · Եցոյց նախ մի անգամ եւ երկիցս զղաժան կանանցն ճանապարհ եւ խրատեաց խորչիլ յայնպիսեացն»: Վերջ Թղ· 197բ: Տե՛ս Թ· 1049:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1062.

ՍՈԿԵՓՈՐԻԿ

ՌՃԺԷ = 1668

ԹՈՒՂԹՔ՝ 229: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 14·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 16 × 10·5: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 14, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ փայլուն, ողորկ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ եւ դրոշմազարդ, ամուր, միայն թէ կռնակի կողմը ճաթռտած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը թղթեայ վնասուած պահպանակ մը, ներքը՝ ընթերցուածներ (եսայիէ եւ

եզեկիէլէ): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ ֆիչ վնասուած եւ գործածութենէ սեւցած: Ետեւէն ֆանի մը թուղթ փրցուած՝ հանուած: — ԳԻՐ՝ քոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ քզ· 1ա, միջակ բան մը, բազմագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ, բազմագոյն, միջակ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռ ձ ժէ = 1668: — ԳՐԻՉ՝ Աբսէն: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գուցէ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ կարմիր վանիֆ: — ՏԷՐ՝ աւծաճօք: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քզ· 228ա, 213ա, 172ա, 143բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս Հ Որկեփորիկ, ուր կան՝

1· Թղ· 1ա: «Յոհաննի Եզբնկացւոյ *Ասացեալ խրատ հասարակաց քրիստոնէից· Քահանայից եւ ժողովրդոց ի կանոնական սահմանաց: Առաքելոց սրբոց եւ հայրապետաց եւ վարդապետաց: Եւ սուրբ Հայրն մերոյ Վարդան վարդապետի եւ յամենայնէ ժողովրդոյ: Ամենազաւր թագաւորի մերոյ Քրիստոսի եւ բարերար փրկչին հաւատարիմ ծառայք գնացեալ (գնեալք) եւ ազատեալք, ամբիծ եւ անարատ արեամբ նորա փրկականաւ*»:

Թղ· 3ա: «*Ճաղատս հաւատոյ*»: — Թղ· 5բ: «*Ճաղատս մկրտութեան*»: — Թղ· 7բ: «*Ճաղատս գազան անուցանելոյ*» (*Հմմտ· Բ· 4· § 1ա—ժգ, Բ· 58 Բ· § 1ա—ժգ· ասոր աւելի մերձ: կան դեռ ուրիշ ձեռագիրներ, ինչպէս Բ· 170 § 6, որուն շատ աւելի մերձ եւ ասոր նման Ս· Սահակէն, Ս· Բարսեղէն եւ ուրիշներէ կանոններու յառաջերութիւններ*): — Թղ· 45բ կայ՝ «*կանոնք զգուշաւոր քահանայից համառօտ այս է· Քահանայից պարտ եւ արժան է սրբութեամբ սպասաւորել մարմնոյ եւ արեանն Քրիստոսի ազօթիւք եւ տքնութեամբ*»: — Թղ· 47բ: «*Վասն զգուշութեան սպասաւորելոյ սուրբ խորհրդոյն: Եթէ սխմարութեամբ ճապաղէ ի սուրբ խորհրդոյն*»:

2· Թղ· 58բ: «*Կանոնական բան* Աբգանասի: *Եթէ մանուկ երեխայ կատարեալ իցէ եւ դիպիցի, թէ յորժամ պատարագն մատուցանիցի*» (*Հմմտ· Բ· 58· ԺԹ· Բ· 100 Ա· Բ· եւն*):

3· Թղ· 70ա: «*Խրատք յաստուածաշունչ* (*Ինացածը խորագրէն կարելի չէ կարդալ, դի այրուած է, բայց բնագիրը կը սկսի սկզբէն այսպէս՝*) «*Ով որդեակք, վերջին է ժամանակս եւ լցաւ մեղօք ամենայն երկիր, դի սառնացաւ եւ խաւարեցան հոգիք եւ սիրտք մեր ի չնչոյ պիղծ դիւացն…*»:

4· Թղ· 78բ: «*Վասն դժոխոցն եւ անքուն որդանցն, դի չէ սուտ, որպէս կարծեն տգէտք մեղաւորք: Այլ ստոյգ է Աստուծոյ վկայութեամբ եւ սրբոց նորա, զոր մեղաւորս Վարդան յաստուածաշունչ գրոց յարմարեալ դրեցի Աստուծով: Ով քահանայք եւ ժողովուրդք Աստուծոյ դիտացիք եւ միտ առէք*» (*Հմմտ· Բ· 4, 6 եւ Բ· 313 § 2· դ·, բայց այս տարբեր*): — Թղ· 84ա: «*Դարձեալ այլ քարոզ եւ պատուիրան ի Վարդան վարդապետէ ծառայիցդ Աստուծոյ քահանայիցդ եւ ընթերցող հաւատիցդ Աստուծոյ*»:

5· Թղ· 86ա: «*Վարդան վարդապետի ասացեալ խրատ վասն հաւատոյ ի Հայր եւ յՈրդի եւ ի սուրբ Հոգին: Զաստուածութիւնն անհասանելի եւ անքննելի ուսուցին մեզ ամենայն աստուածաշունչ դիրք*»:

6· Թղ· 88բ: «*Ետուն Յոհաննու ասացեալ յաղագս խոստովանութեան: Որ խոստովանեցաւ արդարացաւ, որ խոստովանեցաւ կենդանացաւ, որ խոստովանեցաւ եկեղեցւոյ նմանեցաւ*»:

7· Թղ· 90բ: «*Ետուն եւ հարցումն Ս· Գրիգորի Լուսաւորչին ընդ հրեշտակին եւ պատասխանին: Յաւուր միում չրջէր յանապատին սուրբ Գրիգոր· յանկարծակի զմտաւ ածէր*»:

8· Թղ· 105բ: «Յովաննէս վարդապետի: *Արար Աստուած զմարդն հոգի եւ մարմին եւ զարդարեաց յիւր պատկերն եւ ի նմանութիւն: Զմիտքն հոգւոյն աչքն արար*»:

9· Թղ· 115ա: «Գրիգորի *եռամեծի ասացեալ վասն մկրտութեան: Յորժամ Ը· օրեայ լինի տղայն քահանայն տայ բերել ի դուրս դաւթի եկեղեցւոյն*»:

10· Թղ· 116բ: «*Երանելի վարդապետի* Յոհաննու Մանդակունացւոյն *ասացեալ յաղագս մխիթարութեան աղքատաց: Զի՞նչ ասացից կամ զի՞նչ խօսեցայց, զո՞րն Թողից կամ զո՞րն պատմեցից*»:

11· Թղ· 122բ: «*Սուրբ վարդապետին* Յոհաննու Մանդակունեցւոյ *ասացեալ է վասն պնդութեան առաջին չորեքչաբաթին, կարգայ· Ըզդոյ (Ազդոյ) եւ օգտակար եւ կարեւոր են պահոցն պնդութիւն*»:

12· Թղ· 128բ: «*Սուրբ վարդապետին* Յոհաննու Մանդակունեցւոյ *ասացեալ քարոզ վասն ընդունելի եւ անընդունելի աղաւթից: Անփոփել զմիտս մեր իմասցուք զճառս եւ զբեացուք եւ երեւելեաւս զաներեւոյթս իմասցուք*»:

13· Թղ· 135ա: «*Սուրբ եւ երջանիկ եւ երիցս երանեալ վարդապետին* Յոհաննու Մանդակունեցւոյ *ասացեալ վասն ողորմութեան: Մի ոք տղայաբարոյ բարուք եւ անընտրողական ինչ մտաւք ժպրհիցի*»:

14· Թղ· 143բ: «*Սուրբ եւ երջանիկ եւ երիցս երանեալ վարդապետին* Յոհաննու Մանդակունեցւոյն *ասացեալ վասն փոխուց եւ չահոց: Յոյժ չար է ընչասիրութիւնն եւ անհնարին չար քան զամենայն չարութիւն*»:

15· Թղ· 151ա: «Յոհաննու Մանդակունեցւոյն *ասացեալ յաղագս արուագիտաց եւ*

անասնապղծոց: Ողբալով յիս հոգի իմ եւ հիացեալ զարմանամ»:

16· Թղ· 158բ: «*Այս է խրատ վարուց առաքինութեան Վարդան վարդապետին ասացեալ: Աստուած բարի է եւ ամենայն բարեաց պատճառ»:*

17· Թղ· 166բ: «*Ի Ղուկասու Աւետարանին մեկնութենէ: Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք յորում ժամու... Նախախնամութիւնն Աստուծոյ եւ բարերարութիւն նորա յամենայն ժամ յայտնի է առ իւր արարածս»:*

18· Թղ· 172ա: «*Ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն: Այր մի իջանէր յերուսաղէմայ յերիքով...: Բարի է Աստուած եւ բարեաց տուող· չար՝ բանսարկուն է եւ չարեաց ամենայնի արարող»:*

19· Թղ· 182ա: «*Ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն· Թղենի ոմն* (sic) *տնկեալ յայգւոջ իւրում... Սկիզբն իմաստութեան Հոգւոյն սրբոյ է, բայց մեք ըստ կարի մերում մեկնեսցուք»:*

20· Թղ· 189բ: «*Սուրբ վարդապետին Վարդանայ դրեալ ի Հարանց վարուց: Ցաղագս աւգտի կրաւնաւորաց: Որ էրն ի սկզբանէ Աստուածն բան վասն բարւոյ գոյացոյց»:*

21· Թղ· 208ա: «*Վարք եւ սքանչելիք սրբոյն Ռուսինոսի: Սուրբ հայրն Եւռուսինոս ծնեալ ի քաղաքի ի Հաւատարիմ ծնաւղաց, բայց գրոյ եւ ընթերցման ոչ էր հասու»:*

22· Թղ· 211ա: «*Վարք եւ սքանչելիք սրբոյն Երազմոսի: Սուրբն Երազմոս յանապատն էր մերձ ի Ցորդանան»:*

23· Թղ· 213ա: «*Պատմութիւն մանկանցն Եփեսոսի: Սոքայ էին ի ժամանակս Դեկոսի անբարիչտ արքային»:*

24· Թղ· 216բ: «*Վարք աղախնոյն Աստուծոյ Պիղիպէա պոռընկի: Կինս այս էր ի քաղաքէն Անտիոքայ»:*

25· Թղ· 217բ: «*Վարք Տայասայ պոռընկին: Կինս այս Տայաս յոյժ գեղեցիկ էր տեսլեամբ»:*

26· Թղ· 219ա: «*Վարք երանելոյն Սիմէոն Աղուաչին: Սուրբ Սիմէոն եւ Յոհաննէս էին յԱսորոց ի յՈւրհայ քաղաքէն»:*

27· Թղ· 221բ: «*Ցաղագս հաւրն Դանիէլի եւ կուսանացն: Եկն Աբբայն Դանիէլ յերապաւելիս եւ ասէ ցաչակերտն իւր»:*

28· Թղ· 224ա: «*Վասն սքանչելեացն որ յԱնտիոք ի վանս կուսանացն եղեւ: Պատմեաց մեզ ոմն ի հարցն, որ բնակեալ էր ի Տորոս, եթէ վանք մի էր կանանց կուսանաց, յորում բնակէին ի նա ոգիք Ճ· եւ Կ·»: Թղ· 226ա: «Պատմութիւն Յոհաննու երուսաղէմայ հայրապետին: Եկեալ առ սուրբն Եպիփան սարկաւագ ոմն յերուսաղէմայ եւ պատմեաց նմա վասն Յոհաննու»:*

29· Թղ· 229ա: «*Թլուականք որ յԱղամայ մինչեւ առ մեզ որ գաւազանք կոչին: ՅԱղամայ մինչեւ ի Ջրհեղեղն ամք Ս· Մ· եւ Ի· Բ· ի Ջրհեղեղէն մինչեւ յելն Իսրայէղի յեգիպտոսէ Ռ եւ Դճ· եւ ՁԳ· ամ է»: Վերջ՝ Թղ· 229բ· բայց անկէ վերջ քանի մը թուղթ պատռուած եւ ամբողջապէս հանուած են:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, Թղ· 228ա: Գլխաւոր եւ գրչէն 1· Թղ· 223ա: «Փառք եւ աւրհնութիւն եւ չնորհք եւ զոհութիւն, պատիւ եւ երկրպագութիւն ամենասուրբ երրորդութեան Հաւրն եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ երիս անձնաւորութեան եւ մի բնութիւն բոլորեալ աստուածութեանն արարչին եւ նախախնամողին ամենայն գոյից: Որ եւս կարողութիւն մեզպարտ եւ անարժան գրչիս Արսէն արեղիս հասանել յաւարտ հոգեւոր եւ աստուածաքնար ամենալի սեղանոյս եւ ծաղկերանգ եւ անուշահոտ բուրաստանիս ի Քրիս Հայոց Ռձժէ (1668): Ի կաթողիկոսութեան Կիւլիկեցոյ Տեառն Եղիազարին բարւոնապետին եւ յՐոբչատունեաց տեառն տէր Յակոբին: Իսկ ի թագաւորութեանն սուլտան Ահմատին, ուր եւ իւր ազգային քոլոր ՉՆՉին եւ քրիստոնէիքն ի հարկից նոցին ազատին· եղուկ եւ վայ կարդամք ազգիս Հայոց, որ թագաւ (քանի մը տող ՉՆՉուած, կան դրեր, բայց կարելի չէ բառեր կազմել)»: — Թղ· 228բ: «Գրեցաւ կանոն գերքս լաւ եւ ընտիր օրինակ ի կարմիր վաճիf ընդ հովանեաւ սուրբ կարապետին եւ սուրբ Նշանին ի յաոաՉնորդութիւն սուրբ ուխտիս խաչատուր եպիսկոպոսին եւ ժ· անձ կրաւնաւորիս, որ կան ի յայս քարաժեռ յանապատիս ամէն: Դարձեալ յիշեսՉիք մաքրափայլ յաղաւթս ձեր սուտանուն եւ անարժան ախմար Արսէն խարեղիս· վայ ինձ հազար բերան, միայն անունս է արեղայ, եւ գործովս իմ չար եւ ունայն միտս, մոլոր է ի գրոց բանի, չար կու խորհի հետ սատանայի հոգիս, հիւանդ է ի մարմինս ալէկոծի որպէս գնաւն ի մէՉ ծովին, մեզպա ասա որ ազատի, վայ եւ եղուկ իմ անձինս, ինչ լինիմ ահեղ աւետին: քաւ լիցի Տէր»:

Ով եղբարք, անմեղապիր լերուք սղալանացս եւ խաւչրութեան (sic), *զի ձմեռ էր եւ գրիս գրելոյ տեղն խիտ մութ եւ խաւար էր, նեղութեամբ գրեցի զսա· եւ սաստիկ ցուրտ էր: Մայիս ի ԺԵ· աւրն Ուրբաթ ի ճաչու ժամն աւարտեցաւ»:*

2· Թղ· 213ա: «*Ով բարեմիտ ընթերցողք, կարդացողք եւ լսողք յիշեսՉիք սուտանուն Արսէն գրիչս եւ զկարդացողսն եւ զլսողսն»:*

3· Թղ· 172ա: «*Որ ողորմի սատացողի գրոցս եւ մեզապարտ Արսէն գրչին եւ կարդացողացս եւ լսողացս»:*

4· Թղ· 143բ: «*Եւ գանարժան եւ զբազմամեղ գրիչս Արսէն քարտողն յիշեսՉիք առաՉի Ջրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ ամէն»: Այսպէս՝ վերջին կտորներու վերջաւորութեանը Արսէն ստէպ կը խնդրէ յիշել զինքը եւ սատացողը, սակայն ասոր անունը չի յիշեր:*

5· Թղ· 1ա: *Ինորանին մէՉ տեղը տգեղ գրով կայ «Տէր խազ· Թվին Ռձվ. Տէր Ինազար ձեռնայդրիվ»:*

1063.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՕՍՄԱՆՑԻՈՑ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ ՀԱՅՈՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 43: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, քխոր բակ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշեպատ, դրոշմազարդուած· կռնակը ֆիչ մը մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաֆուր մնացած: Լուսանցքները գծով ճշաճակուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մաճր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 43ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, ՈՎՔԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճճաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ետեւը՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պետրոսի Տէր Պօղոսեան· եմուտ ի Մատենադարանս յ1 Հոկտ· 1949»:

Մատեանս է Պատմութիւն Օսմանցւոց եւ երկրորդ Լուսաւորչին Հայոց, *որ կը բովանդակէ՝*

1· *Թղ·* 1ա: «*Պատմութիւն Օսմանցւոց, որք յարևան ի վերայ Թագաւորին Իւրևանոյ եւ Հանին գնա ի պահէն վասն մուֆթուն եւ սպանին գնա: Յետ պատերազմելոյ ազգին յօսմանցւոց Սուլթան Մէհմէտի չորրորդի, յորդւոյ Իպրահիմին ի թուականիս մերոյ ՌՃ եւ ԼԱ (1682)ին· յորոյ սկիզբն եղեւ պատերազմիլ ընդ Ճերմանացիս, որք են Ալամանքն եւ այժմ ասին Նեմցիք*»: *Հետաքրքրական եւ կարեւոր, ինչպէս եւ յաջորդը:*

2· *Թղ·* 16բ: «*Պատմութիւն ժամանակիս յետնոյ երկրորդ Լուսաւորչի ազգիս մերոյ յայտնելոյ եւ վասն նորին վրէժխնդրութեան նախնական աւանդութեանցս Հայկականի ի ձեռն համախոհիցն իւրոց եւ վասն փառաւորութեան նորին եւ կենցաղավարութեանն եւ վարուցն: Շարժեալ ի սահմանէ թախանձանացս կամեցայ զայս եւս չարագրել աստանօր, որովհետեւ յաւուրս յայսոսիկ դործեցաւ*»: *Վերջ Թղ·* 40ա:

Այս՝ մանրամասն եւ ընդարձակ պատմութիւնն է Հայ պատրիարքներու (Եփրեմի, Աւետիքի· Ծովհաննէսի) կաթուղիկէ Հայերու դէմ հանած հալածանքներու եւն: Թղ. 37ա *կայ՝* «*Քանդի Միհաս Ատուածարանութեան վարդապետն, որ փոխանորդ էր կաթողիկոսի, մանաւանդ եւ ծեր դոլով երեք ամ իքաղաքս չըջեցաւ· ամենեւին ի ձի ոչ նստաւ, այլ հետ ի յոտս չըջէր անձրեւաթաց եւ ձիւնաթաթախ լինելով: Բայց նոքա որ զսա երկրորդ Լուսաւորիչ հռչակեցին, զոնէ զհամեմատութիւն ինչ զոին ըստ վարուց սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին···*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

1064.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ ԱՄԻՐՏՈՎԼԱԹԻ

ՌՃՂԱ—ՂԹ = 1742—1750

ԹՈՒՂԹՔ՝ 82: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 17 × 11: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած եօթը՝ 8 բղքով: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ քխոր բակ եւ հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշեպատ, դրոշմազարդուած, կռնակը շատ վնասուած եւ կարուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ մաշած, սեւցած, սկիզբէն պակաս եւ քերք կազմէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մաճր եւ յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 82բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՂԱ—ՌՃՂԹ 1742—1750: — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ դպիր: — ՈՎՔԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ Եւդոկիա: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 51ա, 55բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ետեւը՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պ· Տէր Պօղոսեան· եհաս առ մեզ 15 Հոկտ· 1949 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Բժշկարան Ամիրտովլաթայ, *ուր ամփոփուած են հետեւեալները: Սկիզբը կը պակսի, արդ կը սկսի՝*

1· *Թ ղ·* 1ա: «*Դեղերու զօրութիւն է: Ասէ Գեղիանոս վասն սորա թէ ինքն զսոսամօքսն ուժով առնէ եւ կերակուր տայ ուտել եւ պերկնուն կալուածն բանայ*»:

Սա ազիւսակերպ է, ուր իւրաքանչիւր երկու էջ մէկ ամբողջութիւն կը կազմէ: Միշտ առաջին էջերը հնգական խորչի բաժնուած են սա խորագրով «Անուանք դեղոց»,

որ կը բաժնուի հինգ մանրախոյրի եւ դրուած է «Հայոց, Հոռոմոց, Ֆռանկի, Ցարապի եւ Պարսից»· եւ ապա «Որպիսութիւն, Աղէկն, Բնութիւն, Զաքն», եւ յետոյ դիմացի էջին վրայ այդ դեղին զօրութիւնը կը նշանակուի բժիշկի մը վկայութեան համաձայն· այսպէս յաջորդ էջը (Թղ· 1բ) կը սկսի «Արծաթ»ով, զի սկիզբը կը պակսի եւ Որպիսութիւնը, Աղէկն, Բնութիւնն եւ Զաքը դնելէ վերջ միւս էջին վրայ (Թղ· 2ա) կայ՝ «Դեղերու զօրութիւնն է· Ասէ Յեսու բժիշկ թէ զհոգւոն տանի եւ սիրտն խնդացնէ, եթէ ի մաճուն խառնեն եւ ուտեն եւ թէ տրորեն եւ ի մեղր խառնեն եւ ուտեն...» (Համմտ. Թ· 852)· Վերջինն է՝ Թղ· 49բ «Ֆալանճամուշք» եւ Թղ· 50ա «Ասէ Յեսու բժիշկն թէ սրտին խնդում բերէ եւ զստամոք(ս)ն զօրացնէ»·

2· Թղ· 51ա· «Պատեհ է որ յիշեմք զայրէնէին թէ որպէս է եւ ասեր են թէ առաջին բժիշկքն զդեղերուն զօրութիւնն եւ զբնաւորութիւն, ոմանք ի յանձն օձէին, եւ ոմանք ի գունէն առնուին եւ իմանային»· Ապա Թղ· 51բ—55բ կան աղիւսակներ «դեղեր, որ զկալուածն բանայ, դեղեր որ զքլէտերն կտրեն, դեղեր որ զմզութիւն կակղացնէ, զթանձրութիւն հալէ խիստ»· եւն եւն (Համմտ. Թիւ 75 § 6)·

3· Թղ· 56ա· (Վասն դեղերու զօրութեան որ մէկմէկ առնու) «Ալուսանն, զոր Հայերն վ(ա)ուվռուկ ասեն, եւ ինքն խոտ մի է որ ի լերինքն եւ յանջրդի այգեաց բոլորտիքն բուսանի»·

Կը հասնի մինչեւ «Անճխտայ»ի վերջերը, բայց ընտրովի (Համմտ. Անդիատայ Անպէտ, հրտ. Բասմաճեան, Վիեննա 1926, էջ 26—60)· Գրիչը կը նշէ (Թղ· 66ա)· «Զայս զրքին հին օրինակն այլ չատ բան կայր զրած· բայց մեղաւոր Յակոբս զհարկաւորսն զրեցի, զի օրինակի տէրն դնալու էր, անմեղադիր լերուք, ով հարք եւ եղբարք»·

4· Թղ· 66բ· «Բառք դեղոց· Անիծած ծաղիկ, որ է զավեթն, որ է երեսնակն· Անմեռուկ, որ է փրփրեմն, որ է պախլաթուլ համդան»· Վերջը Թղ· 79բ· «Ֆուֆվայ պ·(արսկերէն) Ըռունայ, հ·(այերէն) տօրան, թ·(ուրքերէն) Ղըզըլպօյայ»·

Ապա կայ (Թղ· 79բ·)· «Կատարեցաւ անուանք դեղերոցն, որ չինած էր մեծին բժիշկին Ամիր Տօլվաթին· Նաեւ այս Բ· տետրիս օրինակն ի Սեբաստիայ գրված էր ՋՀԲ թվին (1533)· բայց սորա օրինակն չատ բան այլ կար, այլ զհարկաւորն գրեցի, զի առաջին տետրին մէջն եղածն չի գրեցի· բաւ է դիտնոց· Արդ գրեցաւ գիրքս այս սկզբէն մինչ ի վերջն ի քաղաքիս Եւդոկիոյ· ձեռամբ տիրացու Աւետիք որդի բազմամեղ Յակոբ գպրիս, բազում աշխատութեամբ· աստի եւ անտի ժողովեալ բառքն եւ ով ոք օգտի ինչ ի սմանէ մինով Տէր ողորմէիւ զմեզ յիշեսցէ որ եւ ինքն յիշեալ լիցի ահեղ առենին Քրիստոսի ամէն»· Դարձեալ ծանիք որ ամէն լեզու ա· նշանագիր ունի յարապն յ· գրած է Թուրքն· Բ· պարսիկն պ· հռոմն հռ· ասորին աս· բա· Բադարատ· գս· Գաղիանոս, սին· Սինեայ որդին, իսկ պայտարն· պտ· պահլին· գրաւ գրոյս էր Թիւն ՌՃՂԹ» (1750)·

5· Թղ· 80ա· «Վասն ճանաչելոյ զհիւանդն թէ կենայ եւ թէ մահու· Արժան է բժշկին որ երբ առ հիւանդն երթայ տեսանէ եւ ճանաչէ գբարի նշանն եւ զչարն գկենացն եւ զմահուն»· Թղ· 81ա· «Վասն ամենայն ելունդոյ, որ թէ ի ձախ անդամն մեծ ելուն ելնէ հայվայի չափ եւ թխագոյն լինի իր նշանն այս է, յառաջ որ ելնելու լինի»· Վերջն է՝ «Որ փորն անցանի եւ հեծկլտուկ գայ ա· օր կամ օր ապրի, մահու է»·

Վերջը (Թղ· 82ա) քիչ մը տարբեր գրով կայ Թուղթ մը, որ կը սկսի «Ցեառնդ Աստուածաբանութեան վարդապետի ծնօղիդ մերոյ հոգեւոր դիտի, արդարեւ ամենայն ջանիւ երկրպագելի գարշապարացդ քում, ով վերապատուելի սիրով ջերմիւ համբոյր մատուսցի· արդ համարիմ ես զանձն իմ եղկելի սակս հարկաւորութեանցն որ այժմ պատկանի»· Վերջաւորութիւն է՝ «...ապա զի արդ իսկ եղէց արժանի, տուժել կարել իմ ըզեօթն արծաթի, որ եւ յալասեաս զպնա(°) ձայնի, ուր չեն իմ ինչք ընդ այդմիկ թուի, ուստի ժամեմ ես ի քէն քեզ այս ուշ լիցի փրկել զանձն իմ որ եմ ի բանտի, վասն Աստուծոյ Տեառն մերոյս եւ փրկչին, զի մի եւ զալարս, որ անայրելի արկեալ բռնութեամբ ի հուր այրիցի»· Ապա վարի լուսանցքին վրայ գրուած է «Հանդուցեալ թամզաճի տիրացու Յարութիւնին չարագրեալն է· որ չատ չնորհալի էր· Աստուած ողորմի նորա հոգւոյն· Ամէն»·

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւորը եւ գրչէն, Թղ· 51ա· «Գրեցաւ բառարանս ՌՃՂԱ (1742) թուին Դեկտեմբերի Ե· ի քաղաքս Թոխաթ ձեռամբ մեղսամած Ակոբ գպրի· Եւ զսորա օրինակն գրեալ էր Ըստամպոլ ձեռամբ բազմաչխատ եւ ճարտար Ամիր Տօլվաթ բժշկին ՋԼԱ թվին (1482)· անմեղադիր լերուք անարհեստ գրերուս, զի յոժ չտապով գրեցի»·

2· Թղ· 55բ· «Վայ եւ եղուկ Յակոբ գրպրիս, որ վասն իմ անթիւ մեղացս Աստուած բարկացաւ· Թոխաթ սաստիկ մահ եղաւ, չատ միամօր զաւակներ մեռան, ընդ որ իմ սիրական եւ մէկ հատիկ որդի տիրացու Աւետիքն առ Աստուած փոխեցաւ ԻՋ· տարու գոլով եւ կարի չնորհալի· փառք կամեցողին, բայց Թիւն էր ՌՄԻԱ (1772)· Ով գիրս կարդայ յոժար կամօք ողորմի տայ»· (Այս բոլորովին է եւ կ'երեւայ յետոյ աւելցուած է)·

3· Թղ· 56ա· «Սուրբ Հոգի ճշմարիտ, օգնեա մեզ

զաւսր Ակոր զըպրիս, զոր սկսեց ՌՃՂԸ (1749) թվիս»: — Թղ· 3ա: «*Ձմեղօք դատապարտեալ զերի Ակոր գրիչս յիչել մպիեմ, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ փղկելոյս*»: — Թղ· 80ա· «*ՌՄԵ թվին*»:

4· *Չմմա· վերը*:

5· *Աղջեւի կողքին ներսի դին՝ «ՌՃՂԱ, որ է Քրիստոսի 1642» (sic), ապա՝ «Բառարան դեղոց եւ զօրութեան սոցին ՌՃՂԱ (1642) (sic) Քրիստոսի» եւ ֆրանսերէն նչանակուած է հնահատաք Ս· Մ· Ալիչանի անունը*:

1065.

ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՆԻՒԹՈՑ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 150: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5+17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18+12: — ՏՈՂՔ՝ 27, 31 եւն: — ԹԵՐԹՔ՝ կը բաղկանայ երկու մասէ, Ա· մասը՝ 14 եւ Բ·ը՝ 7 թերթէ, իւրաքանչիւրը՝ 8 դղք·: — ՆԻՒԹ՝ քուղք հաստ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջովին գորշ կաշեպատ ամուր· բայց կռնակէն երկուքի բաժնուած· ոսկի զարդերով պճնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, ինչ մը ջուր տեսած եւ սեւցած, թղ· 93ա—բ կազմէն բոլորովին բաժնուած, իսկ թղ· 92—94 կողքէն անջատուած, բայց չբաժնուած: — Առջեւը կ'երեւայ թէ պարապ՝ դատարկ քուղքեր եղած են եւ փրցուած հանուած: — ԳԻՐ՝ երկու տեսակ, նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 148բ—150բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉՔ՝ Հ· փիլիպպոս եւդոկիացի եւ Հ· Ղուկաս Սիմոնեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ կազմել կուտայ Հ· Ղ· Սիմոնեան: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Հ· Ղուկաս Սիմոնեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ 149բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 92բ· «Զայս մատեանս ետ մեզ Հ· Սահակ Վ· Սրապեան ի Միաբանութենէ Ամստեցաց եւ առաքեցաւ ի Վիեննա 1904 14 Հոկտ· Հ· Գերովբէ Յովնանեան (ի գրոց Հ· Վահանայ Վ· Ռէհանեան)»: — Իսկ թղ· 1ա· լուսանցիին վրայ՝ «ի դիւանէ Ամստեցաց 1901»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ կրօնական նիւթոց, կամ Յիշատակագրութեան համեմատ (Թղ· 149բ) «Ժողովածոյ վկայութեանց եւ պատմութեանց եւ խորհրդոց» *ուր կան՝*

1· ա· Թղ· 1ա: «*Գլուխ Առաջին: Ճաղատ գլխաւորութեան սրբոյն Պետրոսի եւ նորին յաջորդացն վկայութիւնք սրբոց Հարց: 1· Ի գիրս ձեռնադրութեան եպիսկոպոսի, Հարցանէ Հայրապետն ցնուիրեալն· կամի՞ս դու երանելոյն Պետրոսի, որում է զօրութիւն պարգեւեալ յԱստուծոյ կապել եւ արձակել, նաեւ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին եւ այնոցիկ որք զկնի նոտան սոցա տալ զհնազանդութիւն եւ զհաւատարմութիւն եւ պատասխանէ նուիրեալն, այո՛ կամիմ*»:

բ· Թղ· 6ա: «*Գլուխ Երկրորդ: Ճաղատ խառնման ջրոյ ի սուրբ բաժակն թէ որքան հարկաւոր է վկայութեամբ սրբոց Հարց: Ժողովն Սիսոյ եւ Ատանոյ ի Սահմադրութեան իւրեանց ասեն· Այսուհետեւ քահանայքն խառնեսցեն սակաւ ինչ ջուր ի գինին*»: — Թղ· 7ա· «*Գլ· Գ· Ճաղատս հրէական խորութեանց*»: — Թղ· 8ա· «*Գլ· Դ· Ճաղատս թէ դոյ քաւարան*»: Վերջերը՝ Թղ· 19ա· Գլ· ԺԴ· «*Ճաղատս թէ Քրիստոս ըստ մարդկութեան կրէր զամենայն կիրս մարդկային բաց ի մեղանչականացն· վկայութիւնք Ս· Հարց: Ներսէս Լամբրոնացին ի Հաւատամքն իւր ասէ· Մարմինն հոգւովն հանդերձ կրէր զիւր բնական կիրսն*»:

2· Թղ· 25ա: «*Ա· վկայութիւնք հաւաքեցեալք ի յաստուածաչունչ տառից, վասն առաքինութեանց եւ մոլութեանց: Ադահութիւն: Ագար որ էառ աւարացն երիքովի պատժեցաւ ինքն եւ տուն իւր*»: Լուսանցքներու վրայ նչանակուած են տեղիքները: Շատ խնամքով ամփոփուած: Վերջինն է Թղ· 78բ: «*Վայ ինձ, վայ ինձ· վայ ինձ յաւուր յայնմիկ, զի մերձ է օր Տեառն, իբրեւ ի թչուառութենէ, ի թչուառութենէ հասցէ*»:

3· Թղ· 79ա: «*Բանք սրբոց Հարց, որք չարժեն զմեզ առ սէրն Աստուծոյ: Ի սէր յաւիտենական սիրեցի զքեզ, վասն այսորիկ ձգեցի զքեզ ի դիտութիւն*» (լուսանցքի վրայ տեղիքը՝ Երմ· 31, 3)· — «*Չի սէրն Աստուծոյ ի քեզ առաւել զարթիցի եւ աճիցի*» եւն (*օգս = Օգոստինոս*): Թղ· 84բ—85ա բարի եւ չար հովիւներու մասին վկայութիւններ:

4· Թղ· 85բ: «*Պատմութիւնք ոմանք պիտանաւոր առ կրթուածն բարուց: Կին ոմն մեծազգի մինչ սաստիկ հիւանդութեամբ վչտանգիւր մատոյց աղախինն զպատկեր խաչելութեան*»:

5· Թղ· 87բ: «*Համառօտ պատմութիւնք ժողովեալ ի Հարացուցէն· Թիւն ցուցանէ զերեսն*: 109· *Ոմն մեղաւոր յուսահատեալ ի ժամ մահուան…*»:

6· Թղ· 93ա: «*Ճաղատս խորհրդոյ Եկեղեցւոյ: Նախ պիտելի է, զի եզրս այս խոր-*

հուրդ նչանակէ զիր ծածուկ: Եւ սահմանի պատահական սահմանաւ...»: — Թղ· 96ա: «Ցաղագս մկրտութեան»: — Թղ· 97ա: «Ցաղագս դրոչմի»: — Թղ· 97ա: «Ցաղագս խորհըրդոյ Հաղորդութեան»: — Թղ· 99բ: «Ցաղագս ապաչխարութեան»: — Թղ· 101ա: «Ցաղագս վերջին օծմանն»: — Թղ· 101բ: «Ցաղագս խորհրդոյ կարգի»: — Թղ· 102ա: «Ցաղագս ամուսնական խոստման: (Թղ· 105ա: «Ցաղագս բանադրանաց»: — Թղ· 106ա: «Ցաղագս նզովից»: — Թղ· 108բ: «Ցաղագս իջուցման ի կարգէն»: — Թղ· 109բ: «Ցաղագս դադարման»· եւ ապա աստուածաբանական զանազան նիւթեր Թղ· 110ա—116բ: — Թղ· 119ա: «Հարցումն եւ պատասխանի չուրջ զխորհրդով ապաչխարութեան· Զի՞նչ իցէ խորհուրդ ապաչխարութեան· ըստ չորից պատճառաց»: Կը խօսուի նաեւ ներողութիւններու եւ ուրիշ հարցերու մասին, ինչպէս չնորհքի· վերջ Թղ· 137բ: — Ձեռագրին նիւթերու մէջ նկատի առնուած են նաեւ հայ հեղինակներ կամ գրողներ, թէեւ ոչ ստէպ:

ԳԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 149բ: «Գիրքս այս ժողովածոյ վկայութեանց եւ պատմութեանց եւ խորհրդոց են ժողովեալ եւ գրեալ եղեւ ի գերա· վեր· Հ· Փիլիպպոս եւդոքիացւոյ Մխիթարեան վարդապետէն: եւ ես Հ· Ղուկաս Սիմոնեան Վ· Մխիթարեան յետ մահուան նորա ընթերցեալ եւ յոյժ չահեալ ի սմանէ եառու ի կազմել եւ գրեցի եւ ես զքանի մի բանս»:

1066.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԲ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 137: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ, բարակ եւ դիմակցուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ներմակ կաշեպատ, զօրաւոր, աճեղծ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաշուր պահուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 137ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ գուցէ Մխիթարեան մը: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ վիեննա՞: — ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ԳԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ կայ՝ «Տիկին Թագուհի եւ Օր· Մարի Գույումճեան ի ձեռն Հ· Յովսէփայ Տէր Մարգարեան նուիրեն զձեռագիրս Մատենադարանի Մխիթարեանց Վիեննայ :կ· Պոլիս Օգոստոս 26· 1916»:

Մատեանս է (Թղ· 2ա) «Բարոյական Աստուածաբանութիւն *կամ ըստ բնագրին* «Ցաղագս խնդրոց Բարոյական Աստուածաբանութեան»:

Թղ· 2ա: «Մասն առաջին, որ պարունակէ զխնդիրս, որք յաղագս եօթն Խորհրդոց Եկեղեցւոյ: Ցաղագս թէ զի՞րդ իցէ տարազ եւ կարգումն խորհրդոց: Արարչապետն ամենայնի Աստուած որպէս ի սկզբանէ ստեղծ զամենայն բանիւ իւրով, այս է Որդւովն, այսպէս եւ յերկրորդումն արարչութեան զամենայն ինչ նովաւ նորոգեաց»:

Թղ· 2բ: «Ցաղագս Խորհրդոց առհասարակ· Թէ զի՞նչ իցէ խորհուրդն եւ քանի՞ պատիկ Գլ· Ա·: Թղ· 3ա· Գլ· Բ· Արդեօք եղեւ եւ հնա՞ր էր Խորհրդոյ իմիք լինել ի վիճակի անմեղութեան եւ թէ զի՞արդ իցէ Խորհրդոյ ներգործութիւն»: — Թղ· 4բ: «Գլ· Գ· Թէ ո՞յք եւ քանի՞ իցեն Խորհուրդք նոր օրինաց եւ որպիսի՞ նոցին հարկաւորութիւն»: — Ամբողջը՝ ԺԲ գլուխ:

Թղ· 21ա—22բ: «Ցաղագս Մկրտութեան»: — Թղ· 29ա—31բ: «Ցաղագս Խորհրդոյ Դրոչմի»: — Թղ· 32ա—52բ: «Ցաղագս Խորհրդոյ ամենասուրբ Հաղորդութեան»: — Թղ· 58ա—89ա: «Ցաղագս Խորհրդոյ Ապաչխարութեան»: — Թղ· 89ա—95բ: «Ցաղագս վերջին Օծմանն»: — Թղ· 96ա—103բ: «Ցաղագս Խորհրդոյ Կարգին»: — Թղ· 104ա136բ: «Ցաղագս Խորհրդոյ Պսակի»: Վերջ Թղ· 136բ:

ԳԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1067.

ՀԱՄԱՌՕՏ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 34: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 17 × 5·5 × 5·5 — 11: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուդր բարակ եւ դիմակցուն:—ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտեայ, ամուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաշուր եւ աւեղծ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր եւ յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բղ· 2ա գեղեցիկ ձկնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր եւ բոլորգիր. սիւներն եւ լուսանցքները բաժնուած են գծերով: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 2ա բազմագոյն եւ գեղեցիկ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—բ, 34ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Տրիե՞ստ: — ՏԷՐ՝ Հ· Պետրոս Շիւխիւրեան, զի բղ· 1բ կպցուած է (տպագիր) Մխիթարեան գինանշանը եւ վրան տպուած՝ «Հ· Պետրոս Շիւխիւրեան կրօնաւոր Մխիթարեան»: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կր պակսին:

Մատեանս է՝ Համառօտ բարոյական Աստուածաբանութիւն, *ուր կան՝*

1· *Բղ·* 2ա: «*Ցաղագս յաւիտենական օրինացն եւ նախախնամութեան Աստուծոյ: Հարցումն թէ Ձի՞նչ է յաւիտենական օրէնքն եւ նախախնամութիւնն Աստուծոյ: Պխ· Յաւիտենական օրէնքն է այն ճանաչումն եւ պատրաստութիւն եւ դասակարգութիւնն մտացն Աստուծոյ ի յաւիտենից*»: — Անդ՝ «*Ցաղագս կառավարութեան Աստուծոյ: — Հրց· Ձի՞նչ է կառավարութիւն Աստուծոյ: Պխ· է կատարումն աստուածային նախախնամութեան, զոր կատարումն Աստուած առնէ*»: — Անդ՝ «*Ցաղագս բնական աստուածային եւ մարդկային օրինացն: Հրց· Ձի՞նչ է բնական օրէնքն: Պխ· է յղացումն մտաց Աստուծոյ առ ի դասակարգութիւն պատրաստութեան*»:

2· *Բղ·* 3բ: «*Ցաղագս սովորութեան*»: — *Բղ·* 4բ: «*Ցաղագս խղճմտանացն· ուղիղ, մոլորական, տարակոյս եւ խղճմտատուր*»: — *Բղ·* 6բ: «*Մեկնութիւն հրամանացն տասնաբանեայ օրինացն*»: — *Բղ·* 11ա: «*Ցաղագս երկրպագութեան սրբոյ խաչին Քրիստոսի, պատկերաց նորին եւ այլոց սրբոց*»: — *Բղ·* 11բ: «*Ցաղագս հայհոյութեան որ ընդդէմ Աստուծոյ եւ սրբոցն, որ է ներհակ գոհութեան Աստուծոյ*»: *Բղ·* 13բ: «*Ցաղագս աղօթից*»: — *Բղ·* 15բ: «*Ցաղագս կանոնական ժամուցն*»: — *Բղ·* 20ա: «*Ցաղագս պաշտօնասիրութեան*»: — *Բղ·* 21բ: «*Ցաղագս ունայն գուշակութեան*»: — *Բղ·* 29ա: «*Մեկնութիւն երկրորդ հրամանին տասնաբանեայ օրինացն*»: — *Բղ·* 31ա: «*Ցաղագս պարապայից, որք հարկեն դի արժանի լիցի երդումն*»: Վերջ 33բ·, բայց թերի կը մնայ: *Ցառաջ բերինք հատորնիս բաժանումներ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *չունի:*

1068.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1793

ԹՈՒՂԹՔ՝ 166: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·3 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ Ա—Ը· ապա նորէն Ա·—ԺԲ նշանակուած, իւրաքանչիւրը՝ 8 բուդր: — ՆԻՒԹ՝ բուդր թխորակ, շատ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտի մէջ առնուած, փիչ մը վնասուած, կռնակի կողմը բղթեակ մը զարնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կողէթն կամ կազմէն փիչ մը բաժնուած, մաշուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, թէպէտ մանր, բայց յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՆԿԱՐՔ՝ բղ· 3բ գեղեցիկ շրջանակ մը գծուած է, իսկ բղ· 4բ տպագիր զարնուած է Մխիթարեանց գինանշանը եւ գրուած՝ «Հ· Պետրոս Շիւխիւրեանց կրօնաւոր Մխիթարեան»: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—4բ· 160բ, 163ա—166բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1793: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Պետրոս վ· Շիւխիւրեանց: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Թրեստ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ 1950է վերջ Ձեռագրաց Հաւաքածոյի մէջ մտած:

Մատեանս է (*Բղ·* 4ա) «Աստուածաբանութիւն(ս) *այս* օրինակեալ *յընտիր ձեռագրէ ի* Կուտինացի Հայր Պետրոսի Շիւխիւրեանց *Մխիթարեան կրօնաւորէ ի Թրեստ յամի Փրկչին* 1793 *Յունվար ամսոյն* 10 *եղեւ աւարտումն սորին ի վանս Հարց Մխիթարեանց*»:

1· *Բղ·* 5ա: «*Վիճաբանութիւն Հինգե-*

րորդ ի վերայ գիտութեանն Աստուծոյ: Սբ· Թով· Ա· ԺԴ· Յետ քննելոյ զորս վերաբերին առ գոյութիւնն Աստուծոյ···»:

Ունի Ա—Դ պրակ:

2· Թղ· 38ա: «*Վիճաբանութիւն վեցերորդ ի վերայ նախագիտութեան ապագայից: Ի գիտութենէն Աստուծոյ ըստ ինքեան եւ ի գիտութենէ պարզ իմաստութեան*»:

Ունի Ա—Զ· պրակ, բայց այս վերջինը՝ Զ· պրակը՝ ունի Ա—ԺԱ յօդուած:

3· Թղ· 155բ: «*Ի վերայ զաղափարաց ճշմարտութեան եւ կենացն Աստուծոյ: Սբն· Թովմ· Ա· ԺԵ, ԺԶ, ԺԸ: Քանզի ամենայն ծանուցեալ է ի ճանաչօղն ըստ իմանալի պոլոյ*»:

Ունի Ա—Բ· յօդուած: — Թղ· 161ա: «Ցանկ գրոցս»· Թղ· 162բ· կայ՝ «Ահա վերջացաւ ցանկ գրոցս»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· Համմա· վերը:

1069.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 122: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, բարակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կոնակը կաշի եւ խաւաֆարտէ կողմերուն վրայ զարդարուն թուղթ ֆաշուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ հին վնասուած՝ գործածութենէ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր թէեւ մանր, բայց դիւրընթեռնլի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ, եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ետեւը՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պետրոսի Տէր Պօղոսեան: Եմուտ ի Մատենադարանս յ1 Հոկտ· 1949· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (*թղ· 1ա*) «*Պատմութիւն Հայոց Արարեալ Տեառն Յովհաննիսի գերխմաստ եւ երջանիկ կաթողիկոսի ամենայն Հայոց աշակերտի եւ ազգականի երանելոյն Մաշտոցի սրբոյ Հայրապետին Հայոց ազգի, որ եւ իւրում իսկ յօրինողի անուան կոչի Յովհաննէս Պատմագիր: Սկիզբն առնէ սա ի ծննդոցն Յարեթի եւ ի Հայկայ նախնոյն մերմէ համառօտ եւ քաղցրաբան ոճիւ եւ հասուցանէ յիւր ժամանակն եւ ի վախճանըն իսկ ի ՅՀԹ թուականն մեր: Իսկ ի բարձմանէ թագաւորութեան ազգիս մերոյ եւ այսր մանաւանդ զգօրանալոյ ազգին Իսմայելեան եւ զանցից եւ զպէտից, զոր անցուցին նոքա ընդ աչխարհս եւ ընդ ազգս Հայոց, սակաւ ինչ հետամտելով պատմէ մորմոքական բանիւք եւ կսկծելի ոճիւ· վիպասանելով ընդ նոսին նաեւ զոմանցն բարեպատեհ դիպուածոյ ազգիս մերոյ զթագաւորութենէ ցեղին Բագրատունեաց եւ զայլոց այսպիսեաց*»:

Թղ· 2ա: «Յովհաննու Հայոց կաթուղիկոսի յառաջաբան պատմութեան: Զդադարումն զարուց ժամուց եւ ժամանակաց թէպէտ եւ իսկապէս զօրէ ասաց բանն դնել յիւրում իշխանութեան»: — Թղ· 4բ: «Յաղագս սերնդոց Նոյի»· եւն եւն: — Թղ· 121ա: «Բանք ինքնուրոյն սակս յիշատակի անուան իւրոյ», որուն դիմաց կարմրագրով լուսանցքի վրայ դրուած է «Բան աղաչանաց եւ խրատու Յովհաննու կաթողիկոսի առ թագաւորս եւ իշխանս Հայոց»: Վերջ Թղ· 122բ· (Համմա· Թ· 39, 152 եւն): Լուսանցքներու վրայ ստէպ կարմրագիր նշանակուած է բնագրին համառօտ բովանդակութիւնը:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1070.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 262: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս գորշագոյն կաշեպատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր պահուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր· սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խորագիրները եւ առաջին տողը: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ կարեւոր բաժանումներու առջեւ

(թղ· 2ա, 111ա եւն) սիրուն գծագրութիւններ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 256ա—262բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ հաւանօրէն Մխիթարեան մը: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա կամ թերեւս Տրիեստ: — ՏԷՐ՝ Մխիթարե՞ան մը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա «ի գրոց Աբաւնաս վ·ի Պահտիբեան· առաքեցաւ ի կ· Պոլսոյ յամի 1905 ի Վիեննա Հ· Ռ· Յ·»:

Մատեանս է Բարոյական Աստուածաբանութիւն, *որ կը բովանդակէ* թղ· 2ա: «*Բան յաղագս Մորհրդոյ առ հասարակ· գլ· Ա· Յաղագս բնութեան Մորհրդոց Նոր Օրինաց: Զի՞նչ եւ քանի՞ պատիկ իցէ Մորհուրդն· Պ· Մորհուրդն ընդհանրապէս առեալ է նշան ղպալի սրբարար չնորհաց*»:

Թղ· 23ա: «Բան յաղագս Մկրտութեան: — Թղ· 47բ: «Բան յաղագս Դրոշմի»: — Թղ· 57ա: «Բան յաղագս Հաղորդութեան» (ուր նաեւ «Յաղագս Զոհի Պատարագի»): — Թղ· 118ա: «Բան յաղագս Մորհրդոյ Ապաչխարութեան»: — Թղ· 234ա: «Բան յաղագս Վերջին Օծման»: — Թղ· 246ա: «Բան յաղագս Կարգի»: — Թղ· 255ա: Վերջ· ամուսնութեան խորհուրդը հոս չէ գրուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

1071.

ԸՆՏԱՆԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1819—1820

ԹՈՒՂԹՔ՝ 161: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 15 × 10·5: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս կարմիր կաշեպատ, դրոշմազարդերով, ամուր: Փականճիները վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր մնացած: — Լուսանցիները՝ վերի մասերը սեւցած, նիւթ մը թափուած է: — ԳԻՐ՝ նստրգրածեւ շեղագիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 161ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1819—1820: — ԳՐԻՉ՝ Յովհ· Վ· Յարութիւնեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Պաղտատ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը՝ վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ «Նուէր Գերապայծառ Մկրտիչ եպիսկոպոսի Աբգարեանց Առաջնորդի Իրանահայ կաթողիկեայ թեմին ընծայեալ Արհիապատիւ Տ֊ն· Մեսրոպայ Հապոգեան Արքեպիսկոպոսի եւ Ընդհր· Աբբայի Մխիթարեան Միաբանութեան ի վիեննա ի 16 Նոյեմբերի 1957 ի Թեհերան· ընկալայ ի պահպանութիւն ի Մատենադարանիս ի 25 Դեկտ· 1957: Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (*թղ· 3ա*) «Ընտանի Բժշկականութիւն *կամ ճառ կատարեալ սոսկ միջակաց պահելոյ զանձն ի յողջութեան, արգելոյ եւ բժշկելոյ զախտս: Օգտակար մատեան եւ յարմարեալ իմացութեան իւրաքանչիւր ուրուք:* Գուլիէլմոս Բուխանին *բժշկին Անկղիացւոյն արքայական Համալսարանին բժշկականութեան Էդիմբուրգոյ· Թարգմանեալ ի յԱնկղիացւոց լեզուէ եւ վարթամացուցեալ յոլով յաւելուածովք եւ վերծանութեամբք ի պարոն Գուլիալմի բժշկէն Համալսարանին Մօնփէլլիէրին: Հատոր Առաջին: Ի վախճանի թարգմանեցեալ ի յիտալեան լեզուէ ի հայ բարբառ ի Յովհաննէս վարդապետէ Զուղայեցւոյ ի պանդխտութեան իւրում ի Պա(ղ)դատ ԹիւՆ Փրկչին 1819: Այս եւս աւարտեցաւ ի 5 Յունվարի յամի Տեառն 1820»:*

Թղ· 3բ: «Ցառաջարանութիւն առ ուսումնասէր ընթերցողն· Ի վաղուց հետէ ունէաք ի մտի թարգմանել ի հայ բարբառ զԲժշկականութիւն ընտանի զերահռչակ Գուլիէլմ Բուքան Անկղեացի բժշկին պարաւանդեալ ի հինգ հատորս վասն ազգիս մերոյ չհասանելոյ տեղեկութեան· բայց զբազկին միշտ մտացս խրդին դժուարութիւնք բազուից, անուանց ախտից եւ դեղորէից, որք կամ ոչ գտանին յա(զ)գիս մերում, կամ ոչ գոնէ ի սովորութեան· ուստի ոչ իմանային ամենեքեան ի թարգմանութենէս եւ եթէ աչխարհաբար լեզուաւ թարգմանէաք եւս առաւել դժուար լինէր իմանալն: Քանզի ազգն մեր սփռեալ յամենայն աշխարհս ունի: Որք ի Հայաստան եւ ի Պարսիկս բնակին պարսկերէնն անուանեն զախտս եւ զդեղս, եւ որք յԱրաբստան են արաբերէն խօսին եւ որք յՕսմանցւոց տէրութեան են Օսմանցւոց բառիւն վայելեն եւ որք ի Հնդկաց կամ յեւրոպացւոց երկիրս են եւրոպացւոց անուամբն կոչել սովորք են: Ուստի անհնարին գոլով իրքն զմիշտ ճանապարհ կալաք, պարզ ոճիւ դնելով զախտս եւ զդեղորայսն կամ հայերէն կամ ֆռանկերէն կամ եւս տաճկերէն, զորս ամենայն պարզաբանեմք ի հինգերորդ հատորն բառարանին: Արդ գիտացի բարեսէր ըն-

թերցողն, զի ի թարգմանելն իմում բազում ինչս, որք պատկանին եւրոպացւոց եւ ոչ վայելեն Արեւելեայքն, ի բաց թողի եւ ինչ սակաւ յաւելի յինէն ըստ այսքան փորձառութեանս, զորս փակագծիւ նշանակեցի: Արդ ընկալարուք սիրով զաչխատանս ծերութեան իմոյ, զոր խնդրուածով աշակերտին իմոյ Սարգսի որդի Վիչէնց Նազարին եւ այլոց յանձն առի տկարութեամբս իմով: Եթէ ինչ բարի եւ օգտակար գտջիք փառս տուք Աստուծոյ, ամենայն բարեաց պարգեւողին եւ եթէ անհամոյ ինչ տեսջիք, տկարութեանս տուք եւ եթէ սխալ ինչ երեւեսցի, ուղղեցէք սիրով եւ զանարժանս յաղօթս ձեր յիշեսջիք եւ դուք յիշեալ լիջիք առաջի անմահ Գառին Աստուծոյ, մինչ ես սատարգրելով պիս ամենեցուն ինամ նուաստ ծառայ Յովհաննէս վարդապետ Ցարութիւնեան»:

Ա· Հատոր Թղ· 4ա—22բ: «Ընտանի բժշկականութիւն, մասն Ա·: Չհասարակ պատճառացն ախտից: Գլուխ առաջին: Չերեխայից հայեցելոց ըստ պատճառացն, որք կարեն այլայլել զառողջութիւն նոցա, վնասդործութեանց ախտիցն հարց եւ մարց ի վերայ կազմուածոյն նոցա, վրիպակաց՝ ի զգենուլ զնոսա, ի սնուցանել եւ վարժել զնոսա, զդործոց վատթար օդոյն եւ զպակասութեանց սոնատուացն նոցա: — Պրակ առաջին զերեխայից առ հասարակ: Առ տալ զկատարեալ նկարագիր հիւանդութեանցն ըստ հաչուին սկզբնական պատճառաց նոցա, պիտոյ է սկսանիլ ի հասարակ եղանակէ անուցանելոյ զմարդս ի մանկութենէ իւրեանց»: — Թղ· 6բ: «Զազդութենէ ախտիցն հօր եւ մօր յերեխայն»: — Թղ· 7բ: «Զզգեստուց երեխայիցն»: Այսպէս յառաջ, բաժնուած է գլուխներու եւ պրակներու, որոնք երբեմն չեն նչանակուած: — Թղ· 22բ: «Վախճան հատորոյս եւ Ա· մասինս»:

Բ· Հատոր Թղ· 23ա—157բ: (Լուսանցքին վրայ կայ· «Սկսեալ թարգմանիլ ի յՕգոստոսի 18 30, աւարտեալ ի Դեկտեմբերի 1/1 Ցուլիս»): «Ընտանի բժշկականութիւն, մասն երկրորդ· զախտիցն: Հատոր երկրորդ վերծանութիւնք վասն ճանաչելոյ զախտս: Մանրթութիւն ախտից ոչ կախի այնքան զուսումնական սկզբանց բժշկականութեան, որպէս ոմանք համարին, այլ այն առաւել է ստացուած ինչ փորձառութեան»:

Այս հատորը չատ ընդարձակ է եւ ունի 24 գլուխ ու չատ պրակներ: Վերջին գլուխն է՝ (24) «Զխճից, զքարէ: Ցորժամ աւազ կամ խիճք եւ քար ինան յերիկամունս կամ իջանեն ընդ միզին, ասի, զի ախտացեալն ունի զաւազ»: — Թղ· 157բ: «Վախճան երկրորդ հատորոյս»: Ապա Թղ· 156ա—60բ: «Յանկ երկրորդ հատորոյս»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· հմմտ· վերը:

1072.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ռձէ = 1658

ԹՈՒՂԹՔ՝ 276: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մաս մը միասիւն 15 × 9·5 եւ մաս մը երկսիւն 15·5 × 5 + 5 = 10: — ՏՈՂՔ՝ Ա· մաս՝ 20, Բ· մաս՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ Ա· մաս նշանակուած 19 եւ ապա՝ թերի, Բ· մաս՝ բանի մը թերք միայն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բանի մը տեսակ թուղթ· Ա· մասին ողորկ եւ լաւ, Բ· մասին՝ անողորկ եւ բանի մը թուղթ նոյն չափով չեն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, դրոշմազարդուած, կռնակի կաշին բաժնուած, նմանապէս փականճները հանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց ջուր տեսած· Բ մասին մէջ դատարկ էջերը գրուածներ ուիլցնելով տգեղցուած, նաեւ ազտոտած է: Ա· մասէն թղթեր փրցուած են: — ԳԻՐ՝ Ա· մասին բոլորգիր, Բ· մասին նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Ա· մասին մէջ կան գեղեցիկ սկզբնատառեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա՝ միջակ բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բաւական շատ եւ յաջող: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 233բ, 258ա²: — ԹՎԱՆԱՆԱԿ՝ Ռձէ (1658): — ԳՐԻՉՔ՝ խաչատուր եւ Ղուկաս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք: — ՏԷՐ՝ Խաչատուր եւ Յակո՞բ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 94բ, 144ա, 246բ², 258ա²: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ետեւը՝ «Առաքեաց ի կ· Պոլսոյ Հ· Գրիգորիս Մանիոյ, Վիեննա 10 Հոկտ· 1957· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր առանց ծրագրի անյայիր նիւթեր քովէ քով եկած են երկու դրքեր իրարու հետ կազմուելով եւ նմանապէս արտադրուելով: Կան՝

Ա· 1· Թղ· 1ա: «Նուաստ վարդապետի (Յովհաննու) եզն(կացուց) խրատ հասարակաց քրիստոնէից, քահանայից եւ ժողովրդոց կանոնական սահմանաց առաքելոց սրբոց եւ հայրապետաց եւ սրբոյ հաւրն մերոյ Վարդան վարդապետի ասացեալ: Ամենազաւր թագաւորին մերոյ Քրիստոսի եւ բարերարի Փրկչին հաւատարիմ ծառա(յ) գնեալք եւ

ազատեալք անբիծ եւ անարատ արեամբ փըրկական Միածին Որդւոյն Աստուծոյ» (*համմտ· Թ· 58, 170 եւ 1058*): — (*Թղ· 28բ—48ա կանոններու յառաջբերութիւններ*):

2· *Թղ· 55բ*: «*Հարցմունք եւ պատասխանիք: Քանի՞ են գործք առաջին աւուրն: Պատասխ· Առաջին օրն արար Աստուած զհրեղէն երկինքն եւ զանդունդքն*»:

3· *Թղ· 64ա*: «*Տեսիլ սրբոյն Պօղոսի Առաքելոյն. Տէր Աստուած զօրութիւն, որ արժանի արարեր զիս տեսանել զամենայն ինչ ի դիշերի լինել բաղում չարիք*»:

4· *Թղ· 70բ*: «*Վասն Աստուածածնին եւ զալստեան եւ մոգուցն: Արդ եկաց երկիր իբրեւ ամս Հ· եւ է եւ իբրեւ Ոգոստոս թագաւորեաց Հռոմայեցոց ի նորա ժամանակն եղեն աւետիք*»: — *Թղ· 74ա*: «*Այլ բան Սիրաքայ· Ասէ իմաստունն Սիրաք եւ Աբիստոտէլ թէ վախճան ամենայն հարկաւորութեան մահ է*»:

5· *Թղ· 74բ*: «*Եւ դիտելի է զի Դ պատճառի դյկ· հրցմք· պիտնի· Մատթիոսէ: Հրցմ· ընդէ՞ր Մատթէոս գլուխն առաջին է դրած Աւետարանն: Պխ· Զի Մատթէոս յետ է· ամին վերանալոյն Փրկչին գրեաց զԱւետարանն, իսկ Մարկոս յետ ժէ ամին*: (*Հարց ու պատասխանի ըստ վերնոյն*): *Թղ· 89բ·է յետոյ թուղթ պատուաճ է եւ յաջորդ էջը՝ Թղ· 90ա· տարբեր նիւթ է եւ կը սկսի «պատճառն Աստուած եհան եւ ի կինն, վասն որոյ ոչ ընկալաւ թողութիւն· ա· վասն մեղացն եւ միւսն վասն* (*յ*)*անդգնութեան, զի Աստուած զլիբրն առաւելատէ քան զյանցաւորն եւ զմեղաւորն*»:

6· *Թղ· 94բ*: «*Նորին բան թզենոյ, որ ասէ Այր ոմն*: *Ամենայն գիրք աստուածաշունչ եւ օգտակարք ի խրատ գրեցան ի Հոգւոյն Սրբոյ, զի այլ ի մի աւրէնք խրատէ զմեզ եւ այլ ի մարգարէի*»:

7· *Թղ· 98բ*: «*Նորին բան· Այր մի էր մեծատուն, որոյ տնտես եւ եղեւ գնմանէ: Նախ պարտ է դիտել զի բազում իրօք զանազանի մեծութիւն Աստուծոյ եւ մեծութիւն մարդոյ նախ զի մեծութիւն մարդոյս տուեալ է ստացեալ, իսկ Աստուծոյ մեծութիւն բնութեամբ եւ ոչ յայլմէ*»:

8· *Թղ· 105բ*: «*Նորին բան վասն թզենոյն եւ այգեժողովէն բանն որ ասէ· Թզենի ոմն տնկեալ· Ամենայն Գիրք եւ Աստուածաշունչ եւ օգտակար խրատ գրեցան ի Հոգւոյն Սրբոյ, զի այլ իմն աւրէնք խրատէ զմեզ եւ այլ իմն մարգարէք եւ այլ իմն առաքեալք զի զանազան տեսակաւ խրատեն զմեզ հին եւ նոր կտակարանք*»: (*չունի վերոյիշեալին բովանդակութիւնը*):

9· *Թղ· 113ա*: «*Նորին դարձեալ· Դատաւոր մի էր ի քաղաքին: Ոմանք պրտնս դայս առակի որ ասէ Աւետարանս*»:

10· *Թղ· 118ա*: «*Նորին բան· Արք երկու ելին ի տաճարն: Պարտ է դիտել զի աղօթիցն որ կարդեն մեզ ոչ ի նորուն այլ ի հնումն*»:

Թղ· 124բ: «*Շարաթ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին, որ ասէ Առաքելոյն Նմանողք ինձ եղերուք եղբարք որպէս և*(*ւ*)*ս Քրիստոսի: Առաքեալն հեթանոսաց եւ քարոզողն ամենայն աշխարհի երրորդ երկնից տեսողն եւ անճառ խորոցն Աստուծոյ*»:

11· *Թղ· 133բ*: «*Նորին վասն ի դիշերին ի խորհուրդ ջրհեղեղին: Ասէ՝ ուրեմն Աստուած մարգարէիւ Ըստ բազմութեան իւրեանց նոյնպէս*»:

12· *Թղ· 144ա*: «*Ախրատ եւտուն Ադամայ: Ախրատ եւտուն նախնի ծնողքն Ադամայ եւ Եւայ զաւակաց իւրեանց մեք մեղանչելով ելաք ի դրախտէն, դուք անմեղ կացէք եւ ընչից ձերոց պարգեւք եւ նւերք Աստուծոյ մատուցէք*»:

13· *Թղ· 151բ*: «*Բան մեծի Ուրբաթին ի մէջ Բ· կենդանեաց· Բազմադիմի է տեսութիւն բանիս եւ խոր*»:

Այս՝ եւ նախորդ քարոզներէն (նորին) կը վերաբերին Գրիգոր Տաթեւացւոյ, ինչպէս դարձեալ յաջորդներէն (համմտ· Թ· 607 § 127, 92, 93 եւն, համմտ· տպ· կ· պ· 1740 էջ 588 եւն):

14· *Թղ· 155բ*: «*Այլ բան Խաչի եւ Տընկեաց Աստուած պծառն: Աստուած կրկին անդամ ստեղծեաց զմարդն* (*համմտ· տպ· էջ 595*):

15· *Թղ· 161ա*: «*Ի Համբարձումն Տեառն: Հանէ զաչակերտան ի Բեթանիա, համբարձ զձեռս աւրհնեաց եւ վերացաւ յերկինս: Ամենայն տօնք տնաւրէնութեան Բանին Աստուծոյ զոր կատարեաց յաչխարհի*» (*համմտ· տպ· էջ 658*):

16· *Թղ· 169բ*: «*Քարոզ զալստեան Քրիստոսի ի բանն որ ասէ Որպէս փայլակն որ ելանէ յերկնից· · · Զփրկական զալուստն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ կրկին անգամ ասեն սուրբ Գիրք եւ հոգելից վարդապետք Աստուծոյ*»:

17· *Թղ· 176ա*: «*Քարոզ վասն զալստեան Քրիստոսի ի դատաստան: Զի որպէս փայլակն· · · Վարդապետք ասեն թէ զալուստն Քրիստոսի ի դատաստան բ· ազգ է· առաջինն է զի դայ ի յօր մահուն մարդկան*»:

Թղ· 180ա: *Շարականներու հեղինակները նշանակուած են՝ «Ասեմք թէ այսոքիկ են նախ Մեսրոպ վկարգն տպաչխարութեան ասացեալ· Սահակ Պարթեւն զաւագ չարաթն: Մովսէս Քերթողն զծննդեան եւ զմեծացուցչէն եւ Տեառնընդյառաջին եւ զփոխումն Կուսին զառաջին պատկերն: Անանիա Շիրակացին զյարութեան եւ զԵնեաւկոստէին եւ զվարդավառին եւ զսուրբ*

Գրիգորին եւ զՈվհաննուն եւ զմարգարէիցն եւ զվարդապետացն եւ զԱնտոնին» եւ այսպէս յառաջ: Ապա կը չարունակուի «Ցախաճառութիւն մարգարէիցն որ գուշակեցին զգալուստն Քրիստոսի աստ լցան կատարեցան, զի որ ասաց Աբրահամու թէ ի զաւակէ քումմէ...»: Կը վերջանայ թերի՝ «եւ ասաց նմա Գաբրիէլ թէ եկ, հանգիր այրն ցանկալի եւ ի կատարումն է·երդ քոյ զոր մարգարէարար բանն Աստուած յերկրի երեւեսցի եւ ընդ մարդն չրջեսցի եւ լոյս») ճնացածը չկայ:

Բ· 1· Թղ· 183ա[1]: (Կրկնասիւն եւ տարբեր գրով) «Պատմութիւն պղրնձէ fաղաfին, զոր թարգմանեալ է տաճիկ լեզվէ (գրուած է «վեզվէ») ի հայ լեզու ի խրատ ոգոյ եւ չահ իմաստնոց: Կայր ի Պաղտատ խալիֆայ մի, յորում անուն էր Աբիմելիք, աւր մի մայտան իջաւ»:

Վերջ Թղ· 197բ[2] կայ· «Այսպէս փոխեցաւ ի սուտ եւ ի փուտ եւ անոտի կենցաղնու Ապահէլ մեւիք խալիֆան եւ Ամիր Մուսէն եւ հասին յաւիտենական կենացն ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մեր, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն»: (Հմմտ· Թ· 88· Ը· տե՛ս Ակինեան Հ· Ն· Հանդէս Ամսօրեայ 1958, էջ 22—48):

2· Թղ· 198բ[1]: (Աչխարհացոյց) «Արաբիայ Ուռում ղալայ է, Անտիոք Անթախիայ, է, Ասորեստան Համիթ եւ Մերտին է, Այրաբատեան էջմիածին է... Քերսոն խալիլ Ռահմանն է էրուսաղէմայ քուէն» (Հմմտ· Թ· 412):

3· Թղ· 198բ[2]: «Նախադրութիւն գրոցս (որմէ վերջ), Թղ· 199ա[1]: «Յուդիդ է (Յա)մին երկոտասանեւերրորդի Նաբուգոդո(նո)սոր յայ, որ թագաւորեաց Ասորեստանեացն ի Նինուէ մեծ քաղաքի»: Կը հասնի մինչեւ վերջին գլուխը (ԺԶ·) համար 10 «եւ առ զչատեռն ի խաբէութիւն նորա»:

4· Թղ· 212բ[1]: («Բառարան») կը սկսի առանց խորագրի· «Աստուած, արարիչ կամ անտես, Աւգոստոս, յաչխարհակալ, Անգնին, անքննին· Արգասիրվոր, գովեալ, Աքաղաղ, խաւրաւղ· Արագիլ, լակլակ· Աւճրագործ, չարագործ»: Թղ· 223ա[2] եւ 223բ[3] կը մնան դատարկ եւ ապա Թղ· 224ա[1] կը չարունակուի եւ կը վերջանայ Թղ· 233բ[2] Ֆ· գրով:

5· Թղ· 234ա[3]: «Նախադրութիւն Տովքիքայ» եւ ապա՝ «Գիրք բանից Տովքիքայ որդւոյ Տաւբե(այ), որդւոյ Անանիէլայ, ի զաւակէն Սասիլայ, յազգէ Նեբթաղիմայ»: Վերջ՝ Թղ· 243բ[1], ամբողջական է:

6· Թղ· 243բ[1]: «Տաղ Ուսիկ քահանային եւ իւր որդոյն Ըստեփանոսին: Եկայք պատմեմ ձեզ սքանչելի զվարք սուրբ Ստեփանոսի, էր ի գեղջէն Արտայմետոյ որդի Ուսիկ քահանային»:

Վերջը կայ Թղ· 245ա[1]: «Շարայդրողի յայսմ բարի մտաւք մոլար անիմաստի Յակոբ անուն բունսղեղի (sic) եւ կարապետս կարուչլցի եւ յիշատակ ինձի արի»:

7· Թղ· 245ա[1]: «Երազայիան այբէն գէմ գայ ի (վ) սահմանեալ է: Արեգակ տեսանես երազին մեծայմեծ թագաւորութիւն է եւ յաթոռ դու բարձրանաս»:

8· Թղ· 246ա[1]: «Վարդապետք ասեն թէ անպատչաճ է զգիտութիւնս խնայել եւ ոչ բաչխել այլոց վասն բազում պատճառի· զի ընդդէմ է բնութեան, քանզի արեգակն եւ լուսին եւ աստեղք զլոյս իւրեանց բաչխեն այլոց իւրաքանչիւր ըստ իւրում չափու»:

9· Թղ· 258բ[2]: «Մարդակազմն է: Ի չորից ասէն մարդն, զի Դ· պատճառք են լինելու ամենայն մարդոյ գոյացու(թեան) եւ հուր եւ ջուր, աւդ եւ հող եւ ջուր է սընընդականն եւ սիրոյն բնութիւն» (Հմմտ· Թ· 17 § 18):

10· Թղ· 264ա[1]: «Աստուած որ էն, Աստուած տեսող, Աստուած քննող, Աստուած անսկիզբն, Աստուած անճառ, Աստուած կերակրիչ»:

11· Թղ· 268ա[1]: «Խազալ իմաստասիրի Տուսացոյ ասացեալ վասն բանական հոգեւոր գիտութեան թէ որպէս է կամ զինչ սահման նորա»:

12· Թղ· 274ա[2]: «Ասայղայգէտ (sic) մի յառաջ եկաւ ասաց Փիլիպպոս արքայ դայ չէ ումէքէ ծնունտ, այլ Մարայ Նեքդանիբոսայ»: (Ստոյն-Կալիսթինեայ Աղեքսանդրի վարուց կաֆաներէ քովէ քով բերուած):

Յիշատակարանք. Մանր բաներ· Թղ· 94բ· «Որոց փրկեսցէ զմեզ Քրիստոս Աստուած մեր եւս առաւել խաչատուր մեղսամած գրիչս»: — Թղ· 144ա: «Որոց փրկեսցէ Քրիստոս Աստուած զամենայն հաւատացեալս ի ծովածուփ կենցաղոյս, մանաւանդ խաչատուր գրիչս, ամէն»: — Թղ· 243բ: Կատարեցաւ Տուբիքայ կարողութեամբն Աստուծոյ ձեռամբ կարուղլացի Ղուկաս երիցու թվին Ռձէ, աւարտեցաւ Ապրիլ ամսոյ է չորեքշաբթի»:

Թղ· 258ա[2] բնագրէն տարբեր ու տղեղ գրով — երկրորդ մասին մէջ — «Ցիչատակ է այս Նաբեննո(°) քարոզագիրզըս Յակոբ ավճի (ապա աւրուած, բայց կարելի է ընթեռնուլ) Մարկոս». եւ արդէն չատ վարով յատակ գրուած է «Քրիստոսի Ծառայ Մարկոս»: Թղ· 246բ[2] եւս կայ բան մը, սակայն այրուած է, կարելի է կարդալ «Ցիչատակ է քարոզագիրքս տէր Մարկոսին որդւոյն Տեառն Դէվորդին որդուն Խաչերին... Յակորին... Մարտիրոսին»:

1073.

ՄԱՇՏՈՑ ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ ԵՒ ԳԻՐՔ ՅԱՂԱԳՍ ԽՈՐՀՐԴՈՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 348: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12·5: — ՏՈՂԻ՝ 28: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ բխորակ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ եւ փոկով կապելի, ունի գծազարդեր, բիչ մը վնասուած՝ ծակծկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, բայց բանի թղթեր բիչ մը ցեցակեր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, հաճելի եւ յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ շատ խեղճ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր եւ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Առաջին կողմին տեսիլը՝ «Նուէր Ներսէս Վ· Սեբեաց· երէր ի Կ· Պոլսոյ Գերապ· Աբրահայրն մեր Տ· Մեսրոպ Հապոգեան Արքեպիսկոպոս Վիեննա 8 Նոյեմբ· 1956· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Մաշտոց Լեհահայոց *եւ* (Գիրք) Յաղագս Խորհրդոց· *կազմուած իրարու հետ եւ նաեւ գրուած մի եւ նոյն դրչէ:*

Ա· Թղ· 1ա—267ա: «Մաշտոց Լեհահայոց»: Թղ· 1ա: «Մաշտոց Հայոց ուղղափառաց հրամանաւ Գերապայծառի եւ ամենապատիւոյ Յօհաննու Տօբիայ Ալկուչինօվիչի Արհիեպիսկոպոսի Լէօպօլսեցւոյ· սրբագրեալ եւ կարգաւորեալ ի Լէօպօլիս յամի Տեառն 1798»: — Թղ· 2ա: «Յօհաննէս Տօբիա Ալկուչինօվիչ չնորհօքն Աստուծոյ եւ Առաքելական Աթոռոյն Արհիեպիսկոպոս Լէօպօլսի» եւն: — Թղ· 3ա: «Հասարակ խրատ յաղագս այնոցիկ զորս ի պաշտել զսուրբ Խորհուրդս առ հասարակ պահել պարտ է»: Ապա կարգով շատ նուազ տարբերութեամբ, Լեհահայոց նախորդ Մաշտոցներու համանման (հմմտ· Թ· 502 եւն) յառաջ կը բերուին Խորհուրդներու արարողութիւնները ու մտածարարութիւնները եւ բարեպաշտական իրերու եւ ուրիչ բաներու օրհնէնքներն ու օրհնութիւնները:

Բ· Թղ· 268ա—348բ: «(Գիրք) յաղագս Խորհրդոց»: Թղ· 258ա: «Առ հասարակ յաղագս Խորհրդոց: Թէ զի՞նչ իցէ սուրբ Խորհուրդ եւ ո՞յք մասանց բաղկանայ: Առաջին գլուխ: Նախկին խնդիր: Նախ գիտելի է թէ հաւատով հաւատամք գոլ սուրբ Խորհուրդ Եկեղեցւոյ: Հարցումն Զի՞նչ է միացումն եւ չաղկապումն պիտոյանաւն ի մէջ նիւթոյ եւ տեսակի»: Կը յաջորդէ գլուխներու, այս է՝ նիւթերու ցանկը:

1· Թղ· 273ա: «Յաղագս Սուրբ Խորհրդոյ առ հասարակ: Առաջին վիճաբանութիւն· Թէ զի՞նչ է սուրբ Խորհուրդ եւ յո՞յք մասանց բաղկանայ· Առաջին խնդիրք: Նախ պիտելի է թէ հաւատով հաւատամք գոլ սուրբ Խորհուրդ Եկեղեցւոյ, որպէս սահմանեցաւ ի սրբազան ընդհանուր ժողովոյն Թերդէնդինոյ»:

2· Թղ· 293ա: (Ըստ վերնոյն, ապա՝) «Յաղագս իւրաքանչիւրոյ Սբ· Խորհրդոյ Եկեղեցւոյ չարագրեալ ի կարգէ Թէադինոսա(յ) Կղեմէս աստուածաբան վարդապետէ: Վիճաբանութիւն վասն Մկրտութեան· առաջին գլուխն, թէ որպիսի՞ ինչ իցէ էութիւն մկրտութեան· Առաջին խնդիրք· Հարցումն Զի՞նչ է խորհուրդ մկրտութեան: Պէս· է արտաքին լուացումն մարդկային մարմնոյն ըստ պատչաճաւորն...»:

3· Թղ· 316ա: «Յաղագս սուրբ Խորհրդոյ Դրոշմի· Երկրորդ Վիճաբանութիւն, թէ որպիսի՞ ինչ իցէ էութիւն Դրոշմին: Հրցմն· Միթէ Դրոշմն իցէ՞ ճշմարիտ եւ յատուկ խորհուրդ եկեղեցւոյ ի Մկրտութենէ որոշեալ»:

4· Թղ· 322բ: «Յաղագս ամենասուրբ Խորհրդոյ Հաղորդութեան· երրորդ Վիճաբանի: Վասն լինելութեան այսր խորհրդոյս· Առաջին խնդիրք: Հրցմն· Միթէ Սուրբ Հաղորդութիւն իցէ՞ ճշմարիտ Խորհուրդ Եկեղեցւոյ»: Վերջին մասն է հոս Թղ· 348ա: «Յաղագս պաշտօնէի Խորհրդոյ Հաղորդութեան, որ է քահանայ»· Էջ մը միայն կայ· անկէ վերջ թերթ հանուած է, որով միւս Խորհուրդներու մասին եւս չկայ:

Բնագրին մէջ երբեմն փոփոխութիւններ եղած են՝ գրութեան վրայ թղթիկ մը զարնելով եւ դրելով· այսպէս՝ Բաժակին մէջ քիչ մը ջուր խառնելու կարգին մէջ Թղ· 331ա Հայոց մասին բնագրին մէջ կայ· «Բայց ի միոջէ յազգէ Հայոց որ եւ նոյնպէս պատարագեաց ի սկզբանէ· (այս է՝ գինոյ մէջ ջուր խառնեց) մինչեւ ի չոր ժողովն (այժմ թղթեակ մը զարնուած է բնագրին վրայ եւ երկու տող· գրուած) «Մանաւանդ, իսկ յայսմհետէ Յօհան Օձնեցի կաթուղիկոսն, որ արար զայն ժողովն երարց (ապա բնագիրը կը չարունակուի) ի պատարագէն Հայոց»: — Բովանդակութեան ցանկին համաձայն (Թղ· 273բ· նկատի պիտի առնուէր «Միթէ Հայոց կաթուղիկոսն կարէ՞ ներել ի վերայ արգելմանց, որք խափանեն զպատկն», որ սակայն կը պակսի, ինչպէս վերը ըսուեցաւ, գի Թերի է եւ Պատկի մասին բան մը չկայ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ կը պակսին:

1074.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿԱԳՈՅՆ

1813

ԹՈՒՂԹՔ՝ 199: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10·3: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաբակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջովին գորշ կաշեպատ՝ զարդերով, փականճներըը հանուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը՝ լաւ, բայց մի քանի թղթեր արտաքին լուսանցքներէ վնասուած, նաեւ կազմէն բաժնուած թղթեր կան: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 129բ, 198ա—199բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1813: — ԳՐԻՉ՝ Յովհ· վ· Յարութիւնեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Պաղտատ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 3ա անընթեռնելի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը՝ վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ: «Նուէր Գերապայծառ Մկրտիչ եպիսկոպոսի Աբգարեանց Առաջնորդի Իրանահայ կաթողիկէ թեմին, ընծայեալ ի 16 Նոյ· 1957 ի Թեհրան Արեհապատիւ Տեառն Մեսրոպայ Հապոզեան, Արքեպիսկոպոսէ եւ Ընդհանրական Աբբահօր Մխիթարեան Միաբանութեան ի Վիեննա: Ընկալայ ի պահպանութիւն ի Մատենադարանիս ի 25 Դեկտ· 1957: Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (*թղ· 3ա*) «*Բժշկարան ընդարձակագոյն քան զառաջինն, յորում ճառի զամենայն եւ զիւրաքանչիւր ախտից մարդկան, բաժանեալ յերկու հատորս եւ ի չեօթնասասան գրեանս, ի վայելումն մեր Հայկազնեաց, յօրինեալ ի Յովհաննու վարդապետէ Յարութիւնեան ի պանդխտութեան իւրում ի Պաղդատ յամի Տեառն* 1813 *ի Մայիսի* 1 *ըստ հին տոմարին եւ ըստ նորոյն ի* 13*ին: Հատոր Առաջին*»:

Թղ· 4ա: «*Ցառաջաբանութիւն: Քանզի յամի Տեառն* 1810, *յօրինեալ էաք զփոքր Բժշկականութիւն, որով իբր թէ զձեռանէ կալեալ մուծանէաք զնորակիրթ համբակս ի Բժշկարանն առ ի ուսանիլ զգերամբարձ եւ զյոյժ մեծապէս հարկաւոր արհեստն պահելոյ զառողջութիւնն եւ բժշկելոյ զախտս մարդկան: Բայց քանզի այնու գրեթէ մանկանց տղայոց կաթն չամբեցաք, ապա այժմ աշխատեցաք ի յօրինել զճոխագոյն եւ առաւել լայն եւ ընդարձակ բժշկարանս զայս, առաջնորդութեամբ արքայական Գաղղեացի հըրշակ բժշկապետին Ղազարոսի Ռիվերիոսին եւ ուրանօր եւս ոչ անփոյթ արարաք զառաջնորդութենէն զերհամբաւ Գոլիէլմոս Բուխան Անկղեացի բժշկին, զորոյ բազում խրատս եւ նորագիւտ փորձառութիւնս ընդ իմ աւելի քան զքառասնամեայ փորձսըն սեպհականեալ ըստ պատչաճի իրացն ընձեռեցաք յօժարամիտ ուսումնասիրաց, որպէս պնտազոյն կերակուր ի չափ հասակի ժամանելոց, որով-հետեւ անբաւ ողորմութեամբն Աստուծոյ առանց նենգութեան ուսեալ եմք, աննախանձ եւս բաշխեմք ըստ Սաղմոսնի իմաստութեան Գլ· 7 հմր 13*»:

> *Կը չարունակուի՝ «Արդ յերկուս հատորս բաժանեցաք զբոլոր մատեանս: Ինչ ինչ ախտս քանզի յայլ ուրեք բաւական գայնցանէ գրեալ էաք, ոչ կամեցաք վերստին ասս կրկնել, սակայն նշանեցաք, ուր արդէն գրեալ եմք: Ուստի ով ոք կամիցի վայելել սովաւ, պարտ է ունել զերկս գրեանս եւս, այսինքն զառաջին մեր Բժշկականութիւն, զՔիմիական Գանձարանն, զոր յայսմ բազմիցս յիշեմ վասն պատրաստելոյ զպատշաճ դեղորեայսն եւ զներկայ յետին Բժշկարանս, ուր եթէ գոյիք բարի ինչ եւ օգտակար, տուք փառս բարերար Պարգեւողին Աստուծոյ: Իսկ եթէ ինչ ինչ անհաճ թուեսցի, ներողութեամբ չնորհեցէք տառապելոյս, որ եմ նուաստ ծառայ ամենեցուն Յովհաննէս վարդապետ Յարութիւնեան»:*

Թղ· 5ա: «*Ցաւելուած բժշկականութեան մերում, զոր կարճ ի կարճոյ նկարագրեցաք յամի Տեառն* 1810 *վասն Օգտի Ազգին մերոյ: Արդ ասս եւս վասն առաւել լուսաւորութեան յօժարամիտ ուսումնասիրաց Արհեստիս դարձեալ զծանօթութիւնս մարդկային ախտից ըստ կարգին արքայական բժշկապետին Ղազարի Ռիվերիոսին ընծայել կամեցաք առաւել յորդ պարզաբանութեամբ զարդուք, այլ փարթամ դեղորէից, զորս տեսցես ըստ պատշաճին ներքոյ իւրաքանչիւր ախտին, զորս խնդրեմ վայելել ի փառս Աստուծոյ եւ յօգուտ ընկերին*»:

Թղ· 5ա: «*Գիրք առաջին: Ձախտից գլխոյն: Նախերգանք: Ի հաչուին ախտից գլխոյ միայն զայնս իմանամք, որք զուղղոյ գոյացութիւնն եւ զմաչկան նորա ամփոփեն· Քանզի թէպէտ աչքն, ականջքն, լեզուն, առամունք··· մտացն ի հատուածն գլխոյն, սակայն զայն մասանց ախտս վասն առաւել պարզութեան իմացուածոյն յատուկ գրեանօք կամ եղեւ մեկնել*»:

Թղ· 5բ: «*Գլուխ Առաջին: Ձցուրտախտակրութենէ ուղղոյ* (*լուսանցքին վրայ՝ «Ցառանկերէն ասի Ցռիչիդա ինթէմփէրիայ դէլ չէրվէլլօ» եւ միշտ իւրաքանչիւր հիւանդութեան մասին խօսուած առեն լուսանցքի*

վրայ կը գրուի «Ֆռանկերէնը» եւ երբեմն նաեւ Թուրքերէնը)։ Արդ քանզի առաւել բազմութիւն ախոյեան գլխոյն ծնանի ի ցուրտ եւ ի մաղասային ախտարկրութենէ ուղղուն···»։

Թղ· 5ա—47ա։ Գիրք Ա· ունի ԺԶ գլուխ։ — Թղ· 47ա—54ա։ «Գիրք երկրորդ Զախտից աչաց»։ Ունի ԺԳ գլուխ։ — Թղ· 54ա—57ա։ «Գիրք երրորդ· Զախտից ականջացն»։ Ունի Դ գլուխ։ — Թղ· 57բ—64բ։ «Գիրք Զորրորդ Զախտին Լռնպացն»։ Ունի Է գլուխ։ — Թղ· 65ա—67բ։ «Գիրք Հինգերորդ Զախտից լեզուի»։ Ունի Դ գլուխ։ — Թղ· 67բ—74բ[1]։ «Գիրք Վեցերորդ Զախտից ատամանց, լնտերաց, բերանոյ, փոքր լեզուի»։ Ունի Է գլուխ։ — Թղ· 74բ—89բ։ «Գիրք Եօթներորդ Զախտիցն կրծոց»։ Ունի Է· գլուխ։ — Թղ· 89բ—97ա։ «Գիրք Ութերորդ Զախտից Սրտին»։ Ունի Գ· գլուխ։ — Թղ· 97ա—112ա։ «Գիրք Իններորդ Զախտիցն ստամոքսի»։ Ունի ԺԱ. գլուխ։ — Թղ· 112—127ա։ «Գիրք Տասներորդ Զախտիցն փորոտեայ եւ աղեացն»։ Ունի ԺԱ. գլուխ։ Թղ· 127բ—129ա։ «Ցանկ գրոց եւ գլխոց առաջին հատորոյ»։ Թղ· 129ա։ «Վերջ առաջին հատորոյն»։

Թղ· 130ա։ «Հատոր 2րդ· գիր 11րդ· զախտիցն լերդի։ Նախերգանք· Լեարդն, որպէս եւս ամենայն այլ մասունքն մարմնոյն ամենայն ախտից հպատակ կայ»։ — Թղ· 130ա—140ա։ «Գիրք Մեռասաներորդ Զախտից լերդի»։ Ունի Զ գլուխ։ — Թղ· 140ա—144բ։ «Գիրք Երկոտասաներորդ· Զախտից փայծեղան»։ Ունի Զ գլուխ· (սկօրբութոյ)։ — Թղ· 144ա—144բ։ «Գիրք Երեքտասաներորդ· Զախտից դէրապեացն եւ այլն»։ Ունի Ե գլուխ։ — Թղ· 146ա—155բ։ «Գիրք Զորեքտասաներորդ Զախտից երիկամանց եւ բշտոյն»։ Ունի Թ գլուխ։ — Թղ· 155ա—178ա։ «Գիրք Հնգետասաներորդ Զախտիցն կանանց»։ Ունի ԻԴ գլուխ։ — Թղ· 178ա—182ա։ «Գիրք Վչտասաներորդ Զյօդացաւութենէ»։ Ունի Գ գլուխ։ — Թղ· 182ա194ա։ «Գիրք Եօթնետասաներորդ Զտապոյ»։ Ունի Գ գլուխ։ — Ապա՝ Թղ· 194ա կայ՝ «Ասուածոյ բազում ողորմութեամբն պնոր Բժշկականս, զոր սկսեալ էի ըստ կարգին Ղազարոս Ռիվէրիոսի բժշկապետին գաղղեացւոյ յօրինել ի պատառ յամի փրկութեան մերոյ 1812 ի Դեկտեմբերի 1/13ին· յաւարտ հասուցի յամի նոյն Փրկչին 1813 ի Մայիսի 1/13ին յօգուտ եւ ի վայելումն մեր ընկերասէր Ազգին Հայոց»։ — Թղ· 194բ։ «Ցանկ երկրորդ Հատորիս»։ — Թղ· 196ա։ «Ցանկ երեւելի իրացն մատենիս, որք պարունակին յերկու հատորս· առաջին թիւն ցուցանէ զհատորն, իսկ երկրորդն զէջս թղթոցն։ Ա. Աղէքսանդրիոյ լուծող չարբաթ վասն եռացման լերդին»։ Վերջ՝ 299բ։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ տե՛ս վերը։ — Թղ· 1ա կայ՝ «Ի Յուլայ 1855, ի Յուլայ»։

1075.

Ս. ԲԱՐՍՂԻ ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ

1720—1830

Յատկապէս Ձեռագիր չէ այս թիւը կրող մատեանն, այլ Ս· Բարսղի վեցօրէից մեկնութեան վենետիկի 1830ին տպագրութեան մէկ օրինակը, որուն վրայ նշանակուած են երուսաղէմ Գրիգոր Պատրիարքին համար 1720ին արտագրուած Բարսղի մեկնութեան տարբերակները։

Մատեանս է «Սրբոյ Բարսղի եպիսկոպոսի Կեսարու Կապադովկացւոյ Ճառք վասն վեցօրեայ արարչութեան» (տպ· Վենետիկ 1830) համեմատեալ Երուսաղէմի Տէր Գրիգոր Պատրիարքին համար 1720ին գրուած «Վեցօրեայք»ին հետ»։

Թղ· 1բ կայ՝ «Տակը դիծ կը քաշենք, երբ մեր համեմատած նոտրպիր 1720 կամ ըստ Հայոց 1169 Թուական Երուսաղէմի Տէր Գրիգոր Վ· Պատրիարքին օրինակէն անանուն խոնարհամիտ Պոլսեցի տխմար հայ գրչէ օրինակուած Ձեռագրին հետ նոյն է, իսկ աւրուածները, եթէ բան մը չէ նշանակուած տպածին՝ (հետ) նոյն է, իսկ եթէ նշանակուած է, նշանակուածին հետ կը համաձայնի»։ Բաւական տեղեր լուսանցքի վրայ գրուած է «չիք», ինչպէս գրուած են նաեւ տարբերակները։ — Առաջին կողքին եռեւ կայ՝ «ՇԹ· Մեր օրինակը՝ կարին, եթէ չգայ, այս՝ մեր գրատան տրուած»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Համմտ· վերի ծանօթագրութիւնը։

1076.

ԱՐԻՍՏԱԿԻՍԻ ԼԱՍՏԻՎԵՐՏԱՑՒՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 85: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 17 × 11·5: — ՏՈՂԻ՝ 22: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած են 10, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս խաւաքարտեայ կաշեպատ, ոսկեդրոշմ զարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, գործածութենէ շատ քիչ սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մաքուր եւ դիւրընթեռնելի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ գլուխները կարմիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 85ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ թղ· 1ա· «Առաքեալ ի մերոց ի Կ· Պոլսոյ· ընկալաք ի Վիեննա ի 4 Նոյ· 1953· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս Է (*թղ· 3ա*): «Արիստակէս Պատմագիրք» (*կամ*) «Պատմութիւն Արիստակիսի *վարդապետի* Լաստիվերտացւոյ *վասն անցից անցելոց ի յայլասեռն ազգաց, որք չուրջ զմեօք են՝ անցք ընդ աշխարհս Հայոց*»: *Գլուխք Ա—իե*: *Թղ*· 81ա: «*Բանք յիշատակարանի սոյն գրոցս: կարեւոր համարեցայ առ սիրելի եղբարս մեր գրով ընծայեցուցանել վասն պիտութեան ծանուցելոց իրաց*»: *Թղ*· 84ա—85բ: «*Յանկ գլխոցս· Անցք ընդ աշխարհիս Հայոց*»: *Տես Թ*· 288, *եւն*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չկայ· սակայն Թղ· 2բ· կայ հետեւեալը՝*

«*Ա՛ռ հրաշափառ ուխտն սրբոյն Յովհաննու Կարապետի ի կեսարիա· Ուղերձ բերկրանաց·*
Ցաղգ Հայկազեան նոր արշալոյս պայծառ փայլէր·
Երկիրդ մեծ կեսարիա աւետարեր
Բարուն բարի սուրբն Գրիգոր արեւ ծագէր,
Երկնից ուղղոյ կենաց քարոզ Յահ անսուտեր:
Մայր հոգեծին Հայաստանեայց դու իսկ եղեր,
Ի պարգեւել կարգ սրբազան առ Հայրն մեր,
Ա՛ռ քեզ պահեն դանձ կենդանի եւ չնորհաբեր,
Ցարգի նչխարք սուրբ Յովհաննու երկնահրաւէր:
Ցաւետահրաչ սուրբ հարսնարանդ երկնաւորին
Արփիագեղ լուսափայլի գեաք Ագին
Բուրմունք խնկոց սուրբ աղօթից ի քեզ բուրին·
Երկնակենցաղ փառաբանչաց սուրբ երամին:
Ղամպարափայլ անչէջ լապտեր ի քեզ վառին
Առեալ ի ձեռս ըստ իմաստուն կուսից խմբին,
Ցխուսս Փրկիչ արժանացու զծառայս յետին
Էդ անսահման օրհնարանել միշտ ընդ նոսին»:

Սկզբնատառեր տողերու՝
«Ցերեմիայ յաբեղայէ»:

1077.

ՄԱՇՏՈՑ

1816

ԹՈՒՂԹԻ՝ 264: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 15·5 × 10: — ՏՈՂԻ՝ 25: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած, բայց դրուած են իւրաքանչիւր մարքեր: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կարմիր կաշիով պատուած եւ շատ գեղեցիկ եւ ճոխ ոսկեզարդերով պճնուած ամէն կողմէ, լուսանցքներու եզերքներն ալ ոսկեզօծուած: Սքանչելի կազմ է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր եւ մաս մը տպագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր, գրութիւնը կամ բնագիրը առնուած սեւ գծերով շրջանակի մէջ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 42ա, տպագիր: — ՆԿԱՐԻ՝ դրուած են տպուած պատկերներ· գ· օ· թղ· 17բ եւ 41բ մահ Ս· Յովսէփի, նոյնը՝ դարձեալ թղ· 109բ· եւ 119բ· թղ· 263ա Ս· Թէոդորոս: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 15բ—17ա, 264ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1816: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը: — ԾԱՂԿՈՂ են ԿԱԶՄՈՂ՝ աւծաւօք: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան մը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ կը պակսին:

Մատեանս Է (*թղ· 2ա*) «Մաշտոցգիրք *կամ Ծիսարան ըստ սարքողութեան Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ, համառօտեալ ըստ հին եւ ընտիր Ձեռագրաց, յորում ասւանդին կանոնք մատակարարելոյ զԽորհուրդս Մկրտութեան, Դրոշմի, Պսակի, Վերջին Օծման եւ Թաղման ննջեցելոց: Իսկ ի վերջոյ եւ յաւելուած ինչ զանազան օրհնութեանց· Հատոր առաջին: Գրեալ ի վանս Պաշտպան Ս· Աստուածածնի, որ եւ Հայոց Հարց Մխիթարեանց: Ցամին 1816, Ապրիլի 26*»:

1· *Թղ*· 3ա: «*Խրատ ի վերայ պահելեաց*

ի պաշտամունս Խորհրդոյ ընդհանրապէս: Որպէս ըստ վաղեմի սահմանադրութեան կաթուղիկէ եկեղեցւոյն եւ սրբոց կանոնաց եւ ծայրագոյն քահանայապետացն վճռոյ»:

2· Թղ· 6ա: «*ի վերայ ծիսի մատակարելոյ ղխորհուրդ Մկրտութեան*»: — Թղ· 6բ: «*ի վերայ նիւթոյ մկրտութեան*» եւն եւն: Թղ· 10բ: «*ի վերայ սուրբ իւղոյ եւ այլ կարեւոր իրաց*»: — Թղ· 13ա: «*Յանկ մատենիս· խրատ ի վերայ պահելեաց ի պաշտամունս Խորհրդոյ ընդհանրապէս*»··· Թղ· 18ա—40բ: «*կանոն Մկրտութեան* (*տպագիր*) (*Թղ· 18ա—29բ: Եւ ապա՝ Թղ· 30ա—40բ: ձեռագիր*): — Թղ· 42ա—50ա: «*կանոն Խորհրդոյ Դրոշմի*» (*ամբողջապէս տպագիր*): — Թղ· 51ա—64բ: «*կանոն կուսի պսակին· ապա՝ «կանոն երկրորդ պսակին»* (*ամբողջովին տպագիր*): — Թղ· 65ա—79ա: «*ի վերայ Խորհրդոյ Ապաչխարութեան*» (*ձեռագիր ամբողջապէս*): Թղ· 79ա—86ա: «*ի վերայ ամենասուրբ Հաղորդութեան*» (*ձեռագիր ամբողջովին*): Թղ· 86ա—108բ: «*Աղօթք ի վերայ հիւանդաց*», *ապա՝ Օրհնութիւն հացի, հիւանդաց, ապա՝ Աւետարանք բժշկութեան, եւն ապա՝ «կանոն յորժամ կինն ի տղայածերան լինի դժուարածին», ապա՝ «ի վերայ հաղորդութեան հիւանդաց»* (*ձեռագիր ամբողջապէս*): Թղ· 110ա—115բ: «*կանոն Հաղորդ տալոյ կամ Թուչակ տալոյ հիւանդաց*» (*մաս մը՝ տպագիր եւ մաս մը՝ ձեռագիր*): — Թղ· 115բ—119բ: «*ի վերայ Խորհրդոյ Վերջին Օծման*» եւ յետոյ՝ «*Կարգ պաշտելոյ զԽորհուրդն Վերջին Օծման*»· ապա՝ «*Իշխանութիւն տալոյ զօրհնութիւն լիակատար նեղողութեամբ*» (*մաս մը՝ ձեռագիր եւ մաս մը՝ տպագիր*):

3· Թղ· 131ա: «*Եօթն Սաղմոսք Ապաչխարութեան հանդերձ լիթանիայիւ*»: — Թղ· 140ա: «*Կարգ այցելութեան եւ խնամակալութեան ծանր հիւադաց*»: — Թղ· 151ա: «*Եղանակ օգնելոյ հոգեվարաց*»: — Թղ· 152բ: «*Կարգ յանձնարարութեան հոգւոյ*»: — Թղ· 166բ: «*Երեք ջերմեռանդական աղօթք ասելիք ի կէտ մահուան*»: — Թղ· 170ա: «*Պաշտօն ննջեցելոց*»· վերջ 193բ (*բոլորն ալ ձեռագիր· ապա՝ մնացածը՝ տպագիր*): — Թղ· 195ա: «*Կանոն տղայաթաղին*: — Թղ· 206բ: «*Կանոն այգուցն*»: Թղ· 209բ: «*Կանոն եօթնաւուր կամ քառասնաւուր կամ տարելից կատարելոյ*»: — Թղ· 218բ: «*Կարգ թաղման ննջեցելոց*»: — Թղ· 228բ: «*Կանոն երկրորդ աւուրն ապա՝ «Եօթներորդ»*: Թղ· 237ա: «*Կարգ թաղման եպիսկոպոսի եւ հայրապետի կամ ուխտի առաջնորդի կամ քահանայի*»: Վերջ՝ Թղ· 263ա եւ Թղ· 263բ: «*Յանկ պարունակելոյ սուրբ մատենիս*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի· համմա· վերը:*

1078.

ՄԱՇՏՈՑ

1816

ԹՈՒՂԹՔ՝ 251: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն· 15·5 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 24—25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղք քխորակ, անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ յար եւ նման Թ· 1077ի համմտ· անդ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր· մանր եւ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· գրուքիւնը առնուած չորս կողմէ սեւ գծերու մէջ: — ՆԿԱՐՔ՝ քղ· 7բ, 94բ, 135բ, տպագրուած, Ս· Յովսէփի մահը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—բ, 2բ, 238ա—251բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1816: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան մը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*Թղ· 2ա*): «Մաշտոցգիրք կամ Ծիսարան *ըստ արարողութեան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ համառօտեալ ըստ հին եւ ընտիր Ձեռագրաց· Հատոր երկրորդ· յորում աւանդին պէսպէս օրհնութիւնք, կարպադրութիւնք Թափօրից, պաղատանք եւ մաղթանք, դրեալ ի վանս Պաշտպան սուրբ Աստուածածնի, որ եւ Հայոց Հարց Մխիթարեանց յամին* 1816 *Ապրիլի* 26 *ի Վիեննա*»:

1· Թղ· 3ա: *Յանկ մատենիս· Ցաւելուած օրհնութեանց·* «*Խրատ ի վերայ օրհնութեանց առհասարակ*»:

2· Թղ· 8ա: «*Ցաւելուած զանազան Օրհնութեանց: Խրատ ի վերայ օրհնութեանց առհասարակ· Գիտել պարտ է քահանային, թէ ո՛ր իրաց օրհնութիւնք վերաբերին զինքեան*»: — Թղ· 9ա: «*Կարգ Ջրոյ օրհնութեան*»: — Թղ· 11բ: «*Օրհնութիւն մոմեղինաց*»: — Թղ· 16ա: «*Օրհնութիւն մոմեղինաց արտաքոյ աւուր Տեառնընդառաջին*»: — Թղ· 18բ: «*Օրհնութիւն տան ի տօնի Ցարութեան Տեառն*»: — Թղ· 19ա: «*Օրհնութիւն տան ի տօնի Յայտնութեան Տեառն*»· *այսպէս՝*

օրհնութիւններ աղի, ձիթոյ, խաղողի, գինւոյ, կուսանաց, այրեաց, կանանց եւն եւն: — *Թղ· 76ա:* «*Աղմոսք աստիճանաց*»: — *Թղ· 82բ:* «*Եօթն սաղմոսք ապաչխարութեան*»: — *Թղ· 95ա:* «*Օրհնութիւնք որք պատշաճին եպիսկոպոսի կամ որոց ունին իշխանութիւն ի նմանէ*» (*պաստառաց, խաչի, տապանակի, երդմնեցուցչութեան այսահարաց եւն եւն:* — *Թղ· 136ա:* «*Կարգ օրհնելոյ եւ դնելոյ զառաջին քար հիման ի չինելն զեկեղեցի*»: — *Թղ· 145բ:* «*կարգ օրհնութեան նոր եկեղեցւոյ կամ հրապարակական աղօթատանի*»: — *Թղ· 158ա:* «*Կարգ օրհնութեան նոր դերեզմանատան*»: — *Թղ· 161բ:* «*Կարգ հաշտութեան պղծեալ դերեզմանատան*»: — *Թղ· 165բ:* «*Ի վերայ կարգաց ջանապան թափօրից*»: — *Թղ· 169ա:* «*Օրհնութիւն արմատենեաց եւ ձիթենեաց կամ այլ ոստոց ծառոց ի Ծաղկազարդի*»: — *Թղ· 175ա:* «*Կարգ դռնբացէքի Ծաղկազարդի երեկոյին*»: — *Թղ· 180ա:* «*Կարգ թափօրի յօրհնութիւնս անդաստանաց ընդ ամենայն եկեղեցիս ի տօնի սրբոյն Մարկոսի Աւետարանչին*»: — *Թղ· 184բ:* «*Կարգ թափօրի ի տօնի մարմնոյ եւ արեան Տեառն*»: — *Թղ· 198ա:* «*Թափօր անձրեւ խնդրելոյ, պարզութիւն օդոյ խնդրելոյ*», *եւն եւն, ապա՝ Պաղատանք եւ Մաղթանք եւ դարձեալ Թափօրք· եւ Մաղթանք*: — *Թղ· 231ա:* «*Եղանակ գրելոյ ի մատեանս, զորս պարտի ունել առ իւր Ժողովրդապետն ըստ ներքոյ գրեցելոցդ*»:

Թղ· 238բ կայ սա դիտողութիւնը՝ «*Գիտելի է, զի որ ինչ գրեցաւ վասն սուրբ խորհրդոյ Դրոչմին մեկուսի ի խորհրդոյ Մկրտութեան իմանալի է վասն որոյ վարին լատինական ծիսիւ, առ որս յայլեւայլ ժամանակի մատակարարի Մկրտութիւնն ի քահանայից եւ Դրոչմն յեպիսկոպոսաց, իսկ ըստ ծիսի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, քանզի նոյն քահանայն, որ մկրտէ, մատակարարէ անմիջապէս եւ դրոչմէ, բաւական է մատեանն Մկրտութեան*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

1079.

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ° դար

ԹՈՒՂԹ՝ 410: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 17·5 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 49, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ ամողորկ, բարակ եւ տոկուն թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ, բաւական հաստատուն· փիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ փիչ մը վնասուած: — ԳԻՐ՝ ներսգիր, մանր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 388բ, 395ա—410բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՏՔՐ՝ գրի՞չը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Տեսական Աստուածաբանութիւն, *որ կը բովանդակէ հետեւեալները՝*

Թղ· 3ա: «*Ճառ ի վերայ* Շնորհաց: *Սուրբն Թովմաս ի խնդիր ԺԹ· մինչեւ առ ձԺԴ: 1· Վիճաբանութիւն յառաջաբանական: Ա: Ի վերայ պէսպէս մոլորութեանց, որ զշնորհայ: Ի վերայ շնորհայ եղեն մոլորութիւնք ընդ հակառակս միմեանց: Ոմանք ուրացան զշնորհան առ չվտանգելոյ զանձնիշխանութիւն եւ սոքա եղեն Պեղագեանք եւ Կիսապեղագեանք: Եւ այլք բարձին զանձնիշխանութիւն առ հաստատելոյ զշնորհան, որպէս Լուտերականք, Կալվինականք եւ Ցանսենեանք*»:

Թղ· 3ա: «*Պր· Ա: Ի վերայ Պեղագեանց հերձուածոյն: Ոմանք զՊեղագեանց հերձուածոյն պատմեն զսկիզբն առեալ յարարածոյ անտի աչխարհի, յարուսեակն առաւօտու եւ ի պատուհանագանցն Ադամ*»: — *Թղ· 25ա:* «*Պր· Բ· Ի վերայ հերձուածոյն կիսապեղագեանցն*»: — *Թղ· 41ա:* «*Պր· Գ· Ցաղագս Բայանոսաց եւ Ցանսենեանց հերձուածոյն: Ի դէպ էր յայսմ վայրի ճառել զհերձուածոյն Նախասահմանակաց, Լուտերականաց եւ Կալուինականաց, այլ զնախասահմանականաց հերձուածոյն ճառեցաք ի ճառ Աստուծոյ եւ զարատուղութեան իններորդ վիճ· եւ զԼուտերականաց եւ զԿալուինականաց, անդ վիճ· Ը· Պ· Ը· յօդ· Դ· տես անդ: Ցօդ· Ա· Համառօտութիւն պատմութեան Բայանոսաց հերձուածոյն*»: *Ապա՝ Թղ· 46ա:* «*Ցօդ Բ· Համառօտութիւն պատմութեան Ցանսենեանց հերձուածոյն*»:

2· *Թղ· 52բ:* «*Վիճաբանութիւն երկրորդ· Նախաչաւիղ: Ի վերայ պէսպէս վիճակաց մարդկային բնութեան*»:

3· *Թղ· 133ա:* «*Վիճաբանութիւն Գ· Ցաղագս հարկաւորութեան շնորհաց*»:

4· *Թղ· 211բ:* «*Վիճաբանութիւն Դ· Ցաղագս էութեան շնորհաց*»:

5· *Թղ· 229բ:* «*Վիճաբանութիւն Ե· Ցաղագս բաժանման շնորհաց*»:

6· Թղ· 304բ: «*Վիճաբանութիւն Զ· Յաղագս պատճառի չնորհացն*»:

7· Թղ· 321բ: «*Վիճաբանութիւն Է· Յաղագս արդարացուցման մեղաւորին*»:

8· Թղ· 355ա: «*Վիճաբանութիւն Ը· Յաղագս արդեանց արդարոց*»: *Այս վիճաբանութեան վերջին Յօդուածն է* Թղ· 387բ: «*Յօդուած Զ· Արդեօք ժամանակաւոր բարիք անկանին ընդ արդեամբք*»: Վերջ Թղ· 388ա: Ապա՝ Թղ· 389ա—94բ: «*Յանկ պրպոյս*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1080.

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 413: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 47, իւրաքանչիւրը՝ 8 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բարակ, դիմակցուն, անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ բղթեայ, հաստատուն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բաւական շատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա°: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան մը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Տեսական Աստուածաբանութիւն, *ուր կան՝*

1· Թղ· 5ա: *Կը սկսի*· «*Վիճաբանութիւն Եօթնեւրորդ ի վերայ կամացն Աստուծոյ: Սբն· Թոմ· Ա· ԺԹ: Յետ քննելոյ զորս վերաբերին առ դիտութիւնն Աստուծոյ, առաջի կայ մեզ քննել, զոր վերաբերին առ կամս Աստուծոյ: Եւ նախ առաջին ի վերայ կամացն Աստուծոյ:... Պրակ Ա· Արդեօ՞ք իցէ եւ պի՞նչ իցէ կամքն յԱստուած: Ասելի է նախ, է ի յԱստուած կերպապէս եւ յատկապէս կամք*»:

2· Թղ· 130բ: «*Վիճաբանութիւն Ութերորդ: Ի վերայ նախասահմանութեանց կամ աստուածային վճռոյ ի վերայ ապատ ներգործութեանց մերոց*»:

3· Թղ· 263բ: «*Վիճաբանութիւն Իններորդ: Ի վերայ նախախնամութեան, նախասահմանութեան եւ անարգութեան*»:

Այս վիճաբանութիւնները բաժնուած են պրակներու եւ յօդուածներու: Վերջին վիճաբանութեան Ժ· պրակն է՝ «Յաղագս գործոց անարգութեան» (Թղ· 387բ): *Ապա կայ՝* Թղ· 389բ: «*Զարտուղութիւն պատմական Յաղագս հերձուածոցն նախասահմանականաց*»: — Թղ· 408ա—411ա: «*Յանկ գրոյս*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1081.

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 526: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5×18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·5· միասիւն: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 66՝ իւրաքանչիւրը՝ 8 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բարակ, անողորկ եւ հաստատուն բուղք: — ԿԱԶՄ՝ բղթեայ, բաւական հաստատուն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, փոքր, դիւրընթեռնելի: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 525ա—526բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար: — ԳՐԻՉ՝ հաւանօրէն Մխիթարեան մը: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գուցէ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ թերեւս Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Տեսական Աստուածաբանութիւն, *որ կը բովանդակէ՝*

Թղ· 1ա: «*Ճառ յաղագս Մարդեղութեան: Սբ· Թոմ· Գ· մ· ի Ա· ա· մինչեւ ԻԹ: Առաջաբանութիւն յորում յառաջաբերին ազգի ազգի հերետիկոսութիւնք, որ ի վերայ Խորհրդոյ Մարդեղութեան: Զայս ճառ սրբազան Թոմ· ի կրկին մասն բաժանեաց: Առաջին է ի վերայ նոյն իսկ Խորհրդոյ Մարդեղութեան կամ ի վերայ նոյն իսկ միաւորութեան աստուածութեան եւ մարդկութեան եւ ի վերայ այնոցիկ, որք գհետ գան նմա*»:

1· *Թղ·* 3բ: «*Վիճաբանութիւն Առաջնորդ: Ցաղագս կարելիութեան եւ ճանաչելիութեան մարդեղութեան: Մարդեղութիւնն ըստ լատ· ներմարմնութիւն, զայն նշանակէ, զոր ինչ ներ մարդութիւն*»:

2· *Թղ·* 11բ: «*Վիճաբանութիւն երկրորդ*»:

3· *Թղ·* 54ա: «*Վիճ(աբանութիւն) երրորդ· Ցաղագս պատչաճականութեան, հարկաւորութեան եւ պատճառի մարդեղութեան*»:

4· *Թղ·* 84ա: «*Վիճ· Դ·*: *Ցաղագս դինչութեան մարդեղութեան կամ յաղագս անճնաւորական միութեան*»:

5· *Թղ·* 146ա: «*Վիճ· Ե·*: *Ցաղագս բարոյական եւ ֆիզիքական պատճառի մարդեղութեան*»:

6· *Թղ·* 161ա: «*Վիճ· Զ· Ցաղագս առօղ անճին*»:

7· *Թղ·* 176ա: «*Վիճ· Է· Ցաղագս առնելի եւ առեալ բնութեան, եւս եւ յաղագս կարգի առման*»:

8· *Թղ·* 195ա: «*Վիճ· Ը· Ցաղագս չնորհացն Քրիստոսի, ըստ որում է առանձին մարդ*»:

9· *Թղ·* 222ա: «*Վիճ· Թ· Ցաղագս չնորհացն Քրիստոսի, ըստ որում է գլուխ եկեղեցւոյ*»:

10· *Թղ·* 254բ: «*Վիճ· Ժ· Ցաղագս երանական գիտութեան Հոգւոյն Քրիստոսի*»:

11· *Թղ·* 268ա: «*Վիճ· ԺԱ· Ցաղագս հեղական գիտութեան Քրիստոսի*»:

12· *Թղ·* 277բ: «*Վիճ· ԺԲ· Ցաղագս առաջական գիտութեան Քրիստոսի*»:

13· *Թղ·* 284բ: «*Վիճ· ԺԳ· Ցաղագս կարողութեան Քրիստոսի*»:

14· *Թղ·* 296բ: «*Վիճ· ԺԴ· Ցաղագս պակասութեանց մարմնոյն, զոր էառ Որդին Աստուծոյ*»:

15· *Թղ·* 300բ: «*Վիճ· ԺԵ· Ցաղագս պակասութեան Հոգւոյն, զոր էառ Քրիստոս, ուր եւ յաղագս անմեղանչականութեան նորա*»:

16· *Թղ·* 317ա: «*Վիճ· ԺԶ· Ցաղագս հետեւակաց միաւորութեան ընդ այնց, որք պատչաճին Քրիստոսի ըստ գոլոյ եւ ըստ եղանելոյ կամ յաղագս հաղորդութեան յատկութեանց*»:

17· *Թղ·* 323ա: «*Վիճ· ԺԷ· Ցաղագս պատչաճելոյ առ միութիւնն ի Քրիստոս ըստ գոլոյն*»:

18· *Թղ·* 330ա: «*Վիճ· ԺԸ· Ցաղագս պատչաճեցելոյ առ միութիւնն ի Քրիստոս ըստ կամացն*»:

19· *Թղ·* 371ա: «*Վիճ· ԺԹ· Ցաղագս արդիւնական եւ հատուցանողական գործոցն Քրիստոսի*»:

20· *Թղ·* 430ա: «*Վիճ· Ի· Ցաղագս ծառայութեան, աղօթից եւ քահանայութեան Քրիստոսի*»:

21· *Թղ·* 441բ: «*Վիճ· ԻԱ· Ցաղագս որդեգրութեան Քրիստոսի*»:

22· *Թղ·* 457բ: «*Վիճ· ԻԲ· Ցաղագս նախասահմանութեան Քրիստոսի*»:

23· *Թղ·* 464ա: «*Վիճ· ԻԳ· Ցաղագս երկրպագութեան Քրիստոսի եւ պաշտամանն պատկերաց*»:

Ամբողջ գործը բաժնուած է դեռ պրակներու, յօդուածներու եւ հատուածներու: Թղ· 513ա—524բ: «*Ցանկ գրոցս*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1082.

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

1816°

ԹՈՒՂԹ՝ 383: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24×14·5: ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 18×6+6=12: — ՏՈՂՔ՝ 34: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 51, իւրաքանչիւրը՝ 8 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ բարակ, անոդորկ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ. բաւական հաստատուն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներտգիր, մանր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ եւ սակաւաքիւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա միջակ բան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—1բ, 2բ, 351բ—352բ, 379ա—383բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1816°: — ԳՐԻՉ՝ Հաւանօրէն Մխիթարեան մը: — ԾԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՛չը: — ՏԵՂԻ՝ վենետի՛կ, Ս· Ղազարու վա՛նքը: — ՏԷՐ՝ Հ· Մ· Սարեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ հմմտ· բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*Թղ·* 2ա): «*Համառօտութիւն ուսումնական եւ բարոյական Աստուածաբանութեան, զոր արարեալ է Տեառն Լուդովիկոսի Հաբերդի գերիմաստ աստուածաբան վարդապետի Փարեանց Համալսարանի եւ Սորբոնեան սոփեստի դիւրիմաց եւ մեկին*

ոճիւ եւ յատակ տեսութեամբ ի պէտս դպրոցաց: Թարգմանեալ ի լատին լեզուէ ի հայ բարբառ յաշակերտաց Մխիթարայ վարդապետի Ա· Աբրայի· հրամանաւ Ստեփաննոսի վարդապետի եւ Աբբայի նորին յաջորդի: Ի Հայրապետութեան Տեառն (տեղ ձգուած է, բայց անունը չէ գրուած) կաթողիկոսի: Ցամի Տեառն 1755 ի թուականութեան Հայոց ՌՄԴ: Ի վէնէտիկ ի վանս սրբոյն Ղազարու: Ի գրոց Վ· Հ· Մեսրոպ վարդապետի Սարեան ի 6 Հոկտ· 1816»:

1· Թղ· 3ա: «*Համառօտութիւն ուսումնական եւ բարոյական Աստուածաբանութեան: Նախերգանք Աստուածաբանութեան: Գլ· Ա· Ցաղագս գինչութեան եւ յատկութեանց Աստուածաբանութեան: Ինն· Ա· Ձի՞նչ է Աստուածաբանութիւն: Պխ· Ըստ ստուգաբանութեան անուան է բան զԱստուծոյ: Եւ սահմանի ուսումն գերբնական, որ յսկզբանց առ Աստուծոյ յայտնելոց եկեղեցւոյ զպէս-պէս եղրակացութիւնս զԱստուծոյ եւ զվերաբերելոցն առ Աստուած անվրէպ ելուզանէ*»:

2· Թղ· 5բ: «*Գլ· Բ· Ցաղագս Աստուածաբանական տեղեաց: Ինն· Քանի՞ են աստուածաբանական տեղիքն: Պխ· Երկու, ներքին եւ արտաքին: Ներքին ասի այն յորմէ Աստուածաբանութիւնն հանէ պիւր սեպհական սկզբունս, այսինքն վնախադատութիւնս առ յԱստուծոյ յայտնեալ*»:

3· Թղ· 6ա: «*Գլ· Գ· Ցաղագս Աստուածաչունչ Գրոց: Ձի՞նչ է Աստուածաչունչն, այսինքն սուրբ Գիրն: Պխ· Է բանն Աստուծոյ գրեալ չնչմամբ Հոգւոյն Սրբոյ*»: Այսպէս՝ վեց գլուխ:

Վերջինը՝ Թղ· 353ա: «*Ճառ յաղագս Մարդեղութեան Բանին Աստուծոյ:*

Դժբախտաբար Թերի է· Մարդեղութեան Դ· Գլուխէն յետոյ չկայ: Դ· գլուխն է՝ Թղ· 375բ: («*Թէ զիա՞րդ հաստատապէս ցուցանի ընդդէմ հերձանոսաց կատարիլն Որդւոյդ Մարդեղութեան եւ թէ ի Քրիստոս Տէր մեր*»: Կը վերջանայ (Թղ· 378բ) «*ապա թէ ոչ լինէր գործ ուր ուրեմն հանդիպեալ արտաքոյ սովորական կարգի չնորհաց եւ գերազանցեալ քան զզօրութիւն բնութեան*»:

Շատ սրբագրութիւններ եղած են մէջը:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չկայ· Համմտ· վերը:

1083.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԺԷ — ԺԸ դար

Մատեանս է Աւետարան: Թղ· 1բ—7բ: «*Թուղթ առ կարպիանոս եւ Համաբարբառ կանոնք*» *իրարու խառնուած:* — Թղ· 8ա: *Մատթէոս:* — Թղ· 66ա: *Մարկոս, սկիզբը թերի· կը սկսի Ա· գլ· 11 «եւ ասէ դու ես որդի իմ սիրելի ընդ քեզ հաճեցայ»:* — Թղ· 103ա: *Ղուկաս, սկիզբը պակաս· կը սկսի Ա· 11··· Նոյ խնկոցն եւ խոսվեցաւ Զաքարիայ իբրեւ եառես եւ անկաւ ահ ի վերայ նորա»:* — Թղ· 165ա: *Յովհաննէս, որ կը հասնի մինչեւ գլ· ԻԱ· »: «Իրք չնացեալ կնոջ» կը պակսի: Բոլոր Աւետարաններուն մէջ պակաս կայ, ոմանց մօտ առաւել եւ ուրիշներու քով նուազ:*

Վերջը Թղ· 208—210 *գրուած են երեք թուղթ, որոնք իրենց տեղերէն եղած են եւ բնաբեխատարար չեն նեառած եւ կցուած: Ամբողջ գիրքը շատ վնասուած է· նկարներ կա՛մ չեն եղած եւ կամ հանուած:* Թղ· 65բ *գրուած է ամբողջ էջ մը «Տանուտէր ցոյց Որ ցուցանէ զինացս տարցուց: Ցորժամ եկաւոր լինի տանուտէն* (sic) *ի*

ԹՈՒՂԹ՝ 210: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 18×5·5+5·5=11: ՏՈՂ՝ 23: — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած՝ ԺԶ· իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ հաստ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ ամբողջապէս կաշեպատ, կողքին վրայի արծաթեայ զարդը հանուած, որմէ կը տեսնուի կրկին անգամ կազմուած եւ լուսանցքերը կտրուած, որով լուսանցազարդերը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ խեղճ վիճակի մէջ, թղթեր հանուած, սեւցած եւ շատ վնասուած, պատռած թղթերն իրարու միացուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բազմագոյն, թռչնագիր, միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ գլխագրերը: — ԽՈՐԱՆԻ՝ թղ· 8ա եւ 165ա երփներանգ, սիրուն, թղ· 8ա մէջտեղը նկարուած է Տիրամայրը՝ գրկին մէջ Յիսուս մանուկը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ շատ եւ բաւական լաւ, ոմանք վնասուած եւ կտրուած: — ՆԿԱՐՔ՝ գոյգ կային: — ԴԱՏԱՐԿ՝ կանոնները կոնակը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար (1779է յառաջ): — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Թղ· 164բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ Թղ· 1ա· «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս, ընկալաք ի Վիեննա 12 Սեպտ· 1950· Հ·Ն · Ա·»:

բազում տեղիս տրտմութիւն լինի ի սովոյ եւ յերկիրն Պարսից վաստակ ոչ լինի…»։ Նմանապէս Թղ· 102բ կայ դարձեալ ամբողջ էջ մը· «Ցորժամ կշիռն լինի տանուտէր, դարուն սակաւ պայ անձրեւ, բայց ցորեան չատ ապականի, բայց ոչ պակասի գինի աղէտ լինի, ի հոմանք տրտմութիւն անցանի եւ խառնակութիւն լինի, ի Հայք աւեր մտանէ…»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ գուցէ եղած ըլլան, բայց ինձ համ հանուած են։ Թղ· 164բ· «Ցայս է պատճառ գրոյս գրեցայ ի թուականիս Հայոց ՌՄԻԸ (1779) ապրիլին ԻԱ ձիռնայդրեցայ Աւետիք վարդապետին ձեռամբն չէպնի ժամն անարժան եւ անիմաստ տէր Ահարոնն, ով ընթեռնու այս գիրս անմեղայդիր տիր լերուք· եղբարք, աղաչութեանս, ով իմաստնայլի եղբարք իմ աղաչեմ զձեզ Աստուծով իչէիք զմեզ իչա լինիչիք առաչի անմահ գառին յԱստուծոյ»։ Ապա՝ յայլորդ սիւնակին վրայ կայ՝ «ով եղպարք ասաց թէ գանձեցեցէք գանձ անպակաս երկինս, տեղմալ կ'ասէ թէ բանիւ արդար ասես եւ բանիւ բարգաւորեսես, եղբարք, որ ասեմ թէ իչայ լինիչիք անմահ գառինն Աստուծոյ երկուս ի միեասին ճարակեսեն, եւս քոյս ի քոյոց է, մարդ չի գիտէ թէ չնորհքն ուսկի գառնէ, եղպարք, այսչափ բաւական է գրանաւորաց ամէն»։

1084.

ԳԻՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐ ԵՂԻԱՅԻ ՔԱՀԱՆԱՅԻ

ՌՄԺԵ = 1766

ԹՈՒՂԹ՝ 16։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 21 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 9·5։ — ՏՈՂՔ՝ 24։ — ԹԵՐԹ՝ մէկ թերք։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կիսակաշի, շատ վճասուած եւ մաշած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ինչ մը ցեցամէս· ջուր տեսած։ — ԳԻՐ՝ քոլորգիր, մանր։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 2ա եւ 16բ սեւ գոյնով, միջակ բաներ։ — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1բ Տէր եղիայի նկարը, խեղճ բան, տակը գրուած է «Ով եղիադ ազգաւ ասորի, ի վիճաբանութեան եղեր արի, խցեր զբերան զարմին Հագարի, կոխելով զգլուխն Բելիարի»։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԺԵ = 1766։ — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ։ — ՏԵՂԻ՝ կ· Պոլիս։ — ՏԷՐ՝ անծանօթ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս քնագիրը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ետեւը՝ «Խաթանպուլ 14 Յուլիս 1954, կը նուիրէ Մխիթարեան Մատենադարանին Պր· Յակոբ Աբրահամեան»։

Մատեանս էջ (թղ· 1ա)։ «Գիրք պատմութեան տէր Եղիեայի ասորւոյ եւ Փօրթեքզոյ եւ ոտանաւոր ի վերայ չարժման։ Գրեցեալ ի հայրապետութեան սրբոյ էջմիածնի Տեառն Սիմէոնի սրբազան կաթողիկոսի եւ ի պատրագութեան սրբոյ Երուսաղեմի Տեառն Կարապետի վեհի եւ Կոստանդինուպօլսոյս Տեառն Գրիգորի մաքրազան վարդապետի։ Ի թուականիս Հայոց ՌՄԺԵին (1766) Յունիսի ԻԲին, որ եւ Քրիստոսի մարդասիրին փառք (sic) ամէն»։

1· *Թղ· 2ա։ «Այս է նամակ եւ պատմութիւն ոսպանի Իլիային, այսինքն Տէր Եղիային, որ էր տեղեաւ Խարբերդացի եւ ազգաւ ասորի, որ տուչութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ յաղթեաց զաղդն Մահմետականաց, զի էր պիտակ լեզուի քառեակ, որովք արար զնոսա ծանակ։ Եւ ընդ օրհնութեանս ծանուցումն լիցի ձեզ Քրիստոսի արեամբ գնեալ քահանայք եւ ժողովուրդք վասն այդ մահտեսի Եղիա քահանայիդ, որ է դա ի քաղաքէն Խարբերդու»։ Վերջը՝ (Թղ· 16ա) «Եւ յորժամ եղեն այս զարհուրելի պատուհասակոծ դիպուածքս, էր եղանակն յոյժ անձրեւային եւ հողմն սաստիկ։ Եւ այս գրեալքս ամենայն ի վէնէտիկ ստամփայ լինելոց է։ Ի թրւականիս Հայոց ՌՄԴին» (1755)։ Ապա գարդ մը եւ մէջը գրուած՝ «Կամիս որ փրկիս ի դարէ, լռեցոյ լեզուտ ի չարէ։ (Համմա· այս պատմութիւնը· Թ· 147· Դ· եւ Թ· 435· Իէ· 4 եւ Թ· 442· ԺԴ· 4· թերի)։ Հրտ· ի* Revue de l'Orient chrét. *1910, էջ 337 եւ 1911, էջ 55)։*

2· *Թղ· 16բ։ «Ցաղագս չարժման ոտանաւոր ի քաղաքիս Կոստանդնուպօլսոյ տաղաչափական արհեստիւ յոգեալ ումեմնէ Խարբերդոյ Միհաս լուսաւեր ապաչնյորհէ։ Ըստ առաջնումն օրինակին մեղաք եւ մեք Տեառն արարչին, որպէս գորդիան Իսրա(յ)ելին»։ Էջ մը միայն գրուած· մնացածը չկայ· կտրուած հանուած է։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ համմա· վերր։

1085.

ԱՆԱԼՕՃԻԱՅ

Ռճղէ = 1748

ԹՈՒՂԹՔ՝ 304: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 14·5 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած իե· իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բարակ, բայց զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշկեպատ եւ ոսկեզօծ սիրուն շրջանակազարդով եւ դրոշմազարդերով օժտուած, բիչ մը մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բանի մը թուղթ բիչ մը ցեցակեր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: կարմիր գծերու մէջ առնուած է քնագիրը կամ գրուքիւնը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 11ա—12բ, 301բ—304բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ռճղէ = 1748: — ԳՐԻՉ՝ Յովակիմ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ գուցէ գրիչը կամ տէրը: — ՏԵՂԻ՝ Երուսաղէմ: — ՏԷՐ՝ Գրիգոր: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 13ա· անբնթեռնելի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 301ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Անալօճիայ, *որուն տիտղոսը կամ անունը չէ տրուած: Գրած է զայն* Մարտիրոս Պեհաճեան *եւ թարգմանած՝* Պետրոս վարդապետ Թիֆլիզցի:

Թղ· 2ա: «Առաջաբանութիւն Հեղինակին: Այնպէս տարբերի հին կտակն ի նորոյս, որպէս տարբերի պատկերն Քրիստոսի ի յինքենէ Քրիստոսի»:

Թղ· 3բ: «Յանկ գլխոց եւ խնդրանաց: Գլուխ Առաջին: Յաղագս Աստուածաշունչ գրոց եւ աւանդութիւն հնոյ կտակին»:

Թղ· 9բ: «Առ ապղեցութիւնք ի թարգմանչէ: Ծանիր ընթերցողս առ ի բարւոք ըմբռնել գիմացուածն գրոյս»:

Թղ· 13ա: «Անալօճիայ Հնոյ եւ Նորոյ կտակի: Գլուխ Առաջին: Յաղագս գրուածոց եւ աւանդութեան հնոյ կտակի: Յայսմիկ գլխոջ եօթն են խնդիրք· նախ խնդրի թէ ո՞րք գիրք հնոյ կտակի իցեն կանոնականք»:

Ամրողջը ԻՋ գլուխք: Մանրամասնութիւններ հմմտ. Բ· 13 եւ հոն ակնարկուած Ցուցակ հայ Ձեռ· Վիեննայի կայսր· Մատենադարանին, Վիեննա 1891, Թ· 2, էջ 8: Թղ· 300բ· «Վախճան եղեւ: Գրոյս որ ասի Համեմատութեանց Հնոյ եւ Նորոյ կտակի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Թղ· 301ա: «Յիշատակարան սրբոյ մատենիս· Փառք եւ գոհութիւն եւ երկրպագութիւն ամենասուրբ երրորդութեան եւ միոյն Աստուածութեանն Հօր եւ Որդ(ե)ոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, որ պարգեւեաց զաւարտումն գծագրութեան սոյնոյ մատենիս, որ կոչի Անալօճիայ, այսինքն Համեմատութեանց: Ուստի յօրինակեցաւ ի լաւ եւ յընտիր օրինակէ, ի վայելումն անձին իմոյ, այսինքն Գրիգոր իբր մեղսամած սարուկ արեղայիս, զորոյ զնախատիպն պարգեւելով Ալեսիանոս գերիմաստ վարդապետն, որ ածանծեցաւ(*) եւ յօրինակեցաւ ձեռամբ չնորհալի եղբօրն իմոյ մահտեսի եւ տիրացու Յովակիմին, վասն զի Ռճղէ ամին (1748) եկեալ էին բոլոր ընտանիք իւրեանց եւ ծնօղիւք ի սուրբ քաղաքս Ցերուսաղէմ սակս առնելոյ յուխտ եւ երկրպագութիւն սրբոց տեղեացս: Ուստի նոյն վերոյ գրեալ եղբայրն իմ ի սաստիկ սիրոյ սրտին գրեաց եւ յօրինակեաց սակս իմոյս վայելմանն, վասն որոյ ահա աղերսեմ առ հանդիպողս, զի որքան ընթեռնուցուք եւ կամ յօրինակիցէք զայս աստուածային մատեանս, յիշեսջիք զծնողսն իմ հանդերձ եղբարբս իմով Հայր մերիս, որ եւ յիշողդ լինիջիք յիշեալք ի Քրիստոսէ յԱստուծոյ մերմէ Ամէն»:

1086.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՏԵՂԵԱՑ

ԺԹ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 169: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·8 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19×16: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, գծաւոր, տկար: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ կիսալաք, բիչ մը մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար: — ԳՐԻՉ՝ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առ չեւ կողքին հետեւը՝ «Առաքեցաւ ի կ· Պոլսոյ յ2 Դեկտեմբեր 1903»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ վկայութեանց եւ Տեղեաց, *ուր ամփոփուած են քարոզներու եւ կրօնական վիճաբանութիւններու եւ գրութիւններու առթիւ գործածուելիք առաղձներ ու վկայութիւններ կամ ապացոյցներ՝ քաղուած Մ· Գրքէն:*

Նորագոյն գործ է, ուստի կը գոհանանք բովանդակութեան հատընտիր յառաջբերութեամբ։ Թղ· 3ա։ «Վասն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Մատթ· Աւետ· գլ· Ա· հմր· 18· «Եւ Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդն էր այսպէս։ Ի սկսեալ զմայր նորա Մարիամ։ Ապա՝ «Եսայեայ մարգարէ, գլ· Է· հմր· 14 Վասն այդորիկ տացէ ձեզ Տէր ինքնին նշան. ահա կոյս յղասցի եւ ծնցի որդի» եւն եւն։ — Թղ· 9բ։ «Վասն Քրիստոսի· քոյր եւ եղբայր ոչ գոյ։ Մատթ· Աւետ· գլ· ԺԲ· հմր· 46· Մինչդեռ նա ընդ ժողովուրդսն խօսէր ահա մայր նորա։·· Ապա՝ «Գործք Առաք· գլ· Ա· հմր· 14· Սոքա էին ամենեքեան հանապազորդեալք միաբան յաղօթս հանդերձ կանամբք եւ Մարեմաւ մարբն Յիսուսի» եւն եւն։ — Թղ· 22բ։ «Անլուծանելի են բանք մարգարէից, որք խօսեցան Հոգւով Սրբով վասն Ծնընդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի կուսէն Մարիամայ»։ — Թղ· 30ա։ «Վասն պատկերաց եւս պատուելի»։ — Թղ· 43ա։ «Վասն անիծաբանութեան»։ — Թղ· 48ա։ «Սակս ի դերեզմանն թաղելոյ»։ — Թղ· 52ա։ «Վասն յարութեան ննջեցելոց»։ — Թղ· 57ա։ «Յաղագս կռապաշտից»։ — Թղ· 68ա։ «Յաղագս դինի ըմպելոյ կայ հրաման աստուածայկոյս կողմանէ»։ — Թղ· 75բ։ «Վասն սրբոյ բարեխօսութեան»։ — Թղ· 83ա։ «Վասն վարդապետաց, առաջնորդաց եւ քարոզչաց»։ — Թղ· 94ա։ «Վասն ապաչխարութեան»։ — Թղ· 106ա։ «Ի սուրբ Գրոց ընդհանուր հարց պատասխանի»։ — Թղ· 163ա։ «Վասն վհուկաց, այսինքն՝ կախարդաց, ոչ գոյ հրաման ի սուրբ Գրոց»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1087.

ՄԱՇՏՈՑ

1783

ԹՈՒՂԹՔ՝ 212։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5×13·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 14·5×8·5։ — ՏՈՂՔ՝ 20։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բաբակ եւ տոկուն։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ՝ ամբողջապէս կաշեպատ, պարզ· եռեւի կողքը մէջ տեղէն կոտրուած, կռնակը ֆիչ մը վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած։ — ԳԻՐ՝ ներքին մաքր եւ յստակ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆանի մը հատ, միջակ։ — ՆՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ խրատները։ — ԿԻՍԱՆՈՐԱՆՔ՝ թղ· 4ա միջակ բան մը։ — ՆԿԱՐՔ՝ տպագիր, թղ· 3բ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ կը մկրտէ Տըրդատ թագաւորը, թղ· 88բ Ս· Յակոբ Մծբնացի։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ· 198ա—204բ· 211ա—212բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1783։ — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս Պալի։ — ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՛չը։ — ՏԵՂԻ՝ վենետիկ։ — ՏԷՐ՝ գրի՛չը։ — ԿՆԻՔ՝ թղ· 3ա չէ կարելի կարդալ, զի Մխիթարեան Մատենադարանին կնիքը անոր վրայ զարնուած է։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է (Թղ· 3ա)։ «Գիրգ որ կոչի Մաշտոց *ըստ արարողութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, գրեալ ի վէնէտիկ յամի Տեառն* 1783։ *Ապրիլէ* 30։ *Գրեալ է ի Տէր Յոհաննէս Պալի Հաբեղայէ էնկուրեցի։ Ով որք ընթեռնուք կամ գործածէք Միով Հայր մերիս եւ Ողջոյնիս յիշեցէք զիս եւ զուք յիշեալ լինիք ի Տեառնէ Աստուծոյ մերմէ»։*

Թղ· 4ա։ «Կանոն Մկրտութեան։ Եթէ կամիս գչափահաս զոք քրիստոնեայ առնել պարտ է նախ զայս կարգ կատարել։ Նախ չէ պարտ յեկեղեցի թողուլ մինչեւ գհաւատն եւ գվարդապետութիւն եկեղեցւոյ բաւական լիցի ուսանիլ ի վարդապետէն»։ Ապա կ'անցնի՝ տղայ մկրտելու։ «Եւ եւս խաղաղութեան գլուխ Տէր աղաչեսցուք» եւն։ — Թղ· 30բ։ «Կանոն Դրոշմելոյ զմկրտեալն»։ — Թղ· 38ա։ «Կանոն յորժամ զքառասնօրեայ տղայ ածեն յեկեղեցի»։ — Թղ· 41բ։ «Կանոն նշան օրհնելոյ»։ — Թղ· 48բ։ «Կանոն Պսակ առնելոյ», անկէ յառաջ հանդերձի։ — Թղ· 62ա։ «Կանոն երկրորդ պսակի»։ — Թղ· 65ա։ «Կանոն յորժամ կինն ի տղայաբերսն լինի դժուար»։ — Թղ· 68ա։ «Աղօթք ի վերայ հիւանդաց եւ ջերմնոտաց»։ — Թղ· 74բ։ «Կանոն հաղորդ տալոյ հիւանդաց»։ — Թղ· 89ա։ «Կանոն Օծութեան հիւանդաց»։ — Թղ· 92բ։ «Օրինակ իմն օգնելոյ հիւանդաց, որք են մերձ ի մահ»։ — Թղ· 96բ։ «Կանոն յորժամ սկսանի աւանդել զհոգին»։ — Թղ· 98ա։ «Կանոն թաղման, յորժամ զամենայն հաւատով վախճանեալս ի Քրիստոս յուղարկեն»։ — Թղ· 125բ։ «Կանոն խաչ օրհնելոյ»։ — Թղ· 128բ։ «Կանոն օրհնութեան պատկերի»։ — Թղ· 131բ։ «Կանոն զամենայն հանդերձեղէն սպաս օրհնելոյ»։ — Թղ· 134ա։ «Կանոն սկի(հ) եւ մաղզմայ օրհնելոյ»։ — Թղ· 136բ։ «Կանոն օրհնութեան ջրոյ»։ — Թղ· 139բ։ «Կանոն խաչվառ առնելոյ»։ — Թղ· 143բ։ «Կանոն ժամահար՝ կոչնակ օրհնելոյ»։ — Թղ· 152բ։

«Կանոն տուն օրհնելոյ ի Ցայտնութեան եւ ի Զատիկ»: — Թղ· 156բ: «Կանոն զարմտիս սերմանց, ղչեղջ, կկալ, եւ գհնձան օրհնելոյ»: — Թղ· 160բ: «Այլ կանոն չեղջ եւ կալ օրհնելոյ»: — Թղ· 161բ: «Աղօթք վասն երաչտութեան»: — Թղ· 162ա: «Կանոն խիստ ամպոյ եւ կարկտի եւ այլ ցասման նեղութեան»: — Թղ· 160բ: «Կանոն ջրհոր օրհնելոյ»: — Թղ· 167ա: «Կանոն օրհնելոյ զպէսպէս իրս ըստ Մաշտոցին Սսոյ եւ ըստ Հռոմէականին. «Օրհնութիւն Գառին, զոր ի Զատկին կիրակէին բաչխեն ժողովրդեան»· ապա՝ «Օրհնութիւն նոր կերակրոց, Օրհնութիւն նոր պրտղոց, Օրհնութիւն նոր տան ըստ Հռոմ· Օրհ· առաջաստի· Օրհ· նոր նաւու, Օրհ· տեղւոյ, Օրհ· գինւոյ, Օրհ· կուսանաց եւ այրեաց յորժամ ընծայեն զանձինս ի կարգ կրօնաւորութեան»: — Թղ· 174բ: «Ճաղագս երդմնեցուցանելոյ զդիւահարս»: — Թղ· 193բ: «Կարգ ի սրբազան Տեառնէ մերմէ Բենեդիկտոսէ ժԴ երդէ հաւանեալ (զոր պահելոց են ըստ պարապոյ ժամանակի, որպէս ստորեւ ի կանոն նշանակի) ի տալն զօրհնութիւն հոգեվարեաց, այնք, որք առեալ ունին զիշխանութիւն յառաքելական աթոռոյ»: — Թղ· 1197ա: «Օրհնութիւն մատանւոյ»: — Թղ· 197բ: «Հարցումն վեսային եւ հարսին ըստ ծիսի Լատինացւոց»: — Թղ· 205ա—206բ: «Ցանկ գլխոց Մաշտոցիս (համմա· Թ· 68· Թ· 108 եւն): — Թղ· 210ա—211ա կան՝ Մկրտութեան եւ Դրոշմի կանոնին իտալերէն հարցումները, երբ չափահաս մկրտելին հայերէն չի գիտեր:

1088.

ՄԱՇՏՈՑ

ՌՁԹ = 1640

ԹՈՒՂԹ՝ 87: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 14 × 9·5: — ՏՈՂԹ՝ 22: — ԹԵՐԹԹ՝ ճշաճակուած՝ 8, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻԽԹ՝ ոդորկ լաւ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան ամբողջապէս կաշի անցուած, ունի պարզ դրոշմազարդեր, շատ մաշած, փականները եւ առջեւի արծաթեայ խաչը հանուած, ինչպէս գամերու ծակերէն յայտնի կը տեսնուի: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ ունի, տե՛ս բնագիրը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԹ՝ գործածութենէ սեւցած ու մաշած, նաեւ թղթեր կը պակսին: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր· յստակ եւ սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԹ՝ սովորական բաներ, թուչնագրեր: — ԽՈՐԱԳԻՐԹ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԹ՝ թղ· 9բ, 12բ, 32ա, 42ա, 45բ, 51ա, 62բ, 75ա, 79ա երկգոյն, փոքր, միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԹ՝ բաւական կայ, մեծ ու փոքր, կարմիր եւ կապոյտ գոյներով: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2ա, (87բ): — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՁԹ= 1640: — ԳՐԻՉ՝ խաչատուր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Արափեր (Արաքկիր): — ՏԷՐ՝ Տէր Ղազար: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԹ՝ թղ· 86բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԹ՝ թղ· 2ա: «Գնեցաւ Մաշտոցս ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պետրոս Տէր Պօղոսեանի ընկալայ ի ձեռն Հ· Գրիգորիսի Մանեայ· ի Վիեննա 3 Հոկտ· 1949»:

Մատեանս է Մաշտոց, որուն սկիզբը ինկած է· ըստ ցանկին՝ Թղ· 4ա· պիտի ըլլար՝ «Կանոն Մկրտութիւն առնելոյ»: Այս բոլորովին կը պակսի· նաեւ՝ Պատկ օրհնելու կանոնէն կը պակսի· այժմ կը սկսի Բ· Թերթէն՝ Թղ· 7ա «···դծեր աստուածաջուղ կերպարանակից քեզ նախ հաստատեցեր եւ կացուցեր զնա Տէր ամենայն ստեղծուածոց քոց: Դարձեալ ասացեր· ոչ է բարիւք մարդոյդ միայն լինել, արասցուք դմա աւգնական ըստ դմա»: — 1· Թղ· 8բ: «Եւ յաւուրն երրորդի վերացուցանէ քահանայն զթագն· սղմս· Բղխեսցէ»: — Թղ· 9բ: «Կանոն հաղորդ տալոյ»: — Թղ· 12բ: «Կանոն համաւրէն նընջեցելոյ, որ է աչխարհաթաղ»: — Թղ· 24բ: «Եւ առաւօտուն երթան ի գերեզմանն»: — Թղ· 28ա: «Գանձ ննջեցելոյ ասա: Մինդ ի յիէն բանդ, որ ի Հաւրէ, յորժամ ծագիս փառաւք ի յերկրէ»: — Թղ· 32ա: «Կանոնն յորժամ տղա(յ) վախճանի»: — Թղ· 40բ: «Ապա երկրորդ աւուրն դան ի գերեզման»: — Թղ· 42ա: «Կանոն հոգեհանգիստ առնելոյ կամ պատարագ»: — Թղ· 45ա: «Կանոնն աղ աւրհնելոյ»: — Թղ· 45բ: «Կանոն Տեառնական աւրհնելոյ»: — Թղ· 51ա: «Կանոն ջուր աւրհնելոյ»: — Թղ· 55ա: «Աւրհնութիւն ջրոյ, զոր ասացեալ է սրբոյն Բարսղի կեսարու Հայրապետին· Աւրհնեալ ես Տէր Աստուած ամենակալ»: Ապա՝ Ոսնլուայի կանոն: — Թղ· 71ա: «Կանոն քարող պատուիրանին»: — Թղ· 74բ: «Կանոն սկիհ եւ մաղզմայ աւրհնելոյ»: — Թղ· 75ա: «Կանոն հանդերձեղէնն սպաս աւրհնելոյ»: — Թղ· 75բ: «Կանոն դառ աւրհնելոյ Զատկին կամ Վարդավառին· Տէրունական ծօնից»: — Թղ· 76ա: «Կանոն հաւ եւ ազաւնի աւրհնելոյ: — Թղ· 76ա: «Կանոնն խաղող աւրհնելոյ»: —

Թղ· 77բ: «*Կանոն պղծեալ տաճարի*»: — *Թղ· 79ա*: «*Կանոն ապաչխարող արձակելոյ*»:

Այս Մաշտոցին սկիզբը կայ Մագաղաթեայ պահպանակ մը, սեւցած եւ լուսանցքէն ալ քիչ մը կարուած գրքին ծաւալին համաձայնեցնելու համար, բոլորգիր· որ կը բովանդակէ Ս. Կիրակոսի վարքը (Համմա· Ալպերեան Հ· Մ·, Վարք Սրբոց Ա· էջ 694—95): Նաեւ վերջը Մագաղաթեայ ուրիշ պահպանակ մը, այս՝ եւս սեւցած ու կարուած· երկաթագիր· եւ կը բովանդակէ Ղուկասի Աւետարանին ԻԲ· գլխուն վերջին համարները: — Թղ· 2բ: *կայ «Գրեա, ով մեղաւոր Հաչատուր, զի վաղիւն մեռանիս եւ ի հող պատրակիս, լսես ողորմիս: Աւրհնեալ է Աստուած· գրեցի խնդրոյ Մաշկերցի Ղազար իրիցուն»: Ապա քիչ մը վար կը սկսին Յոհաննովանութեան «Մեղայ»ները· «Մեղա(յ) ամենասուրբ երրորդութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, մեղացեալ եմ առաջի Աստուծոյ· Յոհաննովանիմ առաջի քո, հայր սուրբ, զամենայն մեղս իմ, քանզի մեղա(յ) Աստուծոյ խորհրդով եւ բանիւ եւ գործով···»: Ապա՝ Թղ· 5ա—6բ՝ Շարականոյկ մը երկու թերթ՝ Այլակերպութեան, Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան չարականներէն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւորը եւ գրչէն Թղ· 86բ—7ա: «Աւրհնեալ է Աստուած· աւարտեցաւ սուրբ Գիրքս ձեռամբ խաչատուր քահանայիս, որ կոչի անուն սորա Մաշտոց, ես նուաստ եւ անարժան Հաչատուր ծառայ Ղազար քահանայի եւ քոյ բարեւնապետին Մաշկերցի Տէր Ղազարին եւ գրել ձեռամբ անիմաստ Հաչատուր քահանային ի քաղաքն Յարափեր ի դուռն սուրբ Տիկնոյ թվին Հայոց ՌՁԹ (1640): Արդ աղաչեմ զամենեսեան որք հանդիպիք սուրբ գրոցս անմեղադիր լինիք սղալանացս· եւ արդ պիտելի է զի հարկապահանջութիւն խնամ է ի մեզ եւ մեր ազգային, զի Տէրն ապառնացէ զձեզ եւ զմեզ: Զտէր Ղազարն քոյ բարեւնապետեան Մաշկերցին ըստացեալ սատուածային մագաղաթիս (sic): Զտէր Ղազարն եւ հայրն տէր կարապետն եղիր յիշատակ հօրն տէր կարապետին»· ապէ վերջ՝ թերթ եւ թուղթ պատարկ կը մնայ· արդէն վերջին չորս տողերուն վրայ ալ գիծ քաշուած է:

2· Թղ· 2բ տե՛ս վերը: Եւ Թղ· 31ա (անանուն):

3· Թղ· 87բ: (տարբեր գրով) «Ցիշատակ է Մաշտոցս մահտեսի Վարդանին որդուն Պետրոսին Ղանեայ ի դուռն սուրբ Աստուածածնայ· լաւ պահողն աւրհնի ի Աստուծոյ»: Ապա բաւական վարով· «Թվին ՌՃԻն ի Մայիսի ամսոյ ԻԲ օրն չարաթ Հասան ապան Զ· պոլ կախել եաուր· Բ· աթ պապարն· Դ· Դ· դուանմբ»:

4· Թղ· 1բ նշանակուած են անուններըը քանի անձերու, որոնք էջմիածնի նպաստ կամ ողորմութիւն տուած են — չնչին բաներ: Ե՛ւ «Թվին ՌՃԳին ևկի Դանդզլու»:

1089.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱԿԱՑ ԵՒ ՔԱՐՈԶՔ

ԺԸ՟ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 78: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ՝ կիսալաք, ճոր կազմուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 72ա—78բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ՟ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսոյ ի Հարց մերոց յամի 1912: Կազմեցաւ ի Վիեննա»:

Մատեանս է (*Թղ· 2ա*) «*Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Հօր եւ բարեւնապետի Հայոց հաւաքեալ ծաղկաքաղ յԱռակաց գրոց Սողոմոնի ի լուսաւոր բանից մեծին Ներսէսի*»: *Եւ Քարոզք*:

Ա· Թղ· 2ա: «*Զի՟նչ է որ Սողոմօն եւ այլ մարգարէք եւ Տէրն յաւետարանն առակաւ խօսէր: Վասն երից: Նախ զի առակն պատասխանի է բանին եւ վկայ հաստատութեան: Երկրորդ զի սիրելեացն է յայտնի առակն եւ յօտարացն եւ անարժանիցն ծածուկ· կամ լսելով լուիցեն եւ մի իմասցին*»: — *Կը հասնի մինչեւ Թղ· 42ա*: «*Վասն զի պարտ է վարդապետաց նմանիլ մեղուի: Նախ զի մշտաջան ժրութեամբ ժողովէ զմեղրն, վասն որոյ ասէ առակն երթ առ մեղուն եւ ուսիր զնո՟ր գործունեայ է*» եւն· *ասկէ վերջ կը պակսի*: (*Համմա· Թ· 1049, § Գ*):

Բ· 1· Թղ· 43: «*Նորին քարոզ վարդավառին ի բանն սրբազան Աւետարանչին Մատթէոսին: Եւ յետ վեց աւուր առնէ ընդ իւր զՊետրոս եւ զՅակոբոս եւ զՅովհաննէս: Տէր, Տէր, տուր ինձ լեզու խրատու խօսել զբանս ի ժամու, ծագումն փառաց, փարատեա յինէն զխաւար մտաց, փչումն չնորհաց, չնչեա ի չրթունս իմ զբան կենաց*»:

2· Թղ· 50ա: «*Նորին քարոզ յաղագս փորձութեան: Յայնժամ վարեցաւ Յիսուս յանապատ··· է՟ր վասն փորձի յետ մկրտութեանն: Նախ զի վկայութիւն յայնժամ լուաւ փորձիչն զնմանէ: Երկրորդ երթայր թէ յայնմ հասակի որ զօրանայ ի մեզ կիրք*»:

3· Թղ· 59ա: «*Վասն ողջունի: Եղական վարդապետն տիեզերաց ինքն Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս*»:

4· Թղ· 63ա: «*Նորին քարոյ վասն աղօթից, ի բանն Առաքելոյն Պօղոսի որ ասէ· Աղաչեմ զձեզ նախ քան զամենայն առնել աղօթս, խնդրուած(ս) պաղատանս: Նախապէս զի ամենայն հոգեւոր գործք երեք են, այսինքն՝ պահքն, աղօթքն եւ ողորմութիւնքն*»:

5· Թղ· 68ա: «*Յաղագս սերմանացանին որ ասէ· Ահա ել սերմանացան սերմանել: Ոչ ասէ թէ ի տեղւոջէ ի տեղի, զի անմարմին է բնութիւն Աստուծոյ· այլ յամենայնի զամենայն լնու, այլ չորս իրս տեսանելի է*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1090.

ՏԱՂԱՐԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՕՇԱԿԱՆՑԻՈՅ

ԺԹ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 114: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 15 × 10·8: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ, թխորակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կիսալաք, նոր եւրոպական կազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, երկու տեսակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1բ, 17ա, 54բ, (տգեղ գծագրութիւններով լեցուած) 94ա—բ· 95ա (տառերու փորձեր եղած են վրան)· 95բ, 114բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա մատիտով գրուած է «Առաքել ի կ· Պոլսոյ, 1912»:

Մատեանս է (Թղ· 1ա): «*Տաղարան վայելուչ եւ գեղեցիկ համերական երգարանութեամբ չարագրեալ Տեառն Գրիգորի տրուպ վարդապետի դեղջէ Օշականայ, նըստարանի մեծին Մեսրոպայ Հայոց Թարգմանչէ: Առ դրան լուսազարդ եւ աստուածընկալ մա(յ)ր Աթոռոյն Սրբոյ Էջմիածնի: Ի հայրապետութեան Տեառն Ղուկասու երջանկազարդ կաթողիկոսին ամենայն Հայոց: Ի փառս միշտ փառաւորեալ ամենասուրբ Երրորդութեանն եւ ի գուարճութիւն մանկանց սրբոյ եկեղեցւոյ· ի թուոջ Փրկչին 1787 եւ ի թուին Հայոց ՌՄԼԶ*»: Կը սկսի Թղ· 2ա: «*Առ երջանիկ սուրբ Հայրն մեր Մեսրոպ Թարգմանիչ: Ի սկզբան չարագրութեանս աղեցեալ ի պերահրաչ մեծ իմաստնոյն…*»: Ապա Թղ· 3ա: «*Գովեստ առ Ս· Հայրն մեր Գրիգորիոս Լուսաւորիչ… Գովեալ վկայդ Յիսուսի Քրիստոսի…*»:

Այս Ձեռագրին մէջ կը գտնուին Գրիգորի այն տաղերն, արձանագրութիւններն եւ տեսիլներն, որոնք ամփոփուած են՝ թ· 884 եւ 885 Ձեռագիրներու մէջ (տմմտ· անդ), իսկ վերոյիշեալ Ա· տաղը կամ Ս· Լուսաւորչի գովեստը հոս՝ Թղ· 96ա· փոքր մասով մը նորէն գրուած է:

Այս Ձեռագրին մէջ դեռ կան հաշատուր կարնեցւոյ մասին երկիծանք, որ կը սկսի՝

1· Թղ· 97ա: «*Ով հաշատուր Աբգուրումցի, Զբանս իմ որ ասա քեզ գրեցի, Մտառութեամբ իսկ ընթերցի, Ունայնաբան գոլ քո ցուցցի*»:

Ապա՝ տարբեր թղթով ու գրով:

2· Թղ· 103բ: «*Ի վերայ սրբոյ Յակոբեանց գերապանծ աթոռոյն: Ամենապայծառ իսկ գերբաղձալի, Սրբոյ Յակոբեանց Աթոռ չնորհալի*»: *Սկզբնագիրք տներու՝ Ա—Ք· միջնատողերու սկզբնատառեր՝ «ի չպետ նօտարէ Յոհաննիսէ Կարնեցւոյ ասացեալ»: Վերջը՝ «Որ գրեցի զսա (ՄԱԾԲԱՒ) սոյն թուիս, պատմիչ լինի իսկ մշտընջենաւոր»:*

3· Թղ· 107ա: «*Ի վերայ սրբոյ Յարութեան երկնանման տաճարին, ուր կան տնօրինական փրկագործ տեղիքն: Արդ երկնանման իսկական տաճար, Սրբոյ Յարութեան, որ եւ մեզ ճար*»: *Տներու սկզբնագիրք՝ «Առ ի պատիւ եւ երկրպագութիւն սուրբ տեղեացն», իսկ տողերու սկզբնատառեր· «ի յետնեալ Յոհաննէս ծ(ա)ո(ա)յէ Կարնեցւոյ է բանս»: Գրուած՝ «ԼԻԲԱՒ Թուին»:*

4· Թղ· 110ա: «*Ի վերայ սրբոյ Ծննդեան տեղւոյն որ ի Բեթղէհէմ: Իսկ եւ Բեթղէհէմ ի Դաւթայ չինեալ եւ յիւր անուն գնա անուանեալ*»: *Սկզբնագիրք տներու՝ «ի պատիւ սրբոյ Ծննդեան տեղեաց», իսկ միջնատողերու՝ «ի յետին ծառայ Հաննէ նօտարէ»: Գրուած՝ ԲԱՒԱԼԻՄ Թուին:*

5· Թղ· 112ա: «*Ի վերայ սրբոյ Աստուածածնին սրօբէպատումար գերեզմանին, այլ եւ սբ· Գալիլեայ եւ սբ· Համբարձման լերանց եւ այլ սուրբ տեղեանցն որ անդ: Ամենամաքուր Մօր Տեառն սուրբ կուսին, Աստուածայարեալ սրբազան մարմին*»: *Տներու*

սկզբնատառեր· «Ա՛ռ ի պատիւ մօր Տեառն սուրբ չիրիմին եւ այլ սուրբ տեղեաց», միջնատողերու սկզբնատառեր՝ «Մաքուր ոտիցդ հող Հանիւէ ճօտարս գրեցի»: Գրուած՝ ՄԻԼԱԲԱՒ Թուին:

6· Թղ· 113բ: «Ի վերայ Տիբերական ծովուն: Տիբերեայ ծովն ի մէջ դաչտի, տարածեալ ծփայ կարի ցանկալի»: Տներու սկզբնատառերը՝ «Տիբերեայ ծովուն», միջնատողերու սկզբնատառեր՝ «Ի Հանիւէ ճօտարէ է»: Գրուած՝ ԾԱՌԱՄԲ Թուին:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· հմմտ· վերը: — Նորագոյն բաներ՝ Թղ· 93ա· կայ՝ «Ողորմութեամբ Աստուծոյ եւ յաջողութեամբ նորին ամենաբաւական խնամոյ Թերզի կարապետեան ոսկերիչ Ցովհաննէս»· Թղ· 111ա· ռուսերէն՝ «Մամիկոնով Մամիկոնեան»· նաեւ՝ Թղ· 96բ· կայ՝ ռուսերէն քանի մը տող:

1091.

ԹՈՒՂԹ ՆԵՐՍԻՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ ԱՌ ՅՈՒՍԻԿ

1779

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 շատ երկար եւ լայն, հմմտ· մեծութիւն: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 50 × 33, բայց կէսէն եւ մէջտեղէն ծալուած, որով 25 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 45 × 32·5: — ՏՈՂՔ՝ 85: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, հասարակ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, հաստ բղթերու մէջ ածուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 2բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1779: — ԳՐԻՉ եւն՝ ածածանօք: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս կամ Տետրակս է՝ (Թղ· 1ա) «Աստուծով Թուղթ ի Ներսիսէ Արքեպիսկոպոսէ Կիլիկեցւոյ Տարսոնի, Պատասխանի Յուսկան արգելական ճգնաւորի ի մեծն Անտիոք: Ցորում լուծանէ զհարցումն կղերիկոսացն Անտիոքայ վասն, որ ի Հայս աստուածային չնորհի ճշմարտութեան ի վերայ քահանայական կարգի եւ ժողովրդականաց ուղիղ հաւատոյն, որ ի Քրիստոս: Գիր քո պատուականութեանդ, երանելի այրդ Աստուծոյ, եհաս առ իմս չափաւորութիւն» (տպ· Երուսաղէմ 1842· Ներսէս Լամբրոնացւոյ Յորհրդածութիւն Սրբազան Պատարագի, յաւելուածին մէջ էջ 21—27):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղթին վերջաւորութեանը փակագծի մէջ կայ՝ «Աւրինակեցաւ յընտիր եւ ի հնագոյն աւրինակէ յիմեքէ յամի Տեառն 1779 Դեկտեմբեր 5»:

1092.

ՄԱՇՏՈՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 12: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29 × 22: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 21 × 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ մէկ թերք, 12 բուղբ: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ չունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, ֆիչ մը ցեցակեր եւ ֆիչ մը կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ եւ յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 3ա, սովորական: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 3ա—բ, 4ա, 5ա, 5բ, 6ա—բ, 7ա—բ, պարզ: — ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ 8ա (սկիհ), 9ա (ֆահանայ մը խաչ ի ձեռին), 9բ· Ս· Թաստառակ, 12բ Ս· կոյս գրկին Յիսուս մանուկ, ասոնք լուսանցքներու վրայ են: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ 1ա—2բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ ածածանօք: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, աւելի ճիշդը՝ ինկած: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա· «Ստացայ ի Բէյրութ 1945· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Մաշտոց (օրհնութեան) Թերի· կը սկսի՝ Թղ· 3ա[1]: «Կանոն հանդերձեղէն սպաս աւրհնելոյ: Տանին յեկեղեցին առաջի բեմին՝ ի վեր ունելով սարկաւագացն ասեն սաղմոս Գ· Դորղա ի թիւ Սիրեցից զքեզ Տէր զօրութեանց· ճգ· Աւրհնեա անձն իմ զՏէր···»: — Թղ· 3բ[2]: «Աւրհնութիւն Գորբորայի»: — Թղ· 4ա[1]: «Աղօթք դաստառակի»: — Թղ· 4ա[2]: «Աւրհնութիւն ամենայն հանդերձեղէն սպասու»: — Թղ· 4բ[2]: «Աղօթք ամենայն քահանայական զգեստեղէն կազմելոյն: — Թղ· 5ա[2]: «Աւրհ· գլխարկի»: — Թղ· 5բ[1]: «Աւրհ· չապկին»: — Թղ· 6ա[1]: «Աւրհ· զօտ(ե)ոյ»: — Թղ· 6բ[1]: «Աւրհ· բազկարարի եւ բազպանի»: — Թղ· 6բ[2]: «Ուրարի աւրհնութիւն»: — Թղ· 7ա[1]: «Աւրհ·

չուրջառի»: — *Թղ· 7ա*[2]: *«Ապօթք ամենայն քահանայական պեսոիկ»*: — *Թղ· 7բ*[1]: *«Աւրհ· պարփորաի եւ դասատուակաց սուրբ սեղանո(յ) եւ խորհրդեան եւ ամենայն զարդուց»*: — *Թղ· 8ա*: *«Աւրհ· սկոյ եւ մաղդըմայի»*: — *Թղ· 9ա*: — *«Կանոն զսրբոց պատկեր աւրհնելոյ»*: — *Թղ· 9բ*[1]: *«Կանոն զփրկչական պատկեր աւրհնելոյ»*: — *Թղ· 12բ*[2]: *«Կանոն սուրբ պԱստուածածնի պատկերն աւրհնելոյ»*, որուն միայն ակիզբները՝ կան: Ձեռագրին միւս մասերը չկան:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ կը պակսի կամ Թ չունէր:

1093.

ԽՈՐԽՐԴԱՏԵՏՐ

ՌՃԻԶ = 1677

ԹՈՒՂԹ՝ 32: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29×21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 21×12: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ երկու, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, տկար, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ կաշեպատ, ճոխօրէն դրոշմազարդուած, շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ, կազմէն բաժնուած է մարմինը, թղթեր անջատուած, սեւցած, պատռուած ու մաշած՝ մանաւանդ լուսանցքները: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 5ա· գոյնզգոյն, միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 5ա (հանուած) 7ա (հանուած) 8բ, 12ա, 15ա (հանուած), 15բ, պարզ եւ գունաւոր: — ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ՝ թղ· 14ա լուսանցքի վրայ՝ խորան մը՝ սեղան մը վրան սկիւռ մոմերով եւ վերէն կախ լապտեր մը: — Թղ· 16ա· հրեշտակ մը բազմաթեւեան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ, 28բ, 32բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԻԶ: — ԳՐԻՉ՝ Մկըրտիչ Բահանայ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Հալէպ: — ՏԷՐ՝ անունը ջնջուած է: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 28ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա: «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պ· Տէր Պօղոսեանի· եհաս առ մեզ ի 21 Նոյ· 1949· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է խորհրդատետր, *Թղ· 5ա*: *«Որ զղեցեալ ես զլոյս որպէս հանդերձ»*: — *Թղ· 6բ· կը սկսի պատարագը՝ «Խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ եւ սրբոյ Աստուածածնին»*:

Թղ· 7ա: *«...իսկ Թէ եպիսկոպոս լինի խորհրդածուն... եւ ասացէ զաղաւթս առ Ս· Հոգին անօրիչ գործոյն· Ամենակալ Աստուած, բարերար, մարդասէր, Աստուած բոլորից»*: — *Թղ· 15ա*: *«Պատարագամատոյց, զոր արարեալ սրբոյն Աթանասի Ալէքսան (պատուած է թուղթը) Հայրապետին, Տէր Աստուած զօրութեանց եւ արարիչ ամենայն լինելութեան, որ յանհնութենէ..»*: — *Թղ· 20ա*: *«Շնորհեսցես մեզ ընդ երկայն աւուրս ուղիղ վարդապետութեամբ: Եւ ապա ի ձախակողմն սեղանոյն քարոզէ սարկաւագն ձեռով աղօթից ի Թիւ: Զոր մի ոք մտայածին կարծելով չրջեսցէ: Զի մեծին Խոսրովու ասացեալ զառաջնոյն օրինակացն...»*: — *Թղ· 24ա*: *«Ապօթք որ ասի նախ քան զճաշակելն խորհրդոյն ի բանից Թովմայի առաքելոյն· Մարմին քո անապական լիցի ինձ ի կեանս... եւ փոխանակ լեղոյն, զոր արբեր վասն մեր, բարձցի ի մէնջ լեղութիւն թշնամւոյն»*: — *Թղ· 27ա*: *«Ապօթք Յոհաննու Ոսկերբերանին, որ ասի նախ քան զճաշակելն խորհրդոյն՝ Դոհանամ եւ մեծացուցանեմ եւ փառաւորեմ զքեզ Տէր Աստուած իմ...»*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, *դրչէն, Թղ· 28ա· «ի փառս Փրկչին, ի փառս: Գրեցաւ ի մայրաքաղաքն ի Հալապ ի խնդրոյ (անունը՝ քերուած՝ սրբուած) ձեռամբ ահր Մկրտիչ քահանային, անպարտ դատապարտելոյն· Թվին ՌՃԻԶ (= 1677) Հոկտեմբեր ամսոյ»*:

1094.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

Նախ քան 1712

ԹՈՒՂԹՔ՝ 232: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 30 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 20 × 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ողորկ եւ փայլուն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս գորշ կաշիով պատուած, երկու կողմերն դրոշմազարդերով՝ ճոխ· առջեւի կողմի վրայ խաչ մը ձեւացուած, ունեցած է արծաթէ զարդեր եւ նաեւ փականճմեր, որոնցմէ այժմ զրկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթեր կը պակսին, բանի մը թղթերու լուսանցքներ պատռուած են (թղ· 189—190, գործածութեամբ ինչ

մը սեւցած)։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ, հաճելի։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Աւետարաններու գլուխներու սկիզբը, յաջող· թուչնագիր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ Գլուխներու սկիզբը եւ գլխագրեր՝ կարմրագիր, ճաւէ երբեմն ամբողջական տողեր։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ բոլոր Աւետարաններու սկզբնաւորութիւնները կը պակսին, հետեւաբար չէ կարելի խորանները վրայ խօսք ընել։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ այժմ չունի։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ շատ. գոյգգոյն, միջակ, բայց սիրուն ներ ալ ֆիլ չեն։ կան նաեւ նկարիկներ թղ· 110բ Ս· կոյս թղ· 182բ բազմաթիւ գլուխներ եւ թղ· 203ա հովիւ մը։ — ՆԿԱՐՔ՝ գուցէ եղած ըլլան, սակայն այժմ չկան, զի թղթեր կը պակսին։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—4բ, 71ա—բ, հատածօրէն Մարկոսի նկարին համար։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ ման 1712։ — ԳՐԻՉ՝ ֆահանայ մը։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՉՄՈՂ՝ աճծաճօք։ — ՏԵՂԻ՝ աճծաճօք։ — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս ֆահանայ եւ Աւետիք· ապա՝ տէր Պետրոս։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 231ա[2]—232բ[1], 171ա[1]։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ։ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Հ· Համբարեանի։ Ընկալաւ ի Վիեննա ի 15 Մեպ· 1950 Հ· Ն· Ա·»։

Մատեանս է Աւետարան։ Բոլոր Աւետարաններու սկզբնաւորութիւնները քանի մը համարով կը պակսին, նաեւ չկան կանոններ ու նախադրութիւններ, ինչպէս նաեւ Եւսեբի Թուղթը։ — Թղ· 5ա։ Մատթէոս· կը սկսի՝ Գլ· Ա· 9· «Յովաթամ ծնաւ զԱքազ· Աքազ ծնաւ զԵզեկիայ»։ — Թղ· 72ա։ Մարկոս· կը սկսի՝ Գլ· Ա· 9, «արեւթէ Գալիլացւոյ եւ մկրտեցաւ ի Յովհաննէ ի Յորդանան» եւ կը հասնի մինչեւ Գլ· ԺԶ· 43 «եկեալ Յովսէփ, որ յԱրի···»։ — Թղ· 109ա Ղուկաս· կը սկսի՝ Գլ· Ա· 9· «մտեալ ի տաճարն Տեառն եւ յամենայն բազմութիւն ժողովրդեան կային յաղաւթս արտաքոյ ի ժամու խնկոցն»։ Կը հասնի մինչեւ վերջը թղ· 179ա, ուր կայ «Աւետարան ըստ Ղուկասու։ Ղուկաս արուեստիւ բժիշկ գոլով, սայ աչակերտեցաւ Փրկչին···» եւն եւն։ — Թղ· 180ա Յովհաննէս· կը սկսի Ա· 14։ «Եւ բանն մարմին եղեւ եւ բնակեաց ի մեզ»։ Ապա ամբողջութեամբ կը վերջանայ եւ ծայրը՝ ունի «Իրք կնոջ չնայելոյ»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ թղ· 231ա[1]—232բ[1]։ *«Փառք անսկզբանն եւ սկիզբն ամենայնի, անեղին եւ գոյացուցչին բնաւից· անվախճան եւ անսահմանիչ եւ կատարուին բոլոր էիցս, էիցս միակին, երրակի եւ միւսմ աստուածութեանն, որ անչարժ գոլով չարժէ զարարածս, ի կեանս եւ ի փրկութիւն· էից էակն եւ կենդանասց կեանքն, որ անփոփոխ գոլով միշտ էութեան, անեղը եւ անվայրապակ, լրումն եւ բովանդակիչ ամենայնի, եւ ամենայնոյ* (sic), *են ամենայնի անհաս է, որպէս ի մասունս եւ ի բոլորս եւ յինքն ոչ մասն եւ ոչ բոլոր, որպէս թէ զմասն եւ զբոլոր զամենայն յինքն ունելով եւ կրէ զամենայն բանիւ զօրութեան իւրոյ, զերալիր գոլով լնու զամենայն եւ անհաս է յամենայնէ, յորում բան եւ իմաստութիւն եւ լեզու տուեալ բոլոր էիցս։ Ի բոլորիցս հանցուք զաւրհնութիւն եւ փառս Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս։ Իսկ չորից աւետարանչացն խորհուրդ բազում աւրինակ ինն ցուցմամբ աւետանի, զի ոմանք ասեն թէ չորից աւետարանչացն են չորք անկիւնք արարածոյ՝ արեւելք, արեւմուտք, հիւսուս, հարաւ· պարտ էր համապիւռ քարոզել զաւետարանն եւն եւն (ինչպէս ուրիշ Աւետարաններու չատ մը յիշատակարանութեանց մէջ, ապա՝) եւ տեսեալ զոր անճառ փրկագործութեան խորհուրդ հաւատարիմ եւ իմաստուն քահանայն տէր Յովհաննէս եւ (յ)ելբայր իւր Յաւետիքն, որ ցանկացան սուրբ Աւետարանին եւ եղին յիշատակ իւրեանց՝ հոգւոյն եւ ծնողաց իւրեանց տէր Ազարիէ եւ մահդասի Ցաղուպին եւ կողակցացն իւրեանց Թանոյին եւ մղտեսի Թանուսխին։ Ով որ առատ սրտիւ եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասէ, նա Աստուած ողորմի իւրն ամէն։*

Դարձեալ կրկին անկամ յիշեցէք ի Քրիստոս զտէր Յոհաննէսն եւ կողակիցն իւրոյ Մաղթուհին եւ զաւակացն Կիրակոսին եւ Նիկողայոսին եւ զտեառն Թանոյին եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրեանց հոգւոյն եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն։

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱւետիքն եւ կողակիցն իւր զԱմիրմելիքն եւ զաւակացն Միքռնին եւ Ազարին եւ զտեառեացն Մաւճուտին եւ Ֆանղատին եւ քուերցն Մաղթուհին, Մարիամին եւ Մաւարտին։ Ով որ առատ սրտիւ եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասէ, նա Աստուած ողորմի իւրն ամէն։ Դարձեալ կրկին անկամ յիշեցէք ի Քրիստոս զմղտեսի Ազուպն եւ կողակիցն իւր զմղտեսի Թանուսխն — եւ զփոխեցեալ զաւակն իւր առ Աստուած զԳոլոչն եւ զտեառեացն Մուղալին, Նուպարին եւ Փաշային եւ իւր տղոցն Նուրիճանին եւ Ղումիճանին եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրեանց հոգւոյն ամէն։ Եւ զփոխեցեալ զաւակն իւր զԳրիգորն, Աստուած ողորմի ասացէք ամէն։ Դարձեալ կրկին անկամ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄուշեղն եւ զորդին իւր զԱզաճանն եւ զհարսն իւր զՄարիամն, եւ Թոան իւր զմաղթուհի եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրեանց հոգւոյն ամէն։ Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՊաղչայիչն եւ զդուստրն իւր զՈսկիհատան եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրեանց հոգւոյն, ամէն։ Դարձեալ յիշեցէք զԱւետիքն, զկուլամիրն եւ զԹոսոնն եւ զՄուրատն, զՊուտաքն եւ զԱհէլին եւ զՄախթուհին եւ զՊանգատան եւ զՄանանան եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրեանց հոգւոյն եւ Աստուած զձեզ յիշէ։

Դարձեալ կրկին անկամ յիշեցէք ի Քրիստոս զՅոհաննէսն եւ զկողակիցն իւր զՄաղթուհին եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք իւրեանց հոգւոյն եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն»։

Անդ՝ (տարբեր գրով) *«Զվերջին ստացօղ սուրբ Աւետարանիս զտէր Պետրոս անվամբ եւեդ քահանայ եւ իմ որդի մահտեսի Աստուածատուր որ ըստացաք զսուրբ ավետարանս յիշատակ հոգոյ մերոց նախ-*

տարաժամ մահվամբ աս Քրիստոս փոխեցեալ կողակցուն տէր Պետրոսին եւ որդոյն Թէոդոսին, որ էր պատճառ ծագման իւրոց Սուրբ Սարգսեայ եկեղեցուն. ի թվականութեանս հայկազեանս տումարիս ՌՃԿ եւ Ա· (1712) ամին ամսեան Յուլիսի· վասն որոյ ապաչեմ հանգիպողդ սուրբ Աւետարանիս ի խորոց սրտէ Աստուած ողորմի ասել Թէոդոսին եւ իւր ծնողին, որ է կողակից Պետրոս անարժան քահանային, զոր տէր Աստուած ողորմեսցի ձեր հոգոցն աւուր դատաստանին ամէն»։

Թղ· 179ա։ «Արդ հուսէ յետոյ իւր անարգի ինձ անարժանի, որ լրբութեամբ առաջ եկի· չատ աղաչեմ աղերսալի, այսրս ոտից ձեր խոնարհի, յորժամ տեսնուք զվկայքս գրի, ինձ ասացէք Տէր ողորմի, զի ես անուամբ քահանայի, ի լուծ մտի Տեառն Քրիստոսի, ղլուծն Քողի եւ չպահեցի, այլ հեղգացայ յամենայնի, փոխան ծընրի եւ սաղմոսի, զԱւետարանս գրեցի, իմ աչքս ի ձեզ ու Աստուած նայի, զի ձեւք Փրկչին յինձ ողորմի, զի այլ չունիմ գործ մի բարի եւ ձեր մեղացն գիրծն ջնջի»։

1095.

ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ ԳԻՐՔ ՀԱՐՑՄԱՆՑ

Նախ քան ՌՃՁԼ = 1738

ԹՈՒՂԹ՝ 365։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 28· × 21·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 20·5 × 7 + 7 = 14։ — ՏՈՂՔ՝ 35։ — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած 31, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ։ — ՆԻԻԹ՝ թուղթ հաստ եւ զօրաւոր։ — ԿԱՋՄ՝ տախտակ՝ վրան կաշի, հաստատուն, ինչ մը վնասուած, շատ ճոխ եւ ճաշակաւոր դրոշմազարդեր ունի։ — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը՝ մէկ թուղթ եւ ետեւը՝ երկու թուղթ, առանց գրութեան։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղ· 1 կազմէն բաժնուած, իսկ ուրիշ թղթեր կտրուած։ Մեծ մասով ադէկ։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, կանոնաւոր։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Հատորներու սկզբնատառերը։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Հատորներու սկիզբը, եւ թղ· 4ա, գոյնզգոյն, սովորական։ — ԼՈՒՍԱՆՑՈՒԱՁԱՐԴՔ՝ Հատորներու սկզբնաւորութեանը եւ գլխաւոր բաժանումներու մօտ, գունաւոր, միջակ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 3բ, եւ 120ա—բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ ֆան՝ ՌՃՁԼ = 1738։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անյայտ (Մանուկ՝ ոտանաւորի մը)։ — ՏԵՂԻ՝ կեսարիա°։ — ՏԷՐ՝ կեսարիոյ Ս· Աստուածածին եկեղեցին։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 363ա[1] եւն։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Գրիգորիս (Գալէմճեաքեան) կ· Պոլսոյ մէջ 1896ին երկու քրմ· ոսկիի գնած է։

Մատեանս է (*Թղ· 4ա*)։ «*Գրիգորի եռամեծի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցւոյ* Հարցմունիք *պիտանիք եւ աւգտակարք Գրոց աշակերտեալ անձանց*»։

1· *Թղ· 1ա*[1]։ «*Այս ինչ է գլխաւոր բանք բոլոր գրոյս· Առաջին ընդդէմ այնոցիկ, որք զրպահ եւ զճակատակապիր ասեն*»։

2· *Թղ· 1ա*[2]։ (*Յառաջաբան*)։ «*Ներգործական իմն մշտաշարժ բնաւորելոյ գաւրէն վերընթաց հրոյն*»։

3· *Թղ· 3ա*։ «*Յանկն է առաջին հատորի Հարցմանցիս*»։

ա· *Թղ· 4ա*։ «*Գրիգորի եռամեծի... Հարցմունք պիտանիք*»· *Համա· վերը*։ *Կը սկսի՝ «Որպէս ասեն հերձուածողք զամենայն ինչ մարդկան ի հարկէ գոլ, զգործ, զդիպուած, զմահ, զկեանք եւ զամենայն։ Պատասխանի· Նոքա որք զրպահ եւ զճակատագիր եւ զհրամանն համբաւեն ոչինչ ասեն ի կամաց»*։

բ· *Թղ· 5բ*։ «*Իսկ որ զճակատագիր եւ զրպահ վերագրեն մարդիկ եւ զամենայն ինչ ի հարկէ ասեն*» եւն եւն։

Մանրամասնութիւններու իջնելն եւ գլուխներ նշանակելն աւելորդ է, զի Գրիգոր Տաթեւացւոյ այս գրութիւնը տպուած է կ· Պոլիս 1729ին, որմէ սակայն այս Ձեռագիրը ունի որոշ տարբերութիւններ։ Կը գտնանք հատորները նչելով (համա· նաեւ ատ Թ· 847)։

4· *Թղ· 34ա*[2]։ «*Երկրորդ հատոր*»· *յանկ, ապա՝ «Որք զաչս իմաստիցն յիմանալի ճառագայթիցն խուսափեցին, թիւր կարծեաւք եւ խոտոր մտաւք անուղղայս խորհելով*»։

5· *Թղ· 66բ*[2]։ «*Երրորդ հատոր· Հարցմանց՝ «Աստուածաբանութիւն սրբոյն Դիոնեսիոսի»· (յանկ· ապա՝) «Պարտ է գիտել զի ներքոյ բանին է զգալեաց տեսութիւն եւ մերձ բանին*»։

6· *Թղ· 88ա*[1]։ («*Սկիզբն յանկի Զորրորդ հատորի գործոյ եւ արարչութեանցն Աստուծոյ*... ապա՝) «*Ցեւս ընդդէմ արտաքս աքսորելոյ եւ ընդ մէջ հերձեալ գհերձուածողս եւ զճշմարիտն Աստուածաբանութիւն հաստատելոյ ի մեզ*»։

7· *Թղ· 121ա*[1]։ «*Հինգերորդ հատոր Հարցմանցս վասն կազմութեան մարդոյ*»։ (*Յանկ, ապա՝*) «*Հց· Վասն է՞ր մարդս ի հոգոյ ստեղծաւ· Պա· Ասեմք վասն բազում պատճառաց*»։

8· Թղ· 143ա²: «Վեցերորդ հատոր Հարցմանցս· Ե· գիրքն Մովսիսի, այսինքն Արարածոց, ելք, Ղեւտականք, Թիւք եւ երկրորդ աւրէնք»: (Ցանկ, ապա՝) «Ցետ ելիցն ի դրախտէն կենաց հարցանելի է եւ վասն նախահարցն ըստ կարգի»:

9· Թղ· 197բ²: «Եւթներորդ Հատոր Հարցմանցն· Յոզովի (sic), Ցեսուն (sic) եւ դատաւորքն եւ ի չորս թագաւորութիւնք»· (ցանկ, ապա՝) «Առ Ցեսու Նաւեայ· Ցետ վախճանելոյն Մովսիսի առաջնորդեաց»:

10· Թղ· 214ա¹: «Ութներորդ հատոր· Ցաղագս մարդեղութեան Փրկչին»· (ցանկ, ապա՝) «Զանակիզքն սկզբան ի սկզբանէ գոյին զանճառելի թաքնութեաննն»:

11· Թղ· 245բ²: «Իններորդ հատոր· վասն նոր Աւրինաց եւ եկեղեցւոյ զանազան հարցմունք»: (Ցանկ, ապա՝): «Դարձեալ վասն նոր Աւրինաց եւ եկեղեցւոյ զանազան հարցմունք: Ցետ այսոքիկ հարցանելի է ի նորս աւրինաց եւ եկեղեցւոյ»:

12· Թղ· 300ա¹: «Տաս հատոր· Հարցմանցս» (ցանկ, ապա՝) «Զհանդերձելոյ եւ փոփոխման մարդոյ· Ցետ այսորիկ հարցանելի է վասն հանդերձելոյն, վասն ի՞ր է ի Աստուած նախ զայս»: Վերջ՝ Թղ· 363ա¹: Այս հատորին վերջաւորութեանը (թղ· 362ա² կայ՝ հեղինակին յիշատակագրութիւնը· Հմմտ· 848 եւ տպգր· էջ 788—789:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 363ա¹ (տարբեր դրով)· «Թվականս այս եղեալ է Աման զառէ հանդ եղեալ է, իսկ տփիտաց յոյժ փակեալ է, եւ կարդողաց յայտ բացեալ է, եւ ի ցուլիս ամսոյ լեալ է, հնգետասան օր չինեալ է· Պօղոս գպրէ ասացեալ (է), եւ մահտեսի յորջորջեալ է, զայս մականուն վեր եդեալ է, նոյնով զթիվն հաշուեալ է, գիտել կամիս յոր ամիս է ԻԳ յորելեանն է ի եւ Դ· վերագրեալ է, այս քան առ այս բաւեալ է»:

2· Թղ· 363ա²: (տարբեր դրով):

«Ցիշատակ է գիրքս պատուական·
Ներ քաղաքում կապաթովկեան·
Որ եւ Մաժակ վեր ձայնական:
Ի դուռն սուրբ Կուսին կայան:
Աստուածածնա(յ) Բանին խորան:
անջնջելի 'ւ անբացական:
Ցաւիտենիւ եւ անվախճան·
Եկեղեցւոյ գլուխ պետական:
Կաթողիկոս վեհ սրբազան:
Երամք սրբոց վարդապետական:
Եպիսկոպոսք արհիական:
Եւ ի կարգաց եկեղեցական:
Մեծամեծաց մինչ ի փոքր կան:
Ով ոք իշխէ հանել դրան:
Աստուածածնայ զայս սուրբ մատեան:
առանց կամաց եւ խորհրդեան:
Եթէ լիցի գրաւ դնելով:
Երկու եւ երից այլ աւելեան:
Քահանայից կեսարիան:
Եւ հրամանաց իշխանական:
Ի երէց փոխանաց որք կարգեալ կան:
Լիցին նզովք անագի մական:
Երեք ժողովոյ հայրապետական:
Աստուածածնայ գերագրական:
Սրբոց խմբից տարալուծական:
Եւ զայս խնդրեմ, ով հայրք եւ եղբայրք:
Երամս դասուց քահանայական:
յորժամ ընդեռնուք զգիրս զայս:
Մի մոռանայք առիթ սորայն:
Ամբերօղ (sic) սուրբ մատենիս:
Բամբ եկեղեցոյ աղաչեցէք վասն սորայն:
Տէրն ողորմի արքայութեան արժանանայ:
Ի միւսանգամ իւր գալստեանն:
Բախճան բարութիւն վայելել տայ:
Ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ:
Սորա (թէ սո՞ւրբ) արքայութեան զուարճանայ:
Պետս դասուց վայելողք սորա:
Երանեալք ձայն խնդրեցէք սմայ:
Տէրն ողորմի եւ չնորհէ սորա:
Բէնական անճառ լուսոյն պայծառանայ:
Որ եւ անճառ վառան ցնծա:
Սա ի դաս հրեշտակաց ուրախանա:
Իւր առատ ողորմութիւնն պարգեւէ սորա:
Ուղիղ չաւիղ առաջնորդէ սմայ:
Բամբ երկրայնոցս որոշեալ:
Դասս վերնոց խառնէ զսա:
Ի կայանս սրբոց ուրախանա:
Ինամող պահող անախտական:
Ձափչտակողք ըստ յուղայեան:
Լիցի օրհնեալ միշտ յաւիտեան:
Ցա(յ)ժմ ես յաւէտ արաձգական ամէն:

Թղ· 363բ: Այս յիշատակարանէ վերջ չատ տզեղ դրով ոչ կարեւոր կտոր մը:

3· Ապա՝ (Թղ· 364ա): Ոտանաւոր մը Գրիգոր Տաթեւացւոյ վրայ, որ կը սկսի՝ «Աստուածային չնորհաց հոգւոյն եւթնեկին»· սկզբնատառերը (տողերու) կը կազմեն՝ Առ երանելի ընդունակ եղեր մաքուր քումմ անձին»: Սուրբն Գրիգոր Տաթեւացին ի Մանուկս»: Վերջը՝ Թղ· 365ա· կայ՝ «Թուական Հայոց:

Ոտանաւորս այս աւարտեալ:
Քանութեան Հայոց եղեալ:
Ցօգնակի վանկ տառ որոշեալ:
Քըսանեերկու որելեան կազմեալ:
Ոլոմպիաթ քսան Թուեալ:
Նա կոյս Թուին բաղկացեալ:
Դեկտեմբերի աւր վերջացեալ:
Կիրակի օր պատկեր եղեալ:
Անուն Տեառն միշտ եւ աւրհնեալ:
Հազար հարիւր Ձի է պարզեցեալ» (1738):

Ապա՝ «Մանուկսն առ ընթերցողս: Ով սիրելի յուսածիր երամք եւ արբանունդ մանկունք յեկեղեցւոյ, ազաչեմ զձեզ սիրով ընդունէք վերոյ գրեալ տապաչափականս, քանզի տեսի օրհնեալ մատեանս գրոցն Գրիգորի Տաթեւացւոյն հօրն մերոյ բազում ինչ օգտեցայ ի սմանէ, վասն որոյ բազում տենջուս չարեցի առանաւորս ի վերոյ սրոյն Գրիգորի հօրն մերոյ, մատուցի ընդ գանձարան եւ ընդարձակութեան սրան ձերոյ իբրեւ պտմայս (sic) այրուն ի մաչկար Մանուկէս բազմայմեղ անձնէս...: առ ի սրբութիւն ձեռում ամէն: Դարձեալ ազաչեմ ձեզ յիշէք զիս ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ, ամէն»:

Թղ· 365ր (տարբեր ու տպեղ գրով) կը յիշուի մահը Երքիլիկ(ո՞)յու Տէր Սարգիս քահանային, 1861ին:

1096.

ՄԱՇՏՈՑ ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 158: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 29 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 22 × 6 + 6 = 12: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղթ, անողոքկ, հաստատուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս կաշեպատ եւ բանի մը դրոշմազարդերով, ինչ մը վնասուած: Առջեւի կողքին վրայ դրոշմուած Յիսուս՝ ձեռքին մէջ սկիհ մը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ վնասուած, քղքերը կազմէն անջատուած, ոմանց վրայ նաեւ գծուած: — ԳԻՐ՝ ներքեր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ ստէպ գլխագրերը՝ կարմիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, 53ա շատ պարզ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բանի մը, միջակ բաներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 112ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեն նշանակած: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին հետեւ կողմը· «Երեր ընդ իւր ի Լեհաստանէ Պետր· Վ· Մովսէսեան կաւոնիկոս, Վիեննա 1907 Դեկտեմբեր»:

Մատեանս է Մաշտոց Լեհահայոց:

Յանկ 1· Թղ· 1ա: «Կանոն վասն Մկըրտութեան, Կանոն յետ Մկրտութեան»:

2· Թղ· 3ա: «Կանոնն յորժամ քրիստոնեայ առնեն, տանին ի դուռն եկեղեցւոյն»:

3· Թղ· 7բ: «Այս ձեւ սուրբ Խորհրդոյն Դրոշմի»:

4· Թղ· 10ա: «Կանոնն յորժամ տղայն քառասնօրեայ լինի»:

5· Թղ· 12ա: «Խրատ Պատկի» եւ ապա՝ «Եղանակ Պատկ տալոյ»: Նոյնը՝ նաեւ Լեհերէն:

Թղ· 17բ: «Կարգ ուխտերդութեան աւուր յետ Տարառնեացն»: — Թղ· 18բ: «Միւս այլ եղանակ մուծանելոյ եւ բերելոյ գնարան յեկեղեցի»:

6· Թղ· 19ա: «Կարգաւորութիւն պաշտելոյ պիսկոպոսի Ապաշխարութեան»:

7· Թղ· 22ա: «Ձաղագս Հաղորդութեան հիւանդաց» — «Խրատ եւ կանոն»:

8· Թղ· 27ա: «Խրատ եւ կանոն վերջին Օծման»:

Թղ· 32ա: «Ձաղագս տեսութեան եւ հոգաբարձութեան հիւանդաց»: — Թղ· 39ա: «Եղանակ օգնելոյ մեռելոց»: — Թղ· 41ա: «Կարգ յանձնառութեան հոգւոյն»:

9· Թղ· 53ա: «Կանոն զամենայն ննջեցեալսն յուղարկել առ Քրիստոս»:

Թղ· 80ա: «Կանոնն Այգուցն»: — Թղ· 81ա: «Կանոն յորժամ կրօնաւոր վախճանի այսպէս յղարկեն ի հանգիստն»: — Թղ· 84ա: «Կանոն Է· աւուր» եւն: — Թղ· 85բ: «Կանոն հոգեհանդիստ առնելոյ»: — Թղ· 87բ: «Օրհնութիւն ապի», ապա՝ «Հատի, Տեառնականի, Սեղանոյ»:

10· Թղ· 91բ: «Կանոն Մեծի Եչ· Զապաշխարողան արձակելոյ»:

11· Թղ· 105ա: «Ձաղագս արարողութեան յաւուր Հինգշաբաթուջ Ընթրեաց Տեառն, յորժամ օրհնի ձէթ երեխայից եւ հիւանդաց եւ սրբազործի Միւռոն»:

12· Թղ· 113բ: «Կանոն Մեծի Հինգշաբաթի Ոտնլուային»:

13· Թղ· 119բ—159բ: Օրհնութիւններ ջրոյ, պաղոց, բուռոց, ոսկւոյ, կնդրկի, խնկի, մոմի, հացի, հանդերձեղէնի, եւ հանդերձի, դրօշի, մաղմայի, սկիհի, ձուոյ, տան, նաւի, Խաչի խաչելուայ առնելոյ, եկեղեցւոյ, պատկերի, ժամհարի· եւն եւն:

Լատինական արարողութիւններ եւս ներս առնուած են, ինչպէս նաեւ քանի մը բաներ ալ լեհերէնով գրուած օտարազգիներու համար:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1097.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

1690

ԹՈՒՂԹՔ՝ 224: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 27·5 × 21·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 19 × 13: (թղ· 218ա—223բ երկսիւն): — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 18, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ լաւ, ամուր եւ ողորկ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ, ամբողջապէս գորշ կաշիով պատուած, ամուր, բազմաթիւ գեղեցիկ դրոշմազարդերով պճնուած, փականճներն ինկած եւ ինչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ պահուած, առջեւը եւ ետեւը կան թղթեր, որոնք տկար են եւ սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր յստակ եւ մանր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, թռչնագիր, երփնեքանգ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ երբեմն գլխագրերը եւ երբեմն սկզբնաւորութեան տանի մը տողերը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 6ա, 83ա, գոյնզգոյն, յաջող, բայց սովորական: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 10բ, 36ա, 67ա, 110բ, 139բ, 176բ, 187բ, 203բ, յաջող եւ գոյնզգոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ ճաշակաւոր եւ բազմագոյն: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 5բ Ադամ եւ Եւա կենաց ծառին առջեւ, տարբեր գոյներով զգեստներու մէջ· Եւային գլուխը ալրուած, իսկ Ադամին՝ պատմուճանը: Թղ· 82բ: Քրիստոս յարուցեալ՝ մէկ ձեռքը օրհնելով եւ միւսին մէջ՝ խաչի յաղթական դրօշը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—5ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1690: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Ընբսաօ(°): — ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 223բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 4բ: «Առաքեաց ի Կ· Պոլսոյ վասն Մատենադարանիս Հ· Գրիգորիս Մանիոյ 10 Հոկտ· 1957: Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս Հ Շարակնոց: Սկիզբը թղ· 6ա· (խորանով) խորագիրը կը պակսի եւ կը սկսի «Երգեցէք որդիք Սիոնի երգ նոր ի Ծննդեան մօր Տեառն»: — Թղ· 83ա: (խորանով) «Կանոն սուրբ եւ կենսաբեր Յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, օրհ· Այսօր յարեաւ ի մեռելոց փեսայն անմահ»: Կիսախորանով են՝ թղ· 10բ: «Կանոն Աստուածայայտնութեան»: — Թղ· 36ա: «Կանոն Բաւն Բարեկենդանի»: — Թղ· 67ա: «Կանոն Ղազարու յարութեան: — Թղ· 110բ: «Կանոն Պենտակոստէին»: — Թղ· 139բ: «Կանոն Նաւակատեաց Ս· Խաչին»: — Թղ· 176բ: «Կանոն Համօրէն մարտիրոսաց»: — Թղ· 187բ: «Կանոն Համօրէն Ննջեցելոց»: — Թղ· 203բ: «Կարգ օրհնութեանց յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: — Բոլոր չարականները խաղերով են եւ Թղ· 161ա—203բ· գրուած են նաեւ այն չարականները, որոնք Մաշտոցի եւ Ժամագրքի մէջ սովորաբար կը պտնուին, իսկ Թղ· 218ա—223բ կան՝ (երկսիւն)· «Քաղուածք օրհնութեանց, տօնից տէրունականաց եւ ամենայն սրբոց ըստ իւրաքանչիւրոց պատշաճի, Երգեցէք որդիք Սիոնի երգ նոր· Հակիւ Հօր»: Համա· Քիւ 142, 145 եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ Թղ· 223բ: Քաղուածքին վերջաւորութեանը կայ՝ «Բայց զխորհրդաւորսն համեմատեա ըստ պատշաճի եւ ըստ խորհրդոյն եւ զնօտրոցս յիշեա եւ վասն անվարժօրէն գրութեանս անմեղադիր լեր, զի ցրտոյին էր օրերս եւ զիչերային գրութիւնս եւ մատուցս առանցեալ: Ընբսաօ (տակը՝) էր, է, (ապա՝) Ք(րիստոս)ի՝ 1690: — Թղ· 5ա (տարբեր գրով)· «Այս չարականս...° կապեաին սրդոյն Խազարին սրդին Յարութիւն եղբարք»· ապա՝ «Նատան(°) հայր ծանուցեալ»:

1098.

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

ՌՄԽԴ = 1795—1818

ԹՈՒՂԹՔ՝ 33: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 30 × 19·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 20 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 35: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բխոքակ եւ անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ՝ կիսակաշի, քէ կռնակը գլխաւորաբար եւ քէ կողմերը շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրն ադեկ, բայց ջուր տեսած եւ գործածութենէ սեւցած, շատ թղթեր վարի լուսանցէէն պատռած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր· — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 1ա· պարդ մը՝ սկիի մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1բ, 2ա—բ, 4բ, 15բ, 19բ, 22բ, 23ա—բ, 27ա—բ, 33բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԽԴ (1795 եւ 1818): — ԳՐԻՉ, ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստան: — ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողմին ներսի դին՝ «Ներեր ընդ իւր ի Լեհաստանէ Պետր· Վ· Մովսէսեան կանոնիկոս ի Սնեադին, Վիեննա 1907, Դեկ· 1»:

Մատեանս է (Թղ· 1ա): «*Խորհրդատետր· յատկապէս պատարագս ննջեցելոց· Ձառայինն ի յիշատակ ամենայն հաւատացեալ ննջեցելոց եւ յաւուրս տաղաւարաց· Ձերկրորդն յաւուր մահուան կամ թաղման մեռելոյն: Ձերրորդն ի տարելից ննջեցելոց: Ձչորրորդն զհանապազորդական պատարագս պարունակեալ· փոքրաչխատ ձեռագրութեամբ ի վայելուչն սրբակրօն պատարագողաց ընդօրինակեալ՝ յամի Տեառն 1795 եւ ի թուականութեան Հայոց ՌՄԽԴ»*, կան՝

1· *Թղ· 3ա*: «*Պատարաստութիւն առ պատարագն*»: — *Թղ· 5ա*: «*Կարգ պատարագի մատուցանելոյ վասն ննջեցելոց*»: — *Թղ· 14բ*: «*Աղօթք զկնի պատարագին*»: — *Թղ· 16ա*: «*Պատարագք ննջեցելոց ի յիշատակի ամենայն հաւատացեալ ննջեցելոց եւ յաւուրս տաղաւարաց*»: — *Թղ· 18բ*: *Լատիներէն տառերով գրուած հայերէն Հաւատամք եւն*:

2· *Թղ· 20ա*: «*Անվանք մէռելոցաց Եղբարութեան Պրասպավի սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչուն, որոնք ամէն գվարդալնի սուրբ պատարագի պի գարդացվին վասն յիշատակի համար, միւռք բէրելով մերոյ ալօթքովը գիրենց հօղբատանը եւ նօր կարգով չարաց անվանքը գարդալով Հօղաբարձն ամէնքը պասին· Աստուած ողորմի հօգուն· Ակօբ Արխիէպիսկօպօս, Տէր Յօհաննէս Ծառուկվիչ, Տէր Յօհաննէս Սդէֆանովիչ: Խաչում Շատպէի, Աստուած ողորմի հոգուն· Տօնիկ Վարդանի*»: — *Թղ· 28ա*: «*Անվանք մէռելոցաց Եղբարութեան Պրասպավի Սբրոյն Աննայի վասն յիշատակի եւ հոգեւորական չահօվ հաստատուց· Ակօբ արխիէպիսկօպօս, Տէր Յօհաննէս Ծառուկովիչ, Տէր Յօհաննէս Սդեփանովիչ: Խաչուն Պուձիլովայ, եաղութ Ասվատուրի, Մկլիք Վարդիկովայ*»: — *Թղ· 32ա*: «*Անվանք մէռելոցաց Եղբարութեանը Անարատ յղդութեանը Տիրամայր Աստուածամայրը, որոնք ամէն գըվարդալնի պատարագի կարգալով քահանան յիշատակի համար ննջեցելոց, ամէնքը պասին Աստուած ողորմի հոգուն· Հաստատեցաւ 1818 տարուն 31 օրը Մայիսի ամսուն Տէր Ակօբ Ավկուստինովիչ Արխիէպիս, Տէր Ակօբ Թումանովիչ Արխիէպիս*» եւն:

Այս անուանացանկերը, որոնք բոլորն ալ բառական երկար են, Լեհահայութեան պատմութեան համար արժէք ունին: — *Կան անուանացանկեր ալ, որոնց խորագիրը կը պակսի*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ *չունի*:

1099.

ԲՆԱՁՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ռձլթ = 1690

ԹՈՒՂԹՔ՝ 59: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 28×20·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 24 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 40: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 6, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ քարակ եւ անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաքարտ) կիսալաթ, նօր կազմուած, մաքուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ *Թղ· 1ա—բ, 51բ, 52բ, 59ա—բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ *Ռձլթ = 1690*: — ԳՐԻՉ՝ Մատթէոս Յովհաննիսեան: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «*Բնագնութիւն բոլոր մարդկային մարմնոյ: Արտահանեցեալ ի համատուներից վարդապետաց լաթինացւոց գրեանց եւ օրինակեցեալ ի նախագաղափարէն ածանցեցելոյ ի թուականի ներմարմնութեան Բանին ՌՈՂ եւ ի համամէնքը պասին· Աստուած ողորմի հօգուն· Ակօբ Արխիէպիսկօպօս, Տէր Յօհաննէս Ծառուկվիչ, Տէր Յօհաննէս Սդէֆանովիչ: Խաչում Շատպէի, Աստուած ողորմի հոգուն· Տօնիկ Վարդանի*»: — *Թղ· 28ա*: «*Անվանք մէռելոցաց Եղբարութեան Պրասպավի Սբրոյն Աննայի վասն յիշատակի եւ հոգեւորական չահօվ հաստատուց· Ակօբ արխիէպիսկօպօս, Տէր Յօհաննէս Ծառուկովիչ, Տէր Յօհաննէս Սդեփանովիչ: Խաչուն Պուձիլովայ, եաղութ Ասվատուրի, Մկլիք Վարդիկովայ*»: — *Թղ· 32ա*: «*Անվանք մէռելոցաց Եղբարութեանը Անարատ յղդութեանը Տիրամայր Աստուածամայրը, որոնք ամէն գըվարդալնի պատարագի կարգալով քահանան յիշատակի համար ննջեցելոց, ամէնքը պասին Աստուած ողորմի հոգուն· Հաստատեցաւ 1818 տարուն 31 օրը Մայիսի ամսուն Տէր Ակօբ Ավկուստինովիչ Արխիէպիս, Տէր Ակօբ Թումանովիչ Արխիէպիս*» եւն:

Այս անուանացանկերը, որոնք բոլորն ալ բառական երկար են, Լեհահայութեան պատմութեան համար արժէք ունին: — *Կան անուանացանկեր ալ, որոնց խորագիրը կը պակսի*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ *չունի*:

1099.

ԲՆԱՁՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ռձլթ = 1690

ԹՈՒՂԹՔ՝ 59: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 28×20·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 24 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 40: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 6, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ քարակ եւ անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաքարտ) կիսալաթ, նօր կազմուած, մաքուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ *Թղ· 1ա—բ, 51բ, 52բ, 59ա—բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ *Ռձլթ = 1690*: — ԳՐԻՉ՝ Մատթէոս Յովհաննիսեան: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «*Բնագնութիւն բոլոր մարդկային մարմնոյ: Արտահանեցեալ ի համատուներից վարդապետաց լաթինացւոց գրեանց եւ օրինակեցեալ ի նախագաղափարէն ածանցեցելոյ ի թուականի ներմարմնութեան Բանին ՌՈՂ եւ ի համա-*

թուութեան հայկազնեայց Ռձլթ: Ձեռամբ Մատթէոսի Յօհաննիսեան»:

Թղ· 2ա: «*Յաղագս բնագնութեան բոլոր մարդկայնոյ մարմնոյ եւ նորին օգտակարութեան եւ գերազանցութեան, ըստ որում ծնանի յլսկզբանց բնականաց: Գիրք առաջին· Նախերգութիւն գրեանն առաջնոյ: Գերյարգութիւն արհեստի բնագնութեանն առ ազգս ամենայն ի վաղուց անտի հռչակեցեալ*»:

Թղ· 2բ: «*Գիրք առաջին· Յաղագս թէ կի՞ւղ բնագնութ ի ձեռն նչանից երեւեցելոյ ի մարմնոյ մտածիցեն գհակամիտմունս հոգւոյն: Պրակ առաջին: Յաղագս գիտութեանց գիւցազնականաց անոտեաց եւ խաբէականաց: Հինգն բաժանեցին զգիտութիւն գիւցազնական ի յերկուս*»: *Ունի ԼԳ պրակ*:

Պրակ իննեւքսաներորդն է՝ (Թղ· 15բ) «Ցաղագս բարուց, զանազան ազգաց բնակողաց ի զանազան մասունս երկրի առանձնաբար», ուր կ'ըսուի՝ «Հայք են բարէմիտք, ողորմածք (Ջընջուած են՝ «մեծախիրտք, աչխատասէրք, քաջահասակք, բայց սահակք» եւ դրուած՝) հիւրասէրք, ծնողասէրք, հաւատարիմք, սիրօղք վաճառականութեան, բայց ըմբոստք, անմիաբանասէրք եւ ուսումնատեացք»:

Թղ· 23ա: «Գիրք երկրորդ: Ցաղագս յատուկ նշանաց եւ բաժանման բազադրութեան մարդկային մարմնոյ: Նախերգութիւն ղրեանն երկրորդի: Գրեցաք մինչեւ ցայդ թէ զի՞արդ բնազննունք ի ձեռն նշանից երեւեցելոց ի մարմնոջ»: — Թղ· 23ա: «Պրակ Առաջին: Ցաղագս գլխոյ· Գլուխն բաժանի ի չերկուս, այսինքն ըստ քանակութեան եւ ըստ թուոյն»: Ունի ԺԶ պրակ:

Թղ· 36ա: «Գիրք Երրորդ: Ցաղագս համապատմարման նշանից մարմնոյ մարդկայնոյ: Նախերգութիւն գրեանն երրորդի: Ճառեցաք յանցեալ գրեանն դյատուկ նշանից առեցելոց ի մասանց մարդկային մարմնոյ»: — Թղ· 36բ: «Պրակ Առաջին: Ցաղագս զօրութեանց եւ մոլութեանց հոգւոյն: Զօրութիւնք հոգւոյն նկատեցեալք ըստ բոլորին են»: Ունի ԺԸ պրակ:

Թղ· 47բ: «Գիրք չորրորդ: Ցաղագս կերպից եւ եղանակաց, որովք մտածացելոց եւ ճանացելոց մերոց եւ այլոց ախտից, մոլութեանց եւ վատթարութեանց դեղք եւ սպեղանիք պատրաստիլ կարեն: Նախերգութիւն գրեանն չորրորդի: Ապացուցաք ի գրեանս նախանցեալս թէ որպէս ի նշանաց մարդկային մարմնոյ: — Թղ· 47բ: «Պրակ առաջին: Ցաղագս թէ որպէս անդէտ ոք կարէ լինիլ պիտուն: Պատճառ անգիտութեան է ծայրագոյն խոնաւութիւնն»: Ունի ԺԷ պրակ: Վերջ՝ Թղ· 58ա, ուր գրուած է «Վերապատուելի Հայր Մինասն լաւ բնազուն է, որ առնէ զդէմպէս աչխատօղս՝ գտանելով նոցա միչտ բան բանելոյ»:

Երբեմն բառեր կամ տողեր գծուած ու սրբագրուած են, նաեւ լուսանցքներու վրայ յաւելում կամ սրբագրութիւն եղած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի (տե՛ս վերը):

1100.

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 341: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 27·5 × 19·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 19 × 14: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած, կը սկսի իւ քերքէն եւ կը հասնի լէ եւ անկէ վերջ չէ նշանակուած, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻԽ՝ թուղթ, բարակ, ամուր: — ԿԱՋՄ՝ (հաստ) թղթեայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն թուղթ ինկած կը թուի եւ կամ այնպէս կը սկսի իբր շարունակութիւն Ա· հատորին կամ մասին: — ԳԻՐ՝ ձօտրգրաձեւ չեզագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 341ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին ետեւը եղած թղթին վրայ «Առաքեցաւ ի կ· Պոլսէ, յ30 Մարտի 1911»:

Մատեանս է Տեսական Աստուածաբանութիւն, բայց այս գիրքը կը կազմէ սոյն գրութեան Բ· հատորը: Սկիզբը կը պակսի· Յանկին (Թղ· 315ա) համաձայն պիտի սկսէր Գ· գլխէն, որ էր «Ցաղագս անկման մարդոյն եւ սկզբնական մեղաց»: Առաջին պրակը պիտի ըլլար՝ «Թէ ո՞ր էր մեղքն նախկին ծնողաց», մինչ այժմ կայ՝ Ե· պրակէն մաս մը եւ կը սկսի՝ «···իլ այնչափ երջանկութիւն երեխայից մեռանողաց ի կացութեան մաքուր բնութեան, ուստի հետեւէր ընդունիլ···»:

Թղ· 3ա: «Ընձեռուած Հինգերորդ· Ցաղագս վերանորոգման մարդկային սեռի ի ձեռն ներմարմնութեան Բանին Աստուծոյ: Ցետ քննելոյ զանկումն առաջին մարդոյն եւ զկործանումն բոլոր մարդկային սեռի»:

Թղ· 137բ: «Ընձեռուած Վեցերորդ· Ցաղագս աստուածային չնորհաց: Որովհետեւ դլխաւոր գործ արդեանցն Քրիստոսի է աստուածային չնորհն»:

Բոլոր ընձեռուածները բաժնուած են դլուխներու եւ պրակներու եւ ապա՝ կայ՝ Թղ· 269ա: «Ծանօթութիւն ընթերցողի», որուն կը յաջորդեն Թղթեր քահանայապետներու եւ եպիսկոպոսներու, ապա՝ կան՝ Թղ· 309ա: «Ցանկ Ընձեռուածոց դլխոց եւ պրակաց Առաջին մասին» (հատորին) եւ Թղ· 315ա: «Ցանկն է Բ· մասին», որմէ յետոյ՝

Թղ· 320բ: «Ցանկ երեւելի իրաց յայսմիկ առաջին մասին ուղղեցուած Աստուածաբանութեան պարունակեցեալ, որք այնպիսի կարգաւ են եղեալք, զի որ ինչ պարունակի ի պանծալոյն տեկիս արժանի պիտելոյ՝ իսկոյն պատնիցի միով ակնարկութեամբ· Անհաւատութիւն· Միթէ իցէ՞ մեղք անհաւատութեան նոցա, որք զչինչ լուան երբէք զհաւատոց· Ընձ 1· Գլ· 1· պրակ 1»: Վերջ՝ Թղ· 340:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· բայց Թղ· 341ա· կայ՝ «Ի ժամանակս կայսրութեան Օդգաւիանոսի (յորմէ եւ սկիզբն կաս կայսերութիւն) ծնաւ Քիստոս Քրիստոս· զկնի շաբշարանաց Տեառն Յակոբոս Փոքրն եղբայր Տեառն կոչեալ ի յերուսաղէմ առաջին եպիսկոպոս կարգի ի Պետրոսէ··· Յակոբոս Մեծն որդին Զերեթիայ եւ եղբայր Յոհաննու ի քաղաքն Յոպպէ, որ է եաֆն գլխատեցաւ ի խնդրոյ Հրէից, որոյ գլուխն բնաւ յերուսաղէմ ի հրեշտակէն առ սուրբ Կոյսն Մարիամ, որ թեւս կայ ի սուրբ Յակոբն»:

1101.

ԵՐԳԱՐԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 184: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 27 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 21 × 15·5: — ՏՈՂՔ՝ խառն 20—25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ շատ տկար եւ թխորակ: — ԿԱՋՄ՝ (խաւաֆարտ) կիսակաշի, շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ չափազանց վնասուած եւ գործածութենէ մաշած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր եւ շեղագիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ խեղճ քաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1ա· եղիսաբեթուպոլսոյ Հայոց եկեղեցւոյ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Երգարան, ուր ամփոփուած են բազմաթիւ երգեր, նաեւ լիթանիաներ եւ աղօթքներ: Ցիչե՛նք·

1· *Թղ· 1ա: «Երգ առ սուրբ Հօրըն մերոյ Գրիգորի: Մաղթանօք զքեզ աղաչեմք լըսո՛ զմիտս մեր Հոգւոյ պիտութեամբ կատարել զկանըս ուղղաբարութեամբ»· անդ· «Մանկունըք սուրբ եկեղեցո, ծափս հարեալ ուրախացիք ի ծնընդեան սրբոյ Գրիգորի, զուարճացիք»: — անդ՝ «Առ քեզ զիմեմք աղաղակեմք արտասուապին···»: Յաջորդ էջն ալ դեռ՝ «Երգ առ Հայրն մեր Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ: Գոռամբք, զուչենք եւ արտասուեմք»:*

2· *Թղ· 2ա: «Երգ սրբոյ Ալեքսիոս: Ով Ալեքսի, սուրբ Ալեքսի, դու կուսութեան ես հայելի»:*

Թղ· 2բ: «Երգ առ սուրբն Պետրոս Աստքեաղն: Բանալի երկնային, բացօղ դըրան վերին»:

Թղ· 3ա: «Երգ սբհոյն Աննաի: Ծար կենսաբեր ընկալեալ յԱդին, որպէս կենաց ծարն ի դրախտին»:

Այսպէս կը չարունակուի ամբողջ դիրքը «Երգ»երով եւ նաեւ Շարականոցէն ու ժամագրքէն առնուած չարականներով եւ երգերով: Արժէքաւոր է յայտակապէս իր լեզուին համար: «Երգ»երէն կարեւոր մաս մը քարգմանութիւն է: Ամէնուն վրայ նշանակուած է՝ ի՛նչ եղանակով պիտի երգեցուի· գ· օ· Թղ· 5ա· Nota երկնային դասք, անդ՝ ապա Nota Stella coeli. *Թղ· 27ա կայ «Շարականոց կամ երգարանք Աւուրն Նոր Տարուն»: — Թղ· 43ա: «Երգարանք զանազան տօնից սրբոց եւ այլ աւուրք ըստ բոլոր տարւոյս»: — Թղ· 92բ: «Երգ ի ժամու Ս· Պատարագի»: — Թղ· 95ա: «Տաղ յաղագս սրբոյ պատարագի»: — Թղ· 110ա: «Լիթանիայ առ սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին»· Թղ· 111ա: «Լիթանիայ սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին»: (ապա՝ Թղ· 112բ երգ): — Թղ· 136բ—140ա: կայ՝ «Սպասաւորութիւնք հանդիսաւոր սուրբ պատարագի»· Թղ· 140ա—150ա: «Ճանապարհ խաչի»: Թղ· 156ա—184ա մաճառներն եւ յաւիներէն երգեր ու աղօթքներ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի Թղ· 27ա մատիտով վերի լուսանցքի վրայ կայ՝ «1817. 12» եւ ապա «1867»:

1102.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԱՑ

Ա· Հատոր

ՌՃՂԲ° = 1743°

ԹՈՒՂԹԻ՝ 258: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 27 × 19·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 18×6·5+6·5=13: — ՏՈՂԻ՝ 38: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 22, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ոդորկ, փայլուն, զօրաւոր: — ԿԱՋՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ եւ բազմաթիւ դրոշմազարդերով, հաստատուն· կռնակը ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաքուր, բայց ֆիչ մը ջուր տեսած եւ սեւցած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր· շատ մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԻ՝ չունի, ամբողջ գրութիւնը չորս ուղղահայեաց գծերու մէջ առնուած· երկուքը՝ մէջտեղը եւ մէկական՝ լուսանցքներու կողմերը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 4բ: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՂԲ° = 1743°: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԿԱՋՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Վենետի°կ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի, հմմտ· վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ թղ· 1բ: «Առաքեալ ի մերոց ի Կ· Պոլսէ, ընկալաք յ30 Հոկտ· 1953· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է (թղ· 2ա): «Պատմութիւն ամենայն աշխարհաց *երկրից, թագաւորութեանց, եւ գաւառաց, նաեւ զկրօնէ նոցին*: Արարեալ ի Յովէտ *կանոնիկոս քահանայէ ազգաւ Գալլիացի եւ ի գալլիականէ լեզուէ փոխեալ առ իտալականս, եւ անտի առ Հայկականս գրեալ, ի Պատրի Տօմինիկոսէ ձահկեցւոյ ի կարգէ քարոզողաց, վերատեսեալ, սրբագրեալ եւ բարւոք կարգի եդեալ· Հատոր Առաջին· ի տպարանի Ֆռանչիսկոս Պիթէրի ի Վէնէտիկ ՌՁԼԷ մեծաւորաց հրամանաւ: Եւ եղեւ սա թարգմանեցեալ ներքոյս Հայոց ՌՃՂԲ եւ յամսեանն Մարտի հնգետասաներորդի, չանիւ եւ հոգաբարձութեամբ մահտէսի Աբրահամու, մահտէսի Սարգեան կեսարացւոյ Հիւսնապետի*»:

1· *Թղ· 3ա*: «*Ցառաջաբանութիւն նորին*: *Առաջաբանութիւն սորին*: *Որպէս ամենայն ոք բաղձայ օգտութիւն եւ զմտանատուր չհաւէտութիւն փրկութեան իւրոյ յաւիտենականի*»:

2· *Թղ· 5ա*: «*Յանկ գլխոց*: *Որք պարունակին յայսմիկ հատորս Ա*: *Ա· Ցաղագս Եւրօպայ ընդհանրապէս եւ զկրօնէ նորա· · ·*»: *Թղ· 1բ*: «*Ցաղագս կաթողիկէ Եկեղեցւոյն եւ զկրօնէ նորին*»: — *Թղ· 2*: *Ունի ԿԳ գլուխ*:

3· *Թղ· 6ա*[1]: «*Պատմութիւն վասն ամենայն կրօնից եւ իւրաքանչիւր թագաւորութեանց աշխարհի*: *Ցաղագս Եւրօպայ ընդհանրապէս եւ զնորին կրօնէ*: *Բոլոր Եւրօպայ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ փոքրագոյն մասն ինչ աշխարհի*»:

4· *Թղ· 6բ*[1]: «*Ցաղագս կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ զկրօնէ նորին*: *Ստուգապէս եւ թարց կարծեաց եկեղեցին ի լոյս ածեալ եղեւ Յիսուսէ Քրիստոսի Փրկչին մերոյ*»:

5· *Թղ· 34բ*[1]: «*Ցաղագս Իտալիոյ երկրին եւ զկրօնէ նորին*: *Իտալիոյ երկրին* (երկիրն) *եղեւ թագուհի ամենայն աշխարհի վասն մեծամեծ ընդարձակութեան կայսերացն Հռոմէականաց*»: *Եւ այսպէս յառաջ· կարեւոր է մեզի համար*՝

6· *Թղ· 240ա*[1]: «*Ցաղագս Փոքր Հայաստանի եւ զկրօնէ նորին*: *Անատոլիայ յետին գաւառն, այսինքն ի Փոքր Ասիա է երկիրն Փոքր Հայաստանու, որոյ գլխաւոր քաղաքն է Սեբաստիա*»:

Կը չարունակուի՝ «բնակիչք գաւառիս կոչին Թուրքմանք, գոն մահմէտականք՝ յոյժ պահօղք օրինաց· բայց մեծ մասն նորին են քրիստոնեայք բնականք Հայք ծնեալք եւ սնեալք անդ եւ ունին պատրիարգ մի, որ ասեն գալ ուղղափառ, որ լեզուաւ նոցին Հայոց կոչի (անգուօլէն) որ նստի Սիս ի Կիլիկիայ կամ բան ոմանց կարամանիա· տեսցուք յետոյ զկրօնէ Հայոց լիապէս, երբ դրեսցուք ի մեծէն Հայաստանու, որ ասի Թուրքոմանիա»:

Վերջ գրքին՝ Թղ· 257բ[1]· *ուր կայ՝ «Արդ այսուհետեւ ի յերկրորդ հատորն պատմեսցուք զկրօնից նոցին, որք են ի Մեսոփոթամիայ, այսինքն Յակոբիտաց, յորոց պատրիարգն նստի անդ, նոյնպէս եւս ի Նեստորականաց պատրիարգէ, որ նստի յերկրին Քաղդէացւոց, նոյնպէս եւս ի պատրիարգէ Հայոց, որ նստի ի մեծն Հայաստան եւ այլն որ հետեւի· ողջ լեր: Վախճան Առաջնոյ հատորոյս*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· (տե՛ս վերը):

1103.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԱՑ

Բ· Հատոր

1743°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 211: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 27 × 19·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 18·5 + 6·5 + 6·5 = 13: — ՏՈՂՔ՝ 39: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաձակուած 19, իւրաքանչիւրը՝ 12 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ քուղք· ոզորկ, փայլուն, դիմացկուն: — ԿԱՋՄ՝ նման առաջին հատորին՝ տախտակ կաշեպատ եւ բազմաթիւ դրոշմազարդերով: Լաւ պահուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, ֆիչ մը ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր· փոքր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ հմմտ· Թ· 1102: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—բ, 2բ, 209ա—211բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1743° (1737է յետոյ): — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԿԱՋՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ վենետի՞կ: — ՏԸՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 1բ: «Առաբեալ ի մերոց ի Կ· Պոլսոյ· ընկալաւ ի 4 Նոյեմբերի 1953· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*): «Պատմութիւն հանուրց աշխարհաց *թագաւորութեանց, երկրից եւ գաւառաց*, նաեւ ղկրօնէ նոցին: Արաբեալ ի Յովէտ կաւոնիկոս *քահանայէ, զալիական լեզուաւ եւ անտի փոխեալ յիտալական լեզուս եւ ապա թարգմանեալ ի հայկականս· վերատեսեալ, սրբագրեալ եւ ի բարւոք կարգի եղեալ: Հատոր Երկրորդ: Ի վէնէտիկ յամի Տեառն ՌՉԼԷ ի տպարանի Ֆռանչիսկոս Պիթէրի· հրամանաւ մեծաւորաց*»:

1· *Թղ· 3ա*: «*Ցանկ գլխոց, որք պարունակին յայսմիկ Երկրորդ Հատորոյ: Ա· Հատորոյ: Ա· Ցաղագս սրբոյ երկրին եւ ղկրօնէ նորին· 1· Բ· Ցաղագս սրբոյ քաղաքին Երուսաղէմայ ի Թղ· 11: Թղ· 4բ: «Վախճան գլխոց ցանկիս Երկրորդի Հատորիս»*:

2· *Թղ· 5ա*[1]: (*«Պատմութիւն ղկրօնէ»*) «*Պատմութիւն կրօնից բոլորի թագաւորութեանց, երկրից եւ գաւառաց աշխարհիս: Ցաղագս սրբոյ երկրին եւ ղկրօնէ նորին: Պատճառն այսր կամ սուրբ երկիրն է գաւառ մի Ասորոց եւ է ի Միջագետս աշխարհի*»:

3· *Թղ· 10ա*[2]: «*Բ· Ցաղագս սրբոյ քաղաքին Երուսաղէմայ: Քաղաքս այս սուրբ կոչի վասն աստուածային խորհրդոց աստ գործեցելոց*»:

4· *Թղ· 19բ*[2]: «*Ցաղագս Հրէից եւ ղկրօնէ նոցին: Կրօնն Հրէից նման կաթողիկէ կրօնից հիմնեցեալ եղեւ սուրբ Գրով*»: Եւ այսպէս յառաջ· կարեւոր է մեզի համար՝

5· *Թղ· 47ա*[2]: «*Ցաղագս Թուրքմանաց, այսինքն Հայաստանու եւ ղկրօնէ նորին: Մեծն Հայաստան բաժանի յերիս կողմանս, մինն կոչի Ջօրջիւ, որ է Կուրճիստան, երկրորդն Թուրքմանիա, եւ երրորդն Հայաստան· ի երրորդ կողմանս այս, այսինքն ի ճշմարիտ Հայաստան բնակաւ զսուրբ հաւատս եւ զքրիստոնէական կրօնս ի սրբոյ առաքելոցն Բարդողիմէոսէ եւ Թաթէոսէ մեծ աշխատանօք*»:

Բաւական ընդարձակ եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կու տայ Հայերու կրօնին, նուիրապետութեան, եկեղեցական պաշտամունքներուն, թաղաքներուն եւ վանքերուն մասին:

6· *Թղ· 207ա*[1]: «*Ցաղագս Բրազիլէ եւ ղկրօնէ նորա: Երկիրս այս մեծ թագաւորութիւն ի կողմանս հարաւային Ամէրիկայ, որ սպռեալ տարածէ ի Ամացօն դեռէ մինչեւ ի Փարագուայ գաւառն*»: — *Թղ· 208բ*[2]: «*Վախճան երկրորդ հատորիս*»:

Ինչպէս ասոր՝ նաեւ նախորդին մէջ երբեմն լուսանցքներու վրայ փոքր յաւելուածներ եղած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի: (Տե՛ս վերը)*:

1104.

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1793

ԹՈՒՂԹՔ՝ 442 (երկու հատոր միացուած)։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26 × 19։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 17·5 × 11·2։ — ՏՈՂՔ՝ 27։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած Ա· հատոր՝ 30, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ, Բ· հատոր՝ 23՝ նմանապէս։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ· անողորկ, դիմացկուն։ — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմէն բաժնուած· թերթերը անջատուած, խեղճ վիճակի մէջ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 254ա, շատ պարզ բան մը։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 7ա, եւ 254ա պարզ բաներ։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, բնագիրը՝ երկու գծի մէջ առնուած։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—3բ, 4բ—5բ, 6բ, 436ա, 441բ, 442բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1793։ — ԳՐԻՉ՝ Հ· Պետրոս Շիւիւրեան։ ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ։ — ՏԵՂԻ՝ Տրիեստ։ — ՏԷՐ՝ հաւանօրէն գրիչը։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի· տե՛ս վարը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է Տեսական Աստուածաբանութիւն։ — *Թղ· 4ա։ Յորագրուած է՝ «Աստուածաբանութիւնս այս օրինակեալ յընտիր ձեռագրէ ի կուտինացի Հ· Պետրոս Շիւիւրեանց Մխիթարեան կրօնաւորէ։ Ի թրեստ։ Յամին Տեառն 1793 ի Յունվարի 10։ Եղեւ աւարտումն սորին ի վանս Հարց Մխիթարեանց» (ապա Մխիթարեան պինանչան, իսկ թղ· 4բ· նորէն Մխիթարեան տպագիր պինանչանը ղրուած ու ղրուած (տպագիր) «Հ· Պետրոս Շիւրիւրեանց կրօնաւոր Մխիթարեան»։*

1· *Թղ· 7ա։ «Ձառ Ա· ի վերայ Հաւատոյ։ Սբ· Թով· բ· բ· ի· խ· ա· մինչեւ ի ԺԲ։ Վիճաբանութիւն առաջին ի վերայ առարկայի Հաւատոյ։ Պրակ Ա։ Ո՞ր իցէ առարկայ Հաւատոյ։ Հաւատն պէտպէս առեալ լինի· նախ փոխանակ հաւատարմութեան ի պահել պիտոյացեալն»։*

Իւրաքանչիւր ճառ ունի՝ Վիճաբանութիւն· Պրակ· Լուծմունք, նաեւ երբեմն «Զարտուղութիւն պատմական»։

2· *Թղ· 113բ։ «Ձառ (Բ) ի վերայ կանոնաց Հաւատոյ։ Հին են կանոնք Հաւատոյ, երկուք անկենդանք, այսինքն են՝ Սուրբ Գիրք եւ Աւանդութիւնք եւ երեքն կենդանիք· այսինքն է՝ Եկեղեցին, Ծայրագոյն Քահանայապետն եւ Հանրական ժողովք։ Վիճաբանութիւն առաջին· Ի վերայ Ս· Գրոց։ Պրակ Ա։ Թէ պի՞նչ իցէ Սուրբ Գիրքն եւ թէ արդեօք իցէ՞։ Սուրբ Գիրք բազում անուամբք նշանակին· նախ անուանի Սուրբ Գիրք Աստուածաշունչ տառք»։*

Այս մատեանը բաղկացած է երկու հատորէ եւ իւրաքանչիւրով բաժնուած, մենք թղթահամարով միացուցինք։ Առաջին հատորին մէջ արտադրուած են Բ· ճառին երեք վիճաբանութիւնները, իսկ Բ· հատորը կը սկսի Դ· վիճաբանութեամբ։

3· *Թղ· 254ա։ «Վիճաբանութիւն Զորրորդ։ Ցաղագս Ծայրագոյն Քահանայապետին։ Պրակ Ա· Ցաղագս պլխաւորութեան սրբոյն Պետրոսի։ Ենթադրեմք նախ թէ Քրիստոս ի համբառնալ իւրում ի յերկինս ոչ ի բաց եթող զամենայն իշխանութիւն, որ առաւ նմա յերկինս եւ յերկրի»։*

Ասոր կը յաջորդէ՝ «Վիճաբանութիւն Հինգերորդ», որուն կը կցուին երկու Հատուածներ· Թղ· 411ա։ «Հատուած Ա· Ցաղագս Հանրական ժողովոց յարեւելս գումարելոց» եւ Թղ· 417բ։ «Հատուած Բ· Ցաղագս Հանրական ժողովոց յարեւմուտս գումարելոց»։ — Թղ· 436բ։ «Ցանկ գրոց (երկու հատորներու) եւ Թղ· 441ա· վերջ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· Համմա· վերը։

1105.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ ԵՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ԺԶ՝ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 156։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26×12·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 19 × 6 + 6 = 12։ — ՏՈՂՔ՝ ժամագրքին եւ Սաղմոսարանին՝ 22—24, Տօնացոյցին՝ 37։ — ԹԵՐԹՔ՝ ժամագրքին եւ Սաղմոսարանին նշանակուած մինչեւ ԺԹ· եւ մաս մը «Ի»էն կայ, իրարանցիւրը՝ 12 թուղթ· Տօնացոյցինը՝ չեն նշանակուած։ ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, շատ տկար։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ ամբողջապէս կաշեպատ եւ դրոշմազարդերով ճոխացուած· բայց շատ վնասուած եւ կեղտոտած, փականճները հանուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ չափազանց խեղճ վիճակի մէջ, թղթեր բաժնուած· ինկած, սխալ դրուած եւ սեւցած ու ազտոտած, մգլոտած։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր· հաւանօրէն երկու գրչէ կամ գրիչը Տօնացոյցը աւելի փոքր եւ սեղմ տառերով գրած է։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բաւական շատ· պարզ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր բանաստով՝ երբեմն, գլխագրերը գրեթէ միշտ կարմրով։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 25բ, 41ա, 124բ, 137ա եւն միջակ բաներ։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ունի ցանցառ եւ միջակ բաներ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ՝ դար։ — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ այժմ չկայ, հաւանօրէն կար։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղթի մը վրայ գրուած եւ առաջին կողքին վրայ կպցուած կայ՝ «Թիւ 4 Սաղմոսարան եւ Տօնացոյց· Գին՝ երկու (2) դոլլար։ Ջեռամբ Հայկ Աճէմեանի Թաւրիզ 1924 թ·»։

Մատեանս է ժամագիրք, Սաղմոսարան եւ Տօնացոյց, որ շատ թերի է, թղթեր ինկած են, մանաւանդ թղ· 60բ· է վերջ ԺԹ· թերթը ինկած է· նաեւ կան եռաոտաջուքիւններ։ Ա· թղ· 1ա—34բ։ Սկիզբը թերի· Այժմ կը սկսի՝ «Տուր մեզ Տէր, ապաչեմք զքեզ զնացուածս զիշերիս խաղաղութեամբ անցուցանել եւ զամենայն ժամանակս պանդխտութեան մերոյ երկիւղիւդ քո ամրացո եւ պահեա» (այս՝ զիշերային ժամերգութեան «Ձքէն պահանամք» աղօթքին մասն է)։ Ժամագրքէն շատ բան կը պակսի, վերջն ալ՝ Ն· Շնորհալիին «Հաւատով խոստովանիմ»ը կը սկսի թերի։

Բ· թղ· 35ա—136բ։ Սաղմոսարան։ Կը սկսի այժմ՝ «Ծուխեան խմոյ, լուացի ամենայն գիշեր զմահիճս իմ» (Սղմ· Զ· 7)։ Բաժնուած է գուբզանեբու եւ կանոնագլուխներու։ Ունի պակաս կտորներ։ Վերջինն ալ՝ թերի է։ Սղմ· ՃԽԷ ի կը կցուի «Աղօթք Ամբակումայ, Տէր գլուր քոյ լուայ եւ երկեայ Տէր»։

Գ· թղ· 137ա—156ա։ «Տօնացոյց»։ Սկիզբը կայ՝ «Յայտնութեան Ճրագալուցի առաջին աւուրն։ Առաջին գիշերն կանոնագլխին Փառք Հաւատամ եւ զգենուն փիլիսոփայքն եւ տան մոմեղէն ի ձեռն եւ յատեանն ասեն եւ խունկ ածեն առաջին ալէլուին։ Սաղմոս· Առաքեալ գրան իւր· Բ· Սաղմ· Իջցէ որպէս անձրեւ» եւն (Համմա· թիւ 409 եւն)։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 1բ։ «Ջմեղաւսս գծագս եւ զհայրն իմ եւ զմայրն իմ եւ ողորմի ասացէք եւ ձեզ ողորմի»։ — Թղ· 156բ կայ Յիշատակագրութեան մը սկզբնաւորութիւնը։

1106.

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 59։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 19·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 22×7·5+7·5=15։ — ՏՈՂՔ՝ 30։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, անողորկ եւ դիմացկուն։ — ԿԱԶՄ՝ խաւարտարտ կաշեպատ եւ երկու կողմերն ալ ոսկեզօծ շրջանակուած եւ մէջ տեղն ալ առջեւը՝ կլորակի մը մէջ խաչելութիւն եւ ետեւը՝ Տիրամայրը՝ Յիսուս գրկին մէջ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ. 5ա դրոշմուած։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ չունի· քնագիրը խաւակուսի շրջանակի մէջ առնուած, մէջտեղէն բաժնուած գծերով։ — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 7բ· (տպագիր) Ս· Ըննքրիճ, 14բ (տպագիր) Յիսուս ի խաչ ելեալ եւ խովր Ս· կոյս, Ս· Յովհաննէս եւ Ս· Մարիամ Մագդաղինացի։ — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա—4բ, 24ա—բ· եւ 27ա—59բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է խորհրդատետր-Պատարագամատոյց, ուր կան թղ· 5ա· «Օրհնէք արկանելոյ սպաս կեղեցւոյ»· — Թղ· «Պատարագ»· — Թղ· 20բ։ «Ժամամուտք ըստ կարգի աւուրց»։ — Թղ· 25ա։ «Ալէլուիայք» Համմա· Թ· 195· Զ· 267· Ջ· 404, 406 եւն։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1107.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՑԵԱԼ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 140: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 18·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18·5 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած· Ա· գիրքը՝ 8, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ, Բ գիրքը 6՝ իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ, աւոդորկ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշեպատ եւ երկու կողմը ոսկեշրջանակով: Ետեւի կողքի կաշին խաւաֆարտէն մեծ մասով բաժնուած: Վնասուած է նաեւ կռնակը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթեր կազմէն անջատուած, ջուր տեսած եւ շատ տուժած, էջեր կան որոնց վրայ թանաքը այնքան տժգունած եւ ելած, որ գրեթէ կարելի չէ կարդալ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 6ա եւ թղ· 74ա, երկուքն ալ ծաղիկներէ կազմուած գեղեցիկ զարդ մը կամարի վրայ, ուսկէ աղաւնի մը վար կը խոյանայ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ քնագիրը կարմիր լուսանցագծերու մէջ առնուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ, 5բ, 67ա—69բ, 122ա, 123բ, 136ա—140բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Առաքեալ ի մերոց ի Կ· Պոլսէ, ընկալաւ յ30 Հոկտ· 1953· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Պետրոսի վարդապետի Նախիջեւանցւոյ Աղամալեան Աստուածանմանութիւն *եւ* նոյնին՝ Մեկնութիւն Առակաց Աւետարանին կամ Աղբիւր բացեալ *եւ ապա՝ կայ* Յաւելուած *մը*:

Ա· Թղ· 5ա—66բ: *Աստուածանմանութիւն: Թղ·* 5ա: «*Ցառաջաբանութիւն, Արարածապատում մարդարէն Մովսէս ի ճառելն զստեղծմանէ*» (*ստորագրուած՝*) «*Ծառայ ձեռամբ աղնուութեան* Պետրոս վարդապետ Նախիջեւանցի Աղամալեան»: — *Թղ·* 6ա: «*Գլուխ նախընթաց· Թէ որքան մեծ իցէ ճանաչել զԱստուած: Օգնեա Սուրբ Հոգի: Ճանաչումն Աստուծոյ այնքան մեծ է որքան ինքն: Եւ է այնքան հարկաւոր, որքան է հոգին մարմնոյ*»: — *Երկու հատոր է· Թղ·* 66ա *կայ՝ վերջաբան–ուսանուորը, որ սակայն չի կարդացուիր ամբողջապէս, վասն զի չատ վնասուած ու աւրուած է· Հաւանօրէն ջուր տեսնելով եւ կամ չատ տկար թանաքով գրուած ըլլալուն: Այս գիրքը տեսնել՝ մանրամասնօրէն Թ·* 271:

Բ· Թղ· 70ա—121բ: «*Մեկնութիւն Առակաց Աւետարանին կամ Աղբիւր բացեալ*»: — *Թղ·* 70ա: «*Բան առ բարեմիտ ընթերցողս*»: — *Թղ·* 72բ: «*Ոտանաւոր գրքոյս չինողի ի վերայ անուան իւրոյ*»: — *Թղ·* 74ա: «*Ցառաջաբան տեսակաւորեալ հաւատոյ· Գլ· Ա*»: *Գլ· Ա·—Լ· որ է «Ցարքայութենէն Տեառն մեծրոյ»*: — *Թղ·* 117ա *կայ «Աղբիւր բացեալ ի տան Դաւթի···: Թղ·* 117բ: «*Երդ առ անհուն բարին Աստուած· Պարտաւորիս հանդէպ հնչեալ···*»: *ապա «Շնորհակալութիւն»*:

Թղ· 118ա· *կայ «Ցեւս մեկնութեան առակացն աւետարանականին դիտական վարդապետաց եւ բանիբուն քաջաքարոզ ահիս յորդորէ զընթերցօղս ի միտ առնուլ եւ զունկնդիրսն առ ի լսել եւ չահել ի սմանէ զքանքար անապական··· Օրհնութիւն Հօրն անեղականի, սիրով խաչելոյն անեղակից···»: Թղ·* 120ա· *կայ՝ «Համեմատեցաւ ընդ այլում օրինակի, տարաձայնութիւնք, սմանք, որ ի ներքոյ թղթահամարիւ եւ տողիւ յայտ արարաք»*: — *Թղ·* 121բ· *կ'ըսուի թէ կային դեռ ուրիշ տարբերութիւններ ալ, որոնք չեն նշանակուած եւ համեմատողը առանց իր անունը տալու ներում կը խնդրէ, եթէ պակաս կայ գործին մէջ· «Որ զայս գրքոյկս համեմատեաց ներել հայցէ յընթերցողաց» եւն: (Այս գրութիւնն եւս տեսնել՝ Թ·* 136, 605, 709, 747):

Գ· Թղ· 124ա—135բ: *Յաւելուած կամ «Հայոց Եկեղեցիներն պէյանննամէսի ճիւմլէ Քրիստոնեայ եղբարլարա: Հաւատամք ի մի միայն կաթողիկէ եւ առաքելական Եկեղեցի· Հանդանակ· Վասն միայնոյ սուրբ կաթողիկէ առաքելական Եկեղեցւոյ· Ժամադիրք: Մալիւմ օլա քի Հայաստանեայց Եկեղեցի վէ ճիւմլէ Հայոց աղգ հանդանակաւ պունու» եւն եւն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1108.

ԱՆՏԱՌ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄՏԱԾՄԱՆ

1741էն յետոյ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 347: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 26 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 17 × 5·5 + 5·5 = 11: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 36 (բայց աւելի է), իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր եւ յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ամէն գլխու առջեւ, սկզբնաւորութեան տողին առաջին գրերը, ճաշակաւոր եւ յաջող:. — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 6ա բաւական տեղ մը դատարկ ձգուած է խորան մը կամ աւելի հաւանական կիսախորան մը գծելու: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 97բ կայ շատ ընտիր բան մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա· 5բ· 336ա—347բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1741է վերջ: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (թղ· 5ա· չեղափիր գրուած) Անտառ նորագոյն Մտածման: *ի վերայարդելի Տ· Ալեքսանդր Գալամանթօ կոչեցեալոյ Մեսինացւոյ թարգմանեցեալ յիտալականէ ի հայկական բարբառ ի Ղուկաս վարդապետէ* Խարբերթացւոյ *յամի Տեառն* 1741:

Թղ· 6ա[1]: «*Սէրն Աստուծոյ դէպ առ մարդն· յաղագս մեծի սիրոյն, զոր Տէր Աստուած մեր միշտ ունեցաւ առ մարդն: Գլ· Ա· Ամենակարօղն Աստուած ի յաւիտենից սահմանեալ առ ի ստեղծել զմարդն, նախ տեսանելով իւր անհնիւ իմաստութեամբ*»:

Թղ· 25բ[1]: «*Յաղագս հարկաւորութեան, զոր ունիմք ի յապաշխարութեան, ուստի ոչ է պարտ յապաղել: Գլ· Բ: Հարկաւորագունեղ իրաւ միշտ եղեւ այն, զոր ուսուցին միանգամ հարքն եւ վարդապետքն*»:

Թղ· 330բ[1]: «*Յաղագս սրբազանի ընթրիս կամ իրախճանի սեղանւոյ ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ պատրաստեալ մարդոյ: Գլ· ԼԲ· Հոչակաւոր, հանդիսաւոր եւ ի մեծապունի պարմացման, որ ոչ ունի պերկրայութիւն*»:

Այսքան համառօտ, ի այս գրութենէն համմա· Թ· 708՝ արդէն ընդարձակօրէն ցուցակագրուած է, սակայն հարկ է դիտել որ ներկայ օրինակը ամբողջական չէ եւ երբեմն գլուխներն իրարու չեն համապատասխաներ (համմա· դես Թ· 710, 774 եւ 804):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

1109.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ՌՃԺԶ = 1666

ԹՈՒՂԹՔ՝ 273: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 21·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն· 21 × 14: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 24, իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ հաստ· բայց տկար: — ԿԱԶՄ՝ հին կազմը եղած է տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ, այժմ շատ խեղճ ու ադմատիկ վիճակի մէջ· կռնակը զարնուած է լաթի կտոր մը, որ ֆայֆայուած ու մաշած է. առաջին կողմին կաշին բոլորովին չկայ եւ վրան խաւաթարտ մը կարուած· իսկ ետեւի կողմին փայտին վրայ երկու փոքր կտոր կաշի մնացած է եւ տախտակը մերկ կ'երեւնայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ սեւցած, թղթեր իւնկած, պատռուած, ֆայֆայուած տես վարը՝ բնագիրը: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 1ա, եւ 96ա, երիսեերանգ, պարզ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 7բ, 39ա, 171բ, 214ա, 230բ, միջակ բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ թղ· 1ա, 43ա, 49ա, 961ա, եւն պարզ բաներ: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 266բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԺԶ = 1666: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ Գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 265ա—6, եւ 171ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ետեւը՝ «Մխիթարեան Մատենադարանին կը նուիրէ, 20 Մայիս 1954 Խաթանպուլէ, Աստիկ Ալաճեան»:

Մատեանս է Շարակնոց: *Խորանով կը սկսին Թղ· 1ա*: «*Շարական Մնողացն Աստուածածնի: Յովակիմայ եւ Աննայի· Երգեցէք երգ նոր*» *եւ Թղ· 96ա*: «*կանոնք սրբոյ Պասէքին· Աւրհր· Այսաւր յարեաւ ի մեռելոց*»: *Կիսախորանով բաժանուածներն են սովորականներու հետ համմա· 142, 529, եւն: Թղ· 266ա· կայ՝* «*Գիւտ խաչի Տէր երկնիցն*

է · Զօրք երկնից պարհուրեցան ընդ կամաւոր քո չարչարանս»: Թղ· 267ա—272ա: «Քարոզուածք աւրհնութեանց տօնից տերունական նաց եւ ամենայն սրբոց ըստ իւրաքանչիւրոց տուընից: Երգեցէք որդիք Սիոնի երդ· ա·»:

Ասոր վերջի մասը թերի կը մնայ, վասն զի թուղթ պատռուած հանուած է, նմանապէս՝ ինչպէս քանի մը կիսատողերու մեացորդներէ կ'իմացուի՝ ցիչատակագրութիւն մը կամ ցիչատակագրութիւններ: Այս Շարակնոցը չատ աղաւաղելի վիճակի մէջ է, չատ սեւցած եւ բնագրէն ալ պակաս կայ, բայց չատ քիչ թուղթ հանուած կամ ինկած· ունեցած է բարեբար մը, որ ջանացած է թղթերն միացնել եւ զանոնք կորուստէ ու անկումէ փրկել: Տողերը խնամքով գրուած են: Լաւ Շարակնոց է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 265բ[1]· գրչէն, գլխաւորը· «Փառք եւ գոհութիւն անբաժանելի եւ միաբանական սուրբ երրորդութեան Հայր եւ Որդւոյ եւ սրբոյ Հոգւոյն այժմ: Արդ գրեցաւ եղանակաւոր տառս, որ կոչի Շարակնոց, այսինքն չարեալ ականք, ի լաւ եւ յընտիր աւրինակէ ձեռամբ տուտանուն Յոհան երիցէս, անունս ունիմ, գործս ոչ, ի թվին Հայոց ՌՃԺԵ (1666) Մարտի ամսոյ ԻԲ աւր եչաբթի: Արդ լրեաս անկեալ ազաչեմ զգձեզ յիչեցէք ի մաքրափայլ ազաւթս ձեր զծնաւղսն իմ Յովանէս եւ զմայրն իմ զկիւլիսատէն եւ այլն ամենայն արեան մերձաւորսն: Յարձեալ յիչեցէք զտէր Միքայէլն, որ բազում աչխատանաւք ուսոյց զգիրն, զարձեալ յիչեցէք Ալթունն, զկուլվարդն (°) որ հանգուցեալ է առ Քրիստոս, զարձեալ յիչեցէք զտէր Աստուածատուրն եւ զկողակիցն Նուրուխան եւ զտաէրն Արուխանին (°), Թուրապին, մղոյ Խուպէսէրին, Այեանին, Յակոբին»:

2· Թղ· 266ա: (տարբեր գրով կայ) ի թվին Հայոց ՌՄԻԴ (1775):

3· Թղ· 266բ· (նորէն տարբեր տառերով)· «Ես մեղաւոր տէր Ղազար ի Թալաս եկի (բառի մը կէսը չի կարդացուիր (բեաւ բարեկենդանն (°) արարի, թէ ասես ինչ բանի համար, ապա եղբայր իբրահ արարի ի Տումարզու ի թվականիս ՌՃԾԵ» (1706):

4· Թղ· 171ա: «Բարեխաւսեա մայր Աստուծոյ անճառ ծնելոյն ի քէն Որդւոյ վասն կամաց իւր հաճելոյ ընդ ստացողի գրոցս սոյն»:

1110.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳ ԵՐԳՈՑԻ

ՌՄԶ = 1831

ԹՈՒՂԹՔ՝ 236: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 35·5 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 13·5, միասիւն: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, էջերը թուարկուած են: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ եւ ոսկեայ շրջանակուած, ճաեւ լուսանցքի եզերքները: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր մնացած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆանի մը հատ, յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ, լաւ: Բնագիրը երկու գծի մէջ առնուած: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 5բ նկար մը, սիւներով, խոյակներով եւ կամարով — որոնց վրայ կան հրեշտակներու սիրուն գլուխներ եւ որոնք ծաղիկներով պճնազարդարուած են — շրջանակ մը, որուն մէջ վարագոյրով հովանաւորուած գահի մը վրայ (որուն սանդխամատերուն վրայ առիւծներ կեցած են) բազմած է թագապսակ շրեղօրէն զգեստաւորուած եւ ձեռքին մէջ մականՙ Սողոմոն իմաստուն թագաւորը: Անոր աջին՝ կան երկու ունկնդիր հիացող անձեր եւ առջեւը՝ ծնրադիր թագակիր ճոխօրէն հագնուած կին մը· հաւանօրէն Սաբայի թագուհին: Գունագեղ է եւ բաւական յաջող: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—3բ, 4բ, 233ա—236բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԶ = 1831: — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ դպիր Պողոսեան Եւդոկիացի: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ կարիճ: — ՏԷՐ՝ Մկրտիչ աղա: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 232ա—բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա: «Նուիրէ Մխիթ· Մատենադարանի ի վիեննա Հ· Յուսիկ վրդ· Կոստանեան, կ· Պոլիս 1927 ե· 30· Հ· Հ· Ոսկեան»:

Մատեանս է (թղ· 4ա): «Գիրք Մեկնութեան երգոց երգոյն Սողոմոնի արքային Իսրայէլի հաւաքեալ ի Յակոբայ իբրու վարդապետէ Կարնեցւոյ Սիմոնեան, ըստ մասին ի սուրբ էջմիածին եւ ըստ մասին ի Կարին: Ի խնդրոյ Տեառն Աբրահամու իմաստանասիրաճ վարդապետի եւ հոչակաւոր արքեպիսկոպոսի Զմիւռնոյ վայելչազարդ մայրաքաղաքի արդէն ի Տէր հանգուցելոյ: Ի ջերապայծառ Հայրապետութեան աղդիս Հայոց ի լուսանկարն Սուրբ էջմիածին Տեառն Ղուկասու սրբազան կաթողիկոսի եւ երջանիկ հայրապետի: Ի ՌՄԼԱ թուջ (1782), յամսեան Սեպ· Ա»:

Թղ· 6ա: «Բան առ խոհեմամիտ մերազնեայ ընթերցօղս: Եթէ սակս լերինն Սինայի պատմէ Մովսէս թէ զարհուրեալ եմ եւ դողամ: Որչափ եւս առաւել զԱստուածաչունչ սուրբ գիրս, որ բարձրագոյն քան զՍինայ ունի զխորհուրդ, մանաւանդ եւ որ ի նմա զգիրս Երգոյն Սողոմօնի· արդարեւ սարսափի որ ոք եւ կամիցի մերձենալ ի նա առ ի մեկ–

նել եւ կամ ճառել ինչ ի նմանէ»: (*Համառ*· *թ*· 796):

Թղ· 9*բ*: «*Մեկնութիւն մակապրութեան երգ երգոց անուանեալ բանից Սողոմոնի*: *երգ երգոց Սողոմոնի, որ է օրհնութիւն Օրհնութեանց, որ երբայեցերէն ասի Սիրհասիրիմ*»: *Մակապրութիւն հեռեւեալ բանիցս անուանէ զայս երգ երգոց Սողոմոնի եւ զկնի յարէ թէ որ է օրհնութիւն օրհնութեանց*: *Իբրու մեկնութիւն կամ կրկնութիւն առաջնոյ երգ երգոց բառիցն, զի երգ է դրուատ թէն զոմանաբանական ասել զրան ինչ զոմութեան դումեքէ*»:

Թղ· 17*բ*: «*Մեկնութիւն երգոց երգոցն Սողոմոնի*· *պլ*· *Ա*· *համր* 1: *Ի սոյն նախկին պլուսջ հարան զանխլաբար աղերս ընծայէ Հօր Աստուծոյ, զի առաքիցէր զՈրդի իւր Միածին ի համրոյր, այսինքն առ ի մարմնանալ*»:

Առաջին պլթէն սկսած համար առ համար Երգ երգոցը կը մեկնուի հեղինակին ծրագրին համաձայն: *Ընդարձակ կերպ է*: *Վերջն է՝ Թղ*· 231*ա*· «*Որոց ամենաբարութեան, ամենակալութեան, ամենիմաստութեան, ամենազօրութեան ամենարատականութեան անչուշտ ճշմարտութեան, անեզր երանութեան, մշտնջենաւորութեան եւ ինքնակամութեան եղիցի գոհութիւն ի շնչաւորաց, օրհնութիւն ի յղղայականաց եւ պատիւ ի բանականաց, փառաբանութիւն ի բարձունս երկնից, իշխանութիւն ի սոսրեւ երկրի եւ հնորհակալութիւն ի բնակիչս երկաքանչիւրոյն յերիս եւ անվախճան յաւիտեանս յաւիտենից ամէն*»: *Ապա՝ Թղ*· 231*բ*: *կայ՝ «Եւ արդ մինչ ցայս վայր եւ մեք ժողովեալ հաւաքեցաք զմեկնութիւն սոսին սրբոյն եւ մերս կարն երէց, բայց գործագրութիւն սոսին յանձնեմ ամենակալ Թագաւորին երկնի եւ երկրի*· *քանզի բնդ ձերութիւնս եւ տկարութիւն խոսնեալ չեմս Թոյլ բանալ յաշխոյս· ալ եթէ Տէր կամեսցի եւ տայցէ առաղնութիւն, յոյնժամ վերսոյն գոռնալ ի սկզբանէ մինչ ցաւարս նորագիս սրբագրել, ապա եթէ կոչնառէրն առիսեսցէ, յոյնժամ Թոգամ գոյն հարկադրս եղբարց իմոց ուղղափառ վարդապետաց մերոյս եկեղեցւոյ հաւատարիմ եղելոյն առ ի սրբագրել, բայց եւ այնպէս, զի ոչինչ յատնէ ի միոյն կամ աւելորդ բան ինչ խոռնեսցէ ի նա, այլ բոս արհեսոին ուղղեսցէ, բանից եւ բառից յետ եւ առաջ զրութիւնն մեկնեսցէ եւ նախադրութեանց զաւելին բարձցէ եւ պակասն լցուսցէ բոս պահանջմանն տեղւոյն, այսքան միայն խնդրեմ*· *Եւ եթէ քան զայս աւելի առնել ժպրհեսցի, յոյնժամ առաջի ահաւոր աոնի անաչառ դատաւորին զձեռս իմ արկանեմ գոծիս նորին եւ խնդրեմ զիրաւունս*: *Վերջ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *Թղ*· 232*ա*: «*Համառօտ յիշատակագիր*: *Անհուն է արդարեւ խորք չնորհաց եւ թանձր պճութեանն ամենառատ հաստչին բոլորից, յորմէ բնդ զարս զարս անցնելոյ անհատ ազգի բանեղինաց ի Քրիստոս Յիսուս պանծացեալ ազանց*· *ոմն բնականաբար եւ ոմն վերբնական բոս իւրաքանչիւր կարի հանդոյն հայելեաց վճիռ պարզութեան եւ նեմ որակութեան առընկալեալ զերկնատարգեան ճառագայթից նչոյլ*· *առաջի մտաւորական տեսարանաց անարգել բացափայլեցուցանեն զիմաստից գեղեցկութիւն*· *բոս այսմ օրինակի ի սոյն այս առատազեղ պրեալ առնելի չնորհաց արբեալ ակր Յակոբ բարեյիշատակ բարուն կարնեցի ընձեռեալ է մանկանց եկեղեցւոյ մեծիմաստին Սողոմոնի հոգեշունչ բանից երգ երգոց ասացելոյ մեկնարանականս տեսութիւն*:

– *Որ այժմ բարձր հրամանաւ Տեառն Աստուածչնորհ կարապետ արքեպիսկոպոսի(ի) արժանավայել ծայրագոյն վերատեսչի կարնոյ մայրաքաղաքին գաղափարեալ աւարտեցաւ բոս խնդրոյ կարնեցի մեծանուն մահտեսի Յակոբ զերապատուական ամիրայի հարազատ որդւոյ ներհեզական չնորհիւ Աստուածեան հոգւոյն ի մանկական տիոյ անտի զարգացելոյ եւ բնթերցասիրական զովելի ձիրս պանծացելոյ զրասէր կարապետ ազգի ի վայելս անձին իւրոյ*: *Ի վերոյ յիշեալ ազգասէր ամիրայի հաստատեալ կարնոյ ուսումնարանի ի* 1821 *ամի Տեառն եւ ի Նոյեմ*· 1»:

Թղ· 232*բ*: «*Իսկ եւ այժմ օրինակեցաւ ի սիրոյ կարնեցի մեծապատիւ Յակոբ ազգի եւ զրիստոսասէր ամիրայի որդւոյ Յակոբեան Մամիկոնեան Մկրտիչ ազգի ի նուաստ Եւդոկիացի Յակոբ զպրէ Պօղոսեան բոս մասին ի տունն կարնեցի յիշեալ Յակոբ ամիրայի, որ էր զաստիարակ եւ բոս մասին ի վարժարանն յինեոյու յրնտիր զազափարէ իւրմէ, զոր ունէր*:

Արդ բնծայեցաւ իբրու Յակոբ զպրէ Եւդոկիացւոյ սոյն այս վերոյ գրեալ ազնուազգի Մկրտիչ ազգի՝ ի վայելումն անձին իւրոյ եւ ի յօգուտ բնթերցողաց:

Յամի Տեառն 1831 *եւ մերոյս ՌՄՁ Յուլիսի ԻՒին յղեալ ի յինեայէ ի Կոստանդինուպոլիս*»:

1111.

ԳՐԻԳՈՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԻ «ԱՌ ՈՐՍ» ԳԻՐՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 94: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն: 17 × 14·5: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 12, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻԹ՝ թուղթ, բարակ եւ հաստատուն: — ԿԱՋՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս կաշեպատ եւ ոսկեայ շրջանակուած, եւ երկու կողմերուն մէջ բոլորակի մէջ ոսկեզօծ խաչելութիւն· կաշին՝ մանաւանդ՝ կռնակը շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, եզերքները ջուր տեսած եւ սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր· «Մ» գիրը երկար եւ ոլորուն ծայրով: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թղ· 3ա եւ գլուխներու սկզբնաւորութեան առաջին տառերը թուչնագրեր, կենդանագրեր, յաջող: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 3ա, որ նկար մըն է՝ կարելի է ըսել· գեղեցիկ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐՔ՝ թղ· 3ա· ոսկեխառն, ճաշակաւոր: — ՆԿԱՐՔ՝ հմմտ· խորանիմ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—2բ, 91բ—94բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ: «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս 1897»:

Մատեանս է՝ Առ որս (*կիրք*) Գրիգորի Աստուածաբանի Նազիանզացւոյ *եւ ուրիշ պրուքիւններ:*

Ա· 1· ա· Թղ· 3ա: «Գրիգորի Աստուածաբանի Ազազացւոյ առ Եւնոմիացիսն· *Ա· Առ որս բանիւ են պաճուճեալ բանս եւ զի ի գրոց սկսայց· Ահաւասիկ ես ի վերայ քո թշնամանողդ, քանզի են ոմանք»:*

Հմմտ· Թղ· 64 (եւ 320 եւ 1003), սակայն այս ձեռագիրը «լուծմունք»ներն կամ մեկնութիւններն բնագրի մէջ չէ առած, այլ ճառին վերջը զետեղած:

2· *Թղ· 5բ:* «Նորին *յաղագս հաւատոյ, Յորժամ տեսա՛նեմ այժմ (գ)լեզուապրութիւն եւ զառօրեայ իմաստունդ եւ զճեռնադրող աստուածաբանդ»: Հմմտ· 64· 2:*

3· *Թղ· 8բ:* «Նորին *յաղագս Որդւոյ· բան առաջին: Զորս ինչ ասիցէ ոք արդեօք ի բաց հատանելով զբանիցն նոցա պատրաստութիւն եւ զխոչորութիւն»: Հմմտ· 64· 3: Լուծմունք վերջը:*

4· *Թղ· 15ա:* «Առ *այնոսիկ որ ասեն թէ Հայր մեծ է քան զՈրդին: Զոր ինչ ախտանան առ բազմածաղիկ բուրաստանացն, որք այնոցիկ են ցանկացողք»: Հմմտ· 24· 4:*

5· *Թղ· 21ա:* «Նորին *յաղագս Որդւոյ բան Բ· եւ ճառ Ե· Վասն զի քեզ ընդ խորհրդոցն զարձուածս եւ մանուածս բաւականապէս անցի»: Հմմտ· 64· 5· լուսանցքին վրայ· գրուած է՝ «Այս առաջին ճառին հատոր է Որդւոյ»: Լուծմունք՝ վերջը թղ· 27բ:*

6· *Թղ· 28ա:* «Նորին *Յաղագս սրբոյ Հոգւոյն· Արդ որ յաղագս Որդւոյն բանն է այսքան»: Հմմտ· 64· 6: Լուծմունք վերջը թղ· 37ա:*

7· *Թղ· 37բ:* «Նորին *Յաղագս Աստուածարանութեան· Եւ արդ վասն դի մաքրեցաք բանիւ»: Հմմտ· 64· 6: Լուծմունք վերջը թղ· 48ա:*

8· *Թղ· 48բ:* «Նորին *Յաղագս առ Արիանոս է բանս· Ո՞ւր արդեօք իցեն որ դպրութիւն թշնամանեն»: Հմմտ· 64· 8: Վերջը կայ՝ թղ· 53ա:* «*Յանդգնութիւն հերետիկոսաց զոր խօսեցան բանդագուշակեալքն: Վազենտիանոս երկուս որդիս ասէ, զմին բնութեամբ եւ զմիւսն չնորհիւ: Եւ զարձեալ զհին զիրան ոչ բարւոյ արարչի եւ զնորն բարի»:* · · ·

9· ա· *Թղ· 53բ:* «Առ *Կլեսոնիոս առաջին»: Հմմտ· 64· 9· 10բ:* բ· *Թղ· 56ա:* «*Առ Կղիդոնիոս երկրորդ»: Հմմտ· 64· 10:*

գ· *Թղ· 57բ:* «Նորին *առ Կղիդոնիոս ի մարգարէական ի բանն· Որովայն իմ, որովայն իմ ցաւէ»: Հմմտ· 64· 11: — Գրուած՝ «Կլեսոնիոս եւ Կղիդոնիոս»:*

10· *Թղ· 60բ:* «*Յաղագս բարեկարգութեան ի խօսս: Վասն զի եկէք ի միասին»: Հմմտ· 64, 12: Լուծմունք վերջը՝ Թղ· 69ա:*

ա· 13· *Թղ· 69բ:* «*Ողաղաղականս միաբանութիւն միայցանելոյն յետ լուութեանն· օրհնեա Յիսուս Քրիստոս: Արձակէ ինձ զլեզուս յօժարութիւնս»: Թղ· 64· 13·* բ· *Թղ· 96ա:* «*Ողաղաղական երկրորդ»: Հմմտ· 64· 14·* գ· *Թղ· 89բ:* «*Ողաղաղական երրորդ»: Հմմտ· 64· 15: Վերջը ըստ Թ· 64·ի ապա՝ Թղ· 84բ: Կայ՝ «Օրհնեալ է Աստուած: Օրհնեալ է, Հայր մեր որ յերկինս»: Վերջ:*

Բ· 1· Թղ· 85բ: «*Երանելւոյն Կիւրղի եպիսկոպոսի Ադեբսացւոյ խօսք ի սուրբ Աստուածածինն ասացեալ ի ժողովն Եփեսոսի ընդդէմ չարափառին Նեստորի: Պայծառ է մեզ բանս եւ չնորհօք լցեալ»: Հմմտ· Թ· 1, 4:*

2· *Թղ· 88բ:* Անխորագիր՝ «*Եռաւհլք վահիկ պրաւակ վերահունիկ յանհապրս թողլակաց»:*

3· *Թղ· 89ա:* «*Ողաստովանութիւն մեղայ*

եւ խայտառակութիւն անձին ինքնայօժար կամօք եղկելոյս վարդանայ, որ եւ ասէ յիւր կողմն՝ լսէ Աստուած: Ով դուք ընտրեալք եւ պիտանիք հարք եւ եղբարք իմ եւ որդիք իմ, որք յապաւինին պատուիրիք՝ աստուածակրի յայս մատենիս, որ է դանձ աստուածային եւ մարգարիտ սուրբ եւ հրաժին»: — Թղ· 91ա· կայ՝ «Աւրհնեալ է ամենաւրհնեալ եւ ամենաբարի բնութիւն համապոյ եւ ամենասուրբ երրորդութիւնն անդաժանելի յամենայն եղելոցս յաւիտեանս յաւիտենից· ամէն: Որ զօրացոյց զողորմելիս տանել ի կատարումն պայս աստուածաբնակ տատս եւ լցոյց զգանկութիւնս իմ ողորմութեամբ իւրով, որ եւ ցնծամ հոգւովս ընդ աւարտումն սորա: Եւ է սա երկատասան պիրք գրեալ եւ փոխեալ յառաջին օրինակէն ձեռամբ վարդանայ:

«Եւ առաւել զպակաւ ուղղահաւատ եկեղեցւոյ Հայաստանեայց, որպէս եւ այլք որ յառաջ գան քողեալ յիշատակ բարի մեզ եւ ծնողաց եւ եղբարց մերոց եւ ազգի մերոյ: Եւ արդ առաս ամենեցուն անկեալ պաղատիմ ազերսանօք եւ ապաչեմ արարչէ յիշելոյ զմեզ արժանի եւն, եւն: Եւ գրեցաւ սա ի Պարտաւան ՈՄԸ մերոյ թվիս ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնիս եւ սրբոյ Նշանիս յառաջնորդութեան Տէառն Մանուէլի սրբազանեալ եպիսկոպոսի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· չունի:

1112.

ԿԱՆՈՆ ԵՒ ՇԱՒԻՂ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՐՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 455: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 25×18·5 — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19×13· միասիւն: — ՏՈՂՔ՝ 29: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 51, (բայց աւելի է) իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ հաստատուն թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս գորշագոյն կաշեպատ, զօրաւոր, շատ փիչ վճասուած, թղթեզերքները՝ կարմիր ներկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր, մանր եւ յստակ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սեւ թանաքով, պարզ, փիչ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 10ա եւ 403բ, (դրոշմուած) սեւ, պարզ, ճաշակաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴՔ՝ չունի· քննագիրը երկու գծերու մէջ առնուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—9բ, 402ա—բ, 412բ—455: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (թղ· 10ա): «Կանոն եւ շաւիղ խոստովանահարց ի կերպի հարց եւ պատասխանւոյ»:

Թղ· 10ա: «Հարցումն առաջին: Քանի՞ թէութիւնք պարտիցեն արդեօք դառանիլ ի խոստովանահայրն: Պատասխանի: Երեք· նախ պարտ եւ պատշաճ է խոստովանահօրն ունիլ զիւրաւասութիւն, որպէս զի դատել կարացէ ըստ իրաւանց դասաչխարհոյս»:

Թղ· 10բ: «Յաղագս իրաւասութեան· Գլ· Ա: Զի՞նչ է իրաւասութիւն ապաչխարութեան· Պխ· է իչխանութիւն ի վերայ ոմանց անձանց, որով կարէ դատել զնոսա քահանայն ի յատենի ապաչխարութեան»: — Թղ· 13բ: «Յաղագս վերապահելոյ դիպուածոց»: — Թղ· 19ա: «Յաղագս նղովից»: — Թղ· 20բ: «Յաղագս բանադրանաց»: — Թղ· 28բ: «Յաղագս կախակայութեան»: — Թղ· 32բ: «Յաղագս արգելման»: — Թղ· 35բ: «Յաղագս անկանոնութեան»: — Թղ· 53ա: «Յաղագս պիտութեան, որ խնդրի ի խոստովանահայրն»: — Թղ· 56բ: «Յաղագս նիւթոյ ապաչխարութեան՝ պղծման, խոստովանութեան, ապաչխարութեան կամ բաւարարութեան, ներողութեանց, նիւթոյ, եւ մեղաց»: — Թղ· 95բ: «Ընձեռուած յաղագս խոհեմութեան»: — Թղ· 106ա: «Յաղագս խղճի մտաց»: — Թղ· 112ա—303բ: «Քննութիւն ի վերայ պատուիրանացն Աստուծոյ եւ եկեղեցւոյ»: — Թղ· 303բ—402ա: «Յաղագս Տօրհրդոց եկեղեցւոյ, որք են եօթն»: — Թղ· 403ա: «Յաղագս մխսիճնարութեան, այսինքն սուրբ առաքելութեան»: Վերջ՝ Թղ· 412ա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1113.

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ԿԱՄ ՕՐԻՆԱԿՔ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 41: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 25 × 21: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 21 × 18: — ՏՈՂՔ՝ 34: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաբակ, բայց դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, կողքերուն վրայ թուղթ անցուած, թղթեզերքները դեղին ներկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրէ շեղագրի անցման գիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՆԿԱՐՔ՝ թղ· 2ա· Յովհաննէս Մկրտիչ կը բարոզէ· թղ· 3բ· Յիսուս՝ Հովիւն բաջ, թղ· 4բ· Մկրտութիւն Քրիստոսի, բոլորն ալ սեւ գծերով: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 3ա—բ, 4ա, 5ա—բ, 6ա—բ, 41ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ· դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի:

Մատեանս է Նամականի *կամ* Օրինակք նամակագրութեան: *կը սկսի թղ· 7ա: «Ա· Դժնդակագոյն վշտամբեր անընդհատ հեղեղեալ դառնաղէտ կրից հալածանաց կապանաց եւ մահահրաւէր կոչկոճանաց սրտապինդ ժուժկալութեամբ...»: — թղ· 8բ: «Բ· Կանխահրաւէր ընտրութեամբ հոգւոյն սրբութեան յառաջապահն սահմանելոյ ի կոչումն առաքելական պաշտօնի հովուապետութեան համօրէն ազգանպատեանս գրոհի Տեառն եւ Տեառն Դանիէլի աստուածատեսակ քահանայապետի չնորհաբաշխ աչօյն համբոյր որդիական մատուցանեմ միշտ ի գուճս անկեալ: Սքանչելահրաչ ամենայն մտաց առատաձիր համսփիւռ խնամոց լուսածաւալ»: Ամբողջը կը նամակ է կամ գրութիւն է: Է·ին վերջաւութեանը (թղ· 14ա) կայ՝ «Վսեմափառ ակրութեան քում մշտանուէր ծառայ Գրիգոր Փէշտիմալճեան մանկավարժ դպրոցին Օրթագիւղի, աշակերտ Թէոդորոս սակաւապի եղնկացւոյ, միաբանի սրբոյ եւ մեծի Աթոռոյն Էջմիածնի»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1114.

ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 46: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22×16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, բայց նկատի չէ առնուած սիւնի բաժանումը եւ շարունակաբար գրուած 12 × 10·5: — ՏՈՂՔ՝ 20—22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, կապոյտ թղթի մէջ դրուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ջուր տեսած եւ գործածութենէ վնասուած, պատռուած եւ ծակծկած են բանի մը թղթեր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ գլխագրերէն կարեւոր մաս մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի կամ ինկած: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ: «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պ· Տէր Պօղոսեան· եհաս առ մեզ ի 15 Հոկտ· 1949: Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (*թղ· 1ա՝*): «Երգ ոգեալ Տեառն Ներսիսի *եւ սրբազան կաթողիկոսի եղբօր սրբոյն Գրիգորի եւ հայրապետի Հայոց մեծաց բան ասացեալ հոմերական տաղիւ չափեալ եւ բարառնական ոճով խօսեալ ի ձեւ ողբերգական* վասն եդեսիոյ մեծի առման *ի թուականիս մերում հինգ հարիւր եւ իննսուն եւ երեքին եւ ի քսան եւ երեք Դեկտեմբերի յերկրորդ ժամու յաւուր չարաթու*»: — *թղ· 2ա· կը սկսի՝ «Արդ ողբացէք եկեղեցիք, հարսունք վերին առագաստի»: կը հասնի մինչեւ* (*թղ· 46բ²*) «*Յայնժամ վառի լոյս կանթեղաց, եւ որք ծառայքն էին չարաց խառնին ընդ դունդ մեծատանց*» *որով կը ծնայ թերի*: (*Հմմտ· Թ· 18, 154, 598*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *կը պակսի կամ չկայ*:

1115.

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

1816°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 46։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 16։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11։ — ՏՈՂՔ՝ 25։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, ունի իջահամար։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ աճողորկ։ — ԿԱԶՄ՝ չունի, հաստ բուղբի մէջ անցուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, ընթացիկ։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ միջակ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—2բ, 46—47։ — ԺԱՄԱՆԱԿ, ԳՐԻՉ՝ Տեղի՝ եւ Տէր՝ ըստ վարի տողերու, երբէ քնագիրն է եւ երբէ կեղծուած չեն։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 2բ· «Գնեալ ի ձեռն Հ· Յովս(էփայ) Տէր Մարգարեան, կ· Պոլիս 1917»։

Մատեանս է Առաջնորդ նամակագրութեան *կամ* օրինակք գրելոյ գրուղբս։

1· Թղ· 3ա։ «*Շնորհաղարդ իմն ձրիւք ապնուամիտ բարի բնութեան ծաղկեբանդ փայլեալ ի պեղեցիկ քնքուչ հասակի տիրացու Յակորիկ ընթերցասէր Զէյթպւոյ ոդջունիւ սիրոյ ի բարօրութեան։ Լսեմ զքէն, մանուկ ապնուամիտ, թէ կարեւոր ուսմանց կուռն ջանիւք գհետ լեալ անխոնջ աշխատիս*»։

Շարունակութեանը մէջ՝ «Յայսպիսի խնդամասոյց լրոյ գձերդ բարեսիրութեան ըստ յորդորանաց մերս հարազատի տիրացու Աբրահամու գարթեաւ ի սթի առաջի արդեամբք կացուցանել գներքին խնդութեանն բարերեւութիւն ընծայաւու լինելով քեզ գձանի օրինակս գրոց ըստ հասարակ սկզբանց չարադրելոց, զոր ի պէտս այլոց ուրուքն հանճարաւորի ի մերոց աշակերտաց տուեալ էի յառաջագոյն եւ խնդրեմ, զի սիրով ընկալցիս… Յովնան Միրզայեանս, վանանդեցի. *ի Զմիւռնիա ի 9 Մեպտ· 1816*»։

2· Թղ· 4ա։ «*Օրինակ նամակի, զոր պատչաճ է գրել առ կաթողիկոսն էջմիածնի*. (*կաթողիկոս*)։ Ա· *Աստուածաբեան գերապատիւ պատուոյ եւ փառացն բարձրութեամբ*…»։ — Թղ· 5ա։ «*Այլ եւս օրինակ նամակի առ կաթողիկոսն էջմիածնի*. Բ· *Վեհափառագոյն պատուոյ չքեղութեամբ չնաշխարհիկ իմն երջանկապարգեալ*»։

3· Թղ· 10ա։ «*Պատասխանի գրոյ առ Պատրիարգն Ս· Երուսաղէմի գոյս օրինակ է գրել*· (*Պատրիարգ*) Զ· *Յաստուածազարդ բարեփառութեան պատիւ հանդիսագոյն իմն*»։

4· Թղ· 13բ։ «*Օրինակ չնորհաւորութեան առ նորապսակ պատրիարգն Կ· Պոլսոյ* (*Պատրիարգ*)։ Թ· *Մեծաչուք պատուոյ բարձրաստիճանն փառացն արժանաւորութեամբ*»։

Կը բովանդակէ 30 օրինակ, վերջինն է՝

5· Թղ· 44բ։ «*Օրինակ ազերսանաց վասն ուրուք, որ յանցանս արարեալ իցէ ումեք*։ Լ· *Պանծագոյն պատուոյ եւ փառաց ժառանգաւոր գերաչուք եւ անյիշաչար պայծառ իշխանի մահտեսի Պաղտասար գերագնիւ ազգայի յաւէտ իմն մեծարանօք՝ ոդջոյն եւ յարգութիւն մատուցանեմք*»։ Վերջ՝ Թղ· 45բ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1116.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1779

ԹՈՒՂԹՔ՝ 451։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 17։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18·5×13·5 (մաս մը կրկնասիւն)։ — ՏՈՂՔ՝ 31։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ բարակ եւ դիմացկուն։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ վրան մուք կարմիր կաշի անցուած եւ ճոխ դրոշմազարդուած, շատ հաստատուն (փականքներէ զրկուած)։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն բանի մը բուղբ ինչ մը վնասուած։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր յստակ։ — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ բղ· 11ա դրոշմուած։ — ՊԱՏԿԵՐ՝ բղ· 10բ· Ս· Անտոն Պադուացի եւ 397բ· Ս· Կոյս, (տպուած)։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—4բ, 5բ, 7բ· 411ա—416ա, 438բ—444ա, 446բ—451բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1779։ — ԳՐԻՉ՝ Իսահակ սարկաւագ Կոստինացի։ — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը։ — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս։ — ՏԷՐ՝ բղ· 4բ կայ «Հ· Պետրոսին է», արդէն բղ· 5բ կայ պիտակ մը վրան տպուած Մխիթարեան գինանշանը եւ տակը տպուած՝ «Հ· Պետրոս Շիւխիւրեանց կրօնաւոր Մխիթարեան»։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 437բ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է Բարոյական Աստուածաբանութիւն եւ Ձանազանիֆ :

Ա· 1 Թղ· 5ա : «Բարոյական Աստուածաբանութիւն, *յորս պարունակին պէսպէս դիպուածք պիտանիք պատկանելք խոստովանահարց, զի են հարկաւորք : Հաւաքեալք ի բերանց բազում եւ պէսպէս սրբազան վարդապետաց լատինացւոց եւ ի դիպուածախընդիր Աստուածբանից եւ եղեալք ի մի վայր ի լոյս եւ ի չաւիղ հողաբարձու քահանայիկ մերոց : Ի ժամանակս Հայրապետութեան Սիմէօն կաթողիկոսին ամենայն Հայոց : Յամի փրկութեան մերոյ Հայոց Եօթն հարիւր Եօթանասուն եւ լինն· Օգոստոսի քանեւհինգին աւարտեցաւ, ի փառս Յիսուսի Փրկչին մերոյ ամէն* : Գրեցաւ զիրքս ի ժամանակի մեծի հալածման, զոր եհան Ձաքարիայ Պատրիարք ի քաղաքն Կոստանդնուպոլիս ի թագն Պէյողլի ի մէջ միոյ տանն փոքրադունի, *որ էր տուն Սէրայ Քիլէկ կոչեցեալոյ* :

Թղ· 6ա : «Նախերգանք բանի : Որպէս առաքինութիւն է յընթացս աշխարհի եւ ի կացութիւնս ամենայն ազատական եւ ծառայական արհեստաւորաց» :

2· Թղ· 8ա : «Կերպ ներողութեանց, *զորս սրբութիւն Տեառն մերոյ Փափին Կղեմայ մեռատասաներորդի չնորհէ պատկաց, վարդապետաց, խաչից եւ պատկերաց ի յոսկւոյ ի յարծաթոյ կամ ի յայլմէ հրամայելւոյ, որք աշխարհօրէն մեռալք ասացեալք են* » :

3· Թղ· 11ա : «Կանոն եւ չաւիղ Խոստովանահարց ի կերպի հարց եւ պատասխանւոյ : Հարցումն առաջին· Քանի՞ թէութիւնք պարտիցեն արդեօք դոռանիլ ի խոստովանահայրն» : *Այս՝ Թղ· 11ա—396բ կը ներկայացնէ Թ· 1112, ուստի տես անդ* :

4· Թղ· 398ա այս՝ կրկնասիւն : «Յաղագս Խորհրդոյ կարգին եւ ամենասուրբ պատարագին : Հց· Քանի՞ են Խորհուրդ Եկեղեցւոյ» : Վերջը *Թղ· 410բ գրուած է «Գիրք բարոյական ի յբ Ստեփաննոս աստուածաբանութեան վարդապետէ ծաղկաքաղեալ ի հարկաւոր եւ յօգուտ կառավարչաց հօտին Քրիստոսի դիւրաւ լուծանելոյ ուրուք տարակուսութեան»* :

Բ· 1· Թղ· 416 : Ձանազանիֆ : «Կանոնապր(ւ)թիւնք ուսումնարանին մերոյ անուանելոյ Սրբոյն Ալոսիոսի : Կերպ դասատան : Կանոնք, որք պատկանին առ Ուսումնարանն : Գլխաւորապէս վեց ուսմունք դաս տուեալ լինին : 1· Այբ ու բեն, ընթեռնուլ· 2· Գիր· 3· Հաշիւ· 4· Քերականութիւն, 5· Ճարտասանութիւն, 6· Փիլիսոփայութիւն եւ հետեւարար լեզու լատիներէն, իտալերէն» : Ապա՝ *գրուած է ժամա(նակա)կարգի պատկերը եւ յետոյ կը գրուին կանոնները, որոնք բաւական հետաքրքրական են* :

2· Թղ· 424ա : «Ցանդ կաթողիկոսացն Հայոց, զորս յայտ առնէ ըստ կարգին : Դարն 1· 2· 3· Սուրբ Թադէոս առաքեալ· եկեալ յԵդեսեայ» :

3· Թղ· 431ա : «Ցանդ Հայ Թագաւորաց, *Ոմանք պցանդն Հայ Թագաւորաց չարեն ի Հայկայ ի վեր որ հինգերորդ սերունդն էր Նոյի պկնի*» :

4· Թղ· 435ա : «Բանք արժանապայնք յիշատակի : Արդար Հայոց Թագաւոր ի մէջ ամենայն իշխանաց երկրի առաջին լինի քրիստոնեայ, *յամի Տեառն 40*» : — *Թղ· 444բ—446բ Ցանկ* :

5· Թղ· 437բ : «Բան առ ընթերցօղս· Որպէս որ ի վաղուց տեղիս առ ի դիւտ որոյ ընդ երկար ժամանակս բազմաւ աշխատութեամբ դեղերեալ էիք» : Ասոր վերջին մասն է՝

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· · · «Գրեցաւ զրգուկս այս ի ժամանակի մեծի հալածման Ձաքարիայ պատրիարքին, զոր եհան ընդ ամենայն երկիր ի վերայ ուղղափառ քրիստոնէից եւ աւերեաց այս հալածումն մինչեւ ցեօթնս ամս եւ մեք յայնժամ ի Կուսինայ քաղաքին ի սուրբ Սարգիս եկեղեցւոջ զպրատուն կայր, յորում վարժապետք կարգեալ զմանկունս քաղաքին կրթեալ ուսուցանէաք եւ թիւն էր աւելի քան զերկու հարիւր բանիից եւ յաւէտ նորա փախչելով չուեցաք անտի դէպ ի Կոստանդինուպօլիս եւ դադեցեալ անդ եղաք պահեցեալք ի Ղալաթայ եւ ի թագն անդ, որ կոչի Պէյօղլի մինչեւ 22 ամիս, զի հաք երեք հողի, այսինքն Տէր Աստուածատուր մաքրակենցաղ քահանայն, իմաստադուրկ մահտեսի Իսահակ աւագ սարկաւագ եւ իմաստնագեղծ տիրացու Յարութիւն, որ էր մեծ դասատու, եւ յայնմիկ մինչդեռ դուս Բարոյական գիրքն ես ամենանուաստս գրեցի : Եւ զկնի անցանելոյ այսքանեայ ամաց յաջողութեամբն Աստուծոյ եւ օգնականութեամբ առն միոյ աստուածասէր եւ բարեպաշտօն քրիստոնէի այսինքն Սերոբ ազայ, որ է փեսայ Տիզօղլի Միքայէլ ազային, որոյ անունն գրեցեալ է ի գիրն կենաց· զհոգին նորին Տէր Յիսուս հանդերձ բնաւանօքն ի լուսեղէն խորանն բնակ այլ երանեցեալ հոգւոց դասելով զուարճացուսցէ· Եթէ կամիս, սիրելի ընթերցող, լսել գլխակատար պատմութիւնս, որք պատահեցան ի գլուխս մեր, գիտ եւ կարդա զպատմութիւն բոլոր գպրատանն կուսինայի, յորում գրեցեալ կայ· · · Պատրաստական ամենայնի Աստուածսիրութեան ձերում նուաստ ծառայ մահտեսի Իսահակ վարժապետ Կուսինայու» :

1117.

ՏՕՄԱՐ ԵՒ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԺԲ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 525: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 19: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, իջաթիւեր դրուած են: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ թխորակ, բաբակ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս գորշագոյն կաշեպատ եւ դրոշմազարդերով. գօրաւոր. ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բնդհանուրը լաւ, միայն թէ թղ· 213ա, 214բ կազմէն ֆիչ մը բաժնուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր, եւ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բաւական շատ եւ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ շատ թղթեր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԲ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին կռնակը՝ կամ ետեւի կողմը՝ «Եթէ բնդ իւր ի Լեհաստանէ Պետրոս վ· Մովսէսեան, կաւնոնիկոս ի Սնիադին: Վիեննա 1907, Դեկտ· 7»:

Մատեանս է Տօմար եւ ժամակարգութիւն (Շարակնոց), *ուր կան՝*

Ա· Թղ· 2ա—35ա: «Հասարակ խրատք յաղագս հնոյ տօմարին Հռոմէականի, որով հասարակաբար վարի եկեղեցին Հայոց եւ յաղագս այլոց իրաց, որք առ այն պատկանին: Գլուխ Առաջին: Յաղագս ամի եւ մասանց նորա, նաեւ յաղագս զանազանութեան հնոյ տօմարին ի նորոյ: Ա· Ամն պարփակէ զամիսան երկոտասան, աշաբաթան ՄԲ եւ զօր մի· իսկ զաւուրս ՅԿԵ եւ զժամս իրրեւ վեց: Զի այսչափ ժամանակաւ արեգակն զընթացն իւր կենդանակերպիւք կատարէ»: — Թղ· 2բ: «Գլուխ Երկրորդ: Յաղագս վերադրոց, ինն եւ տասանեւերեակաց, եօթնեւերեակաց եւ տարեդրոց ըստ հնոյ տօմարին: Ա: Վերադիրն է թիւ աւուրց, որովք տարին արեւական, որ է աւուրց ՅԿԵ»: Ապա կը դրուին տախտակներ կամ աղիւսակներ թղ· 3ա—4բ այս է՝ 1733—1860, անկէ վերջ դատարկ թուղթ, բայց պծուած, ձգուած է չարունակութեան համար: — Թղ· 6ա—35ա: (Զայնք Մարտի)· «Տարեգիր Ա· Յունվարի· ա· եչի· Թվտուբիւն Տեառն· Չչի· պ· Հ· հանդ· ԳՁ· Օրհնեմք զքեզ»:

Բ· Թղ· 38ա—522բ: ժամակարգութիւն (Շարակնոց)· «Ի ձրագալուցի Ծննդեան Տեառն ի պիչերային ժամուն»: — Թղ· 39ա: «Ի պիչերային ժամուն: Օրհնութիւն ԲՁ· Օրհնեսցուք ըղՏէր, զի փառօք է փառաւորեալ: Ուրախացիր Սրբուհի Գաբրիէլի աւետեօքն»: Բաւական մաս մը գրուած եւ ապա դատարկ թուղթ ձգուած չարունակութեանը համար:

Թղ· 52ա: «Ի տօնի Ծննդեան Տեառն ի պիչերային ժամուն»: — Թղ· 53ա: «Օրհնութիւն ԴԿ· Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի, որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ»:

Թղ· 59ա: «Ի տօնի սրբոյն Ստեփանոսի ի պիչերային ժամուն»: — Թղ· 60ա (ի դիչերային ժամուն) «Օրհնութիւն ԳԿ· Նահատակ բարի Քրիստոսի եղեր այսօր ի միջի մերում»:

Եւ այսպէս յառաջ կ'ընթանայ· հակիրճ յիշենք դեռ· Թղ· 90ա· «Կիրակէ Ծաղկազարդին»: — Թ· 116ա: «Ցաւուր մեծի Հինգչաբաթու»: — Թղ· 216ա: «Կիրակէ Յարութեան»: — Թղ· 355ա: «Հասարակք կիրակէից»: — Թղ· 362բ: «Պաշտօն ննջեցելոց»: — Թղ· 495ա: «Հասարակ ապաչխարութեան»: — Թղ· 513բ: «Հասարակ ապաչխարութեան դիչերային ժամուն»: — Թղ· 520ա: «Հասարակ հանգստեան, որ կը վերջանայ Թերի: — Թղ· 522բ: «Երգեցէք Տեառն երգ նոր եկեղեցիք սրբեցելոց Քրիստոսի երկրպագելով»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

1118.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ

ՌՃՁՁ° = 1737°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 403: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 17·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 17 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, ողորկ, մուր գոյնով· դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ· հաստատուն. կռնակը նորոգուած, փականճները հանուած: Առաջին կողմին երեսը դրոշմազարդեր եւ ոսկի գարդեր, մէջտեղը խաչելեալն Յիսուս եւ խաչին վով կանգնած Ս ·կոյս եւ Ս· Յովհաննէս, եւ ետեւի կողմին վրայ եւս գարդ մը կայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բղթերէն մաս մը կռնակէն անջա-

տուած. ապա թէ ոչ ապէկ: — ԳԻՐ՝ նստարգիր, մանր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ թուչնագրեր, շատ ու պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ թղ· 225ա· շատ պարզ· լոկ գծեր· թղ· 241ա· աւելի լաւ: Թղ· 258բ, 333ա, 338բ, 365բ լաւ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 9ա, 399բ, 403ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՁՁ° = 1737°: — ԳՐԻՉ՝ տիրացու Պօղոս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի°չը: — ՏԵՂԻ՝ Բուսճո°ւգ: — ՏԵԱՐՔ՝ Ռուսչուխցի կարապետ եւ Յովհաննէս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 397բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 397բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին հետեւ մասին վրայ՝ «Գերապայծառ Դկտ· Հ· Սահակ Վ· Կոգեան 1932 Յունիս 18ին Բուգարէստ գնած է Պր· Գրիգոր Տումանեանէ 2000 լէյի»:

Մատեանս է Կանոնագիրք, Դատաստանագիրք եւ Օրէնք թագաւորաց, *ուր կան հեռեւեալները, որոնք համառօտ պիտի ցուցակագրուին կամ յիշուին, ղի մանրամասնօրէն տես թ·* 58, 256 *եւ* 579 *եւն*:

Ա· Թղ· 1բ—240բ: Կանոնագիրք, *ուր կան՝ Թղ·* 1բ: «*Յանկ· Թէ ընդ արեւելս պարտ է ալօթել· Շարաթու եւ կիրակէի պատարագ մատուցանել*»: Ա—Բ: *Ամբողջը ՄՁԻ*:

ա· *Թղ·* 8ա: «*Շարադրութիւն կանոնաց եղեալ այսչափ եւ այսչափ գլխոյն*: Կանոնիճ առաքելականիճ: *Երկրորդ առաքելականք ի ձեռն* Կղեմայ» (*Գլուխք եւ էջք*):

բ· *Թղ·* 9բ: «*Ըսկիզբն առաքելական կանոնի· վարդապետութիւն Առաքելոցն գկնի վերանալոյն Քրիստոսի առ Հայր իւր յերկինս, որպէս չնորհեաց նոցա առնել նշանս*»:

գ· *Թղ·* 12բ: «Կանոնիճ եւ սահմանիճ զոր եդին աշակերտքն Քրիստոսի *ի սուրբ Եկեղեցի: Յետ վերանալոյն Տեառն Ժողովեալք ի վերնատունն ամենայն: Կարգեցին առաքեալքն եւ եղին հաստատութեամբ, եթէ յորժամ յաղօթս կան եւ երկիր պագանեն*»:

դ· *Թղ·* 23բ: «Երկրորդ առաքելական *կանոնիս Գլ· Ձե· Ա· Վասն ձեռնադրութեան եպիսկոպոսաց: Բ· Վասն ժառանգաւորաց ձեռնադրութեան*»:

ե· *Թղ·* 26ա: «*Սահմանք եւ կանոնք սուրբ* Առաքելոցն ի ձեռն Կղեմայ *առաքեալ հնգետնասաց կանոնք· երկրորդ առաքելականիճ: Եպիսկոպոս ձեռնադրեսցի յեպիսկոպոսաց յերկուց կամ յերից*»:

զ· *Թղ·* 33ա: «*Սահմանք կանոնաց սուրբ առաքելոյն* Թաթէոսի *ի քաղաքն Ուրհայի*»:

է· *Թղ·* 37ա: «*Կանոնք Տեառն* Փիլիպպոսի Առաքելոյն»:

ը· *Թղ·* 37բ: «Նորին *կանոնք· գլխ· Ը*»:

թ· *Թղ·* «*Կանոնք* հարանց հետեւողաց· *գլխ· ԻԴ*»:

ժ· *Թղ·* 41բ: «Անկիւրեայ *կանոնիս· գլխ· Ի*»:

ժա· *Թղ·* 46ա: «*Դնի կանոնք* նիկիական· *գլխ· Ի*»:

ժբ· *Թղ·* 51բ: «*Կանոնք երկրորդ* նիկիականիճ· *կանոնք ճԺԹ*»:

ժգ· *Թղ·* 56բ: «*Կանոնք* սրբոյն Գրիգորի· *գլխ· Լ*»:

ժդ· *Թղ·* 57բ: «*Կանոնք* սրբոյն Աթանասի· *գլ· ՁԸ*»:

ժե· *Թղ·* 70: «Մակարայ· *կանոնական թուղթ ի Հայս··· գլխ· Թ*»:

ժզ· *Թղ·* 73բ: «Կոստանդիանու *ժողովոյն եւ կանոնին գլխ· Գ*»:

ժէ· *Թղ·* 74բ: «*Սահմանք կանոնադրութեան երանելոյն* Գրիգորի Աստուածաբանին *Անցիացու եպիսկոպոսին··· գլխ· Լ*»:

ժը· *Թղ·* 78բ: «*Կանոնիճ*(ք Բարսղի) առ Աֆիւղիկոս· *գլխ· ԾԱ*»:

ժթ· *Թղ·* 86ա: «Գիր կանոնական Ս· Բարսղի *առ··· Դիոգորոս Անտիոքայ· ա· բան*»:

ի· *Թղ·* 87ա: «Բարսղի գիր կանոնական *վասն պէտպէս ախտից··· գլխ· ՄՀԲ*»:

իա· *Թղ·* 106բ: «*Կանոն* Տեառն եփրեմի *արդիւնակատար կրօնաւորի*» (*կան· Ը*):

իբ· *Թղ·* 107ա: «*Կանոնիճ* Նեբսէսի կաթողիկոսի եւ Ներշապհոյ···» (*կան· ԼԸ*):

իգ· *Թղ·* 112ա: «*Կանոնք* կեսարեայ· *գլխ· ԺԱ*»:

իդ· *Թղ·* 114բ: «*Կանոնք* Նէոյ կեսարիայ· *Գլխ· Ի*»:

իե· *Թղ·* 117բ: «*Կանոնք* Գանգրեայ· *գլխ· ԻԴ*»:

իզ· *Թղ·* 120բ: «Անտիոքայ *կանոնիս գլխ· ԻԵ*»:

իէ· *Թղ·* 126ա: «*Ժողովանութիւն ժողովոյն* Անտիոքայ»:

իը· *Թղ·* 128ա: «Լաւոդիկեայ *կանոնիս գլուխս քսան*» (*բայց՝ կան· ՇԵ*):

իթ· *Թղ·* 132բ: «Սարդիկեա(յ) *կանոնին գլուխք ԻԱ*»:

լ· *Թղ·* 139ա: «*Կանոնական գիր Տեառն* Եպիփանոս (sic) *ասացեալ*»:

լա· *Թղ·* 139բ: «Եղիշայի· *եթէ ոք կրակէի կամ տօնի կամ երեւելի աւուրս ամուսնանայ*(°) *ընդ կնոջ իւրում, Ը· օր ապաշխարեսցէ, ապա հաղորդեսցի*»:

լբ· *Թղ·* 139բ: «*Կանոնք ժողովոյն որ* Յեփեսոս· *գլխք· Զ*»:

լգ· *Թղ·* 139բ: «*Կանոնք* Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ»· (*կան· Է*):

լդ· *Թղ·* 141բ: «Ս· Սահակայ *Հայոց Հայրապետի, գլխք· ՇԵ*»:

լե· *Թղ·* 155ա: «Նորին Ս· Սահակայ·· *գիր աւանդութեան յաղագս կարգի սպասաւորաց*»:

լզ· *Թղ·* 157ա: «Հայոց կանոնին *գլխք· քսան*»:·

լէ· *Թղ·* 166*բ*: «*Թուղթ Սեւանդեայ Եպիսկոպոսին*» (*կան· ԺԴ*):

լը· *Թղ·* 168*բ*: «*Կանոնք երկրորդ Անտիոքայ*» (*կան· Թ*):

լբ· *Թղ·* 170*բ*: «*Կանոնք Յովհաննու Մանդակունւոյ*» (*կան· Թ*):

խ· *Թղ·* 172*ա*: «Նորին Յովհաննու Մանդակունւոյ··· *բան կանոնական*»:

խա· *Թղ·* 173*ա*: «Աբրահամու Մամիկոնէից եպ·ի *առ Վաչագան*» (*կան· Գ·*):

խբ· *Թղ·* 174*ա*: «*Կանոնք վերջնոյ Սահակայ կաթուղիկոսի*» (*կան· ԺԵ*):

խգ· *Թղ·* 176*բ*: «*Կանոնք* Յովհաննու Իմաստասիրի». (*գլխ· ԼԲ*):

խդ· *Թղ·* 181*ա*: «*Կանոնք* Սիովնի Հայոց կաթուղիկոսի» (*գլխ· ԻԲ*):

խե· *Թղ·* 184*բ*: «*Սահմանադրութիւն կանոնի* վաչագանայ Աղուանից *արքայի··· ի ժողովն որ յԱղուանս*»:

խզ· *Թղ·* 186*ա*: «*Կանոնք* Դրւնա(յ) *սուրբ ժողովոյն*» (*գլխ· ԺԲ*):

խէ· *Թղ·* 89*բ*: «*Ս·* Եղիշային *ի կանոնաց պրոց գլուխ մի··· Բաղում ախտք են ի մարդ*»: — *Թղ·* 192*ա*: «Նորին *Դժոխոց··· վասն ուրացողաց··· Երեխայից*» ապա Յովհաննէս Ոսկեբերանէ, Ագաթանգեղոսէ· *Ս·* Մեսրոպէ *կարճ կանոննէր*:

խը· *Թղ·* 193*բ*: «*Սահմանք եւ կանոնք*·· Ս· Ներսէսի հայրապետին». *գլխք· ՄԴ*»:

խթ· *Թղ·* 195*ա*: «*Կանոնք* Յովհաննու Մանդակունւոյ· *գլ· Է*»:

ծ· *Թղ·* 195*բ*: «Նորին Յովհաննու Մանդակունւոյ *կոչումն ապաշխարութեան*»:

ծա· *Թղ·* 197*ա*: «*Խոստովանութիւն քահանայի*»:

ծբ· *Թղ·* 197*բ*: «*Կանոնք եր·* Եպիփանու կիպրացւոյ··· *գլխք· Գ*»:

Թղ· 200*ա*: «*կան· ի* Կղեմայ», *ի* «Հարանց», «*ի* Դիոնէսիոսէ Արիսպագացւոյ»:

ծգ· *Թղ·* 200*բ*: «*Կանոնք ի սուրբ ժողովոյն, որ ի* Թէոդուպօլիս» (*կարնոյ կան· Թ*):

Թղ· Կանոնիմ· «*Մելիտոսի*». «*Մանուէլի*», «*ի* Սոկրատայ»:

ծդ· *Թղ·* 205*բ*: «*Կանոնք* Տ· Սիմէոնի Աղուանից կաթուղիկոսի»: *Գլխք· Է*»:

Թղ· 208*ա*: «*Կանոնք* Նեֆտաղիմեայ, *ի* Յովհ· Կ· Երուսաղէմացւոյ», «*ի* Սեբեդիանոսէ», *ապա՝ Թղ·* 209*բ*: «Ներսէսի կաթ·ի *վասն ազգականութեան*». *կարեւոր՝ Թղ·* 208*ա*: «*Հարցումն Թէոդորոսի··· առ Երանելին Եպիփան*»:

ծե· *Թղ·* 210*ա*: «*Կանոնք զգուշաւոր քահանայիցն համառօտեան այս*»:

ծզ· *Թղ·* 219*ա*: «Աղուանիայի Հայոց Վրդ·ի *սակս անխտիր հաղորդելոյն Յունաց*»: (*ասկէ յառաջ երկու կանոն կայ՝* «Եգրնկայ Կողբացիէն»: — *Թղ·* 222*ա*: «*Այլուստ ժողովածու իմաստախոհ արանց*»: — *Թղ·* 232*բ*: «*Ցպղպս նկարեալ պատկերաց*»:

ծէ· *Թղ·* 222*բ*: «*Վասն քահանայապետութեան կարգաց եւ պատրաստութեան*»:

ծը· *Թղ·* 225*ա*: «*Նիկիայ ժողովոյն անուանք: Որ ի Նիկիային ժողովն այս են*»:

ծթ· *Թղ·* 227*բ*: «*Քահանայապետք Հայոց Մեծաց*»: — *Թղ·* 229*բ*: «*Եպիսկոպոսք կամ սարկաւագք տանն*»:

կ· *Թղ·* 230*բ*: «*Ցաղագս ապրականութեան*»: *Պատկեր կամ աղաչեաց եւ մեկնութիւնք*: — *Թղ·* 232*ա*: «*Այլ խրատ պսակի եւ ամուսնութեան*»: — *Թղ·* 233*ա*: «*Ի Լեւոնի, ի Կոստանդիանոսի, Յուստիանոսի յօրինացն երկրորդ տիեզերական*»:

կա· *Թղ·* 333*ա*: «*Ի խնդրոյ Թումայ վարդապետի հրեշտակաբնակ սուրբ ուխտին Մեծոփայ վանից եւ ծառայարար կատարեալ* Յակովբ վարդապետի· *աշակերտի Գէորգեայ վարդապետի Եզրնկեցոյ յաղագս պղպականութեան բաժանման*»:

Բ· *Թղ·* 241*ա*—333*բ*: Դատաստանագիրք Մխիթարայ Գոշի: *Թղ·* 241*ա*: «*Նախադրութիւն գրոց դատաստանի*»: — *Թղ·* 241*բ*: «*Նախադրութիւն գրոց դատաստանի· գլ· Ա· յորում կայ պատասխանի այնոցիկ, որ բամբասեն զմեզ եթէ կայ դատաստան ի Հայք*»: — *Թղ·* 243*բ*: «*Թէ ընդէ՞ր այժմ գրեցաւ եւ կամ ո՞ւմ հրամանաւ եղեւ···*»: — *Թղ·* 245*ա*: «*Նշանակ զօրութեան նորին աղերսանութեամբ առ Տէր Ստեփաննոս Աղուանից կաթողիկոս*»: — *Թղ·* 246*ա*: «*Ցաղագս թէ վայել է դատաւոր դանազան կերպիւ*»: — *Թղ·* 247*բ*: «*Ցաղագս թէ զի՞նչ եւ ո՞ւմ վայել է եւ զո՞վ պարտ է կացուցանել դատաւոր*»: — *Թղ·* 247*բ*: «*Ցաղագս թէ ո՞րպէս արժան է լինել դատաւորաց ամբաստանաց եւ դատախազաց*»: — *Թղ·* 249*բ*: «*Ցաղագս վկայից, եթէ զի՞նչ է հաւաստարմութիւն նոցա···*»: — *Թղ·* 251*ա*: «*Ցաղագս երդման թէ ո՞րպէս լիցի եւ ո՞րոց*»: — *Թղ·* 252*ա*: «*Ցաղագս զի՞ չէ պարտ քրիստոնէի առ անօրէնք ի դատաստան երթալ*»: — *Թղ·* 253*ա*: «*Թէ ո՞րոց արգելօք պրոց հանդերձեալ եմք հաւաքել զգիրս դատաստանին կամ յազգաց*»: — *Թղ·* 253*ա*: «*Սկիզբն ամենայնի Աստուած զնոյն եւ կատարած ամենայնի: Եւ արդ սկիզբն ըսկզբան դատաստանի եւ թիւ գլխոցն ըստ կարգի: Ցաղագս ի սկզբան դատաստանի եւ վիճակի դատաւորացն: ա: Վասն թագաւորաց դատաստանի եւ որոց ընդ ձեռամբ նոցայ: բ: — *Թղ·* 258*բ*: «*Սկիզբն արասցուք*

պրոց դատաստանի: Եկեսցուք այժմ ի պարծ դատաստանի դիտելով դի ըստ քաղաքաց դատաւորս հրամայեաց Մովսէս»: — Վերջինը՝ Թղ· 333բ: «ՄԾ· վասն յօտարէ վաճառաց» (Համմտ· Բ· 205, 579· Բ· եւն):

Գ· Թղ· 334ա—395ա: Օրէնք թագաւորացն Հռոմայեցւոց: — Թղ· 334ա: «Թիւք օրքանութեան պրոց նօմօսիլ: Կանոն առաջին վասն ժառանգութեան Ա—ՃԾԱ:: — Թղ· 338բ: «Օրէնք յաղթող թագաւորացն Կոստանդիանոսի, Թէոդոսի եւ Լեւոնի»: — Թղ· 357բ: «Համառօտ ժողովուրդն օրինաց վերսին: Ա·—ՁԵ»: — Թղ· 361ա: «Օրէնք աստուածադիրք ի ձեռն Մովսէսի յելից պրոցն», — ապա կանոն՝ Ղեւտական պրոց: — Թղ· 365բ: «Ամէնիմաստ թագաւորացն Հռոմայեցւոց օրինադրութիւն· տիտղոս առաջին· գլուխ Դ· Վասն հաստատութեան ամուսնացելոցն եւ արձակմանն»: — Թղ· 368ա: «Ընտրութիւն հաւատոյ քաղաքական օրինացն Լեւոնի եւ Կոստանդեայ իմաստուն եւ բարեպաշտ թագաւորացն»: Տիտղոսներն իրարու կը յաջորդեն: — Թղ· 390բ կայ· «Վասն գիտնուորաց սահմանադրութիւն· Ա—ԾԷ» մինչ դրուած (Թղ· 395բ) ԾԸ· (Համմտ· Բ· 579 Գ· եւն):

Ապա՝ կան քաղուածոյքներ «ի Գանգրանկ· (sic) ի Լաւոդիկեա, Սրբոյն Սահակայ» (Թղ· 395բ—396բ· կայ եղիշէէն կտոր մը, որ արդէն Թղ· 189բ անգամ մը կանխաւ դրուած է ամբողջապէս, մինչ այս՝ թերի կը մնայ): Այս կանոնադրքին մէջ վերի լուսանցքի վրայ նշանակուած է թէ այդ երեսին կամ էջին վրայ ո՛ր ժողովին կանոնները դրուած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գլխաւորը Թղ· 397բ—398բ: Ճիչատակարան կանոնագրքոյս· «Իսկական յոյսիւն եւ Հրաւուն գօրութիւն, Երրորդութիւն անճառելի եւ Միութիւն անթարգմանելի· Աստուած եւ Տէր ամենակալ, որ էնն եւ եսդ եւ էդ յառաջ քան զժամանակս եւ ի ժամանակի այցելութեան իւր ստեղծագործ եւ ամէնառատ բարերարութեամբն ստեղծ զաշխարհ, այլ եւ զմարդն առնել հող ի Սիոնէ արար մարմին· փչեաց յերեսս նորա չունչ կենդանի՝ լինելով նորա հոգի կենդանի եւ եդ զնա ի դրախտին փափկութեան հանգերձ կողին առ ի գործել եւ պահել եւ չարին մախայեալ ընդ այն, ի ձեռն ածապատիր խաբէութեան ըստունգանեցաւ ի վայելչագեղ վայրէն ի մէջ տաժանելի եւ փշալից աշխարհս ողորմելի կենօք եւ մարդիկք հակայունք չարացեալք իրրեւ զգազանս պիղծային ախտիւք եւ ջրասոյն պատժիւ վերջացան ի կենաց, ձնալով նոց այլ արդար հանգերձ եօթիւք հոգւով ի տապանին, լինելով կրկին հայր աշխարհի: Յետ որոյ կրկին ամբարտաւանիլ մարդկայնոցս սեռի ի չինուհն աշտարակին, խառնեաց Աստուած զլեզուս նոցա եւ արար Հի եւ բաժանեցան ի միմեանց եւ գնացեալ դէպ յերեսաց իւրեանց, ուր եւ կամեցան եւ վարեցան մոլար կրօնիւք մինչեւ ի ժամանակս Աբրահամու եւ Աբրահամէ ըսկսաւ աստուածապաշտութիւն մինչեւ ցՄովսէս եւ Մովսիսէ մինչեւ ցՔրիստոս եւ ի Քրիստոսէ մինչեւ ցմիւսանգամ գալուստն Յակոբեայ աստուածապաշտութիւն եւ զի նախկին բնական ըստ մտաց հայր գորովի խրատելով ուղղէր մինչեւ զԽոռոնս եւ մինչեւ ցրհինգերորդ եւ վեցերորդ ազգ, զոր բազմակեցութեամբ հասանէին եւ յետոյ գրաւորականս մինչեւ ցՔրիստոս եւ ի Քրիստոսէ չնորհօք ըստ աւետարանի նորոյս Իսրայէլի մինչ ի կատարած: Վասն որ յելիցն յե(ա)գիպտոսէ բանիւ Տեառն արձակացոյց Մովսէս զհինգ գիրգս սոյնքն զԾննդոց, զելից, զԼեւտացոց, զԹուոց, զերկրորդ օրինաց եւ վարէին նոքօք մինչեւ ցՔրիստոս, նախ՝ մարգարէիւք, յետոյ՝ դատաւորօք, ապա՝ թագաւորօք հուսկ յետոյ քահանայապետիւք եւ ի լրումն սոցա եկն Բանն Աստուած, Որդին Միածին, Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս: Աւետեօքս Գաբրիէլի հրաշալի յղացումն իննամսեա(յ) ժամանակաւ հիանալի ծնունդն, յետ ծնունդեանն անխախտելի կուսութիւն մօրն, երեսնամեա(յ) ժամանակաւ լրութիւնն ի սքանչելիսն· յետ Լ· ամայ եկեալ ի մկրտութիւն· Գ· ամ եւ Զ· ամիս բազումս սքանչելագործեաց զկուրն գինի փոխելով, ի փորձութեան զատանայ ամօթ առնելով, զբորոտս սրբելով, զկոյրս լուսաւորելով, խլից լսել տալով, զհամերց լեզուն բանալով, զդօսացեալ ձեռն առողջացուցանելով, զրեկեալ ոսն հաստատելով, զբազումամեա(յ) հիւանդս բժշկելով· ի Պրոպատիկէ աւազանին գերեսունութն տարոյ հիւանդն միայն միով լոկ բանիւ կարողացուցանելով, զդիւահարն գերգեսացւոյ ի գերեզմանաց ազատելով եւ բժշկելով գդեւսն հալածելով, զայրի կնոջ որդին ի Նային քաղաքի յարուցանելով, զդուստր հարիւրապետին տալիթ կումի ասելով եւ յարութիւն չնորհելով, զչորեքօրեայ մեռեալն զՂազարոս ի գերեզմանէն արտաքս կոչելով ոտիւք կապելովք եւ ձեռօք երիգապնդօք եւ երեսօքն վարչակապատօք, յետ որոյ կամաւ եկեալ ի չարչարանս սիրելի աշակերտէն մատնեցաւ, ի գիշերոյ ըմբռնեցաւ, ապտակեցաւ, ձագեցաւ, օրհնեալ երեսն թուք ընկալաւ, փուշ պսակաւ պսակեցաւ, զգամիթ կարմիր նախատանաց ըզգեցաւ, ի Պիղատոսէ դատապարտեցաւ, ի Հրէից ազգէն ի մահ խաչին վարեցաւ· լեզի հարբ, խաչեցաւ, թաղեցաւ, յարեաւ եւ համբարձաւ եւ գալոց է միւսանգամ դատել գկենդանիս եւ գմեռեալս: Վասն որոյ յետ համբարձման երկոտասան առաքեալքն եւ Հի ընտրեալքն, այսինքն աշակերտքն Թուսին զաւետարանն Աստուծոյ ընդ ալորս սիեգերաց, ի սփիւռս հեթանոսաց, վասն որոյ հարկ եղեւ առաքելոց, որ վասն յետագային զբանս քարոզութեան իւրեանց գրով արձանացուցանել, որով կարացեն միշտ ընդ ուղղոյ ճանապարհ ընթանալ· ընդ որս չրջապատեալ, պարփակեալ եւ պարսպեալ ամրացուցին զհօտս Քրիստոսի, նախ սուրբ Աւետարանաւ, երկրորդ գործոց իսկ իւրեանց պրակաւն, երրորդ չորեքտասան թղթիւն Պօղոսի, չորրորդ կաթուղիկէից արձանաւ· հինգերորդ Յովհաննու տեսլեանն մարգա-

բնութեամբ, վեցերորդ կանոնիւք Ե· պատասխանատրքիւ: Վասն որոյ յամենայն տեղիս ցանկալի եւ փափաքելի եւ ղբժարագտանելի լինելով սուրբ կանոնադիրգս եւ պատասխանագիրգս փափաքեաց ի վերոյ այսմ անջնջելի յիշատակի եւ հոգեւոր գործակից այսմ գրկի մեծահաւատ եւ բարեպաշտ եւ հեզահոգի եւ աստուածասէր, եպիսկոպոս եւ հոգեսէր Մանրեացի քմինեան Մարտիրոսի որդի Ռուսդուխի պարօն Կարապետն եւ եղբայր նորին Յովհաննէսն, զի իւրոյ արդեամբք եւ ըղձանօք եւ գրել առ իւր որդին տիրացու Պողոսին այս սուրբ գիրգս կանոնացս, զի պիտոյանայ ինքեանց եւ որդոց նոցին եւ թոռանց: Եւ արդ սք որ բնթեռնուցու գսուրբ գիրգս գայս եւ վայելեսցէ ի քաղցրութենէ սուրբ. յիշեսցէ զպարօն կարապետն եւ զպարօն Յովհաննէսն եւ զվերոյ յիշեալ հանդուցեալ ծնողսն նոցին եւ զիւրեանց ամուսինս եւ զորդիսն զՅակորն եւ զԳրիգորդն զՊետրոսն, մանաւանդ բազմաշխատ գծագրող սորին Ռուսդուխի գտիրացու Պողոսն, որ կարի յոժ աշխատեցաւ ի գծումն գրքոյս եւ գորդիս պարօն Յովհաննիսին. (մնացած մասը պատասխած նեառած է· բայց արդան կ'երեւայ վերջին չըջաններուս, զի տեառնդ եղած է թուականին եւ թղ· 1ա մատիտով գրած է «1186 տարին գրուած է 551—1737»:

Թղ· 399ա չեզոպիր տառերով· «Տօլմրզով գաւակ պչէ (պաշպանէ՞) Աստուած· 1836 Յուլիսի 3ին, Լուսնի 4ին կիրակի վարդեօրի օրը ընծաեցաւ գուստր Յօրօփսիմէ պատարաք մրանելուի ժամանակ, որ ժամար էր ակը Օհն նորընծայ, մեր ծնողացր անուանքը յիշատակ օրհնած էր: Տօլմրզով գաւակ պչէ Աստուած: 1887 Սեպտին 29 եւ Լուսնի 11 չօրեքշարդի օր ընծաեցաւ կրտրիճ որդի Վարդանը սրհազ 6ին յօրեկվան: 1842ին Յունիսի 22ին սուրբ փրսակը արէգի հետ Մայրեամիկին (՞) գուստրը Վարդան Անդօնեանի ի հաս ի պօրտոն (՞)· Ափերանց»:

Թղ· 400բ· չեզոպիր տարրեր «1796 Յունիսի ամսան 1ին օրներ հինքշարդի ընծայեցաւ քուհնուս Գրիգորին անգրանիկ զրատէրն Հրրիրսիմէն. Տէր իմ Յիսուս արեւչատութիւն պարգեւեսցէ մինչ ի խորին ծերութիւն հասուցէ ամէն: Գրիգոր», ապա անուն մր կայ, որ կարելի չէ կարդալ: «1798 Յունիսի 3 օրըն ընծայեցաւ Մարիեամիկը: — 1800 Օգոսթոսի Քաթիկիկը ընծայեցաւ»:

Թղ· 403ա· կայ լոկ՝ «Մանիսացեա կարապետի»:

Թղ· 403բ: «Կանոնագիրգ Հայոց իրաւարար գատողաց: Ի գաղափարս սիր նկատել Պատչաճօրէն չանս սիրել, Օրինակիս նման գրել, Ղալատ Քէ խուն ոչ մուծանել· Ուսուցչի քս գրչին չարժել, Սենեակ սրտի քոմ պահպերել· Է գեռարոյս գեռ եւս հեզ· Բարեաց համբար առնուս գքեզ· Անճամբդ զղենուս չնորհաց բեհեզ, Ներ վարժատան ճանաչիս եզ»: Տղերու սկզբնատառերը կը կազմեն «Ի Պօղոսէ բան»: Կան ուրիշ անկարեւոր գրութիւններ:

Այս Ձեռագիրը ինչպէս առաջին կողքին ներսի դին գրուած է, երբեմն 1040 Քիւն ունեցած է:

1119.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆԱԿԱՆԻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՐԱՅ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 112: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24·5 × 19·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 18 × 6·5 + 6·5 = 13: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ անողորկ, հաստ ու դիմացկուն: Խաւաթարտ ամբողջապէս կարմիր կաշեպատ, երկու կողմերն ալ· նաեւ կռնակը ոսկեզօծ ֆառակուսի շրջանակներով եւ մէջ տեղերն ճաշակաւոր զարդերով պճնուած, նմանապէս լուսանցքի եզերքները՝ ոսկեզօծուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր մանր. յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՉԱՐՔ՝ չունի· գրութիւնը առնուած երկու միջագծերու եւ մէկական լուսանցագծերու մէջ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—4բ, 106բ—112բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ, ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԸՐ՝ աննշանաւոր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ· «Առաքեալ ի կ· Պոլսէ ի մերոց· ընկալաք յ30 Հոկտ· 1953 Վիեննա· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է՝ Յովհաննու վանականի (խմբագիր) *մեկնութիւն Յոբայ: Թղ· 1ա· 1· կը սկսի «Յառաջաբանութիւն Հեղինակին. Գերանձնական իմն զօրութիւն կատարօնութեան բնաւորեալ ունի սէր սեռն եւ անապակ, այլ եւ նրբահայեացս...»: Թղ· 6ա[1]: «Մեկնութիւն Յոբայ արարեալ Վարդանայ (փոխանակ՝ Յովհաննու) վանականի: Գլ· Ա· Տեսանե՞ս զորպիսի գովութիւն զՅոբայ գրեաց Հոգին Աստուծոյ, զի բազում՝ ասին արք, բայց ոչ են, զի հաւասար իցեն անասնոց»: Վերջ՝ թղ· 106բ· (մանրամասնօրէն տես Թ· 289, 302 եւ 879, ուր յիշուած են ուսումնասիրութիւններ):*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

1120.

ԳԵՈՐԳԱՅ ՎԱՐԴ.Ի ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ ՄԵԿՆ. ԵՍԱՅԵԱՅ

ՌՄԿԲ—ՌՄԿԴ (1813—1814)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 232: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24·5 × 18·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 17·5×6+6=12: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ· թխորակ· բարակ, տոկուն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ գորշ կաշիով ամբողջապէս պատուած, առանց զարդի, լաւ պահպանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ վիճակի մէջ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր· պզտիկ եւ յըստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր են գլուխները եւ առաջին տողերը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, գրութիւնը առնուած է կարմիր գծերու մէջ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—4բ, 225ա—232բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԿԲ—Գ (1813—1814): — ԳՐԻՉ՝ Խաչատուր Բահանայ Պօյաճեան: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անյայտ: — ՏԵՂԻ՝ Պէհէստին: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ ժառանգը՝ միւս Խաչատուր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 224բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 1բ «Առաքեալ ի մերոց ի Կ· Պոլսէ· ընկալաք յ30 Հոկտ· 1953· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է (*քղ· 5ա*[1]): «Համառօտ ժողովումն մեկնութեան *սուրբ մարգարէին Եսայեայ ի լուսաւոր մեկնչացն սրբոյ Հօրն Եփրեմի, Յոհաննու Ոսկեբերանին եւ Կիւրղի Աղեքսանդրու հայրապետի Հրամանաւ Տեառն Հայոց Հեթմոյ, Գէորգայ վարդապետի արարեալ*»: *Կը սկսի «Ծածուկ միչտ եւ անյայտ են բանք օրինացն եւ մարգարէից, վասն զի առակօք եւ օրինակօք ծրարեալ ունէին յինքեանս զխորհուրդս Քրիստոսի»*: — *Գէորգի Ցիչատակագրութիւնը* (*համմա· Ալիչան, Սիսուան, էջ 103*) *կը պակսի*: *Եսայի մարգարէութիւններու ԿՋ· գլուխները կարգով կը մեկնուին*: *Լուսանցքներու վրայ նչանակուած են բնաբան ու մեկնութիւն եւ թէ ո՞ր Ս· Հօրմէ, (Եփրեմ, Ոսկեբերան, Կիւրեղ) առնոնք կ'առնուին կամ կը քաղուին*: *Վերջ՝ թղ· 223բ*[2]:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· գլխաւոր թղ· 223բ[2]: «*Ցիչատակարան նուաստ գծողի սուրբ գրքոյս ի յետին դարուս: Փառք, պատիւ եւ գոհութիւն··· որ եւ կարողութիւն տկարութեանս հասանիլ յաւարտ սոյն սրբոյ հոգելից մատենիս Եսայեայ կայծակնամաքուր մարգարէիս մեկնարանութեան ի լուսաւոր երանելի Գէորգ վարդապետէ եղնկացւոյ ի խնդրոյ Հեթմոյ Հայոցս Թագաւորի, որ եւ ինքն երանելի Գէորգ լուսաւոր վարդապետս գոլով յաւարամանս տոհմէ ծնունդեամբ սննդեամբ եւ ուսմամբ լեալ չնորհիւ Հոգւոյն սրբոյ փայլեալ բարի վարուք եւ ուղղափառ վարդապետութեամբ եւ մանաւանդ ճոխ դիտութեամբ ի յաւուրս իւր, զոր տեսեալ վերոյ յիչեալ Թագաւորն մեր խնդրեր արարեալ եւ աղերս արկեալ սակս մեկնութեան սրբոյ մարգարէիս Եսայեայ աչխատասիրել, ուստի երանելի վարդապետն աչխատութիւն յանձն առեալ··· ի գործ էարկ եւ մեկնեալ լուսաւոր եւ պարզ բանիւ, թողլով անպտուտ եւ անչինչ դանձս եկեղեցւոյս Հայաստանեայցս եւ պարծանք մեծապէս Հայոցս ազգի: Ուստի եւ իմ խղճալիս եւ եղկելիս սիրտս հարս գոլով ի բազմոյ հետ եւ խանդակաթ բանի մեկնութեան սրբոյ վարդապետիս, երբեմն ուրեք հանդիպեալ հնգետասան ամաւ յառաջ ի ժե գլխոյ մեկնութեան, վասն որոյ բազում փափագանօք գրեցի զհնգետասան գլխոյ մեկնութիւնն, իսկ զկնի քանի ամաց եղեւ գնալ նուաստիս յաւիտ սրբոյ Աթոռոյն, որ ի Կիլիկիա եւ անդ որոնեալ ի գրքատուն սրբոյ Տանն յայնմիկ, գտի գկատարեալ օրինակն եւ հայցեալ ի սրբազան վեհապետէ կիրակոս գերբնաիր կաթուղիկոսէ առ ի յօրինակել, որ եւ հաճեալ եւ ընկալեալ զինդիրն իմ ոչ բացասելով, եւ ինձ առ ի գրել եւ օրինակել եւ անդրէն գարձուցանել ի սուրբ Աթոռն: Իսկ այժմ օրինակեալ յաւարտ հասուցի չնորհիւ եւ օգնութեամբ Տեառն եւ աղօթից օժանդակութեամբ սրբոյ վարդապետին, յորում էր թիւ կենարարին մերոյ ՌՓԺԳ ամին եւ հայկազեանս թուականի ՌՄԿԲ եւ յամսոյ Նոյեմբերի Գ ի գիւղաքաղաքիս մերում Պէհէստին չնչին երէցս, Խաչատուր Պօյաճեան յորում ժամանակիս տիրէին արկածք խռովութեան եւ պատերազմայ եւ սովու եւ մահու բազ բանի Խոբենայոյն, մարտք ի ներքուստ եւ արտաքուստ, միչտ վըղովեն զբանեղէն բնութիւնս եւ եւս յատկապէս նեղէ զիղձալիս անմխիթար սուգն, որ ի սոյն ամի կորուսամիս որդին իմ Ալեքսիանոս գտիրն ի չափ իրր երից ամայ քարչեալ ջղօք ոտից եւ ձնկաց ի ծովայեալ մեղայ իմոյ եղկելոյս ի տան արգելեալ ի յայսմ ամի առ Աստուած փոխեալ ի յՕգոստոսի ԺԷ· աւուրն վերափոխման սրբուհւոյ Աստուածածնի օրհնաբանեալ Տիրամօրն ի յերեկոյին ժամուն ինքն առ անձկալին իւր փութացեալ եւ գմեզ թողեալ ի սուգ անմխիթար: Վասն որոյ աղաչեմ զընթերցօղսդ եւ զհանդիպօղսդ սոյն սգալի վերջաբանութեանս եւ զերեսս իմ առաթուր պարչապարացդ եղեալ կրկին աղերսեմ եւ աղաչեմ միով Աստուած ողորմայիւ յիչեցէք զքաղցրիկ եւ զսիրելի որդին իմ, զի յատկապէս զղիրքս զայս եւ զիուն աչխատութիւնս իմ վասն հոգւոյ նորին չանացի ի կատարումն հասուցանել, զի տեսօղք եւ ընթերցօղք միով Աստուած ողորմի բանիւ յիչեսջեն եւ որք յիշենն եւ զիմ խնդիրս կատարեսցեն, յիչեսցէ Տէր Աստուածն իմ զայնպիսին անհուն գթութեամբն իւրով, ասա փրկելով յամենայն վտանգից հոգւոյ եւ մարմնոյ եւ անդ ի հանդերձեալ կեանսն ընդ յաջակողմեան

սրբոյն դասատրեալ ի լոյս աստուածային փառաց եւ անսուրհեան արժանացուսցէ· ամէն»: Գիծ մը՝ ապա փակագիծի մէջ «Վերջաբանութիւնս» եւ ասոր երկու կողմերը «ի կիրկս վրպէ»: Ապա հետեւեալը· «Եւ արդ սրովհետեւ քան աստուածային անզարմ վճռոյն կայ մեզ մարդոյս վերապարծիլ ի հող, ուստի ասաւ, յորմէ ի սիրական հրամանէ ոչ կարաց բնութիւնս զերծ պահանիլ ոչ զօրութեամբ եւ իմաստութեամբ եւ ոչ այլ ինչ հնարիւք, այլ իւրաքանչիւր ոք ի ժամանակս ժամանակս արդին գրաժակն զոյն, վճարեցին գկեանս իւրեանց, եւ ի պատնաչխատ կենցաղոյս, կոխոցին քոպեալ գեղեցիկ գկնի, յորոց ի լուսաւորեալ հոգւոց եւ գովութեանց արժանաւոր բնտրելոց մինս այս էր Տէր Յաչատուր բանիբուն եւ գիտնական քահանայն օրինակօղն եւ սրբագրօղն սոյն մատենիս, պեհէնիցի ի պատուական գաւմէն Պօյաճեան, որ իրրեւ բնգօրինակէր զատ եւ մերձ էր յեղերել, հրաման արարչին կոչեաց առ ինքն զսիրելի որդեակն իւր զթազգրանուն Ալէքսանոսն, գհամայնից փափաքելին, զարդասէրն աստուածատուր չնորհիւ, զլեալն նեբնուն գիտութեամբ, զի էր ինքն գատատարակեալ: Արդ գկնի վերակոչման սրոյ հայրն երանելի անմխիթար սգով սգաւորեալ սղրալի եւ արտասուելի կենօք կեցեալ իրր ԼՕՔն ամիս, փոխի յաչխարհէս առ բազմալին Ցիսուս, Ծէ ամի կենաց· ի թուին հայոց ՌՄԿԳ եւ Մարտի ԻԸ մեծի պահոց վեցերորդ կիրակէին չարեքշարթի աւուրն յինն ժամու: Որոյ գհոգին Տէր լուսաւորեսցէ եւ ընդ սրոց Ղեւոնդեանց քահանայից գասեսցէ յարքայութեան իւրում, որ ամենեւին յար եւ նման էր երանելեացն արդեամբք եւ վարդապետութեամբ եւ գկենդանի գործին իւր Յաչատուրն բարի յիշատակ պահեսցէ· ամէն»:

Թղ· 4ա· մատեանով գրուած է՝ «Մեկնութիւն Ս· Մարգարէին Եսայեայ ի լուսաւոր մեկնչաց Ս· հօրն Եփրեմի· Յովհաննու Ոսկերբերանին եւ կիւրղի Ագեքսանդրու յօրինեալ Գէորգ վարդապետ Սկեւռացի (երզնկացի) ԺԳ դարու, ընդօրինակեալ 1814»: — Թղ· 4բ· գարձեալ մատեանով· «Գէորգ վարդապետ Լամբրոնացւոյ խմբագիր մեկնութիւն Եսայեայ»: Սոյն մեկնութեան մասին եւ հատուածներ համմտ· Յովհ· Ոսկերբերանի Մեկնութիւն Եսայեայ, տպ· Վենետիկ 1880, էջ ԺԵ եւ 482 առ՛ս գարձեալ Ալիշան Հ· Ղ·, Սիսուան, էջ 19: (Նոյն հեղինակին Մեկնութիւն Գործոց Առաքելոց, տպ· Վենետիկ 1839)· — համմտ· նաեւ Almo Zanolli, Notizie sulla catena di Giorgio di Skewra *ի* Giornale della Società Asiatica Italiana, fasc. 3—4, (1935, էջ 307—318:

1121.

ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ Ս. ԲԱՐՍՂԻ

ԺԸ—ԺԹ

ԹՈՒՂԹՔ՝ 102: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 24 × 20: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած Ա—Թ· իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղք: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ դիմացկուն թուղք: — ԿԱԶՄ՝ խառաբարտ կարմիր կաշիով ամբողջապէս պատուած եւ շուրջանակի երկու կողմերը ոսկեզարդերով օժտուած, յետոյ թուղք զարնուած երկու կողմերու կաշիին վրայ· — Ի՛նչ մը մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա, 3բ, 4բ, 39ա—102բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1բ: «Առաբեալ ի մերոց ի Կ· Պոլսէ· ընկալաւ յ30 Հոկտեմբերի 1953. ի Վիեննա· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է (*թղ· 4ա*): «Տեառն Բարսղի *եպիսկոպոսի Կեսարու Կապադովկացւոյ* Մեկնութիւն Վեցօրէից Արարչութեան»: — *Թղ· 4ա*: «*Ցառաջաբանութիւն· Մի ոք ի քննողաց զրպարտեսցէ զԱստուծոյ զտուգութիւն*»: — *Թղ· 5ա*: «*Ձառք սրբոյն Բարսղի եպիսկոպոսի Կեսարու Կապադովկացւոյ· յաղագս վեցօրեայ աւուրց արարչութեան: Ձառ Ա· Լուաք ի Գրոց, զի ասէ, ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինն եւ զերկիր: Քանզի վայելուչ է եւ գեղեցիկ սկիզբն այս*»:

Թղ· 15ա: Ձառ Բ·: — Թղ· 23բ: Ձառ Գ·: — Թղ· 34ա· Ձառ Դ·: — Թղ· 41բ· Ձառ Ե·: — Թղ· 52բ: Ձառ Զ·: — Թղ· 66բ: Ձառ Է·: — Թղ· 74բ· Ձառ Ը·: — Թղ· 84բ· Ձառ Թ·: Համմտ· մանրամասնօրէն թիւ 249· Ա· § 1· համմտ· նաեւ Բազմավէպ 1934, էջ 327 եւ 412:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

1122.

Ն.Ի ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՑ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ

ՌՄԼԷ = 1788

ԹՈՒՂԹՔ՝ 229: —ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·8 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն· 13 × 10·7: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 19, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ բխորակ, անողորկ, հաստ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարթ՝ ամբողջապէս կաշիով պատուած եւ ոսկեայ զարդերով պճնուած· կռնակը եւ երկու կողքերը, նաեւ լուսանցքներու եզերքը ոսկեզօծ, կաշին սկրբուած եւ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, պզտիկ, բայց որոշ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, բնագիրը կարմիր գծերու մէջ առնուած է: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա, 229ա—բ (ասկէ վերջ բուղթ փրցուած հանուած): — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԼԷ = 1788: — ԳՐԻՉ՝ Տէր Պետրոս: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ անյայտ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 227բ—28բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա· «Առաբեալ ի մերոց ի կ· Պոլսէ· ընկալաք յ30 Հոկտ· 1953 ի վիեննա, Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է (*թղ· 1բ*) «Մեկնութիւն սրբոյ բազան արարողութեան Պատարագի արարեալ սրբոյն Ներսէսի Լամբրօնացւոյ *Հայոց վարդապետի*»: — *Թղ· 2ա: կը սկսի մեկնութիւնը· «Զի՞նչ յայտ առնէ քահանայիցն հանդերձ սարկաւագօքն յաւանդատունն պայծառազգեստիլ: Եկեղեցի տաճար եւ տուն Աստուծոյ է, որպէս Պօղոս ըրեաց, ոչ է տուն Տեառն տեղի ձեղ հաց ուտելոյ եւ սոքա իշխանք կարգեցան առաջի Աստուծոյ ի սոյն պիւրաքանչիւր գործ կատարել»*: — *Թղ· 224ա: «Նորին սրբոյն Ներսէսի բանք· Այս բանք եւ աստուածային օրինադրութիւնք»*: — *Թղ· 225ա: «Ցանգ գրոցս մեկնութեան Պատարագամատոյց աղօթիցն»*:

Ն· Լամբրոնացիին այս գործէն ուրիշ օրինակներ ունինք եւ ընդարձակօրէն ցուցակագրուած, ուստի տեսնել՝ թ· 237· Ա եւ թ· 321 եւն:

*ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, գլխաւոր եւ միակ թղ· 227բ—228բ· «Փառք եւ գոհութիւն ամենազօր բոլորից հասուչին· երկրպագութիւն եւ փառաբանութիւն Ամենասուրբ յերից մի եղինին: Որ եւս ինձ զօրութիւն յեռանեալ անպիտան պաշտօնէիս հասուցանել յաւարտ ծրեցման օրինակի գաղափարելոյ սուրբ մատենիս Յովհրդոյ սրբազնասուրբ Պատարագին, զոր չարայարեալ եւ մեկնեալ է Գերերջանիկ սուրբ Հայրն մեր սուրբն Ներսէս Լամբրոնացի կոչեցեալ, արքեպիսկոպոսն Տարսոնի կիւլիկեցւոց, գերընտիր վարդապետն ուղղափառութեան սրբոյ եկեղեցւոյս հայկազեան գրոհի: Որոյ բանք եւ մեկնութիւնք սոյն սրբոյ վարդապետիս յիրաւի պեղեցկաչար եւ մարգարտայեա կարի ախորժելի է ընթերցող մերազնեայ բանասիրաց: Վասն զի ոչ միայն համառօտ եւ ազդու է ձեռնարկութիւն վարդապետութեան երանելոյ սրբազանիս, այլ եւ պարզ եւ համեղ ճարտասանական ոճիւ մեկն կայցնէ դնախադասութիւն իւր՝ ամոքելով մեզրածորան բանիւք եւ միշտ ջատագովելով գՆաղդն աւանդութիւն սրբազան Հարցն մերոց նախնեաց, մինչ զի սիրահարեալ ոմանք ի բանասիրաց մեծի քաջարան Հռետորիս, կոչեցին զսա նոր Ոսկիբերան եւ երկրորդ Աստուածաբան: Վասն զի սոյն վերոգրեալ Բարսեղ Նախնեաս մեր հանդերձ սրբազան մեծի Ոսկիբերան հայրապետին անաչառ էր ի յաւանէ քարոզութեան եւ յար հետեւող էր ճշմարտութեան ի ճառս վարդապետութեան, որոյ սակս միշտ եպերբեր յաչագկոտաց եւ յանոյպայ տպիտաց մերազնեայ բարեբանաց անճոռնի ճամարտակաց: Արդ վերոյգրեալս խնդրի բանասէր հանդիպողաց եւ ընթերցողաց սրբազան մատենիս, հայկեզով սրբազնագործ նուիրողացդ սրբազնասուրբ Պատարագիս ի խնկանուէր մաքուր յաղթս ձեր գնեանել պաշտօնեայս Տէր Պետրոս նօտար անպիտան քահանայս Կոստանդեան, որ յողնաջան կուռն աշխատութեամբ օրինակեցի գաղափարելով սոյն սուրբ մատեանս, որ կոչի Մեկնութիւն Սրբազան Պատարագի ի Թուականիս Հայկազեան գրոհի ՌՄԼԷ (1788) Սեպտեմբեր ամսոյն քրսան եւ մէկի· պատկեր աւուրն Հինգշաբաթի, որ եւ հանգիպողդ եւ ընթերցողդ սուրբ մատենիս յիշեալ լիջիք յաւուրն անեբեկի ամէն»:

1123.

ԱՂԹԱՐՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 107: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 18·5 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 21—22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ բխորակ, անողորկ· դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշեպատ, վնասուած եւ նորոգուած կաշին խաւաֆարտին կարելով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ սեւցած եւ վնասուած, բզթեր գրիչն մարմնէն անջատուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ

չիպագիր տպեղ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ խեղճ: — ԽՄԲԱԳԻՐ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ չունի, գրութիւնը բառակուսի շրջանակի մէջ առնուած: — ՆԿԱՐՔ՝ ունի անճոռնի եւ տգեղ նկարներ, յատկապէս դեւերու, հմմտ· թղ· 67բ—83բ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա (1բ դատարկ եղած· այժմ բաներ մը գրուած են) 99բ—103բ, 104բ—107բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 1ա· «Առաքեցաւ ի Մխիթարեան Հարց մերոց կ· Պոլսոյ վասն Մատենադարանիս մերոյ, առեալ ի գնոց երկուց օսմանեան ոսկւոյ: Ի Վիեննա ի 23 Փետր· 1933· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Աղբարբ, *ուր կան՝*

1· *Սաղմոսներ եւ անոնց կապուած «տրլլըսըմ»ներ· կը սկսի թղ· 2ա· «Երանեալ է, դրէյ նիաթօվ վասն կնոջ որ ձրդէյ զաւակն ի փորուն մինչեւ տերեւնն մի թաբեսցի, կնոչ հեաըն զայս տրլլըսումըս դրէյ կամ ծառ որ տնկեա»: — Թղ· 20բ: Կայ ազիւսակ· «Զօրհան լուսաբերն»: — Թղ· 21ա եւ նաեւ Թղ· 21բ· կան երկու կլորակներ դրութիւններով· տակը կ'ըսուի «եթէ կամիս գիտել զմարդն թէ յուրիչ յերկիր ղնացեր ողջ է թէ մեռած է կամ չահով գալն···», իսկ միւսը՝ «եթէ կամիս գիտ մարդուն զախարքն կալ զանու հօրն կամ մօրն···»:*

2· *Հաւատով խոստովանիմ եւ անոր կապուած պաղատանքներու կամ խնդրանքներու կատարումներ· կը սկսի Թղ· 22ա· «Հաւատով խոստովանիմ եւ երկիր· Ցորժամ ամենայն բանի ըսկիզբն յառնես կարդայ անդամի, որ բանն բարին յաջողի հաւատով, կարդայ կատարի Աստուծով»:*

3· *Զանազան գրեր· Թղ· 25բ: «Գիրըս» կամ տրլլըսըմըս պատուարի եւ ի պատաստան ի դիմաց գնալու եւ ի բարին խօսին»··· Թղ· 27ա: «Գիր հեռաւոր բերելու»··· Թղ· 27բ: «Գիր սիրոյ» եւն եւն· գծուած են նաեւ պատկերներ եւ նշաններ:*

4· *Թղ· 35բ: «Եթէ կամիս գիտելդ զաղթարքըն թէ որպիսի պատաքի փորձութիւն կամ մեծութիւն կամ յաջողութիւն». (Թղ· 36ա աղիւսակ մը):*

5· *Թէ Նոյն, Յուլի, Նեցդեմբեր եւն տակ ծնածներն ի՛նչպէս կ'ըլլան — գլխաւորաբար կիները — եւ ի՛նչ ապագայ կ'ունենան· Թղ· 36բ: «Նոյն է որ համիլըն»: Ապա քանի մը աւելորդապաշտական եւ դիւթական բաներ· բայց կարեւոր՝*

6· *«Տետրակ որ կոչի Հարցումն Սողոմոնի» Թղ· 67բ: «Գլուխ Առաջին· Առաջին դեւն կոչեաց Սողոմոն եւ եկ առաջի նորայ, որ էր բարձրութիւն նորայ կ· կա(ն)գուն, գլուխն չան եւ մխաչօք, ուրն ֆիլի···»: Հի գլուխ է, վերջը՝ Թղ· 84ա· որմէ յետոյ մինչեւ դրքին վերջաւորութեանը գրուած են Թրքերէն ու Հայերէն աւելորդապաշտական եւ դիւթական բաներ՝ կցուած աղօթքներու կամ աղօթքները՝ անոնց կցուած: Աղթարքներու ուսումնասիրութեան համար հետաքրքրական Ձեռագիր մըն է այս, թէեւ ուշ ժամանակի գործ (հմմտ· Թ· 397, 497 եւն): — Թղ· 104բ կայ էջ մը «Վասն սապուն եփելու· Առ թօղ քիրէճ ա· լիտր կալաքար»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1124.

ԲԱՌԳԻՐՔ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 192: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, 14·5 × 4 + 4 = 8: — ՏՈՂ՝ 31: — ԹԵՐԹ՝ նշանակուած ԺԶ·՝ 12 թղթով: — ՆԻԹ՝ թուղթ ողորկ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ եւ ճոխ դրոշմազարդերով, վնասուած եւ փականներու կոճակները ինկած: — ՄԱԳԱԶԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ մէկական առջեւն ու ետեւը· գրութիւնը՝ ճառ մը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, գործածութենէ եւ ջրէ սեւցած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, կանոնաւոր եւ մանր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՄԲԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նմանապէս երբեմն գլխագրերը: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ տեղ վերապահուած գծելու, բայց չեն գծուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—3բ. բայց ճորագոյն բաներ մը ասոնց վրայ գրուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Բառգիրք Երեմիայի Մեղրեցւոյ (*տպ· կ· Պ· 1729*):

1· *Թղ· 4ա՝—106ա՛: «Համառօտ հաւաքումն եւ դումարումն եւ լուծումն բառից յԱստուածաշունչ գրոց յումեմնէ* Երեմիայէ *բանասիրէ* Մեղրեցւոյ: Աստուածդ *անուն, յաստիս ածել կամ աստ էած*: Աներեւոյթ, *անտես*· Անպատրաստ, *անկազմ*»:

Թղ· 9ա¹: «Բառք ի գրոց ելիցին, Յոռանալ, զօրանալ կամ բազմանալ կամ բարձրանալ»: — Թղ· 13բ¹: «Անուանք յերկոտասան առականց, Սարդիոն, չիկագոյն արիւնատեսիլ է եւ դանի ի Բաբելոն»···: — Թղ· 20ա¹: «Բառք ի գրոց Թուոց»: — Թղ· 23բ¹: «Բառք երկրորդ օրինաց» եւ այսպէս՝ յառաջ: — Վերջբնթեր՝ Թղ· 105բ՝· (բառք) «Ցայտնութեան»· — վերջինը՝ Թղ· 106ա¹· «Իր ընդ եղբարն»:

2· *Թղ· 106բ¹—188բ²: Բառգիրք· առանց խորագրի եւ առաջին բառն ալ պրելու համար դատարկ տեղ ձղուած· գուցէ այս՝ խորագրին համար եւս· «Աբանա, Հօր օրհնութիւն· Աբարիմ, անցք կամ անցանօղք, Աբբա Հայր, կամ Հայր Հօր կամ մեծ պապ, ասորոց է բառս»: Վերջ՝ Թղ· 188ա²: «Որ ըստ օրէ (նշանակութիւնը չէ դրուած), Որոյոցել հանել, քերել կամ մերժել· օցտօղ քերճօղ»: Համմտ· Թ· 41 § 1· (որմէ բաւական չատ տարբերութիւն ունի, Համմտ· նաեւ Թիւ 370):*

3· *Թղ· 188ա²—191բ²: «Աբբա Հայր, ասորոց է բառ, Աբբարիմ անցք կամ անցանօղք· Աբդիու, Ծառայ Տեառն, Աբդիմելէք, Ծառայ արքայի, Աբդոն, Ծառայ» Ա—Ֆ· վերջինը՝ Թղ· 192բ²· «Ֆրիստոս, օծեալ» ապա քիչ մը վարով կայ՝ «բոհ եւ բոհ, այսինքն՝ խոր եւ խաւար, որ է անեզր եւ անթիւ»:*

Թղ· 1ա—3բ: Զանազան գրիչներէ այլ եւ այլ բաներ դրուած են:

Մատագաթեայ պահպանակները գրքին մեծութեան համաձայնեցնելու համար կարուած են, բայց բաւերաստարար թէ առջեւի եւ թէ ետեւի մատագաթներու առաջին սիւնակները մասով մր փրկուած:

Առջեւի պահպանակին Թղ· 1ա· կը կարդացուի՝ «ցեր մեզ··· գրեցեր եւ հրամայեցեր խնդրել զրկութիւն զրկողացն եւ զոր հրամայեցեր այդոց եւ սրբոց քոց զարդարութիւն եւ ժողովք ժողովրդոց չուրջ եղիցին զքեզ: Վասն այսորիկ ի բարձունս դարձ Տէր: Ցորժամ ըստ արժանի դատաստանի իրաքանչիւր հատուցանես, յայնժամ ամենայն սուրբքն որ ժողովեալ՝ գովեսցեն զքեզ եւ փառ···»:

Անոր կռնակը Թղ· 1բ: «Ցայսմ աչխարհի: Ապա թէ ոչ դարձցին սուր իւր սրեալ եւ զդեղն իւր լարեալ եւ ի նմա պատրաստեալ զանաւթս մահու: Զայս ամենայն ոչ եւեթ պատուհասեսցէ, ասաց, այլ վասն զի սպառնալեաւքն՝ իւրովք կազմեսցէ եւ ուղղեսցէ զանիրաւութիւնս մարդկան, վասն այսորիկ զահագինս բարբառեցաւ, զի յապաշխարութիւն···»: Ետեւի մատագաթեայ պահպանակին Թղ· 1ա· կայ՝ «···Դատաւորք զի թեեւ կամիցին արդար դատել: Այլ ոչ եթէ կարիցեն հասանել արդար կշռութեան եւ բազում անգամ, զի կարող իսկ չեն եւ ի տկարութենէ անտի ոչ կարեն արդար դատել, իսկ ամենեցունց Աստուած եւ դատաւոր եւ հզաւր···»:

Եւ ասոր ետեւը՝ Թղ· 1բ· «···տէ, ասէ եւ այդուր թէ Զարթիր բնդէր ննջես Տէր, քանզի եւ անդ ննջելն զերկայնամտութիւնն Աստուծոյ նշանակեաց եւ զարձեալ թէ Արի Տէր եւ ուշգնա մեզ: Ցուցանէ թէ ոչ ժամանակ մարդասէր երկայնամտութեան եւ վրէժխնդրութեան ի չար··»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի եւ կամ կը պակսին: 1· Թղ 3բ (միասին) գրչէն կայ՝ «Աւրհնեալ Հողիդ սուրբ Աստուած ճշմարիտ ամէն· Զգործս ձեռաց իմոց ուղիղ արա ի մեզ Տէր եւ զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա մեզ: Տուր զօրութիւն, կարողութիւն, արիութիւն, զգաստութիւն ծառայիս քո ի գործս բարութեան, երկայնամտութեան, համբերութեան, նեղութեան եւ ժուժկալութեան»:

2· *(Նորագոյն բաներ)՝ Թղ· 3բ: «Ցիչատակ ինոյ գիրս Անդրանիկ Գազանճեան, 928 Սեպտ· 5»: — Թղ· 192բ: (յուսանկքի վրայ)՝ «Պէնտէի Պետրոս զարմացումն Շահէննէք»: — (Ետեւի մատագաթեայ պահպանակին վրայ)՝ «Պետրոս, Պօղոս, Մարկոս»:*

1125.

ԳԻՐՔ ՃՇՄԱՐՏԱՊԷՍ ԾԱՆՈՒՑԱՆՈՂ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 218: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 16·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 18·5 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, իջահամարներ դրուած են: — ՆԻՒԹ՝ բարակ թուղթ, ողորկ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի, շատ հին վնասուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 212բ, 216բ—218բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին ետեւի կողմը՝ «Գնեցաւ ի կ· Պոլիս 10 դրշ· 1908· Հ· Գրիգորիս»:

Մատեանս է (տիտղոսը չէ դրուած): «Գիրք, որ կոչի ճշմարտապէս ծանուցանող զգլխաւորութիւն սրբոյ եկեղեցւոյ»: 1· Կը սկսի (Թղ· 3ա) «Գլուխ Ա· Ցաղագս ճշմա-

բիա ծանօթութեան եկեղեցւոյ, այսինքն թէ պի՞նչ իսկ եկեղեցին։ Անունս այս եկեղեցի, որ առեալ է ի յունական բառէս «էքլէզիա» բան հասարակ նշանակութեան իւրում՝ ի մեզ զժողով կամ զմիաբանութիւն կամ զհաստատուն բազմութիւն ցուցանէ»։

Թղ· 5ա։ «Սահման եւ ծանօթութիւն եկեղեցւոյ ըստ կարճիկ Մանուէլին։ Այս Սրմաքէչ կարճիկ Մանուէլ, որ առանց ուսման եւ դպրութեան յանդգնի»։

2· Թղ· 7ա։ «Գլուխ Բ.։ «Ցաղագս թէ ո՞յք իսկն ի պինուորեալ եկեղեցւոյն Քրիստոսի եւ ո՞յք ոչ»։

3· Թղ· 10ա։ «Գլ· Գ· Ցաղագս հաւատոյ եւ ստոյգ նշանաց ճշմարիտ եկեղեցւոյն Քրիստոսի»։ Այս եւ յաջորդներն ունին «յօդուածՙներ։

4· Թղ· 15ա։ «Գլ· Դ· Արդեօ՞ք եկայց մնայց հանապազ եւ պոյ իսկ այժմ ի վերայ երկրի երեւելապէս ճշմարիտ եկեղեցի Քրիստոսի միմիայն, ընդհանրական, առաքելական եւ սուրբ»։

5· Թղ· 32բ։ «Գլ· Ե· խնդիր թէ ո՞ր իցէ արդեօք ճշմարիտ եկեղեցին Քրիստոսի՝ միմիայն, ընդհանրական, առաքելական եւ սուրբ եւ ցուցանի թէ այն է՝ հռոմէականն»։

6· Թղ· 48բ։ «Գլ· Զ· Ցաղագս գլխաւորութեան սրբոյ Առաքելոյն Պետրոսի»։

Թղ· 82ա։ «Բանք եւ վկայութիւնք Հայաստանեաց եկեղեցւոյ եւ նորին Հարց սրբոց եւ հմաստուն վարդապետաց, որով ցայտ յանդիման ցուցանի եւ հաստատի նախապատուութիւն սրբոյն Պետրոսի համաձայն բանիցն Քրիստոսի»։ Թղ· 125ա։ «Ցօդուած Ե· վկայութիւնք բանից առ ի հաստատութիւն գլխաւորութեան կամ գերակայ իշխանութեան Ս· Պետրոսի ի ցօհաննու Որոտնեցւոյն, ի Գրիգորէ Տաթեւացւոյն եւ ի Յակոբայ Պատրիարգէն Կ· Պոլսեցւոյ, կոչեցեալ Նալեան»։

7· Թղ· 131բ։ «Գլ· Է։ Ցաղագս գլխաւորութեան Քահանայապետին Հռոմայ եւ Աթոռոյ նորա»։

Թղ· 165ա։ «Վկայութիւնք Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ եւ նորին հարց սրբոց եւ հայրապետաց եւ վարդապետաց առ ի հաստատութիւն գլխաւորութեան կամ նախագահ իշխանութեան Քահանայապետին Հռոմայ»։

8· Թղ· 187բ։ «Գլ· Ը· Ցաղագս մոլեգին ցնորից եւ զրպարտութեանց Կարնեցի Մանուէլին *ընդդէմ* Մխիթարայ Մեծի Աբբային»։

9· Թղ· 203բ։ «Գլ· Թ· Համառօտ բովանդակութիւն պէսպէս մոլորութեանց եւ հերձուածոց Կարնեցի Մանուէլին»։

10· Թղ· 207ա։ «Գլ· Ժ· Ցաղագս պէսպէս առթից եւ պատճառաց մոլորութեանց կարճիկ Մանուէլին»։

Թղ· 213ա։ «Ցանկ դրոցս» եւ վերջ՝ Թղ· 216ա։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*։

1126.

ՄԱՇՏՈՑ ԼԵՀԱՀԱՅՈՑ

Նախ քան 1770 (1728°)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 3 եւ էջք 264։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 16։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 16×6+6=12, փոքր մաս մը միասիւն է։ — ՏՈՂՔ՝ 32։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, զի իջահամարներ դրուած են։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, ամուր։ — ԿԱՋՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշեպատ, կռնակը ֆիլ մը վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, էջ 257—258, 260 պատռած, էջ 36 ֆիլ մը պատռած, էջ 37—38 հանուած՝ պատռելով։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր մանր եւ սիրուն։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2ա, էջ 264։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1770 (1728°)։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՏԷՐ՝ Մխիթարեանք։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՆՔ՝ թղ· 1ա։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է Մաշտոց Լեհահայոց· ուր կան՝

1· Թղ· 4ա։ «Յօհաննէս Տօբիայ Ավկուշդինօվիչ, Աստուածոյ եւ առաքելական Աթոռոյն արքիեպիսկոպոս Լէօպօլսի... Յորմէ հետէ աստուածային պերութեամբն յԱրքիական աստիճանն բարձրացաք... Ցամի Տեառն 1728 Ց· Ա· Արհպս· Լեհաց երկրի Հայոց ի Լէօպօլիս» (այս՝ արքեպիսկոպոսին ինքնադիր ստորագրութիւնն է եւ անոր տակը գրուած է անոր կնքամոմէ կնիքը)։

2· էջ 1։ «Հասարակ խրատք։ Ցաղագս այնոցիկ· զորս ի պաշտել զսուրբ խորհուրդս հասարակաբար պահել պարտ է»։ — էջ 11։

«կարգ մկրտութեան տղայոց», ապա *«պարզացելոց»*: — էջ 39: *«Ցաղագս խորհրդոյ ապաչխարութեան»*: — էջ 47: — *«Ցաղագս ամենասուրբ Հաղորդութեան խորհրդոյ»*: — էջ 57: *«Ցաղագս խորհրդոյ վերջին Օծմանն»*: — էջ 65: *«Ցաղագս այցարարութեան եւ հոգոյ հիւանդաց»*: — էջ 94: *«Ցաղագս թաղման»* եւն եւն:

Լեհահայոց այս Մաշտոցը յուշակապրուած նախորդ Մաշտոցներու (Թ. 595, 715, 880) հետ գրեթէ կը նոյնանայ բովանդակութեամբ, ուստի աւելորդ է մանրամասնութեանց իջնելը: Բայց այս Մաշտոցին սկիզբն ու վերջը կան (տարբեր գրով): Թղ. 2բ: «Ներգործութիւն հաւատոյ, յուսոյ, սիրուն եւ ղջման»: — Թղ. 3ա: «Վասն աւուրն, յորում դնի սրբութիւնն ի բազմոց յառաջագոյ մինչեւ յերեկոյ, որ է Մարտի 20 եւ Օգոստ. 18»: — Էջ 255: «Խրատ վասն Թափօրի Ամենասուրբ Մարմնոյ եւ Արեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: Էջ 260: «Կարգ Թաղման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: — Էջ 262: «Կանոն լիակատար ներողութեան մերձ ի մահ եղելոց»: — Էջ 263, «Օրհնութիւն զգեստից եղբարց եւ քերոց»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, Թղ. 1ա: «Այս Մաշտոցս է Հարցն սրբոյն Անտոնի կարզէն կրօնաւորաց Մխիթարեանց 1770, զոր նորոգեաց եւ զրեաց բազում ինչ Վ. Հ. Բարսեղ Լասլօֆի Superior Antonianorum, *Ո. Կ. Վ. Ա.»: Եաւէլի կողքին նկարի դին՝ «Զայս նոր գրեալս փոխեաց Հ. Անդրաչ Ծովիգեան 1824»:*

1127.

ՊԵՏՐՈՍԻ ԲԵՐԹՈՒՄԵԱՆ ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՑԵԱԼ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 74: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 28·8 × 17·2: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 17 × 13·5: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած· դրուած են իջահամարներ վարի լուսանցքի վրայ: — ՆԻՒԹ՝ քուղթ բարակ եւ դիմակցուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ վրան քուղթ ածուած, իսկ կռնակը՝ կաշի: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ մաճուր պահուած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր նօտրանման, փոքր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, բնագիրը երկու գծի մէջ առնուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 73ա—74բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ԿՆԻՔ՝ թղ· 73ա, 74ա· «Էջր Ցարութիւն Ակոբեան 1891»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 3ա): *«Աղբիւր բացեալ Գերապարզ Տեառն* Պետրոսի Բերդումեան *Արհիեպիսկոպոսի Նախիջեւանցւոյ»*: — Թղ· 3ա: *«Ցաղագս տեսաւորեալ հաւատոյ· Գլ· Գ. Փրկիչն աշխարհի Յիսուս Քրիստոս մեղրածորան բերանովն հեզաբար յանդիմանէ ասելով· Զի՞ կոչէք զիս Տէր Տէր եւ զոր ասեմն ոչ առնէք: Մեծ նախատինք է հանապազ զոմն հաւատալ Տէր գոլ»*:

Համմա. մանրամասնօրէն Թ. 136, 709, 747 եւն: Առաջիկայ Զեռագրին մէջ տուչեւի մասերը չկան: Դարձեալ՝ հոս ամէնէն յառաջ գրուած է Գլուխ Գ. որ հոն Գլ. Բ. է. եւ հոս Գլ. Դ. որ հոն Գլ. Ա. է «Ցաղագս հաշտութեան» եւն եւն: Թղ. 72ա: «Ցանկ· Ցաղագս տեսակաւորեալ հաւատոյ գործովք»: Վերջը՝ ցանկին Թղ. 12բ: «Այր ումն դնայ յաշխարհ հեռի առնուլ իւր թագաւորութիւն եւ դառնալ»: Իսկ գրքին վերջաւորութեանը (Թղ· 71ա) կայ՝ «Արդ կատարումն եղեւ Յիսուսի աւուրս չնարհիւ այնմիկ որ գհամերց բերանս երաց· վերջ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1128.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

1906—1908

ԹՈՒՂԹՔ՝ 64: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22×17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 18·5 × 15: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ քուղթ գծաւոր եւ թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ վրան քուղթ զարնուած եւ կռնակը՝ լաք (Մխիթարեանց կ. Պոլսոյ [Բանկալթի] վարժարանի տետրակ): — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր սիրուն ու վարժ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 42բ, 45ա—64բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1906—1908ին արտագրուած 1792—1796 եւն գրուած գրութիւններէ: — ԳՐԻՉ՝ Հ. Գրիգորիս Գալէմճեարեան: — ՏԵՂԻ՝ Կ. Պո-

լիս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր Հ· Գրիգորիս Վ· Գալէմքեարեան Կաթողիկէ Հայերու 1700—1880 տարիներուն հայող նիւթեր ամփոփած է:

1· *Թղ· 1ա:* 1700—1800· (*Փակագծի մէջ՝*) «*Ընդօրինակեալ ի 20 Մարտի 1906 ի կ· Պոլիս Յուկէս ժամու մէջ ի ձեռագրէ Տր· Վ· Թորգոմեանի· Ժողովածոյ եւ ժամանակագրութիւն մը՝ Տետրակ գբօսնարան· հնդինակն աչխարհական, գրեալ 1792—1796 ի մանկատան սրբոյն Յակոբայ, որ է Սարգիս դպիր եւ մանկավարժ Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի*»: *Ապա կը սկսի «Յամի Տեառն 1778 եւ Հայոցս ՌՄԻԷին յամսեանն Փետրվարի ԻԱ· 1195 սէնէնին, Սէֆէր ամսոյ 6, յաւուր Դշաբթի մեծի պասի առաջին չաբաթի, որ է օր սկսանելոյ զպասաչխարհութեան զհարհուրդ ըստ ծիսի եկեղեցւոյս սրբոյ, որ օր մոխրոց ասի ի յայլոց քրիստոնէից· Ազգասէր վարդապետան եւ պատրիարգն մեծի Պոլսոյս Զաքարիա արհիեպիսկոպոսն մերոյ ազգի ի կոստանդնուպոլիս բնակեցելոյս քաղաքի ժողով մեծ արար ի յեկեղեցին Սրբուհւոյ Կուսին Աստուածածնի*»:

2· *Թղ· 7բ:* «*Ցաղագս հալածանացն Զաքարիայ պատրիարգին, զոր յարոյց ի կ· Պոլիս ի վերայ ուղղափառաց, մանաւանդ ի վերայ Աթանասեայ եւ Իգնատիոսի եպիսկոպոսաց· 1· Զաքարիաս գայս ասեմ, որ ի յարմատոյ նախնեացն իւր ընձիւղեալ*»:

Թղ· 33բ· ասոր վերջաւորութենէ յետոյ կայ «Ասիկա Իգնատիոս եպիսկոպոսի ինքնագիր օրինակէն ընդօրինակեցի ի 6—8 Յունիսի 1906 ի կ· Պոլիս· բնագիրը կը վերաբերի Օրթագիւղի Անտոնեան Հարց, որոնց քով ալ կը պահուի»:

3· *Թղ· 34ա:* «*Ձեռագիրս· Պատմութիւն համառօտ թագաւորացն Օսմանցւոց, զրաբար· հեղինակ անձանօթ, որ մինչ 1699 հասուցած է, որմէ եաեւ ուրիչ մը (կաթուղիկէ ուղղափառ) նոյնը ընդօրինակեր է եւ չարունակեր է մինչեւ իր օրն, որ է 1783 (առ Հիւրմիւզեանս Եագուբճեան)*: *Սուլթան Մուստաֆա (1695—1703) Յաւուրս թագաւորութեան Սուլթան Մուստաֆային յամի Փրկչին 1700 Դափանցի եփրեմ Պատրիարքն Հայոց*»: *Թղ· 36բ կայ «Եղեւ վախճան համառօտ պատմագրութեանս յամի Փրկչին 1783 ի Նոյեմբերի 14*»:

4· *Թղ· 37ա:* «*Պատմութիւն մեծի հալածանաց չարաչար Հայոց ընդդէմ ուղղափառ Հայոց սկսեալ յամի Տեառն 1782· զոր համառաւտարիմ անձինք մի առ մի մեզ գրեալ են եւ մեք աստ նչանակեցաք ի յիշատակ յաւիտենական: Զմեծ եւ դնչանաւոր հալածանս սկսան յարուցանել*»:

Թղ· 42 կայ՝ «Կ՚ներեի պակասաւոր· անձանօթ հեղինակն Թրեեսացի Մխիթարեան է, հին թուղթ, հին գիր· օրինակն, ի Վիեննա Մխիթ· Դիւ· ընդօրինակեցի 21 Ապր· 1908 ի կ· Պոլիս»:

5· *Թղ· 43ա:* «*Թիւ եւ կարգ եւ ժամանակ գնացողաց ի թին յուղղափառ եղբարց: 1781 Փետր· 22 Բչ· Ը· օր աղցից· Ճէրեան օղլու կոյր Մինասն Մարտի 13 Շբ· Դափամանի լօրէնն: Ագատեցաւ ի տէրսխանայէն փառօք 1782 Ապր· 27 Դչ·*»:

Թղ· 44բ: «*Ընդօրինակեցի 22 Ապր· 1908 ի կ· Պոլիս, յօրինակէն որ ի Վիեննա, Մխիթ· Դիւ· հին թուղթ, հին գիր*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան, տե՛ս վերը:

1129.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1755

ԹՈՒՂԹՔ՝ 389: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 16·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 16·5 × 13·5: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած, բայց կարելի չէ թիւը տալ, զի ետեւի թղթերը իրարու կպած են եւ բաժնելու ատեն պիտի ֆայֆայուին: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, շատ տկար: — ԿԱԶՄ՝ չունի· հանուած է, այժմ ուրիշ գրքի մը կողերուն մէջ ամփոփուած է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ չափազանց վնասուած է, մանաւանդ վերջերը թղթեր իրարու կպած, ծակծկած, մաշած: — ԳԻՐ՝ ճօտգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1755 (համմտ· վարը): — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թգ· 1ա: «Առաքեաց Պ· Վ· Մովսէսեան կանոնիկոս ի Սեբաստիա· Վիեննա 1907 Դեկտ·»:

Մատեանս է (*թղ· 1ա*) Բարոյական Աստուածաբանութիւն: *Թղ· 2ա:* «*Բարոյական Աստուածաբանութիւն հասարակ եկեղեցւոյ,*

Համառօտաբար մեկնեցեալ · Գիրք Առաջին · Յաղագս Խորհրդոյ Եկեղեցւոյ : Ձ Խորհրդոյ նոր օրինի, զոր Քրիստոս Տէրն մեր ճշմարիտ պլուխն եւ հեղինակն Եկեղեցւոյ սրբոյ սահմանեաց իրրեւ պխարիսխ եւ զսիւնս . . . : Գլուխ Առաջին Յաղագս Խորհրդոյն առհասարակ · Խորհրդոյ անունն ածանցի ի բայէն Խորհիմ , որ նշանակէ զմտայ ներգործութիւն» :

Խորհուրդներու վրայ ընդհանուր գրելէ յետոյ՝ նկատի կ՚առնէ եօթը Խորհուրդները առանձին եւ անոնց վրայ կը խօսի, որքան հարկաւոր կը տեսնէ : Լուրջ եւ խնամուած երկ է :

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, սակայն Թղ· 1ա կայ՝ «Theologia Sacramentalis et moralis scripta anno Domini 1755, Ad M. D. gloriam . . .» · եւ յառաջ բերուած վերի խորագրին եռեւը կցուած՝ «anno 1755» :

1130.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ (ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ)

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 129 (պահպանակներն ալ մէջը հաշուած) : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21×15·5 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մաս մը միասիւն 15·5 × 10, եւ մաս մը երկսիւն 15·5 × 5 + 5 = 10 : — ՏՈՂՔ՝ միասիւնի մասին՝ 23, երկսիւնի՝ 26 : — ԹԵՐԹՔ՝ անորոշ, զի բանի մը գիրք միացուած են, առաւել կամ նուազ թղթերով : — ՆԻՒԹ՝ փայլուն թուղթ : — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ ամբողջապէս կաշեպատ արտաքուստ եւ լաթապատ, շատ վնասուած, մանաւանդ կռնակէն, փականքներն հանուած· ունի դրոշմազարդեր — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ մէկական առջեւն ու ետեւը : Վրայի գրութիւնն անընթեռնելիօրէն ջնջուած՝ սրբուած : — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական վնասուած եւ խայխայուած : — ԳԻՐ՝ մաս մը՝ բոլորգիր եւ մաս մը՝ նօտրգիր : — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ : — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր : — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ տեղ ձգուած՝ գծելու համար, թղ· 69բ կայ խեղճ բան մը : — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2ա· (շատ կեղտոտած) թղ· 2բ վրան նորագոյն գրութիւններ, նաեւ 126ա, 128բ, իսկ բոլորովին դատարկ՝ թղ· 61բ—66բ, թղ· 126բ—127բ : — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար : — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ : — ՏԷՐ՝ Մանուկ (Ս· կարապետի վանք) : — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2բ : «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս յԱրայ Սրապեանէ, խորհրդական Հանքային պարտուց վարչութեան, երկու թրք· թղթադրամ ոսկիով : 1924 Յունիս 28 : Հ· Հմայեակ Համբարեան» :

Մատեանս է ժողովածու , ուր կան՝

Ա· 1· Թղ· 3ա : «Յանկ է գրոցս Քարոզ ի բանն Սողոմոնի , զի որք սրբութեամբ պահեն զսրբութիւն , սրբեսցին· ա» :

2· Թղ· 4ա : «Քարոզ ի բանն Սողոմոնի , որ ասէ· Զի որք պահեն զսրբութիւն սրբեսցին : Ամենայն գիրք աստուածային զարդար պատուոր քարոզէ» :

3· Թղ· 12բ : «Քարոզ ի բան Աւետարանին , որ ասէ· Օն արիք գնասցուք աստի : Մարգարէն Միքիայ (չէ գրուած) արի եւ գնա աստի , զի աստ ոչ գոյ քեզ հանգիստ եւ պարտ է գիտել , զի կեանքս այս ճանապարհի է նման եւ մարդս ճանապարհորդ է» , (կը մնայ թերի եւ չկան միւս քարոզներն ալ , որոնք ցանկին համաձայն թուով ԼԱ պիտի ըլլային) :

4· Թղ· 14ա : «Վասն որ ասեն թէ հեշտ ցանկութեամբ լինին մի մարմին այր եւ կին : Պատասխանի : Նախ նորին , որ սկզբ ի քաղուածոյն սաղմոսին : Ադամ ի դրախտին պակեցաւ եւ յերկրի ամուանացաւ եւ պատկաւ մի մարմին կոչեցաւ» :

Թղ· 14բ : «Վասն որ ասեն թէ այր եւ կին յաղագս վշտակցութեան ասին մի մարմին : Նախ Առաքեալ ասէ· Կորընթացուց· կին այր (sic) իւր զպարտսն հատուսցէ» : — Թղ· 15բ : «Ընդդէմ այնոցիկ որ ոչ ընդունին զկինն եւ թէ կէս մարդ ոչ կարէ գործել եւ ազօթել : Նախ վարդան մեկնիչ ասէ կիսամարդ է մինն առանց միւսոյն : Երկրորդ նորին որ ասէ ի քաղուածոյն Մաթէոսի· կին կէս թարգմանի» : (Եւ նման հարցեր)· Վերջ՝ Թղ· 22ա : «Իսկ ճշմարտութեան հակառակողքն ըստ արժանաւոյն առնուն յԱստուծոյ եւ ճշմարտութեան հետեւողքն աւրհնեալ են ի յԱստուծոյ ամէն» :

Բ· 1· Թղ· 25ա : «Սրբոյն Եպիփանիու Կիպրացւոյ արքեպիսկոպոսի Խաւսք յաղագս Բարուախաւսին· Աւգնեա Տէր Յիսուս : Բարիոք ասաց Բարուախաւսն յաղագս տուիծոյն , որ Թագաւորն է ամենայն գազանաց» (համմտ· Թ· 29· Ա· § 1) :

2· Թղ· 25բ : «Եւ վասն նահատակերոցն , որք չհանիցեն ի գլուխ գառաքինութիւնս : Ի երէ ինչ որ կոչի Թոզոփայ , գազան է եւ սատիկ երէ» (Թ· 29· Ա· § 2) :

3· Թղ· 26բ : «Բարեխաւսն ասէ քան ինչ է արու եւ էգ , յորժամ յիրերաց հեռի լինին

չհարկանի հրդէ հուրէք եւ յորժամ մօտին հուր բորբոքէ եւ սպրէ դվայրս բաղումս» (Թ· 29· Ա· § 2·ա):

4· Թղ· 26բ: «*Ամէ Բարեւաւաւան· պատան ինչ, որ կոչի սղոց, թեւս ունի երկուս, յորժամ տեսանէ դնաւան, նման է նաւուցն*» (Թ· 29· Ա· § 2·բ):

5· Թղ· 27ա: «*Ամէ Բարեխաւան եւ թէ թռչուն ինչ, որ կոչի քապդերր, դոր եւ երկրորդ աւրէնս ասէ թէ ամենեւին սպիտակ է*» (Թ· 29· Ա· § 2·գ): — Գրուած երբեմն՝ *Բարուախաւան եւ երբեմն՝ Բարեխաւան*):

Եւ այսպէս յառաջ· Թղ· 27բ: «Վասն հաւալասան: — Թղ· 28ա: «Վասն բրուն»: — Թղ· 28ա: «Վասն արծուոյ»: — Թղ· 28բ: «Փիւնիկ»: — Թղ· 29ա: յոպ· յոպ·: — Թղ· 29բ: (Վասն) (յուսոց): — Թղ· 29բ: Իժ: — Թղ· 30ա: «Օձ»: — Թղ· 30ա: «Մրջիւն»: — Թղ· 30բ: «Ճուչկապարիք»: — Թղ· 31ա: «Ոզնոյն»: — Թղ· 31բ: «Զազուէսէ»: — Թղ· 32ա: «Պանթեր եւ յովազ»: — Թղ· 32բ: «Վահանակիր»: — Թղ· 33բ: «Կապաւ»: — Թղ· 33բ: «Բարեւաւաւան ասէ· է պանդ եթէ ի բարձր աւանակի եւ ի կարկաչս»: — Թղ· 34ա: «Մրջիւն առիւծէն»: — Թղ· 34ա: «Զաքոյ»: — Թղ· 34բ: «Զմի եղջիւրէ»: — Թղ· 34բ: «Երէ ինչ որ կոչի կատորոց»: — Թղ· 35ա: «Զրոբենոյ թէ արաւ եւ էգ է»: — Թղ· 35ա: «...թչնամի է կոկորդիլոս գազանին որ ստիսն առնուն է, որ թարգմանի քարաթռչուն»: — (Թղ· 35բ· չնչբոյ): — Թղ· 35բ: «)երէ ինչ(... իմոն, որ թարգմանի հեւհան»: — Թղ· 35բ: «Պերիդիքսոն»: — Թղ· 36ա: «Ագռաւ»: — Թղ· 35բ: «Տատրակ»: Ասկէ վերջը չկայ· կը մնայ թերի· Հմմտ· նախորդները Թ· 29ա· § դ· — ԻԹ: (Ապա կայ առակ մը, որուն սկիզբը կը պակսի· Թղ· 37ա· այժմ կը սկսի) «Եւ քահանայից, որ մարմնաւոր ազահութեան համար խնդան ի վերայ ժողովրդեան եւ տգաւթից բարի եւ խրատուց փոխ ոչ առնեն բան այնմ...: Ասի յառակայ թէ դայլ մի զվայրի պախրէ մի, որ է եղն, ի հետ արար եւ ի փախ ի դիր եւ անչափ վնասեցուց...»:

Գ· Թղ· 37ա: «*Բովանդակ անուանք հերձուածողացն: Արդ են առաջին հերձուածողք հեթանոսք, որ զարարիչն երկնի եւ երկնի, որ է Աստուած ճշմարիտ ոչ խոստովանին, այլ փոխանակ նորա զարարածս աստուածացուցին*»: (Հմմտ· Թ· 320· § 4):

Դ· Թղ· 45ա[1]: (Երկսիւն): «*Սահմանք քերականութեան: Քերականութիւն է արուեստ, որ յաստելոյ եւ ի դրելոյ բաղկանայ: Եւ մասունք նորա չորս· Գիր, Վանդ, Բառ· Բան*»:

Սիմէոն Ջուղայեցիին *Քերականութեան* վրայէն խմբագրուած (հմմտ· Թ· 41, 356, 370):

Է· Թղ· 55բ: «*Յատկս քերականութեան: Քերականութիւն է համառօտիւն, որք ի քերթողաց եւ ի չարաբերացն իրրու բաղում անպամ ասացելոց*»:

Այս առթիւ դրած եւ նմանապէս երկսիւն է· կը վերաբերի եսայի վարդապետի (հմմտ· Թ· 336): Վերջն է՝ «Յատկս չադկապի», որ այսքանը դրուած է եւ չէ չարունակուած (Թղ· 61ա[2]) եւ ապա ուրիշ գրչէ՝ անկարեւոր եւ փոքր դրութիւն մը:

Զ· Թղ· 67ա[1]: «*Մեկնութիւն բառից քերականաց· Վերծանութիւն· ընթերցողութիւն· Ներկուռ ըստ կուռ, կամ կուռ, կամ կերթի, կամ վարժ: Ըստ ներգոյս· ըստ ի ներքս գոյից*»:

Է· Թղ· 69բ[2]: «*Յատկս մեկնութեան քերականին, զոր արարեալ է մեծ վարդապետին Վարդանայ ի խնդրոյ Թադեւորին Հայոց Հեթմոյ: Քերականութիւն է համառօտիւն որ ի քերթողացն եւ չարաբերացն իրրու բաղում անգամ ասացելոյ եւ մասունք են նորա վեց*» (հմմտ· 337· § 2):

Վերջը կայ՝ «Յառողանութիւնան պատառիկան» եւ վերջ՝ Թղ· 110բ[1]:

Ը· Թղ· 110բ[1]: «*Մովսէսի խորենացւոյ բան իմաստութեան ՅԱստուծոյ խորհրդով եւ իմաստութեամբ*» (հմմտ· Թ· 337, 3): *կը մնայ թերի:*

Թղ· 111ա[1]: («Բանք իմաստնոց»էն եւ կը սկսի այսպէս, ի սկիզբը կը պակսի)· «Պատուղ այսպիսի բերէր: Թ· Մենանդոս ասէ Դուկիոս վասն կնոջն, զոր սիրեաց լուսով ճրագի կորեաւ» եւ կը չարունակուի «Լ·»ի վերջը· «Եթէ ոչ ի վերին նախախնամութենէն զկամս առցէ եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս ամէն»:

Թ· Քարոզներ: Թղ· 114ա (մխասիւն): ա· «*Նորին Բարոզ վասն հալալ ամուսնութեան ի բանն Պատուական է ամուսնութիւն եւ սուրբ են անկողինք...: Յորժամ ստեղծեաց Աստուած զառաջին մարդն եւ եղ ի դրախտին, էառ մին ի կողից նորա... Եւ յայն աստուածային աւրհնութենեանցն հալալ եղեւ ամուսնութիւն եւ սուրբ անգողինք*»:

բ· Թղ· 117բ: «Նորին քարոզ վասն քնոյ»: — գ· Թղ· 120ա: Նորին քարոզ վասն արդարութեան»: — դ· Թղ· 124բ: «Տեսութիւն հմնարկէք եկեղեցւոյ»:

Յիշատակարանը կը պակսի, բայց Թղ· 128բ գրուած է քանի մը անգամ «*Ճիչատակ է այս քարոզգիրքս Մանուկին ի վանքն սուրբ Կարապետու, ասացէք Աստուած ողորմի*»:

1131.

ԲԱՌԳԻՐՔ

1613°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 170: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5×15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն· 17 × 12·7: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, անոդորկ, բարակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) կիսալաք, ապա վրան թուղթ ֆաշուած, ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց ետեւի կողմերը ջուր տեսած, սեւցած եւ ֆիչ մը կազմէն բաժնուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—ք, 51ա—56ա, 70ք կէս էջը թրխերէն գրութիւն եւ կէս էջը՝ դատարկ, քղ· 114ք—115ք· քղ· 125ք կէսը հակառակ գրուած եւ կէսը դատարկ, քղ· 170ա—ք: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1613°: — ԳՐԻՉ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Ա°կն: — ՏԻՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 2ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ետեւը՝ մանուշակագոյն թանաքով՝ «ի յիշատակ Նուիրի առ Տ· Ց· Պիպեռեան եփրեմ Հ· Լոյտ Այտնեանէ(°) 1904 Նոյ· 29 Պուխարէշտ»: Ապա մատիտով՝ «եբեր ի վանս Հ· Խորէն կղեմէսեան 1 Օգոստ· 1937· Հ· Ներսէս»:

Մատեանս է Բառգիրք, ուր կան՝

1· *Թղ·* 2ա: «*Ակիզբն առաջին*»: Ազատ, *էզատ*· ազատական *ղերծ, ձեռնարձակ, արձակ, ընդարձակ, ընդհատ, քաւեալ, պօր օրինակ մեղքէ ազատ, ընդհատ յանօրէնութենէ, քաւեալ ի մեղաց*»:

Վերջը Թղ· 50ք: «*Փիլանին գնացէք, երթայք առ այս անուն*· փիլանը *հարուստ է ու* փիլանը *աղքատ ոմն մեծատուն է եւ այն անուն ոմն անանկ*»:

2· *Թղ·* 56ա: «*Ակիզբն երկրորդ*» (*այսքան, ապա էջը կը մնայ դատարկ եւ յաջորդ էջին վրայ Թղ·* 56ք, *կը կրուի ու կը չարունակուի*) «Վանահայր դնել կամ ընել, *արբայ կայուցանել, վանահայր կարգել, տալ զոք յառաջնորդութիւն վանայ*»:

Վերջը՝ Թղ· 114ա: «*Փրչայ զարնել· վրձին արկանել, վրձել, վրձնել*»:

3· *Թղ·* 116ա: «*Ակիզբն երրորդ*: Ագանիլ, *տեղ մը իջնել, խոնախ ըն(ել), մեքեան բռնել, քովը մնալ, ինչպէս մի ագին առ քեզ վարձոյ վարձանի, այսինքն բանուորին հասկը քովդ չըմընայ*»:

Վերջը՝ Թղ· 145ք: «*Օձտել, բաժնել, գաւել, պրմիչ ընել· տարաղնել· տապրմիչ ընել, ցիր ցան ընել, ֆրխայ ֆրխայ ընել*»:

4· *Թղ·* 146ա: «*Յառաջարկութիւն բանից այս*: Ածել *տանիլ, բերել, զարնել, պռբեցնել*: Ածել *զբոցով, կրակը մատնել, աթէչէ կիրմէք կամ սալմաք*»:

Վերջ՝ Թղ· 169ք: «Անցուցանել զօրհասաւ *զօրհասի ժամանակն, զօրհասն, մեռնելու փորձանքէն ազատիլ, մահուանէ եաման փրցնել*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, Թղ· 2ա *վարի լուսանցքին վրայ կայ (քիչ մը տարբեր գրով)* «*Գրեալ մատեանս զայս* 1613 *Ակն*»:

1132.

ԳԻՐՔ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՀԱՐՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 119: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 15: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—4ք, 89ք, 91ք—96ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ եւն՝ անծանօթ: — ՏԵՐ՝ ապա· Պ· Վ· Քիքապողեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի— — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ քղ· 1ա· «ի գրոց † Տէր Մկրտիչ վ·ի Եփեսեան, եբեր ընդ իւր ի վանս յԱրդուրնոյ Հ· Ն· Ա· 1912 Սեպ·»:

Մատեանս է Գիրք խոստովանահարց:

1· *Թղ·* 5ա: «*Գլուխ առաջին*: *Յաղագս պաշտօնի խոստովանահօր*: *Զորք են պաշտօն բարի խոստովանահօր· այսինքն՝ հայրութիւն, բժշկութիւն, վարդապետութիւն եւ դատաւորութիւն· զմիոյ միոյ պայծառիկ ասացուք առանձինն յայսմ գլխի*: *Յօդուածս*· *Յաղագս պաշտօնի հայրութեան*: *Առ ի լնուլ բարի խոստովանահօր պարտիս հայրութեան պարտի առատանալ սիրով*»:

2· Թղ· 17բ։ «Գլուխ Երկրորդ։ Ցաղագս հարցմանց, զոր առնել պարտ է ոամիկ ա-պաշխարողաց։ Մի անհնկալյէ աստանօր վերծանօղն, որպէս զի խօսիլ ունիմք զամենայն վարդապետութեանց»։

Ունի ինր գլուխ, որոնցմէ ամենք յօդուածներու առաջարաժանութիւնը ունին։

3· Թղ· 90ա։ «Ծանօթութիւն ի պէտս խոստովանահարց յաղագս ծառոյ գլխաւոր մեղաց բոլշախոհութեան։ Քանզի մոլութիւն բոլշախոհութեան հասարակ է, վասն այն ի բաց առեալ զմանկունս»։

4· Թղ· 98ա։ «Համառօտ խնդիրք ծայրագոյն արարեալ ի պէսպէս երեւելի եւ յընդունելի եւ ի հաստատուն հեղինակաց։ Գլուխ առաջին· յաղագս խորհրդոյ ապաշխարութեան· յօդուած Ա· Յաղագս պղծման· եթէ ոք խոստովանեալ զմահաւորէ մեղս ինչ ճշմարտապէս պղծեցաւ միայն պնդեցանէ, ոչինչ յաւէտ ածելով պատասխանել...»։

Ունի հինգ յօդուած եւ Թղ· 115բ· կայ՝ «Գործնական ծանօթութիւնք ինչ ի համախոհ աստուածաբանից», իսկ Թղ· 117բ կայ՝ «Ե-րորդ յօդուած Ջ· Յաղագս վճարման խորհրդոյ ապաշխարութեան» եւ ՀՀը կը սկսայ դատարկ։ — Թղ· 118ա։ «Ցանկ գրոց այսորիկ բան Թուանչան ՀՀից»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։ Առաջին կողքին եաւր կայ՝ «ի գրենից Պետրոս վ·ի Քիքապողեան», իսկ անկէ քիչ մը վեր՝ «Համառօտութիւն Լիգուորեօ Աստուածաբանի եւ քաջ վարդապետի, թարգմանեալ ի լաթին լեզուէ ի հայ»։

1133.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒԼԹԻ՝ 158։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ $21·5 \times 15$։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն, $14·5 \times 5 + 5 = 10$։ — ՏՈՂԻ՝ 27։ — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 12, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ եւ յաւելուած դեռ՝ 2 եւ այն եւս 12 թղթով։ — ԿԱՋՄ՝ խաւաքարտ՝ ամբողջապէս կաշեպատ եւ ոսկեզօծ զարդերով, կռնակը մարմնէն բաժնուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ բաւական լաւ, ֆիչ մը ֆայֆայուած եւ սեւցած։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր, յընդհատակ։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ խեղճ եւ միջակ։ — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 142բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ԿՆԻՔ՝ թղ· 1բ, թղ· 158բ· Սուրիաս վրդ·ի։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ Առաջին կողքին եաւր՝ «Նուէր Պր· Կ· Ց· Բասմաճեանէ Վիեն· Մխիթարեանց Մատենադարանին· Վիեննա 1924 Օգ· 4»· իսկ եաւի կողքին ներսի դին՝ «ի գրոց Կ· Ց· Բասմաճեան, Պարիս 1903 Դեկտ·»։

Մատեանս է Քարոզգիրք, ուր ամփոփուած են հատընտիր (յատկապէս) Քարոզներ Գր· Տաթեւացիի Քարոզարգքերէն (ՀՄՄՏ· տպ· Կ· Պոլիս 1740 եւ Թ· 607) եւ մասեր Բարսեղ Բաղիշեցիի (ՀՄՄՏ· Թ· 29)։

Ա· Քարոզներ։ 1· Թղ· 1ա[1]։ «Նախերգանք յառաջ քան զքարոզ։ Երանելին եւ միայն հզօրն թագաւորն թագաւորաց եւ տէրն տէրանց»։

2· Թղ· 2ա[1]։ «Ցայլմէ քարոզ ի դէմս քահանայից եւ ժողովրդոց ի բանն՝ Այր մի իջանէր յերուսաղէմէ յերիքով... Ասէն իմաստունքն թէ բարի է միաբանիլ ընդ բարիսն քան զորոշիլն»։

3· Թղ· 6բ[1]։ «Քարոզ վասն տնտեսին ի բանն Աւետարանին, որ ասէ, Այր մի էր մեծատուն... նախ պարտ է դիտել, զի բազում իրօք զանազանի մեծութիւնն Աստուծոյ»։

4· Թղ· 12ա[1]։ «Քարոզ մեծատանն եւ Ղազարու։ Այր ոմն մեծա(տ)ուն եւ ազանիւր բեհեզս... Ամենայն առակաւոր բանս, զոր խօսի Աւետարանն»։

5· Թղ· 20բ[2]։ «Նորին քարոզ վասն դատաւորին ի բանն Աւետարանին, որ ասէ, Դատաւոր մի էր ի քաղաքի ուրումն... Ոմանք զբանս գայս առակի ի յԱստուած հանեն»։

6· Թղ· 24բ[2]։ «Ի նոյն կիրակին քարոզ վասն զղջման եւ խոստովանութեան ի դէմ անառակ որդւոյն. Ան միով էին երկու որդիք... Դէմք առակիս ատ ամենակալ բնութիւնն արարչին հայի»։

7· Թղ· 29բ[2]։ «Ցայլմէ դարձեալ ի նոյն խորհուրդ, ի բանն Յանկայր լնուլ զորովայն իւր յեղջրէնն... Վարդապետք ասեն թէ եղջիւրն, զոր խոզքն ուտէին»։

8· Թղ· 33ա[1]: «Նորին հինգերորդ կիրակէին քարօզ վասն մահու եւ կատարածի աչխարհի ի բանն Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք··· Նախախնամութիւնն Աստուծոյ յամենայն ժամ յայտնի է առ իւր արարածս»:

9· Թղ· 38ա[1]: «Ցաղագս զօրութեանն, զոր սրբազան Հայոցդուիթիւնն տայ հաւատացեալ հոգւոյն: Աւ ի ընկճել եւ յարթել դերեւելի եւ զաներեւոյթ թշնամին: Վասն առանց երկբայութեան ուրուք ամենայն անուանքն»:

10· Թղ· 42բ[1]: «Ցաղագս հոգեւորի քաղցրութեանց, որք զղեցեալք եւ ճաշակեալք լինի ի սրբազան հաղորդութեանն սեղանոյ, յորմէ արժանապէս ընկալնի: Բարձրագոյն մակագիրք եւ փառաւոր անուանք ի կիր առին իչխանք»:

11· Թղ· 47ա[1]: «Ի բան Աւետարանին, որ ասէ, Որպէս այր մի գնացեալ ի տար աչխարհ··· Բան առակիս է այս, իբրու թէ այր ոմն մեծատուն»:

12· Թղ· 70բ[2]: «Քարոզ Ղազարու: Եւ էր ոմն հիւանդ Ղազարոս ի Բեթանիա··· Եւ բառս ի սուրբ յերեք տեղոջ գնի···»:

13· Թղ· 75ա[1]: «Եօթնեերորդ կիրակէի Ծաղկազարդին քարոզ ի բանն· Ուրախ լեր դուստր Սիոնի··· Սիօն ամրոց էր Հրէաստանի»:

14· Թղ· 81բ[1]: «Քարոզ Հինգչաբթի աւուրն յաղագս Հաղորդութեան ի բանն Քանից անգամ թէ ուտիցէք զհացս զայս··· վարդապետքն ասեն եթէ Հաղորդութիւնն խորհուրդ սիրոյ»:

15· Թղ· 88ա[2]: «Կտակ մեծի Ուրբաթ սըզոյն··· Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանի ոք»:

16· Թղ· 96բ[1]: «Քարոզ վասն կենսաբեր յարութեանն Քրիստոսի··· Եւ ընդ առաւօտն միաշաբաթին գան ի գերեզմանն եւ ասեն ոմանք որոյ եւ կամ ումի արժան է հաւատալ»:

17· Թղ· 99ա[1]: «Ներսէսի արքեպիսկոպոսի ասացեալ առ Համբարձումն Քրիստոսի, որ մականուամբ ասի Լամբրօնացի: Ցնծայ այսօր հարսն ողջախոհ եկեղեցի հեթանոսաց» (Համմտ· Թ· 436, ԻԲ):

18· Թղ· 109ա[1]: «Քարոզ վասն գալստեան Հոգւոյն սրբոյ··· Սովորութիւն է մեծամեծ թագաւորաց»:

19· Թղ· 115ա[1]: «Քարոզ Վարդավառին··· Հոգի երեսաց մերոց Տէր Քրիստոս Աստուածն մեր զբանն իւրական»:

20· Թղ· 122բ[1]: «Քարոզ փոխման սուրբ Աստուածածնի··· Ամենապայծառ եւ գովաստական պնդեցկութիւն»:

21· Թղ· 130ա[1]: «Քարոզ վասն սուրբ խաչի··· Մեծ ի մարգարէս աստուածայինն Մովսէս գխորհուրդ փրկականն»:

22· Թղ· 135բ[2]: «Քարոզ վասն եկեղեցւոյ: Ամենակարօղն Աստուած, որոյ իմաստութեան ոչ գոյ բաւ»:

23· Թղ· 143ա[1]: «Այս է պատճառ պահոցն բովանդակ: Զի՞նչ է խորհուրդ բուն Բարեկենդանի· Պաս· Նախ զի պահքն ի դրախտին աւանդեցաւ: — Թղ· 145ա[1]: «Իսկ զի է· չարաթ է պահոցս եւ այս եւս բաղում ունի խորհուրդ»: — Թղ· 146ա[1]: «Իսկ զի Ծ· օր է պահոցս եւ այս եւս է խորհրդեամբ լի» եւն եւն:

Բ· մասեր Բարեւախօսէն· — Թղ· 150բ[2]: «Քանզի Յակոբ յորժամ օրհնեաց զորդի իւր զՅուդայ ասաց· Կորիւն առիւծոյ Յուդայ· առիւծ:

Թղ· 151ա[2]: «Աթօլտիոս»: — Թղ· 151բ[2]: «Սղոց»: — Թղ· 152ա[1]: «Քաղանդր·»: — Թղ· 152բ[1]: «Հաւատատան»: — Թղ· 153ա[1]: «Բուս»: — Թղ· 153ա[2]: «Արծիւ»: — Թղ· 153բ[1]: «Արմաւ»: — Թղ· 153բ[2]: «Ձայ»: — Թղ· 154ա[1]: «Իժ»: — Թղ· 154ա[2]: «Օձ»: — Թղ· 154բ[2]: «Մրջիւն»: — Թղ· 155ա[1]: «Ցուչկապարիկ»: — Թղ· 155բ[1]: «Ոզնի»: — Թղ· 155բ[2]: «Ագուէս»: — Թղ· 156ա[2]: «Ցովազ»: — Թղ· 156բ[1]: «Վահանակիր»: — Թղ· 157ա[1]: «Մողէզ»: — Թղ· 157ա[2]: «Պորտասան»: — Թղ· 157բ[1]: «Կոզր·»: — Թղ· 157բ[2]: «Կաքաւ»: — Թղ· 157ա[2]: «Տատրակ»: — Թղ· 158ա[1]: «Գաղտակորսս»: — Թղ· 158ա[2]: Մխեզ-ջերուկ»: — կը մնայ Թ էջի:

Թղ· 2ա· վերի լուսանցքի վրայ տարբեր գրով՝ «Վաղչան հարցն մերոց Մովսէսի եւ Դաւթի Անյաղթին 76 թուին Հայոց»: — Թղ· 2բ: Վարի լուսանցքի վրայ տարբեր գրով՝ «Թիւ Փրկչին 1033 եղեւ խաւարումն արեգական վասն արձակման աստանայի ի ժամանակս Հայրապետին Պետրոսի եւ Թագաւորութեան Ցօհաննէսի գոր (sic) էկին առ վարդապետ Կոգեռ(ն)»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· կը պակսի կամ չունի:

1134.

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՍԵՂԱՆՈՅ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 14: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·3 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն, 16 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ մէկ բերք: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, թխորակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաֆարտ) կիսակաշի եւ լաթածածկ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—2բ, 4ա—բ, 12ա—14բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*թղ· 3ա*): «Օրհնութիւն(f) սեղանոյ *ըստ պատշաճի աւուր*»:

1· *Թղ· 3ա*: «*Օրհնութիւն սեղանոյ յաւուր Ծննդեան Տեառն*: W Dzień... Pansk. *նախ քան զճաչն* Przed Objadem. *փխ· «Եւ Բանն մարմին եղեալ, Ալէլուեայ*»: *Պխ· «Եւ բնակեցաւ ի մեզ Ալէլուիայ: Փառք Հօր: Հայր մեր: Աղօթեացուք: Աստուած, որ յայսմ աւուր ի ձեռն Միածնի քոյ նորընծելոյն Յիսուսի Քրիստոսի···»*:

Թղ· 5ա: «Ցաւուր Յայտնութեան Տեառն»: — Թղ· 6բ: «Ցաւուր ընթրեաց Տեառն»: — Թղ· 7բ: «Ցաւուր Աւագ Ուրբաթու»: — Թղ· 8ա: «Ցաւուր Զատկին եւ մինչեւ ցՀամբարձումն: — Թղ· 10ա: «Ցաւուր Համբարձման Տեառն մինչեւ ցՊենտէկոստէ»: — Թղ· 10բ: «Ցաւուր Շաբաթու Հոգւոյն Պենտէկոստէին»: — Կը մնայ Թերի: Միւս օրերուն կամ տօներուն սեղանի օրհնութիւնները չկան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

1135.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 123: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 15·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 16 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 26—27: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը ճշաճակուած եւ մաս մը աճնկատ բողուած: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ ամուր բուղբ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, բոլորովին ինկած՝ աճհետացած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական վնասուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգրաձեւ շեղագիր, գեղեցիկ չէ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 34ա, բղ· 111ա—123բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա· «Աոաքեաց Գեր· Սահակ Սահակեան Արքեպ· Լեմպէրկի Հայոց ճուէր Մխիթ· Մատենադարանին ի Վիեննա, յամին 1895»:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*): «Բարոյական Աստուածաբանութիւն *համառօտաբար մեկնեցեալ: Գիրք Առաջին: Ցաղագս խորհրդոյ Եկեղեցւոյ: Ջխորհրդոյ նորոյ օրինի, որ Քրիստոս Տէրն մեր ճշմարիտ պլուխն եւ հինականն Եկեղեցւոյ սրբոյ սահմանեաց···»*: *Գլ· Ա· «Ցաղագս խորհրդոցն առհասարակ: Խորհրդոյ անուն ածանցի ի բայէն խորհիմ··»*:

Թղ· 26ա: «Ցաղագս խորհրդոյ առ մասնաւոր»: Գիրք երկրորդ: «Ցաղագս խորհրդոյ մկրտութեան»: — Թղ· 34բ: «Ցաղագս խորհրդոյ աստենասուրբ Հաղորդութեան»: — Թղ· 39բ: «Ցաղագս խորհրդոյ ապաշխարութեան»: — Թղ· 51ա: «Ցաղագս վերջին օծման: — Թղ· 52բ: «Ցաղագս խորհրդոյ կարգին եւ քհնութեանց»: — Թղ· 61ա: «Ցաղագս մեծի խորհրդոյ ամուսնութեան»: — Թղ· 108ա: «Ցանկ գլխոց»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

1136.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԿԱՄ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

1834

ԹՈՒՂԹՔ՝ 496: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 16: — ՏՈՂՔ՝ 34: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, թխորակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաֆարտ) կիսակաշի եւ բղբաճածկ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր, ունի ճշաճելու ժապաւէններ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 1ա—2բ, 495ա—496բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1834: — ԳՐԻՉ՝

Հ· Ռափայէլ Ուզունեան (երկայնեան)։ — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով։ — ՏԷՐ՝ գրիչը։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս քնագիրը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է (*թղ· 3ա*)։ «Տարեկան ժամագիրք· *Յօրինեալ ըստ կարգի տօնից տօնացուցին մերոյ։ Յորում բովանդակին իւրաքանչիւր աւուր դիչերային եւ առաւօտեան ժամասացութիւնք եւ չարականք եւ սաղմոսք եւ ընթերցուածք եւ աւետարանք բաց ի յատուկ եօթնեկացն, որ նախ եւ դկնի սրբոյ Զատկին։ Ի Հ· Ռափայէլէ Ուզունեան գրեալ ի Մոյիլով քաղաք Բոլոնիոյ մերձ ի դեան անուանեալ Տնեսաեր, սկսեալ յամի* 1834, *ի 4 Յունիսի, ըստ նոր տումարի*»։

Թղ· 3բ։ «*Ի սրբոց Հարց առ սրս պարապուրին առել զժամերգութիւն*»։ — *Թղ· 4ա*։ «*Օրհնեալ Տէր մեր եւ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոս, ամէն*»։

1· *Թղ· 4բ*։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց։ Որ կատարի ի մէջ դիչերի ի դէմս Հօր Աստուծոյ։ Տէր եթէ զշրթունս իմ բանաս*»։

2· *Թղ· 92ա*։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Առաւօտու ժամու··· Լցաք առաւօտու ողորմութեամբ քով*» եւն եւն։

Դրուած են՝ Սաղմոսներ, Մաղթանքներ, Շարականներ (*բոլոր տօներու*), եւ այն՝ խաչերով, *ինչպէս նաեւ՝ Աւետարաններ* եւն եւն։ *Շատ խնամուած գործ*։ *Թղ· 491ա*։ «*Ճանկ տօնից սրբոց*» (*հմմտ· վերը Թ· 1178*)։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի հմմտ· վերը։

1137.

ՄԱՍԻՊԵԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ԳՐՈՑ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

1859

ԹՈՒՂԹ՝ 494։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 17։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 14։ — ՏՈՂ՝ 30։ — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած, զի ունի էջերու նշանակում։ — ՆԻԻԹ՝ թուղթ, թխորակ, ընտիր։ — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի եւ կիսալաք, ամուր, ֆիչ մը վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, բայց շեղագրի մերձ· այսպիսի են Հ· Ռափայէլ Ուզունեանի միւս գրուքիւններն ալ· յստակ, գեղեցիկ, մանր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ *բղ· 1ա—բ· 2բ, 362բ, 413ա—499բ*։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1859։ — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ երկայնեան (Ուզունեան)։ — ՏԵՂԻ՝ ի Լեհաստա՞ն։ — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի· տես քնագիրը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է (*թղ· 2ա*)։ «Մեկնութիւն սուրբ Գրոց Նոր Կտակարանաց *ըստ սուրբ Հարց եւ այլ պիտանական եւ աստուածասէր հին եւ նոր մեկնչաց եւ ուղղափառ մատենագրաց յօգուտ եւ ի չահ խոստովանահարց, քարոզչաց, գրքիսոսնէական վարդապետութիւն ուսուցչաց եւ ամենեցուն, որ սիրիցեն խոկալ յօրէնս Աստուծոյ*։ Յօրինեալ ի մեծաւուն վարդապետէ Փրանկիսկոսէ Քսաւիրեայ Մասիղեայ *ի գերմանական լեզու եւ անտի փոխեաց ի հայ Հ· Ռափայէլ երկայնեան յօգուտ ընթերցասիրաց ազգիս, մանաւանդ անձին իւրոյ*։ *Հատոր Ա· որ բովանդակէ զԱւետարանն ըստ սուրբ Մատթէոսի եւ ըստ Մարկոսի*»։

Ա· 1· Թղ· 3ա։ «*Աւետարան ըստ սուրբ Մատթէոսի*»։ *Թղ· 4ա*։ «*Ա· Վասն ուսման եւ պիտառութեան սուրբ գրոց ի պէտս քահանայից։ Զոր ինչ երբեմն սուրբ Հերոնիմոս առ Նեպոտիանոս գրեաց, կացին միապին յամենայն ժամ*» եւն եւն։ — *Թղ· 15բ*։ «*Վասն Մատթէոսի սուրբ Առաքելոյ եւ Աւետարանչի եւ վասն Աւետարանի նորա*»։

2· *Թղ· 18ա—361բ*։ «*Աւետարան սուրբ Մատթէոսի· Գլ· Ա· Ազգաբանութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, յղացումն նորա եւ ծնունդ։ Բնաբան, Գիրք Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի որդւոյ Դաւթի, որդւոյ Աբրահամու։ Մեկնութիւն ըստ ճառին եւ ըստ հոգեւոր իմաստի։ Ծնունդ Փրկչին յԱւետարանս եբրայկի պատմի*»։

Ունի Իշ գլուխ ըստ Աւետարանին, վերջը՝ թղ· 361բ չատ մանր գրով «ր· հ· ա·ի (ըստ հին տումարի) 18 Փետր· 1859»։

Բ· 1· Թղ· 362բ—413ա։ «*Աւետարան սրբոյն Մարկոսի*»։ 2· *Թղ· 363ա*։ «*Ներածութիւն· Ա· Վասն սուրբ Աւետարանչին Մարկոսի։ Եւ Բ· վասն սուրբ Աւետարանի նորա*»։ — *Թղ· 366բ*։ «*Աւետարան ըստ սրբոյն Մարկոսի։ Գլ· Ա· Պաչտօնն քարոզութեան եւ եղանակն վարուց Յովհաննու Մկրտչի··· բնաբան, սկիզբն Աւետարանի Յիսուսի Քրիստոսի··· Մեկնութիւն ըստ ճառին եւ ըստ հոգեւոր իմաստի։ Զբովանդակ յարակցութիւն իմանալ պարտ է օրինակ դայս*»։

Ունի ԺԶ գլուխ ըստ Աւետարանին· վերջը՝ թղ· 413ա կայ՝ «ր· հ· ա· ի 18 Մայիս 1859»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի հմմտ· վերը։

1138.

ՄԱՍԻՂԵԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ԳՐՈՑ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

1860

ԹՈՒՂԹՔ՝ 480: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21·7 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13·8: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, զի էջերը նշանակուած են: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի եւ կիսալաթ, ամուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ մնացած: — ԳԻՐ՝ ներսգիր, մանր, յստակ, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 263բ, 264բ, 479ա—480բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1860: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի· տե՛ս բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*) (*Ա·*) «Մեկնութիւն Ս· Գրոց Նոր Կտակարանաց *ըստ սուրբ Հարց եւ այլ գիտնական եւ աստուածասէր հին եւ նոր մեկնչաց եւ ուղղափառ մատենագրաց: Յօգուտ եւ ի չահ խոստովանահարց, քարոզչաց, գերիստոնէական վարդապետութիւն ուսուցչաց եւ ամենեցուն· որ սիրիցեն խոկալ յօրէնս Աստուծոյ*: Յօրինեալ ի մեծաւուն վարդապետէ Փրանկիսկոսէ Ֆասւերեայ Մասիղեայ *ի գերմանական լեզու: Եւ անտի փոխեաց ի հայ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան յօգուտ ընթերցասիրաց ազգիս, մանաւանդ անձին իւրոյ: Հաստոր Բ· որ բովանդակէ զԱւետարանն ըստ սուրբ Ղուկասու*»: *Ապա՝ Բ· «Մեկնութիւն Գործք Առաքելոց»ի*:

Ա· 1· Թղ· 4ա: «*Ներածութիւն· Ա· վասն սուրբ Աւետարանչին Ղուկասու· Բ· վասն սուրբ Աւետարանի նորա*»: — *2· Թղ· 7ա—263ա*: «*Աւետարան ըստ Ղուկասու· Գլուխ Ա· Աւետումն Ծննդեան Յովհաննու·· Բնաբան· Քանզի բազումք յօժարեցան··· Մեկնութիւն ըստ ճառին եւ ըստ հոգեւոր իմաստի: Ս· Ղուկաս միայն է, որ զնէ զկանխարանութիւն ինչ սուղ ի գլուխ Աւետարանին իւրոյ*»:

Ունի իդ գլուխ ըստ Աւետարանին: Թղ· 263ա կայ մանր գրով՝ «ր· Հ· տ·ի 20 Ապրիլ 1860»:

Բ· 1· (Թղ· 264ա: «Գործք Առաքելոց»: — Թղ· 265ա: «Ներածութիւն Ա· վասն մատենագրի եւ անձնիչխանութեան նորա: Բ· Վասն իմաստի եւ նպատակի: Գ· Վասն յարաբերութեան սո Աւետարանին եւ յարգի Գործոց Առաքելոց»:

2· Թղ· 267բ—478բ: «*Գործք Առաքելոց: Գլ· Ա· Կանխարանութիւն· Համբարձումն Քրիստոսի··· բնաբան· Զբանն առաջին, զոր արարի վասն ամենայնի··· Մեկնութիւն ըստ ճառին եւ ըստ հոգեւոր իմաստի: Թէոփիլոն, որում առաքէ սուրբ Ղուկաս զդիրս պայս···*»:

Ունի ԻԸ գլուխ ըստ դրութեան: — Թղ· 478բ· մանր գրով «ըստ Հ· տ·ի 16 Դեկտ· 1860: Զհատորս զայս վասն պէսպէս խափանաց ոչ կարացի, որպէս թուեցաւ ինձ, կատարել ի ժամանակին, մանաւանդ վասն ախտի միոյ ատինս (Erisipola, der Rothlauf, Róza) *ի 28 Հոկտ· ըստ հին տումարի*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի, համա· վերը*:

1139.

ՄԱՍԻՂԵԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ԳՐՈՑ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

1857

ԹՈՒՂԹՔ՝ 415: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 17·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12·5: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի եւ կիսալաթ, զօրաւոր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներսգիր, սիրուն, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 4ա, 415ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1857: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, տե՛ս բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*): «Մեկնութիւն սուրբ Գրոց Նոր Կտակարանաց *ըստ սուրբ Հարց եւ այլ գիտնական եւ աստուածասէր հին եւ նոր մեկնչաց եւ ուղղափառ մատենագրաց: Յօգուտ եւ ի չահ խոստովանահարց, քարոզչաց, գերիստոնէական վարդապետու-*

թիւն ուսուցչաց եւ ամենեցուն, որ սիրիցեն խոկալ յօրէնս Աստուծոյ: Յօրինեալ ի մեծաւնուն վարդապետէ Փրանկիսկոսէ Քասւերեայ Մասիղեայ *ի գերմանական լեզու*: *Եւ անտի* փոխեցաւ ի հայ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան *յօգուտ ընթերցասիրաց ազգիս, մանաւանդ անձին իւրոյ*: *Հատոր Գ· որ բովանդակէ զԱւետարանն ըստ սուրբ Յովհաննու*:

1· *Թղ· 3ա*: «*Ներածութիւն· Ա· վասն սուրբ Յովհաննու Աւետարանչի եւ Բ· վասն սուրբ Աւետարանի նորա··· Ս· Աւետարանիչն Յովհաննէս որդի էր Զեբեդեայ եւ Սողոմէի*»:

Թղ· 13ա: *փակագծի մէջ նկատի առնուած է «չնացեալ կնոջ Իրք»ի մասին Հայերու դիրքը*:

2· *Թղ· 15ա—414բ*: «*Աւետարան ըստ Յովհաննու*: *Գլ· Ա· Բանն որ ի սկզբանէ առ Աստուած էր··· Մեկնութիւն ըստ ճառին եւ ըստ հոգեւոր իմաստի*: *Ի սկզբանէ էր Բանն*: *— Այս սկիզբն սուրբ Աւետարանիս որ Թուի թէ իրաւունս եւս սուրբ Հերոնիմեայ ասել*»:

Ունի ԻԱ գլուխ: *Թղ· 413բ կայ՝ «Մատենադիրն ի վերոյ եր· 570 (Թղ· 289բ) զկնի բառիս ճշմարտութեան, դնէ տեղեկութիւն ինչ յառաջ բերեալ զայժմեան նորափեսուայ այլանդակ կարծես զԲրիստոսէ, զոր մեք ի կարգի անդ ի բաց թողաք իբր ոչ կարեւոր հայեցեի ընթերցողաց եւ աստ յաւելումք ի դիտութիւն ոմանց ի մատենասէր մարդկանէ*: (*Սկիզբը*) «*Թէ դիտող մարթ իցէ ի ջախջախ մատածութիւնս գալ*»: — *Թղ· 414բ*: «*ը· Հ· ա·ի 18 Սեպտ· 1857*»:

Յիշատակագրութիւնք՝ չունի (տմմտ· վերը):

1140.

ՄԱՍԻՂԵԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ԳՐՈՑ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

1855

Թուղթք՝ 489: — *Մեծութիւն՝ 21·5 × 17·5*: — *Գրութիւն՝ 17 × 13*: — *Տողք՝ 30*: — *Թերթք՝ չեն նշանակուած*: — *Նիւթ՝ բուղբ բխտրակ, ամուր*: — *Կազմ՝ կիսակաշի, բղթածածկ*: — *Ձանգամանք՝ մաճուր*: — *Գիր՝ նօտրգիր, մանր, դիւրընթեռնլի*: — *Խորագիրք՝ սեւագիր*: — *Դասակարգ՝ բղ· 1բ, 2բ, 66բ, 142բ, 196բ, բղ· 206բ, 207բ*: — *Ժամանակ՝ 1855*: — *Գրիչ՝ Հ· Ռ· երկայնեան*: — *Կազմող՝ անծանօթ*: — *Տեղի՝ Լեհաստա՞ն*: — *Տէր՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն*: — *Յիշատակագրութիւնք՝ համմտ· բնագիրը*: — *Տեղեկութիւնք՝ կը պակսին*:

Մատեանս է՝ «Մեկնութիւն Ս· Գրոց նոր կտակարանաց ըստ սուրբ Հարց եւ այլ պիտանական եւ աստուածասէր հին եւ նոր մեկնչաց եւ ուղղափառ մատենագրաց: *Յօգուտ եւ ի չահ խոստովանահարց, քարոզչաց, գերիսատնէական վարդապետութիւն ուսուցչաց, եւ ամենեցուն, որ սիրիցեն խոկալ յօրէնս Աստուծոյ*: Յօրինեալ ի մեծաւնուն վարդապետէ Փրանկիսկոս Քասւերեայ Մասիղեայ *ի գերմանական լեզու*: *Եւ անտի* փոխեցեալ ի հայ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան *յօգուտ ընթերցասիրաց ազգիս, մանաւանդ անձին իւրոյ*»: *Հատոր Թ* (sic): *Որ բովանդակէ զկաթուղիկեայց Թուղթս՝ Յակոբոս, Պետրոսի, Յովհաննու եւ Յուդայի առ առաքելոց եւ զՅայտնութիւն սրբոյն Յովհաննու աւետարանչի*:

1· *Թղ· 3ա*: «*Ներածութիւն· Յօղ· Ա· վասն կաթուղիկեայց Թղթոց ի հասարակի*: *Եւթն Թուղթքս այսոքիկ*»:

Թղ· 4բ: «*Յօղ· Բ· Ս· Յակոբոս առաքեալ, որ Փոքրն կոչի*»: — *Թղ· 6ա*: «*Յօղ· Գ· վասն Թղթոյ սուրբ Առաքելոյն Յակոբու*»:

2· *Թղ· 9ա—65բ*: «*Թուղթ Ս· Յակոբայ Առաքելոյ Գլ· Ա· վասն փորձութեանց, օգտի նոցա եւ ծագման··· բն· Յակոբոս Աստուածոյ··· ծառայ···: ԶԱստուածոյ ասելն ոմանք առ Յիսուս Քրիստոս հայեցուցանեն···*»: *Ունի գլ· Ե*:

3· *Թղ· 66ա—112բ*: «*Առաջին Թուղթ Պետրոսի Առաքելոյ*»: *Համանման վերնոյն՝ ներածութիւն եւ մեկնութիւն*: *Ունի Ե գլ·*:

4· *Թղ· 113ա—141բ*: — «*Երկրորդ Թուղթ Պետրոսի Առաքելոյն*»: *Առանց ներածութեան· լոկ մեկնութիւն, ունի Գ գլուխ*:

5· *Թղ· 142ա—187ա*: «*Առաջին Թուղթ Յովհաննու առաքելոյ*»: *Ունի ներածութիւն եւ Ե գլուխ*:

6· *Թղ· 187բ—192ա*: «*Երկրորդ Թուղթ սրբոյն Յովհաննու Առաքելոյն*»: *Ունի մէկ գլուխ*:

7· *Թղ· 192բ—195բ*: «*Երրորդ Թուղթ սրբոյն Յովհաննու Առաքելոյն*»: *Ունի մէկ գլուխ*:

8· *Թղ· 196ա—206ա*: «*Թուղթ Յուդայի*

Առաքելոյ»։ — Թղ· 197ա։ Ներածութիւն եւ Թղ· 199ա Մեկնութիւն։ Ունի մէկ գլուխ։

Վերջ՝ Թղ· 206ա· կայ «ը· հ· ա·ի 12 Յունուարի 1855»։

9· *Թղ· 207ա—489ա։ «Յայտնութիւն Ա· Յովհաննու Առաքելոյ»· Ներածութիւն եւ մեկնութիւն։ Ունի իբ գլուխ։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ «կատարեցաւ ըստ հին տումարի ի 14 Հոկտեմբր· յերկրորդ ժամու գիշերի միջոցին 1855»։

1141.

ԹՈՒՂԹՔ Պ.Ի ՈՎԻԴԵԱՅ ՆԱՍՈՆԻ ԵՒ ԱԻ.Ի ՍԱԲԻՆՈՍԻ ԵՒ Պ.Ի ՈՎԻԴԵԱՅ ՆԱՍՈՆԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ԳԻՐՔ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆ

1835—1836

ԹՈՒՂԹՔ՝ 501։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22·5 × 18։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13։ — ՏՈՂՔ՝ 34։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, ունի իջահամար։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի եւ թղթածածկ, ամուր։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ, գեղեցիկ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 101ա—101բ, 102բ, 103ա, 125բ, 141բ, 155բ եւն։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1835—1836։ — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Վ· Երկայնեան (Ուզունեան)։ — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով։ — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համմտ· քնագիրը՝ վարը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա թղթեակի մը վրայ տպուած եւ կպցուած՝ «ի գրոց Վ· Հ· Ռափսկել Վ· Ուզունեանց»։

Մատեանս է՝ Ովիդեայ Թուղթ եւ Գիրք Այլակերպութեանց եւ Սաբինոսի Թուղթ–Պատասխանիք։

Ա· Թղ· 2ա—100բ։ «Պոպղիոսի Ովիդեայ Նասոնի թուղթ Դիւցազնական դարու եւ Աւդոսի Սաբինոսի թուղթ երէք *երից Թղթոց Ովիդեայ Պատասխանիք*, թարգմանեալ *ի բնագրէն ի հայ բարբառ* ի հայր Ռափայէլ Երկայնեան *եւ կարեւոր ծանօթութեամբք լուսաբանեալ*։ (*Որովհետեւ ոչ չնորհի մեզ կեալ ընդ երկար, թուղցուք ի՛նչ յերկրի, որով կենաց մերոց վկայեացուք· Պլինիոս Փոքր*) *ի Մոյիլով մերձ ի գեան Տնեստեր ի Բոլոնիա 1835»։*

*Թղ· 3բ կայ՝ «Ահա բանաձգրս։ Մին ի գերապանծ գրոց Ովիդեայ ճանաչին Թուղթքն առնուանեալք Դիւցազնական դարու, յորս համօրէն ճարտասանական պերճութիւնք իրրեւ զչարս մարգարտաց յեռեալ գտանին։ Զգիտեմ, ասէ ոմն յարդի բանասիրաց, եթէ վաղեմի դար իմաստնոց եւ ջանքն արդեաց նմանող լինելոյ նախնեաց գտանիցե՞ն ինչ ընթերցողքն եւս եւ կատարելագոյն քան զայդ դիրս։ Ընդ այն ինչ զոր համօրէն գարուց եւ ազգաց համուտք ի մի բերան քարոզեն, չիք արդար եւ տարակուսել, թէ ընթերցումն այս Թղթոց առաւել եւս հեշտեաւ ճանապարհ հորդէ ի ճարտարախօսութիւն, քան թէ ցամաք կանոնքն· զորս ճարտասանք սովորեցան առանդել։ Ցայս սակս ազգք ականաւորք՝ Իտալացիք, Գալղիացիք, Անգղիացիք եւ Գերմանացիք զայս գիրս Ովիդեայ բազում ջանիւ վերծանեն եւ գեղեցիկս նմանող լինին։ Ակն ունիմք եւ մեք, զի ընթերցումն սորա եւ զազգիս մերոյ բանասէրս վառեսցէ ի քաջիկ հետեւողութիւն՝ զօրինակս առաջի ունելով՝ (որ դիւրացուցիչն է ուսման), թէ զի՛րդ արժան իցէ ընդլայնելոյ ճարտասանական զարդուք չքեղել զնիթ ինչ։ Բայց ոչ կամեցաք մանրապատում բացատրել զամենայն, ոչ միայն զի մի ստուարացուսցուք զգիրսդ, որով եւ թանկագնոյ լինիցի, այլ եւ զի աւելորդ վարկաք, իբր զի զերք ի ձեռս չափահասից են յածելի եւ յաճախ ընթերցմամբ Տրխտականաց քերթողիս (յորում զամենայն ինչ մանր բացատրեալ եմք) պարտ է նոցա գիտել եւ սակաւուք ճանաչել զձեւս եւ զզարդս ճարտասանականս եւ զատասպելից պատմութիւնս, թողեալս զայլս ի համուտիւն վարժապետին, որ բան պիտելոյ պարտ է ի քաջ իմացումն մեկնել զամենայն։ Զկանոնս թարգմանութեան տուեալս յատաջարանի Տրխտականաց անխախտ կալաք եւ ի սմին։ Բնագիր ընտրեցաք զպատեալն ի Վիեննա 1807, որ բաղդատեալն էր ընդ ընտիր տպագրութեանց Գուամանի եւ Հայսինկերայ։ Ի վախճանի յաւելաք եւ զերիս Թուղթս Սաբինոսի, որ յամենայն տպագրութիւնս միասին գտանին»։ (Թղ· 2բ· գրուած են «Յանկ Թղթոց» եւ Թղ· 3ա· «Ծանօթութիւնք» (Պարիս առ Լենոնէ»)։

1· «Թուղթ՝ Դիւցազնականք Ովիդեայ»։ *Թղ· 4ա։ «Թուղթ Ա· Պենելոպէ առ Ոդիսեւս· Նախագրութիւն· Ոդիսեւս որդի Լաերտեսի եւ Հայր Տելեմաքայ իշխան Իթակայ···»։ Թղ· 4բ։ «Զայս յղէ Թուղթ Պենելոպէկ քեզ Ոդիսեա՛ դանդաղի·՝·»։*

Թղ· 7ա։ «Թուղթ Բ· Փիլլիս առ Դեմոփոն»։ — Թղ· 10բ։ «Թուղթ Գ· Բրիսեդաիա (Բրի–

սուհի) առ Աքիլլէս»: — *Թղ· 14ա*: *«Թուղթ Դ· Փետրա առ Հիւպպողիտոս»*: — *Թղ· 18բ*: *«Թուղթ Ե· ենոնէ առ Պարիս»*: — *Թղ· 22բ*: *«Թուղթ Զ· Իպսիպիլէ առ Յասոն»*: — *Թղ· 26բ*: *«Թուղթ Է· Դիտէ առ Ենէաս»*: — *Թղ· 88բ վերջինը՝ Թղ· 88բ· «Թուղթ ԻԱ· Կիւդիպպէ առ Ակոնտիոս, իւրաքանչիւրը՝ ունի իր նախադրութիւնն եւ ծանօթութիւնները*:

2· *Թղ· 94ա*: *«Աւղոսի Սաբինոսի թուղթ երեք երից թղթոցն Ովիդեայ պատասխանիւ»*: — *Թղ· 94բ*: *«Թուղթ Ա· Ուլիսէս առ Պենելոպէ»*:

Թղ· 97բ: *«Թուղթ Բ· Դեմոփոն առ Փիլլիս եւ Թղ· 99բ· «Թուղթ Գ· Պարիս առ ենոնէ»*: *Առաջին երկուքը ունին «ծանօթութիւնք»*:

Բ· Թղ· 102ա—478ա: *«Պոպղիոսի Ովիդեայ Նասոնի Այլակերպութեանց Գիրք Հընգետասան թարգմանեալ ի բնագրէն ի հայ բարբառ ի Հայր Ռափայելէ Երկայնեան եւ կարեւոր ծանօթութեամբք լուսաբանեալ*:... *Սկսեալ յամին 1836 ի Մոյիլով քաղաք Բոլոնիոյ»*:

1· *Թղ· 104ա*: *«Ճառաջաբանութիւն: Հրաշապատում Այլակերպութեանց գիրս հրաշանկար պատկեր է հրաշալի Ովիդեայ հանճարոյն»*:

Շատ ընդարձակ Ճառաջաբանութիւն է· թարգմանութեան մասին կ'ըսէ՝ «Ա· գիտելով չափ՝ որպէս այլուր յուցեալ եմք, եթէ հաւատարիմ թարգմանութիւն գլխաւոր պարծանք է թարգմանչի· Ջանահնար եղէ այդմիկ: Ձեղեն ինձ բաղձանք ի թարգմանութեան իմում մուծանել զեղեցկութիւնս, որպիսիք ի բնագիրս չկային, ոչ կամեցայ փոփոխել զթերութիւնս եւ զվրիպանս Ովիդիոսի... *Բ· Զոտից չափս թէպէտ հնգետասան արարաք, սակայն հաւասար յերիս բաժանեցաք, այսպէս 5—5—5: Գ· վասն թարգմանութեան մերոյ ընտրեցաք զտպագրութիւն արարեալ ի Վարսավիա յամի 1825: Եւ է տպագրութիւնս համաձայն Լոնտինեան տպագրութեան եղելոյ յամի 1745, յորմէ Ռոտէ զգերմանական թարգմանութիւնն իւր յեղեալ է*...»:

2· *Թղ· 112ա*: *«Այլակերպութեանց Գիրք Առաջին: Նախադրութիւն*...: *Այլակերպութեանց Գիրք Առաջին· Ըզփոխեալ դիմաց յայլ մարմինս ըղձամ լինել երգեցիկ, Դիք՝ դոր ձեռնարկեմ պի դուք փոխարկող հղէք այնոցիկ»*:

Թղ· 126ա: *«Այլակերպութեանց Գիրք երկրորդ»*: — *Թղ· 142ա*: *«Այլակերպութեանց Գիրք երրորդ»*: — *Թղ· 156ա*: *«Այլակերպութեանց Գիրք չորրորդ»*: — *Վերջինը՝ Թղ· 418ա*: *«Այլակերպութեանց Գիրք հինգետասաներորդ»*: *Իւրաքանչիւրն ունի նախադրութիւն (իր սկիզբը) եւ ծանօթութիւններ տասը միասին եւ հինգը միասին (վերջաւորութիւններու), իսկ Թղ· 478բ—482ա· «Ցանկ նիւթոց Այլակերպութեանց գրոց եւ Թղ· 482բ—500ա*: *«Ընդհանուր ցանկ անուանց եւ նոցին վերագրաց»*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան· համմ· վերը*:

1142.

ՄԱՐՏԻԱՊԵԱՅ ՎԵՐՏԱՌՈՒԹԵԱՆՑ ԳԻՐՔ ՁՈՐԵՔՏԱՍԱՆՔ

ՌՄՂԱ = 1842

ԹՈՒՂԹՔ՝ 414: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23·7 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 9 եւ զանազան: — ՏՈՂՔ՝ 32: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, զի դրուած են էջերու թիւերը: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի. թղթածածկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, մաքուր: — ԳԻՐ՝ ներքին, յատկ. մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 414ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԱ (= 1842): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս քննագիրը՝ վերը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Պիտակի մը վրայ տպուած եւ թղ· 2բ·ի վրայ կպցուած՝ «ի գրոց Վ· Հ· Ռափայէլ Վ· Ուղուեանց»:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*)· *«Մարկոսի Վաղերիոսի Մարտիաղեայ Վերտառութեանց Գիրք չորեքտասանիք թարգմանեալ ի բնագրէն ի հայ բարբառ ի Հայր Ռափայելէ Երկայնեան: Եւ կարեւոր ծանօթութեամբք լուսաբանեալ*...: *Գրեալ ի Մոյիլով քաղաք Պոդոլոնիոյ մերձ ի գետն անուանեալ Տնեստեր, որոյ վաղեմի անուն Թիրաս: 1842 ՌՄՂԱ»*:

1· *Թղ· 3ա*: *«Ճառաջաբանութիւն: Զոր ինչ ի յՈվիդեայ գրոց թարգմանութիւնս խոստանայաք, յեղուլ ի հայ զգուարճալի վերտառութեանց դիրս Մարտիաղեայ յաջողեցաւ մեզ օգնականութեամբ Տեառն յրնթացս մե-*

տաւսան ամաոց յանդրոկ հասուցանել՝ ի վայելս մերազնեայ գրասիրաց»:

Կը չարունակուի՝ «Սրբեցաք զնա ըստ այժմեան հասարակաց սովորութեան թարգմանչաց յայնմ ամենայնէ, որք ողջախոհ լսելեաց պատեհագոյն էին: Եւ ի հաստատութիւն բանից մերոց ոչ դանդաղեցաք յաւելուլ զվկայութիւնն ուսումնարանին Պադաւիոյ յամի 1734 վասն տպագրութեան Վենետկոյ յամի 1739: Ի տպագրութենէ աստի անփոփոխ ի լոյս ընծայեցին Հարքն ընկերութեան Ճիսուսի ի Տիւռնաւիա յամի 1757: Իսկ տպագրութիւնս այս առեալ է ի Փարիզեան տպագրութենէ անտի յամի 1680, զոր վասն անդրանիկ որդւոյ թագաւորին Գաղղիոյ ի լոյս եհան բազմահմուտս այրն Վինկենտիոս Կողղեսոսն: Ցայս սակս եւ մեք զայս տպագրութիւն իրրեւ ամենալաւ ի բնագիր մեզ ընտրեցաք եւ ի բաց քանցեցաք զայն ամենայն վերաստուածիւնս, զոր նորա էր ի բաց՝քանցեալ իրը խոչ եւ անվայելուչ առն բարեմտի: Ցայտ արարեալ զայս կարճ ի կարճոյ, յաղագս հանգամանաց մատենագրիս եւ գրոց նորա, կարգեմք զչորս գլուխս մեծիմաստ առն Մատթէոսի Հոռաւերոսի կրօնաւորի ընկերութեան Ճիսուսի, որոց առաջինն է գվարուց մատենադրիս, երկրորդն գգրոց եւ գգրուածոց նորա, երրորդն բովանդակէ գվկայութիւնս մատենագրաց գմարտիադիսէ եւ ի չորրորդումն ճառի գվերատուութենէ: (Զգիրս գայս որ ոչ ընթերցի ի հայագրեաց մի համարեցի այժմ ոտանաւորս, այլ լոկ թարգմանութիւն, որպէս եսս համարիմ արդ· ի 3 Մարտ 1855»: Փակագծի մէջ եղած այս տողերը յետոյ աւելցուած են թարգմանիչէն:

2· Թղ· 3բ: «Գլուխ Ա· Վարք Մարտիրաղեսի քաղեալ յաւէտ ի նմին Մարտիրաղեսէ: Մարկոս Վաղերիոս Մարտիրաղէս խոհակեր ծնաւ ի Բիղբիղիս»: (Ցետոյ կը յաջորդեն միւս գլուխները յառաջաբանին համեմատ): Ապա՝ Թղ· 16ա· «Տեսարանաց Գիրք»:

3· Թղ· 28ա—59բ: «Վերատուութեանց Գիրք Ա· Թուղթ առ վերծանողն: Ցուսամ ես ի գիրս իմ այնպիսոյն պատկառ կացեալ չափաւորութեան, զի անհնար իցէ»:

Թղ· 60ա: «Վերատուութեանց Գիրք Բ· Թուղթ առ Դեկիանոս»: — Թղ· 84ա: «Վերատուութեանց Գիրք Գ· ա· Առ վերծանողն»: — Թղ· 109ա: «Վերատուութեանց Գիրք Դ· ա· Ջննդոց Դոմիտիանոսի»: — Վերջինը՝ Թղ· 369ա· «Վերատուութեանց Գիրք ԺԴ· որ պատարագք կոչին· ա· առ վերծանողն»: Իւրաքանչիւրն ունի իր ծանօթութիւնները: — Թղ· 399ա· «Քաղուածք առնուանց»: — Վերջ՝ Թղ· 413բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· հմմտ· վերը:

1143.

Պ.Ի ՈՎԻԴԵԱՅ ՆԱՍՈՆԻ ԱՂԵՏԱԼԵԱՅ ԳԻՐՔ ՀԻՆԳ ԵՒ ԹՂԹՈՑՆ Ի ՊՈՆՏՈՍԷ ԳԻՐՔ ՁՈՐՔ

1828—1834

ԹՈՒՂԹՔ՝ 264: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, իջաքեւերը դրուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաֆարտ) կիսակաշի, թղթածածկ, ամուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—2բ, 3բ, 42բ, 155բ, 263բ—264ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1828—1834: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա եւ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 3բ· Պիտակի մը վրայ կըպցուած՝ «ի գրոց Վ· Հ· Ռափայէլ Վ· Ուզունեանց»:

Մատենս է Պ·ի Ովիդեայ Նասոնի Աղետալեաց Գիրք հինգ եւ թղթոցն ի Պոնտոսէ Գիրք չորք:

Ա· Թղ· 3ա—154բ: «Պօպղիոսի Ովիդեայ Նասոնի Աղետալեաց (Ողբոց) Գիրք հինգ թարգմանեալ *ի բնագրէն ի հայ բարբառ ի Հայր Ռափայելէ Երկայնեան եւ կարեւոր ծանօթութեամբ լուսաբանեալ... սկսեալ յամին 1828 ի Վիեննա ի վանս մեր»:*

1· Թղ· 4ա: «Ցառաջաբանութիւն· Գերահռչակեալն ի քերթողս Նասոն՝ եթէ ոչ ըստ համբաւոյն, ըստ գրոց իւրոց ցարդ անծանօթ ի լեզուի մերում գտանի»:

Ընդարձակ է այս Ցառաջաբանութիւնը — որուն կը յաջորդէն հեղինակին կենսագրութիւնն ու «Բուն պատճառ Արտահանութեան Ովիդեայ» — որուն մէջ Թարգմանութեան մասին (Թղ· 6ա) կ'ըսուի՝ «ա· Զբնագիրն յամենայնի ճիշտ պահեցաք՝ ի բառն ոչինչ յաւելեալ կամ յապաւեալ... բ· Զքերթողական այլաբանութիւնս ողջիկ փոխեցաք ըստ բառից, որք ոչինչ ընդդէմ լեզուին են· գ· Զեղերգական ոտս լատին լեզուին... չափեցաք ի մեզ զառաջին տողն հնգե-

տասան ոտիւք, զերիս զառաջին անդամս քառավանկ եւ զվերջինն եռավանկ բաժանեալ եւ զերկրորդ տողն չորեքտասան ոտիւք եւ զերկրորդ եւ զչորրորդ անդամսն եռավանկ...»:

2· *Թղ·* 13*ա*: «*Պոպղիոսի Ովիդեայ Նասոնի Աղետալեացն, Գիրք Առաջին*»: (*Թղ·* 14*ա*: «*Նախադրութիւնք եղերերգութեանց*». *Թղ·* 15*ա*: «*Եղերերգութիւն Ա· Գիրքըդ փոքրիկ· ելցես ի Հռոմ մայրաքաղաք առանց իմ...*» (*ապա ծանօթութիւնք, ինչպէս նաեւ յաջորդները օժտուած նոյներով*)՝

Թղ· 43*ա*: «*Պ· Ո· Նասոնի Աղետալեաց Գիրք երկրորդ*»: — *Թղ·* 122*ա*: «*Պ· Ո· Նասոնի Աղետալեաց Գիրք Հինգերորդ*»: — *Թղ·* 149*ա*: «*Ցանկ գլխաւոր անուանց եւ բառից*» (*երկսիւն*):

Բ· Թղ· 155*ա*—258*ա*: «*Պոպղիոսի Ովիդեայ Նասոնի թղթոցն ի Պոնտոսէ Գիրք չորք թարգմանեալ ի բնագրէն ի հայ բարբառ ի Հ· Ռափայելէ երկայնեաց եւ կարեւոր ծանօթութեամբք լուսաբանեալ... սկսեալ* 1828· *ի Վիեննա ի վանս մեր*»:

1· *Թղ·* 156*ա*: «*Նախադրութիւնք Ա· Թղթոց: Ովիդիոս զկնի երից ամաց աքսորանացն, յորս առանց անուանց դրեաց*»:

2· *Թղ·* 157*ա*: *Գիրք Ա· «Թուղթ (Ա·) առ Բրուտոս: Նասոն ոչ եւս նոր բնակիչ Տոմիտացւոց աշխարհի· Զայս առաքէ գործ առ քեզ առ ի յափնէ Գրեթացի*»:

Հ· Ուզունեան (Երկայնեան) ինչպէս այս, նաեւ ուրիշ գրութիւններու մէջ երբեմն սրբագրութիւններ ըրած է:

Թղ· 179*բ*: *Գիրք Բ·*: — *Թղ·* 204*ա*· *Գիրք Գ·*: — *Թղ·* 226*ա*· *Գիրք Դ·*: *Իւրաքանչիւրը ունի քանի մը թուղթ, որոնց կցուած են ծանօթութիւններ*: — *Թղ·* 258*ա* *կայ՝ «Վախճան չորրորդ գրոց: Աւարտեալ ի* 24 *Ցունվարի* 1834 *ի Մխիթով քաղաքի Բոլոնիոյ մերձ ի գեան Տնեստեր յաւուր Ուրբաթուն զկնի մի ջօրէի զկնի եօթն ժամու*»: — *Թղ·* 258*բ*· «*Ցանկ գլխաւոր անուանց եւ բառից*»: *Վերջ Թղ·* 263*բ*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· *հմմտ· վերը*:

1144.

ՀՈՄԵՐՈՍԻ ԵՂԻԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ ԵՆԻԱԿԱՆ

1844—1848—1849

ԹՈՒՂԹ՝ 524: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13: — ՏՈՂ՝ 30: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած, ունի էջերու թուարկում: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) կիսակաշի, թղթածածկ, շատ փիչ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԱՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներդիր, մաներ, դիւրընթեռնլի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ *Թղ·* 23*բ*, 333*բ*, 334*ա*—*բ*, եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1844—1849: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մխիթով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Հոմերոսի Եղիական եւ Վիրգիլիոսի Մարոնի Ենիական:

Ա· Թղ· 1*ա*—334*ա*: Հոմերոսի Հագիներգութիւնք:

1· *Թղ·* 1*ա*: «*Տեղեկութիւն զվարուց եւ զգրոց Հոմերոսի: Զիք ինչ մեծահամբաւ քան զՀոմերոսի անուն եւ չիք անյայտագոյն քան զվարս հօրս այս բանաստեղծութեանն*»:

Թղ· 9*ա*: «*Յաղեխսանդրէ Փոքեայ վասն Հոմերոսի հանճարոյ*»: — *Թղ·* 17*ա*: «*Վասն Թարգմանչաց եւ Թարգմանութեանց Հոմերոսի*»: Նոյնին չարունակութեան մէջ *Թղ·* 20*ա* *կայ՝ «Այլ արդ խօսեացուք զհայ Թարգմանութեանց այսր ժերժողի: Հաւուածք ինչ գտեալք ի դիրս նախնեաց մերոց կարծիս եաւն ոմանց ասել, թէ եղիական Հոմերոսի Թարգմանեալ իցէ ի մեր լեզու: Այլ ցայսօր չեւ եւս ստուգեան կարծիքս: Ի դասագիրս արդեաց կան հաւուածք նորոգ Թարգմանեալք եւ յարգելի հարքն Մխիթարեանք ի վենետիկ ղողլոյն եղիական Թարգմանութեամբ Հ· եղիայի... դրոշմեցին յամի* 1843: *Որպէս զիա՛րդ եւ իցէ ոչ կասեցուցին զիա Թարգմանութիւնքս այսքիկ յերկասիրութենէս, տեսեալ զի այնք ոչ հանգուցանէին զսիրտ իմ ի բաղդատել անդ ընդ բնագրին: ...անյանգ չափով Թարգմանեցի... չանացայ զրնիկ լեզու մեր չաղաւաղել եւ ոչինչ ընդդէմ կանոնաց ոտանաւորի լեզուիս գործել... յաւելեալ եմ սուղ ծանօթութիւնս յանցնիւր հագներգութիւնս քաղելով համառօտիւ զհետեւողութիւնս մեծամեծ քերթողաց*»

(*Թարգմանիչը ինչպէս այս երկին մէջ՝ նաեւ ուրիշ երկերու Թարգմանութիւններու եւ իր յաւելուածներու մէջ բրած է սրբագրութիւններ բառերու կամ նախադասութիւններու (հմմտ. Թ. 1143) չհաւնելով նախընթացները կամ նախապէս Թարգմանածները եւ դրածները:* — Թղ· 20բ: «*Զպատերազմաց Եղիսկանէ*»:

2· Թղ· 23ա—333ա: «*Հոմերոսի Եղիականաւ Հագներգութիւնք. Ցեղենական բնագրէ համեմատութեամբ Թարգմանութեանց այլ եւ այլ ազգաց փոխեաց ի Հայ, որում պիտանի էր կարի իմն, ի Մոյիլով քաղաքի հուսակալութեան Բոտոշիոյ մերձ ի գետն անուանեալ Տնեստեր, որոյ վաղեմի անուն Թիրաս: Սկսեալ յամի 1848 ՌՄՂԷ*»: — Թղ· 24ա: «*Եղիական Հագներգութիւն Ա.*»: Թղ· 25ա: «*Հագներգութիւն Ա. Ըղձէններպեա Աստուածուհի ըզՊեղոսեան Աքիղեայ Ձմեղանչականն, Աքայեցւոց բիւր աղետից վերբերիչ*»:

Վերջը՝ Թղ· 35ա: «*Ըստ հ· տ· ի 21 Դեկտ· 1848*»: — Թղ· 35բ: «*Նախադրութիւն*»: — Թղ· 36ա: «*Հագներգութիւնք Բ.*»: — Թղ· 50բ: «*Ըստ հ· տ· ի 7 Յունվ· 1849*»: — Թղ· 51ա: «*Նախադրութիւն*»: — Թղ· 51բ: «*Հագներգութիւն Գ.*»: — Թղ· 59ա: «*Ըստ հ· տ· ի 16 Յունվ· 1849*»: — Վերջինը՝ Թղ· 290բ: «*Նախադրութիւն*»: — Թղ· 291ա: «*Հագներգութիւն ԻԴ. «Եւ լուծեալ էր ժողովն. եւ արք անցնիւր ի նաւս երագունս...*»: — Թղ· 304ա: «*Ըստ հ· տ· ի 29 Սեպտ· 1849*»: Ապա՝ Թղ· 304բ: «*Տեղեկութիւնք*» 24 *Հագներգութեանց մասին: Հոմերոսի Եղիականը (Իլիականը) Թրգմ· գրաբար Հ· Եղիա Թումանեան, տպ· Վենետիկ 1843, Հ· Արսէն Բագրատունի, անդ 1864 եւ 1893, աշխարհաբար Հ· Արսէն Ղազիկեան, անդ 1911, իսկ Հոմերոսի Ողիսականը գրաբար Թրգմ· Հ· Ե· Թումանեան, տպ· Վենետիկ 1848 եւ աշխարհաբար Թրգմ· Հ· Ա· Ղազիկեան, անդ 1924:*

Բ· Թղ· 335ա524բ: «*Պոպղիոսի Վիրգիղոսի Մարոնի Ենիական ի գատին բնագրէ յաւելուածով ծանօթութեանց ի Հ· Ռ(ափայէլ) Ե(րկայնեան)*»:

1· Թղ· 335ա: «*Ցայտարարութիւն: Ենիականն քերթուած դիւցազնական պատուն իւր Յենիասայ...*»:

Նոյնին մէջ կ'ըսուի «բնագիր մեզ ընտեցաք զդրոշմեալն ի Պարիս յամի 1800, ունէաք ի ձեռին զմիւս եւս դրոշմեալ ի Պուտա յամի 1817 եւ զերրորդ եւս դրոշմեալ նոյնպէս ի Պարիս 1804: Ի Թարգմանութեանց՝ զերիս ունէաք՝ զՓօսին ի գերմանականն, զՏըլիլայ ի վաղղիականն եւ զՏմոխոսկեայ ի պողոնիականն: Զթարգմանութիւնն արարաք ճիշտ եւ ըստ տողից, զյանդս ըստ կարի ճոխս եւ ըստ կանոնաց առ ի հաւասարել վայելչութեան բնագրին, եթէ այլազգ չիցէ հնար...»: — Թղ· 336ա: «*Կանխաբանութիւն (ըստ Տըլիլայ)· Ասաց Վոլթեր, եթէ Հոմերոս իցէ որ զՎիրգիղիոսն արար՝ գործ է զեղեցկապանծ...*»: — Թղ· 351բ: «*Նախադրութիւնք դրոց*»:

2· Թղ· 355ա—524բ: «*Ենիական*»: — Թղ· 356ա: «*Ենիական, Գիրք Ա· Զէնս նուագեմ եւ զայր, որ նախ ի Տրոյացւոցն անդի, Յիտալիա, Ղաւինեայ ափն հկն յարկածից վտարանդի*»:

Թղ· 369ա: «*Գիրք Բ.*»: — Թղ· 382բ: «*Գիրք Գ.*»: — Թղ· 395ա: «*Գիրք Դ.*»: — Վերջինը՝ Թղ· 509ա: «*Գիրք ԺԲ*»· վերջը՝ Թղ· 524բ: «*Իսկոյն նորա անդամք մարմնոյ ցրտով հարեալ լուծանին եւ հեծութեամբ սրանայ ի դժոխս զայրագին չունչ վախճանին*»:

Հմմտ. Թրգմ· «Պ· Վիրգիլեայ Մարոնի Ենէական, նոր Թարգմանութիւն ի չափս հայկականս յարհիապատիւ Գեր· Եղուարդայ՝ Հիւրմիւզ» Վենետիկ 1878: Եւ նոյնէն՝ նոյնը կանխաւ, անդ 1845ին, նոյնը՝ աշխարհաբար՝ Հ· Արսէն Ղազիկեանէ, անդ 1910ին:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի. հմմտ. վերը: Թղ· 421բ կայ՝ «Ի 18 Մայիս 1844 վասն չերմնատապնապ հիւանդութեանս չկարացի ըստ ժամանակին գդիրս զայս կատարել»:*

1145.

Կ.Ի ՈՎՐԱՏԵԱՅ ՓՂԱԿՈՍԻ ՔՆԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ՍԱՏԻՐԱԿԱՆ ՄՐՄՈՒՆՋՔ

1843

ԹՈՒՂԹՔ՝ 128: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 14: — ՏՈՂՔ՝ 28—30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, այլ՝ էջեր: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (խաւարտ) կիսակաշի, թղթածածկուած, մաբուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ աւեղծ մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտր-

գիր, փոքր, յստակ, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 12բ—128բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1843: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան (երկայնեան): — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, տե՛ս վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ուզունեանի գրքերէն:

Մատեանս Է (թղ· 3ա): «Կուլինտոսի Ովրատեայ Փղակոսի Քնարական եւ Սատիրական մրմունջք, ի զատին բնագրէ փոխեաց ի հայս Հ· Ռափայէլ Ուզունեան··· 1843»:

թղ· 2ա կայ լոկ՝ «Ովրատիոս» իբր տիտղոս:

Ա· 1· թղ· 4ա: «Վասն Ովրատիոսի բանք: Ոչ գոն մասնաւոր վասն Ովրատիոսի վարուց ղրոյցք, որ եկաց այր պերապանծ»:

Ուր կ'ըսուի «ի մէջ այս ամենայն բնագիր մեզ իբր ամենալաւ գՓոսիոսին ընտրեցաք դրոշմեալ վերատին ի Վիեննա յամի 1817 երկիջեան ամենաճոխ մեկնութեամբ նորա եւ զերմանացի թարգմանութեամբ: Հանդերձ այսու ունէաք ի ձեռին եւ զայլ չորս բնագիրս դրոշմեալս ի պէսպէս տեղիս, թող զարձակ Պողոնիացի թարգմանութիւն հմուտ վարժապետի համալսարանին Կրակովայ Փիաղքովսկեայ դրոշմեալ յՈւրադիսլաւիա յամի՝ 1818, զոտանաւոր Պողոնիացի թարգմանութիւն Թէոդորի Նարպութայ ի Վիլնոյ յամի 1835··· Ոչ սակաւ երկիք եւ ժամանակ ծախեցան այս ամենայն աստաղից ի քննութիւն թարգմանութեանս՝ պատրաստելոյ, զոր արդ մատուցանեմք ի ձեռս բանասիրաց ազգիս: Բայց սակիկմք զիսկն ասել, եթէ թարգմանութիւնս մեր ըստ կարի հպատոր ի բնագիրն ըստ իրաց եւ տողից եւ քնարական հնչման, չէ հեռուղութիւն հայ թարգմանչի ուրուք քան զմեր թարգմանութիւնս կանխելոյ, ուստի ընդդէմ ինչ կամ հակառակ մեր բանիցն ելանիցեն, ոչ է այդ առանց քննութեան: Զի մեք թարգման բոլորին զոլով զրուն իմաստն յեղուլ դուն գործեցաք»···:

2· *թղ· 7ա—86ա: «Քնարական մրմունջք»: — թղ· 8ա: «Քնարական տաղից Գիրք Առաջին: Ա· Առ Մեկենաս, Մեկենաս չառուիլ նահապետաց արքայից, Ո՛ չուք քաղցր եւ անչարժ ապաւէնդ իմ ի կայից»:*

թղ· 9ա: «Բ· Առ ինքնակալն Աւգոստոս»: — թղ· 10ա: «Գ· Առ Վիրգիլիոս»: — թղ· 28բ: «Գիրք երկրորդ»: — թղ· 40բ: «Գիրք երրորդ»: — թղ· 61ա: «Գիրք չորրորդ»: — թղ· 93ա: «Վերջին երգ· Ա· Առ Մեկենաս»:

Բ· թղ· 87ա—127ա: «Նորին Սատիրական մրմունջք կամ խօսք»: — թղ· 88ա: «Գիրք Առաջին· Ա· Ուստի՛ իցէ, ո՛ Մեկենաս, զի ոչ ոք այն վիճակաւ· Զոր կամ իւրով ընտրեաց բանիւ կամ բախտ եւս զայն կատակաւ»:

թղ· 105բ: «Գիրք երկրորդ· Ա· Ովրատիոս, Տրեբատիոս»:

Ո(վ)բատիոսէն «Արուեստ Քերթողական» թարգմանած եւ հրատարակած են Հ· Արսէն Բագրատունի (Վենետիկ 1847) եւ Հ· Արսէն Ղազիկեան (Վենետիկ 1923):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· տմմտ· վերը:

1146.

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆՔ

1850—1852

ԹՈՒՂԹՔ՝ 77: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10 + 12: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշաճակուած՝ այլ էջեր: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) կիսալաք եւ թղթածածկ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, վերջին մասերը կը պակսին: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1850—1852: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղ· 2ա կպցուած պիտակի վրայ — տպագիր — «Ի գրոց Վ· Հ· Ռափայէլ Վ· Ուզունեանց»:

Մատեանս Է Ողբերգութիւնք, որոնք *են՝*

Ա· թղ· 2ա—37բ: «Թեբացիք կամ եղբարք Քշնամիք· ողբերգութիւն ի հինգ ղերասանութիւնս 1664»: թղ· 2բ: «Նախերգանք: Վերծանողն Թոյլ տացէ ինձ ի նմանէ դներուիմն հայցել վասն քերթուածոյս առա-

ւել քան վասն այլոց, որ զկնի դան, կարի ինձ մանկահասակ էի ի յարմարել զայն: Ոտանաւորք ինչ, որ յայնժամ ոլորեալն էի...»:

Կը չարունակուի «(ոլորեալն էի), ըստ դիպաց անկան ի ձեռս իմասանոց ոմանց, որք խրախուսեցին զիս զպրիրդութիւն յարմարել եւ զնիւթ Թլորացւոց առաջի արարին ինձ: Զնիւթս դայս կանխաւ հաղնեալ էր Ռոթրու Աֆսիկոնեայ անուամբ. բայց տուեալ էր երկուց եղբարց ի սկզբան երրորդ դերասանութեան իւրոյ մեռանել...»: — Թղ· 3ա: «Դերասանք»: — Թղ· 3բ: «Առաջին դերասանութիւն»: — Թղ· 10բ: «Երկրորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 16բ: «Երրորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 23բ: «Չորրորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 30բ: «Հինգերորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 37բ: վերջ· ուր կայ փակագծի մէջ՝ «ըստ հ· տ· ի 12 Նոյեմբեր 1850»:

Բ· Թղ· 38ա—73ա: «Աղեքսանդր Մեծ, ողբերգութիւն, *ի հինգ դերասանութիւնս* 1665»: — Թղ· 38բ: «Նախերգանք: Զիք ողբերգութիւն, *յորում այդպէս հաւատարմութեամբ պահեալ էի*»:

Թղ· 39ա: «Դերասանք»: — Թղ· 39բ: «Առաջին դերասանութիւն»: — Թղ· 47ա: «Երկրորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 54ա: «Երրորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 60բ: «Չորրորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 67ա: — «Հինգերորդ դերասանութիւն»: — Թղ· 73ա: Վերջ· փակագծի մէջ՝ «ըստ հ· տ· ի 11 Փետր· 1852»:

Գ· Թղ· 73ա—77բ: «Անդրոմաքէ, ողբերգութիւն *ի հինգ դերասանութիւնս*, 1667»: — Թղ· 73բ: «Նախերգանք: Վիրգիլիոս յերրորդ գիրս Ենէականին»:

Թղ· 74բ: «Դերասանք»: — Թղ· 755ա: «Առաջին դերասանութիւն», ասոր մինչեւ երկրորդ տեսարանին սկիզբը կայ, մնացած մասերը կը պակսին:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին՝ չկան համա· վերը:

1147.

ԳԱՂՏՆԻՔ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 162: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21 × 17: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13·8: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, այլ էջերը: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) կիսակաշի, թղթածածկ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, երկու տեսակ, սիրուն, դիւրընթեռնելի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—1բ, 2բ, 161բ—162բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզուեեան: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն· Մոյիլո՞վ: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզուեեանի գրիչէն:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Գաղտնիք բնութեան *կամ հարցման ու պատասխանութ ձեւով բնութեան ամէն օրէնս երեւոյթներուն մեկնութիւնը աչխարհաբար դիւրին եղանակաւ եւ դիւրիմաց ոճով ու բնագիտութեան հիմակուան վիճակին համաձայն պէսպէս հեղինակներէն ժողվեց ու գրեց Հ· Ռափայէլ Ուզուեեան»:*

1· Թղ· 3ա: «Ճառաչարան· *Հիմակուան ատենս օգուտներու վրայ խօսիլ, որոնք բնական ուսումները իրենց շատ գործածութիւններու մէջ կը բերեն...»:*

Կը չարունակուի «Այս գրքիս նպատակն է ասանկ դժուարութեան ճար մը գտնել, հարց ու մարց առիթ ըլլալով այսպիսի երկու հազարէ աւելի հարցումները (որոնք անտարակոյս աւելի դիւրին է ընել, քան թէ անոնց պատասխան տալ) ան եղանակաւ մեկնելու, որ տղոց մտքերուն թէ դիւրիմաց ըլլայ ու թէ ուսման վարդապետութեան համաձայն:

Ասանկ գիրք մը ամէնէն առաջ պրէվէր կամբրիթգէյի համալսարանին վարժապետը անգղիարէն գրեց· շատ քիչ ատենուան մէջ հարիւր հազար օրինակէն աւելի Անգղիա ու Ամերիկա տպած տարածեցաւ· նոյն հեղինակը իր գիրքը դաղղիարէն ալ թարգմանեց ու Դաղղիա ալ քանի մը անդամ տպեցաւ: Ստանիսլաւ Փիսուլեվսքի Վարչաւիայի ճեմարանին վարժապետը դաղղիացի վերջին օրինակէն իր ազգին լեհերէն թարգմանեց ու 1856ին տպել տուաւ: Այս երկու հեղինակները մեր աչխատանքին օգնական եղան, որ ազգին աւելի լուսաւորութեան համար, մանաւանդ տղոց խելքին աս ուսումը աւելի դիւրացնելու համար ուզեցինք ընել ինչու որ հարցմամբ ու պատասխանեաւ տղաքը շատ բաներ կրնան հասկնալ ու բերնէն սորվիլ· որ այս դիտութեան մէջ իրենց շատ հարկաւոր է, քան թէ պատմելով, որն որ չափահաս մարդիկներու աւելի յարմար է:

Ուսումնական բառերուն գաղղիականը քէչ տեղ միայն դրած ենք…»։ — Թղ· 4բ—5բ։ «Ցանկ գլխաւոր նիւթոց։ Մասն Ա· Տաքութիւն։ Տաքութեան գլխաւոր աղբիւրները»։

2· *Թղ· 6ա։ «Մասն առաջին։ Տաքութիւն· Տաքութեան աղբիւրները։ Հյ· Տաքութիւնը ի՞նչ է։ Պխ· Տաք եղած բանին յատկութիւնը կամ ղգացումը»։*

3· *Թղ· 64ա—96բ։ «Մասն երկրորդ։ Օդերեւութաբանութիւն· Ա· Օդոյ ճնշումը· Զրհաններ եւ օդապարիկներ»։*

4· *Թղ· 98ա—103ա։ «Մասն երրորդ։ Լսաբանութիւն· Ա· Ձայն· Ձայնին բնութիւնը եւ տարածութիւնը»։*

5· *Թղ· 103բ—118ա։ «Մասն չորրորդ։ Տեսաբանութիւն· Ա· Լոյս»։*

6· *Թղ· 118բ—144ա։ «Մասն հինգերորդ։ Մետաղակերպներ ու մետաղներ· Գիտելիքներ»։*

7· *Թղ· 144բ—149ա։ «Մասն վեցերորդ։ Գործարանաւոր քիմիականութիւն»։*

8· *Թղ· 149բ—161ա։ «Մասն եօթներորդ։ կենդանական քիմիականութիւն· Ա· կենդանեայ արեան ու մսի բաղադրութիւն»։ Վերջը՝ դրուած՝ Տախտակներ՝ Ձեւեր մեկնութեան։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1148.

Պ. ՎԻՐԳԻԼԵԱՅ ՄԱՐՈՆԻ ԵՆԻԱԿԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 348։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 13։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 32։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, այլ էջերը։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ կապտագոյն, քարակ։ — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) կիսակաշի եւ թղթածածկ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր եւ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր, յստակ, սիրուն։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 31բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան։ — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն, Մոյիլո՞վ։ — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ ի գրոց Հ· Ռ· Ուզունեանի։

Մատեանս է (Թղ· 2ա)։ «Պոպղիոսի վիրգիղեայ Մարոնի Ենիական ի դատին բնագրէ փոխեաց ի հայ Հ· Ռափայէլ Ուզունեան»։

1· *Թղ· 3ա։ «Յայտարարութիւն»։*

2· *Թղ· 33ա—347բ։ «Ենիական»։ — Թղ· 34ա։ Ենիական գիրք Ա·»։*

Հմմտ· Թ· 1137· Բ·։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1149.

ՓԵԴՐՈՍԻ ԱԶԱՏԵԼՈՅՆ ԱՒԳՈՍՏԵԱՅ ԵՍՈՊՈՍԵԱՆ ԱՌԱԿԱՑ ԳԻՐՔ ՀԻՆԳ

ՌՄՂ = 1841

ԹՈՒՂԹ՝ 70։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20·5 × 16։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 8·5 (12)։ — ՏՈՂՔ՝ 28—30։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ քխոքակ, դիմացկուն։ — ԿԱԶՄ՝ կիսալաք եւ կողմերուն վրայ թուղթ ֆաշուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր (երկու տեսակ), մանր, հաճելի։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—բ, 69ա—70բ (կողմի թղթերն ալ հաշուած են)։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂ (= 1841)։ — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան։ — Մոյիլով։ — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, տե՛ս վարը բնագիրը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրիչէն։

Մատեանս է (Թղ· 2ա)։ «Փեդրոսի Ազատելոյն Աւգոստեայ Եսոպոսեան Առակաց գիրք հինգ ի դատին բնագրէ կարեւոր ծանօթութեամբք ի Հ· Ռափայելէ Երկայնեանց… ի Մայիլով քաղաքի կուսակալութեան Բոտոպիոյ մերձ ի գետն անուանեալ Տնեստեր, որոյ առաջին անուն էր Թիրաս եւ ած· Թուռլայ· 1841 ՌՄՂ»։

1· *Թղ· 3ա։ «Առ վերծանողս· Առակք իրրեւ դիւտք հանճարեղք եւ բարոյական խրատք…»։*

կը չարունակուի «...նաեւ յաղթի մերում եղեն ի նախնեաց, որք պղեղրուին յատակս երկաթիբեցին: Ոչ չատացեալ այսոքիւք, ի յետին ժամանակս փոխեցին ոմանք ի գրաւոր եւ յաշխարհիկ լեզու մեր զԱռակս իմաստնոց բազմաց, որք միով անուամբ, որպէս սովորութիւն է յետնոց ասել, որ առ Յոյնս գոակ եւ հեղինակ Առակաց ճանաչի: Իսկ առ Հռոմայեցիս Փեդրոս առաջին եկաց, որ հաւատաւոր եւսեբեան գանուն ժառանգեաց...: Ի մէջ համօրէն բարեմասնութեանց, որ առաւել զմեզ ի սոյն յորդորեաց երկաթիբութիւն է օգուտն, զոր մարթ է մերասեր մանկաւարդն ոչինչ բնհատ յայլոց ազգաց քաղել ի բարոյական իրատուցն եւ յառաքինասէր օրինակաց...: Ի գրոց անտի գրչմելոց գրնարելոցդ մեզ բնագիրք ընկալաք գրոչմեալն ի Պարիս յամի 1796... բայց մեր այսորիկ ոչ չատացեալ հայեցաք յիրս ինչ եւ յայլն, զոր ի լոյս ևհան Յովհաննէս Գէորգ Վաղքիոս ի Լիպսիա յամի 1735 եւ կարդոս Վայսէ ի նմին քաղաքի յամի 1843: Զթարգմանութիւնն մեր արարաք ոտանաւոր, որպէս եւ բնագիրն էր: Գուն զործեցաք յամենայն ուրեք զիմաստ բնագրին անվրէպ, նաեւ ուր հնար էր, ըստ բառիցն չարակարգութեան յեզուլ... Թէպէտ եւ Առակքն ինքնին պարզ եւ մեկնութենանց պէտս ոչ ունեցին, բայց ուրեք հարկ եղեւ մեզ յաւելուլ կարճ ի կարճս տեղեկութիւնս...» — (Թրգմ. եւ հրատ. Հ. Ե. Հիւրմիւզեանէ, Վենետիկ 1855):

2· Թղ· 3ա: «Գիրք Առաջին: Նախերպանք: Եսոպոս նախ պատկ զոր նիւթ եդիտ պիմասուից, բրնոյն ես եռաչափ ոգորկեցի ըստ ոտից...: Առակ Ա· գիւրին է զանմեղս զբրկել: Գայլ եւ որոջ: Ի յառաւ նոյն էին գայլ եւ որոջ ընթացեալ: Պապակեալք ի պասքոյ: Գայլն ի վերուստ էր կացեալ»: Ունի ԼԱ Առակք:

Թղ· 14բ: «Գիրք Երկրորդ: Նախերպանք»· «Ա· (Առակ)»· ունի Ը (Թ) Առակք: — Թղ· 18բ: «Գիրք Երրորդ»· «Նախերպանք»· «Ա (Առակ)», ունի Ի Առակք: — Թղ· 27ա: «Գիրք Զորրորդ»· «Նախերգանք»· «Ա· (Առակ)»· ունի ԻԴ (ԻԵ) Առակք: — Թղ· 36բ: «Գիրք Հինգերրորդ»· «Նախերգանք»· «Ա· (Առակ)»· ունի ԺԱ (ԺԱ) Առակք: — Թղ· 41բ: «Յայտարարութիւնք» (Յանօթութիւնք): Վերջ 68բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· հմմտ· վերը:

1150.

ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆՔ ՀՈԳԵՅՈՐԴՈՐՔ

1823—1827

ԹՒՂԹՔ՝ 170: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 13: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, այլ՝ էջեր: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ թխըթակ· դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ բդթեայ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ անկազմ է, բայց լաւ մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բդ· 1ա—2բ, 3բ—4բ, 6բ, 162բ—170բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1823—1827: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԻՐ՝ գրիչը եւ Մխիթ· Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, հմմտ· բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրեթէն:

Մատեանս է (Թղ· 3ա): «Յանկութիւնիւ հոգէյորդորիւ (*վրան գրուած՝* խորհուրդիւ հոգեւորիւ *եւ տակը՝* բարեպարիշտիւ)· *Գեղեցիկ զրուագօք, ողբերգական քերթուածովք եւ հատընտիր խանդակաթ բանիւք հարցն սրբոց*, լուսաբանեալ ի հօրէն Հերմանեոսէ Հուկոնէ, *որ յընկերութենէ Յեսուսեանց ի հայ բարբառ ի Հ· Ռափայելէ Ուզունեան ի Մխիթարեան Միաբանից Վիեննայի, ի Վիեննա ի վանս Մխիթարեանց· սկսեալ ի 23 Փետրուար* 1823»:

1· Թղ· 5ա: «*Քրիստոսի Յիսուսի, որ յանկալին է բլրոց յաւիտենականաց, զոր յանկային տեսանել հրեչտակք սիրով եւ յանկութեամբ իւրով: Այր յանկալի: Տէր առաջի քո է ամենայն յանկութիւն իմ... Այն իմ թախիծ սիրտ ի ծածուկ յորքան տապալ լուռ յուխտից...*» (ենթարկուած է սրբագրութեան, նաեւ՝ յաջորդ կտորներէն շատերը):

2· Թղ· 6ա: «Գիրք Առաջին: *Հեծութիւնք ապաչխարող հոգւոյ (սրբագրուած՝ անձին)*»: Թղ· 7ա: «Ա· *Գիչերաց կանխէ հոգի իմ առ քեզ, Եսայի ԻԶ·: Վա՛յ ինձ՝ պիա՞րդ պիչեր մթին թանձր միպաւ պատէ զանձն իմ...*»: — Թղ· 55ա: «Գիրք Երկրորդ: *Իղձք մաքուր հոգւոյ* (սրբ· «Յանկութիւնք սուրբ անձին»): — Թղ· 111ա: «Գիրք Երրորդ: *Հառաչանք սիրող հոգւոյ*»: — Վերջ՝ Թղ· 162ա, ուր կայ «Աւարտեալ ի 23 Դեկտ· 1827»: Ա· եւ Բ· գրքերու կցուած են Յանօթութիւնները· *ինչպէս ըսուեցաւ սրբագրութեան ենթարկուած է եւ այն՝ չատ:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· հմմտ· վերը:

1151.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՔՐԱՅԻՆԳԱՅ ՎԵՐՏԱՌՈՒԹԵԱՆՑ ԳԻՐՔ ԵՐԵՔ

ՌՄՀԶ = 1827

ԹՈՒՂԹԻ՝ 82: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 21·5 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 12·5: — ՏՈՂԻ՝ 28—30: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած, այլ էջեր: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ թխորակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ ֆիչ մը վնասուած եւ ադտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, պզտիկ եւ յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՀԶ (= 1827): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Վ· Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի· հմմտ· վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրբերէն:

Մատեանս է (*Թղ· 1ա*): «Յովհաննու Քրայինգ *Յիսուսեան կրօնաւորի* վերատեսութեանց գիրք երեք, *թարգմանութիւն* Տեառն Հ· Ռափայելի Երկայնեան *ի վարժութիւն քերթողական արուեստի, Վիեննա* 1827, *ՌՄՀԶ*»:

1· *Թղ· 2ա*: «*Յայտարարութիւն թարգմանչին: Իմ միտ, բանասէր վերծանող, եղեւ յեղուլ զվերատեսութեանց ինչ Գիրս յառանձին վարժութիւն քերթողական արուեստի: Եւ ի հնգեցունց անտի վերատեսութեանց գրոց զանազան հեղինակաց, զորս ի ձեռին ունէի (թող զմարտիազեան) իբրեւ առաւել յանկաւոր նպատակիս ընտրեցի զՅովհաննու Քրայինգայ*»:

*կը չարունակուի՝ «որ ի վերատեսութիւնս իւր թէ ոչ ընդ առաջինան այսր քերթուածոց լեզ համապատասխանել, բայց ոչ յոյժ հեռի ի նոցանէ: Ի բաց թողի զերեսուն եւ եօթն միայն, որք կամ ի լատին լեզուի եւեն՝ համանուն բառից նշանակութեամբք էին զուարճալիք կամ այլ եւ այլ ազգաց եւ բարուց դոլով յանդիմանութիւնք անդէպ ժամանակիս: Զաեղի սոցա լցի յոլովագոյն մասամբ ի վերատեսութեանց գրոց Սաննազարիոսի եւ փոքու իւիք ի Պուքանանեայ ոչ աննչան եւ անծանօթ քերթողաց···»: Այս՝ եւ յաջորդ էջերն չատերը լուրջ սրբագրութիւններու ենթարկուած են: Թղ· 1բ· յայտարարութեան եւ յառաջարանի մաս է· Թղ· 2բ· կայ՝ «Յայտարարութիւն հեղինակի» եւ Թղ· 3ա· «Համառօտ հրահանգ յաղագս վերատեսութեանց» ու Թղ· 5ա կը կրկնուի տիտղոսը «Յովհաննու Քրայինգայ Յիսուսեան կրօնաւորի վերատեսութեանց Գիրք երեք···»:

2· *Թղ· 6ա*: «*Գիրք Առաջին··· Թղ· 7ա·ա· Ընծայումն գրոց առ Քրիստոս, որ է Ապտղն իմ: Թէ ինձ այդպէս ըստ արուեստի հիւսուածք բանից պան հնչեաւ*»:

Թղ· 6ա· կան լատիներէն բառերու հայերէն նշանակութիւնները: — Թղ· 31ա: «Վերատեսութեանց Գիրք երկրորդ»: — Թղ· 55բ: «Վերատեսութեանց գիրք երրորդ»: — Թղ· 82բ: «Վախճան երրորդ գրոց»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· հմմտ վերը:

1152.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 8 եւ էջք 567: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 17·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 13·5: — ՏՈՂԻ՝ 24: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 46, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ զօրաւոր բուղք: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաքարտ) թղթեայ, հաստ եւ զօրաւոր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաքուր: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—8բ (չորս առջեւը եւ չորս ետեւը): — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ հաւանօրէն Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՏԷՐ՝ անծանօթ (Աղեքսա՞նդր): — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Բարոյական Աստուածաբանութիւն (*Արդարութիւն եւ իրաւունք*): 1· *Էջ* 24: «*Բան յաղագս արդարութեան եւ իրաւանց եւ անիրաւութեանց եւ հատուցման. Մասն Առաջին: Յաղագս արդարութեան եւ իրաւանց: Գլ· Ա·: Յաղագս արդարութեան (եւ): Ծանօթութիւն: Արդարութիւն առեալ լինի նախ փոխանակ սրբարար չնորհաց*»:

2· *Թղ· 125բ*: «*Բան յաղագս դաչնակցութեան ընդհանրապէս: Գլ· Ա·: Յաղագս բնութեան, բաժանման եւ ներգործութեան դաչնակցութեան: Ի· Ա·* (*խնդիր Ա·*): *Զի՞նչ*

է դաշնակցութիւնն: Պատասխանեմ: Դաշնակցութիւն լայնաբար առեալ...»: Թղ· 283ա: «Վախճան առաջին մասին»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Թղ· 1ա կայ չատ մանր գրով «Տեառն Ագնբսանդ(ր) է»:

1153.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱԼԱԾԱՆԱՑ ԿԱԹ. ՀԱՅՈՑ

1909

ԹՈՒՂԹՔ՝ 36: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 23 × 14·3: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ՏՈՂՔ՝ 37: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ գծաւոր: — ԿԱՋՄ՝ (խաւաֆարտեայ), կիսալաթ, կողերու վրայ բուղբ ֆաշուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր: — ԳԻՐ՝ շիղագիր, յստակ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բզ· 1ա—բ, 35ա—36բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1909: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ն· Ակինեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան Մատենադարան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ եւ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը բնագիրը:

Մատեանս է Պատմութիւն հալածանաց կաթ· Հայոց:

Թղ· 2ա: «Վասն յետին ժամանակիս ազգիս մերոյ հակառակութեան որ ընդ միմեանս վասն կաթոլիկութեան եւ յաղագս որոյ յայտնելոյ ումեմն յերկրորդ Լուսաւորիչ կոչեցելոյ յոմանց եւ վասն նորին գործոցն եւ վարուցն եւ վասն համախոհից նորին: Գաղափարեալ ի ձեռագրէն Թ· 196 Ազգ· Մատենադարանին որ ի Պարիս: Վիեննա, Հայսերական Մատենադարան 1909»: Մատիտով՝ «ի Տէր Կոմիտասէ, հրատարակեալ Կաթ· Արձագանք, 1913, Յուլ· Օգոստ·»:

Թղ· 3ա: «Վասն յետին ժամանակիս ազգիս մերոյ հակառակութեան...» (Համմտ· վերը): Սկիզբը՝ «Շարժեալ յիստիպմանէ թախանձանացս կամեցայ զայս եւս չարագրել աստանօր, որովհետեւ յաւուրս յայսոսիկ պործնեայս»:

Այս՝ ապուած է «Կաթուղիկէ Արձագանք» չարաթաթերթին մէջ Համմտ· 1913, էջ 436, 453, 484, 533, 566, 598, 661, 710, 741, 805, 1914, էջ 22, 52, 69, ուր սակայն չկայ հետեւեալ փոքր յիշատակագրութիւնը՝ «Գրեցաւ ձեռամբ չնչին ծառայ անօգուտ Պետրոսի: Մատունս երթայ եւ պառնայ Հոգ· գիրս Սուա(յ) յիշատակող, աղաչեմ գձեզ որ հանդիպիք յայսմ պատմութեանս միով Ողջունիւ Մարիամու եւ կամ միով Հայր մերիւ յիշեցէք եւ դուք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսէ ամէն: Թվին փրկչին 1704(3°) եւ ըստ մերոյս Ռձծրճ Ապրիլի Դ· գրեցաւ»: Ապա՝

Թղ· 34ա: «Յայտարարութիւն. Ընդօրինակեցաւ ձեռագիրս յԱրքունական Մատենադարանին Վիեննայ (21 Մարտ—21 Յունիս 1909) ի Cod. Arm. 196 Ձեռագրէ Ազգ· Մատենադարանին Պարիսի, որ բերաւ ի խնդրոյ մերոյ ի ձեռն Մատենադարանապետին Karabaček: Վասն հանգամանաց Ձեռագրին տե՛ս F. Macler, Catalogue des Ms. Arm. ... de la Bibl. Nat. Թ· 109: Զայս եւեթ ի դէպ համարիմ յանուցանել աստէն, զի ընդօրինակութիւնս վճարեցաւ ամենայն ճըշդրտութեամբ, որպէս ընծայէր ձեռագիրն, որ ի հարազատ ձեռաց Մատենագրին Թուի ինձ. զանուցեալ պահել պահպանել զուղղագրութիւնս այլովքն հանդերձ: Այլ ըստ հաճոյս ընթացաք ի բազում տեղիս ի կիսագրութիւնս եւ ի գլխագիրս անուանց եւ սկսուածոց: Ի տեղիս տեղիս առաջին գրչէն կրկնեալ եւ երեքնեալ էր բանս եւ տողս ինչ, մեք ի բաց ձգեցաք զկրկնութիւնս: Բացաք եւ ուրեք ուրեք զհամառօտագրութիւնս: Ի Ձեռագրին ի Թուղթն 1—17ր գտանի ի ձեռաց Մատենագրին «Պատմութիւն Օսմանցւոց, որք յարեան ի վերայ Թագաւորին իւրեանց եւ հանին զնա ի գահէն, վասն Մուֆտուն որ եւ սպանին զնա (այս եւս հրտ· «Կաթ· Արձագանք»ի մէջ 1914, էջ 87, 102, 117, 133, 149, 166): Ցետ պատերազմելոյ ազգին յՕսմանցւոց Սուլթան Մէհմէտի չորրորդի յորդոյ Իպրահիմին ի Թուականիս մերոյ ՌՒ եւ ձ եւ ԼԱ-ին: Ցորոյ սկիզբն եղեւ պատերազմել ընդ ձերմանացիս... Զայս մասն չկամեցաք ընդօրինակել ոչինչ չհաւէտ վասն մերոց իրաց տեսեալ: Վիեննա, 21 Յունիս 1909 Հ· Ներսէս Ակինեան, Մխիթարեան: Ի սկզբան Ձեռագրին կայ այս ինչ ծանօթութիւն գաղղիերէն· Notice B. f. Cet manuscrit qui est du 1704 cont. 1°. La révolution par laquelle en 1703 Mustapha fut déposé et Achmet mis en sa place. 2°. Les persécution que Avétiq patriacrhe Arménien du Constantinople exe. (այսպէս) contre les Catholique Arméniens, soit en Europe qu'en Asie, pendant 2 ans. Cette persécution fini(r) par l'éxil d'Avétiq, qui arrivait en 1703 à la recomandation de l'Ambassadeur de France comme je l'ai appris du Monsieur Gauderean».

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Համմտ վեր:

1154.

ԿԵՐԱԿՈՒՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԿԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՑ

ՌՄՀԶ = 1827

ԹՈՒՂԹՔ՝ 168: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, ունի իւաքիւեր: — ՆԻԽ՝ քուղք քխորակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաֆարտ) կռնակը կիսալաք եւ խաւաֆարտէ կողմերու վրայ քուղք: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր եւ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1բ, 118ա—168բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՀԶ (= 1827): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ո· Թ·: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա°: — ՏԷՐ՝ գրիչն ու Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համմտ· քնագիրը՝ վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրբերէն:

Մատեանս է (*Թղ· 1ա*) «կերակուր հաճայից: Ցօրինեալ *ի քահանայէ մի ոչխէ Գաղղիացւոյ ի Լինզոնեան թեմի*, ի Հ· Ռ(ափայէլ) Ո·(ւզունեան) Թ· քարգմանեալ է *ի տպագրութենէ անտի եղելոյ ի Կոստանդնեայ յամին* 1795, 1827 *ՌՄՀԶ*»:

Թղ· 2ա: «*Գլուխ Ա· Ցաղագս քահանայական կարգի*: ա· *Զի՞նչ է մարդ, որդեակ, եւ առ ի՛նչ արարաւ· յայտ է թէ զի ունիցի զերկիւղ Աստուծոյ···*»:

Ունի Հ· Գլուխ: *Այս՝ «Ցիշատակարան քահանայական վարուց» տիտղոսով* 1852*ին Վիեննա Հ· Սրապիոն Էմինեանի թարգմանութեամբ հրատարակուած է*: (*Վիեննեփկի մէջ* 1760*ին լոյս տեսած է «կերակուր քահանայից»· ունինք Թ·* 501, § 2· *տարբեր*):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, համմտ· վերը:

1155.

ՎՈԼԹԵՌԻ ԵՆՐԻԱԿԱՆ ԵՒ ԵՓՐԵՄԱՅ ԼԵՍՍԻՆԿԱՅ ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՌՄՁԹ—ՌՄՂԱ = 1840—1842

ԹՈՒՂԹՔ՝ 262: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻԽ՝ քուղք, քխորակ, բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաֆարտէ) կռնակը՝ կաշի, եւ կողմերը՝ բղքածածկ: Կռնակի կաշիին վրայ քուղք կպցուած եւ գրուած՝ «Վոլթեռի Հեբրիական, Լեսսինկայ Ողբերգ կրկին եւ Առակք ճորա հատընտիրք»: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ· 1ա—բ, 2բ, 3ա, 262ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՁԹ (= 1840)· ՌՄՂԱ (= 1842): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մայիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի (Ուզունեանի) գրբերէն:

Մատեանս է՝ (*Թղ· 2ա*): «Վոլթեռի Եբրիական, *նուագք տասն, ի գաղղիական բնագրէ* քարգմանեաց Հ· Ռափայէլ Երկայնեան *ի Մոյլով քաղաք Պողոնիոյ մերձ ի գետն Անուանեալ Տնեստեր·* 1842 *ՌՄՂԱ*»: Եւ (*Թղ·* 146*ա*) «Կ· Եփրեմայ Լեսսինկ, Միս Սառա Սամփսոն, *Ողբերգութիւն ի հինգ արարուած ի գերմանական բնագրէ ի հայս ի Հ·* Ռափայէլէ Երկայնեան 1840 = *ՌՄՄ*»: Եւ այլ գրութիւնք նորին: (*ՌՄՄ պիտի ըլլայ ՌՄՁԹ*):

Ա· 1· Թղ· 4ա: «*Աւ բանասէր վերծանող: Աւասիկ քեզ վերծանողդ մերազնեայ* Եբրիական *քերթած Վոլթեռի, այս է՝ ականաւոր Հանճարն մեծիմաստ Քերթողին Գաղղիացւոց*»: *Թղ· 2ա—145բ*:

Կը չարունակուի՝ «Գիտեմք զի, ամանք ըստ ամի կանոնս հնարեալ դիւցարանական քերթուածոյն սակաւանեն զքերթուած նորա զայս, որոյ անաւգեալ եւ ամանց ի մերազնեայ մատենագրայ իշխեցին ըստ նոցա կարծեացն տարբարանագոյն համարել զստեղծուած քերթուածոյս եւ զյօրինուած նորա սակաւ եւ հետեւակ կոչել: Բայց եւ մեք ներելով ընդ մատենագրին առ այսպիսս պատասխանի տունել ոչ կամիմք, համարեալ թէ սոքա ոչ առ նախանձու, այլ առ անխելամտութեան ասեն վասն չեւ ընթեռնոյ ծայր ի ծայր

պայս քերթած նորա, զորոյ վկայկութիւն քաջ յայտ առնէ թագաւորն Պրուսիոյ ի յառաջաբանի իւրում· զոր սաորեւ դնել ունիմք:

Գաղղիական բնագիրն չափեալ է ոտիւք, որ առ նոսա Ալէքսանդրեան սովորեցան անուանել: Մեք ի մերում լեզուի չափեցաք երկտասանաւանութեան, այսպէս՝ 3 × 3 — 4 + 3, զորս յրնթեռնուլ անդ պարտ է հանդիստ առնուլ· այս է՝ դիւրաքանչիւր անգամ յիրերաց սուղ ինչ հանդստեամբ զատանել եւ ոչ անընդհատ գՀնդ միմեանց կցորդել, որպէս սովորութիւն է ոմանց, որ յոյժ անալի ձեւացուցանէ զրանն: ...Բնագիրը մեր տպեալ էր ի Պարիս ի Դիտոտեայ զործարանի սակաւ ամօք յառաջ...: Այս քերթուած Վոլթեռի զառաջինն եւ ի լոյս ի Լոնտոն յամի 1723 եւ յեղեալ է յամենայն լեզուս ազգաց եւրոպայ, եւս եւ ի լատինականն յումեմնէ պիանականէ որ կոչի Դոմ-որ Գարեվալ»:

2· *Թղ· 5ա: «Ցառաջաբան արքային Պրուսիոյ: Քերթուածն Հեներիական համբաւածանօթ է ողջոյն եւրոպայի»:*

Թղ· 13ա: «Համառօտ պատմութիւն անցից, որ առաղձ քերթուածոյս են»: — Թղ· 18բ: «Նախաբրութիւն»: Գրուած է առէպ «Հեներիական» բայց «Հ» գրին վրայ դիծ չաչուած, որով չնչուած:

3· *Թղ· 19ա: «Ենրիական: Նուագ (նախապէս գրուած «երգ» եւ ապա վրան գծուած) Առաջին: Նուագեմ ըզդիւցազն, որ զիաղեայ առ չուք թագին»: Ունի ժ նուագ կամ երգ:*

Ինչպէս այս տողը նաեւ ուրիչ տողեր ու բառեր սրբագրութեան ենթարկուած: Իւրաքանչիւր նուագ կամ երգ ունի իր «նախագրութիւն»ն ու «ծանօթութիւնք»:

Բ· Թղ· 146ա—222ա: «Կ· Եփրեմայ Լեսսինկ Միս Սառա Սամփսոն», Թղ· 146բ, «Անձինք»: — Թղ· 147ա: «Դերասանութիւն Ա· Տևսարան առաջին· Տեղի տեսարանիս սրահ ի յիջեւանի: Սիր Վիլլիամ Սամփսոն, եւ Վայտվէլ ի ներքս մտանեն ի ճանապարհորդի հանդերձս: Սիր Վիլլիամ· Ա՞ստ դուստր իմ: Ա՞ստ յայտմ անչուք իջևանի»: Ունի ե դերասանութիւն:

Գ· Թղ· 223ա—243ա: «Նորին Փիլոտաս, ողբերգութիւն: — Թղ· 223բ: «Անձինք»: — Թղ· 224ա: «Տևսարան Ա· Փիլոտաս, Գերի՞ ուրեմն իցեմ տիրապէս: — Գերի — Արժանաւոր սկիզբն պատերազմական դերազանցութեան»:

Դ· Թղ· 243բ—256ա: «Նորին Առակք հատընտիրք: Ա· Գայլ եւ հովիւ: Հովիւ ոմն չարաչար ախտիւ կորուսեալ էր զբովանդակ հօտ իւր»: Ի՞նչ Առակք:

*Ապա՝ Թղ· 256բ: «Աչխարհատիկին»**: — Թղ· 257ա: «Շուշան» եւ «Վարդ»***: — Թղ· 258ա: «Գիչեր եւ օր****· Թղ· 258բ: «Առաւօտ ի դեղջ»: — Թղ· 260ա: «Գիչերն նոր տարւոյ Թչուառականի»:*

** («ի Քլարֆելտեան դիւանէ»):
*** («Հերտեր»):
**** («Նոյնն»):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, տե՛ս վերը:

1156.

Պ.Ի ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ ԵՆԻԱԿԱՆ

1843—1844

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Պոպղիոսի Վիրգիղիոսի Մարոնի Ենիական յերկոտասան գիրս ի բնագրէն թարգմանեաց Հ· Ռափայէլ Երկայնեան ծանօթութեանց յատելուածովք· Հատոր Առաջին, բովանդակիչ Ա—Զ»:

Կը թարգմանուի եւ կը գրուի 1843 Դեկտ· 28—1844 Օգ· 19 (Համմտ· Թղ· 35բ—253բ·): Ունի «Յայտարարութիւն» նախերգանքներ եւ ծանօթութիւններ, Համմտ· Թ· 1137 եւ 1141: Ենթարկուած է սրբագրութեան (Թարգմանիչէն):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, Համմտ· վերը:

ԹՈՒՂԹՔ՝ 255: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, բայց գրուած են էջերու թիւեր: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կրնասկը կիսակաշի եւ (խաւաթարտէ) կողքերը թղթածածկ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր յստակ, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ—3բ, 4բ, 254ա· 255բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1843—1844: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթ· Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· երկայնեանի գրբերէն:

1157.

ՀՈՄԵՐՈՍԻ ԵՂԻԱԿԱՆ

ՌՄՂԷ = 1848

ԹՈՒՂԹՔ՝ 276: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8(5): — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ բարակ ու ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կոճակը՝ կաշի եւ (խաւաֆարտէ) կողքերը թղթածածկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1բ, 276բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԷ = 1848: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· երկայնեանի գրչերէն:

Մատեանս է (*Թղ·* 1*ա*): «*Հոմերոսի եղիական ի հելլենական բնագրէ համեմատութեամբ թարգմանութեանց այլ եւ այլ ազգաց փոխեցաւ ի հայս, որում պիտանի էր յոյժ ի Մոյիլով քաղաքի կուսակալութեան Բոտոշիոյ· մերձ ի գեան անուանեալ Տնեստեր, որոյ վաղեմի անուն Թիրաս· Ա—ԺԲ· սկսեալ* 1848 *ՌՄՂԷ*»:

1· *Թղ·* 2*ա*: «*Տեղեկութիւն զՀոմերոսի վարուց եւ գրոց*»:

2· *Թղ·* 15*ա*: «*Յաղէքսանդրէ Փոքեայ վասն Հոմերոսի հանճարոյ*»:

3· *Թղ·* 29*ա*: «*Վասն Հոմերոսի թարգմանութեանց*»:

4· *Թղ·* 35*ա*: «*Զպատերազմաց եղիականի*»:

5· *Թղ·* 44*բ*: «*Եղիական Ա·*»: — *Թղ·* 418*ա*: «*Եղիական ԺԲ·*»:

Իւրաքանչիւր եղիական ունի նախադրութիւն եւ ծանօթութիւնք: Հմմտ· Թ· 1137, *Ա·*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի հմմտ· վերը:*

1158.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

1855

ԹՈՒՂԹՔ՝ 410: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 5 (8): — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, բայց էջեր դրուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի եւ խաւաֆարտէ կողքերը թղթածածկուած· ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ ֆիչ ազտոտած: — *Թղ·* 238*ա*· է վերջ թուղթ մը պատռուած՝ հանուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ *Թղ·* 1 *բ*, 7*ա*—*բ*, 8*բ*, 160*ա*, 161*բ*, 302*բ*, 304*բ*, 348*բ*, 349*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1855: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլո՞վ: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ վիեն· Մխիթ· Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեեանի գրչերէն:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան՝ հետեւեալները

Ա· Թղ· 1*ա*—160*ա*: «*Կուդոսի Ովրատեայ Փղակկոսի Քնարական տաղք ի զատին բնագրէ ի հայս Հ· Ռափայէլ Ուզունեանց*»:

1· *Թղ·* 2*ա*: «*Վասն Ովրատիոսի բանք*»:

2· *Թղ·* 8*ա*: «*Քնարական տաղից դիրք Առաջին*»: *Վերջ Թղ·* 160*ա*· *հմմտ· թիւ* 1138· *Ա·*:

Բ· Թղ· 161*ա*—238*բ*: «*Ովրատիոսի Փլակկոսի երգիծանութիւնք կամ խոսֆ· Գիրք Ա· հմմտ· Թ·* 1138· *Բ, ուր դրուած է «Սատիւրական մրմունջք կամ խօսք»*: — *Թղ·* 238*բ*· «*ի* 28 *Ապրիլ* 1855 *ը· Հ· տ·*» (*այլուր եւս նշանակուած է աւարտումի թուականը*):

Գ· Թղ· 239*ա*—266*բ*: *Խորագիրը կամ տիտղոսը հանուած՝ պատռած· բայց Թղ·* 239*ա կայ «Ընթացք մարդկային կենաց: Ա· Վասն թէ կեանք ծովու նման իցեն: Ծով է կեանքս այս· երկոքեան եւս լի ահիւ են, լի կոծով*»: — *Թղ·* 242*ա*: «*Բ· Ի յայոդակ ընթացս մեծապէն նաւ ոչինչ օգտէ: կեանք մեծութեամբ չլինին երջանիկ եւ անքոյթ· ոչ եթէ քեզ ազդ առնիցէ զծովուն ահեղ ցասմանէ*»: — *Թղ·* 263*բ*: *Վերջինը՝ «Թ· Նաւահանգիստ է երկինք: Ցայսվայր հողմովք եւ կոհակօք տարաբերիմք անկայուն· Եւ ոչ կալաւ զեռ խարիսխ ըզյաստատիայս մեր պնդայուն*»:

Դ· Թղ· 267*ա*—302*ա*: «*Արտասուք սրբոյն Պետրոսի*»: *Թղ·* 268*ա*: «*Զպետրոս ընթեռնումք լացեալ, զի՛նչ ի լալ իւր ասաց, ոչ պատանեմք*»: *Այս՝ յառաջաբան, ապա՝ Թղ·* 270*ա*: «*Արտասուք սրբոյն Պետրոսի: Ա· Զմեղս իւր լայ զառնապէս: Թէ հաւատայք սուտ երդուողի զեռ եւս զեղջ է ո՛հ սրտիս*»:

վերջինը՝ Թղ· 298բ: «ԺԱ· Սուրբ Պետրոս տայ զպատճառն, որ վասն չկարէ դադարել յարտասուաց· Ցանղիմանիմ յանիրաւի, արդար եւ նոր դատանի»:

Ե· Թղ· 303ա—346ա—348ա: «Ձարչարանիւ Քրիստոսի»: — Թղ· 304ա: (Նախերգանք կամ յառաջաբան)· «Ոչինչ են ինձ երկուանք բանասէր վերծանող, որ քրիստոնեայ անուանիս»: — Թղ· 305ա: «Ձարչարանք Քրիստոսի· Ա· Սէր յաղթանակէ Աստուծոյ: Ուսարուք քաջ, դի՛նչ սէրն էդէ, քան զժամանակն է հնագոյն»: — Վերջինը՝ Թղ· 343ա· «ԺԷ· Զքրիստոս մեղաւորք դարձեալ ի խաչ հանեն· Իրա՞ւ էդէ ցաւոգդ անդրէն նորիլ մեղօք որ զործին»:

Ապա Թղ· 347ա: «Գլուխք, Զորս ի ցաւս Քրիստոսի պարտ է զմտաւ ածել»: — Թղ· 347բ: «Բարեպարիչտ կիրք սրտի Աս չարչարեալն Քրիստոս»:

Զ· Թղ· 349ա—407ա: «Քաղուածոյ յաւելուած»: — Թղ· 350ա: «Ունայնութիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է· Ժողով Ա· 1: Ա· Աս բարեկամ ումն· Այո՛ խրիմք, զոր տեսանեմք ունայնութիւն է եւեթ»: — Վերջինը՝ Թղ· 395բ «ԺԹ· Պատասխանի Հիպպողիտոսի դրեալ առ թուղթն Փետրայի մօրուի իւրոյ (ի Սիտրոնեայ), Զարմանայի թէ դի՛նչ յաճախ յայտ առնիցեն հատաչանք»:

Թղ· 408ա կայ «Աս բանասէրս: Ի վաղուց հետէ պատուհալ է եւ ցայսօր պատուի ի բանասիրութեան մէրում եւ իրրեւ կանոն ուանդեալ թէ պարտ է զբերթուածս յօրինել կամ թարգմանել դայնպիսիս, որք ի զուարճացուցանել անդ զլսելիս համայն վարժեալ թեքիկեն զմիտս ի կըրթութիւն առաքինութեան· զի այս իսկ է նպատակ նորա··· Սորին վասն արդարացեալ համարիմք զմիտս մեր, որ ըստ խնդրոյ աստուածասիրի ուրուք կամեցաք զբերթուածս Սիտրոնիոսի եւ զրեկանոսի կրօնասիրաց եւ կրօնաւորաց Թարգմանողօրէն առաջի առնել ի վայելս բանասիրութեան լեզուի»···: Ապա՝ կը տրուի Սիտրոնիոսի կենսագրութիւնը կամ կը ներկայացուի վարքը: Յետոյ՝ Թղ· 409բ կայ՝ «Բերթուածք նորա զաոջինն երկասիրութեամբ հօրն Յակոբայ Վաղիոսի ի նոյն ընկերութենէ գերահռչակ քերթողի եւ սերա մաեմմի մատենագրիս··· դրոշմեցաւ յԱնդուերպիա առ Պաղտասարայ Մօրետոսի յամի 1656 յերկոտասան ծալս··· Ցաւուրս մեր նորոգ դրոշմեցաւ ի Բրուքսեղիս յամի 1839, յորմէ զմեզ արարաք Թարգմանութիւն: Զողբերգութիւնս չարչարանաց Քրիստոսի ի դաղղիական բարբառ փոխեաց եւ հանդերձ դատին բնագրաւ դրոշմեաց ի Պարիս Տըլանտ, յամի 1786: Ծանօթ է եւ յազգի մերում· որ վասն ոչ կամէաք նորոգ Թարգմանել, այլ խնդիր այնր, որ եւս մեզ ի սոյն մխիլ եւ ոչ եթող մեզ զանց զայսու առնել...»: «Սիտրոնիոս դրեաց զվեց գիրս, որք եղերերգութեանց կոչին եւ զգիրս մի, որ Անտառն կոչի· ի վեցից աստի զառաջինն, զչորրորդն եւ զհինգերորդն ամրողջ Թարգմանեցաք: Զվեցերորդն եւ զԱնտառն Թողաք ի բաց, որ ներբող ինչ միոյ ուրուք դոլով՝ հայազգի վերծանողի ո՛չ առնէին զայն ապաւորութիւնս կրից, որ ազգի նորա արարին: Իսկ յերկրորդ եւ յերրորդ գրոց տասն եւեթ քաղեցաք որ մեզ քաջ թուեցան եւ օգուտ վերծանողիս ազգիս··· Սակաւ ուրեք զԹարգմանութիւն ազատօրէն արարաք՝ պահեալ միայն զիմաստ բանին···»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի, համմա· վերր:*

1159.

ՀՈՄԵՐՈՍԻ ԵՂԻԱԿԱՆ (Բ.)

ՌՄՂԸ = 1849

ԹՈՒՂԹՔ՝ 338: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17×11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 5 (8): — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱՋՄ՝ կոճակը կաշի եւ (խաւաթարէ) կոդմերը թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԸ = 1849: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ի· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԻՐ՝ գրիչը եւ Միխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ի· Ուզունեանի գրիչէն:

Մատեանս է (Թղ· 1ա): Հոմերոսի Եղիական:

Թղ· 1ա—338բ: «Հոմերոսի Եղիական ի հելլենական բնագրէ համեմատութեամբ թարգմանութեանց այլ եւ այլ ազգաց փոխեցաւ ի հայ, որում պիտանի էր յայժ· ի Մոյիլով քաղաքի կուսակալութեան Բոտողիոյ մերձ ի զետն անուանեալ Տնեստեր, որոյ վաղեմի անուն Թիրաս· ԺԹ—ԻԴ կատարեալ յամի 1849 ՌՄՂԸ»: — Թղ· 2ա: «Եղիական ԺԹ»: — Թղ· 284ա: «Եղիական ԻԴ»: Վերջինը, ունի նախադրութիւններ եւ ծանօթութիւններ: Համմա· Թ· 1137, քիչ մը տարբեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի, համմա· վերր:*

1160.

ՀԵՐՄԱՆՈՍԻ ՀՈՒԿՈՆԵԱՆ ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆՔ ԲԱՐԵՊԱՐԻՇՏՔ

1827

ԹՈՒՂԹՔ՝ 308: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 4·5 (8): — ՏՈՂՔ՝ 28: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բամբակ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ խաւաթարթեայ կողքերը թղթապատուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներսգիր, մաճր, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 2բ, 3ա—3բ, 195բ, 196բ, 307բ—308բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1827: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՝, (Մայիս՝ վ): — ՏԷՐ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրիչէն:

Մատեանս է (*թղ· 1ա*): Հերմանոսի Հուկոնեան Յանկուրիւնք բարեպարիշտ:

Թղ· 2ա—307ա: «Յանկուրիւնք բարեպարիշտ, *ողբերգական քերթուածով եւ հատընտիր խանդակաթ բանիւք հարցն սրբոյ լուսաբանեալք ի հօրէն Հերմանոսէ Հուկոնեան Ընկերութեան Յիսուսի: ի դատին քնագրէ ի հայ բարբառ ի Հ· Ռափայելէ Ուզունեան ի Մխիթարեան միաբանից Վիեննայի 1827*»:

Թղ· 4ա: «*Քրիստոսի Յիսուսի, որ ցանկալին է բոլոր յաւիտենականաց, զոր ցանկան տեսանել հրեշտակք սիրոյ եւ ցանկութեան իւրում. Այր ցանկալի*: — *Թղ· 4բ*: «*Տէր առաջի քո է ամենայն ցանկութիւն իմ... Միթէ իմ նեղեալ թէ յի՛նչ արդեօք անյայտ ըղձիցըն գաղտնի*»: — *Թղ· 99ա*: «*Գիրք Բ· Յանկութիւնք սուրբ անձին*»: — *Թղ· 196ա*: «*Գիրք Գ· Հառաչանք սիրող անձին*»:

Օժտուած է ծանօթութիւններով: Հմմտ. Թ· 1150:

Յիշատակագրութիւնք չունի. հմմտ. վերը:

1161.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՔ Ս·Ի ՀՈՇԵԱՅ ԵՒ ԳՈՒԼԻԵԼՄԵԱՅ ԲԵԿԱՆՈՍԻ

1854

ԹՈՒՂԹՔ՝ 272: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 5 (7): — ՏՈՂՔ՝ 24—25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ կողքերը թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ ագէկ: — ԳԻՐ՝ ներսգիր, մաճր, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 44բ, 80բ, 121բ, 216բ, 271բ—272բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1854: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վերը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրիչէն:

Մատեանս է (*թղ· 2ա*): «Բանաստեղծութիւնք Սիտրոնիոսի Հոշեայ եւ Գուլիելմեայ Բեկանոսի թարգմանիօրէն երկասիրեալ յումեմնէ յաշակերտաց Մխիթարայ մեծի Աբբայի (*Հ· Ռ· Երկայնեան*) 1854»:

Ա· Բանաստեղծութիւնք կամ ճերքուածք Սիտ·ի Հոշեայ:

1· *Թղ· 3ա*: «*Ա՛ռ բանասէրս վասն վարուց Սիտրոնիոսի Հոշեայ: Սիտրոնիոս Հոչիոս ըստ Բեղգիացւոց Վան Հոչ կոչեցեալ ծնաւ յաղքատ ծնողաց ի գեօղն Մերքէմ*»:

Կը չարունակուի... «Քերթուածք նորա զառաջինն երկասիրութեամբ հօրն Յակոբայ Վաղիոսի ի նոյն ընկերութենէ մեծանուն քերթողի եւ սերտ մաերմի Սիտրոնեայ (զորոյ զմի երգ փոխեալ եմք եւ զվաղիոսի երկուս առ նա գնեմք ստորեւ) գրուեցաւ յԱնդուերբիա առ Պաղտասարայ Մորեռոսի յամի 1656·», հմմտ. ինացածք Թ· 1151, 2:

2· *Թղ· 6ա*: «Յակոբոս Վաղիոս *ցանճն իւր, յորժամ Սիտրոնիոս փոխեցաւ յաստեաց: Ապա ուրեմն երբ լըսեմ զամս յետին աւուրն թափօր*»:

3· *7ա*: «Վաղիոս *մեծաւ հաճութեամբ տայր Սիտրոնիոսի ընթեռնուլ զքերթուածս իւր եւ ուղղել: Մի ապրեցայց եւ մի կեանք իմ, որ զիմ քերթուածս առանձին*»:

4· *Թղ· 10ա—44ա*: «*Ա·* ընթացք մարդկեղէն կենաց: — *Թղ· 11ա*: «*Ընթացք մարդ-*

կեղէն կենաց: Ա· վասն թէ կեանքս ծուխ նման իցեն· ծուխ է կեանքս այս, ծուխ եւ կեանքս այս, լի՛ ահիւ են, լի՛ կոծով»: Համմտ· թ· 1158, Գ:

5· Թղ· 45ա—79բ: «Բ· Քաղուածոյք երկրորդ գրոց»: — Թղ· 46ա: «Քաղուածոյք յերկրորդ գրոց, Ա· կատարուին ուխտի քերթողին առ սուրբ կոյսն յետ առողջանալոյ ի հիւանդութենէ: Ուխտք պահանջէն»: Ե քերթուածք, վերջինը՝ Թղ· 75բ: «Առ քունն: Քունըդ ոգւոյ անդորրութիւն»:

6· Թղ· 80ա—121ա: «Գ· Քաղուածք յերրորդ գրոց»: — Թղ· 11ա: «Քաղուածոյք յերրորդ գրոց: Ա· Բազոք ողջախոհ եղերերգութեան: Գոյ խիտ առ խիտ բազում ծառով երկարամեայ ինչ մայրի»:

Դ· քերթուածք, ապա կայ՝ Թղ· 107ա: «Պատասխանի Հիպպողիտոսի գրեալ առ Թուղթն Փեդրայի մօրուի իւրոյ: Ի քերթուածոց Ովիդեայ» եւ Թղ· 108ա: «Հիպպողիտոս՝ Փեդրայի· Զարմանայի թէ դի՛նչ յանախ» Համմտ· թիւ 1158· Զ:

7· Թղ· 122ա—173ա: «Դ· Զարչարանք Քրիստոսի»: — Թղ· 123ա: (Թուղթ մը) Նախերգանք եւ Թղ· 124ա: «Զարչարանք Քրիստոսի· Ա· Վասն թէ սէր յաղթանակիչ Աստուծոյ: Ուսարուք քայ, պի՛նչ սէրն իցէ»: Ունի ԺԷ քերթուած: Համմտ· թ· 1158, ե· Թղ· 173բ, Գլուխք, զորս ի ցաւս Քրիստոսի պարտ է զմտաւ ածել»: — Թղ· 174ա: «Բանբեպաչա կարիք սրտի առ չարչարեալն Քրիստոս»:

8· Թղ· 175ա—215բ: «Ե· Արտասուք սրբոյն Պետրոսի: — Թղ· 176ա: «Զպետրոս ընթեռնուիմք լացեալ» (Նախերգանք): — Թղ· 178ա: «Արտասուք սրբոյն Պետրոսի· Ա· Զմեղս իւր լայ պատնաչէս· թէ հաւատոյզ սուտ երդուողի»: Ունի ԺԱ քերթուած: Համմտ· թ· 1158 Դ·:

թ· 1158ի թարգմանութենէն որոչ տարբերութիւններ ունին ատոնք:

9· Թղ· 216ա—229բ: «Քաղուածոյք յԱնտառին գրոց»: — Թղ· 217ա: «Քաղուածոյք յԱնտառին գրոց, Ա· Ողբ դամբանական ի յուղարկաւորութիւն առն միոյ աւագի: Ապղոն հայր՝ յոր եւ կողման պատնիչիս աչխարհի»: Գ քերթուած:

Բ· Թղ· 230ա—271ա: «Գուլիելմեայ Բեկանոսի ի Ծնունդն Քրիստոսի»:

1· Թղ· 231ա: «Առ Բանասէրս վասն վարուց Գուլիելմեայ Բեկանոսի: Գուլիէլմոս Բեկանոս Բեղդիացւոց հաւանականաբար Վանտէր Պէկ կամ Վերպէկ կոչեցեալ Ծնաւ յԻբրա»···:

Կը չարունակուի «···բաց յայլ եւ այլ մատենից գրեաց հովուերգութիւնս ինն եւ զերկուս պերս ողբերգութեանց զեղեցիկ հանճարով, յորոց մեք զառաջինն առաք, որ է ի Ծնունդն Քրիստոսի»:

2· Թղ· 232ա: «Առ մանկացեալն Յիսուս Մխածին Որդի Աստուծոյ եւ Կուսի եւ փափկութիւն երկնի եւ երկրի»: — Թղ· 232բ: Նախերգանք կամ նախադրութիւն: — Թղ· 234ա: «Ծնունդ Քրիստոսի: Ա· Եկայք երթիցուք մինչեւ ցԲեթղեհէմ···: Աստուածեղէն Ծննդեան դիտակ անցանեն ժամք գիշերի· Արի՛ ո՛ եաղ ի մահճաց, յոր մարմինդ յոյլ դեգերի»: Ունի Ծ քերթուած:

Վերջինը՝ Թղ· 268ա: «Ժ· Եւ իբրեւ ոչ գտին· զարձան անդրէն յերուսաղէմ···: Բարէ՛ զիա՛րդ որոց սիրեն ժամք անագան յոյժ վարպին»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չկան· Համմտ· վերր:

1162.

ԱՐՁԱՆԱԳԻՐՔ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆՔ (ՄՈԼԻԵՐԻ)

1827—1860

ԹՈՒՂԹՔ՝ 280: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 5 (7): — ՏՈՂՔ՝ 24—25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կոնակը՝ կաշի եւ կողմերը՝ թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր յղստակ, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 57բ, 112բ, 190բ, 279բ—280բ: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ 1827, 1860: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Արձանագիրք» եւ Թատերականք, ուր կան՝

Ա· Թղ· 2ա: «Արձանագիրք ի պէսպէս

ֆերթողաց թարգմանութեամբ ֆաղեաց Հ· Ռափայէլ Ուզունեան 1827»:

1· *Թղ·* 3ա: «*Ցայտարարութիւն: Արձանագիրք այսոքիկ, որպէս ցուցանէ թուականն ի ճակատի, առաջին արդիւնք են բանասիրական վաստակոց իմոց եւ ջերմեռանդն երիտասարդութեան, որ հասարակօրէն բանաստեղծական հասակ կոչի*»:

կը չարունակուի «ի զուարթացուցանել զմիտս իմ օգնեցին այնք ոչ սակաւ, գուցէ արդեօք եւ զայլս զուարթացուսցեն, եթէ ընթեռնուլ կամիցին: եթէ ոչ կամիցին՝ յայտ է թէ նոցա ինչ ոչ մեղանչեն, եւ ոչ ինձ, որոյ միտ եղեւ այլազգ ամենեւին: Մարթ է զգիրս խփել եւ դնել ի տեղի իւր, ուր կայրն: Քաղուածոյ են ի պէսպէս քերթողաց, այլ հարուստ մասամբ ի Յովհաննէ Գրայինեցւոյ, զորոյ զկարգ կալայ, եւ զոր ինչ ի նմանէ իբր անդէպ ժամանակիս ի բաց Թողի, յայլոց քերթողաց առեալ լցուցի: Ինչ ինչ եւս յիմմէ յաւելի, որպէս եւ զհայեցի առնուանս: Ի վերջ կայս գրոցս կան աչխարհիկ լեզուաւ կատակերգութիւնք կամ ձաղութիւնք Մոլիէրայ»:

2· *Թղ·* 4ա—157ա: «*Արձանագիրք: Ա· ընծայումն գրոցս առ Քրիստոս Ապզոն իմ: Թէ ինձ այսպէս ըստ արուեստի հիւսուածք բանիւ դան հեչտեաւ*»: *Համմատ· Թ·* 1151, § 2:

Թղ· 5ա: «*Բ· Ա. ընթերցողն յաղագս գրոցս: Ձաղացաք եւ խաղալով ժամս անցուցաք ըղթափուր*»: *Ունի այս մասը ձԺԲ քերթուած:* — *Թղ·* 57բ: «*Բ·*»: — *Թղ·* 58ա: «*Արձանագիրք: Ա· առ սուրբ կոյսն Մարիամ: Դչխոյ երկնից, հրգօրդ երկրի· ակն գուհար եղելոց*»: — *Այս Բ· մասը ունի ձԻԸ քերթուած:* — *Թղ·* 112ա: «*Գ·*»: — *Թղ·* 113ա: «*Արձանագիրք· Ա· Առ Ս· Ցովհաննէս Աւետարանիչ: Աստուածարեալգ սրբասէր պահապան մօր տիրածնի*»: *Ունի ձԺԲ քերթուած:*

Բ· Թատերականք·

1· *Թղ·* 158ա—190ա: «*Բռնադատեալ ամուսնութիւն· կատակերգութիւն Մոլիէրայ, ի մի արարուածի*»: — *Թղ·* 158բ: «*Դերասանք*»: — *Թղ·* 159ա: *Մկիզբը «Ա· Բրքիչոյ տունը մնացողներուն կ'ըսէ· Ես չուտ մը կը դառնամ, տունը աղէկ նայեցէք*»:

2· *Թղ·* 191ա—241բ: «*Ֆժիշկ ընդդէմ կամաց իւրոց· կատակերգութիւն յերիս արարուածս*»: — *Թղ·* 191բ: «*Խաղացողները*»: — *Թղ·* 192ա: «*Առաջին արարուած· Ա· Վասակ ու Փառանձեմ: Վասակ, Զէ, ես քեզի կ'ըսեմ, որ բան մ'ալ ընել չեմ ուզեր*»:

3· *Թղ·* 242ա—279բ: «*Ստամպոլ երթալու քաղցաճիճ կամ սիրտ մաշողներ: Կատակերգութիւն յերիս արարուած: Ըստ Մոլիէրայ: 1860*»: — *Թղ·* 242բ: «*Խաղացողներ· Վ· Հ· Սամուէլ, Թրիեստի վանքին մեծաւորը, Վ· Հ· Բարսեղ Նուրիճանեան· Ստամպոլ երթալու մտքով Թրիեստ եկած*» (*Տեսարանը Տրիեստի մէջ*):

Թղ· 243ա կայ՝ «*Մխիթարեանդ վանական աննենդ եւ միտք իմ եւ առ ամենայն բարեսէր՝ բարեյօժար, մի երբեք դիցես ի մտի, եթէ ի սոյն կատակերգութեան իմում կամեցեալ իցեմ նախատել զոք· Աստէղ ես զախտս, այլ ոչ զվանականիցս իմ· զախտս ըստ մտաց Մոլիէրայ ծիծաղելիս կամեցայ առնել եւ պախարակել յուղղութիւն ի վերջ եկելոց*»: — *Թղ·* 204ա: «*Առաջին արարուած: Ա· Վ· Հ· Բարսեղ, Խաչիկ: Վ· Հ· Բարսեղ· Զեմ գիտեր ի՛նչ աստեղ տակը ծնած եմ, որ լեզուագար սիրտ մաշողները*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի· Համմատ· վերը:*

1163.

ՄՈԼԻԷՐԻ ԱՄՓԻՏՐԻՈՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 71: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը՝ կաշի եւ (խաւաֆարտեայ) կողքերը՝ թուղթ ածուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, ֆիչ մը ազտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1ա—բ, 71ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ վիեննա կամ Մոյխլով: — ՏԷՐ՝ գրիչն ու Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրեթէն:

Մատեանս է (*Թղ·* 2ա): «*Ամփիտրիոն, կատակերգութիւն Մոլիէրայ յերիս արարուածս*»:

1· *Թղ·* 2բ: «*Խաղացողները*»:

2· *Թղ·* 3ա: «*Նախերգանք: Հերմէս*

(ամպի մը վրայ), *Գիշեր (օդի վրայ երկաթի վահէի մէջ)*»:

3· *Թղ·* 7*բ*: «*Առաջին արարուած: Ամփիսբոնի տանը առջեւը, Գիշեր· Ա· Սոսիա, մինակ· Ո՛վ է··· ի՛նչ· որչափ առաջ կ՚երթամ*»:

Թղ· 26*ա*: «*Երկրորդ արարուած*»: — *Թղ·* 32*բ*: «*Երրորդ արարուած*»: Վերջ *Թղ·* 70*բ* («*վարագոյրը կ՚իյնայ*»):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1164.

ՄՈԼԻԷՐԻ ԲՌՆԱԴԱՏԵԱԼ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 38: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·8 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 20—22: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ թղթակազմ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1*ա*—*բ*, 37*ա*—38*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա կամ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան եւ Մխիթ· Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրչերէն:

Մատեանս է (*Թղ·* 2*ա*): «*Բռնադատեալ ամուսնութիւն* (Le mariage forcé): *Կատակերգութիւն Մոլիէրայ ըստ գաղղիականին ի մի արարուած: Դերասանք Բրքիչոյ, Մարզար*»:

Թղ· 3*ա*: «*Տեսարան Ա· Բրքիչոյ տունը մնացողներուն: Ես չուտ մը կը գառնամ: Տունը աղէկ նայեցէք, ամէն բանը աղէկ, ինչպէս պէտք է իր տեղը ըլլայ*»: Վերջ՝ *Թղ·* 36*բ*: *Համմա· Թ·* 1162· *Բ·* § 1:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1165.

ԿՈՉՈՒՄՆ ԸՆԾԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀՌՈՄԱՅ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՌՄՂԹ = 1850

ԹՈՒՂԹ՝ 236: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·3: — ՏՈՂՔ՝ 29—30: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կոճակը զօրաւոր կիսակաշի եւ խաւաֆարտէ կողմերուն վրայ մուր կարմիր թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: Թղ· 3*բ* եւ 4*ա* թանաքի բիծեր ունին: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1*ա*—*բ*, 2*բ*, 235*բ*, 236*ա*—*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԹ (= 1850): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը՝ վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրչերէն:

Մատեանս է (*Թղ·* 2*ա*): «*Կոչումն ընծայութեան Հռոմայ սուրբ Եկեղեցւոյ: Ըստ վճռոյ ժողովոյն Տրիտենդոյ առ ժողովրդապետս: Ի լոյս ընծայեալ նախ հրամանաւ Պիոսի Ե·ի ծայրագոյն քահանայապետի· Եւ ապա բարելաւեալ կղեմայ Գ·ի Պապին: Ի զատին բնագրէ ի հայ բարբառ ի Հ· Ռափայելէ Երկայնեան ի պէտս Հայոց քահանայից* 1850· *ՌՄՂԹ: Ի Մոյիլով քաղաքի կուսակալութեան Բոտողիոյ մերձ ի գետն անուանեալ Տնեստեր*»:

Ա· Գիրք կամ հատոր:

1· *Թղ·* 3*ա*: «*Առ բարեպարիշտ Հայազգի վերծանող: Կոչումն ընծայութեան Հռոմայ սուրբ Եկեղեցւոյ, որ յայլ ազգս յունական ձայնիւ Կաթէխիզմ է յորջորջեալ, սակաւ ուրեք յիշատակի ի գիրս մեր եւ այն հարեւանցի*»:

Շարունակութեանը մէջ կ՚ըսուի «Ճօրինակէ աստի (տպ· 1774 ի Բասանոն, ի Հեմմոնդեայ) մեք զմերն փոխեցաք առանց ինչ հատանելոյ կամ յաւելլոյ, որպէս էր յայլ օրինակն եւ ի թարգմանութեան· զի ունէաք ի ձեռին եւ զլեհական թարգմանութիւն հարցմամբք եւ պատասխանեօք··· Ի թարգմանութենէ աստի, որպէս եւ ի զատին բնագրէ ամին 1733 *քաղեցաք սուղ ինչ ծանօթութիւնս ի տեղիս տեղիս ըստ պիտելոյ իրաց: Զվկայութիւնս աստուածաշունչ գրոց*

անվրէպ եղաք ըստ հայումս, այլ ուր ուրեք ոչ համաձայնէր մեզ ընդ զատիճնացւոց զպատիճն պահեցաք ըստ պահանջելոյ տեղւոյն...»:

2· *Թղ· 5ա: «Կղեմէս ՊՊ· ԺԳ· Առ Պատրիարգունս, Արքեպիսկոպոսունս... ի տէրունական ազարակի՝ զորոյ մշակութեան ըստ աստուածային տեսչութեան տնօրինելոյ»:*

3· *Թղ· 9բ: «Նախաչաւիղ առ կոչումն ընծայութեան, որ է վասն կարեւորութեան հովուաց յեկեղեցւոջ...»:*

4· *Թղ· 16ա: «Կոչման ընծայութեան առաջին մասն· վասն հաւատոյ եւ հանդանակի հաւատոյ: Գլ· Ա· Վասն թէ զի՛նչ հաւատք յայսմ վայրի իցեն եւ զիա՛րդ կարեւոր ի փրկութիւն: Ա· Բայց քանզի աստուածային տառս բազմապատիկ է»: Ունի ԺԳ գլուխ, վերջը Թղ· 98բ:*

5· *Թղ· 99ա: «Կոչման ընծայութեան երկրորդ մասն: Վասն խորհրդոյ առ հասարակ: Գլ· Ա· Պարտ է նախ ժողովրդապետի փութալ աւանդել զխորհրդոյ վարդապետութիւն...»: Ունի Ը գլուխ· վերջ՝ Թղ· 235ա:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, համմա· վերր:

1166.

ԿՈՉՈՒՄՆ ԸՆԾԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀՌՈՄԱՅ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՌՄԳԹ = 1850

ԹՈՒՂԹՔ՝ 154: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·3: — ՏՈՂՔ՝ 29—30: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը զօրաւոր կիսակաշի եւ կողմերուն վրայ մուր կարմիր թուղթ Ա· գրքի նման: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաճուր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր, յստակ, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԳԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 153բ—154բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԹ (= 1850): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրեթէն:

Մատեանս է Կոչումն ընծայութեան Հռոմայ Ս· Եկեղեցւոյ *եւ է՝*
Բ· Գիրք կամ Հատոր *նախորդին*·

1· *Թղ· 2ա: «Կոչման ընծայութեան երրորդ մասն»: — Թղ· 2բ: «Գլուխ Ա· Վասն պատուիրանաց Աստուծոյ, որ ի տասնաբանեայ օրէնս բովանդակին: Ա· Թէ տասնաբանեայ օրէնք համօրէն օրինաց քաղուած իցէ»: Ունի Ժ գլուխ: Վերջ Թղ· 77բ:*

2· *Թղ· 78ա: «Կոչման ընծայութեան Զորրորդ մասն Գլ· Ա· Վասն ապօթից եւ նախ վասն կարեւորութեան նորա»: Ունի ԺԷ գլուխ: Վերջ Թղ· 151ա: Ապա Թղ· 151բ: «Ցանկ գլխոց»:*

Թղ· 151ա կայ՝ «Կատարեցաւ ի 4 Աւգոստոս ըստ Հ· տ· ի նմին ամի (1850) ի փառս Աստուծոյ»:

Տրիդենտեան ժողովի «Կոչումն ընծայութեան», այս է Քրիստոնէականը աշխարհաբար թրգմ· Տ· Վարդան Վ· Թէքէեանէ, Բէյրութ 1962:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, տե՛ս վերը:

1167.

ԲԱՌ(Ա)ԳԻՐՔ ԿԱՄ ԱՂԱՆԴԵՐ

1843—1845

ԹՈՒՂԹՔ՝ 256: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 28—30: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողմերը թղթածածկ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, կազմը փիչ շատ վնասուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր յստակ: — ԳԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 2բ, 255բ—256բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1843—1845: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչն ու Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրեթէն:

Մատեանս է Բառ(ա)գիրք *կամ* «Աղանդեր»:

Թղ· 2ա: «Աղանդեր, որում քաղցր է ունել զկիրս զայս առընթեր: Ցօրինեալ բազում երկասիրութեամբ ի Հ· Ռափայելէ Եր-

կայնեան: *Սկսեալ ի Մոյիլով քաղաքի մերձ ի գեան Տնեսաեր, որոյ վաղեմի անուն Թիրաս յամի* 1843»: — *Թղ·* 3*ա*: «*Ա·* Աբբասուհի = *սիկին վանաց*: Ագահ = *ագահակամք*: Ագահ լինել = *հարկանել զագահութեան*: Ագահիլ = *հանգչիլ — ի տան ուրեք, առ ումեք*»: *Վերջը Թղ·* 244*ա*: «Օրհնել, նիլ, մեծապէս = *վերօրհնել, նիլ*: Օրհնութիւն *կամ* օրհնութիւն: *Շնորհ մեռոնին*»:

Տողերու կամ բառերու միջեւ երբեմն յաւելում եւ սրբագրութիւն ըրած է: *Թղ·* 244*բ*: (Յաւելուած կամ ի լրացումն) «Ագարէք = *դաստակերա*: Ալ շատ = *եւս քայ· զօ· աւուրք ամաց մերոց եօթանասուն ամ եւ ևթէ եւս քայ ուրեսուն*»: *Ա–Ֆ· Ֆ· որ է՝* «Փղտախ պտըտցնել = *փոթորել*»:

Թղ· 249*ա*: «Ablutio = *լուացանք· Acarus = մանր որդն, քաչխ*: Accerimus = *բուռն, վարդապետ մոլորութեանն*»: A—Z, *որ է* «Zawierzucha = *մրրիկ, բուք ձեան*»: *Ապա Թղ·* 255*ա·* «*Կատարեցաւ ի* 16 *Հոկտ· ըստ նոր տուամ· ի նմին քաղաքի յամի* 1845»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· վերը:

1168.

ԲԱՌ (Ա) ԳԻՐՔ

1844

ԹՈՒՂԹ՝ 194: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 30—32: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կոճակը կաշի եւ (խաւաֆարտ) կողմերը երակաւոր թղթով ծածկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, սիրուն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ *Թղ·* 1*ա*—*բ*, 193*բ*—194*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1844: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզուճեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլո՞վ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզուճեանի գրչէն:

Մատեանս է Բառ(ա)գիրք, *ուր հայերէն տառերու կարգով դրուած են բառերը եւ անոնց նշանակութիւնները:* *Թղ·* 2*ա*: «Աբեղայ = *միանձն, վանական, քահանայ, կրօնաւոր*: Ագահակամք = *յօժարիլ անկարգաբար յինչս, յայլ իրս*: Ագահեմ Հ· տ· = *յափշտակել զօտարինն, զրկելով առնուլ*»:

Վերջինը՝ Թղ· 193*ա*: «Օրհնութիւն = *հաղորդութիւն, նուիրուեմն, օծումն, ձեռնադրութիւն*» *ապա՝* «*ի* 1 *Դեկտ· ըստ նոր տ·* 1844»: *Երբեմն բառեր սրբագրուած են եւ յաւելումներ եղած, նաեւ ջնջուած, ցանցառ անգամ օտարաբեզու բառեր ալ դրուած են բառին իմաստը լաւ եւ ճշգրիտ հասկնալու համար:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· համմտ վերը:

1169.

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՅԵՍՈՒԱՅ ՈՐԴՒՈՅ ՍԻՐԱՔԱՅ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ

1846—1851

ԹՈՒՂԹ՝ 314: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կոճակը կաշի եւ (խաւաֆարտեայ) սեւ թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտր· մանր, դիւրընթեռնլի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ *Թղ·* 1*ա*—*բ*, 71*ա*—73*բ*· 313*բ*—314*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1846—1851: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեանց: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ Միխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանցի գրչերէն:

Մատեանս է Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ եւ Յաղթանակ Աւետարանի կամ Ցիշատակագիրք:

Ա· Թղ· 2*ա*: «Իմաստութիւն Յեսուայ Որդւոյ Սիրաքայ ի զատին բնագրէ ի հայ ի պէտս իւր փոխեաց Հ· Ռափայէլ *ի Միխիթարեան միաբանից Վիեննայի: Ի Մոյիլով քաղաքի կուսակալութեան Բոտողիոյ մերձ ի գեան անուանեալ Տնեստեր* 1851 *ՌՃ ի* 14 *Սեպտեմբ· ամսեան*»:

1· *Թղ·* 2*բ*: «*Քրատականս այս մատեան*

չարագրեցաւ ի Ցեսուայ որդւոյ Միքայէլ Սիրաքայ Երուսաղէմացւոյ յերբայական լեզու»:

2· Թղ· 3ա: «*Նախերգանք 1· Բազմայ եւ մեծամեծայ ի ձեռն օրինայ եւ մարգարէից եւ այլոց՝ որ վնոսա պայազատեցին իմաստութիւն նշանակեցաւ մեզ*»:

3· Թղ· 4ա—70բ: «*Իմաստութիւն Սիրաքայ· գլուխ առաջին· 1· Ամենայն իմաստութիւն ի Տեառնէ Աստուծոյ է եւ ընդ նմա եղեւ միշտ եւ է յառաջ քան զյաւիտեանս*»:

Ունի ԾԱ գլուխ: Թղ· 70բ: «Կատարեցաւ իմաստութիւնն Սիրաքայ»:

Բ· Թղ· 74ա—313ա: «Ցաղթանակ Աւետարանի կամ Ցիշատագիրք առն աչխատասիրի յետ դառնալոյ ի մոլորութենից նոր իմաստակութեան· մատեան, յորում լինի վէճ յաղթողաբար ընդ իմաստակութիւնս անհաւատութեան եւ յուցանի ճշմարտութիւն ուղղափառ կրօնից ի Սպանիացւոց լեզուէ յեղեալ ի գաղղիականն եւ անտի ի հայ ի Հ· Ռափայէլէ երկայն· Հատոր Ա· ի Մոյիլով քաղաքի կուսակալութեան Բոտոլիոյ սկսեալ ըստ նոր տումարի· ի 28 Յունվ· 1846:

1· Թղ· 1ա: «*Կանխաբանութիւն պաղղիական թարգմանչի: Դէպք սրտաբեկք եւ անհրաժարելիք ածին զիս···*»:

2· Թղ· 84բ: «*Ցաղթանակ Աւետարանի· Թուղթ Ա· Իմաստասէրն առ Թէոդորոս: Հապիւ հազ հասեալ աստ, սիրեցեալդ իմ Թէոդորէ*»:

3· Թղ· 94ա: «*Թուղթ Բ· Իմաստասէրն առ Թէոդորոս: Պատասխանի քո, սիրեցեալդ իմ բարեկամ, յոյժ մխիթարեաց զիս*»:

4· Թղ· 280բ: «*Թուղթ ԺԱ· Իմաստասէրն առ Թէոդորոս: Եկն հայրն կատարել զխոստումն իւր· եւ ասէ ցիս*»:

Ունի ԺԱ գլուխ եւ իւրաքանչիւր գլխի վերջաւորութեանը դրուած է քէ է°րը աւարտած է թարգմանութիւնը· վերջինը (ԺԱ· Թուղթ) Թղ· 313ա: «Կատարեցաւ առաջին հատորն: Ըստ ն· տ· ի 19 Յունիս 1848»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, հմմտ· վերը:

1170.

ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

ՌՄՁԹ—ՌՄՂ = 1840—1841

ԹՈՒՂԹՔ՝ 324: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 27—28: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը՝ կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողմերը՝ բուղթ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր· սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՁԹ—ՌՄՂ (= 1840—1841): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ Հ· Ռ· երկայնեան եւ Մխիթարեան Մայրավանիս: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· երկայնեանի գրեթէն:

Մատեանս է Հաւաքածոյ թարգմանութեանց, ուր կան՝

Ա· Թղ· 1ա—103ա: Պատմութիւն խռովութեանց Գաղղիոյ, որք կանխեցին զհէրութիւն Հենրիկոսի Զորրորդի մինչեւ ի մահ Կարոլոսի Իններորդ արարեալ Փրեդերիկոսի Շիլլերայ մեծի քերթողի եւ պատմչի ի դերմանական բնագրէ ի հայս ի Հ· Ռափայելէ երկայնեան, 1840, ՌՄԹ» (սրբագրել՝ ՌՄՁԹ):

1· Թղ· 2ա: «*Թագաւորութիւնք Կարոլոսի Ութերորդի, Լուդովիկոսի Երկոտասաներորդի եւ Փրանկիսկոսի առաջնորդի Հանդերձեցին Գաղղիոյ թուական պանծալի*»:

Ապա Թղ· 103բ կայ՝ «Թաթպան· Առ ածիւծուցն իւր պարտիզի խաղս տեսանել զօտմարտի նըստէր Տիրան թագաւոր, եւ ըզնովաւ Աւագպրեաբ···» Յատրագրուած՝ «Շիլլէր»:

Բ· Թղ· 105ա—191ա: «Իգնատիոսի Գրասիչկեայ խօսակցութիւնք մեռելոց ի լեհական բնագրէ ի հայս ի Հ· Ռափայելէ երկայնեան 1840 ՌՄՁԹ»:

1· Թղ· 106ա: «*Խօսակցութիւնք մեռելոյ: Խօսակցութիւն Ա· ի մէջ Սոզոնի եւ կատոնի Ուտիկեցւոյ· Սոզոն· Վաղագոյն քան զոր ակն ունէաք եկիր աստ: Կատոն· Եւ ցաւ է ինձ, եթէ անագանեցայ*»:

2· Թղ· 108բ: «*Խօսակցութիւն Բ· ի մէջ Փիլիպպոսի արքայի Մակեդոնիոյ եւ Մարկոսի Աւրելիոսի կայսեր: Մարկոս Աւրելիոս· Զի՞նչ պարտապան էին քեզ ցոյնք*»:

Ունի 30 խօսակցութիւն եւ անոնց ծանօթութիւնները, որոնք դրութեան վերջը կցուած են: Վերջինը՝ Թղ· 175ա: «Խօսք Լ· ի մէջ Պղատոնի եւ կոնֆուկիոսի: Պղատոն· Ընդ բազում աչխարհս չրջեալ է իմ»: Թղ· 190բ: «Ցանկ խօսից»: Ապա՝ Թղ· 196բ: «Իմաստասէր», «Բժիչկ եւ առողջու-

քիւն»: — Թայէր եւ հայր իւր», Հեղեզաս եւ գնա» Իգնատ· Գրասիյկիէն, *Թղ·* 191*բ*: «*Երկինք*» Հերտերէն եւ «*ԽՈՒԱՏՔ*»՝ «Սատի առ Հերտերայ»:

Գ· *Թղ·* 193*ա*—375*բ*: «Փեդրոսի Ագաթելոյն Աւգոստեայ Եսոպոսեան *Առակաց գիրք հինգ· ի լատին բնագրէ* թարգմանեաց Հ· Ռափայէլ Ուզունեան: *Եւ կարեւոր ծանօթութեամբք լուսաբանեաց· · · ի Մոյիլով քաղաք Բոլոնիոյ մերձ ի գետն անուանեալ Տնեստեր, որոյ առաջին անունն էր Թիրաս եւ տճ· Թուրլայ* 1841· *ՌՄՂ*»:

1· *Թղ·* 194*ա*: «*Առ վերծանողս: Առակք իրրեւ գիւտ հանճարեղք եւ բարոյական խրատք· · ·*» *են եւն· Համմտ· Թ·* 1142:

Անդ (*Թղ·* 196*ա*) *կայ՝ չարունակութեանը մէջ «ի վախճանի յաւելուած եւ զԳաբրիասայ Հելլենացւոյ զԱռակս· · · բնագրին մէր էր ի տպագրութենէ Վալքիոսի, որ առեալ էր յԱլտինեան տպագրութենէ Վենետկոյ, յամի* 1505»: — *Թղ·* 268*ա* *գրուած են ծանօթութիւներ, ապա կցուած են դեռ հինգ առակներ* (*Թղ·* 264*բ*) *եւ անոնց մասին եւս՝ ծանօթութիւններ*: — *Թղ·* 193*բ·* *կայ «Մեղու· Մեղու մի թաչէր փոքրիկ»* (Կայմ):

2· *Թղ·* 316*ա*—321*ա*: «*Գաբրիասայ Հելլենացւոյ Քառատոդֆ· Ա· Ծաղգս առն եւ վիմաչէն առիւծու: Այր ոմն ոտիւք զառիւծ կոխէր կոփածոյ*»: *Ունի ԽԳ· Առակ*:

Թղ· 329*բ*: «*Ճանկ գրոց առակաց*», *եւ ապա՝ Թղ·* 324*ա*: «*Գիրք Առաջին· Նախերգանք Եսոպոսն հեղինակ զոր նիւթ եգիտ զիմաստից· · · ապա՝ «Առակ Ա· դիւրին է զանմեղս զրկել: Գայլ եւ որոջ*»· *վերջ՝ Թղ·* 324*բ*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունին· Համմտ· վերը:

1171.

ՄԵՂՔԻՈՐԱՅ ԿԱՆՈՍԻ ԿԱՆԱՐԻԱՑԻՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԱՑ ԳԻՐՔ ԺԲ (Ա. ՀԱՏՈՐ)

1846

ԹՈՒՂԹՔ՝ 390: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը՝ կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողքերուն վրայ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ պահուած, բայց կռնակը ֆիչ մը վնասուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր եւ բարակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 391*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1846: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան (Ուզունեան): — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԻՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրբերէն:

Մատեանս է (*Թղ·* 1*ա*): «Մեղքիորայ Կանոսի Կանարիացւոյ եպիսկոպոսի *ի Քարտղադայ կարգէ* Աստուածաբանական տեղեաց: Գիրք ԺԲ: · · ·ի բնագրէն ի Հ· Ռափայելէ Երկայնեան *յօգուտ ազգիս: Գիրք Ա—է: Ի Մոյիլով Բոտոշիոյ* 1846 *ըստ Հ· տ· ի* 3 *Ապր·*»:

1· *Թղ·* 1*բ*: «*Կանոս՝ առ վերծանողս: Կարճ ի կարճոյ մերկանամ առաջի վերծանողաց*»: — *Թղ·* 2*ա*: «*Մատենադրի կանխաբանութիւն: Բազում անգամ ընդ իս, վերծանողդ մտերիմ, ի մտածութիւն եկի*»:

2· *Թղ·* 4*ա*: «*Վասն աստուածաբանական տեղեաց*: — *Թղ·* 4*բ*: «*Ճանդիմանութիւն*»· *Ա· վասն աղջոյն մատենիս բաժանմանն*»: — *Թղ·* 5*ա*: «*Ա· Զաստուածաբանականն հանդերձեալ եմ ճառել հետզհետէ գտեղեաց*»:

Թղ· 8*ա*: *Գիրք Բ*: — *Թղ·* 147*ա*: *Գիրք Գ*: — *Թղ·* 183*ա*: *Գիրք Դ*: — *Թղ·* 246*ա*: *Գիրք Ե*: — *Թղ·* 311*ա*: *Գիրք Զ*: — *Թղ·* 358*ա*: *Գիրք Է*: — *Թղ·* 390*ա*: «*Կատարեցաւ Եօթներորդ գիրս ի* 18 *Հոկտ· ըստ Հ· տ·* 1846 *դկնի միջօրէի*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· Համմտ· վերը:

1172.

ՄԵՂՔԻՈՐԱՅ ԿԱՆՈՍԻ ԿԱՆԱՐԻԱՑԻՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԱՑ ԳԻՐՔ ԺԲ (Բ. ՀԱՏՈՐ)

1850—2

ԹՈՒՂԹՔ՝ 407: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·8 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 29—30: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ աննշոդրկ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ (խաւաթարտէ) կողքերը թղթածածկ· ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաֆուր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, պզտիկ, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱ-

ՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 405ա—407բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1850—52: — ԳՐԻՉ՝ Հ. Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ տե՛ս վարը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրբերէն:

Մատեանս է Մեղբիոյայ Կանոսի կենսագրիացւոյ Աստուածաբանական տեղեաց Գիրք ԺԲ: *Գիրք Ը—ԺԲ*· թարգմ· ի Հ· Ռ· Երկայնեանէ:

Թղ· 4ա: «*Վասն դպրոցական վարդապետաց, որ է եօթներորդ տեղի Գիրք Ը*»: *Թղ*· 4բ: «*Յանդիմանութիւն*»: — *Թղ*· 5ա: *Գլ*· Ա· «*Յաչորդէ տեղին վիճաբանութեանս այսմիկ կարի կարեւոր*»:

Թղ· 39ա: Գիրք Թ: — *Թղ*· 68ա: Գիրք Ժ: — *Թղ*· 90ա: Գիրք ԺԱ·—*Թղ*· 203ա: Գիրք ԺԲ: — *Այս վերջին մասին ԺԳ*· *գլխին եաեւը* (*Թղ*· 404բ) *կայ «Աստանօր դկայ առնուն բանք մատենագրիս վասն օրհասին կանխելոյ եւ պակասին պատասխանիք այլոց ընդդիմարանութեանց, որպէս եւ ԺԳ եւ ԺԴ գիրք: Կատարեցաւ վերջին գիրս ը· հ· ա· ի 22 Յուլիսի 1852 ամի, յորում աւուր հազ եւ հարիւրս ի կուրծս էին անկեալ»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի· տե՛ս վերը:*

1173.

ՔԱՂՈՒԱԾՈՅՔ ՄՏԱԾՈՒԹԵԱՆՑ

1823

ԹՈՒՂԹ՝ 162: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 33: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը՝ կիսակաշի, որ ինչ մը վնասուած է եւ (խաւաֆարտեայ) կողքերուն վրայ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 2բ, 162բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1823: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրբերէն:

Մատեանս է (*Թղ*· 2ա): «Քաղուածոյք մտածութեանց *առանձինն ի պէտս կրօնաւորական, երկրորդ մասն վեցամատեայ· ի լատին բարբառոյ ի* հայ ի Հ· Ռափայելէ Ուզունեանց *ի Մխիթարեան Միաբանութենէն, Վիեննա* 1823»:

Թղ· 3ա: «*Կիւրակէ Ամենասուրբ Երրորդութեան: Երեք են որ վկայեն յերկինս... ա· Մտածեա, ղի նշանն, որով հաւատաք քրիստոնէական տիրապէս դանազանի յայլոյ կրօնից...*»: — *Վերջինը՝ Թղ*· 161ա: «*Շատ ղկնի ԻՒ կիւր· Հոպեպալատեան· դու ես Տէր Աստուած իմ*· «*Մտածեա...*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի· Համմա· վերը:*

1174.

ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԿԱՂ ԴԵՒԸ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 112: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ողորկ եւ ազնիւ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ծրարուած հաստ թուղթի մէջ, որուն վրայ գրուած գրչին եւ թարգմանչին անուանները: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաշուր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 111բ—112բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայել Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլո՞վ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրբերէն:

Մատեանս է «Դժոխքէն փախած կաղ դեւը: Թարգմանութիւն ի Հ· Ռափ· վ·է Ուզունեան»: *Թղ*· 1ա: «*Ա· ի՛նչպիսի դեւ է սա կաղ դեւը ու Տոն կղէոպասը ո՛ւր ու ի՛նչպէս իրեն հետ տեսութիւն ըրաւ*»: *կը սկսի՝ «Հոկտեմբերի մուխ պիչերը թանձր ամպերով ծեբեւելի Մատրիտ քաղաքը զոցած էր»: Ունի Ժ գլուխ:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

1175.

ՁԱՅՆՔԱՂ ՇԱՐԱԿԱՆՔ ԵՒ ՁԱՆԱԶԱՆՔ

ՌՄՂԼ = 1848

ԹՈՒՂԹՔ՝ 239: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխագոյն, տկար: — ԿԱԶՄ՝ կիսակաշի կռնակով եւ թղթածածկ կողմերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաքուր պահուած: — ԳԻՐ՝ ներգիր, փոքր, դիւրընթեռնլի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—1բ, 238ա—239բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԼ = 1848: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համմտ· վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· երկայնեանի գրեթէն:

Մատեանս է (*Թղ· 2ա*): «*Ձայնմաղ շարականիք աւուրց յինանց· սկսեալ ի յիննեորդ օրէ յինանց մինչեւ ի սուրբ Երրորդութիւն*: Ի Հ· Ռափայէլէ երկայնեան: *Գրեալ ի Մոյիլով քաղաք կուսակալութեան Բոտողիոյ 1848 ՌՄՂԼ*»: Եւ Ձանազանիք:

Ա· Ձայնմաղ շարականիք: 1· *Թղ· 2բ*: «*Խրատք*»: — *Թղ· 3ա*: «*Յինանց առաւօտու արձակման սաղմոս ԶԴ· կց· Յոյց մեզ, Տէր, զողորմութիւնս քո*»: *Ապա՝ չարականներ· Աւետարաններ են*: *Վերջ՝ 199բ*:

Թղ· 199բ: «*Աղօթք Ո(ւ)րքանոսի ուխտաւորդ պապին*: *Առաջի աչաց քոց, Տէր, զյանցանս մեր արկանեմք*»:

Բ· Ձանազանիք: 1· *Թղ· 201ա*: «*Պիտոի Ինիներորդի Պապի Թուղթ հրէաբերական առ համօրէն պատրիարգունս· Թարգմանեալ ի զատին բնագրէ վերստին դրոշմելոյ ի Վարսովիա 1847*: *Սաղմոս ՃԻԶ· Օրհնեցէք զՏէր ամենայն ազինք· Պիտս ՊՊ· Թ· Յարդոյապատիւ եղբարք, սղջոյն եւ առաքելական օրհնութիւն*: *Որ աստի բազմօք արդարեւ ամօք յառաջ, Յարքայապատիւ եղբարք, դայլելութեան պաչտօն·*»:

2· *Թղ· 214ա*: «*Իբ· վկայեմ իշխանք· եւ վկայութեանս իմ ձայնի լուիցէ աշխարհ, որ աստ եւ անդ է դասեալ*»· *ապա՝ Իթ· եւ յետոյ Լ· եւ ԼԱ· եւ սաղարտրուած «Տասսոս յերուսաղէմ ազատեալ», ապա՝ «Ճափչտակութիւն քերթողի ի պերեզմանատան դմահ եւ գմեռելոց զոսկերս գմտաւ ածելոյ 1640» եւ ապա՝ Թղ· 214բ*: «*Տալ ԼԹ· Զիարդ վայրապ ծուփք ի վերջէ ձեռընթափ գիջան յափին*»: *Ճետոյ՝ Թղ· 216բ*: «*Ամ չերաժն Սիկիղիացի· Պարտ է մեռանել*: *Տապ ԽԸ· երկրածինք յիւր ճակատագրաց պարանին···*»· *որուն նեռը կցուած է «ի Բազդիոսէ Քնար· Գիրք Բ»*:

3· *Թղ· 217ա*: «*Քարող վասն թէ պիտ՛րդ քրիստոնեայն պնակ ունիցի ի հայհոյութիւնս Քրնամոյ իւրոյ*: 1848 *ի Հոկտ· 16 ըստ հ· տ· յորմանէ*: *Բնաբան, եւ ծանուցեալ Քրսուսի զխորհուրդս նոցա··· ի մարդոյ չարաց եւ յայնցանէ, որ դպատիւ ձեր հատանեն ի ձէնջ*»: *Զորս քարող, վերջինը՝*

4· *Թղ· 232ա*: «*Ի կիրակի զկնի Հոգ· վասն թէ պիտ՛րդ պահել ունիցի քրիստոնեայն զանձն իւր նախ եւ զկնի առողջութեան*: *Բնաբան. Տէր, է՛ջ, մինչեւ մեռեալ իցէ մանուկս իմ· Ճովհ· Դ· 49*: *Որդի միոյ թագաւորացին հիւանդ անկեալ կայր ի Հրէաստան*»: *Վերջ՝ Թղ· 237բ*:

Թղ· 213բ: կայ՝ «*Ղեւտն տասներորդ· որոյ ասեն յետ ժամերգութեան յայորդ աղօթս··· Ամենասուրբ եւ անբաժանելի երրորդութեան··· ի զատին ժամագրքէ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ տե՛ս վերը եւ *Թղ· 216բ* կայ՝ «*1848 ի Յունիս 20 ըստ հ· տ· սկսաւ աստ ի Մոյիլով քաղաքի, յորում բնակիմ, սոսկալի ախտն առնուանեալ* Choléra, *յորմէ բազումք մեռան, մանաւանդ հրէայք տեղւոյս*: *Ես իսկ հիւանդացայ ի նմին աւուր կողացաւուբեամբ*: *Բժիշկք վճռեցին թէ նոյն ախտ իցէ, թէպէտ եւ զհասարակ ախտի նշանս ոչ ունէի, որ է փսխումն եւ որովայնածուփքիւն, ուստի Քուի ինձ թէ պատճառ հիւանդութեանս էր վիշտ սրտիս, որով ի նախընթաց օրն վշտացայ*: *Հիւանդացայ աւուրս երիս*: *Ախտն տեւեաց իբր երկու ամիս*»:

1176.

ԳԱՂՏՆԻՔ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

1861

ԹՈՒՂԹՔ՝ 318: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը՝ կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողմերուն՝ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ներգիր, մանր, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ·

1ա—բ, 2բ, 5ա—բ, 317բ—318բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1861: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեաճ: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլո՞վ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 317ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեաճի գրեթէն:

Մատեանս է (*Թղ· 2ա*): «*Գաղտնիք քնութեան կամ հարցման եւ պատասխանւոյ ձեւով բնութեան ամէն օրվան երեւոյթներուն մեկնութիւնը, աչխարհաբար դիւրին եղանակաւ ու դիւրիմաց ոճով եւ բնագիտութեան հիմակվան վիճակին համաձայն պէսպէս հեղինակներէն ժողվեց եւ գրեց Հ· Ռափայէլ Ուզունեան*»: *Թղ· 3ա*: «*Ճառաչարան*»: — *Թղ· 6ա*: «*Մասն առաչին· Տաքութիւն եւն* (*տե՛ս թ· 1147*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *Թղ·* 317ա: «*Ըստ հին տ·ի 28 Ցունիս յառաւօտուն կատարեցաւ կամօքն Աստուծոյ* 1861 *յետ իբր չորեքամսեայ անխոնջ տքնութեան*»:

1177.

ՄՇՏՆՋԵՆԱԻՈՐ ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ՌՄՂԶ = 1847

ԹՈՒՂԹՔ՝ 155: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 15·5: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը՝ կաշի եւ կողմերը թղթածածկ: — Փիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, յստակ, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 1ա—բ, 110բ, 154բ—155բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԶ (= 1847): — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Երկայնեաճ: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեաճի գրեթէն:

Մատեանս է Տօնացոյց եւ Չանազանիք, որոնք անոր հետ կապ ունին:

(*Թղ· 2ա*): «*Մշտնջենաւոր Տօնացոյց· յօրինեալ ըստ կարգի տօնից տօնացուցի մերոյ ի դիւրութիւն յօրինողին, մանաւանդ ժամասէր քահանայից: Գրեալ ի Մոյիլով քաղաքի կուսակալութեան Բոտողիոյ մերձ ի գետն Տնեստեր, որոյ վաղեմի անուն էր Թիրաս· 1847· ՌՄՂԶ յառաջնում ամի սըրբազան քահանայապետի մերոյ Պիոսի իննեւորդի···*»:

Ապա՝ կայ «Ցամի 1853 ի 20 Մայ· ըստ Հ· տ· հասի ի Թաչքով բնակել իբրեւ ժողովրդապետ այսր եկեղեցւոյ: Ի 16 Մարտի եկի ի Կամենից եւ եղէ ժողովրդապետ ի 30 Յուլ· ը· Հ· տ·»:

1· *Թղ·* 2բ: «*Որ կատարես զայս Տօնացոյց, կալ յանձին քում քաջ ապացոյց*»· *էջ մը*:

2· *Թղ·* 3ա: «*Ամք ըստ հին տումարի,* 1848 *ՌՄՂԷ· Գիր տարւոյ՝ Ն· Յ· Վիրադիրն՝ Ե· Կիրակագիրն՝ Դե*»: *Կը հասնի մինչեւ* 1901՝ *փաղարաբար*: — *Թղ·* 6ա: «*Յաղիւսակի աստ հանդէպ իւրաքանչիւր վերադրեալ եղեալ են անուանք ամսոց··· Վ· Հ· Խաչատուր Սիւրմելեան*»· *ապա Թղ·* 6բ: «*Եօթնեբեակք*»:

Թղ· 7ա: «*Թովմայի Մարոսի Պնտութիւն ոգւոյ, Սա այն Մարոս, քան զոր ոչինչ բարեկեաց Տիտան յերկնից Բրիտանացւոց ակնարկեաց*» *վերջը՝* «*Բազդիոս Քնար· տաղ· Գիրք Ա· Տաղ Գ·*»:

3· *Թղ·* 8ա: «*Ա· Բ· Գ· Դ· Ե· Զ· Գիր տարւոյ Ա· Բ· Գ· Դ· Ե· Զ· Ցունվար* 14 *ԳԶ· Ուբ· պահոց օրհ· տպչ·* 43· *հց· հն·* 14, 15 *ԳԿ· Շբ· Յովհաննու Կարապետի: Օրհ· ԱԿ· Արեգականն իւր սար·* 379»: *Վերջ՝ Թղ·* 109բ:

4· *Թղ·* 110բ: «*Համառօտ ստորագրութիւն մեռանան մոլորակաց, կանոնք գուշակութեանց օդոց եւ ամսոյ ամսոյ անտեսութիւն ըստ դրութեան վարժապետին Մարտինոսի Քնաւերայ ի Հարիւրամեայ տնտեսական օրացոյց իւր, նորոգ յօրինեալ ի վարժապետէ Գուստավայ Ատոդֆեայ Յանէ*»:

5· *Թղ·* 111ա: «*Բան առ վերծանողս: Քանզի իւրաքանչիւր տանուտեառն ըստ կարի կարեւոր իմն է պիտելն*»:

Թղ· 112բ: «*Երեւակ*»: — *Թղ·* 115ա: «*Լուսնթագ*»: — *Թղ·* 116ա: «*Հրատ*»· *եւն*: — *Թղ·* 123ա: «*Վասն ի նոր ժամանակս գտեալ հինգ մոլորակաց· Ուրանոս*» *եւն*: — *Թղ·* 124բ: «*Վասն բաժանման տարւոյ յամիսս, յեւթնեակս եւ յաւուրս եւ վասն արչալուսի եւ վասն պէսպէս երկարութեան տուրնջեան եւ գիշերի*»: — *Թղ·* 125բ: «*Վասն Աբեգական եւ լուսնոյ խաւարմանց եւ վասն դիտաւորաց*»: — *Թղ·* 126ա: «*Ընդհանուր եւ առանձինն կանոնք ինչ փոփոխութեան օդոց*»: — *Թղ·* 130ա: «*Երեւոյթք ինչ առեալ յանասնոց եւ ի բուսոց*»: — *Թղ·* 133բ: «*Վասն ազդեցութեան պէսպէս օդոց յարդիւնս*:

Հոգմոյ» եւն: — Թղ· 141ա: «Եղանակք ըստ որոց հաւանականադոյնս մարթ է գուշակել զաւուրս ամենայնի փոփոխութեան առօրանկեալս, գարատքոյ կարգի չրջանս տարւոյ, զընթացս տարեկան ժամանակաց» եւն եւն· (նշանք անձրեւոյ, յամաք եւ կեղեքիկ օդոյ··· որոտման): — Թղ· 151ա: «Անուանք անասնոց ինչ եւ տնկոց եւ ծաղկանց եւ ծառոց· Արեզակնդուղ das Pfafferhütchen· *Ագռաւ* corvus, die Krähe, der Rabe, ivrona»· *Ա—Օ*·:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ հմմտ· վերը եւ Թղ· 154ա: «Ծամի 1856 ի 16 Մարտի ըստ Հ· տ· հասի ի կամենից բնակել իրրեւ ժողովրդապետ եկեղեցւոյն Հայոց ուղղափառաց: Ի 1 Մայ· այսր ամի մեկնումն արտաքսութեան: Մեռաւ Հայրն իմ յԱլեպոա· 1819· մայր իմ ըստ Հ· տ· ի 12 Փետր· 1843, Մարիանէ Մըչինքայ ի 29 Ագ· 1856 ըստ Հ· տ· Ռ· ի 19 Յունվ· 1861 ըստ հին տ· կեցեալ ամս 16, ամիսս տասն, աւուրս 18»:

1178.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԵՒ ՇԱՐԱԿԱՆՔ

ՌՄՂԴ = 1845

ԹՈՒՂԹՔ՝ 210: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 27—28: — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողքերը թղթապատ· ֆիչ մը վնասուած, ցեցամէս: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց գործածութենէ ֆիչ մը կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր, հաճելի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 209ա—210բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԴ = 1845: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Ուզունեան: — ՏԵՂԻ՝ Մայիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Ուզունեանի գրբերէն:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Տարեկան ժամագիրք եւ շարականք իւրաքանչիւր լուր աւուր բովանդակ տարւոյ: Ի բաց առեալ զաւուրս, որ ի Մաղկազարդէ մինչեւ ի սուրբ Երրորդութիւն: Նոյնպէս եւ զաւուրս կիրակէից եւ ութօրէից: Ցօրինեալ ի նմանէ որում էրն պիտանի· (Հ· Ռ· Երկայնեան): Ի Մոլիլով քաղաքի Բոտոլիոյ մերձ ի գետն անուանեալ Տնեստեր, որոյ վաղեմի անուն Թիրաս: Սկսեալ ի 17 Հոկտ· ըստ նոր տումար· յամի 1845 ՌՄՂԴ:

1· Թղ· 2բ: «*Ի հարցն սրբոյ առ որս պժամերգութիւն առնն*»: — Թղ· 3ա: «*Օրհնեալ Տէր մեր եւ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոս, ամէն: Հայր մեր···*»: — Թղ· 3բ: «*Կարգաւորութիւն հաստատակաց ապօթից Հայաստանեայց, որ կատարի ի դիշերի ի դէմս Հօր Աստուածոյ: Տէր, եթէ զչրթունս իմ բանաս*»: *Կը վերջանայ Նիկիոյ Ս· Ժողովոյն ՅԺԸ Հայրապետաց նուիրուած չարականով «Ի սուրբ Երրորդութենէն ծանեաք զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս զիարն Աստուած»* (Թղ· 208ա—208բ): *Հմմտ· Թ· 1129:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ հմմտ· վերը եւ Թղ· 205բ· որ է՝ «Կատարեցաւ ըստ նոր տումարի ի 30 Դեկտ· ի նմին ամի եւ ի նմին քաղաքի յերեկոյին մերձ յեօթն ժամու»:

1179.

ՁԱՅՆՔԱՂ ՇԱՐԱԿԱՆՔ

ՌՄՂԷ = 1848

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ ԼՋՔ 374: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 28: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, գօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը գորշ կաշի եւ (խաւախարտեայ) կողքերը թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, սիրուն, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ առջեւի եւ ետեւի թղթերը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՂԷ = 1848: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մայիլով: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրբերէն:

Մատեանս է (ԼՋ 1): «Ձայնեալ Շարականք Աւագ տօնիցն եւ հարցէից կիրակէից, որ կկնի Յարութեան Տեառն եւ սրբոյ Կուսին Աւետման, վերափոխման, Ծննդեան, Ընծայ-

ման, եւ Անարատ Յղութեան: Յերկրորդ Կիւրակէի զկնի Հոգեգալստեան մինչեւ ի վեցերորդ Կիւրակի պահոց Քառասնորդաց: Ի Հ· Ռափայելէ Երկայնեան գրեալ ի Մոլիլով քաղաք կուսակալութեան Բոտողիոյ 1848 ՌՄՂԷ»:

էջ 2: «Ի հարցն սրբոյ առ որս ասել զժամերգութիւն պարտին»: — էջ 3: «Օրհնեալ Տէր մեր···»: — էջ 4: «Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց, որ կատարի ի մէջ գիշերի ի դէմս Հօր Աստուծոյ: Տէր, եթէ զչրթունս իմ բանաս···»: — էջ 323: «Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից առաւօտու ժամու»:

Ցաւելուած՝

էջ 361: («Արարչական»ներէ յետոյ՝) «երգ առաջին, Ա· բարեպաշտ զէնս երգեմ, նոյն եւ գնախարար, որ զվէհ տապան ազատեցոյց Քրիստոսին»: — էջ 369: «Պարերգութիւն կարի աղեւտուր վասն պաշարման եւ առման Ադիամայ քաղաքի: Երբեմն գնայր ձիով Մուղբեայ Թագաւոր Յարքունի ի քաղաքի Գրանատայ»: Վերջը էջ 373 կայ՝ «Պիւռան, յորմէ առնեմում (sic) զայս, ասէ թէ պարերգութեանս բնագիրք կան յարաբացի եւ ի սպանիացի բարբառ: Բայց ինքն ի դիրս իւր գնէ միայն զսպանիացի բնագիրն, յորմէ ինքն յեղու յանգղիացի բարբառ եւ Աստղի Պէօդկէր ի գերմանացին: Երից այսց բնագրաց բաղդատութեամբ յեղի ես ի հայ անյանդ ոտանաւորաւ, որպէս նոքայն էին արաբեալ եւ որպէս սպանիացի բնագիրն է: Տպաւորութիւնն, զոր առնէ պարերգութիւնս ի բնագիրն այնչափ էր սաստիկ, զի Մուղբեայ գլխապարտութեամբ արգիլեալ էր երգել զայն ի մէջ Գրանատայ քաղաքի»: — Ապա անդ էջ 374 կայ «ի զատին ժամագրքէ» ժամերգութենէ յետոյ ըստ ելիք աղօթքը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, հմմտ· վերը:

1180.

ԱԽԱԳ ՇԱԲԱԹ

1862

էջք 530: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·7 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ եւ լաւ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ծրարուած է հաստ թուղթի մէջ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, սիրուն, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 501: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1862: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Մոյիլո՛վ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, տե՛ս վարը՝ քննագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրեբէն:

Մատեանս է Ախագ Շաբաթ, ուր կան՝

1· էջ 1: «Տեղեկութիւն· Հաւատքը ամրողջ, հաստատուն ու արդիւնաւոր պահելու համար պէտք է քրիստոնէի մը համար գործնական կրօն···»:

էջ 4· Վերջաւորութիւնը կայ՝ «Օրհնեա, Տէր, այս գիրքը, որ Ախագ Շաբաթ կ'ըսուի, որպէս զի ամէն կարդացողներուն օգտակար ըլլայ···: Հոս տակը համառօտիւ միայն ծանուցանենք, որ սա գիրքս հիմակուան մեր ազգին ուզածին նայելով աչխարհարար չարադրեցինք, միայն մէջի դրուած աղօթքները դրարատ դրինք, ու սա ալ ազգիս ուզածին համաձայն, որն որ դրարատ լեզուաւ աղօթք ընել չատ կը սիրէ, ինչպէս փորձիւ գիտենք»:

2· էջ 5: «Ախագ Շաբաթու Սկիզբ· Ախագ Շաբաթու մէջ եկեղեցական ծէսերու վրայ: Սուրբ ծէսերը կամ եկեղեցական արարողութիւնները աչքի տակ ինկած նշաններ են···»:

Այս մասին մէջ (էջ 9) կը յիշէ աղբիւրները, որոնցմէ օգտուած է, այսպէս՝ «Մելքիորի Հիտորպի գիրքը», «Փրանկիսկոսի Ամատոսի Պուդեայի գիրքը», «Բէնեդիկտոսի ԺԴ· ի վասն տօնից Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գիրքը» եւն եւն:

3· էջ 87: «Ախագ Շաբաթու Արարողութիւններու վրայ· ընդհանուր դիտելիքներ: Ա· Որովհետեւ սուրբ եկեղեցին Ախագ Շաբաթու մէջ···»:

4· էջ 92: «Ախագ Շաբաթ: Յիսուսի Քրիստոսի չարչարանաց նուիրած: Սկզբնական դիտելիքներ օգտակար մտածութեան պատրաստուելու համար: Նախ եւ առաջ մտածութիւն ընելով, որպէս զի օգտակար ըլլայ՝ պէտք է···»:

5· էջ 100: «Մատկազարդի կիրակի: Այսօրուան օրս սուրբ Երրորդութեան փառացը եւ պատուոյ նուիրէ···»:

Ցաջորդարար նկատի կ'առնուին Ախագ Շաբաթու միւս օրերը եւ յարմար մտածականներ,

պօքքներ եւ խրատներ կը յօրինուին: — *էջ* 410· «*Աւագ Շարթուան լմննալը· խրատ· Ա· ընդհանրապէս ապաչխարութեան վրայ*»: — *էջ* 414· «*Խրատ Բ· Մեղքերու վրայ ցաւ*» *եւն եւն:* *էջ* 498: «*Սուրբ Հաղորդութիւն առնելու վրայ*»· *Ասոր վերջաւորութեանը էջ* 501 *կայ*՝ «*Ըստ հին ա· ի էջ* 504: 1862:

6· «*Եօթն Սաղմոսք ապաչխարութեան*» (*նախ Ս· Օգոստինոսի եօթն սաղմոսներու յերմեռանդութիւնը եւ ապա*՝ *Սաղմոսները*):

7· *էջ* 522: «*Լիթանիայք ամենայն սրբոց*»: — *էջ* 528: «*Աղօթք Ուրբանոսի ութերորդի պապին: Առաջի աչաց քոց Տէր*», *ապա*՝ *էջ* 530 *ուրիշ Աղօթք մը «Մի անտես առներ, ամենակալ Տէր»*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի· համա· վերը:*

1181.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ ԱԻԱՆԿԻՆԵԱՅ ՎԱՐՔ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1852

ԹՈՒՂԹՔ՝ 8 եւ էջք՝ 638: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, թխորակ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողմերուն վրայ բուղբ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1852: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ երկայնեանց: — ՏԵՂԻ՝ Ռաշֆո՞վ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· երկայնեանի գրեթէն:

Մատեանս է (*թղ· 1ա*): «Վարք եւ վարդապետութիւն Յիսուսի Քրիստոսի Ճօրինեալ *Ճարգոյապատիւ* Տն· Նիկողայոսի Աւանկինեայ· *Ը· Ճ· ի չորից Աւետարանչաց քաղեալ եւ ի նիւթ մատուցեալ իւրաքանչիւր աւուրց բովանդակ տարւոյ բաչխեալ ի զատին բնագրէ ի Հ· Ռափայէլէ երկայնեանց 1852 ՂՄՃԱ* (= *գուցէ ՌՃԱ, որ է* 1301 + 551 = 1852): *Ա· Հատոր*:

1· *Թղ· 2ա*: «*Առ վերծանողս գրոցս: Զվարս Յիսուսի Քրիստոսի զառ ի Ճարգ· Հօրէ Նիկողայոսէ Աւանկինեան ղյօրինեալն յառաջի դնել···*»:

2· *Թղ· 7բ*: «*Ճարգոյապատիւ Հօր Պետրոսի Կանիսիոսի· Ը· Ճ· Եղանակ աղօթս առնելոյ վասն իւր եւ վասն այլոց: Մերկացո յինէն Տէր, զհին մարդն*»:

3· *էջ* 7 (*Սկիզբը*): «*Ա. Կերակի Գալատեան: Վասն յաւիտենական Ծննդեան Բանին: Ա· Ի սկզբանէ էր Բանն եւ Բանն էր առ Աստուած···: Մտածեա թէ Որդին Աստուծոյ յինքեան է Բան Հօր···*»: *Հոս*՝ *վերջինքերը*՝ *էջ* 638· «*Կերակի Ամենասուրբ Երրորդութեանն· Վասն խորհրդոյ ամենասուրբ Երրորդութեանն· Ա· Տէր Աստուած մեր Տէր մի է··· Աստուած է մի ամենապարզ էութիւն*»: *Վերջինը*՝ *էջ* 639: «*Բ·ի վասն անձին յաւիտենական Հօր···*»: *Տե՛ս թ· 1182*՝ *յաջորդը*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի· համա· վերը:*

1182.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ ԱԻԱՆԿԻՆԵԱՅ ՎԱՐՔ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1854

ԷՋՔ՝ 639—1256: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, թխորակ եւ լաւ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողմերը՝ բղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր, գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1854: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռ· երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Ռաշֆով: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 1155: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· երկայնեանի գրեթէն:

Մատեանս է Նիկողայոսի Աւանկինեայ «Վարք եւ վարդապետութիւն Յիսուսի Քրիստոսի···» *Հատոր Բ· կամ չարունակութիւն նախորդին*:

1· էջ 639: «Գչ· ի (*Ամենասուրբ Երրորդութեան տօնին յաջորդ Երեքշաբթին*): *Վասն անձին Որդւոյ· Ա· Միածինն Որդի, որ է ի ծոց Հօր* (Յովհ· Ա· 18): *Որդի իմացութեամբ Հօր յառաջագոյի գոյացական պատկեր Հօր*»:

2· էջ 1251: «*Շբ· Վասն վերջին դատաստանի: Ա· Եւ յորժամ եկեսցէ որդի մարդոյ··· Աւասիկ քեզ դատաւոր, զոր ցայսօր կալար բարեխօս առ Հօր···*»: — էջ 1256· «*Մատաճութիւն վախճանական*»:

Աւանկինեայ այս հոյակապ գրութիւնը մէկ հատորի մէջ Հ· Սրապիոն Էմինեանի չատ յաջող թարգմանութեամբ հրատարակուած է Վիեննայի մէջ 1848ին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ էջ 1155· «*Կատարեցաւ ի Ռաչքով ի 14 Մայիսի ըստ հին ա·* 1854 *կնի մինչեւ ի յետ հինգ ժամու*»:

1183.

ԵՍՊՈՍԵԱՆ ԱՌԱԿՔ

Ժթ դար

ԹՈՒՂԹՔ 2 եւ էջՔ 300: — ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ՝ 10·8 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 4 (6): — ՏՈՂՔ՝ 16: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողերը թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, յստակ, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 2ա—2բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ժթ դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը (Հ· Ի· Ուզուեեան): — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, հմմտ· վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 1ա): «Եսպոսեան Առակք, *ոտանաւոր չափով յօրինեալ յումեմնէ յաշակերտաց Մխիթարայ մեծի Աբբայի:*

1· էջ 1: «*Առ վերծանողս: Թէպէտ առակք բարոյական իմաստիւք իւրեանց կարի օգտակար եւ զուարճալի իցեն···*»:

Կը չարունակուի՝ «Սակայն քաջագէտքն սրտիկ մարդկան առ եւս հեչտալուր առնել լսելեաց զայնս եւ զիմաստս նոցա ազդոզականս, սկիզբն առին յետ Եսոպոսի նաեւ ոտանաւոր զառակս արտագրել, որպէս ի հնումն առ Ցոյնս Բարբրիաս եւ առ Հռոմայեցիս Փեդրոս եւ նախանձաւոր հետեւողք նորա Փայերնոս եւ Տագիլեօն Ցիսուսեան կրօնաւոր Առակաց ժե դրովք, առ Գաղղիացիս Լաֆոնթէն Առակաց ԺԲ դրով, առ Գերմանացիս Կիլլերթ, Բֆէֆֆէլ եւ այլք, առ Պողոնիացիս Գրասիցքի արհիեպիսկոպոս Կնեզնիոյ եւ Նեմցեվիչ, որ ամօք ինչ յառաջ ի Պարիս մեռաւ, նոյնպէս եւ առ այլ ազգս: Որոց եւ մեր նախանձաւոր լեալ ձեռնարկաք չափով ոլորել զայս դուզնաքեայ դիրս Առակաց ի վայելումն մերազնէից· որ ի բարոյական իմաստից նոցա օգտել պիտիցեն: Այլ վասն ոտանաւորիս թերեւս անբաւիր զանձն առնիցեմք, եթէ գՅորնազի յաւելուցումք բանս երգիծ· Ա· 1—6· Միշտ ես միայն լըսո՞ղ իցեմ եւ ո՞չ այն ոք որ խօսի···»:

2· էջ 5: «*Ա մասն: Ա· Երկու անօթք պղնձի եւ խեցեղէն: Երկու անօթք բրոնաքարչ ի ջուրց գնային հեղեղէն*»: *Ունի ճ առակք:*

3· էջ 200: «*Բ· (մասն): Ա· Ձին հիւանդ: Մինչդեռ ինայր ի յամառց բազմայ հետէ ձին հիւանդ*»: *Ունի ԼԴ առակք:*

4· էջ 266: «*Գ· (մասն): Ա· Արեգակն եւ աստեղք: Իշխանութեան վասն աստեղք ի մեծ կային ի մարտի*»: *Ունի ԻԱ առակք:*

էջ 293: «Օրինակ առակի ի մրջնոց առնլոյ: ի Բրիգեայ ասացեալ առ բարեկամ իւր Սարտասոյ··· Բրնաւք ինդ չերմ կային աստեղր խորչակահար տապագին»: Վերջ՝ էջ 300:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի, հմմտ· վերր:*

1184.

ՄԱՍԻՊԵԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ԳՐՈՑ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

1856°—1860

ԹՈՒՂԹՔ՝ 202: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 22 × 18: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 14: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ՆԻՒԹ՝ բուդր, բխորակ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ չունի, հաստ թղթի մէջ ծրարուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց թերի: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 202ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1856°—1860: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստա՞ն: — ՏԻՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ համմտ· վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Հ· Ռ· Երկայնեանի գրբերէն:

Մատեանս է (Թղ· 1ա): «Մեկնութիւն Ս· Գրոց Նոր Կտակարանաց *ըստ սուրբ Հարց եւ այլ գիտնական եւ աստուածասէր հին եւ նոր մեկնչաց եւ ուղղափառ մատենագրաց· յօգուտ եւ ի չահ խոստովանահարց…*: Յօրինեալ ի մեծանուն վարդապետէ Փրանկիսկոսէ Քասւերեայ Մասիղեայ *ի գերմանական լեզու: Եւ անտի* փոխեաց ի հայ Հ· Ռափայէլ Երկայնեան *յօգուտ ընթերցասիրաց ազգիս, մանաւանդ անձին իւրոյ: Հատոր Դ· Որ բովանդակէ զթուղթս Հռոմայեցւոց, զերկուս Կորնթացւոց եւ զԳաղատացւոց*»:

Դժբախտաբար (Թղ· 1ա) «Դ· Հատոր *ոչ կատարեալ*»: *Միւս մեկնութիւններէն համմտ*· Թ· 1130—1133:

1· Թղ· 2ա: «*Պաւղոսի Առաքելոյ թուղթ առ Հռոմայեցիս*»: Թղ· 3ա: «*Ներածութիւն· Ա· վասն սուրբ Առաքելոյն Պաւղոսի: Բ· վասն թղթոցն նորա ի հասարակի: Գ· վասն թղթոյ նորա առ Հռոմայեցիս ի մասնաւորի*»:

2· Թղ· 20ա—201բ: «*Թուղթ Պաւղոսի Առաքելոյ առ Հռոմայեցիս: Գլ· Ա· Պաւղոսի ողջունել զՀռոմայեցիս… Բն· Պաւղոս ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի…*»:

Միայն Առ Հռոմայեցիս թղթին մեկնութիւնն է այս եւ այն ալ Թերի: Կը հասնի ԺԱ· գլխին առաջին համարները, կը վերջանայ Թղ· 201բ: «*Ի սպառ բառնայր զիմաստն չնորհաց: Այլ ծանիր, թէ առաքեալն*» (*ինապատճենը կը պակսին*): *Արդէն* Թղ· 1ա *մատիտով գրուած է Դ· Հատ· ոչ կատարեալ*» (*համմտ· վերը*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չկան· համմտ· վերը*:

1185.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ ԹԱՂԿԵԱԼ

1656°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 401 (ֆանի մը բուդր կրկին բուարկուած է): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7·7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4·3: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած 24, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուդր: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ բարակ եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս կաշեկազմ, դրոշմազարդուած: — Փականքներէ զրկուած եւ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց ֆիչ մը ֆայֆայուած եւ ունի կեղտոտած թղթեր. Թղ· 24բ, 91ա—92բ, 218ա, 338ա—340բ, 400ա—401բ, պատռուածներ Թղ· 1—3, 110, 346ա եւ թղթեր, որոնց վրայէն սրբուած եւ կամ եղծուած՝ լուսանցագրութիւնները՝ Թղ· 15ա—50ա, 52ա, 62ա, 147ա, 178ա, 210ա, 214բ, 235ա, 271ա, 275ա եւն: եւ նկար մը՝ Թղ· 306բ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր, սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ ընտիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 5ա, 141ա, բազմագոյն, ոսկեխառն, սիրուն: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 13ա, 62ա, 141ա, 191ա, 246ա, 307ա, 332ա, 364ա, կրկնագոյն եւ պարզ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 5ա, 7բ, 13ա, 18բ, 23ա, 31բ, 55ա, 58բ, 70ա, 73բ, 79ա, 81բ, 85բ, 89ա, 93ա, 97բ, 104բ, 116բ, 119ա, 122բ, 131ա, 141ա, 143ա, 166ա, 171ա, 182բ, 193բ, 195բ, 203բ, 208բ, 233ա, 237բ, 239բ, 247բ, 249ա, 250բ, 252ա, 253բ, 255ա, 259բ, 261ա, 288ա, 293բ, 294ա, 302բ, 310ա, 313ա, 315բ, 318բ, 320բ, 334ա, 357ա, 366բ, 372բ, 375բ, 388բ, 391ա, 393ա, եւն եւն· ճաշակաւոր, ծաղկաձեւ, կանքեղմաձեւ: — ՆԿԱՐՔ՝ բազմագոյն եւ ոսկւով, բաւական յաջող· Թղ· 4բ (Յովակիմ եւ Աննա), 190բ (Ս· Հոգւոյն գալուստը), Թղ· 306բ եղծուած (մարտիրոսք), Թղ· 254բ (Ս· Խաչ եւ չորս փողահարներ վերջին դատաստանի), Թղ· 331բ (արքայութիւն, [բաւարար] եւ դժոխք), 369բ (Քրիստոս ի խաչ ելեալ եւ Ս· կոյս ու Ս· Յովհաննէս Աւետարանիչ): Թղ· 399ա—401բ տգեղ գծուածքներ, նաեւ Թղ· 1բ: — ՆԿԱՐԻԿ-

ՆԵՐ՝ լուսանցքի վրայ՝ Թղ· 9բ (Գաբրիէլ հրեշտակապետ), Թղ· 10ա (Ս· Կոյս), Թղ· 29ա (մկրտութիւն Քրիստոսի), Թղ· 36բ (Սիմէոն ծերունի), Թղ· 37ա (Ս· Անտոն), Թղ· 41ա (թագաւոր մը), Թղ· 43ա (Դաւիթ եւ Յակոբ Առաքեալ), Թղ· 45ա (Ս· Ստեփանոս), Թղ· 47բ (Պետրոս եւ Պօղոս Առաքեալներ), Թղ· 59բ (Յովնաս մարգարէ), Թղ· 109բ (Գրիգոր Լուսաւորիչ), Թղ· 138ա (Յովսէփ Արեմաթացի), Թղ· 139բ (Ցիսուս եւ խաչ), Թղ· 147ա (Յովհաննէս Մկրտիչի գլուխը), Թղ· 178ա (Համբարձումն), Թղ· 210ա (Գրիգոր Լուսաւորիչ), Թղ· 213ա (հայրապետ մը), Թղ· 217բ (Ս· Հռիփսիմէ), Թղ· 235ա (Փոխումն Ս· Աստուածածնի), Թղ· 242ա (Ս· Կոյս), Թղ· 263բ (մարգարէ մը), Թղ· 269ա (Յակոբ Մծբնացի), Թղ· 271ա (գինուորական մը), Թղ· 273ա (Հրեշտակապետ մը), Թղ· 275ա (հայրապետ մը) եւն եւն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—4ա, 190ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1656°: — ԳՐԻՉ, ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ, ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Միհաս եւ Գրիգոր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ գրչէն չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 3ա «Առաքեալ ի կ· Պոլսէ, ընկալաք ի 14 Մարտի 1919 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Շարակնոց ծաղկեալ հքեղ զարդերով, ոսկւով եւ երփներանգ, խաղերով եւ մանր գրերով սպիտակ մագաղաթի վրայ: Խորաններով, կիսախորաններով եւ նկարներով եւ գլխատուր մատերու բաժնուած: Սկիզբը՝ ա· Թղ· 5ա· (նկար եւ խորան) «*Երգեցէք որդիք Սիոնի*» եւն: *Կիսախորանք՝ Թղ·* 13ա: «*Կանոնէն աստուածայայտնութեան Ճրագալուցին*»· Թղ· 62ա: «*Կանոնէն բուն Բարեկենդանին, Աւրհնութիւն*»· բ· Թղ· 141ա: (*խորան*): «*Այսաւր յարեաւ ի մեռելոց*»: — գ· Թղ· 191ա (*նկար եւ կիսախորան*)· «*Կանոնէն Պենտակոստէին*»: — դ· Թղ· 246ա (*նկար եւ կիսախորան*) «*Ի վերայ վիմի հաւատոյ չինեցեր զքո սուրբ ղեկեղեցի Ս· խաչ*): — ե· Թղ· 307ա (*նկար եւ կիսախորան*) «*Կանոնէն համաւրէն մարտ(իրոսաց)*»: — զ· Թղ· 332ա (*նկար եւ կիսախորան*) «*Կանոն համաւրէն ննջեցելոց*»: — է· Թղ· 364 (*նկար եւ կիսախորան*) «*Երգեցուք երգ նոր Աստուծոյ Փրկչին մերոյ*»: — *Կան՝* Թղ· 193բ: «*Նորաստեղծեալ*»· Թղ· 294ա: «*Արարչական(ք)*», Թղ· 304բ: «*Շարական զգեստաւորելոյ պատարագին, Խորհուրդ խորին*» *եւ ապա՝ Ցայս յարկ*»: — Թղ· 396ա: «*Շարական Լ· խոտաճարակաց*»: — (*Նկարները՝ համմտ· վերը նախորդ էջին վրայ*):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ գրչէն չկան կամ կը պակսին:

1· Թղ· 3ա· (տարբեր գրով): «*Այս Շարագանի (գիրք) մղեալ Աստքելին որդի տիրացու Մինասին է: Աստուած... (անընթեռնլի) գինի... (անընթեռնլի) զուչ*»:

2· Առաջին կողմին ետեւը՝ (տարբեր գրով) «*Մինասին չարագան եւ Թումային...*» մնացածը անընթեռնլի:

3· Թղ· 1բ: (տարբեր գրով)· «*Դա՛ տարի է այս չարագանի գրվեցաւ*»:

4· Թղ· 2ա: «*Այս չարականըս եօթը հարիւր տարվան է, վէ այսօր տարին տաճկաց ١٢٢١*»:

5· Թղ· 3բ: (տարբեր գրով) «1905 *Մայիս* 17 *Բալու, օղնական Գայմագամ Բալուի Տիգրան Ս· Քիւրիւեան*(°)»: — Թղ· 399բ: «1905 *Մայիս* 17*ին գնեցի այս չարականը Բալուի Պազին գիւղացի Պազարիկէ· օղնական գայմագամ Բալուի Տ· Ս· Քիւրիւեան*(°)»:

6· Թղ· 4ա (*մանր նօտրգրով*) «*Գրի փորձ*(°) *Յակոբ*»:

7· Թղ· 4ա: (տարբեր գրով՝ *չեղագիր*) «*Այս չարականս իմ ձեռքս հասաւ, 757 տարվան էր ու այսօր Քառականին Քրիստոսի* 1862 *Մայիս* 9»: *Ասոր տակը մատիտով՝* 1862—757 = 1105 + 551 = 1696:

8· Թղ· 400բ (տարբեր գրով) «*Աս չարականըս համի Սէրքիսի որդի տիրացու Գրիգորին է...*»:

9· Թղ· 4ա (շեղագիր) «*Շարական: Ձեռագրիս մէջ որ եւ է յիշատակարան չգտայ· ուստի անծանօթ է գրիչն եւ գրութեան ժամանակը: Ուչ ժամանակի յիշատակագիրները թէ ի՛նչ հիմամբ գրութեան թուականութիւնը մատնանիչ կ՛ընեն, յայտնի չէ*: Թղ· 4ա *յիշ· համաձայն* 1656*ին գրուած է, որ հաւանական է՝ դատելով գրչութենէն*: Հ· Ն· Ա·»:

1186.

ԲԱՌ(Ա)ԳԻՐՔ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 224: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, դիւրաբեկ: — ԿԱԶՄ՝ կռնակը կաշի եւ (խաւաթարտեայ) կողերուն վրայ թուղթ· ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 193ա—224բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Բառ(ա)գիրք: *Կը սկսի* (Թղ· 2ա): «Abactor, *վարիչ, վտարակ, հօտակապուտ, խաչընդոդ, խաչնամբար*:

Abactus, *վանեալ, ի բաց տարեալ· հալածեալ, խաչընդոդացեալ, կատարեալ, աւարտեալ· ի բաց վարուիմ*: Abaliono, *օտարացուցանել, մեկնել, որոշել, անջատել, ի բաց թողուլ, լքանել*»:

Վերջին բառն է (*Թղ·* 193բ) «Intime, *ի ներքս, ի ներքուստ, մտերմութեամբ, ի սրտէ, փափաքանօք*», *ապա թուղթ* 193ա—224բ *կը ձգան դատարկ, զի չէ չարունակուած այս գիրքը, որ պիտի ըլլար Ա· մասն կամ Ա· հատոր: Մէջը երբեմն սրբագրութիւններ ու յաւելուածներ եղած են* (*Թղ·* 134ա *եւն*)· *Նաեւ բառերու իմաստը դեռ չէ դրուած* (*Թղ·* 191ա):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

1187.

ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԱԲԲԱՅԻ ՔԱՂՈՒԱԾՔ ԲԱՆԻՑ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆՑ Ս. ԳՐՈՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 28 եւ էջէ 319: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 9: — ՏՈՂԻ՝ 24: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ, ամողորկ: — ԿԱԶՄ՝ կոճակը կաշի եւ (խաւաֆարտեայ) կողերուն վրայ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաֆուր մնացած, բայց էջ 34 եւ 35 փիչ մը կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, դիւրընթեռնլի: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 2բ Ս· կոյսը Գրիգոր Նարեկացիին կ'երեւնայ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2ա, 3ա—27բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*Թղ·* 1ա): «Քաղուածք բանից եւ վարդապետութեանց եւ մեկնութեանց Ս· Գրոց *բարերչանիկ բարուեստ պատրաստեալ մեծի* Աբբայի Մխիթարայ վարդապետի *ի գանձատան գրոց իւրոց առ կենդանութեամբ իւրով տպագրելոց ընդդէմ մոլորութեանց Հայոց, հաւաքեալ ի ցոյց ուղղափառ դաւանութեան իւրոյ եւ աներկեւան ջատագովութեան նախագահութեան եւ անսխալութեան հռոմէական սուրբ Եկեղեցւոյ ի բանս հաւատոյ եւ հաւատարիմ հպատակութեան իւրոյ առ նա*»:

Էջ 1: «*ի մեկնութենէ Աւետարանին Մատթէի յառաջաբանութեան անդ: Եր· Բ· Էջ* 2: *Պարտաւորի բացատրօղն զմիտս բանից Ս· Գրոց*»:

Էջ 117: «*Արդ ասէն նախ քան զանցանելն մեր ի մեկնութիւն հետեւեցելոյ բառի այսորիկ տան արասցուք զմանս բանս զմիութենէ անձին Քրիստոսի եւ զզանազանութենէ բնութեանց, որք ի նմա զի առ լիակատար մեկնութիւն այսորիկ բնաբանի* (*ելն որդի մարդոյ կեցուցանել զկորուսեալս*) *յոժ վայելուչ է խոսիլ զայսմանէ: Մանաւանդ զի յայգի մերում կարի ընդ երկար տեւեաց տարաձայնութիւն չուրջ զայսու խնդրով, որում տարաձայնութեան քերեւս Տեառն չնորհիւ դեղ ինչ լինիցի*»: *Վերջ էջ* 349: *Ապա չատ մը թղթեր դատարկ ձգուած գրելու համար*:

2· *Թղ·* 18ա: «*Ցանկ: Թէ որ ցանկայ մարդկային փառաց պատուոյ եւ մամոնայի ոչ կարէ զճշմարտութիւն քարոզել, եր·* 1»: *Դրուած է ցանկը մինչեւ էջ* 349 *նկատի առնուած նիւթերու· անկէ վերջ արդէն գրութիւն չկայ եւ դատարկ թղթեր կան* (*Համմտ· վերր*):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

1188.

ԱՆԳԵՂՈՍԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ ԹՈՒՂԹՔ ՈՂՋՈՒՆԻ

1804—1805

ԹՈՒՂԹԻ՝ 94: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 12·5: — ՏՈՂԻ՝ 17—20: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամողորկ եւ թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, բայց Թղ· 41 եւ 54 պատռած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 4բ, 78բ, 87ա—94բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1804—805: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ (Մխիթարեա՞ն մը): — ՏԵՂԻ՝

Տրիեստ: — ՏԷՐ՝ աճձաւոք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (*Թղ*· 4ա): «Թուղթ f ողջունի եւեթ *Մեծապայծառ Տեառն Տեառն* Անգեղոսի Գաբրիէլեան, *բաժանեալ յերկուս մասունս, ի նորոգ տպագրելոցն նոր յաւելմամբ պէսպէս թղթոց եւ պատասխանեաց ողջունագրաց եւ ի գլխակարգելոց անաի ի դիւրութիւն ուսանողաց*, քարզմանեալ յիտալականէ ի մեր բարբառ, *ի Թրեստ*· *Ցամի Տեառն* 1804 *եւ ի Թուխս մեռում ՌՄԾԳ: Աստուծով սկս(այ) ի* 21 *Օգոստ*· 1804»:

1· *Թղ*· 5ա: «*Ողջունագիրք մեծապայծառ Տեառն* Անգեղոսի Գաբրիէլեան: *Մասն առաջին: Նուիրման Գերապատիւ Գերապայծառ Տեառն Տեառն Կարդինարի Վաղերիոսի Արքեպիսկոպոսի Կանդեայ: ԵԹԷ հնար էր ինձ ծառայութեամբս իմով մատուցանել զկչիռն բարութեան*»: — *Թղ*· 5ր: «*Գերապատիւ Գերապայծառ Տեառն Տեառն Կարդինարի Լուդովիկոսի Լուդովիսեան սրբազան Պապին մերոյ Գրիգորի ԺԶերորդի արթուն: Ի մատչել իմում ամենայն յարգանօք նուիրել մեծապայծառ Տէրութեան ձերում*»: *եւն եւն*:

2· *Թղ*· 54բ: «*Ողջունագիրք մեծապայծառ Տեառն* Անգեղոսի Գաբրիէլեան: *Մասն երկրորդ: Բազմապայծառ Տեառն Ա*· *Ա*·: *կարի ինձ յեռանեալ զտանէր եռանդնոտ բերումն իմ առ մեծապայծառ Տէրութիւն ձեր*»: — *Թղ*· 55ա: «*Մեծապայծառ Տեառն Ա*· *Ա*· *ի մերձենալ աւուրց ծննդեան Տեառն մերոյ բազմամ*»: *Եւն եւն*:

3· *Թղ*· 79ա: «*Զրոյցք ողջունի մեծապայծառ Տեառն* Անգեղոսի Գաբրիէլեան: *Զրոյց առաջին: Ուրախակցութիւն վասն ընկալեալ աւագութեան: Վենէտիկցին եւ արքունականն*: *Վ*· *Ուրախ եմ յամենայն սրտէ տեսեալ, զի բազդ արժանաւորութիւն Տէրութեանդ ձերոյ*»:

Վեց զրոյց· *ապա Թղ*· 86բ: «*Վախճան*» *եւ նայն էջին վարի լուսանցքին վրայ գրուած՝* «*Աստուծով աւարտ*· *ի* 25 *Փետր*· 1805»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· *Համմա*· *վերր*:

1189.

ՅԱԿՈԲԱՅ ՊՐԻՄԵՑԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՏՕՄԱՐԻ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 148: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, ընտիր, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս լաթակազմ, նոր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, փիչ մը ազտոտած, համմա· *Թղ*· 2ա եւ 148ա—բ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, սիրուն, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ *Թղ*· 148ա—148բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճձաւոք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (1· *Թղ*· 2ա) «Մեկնութիւն տօմարի, *Զոր խնդրեաց Թումա վրդ*· *Մեծոբայ վանայ աստուածաբնակ սուրբ ուխտին եւ սիրով զհայցուածս նորա կատարեալ* Յակոբ վարդապետի Պրիմեցւոյ· *օգնեա Հոգի Աստուած: Զհայցուածս զերբեղանիկ բարեւնապետի եւ երիցս երանելոյ վեհին*»· *Համմա*· *Թ*· 815 *Բ*· § 1:

2· *Թղ*· 112ա: «Նորին Յակոբ վարդապետի Պրիմեցւոյ) *Յաղագս տօմարական մակացութեան թէ յորոց ի մարդկանէ արհեստաւորեցաւ: Գիտելի է, զի ի նախամարգարէին Մովսիսէ օրինադրեցաւ, զի նա նախ կարդեաց զլրմունս Զատկաց*»· *Համմա*· *Թ*· 815 *Բ*· § 2 *եւ յիշատակագրութիւնը, որ Հոս է Թղ*· 118ա:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: *Թղ*· 2ա *վերի լուսանցքին վրայ* «De la Bibliothèque de David No. 3»:

1190.

ԱՂԹԱՐՔ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 37: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 155 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ԿԱԶՄ՝ չունի: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ անողորկ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ էջ մը կեղտոտած, գգալի Թղ· 3բ—4ա, 32ա, 37բ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր տգեղ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 31բ (վրան ապա՝ շատ տգեղ գծուածք մը): — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անյայտ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է «Ադբարք»: Կը սկսի Թղ· 1ա, «ա, բ, գ, դ·» եւն ապա՝ «Խրատ վասն ապիւսակիս թէ որպէս պարտին գործածել: Պարտ է նախ գիտել զթիւն եռեսունուվեց գրին···»:

Թղ· 1բ: «Ախթարք արանց: Խուն որ է հավարն եւ իւր աստղն բորեխն է··· Իմաստունքն ասացին թէ ով որ այս աստղս ծնանի նայ լինի միջահասակ· կարմիրերես···»: Թղ· 2բ: «Ախտարք կանանց: Խուն եւ իւր աստղն (մարեխ)· ասացին իմաստունքն թէ կինն, որ աս ախթարքն ծնանի, նա լինի նմանութեամբ եւ պատկերօք զեղնամազ եւ կարմիրէրէս···»:

Բ· Թղ· 4բ· «Ցուլն»· Գ· Թղ· 7ա· «Եկաւորն»· Դ· Թղ· 9բ· «Ինեգզեաին» վերջինը· Ժբ· Թղ· 29ա «Զուկն»· դրուած են արանց եւ կանանց համար: Կան նաեւ ազօթքներ եւ կոչումներու կարեւոր պիւսակ մը (Թղ· 32ա): Մանրամասնօրէն հմմտ· Թ· 397, 497 եւն եւն: Թղ· 32բ կայ՝ «Ցաղագս սահաթլամէի, զոր պարտին ուսանիլ բար(ւ)օյ եւ չարի, զոր խընդրես, որ գտանես առաջիկայ տղոյդ». եւ նմանիք· վերջ՝ Թղ· 38բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1191.

ԵՐԳԱՐԱՆ ԵՒ ԺԱՄԱԳԻՐՔ

1723

ԹՈՒՂԹՔ՝ 206: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 20 × 16: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 12: — ՏՈՂՔ՝ 20—22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխոտակ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ շատ խեղճ վիճակի մէջ, (խաւաթարտ) կիսակաշի, թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր մնացած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — Թղ· 29ա—բ նօտրգիր սիրուն: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 152ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1723: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս արքեպ· Աւետաւսքիճովիչ: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստան: — ՏԷՐ՝ հաւաաճօրէն գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին ներսի դին՝ «Առաքեաց Տէր Պօղոս Վ· Գրմըգեան ի Լեմբերգէ, Յունուար 1924: Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (Հոդեւոր) երգարան եւ ժամագիրք, *ուր կան՝*

Ա· 1· Թղ· 1ա: ա· «Na Boze Narodzenie· ի ծնիլ Ծննդեան Տեառն· Դեկտեմբերի իե· Անմայր ծնունդ Հօր անսկզբան, նկարագիր եւ կերպարան»:

բ· Թղ· 2բ: (Լեհերէնները չենք նշանակեր)· «Թլփատութեան Տեառն: Ի լսկզբան տնօրէնութեանդ յութերրորդում աւուր ծննդեանդ»:

գ· Թղ· 3բ: «Յայտնութեան Տեառն· Յունվարի Զ· Ցնծասցուք արդ ամենեքեան արք եւ իգունք միանգամայն»:

դ· Թղ· 4բ: «Արմաւենեաց, այս է Ծաղկազարդին· Ուրախ լեր դուստր Սիոնի, պատրաստեա զքարդ առազաստի»:

Այսպէս յառաջ բոլոր ակրոնական տօներու:

2· Թղ· 16ա: ա· «Երկք ի տօնս Մարիամայ Կուսին· Ցզացմանն Դեկտեմբերի Ը· Յաւիտենից Աստուած ընտրեաց, ըզկոյսդ եւ նախասահմանեաց»:

բ· Թղ· 17ա: «Ծննդեան Սեպտեմ· Ը· Ծաղկեցաւ արդ արմատն Եսեայ, ծնընդեամբ Կուսին Մարիամայ»:

գ· Թղ· 18ա: «Ընծայման Նոյեմբերի

իԱ։ Ընաիր նուէր երրորդութեան ընծայեցար կոյս եռեման»։ Եւն եւն։

3· Թղ· 24բ։ ա· «*Երգք ի ծնունս սրբոց։ Հրեշտակապետաց· Նոյեմ· Ը· Դասք ինն-նեկի ոգեղինաց· Գունդք անմարմնոց լուսեղինաց*»։ — բ· Թղ· 26ա։ «*Մարգարէից։ Նախապատրաստեալք ի սկզբանէ, բոլորեցունց ի մարդկանէ*»։

գ· Թղ· 27ա։ «*Սրբոց առաքելոց Պետրոսի եւ Պօղոսի Յուլիսի ԻԸ։ Կաթուղիկէ եկեղեցի, Յնծայ այսօր ի հանդիսի*»։ Եւն եւն։

դ· Թղ· 31ա։ «*Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին··· Ուրախութիւն այսօր ծնեալ· Ազգք Արամեան եւ հռչակէ*»։

Թղ· 40ա։ «Երկ ապաչխարութեան, Աչխարհ ամենայն Ան իս նայեցեալ», ապա՝ «Զքէն գոհանամք» եւ ապա՝ Թղ· 42բ· «Զկնի աղօթիս եթէ կիրակէ կամ հանդիսական ծոն ասի Պաշտօն ըստ ձայնի եւս Սաղմոս ըստ ձայնի եւ Աւետարանք», որոնք յետոյ իրարու կը յաջորդեն, ապա «Տաղք Աստուած անեղ» եւն։ Թղ· 56ա կոյ Յաւուկ պաշտօն «ի մեծի աւուր Ուրբաթուն», ինչպէս նաեւ երգեր՝ «Այսօր անճառ լուսոյն ծագումն», «Նորոգող տիեզերաց»։ Թղ· 67բ։ «Մաղթանք»ներ եւ «Քառոգ»ներ։ — Թղ· 71ա։ «Ակէլուք»։ — Թղ· 88բ։ «Թաղաւոր»ք։ — Ասոնք կրնան կցուիլ յաջորդին։

Բ· Թղ· 94բ—142ա։ «Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից առաւօտեան ժամու։ Լցաք առաւօտու ողորմութեամբ քով»։

2· Թղ· 142բ—151բ։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից արեւագալի ժամուն։ Եղիցի անուն Տեառն օրհնեալ*»։

3· Թղ· 153ա—158ա։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից երրորդ ժամուն։ Օրհնեալ Ոգի սուրբ Աստուած ճշմարիտ։ Ողորմեա ինձ*»։

4· Թղ· 158ա—162բ։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից վեցերորդ ժամուն։ Օրհնեալ Հայր սուրբ Աստուած ճշմարիտ։ Ողորմեա ինձ*»։

5· Թղ· 163ա—168ա։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից իններորդ ժամուն։ Օրհնեալ Որդիդ սուրբ Աստուած ճշմարիտ։ Ողորմեա ինձ*»։

6· Թղ· 168բ—184բ։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից երեկոյ(եան) ժամուն։ Ես առ Աստուած կարդացի*»։

7· Թղ· 185ա—197բ։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից, խաղաղական ժամուն։ Տէր Աստուած փրկութեան իմոյ*»։

8· Թղ· 198ա—205ա։ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից հանգստեան ժամուն։ Առաքեա, Տէր, զլոյս քո*»։

Թղ· 205բ աւելցուած է յատիներէն՝ «Orationen quotidianae impetrandam bonam mortem»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Թղ· 205ա։ «Աւարտեաւ այս ժամագիրգս ձեռօք Ց· Ա· Արհպատին Լեհաց երկրի Հայոց ի փառս Աստուծոյ ամենակալի Հօր եւ Որդւոյ եւ Ոգոյն Ս· Ցամի Տեառն 1723 Դեկտ· 13»։ մատենով վարի լուսանցքի վրայ՝ «Յովհաննէս սրբ· Աւետարչեանց 1716—1751»։

1192.

ՄԱՇՏՈՑ

ՌՃՂԵ = 1746

ԹՈՒՂԹՔ՝ 156։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 15։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն 15·5 × 6 + 6 = 12։ — ՏՈՂՔ՝ 28—30։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, դիմացկուն։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս կաշեպատ, շատ ցեցակեր եղած եւ վնասուած։ — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ֆիչ մը ֆայֆայուած, ցեցամէս։ — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, դիւրընթեռնլի։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ շատ մը գլխագրեր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 3ա—բ, 156բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՂԵ (= 1746)։ — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատուր։ — ԿԱԶՄՈՂ՝ Սիմոն։ — ՏԵՂԻ՝ կերլա։ — ՏԷՐ՝ եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցին։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 155ա, 156ա։ — ԿՆԻՔ՝ տե՛ս տեղեկութիւնք։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ներսի դին եւ Թղ· 1ա·ի ու 37ի վրայ դրուած կնիքէն կ'իմացուի թէ եղիսաբեթուպոլսոյ հայկական եկեղեցւոյն գրքերէն է։ — ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ սիւնակները չեն նշանակած։

Մատեանս է Մաշտոց, ուր կան՝

1· Թղ· 4ա։ «*Հասարակ խրատք յաղագս այնոցիկ, զորս ի պաշտել զսուրբ խորհուրդ հասարակարար պահել պարտ է*»։

2· Թղ· 5բ: «*Ցաղագս բարւոք պաշտելոյ պխորհուրդն մկրտութեան*»:

3· Թղ· 10բ: «*Կարգ մկրտութեան տղայոցն*»:

4· Թղ· 18ա: «*Կարգ մկրտութեան պարպացելոյ*»:

5· Թղ· 29ա: «*Ցաղագս խորհրդոյ ապաչխարութեան*» եւ «*կարգ*»:

6· Թղ· 34ա: «*Ցաղագս ամենասուրբ խորհրդոյ Հաղորդութեան*» եւ «*կարգ*»:

7· Թղ· 40ա: «*Ցաղագս խորհրդոյ վերջին օծման*» եւ «*կարգ*»: Ապա՝ «*Այցարարութիւն հիւանդաց*» եւն: — Թղ· 61ա: «*կարգ թաղման*» եւն:

8· Թղ· 79ա: «*Ցաղագս խորհրդոյ ամուսնութեան*» եւ «*կարգ*»:

9· Թղ· 89բ: «*կարգ օրհնելոյ զջուր*» եւ *զանազան օրհնութիւններ* (*խնկոյ, մոխրոց, ոստոց*):

10· Թղ· 95ա: «*Աւրարողութիւն դռնբացին*»:

11· Թղ· 96ա: «*Ի մեծի Հինգշաբթի կարգ արձակելոյ զապաչխարողս*»:

12· Թղ· 100ա: «*Կարգ ոտնալուային*»:

13· Թղ· 104բ: «*Ի Զատկին օրհնութիւն տանց*» եւ *զանազան օրհնութիւններ* (*խոտոց եւ պաղոց, նոր տան, ուտելեաց եւն եւն*):

14· Թղ· 112բ: «*Ճանապարհորդաբան*» (*օրհ· ճանապարհորդաց*):

15· Թղ· 114բ: «*Ցաղագս թափօրից*» եւ «*մաղթանք*»*ներ· եւ նորէն օրհնութիւններ եւն*:

16· Թղ· 135ա: «*Ցաղագս երդմնեցուցանելոյ զդիւահարս*»:

17· Թղ· 140բ: «*Կարգ այցարարութեանց եկեղեցեաց*» եւն:

18· Թղ· 145բ: «*Լիթանիայք*»:

19· Թղ· 148ա: «*Կերպք գրելոյ ի գրեանս, զորս բարօքն ունիլ պարտական են*» եւն: — Թղ· 151ա: «*Ցանկ չարադրեալ ի վերայ այսր[ի]ւբենից*»:

Թղ· 153ա: «*Մեկնութիւն սմանց բառից կանոնական իրաւանց, որք ի Մաշտոց(ի)ս յայսմիկ գտանին*»: — Թղ· 153բ: «*Կանոն հանդերձ փեսային օրհնելոյ*»: — Թղ· 154բ: «*Կանոն ջուր օրհնելոյ*»: — Թղ· 155ա: «*Կանոն համահաստատեալ ի... Պէնէդիկտոսէ փափէ... առ ի առնուլ զօրհնութիւն հոգեւորաց ի նոցանէ, որք ունին զիշխանութիւն յանձնեալ ի ի յառաքելական Աթոռոյն*»: Վերջ՝ Թղ· 156ա: Առջեւը՝ Թղ· 2ա—2բ· տարբեր գրով կայ՝ «*Զկնի Աւետարանին ասի քարոզս այս ձայնիւ ի վերայ ջրոյ՝ «Ծամենայն ժամ օրհնեմք զօրհնեալ փրկիչդ Իմմանուէլ»*:

Յիշատակագրութիւնք· 1· Թղ· 152ա (գրչէն «*Գրեցաւ Մաշտոցս այս յանարժան տիրացու Աստուածատրէ, որդւոյ Նուրիճանի: Ի Հայաքաղաքն կերլոյ Ռձղե Փետր· ժե*». (*ապա աւելցուած*)՝ «= 1746 *Փետր· 26*» (sic):

2· Թղ· 156ա (*տարբեր գրով*) «*Նորոգեցաւ Մաշտոցս այս ձեռամբ անարժան տիրացուէ Սիմոնի Բեղրաշղեան* 1821· *յիշեա զիս օվ եղբայր կամ քոյր իմ սիրելի, միօվ Հայր մեր եւ դու յիշեսջիր ի մերմէ Ցիսուսէ Քրիստոսէ*»: — Դատարկ թղթերու վրայ կան օտարալեզու գրուածքներ:

1193.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

1777

ԹՈՒՂԹՔ՝ 40: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10·5: — ՏՈՂՔ՝ 22—24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (տախտակ) կարմիր բեհեզ կոնակի եւ կողերու վրայ զարնուած, վնասուած, հինցած եւ կարկտուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ վնասուած եւ գործածութենէ կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ երկու տեսակ, ճօտրգիր՝ մանր եւ շեղագիր՝ սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նմանապէս շատ մը սկզբնատառեր: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 2ա բառակուսի եռապատիկ գծերով շրջանակ մը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1777: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ եղիսաբեթուպոլիս: — ՏԷՐ՝ եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցին: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2ա: — ԿՆԻՔ՝ տե՛ս տեղեկութիւնք: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա, 2ա, 3ա, 13ա, 33ա, 39բ կնիքներէն կ'իմացուի, որ եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյն վերաբերած է:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «*Աղօթք զանազանք ըստ պէսպէս հարկաւորութեան եկեղեցւոյ ասելիք: Ցամի Տեառն* 1777 *Դեկտեմբերի 8ին Ելիսապէթեան*». (*Համանման լատիներէն Թղ· 1ա վերի լուսանցքի վրայ*) ուր կան՝

1· Թղ· 1ա: «*Շարական Աբգարու*

Հայոց թագաւորին: Դկ. Աբգար Հայոց թագաւոր, իմաստութեամբ խորհըրդաւոր»:

2. Թղ. 2բ: «Հաւատամք ի մի յԱստուած Հայրն ամենակալ» (Առաքելական հանգանակ):

3. Թղ. 3ա: «Լիթանիայք առ սուրբ Աստուածածինն ամենեքանեալ»:

4. Թղ. 4ա: «Լիթանիայք առ Տէրն Յիսուս Քրիստոս»:

5. Թղ. 6ա: «Լիթանիայք ամենայն սրբոց»:

6. Թղ. 11ա: «Ինքատ վասն թափօրի ամենասուրբ մարմնոյ եւ արեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի...» եւ աղօթք եւն: — Թղ. 15ա: «Կարգ կատարելոյ պաշտօնն յաւուր ծնեալ Ս. Մարկոսի Աւետարանչի..» եւ ապա աղօթք եւն:

Թղ. 22ա: «Կգքեզ Աստուած գովաբանեմք, Տէր իսկ զքեզ խոստովանիմք»: եւ ապա ծնեալս առթիւ աղօթքներ:

7. Թղ. 27ա: «Լիթանիայք սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին»:

ա. Թղ. 28բ: «երգ ի գովեստ սուրբ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին. Դասովազուք ծնօղ Հայոց, Լուսաւորիչ հոգւոց մերոց» տունք՝ «Գրիգոր»: — բ. Թղ. 31ա: «երգ առ սուրբ հայրն մեր Գրիգոր Լուսաւորիչն: Ա՛ռ քեզ դիմեմք աղաչակեմք»:

8. Թղ. 33ա (տարբեր գրով). «Լիթանիայ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»:

Թղ. 39ա—40բ: Ներդործութիւնք եւ ուրիշ աղօթքներ ինչպէս նմանապէս նախորդ թղթերէն ոմանց վրայ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1194.

ԳԻՐՔ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 42: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 19 × 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ կաշեպատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտը, մաքր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ. 1ա—3բ, 40ա—42բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ. 3բ: «Առաքեցաւ ի Կ. Պոլսոյ 1905 ամին»:

Մատեանս է Գիրք ընդհանուր խոստովանութեան, ուր կան՝

Թղ. 4ա: «Մանօթութիւն: Պատճառք որոց վասն արժանի է եւ կարեւոր առնել ընդհանուր խոստովանանք, են սոքա: Նախ եթէ ապաշխարող ոք զբաւական փոյթ չիցէ...»:

Թղ. 5ա: «Տարացոյց ճշգրիտ քննութեան խղճի ի պէտս ընդհանուր խոստովանութեան: Առաջին պատուիրան...» եւ յաջորդները:

Ապա՝ Թղ. 26ա: «Քննութիւն ի վերայ եօթն գլխաւոր մեղաց, վեցերկին պատուիրանաց եկեղեցւոյ, քննութիւն բժշկաց, դատաւորաց, կրօնաւորաց քահանայից» եւն:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1195.

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

նախ քան ՌՃԴ = 1655

ԹՈՒՂԹՔ՝ 231: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 16—18: — ԹԵՐԹՔ՝ երբեմն նշանակուած եւ երբեմն անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ փայլուն եւ ողորկ, երկու տեսակ: — ԿԱԶՄ՝ (տախտակ) ամբողջապէս գորշ կաշիով պատուած, լի սիրուն դրոշմազարդերով, ֆիլ մը կեղտոտած, փականճներէն մաս մը ինկած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւն ու ետեւը երկերկու յուշարէն քնագրով. առջեւի մէկ հատը պատռուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ

սեւցած ու մաշած, նաեւ թղթեր կը պակսին· ներսգուած է շատ խճամբով: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր ընտիր, երկու գրչէ: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ շատ մը գլխատառեր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ բաւական շատ, բայց ընդհանրապէս միջակ բաներ, նաեւ դէմքեր գ· օ· Թղ· 86ա· Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 2բ: Աւետումն Ս· կուսին՝ գծաւոր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա (կեղտոտած) 1բ, 2ա, 3ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ ֆաւ ՌՃԴ (=1653): — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Աստուածատուր: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 221ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ: «Ընկալաք ի կ· Պոլսոյ յ30 Ագոստոսի 1949. Վիեննա· Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս Հ Գանձարան, ուր կան՝

Թղ· 3բ: «*Ցանկ Գանձարանիս*»:

ա· *Թղ· 5ա:* «*Գանձ ծննդեան ճրագալուծին: Տարփումն ըղձական, տոչոր անձնական*»· *տունք՝* «Մխիթար»: *Ճմմտ· թիւ 132· այս եւ յաջորդներէն քանի մը հատ:*

բ· *Թղ· 11ա:* «*Գանձ Ծննդեան առաջին աւուր: Մաքուր եւ անբիծ սուրբ Աստուածածին, դուստր լուսոյ մայր անճառ Բանին*», *տունք* «Մկրտ·» *ապա՝ Թղ· 13ա· (առանց սկզբնաւորութեան) «ծագկեալ գուարճանան, ծառք անտառի ծափս տան»· եւ ապա՝ «իմանալի լոյսն այսաւր ծագեալ, պիտաւոր մեղաց մերոց փարատեալ» չարունակութեան՝* «իչ»:

Թղ· 14բ: «*Ով զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ· արարիչն Աստուած ի ծորդանան եկեալ*»:

գ· *Թղ· 15բ:* «*Գանձ ծննդեան երրորդ աւուրն: Որան լուսոյ Աստուածոյ Բանին, հարսն երկնաւոր մաքուր աղաւնի*»· *տունք՝* «Խաչատուր»:

Թղ· 20ա: «*Տաղ ազնիւ: Դու չուշան ծաղիկ անապական· զվայելուչ ծաղիկն, որ ի Հօրէ ծրնեալ*»: — *Թղ· 21ա:* «*Աստուածածին մայր լուսոյ, տաճար Բանին Աստուծոյ*»: — *Թղ· 22ա:* «*Տաղ անուշ ձայնիւ· ի ծննդեան Մարիամու, վարդ վայելուչ*»:

դ· *Թղ· 23ա:* «*Գանձ եաւթնի աւուրն ասա եւ պիտ յիչ(եա): Ցանեղական լուսոյն խոնարհեալ բարձրեալն Աստուած եւ առ մեզ եկեալ*»· *տունք՝* «Յովանէս»:

Թղ· 26բ: «*Տաղ անուշ: Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ, մայր Աստուծոյ հաւատամ*»:

ե· *Թղ· 28ա:* «*Գանձ Թ· աւուրն Թլփփատ·: Գոչումն ըղձային, զուարեաս երկնային*»· *տունք՝* «Գրիգոր»:

Թղ· 31բ: «*Տաղն է: Ստեղծող մանկանց մանուկ լուցաւ եւ հին աւուրցն տպատցաւ*»: — *Թղ· 32բ:* «*Ծորդոսրակ, Անբասկիզբն Բանն Հաւր ծնունդ յառաջ ժամանակաց*»:

զ· *Թղ· 33բ:* «*Գանձ աւետեաց Աստուածածնին: Ինդուխեան ձայն բարբառ աւետեաց· այսաւր ծագեաց աշխարհի հրճչեաց· տունք՝* «Խաչատուր»:

Թղ· 39ա: «*Տաղ ազնիւ: Ամսեանըն վեցերորդի կարապետին, բանարեր հրեշտակն եկեալ առ սրբուհին*»:

է· *Թղ· 40բ:* «*Գանձ Տեառընդառաջի, երեկոյին ասա եւ զմեղաւորս յիչեա ի Տէր: Գովեալ եւ օրհնեալ Աստուածդ լարձրեալ եւ փառաւորեալ, մարդն աստուածացեալ*», *տունք՝* «Գրիգոր»:

Թղ· 43ա: «*Տաղ ազնիւ: Քրիստոս փառաց Թագաւորն այսաւր եկեալ ի տաճարն*»:

ը· *Թղ· 45ա:* «*Գանձ ծննդեան Ս· Կարապետին: Մեծապայծառ փառաւք պանծալի, այսաւր ցնծայ սուրբ եկեղեցի*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

Թղ· 48ա: «*Տաղն է: Մըկըրտիչն Քրիստոսի մեծ կարապետն ցովաննէս*»:

թ· *Թղ· 50ա:* «*Գանձ սրբոյն Սարգսի զաւրավարին եւ որդուն նորա Մարտիրոսին: Մեծապայծառ փառաւք զարդարեալ, եկեղեցիք պայծառազգեցեալք*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

Թղ· 53բ: «*Տաղ սուրբ Սարգսի: Վկայից հանդիսից հրաշալի նեղութեանց հաղորդեալ Քրիստոսի*»:

ժ· *Թղ· 54բ:* «*Գանձ Թէոդոսի եւ Մեհկեհոսի: Գոհաբանեալ ես Տէր սուրբ Հոգի, նոր զբախտ ցուցեր սուրբ վկայիդ*»· *տունք՝* «Գրիգոր»:

ժա· *Թղ· 58ա:* «*Գանձ երկրորդ կիրակէին: Գրթուխեամբ իչեր Տէր եւ մարմնացար եւ ըզմեզ վերածեր*»· *տունք՝* «Գրիգոր է»:

ժբ· *Թղ· 63ա:* «*Գանձ կիւրղի Երուսաղէմայ Հայրապետի: Գրթուխեամբ քո(յ)ին Աստուածդ անքնին*»· *տունք՝* «Գրիգոր»:

Թղ· 66բ: «*Տաղ կիւրղի: Այսաւր եւ մեք ցընծամք տաւնիւս յիչատակի աւուրց նոցին*»:

ժգ· *Թղ· 67բ:* «*Գանձ երկրորդ կիրակէին յանառակ որդին: Մեծ եւ ահեղ խոր-*

հուրդ տիրական, անճառ, անհաս, անըմկրկրնական»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

Թղ· 70բ: «Տաղն է: Աւ հայրդ աղաղակեմ, անառակիս որդւոյ ողորմեա»:

ժդ· *Թղ· 71բ: «Գանձ չորրորդ կիրակէին ի մեծատունն եւ ի Ղազար: Մեծապայծառ խորհուրդ սոսկալի, որ նորոգեաց զաչխարհս ամենայն»· տունք՝ «Մկրտիչ»:*

Թղ· 75ա: «Տաղն է· Դարձեալ արընտես հաւատարիմ, մարմնոյ հոգոյ միաք անմարմին»:

ժե· *Թղ· 76բ: «Գանձ սրբոյ քառասնից, որք ի Սերաստիա կատարեցան ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ: Մեծապայծառ անմահից արքայ, Յիսուս Քրիստոս օրհնեալ յարարակայ»· տունք՝ «Մկրտիչ»:*

Թղ· 80բ: «Տաղ ազնիւ: Քրիստոս փառաց Թագաւորն, փառաւորեալ ի զուարթնոց»:

ժզ· *Թղ· 81ա: «Գանձ ի ե(°) կիրակէին ի զատաւորն եւ ի յայրին: Մեծապայծառ խորհուրդքն անքննին, որ զբթացեալ Ադամն առաջին»· տունք՝ «Մկրտիչ»:*

Թղ· 84ա: «Տաղ ազնիւ: Գանկառ ունիմ ասել քեզ, Թագաւոր իմ Յիսուս Քրիստոս»· տունք՝ «Գրիգորի եիա». — Թղ· 85ա: «Փոխ է: Աւրինաւոր փարիսեցին աղօթելով ի տաճարին»:

ժէ· *Թղ· 86ա: «Գանձ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Մեծ եւ հրաշալի անմահ թագաւոր, Յիսուս Քրիստոս աւրհնեալ յարարակայ»· տունք՝ «Մկրտիչ»:*

Թղ· 90ա: «Տաղ ազնիւ: «Ի յելս արեւու արեւու (կրկնէ) ի յելս արեւու արեւու· ծագեցար մեզ յարեւմտից»:

ժը· *Թղ· 91բ: «Գանձ վեցերորդ կիրակէի: Գոյիդ կատարեալ Աստուծոյդ բարձրեալ եւ փառաւորեալ»· տունք՝ «Գրիգորիգոր» վերջը՝ ...«Այլ եւ երկոդի գանձիս եւ տաղի բարուն Գրիգորի, նաեւ ստացողի եւ սրբագրողի այս գանձարանիս»:*

Թղ· 95բ: «Տաղ: Վերջին յաներկիւ աւուրն եւ համառաւտին, յորժամ սասանին տարերք գալըստեամբ Փրկչին», տունք՝ «Վարդապետի է»:

ժթ· *Թղ· 96բ: «Գանձ Ղազարու յարութեան: Գոչումն ըղձական, գովասանական գովաբանական»· տունք՝ «Գրիգորի է»:*

Թղ· 99ա: (Գանի մը տող սրբուած եբրուած) ապա՝ «պատասխանեալ թէ հաւատացեալ ըզփառըս տեսեալ...»:

ի· *Թղ· 101ա: «Գանձ գալըստեան Տաղ(կազարդին): Համազոյական Հաւր սահմանն եւ Բան Հոգւոյդ իսկական»:*

Թղ· 104ա: «Տաղ: Այսաւր ցընծան արարածք բախճանապէս խնդութեամբ, երկինք ՝ւ երկիր պարտաւեալ ծափիս ծափիւ հարկանեն»:

իա· *Թղ· 105ա: «Գանձ մեծի երկուշաբաթի: Գերապոյն գոյից գերահրաչ էից գերիմաստ վեհից»· տունք՝ «Գրիգորա» վերջը՝ «երկոպի երգոյս, ստացողի գրոյս, գրծողի գերւոյս ինձ մեղուցելոյս»:*

Թղ· 108բ: «Տաղ վասն Ադամա(յ) եւ Եւայի: Ադամա(յ) ստեղծողն եկեալ յիւր պատկերն ի տես»:

իբ· *Թղ· 110: «Գանձ Աւագ երեքշաբթի: Գործ արարչական գերահրաչական ինքնիչխանական»· տունք՝ «Գրիգոր»:*

Թղ· 114ա: «Տաղն է: Քանքարաթագոյց եմ, անարժան ծառայ եմ, չար եւ անպիտան»:

իգ· *Թղ· 114բ: «Գանձ մեծի Ե· չաբաթի: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդն ահագին, այսաւր յուցաւ որդւոյ երկրածին»· տունք՝ «Մկրտիչի»:*

իդ· *Թղ· 118բ: «Գանձ Աւագ Ուրբաթուն ի խաչատուր վարդապետէ: Խորհուրդ սոսկալի, անիմանալի, անքննելի եւ անճառելի» տունք՝ «խաչատուր»:*

Թղ· 123ա: «Տաղ Աւագ Ուրբաթու: Աստուածածին սրբուհին, ամէնաւհրեալ տիրուհին»: — Թղ· 124ա: «Յորդոր է: Ով Սիմէոն ծերունի, ահա բան քո կատարի»:

իե· *Թղ· 125ա: «Գանձ Շաբաթ աւուն (աւուր) ճրագալուցին: Խորհուրդ հանգըստեան ի յեաւթներորդին ըստ գրեցելոյ նախատեսողին», տունք՝ «խաչատուր»:*

Թղ· 128բ—129ա· ի մէջեւ թուղթ ինկած է՝ կը պակսի:

իզ· *Թղ· 129բ: «Գանձ յարութեան սրբոյ Զատկին: Մեծ աւետեաց ձայն ուրախալի, տալ Գաբրիէլ պետն հրաշալի»· տունք՝ «Մկրտիչ»:*

Թղ· 132բ: «Տաղ յարութեան Զատկին: Ցընծայ այսաւր երկինք եւ երկնային զաւրքն անմարմնոց»:

իէ· Թղ· 133բ: «Այլ դանձ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Մարգարէրութեամբ Որդիդ Միածին, եկիր ի խընդիր առեղծեալ պատկերին»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

Թղ· 136ա: «Տաղ յարութեան: Ոչ արդեւնաց վէմն երկրաւոր որ յելից բղխմըն հոդեւոր»:

իը· Թղ· 137ա: «Այլ դանձ յարութեան կիրակէին, ասա զայս յարութեան դանձեր յոր կիրակի, որ պիտի: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ սոսկալի, այսաւր ցուցաւ ամենայն երկրի»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

Թղ· 140ա: «Տաղն է: Ցարեաւ յաւուրն երրորդին, գոչէր հրեշտակն ի վիմին»: — Թղ· 140բ: «Փոխ է եւ յորդ է յորդորակ· Նըստեալ կանայքըն ողբային, առ գերեզմանն անմահին»:

իթ· Թղ· 141ա: «Գանձ պլխատմանն Յովաննու: Գոյակն էական Հաւր սահման եւ բան· աստուածպետական»· տունք՝ «Գրիգոր»: Վերջը կայ՝ «Երդոյս աստղին, եւ սրբրապրողին, անմիտ Գրիգորիւն, այլ եւ դընողին, տէր Մարգարէին, սիրով հայցողին»:

Թղ· 144ա: «Տաղ Յովաննու: Ի յանապատէ լերանց, ձայն աւետարեր հընչեաց»:

լ· Թղ· 145ա: «Գանձ նոր կիրակէին: Գաղտնի խորհըրդին գուշակեալ ի հին»· տունք «Գրիգորի է»: — Վերջը՝ «Երդոյս երդողի եւ սրբապրողի անմիտ Գրիգորի»:

Թղ· 148բ: «Տաղ դանձիս: Այսաւր նոր աբեր հարեալ ի նորահրաչ արեգակնէ»:

լա· Թղ· 149բ: «Գանձ Համբարձմանն Քրիստոսի Աստուծոյ: Մեծապայծառ տաւնիւս ահապին· եկեղեցիք մեր պայծառասցին»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

Թղ· 152բ: «Տաղն է: Տէրն մեր որդին Մարիամու Հաւր փառակից իւր եւ Հոգւոյն»:

լբ· Թղ· 153բ: «Գանձ Վարդավառին: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ մեզ յայտնեալ, բարձրեալն Աստուած առ մեզ խոնարհեալ»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

Թղ· 156բ: «Աստանաւր տեսիլ ահեղ ի լեառըն Թափո(ւ)ր, գոորդին Աստուծոյ տեսեալ ի նմա խոնարհեալ»:

լգ· Թղ· 157ա: «Գանձ Շողակաթին: Տաճարդ երկնային տուն քրիստոսային»:

լդ· Թղ· 160բ: «Գանձ փոխման ամէնաւրհնեալ (Կուսին): Գովարանեալ սուրբ Աստուածածնին, մայր աղախին Աստուծոյ Բանին»· տունք՝ «Գրիգորի է»:

Թղ· 164ա: «Ցորդորակ անոյշ եւ զեղեցիկ: Անարատ տաճար եւ առագաստ լուսոյ, մայր անհարընացեալ Աստուածածնին սուրբ կոյս»:

լե· Թղ· 165ա: «Գանձ Յովակիմայ եւ Աննայի: Գոյին անեղի, գոյին անհասի, գոյին անմահի»· տունք՝ «Գրիգորի է սա»:

լզ· Թղ· 168բ: «Գանձ սուրբ խաչին ի Յովանիսէ ասացեալ է: Ցայն եղեմական դրըախտին փափկութեան», տունք՝ «Յովաննէս»:

Թղ· 172ա: «Տաղ սուրբ խաչին Քրիստոսի: Կենաց փայտ արնկեալ բգքեղ արնկողին ղեղմ···»:

լէ· Թղ· 173ա: «Գանձ Գէորգա(յ) զաւրավարին: Ընդդա հրաւէր մանկունք Սիոնի, ձեզ աւետիս ձայնիւ բերկրալի»· տունք՝ «Խաչատուր»:

լը· Թղ· 176ա: «Գանձ Վարագա(յ) սուրբ խաչին: Գըլուխն եկեղեցոյ Վէմըն հաւատոյ»· տունք՝ «Գրիգորի է սա»:

լթ· Թղ· 80ա: «Գանձ եւթանասուն եւ Բ. Առաքել(ոց)· Գերազոյն գո(յ)է, գերիմաստ վեհի»· տունք՝ «Գրիգորէ»:

խ· Թղ· 183բ: «Գանձ պիւտ խաչին: Ծաչի քո Քրիստոս երկրպագանեմք, գտնաւրէնութիւնդ փառաւորեմք»· տունք՝ «Խաչատուր»:

խա· Թղ· 187ա: «Գանձ Նիկողայոսի հայրապետին»: Գաւազան ծաղկեալ, գեղաղէչ փայլեալ»· տունք՝ «Գրիգոր»:

խբ· Թղ· 191բ: «Գանձ հրեշտակապետաց: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ հրաշազան, նախ քան զըսկիզբն եւ քան զյաւիտեան»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

խգ· Թղ· 194բ: «Գանձ Յակոբայ Մծբնա(յ) հայրապետին: Մեծահամբաւ անուն գովելի· տէր սուրբ Յակոբ հրեշտակ ի մարմնի»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

խդ· Թղ· 197ա: «Գանձ Դաւթա(յ) մարգարէին: Ծորք անքննին անճառ անհասին· Հաւր արարչին եւ մարդասիրին»· տունք՝ «Խաչատուր»:

խե· Թղ· 201ա: «Գանձ սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային: Մեծ եւ հզաւր ան-

մահ Քաղաւոր, Տէր մեր Յիսուս արքա(յ) երկնաւոր· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

Թղ· 204*բ*: «*Տաղ ի Տէր Ներսէսէ կաթուղիկոսէ*: *Կենդանի վրկա(յ) մահուամբ կեն-դանոյն*»:

Խզ· *Թղ*· 205*բ*: «*Գանձ գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի*: *Պսակ փառաց քեզ յօրինեսցի, կաթուղիկէ սուրբ Եկեղեցի*· *տունք* «Պետրոս»:

Խէ· *Թղ*· 209*բ*: «*Գանձ Ոսկոյն Որոտման Յովհաննու (եւ Յակոբայ)*: *Գեղաքանչ գունով*»· *տունք՝* «Գրիգորի է u(ա)»:

Խը· *Թղ*· 214*ա*: «*Գանձ սրբոյ Ղեւոնդեանցն եւ Վարդանանց*: *Խըրամատեալ կանոն աւրինի, հաւր համայնից սրբոյն Գրիգորի*»· *տունք՝* «Խաչատուր»:

Թղ· 217*բ*: «*Տաղ սրբոց քահանայիցն Ղեւոնդեանց*: *Քահանայք պատուեալք աւծմամբ Հոգ(ւ)ոյն Ընորհաց*»:

Խթ· *Թղ*· 218*ա*: «*Գանձ Բարսեղի Հայրապետին*: *Խաչարարձ արհի պանծալի*· *տիպ տիրական գովեալ հրաշալի*»· *տունք՝* «Խաչատուր»:

Ծ· *Թղ*· 222*ա*: «*Գանձ ամենայն մարդարէից*: *Մեծ եւ ահեղ անուն հրաշալի, անհաս, անըսկիզբն անիմանալի*», *տունք՝* «Մկրտիչ», *վերջերը կայ՝* «*Զքաղաղութիւն տալ մեզ հրաշալարդ Հայրապետին մերոյ լուսաղարդ Կարապետին սուրբ աթոռապարդ, եպիսկոպոսին մերոյ մաքրապարդ, սուրբ Գրիգորին չնորհ արփիապարդ, Թադեւորին մերոյ բարեյաղթ*···»:

Թղ· 225*ա*: «*Տաղ Աստուածածնին*: *Աստուածածին կոյս Մարիամ կացեալ առ խաչն իւրոյ Միածնին*»: *Վերջաւորութեանն՝* «*Ինձ ողորմեա երդուղի բանիս, մեղաւորիս եւ յանցաւորիս*»:

Գանձերը գրչէն Հայկական տառերով Քաւարկուած էին. պահեցինք այնպէս:

Յիշատակագրութիւնք· 1· *գրչէն կան լուկ խնգրանք ու մաղթանք առանց անուան յիշատակութեան. համա. վերը:* — 2· *Թղ*· 228 (*նօարգրով*)· «*Զվերջին ստացող սուրին զԱստուածատուր քահանայն, որ էր աւագերէց ի քաղաքիս Ղօնիու եւ բազում աշխատաւոր ի վերա(յ) սուրբ եկեղեցոյս, զոր Քուականիս Հայոց Ռձդ (1655) փոխեցաւ առ Քրիստոս յոյսն կենաց եւ եղ զայս դանձատեարս յիշատակ յիւրն եւ իւր ծնողացն. արդ աղաչեմ զամենեսեանդ, որք հանդիպիք սմա ասելով կամ լսելով կամ օրինակելով, մխով Հայր մեզպիս յիշեսջիք ի Տէր զվերսղեալս եւ Քրիստոս Աստուած պյիչողք յիշէ իւր միւս անգամ գալստեանն. ամէն*»:

1196.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ ՄԻՆԱՍԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՌՄԼԷ = 1788

ԹՈՒՂԹՔ՝ 8 եւ էջք 296: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 27: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 13, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղք: — ՆԻՒԹ՝ թուղք ազնիւ եւ շատ քարակ: — ԿԱԶՄ՝ (տախտակ) ամբողջապէս մուք կարմիր կաշեպատ եւ ճոխօրէն ոսկեզօծ ու ոսկեզարդուած, ունի ոսկեզարդ շրջանակ եւ երկու կողմերու վրայ սիրուն խաչեր, որոնց մէջ եւս խաչեալն Քրիստոս: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր, լուսանցքներու շուրջը՝ ոսկեզօծ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր, սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ամէն էարոզի առջեւ՝ նաշակաւոր: — ՆՈՐԱՆՔ՝ էջ 3 բազմագոյն եւ ոսկեխառն, գեղեցիկ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ էջ 3 բազմագոյն եւ ոսկիով, նմանապէս բոլոր էարոզներու սկիզբը, երփներանգ եւ սքանչելի էարոզներու վերջերն ալ կան գոյնզգոյն սիրուն զարդեր՝ ծաղկեփունջեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1*ա*—4*բ*, էջք 197—204 եւ 5*ա*—8*բ*: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԼԷ (= 1788): — ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն Վանեցի: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՞չը: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս վարդապետ եւ Յակո՞ք վարդապետ: — ԿՆԻՔ՝ էջ 3, 201, 296 եւն· «Քրիստոսի ծառայ Յակոբ վարդապետ 1263»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 296: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 6· «Գնեցաւ 140 ղրշ·ի ի Կ· Պոլիս յամին 1909, Հ· Գր·»:

Մատեանս ՀՀ (*ՀՀ* 1) «*Քարոզք ի Միհնայ եպիսկոպոսէ շարադրեալք*» *կամ* «*Յուպ քարոզչաց*»:

1· *ՀՀ* 3: «*Առաջաբանութիւն Քարոզից ի յամենայն դեռավարժ քարոզչաց ասելի, մինչ Տեառն Միհնասայ պերիմատ վարդապետի ասացեալ: Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ Տեառն անախտ եւ անարատ հարսին սրբոյ եկեղեցւոյս աղաւներամ սրբասէր մանկանցդ համայնից*···»:

Շարունակութիւնը մէջ՝ ...«Զորոց ամենից սակս ահաս խակութեանս մերում եւ ակարութեան մտաց առցուք օժանդակ մեզ եւ վարժիչ զմեծն մեր բարեւնապետ եւ անյաղթ փիլիսոփա գամենայնի բաւական գաւրըն Մովսէս Խորենացին, որ վարդապետականաւն առաւելածայնոյն էր նմանեալ... այլ այսմ թէեւ առնուցումք զանապատաք վարդապետութիւն սրբոյ հայրապետին մերոյ Ներսէսի Շնորհալւոյ անբնակրկիտի նախաչաւիղ ճշմարիտ վիմամբ առնելով չէ ինչ անտեսի», կը յիշատակէ դեռ Գրիգոր Լուսաւորիչը· Գր· Նարեկացին եւ Նարէն Մովսէս Խորենացին։ — էջ 22։ «Նորին Միհասա վարդապետի դարձեալ յառաջաբանութիւն քարոզից, եւս ի նոյն սրբոյ առն Մովսէսէ Խորենացւոյ առեալ, պատչաճօք բուն առաջնոյն առ սուրբ Աթոռս ասուածեան (էջմիածին)»։

2· էջ 24։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *Քարոզ ի լուսակերտ եւ յասուածածակապճ սիմոն սուրբ էջմիածնի եւ յամենապով հայրն մեր ի սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն ի բանն սրբոյն Պօղոսի, Քանզի ակն ունէր հիմամբք հաստատելոյ քաղաքին, որոյ ճարտարապետն եւ արարիչն Աստուած է եւ այլն յերրայեցւոց 11 գլխ· եւ 10 համարն։ Որպէ՞ս պի մեծ են գործք քո Տէր եւ յոյժ խորին խորհուրդք քո եւ այլ անպղտամ դոյս ոչ ծանիցէ»...։*

3· էջ 38։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *դարձեալ քարոզ ի վերայ սրբոյ էջմիածնի... Ասէ ուրեմն ծայրագոյն դաղաթն աստուածարանից սուրբն Դիոնեսիոս Արիոպագացին ի գիրս Աստուածային անուանց...»*։

Բնարաններըդ եւ խորագիրներս ոչ կարեւոր մասերը զանց կ'առնենք։

4· էջ 49։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *դարձեալ Քարոզ ի լուսահեղոյս եւ յԱստուածակերտ Աթոռն սրբոյ էջմիածնի... Վասն քաղաքի բազում բանք են յամենայն ուրեք»*։

5· էջ 70։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *դարձեալ Քարոզ ի վերայ սարսափելի Աթոռոյն սրբոյ էջմիածնի եւ հօրն մերոյ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին... Մեծ է սէրն Աստուծոյ քան զամենայն մեծութիւն երկրաւոր...»*։

6· էջ 84։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *Քարոզ դարձեալ ի սուրբն Գրիգոր ի բանն... Քարոզն սրբոյ եկեղեցւոյն Քրիստոսի երանելի սուրբ անօթին ընտրութեան սրբազան Առաքեալն Պօղոս զրէ...»*։

7· էջ 100։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *Քարոզ դարձեալ ի սուրբն Գրիգոր ի բանն... Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի կենարար վարդապետութեան իւրում...»*։

8· էջ «Նորին Միհասայ վարդապետի *Քարոզ դարձեալ ի նոյն ի սուրբն Գրիգոր ի բանն... Զճառն հաւատոյ ոչ ոք բովանդակել կարէ բանիւ, եթէ որքան եւ ասիցէ...»*։

9· էջ 130։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *դարձեալ Քարոզ ի սուրբն Գրիգոր ի բանն· Ամենայն ինչ որ ոչ ի հաւատոյ է մեզք են· զրէ Երանելին Պօղոս առ Հռոմայեցիսն ի պահոց ճառին...»*։

10· էջ 147։ «Նորին Միհասայ վարդապետի... *դարձեալ քարոզ ի վերայ սրբոյ էջմիածնի ի բանն... Արարիչն ամենեցուն Աստուած բուն սուրբ Գրոց ի սկզբանէ արար զերկինս եւ զերկիր»*...։

11· էջ 159։ «Նորին Միհասայ վարդապետի.... *Քարոզ դարձեալ ի բանն... Զճառն քաղաքին Աստուծոյ մտաց այնոցիկ է, որք զմիաս Պօղոսի ունին, որ եաեան պայն...»*։

12· էջ 176։ «Նորին Միհասայ վարդապետի... *Քարոզ դարձեալ ի բանն Առաքելոյն... Յանկալի է ինձ քաղաքն Աստուծոյ եւ կարի բաղձանօք տենչամ ակնկալեալ սրբոյ եւ մեծի քաղաքին այնմիկ, թերեւս արժան եղէց ժառանգել զնա»*։ Ապա էջ 197—204 *դատարկ*։

13· էջ 205։ «*Քարոզ վասն հաւատոյ... Վարդապետք ասեն թէ որպէս մարմնոյ աչքն առանց զգալի լուսոյ ոչ կարէ տեսանել ինչ...»*։

14· էջ 241։ «*Քարոզ եւ մեկնութիւն ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ Իմաս· (այսքանը պրուած) Աստուածեղէն առ հանճարով լցեալն եւ ի խորս իմաստից տեղեկացեալն...»*։

15· էջ 249։ «*Երանելոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ ի մեկնութիւն առաքաւոր բանի Աւետարանին, որ ասէ Այր մի իշխանէր յերիքովէ եւ անկաւ ի ձեռս աւազակաց։ Այր զԱդամ ասէ վասն կատարեալ հասակին, որ առեղծաւ յԱստուծոյ»*։

16· էջ 258։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *Քարոզ ի տօնի Վարագայ սրբոյ Խաչին ի բանն... Երկու են աղեղնաւորք, որպէս ասէ երանելի մարգարէս՝ տարակացեալ ի միմեանց զսա բանին սրբոյն Պօղոսի...»*։

17· էջ 268։ «Նորին Միհասայ վարդապետի *դարձեալ Քարոզ սրբոյ Խաչին ի բանն... Օձն բամբասեալ է ի սուրբ Գրոց բազում անգամ, տես ի Սաղմոսն...»*։

Այս քարոզներուն մէջ Ս. Գրքի տեղիքներէ լուսանցքներու վրայ նշանակուած են։ Վկայութիւններ կը բերուին ազգային եւ օտարազգի սուրբերէ ու հեղինակներէ։ Մինաս վարդապետին Քարոզագրքէն չատ մը մասեր՝ հմմտ. Թ. 106։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, էջ 296, գրչէն. «Շնորհին ամենազօր եւ առատաբաշխ Սուրբ Հոգւոյն ի լրումն եկեալ կատարեցաւ գպրեցումն նորափայլ գրքոյս, որ կոչի Ցուպ քարոզչաց եւ գաւազան վարդապետաց ի խնդրոյ Տեառն Յօհաննիսի աստուածախմաստ եւ գերզգօն վարդապետի ձեռամբ նուաստ քարտուղար Յարութիւնիս վանեցւոյ ի Թուականիս ՈՒԼԻ Մարաի ԻԵ. ի մայրաքաղաքն Կոստանդնուպոլիս»։ Վերջ։

1197.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 240։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8։ — ՏՈՂՔ՝ 22։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, բարակ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշեպատ, կոնակը վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, ջուր տեսած եւ սեւցած, Թղ. 207ա—208ա. կեղտոտած։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ. 3ա. դրոշմազարդ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ. 1ա—2բ, 224բ—240։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՏԷՐ՝ Յովհ. Վ. Շիւֆիւրեան։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ. 1ա մատիտով գրուած «Շիւֆիւրեան Վ. Յովհ.» իսկ Թղ. 2բ. կայ՝ «Արդուին 2 Սեպտ. 1912. ի գրոց Տէր Յովհ. վրդ. Շուֆուրեան Արդուինցւոյ. եբեր ընդ իւր ի վանս յԱրդուինոյ Հ. Ներսէս Ակինեան»։

Մատեանս է Աստուածաբանութիւն, զոր դրած է Լուդովիկոս Հաբեղ եւ զայն թարգմանած է հայերէնի Հ. Բարսեղ Վ. Լասլօֆեան (Հմմտ. նոյնին տպագրութիւնը Տրիեստ 1791)։

Թղ. 3 կը սկսի՝ «Նախերգանք Աստուածաբանութեան. Գլուխ Ա. Յաղագս պինչութեան եւ յատկութեանց Աստուածաբանութեան։ Զի՞նչ է Աստուածաբանութիւն։ Ըստ աստուածաբանութեան անուանն է բան գԱստուծոյ։ Եւ սահմանի ուսուցին ղերրնական որ ի սկզբանց առ յԱստուծոյ յայտնելոյ եկեղեցւոյ...»։

Լեզուական չատ տարբերութիւններ կան այս Ձեռագրին եւ տպագրութեան մէջնէ։ Ձեռագիրը կը հասնի տպագրին «Ի վերոյ մարդկային ներգործութենէ» մասին ժ գլուխը (էջ 195) եւ կը փակուի Թ. գլուխին սա վերջին խօսքերով (Տրիեստեան ժողովի) «եթէ ոք ասիցէ... եւ զկենս յաւիտենականս եւ զնոսին ստացումն (մինչեւ հոս չկրցինք հասկնալ ինչ ուզեն ըսել) եւ զաճումն վատաց, նզովեալ եղիցի»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի։

1198.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1818

ԹՈՒՂԹՔ՝ 70։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19·5 × 12։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 8։ — ՏՈՂՔ՝ 27։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, բխորակ։ — ԿԱԶՄ՝ (խաւաֆարտ) կոնակը կաշի եւ կողմերը թղթածածկ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ. 1ա—3բ, 4բ, 5բ, 68բ—70բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1818։ — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս Գապտէպօվեան։ — ՏԵՂԻ՝ եղիսաբեթուպոլիս։ — ՏԷՐ՝ գրիչը։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ԿՆԻՔ՝ ստէպ դրուած եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյն գրեթէ։

Մատեանս է Քարոզգիրք կամ (Թղ. 4ա) «կըտօրվանիք ասած Քարոզնուրը Տէր Յօհաննէսի Գապտէպօվեան, նախ Գաբէլեանի հետոյ Աւետերեցի յեղիսաբէդ քաղաք 1809էն»։

1· *Թղ· 5ա*: «*Պ(ր·) Տէր Աղբա՛ր պիմ Խաչիկի Աւագէրից: Անգան սկսա արիլիմ թէ ասած քարոզներս մէմէկ մէմէկ կորիլ ին, որոնց մէջէն մանաւանդ գաս մի մը վրայ հաւաստով աշխատիլ կի*»:

Ապա կը չարունակէ՝ «Ձմրնայածնաս կրասրվանքը մէկ տեղ քաղբրված, հոս նշանէգի, որպէս պի ասօնցմով ալ մէջը ընկերվիս մէջը Ամէն քարոզիջ ամէնուն չաթվի, բայց դուն պիս սիրով պի խօսկնաս, պէ գրբածիս մէջ բզքեզ սիրօգր պի սիրիս: Գրբէցի յեղիսարէթ քաղաք 22 Մեպտեմ· 1818· Տր· Յօհաննէս Ժ(ո)ղ(ովր)թ(ա)պետ»:

2· *Թղ· 6ա*: «*Կրտօրվանք ասած քարոզնուս*: Partitio· *Ասուած մեղաւոր մարթուն մեզք անէլուն համվանց օր պարպի գա ու պրպչա, ինքգինքը կի ցրցնու*»:

Դրուած են բաւական թիւով քարոզներ իրենց բնարանով, մասերով եւ եզրակացութիւններով: Կարեւոր են հայնգարահայութեան լեզուին ուսումնասիրութեան համար, նաեւ առաւորութիւններու, պանապան անցքերու եւ անձերու համար: — Թղ· 34ա կայ՝ «1809ին 19 Յուլիսի ի վերայ Պ· Ա· Պետրոսի Տաներեան... Introductio· կեանք ու մահ, ապրելու ու մէռնելու երկու ճամբայ խօսք...»· Թղ· 61բ: «Վարդան Բագրատիանեան մահուանը պատարավը(*) ասիլէի մէկ քարոզ մը, զոր նոր կիսակատար գրսա Թրխթէրուս մէջ եւ այսպէս անկից միայն պaplicatioն եւ բարով մընան կըլամ գըրէլու բէպի...»: Համմ· Քարոզգրքեր Թ· 870—873:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· Համմ· վերը:

1199.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

1825

Թուկրթ՝ 56: — Մենթուխիին՝ 19 × 12·5: — Գրուխիին՝ 14 × 8·5: — Տողր՝ 30—31: — Թերթր՝ չեն նշանակուած: — Նիխ՝ թուղթ, քխտրակ: — Կաձմ՝ (խաւաֆարտ) կռնակը կաշի եւ կողքերը թղթապատ· յար եւ նման նախորդին: — Հանդամանք՝ լաւ: — Գիր՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — Զարդագիրք՝ կարմրագիր: — Դատարկ՝ Թղ· 1ա—բ, 2բ, 3բ, 55ա—56բ: — Թուականք՝ 1825: — Գրիչ եւ Տէր՝ Յովհաննէս: — Տեղի՝ եղիսաբեթուպոլիս: — Ցիշատակագրութիւն՝ չունի: — Կնիք՝ ստէպ դրուած եղիբաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյ: — Տեղեկութիւն՝ եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյն գրքերէն:

Մատեանս է Քարոզգիրք Յովհաննէս Պապտէպովեանի:

Թղ· 2ա: «Signa Praedestinationis *բնարան բլլալուս նշանները օխդը քարոզի մէջ ապացայր, ասիլիմ, եւ գրելիմ· Եղիսաբէդ քաղաք յամի Տեառն 1825ին*»:

Թղ· 3ա: «*Տէր եղբայր: Զաս քարոզները աշխատանքով քաղբված թէ ինչ կարգով ասելիմ թխթիս ճոթր գրած* Appendixը *պի ցրցնու, դուն պի ապրբվիս իրմանցմովը քէֆիա գօրայու կամենաս նէ նա պասիս գիրենք օգնա կարքով ու երկայով չարէցուցած· Հօս միայն զնիքը կի պրտնուս ասածնուսը· ասիլիմ ու գրելիմ ի Քրիստոս ապրարա Տէր Յօհաննէս 1825*»:

Թղ· 4ա: «(Anno 1825) *Միամբառութիւն* Propositio· *Ընկալ հարկաւոր արարքինութիւնը մէկ քրիստոնէի մը մէջ միամբառութիւնն է*»: — *Թղ· 8ա*: «*Կեղծաւորութիւն*»:

2· *Թղ· 14ա*: «*Աստուծոյ ծառայելու ու չէ մարդու, չէ աչխըրիս*, Exordium»:

3· *Թղ· 27բ*: «*Եղբայրսիրութիւն· Զընկըրըա Աստուծոյ համար սիրէ օգնա պատճարի համար մի սիրի*»: — *Թղ· 31ա*: «*Հաստարակասիրութիւն*»:

4· *Թղ· 36ա*: «*Մեխքէ վախնալ*: «Aliquid ex Exordio»: — *Թղ· 40ա*: «Aliquid de Spiritu Religionis»:

5· *Թղ· 48ա*: «Appendix» *եւն եւն*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· Համմ· վերը:

1200.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ ՈՏԱՆԱԻՈՐԱՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 44: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂՔ՝ զանազանիք 15—20: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ ամուր: — ԿԱԶՄ՝ կըռնակը՝ սեւ թուղթ եւ խաւաֆարատէ կողքերուն գունաւոր՝ զարդարուն թուղթ, կռնակը ճեղուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բայց թղթերը աղէկ չեն կըտրուած՝ լուսանցքներու կողմէ, կան քիչ մը պատռուած թղթեր: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 42ա—բ, 43ա—44բ, դատարկ թղթերու վրայ՝ մատիտով տգեղ գծագրուածքներ, Թղ· 42բ կայ մեծ գլխով մարդ մը, բերնին վրայ ուրիշ փոքր մարդ մը թառած, տակը գրուած է «Հայկեան մօրուք, տիտանեան երես, ո՛հ դու մարդ, երկի՛ր», Թղ· 15ա կայ դարձեալ մատիտով՝ «Ավսբրիեացայց իշխան»: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 42ա—44բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՏԷՐ՝ աճառաւոր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Հաւաքածոյ ոտանաւորաց կամ բանաստեղծական՝ տաղաչափական կտորներու, որոնցմէ յիշե՛նք՝

1· Թղ· 1ա: (*Սկիզբը*): «*Զոր յինէն առաք անճանչ մեր զարմանս, արի, երթիցուք յողջոյն տաճարին*» ապա՝ «*Նուագ: Սխրալի դրուատիս՝ յարկանօք մեծ վայել, բազմապանծ քո հանդէս տայ ինձ արդ նուագել*»:

2· Թղ· 1բ: «*Առ Գայլ վահան: Նետ թափանցիկ, սուսեր հատու երկբերան, խայթոց մահու ահեղ դնդին պարսկական*»:

3· Թղ· 2ա: «*Առ Յիսուս մանուկն: Սիրուն մանկիկ առ իս դարձիր, այսպէս ընդ միտ յեղեղեսջիր*»:

4· Թղ· 7ա: «*Երդ գովասանաց եւ պաղատանաց առ ամենասուրբ Աստուածածինն: Աղաչեմ զքեզ Աստուածածին, որ ես տաճար անեղ Բանին*»:

5· Թղ· 11բ: «*Երդ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Ազգն Հայոց մինչ թափառէր, ի մէջ մեղաց յոյժ խարխափէր*»:

6· Թղ· 18ա: «*Ի հաւատաղրուժ անօրէն ուրացեալն Վասակ: Վասակ տիրապրուժ, այր չարապրկիւռ ընդդէմ Քրիստոսի ժպիրհ մարտադիր*»:

7· Թղ· 19ա: «*Տաղ ի վերայ Գագիկ Թագաւորին: Առիւծ հզօր Բագրատունի (գի՞) ննջես յայդ անլոյս գրի*»:

8· Թղ· 19բ: «*Ի վերայ արքայից Կիլիկեցւոց: Ոստ բարեկեղ ճիւռ օրհնութեան. Մեծդ Ռուբէն սեպուհ իշխան*»:

9· Թղ· 22ա: «*Աղերս ի դիմաց անձին մեղուցելոյ առ ամէնօրհնեալ Կոյսն Մարիամ: Աստուածածին ամէնօրհնեալ, Գոչեմ առ քեզ յողբս հարեալ···*» տունք՝ «*Անդրէաս*»:

10· Թղ· 24բ: «*Առ սուրբ Կոյս Մարիամ: Երգեմ զգովեստից նուագս քեզ, ով սուրբ տիրածին, հիւսեմ դանթառամ պըսակ քեզ Աստուածածին*»:

11· Թղ· 27բ: «*Երդ գովաբթական եւ դրուատական ի դիմաց սրբուհւոյ Կուսին Մարիամու առ մանկացեալ աստուածորդին իւր: Ննջեա որդեակ, քաղցր եւ անոյշ, հանդիր քնով եւ առ քեզ դյժ*»:

12· Թղ· 34ա: «*Առ Լուսաւորիչն Գրիգոր: Ծագիկ յաշնան յայտնեցար, անմահութեան հոտ բուրեցար*»:

13· Թղ· 39բ: «*Առ Լէոն արքայ: Շահաւիղ ընտիր տոհմին Ռուբինեան առիւծ անվեհեր, արի ախոյեան*»:

14· Թղ· 40ա: «*Նուագ: Ով իմ սերկեան սրիդ ազգու Ապողոնեան, մի գայն յաճախ չարժեր կիթառ որ Զովրատեան*»:

Վերջաւորութեանը՝ Թղ· 41ա: «կեցցէ մեր Հայր, սերտ մաղթեացեն բաժակակալք Արիստակէս, կեցցէ Ոխտիս փառք եւ պարծանք»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, *չունի:*

1201.

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ· ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

(1856—)1857°

էջ՝ 598: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 15: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, բարակ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ խառաբարտ ամբողջապէս մուր կարմիր կաշեպատ, սիրուն դրոշմազարդերով, երկու կողմերու երեսին՝ խաչ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, ֆիչ մը ազտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտրագրածեւ շեղագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ էջ 1· թերթեւ զարդեր մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 595— 598: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ (1856—)1857°: — ԳՐԻՉ՝ Ղեւոնդ Խորխոռունի°: — ՏԵՂԻ՝ Լիբանան, Փոխման Ս· Ածուածածնի վանքը: — ՏԷՐ՝ եղբ· Կղեմէս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կր պակսին:

Մատեանս է (էջ 1): «*Յարդոյապատիւ Հ· Թովմայի Շարմէզ, Գաւառապետի Լուբարու, կառավարչի եւ ընդհ. մեծաւորի Քափուչչեանց, որ երբեմն դաստառու Աստուածաբանութեան Համառօտութիւն ընդարձակ գործոյն ի պէտս Ձեռնադրելեաց: Մասն Բ. Գործնական Աստուածաբանութիւն, զոր թարգմանեաց Գեր· Տ· Ղեւոնդ Խորխոռունեան Բագրատունի, ի խնդրոյ երջորջ դասու ուսանողաց իւրոց: Ի Լիբանան ի վանս Փոխման Ս· Ածուածածնի, 1856, ի գրեանց եղ· Կղեմայ Ճիւսըճեա(ա)ն: 1857 Յուլ· 28»:*

1· էջ 2: «*Ճառ Ա· Յաղագս մարդկային գործոց, յառաջաբան: Աստուածային յայտնութեան պիտանութիւն եւ քրիստոնէական կրօնի սահմանադրութիւն...*»:

Ունի ԺԸ ճառ, բաժնուած զանազան գլուխներու: Էջ 505 կայ՝ «Ճաւելուած ի թարգմանչէն: Որպէս յայտ է բանից ասի գերմասամ հեղինակիս եւ այլոց լատին ուսուցչաց, Արեւմտեան եկեղեցին ի մատակարարել զխորհուրդ կարգի հարկաւոր համարի վոխանակ նիւթոյ զտուչութիւն գործեաց եւ զկերպ բանից... սակայն եկեղեցին Յունաց հակառակ այսմ չունի ամենեւին զտուչութիւն գործեաց եւ բաւական համարի ի վաւերութիւն խորհրդոյն զդրութիւն ձեռաց եւ զօրինադրեալ կերպ բանից» եւն:

2· էջ 540: «*Ճառ ԺԸ, Յաղագս ամուսնութեան: Ճառեսցուք Ա· պՀարսնախօսութենէ, Բ· պպոյութենէ եւ պէսքենէ ամուսնութեան*» եւն: *Այս վերջին ճառն է եւ անոր վերջին գլուխն է (էջ 581) «Գլ· Զ· Յաղագս անօրէնութեան յարգելմանց ամուսնութեան»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի, հմմտ. վերը:*

1202.

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 272: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 14: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 10: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշանակուած 23, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, ընտիր, գոբշագոյն: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ ամբողջապէս ամուր կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ Առջեւը երկու բուղք, Աւետարանէն՝ Յովհաննէս՝ Գլ· ե· 31—47: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ սեւցած ու կեղտոտած, թղթեր իսկած, բայց ընդհանուրը լաւ վիճակի մէջ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ գունագեղ, սովորական: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 3ա· գոյնզգոյն, ճաշակաւոր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 7բ, 130ա միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ շատ, բայց միջակ բաներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Ներսէս սարկաւագ: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 217ա, 250ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողմին ներսի կողմը· «Գնեցաւ ձեռագիր Գանձարանս ի ձեռն Հ· Պետրոս Տէր Պօղոսեանի ի Կ· Պոլիս: Ընկալայ ի 27 Սեպտ· 1949 վիեննա· Հ· Ն· Ակինեան, մատենադարանապետ»:

Մատեանս է Գանձարան, որուն սկիզբը դրուած է Գանձերու ցանկը, որ Թուղթ իւնալով Թերի է· կը սկսի· «Աւագ շարաթին Ի·, Աւագ երեքշաբթին ԻԱ·» եւն: Բայց

Գանձերը ամբողջական՝ լրիւ են: Անոնք ցանկին համաձայն ՃԺ են. իսկ հետեւեալը դրուած է իբրեւ նախերգանք եւ է՝ (Թղ· 1ա)· «Գանձ Յովակիմայ եւ Աննայի: Գոյին անեղի, գոյին անմահի, գոյին անհասի»· տունք կամ սկզբնատառք՝ «Գրիգորի է ա»· Համմա· Գանձարաններ՝ Թ· 132, 1195 եւն:

ա· Թղ· 6բ: «Գանձ ձրագալուցին եւ Աւետեաց Աստուածածնին: Խնդութեան ձայն բարբառ աւետեաց, այսաւր ծագեաց, աչխարհի հրնչեաց»· տունք՝ «Խաչատուր»:

բ· Թղ· 9բ: «Գանձ Ծննդեան աւուրն: Մաքուր եւ անբիծ սուրբ Աստուածածնին, դուստրը լուսոյ, մայր անճառ Բանին»· տունք՝ «Մկրտիչ»:

գ· Թղ· 11բ: «Գանձ ջուր աւրհնելոյ: Յամենայն ժամ աւրնեմք զաւրհնեալ Փրկիչդ Եմանուէլ ծրնեալ ի կուսէն»· տունք՝ «Յոհաննիսի երգ»:

Թղ· 13ա: «Ծագ եւ յարղարակ անուչ· Զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ»:

դ· (Թղ· 14ա: «Գանձ երկրորդ աւուրն Ծննդեան: Խորան փառաց Աստուծոյ Բանին, մայր կենսատուին Էմանուէլին»· տունք՝ «Խաչատուր»: (Լուսանցքի վրայ նորէն՝ Գ· դրուած, որով կրկին Գ·):

դ· Թղ· 16ա: «Գանձ երրորդ աւուր Ծննդեանն Քրիստոսի: Խանդաղակաթ սքրտիւ տեղչալի, այսաւր տաւնեն մանկունք Սիոնի»· տունք՝ «Խաչատուր»:

ե· Թղ· 17ա: «Զորրորդ աւուրն ծընընդեան (դրուած երբեմն՝ ծնընդեան եւ երբեմն ծընընդեան) պինդութեան ձայն աաա(յ): «Գանձ հինկերորդ աւուրն ծնընդեանս Տարփուհի ըղձական, տոչոր անճկական, տոհմիս բանական»· տունք՝ «Տէր Մխի»:

զ· Թղ· 20ա: «Գանձ վեցաւուր ծնընդեանն յերկկի կիսորդէն. Թագրդ պարծանաց, թագաւոր զաւրաց», տունք՝ «Թարա» Համմա· վերը:

է· Թղ· 22ա: «Գանձ վեց աւուր ծնընդեան. Յանեղական լուսոյն խոնարհեալ· յերկնից իջեալ»· տունք՝ «Յովաննէս»:

ը· Թղ· 24ա: «Գանձ թլփատութեան ութ աւուրն. Գոչումն ըղձագին, գովեստ քաղցրապին»· տունք՝ «Գրիգոր»:

թ· Թղ· 26ա: «Գանձ Յովաննու Ծնընդեանն: Գերագոյն բարի, Փրկիչ աչխարհի»· տունք՝ «Գրիգորի է»:

ժ· Թղ· 30ա: «Պետրոսի հայրապետին եւ Արիսդոմայ սարկաւագին (գանձ)· Վեր աւրհնեալ, գովեալ, վերնոցըն սարսեալ»· տունք՝ «վարդապետի°»:

ժա· Թղ· 33բ: «Գանձ սրբոց ճգնաւորաց ասա· Երջանիկ գնդին երեք հազարին...»:

ժբ· Թղ· 36բ: «Գանձ Թէոդոսի թագաւորին, պապան եւ թոռինն եւ ամենեցուն· Տէր տընտեսական, տեսեալ նախնական»:

ժգ· Թղ· 38բ: «Գանձ Կիրակոսի եւ մօր նորա Յուլիտա(յ)· Գերապայծառ արփիդ երկա(յ)ին, խոնարհեցար յերկիր ըստորին» տունք՝ «Գրիգորի է»:

ժդ· Թղ· 41ա: «Գանձ Վահանայ Գողթընեցւոյն: Գթացեալ քոյին, արքայ երկնայինն»· տունք՝ «Գրիգոր»:

Վերջաւորութեանը կայ՝ «Երգոյս երգողի, սիրով հայցողի, մասն ի պարգեւի, այլ եւ առացողի եւ սրբազրչի եւ փոխարկողի տալ կեանս բարելի»:

ժե· Թղ· 43բ: «Գանձ սրբոց հայրապետացն: Վայել է քոյին· վայելչականին»:

ժզ· Թղ· 47բ: «Կանոն գալստեան Տէր ընդառաջին ի տաճարին: Միաւնական սուրբ երրորդութիւն, բարերանալ անբաւ գօրութիւն», տունք՝ «Մկրտիչ»:

ժէ· Թղ· 49բ: «Գանձ Յունանու մարգարէին: Գոյիդ կատարեալ· գերալցեալ, գերահրաշացեալ»· տունք՝ «Գրիգորի է»:

ժը· «Գանձ սրբոյն Սարգսի զաւրավարին· Մեծապայծառ փառօք զարդարեալ, նկնկեցիք պայծառատգնատեալ», տունք՝ «Մկրտիչ»:

ժթ· Թղ· 55ա: «Գանձ սրբոց Աստուածանց· Գեղապանծ լուսով, գեղապքանչ գունով»· տունք՝ «Գրիգորի»:

ի· Թղ· 57ա: «Գանձ Յակեանցն եւ Սուքիասեանցն· Գանձ սիրոյ քոյին, գանձեալ ի յոգին»· տունք «Գրիգորի»:

Վերջաւորութեանը՝ «Զերգողս բանիւ, գանձիս եւ զաւդի, զգրիգորս եղիցի»:

իա· Թղ· 59բ: «Գանձ սրբոց Թարգմանչացն: Բարձրեալ անքրնին, բնաւից լրութիւն»:

իբ· Թղ· 64բ: «Գանձ սրբոց Յակեանցն: Խոստովանիմք զքեզ Միածին, որ միացար բնութեամբ ի մարմին»· տունք՝ «Խաչատուր»:

իգ· Թղ· 67բ: «Գանձ սրբոց Ղեւոնդեանցն· Խրամացեալ կանոնք աւրինի Հօր համայնից...»· տունք՝ «Խաչատուր»:

իդ· *Թղ· 70ա*։ «*Սրբոց Վարդանանց պաւրականացն*։ *Գոհարանեալ Տէրըդ ամենայնի, Յիսուս Քրիստոս միածին Որդի*»· *տունք՝* «Գրիգորի է»։

Վերջաւորութեանք՝ «Եւ երգոյի բանիս պատճառն անմիտ Գրիգոր բանի խնդրողին»։

իե· *Թղ· 72բ*։ «*Սրբոց հայրապետաց*։ *Աստուած կենդանի, անիմանալի, հայրըդ անքննելի*»։

իզ· *Թղ· 75բ*։ «*Բուն Բարեկենդանին ի Տէր Մխիթար(է)· Երկս յաւերժական երգեմք բանական*»։

իէ· *Թղ· 79բ*։ «*Գանձ սրբոյն Թէոդորոսի*։ *Գոհարանեալ Աստուած սուրբ Հոգի, նոր դրախտ ցուցեր սուրբ դեկեղեցի*»· *տունք՝* «Գրիգոր»։

իը· *Թղ· 81բ*։ «*Կանոնիկ երկրորդ կիրակէին· Գրթուխեամբ իջեր, Տէր եւ մարդ եղեր*»· *տունք՝* «Գրիգոր է»։

իթ· *Թղ· 85ա*։ «*Գանձ կիւրղի եպիսկոպոսին եւ մօր նորա Աննայի*։ *Գրթացեալ քոյին, Աստուածըդ երկնային*»· *տունք՝* «Գրիգոր»։

լ· *Թղ· 87ա*։ «*Երրորդ կիրակին· յանառակ որդին· Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ տիրական· անճառ, անհաս, անըսկրդրնական*· *տունք՝* «Մկրտիչ»։

լա· *Թղ· 89ա*։ «*Գանձ Յոհաննու եւ Եպիփանու· Գթուխեամբ քոյին, Որդիդ միածին*»· *տունք՝* «Գրիգոր»։

լբ· *Թղ· 91ա*։ «*Գանձ մեծատան եւ Ղազարու*։ *Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ տիրական, որ նորոգեաց զաչխարհս ամենայն*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»։

լգ· *Թղ· 93բ*։ «*Գանձ սրբոյ Քառասնից սահ(յ)· Մեծ եւ հզօր անմահից արքայ, որ ընդրեցեր յորդոյս Ադամայ*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»։

լդ· *Թղ· 95բ*։ «*Գանձ ի գառաւորն եւ յայրին· Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ անքննին, որ զթայար յագս ադամային*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»։

լե· *Թղ· 97բ*։ «*Գանձ սուրբ Լուսաւորչին Գրիգորի· Մեծ եւ հզօր անմահից արքայ, Յիսուս Քրիստոս աւրհնեալ յարակայ*» *տունք՝* «Մկրտիչ»։

լզ· *Թղ· 100ա*։ «*Գանձ վեցերորդ կիրակէին աղուհացիցն· Մեղայ, Տէր, մեղայ, անաւրինեալս, յանցաւոր գոյ*»։

լէ· *Թղ· 103ա*։ «*Գանձ յարութեան Ղազարու*։ *Գոչումն ըղձական, զուարճանական, գոհարանական*· *տունք՝* «Գրիգորի է սա»։

լը· *Թղ· 106ա*։ «*Գանձ ծառզարդին եւ պալատեան Տեառն· Համագոյական Հաւր սահման եւ բան*»։

լթ· *Թղ· 108բ*։ «*Նորին Տեառն Մխիթարա ասացեալ, երեկոյին ասաց· Ի տաւնս տաւնիդ, ի փառս հրաշից*»։

խ· *Թղ· 110ա*։ «*Աւագ երկուշաբաթին գանձ· Գերագոյն էից, զերիմաստ վեհից*· *տունք՝* «Գրիգորի է սա»։

խա· *Թղ· 113բ*։ «*Գանձ Աւագ երեք չաբաթին*։ *Գործ արարչական, գերահրաշական*»· *տունք՝* «Գրիգոր»։

խբ· *Թղ· 116ա*։ «*Գանձ Աւագ Զորեքշաբաթին· Մեծ եւ անճառ խորհուրդ ահեղին, որ կայր ծածկեալ յագոյն առաջին*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»։

խգ· *Թղ· »ա*։ «*Գանձ Աւագ ե· չաբաթին տէր Մխ· (իթարայ)· Զահեղ զանքննին, խորհուրդս խորին*»։

խդ· *Թղ· 120բ*։ «*Գանձ ոտնալըւային ասայ, Որք որ փափաքին, ուսել զայն մարմին*»։

խե· *Թղ· 122բ*։ «*Գանձ Աւագ Ուրբաթին· Ի յանմարմնական, յանճանց բանական*»։

խզ· *Թղ· 125ա*։ «*Գանձ Աւագ Ուրբաթի կէսաւուրն*։ *Անեղական, ամենիցն Աստուած, զարարչագործն տիեզերաց*»։

խէ· *Թղ· 127ա*։ «*Գանձ թաղման Շաբաթ աւուր հրապալուցին*։ *Խորհուրդ հանդըստեան եօթներորդին, ըստ զրեցելոյ նախատեսողին*»· *տունք՝* «Խաչատուր»։

խը· *Թղ· 130ա*։ «*Գանձ Աւագ Զատկին Յարութեան*։ *Մարդասիրութեամբ Որդին միածին, եկն ի խնդիր եղծեալ պատկերին*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»։

խթ· *Թղ· 132ա*։ «*Գանձ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*։ *Արդ լուսաւորեա, արդ փառաւորեա*»։

ծ· «*Գանձ յարութեան· Տէր Մխիթար(է)*։ *Տէր տէրունական, տրւաւղ տիրական*»։

ծա· *Թղ· 138ա*։ «*Գանձ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*՝։ *Մեծապայծառ ձայն ուրախալի, գոչեաց Գաբրիէլ պետըն հրաշալի*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»։

ծբ· *Թղ· 139բ*։ «*Գանձ յարութեան· Խաչատուր(ի)*։ *Խորհուրդ հրաւիրման կամաւ արարչին· տունք՝* «Խաչատուր»։

ծգ· *Թղ· 142ա*։ «*Գանձ յարութեան Տեառն*։ *Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ սոսկալի, այսաւր ցուցար ամենայն երկրի*», *տունք՝* «Մկրտիչ»։

ծդ· *Թղ· 144ա*: «*Գանձ յարութեան: Յերկնից խոնարհեալ բանդ յերկիր իջեալ*»:

ծե· *Թղ· 145բ*: «*Գանձ Յովաննու պլխատմանն: Գոյակն էական, Հաւր սահման եւ Բան*»· *տունք՝* «Գրիգոր»:

ծզ· *Թղ· 148ա*: «*Գանձ նոր կիրակէին Գրիգոր վարդապետէ: Գաղտնի խորհրդին դուչակեալ ի հին*»· *տունք՝* «Գրիգորի է»:

ծէ· *Թղ· 151բ*: «*Գանձ կիրակմոի ասայ: Գերամբարձ Աստուած պովեալդ ի դրան*»· *տունք՝* «Գրիգորի»:

ծը· *Թղ· 154ա*: «*Գանձ հասարակաց կիրակէից· Գերակայ պոյին, արկղբանն ամենին*»· *տունք՝* «Գրիգորի է»:

ծթ· *Թղ· 157ա*: «*Գանձ պաշտաման, ի Գրիգոր վարդապետէ: Գերանճառ արփի, պոյից ամենի*»· *տունք՝* «Գրիգորի է»:

կ· *Թղ· 159ա*: «*Գանձ Աչխարհամատեան: Մաքրեալ տաճար, սուրբ տէրունական, կաթուղիկէ լուսաճեմ խորան*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

կա· *Թղ· 161ա*: «*Գանձ Երեման խաչին ի Մատթէոսէ: Իսկակից որդի, Հաւր քո հրաշարի*»· *տունք՝* «ի Մատթէոսէ»:

կբ· *Թղ· 164ա*: «*Գանձ Համբարձմանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Մեծապայծառ տաւնիւ ահագին, եկեղեցիք մեր պայծառասցին*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

կգ· *Թղ· 166ա*: «*Գանձ մեծայհրաչին: Միակդ ահաւոր, Տէր եւ զաւրաւոր*» *տունք՝* «Մատթէոսի է» (*մէջը՝ վերջաւորութեանը մաղթանք հայ ազգի համար, նոյնը՝ եւ ուրիշ գանձերու մէջ*):

կդ· *Թղ· 168բ*: «*Գանձ Հոգոյն գալստեան: Մեծ եւ հրաշալի Հոգի Աստուծոյ, անտես մտաց, անհաս խորհրդոյ*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

կե· *Թղ· 171բ*: «*Գանձ Հոգո(յ) գալստեան երկրորդ (աւուր), Յաւէտ իսկապէս, ընդ Հօր միապէս*»· *տունք՝* «Յովաննէս»:

կզ· *Թղ· 174բ*: «*Գանձ Հոգոյ գալստեան երրորդ աւուր: Իսկապէս իջեալ, սուրբ Հոգիդ եկեալ*»:

կէ· *Թղ· 175ա*: «*Գանձ սրբոց Հռիփսիմեանց*»: *Վայելչականաց, վայելման փառաց*»:

կը· *Թղ· 179բ*: «*Գանձ Յովաննու Մկրտչին: Մեծապայծառ փառաւք պանծալի, այսաւր ցնծութեամբ սուրբ եկեղեցի*· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

կթ· *Թղ· 182ա*: «*Գանձ եկեղեցւոյ սրբոյ էջմիածնի: Տաճարդ երկնային տուն քրիստոսային*»:

հ· *Թղ· 184բ*: «*Սուրբ մանկանցն Բեղեհեմի: Ծանդակաթ սրտիւ տեղեալի, ձեզ տաւնեսցուք ուրախ սրմաւենի*»· *տունք՝* «Խաչատուր»:

հա· *Թղ· 186բ*: «*Ներսեսի Հայրապետին եւ Յագա(յ) եպիսկոպոսին ասայ ղգանձս: Գոյ մեզ ցընծալի եւ ուրախալի*»· *տունք՝* «Գրիգորի»:

հբ· *Թղ· 190ա*: «*Գանձ որդոց եւ թոռանց սուրբ Լուսաւորչին: Նոր թագ պետականաց, նոր զահ աննման, ի նոր քեզ հարսնարան, պարթեւական*»:

հգ· *Թղ· 193ա*: «*Կանոն սրբոց մարգարէից: Խորհուրդ անքնին, խորք որ չերեւին*»· *վերջաւորութեանը՝* «Գանձ ասողի, Տէր Մխիթարի»···:

հդ· *Թղ· 196բ*: «*Գանձ սրբոյ տապանակին Տեառն Աստուծոյ: Գերագոյն բարի Աստուածդ ամենի*»· «Գրիգորի է»:

Վերջաւորութեանը՝ «երգոյս երգողին, եւ սրբագրչին, բարուն Գրիգորին, այլ եւ ասացողին եւ փոխարկողին եւ լաւ պահողին»:

հե· *Թղ· 199ա*: «*Գանձ Այլակերպութեան Քրիստոսի ի Թաբոր: Մեծ եւ ահեղ խորհուրդ մեզ յայտնեալ*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

հզ· *Թղ· 201ա*: «*Գանձ Եփեսոսի սուրբ ժողովին: Նեստոր նասրանի նոր հերձուած խօսի*»:

հէ· *Թղ· 201ա*: «*Շողակաթին գանձ գիջմիածնին ասայ· տաճ·* (sic) *Գանձ փոխման Աստուածածնին: Մեծապայծառ հրաշակերպ վեհին, սաւառնացեալ տեսլեամբն ահապին*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

հը· *Թղ· 206ա*: «*Նաւակատեաց սուրբ Խաչին: Մեծապայծառ փայլմամբ իբրեւ պրոց պեղազարդեալ ով սուրբդ սրբոց*»· *տունք՝* «Մկրտիչ»:

հթ· *Թղ· 208ա*: «*Գանձ սուրբ Խաչին ի Յովաննէս Թլկուրանցւոյ: Ցայն եղեմական դրախտին փափկութեան*»· *տունք՝* «Յովաննէս»:

Վերջաւորութեանը՝ «Գանձի ասողին, տէր Յովաննէսին, ի Թլկուրանին եւ սրբադրատղին եւ փոխարկատին եւ ըստացողին, այլ եւ ասողին···»:

ճ· *Թղ· 210բ*: «*Սուրբ Խաչի ութ աւուրս, երբ խաչի տաւնես, պխաչի գանձերն ասա եւ երբ եկեղեցւոյ պեկեղեցւոյ գանձերն ասայ· Գանձ Գեորգեայ դաւրավարին: Աւր-*

հնեալ է Հայր ծննդոյ Միածնին· զովեալ Որդին, լոյսն անքննելին»· տունք՝ «Առաքել»:

ձա· Թղ· 214ա: «*Գանձ վարդապետ սուրբ Խաչին ասաց: Գլուխն եկեղեցւոյ, վէմն հաւատոյ»· տունք՝* «Գրիգոր է սա»:

ձբ· Թղ· 217ա: «*Սրբոց առաքելոցն եաւթանասնից: գանձ ասաց· Գերագոյն պայծ գերիմաստ վէմ է»· տունք՝* «Գրիգորի է»:

ձգ· Թղ· 220ա: «*Կանոն սուրբ Խաչին գիւտին գանձ: Խաչի քո Քրիստոս երկիր պսպանեմք, պոռնուրկնութիւնդ փառաւորեմք»· տունք՝* «Խաչատուր»:

ձդ· Թղ· 223ա: «*Սրբոց մարտիրոսաց գանձ: Տինա առաւել, տարմրք բարձրացեալ, տեսցուք հիացեալ»:*

ձե· Թղ· 24բ: «*Գանձ հրեշտակապետաց սրբոց: Մեծապայծառ խորհուրդ հրաշափան, նախ քան զակիզբն եւ քան զյաւիտեան»· տունք՝* «Մկրտիչ»:

ձզ· Թղ· 227ա: «*Գանձ սրբոյն Յակոբայ Մծրնայ: Մեծահամբաւ անուն զովելի, տէր սուրբ Յակոբ հրեշտակ ի մարմնի»· տունք՝* «Մկրտիչ»:

ձէ· Թղ· 229բ: «*Դաւիթ մարգարէին եւ Յակոբայ առաքելոյն: Խորք անքննին անճառ անհասին»· տունք՝* «Խաչատուր»:

ձը· Թղ· 232բ: «*Գանձ սրբոյն Ստեփաննոս Նախավկային: Մեծ եւ հզաւր անմահ թագաւոր, Յիսուս Քրիստոս արքայդ երկնաւոր»· տունք՝* «Մկրտիչ»:

ձթ· Թղ· 235բ: «*Պետրոսի եւ Պաւղոսի առաքելոյն: Սուրբ երրորդութիւն, ստեղծող զաւրութիւն»· տունք՝* «Սարգիս գրիչ»:

ղ· Թղ· 240ա: «*Որդոյն Որոտման Յոհաննու եւ Յակոբա(յ)»: Գառնըդ երկնային. Հաւրդդ Միածին»· տունք՝* «Գրիգորիոսա» (*եւ մաղթանք յիշման ասողին*):

ղա· Թղ· 244ա: «*Սրբոյն Բարսղին կեսարացւոյն գանձ: Խաչաբարձ արհիապանծալի, տիպ տիրական, անտես հրաչալի»· տունք՝* «Խաչատուր»:

ղբ· Թղ· 246բ: «*Գանձ ձեռնադրութեան սարկաւագաց եւ քահանա(յ)ից: Գրթա ի մեզ, Տէր ամենակալ եւ լուր բնութեամբս մեր տկարացեալ»· տունք՝* «Գրիգորի է»:

ղգ· Թղ· 249ա: «*Գանձ Իգնատիոսի հայրապետին եւ Պաւղիկարպո(սի): Գոհանական ձայն նուիրական»· տունք՝* «Գրիգորի է սա»:

ղդ· Թղ· 251բ: «*Գանձ Նիկոդայոսի հայրապետին ի Գրիգորէ: Գաւազան ծաղկեալ պեղահրաշացեալ»· տունք՝* «Գրիգոր»:

ղե· Թղ· 253ա: «*Գանձ սրբոց մարտիրոսաց: Խոնարհեալ բանին Աստուծոյ· դուք բանաւոր պտուղք հրակիզեալք»· տունք՝* «Խաչատուր»:

ղզ· Թղ· 255բ: «*Գանձ մարտիրոսաց սրբոց: Մեծապայծառ փառաւք զարդարեալ, եկեղեցի պայծառդպետեալ»· տունք՝* «Մկրտիչ»:

ղէ· Թղ· 257ա: «*Գանձ Յուդայի, Շմաւոնի, Թադէոսի, Բարդուղիմէոսի: Գեբարփի պայծառ, համայնից պատճառ»· տունք՝* «Գրիգորի է»:

ղը· Թղ· 260բ: «*Գանձ համաւրէն առաքելոց սրբոց: Խորհուրդ ապուպ քոյմ մարգեղութեանդ»· տունք՝* «Խաչատուր»:

ղթ· Թղ· 263բ: «*Գանձ համաւրէն կուսանաց եւ մարտիրոսաց: Ի սկզբանէիդ, ի լուսոյ լուսիդ»:*

ճ· Թղ· 266բ: «*Գանձ Յովհաննու Ոսկեբերան հայրապետին: Աւրհնեմք զքեզ Տէր ամենայնի, Հայր եւ ծնող Որդւոյն Միածնի»* (*տունք՝* «Այս Յոհաննու»):

ճա· Թղ· 269բ: «*Գանձ ննջեցելոց ասայ թաղ(ման): Մինդ ի յէն Բանդ ի սկզբանէ, յորժամ ծագիս փառաւք յերկինէ»:* Վերջ Թղ· 272բ: «*Ողբ պերեզմանի ասայ»·* վերջ:

Թղ· 266ա կայ գանձ մը եւս (ճ· նոյն թուարկուած) Յովհաննէս Ոսկեբերանի նուիրուած, սակայն խորագիրը եղծուած: Կր սկսի՝ «Գոլով սքանչելի, լոյս քոյմ հանճարոյ»: — Զոսպարին գանձերու տառերով թուարկումը պահեցինք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ 1· Թղ· 217ա· գրչէն՝ «*Զմեզապարտ գրիչս յիշեցէք գՆերս սարկաւագս եւ Աստուած զձեզ*» (*այսքան*):

2· Թղ· 250ա· գրչէն՝ «*Զմեզաւք լցեալ գանարժան գրիչս գՆերսէս սուտանուն սարկաւագս յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ ամէն եւ եղիցի*»: — Թղ· 235ա: «*Զմեզապարտ գրիչս եւ Աստուած զձեզ յիշէ· ամէն*»:

3· Հմմտ· վերը:

1203.

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍԻՄԷՈՆԻ ԶՈՒՂԱՅԵՑՒՈՅ ԵՒ ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 274: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11·5: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ զանազան 19—24: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաձակուած 32, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ֆաձի մը տեսակ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ եւ դրոշմազարդերով, ֆիչ մը վնասուած եւ փականճիներէ զրկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆաձի մը հատ, պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 2ա գոյնզգոյն, միջակ բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆաձի մը սովորական բաներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 110բ, 204բ, 207բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 2բ· «Քրիստոսի ծառայ կարապետ վարդապետ»: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ետեւի կողմը «Առաքեցաւ ի Մխիթարեան Հարց Կ. Պոլսոյ 18 Յունվ· 1935· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Քերականութիւն Սիմէոնի Զուղայեցւոյ եւ Քարոզգիրք եւ կրօնական նիւթեր:

Ա· Թղ· 2ա—97բ: Քերականութիւն Սիմ· Զուղայեցւոյ:

Թղ· 2ա: «*Սիմէոն վարդապետի Զուղա(յ)եցոյ արարեալ քերականութիւն ըստ լեզուի մերում հայկազնեայց: Քերականութիւն է գիտութիւն տառից եւ ասութեանց եւ կիրառութեանց սոցին*»: Թղ· 2բ—56բ: Ա· հատոր եւ Թղ· 57ա—97բ: Բ· հատոր· Տմմտ· Թ· 356:

Բ· Թղ· 98ա—274բ: Քարոզգիրք եւ կրօնական նիւթեր· յիշենք՝

1· Թղ· 98ա (*ասկէ յառաջ թուղթ մը կտրուած, այժմ կը սկսի՝*) «*Զգաստաստանն յետ յարութեանն ասեն ամենայն սուրբ Գիրք· Լծ· ըստ այնմ լուիցեն ձայնի Որդւոյն Աստուծոյ եւ եկեսցեն, որոց զբարիս· եւ այլն· իսկ առաքեալ ասէ կայ եւ մնայ ինձ արդարութեան պսակն· Եւ եթէ հաստատեաց օր, յորում դատի զամենայն գաղտնիս մարդկան… Այս է պի հատուցմունքն հետեւի յարութեանն*»:

2· Թղ· 110ա: «*Ի մեծ քաղաքն Հռոմ, որ է յարեւմուտս ի Փռանկս եւ սպասաւոր եւ լուսարար վերեզմանին սուրբ առաքելոցն Պետրոսի եւ Պողոսի պլխաւորացն…*»· կը մնայ թերի:

3· Թղ· 111ա: «*Աստուած կերպարանի բարեաւն եւ պիտնականաւն եւ կատարեալն, այսինքն՝ բարեաւն: Նախ՝ պի բարի է Աստուած*»:

4· Թղ· 126ա: «*Իմաստութիւն չինեաց իւր տուն եւ կանգնեաց ի նմա սիւնս եօթն: Իսկ իմաստութիւն Քրիստոս միայն կոչի, ըստ այնմ Քրիստոս Աստուծոյ զօրութիւն եւ Աստուծոյ իմաստութիւն*»:

5· Թղ· 138ա: «*Այլ ի մէջ եկեղեցւոյ կամիմ բանս հինգ մտօք խօսել· Արարչագործն Աստուած Հոգին ճշմարտութեան, որ ի Հօրէ*»:

6· Թղ· 148ա: «*Փոխման Տիրամայր սուրբ Աստուածածնին· Նչան մեծ երեւեցաւ յերկինից եւ տեսի կին մի… Զոգաւ Դաւիթ եւ եհան զտապանակն ի տանէն Աբիաթարայ*»…:

7· Թղ· 167բ: «*Քարոզ ի բանն, որ ասէ Զգանկութիւն յղացեալ զմեզս ծնանի… Աւձն որ խօսեցաւ ընդ Եւայի եւ խաբեաց: Զհեչա ցանկութիւնս նչանակէ, որ խաբէ զմեզ*»:

8· Թղ· 157բ: (*Ի*) «*Բանն Յովելեա(յ) մարգարէին, որ ասէ· Փող հարէք ի Սիոն, սրբեցէք պահս… փոփոխական է մարդոցս բնութիւն, երբեմն ի չար, երբեմն ի բարին*»:

9· Թղ· 168բ: «*Քարոզ վասն մեղաց ի բանն· որ ասէ Զգանկութիւնս յղացեալ զմեզս ծնանի… Աւձն խօսեցաւ ընդ Եւայի եւ խաբեաց: Զհեչա ցանկութիւնս նչանակէ*» (*Տմմտ· վերը*):

10· Թղ· 169բ: «*Քարոզ վասն սկզբնական մեղաց ի բանն, որ ասէ· Անօրէնութեամբ յղացաւ… Մեղք անուն ի երիս բաժանի՝ ի սկզբնականն, ի մահացուն, ի նեղելին*»:

11· Թղ· 176ա: «*Նորին քարոզ եւ խրատ ամենայն մարդկան ի բանն, որ ասէ· Հայեաց ի քեզ զուցէ լինիցի բան ծածուկ ի սրտի քումմէ եւ այլն: Նոր օրէնսդիրն Տէրն մեր Քրիստոս զճարտ օրինացն հրամայէ յաչտանակի դնել*»:

12· Թղ· 189ա: «*Նորին* (*գրուած՝ նաբրին*) *քարոզ ի բան առաքելոյն, որ ասէ· Աղաչեմ զձեզ նախ քան զամենայն առնել աղօթս, խնդրուած, պաղատանս… Նախ պիտելի է, պի երեք են տեսակ բարի գործոցն*

այսինքն՝ Պահքն, Աղօթքն եւ Ողորմութիւն»։

13· *Թղ·* 196*ա*։ «*Նորին քարոզ ի բանն, որ ասէ· Ոչ օգնեսցին ինչ յաւուր չարութեան եւն· Նախ դիտելի է, դի երեք չար օր է մարդոյ, նախ օր կենցաղոյս*»։

14· *Թղ·* 205*ա*։ «*Ի սորա ժամանակին վիրաւորեցաւ Արքար Թագաւորն եւ ասէ ցԱդդէ*»· (*այս՝ ինչպէս անխորագիր նաեւ առանց վերջաւորութեան է եւ չարունակութեան համար էլ մր պարապ ձգուած է*)։

15· *Թղ·* 208*ա*։ «*Վասն Բժան պարզեւաց մարդոյն, զոր Նա Աստուած։ Երկոտասան պարգեւք էին ի դրախտին, զոր կորոյս Ադամ*»։

16· *Թղ·* 218*բ*։ «*Ժողովածու երգ երգոց Սո(ղո)մոնի։ Որ երկնչի ի Տեառնէ գրարիս գայլ ի վախճանի*»։

17· *Թղ·* 221*բ*։ «*Մարգարէութիւն եսայեայ։ Բորժամ համբառնայցէք զձեռս ձեր՝ գարմուցիկ զերեսս իմ ի ձէնջ*»։

18· *Թղ·* 226*ա*։ «*Ցիսուս որդի։ Աղքատաք հոգով Թագաւորին եւ բարեգործին մեծասցին*»։

19· *Թղ·* 226*բ*։ «*Պօղոս։ Իսկ արդ ևթէ չէր հաստատեալ ոմանց միթէ անհաւատութիւն նոցա զԱստուածոյ հաւատան խափանէր*»։

20· *Թղ·* 231*ա*։ «*Քարոզ վասն զղջման ի բան մարգարէին, որ ասէ· Զմեղս առեցի եւ անարդեցի։ ։ ։ Ի զղջումն եկելոց պարտ է պ(ա)տ(ա)ւ վերաձայնել զբան*»։

Թղ· 236*ա*։ «*Դարձեալ քաւելոյ եւ ապաշխարելոյ զմեղս օրինակք են այսոքիկ*»։ — *Թղ·* 260*ա*։ «*Վասն ձեռնաուութեան է եւ յօժանդակութեամբ աղօթից ձեր կամիմ աստանօր յաղագս Երից իրաց տեսութիւն տալ բանիս, որ ասէ։ Առաջին վասն խնդրոցաց, երկրորդ արքայութեան, երրորդ վասն խնդրուածաց։ Այլ վասն առաջնոյն դիտելի է ։ ։ ։*» (*Ինչպէս կը տեսնուի խորագիրը չէ գրուած, բայց պարապ տեղ ձգուած է գրելու*)։ — *Թղ·* 274*ա—բ* (*Թուղթ մը եւ ապա թերի· Թղթին վերի մասն ալ պատուած «։ ։ ։ձն* (*յանձն*) *առեր զչարչարանս, (Մխ)ձնին ջնջեաց զմեղս» եւն եւն*։ — *Թղ·* 1*ա*։ *քանի մը տող, սկիզբը չկայ։ ։ ։ «որ պոն սի, եա, ու, եօ։ Եւ երկրաբրառքն են հինգ՝ սի, եա, եօ, իւն, սի։ Եւ երկրաբրառք սոքին զի ի միում հեղի երկձայնս*»։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի կամ գուցէ ինքն է։

1204.

ՄԽԻԹԱՐԱՅ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՈՑ ՀԱՄԱՌՕՏ ՁԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

1769

ԹՈՒՂԹՔ՝ 7 եւ էջք 144։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 12։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8։ — ՏՈՂՔ՝ 25։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխտրակ, բարակ։ — ԿԱՋՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս գորշագոյն կաշիով պատուած, դրոշմազարդերով եւ ոսկեզօծ շրջանակազարդերով· երկու կողմն ալ, նաեւ մէջտեղը։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ մնացած։ — ԳԻՐ՝ շեղագիր՝ նօտրգրի նման։ — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սիրուն։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1*ա*—3*բ*, 4*բ*, 5*ա*—7*բ*։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1769։ — ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն Պետանեան։ — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս։ — ՏԻՐ՝ հաւանօրէն գրիչը։ — ԿՆԻՔ՝ էջ 4 Լիվոռնոյի Ս· Գր· Լուսաւորչի եկեղեցւոյն ժողովրդապետութեան։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 144։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1*ա*։ «Ընկալաք 4 Յունիս 1932»։

Մատեանս է (*էջ* 4)։ «*Համառօտ ճարտասանութիւն շարադրեցեալ աչխատասիրութեամբ Տեառն* Մխիթարայ վարդապետի Սեբաստացւոյ *Արքահայր կոչեցեալ ի յօդուտ այնց ամենից, որք ունին զփափաք դասուիլն իւրեանց զարդարել զեղեցկացունելիք բառիւք եւ մանաւանդ համեցուցանել զմիտս ունկնդրողաց անձանց։ ։ ։ յամի Տեառն* 1733 *ի Վենետիկ։ Մեծաւորաց ակնարկութեամբ*»։

Էջ 1։ «*Յաղագս ճարտասանութեան։ Գիրք Առաջին։ Յաղագս սահմանի ճարտասանութեան եւ բաժանման մասանց նորին։ Գլ· Ա· Ճարտասանութիւն, որ եւ ասի Հռետորութիւն է արհեստ բարւոք ասելոյ*»։

Ունի հինգ մաս կամ գիրք՝ բաժնուած զանազան գլուխներու (*Համմտ. Բ· 720 Ա·*)։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *էջ* 144· «*Ընդագրութեամբս օրինակեցաւ ի Յարութիւն Պետանեանէ, կոստանդնուպոլիս յամի Տեառն* 1769 *Դեկտ·* 23»։

1205.

ԱՍՏԵՂԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 95: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաբակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս գորշագոյն կաշեպատ, կռնակը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բանի մը թուղթ ֆիչ մը սեւցած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, ոչ այնքան գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 71ա, 73բ—76բ, 86բ—88ա, 93ա—95բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2բ· «Վիեննական Մխիթարեան Մատենադարանին ի պահեստ յատերժական կը ճուիրէ Ազեքսանդր Միքաս Տէմիրճիպաշեան (Նիկոմիդիացի), 15 Մայիս 1929· Կ· Պոլիս· Առաքեցաւ ի Վիեննա ի Հ· Համազասպայ» (Ոսկեան):

Մատեանս է Ատենաբաշխութիւն, *ուր կան*

1· Թղ· 3բ: «*Գիրք որ կոչի աստեղաբաշխականի վիտուբեան: Ցաղագս բժ· կենդանակերպիցն եւ ի մոլորակաց եւ զօրութեանց եւ ներգործութեանց նոցա ի վերայ բոլոր աշխարհի: Անուն ամենակալին Աստուծոյ, որ չնորհեաց մեզ զաստղագիտութիւնս զայս, եւ թէ որո՞վ կենդանակերպիւ զտին ստուգապէս ղերկրաչափութիւն, թէ ո՞ր տեղիք երկարի*»:

Թղ· 4ա: «*Դուռն առաջին վասն կենդանակերպն* (sic), *զորս բաժանեցաւ ի վերայ աշխարհիս այ դիհն եւ ձախ դիհն այսպէս խոյն գուցանէ արեւելից եւ արեւմտից միջէն...*»:

Ունի շատ մը դռներ· յիշենք· Թղ· 7բ: «Դուռն որ գուցանէ զորձն եւ զէգն աստեղաց»· — Թղ· 15ա: «Զի է դուռն յառաջին վասն առաւել պիտութեանց եւ իմաստութեանց եւ կենդանութեանց հոգւոյ եւ մարմնոյ»· — Թղ· 15բ: «Դուռն երկրորդ իմաստութեանն եւ պիտութեան, զի ոմանք ասացին թէ այս պիտութիւնս զօրաւոր է քան զամենայն իմաստութիւնս»: — Թղ· 18բ: «Դուռն որ գուցանէ սուրթն տարաճանին»: — Թղ· 21բ: «Դուռն որ ասացին իմաստունքն թէ քանի ազգ իրք պարտ է պահել այս արհեստիս»: — Թղ· 25ա: «Դուռն մի այլ այս է, Գ· ազգ լինի պատկերն, որ հանեն ի վերայ քարի»: — Թղ· 28բ: «Այլ դուռն որ յիշէ Մութալիթայն կրակային»: — Թղ· 34ա: «Այլ դուռն որ յիշէ պիտուպերն ու ֆէլն, որ քարմանի ցցերն երկնից, յառաջ յիշեմք հարուածին ցից»:

2· Թղ· 36ա: «*Ցաղագս Գրանացն աստեղաց*»: — *Կը յիշուին բաւական թուով Գրաններ:*

Թղ· 44բ կայ՝ «Ցանուն ամենակալին Աստուծոյ՝ որ չնորհեաց մեզ զայս իմաստութեան զիրս· քարքմանեցաք ի յարաբալի բառէ ի հայ բառ, որ կոչի մթղալ, զոր չինեաց ձիկ· ձիր· Աբրահամայ որդին ի Հնդստան քաղաքն»:

3· Թղ· 45ա: «*Ցաղագս բնութեան աստեղաց ի կենդանակերպս· Ծանիր զի ամէն աստեղք իւր կենդանակերպն խնդայ եւ ուրախանայ*»: *Ապա՝ «տլսմներ»: Ապա՝ «Պուխուրք»:*

4· Թղ· 57ա: «*Վասն Իլ Մանուիլի իջեւանացն լուսնի· այս է պորձք նոցին: Շուրթին հրայրին է*»:

Թղ· 77ա—92բ: Թուական աղիւսակներ, դուշակութիւններ եւ զգեղ՝ անուններըը նշանակելով եւ տլսմներ չարթու օրերու համաձայն· Թղ· 82բ· կայ՝ «Այլ դուռն վէվխի պր պլտպղ՝ քարքմանեցաւ· հկէր թէսղիր տիլէրսէն հվվ տալիպին»: — Կան շատ մը քրքերէն (արաբախառն) կտորներ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի:*

1206.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

1811

ԹՈՒՂԹՔ 5 եւ ԼԶՔ 195: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 21—22: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ քխորակ եւ տկար: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս կաշեպատ, շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ մաշած, սեւցած, թղթեր վնասուած

եւ նաեւ կորսուած եւ նորեր դրուած ու գրուած, դարձեալ ուրիշ բդրեր կպցնելով նորոգուած· պարապ էջերու վրայ բաներ մը գրուած ու գծուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրածեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—4բ եւ 5ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1811: — ԳՐԻՉ՝ Մանուկ: — ՏԵՂԻ՝ կերլա: — ՏԷՐ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 186: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 4բ մանաւանդ լեզուով գրուած է թէ 1914ին Մխիթարեանց կը տրուի եւ ապա հայերէն՝ «ետաս ի վանս ի Նոյեմբ· 1951 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս Ա (էջ 1): «Մեկնութիւն Քրիստոնէական վարդապետութեանն *աչխարհարար չարագրեցեալ ըստ կերպի Հարցմանութեան*»:

1· էջ 1: «*Գլուխ Առաջին: Թէ ի՞նչ է քրիստոնէական վարդապետութիւնն ու որո՞նք են իրեն պէտքաւոր մասունքներէն: Հց· Ի՞նչ է Քրիստոնէական վարդապետութիւնը· Պխ· Է կարճ խրատ այն բաներուն· որոնք Քրիստոս սորվեցուցել է մեր Տուսյ փրկութեանը համար*»:

2· էջ 7: «*Գլուխ Երկրորդ: Մեկնութիւն Հաւատամքին· Հց· Ի՞նչ տեղ գրած է Քրիստոնէական Հաւատոյ: Պխ· Հաւատամքին մէջ*»: *Այս՝ ունի տասնուերկու յօդուածի մեկնութիւն:*

3· էջ 49: «*Գլուխ երկրորդ (սրբագրել՝ երրորդ) Մեկնութիւն երկրորդ մասին· Քրիստոնէական վարդապետութեանը· Հց· Ո՞րն է երկուսում մասն Քրիստոնէական վարդապետութեանը· Պխ· Հայր մերը*»:

4· էջ 60: «*Գլուխ չորրորդ: Մեկնութիւն Ողջոյն քեզին: Հց· Ինչո՞ւ Հայր մերին իւրեանց մէկուամբ ողջոյն քեզ ասօթքը կասինք*»:

5· էջ 38: «*Գլուխ հինգերորդ: Մեկնութիւն իրեքում մասն Քրիստոնէական վարդապետութեանը: Հց· Ո՞րն է իրեքում մասն Քրիստոնէական վարդապետութեանը: Պխ· Տասը Պատուիրանքը*»: *Ունի տասը մեկնութիւն:*

Ապա կը յաջորդեն Եկեղեցւոյ պատուիրանները, Հօթը խորհուրդները, Առաքինութիւնները, ութը երանութիւնները, Հօթը գլխաւոր մեղքերը են են:

6· էջ 182: «*Գլուխ ԺԲ· Մեկնութիւն չորս յեսի բաներուն: Հց· Քանի՞ են յեսի բաները: Պխ· Զորս*»:

Վերջը՝ էջ 185· «...որ կառնաս յարքայութիւն երթալու ու չարադրդիս համար զԱստուած խնդրելու չի մոռնաս»· տարբեր դրով են՝ «1817 Յունիսի»: Նոյնը կրկնուած է յաջորդ էջին վրայ ալ: — Եւ էջ 187 կայ՝ «երբ Ծրնունդ· Այսօր ի սոն Ծրնունդեան Ծրնավ» և.ն: Վերջը՝ էջ 195 «Finis coronat opus»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· գրչէն էջ 186: «Գրեցաւ Քրիստոնէական վարդապետութիւնս այս ձեռամբ անարժան՝ տիրացու Մանուկիս Բաշգուլեան 1811 Մարտի 18ին կեանքեան հատրվեցաւ օրն Բ·Քի, մի Հայր մերիս եւ մի Ողջոյն Մարիամով զանազանս յիշատակելու օրն մէկ անգամ չի մոռնաս»: Վերջ: — Դատարկ Թղթերուն վրայ կը նկատուին «Տօնիկ, Տօնիկ, 1834, 1837»:

1207.

ՃԱՌ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ԿՈՄԻՏԱՍԱՅ

1786

ԹՈՒՂԹ՝ 28: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ անկազմ է այժմ, բայց երբեմն ինչպէս կ'երեւայ կազմուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր մնացած, միայն կազմէ գրկուած, արտաքին լուսանցները, եզերքները ոսկեզօծուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ տիտղոսը, բնագիրը առնուած է կարմիր շրջագծերու մէջ, իսկ տիտղոսը կամ գրքին անունը իր յարակից-ներով աւելի զարդարուն շրջանակի մէջ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 25ա—28բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1786: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Հռո՞մ: — ՏԷՐ՝ Յա-

կոբ Թիւրքիւն (Արուր) Շահրիմանեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս բնագիրը՝ վարք: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 3ա· «Ընկալաք 4 Յունիս 1932»: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 4ա· Լիվոռնոյի եկեղեցւոյ:

Մատեանս Ա (էջ 4): «Ճառ մարտիրոսութեան Տեառն Տեառն Կոմիտասայ սրբազնուէր խահանայի· *որ կատարեցաւ ի Կոստանդնուպոլիս: Օրինակեալ ի յատուկ ձեռագիր գաղափարէ Տեառն Տեառն Սարգսի վարդապետի Թօխաթեցւոյ եպիսկոպոսի Բեթլեհէմի, որոյ մարմին ամփոփեալ է ի սուրբ Մարիամայ Եգիպտացւոյ եկեղեցին*

Հայոց ի Հռօմ եւ որ ի կենդանութեան իւրում թողեալ է զայն յիւր յիշատակ նմին եկեղեցւոյ: Ըստ խնդրոյ աղնուատոհմիկ Պարոն Արուքենի որդւոյ կօնթէ Պր· Գրիգորի Շահրիմանեան: Ցամի Տեառն 1786 ի Դեկտեմբ»:

Թղ· 5ա: «Սահմի ԺԶ եւ Հոկտ· Իե· Վկայաբանութիւն սրբոյն Նոնոյ Նահատակի Կոմիտասայ սրբանուէր քահանայի, որ կատարեցաւ ի Կոստանդնուպօլիս: Մեծ եւ ահաւոր եւ սքանչելի է խորհուրդ Աբարչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· ի վեր քան զտեսութիւն մտաց եւ աչաց»: — Վերջ՝ Թղ· 24: «Կոմիտաս··· վկայական մահուամբ կլիսատեալ ի Կոստանդնուպօլիս կատարեցաւ ի Քրիստոս եւ ի նմանէ պսակեցաւ ի փառս նորին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի եւ մաքուր աղօթիւքն մեզ եւ ամենայն հաւատացելոց ողորմեացի Տէր· ամէն»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չանի, համառ· վերը:

1208.

ԹԱՂԿԱՔԱՂ ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ Ի ԳՐԻԳՈՐԷ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ ԵՒ ՅԱՅԼՈՑ

ՌՂ (=1641)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 15 եւ էջՔ՝ 1036: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 30: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած 34, իւրաքանչիւրը՝ 12 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս զորշագոյն կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով, լաւ պահուած, բայց փականքներէ զրկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ բիչ մը վնասուած եւ մաշած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր (բանի մը գրչէ), ընդհանուրը մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, ընդհանրապէս բոչնագիր, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, ստէպ գունատած եւ նաեւ անընթեռնելի: — ԽՈՐԱՆՔ՝ էջ 21, գոյնզգոյն, միջակ բան մը: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ էջ 1, գունեղ, սովորական: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ բաւական յաջող: — ՆԿԱՐՔ՝ էջ 332 Յովհաննէս Մկրտիչի գլուխը· շատ խեղճ բան մը լուսանցքի վրայ, վերջէն աւելցուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3ա, 6բ, 7ա—բ, էջ 277է վերջ բուղք մը, էջ 344է վերջ բուղք մը, էջ 312 եւ անկէ վերջ բուղք մը, էջ 563—584, էջ 760է վերջ բուղք մը, էջ 852է վերջ բուղք մը, էջ 900է վերջ բուղք մը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂ (= 1641): — ԳՐԻՉ՝ Բաղտասար եւ Անտոն: — ՆԿԱՐՈՂ եւ ԾԱՂԿՈՂ՝ Յոհաննէ Բահաեայ եւ Հայրապետ դպիր: — ՏԷՐ՝ Բաղտասար վարդապետ: — ԿՆԻՔ՝ էջ 21, 123, 262 «Յիսուսի ծառայ Յովաննէս վարդապետ ՌԾՂԵ»: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 6ա, էջ 374, 616, 666, 720 եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Քարոզք Գրիգորի Տաթեւացւոյ հանեալք համընտիր ի նորին Քարոզգրոցն ի Բաղդասար վարդապետէ, *որ է եւ գրիչ ձեռագրիս*»· եւ յայլոց:

1· էջ 1: «Գրիգորի *եռամեծի քաջ հռետորի եւ անյաղթ փիլիսոփայի աչակերտի Յովհաննու Որոտնեցւոյ արարեալ բանս իրատականս ոգեշահս եւ* (°) *հանճարս մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի· ի վեր քան զտեսութիւն մտաց եւ աչաց*»: — Վերջ՝ Թղ· 24: «*Կոմիտասս··· վկայական մահուամբ կլիսատեալ ի Կոստանդնուպօլիս կատարեցաւ ի Քրիստոս եւ ի նմանէ պսակեցաւ ի փառս նորին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Որոյ յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի եւ մաքուր աղօթիւքն մեզ եւ ամենայն հաւատացելոց ողորմեացի Տէր· ամէն*»:

2· էջ 15: «Նորին *դարձեալ քարոզ ի նոյն· Իրրեւ ճաշեցին, ասէ, Սիմոն Յուդանու սիրե՞ս դիս առաւել քան: Եւ ի վերայ այս բանի երեք ինչ ասելի է: Նախ վասն ճաշոյն*»:

3· էջ 27: «*Եռամեծի* Յոհաննու Որոտնեցւոյ *տիեզերալոյս բարեւնապետի ի բանն Աւետարանին Ղուկասու Ա· 26, որ ասէ· Եւ յամսեանն վեցերորդի առաքեցաւ Գաբրիէլ հրեշտակապետն··· Նախ տեսցուք զվեցերորդ ամիսն թէ վասն զի՞նչ պատճառի յիշէ*» (Համառ· Թ· 607, § 3, Տպգր· էջ 15):

4· էջ 32: «Գրիգորի *եռամեծի աչակերտի քարոզ վասն Ծննդեան Քրիստոսի ի բանն Առաքեաց զբան իւր եւ բժշկեաց··· Մեծ են գործք աստուածայինք եւ հրաշալիք*» (Համառ· Թ· 607, § 4):

5· էջ 42: «Նորին *քարոզ վասն Ծնընդեանն(ի) բանն Տէր ասաց ցիս որդի իմ ես դու: Ծնունդ Քրիստոսի ուսուցանեն Գիրք*»: (*Չմմա· Թ· 607, § 5*):

6· էջ 53: «Նորին *քարոզ Դ· չարթի եւ Ուրբաթի ի բանն Պահեմ երկիցս ի շաբաթու···: Պատճառ պահոցս, որպէս ասէ տէրն Բարեզ···*»: (*Չմմա· Թ· 607, § 28*):

7· էջ 58: «Նորին *դարձեալ ի սկիզբն պահոց, վասն խոստովանութեան ի բանն Լուացարուք, սրբեցարուք···: Զսրբութիւն եւ զաղտեղութիւն ոչ միայն ի կենդանի մարդս տեսանեմք*». (*Թ· 607, § 70*):

8· էջ 66: «Նորին *վասն ոչխարին ի բան Հայի ի բարձունս···: Վարդապետք ասեն· Յորժամ ելանէ հոգին ի մարմնոյն··*»: (*Թ· 607, § 47*):

9· էջ 72: «Նորին *դարձեալ ի նոյն խորհուրդ· Պատուական (է) առաջի Տեառն: Վարդապետք ասեն թէ մահն բաժանի յերկուս···*» (*Թ· 607, § 49*):

10· էջ 76: «Նորին *քարոզ դարձեալ մխիթարանաց· վասն մահուան ծերոց· Արդ արձակես զծառայս քո···: Որպէս թագաւորք արձակեն ի բանտի (ի բանտէ) պկապեալս*»:

11· էջ 78: «Նորին *դարձեալ ի պատճառ երկրորդ աւուրն, որ կոչի յարուց, (այդուց) Ընդ երեկոյս հանդիպեցեն լալիք: Բանս այս ունի բազում տեսութիւն*» (*Թիւ 607, § 51*):

12· էջ 82: «Այլ *քարոզ ննջեցելոց ի բանն Սիրաքա(յ) ի միտ ած զդատաստան իմ···: Վարդապետք ասեն թէ Աստուած ոչ առնէ անփոյթ փրկութիւն մարդկան*»:

13· էջ 88: «Նորին *քարոզ վասն մխիթարութեան: Աւգնեա Հոգիդ սուրբ Աստուած: Աստն իմաստունքն թէ վասն չորս պատճառի պարտ է սգալ ի վերայ մեռելոց*»:

14· էջ 89: «Նորին *քարոզ վասն մխիթարութեան· Հարցումն վասն է՞ր փոքր տղայք մեռանին, զի անմեղք են: Պխ· վասն Զ· պատճառի*»:

15· էջ 91: «Նորին *քարոզ մխիթարանաց վասն մահու երիտասարդաց: Հարց· վասն է՞ր տարաժամ մեռանին մանկունք եւ երիտասարդք: Պխ· Աստն վարդապետք, եթէ բնական մահ է, յորժամ ալեւորի մարդն եւ ծերանայ*»:

16· էջ 96: «Յայլմէ *քարոզ վասն դատնութեան աւուր դատա(ս)տ(ան)ին ի բանն յԵսայեա(յ) Ողբացէք, զի մերձ է օր Տեառն: Որպէս գանազանի լաց տղային, որ լուանայ մայրն զդէմսին կամ զերեսս*»:

17· էջ 101: «Նորին *վասն արդարութեան: Արարի իրաւունս եւ արդարութիւն: Աստուած զմարդն ի սկիզբն բարի եւ արդար ստեղծ առանց մեղաց*»:

18· էջ 107: «Նորին *քարոզ վասն արգասոց վճռոց, կշռոց, ի բան առակին, որ ասէ կշիռ նենգութեան պիղծ է··· Որպէս ասէ մարգարէն Դաւիթ*»:

19· էջ 109: «Նորին *քարոզ վասն զրկանաց ի բանն Ժողովին Տեսի զրպարտութիւն ի ներքս···: Ի բազում եւ գանազան մեղացն, զոր գործէ մարդ, մինն զրպարտելն է*»:

20· էջ 113: «Նորին *վասն հիւրընկալութեան ի բանն Առաքել(ոյ), որ ասէ· Զհիւրասիրութեան զհետ երթայք: Ի մէջ ամենայն կենդանեաց· որ զօտարն առէ, միայն չուն է···*»:

21· էջ 116: «Յայլմէ *քարոզ վասն ողորմութեան· Եղերուք զայծ (զթածք)···: Յորժամ տեսանէ հայրն զորդին իւր*»:

էջ 118: «*Դարձեալ ի նոյն: Արդ պարտ է մեզ երկնչել ի դատաստանէն վասն բազում պատճառաց*»:

22· էջ 122: «Նորին *քարոզ վասն աղքատաց ի բանն Դաւիթ· Երանի որ խորհի զաղքատն եւ զտնանկն: Նախ պարտ է գիտել՝ զի՛նչ գանազանութիւն աղքատին եւ տնանկին*:

23· էջ 129: «Ծաղկազարդին *քարոզ ի բանն Ասացէք ուրախ լեր դուստր Սիոնի··· Սիոն ամրոց է ի Հրէաստանի*»:

24· էջ 139: «Նորին *քարոզ ոտնլուային: Ա(է)ալ Ջուր լուաց զոտս աշակերտացն··· Խորհուրդ նոր ծածկեալ յաղագս*»:

25· էջ 143: «Յայլմէ *քարոզ վասն մեծի Ուրբաթին, որ է սգոյ ի բանն Առաքելոյն· Կատակ յետ մահուն Տաստատուն է: Սովորութիւն է մարդկան, յորժամ մեռանի ոք*»:

26· էջ 149: «Նորին *քարոզ մեծին Շաբաթուն ի բանն· Որպէս էր Յունան··· Գիտելի է զի Յունան*»:

27· էջ 160: «*Դարձեալ ի նոյն խորհուրդ· Յարիցէ Աստուած եւ ցրուեսցին թշնամիք ···Տեսցուք այժմ զերկրորդ Հարցումն*»:

28· էջ 164: «Նորին *քարոզ վասն Համբարձման: Ի բանն, որ ասէ Առաքեալն Եփեսացւոց· Որ էջն ի ստորին կողմն երկրին··· Ի վերայ այսմ բանի չորս ինչ տեսանելի է, նախ գիջանելն, երկրորդ զելանելն*»:

29· էջ 178: «Նորին *վասն գալստեան Ս· Հոգւոյն ի բանն Եւ ի կատարել աւուրցն*

(Պետակոսահից) ...Ով անստուեր լոյս իմանալի եւ փառաց ճառագայթ անճառելի»:

30· էջ 178: «Նորին քարոզ Վարդավառին ի բանն Մատթէոսի եւ յետ Զ· աւուր առնու... Տէր, Տէր, տուր ինձ լեզու խրատու, դի պիտացից խօսել զբանս ի ժամու»:

31· էջ 188: «Վասն պայծառակերպութեան Յիսուսի Քրիստոսի· Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, դի են ոմանք որ աստ կան...: Բայց նախ տեսցուք թէ դի՞նչ տեսեալ առաջինքն Վարդավառ անուանեցին զտօնս»:

32· էջ 200: «Երանելոյ սուրբ հօրն մերոյ եւ տիեզերահռչակ հռետորին Հայաստանեայց Յոհաննու Որոտնեցւոյ մականուն կախեալ ի սէրն Աստուծոյ ի բանն մարգարէին, որ ասէ Անցաք մեք ընդ հուր եւ ընդ ջուր...: Զաստուածային անեղ բնութիւնն միայն բարի ասաց զոլ ճշմարտութիւն»:

33· էջ 208: «Նորին քարոզ Ասէի ի բանն Որպէս Մովսէս բարձրացոյց... Մեծն մարգարէն աստուածային Մովսէս զխորհուրդ փրկական խաչին»:

34· էջ 217: «Նորին քարոզ վասն կարգաց աղօթից ի բանն Տէր եթէ դշրծունս...: Զբերան իմ բացի եւ առի հոգի»:

35· էջ 223: «Նորին քարոզ վասն ճաշոյն ժամու: Ես առ Աստուած կարդացի...: Եւ վասն բազում պատճառի յաղօթս կալի է մեզ ի հասարակ աւուր»:

36· էջ 229: «Նորին քարոզ ի բանն Որհուրդս այս մեծ... Որհուրդն է ծածկելոց իրաց յայտնութիւն»:

37· էջ 232: «Նորին քարոզ վասն երեկոյին: Ես առ Աստուած կարդացի...: Եւ վասն բազում պատճառի պարտ է յերեկոյս աղօթել»:

38· էջ 329: «Նորին քարոզ վասն եկեղեցւոյ ի բանն Յեկեղեցիս բարեբանեցէք... Եկեղեցի համանուն եւ բազում նշանակութիւնս ունի»:

39· էջ 275: «Նորին դարձեալ քարոզ վասն աւրհնութեան եկեղեցւոյ· օգնեա Յիսուս: Պարտ է պիտել զեկեղեցիսն կառուցեալ»:

40· էջ 278: «Ասացեալ ի բանն Մի համարիք եթէ եկի լուծանել... Զսկիզբն իւրոյ վարդապետութեան»:

41· էջ 256: «Եռամեծին Տիրատրոյ շնորհալից վարդապետի ասացեալ ի բանն տերունական, որ ասէ Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս... Զմարդն ի հոգւոյ իմանալոյ եւ ի մարմնոյ զգալոյ զեղեցիկ կապեալ»:

42· էջ 262: «Նորին քարոզ վարդապետաց ի բանն, որ ասէ Եւ զորս եղ Աստուած յեկեղեց(ւ)ոյ այսինքն նախ զառաքեալս... Էական բնութիւնք արարածոց յերկուս մասունս բաժանեալ են»:

43· էջ 281: «Տիրատրոյ վարդապետի ասացեալ Զոր կապէք յերկրի եղիցի կապեալ յերկինս: (Առաջին տողին կարմիր տառերը քիչ մը զունատած)... Ջրոյ բնութիւն յոլովից եւ զանազան կենդանեաց զբժկութիւն ծարաւոյն չնորհէ»:

44· էջ 294: «Նորին վասն դիտաց, առաջնորդաց, որ է իշխանաց եւ վարդապետաց, եպիսկոպոսաց եւ քահանայից ի բանն Մարգարէին· Որդի մարդոյ զէտ կացուցի... ի կրկին զդայութեանց բազկացեալ է մարդ եւ մի անձնաւորութեամբ ենթակացեալ»:

45· էջ 306: «Նորին քարոզ վասն ողորմութեան ի բանն· Եղերուք պճած...: Զի արարիչն ամենայն արարածոց Աստուած նախախնամող»:

46· էջ 313: «Յայլմէ վասն պահոց եւ փորձանաց սատանայի ի բանն Յայնժամ վերացաւ Յիսուս ի Հոգւոյն...: Վարդապետք ասեն թէ հաւատացէք, Որք ապաչխարեն պահօք եւ աղօթիւք են· եղանակօք փորձէ զնոսա սատանայ»:

47· էջ 325: «Նորին դարձեալ երկրորդ քարոզ վասն Յովհաննու եւ գլխատումն: Ես ձայն բարբառոյ յանապատի...: Ի բանս այս չորս իրս տեսանի: Առաջին որ ասէ Ես Ձայն, երկրորդն՝ Բարբառոյ»:

48· էջ 337: «Նորին քարոզ վասն բարկութեան ի բանն Բարկանայք եւ մի մեղանչէք· ...Մարմին մարդոյ կազմեալ է ի չորից տարերաց»:

49· էջ 345: «Նորին Հինգերորդ կիրակէին քարոզ վասն մահու եւ կատարածի աշխարհի ի բանն Արթուն կացէք, դի ոչ գիտէք... Նախախնամութիւնն Աստուծոյ եւ բարերարութիւնն»:

49ա· (կրկին) էջ 352: «Դարձեալ քարոզ վասն թղենոյ եւ այլոյ ժողովրդանն (այսպէս) ի բանն Թղենի ոմն տնկեալ յա(յ)գին...: Ամենայն գիրք աստուածաչունչք օգտակարք են եւ ի խրատ գրեցան»:

50· էջ 360: «Նորին ի նոյն կիրակէ քարոզ վասն խնդրելոյ ի բանն Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն... Ի ձեռնտուութենէ Հոգւոյն սրբոյ եւ յօժանդակութեամբ»:

Այսքանը բաւ, որովհետեւ արդէն այսքանով կարելի է գաղափար կազմել Ձեռագրին բովանդակութեան մասին: Դեռ կան էջ 913՝ «Վասն ողորմութեան», էջ 917՝ «Վասն խոստովանու-

քեան», էջ 926՝ «Յաղագս ապաչխարութեան» (էջ 944՝ «Սրբոյն Բարսղի կանոնացն»), էջ 963՝ «Դաւանութիւն համառօտ եւ հարկաւոր ամենայն քրիստոնէից» եւն: — Քարոզներն են՝ ձԿԶ այս է՝ 166 հատ: Վերոյիշեալներէ զատ միւսները կը սկսին «Նորին» բառով, կամ «Յայմմէ» բառով եւ կամ առանց առնոյ, իսկ ոմանք ինչպէս հեռաւեալներն ունին՝

51· *էջ 593: «Գէորգեա(յ) սիրոյդ բանի Քարոզ վանն այնոցիկ, որ զնան յերուսաղէմ յամենայն յաչխարհէ եւ յամենայն յազգաց քրիստոնէից··· ի բանն որ ասէ Մրտյուք ի յարկս նորա երկիր պապտուք··· Ասէ ուրեմն ի Ղուկայ Աւետարանին Իբրեւ էջ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի լեռնէ անտի·· Արդ համանալ պարտ է մեզ առաւնօր լեառն···»:*

52· *էջ 1009: «Առաքել վարդապետի Սիւնեաց ասացեալ վասն յայտնելոյ Թէ ՀՒ· դիրք է: Առաքել դիտող Սիւնեաց զուրկ եւ թափուր յամէն չնորհաց, չարաշրեցի դիարկս դրենեաց զաստուածաչունչ կտակարանաց···»:*

53· *էջ 1012: «Վասն խոնարհութեան Անաիիա Շիրակացւոյ ասացեալ: Արդ որպէս ասէ Առաքեալն ամենայն խոնարհութեամբ դմիմեանս լաւ համարել քան զանձինս»:*

54· *էջ 1017: «Եւ այս խորհրդով փորձիւ վարդապետաց մեկնեալ ճահաւոր եւ յոյժ պերասանձ· նախ Թէ վասն է՞ր զրուն* (sic) *նկնդեցւոյ յարեւելս···»:*

55· *էջ 1032: (ձԿԶ)· «Նորին վասն պատնկութեան: Վասն է՞ր հրամայեաց Աստուած մարդարէին Ովսէի պատնկել: Պէս· Բազում խորհուրդ ունի»: կր սկսայ Թերի:*

Իրաքանչիւր քարոզի ասլեւ լուսանցաղարդի մէջ հայկական տառերով գրուած է Թէ քանի՞ երորդ քարոզն է, ապա Թուարկուած ալ է: Քարոզներու կարմրագիրը՝ խորագիրներն եւ առաջին տողերը սակայ գանազանած եւ գեղատուած են. որով դժուարընթեռնլի եղած: Քարոզներէն մաս մըն ալ (չատ քիչ) Թերի սկսած: Բայց դատարկ Թուղթ կայ լրացնելու՝ օրինակելու համար:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 1· *Թղ· 6ա: «Ով հրաշալի Տէրդ իմ եւ Աստուած եղբարդ, երջանիկդ եւ արդարդ, բանասէրդ եւ գրոց աշակերտասէրդ մանկունք, Քարոզգիրս այս ոչ Ամառաց հատորն է ի բուն եւ ոչ ի Ձմեռաց: Այլ ծաղկաքաղ է արարած յերկուց հատորից: Զի ոչ ունէի կար եւ յապահով յանդգնութիւն, որ գայ եւ գկատարեալն գծագրէի, գի միթք իմ գրադեալ կայր ի յոգոց աչխարհի եւ չեղէ ձեռնհաս: Այլ փոքր ի շատէ քան ախորժակաց իմոց ընտրեցի եւ գրեցի, զաւելորդն բարձէք եւ աղալանաց անմեղադիր լերուք եւ գԲաղտասարս յիշէք»:*

2· *էջ 91: (Վարի լուսանցքի վրայ)· «Վայ ինձ եւ մեղաւոր գրչիս· Եմ տարակոյս ի մէջ աչխարհիս, լեմ գրանս քարոզիս, Ահ մեծ կրէ ունայն հոգիս»: — էջ 280: «Զմեղաւոր գծագս յիշեա, ով հայր սուրբ վասն Քրիստոսի»: Նմաններ դեռ այլուր (Հմմտ. էջ 843 եւն):*

3· *էջ 344: «Ով հանդիպօղք սուրբ քարոզիս յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր անխմաստ եւ անարհեստ գրիչս վկնատն անուամբ միայն գպրիս եւ գուք յիշեալ լիցիք ամենատառ պարգեւողէն··· ի Քվ· ՌՂ (1641)»:*

4· *էջ 616: «Ումրազբեցաւ ձեռամբ անարժան Բաղտասար անուամբ եւեթ միայն վարդապետի: Ով սրբասիրաց աչակերտասէրք Քրիստոսի, միով ողորմեացիւ արժանի համարիցիք»:*

5· *էջ 666: «Ստացող գրոյս գԲաղտասար վարդապետն յիշեցէք հանդերձ ծնօղիւք իւրովք, ով լուսերամ մանկունք նորոյս Սիոնի եւ հարանցեալք անմահ փեսային Քրիստոսի: Ընդ նմին եւ Անտոն գպիր նուաստ ծրօղս վասն Աստուծոյ»:*

6· *էջ 720: «Վասն որոյ ազաչեմ հարք իմ եւ եղբարք, զղջասցուք, զղջասցուք ի մեղաց: Դարձցուք սրտի մտօք առ Աստուած եւ նա գարձցի առ մեզ, ո՛չ ո՛չ եղկելի Բաղտասար»:*

7· *էջ 759: «Ձստացօղ եւ զծրօղ լուսազարդ տատիս գմեղօք լցեալ Բաղտասարս յիշեսջիք»:*

8· *էջ 828: (Վարի լուսանցքին վրայ)· «Զնկարօղ գրոյս Յոհաննէս քահանայն յիշեա եւ գու(ք) յիշեալ լիջիք ի միւսանգամ գալստեանն Քրիստոսի···»:*

9· *էջ 843· կայ «···գծագկօղ դպիր Հայրապետն»:*

1209.

ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՄԱՌՕՏ ԲԱՆՔ ՅԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԵ Ի ԳՐԱԲԱՐ

1830

էջ՝ 25 + 1 = 26: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 19 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ՏՈՂՔ՝ 23—27: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ գիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ չուաի, երկու հաստ եւ ամուր թղթերու մէջ առնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ գլխագրերը՝ կարմրագիր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ էջ 1 Հայրապետ մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 17—25: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1830: — ԳՐԻՉ՝ հաւանօրէն Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (էջ 2)· «Հատընտիր համառօտ բանիւ յԱշխարհաբառէ ի Գրաբառն»: *կը սկսի՝* «ա· *Իչտէ ձեր առջեւը կդընեմ իմ սրտիս լաւ բաները, որվրցընեմ ձեզի իմ խօսքերս: Ականատես առաջի առնեմ ձեզ դհոգւոյ իմոյ պատգամս, ուսուցից ձեզ դրանս իմ: Առակ, 1, 23»:*

Այսպէս նախ աչխարհարար խօսք մը կամ նախադասութիւն մը կը դրուի եւ ապա անոր դրարար թարգմանութիւնը կը կցուի: Էջ 14—25 կը դրուին հակիրճ պատմութիւններ աչխարհարարով եւ կը վերածուին դրարարի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, դրչէն, էջ 16· «Ցայսմ վայրի եառ աւարտ ընթերցման եւ դրութեանս ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ եւ ի պատիւ ամենօրհնեալ մօր նորա սուրբ Աստուածածնին· յամի Փրկչին 1830 Նոյեմբեր 21»:

1210.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

1812 (1830)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 37: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ԿԱԶՄ՝ կազմէ զրկուած, հաստ թուղթի մէջ անցուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ տես վարը բնագիրը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ մաշած եւ սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 4բ Ամենասուրբ երրորդութիւն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 2ա—4ա, 35ա—37բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1812 (1830): — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ Եղիսաբեթուպոլի՞ս: — ՏԷՐ՝ Աննա Պօղոսեա՞ն: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 1ա, 37բ Եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյ գրքերէն:

Մատեանս է՝ Աղօթագիրք *Հունգարահայոց լեզուով:*

1· *Թղ· 3ա: «Աղօթք առ սուրբ երրորդութիւն, խիստ պեղեցիկ եւ ջերմեռանդ թէ օր ըլաս քան ինչ մեծ պահապանութեան եւ նեղութեան մէջ ասես... Ով ամենաբարձրեալ եւ ամենաբարի, ամենակարող սուրբ երրորդութիւն, ով անպատմելի մեծութեան...»: Վերջը Թղ· 15բ կայ՝ «Եւ ապայ ասայ իրեք խօսքերս: Ահաւասիկ առաջի առնեմ ձեզ դհոգւոյ իմոյ պատգամս, ուսուցից ձեզ դրանս իմ: Առակ, 1, 23»:*

2· *Թղ· 17ա: «Հատուածք Քրիստոսի սուրբ Ջարչարանացն եւ սուրբ խաչին համփան քալելու: Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, ես մեղաւորս հաւատով fու խոստովանիմ զքեզ սուրբ հաղորդութեանդ մէջ»: Զանազան աղօթքներ եւ «մտածութիւն»ներ:*

3· *Թղ· 29ա: «Երզ մարմնոյ եւ առեան: Ընդրեմ մեծ աստուածութիւնն հոս մէկ մարմին եւ արիւն...» նոյնը կրկնուած Թղ· 34ա: Ակռէ յատակ մաճառելէն լեզուով աղօթքներ:*

Դիտողութիւն· *Թղ· 1 եւ Թղ· 37· Թուղթ մըն է որ ծալլուած իրրեւ պահպանակ գործածուած է· վրան գրուած է «Շարակնոց կամ երգարանք» եւ «Ուրախացիր սրբուհի Գաբրիէլի աւետեաց» չարականը:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, հմմտ· վերը: — Թղ· 33բ կայ՝ «1830» թուականը եւ Թղ· 16ա· «Աննայ Կաչիկի Պօղոսեան եւ չնորհօքն Աստուծոյ մայրապետ եւ վարպետ մանկանցն քաղաքիս»:

1211.

ԱՒԵՏԱՐԱՆՔ ՏԱՐԵԿԱՆ

1783 եւ 1791

ԹՈՒՂԹՔ՝ 76: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18×11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5×9: — ՏՈՂՔ՝ 23—26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ ոսկի շրջանակով, երկու կողերուն մէջտեղը զարդ մը, կռնակը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ փիչ մը վնասուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր եւ բոլորգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր եւ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ էջ 6բ խաչելեալն Քրիստոս: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 5բ, 6ա: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1783 եւ 1791: — ԳՐԻՉՔ՝ Յովհաննէս եւ Խաչատուր: — ՏԵՂԻ՝ «եղիսաբէթ քաղաք»: — ՏԷՐ՝ հաւանօրէն գրիչները: — ԿՆԻՔ՝ առաջին կողմին ետեւը, Թղ· 10ա, 16ա, 60ա, 62ա, 76ա եղիսաբէթուպոլսոյ եկեղեցւոյ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 4ա)· «Աւետարանիս տարեկան, *որք ընթերնուն ի մէջ կիւրակէից եւ ի տօնս տարւոյն· ըրեցաւ ձեռամբ* Տէր Յոհաննէս Աբրահամի Օսգերիչեան *ի յօդուտ ընթերցօղաց, որոյ վասն խնդրելմ յիշել զանարժանս ի սրբազան աղօթս եւ ի սուրբ պատարագի: Ցեղիսաբէթ քաղաք, յամի Տեառն* 1783»:

1· Թղ· 7ա: «*Առաջին կիրակէ Գալստեան Տեառն· Սրբոյ Աւետարանիս ըստ Ղուկասու· Գլուխ* 21, *համար* 25: *Յայնմ ժամանակի ասաց Յիսուս աշակերտաց իւրոց· Եղիցին նշանք յարեգականն*»:

2· Թղ· 75բ: (Վերջինը)՝ «*Սրբոյն Մարիամայ Մակդաղինացւոյն· Սրբոյ Աւետարանիս ըստ Ղուկասու· գլ·* 7, *հ·* 36: *Յայնմ ժամանակի աղաչէր զնա ոմն ի փարիսեցւոցն*»:

Աւետարաններէ յառաջ նօտրգիր կայ· Թղ· 1ա: «*Կիրպ օրհնելոյ զդիրեզմանս ի չորեսին կողմանս աչխարհի յաւուր տաղաւարաց, որ սկսանի այսպէս: Յարեւելս, Շարական· Դկ· Հայր անսկիզբն բարեխնամ*»: Վերջը կայ՝ (Թղ· 3ա)· «*Գրեցաւ ձեռամբ տիրացու Խաչատրոյ Յակոբի էս (եղիսաբէթուպոլիս) 1791· ուրեմն ով ընթերցօղ մի մոռանար յիշել եւ զիս զմեղաւորս, զի վասն թեթեւութեան ձեռաց յայս տեղս դրեցի սրկար ուժովս*»: — Թղ· 4բ կայ՝ «Նախ քան քարօզ երգ առ սուրբ Հոգին: Եկ սուրբ Հոգի խաղաղութեան, Հայեաց ի մեզ ողորմութեամբ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, *համմ·* վերը:

1212.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ՌՄԽԲ = 1793 եւ 1797

ԹՈՒՂԹՔ՝ 15 եւ էջք 162 + 119 = 281: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18×12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5×7·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշեպատ, շատ փիչ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ վիճակի մէջ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր- — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ էջ 1, 78, 118, (նոր իջահամար) էջ 1, զարդեր: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ Թղ· 15բ, Ս· Մարիամ Մագդաղենացի, էջ 77 Յիսուս ի խաչ ելեալ եւ Ս· կոյս ու Ս· Յովհաննէս Առաքեալ· էջ 117 Արքայութիւն եւ քաւարան, էջ 163 Մայր ցաւագին: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—9բ, 11բ, էջ 159, նոր իջահամար էջ 114—119: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԽԲ (= 1793) եւ 1797: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Պետրոս Վ· Շիւֆիւրեան: — ՏԵՂԻ՝ Տրիեստ: — ՏԷՐ՝ Հ· Պետրոս Վ· Շիւֆիւրեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 9բ Հ· Պետրոս Շիւֆիւրեանի գրբերէն:

Մատեանս է՝ Հաւաքածոյ, ուր կան՝

Ա· Թղ· 11ա: «Կրթութիւն վարուց Աստուած(ա)պաշտութեան, *որոյ բովանդակն է առեալ ի չորրորդ մասնէ գրոցն, որ կոչի* Խորհուրդ Աստուած(ա)պաշտութեան: Շարադրեալ *ի վերապատուելի Հայր* Մատթէոս *աստուածաբան վարդապետէ մերմէ եւ* օրինակեալ ի Հայր Պետրոս կրօնաւոր Կուտինացի, *նորընծայէ, որ կոչիւր մականուամբ* Շիւֆիւրեան· *ի Թրէստ* 1793 *ի Յունիսի* 24»:

Թղ· 12ա: «Մանուցումն կարգի բանից գրոյս: Քանզի առ Աստուած(ա)պաշտութեան վարս հոգեւոր կրթութեամբ մարզել կարօտ եմք...»: — Թղ· 13ա: «Պատմութիւն ընդունելութեան սրբոյն կաթարինէին Սինացւոյ ի հոգեւոր հարանութիւն Քրիստոսի: Այսու բանիւս Ովսեայ թէ խօսեցայց զքեզ հաւատով իրրեւ ձեւով բանի պատկի»: Առնցմէ յառաջ՝ Թղ· 10ա: «Վկայութիւն ի սուրբ գրոց վասն բարի վարուց աստուածապաշտութեան: Յամենայն ճանապարհս քո ծանիր զնա»:

1· *Էջ 1: «Խորհրդածութիւն առաջին: Թէ ո՞րով աստուցութեամբ ամենայն անձն ըստ ամենայնի է Աստուծոյ եւ արդեամբք իսկ պարտի լինել Աստուծոյ: Եւ թէ պիա՞րդ ունի զլինիլն արդեամբ եւ զի՞նչ են վարձքն այսմ: Մասն առաջին. Օրինակ լինի որով հաւատացեալքն յուշ առնէ անձին իւրում»:*

Էջ 24: «Կերպ ընծայելոյ զանձն իւր եւ զպօրձս իւր Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ: երկիր պագանեմ քեզ Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս»:

2· *Էջ 49: «Խորհրդածութիւն երկրորդ: Յաղագս զգուշանալոյ ի մահուչափ մեղաց: Առաջին մտածութիւն: Մտածեա նախ թէ ո՛րչափ մեծ բարի է փախչիլն ի մահուչափ մեղաց» եւն եւն:*

Բ· Էջ 76: «Մտածութիւնք ի վերայ բանից Փրկչին մերոյ: Շարադրեալք ի գերապարգոյ Մխիթարայ րաբունապետէ ի մեծէ աբբայէ մերմէ եւ ընդօրինակեալ յամի Տեառն 1793 Յունիսի 24 ի կուտինացի Հայր Պետրոսէ Շիւխուրեանց Մխիթարեանց կրօնաւորէ: Իսկ ըստ հայկազեան թուականութեան ՌՄԽԲ ի Թրեստ քաղաքի ի վանս Հարց Մխիթարեանց, Ո· Կ· Վ· Ա·»:

1· *Էջ 78: «Մտածութիւն առաջին: Զի՞ խնդրէք գիս, ո՞չ գիտէք, եթէ ի տան Հօր իմոյ պարտ է լինել: Մտածեա թէ ո՛րպէս ոչ կամի Յիսուս, զի խնդրիցեմ զինքն ի յիրս աչխարհի»: Ունի ԺԳ մտածութիւն:*

2· *Էջ 114 կայ՝ «Զիա՞րդ պարտ է մեզ ունիլ զղերմեռանդութիւն առ սուրբ հրեշտակն Աստուծոյ պահապանն մեր: Հրեշտակք «Ոչքա՞ հանապազ տեսանեն զերեսս Հօր իմոյ, որ յերկինս է· Մատթ· ԺԸ· 10: Մեծ է յոյժ զերազանցութիւն հրեշտակին Աստուծոյ պահպանողի անձին քո...»:*

3· *Էջ 118: «Եօթն եօթնեակ մտածութիւնք վասն եօթնից աւուրց ութօրէի կըրթութեան. զոր շարադրեաց Գերյարդելի Աբբայ Հայրն մեր: ՅԱստուծոյ ստեղծեալ ես առ ի ծառայել նմա...»:*

Էջ 151: «Թէ ո՞րպէս պարտ է առնել զութօրեայ կրթութիւնն: Նախ պարտ է իւրաքանչիւր ոք առնել զընդհանրական խոստովանութիւն..»: — Էջ 155: «Թէ ո՞րպէս պարտ է առնել զքառասնորդական կրթութիւնն, նախ զի յաւուրն մոխրոց զկնի երեկոյեան ժամասացութեան»:

Գ· *Էջ 160: «Խոկումն Քրիստոնէական վասն իւրաքանչիւր աւուրց ամսոյն թարգմանեցեալ ի Յովհաննէս վարդապետէ Կոստանդնուպօլսեցւոյ յամի Տեառն 1722 Ապրիլի 16 ի հայրապետութեան Տեառն Աբրահամու կաթողիկոսի: Եւ օրինակեալ ի Հայր Պետրոս կրօնաւոր Կուտինացի ևորընծայէ», կոչիւր մականունամբ Շիւխուրեան: Յամի Փրկչին 1793 Յուլիսի 28: ի Թրեստ»:*

1· (*Նոր իմահամար*) *Էջ 1: «Յառաջնում աւուր վասն հաւատոյ: Մասն Ա: Զամենայն ինչ, զոր ուսուցանէ մեզ Աւետարանն սուրբ հիմնացեալ է»:*

Խոկումներ՝ ամսոյն 31 օրերու վրայ բաժնուած: Ապա՝ Էջ 94: «Ներկրթութիւն քրիստոնէական»: Էջ 102 կայ՝ «Գիրքս այս թէպէտ է փոքրաճառ. բայց կեցութեան է մեծ վաճառ, Զի զմեզ չարժէ իրրու պատճառ լինիլ ժառանգ փառացն անճառ, թէ ի յաւուրն ըզմիակ ճառ եւ գրանից նորին կաճառ Առնուս ի միտ եւ պահես վառ, լինիս հոգւովդ երկնից բուրվառ»: Ապա՝ բոլորակ մը ճառադայթներով եւ մէջը խաչ մը եւ տառեր «Ո· Կ· Վ· Ա·»: — Էջ 103: «Աղօթք մտածական...»: Էջ 111: «1797 Սեպտեմ. օրինակեցի ի տոնի Մեծին սրբոյ Կուսին: Նիւթք մտածութեան: Մարիամ ծնաւ ի բարեպաշտ եւ ի սուրբ ծնողաց Յովակիմայ եւ Աննայի...»: Վերջ՝ Էջ 113:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ տե՛ս վերը:

1213.

ՔԱՂՈՒԱԾ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

1815—1820

ԹՈՒՂԹՔ 3 եւ ԷՋՔ 344: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 22—25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կոնակը կաշի եւ (խաւաֆարախ) կողմերուն վրայ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, երկու գրչէ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, 3բ եւ 328—344: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ 1815—1820: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Աւգրէաս վ· Շիւֆիրեան: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւն: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տես վերը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 3ա) «*Համառօտ Քաղուած Պատմութեան Հայոց: Ըստ կարգի Հայրապետացն եւ կաթուղիկոսացն Հայոց եւ ազգային ժողովոյ: Եւ յիշատակութիւնք ինչ ինչ յերեւելի եկեղեցական եւ քաղաքական ազգային իրաց: Եւս եւ ընդհանրական սուրբ տիեզերական ժողովոյ: Ի վերջոյ կարգի եւ պատմութիւն հալածանաց Կուսինա քաղաքի կարճ ի կարճոյ: Եւ հուսկ ոկնի դնի համառօտ բացատրութիւն Մխիթարեան կրօնի եւ երկուց ոլխաւոր վանաց նորա, որ ի Վէնէտիկ եւ ի Վիեննայ:* Արարեալ ի Հ· Աւգրէաս վարդապետէ Շիւֆիրեանց *ի Մխիթարեան կրօնաւորէ եւ ի Միաբանութենէ վանաց Վիեննայու: Ցամի Տեառն 1815 Դեկտեմբերի 25 ի Վիեննայ ի վանս Հարց Մխիթարեանց»:* Բայց պատմական անցքերը կը հասնին մինչեւ «1820 Սեպտեմբեր 30»:

Էջ 1: «*Համառօտ քաղուած պատմութեան Հայոց: Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ ազգիս Հայոց բազմաչարչար նահատակն Քրիստոսի, որդի Անակայ···*»:

Ամբողջ Զեռագիրը սուրբ քաղուածոյք մրն է Հայոց պատմութեան, որուն մէջ ներհիւսուած են նաեւ յատուկն իւրաքանչիւր դարու ուրիշ ազգերու եւ մեր ազգին մէջ տեղի ունեցած պատմական կարեւոր անցքերը եւ տրուած են հոգակապ դէմքերու անուններն եւ գործերը: Գործածած՝ նկատի առնուած են Կուսինայի հալածանքները եւ պատմուած՝ Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնարկութիւնն ու երկճիւղումը: Դրուած է՝ Մարիամ Թէրեզիայի հրովարտակին «յիւսիսական պղպեղարէն» հայերէն թարգմանութիւնը (էջ 283): Տարինեբու թուականները նշանակուած են լուսանցքներու վրայ: Կը տեսնայ թերի:

1214.

ՋԵՐՄԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՉԱՐՉԱՐԱՆԱՑ

1836°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 64: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 20—24: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, բարակ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ կոնակը մաշած ինկած, խաւաֆարախ կողմերը թղթապատ· ցեցակեր եղած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ գրուած թղթերու, մանաւանդ վարի մասերը սեւցած: — ԳԻՐ՝ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 25բ—64բ, ոմանց վրայ յետոյ բաներ մը գրուած: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ 1836°: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Կերլաճ: — ՏԷՐ՝ Հոփսիմէ Գաբրէլովեան: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 1ա, 6ա, 15ա, 34ա եղիսաբէթուպոլսոյ եկեղեցւոյ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Ջերմեռանդութիւն Քրիստոսի չարչարանաց կամ Ճանապարհ խաչի:

1· Թղ· 2ա: «*Մեծ բեմին դիմաց: Չարչարանքը մտածելու կոյս մօրը հետ սրտանց լալու· Մէկ տեղ քաղված կի նիաթվինք լեղի ճամբան ճամբայ կելինք: Աղօթք· Ամենակարող Աստուած, մեծ խոնարհութենով քեզի երկրպագութիւն կանիմ· դքեզ անսուտ ճշմարտութիւն կի հաւատամ*»:

2· Թղ· 3ա: «*Երդ· Պիղատոսի դիմաց կաննես, փչէ պսակով պսակվես· Անմեղը մահու վճիռ կարնու, Օր* (որ) *մեղաւորը կեանք առնու:* Statio I° Ք· *Քեզ երկրպա-*

դանեմք Գառն Աստուծոյ · Դ · Որ բարձեր մեղս աշխարհի : Մատածումն : Մատածէ ի հօս յաւուրքին սրտիւ, ով բարեպաշտ քրիստոնէ, պիրկչուդ մեծ խոնարհութիւնը · · ·» :

Ցաջորդաբար դրուած են միւս (14) Stationներու (կայան, հանգիստ) «Մատածում»-ներն ու աղօթքները : Թղ · 20բ կայ՝ «Մեծ չարդեվան ջերմեռանդութիւն : Զորին ուժովն 15 կամաւոր մեղաւորաց դարձ կուգան եւ 15 հոգի քաւարանէն կու ազատվին : Իրիքումը Եաթի սահթին առենը Աստուածածին հետ հրեշտակաց դասքին ընկերութեան կու գայ : Զայս կերը 1744 տարին Քրիստոսի պերեզմանին վրայ դրվեցաւ Երուսաղէմ» : — — «Մաղկապարդի կիրակին առելու է Քարսուն հայր մեր եւ ողջոյն քեզ վասն Ք՛ Քրիստոս 40 օր պաս կերել է» : Նշանակուած են Աւագ չարթաւ միւս օրերու ընելիքները եւ Թղ · 21բ—25ա կայ՝ «Աղօթք սրբոյն Ներսէսի : Հաւատով կի խոստովանիմ եւ երկրպագութիւն կանիմ քեզիկ Հայր, Որդի եւ Հոգի սուրբ» :

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ տե՛ս վերը եւ Թղ · 1ա, որ է՝ «Պիքան Հոիփսիմէին Գարաէպովեան, գրված 1836 Մարտի 27ին» :

1215.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՄԱՍԵՐ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԲ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 104 : — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10·5 : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7 : — ՏՈՂԵՐ՝ 19—22 : — ԹԵՐԹԵՐ՝ չեն նշանակուած : — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ներմակ, բայց երբեմն պակասները լեցնելու համար դեղնագոյն թուղթ գործածուած : — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամրոզջապէս կաշեպատ ճոխ դրոշմազարդերով, կռնակը վնասուած, փականճեները հանուած : — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ առջեւէն թուղթ պակաս՝ հանուած, մէջտեղերեն ալ պակսած, բայց լրացուած : — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր : — ԽՈՐԱԳԻՐԴ՝ կարմրագիր : — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ · 101ա—104բ, բայց տգեղ գծերով եւ յատուկ անուններ գրելով (102ա—104բ) լեցուած : — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԻՐ՝ անծանօթ : — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ՝ չունի : — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԴ՝ Թղ · 1ա, վարի լուսանցքին վրայ՝ «Առաքեաց ի կ· Պոլսոյ Հ· Գ· Մանիօ ի Վիեննա· 18 Հոկտեմբեր 1960 Հ· Ն· Ա·» :

Մատեանս է ժամագիրք ու Պատարագի մասեր եւ Տաղարան :

Ա· Թղ · 1ա—75բ : ժամագրքի եւ Ս· Պատարագի մասեր : *Սկիզբը չկայ, թուղթ պատռուած հանուած է : Այժմ կը սկսի՝*

Թղ · 1ա : «*Զարթուցեալքս ամենեքեան ի հանգստ(են)էն քնոյ, զոր չնորհեաց մեզ մարդասէրն Աստուած · · ·*» :

Թղ · 2բ : «*Վասն ի վերուստ խաղաղութեան եւ փրկութեան անձանց մերոց*» : — *Թղ · 4բ* : «*Զուարճացեալքս մեծաւ ուրախութեամբ · · ·*» : — *Թղ · 5բ* : «*Աւասցուք ամենեքեան միաբանութեամբ*» : — *Ապա «Աստուած մեծ եւ հզօր» եւ յարակից* : — *Թղ · 9բ* : «*Մայր սուրբ սքանչելի լուսոյն*» *եւն* :

Թղ · 14բ : ժամամուտք : — *Թղ · 26ա* : «*Եւ եւս խաղաղութեան զՏէր աղաչեսցուք, վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի*» *եւ ապա Սաղմոսք* : — *Թղ · 36բ—42բ* : «*Ընկալ քաղցրութեամբ*», «*Որդի Աստուծոյ*», «*Հաւատով խոստովանիմ*» *եւն* : — *Թղ · 43ա կան՝ Պատարագի մասերէն՝ «Խորհուրդ խորին» եւն (մաս մը խաչերով) եւ տպեր «Մայր Հաւատոյ», «Գոչէր հրեշտակն ի բեմին» եւ Մեղեդիք, «Ընտրեալ» եւն եւն* :

Բ· Թղ · 75բ—100բ : Տաղեր : 1· *Թղ · 75բ* : «*Գոչէր հրեշտակն ի վիմին վասն յարութեան Յիսուսի*» *տունք՝ «Գրիգոր»* :

2· *Թղ · 76ա* : «*Տաղ նորահաս մանկանց եւ կամ նորահասակ իշխանաց : Ես պիտէի թաչխարհս ինձ միւլք էր տուած*» :

3· *Թղ · 77բ* : «*Տաղ Ս· Աստուածածնին ասացեալ : Մարիամ մայր Աստուածածին անապական կոյս մոլորելոց դարձ*» :

4· *Թղ · 78ա* : «*Տաղ Ս· Աստուածածնին· Ի՛նկի ծառին նման ես, պրտուղ դու քաղցրահամ ես*» :

5· *Թղ · 79բ* : «*Գրիգոր Նարեկացոյն ասացեալ է, Աստուածածին(·ծնէ)* : *Կայր կոյս ի յա(յ)րին, կայր եւ երկնանայր*» :

6· *Թղ · 80բ* : «*Տաղ վե(ր)այ Երուսաղէմի ասացեալ : ՑԱստուծոյ չինեալ քաղաք պատուական, ցանկալի դուարդնոց* (sic) *եւ որդւոց մարդկան*» :

7· *Թղ · 82բ* : «*Տաղ վերա(յ) Էրուսաղէմի ասացեալ : Ղութաս չէրիֆ ոօրդ դաբուսի*» :

8· *Թղ · 83բ* : «*Տաղ վերա(յ) Էրուսաղէմի ասացեալ : Զօք սէվտիկիմ յԷրուսաղէմ նէ կիւզէլ տըր*» : *Հեղինակ՝ «Գրիգոր»* :

9· *Թղ · 84ա* : «*Տաղ (ի) վերայ սուրբ Աստուածածնին : Եարատանէ սէն վալիտէ տիպըդ լուսոյ յօրինեալ*» :

10· *Թղ · 84բ* : «*Տաղ վեր(այ) սուրբ Աստուածածնայ : Ամէնաւրհնեալ սրբուհի դուստր Դաւիթ արքայի*» : *Ա—Ֆ* :

11· Թղ· 85բ: «*Տաղ պղնիւ եւ պեղեցիկ: Մար(ա)ն կու գայր ծաղիկներով, երկնից հաւերն կարգալով*»: Վերջերը՝ «*Մուրատ իմիկար եղար, յուսով հանգարտեցար*»:

12· Թղ· 87ա: «*Տաղ ի վերայ կռունկի: Կռունկ, ուսո՞ց կու գաս, ծառայ եմ ձայնիդ*»:

13· Թղ· 88ա: «*Տաղ նորաչէ(ն) մրլքեալ: Ցամէն առաւօտ եւ լոյս պիւլպիւլն էր նստեր այգւոյս քաղցրիկ ձայնէր*»:

14· Թղ· 89բ: «*Տաղ յարութեան Քրիստոսի: Եկ(է)ալ Մարիամ Մագդալինացին, այն առաւօտին Միաշաբաթին...*»:

15· Թղ· 90ա: «*Տաղ սուրբ Աստուածածնայ: Աւետիս քեզ Մարիամ, դուր Գաբրիէլ սկզբնաւորեալ*»:

16· Թղ· 91ա: «Տադ սուրբ Աստուածածնայ: *Ամենեքեան վեհերոցդի կարապետ բանաբեր հրեշտակ*»:

17· Թղ· 91բ: «*Տաղ սրբոյն Յակոբայ Մրմնոյ* (sic) *Հայրապետին: Անճադ (անճառդ) միածին Հօրն երկնաւորի ընտրեալ ի յերկրէ սուրբ Յակոբ*». Տունք՝ «Առաքել վարդապետ»:

18· Թղ· 92բ: «*Տաղ (ի) սուրբ պերեզմանն Քրիստոսի Աստուածոյ մերոյ: Դասք հրեական երին պահապան սուրբ պերեզմանին*»:

19· Թղ· 94ա: «*Տաղ ուրախութեան լաւ ել(եւ) պեղեցիկ անոյչ (անոյշ) ասոյ: Ղարինֆ (զարանֆիլ) ներկիզ*» եւն տունք՝ «Ղաչատուրէ»:

20· Թղ· 95ա: «*Տաղ Ծննդեան (աս): Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ*»:

21· Թղ· 95բ: «*Տաղ ուրախութեան լաւ եւ պեղեցիկ: Ես քու սիրուն չեմ դիմանար*»:

22· Թղ· 96բ: «*Տաղ վասն (յ)Երուսաղէմայ: Զօք սէմիքիմ յերուսաղէմ*»:

23· Թղ· 97ա: «*Տաղ սուրբ Աստուածածին(անի)*: *Աստուածածին կոյս Մարիամ Սէնկսինկ* (sic) *եֆենտիմ տողուրան*»:

24· Թղ· 98ա: «*Տաղ վարդի էվէլ պահար կելսի պիւլպիւլ*»:

25· Թղ· 100: «*Լոյս ի լուսոյ զմեզ լուսաւորեա, որ փառօք Հօր*»:

Թղ· 102ա104բ Քրքերէն գրութիւններ, եւ անուններ մարդկան եւ տեղերու՝ քաղաքներու:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1216.

ԵՐԳԱՐԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 39: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17×10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5×8·5: — ՏՈՂՔ՝ 19—26: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ վարդագոյն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարւս ամբողջապէս կաշեպատ, բայց շատ վնասուած եւ մասամբ ջուրէն քաժնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ վնասուած եւ թղթերը վարի լուսանցքի կողմէ ծալլուած: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, 5ա—բ, 16ա—18բ, 23բ, 25ա—28բ, 31բ—39բ, գանազան կիսկատար գրութիւններ եւ գծուածքներ կան ֆանի մը դատարկ թղթերու վրայ: — ԳՐԻՉ, ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 13ա, 25բ, 26ա եւն եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2ա եղիսաբեթուպոլսոյ եկեղեցւոյ գրքերէն:

Մատեանս է Երգարան կամ Գանձարան հայերգարանայոց լեզուով: *Կան՝*

1· Թղ· 3ա: «*Եկ, ով Յիսուս, եկ Տէր իմ· Զքեզ կու ձայնէ հոգի իմ*»: Ապա՝ «*Յիսուս անուն փրկիչ Քաղցր եւ ազատիչ*»:

2· Թղ· 3բ: «*Անուան Յիսուսի: Ով իմ Յիսուս, Չիս մի թողուր, պճած իմ յոյս*»:

3· Թղ· 4ա: «*Վասն պարգեւութեան օդոց: Սուրբ կոյս Մարիամ վասն մեր Հայցեա*»:

4· Թղ· 4բ: «*Վասն բարեխառնութեան օդոց: Հայր եւ Որդի, սուրբ Հոգի, մի Աստուած· Ցերիս անձինս մի բնութիւն, մի Աստուած*»:

5· Թղ· 6ա: «*Մարմնոյ եւ արեան: Սքրբարան մեծ խորհուրդ, Աստուծոյ սուրբ Որդին*»: Քանի մը հատ, որոնցմէ Թղ· 7ա· «*Ինդրեմ մեծ աստուածութիւն· Հոս մէկ մարմին եւ արիւն* (հմմտ· 1201):

6· Թղ· 19ա: «*Աստուածածնայ: Մարիամ բարձանուն Մեք քեզ ծունր դնեմք*»: Քանի մը հատ:

7· Թղ· 24ա: «*Երկարան սուրբ պատարաքին: Առաջի մէնի վայելչութիւն, տարածեմք Տէր զանցինս*»:

8· Թղ· 24բ: «*Երկարան սուրբ պատարաքի: Ամենակալ Աստուած մեր եւ Հայր, արարածք քո զքեզ զաւանիմք*»:

9· Թղ· 29ա: «*Բեմին առջեւ Չչարչարանքը մտածելու կոյս մօրը հետ արտանց լալու*» «*Ճանապարհ խաչի*»ի տասնուչորս հանգիստներու թիւով (հմմտ· Թ· 1205):

Ասոնցմէ ոմանց առջեւը գրուած է թէ հանգարեքէն ո՞ր երգի եղանակով պիտի երգեցուին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1217.

ՅԱՂԱԳՍ ՄԻՍԻՈՆԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ դար

ԷՋՔ՝ 50: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ չունի, հաստ թղթի մէջ առնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (էջ 1)· «Յաղագս միսիոնարութեան (*այսինքն սուրբ առաքելութեան*) եւ *մանաւանդ իշ(խ)անութեանց նորա*»:

1· էջ 1: «*Զի՞նչ է առաքելութիւնն: է իշխանութիւն հանդերձ պարտաւորութեամբ քարոզելոյ դաւեսարանն Քրիստոսի*»: Ապա՝ «*Զի՞նչ է միսիոնարն*»:

2· էջ 2: «*Իշխանութիւնք չնորհեալք ի Տեառնէ մերմէ*: 1· *Մատակարարել զամենայն խորհուրդս*»:

3· էջ 13: «*Քսան դիպուածք պահեալք, որ ի կոնդակին Ընթրեաց Տեառն*: 1· *Հերետիկոսք սուրբ եւ որք ասպնջականն նպաստաւոր ջատագով լինիլ նոցա*»:

4· էջ 18: «*Առանձին հրահանգ եւ խրատ քարոզչաց մերոց արարեալ ի բարեյիշատակ Հօրէն մերմէ Միխիթարայ աբբայէ, զորս* (*ասէ*) *եթէ բարեպէս ի գործ ածցես, զբաղում օգուտս գտցես: Նախ բուռն հարկանելի է պիտնարհութենէ եւ ղգաղցրաբարոյութենէ*»: Վերջ՝ էջ 50:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

1218.

ԿԱՐՈԼՈՍԻ ՄԱՍԻՆԵԱՆ ՃԱՌՔ Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴՍ ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ՏՕՆԻՑ

1808

ԹՈՒՂԹՔ՝ 123: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ թղթեայ՝ խաւաթարտ վրան գորշ թուղթ կպցուած, ամբողջապէս ամուր եւ անեղծ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր, սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 2բ, 116ա—123բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1808: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Տրիեստ: — ՏԷՐ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ (Թղ· 2ա): «Ճառք ի խորհուրդս տէրունական տօնից կառոլոսի Մասինեան, *որ ի կարգէն սրբոյն Փիլիպպոսի Ներեան, Թարգմանեալ յիտալականէ ի տարեկան կարգէ վարուց սրբոց տօնելոց ի սուրբ եկեղեցւոյն Հռոմայ: Ի Թրևսո* 1808»:

1· Թղ· 3ա: «*Ի Յունվարի* 1: *Թլփատութիւն Տեառն: Ի պիրս Ծննդոց, պլ· ԺԷ· ընթերնումք պատուիրան թլփատութեան, զոր պատուիրեաց Աստուած Աբրահամու եւ ամենայն զաւակաց նորա*···: *Զթլփատութիւն պատուիրեաց Աստուած Աբրահամու իբր նչան, կամ որպէս բանիս կարգ է ասել, իբր ի կնիք ուխտի խաղաղութեան*··»:

2· Թղ· 6բ: «*Ի Յունվարի* 6: *Աստուածայայտնութիւն Տեառն: Ի վերայ այսր տօնի, որ է մին ի հնագունից եւ հանդիսապունից*···: *Այսր աւուր հանդիսութեանս անուն է Աստուածայայտնութիւն, որ նչանակէ երեւումն կամ յայտնութիւն Տեառն*»:

3· Թղ· 111ա: (Վերջինը)· «*Ի Դեկտեմբերի* 25: *Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սուրբ Ղուկաս ի գլ· Բ· Աւետարանին իւրոյ*···: *Անցեալ էին ապաքէն ամք իբր չորք հազարք, յորմէ հետէ աշխարհս ամենայն տառապեալ անկեալ դնէր*»: Վերջ Թղ· 115բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

1219.

Ա.Ի ՍՐԱՊԻՈՆԻ ՁԱԻԵՇՏՔ, ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՏԱՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆՔ

1870—1877

ԷՋՔ՝ 112: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·8 × 7·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·2 × 3·50—5: — ՏՈՂՔ՝ 31: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջապէս մուք կարմիր կաշեպատ, մաքուր, ինչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներքին, մաղր, կանոնաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 100—112: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1870—77: — ԳՐԻՉ՝ Ա· Սրապիոն: — ՏԵՂԻ՝ կարին: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 99 «եքեր ի մայր վ»:

Մատեանս է «Ա· Սրապիոնի Ձաւեշտք կատակերգութիւնք *եւ* Տաղերգութիւնք· *կարին յամէն* 1870»· (*այսպէս գրուած կողքին ներսի դին*): 1· *էջ* 1· «*Կուսակալք կարնոյ· ի Մ· Համատ*· 1· *Տիկս այս խաչոր սիրէը զոզին եւ սամիթ· Սէգ փքացեալ, Ստոյիկեանց համամիտ, բայց Մահմէտի արբանեկէը լեալ Համիտ· Երբեմն ուղտ արօտական ի յԱմիտ: Հ· Մահասար, 2· Գաղատացիս նոր կրեսոս նըմանի, Ցընպել անյագ, պերճ որկրաժէտ չամանի, է Սողոման, այր իշամոլ հոմանի, Մեղկ ի դատել, էր պետ առանց սահմանի» եւն: Նկատի առած է 13 կուսակալ:*

Ապա էջ 3՝ «Աւազանին· Օսման պ· լկտի պոռնիկ, արբչիս, մոծակ արծաթի, երբ չիք ոսկի պառնայ բերան կպաթի»: Գրչի նիւթ կ'ըսէ նաեւ ապտպիններ: — էջ 6: «Գործավարք»: — էջ 10: «Վհհապետք ոմանք»:

2· էջ 12: «*Կենցաղասէր ծերունին· Երնէկ այն իմ պատանեկան օրերուս, երբ միշտ սիրուն արեւ ծագէր դեղայոյս»*, *եւ ուրիշ ոտանաւորներ, որոնցմէ էջ* 32 «*Ի հանդիսա յաւիտենից Տեառն Սերովբէ վարդապետի Բաճեան (մեռ· 1868)· Բարձր Հայաստան իմ աչխարհ եւ Ծոտորչուր հայրենիք, զոր բնութիւն զարդարեաց նչդարեհօք պեզեցիկ*»:

3· էջ 36—89: «*Համառօտ կենսագրութիւն Դ· Ա· Սրապիոնի: Շրջան եռեսուն ամայ* 1847—1877: *Ուղեւորութիւն· Ա—Բ· Մինչ տասն եւ չորս տարուան էի, եւ հօրըս քով դերձակ էի, Առ Սերվիեան առաջնորդն Գադտ ի Պոնտոս դիր գրեցի*»:

Հետաքրքրական այդ չրջանի համար, կան նկատի առնելու տեղեկութիւններ (նաեւ Վիեն· Մխիթարեան Միարանութեան համար): — *էջ* 89 *ամփոփում ճամբորդութեան*:

4· էջ 90: «*Նկագիր ոմանց մոլութեանց: Շաղակրատ եւ զրախօս մարդ: Թէ որ փընտռես մի յարաչարժ մեքենայ, Որ ոչ յոգնիլ եւ ոչ մաչիլ գիտենայ*»:

էջ 97: «*Ի թեթեւ սօլիկ ընթացս Հայ ընկերական վարժարանին: Ներբող առ լուսամիտ եւ հանճարեղ հիմնարկուան: Հանճարաւորք կարնոյ քաղքին միացան, նոր կանոնով դպրոց բանալ խորհեցան*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի*:

1220.

ՎԱՐՔ ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԱԲԲԱՅԻ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 67: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, բայց իջահամարներ դրուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ թղթերէն երկերկու իրարու միացուած՝ իբրեւ կողք: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներքին: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 65բ—67բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ հաւանօրէն Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չկան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Վարք Մխիթարայ Աբբայի:

1· *Թղ*· 4ա: «*Համառօտ պատմութիւն երկուց ճգնաւորացն Հայոց* Ալեքսիանոսի *եւ* Յովհաննու *եւ ճգնաւորէն կուսանացն* Մանասէի *եւ* Մարիամու *ի կատարեալ տեղեկութիւն վարուց Մխիթարայ մեծի Աբբայի: Ի պատառին կապպադովկիոյ ի բարեչէն քաղաքի, որ յայլազգեաց բարբառս Շիպին զրահիսար անուանի*»:

2· *Թղ*· 7ա: «*Համառօտութիւն վարուց Տեառն Տեառն դերապատիւ բարեւնապետին*

Մխիթարայ մեծի աբբայի: *Ծնաւ մանուկն Մխիթար ի մասին Ասիոյ, ի գաւառին Կապպադովկիոյ ի քաղաքին Սեբաստիոյ, ի բարեպաշտ ծնողաց*»:

Համմա. Թ. 494 եւ «Հանդէս Ամսօրեայ» 1949, Թ. 4—12· *Մխիթար Տօնագիրք* (1949) էջ 321—362, *ուր հրատարակուած: Լուսանցքներու վրայ* (Թղ· 25բ, 26ա եւն) *կնիքներու ձեւերն եւ բովանդակութիւնները տրուած:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1221.

ՄԱՇՏՈՑ

ՌԴ = 1555

ԹՈՒՂԹ՝ 175: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹ՝ միջեւ ժԳ· նշանակուած, իւրաքանչիւրը 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ եւ անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ դրոշմազարդերով, փականքերէ եւ ուրիշ զարդերէ զրկուած, կռնակը հայհայուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ թէ առջեւը եւ թէ ետեւը երկերկու թուղթ, միջին մեսրոպեան, Աւետարանի մասեր, Մատթ· գլ· ԺԸ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ վնասուած, սեւցած, կեղտոտած· թղթեր իյնած: Գիր՝ բոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 1ա, 23բ, 40բ, 60ա, անշուք բաներ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ, շատ անճաշակ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌԴ (= 1555): — ԳՐԻՉ՝ Գալուստ: — ՇԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 175բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ներսի կողմը «Աոի փոխանակութեամբ գրոց ի Պր· վահան Գ· Մատթէոսեանէ ի 12 Սեպտ· 1912 յԱրդուին եւ բերի ընդ իս ի վանս: Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Մաշտոց, ուր կան՝

1· Թղ· 4ա: «*Կանոն Ջուր օրհնելոյ· Սղմ· ԻԸ· Մատուցէք Տեառն որդիք Աստուծոյ· մատ(ուցէք) ԿՁ· Ձայն Տեառն ի վերայ Ջուրց· Ընթերցուած յԵլից· Եւ խաղաղացոյց Մովսէս*»:

2· Թղ· 23բ: «*Կանոն մկրտութեան յորժամ քրխտոնեա(յ) առնեն: Նախ չէ պարտ եկեղեցին թողուլ···*» (*ապա կանոն դրոշմի*):

3· Թղ· 40բ: «*Կանոն պսակ առնելոյ: Սղմ· Տէր ի զօրութեան քում*»: — 4· Թղ· 50բ: «*Պսակ վերացուցանել*»: — 5· Թղ· 52ա: «*Կանոն հաղորդ տալոյ*»: — 6· Թղ· 59բ: «*Կանոն յորժամ տղայ վախճանի*»: (*Ապա՝ Թղ· 73բ: «Այլոյն*»): — 7· Թղ· 78ա: «*Կանոն զամենայն վաղճանեալսն յուղարկելոյ*»: — (Թղ· 99բ: «*Ցերկրորդումն առումն* (*աւուրն*) *Այլոյն*»): — 8· Թղ· 108ա: «*Կանոն ոչխանգիստ առնել(ոյ)*»: — 9· Թղ· 114ա: «*Կանոն տէրունական աւրհնել···*»: — 10· Թղ· 124ա: «*Կանոն մեծի Ե·չաբթին ոտնալուա(յ)*»: — 11· Թղ· 149բ: «*Կանոն զարմանս*» *եւն օրհնելոյ*»:

4· Թղ· 156ա: «*Գանձ մեռելաթաղի: Մինդ իյէն Բանդ որ ի Հաւրէ, յորժամ ծագիս փառօք ի յերկինէ*»: *Ապա՝* Թղ· 163բ—175ա: *Աւետարանք իւղաբերից եւ Աւետ· Յովհ· ԺԲ·* 24—27:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, գրչէն Թղ· 175բ: «*Փառք ամենասուրբ երրորդութիւն* (sic) *Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ յաւիտեանս ամէն: Գծագրեցաւ այս Մաշտոց(ս) ձեռամբն անիմայ եւ անպիտան Գալստի ի Մայիս ամսոյ ի ԺԸ· կենդանակերպի եկաւորն ի Թվիս Ռ եւ Դ* (1555) *Աստուած ողորմի ասէր եւ Աստուած զձեզ ողորմի ամէն*»:

1222.

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ ՊԱՏԱՐԱԳԻ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 26: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·2 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բխտրակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ՝ վրան թուղթ ֆոշուած, ֆիչ մը վնասուած կռնակի կողմէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — Գիր՝ նօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 25բ—26բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ ան-

ծաւօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 3ա): «Խորհրդատետր Պատարագի»:

1· Թղ· 2ա: «*Քահանայն յորժամ լուանայ զձեռս ասէ, ասասցէ: Կց· Լուացից սրբութեամբ զձեռս իմ*» եւն:

2· Թղ· 3ա—24ա: «*Խորհրդատետր Պատարագի: Ազօթք ասելի ի պատարագին: Դիր, Տէր, սաղատարա*» եւ *ապա՝* Թղ· 4ա: «*Ցանուն Հօր··· Եւ վասն սրբուհւոյ Աստուածածնին··· Ս· պԱստուածածինն*» եւն եւն:

3· Թղ· 25ա: «*Սաղմոս ասելի ի պատարագի ՂԲ· Տէր թագաւորեաց, զվայելչութիւն զգեցաւ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

1223.

ՏԵՏՐԱԿ ՊԻՏՈՅԻՑ ԵՒ ՃԱՌԻՑ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 80: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·5 × 12·4: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7·7: — ՏՈՂՔ՝ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ՝ վրան թուղթ կպցուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 3բ, 79ա—80բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ ըստ Թղ· 1բ·ի Հ· եղիշէ Գաֆթաճեանի յոբելեանին յիշատակ կը տրուի եւ 1903 Դեկտեմբեր 3ին Մատենադարան կը դրուի:

Մատեանս է Տետրակ Պիտոյից եւ ճառից (*Հմմտ· Թ· 14 Ա, ուր մանրամասնօրէն* ցուցակագրուած):

1· Թղ· 2ա: «*Ցառաջաբանութիւն: Այս բերք բնաբար է բնաւորեալ առ բոլոր բանականաց ի բարեզարդ բնութենէ բարի բարձրելոյ···*»:

> Թղ· 2բ կ'բսուի «*Առ ի բարեբարացն բերել չնորհաց, որ առ իս ի ծանօթութիւն զբունադիծ սոյն այս բան ի քարտ տողեցի ճանաչելով զիս երախտապարտ, ընկալ ի նոցունց մէծութենէ···*»:

2· Թղ· 4ա: «*Գովեստ ներբողի երջանկութեան առ երանուհի Կոյսն Մարիամ յիսկական իմ այցելուն զթութեամբն մայրական: Բարձրացեալ ցնծա, քաղաքդ Աստուծոյ սուրբ եկեղեցի, Սիօն հոգեւոր փառաւոր եւ զարմանաւոր*»:

3· Թղ· 19ա: «*Խորչեցումն յաչխարհական ցանկութեանց ի բան Աւետարանչին, թէ Աչխարհս անցանէ··· Որք խոցոտչացն պիրկս արկանեն փչոց, սէժպին վիրաւորին*»:

4· Թղ· 27ա: «*Դրուագ գովեստի առ Մայր Դպրատուն ի ծնողն իմ ըստ հոգւոյ դոյզն բանիւ ողեալ յատիպմանէ երախտեացն առ իս, օգնեա Ս· Հոգի: Հաստատեցաւ սիրտ իմ այսօր եւ զօրացաւ բաղուկ իմ···*»: (*Մասն Առաջին*):

5· Թղ· 31բ: «*Դրութիւն գովեստի եւ ճառ չնորհակալութեան առ Հոգածու Պաչտպանն զպրատանց դչխոյի ի Փրկչին չնորհ՝ պերճացեալ Ցարգելի Ամիրայն: Մասն երկրորդ: Այլ քանզի ոչինչ զդչխոյէ զպրոցացն վէպ լուար կարճակի···*» կը վերջանայ ոտանաւորով:

6· Թղ· 37բ: «*Պատճէն ներբողի բանից զրութեան առ ի կատարեալ գիտութիւնս ակօսատար հարազատ ամոլոն իմաստութեան յերկու հոգելից վարժապետս Մայր Դպրատան ի նոցուն աստուածային բանից դաստիարակեալ յապիկարս աչակերտէ: Մասն երրորդ: Աւգանազեանս զրոհի բարեբեր բարունակի···*»:

7· Թղ· 44բ: «*Պետք* (chrie) *բանական: Ցայն բան մեծ իմաստասիրին Պղատոնի թէ Ոստք առաքինութեանց քրտամբք եւ աչխատութեամբք բուսանին* (*գովութեամբ*): *Ցիբրաւի յաւէտ հրաչալի եւ ամենագով դեղապատչանն···*»:

8· Թղ· 50ա: «*Համառօտ ճառ ի վերայ ամենահրաչ արարչութեանն Աստուծոյ յայն բան Աստուածահօր թէ Զի նա ասաց եւ եղեն: Մեծ են գործք քո Տէր*»:

9· Թղ· 58ա: «*Դրութիւն զրուատման բանից գովականաց առ հրեղինակիր անապատն Կուտուց եւ առ ի նմա բնակեալ խարազնագլեգիկ միանձանցն ջոկս աստուածագումար հարց: Ի յերկրի երկին վեհագոյն կացանք···*»:

> *Հմմտ· Ոսկեան Հ· Հ·, Վասպուրական-Վանի վանքերը, Վիեննա 1940· Ա· մասն էջ 85:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1224.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ՌՃՀԱ = 1722

ԹՈՒՂԹՔ՝ 183: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17×10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5×6: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած, տասնուութուկէս, իւրաքանչիւրը 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, անողորկ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս կաշեպատ, ինչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութեամբ եւ յուր տեսնելով սեւցած· կեղտոտած, թղթեր կտրուած ու հանուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· քնագիրը կարմիր գծերու մէջ առնուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՀԱ (= 1722): — ԳՐԻՉ՝ տէր Փիլիպպոս: — ՏԵՂԻ՝ Թեֆիրտաղ: — ՏԷՐ՝ գրիչը եւ անոր որդին տիրացու Զաքարիա: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 54ա, 181ա եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ներսի դին թուղթ մը կպցուած է եւ վրան գրուած՝ «Տիկին Մառի եամպէկեան, որուն երկու զաւակները Գահիրէի Մխիթարեան վարժարան կը յաճախեն «Տօնացոյց» ըսուած Ձեռագիրս, գրուած 18րդ դարուն սկիզբը, կը նուիրէ Վիեննայի Մխիթարեան Մատենադարանին· ձեռամբ Հ· Ներսէս Վ· Ակինեանի: Գահիրէ 28 Փետրուար 1946 ի տօնի Վարդանանց Ջօրավարաց»:

Մատեանս է Տօնացոյց: Խորագիրը եւ սկիզբը ընթեռնուլ կարելի չէ· վասն զի թուղթ պատռուած է վերի ծայրէն եւ չկայ (Թղ· 1ա) «Արե··· որութ··· Զոր կար··· կայ հայրապե··· Հայաստանեաց·· թեան տանն կիլիկո առ Աստուած հա···ցեալս Տեառն Յոհաննէսի Հաճընցւոյ յե· նստեալ կաթողիկոս մայրաքաղաքն··· կեսարացի Գրիգոր···»: Ապա՝

Թղ· 2ա: «Տօնացոյց յաւուր պատշաճիցն (Տառեր կը պակսին) ածա(յ)տնութեան ճրագալուցի աւուր· պիշերին կանոն պյուխոյն փառն հաւատացեալ է ասորոց դաւանութիւն, զոր հայք խնդրեցին»: — Թղ· 56ա: Զատիկ: — Թղ· 66բ: Նոր կիրակի: — Թղ· 118բ: Փոխում Մ· Կոյսին: — Թղ· 129ա: Խաչվերաց: — Թղ· 156ա: Աւետարանք բժշկութեանց եւ հանգստեան: — Թղ· 157բ: Մեսեղիք: — Թղ· 159բ: «Ալէլուայք»: — Թղ· 167ա: «Ժամամուտք ըստ կարգի աւուրց պահոց» եւն: — Թղ· 176ա: «Երկեր տէրունական տօնիցն յետ տաղմոսին քարոզին Տէր ողորմեաիւ ասացեն եւ զբնդալականն ի հետն յետոյ ասայ: Եւ զդծոզս յիշեցես մին Տէր ողորմեաիւ: Երդ նախ ծնընդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Տէր եւ Աստուած ամենայնի, Յիսուս Քրիստոս անճառելի···»: Քանի մը հատ, վերջինը Թղ· 179ա: «Գի(ւ)տի նչխարհաց սուրբ Լուսաւորչին մեր(ոյ): Սուրբն Գրիգոր լուսաւորեալ, Հայք պաշտմանէ կոտոց վանեալ»: Վերջը՝ վարի լուսանցքին վրայ՝ «Տէր Փիլիպպէ» աւելցուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ· 1· *պրչէն*, Թղ· 54ա:

«Հասեալ ի մեծ Զատկի պասեքի,
Ես թարմատ տէր Փիլիպպոսըս,
Ես ծննդեամբս Թէքիրտաղցի,
Եղէ սնընդեամբս Քիլիսցի
Ցանկացայ այս Տօնացուցի,
Սկսայ գրել իմով ձեռի,
Ես վայելեմ եւ իմ որդի,
Որ Զաքարիայ տիրացու կոչի,
Եւ ես եղեալ եմ տէր կարգի
Հող Փիլիպպէ էրէց ձայնի:
Քանի իցեմք մեք կենդանի,
Վայելիցեմք ողջամբ բարի,
Եւ կողակիս իմ Մարգարտի,
Որո՛ (sic) *դուստր է ծեր Ղազանի,*
Նա եւ դստերս Եփրոսինի,
Որ եւ թխտի գինն ետ մեզի,
Եւ իմ հարսին Գայիանէի,
Փոքրիկ զաւակաւն Մարթայի:
Մեզ յիշատակ եւ մեր անձնի,
Որքան իցեմք ողջ կենդանի,
Ով ոք ի սա լախայ չունի,
Միայն զարմիս է իմ տոհմի,
Որժամ նոքա որ տէր լինի
Ի սմանէ ինչ որ օգտի
Մեզ յիշեսցեն Հայր մեղայիւ,
Դուք եւս լինիք յար յիշելի,
Աւուր մեծի դատաստանի·
Լսել ասցէ ձայնս երանի,
Եկայք օրհնեալք Հօր իմ որդի,
Ժառանգեցէք սրբոց տեղի,
Ի թվականիս Հայկազուն,
Հազար հարիւր եւութանասնի,
Եւ մին համար եւս աւելի,
Նա եւ ամսեանն Յունիսի,
Ի քսան աւուր օր պատկերի,
Մեծի ասնի Պասղալեայի,
Ազատութեան Տեառն Զատկի,
Հասի ասաէն եւ այս պրեպի,
Ի բաւական տեսանողի,
Եղբարց իմոց, ընթերցողի,
Որժամ լինի ձեզ հաճելի,
Ասէք ինձ Տէրն ողորմի,
Ողորմութիւն է առատ լի,
Ձեզ այլ բաւէ, նաեւ մեզի,
Քրիստոնէից համայն զարմի,
Եւ բովանդակ համ աշխարհի»:

2· Թղ· 118ա· եւ Թղ· 128բ· Գրչէն կան երկու տառնասուր յիշատակարանութիւններ բայց առանց անուններու յիշատակութեան եւ տեղեկութեան, միայն առաջնին մէջ կը յիշէ Թէ Փոխման օրը կամ տանին հասած է այն երեսը: (— Թղ· 120ա միջին լուսանցքին վրայ մատիտով նշանակուած է «Ակսկտանութիւն 1170 տարոյ»): Առաջինը (Թղ· 118ա) կը սկսի «Ով ամենասուրբ Կոյս, դու ապաւէն(ն) եւ մեզ յոյս»: Երկրորդը՝ (Թղ· 128բ·) «Խաչեալ արքայն Տէրըն վերին Ցիսուս Քրիստոս Աստուած որդին»:

3· Թղ· 180ա: գրչէն՝ «Աւարտ եղեւ թվականիս ՌՃ ԼԹ տանտամին, տէր Փիլիպպէ ձայնէն եւ պիս, որ ձրեայ ձեռամբ գայս պրես»:

4· Թղ· 181ա: Գրչէն եւ պլխաւորը· «Անքննելի եւ անքննելի, անճառելի եւ անիմանալի, անպատմելի եւ անհետազօտելի Աստուածդ Համայնից արարածոց (երկար յառաջաբանութենէ վերջ)··· Ցաղագս որս ծանօթութիւնս սահմանեցին ամ ամէ օր աւուր չարաթ եւ ամիս ըստ սրբոց անուանց ծանօ կատարել, Թէ նահապետաց եւ Թէ մարգարէից, Թէ առաքելոց եւ Թէ հայրապետաց, Թէ քաղաւորաց եւ Թէ զօրապետաց, Թէ մարտիրոսաց եւ Թէ նահատակաց, Թէ ճգնաւորաց եւ Թէ կուսանաց, որպէս որ ի ճառս սրբոցն ընթեռնուն: Ամէն սարսափ գայս կիրքս սահմանեալ եւ հաւաքեալ ի վայր ժողովեալ եւ զամենայն սրբոց զանուանս գրեցին ի տումարս այս եւ անուանեցին զանուն սորայ Տօնացոյց, զի ամենայն աւուր որում եւ ծնն հանդիպեսցի տեսցէ, հարցանիցէ եւ հայեսցի ըստ պատշաճի աւուրն եւ ով ոք մեծաւոր իցէ կամ ժամասաց, զի եւ ամենայն երգս, զոր ինչ պիտոյն է Թէ սաղմոսաց Թէ աղօթից, Թէ եւ չարականաց, Թէ աւետարանականաց, Թէ մարգարէականաց, Թէ առաքելականաց եւ այլ ցուցակ երգականաց, զորս գրեցի ըստ աւուրց աւուրց ծանօթութեան: Զոր արարեալ եւ սահմանեալ էին լուսերամ հոգիքն մերս Հայոց Թարգմանիչքն սուրբն Սահակ եւ սուրբն Մեսրոբ, մանաւանդ սուրբ հայրն ճգնազգեաց Մաշտոցին Սողոմոնն, որ ի տեղիս ա-

ւելցուած՝ եւ կամ վարպետ սուրբ հայրն Աստուած անգիս տեղիս գոյր պահապութիւն, նա հաւաքեալ ժողովեաց ելից գՔերականսն, այսքան պատճառի, որ մեր առիթ եղեալ ուսուցանել զծնօ՝ սրբոցն կատարել: Վասն որոյ ես փութալ եւ դառնծեալ անարժան ծառայ Աստուծոյ Փիլիպպէ հրկսրս, զոր տեսի զայս տօնական տօնացոյցս, զոր եւ փառերովք զրեալ էր եւ այլ աւելորդ արարողութիւն եւ ինձ ախորժս Թուեցաւ, սկսայ գրել լիակատարելապէս վասն իմ անձին եւ վասն որպէսիկն իմոյ տիացս (տիրացու) Զաքարիային, զի յետ վաղճանի իմոյ վայելեսցէ եւ տացէ մեզ ողորմի, ոչ ինձ միայն, այլ եւ ծնողաց իմոց Թէքփրատացի Խուպկէսի որդոյ ըսկպէր Ցակոբին եւ մօրն իմոյ Գայիանէին եւ եղբօրն իմոյ Նիկողայոսին եւ քեռոյ իմոյ Զրղոզլի մահտեսի Խաչատուրի, մահտեսի Գրիգորի եւ Իճնատիոսի եւ այլ ամենայն արեան առու մերձաւորսի, նա եւ իմ կողակցի իմոյ Մարգարիտին եւ (դստեր եւ) դստեր իմս Եփրոսինէի հանդերձ փեսաիս խոճա Ղազարի եւ Հարսին իմս Գայիանէի եւ Թոռնիկի իմս դեռաբուս Մարթա խաթունի եւ այլ ազգատոհմիս Թէ կենդանեաց եւ հանդուցելոց: Իսկ եւս հոգեւոր հօրն իմս Զաքարիայ աստուածարանութեան վարդապետի առ Աստուած հանդուցելս եւ ծնողաց սորա զարմից եւ զաւակաց··· որ բազում աշխատութեամբ ուսոյց ինձ տառապելոյս զգիրս ընթեռնուլ եւ իմանալ սակաւօրէն զզօրութիւն բանին, վասն որո Տէր Աստուած ողորմեսցի հոգոց սոցա եւ զինքն առաջի սրբոց վարդապետացն դասակիցս եւ պսակակիցս արասցէ, ամէն: Եւ Էթէ կամք ձեր յօժարի զնչտեհացեալս իմանալ Թէ որում գաւառէ եւ կամ որ երկրէ իցեմ, լուր եղբայրդ իմ, ես ծնընդեամբ Թէքփրատացի, որ ի նշանդին Կոստանդինուպոլսի կայ ծովահայած (sic) քաղաք» (Թուղթ ինկած, ուստի չարունակութիւնը կը պակսի: Ձիշատակագիրը «յ» տառը երբեմն կը դնէ՝ «իմոյ» եւն եւ երբեմն զանց կ'առնէ իմո», եւն):

1225.

ՊՐՈԽՈՐՈՆԻ ՎԱՐՔ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱԻԵՏԱՐԱՆՉԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

ԺԸ—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 233: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 13: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 9·5: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը (սկիզբները) նշանակուած եւ ապա անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ· հաստ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ եւ լաք զարնուած, ճոխ դրոշմազարդերով, փականճներէ զրկուած եւ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ մաշած, սեւցած, նաեւ բաճի մը բուղբ ցեցամէս եւ ինկած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, զարդարուն երկար պոչերով: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ոսկեմ միջակ եւ ուրիշներ տգեղ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 64բ, 74ա, տգեղ բաներ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 1ա, 45ա, 126ա, 131ա, 136ա, տգեղ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ խեղճ բաներ, բանի մը հատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ անճանաչ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 44բ, 64ա, 73բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողմին ներսի կողմը «Գնեցաւ ձեռագիրս 5 Սեպտ·

1950 ի Կ· Պոլիս 20 ոսկեյ· Հ· Հ· Համբարեան»· «ընկալաւ ի Վիեննա ի 12 Սեպտ· 1950· Հ· Ն· Ա·»: Թղ· 1ա վերի լուսանցքի վրայ՝ «Գնեցաւ ձեռագիրս 5 Սեպտ· 1950, Կ· Պոլիս»:

Մատեանս է Պրոխորոսի վարք Յովհաննու Աւետարանչի եւ Պատմութիւն Ս· Նիկողայոսի հայրապետի:

Ա· Թղ· 1ա—135բ: «Պրոխորոսի վարք Յովհաննու Աւետարանչի»: Թղ· 1ա կը սկսի «Վարք լուս··· (կէտերը անընթեռնլի վանկերն եւ բառերը կը նշանակէն) ···թեան եւ աստուածական ժառանգութեան հաղորդս եւ ժառանգակից առնել զմարդիկ ամենագովելին սուրբ··· ելոյն Յոհաննու աստուածաբան եւ աւետարանչի··· եղբարն···· վասն որոյ ասաց իւր ամենասուրբ բերանովն տաբածմամբ ի վերայ խաչին» եւն եւն: (Գլ· Ա·) «Ձեւ համբառնալոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի յերկինս ժողովեալ առաքելոցն ի միասին···»:

Հմմտ· մանրամասնօրէն Թ· 12, 48, 61, 594, 615, 651 եւն: Թղ· 60 ինկած է, բայց թուղթ աւելցուած է եւ պակասը կամ թերին տարբեր դրով լրացուած: Թղ· 131ա (վերջինը) Ցաղագս տեսլեանն Յովհաննու»: Գլուխներէն ոմանք խորան կամ կիսախորան ունին:

Բ· Թղ· 136ա—233ա: «Պատմութիւն սրբոյն Նիկողայոսի Ծննդեան եւ վարուց եւ սքանչելեաց եւ կատարման մեծի քահանայապետին Քրիստոսի, արքեպիսկոպոսի Զմիւռնացոյ մայրաքաղաքին, որ է ի Լիկիացիոյ նահանգի: Զամենասուրբ եւ ղերջանիկ ընդրեալ Աստուծոյ գովել եւ պատուե(ա)լ ամենեցունց արժան է»:

Առանց գլուխներու բաժանումի, վերջը՝ թուղթ կը պակսի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ղրչէն· Թղ· 44բ: «Զբազմամեղս աղաչեմ յիշեսջիք ի Քրիստոս եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի»: — Թղ· 64ա: «Ով աստուածասէր սրբասնեալք զմեղաւորս եւ զանարժան ծառայս յիշեսջիք ի Քրիստոս Աստուած, ձեզ ողորմեսցի»: Գրեթէ նոյն բառերով եւ խմաստով՝ Թղ· 73բ եւն:

1226.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 220: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 17×12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14×7·5: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս սպիտակ կաշեպատ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, ընտիր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաքուր: — ԳԻՐ՝ ներկագիր, մանր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆանի մը հատ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 2ա դրոշմազարդ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 154ա—156բ, 162բ—220բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին::

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Բովանդակութիւն բարոյական աստուածաբանութեան դիպուածոց»:

Թղ· 2ա: «Ցաղագս խղճի մտաց: Եթէ խիղճ մտաց է ուղիղ եւ անյաղթելի մոլար, չէ հնար գործել ընդդէմ նորա: Եթէ է մոլար յաղթելի, չէ հնար գործել ոչ ընդդէմ եւ ոչ ըստ նորա, քորչափ ապաւորէն գործէ ոք: Ապա թէ ոչ՝ սյլաղդ»:

Ցիչենք քանի մը խորագիրներ· Թղ· 6բ: «Ցաղագս կատարման պատուիրանին: Գլ· Գ· Եթէ պատուիրանն է մի կամ բազմապատիկ ի վերայ նոյն գործոց, կատարի միով ներգործութեամբ»: — Թղ· 11բ: «Ցաղագս հաւատոյ, ճառ Գ· գլ· ա: Եթէ հաւատքն է ի վերայ գլխաւոր խորհրդոց հարկաւորութեամբ միջնորդի զամենայն հաւատալ պարտ է բացատրապէս»: — Թղ· 42բ: «Ցաղագս ծառայական գործոց: ճառ ե· գլ· Ա·: Եթէ գործքն սկզբնաբար վերաբերին առ հոգին, ոչ երբէք համարին ծառայականք»: — Թղ· 81ա: «Ցաղագս սակի: Գլ· ԺԳ: Եթէ ի վերայ սակաւորին դնի այլ պարտաւորութիւն, բայց ի պարտաւորութենէ զգուշութեան եւ հասութի···»: — Թղ· 150ա: «Ցաղագս դաւաճանութեան տասանորդաց»: — Թղ· 162ա (վերջինը, ապա դատարկ թղթեր)· «Ցաղագս զինուց կղերեկոսաց: Գլ· Զ: Եթէ կղերեկոսք կրեն զզէնս, մեղանչեն յորժամ չիք սովորութիւն կամ հարկաւորութիւն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի:*

1227.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 200: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր, բարակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) ամբողջովին սպիտակ կաշեպատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր, յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 47ա—49ա, 65ա—բ, 103բ, 105ա, 107բ, 110ա, 112ա, 116բ, 120բ—121ա, 125բ, 128բ, 129բ, 130բ—131ա, 133բ, եւն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ հաւանական-ճաքար Մխիթարեան մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Բարոյական Աստուածաբանութիւն:

Թղ· 2ա: «*Ցաղագս խղճի մտաց: ա· (ս)իղճն մտաց է պործնական թելադրութիւն բանի, որով պատէ ոք լինիլ իմիք առնելի՝ ըստ որում՝ յարի, կամ խորչելի, ըստ որում՝ չար*»:

Ցիշեա՛նք քանի մը վերնագիրներ.

Թղ· 3ա: «*Ցաղագս պատուիրանաց*»: — *Թղ· 49բ*: «*Ցաղագս հատուցման*»: — *Թղ· 75բ*: «*Ցաղագս առաջին պատուիրանին եկեղեցւոյ*»: — *Թղ· 117ա*: «*Մասն երկրորդ· Ցաղագս խորհրդոց*»: — *Թղ· 163ա*: «*Ցաղագս իրաւարանութեան*»: — *Թղ· 182բ*: «*Ցաղագս պսակի*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

1228.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 60: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10·2: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ եւ զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ հաստ թուղթով շրջապատուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 8բ, 28բ եւն խեղճ բաներ: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 60ա գծերով խաչ մը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 60բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մը: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Շարակնոց (*խաղերով*) *ուր կան՝*

1· *Թղ· 1ա—8բ*: «*Շարականք սմանք ասացեալք ի Մխիթար Աբբայ վարդապետէ Սեբաստացւոյ: Կանոն հրաշափառ Տօնախմբութեան Անուանն Յիսուսի: Որ երկի որպէս Օրհնեմք զքեզ անակիսկրն Հայր: Փառացըդ Հօր ճառագայթ, որ վասն մեր մարմնացար*»:

2· *Թղ· 3ա*: «*Կանոն հրաշափառ տօնախմբութեան Անուան ամենօրհնեալ Կուսին Մարիամու· Օրհնութիւն ԴՀ· Որ երկի զբեթէ որպէս Այսօր ժողովեալ սրբոցն: Այսօր խումբք լուսեղինացն երկնայնոց դասուց*»:

3· *Թղ· 5բ*: «*Կանոն սրբոյն Յովսեփայ Աստուածահօրն: Օրհ· Բկ· ...Որ զորդին Դաւթի զՅովսէփ ծառայ քո*»:

Թղ· 8բ: «*Ցանկ քաղուածոց օրհնութեան չարականաց եղեալ կարգաւ ի վերայ Այբուբենի: Ամենասուրբ Երրորդութեան*»: (*Թղ· 28բ*: «*Կանոն հրաշափառ տօնախմբութեան ամենասուրբ Երրորդութեան*» եւն): — *Թղ· 31ա*: «*Քաղուածք օրհնութեանց պահոց*» եւն: — *Թղ· 38ա*: «*Ցանկ հարցից, եղեալ կարգաց* (sic) *ի վերայ սպասուելոյ*» եւն: — *Թղ· 43ա*: «*Ցանկ զանազան չարականաց եղեալ կարգաւ ի վերայ պատուելոյ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի*:

1229.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախ քան 1797

ԹՈՒՂԹԻ՝ 241: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7·5: — ՏՈՂԻ՝ 24: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 24 (բայց աւելի ունի) իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ· դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ՝ ամբողջապէս գորշագոյն կաշեպատ, ամուր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ ֆանի մը հատ, պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր, քնագիրը առնուած գոյգ գծերու մէջ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 6ա, 74ա եւն դրոշմազարդեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—5բ եւ 191բ—241բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ ֆան 1797: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մը (գուցէ Տէրը հմմտ. վարը): — ՏԵՂԻ՝ Տրիե՞ստ: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս Վ· Այվազեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Առաջին կողքին ետեւը գրուած է՝ «Յամի Տեառն 1797ի, 1 Սեպտ· կոստանդնուպօլսեցի Այվազեան Վ· Հ· Յովհաննէս վարդապետն յառաջ ֆան գչուելն ի մեծն Պոլիս յիշատակ եթող զգիրքս գրաբառն Մխիթարեան Հարց վանաց սրբոց վկայից ի Թրեստ»:

Մատեանս է Աստուածաբանութիւն՝ (*տեսակն*):

1· *Թղ·* 6ա: «*Վիճաբանութիւն յառաջաբանական ի վերայ սրբազան վարդապետութեան: Սբն· Թովմաս, մասն Ա· խնդ· Ա: Պրակ Ա· Զի՞նչ եւ քանի՞ պատիկ իցէ Աստուածաբանութիւնն: Աստուածաբանութեանդ անուն ասացեալ է ի բառիցս Աստուած եւ բան, այսինքն բան կամ մտածութիւն զԱստուծոյ*»: *Ունի Ը պրակ*:

2· *Թղ·* 44ա: «*Ճառ յաղագս Աստուծոյ եւ աստուածային ատորոգելեաց: Ք (գտարկ տեղ ձգուած գրելու համար)... է աւանդել զճանաչումն Աստուծոյ, ոչ միայն ըստ որում է յինքեան*»: *Ունի Դ պրակ*:

3· *Թղ·* 78բ: «*Վիճաբանութիւն երկրորդ: Յաղագս բնութեան կամ դինչութեան Աստուծոյ եւ ատորոգելեաց նորա առհասարակ*»: *Ունի Գ· պրակ*:

4· *Թղ·* 120ա: «*Վիճաբանութիւն երրորդ: Յաղագս ատորոգելեաց ի մանաւորի, որք պատկանին առ աստուածային կոչն*»: *Ունի Թ պրակ*:

5· *Թղ·* 181բ: «*Վիճաբանութիւն չորրորդ: Ի վերայ ճանաչելութեան եւ տեսութեան Աստուծոյ եւ ի վերայ անուանց նորա*»: *Գրուած է միայն մէկ պրակ եւ ապա դատարկ թուղթ ձգուած է արտապրութեան, որ սակայն չէ եղած: Պրակներէն ոմանք Յօդուածի եւ Լուծումի ատորաբաժանումներ ունին*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1230.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախ քան 1797

ԹՈՒՂԹԻ՝ 304: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7·5: — ՏՈՂԻ՝ 24: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած 34 (բայց աւելի ունի), իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ՝ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ, հաստատուն, ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մաքուր եւ լաւ մնացած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր եւ սիրուն: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ ֆանի մը հատ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր, քնագիրը գրուած է գոյգ գծերու մէջ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 4ա, դրոշմազարդ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—3ա, 288ա—304բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ ֆան 1797: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մը: — ՏԵՂԻ՝ Տրիե՞ստ: — ՏԷՐ՝ Յովհ· Վ· Այվազեան եւ Մխիթարեանց վանք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թ· 1229 ի մէջ գրուածը նաեւ այս գրքին ետեւի կողքին՝ ներսի կողմը:

Մատեանս է «Աստուածաբանութիւն» (*տեսակն*):

1· *Թղ·* 4ա: «*Վիճաբանութիւն տանեվրորդ: Յաղագս երանական պիտութեան Հոգւոյն Քրիստոսի: Ս· Թովմ· Ա· ժ: Զանց առնեմք աստանօր դինդ· Թ· սրբոյն Թովմայի*»: *Ունի Գ պրակ*:

2· *Թղ·* 18բ: «*Վիճաբանութիւն մեծաստանեվրորդ: Յաղագս հեղական պիտութեան Քրիստոսի*»: *Ունի պրակ՝ Գ: կը չարունակուին վիճաբանութիւնները· վերջինն է*:

3· *Թղ·* 231բ: «*Վիճաբանութիւն քսան-*

Հեռկրսրդ։ Յաղագս նախասահմանութեան Քրիստոսի»։ Վերջին՝ Դ· պրակն է· «Յաղագս պաշտաման խաչի եւ նչխարաց»։ Այս վիճաբանութիւններու պրակներն ալ ունին ստորագրաժուռներ նման Թ· 1229ի։

Թղ· 287ր կ'սուի «Աստանոր վախճան տամք ճառիս... եւ Քղթեր կը ծնան գառարկ Թղ· 188ա—304ր)։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1231.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախ քան 1797

ԹՈՒՂԹՔ՝ 300։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7·5։ — ՏՈՂՔ՝ 24։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած լատիներէն տառերով միջեւ ll· իւրաքանչիւր՝ 8 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ ընտիր։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս գորշագոյն կաշեպատ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ ճօտքգիր, մանր եւ գեղեցիկ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ էանի մը պարզ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, բնագիրը առնուած է գոյգ գծերու մէջ։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 5ա, դրոշմազարդ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—4ա, 220ա—300բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ճախ էանի 1797։ — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը։ — ՏԵՂԻ՝ Տրիե՞ստ։ — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս Վ· Այվազեան։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ նոյնը 1229ի հետ եւ միեւնոյն տեղը։

Մատեանս է «Աստուածաբանութիւն» *(տեսական)*։

1· *Թղ· 5ա։ «Ձառ ի վերայ խորհրդոյ ամենասուրբ Երրորդութեան։ Սուրբ Թումաս ի Իլ խնդրոյն մինչեւ ի ԽԹ· Քանզի այս խորհուրդ է հիմնական»։*

2· *Թղ· 105ա։ «Վիճաբանութիւն երկրորդ։ Յաղագս ելմանց աստուածային անձանց»։*

3· *Թղ· 137ա։ «Վիճաբանութիւն երրորդ։ Յաղագս աստուածային առնչութեանց»։*

4· *Թղ· 255բ։ (Վերջինը)· «Վիճաբանութիւն վեցերորդ։ Յաղագս բաղդատութեան անձանց առ էութիւնն, առ անձնական յատկութիւնս, առ ծանօթական ներգործութիւնս, առ միմեանս եւ առ ստեղծուածս»։ Իւրաքանչիւր վիճաբանութիւն ունի ստորագրաժուռներ։*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1232.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ՝ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ԹՐՔԵՐԷՆ

ԺԹ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 259։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 11·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 4 + 4 = 8. երկսիւն։ — ՏՈՂՔ՝ 35։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած 32, իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ դիմացկուն։ Գլխագանկերու թղթերը տարբեր որակէ եւ գոյնէ են։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս կաշեպատ, կռնակը վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, կան թղթեր ինկած, սեւցած եւ ծակծրկած։ — ԳԻՐ՝ ճօտքգիր, մանր։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ էանի մը հատ, միջակ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 69բ, 70ա, 71բ, 117բ—118ա, 190ա—191ա, 192բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ° դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ (մատիտով) «երեմիա Չէլէպիի՞ թարգմանութիւն· (թանաքով) ընկալաք ի Մխիթարեան Հարց կ· Պոլսոյ վասն Մատենադարանին մերոյ ի 23 Փետր· 1933 Հ· Ն· Ա·»։

Մատեանս է Աւետարան հայերէն եւ թրքերէն· *այս է՝ Ձեռագիրը երկսիւն է, առաջին սիւնակին վրայ գրուած է հայերէն (գրաբար) Աւետարանը եւ երկրորդ սիւնակին վրայ անոր թրքերէն թարգմանութիւնը։ Սկիզբը թերի· այժմ կը սկսի (Թղ· 2ա) Եղիւթ ծնաւ զԵղիազար, Եղիազար ծնաւ զՄաթթան, Մաթթան ծնաւ զՅակօբ, Յակօբ ծնաւ զՅօսէփ, զայրն Մարիամու = Իլիւթ Ելիազարի Թէվֆիա Լթաի, Իլիազար Մաթթանի Թէվֆիա Լթաի, Մաթթան Եագուպի*

Քէվլիա իրթի, նապուպ Եուսուֆի Քէվլիա իտթի, էրին Մէրիէմին»: Թղ· 2ա—69ա· Մատթէոս· Թղ· 70բ—117ա: Մարկոս (կայ՝ ԺԶ· 9—20): — Թղ· 118բ—189բ· Ղուկաս· Թղ· 191բ—258բ· Յովհաննէս· (Ծայրը՝ կայ «իրք չնացեալ կնոջ»):

Դրուած են նմանապէս Մարկոսի, Ղուկասի եւ Յովհաննէսի գլխացանկերը՝ Աւետարաններ առաջ· Մատթէոսի գլխացանկը կը պակսի· Թուղթ ինկած՝ հանուած է:

Երեմիա Չէլէպին ունի Աւետարաններու Թրքերէն Թարգմանութիւն· Համա· Ակինեան Հ· Ն·, Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան· Վիեննա 1933, էջ 133:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Թղ· 1ա կայ «Նիկողոս», (ապա մատիտով)՝ «Համի Խաչատուր Բինկացի»:

1233.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախ քան 1797

ԹՈՒՂԹԻ՝ 204: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂԻ՝ 24: — ԹԵՐԹԻ՝ նշաձակուած լատինական տառերով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջովին գորշագոյն կաշեպատ, ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, յստակ եւ մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր· քնագիրը զոյգ գծերու մէջ առնուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 4ա եւ դրոշմազարդեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3 եւ 179բ—204բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1797: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մը: — ՏԵՂԻ՝ Տրիե՞ստ: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս Վ· Այվազեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թ· 1229ի մէջ գրուածը հոս ալ կրկնուած՝ առաջին կողքին ներսի դին:

Մատեանս է «Աստուածաբանութիւն» (տեսական):

1· *Թղ· 4ա: «Վիճաբանութիւն հինգերորդ: Յաղագս պիտութեան Աստուծոյ: Յետ քննելոյ զորս վերագրերին առ գոյացութիւն Աստուծոյ»: Ունի Դ· պրակ:*

2· *Թղ· 42ա: «Վիճաբանութիւն վեցերորդ: Յաղագս նախագիտութեան ապագայից»: Ունի Է պրակ:*

Պրակները ունին ստորաբաժանումներ, մանաւանդ «յօդուած»ներ, երբեմն չատ ու երկար: Թղ· 179ա—204 պատառիկ թուղթ ձգուած՝ արտագրութեան համար, զի կը մնայ թերի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1234.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախ քան 1797

ԹՈՒՂԹԻ՝ 230: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·2 × 7: — ՏՈՂԻ՝ 24: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշաձակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ գորշագոյն կաշիով ամբողջապէս պատուած, ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, փոքր եւ յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր· քնագիրը առնուած է երկու գծի մէջ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 3ա, 4ա· դրոշմազարդեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3ա, 160ա—բ, 218ա—230: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1797: — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեա՞ն մը: — ՏԵՂԻ՝ Տրիե՞ստ: — ՏԷՐ՝ Յովհաննէս Վ· Այվազեան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թ· 1229ի մէջ գրուածը հոս ալ առաջին կողքին ներսի կողմը կրկնուած է:

Մատեանս է «Աստուածաբանութիւն» (տեսական):

1· *Թղ· 4ա: կը սկսի· «Եւ աստուածային ստորոգելեաց: Քանզի սկզբնական դիտումն այսր սրբազան վարդապետութեան է...»:*

2· *Թղ· 5ա: «Վիճաբանութիւն առաջին: Յաղագս գոյութեան Աստուծոյ: Սուրբ Թումայ, խնդիր Բ· Պրակ առաջին: Արդեօք իցէ*

բան ինքեան ծանուցեալ կամ ապացուցական թէ պոյ Աստուածն ։ (*Հմմտ* · 1229 § 2) ։

3 · *Թղ* · 37ա ։ (*Չէ գրուած՝ «Վիճաբանութիւն երկրորդ յաղագս ընութեան…» եւն ։ Կը սկսի «(Ծ)անուցեալ յաղագս թէ Աստուծոյ…»* (*Հմմտ* · *Թ* · 1229, § 3) ։

4 · *Թղ* · 75ա · (*Չէ գրուած «Վիճաբանութիւն երրորդ»*) ։ *Կը սկսի՝ «Յաղագս ստորոգելեաց ի մասնաւորի…»* (*Հմմտ* · *Թ* · 1220, § 4) ։

5 · *Թղ* · 131բ ։ (*Չէ գրուած · «Վիճաբանութիւն չորրորդ»*) ։ *Կը սկսի՝ «Յաղագս ճանաչելութեան եւ տեսութեան Աստուծոյ ի մէնջ»* ։ *Հմմտ* · *Թ* · 1229, § 5 ։ *Մինչ Թ* · 1229 *Պրակ Ա ի լուծումէ վերջ կը ծնայ թերի, հոս կայ չարունակաբար եւ ժբ պրակն է* (*Թղ* · 216ա) ։ «*Յաղագս անուանցն Աստուծոյ*» ։

Թղ · 218ա—230բ *կը ծնան դասարկ թղթեր ։ Աստուածաբանական այս գրութիւնները* (*Թիւ* 1229—1230) *հատորներու կարգով ժբաթատաբար չեն թուարկուած ։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, բայց Թղ · 1բ *կայ՝ «Անտան, Մատթէի, Սենուկ»* ։

1235.

ՄԱՇՏՈՑ

Նախ քան ՌՄԻԳ = 1774

ԹՈՒՂԹՔ՝ 182 ։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 12 ։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·8 × 4 + 4 = 8, երկսիւն (սակայն երբեմն միասիւն) ։ — ՏՈՂՔ՝ 21 ։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԺԴ · իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ ։ — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ ամրողջապէս կաշեպատ ճոխ դրոշմազարդերով, բայց մերկացուած է արծաթեայ զարդերէն եւ զրկուած փականքներէն ։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց կան շատ թղթեր գործածութենէ սեւցած, մաշած ։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, ընտիր ։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ սկիզբի տողերը (Թղ · 2ա) ։ — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ · 2ա գունաւոր միջակ բան մը ։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ · 31ա, 35ա, 61ա, 73բ, 82բ, 93ա, 109բ[2], 131բ գոյնզգոյն, խեղճ ։ — ԼԻԻՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բաւական շատ, գունաւոր, սովորական բաներ, Թղ · 35ա մեռեալ մը ։ — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ · 92բ · երկու fահանայ · Տէր Գրիգոր եւ Տէր Ստեփանոս (անուններըը գրուած են) ջուր կ'օրհնեն ։ — Թղ · 108բ · տաճար՝ աղօթատեղի մը ։ — Թղ · 130բ · Քրիստոս աշակերտի մը ոտքը կը լուանայ ։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ · 1ա—բ, եւ 182բ ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ fաճ ՌՄԻԳ (= 1774) ։ — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ ։ — ԿԱԶՄՈՂ՝ Բաղտասար աբեղայ եւ Պետրոս ։ — ՏԵՂԻ՝ վաճ ։ — ՏԷՐ՝ տէր Ստեփաննոս կրօնաւոր եւ Յովսէփ ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ · 31ա, 73ա, 130ա, 175ա, 21բ, 172բ, 182ա—բ ։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ներսի դին «Մաշտոց առաքեցաւ ի Կ · Պոլսոյ ի ձեռն Հ · Գ · Մանեան, 1959 Յուլիս · Հ · Ն · Ա ·»։

Մատեանս է Մաշտոց (*Հմմտ* · *Թ* · 68, 108, 123, 373, 600, 676 *եւն*) *ուր կան՝*

Թղ · 2ա ։ (*Խորագիրը կը պակսի · կը սկսի*)՝ «*Տէր Աստուած մեր, Աստուած բոլորեր, որ զվերիպեալս եւ գհեռացեալս ի քէն, զազգս մարդկան…*»։ (*Այս՝ Մկրտութեան կանոնն է*) ։ — *Թղ* · 13բ[1] ։ «*Երկ պսակիւ, որ ասեն ի դուռն եկեղեցւոյն · Ամենապօր Տէր թագաւոր թագաւորաց*», (*Պսակի կանոնը, որ թուղթ պակսելով ուրիշ թուղթ դրուած եւ լրացուած է*) ։ — *Թղ* · 18բ ։ (*այս միասիւն է*) «*Խրատք վասն պսակի… Գիտասջիք, որդեակք իմ, որ հանդերձեալ էք · ապա՝ կը չարունակուի՝ պսակի կանոնը* ։ — *Թղ* · 31բ[1] ։ «*Կանոնն Հաղորդ տալոյ*» ։ — *Թղ* · 34բ[2] ։ «*Կանոնն մեռելաթաղին*» ։ — (*Թղ* · 41բ[2] ։ «*Գանձ թաղման մեռելոց · Մինդ ի յիէն Բանդ ի սկըզբանէ*») ։ — *Թղ* · 52բ[1] ։ «*Կանոնն այպոյն*» ։ — *Թղ* · 58ա[1] ։ «*Կանոնն եաւթներորդ առաւօտուն*» ։ — *Թղ* · 60բ[2] ։ «*Կանոնն յորժամ տղայ վաղճանի*» ։ — *Թղ* · 69ա[1] ։ «*Այդոյն երթան ի գերեզմանն…*» ։ — *Թղ* · 71ա[2] ։ «*Կանոնն եւթն աւուրն*» ։ — *Թղ* · 73բ ։ «*Կանոնն հոգեհանգիստ առնելոյ*» ։ — *Թղ* · 76բ[2] ։ «*Կանոնն տէրունական օրհնելոյ*» ։ — *Թղ* · 82ա[2] ։ «*Կանոնն խաչ աւրհնելոյ*» ։ — *Թղ* · 93ա ։ «*Կանոնն ջուր օրհնելոյ*» ։ — *Թղ* · 109ա ։ «*Կանոնն պղծեալ տաճարի*» եւ «*խախտեալ սեղանոյ*» ։ — *Թղ* · 118բ[1] ։ «*Կանոնն յորժամ նոր դուռն դնեն եկեղեցւոյ*» ։ — (*Թղ* · 11բ[1] ։ «*Քարող պատուիրանին · Լուարուք ինձ որդեակք իմ*») ։ — *Թղ* · 125ա[2] ։ «*Աւրհնութիւն Աւագ Հինգչաբաթին*» (*Ժամատուն աւրհնել*») ։ — *Թղ* · 130ա[1] ։ «*Կանոնն ոտնալըւային*» ։ — (*Թղ* · 138ա[1] ։ «*Եւ ապա ասա պղանձն եւ դռաղերն · Այս խորհուրդ լըսա · անդ դուշակեցաւ, ասա կատարեցաւ*» *եւն*) ։ — *Թղ* · 148բ[1] ։ «*Կանոնն սերմն եւ զ(չ)եղջ եւ հընձան աւրհնել*» ։ — *Թղ* · 151ա[2] ։ «*Աւրհնութիւն արտոյ եւ այգւոյ*» ։ — *Թղ* · 152ա[2] ։

«Աւրհնութիւն կարասի, հնձանի եւ պինդ»։ — Թղ· 153ա[1]։ «Աւրհնութիւն հատի պատարագի»։ — Թղ· 154ա[2]։ «Կանոնն աւրհնութեան ղեսատուց սրբութեան եկեղեցւոյ, զոր եւ ինչ լինի»։ — Թղ· 155ա[2]։ «Կանոնն սկիհ եւ մաղդաման աւրհնել»։ — Թղ· 156բ[1]։ «Աղօթք վասն երաչտի»։ — Թղ· 157բ[1]։ «Աղօթք յորժամ առ հիւանդն երթան»։ — Թղ· 160ա[1]։ «Կանոնն խաչալըւոյ առնելոյ»։ — Թղ· 162բ[1]։ «Կանոնն տնտես աւրհնելոյ»։ — (Թղ· 164ա[2]։ «Իւղաբերիցն աւետարան» եւն)։ — Թղ· 172բ[2]։ «Տաղ յԱռաքել վարդապետէ Բաղիշեց(ւ)ոյ· Ամենայն փառք մարդոյ տատարկ եւ ունայն» (Ա—Ֆ·)։ — (Թղ· 175ա[2]—182ա։ (միասիւն) Աւետարանք)։ — Թղ· 182ա։ «Վերջ սուրբ Մաշթոցիս»։ (Այս թուղթը [182ա—բ] տարբեր է եւ դիրն ալ տարբեր)։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 31ա[2] (գրչէն)։ «Արդ, ով մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, յընթեռնուլ սուրբ գրոցս յիշեցէք յաղօթս ձեր զատացող սուրբ տառիս զհէր Ստեփաննոս սրբասէր կրօնաւորն եւ զծնողսն՝ իւր եւ զեղբայրն» (անունը չէ նշանակուած)։

2· Թղ· 73ա[2] (գրչէն)։ «Տէր ցխսուս աղօրմեա առացողի գրոցս Ստեփաննոս բարեսէր կրօնաւորին եւ ծնօղաց նորին եւ. եղբօրն էդպարին եւ Յակոբ մեղապարտ գրչին եւ տէր Սիմէոն հայրպետին եւ ծնօղաց նորին· ամէն»։

3· Թղ· 130ա[1] (գրչէն)։ «...Մանաւանդ զառատյօղ գրոցս զտէր Ստեփաննոս սրբասնեալ կրօնաւորն եւ զեղբայրն իւր զէտպարն եւ զտէր Սիմէոն հայրպետին ամէն»։

4· Թղ· 175ա[1] (գրչէն)։ «Ով սուրբ կարդայողք, լի բերանով եւ ուղիղ Աստուած աղօրմի առատ ցէր Շահզադին եւ ծնողաց նորին»։

5· Թղ· 21բ (տարբեր գրով)։ «Եւ զի(ս) զառատապեալ կազմողս վերջին զԲազդասար աբեղայս առաչեմ յիշել ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր· ով մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ»։

6· Թղ· 172բ[1] (տարբեր գրով)։ «Ես Ստեփաննոս կրաւնաւորս եառ գրել զսուրբ Մաշտոցս եւ եդի յիշատակ ի դուռն սուրբ Աստուածածնին եւ պատեբազմի սուրբ Նշանին, ո ոք յանտգնի...» մնացածը անընթեռնելի, զի չատ կպչուն ու թանձր նիւթով մը թուղթ զարնուած է եւ կեղտոտած)։

7· Թղ· 182ա (տարբեր գրով)։ «Կազմեցաւ այս սուրբ Մաշտոցս ի քաղաքն Վան ձեռամբ խեղ Պետրոսիկ ի թվին ՌՄԻԹ ի վայելուչն տէր Յովսէփիկ քահանա(յ)ին»։

8· Թղ· 182բ (տարբեր գրով)։ «Պօղոս սուրբ Մաշտոց, բարի». (այսքանը)։ Դատարկ թղթերու վրայ տղեղ գծուածքներ։ — Թղ· 38ա[1]։ «Նիւթմովէս»։

1236.

ՔԱՐՈԶԳԻՐՔ

ԺԸ—ԺԹ՟ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 163։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·7 × 8։ — ՏՈՂՔ՝ 23։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած իբ, իւրաքանչիւրը 8 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ զօրաւոր։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս կաշեպատ, գծազարդերով, ոսկոգուած եւ ոսկեն վճաստած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ սեւցած, մաշած եւ թղթեր մէջտեղէն պրտուած· առջեւէն մինչեւ Դ պրակ իսկած։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, շատ մանր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 125թ, 163ա—բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ՟ դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ թղթակի մը գրուած եւ Թղ· 1ա· ի վրայ կպցուած՝ «Գնեցաւ Քարոզգիրքս ի Պէյրութ, 1941, Հ· Ն· Ա·»։

Մատեանս է Քարոզգիրք, որ առանց բաժանումի եւ խորագրի է եւ հայերէնի մէջ չատ սակաւ թղթերով թրքերէն կը խառնէ եւ որուն առջեւի մասերն ալ կը պակսին չատ թղթեր ինկած ըլլալով։ Ներկայիս կը սկսի Դ· Թերթէն այսպէս՝ (Թղ· 1ա)։ «Աստուած որ սոցա ամենեցուն արարիչն եւ ստեղծող Աստուածն դու ես եւ սոքա կիմացնեն ամենեցուն որ անծանօթ եւ անտեսանելի Աստուած կայ ի յերկինքն։ Որպէս որ առաջին ժամանակին հայեցաւ հայր Աբրահամ արեւպակն· ի լուսին եւ ամենայն աստեղքն...»։ Վերջը՝ Թղ· 162ա· (Ս· Կոյսի փոխման մասին)· «Որպէս որ առաքեալքն մարմնաւոր աչօք տեսին զտիրամայր Ս· Աստուածածինն, այսպէս դուք եւ ձեր ննջեցեալքն հոգեւոր աչօք սուրբ Աստուածածնայ տեսութեան արժանի լինիք ամէն»։

Հետաքրքրական է իր խրատաներուն եւ աշխարհաբարախառն լեզուին համար։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի։

1237.

ՄԱՇՏՈՑ, ՏՕՆԱՑՈՅՑ, ԺԱՄԱՄՈՒՏՔ, ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

1769

ԹՈՒՂԹՔ՝ 204: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·7 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 19—21: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը հայերէն եւ մաս մը լատիներէն տառերով նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ երկու տեսակ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ՝ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ, ոսկեզօծ զարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուր լաւ, վարի լուսանցքները ջուր տեսած են եւ սեւցած: — ԳԻՐ՝ ներքին, մանր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ 5ա, 165, 177ա դրոշմազարդեր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 4ա խորհրդաւոր դրոշմազարդ: — 185ա Քրիստոս խաչեալ եւ առ խաչին Ս· Կոյս, Ս· Յովհաննէս եւ Մարիամ Մագդաղինացի: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 4բ, 102բ—108բ, 202ա—204բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1769: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Մաշտոց, Տօնացոյց, ժամամուտք, խորհրդատետր:

Ա. Թղ· 4ա: «Մաշտոց գիրք, *յորում պատանին արարողութիւնք է· խորհրդոց եկեղեցւոյ եւ այլ մասնաւոր պաշտամանց: Գրեալ յամի Տեառն* 1769 *ի Մայիսի* 15»:

1· Թղ· 5ա: «*Կանոն մկրտութեան: Եթէ կամիս զչափահաս ոք քրիստոնեայ առնել*»· ապա՝ «*Կանոն մկրտութեան*»:

Թղ· 13ա կայ՝ («*Սակաւ Ձեռագիրք, որք վերագոյն զանազանեն զիւղն օծութեան, այսինքն զձէթ երեխայից, որպէս էր ի հնումն յազգս մեր, զոր եւ Սարգիս Շնորհալին զանազանէ ի մեկնութեան Քղթ. Յակոբայ. դնեն յայս վայր օծանել նովաւ զբամակ եւ զսիրտ երեխային եւ զնախընթաց աղօթս ի վերայ ձէթոյ երեխայից իմանան: Սակայն այժմ ոչ է ի գործածութեան այս օծուին*»):

2· Թղ· 20ա: «*Կանոն Դրոշմելոյ զմկրտեալն*»: — Թղ· 24բ: «*Կանոն յորժամ զքահանայն օրհնեալ տղայ ածէն յեկեղեցի*»: — Թղ· 27բ: «*Կանոն Պսակի հանդերձ օրհնելոյ*»: — Թղ· 30ա: «*Կանոն Պսակ առնելոյ*»: — Թղ· 35բ: «*Կանոն պսակ վերուցանելոյ*»: — Թղ· 37բ: «*Կանոն երկրորդ Պսակի, այսինքն ամուսնութեան այրեաց*»: — Թղ· 39ա: «*Կանոն յորժամ կինն ի տղայաբերսն լինի դժուար*»: — Թղ· 40բ: «*Աղօթք ի վերայ հիւանդաց եւ ջերմնոտաց*»: — Թղ· 43ա: «*Կանոն հաղորդ տալոյ հիւանդի*»: — Թղ· 46բ: «*Կանոն օրհնութեան հիւանդաց*»: — Թղ· 49բ: «*Օրինակ իմն օղնելոյ հիւանդաց, որք են մերձ ի մահ*»: — Թղ· 51բ: «*Կանոն յորժամ սկսանի աւանդել զհոգին*»: — Թղ· 53ա: «*Կանոն թաղման*»: — Թղ· 69ա: «*Կանոն խաչ օրհնելոյ*»: — Թղ· 71բ: «*Կանոն օրհնութեան պատկերի*»: — Թղ· 73ա: «*Կանոն զամենայն հանդերձ օրհնելոյ*»: — Թղ· 75ա: «*Կանոն սկի(հ) եւ մաղզմայ օրհնելոյ*»: — Թղ· 77ա: «*Կանոն օրհնութեան ջրոյ*»: — Թղ· 79բ: «*Կանոն խաչալուսոյ առնելոյ*»: — Թղ· 83ա: «*Կանոն ժամահար կամ կոչնակ օրհնելոյ*»: — Թղ· 85բ: «*Կանոն տուն օրհնելոյ ի Յայտնութեան եւ ի Զատկի*»: — Թղ· 86բ: «*Կանոն զարմանս սերմանց, ղչեղջ, կկալ եւ զհնձան օրհնելոյ*»: — Թղ· 89բ: «*Կանոն խիստ ամպոյ եւ կարկտի եւ այլ ցասման եւ նեղութեան...*»: — Թղ· 91ա: «*Կանոն ջրհոր օրհնելոյ*»: — Թղ· 94ա: «*Կանոն օրհնելոյ զպէսպէս իրս ըստ* Մաշտոցի Սսոյ *եւ ըստ* հռոմէականին· *օրհնութիւն դառին... ձուոյ... հացի... նոր կերակրոյ... նոր պտղոյ... նոր տան... առադաստի... նաւու... տեղւոյ...*»: — Թղ· 96բ: «*Օրհնութիւն կուսանաց եւ այրեաց, յորժամ ընծայեն զանձինս կրօնաւորութեան*»: — Թղ· 100ա: «*Օրհնութիւն գինւոյ*»: — Թղ· 101ա: «*Յանկ դլխարկութեանց Մաշտոցիս*»: — Թղ· 109ա: «*Կարգ ի սրբազան Տեառնէ մերմէ Բենեդիկտոսէ Պապէն ԺԴ երորդէ հաւանեալ... ի տալն զօրհնութիւն հոդեվարաց...*»:

Բ. Թղ· 112ա—164ա: «Տօնացոյց *ըստ պատչամի աւուրն: Աստուածայայտնութեան ճրագալուցի աւուրն· ահ· ԲՁ· Ուրախացիր իւր սաւօքն*»:

Գ. Թղ· 165ա—174բ: «ժամամուտք *աւուրց, պահոց, տօնից...*»:

Դ. Թղ· 1ա: «Խորհրդատետր կամ Պատարագամատոյց»: Թղ· 174ա: «*Պատրաստութիւն սրբոյ Պատարագի...*»: — Թղ· 177ա—196ա: «*Խորհուրդ սրբոյ Պատարագին*»: — Թղ· 196բ: «*Ալէլուիայք*»: Վերջ՝ Թղ· 201բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի, համմա. վերը:*

1238.

ՊԱՀՊԱՆԱԿ-ԳՐԵՐ

(ԺԸ—ԺԹ դար)

Գրաճեռ տուփի մը մէջ (մեծութիւն 17 × 14) ամփոփուած են երկու հատ Պահպանակ-գրեր (Համայիլ), որոնց նկարագրութիւնները ու բովանդակութիւնները են՝

Ա. Գլան Թղթեայ. երկայնութիւնը՝ 4 մետր եւ 60 սնդմ. լայնութիւնը՝ 8·3 սնդմ. (գրութեան լայնութիւնն՝ 6·3 սնդմ.)։ Խորագիրները եւ աղօթքներու սկզբնատողերը՝ կարմիր. բազմաթիւ նկարներով եւ գծերով։ Գրութիւնն իբր ԺԸ—ԺԹ դարու։ Սկիզբն ու վերջը թերի։

Այժմ կը սկսի՝ (կարմրագիր) «զատաստանի աչողելոյ եւ վասն (միւս բառերէն տառեր դունատած են, ապա)՝ թաղաւոր հզօր, ապաւէն՝ ծարաւելոյ փրկիչ...»։ — Ապա նկար՝ Ս. Առեփաննոս Նախավկայի, որուն գլուխը թէեւ թղթէն մեծ մասով բաժնուած է, բայց իրանին հետ միացած է. «Աղօթք սրբոյն Առեփաննոսի...» Նկար՝ Գրիգոր Լուսաւորչի եւ «Աղօթք սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին»։ — Նկար՝ Յովհաննու կարապետին եւ «Աղօթք սրբոյն Յովաննու Կարապետին». վերջաւորութեանը աւելցուած տարբեր գրով՝ «Ինար»։ — Նկար՝ Քրիստոսի եւ «Աղօթք պահպանութեան»։ Վերջաւորութեանը աւելցուած՝ «Ծառայիս Աստուծոյ» (տարբեր տառերով) «Զգպահարին»։ — Նկար՝ Քրիստո՞ս. Աղօթք պահպանութեան»։ — Նկար՝ Աբրահամ սուր ի ձեռին՝ պատրաստ ծնրադիր Իսահակ որդին զոհելու, բայց վերեւը՝ դիմացը հրեշտակ մը՝ առջեւը խոյ մը։ Նկարի վրայ տպեղ գրերով «Ծառայիս Աստուծոյ Ինարի օգնական». «Մաղթանք սուրբ հօրն Աբրահամու, զոր խոստացաւ Աստուծոյ զորդին իւր զՄահակ ի զենմունս», ապա՝ Իսահակի եւ Աբրահամու պատմութիւնը առ ի չեզ եւ զարդերով գրուած եւ մէջը չարահիւսուած նշանաւոր նշանները (Վարագայ, Հաղրատայ, Կիպրիանոսի եւ յետոյ ուղիղ տողերու վրայ չարունակուած են նշաններու անուններէն)։ — Նկար՝ հրեշտակ մը եւ «Աղօթք հրեշտակաց պահպանութեան». «Այս են անուանք հրեշտակաց». «Աղօթք վասն ճանապարհորդաց». «Աղօթք չար նազարի եւ չար լեզուի». «Աղօթք վասն զաւակ ծնանելոյ» վերջաւորութեանը՝ «Ծառայիս Աստուծոյ (տպեղ գրով) Պահարին»։ — Նկարք՝ ԺԲ. Առաքելոց եւ Սաղմոս։ — Նկար՝ Ս. Գէորգ ձիու վրայ՝ նիզակը վիշապին երախքը կը խօթէ. «Աղօթք սրբոյն Գէորգայ զօրավարին». «Այլ եւ բարեխօսութեամբ սուրբ Թաղաւորացն». «Աղօթք չար նազարի եւ չար լեզուի». «Աղօթք գլխացաւի եւ աչից ցաւի», վերջաւորութեանը՝ (տպեղ տառերով) «Զգպահարին»։ — Նկար՝ Ս. Մարգիս եւ Ս. Մարաքոս ձիու վրայ հետած. «Աղօթք սրբոյն Մարգսի զօրավարին»։ — Նկար՝ Գաբրիէլ Հրեշտակապետը Ս. Կոյսի կ'աւետէ աստուածամայրութիւնը, ապա՝ Մոգերու երկրպագութիւնը, ապա՝ Ներսէս Շնորհալի եւ «Աղօթք Տեառն Ներսէս հայրապետի ասացեալ Հաւատով խոստովանիմ»։ Յետոյ նկար՝ Ս. Յովհ՞փ Ս. Կոյսի կը ներկայացնէ Քիստոս մանուկը թէ Սիմէոն Ծերունին զայն կ'ընդ, դուչ նաեւ Զաքարիա՝ եղիսաբէթի՝ Յովհաննէս Մկրտիչ մանուկը։ Նկար՝ Ս. Կոյս՝ գիրկը Քիստոս մանուկը՝ «Աղօթք սուրբ Կոյս Մարիամ Աստուածածնին»։ Նկար՝ Քիստոս խաչեալ եւ խաչի մօտ՝ Ս. Կոյս եւ Ս. Յովհաննէս եւ տպեղ գրերով գրուած «Ինարին», որուն վրայ գծուած է եւ վարը աւելցուած՝ «Ցերանոսիս» եւ դիմացը՝ «Բարախտրդին՞»։ Այս վերջին անուններըը նոյն նկարին լուսանցքներու վրայ եւս գրուած են։ Ապա՝ կայ աղօթք մը կարմրագիր, «Աղօթք վասն... այ եւ կախարդաց եւ աղանդաւորաց եւ վասն...» միացածը չկայ, պատռած, որով թերի։ Աւելցուած ու կպցուած թուղթի մը վրայ գրուած է «Ընկալաք ի Մեծ. Հարց մերոց Կ. Պոլսոյ, Մայիս 1951, Հ. Ն. Ա.»։ Նկարները գունաւոր են եւ բաւական խնամքով ու ճաշակով։ Ճաճախ ու չարաչար գործածուած «Համայիլ» մըն է, սեւցած եւ մանաւանդ պատռուած ու բաժնուած է, բայց նորէն միացուած (եւ կարուած ալ)։

Բ. Գլան Թղթեայ. երկայնութիւնը՝ 10 մետր եւ 20 սնդմ., լայնութիւնը՝ 8 սնդմ. (գրութեան լայնութիւնը՝ 7·7 սնդմ.). կայ հետը դեռ առանձին թղթի վրայ կախարդական (տառերով) պղպեղակ մը՝ քառակուսի (38 սնդ. լայն եւ 38 սնդմ. երկար), որուն մէջ տեղը գրուած է «Վարքանի եւ Մարիամի որդի Խաչատուրի»։ Գլանեայ Պահպանակ-գիրն ալ խաչատուրին է. անոր անունը աղօթքներու մէջ կը յիշուի։ Ան գրուած է չատ մանր նօտր գրով եւ ունի բազմազան պղպեղակներ՝ տառանչաններով, գծերով եւ բառերով։ Գրուած է բանուած եւ գամպզլուխ զարդերով փոքրիկ պայուսակի կամ տոպրակի մէջ եւ լաթի մը մէջ պատռուած։ Հաւանօրէն ԺԹ. դարուն գրուած ու գծուած։

Կը սկսի՝ «Սրբոյ Աւետարանս Մաթէոսի Տէրն մեր Քիստոս։ Եւ մինչդեռ անցանկր ընդ այն գնետ եղեն նորա կուրք երկու աղաղակէին եւ ասէին ողորմեաց մեզ որդի Դաւթի». ապա՝ Մարկոսի, Ղուկասի եւ Յովհաննէսի Աւետարաններէն բժչկական մասեր։

Ապա՝ պանդղան աղօթքներ եւ պիւթական տ– պիւսակներ ու նկարներ, բայց միչտ գծերով եւ պրերով ու նչաններով եւ պանդան հրեչտակներ– րու անուններու ոգեկոչումով: Դրուած են նաեւ՝ «Որդի Աստուծոյ» եւ «Ընկալ քաղցրու– թեամբ» եւ «Հավատով խոստովանիմ» եւ չատ մը երկար աղօթքներ ու պաղատանքներ Կաչա– ռուրի համար:

1239.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ

1795է *հատր*

ԹՈՒՂԹՔ՝ 132: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 10·3: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նչանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխո– րակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս սեւ կաշե– պատ, իչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ քաւա– կան լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգրագեւ շեղագիր· տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմ– րագիր, գունազրկուած, քնագիրը չորս գծի մէջ առնուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 5բ, 6ա, 80բ գոյնզ– գոյն, աճչուխ: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 5ա նակատը գծերով զարդարուն բան մը· բայց անյայտղող: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 4բ, 129ա—132բ, բայց անկա՝ բաներ մը գրուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1795է *հտբը*: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծա– նօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵ– ԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 4բ կայ «Առաքեաց Գեր· Սահակ Սահակեան Արքեպ· Լեմպէրկի Հայոց, նուէր Մխիթ· Մատենադարանին ի վիեննա յամին 1895»:

Մատեանս է (Թղ· 5ա)· «կարգաւորու– թիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց եկեղեցւոյ *արարեալ սրբոյն Սահակայ Հայրապետին եւ Մեսրոպայ վարդապետին եւ Գիւտայ եւ Յովհաննու Մանդակունւոյ տպեալ յամի Տեառն* 1793 *եւ ի թուին Հայոց* (չէ գրուած) *ի Վենետիկ· ի տպարանի* (*կարմիր թանաքը պակսած, որով կարելի չէ անունը կարդալ*): Թղ· 5բ—80ա· եւ «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից… ի դիչերային ժամու*»: — Թղ· 80բ—129ա: «*Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից առաւօտու ժամուն*», որուն վերջին մասերը կը պակսին: *Իսկ* Թղ· 1ա—4ա կայ (առ– ջեւը տարբեր գրով) «*Սպասաւորութիւն պատարագի*»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Թղ· 4բ կայ՝ Joseph Simonowitch եւ Թղ· 130բ «*Աստուած քե– զմէ մենք ամէս տարի պօղով մէր մօր…*»:

1240.

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿԵՆԱՑ

1816

ԹՈՒՂԹՔ՝ 162: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 8·7: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ կոճակը կաշի եւ խա– ւաֆարտէ կողմերուն թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր· քնա– գիրը ֆառակուսի չորս կողմէ գծերու մէջ առ– նուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—1բ, 2բ, 69բ—162բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1816: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Անդրէաս Վ·– Շիւ– ֆիւրեա՞ց: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա՞: — ՏԻՐ՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի· տես վարը՝ քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 2ա)· «Ցիշատակա– րան ֆահանայական կենաց *արարեալ ի լե– զու լատինական քահանայէ ումեմնէ Գաղ– պիացւոյ յինկոնեան դեմի ի պանդխտութիւն վաստելոյ*· թարգմանեալ *ի տպագրեալ օրի– նակէ ի Վենետիկ յամին* 1795, ի հայ բար– բառ ի Հայր Անդրէաս վարդապետէ Շիւֆիւ– րեանց *ի Թրեստեան Վիեննայու Միաբանու– թենէ Մխիթարայ մեծի բարեւնապետի յա– մին* 1816»:

Թղ· 3ա: «*Ցիչատակարան քահանայա– կան վարուց: Պրակ Ա. ի վերայ քահանայա– կան սիճակի*: ա· *Որդեակ, որպէս ես եմ Հայր յաւիտենական Միածնի Որդւոյ իմոյ…*»: *Ամբողջական չէ· կը հասնի մին– եւ Պրակ կամ Գլուխ ԻՉ: Դատարկ թուղթ ձգուած է չարունակելու*:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի· Տմմա· վերը*:

1241.

ՋԵՐՄԵՌԱՆԴԱԿԱՆՔ ԵՒ ԱՒԵԼՈՐԴԱՊԱՇՏԱԿԱՆՔ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 13: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 13·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ 12 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ փայլուն: — ԿԱԶՄ՝ ամբողջը խաւաֆարտ՝ բղթապատ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներքգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր են սկզբնատառերը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 13բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ ետ՝ աճծաներ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Ջերմեռանդական եւ աւետարանական նիւթերու ամփոփումն:

Կը սկսի Թղ· 1ա: «*Երանեալն վասն տնկոց ծառի եւ այգի տնկելո(յ) վարի եւ ցանի կարդայ: Ընդէ՞ր խռովեցանը· առ Թագաւորս եւ իշխանս եւ դատաւորս յորժամ մտանես, ասայ: Տէր, դի՞ բազումն, եթէ ոք ընտանեաց հալածի կամ թէ ձանձրանայ ի խորհրդոց եւ թէ բազումք յարիցեն ի վերայ քո եւ նեղեսցեն, ասայ*»: *Եւ նմաններ*:

Թղ· 4ա (կբ·): «*Աստուած Աստուած իմ, ես առ քեզ (աղաղակեցի՞) Վասն ճանապարհի, որ չի վախենաս, դարձեալ գրէ զայս ի ծառն կախէ, պտուղն ոչ գազան ուտէ եւ ոչ հաւ*»: — Թղ· 8ա: (ձԼ·): «*Տէր ոչ բարձրացաւ: Վասն գլխացաւի գրէ եւ ի գլուխն կապէ*»: — Թղ· 9ա: (ձՀԶ·): «*Մատթէոսի գլուխ Գլխացաւի գրէ, վրան պահէ· Եւ մինչդեռ չրջէին նոքա ի Գալիլեա, վերջ՝ ի զեհենն հրոյն*»: — Թղ· 12ա: «*Նարեկ կարդալու բժշկութեան դիւական ախտից եւ բարակ ցաւի, այս են գլուխք· ԺԱ, ԺԲ, ԻԲ, ԼԵ, ՄԳ, ՇԳ, ՇԴ, ԿԶ, Ղ*»: Վերջինը՝ Թղ· 13ա (ձՄԸ·): «*Աւրհնեցէք զՏէր յերկնից· յորժամ գործ առնես ասա, որ չուտով կատարի*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի: Եաւէլ կողքին ներսին դին կան՝ «*Աւետիս եւ Թորոս*» անուննները:

1242.

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 45: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 20—22: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս լաթապատ, ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ, ֆիչ մը ֆայֆայուած: — ԳԻՐ՝ ներքգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր, բնագիրը՝ գծի մէջ առնուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—1բ, 38ա 40բ, 44ա—45բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ ետ՝ աճծաներ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է «Պատարագամատոյց», Թղ· 2ա: «Նախապատրաստութիւն *սրբոյ պատարագի*»: — Թղ· 7ա: «*Աղօթք չնորհակալութեան ղկնի պատարագին*»: — Թղ· 10բ: «*Ժամամուտք ըստ աւուրցն պատճճից*»: — Թղ· 20ա: «*Կարգ պատարագամատոյցին աստ սկսանի· Օրհնեալ Թագաւորութիւն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ ...Ձկնի ժամամուտին քահանայն ասէ· Տէր Աստուած մեր, որոյ կարողութիւնդ անքնին է*»: — Թղ· 36ա: «*Ամենայն ննջեցելոց Հոգւոց գիրք եւ Աւետարան*»: — Թղ· 41ա: «*Կերպ օրհնելոյ ղՋուր*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1243.

ԿԱԹՈՒՂԻԿԷՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԴԱՒԱՆԱՑ

ՌՃՂՔ՝ (= 1750՝)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 7 եւ էջք 388: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16·5 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, գի իջահամարներ դրուած են: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, աննշոլոր, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս սեւ կաշեպատ եւ դրոշմազարդերով, շատ վնասուած: — ՀԱՆ-

ԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ սեւցած ու մաշած եւ ջուր տեսած, կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ներսգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՂԹ = 1750°: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ, եթէ հեղինակին ինքնագիրն է, ապա ուրեմն՝ ԳՐԻՉ՝ Գէորգ վարդապետ եւ ՏԵՂԻ՝ կ. Պոլիս: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ: «Գնեցաւ ի կ. Պոլիս ի ձեռն Հ· Պ· Տէր Պօղոսեան, եմուտ ի Մատենադարանս ի 22 Նոյեմբեր 1949· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (էջ 1): «Կաթուղիկէութիւն Լուսաւորչադաւանաց *համաձայն հին ընդհանրական եկեղեցւոյ* ցուցեալ ՅԳ *վկայութեամբք սրբոյն Դիոնիսիոսի անուանեալ Գրքին*: Ի Կոստանդնուպօլսեցի Գէորգ վարդապետէն: *Ի նախատինս եւ յամօթ յաւիտենական էչ եւ կոյր ախթարմայից մերոց Թուին Հայոց ՌՃՂԹ* 1199 (1750)»:

1· էջ 2: «*Մատուցեալ էք ի Սիօն լեառն եւ ի քաղաքն Աստուծոյ կենդանւոյ յերուսաղէմ յերկինս...*»: էջ 3: «*Առաջաբանութիւն· Թուին Հայոց ՌՃՂԸ ես վերջինս վարդապետաց Հայոց ընթերցայ Հելլենացերէն գսբրոյն Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյ անուանեալ գիրքն ի Թաղն Պէկօղլի*»:

*Կը չարունակուի «Եւ հիացեալ զարմացայ թէ պիտ՞րդ ի մէջ այնպիսի հին գրքի, զոր եւ ինքեանք իսկ փափաքանաց քերթողքն՝ ասեն այժմ՝ թէ ի ժամանակի քաղկեդոնի ժողովոյն բանաստեղծեալ է յումեմէ միաբնակ հոռոմ վարդապետէ, ի մէջ այսպիսի հին գրքի ասեմ ոչ եւ մի միայն վկայութիւն գտանի ի կողմն փափաքանաց: Պատմութիւնք եկեղեցականք Տէր Դիլլեմոսեին եւ Պատրի Սիրմոնտոս ի կարգէ ճէզվիթաց»: Ապա՝ էջ 4· «Ճանկ գրքիս: Վկայութիւն Ա· Յաղագս աւուր Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւս յաղագս միոյ Ներգործութեան Քրիստոսի ե·»: — էջ 1 վերոյգրեալ խորագրին մէջ լուսանցքի վրայ աւելցուած է «Արիսպագացւոյ ցուց(՞)»: — Նոյն լեզուով գրութիւն է· գ· օ· էջ 305 կ'ըսուի՝ «...գլխաւոր ուրացօղն ժամանակիս սատակեալ եզրումցի Խաչատուր չվարդապետն»:

2· էջ 10: «*Վկայութիւն առաջին· Մասն առաջին: Յաղագս աւուր Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ի մէջ գրքին Յաղագս երկնաւոր քահանայապետութեան ի գլ· Դ եւ ի հմրն· Ա· գրեալ է այսպէս*»:

3· էջ 302 (*վերջինը*)՝ «*Վկայութիւն ՅԳ· Ընդդէմ չրախառն բաժակին: Ի մէջ իննեորդ թղթոյն առ Տիտոս՝ ի համարն գ· մեկնէ Իմաստութիւն չինեաց իւր տուն եւ ասէ...*»:

4· էջ 314: «*Վերոյգրեալ ՅԳ վկայութիւնքն հելլենացերէն*» (*յունարէն*) *յառաջ կը բերուին*:

5· էջ 335: «*Յորհուրդ սրբոյն Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյ անուանեալ գրքին արտահանեալք եւ թարգմանեալք բառ առ բառ ի հելլենացւոյ լեզուէն ի հայ բառբառ: Յորհուրդ լուսաւորութեան· Քահանայապետն որ կամի, զի ամենայն մարդիկք մի բան միոյէ...*»:

էջ 376: «*Վերջ Գրքիս*» եւ վերջարան ապա՝ էջ 382—388: «*Թվին Հայոց ՌՃՂԲ, որ է այս տարիս*», Սամաթիայի Տէր Յովհաննէս երէցին տալ մը դիւահարութենէ ազատելու պատմութիւնը:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1244.

ԲԱՌԳԻՐՔ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 12: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17·2 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 24: — ՆԻՒԹ՝ բուդր, բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտեայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներսգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ չունի միայն Թղ· 1ա «Ա»: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, երկու գծի մէջ առնուած է բնագիրը: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 9ա—12բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Բարոյական բառք լատինականք *հանդերձ յարմարեալ հայկականօք*»· AC. Acceptatus, a. = *Ընկալեալ, յանձն առեալ*· Accessorius = *Յարակցեալ, եկաւոր*· Adolescens *պատանի*»: Վերջինը՝ (Թղ· 9ա) «Utilis = *Պիտանի կամ պիտառելի*» ապա՝ կարճ յաւելուած մը (Թղ· 9բ) Inchoatio «*սկսուիմն, սկզբնաւորութիւն*» եւն:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1245.

ԴԱՏԱՍՏԱՆ ՄԱՀՈՒ

1810°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 77: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 17 × 10·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 26: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ՝ թղթապատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ, շեղագիր, մանր, դիւրընթեռնլի: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 72բ—77բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1810°: — ԳՐԻՉ ԵԼԱ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, տե՛ս վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին: (Թրգմ· ի Միլանոյ)։

Մատեանս է (Թղ· 4ա)։ «Դատաստան մահու երկուց համբաւեալ վտարելոց ի Մեդիոլանէ, այն է՝ Յակոբոսի Լէկօրինեայ եւ Մկրտչի Սքօլինեայ, ընդ հետեւողաց իւրեանց, որք առ հասարակ եղեն յայտնի աւազակք ճանապարհաց։ Յորում պատմին աւազակութիւնք, դողութիւնք, մարդասպանութիւնք· հրայրեցութիւնք եւ այլ ամբարշտութիւնք, զորս գործեցին ընդ այլ եւ այլ տեղիս եւ թէ զի՛նչ մատնեցան ի կալանս եւ դատաստան մահու։ Առեալ անխարդախ ի դատաստանական քննութենէն, ըստ որում եւ զի՛նչ նոքա խոստովանեցան։ Թարգմանեալ յիտալականէ յամի 1810 ի Մեդիոլան»։

1· Թղ· 4բ: (Սրատական մը)։ «Որոց ըստ քէզ մարդոյս բնութեան, վերին խնամօք վիճակեցան»։

2· Թղ· 5ա։ «Բան նախածանօթ· ի Մեդիոլան քաղաքի Լոմբարտիոյ, յամի Տեառն 1566 դատեցան ի դատաստանի մահու երկու վտարեալք համբաւաւորք»։

3· Թղ· 6ա։ «Քննութիւն դատաստանական ի վերայ Յակոբոսի Լէկօրինեայ, մատենագրեալ ճշդութիւ, որպէս նա ինքն յայտ արար յամի Տեառն 1566, սկսեալ ի 27 Ապրիլի։ Գիր զանգատանաց, զոր գրեաց Պրն· Սիմոն Մանծին»։

4· Թղ· 48ա։ «Քննութիւն դատաստանական ի վերայ Մկրտչի Սքօլինեայ, որ էր ընկեր Յակոբոսի Լէկօրինեայ, մատենագրեալ ճըշդութիւ, որպէս նա ինքն յայտ արար, յամի Տեառն 1566 ի 12 Մայիսի։ Տեղեկութիւն, զոր եա Յուլիոս Մօտէնացի ասպետ...»։ Վերջ՝ Թղ· 72։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· հմմտ· վերը։

1246.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ՌՂԳ = 1644

ԹՈՒՂԹՔ՝ 393: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած Լ.Ր· իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխագոյն, զօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ գեղեցիկ դրոշմազարդերով օժտուած, շատ վնասուած եւ փականներէ զրկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ ֆիչ մը սեւցած, թղթեր եւս հանուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, կանոնաւոր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 149բ գունաւոր, կարող ենք արչի գործ չէ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 2ա, 12ա, 60ա, 120ա, 139ա, 1149բ, 197բ, 250բ, 308բ, 331ա, 353ա, միջակ բաներ· բայց նորութիւն ունին: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ միջակ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 329բ եւ 393ա բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՂԳ (= 1644): — ԳՐԻՉ՝ Յովսէփ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՛չը: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 392ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ: «Գնեցաւ Շարակնոցս ի ձեռն Հ· Պ· Տէր-Պօղոսեան: Մուտ ի Մատենադարանս ի 22 Նոյ· 1949, Հ· Ն· Ա·»։

Մատեանս է Շարակնոց, *ուր տարւոյն իւրաքանչիւր օրուան չարականները խազերով գրուած են: Սկիզբը քանի մը թուղթ պատռուած հանուած: Կը սկսի* Թղ· 2ա: (*կիսախորան*)· «*Կանոն Ծննդեան Աստուածածնի ի* (*բ*) *Աննայէ եւ Յովակիմայ, երգեցեալ որդիք Սիոնի*»: — Թղ· 12ա (*կիսախորան*) «*Կանոն Աստուածայայտնութեան ճրագալու*(*ստ*)*ցի: Աւրհնութիւն Ուրախացիր*»: — Թղ· 60ա: (*կիսախորան*): «*Կանոն բուն Բարեկենդանին*»: — Թղ· 120ա (*կիսախորան*) «*Կանոնն* (*Յարութիւն*) *Յարութեան Ղազարու*»: — (Թղ· 139ա: «*Երգ Տէր Ներսէս Հայոց կաթողիկոսի Աւագ Յարբաթ մեծ Աւետարաններուն՝ Այսաւր անճառ լուսոյն*»): — Թղ· 149բ: (*խորան*)

«Կանոնք սրբոյ պասկբին աւրհնութիւն· Այսաւր յարեաւ ի մեռելոց»: — Թղ· 197բ: (կիսախորան)· «Կանոնք Պենտակոստէին առաջին աւուրն»: — Թղ· 250բ: (կիսախորան) «Կանոնք Նաւակատեաց սուրբ խաչին»: — Թղ· 308բ (կիսախորան) «Կանոնք համօրէն ամենայն մարտիրոսաց»: — Թղ· 331ա: (կիսախորան) «Կանոնք համաւրէն ամենայն ննջեցելոց»: — Թղ· 353ա· (կիսախորան) «Աւրհնութեան (թիւնք) յարութիւն(թեան) Տեառն մերոյ Յիսուս(ի) Քրիստոս(ի)»: Համմ· մանրամասնօրէն Թ· 142, դարձեալ 347, 354, 632, 661—662, 666, 674 եւն:

Կան՝ Թղ· 288ա: «Շարական մեռոնի աւրհնելոյ»· «Մեղեդի մեռոնի ի վերայ նոր ածնելու» (sic): — Թղ· 299ա: «Արարչականք»· — Թղ· 303բ: «Երգք Արեւագալի»: — Թղ· 373բ: «Անժինք փոխման Աստուածածնին»: — Թղ· 377բ: «Տեառն Ներսխոխ ասացեալ վասն համբարձման»: — Թղ· 386ա: «Շարական սրբոց Նոտաճարակաց»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ գրչէն: Թղ· 392ա: «Փառք երից մանկերքակին անչափոթ անճառութեամբ յեռականս բաժանեալ եւ եղանակութեամբ միաւորեալ Հայր եւ Որդի եւ սուրբ Հոգի· Որ եւ զաւրութիւն տկարութեանս իմոյ, յանկ եւ յաւարտ հանեալ(ըն) չարա (sic) յարմագիծս չարակնոցիս· ի վայելուչն դ(է)ոարուսոյ նորարողրոջ մանկան Հասակի նորոյ Սիոնի սուսանուն (սուտանուն) Յովսէփ պարոնտէրին մեղաւորն գրչի: Գրեցաւ ի Թուականութեանս Հայոց դաթուղէիկոսի Մովսէս(ի)· Թագաւոր (ութեան) սուլդան Ցերրահհիմ· ընդ հովանեաւ Քրիստոս Աստուծոյ մերոյ ո(ր) է՝ աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն: Թվ· ՌՂԹ (1649 Աւգոստոս ԻԸ· Զօրեքշաբ(թ)ի: Յովսէփ պարոնտէրի Աստուած ողորմ(ի) հոգին»:

Թուխլթի՝ 395: — Մեծութիւն՝ 15 × 11: — Գրութիւն՝ 11 × 7: — Տողի՝ 22: — Թերթի՝ նշանակուած ԼԹ· իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ· հաստ, զօրաւոր, փայլուն: — Նիւթ՝ թուղթ: — Կազմ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեպատ, շատ սիրուն դրոշմազարդերով: Վնասուած եւ փակաճիճերը հանուած: — Մագաղաթեայ պաճպանակ՝ մէկ առջեւն ու երկու ետեւը· բովանդակութիւններ՝ Յովհ· գլուխ Թ·: — Հանգամանք՝ առջեւէն պրակ մը պակաս, գործածութենէ ֆիչ մը մաշած ու կեղտոտած՝ սեւցած: — Գիր՝ բոլորգիր, կանոնաւոր: — Զարդագիրք՝ շատ, պարզ: — Խորագիրք՝ կարմրագիր: — Կիսաներանք՝ Թղ· 41բ, 92ա, 121ա, 171ա, 231ա, 301բ, 328բ, 361ա, միջակ բաներ: — Լուսանցազարդ՝ շատ, բաւական յաջող: — Ժամանակ՝ ԺԶ—ԺԷ° դար: — Գրիչ եւն՝ աննշանաւոր: — Տէր՝ յետագային Պօղոս: — Յիշատակագրութիւնք՝ Թղ· 395բ: — Տնէկնութիւնք՝ կը պակսին:

Մատեանս է Շարակնոց, որ խնամքով գրուած եւ խազերով օժտուած է· գ֊ժրախտաբար Ա· պրակը ամբողջապէս կը պակսի, այժմ կը սկսի (Թղ· 1ա): «Լոյս ի լուսոյ· Ծագեալ ի Հօրէ եւ լուսաւորեաց զտիեզերս ծնունդ անապական յանստուերք լուսոյն, զոր միշտ փառաւորեն դասք անմարմնոցն...»: Թղ· 41բ: (կիսախորան): «Բուն Բարեկենդանի աւրհնութիւն»: — Թղ· 92ա: (կիսախորան, չէ գրուած): «Կանոնք Ղազարու Յարութեան»: — (Թղ· 110ա: «Երգ Տէր Ներսէսի... մեծի Ուրբաթուն· Այսաւր անճառ»): — Թղ· 121ա: (կիսախորան, չէ գրուած) «Կանոնք Յարութեան Քրիստոսի»: — Թղ· 171ա: (կիսախորան) «Կանոնք Պենտէկոստէի»: — Թղ· 231ա: (կիսախորան) «Կանոնք Նաւակատեաց սուրբ խաչի»: — Թղ· 301բ: (կիսախորան): «Կանոնք համաւրէն ամենայն մարտիրոսաց»: — Թղ· 328բ: (կիսախորան· չէ գրուած)՝ «Կանոնք համաւրէն ննջեցելոց»: — Թղ· 361ա: (կիսախորան): «Աւրհնութիւններ Յարութեան Տեառն մերոյ»: Համմ· 142, 146 եւն:

Կան՝ Թղ· 222ա: «Անժինք Աստուածածնին ի կիրակոս վարդապետէ երզընկացոյ· Արեւելք դերարփին»: — Թղ· 287բ: «Նորաստեղծեալ եւ Արարչականք»: — Թղ· 353բ: «Կանոնք համաւրէն ննջեցելոց Տեառն Ներսէսի ասացեալ»: — Թղ· 384ա: «Անժինք Ս· Լուսաւորչին (ի) Յոհաննէ վ·է եզրընկացոյ ասացեալ»: — Թղ·

1247.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԶ—ԺԷ° դար

390ա։ «Շարական Խոտաճարակաց»· — Թղ· 393բ։ (նօտրդրով)։ «Խորհուրդ խորին» եւն։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· դրչէն չկան, Թղ· 395բ· տարբեր գրով կայ՝ «Զայս չարականըս լուսահոգի տէր Գրիգորին ղբրեանցը միբասին ժամանակը Յակոբ տայիս մեղսալի դերձակ Պօղոսիս բաչխեց· բարի վայելումն տացէ (Տէր)»։

1248.

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԸ՟ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 126։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 10·8։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·2։ — ՏՈՂՔ՝ 17։ — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԺԲ· իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ։ — ՆԻՒԹ՝ բարակ եւ դիմացկուն թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ, ադտոտած եւ փականքներէ զրկուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ եւ ջրէ սեւցած ու կեղտոտած, հմմտ· Թղ· 18բ—27բ։ — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ, եւ նօտրգիր· 18ա 25բ, եւն։ — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, բնագիրն ալ զոյգ կարմիր գծերու մէջ առնուած։ — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 2ա, շատ տգեղ։ — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի (Թղ· 91բ շատ մանկական բան մը)։ — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 116ա մեղանով շատ տգեղ մարդ մը գծուած։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—բ, 57ա, 11 բ, 120բ—126բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ՟ դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսի դին կպցուած է թուղթ մը, որուն վրայ գրուած է՝ «Առաքեցաւ Ձեռագիրս ձեռամբ Հ· Մատթէոսի Հաճեցւոյ ի Խոտուրջրոյ ի Սուճիցն գեղջէ, ի տաճէն Խաչիկեանց (Խաչկայ)»։

Մատեանս է Մաշտոց եւ Տաղարան, *ուր կան՝*

Ա· Մաշտոց։

Թղ· 2ա։ «*Օրհնութիւն աղի եւ ջրոյ*»։ — *Թղ·* 7ա։ «*Օրհնութիւն նորոյ տան*»։ — *Թղ·* 7բ։ «*Օրհնութիւն առաղաստի*»։ — *Թղ·* 8ա։ «*Օրհնութիւն հասարակ ի վերայ բուսոց, արմտեաց եւ ա(յ)գեաց*»։ — *Թղ·* 9ա։ «*Օրհնութիւն կերակրեաց, մանաւանդ ի Զատկի· Օրհնութիւն գառան զատկականի*»։ — *Թղ·* 10ա։ «*Օրհնութիւն ձուոց*»։ — *Թղ·* 10բ։ «*Օրհնութիւն նորոյ պտղոյ*» ապա՝ «*Օրհնութիւն առ որ եւ իցէ ուտելի*»։ — *Թղ·* 11ա։ «*Օրհնութիւն ջրոց եւ աղբերաց*»։ — *Թղ·* 12բ։ «*Օրհնութիւն մոմեղինաց Տեառն ընդ յառաջի*»։ — *Թղ·* 16բ։ «*Օրհնութիւն մոխրոցի*»։ — *Թղ·* 20ա։ «*Օրհնութիւն արմաւենեաց աւուր Ծաղկազարդի կիրակէին*»։ — *Թղ·* 26ա։ «*Օրհնութիւնք եպիսկոպոսաց կամ այլոց իշխանութիւն ունողաց···*»։ — *Թղ·* 33ա։ «*Օրհնութիւն նորոյ խաչի*»։ — *Թղ·* 34բ։ «*Օրհնութիւն պատկերաց*»։ — *Թղ·* 36ա։ «*Օրհնութիւն տղայոց հիւանդացելոց*»։ — *Թղ·* 38բ։ «*Օրհնութիւն տանց եւ ի չարաթում սրբոյ պասեքի*»։ — *Թղ·* 40ա։ «*Օրհնութիւն տեղւոյ*»։ — *Թղ·* 40բ։ «*Օրհնութիւն ըսկըուլարի կամ չուխի Աստուածածնայ*»։ — *Թղ·* 44ա։ «*Օրհնութիւն վարդապետին*»։ — *Թղ·* 48ա։ «*կարգ այցառնութեան հիւանդաց*»։ — *Թղ·* 55ա։ «*կանոն յաղագս վերջին օծման*»։ — եւ յարակից։ — *Թղ·* 75ա։ «*Մաղթանք ընդդէմ դիւդութեանց եւ թօվչութեանց եւ այլոց կախարդականաց*»։ — *Թղ·* 80բ։ «*(ի) վերայ հաշտեցութիւնք փայլականաց, մարմնակալաց եւ պաստառաց սրբազնից յետ լուացման նոցին*»։ — *Թղ·* 82ա։ «*Վերհաչտեցութեանց բաժակի կամ մաղզմայի նորոգելոց*»։ — *Թղ·* 83բ։ «*Օրհնութիւն որոց եւ իցէ ծխանելեաց*» եւն։ — *Թղ·* 85ա։ «*Օրհնութիւն ուռկանի*»։ — *Թղ·* 86ա։ «*կերպ արձակելոյ դոք ի բանադրանաց*»։ — *Թղ·* 86բ։ «*Նախապատրաստութիւն հոգեւոր առ սրբազան ծննդեան Մարիամու միշտ կուսին եւ առ երանեցեալ Ծնունդն Յիսուսի Քրիստոսի···*»։ — *Թղ·* 89ա։ «*Մաղթանք ընդդէմ ժանտացաւութեան*»։ — *Թղ·* 93ա։ «*Լիթանեայ(ք) (յ)ամենայն սրբոց*»։ — *Թղ·* 98ա։ «*Յայտնութիւն սրբուհեաց Եղիսաբեթի եւ Պրիճիթայի վասն չարչարանացն Քրիստոսի*»։ — *Թղ·* 100բ—113ա։

Բ· Տաղարան։

Թղ· 100բ։ «*Տաղ առ Աստուածածին, Սրբուհի Մարիամ, Պարտէզ աննման ցանկալի*»։ — *Թղ·* 101ա։ «*Տաղ (առ) խաչին· Կայր առ խաչին մայրն Յիսուսին, ողբայր ու լայր արտասուալի*»։ — *Թղ·* 104ա։ (առանց խորագրի)։ «*Ի խորոց սրտէ սիրեցեալք որդիք իմ բարօվ կացէք, հեղեծինք եւ աղնուազարմ մանկունք իմ, բարօվ կացէք*»։ — *Թղ·* 103ա։ (անխորագիր)։ «*Ստեղծօղ ամենակալ եւ Հայրդ գթած, էակից Բանդ Հօր, փրկիչ ողորմած*» տունք՝ «Սարգիս»։ — *Թղ·* 104ա։ (անխորագիր)։ «*Կողկողապին դիմօք զանգն իմ աւաղեմ եւ փղձկեալ*

սրտէս լալով արտասուեմ»: — (*Թղ· 107ա կայ՝ «ի մեր Թվականիս Ռճին եւ Ծ· եւ Ե թիւ նմայ կցորդին վասն ազատեղի ապիկս բանիւ չարեալ հիւսին, որով ողբամ լալով եւ յորդ արտասուեմ (՞)»*: *ապա՝ Թղ· 107բ*: «*Տէր Կոմիտաս սուչում նէ տուր կիւնահրմ· ասլայ եօքար հէչ պիր չէհտան հապարըմ*»: — *Թղ· 109բ*: (*անխորագիր*) «*սուրբ սիրամայր* (sic) *ոսկէփեսուր չնորհալի, չնորհալի*»: — *Թղ· 110ա*: (*անխորագիր*): «*Հայր արարիչ Տէր կենդանի հէրտէմ մէմուռսին վար ղարար Սէրօբէքն եւ քերօբէք ալպաղլամիչլար մադարար, Թ· դաս չուրջ են պարել···*»:

Թղ· 113բ: «*Ջներողութիւն հոգեվարաց սովորութիւն է տալ յետ խորհրդոյ Ապաչխարութեան, Հաղորդութեան եւ վերջին օծման հիւանդաց*» եւ կը դրուին աղօթքներ· վերջը կայ՝ «*Ցամի Տեառն 1776 ի 2 Սեպտեմբերի*»: (*Տարբեր գրով*)· *Թղ· 117ա*: «*Մի խարեր զիս օվ հակիրճ աչխարհ ունայն···*»: — *Թղ· 118բ*: «*Տաղ Մարիամ Մագդաղին փարէր ի մէջ պարտիզին*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ դրչէն չկան, միայն *Թղ· 124բ*· տարբեր գրով կայ՝ «*Ես Քամարեան Տէր կարապետ գնեցի զայս պարտէզս իմ մօրքուր Մատանէն ե· ղոչի*»: Դատարկ էջերու վրայ կան ձարտանքներ:

1249.

ԵԶՆԻԿ ԿԱՄ ԵԶՆԿԱՅ ԵՂԾ ԱՂԱՆԴՈՑ

(*օրինակ՝ Ջիթ = 1280*)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 + էջք 293: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս սեւ կաշեպատ· օժտուած շատ գեղեցիկ դրոշմազարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ տպագիր· համեմատութիւմբ՝ շեղագիր: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ տպագրին՝ 1762 եւ Ձեռագրին՝ Ջիթ = 1280: — ԳՐԻՉ՝ Ձեռագրի՝ Թովմաս: — ՏԵՂԻ՝ չէ նշանակուած: — ՏԷՐ՝ Ձեռագրին՝ Ներսէս վարդապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ եւ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը՝ բնագիրը:

Մատեանս է եզնիկ *կամ* եզնկայ եղծ աղանդոց: *Թղ· 1ա*: (*կարմրագիր կայ՝ «Այս սկզբի ճակատի թուղթը պակաս է» ապա՝ տպագիրը*)՝: «*Գիրք ընդդիմութեանց արարեալ ի սրբոյ եզնկայ Կողբացւոյ Հայոց վարդապետէ··· ի լոյս ածեալ··· արդեամբ Նահանգիս* (*Իզմիրի*) *գիտի Տեառն Աբրահամու աստուածեմաստ վարդապետի, յամի Հայոց* 1211 *ի Յուլիսի* 4 (1762) *ի տպարանի մահտեսի Մարկոսի*»:

Ահա այս տպագրին վրայ նշանակուած են այն տարբերակները կամ տարբերութիւնները, որոնք գտնուած են հայկական Ջիթ Թուականին (1280) *արտագրուած եզնիկի Ձեռագրին մէջ, որով տպագիրը այս օրինակը կը ներկայացնէ* 1280*ին գրուած բնագիրը*: *Թղ· 1ր կայ կարմիր թանաքով չեղագիր՝ «Եզնկայ վիրքս ուղղագրեալ ըստ ձեռագրի միում գրելոյ ի Թուին Հայոց Ջիթ· ձեռամբ տիրացու Գէորգի Տէր Յովհաննիսեան եհաս առ մեզ յամին* 1784 *ի Հոկտեմբեր*»:

1· *էջ* 1: 1280*ին գրուած Ձեռագիրը այսպէս կը սկսի*· «*Երանելոյն եզնկայ վարդապետի Կողբացւոյ· Յորժամ դանէրեւութէն եւ դնորին մշտնջենաւոր զօրութենէն ճառիցէ ոք, քանզի մարմնաւոր լեալ է պարտի զմիտս յատակել եւ զիսորհուրդս սրբել*»:

Երկը գրուած է ամբողջութեամբ: *Հրատարակուած է՝ Իզմիր* (1762), *կ· Պոլիս* (1864, 1869), *Պարիս* (1860), *Վենետիկ* (1826, 1850, 1926):

2· *էջ* 273: «*Նորին եզնկայ վարդապետի խրատք*: *Աստուածասէրն յիւր համացն որպէս ի թշնամւոյ զգուշանայ*»: *Այս գրութիւնը՝ իրրեւ յաւելուած կցուած է նախորդին*:

1280*ին գրուած Ձեռագրին եւ* 1762*ի՝ Իզմիրեան հրատարակութեան՝ մանաւանդ «Խրատ»ներու մէջ բաւական տարբերութիւն կայ· «Եղծ աղանդոց»ի մէջ՝ լեզուական· իսկ «Խրատք»ի մէջ աւելի բնագրական*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ *էջ* 272 *գրուած է* 1280*ին գրուած Ձեռագրին յիշատակագրութիւնը· որ է «Շնորհօք եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ կատարեցի զդիրքս եզնկայ ես ապիկար Թովմա վարդապետս ի վայելուչն ամենագով վարդապետին Ներսէսի ի Թուիս Հայոց Ջիթ·» ապա համեմատողը կը յաւելու՝ «Ցոր ապա եւ մեք հայեցեալ ուղղագրեցաք զտպեալս զայս եւ ձեռագիր օրինակն այն էր յորմէ զտպեալն հանեալ էին ի Թուականութեան Հայոց ՌՄԺԱ յիզմիր քաղաքին»:*

1250.

ՀԱԽԱՔԱԹՈՅ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ ԷՋՔ՝ 240 (Ա· Գիրք), ԹՈՒՂԹՔ՝ 32 եւ ԷՋՔ՝ 264 (Բ· Գիրք): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 6·2: — ՏՈՂՔ՝ 22: — ԹԵՐԹՔ՝ երկու գիրք միասին կազմուած, մէկը ունի՝ ժ թերք եւ միւսը՝ ժե: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ եւ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտեայ, վրան թուղթ ֆաշուած· շատ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներսէն գծագրիր, մաներ եւ կաճուճաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ թղթերը (հմմտ· վերը) բոլորը դատարկ են, իսկ էջերէն ֆանի մը հատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ էէն՝ անծանօթ: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 1ա, 13ա եւն· եղիսաբէթոպոլսոյ եկեղեցւոյ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին: եղիսաբէթուպոլսոյ եկեղեցւոյ գրքերէն:

Մատեանս է «Հաւաքածոյ», բաղկացած երկու գրքէ· Ա (Գիրք)· էջ 1—234: «Ճանապարհ մաքրողական: Սրբեցէք ի բաց պղինձ խմորն, զի եղիջիք նոր զանգուած: 2· Կոր· 5· 7· Յունվար· Մատուցութիւն յաղագս մեղաց: Ցիմարեցան երկինք վասն այսորիկ: Երեմ· 2· 11: Որպէս ծնայ եւ բարձրացուցի, եւ նոքա պիս անարգեցին: Եսայ· 1· 2»:

Այսպէս իւրաքանչիւր ամսուան օրերուն վրայ (Յունուար՝ 31, Փետրուար՝ 28 եւն) խորհուրդ՝ մատնելու նիւթեր կը դրուին Ս· Գրքէն ծաղկաքաղ ընելով եւ ամսոյն վերջն ալ «Ցորդորակ» մը կը կցուի: — էջ 231: «Ցանկ այրուբենական բանից զրգոյս· Ագահութիւն» եւն եւն:

Բ (Գիրք) 1· էջ 1—173: «Բանք ոմանք ընտիր ծաղկաքաղ արարեալք ի գրքոյ Մարկոսի Աւրելիոսի: Ի յառաջաբանութենէն: Ասէր Հոմերոս առ որդեգիր իւր զայս բան: Զնախնի փիլիսոփայն, որք յառաջ քան զիս եկին, դատապարտեմ վասն այնորիկ, զոր միանգամ դիտացին»: Ապա «Գլուխ Ա·», «Գլուխ Բ» եւն: Վերջինը՝ Գլուխ ՃԸ, ապա՝ «Թուղթ Ա·» վերջինը՝ «Թուղթ ԺԸ»:

2· էջ 174—256: «Փիլիսոփայից»· Ցաղագս խելայ եւ իմաստութեան: Պղատոն ասէ: Որք մեծամեծաց առաջի կան»:

3· էջ 257—263: «Մարդարէութիւն Սիպիլեայ հեթանոս մարգարէուհւոյ վասն Ծննդեան Քրիստոսի եւ միւսանգամ գալստեան նորա: Օգոստիանոս կայսրն, այն ինքն է Օգոստոս· յետ որոյ նուաճեաց զամենայն տիեզերս»· վերջ՝ Թղ· 263:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Թղ· 1ա կայ «Հ· Մ· Վ·ի»:

1251.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Նախ քան 1728

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ ԷՋՔ՝ 290: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 23—25: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԺԸ· իւրաքանչիւրը՝ 8 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ, թխոտ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս լաթապատ, կոնակի կողմէն ճեղքուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ սեւցած ու աղտոտած, նաեւ պատռուած, բայց ճորոգուած: — ԳԻՐ՝ ներսգիր, մաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, բնագիրը երկու գծի մէջ առնուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 2բ, էջ 287—290: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1728: — ԳՐԻՉ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Լեհաստան: — ՏԷՐ՝ Սամուէլ ալագերէց: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ներսի դին գրուած է «Երեր ի Լեմբերգէ Հ· Ն· Ա· 4 Յուլիս 1932»:

Մատեանս է «Տօնացոյց»: Էջ 1· կը սկսի· «Իդ Դեկտեմբերի Ձրագալոյց Ծնընդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Օհ· ԲՁ· Ուրախացիր: Առաջին տունն երից կրկնի եւ փոքր զանկակէն հնչեցուցանեն: Ոմն ի քահանայից չուրջառաղեաց կալով առաջի Աւագ բեմին երեք անգամ խնկէ զբէմն...»: Էջ 150· գրուած են «Հինգ հինգ Տարեգիրք»: Էջ 230: «Վեցերորդ կարգ Տօնացուցին ըստ Տարեգրացն»: — Էջ 244: «Եօթներորդ կարգ Տօնացուցին ըստ Տարեգրացն»: — Էջ 259: «Տօնք անշարժականք»: — Էջ 275: «Տօնացոյց Հայոց ուղղափառաց: Տօնացոյցս այս չարադրեցաւ ըստ կարգի Տարեգրացն վասն բառնալոյ զամենայն

դժուարութիւն, զոր տօնասէր քահանայքն յիւրաքանչիւր ամի կրէին»:

Շարունակութեանը մէջ կ'ըսուի· «Նաեւ ծռազատիկն, որ այժմ ի Թուին ՌՃՀԸ պատահի, սրբագրեցաւ, զի փոխանակ Շային եղաւ Տարեզիրն Հոյ, որպէս զի ի միասին ընդ Լատինացւոց եւ Ցունաց եւս տօնեսցի ուղղապէս Զատիկն: Նոյնպէս եւ ի Թուին ՌՄՀԳ փոխանակ Տարեգրացն Ո· Շ· եղան Զ· Հ·, բայց ի զգուշանալ այնուհետեւ ի սխալութենէ, պիտելի է զի ի ծռազատիկն միայն երկու Տարեգիրքս Շային եւ Ղատն պատահին: Եթէ Շայն պատահեսցի, սխալութիւն ի կողմանէ Հայոց լինի, իսկ եթէ Ղատն հանդիպեսցի ծռազատիկն լինի ի կողմանէ Ցունաց եւ ոչ Հայոց: Եւ այս խրատս պահելի է միչտ...». (այս՝ ուրիչ Տօնացոյցերու մէջ եւս կայ): Էջ 277—281· կայ՝ «Աղիւսակ չարժական տօնից»: Առջեւն ալ Թղ· 2ա կայ՝ բառաժանում «Տարի (1912) Գիր տարւոյ (ՂՋ) Pascha (7 April)» նորագոյն բան մը եւ 1912—1947՝ Զատկի տօնը նչանակուած:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չատուկ իմաստով չունի, բայց էջ 282—287 (եւ Թղ· 1ա) կան (զանազան գրերով) հայերէն, լատիներէն եւ լեհերէն տեղեկութիւններ, որոնց հայերէններէն են՝ 1. «Ցակոբ Սթեփաննոս Ալկուսղինովիչ, արքիէպիսկոպոս Հայոց ննջեաց 13 Ցու(ն)վարի ըստ նորոյ տօմարի 1703»: — «Գերապայծառ Ցակոբ Դումանովիչ Արքիէպիսկոպոս Լէոբոլսոյ Հայոց ննջեաց ի Տէր 2 Սէպդեմբերի ամի 1790 ըստ նորոյ տամարին»: — «Ցոհաննէս Շիմոնովիչ Արքիէպիսկոպոս Լէոբոլսոյ Հայոց ներնջեաց ի Տէր 3 Հոկտեմբերի ամի Տեառն 1816»: — «Գերապայծառ Գաէէդանոս Վարթէրէսևվիչ արքիէպիսկոպոս Լէոբոլսոյ ձերնադրեց(ե)ալ եւ սրբագործեցեալ 16 Ցուլիսի 1820 ի ձերն Գերապայծառ Անդրէեան Արքիէպիսկոպոսէ Լէոբոլսոյ լադինացւոց ըստ հրամէական արարողութեան եւ նստեալ ի աթոռոյ Արքիէպիսկոպոսութեան 23 նոյն ամսոյ եւ տարւոյ: Աստուած զնա երկայն կենդանի պահէ» (աւելցուած է) «Վաղճանեցաւ 6 փետրվարի ամի Տեառն 1831»: — «Զայսոսիկ նչանեաց Սամուէլ Սթէֆանովիչեան Աթորական (Աւագերէց) եկեղեցւոյ Լէոբոլսոյ Հայոց ստացող այս Տոնացոյցին, որոյ կենաց են 73 (՞) ամք, Մարտի ԻԸ ա· ն· ՌՊԻԸ»: Էջ 283 «Annus Domini 1736, 23 Martii զալըս ի քաղաքն Զամօսձեա»: — Արի այս տարւոյս վարձըս ի վերայ գրածըս 200 մաճրին պատւելի Տէր Բեպօչչէն (՞) մինչեւ ի տարին 1737 օրն ԻԹ Մարտի· ստացօղն Աստուած կենդանի պահէ»: — «Այս Տոնացոյցս ունիմ ի բախեաց(՞) Գերապայծառ Ցակոբայ Դումանովիչեան եպիսկոպոս Գամացեան(՞): Ամի Տեառն 1770 Գոատյուգորէ առխիէպիսկոպոսութեան Հայոց»: — «Ի գրեանց Տեառն Սամուէլի Սթէֆանովիչեան աւագէրեցին Հայոց աթորական եկեղեցւոյ Լէոբոլսոյ: Հայ ազգը, որ է ի Լեհաց երկրի փոխեաց զհին տօմարը ամի Տեառն 1783 փետրվարի յամսոյ ի կիրակի բուն Բարեկենդանին, այսինքն 15 փետրվարի»:

2· Թղ· 1ա: «Ի գրեանց Սամուէլի պ· Մանուկի Սթէֆանովիչեան առխիէպիսկոբոսի ա...՞»:

1252.

ՀԱԽԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 125: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 12: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած ԺԹ. իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ լաւ, աճողորկ: — ԿԱԶՄ՝ բոլորովին ինկած, այժմ զոյգ մը կարմիր հաստ թղթերու մէջ դրուած, շատ խայխայուած, խեղճուկ տեսք ունի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թղթեր ինկած, կտրուած, պատռուած, հաճուած, սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաճեր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի կամ ինկած: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է «Հաւաքածոյ», ուր կան Զանազանք եւ Տաղեր:

Ա· Թղ· 1ա—62բ: Զանազանք:

Թղ· 1ա· կը սկսի հիմայ — (զի սկիզբը պակաս է) — «Եւ արտաքուստ քահանայն· Ահայ ես եւ մանկունք իմ, զոր ետ ինձ Աստուած» («Դռնըբացէք»էն· Թերի): — Թղ· 1բ: «Փառք Հաւր... յիչեա Տէր եւ ողորմեա»: — Թղ· 2ա: «Ձիչեսցուք ի պիչերի զանուն քո, Տէր», ապա՝ «Զարթիք» եւ «Անբաժանելի»: — Թղ· 4ա: «Աւրհնեա անձն իմ զՏէր»: (Այս եւ նախորդները՝ խազերով): — Թղ· 4բ: «Կանոնագլուխ է կարգն· Դատեա(յ) Տէր, զայնոսիկ»: — Թղ· 13ա: «Երգեցէք որդիք Սիոնի»: — Թղ· 30ա: «Շարադրութիւն յաղագս ասացեալ Ղուկաս վարդապետ· Երգեցէք որդիք, էակից Հաւր եւ Որդ(ւոյ)» (Այս՝ Ղուկաս կեղեցւոյ «Խրատք եւ կարգ չարական քաղելոյ» գրութիւնն է: Թերի): Ապա՝ Թղթեր կտրուած եւ հանուած եւ Թղ· 53ա, կը սկսի՝ (սկիզբը չկայ) «...ես-

ցուք նմայ ասելով սուրբ, սուրբ, սուրբ ես, Տէր Աստուած մեր: Հրեշտակային կարգաւորութեամբ լցեր» եւն: Ապա՝ Թղ· 54ա: «Տաղ Ծննդեան· Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ յայտնեալ»· ապա՝ «Որք զբրովբէիցն խորհրդարար կերպարանեմք»· ապա՝ «Լոյս ճշմարիտ եւ ճառագայթ» եւն: — Թղ· 57ա: «Գանձ Գ· վանկէն երգս յաւերժական, երգեմք բանական»: — Թղ· 59ա: «Գանձ Գ· վանկէն· բարձրեալ անքնին, բնաւից լրութիւն»: — Թղ· 60բ: «Գանձ երկու վանկի, խորք անքնին, անճառ անհասին»:

Բ· Թղ· 63բ—125բ: Տաղարան:

1· Թղ· 62բ: «Տաղ փեսի եւ հարսի: Ամենազաւր Տէր· Թագաւոր Թագաւորաց, Թագաւորիս մեր զգեցոյ հանդերձ փառաւք»:

2· Թղ· 64բ: «Տաղ յարութեան: Դասքըն հրէական էին պահապան»:

3· Թղ· 66ա: «Տաղ Լուսաւորչի յելս աբեւու արեւ, ի յելս արեւու արեւ: Ծագեցաւ մեզ յարեւմտից»:

4· Թղ· 66բ: «Տաղ յարութեան: Ես ձայն զարհուրանս ասեմ, որ գոչէր ի քառաթեւին»:

5· Թղ· 67բ: «Տաղ սուրբ Աստուածածնի: Աստուածածնին մայր լուսոյ»:

6· Թղ· 68բ: «Տաղ Աւետեաց Աստուածածնի: Այսաւր երեւի անտեսն ի բարձանց»:

7· Թղ· 69բ: ա· «Տաղ Ստեփաննոսի· նախասարկաւագ եւ առաջին վկայ Քրիստոսի Փրկչին»: — բ· Թղ· 70ա: «Տաղ Ստեփաննոսի: Ամենեքեան ի մի բերան, պարտիմք գովել զյաղթող վկայն»:

8· Թղ· 71բ: «Տաղ Դաւթայ եւ Յակոբայ: Յիսուս Քրիստոս Հաւր Միածին, տուր ինձ զիմաստ քո երկնային»:

9· Թղ· 72բ: «Տաղ Պետրոսի եւ Պօղոսի: Քրիստոնէից պարծանք մեծ է ձեր հանդէս այսաւր ի Հռոմ քաղաք»:

10· Թղ· 73ա: «Տաղ Կիւրղի Հայրապետին· Հայրապետաց դասուց վերին, մարտիրոսաց գերազունին»:

11· Թղ· 74ա: «Տաղ Թարգմանչաց սուրբ վարդապետն մեր երեւեալ(՞) Մեսրոպ Մաշտոցըն կոչեցեալ»:

12· Թղ· 75ա: (անխորագիր): «Տէր բարերար Հաւր Միածին, Յիսուս Քրիստոս որդի կուսին»:

13· Թղ· 76ա: ա· «Տաղ մարտիրոսաց: Անդ մարտիրոսք պսակին, որք եւ մատեան ըստ աւրինի»: — բ· Թղ· 77ա: «Տաղ սրբոց մարտիրոսաց: Բարերար Հաւր Միածին, Յիսուս Քրիստոս, որդի կուսին»:

14· Թղ· 77բ: ա· «Տաղ ճգնաւորաց: Ձըղնաւորաւքն յանապատին· Հեռեւողաց կենաց ձայնին»: — բ· Թղ· 78բ: «Տաղ Անտոնի ճգնաւորին: Անձամբ խոնարհիմք ի ճգնութիւնըս քո, ով սուրբ հայր Անտոն»:

15· Թղ· 79բ: «Տաղ Սուքիասեանց: Ոսկեանքն անդէն նահատակեալ եւ զնոսին աւհայուցեալ»:

16· Թղ· 81ա: «Տաղ սրբոց Ոսկեանց: Ոսկի քահանայդ նազելի ճգնաւոր նահատակ պանծալի:

17· Թղ· 81բ: «Տաղ Թէոդորոսի: Ողաղարար Տէր թագաւոր, քո զինուորացն հոգեւոր»:

18· Թղ· 82բ: «Տաղ Կիրակոսի: Տեսեալ ծնաւղին զաղէտս իրացն, ուրախութեամբ աւրհնէր զԱստուած»:

19· Թղ· 84ա: ա· «Տաղ յարութեան: Ով քաղցրաձայնեալ քաղցրախաւսէր երգեցող»: — բ· Թղ· 85բ: «Տաղ յարութեան· Կանայք արտասուօք լացին զբարձաւղըն մեղաց»: — գ· Թղ· 86բ: «Տաղ Զատկի աւուրն· Մարիամու Մագդաղինէին, Յուդայ նման պարտիզպանին»: — դ· Թղ· 87ա: «Տաղ յարութեան· Ով կանայք զարթիք տեսէք որով պսակեաց»: — ե· Թղ· 87բ: «Տաղ յարութեան· Քրիստոս փառաց Թագաւոր եկիր ի խաչ ելանել ի Գողգոթայ լերին»:

20· Թղ· 88բ: «Տաղ Յովհաննու· Մկըրտիչն Յիսուսի մեծ կարապետըն Յոհաննէս, անարատ անապական»:

21· Թղ· 89բ: «Տաղ յարութեան: Այսաւր ընդ ծագել արեւուն»:

22· Թղ· 90բ: ա· «Տաղ Ծննդեան Յոհաննու: Ճրագ աւրինաց Յովաննէս, որ հրաժարէր յաչխարհէս»: — բ· Թղ· 91ա: «Տաղ գլխատման Յովհաննու: Յովհաննէս մեծ մարգարէ, երկրպագաւղ ի յարգանդէ»:

23· Թղ· 92բ: ա· «Տաղ Յոհաննու Ոսկէբերանին· Ի հանդէս քո մեծ տաւնի ցընծամք եւ մեք հըրճուալի»: — բ· Թղ· 94ա: «Տաղ Յոհան Ոսկէբերանին· Վարդապետաց թագ եւ պարծանք սուրբըն Յոհան Ոսկիբերան»: Սկզբնատառեր աներու «Վարդապետին Յոհան»:

24· Թղ· 95բ: ա· «Տաղ Յակոբայ Հայրապետին: Անճառ Միածին Հաւր երկնաւորի ընտրեալ ի յերկրէ սուրբ Յակոբ քրովբէ մարմնային»· սկզբնագրեր տունեբու՝ «Առաքել վդա»: — բ· Թղ· 96բ: «Տաղ Յակոբայ Հայրապետին: Վարժիչ հանուրց եկեղեցեաց քանոն եւ կարգ սրբոց մանկանց»:

25· Թղ· 97բ: «Տաղ աւետարանչի: Մաթէոս մարդ ունեցաւ, զի զմարդկութիւն Տեառն ըսկըսաւ»:

26· Թղ· 98ա: «Տաղ յարութեան: Յոր—

ժամ Ադամ մեղօք մեռանել, երկիր չարժեալ ի սուգ դարձաւ»:

27· Թղ· 99ա: «(Տաղ) *Որդոց Որոտմանց: Նոր լոյս յարփենոյն վառեալ որպիսի որոտման»:* «Ներսէսի երգ»:

28· Թղ· 100ա: «*Տաղ համօրէն առաքելոցն: Եկայք զուարճացեալ պայծառասցուք ոտնիւս»:* «Երգս այս Ներսիսի»:

29· Թղ· 101ա: «*Տաղ Ղեւոնդեանց: Ի հանդէս տաւնի ձեր խրախացեալ, ցնծամք հարք եւ վարդապետք եկեղեցւոյ մանկանց»:*

30· Թղ· 102բ: (*Տաղ*) «*Լուսաւորչին Գրիգոր(ի): Գրիգորիոս առաքինի հրսկաւղ Քրիստոսի»:*

31· Թղ· 103բ: «*Տաղ Ներսէսի Հայրապետի: Երկիր բերկրեցաւ այսաւր ի յիշատակ սուրբ Հայրապետին Ներսէսի»:*

32· Թղ· 105ա: «*Տաղ Լուսաւորչի: Սրովբէին ձայնիւ եղանակեմք այսաւր ի յիշատակի հաւր բարեբանող մերոյ»:* «Սրբոյն Գրիգորի երգ ի Ներսիսի ծառաե»:

33· Թղ· 107բ: «*Տաղ առաքելոց: Աղաչանաւք մաքուր դասին առաքելոց մեռանանին»:*

34· Թղ· 108ա: «*Տաղ Իգնատ(ի)ոսի: Իգնատիոս մանուկ բարի, Տեառն կըրկացն արժանի»:*

35· Թղ· 109ա: ա· «*Տաղ ձեռնադրութեան: Ով անմահ հայ կենայ մեզ տուաւ Տէր Յիսուս»:* — բ· Թղ· 110ա: «*Տաղ ձեռնադրութեան: Մեծի հրաշափառ հանդիսիս չնորհաբաշխ պարգեւաց սուրբ տաւնիս*· *Տունք*· «Ի Տէր Առաքելէ»:

36· Թղ· 111բ: «*Տաղ պղեստաւորեւլոյ(՞)*· *Տարփացեալ ըղձանաւք Տէր Յիսուս քոյդ զեղմանցդ*· *Տունք*՝ «Տէր Առ վարդապետի ասացեալ (Սբէ(՞)»: — բ· Թղ· 113ա: «*Տաղ պղեստաւորեւլո(յ) ընտրեալդ յԱստուծոյ, ով երջանիկ քահանայ»:*

37· Թղ· 114ա: «*Տաղ նոր կիրակի: Այսաւր նոր արեւ հարեալ ի նորահրաշ արեգակնէ»:*

38· Թղ· 115ա: «*Տաղ Ծննդեան: Անճառ Բանին բարձրելոյ երկրպագեն քերովբէքն»:* — բ· Թղ· 115բ· (*անխորագիր*)· «*Այսաւր ի սուրբ ի յայրին ձայն աւրհնութեան հնչէին»:* — գ· Թղ· 116բ: «*Տաղ Ծննդեան: Կուսական ծնունդ կենարարի Բանին կերպիւ մարդ եղեալ ծառայական բնութեամբ»:* — դ· Թղ· 117ա: «*Տաղ Ծնընդեան· Քառանիւթից աստուածեան նիւթից»:* Ք—Յ: — ե· Թղ· 118բ: «*Տաղ Ծնընդեան: Կոյսն ի յայրն ի Բեթղէհէմ մանուկ ծընանէր, Յովսէփ զարմացեալ նըստէր, զահի հարկանէր»:* — զ· Թղ· 119ա: «*Տաղ Ծնընդեան: Տիրուհի սուրբ Կոյս մայր մարմնացելոյ Բանին»:* — է· Թղ· 120բ: «*Տաղ Ծնընդեան: Ստեղծաւղ մանկանց մանուկ ցուցաւ...»:*

39· Թղ· 121բ: ա· (*անխորագիր*)· «*Աստուածածին բարեաց պատճառ յերկրի կըտար, մեր արարչին տուն եւ տաճար»:* — բ· Թղ· 122ա: (*Տաղ*)· «*Փոխման Աստուածածնի· Այսաւր Գաբրիէլ հրեշտակապետն եկեալ բերեալ զբրաբիոն»:*

40· Թղ· 123բ: «*Տաղ Մաղկազարդի: Այսաւր զալստեամբ Քրիստոս Տէր ցընծայաւ...»:*

41· Թղ· 124բ: (*Անխորագիր*): «*Անդ ի մէջ դրախտին երեք անձին(՞) էին Ադամ եւ Եւայ եւ ամենամեծն Աստուած»:*

42· Թղ· 125բ: (*անխորագիր*): «*Տէր մեր Յիսուս որդի Դաւթի, Աբրահամու նահապետի»:* Թերի: Թղթեր ինկած են, ինչպէս վերջաւորութեանը, նաեւ այլուր:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1253.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ, ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԷ՞ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 220: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·7 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 14: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, փայլուն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, շատ խեղճ, կռնակը կը պակսի, որով կողքերը, որոնք ճոխօրէն դրոշմազարդուած են բաժնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն ու ետեւէն թերի, գործածութենէ սեւցած ու կեղտոտած, թղթեր եւս ինկած ու պատռտած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, շատ կանոնաւոր: — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ գունաւոր ու գեղեցիկ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ սկզբնատառերը: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 38ա· (աւրուած), 50բ, 85ա, 114ա, 140ա, սովորական բաներ եւ ինչ մը վնասուած: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 25բ, 58ա, 63բ, 67ա, 184ա, 138ա եւն միջակ բաներ, ոմանք ինչ մը աւրուած: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 63 ուրուագիծ մը, վարի լուսանցքի վրայ երկու գլուխ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ՞ դար: — ԳՐԻՉ՝ եւն՝ անծանօթ: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 107 անընթեռնլի: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է ժամագիրք, Պատարագամատոյց եւ Տաղարան:

Ա· Թղ· 1ա—137բ: ժամագիրք: *Առջեւէն չատ թղթեր կը պակսին· այժմ* (Թղ· 1ա) *կը սկսի Առաւօտեան «կարգաւորութենէն»· «Եւ Միսայէլ զՏէր աւրհնեցէք: Փառք: Աւրհնեցէք զարարիչն արարածոց զՏէրն Տերանց, զքաղաւորն քաղաւորաց, զԱստուածն Աստուածոց, աւրհնեցէք գովեցէք» եւն եւն ապա՝ «Քարոզ զկնի հարցին՝ եկեալքս ամենեքեան ի սուրբ կաթուղիկէ եւ առաքելական եկեղեցի», ապա՝ Թղ· 38ա: «Կարգաւորութիւն» Արեւագալի, Թղ· 50բ: Ճաչու (ասոր՝ Թղ· 67ա· կցուած են՝ ժամամուտք ըստ կարգի եւ ապա՝ Թղ· 82ա: «Հաւատամք» եւն): Թղ· 85ա: Երեկոյեան, Թղ· 96բ: Խաղաղական, Թղ· 114ա: Հանդըստեան:*

Չմմա· Թ· 195 եւ 196 եւն: Հոս եւս կան վերոյիշեալներէ զատ Թղ· 127բ: «Ընկալ քաղցրութեամբ», 129բ· «Որդի Աստուծոյ», Թղ· 130բ: «Հաւատով խոստովանիմ» եւն: — Թղ· 138ա: կայ՝ «Շարական սրբոյն Սարգսի զաւրավարին. Ամենասուրբ Երրորդութեան ընտրեալ ծառայ»:

Բ· Թղ· 140ա—177բ: Պատարագամատոյց *կամ* Պատարագի երգեր, *ուր* Թղ· 144ա· «Մեղեդիք» (Թղ· 169բ է վերջ՝ պակաս կայ), Թղ· 172բ: «Տաղ բաչխման, Մայր հաւատոյ սուրբ հարսնարան» եւն: — Թղ· 174ա: «Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ յայտնեալ»: — Թղ· 175ա: «Տաղ յարութեան Քրիստոսի· Գոչէր հրեշտակն ի վիմին վասն յարութեան Յիսուսին»: Պատարագը թերի կը մնայ, վերջին մասերը չկան: Խազերով են չատ մը երգեր:

Գ· Թղ· 178ա—219բ: Տաղարան: ա· Թղ· 178ա: «Աւետիս Ծննդեան Տեառն մերոյ· Այսօր ծոն է Ծննդեան աւետիս· Տեառն մերոյ եւ Յայտնութեան աւետիս»:

բ· Թղ· 181ա· (անխորագիր): «Աստղ մի ելաւ ի Հընդուստան աւետիս, իմաստասէրք զարհուրեցան»:

Թղ· 182ա՝ կայ չարունակութեան մէջ «Զով որ տեսան հարցունք եղան աւետիս, թէ ո՞ւր ծըներ Հայոց արքայն աւետիս»:

գ· Թղ· 184ա: (անխորագիր): «Ցնծացէք, ուրախացէք աւետիս, այսաւր ծնունդ է Քրիստոսի, աւետիս»:

Թերի է այս· ապա՝ սկզբէն պակաս կայ՝ «Տօղտում աւետիս, պէնի փէղամ պէրլէր աւետիս» եւն եւն:

դ· Թղ· 187ա: «Տաղ Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի· Հրճուիմք այսօր մեք հոգեպէս ծնիւս մաքուր սուրբ կուսական»:

2· Թղ· 189ա: ա· «Տաղ ի վերայ սուրբ Աստուածածնին կուսին Մարիամու: Ընկկին ծառին նման ես, պտուղ դու քաղցրահամ ես»: — բ· Թղ· 191ա: «Տաղ ի վերայ սուրբ Աստուածածնին: Անեղին տաճար, Բանին բարերար»: Վերջը կայ՝ «Ով եղանակէ գՊրիգորիսն յիշէ»:

3· Թղ· 192բ: «Տաղ քառասնօրեայ պալատեանն Քրիստոսի ի տաճարն: Քրիստոս փառաց թագաւորն այսօր եկեալ ի տաճարն»:

4· Թղ· 194բ: ա· «Տաղ վասն խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Աստուածածնին սրբուհի, ամէնօրհնեալ տիրուհի»: — բ· Թղ· 196բ: «Տաղ խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Աստուածածնին կոյսն Մարիամ կայր առ խաչին իւրոյ Միածնին»: — գ· Թղ· 201բ: «Այլ տաղ սուրբ խաչին Քրիստոսի: Խաչն ի նախնումն երեւեցաւ ծաղկեալ ի դրախտին աստուածատունկ»:

5· Թղ· 203բ: ա· «Տաղ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ: Դասքըն հրեական էին պահապան սուրբ գերեզմանին, ուր եդաւ մարմինն աննըման»: — բ· Թղ· 206ա: «Այլ տաղ հրաշալի յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Գոչէր հրեշտակն ի վիմին, վասն յարութեան Յիսուսի»:

6· Թղ· 207ա: ա· «Տաղ ի վերայ նախատեղծին Ադամայ եւ Եւայի: Ադամայ ստեղծօղն եկեալ իւր պատկերին ի տես»: — բ· Թղ· 209ա: «Այլ տաղ ի վերայ Ադամայ եւ Եւայի: Ադամ նըստէր ի դուռն դրախտին, լայր եւ ձայնէր ողորմագին» (պակաս կայ):

7· Թղ· 211բ: «Այլ տաղ ուրախութեան ի վերայ պին(ե)ոյ: Այն առաջին ժամանակին, որ զպտղաբերքն տնկեցին»: Մէջը կայ՝ «Այդ քո անունն է Տիրատուր եւ իմ անունն Աստուածատուր, զկըքթիան իլնիք արա եւ տուր, թող չատ ապրի իմ խաչատուր»:

8· Թղ· 214բ: «Տաղ հոգոյ: Ես եմ կորուսեալ ոչխար, մոլորեալ ի սուրբ քո Հօրէն»:

9· Թղ· 217ա: ա· «Այլ տաղ ապնիւ: Ես քո սիրուն չեմ դիմանար, իւրէկիմ թուխուչուփ եանար»: — բ· Թղ· 219ա: «Այլ տաղ ապնիւ: Ամէն առաւօտ եւ լոյս Գաբրիէլն եկեալ հոգոյս»: Տաղարանը կը մնայ թերի, ի թուղթ ինկած է:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի կամ կը պակսի ինկած ըլլալով: Թղ· 107բ—108ա: Լուսանցքի վրայ

չեղադիր գրուածք մը կայ «Մարտիրոս» անուն մէկէ մը: Ամբողջապէս կարելի չէ կարդալ եւ բովանդակութիւնն ալ կարգացուած բառերը նկատելով՝ կարելի չէ կարդալ եւ բովանդակութիւնն ալ կարգացուած բառերը նկատելով՝ կարեւոր բան մը չէ: Նաեւ Թղ· 220ա—բ կան ձարտանքներ (կը կարդացուի «Մարդիս» անունը) եւ տղէղ գծուածքներ:

1254.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ՌՃԺԶ = 1667

ԹՈՒՂԹՔ՝ 149: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած՝ 15, իւրաքանչիւրը՝ 12 քուղք: — ՆԻՒԹ՝ քուղք, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով, շատ վնասուած: Փականճիները՝ հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ ետեւը երկու քուղք՝ լատիներէն բնագրով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ունի շատ պակաս թղթեր, գործածութենէ եւ ջրէ սեւցած ու ազտոտած, շատ մը թղթերու ծայրերը կտրուած, ցեցամէս, ծակծկած (Թղ· 104—107): — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 10բ, 87ա, կրկնագոյն, յաջող: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 10բ, 23բ, 35ա, 41բ, 47բ, 87ա, 96բ, 111ա, եւն, պարզ եւ սիրուն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 149ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃԺԶ (1667): — ԳՐԻՉ՝ խաչատուր երէց Կաֆայեցի: — ՅԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրի՛չը: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Տէր Յակո՛բ Խահանայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 86բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողմին ներսի կողմը՝ «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պետրոսի Տէր-Պօղոսեան· եմուտ ի Մատենադարանս յ1 Հոկտ· 1949· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Տօնացոյց, որ գրուած է խնամքով եւ ուր՝ հարկաւոր ու յարմար նկատուած է՝ գրուած են խազերը: Դժբախտաբար սկիզբէն բաւական մաս մը ինկած է· այժմ (Թղ· 1ա) կը սկսի՝ «խումէ չկայ, սղ· կց· Իբ· Պատրաստ արարեր, փ· Տէր Հովուեսցէ զիս: Առքլ· Կորնթց· Զի ես ընկալայ ի Տեառնէ· Ալ· Դկ· Պատրաստ արարեր առաջի···»: Ջիչ վերջ (Թղ· 2բ): «Մեծի Ուրբաթի գիշերն հակումն է· հետեւակ չը· Դշ· Այսաւր ի կատարումն: Եւ ի կատարման Սղ·ին եւ գրոցն լուսանեն ջահս եւ մոմս եւ ղննն զգրակալքն եւ զաւետարանն ի վերայ եւ զսաղմոսարան»: — Թղ· 10բ: «Սուրբ Զատկի գիշերն հակումն է եւ դնի սրբութիւնն ի վերայ բազմոցի յատեանն»:

Թղ· 86ա: «Պրատք վասն ժամակարգութեան»: — Թղ· 87ա: «Ժամամտեր կարգաւ»: — Թղ· 96բ: «Թագաւորք (ապաշխարութեան» եւն): — Թղ· 111ա: «Կարգ գիշերութեան Ալէլուայ»: — Թղ· 117բ: «Քաղ չարականի»: — Թղ· 138բ: «Աւտաւօտ, երգ պահոց»: — Թղ· 139բ: «Ձաչու մեսեդիք Պահոց դրքին»: — Թղ· 143ա: «Մեսեդիք»: — Թղ· 146ա: «Լոյս ճշմարիտ եւ ճառադայթ Հաւր, ծագումն եւ կնիք»: — Թղ· 147ա: «Սրբասացութիւններ Պատարագի· բազմութիւնըք հրեշտակաց եւ զաւրաց երկնաւորաց»: Վերջ՝ Թղ· 148բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գրչէն· Թղ· 86բ: «Գրեցաւ Տօնացոյցս եւ աւարտեցաւ ձեռամբ բազմամեղ խաչատուր երիցու Կաֆայեցւոյ, որ մականուամբ խասպէկ ասի, թելադրութեամբ եւ հրամանաւ տէր Յակոբ աւագ քահանայի (մէկ երկու բառ աւրուած) ին է կոստանդինուպօլսի, զոր Տէր Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեսցէ դնա ընդ հովանեաւ թեւոց իւրոց եւ յետ աստեացս ելանելոյ ընդ Ի՛ն· քահանայիցն դասուն դասակից եւ պսակակից արասցէ: Ամէն: Թվին ՌՃԺԶ Յունվարի ԺԲ»:

2· Թղ· 86բ (չեղադիր)· «Թվին 1889ին իմ ձեռքս հասած ըլլալով խնդրեմ այն որ ձեռքն առնէ, հաճի յիշել հայրս Գէորգ Զարդարեան, քորքս եւ եղբայրս ննջեցեալ եւ մեծ մայրս Սրբուհի Աղաթօնն: Վահան Գ· Զարդարեան: (Ապա)՝ եւ յիշեցէք մայրս Արտաշամ Զարդարեան, որ ննջեց 1890 Հոկտ· 25: 1891 Յունվար»:

3· Թղ· 148բ· (տարբեր գրերով) կան՝ «Ցարութիւն, Յակոբ Էկլէ(՞)», Թղ· 149բ· «Բանէգէրէս, Համբարձում, Էկլեկսիաստէ», իսկ՝ Թղ· 57ա· լուսանցքի վրայ՝ «այսօրս Ղասբմ կիւնի է»:

1255.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ, ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

1564°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 172: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·2 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած ԺԳ՝ 12 թղթով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, շատ եւ սիրուն դրոշմազարդերով, ֆիլ մը վնասուած եւ փականաճեղերէ զրկուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ Տարբեր գրերով (երկաթագիր) երկերկու թուղթ առջեւն ու ետեւը, մասեր՝ Ղուկասի Աւետարանէն· Գլ· ԺԵ 11—32, Ը· 49—62: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բաւական լաւ պահուած, բայց ջուր տեսած եւ գործածութենէ սեւցած, ֆանի մը թղթեր ալ հանուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, կանոնաւոր եւ մանր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, սիրուն տառերով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 3ա, գոյնզգոյն, ճաշակաւոր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 32բ, 51ա, 68բ, 94ա, 106ա, 111ա, 121ա: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴՔ՝ Թղ· 3ա, 17ա, 20բ, 23ա, 32բ, 41ա, 51ա, 68բ, 94ա, 106ա, 111ա, 116ա, 118ա, 121ա, 132բ, 133ա, 138բ, 144բ, 146ա, 148ա, 160ա եւն եւն, պարզ եւ սիրուն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, 168ա—172բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1564°: — ԳՐԻՉ՝ կարապետ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչը: — ՏԵՂԻ՝ երուսաղէմ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 89ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2ա: «Առաքեաց Մեծ· Հ· Գրիգորիս Վ· Մանեան ի Կ· Պոլսոյ, Վիեննա 2 Ապրիլ 1957 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է ժամագիրք, Պատարագ(ամատոյց) եւ Ջանազանք:

Ա· Թղ· 3ա—49բ եւ 121ա—145բ: ժամագիրք:

Թղ· 3ա: Կը սկսի (խորանով) «Զարթուցեալքս ամենեքեան ի հանգստեննէ քնոյ: Զոր չնորհեաց մեզ մարդասէրն Աստուած»: — Թղ· 13ա: «կարգաւորութիւն հասարակաց (յ)աղաւթից առաւօտու ժամուն»: — Թղ· 32բ: Արեւագալի, 37ա· Ճաչու, 121ա· Երեկոյեան, 130ա· Սեղան օրհնելոյ, 133ա· Խաղաղական, 138բ· Հանգստեան:

կան Թղ· 140բ: «Ընկալ քաղցրութեամբ»: — Թղ· 144բ: «Որդի Աստուծոյ», Սաղմոսներ գրեթէ չեն գրուած, միայն սկիզբնները նշանակուած, երեկոյեան կարգաւորութեան մէջ կայ՝ Թղ· 121բ: «Ցաղակս աւրհնութեան Հրագացն Պետրոսի եղբաւրն Բարսեղի Աւրհնեալ ես բնակեալդ ի բարձունս»: Չմմտ. նախորդ ժամագրքերը՝ Թ· 195—196 եւն:

Բ· Պատարագ(ամատոյց) Թղ· 50ա—93բ (—97բ):

Թղ· 50ա: «Աւրէնք արկանելոյ ի սպագ եկեղեցւոյ»· — Թղ· 51ա: «Եւ քահանայն ասէ զաղօթս· Որ զգեցեալ ես զլոյս»: — Թղ· 57ա: Պատարագ· («Առէք կերայք», Հոգւոյն սրբոյ կոչումն՝ «Արասցես»):

Թղ· 89բ: Երգեր Ս· Հաղորդութեան, — Թղ· 91բ: Սրբասացութիւն («Բազմութիւնք»)· — ապա՝ Թղ· 93բ: «Զենման եկին պարարակին Որ խաչին պատարագին»: — ժամամուտք տե՛ս վարը: եւն եւն. Չմմտ. Ն· Շնորհալւոյ Ջափարերականք, Վենետիկ 1830· Յիսուս Որդի, էջ 13 եւն:

Գ· Թղ· 97ա—120բ եւ 146ա—172: Ջանազանք:

1· *Թղ· 97ա: «Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի բան ներտաղական ի խրատ ողոց ի դիմաց Ա· Բ·ից ոտանաւոր ՃՀԱ· Այբն Աստուծոյ զքեզ մերձակայ խրատէ լինել թէ հաւատայ» (Չմմտ. Ն· Շնորհալւոյ Ջափարերականք, Վենետիկ 1830, էջ 327):*

2· *Թղ· 106ա: «Տեառն Ներսէսի ուսումնական մանկանց· ի դիմաց մանկանց, որք ուսանին: Այբն առաջին զքեզ տղայ, Հանէ յիմաստըս զերակայ» (անդ էջ 340):*

3· *Թղ· 111ա: «Բան հաւատոյ վասն անեղին եւ եղելոյ բարառնաբա(բ) ի դիմաց հայկական տառից չափա(բերմամբ) Այբն անբսկիզբն ասէ զԱստուած անեղ բնութիւն, ոչ արարած»: «Զներսէս յիշել մի դանդաղիք» (անդ էջ 313):*

4· *Թղ· 116ա: «Նորին Ներսէսի աստ ցեալ· Աստուած անեղ անհասակա(յ), Հայր զթութեանց ինձ ողորմեայ» (անդ 323):*

5· *Թղ· 118ա: «Տեառն Ներսէսի Ցիչատակարան յԱռակացն Սողոմոնի: Աստուածեղէն հոգւովն յիմա խաղաղութեան անուն արքայ» (անդ 356):*

6· *Թղ· 146ա: «Աստուածածին մայր Քրիստոսի, իմ յոյն դու յաւուր մեծի, բարեխաւս ընդունելի, Քրիստոս քննիւ մեզ ողորմի»: Ա—Ք:*

7· *Թղ· 148ա—158բ: «ժամամուտք կարգաւ»:*

8· *Թղ· 159բ—172: «Խոստովանանք կամ խոստովանութիւն: «Պարտ է ամենայն քրիստոնէիցն երթալ ի դուռն եկեղեցւոյն եւ կրկնեալ ծունր բ· կամ գ· կամ այլ աւելի·· Հրաժարիմք ի սատանայէ եւ յամենայն խաբէութենէ նորայ»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 89ա: «Գրեցաւ սուրբ եւ սոսկալի խորհուրդս ի սուրբ եւ յաստուածարնակ քաղաքն յերուսաղէմ ի սուրբ Ցարութեան մէջ, ի յաւուրս նորոգութեան Տէր Գրիգոր սրբազան հայրապետին ի հայկազան սեռին եւ Տէր Նիկողիոսին սուրբ Ցարութեան վերակացուին մերոյ ամէն: Աղաչեմ զձեզ հայրք եւ եղբարք, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք կարապետ գրչիս, եղբօրս իմ Մելքոնին եւ ծնօղս մեր եւ ամենայն ննջեցելոցս մեր ամէն»: — Թղ· 167բ կայ մանուշակագոյն մելանով եւ նորագոյն գրով «15 Տրէ 1564»: Այս Թուականին երուսաղէմի մէջ Գրիգոր անունով պատրիարք չկայ, եթէ առաջնորդ ըսելով՝ պատրիարք կը հասկցուի եւ այդ՝ եթէ գրելուն Թուականն է:

1256.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ ԿԱՄ ԱՂՕԹԱՄԱՏՈՅՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 67: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·8 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ՝ վրան թուղթ կպցուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, շատ հիչ ազտոտած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 6ա—7բ, 67ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Աղօթագիրք, ուր մասնաւորապէս դրուած են աղօթքներ, որոնք Ս· Պատարագի առեն պիտի ըսուին եւ նչանակուած են թէ քահանային ո՛ր աղօթքներուն կամ խօսքերուն պիտի միանան՝ կսուին: — Թղ· 2ա: «Նախապատրաստութիւն սրբոյ պատարագի· Սղմ· ձՀԱ· կցորդ: Քահանայք քո զգեցցին զարդարութիւն»:

Թղ· 8ա: «Աղօթամատոյց, զոր ասեն յանդիման Ս· Պատարագին: Երբ ասէ քահանայն, Տէր Աստուած մեր, որոյ կարողութիւնդ եւն: Դու ասա· Տէր իմ անքննելի է Աստուածդդ իմոյ կարողութիւն եւ անմահ եւ անհասանելի են փառք քո»: — Թղ· 8բ: «Քահանայ ի ծածուկ ասէ, Տէր Աստուած մեր, զրաղկաստարած: Դու ասա· Արարիչդ իմ Աստուած, որ զմեր հողեղէն բնութիւնս արժանացուցեր»:

Թղ· 19ա· կայ «աղաչեմք... վասն թագաւորին մերոյ Լեւոնի բարեպաշտի, զի պահեսցես ընդ հովանեաւդ քո զօրօք եւ իշխանօք եւ հաւատացելովք»: — Թղ· 27ա: «Աղօթք Յովհաննու Գառնեցւոյ ասացեալ առ Տէրն մեր Քրիստոս ի ժամ սուրբ պատարագին: Գառն Աստուծոյ Տէր իմ եւ Աստուած Քրիստոս»: — Թղ· 46ա: «Աղօթք, զոր ասացեալ է Մեսրովպայ վարդապետին Հայոց: Մարիամ Աստուածածին, մայր լուսոյ եւ ծնող Քրիստոսի»: — Թղ· 51բ: «Աղօթք յորժամ յորոգայթ անկանի ոք, ասացեալ է սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին: Օրհնեալ է մարդասիրութիւնդ, ով Տէր իմ եւ Փրկիչ Քրիստոս»: — Թղ· 57ա: «Մեսրովպայ վարդապետի ասացեալ աղօթք առ Տէր մեր Քրիստոս: Լոյս ի լուսոյ Քրիստոս Աստուած, որ լուսով ողորմութեան քո լուսաւորեցեր»: — Թղ· 57բ: «Աղօթք Փոկասու հայրապետին· Քրիստոս Որդի Աստուծոյ, որ սուրբ է անունդ»: — Թղ· 63ա: «Աղօթք գոհութեան զկնի պատարագին: Աղօթք սրբոյն Թովմայի Ակուինացւոյն: Գոհանամ զքէն, Տէր սուրբ Հայր ամենակալ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

1257.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ԺԷ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 185: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6·3: — ՏՈՂՔ՝ 19: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԺԶ· 12՝ բղբով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, փայլուն եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, սիրուն դրոշմազարդերով, կռնակը շատ վնասուած, փականճները հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ առջեւը երկու թուղթ· Ցովհ· Աւետ· գլ· ԺԷ· 4, 5 եւն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ բղթեր հանուած,

ազտոտած, ֆիչ մը ցեցակեր: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, կանոնաւոր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 18բ, 40ա, 65բ, 86բ, 111բ, 158ա դատարկ տեղ ձգուած ապագային կամ յետոյ գծելու համար, բայց ետքէն բաներ մը գծուած ու աւրուած եւ կեղտոտուած: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ չունի, բայց անպիտան ձեռ մը լուսանցքներու վրայ տգեղ եւ անճոռնի բաներ մը գծած ու ջնջած (կամ ուրիշ մէկը) եւ տառերու փորձեր ըրած: — Հմմտ· Թղ· 55բ, 56բ, 58բ, 95բ, 96բ, 104բ, 119բ, 129բ, 131բ, 133բ, 149բ, 155բ եւն եւն: — ՆԿԱՐՔ՝ չունի, սակայն Թղ· 48բ, 65ա, 86ա շատ տգեղ բաներ մը գծուած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ° դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անճաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի կամ կը պակսի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա (վերի լուսանցքի վրայ)· «Գնեցաւ Սաղմոսարանս ի Կ· Պոլիս, 5 ոսկի· 5 Ապրիլ 1950»:

Մատեանս է Սաղմոսարան, *որուն սկիզբը թերի եղած է, բայց տարբեր թղթով ու գրով աւելցուած ու գրուած՝ «երանեալ է այր, որ ոչ գնաց ի խորհուրդս ամբարչատաց»: Բնագիրը կամ հինը կը սկսի Թղ· 6ա, Զ· սաղմոսէն «զիս եւ մի բարկութեամբ քով խրատեր զիս: Ողորմեա ինձ, Տէր, զի հիւանդ եմ ես»: Բաժնուած է կանոնագլուխներու, սաղմոսներու, որոնց խրատագիրք-տեղեկութիւններն ալ գրուած են: Վերջը՝ Թղ· 180ա· կան՝ «Աւրհնութիւն երից մանկանց ի հնոցին», «Մեծացուսցէ», «Աւրհնութիւն Զաքարիէ(ի)», «Աղաւթք Մանասէի», որ ամբողջ չէ, զի թուղթ ինկած՝ հանուած է:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի կամ հանուած է:

1258.

ՀԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԽԱՉԻ ՃԱՄԲԱՆ ՔԱԼԵԼՈՒ

Նախ քան 1834°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 33: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 8·7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ թխորակ եւ անոդորկ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կաշեպատ եւ դրոշմազարդուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· բնագիրը զոյգ գծերու մէջ առնուած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 29ա—33բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ճախ ֆաճ 1834°: — ԳՐԻՉ եւ ՏԷՐ՝ Տօմինի°f: — ՏԵՂԻ՝ կերլա°: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, հմմտ· վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): «Հատրուբիւն Քրիստոսի խաչի ճամբան քալելու»: *Կը սկսի «Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս քո մեղաւորս հաւատով կու խոստովանիմ զքեզ սուրբ Հաղորդութեանդ մէջ»:* Հմմտ· Թ· 1211, § 2:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի, բայց առջեւի կողքին ներսին դին մատիտով գրուած է՝ «ես Տօմինիք Նաստուրի Գաբադանեան այս Գալվարիայի թուղթը (գրեցի°, ստացա°յ)· ով որ գրանունայ պարտական պիլայ մահացու մեզած մէջ յետ տալ: 1834ին, կերլան, Հայոց քաղաքը»:

1259.

ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ (ՏԱՂԱՐԱՆ)

ԺԽ—ԺԸ°

ԹՈՒՂԹՔ՝ 199: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7·7: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԼԱ· 12 թղթով· բայց շատ թղթեր կը պակսին: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, կռնակը թափուած, կողմերու կաշին դրոշմազարդուած, բայց շատ վնասուած, փականճները հանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ սեւցած ու մաշած, թղթեր ինկած, նաեւ ծակծկած եւ պատռած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, մանր: — Թանաքը, մանաւանդ կարմիրը՝ գունաթափ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, երբեմն սկիզբը երկու գիր· բայց սովորական բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, շատ ստէպ գունատած, առաջին տողերու համար կանաչ թանաք գործածուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 19ա, շատ միջակ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 19ա, խեղճ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ—ԺԸ° դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անճաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 195բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ներսի դին՝ «Առաբեցաւ ի Հարցն մերոց, որ ի Կ· Պոլիս յամին 1961 ի 24 Յուլիսի»:

Մատեանս է Հաւաքածոյ, ուր կան՝

Ա· Թղ· 1ա—18բ։ «Պատմութիւն պղնձէ քաղաքին»։ Սկիզբը չկայ· այժմ կը սկսի՝ «ձեռքն որպէս առիւծու էր, մազն որպէս ձիու ձար, աչքն մեծամեծ եւ կարմիր որպէս բոց ի վառ եւ կերպարանք նորա որպէս թուխ սաթ։ Գօչէր ահագին ձայնիւ եւ ասէր փառք Աստուծոյ անեղին եւ անմահին բարձրելոյն» (հմմտ· Թ· 976—977, Հանդ· Ամսօրեայ, 1958, էջ 21)։

Բ· Թղ· 18բ—28բ։ «Պատմութիւն վասն մանկանն եւ աղչկանն վասն ուրախութեան։ Այր մի էր (յ)իչխան ի քաղաք մի եւ ունէր անչափ դանձ, (ո)ր չկայր աչխարհն···»։

Գ· Թղ· 28բ—195բ։ Տաղարան։

1· Թղ· 28բ։ «Տաղ վասն ապահութեան։ Նաղաշի ասացեալ է։ Սողոմոն մայրն իմաստութեան, ա՛ մեզ խաւսի բան իրաւտական»։

2· Թղ· 32ա։ «Տաղ ոգեչահ, խիստ գեղեցիկ, յօգուտ եւ ի խրատ իմաստ(ն)ոց եւ կատարելոց (Յովհ· Երզնկացիէն) Յամենայն մեղաց ի զատ ասէ դու կացիր եւ յաւրէնս աստուածայինս միշտ մերձեցիր»։ Այս տաղին վերջին չորս տուները եւ յաջորդէն մաս մը չկայ· զի թուղթ ինկած է։

3· Թղ· 34ա։ (սկիզբը չկայ, է՛ տաղ մեռելի) «Եղբայրք, ձեզ խրատ մի տամ, մի՛ կենայք դուք չատ ի խոր քուն»։

4· Թղ· 34բ։ «Տաղ վասն ղարիպութեան։ Ի քէն Տէր հայցեմք հայր գթական, երդել բանս վասն ղարիպութեան»։ Տունք՝ «Ի ղարիպ Զաքար է»։

5· Թղ· 35բ։ «Յովհաննէս Թլկուրանցոյ ասացեալ տաճիկ բառով։ Քիմ սապէնի պիլմազէտի»։ Վերջը՝ «Ես Յովաննէս Թլկուրանցի զայս բանս ասի ի վերա փըրկչին··»։

6· Թղ· 36բ։ «Կօնեացի(՞) մօլլա խօճֆարին ասացեալ է ի վերա Քրիստոսի(՞) աստուածութեանն Յէսանուրէսի նուրտան քիթէն ալսի Մարիամտան»։

7· Թղ· 38ա։ «Նորին Սիվանա երիցուէ ասացեալ։ Թարսայամ, Թարսայամ, մըսէհ աղուլամ»։

8· Թղ· 38բ։ «Տաղ գեղեցիկ Սիվանա իրիցու ասացեալ։ Աստուածածին կոյս Մարիամ· սէն սին Եսայի սօղրան, զքեզ աղաչեմք մեք միաբան»։ Ա—Ֆ·։ Վերջը՝ «Որ Սիվանա էշիշի»

9· Թղ· 41ա։ «Տաղ մեռելի ասայ։ Ես պիտէի զաչխարհս ինձ մուլք է տըւած· ուտէի խմէի հետ իմ սիրելեաց»։

10· Թղ· 43ա։ «Այլ ողբ պիտանի։ Ինձ ումեւ կայր եւ զուման եղբայր գալու· ակն ունէր սիրտսուսն (sic) ի քո խնդալու»։

Թերի, Թուղթ կը պակսի, յաջորդ Թղթին վրայ (44ա) կայ՝ «որ զիս այս ճանփաս ուղարկէք, ես որ մեռեալս եմ ինձ լսեցէք»։

11· Թղ· 45ա։ «Տաղ վասն խաչելութեան Քրիստոսի եւ վասն յԱդամայ Թաբէոսէ վարդապետէ ասացեալ է։ Հազար կենդանակերպ Աստուած ստեղծեր է, զամէնքն յԱդամայ հնազանդ արել է···» Վերջը Թղ· 50ա։ «Զայս բանս որ լսեցիք Թաթոսն ասել է»։

12· Թղ· 50ա։ «Տաղ խիստ գեղեցիկ եւ ազնիւ· վա(յ)րի հաւուկ մի բռնած ու բերած, դրած գինքն ի նեղ զնտան»։

13· Թղ· 51ա։ «Տաղ Ստեփաննոս կաթողիկոսի ասացեալ։ Եղուկ եւ վայ ինձ, որ ի այս հասայ, եօթըն մահուչափ մեղաւք ես աղտեղացայ»։ Վերջերը՝ «Ով ըՍտեփաննոս ա՛յ(տ)թար ընդէ՞ր դու մեղար»։

14· Թղ· 52ա։ «Տաղ հոգոյ եւ գեղեցիկ։ Ես եմ կորուսեալ ոչխար, մոլորեալ ի սուրբ հաւտէն»։

15· Թղ· 53բ։ «Տաղ (հ)ոգոյ խիստ գեղեցիկ։ Ամենայն փառք մարդոյ դատարկ եւ ունայն· Սողոմոն զայս պատմէ չնորհաւք տիրական»։ Ա—Ջ։ Վերջը՝ «Անիմաստ Առաֆել ճարակ դու արայ· ահ կենաց ի երկինս առաջնորդեայ»։

16· Թղ· 55բ։ «Տաղ խաչատուր վարդապետի կեչառացոյ ասացեալ։ Ցորժամ եղեւ գարուն եկ պլպուլն այգին, տեսեալ զթուփ վարդին ունայն ի նմին»։

17· Թղ· 61։ «Տաղ խաչատուր վարդապետի ասացեալ է ի վերայ պլպուլին եւ վարդին։ Ի գնալըն վարդին եկեալ պուլ(պուլ)ին որոնելով զնայ ի բոլոր այգին»։

18· Թղ· 64բ։ «Տաղ պլպուլին եւ վարդին· զոր օրինակեալ է ի Տիրամայր Աստուածածին եւ ի Գաբրիէլ հրեշտակապետ Առաֆել վարդապետէ ասացեալ։ Ցականջ դրէք բարիս (sic), որ պատուական է հոգոյ, այլ եւ մարմնոյ» (լուսանցքին վրայ)՝ «Առաֆել վարդապետ ասացեալ է»։

19· Թղ· 67բ։ «Նախաշի ասացեալ ի վերայ պլպուլին եւ վարդին։ Պլպուլն ի վարդն ասաց խիստ անողորմ ես, որ զիմ արիւնս ի քեզ հալալ կու զնես»։

20· Թղ· 69բ։ «Տաղ սիրոյ ըստ անուան երգողին։ Խարանֆիլ, ներկիզ մէնէֆշայ զմպուլ կանչեմ անդադար ես որպէս պըլպուլ»։ «Խաչատուրէ» (հմմտ· այս՝ Թիւ 1002, § 132 եւ միւսներէն)։

21· Թղ· 70բ։ «Տաղ նորին Գրիգորի ասացեալ վասն սիրոյ, եւ գեղեցիկ։ Ֆիրաննայ պաչլատըմ պուլպուլար կիպի· վարդն է նատել բարձր որպէս Թագուհի»։

22· *Թղ· 72ա*: «*Տաղ սիրոյ: Ահա եղեւ պայծառ գարուն, հոտըն բուրեաց անուշ վարդուն*»:

23· *Թղ· 73ա*: «*Տաղ սիրոյ: Այրէն մինչեւ քէն, այրէն մինչեւ քէն գովեմ քանի իմ լեզուէս միտքըս կու բաւէ, միտքս կու բաւէ*»: *Ա—Ֆ*:

24· *Թղ· 75ա*: «*Տաղ սիրոյ եւ գեղեցիկ: Այրէն մինչեւ ի քէն գանկատ անեմ ես, բարեւ էր չես իտար, սուտ խոովել ես*»: *Ա—Ֆ*:

25· *Թղ· 76ա*: «*Տաղ սիրոյ* Յովաննէս Թլկուր· *Աղէկ պատկեր բոլոր եւ գեղեցիկ ես, բերանդ չաքրով ի լի, թուխակ լեզու ես*»:

26· *Թղ· 77ա*: «Նորին Գրիգորիսի Ախթամարցոյ *ասացեալ է: Դու ես արեգակ լուսին ի լրման, չկա(յ) քեզ աւրինակ ի որդիս մարդկան*»: *Վերջը՝* «*Այ* Ախթամարցի, *դու ծառայ մեղաց*»:

27· *Թղ· 79բ*: «*Տաղ խիստ գեղեցիկ* Գրիգորիսի *ասացեալ է: Մաքուր պատ(կ)երով նման հրեշտակի, անդին մարդաբիտ եռեալ ընդ ոսկի*»: *Վերջինը՝* «*Խեւ* Ախթամարցի *դու բարեաց անճար*»:

Ձեռագրին սկիզբէն բոլոր գրութիւնները հայերէն տառերով թուարկուած են: — — — Ճիչենք Գրիգորիսի Տաղերը տպուած են՝ Վիեննա 1958, Մարտիրոս Ղրիմեցիի՝ Երեւան 1958, Պաղտասար Դպրիի՝ անդ 1958, Յովհ. Երզնկացիի՝ անդ 1958, Յովհ. Թլկուրանցիի՝ անդ 1960, Ֆրիկի՝ անդ 1942 եւ Նիւ Եորք 1952 (Դիւան, համառ. վարը) եւն եւն: Համառ. նաեւ Ակինեան Հ. Ն., Հինգ պանդուխտ տաղասացներ. Վիեննա 1921:

28· *Թղ· 81բ*: «*Տաղ սիրոյ* Ղազար իրիցվէ *ասացեալ է· խիստ գեղեցիկ: Ծով աչք ամ քանի նայիս*»· *վերջը՝* «*Քանի աղ ասես այ խղճիկ* Ղազար»:

29· *Թղ· 84ա*: «*Տաղ վասն (սիրոյ) խիստ գեղեցիկ ասացեալ է: Քանի որ տեսնում զքեզ հեռեւանց զէտ չամպի եղէգ ելել ես կանկնած . . .*»:

30· *Թղ· 87բ*: «*Տաղ* Ազարիայիէ *ասացեալ խիստ (գեղեցիկ): Արարիչ Տէր քաղցրացաւ ի յԱդամայ եւ ծնաւ ի սուրբ կուսէն Մարիամայ*»: *Տներու սկզբնատողք՝* «Ազարիայ *արփան(՞)*»:

31· *Թղ· 89բ*: «*Տաղ Բեթղահամի* (sic) *մանկանցն խիստ գեղեցիկ: Արթունք զըւարթունք, բանին բանաւոր ծիծռունք*»:

32· *Թղ· 90ա*: «*Տաղ ի վերա(յ) չախուին վասն ուրախութեան մարդկան ի Կիրակոսէ ասացեալ: Սիրոս ի փորս դողար վախուս ձերվիս ի բան չերթար ահուս*»:

Վերջերը՝ «*Երկս գրած* Մարտիրոսի», *ապա՝* «*Այ* Կիրակոս *քանի ասես*»:

33· *Թղ· 92ա*: «*Տաղ գեղեցիկ: Գարուն կ բացվել· վարդն ի պաղչանին, քաղցր եղանակէ պլպուլն ի դումբին*»:

34· *Թղ· 93ա*: «*Այլ բան* Յովաննիսի *ասացեալ· Արեկ արեկ իմ խուպ սուրաթ փառք ու պատիւ քո ստեղծողին*»: *Վերջը՝* «Խեւ Յովաննէս Թուրկուրաւցի»:

35· *Թղ· 93բ*: «*Տաղ գարնան: Աստուած անսկիզբն եւ անսահման, անտանելի եւ անթարfման*»:

36· *Թղ· 95ա*: «*Այլ բան* Յովաննիսի: *Տեսա(յ) պատկերք մի գեղեցիկ, զէտ գարեգակն որ լոյս կու տայ*»: *Վերջը՝* «Խէվ Յովաննէս Թուրկուրաւցի»:

37· *Թղ· 96բ*: (*Խորագիրը բոլորովին դուներատած, որ կարելի չէ կարդալ*)· «*Հազար ուսուֆ է քեզ ծառայ, արեգակն ու խուպ սուրաթ*»: *Վերջը՝* «Խէվ Յովաննէս Թուրկուրաւցի»:

38· *Թղ· 97բ*: (*Խորագիրը ըստ վերնոյն*)· «*Լոյսդ երեսացտ էի փափաք քաղաք խութան ու չին մաչին*»: *Վերջը՝* «Խէվ Յովաննէս Թուրկարաւցի»:

39· *Թղ· 98ա*: «*Այլ բանք* Յովաննիսի: *Ահա եղեւ պայծառ գարուն ծաղկեաց այդին ու պաղչանին*»: *Կը կցուի Թղ· 98բ*: «*Այլ բան* Յովաննիսի: *Ես զձեզ տեսայ սիրով նստած արեւ նման արեգական*»: *Երկուքին վերջն ալ* «Խեւ Յովաննէս Թուրկարաւցին»:

40· *Թղ· 99ա*: «*Երգ* Յովաննիսի Թլկուրաւցոյ»: «*Դու ես դարնանային վարդ ու բուրաստան*»:

Թերի, թուղթ ինկած է, Թղ· 100ա· սկիզբը պակաս «քիմ սոյ կայ թէնկրին կէնտին տաչին . . .»: Կը պակսին ՝ե—կ տաղերը:

41· *Թղ· 100բ*: «*Տաղ աքչախնակ: Զարխուֆալաք տըր պու տունեա*»:

42· *Թղ· 102բ*: «*Այլ ազդ: Կելընկ պու կուն դարտաչլար . . .*»:

43· *Թղ· 103ա*: «*Տաղ Աստուածածնին· խիստ լաւ է: Առաջնաճաչակ պաղոյն մահուանն առաջին մարդոյն եղեր անիծիչ լուծիչ*»: *Ա—Ֆ, բայց Ե—Պ· չկայ, զի թղթեր ինկած են:* Յովհաննէս Երզնկացւոյ *գրչէն է:*

44· *Թղ· 104բ*: «*Տաղ խըբչախնակ: է(ք՞) խարտաչ խանդաստալար, պիրպիրնատան չօխ սաֆէսար*»:

45· *Թղ· 105բ*: «*Տաղ սեղան աւրհնելոյ* Առաքել վարդապետէ: *Աւրհնեսցուք մեք միաբան զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբն Հոգին*»: «Այս Առաքել վարդապետի»:

46· *Թղ· 107բ*: «*Տաղ վասն գինոյ սոզբաթի: Այսաւր խմենք քաղցր եւ որդոր բա-*

բեկամաց ի հետ բոլոր»: Մարտիրոս Վարդապետ Գիւրիկեան:

Թերի է չատ թղթեր ինկած· նաեւ սկիզբէն սկսած պակաս՝ Առաքել Բաղիշեցւոյ «Ողբ ի վերայ առման մայրաքաղաքին Կ· Պոլսոյ»: Այժմ կը սկսի՝

47· Թղ· 108ա: «*Քանզի լրումն եհաս նոցին, ըստ հրամանացն Քրիստոսի, որպէս ասաց Աւետարանին յառաջադոյն Աստուած որդին*» (*Հմմտ· Թ· 344, § 5*):

48· Թղ· 110բ: «*Յովհաննէս վարդապետի եզրնկացոյ ասացեալ խրատք ոսկեշահք եւ պիտանի(ք): Ադամայ որդիք ամէն ուստնուդ ի հողէն· եկէք տամ ձեզ խրատ յԱստուծոյ բանէն*»:

49· Թղ· 115ա: «*Տաղ ի վերայ խոստովանութեան խիստ դեղեցիկ: Եղբայր, ինձ միտ դիր եւ լուր, զհոգ(ւ)ոյդ ականջ ի բաց պահէ*»:

Թերի կը մնայ եւ անկէ վերջ չատ թուղթ ինկած· Թղ· 118ա կայ վերջին մասերը տաղի մը, որուն վերջին տան մէջ՝ «Ես Յովանիկէս մանուկըս յԱրեւելից մոլորեալ մոտք զաչխարհս չուրջ եկի, բայց ի զարիպութեանս ես ալ մնացի եւ ձեզմէ հեռ·» այսքան· ապա՝

50· Թղ· 118ա: «*Տաղ Նաղաշի ասացեալ է վասն զարիպի: Զարիպին կեանքն է լալի, ողբերգական, դառն ու լեղի*»:

51· Թղ· 120ա: «*Տաղ սիրոյ խիստ դեղեցիկ: Փիղանա պաչլասում պլպուլլար կիպի վարդն է նատել ի բարձր որպէս թագուհի*»· (*Հմմտ· ասա § 21*):

52· Թղ· 121ա: «*Ի Թորոս Մըշեցոյ ասացեալ է: Տէր արարիչ արարածոց դասուց անթիւ եւ անհամար*»:

53· Թղ· 122ա: «*Տաղ Ալեքսանոս ճրպնաւորի: Աստուած գթած եւ ողորմած երբեակ լսէ իւր ծառային*»: Վերջը՝ «*Ես Յովանիկէս Թուլկուրացի վարս ասացի ճղնաւորին*» (*Հմմտ· Թ· 344, § 9*):

54· Թղ· 125ա: «*Տաղ քաջ Լիպարիտ նահատակին: Աստուծոյ անունն աւրհնեալ, որ յանրսկիզբն եւ անվաղճան*»:

Նորէն Թուղթ ինկած· Թղ· 128ա· Աստուածածնի տաղ մը՝ սա տողերէն կը սկսի «Ի հրեշտակաց դու գովեցար, սերովբէից պայծառացար, սուրբ քերովբէք նմանեցար, Աստուածածին: Զահն երկնային ես դու ի վառ»: Վերջերը՝ «Ես Քրիկըս մեղաւոր, ըզքեզ գիտեմ ինձ դեղ ու ճար»:

55· Թղ· 129բ: «*Տաղ(°) գով(°) ի սուրբ Աստուածածնին խիստ դեղեցիկ*»: *Սկզբի մասերը գժուար կամ անընթեռնլի· ...«դու յորդառատ աղբիւր ես· ծարաւելոց արբուն ես, մեղաւորաց քաւիչ ես, Աստուածածին մեղայ քեզ: Դու յանյանթառամ* (sic) *ծաղիկն ես, փուճ մանուշակ հոտով ես, վարդին գունին նման ես՝, Աստուածածին մեղայ քեզ*»:

56· Թղ· 132ա: «*Տաղ Ս· Աստուածածնին Սբ· Աստուածածնին տաւնին, որ իջաւ արծիւն քարին, այլ եւ այլ, որ իջաւ արծիւն ի քարին: Շատ մոմ, չատ ճրագ վառեն իր անուն Ս· Աստուածածնին*»:

57· Թղ· 133ա: «*Յովանիսի ասացեալ է: Ի մահ քանի զքեզ յիշեմ կու զողամ ու կու սարսափիմ, չըկայ քան ըզքեզ լեղի, ամենայն լեղւոյ լեղի ես*»: Վերջը՝ «*Տէր Յովանիկէս Թուրկուրացի*»:

58· Թղ· 134ա: «*Տաղ Յովանիսի է ասացեալ: Քանի գատիս ի հետ մեղայ եւ յանդղդամ մարդ կատարած*»: «*Խեւ Յովանիկէս Թուլկուրացի*»:

59· Թղ· 135ա: «*Յովանիսի է ասացեալ: Քեզ հոգեւոր խրատ մի տամ, անպիտան անձն իմ լսէ*»: «*Խեւ Յովանիկէս կարնաբանէ*»:

60· Թղ· 135բ: «*Նորին Յովանիսի: Յորժամ կամէր Հայրն պճած զազատութիւն ազգի մարդկան*»: Վերջ՝ «*Ես Յովանիկէս Թուրկարացի կարճ համառօտ ասացի զայս բան*»:

61· Թղ· 138ա: «*Տաղ Ֆրիկի է ասացեալ: Ի՞ր չես երթար ի միտ ի վարի· Ի՛յ զերեւար մարդ ու տխմար քան կորուսեր զաղքատ հոգիդ այդ անցաւոր մարմնոյդ համար*» (*Հմմտ· Ֆրիկ Դիւան, հրտ· Տիրայր արքեպ· Նիւ Եորք 1952, էջ 478*):

62· Թղ· 138բ: «*Նորին Ֆրիկի ասացեալ է: Բանն որ յառաջ քան զյաւիտեանս յերկնից ի մեզ խոնարհեցաւ· Յորժամ բացաւ ակն հոգոյս Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ*»: (*Ֆրիկ, Դիւան, էջ 332*):

63· Թղ· 140ա: «*Անձն իմ արի ազաւթէ զէմ արարողին, ով անձն իմ... պաղատէ ի մէջ գիշերին*»· Ա—Ռ:

64· Թղ· 142ա: «*Տաղ Յոզեչահ: Անձն իմ ընդէ՞ր ես ծուլացել*» (*Հեղգացեալ ես, (յատ Թ· 160, § 9· Զ· Յակոբ Ախասիացիէն*):

65· Թղ· 142բ: «*Տաղ Ծննդեան եւ մկրտութեան Քրիստոսի: Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ յայտնեալ, արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ*»:

66· Թղ· 143բ: «*Տաղ սրբոյ Քառասնից: Ով սուրբ Քառասունք յաղթողք ի մարտի· ճղնեալ յաղթեցէք չարին բռնութեան*»:

67· Թղ· 143բ: «*Տաղ սուրբ պատուա-*

կան խաչին : Խաչն ի նախնումն երեւեցաւ, ծաղկեալ ի դրախտն աստուածատունկ» :

68· *Թղ· 144բ : «Տաղ ուրախութեան : Աստուած դայս տունըն չէն պահէ, բայում բարեօք պինք զարդարէ» : Վերջը՝ «Քեզ Մարտիրոս յեաին կասէ» :*

69· *Թղ· 145բ : «Տաղ պլպուլին եւ վարդին : Գրիգորիսի ըստ անուան երդողի : Գարուն երեկ պլպուլն այգին ծաղկունքն ամէն չատ լըխ (լուխ) արին» : «Գրիգորի» :*

70· *Թղ· 146ա : «Նորին Գրիգորիսի կաթուղիկոսի է ասացեալ : Գանդատ ունեմ սիրով քեզ թէ միտ դնես ու լսես» : «Գրիգորիսէ» :*

71· *Թղ· 146բ : «Այլ տաղ··· վարդապետէ ասացեալ··· Տէրն ի դրախտին···» (պատառած՝ բառեր կան որոնք կը կարդացուին եւ բառեր ալ չկան· քանի մը տող), ապա կայ՝ «կուզեմ որ զնեայ եւ զաւձն անիծես· նոքայ խաբեցինը զիս, քո լոսոյդ որ մերկացայ ես· պողոյն ինձ ուտել տուին ու քէնէ արին սեւերես···» :*

72· *Թղ· 148բ : «Տաղ հոդոյ խիստ զեղեցիկ յակոբէ ասացեալ» : (Սկիզբը պատառած եւ դունատած, բառեր կան որ կը կարդացուին եւ բառեր ալ, որոնք չեն կարդացուիր, ապա՝) «զՏէրն աղաչէ մինէ լսէ պաղատանաց : Գուբ է փորած անդընդային յաւիտենից հրով լցայ» : Ա—Ֆ : Վերջաւորութեանը կը յիշուի Յակոբ :*

73· *Թղ· 150բ : «Տաղ ի վերայ ի Տէր ննջեցելոց : Յամէն առաւօտ եւ լոյս Գաբրիէլն ասէր հոգոյս արի եւ ի յայդոյս» :*

74· *Թղ· 151ա : «Տաղ վասն խաչելութեան Քրիստոսի : Արեգակն արդարութեան, ալէլուիա, բացեալ մեզ դուռն ողորմութեան, աւրհնեալ է Տէր» : Ա—Ֆ :*

75· *Թղ· 152ա : «Վարք եւ պատմութիւն Մարխայ եւ Կասփարայ : Եկայք··· (անընթեռնլի) զԱստուած, որ ողորմած է եւ նա միշտ զծառայս իւր անտես չառնէ»· ապա՝ քիչ մը վերջ՝ «Այր մի վաճառական անուն նէն Մարխ··· ի յերկրէն ի Սըսայ» : Առնց վարքն ու պատմութիւնը Համմ· Թ· 224, § 135 եւ Յայսմաւուրքներու մէջ : Վերջը (Թղ· 158ա կայ «Յակոբ եպիսկոպոս երդող այս բանիս···»՝*

76· *Թղ· 158բ : «Տաղ եւ գովասանք հերիսէի ի Թօխաթցի Միհնաս բարեաասցեալ, որ ի լաֆհաց··· ի հոդոյ հաւատոյ յանձնէ»· չատ գեղեցիկ : (Համմ· Թ· 160, § Բ) :*

77· *Թղ· 161ա : «Տաղ վասն սիրե(լ)ոյ : Այսօր խիստ տրտում էի···» :*

78· *Թղ· 161բ : «Տաղն խաղողոյ եւ գինոյ» :*

Այսքանը՝ միայն խորագիրը կայ : Կը պակսին նաեւ երկու տաղեր, վերջինէն կան քանի մը տող, որոնց մէջ կ'ըսուի՝ (Թղ· 162ա)· «Ով որ զայս բաներս ասէ· Վարդան բերան մի յիշէ· Քրիստոս դիւր մեղքն ջնջէ, դեհենին հրոյն պատառէ» :

79· *Թղ· 162ա : «Տաղ վասն չարժման··· (անընթեռնլի) եւ աւերման յերկրին յարեւելից եւ Հայոց : Դաւիթ արքային որդին Սողոմոն զայս մեզ քարոզէ, թէ զով որ Աստուած սիրէ հանապազ ըզնա խրատէ» :*

Կը յիշուին Վանի, Արճէշի, Խլաթի, Բաղեշի եւն տառապանքները :

80· *Թղ· 165բ : «Ողբ մայրաքաղաքին Եղընկու, որ չարժեցաւ եւ աւերեաց զքաղաքն ամենայն : Յիննհարիւր Հայոց թվական ԼՄ. թիւն ի լրման (1482) զարմանալի բան մի եղաւ մայրաքաղաքըն յԵզընկան» : «Այնչափ չարիքդ, որ կու նայիս, դերի Թորոս մըտաւքդ յիմար» :*

81· *Թղ· 168ա : «Է բան անարժան Ղազար կրօնաւորի ասացեալ· Աստուած··· (բառեր մը կը կարդացուին եւ ուրիշ բառեր չեն կարդացուիր)· Անեղիդ ծնունդ միածին որդի, Բղխումն ի քէն ճշմարիտ Հոգի» : Տուներու կարմիր սկզբնատառերը կը կապեն «Անարժան Ղազարի ասացե(ալ) է բանս Ղազար» :*

Թղ· 162ա· է վերջ տաղերու թուարկումը կը դադրի· վերջինը՝ ձԽԶ :

82· *Թղ· 177ա : «Է բանս անարժան Ղազար կրօնաւորի ասացեալ է : Է Աստուած դու եւ Տէր երկնի, երկրային ամենայն սեռի, անորական, անքանակելի, անսահման եւ անչափելի» : Տունք՝ «Է բանըս անարժան Ղազարի ասացեալ է» :*

83· *Թղ· 181բ : «Խրատ նոր եկեղոցն ի դպրատունն թէ որպէս կարգաւ ուսցին զիրս աստուածայինս· Յարկըս այս է իսկ դպրատուն ի ներքս ունի գիրք սուրբ Հոգւոյն» : Տներու սկզբնատառք՝ «Յանարժան Ղազարի ասացեալ է բանըս խրատ վասն մանկանց» :*

84· *Թղ· 186բ : «Գովասանութիւն վարդապետաց : Բարի եկիր ռաբի բարի եւ բարեկամ Տեառն Յիսուսի» : Տնակալ՝ «Բարսեղ վարդապետ հաւգի (հոգի) բարի» : Հինգերորդ տունը կը սկսի՝ «Ղազար տրուպս քեզ փափաքի, որպէս եղջիւր ակնաղբերի» :*

85· *Թղ· 188ա : «Այլ գովասանք : Տէր վարդապետ գալտ ի բարին ի Հաճկատարս Աստուածածին» :*

86· *Թղ· 190ա : «Տաղ զեղեցիկ եւ յարմար : Անթիւ չարիս գործեցի, գործեցի,*

պարծա իմ առաջի քո Տէր, մեղայ Տէր, մեղայ Տէր, մեղայ Տէր իմ եւ Աստուած իմ»: Ա—Ֆ: — «*Ով որ տաղս զայս երգէ, զայս երգէ, երգողին Հայր մեր ասէ...*»:

87· Թղ· 192բ: (Ցիչատակարան) «*Սիրով այս գիրքըս գրեցի աստուածապահ քաղաքս Լովի· ի դուռն սուրբ մենաստանի Համկատար սուրբ Աստուածածնի*»:

կը չարունակուի՝

«*Չի պանդուխտ եւ նըշտեհ էի· Հայր ու մայր չունէի մօտըս, Սիրտըս էր տրտում աչս էր լալի, որ ազգատոհմ մերին ինձ հեռի: Այս պատճառի անձս ես առի, Գրել սուրբ գվարս հարանցն նախկի, Միթէ սիրտս այս մխիթարի, եւ՞միչտ ի սա միչտ ըզբաղի: Ղարիպ էի ես այս երկրի, Ղարիպին հալըն ինձ յայտնի· Այլ եւ իմ կարգն Աստոնի Անձինս վերայ առեալ էի: Ի մէջ եղբարց բնակէի եւ ընդ նոսին բան երթայի, Ցայժ դըժուարաւ ի սպառնալի, Չի ես կամաւ կամք չունէի: ...եթէ օգտիք այս սուրբ գըրգի Տուք զոհութիւն Տեառն Ցիսուսի, Նա զօրացոյց զիս եղկելի, զայսմաւուրքս գըրեցի: Դարձեալ հայցեմք, ով հայրք բարի, Անկանիմ ձեր գարշապարի, գիտեմ անարուեստ գըրեցի եւ է պատուով բազում տեղի: Եւ այլ եւս էր ժամ ձրմեռի, եւ թանաքս էր նամկոտ տեղի, եւ խամ էր թուխաս, որ գըրեցի· Չի խաս թուխտ տեղս ոչ գըտանի: ...Դարձեալ հայցեմք մանկունք բարի, Ոչ մոռանայք ծառայս գերի, Ցեռնեալ չարս(°) Բաբերթացի, Որ անձամբ եմ մեղօք խ(լ)ի: ...Եւ իմ հօրըն Նիկողոսի եւ մօրըն իմ Շնօֆորի, Որ զիս ծընան զաւակ երկրի եւ հասուցին չափ հասակի եւ կուս քրոչս Ղուտրատին, Նընջեցեալ եղբարցս ամէնի: Դարձեալ խընդրէք Տեառն Ցիսուսի, Հօրըս մերոյ հոգեւորի, Տէր կարասկետ վարդապետի, եւ արհիեպիսկոպոսին: Կրօնաւոր եղբարցս ամէնի, Որ հաւաքեալ կան աստ տեղի, Երախտաւորացս ամէնի Որ տրարին ինձ այսմ երկրի: Զրան Ղազչօքն բարի հոգի, եւ իւր եղբարցն ամենայնի, Եւ զրան Թորոսըն իւր որդի, Որ զիս բերեաց ի յայս քաղքի: Կերակրեցին զիս այս տեղի, Որպէս հայր մայր եղան ինձի, Ռ· պատիկ Հնորհի Աստուածաչէքն Ցիսուսի: Դարձեալ հայցէք Տեառն Ցիսուսի, Եկեղեցւոյս Աստուածածնի, Պահել բպաց անդըրդուելի· մինչեւ յօրն կատարածի: ...Դատաւորացն երկոտասանի, Որ կան մայրաքաղաքս Լովի· դատաւոր Աստուածն ամենի, Պահէ զղօքայ անփորձ երկրի: Ձմեղ յիշողքն յիշեալ լիցի Արքայութեանըն Քրիստոսի, Եւ նմայ փառք ամենայնի, Ընդ Հօր Հոգովըն հրչմարտի, ամէն ամէն եւ եղիցի: Հայր մեր յերկինս սուրբ եղիցի:*

88· Թղ· 195ա: (անխորագիր): «*Ղամբար հոգոյս ես եմ չիջուցեր: Զանմեղ հոգիս իմ խաւար եմ լըցեր: Աղաչեմ ըզքեզ Միածին Որդի· զիմ խաւար հոգիս դու լուսաւորեայ*»: *Սկզբնատառք՝* «Ղազար յոկանուն վարդապետ»: *Վերջը՝* «*Ով որ զայս երգէ անարժանս յիշէ· Եւ առաւ սըրտիւ մէկ Հայր մեր ասէ· Նայ Տէրըն Քրիստոս զիւր մեղքըն չյիշէ, ի յօրն աներեկի դատաստանին*»:

Թղ· 198բ: տարբեր գրով «Հայր մեր» եւ ապա՝ «Մեծի հայոց Թվականին հարաբ (հազար) ութսունս ի յինն ամի, նոր նահատակ մի յայտնեցաւ ի յԱտանայ մեծ քաղաքին»: Անունը՝ Խաչատուր: Էջ մը: — Թղ· 198բ· տգեղ գրով կայ «Ցիսուսի Քրիստոսի ծառայ Մարկոս վարդապետ յորմէ ժամանեալ»: Այսքանը: Թղ· 199բ, կայ՝ «Այս է տապան նոր փեսայ սարկաւագիս, որ յորժամ մահն եկաւ առիս, հասրաթ գնացի այս աշխարհիս գերեց(°) բեր (°) ներքեւ վիմիս ՌՂԱ Թվիս, բազում կսկիծ Թողի ծնողիս, եղբօրս իմ քոյր եւ կողակցիս, ով հանդիպողք այս տապանիս վասն իմ ասէք Հայր մեր յերկինս»:

Շատ ջնասուած Ձեռագիր է, Թղթեր ինկած են, գրերու մելանը գունատած, գարձեալ Թղթերէն մաս մը մաշած եւ ծակծկած, որով կարելի չէ կամ դժուարաւ հնարաւոր կ'ըլլայ կարդալ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ գրչէն չկան· Թղ· 199բ· կայ սա գրուածքը· «Կամօքն Հօր եւ իւր Որդոյն սուրբ Միածնի եւ սուրբ Հոգւոյն իւր էակցի, որ աջողէ ամենայնի, Տունս չինեցի Հայոց Թվի ՌՁ եւ ե տաս (1636), որ եւ զսկիզբն ես արի, մուտն առաջի Սեպտեմբերի, եւ ես նուաստ մեղօք ի լի, Եպիսկոպոս անուամբ էի քան զի(°)...° վերաճայնի եւ առաջնորդ Հէճին գիւղի, Նա ...° այ է զաւակ եւ իմ որդին, վասն սորայ տուն չինեցի, զի վայելեսցէ բազում ամի...° Թոռին(°) իմ Գրիգորին(°)... Ցաղորին»:

1260.

ԱՂՕԹԱՐԱՆ

1834

ԹՈՒՂԹԻ՝ 35: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·7 × 6·5: — ՏՈՂԻ՝ 9: — ԹԵՐԹԻ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) կիսակաշի, լաւ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ սեւագիր· բնագիրը երկու գծի մէջ առնուած: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 5բ Պահապան հրեշտակ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—5ա, 95ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1834: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 4ա): «Աղօթարան *փոքրիկ զանազան ցաւոց: Գրեալ յամի Տեառն* 1834 *թուին*»: Թղ· 6ա: «*Օդնեա Հոգի սուրբ: Խրատ կապածը արձակելու համար: Առ եօթը պտուղ տուվօղ ծառէ եօթը հատ տալ եւ եօթը աղբիւրէ ալ ջուր եւ այն ջուրին մէջը դիր այն եօթը տալը*»:

Թղ· 7ա: «*Դարձեալ խրատ կապածի համար: Առ երկու հատ նոր պատատ, որ մէջը հիչ ջուր չի լցված ըլլա···*»: — Թղ· 8բ: «*Աղօթք վասն խնդրելոյ յԱստուծոյ զողորմութիւն եւ յաջողման ամենայն իրաց եւ բազում ցաւոց բժշկութեան ամենայնի: Երկրպագեմք քեզ Քրիստոս եւ օրհնեմք զքեզ Փրկիչ ամենայն աչխարհի*»: — Թղ· 10ա: «*Աղօթք դիւական սըրթմայի համար: Համազօր համաբարբառ հրեշտակքն, որ ունին զչորեքկերպեան աթոռն աստուածութեան*»: — Թղ· 34ա: (Վերջինը)· «*Աղօթք խուլինճի եւ խօստուկի եւ ամենայն ցաւոց: Քրիստոս հուր եկաւ, վազան դռան փակէր, փիլոն երէցն կապէր, Քրիստոս ի տեղ մսուրքն էր*»: Վերջը՝ Թղ· 34բ կայ՝ «*Այս աղօթքները որ կարդալու ըլլաս պէտք է երեք երեք անգամ կարդալ եւ առաջքը եւ վերջը աղօթքին մէկ մէկ Հայր մեր ըսելու է*»: Ցառաջերեսութիւններէն պայծառ կը հասկցուի թէ ի՛նչպիսի «Աղօթարան» է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1261.

ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ

ԺԷ՞ դար

ԹՈՒՂԹԻ՝ 193: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·2 + 6·5: — ՏՈՂԻ՝ 17: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած ԺԸ, իւրաքանչիւրը՝ ըլլալու էր 12 թուղթ, բայց կը պակսին: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ, կաշեպատ, դրոշմազարդերով, կոճակի կաշիե եւ ամէն բան հանուած, ետեւի կողքին տախտակը կոտրած եւ կաշին ճեղքուած· փականճներէ զրկուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ թղթեր առջեւէն եւ ետեւէն, նաեւ մէջտեղերէն (հմմտ· Թղ· 107, 117, 187) պակաս, սեւցած, նաեւ կտրուած եւ լուսանցազարդեր վնասուած ու գունատած եւ կըտրուած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր եւ կանոնաւոր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ շատ եւ ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 10ա, 34բ, 68ա, 94ա, 145ա, 172բ, գունաւոր եւ ճաշակաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ շատ, գոյնզգոյն, պարզ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ՞ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ՝ չունի կամ ինկած՝ հանուած: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ՝ Թղ· 1ա վարի լուսանցքին վրայ գրուած է՝ «Երեր ընդ իւր ի Պլովդիւէ Մեծ· Հ· Պետրոս Տէր-Պօղոսեան, Վիեննա 5 Հոկտ· 1930 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Սաղմոսարան, *որ սկիզբէն թերի է· այժմ* (Թղ· 1ա) *կը սկսի ԺԹ սաղմոսին* (1 *Համր*) *սա տեղէն··· «առնէ զքաղցրութիւն·* (*Համր·* 2) *Տէր յերկնից նայեցաւ յամենայն որդիս մարդկան տեսանել թէ իցէ ո՞ք իմաստուն որ խնդրիցէ զԱստուած*»: *Բաժնուած է կանոնապլուխներու, դուրղաներու եւ սաղմոսներու եւ ունի խրատակիր տեղեկութիւններ: Մէջ ընդ մէջ կան քարոզները· այսպէս Թղ· 8բ: «Քարոզ երանեալին եւ Իրրեւին արարեալ սրբոյն Սահակայ եւ Մեսրովպայ վարդապետին· Վասն ի վերուստ խաղաղութեան» ապա՝ Աղօթք՝ «Տէր տուընջեան եւ գոյացուցիչ դիչերոյ»· Համմտ· դեռ Թղ· 32բ, 66ա, եւն· վերջերը կան՝ (սկիզբը պակաս)· Թղ· 188ա: Աղօթք Մանասէի՝ «Տէր Ամենակալ» եւ Թղ· 189ա: «Աղաւթք իւրաքանչիւր անձին հաւատացելոց ի Քրիստոս առ Ս· Երրորդութիւնն եւ մի աստուածութիւնն· Հաւատով խոստովանիմ», որմէ չատ դոյզն կտոր մը կը պակսի՝ թուղթ ինկած ըլլալով: — Թղ· 34ա· կայ՝*

«Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ յի չնորհօք, ուրախ լեր բերկրեալ Տէր ընդ քեզ, օրհնեալ ես դու ի կանայս», եւն, որ Թղ· 172ա կրկնուած է տարբեր գրով եւ ուրուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի կամ հանուած՝ ինկած է:

1262.

ՈՂՔ ԵԴԵՍԻՈՅ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

Էջք՝ 142: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·3 × 9·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·8 × 7·5: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած ունի իջահամար: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ. հաստ եւ ողորկ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ՝ ամբողջապէս կաշեպատ, դրոշմազարդերով, հաստատուն: — ՄԱԳԱԼԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ հմմտ. վարք՝ բնագիրը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութեանէն իչ մը սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ շատ մը տողեր: — ՆԿԱՐՔ՝ էջ 1 վարդենիի ճիւղիկ մը զոյգ վարդերով: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 130—133: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ դպիր: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ. ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 140: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առջեւի կողմին ներսի կողմը «Ընկալաք ի Մեծ· Հարց մերոց Կ· Պոլսոյ, 7 Մայիս 1951 Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեանս է Ողք Եդեսիոյ եւ Զանազանք:

1· *Էջ* 1: «Տեառն Ներսէսի սրբազան եպիսկոպոսի *եղբօր Տեառն Գրիգորիոսի Հայոց կաթուղիկոսի, բան բարառնական տառիւ չափեալ հոմերական խօսեալ բանիւ, ողբերգական* վասն Եդեսիոյ մեծի առման *ի թվականի հինգ հարիւր եւ իննսուն ընդ երեքի* (1144) *քսան եւ երեքն Դեկտեմբերի յերրորդ ժամու օր չարաթու: Ողբացէք եկեղեցիք, հարսնունք վերին առաղաստի, քաղք եւ եղբայրք իմ սիրելիք, Որք ընդհանուր կողմն աշխարհի»: Համմտ. Թ. 18, 154, 598 եւ 634: Տողերու վերջին վանկերը մարմնէն քիչ մը բաժնուած են եւ լուսանցագծի մօտ տակէ տակ գրուած:*

2· *Էջ* 116: «Սրբոյն Կիրակոսի Քարքուզիանի *ասացեալ ոտանաւոր վասն չորից վերջնոց մարգոյն, որք զարթուցանեն զմարդն ի յապաշխարութիւն: Մարդ արարեալ ի յԱստուածոյ վասն էր մարմնի մահկանացոյ. Են սակաւ փոյթ քեզ խոկալոյ, Զփառս յաւիտեանս որոնելոյ»:*

3· *Էջ* 126: «Տաղ աղերսանաց առ սուրբն *Յովսէփ Աստուածահայրն: Աստուածահայր Տեառն Յիսուսի· Որդի Դաւթի մարգարէիլ Բանին ծնօղի սրբոյ Կուսի, փեսայ մաքուր եւ հրաչալի»:*

4· *Էջ* 134: (*անխորագիր*): «*Մենացիր անձն իմ խրզճալի ի բազմութեանց լեալ ի բայ, Յումմէ յուսաս ըզբարութիւն· բարեպաշտօն չի մնայ»: Վերջը՝ «Առուղին մոծակին հնչիւն սաստիկ· Զառուղին համայն ձայնք են սակաւիկ· Քրիստոսի ուսոյն* (sic) *մերոյ փառք յաւիտեանս ամէն»:*

5· *Էջ* 141: (*անխորագիր*): «*Զայն ունիս արի ասա, թէ չէ կանոնիր հեռուստ հայեա, դու ըզտես ու յառաջ գնա, Սա չէ տաւուղ կամ նաղարա... Զայն ունիս դու անուշիկ, ըզդանձս ասա ուշիկ ուշիկ*»: Վերջը՝ «*Ես դրելով չի ճանճրացայ, Աստն էր քեզ դիժար կու գայ ըզմեղաւոր զբրիչս յիշեա»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· դրչէն էջ 140· «Փառք պատիւ եւ երկրպագութիւն ամենասուրբ երրորդութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ ամէն: Ողորմութեամբն Աստուծոյ եւ բարեխօսութեամբ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ սրբոյն Սարգսի զօրաւորին (sic) *եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին: Որ ետ կարողութիւն նուաստս հիքոյս, որ ձեռնամուխ լինել գայս փոքրիկ տետրակիս, որ եւ կոչի Ողբ Եդեսիոյ: Ով ոք ընթերցի զայս ողբերգական գրքոյկս, ոչ կարօտի զղջման արտասուաց· վասն որոյ մինչ դի այնքան խրզճալի է, որ ամէն սիրտ մարդոյ ի ողբ եւ ի կոծ չարժէ, քան մտառութեամբ ընթերցօղն: Ի Յակոբէ գայս դծագրի, որդի մագործ Նազարի, Ցեռնեալ ծառայ անպիտանի, Մեղօք մածեալ նուաստ դրպրի»:*

Ծն. Ձեռագրիս սկիզբը իրր «պահպանակ» կայ երկու թուղթ, որուն առաջին եւ չորրորդ էջերը պարապ են. իսկ երկրորդ ու երրորդ էջերը գրուած (նօտրգիր): Երկրորդ էջին գրութիւնը կը սկսի «...իբեւյոյն: եւ թէ անմիջարար Հպատուրք (ե)ղեալք են Աստուծոյ ըստ քերովբէից եւ աթոռոց...» ապա վարով (կարմրագիր) «Մասն երրորդ: Որպէս ի մերձենալ չարչարանացն փառօք եմուտ յերուսաղէմ: Ցետ փրկագործութեան կատարման փառօք եմուտ յերկինս: Ահա թագաւոր քո գայ... Չնագոյն քաղկա(ցուց)...»:

1263.

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆՔ ԵՒ ՏՕՄԱՐԱԿԱՆՔ

ՌՃՁԹ = 1740

ԹՈՒՂԹՔ՝ 173: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ 14·5 + 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 + 7: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ մաս մը նշանակուած եւ մաս մը անտեսուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ, գորշագոյն կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով օժտուած, առաջին կողքին արտաքին մասին վրայ դրոշմուած Քրիստոս խաչեալ եւ հետեւինին վրայ Ս· Կոյս գրկին մէջ Յիսուս մանուկը· Ի՛նչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· բնագիրը երկու գծի մէջ առնուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 4ա տեղ ձգուած գծելու համար, Թղ· 35ա ուրուագիծ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 35ա ուրուագիծ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3ա, 169ա—բ, 172բ—173բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՃՁԹ = 1740: — ԳՐԻՉ, ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Ամենափրկիչի՛ վանք: — ՏԷՐ՝ Եղիա կրօնաւոր: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 170ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսի դին՝ «Ընկալաւ ի Մխիթ· Հարց Կ· Պոլսոյ վասն Մատենադարանին մերոյ 23 Փետր· 1933· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս կը բովանդակէ հետեւեալ Իմաստասիրականները ու Տօմարականները:

Ա· Իմաստասիրականք:

1· Թղ· 4ա—33բ: Պորփիւրի Ներածութիւն: *Ելոյր հարկաւորի, ով Քրիսաւորիկ եւ յառս Արիստոտէլի ստորոգութեանցն վարդապետութիւն, պիտել դի՛նչ սեռ եւ դի՛նչ տարբերութիւն, դի՛նչ տեսակ, դի՛նչ յատուկ»:* Հմմտ· Թ· 263 Բ· § 3:

2· Թղ· 35ա—87ա: «Ստորոգութիւնք Արիստոտէլի: *Համանուանք ասին, որոց անունքն միայն հասարակ, իսկ ըստ անուանն, բան դոյացութեան այլ»:* Հմմտ· Թ· 112 *Ա·* եւ 263 § 4· Հոս եւս՝ մասերը զանազան պրակներ ունին եւ լուսանցքներու վրայ՝ «ԼԾ» (լուծումն): Ծայրը (Թղ· 87ա) կայ՝ «*Կատարեցաւ Ք· ստորոգութիւնքն ասացեալ յեռամեծէն Արիստոտէլէ, որ ասի ըստ Ցունարէն ձայնի Կատիղաւրիաս*· այսքան:

3· Թղ· 87ա—118բ: «*Սկիզբն եւ նախադրութիւն պրոցն, որ ասի ըստ Ցունացն* Պերիարմէնիաս *եւ Հայերէն* Յաղագս մեկնութեան· *արարեալ ի մեծ իմաստնոյն* Արիստոտէլէ, *թարգմանեալ եւ մեկնեալ ի* Դաւթէ: (Ն)*ախ արժանի է գնել· դի՞նչ է անուն եւ դի՞նչ բայ եւ ապա դի՞նչ է բացասութիւն եւ ստորասութիւն»:* Հմմտ· 112, Բ· եւ 263 § 6: Ունի ԼԳ պրակ: Ծայրը՝ Թղ· 118բ· «(Ա)*րիստոտէլ Ստագիրացի էր ի Քամչկիթ գաւառէ մերձ Ցօչինթոս, որդի հօր Նիկոմաքայ եւ մօր Լամբիասայ, քսան ամ աշակերտեալ Պղատոնի· Եւմիտէր անուանեալ ի նմանէ»:*

Այս եւ նախորդները որոշ տարբերութիւններ ունին յիշուած Ձեռագիրներէն եւ տպագրութենէն (Վենետիկ 1833): *Մանրամասնութեան իջնելը կրկնութիւն կ'ըլլար* Թ· 112 *եւ* 263*բ:* Սոյն գրութիւններէն ունինք ուրիշ Ձեռագիրներու մէջ եւս, Հմմտ· Թ· 293, 353 եւն:

Թղ· 3բ եւ Թղ· 120ա· գրուած են աղիւսակներ կամ ստորաբաժանումներ եւ են աւելի ճիշդը ծառեր· ինչպէս արդէն Թղ· 120ա կայ՝ «Այս է Արիստոտէլի իմաստասիրութեան ծառն»: Վերջը՝ վարի լուսանցքի վրայ աւելցուած է՝ «Զայսոսիկ ոչ են Արիստոտէլի, այլ վարդապետաց են արարեալ զորս մեք աստ փոխադրեցաք ի թուին ՌՃԿԶ (1717) *ամիս եւ սեպտեմբ· է»: Ապա Թղ· 126ա—127բ կայ՝ «Գիտելի է, դի ե· եղանակս այսոքիկ: Լալատիպ(՞) Բերլաւսեր»* եւն:

Բ· Թղ· 129ա—168բ: Տօմարականք:

1· Թղ· 129ա: «*Պատճէն տումարի ըստ Հայոց մեծաց: Կրկնակ ամսոց այսպէս արա: Կալ զնաւասարդի ամիսն եւ երթ է· է»:* Հմմտ· Թ· 420 եւ 399: Ունի աղիւսակն եւ նմաններ: 2· Ապա կայ՝ Թղ· 157ա· «*Տումար Հռոմայեցւոց: Ամիսն եւ երթ է· է· որ ինայ կրկնակ է: Յունվարի ամսոյ կալ զփետ(ր)վարի ամիսն եւ զիւր կրկնակն»:*

Թղ· 171բ կայ՝ «Անուն (sic) *Անուանք իդ մարզարէիցն· Մովսէս, Ցեսու»* եւն· ապա՝ «*Ժ· պատգամն, Զոր ետ Աստուած Մովսէսի: Առաջին, դի մի եղիցին քեզ Աստուած բաց յինէն»:* Ծայրը՝ վարով՝ «*Օգոստոսի ԻԹ· օրն (ո՞ր տարւոյն) Դ· եչարքին դիչերն լուսինն խաւարեալ էր Ը· սհադին»:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ (*ստացողէն*) Թղ· 170ա: «*Եւ արդ, որք հանդիպիք յայսմ ծաղկաւէտ բուրաստանիս կարդալով կամ օրինակելով· յիշեսջիք զտէր եղիայ սուտ կրօնաւորս, որ յոժ ջանիւ եռաւ գրել եւ կազմել զսա յիշատակ անձին իմոյ, որ եմ սպասաւոր եւ յուսարար Ամենափրկիչ մեծի հռչակաւոր վանիցս ի յաւագնորդութեան սուրբ ուխտիս Տեառն Աստուածատուր մեծ հովուապետին ի թուականութեանս Հայոց ՌՃՁԹ* (1740)»:

1264.

ՄԱՇՏՈՑ

Նախ քան ՌՄՃԶ (1757)

ԹՈՒՂԹՔ՝ 146: — ՄԵՆՈՒԽԻՒՆ՝ 15 × 11: — ԳՐՈՒԽԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած Ը· զանազան թղթերով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, գօրաւոր: — ԿԱԶՄ՝ կազմը ինկած է (չունի): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ հետեւեն թուղթ ինկած, գործածութենէ եւ ջրէ շատ սեւցած եւ կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, կանոնաւոր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, բնագիրը սեւ գծերու մէջ առնուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 4ա գուշաւոր, ճաշակաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆանի մը հատ պարզ՝ սովորական, սիրուն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 3բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ ֆաճ ՌՄՃԶ (1757): — ԳՐԻՉ եւն՝ աճծաճօք: — ՏԷՐ՝ Խոբայէլ երէւանցի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա: «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պետրոսի Տէր Պօղոսեան: Եմուտ ի Մատենադարանս յ1 Հոկտ· 1949, Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Մաշտոց, ուր կան նմանապէս՝ Գանձեր եւ Ողբեր:

Թղ· 4ա: (*Մկրտութիւն կամ կանոն մկրտութեան*) «*Աստուած մեր, որ զվիրապեալս եւ զհեռացեալս ի քէն զպղպս մարդկան դմերժեալս...*»: — Թղ· 27ա: «*Ցորժամ քառասնաւրեայ լինի տղայն*» (*թերի*): — Թղ· 29ա: *Պսակ* (*սկիզբը՝ պակաս, բայց նախորդին վերջաւորութեան հետ կայ Թղ· 52ա—բ, որ սխալմունքով հոս կպցուած է: Նաեւ Թղ· 135բ: Վերջ թերի է: — Թղ· 31ա: «Պսակ վերացնելոյ*» (*սկիզբը չկայ*) *եւ պսակի չարունակութիւն*: — Թղ· 34բ: «*Երկրորդ պսակի*»: — Թղ· 36բ: «*Հաղորդ տալ*»: — Թղ· 40բ: «*Աչխարհաթաղ*»: — Թղ· 75բ: «*Այգուցն*»: — Թղ· 84բ: «*Տղայաթաղ*»: — Թղ· 100ա: «*Այգուցն*»: — Թղ· 122ա: «*Կանոնն եւթն աւուր...*»: — Թղ· 126ա: «*Կանոնն հոգէհանգիստ առնելոյ*»: — Թղ· 131բ: «*Կանոնն աւրհնութեան հատի պատարագի սեղանոյն*», (*սակայն այս վերջին բառերու վրայ դիծ քաչուած է*)· «*աղի աւրհնելոյ*»· *բայց ապա՝* Թղ· 132ա: «*Կանոնն աւրհնութեան հատի պատարագի սեղանոյն*»: — Թղ· 135բ: «*Կանոնն՝ տէրունականի*»: — Թղ· 144ա: «*Կանոնն սեղան աւրհնելոյ*»: — Թղ· 144բ: «*Կանոնն պղծեալ ջրհոր աւրհնելոյ եւ որ ի նմայ ջուր սրբելոյ*»· *կը մնայ թերի*:

Առջեւը Թղ· 3ա կայ Մաշտոցի ցանկին վերջին մասը, առաջին մասն՝ ինկած է: Ցանկին համեմատ պիտի ունենար իջ կտոր:

Գանձեր եւ ողբեր՝

1· Թղ· 103բ: «*Գանձ ամենայն համբերէն ննջեցելոցն: Այսաւր եհաս հրաման արարչէն մահու հրաւէր մարմնոյս հողեղէն*»: *Սկզբնաւորութիւնք՝* «*Առաքել*»:

2· Թղ· 106ա: «*Տաղ մեռելոց: Ով քահանայք եւ վարդապետք աստուածաբան եւ ժողովուրդք հաւատացեալք ամենեքեան*»:

3· Թղ· 108ա: «*Տաղ ի վերայ նորահաս մանկանն· Արարիչն արարածոց մեզ բարկացաւ, քաղցր բնութիւն աստուածային մեզ դառնացաւ*»:

4· Թղ· 110ա: «*Տաղ վասն նոր մանուկ հասակի: Ցերէկ հողվիրաւքդ անցայ, հոտ առի զգիմբս կափուցի*»:

5· Թղ· 112ա: «*Ողբ ի վերայ ամենայն ննջեցելոցն: Ես գիտէի զաչխարհս (ինձ մուլք էր տրւած) խմէի հետ իմ սիրելեացն*»:

6· Թղ· 114ա: «*Ողբ ամենայն ննջեցելոցն: Ես գիս ղրի հապար տարու գաֆիլ եկաւ աւրըս մահու*»:

7· Թղ· 115ա: «*Ողբ ի վերայ մանկանցն Բեթղէմի* (sic): *Արթունք զուարթունք, արթունք իմաստունք*»:

8· Թղ· 116ա: «*Տաղ նորածին մանկանն: Նայիմ ողբամ ծընաւղ տըղայիս, վայ եւ եղուկ ասեմ իմ անձին*»: — Թղ· 116բ: «*Ցորդորակ· Իմ արեգակն խաւարեցաւ· եւ աչերուս լոյսըն մըթացաւ*»:

9· Թղ· 117բ: «*Ողբ բ· եղբարցն: Ինձ ումէտ կայր եւ կումէն վանց քո գալուստ Ակն ունէր սիրտս ու մնայր քո խնդալուտն*»:

10· 119ա: «*Ողբս այս զարիպին է: Զարիպին կեանքն է լալի, Ողբերգական դառն ու լեղի*»:

11· Թղ· 120բ: «*Ողբս ի վերայ զարիպին: Հոգի մի ասէր զարիպ, թէ չէ իմ սիրտս կարունի· զարիպն ի յաւտար երկիր ախամ խիստ դիժար կու լինի*»:

12· Թղ· 1բ: *Տարբել գրով կայ Տաղ մը «Եկայք սիրելիք ամենայն· եղկելի ղերիս ողբացէք· վասն այս ողբալոյս պատճառ· ապաչեմ դիս մի մեղադրէք· Աստուծոյ իմ սիրական որդի· մէկ խօսէ թ'ինչ տեղ կու ցաւի*»:

Թղ· 3ա կայ աս դիտողութիւնը «Ով եղբայ(ր)ք սի(ր)եցեալք անմեղադիր լերուք, եւթն աւուրն որ կայ մոռցեր եմ, ի կարգն տազերուն յետքէն(՞) դիտ եւ ասայ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· դրչէն չկան, գուցէ հանուած՝ ինկած։ Թղ· 2բ տարբեր գրով կայ՝ «ի վայելուչն երեւանցի եւ Քանայքեռցի տէր Իսրա(յ)էլին զայս Մաչտոցս (գրուած՝ Մատչոցս) առի հալալ ընչից եւ իմոցով, ով հարք իմ եւ եղբարք իմ ով որ կարդայ մէկ բերան ողորմի ասայ, Տէրն ձեզ ողորմի, ամէն· Թուին ՌՄՃԶԻՆ (1757)»։

1265.

ԱՍՏՐՈԼԱԳ

ԺԷ՟—ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 57։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·8 × 10·5։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7։ — ՏՈՂՔ՝ 19։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ։ — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ՝ վրան թուղթ կպցուած, կռնակը ֆայֆայուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ սեւցած՝ կեղտոտած։ — ԳԻՐ՝ ներկ, մանր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ առաջին տառերը (առաջին նախադասութեանց) կարմիր։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ՟—ԺԸ դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողմին ներսի կողմը «Գնեցաւ ի Կ. Պոլիս ի ձեռն Հ· Պետրոսի Տէր-Պօղոսեան։ եմուտ ի Մատենադարանս 1 Հոկտ· 1949· Հ· Ն· Ա·»։

Մատեանս է Աստրոլագ, որ 1· կը սկսի (Թղ· 1ա) ցանկով «Նախ եւ առաջին վասն դիտելոյ երթիֆայի· արեգակնով ի ժամու տուընջեան։ Երկրորդ վասն գիտելոյ զթիւր ժամն թէ քանի մասն է···»։ — Թղ· 4բ։ «Ումեմն իմաստասիրի զատ ի մեկնել· մեկնութիւն ստուգապիս ի տաճիկ լեզուէ ի հայոց լեզու։ Դուռն վասն ցուցանելոյ զործարանացն որ կա(յ) ի վերայ նորա, արտաքոյ կամ ի ներքոյ եւ վասն խապերուն եւ բոլորակացն···»։ (Համմտ· Թ· 359 եւ 385՝ հեղինակութեամբ ուրումն Վանանդացւոյ Մատթէոս անուն առ ձայնելոյ)։

Թղ· 8բ։ «Նախ դուռն առաջին վասն դիտելոց երթիֆայի»։ — Թղ· 9ա։ «Դուռն երկրորդ վասն դիտելոյ զթիւր ժամուն»։ — Թղ· 9ա։ «Դուռն երրորդ վասն դիտելոյ զտալեհ ժամու տուընջեան»։ — Թղ· 9բ։ «Դուռն չորրորդ վասն դիտելոյ զերկոտասան տանց կենդանակերպից»։ — Շատ թղթեր կը պակսին եւ այժմեան Թղ· 10ա· է՝ «Դուռն ԼԸ· վասն դիտելոյ թէ որ աստեղք ի բանի ժամու ելանէ»։ — Ունենալու էր Ը դուռ· Թղ· 15բ։ «Դուռն Ը· վասն գտանելոյ յանմոլար աստեղացն»։

2· Թղ· 17բ։ «Վասն գնացից մոլորականաց, թէ միաբանութեամբ եւ թէ լուսով։ Գնացք մոլորականաց հետ միմեանց պարտ է լաւ դիտենալ եւ իմանալ»։

Թղ· 24բ։ «Դուռն որ գիտենաս զկենդանակերպսն գհաստատուն»։ Յաջորդ (էջին կամ) թղթին վրայ (Թղ· 25ա) արդէն՝ «Դուռն Թ·» որուն կը յաջորդեն Ժ եւ ԺԱ «դուռներըը» եւ յետոյ դռներըը չեն թուարկուիր։ Ապա Թղ· 44բ· կայ լուսանցքին վրայ «է»· եւ կը դրուի «Դուռն երրորդ վասն դիտելոյ տալեհ տարւոյն»։ Թղ· 44բ։ «գ· դուռն վեցերորդ» կը չարունակուի ու կը վերջանայ Թղ· 56բ։ «Դուռն ԼԷ· վասն դիտելոյ թէ որ աստղ ի գիշերի մտանէ եւ կամ ի տուընջեան»։ — Թղ· 57բ։ «Կիրակի տուն է արեգականն եւ առիւծն բովանդակ» եւ «թվին ՌՃԽԳին գիր տարւոյն Ղ· եօթնէրակ ա···» ապա՝ աստ եւ եւեւի կողքին ներսի դին թուական ծածկագրեր։

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի։

1266.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԹ դար

ԷՋՔ՝ 382, որմէ սակայն 134 պակաս է՝ չկայ։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 8։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6։ — ՏՈՂՔ՝ 19—20։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած։ — ՆԻՒԹ՝ երեք տեսակ թուղթ։ — ԿԱԶՄ՝ (խաւաֆարտ) կիսալաք, վնասուած։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն էջ 1—134 կը պակսին, միւս մասին լուսանցքներէն շատ գէշ կտրուած, որով գրեր կը պակսին։ — ԳԻՐ՝ ներկ եւ շեղագիր։ — ՁԱՐԴԱ-

ԳԻՐՔ՝ սովորական: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 306—366, 381—82: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Շարակնոց, որ ամբողջական չէ, այլ կը բովանդակէ որոշ կամ ընտրեալ չարականներ: Սկիզբէն չատ պակաս ունի (էջ 1—134) այժմ էջ 135 կայ՝ «Ձաշու շարական. Անարատ Յղութեան Աստուածածնի եւս եւ Ծննդեան Նորին ի յԱննայէ. Գկ. Ծառ անկեալ կենաց յԱդին Ս. Կոյս..»:

*էջ 248ա (ասկէ վերջ չեղագիր, նախորդները՝ նօտրգրով եւ խազերով) «Որ (ի) նախնեաւն բնարեցեր գՅեսու փրկիչ Յակորայ». այս՝ Յիսուսի անուն՝ «Փառաջդ Հօր» օրհնութեան մասն է, որ կը չարունակուի ապա՝ Հարցով «Մեծացուսչ»ով եւն, նաեւ յաջորդները՝ էջ 256: «Տաւն Յովսէփայ Աստուածահօրն, Օրհնութիւն Բկ. Որ գՈրդին Դաւիթ գՅովսէփ»: — էջ 266: «Տաւն անուան ամենասուրբ Կուսին Մարիամու. սրհ. Դշ. Այսօր խումբք լուսեղինայն»: — էջ 278: «Եկ Ս. Հոգի սաեղծող էիցդ»: — էջ 280: «Օրհնք ուխտադրութեան նորընծայեց Մխիթարեան Միաբանութեան». (էջ 281՝ «Զքեզ Աստուած գովաբանեմք». էջ 288է վերջ կայ նորէն տարրեր գրով եւ թղթով. «Հոգեւոր երգարան 1887» եւ կը բովանդակէ Ս. Հաղորդութեան քանի մը երգեր եւ յետոյ կը յաջորդէն գատարկ թղթեր ու ցանկը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1267.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՔ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 104: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 15 × 9·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԺԳ. իւրաքանչիւրը՝ 8 բուղք: — ՆԻՒԹ՝ բուղք, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաքարտ) կիսակաշի, կռնակը ֆիչ մը ցեցակեր: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ եւ 104բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2բ: «Տիկին Թագուհի եւ Օր. Մարի Գույումճեան ի ձեռն Հ· Յովսէփայ Տէր Մարգարեան նուիրեն զձեռագիրս Մատենադարանիս Մխիթարեանց Վիեննայ: Կ· Պոլիս 26 Օգոստոս 1916»:

Մատեանս է (Թղ· 3ա): «Համառօտ խնդիրք ծաղկաբաղ արարեալք ի պէսպէս երեւելի եւ ի հաստատուն հեղինակաց»: կը սկսի՝ «Գլ· Ա· Յաղագս խորհրդոյ ապաշխարութեան: Յօդ· Ա: Յաղագս դղջման ա· Եթէ ոք խոստովանեալ դմահուչափ մեղս ինչ ճշմարտապէս դղջասցի միայն ընծայունց, ոչինչ յուշ ածեալ գյառաջադրութենէ»:

Թղ· 5ա: «Յօդ· երկրորդ Յաղագս խոստովանութեան»: — Թղ· 16ա: «Յօդ· երրորդ: Յաղագս իրաւարանութեան»: — Թղ· 20ա: «Յօդսած չորրորդ· Յաղագս պաշտօնի եւ պարտաւորութեանց նորուն»: — Թղ· 38ա: «Հինգերորդ յօդսած Յաղագս կնքոյ խոստովանութեան»: — Թղ· 54ա: «Յաղագս խորհրդոյ պսակին»: — «Յօդ· Ա· Յաղագս հարանախօսութեան»: — Վերջինը՝ Թղ· 91բ: «Մատն Բ· Յաղագս եղծիչ արգելմանց պսակին»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

1268.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԵՒ ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

1854

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 եւ էջք 314: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹ՝ չեն նշանակուած. գի իջահամարներ դրուած են: — ՆԻՒԹ՝ բուղք դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ ամբողջապէս կաշեպատ եւ դրոշմազարդերով ու ոսկեզօծ զարդերով, երկու կողմերուն արտաքին կողմը՝ մէջտեղ խաչեր դրոշմազարդերով եւ ոսկեզօծ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, գործածութենէ սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ՆԿԱՐՔ՝ ՊԱՏԿԵՐՔ՝ էջ 22· Դաւիթ մարգարէն կը սաղմոսերգէ՝ տաւիղով: էջ 142 Ս· Կոյս՝ գիրկը Յիսուս մանուկը: — ԺԱՄԱ-

ՆԱԿ՝ 1854: — ԳՐԻՉ. ՆԱԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ աճ-ծաճօք: — ՏԵՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԻՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 2ա: «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսէ 23 Դեկտ· 1903»:

Մատեանս է (Թղ· 2ա)· «*Ժամագիրք Սրբուհւոյ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին եւ այլ եւ այլ աղօթք ի Վիեննա, ի վանս Պաչտպան Ս· Աստուածածնի* 1854»: Թղ· 3: «*Ի կոնդակաց սրբոյ Տեառն մերոյ Քահանայապետի Պիոսի Հինգերորդի վասն ասելոյ ղԺամս երանելի Կուսին Մարիամու: Եւ ղի կամք եւ փոյթ ամենայն հաւատացելոց առաւել եւ ստիպիցի ընթեռնուլ···*»: *էջ* 1—142: «*Ժամերգութիւն սրբուհւոյ Աստուածածնին, որ ասի յամենայն աւուրս ի մէջ պիչերի կամ առաւօտուն, նախ ցած Հայր մեր, Հաւատամք եւ ապա՝ ի ձայն սկսանի· Ողջոյն քեզ, Մարիամ, լի շնորհօք*» եւն: «*Տէր լեզ ղչրթունս իմ բանաս···*»: Կան ճաչու, երեկոյեան եւն ժամերգութիւնները: *էջ* 143—314: *Աղօթքներ առաւօտեան, երեկոյեան, Խորհուրդներու մերձեցման*, եւն, *Նմանապէս Եօթը սաղմոսք ապաչխարութեան*, «*Հաւատով խոստովանիմ*», «*Եկ Ս· Հոգի*» եւն եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի· Հմմտ· վերը*:

1629.

ՋԵՐՄԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՉԱՐՉԱՐԱՆԱՑ

1774

ԹՈՒՂԹՔ՝ 48: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտի վրայ կաշի անցուած, շատ վնասուած, մանաւանդ կռնակը: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ շատ սեւցած եւ մաշած, նաեւ հիչ մը ցեցակեր: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ իւրաքանչիւր «Հանգիստ» է առաջ հմմտ· Թ· 3ա, 14ա, 31ա, 37, եւն դրոշմագարդեր, գունաւորուած, նաեւ իւրաքանչիւր «հանգիստ»է վերջ զարդ մը: — ՆԿԱՐՔ՝ ունի 14 «հանգիստ»ներու տպագիր (գերմաներէն քնագրով) սեւ եւ ազդեցիկ պատկերներ եւ հատ մըն ալ առջեւը՝ Քրիստոսի չարչարանքներու ատեն գործածուած գործիքներն եւ մարդ մը՝ վարդարանը ձեռքին մէջ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 47ա, 48բ եւ պատկերներու կրնակը: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1774: — ԳՐԻՉ՝ Խաչիկ: — ՏԵՂԻ՝ Հունգարիա: — ՏԻՐ՝ գրի՞չը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 46ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 46ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Ջերմեռանդութիւն Քրիստոսի չարչարանաց կամ Ճանապարհ խաչի, որ ունի չարչարանքներու հանդիսաններու տպագիր պատկերներ եւ իւրաքանչիւր հանգստէ յառաջ գունաւոր կիսախորաններ: *Կը սկսի Թղ· 3ա*: «*Հատուածք Քրիստոսի սուրբ չարչարանացը ու սուրբ խաչին համփան քալէլու: Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, ես մեղաւորս հաւատով կու խոստովանիմ զքեզ ամենասուրբ Հաղորդութեանը մէջ···*»: *Ապա՝ Թղ· 6ա*: «*Առաջին ծունր դնել Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս մահուամբ կի դատապարտվի· լիակատար ներողութիւն: Երկրպագանեմ քեզ Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս*»: *Մատաճութիւնք եւ աղօթք եւն եւն*: *Վերջը Թղ· 46ա սկսած է Աստուածաբանական առաքինութիւններու ներգործութիւնները· որոնք կը ձնան Թերի, զի Թուղթ ինկած է*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· *գրչէն Թղ· 46ա*: «*Գրեցաւ ձեռամբն անարժան տիրացու Խաչիկին որդւոյ Ո· Հ· Նիկօլի Դօլօպանեան* 1774· 29»:

1270.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

Նախ քան ՌԾ = 1601

Է.Ջ.Ք՝ 658: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 13·3 × 9·4: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9 × 6: — ՑՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած Իէ· իւրաքանչիւրը՝ 10 թուղք: — ՆԻՒԹ՝ թուղք մագաղաթի նման: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ շատ ճոխ եւ սիրուն դրոշմազարդերով, լաւ պահուած, բայց փականքներէն մէկ հատէն զրկուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ մէկ թուղք առջեւը եւ մէկ թուղք ետեւը, բնագիրը՝ Ղուկ· ե· 18 (անդամալոյծի բուժումը) եւ Յովհ· Ա· գլխուն առջեւի մասերը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը՝ մաշուր, գործածութենէ ֆիչ մը սեւցած եւ աղտոտած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մանր եւ կանոնաւոր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, գունաւոր, ճաշակաւոր, թոչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ երբեմն տողեր եւ սկզբնագրեր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ էջ 5, 237 գունաւոր, ոսկեխառն, ճաշակաւոր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ էջ 21, 99, 188, 325, 416, 515, 552, 597, գոյնզգոյն, ոսկեխառն, սիրուն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ եւ ՆԿԱՐԻԿՆԵՐ, էջ 5, 10, 15, 20 եւն 61 (տաճար) 65 (Ս· Աստուա), 68 (Թէոդոս թգ·) 72 (Գաւիթ մգ·) 75 (Ս· Ստեփանոս, բայց հանուած), 79 (Պետրոս կամ Պօղոս Առ·), 95 (Յովհաննէս Մկրտչի գլուխը), 250 (տաճար), 262 (տաճար), 262 (տաճար), 302 (Քրիստոս համբարձեալ եւ գոյգ հրեշտակներ), 357 (Յովհաննէս Մկրտիչ), 360 (Գրիգոր Լուսաւորիչ), 365 (Ս· Լուսաւորչին որդիներէն կամ թոռներէն մէկը), 368 (Ս· Ներսէս Պարթեւ), 373 (Ս· Հռիփսիմէ), 386 (տաճար մը կամ տապանակ մը), 401 (տաճար մը) 404 (Ս· Կոյս), 416 (տաճար մը), 426 (տաճար մը), 431 (Ս· Խաչ), 445 (մարգարէ մը), 449 (մարգարէ մը), 451 (Ս· Մեսրոպ), 455 (Ս· Յակոբ Մծբնացի), 459 (Բեթղեհէմի մանո՞ւկ մը), 462 (հրեշտակ մը), 465 (հայրապետ մը), (515 լուսանցազարդը կտրուած տարուած, նաեւ՝ էջ 597) մեծ մասով յայտող, ոսկիով եւ գոյներով՝ հաճելի: — ՆԿԱՐՔ՝ էջ 4 Ս· Յովակիմ եւ Սրբուհի Աննա, զանազան գոյներով եւ վրան՝ վարի կողմը՝ գրուած՝ «Զնկարողս զ*Մահփանոս* եպիսկոպոս Յիշեա Տէր *Իգնատի(ր)ոս*»: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 2: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան ՌԾ = 1601: — ԳՐԻՉ՝ Իգնատիոս: — ԿԱԶՄՈՂ՝ Յովհաննէս: — ՆԿԱՐԻՉ եւ ԾԱՂԿՈՂ՝ Ստեփանոս եպ·: — ՏԵՂԻ՝ Ամի՞ք: — ՏԷՐ՝ կարապետ վարդապետ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 187, 632 եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 2ա: «Գնեցաւ 14 Ապրիլ 1952, յիսուն ոսկւոյ»:

Մատեանս է Շարակնոց, որ օժտուած է խազերով եւ խնամքով գրուած: էջ 3· (խորան), խորագիրը գրելու՝ դատարկ տեղ ձգուած, խորանին մէջ տեղը՝ կը սկսի· «Երգեցէք որդիք Սիոնի երգ նոր ի Տնեն-դեան մաւր Տեառն»: — Կիսախորաններով՝ էջ 21: «Կանոն Աստուած յայտնութեան Տեառն ի Յորդանան գետի»: — էջ 99: «Երգ բուն Բարեկենդանին»: — էջ 188: «Կանոնն Ղազարու յարութեան»: — էջ 237 (խորանով) Ջատկի կանոնը (որ չէ գրուած եւ կը սկսի)՝ «Այսաւր յարեաւ ի մեռելոց»· կիսախորաններով՝ էջ 325: «Կանոնն Պենտակոստէին»: — էջ 416: «Կանոնն սուրբ խաչին»: — էջ 515: «Կանոնն համաւրէն ամենայն մարտիրոսաց»: — էջ 552: «Կանոնն համաւրէն ամենայն ննջեցելոցն»: — էջ 597: «Աւրհնութիւններ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: Կան նաեւ՝ էջ 218: «Երգ Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի··· Այսաւր անճառ լուսոյն ծագումն»: — էջ 479: «Շարական միռոնն աւրհնելոյ»: — էջ 497: «Նորաստեղծեալ» եւ «Արարչականք», Արեւագալի, Ճաշու եւ Պաղատականի երգեր (Նայեա(ց) սիրով): — էջ 635: «Ս· Աստուածածնին անձինք ասացեալ Կիրակոս վարդապետին Եգնկացւոյ· Արեւելք գերարփին»: — էջ 642: «Անձինք Ս· Լուսաւորչին Գրիգորի Յոհաննէս վարդապետին ասացեալ»: — էջ 649: «Նորին Սեպուհոյ· Լերինք ամենայն այսաւր ցնծացէք»: — էջ 652: «Շարական սրբոյն Սարգսի վարդան վարդապետի ասացեալ Ամենասուրբ Երրորդութեան ընտրեալ ծառայ»: — էջ 1 կայ՝ «Ով պերահրաչ ծաղիկ եղեմայ» չարականէն մաս մը, նօտրգրով: Համմտ· Թ· 142, 346—347, եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· գրչէն· էջ 187 «Զիգնատիոս յիշեցէք ի բարին»: — էջ 415 «Զիգնատիոս յաղաւթս յիշեցէք եւ անդադար զԱստուած աւրհնեցէք, պաղատանաւք յոյժ աղաչեցէք, զմեղս իմ քաւել հայցեցէք· եւ ծնաւղաց իմոց եւ եղբարց եւ Աստուած զձեզ յիշէ»: — էջ 514: «Զիգնատիոս զրիչս յիշեցէք ի Քրիստոս, Տէր ողոր(մեսցի)»:

2· գրչէն՝ Թղ· 632: «Փառք համագոյ անբաժանելի եւ միասնական սուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդոյ եւ սուրբ Հոգւոյն· այժմ եւ միշտ յաւիտեանս ամէն: Ի ծագման բանին Աստուծոյ, լուսաւորեալք եւ ի շնորհաբաշխ Հոգւոյն սրբոյ մաքրագործեալք ի մերոց պետաց ի հոգեկիր արանց ի հայկազանց սեռիդ ուղղափառ հայրապետաց եւ աստուածաբան վարդապետաց ներհմտացեալք կրթական վերծանութեամբ քաջոլորակ բաժանմամբ ձայնից երաժըշտականաց չարակարգեցին զերգս չարականաց»: Այսքան· էջ 656 կայ՝ «Աղաչեմ յիշել զԹամամն,

զմարթան եւ զԴրիդոր որ օգնութիւն արարին ատա-նալ չարակնոցիս: Զնուագարանս չնորհալի, զեր-գեալս սրբոց հարց մեր նախկի, եւ չնորհաբաչխ հոգ-ւոյն կարգի, չարոց ականց եւ մարգարտի: Զի ըն-կալեալ զսա լինի, ոմն ի պետաց մերոյ ազգի, ած կարապետ վարդապետի, որ էր Երկրաւ Թըլկու-րանցի, Սա հանդիպեալ Համիք քաղքի, Տիկրանա-կերտ մեր նահանգի, ի սուրբ Սարգսի եկեղեցի, առ մեզ աւուրս ինչ լինի, տեսեալ զգրիչս ի նոյն տեղի, եւ ետ կազմել զսա վերստի, զի ի վայելս իւր եղիցի· Եւ յիշատակ ապագայի: Կազմի ձեռամբ Յովաննիսի եւ սուտ եւ փուտ գրչի: ՌԽ· Հայոց թուի (1601) 'ւի ԻԹ· Սեպտեմբերի, Զոր Տէր Աստուած ամենայնի, բարեաւ վայելս զսա ատցի, Տէր կարապետ վարդա-պետի· ի ներկայումս մինչ ի վերջի: Ցիշատակութիւն եղիցի իւրն եւ ծնօղացն իւր եւ զարմի: Ով հանդի-պողք այսմ տառի, որք զմեզ յիշէք ի յաղօթի, յի-չողդ ի Տէր յիշեալ լինիք, յորժամ գայցէ կրկին յերկրի»: Մնացածը չար ձեռք մը ջնջած է: Ցաջորդ էջին վրայ նօտրգիր կայ յիշատակագրութիւն մը, որմէ եւս չատ բան աւրուած· կարելի է կարդալ՝ «Ղայաթին եւ Նէրսէսին(՞) հոգւոյն եւ իւրեանց ծնաւ-ղացն, որ մեզ աւգնութիւն արարին գնած ժամա-նակն որ Բ· ոսկի տվին· Աստուած ողորմի իւրեանց հոգւոյն»:

Էջ 3 (տարբեր գրերով կայ) «Ցիշատակ է Շա-բաղնոցս մահդեսի Ղայաթին հագւոյն, որ ըստացաւ սուրբ գիրքս աստուածային իւր հալալ արդեանցն եւ ետ յիշատակ իւր ննջեցելոցն Նէրսէսին, Իպաչիրին, Շահունին, Սուլթանին, Վարդխաթունին, Պաղտասա-րին, Միքայելին, Գոհարին, Շինարին, Փաչային, Յովանիսին հոգւոյն եւ այլ ասկականացն ի ձեռն Մկրտիչին: Թվին ՌՁՐՆ (1639) Սեպտեմբեր Իե»:

1271.

ԱՆԴԵՂԱՅ ԺԱՆՏԱԽՏԻ

ՌՄՁԳ = 1834

ԹՈՒՂԹՔ՝ 134: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10·3: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 13: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած ԺԲ· 10ական թղթով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ ամբողջապէս կաշե-կազմ ոսկեզօծ զարդերով օժտուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—4բ, 5բ—6բ, 123ա—134: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՁ (= 1834): — ԳՐԻՉ՝ Պետրոս Վ· Ալթունեան: — ԿԱԶՄՈՂ՝ անծանօթ: — ՏԵՂԻ՝ Խաս-գիւղ: — ՏԷՐ՝ հաւանօրէն գրիչը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱ-ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 5ա, 122բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 4բ: «Պարգեւ ի Պաղտասարեան Հմայեակ վար-դապետէ, 2 Նոյ· 1923 Հ· Հմայեակ Համբարեան»:

Մատեանս է (Թղ· 5ա): «Անդեղայ ժանտախտի· 1796 *ընդօրինակեալ ի բուն Ձե-ռագրէ Հեղինակին յԱլթունեան Պետրոս վարդապետէս Կոստանդնուպօլսեցւոյ ի ՌՄՁԳ· եւ ի* 1834 *յՕգոստոս ԺԲ·ի Խաս-պիւղ*»:

Թղ· 7ա: «*Անդեղայ ժանտախտի, յո-րում ճառի երկարագոյն զսահմանէ եւ զա-մենայն պարագայից պատշաճելոց նմա ըստ մտաց վաղեմի եւ արդի երեւելի բժշկաց ծաղկելոց յԵլլադա եւ յԻտալիա: Ժողովեալ մեծաւ զգուշութեամբ եւ ծաղկաքաղ ընտ-րանօք, բազմուսոյց ծանօթութեամբ, փոր-ձառական պատմութեամբ չքեղացեալ եւ փիլիսոփայական կշռադատութեամբ* յերիւ-րեալ ի բժիշկ Ստեփաննոսէ Շէհրիմանեան *Տփխսեցւոյ* 1796· *ի Կոստանդնուպօլիս*»:

1· Թղ· 8ա: «*Ցառաջաբանութիւն: Ժխտեցաք պատուիրանին արգիլեալ օձա-ջամբ խայրւոյն ճաչակմամբ բարերար պա-տուհաս ի պատիժ յանցանաց*»: *Ստորա-գրուած՝* (Թղ· 11բ) «*Ծառայս խոտան ան-պիտան Ստեփաննոս բժիշկ Շէհրիմանեան*»:

2· Թղ· 12ա: «*Գլուխ Ա: Ցաղագս ժան-տախտի սեռօրէն: Ժանտախտն մահամատոյց իանդագեալ ընդ չատութիւն*»:

3· Թղ· 13ա: «*Գլուխ Բ: Թէ զի՞նչ իցէ ժանտախտն: Արդ ժամ է մատչել ի մեր նպատակ*»:

4· Թղ· 41բ: «*Գլուխ Գ: Ցաղագս տե-սակացն ժանտախտի: Զերկուս տարբերու-թիւնս նկատեմք զգուշաբար ի ժանտախտի*»:

Թղ· 44ա: «*Պրակ միակ: Ցաղագս նշանաց բոցակիզութեան*»:

5· Թղ· 46բ: «*Գլ· Դ: Ցաղագս նշանացն ժանտախտի կամ զճանաչմանէ նորա*»:

6· Թղ· 52ա: «*Գլխ· Ե: Ցաղագս լաւ եւ վատ նշանացն ժանտախտի*»:

7· Թղ· 63բ: «*Գլխ· Զ: Ցաղագս ստած-ման ժանտախտի*»:

ա· Թղ· 65ա: «*Պրակ Ա: Ցաղագս ստած-ման փուտ ժանտամահու*»:

բ· Թղ· 70բ: «*Պրակ Բ: Ցաղագս ստածման բոցակէզ ժանտամահու*»:

գ· Թղ· 77բ: «*Պրակ Գ· ստածման ջղային կամ գալարիչ ժանտամահու*»:

պ· Թղ· 82բ: «Յաւելուած միակ, որ պատկանի նախընթաց երեքին պրակացդ»:

8· Թղ· 91բ: «Գլխ· Է: Յորդոյս դպրութեանն, զոր ունին պահել առողջք ի ժամանակս ժանտամահու»:

9· Թղ· 99բ: «Ծանօթութիւն(ք): (ա) Ասէ Միքէնհամոս թէ սրագոյն կամ սուղ գաւաք գԱստուած ունին հեղինակ, որպէս եւ երկարապոյնք գմեղ»: Ունի քան «ծանօթութիւն»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: Թղ· 122բ: «Ընդօրինակեցաւ յընտիր գաղափարէ յԱլթունեան Պետրոս վարդապետէս 1834· յՕգոստ· 19 ի Խասգիւղ»:

1272.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ ԵՒ ՀԱՅԵԼԻ ԱՆԽ ԲԱ

ԺԹ դար

Էջք՝ 402: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14·5 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 5·8: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամողորկ: — ԿԱԶՄ՝ չունի իսկած է, առաջին թերթը կազմէն գրեթէ բաժնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ գործածութենէ ֆիչ մը աղտոտած, ամբողջական չէ: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, կանոնաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: Բնագիրը գոյգ գծի մէջ առնուած: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ տպուած էջ 1էն յառաջ Ամենասուրբ երրորդութիւն, էջ 28 S. Mechtildi, էջ 68· Ս· Սիրտն Յիսուսի, — էջ 80· «Սիրտ Յիսուսի վառեալ վասն մեր», բայց հանուած՝ չկայ· — էջ 234· S. Waldburgis, — էջ 250· S. Dorctea = սրբուհի Տորոդիա· — էջ 68· Սբ· Յովակիմ եւ Ս· Աննա (եւ Ս· Կոյս)· — էջ 282 S. Magdalena· — էջ 310· Սրբուհի Օսանա· — էջ 334· Սբրբուհի Կատարինա Ալեխս· — էջ 354· Սրբուհի Ֆրանչիսկա· էջ 376· Սրբուհի Անաստասիա: Պատկերներէն կարեւոր մաս մը եոմէն զանազան գոյներով ներկուած է: Ոմանց տակը հայերէն եւ ուրիշներու տակ լատիներէն գրուած է, նաեւ հայերէն եւ լատիներէն միանգամայն: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 192: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մասեանս է Աղօթագիրք *կամ* Գիրք աղօթից *ու մտածութեանց, ուր ամփոփուած են սրտաբուխ աղօթքներ եւ իմաստնալից մտածականներ:*

Ա· Աղօթագիրք:

Էջ 1 կը սկսի· «Առաւօտեան աղօթք: Ընդ յառնելդ ի քնոյ առեալ զօրհնեալ Յուր կնքեա նշանաւ սուրբ խաչին զքեզ եւ ասա Տէր, եթէ դչթունս իմ բանաս . . . : Զամենայն գործս, զորս գործեմ այսօր, դրնա-

կանս եւ կարգեմ Տէր ի փառս քո»:

Էջ 4: «(Այլ) աղօթք առաւօտեան: Թագաւոր թագաւորաց, Աստուած աստղօզ, Տէր եւ արարիչ»: — Էջ 23: «Ներգործութիւնք հաւատոյ, յուսոյ եւ սիրոյ»: — Էջ 29: «Ջերմեռանդութիւն առ սրբազան սիրտն Յիսուսի Քրիստոսի»: — Էջ 121: «Պատկն Յիսուսի»: — Էջ 151: «Աղօթք առ սրբազան սիրտն երանուհւոյ Կուսին Մարիամու»: — Էջ 157: «Լիթանիայք»· Էջ 193: «Սրբոյն Աթանասի Աղեքսանդրու Հայրապետի մաղթանք առ սուրբ Կոյսն Մարիամ: Լուր աղաչանաց մերոց, Ս· Կոյս Մարիամ»: — Էջ 194: «Սրբոյն սրբոյ եփրեմի Ասորւոյ բանք պաղատանաց առ Ս· Կոյսն Մարիամ· Ով անբիծ եւ անարատ Կոյս Մարիամ Աստուածածին, Թագուհի երկնի եւ երկրի»: Աղօթքներ՝ նաեւ զեռ օտար եւ հայ ուրիշ սուրբերէ, եւն եւն:

Բ· Հայելի անխաբ:

Էջ 235: «Հայելի անխաբ կամ Տեսական եւ գործնական ճանաչումն անձին»: «Ներածութիւն: Թէպէտ առաջին հայեցուածով թուի թէ չէ պարտ այլում առաքինութեան առաւել լինել մարդոյն քան զիմոնարհութիւն»: Ապա՝ չարթուան բոլոր օրերուն վրայ կայ մտածական մը· այսպէս Էջ 251· «Մտածութիւն կիւրակէի: Թէ մեք ի կողմանէ մերմէ ոչինչ եմք ի բնական կարգի» եւն վերջը՝ նորէն աղօթքներ: Թերի: Թղթեր խնկած են: Համա· Թ· 1285· «Հայելի հաւատարիմ»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի:

1273.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

Նախ քան ՌՃԿԳ = 1714

ԹՈՒՂԹՔ՝ 217: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 ×6·5: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած մինչեւ ԺԸ· իւրաքանչիւրը՝ 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ ողորկ, փայլուն, փականքներն հանուած: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, դրոշմազարդերով· շատ մաշած եւ վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն եւ ետեւէն, նաեւ մէջէն թղթեր իսկած, ծակուած (Թղ· 148—149), սեւցած, կեղտոտած, բայց մեծ մասով լաւ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր յստակ եւ կանոնաւոր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բանի մը հատ, միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ չունի, սկզբնատառերը՝ կարմիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 8բ, 14ա, 37ա, 58ա, 62բ, 92ա, 116ա, 192բ· գրչէն եղածները՝ սովորական, բայց կաճ օտար ձեռէ՝ տգեղ: — ԳԾՈՒԱԾՔ (ՆԿԱՐՔ)՝ Թղ· 22ա վարի լուսանցքի վրայ՝ կին մը· Թղ· 67բ կողմնակի լուսանցքի վրայ էշ մը· Թղ· 100բ վարի լուսանցքի վրայ՝ հրեշտակ մը, Թղ· 149բ վարի լուսանցքի վրայ՝ եկեղեցական մը, շատ տգեղ բաներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ բաճ ՌՃԿԳ (= 1714): — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 28ա, 91բ եւն եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առջեւի կողքին ներսի դին՝ «Ընկալայ ի Մեծ· Հարց Մխիթարեանց կ· Պոլսոյ վասն Մատենադարանիս, 18 Յունվ· 1935 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Շարակնոց, որուն մէջ շաբականներն իրարու կը յաջորդեն միապաղաղ, բայց լուսանցքներու վրայ նշանակուած են «Տ· Ո· Մկ· ՀԲ» եւն· չեն արտագրուած ընկալեալ բաժանումներու եւ կարգերու համաձայն, նաեւ չունին խորաններ կամ կիսախորաններ: Սկիզբն երեք թերթէն աւելի թերի է եւ նմանապէս վերջէն ալ պակասաւոր: Կը սկսի՝ «Որ Տէր ես երկնի եւ երկրի, զքեզ աւրհնեն զուարթունք երկնից հոգեւոր երգով: Աւրհնեմք զքեզ Քրիստոս փառաց թագաւոր, որ չնորհեցեր մեզ ձայնակից լինել զուարթնոց երկնից» (Հրեչտակաց «Տէր յերկնից»էն): Խազերով է եւ խնամով գրուած:

Թղ· 3ա: «Արեգականն արդարութեան ծագման արուսեակդ» (Յովհ· Մկրտչի· Ա—Ժ·): — Թղ· 8բ է վերջ պակաս կայ· Թղ· 9ա: «Որք դարդարեցին» (Թարգմանչաց): — Թղ· 31ա: «Զարմանալի է ինձ» (Վահան Գողթնացւոյ), Թղ· 33բ: «Նայեա սիրով Հայրդ գթած»: — Թղ· 37ա: «Փարատեա հանգերձ կառուքն ընկղմեալ» (Յարութեան): — Թղ· 85ա: «Ով հրաշալի նախահարք, միշտ յաղթողք ի մարտի»: — Թղ· 88բ: «Ի քէն հայցեմք, Հայր գթութեանց»: — Թղ· 101ա: «Այսաւր զուարճացեալ ցնծայ եկեղեցի» (Մ· Գր· Լուսաւորչի, Ա—Ժ): — Թղ· 111ա: «Ցայս յարկ նուիրանաց»: — Թղ· 151բ: «Խորհուրդ խորին»: — Թղ· 161բ: «Աբարիչ եւ մարդասէր, անօթակալ»: — Թղ· 162բ: «Երգ վասն ննջեցելոց· Ես ասացի ի վերանալ»: — Թղ· 166բ: «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի»: — Թղ· 207ա: «Արեւելք գերարփին»: — Թղ· 211ա: «Անձինք նուիրեալք սիրոյն Քրիստոսի» (Ա—Ժ, չարունակութիւնը կը պակսի): — Թղ· 212ա: «Նորահրաչ պսակաւոր»: — Թղ· 213ա: «Անճառելի բանդ Աստուած» (Ղեւոնդեանց, Ա—Ժ): — Թղ· 214բ: «Աստուած անեղ, անժամանակ» (Ա—Ի·) ապա՝ Ձեռագիրը կը մնայ թերի, զի թղթեր իսկած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· գրչէն չկան կամ կը պակսին՝ 1· Լուսանցքներու վրայ երբեմն կան, Թղ· 28ա: «Օգնեա ինձ Քրիստոս, Յունվար Ա· Բչ·»: — Թղ· 45ա: «Աւգնեա ինձ Քրիստոս»· Թղ· 56բ—57ա: «Օրհնեալ է Աստուած, օգնեա Քրիստոս»: — Թղ· 68բ—69ա: «Աւրհնեալ է Յիսուս Քրիստոս, աւգնեա ինձ Յիսուս Քրիստոս» եւն եւն:

2· Թղ· 91բ: տղեղ գրով· «Ձիչատակ է չարաչանս տէր Յակոբին կամ տա (աւրուած) կամ Սահակ(°)գըր» (այսքան):

3· Թղ· 115բ· տղեղ գրով, աւրուած ու գրուած, կարելի է կարդալ անունները՝ Յակոբ, Մարամ, Գրիգոր, Առաքել, Յովանէս եւն եւ «Թուական Հայոց ՌՃԿԳ» (1714):

1274.

ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՑ ԲԱՆ ՀԱՒԱՏՈՑ

ԺԸ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 87: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5·8: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած է՝ 12 թղթով: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ հաստատուն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ· գործածութենէ փիչ մը սեւցած եւ ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր,

կաճնճաւոր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ Թղ· 5ա, պարզ բան մը: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· բնագիրը գոյգ գծի մէջ: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 5ա միագոյն եւ սովորական բաներ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 85ա—87բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ՞ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է «Ներսիսի Շնորհալւոյ Բան հաւատոյ», որ սակայն այս խորագիրը չունի եւ առանց խորագրի կը սկսի՝ Թղ· 5ա: «Ողոստովանիմ Աստուած զՀայր անծին, անեղ եւ անբսկիզբն· խոստովանիմ Աստուած զՈրդին անժամանակ Հաւր Միածին: Ողոստովանիմ Աստուած զՍուրբ Հոգին ի բնութենէ Հաւր անքննին»: Ձմմտ· մանրամասնօրէն (նաեւ «Ցիչատակարան»ով· աստ՝ Թղ· 64ա եւ «Պաղատանաւք» աստ՝ Թղ· 70բ) Թ· 185· § 2 Թ· 543 § 2 եւ 547 Ա· § 1· 3:

Թղ· 1բ—4բ· կան չատ տղեղ գրով՝ «Ընկալ քաղցրութեամբ» եւ ծննդեան աւետիս մը՝ «Աւետիս, զբեզ Հայր մեր Ադամ, աւետիս· մայր մեր Եւայ, աւետիս, դուստր եւայի կոյս Մարիամ, աւետիս, եղեմ դրախտին դուռն բացաւ (աւետիս)»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1275.

ՀՈԳԱԾՈՒԹԻՒՆ ՀՈԳՒՈՑ

1822

ԹՈՒՂԹ՝ 125: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 9·3: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, գի ունի իջաթիւեր: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ բարակ եւ դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս կաշեպատ, ոսկեզօծ շատ դրոշմազարդերով, շուրջանակի եւ մէջ տեղեր, նաեւ եզերբ֊թերը՝ ոսկեզօծ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր եւ յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, 3բ, 18բ, 35բ, 122բ, 124ա—125բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1822: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Պետրոս Վ· Իւսկիւտարլեանց: — ՏԵՂԻ՝ Կ· Պոլիս: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ հմմտ· վարը՝ բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 5ա): «Հոգածութիւն հոգւոց»· յորում պարունակին խրատք եւ կանոնք մատակարարելոյ զսուրբ խորհուրդս խոստովանութեան, հաղորդութեան եւ վերջին օծման, այլ եւ եղանակ օգնելոյ հիւանդաց: Գրեալ ի Հ· Պետրոս վարդապետէ Իւսկիւտարլեանց, որ ի Մխիթարեան Միաբանութենէ Վիեննայի, 1822 ի Կոստանդնուպոլիս»: Թղ· 4ա: «Ցաղագս պաշտաման սուրբ խորհրդոյ ի հասարակի: Ձամենայն որ ինչ միանգամ ի վաղեմի օրինադրութեանց ուղղափառ եկեղեցւոյ»:

Թղ· 7բ: «Ցաղագս պաշտաման Ս· Խորհրդոյ ապաշխարութեան»: — Թղ· 19ա: «Ցաղագս պաշտաման ամենասուրբ խորհրդոյ Հաղորդութեան»: — Թղ· 29բ: «Կանոն հաղորդ կամ Թոչակ տալոյ հիւանդաց»: — Թղ· 36ա: «Ցաղագս պաշտաման սուրբ խորհրդոյ վերջին օծման»: — Թղ· 39ա: «Կանոն պաշտելոյ զխորհուրդն վերջին օծման»: — Թղ· 48ա: «Եօթն սաղմոսք ապաշխարութեան Հանդերձ աղօթիւք»: — Թղ· 88ա: «Եղանակ օգնելոյ հիւանդաց»: — Վերջընթեր՝ Թղ· 119ա: «Ցաղագս պաշտամանց ննջեցելոց»: — Թղ· 123ա: «Ցանկ գրոյս»· Քանի մը աղօթքներ աչխարհաբարի եւ տաճկերէնի թարգմանուած են:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· հմմտ· վերը:

1276.

ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ ԵՒ ՋԵՐՄԵՌԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 2 եւ Է֊Ը՝ 286: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, էջերու քուարկում: — ՆԻՒԹ՝ բուղբ, անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) ամբողջապէս (սեւ) կաշեկազմ եւ դրոշմազարդուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, էջ 29—30 հանուած, գործա-

ծուքեան սեւցած եւ ազոտոտած: — ԳԻՐ՝ ճօտգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ էջ 50, յետոյ հաճուած, էջ 116է վերջ Ամենասուրբ երրորդութիւն, էջ 152է ետքը Ս· Իգնատիոս Լոյոլա: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, էջ՝ 266—286: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճծաճօք: — ՏԷՐ՝ Հ· կարապետ: — ԿՆԻՔ՝ Լիվոռնոյի եկեղեցւոյ (Ս· Գր· Լուսաւորչի ժողովրդապետութեան): — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Գիրք աղօթից եւ ջերմեռանդութեանց, *ուր կան՝*

1· *Էջ* 1: «*Կրթութիւն եռանդագին ճանապարհի խաչին, հանեալ ի նորոգ տպագրեալ իտալական գրոց: Մանուցումն· Որ ոք միանգամ առնէ զկրթութիւն ճանապարհին խաչի*»· ապա՝ նախապատրաստութիւն եւ յետոյ 14 «կայ»երու կամ «Հանգիստ»ներու համաձայն աղօթքներ:

2· *Էջ* 51: «*Եօթն մտածութիւնք ի վերայ եօթն ցաւոց ամենասուրբ Աստուածամօր: Մտածութիւն առաջին· ի վերայ ցաւոց ամենասուրբ Կուսին ընդ տրտմալի դուչակութիւն ծերունւոյն Սիմէոնի· Մատն Ա· Զիա՛րդ դառն լինին տրտմականքն, յորժամ ընդ ուրախութիւնս խառնին*»:

3· *Էջ* 117: «*Աղօթք առաւօտեան· Թագաւոր թագաւորաց Աստուած ստեղծող, Տէր եւ արարիչ, Հայր, Որդի եւ Ս· Հոգի*»:

4· *Էջ* 153: «*Աղօթք յառաջ քան զխոստովանութիւն· Երկիր պագանեմ քեզ Աստուած իմ, ամենասուրբ Երրորդութիւն*»: — *Էջ* 156: «*Աղօթք յառաջ քան զսուրբ Հաղորդութիւն*»: — *Էջ* 159: «*Աղօթք յետ Հաղորդութեան*»:

Էջ 182: «*Երգ հանեալ ի ժամակարգութենէն ամենասուրբ Հաղորդութեան չարագրեալ ի սրբոյն Թովմայէ Ագուինացւոյ... Փառաւորեալ զխորհուրդ մարմնոյ· եւ սուրբ արեան փրկչին մերոյ, Օրհնեսցէ մեր ձայն բարբառոյ, Զոր ի փրկել զազգ բզմարդոյ*»:

5· *Էջ* 189: «*Սրբանուէր իննօրեայ ի պատիւ ամենասուրբ Կուսին Մարիամու՝ յորչորչելոյ բարի խորհրդոյ...*»:

Ցաչորդաբար դրուած են զանազան աղօթքներ — նաեւ Ներսէս Լամբրոնացիէն — լիտանեաններ (եւ ջերմեռանդութիւններ): Վերջ՝ էջ 261 «*Լաւրենտիենեան լիտանեայ*» («պաղատանք» եւ աղօթք (*էջ* 264—265) «*Աստուած անճառելի*»):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի, Թղ· 2ա կայ տարբեր գրով «Ճիչատակ է այս հայր Կարապետի»:*

1277.

ՄԱՇՏՈՑ

ԺԷ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 171: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ ճշաճակուած ԺԶ՝ 12 թղթով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ տկար: — ԿԱԶՄ՝ չունի, բոլորովին ինկած է: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ վիճակի մէջ, գրեթէ անգործածելի, այնքան մաշած, թղթեր ինկած եւ խառնակ եւս դրուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆաճի մը հատ, խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ ֆաճի մը հատ, շատ հասարակ բաներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ° դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա: «Գնեցաւ Մաշտոցս ի Բէյրութ, 1939 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Մաշտոց, *որ չատ աղաւաղելի վիճակի մէջ է, կազմէ զուրկ եւ թղթերը չատ մաշած, նաեւ առջեւէն բաւական մաս մը կը պակսին եւ թղթեր եռեւը դրուած են, ուր պէտք չէին ըլլալ:*

Թղ· 1ա: «Կանոն մկրտութեան եւ դրոշմի»: Սկիզբը չկայ· այժմ կը սկսի՝ «...փառաւորեսցէ զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբ Հոգիդ· այժմ եւ միշտ... քարոզ· Եւ եւս խաղաղութեան զՏէր աղաչեսցուք: Վասն քաւութեան մեղաց եւ թողութեան յանցանաց եւն: Տէր Աստուած մեծ եւ փառաւորեալ յամենայն արարածոց...»: — Թղ· 11ա: «Կանոն ձեռն տալոյ, որ կոչուին Հաստատութեան» եւ ապա՝ կանոն պսակի: — Թղ· 20բ: «Պսակ վերացուցանել»: — Թղ· 21ա: «Կանոնն Հաղորդ տալոյ»: — Թղ· 24ա: «Աչխարհաթաղ»: — Թղ· 68ա: «Տղայաթաղ»: — Թղ· 88ա: «Այլուցն»: — Թղ· 91բ: «Կանոն տէրունական օրհնելոյ»: — Թղ· 110բ: «Կանոն ջուր օրհնելոյ»: — Թղ· 135ա: «Կանոն Արմտիք օրհնելոյ»: — Թղ· 140բ: «Կանոն ոտնլուայ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի կամ ինկած է:*

1278.

ՊԱՐՏԷԶ ԱՂՕԹԻՑ

1820

ԹՈՒՂԹՔ՝ 102: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ՝ ամբողջապէս գորշ կաշեպատ շուրջանակի ոսկեզօծ գեղեցիկ զարդերով եւ գոյգ կողերու վրայ ոսկեզօծ խաչ՝ մէջ տեղը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ներքգիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր, քնագիրը գոյգ գծի մէջ առնուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 20բ, 67բ շատ խեղճ բաներ: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 1ա «S. Maria Magdalena»: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1820: — ԳՐԻՉ՝ Փիլիպպոս Թաթար Առդուքեանց: — ՏԵՂԻ՝ վիեննա: — ՏԷՐ՝ գրիչը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վարը քնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 3բ)· Ա· «Պարտէզ աղօթից *ընդդէմ սրբոյ պատարագի եւ ընդդէմ սրբութիւն սրբոյ եւ պատրաստութիւն խօստովանութեան եւ զկնի խօստովանութեան աղօթք ապաչխարութեան եւ աղօթք* Գրիգորի Նարեկացւոյն *վասն հոգւոց ննջեցելոց, որք ակն ունին փրկութեան ի պարտեանցն իւրեանց, կարճառօտ հաւաքեալ ի սուրբ Գրոց եւ եղեալ աստ ըստ ոմանց ջերմեռանդից, որք կամին աղօթս մատուցանել դիւրաւ գտանել եւ աղօթել առանց ցանցրութեան ի պատիւ Հօր եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյն ի յաւիտեանս յաւիտենից ամէն*»: *Այս՝ արդէն Ձեռագրին բովանդակութիւնը կը պարզէ, բայց տանք անոր համառօտ ամփոփումը*: Թղ· 4ա կը սկսի՝ «Աղերս մաղթանաց սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն: *Եւ արդ ի վերայ այսքանից յուսահատութեանց եւ ահարկու սրտաբեկութեանց . . .*»:

Յիշենք աղօթքներ եւ մտածութիւններ՝ Թղ· 8ա: «*Ի մտանելն քո եկեղեցւոյ· Մտից ի տաճար սուրբ քոյ, երկրպագից պատուականի*»: — Թղ· 9ա: «*Աղօթք սրբոյն Գրիգորի ընդդիմ հրդոյն Աստուծոյ: Եւ արդ դու մխայն ըսկիսբն եւ բարութիւն եւ բարեաց կթութիւն*»: — Թղ· 10բ: «*Ցորժամ քահանայն սրասէ (ասասցէ) ի սրբութիւն սրբոցն· Ով բարի Յիսուս· ով քաղցր Յիսուս, ով Որդիդ Մարիամու ողորմեաց ինձ*»: — Թղ· 20բ: «*Խոհմունք քրիստոնէական ըստ իւրաքանչիւր աւուր ամաւն կարճառօտ պատուղ մտածութեան*»: — Թղ· 52բ: «*Շարք սկանց վասն ապաչխարութեանց, ողբաձայն ջերմ աստմամբ: Հայր բազմագոյդ եւ բազումողորմ, խոստովանիմ առ քեզ*»: — Թղ· 61բ: «*Կերպ ըստպատարագութեան քիւ պատարագի*»: — Թղ· 67բ: «*Հանդէս դպրութեան, երգս յաւերժական· խորհուրդ խորին անհասական· Զայնաւոր պատարագի*»: — Թղ· 69բ: «*Մեղեդիք ըստ պատշաճի*»: — Թղ· 87բ: «*Աղօթք երկոցեան մերձ յանկօղին· Ցանձնարարութիւն սրբոյն Եփրեմի վարդապետին: Աղաչեմ զքեզ Տէր Աստուած ամենակալ եւ գոհանամ գանհատ մարդասիրութեանդ*»:

Այս Ձեռագրին մէջ կան նմանապէս տաղեր եւ երգեր· ահա անոնցմէ՝ Թղ· 1բ· *խորագիրը չկայ· «ըստ Եղանակի Առաւօտ լուսոյն: Անեղին տաճար, անարատ մայր Տեառն Աստուածածին կոյս»: Ա—ռ·: —* Թղ· 74բ: «*Տաղ աւետեաց: Անեղին տաճար բանին բարեբար*»: — Թղ· 75ա: «*Տաղ Ծննդեան· Ծագիկ պայծառ ծովային եւ մարգարիտ մեծագին*»: — Թղ· 75բ: «*Տաղ Ծննդեան· Տունկ անմահութեան բողբոջեցաւ սուրբ կոյս*»: — Թղ· 77բ: «*Տաղ Ծաղկազարդի: Այսօր ցնծան արարածք խրախճանապէս օրհնութեամբ*»: — Թղ· 82ա: «*Տաղ Գիւտ խաչի: Այսօր եղեւ գալ դչխոյին· մօր արքային ինքնակալին*» եւն:

Բ· 2· Թղ· 90բ: «*Ծագկաճաղ պարտէզ աղօթից· Հաւաքեալ ի Ս· Գրոց ի պէտս ջերմեռանդ քրիստոնեայ անձանց եւ որք կամին քրիստոնէապար կեալ եւ կատարեալ խոստովանութիւն առնել եւ ընդունիլ զխորհուրդ Հաղորդութեան մարմնոյ եւ արեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, վասն զի լիցի քաւութիւն մեզաց եւ փրկութիւն հոգւոց մերոց, եւ աղաչեմ զձեր բարեպաշտութեանդն յիշել եւ զիս զձեր սուրբ աղօթիցն մի Հայր մերիվ եւ մի ողջունիւ Փիլիպոս Թաթար Առխուրեանց Մաշկեացւոյ: 1820 Վիեննա*»: Թղ· 91ա: «*Ճարտ աղօթելո(յ) ընդդէմ պատարագի: Ի ներկայանալ առաջի սրբոյ պատարագին այսպէս պարտիմ խօստովանել զմեծ վայելչութիւն Աստուծոյ*»: — Թղ· 98բ: «*Անձնարարութիւն երկոցեան: Աստուած իմ ես դու· . . Այո՝ Տէր արժան իսկ էր քէ թողուիր զիս ի ձեռաց*»: — Թղ· 92բ: «*Երդ առ սուրբ Հոգին, վասն մաղթելոյ չնորհս, եկ սուրբ Հոգի, ստեղծող էյից, Ցայց եւ մտաց քոց ծառայից*»: *Կան դեռ ներողութեամբ օժտուած աղօթքներ եւն:*

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի· բայց համառ· վերը:* Թղ· 89բ *յորդորի մը կցուած են՝* «*Գրոց մատենիս ի միտս բեր երեք ողջոյն մի Հայր մեր*»:

1279.

ԱՂՕԹԱՄԱՏՈՅՑ

Նախ քան 1783

ԹՈՒՂԹԻ՝ 145: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6·3: — ՏՈՂԻ՝ 18: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած ԺԹ՝ 8 թղթով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս կաշեպատ· հաստատուն, թղթերու եզերքները ուսկեզօծեալ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ լաւ, գործածութենէ վերջին մասերը փիչ մը սեւցած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր եւ դիւրընթեռնլի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ՝ շատ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմրագիր, նաեւ շատ մը գլխագրեր: — ԲՆագիրը զոյգ գծի մէջ առնուած: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆԻ՝ Թղ· 8ա, 47ա, 117ա, 129ա, դրոշմազարդեր: — ՊԱՏԿԵՐԻ՝ Թղ· 7բ Աւետումն Ս· Կուսին· 46բ Յովհաննէս Մկրտիչ կը քարոզէ, 116բ Խաչելութիւն, 128բ Ս· Ընթրիք: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—7բ, 35ա—37բ, 45բ—46ա, 96ա—116ա, 127ա—128ա, 141ա—145բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1783: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Յովհաննէս Այվազեա՞ն: — ՏԵՂԻ՝ Տրիե՞ստ: — ՏԷՐ՝ Յարութիւն Շէրիմանեան: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 5ա Լիվոռնոյի եկեղեցւոյ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 4բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 3ա· Նուիրեաց Մատենադարանիս Տ· Պօղոս Վ· Գըրմըզեան, Վիեննա 26 Յունիս 1934, Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է (Թղ· 5ա): Աղօթամ (*այսքանը գրուած*) առտոյց: *Կը սկսի* Թղ· 8ա: «*Գովեստ երգաբանութեան Տիրուհւոյն: Գումարք խմբից դասուց երջանկացն պատուասիրեն բիւրաբեղուն բանիւք գովեստի զսկզբնալոյսն կենաց զոյից ի կիսոց բանից ըղձայնութեանց*»: — Թղ· 27ա: «*Նորին վերստին ի վերայ տառից անուան իւրոյ: Գերազանց չափոյ կչռման երկրային բնութեան եւ քրովբէականն նախադասութեան եղեալ վեհական* («*Գրիգոր*»): — Թղ· 30ա: «*Աղօթք սրբոյն* Գրիգորի Նարեկացւոյ *առ սուրբ Աստուածածնին: Եւ արդ ի վերայ այսքանեաց յուսահատութեանց, եւ ահարկու սրտաբեկութեանց*»: — Թղ· 38ա: «*Սրբոյն* Գրիգորի Նարեկացւոյ *առ երկնային զօրսն: Ընդ Աստուածածնին մատեանց ահա եւ զվերնոցն անմահ հրեշտակացն լուսակերպից՝ զաղերս հայցուածոց*»:

Այս աղօթամատոյցը մեծագոյն մասով Գրիգոր Նարեկացւոյ Աղօթագրքէն կամ Ողբերգութենէն (Նարեկ) *առնուած աղօթքներու ամփոփումն է* (*Համմա*· Թ· 323): *Այսպէս դեռ՝* Թղ· 47ա: «*Աղօթք սրբոյն* Գրիգորի Նարեկացւոյ· *Հե*· *Ցիչեա Տէր զթութեանց սիրոյդ իրաւանց, Աստուած ճշմարիտ*»: — Թղ· 117ա: «*Աղօթք պատրաստութեան սրբոյ Պատարագի սրբոյն* Գրիգորի: *Բարձրեալ հզօր, անսկիզբն, անեղ, անբովանդակելի, աննիւթհելի*»: — Թղ· 118բ: «*Աղօթք սրբոյն* Գրիգորի Նարեկացւոյ· *Ա*(*յլ*) *եւ աղերսեմք արտասուալից հառաչմամբ յամենայն յանձնէ զփառաւորեալ արարչութիւնդ*»: — *Ապա՝* Թղ· 129ա: «*Աղօթք գոհութեան զկնի սրբոյ պատարագի: Աղօթք սրբոյն* Թովմայի Ագուիլացւոյ: *Գոհանամ զքէն Տէր սուրբ, Հայր ամենակալ· Աստուած յաւիտենական*»: — Թղ· 131բ: «*Աղօթք սրբոյն* Գրիգորի Նարեկացւոյ, *Արեգակն արդար, լուսոյ կերպարան, փափաք անձկութեան*»: — Թղ· 133ա: «*Սրբոյն* Ներսէսի Լամբրոնացւոյ *աղերս մա*(*ղթա*)*նաց, խօսք բնդ Աստուծոյ: Այլ դու նայեա յիս, ամենակարող Տէր իմ Քրիստոս, յաթոռոյ փառացդ*»: — *Նոյնէն դեռ չորս աղօթք· վերջինը՝* Թղ· 137բ: «*Աղօթք սրբոյն* Ներսէսի Լամբրոնացւոյ· *Առ քեզ ակնարկեմ, աղբիւր ջրոյ կենդանւոյ*: — Թղ· 138բ: «*Աղօթք սրբոյն* Թովմայի Ագուիլացւոյ· *Շնորհեա ինձ մարդասէր Տէր զհաճոյս քո փափաքանօք խնդրել*»· *վերջ* Թղ· 140բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 4բ· (*Թղթեակի մը վրայ գրուած եւ կպցուած*)· «*Ցիչատակարան: Զայս գիրքս աղօթից ընծայեաց ինձ* Յարութիւնիս Շէրիմանեան, *որդւոյ Գրիգորի* Վ· Հայր Յովհաննէս վարդապետն Այվազեան Կոստանդնուպոլսեցի, *ի Միսրանուէնէ Միխիթարեանց, որ ի Թրեստ քաղաքի, յամի Տեառն* 1783 *յունուար* 16 *ամսոյն Օգոստոսի*»:

1280.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

Նախ քան ՌՒՃ = 1720

ԹՈՒՂԹԻ՝ 273: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ՏՈՂԻ՝ 24: — ԹԵՐԹԻ՝ նշանակուած ԻԲ (12 թղթով), բայց աւելի ունի: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ առջեւի կողքին եւ կռնակի կողմի մասերը չկան, ետեւի կողքը կայ՝ կաշի անցուած տախտակի վրայ, որ կոտրած է

եւ կիսով չկայ, ունի ճոխ դրոշմազարդեր, ունեցած է ճամաւպէս փակաւիճեր, որուն այժմ չկան: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկիզբը եւ ուրիշ տեղեր թղթեր կը պակսին, գործածութենէ շատ սեւցած ու մաշած, Թղ· 12—36· մասով մը պրած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մաներ եւ կաւոնաւոր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, ընդհանրապէս թուչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· ճաեւ գլխագրերէն մաս մը, եւ մաս մըն ալ ոսկեգիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 9ա, 47ա, 109բ, 150բ, 198բ, 216բ, 239ա, բազմագոյն, ոսկիով խառն, սովորական: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 3ա, 5ա, 7ա (ցովնաւն կէտին երախին մէջ) 51բ, 54բ, 56ա, 59բ (խաչ), 62ա (տաճար), 66ա, 67բ, 69ա, 75ա (ցովն· Մկրտչի գլուխը), 85բ, 99ա, 103ա, 105ա, 123բ, 125ա (Ս· Գր· Լուսաւորիչ), 127ա, 136բ (տաճար կամ տապանակ), 144բ (նմանապէս), 144բ (Ս· Սահա՞կ), 155բ (տաճար եւ խաչ)· 157ա (Ս· խաչ), 158ա, 163ա (Ս· խաչ), 163ա (Ս· Յակոբ Մծբնացի), 171ա, 172ա (հրեշտակ մը), 239ա, 243բ, 248ա եւն եւն, գունաւոր, ճաշակաւոր, սովորական: — ՆԿԱՐՔ՝ Թղ· 70բ, այնքան գունատած որ թէ ի՛նչ է չի հասկցուիր, կան հինչ անձեր: Թղ· 267ա—բ կան տգեղ գծուածքներ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1720է յառաջ: — ԳՐԻՉ՝ (հաւանօրէն) Մարուգէ: — ԾԱՂԿՈՂ՝ Մարուգէ: — ՏԵՂԻ՝ անձանօթ: — ՏԷՐ՝ (ապա) Մարկոս Բահաճայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 266ա, 70, 267ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա· «Նուէր ի Հանգարահայոց առ Հ· Վրթաճէս Վ· Բունկուց, 22 Յունիս 1929»:

Մատեանս է Շարակնոց, որ գրուած է մանր եւ կանոնաւոր տառերով եւ խազերով, բայց դժբախտաբար առջեւէն եւ ետեւէն պակաս, մանաւանդ սկզբէն՝ չատ թերի· այժմ կը սկսի Գլխաւոր Առաքելոց Պետրոսի եւ Պօղոսի Մանկունքի սա տողերէն «Ովքմամբ պայծառացոյց զտիեզերս անճառապէս լոյսն, որ առաքեցաւ ի Հօրէ առաքելական քարոզութեամբ սրբոյն Պետրոսի» եւ կը չարունակուի· կիսախորաններով են՝ Թղ· 9ա: «Ներկ բուն Բարեկենդանին առաջին կիւրակէի Աղուհացից Տեառն Ներսէսի ասացեալ»: — Թղ· 47ա: «Կանոնն ՅարուԹեան Ղազարու»: — Թղ· 71բ: «Կանոնն Ս· ՅարուԹեան կենսաբեր» (չունի՝ խորան կամ կիսախորան): — Թղ· 109բ: «Կանոնն Պենտեկոստէին»: — Թղ· 150բ: «Կանոնն նաւակատեաց սուրբ խաչին»: — Թղ· 198բ: «Կանոնն համաւրէն ամենայն մարտիրոսաց ի Քրիստոս»: — Թղ· 216բ: «Կանոնն համաւրէն ամենայն նոյեցելոց ի Քրիստոս»: — Թղ· 239ա: «Աւրհնութիւններ յարուԹեան»:

կան՝ Թղ· 62ա: «Երկ Տեառն Ներսէսի Հայոց Կաթուղիկոսի ասացեալ յաղագս մեծին Ուրբաթուն. Այսաւր անճառ»: — Թղ· 181ա: «Շարական միւռոնի աւրհնելոյ»: — Թղ· 189բ: «Ննջարանաւգնեալ»: Արարչականք եւ երկք ժամագրոց: — Թղ· 235բ: «Տեառն Ներսէսի ասացեալ վասն ամենայն նոյեցելոց»: — Թղ· 257: «Անձինք Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի»: — Թղ· 262ա: (Թէեւ գրի քիչ մը փոփոխութիւն կայ, սակայն նոյն գրչէն կը Թուի ըլլալ): «Շարական սուրբ հարանցն եւ ճգնաւորաց, ճաւուրց վերջին ժամանակաց»: — Թղ· 263բ: «Կանոն սրբոյն Սարգիսի զաւրավարին»: — Թղ· 266ա: «Շարական նոյեցելոց··· Սարսափելի որոտմամբ· ապա նախորդին գրերով եւ խազերով Թղ· 268ա· (պակասաւոր) «ցեալ երկնայնոցն զկոյսն բարձեալ յերկրանոցս· յոր վերանկեալ առաքելոցն զերգս աւրհնութեան հնչեն երգոց» (Ջ—Ք· Կիրակոս վ·ի գրութիւնը): — Թղ· 271ա· (վերջինը)՝ «Ցայս (յ)արկ նուիրանաց»: Կը փակուի «Ինդա յոյժ դուստր լուսոյ մայր սուրբ կաթուղիկէ մանկամբ քո Սիոնի, զարդարեալ պճնեա հարսն պանծալի երկնանման լուսաճեմ խորան, զի աւծեալն Աստուած ինն ի յէն անծախապէս ի քեզ միշտ պատարագի» (այսքան, ապա տարբեր գրով կարճ չարական մը եւ յետոյ տարբեր գրով՝ Աբեւագալի երգեր, որոնք եւս ամբողջական չեն, զի Թուղթ ինկած է):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· գրչէն Թղ· 266բ: «Զվերջին նկարող Շարակնոցիս զՄարուգէ մեզաց գերբիս, որ գործեցի բազում չարիս· խիստ զազրալի՝ անյիչելիս, սեւա(յ)ցուցի ժանկով գոգիս, յերիկոյացեալ ժամանակիս, հպարտացայ ես ի մտիս, եւ ոչ յիչեցի զաւր վաղճանիս, կատարեցի զմարմնոյ կարիս, բարկացուցի զԱստուած ընդ իս, եղուկ հազար եւ վայ զիս, որ ոչ ունիմ գործմ (sic)բարիս, յետ աւանդման իմոյ զոգիս, ողոյ իմոյ տան ողորմիս, այլ զձեզ ունիմ սիւն իմ սրտիս, որք հանդիպիք այսմ տառիս, քաղցր եղանակաւ Շարակնոցիս, յիչման արժան առնէք զիս, անփորձ կենա(ւ)ք դուք յաչխարհիս եւ ի վերայ անարժանիս, մէկ մի ասայ Տէր ողորմիս եւ ձեզ լիցի նոյն ողորմիս, ամէն»:

2· Թղ· 70ա (տարբեր գրով) «Ցիչատակ է (քանի մը բառեր եւ անուններ չեն կարդացուիր)··· Մթունի(՞) որդւոյ··· դին ա դստերացն Ներկիզի··· Պահարին(՞) եւ Թոռներուն Ովանիսին, Պետրոսին, Մուրատին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, որք ստացան ի հալալ ընչից իւրոց եւ եդին ի ձեռն Մարկոս քահանային, որ թէ իւր ի Թոռներուն կարդացօղ լինայ, նա անտրտունջ գոլով առնու եւ կարդայ գՇարակնոցս եւ որ չիչէ զվերոյ գրեալսն միով Հայր մեղայիւ կամ Տէր ողորմայիւ, այն որ առատն է ի տուրս բարեաց, ողորմեսցի իւր միւս անգամ գալստեամբն, որ ասէ, եկայք աւրհնեալք Հօր իմոյ ծառ(ա՞յք) ամէն· Հայր մեր»:

3· Թղ· 267ա: (տարբեր գրով)· «Շաղիկն նչանեցանք թիւն Ռճկին (՞)»: — «Թորոսն եղաւ թվին Ռճին փետրվարին ԺԸ օրն Բ· չարտի»:

1281.

ՄԱՆՐՈՒՍՄՈՒՆՔ

ԺԸ° դար

ԹՈՒՂՔ՝ 180: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·7 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած ԺԵ· իւրաքանչիւրը՝ 16 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ ինկած է, այժմ մուր կարմիր գունով թուղթի մէջ դրուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, առջեւէն ու ետեւէն թղթեր պակաս, սեւցած, մէջտեղերէն ծակծկած, մաշած եւ ցեցակեր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ քաւական շատ, սովորական եւ տմոյն: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ° դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ Առաքել Բահանայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ 119բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ներսի դին՝ «Առաքեցաւ ի Կ. Պոլսոյ, փետրուար 1950 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Մանրուսմունք, որ թէ՛ առջեւէն եւ թէ՛ ետեւէն պակասաւոր է· այժմ՝ կը սկսի (Թղ· 1ա): «*...ալէլուիա, ալէլուիա. Գովեա երուսաղէմ զՏէր ալէլուիա, ալէլուիա, ալէլուիա*». (*Թերի կը մնայ*) *յաջորդ թուղթն է արդէն Թղ· 2ա*: «*Զարթիր ընդ զուարթունս մանկունք վերին Սիոնի...*», *ապա՝ Թղ· 2բ*: «*Զարթուցեալքս*»: *Ցիշենք՝ Թղ· 16բ*: «*կարգ ալէլուայ զիչերի եւ յարութեան*»: — *Թղ· 29բ*: «*Առաւօտեան երգեր պահոց*»: — *Թղ· 33բ*: «*Այլ առաւատ· երգեր*»: — *Թղ· 35բ*: «*Հարցնափառեր ապաշխարութեան*»: — *Թղ· 53բ*: «*կարգ ժամամատոյց ճաշոյ*»: — *Թղ· 74ա*: «*Մեսեղիք ճաշոյ պահոց*»: — *Թղ· 80ա*: «*Ալէլուք ճաշոյ արուեստի(°)*»: — *Թղ· 110ա*: «*Սրբասացութիւնք սրբոյ պատարագին*»: — *Թղ· 112ա*: «*Խոնարհեցոյք աղուհացիցն*»: — *Թղ· 120ա*: «*Փառեր մարտիրոսաց*»: — *Թղ· 132*: «*Մեսեղիք յարութեան*»... *մարտիրոսաց*: — *Թղ· 147ա*: «*կարգ ուղիղցեաց միահամուռ*»... *Թղ· 174բ*: «*Ժամամուտ եւ հարցնափառ*»... *Հմմտ· Թ· 183* (*մանրամասնօրէն*), 206, 403, 418 *եւն եւն*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· դրչէն Թղ· 119բ: «*Զսուացաւղ տեառակիս զսբազան քահանայն Առաքել յիշեսջիք*»: — *Թղ· 166բ*: «*Ով պատուական եղբայր· յիշեա զեղկելիս եւ դու ըստ մտաց ընտրեա եւ ասա որպէս հաճոյ քեզ*»:

1282.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԶ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 335: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5·5: — ՏՈՂՔ՝ 23: — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած ԻԸ, իւրաքանչիւրը՝ 12 թուղթ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով· ֆիչ մը վնասուած եւ փակաճեղերէ զրկուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չունի, բայց առջեւն ու ետեւը մէկական թուղթ լատիներէն (տպագիր) գրութեամբ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց գործածութենէ ֆիչ մը սեւցած, կաւ թղթեր՝ ցեցակեր (Թղ· 310—332), կեղտոտած (106ա—108ա, 131բ—132բ): — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր, կանոնաւոր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ սովորական: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր· նաեւ գլխագրերէ մաս մը: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 3ա, 125ա· պարզ, գունաւոր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 53բ, 101ա, 168բ, 216բ, 270բ, 290ա, 309ա· պարզ, գունաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 3ա, 8ա, 20բ, 26ա, 30ա, 44ա, 53բ, 101ա, 104բ, 110բ, 113ա, 120ա, 125ա, 130բ, 137բ, 157ա (Քրիստոս թագաւոր)· — 161ա, 168բ, 174ա, 177ա, 180ա, 198ա, 205բ, 213ա, 216բ, 240ա, 270բ, 284ա, 290ա, եւն եւն պարզ, գունաւոր, կաւ ճորուքիւններ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—2բ, 332բ—335բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ դար: — ԳՐԻՉ՝ Ալիբսանոս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ԿՆԻՔ՝ Թղ· 1ա եւ 3ա· անընթեռնլի: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 124բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Շարակնոց, որ խնամքով գրուած է եւ խաղերով օժտուած: Խորանները՝ Թղ· 3ա: «*Երգեցէք որդիք Սիոնի*» *եւ Թղ· 125ա*: (*Զատիկ*)· «*Այսուր յարեաւ*»: *Կիսախորաններով՝ կանոններ՝ Թղ· 53բ*: «*Բարեկենդանի*»: — *Թղ· 101ա*: «*Ղազարու յարութեան*»: — *Թղ· 168բ*: «*Պենտակոստէի*»: — *Թղ· 216բ*: «*Նաւակատեաց Ս· Խաչի*»: — *Թղ· 270բ*: «*Համօրէն մարտիրոսաց*»: — *Թղ· 290ա*: «*Համաւրէն ննջեցելոց*»: — *Թղ· 309ա*: «*Ս· Յարութեան կանոնները*»:

կան՝ Թղ· 88ա: «Անձինք Ս· Գրիգորի», Թղ· 115ա, Ներսէս Շնորհալւոյ Մեծին Ուրբաթի երգերը, Թղ· 259բ, նոյնին Նորաստեղծեալ եւ Արարչականք, Թղ· 266ա: Ճաշու եւ այլ ժամերու երգեր: — Թղ· 328ա: Ն· Շնորհալւոյ· «Աստուած անեղ» եւն, — Թղ· 213ա: «Կիրակոս վարդապետի «Արեւելք գերարփին», Թղ· 290ա: «Սր· Մեռոնին ասի»:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թղ· 124բ: «Զևորս փրտի եւ հողանա(յ) զարշ աղտեղի անպիտանա(յ), կիրս յիչատակ առ ձեզ ինա(յ)· Ալիքսանոս երկց ծառայ, Տէր Թողութեան արժան արա»: — Գրչէն է այս:

1283.

ՊԱՐՏԷԶ, ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱԻԱՏՈՅ

1827

ԹՈՒՂԹ՝ 75: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·5 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն ճշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաֆարտ՝ վրան թուղթ, ֆիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, քնագիրը առնուած է զոյգ մը գծերու մէջ: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Ս· Սեբաստիացոս, կպցուած ետեւի կողքին ներսի դին: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա եւ 75բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1827: — ԳՐԻՉ՝ Փիլիպպոս Թաթար: — ՏԵՂԻ՝ Տրիեստ: — ՏԷՐ՝ գրի՞չը: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է՝ Պարտէզ, առաքինութիւն հաւատոյ, *որուն մէջ Փիլիպպոս Թաթար ամփոփած է աղօթքներ· ջերմեռանդութիւններ եւ կրօնական խորհրդածութիւններ:*

Կը սկսի (Թղ· 1ա): «*Աղօթք Ներսէսի Լամբրոնացւոյ· Մեկնութիւն Սաղմոսի· Գլ· 65· առ պատարագեալն Քրիստոս: Այլ չուրջ պատեալ ի տարակուսանացս յամենայն կողմանց սրտիւ չաղախեալքս*»: — Թղ· 3ա: «*Նորին Ներսեսի· առ խաչեալն Յիսուս· մեկնութիւն Սաղմոսի 142, 7· Առ քեզ ակնարկեմ, աղբիւր ջրոյ կենդանւոյ*»: — Թղ· 18ա: «*Աղօթքներ խոստովանութեան եւ Ս· Հաղորդութեան*»: — Թղ· 23բ—52ա: «*Խոսակցութիւնք (խօսք) Քրիստոսի ընդ հոգւոյ պկնի Հաղորդութեան յարմարեալ բանից Երդոյ Երդոյ Սղոմոնի խօսք Ա· Ո՞վ է սա ելեալ գայ յանապատէ» եւն կը կցուին մեկնութիւններ· Ա—Ը խօսք:* — Թղ· 52ա: «*Մատածութիւնք ի խորհուրդ Պատարագին*»: — Թղ· 59ա: «*Զայն Քրիստոսի եւ հաւատացեալ հոգւոյն*»: — Թղ· 70բ: «*Եօթն սաղմոսք*», *ապա Աղօթք մը եւ վերջ՝* Թղ· 75ա:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ գրչէն Թղ· 1ա: «*Եւ որչ ընդեռնոյք գայս դիւզնաքեայ աչխատանս իմ, որ է Պարտէզ, Առաքինութիւն հաւատոյ, մի զանց առնէք դուզնաքեայ զաչխատանս իմ, կ'աղաչեմ բնդերցողագդ, եթէ ցանցրութիւն չի լինի Զօրեքչար(թ)իւ կամ Հինգչարթի ընդդէմ պատարագի զրուցել, գոնէ մի անգամ տարին զատկական Հաղորդութեան օրն, կերպ կերպ պտուղ կը չահի այս ջերմեռանդ աղօթքներուս, ողջ լերուք, նվաստ ծառա(յ) Փիլիպպոս Թաթար Աղուէթեանց Մաչկերացւո ի Դրիեսթ, 1827 թ· Փրկչին, Մարտ 30»:*

1284.

ԿԱՐԳ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 99: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12·3 × 9·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5·5: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ԹԵՐԹՔ՝ կան ժԳ (միայն երկու թուղթ) թերթէն — իԲ (միայն մէկ թուղթ) թերթերը: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ նորակազմ, խաւաֆարտ՝ ամբողջապէս կաշեպատ: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ առջեւէն եւ ետեւէն պակաս, գործածութենէ սեւցած: Առջեւն ու ետեւը նոր թղթեր աւելցուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ գլխագրերը՝ կարմրով: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ եւ 97ա—99բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: —

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 4ա կայ de la Bibliothèque de David No. 75։

Մատեանս է կարգ դպրութեան եւ Տաղարան։

Ա· Թղ· 4ա—14բ։ կարգ դպրութեան *որմէ բաւական մաս մը կը պակսի· այժմ (Թղ· (ա) կը սկսի՝ «Զհոգիս նոցա ի թիւ սրբոց քոց յարքայութեան երկնից։ Մանաւանդ զի հաւատով մատուցուք զպատարագս, հաչտեսցի աստուածութիւն եւ հանդուսցէ զհոգիս նոցա»··· ապա «Սկ· Աւրհնեայ Տէր։ Ք՛հ· Տէր Աստուած աւրհնեալ··· սկ· Մի ոք յերեխայից, մի ոք ի թերահաւատից»։ — Թղ· 13բ։ «Մեղեդիք»։ Խափրով է։*

Բ· Թղ· 14բ—96բ։ Տաղարան։

1· *Թղ· 14բ։ «Տաղ Ծննդեան կարգաւ։ Անմահից արքայն եւ սրովբէից անտեսն»։ —* բ· *Թղ· 15ա։ «Յորդորակ ազնիւ· կենաց տապանակ, աստուածապիծ տախտակ»։ —* գ· *Թղ· 15բ։ «Մայր կենարա՛րին համոյական կամաց, հայցմամբ պաղատեա առ ծննալն ի քէն Աստուած» (տունք՝ «Մարիամ»)։ —* դ· *Թղ· 16ա։ «Տաղ Ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ· Ծագիկ պայծառ ծովային եւ մարգարիտ մեծագին»։ —* ե· *Թղ· 16բ։ «Սեաւ եմ պեղկիկ դուստր Եւայի···»։*

2· *Թղ· 17բ։ «Տաղ ի Յովհաննէս Պլուզ վարդապետէ· Առաջնաճաչակ պտղոյն մահուան առաջի(ն) մարդոյն···»։ Ա—Մ։*

3· *Թղ· 18ա։ «Տաղ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ։ Նոր իմն աւետեաց բարբառ նորագուարճ ձայնիւ գոչէր հրեշտակապետն Գաբրիէլ»· «Ներսեսի ե»։ —* բ· *Թղ· 19ա։ «Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ։ Հօր կամաւ իջեալ Որդին մարմին զգեցաւ»։ —* գ· *Թղ· 19բ։ «Տաղ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ։ Ի սմին աւուր յայլում դիմաց յայտնի երկուցըն կղէոպեանց»։ —* դ· *Թղ· 20ա։ «Տաղ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ· Գոչէր հրեշտակն ի վիմին վասն յարութեան Յիսուսին»։ («Գրիգոր»)։ —* ե· *Թղ· 20բ։ «Տաղ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ։ Նստեալ կանայքն ողբային առ գերեզմանն անմահին»։*

4· *Թղ· 21ա։ «Տաղ ի Տէր Ներսիսէ ասացեալ· Ըստ մեծատան փափկասիրին ես փափկացայ յառաւրէին»։*

5· *Թղ· 21բ։ «Տաղ դասաւորի կիրակին։ Գանգատ ունիմ ասել քեզ թագաւոր իմ Յիսուս Քրիստոս»։ «Գրիգորի ե»։*

6· *Թղ· 22բ։ «Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին· Բարձրացիր դշխոյ փառօք յօրս յիշատակի»։*

7· *Թղ· 23ա։ «Տաղ ի Գրիգոր վարդապետէ ասացեալ· Պայծառ զարդարին լուսով երամք արդարոցն»։*

8· *Թղ· 23բ։ «Տաղ Ծաղկազարդին ասայ· Ոստս արմաւենեաց առեալ տերեւ ձիթենեաց»։*

9· *Թղ· 25ա։ «Տաղ աչխարհամատրանն· Ուրախ լեր հարսն ի յերկրէ բերկրեալ դշխոյ աչխարհէ»։*

10· *Թղ· 26ա։ «Տաղ սուրբ էջմիածնայ· Ահա ասեմ բան գովեստի, մօրըս լուսոյ սուրբ տաճարի»։*

11· *Թղ· 27ա։ «Տաղ Համբարձմանն Քրիստոսի Աստուծոյ։ Մոսկալի ձայնիւ պահեան հոյլք հոգեղինաց համրից»։*

12· *Թղ· 27բ։ «Տաղ գալստեան սուրբ Հոգւոյն։ Այսաւր Ս· Հոգին Աստուած եկեալ յաչխարհս»։ — Թղ· 28ա։ «Յորդորակ· Հոգին սուրբ հնչեաց բազմապատիկ մի ձայն»։ — Թղ· 28բ։ «Ի Տէր Աստիեէլէ ասացեալ· Տարփացեալ ըղձանամբ Տէր Յիսուս քոյդ պեղմանց»։ «Տէր Աստիեէլէ»։*

13· *Թղ· 29բ։ «Գունեբք գանձուց· Խընդութեան ձայն բարբառ աւետեաց, այսօր ծագեաց աչխարհի հնչեաց» սկզբնատողեր «Խաչ («չ» կը պակսի) ատուր»։ Ապա՝ Թղ· 30բ։ «Բարձրեալ անքընին բնաւից լրութիւն· բաւականութիւն» եւն։*

14· *Թղ· 31բ։ «Բուն Բարեկենդանին։ Երգս յաւերժական երգեմք բանական երիցդ միական ի նմանս անմահն»։*

15· *Թղ· 32բ։ «Տաղ սրբոց մարտիրոսաց։ Թագաւորն անմահ ի յաչխարհէ մահու···»։*

16· *Թղ· 33բ։ «Տաղ Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ Տեառն եղբօրն։ Դաւիթ արքայն Իսրայելին եւ մարգարէ աստուածային»։*

17· *Թղ· 34ա։ «Տաղ Ստեփանոսի Նախավկային։ Ի գաւազանէն Յեսսեայ ստեղնեալ Ստեփաննոս»։*

18· *Թղ· 35ա։ «Տաղ սուրբ Աստուածածնին։ Եղեալ Հարսն անմահին երկնաւոր արքային»։*

19· *Թղ· 36ա։ «Ես էի ապատապէի, վայ, աւաղ վայ, եւ այժմ եմ այլոց գերի»։*

20· *Թղ· 37բ։ «Հաւիկ մի պայծառ, տեսայ աննման ի յայն քառաթեւին»։*

21· *Թղ· 38բ։ «Մեղեդի գալստեան Ծաղկազարդին· Ոստ երբայեցւոց մանկունքն զերգս սրովբէից առեալ»։*

22· *Թղ· 39ա։ «Սաղմոսիք Աղուհացից։ Ողորմեա ինձ Աստուած ըստ մեծի ողորմութեան»· ապա՝ Ճաչու սաղմոսք եւ մեսեղիք եւ ալէլուք եւ մեղեդիք եւն)։*

23· Թղ· 52ա։ «Տաղ Տեառնընդառաջի երեկոյին, Քրիստոս փառաց Թագաւոր, այսաւր եկեալ ընծայումն»։

24· Թղ· 53ա։ «Երգ Տեառն Ներսէսի վանն Հայրապետաց, վարդապետաց, մարմրոսաց, հգնաւորաց· Հայրապետաց հանուրց ապին, վարդապետաց ուղիղ բանին»։

25· Թղ· 54բ։ «Տաղ անառակ որդւոյն ապաւհացից· Առ Հայրդ ապաղակեմ անառակի որդւոյս ողորմեայ»։

26· Թղ· 55ա։ «Տաղ Բժ·ան առաքելոցն։ Առաքեալք Աստուածորդւոյն ի ծոցոյ Հօր առաքողին···»։

27· Թղ· 56բ։ «Յորդորակս փոխման Աստուածածնին։ Անմեղ անարատ պատիւն անփորձ էրընջին»։

28· Թղ· 57բ։ «Տաղ յարութեան։ Յաբեաւ յաւուր երրորդի, պոչէր հրեշտակըն վիմին»։

29· Թղ· 58ա։ «Յորդորակ ջրաւրհնեացն։ Ով զարմանալի խորհուրդս այս մեծ յայտնեալ»։

30· Թղ· 58բ։ «Տաղ հայրապետաց։ Հնչմամբ ձայնիւ բերկրանաց պովէր զՀայրըդ չնորհաց»։

31· Թղ· 59ա։ «Յորդորակ յարութեան։ Կանայք արտասուօք լային զբարձօղըն արտասուաց»։

32· Թղ· 60ա։ «Տաղ յարութեան։ Ի գերեզմանէն զմարմինն, ով պարտիզպան· եթէ դո՞ւ բարձեր, ասայ, ըի ես առնուցում»։

33· Թղ· 60ա։ «Յորդորակ Յաչխարհամատրանն· Մայր հաւատոյ սուրբ հարսնացան եւ առագաստ գերազրական»։

34· Թղ· 60բ։ «Տաղ սրբոյ խաչին Քրիստոսի։ Խաչն ի նախնումն երեւեցաւ· ծաղկեալ ի դրախտն աստուածատունկ»։

35· Թղ· 61բ։ «Տաղ Համբարձմանն Քրիստոսի։ Այսաւր անդրանիկ Հօր Միածին, որ յերկինս սլանայր···»։ — բ· Թղ· 62ա։ «Այլ տաղ Համբարձման Քրիստոսի։ Վէհից Թագաւորն այսաւր փառօք մտանէ· Արեամբ կարմրագոյն ներկեալ զմարմին մաքուր»։

36· Թղ· 62բ։ «Տաղ Հոգոյ գալստեանն ասա։ Աստանաւր ծագեաց լուս աւետեաց կենաց, կենաց անմահից լուսոյ աղբիւր բղխեալ»։

37· Թղ· 63ա։ «Տաղ Վարդավառին։ Այսաւր ցնծայ լեառն Թափոր եւ զուարճացեալ պայծառանայ»։

38· Թղ· 64բ։ «Տաղ ի Ներսէս կաթուղիկոսէ։ Աւետէր բանիւ նա հարցական ընդ աշակերտան երկոտասան»։

39· Թղ· 65ա։ «Տաղ փոխման Աստուածածնին։ Այսաւր Գաբրիէլ հրեշտակապետն եկեալ· բերեալ զբրաբիոն պսակ յաղթող կուսին»։

40· Թղ· 65բ։ «Տաղ սրբոց մարգարէից։ Աստուածային խորոցն անճառ, խորհրդածուք սուրբք մարգարէք»։

41· Թղ· 66բ։ «Տաղ առաքելոցն։ Աղաչանաւք մաքուր դասին, առաքելոց փոքուն հօտին»։

42· Թղ· 67բ։ «Տաղ ընդհանուր սրբոց։ Աղաչանաւք բնարեալ դասին, երկոտասան պետից վեհին»։

43· Թղ· 68ա։ «Տաղ Ծննդեան։ Հրճուխմք այսօր մեք հոգեպէս, ըօնիւս մաքուր սուրբ կուսական»։ — բ· Թղ· 68բ։ «Այլ տաղ Ծննդեան։ Անճառ է խորհուրդ սրբոյ յայտնութեան, բանն որ ի ծոց Հօր ծնեալն անմարմին»· Ա—ԲՀ։

44· Թղ· 69բ։ «Տաղ յարութեան։ Յարուցեալ յերրորդ աւուր առաւաւտուն ձայնեաց հրեշտակն»։ — բ· Թղ· 70ա։ «Տաղ յարութեան· Ցնծան այսօր երկինք եւ երկնային զօրք անմարմինք»։

45· Թղ· 71ա։ «Տաղ սուրբ կուսին Մարիամու։ Աւետիք քեզ Մարիամ, զոր Գաբրիէլ սկզբնաւորեալ»։

46· Թղ· 71բ։ «Տաղ յարութեան։ Յայնժամ սիրով տիրական լցեալ կանանց խընդութեամբ» ասա՝ «Յորդորակ»։

47· Թղ· 72բ։ «Տաղ Բարսղի Հայրապետին։ Ընդարհիմք հոգով մաղթողական ձայնիւ զոն քո կատարեալ հայր եւ հովիւ ազանց»։ — Թղ· 73ա։ «Յորդորակ»։

48· Թղ· 73բ։ «Տաղ Ղազարու այնիւ։ Ճառագայթ Հօր երկնային եկն ի տապանն Ղազարին»։

49· Թղ· 74բ։ «Մաղկազարդ(դ)ին։ Տաղ յԱռաքել իրիցէ· Այսաւր նոր տաւնիւս ցընծայ եկեղեցի եւ զուարճանայ»։ — բ· Թղ· 75ա։ «Յայլմէ բան Աստուածորդին Տէրն փառաց մարդն ի կուսէն ծնեալն Աստուած»։

50· Թղ· 76ա։ «Տաղ Գրիգոր Լուսաւորչին։ Ի յելս արեւու, արեւ ի յելս արեւ կրկն· ծագեցաւ մեզ յարեւմտից»։ — Թղ· 76բ։ «Յորդորակ»։

51· Թղ· 77ա։ «Տաղ Աւագ եչաբթի։ Յերեկոյի Հինգչաբաթին ի պասքայի սրբոյ Ջատկին»։

52· Թղ· 77բ։ «Տաղ այնիւ յԱռաքել։ Աստուածն ամենի Միածին Որդի, կամաւ Հօր Հոգւոյն ճշմարտի, յերկիր խոնարհի»։

53· Թղ· 78բ։ «Տաղ այնիւ ճրագալուցին։ Այսաւր է չաբաթ եւ լուսթեան հանդիսա յերկրի»։ — Թղ· 79բ։ «Յորդորակ ի

Տէր Ներսիսէ· *Որ եղելոց կեանս չնորհէ, զնա Յովսէփ պարգեւս հայցէ»*:

54· Թղ· 80ա: «*Տաղ ապնիւ նոր կիրակէին: Այսաւր նոր արեւ հարեալ ի նորահրաչ արեգակնէ»*:

55· Թղ· 81ա: «*Տաղ առաքելոցն Եւթանասնիցն: Աղաչանօք մաքուր դասին Առաքելոց փոքու հաւտին»*:

56· Թղ· 82բ: «*Տաղ Թագաւորացն ամենայնի: Թագաւորին երկնաւորին, պատկերակից կարգեալ յերկրի»*:

57· Թղ· 83բ: «*Տաղ Վարդավառին ի Գրիգորի Նարեկացւոյն: Գոհար վարդն վառեալ (կրկն·) գոհար ի վէհից վարսիցն արփենից»*:

58· Թղ· 84բ: «*Տաղ Մկրտութեան: Այսաւր ձայնն հայրական յերկնից իջեալ հաճոյական»*:

59· Թղ· 85ա: «*Աւագ Ուրբաթի երեկոյին ասայ··· Տաղ ի տէր Ներսիսէ Անեղ Որդին Հօր Միածին բաղկատարած այսօր եկաց»*: — Ա—Ջ:

60· Թղ· 87ա: «*Տաղ յարութեան: Այսօր աւետիք ձեզ ննջեցելոցդ, այսաւր ցնծացէք ի խորս գժոխոց»*: — բ· Թղ· 87բ: «*Տաղ յարութեան Քրիստոսի Ատուածոյ: Եկեալ Մարիամ՝ Մագդաղենացին յայն առաւաւտին միաշաբաթին»*: — գ· Թղ· 88բ: «*Տաղ յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի: Դասքըն հրէական էին պահապան սուրբ գերեզմանին· ուր եղաւ մարմինն աննման»*:

61· Թղ· 89բ: «*Երգ Մխիթարայ եւ Ներսէսի ասացեալ քաղցր: Միշտ էիդ անեղ բնութեան ···բեցան անեղիդ անմահութեան հետեւեցան»*· «Մխիթար»:

62· Թղ· 91ա: «*Նոր Ադամ հնոյն Ադամայ որդիացաւ, ի կուսէ Աստուած եւ մարդ նոր խառնեցաւ»*: «Ներսէսէ զայս բան»:

63· Թղ· 92ա: «*Եկայք մարդիկք ամենայն, մատիք առ Տէր սրբութեան»*:

64· Թղ· 92բ: «*Որ ի կանանց իւղաբերիցն արտասուեցեր առաւաւտին»*· ապա՝ Թղ· 93ա: «*Որ յարութեան երեկոյին միաշաբաթի կիրակէին»* եւն եւն համառ· Ն· Շնորհալւոյ Ձափաբերականք, Վենետիկ 1830, էջ 129—135: *Տաղերն ոմանք քաղուածաբար արտագրուած են, որով լրիւ չեն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ չունի· միայն Թղ· 15ա կայ՝ «Հրճուիմք գրած է (համառ· ասա § 43) գոր եւ ասա եւ զմեղուցեալքս յիշեա»: կազմին կռնակին արտաքինին վրայ ոսկեզօծ գրոշմուած է «Ժամագիրք, Տ· Տ· Մ·»:

1285.

ՀԱՅԵԼԻ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ

ՌՄՁՁ = 1837—1838

ԹՈՒՂԹՔ՝ 105: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 6·8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 4: — ՏՈՂՔ՝ 13 եւ 25: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած զի իջահամարներ դրուած են: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ, կապտագոյն: — ԿԱՁՄ՝ (խաւաֆարտ) կիսալաթ, եւ կռնակը լաթին վրայ թուղթ գարնուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ շեղագիր, ինչ մը լաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 2բ, 3բ, 101ա—105բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄՁՁ (= 1837—1838): — ԳՐԻՉ՝ (հաւանօրէն) Մխիթարեան մը: — ՏՆՂԻ՝ Վիեննա: — ՏԷՐ՝ (գուցէ) Մխիթարեան մը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի, տե՛ս վարը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է (Թղ· 2ա): Հայելի հաւատարիմ *կամ* (Թղ· 3ա): «Յովհաննու Պետրոսի Պինամոնսի Հայելի հաւատարիմ, *Վիեննա, յամի* 1837 *ՌՄՁՁ*»: — Թղ· 4ա: «*Ի Թարգմանչէն: Քանզի զկարեւորսն զչայեականութենէ փոքու մատենիս եւ զնորին կարգացն ինքնին Մատենագիրն յիւրում յառաջաբանին իւրովի կարգեաց···*:

Կ'ըսուի «Գրեաց նա (Մատենագիրն) զկիրս զայս իւրով հայրենի իտաղացւոց բարբառովն յատակ ոճով եւ գեղեցիկ կարգօք··· փափաքեցի հնդուլ յիմ ընտանի բարբառն ջան ի մտի եդեալ, որչափ յիմում կարի էր, մերոց նախնեաց յատակ եւ լուկ ի գործուէ խօսիցն նմանել··· իսկ ի վկայութիւնս, ուր ուրէք երկբանն էին ի հայ թարգմանութենէս, որչափ մարթէրն ջանացեալ զմերն անթերի պահել, յանհնարինն ի հոռոմայերէն թարգմանութենէ անտի առի, որպէս ինչ ուչ նպատակի բանիցն պահանջէր: Վիեննա 1838»:

1· Թղ· 8ա: «*Յառաջաբան ի մատենագրէն: Եթէ հարեւանցիկ ինչ ակամբ հայեցի ոչ թուի թէ ոչ ինչ այլ առաքինութիւն ընդարձոյս ընտանի մարդոյ պատշաճ իցէ լինել, բայց խոնարհութիւնն»*:

2· Թղ· 13ա։ «*Մատենութիւն Ա· կիւրակէ· Ոչնչութիւն մեր բնութեամբ։ Ա· Ոչինչ ի լինել մեր։ Ջմտաւ ած, թէ բուն անձին ճանաչումն յայն կայ բովանդակ*»։ *Ունի չարթուան է օրերու վրայ Մատենութիւններ, որով՝ է մատենութիւն* (*վերջինը՝ Թղ· 81ա*)։ *Իւրաքանչիւր Մատենութիւն կը վախուի աղօթքով· վերջին աղօթքն է՝* (*էջ 197*) «*Աղօթք Ամենասուրբ Աստուածածինն վասն ընդունելոյ պիտնարհութիւն։ Ով կոյս սրբուհեան, ով Մայր աստրբ սիրոյ*»։ *Վերջ Թղ· 100բ· Թղ· 103ա· Ցանկ։ Համա· թիւ 1272՝ «Հայելի անխաբ»։*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի· Համա· վերր։*

1286.

Փ.Ի ՍԱՂԵՍԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆ ՎԱՍՆ ԲԱՐԻՈՔՆ ՔԱՐՈԶԵԼՈՑ

1844

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 եւ էջք 96։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 13·5 × 9։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 5·8։ — ՏՈՂՔ՝ 16։ — ԹԵՐԹՔ՝ չունի, զի իջահամար ունի։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ։ — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ), կիսակաշի, լաւ մնացած է։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ ադեկ վիճակի մէջ։ — ԳԻՐ՝ շեղագիր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—բ, 2բ, 3բ, 4ա—բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1844։ — ԳՐԻՉ՝ Մխիթարեան մը։ — ՏԵՂԻ՝ Ջլոսդեռնայպուրկ։ — ՏԷՐ՝ Մխիթարեան մը։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը՝ բնագիրը։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է (*Թղ· 2ա*)։ «*Պայման վասն բարւոք բարոգելոյ*» *կամ* (*Թղ· 3ա*)։ «*Սրբոյն Փրանկ·ի Սադեսեան Թուղթ առ առաջնորդ որ վասն բարւորն բարոգելոյ· Թարգմանեալ ի Ջլոսդեռնայպուրկ ի վանս Ս· Յակովբոյ, 1844*»։ *Էջ 1· «Յառաջաբան։ Սէր դիւրինս պարծէ պղժուարինս, թէպէտեւ իցէ, դի տնանկ եւ տառապեալ քարոզիչ ոք ես իցեմ*»։ — *Էջ 3· «Գլ· Ա· Ո՞ւմ պարտ իցէ քարոզել։ Այնմ որ չգուցեն միանգամայն երեքին առաւելութիւնքս, որք են կեանք անարատ եւ իմացութիւն հանճարոյ հաստատուն եւ օրինաւորն առաքելութիւն*»։ *Ունի հինգ գլուխ· վերջինը՝* (*էջ 77*) «*Գլ· Ե· վասն կերպարանաց ճառին, այսինքն է՝ թէ ո՞րպէս եւ պիտ՞րդ պարտ իցէ քարոզել*»։ *Վերջը՝* (*էջ 93*) «*խոնարհ եւ ճշմարիտ եւ հնազանդ եղբայր ձեր Փրանկիսկոս Ե· Գեներվայ· ի 5 Հոկտեմբերի 1604*»։ *Ակէ յետոյ փոքրիկ յաւելուած մը* (*էջ 96*)· «*Պատկառեալ ամաչեմ ես յընթերնուլ անդ իմում պիղծս պայս···*»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ *չունի· Համա· վերր։*

1287.

ԱՂՕԹԱՄԱՏՈՅՑ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 42։ — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 9։ — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8 × 5·8։ — ՏՈՂՔ՝ 14։ — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած· ունի էջերու թուարկում։ — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ։ — ԿԱԶՄ՝ (խաւաթարտ) կիսակաշի։ — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ։ — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր։ — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր։ — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ եւ 41բ—42բ։ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար։ — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ։ — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի։ — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին։

Մատեանս է Աղօթամատոյց, ուր կան քանի մը երկար աղօթքներ· Թղ· 3ա։ «Ծօսք ընդ Աստուծոյ։ Ով ամենակալ, ամենաբարեգութ Աստուած իմ եւ Հայր, ես ապերախտ մեղաւորս չունիմ երբեք արժանաւորութիւն»։ — *Թղ· 10բ։ «Աղօթք ասացեալ ի ղէմս Յիսուսի յօդնութիւն կոչելով զմիջնորդութիւն սրբոյն Ստեփաննոսի վասն քաւութեան մեղաց*»։ *Թղ· 30ա «Յանձնարարական աղօթք սրբոյն Եփրեմի մերձ յանկողինն· Աղաչեմք զքեզ Տէր Աստուած ամենակալ եւ պահանամ զանհաս մարդասիրութենէդ*»։ — *Վերջինը՝ Թղ· 37բ։ «Քննութիւն զօթն մահուչափ մեղաց եւ զեղջի ի վերայ նոցա, եթէ պարծեալ իցէ, ընդ նմին եւ հայցուած ոչ անկանելոյ յայնս, գորս ոչ է գործեալ։ Տէր տեր, Աստուած աստուածոց, արարիչ ամենայն էից յանէից երեւեալեաց եւ աներեւութից*»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *չունի։*

1288.

ՄԱՇՏՈՑ, ԳԱՆՁԱՐԱՆ, ՏՕՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 124: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11·5 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5·5: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ կը սկսի ե թերթէն եւ կը հասնի ԺԶ թերթ, բայց ԺԵ ամբողջապէս չկայ: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ, հաստ: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ եւ դրոշմազարդերով, շատ վնասուած: կռնակը ճեղքուած, փականճներն ու զարդերը հանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ խեղճ· սկիզբէն ու վերջէն պակասաւոր, շատ սեւցած ու կեղտոտած, թղթեր կտրուած (Թղ· 13—15) եւ fայfայուած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ, միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ՝ Աստուածատո՞ւր երէց: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 121բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ներսի դին «Ընկալաւ ի Մեծ· Հարց մերոց կ· Պոլսոյ, 7 Մայիս 1951 Հ· Ն· Ակինեան»:

Մատեան է Մաշտոց, Գանձարան *եւ* Տօմարագիտութիւն ոտանաւոր:

Ա· Թղ· 1ա—104ա: Մաշտոց, *ուր կան Թղ· 1ա*: *Կանոն աչխարհաթաղի, բայց սկիզբէն թերի· կը սկսի· «…զնոսա եւ ասա դու ցանձն իմ թէ փրկութիւն քո ես եմ, ալէլուիա: Ամաչեսցեն եւ յամօթ լիցին ամենեքեան ոյք խնդրէին զանձն իմ…» ապա՝ «ի վերանալ յինէն աւուրց իմոց· Տէր, օգնական լինձ միայն մարդասէր…»*: *Թղ· 36ա*: *«Այգուցն»*: — *Թղ· 46ա*: *«Քառասնաւրեայ»*: — *Թղ· 50բ*: *«Տղայաթաղ»*: — *Թղ· 65բ*: *«Այգուցն»*: — *Թղ· 89բ*: *«Օրհնութիւն աղի»*: — *Թղ· 70բ*: *«Տեառնական օրհնելոյ»*: — *Թղ· 75ա*: *«Ծաչլուայ»*: — *Թղ· 78բ*: *«Աւետարանք բժչկութեանց»*: — *Թղ· 82ա*: *«Շարականք հանդստեան»*:

Բ· Թղ· 105ա—116բ: Գանձարան: *Թղ· 105ա*: *«Գանձ ամենայն ննջեցելոց: Այսօր եհաս հրաման արարչէն, մահու հրաւէր մարմնոյս հողեղէն»*: — *Բ· Թղ· 107ա*: *«Գանձ մեռելի· Ով քահանայք եւ վարդապետք աստուածաբան եւ ժողովուրդք հաւատացեալք ամենեքեան»*: — *Գ· Թղ· 109բ*: *«Ողբ մեռելի· Ես պիտէի թէ աչխարհս ինձ մուրք էր տուած, ուտէի, խմէի հետ իմ սիրելեաց»*: — *Դ· Թղ· 111բ*: *«Այլ ողբ երիտասարդի: Ցերկկ հողվերօք անցայ· հոտ առի ղբիմս իմ կափուցի»*: — *Ե· Թղ· 114ա*: *«Ողբ մեռելի: Ես պիս դրի հազար տարոյ, խաֆիլ եկաւ օրս մահու»*: — *Զ· Թղ· 116ա*: *«Ողբ մեռելի: Եկայք սիրելիք իմ ամէն, ղեղկելի գերիս ողբացէք»*:

Գ· Թղ· 117ա—121բ: «Տօմարագիտութիւն ոտանաւոր· *սկիզբը թերի· կը սկսի՝ «Վերադրին այսպէս արայ լուսնի պակասն է, քալ իմայ, Թըւէն տասն եւ ինն եր(եա) պրնայ, որ ի խոնարհ քան պայս մըննայ»*: *Վերջը՝ Թղ· 121բ· կայ՝ «Հազար ու վեց Թըւականի Զատկաւ տումարս ի յոտք հանի… իսկ տէր Պետրոս Երզնկացի Յինէն խնդրեաց եւ ես գրեցի…» Համմա· ամբողջապէս ՏՄՅ· Գ· Թ· 88, § 3: Թղ· 122ա—124բ· աւելորդ ապաչխականք:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 121բ: «Աստուածատուր *երէցս յիշեա ի Տէր, ով ընթերցող»*:

1289.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԺԸ՞ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 108: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·3 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ՆԻՒԹ՝ բուղթ աճողորկ: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, զարդերէ եւ փականճներէ զրկուած, կռնակը շատ մաշած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ, թղթեր պատռուած, կտրուած հանուած, աղտոտած, սեւցած, մաշած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ֆանի մը հատ, խեղճ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ՞ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի կամ կը պակսին: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ներսի կողմը՝ «Առաքեցաւ ի Բէյրութ 1956 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեան է Հաւաքածոյ, որ գժբախտաբար առջեւէն, մէջ տեղերէն եւ վերջէն պակասաւոր՝ թերի է եւ նիւթերու յաջորդութեան մէջ ալ անկարգ ու անկապ: Դժուարին է անոր լիակատար եւ գոհացուցիչ բովանդակութիւնը տալ, գլխաւորաբար

այն պատճառներով որ պակասաւոր է եւ խորագիրներ առկայ չկան։

*Ա· Թղ· 1ա—84բ։ Ձանազանիֆ։ — Թղ· 1ա· կը սկսի· «Թէ լինի հատուցումն խորհրդոց բանից եւ գործոց, ո՛հ թէ ահագին է տեառնն այն, դի ամենայն թագաւորք եւ մեծամեծք եւ իշխանք գան գլուխ ի կոր»։ — Թղ· 3ա։ «Ցայնժամ վա՛յ ուրացողացն, դի արդար դատաւորն ուրանայ զնոսա ասելով՝ ոչ գիտեմ զձեզ»։ — Թղ· 5ա։ «Ցայնժամ երանի այնոցիկ, որ զքաղցեալսն կերակրեցին»։ — Թղ· 11ա։ «Նախ աչխարհամատրանն· Բ· Հոգւոյն գալուստն· գ· էջմիածնին, որ յետ եղիական»··· Թերի։ — Թղ· 14ա։ «Մանուկ կրաւնաւորն թէպէտ եւ զկրկինս բանայ, մի մտաներ» եւն։ — Թղ· 17բ։ «Տգէտ եւ անբնարող առաջնորդն յուզղելն խորտակէ» եւն։ — Թղ· 20ա։ «Աքաւնաի հարցմունքն է։ Հարց· Ճանաչէ անդ, եղբայր զեղբայր, հայր զորդի կամ բարեկամ զբարեկամ։ Պտխ· Քանզի ճանաչումն ի պատկերէն է»։ — Թղ· 28ա· կայ «Այս յառաջուցն է Աթանասին հարցմունքէն»։ — Թղ· 29ա։ «Զի Ադամն առաջին յորժամ եւ ի դրախտէն է· աւր ոչ ճաշակեաց ամենեւին»· կը հաղորդուին առաջին գիւտերը եւ պատմական անցքեր, ինչպէս՝ Թէ «ՊԽԸ Թուին եղեւ մահ որ բնաւ չէր լեալ, նախ սկսաւ ի Կ· Պոլիս··· եւ զկնի նորա եղեւ չարժ սաստիկ··· ի Ցունիս ամսեանն եկն ձիւն կարմիր» եւն եւն։ — Թղ· 34ա։ «Խրատ պիտանի եւ աւգտակար։ Կայր Թագաւոր մի պարսիկ· անունն Նորա Նըչւրուան յետ» (*տմմտ· Հանդէս Ամսօրեայ*, 1935, էջ 97)։ — Թղ· 36ա։ «Դանիէլի մարգարէի վասն երապի։ Աստուած ի տան քում տեսանել, տան քո ամենայն չինուածիւն է»։ Երապներու մեկնութիւն։ — Թղ· 42ա (*անխորագիր եւ սկիզբը թերի*) «իմոյ, որ բազում անգամ ազաչեաց զիս վասն ձեր եւ անցուցի զարկուածիւն իմ ի ձէնջ···»· քիչ վերջ նոյնին մէջ կը յաջորդեն վայեր· գ· օ· Թղ· 49ա։ «Վայ այնոցիկ որ հայհոյեն եւ ոչ պատուեն զքահանայն եւ զտաճարն· (գ)հուրն անշիջանելի պատրաստեալ է նոցա»։ — Թղ· 53ա։ «Ցաղագս երկնի· Թէ քանի՞ են երկինք եւ որ(՞) իմաստ յանգոյից եղեն յԱստուծոյ։ Արարիչն Աստուած իմաստութեամբ եւ զարուեստեամբ արար զամենայն աչխարհս»։ — Թղ· 55ա։ «Վասն ծովու եւ ամենայն ջուրց· Երկրորդ աւուր արարչութեան հրամայեաց Աստուած ժողովեսցին ջուրքդ···» եւ նման հարցեր որոնք լրիւ չեն։ — Թղ· 62ա (*անխորագիր եւ թերի*) «Եւ անչէն, զի սաստիկ ջերմ է եւ հրախառն ալդն, վասն որոյ այրեցեալ գօտի ասեն»։ — Թղ· 71բ։ «Թէ ի՞նչ է հուրն որ յերկինից անգանի՞ ապգ»· կը մնայ թերի։ Այս վերջիններըը իրարու հետ կապ ունին։ — Թղ· 72ա։ «Վասն Մաշտոց վարդապետին· Երանելին Մաշտոց գնաց յԱպիագ քաղաքն եւ բեր գսերմատրճ(ն)էքն կալի եւ հնձանի, զոր արարեալ է սուրբ Գրիգոր Աստուածաբաշ»· ապա կը յիշուին ուրիշ օրհնութիւններու հեղինակները։ — Թղ· 73բ։ «Թէ զիա՞րդ յԱդամայ մինչեւ ի ջրհեղեղն գրեցան յեւթանասնից։ Նախնի մարդն Ադամ յետ ելանելոյն դրախտէն»։ — Թղ· 76բ։ «Եւ արդ Աստուծոյ անհաս սքանչելագործ գաւրութիւնն երեւի յանհասուն եւ ի գազանս, որ եւ բնութեամբ եւ անհաս։ Առիւծ գ· բնութիւն ունի»։ — Թղ· 79ա։ «Քանի՞ հրեչտակապետի անուն ասի կամ մեկնի ի գրոց։ Պատասխանի։ Առաջին Գաբրիէլ, որ է պատկեր Աստուծոյ»։ Եւ զանազան խնդիրներ։ Շատ մը թղթեր կտրուած՝ հանուած։ — Թղ· 76բ—79ա (*տմմտ· վերը*) «Բարուախօս»էն են։

Բ· Թղ· 85ա—108բ։ Բժշկարան կամ բժշկական նիւթեր· Թղ· 85ա· «Վասն ամէն ցեղ աչացցաւի դեղ· Առ զսեւ պախրայ լերին, ա· գդալ գյիստակն եւ ա· գդալ սպիտակ յիստակ մեղր եւ զսպիտակ սոխն ծեծէ եւ կտաւով քամէ գջուրն»։

Յիչենչ՝ Թղ· 86բ։ «Վասն ականջացաւի»։ — Թղ· 87ա։ «Գիր արեան կապելոյ»։ — Թղ· 87բ։ «Վասն ատամացաւի»։ — Թղ· 89ա։ «Վասն բերանացաւի դեղ»։ — Թղ· 96բ։ «Վասն որ քրտնած ջուր լինի խմէր»։ — Թղ· 107ա։ «Քամոյ դեղ»։ — Վերջը՝ Թղ· 108բ կայ (թղթեր հանուած, թերի կը մնայ) «Մարդոյ չիւն, որ քամի կենայ առնու գլեղի ձոյգն···»։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի կամ հանուած։

1290.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՔ

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 75: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5·5: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բարակ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ՝ կաշեպատ փիչ մը վնասուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ, 72ա—75բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ ԵՒ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է Քրիստոնէական եւ վկայութիւնք Ս· Գրքէն, Ս· Հայրերէն եւն բարոյական եւ կրօնական նիւթերու մասին:

1· Թղ· 4ա—12բ: «*Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Հ· Քանի՞ Աստուած է: Պ· Աստուած մի է, որ է արարիչ երկնի եւ երկրի եւ Տէր ամենեցուն: Հ· Քանի՞ են անձինք Աստուծոյ: Պ· Երեք են· Հայր, Որդի եւ Հոգի սուրբ*»:

2· Թղ· 13ա—69բ: Վկայութիւնք: «*Առաքինութեանց դիրքն ասէ· 1· Սէրն է նման մանրագործաց խնծորոց, զորոց կեղեւն եփեալ*»: — 2· «*Ս· Օգոստինոս ասէ, ճշմարիտ քաղցր եւ անուշ է սէրն, որ հանգուցանէ զաչխատեալն*»: Բերուած են 137 վկայութիւններ կամ խօսքեր, ապա՝ Թղ· 32ա էն կը սկսի նոր չարք մը նոյներու «1· Աստուած ստեղծ զմեզ: Մէկ աղբիւր, յորմէ ամենայն չուրք ելանեն յամենայն կողմանէ· Պարզաբանութիւն: Որպէս ամենայն չուրքն այնոքիկ աղբերէ անտի ելանեն··· Վկայութիւնք· Եւ դու Տէր ի սկզբանէ զերկիր հաստատեցեր»: Կան 46 պարզաբանութիւնք եւ Վկայութիւնք: Վերջ Թղ· 69բ:

3· Թղ· 70ա—71բ: «*Քրիստոնէական վարդապետութիւն· ընկերի խաղայոյ: Օրէնք խաղալոյ· 1· Ամենայն որ խաղայցէ մէկ մէկ նչան ունելոյ է: 2· Յորժամ խաղաս, յորքան զարն գայ՝ այնտեղ նչան դիր*»: Կան 15 կարճ «օրէնք»ներ: Ապա՝ վերջ՝ Թղ· 71բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1291.

ԿՏԱԿ ՉԱՐՉԱՐԱՆԱՑ ԵՒ ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

ՌՄԴ = 1755

ԹՈՒՂԹՔ՝ 90: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8·2: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 16: — ԹԵՐԹՔ՝ Առաջին մասը Գ թերք եւ երկրորդը՝ Ե թերք: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ բարակ, մագաղաթի նման: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ ամբողջապէս կաշեկազմ եւ ճոխ ոսկեզօծ զարդերով թէ մէջտեղերը եւ թէ շուրջանակի, թուղթերու եզերքներն ալ ոսկեզօծ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր, մանր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ իւրաքանչիւր գրութեան աղօթքին սկիզբը՝ ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: Բնագիրը առնուած կարմիր եւ ոսկեզօծ գծերու՝ գրեթէ քառակուսի շրջանակի մէջ: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 1բ: Յիսուս խաչափայտին տակ գետին ինկած: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա, 90բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ՌՄԴ (= 1755): — ԳՐԻՉ՝ Յակոբ սարկաւագ: — ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 36ա, 90ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա: «Ընկալաւ զայս ի Կ· Պոլսոյ· առաքեալ այսր ի մերոց· 4 Նոյեմբեր 1953, Վիեննա, Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է կտակ չարչարանաց (տաճկերէն) եւ Պահպանակ-գիր կամ Աղօթագիրք:

1· Թղ· 2ա—36ա: «*Կտակ չարչարանաց փրկչին մերոյ յաւուր մեծի ուրբաթու վիշերին քաղցր բառիւ եւ տաճկականաւ լեզուաւ ի բանն սրբոյ Առաքելոյն որ ասէ Կտակ յետ մահուան հաստատուն է· վասիէ(թ) էօլիւմէն սանիէ մամուր տուր: Մուհատատ վէ տէֆթ օլմուլ չէմի տէմլէրէ քինէ տէմ պիր քիմսէ ախար եէրտէ էօլիւրսէ վասիէթ իտէր*»:

Վերջը կայ Թղ· 36ա: «Նախորդ Պատրիարքի աչակերտ Յակոբ սակաւագէտ չարտղրեալ տաճկական լեզուաւ ըստ խնդրոյ ոմանց համառօտ: Թվին ՌՄԴ-ին, Յուլիսի ամսոյ ձեռամբ տիրացու Յակոբի ծրեցաւ:

2· Թղ· 37ա—89բ: Պահպանակ-գիր կամ Աղօթագիրք: Թղ· 37ա: «*Տէր Աստուած Քրիստոս հաւատով հաւատամ հաւատա-*

ցեալքս ի Քրիստոս հայրական ծնունդ»: — *Թղ· 41ա*: «*Ճիշեմ չորս պլուխ աւետարանիչքն պատմէաս...*» *եւ ուրիշ տղօքքներ, ինչպէս Թղ· 49բ*: «*Տէր Աստուած մեր եւ բառեղծիչ ամենայնի սուրբ քո Տէր եւ անքննելի...*»: *Թղ· 51ա*: «*Ես Կիպրիանոս յորժամ էի չար ուսումն չաստուածոց եւ (յ)ուսոյ պամենայն իմաստութիւն Հէլլենացւոց Կիպրիանոսի կախարդին առաւել էր քան պՍողոմոն...*»: *Թղ· 54ա*: «*Տէր Ճիսուս, որ ոչ բաւ են երկինք մեծութեան քո...*»: *Թղ· 58բ*: «*Երդմնեցուցանեմ պխռովութիւն պամենայն սրբութիւնք...*»: *Թղ· 66ա*: «*Այս պիրս ակին է, ակնահարին է դիւաց եւ քաջաց է յաոմանցէ չար պատահմանցէ, խոցուէ, խոստուկէ*»: *Թղ· 69բ*: «*Կենսաբեր Սաղիմա(յ) սուրբ Նշանին, Վարագայ սուրբ Նշանին հալածէ պամենայն դեւն...*» (*Թէոփիլոս*): — *Թղ· 74բ*: «*Աւետարանք բժըշկութեանց*»: — *Թղ· 80բ*: «*Անակիզքն Աստուած, անեղ Աստուած, անիմանալի Աստուած, անհասանելի Աստուած, անճառելի Աստուած, ամենակալ Աստուած...*» *կը հասնի մինչեւ Թղ· 91բ·՝ «Զօրալոյս Աստուած, զարդարօղ Աստուած...» Ծնացածը չկայ· յաջորդ թղթին վրայ (Թղ· 90ա) կայ՝ «ԺԸ· ձեռամբ անարժան եւ յոգնասխալ իբր սարկաւագ Յակոբէս ծրեցաւ»*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ *հմմտ. վերը*:

1292.

ՅԱՂԱԳՍ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ԿԵՐԱԿՈՒՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

Նախ քան 1860

ԷՋԲ՝ 230: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10·7 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 14: — ԹԵՐԹՔ՝ չունի, զի իջահամարներ դրուած են: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ: — ԿԱՋՄ՝ (խաւաֆարտ) կիսակաշի, պարզ՝ անշուք: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ ճօտրգրածեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Էջ 60, 107—108, 180, 194—196, 230: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1860: — ԳՐԻՉ՝ Հ· Իգնատիոս Շիւիւրեաճ: — ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անճանաչք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս վերը բնագիրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ տե՛ս Յիշատակագրութիւնը:

Մատեանս է «Յաղագս խորհրդոց եւ կերակուր քահանայից»: Եւ Զանազանք:

Ա· Էջ 1—106: Յաղագս խորհրդոց:

Էջ 1: «*Յաղագս խորհրդոց: Համառօտ հարցմունք եւ պատասխանիք ի վերայ խորհրդոց առ հասարակ եւ մանաւանդ ի վերայ խորհրդոյ Կարգին, Պատարագին եւ Հաղորդութեան, ուր եւ յաղագս բանադրանաց, հաւաքեալ յումեմնէ բանասիրէ ի կրթութիւն ձեռնադրելեաց: Հ· Քանի՞ են խորհուրդք եկեղեցւոյ: Պ· Եօթն են Մկրտութիւն, Դրոշմ, Հաղորդութիւն, Ապաշխարութիւն*»:

Էջ 61: «*Ի վերայ պակասութեանց· որք պատահին ի մատուցման պատարագաց: Քահանայն, որ մատուցանելոց է զպատարագ ամենայն զգուշութեամբ փոյթ կալցի*»:

Բ· Էջ 109—175: «*Կերակուր քահանայից*»:

Էջ 109: «*Առ ընթերցօղս: Հոգին սուրբ ի բերանոյ իմաստնոյն ասէ· Ցամենայն ճանապարհս քո ծանիր զնա...: Այսինքն թէ յամենայն գործս քո ծանիր զԱստուած*»:

Էջ 115: «*Կերակուր քահանայից կամ նախապատրաստութիւն առ սրբազան սեղան բերմին: Գլ· Ա· Ցաղագս արքայապատիւ արժանաւորութեան քահանայից: Ի գրաւական եւ ի բնական օրէնս ի վեր քան զամենայն արժանաւորութիւնս աչխարհի*»: *Գլ· Ա—ԻԲ եւ վերջաբան: Հմմտ· Թ· 501, § 2, որմէ քիչ մը տարբեր է՝ թարգմանութեամբ, նաեւ յաջորդը (էջ* 176)· «*Խօսակցութիւն Քրիստոսի Տեառն մերոյ ընդ երանուհւոյն Պրիճիտեայ այրւոյն վանն քահանայից, որ մեղօք մատչին առ խորհուրդ պատարագին: Հաւաքեալ յառաջին եւ ի չորրորդ եւ ի վեցերորդ գրոց նորա: Քահանայն վանն որոյ դու աղօթես, յորժամ մերձենայ ի բեմն զարձուցանեմ ի նմանէ զերեսս իմ... զի մեռեալ է նա առաջի իմ*»:

Գ· կան նաեւ՝ 1· Էջ 181: «*Կանոն վանն նորընծայից եւ ուսանողաց, որք կրթին ի նորընծայարանի եւ ի դպրատան յայսմիկ: Նախ քան զամենայն հարկաւոր է պահել զամենայն հրաման եւ դպատուէր գոր մեծաւորն առաջադրէ*»: *Վերի լուսանցքին վրայ գրուած՝ «Ո(րդեգիր) Կ(ուսին) Վ(արդապետ) Ա(պաչխարութեան)»*:

2· Էջ 192: «*Յորդորումն փախչելոյ ոգւով չափ յախտէ պատուասիրութեան, ոտանաւոր տողիւ ասացեալ յօգուտ ընթեր-*

ցոզաց: Մի համարիր զքեզ արժանի պատուոյ սիրոյ ըստ ամենայնի»:

3· էջ 197: «Որպես առաջիկայ ուխտիս կրթութեան, թէ որպէս պարտ է առնել գայն: Շարագրեալ ի գերյարգելի բարեկամէն մերմէ Մխիթարայ Աբբայէ: Նախ պարտի իւրաքանչիւր ոք առնել զընդհանրական խոստովանութիւն»: — էջ 199: «Եօթն եօթնեակ մտածութիւն վասն եօթն աւուրց ուխտիս կրթութեան»: — էջ 219: «Որպես կրթութեան աւուրց քառասնորդա-

կան պահոց, թէ որպէս պարտ է առնել գայն»· Համառ. թ· 953:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ· Առաջին կողքին ներսի կողմը կայ՝ «Ձիչատակ անմոռաց ի վ· Հ· Իգնատիոսէ Շիւֆիւրեանց, յընդհանուր գործակալէ եւ յաթոռակալէ Մխիթարեան Միաբանութեան որ ծնաւ (չէ նշանակուած) եւ մեռաւ (նմանապէս չէ գրուած)· հանգիչ ի խաղաղութեան· Հ· Մ· թ· կր· Մ·, զոր ած երեք ինքն վախճանեալն ի վանս յամին 1860 Փետրուար 25» (Հ· Իգ· Շիւքիւրեան ծնած է 1797 Ապրիլ 2ին եւ մեռած 1872 Յունիս 26ին):

1293.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

ԺԸ դար

էջ՝ 320: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 8·5 × 6: — ՏՈՂՔ՝ 13: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած, զի իջահամարները դրուած են: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ անողորկ եւ թխորակ: — ԿԱԶՄ՝ չունի, ամբողջապէս ինկած, այժմ կապոյտ թղթի մը մէջ դրուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ շատ աղտոտած ու սեւցած, թղթերու ծայրերը պատռտած եւ մաշած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, տգեղ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ անճշաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 298—310, 312—314, 316—320: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անյայտ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ էջ 1 կողմնակի լուսանցքի վրայ գրուած է՝ «երեք ընդ իւր Հ· Յարութիւն Հուլուճեան ի կերլայէ 1917 Սեպ· 7»:

Մատեանս է Աղօթագիրք, այս է՝ (էջ 1) «Գիրք Հանդերձ հռաշագործ աղօթիցս եւ լիքանիայք»:

էջ 1: «Կրթութիւն առաւօտեան: Առաջաբանութիւն աղօթից· անուն Հոր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ: Հաւատամ եւ խոստովանիմ զքեզ Հայր եւ Որդի եւ սուրբ Հոգի ամենասուրբ Երրորդութիւն եւ մի աստուածութիւն: Անչափելի է մեծութիւն քո յ, միշտ եւ ամենայն տեղիս եւ ներկայիս...»:

էջ 16: «Խոստովանութիւն ընդհանրական»: — էջ 21: «Հաւատամ թէ սուրբ երրորդութիւնը Աստուած Հայր, Որդի ու սուրբ Հոգին երեք անձինք եւ մէկ Աստուած են»: — էջ 35: «Աղօթք խոստովանութեանը դիմաց: — էջ 42: «Հաղորդութեանը դիմաց»: — էջ 76: «Հանգերձ լիակատար ներողութեամբ խորհուրդ ամենասրբոյ վարդապետին»: — էջ 115: «Հաւատութիւն Քրիստոսի սուրբ չարչարանացը ու սուրբ խաչին ճանիսան քալէլու»: — էջ 201: «Լիքանիայք· Ցաղագս Պահապան հրեշտակին»: — էջ 212: «Պատարագին եռեւանց ասէ չարագ Մարիամու· կիրակին», չարթուն իւրաքանչիւր օրուան մէջ աղօթքներ առ Ս· Կոյս Մարիամ: — էջ 284: «Լիքանիլոյք յաղագս սրբոյն Յովսէփայ». կը վերջանայ (էջ 397) Ս· Յովսէփայ աղօթքով մը:

Այս աղօթագիրքը իր լեզուին համար նկատողութեան առնել կ'արժէ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1294.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԺԷ դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 322: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 6·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4·5: — ՏՈՂՔ՝ 21: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած իբ· 12 թղթով: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ (ամբողջապէս) ճոխ դրոշմազարդերով, փակաճճերը հաճուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, բաբակ, փայլուն: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, բայց ունի աղտոտած եւ սեւցած թղթեր (28ա—56բ)· վերջին թուղթը՝ վերի կողմէն ֆիչ մը պատռած: —

ԳԻՐ՝ նօտրգիր, մանր եւ կանոնաւոր: — ՅԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ շատ եւ ճաշակաւոր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր, նաեւ՝ շատ մը գլխագրեր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 1ա գունաւոր, նուրբ: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 8բ, 47բ, 95ա, 119բ, 161ա, 208ա, 261ա, 279բ, 304բ, գունաւոր, փոքր եւ ճաշակաւոր: — ԼԻՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 1ա, 8բ, 10բ, 12ա, 15բ, 25ա, 26բ, 58բ, 65բ, 72բ, 76բ, 78բ, 88բ, 94ա, 95ա, 97ա, 98բ, 99բ, 101բ, 104բ, 107ա, 132ա, 154ա, 161ա (Ս· Հոգին իբրեւ աղաւնի կ'իջնէ), 169ա, 181բ, 189բ, 193բ, 195ա, 197ա, 208ա, 22ա, 213ա, 241բ, 242ա, 243ա, 254ա, 281ա, 296ա, 316ա, 320բ, եւն եւն ճաշակաւոր, նուրբ եւ մանր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: —· ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Առաջին կողքին ներսին դին շեղագիր՝ «ի գրեանց Ց· Մամբրէ(լ)եանի»· ապա տարբեր գրով՝ «Առաբեցաւ ի Կ· Պոլսոյ 1950 Յունուար· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Շարակնոց, որ մանր տառերով խնամքով գրուած է եւ խազերով օժտուած: Խորանով՝ Թղ· 1ա: «Կանուխ Ծնունդեան սրբոյ Աստուածածնին ի ծնօղայ իւրոյ Յովակիմայ եւ Յաննայէ: Երգեցէք Որդիք Սիոնի»: Կիսախորաններով՝ կանոններ՝ Թղ· 8բ: Աստուածայայտնութեան: — Թղ· 47բ: Բուն Բարեկենդանի: — Թղ· 95ա: Յարութեան Ղազարու: — Թղ· 119բ: Պասեքին: — Թղ· 161ա: Պենտակոստէին: — Թղ· 208ա: Նաւակատեաց Ս· Խաչին: — Թղ· 261ա: Համաւրէն մարտիրոսաց: — Թղ· 279բ: Համաւրէն ննջեցելոց: — Թղ· 304բ: «Արհնութիւններ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» (համմտ· Թ· 142 եւն):

կան՝ Թղ· 82բ: «Անձինք Ս· Լուսաւորչին»: — Թղ· 110բ: Ներսէս Շնորհալւոյ՝ «Այսօր անճառ»: — Թղ· 198բ: «Արեւելք գերարփին»: — Թղ· 241ա: «Շարական մխոնի աւրհնելոյ»: — Թղ· 249բ: «Նորաստեղծեալ» եւ «Աբարչականք»: — Թղ· 258ա: «Խորհուրդ խորին», «Ցայս յարկ», «Նայեա(ց) սիրով»: — Թղ· 285ա: «Ողջոյն»ը եւն: — Թղ· 322բ կը վերջանայ· «Եւ դժոխք հիացեալ սասանեցան ի յահէ ամենազաւր փառաց քոց»· ապա՝ փոքր միջոց մը դատարկ եւ «Փառք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն»: — Շատ լաւ ձեռագիր է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի, բայց Թղ· 16բ—9ա· վարը լուսանցքներու վրայ չեզագիր կայ՝ «Աստուած անսասան պահէ Մամբրէլեան գերդաստանը· Ցակոբ Մամբրէլեան»:

1295.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԷՋԵՐ՝ 165: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 9·2 × 8: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5·5: — ՏՈՂԵՐ՝ 12: — ԹԵՐԹԵՐ՝ չեն նշանակուած, զի իջահամարներ դրուած են: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ թխորակ եւ անողորկ: — ԿԱԶՄ՝ խաւսաբար ամբողջապէս կաշեպատ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԳԻՐ՝ նօտրգրաձեւ շեղագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողքին ներսի կողմը՝ «ի Հ· Միքայէլէ Թուրչեանց, կերլա 1924 Օգ· 12»:

Մատեանս է Աղօթագիրք կամ ճշդապոյնս՝ Աղօթագիրք հիւանդաց: Առաջին թուղթը ինկած է· էջ 3 կը սկսի (Սղմ· Զ·) «Խոստովան առնցի (՞) առ քեզ: Վաստակեցայ ես ի հեծութեան իմում, լուացի զամենայն գիչեր զմահիճս իմ եւ արտասուօք իմովք զանկողինս իմ թացի»:

Կը բովանդակէ աղօթքներ, սաղմոսներ եւ աւետարաններ հիւանդներու եւ հոգեվարներու եւ մեռնողներու համար· վերջինն է՝ (էջ 141) «Վերջին արձակում: Օրհնութիւն, զորն որ իշխանութիւնով զարդարված՝ քահանայն տայ հիւընդին մահուան ժամանակը···»: Ապա կը յաջորդեն լատիներէն (էջ 150) «Modus benedicendi infirmo in articulo mortis···»: Էջ 78 կայ՝ «Լիթանիա ամենայն սրբոց»: — Էջ 163—164 դրուած է «Ցուցակ աղօթից ի վերայ հիւանդաց», որ ցանկն է Ձեռագրին, որուն կողքին վրայ գրուած է «Csákany»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1296.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ (ՏԱՃԿԵՐԷՆ)

1815

ԹՈՒՂԹՔ՝ 4 եւ ԷՋՔ՝ 222: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 9·8 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 13: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշաձակուած, զի իջահամար դրուած է: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխորակ, դիմացկուն: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կաշեպատ, ոսկեզօծ շրջանակով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը լաւ, գործածութենէ սեւցած եւ աղտոտած· Թղ· 1 պատռած: — ԳԻՐ՝ նօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐ՝ Թղ· 4բ· «S. S. Crocifiso»: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, 3բ, 4ա, էջ 219—222: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1815: — ԳՐԻՉ եւն անձանձոբ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ կը պակսին:

Մատեանս է հայատառ տաճկերէն Աղօթագիրք: (Թղ· 3ա): «*Ձերմեռանդ տուվալար, Սէօյլէմէլի խոստովանանքտան էվէլ վէ սօնրա, վէ սրբութիւնատան էվէլ վէ սօնրա վէ սապահատան· Թէքրար եէմի կիւնլիւք տուվա Սուրբ Աստուածածինէ: Եազըլտը սէնէ* 1815 *Նոյեմբեր* 9»: — էջ 1· «*Սապահ տուվասը: Եա պէնիմ էպէմի Ալլահմ պէն սէնին ազեմ տէվլէդինին···*»:

էջ 196 կայ՝ «*Հաւատով խոստովանիմ· իմամ իլէ եքրար եէրիմ վէ սանա սէճմէ դըլարըմ*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի· հմմտ· վերը:

1297.

ԱՒԵՏԱՐԱՆ ՄԱՐԿՈՍԻ

ԺԶ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 50: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 9·5 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7·5 × 2·5 + 2·5, զի երկսիւն է: — ՏՈՂՔ՝ 17: — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած, շատերը ինկած: — ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ չունի· թղթի մէջ ծրարուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ վիճակի մէջ, կազմ ինկած, առջեւի չորս թղթերը մարմնէն բաժնուած· գործածութենէ մաշած ու սեւցած, շատ պակասաւոր: Տառերէն ոմանք գունատած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ սովորական: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ առաջին տողեր գլուխներու կարմիր, նաեւ գլխագրերը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ շատ եւ միջակ բաներ, մաս մը գունատած: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԶ° դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անձանձոբ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի կամ ինկած է: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 5ա: Թղթեակի մը գրուած եւ կպցուած՝ «Գնեցաւ Աւետարանս ի Բէյրութ· 1939 Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Աւետարան, *որ փոքրագիր է եւ երկսիւն, չատ պակասաւոր, այժմ մնացած են՝ Մարկոս Գլ· Գ· 29—Դ· 16, Դ· 36—ե· 16 եւ Զ· 2—ԺԵ* 31:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի:

1298.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ԵՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱՑՈՅՑ

ԺԷ° դար

ԹՈՒՂԹՔ՝ 158: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10·5 × 8·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 7 × 5: — ՏՈՂՔ՝ 15: — ԹԵՐԹՔ՝ նշաձակուած, աւելի ֆաճ ԺԷ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ կաշեպատ, կըռնակը ինկած· կողմերը լի դրոշմազարդերով, բայց շատ վնասուած, կաշին պատռտած եւ փականքներն ալ հանուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու թուղթ ետեւը, (Մատթ· Աւետ· Գլ· Գ 4—6): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ խեղճ վիճակի մէջ, ցեցակեր, սեւցած· մաշած թղթեր վերի ծայրերէն պատռած (Թղ· 43ա—53բ), ինկած կամ սխալ դրուած, մաս մը ուղղեցինք: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր կանոնաւոր: — ՁԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 137բ սովորական բան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ Թղ· 55բ, 59բ, 137բ պարզ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԷ° դար: — ԳՐԻՉ՝ վարդան Բա-

լուեցի՞: — ՎԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճածանօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 31ա, 156ա—158բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ առաջին կողմին ներսի դին՝ «Տօնացոյց եւ Աւետարանացոյց առաքեալ ի Կ· Պոլսոյ ի ձեռն Հ· Գրիգորիսի (Մանեան) 1956 Յուլիս 3· Հ· Ն· Ա·»:

Մատեանս է Տօնացոյց եւ Աւետարանացոյց, որ՝

Սկիզբն Թերի է, այժմ Թղ· 1 կը սկսի՝ «Եւ հովիւքն էին· վ· պատմեցաւ նոցա: Եւ յորժամ զհովիւքն կարդան՝ եպիսկոպոսն եւ քահանայքն եւ ամենայն ուխտ եկեղեցւոյն իջանեն յատեանն: Եւ լուսանեն մոմեղէնս եւ տան իւրաքանչիւր ումեք ի ձեռս կարգաւորացն եւ պարս առեալ սկսանին զշարականս այս խորհրդաւոր Բ2»: Յաջորդ թուղթը կը սկսի առանց նախորդին չարունակութեան, զի թուղթ ինկած է· (Թղ· 2ա) «–թեան զաւակի: Որ զմահ ի յերուսաղէմ մահուամբ հանդերձեալ պարտ է ծննդեամբ նախ ի քեզ յաղթէ, զերկունս ծննդեամբ լուծանէ»: Երբեմն կանոնաւոր կ'ընթանայ եւ երբեմն խառնակ (զի կազմէն բաժնուած թերթերը ճիշդ չեն դրուած) եւ կամ թերի (զի թղթեր կը պակսին)· — Թղ· 55բ: «Յուցակ Համբարձման Տեառն· վեցերորդ Եչաբթի Համբարձումն է· հետեւակ չարականն Դկ· Մեծահրաչ»: — Թղ· 59բ: «Յուցակ Պենտէկոստէի»: — Թղ· 74ա: «Յուցակ Վարդավառի»: — Թղ· 81բ պակաս: — Թղ· 114բ: «Խրատ իւղաբերից աւետարանն եղուն, թէ որպէս կարդան»: — Թղ· 116ա: «Խրատք յաղագս պաշտամանն եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ազգաց»: — Թղ· 122ա: «Ճաշու սաղմոսք Յինանցն»: — Թղ· 123ա: «Մեսեղիկ» (թերի)· — Թղ· 126ա: «Ժամամուտք (սկիզբ թերի, ինչպէս նաեւ վերջին մասերէն)· — Թղ· 137ա: «Քաղուածք աւրհնութեանց տօնից տէրունականաց եւ ամենայն սրբոց ըստ իւրաքանչիւրոց պատշաճից· Երգեցէք որդիք» (Թղ· 137բ)· Վերջ՝ Թղ· 155բ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· 1· Թղ· 31ա կայ՝ «Որդեակք, որք ընթեռնուք զգրեալ խրատքս, մի կարծէք սխալեալ զգրիչս կամ ամբարտաւան եւ անճանաճ մտօք զայս արարեալ, ոչ այլ ի յհ· օրինակէ գրեցաք զայս· զայս ի Ա· օրինակն գրեալ էր··· Ապա այսպէս ծանիր ով ոք եւ իցես ի մեղաւոր գծողէս··· եւ զմեղաւոր վարդան Բալւըցիս յիշեա»:

2· Թղ· 156ա (տարբեր գրով) «ի թվականիս Հաոց ՌՃՂ եղաւ Սարգիսս»: — Թղ· 157ա: «ի թվականիս Հաոց ՌՄԺԴ եղաւ կարապետս, յունվարի ԺԴ: ի թվականիս Հաոց ՌՄԺԶ եղաւ Հապէն Մարտի Ի: ի թվականիս Հց ՌՄԻ Շնոֆոր անկաւ: ի թվականիս Հաոց ՌՄԺԷ մեռաւ Մկրտիչ: ի ՌՄԻԷ եղաւ Մկրտիչ ունվարի ամսուն Թ·»: — Թղ· 158բ: «ի թվականիս Հաոց ՌՃԼԷ մեռաւ···°···° կիրակին: ի թվականիս Հայոց ՌՄԷ եղաւ Հէրապէտն», Մագաղաթեայ պահպանակին վրայ ալ գրուած են բաներ մը:

1299.

ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ-ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Նախ քան Զ = 1451

ԹՒԿԹՔ՝ 277: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ բարձրութիւն 7·8, երկարութիւն՝ (լայնութիւն) 11·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ (նման վերնոյն) 6 × 8·5: — ՏՈՂՔ՝ 20—21: — ԹԵՐԹՔ՝ նշանակուած խ· գանգազան թիւով թղթերով: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ թխորակ, ընտիր: — ԿԱԶՄ՝ կազմուած է լայնութեան համաձայն եւ ոչ բարձրութեան եւ այնպէս ալ գրուած: Փայտեայ կաշեպատ ճոխ զարդերով, ֆիչ մը վնասուած եւ փականճիները հանուած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ ընդհանուրը՝ լաւ, բայց առջեւէն եւ ետեւէն թղթեր պակաս եւ գործածութենէ սեւցած՝ կեղտոտած: — ԳԻՐ՝ բուրգիր, մանր եւ յստակ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ճախ ֆաճ Զ = 1451 կամ այդ թուականին: — ԳՐԻՉ եւն՝ աճածանօք: — ՏԷՐ՝ Ֆարխատին եւ Յովսէփ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 273ա, 196բ, 230բ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա վերի լուսանցքին վրայ՝ «Գնեցաւ 700 դահեկանաց, Կ· Պոլիս 1945 Հ· Համայեակ»:

Մատեանս է Ոսկեփորիկ-Հաւաքածոյ, ուր ամփոփուած են հետեւեալ կտորները:

Ա· Թղ· 1ա—17բ: Բարուախօս: 1· Սկիզբը կը պակսի· Թղ· 1ա· այսպէս կը սկսի՝ «Ծածկեցաւ եւ խաղաղեաց զաներեւոյթ եւ զիմանալի գհետս իւր, այսինքն աստուածութիւնն ընդ հրեշտակս՝ հրեշտակ երեւեցաւ եւ ընդ աթոռն՝ աթոռ եւ ընդ իշխանութիւնսն, մինչեւ ի ժամանակս ողջանալոյն իւրոյ: Քանզի էջ յարգանդ կուսին···: Երկրորդ բարք առեւծուն յորժամ ննջէ արթուն են աչք իւր···»:

2· Թղ· 1բ: «Վասն նոխազոցն, որք ոչ հանիցեն ի գլուխ զառաքինութիւն: Ի երէ ինչ ուրդզիսոս («իդրոպս») գազան, որ սաստիկ երէ, որսորդաց չէ հնար զնա ի բուռն արկանել» եւն: Համմա· Թ· 29, մանրամասնօրէն: Աստ· Թղ· 2ա: «Սղոց»: —

Թղ· 2բ: «*Բարադրոս*»: — *Թղ· 3ա*: «*հաւատլուան*»: — *Թղ· 4ա· «արծիւ»*: — *Թղ· 5ա*: «*յոպոպ*»: *Թղ· 6ա· «օձ»*: — *Թղ· 6բ· «մըրջիւն»*: — *Թղ· 7ա· «յուչկապարիկ»*: — *Թղ· 15բ· «պասկուճ» եւն եւն*:

Բ· Թղ· 18ա—101ա: «Առակք Մխիթար Գոշի եւ Ողոմպիանու»:

1· *Թղ· 18ա*: «*Առակք առասպելականք եւ բարոյականք, որ կերպարանէ զճշմարտութիւն*: *Ասացեալ սուրբ* վարդապետին Մխիթարայ, մականուն Գոշ: *Աստուած յառնել երբեմն զարարածս երկեաւ հակառակեալ եւ խառնեաց զծանրն ընդ թեթեւին*»: (*Տպ· Վենետիկ* 1790, 1842, 1856):

2· *Թղ· 67ա*: «*Աւարտեցան առակք բարոյականք եւ առասպելականք: Դիցուք եւ սակաւուք առակք ստեղծականք եւ որ նման ասացելոյն: Կերպարան է զճշմարտութիւն աչխարհաւարէն եւ եկեղեցականապէս: Թագաւորին Հնդկաց էր թռչուն ինչ*». *Համմտ· Թ· 29 Բ· § 1—2*:

3· *Թղ· 77բ*: «Ողոմպիանու *Առակք· Սարընտուն ցմանկանն, վասն զի լայր թէ ոչ լուա կայցես, ասէ գայլոց բառնամ*». (*Համմտ· Թ· 29· Բ· § 3· տպ· Վենետիկ, Մխիթար Գոշի Առակներու հետ, համմտ· վերը*):

4· *Թղ· 85ա*: (*առանց խորագրի*) «*Վաճառական ոմն մի ունէր գ·բեռն դանձ եւ եկեալ ի քաղաք մի հոյակապ եւ ոչ ժամանեաց մտանել*»: *Համմտ· 29բ· § 4· որուն նման կը հասնի մինչեւ* (*ԻԴ*) «*կամէին իշխանին սպանանել զթագաւորն իւրեաց*»*ի վերջը*:

Գ· *Թղ· 101ա—114բ*: «*Հերմուածողք, զոր սերմանեաց սատանայ ի մարդիկ· այս է՝ Բարբարիմոսք, որ կոչի խուժադուժք, սկսեալ յԱդամայ մինչեւ ի Նոյ*»: *Համմտ· Թ· 29 Գ, § 1*:

Դ· *Թղ· 115ա—182ա*: Քարոզներ:

1· *Թղ· 115ա*: (*Առանց խորագրի*)· ա· «*Ողորմեա ինձ Տէր, զի հիւանդ եմ ես: Գիտելի է, զի ժ· ազգ հիւանդութիւն կայ յաչխարհի*»: — բ· *Թղ· 116ա*: «*Վասն յարութեան*»: — գ· *Թղ· 117ա*· (*անխորագիր*)· «*Եւթնիկին մոլութիւնքն մեղաց*»: — դ· *Թղ· 118ա*· (*անխորագիր*)· «*Ապաքէն դուք տաճար Աստուծոյ կենդանւոյ էք· վարդապետք ասեն թէ…*» եւն եւն *համմտ· Թ· 29· Դ § 1 ա—իա*:

2· *Թղ· 158ա*: «*Խրատ մանկատաւազաց Պլուզ վարդապետի: Նախ եւ առաջին սիրեա զԱստուած, որ արարիչ է*»· *համմտ· Թ· 29, Դ· § 2*:

3· *Թղ· 160ա*: «*Վասն գօտւոյն, թէ ո՞րքան է գօտի*» եւն· *համմտ· Թ· 29· Դ· § 3ա*· նաեւ յաջորդները *ըստ Թ· 29 Դ· § բ—գ*:

ե· Թղ· 182ա: «*Աւրհնութիւն եւ յորդորակ վարդապետաց: Այսոքիկ բաւականացին առ ի մէնջ ի տեսութիւն բանիցս· զի որք կամեսցին զխրատս աստուածային բանիցս*», *խրատներ եւ մաղթանքներ, վերջաւորութիւնը… «եւ թէ զեղիա վերացոյց, զեղիսէոս կրկին հոգւով եթող մեզ· Աստուածն ամենայնի ղՅոհաննէս վարդապետն տանդ փառաւորէ եւ զձեզ աստ չնորհօք պահէ… ողջ լեր ի Տէր*»: *Համմտ· Թ· 29· ե· § 1*:

Զ· Թղ· 197ա (*առանց խորագրի, որ պիտի ըլլար՝ Յակոբ Ղրիմեցւոյ՝ «Ճաղատս ազգականութեանց բաժանման» եւ սկիզբը չկայ· այժմ կը սկսի*)՝ «*եւ մինն ճաղճոռնիա չի հասնիլ, զի պարտ է որ ի հասարակ պապէն եւ մամէն, որ բ· ճագ ճռոնիացն հաւասար է*» *համմտ· Թ· 29, ե· § 2*:

Վերջը կայ՝ (Թղ· 205ա) «Գրեցաւ ի Թուականութեան Հայոց ՊԶ ի վանքս Մեծոփու ընդ հովանեաւ Մ· Աստուածածնին եւ սուրբ վարդապետաց դերեզմանացս…»:

է· Թղ· 205բ: «*Ճաղատս աստուածաբանութեան իմաստասիրացն*: *Պղատոն ասէ· Զհայրն եւ զպատճառն ամենայնի գտանել գործ է*»· *համմտ· Թ· 29· Դ § 1 եւ 2 ա—իբ*:

Ը· Թղ· 230բ: ա· «*Ճաղատս է· հրաչեցն Թէսոնէ: Առաջին Տրիլոթոնէլիապօլիս, որ է գ· քարն*»· *համմտ· Թ· 29· Զ· § 1*: — բ· *Թղ· 231բ*: «*Մնունդք Ադամայ*»· *համմտ· Թ· 29· Զ· § 2*: — գ· *Թղ· 233բ*: «*Սարկաւագ վարդապետին· Ճաղատս փոխիլն Ենովքայ*» *համմտ· Թ· 29 Զ· § 3*»: — *Թղ· 235ա*: «*Թագաւորք Հոռոմոց*»· *համմտ· Թ· 29· Զ· § 4*: — ե· *Թղ· 236բ*: «*ՃԱդամայ մինչեւ ի ջրհեղեղն ամք*», *համմտ· Թ· 29· Զ· § 5ա*: — զ· *Թղ· 236բ*: «*Ասացուք եւ ժամանակաց եւ դարուց*»· *համմտ· անդ Զ· § 5· բ*· — է· *Թղ· 237բ*: «*Թագաւորք Հայոց*»· *համմտ· անդ Զ· § 6* (*կը մնայ թերի, դատարկ էջ մը ձգուած է արտագրութեան*):

Թ· 1· Թղ· 238բ: (*խորագիրը չկայ, որ ըլլալու էր՝ «Հարցմունք եւ պատասխանիք գանագան*») «*Եռամեծ կոչի վասն Ա· պատճառի*»· *համմտ· Թ· 29· Դ· § 5—6 եւ յաջորդք փոքրիկ տեղեկութիւններով եւ պատմութիւններով*:

2· *Թղ· 246բ*: ա· «*Հոռոմ Այբուբենն*»· — բ· «*Երբայեցւոց Այբուբենն*»: — գ· «*Տաճկաց Այբուբենն*»· *եւ յաջորդք համմտ· Թ· 29· Զ· § 7* (*վերջինը՝ «Վրացի եւ սբ* (*սուրբ*) *Աստուած» եւ «Փառք Հօր», որոնցմէ յառաջ «Անուանք ազգաց», ապա՝ կէս էջ մը դատարկ*):

3· Թղ· 248բ: «*Ի յիշատակ սրբոյ հաղորդեցարուբ: Ոսկերբերանն ասէ», ապա՝ «վասն Թագաւորաց խրատ»··· «Տասն բանք օրինացն» հմմտ*· Թ· 29· Դ· § 6—7:

Ժ· Թղ· 251բ: ա· «Գէորգ վարդապետի *արարեալ քարող վասն երուսաղէմի ի բանն որ ասէ, Մտցուք ի յարկս նորա··· Ասէ ուր* (այսպէս) *ի Ղուկա*(յ) *Աւետարանին»*· հմմտ· Թ· 29· Դ· § 8: — բ· Թղ· 260բ: «Ոսկեբերանին· *Ասէ հրեչտակապետն Մի երկնչիր»* հմմտ· անդ § 9: — գ· Թղ· 261ա: «Խաչատուր վարդապետի Կեչառեցւոյ *ժողովեալ ի տասից օրինակէ վասն պալատեան Աստուծոյ»*· հմմտ· անդ § 10: — դ· Թղ· 266ա: «*Այգ*(ա)*լացին»*· հմմտ· անդ § 10բ: — ե· Թղ· 267ա: «*Իսկ թէ զինչ պատճառ է երկրորդ աւուրս»*· հմմտ· անդ § 10գ: — զ· Թղ· 270: «*Յաղագս եւթն աւուր ննջեցելոցն: Իսկ է*· *աւուրն յիշատակութիւն»*, հմմտ· անդ § 10· դ:

Ինչպէս կը տեսնուի այս Ձեռագիրը Թ· 29 *բովանդակութենէն չատ բան ունի եւ գուցէ անոր նախաօրինակն ըլլայ:*

Ժա· Թղ· 273բ: 1· «Գրիգորի Մագիստրոսի *Տաղ քաջալորակ գրեալ*(՞) *քաջ քերդութեամբ ըստ արհեստին Հոմերոնի առ ի վարժս կրթութեան իմաստնոց: Եւ ասացեալ է առ հեղգս յուսումն գրոց: Գամագտական դեղանամ չհասցեալ քեզ յայդմ պատահեալ տառի· տարակոյս տատանական» Հմմտ*· *Մէնէվիշեան Հ*· Գ· *Գրիգոր Մագիստրոսի Գամագտականի լուծումը, Վիեննա* 1912:

2· Թղ· 276ա: «Այլ ի նոյնս: *Մրդուղ փանաք ծրդեալ, ծեքեալ, անհայծ ոգեալ, յառեալ»: Հմմտ*· *Բնագիրը եւ լուծումը Հանդէս Ամսօրեայ* 1923, էջ 241:

3· Թղ· 277ա: «Նորին Գրիգորի *առ հեղդ աշակերտս յուսումն եւ հպարտ գոլ: Գանգիւն, բախիւն հասեալ դեղեղանամ քեզ»: Տունք՝ «Գրիգորի հեղգս հ·»* կայ մինչեւ *սա բառերը· «Ոչ հասեալք արհեստից եւ մակացութեանց դիւտի»: Թուղթ ինկած է: Հմմտ*· *Մագիստրոսեան այս գրութիւնները՝ Կոստանեանց Կ*· *Գրիգոր Մագիստրոսի Թղթերը, Աղեքսանդրապոլ, էջք* 133, 236—240:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 273ա: «*Աստուածասէր եւ հաւատարիմ խաւջայ Ֆարխատին ստացաւ զաստուածաշունչ կտակս ի հալալ արդեանց եւ գնեաց ի ղ· Թուականութեան Հայոց ի Ջ Թվին յիշատակ իւր եւ ծնօղաց հաւրն Էվադչին, եւ մաւրն Նասրամէլիքին եւ կնոջն Գուլզարին եւ որդոյն Խուդադատին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց եւ ետ Յովսէփ արեղին եւ ով ոք հանդիպիք կարդալով կամ աւրինակելով յիշեցէք զվերոյ գրեալս եւ Աստուած զձեզ յիշէ յիւր սուրբ արքայութեանն ամէն»:*

2· Թղ· 196բ: (տարբեր գրով)· «*Գրեցաւ Թվին ՌճՂ·ին եւ Ա·ին, ես Ալեքսան էրէց որ էկայ ուռուսէլի Ջատկին· Ղարսայ դուրս էլանք Վարդէվառին· եկանք Իսմայիլ քաղաքն*»: — Թղ· 230բ (նոյն գրով)· «*Այս ես մեղաւորս Ալէքսան կոչեցեալ էրէցս գրեցի Թվին ՌճՂԳ· Թվական Ծորելեան այս է որ*» (այսքան): Հմմտ· Թ· 29: *Յիշատակագրութիւնք* § 2:

1300.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԵՒ ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ ԹԱԹԱՐԵՐԷՆ

ԺԸ՞—*ԺԹ*՞ *դար*

Մատեանս է հայատառ թաթարերէն ժամագիրք եւ աղօթագիրք· համառօտ բովանդակութիւնն է՝

1· Թղ· 8ա: *Սկիզբը Թերի, կը սկսի Հայերէն ժամագրքին առաջին եւ Սաղմոսագրքին երրորդ սաղմոսին* 4—5 *համարէն· «Ես հայ պատըմ մէնիմ, տա պիյիքլա դուշիսի պաշիմնի մէնիմ = Այլ դու, Տէր, օգնական իմ ես, փառք իմ եւ բարձրացուցիչ գլխոյ···»* (հմմտ· Թ· 143 § 1, *որ կը սկսի աւելի վերջ՝ Սղմ· Զէ, 6, որ այս Ձեռագրին մէջ Թղ· 9բ ի վրայ է:* — Թղ· 19ա: «*Պիյիչիդ ալ զրչըմա մէնիմ խուլա խօլդ խամամէնիմ = Տէր, լուր աղօթից*

ԹՈՒՂԹՔ՝ 272: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 9: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 6·5: — ՏՈՂՔ՝ 13: — ԹԵՐԹՔ՝ նշաճակուած 20: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստատուն: — ԿԱՋՄ՝ տախտակ վրան կաշի, սակայն կռնակն ու ետեւի կողքը ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ թերի սկզբէն եւ ետեւէն, ջուր տեսած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր (նոր): — ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ միջակ բաներ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—7բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ *ԺԸ*՞—*ԺԹ*՞ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1բ: «Գնեցաւ ի Կ· Պոլիս ի ձեռն Հ· Պ· Տէր–Պօղոսեան, եմուտ ի Մատենադարանս ի 22 Նոյեմբ· 1949· Հ· Ն· Ակինեան»: Թղ· 3ա: «Ժամագիրք թաթարերէն, Հ· Պ· Տէր–Պօղոսեան»:

խմոց...»: — *Թղ·* 22*բ*: «*Յիչեսցուք ի գիչերի Անբյիխ գեչաա...*» (*Համմա· Թիւ* 143, § 1):

2· *Թղ·* 35*ա*: «*Առաւօտեան ժամերգութիւն· Պուալ ղբչնը քահանա այդար սաղմոսդան սօնկրա Լյաք առաւօտու...*» *եւն* (*Թղ·* 82*բ·* «*Դու կալանտը Տէր ամենակալ*») *եւն*:

3· *Թղ·* 95*ա*: «*Խօլդ խատաեալ պարմախ եփրեմ ճգնաւորուն խօրին Այսօրինին· Պիյի երնին տագօգնուն պուլրուխչիսի օլումնուն տադիրլիքնին*»:

4· *Թղ·* 112*բ*: «*Խօլդ խասը Եբրեմ խորին Ասորինին: Մէնեա ղբխլը տաարզանիսիզ խուլուն սէնին*»:

5· *Թղ·* 195*բ*: «*Հաւատով խոստովանիմ*» *թաթարերէն եւ ուրիչ աղօթքներ նոյն լեզուով· վերջ՝ Թղ·* 272: (*Թերի*):

Թղ· 229*բ*: «*Խօլդ խապայթէն կրիտան*»: — *Թղ·* 231*բ*: «*Դաւանութիւն· դատարչա*»: — *Թղ·* 239*բ*: «*Մեղա բէնկրիկա*»: — *Թղ·* 247*ա*: «*Պու ալղբչնը Թում զանրա ծնունդ քունու այդքին*»: — *Թղ·* 262*բ*: «*Աղօթք եկեսցէ տան սօնկրա*»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԻԻՆ չունի: Թղ· 2*ա* եւ 6*բ* ա*նուններ՝ կարապետ, Անտոն, Մաղաք, Վարդան, Մադիկ, Գիրկոր, կարապետ, Յարութիւն եւն:*

1301.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ (ՏԱՃԿԵՐԷՆ)

ԺԹ դար

ԹՈՒՂԹ՝ 262: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 10 × 7: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 6·5 × 4·5: — ՏՈՂՔ՝ 11: — ԹՈՐԹ՝ չեն ներաձուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, տկար: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ ամբողջապէս կաշեպատ եւ ոսկեզօծ շուրջանակի զարդերով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, բանի մը թուղթ հաճուած եւ գործածութեան սեւցած: — ԳԻՐ՝ ճօտրգիր: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ սեւագիր: — ՊԱՏԿԵՐՔ՝ Թղ· 3բ, խաչելեալն Քրիստոս, Քովը՝ Ս· Կոյս եւ Ս· Յովհաննէս· Թղ· 121բ· Ս· Կոյս գրկին մէջ Յիսուս մանուկը եւ հաւատացեալներ: Ամէնուն ձեռքին մէջ վարդարան: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—3բ եւ 253—262: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԺԹ դար: — ԳՐԻՉ եւն՝ անծանօթ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա: «Առաքեցաւ ի Կ· Պոլսէ յ9 Դեկտ· 1903»:

Մատեանս է Աղօթագիրք, ուր հայերէն տառերով տաճկերէն լեզուով (*եւ նաեւ հայերէն գրերով լատիներէն*) *զանազան աղօթքներ գրուած են: Թղ·* 4*ա*: «*Սապահ տուվասը: Եա պէնիմ էպէտի Ալլահըմ· իչտէ պէն սէնին ադիմ տէվլէթինին*»: — *Թղ·* 9*բ*: «*Խոստովանանքտան էվէլ սէօյլէնէճէք տուվա*»: — *Թղ·* 61*բ*: «*Սրբութիւնտան սօղրա սէօյլէնէճէք տուվա*»: — *Թղ·* 111*բ*: «*Ջերմեռանդ տուվա խաչլանմըշ Յիսուսա վէ օնուն տէրտլի վալիտէսինէ*»: — *Թղ·* 122*ա*: «*Ջերմեռանդ տուվալար Ս· Աստուածածինէ*»: — *Թղ·* 154*ա*: «*Ս· Աստուածածինին վէ կուսանքլարըն ագչամ ժամընտա օքունան պէշ սաղմոսլար: Տէուս ին աստուածոհում մէում ինթէնտէ: Տօմինէ...*»: — *Թղ·* 199*բ*: «*Ս· Աստուածածինին լիթանիասը· Քիռիէ էլէիսօն, Քռիսթէ էլէիսօն*»: — *Թղ·* 222*ա*: «*Ս· Պատարագըն խորհուրդլարը Յիսուսուն չարչարանքլարը իւղերինէ*»: *Վերջ Թղ·* 252*բ*:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ չունի: Թղ· 3*ա կայ՝* «*Կակօն օղլու Պօղոս*»:

1302.

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԴՊՐԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախ քան 1771[ո]

ԹՈՒՂԹ՝ 196: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 × 10·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 18: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, ամուր եւ փայլուն: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ, ճոխ դրոշմազարդերով, փականճիներէն մէկն ինկած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, միայն թէ առաջին եւ վերջին թղթերը ֆիչ մը վնասուած, ցեցակեր, պատռուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, յստակ: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ, եռագոյն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմրագիր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ չունի: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆՔ՝ Թղ· 12ա, 30ա, 65բ, 71ա, 80ա, 84ա, 94ա, 105բ, բազմագոյն, ճաշա-

կաւոր: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴՔ՝ Թղ· 12ա, 30ա, 65, 71ա, 80ա, 84ա, 94ա, 105բ, 118ա, 164բ, սովորական եւ գունեղ: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 1ա—2բ, 29ա—բ, 35ա, 195բ—196ա, 197ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ նախ քան 1771°: — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէ°ս Քահանայ: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ անձանօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ Թղ· 1ա: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Պր· Ժագ Մաթոսեանի Հաւաքածոյէն, նուիրուած 1963ին Պր· Ժոզէֆ Մաթոսեանէ Մխիթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա: Հաւաքածոյին մէջ ունեցած է Թ· 37: 1611

Մատեանս է (Թղ· 3ա): Պաղտասար դպրի (Կ· *Պոլսեցւոյ*) Պարզաբանութիւն քերականութեան, *կարճառօտ եւ դիւրիմաց յաղագս նոր եկելոց ի ուսումն դրոց պիտութեանն* (*Աւգնեա Աստուած*)»:

1· Թղ· 3բ: «*Ուսումնասէր սիրելեացդ իմոց յայտ լիցի: Ի վաղուց իսկ հետէ կամ էր ինձ թէպէտ գրել տետրակ մի քերականութեան դիւրալուր ոճիւ սակս նորավարժից կրթութեան*»:

Կը չարունակուի՝ «Սակայն տկարութիւն հիզոյս մտաց եւ զրաղումն աստի կենաց օպնելով միմեանց ոչ տային ինձ թոյլ հաւաքել զնոյն: Իսկ այժմ սակս սոսկելոյ քանի մի եղբարց ուսումնասիրաց հարկեցայ սիրով զվաղեմի ձիր եւ ցան գրեալսն յինէն հաւաքել ի մի եւ առնել գրքոյկ մի համառօտ իրր զնախակրթութիւն ինչ այբբենական եւ դռնակ մի ներածութեան առ կատարեալ չարագրածս նախնեացն մերոց քերթողաց կամ առ մեօք իսկ փայլողաց:

Եւ արդ առ այս եթէ բան ինչ աննմանս նոցին բանից գտանիցի ի սմա, մի ինչ բնաւ դժուարեսցին իրր ներհակս խօսողք, որ ոչ է իսկ եւ ոչ բնաւ: Այլ իմ զիջեալ իրրու գթով առ մերս այս տկարութիւն իւրեանցն իսկ յետնադունեղ աչակերտի, ծանիցեն, զի իւրաքանչիւր ազ ի վերայ բանից ոմանց յատուկ ինն կարծիս առբերէ չինքեան ըստ այլ եւ այլ մտացն ընթացից: Որոց բազմացն հանդիպի միեւնոյն դիտումն գոլ բաց ի բանին կերպարանաց: Եւ որք ոչն համեմատին, ունին սակայն եւ նոքին տեղի ըստ իւրեանցն յատուկ կարծեաց: Եւ արդ ահա դիտացեալ զայս, եթէ գտցի հաճոյ ինչ աստ ձերինդ մտաց խոհեմագոյն քննութեանց, այն Տեառն են տուրք, յորմէ իրր յականէ միջէ աղբիւրանան ամենայն բարիք: Իսկ եթէ անօգուտ ինչ կամ սխալանս խօսեցայ, զայն իմումս տհաս մտաց վարկանելով, ողջ լինիջիք· ի չնորհ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ամէն:

2· Թղ· 5ա: «*Առ մայրն իմ պանծալի սուրբ Էջմիածին: Քեզ, ով մայրդ Հայաստանեայց անճառելի լուսով ղերափայլեցեալ*»·

Շարունակութեանը մէջ՝ «...գիտցիկ զայս երախայրիս ի հողոյս երկանց վերընծայելով զմայրականդ քո խնամս ի յիշումն ածեմ, որ ի ձեռն քաղցրաբարոյ եւ հեզանձն վարժապետի Աստուածատուր աստուածարան վարդապետի դիակութիւն տիոյս իմոյ կրթեցեր: Ոչ ըստ որքանութեան քոյիդ անհուն չնորհի, այլ ըստ գոլոյ տկարութեանս տանելի: Ընկալ ուրեմն ի գանձս քո, ով մայր գթած զդուզնաքեայս աչխատութիւն իրր զձայնիկ մի ի խակախօս մանկանէ... Պաղտասար չնչին դպիր Կոստանդնուպօլսեցի»:

3· Թղ· 6ա: *Կր սկսի Քերականութիւնը· որուն սկիզբը* (*երկու թուղթ հանուած*) *կը պակսի· այժմ կը սկսի՝ «ղ, ղ, թ, ժ, եւ այլն: Եւ վասն այն կոչին բաղաձայնք, զի բաղադրին ընդ ձայնաւորին եւ ապա կարենան հնչել, որպէս բա, բե, բի կամ աբ, եբ, իբ եւ այլն· եւ տառս այս ւ երկատեսակ է, մերթ ձայնաւոր եւ մերթ բաղաձայն*»:

4· Թղ· 7բ: «*Ցաղագս վանկի: Պրակ 3: Վանկն է մի յօդաւոր ձայն, այսինքն գրաւոր, թէ նշանական թէ աննշան*»:

5· Թղ· 9ա: «*Ցաղագս բառի: Պրակ 4: Բառն է ձայն յօդաւոր եւ նշանական, որպէս հուր, ջուր, բերել, տանել եւ այլն: Ասացաւ յօդաւոր եւ նշանական, զի թէ միայն յօդաւոր է· եւ ոչ է նշանական, այն ոչ է բառ*»:

6· Թղ· 9բ: «*Ցաղագս բանի: Պրակ 5: Բանն է չարամանութիւն բառից, յայտնօղ տրամախոհութեան, որ գոն· Ի սկզբանէ աբար Աստուած զերկին եւ զերկիր: Երանեալ է այր, որ ոչ գնաց ի խորհուրդս ամբարչտաց*»:

7· Թղ· 10բ: «*Ցաղագս մասանց բանին: Պրակ 6: Մասունք բանին են ութ· Անուն, բայ, ընդունելութիւն*»:

8· Թղ· 12ա: (*Կիսախորաններով կը սկսին մասունք բանիները*)· «*Ցաղագս անուան: Պրակ 7: Անունն է նախկին մասն բանի, որ իրն նովաւ ճանաչի, որպէս հող, ջուր, օդ, հուր եւ այլ*»:

9· Թղ· 30ա: «*Ցաղագս Բայի: Պրակ 12: Բայն է երկրորդ մասն բանի, նշանակող իրականութեան, որպէս սիրել, առել, գնալ, նստել եւ այլ*»:

10· Թղ· 65բ: «*Ցաղագս Ընդունելութեան: Պրակ 17: Ընդունելութիւնն է երրորդ մասն բանի ծնեալ ի բայէ, որ գէութիւնն եւ գերականութիւնն ի միասին նշանակէ*»:

11· Թղ· 71ա: «*Ցաղագս Դերանուան: Պրակ 20: Դերանունն է չորրորդ մասն բանի, որ փոխանակ անուան գնի եւ զրացորոշեալ գէմն ցուցանէ*»:

12· Թղ· 80ա: *Յաղագս Յօդի, որ է հինդերորդ մասն բանի: Պրակ 21: Յօդն է փոքրիկ ինչ մասն բանի, որ յօդի յայլ մասունս բանին եւ դիմաւորէ զնոսա»:*

13· Թղ· 84ա: «*Յաղագս նախադրութեան: Պրակ 22: Նախդիրն է վեցերորդ մասն բանի, որ առադրի անուան եւ այլ հոլովական մասանց բանի»:*

14· Թղ· 94ա: «*Յաղագս Մակբայի: Պրակ 23: Մակբայն է եօթներորդ մասն բանի, որ առադրի բայից եւ բայապէս ընդունելութեանց եւ նշանակութիւն ինչ արտաքին յաւելու»:*

15· Թղ· 105բ: «*Յաղագս Շաղկապի: Շաղկապն է վերջին մասն բանի, որ զայլ մասունս բանին կամ զնոյն ինքն զբանն չարակցէ ընդ իրեարս»:*

16· Թղ· 117ա: «*Առ ազդեցութիւն ինչ· վերատին վասն երկոքին մասանց բանին, Անուան եւ Բայի: Եւ արդ ի կատարել աստուածքին մասանց բանին, պարզ եւ համառօտ ասացեալ»:*

17· Թղ· 118ա: «*Յաղագս անուան: Պրակ 25: Անունն է մասն բանի, որով իրն ճանաչի, որպէս քար, փայտ»:*

18· Թղ· 164բ: «*Աստանօր զկնի Անուան ասուածիւն ինչ վերատին եւ վասն Բայի: Պրակ 34: Եւ նախ գիտելի է, զի ի խոնարհմունս բայից ոմանք կոչին բնագէմք»:*

19· Թղ· 185բ: «*Յաղագս Ընդունելութեան: Պրակ 38: Օղ, իչ եզերեալ ընդունելութիւնք թէպէտ ի քերթողաց ներկայք անուանին»:*

20· Թղ· 188ա: «*Յաղագս Դերանուան: Պրակ 39: Դերանուանքս իմ, քո, իւր, մեր, ձեր»:*

21· Թղ· 191բ: «*Յաղագս Ախտակրութեան կամ Միջարկութեան: Պրակ 40: Աստ ի վերջնում մասանց բանի նաեւ այս գիտելի է, զի զոյ եւ այլ մասն բանի, զոր բանեբուն վարդապետն Սիմէոն Ջուղայեցի ախտական կոչէ եւ ընդ մակբայն դասակցէ»:*

Թղ· 195ա կայ՝ «Աւարտ առաջին հատորի գերականութեանս, որ է նախակրթութիւն կամ կիր առնլիք: Որոյ զկնի սկսանի հատորն երկրորդ, որ է Շարամանութիւն կամ կիրառութիւն եւ գրիստոսի յուսոյն մերոյ փառք յաւիտեանս ամէն»: — Պաղտասար դպրի այս գրութիւնը տպուած է Կ. Պոլիս 1771ին եւ Մատրաս 1791ին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ գրչէն չկան, Թղ· 1ա նօտրագիր կայ՝ «Այս քերականութիւն տէր Օվանէսին կրածն (գրածն) է»: — Թղ· 196բ կայ Գողգոթայի վրայ էջ մը գրութիւն, որ կը սկսի՝ «Ով դու ողբալի լեառն գառնութեան սուրբ Գողգոթայ թափօրականին կարի աննման»...:

1303.

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

ԺԸ՟ եւ ԺԹ՟ դարեր

ԹՈՒՂԹՔ՝ երկու Ձեռագիր միացուած· Ա· Ձեռ· թուղթ՝ 61 եւ Բ· Ձեռ· թուղթ՝ 79, որով միասին՝ 140: — ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝ 15·8 × 12·5: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 11 × 8 եւ 12 × 8: — ՏՈՂՔ՝ 13: — ԹԵՐԹՔ՝ Ա· Ձեռ· նշանակուած ե թերթ· Բ· Ձեռ· կը սկսի ԺԳ·Է եւ կը վերջանայ Ի·ով: — ՆԻՒԹ՝ Ա· Ձեռ·ի թուղթ հատ· Բ· Ձեռ·ի մագաղաթ: — ԿԱԶՄ՝ տախտակ գորշագոյն կաշեպատ գեղեցիկ դրոշմազարդերով, ֆիչ մը վնասուած եւ փականճիներէ զրկուած: — ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ Մէկ թուղթ առջեւը եւ մէկ ետեւը, դատարկ: Հաշուած են թղթերու հետ (2 + 138): — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ Ա· Ձեռ·ը ֆիչ մը ցեցացեր եւ սեւցած ու մաշած· Բ· Ձեռ·ին սկիզբէն բազմաթիւ թղթեր չկան, ետեւէն եւս ֆանի մը թերթ պակաս, սեւած, ցեցակեր, երկուքն ալ՝ վարի լուսանցքի կողմէ վնասուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ՋԱՐԴԳԻՐ՝ բազմագոյն, սիրուն, թոչնագիր: — ԽՈՐԱԳԻՐ՝ կարմրագիր· Բ· Ձեռ·ը նաեւ ոսկեխառն: — ԽՈՐԱՆ՝ Թղ· 78ա, բազմագոյն, աղուոր, ոսկեշող: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ Թղ· 4ա· պարզ· Թղ· 139ա բազմագոյն, ոսկեխառն խորհրդաւոր նշաններով եւ կենդանիներով: Մեծ ինչպէս խորան մը: — ԼՈՒՍԱՆՑԱՁԱՐԴ՝ Թղ· 4ա, 78ա, 139ա մեծ, բազմագոյն, ոսկի գործածուած, նշակաւոր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ Թղ· 1ա—2բ, 55ա—61բ, 140ա—բ: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ Ա· Ձեռ· ԺԸ՟ դար եւ Բ· Ձեռ· ԺԹ՟ դար: — ԳՐԻՉ՝ Ա· Ձեռ·ի Ալեքսիանոս· եւ Բ· Ձեռ·ի Թորոս: — ԾԱՂԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ գրիչներ՟ը: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ յետագային Մեսրոպ աբեղայ, բայց Բ· Ձեռագրին տէրը կանխաւ՝ Ներսէս: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Թղ· 3ա—բ, 54ա, 39ա, 72ա, եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ Պր· ժագ Մաթոսեանի Հաւաքածոյէն (Թ· 74) եւ նուիրուած Պր· ժոզէֆ Մաթոսեանէ Մխիթարեանց Մատենադարանին ի Վիեննա:

Մատեանս է Պատարագամատոյցի՝ ուր կան՝

1· *Թղ·* 4ա: (*Օրէնք արկանելոյ սպաս Եկեղեցւոյ*) «*Որ զգեցեալ ես զլոյս որպէս հանդերձ, Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս*»:

Թղ· 7բ—54բ: *Ամէնօրեայ մատուցուած՝ սովորական* (Ս· Աքաւասի) *պատարագը*: «*Խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ եւ սրբուհոյ Աստուածածնին եւ առաջի ամենայն սրբոց եւ առաջի ձեր հարք եւ եղբարք*»: — *Թղ·* 9ա: (*Ազօթք Գր· Նարեկացւոյ*) «*Ամենակալ Աստուած, բարերար, մարդասէր, Աստուած բոլորից*»: — *Թղ·* 44ա· («*եւ համբուրէ արտաստուօք զայս ասելով զաղօթս Յոհաննու աւետարանչի*) *Զոր օրհնութիւն կամ զո՞ր պատարագ կամ զոր զոհութիւն ի բեկանել հացիս անուանեցուք*»: — *Թղ·* 47ա: «*Յոհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ· Գոհանամ եւ մեծացուցանեմ եւ փառաւորեմ զքեզ, Տէր Աստուած իմ*»: — *Թղ·* 49ա: «*Թուման պատճեղոյն· Մարմին քո անապական լիցի ինձ ի կեանս···*»:

2· *Թղ·* 62ա—77ա: *Յովհաննէս Ոսկեբերանի պատարագը· գրեթէ մեծ մասը պակաս· այժմ կը սկսի՝*

«*Վասն հաւատով հանդուցելոց նախահարց եւ հարց, հայրապետաց, մարգարէից, առաքելոց, քարոզչաց, աւետարանչաց, վկայից, խոստովանողաց, ճգնաւորաց···*»:

Թղ· 63բ—64ա, 69բ—70ա, 73բ—74ա, 75բ—76ա· «*Վարի լուսանցքերու վրայ կայ*» *Յոհա(ննա) պատր·*»:

3· *Թղ·* 77ա: *վերջ՝* «*Եւ արձակին ի տունս իւրեանց ամենեքեան: Եթէ յորում ժամու կատարի սրբոցն Բասղի պատարագն եւ կամ սրբոյն Յոհաննու այս է: Կիւրակէ աւր աւագ բարեկենդանին կատարեն զսուրբ Բասղի պատարագն···*»· *դժբախտաբար թուղթ հանուած է եւ ամբողջական չէ· այժմ կը վերջանայ՝* «*Ծննունդն Քրիստոսի, յոր ինչ աւր գայ սուրբ Բասղին կատարի: Բայց թէ ի չա*»: *Այսքան: Ինը տող կը պակսի* (*Համմա· Գալէմքեարեան, Յուց· հայ· Ձեռ· արք· Մատենադարանի ի Միւնխէն, էջ* 17):

4· *Թղ·* 78ա—138բ: «*Աստուածային պատարագ ասացեալ սուրբ Հաւրն մերում Բասղի եպիսկոպոսապետին Կեսարու: Ամենայն որ ինչ զգեստաւորելոյ է խորհրդածութիւն զրեալ է յառաջինն բաւականապէս: Իսկ յորժամ զգենու ըստ աւրինին· առեալ զհացն դնէ ի մաղզմայն ասելով ի յիչատակ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Եւ առեալ զինի արկանէ խաչանիշ ի սկիհն ասելով*»:

Թղ· 138բ: *վերջ՝* «*Երթայք խաղաղութեամբ եւ Տէր եղիցի ընդ ամենեսին: Եւ դառնայ յարեւելս երկրպադէ*»: *Այսքան· քանի մը տող խրատագրէն կը պակսի: Թղ·* 87ա—88ա, 95բ—96բ *եւն· վարի լուսանցքի վրայ «Բարս(ղի) Պատր(արագ)»:*

Գաթըրճեան-Տաչեանի հրատարակած Բ· բնագիրը կը ներկայանայ քանի մը տարբերակներով (*Սրբազան Պատարագամատոյցք Հայոց, էջ* 180—216):

5· *Թղ·* 139ա—բ: «*Պատարագամատոյց Աստուածով, որով կատարի խորհուրդն յամենայն աւր· զի այս միայն է եւ այլ ոչ գոյ Հռոմայեցւոցն խորհուրդ պատարագի: Ցորժամ հանդերձեալ է զգեստաւորիլ, այսպէս արասցէ: Եթէ եպիսկոպոս է կամ քահանայ ի զգենուլ···*»:

Կան միայն չափիկը հագնելու եւ գօտին կապելու աղօթքները եւ «Ուրարի» գրուած ու անկէ վերջ ոչ մի բան, որ է ըսել ամբողջ պատարագը չկայ:

Այս պատարագներն եւ անոնց մասին համմա· Գալէմքեարեան Հ· Գր· Ցուց· հայ· Ձեռ· արքունի Մատենադարանի ի Միւնխէն, Վիեննա 1892, *էջ* 14—21· *Տաչեան Հ· Ց·, Մայր ցուց· Վիեն· Մխիթ· Մատ· Թ·* 268, *էջ* 268 *եւ Գաթըրճեան-Տաչեան, Սրբազան Պատարագամատոյցք, Վիեննա* 1897, 81—87, 180—216, 353 (374)—384 *եւ* 451—500:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ· Թղ· 72ա: *Վարի լուսանցքի վրայ, բնագրի մանր տառերով «Ներսէս ստացող եւ զԹորոս գրիչ յիշեսջիք ի Տէր» եւ տարբեր՝ նոտր գրով՝ «Եւ տէր Մեսրոբ»:*

2· *Թղ·* 133ա: *Վարի լուսանցքի վրայ՝* «*Ընդ Ներսէս ստացող եւ զԹորոս գրող յիշեսջիք ի Տէր*»:

3· *Թղ·* 54բ· *Ա· Ձեռ·ի գրչէն·* «*Ով պատարագիչք յիշեցէք յաղօթս ձեր Ալէքսիանոս եղկելի գրիչս, զի որպէս փափագէ եղբարս յաղ(բ)երց ական, սոյնպէս փափագի հոգի իմ յաղօթս սրբոց, ով հայրք իմ եւ եղբայրք, մի արգելուք պատկելոյս մատամբ կաթին գովացուցանելոյ*»:

4· *Թղ·* 3ա: *Աւտանաւոր* (sic)·

Կամաւք անմահ բարերարին,
Որ է պատճառ հանուրց գոյին,
Սուրբ եւ հզօր արքային Օչին
Տէրամբ թագւոր Հայոց զարմին,
Կանգնեաց զամրոցս այս ահագին,

Նոցունց որք աստ ապաստանին,
Ըզհիմնադիր այս ամրոցի,
Ըզթագաւորմըն Կոստանդին,
Որ նայ տիրէ մեծ դըղեկին,
Որ Դեղընքար անուն կոչին:
Աւարտեցաւ ջանօք սորին
Ձկըին (1319),
Արդ որ ի սայ ապաստանին
Եւ կամ մարմնոյ աչօք նային,
Տալ փոխարէն զՏէր ողորմին
Լինել ժառանգ աղին դրախտին,
(յ)ամէն:

Այս աւտանաւորս գրեալ էր ի Տարսոն սուրբ Աստուածածին եկեղեցուն սուրբ սեղանոյն վերայ: Ի Թվին Հայոց ՈՀէ (1228) նորոգեցաւ պարիսպս Տարսոնի ձեռամբ Հայոց Թագաւորին Հեթմոյ եւ դուստր Թագաւորին (ղ)Ալիծ հանգեաւ Թվին Հայոց Ձկե (1316): Իշատակ է Որուրդայ (sic) գիրքս տէր Մեսրոբ հարեղային»:

5· Թղ· 39ա· (տարբեր գրով)· «Ցիչեայ Տէր Մեսրոբ ի պատարագս»:

6· Թղ· 54բ լուսանցքի վրայ, տարբեր գրով «Ցիչեցէք տէր Մեսրոբ յաղաւթս ձեր»· Համմտ· դեռ 105բ, 120բ, 131ա:

1304.

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

1715—1726է *ետքը*

ԹՈՒՂԹՔ՝ 48: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 × 11: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ 12 × 7: — ՏՈՂՔ՝ 20: — ԹԵՐԹՔ՝ չեն նշանակուած: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, թխագոյն, տկար: — ԿԱԶՄ՝ խաւաթարտ կաշեպատ, սիրուն դրոշմազարդերով, մաշած, ֆայֆայուած: — ՀԱՆԴԱՄԱՆՔ՝ բաւական մաքուր, բայց գործածութենէ ֆիչ մը սեւցած, թուղթեր ինկած: — ԳԻՐ՝ ճօտգիր, յստակ եւ դիւրընթեռնլի: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ պարզ: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԴԱՏԱՐԿՔ՝ Թղ· 1ա—բ, 19բ — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 1715—26է ետք: — ԳՐԻՉ, ԿԱԶՄՈՂ, ՏԵՂԻ, ՏԷՐ՝ աճծաճօք: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ չունի: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ Պր· Ժագ Մաթոսեանի Ձեռագրաց Հաւաքածոյի մաս կազմած (Թ· 49) եւ Պր· Ժոզէֆ Մաթոսեանէ Վիեն· Մխիթարեանց Մատենադարանին նուիրուած (1963ին):

Մատեանս է Աղօթագիրք, *որ սկիզբէն թերի է եւ որ կը բովանդակէ գլխաւորաբար Յովհաննէս Գառնեցւոյ աղօթքները:*

1· Թղ· 2ա: «*Իսկ այլք ըստ գործնականին, զներքինն մարդ պայծառացուցանեն նորոգեալ սրբութեամբ եւ մաքրութեամբ եւ այլովք սոյնպիսեօք գործովք արդարութեան*»:

Շարունակութեանը մէջ՝ ...Զոր եւ իմս նուաստութիւն տեսեալ փոքրիկ գիրքս լցեալ յոյժ ջերմեռանդ մաքուր, պատուական եւ սուրբ աղօթիւք, որք էին արարեալք առաջին վարդապետաց եկեղեցւոյ, զորս ի դէմս սուրբ պատրագին եւ զորս ի խաչն տէրունական եւ զորս ի սուրբ Աստուածածինն եւ զորս առ ամենագութն Աստուած համայից: Տպագրեցեալ էր սա ի ժամանակի հայրապետութեան ամենայն Հայոց Տեառն Աստուածատուր կաթողիկոսի եւ ի պատրիարգութեան Բուզանդիոյ եւ սրբոյն Սաղիմայ Տեառն Գրիգոր եւ Օհանէս աստուածաբան վարդապետաց: Այժմ ես անարժան գրասէր գրիչս օրինակեցի ի սոյն գրէ, այսինքն կրկին գրչաւս գրեցի եւս առաւել դեղեցկօրէն ոտանաւորիւ եւ այլ աղօթիւն...»:

2· Թղ· 4ա: «*Ի պատ ժամակարգութեանց, աղօթից եւ ծննդաղրութեանց հասարակաց եւ առանձնութեան ի Գրիգորէ Սկեւռացւոյ: Նախ պարտ է աստուածասիրաց ստանալ զհաւատս ուղիղս*»:

3· Թղ· 8բ: «*Աղօթք սրբոց Թարգմանչաց, զոր ասեն նախ քան զընթերցուածս: Արարիչ եւ անճառելի որ գանճարանաց իմաստութեան քո*»:

4· Թղ· 10ա: «*Աղօթքմատուց, զոր ասեն ընդդէմ սրբոյ պատարագին, յերբ ասեն զխորհուրդ խորին. իսկ դու զգուշութեամբ հաւատով լուր լեր եւ ունկնդիր. յեր(բ) ասէ քահանայն Տէր Աստուած մեր, որոյ կարողութիւնդ անչափ է, դու ասայ միշտ ամէն: Ասեն սուրբ Աստուածն, յերբ մեծաւորն համբուրէ զաւետարանն դու ասայ. Համբուրելով ուղղոյնեցիկ բանիկ սրբոց աւետարանչացն...*»:

Այսպէս հաւատացեալը քահանային պատարագ ըրած առեն անոր աղօթքներուն եւ մաղթանքներուն կը կցէ իրենները մինչեւ ցվերջ, որ է Թղ· 18ա· «Քահանայն ասէ կատարումն օրինաց· դու ասա· Քրիստոս Որդի Աստուծոյ, որ կատարեցեր զօրէնս եւ լցեր զամենայն ասացեալս ի մարգարէիցն լնուլ զքոյին հայրական տնօրէնութիւնդ· լից եւ զմեզ Հոգւովդ քով սրբով եւ մեք միշտ փառաւորեմք զՀայր եւ զՈրդիդ եւ զսուրբ Հոգիդդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս ամէն»:

5· Թղ· 20ա։ *Աղօթք սրբոյն Յոհաննու Գառնեցւոյն ասացեալ առ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի ժամ պատարագին։ Գառն Աստուծոյ Տէր իմ եւ Աստուած Յիսուս Քրիստոս, որ զենար ի վերայ խաչին եւ բարձեր զմեղս աշխարհի»։*

Եւ ուրիշ աղօթքներ· Թղ· 21բ· «Աղօթք գինի արձակման պատարագին տողաչափեալ· Աստուած օրհնեալ ես յաւիտեան· օրհնեա Հոգւովդ զամենեսեան»։ Եւ վերսին աղօթքներ «առ երիս անձինս Ս· Երրորդութեան»· (թերի)։

6· Թղ· 26բ։ «*Աղօթք սրբոյն Գառնեցւոյ ասացեալ առ Որդին Միածին· Որդի Աստուծոյ ճշմարիտ, որ վասն մերոյ փրկութեան մարդկան*»։

7· Թղ· 29բ։ «*Պաղատանք առ Հոգին սուրբ Աստուած ճշմարիտ։ Անբաւելի եւ բազմազան չնորհաց առատապէս մատակարար*»։

8· Թղ· 31բ։ «*Աղօթ(ք) Յոհաննու Գառնեցոց ի վերայ գրոյ անուան իւրոյ (վասն աւուր կիրակէի) Յաւիտենից Աստուած եւ արարիչ բոլորից*»։

Ինչպէս այս, նաեւ Թղ· 24բ, ուրիշ աղօթք մը, թերի· Թուղթ ինկած՝ հանուած է։

9· Թղ· 39ա։ Նորին *աղօթք ասացեալ վասն զղջման եւ (ի) Մեսրոպայ վարդապետէ սրբագրեալ։ Ով որ անեղդ ես եւ անստեղծ եւ արարիչ ամենայն արարածոց*»։

10· Թղ· 34բ։ «*Աղօթք սրբոյն Յովհաննու Գառնեցւոյ ասացեալ առ Տէր Աստուած։ Տէր, Տէր Հայր եւ Աստուած, Աստուած կենաց իմոց, անկանիմ առաջի քո եւ աղաչեմ զքեզ*»։

11· Թղ· 36բ։ «*Դարձեալ աղօթք նորին Յոհաննու Գառնեցւոյ ասացեալ առ Տէր Աստուած։ Աստուած, Աստուած իմ, որ քննես զսիրտս եւ զերիկամունս*»։

Եւ աղօթքներ չարթուան վրայ՝ անոնց կցուած օրուան համապատասխան ոտանաւոր։

12· Թղ· 43ա։ «*Աղօթք Յոհաննու վարդապետի ասացեալ մականուամբ Սարկաւագ կոչեցեալ վասն զղջման եւ թողութեան մեղաց։ Հայր մեր որ յերկինս եւ Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ զմենայն դոյացուցեր յանէից*»։

13· Թղ· 47բ։ «*Աղօթք ասացեալ ի Մեսրոպայ վարդապետէ վասն ճանապարհի։ Առաջնորդ կենաց եւ ճանապարհ ճշմարտութեան, Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս։* Վերջ՝ Թղ· 47բ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ կը պակսին (հմմտ. վերը), կողքին ներսի դին եւ Թղ· 48բ· գրուած են հայատառ, բայց թրքերէն լեզուով հաչիւներ եւ պարտքեր։

ՅՈՒՑԱԿ ՆԻՒԹՈՑ ԴԱՍԱԻՈՐՈՒԱԾ ԸՍՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ա.

Ս. ԳՐՈՑ ՎԵՐՆԱԲԵՐԵԱԼՔ

Սաղմոսարան թիւ 590[1], 630, 679, 680, 685, 838, 952, 991, 992, 995, 996, 1013, 1018, 1025, 1055, 1257, 1261

Փաղուածոյք *ի գրոց Սողոմոնի* 945

Գիրք Յուդիթայ 1072 (*բ*)

Գիրք Տովբիթայ 1072 (*բ*)

Աւետարան 604, 608, 638, 697 (*խորանք եւ նկարք*, 702, 766, 787, 789, 790, 809, 823, 833, 841, 849, 850, 891, 893, 901, 904, 911, 914, 926, 931, 978, 1005, 1012, 1030, 1031, 1053, 1057, 1059, 1083, 1094, 1211, 1232, 1297 (*միայն Մարկոս*)

(*Անվաւերական*) Տղայաւետարան 922, 960, 985

Անալօճիան կամ Համեմատութիւն Հին եւ Նոր Կտակարանաց 917, 1085

Տեսնել դեռ Մեկնողականք

Բ.

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ (ՊԱՇՏԱՄԱՆ ԳՐՔԵՐ)

Աղօթագիրք 895, 902, 908, 909, 924 (*Մխիթ· Գոշի*), 943, 966, 968, 973, 998 (*Սիմէոն Կաթ·ի*) 1113, 1210, 1256, 1260, 1268, 1272, 1276, 1278, 1279, (1283) 1287, (1291), 1293, 1295—6, 1300, 1301, 1304

Աւետարանացոյց 632, 688, 737, 930, 993, 1014, 1028, 1298

Գանձարան *տես Տաղաչափութիւնք*

Ժամագիրք 660, 682, 683, 686, 687, 691, 838, 933, 942 (*Հայ—Հռոմոց*), 992, 997, 999, 1023, 1105, 1191, 1215, 1239, 1253, 1255, 1268, 1300 (թաթարերէն). Ժամակարգութիւն տարեկան 1117, 1136

Ժամամուտք 903, 1238, 1255

Հարցնացոյց 688

Ճաշոց 698, 699, 700, 704, 801 (*բ*), (864), 878

Մաւրուսմուսք 993, 1281

Մաշտոց 595, 600, (644), 676, 715, 727, 737, 758, 801, 805 (*օրհնութեան եւ ձեռնադրութեան*), 822, 824, 836, 839, 845 (*նաեւ ձեռնադրութեան*), 851 (*նմանապէս*), 854, 874, 880, 897 (*քահանայապետական՝ հայրապետական*), 905, 906, 910, 921, 958, 959, 972, 975, 982, 987, 1001, 1073, 1077, 1078, 1087, 1088, 1092, 1096, 1126, 1134 (*օրհնութիւն սեղանոյ*), 1192, 1221, 1235, 1237, 1248, 1264, 1277, 1288 — *Գիրք երգմնեցչութեան* 677 — *Գիրք ձեռնադրութեան* 645

Նարեկ 592, 659, 665, 791

Շարակնոց 632, 661, 662, 666, 674, (863), 903, (935), 940, 974, 986, 993, 994, 997, 1000, 1004, 1006, 1015, 1022 (*խաչգիրք*), 1028, 1050 (*չարականք Գր· Անաւարզեցւոյ*), 1097, 1109, 1185, 1228, 1246, 1247, 1266, 1270, 1273, 1280, 1282, 1294

Պատարագամատոյց (*խորհրդաւոր, կարգ գպրութեան*) 587, 591բ, 664, 687, 691, 737, 785, 801 (*բ*), 821 (*բ*), 822, 838,

[1] *Ձեռագիրները նշանակուած են իրենց թիւերով եւ էջահամարները դանց առնուած։*

854, 878, 892, 918, 927, 972, 997, 999, 1023, 1026, 1093, 1098, 1106, 1215, 1222, 1237, 1242, 1253, 1255, (1284), 1303
Պարզատումար 680, 690, 693, 877, 992, 1011, 1019, 1020
Տօնացոյց 632, 670, 681, 688, 689, 737, 903, 963, 970, 981, 992, 993, 1007, 1014, 1026, 1028, 1038, 1105, 1224, 1237, 1251, 1254, 1298
Տեսնել՝ Այլ եւ այլք *Տօմար եւ Տօմարականք*

Գ.

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆՔ ԵՒ ՄԵԿՆՈՂԱԿԱՆՔ

Բարոյական Աստուածաբանութիւն 738, 744 759, 769, 855, 856, 857, 858, 886, 919, 962, 1066—8, 1070, 1082, 1116, 1129, 1152, 1201, 1226—7
Տեսական Աստուածաբանութիւն 602, 728, 1068, 1079—1082, 1100, 1104, 1229, 1230, 1231, 1233—4
Աստուածաբանութիւն Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ 588, 1045 (*Նաեւ* — Յովհաննու Դամասկացւոյ)
Աստուածաբանական խնդիրք 1267
Գիրք խոստովանահարց 887, 1132
Գիրք Ընդհր· խոստովանութեան 1194
Գիրք խղճի մատց 750
Գիրք ճշմարտապէս ծանուցանող զճշմարտութիւն կաթ· եկեղեցւոյ 1125
Գործածութիւն խոստովանահարց 711, 722
Խնդիրք ի Պիլլուարտայ (*կամ Բիլուարտայ*) 582, 856
(Մեղիհորայ կանոսի կանարեացւոյ Աստուածաբանական տեղիք 1171—2)
Յաղագս խորհրդոց 733, 1292
Կաթողիկէութիւն Լուսաւորչադաւանաց 1243
Կանոն եւ շաւիղ խոստովանահարց 1112
(Կոչումն ընծայութեան (*կիւրղի*) 746
Կոչումն ընծայութեան կամ Քրիստոնէական Տրիտենդեան ժողովոյ 1165—6)
(Մեղիհորայ կանոսի կանարհացւոյ Աստուածաբանական տեղիք Ա· եւ Բ· հտր· 1171—2)
Յաղագս խորհրդոց 733, 1292
Պէսպէս խնդիրք 760
Քննութիւն ճգովից 735, 754
Քրիստոնէական 660, 731, 821, 968, 1010, 1011, 1026, 1290
Անդրէաս եպ· *Մեկնութիւն Յայտնութեան Յովհաննու* 925
Աղամալեան—Բերբումեան Պ· վ·, Մեկնութիւն Առակաց Քրիստոսի, որ է Աղբիւր բացեալ, 605, 709, 747, 1046, 1107, 1127
Բարբուղիմէոս եպ·, Մեկնութիւն Վեցօրէից 794, 900
Բարսեղ կեսարացի, Մեկնութիւն Վեցօրէից 612, 1075, 1121
Գէորգ վ· Մեկնութիւն Եսայեայ 1120
Գրիգոր Տաթեւացի, մեկն(ութիւն) Մատթէի Աւետարանի 593, 894 — Մեկն· երգ երգոցի 641, 832, 894 — Մեկն· Յոբայ 593, 599, 894 — Մեկն· Գրոց Սողոմոնի 599, 1049
Կիւրեղ Աղեքսանդրացի, Մեկն· Արարածոց 815
Կուռնելիոս (a Lapide), Մեկն· գրոց Մովսիսի 603 — Յայտնութեան 1051
Մատթէոս վրդ·, Մեկն· Ղուկայ 828
(Մարսղ Փ·, Մեկնութիւնք Նորոյ Կտակարանաց 1137, 1138, 1139, 1140, 1184)
Յակոբ Կարնեցի, Մեկն· երգ երգոցի 796, 1110
Յակոբ Նալեան, Մեկն· Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ 628, 1052
Յովհաննէս Բասիլեցի եւ Նիկող· Լիւրացի, Մեկն· Աւետարանի 925
Յովհաննէս Վանական, Մեկն· Յոբայ 879, 1119
Յովհաննէս վրդ· Մեկն· Եսայեայ 793
Նաւա Ասորի, Մեկն· Յայտնութեան 611
Ներսէս Լամբրոնացի, Մեկն· գրոց Սողոմոնի 1049, 1061, (1089)
Որոգիննէս, Մեկն· երգ երգոցի 641
Վարդան վրդ·, Մեկն· գրոց Մովսիսի 782
Մեկնութիւն Սահմանաց յԱռաքելէ Սիւնեցւոյ 797
Մեկնութիւնք Աղօթից (ժամակարգութեան) *եւ* Ս· Պատարագի ի խոսրովայ Անձեւացւոյ 591, 633
Մեկնութիւն Ս· Պատարագի ի Ն·է Լամբրոնացւոյ 591, 831, 1222· — (*Նոյնին* Խորհրդածութիւնք ի կարգս եկեղեցւոյ 613
Մեկնութիւն Ս· Պատարագի 835
Մեկնութիւն կաթ· եկեղեցւոյ 734
Մեկնութիւն գրչութեան արուեստի 593, 894, 915, 956
Մեկնութիւն Տումարի (Յ· Ղրիմեցւոյ) 964

Գ.

ՎԱՐՔ ԵՒ ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ցայսմաւուրք 695, 696, 701, 1035, 1036, 1037, (1039), 1040, 1048
Վարք—Հարանց 622, (705), — *Հարանց Ֆրանկի* 578, 889· — *Յովհաննու Աւետարանչի* (*Պրոխորոսէ*), 594, 615, 651 —(1061)— *Թովմայի Ակուինացւոյ*, *Անտոնի Պադուացւոյ*, *Փրանկիսկոսի Ասիսացւոյ* 654· — *Մխիթարայ Աբբայի* 1220· — (*Ան· Շիրակացւոյ* 619, 842 *եւն*, *Ն· Լամբրոնացւոյ* 617 *եւն*)
Վկայաբանութիւն *Աբերկիոսի*, *Պետ Աղեքսանդրացւոյ*, *Եղիա Խարբերդացւոյ* 780 *դ· դ· ը*)· — *Եր· Կոմիտասայ քահանայի* 718, 1208· — *Միքայէլ Բրդնիկցւոյ* 781 (*ԺԷ*)· — *Յարութիւն Կարնեցւոյ* 781 (*ԺԲ*)· — *Սմբատայ Սպարապետի* 784 (*Է*)· — *Սահակայ եւ Համազասպայ* 784 (*Ը*)

Ե.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆՔ

Կանոնագիրք 579, 581, 582, 583, 713, 751, 810, (888), 1118
Դատաստանագիրք *Մխիթ· Գոշի* 579, 581, 751, 888, 1118
Կանոնք եղբայրութեան Ս· Ննայի 584
Կանոնք եղբայրութեան վերափոխման 585

Զ.

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆՔ

Իմաստասիրականք (եւ լուծմունք) 649, 653, 655, 656, 667, 720, 837, 934, 1060 1263
Բնաբանութիւն 636
Համառօտ ներկայացմունք տրամաբանութեան 930
Տրամաբանութիւն *Սիմ· Ջուղայեցւոյ* 961
Տրամաբանութիւն *Ֆօնտիլիւսայ* 741

Է.

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆՔ ԵՒ ԱՋԳԱԿԻՑՔ

Քերականութիւն (*Սիմ· Ջուղայեցւոյ*) 653, 1203
— *Լատիներէնի* 714
— *Հայերէնի* 724
— (*Սիմոնի եւ Եսայեայ*) 1130
— *Պաղտասար դպրի* 1302
Բառգիրք 672, (825), 834, 916, (956) 1017 (1072) 1124, 1167—8, 1186, 1244
Հատընտիր համառօտ բանք յաշխարհաբարէ գրաբար 1209

Ը.

ՊԱՏՄԱԿԱՆՔ

Աբրահամ Կրետացի, Պատմութիւն 616, 840
Ագաթանգեղոս (մասեր) 817 (բ· 705)
Արիստակէս Լաստիվերտացի, Պտմ· 623, 827, 1076
Եղիշէ *Պտմ·* 951 (*Հատուածք*) 969
Ձենոբ Գլակ· *Պտմ·* 705
Կիրակոս Գանձակեցի *Պտմ·* 574
Մատթէոս Ուհայեցի *Պտմ·* 574
Մարդինոս (Ֆրա) Գաւազանագիրք 844
Մեսրոպ Երէց, *Պտմ·* 668, 784 (*Բ*)
Մովսէս Խորենացի (*մասեր*) 817
Յովհաննէս Կաթողիկոս, *Պտմ·* 617, 618, 631, 730, 792, 811 (*Գ*), 826, 1069
Սամուէլ Անեցի, ժամանակագրութիւն 825
Սոկրատ, *Պտմ·* (*եկեղ·*) 623
Վահրամ, *Պտմ·* 634, 640, 784 (*Գ*)
Փաւստոս Բուզանդ, *Պտմ·* 762, 819, 967
Քաղուած պատմութեան Հայոց, 1213
Ազգաբանութիւն Ալլահվերտեանց, 896 — Ապրօյեանց 779 — Մաղխազուեանց 779, 907 — Տիւզեանց 601, 896
Գիրք պատմութեանց (*Հրաչալեաց*) 984
Գործք Քաղկեդոնի ժողովոյ 721
Պատմութիւն Ապարանից 4· խաչի 784 (*Ժ*)
— Եկեղեցւոյ 1056
— Եղիա Ա· Մուշեղեանցի 980
— Տէր Եղիայի 1084
— ապստամբութեան Ենիչէրիներու 780 (*Թ*)
— Զաքարիա Պատրիարքի 716, 717
— Ժողովոց 1054
— Կուտինայի հեղեղի 780 (*Ա*)
— Կրօնական անցից ԺԹ· դարու 609
— Հալածանաց Կաթ· Հայոց 1128, 1153
— Հացունեաց խաչի 574(3)
— Յովասափու 705 (24), 976 (Գ) *եւ ի Յայսմաւուրս*
— Ճինկիզխանի *եւն* 813
— Պղնձէ Քաղաքի 976 (14), 977 (*Ա*), 988 (11) 1072 (*Բ*)
— Ֆարմաճ մանկան 671 (Բ·), 976 (10)
— Օսմանցւոց 786
Յիշատակարան պատմական Ընդհր· Ժողովոց 936
Պատմագիրք նորոյսուր պատմութեանց 954
Պատմութիւն Բիւզանդիոյ կամ Բիւզանդացւոց 706
Պատմութիւն Ժողովոց 1054
Պատմութիւն ամենայն աշխարհաց 1102—3
Վարք Աղեքսանդրի Մեծի 670, 947
Ցանկ թագաւորաց եւ կաթուղիկոսաց Հայոց 1116 (2—3)

Թ.

ԹՈՒՂԹՔ ԵՒ ԿՈՆԴԱԿՔ

Թուղթ եւ Նամականի 610 (*Գրիգորիս կաթ·ի, Կիւրիոնի եւ Աբրահամ կաթ·ի*), 617 (Ն· *Լամբրոնացւոյ*), 620, 623 (Ն· *Շնորհալւոյ*), 648 (*Մ· Աթանասի*), 649 (*Մ· Իգնատիոս Աստուածազգեացի*) 651 (*Նամանապէս*), 652 (*Գր· Մագիստրոսի, Ն· Շնորհալւոյ, Սահակ Արծրունւոյ եւ Մ· Խորենացւոյ*), 675 (Ն· *Շնորհալւոյ*), 703, 731 (*Փոտի եւ Զաքարիա կաթ·ի*), 763, 764, 771 (Ն· *Շնորհալւոյ*), 780 (*Կ· Ներս· Լամբրոնացւոյ առ Յուսիկ*), 780, 1091, *Ղուկաս եւ Սրապիոն վարդապետաց*), 814 (Ն· *Շնորհալւոյ*), 869, 912, 913, 1058 (*վերջին Թուղթ*), 1113, 1115, 1188 (*Թուղթք ողջունի*, (597 Վ· *Յունանեան Թուղթ առ Եւդոկիացիս*), 588, 848, 1045 (*Դիոնեսիոս Արիսպագացւոյ*)
Կոնդակ եւ թուղթ 694, 703

ԺԴ.

ՏԱՂԱՉԱՓՈՒԹԻՒՆՔ

Տաղարան 577, 643, 647, 660, 663, 664, 671, 684, 740, 745, 884 եւ 885 (*Գր· Օշականցւոյ*), 895 (է), 895 (ժ), 938 (*Ղազար վրդ·ի*) 944, 973, 979, (1002), 1016, 1026, 1029, 1090 (*Գր· Օշականցւոյ*), 1215, 1248, 1252, 1253, 1259, 1284, 1299 (Տաղ Գրիգոր Մագիստրոսի), 1200 Հաւաքածոյ ոտանաւորաց)
Գանձարան 644, 836, 839, 910, 982, 983, (990), 1001, 1002, 1041—42 (*Նաեւ Տաղարան*), 1195, 1202, 1288
Երգարան 1101, 1121, 1216

ԺԱ.

ԳԻՏԱԿԱՆՔ

Բժշկարան 580, 624, 625, 627, 637, 639, 658, 669, 743, 781 (ա—զ), 798, 799, 811 (է), 818, 830, 843, 852, 877, 895 (գ) 899, 1008, 1064, 1289
Անդեղոյ ժանտախտի 1271
Բժշկարան ընդարձակագոյն 1074
Ընտանի բժշկականութիւն 1071
Գրիգորի Նիւսացւոյ մարդակազմութիւն 678 1034
Իշոխանի գիրք ի վերայ բնութեան 574 (Գ· 3), 1034
Արուեստաբանութիւն 799
Բնագնութիւն եւ Ձեռագնութիւն 732, 798, 807, 882, 929, 941, 1099
Գիտութիւն ֆիմիական 776
Ֆիմիաբանութիւն 820
Աղքարբ 788, 895դ, 950, 1123, 1130
Աստռոլապք (Աստղագիտականք) 800, 803 842, 1205, 1265
Աւելորդապաշտականք 1241
Գիրք գուշակութեանց 651
Լոյսնացոյց 765, (950)
Կիպրիանոսգիրք եւ Ուրբաթագիրք 692, 1021, 1024
Պահպանակգիրք (Հմայեկ) 596, 812, 1027, 1238, 1291
Ռամգիրք 626, 829
Վեցհազարեակ 619, (800)

ԺԲ.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅՔ, ՃԱՌՔ ԵՒ ՔԱՐՈԶՔ

Հաւաքածոյ կամ ժողովածու 574, 586, (594), 610, 649, (656), 657, 667, 678, 720, 723, (731), 764, 779, 784, 798, 814, 817, 821, (837), 842, 862, 866, (868), 869, 877, 888, 896, 912, (920), 934, 951, 956, 959, 976, 977, 988, 990, 992, 1034, 1060, 1072, 1086, 1128, 1158 (1170), (1200), 1212, 1250, 1252, (1259) 1289
Ոսկեփորիկ 594, (657), 705, 731, 791, (867), 868, 920, 923, 1062, 1130, 1299
Ճառք Ս· Աբաւասի 629, 648
Ճառք Եպիփանու 719, 729
Ճառք ի խորհուրդս տէրունական տօնից 1218
Ճառ *Հաւատոյ* 736
Ճառ *Յաղագս Մ· Պատարագի* (*Պոնայի*) 946
Ճառընտիր *եւ զանազան ճառք* 808, 867, 912, 920, 923, 1034
Դիտ· *Ներբողեան եւ Աւետաբանութիւն չենք նչանակած*
Քարոզգիրք 602, 607 (*Գր· Տաթեւացւոյ*), 614 (*Աբր· Ասպատանցւոյ*), 622 (*Գր· Տաթեւացւոյ*), 646 (*Յովհ· Երզնկացւոյ*), 725, 726 (*Պետ· Աղամալեանի*), 749, 767, 768, 770, 772 (*Պ· Աղամալեանի*), 775, 776 (*Բարթուղիմեայ*), 783, 793,

Տիրատուր վրդ·ի), 814 (*Սիմ· Բարեբդացւոյ*), 828, 869, 870—73 (*Յովհ· Գապռիէլովեանի*), 890 (*ոդջունի*), 957, 1044 (*Գ· Զմիւռնացւոյ*), 1046, 1047 (Յակ· Նալեանի), 1089, 1133, 1196 (Միհաս եպ·ի), 1198—9 (Յովհ· Գապտէլովեանի), 1203, 1208 (Գր· Տաթեւացւոյ), 1236

ԺԳ.

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Ադամգիրք 746
Այբբենարան 968
Անտառ նորագոյն մտածման 708, 710, 774, 804, 1108
Աշխարհագրութիւն 731գ, 784ե, 895ե, *տես եւ Պատմականի բաժինը*
«Առ Որս» (*Գր· Աստուածաբանի*) 1003, 1111
Առակագիրք 875, 1299 (*Առակք Մխիթարայ Գոշի եւ Ոզոմպիանու*)
Բան հաւատոյ 1274
Բարուախօս 988, 1130, 1133, 1299
(Բնաբանութիւն 636)
Բուրաստան Երուսաղէմի 1047
Գանձ (Կիւրղի) 816
Գաւազան ազդեցութեան 707
Գիրք եօթնափողեան 723, 1060
Գիրք ընդդէմ փափա(տա)պաշտից 860
Գիրք խաբէութեանց 635, 806
Գիրք Հարցմանց (*Գր· Տաթեւացւոյ*) 847, 1095
Գիրք հերձուածոց 934, 1130, 1299
Գիրք ճակատամարտութեան 778
Գիրք մոլութեանց 589
Գիրք վասն հռետորաց եւ խօսք գհռետորէ (*Կիկերոնի*) 1032
Գիրք օրհնութեան եւ ձեռնադրութեան 805
Գովեստ ի Ս· Գր· Նարեկացի 761
Գործք Անէօլի Ֆիրենցացւոյ 955
Դատաստան մահու 1245
Դիմառութիւն 742
Դիոնեսիոս Արիսպագացւոյ գրութիւնք 848
Եղծ աղանդոց (*Եղնիկ* 1249)
Զաւեշտք, կատակերգութիւնք եւ տաղերգութիւնք (*Ա· Սրապիոնի*) 1219
Ընդդէմ Պաւղիկեանց 811ը
(Թուղթ առ Եւդոկիացիս) 597
Խիկար 976 (15), 977 (գ)
(Խորանք եւ նկարք Աւետարանի 697)
Խրատագիրք 875
Խրատք կանոնականք 928 *եւն*
Խրատք պարտիզպանի 621
(Կաթողիկէութիւն Լուսաւորչադաւանաց 1243)
Կենսագրութիւն Սարգիս արքեպ· Սարաֆեանի 753
Կերակուր հահանայից 1292
Կոչումն Ընծայութեան (Կիւրղի) 746
Կտակ չարչարանաց (605), 802, (808) 1291
Համահետեւումն Քրիստոսի (Թ· Գեմբացի) 817գ
Համառօտ ներկայացմունք տրամաբանութեան 930
Համառօտ բանք ի ստորոգութեանց Հռետորիցն 763
Հայելի ազդեցութեան 707, 937
Հայելի անխաբ (հաւատարիմ) 1009, 1272, 1285
— ճշմարտացոյց 934ա
Հատակոտորք 780, 781, 811
Հատրութիւն *տես ճանապարհ խաչի*
Հաւաքածոյ *կրօնական նիւթոց* 1065
— *չարադրութեանց* 862
— *վկայութեանց եւ տեղեաց* 1086
Հոգածութիւն *հոգւոց* 1275
Ղուրան 575, 576
Ճանապարհ խաչի (*Հատրութիւն*) 1258, 1269
Ճարտասանութիւն (*Մխիթար Աբբահօր*) 720, 748, 1024
Մտածութիւնք ուրբաթեայ կրթութեան 953
Յաղագս երկպառակութեանց ի Բոլոնիա 795
Յաղագս զօրութեանց կերպեաց 859
Յաղագս ճարտասանութեան 939
Յաղագս միսիոնարութեան 1217
Յիշատակարան հահանայական վարուց 1240
Ներբողեան Աբոռոյն Վարագայ 965
— յերկնային զօրս (*Ն· Շնորհալւոյ*) 827, 835, 866 *եւն*
— Ս· խաչի 640
Նկարագրութիւն Ս· Տեղեաց 757
Նոր տեսարան 948, 949
Ողբ Եդեսիոյ (*Ն· Շնորհալւոյ*) 598, 634, 866, 1114, 1262
Պայման վասն բարւոքն հարոգելոյ (*Փ· Սալէղեանի*) 1286
(Պատմութիւն ամենայն աշխարհաց 1102—1103)
Պտուղ գրաբանութեան 756
Պլուտարքեայ Պատկեր բարեկամի եւ շողոքորթի 712

Ջերմեռանդութիւն չարչարանաց 1214
Սիրուն գրօսարան
Վայելչագրութիւն 620
Վանական վ·ի «Ուրախացիր» 642
Վարդան վ·ի Յանթառամ ծաղիկ» 642
Վիճաբանականք 606, 773
Վիպասանութիւն խաչատուր վ·ի 752
Վիպասանութիւն որպիսութեան Ճիլլիւսին 739
Տետրակ պիտոյից եւ ճառից 1223
Տրամախօսութիւն (*Հայրապետ եւ Նահապետ արդապետաց*) 755, 883
Տօմար եւ Տօմարականք (*Ան· Շիրակացւոյ, Ցակ· Ղրիմեցւոյ, Ղ· Կեղեցւոյ*) 749, 815(*բ*) 876, 964, 1117, 1169, 1263, 1288
Փիլիպպոս Թաթարի Պատմութիւն եւ ժողովածու 817
Քաղուածք ի բանից եւ վարդապետութեանց եւ մեկնութեանց Ս· Գրոց ի Մխիթարայ Սեբաստացւոյ 1187
Օրէնք եւ սովորութիւնք երբայեցւոց 853, 1055

ԺԳ.

ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՔ Հ. Ռ. ՈՍԶՈՒՆԵԱՆԻ (=ԵՐԿԱՅՆԵԱՆԻ)

(Մասեղեայ Մեկնութիւնք Ս· Գրոց Նորոյ Կտակարանի 1137—1140)
Թուղթ Պ·ի Ովիդեայ Նասոնի եւ Ա·ի Սաբինոսի եւ Այլակերպութեանց Գիրք հնգետասան Պ·ի Ովիդեայ 1141
Մարտեղեայ Վերստաւութեանց Գիրք ԺԴ 1142
Պ·ի Ովիդեայ Նասոնի Աղետալեաց Գիրք Ե եւ թղթոցն Պոնտոսի Գիրք Դ· 1143
Հոմերոսի Եղիականն եւ Վիրգիլիոսի Մարոնի Ենիականն 1144
Կ·ի Ովրատեայ Փղակոսի Քնարական եւ Սատիւրական մրմունջք 1145
Ողբերգութիւնք (*Թեբացիք կամ Եղբարք թշնամիք, Աղեքսանդր Մեծ, Աղրոմաքէ*) 1146
Գաղտնիք բնութեան 1147
Վերգիլեայ Մարոնի Ենիականն 1148
Փեդրոսի Ազատելոյն Աւգոստեայ Եսոպոսեան Առակաց Գիրք Ե 1149
Յանկուցիւնք հոգեյորդորք (ի Հեմ·է Հուկոնէ) 1150
Յովհաննու Քրայիկայ Վերստաւութեանց Գիրք Գ 1151
Կերակուր հահանայից կամ Յիշատակարան հահանայական վարուց 1154
Վոլթեռի Ենրիական եւ Եփրեմայ Լեսսինկայ գրութիւնք 1155
Նոյն 1148 ի հետ 1156
Հոմերոսի Եղիական 1157
Հաւաքածոյ (*Ովրատեայ Քնարական տաղք, Նոյնի Երգիծանութիւնք, Ընթացք մարդկային կենաց, Արտասուք Ս· Պետրոսի, Զարչարանք Քրիստոսի եւ Քաղուածոյ յաւելուած* 1158
Հոմերոսի Եղիական 1159
Նոյն Թ· 1150 ի հետ 1160
Բանաստեղծութիւնք Ս·ի Հոշեայ եւ Գ·ի Բեկանոսի 1161
Արձանագիրք եւ թատերականք (Մոլիէրի· *Բռնադատեալ ամուսնութիւն, Բժիշկ ընդդէմ կամաց, Ստամպոլ երթալու բաղձանք կամ սիրտ մաչողներ* (*ըստ Մոլիէրայ*) 1162
Մոլիէրի Ամփիտրիոն 1163
Մոլիէրի Բռնադատեալ ամուսնութիւն 1164
Կոչումն ընծայութեան Հռոմայ Ս· Եկեղեցւոյ (Ա եւ Բ հատ·) 1165—66
Բառգիրք կամ Աղանդեր 1167
Բառգիրք 1168
Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ եւ Յաղթանակ Աւետարանի 1169
Հաւաքածոյ թարգմանութեանց *Շիլլէր՝ Պատմութիւն խռովութեանց Գաղղիոյ· — Իգնատիոս Գրասիցկի՝ խօսակցութիւն մեռելոց· — Փեդրոս՝ Եսոպոսեան Առակաց Գիրք Ե· — Գաբրիաս՝ Քառատողք*) 1170
(Մեղիհորայ Կանոսի Կանարիացւոյ Աստուածաբանական տեղեաց Գիրք ԺԲ) *Ա· եւ Բ· հատ·*) 1171—72
Քաղուածոյք մտածութեանց 1173
Դժոխքէն փախած կաղ դեւը 1174
Ջայնափաղ Շարականք եւ Ջանազանք 1175
Գաղտնիք բնութեան 1176
Մշտնջենաւոր Տօնացոյց 1177
Տարեկան ժամագիրք եւ Շարականք 1178
Ջայնափաղ Շարականք 1179
Աւագ Շաբաթ 1180
Ն·ի Աւանկիենայ Վարք եւ Վարդապետութիւն Յիսուսի Քրիստոսի (*Ա· եւ Բ· հատ·*) 1181—82
Եսոպոսեան Առակք 1183
(Մասեղեայ Մեկնութիւն Գրոց Նորոյ Կտակարանաց) 1184

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՏԱԽՏԱԿ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԹՈՒԱԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳՐԱՑ

Հին	Նոր	Հին	Նոր	Հին	Նոր	Հին	Նոր
573—703	նոյն[1]	748	808	794	913	840	872
704ա—գ	1045	749	801	795	1129	841	875
705	705	750	821	796	744	842	—
706	712	751	—	797	745	843	*Եղած* 870
707	1049	752	—	798	1055		(*Համմտ.* 838)
708ա—գ	1040, *եւ*	753	813	799	747		*եւ ապա*
	1046, 1047	754	707	800	748		*Ջնջուած*
709	—	755	799	801	749	844	876
710	763	756	816	802	750	845	877
711	1050	757	817	803	751	846	878
712	706	758	814	804	752	847	879
713	764	759	818	805	753	848	880
714	765	760	708	806	754	849	881
715	766	761	709	807	755	850	882
716	767	762	710	808	756	851	883
717	768	763	711	809	757, (750)	852	901
718	769	764	712	810	758	853	902
719	770	765	713	811	759	854	903
720	—	766	714	812	760	855	904
721	771	767	715	813	761	856	905
722	772	768	716	814	—	857	906
723	773	769	717	815	854	858	907
724	774	770	718	816	845	859	908
725	775	771	719	817	846	860	966
726	776	772	720	818	847	861	967
727	—	773	721	819	848	862	909
728	777	774	722	820	855	863	935
729	778	775	723	821	856	864	936
730	779	776	724	822	857	865	937
731	780	777	725	823	858	866	1003
732	781	778	726	824	859	867	832(*)
733	782	779	727	825	860	868	994
734	783	780	728	826	861	869	927
735	790	781	729	827	862	870	928
736	—	782	730	828	863	871	929
737	797	783	731	829	864	872	930
738	—	784	732	830	865	873	931
739	798	785	733	831	866	874	932
740	803	786	734	832	867	875	933
741	802	787	735	833	868	876	934
742	—	788	736	834	842	877	939
743	—	789	737	835	—	878	940
744	805ա—գ	790	738	836	—	879	941
745	806	791	739	837	—	880	942
746	807	792	740	838	870	881	943
747	796	793	741	839	871	882	944

[1] *Մինչեւ* 1946 *տարին այս ցուցակին մէջ նկատի առնուած Ձեռագիրները Թ.* 574էն *սկսած կը շարունակուէին։ Այդ տարւոյն եւ* 1949*ին մատենադարանապետը Թիւերու փոփոխութիւն կ՚ընէ եւ նոր Ձեռագիրներ կը յաւելու հին Թիւը վրան կպցնելով։ Ձեռագիրներէն մաս մըն ալ իրրեւ անարժէք դուրս կը հանէ։ — Հին Թ.* 613 *ունեցած է՝ Թ.* 1104 *եւ այժմ ունի Թ.* 1111։ *Հին Թ.* 694 *ունեցած է Թ.* 1023 *եւ այժմ ունի* 960։ *Եւ դեռ ուրիշ քանի մը հատ (այսպէս՝ Թ.* 721 *եւ* 807)։ *Թ.* 677 *յետոյ չարքի մէջ մտած է։ — Քանի մը հին Թուեր չկրցանք տտուգել։*

Հին	Նոր	Հին	Նոր	Հին	Նոր	Հին	Նոր
883	945	938	886	991	նոյն	1046	նոյն
884	946	939	869	992	նոյն		(բայց Հ. Թ.
885	947	940	887	993	նոյն		եւ 708բ)
886	948	941	888	994	նոյն	1047	1039
887	949	942	889	995	նոյն		(բայց Հ. Թ.
888	—	943	890	996	նոյն		եւ 708ա)
889	951	944	891	997	նոյն	1048	նոյն
890	952	945	910	998	նոյն	1049	նոյն
891	953	946	911	999	նոյն		(բայց Հ. Թ.
892	954	947	(եբբեւին	1000	1009		եւ 707)
893	955		885)	1001	1010	1050	նոյն
894	938	948	(եբբեւին	1002	1011		(բայց Հ. Թ.
895	956		886)	1003	1012		եւ 711)
896	957	949	912	1004	1013	1051	նոյն
897	958	950	892	1005	1014	1052	նոյն
898	959	951	913	1006	1015	1053	նոյն
899	965	952	893	1007	1016	1054	նոյն
900	785	953	894	1008	1017	1055	չնչուած
901	786	954	914	1009	1018	1056	1060
902	792	955	915	1010	1019	1057	1061
903	810	956	917	1011	1020	1058	1062
904	788	957	918	1012	1021	1059	1063
905	791	958	919	1013	1022	1060	1064
906	789	959	916	1014	1023	1061	1065
907	800	960	966	1015	1024	1062	1066
908	801	961	967	1016	1025	1063	1067
909	793	962	920	1017	1026	1064	1068
910	—	963	921 (963)	1018	1006	1065	1069
911	820	964	922	1019	1005	1066	1070
912	746	965	972	1020	1004	1067	1071
913	794	966	923	1021	1001	1068	1072
914	795	967	971	1022	1000	1069	1073
915	822	968	նոյն	1023	960	1070	1074
916	823	969	նոյն	1024	961	1071	1075
917	824	970	նոյն	1025	895	1072	1076
918	825	971	964	1026	896	1073	1077
919	826	972	965	1027	նոյն	1074	1078
920	827	973	նոյն	1028	898	1075	1079
921	828	974	նոյն	1029	899	1076	1080
922	829	975	1089	1030	962	1077	1081
923	830	976	նոյն	1031	նոյն	1078	1082
924	831	977	նոյն	1032	նոյն	1079	1083
925	861	978	նոյն	1033	նոյն	1080	1084
926	նոյն	979	նոյն	1034	1037	1081	1085
927	833	980	նոյն	1035	նոյն	1082	1086
928	834	981	նոյն	1036	852	1083	1087
929	—	982	նոյն	1037	1039	1084	1088
930	836	983	նոյն	1038	նոյն	1085	1089
931	831	984	նոյն	1039	1037	1086	1090
932	—	985	նոյն	1040	1118	1087	1094
933	839	986	նոյն	1041	նոյն	1088	1095
934	840	987	նոյն	1042	նոյն	1089	1096
935	841	988	1008	1043	1038	1090	1097
936	884	989	նոյն	1044	նոյն	1091	1098
937	885	990	նոյն	1045	(բայց Հ. Թ.	1092	1099
					եւ 710)		

Հին	Նոր	Հին	Նոր	Հին	Նոր	Հին	Նոր
1093	1100	1145	1152	1199	1207	1254	1263
1094	1101	1146	1153	1200	1208	1255	1264
1095	1102	1147	1154	1201	1209	1256	1265
1096	1103	1148	1155	1202	1210	1257	1266
1097	1104	1149	1156	1203	1211	1258	1267
1098	1105	1150	1157	1204	1212	1259	1268
1099	1106	1151	1158	1205	1213	1260	1269
1100	1107	1152	1159	1206	1214	1261	1270
1101	1108	1153	1160	1207	1215	1262	1271
1102	1109	1154	1161	1208	1216	1263	1272
1103	1110	1155	1162	1209	1217	1264	1273
1104	1111	1156	1163	1210	1218	1265	1274
	(Հ· թ· 613)	1157	1164	1211	1220	1266	1275
1105	1112	1158ա	1165	1212	1221	1267	1276
1106	1113	1158բ	1166	1213	1222	1268	1277
1107	1114	1159	1167	1214	1223	1269	1278
1108	1115	1160	1168	1215	1224	1270	1279
1109	1116	1161	1169	1216	1225	1271	1280
1110	1117	1162	1170	1217	1226	1272	1281
1111	1118	1163	1171	1218	1227	1273	1282
1112	1119	1164	1172	1219	1228	1274	1283
1113	1120	1165	1173	1220	1229	1275	1219
1114	1121	1166	1174	1221	1230	1276	1284
1115	1122	1167	1175	1222	1231	1277	1285
1116	1123	1168	1176	1223	1232	1278	1286
1117	1124	1169	1177	1224	1233	1279	1287
1118	1125	1170	1178	1225	1234	1280	1288
1119	1126	1171	1179	1226	1235	1281	1289
1120	1127	1172	1180	1227	1236	1282	1290
1121	1128	1173	1181	1228	1237	1283	1291
1122	1129	1174	1182	1229	1238	1284	1292
1123	1130	1175	1183	1230	1239	1285	1293
1124	1131	1176	1184	1231	1240	1286	1294
1125	1132	1177	1185	1232	1241	1287	1295
1126	1133	1178	1186	1233	1242	1288	1296
1127	1134	1179	1187	1234	1243	1289	1297
1128	1135	1180	1188	1235	1244	1290	1298
1129	1136	1181	1189	1236	1245	1291	1299
1130	1137	1182	1190	1237	1246	1292	*Ընկուած*
1131	1138	1183	1191	1238	1247	1293	*Ընկուած*
1132	1139	1184	1192	1239	1248	1294	*Ընկուած*
1133	1140	1185	1193	1240	1249	1295	*Ընկուած*
1134	1141	1186	1194	1241	1250	1296	*Ընկուած*
1135	1142	1187	1195	1242	1251	1297	*Ընկուած*
1136	1143	1188	1196	1243	1252	1298	*Ընկուած*
1137	1144	1189	1197	1244	1253	1299	*Ընկուած*
1138	1145	1190	1198	1245	1254	1300	1300
1139	1146	1191	1199	1246	1255	1301	1301
1140	1147	1192	1200	1247	1256	1302	1302
1141	1147	1193	1201	1248	1257	1303	1303
	եւ ապա՝	1194	1202	1249	1258	1304	1304
	1148	1195	1203	1250	1259		
1142	1149	1196	1204	1251	1260		
1143	1150	1197	1205	1252	1261		
1144	1151	1198	1206	1253	1262		

ՏԱԽՏԱԿ ՀՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի
Թ—Ժ	697	1588	704	1646	690	1690	950
ԺԱ—ԺԲ	608	1591	692	1646—7	664	1690	1097
ԺԱ—ԺԲ	1031	1591	701	1649	838	1690	1099
1235	833	1596	852	1650	875	1690—1	969
ԺԲ°	766	1599	993	1650	693	1692°	973
1302	1048	ԺԶ	646	1651	626	1692է/ա.	968
1318	960	ԺԶ	667	1650—60	931	1695	971
1334	892	ԺԶ	684	1652	841	1696	1005
1342	849	ԺԶ	689	1654—5	687	1698	627
1357	1030	ԺԶ	699	1654	894	ԺԷ	746
1377	999	ԺԶ	975	1654	1002	ԺԷ	751
ԺԹ	901	ԺԶ	1105	1655է/յ.	1195	ԺԷ	803
ԺԹ°	648	ԺԶ	1015	1656	843	ԺԷ	914
ԺԹ—ԺԸ	1004	ԺԶ°	915	1656°	1185	ԺԷ	982
1403	705	ԺԶ°	1297	1657—8	893	ԺԷ	1225
1414	593	ԺԶ°	1282	1658	670	ԺԷ	1294
1416	599	ԺԶ°	662	1658	1072	ԺԷ	630
1421	910	ԺԶ°	791	1659	666	ԺԷ°	679
1440	600	ԺԶ—ԺԷ	644	1659	688	ԺԷ°	695
1444է/յ.	1022	ԺԶ—ԺԷ	743	1660	891	ԺԷ°	1020
1451է/յ.	1299	ԺԶ—ԺԷ	809	1660	903	ԺԷ°	1274
1452°	702	ԺԶ—ԺԷ	970	1660	905	ԺԷ	1253
1455	1000	ԺԶ—ԺԷ	995	1660	1053	ԺԷ	1257
1458	850	ԺԶ—ԺԷ	1003	1661	696	ԺԷ°	1261
1460	787	ԺԶ—ԺԷ°	815	1662	680	ԺԷ°	1277
1474	691	ԺԶ—ԺԷ°	1248	1663	581	ԺԷ°	1281
1485	920	1601	574	1664	785	ԺԷ	1298
ԺԸ°	911	1601	1270	1664°	636	ԺԷ—ԺԼ	578
ԺԸ—ԺԶ	681	1604—7	956	1664—5	607	ԺԷ—ԺԼ	659
ԺԸ—ԺԶ	682	1607է/յ.	790	1665	904	ԺԷ—ԺԼ	611
ԺԸ—ԺԶ	700	1611—9	624	1666	638	ԺԷ—ԺԼ	634
ԺԸ—ԺԶ	926	1612	685	1666	1109	ԺԷ—ԺԼ	663
ԺԸ—ԺԶ	940	1613	991	1667	1028	ԺԷ—ԺԼ	668
ԺԸ—ԺԶ	1040	1613	1059	1667	1254	ԺԷ—ԺԼ	672
ԺԸ—ԺԶ	1057	1613°—23	976	1668է/յ.	671	ԺԷ—ԺԼ	749
ԺԸ—ԺԶ°	847	1613°	1131	1668	1062	ԺԷ—ԺԼ	837
ԺԸ—ԺԷ°	1033	1614	625	1672	589	ԺԷ—ԺԼ	977
1512	1023	1615—26	888	1672°	978	ԺԷ—ԺԼ	942
1513	994	1624	665	1675է/ա.	986	ԺԷ—ԺԼ	1017-8
1540	987	1625	678	1676	992	ԺԷ—ԺԼ	1025
1552	996	1628	1037	1676°	1007	ԺԷ—ԺԼ	1083
1555	921	1635	592	1677	1093	ԺԷ—ԺԼ	1130
1555	1221	1638	810	1678	1036	ԺԷ—ԺԼ°	997
1562	789	1640	632	1680է/ա.	618	ԺԷ—ԺԼ°	1259
1564°	1255	1640	1088	1681	587	ԺԷ—ԺԼ°	1265
1565	1024	1641	1208	1684	645	1702	1001
1567	674	1642	974	1685	929	1704է/ա.	899
1575	824	1643	604	1685—720°	988	1704	844
1582է/ա.	661	1643	698	1686	619	1704	848
1584	1035	1644	590	1686	1016	1706	912
1587է/ա.	823	1644	1246	1688	1029	1706	913

Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի
1709է/ա·	830	1766է/ա·	836	1789	766	ԺԸ	933
1709	1013	1766—8	1060	1791	643	ԺԸ	934
1709°	916	1767է/ա·	676	1793	712	ԺԸ	933
1712է/ա·	1094	1768	651	1793	1068	ԺԸ	934
1713	597	1769	658	1793	1104	ԺԸ	941
1714	622	1769	878	1793	1212	ԺԸ	943
1714	1273	1769	1204	1795	1098	ԺԸ	946
1715—23	952	1769	1237	1795	937	ԺԸ	962
1716	591	1769-71	720	1795է/բ·	1239	ԺԸ	990
1717	594	1771է/յ·	1302	1797է/յ·	1229	ԺԸ	1014
1720°	1280	1771	936	1797է/յ·	1230	ԺԸ	1019
1721	653	1771	961	1797է/յ·	1231	ԺԸ	1063
1722	623	1771	947	1797է/յ·	1233	ԺԸ	1065
1722	1224	1771°	795	1797է/յ·	1234	ԺԸ	1069
1723	984	1772	985	1797	757	ԺԸ	1124
1723	1191	1772է/բ·	998	1797	877	ԺԸ	1249
1724	585	1773°	606	1798է/բ·	884	ԺԸ	1288
1724է/բ·	767	1774է/ա·	1235	1798է/բ·	885	ԺԸ	1293
1725	584	1774	1269	ԺԸ	582	ԺԸ°	580
1726է/ա·	1304	1776	804	ԺԸ	641	ԺԸ°	549
1727	1027	1777է/յ·	633	ԺԸ	642	ԺԸ°	822
1728է/ա·	1251	1777	1193	ԺԸ	647	ԺԸ°	1049
1728°	1126	1779	583	ԺԸ	654	ԺԸ°	1089
1729—30	981	1779 (-82)	639	ԺԸ	655	ԺԸ°	1289
1737	673	1779	874	ԺԸ	656	ԺԸ—ԺԹ	575
1737	917	1779	1091	ԺԸ	660	ԺԸ—ԺԹ	586
1737°	1118	1779	1116	ԺԸ	683	ԺԸ—ԺԹ	588
1738է/ա·	1095	1781	707	ԺԸ	686	ԺԸ—ԺԹ	603
1739	828	1781	1021	ԺԸ	763	ԺԸ—ԺԹ	605
1739°	1051	1781	1021	ԺԸ	764	ԺԸ—ԺԹ	614
1740	1263	1782	602	ԺԸ	771	ԺԸ—ԺԹ	615
1740—50	1064	1782է/բ·	796	ԺԸ	774	ԺԸ—ԺԹ	620
1741է/բ·	1108	1783է/յ·	1279	ԺԸ	775	ԺԸ—ԺԹ	631
1741—2	577	1783	579	ԺԸ	777	ԺԸ—ԺԹ	650
1743°	1102	1783	859	ԺԸ	805	ԺԸ—ԺԹ	713
1743	1103	1783		ԺԸ	806	ԺԸ—ԺԹ	714
1746	1192	(1809)	617	ԺԸ	807	ԺԸ—ԺԹ	719
1747	980	1783	1087	ԺԸ	821	ԺԸ—ԺԹ	721
1748	1085	1783	1211	ԺԸ	825	ԺԸ—ԺԹ	722
1750°	1243	1785	797	ԺԸ	826	ԺԸ—ԺԹ	723
1750—7	773	1785է/բ·	1010	ԺԸ	827	ԺԸ—ԺԹ	724
1751է/ա·	834	1785է/բ·	1011	ԺԸ	829	ԺԸ—ԺԹ	732
1752	851	1786	595	ԺԸ	831	ԺԸ—ԺԹ	770
1754	954	1786	621	ԺԸ	839	ԺԸ—ԺԹ	772
1755	1129	1786	727	ԺԸ	845	ԺԸ—ԺԹ	788
1755	1291	1786	919	ԺԸ	863	ԺԸ—ԺԹ	792
1757է/ա·	1264	1786	1207	ԺԸ	864	ԺԸ—ԺԹ	794
1757է/բ·	814	1787	731	ԺԸ	865	ԺԸ—ԺԹ	799
1758	598	1787—8	737	ԺԸ	879	ԺԸ—ԺԹ	818
1759	868	1788	596	ԺԸ	880	ԺԸ—ԺԹ	835
1762	748	1788	610	ԺԸ	900	ԺԸ—ԺԹ	842
1765	657	1788	1122	ԺԸ	906	ԺԸ—ԺԹ	846
1765է/բ·	1012	1788	1196	ԺԸ	918	ԺԸ—ԺԹ	866
1766	1084	1789	753	ԺԸ	922	ԺԸ—ԺԹ	867

Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի
ԺԸ—ԺԹ	869	1806	854	1827	857	1846	1171
ԺԸ—ԺԹ	886	1806	935	1827	858	1846—51	1169
ԺԸ—ԺԹ	889	1807է/ա·	739	1827	1151	1847	1177
ԺԸ—ԺԹ	890	1807	708	1827	1154	1848	1157
ԺԸ—ԺԹ	908	1807	758	1827	1160	1848	1175
ԺԸ—ԺԹ	928	1808	808	1827	1283	1848	1179
ԺԸ—ԺԹ	930	1808	816	1827—60	1162	1849	1159
ԺԸ—ԺԹ	932	1808	1218	1828	778	1850	1172
ԺԸ—ԺԹ	945	1810	1047	1828	1056	1850	1165
ԺԸ—ԺԹ	957	1810°	1245	1828—34	1143	1850	1166
ԺԸ—ԺԹ	958	1811	756	1829	759	1850—1	802
ԺԸ—ԺԹ	959	1811	1206	1829	870	1850—2	1146
ԺԸ—ԺԹ	966	1812	862	1830	768	1852	1142
ԺԸ—ԺԹ	967	1812	1210	1830	1209	1852	1181
ԺԸ—ԺԹ	1026	1812°	761	1830°	752	1852°	819
ԺԸ—ԺԹ	1046	1813	813	1831	817	1853	711
ԺԸ—ԺԹ	1067	1813	1074	1831	873	1854	715
ԺԸ—ԺԹ	1070	1813—4	1120	1831	1110	1854	1161
ԺԸ—ԺԹ	1073	1814	948	1832	677	1854	1182
ԺԸ—ԺԹ	1076	1814—6	897	1832	972	1854	1268
ԺԸ—ԺԹ	1092	1815	1296	1833	881	1855	1140
ԺԸ—ԺԹ	1096	1815—20	1213	1833	924	1855	1158
ԺԸ—ԺԹ	1100	1816	747	1833	1035	1856—7	1201
ԺԸ—ԺԹ	1106	1816	949	1834	783	1856—60	1184
ԺԸ—ԺԹ	1107	1816	1077	1834	955	1857	1044
ԺԸ—ԺԹ	1111	1816	1078	1834	1136	1857	1137
ԺԸ—ԺԹ	1112	1816	1240	1834	1260	1857	1139
ԺԸ—ԺԹ	1117	1816°	1082	1834	1271	1860է/յ·	1292
ԺԸ—ԺԹ	1119	1816°	1115	1834°	1258	1860	923
ԺԸ—ԺԹ	1121	1818	871	1835	726	1860	1138
ԺԸ—ԺԹ	1123	1818	1198	1835—6	1141	1861	1176
ԺԸ—ԺԹ	1133	1819	738	1836	728	1862	1180
ԺԸ—ԺԹ	1189	1819	853	1836	800	1870	896
ԺԸ—ԺԹ	1194	1819—20	1071	1836	861	1870	1219
ԺԸ—ԺԹ	1202	1820	735	1836	1045	1882°	819
ԺԸ—ԺԹ	1203	1820	744	1836°	1214	1899	669
ԺԸ—ԺԹ	1205	1820	1278	1837	1058	ԺԹ	609
ԺԸ—ԺԹ	1215	1820°	601	1837—8	1285	ԺԹ	629
ԺԸ—ԺԹ	1223	1821	612	1837—9	938	ԺԹ	635
ԺԸ—ԺԹ	1236	1821	734	1839	898	ԺԹ	637
ԺԸ—ԺԹ	1238	1821է/ե·	628	1840	729	ԺԹ	640
ԺԸ—ԺԹ	1252	1822	613	1840—1	1170	ԺԹ	652
ԺԸ—ԺԹ	1262	1822	1275	1840—2	1155	ԺԹ	675
ԺԸ—ԺԹ	1284	1822°	741	1841	902	ԺԹ	703
ԺԸ—ԺԹ	1295	1823	793	1841	1149	ԺԹ	730
ԺԸ—ԺԹ	1300	1823	872	1843	733	ԺԹ	742
1800	709	1823	909	1843	1156	ԺԹ	750
1800	740	1823	1052	1843°	576	ԺԹ	754
1800	876	1823	1173	1843—5	1167	ԺԹ	755
1803°	963	1823—7	1150	1844	776	ԺԹ	760
1804	883	1825	1199	1844	1168	ԺԹ	779
1804—5	1188	1826	765	1844	1286	ԺԹ	782
1805°	1043	1826	860	1844—9	1147	ԺԹ	784
1806	801	1826է/ե·	907	1845	1178	ԺԹ	786

Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի	Դար եւ Տարի	Թիւ Ձեռագրի
ԺԹ	798	ԺԹ	1033	ԺԹ	1197	ԺԹ°	736
ԺԹ	820	ԺԹ	1038	ԺԹ	1200	ԺԹ°	951
ԺԹ	832	ԺԹ	1054	ԺԹ	1216	ԺԹ°	769
ԺԹ	840	ԺԹ	1061	ԺԹ	1217	ԺԹ°	1079
ԺԹ	855	ԺԹ	1066	ԺԹ	1220	ԺԹ°	1080
ԺԹ	856	ԺԹ	1101	ԺԹ	1222	ԺԹ°	1081
ԺԹ	882	ԺԹ	1113	ԺԹ	1226	ԺԹ°	1086
ԺԹ	882	ԺԹ	1114	ԺԹ	1227	ԺԹ°	1090
ԺԹ	887	ԺԹ	1125	ԺԹ	1228	ԺԹ°	1232
ԺԹ	887	ԺԹ	1127	ԺԹ	1241	ԺԹ—Ի	1034
ԺԹ	925	ԺԹ	1132	ԺԹ	1242	ԺԹ—Ի	1039
ԺԹ	927	ԺԹ	1134	ԺԹ	1244	1906	716
ԺԹ	939	ԺԹ	1135	ԺԹ	1250	1906—8	1128
ԺԹ	944	ԺԹ	1147	ԺԹ	1256	1907	717
ԺԹ	953	ԺԹ	1148	ԺԹ	1266	1907	718
ԺԹ	964	ԺԹ	1152	ԺԹ	1267	1909	745
ԺԹ	965	ԺԹ	1163	ԺԹ	1272	1909	1153
ԺԹ	979	ԺԹ	1164	ԺԹ	1276	1910	1042
ԺԹ	983	ԺԹ	1174	ԺԹ	1287	1910	762
ԺԹ	989	ԺԹ	1183	ԺԹ	1301	1917	1050
ԺԹ	1008	ԺԹ	1186	ԺԹ	1290	Ի (1910°)	1041
ԺԹ	1009	ԺԹ	1187	ԺԹ°	710		
ԺԹ	1032	ԺԹ	1190	ԺԹ°	725		

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱԽՏԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
574	334	21,5 × 16,0	բոլորգիր	1601	Գրիգոր Ծակոր	Կ. Պոլիս	Գրիգոր	Հաւաքածոյ
575	71	22,0 × 16,5	նօտրգիր	ԺԸ–ԺԹ	անյայտ	անյայտ	Պօղոս վրդ.	Ղուրան
576	142	19,5 × 14,0	չէղագիր	1843°	Մ. Մանասեան	անյայտ	Անտոնեանք	Ղուրան
577	131	20,0 × 14,5	նօտրգիր	1741—2	Մկրտիչ	Աժտերխան	Ոսկեանք	Տաղարան
578	205	20,0 × 15,5	բոլորգիր	ԺԷ–ԺԸ	անյայտ	անյայտ	Իսահակ վ.	Կանոնագիրք
579	487	21,0 × 15,0	նօտրգիր	1783	Պօղոս	Եաչ	Պըյըգլեանք	Կանոնագիրք
580	91	21,0 × 14,5	նօտրգիր	ԺԸ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բժշկարան
581	340	19,5 × 14,0	նօտրգիր	1663	Յովհաննէս	Պրուսսա	Յ. Տէր Գրիգորեան	Կանոնագիրք
582	125	21,0 × 15,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Կանոնագիրք
583	61	20,0 × 14,5	նօտրգիր	1779	Հայրապետ	Փօթիչան	Գրիչը	Կանոնագիրք
584	8	20,0 × 16,0	նօտրգիր	1725	անյայտ	Քութի(°)	անյայտ	Կանոնք եղր. Ս. Աննայի
585	9	22,0 × 17,0	նօտրգիր	1724	անյայտ	Քութի(°)	անյայտ	Կանոնք Վերափոխմ.
586	41	20,0 × 14,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
587	33	19,5 × 14,0	բոլորգիր	1681	Դաւիթ	Կարին	Առաքել	Խորհրդատետր
588	386	19,5 × 14,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գրութիւնք Դիոնեսիայ
589	276	19,5 × 14,0	նօտրգիր	1672 (°)	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք Մովսէսեանց
590	286	19,5 × 14,5	բոլորգիր	1644	Տօնիկ	Կ. Պոլիս	անյայտ	Սաղմոսարան
591	217	18,5 × 12,5	նօտրգիր	1716	Ալէքսան	Երապոլիս(°)	Գրիչը	Խոս. Ննջ. Մեկնութիւնք
592	362	19,0 × 14,0	բոլորգիր	1635	Միքայէլ Ծակոր	Մարզուան	Սարգիս	Նարեկ
593	330	18,5 × 14,0	բոլոր. եւ նօտրգիր	1414	Ասպիսըն–կացի	Սուխարայ վանք	Գրիչը	Մեկնութիւնք Գ. Տաթեւացւոյ
594	323	19,0 × 12,5	նօտրգիր	1717	Դաւիթ	անյայտ	Դաւիթ	Հաւաքածոյ
595	192	18,5 × 11,5	նօտրգիր	1786	Գրիգոր	Ստանիսլաւով	Կարապետ	Մաշտոց
596	—	—	նօտրգիր	1788	Յովհաննէս	Կ. Պ.	Յարութիւն	Պահպանակագիր
597	74	18,5 × 15,0	նօտրգիր	1713	անյայտ	Լվո°վ	անյայտ	Թղթ. առ Եւդոկիացիս
598	45	17,5 × 11,0	նօտրգիր	1758	Յովսէփ	Կ. Պ.	Յովհաննէս	Ողբ Եդեսիոյ
599	171	17,0 × 14,0	բոլորգիր	1416	Պետրոս–Ծակոր	Բերկրի	Կարապետ	Գրութիւնք Գ. Տաթ.
600	218	18,0 × 13,0	բոլորգիր	1440	Կարապետ	Իշողի վանք	Յովհաննէս	Մաշտոց
601	86	17,5 × 12,0	նօտրգիր	1820°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ազգբ. Տիւզեանց
602	317	17,5 × 12,0	նօտրգիր	1782	Յովհաննէս	Վենետիկ	Գրիչը	Աստուածաբանութիւն
603	173	23,5 × 18,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկն. Հնգամատենի
604	251	29,5 × 18,0	նօտրգիր	1643	Միքայէլ	Կ. Պ.	Գրիչը	Աւետարան
605	137	24,5 × 18,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղբիւր Բացեալ
606	76	22,0 × 17,5	նօտրգիր	1773°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վիճաբանութիւն
607	495	25,0 × 19,0	բոլորգիր	1664—5	Թադէոս	Ս. Լուսաւորչի վանք	Մովսէս	Գր. Տաթեւ. Քարոզգիրք
608	290	23,0 × 17,0	Մեսրոպ.	ԺԱ—ԺԲ°	Յովհաննէս	անյայտ	Շէղոյ	Աւետարան

Թիւ	Թուղք	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
609	66	24,0 × 18,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պտմ· կրօնկն անցից
610	116	23,0 × 18,0	չեղագիր	1788	Գրիգոր	Կ· Պ·	գրիչը	Հաւաքածոյ
611	113	22,5 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նանայի մեկ· Ցովհ·
612	91	24,0 × 18,5	Նօտրգիր	1821	Սերովբէ	Կ· Պ·	Պետրոս Վ·	Վեցօրեայք Բարսղի
613	111	24,5 × 17,0	Նօտրգիր	1822	Նազարէթ	Կ· Պ·	անյայտ	Ն· Լամբ· Խորհրդածութիւնք
614	681	23,5 × 17,5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ֆարոզգիրք (Աբր· Վ·)
615	40	23,0 × 14,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պրոխորոն
616	91	22,5 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աբր· կաթ· Պտմ·
617	88	23,0 × 17,0	Նօտրգիր	1783° (1809)	Յարութիւն	Երուսաղէմ	անյայտ	Ցովհ· կաթ· Պտմ·
618	172	23,0 × 16,0	Նօտրգիր	1680	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ցովհ· կաթ·ի Պտմ·
619	264	22,5 × 17,0	չեղագիր	1686	Մարտիրոս	Աղէքսանդրիա	անյայտ	Վեցհազարեակ
620	41	22,0 × 18,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վայելչագրութիւն
621	77	24,0 × 17,0	Նօտրգիր	1786	Յարութիւն	Կ· Պ·	Մելքիսեթ	Խրատ Պարտիզպանի
622	362	22,0 × 16,0	Նօտրգիր	1714	Թովմաս	Կիւմիւշխանէ	գրի՞չը	Գր· Տաթ·ի Քրզգիրք·
623	276	21,5 × 15,5	Նօտրգիր	1722°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սոկրատի Պտմ· եւն
624	261	21,5 × 16,0	Նօտրգիր	1611—19	Մաղաքիա	Երուսաղէմ	գրի՞չը	Անգիտաց Անպէտ
625	260	21,0 × 16,0	Նօտրգիր	1614	Ստեփանոս	Ամիթ	Խուպեար	Անգիտաց Անպէտ
626	414	22,0 × 16,0	Նօտրգիր	1651	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստեղագիտութիւն
627	142	21,0 × 15,0	Նօտրգիր	1698	Աստուածատուր	անյայտ	Ցովհաննէս	Բժշկարան
628	54	21,0 × 15,5	Նօտրգիր	1821է/ե·	Յակոբ	Կ· Պ·(°)	գրի՞չը	Ց· Նալեան մեկ· Ցես· Սիրաքայ
629	237	20,0 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԹ	Գալուստ	անյայտ	անյայտ	Ճառք Աթանասի
630	140	21,0 × 15,0	Նօտրգիր	ԺԷ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սաղմոսարան
631	177	23,5 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ցովհ· կաթ·ի Պտմ·
632	310	16,0 × 11,5	Նօտրգիր	1640	Գրիգոր	Զորլու	գրի՞չը	Շարակնոց
633	230	22,0 × 15,5	—	1776	— —	— —	— —	Խ· Անձ· մեկնութիւն ԺՀգ·
634	105	20,0 × 14,5	Նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ողբ Եղեսիոյ եւ Վահրամայ Պտմ·
635	355	20,0 × 14,5	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք խաբէութեանց
636	428	20,0 × 14,0	Նօտրգիր	1664°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բնաբանութիւն
637	59	19,0 × 13,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
638	243	18,0 × 13,5	բոլորգիր	1666	Ցովհաննէս	Զէյթուն	Կարապետ	Աւետարան
639	161	19,0 × 14,0	Նօտրգիր	1779(—82)	Ստեփանոս	Սէչով	գրի՞չը	Բժշկարան
640	59	19,0 × 14,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վահրամայ Պտմ·
641	61	19,0 × 14,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գ· Տաթ· մեկ· Երգ Երգոց
642	18	19,0 × 12,5	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկնութիւնք
643	88	18,5 × 14,0	Նօտրգիր	1791	անյայտ	Երուսաղէմ	Մեսիկ	Տաղարան

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
644	116	17,5 × 12,5	բոլորգիր	ԺԶ—ԺԷ	Պօղոս	անյայտ	Գրիգոր	Գանձարան
645	63	17,0 × 13,5	նօտրգիր	1684	անյայտ	Եղեսիա	անյայտ	Գ. Ձեռնադրութեան
646	244	16,0 × 11,5	նօտրգիր	ԺԶ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք
647	94	16,5 × 11,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տաղարան
648	152	16,5 × 12,0	բոլորգիր	ԺԴ՞	անյայտ	Մեծոփա՞յ վանք	անյայտ	Աթանասի ճառք
649	238	17,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԸ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
650	81	17,0 × 12,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գ. Գուչակութեանց
651	254	16,0 × 10,0	նօտրգիր	1768	Յակոբ	Կ. Պ.	գրի՞չը	Պրոխորոն եւն
652	172	17,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նամականի
653	342	16,0 × 11,0	նօտրգիր	1721	Մտեփաննոս, Ղազար	Վան	Թովմաս	Իմաստասիրականք
654	86	16,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վարք Սրբոց
655	176	16,0 × 11,5	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պրոկղի մեկ. (Ս. Գ.)
656	218	16,5 × 10,5	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Փիլիսոփայականք
657	213	16,5 × 11,0	նօտրգիր	1765—8	Սուքիաս, Յովհ.	Կ. Պ.	անյայտ	Հաւաքածոյ
658	262	16,0 × 11,0	նօտրգիր	1769	Յովհաննէս	Կ. Պ.	Յովհ. Կարնեցի	Բժշկարան
659	333	15,0 × 10,5	բոլորգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նարեկ
660	331	15,5 × 9,5	նօտրգիր	ԺԸ	Գրիգո՞ր	Լեհաստան	գրի՞չը	Ժամագիրք եւն
661	249	14,0 × 10,0	բոլորգիր	1582 է/յ·	Սարգիս	անյայտ	Գրիգոր Վ·	Շարակնոց
662	316	14,0 × 9,5	նօտրգիր	ԺԶ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
663	100	15,0 × 10,5	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	Աստուածատուր	Տաղարան
664	82	14,5 × 10,5	նօտրգիր	1646—7	Խաչատուր	անյայտ	Աստուր	Կարգ Դպրութեան
665	171	13,0 × 10,0	բոլորգիր	1624	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նարեկ
666	328	13,5 × 9,5	նօտրգիր	1659	Յովհաննէս	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
667	256	14,0 × 9,5	բոլորգիր	ԺԶ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Լուծմունք
668	143	14,5 × 10,5	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	Մինաս	Մեսրոպ երէց
669	56	16,0 × 11,0	չեղագիր	1899	Գէորգ	Մելիտինէ	գրի՞չը	Բժշկարան
670	174	15,0 × 11,0	նօտրգիր	1658	Յակոբ	Կաւզլով	Մկրտիչ	Կալիսթինեայ
671	204	14,5 × 10,0	նօտրգիր	1668է/յ·	անյայտ	անյայտ	Կարապետ	Վարք Աղեքս· Տաղարան
672	154	14,0 × 10,0	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բառգիրք
673	50	14,0 × 10,0	նօտրգիր	1737	Պօղոս	անյայտ	անյայտ	Վարք Փ. Քասւէրի
674	315	13,0 × 9,0	բոլորգիր	1567	Յովհաննէս	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
675	70	13,5 × 8,5	նօտրգիր	ԺԹ	Հ. Անդրէաս	Վիեննա՞	անյայտ	Ն. Շնորհ. Թուղթք
676	137	14,5 × 11,0	բոլորգիր	1767է/յ·	անյայտ	Կաբի՞ն	Խաչատուր	Մաշտոց
677	41	15,0 × 10,5	նօտրգիր	1832	Գրիգոր	Արդուին	գրիչը	Գ. Երզմնեցչութեան
678	225	13,0 × 10,0	նօտրգիր	1625	Պօղոս	Սպահան	գրի՞չը	Հաւաքածոյ

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
679	234	12,5 × 10,0	բոլորգիր	ԺԷ°	Գալուստ	անյայտ	անյայտ	Սաղմոսարան
680	234	10,5 × 7,5	բոլորգիր	1662	անյայտ	անյայտ	Յակոբ	Սաղմոսարան
681	206	10,0 × 8,0	բոլորգիր	ԺԵ—ԺԶ	անյայտ	անյայտ	Մկրտիչ	Տօնացոյց
682	182	11,0 × 8,0	բոլորգիր	ԺԵ—ԺԶ	Աստուածատո°ւր	անյայտ	անյայտ	Ժամագիրք
683	87	10,0 × 8,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	Գրիգոր	Ժամագիրք
684	83	11,0 × 8,0	բոլորգիր	ԺԶ	Զաքարիա	անյայտ	անյայտ	Տաղարան
685	227	10,0 × 8,0	բոլորգիր	1612	Միքայէլ	կ· Պ·	Պօղոս	Սաղմոսարան
686	190	10,0 × 7,5	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ժամագիրք
687	135	9,0 × 7,0	բոլորգիր	1654—5	Թամուր	անյայտ	Պետրոս	Պարգմատոյց
688	187	10,0 × 7,0	բոլորգիր	1659	Յովհաննէս	Թալաս	գրիչը	Տօնացոյց
689	138	9,0 × 7,0	բոլորգիր	ԺԶ	Պօղոս	անյայտ	անյայտ	Տօնացոյց
690	112	9,5 × 7,0	բոլորգիր	1646	Աստուածատուր	անյայտ	Սիմոն	Պարզատօմար
691	159	8,5 × 6,0	բոլորգիր	1474	Յովսէփ	Տգանց վանք	գրիչը	Պարգմատոյց
692	127	8,0 × 6,5	նօտրգիր	1591	Մարուգէ	անյայտ	անյայտ	Կիպրիանոս
693	59	9,0 × 6,0	բոլորգիր	1650	Աստուածատուր	անյայտ	անյայտ	Պարզատօմար
694	—	— —	—	—	— —	— —	— —	Կոնդակներ
695	351	43,0 × 28,0	բոլորգիր	ԺԷ°	Սարգիս	անյայտ	Մկրտիչ	Ցայսմաւուրք
696	295	42,0 × 30,0	բոլորգիր	1661	Կիրակոս	Տումարզա	Ներսէս	Ցայսմաւուրք
697	8	43,7 × 32,0	Մեսրոպ·	Թ—Ժ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Խորանք
698	429	43,0 × 33,0	բոլորգիր	1643	Սարգիս	Եաչ	Վասիլ· Պօղոս	Ճաշոց
699	155	34,5 × 26,0	բոլորգիր	ԺԶ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ճաշոց
700	269	35,0 × 26,0	բոլորգիր	ԺԵ—ԺԶ°	անյայտ	անյայտ	Մարկոս	Ճաշոց
701	660	38,0 × 26,0	բոլորգիր	1591	Փիլիպպոս	Բազու(մ)	Մարտիրոս	Ցայսմաւուրք
702	264	35,0 × 28,0	բոլորգիր	1452°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
703	119	38,0 × 27,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նամականի
704	417	36,0 × 25,0	բոլորգիր	1588	Գրիգորիս	Տումարզա	Պալէ, Մարկոս	Ճաշոց
705	440	33,0 × 24,0	բոլորգիր	1403	Աստուածատուր	Անճնապատ	Յակոբ	Հաւաքածոյ
706	61	31,2 × 18,5	նօտրգիր	1789	Սարգիս	կ· Պ·	Մկրտիչ	Բիւզանդարան
707	476	23,5 × 17,5	նօտրգիր	1781	անյայտ	Լիբանա°ն	Անտոնեանք	Հայելի ազդեցութեան
708	482 էջ	23,0 × 18,0	նօտրգիր	1807	Յովհաննէս	Պրուսա	Կիւլպէնկ	Անտառ Նորագոյն մտածման
709	132 էջ	23,0 × 17,5	նօտրգիր	1800	Յովհաննէս	կ· Պ·	Սարգիս Վ·	Աղբիւր բացեալ
710	288	23,0 × 16,0	նօտրգիր	ԺԹ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Անտ· Նոր· մտածման
711	350 էջ	22,0 × 18,0	նօտրգիր	1853	Մանուէլ Այվազեան	Տրապիզոն	գրիչը	Գ· խոստովանահարց
712	136	23,0 × 16,0	նօտրգիր	1793	Հ· Անդրէաս	Տրիեստ	գրիչը	Պատկեր բարեկամի
713	191	21,5 × 15,5	նօտրգիր	ԺԼ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Կանոնագիրք

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
714	469 էջ	22,0 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քերականութիւն (լտ.)
715	276 էջ	21,0 × 16,0	Նօտրգիր	1854	Գրիգոր	Եղիսաբէթպլ·	Եղիսաթեթպլ· եկեղ·	Մաշտոց
716	272 էջ	22,0 × 17,0	Չեղագիր	1906	Հ· Ի· Սրապեան	Կ· Պ·	Հ· Գ· Գալէմքեարեան	Պատմ· Զաք· Պատր·ի
717		21,5 × 16,0	Չեղագիր	1907	Հ· Գ· Գալէմքարեան	Կ· Պ·	Գրիչը	Պատմ· Եր· Կոմիտասի
718	100	21,5 × 16,0	Չեղագիր	1907	Հ· Գ· Գալէմքարեան	Կ· Պ·	Գրիչը	Պատմ· Եր· Կոմիտասի
719	98	22,5 × 18,0	Չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ճառք Եպիփանու
720	106	22,5 × 18,0	Նօտրգիր	1769-71	Ցարութիւն Պետանեան	Կ· Պ·	Ց· Տիգրանեա՞ն	Հաւաքածոյ
721	499 էջ	22,0 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գործք Քաղկեդոնի ժողովոյ
722	161	22,5 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Լիկ· Խոստովանահայր
723	126	22,0 × 16.5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
724	240 էջ	22,0 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քերականութիւն (հայ·)
725	322 էջ	22,0 × 17.0	Նօտրգիր	ԺԹ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք
726	734 էջ	22,5 × 16,0	Նօտրգիր	1835	Թադէոս Վ·	անյայտ	գրի՞չը	Քարոզգիրք
727	334 էջ	22,0 × 15,0	Նօտրգիր	1786	Հ· Պ· Շիւքիւրեան	Տրիեստ	գրիչը	Մաշտոց
728	742 էջ	22,0 × 17,2	Նօտրգիր	1836	Գ· Տէր Պօղոսեան	Կ· Պ·	գրիչը	Աստուածաբանութիւն
729	117	22,0 × 18,0	Նօտրգիր	1840	Եղիազար	Կ· Պ·	գրիչը	Ճառք Եպիփանու
730	308 էջ	22,0 × 18,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ճովհ· Կաթ· Պատմ·
731	131	12,0 × 17,0	Չեղագիր	1787—8	Գրիգոր	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
732	154 էջ	21,5 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բնգն· եւ Ձեռգն·
733	194 էջ	21,0 × 16,0	Նօտրգիր	1843	անյայտ	Պրուսա	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
734	158 էջ	21,5 × 16,0	Նօտրգիր	1821	Առաքել	Թեքիրտաղ	Առաքել	Մեկ· Կաթ· Եկեղ·
735	66	21,5 × 17,5	Նօտրգիր	1820	Ա· Պէրպէրեան	Կ· Պ·	գրի՞չը	Քննութիւն նզովից
736	421 էջ	21,5 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԹ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ճառք
737	402 էջ	22,0 × 15,2	Նօտրգիր	1787	Հ· Պ· Շիւքիւրեան	Տրիեստ	գրիչը	Մաշտոց
738	595 էջ	21,0 × 15,0	Նօտրգիր	1819	Ներսէ՞ս	Լիբանան	Ալէքսան	Աստուածաբանութիւն
739	17	21,8 × 16,0	Նօտրգիր	1807է/յ·	Սահակ	անյայտ	Աստուածատուր	Վիպ· Ճիւլիւսին
740	28	21,8 × 16,5	Նօտրգիր	1800	Կարապետ	Կարին	գրիչը	Տաղարան
741	44	21,0 × 15,0	Նօտրգիր	1822՞	Սրապիո՞ն	անյայտ	անյայտ	Տրամաբանութիւն
742	6	21,0 × 12,5	Նօտրգիր	ԺԹ	Աւետիս	անյայտ	անյայտ	Դիմաւորութիւն
743	419	20,5 × 15,0	Նօտրգիր	ԺԶ—ԺԷ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բժշկարան
744	243	21,0 × 16,0	Նօտրգիր	1820	անյայտ	Լիբանան	Տ· Ալէքսան	Աստուածաբանութիւն
745	322	21,0 × 13,0	Չեղագիր	1909	Մխիթարեանք	Մաուէր	Մխիթարեանք	Տաղարան
746	122	22,0 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԷ	անյայտ	անյայտ	Սուքիաս	Կոչումն ընծայութեան
747	137	21,0 × 14.5	Նօտրգիր	1816	Ցովհաննէս	Պրուսա	գրի՞չը	Աղբիւր բացեալ
748	81	20,0 × 15,0	Նօտրգիր	1762	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մխիթ· Ճարտասանութիւն

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
749	222	21,0 × 15,5	Նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
750	182	21,0 × 15,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ճղճիմ դիպուածք
751	292	21,0 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԷ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Կանոնագիրք
752	15	20,0 × 15,0	Նօտրգիր	1830՝	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գամ· Խաչատուր Վարդ·ի
753	57	21,0 × 15,0	Նօտրգիր	1789	անյայտ	Լիգուռնա	անյայտ	Գամ· Ս· Սարաֆեանի
754	62	20,5 × 15,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քննութիւն Նզովից
755	21	19,5 × 15,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տրամախոսութիւն
756	24	20,5 × 13,0	Նօտրգիր	1811	անյայտ	Կ· Գ·՝	անյայտ	Գտուղ զրաքանութեան
757	30	20,5 × 15,5	Նօտրգիր	1797	Երեմիա	Երուսաղէմ	Նեկտար	Նկգր· Ս· տէրեաց
758	116	20,5 × 13,0	Նօտրգիր	1807	անյայտ	Լվո՝վ	Սամուէլ	Մաչտոց
759	222	20,5 × 12,0	չեղագիր	1829	անյայտ	Լիբանան	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
760	240	20,0 × 12,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
761	79	17,0 × 11,5	Նօտրգիր	1812՝	Աւետի՝ս	Կ· Գ·	Ցարութիւն	Ներբող· ի Գր· Նարեկացի
762	158	25,5 × 20,5	չեղագիր	1910—11	Հ· Գ· Ցովնանեան	Կարին	Մխիթ· Մխ–արանութիւն	Բուզանդայ Գամ·
763	66	32,0 × 22,0	չեղագիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գրութիւն Ց· Դամասկացւոյ
764	41	31,0 × 22,0	Նօտրգիր	ԺԸ	Թովմա՝ս	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
765	50	31,0 × 22,0	Նօտրգիր	1826	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Լոյսնացոյց
766	174	30,0 × 21.0	բոլորգիր	ԺԲ՝	Տիրատուր	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
767	432	29,5 × 21,0	Նօտրգիր	1724է/ե·	անյայտ	Վենետի՝կ	անյայտ	Քարոզգիրք
768	202	30,0 × 21,0	Նօտրգիր	1830	Գրիգոր	Կ· Գ·	գրի՝չը	Քարոզգիրք
769	119	30,0 × 21,0	Նօտրգիր	ԺԹ՝	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
770	148	28,0 × 20,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք
771	39	30,0 × 21,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ն· Շնորհ· Նամականի
772	447	29,5 × 20,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք (Գ· Բ·)
773	44	29,0 × 21,0	Նօտրգիր	1750—57	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վիճաբանական
774	221	27,0 × 19,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	Գետրոս	Անտառ Նորագոյն մտածմանց
775	111	28,0 × 20,0	Նօտրգիր	ԺԸ	Գրիգոր	անյայտ	Գրիգոր· Կիրակոս	Քարոզգիրք
776	174	28,0 × 20,0	չեղագիր	1844	Ցովհաննէ՝ս	անյայտ	անյայտ	Գիտ· քիմիական
777	191	27,0 × 19,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բարթ· Քարոզգիրք
778	82	26,0 × 19,0	Նօտրգիր	1828	Կարապետ	Մաչկեր	Մելքոն	Գիրք ձակատամարտութեան
779	335	27,0 × 20,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
780	—	—	—	—	—	անյայտ	—	Հատակոտորք
781	—	—	—	—	—	անյայտ	—	Հատակոտորք
782	143	26,5 × 19,5	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վարդանայ մեկնութիւնք
783	222	26,0 × 18,0	Նօտրգիր	1834	անյայտ	անյայտ	Գրիգո՝ր եպ·	Քարոզգիրք

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
784	125	27,0 × 21,5	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
785	24	26,5 × 20,0	բոլորգիր	1664	անյայտ	Հռոմ	անյայտ	Պարգմատոյց
786	172	26,0 × 22,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պատմութիւն Օսմանցւոց
787	245	25,5 × 18,0	բոլորգիր	1460	Գալուստ	Աղջոց վ.	Մանուէլ	Աւետարան
788	224	25,5 × 17,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղթարք
789	204	26,0 × 18,0	բոլորգիր	1562	Պետրոս	Հաւատուս	Ովիէլ	Աւետարան
790	264	24,0 × 16,0	բոլորգիր	1607է/յ.	անյայտ	անյայտ	Ս. Կապետի վ.	Աւետարան
791	442	24,0 × 18,0	բոլորգիր	ԺԶ°	Վարդան	անյայտ	Կլուլ	Հաւաքածոյ
792	61	25,0 × 20,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ճովհ. կաթ. Պտմ.
793	283	23,0 × 20,0	նօտրգիր	1823	Մինաս	Անկիւրիա	անյայտ	Մեկ. Եսայեայ
794	150	23,0 × 19,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բարթ. Վեցօրեայք
795	280	24,0 × 18,0	չեղագիր	1771°	Մելքիսե°թ	Կ. Պ.°	անյայտ	Երկպառակութիւնք ի Բոլոնիա
796	57	25,0 × 18,0	նօտրգիր	1782է/ե.	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկ. երգերգոցի
797	84	26,0 × 18,0	նօտրգիր	1785	Ճովհաննէս	Վան	Բարսեղ	Աւ. Սհմնց մեկնութիւն
798	71	25,0 × 18,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
799	23	23,0 × 16,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Արուեստաբանութիւն
800	42	24,0 × 18,0	նօտրգիր	1836	անյայտ	Իւսկիւտար	անյայտ	Աստուածապ
801	140	24,0 × 19,0	նօտրգիր	1806	Ճովսէփ	անյայտ	անյայտ	Ճաշոց, Մաշտոց.
802	52	25,0 × 20,0	չեղագիր	1850—51	Կարապետ	Երուսաղէմ	գրիչը	կտակ չարչարանաց
803	33	25,0 × 20,0	նօտրգիր	ԺԷ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածապ
804	89	24,0 × 20,0	նօտրգիր	1777է/յ.	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Անտառ նոր. մածն.
805	13	25,0 × 20,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոցի մասեր
806	110	24,0 × 17,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք խաբէութեանց
807	128	24,0 × 20,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բնգն. եւ Ձեռգն.
808	132	24,0 × 17,0	նօտրգիր	1808	Մարտիրոս	Կ. Պ.	գրիչը	Հաւաքածոյ
809	124	27,0 × 19,0	բոլորգիր	ԺԶ—ԺԷ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
810	207	25,0 × 20,0	նօտրգիր	1638	Մաչատուր	անյայտ	գրիչը	Կանոնագիրք
811	—	—	—	—	—	—	—	Հատակոտորք
812	—	—	—	—	—	—	—	Համայեկ
813	166	23,0 × 19,0	բոլորգիր	1813	Պաղտասար	Քօլօժվար	գրիչը	Պտմ. ձինկիզխանի
814	111	23,0 × 17,0	նօտրգիր	1757է/ե.	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
815	194	24,0 × 17,0	նօտրգիր	ԺԶ—ԺԷ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
816	134	23,0 × 17,0	նօտրգիր	1808	Պետրոս	Երուսաղէմ	Պօղոս եպ.	Գանձք կիւրղի
817	120	23,0 × 17,5	նօտրգիր	1831	Փիլիպպոս	Տրիեստ	գրիչը	Հաւաքածոյ
818	73	23,0 × 17,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բժշկարան

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
819	89	22,5 × 14,0	բոլորգիր	անյայտ	Հն· Մատթէոս	անյայտ	անյայտ	Բուզանդայ Պատ·
820	30	22,0 × 16,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քիմիաբանութիւն
821	109	23,0 × 17,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
822	82	22,0 × 16,0	նօտրգիր	ԺԼ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պարզմատոյց
823	182	21,0 × 15,0	բոլորգիր	1587է/յ·	Նորսէս	անյայտ	Ղազար	Աւետարան
824	154	20,0 × 15,5	բոլորգիր	1575	Ղազար	Վեչտօնք	Շաչաւաթ	Մաշտոց
825	98	21,0 × 15,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սամ· Ժամանակագրութիւն
826	162	21,0 × 15,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ցովհ· Կաթ· Պատ·
827	95	20,5 × 15,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ա· Լաստ· Պատ·
828	175	20,0 × 15,0	նօտրգիր	1739	անյայտ	Բալուի վ·	անյայտ	Մատթէի մեկ· Ղուկայ
829	99	20,5 × 15,5	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք դուշակութեանց
830	166	21,0 × 14,0	նօտրգիր	1709է/յ·	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բժշկարան (Պ·)
831	218	21,0 × 15,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ն· Լ· մեկ· Պարզի
832	40	22,0 × 16,0	նօտրգիր	ԺԹ	Գէորգ	անյայտ	Գէորգ	Գ· Տաթ· մեկ· Երգերգոցի
833	208	21,0 × 14,5	բոլորգիր	1235	Ցովհաննէս	Հռոմկլայ	Կոստանդին կաթ·	Աւետարան
834	158	21,0 × 16,0	նօտրգիր	1751է/յ·	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բառգիրք
835	16	22,0 × 16,0	նօտրգիր	ԺԼ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ն· Շ· Ներբող Հրեշտից
836	106	21,0 × 15,5	նօտրգիր	1766է/յ·	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
837	173	21,0 × 16,0	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Փիլիսոփայական
338	79	19,5 × 13,5	բոլորգիր	1649	Մելքիսեթ	Բաբերդ	Մինաս	Սաղմոսարան
839	266	20,0 × 15,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց· Տաղարան
840	68	21,0 × 13,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աբր· Կաթ· Պատ·
841	223	20,0 × 15,0	բոլորգիր	1652	Ցովակիմ	Աղբա (Աղտք)	Խաչատուր	Աւետարան
842	207	21,5 × 14,5	նօտրգիր	ԺԼ—ԺԹ	Մարտիրոս	անյայտ	անյայտ	Աստուալապ
843	376	21,2 × 15,0	նօտրգիր	1656	Ալեքսիանոս	անյայտ	անյայտ	Անգիտաց Անպէտ
844	220	20,3 × 14,8	նօտրգիր	1704	Սարգիս	Կ· Պ·	անյայտ	Մարգինոսի Գուշնդիրք
845	146	21,5 × 13,5	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	Գրիչը	Մաշտոց (Երգարան)
846	57	20,5 × 17,0	չեղագիր	ԺԼ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց, Գանձ·
847	329	20,0 × 15,0	նօտրգիր	ԺԵ—ԺԶ°	Ղուկաս	անյայտ	անյայտ	Գ· Տաթ· Գ· Հարցմանց
848	117	20,0 × 15,0	նօտրգիր	1704	Աստուածատուր	Ղալաթիա	Մարկոս	Դ· Արիսպ· Գործք
849	309	21,2 × 15,0	բոլորգիր	1342	Նատիր	Ղրիմ	Կարապետ	Աւետարան
850	257	21,0 × 15,0	բոլորգիր	1458	Ցովհաննէ°ս	Ասփստա°ն	Ցովհ· Արխատակէս	Աւետարան
851	52	18,5 × 13,0	նօտրգիր	1752	անյայտ	Սանկտպետերբուրգ	անյայտ	Գիրք Ձեռնադրութեան
852	139	21,0 × 15,0	նօտրգիր	1596	Ցակոբ	Հալէպ	Պետրոս	Ա· Տովմայ, Բժշկրն
853	224	20,5 × 14,5	նօտրգիր	1819	Հ· Իգնատիոս	Վիեննա	գրիչ	Օրհնէք Հրեից

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
854	276	20,0 × 15,0	Նօտրգիր	1806	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պարզմատոյց
855	518	20,0 × 15,0	Չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
856	616	20,5 × 12,0	Չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
857	532	20,0 × 12,5	Չեղագիր	1827	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
858	512	20,0 × 12,5	Չեղագիր	1827	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
859	64	20,0 × 14,0	Նօտրգիր	1783	Գէորգ	Կ. Պ.	Կարապետ	Զօրութիւն կերլեաց
860	52	20,0 × 15,0	Նօտրգիր	1826	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ընդդէմ փաւլիկեանց
861	42	19,5 × 13,0	Չեղագիր	1836	Գրիգոր	Կ. Պ.	Թէոդորոս	Զրօսարան
862	25	20,0 × 15,0	Նօտրգիր	1812	Աւետիս	Կ. Պ.	գրի՞չը	Հաւաքածոյ
863	49	20,0 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
864	116	20,0 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ճաշոց
865	15	19,5 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
866	84	19,5 × 13,5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
867	140	19,0 × 15,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	Գրիգոր	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
868	239	21,0 × 15,5	Նօտրգիր	1759	Մովսէս	Ամատերատամ	անյայտ	Քարոզգիրք
869	300	20,0 × 13,5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ժողովածու
870	82	20,0 × 13,0	Նօտրգիր	1829	Յովհաննէս	Եղիսաբէթպլ·	գրիչը	Քարոզգիրք
871	90	19,0 × 12,0	Նօտրգիր	1818	Յովհաննէս	Հունգարիա	գրիչը	Քարոզգիրք
872	68	19,0 × 12,0	Նօտրգիր	1823	Յովհաննէս	Տրանսիլուանիա	գրիչը	Քարոզգիրք
873	59	19,0 × 12,0	Նօտրգիր	1831	Յովհաննէս	Հունգարիա	գրիչը	Քարոզգիրք
874	71	18,0 × 14,5	Նօտրգիր	1779	անյայտ	անյայտ	Ս. Պարսամայ եկղ.	Մաշտոց
875	108	13,0 × 10,0	բոլորգիր	1650	Եսայի	Շամքոր	Ներսէս	Խրատագիրք
876	54	19,0 × 13,0	Նօտրգիր	1800	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկն· տօմարի
877	300	20,0 × 15,0	Նօտրգիր	1797	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բժշկարան
878	668	19,0 × 14,0	Նօտրգիր	1769	Վարդան	Կ. Պ.	գրիչը	Պարզմատ· Ճաշոց
879	186	19,0 × 13,5	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վնկն· Վ·ի Մեկն· Ցորայ
880	187	19,0 × 12,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
881	28	19,0 × 11,5	Նօտրգիր	1833	Նահապետ	անյայտ	անյայտ	Ձեռագնութիւն
882	194	19,0 × 10,5	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բնազն· եւ Ձեռագն·
883	60	19,0 × 12,0	Նօտրգիր	1804	Անտոն	Կ. Պ.	գրիչը	Տրամախօսութիւն
884	102	19,0 × 12,5	Նօտրգիր	1787—98է/ե· այս եւս	անյայտ	անյայտ	Յովհաննէս	Դր· Օշականցիի երկք·
885	104	19,5 × 12,5	Նօտրգիր		անյայտ	անյայտ	անյայտ	Դր· Օշականցիի երկք·
886	295	20,0 × 13,5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
887	98	19,5 × 14,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք Խոստովանահարց
888	261	18,5 × 14,0	բոլորգիր	1615—26	Թովմաս, Աստուածատուր	Հալէպ	Յովհաննէս	Հաւաքածոյ

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
889	118	19,0 × 13,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վարք հարանց
890	43	19,0 × 15,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք
891	278	18,0 × 13,5	բոլորգիր	1660	Յովհաննէս	Ախտայ	Էվազ· Աբես·	Աւետարան
892	50	20,0 × 15,0	չեղագիր	1334 (1911)	Բն· Սարգիս	Սիս	անյայտ	Պարզմատոյց
893	337	19,0 × 14,0	բոլորգիր	1657—58	Մինաս	Ստաթեւ	Միմէոն	Աւետարան
894	417	18,0 × 14,0	բոլորգիր	1654	Սարգիս	անյայտ	Ղազար	Դ· Տաթ· մեկնութիւնք
895	—	—	նօտրգիր	—	—	—	—	Հատակոտորք
896	42	29,0 × 12,0	նօտրգիր	1870	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ագպրն· Ալլահվէրտեանց
897	244	19,0 × 12,0	նօտրգիր	1814	անյայտ	Լվով	անյայտ	Մաշտոց
898	17	19,0 × 13,5	նօտրգիր	1839	Յովհաննէս	Արգուին	դրիչը	Բժշկարան
899	80	19,0 × 13,5	չեղագիր	1704է/յ·	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բժշկարան
900	122	18,5 × 12,0	նօտրգիր	ԺԸ	Սարգիս	անյայտ	անյայտ	Բարթողիմէոս Վեցօրեայք
901	287	18,0 × 13,0	բոլորգիր	ԺԴ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
902	72	18,5 × 11,0	նօտրգիր	1841	Խաչատուր	Կերլա	անյայտ	Աղօթագիրք
903	383	17,5 × 13,0	բոլորգիր	1660	Աբիսաակէս	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
904	292	17,5 × 12,5	բոլորգիր	1665	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
905	209	18,0 × 12,0	բոլորգիր	1660	Կոզմա	Նորաշէն	դրիչը	Մաշտոց
906	48	18,0 × 12,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
907	98	18,0 × 11,0	նօտրգիր	1826է/յ·	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ազգբ· Դ· Մաղխազունեոյ
908	42	17,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք
909	34	18,0 × 11,0	չեղագիր	1823	Գրիգոր	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք
910	191	16,5 × 13,0	բոլորգիր	1421	Հայրապետ	անյայտ	Կիրակոս Վարդան	Մաշտոց, Գանձարան
911	272	17,0 × 13,0	բոլորգիր	ԺԵ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
912	173	17,5 × 12,0	նօտրգիր	1706	Պաղտասար Ցակոր	Եւդոկիա	Ցակոբ	Հաւաքածոյ
913	177	17,0 × 11,0	նօտրգիր	1760—70	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նամականի
914	298	18,0 × 13,0	բոլորգիր	ԺԷ	Սարգիս	Դաստիփփիւր	Վարդանան	Աւետարան
915	19	17,0 × 12,0	բոլորգիր	ԺԶ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Դր· Տաթ· մեկ· ղրչ·
916	120	18,0 × 12,5	նօտրգիր	1709°	Մարտիրոս	Անախո°ջ	Աբրահամ վ·	Բառգիրք
917	102	18,0 × 11,0	նօտրգիր	1737	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հմմտ· Նոր եւ Հին կտ·
918	50	17,5 × 13,0	բոլորգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պարզմատոյց
919	202	17,0 × 12,0	նօտրգիր	1786	Ա· Ապագեան	կ· պ·	Պօղոս	Ատուածաբանութիւն
920	216	17,0 × 13,0	բոլորգիր	1485	Մկրտիչ	անյայտ	Մինի	Հաւաքածոյ
921	175	17,0 × 11,5	բոլորգիր	1555	Գալուստ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
922	136	17,0 × 12,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տպայաւետարան
923	363	17,0 × 10,5	չեղագիր	1860	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
924	18	16,0 × 12,0	բոլորգիր	1833	Ա. Ագնիւեան	կ. պ.	գրիչը	Մ. Գօչ Ագօթագիրք
925	198	17,5 × 12,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկ. Յայտնութեան
926	226	16,0 × 12,0	բոլորգիր	ԺԸ—ԺԶ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
927	58	16,0 × 11,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պարզմատոյց
928	60	15,0 × 10,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	Աստուածատուր	անյայտ	անյայտ	Խրատք հննկն
929	125	16,5 × 11,5	բոլորգիր	1685	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բնգն. Ջևգն.
930	74	16,5 × 10,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	Յովհաննէս	Ամատերատամ	գրի՛չը	Ներկ. Տրամադրանութեանց
931	266	17,0 × 12,0	բոլորգիր	1650—60	Կատարինէ	Վարանդ	Գայիանէ	Աւետարան
932	15	15,5 × 10,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստեղագիտութիւն
933	109	15,5 × 10,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ժամագիրք
934	245	16,0 × 10,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւատքածոյ
935	16	16,0 × 10,0	նօտրգիր	1806	Մուրա՛ծ	Ս. Կարապետի վ.	անյայտ	Շարականոց
936	277	18,0 × 11,5	նօտրգիր	1771	Հ. Աւետիսնո՛ս	Վէնետիկ	Հ. Դուկաս	Պատ. Ընդհ. Ժողովոյ
937	214	17,5 × 11,5	նօտրգիր	1795	անյայտ	Վէնետիկ	անյայտ	Հայելի ազգեցութեան
938	40	17,0 × 11,0	չէզագիր	1837—39	Դանիէլ	Թուրքիզ	գրիչը	Ղազարոյ Տաղք
939	76	16,5 × 11,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք ճարտասանութեան
940	294	15,5 × 10,5	չէզագիր	ԺԸ—ԺԶ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարականոց
941	179	16,0 × 10,5	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բնագնութիւն
942	186	16,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հայ–Հռոմոց ժմգիրք
943	45	15,0 × 9,5	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ագօթագիրք
944	202	15,5 × 10,8	նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարեան մը	Տրիե՛ստ	գրի՛չը	Տաղարան
945	32	16,5 × 11,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ի պատ Սողմոնի
946	139	15,5 × 9,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պանայի Ս. Պարգ.
947	140	14,5 × 10,0	նօտրգիր	1771	Գաբրիէլ եպ.	Տարսոն	Սարգիս, Մանուէլ	Կալիսթ. Վարք Ագէքս.
948	134	15,0 × 10,0	նօտրգիր	1814—16	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նոր աւետարան
949	157	15,0 × 10,0	նօտրգիր	1816	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նոր աւետարան
950	151	15,0 × 9,5	նօտրգիր	1690	Յովհաննէս	Սրմիզլիուսըն	գրի՛չը	Ագիքարք
951	193	15,5 × 12,0	նօտրգիր	ԺԹ՛	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւատքածոյ
952	213	15,0 × 10,0	բոլորգիր	1715—23	Ստեփանոս	Երուսաղէմ	գրի՛չը	Սաղմոսարան
953	28	15,0 × 10,0	նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարեա՛ն մը	անյայտ	անյայտ	Մխիթարայ՝ Մատաւութիւնք
954	119	15,0 × 10,0	նօտրգիր	1754	Մխիթարեա՛ն մը	Վէնետիկ	գրի՛չը	Պատմագիրք
955	129	15,0 × 10,0	նօտրգիր	1834	Գ. Սրդ	կ. պ.	գրի՛չը	Ան. Ձեռնադրեցեալ Հաւատքածոյ
956	305	16,0 × 11,0	նօտրգիր	1604—07	կարապետ	անյայտ	անյայտ	
957	89	17,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անծանօթ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք
958	60	16,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անծանօթ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
959	33	15,5 × 10,5	բոլորգիր	ԺԸ—ԺԹ	անծանօթ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
960	175	15,5 × 10,5	նօտրգիր	1318	Աբրահամ	Խնուս֊խս	Նուատին, Լիպարիտ	Տղայաւետարան
961	104	16,0 × 11,0	նօտրգիր	1771	Ստեփանոս	Ա֊կն	անյայտ	Գիրք տրամաբանութեան
962	318	16,0 × 12,0	նօտրգիր	ԺԸ	Իսահակ	Կ· Պ·	գրիչը	Բար· Աստուածարանութիւն
963	140	15,5 × 10,0	նօտրգիր	1803֊	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տօնացոյց
964	93	15,5 × 10,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկնութիւն Տումարի
965	35	15,5 × 10,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ներբողեան Վարագայ
966	61	16,0 × 11,5	նօտրգիր	ԺԸ (—ԺԹ)	անյայտ	անյայտ	Պօղոս	Աղօթագիրք
967	165	16,5 × 11,0	չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բիւզանդայ Պատմութիւն
968	333	16,0 × 10,0	բոլորգիր	1692է/ե·	անյայտ	Լեմբերգ	անյայտ	Աղօթագիրք
969	247	15,0 × 10,0	նօտրգիր	1690—91	Մկրտիչ	անյայտ	անյայտ	Եղիշէի Պատ·
970	232	16,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺՋ—ԺԼ	Ցարութիւն	անյայտ	անյայտ	Տօնացոյց
971	356	16,0 × 10,0	նօտրգիր	1695	Աստուածատուր	Նոր Ջուղայ	գրի֊չը	Նարեկ
972	146	17,0 × 11,0	նօտրգիր	1832	Պետրոս	Արդուին	անյայտ	Մաշտոց
973	86	15,0 × 10,0	նօտրգիր	1692֊	Գրիգոր	Երուսաղէմ	Սուքիա֊ս	Տաղարան
974	171	15,0 × 11,0	բոլորգիր	1642	անյայտ	Զէյթուն	Մկրտիչ	Շարակնոց
975	145	14,5 × 9,0	բոլորգիր	ԺՋ֊	Պետրո֊ս	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
976	239	14,5 × 10,5	բոլորգիր	1613֊—23	Մկրտիչ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
977	96	14,0 × 10,0	բոլորգիր	ԺԼ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
978	320	14,0 × 10,0	բոլորգիր	1672	Մարտիրոս	Իսպահան	Աբրահամ	Աւետարան
979	54	14,0 × 10,0	չեղագիր	ԺԹ	(կարապետ)	(Ամասիա)	(գրի֊չը)	Տաղարան
980	293	14,5 × 9,5	նօտրգիր	1747	Եղիա	Կարին	գրիչը	Պատ· Եղ· Մուշեղեանց
981	103	14,0 × 8,5	նօտրգիր	1729—30	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տօնացոյց
982	252	14,0 × 9,5	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց, Գանձարան
983	59	14,0 × 10,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տաղարան
984	183	13,5 × 8,5	նօտրգիր	1723	Ցօնան	Ս· Ղազար	անյայտ	Գիրք պատմութեանց
985	142	13,5 × 9,5	նօտրգիր	1772	կարապե֊տ	անյայտ	անյայտ	Տղայաւետարան
986	374	14,0 × 10,0	բոլորգիր	1675է/ե·	Տօնիկ (Տնկ)	անյայտ	Աստուածատուր	Շարակնոց
987	136	13,0 × 8,0	նօտրգիր	1540	Ալեքսէնդ	կաֆայ	Եսայի	Մաշտոց
988	189	13,0 × 9,5	նօտրգիր	1685—720֊	անյայտ	Կ· Պ·	անյայտ	Հաւաքածոյ
989	36	14,0 × 9,0	նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարե֊ն մը	անյայտ	անյայտ	Ընդհանրական (Շնորհ·)
990	50	12,0 × 9,0	չեղագիր	ԺԸ	Աբրահա֊մ	անյայտ	Իգնատիո֊ս	Հաւաքածոյ
991	233	14,0 × 10,0	բոլորգիր	1613	Թորոս	անյայտ	Թորոս	Սաղմոսարան
992	800 էջ	13,0 × 8,5	բոլորգիր	1676	անյայտ	Լեմբե֊րգ	անյայտ	Հաւաքածոյ
993	358	12,0 × 8,5	նօտրգիր	1599	անյայտ	անյայտ	Մատթէոս	Մանրաւսմունք, (Առաջաբան)

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Դիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
994	355	12,5 × 7,0	բոլորգիր	1513	Լեւոն	ձմիլ	Խաչիկ հօր վա՞նք	Շարակնոց
995	137	14,0 × 9,0	բոլորգիր	ԺԶ—ԺԷ	անյայտ	անյայտ	երեմիա	Սաղմոսարան
996	192	12,0 × 9,0	բոլորգիր	1552	Նիկողայոս	Ջէյթուն	Սարգիս	Սաղմոսարան
997	299	11,5 × 9,0	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ժամագիրք եւն
998	288 էջ	12,0 × 9,0	չեղագիր	1772է ե.	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք
999	102	11,5 × 8,0	բոլորգիր	1377	Գէորգ	անյայտ	անյայտ	Ժամագիրք եւն
1000	357	13,0 × 9,0	բոլորգիր	1455	Սամուէլ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
1001	135	13,0 × 10,0	բոլորգիր	1702	Սահակ	Ատանա՞	գրի՞չը	Մաշտոց, Գանձարան
1002	209	14,0 × 10,5	նօտրգիր	1654	Յովհաննէս	անյայտ	Խոնճէ-կիւլեանք	Տաղարան
1003	209	13,5 × 10,0	բոլորգիր	ԺԶ—ԺԷ	Բարսեղ	անյայտ	անյայտ	«Ա՛ւ Որս»
1004	443	13,0 × 9,0	բոլորգիր	ԺԴ—ԺԵ	անյայտ	անյայտ	Բարաղամ	Շարակնոց
1005	254	13,0 × 9,5	բոլորգիր	1696	Յակոբ	անյայտ	Լէյլի	Աւետարան
1006	376	11,0 × 8,0	բոլորգիր	1476	անյայտ	Քաջբե-րունիք	Մարտիրոս	Շարակնոց
1007	188	11,5 × 8,5	նօտրգիր	1676՞	Ատտուածա-տուր	կ. Պ.	գրի՞չը	Տօնացոյց
1008	115	13,0 × 8,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բժշկարան
1009	145	11,0 × 8,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հայելի անխաբ
1010	48	11,2 × 7,3	նօտրգիր	1785է ե.	անյայտ	անյայտ	Մկրտիչ	Քրիստոնէական
1011	91	11,5 × 8,0	նօտրգիր	1785է ե.	անյայտ	անյայտ	Յոհա՞ն	Քրիստոնէական
1012	216	11,0 × 8,0	բոլորգիր	1765է ե.	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
1013	259	11,0 × 8,5	նօտրգիր	1709	Յարութիւն	անյայտ	գրիչը	Սաղմոսարան
1014	121	11,0 × 8,5	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ (Վարդանէ՞ս)	Աւետարնցոյց, Տօնացոյց
1015	323	11,0 × 7,0	բոլորգիր	ԺԶ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
1016	142	10,0 × 7,0	նօտրգիր	1686	Խաչատուր	կ. Պ.	Յովհաննէս	Տաղարան
1017	90	10,5 × 7,5	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բառգիրք
1018	243	10,0 × 7,0	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սաղմոսարան
1019	126	9,0 × 8,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պարզատումար
1020	56	10,0 × 7,0	բոլորգիր	ԺԷ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պարզատումար
1021	83	10,5 × 8,5	նօտրգիր	1781	Գէորգ	կ. Պ.	Կարապետ	Կիպրիանոս գիրք
1022	219	8,5 × 5,5	բոլորգիր	1442է ա.	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Խազգիրք
1023	149	8,5 × 5,5	բոլորգիր	1512	Յովհ. եպ.	Ս. Գէորգի վ.	գրիչը	Ժամագիրք, Պարգմտ.
1024	77	8,5 × 6,0	բոլորգիր	1565	Գալուստ	անյայտ	Գրիգոր	Կիպրիանոս գիրք
1025	225	10,0 × 7,5	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սաղմոսարան
1026	203	10,0 × 7,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տօնացոյց, Տղրն
1027	107	8,5 × 6,5	բոլորգիր	1727	Յովհաննէս	Մարաչ	Աւետիք	Չմայեկ
1028	366	10,5 × 6,0	նօտրգիր	1667	Յովհաննէս	Ջէյթո՞ւն	անծանօթ	Շարակնոց եւն

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
1029	88	10,5 × 8,5	նօտրգիր	1688	անյայտ	անյայտ	Մարտիրոս	Տաղարան
1030	518 էջ	8 × 6	բոլորգիր	1357	Գաւազան	Նորակերտ	Ջհան	Աւետարան
1031	—	38,5 × 27,0	մեծատ·	ԺԱ—ԺԲ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան (հակար)
1032	58	45,0 × 29,5	չեղագիր	ԺԹ	Մխիթարեան մը	Վիեննա°	գրի°չը	Կիւրոնի Գիրք վս Հռետորաց
1033	25	45,0 × 29,0	չեղագիր	ԺԹ	Մխիթարեան մը	Վիեննա°	գրի°չը	Առաքելաթուղթեան
1034	97	40,5 × 25,5	չեղագիր	ԺԹ—ի	Հ· Ց· Տաշեան	Վիեննա	Մխիթ· Մխիթարեան	Հաւաքածոյ
1035	561	41,5 × 30,0	բոլորգիր	1584	Անտոն Եպ·	Ս· Նշան	Ցակոբ Եպ·	Յայսմաւուրք
1036	683	41,0 × 30,0	բոլորգիր	1678	Պաչատուր	Կ· Պ·	Զաքարիա	Յայսմաւուրք
1037	604	39,5 × 26,5	բոլորգիր	1628	Մանէփանոս	Շօշ	Դաւիթ	Յայսմաւուրք
1038	6	38,0 × 23,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տօնացոյց
1039	35	36,5 × 24,5	չեղագիր	ԺԹ—ի	անյայտ	Վենետիկ	անյայտ	Վկայաբանութիւն
1040	60	37,0 × 23,0	բոլորգիր	ԺԵ—ԺԶ	անյայտ	Վենետիկ	Լաթիֆ	Յայսմաւուրք
1041	550	37,0 × 26,0	չեղագիր	ի	Հ· Աճառեան եւ իր կինը	Էջմիածին-Թաւրիզ	գրիչը	Տաղարան
1042	562	37,0 × 23,0	չեղագիր	1910°	Հ· Աճառեան եւ իր կինը	Էջմիածին-Թաւրիզ	գրիչը	Տաղարան
1043	111 էջ	36,5 × 23,0	նօտրգիր	1805°	Պօղո°ս	անյայտ	գրի°չը	Բուրաստան եղուսաղէմի
1044	408 էջ	35,5 × 22,0	նօտրգիր	1857	անյայտ	Եւդոկիա	Ահարոն	Քարոզգիրք (Գէորգ եպ·ի)
1045	260 էջ	35,0 × 22,0	նօտրգիր	1836	Ս· Բաճեան	Կարին	գրի°չը	Աստուածաբանութիւնք
1046	272	32,0 × 22,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք, Աղբիւր բացալ·
1047	406	33,0 × 23,0	նօտրգիր	1810	Պաղտասար	Կ· Պ·	գրի°չը	Քարոզգիրք (Ց· Նալեան)
1048	493	34,0 × 26,0	բոլորգիր	1302	Ղազար	Սեբաստիա	գրիչը	Յայսմաւուրք Մեկն· գրոց
1049	265	35,0 × 22,5	նօտրգիր	ԺԸ°	Պօղո°ս	անյայտ	անյայտ	Սողոմոնի
1050	44	33,0 × 21,0	չեղագիր	1917	Հ· Ս· Եղիայեան	Կեբլա	Մխիթ· Մխիթարեան	Շարակնոց
1051	647 էջ	32,0 × 22,0	նօտրգիր	1739°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկն· Յայտնութեան
1052	908 էջ	30,0 × 21,0	չեղագիր	1823	Ս· Գևորսեան	Երուսաղէմ	Լիմ անապատ	Մեկն· Սիրաքայ
1053	200	29,5 × 19,5	բոլորգիր	1660	Մանէփանոս	անյայտ	Ցակոբ	Աւետարան
1054	34	37,0 × 25,0	նօտրգիր	ԺԹ	Ցակո°բ	անյայտ	անյայտ	Պատ· Ժողովոց
1055	254	25,0 × 20,0	չեղագիր	1833	անյայտ	Կ· Պոլիս	Մկրտիչ	Օրհնք եւ Սաղմոս· Երրայեցւոց
1056	213	22,5 × 18,0	չեղագիր	1828	Հ· Վ· Զալըքեան	Վիեննա°	գրի°չը	Պատ· Եկեղեցւոյ
1057	203	21,5 × 16,5	բոլորգիր	ԺԵ—ԺԶ	անյայտ	անյայտ	Յովհաննէս	Աւետարան
1058	25	23,0 × 16,5	չեղագիր	1837	Կարապետ	Կ· Պոլի°ս	գրի°չը	Նամականի
1059	212	22,0 × 17,0	բոլորգիր	1613	Վարդան	Կարմիր վանք	գրիչը	Աւետարան
1060	240	22,5 × 16,0	չեղագիր	1766-8	Մանասէ	Ֆիւզանդիա	Սարգիս	Հաւաքածոյ
1061	201	20,5 × 15,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Վարք Յովհ· Աւետ· եւ Մ· Ա·
1062	229	21,0 × 14,5	բոլորգիր	1668	Աբսէն	Կարմիր վանք	անյայտ	Ոսկեփորիկ
1063	43	22,5 × 17,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պատմութիւն Օսմանցւոց

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Նովանդակութիւն
1064	82	22,5 × 16,0	Նօտրգիր	1742-50	Յակոբ	Եւդոկիա	դրիչը	Բժ·չկարան
1065	150	22,5 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԸ	Հ· Փիլիպպոս	անյայտ	Հ· Ղ· Սիմոնեան	Հաւաքածոյ
1066	137	22,5 × 17,0	Չեղագիր	ԺԹ	Մխիթարեա՞ն մը	Վիեննա՞	անյայտ	Բարոյ· Ազատուածարանութիւն
1067	34	23,5 × 18,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	Մխիթարեան մը	Տրիե՞սա	Հ· Պ· Շիւքիւրեան	Բարոյ· Ազատուածարանութիւն
1068	166	23,3 × 18,0	Նօտրգիր	1793	Հ· Պ· Շիւքիւրեան	Տրիեսա	դրիչը	Ազատուածարանութիւն
1069	122	22,5 × 19,0	Նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պատմ· Յովհ· Կաթ·ի
1070	262	21,0 × 12,5	Չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	Մխիթարեա՞ն մը	Վիեննա՞	Մխիթարեա՞ն մը	Բարոյ· Ազատուածարանութիւն
1071	161	21,0 × 15,0	Չեղագիր	1819-20	Յ· Վ· Յարութիւնեան	Պատաւիա	դրիչը	Բժ·չկարան
1072	276	21,0 × 16,0	Բոլորգիր	1658	Ֆաչատուր եւ Ղուկաս	անյայտ	Ֆաչատուր	Հաւաքածոյ
1073	348	20,5 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
1074	199	20,5 × 15,5	Նօտրգիր	1813	Յ· Վ· Յարութիւնեան	Պատաւիա	դրիչը	Բժ·չկարան
1075	—	—	—	—	—	—	—	Բարզի Վեցօրեայք
1076	85	20,5 × 15,5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պատմ· Ա· Լատինվերատցոյ
1077	264	20,0 × 13,5	Նօտրգիր	1816	Մխիթարեան մը	Վիեննա	Մխիթարեան մը	Մաշտոց
1078	251	20,0 × 13,5	Նօտրգիր	1816	Մխիթարեան մը	Վիեննա	Մխիթարեան մը	Մաշտոց
1079	410	23,5 × 17	Նօտրգիր	ԺԹ՞	Մխիթարեան մը	Վիեննա՞	դրի՞չը	Տես· Ազատուածարանութիւն
1080	413	23,0 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԹ՞	Մխիթարեան մը	Վիեննա՞	դրի՞չը	Տես· Ազատուածարանութիւն
1081	526	23,5 × 18,0	Նօտրգիր	ԺԹ՞	Մխիթարեան մը	Վիեննա՞	դրի՞չը	Տես· Ազատուածարանութիւն
1082	383	24,0 × 14,5	Նօտրգիր	1816՞	Մխիթարեան մը	Վենետիկ	Հ· Մ· Սարեան	Բար· Ազատուածարանութիւն
1083	210	24,0 × 17,0	Բոլորգիր	ԺԷ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
1084	16	21,0 × 15,0	Բոլորգիր	1766	անյայտ	Կ· Պոլիս	անյայտ	Պատմութիւն Տ· Եղիայի
1085	304	20,5 × 15,0	Նօտրգիր	1748	Յովակիմ	Երուսաղէմ	Գրիգոր	Անալօճիա
1086	169	22,8 × 18,0	Նօտրգիր	ԺԹ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
1087	212	20,5 × 13,5	Նօտրգիր	1783	Յովհաննէս	Վենետիկ	դրի՞չը	Մաշտոց
1088	87	22,0 × 14,0	Բոլորգիր	1640	Ֆաչատուր	Արափեր	Ղազար	Մաշտոց
1089	78	20,5 × 16,5	Նօտրգիր	ԺԸ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկն· Աղաւկայ, Քարոզք
1090	114	21,0 × 15,0	Նօտրգիր	ԺԹ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տաղք Գ· Օշականցւոյ
1091	2	50,0 × 33,0	Չեղագիր	1779	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Թուղթ Ն· Լամբ·ի
1092	12	29,0 × 22,0	Բոլորգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
1093	32	29,0 × 21,0	Բոլորգիր	1677	Մկրտիչ	Հալէպ	դրի՞չը	Խորհրդաւոր
1094	232	30,0 × 20,0	Բոլորգիր	1712է/յ·	քահանայ մը	անյայտ	անյայտ	Աւետարան
1095	365	28,5 × 21,5	Բոլորգիր	1738է/յ·	անյայտ	Կեսարիա՞	Հիպէցի մը	Գիրք Հարցմանց
1096	158	29,0 × 19,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
1097	224	27,5 × 21,5	Նօտրգիր	1690	անյայտ	Ըռբաս՞	անյայտ	Շարականոց
1098	33	30,0 × 19,5	Նօտրգիր	1795-818	անյայտ	Լեհաստան	անյայտ	Խորհրդաւոր

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
1099	59	28,0 × 20,5	չեղագիր	1690	Մատթէոս	անյայտ	անյայտ	Բնազննութիւն
1100	341	27,5 × 19,5	չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տես· Աստուածաբանութիւն
1101	184	27,0 × 21,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Երգարան
1102	258	27,0 × 19,5	նօտրգիր	1743°	անյայտ	Վենետի°կ	անյայտ	Պատմ· ամ· աչխարհաց
1103	211	27,0 × 19,5	նօտրգիր	1743°	անյայտ	Վենետի°կ	անյայտ	Պատմ· ամ· աչխարհաց
1104	422	26,0 × 19,0	նօտրգիր	1793	Հ· Գ· Շիւքիւրեան	Տրիեստ	գրիչը	Տես· Աստուածաբանութիւն
1105	156	26,0 × 12,5	բոլորգիր	ԺԶ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ժամագիրք
1106	59	22,5 × 19,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Խորհրդատետր
1107	140	25,0 × 18,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածանմ· եւ Աղր· Բաց·
1108	347	26 × 19	նօտրգիր	1741է/ե·	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Անտառ նոր· մտածման
1109	273	25,0 × 21,5	բոլորգիր	1666	Յովհաննէս	անյայտ	գրիչը	Շարակնոց
1110	236	25,5 × 21,0	չեղագիր	1831	Յակոբ	կարին	Մկրտիչ	Մեկն· երգ երգոցի
1111	94	25,0 × 20,0	չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	«Ա՛ռ որս»
1112	455	25,0 × 18,5	չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Կանոնք խոստովանահարց
1113	41	25,0 × 21,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Նամականի
1114	46	22,0 × 16,5	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ողբ Եղեսիոյ
1115	46	21,0 × 16	նօտրգիր	1816°	Յովնա°ն	Իզմի°ր	անյայտ	Նամակագրութիւն
1116	451	24,0 × 17,0	նօտրգիր	1779	Խսահակ	Կ· Պոլիս	Հ· Պետրոս	Բար· Աստուածաբանութիւն
1117	525	24,0 × 19,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	Լեհաստա°ն	անյայտ	Տօմար, ժամակարգութիւն
1118	403	23,0 × 17,5	նօտրգիր	1737°	Պօղոս	Բուաճո°ւկ	կարապետ	Կանոնագիրք
1119	112	24,5 × 19,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մեկն· Յորայ (Յ· Վ·)
1120	232	24,5 × 18,5	չեղագիր	1813-4	Խաչատուր	Պեհեստին	Խաչատուր	Մեկն· Եսայեայ (Գ· Լ·)
1121	102	24,0 × 20,0	չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բարսղի Վեցօրեայք
1122	229	19,8 × 15,0	նօտրգիր	1788	Պօղոս	անյայտ	գրիչը	Մեկն· Պատարագի (Ն· Լ·)
1123	107	21,5 × 17,0	չեղագիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղքարք
1124	192	19,0 × 13,0	նօտրգիր	ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բառգիրք
1125	218	22,0 × 16,8	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք ճշմ· ծանուցանող
1126	185	20,0 × 16,0	նօտրգիր	1728°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
1127	74	28,8 × 17,2	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղբիւր բացեալ
1128	64	22,0 × 17,0	չեղագիր	1906-8	Հ· Գ· Գալֆքեարեան	Կ· Պոլիս	գրիչը	Հաւաքածոյ
1129	389	19,5 × 16,5	չեղագիր	1755	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բար· Աստուածաբանութիւն
1130	129	21,0 × 15,5	բոլորգիր	ԺԼ—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	Մանուկ	Ժողովածու
1131	170	21,5 × 15,5	չեղագիր	1613°	անյայտ	Ա°կն	անյայտ	Բառգիրք
1132	119	21,0 × 15,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	Պ· Վ· Քիթապօղլեան	Գիրք խոստովանահարց
1133	158	21,5 × 15,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Յովանդակութիւն
1134	14	20,3 × 16,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Օրհնութիւն սեղանոյ
1135	123	19,0 × 15,3	Չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բար. Աստուածարանութիւն
1136	496	23,5 × 18,0	Նօտրգիր	1834	Հ. Ռ. Ոզունեան	Մոսկուա	դրիչը	Ժամագիրք արեւելեան
1137	494	21,0 × 17,0,	Նօտրգիր	1859	Հ. Ռ. Երկայնեան	Լեհաստա՞ն	դրիչը	Մեկն. Նոր կաթակարանաց
1138	480	21,7 × 17,0	Նօտրգիր	1860	Հ. Ռ. Երկայնեան	Լեհաստա՞ն	դրիչը	Մեկն. Նոր կաթակարանաց
1139	415	21,0 × 17,5	Նօտրգիր	1857	Հ. Ռ. Երկայնեան	Լեհաստա՞ն	դրիչը	Մեկն. Նոր կաթակարանաց
1140	489	21,5 × 17,5	Նօտրգիր	1855	Հ. Ռ. Երկայնեան	Լեհաստա՞ն	դրիչը	Մեկն. Նոր կաթակարանաց
1141	501	22,5 × 18,0	Նօտրգիր	1835-6	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Ովիդեայ Թուղթ եւն
1142	414	23,5 × 18,0	Նօտրգիր	1852	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Մարտիղեայ Վերատուութիւնք
1143	264	22,0 × 18,0	Նօտրգիր	1828-34	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Ովիդեայ Թուղթք եւն
1144	524	22,0 × 17,0	Նօտրգիր	1844-9	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Եղիական եւ Էնիական
1145	128	21,0 × 17,0	Նօտրգիր	1843	Հ. Ռ. Երկայնեան	Լեհաստա՞ն	դրիչը	Քնար. եւ Սաթիւբ. Մրմունջք
1146	77	20,5 ×1 6,0	Նօտրգիր	1850-2	Հ. Ռ. Երկայնեան	Լեհաստա՞ն	դրիչը	Ողբերգութիւնք
1147	162	21,0 × 17,0	Նօտրգիր	ԺԹ	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկո՞վ	դրիչը	Գաղանիք Բնութեան
1148	348	20,5 × 13,0	Նօտրգիր	ԺԹ	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկո՞վ	դրիչը	Վիրգիղեայ Էնիական
1149	70	20,5 × 16,0	Նօտրգիր	1841	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Փեդրոսի Առակք
1150	170	22,0 × 18,0	Նօտրգիր	1823-7	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա	դրիչը	Յանկութիւնք Հոգեյորդորք
1151	82	21,5 × 18,0	Նօտրգիր	1827	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա	դրիչը	Քրայինպայ Վերատուութիւնք
1152	567	22,0 × 17,5	Չեղագիր	ԺԹ	Մխիթարեա՞ն մը	Վիեննա՞	Աղեքսա՞նդր	Բար. Աստուածարանութիւն
1153	36	23,0 × 14,3	Չեղագիր	1909	Հ. Ն. Ակինեան	Վիեննա	Մխիթ. Մատ.	Պատմ. հալածանաց կաթ. Հայոց
1154	168	19,5 × 12,5	Նօտրգիր	1827	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա՞	դրիչը	Կերակուր քահանայից
1155	262	19,0 × 12,5	Նօտրգիր	1840-2	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Վոլթերի եւ Լեսսինկայ դրք.
1156	255	18,0 × 12,0	Նօտրգիր	1843-4	Հ. Ռ. Երկայնեան	Լեհաստա՞ն	դրիչը	Վիրգիղեայ Էնիական
1157	257	17,5 × 11,5	Նօտրգիր	1848	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Հոմերոսի Եղիական
1158	410	17,0 × 10,5	Նօտրգիր	1855	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկո՞վ	դրիչը	Հաւատքածոյ
1159	338	17,0 × 11,0	Նօտրգիր	1849	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Հոմերոսի Եղիական
1160	308	16,5 × 10,5	Նօտրգիր	1827	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա՞	դրիչը	Յանկութիւնք բարեպաշտք
1161	272	15,5 × 9,5	Նօտրգիր	1854	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա	դրիչը	Բանաստեղծութիւնք
1162	280	15,0 × 9,5	Նօտրգիր	1827-60	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա՞	դրիչը	Արձանագիրք, Թատերականք
1163	71	15,0 × 10,0	Նօտրգիր	ԺԹ	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա՞	դրիչը	Ամփիտրիոն
1164	38	12,5 × 9,5	Նօտրգիր	ԺԹ	Հ. Ռ. Երկայնեան	Վիեննա՞	դրիչը	Բռնադատեալ ամուսնութիւն
1165	236	17,5 × 11,0	Նօտրգիր	1850	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Կոչումն ընծ.
1166	154	17,5 × 11,0	Նօտրգիր	1850	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Հռ. եկեղ. Ա. Նոյնը Բ.
1167	256	18,0 × 12,0	Նօտրգիր	1843-5	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկով	դրիչը	Աղանդեր
1168	194	18,5 × 11,5	Նօտրգիր	1844	Հ. Ռ. Երկայնեան	Մոսկո՞վ	դրիչը	Բառգիրք

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
1169	314	17,0 × 11,0	Նօտրգիր	1846-51	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Սիրաք եւ Ցաղ-քանակ Աւետ·ի
1170	324	18,5 × 11,5	Նօտրգիր	1840-1	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Հաւաքածոյ
1171	390	18,0 × 11,5	Նօտրգիր	1846	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Ասատուածարա-նական տեղիք Ա·
1172	407	18,8 × 12,0	Նօտրգիր	1850	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Ասատուածարա-նական տեղիք Բ·
1173	162	18,0 × 12,5	Նօտրգիր	1823	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Վիեննա	գրիչը	Քաղուածոյք մատենաթեանց
1174	112	18,0 × 11,0	Նօտրգիր	ԺԹ	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Դժոխքէն փա-խած կաղ գեաը
1175	239	17,0 × 11,5	Նօտրգիր	1848	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Ձայնքաղ Շարականք
1176	318	17,5 × 11,0	Նօտրգիր	1861	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Գալատեիք բնութեան
1177	155	17,0 × 15,5	Նօտրգիր	1847	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Մշանջենաւոր Տօնացոյց
1178	210	17,5 × 11,5	Նօտրգիր	1845	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Տարեկան ժամագիրք
1179	374 էջք	17,5 × 11,0	Նօտրգիր	1848	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Ձայնքաղ Շարականք
1180	530 էջք	17,7 × 11,0	Նօտրգիր	1862	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Մոլիւով	գրիչը	Աւետ Շարաթ
1181	638 էջք	11,0 × 9,0	Նօտրգիր	1852	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Ռաչքով	գրիչը	Վարք եւ վարդ· Քրիստոսի Ա·
1182	518 էջք	11,0 × 9,0	Նօտրգիր	1854	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Ռաչքով	գրիչը	Վարք եւ վարդ· Քրիստոսի Բ·
1183	300 էջք	10,8 × 8,0	Նօտրգիր	ԺԹ	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Վիեննա	գրիչը	Եսայեանց Աւագ
1184	202	22,0 × 18,0	Նօտրգիր	1856-60	Հ· Ռ· Եր-կայնեան	Լէհատեան	գրիչը	Մեկն· Նայ կաթողիկոսի
1185	401	10,0 × 7,5	Նօտրգիր	1656°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարականոց
1186	224	20 × 13,5	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բազմիրք
1187	319 էջք	19,5 × 12,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բանք Մխիթարայ
1188	94	19,0 × 12,5	Չեզոքիր	1804-5	անյայտ	Տրիեստ	անյայտ	Թուղթք Ոսկեանի
1189	148	20,0 × 14,0	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Յ· Զրիմեցւոյ Մեկն· ասմարիք
1190	37	20,0 × 14,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղքարք
1191	206	20,0 × 16,0	Չեզոքիր	1723	Յովհ· Եպ·	Լէհատեան	գրիչը	Երզարան, ժամագիրք
1192	156	19,0 × 15,0	Նօտրգիր	1746	Ասատուածատուր	Կէրլա	Եղիազարեթ. Եկեղ.	Մաշտոց
1193	40	19,0 × 12,5	Նօտրգիր	1777	անյայտ	Եղիազարեթ Թուղլիս	Եղիազարեթ. Եկեղ.	Ազօթագիրք
1194	42	19,0 × 12,5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Գիրք խոստովանութեան
1195	231	18,5 × 13,5	Բոլորգիր	1655է ա·	անյայտ	անյայտ	Ասատուածատուր	Գանձարան
1196	206 էջք	19,0 × 14,0	Նօտրգիր	1788	Յարութիւն	Կ· Պոլիս	Յովհաննէս	Մխիթարեան Եպ·ի Քարոզգիրք
1197	240	17,5 × 12,0	Նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	Յ· Վ· Շիւքիւրեան	Ասատուածպաշտութիւն
1198	70	19,5 × 12,0	Նօտրգիր	1818	Գապակպօվեան Յ·	Եղիազարեթ Թուղլիս	գրիչը	Քարոզգիրք
1199	56	19,0 × 12,5	Նօտրգիր	1825	Գապակպօվեան Յ·	Եղիազարեթ Թուղլիս	գրիչը	Քարոզգիրք
1200	44	19,0 × 10,5	Նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարեան° մը	Վիեննա°	անյայտ	Հաւաքածոյ ոտանաւորաց
1201	598 էջք	19,0 × 15,0	Չեզոքիր	1856-7	Ղ· Խորխոռունի	Լիբանան	Եպր· Կղեմէս	Հմուտ· Ասատուածպաշտութիւն
1202	272	18,0 × 14,0	Բոլորգիր	ԺԸ—ԺԹ	Նեբսէս	անյայտ	անյայտ	Գանձարան
1203	274	17,0 × 11,5	Նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սիմ· Ջուղ· Քրիստոսութիւն

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Ծագում
1204	144 էջ	18,5 × 12,0	չղագիր	1769	Յ. Պետանեան	Կ. Պոլիս	դպրէր	Ձարտասանութիւն
1205	95	17,5 × 11,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստեղաբաշխութիւն
1206	195 էջ	19,0 × 11,5	չղագիր	1811	Մանուկ	Կեղլա	դպրէր	Քրիստոնէական ճառ.
1207	28	18,0 × 11,0	նօտրգիր	1786	անյայտ	Հռո՞մ	Յ. Շահբէմանեան	Մարտ. Տ. Կոմիխայէլ
1208	1036 էջ	18,0 × 13,0	նօտրգիր	1641	Բազասասար	անյայտ	Բազասասար	Գր. Տաթ. Քարզդիրք
1209	26 էջ	19,0 × 12,0	նօտրգիր	1830	Մխիթարեան մը	Վիեննա՞	դպրէր	Հաւնտիր Բանք
1210	37	16,0 × 10,0	նօտրգիր	1812	անյայտ	Եղիսաբէթուպոլի՞ս	Ա. Պօղոսեա՞ն	Ազօթագիրք
1211	76	18,0 × 11,0	նօտրգիր	1783	Յովհաննէս	Եղիսաբէթուպոլի՞ս	դպրէր	Աւետարանք տաբեկան
1212	281 էջ	18,0 × 12,5	նօտրգիր	1793	Հ. Պ. Շիւրքիւրեան	Տրիեստ	դպրէր	Հաւաքածոյ
1213	344 էջ	18,0 × 12,0	նօտրգիր	1815–20	Հ. Ա. Շիւրքիւրեան	Վիեննա	Մխիթ. Միաբ.	Պատմութիւն Հայոց
1214	64	18,0 × 11,0	չղագիր	1836՞	անյայտ	Կեղլա՞	Գ. Գաբաղպօղեան՞	Ձեմեռ. չարչարանաց Քս-ի Ժամագիրք
1215	104	15,5 × 10,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տաղարան
1216	39	17,0 × 10,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Երգարան
1217	50 էջ	16,5 × 11,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Յաղագս Մխսանաբութեան
1218	123	17,5 × 12,5	չղագիր	1808	Մխիթարեան մը	Տրիեստ	դպրէր	Կ. Մասխնեան Ճառք
1219	112 էջ	12,5 × 7,5	նօտրգիր	1870	Ա. Սրապեան	Կաբին	դպրէր	Սրապեանի Ձաւեչա եւն
1220	67	17,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարեան մը	Վիեննա՞	դպրէր	Վարք Մխիթարայ Աբրահի Մաշտոց
1221	175	17,0 × 11,5	բոլորգիր	1555	Գալուստ	անյայտ	անյայտ	
1222	26	16,0 × 11,8	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ախտրպատեալ
1223	80	17,5 × 12,4	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տեառակ Պիտայից եւ ճառից
1224	189	17,0 × 10,5	նօտրգիր	1722	Փիլիպպոս	Թեքիրտաղ	դպրէր	Տօնացոյց
1225	233	16,5 × 13,0	բոլորգիր	ԺԸ—ԺՀ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պրոխարանի Վարք Յովհաննու
1226	220	17,0 × 12,0	նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարեան մը	Վիեննա	դպրէ՞ր	Բար. Աստուածաբանութիւն
1227	200	16,5 × 11,0	նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարեան մը	Վիեննա՞	դպրէ՞ր	Բար. Աստուածաբանութիւն
1228	60	17,0 × 10,2	նօտրգիր	ԺԹ	Մխիթարեա՞ն մը	Վիեննա՞	դպրէ՞ր	Շարականոց
1229	241	17,0 × 12,0	նօտրգիր	1797է/յ.	Մխիթարեա՞ն մը	Տրիէ՞ստ	Յ. վ. Այվազեան	Տես. Աստուածաբանութիւն
1230	304	17,0 × 12,0	նօտրգիր	1797է/յ.	Մխիթարեա՞ն մը	Տրիէ՞ստ	Յ. վ. Այվազեան	Տես. Աստուածաբանութիւն
1231	300	17,0 × 12,0	նօտրգիր	1797է/յ.	Մխիթարեա՞ն մը	Տրիէ՞ստ	Յ. վ. Այվազեան	Տես. Աստուածաբանութիւն
1232	259	17,0 × 11,5	նօտրգիր	ԺԹ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան (հայ. եւ թուրք.)
1233	204	17,0 × 12,0	նօտրգիր	1797է/յ.	Մխիթարեա՞ն մը	Տրիէ՞ստ	Յ. վ. Այվազեան	Տես. Աստուածաբանութիւն
1234	230	17,0 × 12,0	նօտրգիր	1797է/յ.	Մխիթարեա՞ն մը	Տրիէ՞ստ	Յ. վ. Այվազեան	Տես. Աստուածաբանութիւն
1235	182	16,5 × 12,0	բոլորգիր	1774է/յ.	Յակոբ	Վան	Մաւիսանոս	Մաշտոց
1236	163	16,0 × 11,5	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քարոզգիրք
1237	204	16,7 × 11,0	նօտրգիր	1769	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
1238	—	—	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	Խաչատուր	Պահպանակ-գրիք

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Բովանդակութիւն
1239	132	16,5 × 10,3	չեղագիր	1795է/ե·	անյայտ	անյայտ	անյայտ	ժամագիրք
1240	162	17,5 × 12,5	նօտրգիր	1816	Հ· Ա· Շիւրքիւրեան	Վիեննա՞	անյայտ	Բիչաուակարան քհ· կենաց
1241	13	16,0 × 13,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ջերմեռանդականք եւն
1242	45	16,0 × 11,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Պատարագամատոյց
1243	388 էջք	16,5 × 11,0	նօտրգիր	1750՞	Դէո՞րգ Վ·	Կ· Պոլիս	գրի՞չը	Կաթուղ. Լուսաւորչադաւանից
1244	12	17,2 × 12,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բառգիրք
1245	77	17,0 × 10,5	չեղագիր	1810՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Դատաստան մահու
1246	393	15,0 × 11,0	բոլորգիր	1644	Յովսէփ	անյայտ	գրիչը	Շարակնոց
1247	395	15,0 × 11,0	բոլորգիր	ԺԶ—ԺԷ՞	անյայտ	անյայտ	Պօղոս	Շարակնոց
1248	126	16,0 × 10,8	բոլորգիր	ԺԸ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց, Տաղարան եղնիկ
1249	293 էջք	15,5 × 10,5	—	—	—	—	—	
1250	504 էջք	16,0 × 9,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
1251	290 էջք	15,5 × 10,5	նօտրգիր	1728է ա·	անյայտ	Լեհաստան	Սամուէլ	Տօնացոյց
1252	125	15,0 × 12,0	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
1253	220	14,7 × 10,5	բոլորգիր	ԺԷ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	ժամագիրք եւն·
1254	149	15,0 × 10,5	նօտրգիր	1667	Ֆաչատուր	անյայտ	Յակո՞ր	Տօնացոյց
1255	172	14,5 × 10,0	բոլորգիր	1564՞	Կարապետ	Երուսաղէմ	գրի՞չը	ժամագիրք եւն·
1256	67	14,8 × 10,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք
1257	185	15,0 × 10,0	նօտրգիր	ԺԷ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սաղմոսարան
1258	33	15,0 × 8,7	չեղագիր	1834՞	Տօմինի՞ք	Կերլա՞	գրի՞չը	Ճանապարհ Ֆաչի
1259	199	14,5 × 10,5	նօտրգիր	ԺԷ—ԺԸ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ, Տաղարան
1260	35	15,0 × 10,5	չեղագիր	1834	անյայտ	անյայտ	անյայտ	«Աղօթարան»
1261	193	14,0 × 11,0	նօտրգիր	ԺԷ՞	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Սաղմոսարան
1262	142	14,3 × 9,8	նօտրգիր	ԺԸ—ԺԹ	Յակոբ	անյայտ	անյայտ	Ողբ Եղեսիոյ
1263	173	14,5 × 11,0	նօտրգիր	1740	անյայտ	Ամենափրկիչ վանք	Եղիա	Իմաստասիրականք
1264	146	15,0 × 11,0	նօտրգիր	1757է/յ·	անյայտ	անյայտ	Իսրայէլ	Մաշտոց
1265	57	14,8 × 10,5	նօտրգիր	ԺԷ՞—ԺԸ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածապ
1266	382 էջք	13,5 × 8,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
1267	104	15,0 × 9,8	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աստուածաբանութիւն
1268	314 էջք	13,0 × 9,0	չեղագիր	1854	անյայտ	Վիեննա	անյայտ	ժամագիրք Ս· կոյսի
1269	48	14,5 × 9,5	նօտրգիր	1774	Ֆաչիկ	Հունգարիա	գրի՞չը	Ճանապարհ Ֆաչի
1270	658	13,3 × 9,4	բոլորգիր	1601	Իգնատիոս	Ամի՞ք	Կարապետ	Շարակնոց
1271	134	14,0 × 10,3	նօտրգիր	1834	Գ· Վ· Ալթունեան	Ֆասգիւղ	գրիչը	Անդեղայ ժանտախտի
1272	408	14,5 × 9,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք եւ Հայելի անխար
1273	217	13,0 × 9,0	բոլորգիր	1714	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց

Թիւ	Թուղթ	Մեծութիւն	Գիր	Ժամանակ	Գրիչ	Տեղի	Տէր	Ծովանդակութիւն
1274	87	13,0 × 9,0	բոլորգիր	ԺԷ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Բան Հաւատոյ
1275	125	12,5 × 9.3	նօտրգիր	1822	Հ. Գ. Իւսկիւտարլեան	Կ. Գոլիս	դրիչը	Հոգածութիւն Հոգւոց
1276	286 էջ	14,0 × 9,0	չեղագիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք
1277	171	13,0 × 9,0	բոլորգիր	ԺԷ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց
1278	102	13,0 × 9,5	նօտրգիր	1820	Փիլ. Թաթար	Վիեննա	դրիչը	Գարեհգ աղօթից
1279	145	13,0 × 8,5	նօտրգիր	1783է/յ.	Հ. Ց. Այվազեա՞ն	Տրիե՞ստ	Ց. Շէհրիմանեան	Աղօթամատոյց
1280	273	13,0 × 9,0	բոլորգիր	1720°	Մարուգէ	անյայտ	Մարկոս	Շարակնոց
1281	180	12,7 × 9,0	բոլորգիր	ԺԷ°	անյայտ	անյայտ	Առաքել	Մանրուսմունք
1282	335	12 × 8,5	նօտրգիր	ԺԶ°	Ալէքսիանոս	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
1283	75	12,5 × 8,5	չեղագիր	1827	Փ. Թաթար	Տրիեստ	դրի՞չը	«Գարեհգ»
1284	99	12,3 × 9,5	բոլորգիր	ԺԼ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Տաղարան
1285	105	11,5 × 6,8	չեղագիր	1837-8	Մխիթարեան մը	Վիեննա	դրիչը	Հայելի Հաւատարիմ
1286	96 էջ	13,5 × 9,0	չեղագիր	1844	Մխիթարեան մը	Քլոստեր-Նայպուրկ	Մխիթարեան մը	Վանն բարւոք քարոզելոյ
1287	44	12,0 × 9,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթամատոյց
1288	124	11,5 × 8,5	նօտրգիր	ԺԼ	Աստուածատո՞ւր	անյայտ	անյայտ	Մաշտոց, Գանձարան
1289	108	10,5 × 8,0	նօտրգիր	ԺԼ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Հաւաքածոյ
1290	75	11,0 × 8,5	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Քրիստոնէական
1291	90	11,0 × 8,2	նօտրգիր	1755	Ցակոբ	անյայտ	անյայտ	Կտակ չարչարանաց
1292	230 էջ	10,7 × 8,0	չեղագիր	1860է/յ.	Հ. Ի. Շիւքիւրեա՞ն	անյայտ	անյայտ	Կերակուր քահանայից
1293	320 էջ	10,0 × 5,0	նօտրգիր	ԺԼ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք
1294	322	10,0 × 6,5	նօտրգիր	ԺԷ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Շարակնոց
1295	165 էջ	9,2 × 8,0	չեղագիր	ԺԼ—ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք
1296	222 էջ	9,8 × 7,0	նօտրգիր	1815	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք (Թրքերէն)
1297	50	9,5 × 7,0	բոլորգիր	ԺԶ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աւետարան Մարկոսի
1298	158	10,5 × 8,5	բոլորգիր	ԺԷ°	Վարդան	անյայտ	անյայտ	Տօնացոյց եւն.
1299	277	7,8 × 11,5	բոլորգիր	1451է/յ.	անյայտ	անյայտ	Ֆարխատին	Ոսկեփորիկ
1300	272	14 × 9	բոլորգիր	ԺԼ—ԺԹ°	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Ժամագիրք (Թաթարերէն)
1301	262	10,0 × 7,0	նօտրգիր	ԺԹ	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք (Թրքերէն)
1302	196	14,0 × 10,5	բոլորգիր	1771է/յ.	Ցովհաննէ՞ս	անյայտ	անյայտ	Քերականութիւն
1303	140	15,8 × 12,5	բոլորգիր	ԺԸ° եւ ԺԷ°	Ալէքսիանոս եւ Թորոս	անյայտ	Ներսէս եւ Մեսրոպ	Գատարաքամատոյց
1304	48	16,0 × 11,0	նօտրգիր	1726է/ե.	անյայտ	անյայտ	անյայտ	Աղօթագիրք

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

Ա

Ադրիանուպոլիս 229ա
Ազատակ 189ա
Ազիզի կամ Ասիսի (Ասիոսի) 142ա
Ազիւզոյ այս է՝ Նազիանզոյ (Տե՛ս Նազիանզոյ) 299ա
Աթէնք 39ա, 39բ, 40ա—բ, 366ա
Աժտերխան կամ Հաշտարխան 191բ, 331ա, 348բ
Ալամէք գ· 507բ
Ալաշէփիր (Փիլատէլփիա) 490ա
Ալեքսանդրապոլ 467բ
Ալինճայ 491ա
Ալիվրանճայ 190ա
Ալոգիոսի (Ս·) ուսումնարան 777ա
Ախալցխա (Ախլցխա) 339ա, 553բ, 597բ
Ախուրեան 2ա
Ախտայ գիւղ (ի Ծագկունիս) 479ա
Անթախիա 739ա
Ականթէնեան ժողով եւ կանոնք 34ա, 248բ
Ակդիպոսի վանք 213բ, 712ա
Ակն 32բ, 186բ, 229բ, 239ա, 271բ, 332բ, 549ա, 550ա, Ակնցի 91բ (ոչ՝ Ակնեցի) 292ա—93ա—բ, 793ա
Ակռոի — Արկուռի 213ա
Ակրագանդա 221բ
Ահերմոն 289ա, 595ա
Աղաչքաշի 533բ
Աղբակ 432ա, 433ա
Աղբակի Ս· Նշան 384բ
Աղբերկայ վանք 331բ
Աղեքսանդրոպոլ 932բ
Աղեքսանդրիա 5բ, 90բ, 103բ, 111ա—բ, 112ա—բ, 113ա, 134ա—բ, 233բ, 235ա—236ա, 259բ, 270ա, 299բ, 309բ—10բ, 339ա, 374բ, 375բ, 724բ, — ժողով 33բ, 248ա, 362ա, — Պատրիարքի ողորմութիւն 650բ եւ յայլ Ցայսմաւուրս
Աղհամայ 827բ
Աղուանք 626ա
Աղտայ գ· 473բ, 474ա· տե՛ս եւ Ախտայ
Աղտերէ քաղ ի Մարաշ 617ա
Աղտ 419բ, (բայց գրուած Աղթս) 419բ, 420ա
Աղթերման 333բ, 334ա, 492բ
Ամազոն 766բ
Ամասիա 1բ, 6ա, 105բ, 142բ, 177բ, 186ա, 330ա, 409բ, 473բ, 552բ, 565ա—բ, 566բ, 705բ
Ամենափրկիչ վանք ի Կիւմիւշխանէ 466ա
— վանք ի Նոր Զուղայ 557բ
— վանք 720բ
— վանքի կնիք 193բ
— (ո՞ւր) 903ա
Ամերիկա 387ա, 480բ, 766բ, 806բ
Ամիք 1բ, 6բ, 7ա—բ, 35բ, 50ա, 106բ, 107բ, 220բ, 138ա, 739ա, 909ա, (աւերումն) 195բ, 626ա, 637ա, 646բ
Ամիտ 866ա
Ամուզի (Ամազոն) 239ա
Ամստերտամ 444բ, 447ա—բ, 515ա
Ամստէլօտամ 459բ
Ամբդօլի վանք 346ա
Այաս 338ա
Այլիճց 418բ
Այրարատեան երկիր 288ա
Անազբէոն 696ա
Ս· Անապատ ի վարանդ 516բ
Անատօլիա 387բ, 765բ
Անարզաբա 643բ, 652ա, 705ա, 710բ
Անարզա 80ա
Անգէս (Փիսոն) 48ա
Անգլիա կամ Անգլիա 333ա, 806բ
Անգունիա 566ա
Անդինու խաղաք 708ա

Անդրիանապոլիս 65ա
Անթայպ 330ա
Անի 4ա, 87ա, 464ա, 676բ (Ողբ ի Գրիգորէ Օշականացւոյ)
Անկիւրիա (Անգիւրիա) 212ա, 256ա—բ, 301բ, 374բ, 697բ, 698ա, 701ա · — կաւոնիճ 22ա, 30ա, 247ա, 377բ, 779ա
Անձեւացեաց վանիճ 238բ
Անձիանձու (այսպէս ուղղել՝ Անձիաձու) այս է Նագիանզցու տե՛ս անդ
Ս · Անճապի եւ Յովակիմայ վանիճ յԵւդոկիա 687ա
— — վանիճ ի Լեհաստան 37բ
Անդեգավիճայ (Անտիճաւեան) ժող · եւ կաւ · 34բ, 248բ
Անտիոճ(–իա) 33բ, 87ա, 102բ, 111բ, 135բ, 137ա, 144ա, 203բ, 236ա, 270բ, 339բ, 355բ, 378ա, 497ա, 504ա—բ, 614բ, 623բ, 655բ, 693բ, 697բ, 708բ, 724բ, 739ա, 755ա—բ — ժողովք եւ կաւոնիճ եւ խոստովանութիւն՝ 22բ, 23ա, 30ա, 30բ, 33ա, 30բ, 33ա, 247ա, 260ա, 378ա—բ, 299բ, 470բ, 779բ, 780ա — Սմանչելիճ 627ա, 638բ, 647բ, 729ա եւ (յայլ) Յայսմաւուրս · Թուղթ ճ տե՛ս Ս · Աթանաս եւ Ս · Իգնատիոս
Անտիոճ Պեսիդեայ 196ա
Անտիճաւեան (Անդեգավիճայ) ժողովք եւ կաւոնիճ 34ա, 248բ
Անտոն (Ս ·) վանիճ ի Լիբանան 239ա
— — — ի Կափա 576բ
Անճիւլիա 706բ
Անճուճիա 165բ
Աշտարակ 103բ
Աշտիշատ 5բ
Ապամիա (Ապուամիա) 220ա, 710բ
Ապարանից վանիճ 46ա, 557ա — Ս · Նշան 46ա, 347բ
Ապրակունեաց վանիճ 405ա
Առակլէա 102բ
Առաճելոց եկեղեցի 634ա · — վանիճ 331բ
Առիճ 333բ
Ասիա 35բ, 239ա, 385ա, 386, 387ա—բ, 480բ, 765ա—66բ, 810բ եւն
Ասկաղոն 268ա
Ասորեստան 164բ, 548ա, 562բ, 563բ
Ասորիճ 5ա, 5բ, 137բ, 138ա, 138բ, 211ա, 203բ, 211ա, 213բ, 215բ, 307ա, 317ա, 341ա, 341բ, 361ա—բ, 381բ, 496ա—բ, 504բ, 548բ, 573ա, 696ա, 779ա, (յԱսորիս կոտորելոց) 211ա, 224բ, 650բ եւ յայլ Յայսմաւուրս
Ասպահան — Սպահան 645ա, 652բ, 653բ,
Աստապատ 188բ, 191ա
Աստղաբլուր տե՛ս Դիզափայտ
Ս · Աստուածածնի եկեղեցի յԱտանա՞ 590բ
— — — ի Մեծն Արմտան 465բ
— — — ի Փոքր Արմտան 465բ
— — — ի Բաբերդ 416ա, 465ա
— — — ի Բուն 466ա
— — — յԵաշ 217բ
— — — ի Զէյթուն 122ա, 585բ
— — — ի Կամախ 465բ
— — — ի Կեսարիա 758ա, 759ա
— — — ի Կիւմիւշխանէ 466ա
— — — ի Կ · Պ · (Խանի մը հատ) 335բ—337ա, 608բ
— — — ի Մարզուան 47բ
— — — ի Հալէպ 471բ—72ա
— — — ի Ղօնիա 753բ
— — — ի Ճմիլ 584ա
— — — ի Նիկտէ 231բ—32ա
— — — Ս · Նշան աճապատի 634ա
— — — ի Նորաշէն 476բ
— — — ի Շո՞շ 653ա
— — — ի Շօռօբ 489ա—490ա
— — — ի Զմշկածագ 725ա
— — — ի Պաղեստին 125բ
— — — ի Պարտաւան (Պարվաւան) 774բ
— — — ի Պոնտոս 465բ
— — — ի Սկեւռա 144բ
— — — ի Տաթեւ 476ա
— — — ի Տարսոն 937բ
— — — ի Տումարզա 214ա, 231բ
— — վանիճ յԱրմաշ 338բ
— — — ի Բասեն 464բ
— — — ի Գաղատիա 360ա—62բ
— — — յԵկեղեցւոց գր · ի 465բ
— — — ի Զէյթուն 617ա—18բ
— — — ի Ծաղկունիս 474ա
Ասփստան յԱղբակ 432ա, 433ա
Ատանա 303ա—բ, 373բ, 589ա—90բ (ժողով) 732բ, 900բ
Ատրանիա 165բ
Արաբիա 198բ, 548բ, 739ա, Արաբստան 736բ
Արաբկիր 230ա (Յարապկեր) 725բ
Արակլիա 2111բ
Արարատ 86
Արարատեան գր · 11ա, 333բ, 685բ, 739ա
Արարբ 189ա
Արաւսինկեան ժող · եւ կաւ · 33բ, 248բ
Արապեր (Արապիր, Արաբկիր) 752բ, 753բ
Արդուին 170ա, 343բ, 416ա, 474ա, 480բ, 485ա, 495բ, (վանիճ) 496բ, 505բ, 508ա, 552ա, 553ա, 555ա, 556բ, 558ա—բ, 561ա, 564ա, 567ա, 572ա, 601ա, 793ա, 843ա, 867ա
Արեղաբինայ ժող · եւ կաւ · 249բ
Արեղեան ժող · եւ կաւ · 34ա տե՛ս Աւրեղեան
Արզրում (տե՛ս նաեւ Կարին) 37ա—բ, 169ա—բ, 350ա
Արիզատեցւոյ ժող · եւ կաւ · 247բ
Արիմինեան ժող · 248ա
Արծրւաբեր Ս · Աստուածածնի վանիճ 48բ

Արծկէ 285ա
Արծնեաց վարժարան 306ա, 307բ
Արեէշ 431բ, 899բ
Արմագանշահ (Արմաշ) 338բ
Արմանայ երկիր 724բ
Արմաշ 229բ, 338բ
Արմտան (Մեծ եւ Փոքր) 465բ
Արշակաւան 159բ
Արուճ 492բ
Արտազ (Արտաւազ) 103բ
Արտանուչ (Արտանուճ) 10բ, 563ա
Արտաշատ 236ա
Արտաւել 702ա
Արտէնի լեռ 200ա
Արտրիպի եպ· Մելիտոն 379բ
Աւիճիոն 386բ
Աւրեղեան (տե՛ս Արեղեան)
ժողովք եւ կանոնք 248բ, 249ա
Ափոոտիանա 705բ
Ափրիկէ 385բ, 387ա—բ, 480բ, 686ա
Աֆայիա 655բ

Բ

Բաբելոն 35բ, 295բ
Բաբերդ 416ա, 417ա, 465ա
Բագրեւանդ 31բ
Բազու (Բազուա) 220ա, 227բ
Բալու 331բ, 405ա, 406բ, 500բ, 831բ (գիւտ գրոց 222ա, 627ա, 632բ, 638բ, 647բ
Բաղդատ 5ա, 563ա
Բաղէշ 88բ, 130բ, 331բ, 335ա, 345բ, 346ա, 407բ, 703ա, (անկէ Վարդան Բահատակ 642ա)
Բայազիտ 192բ
Բանկալթի (ի Կ· Պ·) 789ա
Բասանոն 818բ
Բասեն 5բ, 406բ, 464բ, 466բ, 899բ
Բասիլեան ժող· եւ կան· 33բ
Բարձր Հայաստան 866բ
Բեթանիա 151բ
Բեթղեհէմ 149բ, 216բ, 230բ, 440բ, 528ա, 547բ, 548ա, 754բ, 854բ
Բեղգիա 816բ
Բերա կամ Փերա 325բ
Բերդակ 154ա
Բերիա 334բ, 472ա
Բերեւտոս (Բիւրիտոն) 260բ
Բերկրի 58բ, 207ա
Բէյրութ 819բ, 913ա, 923բ, 929բ
Բզնունիք 402բ
Բիզադիս 694ա
Բիղբիղիս 802բ
Բիւզանդիոն (Բիւզանդիա) 7ա, 112ա, 254բ, 238ա—39բ, 500բ, 550ա, 592ա
Բիւթանիա 381բ, 696ա, 724բ
Բիւրիտոն (Բէյրութ) 235բ, 357ա, 701ա (Պտմ· պատկերի)
Բոդոբսորոն 548ա
Բոլոնիա (Լեհաստան) 363ա—բ, 797ա, 800ա—826ա
Բոտողիա 807բ, 813բ—830ա
Բուգարէստ 537ա, 779ա, 800ա—826ա
Բուդաբեստ 291բ
Բուլգարիա 173բ
Բուխարա 225ա
Բուսճուք ուղղել՝ Բուսճուք 28բ
Բրազիլէ 766բ
Բրակարեան ժողովք եւ կանոնք 249բ
Բրգնիկ 343բ, 684բ
Բրիտանիա 825բ
Բրուսեղ (Բրիւսել) 814բ

Գ

Գաբեղոնեան ժողով եւ կանոնք 249ա
Գաբէլիսեանց (Գաբեղեան) երկիր 253ա
Գազա 703բ, 706ա, 711ա
Գալիլիա 269ա, 323ա, 548ա, 754բ
Գալհար 233ա
Գահիրէ 869ա
Գաղատ 217ա
Գաղատիա 8բ, 277ա, 301ա, 330ա—բ, 335բ, 360ա—62բ, 698ա
Գաղղիա 333ա, 806բ, 821ա
Գամացեան (Կամենի՛ց) 888բ
Գամիրք 705բ
Գայլ գետ 394ա
Գաւսերի 35բ, 352բ
Գանգէս 406ա
Գանգրա (Գանգրանիա) ժող· եւ կանոնք 22բ, 27ա, 30ա, 247բ, 299բ, 378ա, 781ա, 779բ
Գանձակ 2ա, 4ա, 206բ, 212ա
Գանձայ (Գանջայ) 503բ, 720ա
Գառնի 356ա
Գարահիսար 107բ
Գեթսեմանի 126բ
Գեհոն 489բ
Գետարգել Ս· Նշան եւ վանք եւ սեմինարիք

200բ, 209բ, 212բ, 223բ, 353ա, 627բ, 629ա, 639ա, 640բ, 649բ
Գետիկ վանիք 3ա, 4ա
Գերատա (դաշտ) 2բ
Գերմանիկ 7բ, 122ա, 585բ
Գերմուխա 386ա
Գէորգ (Ս·) եկեղեցի յԱխտայ 474ա
— — — ի Կ· Պ· 578ա, ա՛նդ 500ա
— — — ի Մո՛կս 359ա—բ
— — վանիք յԵկեղեաց 465ա
— — — ի Մոկս 613ա—բ
— — — ի Վասպուրական 500բ
Գիհոն 432բ
Գիհովն 724բ
Գինեվա (Ժնեվ) 922բ
Գլակայ վանիք 227բ, 233ա, 636ա, 656ա, 666բ
Գլաձորի վանիք 199բ, 628բ
Գոդացւոց երկիր 705ա
Գոթացւոց երկիր (Գորբացւոց) 629ա, 704ա
Գողգոթա (տաղեր) 126ա, 126բ, 134բ, 220բ, 482ա
Գողթն 334ա, 462բ, 650ա
Գոճելի 338բ
Գոնիա (Կոնեայ) 105բ
Գորդիւբա 720բ
Գորդուբա 33ա
Գորբացւոց երկիր 704ա
Գուլբստան 654ա
Գուրջուստան 133ա
Գրաճատա 827բ
Գրիգոր (Ս· Գր· Լուսաւորչի) եկեղեցի ի Ջէյթուն 122ա, 618բ
— — — — — ի Լիվոռնոյ 852ա
— — — — — ի Կ· Պոլիս 82ա, 83բ
— — — — — ի Նորակերտ 620բ
— — — — — ի Տաթեւ 476ա
— — — — — (ո՛ւր) 76բ, (ի Դուի՛ն) 202ա, (ո՛ւր) 597բ
— — — — վանիք ի Կարին 464բ
— — — — վանիք ի Հռոմ 255ա—բ
— — — — տպարան 587ա
Գրիգորիպոլ 336բ

Դ

Դամասկոս 35բ, 689բ
Դաստիփիւր (Դաստափոր) 502բ, 503բ
Դարանաղեաց գո· 465բ
Դարաշամբ 516բ
Դաւշանլու 603բ
Դաւրէժ 2ա, 522ա, 523ա, 524բ
Դելմաստան 724բ
Դեղբնիար դղեակ 937ա
Դերջան 332ա
Դիզափայտ (Դազափայտ)· վկայք յԱստղաբլուր եւ ի Դիզափայտ) 201բ, 210բ, 224ա 629բ, 641ա, 650ա
Դիոսպոնդոս 721ա
Դիտոտեայ գործարան (տպարան) 812ա
Դորաֆոյ 205ա, 709ա
Դուին 5բ, 103բ, 210բ· — կաւոնիք 23բ, 30բ, 379ա, 780ա — ժողով 321ա
Դուռա (Դուին) 346ա
Դրիեստ 918, տես Տրիեստ

Ե

Եազլովից(ա) 218ա, 576բ
Եաշ 21ա, 28ա, 216ա, 217բ, 272ա, 328ա, 329բ, 343բ, 463բ, 538բ, 576բ
Եաֆ(փ)ա 35բ, 764բ
Եգիպտոս 7ա, 84բ, 202բ, 230ա, 234բ, 239ա, 268բ, 387ա, 424բ, 485բ, 548ա—բ, 573ա 729բ, (հերակտրութիւն Եգիպտացւոց) 576ա
Եդեսիա 129ա—բ, 316ա, 777բ, Ոդբ Ն· Շնորհալւոյ 56ա—57բ, 116ա—բ, 145բ, 442ա, 461բ, 775ա—բ
Ե(ր)զնկա 62ա, 285բ
Եթոպիա (Եթէոպիա) 724բ, Պտմ· թագաւորաց 234բ
Ելի(ո)պոլիս 703ա
Ելադա 909ա
Եկեղեաց 5բ, 465ա—բ
Եկեղեցի (Ս·) գանձ եւ տաղ 666բ եւն
Եկեղեցիք Հայոց 348բ
Եղադա գո· 705ա
Եղեւարդայ դաշտ 86ա
Եղիա (Ս·) եկեղ· ի Կ· Պ· 335բ
Եղիբերիա(յի) ժողով եւ կաւոնիք 246ա
Եղիսաբէթուպոլիս 251ա, 451ա—54բ, 843ա 44բ, 835ա—36բ, 859ա—607, 862ա, 864ա 864ա, 887ա
Եմեսա (Եմեսսա, Եմեսիա) 222բ, 376ա, 700ա
Եմերիդայ ժողով եւ կաւոնիք 249բ
Եմմաուս 548բ
Ենիգաբու 274բ
Ենկէլբէր (Անգղիա) 330բ

Եպիկացւոց գո· 656բ
Երապոլիս 43բ, 45բ, 202բ, 328ա, 394ա, 395բ, 729ա
Երասխ 419բ
Երեւան 190բ, 291բ, 333բ, 348բ, 509բ, 562ա 905ա
Երգերում 567բ
Երգնկա (Եգնկա, տես) 164ա, 359ա, 899բ
Երէզաւան 5բ
Երիզա 465ա
Երինճի 35բ
Երիոով 66ա, 72ա, 356ա, 491ա, 507ա—բ
Երկայնըննկուզեաց վանիք 206բ—7ա
Երնջակ 188բ, 405ա, 620բ
Երուսաղէմ 2ա, 6բ, 7ա, 16ա, 17ա, 20բ, 21ա, 50ա, 51ա—բ, 59բ, 67ա, 79ա, 84ա, 106բ, 133ա, 137ա, 149բ, 164ա, 190ա, 191բ, 210ա, 211բ, 215բ, 222ա, 224բ, 528ա, 539ա, 540ա, 559ա, 573ա—բ, 580բ, 592ա, 598ա, 603բ, 607բ, 611ա, 618բ, 704ա, 724բ, 729ա, 739ա, 750ա—բ, 755բ, 764բ, 766ա, եւն, տաղեր 13բ, 286ա, 288բ, 482ա—բ, 579բ, 594ա, 673ա 682ա, 824բ, 863բ, 864բ, 893ա, 894ա, 902բ· — Փիւտ Ս· խաչի 204ա, 642բ, տես Յիսուս Քրիստոս· — Հրաշք եւ սքանչելիք՝ 201բ, 224ա, 629բ, 633բ, 638բ, 641ա, 650ա եւն· Վէրիլարաւ 718ա· — Ս· Յարութեան եկեղեցի 177բ· — Ս· Հրեշտակապետի վանիք 684բ· — Երուսաղէմի նկարագրութիւն եւ պատմութիւն՝ «Բուրաստան Երուսաղէմի» 686ա
Երրորդութիւն (Ս·) եկեղեցի ի Կերլա 291ա, 717ա
Եւդոկիա 35բ, 496ա, 498բ, 623ա, 687ա, Թուղթ առ Եւդոկիացիս Թ· 597, 56ա—բ Ուղր եւ տաղ՝ 287բ, 289ա, 681բ, 685ա, 225ա, 226ա, 229բ, 230ա, 268բ, 273ա, 280բ, 303ա—բ, 313բ, 319բ, 320ա, 332ա, 338ա, 346բ, 353ա, 355բ, 356ա, 359բ, 370ա—բ, 379ա, 381բ, 394բ, 411բ, 424բ, 440ա, 480ա, 492բ, 507ա, 510ա, 517ա, տես Թոխաթ
Եւրոպա 333ա, 385բ, 386ա, 387ա—բ, 480բ, 765ա—բ, 810բ
Եւֆախտա 707բ
Եւֆոստի փառասիրու (ուղղել՝ Եւֆոստի փառասիրեաւ, հմմտ· «Բազմավէպ» 1911 էջ 258 Ֆոստիփառնեայ) նահանգ 270բ
Եփեսոս 136բ, 238բ, 697ա, 724բ· — եպիսկոպոսն նորին (Տիմոթէոս) 39ա, 40ա, 688ա — ժողով եւ Հարք ժողովոյն, 33բ, 196բ, 209ա, 221ա, 223ա, 259ա, 374բ, 375ա, 497ա—բ, 520բ, 626բ, 628բ, 630բ, 637բ, 640ա, 647ա, 649ա, 708բ· — Կանոնիք 23ա, 30բ, 299բ, 378ա, 779բ, խոստովանութիւն 51բ, Տաղ 668ա, 849ի եւն Խօսք Ս· Կիւրղի 773բ
Եփրատ 5բ, 193ա, 230բ, 432բ, 489բ
Եփրատ(էս) 559ա, 724բ

Զ

Զամօսձեա 888բ
Զարդարեան գրատուն 374ա
Զեռոն(Ս·) եկեղեցի ի խաղաքն Տիբերու 195բ, 2221ա, 637ա, 646բ
Զեփիւռ գո· 708ա
Զէյթուն 122ա—բ, 330ա, 475ա, 560ա—բ, 585ա—բ, 617ա—18բ
Զիլա 105բ, 177բ
Զմիւռնիա (Զմիւրնի, Իզմիր) 35բ, 116ա, 135ա, 137ա, 144ա, 178ա, 222բ, 238ա—39բ, 254բ, 333բ, 364ա, 381բ, 430ա 442բ, 443ա, 490ա, 519ա, 579ա, 584բ, 613ա, 687ա, 703բ, 771բ, 776բ, 871բ
Զոբայ վանիք 646բ, 696ա

Է

Էդիմբուրգ 736ա
Էնկիւրի 335բ
Էջմիածին 6բ, 7ա, 49բ, 50ա, 86ա—բ, 113ա 144ա, 184ա—4բ, 186բ, 187ա—բ, 191ա—93բ, 229բ, 243ա, 254ա, 255ա, 266բ, 293ա, 312ա, 330ա, 331բ, 336բ, 337ա, 338բ, 343բ, 364ա—բ, 374ա, 427ա, 459բ 463բ, 476ա, 499ա, 538ա, 587ա—բ, 636ա, 657ա, 671բ, 683ա, 753բ, 754ա, 739ա եւն — Տաղ՝ 15ա, 126բ, 291ա, 481բ, 482բ, 606բ, 771բ, 775բ, 842ա—բ 607ա, 672բ, 680բ, 684բ, 849ա, 919բ, 934ա եւն
Էրզրում (Էրգուրում) 35բ, 293բ
Էրիվան (Երեւան) 385բ

Ը

Ըռըստո(՞) 761ա—բ
Ըսուցգէմի պախջա 359ա

Թ

Թաբոր (Թափօր) լեռ 289ա, 511ա, 571ա. 607ա, 614բ, 615բ, 667բ, 849բ, 840ա
Թաբրէզ (Թաւրիզ) 351բ
Թագաւոր (Ս· — եկեղեցի ի Թամզարայ) 465բ
Թադէոս Առաքեալի վանք 331բ, 519ա
Թալաս 178բ, 179բ, 771բ
Թախտուր գիւղ 173բ
Թաղավարդ գիւղ 516բ
Թամզարայ 465բ
Թայմզ 337բ
Թաւրիզ (Դաւրէժ, Թաբրէզ) 349ա, 350բ, 351բ, 353բ, 374ա, 385բ, 387ա—բ, 419բ, 432ա, 433ա, 479բ, 522բ, 657ա, 671ա. 684ա, 768ա
Թեքայիդ 651ա, 698բ
Թեկուա 217ա
Թեհերան 736ա
Թեսաղոնիկէ 197ա, 200ա, 209բ, 211ա. 641բ, 704բ
Թեսպիա(՞) 212ա
Թեփիրտաղ 28ա, 273ա—74բ, 332ա, 869բ, 870բ
Թէոդորոս (Ս·) եկեղեցի ի Ս· Նշան 634ա. ի Զէյթուն 122ա
Թէոդուպոլիս (կարին) 4բ, 35բ, 387բ, 567բ կաւոնք 23բ, 31ա, 379բ
Թիրաս(Թրաս) գետ 801բ, 804ա, 807բ, 808բ, 813բ—830ա
Թիֆլիզ եւ Թիֆլիզցիք 185բ, 187ա, 192ա. 331բ, 381ա, 411բ
Թլկուրան 909ա
Թոլո(ւ)զայ ժողով 248ա
Թոխաք (Թօխաք) 6բ, 35բ, 50ա, 286ա. 289ա, 387բ, 597ա, (տաղ մը) 681բ, 731բ տես Եւդոկիա
Թորդան 5բ
Թորոս եկեղեցի ի Նիկոէ 231բ, 232ա, եկեղեցի ի Թալաս 179բ
Թուլկուրան (Թլկուրան, տես) 497բ, 849բ
Թուրլագիր 33բ, 807բ
Թուրսնեան ժող· եւ կան· 249ա
Թուրքիստան 387բ
Թուրքմանիա (եւ Թուրքմանիք) 765բ, 766բ
Թոմաբլեան գրավաճառանոց 294ա
Թրակիա 265ա
Թրեստ (տես Տրիեստ) 276ա—78բ, 343բ, 461բ, 915բ
Թրէնտէնթինոյ (ժողով) 501ա
Թօխաք տես Թոխաք

Ի

Իզմիր 35բ, 229բ, 330բ, 341ա, 501բ, 597բ, տես 886ա—բ, Զմիւռնիա
Իզմիւռնիա 186բ, տես Զմիւռնիա
Իզնիմիտ 331ա
Իլիմիա 330բ
Իլով 78ա, 288ա, տես Լեմբերգ
Իկոնիոն 373բ, 694ա, 696բ, 710ա
Ինդոս 48ա, 406ա
Ինճակեան տեղիք 232ա—բ
Ինտիա 387ա—88բ
Իշոդի վանք 59ա, 62ա
Իպիտաղտոն 709բ
Իսթանպուլ 749ա
Իսմայելացիք գիւղ 723բ
Իսմայիլ իզք 932բ
Իսպահան (Սպահան, տես) 434բ, 564ա—բ
Իսրայէլ (Հրէաստան) 84բ, 219ա, 357ա, 548ա
Իտալիա 142բ, 435բ, 765բ, 909ա, սմանչելիք 196ա, 626ա եւ յայլ Յայսմաւուրս
Իրան 736ա, 741ա
Իւնիա վարժարան 772բ
Իւսկիւտար 59բ, 369բ, 685ա

Լ

Լադրան (Լատերանեան) 78բ
Լամբրոն 4բ, 87բ, 337բ, 339բ
Լայպցիգ 188բ
Լատերանու ժողովք 521ա—բ
Լաւոդիկիա եկեղեցի 239ա· — ժող· եւ կան· 22բ, 27ա, 30ա, 33ա, 248ա, 299բ, 377ա. 378ա, 779բ, 781ա
Լափք (Լեհք) 899ա

Լեհաստան 37բ, 52բ, 53ա, 54բ, 78ա, 148ա, 216ա, 218ա, 251ա, 363ա—բ, 440ա—41ա, 425բ, 492ա, 788բ, 805ա, 806ա, 807ա, 812ա—830ա, 834ա, 887ա
Լեղանայ (Ղեղանայ) Ս · Աստուածածին 455բ
Լեմբերգ (Լեմպէրկ, Լվով, Լով, Լէոպոլիս, Լէօպոլիս, տես) 483ա, 551ա, 778ա, 796ա, 880ա, 887բ
Լէոպոլիս կամ Լէոպօլիս (տես Լեմբերգ) 37բ, 52բ, 53ա, 54բ, 56ա—բ, 250ա, 304ա, 483բ, 740ա, 788բ, 888բ
Լիբանան 10ա—բ, 55ա, 239ա, 245բ, 278ա—բ, 305ա, 334բ, 437բ, 573բ, 846ա
Լիբիա 709ա
Լիբվանիա 37բ, 52բ, 251ա
Լիկիզացւոց աշխարհ 2ա
Լիմբ գ · 186բ—187ա
Լիմ 152ա, 335ա, 500բ, (անապատ) 719բ
Լինգոնեան թեմ 811ա
Լիսպիա 808ա
Լիսապոն (Լեսպոն) 141բ
Լիվոռնոյ 852ա, 854բ, 913ա
Լիւրիկիա 724բ
Լիփսիա 363ա
Լոմ 368բ
Լոմբարտիա 883բ
Լոնդոն—Լոնտոն 109ա, 801բ, 812ա
Լով (Լվով, տես Լեմբերգ) 656բ, 900ա
Լուգդունիոյ Ա · եւ Բ · ժողովք 521բ
Լուսաւորիչի եկեղ · ի Լիվոռնոյ 913ա · — ի Կ · Պ · 331ա, (ի Ղալաթիա) 49բ, 430բ—31ա, մատենադարան ի Նոր Նախիջեւան 291բ, սեղան ի Պոնտոս 465բ, վանք 68բ, 76բ, վանք՝ Մուտուրկու Ս · Լ · տես անդ
Լուսիտանիա 249բ
Լուվէն 82բ
Լվով (տես Լեմբերգ) 100բ, 288ա
Լօմբալանիա էդք 462բ, 463ա
Լօռի (Լօռէ) 4ա, 353բ

Խ

Խազիրք 2ա
Խանդաձոր 11ա, 175ա
Խաչենք 4բ
Խաչի վանք (ի Կարին) 465ա
Խաչիկիոր վանք 584բ
Խառաբաստ (այ աւեր աղչիկ) 203ա, 641բ, 650բ տես անձերու անուններ
Խասգիւղ 324բ, 334բ—335ա, 909ա, 910բ
Խարապաղ 300—301բ
Խարբերդ 117ա, 118բ, 120բ, 331բ, 339բ, 343բ, 749բ
Խլաթ 899բ
Խնդրակատար վանք (ի Սիչով) 123ա
Խնծորի գ · 420բ
Խոնարհ գիւղաքաղաք 547ա, 549բ
Խոյ 387ա
Խոտորջուր 38ա, 175ա, 401բ, 463ա, 505ա, 567ա—68բ, 604բ, 866բ, 885ա
Խորասան 164բ, 386բ
Խորձեան 271բ
Խորվիրապ 5բ, 355ա
Խուրք 233ա
Խումխափու 335ա—բ
Խրիմ (Ղրիմ) 348ա

Ծ

Ծաղկունիք 473բ, 474ա
Ծովամիջի Ս · Նշան 384բ
Ծովուց վանք 148բ
Ծոփք 5բ
Ծոգետ գիւղ 431բ

Կ

Կալկաթա 187բ
Կախեթ կամ Կախէթ 187ա
Կաղզուան 253ա
Կամախ 465բ
Կամբանիա 710ա
Կամբրիքգէի համալսարան 806բ
Կամենից 644բ, 825ա, 826բ
Կամրկայ գիւղ 239բ
Կանա(յ) 66ա, 264ա, 269ա, 326բ
Կանդիա 833ա
Կանչոյ բերդ 80ա
Կապադովկիա 82բ, 83ա, 102բ, 104բ, 216բ, 301բ, 376ա, 742ա, 866բ, 867ա
Կապիլոնեան ժողով 249բ
Կասկարիա 235ա
Կասպալոն էդք 135բ, 137բ

Կարամանիա 765ա
Կարապետ (Ս·) եկեղեցիներ 634ա, յերիվեի՝ 35բ, յիւսկիւտար՝ 66բ, ի Կարմիր վանս՝ 725բ, ի Մարաշ 617բ, ի Նիկտէ՝ 231բ, 232ա· — վանիբ՝ ի կեսարիա՝ 300բ, 352բ, 360բ, ի Մուշ՝ 16ա, 86բ, 125բ, 227բ—8բ, 229բ, 331բ, 332ա, 466ա, 500ա, 501ա, 520ա—բ, 594ա, 725բ, 727ա (տաղ) 683բ· — ի Ֆռնուզ՝ 475բ, վա՞նիք 351ա—352բ, Ս· Կարապետ Յովհաննու վանիք 307բ
Կարդագիրեայ կամ Կարթագիրեայ ժողովք եւ կանոնք 33ա, 33բ, 247բ, 248ա
Կարեաթարիմա 217ա
Կարին (տես Թէոդուպոլիս, Արզրում, Երզրում) 5բ, 145ա—6բ, 147բ, 215բ, 220ա 229ա, 245ա—բ, 279ա, 281ա—բ, 306ա—7բ, 333ա, 341ա, 343ա, 346ա, 352ա, 360ա, 377ա, 387բ, 407ա, 408ա, 410ա, 465ա, 469ա, 476ա, 482բ, 483ա—բ, 493բ, 502բ, 505ա, 509ա, 567ա, 567բ, 569ա, 573ա, 584ա, 596ա, 608ա, 610ա, 688ա, 742բ, 771ա, 771բ, 772բ, 866ա—բ, — Կանոնք· տես Թէոդուպոլիս
— ծով — 182ա, 216բ, 614բ
Կարմիր վանք (ի Ձմշկածագ) 724բ, 729բ
— վանք (ո՞ւր, ի Կարի՞ճ) 360բ
Կարմրակ (այսպէս ուղղել՝ Կարմիակ) Ս· Նշանի եկեղեցի 150ա, 151բ
Կարս 4բ, 111բ, 503ա· — Թուղթ Ն· Շնորհալւոյ 139բ, 316բ, 390ա
Կաւզով 162ա
Կաւճա 177բ
Կափառնա(յ)ում 46բ, 477ա
Կաֆա (Քաֆա) 8բ, 204ա, 285բ, 288ա, 338բ 575ա· — տաղ՝ 679բ, 685ա, 685բ
Կեսարիա 1բ, 5բ, 7ա, 8ա—բ, 16ա, 35բ, 49բ, 82ա, 83ա, 102բ, 104բ, 159բ, 160բ, 197բ, 205բ, 208ա, 212ա, 219ա, 229բ, 230ա—բ, 232բ, 301ա, 320բ, 355ա, 351ա 360բ, 376ա, 379բ, 398բ, 487ա, 742ա, 743բ, 758բ, 759ա եւն· — ժող· եւ կան· 22բ, 24ա, 30ա, 299բ, 377բ, 779բ· — Սպանելոց ի խոսրովէ 639բ եւ յայլ Յայսմաւուրս
— Պաղեստինոյ 702բ—703ա
— Փիլիպպեայ 477բ
Կեսար(ու) աւգոստեայ ժող· եւ կան· 33ա
Կերլա 291ա—բ, 487ա, 488բ, 580բ, 716ա, 717բ, 835ա, 836բ, 854ա—բ, 862ա, 895ա բ, 927ա, 928ա
Կիեվ 331ա
Կիզիկոս 702ա
Կիլիկիա (Կիւլիկիա) 3բ, 4բ, 35բ, 49բ, 79բ, 83ա, 87ա—բ, 101ա—բ, 124բ, 310բ, 316ա, 334բ, 335ա, 339բ, 390ա—բ, 424ա—բ, 535բ, 549ա, 755ա, 765բ, 783բ, 785բ եւն
Կինճէ (Գանձակ) 86ա, 387ա
Կիպրոս 24ա, 31ա, 105բ, 155ա, 220ա, 256ա —57բ, 268ա—9բ, 375բ, 379բ, 386բ, 698բ, 699ա, 702ա, 706բ, ողբ (Ղարկըօզ) 592ա
Կիրակոս (Ս·) եւ Կարմրակ Ս· Նշան եկեղեցի 151բ, եկեղեցի՝ յԱմիք 107բ
Կիւլիկէ 375բ—Կիւլիկիա տես Կիլիկիա
Կիւլիստան 387ա
Կիւմիւշխանէ 92ա, 99բ, 466ա
Կիւրին ֆոք 200ա, 223բ, 702ա (Թէոդորոս եպ· Կիւրինոյ, տես)
Կնիզէն 829բ
Կոգովիտ 285ա
Կողոնիա 182բ, 211ա, 225ա, 630բ, 706բ
Կողոսացւոց ֆոք 698ա
Կոստանդիա (Կիպրոսի) 706բ
Կոստանդիայի ժողով 521բ
Կոստանդնուպոլիս (Կ· Պոլիս) 1ա, 2բ, 7ա, 10ա, 42բ, 43բ, 45ա, 46ա, 47բ, 50ա, 51բ, 55բ, 56ա—բ, 59բ, 63ա—բ, 65ա, 66ա, 66բ, 75բ, 76ա, 77բ, 78ա, 80ա, 81ա, 82ա, 86ա, 99բ, 100ա, 102ա—բ, 103բ, 104բ, 107բ, 110ա—բ, 111ա—բ, 120բ, 121ա, 122ա, 124ա, 133ա, 136ա, 137բ, 139ա, 140ա, 141բ, 144ա, 145բ, 147ա, 150ա, 155ա, 156ա, 162բ, 166բ, 172ա, 176բ, 177ա—բ, 178բ, 179բ, 183ա 184ա, 184բ, 204ա, 222բ, 229բ, 232ա, 238ա, 240ա—բ, 243ա, 245ա, 252բ, 253ա—բ, 254բ, 255ա, 255բ, 256ա—բ, 269բ, 270ա—71բ, 273բ, 274ա—բ, 278ա, 281բ, 292ա, 293բ, 294ա, 299ա, 301ա, 302ա, 303ա, 305ա, 309բ, 310ա—բ, 313ա—բ, 314բ, 316ա—17բ, 323ա—26ա, 328ա, 330ա, 331բ—36բ, 337ա, 339ա, 340ա, 341ա—բ, 343բ, 348բ, 350 եւ այսպէս յառաջ շատ յաճախ, ինչպէս դեռ 636ա, 644բ, 651ա, 721ա, 749ա, 769ա, 771բ, 773ա, 775ա, 784ա, 810բ, 843բ, 852ա—բ, 855ա, 868ա—բ, 871ա, 882ա, 892բ, 912ա, 930 եւն· — ժողովք ի Կ· Պոլիս եւ կանոնք 22ա, 30ա, 33ա, 34ա, 299ա, 377ա, 248ա, 250ա, 779բ, 520բ—21ա, 720ա—721բ, — ժողովոյ Հարք 200բ—209բ եւն, — Շարժումն 197ա, 221ա—բ, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ, 749բ, փոշի անկեալ 197բ, 221բ, 626բ, 697ա տես եւ ի Յայսմաւուրս
Կորդուաց գո· 466ա
Կորիկոս 386բ
Կորնթոս 111բ
Կորոդոմա 708ա
Կոցմոն (Kotzmon) 518ա
Կուտինա 266բ, 246ա, 266ա—67բ, 276ա—78բ, 338ա, 550ա—51բ, 767ա, 777բ· 862ա—բ (Պտմ· Հայածանաց Թ· 1213)

Կուբ 5ա
Կուրճիստան 766բ
Կտուց (աճապատ) 190ա, 335ա, 499բ, 868բ
Կրակով 805ա
Կրետէ—Կրիտիս 40բ, 222բ, 430բ, 699բ, 709ա, 710ա, 710բ
Կրէրէց 189ա, 190ա
Կրմաճ 567ա

Հ

Հալապ կամ Հալէպ 35բ, 334բ, 335ա, 403բ, 434ա—բ, 469ա, 471բ, 472ա, 756ա—բ
Հալպ ի Մանդրաճ 693ա—բ
Հաղբատ եւ թուղթ առ Հաղբատացիս 79բ, 103ա, 317բ, 318ա, 385ա, 555բ, 879ա
Հաճին 373ա, 869ա
Հաճկատար (Ս · Աստուածածին) 218ա, 288ա 899բ, 900ա
Համբարձման լեռ 754բ
Համիք (տես Ամիք) 349բ
Համս (Հոմս) 16ա
Հայք—Հայաստան 24ա, 46ա, 49ա, 87բ, 88բ 98բ, 159բ, 220ա, 297բ, 299ա (թուղթ Ն · Շնորհալւոյ առ եպիսկոպոսունս Հ · ի) 316բ, 334բ, 338բ, 353բ, 361ա—բ, 366ա —բ, 387ա—բ, 389բ, 397բ, 399ա, 478բ, 496ա—բ, 497ա, 536ա, 581բ, 749ա, 763ա 765բ, 766բ, — եկեղեցի 275բ, 276բ · ի Հայս կոտորեալք 195բ, 205ա, 225ա, 631ա, 637ա, 642բ, 651ա—բ
Հաշքարխան—Աժտերխան 11ա, 11բ, 17ա—բ, 191բ
Հասանխալայ 406բ
Հարք 5բ
Հացունեաց դաշտ 2բ
— խաչ 2բ
Հաւատուս 350բ, 351ա
Հերթեւ 466բ
Հերմոն (Ահերմոն) 573բ, 607ա
Հերմոնավանք 374ա
Հէճին 900բ
Հիճգուզակ (Հաւատուս) 350ա, 351բ
Հիմտի 346ա
Հնդկաստան 167ա, 333ա, 724բ
Հնդուստան 591բ, 891ա
Հոգեաց վանք 190բ
Հոգի (Ս ·) եկեղեցի 447բ
Հոռոմայր եւ Ս · Նշան 202բ
Հոսաւայ լեռ 221բ
Հունգարիա 907ա—Հայք 451ա—54բ
Հոռեգենսայ ժողով 248բ
Հռոմ 19բ, 20ա, 23բ, 24ա, 33ա—բ, 51բ, 68բ, 78ա—բ, 79ա, 112ա, 135բ, 137ա—բ, 142բ, 144ա, 197բ, 208բ, 210ա, 221բ, 222բ, 225բ, 254ա, 270բ, 309ա, 310բ, 336ա, 347ա—բ, 357բ, 372ա, 376ա—բ, 377բ, 379բ, 421ա, 424ա, 440ա, 468բ, 497ա—բ, 533բ, 542ա, 568բ, 625բ, 651ա 698ա, 699բ, 703բ, 749ա, 803ա, 851ա, 854ա, 855ա, 865ա, ժողով 247բ
Հռոմկլայ 101ա, 148բ, 235ա, 310բ, 410ա—բ, 512բ
Հրեշտակաց եկեղեցի ի Բաբերդ 465ա
Հրեշտակապետ (Ս ·) եկեղեցի ի Շօշ 652բ
— — — ի Զէյթուն 122ա
— (—) վանք յԵրուսաղէմ 684բ
Հրէաստան 238բ, 547ա, 573ա—բ

Ձ

Ձիթենեաց լեռ եւ պարտէզ 20բ, 233բ, 354ա, 574ա, 580բ

Ղ

Ղազանճի գիւղ 334ա
Ղազարու (Ս ·) կղզի եւ վանք 64ա, 215բ, 267ա, 520ա, 522բ, 541ա, 572ա, 747բ, 748ա
Ղալաքիա 7ա, 49բ, 82ա, 83բ, 146բ, 266ա, 294ա, 331ա, 424բ, 429ա, 430բ, 483ա—բ, 501բ, 550բ, 777բ
Ղալայ ի Թաւրիզ 684ա
Ղամսակայ (եպ · Պարթենոս) 702ա, 707բ
Ղարահիսար 229բ
Ղարաչէխ գիւղ 421բ
Ղարասու 358ա—բ 681բ
Ղարս 86ա, 229բ, 932բ · տես եւ Կարս
Ղափան 476ա
Ղոնիա (Ղօնիա) 553ա, 753բ, 841բ
Ղուրուչէշմէ 253ա
Ղրիմ (տե՛ս Խրիմ) 54բ, 414բ, 431ա—բ
Ղօսուխ (ուղղել՝ Ղօռուխ) հմմտ · նախորդը
Ղօրուխ (կամ Ղօռուխ) 189ա, 190ա

Ճ

Ճիրտիճայ ժողով 247ա
Ճմիլ գիւղ 583ա, 584ա

Մ

Մադիամու երկիր 366ա
Մաժակ (Մաժաճ) 49բ, տե՛ս Կեսարիա
Մալակձերտ(°) 384բ
Մալայասրաճլից(°) 389բ
Մալբա 337բ
Մալբէզ 16ա
Մակեդոնիա 354ա, 724բ
Մահլազան 189ա, 190ա
Մաղնիսա (թուղթ Ս· Իգնատիոսի) 135բ, 137բ
Մաճարիստան 538 տե՛ս Հունգարիա
Մամեստիա 3բ, 101բ
Մամիա, այս է Մայումա (սաճչելիճ) 209բ, 223բ եւ յայլ Յայսմաւուրս 308ա, 688ա, 688բ
Մամուեստիա 168բ
Մայումա (տե՛ս Մամիա) սաճչելիճ 200բ, 629ա
Մանազկերտի ժողով 740բ
Մանդրանի Հալպ 693ա
Մանիսա 238բ
Մաշ(ա)կերտ, Մաշկեր 45բ, 328բ, 394ա, 395բ
Մառւէր գիւղ 291բ
Մատիսկոնեան Ա· եւ Բ· ժող· եւ կան· 249ա
Մատրիտ 823բ
Մարաղա 362բ, 387ա
Մարանդ 387ա
Մարաշ 335ա, 616ա, 617ա
Մարեճակ (կամ Մարեճա°հ) ի Սեբաստիա 712բ, 713ա—բ
Մարգուան 45ա, 47բ, 130ա, 131բ, 360բ
— Ս· Աստուածածին 47բ
Մարիամ եգիպտացի (Ս·) եկեղեցի 422ա—424բ, 854բ
Մարիանուպոլիս 200ա
Մարմաշէնի վանիճ 138ա
Մարտիրոս (Ս·) եկեղեցի ի կեսարիա 49բ
Մարտիրոսաց ֆաղաճ 5ա
Մեդիոլան 883ա—բ, տես Մետիոլանու ժողով
Մեդիողա(նոն) 699ա
Մեթոն 254բ
Մելեվիտանու ժող· եւ կան· 248բ
Մելիտինէ 139բ, 161ա—բ
Մելտենեան ժողով 249բ
Մեծ Հայք 721ա (տե՛ս Հայք ու Հայաստան)
Մեծանձնապատ 232ա, 238ա
(Ճռաճաղ, լրագիր) 519բ
Մեծոփայ վանիճ 24բ, 31բ, 49ա, 58ա, 133ա, 347բ, 391բ, 455բ, 478բ, 613բ, 628բ, 931բ
Մեսիենա 240բ, 244ա, 321ա
Մեսոփոթամիա 765բ
Մետինէ 9ա—բ
Մետիոլանու, Մետիաղանու (Միլան) ժողով եւ կան· 33բ, 103բ, 247բ
Մերզափուն 398ա—բ
Մերսին 232բ
Մերտին (Մերթին) 339բ, 669բ, 739ա
Մէլեդին (Մելիտինէ) 317ա
Մէրէթոն 542բ
Մըսըր 403բ, 479բ, տե՛ս Մսըր
Միդոդան (Մեդիոդան, Միլան) 103բ
Միջագետ 2ա, 5ա, 81ա, 148ա, 213բ, 235բ, 496բ, 626ա, 712ա
Միջագիւղ (Միջգիւղ, Օրթաճէօյ) 82ա—83ա, 92բ, 334բ, 723ա
Միջերկրական ծով 686ա
Միջ(ի)նթաղ 11ա, 38ա, 463ա, 472բ
Միտիլլի 330բ
Միրայա (Միւռոնա) 241բ, 698բ, 705ա
Միւսիա 705բ
Միխայէլ (Ս·) դպրոց 278բ
Մխիթարեան վանիճ ի Վիեննա 291ա
— վարժարան ի Գահիրէ 869ա
— — ի Կ· Պոլիս 789ա
Մծբին 220ա
Մոլտավալաճիա 184ա
Մոլտաւիա 37բ, 52բ, 251ա, 270ա, 328ա
Մոկճ 613ա—բ
Մոյիլով 797ա, 800ա, 801ա, 803ա—բ, 804ա, 806ա, 807ա, 807բ, 811ա, 814բ, 816բ—830ա
Մոնիէլիէ 736բ
Մոսկուա (Մոսկով, Մոսկօճ) 68բ, 86բ—87ա, 165բ, 191բ, 215բ, 330բ, 331ա, 346բ, 348բ, 387բ, 566ա
Մուկուճտինայ ժողով եւ կանոնճ 249բ
Մուճճանիս 450բ
Մուճճուսուն 398ա—բ
Մուշ 125բ, 229բ, 233ա, 330ա, 374ա, 466ա, 727ա
Մուսահանի մահալէ (ի Ռուսճուգ) 28բ
Մուտուրկու Ս· Լուսաւորչի վանիճ 464բ, 691ա
Մսըր 739բ տե՛ս եւ Մըսըր

Յ

Յաբօկ (Յակո՞բ) եկեղեցի՞ 238ա
Յակոբ (Ս·) եկեղեցի, վանք, յերուսաղէմ 87բ, 106բ, 230ա, 529ա, 633բ, 754բ, 764բ, տաղտ 482բ
— — յԱղբա՞կ 433բ
— — ի Բգնունիս 402բ
— եկեղեցի ի Զէյթուն 122ա, 585բ
— — ի Ռշտունիս 237ա
— — ի Սեբաստիա 712բ, 713բ
— մանկատուն (ի Կ· Պ·) 145բ, 330ա—բ, 726ա—բ, 790ա
— վանք ի Բլոստերնայպուրկ 922ա
Յակոբայ երկիր (Հրէաստան) 155ա
Յակովբեանց (Ս·) վանք տե՛ս Ս· Յակոբայ վանք յերուսաղէմ
Յամայէ նհգ· 496բ
Յայայ էպտ· 438բ
Յարութիւն (Ս·) եկեղեցի յԱղբա՞կ 433ա
— — — յերուսաղէմ 694բ, 754բ, 894ա
Յերապոլիս (Հերապոլիս) 696բ
Յիզբուզտի եկեղեցի 202ա
Յորքէ (Յօպպէ) 35բ, 764բ
Յովհաննէս (Ս·) եկեղեցի ի Բաբերդ 465ա
— — — ի Գանձայ 720ա
— — — ի Զէյթուն 122ա
— — վանք ի Կեսարիա 743բ
— — — ի Սպեր 483բ
— — — ի Մուշ 186ա
Յովհաննու վանքի կոնդակ 346բ
Յորդանան 55ա, 163բ, 215ա, 233ա, 235բ, 382ա, 385բ, 548բ, 549ա, 729ա
Յուսաստան 350ա
Յունիս 553բ
Յօշիաբօս 903բ

Ն

Նաբոլի 330բ
Նաբովկայ (Մապուկայ) եպ· Փիլաբսիանոս, տե՛ս Փիլիբսեանոս
Նազարէթ 122բ, 268բ, 548ա—բ, 573ա, 573բ
Նախավկայի (Մաղարդայ) վանք (իր կոնդակները) 184ա—193ա, 475բ, 476բ
Նախիջեւան 91բ, 118բ, 243ա, 387ա, 419բ, 516բ
Նայիճ 781բ
Նայսաց (Նովիսաթ) 402ա, 403ա, 404ա, 575ա, 604ա, 609ա
Նաոլը դուռ 692բ
Նարբոնայ ժողով 248ա — եաճ ժող· եւ կաճ· 249ա
Նարեկայ վանք 46ա, 556ա
Ներգինեայ գիւղ 366ա
Ներսէսի (Ս·) վանք (յԵկեղեաց) 465ա
Նէոկեսարիայի ժողով եւ կաճոնք 22բ, 30ա, 247բ, 375ա, 377բ, 779բ, (698ա)
Նիկիայի ժողով եւ կաճոնք 2ա, 19ա, 33բ, 103բ, 104ա, 112ա, 221ա, 271ա, 318բ, 3395ա, 510ա, 520ա—բ, 521ա, 647բ, 696ա, 721ա· (կաճոնք Ա· եւ Բ·) 26բ—27ա, 30բ, 32ա, 34ա, 247բ, 249բ, 299, 377բ, 379ա, 470բ, 471ա, 779բ (ժա—ժբ) — եկեղեցի 639ա
Նիկիապոլիս 709ա
Նիկիսար 105բ, 177բ
Նիկողայոս (Ս·) Սբաճչելագործի վանք 465բ
— — եկեղեցի ի Կ· Պոլիս 334բ
— — — յԱմասիա 552բ
Նիկոմեդիա 142ա, 196բ, 203ա, 220ա, 222ա, 338բ, 655բ, 853ա, 693բ, 711ա
Նիկոպոլիս 706բ
Նիկտէ 230ա, 231բ, 351ա, 352բ
Նիյզէ՞ (Նիկտէ՞) 487ա
Նինուէ 199ա, 319ա, 356ա, 381բ, 562բ, 563բ, 593ա, 690բ, 739ա, ճառ Ս· Եփրեմայ ի Նինուէացիս 270բ
Նիռբի 708բ
Նիւսսա 320բ, 375բ
Նիւստրիա 5բ
Նշան (Ս·) եկեղ· Մեծաճձնապատի 237ա, 238ա
— — — ի կարմիր վանս 725ա, 729բ
Նշան (Ս·) աճապատ 625ա, 634ա
— — վանք Ծովուց 148բ
— — վ· ի Պարտաւան (Պարվաւան) 774բ
— — վ· ի Սեբաստիա 620բ
— — վ· ի Դարաճաղիս 465բ
— Ս· տե՛ս Գետարգել 208բ
Նովիսաթ տես Նայսաց
Նորակերտ 620ա—բ
Նորաշէն գիւղ 476բ, 490ա, 491ա
Նորաշինկու գիւղ եւ եկեղեցի 653բ
Նոր Հռոմ (= Կ· Պոլիս 102ա—բ, 103բ
— Նախիջեւան 187բ, 291բ
— Ջուղայ 380ա, 381ա, 434բ, 541բ, 555բ, 556ա, 557բ
— քաղաք = վաղարշապատ 519բ

Շ

Շախկախայ Ս· Աստուածածին 351բ
Շահաբրաւ 548բ, 573ա
Շահապօնի 428բ
Շաղագոմ 483ա—բ
Շաղատ 476բ
Շաղկերտ 476բ
Շամ 35բ
Շամախ 164ա
Շամբ 188ա, 189ա
Շամոշվար 463ա
Շամոսվար 472բ
Շամխոր 4ա
Շամխուռ 454ա, 455բ (Շամխուս ուղղել՝ Շամխուռ)
Շապին կամ Շէպին Ղարահիսար 866բ
Շարախ 233ա
Շաւալեցց եկեղեցի 298բ
Շաւարշան 2բ
Շաւառինու գիւղամեղամ 183բ, 184ա
Շէնհերու անապատ 516բ
Շիրազ 62բ
Շիրակաւան (ժողով) 104ա, 271ա
Շիրուան 164ա
Շոռոլու (Ջորլո՞ւ) 411բ
Շոռոթ տե՛ս Շօռօթ
Շուէր 330բ
Շումէն 334ա
Շումլա 173բ
Շրջովա (Սիչովա) 191ա
Շօշ 113ա, 434բ, 645ա, 652բ
Շօռօթ 489ա, 490ա, 519բ

Ո

Ողիմպիա 202ա
Ոսկոյդար — Սկիւտար 66ա—բ
Ոստան 227ա
Ովկիանոս 239ա
Որմայ Ս· Նշան 385ա
Ուլնիա 324ա
Ուռհա (տե՛ս Ուրհա) 56բ, 148ա, 685ա, 699բ
Ուռումղալայ 739ա
Ուռումկալու Ս· Խաչ կամ Ս· Նշան 668բ
Ուսադռնայ էղէ· 708բ
Ուստուտար (Իսկիւտար) 59բ
Ուրադիսլաւիա 805ա
Ուրհա (Ուռհա) 35բ, 177բ, 710բ, 729ա
Ուրումելու 500ա
Ուրուշչուղ — Ռուսճուք 28բ

Չ

Չարեֆի վանք 456բ
Չարխափան Ս· Աստուածածին եկեղեցի ի Տրապիզոն 465բ
Չարչարանաց Ս· Լուսաւորչի վանք 465բ
Չարսանճագ 723բ
Չրնբուց (Չերնովից) 149բ
Չինաստան 388ա
Չմշկածագ 724բ
Ջորլու 115ա—բ
Ջօրլու 394բ
Ջօրպանի նաւահանգիստ 332ա

Պ

Պադաւիա 802ա
Պաբմոս 50բ, 85բ, 430բ տե՛ս եւ Պատմոս եւ Պատմայ
Պալատ (կ· Պ·) 438բ
Պալբխլը գերեզմանոց 254բ
Պաղեստին 2ա, 6ա, 357ա, 576ա, 625բ, 689բ, 766ա—բ
Պաղին 831բ
Պաղտատ 35բ, 165ա, 434ա, 485ա, 562բ, 630բ, 736ա—բ, 739ա, 741ա, 742բ
Պամփիւլիա 100ա 632բ
Պայազըտ սուլթան (ի կ· Պ·) 331ա
Պայազիտ 274բ, 387բ
Պանտէա (յԱտալիա) 709ա
Պանտրմա 230ա
Պաշտպան Ս· Աստուածածնի վանք 743բ, 744բ
Պապարաղ 158ա
Պատմայ կղզի 50բ, 51ա, տե՛ս Պաբմոս
Պատմոս 136բ, տե՛ս Պաբմոս
Պատռաս 142ա

Պարիս 339ա, 340ա, 506ա, 623բ, 804բ, 808ա, 810ա—814բ, 829բ
Պարսամայ եկեղ· 122ա, 454բ
Պարսկաստան 297բ, 210բ, 222ա, 333ա—բ, 749ա
Պարտաւան (Պարվաւան) 774բ
Պելգրատ կամ Պելրդատ 333ա
Պետերբուրգ եւ Պետրսբօլ 187բ, 191բ, 334բ, 336բ, 554ա
Պետրոս–Պօղոս եկեղ· ի Տումարգա 214ա, 231բ
Պերգէ 221ա, 637ա, 702բ
Պէկօղլի 334բ, 424բ, 459ա, 531բ, 532բ
Պէհէստին 783ա—բ
Պէյրութ 343բ, 877ա
Պէյօղլի (Պէյօղլու) 550բ, 777ա—բ
Պիզէնցիա 542բ
Պիսիդիա 196ա
Պիսիդոնայ գո· 709ա
Պոլիս (տե՛ս Կ· Պոլիս) 83ա—բ, 171բ, 395ա, 409ա, 410ա, 448ա, 765ա, 766ա, 841բ, 843բ, 873ա եւն
Պողոնիա կամ Բոլոնիա 363ա—բ
Պոնդիոլանա(–նոն, Պոնտիողանոյ) 628բ, 702բ
Պոնտացւոց աշխարհ 245բ
Պոնտոս 35բ, 198ա, 465բ, 466ա, 866բ
Պորպ 233ա
Պօրտոս 701ա
Պուլկարիա (Պուլղարիա) 35բ, 368բ
Պուղտանաց երկիր 217բ
Պուտա 804բ
Պուֆարէշտ (Պուգարեստ) 272ա, 330բ, 618բ 793ա
Պռուսեայ ֆաղաքի եպ· Պասրիկիոս 707ա
Պրասդավ(ա) 762ա—բ
Պրէնտէպուրկ 330բ
Պրոպատիկէ 781բ
Պրուսիա 812ա
Պրուսսա 29ա, 32բ, 230բ, 240ա—բ, 272բ, 273ա, 293ա—բ, 501բ, 502ա
Պօղոս–Պետրոսի եկեղ· ի Տումարգա 231
Պօղոսի (Ս·) դպրոց 337ա
Պօսնա(ն) 98բ

Ջ

Ջաղացտեղ 189ա, 190ա
Ջուղայ (Հին) 188բ, 189ա, 190ա, 650ա
— (Նոր) 10բ, 479բ, տե՛ս Նոր Ջուղայ
Ջօրջին (Վրաստան) 766բ

Ռ

Ռահման (Փերսոն) 739ա
Ռամլէի ծով 208բ տե՛ս եւ Ռէմլիի ծով
Ռաշէով 829բ, 825ա
Ռէմլիի ծով (Ռամլէի, տե՛ս) 126բ
Ռիալքի 500բ
Ռշտունեաց գո· 729բ
Ռումանիա 618բ
Ռումելի 8բ, 501ա
Ռուսաստան (Ռուսիա) 191բ, 192ա, 330բ, 343բ, 348բ
Ռուսճուբ (Ռուշճուբ; Ռուսճուխ) 56ա, 85ա—բ, 612բ, 779ա, 782ա

Ս

Սաթլեց 553բ
Սալաճիկ 165բ
Սալիբայ եւ Տիգրոնի եպ· Սադովկ տե՛ս ասիդ
Սալմաստ 373բ
Սախըզ կղզի 330բ
Սահակայ (Ս·) վանք 331բ
Սաղիմ (Երուսաղէմ) 87բ, 572բ—573բ, 686ա
Սաղոն էղբ· 649ա
Սամաքիա 113բ, 255ա, 267ա, 331ա, 374բ
Սամճիաս 193բ
Սամո(ւ)սատ 213բ
Սամոստիա 139բ, 316ա, 389բ
Սամսոն 85ա
Սանահին 79բ, 103ա, 317բ (թուղթ)
Սանկուն 386ա
Սանկպէտրօբուրգ 331ա
Սանկտապիտրս 433ա, 434բ
Սասուն 233ա, 285ա
Սատադիա 532ա
Սարգիս (Ս· Սարգսի) եկեղ· յԱմիւք 107բ
— — — — ի Բալու 500բ
— — — — յԵրիզա 465ա
— — — — ի Զէյթուն 122ա
— — — — ի կեսարիա 49բ
— — — — ի Կուտինա 777բ
— — — — ի Տումարգա 231բ

Սարդիոյ կամ Սարդիկէի ժողով եւ կանոնք 22բ, 30ա, 33ա, 238բ, 247բ, 299բ, 378ա. 520բ, 720ա, 721ա—բ, 779բ
Սահմանիա 363ա
Սեբաստիա 2բ, 5բ, 107բ, 127բ, 146ա—բ, 164ա, 201ա, 205բ, 210ա, 212ա, 225բ, 229բ, 285բ, 293ա—94ա, 331բ, 332ա, 419բ, 420ա, 507ա, 620ա—բ, 629ա, 640բ. 712բ—13բ, 721ա, 731ա, 765բ, 867ա
Սեբեդեայ հաղարէն Ուրսիկինոս վկ· 710բ
Սելեւկիա 79ա, ժողով 248ա
Սեղբոս խան (ի Կ· Պ·) 339ա
Սեչով կամ Սրչով 122ա—23ա, 288ա
Սեպուհ 604բ
Սերմիոյ ժողով 247բ
Սերմոյիս 711ա
Սեւանայ Ս· Նշան 385ա
Սէրայ բիլիսէ (ի Կ· Պ·) 777ա
Սրմիգլիուսն 536ա, 538ա
Սիդոն 235բ, 357ա, 446բ, 701ա
Սիկիլիա 701ա, 710ա
Սիսա 73բ, 96ա, 364ա
Սիսուեսեան ժող· 247ա
Սիոն 218բ, 219ա, 229ա եւն
Սիչովա (Շրջովայ) 191ա
Սիս 7բ, 35բ, 49բ, 50ա, 104բ, 106բ, 192բ, 271ա, 318բ, 335ա, 389ա, 403բ, 434բ, 474բ—75բ, 502բ, 510ա, 765բ, 899ա· — Սոյ վանք 475բ
Սիւնիք 2ա—բ, 82ա, 353բ, 364ա, 379ա. 428ա—բ
Սիւրակուսա 699ա
Սլաքինայ դղ· 431բ
Սկեւռայ վանք 46ա, 144ա, 337բ
Սկիւթիա 698բ
Սկիւտար (Ոսկոյդար) 66ա—բ
Աղերդ 407բ
Սմբղանդ 385ա, 386բ
Սնիադին 68բ, 174ա, 185ա, 189բ, 191բ, 216ա, 304ա, 425բ, 440բ, 41ա, 761բ, 778ա, 790բ
Սոմնա 326ա
Սորբոն 747բ
Սորսորու վանք 230ա
Սոփեր 217բ
Սոփիա (Ս·) եկեղեցի 373ա, 699ա—բ
Սոփիէ 721ա
Սուլումանաստըր 238բ, 255բ
Սուխարայ կամ Սուհարայ վանք 48բ, 58բ
Սուկաւէտ 696բ
Սունիոց 401բ, 505բ, 604բ, 885ա
Սուչավա 68բ
Սուսանայ երկիր 697բ
Սպահան (Սվահան, Սպահան, Շօշ) 10բ, 113ա, 170ա, 171բ, 381ա, 557ա, 567բ
Սպանիա 51ա, 142ա, 195ա, 821ա
Սպեր 181բ, 483բ
Սպոլէտու ձոր 142բ
Ստաքեւ (Տաքեւ) 364ա, 475բ, 476ա
Ստամպոլ (Կ· Պոլիս) 43բ, 49բ, 55բ, 91ա, 92բ, 137բ, 207բ, 223ա, 259բ, 260ա, 279բ, 288բ, 320բ, 330ա, 331ա, 336ա, 436բ, 454բ, 492բ, 578բ, 600ա—բ, 605ա, 608բ, 704բ, 731բ, 817բ· — տաղ ի վերայ մանկանց գերելոց ի Ստամբօլ 671բ, Պտմ· առման՝ 348բ, Ողբ առման ՅԱռաքելէ 592ա, Տաղ առման ՅԱբբ· Անկիւրացւոյ 160բ, 480ա, տես իրենց տեղերր
Ստանիսլաւով 37ա, 52ա, 55ա—բ
Ստեփանոս Նախավկայի (Ս·) եկեղեցիներ՝ ՅԱտանա՝ 590բ, ի Կ· Պոլիս՝ 334բ, 335ա, ի Նորաշէն՝ 491բ, ի Տաքեւ՝ 476· ո՛ւր 114ա
Սրուճ 623բ

Վ

Վահէվանեան մեհեան 5բ
Վաղարշապատ 5բ, 15ա, 86բ, 185ա, 188բ. 190բ, 192բ, 193բ, 206բ, 291ա, 331ա, 344ա, 354բ, 519ա, 538ա, 562ա, 607ա. 625ա, 633ա, 636բ, 656ա
Վայոց ձոր 280ա
Վան 7ա, 21ա, 140ա, 141բ, 166բ, 167բ, 190բ, 227ա, 229բ, 365ա, 366բ, 455բ. 500բ, 516բ, 591բ, 594բ, 876ա, 877բ. 899բ
Վանգոյ Ս· Նշան 139ա, 316բ
Վանստանայ(՞) Ս· Աստուածածնի եկեղ· 349բ
Վանք գիւղ 271բ, 394բ
Վառնա 136ա, 500բ
Վառվառիայի դպրոց 337ա
Վասիլիա ֆոֆ 363ա
Վասպուրական 3բ, 20բ, 46ա, 138ա, 557ա. 607բ, 669բ
Վատիկան 255ա
Վարագ լեռ եւ ուխտ 184ա, 243ա, 870բ, Ս· Նշան (Ս· Խաչ) 2բ, 200բ, 209բ, 223բ, 384բ—85ա, 614բ, 879ա — տաղեր՝ 13ա. 15բ, 152բ, 342բ, 679ա, Ներբողեան Թ· 965, 552ա—բ
Վարանդ 516ա—բ
Վարդիկիոբ վանք 331բ, 584բ
Վարշաւիա 806բ
Վարսաւիա 801բ

Վենետիկ 63բ, 64ա—բ, 82բ, 121ա—բ, 148ա 168ա, 233ա, 254ա, 254բ, 258ա, 267ա, 275բ, 294ա, 307բ, 310բ, 311ա, 330բ, 339ա, 355բ, 388բ, 389ա—բ, 460բ, 500բ, 520ա, 521ա—բ, 540բ, 541ա—բ, 554ա, 555ա, 572ա, 655ա—բ, 715բ, 747բ, 748ա 749բ, 751ա, 765ա, 766ա, 802ա, 803բ, 804ա, 804բ, 808բ, 811բ, 822բ, 852ա—բ, 880բ, 886բ
Վեշտոցի 402ա—բ
Վեսսարավիա 333բ
Վերակերպելոց վանք 254բ
Վէլիոյ (Վելիո) 120բ, 373ա
Վիեննա 59ա, 65ա, 68բ, 82բ, 99բ, 106ա, 107բ, 109ա, 116ա, 130ա, 131բ, 133ա, 138ա, 147բ, 162ա, 62բ, 166բ, 168ա, 176բ, 184ա, 216ա, 220ա, 229ա, 238բ, 255ա, 256բ, 272ա, 282ա—բ, 283ա, 291ա—բ, 301բ, 304ա, 307ա, 314բ, 321ա, 339ա, 340ա—բ, 341բ, 349ա, 352ա, 377ա, 380ա, 385ա, 390ա, 397բ, 405ա, 407ա, 411բ, 414ա, 425ա—բ, 426ա, 435ա—բ, 440ա, 441ա, 442բ, 460բ, 461բ, 476ա, 480ա, 490ա, 492ա, 496ա, 497բ, 502բ, 504բ, 505ա, 509ա, 514ա, 562բ, 563ա, 568բ, 573ա, 579ա, 583ա, 584ա, 585ա, 596ա, 597բ, 610ա, 621ա, 622ա, 623ա, 625ա, 636ա, 655ա, 686ա, 736ա, 743ա—46ա, 753ա, 802բ—803ա, 805ա, 809ա, 810ա—բ, 811ա—բ, 815ա—բ, 816ա—830ա, 845ա, 859ա, 871ա, 872ա, 880ա, 914ա—բ, 921ա—բ եւն, եւն
Վիեննա (ի Ֆրանսա) 521բ
Վիճիուս 424ա
Վլադի(ու) երկիր 348բ
Վլադիմէր երկիր 331ա
Վլախաց երկիր 431բ
Վլանկայ ի Կ· Պ· 500բ
Վկայից (Ս·) վանք Մխիթարեանց ի Տրիեստ 873ա
Վորմանդիենեան ժող· եւ կաճ· 250ա
Վրէնդիս ֆոֆ 207ա

Տ

Տաբարիա 357ա
Տաթեւ 428ա—բ
Տայֆ 672ա
Տաշիրք 353բ
Տապարիա (տես եւ Տաբարիա) 548ա, 573բ
Տաստափոր 503բ
Տարմեցոյ գ· 710ա
Տարսոն 45ա, 79ա, 79բ, 83ա, 87ա—բ, 101բ, 103ա, 124բ, 137բ, 139ա, 144ա—45ա, 181բ, 233ա, 316ա, 318ա, 339բ, 373ա, 389բ, 535բ, 696ա, 710բ, 726բ, 755ա, 785բ, 937բ
Տարսուս 105բ
Տարօն 5բ, 86ա, 184ա, 220ա, 233ա, 366ա, 397բ, 725բ
Տաւրոս 101ա
Տգանց վանք 180ա, 181բ
Տիարպեքիր 35բ
Տիբերական ծով 303ա, 755ա
Տիբերիա 6ա—35, 221ա, 471ա, 626ա
Տիգրանաշէն—Տիգրանակերտ 6բ, 107բ
Տիգրիս 432բ, 489բ, 724բ
Տիկին գիւղ 189ա
Տիկնայ վանք 753բ
Տիվրիկ 76բ
Տիւռնաւիա 246ա, 802ա
Տիւրիկ 63ա
Տիւրոս 235բ, 357ա, 446բ, 701ա, 703բ, 707բ
Տնեստեր 797ա, 800ա, 803բ, 804ա, 807ա—բ, 811ա, 813բ, 814բ եւն
Տոլետացու ժողովք եւ կանոնք 33բ, 248ա, 249ա—բ
Տորոմին 643ա, 709ա
Տումարգա (Տումարծա) 214ա, 231ա, 771բ
Տուրոնեան ժող· 249բ
Տրալիանոս—Տրալլիանոս (Տալեհնոս) ֆոֆ· (թուղթ Ս· Իգնատիոսի) 135բ, 137բ
Տրապիզոն 35բ, 107բ, 212բ, 245ա—բ, 412բ, 511ա, 573ա
Տրիեստ (Թրեսք) 246ա—բ, 265ա, 266բ, 394ա, 395բ, 435ա, 463բ, 734ա—բ, 736ա 767բ, 817բ, 833ա, 843ա, 860ա, 861ա—բ, 865ա, 873ա—75ա, 915ա, 918ա
Տրիլոբոնէլիապոլիս 931բ
Տրիմիթունիա 699ա
Տրիտենդեան ժողով 521բ, 843բ
Տփխիս (Թիֆլիզ) 17ա, 159ա, 312ա, 390ա, 405ա, 477ա, 479ա
Տօմազա (տես Տումարգա) 7բ

Ր

Րուսինուֆ (Թուսինուզ եւն) 21ա, 27ա—8բ, 35բ, 123բ, 142ա, 143բ, 184ա, 368ա—բ, 618բ, (տես Բուսինուֆ)

Յ

Յաղմնայ գո · 207ա

Փ

Փադիկ 233ա
Փառակ(եցի Քամիենից Յօվաննէս) 411բ
Փառակայու գիւղ 21ա
Փարակուա 766բ
Փարիզ 19ա, 19բ, 116բ, 273ա, 281բ, 335բ, 444բ, 723բ, 747բ, 802ա, 812ա—ժողովք եւ կանոնք 249ա
Փիլիպպոպոլիս 78ա, 137բ, 597ա
Փիսոն 48ա, 406ա, 432բ, 489բ, 724բ
Փիւնիկէ 6ա, 357ա
Փլորենտիոյ ժող · 521բ
Փոխման Ս · Կոյսի վանք 278բ, 283բ, 305ա, 437բ, 846ա—բ
Փոս (աշխարհ) 346ա
Փորթուգալ (Փորթուկալ) 142ա, 165բ, 387ա 566ա
Փոքր Ասիա 215բ
— Հայք 63ա, 497բ
Փռիւգիա 101ա, 206ա, 703ա
Փրկիչ (Ս ·) եկեղեցի ի Սեբաստիա 712բ, 713բ
— — վանք յԱկն 332բ
Փօքիշան 34ա, 35բ
Փորթեֆիզ 749ա

Ք

Քաղկեդոն, ժողով, կանոնք, 33բ, 56բ, 80ա 103ա—բ, 245ա, 248բ, 259ա—260բ, 311բ 387բ, 497ա—բ, 520բ, սխանձելիք 656բ
Քաղցրահայեաց Ս · Աստուածածնի վանք 405ա, 406բ
Քամշիք եւ Քամշկիք, 535ա, 903բ
Քանաքեռ 905բ
Քաչերու Ս · Ստեփանոսի եկեղեցի 490բ, (Քաջերեցի Պիպուտաղ 490բ)
Քաջբերունիք 49ա, 58ա, 455բ, 478բ, 598բ, 599բ
Քառասնից եկեղ · ի Հալէպ 471բ, 472ա
— վանք ի Սեբաստիա 713բ
Քարկէ 5բ
Քարուտ լեռ 5բ
Քերսոն 703բ, 705բ, 739ա, տես անձանուններ
Քէլաք 386բ
Քէօթահեա 10բ
Քէօվ (Քիեվ) 348բ
Քիլիս 869ա
Քիշմիշիճ (թաղ) 175ա
Քլարքելտեան դիւան 812բ
Քլոստերնայպուրկ 922ա
Քութի 35ա—37բ
Քօլօժվար 385ա—բ

Օ

Օզպիճ 189ա
Օլախաց երկիր 291ա, (Ողբ) 288ա—բ
Օհնես (Ս ·) եկեղ · 429բ
Օձ էք 233ա
Օձնի 353բ
Օշական 243ա, 463ա, 754ա
Օշինբոս 535ա
Օրթագիւղ (Օրթաքէօյ) 252բ, 306ա, 439ա, 440ա—բ, 492բ, 775բ

Ֆ

Ֆահրապատ 434ա
Ֆէնէր 434ա
Ֆիլատելֆիա (Ս · Իգնատիոսի թուղթ ի···) 35բ, 137բ, 239ա
Ֆիլէմէնկ 330բ, 438բ
Ֆիլիպպէ 229բ, 333բ, 334ա, 492բ
Ֆիւզանդիա 720ա
Ֆորսեռչիէենեան ժող · եւ կան · 249բ
Ֆռանկիստան 273ա
Ֆռունգի Ս · Կարապետի վանք 475բ
Ֆրանգոֆորդեան ժող · եւ կան · 249բ
Ֆրանսա (Ֆրանգաց երկիր) 221ա, 273ա, 330ա, 348բ, 544ա
Ֆօքշան 329բ

Զ.

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ[1]

Ա

Աբամելիք հայր Պր· Յովհաննէսի (1440) 62ա
Աբար 350ա
Աբբայեանք — Մխիթարեանք 339ա, 335բ, 552ա—բ
Աբգար թագաւոր 6ա, 193բ, 222բ, 614ա, 627բ, 632ա, 639ա, 648ա, 710ա, 777բ, 812ա: — Թուղթ՝ 504ա· նկար՝ 635ա, շարականք՝ 836բ—37ա
Աբգարեան Մկրտիչ եպիսկոպոս 736ա, 741ա
Աբդա կամ Աբդաւ (Աբդիու) եպ· (ընդ Սրմիզդաեայ) 202բ, 210բ, 224բ, 630ա
Աբդալոն 224բ տե՛ս Արդալոն 641բ, 650բ, 704ա
Աբդաւ եպ· Խերհաղիդայ (ընդ Աբդիշոյի· Մարերի) 204ա, 211ա, 225ա, 630բ, 642ա, 650ա, 706բ
Աբդաւ եպ· Ներգուլ Բաղաբի, 628բ, տե՛ս Աբդիոս
Աբդդիու 166ա
Աբդիշաւ կամ Աբդիշոյ եպ· 42բ, 204ա, 211ա, 225ա, 630բ, 642ա, 651ա, 705ա, (Աբդիշոյ եւ ԺԶ· Բահանայք 225ա, 706բ)
Աբդիոս եպ· Ներգուլ Բաղաբի (Մեհեկի) 200ա, 223բ, 640բ, 702բ· տե՛ս Աբդաւ
Աբդիու մարգարէ (Տրէ) 22բ, 198ա, 206բ, 217ա, 221բ, 226ա, 231ա, 627ա, 638ա, 647բ, 698ա
Աբդիու ոմն 9բ
— Աբդիու եպ· տե՛ս Աբդա կամ Աբդաւ եպ· (Ահկի)
Աբդլայ Բհ· ընդ Շմաւոնի եպ·ի 705ա
Աբդլճաբար Թգ· 165ա
Աբդլմելիք խալիփայ 165ա, 563ա
Աբդլմսեհ վկ· կամ Աբդլմսէհ, Ապտուլմսեհ· Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 652, — տաղ 285ա
Աբեթ-ցագով 166ա
Աբեներ 631ա
Աբենիոս 203ա, 705բ· տե՛ս Արիաւոս ընդ Թէոդորոսի կամ Դիոտորոսի (նոյն ընդ Թոդորիանու եւ Եւոդոքաւոսի)
Աբեղեան Մաւուկ 307բ
Աբերկիոս եպ· (Սահմի) 197ա, 221ա, 339ա, 626բ, 637ա, 647բ, 696բ
Աբէլ կամ Հաբէլ, որդի Ադամայ 74ա, 319ա, 427բ եւն
— Կիւլպէնկեան կամ Կիւլպէնկեան (1815), 243բ
Աբիաթար Բահանայապետ 702բ
Աբիբաս (Աբիւոս եւ Աբբիբոս· Տրէ) 198ա, 221բ, 630ա, 638ա, 647բ, 697բ, 698ա
Աբիկեան Փէթռակ (1795) 532ա
— Պետրոս (1810) 532ա
Աբիմելիք խալիփայ 739ա
— (ընդ Երեմիայի· Ահկի) 211ա, 630բ, 641բ, 650ա
Աբիւոս տե՛ս Արիաւոս ընդ Թէոդորոսի
Աբիսողոմ որդի Դաւթի 609ա
— սարկաւագ (Արաց) 198բ, 209ա, 223ա, 628ա, 638բ, 639բ, 648բ· — գանձ 661ա, 847ա (հմմտ· եւ Պետրոս հայրապետ Աղեքսանդրիոյ)
Աբուդիմոս վկ· (Նաւասարդ) 42բ, 194ա, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ
Աբրահամ Բահապետ 20բ, 200բ, 208բ, 209բ, 223բ, 357բ, 440բ, 591ա, 609ա, 627բ, 629ա, 639ա, 640բ, 649բ եւն· — նկար 117ա, 215ա, 385ա, 879ա· — տաղ՝ 682ա եւն
— եպ· Արտաւիլի (Պարսից· Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223բ, 640ա, 649ա, 701ա· ուրիշ եպիսկոպոսներ տե՛ս վարը
— Արդար (Ուռհայեցի, Սահմի) 197ա, 221բ, 626բ, 637բ, 697ա

[1] *Պատրաստուած հետեւողութեամբ Հ· Տաշեանի, բայց նաեւ նկատի առնելով ժամանակագրական կարգը:*

— Խոստովանող (ընդ Խորենայ) 22ա, 336ա. տե՛ս Խորէն
— Ա· Աղբաթանցի կաթ·, — Թուղթ ած կիւրիոն· 79բ—80ա
— Բ· Մշեցի, Խօշաբեցի (Բաղիշեցի) կաթ·, 86ա, 861բ· — Կոնդակ Հոգեաց վանիի 190բ
— Գ· Կրետացի, Թրակիացի (Թեոփիլոսեցի) կաթ·, 541բ· — Պատմութիւն Նատրշահի՝ Թ· 616, 86ա—բ, Թ· 840, 419ա—բ
Անկիւրացի, Տաղ առման կամ Ողբ առման Ստամպօլոյ 160բ, 348բ, 480ա
— Աստապատցի, — Քարոզգիրք Թ· 614, 83ա—85բ
— Մամիկոնեաց (եպ·) — առ Վաչական թուղթ՝ 23ա, 30բ, 299բ, 378բ, 780ա
— գրիչ, (1318), 547ա, 549ա
— (1607, երկու անձ) 352ա
— դպիր (1632), 7բ
— ֆի· որդի տէր Վարդանի (1638) 507բ
— ստացող Աւետարանի (1674) 564ա—բ
— ումն (1699) 720
— ումն (1699) 720ա
— վարդապետ, ստացող Թ· 916 Ձեռ·ի (1709) 504ա—բ
— մահտեսի (1743) 765ա
— եպ· Զմիւռնիոյ (1762, 1782) 364ա—բ, 771բ, 886ա
— վրդ· ի Թեոփիրտաղ (1783°) 8բ
— որդի Սափարի (1786) 635բ
— մելիք (1801) 192բ
— եպ· Դերջանի (1802) 331բ
— եպ· Ս· Սահակայ վանիի 331բ
— ֆի· (1821) 184ա
— վրդ· (ԺԸ դար) 332ա
— գրի°չ (ԺԸ դար) 579ա—80ա
— վ· Պաղտասարեան, կ· Պ· 52բ
— յիշատակարան գրող 407ա
— ֆի· հայր Մ· Ովիէլի 351ա
Աբրահամեան Յակոբ (1954), կը նուիրէ թիւ 1084 Ձեռ· 749ա
Աբօ 359բ
Ագաթանգեղոս· — կաճ· 23բ, 31ա, 780ա· հատուածք — 232ա—բ, 394բ, — Կոչումն 343բ
— Ս· 701ա
Ագաթապիոս կամ Ագաթոպոս (նաեւ Աքագապի, Ագապիոս, Ագապի) սարկ· (Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 641ա, 650ա, 704բ
Ագաթի կոյս (Արաց) 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 701ա
Ագաթոկղէս (Հռոի) 195բ, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ
Ագաթոնիկոս (Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625ա, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա
Ագապի (Ագապիէ, հոյր Երիւեայ· Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Ագապի (դուստր Սոփիայ· Հրոտից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
Ագապի սարկ· տե՛ս Ագաթապիոս
Ագապիոս սարկ· տե՛ս Ագաթապիոս, Ագապիտոս
Ագապիոս հայր· Հռոմայ (Ահկի), 202բ, 224բ, 210ա, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ
— ընդ Աղեքսանդրոսի 704ա
— (Ագապիաս), որդի Եւստաթէոսի (տե՛ս անդ) 695
— ընդ Եւդոքսիոսի 697ա
— ընդ Թեկղեայ 194ա, 625բ
— ընդ Կղաւդիայ եւ Պապիայ 199բ
— որդի Վասասայ կամ Վասայ 711ա
Ագապիտոս տե՛ս Ագապիոս
Ագնէս կամ Ագնիսիա (Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 651բ, 709ա
Ագոնց Ստեփանոս արքեպ· 387
Ագուիլեանոս 33ա
Ագրիոս իշխան 721բ
Ադալոն կատակող 641բ, տե՛ս Արդալոն
Ադամ 65բ, 74ա, 126ա, 146ա, 151ա, 162բ, 163ա, 166բ, 169ա, 184բ, 208բ, 213բ, 224ա, 286ա, 295բ, 323ա, 324բ, 356ա, 368բ, 421ա, 478բ, 518բ, 523ա, 543բ, 570բ, 571ա, 591ա—բ, 593բ, 594ա, 605ա, 729բ, 931բ եւն եւն· ի Յայսմաւուրս-նախահարց, 640բ եւն· — նկար՝ 574ա· — տապ՝ 671ա, 682ա—բ, 839բ, եւն
Ադդա տե՛ս Աբդա, 704ա
Ադդէ հայրապ· (Քաղոց) 222ա, 627բ, 639ա, 648ա, 852ա
Ադոկտոս վկ· (Ատոկտոս, տե՛ս անդ, Ադոքտոս) 626ա, 637ա, 646բ, 695բ
Ադրիանոս Պապ 249բ, 250ա
— (գրուած նաեւ Անդրիանոս, ընդ Անատոլեայ) 194ա, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա
Ազա սարկ· (Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 704բ
Ազազացի, այս է Նազիանզացի 773ա
Ազամաթ աղջիկ Սիմոն խանի 180բ
Ազար, եղբ· խօճայ Սափարի (1623) 349բ
— հայր Յովհաննէս ֆի·ի 757բ
— որդի Աւետիք ֆի·ի 757բ
Ազարեան Արիստակէս, Ընդհր· Աբբայ Վիեն· Մխիթարեանց, 845բ
— Սամսոն (1904) 479ա
Ազարիա կաթ· Զուղայեցի, 6բ, 50ա, 231բ, 502ա
— աշկ· Անանիա Շիրակացւոյ 88բ
— տաղասաց (Տաղ ուրախութեան) Արարիչն Տէրն հաղցրացաւ 154ա, 565բ, 592բ,

619բ, 897ա· Աճմճ իմ եղկելի մեղայեալ գերի 164ա
— վրդ· (1741) 191ա
Ազգականութիւն· — ծառ ու պատկեր 780բ, — ազգահամար եւն 35ա, տե՛ս Յ· Դրիմեցի եւ Ն· Շնորհալի
Ազգաբանութիւն Դաւթի Մաղխազունոյ թիւ 907, 492ա—բ
Ազիզ կին Բաբի (1660) 474բ
— կին Այվազի (1660) 474ա
— կին Թամուրի (1674) 564բ
— մայր մահտեսի Կոստանդնի (1874) 564բ
Ազիոս (որ է Նազարիոս վկ· տե՛ս անդ 626ա)
— վկ· զօրական, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 698ա
Ազնիւեան (այսպէս սրբագրել Այվազեան)· վ· գրիչ 512ա—բ
— Անդրէաս Ակնցի վ· (1833) 512ա—բ
Ազպահար նոյն ընդ Պահարի, տէր Թ· 1238 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ դար) 879ա—բ
Ազպէեան Գրիգոր Մկրտիչ (1854) 251ա
Աթագապի տե՛ս Ագաթոպոս
Աթագապոս տե՛ս Ագաթոպոս 202ա
Աթանագինէս հայր Ս· Ներսէսի, 354ա
— եպ· եւ ծ· աշակերտ (Հրոտից) 212ա, 225բ, 353բ, 631բ, 636ա, 643ա, 652ա, 656ա, 709բ
Աթանաս (Ս·) հայրապետ Աղեքսանդրիոյ, 198բ, 209ա, 223ա, 248ա, 628ա, 639բ, 648բ, 701ա· — Աղօթք առ Ս· Կոյս, 910· — Դաւանութիւն 577բ· — Խոստովանութիւն 341ա· — Կանոնք՝ 22ա, 30ա, 378ա, 379բ, 728ա, 779բ — Հանգանակ 395ա, 170բ· — Հարցմունք 354բ, 924ա, — ի բան հաւատոյ 361ա, Ճառք, թուղթք, ներբողք Թ· 629, 111ա—13բ, Թ· 648, 133ա—134բ· — Ներբողեան ի Ծնունդ Քրիստոսի 375բ· — Ներբողեան ի Ս· Միւռաս՝ եւն 655բ, Ներբողեան ի Ս· Ստեփաննոս Նախավկայն· — 270ա, Պատարագամատոյց (Թ· 892) 474ա—75բ, 756բ, (Թ· 1303)· 936ա· — Պատմութիւն Արգելականին եւ Իսն գրոց 248ա, 361ա· — Պտմ· Կիւրոսի եւ Յովհաննու բժշկաց՝ 701ա· — Պտմ· հրաշից ի Բիւրիտոն քաղաքի՝ 235բ, 701ա· — Ջատագովութիւն 33բ· — Վարք Ս· Անտոնի՝ 235ա, 236բ, 701ա Տեսիլ՝ 233բ, 353ա, 444բ· Տաղ ի Ս· Աթանաս եւ Ս· Կիւրեղ 661ա
— հայրապետ եւ խանթուշ (տե՛ս եւ անդ· Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625բ, (636բ), 646ա, 656բ, 711ա
— եւ Սեւերիանոս Պատր· Ասորւոց (տե՛ս եւ անդ, Ահկի) 203ա, 210բ, 213բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ
— Դպիր (ընդ Արիստոտէլի, տե՛ս եւ անդ) 212ա, 225բ, 631ա եւն
— Զօրական ընդ Զոզիմոսի (տե՛ս եւ անդ) 700ա եւն
— եպ· կաթուղիկէ 790ա
— վ· տաղ ի վերայ հրեշտակաց 530բ
Աթանասիա (Աթանաս) եւ Անդրոնիկոս (Արաց) 199ա, 209բ, 223ա, 236ա, 628բ, 640ա, (649ա) 701ա
Աթանասիոս դպիր Ս· Կայտեռիենեայ 704բ
Աթանասիոս ճգ· 698բ
Աթանէ որդի Քամայ 387ա
Աթանէս որդի Խաչկայ (1676) 490ա
Աթանիս սարկաւագ 708բ
Աթենագորոս (գրուած Աթենագորոս, Աթենաթորոս, Աթենեոդորոս· Տրէ) 222ա, 627ա, 638բ, 648ա, 698բ
Աթենացիք 25ա
Աթերիոս եպ· Քերսոնի 705 տե՛ս Քերսոնի եպիսկոպոսներ
Ալամ հոգեւոր ծնող վարդան գրչի (ԺԶ դար) 358ա
Ալամանիք 79ա, 730ա
Ալամդարեան Յարութիւն վ· 411բ
Ալամիշ որդի Սուլթանի (1458) 433ա
Ալբերդ Նախիջեւանցի (ԺԸ—ԺԹ) 91բ
Ալեքսան (իրմէ՞) Տաղ ամենասուրբ երրորդութեան· Ահա համագոյ ամենասուրբ Երրորդութիւն 871ա
— երէց (1741—44) 932բ
— Թումանենց (1753) 554բ, 617բ
— հէքիմ (1792) 532ա
— մանուկ տաղ մր իր վրայ Ղազար վ·է 523ա, 678բ
— տէր Թ· 738 եւ 744 Ձեռագիրներու (1819—20) 278ա, 283ա
— հայր մահտեսի Մկրտիչի 207բ
— Տումանենց 617բ
— Հռոմայեցի տե՛ս Աղեքսանդր Հռոմայեցի 211ա
Ալեքսանոս գրիչ Թ· 1282 Շարակնոցի 917ա—918բ
— գրիչ (1656) 422ա—423բ
— եպ· (1567) 167բ
— մարդն Աստուծոյ կամ կամաւոր աղքատ (Արեգ) 201ա, 210ա, 224ա, 381բ, 629ա, 641ա, 648ա, 704ա, տաղ ի Յովհ· Թլկուրանցւոյ՝ Աստուած գթած եւ մարդասէր 165ա, 285բ, 527բ, 593ա—բ, 683ա
— եւ Յովհաննէս ճգնաւորք ի ժամանակս Մխիթարայ Սեբաստացւոյ 866բ
— գրիչ (1716) Թ· 591 Ձեռ·ի 45բ
— գրիչ Թ· 1303 Ձեռ·ի (ԺԵ՞դ) 935բ, 936բ
— վ· (1748) 750բ
— որդի Խաչատուր երէցի (1813) 783բ—784բ

Ալեքսանդրոս տե՛ս Աղեքսանդրոս Թեսաղոնիկեցի
Ալէքս դուքս 101բ, 168բ
Ալէքսիանոս պռոտաւստռատոր 3բ
Ալթիպարմագեան Յովհաննէս (1785) 365ա, 366բ
Ալթուն, եղբ· Սողոմոն fh·ի (1616) 62բ
— կին Պատուականի եւ մայր Մկրտիչ խահանայի (1642) 560բ
— ոմն (1666) 771բ
— մահտեսի 653բ
— Ալթունեան Պետրոս վ· կ·, Պոլսեցի, գրիչ Թ· 1271 Ձեռ·ի (1837) 909ա—910
Ալի Քիւրտ 713ա
Ալիծ († 1316) 937բ
Ալիշան Հ· Ղ· 288բ, 289ա, 372բ, 783ա, 784բ
— Պ· 171ա
— Ս· Մ· 732բ
Ալիպաւոս տե՛ս Աղիպոս Սիւնակեաց, 627ա
Ալիքսանոս տե՛ս Ալեքսանոս
Ալլահվերտեան տոհմ 485բ
— Միւնաս (1857) 159ա, 160բ
— Յակոբ (1853), 482բ
Ալխաս fh· (1596) 434բ
Ալխարեան Մ· (1785°) 602ա:
Ալմաստ աղջիկ Պր· Մարկոսի (1747) 421ա
Ալոյիզիոս (Ս·) Կոստկա 764
Ալպիոս տե՛ս Աղիպոս 221բ
Ալփիոս, նաեւ Ալփիոն գրուած, (Սահմի) վկ· 196բ (221ա Թ· 701 Թղ· 115բ), 626բ, 637բ, 647ա, 696ա (ընկերները՝ Ալեքսանդրոս, Զոզիմոս, Նիկոնիոս)
Ալփիոս վկ· (Հռոի) 195բ, 626ա, 637ա, 646բ
Ալփոնսոս Լիգուորի (Ս·) տե՛ս Լիգուորի· իր Գործածութիւն խոստովանահարց՝ Թ· 711, 245ա—246բ
Ալֆանբուն որդի Մուրատհասիլի եւ Աննայի (1674) 564բ
Ակաթոկղիա 695ա
Ակակ հայրապետ, Թուղթ f նորին առ Պետրոս Աղեքսանդրացի եւ փոխադարձաբար 309ա—310ա
Ականիոս եպ· (Ահկի) 202բ, (224բ), 630բ, 641բ, 650բ, 704ա
— ընդ Արտեմեայ 210բ, 650բ, 704ա (տե՛ս անդ· Ահկի) 202բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ
— մանուկ (Մարգաց) 205բ, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708ա
— զօրական (Մարերի) 203բ, 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա, 706ա
— վկ· ընդ Պատրիկիոսի (Մարերի) 205բ, տե՛ս Պատրիկիոս
Ակեղինէ ընդ Քրիստափորի 706բ· տե՛ս անդ
Ակիլինի (Ակեղինէ, Ակիւլինէ, Ակիւղինէ) կոյս (Մարգաց) 205բ, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708
Ակիղինեա 708ա
Ակինդինոս վկ· 697ա, տե՛ս Յակինթոս (Սահմի)
Ակինեան Հ· Ներսէս 21ա, 82բ, 133ա, 135ա, 148ա, 152ա, 155բ, 164բ, 170ա, 175ա, 176ա—բ, 197ա, 286ա, 286բ, 287բ, 288ա—բ, 291բ, 238բ, 285բ, 286ա, 307բ, 339ա, 340ա—բ, 343բ, 377ա, 379ա, 380ա, 389ա, 411բ, 416ա, 474ա, 480բ, 483ա, 485ա, 495բ, 505բ, 508ա, 551ա, 552ա, 553ա, 556բ, 558ա, 561ա, 563ա, 564ա, 567ա, 572ա, 586ա, 590բ, 601ա, 602ա, 615ա, 636ա, 685բ, 739ա, 810ա, 831բ, 843ա, 867ա, 869ա, 875բ, 887ա, 897ա, եւն եւն:
Ակինթոս կամ Յակի(ւ)նթոս կամ Ակինդինոս (Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 697ա
Ակիւղաս, ընդ վաղերիոսի (Արաց) 209ա, 223բ, 640ա, 649ա
— թարգմանիչ 361ա
— իշխան 225բ
Ակիւղիոս, Ակլիկոս, Աֆլիկոս, Աֆիղիկոս (տե՛ս Ս· Բարսեղ) 22ա, 30ա, 34բ, 299բ, 378ա, 779բ եւն
Ակիւնթոս տե՛ս Յակինթոս
Ակիփսիմոս եպ· 221բ, 626բ, 638ա, 647բ, 697ա
Ակլիոս տե՛ս Ակիւղիոս
Ակոբ դպիր, գրիչ Թ· 912 Ձեռ·ի (1706) 496ա—498բ
Վրդ· (1712) 584բ
— (ԺԸ) 149բ
Ակոնդիոս (կիւդիպէատ) 801ա
Ակսէնդ (Աւգսէնդ) երեսփոխան (1643) 217բ
Ահար հայր Ղազարի (1587°) 401բ
Ահարոն (Մովսէս եւ Մարիամ)· (Հռոի) 195ա, 220բ, 298ա, 626ա, 637ա, 646բ, 694բ
— որդի Կարապետի (1730) 349բ
— fh· (1779) 749բ
— վ· տէր Գէորգ եպ·ի Քարոզգրքի (1857) 687ա
— աբեղայ 113բ
Ահլի ոմն 757բ
Ահմատ սուլթան (պիտի ըլլայ Մահմատ) 729բ
Ահմէտ սուլթան (1703—36) 335ա, 810բ
Աղաբէկ կին Շահրմանի (1675) 402բ
Աղաբիդոս սարկաւագ — Արտադրութիւն յորդորական 80բ
Աղազարեան Յովհաննէս (1792) 187բ
Աղազոն եպարխոս 205բ

Աղաթօն Սրբուհի (1889—90) 892բ
Աղալար խան — երգ մը Ղազար Վ·է անոր վրայ — 523բ, 678ա
— կողակից Մարիամ խաթունի (1674) 564բ
Աղաճան որդի Մուշեղի 757բ
Աղամալեան(ց) տե՛ս Պետրոս
Աղամալով Աբրահամ մելիք (1817) 187ա
Աղայեանց Գիւտ էի· 338բ, 390ա
Աղանդեր կամ Բառգիրք — ի Հ· Ռ· Ուզուրեանէ — Թ· 1167, 819ա—20բ
Աղասի չէլէպի (1779—817) 533ա
Աղասիպոս մկ· 701ա տե՛ս Մելասիպոս
Աղավէլեան Ծատուր Սարգիս 110բ
Աղբէդ կողակից (1828) 123բ
Աղբիւր բացեալ կամ մեկնութիւն առակաց Տեառն տե՛ս Պետրոս Աղամալեան–Փերթումեան
Աղեքսանդր Մեծ Մակեդոնացի 354ա — Արիստոտէլի թուղթ առ Աղեքսանդր վասն աշխարհի 335ա· — վասն առաքինութեանց 412բ· — վարք (ի կալիսթենեայ) Թ· 670, 161ա—62բ, Թ· 947, 534ա—բ, 739բ· Ողբերգութիւն մը թիւ 1146, 806ա—բ
— (ոս), ընդ Ալփիոնի կամ Ալփիոսի, (Սահմի) 196բ, (221ա, Թ· 701, թղ· 115բ) 626բ, 637բ, 647ա, 696ա
— (եւ Անտոնիայ, Մարցաց) 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708ա
— (եւ Ը· մարտիրոսի, Արեգ) 201ա (210ա, 699ա, 640բ, 649բ) 704ա
— Թեսաղոնիկեցի (եւ Սադովկ, Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 702բ
— (եւ Կոպր, Հրոտից) 225բ, 631ա, 643ա, 652ա, 709բ
— Հռոմայեցի (Ահկի) 203ա, 211ա, 630ա, 650բ, 706բ
— (Մարկիանոս եւ Լը ընկերբ, Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա (629բ) 641ա, 650ա
— (եպ· Պոնտիղոնայ կամ Պոնդիոդոնայն, Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640բ, 702բ
— Ա· կաթ· Զուղայեցի, (1706—12) 273, կոնդակներ Ս· Նախավկայի վանքի համար 185ա—բ, 188բ, 189ա—բ
— Բ· կաթ· (1753—57) 515բ, 541ա
— Գ· Պապ 386ա
— Պատր· Աղեքսանդրու (ողորմութիւն, Ահկի) 203ա, 224բ, 630ա, 641բ
— Պատր· Աղեքսանդրիայի 377բ, Թուղթ առ Աղեքսանդր հայրապետ Կ· Պոլսոյ 103բ, թուղթբ 720բ
— Պատր· Կ· Պ· 103բ (հմմտ· Աղ· Պատր· Աղեքսանդրիոյ) եւ 112ա (Ա·) 696բ
— որ կը խնդրէ Եւսեբիոսէն (եպ·) վասն աւուրն կիւրակէի պատուելոյ 624բ
— Վ· (1687) գրութիւնբ 497բ
— եպ· (1690, 1695) 555բ, 558ա
— Նեւսկի 187ա
— Փոպիոս 803բ
— տե՛ս Քալամանթօ
— Օրլով 330բ
— որդի Լվեսի (1696) 598բ
— տէ՛ր 1152 Ձեռ·ի (ԺԹ) 809ա—10բ
Աղեքսանդրացի էի· 196բ
Աղեքսանդրացիբ 721բ
Աղթարբ (մասեր) 480բ, Թ· 788, 350ա—բ· Թ· 950, 536ա—37բ, Թ· 1027, 616ա—17բ, Թ· 1123, 785ա—86բ, Թ· 1190, 834ա—բ
Աղիպոս Սիւնակեաց (Աղիպոն, Ալիպաւոս, Ալպիոս· Տրէ) 221բ, 637ա, 638ա, 647բ
Աղճայ կին խօճայ Սիւնանի (1635) 47բ
Աղոցանոս եպարքոս 709ա
Աղոնէոն — այս է Սիմէոն Աղուաշ ընդ Յովհաննու (Հրոտից) 212բ· տե՛ս Սիմէոն
Աղուանբ 2ա, 3բ, 23բ, 30բ, 223բ, 299բ, 300ա, 361ա—բ, 503բ, 780ա
Աղուաշ տե՛ս Սիմոն
Աղուեսագիրբ տե՛ս հեղինակներ
Աղուհացից տաղեր՝ 919բ, 920ա եւ այլուր
Աղուպ կամ Ցաղուպ մահտեսի 757բ
Աղպալ պր Սուլթանումի (1685) 517ա—բ
Աղջիկ (թուղթ) 164բ (Պտմ·) 896ա
Աղվնիկ մայր մահտեսի Մկրտչի 207բ
Աղաւթ կին կարապետի 420բ
Աղօթագիրբ կամ Աղօթամատոյց կամ Աղօթարան Թ· 895, Թ· 902, Թ·908, Թ·909, Թ· 924, Թ· 943, Թ· 966 (թրգմ· Յովհ· Զմիւռնիացի), Թ· 968, Թ· 973, Թ· 998 (Սիմոն կաթ·ի) 587ա—բ· Թ· 1193, Թ· 1210, Թ· 1256, Թ· 1260, Թ· 1268բ, Թ· 1272, Թ· 1276, Թ· 1278—79, Թ· 1287, Թ· 1291, Թ· 1293, Թ· 1295, Թ· 1296, (տաճկերէն) Թ· 1300 (թաթարերէն) Թ· 1301 (տաճկերէն), 1304
Աճամ Ոսկան որդի Աստուածատուրի (1666) 122բ
Աճապխան կին խաչատուրի (1674) 564բ
Աճառեան Հրաչեայ 285բ, 612բ, 615բ, 652բ, 682բ, գրիչ Թ· 1041 եւ Թ· 1042 Ձեռագրաց, 657ա, 670բ, 671ա
— Նուարդ կին Հրաչեայի, գրիչ Թ· 1041 եւ 1042 Ձեռագրաց 657ա, 671ա
Աճափ, պապ Աղպալի (1685) 517բ
Աճէմեան Հայկ 379ա, 385բ, 433ա, 522բ, 614բ, 768ա եւն
Ամաճ–փարի էյր խօճայ Սաֆարի (1623) 349բ

Ամատունի Սարգիս եպ· 201բ
Ամբակում մարգարէ 222ա, 226ա, 231ա, 609ա, 627ա, 638բ, 648ա, 698բ· Գիրբ 22բ, Աղօթբ 539բ, 768բ եւն, Մահբ 217ա· 226ա եւն· Նկարիկ 172ա
— ոմն կամրկապցի 239բ
Ամբրոսիոս եպ· Մեդիոդաւու 20ա, 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 699ա· — Մեկնութիւն հաւատոց՝ 103բ· — երգ գովաբանութեան (Ձեզ Աստուած) 582բ եւն
Ամենայն Սրբոց ներբողեան ի Յայսմաւուրս 197բ, 206բ, 226բ, 632բ, 638ա, 647ա
Ամենասուրբ երրորդութիւն, ստէպ· պատկեր 859ա, 910ա, 913ա
Ամէստոս րնդ Յակինթոսի (հմմտ· անդ) 647բ (Սահմի)
Ամիանոս (Յուլիանոս եւն, Նաւասարդ), (194բ) 633բ, 646ա, 656բ, 694ա
Ամիր որդի Շահրմանի (1575) 402բ
Ամիր Ասլան խօճայ (1679) 434բ
Ամիր Եզդին (1460) 349բ
Ամիրագիր մահտեսի (1628) 472բ
Ամիր Մուսէ 739ա
Ամիրխան հարր Շամումի 479
Ամիրմելիք կին Աւետիք էհ·ի 757բ
Ամիրտովլաք կամ Ամիրտօվլաք 146բ, 330ա, 731բ· — Ախրապատին եւ Օգուտ բժշկութեան Թ· 852, 434ա—բ· — Անգիտաց անպէտ Թ· 624, 105ա—106բ, Թ· 625· 106ա—107բ, Թ· 743 (ուղղել՝ գրուած՝ ԺԶ—ԺԷ դարուն եւ ԺԵ՝ ԺԷ) Թ· 843, 422ա—23բ· — Բժշկարան Թ· 1064, 730ա—732բ
Ամոն Աղեքսանդրացի 45ա
Ամոն Թերպիդացի ճգ· (Սահմի) 20²բ, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ (եւ ՌԳ միաբանակեացք)
— սարկաւագ (րնդ Ե· կուսանս եւ կելսինեայ) 220բ (625բ) 636բ, 646ա, 694ա
Ամովս մարգարէ 200բ, 206ա, 209բ, 213ա, 223բ, 226ա, 231ա, 629ա, 640բ, 649բ, 703ա, — Մարգարէութիւնք՝ 22բ· — մահ՝ 217ա եւ յայլ Յայսմաւուրս
— հայր Եսայի մարգարէի 217ա
— եպ· յերուսաղէմ 84ա
Ամրիկեան Հ· Օգոստինոս 215բ, 220ա, 229ա, 249ա, 407ա, 408ա, 410ա, 469ա, 476ա, 493բ, 502բ, 505ա, 509ա, 511բ, 569ա, 573ա, 585ա, 596ա, 608ա, 610ա, 613ա—բ, եւն
Ամրո որդի Մանուկի 359բ
Ամփիլոքիոս (Ամփիլոս, Անփիլիոս, Սահմի) 197ա, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ, կը գրէ Ս· Բարսղի վարբը 700ա՝ եւ ունի ուրիշ գրուածներ 696բ
Ամփիլոս նոյն րնդ Ամփիլոքիոսի· տե՛ս անդ 637բ
Ամփիտրիոն տե՛ս Մոլիէր 817ա—818ա
Ամփիրիոս (Անփիրիոս րնդ Մեմնոսի· տե՛ս Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, (629բ), 641ա, 650ա, 704բ
Ամփոփոյք դեղերու եւ գիւտերու Թ· 637, 121ա—բ
Այբենց տե՛ս Ասիայվաբենց
Այբբենարան Թ· 968· 554ա—բ
Այգալացի Խարոզ 71բ
Այգուզք· տե՛ս Մաշտոցք
Այեան (1666) 771բ
Այիթալաս (րնդ Պապոնի· այս է Տափսոնի· Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648բ, 699ա
— սարկաւագ րնդ Ակիփսիմեայ եպ·ի, Սահմի) 221բ, (626բ) 638ա, 647ա
Այլակերպութիւն (ներբողք, ճառք եւ գանձք) 212բ, 226ա, 632ա, 643բ, 652ա, 700ա—բ, 849բ, 16ա, 16բ, 510բ, 667բ—668ա
Այվազ կամ Էյվազ տէր Թ· 891 Ձեռ·ի (1660) 474բ
Այվազեան Հ· Յովհաննէս (ԺԸ դ·) 873ա, 874ա, 875ա, 915ա—915բ
— Ա· Վ· (ուղղել՝ Ազնիւեան Ա· Վ·) 512ա
— Մանուէլ գրիչ Թ· 711 Ձեռ·ի (1853) 245ա—բ
Այվատենց տե՛ս Յակոբ
Այւատ տէր 1048 Ձեռ·ի (1302է վերջ) 714ա
Անալօճիա Թ· 917 եւ Թ· 1085, տե՛ս Բեկանոս
Անահիտ կին Արամազդայ 5բ, 126բ, 226ա, 632բ, 862բ
Անանեան Մկրտիչ 76բ
Անանիա Առաքեալ (Հռոի) 195բ, 221ա· 384ա, 636ա, 637ա, 646ա, 695բ
— Պարսիկ (Տրէ) 222ա, 627ա, 638բ, 647բ, 698բ
— էի (րնդ Ը· Վկայս, Արաց) 199ա, 209ա, (223ա, Թ· 701 թղ· 227բ), 640ա, 649ա, 701ա
— Շիրակացի ուղղել՝ Շիրակացի 88ա
— Շիրակացի — Շիրակվանցի 371բ· — կենսագրութիւն 88ա—բ, 421ա· — Վասն որպիսութեան կենաց 369բ· — Շարականք 738բ, 366ա· — Պատճէն տօմարի 391բ· — Վասն խոնարհութեան 858ա
— Նարեկացի 46ա, 557ա· — Ներբողեան ի Ս· Եկեղեցի, որ ի Վաղարշապատ 519ա—519բ· — Խրատ ոգեշահ զղջման 84բ· — Վասն անխտիր հաղորդելոյն Յունաց 24ա, 31ա, 780բ· — Ի խորհուրդն Յունաւու 51բ, — Վասն անցաւոր աշխարհիս 356ա
— եպ· Կարսեցի (1785°) 602բ
Անանիէլ հայր Տաւրեայ 739ա

Անառակ որդի տաղ՝ 663ա, 920ա եւն
Անաս ոգի 616բ
Անաստաս (կամ Անաստասիոս, Արաց) 209ա, 223ա, 628ա, 639ա—649ա
Անաստաս Պապ 33բ, 248ա
— բագաւոր, Թուղթ՝ ընդդէմ ամենայն հերձուածողաց 310ա
— տիրացու (1779) 271բ
Անաստասիա (Սահմի եւ Քաղոց) 221ա, 626բ, 627բ, 639բ, 647ա, 648ա, 699ա
— ներբինի 703ա
— Անաստասիոս վկ· 701ա
Անաստոլիա (կին Անդրիանոսի կամ Ադրիանոսի· Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա
Անարատ Յղութեան եղբայրութիւն կամ Ընկերութիւն 37բ, 762բ
Անարծաք բժիշկք 1· Կոզմաս եւ Դամիանոս· 2· Յովհաննէս եւ Կիրակոս տե՛ս իրենց անուններըը
Անգեղոս Գաբրիէլեան — Թուղթք ողջունի Թ· 1188, 832ա
Անգէոս մարգարէ· գիրք 22բ, մահ 217ա, 231ա եւն
Անգիեվիչ կամ Անգուիչեան լատին արքեպ· Լեմբերգի 888բ
Անգիտաց անպէտ Թ· 624, 104ա, Թ· 625· 106ա եւն· տե՛ս Ամիրտովլաթ
Անգլիացիք 279բ
(Անգտիղիոս տե՛ս Պերգամիոս)
Անդամալոյծն բժշկեալ (Արեգ) 201ա, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ
Անդեղայ ժանտախտի Թ· 1271· 909ա—10բ
Անդովնոյ Հ· Պօղոս Գաբրիէլ — Բարոյական Աստուածաբանութիւն Թ· 759, 305ա, Թ· 857, 858 (Ա· եւ Բ· հտր·) 437ա—բ, տե՛ս եւ Անտոնինոս
Անդրաշ տե՛ս Ծովիգեան Հ· Ա· (1824) 789բ
Անդրէաս, եղբ· Պետրոս Առաքելի եւ իւրն եւս Առաքեալ (Տրէ) 20բ, 125բ, 222ա, 303ա, 537ա, 544բ· 627ա, 638բ, 647բ, 698բ
— զօրավար (Նաւասարդ) 194ա, 625ա, 636բ, 646ա, 711ա
— կր· Կ· Պոլսեցի (Անդրէոս, Անդրիաս· Սահմի) 196բ, 221ա, 626բ, 637ա, 647ա, 696բ
— Անդրիանոս, ընդ Դիոնեսիոսի, Պետրոսի եւն· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651ա, 707բ
— եպ· կեսարացի, Մեկնութիւն Յովհաննու Ցայտնութեան Թ· 925, 512ա—բ
— վարժապետ, բրգմ· Բարոյական Աստուածաբանութիւն Պօղ· Գաբ· Անդովնոյ (1790) Թ· 857—58, 437ա—38բ
— (կամ Անդրիաս) վ· Տաղ մեծահրաշ կիրակիի՝ Այսօր անդրանիկ Հօր Միածին Որդին յերկինս սլանայր 606բ
— աբեղայ (1414) 48բ, 49ա
— fh· եազլովացի (1540է հտքը) 575ա—76բ
— եպ· Պուղտանաց (1643) 217բ
— fh· (1643) 218բ
— որդի Պօղոս խանի (1646) 180բ
— եղբ· Միհաս գրչի (1657) 476ա
— որդի Քաթրինի (1696է հտքը) 598բ
— եղբա՛յր Յակոբայ (1699) 720ա
— որդի Զատկի (1731) 538բ
— fh· ի Լիբանան ի վանս Զմմառու (1790) 283ա—բ
— արքեպ· (1817) 187ա
Անդրիանոս տե՛ս Անդրէաս (ընդ Դիոնեսիոսի)
— տե՛ս Ադրիանոս ընդ Անաստոլեայ (220բ, 636բ, 646ա, 656բ եւն
— կր· տե՛ս Անդրէաս (221ա եւն)
Անդրիկ հայր Գրիգոր գծող (1588) 231բ
Անդրոմաքէ (ողբերգութիւն) Թ· 1146 Ձեռ· 806բ
Անդրոնիկոս Անտիոքացի (ընդ· Աբանասեայ· Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223ա, 236ա, 628բ, 640ա, 649ա, 701ա
— (Տարագոսեանք· Սահմի) 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696ա տե՛ս Տարագոս
Անդրոնիկոս 708բ
Անեմբոդիստոս վկ· (Անեբբեստոս, Անեմբեստոս ընդ Յակինթոսի· Սահմի) 197բ, 221բ, (626բ), 638ա, 697ա
Անեբբեստոս տե՛ս Անեմփոտիստոս 197բ եւն
Անեօղ Փիրենցացի եւ Գործ նորին Թ· 955· 542ա—բ
Անթառամ (1797) 384բ
Անթառան կին Էյվազի (1660) 474բ
Անթիմոս եպ· Նիկոմեդիոյ եւ վկ· (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 693բ, 685ա, (տաղ)
— վկայ ընդ Ղեւոնդիոսի եւ Պրեպիոսի 703բ
Անթիպաս եպ· Պերգամայ (Ահկի) 202բ, 210բ· 224բ, 630բ, 641բ, 650բ, 705ա
Անթիպատրոս 375բ· նորին Գովեստ ասացեալ ի հրաշալի Աստուածյայտնութիւն Քրիստոսի··· 375բ
— Ասկադոնացի 268ա
Անիկտոս (եւ Փոտինոս· Նաւասարդ) 193բ, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա, 710բ
— վկ· մին ի Խե· վկայիցն (Հրոտից) տե՛ս անդ (631բ եւն) եւ Ղեւոնդիոս (709ա)
Անկիւրեայ Է կանայք 707ա
Անհիլայ աղջիկ Լէյլիի (1696) 598բ
Ս· Աննա, մայր Ս· Կոյսի եւ կին Յովակիմայ (տե՛ս եւ անդ) 167ա, 212բ, 213բ,

222ա, 225բ, 226բ, 263ա, 268ա, 354ա, 382ա, 413ա, 509ա, 547ա, 549բ, 573ա, 581բ, 598բ, 615ա, 627ա, 631բ, 638բ, 643բ, 652ա, 709բ, (երգ, տաղ եւն) 764բ, 840բ, 883բ, (նկար ու պատկեր) 830բ, 910ա
— մայր Յուդայ — Կիւրղի 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 651բ, 848ա տե՛ս եւ Կիւրեղ
Անանա մարգարէուհի 43ա, 701բ
— մայր Սամուէլի 172ա
— Քահանայապետ 506բ
— աղջիկ Գրիգոր էհ·ի (1588) 231բ
— կին Կարապետի (1591) 227բ
— կին Թորոսի (1643) 217բ
— Իրիցկին (1666) 122բ
— կին Մուրատհասիլի (1674) 564բ
— աղջիկ Լէյլիի (1696) 598բ
— Հոյր Մկրտիչ դպրի (1741) 17ա
— աղջիկ Ներսէսի 214բ
— աղջիկ Դաւթի 420բ
— թոռնեայ Դաւթի (420բ)
Ս· Անանայի եղբայրութիւն 762բ, կանոնք՝ Թ· 584, 35ա
Անոյշ վկայուհի (ի Թեսաղոնիկէ, Ահկի· 202բ· Թ· 695 թղ· 271ա· 211բ· Թ· 696 թղ· 170ա) 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ
— կին Գրիգորի 420բ
Անվաւերականք տե՛ս հեղինակներ կամ ինչ անուամբ որ են
Անտառ նորագոյն մտածման Թ· 708, 321ա, 322բ, Թ· 710, 244ա—45բ, Թ· 774, 321ա—22բ, Թ· 804, 372ա—բ, Թ· 1108, 770ա—բ
Անտիոք տե՛ս տեղւոյ անուանները· — Անտիոքացիք տե՛ս Ս· Աքանաս եւ Ս· Իգնատիոս (թուղթք), 134բ, 137ա—բ
Անտիոքայ ճկ կուսանք (յիշին երբեմն ընդ Պեղագեայ· Ահկի) 203բ· Թ· 695, թղ· 288բ), 211ա, 630ա, 641բ, 650բ
Անտիոքոս բժիշկ (Նաւասարդ, գրուած նաեւ Անտիոքէս եւ Անտիոքայ բժշկի) 194ա, 220բ, 625բ, 646ա, 656բ, 711ա
— թգ· 200ա
Անտիպատրոս (անթիպատ) 655բ
Անտիսուսա (Անտոնիանէ· տես) վկհ· 708ա
Անտոն Աբբայ անապատական 96ա, 150ա, 196բ, 198բ, 209ա, 221ա, 223ա, 388ա, 628ա, 637բ, 639բ, 647ա, 648բ, 701ա, 722բ,· — Տաղեր 14ա, 15ա—բ, 153բ, 481ա, 606ա, 661ա, 889բ, երգ եւ շարականն 531ա, 739ա· Նկար ու պատկեր՝ 63ա, 435ա, 488ա, 574բ, 597ա, 636ա, 831ա, 908ա, խրատք նորին՝ 636բ· վարք Ս· Աքանասէ 235ա, 336բ
— եւ Կրոնիդէս (Հռոմ) 195բ, 221ա (Թ· 701 թղ· 94ա) 626ա, 637ա, 646բ
— որդի Մեղասիպոսի (տե՛ս Մեղասիպոս) 697բ
— Պատուական, վարք 141ա—42բ, պատկեր 776բ
— եպ· գրիչ 1035 Ձեռ·ի 624բ, 634ա—35բ
— էհ· (1632) 7բ
— գրիչ (1640) Թ· 1208 Ձեռ·ի 855ա, 858բ
— Վրդ· (1664է վերջ) 68բ
— Վրդ· (1700է ետքը) 504ա
— Կամարտելա, Նէապոլսեցի (1749) 542ա
— Վրդ· Կ· Պոլսեցի (1785 եւն) ունի տաղեր 530ա
— Միհաս (1793) 463բ
— եպ· Աղբերկայ (1801—1802) 331բ
— Քէօյլէեան (1804) գրի՞չ Թ· 883 Ձեռ·ի, 462ա—63ա
— մահտեսի (1812) 306ա
— Կարապետեան (1825) 532բ
— Ջամչեան (ԺԸ—ԺԹ դ·) 532բ
— ստացո՞ղ Թ· 990 Ձեռ·ի 579ա—80բ
— էհ· (ԺԹ) 11ա
— ոմն (ԺԸ—ԺԹ) 933բ
— Տիւզեան որդի Միխայէլի 62ա
Ս· Անտոնի կարգ 900ա
Ս· Անտոնի Միաբանութիւն, այս է Մխիթարեան Միաբանութիւն 533ա, 541ա
Անտոնեան Միաբանութիւն, վանք եւ դիւան ի Հռոմ, Կ· Պ· եւ Լիբանան 10ա—բ, 63բ, 190ա, 239ա, 245բ, 252բ, 254ա—254բ, 255ա, 258ա, 259ա, 272բ, 340ա, 343բ, 732ա, 790ա—բ
— Հ· Սիմոն 401ա, 403ա, 404ա, 514ա, 575ա, 609ա, 720ա
— Վարդան (1808) 532բ
Անտոնիանա տե՛ս Անտիսուսա
Անտոնիանէ (Անտոնիանա) Կորդամացի (ընդ Աղեքսանդրի· Մարգաց) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708ա (Անտիսուսա)
— (Անտոնիա, ի Նիկիա, Մարերի, զկնի Արսէնի) 203բ, 211ա (224բ) 630բ, 642ա, 651ա
Անտոնիոյ (կամ Անտոնիոս) Հ· Պօղոս (Գաբրիէլ) ունի Բարոյական Աստուածաբանութիւն· Թ· 738, 278ա—բ· Թ· 744, 283ա—բ, տե՛ս նաեւ Անդովնոյ
Անտոնիոս (ընդ Բիւբարտոսի· Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647ա, 697բ
— (ընդ Եպիմաքոսի· Սահմի) 197ա, 221բ, (626բ) 638ա, 647ա
— (ընդ Միւռոնի· Աւելեաց) 212բ, 226ա, 632ա, 643բ, 652ա, 710բ
— էհ· վկ· (Սահմի) 221բ (Թ· 701· թղ· 193բ) 197բ, 626բ, 638բ (Թ· 1036· թղ· 136բ), 647ա· Թ· 1037· թղ· 145ա) 697բ
— (Անտոնիոս) Մարկոս 339ա
Անտոնիոս 621բ

Անփիանոս վկ· 704բ տե՛ս Անփիրիոս
Անփիլիկոս կամ Անփիլիֆոս տե՛ս Ամփիլիֆոս, 696բ
Անփիրիոս կամ Անփիանոս կամ Ամփիրիոս (տե՛ս անդ, Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Աշակերտք ՀԲ 224բ տե՛ս Եօթանասուն եւ երկու
Աշխարհագրութիւն 480բ, — Պատմութիւն ամենայն աշխարհաց· երկու հատոր· բիւ 1102—1103, 765ա—66բ· Աշխարհացոյց 739ա
Աշխարհաբաղ 60ա, 265բ· 913բ եւ յայլ Մաշտոցս
Աշխարհամատրան գանձ եւ տաղ 665բ եւն
Աշճեան Յ· Ս· (գրավաճառ) 391բ
Աշոտ սպարապետ Բագրատունի 104ա, 271ա
— Բագրատունի 82ա
— — 203բ, 211բ, 225ա, 630ա, 651ա (Ահկի)
Աշրաֆ շահ 113ա
Աշրուան (յԷդի) որ է Նաշրուան թգ· 354ա
Աշփաշէ կին Ռստակէսի (1619) 433բ
Ապագեան Անտոն գրիչ Թ· 919 Ձեռ·ի (1786) 505բ—506ա
Ապաղայ 190բ
Ապաշախարութեան ողբ՝ 671բ· — տաղ՝ 671բ եւն
Ապարանից խաչ 46ա, 347բ
Ապեղիոս (Ապելիանոս) ընդ ձԺ մարտիրոսս· Հռոի) 695ա
Ապեւսիդոս (ընդ Աղասիպոսի եւ Մեղասիպոսի) 701ա· տե՛ս Մելասիոս
Ապէնսալ Եբրայեցի խօճայ (1785՞) 438բ
Ապիտոն (ընդ Սերգեյ, տե՛ս Եւգինէ) 209ա
Ապիրատ եղբօրորդի Ն· Շնորհալւոյ 80ա
Ապլոց իշխան 170ա—բ
Ապողինոս (Ապողոս ընդ ժ վկայս) 706ա
Ապողոս դիմ 573ա, 622ա, 653բ, 817ա
Ապողոնոս (Ապողոմիոս, Ապողոնիոս, Ապաւղինոս, ընդ Արիանոսի եւ Փիլիմոնի· Քաղոց) ընթերցող 222ա, 639ա, 648ա, 699ա (627բ)
Ապողոնոս (Ապողոնիոս, Ապաւղոնոս· Հրոտից) ի Մարդիս (Սարդիս) (քաղաքէ) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
Ապողոս (Ապաւղոս, Պօղոս· Հռոի) ընդ Կեփայ, 195ա, 220բ, 626բ, 637ա, 646բ
Ապուդիմոս տե՛ս Աբուդիմոս վկ·
Ապուդիմոս (Ապտոմիանոս) 711ա
Ապուպէիբ 90ա
Ապուսայիդ բժիշկ 105բ
Ապտալլահեան Հ· Գէորգ (1807) 532ա
Ապտէլմէլիմ խալիֆայ 739, Ապտլմէլիմ խալիֆայ 562բ
Ապտոմիանոս (Ապտոնիմոս· Հռոի) եպ· 195ա, 220բ, 625բ, 637ա, 646բ, 694բ
Ապտուլեան Յովհաննէս, ոսկերիչ (1863) 407բ
Ապրէշգով (1773) 330բ
Ապօ մայր Ղայէնի 359բ
Ապրօյեան տոհմ (անդամք յանուանէ) 332բ—333ա
Աջափիփխան աղջիկ Մարգարի (1628) 652ա—53բ
Առակագիրք եւ խրատականք 454ա—56բ
Առակաց գիրք 71ա, 72ա, 74ա
Առակաց Քրիստոսի մեկնութիւն կամ Աղբիւր բացեալ· տե՛ս անդ· 66ա—67բ, 243ա եւն
Առակաբան եւ Պատմութիւն Թ· 977· 563բ
Առաշխ ի պատմութեան Յովասափու 632ա
Առաջաբան (Շարակնոց) Թ· 992· 582ա—83բ
Առասպելաբանութիւն Թ· 1033, 622ա—բ
Առաքեալ այս է Պօղոս 71ա—74բ եւն
Առաքեալք ԺԲ· (տե՛ս Առաքեալներու ա-նուններ եւ անոնց անուամբ գործեր) 206ա, 212ա, 225բ, 544բ, 631ա, 643ա, 651բ
Առաքելական կանոնք 21բ, 99բ, 247ա, 299ա, 377ա—բ, 470ա—բ, 779ա
— վարդապետութիւն 779ա
Առաքելոց գանձք եւ տաղք 13բ, 658ա, 667բ, 671ա—բ, 840բ, 850ա—բ, 890ա, նկար՝ 384բ, 574բ· — Առաքելոց երեւումն տե՛ս Յովհ· Ոսկեբերան
Առաքել Բաղիշեցի կամ Պոռեցի, տաղասաց· Տաղեր՝ (հետեւողութեամբ Յ· Անասեանի, Հայկական մատենագիտութիւն· Երեւան 1959, էջ 1106) Պտմ· Լուսաւորչին· Աւրհնեալ է Հայր երկնաւոր լոյսն անճառական 594ա· — Երգ Ս· Ներսէսի· Անուն աւրհնեալ անճառ 160բ· — Ողբ մայրաքաղաքին Ըստամբոլու 283ա, 348բ, 592ա — Պատմութիւն Յովասափու 562ա· — Երգ Ս· Աստուածածնի· ի վերայ վարդի եւ պիւլպիւլի· Ականջ դրէք բանիս, որ պատուական է 152բ, 590բ, 896բ· — Վասն ողորմութեան· Քան զամենայն գործս բարեաց 154ա, 283ա, 593ա· — Ոտանաւոր ի վերայ հպարտի· Քան զամենայն գործս չարի 154բ, 254ա, 593ա· — (Տաղ եւ) խրատ հոգեւոր 288բ, 607ա, 593ա, 663ա, 877ա, 896բ· — Հոգոյ· Ցիշելով զօր մահուն սիրտ իմ սասանի 290ա, 670բ· — Բանք մաղթանաց առ երկնային զօրս· Անեղ, անմահ թագաւորին 290բ· — Խրատ· Այբն Աստուծոյ օրինակ ուսուցանէ 595ա· — 12 (Տաղ) Աստուածածնին· Անճառ ճառագայթ լուսոյն 606ա (այս Առ· Սիւնեցւոյ եւս ընծայուած, տե՛ս)· — Ողբ· Ով բահանայք եւ վարդապետք աստուածաբան 674բ· — Գանձ

Ս· Գէորգայ, Օրհնեալ է Հայր ծնող Միածնին 669ա· — 849բ—850ա· — Գովեստ ներբողեան ի Խ· գալստեան Տեառն· Անճառ ծնունդ Հօր Միածին 206բ, 633ա· — Գանձ վաւվառեայ կուսին· Անախտ անբիծ փեսայն երկնաւոր 669բ· Աւրհնեալ անճառ Հայրն գթած 669բ· — ի ծաղկազարդ, Անժամանակ Բանդ Աստուած ծնունդ Հօր 201ա, 207ա· — Ոտանաւոր ի Ս· Աստուածածին, Աստուածածին կոյս պատուական 206բ

— — Առաքել Բաղիշեցւոյն կամ Առաքել Սիւնեցւոյն եւ համանուն վարդապետներուն (որոնց կարգին՝ նաեւ Առաքել երէցի) կը վերաբերին հետեւեալ տաղերէն, որոնք առանց յորջորջանքի մեր Տաղարաններու մէջ կը գտնուին· (կաճոն նահապետաց) Ամենազօր Տէր Աստուած Հոգի 670ա· — (ի Ս· Աստուածածին) Ամէնօրհնեալ սրբուհի Աստուածածին 193բ, 206բ, — (Տաղ ոգեշահ) Այբէն մինչեւ ի Քէն Քրիստոս մեղայ 592բ· — (վասն խաչելութեան) Այսաւր բանն Աստուծոյ կացեալ յատենի 594ա (Գանձ նչեցելոց բաղման) Այսօր եհաս հրաման Արարչին մահու հրաւէր 561բ, 570ա, 590ա· (այլ՝) Այսօր եհաս ինձ օր վախճանի 569բ· — նմանապէս՝ (Տաղ յարութեան) Այսօր յարեաւ ի մեռելոց Աստուածորդին 607բ· — Ողբ ոգեշահի Անթիւ չարեօք լցայ ես 153ա, 592բ, — (Տաղ Ծննդեան) Անճառ անճնին ծաղիկ լուսածին 605բ· — (Գանձ ի Ս· Թադէոս եւ Ս· Բարթուղիմէոս) Անժամանակ լոյսն արփիական 658ա· — (Տաղ Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին) Անճառ Միածին Հօրն երկնաւորի 13ա, 155ա, 342բ, 562ա, 607ա, 658բ, 889բ, 864ա· — (Տաղ ի Ս· Անտոն) Անճառելի լոյսդ անեղական 661ա· — (Ողբ) Առ քեզ գոչեմ ձայնիւ մեղայ 570ա· — (Գանձ Մերկիւրիոսի) Աստ ցնծայ սուրբ եկեղեցի ընտրեալ 658բ· — (Տաղ յոտնլուայն Տեառն) Աստուած ամենի, Միածին Որդի 511ա, 664բ, 920բ· — (Մարտիրոսաց) Աստուածազարդ գունդ երանեական 670ա· — (Գովեստ) Աստուածածին կոյս պատուական 206բ· — վասն խահանայից) Արդ որ մաքուրն է ի հոգի 450ա· — (Բանք գեղեցիկ) Երկնի եւ երկրի Աստուած 153ա· — Տաղ ի տապանակն· Խմաստութիւն անճառ անեղին 667բ· — (Տաղ Հոգեգալստեան) Հոգիդ Աստուած բխումն անբնին 666բ· — (Տաղ ձեռնադրութեան) Մեծի հրաշափառ հանդիսի 890ա· — (Տաղ ի Ս· խաչն) Տաճարն լուսոյ տուն արքային 669ա· — (Տաղ Ս· Հոգւոյն) Տարփացեալ ըղձանամբ Տէր Յիսուս 919բ· — (Տաղ զգեստաւորման) Տարփացեալ ըղձանօք Տէր Յիսուս 890ա· — (Ոտանաւոր՝ վասն կիւրակէի) Տեառն է գրեալ օրէնքն հին 449բ· — (Աղօթք) Տէր եւ փրկիչ Յիսուս Աստուած Հայր ճառագայթ 182ա· — (Տաղ Ծննդեան) Տունկ անմահութեան բողբոջեցար 156բ, 284ա, 528ա, 619բ, 660ա· (Տաղ՝ Աստուածածնի)· Աւրհնեալ ես Ս· Աստուածածին 206բ· — (վասն աղաւթից)· Աւրհնեալ է անուն անման սուրբ թագաւորին 593ա, 608ա· — (Գանձ) Օրհնեմք զքեզ Տէրդ ամենայնի 657բ· — (Տաղ սեղան աւրհնելոյ)· Աւրհնեսցուք մեք միաբան 154ա, 283ա, 897բ

Առաքել երէց, տաղասաց, տե՛ս Առ· Բաղիշեցի· Տաղ ի Ծաղկազարդ· Այսօր նոր տօնիւս ցնծայ եկեղեցի 664ա

— եպ· տե՛ս վարք

— Պատմագիր 501ա

— Սիւնեցի 276ա—բ· — Ադամգիրք թիւ 746· 296ա—97բ· — Սահմանադրութիւն դաստիարակութեան 129ա—բ, 445ա—բ, 469ա· — Մեկնութիւն Սահմանացն թիւ 793· 365ա—66բ· — Ի տեսութիւն բանի· Ամենայն չար տանչելի է 366բ· — Վասն յայտնելոյ թէ ՀՒ գիրք է 858ա· — Քարոզք 294բ, 295բ, 296բ, 406ա· — Տաղք տե՛ս Առ· Բաղիշեցի եւ Այբէն մինչեւ ի Քէն զքեզ Աստուածածին գովեմ 654բ—55ա· — (Տաղ Աւետեաց) Անճառ ճառագայթ լուսոյն (տե՛ս եւ Առ· Բաղիշեցի) 659բ· — (Ողբ) Աչք իմ ծովացեալ, գետք յինէն հոսեալք 607բ — — Տէրն որ աւրհնեալ նախնին Ադամ 591ա· — (Տաղ ձեռնադրութեան) ի մեծի հրաշափառ հանդիսիս 129բ, 670ա· — Ի՞նչ գրչէն· Պատճառք Ծննդեան եւ Յայտնութեան 198ա եւն (ի Յայսմաւուրս)· — Տե՛ս Առ· Բաղիշեցի

Առաքել եհ· հայր Գէորգ գրչի (1377) 588բ

— որդի տէր Յովհաննիսի (1591) 227բ

— հօրեղբայր Դաւթի (1628) 652բ—54բ

— եղբ· տէր Սարգիս եհ·ի (1650—60) 516ա

— վրդ· տէր Թ· 894 Ձեռ· ի (1654) 477ա, 479բ

— որդի Շահումի (1654) 479բ

— եպ· (1661) 214ա

— ոմն (1662) 456բ

— հայր Աստուածատուրի (1650—75) 575բ

— եհ· (1671) 653բ

— վրդ· (1679) 479բ

— ամուսին Վարդոցի (1683) 38ա—բ

— ոմն· (1714) 911բ

— մահտեսի (1776) 348բ

— վրդ· առաջ· կարսի (1801—2) 229բ
— եպ· Պայազիտցի (1821) 273ա—74բ
— մղտեսի 831բ
— fh· ստացող Թ· 1181 Ձեռ· ի 917ա—բ
— ճօտար (կեղծեա՞լ, ԺԸ—ԺԹ) 91բ
— ոմն 359բ
Առաբելեան Ետկար տաղ իր մասին 679ա
— Ձաքարիա տաղ իր մասին 523ա, 678բ
Առեստ կամ Առեստիոս բժիշկ (Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709ա
— (ընդ Եւստռատիոսի) տես Եւստռատիոս
Առիւծ հայր տէր Խաչատուրի (1652) 420բ
Առղուբեան Փիլիպպոս Թաթար Մաշկերացի գրիչ Թ· 1267 եւ 1283 Ձեռագրաց (1820), 914ա—բ, 918ա—բ
Առտոյ եպ· (ուղղել՝ աո Տոյ, տես անդ) 24ա, 31ա
Ասանէք· պատմութիւն Թ· 888, 469ա, 234բ
Ասատ թարգմանիչ Յովասափու եւ Բարղամի պատմութեան 231բ
Ասատուր սարկ· (1646) 156ա, 157բ
Ասատուր (Աստուածատուր Պըլըքլեան, 1797) 28բ
Ասար Սեբաստացի բժիշկ 146ա—բ
Ասաւերիոս բդեաշխ 856ա
Ասափ մգ· (Արաց) 199ա, 206բ, 209ա, 213ա, 223ա, 226ա, 702ա
Ասեր (կտակը) 234բ
Ասիայվաթենց կամ Այվաթենց, տե՛ս Յակոբ fh· 289ա
Ասիանոյ ազգ 697ա
Ասիպոս (ընդ [Ը]Սպեւիպոսի եւ Մելասիպոսի կամ Մեղասիպոսի· Արաց) 209ա տես ընկերները
Ասլան հայր Յակոբայ (1699) 720ա
Ասլիբէկ որդի Էյվազի (1674) 564բ
Ասկղաս (Ասկղա, Մարերի) 204ա, 211բ, 225ա, 630բ, 642ա, 651ա, 707ա
Ասկղիպիադա վկ· 695ա
Ասկղպի(ա)դա մայր Յուլիանոս վկայի· տես անդ
Ասման տես Ֆարման
Ասմար աղջիկ տէր Վարդանի (1664է վերջ) 490ա
Ասպանդիար մօրեղբայր Դաւուքի 653ա
Ասպատուր Խաչկանց 359բ
Ասպուրակէս Կաթ· 345բ
Ասվատուր հայր Ճէլայօղլիի 635բ
Ասվատուր կամ Աստուածատուր (իր կնիքը՝ 1799) 536բ, 538ա
Ասվատուր տես Եաղուբ
Ասվատուր ոմն 595բ
Աստեղաբաշխութիւն Թ· 1205, 853ա—բ
Աստեղագիտութիւն Թ· 932, 517ա—բ
Աստերիոս (ընդ Կղաւդիոսի եւ Նէոնոսի [Նեոներսոսի], գրուած նաեւ Սատիրիոս· Սահմի) 221բ, 637բ, 647ա (էջ 197բ) յաւել բղ· 96բ Աստերիոսի եւ էջ 636բ՝ ընդ Կղաւդեայ), 697ա
Աստիոս եպ· Դորաթոյ (Սաստիոս, Աստերիոս, Մարերի եւ Մարգաց) 205ա, 206ա, 211բ, 225ա, 631ա, 643ա, 651բ
Աստղաբլուր (կատարումն սրբոցն յ···) 201բ, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա
Աստղիկ տբ (անդ Ռստղկան ուղղել՝ Աստղկան)
Աստուածաբանութիւն տես նաեւ բարոյական եւ տեսական, Թ· 602, 728, 733, 919, 1197, 1229—31, 1233—4, 1267
Աստուածածին Ս· Կոյս տես Մարիամ Աստուածածին
Աստուածայայտնութիւն տաղեր տես իրենց տեղերը· այս է հեղինակները եւ Տնօրինակաճ
Աստուածանմանութիւն տես Պ· Աղամալեան Փերթումեան· Թ· 1107, 769ա—բ եւն
Աստուածատուր Պապ 249բ
— Կաթողիկոս (1715—26) 937ա
— Պատրիարք Կ· Պոլսոյ (1841) 337ա, 273ա
— Խաթայեցի կամ Խթայեցի, վկայ, տաղ մը իր վրայ ի Գրիգորէ Աղթամարցւոյ 175ա—բ
— Հենեցի վ· Ճառ (Տաղ) ի խնդրոյ Միհայ սարկաւագին վասն Ծննդեանն Քրիստոսի Այսաւր տօն է Ծննդեան աւետիս 290ա
— Զուղայեցի 934բ
— վկ· (Ցիզտբուզտ· Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, տաղ 595ա
— գրիչ Թ· 705 Ձեռ·ի (1403) 232ա, 236բ, 237ա, 238ա—բ
— հայր Պարոն Լոյս վկայի (1567) 204ա
— Մշեցի (1588) 231բ
— fh· (1598) 411բ
— որդի Յակոբ Թօխաթեցւոյ (1608) 283ա
— առջ· կարմիր վանքի Զմշկածագի, (1613) 724բ
— գրիչ ժողովածոյի (1615—26) 469ա—72բ
— դպիր (1629) 290բ—291բ
— տէր Թ· 663 Ձեռ·ի (1646—7) 155բ
— գրիչ Թ· 690 Ձեռ·ի (1646) 179բ, 180բ
— վ· (1646է ետք) 179բ
— գրիչ Թ· 693 Ձեռ·ի (1650) 183ա—բ
— fh· (1650) 516բ
— տէր Թ· 1195 Գանձարանի (1655) 838ա—41բ
— վ· նուիրակ (1659) 8բ
— fh· (1666) 171բ
— հայր Աճամ Ոսկանի (1666) 122բ
— կամ Ծատուր (յիշուած 1672—4) 564բ
— տէր ծաղկեալ Շարակնոցի (1675) 574բ—5ա
— երէց Հալաթենի, գրիչ (1676°) 600ա—բ
— մահտեսի, որդի Ձաքարի (1678) 644բ, 645ա—բ

— մահտեսի եղբ· Զաքարի (1678) 644բ
— Ղալաթիացի (1688) 146բ
— դպիր, գրիչ Թ· 627 Ձեռ·ի (1698) 109ա, 110բ
— Վ· (1691) 588ա—բ
— գրիչ Թ· 971 Ձեռ·ի (1695) 556ա—58բ
— գրիչ Թ· 848 Ձեռ·ի (1704) 429ա—30բ
— որդի Պետրոսի (1712) 757բ
— առջ· Ամենափրկիչ վանքի (1740) 903բ
— գրիչ Թ· 1192 Ձեռ·ի (1746) 835ա, 836բ
— եպ· Ֆահրապատցի (1752) 434ա
— Վ· եղբայր տէր Յակոբի (1767) 169բ
— առջ· Կտուց աճապատի (1768) 190ա
— fh· (1779) 440ա, 550բ
— դպիր (1807) 279ա—բ
— երէց գրիչ Թ· 682 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺՋ դ·) 173բ, 174բ
— ոմն (Ժ դ·) 152ա
— fh· (ԺԸ դ·) 266ա—66բ
— եպ· (ԺԸ դ·) 448բ
— գրի՞չ Թ· 1288 Ձեռ·ի (ԺԸ դ·) 923ա—բ
— գրիչ Թ· 928 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ դ·) 514ա—բ
— տաղասաց (Տաղ ազնիւ· Այբն ասէ առաքեցար հազար բարի) 595բ
— եպ· Ֆուերորդի Յակոբայ Ովսաճանց 347ա
— ի տաղս 154ա, 593ա, 619ա, 871բ
Աստուածատուրեան տես Եղիա Մուշեղանց
Աստղապ Թ· 800, 368ա—բ, Թ· 803, 371ա—բ, Թ· 842, 421ա, Թ· 1265, 905ա—բ
Ավթանդիլ (1752) 434բ
Ավկուստինովիչ (Աւգուստինովիչ, Աւֆուշդինովիչ) Յովհաննէս Տուբիա, արքեպ· Լեմբերգի 36ա—բ, Հաստատագիրներն իրմէ չեն, այլ Յակոբ արքեպ·էն, 337ա, 338բ, 250ա, 740ա, 788ա, 834ա, 835բ
— Յակոբ արքեպ· Լեմբերգի 888ա, տես Աւկուստինովիչ Յովհ· Տուբիա
Ատիճ որդի Այվազի (1660) 474բ
Ատոկտոս վկ· (Հոռի) 196ա (22ա Թ· 701· թղ· 101բ) տես նաեւ Ադոկտոս
Ատոմ խնդրող Գր· Տաթեւացւոյ Գիրք Հարցմանցի 428բ
— Վարագեցի 870բ
— երէց· Տաղ սրբոյն Անտոնի· Անձամբք խոնարհիմք 14ա
— Վ· «Տաղ Փոխման, Յանսկիզն յէէն յանհուն պատճառէն» եւ «Գանձ Ս· Խաչի· Արարչական Բանիճ հայրական», 668բ
Ատոմ հայր Աստուածատուրի (Յակոբ, 1403) 238բ
— հայր Յակոբի (Աստուածատուր, 1403) 237ա—բ
— (Ս·) նկար 574բ
Ատովմեանք վկ· 194ա, 220բ, 625ա, 636բ, 646ա, 656բ, (բարոզ) 71բ, (գանձ) 128ա, 662ա, 847բ
— վկ· Բ· 346բ
Ատպանդիար Նորաշինկու եկեղեցւոյ շինողներէն (1671) 653բ
Ատտով հայր Բարաֆիայ 519ա
Ատրան մօրեղբայր Դաւթի (1628) 653ա
Ատրներսեհ (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 711ա
Ատրպետ 59ա
Արաբացիք 355բ, 387ա
Արամ նահապետ Հայոց 672ա
Արամազդ 226ա, 622ա, 632բ
Արարատեան Ստ· Վ· (1832) 187ա
Արարածոց գիրք 22բ
Արարչութիւնք· պատճառք Ը աւուրց 198ա—բ, 201ա—բ, 207բ, 210ա, 213ա, 224ա, 226բ, 356ա—բ, 629ա—բ, 641ա, 649բ—50ա
Արգիպաս (տես եւ Արքիպաս· Տրէ) 221բ, 627ա, 638ա, 647ա
Արդալոն (նաեւ Ադալոն եւ Աբդալոն· տես· Ահկի) 202բ, (224բ, 641բ) 210բ, 630ա, 650բ, 705ա, (Արդաղիոն)
Արդեփոս (սխալ՝ Արդեփգոս) 325բ
Արդում որդի Ղարայ խանի եւ խանում (1662) 455բ
Արեդոնիա–Մարիամ (Արիփոմայ, Հոռի) 195ա, 220բ, 626բ, 637ա, 646բ, 694բ
Արեթուսայ Մարկոս եպ· 704ա· տե՛ս Մարկոս
Արեկի (Արեգ) դուստր Հայկայ, 69ա
Արեւորդիք (Ն· Շնորհալւոյ Յաղագս արեւորդեաց) 316ա, 139բ
Արէոս վկ· (ընդ Պրոմոսի եւ Եղիայի, տես· Քաղոց) 222ա, 627ա, 639ա (Թ· 1036, թղ· 229ա), 648ա, 699բ
Արէս 622ա
Արքիւն (1870) 166բ
Արիադոնիա տես Արեդոնիա (Հոռի)
Արիանոս վկ· դատաւոր (ընդ Փիլիմոնի եւ Ապաւղոսի, տես· Քաղոց) 222ա, 639ա, 648ա, 699բ
— (ընդ Թէոդորոսի· Ահկի) 203ա, 211ա, 630ա, 641բ
Արիանոսք 392ա, 427բ, 639ա· — Ս· Աթանասի Յաղագս Ս· Երրորդութեան եւ ընդդէմ Արիանոսաց 112ա, 134ա· — Ս· Գր· Նազիանզացւոյ Առ Արիանոսն Բան· 773բ
Արիոս 374ա, 376ա, 395ա, 427ա, 520բ, 562բ, 602բ, 720ա· — Ս· Աթանասի ճառ — 112բ եւն· — Ս· Բարսղի ճառ 376 եւն
Արիսպագացի տես Դիոնեսիոս
Արիմարքոս կամ Իրիմարքոս վկ· 698բ
Արիստաբուղոս 708բ

Արիստակէս (որդի Ս· Գր· Լուսաւորչի, Տրէ) ի Յայսմաւուրս Որդւոց եւ թոռանց 222ա, 627ա, 638բ, 647բ, 721ա (ուր Արիսկէոս, Արստաբէս, Աբրետէս կոչուած)
— գրիչ, հռետոր եւ վարդապետ· — Վերլուծութիւնք կամ Լուծմունք գրչութեան արուեստի 48ա—49ա, 58ա, 503բ, 478բ, 542բ—43ա
— Լաստիվերտացի, Պատմութիւն նորին Թ· 623· 99ա, 100բ—101ա· Թ· 827· 404ա—բ, Թ· 1076· 743ա—բ
— տաղասաց (ԺԵ՝ դար) Ոդք գերեզմանի· Եկայք այսօր եղբարք ամէն· 670բ· Երգ ողբերգական··· Աւաղ իմում անձին· 531ա
— հօրաքուերորդի տէր Յովհաննիսի (1591) 227բ
— եղբօրորդի Յովհաննիսի (1791) 227բ
— որդի Յովհաննիսի (1591) 227բ
— ումն, 432ա—33բ
— գրիչ Թ· 903 Ձեռ·ի (1660) 488ա—89բ
— fh· (1660) 473բ, 474բ
Արիստոկղէոս կամ Արիստոկլէս (նոյն ընդ Արիստոտէլ fh·ի) 206ա, 708բ, տես Արիստոտէլ fh·
Արիստոտէլ 105բ, 177բ, 140ա—բ, 16՞ա, 323բ, 366բ, 535ա, 738ա· Գիր բաղաբանաց 41ա· — Թուղթ առ Ադեքսանդր 535ա, 544ա· — Յաղագս առաքինութեանց 412բ· — Նկատումն 519ա, 726ա· — Պատճառաց գիրք 135ա, 726բ· — Պատմութիւն աշխարհաց 726ա· — Ստորոգութիւնք 141ա·—258ա, 542բ·—903ա· 543բ· — 544ա· — Ֆիզիկական բնականականաց (բնաբանութիւն) 414բ, 415ա· — Գրութիւնք 412բ, 543բ, 903բ· — Մեկնութիւն Պորֆիւրի եւ Արիստոտէլի 365բ—66ա· տե՛ս դեռ Դաւիթ Անյաղթ
— fh· (տես նաեւ Արիստակղէոս· Մարգաց) 212ա, 225բ, (Թ· 701· թղ· 540ա) 631ա, 643ա, 651բ (Թ· 1037· թղ· 540ա)
Արծրունի Գրիգոր 402ա
— Յովհաննէս 403ա—բ, 404ա—բ, 575ա
— Սենեքերիմ 556ա
— Արծրունեաց իշխան Թէոդորոս Ռշտունի 353բ
— տոհմ 46ա
Արկադէոս եւ Յովհաննէս (ընդ Քսենոփոնի եւ Մարեմայ· Արաց) 628ա, 640ա, 649ա, 701ա (198ա, 209բ, 223ա)
Արկէնդի Եւստրատիաս — Վիճաբանութիւն ընդդէմ փափապաշտից Թ· 606· 67ա—68բ
Ա(բ)հեկի (Ահեկի) դուստր Հայկայ 69ա
Արձան 5բ, 232բ, 366ա
Արձանագիրք եւ Թատերականք (Մոլիէր եւն) Թ· 1862· 816ա—17բ
Արձակումն սատանայի 626ա եւ յայլ Յայսմաւուրս
Արխուրեանց (Առղուբե(ա)նց) կարապետ եւ Թամար, ծնողք Փիլիպպոս Թաթարի (1831) 394ա, 395բ
Արղուրեան Յովսէփ (եպ· ու կաթ·) — Թուղթ նորին առ Յովսէփ Էմինի եւ այլ թուղթ՝ 366բ· Յարուրիւն Բասենցւոյ թուղթ առ Յովսէփ 343բ
Արղուրէն Նորաշինկու եկեղեցւոյ շինողնեբէն (1671) 653բ
Առմաղան կողակից Յովհաննիսի 339բ
Արմտիք օրհնել 61ա, 913բ եւ յայլ Մաշտոցս
Արշակ թգ· Հայոց 159բ
— թգ· Պարթեւաց 354ա
Արշակունի 138ա
Արշակունի տիկին (Զարմանդուխտ) 160բ
Արշարունեան Վահան (1821) 336ա
Արովդ հրեշտակ 10ա
Արուեստաբանութիւն եւ Բժշկարան Թ· 799· 368ա—բ
Արուբեան Ներսէս fh· թրգմ· Գիրք ճանապարհութեան (1808) 328ա—29բ
Արուբիւն ստացո՞ղ Թ· 632 Ձեռ·ի (1640՞) 115բ
Առուխան (1666) 771բ
Արսաիիոս եպ·ի ժողովն Նիկիոյ, 721ա
Արսէն ճգ· Հայր· 203բ (268 ուղղել՝ 258) 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա, 706ա
— աշ· Ս· Մեսրոպայ 366ա
— գրիչ Թ· 1062 Ձեռ·ի (1668) 729ա—բ
— ումն (1803՞) 531ա
Արստաբէս եպ·, տես Ս· Արիստակէս կամ Աբրետէս (որդի Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի) 721ա
Արտաշէս ումն 544բ
Արտաշիր թգ· 318
Արտաւազ(դ) թգ· 208ա
Արտաւազդ 220ա
Արտեմիս fh· (Արտեմոն· Ահկի) 202բ, 210բ, 224ա, 630բ, 641բ, 650բ, 705ա
Արտեմիս չաստուած 696ա
Արտեմոն տես Արտեմիս 705ա
Արտեւան թգ· 232բ
Արտէմէս կամ Արտեմիս վկ· (Սահմի) 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
Արտուազ Մամիկոնեան 202ա
Արփի Նշան Տէր Մեսրոպեան (1909) 107
Արքիպաս (եւ Փիլեմոն աշակերտ Պաւղոսի· Տրէ· տես Արգիպաս) 221բ, 627ա, 638ա, 647, 698ա եւն
Աւազ վկ· (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 628բ, 640բ, 649բ, 652բ
— իշխան (ԺԴ դար) 4ա—բ

— fh· վարպետ (1592) 402բ
— (մեծ) պապ Միխայէլի (1628) 472բ
— եղբայր տէր Սարգսի (1650—60) 516ա
— fh· միաբան Ս· Աստուածածնի (1671) 653ա
— հայր տիրացու Յակոբի (1767) 653ա
— հայր տիրացու Յակոբի (1767) 502ա
— իշխան (1841) 492բ
Աւագ շաբաթ Թ· 1180, 827—28բ
Աւագ շաբթու օրերու (Բշ·—Շբ·) գանձf, տաղf 664բ—65ա, 839բ, 848բ, 926ա—21ա եւն
— Ուրբաթու կտակ 795 եւն, տես հեղինակները
Աւանէս եղբօրորդի Ովիէլի (1562) 351ա
— տիրացու (1676) 490բ, (այլ 1737) 490բ
Աւանկինի Նիկողայոս, հեղինակ՝ վարf եւ վարդապետութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, թրգմ· Հ· Ր· Ուզունեան· Ա· հտր· Թ· 1181, Բ· հտր· 1182, 828ա—29բ
Աւգերեան Հ· Մկրտիչ 585ա—36բ, 753ա
— Հ· Նիկողայոս 167ա
Աւգուստինովիչ Յովհաննէս Տուբիա եպ· Լեմբերգի· 35ա—37բ, տես Ավկուստինովիչ Յովհ· 52ա—բ եւն, տես Յակոբ Աւկուստինովիչ
Աւգոստոս ինֆինակալ 805բ
Աւգսենտիոս կամ Աւֆսենտիոս (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 640ա, 702ա
Աւղլան ոմն (1619) 433բ
Աւդուլմուսեղ ոմն 507բ
Աւելոյ Մահմօ 359բ
Աւետարան Թ· 604, Թ· 608, Թ· 638, Թ· 702, Թ· 766, Թ· 787, Թ· 789, Թ· 790, Թ· 809, Թ· 823, Թ· 833, Թ· 841, Թ· 849, Թ· 850, Թ· 891, Թ· 893, Թ· 901, Թ· 904, Թ· 911, Թ· 914, Թ· 926, Թ· 931, Թ· 978, Թ· 1005, Թ· 1012, Թ· 1030, Թ· 1031, Թ· 1053, Թ· 1057, Թ· 1059, Թ· (1297), Թ· 1083, Թ· 1094, Թ· 1232 (Հայերէն—բրբերէն), Թ· 1211, Տարեկան, 860ա—բ
Աւետարանացոյց Թ· 632, Թ· 970, Թ· 993, Թ· 1014, Թ· 1028, Թ· 1298
Աւետարանիչf, տաղf 670 եւն
Աւետեան Յովհ· fh· եւ Պօղոս fh· (Խոտոր-ջուրցի) 463ա
Աւետիf Պատրիարf 330ա, 730բ, 810բ, Տաղf· տաղ պիւրպիւլին· Ահա եղեւ օրհնեալ գարուն 280ա, — տաղ Էջմիածնի· Անճառելի Հօր Միածին 15ա, — տաղ Յէջմիածին· Յարմար ձեւով պատուական 571բ
— տաղասաց· տաղ՝ Իւղ անուշ օրհնելոյ· Աստուած անճնին, Որդի Միածին 284բ
— Ոտանաւոր Դիմառութիւն ի վերայ կործանման սատանայի· Թ· 742, 281ա—82բ
— որդի Անտոնի, աշկ· Գր· փեշտիմալճեանի գրած է Գովեստ ի Գրիգոր Նարեկացի 306ա
— նկարիչ (1342) 431ա—բ
— հայր տէր Կարապետի (1403է ետքը) 238ա
— որդի Կլուլի (ԺԶ՝ դ·) 358ա
— կր· նահատակ, տաղ մ՝անոր վրայ (1509) 683ա
— մահտեսի (1588) 231բ
— որդի Խօճայ Սափարի (1623) 349բ
— եղբայր Յովհաննէս գրչի (1666) 122բ
— fh· Ս· Աստուածածնի եկեղեցւոյ (1671) 653բ
— ստացող Թ· 1094 Ձեռ·ի (նախ fան 1712) 757ա—բ
— տէր Թ· 1027 Ձեռ·ի (1727) 616ա—17բ
— հայր Յակոբ գրչի (1750) 731ա—բ
— ոմն (1753) 554բ
— որդի Յակոբ դպրի (1772) 734բ
— տիրացու (1772) 498բ
— Վրդ· (1753) 554բ
— որդի Յակոբ դպրի (1772) 731բ
— տիրացու (1772) 498բ
— Վրդ· (1797) 749ա
— եղբ· Պր· Վարդանի (1783) 27բ
— աւգերէց (1804) 333բ
— ազնուական յՕրբաֆէոյ (1811—12) 440ա
— (1826) 123բ
— ռէս 359բ
— տիրացու 552բ
— ոմն 757բ
— ոմն (ԺԹ դ·) 881բ
— fh· 654բ
Աւետիսեան Մարգար (1837) երգ մը անոր վրայ ի Ղազարայ 523բ
Աւետիբեան Հ· Գաբրիէլ 239ա, 522բ
Աւետումն (տօն, ճառ, տաղ, շարական եւն) 202ա, 208բ, 210բ, 213բ, 222բ, 224բ, 313բ, 650ա, 704ա, 705ա
Աւթաշէր հայր Զէսարի (1357) 620բ
Աւիս թէ Եսաիս ոմն 351բ
Ավկուստինովիչ տես Ավկուստինովիչ
Աւղլան ոմն (1619) 433բ
Աւնովփրիոս տես Ոնովփրիոս 225ա, 631ա
Աւուրf արարչութեան տես Արարչութեան աւուրf 629ա—բ, 690ա
Աւսերկինոս (նաեւ Ուրսեկինոս, Ուրսինինոս, Ուրսիկինոս, Ուրսկենինոս· Նաւասարդ) 193բ (բղ· 5ա), 208բ, 220ա, 625ա, 645բ
Աւստրիացի մը 845ա
Աւրեղիանոս 194բ
Աւրեղիոս Սերգիս Պապ 33ա
— կայսր 693բ
Աւրէնդիոս եւ Զ· եղբարf (վկ·) 201բ, 210ա, 224ա, 629ա, 641ա, 650ա

Աւետեաց ճգ· տես Աւգսեաց 702
— վկ· ընդ Եւստրատիոսեանս, տես անդ 699ա
Ափխազք 2ա
Ափսոն վկ· 699ա
Ափտոնիոս վկ· 697ա
Ափրիկանոս վկ· (Ահկի) 705ա, տես ՏՄՅ 1114
— եպարքոս 709բ
Ափրոդիտէ(ս) 5բ
Աֆայեցիք 804ա
Աֆազ բգ· 238բ, 460ա, 757ա
Աֆիլէս 801ա, 804ա
Աֆիոփիոս (Ակլիկոս, Ակլիքոս· տես Ակիւդիկոս) 22ա, 30ա, 34բ, 299բ, 779բ եւն
Աֆրեմէս (Ս· Արիստակէս) 721ա
Աֆանտիրայ (1607) 352ա
Աֆերանց (1842) 782բ
Աֆթանդիլեան Արմենակ բժիշկ 522բ

Բ

Բաբ ամուսին Ազիզի (1660) 474բ
Բաբախանեան Առաքել 411բ
Բարգէն վ· (ապա՝ կաթողիկոս) Կիւլէսէրեան 504 ա· տես Կիւլէսէրեան
Բաբելաս հայրապետ Անտիոքայ եւ երեք մանկունք (Բաբիւղաս· Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646բ, 655բ, 693բ
— նկար 624բ (բգ· 47բ· ուղղել 41բ)
Բաբելաս, դպիր, Ծեր (գրուած նաեւ հայրապետ, ընդ ՁԴ աշակերտս· Մարգաց) 206ա, 212բ (225բ· Թ· 701· բգ· 598բ) 631բ, 643ա, 651բ, 655բ
— (Պապելաս, ընդ Սիկնիոսի· Մարգաց) 206ա, 225բ, 631բ, 643ա, 651բ
Բաբելոնի երեք մանկունք· տես Դանիէլ մգր· նկարիկ 172ա, 574ա
Բաբոյեան հոյր Աթանասիա 495բ, 572ա
Բաբրիաս 829ա
Բագարատ եպ· (Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709ա—բ
— բժիշկ 105բ, 106ա, 123ա, 146բ, 731բ
Բագդիշոյ 706բ
Բագոս (ընդ Սարգսի· Հոռի) 196ա, 221ա, 626ա, 637բ, 696ա
Բագրատունի Հ· Արսէն 804ա, 805բ
— (Բաշարատեան· 1832) 558ա—բ
— (աբեղայ· Քաղոց) 222ա, 627բ, 639ա, 648ա, 699բ
Բաղդատ տիկին, մայր Յովհաննէս կր·ի եւ կին Թումայի (1458) 432բ
Բադրըխան կին Խաչատուրի (1674) 564բ
Բադուկ կամ Բաբուկ Յակոբ տես Յակոբ երէց 288ա 289բ
Բաբու խան 5ա
Բաղակ բգ· 58ա
Բաղդասար մոգ բգ· Արաբացւոց 355բ
— բգ· 100բ
— հայր Յակոբայ (1632) 7բ
— գրիչ եւ տէր Թ· 1208 Ձեռ·ի (1640) 855ա—858բ
— fh· ապա կոչուած Յակոբ (1706) 496ա, 498ա
— աբեղայ, կազմող Թ· 1235 Ձեռ·ի (1774°) 876ա—877բ
Բաղդասարեան Հմայեակ վ· (1923) 350ա
Բաղդիոս (Քնար) 824բ—825բ
Բաղչէ կին Մուրատի (1710) 508ա
Բաղչին հօրեղբայր Դաւթի (1628) 652բ—654բ
Բաղջուն 508ա
Բանեան Յարութիւն վ· 1853 (482բ—483բ)
— Սերովբէ (1868) գրիչ Թ· 1045 Ձեռ·ի յամին 1836· 688բ—689բ, 866ա
Բայանոսք 745բ
Բանադրեալ խահանայ նահատակեալ 703ա
Բանասէր 339բ
Բանիք հերքողականիք 403ա—404բ
Բանիուլեան Տէր Մանուէլ (նախ խան 1912) 561ա
Բաշարատեան (Բագրատունի) Պետրոս 558բ
— Վարժ եւ Յովհաննէս (1892) 572ա
Բաշգուլեան Մանուկ գրիչ Թ· 1206 Ձեռ·ի (1811) 854ա—բ
Բաշիր Միհրեպեան 523բ
Բառ(ա)գիրք Թ· 672, Թ· 834, Թ· 916, Թ· 1017, Թ· 1072 (մասնական), Թ· 1124 (երեմիա Մեղրեցիի), Թ· 1131, Թ· 1167 (կամ Աղանդեր, Հ· Ռ· Ուզուեեանէ), Թ· 1168, Թ· 1186, Թ· 1244
Բառնաբաս առաքեալ 205բ, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708ա
Բասա տես Վասա
Բասիլիա, Բասիլիդէս (նաեւ Բասիլիսկա, Հոռի) 195ա, 220բ, 625բ, 637ա, 646ա, 657ա, 694ա
Բասիլիդէս ընդ Բասոսի, տես անդ (209ա), 639բ, 649ա, 701ա
Բասիլիոս (յառիւծէ լափեալ· Արաց) 628ա, 648բ, 700բ
Բասիլիսիա միւս յէ· կանանց ընդ Ղեւոնդեայ· տես· (Ահկի)
Բասիլիկոս Կապադովկիացի ընդ Եւստ(բ)ոպիոսի, տես անդ (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703ա

Բասիլիսկոս (Ամասիացի, Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա (255ա)
Բասիմ(իոս) Բարսիմոս · Արեգ (202ա, 210ա, 224բ) Թ · 701 · բղ · 567բ (649բ), 641ա, 650ա, 699ա
Բասլեցի Յովհաննէս — Նախերգութիւն Յովհաննու Աւետարանի 519ա
Բասմաճեաճ Կար · Յովհ · 105ա 106ա, 282ա—բ, 340ա, 423ա, 444բ, 520ա—բ, 589ա
Բասոս (Բասիլիոս, Բասիլիդէս, ընդ Եւսեբեայ, տես աձդ · Արաց) 209ա, 223ա · 199ա · (Թ · 695 · բղ · 149ա) 639բ, 649ա (628ա), 701
Բաստամեաճց Վահան Ծ · վ · 24բ, 469բ
Բատ ճգ · (Ահկի) 203բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ
— Սահառուճի 160ա
Բատիմոս Պարսիկ վկ · 705ա
Բատօ հօրեղբայր Ամբոյի 359բ
Բարաթ կողակից Գուլիսի 215բ
Բար(ա)դամ եւ Յովասափ 212բ, 213բ, 234բ, 226ա—227ա, 632ա, 643բ, 652ա
— Անտիոքացի Ծերուճի, 638բ, 647բ, 698ա
— տէր Թ · 1004 Ձեռ · ի (ԺԹ—ԺԵ դ ·) 597ա—բ
Բարախտուր(°) տէ°ր Թ · 1238 Ձեռ · ի (ԺՀ—ԺԹ) 879բ
Բարաիիոս (եւ Յուճաճ, Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704ա
Բարբաշմէճ (Բարշամէճ, Մարգաց) 205բ, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ
Բարբարիամոսք 931ա
Բարդիշաւ (Բարդիշոյ · Մարերի) 204ա, 211ա, 225ա, 630բ, 637բ, 651ա
— (Սահմի) 637բ, 651ա, 221ա, 637բ
Բարելոյս Փօքազեաճ հայր Ձաքարիա Պատրիարքի (1773—1781 եւ 1782—1799) 253ա
Բարեկենդանի տաղք 662բ—663ա, 919բ եւճ
Բարեբէս (Բարաիիաս) հայր Ձաքարիա մարգարէի, 519ա
Բարբուղիմէոս Ս · (Բարդուղիմէոս, Տրէ) առաքեալ · վկ · 222ա, 504ա, 627ա, 638բ, 648ա · Նշխարք 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ · Աքոռ 190բ, 433ա · Քարոզիչ 724բ, 766բ, գաճձ, տաղ, քարոզ 297բ, 658ա, 850բ
Բարբուղիմէոս եպ · Մարաղայ (Դոմինիկեաճ), Մեկնութիւն Վեցօրէից Թ · 794 · 362ա—63բ, Թ · 900 · 486ա—բ, 501բ — 362ա—363բ — Համառօտ հաւաքումն ··· ի Դիալէկտիկայէն, որ է Տրամաբանութիւն Թ · 720 · 258բ
— Սալուցիօ (Ֆրանչիսկեաճ) Գիրք Եօթնափոխեաճ 261ա—բ, 725ա
Բարկոխաբ Եբրայեցի 722բ
Բարհորդար հայր Շաղաւաթի (1575) 402բ
Բարդամ տես Բար(ա)դամ
Բարոյական Աստուածաբանութիւն (տես եւ Աստուածաբանութիւն) Թ · 738, Թ · 744, Թ · 759, Թ · 769, Թ · 855, Թ · 856, Թ · 857—858, Թ · 886, Թ · 962, Թ · 1066—1067 եւ 1070, 1082, Թ · 1116, Թ · 1129, Թ · 1135, Թ · 1152, Թ · 1201, Թ · 1226, Թ · 1227
Բարուախօս (Եպիփանի) — մասեր 357ա, 577ա, 791բ—792ա, 795բ, 924բ, 930բ—931ա
Բարուճակ եղբ · Կլուվի (ԺՉ° դ) 358ա
Բարուխ (Երեմիա մրգ · ի հետ) 211ա, 213ա, 630ա, 641բ, 650բ, 706ա
Բարսեղ Կեսարացի հայրապետ 205բ, 212ա, 222բ, 627բ, 639ա, 648ա, 654բ, 696բ, 700ա, 104բ, 320բ, 468ա, 728ա, (նկար 574բ), իր եղբայրը Պետրոս՝ 893ա, Մեկնութիւն Վեցօրէից Թ · 612, 82ա—83բ, Թ · 1075 · 742ա, 742բ, Թ · 1121 · 784ա—բ · 501ա, 543բ · — Հարցողաց եւ գիր կանոնական 34բ, 449բ, Կանոնք առ Ակիւղիխոս 22ա, 30ա, 299բ, 378ա, 779բ · — Գիր կանոնական առ Թէոդորոս կամ Դիոդորոս 22ա, 30ա, 34բ, 299ա—299բ, 377ա, 779բ, դարձեալ 379բ, 380ա, 470ա—բ — Վասն պէսպէս եւ բիւրապատիկ ախտից 379ա—բ · — Խրատք 354բ 510ա · —Վասն պահոց 355ա · — Աղօթք եւ օրհնութիւն ջրոյ 216բ, 217ա, 231ա, 402ա, 458բ, 491ա, 494ա, 495ա, 511ա, 511բ, 569բ, 752բ, դարձեալ՝ 458ա (Վասն այլակերպութեան) 527բ, 590ա, 616բ · — Ճառ ի Ծնունդն Քրիստոսի · Քրիստոսի ծնունդն իւրականն 376ա · — Պատարագ Թ · 1303, 936ա—բ · Գանձք, տաղք եւ շարականք ի պատիւ նորին 127ա, 440բ, 659բ, 716ա, 841ա, 850ա, 920բ
— (կամ Բասիլ, Բասել) թարգմանիչ Վահան եպ · թղթին առ Ձաքարիա կաթ · 104ա, 271ա
— Վարագեցի 152բ
— Վրդ · 899բ
— գրիչ Թ · 1003 Ձեռ · ի 596ա—բ
— եւ Գրիգոր սպասաւորք բանի 318բ (եւ այլուր կը յիշուին Ն · Շնորհալւոյ թղթերու արտագրութեանց մէջ)
— յիշատակարանագիր (1310) 432, (1657) 8բ
— ճի · ուսուցիչ Կիրակոս գրչի (1661 · 214ա)
— ստացող Թ · 797 Ձեռ · ի 365ա—բ
— Հ · Լասլով (1809) 789բ
— եպ · կեսարիոյ (1817) 187ա
— արճեպ · լուսարար յԵրմիածին 187ա, 229բ

— ֆհ· Շախկախայ Ս· Աստուածածնի 351բ
— ոմն 343ա
Բարսիմոս տես Բասիմ(ի)ոս
Բարսումայ եպ· (Պարսումայ· Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 699ա
Բացայայտնում բանից Գրիգորի Նարեկացւոյ 46բ
Բաւեաս (ընդ Բարսումայ եւ Եղբօրն իւրոյ Սաբիւղոսի) 222ա, 638բ, 699ա
Բեդդաբաթ եպ· Գիքոյ 697բ
Բեդշապա(յ) եպ· (Տրէ) 627ա, 638ա, 647բ
Բեդրաշզոեան Սիմոն, կազմող (1821) 835ա—836բ
Բեթգանէմեան Յովհաննէս Մատթէոս 558բ
Բեթղեհէմի մանկունք (Արաց եւ Մարերի· կոտորած եւ պատճառ) 198բ, 203բ, 208բ, 211ա, 222բ 224բ—225ա, 628ա, 630բ, 639բ, 642ա, 648բ, 651ա, 700ա — Գանձ, տաղ, շարական 14բ, 150բ, 666բ—667, 849բ, 897ա· Նկար 574ա, 908բ· — Ճառ 513ա, 556ա· — Յաղագս անմեղ մանկանց 262ա — Ճառ Եպիփանէ 268բ· — Աղեոս մաղթանաց Վարդանայ առ մանկունս Բեթղեհէմի 559ա—բ
Բեկանոս (Բեկանեան) Հ· Մարտինոս, Համառօտութիւն ուսումնական Աստուածաբանութեան 64բ· — Համեմատութիւն հնոյ եւ նորոյ կտակարանաց Թ· 917· 505ա—բ — Անալօճիա Թ· 1085· 750ա—բ
Բեկանոս Գուլիելմոս (կոչուած Վանտէր Պէկ կամ Վերպէկ) Բանաստեղծութիւն թրգմ· Հ· Ռ· Ուզունեան Թ· 1161· 814ա, 816բ
Բեկենտ երէց Հռոմայ 377բ
Բեկցի Խօնէ 595բ
Բենար(ի)ոս (Բինարոս, Բինարիոս, Բենաւարոս, ընդ Սիղուանոսի· Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 709ա
Բենեդիմոս (Մարերի) 204ա, 225ա, 630բ, 642ա, 651բ (Պոլինէ, Իրակլիոս, Բենեդիմոս Թ· 1037 թղ· 492բ (706բ)
Բենեդիկտոս Աբբայ, եգիպտար (Բենեֆտիոս) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա
— ԺԳ· Պապ 36բ, 37բ
— ԺԴ· Պապ 340բ, 546ա (— Էջ 459 յիշուած Բենեդիկտոս Պապի գիրք մբ)
Բենիամին (կտակ) 234բ, 361ա
— սարկաւագ (ընդ Աբդալլի եւ Սայեճի· տես անդ) 210բ, 704ա
Բենիովսկի Պաւլօ (Պօղոս) 246ա
Բեպօշչէն(°) 888բ
Բեռնարդոս (Ս·) 84բ
Բեսեբիէլ եպարտապետ Ս· Տապանակի 96ա
Բերբիոս տէլլա Քոչէ 285ա
Բերբայ եւ Հուլաւուի պատերազմ 5ա
Բէլ (պատկերը) 385ա
Բէլվէձիբ(°) 238ա
Բէկ կողակից Շաղաւաթի (1575) 402բ
Բէկգուեանց տէր Մարտիրոս (1751°) 411բ
Բէկզատէ կին Գրիգորի (1674) 564բ
Բէկխաթուն (Խաթուն, 1646) 180բ
Բէշտըմալճեան Գր· տես Փէշտիմալճեան 274ա
Բժիշկ ընդդէմ կամաց ի Մոլիէրէ Թ· 817· 817ա
Բժշկարան Թ· 580, 28ա—29բ, Թ· 624· 104ա—106բ· — Թ· 675· 106ա—107բ· — Թ· 627· 109ա—110բ· — Թ· 639· 122ա—123բ· — Թ· 658· 145ա—147բ· — Թ· 669· 161ա—բ· — Թ· 743· 282ա—բ· — Թ· 818· 396ա—397· — Թ· 830· 407ա—408բ· — Թ· 852· 434ա—բ· Թ· 877· 457ա—458բ· — Թ· 899· 485—486բ· — Թ· 1008· 600ա—բ· — Թ· 1074· 741ա—742բ· — Թ· 1289· 924բ· եւ Թ· 637, Թ· 781 (ա—զ) Թ· 798—99, Թ· 811(է), Թ· 852, Թ· 895(գ)
— Բժշկարան ընդարձակագոյն Թ· 1071
Բժշկեան Հ· Միհաս 532ա
Բիասորեր, մէկը եօթը մեծ փիլիսոփաներէն 40ա
Բիարանոս տես Բենար(ի)ոս
Բիլուարտ, Աստուածաբանութիւն Թ· 856· 436ա—437բ· — Խնդիրք ի Բիլուարտէ Թ· 582·34բ
Բիկտոր երէց ի Հռոմայ 377ա
Բիկտորոս տես Բիխտորոս
Բինարոս տես Բենարիոս կամ Բիարանոս
Բինֆուրիկոս թգ· Գորթացւոց 704ա
Բիւզանդարան կամ Պատմութիւն Բիւզանդիոյ Թ· 706· 238ա—239բ
Բիւրեղ տիկին Սիւնեաց 2ա—բ, 353բ
Բիխտորոս կամ Բիխտոս(ընդ Անտոնինոսի· Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647ա
Բնաբանութիւն Թ· 636· 120—121բ
Բնագնութիւն եւ Ձեռագնութիւն Թ· 732· 272ա—բ· — Թ· 807· 373ա—374բ, Թ· 882· 462ա—բ· — Թ· 929· 514ա—515բ· — Թ· 941· 525ա—526բ· — Թ· 798, 367բ, Թ· 1099· 762ա—763բ· (այս՝ տարբեր)
Բոլլանդական հրտ· 656բ
Բոյնդասոս 647բ
Բոսսոր (Բոսորացի, մայր Յոբայ) 58ա
Բորոմեան Կարոլոս (Բորոմէոս) 246բ
Բուզանդ (Բիւզանդ) տես Փաւստոս
Բուղա 630ա
Բուղրատ Ամասիացի 177բ
Բունիաթ բժ· Սեբաստացի տես Պունիաթ
Բունիաթ ոմն 434բ
Բունկուց Հ· Վրթանէս 916ա
Բուրայ տես Եպիքորայ 221բ

Բուրաստան Երուսաղէմի Թ· 1043· 686ա—բ
Բուհան Գուլիելմոս բժիշկ Անգղիացի 741ա—բ
Բրաբիոն Մանիսացեան (1783) 27բ
Բրգիշոյ ոմն (կեղծեալ) 818բ
Բրիգ(էոս) 829բ
Բրիսադուխտ 800բ
Բրիսուհի 800բ—801ա
Բրուտոս Հռոմէացի 621ա
Բֆէֆֆէլ 829ա

Գ

Գաբադանեան Նաստուր 895բ
Գաբադանեան Տօմինիֆ· տէ՞ր Թ· 1258 Ձեռ·ի (1834) 895ա—բ
Գաբրիաս Հելենացի· Քառատող Առակք բրգմ· Հ· Ր· Ուզուեեան Թ· 1170· 822ա—բ
Գաբրիէլ հրեշտակապետ 11բ, 69բ, 114բ, 152ա—բ, 154ա, 156բ, 181բ, 289բ, 290ա, 297բ, 335բ, 383ա, 385բ 440ա, 562ա, 565բ, 571բ, 577ա, 591ա—բ, 605ա, 606ա, 633բ, Տօն եւ պատճառ 197բ, 221բ, 226բ, 626բ, 638ա, 647բ, 652բ, 697բ, — Ներբողեան ի Ն· Շնորհալւոյ 145ա, 197բ, 221բ, 226բ, 404բ, 412ա, 627ա, 638ա, 647բ, 652բ, 697բ· — Մաղթանք ի Գր· Նարեկացւոյ 197բ· — Աղօթք 55բ· — Տաղ 286ա, 590բ, (Առաքել Վ·Է)· — Բան մաղթանաց 290բ (յԱռաքել Վ·Է) Տաղ 15ա (ի Գալուստէ) — Նկարք 215ա, 384բ, 401ա, 488ա, 574ա, 636ա, 831ա
— արքեպ· (յԵգիպտոս ԺԹ· դար) 230ա
— եպ· գրիչ Թ· 947 Ձեռ·ի (1771) 534ա—535
— կր· ուսուցիչ Նիկողայոս գրչի (1552) 585ա
Գաբրիէլ Պատր· Երուսաղէմի 313բ, 332բ, 448ա բ, 687ա, իր կոնդակը (1826) 183ա, — հաստատագիրը (1836) 185ա
Գաբրիէլեան Անգեղոս, հեղ· Թուղթ ողջունի· Թ· 1188· 832ա—833բ
Գագիկ Բ· թգ· Բագրատունի 845 (ոտանաւոր մը)
Գադ (կտակ) 243բ
Գազազ դուստր Շաղաւաթի (1575) 402բ
— Կին Մանուկի 359բ
Գազազեան Կ· Յ· Ամասիացի (1912) 186ա, 412բ, 473բ
Գազայ եպ· Պորփիւր(ոս) 200բ, տես Պորփիւր(ոս)
Գազանճեան Անդրանիկ (1928) 787բ
Գազկիւտէնեան Վահան Ամասիացի նկարիչ 473բ
Գաթըրճեան Հ· Յովսէփ 156ա, 180ա, 956բ
Գալամաթօ Ալեխս· Մեսինացի· իր Անտառ նորագոյն մտածման Թ· 708· 240բ· — Թ· 710· 244ա, Թ· 804, 372ա, Թ· 1108, 770ա
Գալէմճեարեան Հ· Գրիգորիս 50ա, 76ա, 109ա, 109բ, 122ա, 140ա, 150ա, 156ա, 159ա, 162բ, 171բ, 172ա, 178բ, 219ա, 230ա, 245ա, 252ա—բ, 253բ—256բ, 272ա, 292ա, 294ա, 299ա, 301բ, 303ա, 312ա, 323ա, 324ա, 326ա, 343բ, 351ա, 359ա, 374ա, 388ա, 391ա—բ, 429ա, 438ա, 439ա, 441բ, 480ա, 487ա, 488ա, 496ա, 524ա, 526ա, 533ա, 534ա, 537ա, 582ա, 624ա բ, 758ա, 789ա—790բ, 936ա—բ
Գալիլիացիէֆ 67ա
Գալինոս, Գալինիոս, Գալանոս տես Գաղիանոս բժիշկ
Գալլ (Gall Fr.) 246ա
Գալուստ Հոգւոյն Սրբոյ 642ա եւ յայլ Յայսմաւուրս: Նաեւ տաղ ի Տաղարանս, տես Հոգեգալուստ
Գալուստ Տեառն ի Տաճարն 209բ եւ յայլ Յայսմաւուրս եւ ի Տաղարանս (61բ եւն)
Գալուստ Կայծակ Պատր· Ամասիացի (եւ կամ Զէյթունցի) տաղասաց, 566բ· Տաղ՝ (անվերնագիր) Այ իմ եղբայր եւ սիրելի բարեկամ 15ա· — (Աստուածածնին) Գաբրիէլ եւ Միխայէլ գանգատ եմ ձեզ 565բ· — (Պատարագաց) Գալարի ոգի իմ 15ա· — Գալիլիացւոյդ պաղատիմ 16բ· — (Գալստեան Որդւոյն Աստուծոյ) Գահոյդ փայլեալ 14ա· — (Վիրաւորեալ հոգւոյ) Գաղտնի ներից հարայ 14ա· 530ա· — (Յարութեան) Գայիս ողբալով, աղաղակելով 14բ· — Գայֆ ատեան յանդիման 16ա· — (առ Մարիամ) Գանգատ ունիմ ես 565ա· — Գառն Աստուծոյ զենեալ սփոի 15ա· — Գարուն եհաս ծաղկի յայգեան 278ա· — (Ս· Աստուածածնի) Գեղգեղեալ գովեն զձեզ 13ա, 530ա· — Գեղեցկահիմ յեկեղեցի 298ա· — (Ս· Ստ· Նախավկային) Գերագոյն յերկնից հիացաւ 13բ, 530ա· 565ա· — (Հրեշտակապետաց) Գերադրականիֆ գերաստիճանիֆ 15ա· — Գերի խեղջուկ զի ես տխրալի 16բ·— Գթած եւ մարդասէր, մեղայ 14բ·— (Յովհ· Ոսկեբերանի) Գլխաբացին առ ձեզ փարիմ 14բ·— (Յարութեան) Գլխոյ պսակ զարմանալի 12բ, 529ա· — (Պետրոսի եւ Պաւղոսի (Գլուխ առաքեալ մեծ Պետրոս

15ա·— (Միճասայ) Գլուխ գիճաւոր 15ա· — (Յովհ· կարապետի) Գլուխ վարդապետ նշմարտութեան 13բ·— (Յարութեան) Գոհութիւն, փառք Տեառն 12բ· — (Ս· Պատարագի՝ Հաղորդութեան) Գոհութիւնս մատուցանեմք 13բ·— (Խաչի) Գողգոթայ եկեալ կանգնեալ 15ա· — (Յարութեան) Գոչէր հրեշտակն առ վիմին 529ա· — (Խոստովանութեան) Գոռամ գոչեմ ի յայս ատեան 14ա· 531բ·— (Պատարագի) Գովելով երգեմք ալէլուիայ 15ա·— (ազնիւ) Գովեմք զքեզ անճառելի տէրութիւնդ 565բ·— (Ս· Սարգսի) Գոյա գումար նահատակ անեղէն 14բ· — (Հոգեւորական) Գովեստ բերկրանաց 16ա· — Կալով մճաս գուարթուեք երկնից 16ա· — (Խաչի) Կամաւ իջեալ Աստուածն Բան 15ա· — (Ծննդեան) Կայծակնամաբուր Ցեսայի 15ա·— (Յարութեան) Կայր ննջէր ի գրին 14բ· — (Յարութեան) Կանխեալ իւղաբեր կանայք 12բ· 529ա· — (Աստուածածնի) Կոյս անարատ Աստուածածին 13բ·— (Միճասայ) Կորովաբան եւ բաղցրածայն 13բ·— (Ս· Կոյս Մարիամ) Կուսանաց ես պարծանք վալիտէ սուլթան 565բ

Գալուստ գրիչ Թ· 787 Ձեռ·ի (1466) 349ա—բ
— գրիչ Թ· 1221 Ձեռ·ի (1555)867ա—բ
— գրիչ Թ· 921 Ձեռ·ի (1555) 508ա—բ
— գրիչ 1024 Ձեռ·ի (1565) 613ա—614բ
— ծաղկող եւ կազմող (1621) 575ա—576բ
— առաջնորդ Նախավկայի վանից (1728) 185բ, 188բ, 189ա, 189բ
— գրիչ Թ· 679 Ձեռ·ի (ՃԷ° դար) 171ա—բ
Գալուս(տ°) ումն 411ա
Գալփայեան Յակոբ 398ա—բ
Գաղատացիք քուղք Պօղոսի առ — 22բ, 830ա, 315բ, 320ա
Գաղատացի Մահսար Հ· տես անդ
Գաղէոս կայսր 702ա
Գաղիանոս բժիշկ (Գալինիոս, Գալինոս) 105ա, 109բ, 146բ, 282բ, 340ա, 396ա, 409ա, 486ա, 504բ, 724բ, 731բ
Գաղղիացիք 829ա
Գաղտնիք բնութեան Թ· 1147· 806ա—807բ, Թ· 1176· 824ա—825բ
Գաղէացիք 371բ
Գայեթանոս (Ս·, տես նաեւ Կայեթանոս) 54բ, 149բ, 492բ
Գայիանոս վկ· (ընդ Ս· Եւստաթիայ, տես անդ) 708բ
Գայիանէ (Գայիանեանք Ս·) 196ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695բ, (նկար) 574ա, (շարական) 150բ
— ծաղկող Թ· 931 Աւետարանի (1650—1660) 516ա—բ
— մայր Փիլիպպոս գրչի (1722) 870բ
— հարս Փիլիպպոս գրչի (1722) 869բ—870բ
— (1741) 17ա
— (1765) 278ա
— Տիւգեան 62ա
Գայիոս աշակերտ, քուղք Դիոնեսիոս Արիսպագացւոյ առ — 40բ, 430ա, 688բ
— բռնակալ 100ա
Գայիոս (ընդ Դասիոսի· Սահմի) 196ա, 221ա, 626բ, 637ա, 647ա, 696ա
Գանադրայ եպիսկոպոսը Հիւպատոս կամ Իւպատոս (տես անդ· Տրէ) 221բ եւ յայլ Յայսմաւուրս գկնի Բիխտրինոսի, 627ա, 647ա, 697բ
Գանձարան Թ· 644, Թ· 836, Թ· 839, Թ· 910, Թ· 982, Թ· 983, (990), Թ· 1001, Թ· 1041—2, Թ· 1195, Թ· 1202, 1288· տես եւ Մաշտոց
Գաբտէպօլեան Հռիփսիմէ Պիճան տէր Թ· 1214 Ձեռ·ի 863բ
Գապտէպօվեան Յովհաննէս հեղինակ Թ· 870—873 եւ 1198 ու 1199 Քարոզգրքերու 451ա—454բ 843ա—բ, 844ա—բ
Գառնիկ տաղասաց· Տաղ Ծննդեան· Գովաբան մարգարէից եւ կենդանեաց 660բ
Գասբարեան Հ· Միճաս (1733—1789) 461բ, 474ա, քրգմ· Պլուտարքեայ Պատկեր բարեկամի եւ շողոքորթի 246ա—բ
— Մելքոն ամիրայ (1828)· 328ա—329ա
— Յովհաննէս (1849) 463ա, 467բ
— Սրապոնեան Մարիամ եւ Մկրտիչ (1913) 474ա
— տոհմ եւ անդամք Աբրահամ եւ Ղուկաս Խարբերդցի, 118բ, 120բ
Գասպար մոգ 355բ
Գասպար որդի խօճայ Սահրաքի (ուղղել՝ տէրը չէ Ձեռագինութեան), 272ա, 367ա, 462ա—բ, 526բ
— գրիչ (1666) 122բ
— եղբայր Խաչատուրի (ԺԶ° դար) 359ա
— Մուրատի (1710) 508ա—բ
— քոռ Դաւթի 420բ
Գասպարացց տուն 567ա
Գարան ումն 411ա
Գարգէն (ուղղելի՝ Գուրգէն) 225ա, տես Գուրգէն
Գարեգին Մեսրոպեան (1894) 39ա
Գարոլինա թագուհի 149բ
Գարջ Մալխազ 160ա
Գաւազան գրիչ Թ· 1030 Ձեռ·ի (1357) 620ա—բ
Գաւազանագիրք կաթողիկոսաց 777բ, ի կանոնագիրս Քահանայապետք Հայոց, 22ա, 31բ, 780բ եւն
Գաֆթանեան Հ· եղիշէ 171ա, 264ա—265բ, 293ա, 301բ, 306ա, 315ա, 328ա, 362բ, 868ա· — այսպէս ուղղել՝ Գաֆթանեան եւ Գաֆթեան 88ա

Գեգեսացիէ 781բ
Գեղէոն 683բ
Գեթոյ եպ· (Բեդդաբաք) 697բ
Գեղամեան Մարգար Զաքարիա խօնենց (1809) 334բ
— Բարսեղ հարիւրապետ (1817) 187ա
Գեղամով Ստեփանոս արքեպ· (1817°) 187ա
Գեղեցիկ մայր Վասիլի (1643) 217բ
Գեմիանոս վկ· 697ա
Գերաւնդուխտ տես դեռ Գորաւնդուխտ 709բ (թղ· 394բ)
Գերասիոս (Գերասիմոս վկ· ընդ Նազարիոսի եւ Կելսիոսի· տես աւդ· Հռոի) 196ա, եւն
Գերբասիոս նոյն ընդ վերնոյն
Գերմանոս Պատր· Կ· Պ· 203բ, 211ա, 225ա, 630բ, 642ա, 651ա, 796բ· Ստեփանոս Սիւնեցւոյ պատասխանի թղթոյն Գ·ի 51բ
Գերմանացիէ 829ա
Գէդէոն ընդդէմ Տրդատայ Մեծի 232բ
Գէորգ զօրական վկ· (Ահկի) 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ, — Գանձ եւ տաղ, 669ա, 840բ, Աղօթ 611բ, 879ա, բարոզ 96ա, նկար 181ա, 879ա
— (եւ Խոսրով, Ահկի) 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ
— Անապատական (Արեգ) 202ա, 210բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ
— Արքիշեցի, կոյր (Ահկի) 203բ, 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա
— եպ· Զմիւռնիոյ, իր բարոգգիրբ Թ· 1044· 687ա—բ
— Լիմնացի 705ա
— եպ· Թադէի վանքի 274բ
— եպ· Հաղբատու թուղթ Ն· Շնորհալւոյ առ — 139բ, 316բ, 389բ
— Երզնկացի, ուսուցիչ Յակոբ Ղրիմեցւոյ 24բ, 31բ, 295ա, 730բ· Քարոզք ընորհն 296ա, 297ա, 858ա, 932ա, Լուծմունք Գր· Աստուածաբանի 159ա (Թ· 667), Հարցմունք ընորհն 428ա, շփոթուած Գր· Լամբրոնացւոյ հետ 783 — իրմէ° թէ Գ· Լամբրոնացիէն վասն հաղորդութեան 233բ, 352բ
— Լաբրոնացի կամ Սկեւռացի, մեկնիչ Եսայեայ մարգարէութեանց Թ· 1126· 783ա—784բ· — Արուեստ գրչութեան 49ա—50բ, 58ա, 478ա, 503ա, 543ա—բ· տես Գ· Երզնկացի
— Բ· Կաթ· 311բ
— Կ· Պոլսեցի, գրած է Համեմատութիւն Խ· Անձրեւացւոյ գործի 115բ (1736 ուղղելի 1776) — Մեկնութիւն Պորփիւրի 258ա—բ· —թարգմանի° Յաղագս զօրութեանց կերլեաց 438ա—բ (Թ· 859)
— Վրդ· Կ· Պոլսեցի, գրած է Կաթուղիկէութիւն Լուսաւորչադաւանաց Թ· 1244 882ա—բ
— դպիր պալատական, գրած է Պատմութիւն շինութեան Ս· Ստեփանոս եկեղեցւոյ ի Խասգիւղ 334բ 335ա, գրիչ Թ· 955 22ա ի 542ա—բ
— Մխայիմ օղլու, շարադրող Աստուածաբանութեան (Յաղագս խահանայագործութեանց) Թ· 733· 273ա
— գրիչ Յովի· երգնկացւոյ Յաղագս երկնային շարժմանց 78ա
— Վ· տաղասաց· Գոչեմ առ քեզ ողբերգական ձայնիւ··· 570ա· Իրմէ° երգ սգալի· Գերեղկելի ոհ յիրաւի լաւի եմ, լաւի 67 տ
— Անբեպցի Վ· աշակերտ Մխիթար Աբբահօր 468բ
— Փառակեցի 411բ
— գրիչ ժամագրքի եւ խորհրդատետրի (1377) 587ա—588բ
— գրիչ Կիպրիանոս գրքի (1781) 611ա—612ա
— եղբայր Վարդանայ (1783) 27բ
— նուիրակ (1836) 185ա
— գրիչ Թ· 669 Ձեռ·ի (1899) 161ա—բ
— հօրեղբայր Գէորգ գրչի (1899) 161բ
— գրիչ եւ տէր Թ· 832 Ձեռ·ի 410բ
— Ինճիճի 147ա
— թոռ հանի Միքայէլի 167ա
— Խօրասանցի 230բ
— Ֆի· 468բ
— որդի Խաչատուրի 739ա
Գէորգեան Յարութիւն (1812°) 306ա—բ
— Նազարէթ (Կ· Պոլսեցի, 1822) 83ա—բ
Գիւար (1591) 227բ
Գինդինոս վկ· տես Գինգինոս
Գիրկոր (ԺԸ—Թ° դար) 933բ
Գիրք օրհնել 61ա եւ յայլ Մաշտոցս
Գիրք Պատմութեանց Թ· 984 եւ այլ՝ «Գիրք» տես իրենց տեղերը
Գիւտ Կաթողիկոս 582ա, 889բ
Գիւտ գրոց· տես Բալու
Գիւտ գօտւոյ Ս· Աստուածածնի 194բ, 625բ, 636բ, 646ա
Գլափիրա կամ Գլափիւռեայ դշխոյ տես Վասիլիոս եպ· (Ակկի)
Գղերիկէ կոյս (Մարերի) 204ա, 211ա, 225ա, 630բ, 642ա, 651ա, 706բ, 629ա
Գնէլ Արշակունի 159բ
Գոդիանոս ընդ Մակրովբայ· տես Գորգիանոս 695ա
Գոթաց (Գթաց) յերկրի կատարեալէ (Արեգ) 201ա, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 704ա
Գոլոշ որդի Աղուպի 757բ
Գոհար ծնող Աստուածատուր գրչի (1403) 238ա, 238բ
— (1639) 909բ
— իրիցկին (աղչիկ Դաւթի) 420բ

Գոհարիճեաճի (Հրոտից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա
Գոյ–տը–Գաբեվալ 812ա
Գոչկանց Մարտիրոս (1781) 151բ
Գովրիկեան Հ· Գրիգոր Արքեպ· 215բ, 220ա, 229ա, 288բ, 291ա—բ, 451ա—454բ, 461ա, 475բ, 574բ, 585ա եւն
Գորանդուխտ (եւ Մարիամ, Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա
Գորգիանոս (Գոդիանոս, ի ձՁ մարտիրոսս, ընդ Մակովբայ· տես անդ
Գորդիանոս (Գորգիանոս, Մարերի) 204ա, 211ա, 225ա, 626ա, 651ա, 706բ
Գորդիոս (Գոդիոս· Քաղոց) 208բ, 222բ, 627բ, 639ա, 648ա, 700ա
Գորիմենդոս վկ· 694բ
Գործք Առաքելոց 410ա
Գործք Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ Թ· 848, 429ա—31բ, տես Դիոնեսիոս
Գործք Քաղկեդոնի ժողովոյ Թ· 721, 259ա—260 բ
Գորտինոյ Քաղաքի եպ· Տիտոս 710ա
Գորտինոյ եպ· Կիւրեղ 708ա
Գուլ կին Պօղոսի (1592) 736բ, 402բ
Գուլբահար հօրաքոյր Դաւթի (1628) 652բ, 654ա
Գուլբստան հօրաքոյր Դաւթի (1628) 652բ
Գուլիելմոս տես Բեկանոս
— Բուհան բժիշկ· գրած է Ընտանի Թժշկականութիւն 736ա—բ
Գուլիս կողակից Բարաթի 215բ
Գուլխաթուն դուստր Սուլտանի (1458) 433ա
Գուլում (1662) 456բ
Գուլուն խանում (1665) 490ա
Գումանդ Շապուհ 169ա
Գումիւշեան Թագուհի (1916) 906ա, 733ա
— Հռիփսիմէ (1921) 615բ
— Մարի (1916) 906ա, 733ա
Գունաշ հոգեւոր մայր Յովհաննէս կր· ի (1458) 433ա
Գուշակութեանց գիրք Թ· 650, 136ա—բ
Գուշաղ (1662) 455բ
Գուշդազք (Գուժդազ, Գուժդազատ· Արեգ) 201բ, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Գուսէն դկտր· Հ· 339ա
Գուրգէն վկ· (Գորգէն· Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա (Գարգէն՝ ուղղելի Գուրգէն) 630բ, 651ա
— Արծրունի 715բ
Գուրիաս վկ· (Գուրաս, Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 697ա—698ա
Գուրխար կենակից Մկրտիչ գծողի (1485) 507բ
Գրաբոս (ընդ Միհասապ, Քաղոց) 222ա, (627ա) 638բ, 648ա, 655բ, 699ա· — տաղ ի ··· 658բ
Գրայիճ Յովհաննէս, գրած վերտառութիւն յերիս գիրս Թ· 1151 (բրգմ· Հ· Ռ· Ուզունեան) 809ա
Գրասիցխի (այլ ոչ՝ Գրասիխի) Իգնատիոս 829բ, գրած է խօսակցութիւն մեռելոց Թ· 1170 (բրգմ· Հ· Ռ· Ուզունեան) 821ա—բ, 822ա
Գրատիանոս 209ա
Գրիգոր Ակրագանդացի (Տրէ) 221բ, 627ա, 638բ, 647բ, 698բ
— Անաւարգեցի է· կաթ· Հայոց 80ա, 424բ, 712բ—713· — դրուատ կամ ճառ ամենայն սրբոց 234ա, 510ա եւ Յայտմատուրս հմմտ· 221բ, 226ա, 226բ, 538ա, 647ա, 652բ· — Շարականի Թ· 1050, 716ա—717բ· — Տաղ 657բ—658ա· — Քարոզ (իրմէ՞) վասն աղօթից· Այսպէս հրամայէ Տէրն 381բ
— Աստուածաբան, Նազիանզացի 45ա, 320ա, 924բ, — վարք 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 639ա, 701ա· Իր գրուածներն յիշուած 543բ· — Առ որս Թ· 1003· 596ա—596բ· Թ· 1111· 773ա—բ, 774ա—բ· — Մեկնութիւն Եզեկիէլի 133ա, կանոնք 22ա, 30ա, 299ա, 379ա, 779բ· Լուծմունք նորին (ի Յովհ· Որոտնեցւոյ) ի Գէորգեայ Վ·է 159ա· — ճառ ի Նոր կիրակի 693բ· — Նկար 574բ· — Տաղ ի··· 661ա—բ
— արքեպ· եւ առջ· Վարագայ 552ա
— Բալուեցի վկ· (Ահկի) 203ա
— Գանձակեցի· Պատր· Երուսաղէմի (1613—1645) 106բ
— եպ· Արծրունեաց 180ա, 181բ
— եպ· Բալուայ 331բ
— եպ· Բաղէշի (1801—1802) 331բ
— եպ· յԵրուսաղէմ (1564՞) 894ա
— եպ· Վէրբիլ յԵրուսաղէմ (1802) 332ա
— եպ· Թադէի վանիի 331բ
— արքեպ· Լուսարար (1817) 187ա
— արքեպ· Լվովի 286ա
— առջ· Նախավկայի (Մաղարդայ) վանիի (1766) 184ա, 189ա
— եպ· Սալմաստու (1311) 373բ
— եպ· Սեբաստիոյ (1799) 331բ—323ա
— եպ· Փիլիպպուպոլսոյ 78ա, 79ա
— զօրավա՞ր 657ա
— Լամբրոնացի, տես Սկեւռացի
Գրիգոր Լուսաւորիչ 3ա—բ, 5բ, 51ա, 77ա, 101ա, 126ա, 144ա, 150ա—բ, 159ա, 193բ, 208ա, 220ա, 226ա, 232ա, 236բ, 237ա—բ, 239ա, 264ա—բ, 290բ, 306բ, 353ա, 354բ, 394բ 395, 424բ, 427ա, 460բ, 521բ, 522բ, 538ա—բ, 555ա, 625ա—բ, 632բ, 636ա, 645բ, 656ա, 726բ, 743բ, 842ա—բ, 862բ եւն· — Վարք 198ա, 221ա, 221բ, 354ա, 507ա, 627ա, 638ա, 647բ, 695բ,

(Գիւտ նշխարաց) 270բ, 626ա, 637ա, 646բ· — Նկար ու պատկեր 385ա, 558ա, 574ա, 589ա, 597ա· — Կաճ իր անունով քաղի մը Աղօթքներ 182ա—բ, 295ա—296բ, 894բ· — Ամենեքեան որք տեսանիցեն 60ա, 590ա· — Թուղթ սիրոյ 353ա, 395ա· — Կանոնք 22ա, 30բ, 299ա, 378ա, 471ա, 779բ· — Հարցմունք եւ տեսիլ 222ա, 226բ, 353ա, 354բ—355ա, 444ա, 455ա, 519բ, 580բ, 627բ, 633ա, 639ա, 648ա, 728բ· — Դաւանութիւնն եւ վարդապետութիւն 416ա. 491ա, 569բ, 576ա· —Քարոզք 295բ—296ա· Աղօթքներ, գանձեր, տաղեր եւ շարականներ եւն առ ··· 13ա, 55ա—բ, 73ա, 84բ, 94բ, 126բ, 128բ, 149բ, 163բ, 272բ, 313ա, 319բ, 463բ, 480ա—բ, 492բ, 495ա, 521ա—բ, 572ա, 754բ, 582ա, 583բ, 591ա, 593բ, 594ա, 606ա, 607բ, 617բ, 663բ, 666բ, 667ա, 672բ, 676ա, 680ա, 682բ, 754ա, 764ա, 835ա, 837բ, 839ա, 845ա—845բ, 848ա, 889ա, 890ա, 908բ, 911բ, 918ա, 919ա, 920բ· — Քարոզք եւ լիտանիայք տես վերը՝ Աղօթքներ, գանձեր եւն· տես մասով մը նաեւ գանձերն ու տաղերն իրենց հեղինակներու անուններու տակ· — Ներբողեան Յովհ· երգնկացիէ 510բ

Գրիգոր Լուսաւորչի որդիք եւ թոռունք 150բ, 222ա, 382ա, 627ա, 638բ, 647բ, 667ա, 849բ

— Գր· Լուսաւորչի եղբայրութիւն 762ա—բ

— Խամսեցի, Պատր· կ· Պ· (1801—2) 331բ, 332ա

— Խլաթեցի Ծերենց (Մարերի) 204բ, 227·

— Յայսմաւուրքը Թ· 1037, 645ա· — Խրատք ժամատեղեաց 582ա, — Պատճառ վասն ահագին դատաստանաց 443բ· — Իրմէ՝ Գանձեր

— Անանիայ տես Յովակիմայ· Առտվմեանց 662ա, 847բ· — Աշխարհամատրան 666ա· — Ապաշխարհութեան Ողբ 663բ· 839ա

— Ս· Բարթուղիմիէոսի եւ Թադէոսի 658ա

— Ս· Գր· Աստուածաբանի 661ա

— Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի 481բ

— Գլակայ վանքի Ս· Կարապետի 666բ

— Դատաւորին 128բ, 164ա, 619բ, 919բ

— երկուշաբթւոյ (Աւագ) 839բ, 848բ

— Գշ·ի (Աւագ) 664ա, 839բ, 848բ

— ՀԲ·ից 669բ, 840բ, 850ա

— Եփիփանու տես Յովհաննու

— Ընծայման Ս· Կուսին 426ա

— Թլփատութեան 660բ, 847ա, 838ա

— Ս· Թէոդորոսի 662բ

— Ս· Թէոդորոսի 848ա

— Ս· Թէոդո(րո)սի եւ Մեռկիւռիոսի 838բ

— Ս· Իգնատիոսի եւ Պողիկարպոսի 658բ. 850բ

— Ս· Խաչի 669ա

— Ս· Կոստանդիանոսի 667ա

— Կիրակիներու 127բ, 128ա, 640ա, 660բ, 662ա—բ, 663բ, 840ա 838բ, 848ա, 849ա

— Կիրակամտի 849ա

— Ս· Կիրակոսի 847բ

— Ս· Կիւրղի 663բ, 838բ, 848ա

— Ս· Հրեշտակապետաց 607բ

— Ձեռնադրութեան 670ա, 850ա

— Ղազարու յարութեան 839ա, 848ա

— Ղուկասու Աւետարանչի 670ա

— Մարկոսի Աւետարանչի 670ա

— Յարութեան 12ա, 149բ, 606ա, 863բ, 919բ

— Յովակիմայ եւ Աննայի 840բ, 847ա

— Յովհ· Մկրտչի 128ա, 156բ, 665բ, 840ա, 847ա, 849ա

— Յովհաննու եւ Եպիփանու· 663ա, 848ա

— Յուդայի եւ Շմաւոնի 850բ

— Յունսոն 128ա, 661բ, 847բ

— Նահապետաց 670ա

— Ներսէսի 667ա, 849բ

— Նիկողայոսի 658ա, 840բ, 850բ

— Ոսկեանց եւ Սուբհասեանց 663ա, 847բ

— Որդւոց Որոտման 841բ, 850ա

— Յորդիս եւ ի թոռունս Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի 667ա

— Պաշտաման 849ա

— Ս· Սարգսի 128ա, 662ա

— Սուբհասեանց 663ա, 847ա

— վահան Գողթնացւոյ 128ա, 661ա, 847բ

— վարագայ 669բ, 840բ, 850ա

— վարդանանց 128ա, 662բ, 848ա

— վերափոխման 668ա, 840բ

— Տապանակի 849բ

— Տեառնընդառաջի 661բ, 838բ

Խրատական բանք 675բ

— Ա· Կաթ· Կաթողիկէ Հայոց 283ա

— Բ· Կաթ· կաթ· Հայոց 278բ, 283բ, 437բ

— Գ· Կաթ· կաթ· Հայոց 305ա

— Կաթ· (1702) 590բ

— Կեսարացի, Պարոնտէր Պատր· կ· Պ· (1601—36) 1ա, 6բ—7բ, 43բ, 47բ, 50ա, 869ա· Գրուքիւնք 7բ

— Հայրապետ 360ա

— Հռետոր 129ա, ա°յլ 667բ

— Մագիստրոս, Տաղասացութիւնք Թ· 866. 442բ· — Գամագտական· Մրգուզ փանաք, եւ Գանդիւն բախիւն Թ· 1299, 932ա—բ· — Թուղթ առ Յովհաննէս եպ· Սիւնեաց, առ առաջնորդն Մարմաշինոյ, առ կաթողիկոսն Ասորւոց, պատասխանի առ ոմն կրօնաւոր 138ա—բ

— Մակուեցի Կաթ· Էջմիածնի, իր կոնդակը 346բ, 349ա

— Մորղանեցի, ճարտար գրիչ 148բ

— Նարեկացի 180ա, 285ա, 345բ, 468ա, 608բ, — վարբը 45ա—բ, 200բ, 209բ, 223բ, 557ա, 629բ, 640բ, 649բ, — Նկար եւ պատկեր 63ա, 86ա, 181ա, 385ա, 616ա, 83՞ա· — Նարեկ-աղօթամատոյց Թ· 592, 659, 665, 971 (եւ այլ գրութիւնք)· — Իսկ մասեր նոյնէն 55ա,174բ, 177բ, 383ա—բ, 385ա, 443բ, 444բ, 525ա—բ, 581ա, 614ա, 616ա—բ, 914ա—բ, 915ա—բ· — Ատենական բանք· Հայեաց յանձն fո 80բ· երգ երգոցի մեկնութիւն Թ· 1049· 715ա, 364բ, 365բ, երկերու յիշատակութիւն 46ա—7բ· — Տաղ եւ մեղեդիք· Երգ գարմանալի շարժավարէն· Սեաւ եմ գեղեցիկ դուստր Եւայի, Դու շուշան ծաղիկ 660բ· Աւետիս մեծ խորհրդոյ (Ծննդեան) 156է Քրիստոս էին աջոյ ձեռին (ջրօրհնեաց) 660ա· Քրիստոս Բանդ Հօր, ծնունդ անժամանակ (ջրօրհնեաց) 660ա· Կայր կոյսն ի յայրին 863ա· Սէր յառաւօտէ ճեմեալ (Յարութեան) 658բ· Նայ ծով վաղրնթացեալ (Համբարձման) 666ա· Գոհար վարդն վառեալ (Վարդավառի) 607բ, 667բ· — Բան մաղթանաց առ Աստուած վասն հրեշտակաց 197բ, 206բ· — Ներբողեան յերկոտասան յառաքեալսն 347ա· Տաղ ի ···285բ, 288բ, 305ա—6բ:

Գրիգոր Նիւսացի 198բ, 208բ, 222բ, 628ա, 639բ, 648բ, 655ա, 700բ, — վարք Գր· Սմանչելագործի 698ա· — Մարդակազմութիւն 146բ, 171ա, 623բ, (105բ), նաեւ՝ ի կոտորումն մանկանց Բեթղեհէմի 320բ, 375բ, 509բ· — Պատասխանիք Բարսղի 104բ, 449բ, 580բ· — Ներբողեան ի Ստ· Նախավկայն 270բ

— Շղթայակիր կամ Շիրվանցի Պատր· Երուսաղէմի (1717—1749) 59բ, 427ա, 540ա—բ, 580բ, 742ա—բ, 937բ

— Վ· Որոտնեցի 662բ

— Պապ կամ հայրապետ Հռոմայ 41ա—42բ, 117ա, 180ա, 312ա, 468ա· վարբք՝ 201ա, 207ա, 210ա, 629ա, 640բ, 649բ (պտմ·) 649բ, 703բ

— Թ· Պապ 248ա

— ԺԳ· Պապ 833բ

— Պասմաճեան Պատր· Կ· Պ· (1764—73) 500բ, 749ա

— Պատր· տես Գր· եպ· Գանձակեցի

— Սկեւռացի կամ Լաբրոնացի, ճարտար գրիչ 49ա, 478բ, Աղօթք 511բ, 162ա, բրգմ· Նիկիոյ վահան եպս·ի թղթին 104բ, 271ա, 318բ, 510ա, խրատ 937բ

Գրիգոր Սմանչելագործ 221բ—22ա, 627ա, 638բ, 647բ, 698ա (Իր վարբը գրած է Գրիգոր Նիւսացին) — Ճառ ի յաւետիս Ս· Աստուածածնի· Այսօր հրեշտակական դասուք 375ա· — Յաւետիս եւ Ծնունդն Քրիստոսի· Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի 375, 506բ· — Ի Ծնունդն Քրիստոսի· Բանն Աստուած մարմնացեալ 375ա· — Այսօր անճառ եւ անպատում 51բ· — Խոստովանութիւն 51բ

— վկ· (ընդ Պապիայ եւ Կղաւդեայ, Արաց) 628բ, 640ա, 649ա

— Տաթեւացի վ· 17ա, 18բ, 285բ, 365բ, 274բ, 276ա—բ, 296ա, 371բ, 405ա, 480բ, 629ա, 633ա, 788բ, եւն — Մեկնութիւն երգ երգոցի Թ· 641· 124ա—բ· Թ· 832· 409ա—410բ· 450ա· — Մեկնութիւն գրոց Սողոմոնի Թ· 599· 57ա—9բ, Թ· 1049· 715բ—16ա· 894· 478ա· — Մեկնութիւն Յոբայ Թ· 593· 48բ—50բ, Թ· 599, 57ա—9բ, 47ա—50բ, 478ա—բ, — Մեկնութիւն Մատթէի Աւետարանի Թ· 593· 47բ—50բ· Թ· 828· 405ա—6բ, Թ· 894· 477—78ա, — Մեկն· կամ լուծումն գրչութեան արուեստի 50ա—բ, 58ա—բ, 478բ—49բ, 503ա—բ, 543ա—բ· — Մեկնութիւն տալոյ գփոխ աստիճանս 58բ—59ա· — Լուծմունք Պորփիւրի եւ Դաւթի 142բ· — Խրատ կրօնաւորաց 354ա· — Հաւաքումն Պարապմանց գրոց 158բ· — Գիրք Հարցմանց Թ· 847· 426ա—27բ, 443ա· — 1095· 758ա—59բ· Քարոզգիրք եւ քարոզներ՝ Թ· 607· 68ա—76բ· Թ· 622· 92ա—99բ· 313ա, 445ա, 738ա—բ, 794ա, իր մասին ոտանաւոր 758ա—60բ

Գրիգոր վարդապետ, գր· Զորեփտասան աստիճանիք խոստովանութեան 416ա

— վ· գր· Պատմութիւն յղութեան եւ ծնընդեան Ս· Աստուածածնի 354բ

— վ· տաղասաց (Երուսաղէմացի), Տաղ ի Ս· Աստուածածին, Գերի եղէ ես թշնամեաց 16ա, — Տաղ ի վախճան աշխարհի, Դուն գործեա 16ա· — իրմէ՞ Տաղ վասն Երուսաղէմի· Զաւխ սավտուկում յԵրուսաղէմ 286ա, 618բ, 863բ

— վ· տաղասաց· Ողբ պիտանի վասն մեռելոց· Արդ առաւ ի մէնջ սուրբքն եւ առ Աստուած գնացին 444բ

— տաղասաց, տաղ ի Ս· Աստուածածին, Անարատ տաճար Բարձրելոյն անճառ 126ա

— տաղասաց (դպիր) բանի մը տաղեր (Սիրոյդ սայր սլաքաւ· — Գերահրաշ արարչութեամբ) 341բ, 342ա

— վ· Տուտէորդի, քուղքք առ նա 78բ, 87ա, 104ա, 318ա

— վ· Օշականցի, վարք եւ տաղք, արձանագրութիւնք եւ տեսիլք նորին Թ· 884, 462ա—67, Թ· 885· 674ա—բ, 676ա—բ, Թ· 1090· 754ա

Գրիգոր, հեղինակ «Գիւտ գօտւոյ Ս· Աստուածածնի» 194բ, 625բ, 636բ, 646ա

— եղբայր Յովասափ Սեբաստացւոյ ԺԶ դար 682ա
— fh· (ԺԶ°—ԺԷ° դար) 885բ
— (ԺԶ—ԺԷ° դար) 127ա, 128բ
— կր· (1403) 230ա, 237ա—բ, 238ա—բ
— fh· (1552Է յառաջ) ստացող Թ· 661 Ձեռ·ի 150ա—51բ
— տէր Կիպրիանոս գրքի (1565) 614բ
— fh· ի Վեշտաւիճ (1575) 402բ
— կազմող (1579) 312ա—բ
Գրիգոր(իս) գրող Յայսմաւուրքի մասի մը (Թ· 1035), (1584) 624բ, 625ա, 634ա
— որդի Յովսէփի (1591) 227բ
— fh· որդի Յովհաննիսի եւ այլ Գրիգորք (1591) 227բ
— ոմն (1601) 909ա
— գրիչ Թ· 574 Ձեռ·ի (1601) 1, 6
— fh· որդի Ռստակէսի (1619) 433բ
— բռռ (որռ°ւն, 1636) 900բ
— երէց Զորլուցի (1640) 115ա—բ
— մահտեսի, հայր Սիմոն խանի (1646) 180բ
— եղբայր տէր Սարգիսի (1650—60) 516ա
— եղբայր Սիմէոնի (1657) 476բ
— եղբայր Ներսէսի (1662) 456ա
— ժամարար եւ fh· (1664) 654բ
— Նորաշինկու եկեղեցւոյ շինողներէն (1671) 653բ
— եղբայր մահտեսի Կոստանդինի (1674) 564բ
— եղբայր Աբրահամի (1674) 564բ
— վրդ· հօրեղբայր Մարտիրոս գրչի (1686) 90բ
— գրիչ գանձի (1692) 559ա—բ
— որդի Քաթրինի (1696) 598բ
— տիրացու, կազմարար (1705°) 567բ
— (1714°) 911բ
— մահտեսի (1722) 870բ
— գրիչ Թ· 731 Ձեռ·ի (1727) 270ա—71բ
— եղբ· Յովհաննիսի (1732) 434բ
— Ռուսչուխցի (1737) 782ա
— ոմն (1747°) 403բ
— տէր Թ· 1085 Ձեռ·ի (1748) 750—բ
— Ջարստաննէից (1752) 434ա
— խաչումեից, Վաղարշապատցի (1759) 447բ
— Միհալչաց (1779) 123ա—բ
— եղբ· տիրացու Պօղոսի (1783) 27բ
— եղբ· Յակոբայ (1783) 27բ
— Մանիսացեան (1783) 27բ
— Յակոբեան (1786) 52ա, 54բ
— գրիչ Թ· 610 Ձեռ·ի (1788) 77ա, 78ա, 80բ
— ամիրայ (1792) 336բ
— ոմն (1796) 782բ
— կաւալէր վրդ· (1801) 192ա
— սափրիչ (1881—82) 440բ
— նուիրատու (1813) 191բ
— գրիչ· Կ· Պոլսեցի (1830) 313ա, 314բ
— Կ· Պոլսեցի բրգմ· «Սիրուն գրօսարան»ի (Թ· 861· — 1836) 439ա—բ
— փեսայ (եւ մանուկ) անոր վրայ երգ մը Ղազար Վ·է 523ա, 678ա
— տէր Գրիգորեան 678ա (1868) 32բ
— հայր Գէորգ գրչի (1898) 161բ
— Խաչիկեան (1898) 56ա
— (Պ· Հ· Գրիգոր Ա· Ա· ԺԸ դար) 254բ
— գրիչ Թ· 660 Ձեռ·ի (ԺԸ դար) 148ա—149բ
— գրիչ Թ· 775 Ձեռ·ի (ԺԸ դար) 323ա, 324բ
— գրիչ 867 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ դար) 442բ, 444բ
— Վրդ· (ԺԸ—ԺԹ դար) 185ա
Գրիգոր(եանց) բան (ԺԹ դար) 149բ
Գրիգոր ոմն (ԺԸ—ԺԹ դար) 384ա
— վկայող fh· 359բ
— որդի Սանոյի 351բ
— եղբ· Մելիքի 131բ
— ոմն 191բ
— fh· 359ա
— Մշակոնց 359ա
— որդի Դաւթի 420բ
— ոմն 174բ
— Տիւզեան 62ա
— տիրացու 831բ
— ոմն 841բ
Գրիգորիկէ-Ասորիէ 361բ
Գրիգորեան Կարոլոս գրած՝ Գիրէ պատմութեանց հրաշալեաց Թ· 984· 572ա—բ
— Գրիգորեան տումար 63բ
Գրիգորիս Աղթամարցի 152ա, 155բ, 176, Տաղեր՝ (ի Ս· Աստուածածին) Ահա այգիէ մեր ծաղկեցաւ· 175ա, 289ա· — (Վասն խոնարհութեան) Անեղին տաճար, Բանին բարերար 175ա, 342բ, 591բ, 668ա, 962ա· — (Ի Մարինոս ճգնաւոր) Անծին եւ անսկիզբն է 285ա· — (առ Ս· Անտոն) Աստուածանկար պատկեր յաւուրս եւ 175ա, 289ա, 675բ· — (Ի Ս· Աստուածածին) Արեգնափայլ գեղով լի 153ա, 175ա, 675բ· — (Ի Ս· Աստուածածին) Արքային փակեալ պարտէզ 175ա· — (Առ Յիսուս) Գանգատ առնեմ սիրով ես 153ա, 175ա, — (Տաղ ի վերայ վարդի եւ պիւլպիւլի) Գարունն երեկ պիւլպիւլն յարգին 152բ, 591ա, 675բ, 899ա· — (Ի խաչն Ուրբնկարու) Գերակատար Աստուած համայնի 668բ· — (Գովասանիք Յովսէփ վ·ի) Գովեալ սուրբ հայր ոմն յարակայ 175ա· — (Աստուածատուր խաբայեցի) Գովեմք զվկայն բարի 175ա — (Ի Ս· Եկեղեցի) Գովեմ զքեզ մարմնով հրեշտակ բարի 175ա· — (առ Յիսուս Փրկիչ) Դու ես յԱդենայ դրախտէն 153ա. 175ա· — (Սիրոյ) Դու ես արեգակն լուսին

ի լրմաւ 155բ, 175բ, 562բ, 897ա· — (սիրոյ) Դու դրախտ (յ)եդեմայ տնկեալ յաւետեղէն 155ա, 175բ, 675բ· — (ի վերայ վարդին եւ պըլպուլին) Ծաղկունք ասեն հերիք արա 594բ, 675բ· — (Տաղ ազնիւ) Մաքուր պատկերով նման հրեշտակի 155ա, 175բ, 675բ, 897ա· — (Գանգատ հոգւոյ) Մարմին գհոգիս զրկէ 153ա· — Յամէն առաւօտ եւ լոյս (թերի) 153ա, 675բ (ի վերայ վարդին եւ պիւլպիւլին)· Յետ գնալոյն վարդին 152ա, 175բ, 289ա, 562բ, 619ա, 675բ· — (յԱստուածատուր Խաթայեցի) Վաճառական մի հայ եւ յոյժ ճարտասան 175բ· — (ի Ս· Աստուածածին) Տապանակ կազմեալ անփուտ 284ա, 675բ «Ողբ» 563ա—բ· (կափայք)· անհատազատ· — Ֆիղանայ վասն սիրոյ (566ա գրուած Ֆիրգանէ, բայց գուցէ ճիշդ գրուած Ֆիրգանէ, զի առաջին տառը աւելի «Ֆ»ի ճան «Գ»ի կը նմանի) Պաշլատըմ պուլպուլար կիպի 566ա, 896բ· իրմէ՞ (անհատականաւ) Տաղ ի վերայ երուսաղէմի 863բ· տես Գր· վ· երուսաղէմացի, տաղասաց

Գրիգորիս կաթ· Աղուանից (Հրոտից) 180ա, 181բ, 200բ, 210ա, 221ա (Թ· 701· թղ· 94բ), 223բ, 626ա, 629ա, 637ա, 640բ, 646բ

— կաթ· Աղուանից (1562) 351ա

— Բ· վահրամ վկայասէր կաթ· Հայոց 101ա, 144ա, 233ա· — կանոն Ոտնլուայի 61ա, 216բ, 231ա, 402ա, 458բ, 496ա· — Թուղթ վասն Զատկին 496ա

— Գ· եղբ· Ներսէս Շնորհալւոյ, կաթ· Հայոց 3բ, 24ա, 31բ, 56բ, 144ա—բ, 213բ, 233ա, 337բ, 416ա, 442ա, 496բ, 775բ, եւն· Թուղթ էմմանուէլի առ··· 101բ, 168ա, 317ա· — Տաղ կամ յորդորակ Մկրտութեան· Ով զարմանալի 511ա եւ ստէպ ի Տաղարանս

— Տղայ, կաթ· Հայոց· — Թուղթ առ··· Լիւսիոս Պապէն 78ա—9բ· — Նորին թուղթ առ հիւսիսային վարդապետս 79բ, 103ա, 318բ· — Թուղթ նորին առ Տուտէորդի 79բ, 104ա, 318ա· Թուղթ նորին առ կին Մանուէլ 102ա, 103ա, 317բ, Թուղթ նորին առ Միխայէլ Պատրիարք 103ա· Թուղթ վարդապետաց հիւսիսականաց առ··· 79ա, 103ա, 317բ· Ողբ ի վերայ երուսաղէմի 287ա Գրիգոր կաթ·ի ասացեալ բան «Դոյ յիս գիտութիւն խամրացեալ» 116բ, 124բ

Գրիգորիսեանք 212բ, 226ա, 631բ, 652ա,

— տէր Սարգիսի հետ յիշուած (1368՞) 60բ

— եղբ· Մարտիրոս եպ·ի (1591) 227բ, 229բ

Գրութիւն հերականութեան 481բ

Գօլեցին Ալեքսանդր (1767) 331ա

Գօռնէօ 531բ

Գօրօ(յ)եանց Սուքիաս (1816) 186բ

Դ

Դագէս մահտեսի 52ա

Դադա վկի· 705բ· տես Դալա վկի·

Դաղմատիոս գօրական (Հատից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա

Դամասոս Պապ 33ա, 34ա, 248ա

Դամիանոս եւ Կոզմաս (Բժիշկք, որդիք Թէոդիտի, Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 638ա 647ա, 697ա

— — (բժիշկք, յԵգիպտոս· Արեգ) 201ա, 210ա, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ

— — (Բժիշկք, ի Հռոմ· Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708բ

Դան, կտակ 234բ

Դանաբէկ որդի Կլուլի 358ա

Դանափտոս (ընդ Թէոդիտոսի եւ Պօղոսի· Արաց) 199բ, 649ա

Դանափտոս ընթերցող (Արաց) 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 701ա

Դանիէլ մարգարէ 96բ, 100բ, 101ա, 171բ, 206բ, 213ա, 220բ, 295բ, 441բ, 460ա, 646ա, 625ա, 629ա, 636բ, 649բ, 656բ, Գիրք, 22բ, (վասն երազի) 924, (ընդ երիս մանկունս) 210ա, 224ա, 226ա, 629ա, 636բ, 640բ, 649բ, 699ա· Նկար 635բ

— աբբայ եւ կուսանք 729ա

— միայնակեաց 222բ, 627բ, 629ա, 638բ, 648ա, 699ա (կոչուած Սիւնակեաց)

— Պատր· եւ կաթ· 331բ, 332ա, 775բ, — Կոնդակ, 191բ—192բ

— Ոտոբեցի երէց (1452է ետբը) 229բ

— եղբ· Ովիէլի (1562) 351ա

— եղբ· տէր Յովհաննէսի (1615) 471բ

— որդի Լէյլիի (1696) 598բ

— Զատայեցց (1789) 293բ

— մանուկ, որուն վրայ Ղազար վ· գրած է տաղ 523բ, 678բ

— որդի Կիրակոսի (1872) 351բ

Դանիէլեան կամ Տանիէլեան Պետրոս 844բ

Դաշանց թուղթ 236ա—բ

Դասիոս վկ· ընդ Զոտիկոսի եւ Գայիոսի, ի Նիկոմեդիա (Սահմի) 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696ա
Դաս(ի)ոս (Տրէ) 221բ, 627ա, 647բ, 698ա, տես եւ Արբիպաս ու Փիլիմոն
Դասոն եպ· (կամ Դոսաե· տես անդ· Հոռի) 221ա, 646բ, 695ա
Ս· Դաստառակ 193բ, 220ա, 636բ, 710բ, 712ա եւ յամենայն Յայսմաւուրս, տես Պատկերք
Դատաստանագիրք տես Մխիթար Գոշ
Դատաստան մահու Թ· 1245 (1810°) 883ա—բ
Դատաստանի տաղ 674ա
Դատաւորաց գիրք 22բ
Դատաւորի եւ այրիի գանձ ու տաղ 839ա
Դարեհ թգ· 535ա, 677ա
Դարեհ կամ Դարիաս (կին Խոռոսանդոսի· Սահմի) 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
Դարլաւն մահտեսի (1632) 7բ
Դաւիթ մարգարէ 42բ, 43ա, 44ա, 58ա, 60ա, 62բ, 67բ, 72ա, 75ա, 75բ, 94ա, 130ա, 150ա, 168ա, 172ա—բ, 263ա, 285ա, 285բ, 295բ, 297ա—բ, 314ա—բ, 326բ, 343բ, 361ա, 368բ, 421ա, 577բ, 585բ, 591բ, 614բ, 615ա, եւն — Վարք եւ պտմ· 222բ, 627բ, 639ա, 355ա, 506ա, 699բ· — Սաղմոսագիրք 22բ· տես Սաղմոսարանք· — Գանձք, տաղք 15բ, 127ա, 164ա, 571բ, 659ա, 840բ, 850ա, 889ա, 919բ, (շարականն) 203ա, — Քարոզ 93բ· — Նկար 172ա, 574բ, 597ա, 831ա, 908ա· — Պատկեր 906բ
— Անյաղթ, Փիլիսոփայ, Ներգինացի 142ա—43բ, 171ա—բ, 361ա, 480ա, 549բ, 795բ, — յիշին գրութիւնք 365բ—66բ· — Առածք 143ա, 726բ· — Բարձրացուցէք 116բ, 555ա—բ· — Լուծմունք գրոց նորին 143ա, 414բ, Ներբողեան ի Ս. Խաչն տաղաչափեալ ի Ն· Շնորհալւոյ 124ա—բ· — Պատճառք (Արիստոտէլ, Պրոկդ) 135ա, 726բ· — Պերիարմենիա 141ա, 903ա — Պորփիւր 142բ, 903ա· — Սահմանք 366բ, 501բ, 557բ· — Ստորոգութիւնք 141ա, 143բ, 544ա, 903ա·· — Յուցմունք 549բ· — «Քերականութիւնն» 368բ, 421ա, 422բ· — Քերական· 543բ: — Նկատումն 518ա—519ա եւ 726ա· — Վասն աշխարհաց 726ա
— արքեպ· եւ եպ· տես վարք
— երէց, խնդրող եղիշէի Պատմութեան 555ա
— կաթ· (Վաղարշապատցի, 1590—28) 411բ
— — (Էնեգեթցի, 1801—7) 191բ—2, 331բ, 686ա
— Ա· կաթ· Սսոյ (Բերիացի, 1663—79) 122ա—բ, 618բ
— Պատր· Երուսաղէմի (1593—1613°) 7բ
— թգ· Վրաց 4
— 100բ
— հիւպատոս 430բ
— (եւ Գուրգէն· Մարերի) վկ· 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 651ա
— (Ռոմանոս· Հրոտից) վկ· 206ա, 212ա, 225բ, 631բ, (643ա) 651բ
— Դունեցի (Դւնեցի), Արեգ) 201բ, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա
— (ընդ Թէոդորայ եւ Դիտիմեայ, տես անդ, Մարերի) 651ա
— Մաղխազունի եւ իր տոհմը 333բ—34ա, 492ա—բ
— տաղասաց· Տաղ՝ ի ճահապետս· Դաւանեցէք որդիք օրինաց· 670ա· — տաղ Ծննդեան· Գովարան մարգարէից եւ մայր կենաց 660բ (կը վերաբերի Գառնիկի)
— մոլորեցուցիչ (ԺԳ դար) 4բ
— աբեղայ, ճուիրակ Էջմիածնի (1506) 683ա
— արքեպ· Զէյթունի (1552) 585բ
— ճի· (1588) 231բ
— եպ· Նոր Ջուղայի (1627) 113ա
— (Դաւուք) պապ Դաւթի 622բ
— (Դաւուք) ստացող Թ· 1037 Ձեռ·ի (1628) 645ա, 652բ—654բ
— որդի Կիրակոս գրչի (1661) 214ա
— եղբայր Ներսէս երէցի (1662) 456ա
— (Դաւուք) հայր Խաթայի (1674) 564բ
— (Դաւուք) որդի Վէլիմի (1674) 564բ
— (Դաւուք) որդի Խաթայի եւ Աբրահամի (1674) 564բ
— առջ· Նոր Ջուղայի (1674) 56ա—բ
— արքեպ· (1674) 564բ
— երէց գրիչ Թ· 587 Ձեռ·ի (1681) 38ա—բ
— գրիչ Թ· 594 Ձեռ·ի (1717) 50ա, 52բ
— Քամիճեանց (1751) 441բ
— Վրդ· (1760), քուղք 501ա
— Վրդ· (1767) 331ա
— Վրդ· (ԺԸ—ԺԹ դար) 360բ
— Վրդ· (ԺԹ դար) 332բ
— որդի Յովհաննէսի 12բ
— ունի կնիք Թ· 668 Ձեռ·ի վրայ 159ա
— հայր Բարսեղի 343ա
— այր Մալաճի 402բ
— քոռ Դաւթի 420բ
— ճի· 517բ
Դաւթեան Նիկողայոս եպ· 475բ
Դաւլաթ աղջիկ Վարդանանի (ԺԷ դար) 503ա
Դեկիանոս 802բ
Դեկոս կայսր 203ա, 220ա, 222բ, 801բ
Դեղօրէից գիրք Թ· 898· 485ա—բ
Դեմառիոս 5բ
Դեմետիանոս (Դեմիտրիոս) Արուգնացի (Տրէ) 627ա, 638ա, 698ա (221ա, Թ· 701, քգ· 171ա)
Դեմետր 416բ
— վկայ· յիշի լոկ 225ա

Դեմետրիանոս կայսր 136բ
Դեմետրիոս կամ Դեմետր բժիշկ (նաեւ Դեմիտիոս, Դեմետրիոս, Դոմիտիանոս· Նաւասարդ) 194բ, 220ա, 625ա, 636բ, 646ա
Դեմետրիոս սարկաւագ (Դեմետրիանոս, ընդ Արիստոկլեայ կամ Արիստոտէլի· Մարգաց) 212ա, 225բ, 631ա, (206բ, 643ա, 651ա, Թ· 1037, թղ· 540ա) 708բ· — (Դեմետրիոս սարկաւագ եւ վկայ) 710բ
Դեմետրիոս Թեսաղոնիկեցի (Սահմի) 197ա, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
Դեմոփոն 801ա
Դերիմիանդոս կամ Դորիմեանդոս 637ա
Դերձակեան Մարտիրոս գրիչ (1808) 374ա—բ
Դէոդորոս եպ· (Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, տես Դորոթէոս
Դէոսկորիտոս (Դիոսկորիտոս· Ահկի) 202բ, 224բ, 623ա, 630բ, 650բ,
Դըդմենց բան Գրիգորենց 149բ
Դժոխքէն փախած կաղ դեւը Թ· 1174 (թրգմ· Հ· Ռ· Ուզուեեան) 823բ
Դիդիմոս (ընդ Թէոդորայ, Աղեքսանդրացի· Մարերի) 204բ, (211բ), 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707բ
— (ընդ Ռոմելայ եւ Դիոդորայ· ի Լաւոդիկիա, Հռոի) 195ա, 220բ, 625ա, 637ա, 646ա, 657ա, 694բ
Դիդիոն որդի Լէյլի 598բ
Դիզափայտի վկայք տես Տեղւոյ անուանքը
Դիլլեմոստ հեղինակ եկեղեցական պատմութեան 882ա
Դիկարբոնեան Հ· Փիլիպպոս, Փրանկիսկեան, գրած է Բարոյական Աստուածաբանութիւն 278բ
Դիմառութիւն Թ· 742· 281ա—82բ
Դիմիտրիանոս սարկ· տես Դեմետրիոս 708բ
Դիմիտրիոս վկ· տես Դեմետրիոս ի Թեսաղոնիկէ, 696բ
Դիմոփիլոս, թուղթ Դիոնեսիոս Արիսպագացւոյ առ··· 40ա, 430ա—բ, 688բ
Դիմոփոն 800բ
Դինգինոս վկ· (Դինտինոս) ընդ կոտրատիոսի կորընթացւոյ (ե· վկայք· Արեգ) 703բ
Դիոդորոս տես Դիդիմոս ի Լաւոդիկիա, 637ա, 657ա եւն
Դիոդորա (ընդ Դիդիմայ· Հռոի) 195ա, 220բ, 625բ, 637ա, 646ա, 694բ
Դիոդորոս 646ա, 694բ (նաեւ Թէոդորոս տ՛ս անդ ընդ Ռոդոբիանոս կամ Եւոդոբանոս կամ Աբենիոսի· Ահկի) 203ա, 705բ· տես եւ վերոյիշեալք
— (ընդ Պապիայ եւ Կղաւդեայ, տես անդ) 701բ
— Անտիոքացի (տես Ս· Բարսեղ) 30ա, 378ա, 779բ
— Սիկիլիացի 385բ
Դիոկղետիանոս կայսր 1, 196ա, 197ա, 220ա, 222ա, 225բ, 247ա, 339ա եւն
Դիոմիտոս բժիշկ ի Տարսոն, տես Դեմետրիոս կամ Դիմիտրիոս 710բ
Դիոնեսիոս մանուկ ընդ Ղուկիայիղնոսի, Կղաւդիոսի, 707բ եւն, տես վերոյիշեալք
— (ընդ Պետրոսի, Պօղոսի եւ պլոց, տես անդ· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651ա, 707բ
— Արիսպագացի (Հռոի) 45ա, 361ա, 371բ (վեց հազարեակ), 842ա, վարք ի Յայսմաւուրս եւ թրգմ· ի Ս· Լեհացւոյ 40բ, 144ա, 196ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 690բ, 695բ, 688ա—բ, 726բ, — Աստուածաբանութիւն· — Թուղթք Թ· 588· 38ա—40բ, (Գր· Տաթեւացի) 427բ եւ 758բ; Թ· 1045, 509բ, 688ա—բ, 689բ, 882ա—բ, Թ· 848· 429ա—431բ, 543բ, — Յաղագս եկեղեցական կարգաց 83բ· — Կանոնք 23բ, 31ա, 379բ, 780ա, — Վերլուծութիւն յԵսայեայ վրդ·է 159ա
Դիոս ճգ· (Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709բ
Դիոսկորիտոս, տես Դէոսկորիտոս 202բ, 641բ
Դիոսկորոս Աղեքսանդրացի 87բ, 145ա, 259բ, 399ա
Դիտէ (առ Եճէաս) 801ա
Դիտիմոս վկ· ընդ Դիոդորայ հմտ· Դիդիմոս 625բ
Դիրլուգեան եղբարք 416ա, 567ա, տես եւ Էֆէեան
Դիրվանդէ տես Թիրվանդէ
— կին Դաւթի (1628) 653ա տես եւ Թրուանդէ
Դիրվանքէ տես Թիրուանդ (654ա—բ)
Դոլվաք կին Ատինի (1660) 474բ
Դոմետիանոս ճգ· (Աւելեաց) 212բ, 226ա, 632ա, 643բ, 652ա
— եղբ· Պրոբոսի տես անդ 707ա
Դոմետրիոս (Սահմի) 221ա· — Դոմետիայ ընդ Խորոսի 625ա տես անդ
Դոմիտիանոս բժ· տես Դիմետր(իոս) 636բ, 646ա, 654բ
Դոմնաս վկհ· (ընդ Ինդոսի· Քաղոց) 222բ, 627բ, 639ա, 648ա, 700ա
— եպ· ընտրեալ յաջորդ Պօղոս Սամոսատացւոյ 247ա
Դոմնինա (Դոմնա, Անազբէոն, Սահմի) 196բ· 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696ա
Դոմնինոս (Դոմնիոս, ի Թեսաղոնիկէ, Սահմի) 221ա, 626բ, 637բ, 647ա (197ա, Թ· 695· թղ· 89ա)
Դոնատեանք 347բ
Դոսաեն եպ· (Դասոն, Հռոի) 196ա, 221ա, 626ա, 637ա

Դորիմեենդոս (ընդ Տրիփոմայ, տես անդ· Հոռի) 195ա, 220բ, (626ա, 646բ), 637բ, 694բ
Դորոթէոս եպ· Տիւրոսի (Մարերի) 221ա, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ
— պաշտօնեայ թուղթ առ նա ի Դիոնեսիոսէ Արիսպագացւոյ 40բ, 430ա, 688բ
Դուլա վկի· եւ Մաքսիմոս· (Ահկի), 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ (ուր անունը դրուած է Դադա)
Դուլանիլ բժիշկ 736ա
Դուլաս (Դուլիոս· Մարգաց) 205բ, 212ա, 225ա, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա
Դուդաս նոյն ընդ վերնոյն 708ա
Դումանովիչ Յակոբ եպ· Կամենիցի 888բ
Դուրգինացիէ 387ա
Դուփրէն (1746) 567բ
Դրանիսօլեան Սողոմոն Աստուածատուր (1857) 272ա
Դրոշմի խորհուրդ տես Մաշտոցներ 53բ եւն
Դօլօգանեան Խաչիկ գրիչ Թ· 1269 Ձեռ·ի (1774) 906ա—907բ
Դօլօգանեան Նիկօլ, հայր Խաչիկի (1774) 907բ

Ե

Եագուբեեան Կարապետ (1865) 254բ
Եազըճեան Համասփիւռ 532ա
Եաղուբ կին տէր Յովհաննէսի (1615) 471բ
— Ասվատուրի (1818) 762բ
Եաղուպ, այր Վարդխաբունի (1632) 7բ
— եղբ· Յակոբ երէցի (1632) 7բ
— որդի Լէյլիի 598բ
Եաղուպեան Կարապետ (1783) 438ա
Եաղուպզատէ տաղ յերանելին Կոմիտաս 501ա—բ
Եաղուպզատէ Յովհաննէս (1706) 578ա
Եամպէկեան Մարի (1946) 869ա
Եարի (պարոն) (ժէ դար) 503բ
Եբոր (Բուր, ընդ Մելայ եպ·ի եւ Շիմու սարկաւագի· Տրէ) 198ա, 221բ, 638ա, 647բ, 697բ
Եբուս 73բ
Եբրայեցիէ, Հեբրայեցիէ 117բ, 146ա, 496բ, 504ա—բ, 548բ, Թուղթ առ 22բ· — Այբուբեն 931բ· — Օրէնէ եւ սովորութիւնէ 435ա—բ, 721ա—22բ (346ա)
Եբրեսիմէ դուստր Շնորփորի (1567) 167բ
Եգիպտացի(է) 136ա, 235ա
Եդգար եղբայր Ստեփաննոսի (նախ բան 1774) 877ա—բ
Եդեսեան աբբեպ· յԱմասիա 552բ
Եդեսիոս (Եղիսէոս, Մեմնոս· եղբ· Անփիանոսի կամ Անփիրիոսի· Արեգ) 650ա, 704ա եւն տես եւ Անփիանոս եւ Մեմնոս
Եզեկէ Սաթլիցի (1803) 553բ
Եզեկիա թգ· 172ա, 238բ, 757ա
Եզեկիէլ մրգ· 43ա, 48ա, 201ա, 206բ, 210ա, 213ա, 217ա, 224ա, 231ա, 292ա, 295բ, 611ա, 613բ, 629ա, 640բ, 649բ, — Գրութիւն 22բ, 728ա — Մեկնութիւն գրոց 133ա
— աշակերտ Անանիա Շիրակացւոյ 88բ
Եզիկ ոմն 131բ
Եզնիկ մատենագիր 366ա, 626բ·, — Կանոնէ 24ա, 31ա, 780բ·, — Եղծ աղանդոց եւ Խրատ Թ· 1249· 886ա—886բ
Եզպիտիփոռոս վկ· (ընդ Յակինթոսի կամ Ակինդինոսի, Պիգասոսի· տես անդ) 697ա
Եզր (երկու) 200ա, 206բ, 210ա, 213ա, 224ա, 629ա, 640ա, 649բ· — Գիրք՝ 22բ
Եզր Կաթ· 387բ
ԵԷորկիոս հեղինակ Ծաղկաբաղ բրիստ· հաւատոյ գրքի (1779) Թ· 731· 271բ
Եթաբ կին Քամալի (1650—60) 516ա
— կին Յակոբայ (1685) 517բ
Եթերիոս եպ· որ կը գրէ Կողոնիոյ Յովհաննէս եպ·ի վարքը, 706բ
Ելասիպոս (ընդ Սպեւիպոսի եւ Մելասիպոսի, տես անդ· Տրէ) 199ա, 223ա եւն
Ելելոցն ի գերեզմանէ ի ՃԿԶ թուին 204բ
Ելեւթիւրոս (Ելեւթորոս· ընդ Փիլոնի· Քաղոց) 222ա, 627բ, 639ա, 648ա, 699ա
Ելիմերզեան տես Էլիմիրզեան (գերդաստան)
Ելից գիրք 22բ, 65բ
Ելպիս (կամ Էլպիս, ընդ Սոփիայ եւն, տես անդ· Հռոմից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
Եկեղեցի Ս· Քարոզ 795բ
Եղիա աբբեպ· (ԺԹ դ·) 332բ
— Թեզբացի 217ա, 224բ, 226ա, 319բ, 618բ, 650բ, 641բ, 709բ, 931բ
— Մուշեղանց Աստուածատուրեան, գրութիւնէ Թ· 980· 567ա—8բ
— վկ· (ընդ Արիանոսի կամ Արէոսի· տես անդ) 699բ
— վկ· (ընդ Պռոմոսի· Քաղոց) 222ա, 627ա, (639ա· Թ· 1036· թղ· 229ա), 648ա, 699բ
— ի ՃԺ վկայս 695ա
— Խարբերդցի վկայ Թ· 780· 339բ, Թ· 1084· 749ա—բ
— որդի Խաչատուրի (1652) 420բ
— տէր Թ· 1263 Ձեռ·ի (1740) 903ա—բ

— ճգնաւոր 98բ
Եղիազար Անբէպցի կամ Այնթապցի կաթ· 330ա, 538ա, 729բ (յիշուած որպէս Սսոյ կաթողիկոս)· կոնդակն առ Թիֆլիսցիս 185բ
— եղբ· Ձեռնբ Պլակի 5բ
— (ընդ Մակաբայեցիս· տես անդ·) 631բ, 643բ, 652ա
— տաղասաց, տե՛ս Ղազար
— Քահանայապետ 573ա
— տիրացու (1749°) 256բ
— գրիչ (1840) 267բ
— հայր Մաթանի 874բ
Եղիայեան Հ· Սրապիոն 716ա, 717ա
Եղիէ Շիրվանենց (1752) 434բ
— հայր Լեւոնի 77ա
Եղիկոնիդա (Եղիկոնիս, Եղիկոնիդէոս, Եղիկոնիդէս, Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707բ
Եղիմաթոս տես Եպիմաթոս ընդ Գորդիանոսի· 204ա
Եղիշէ մրգ· (կամ Եղիսէ) 205բ, 206բ, 225ա, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա, 931բ
Եղիշէ կամ Եղիսէ (ընդ Մեմնոսի, տես անդ· Արեգ) 210բ, 629ա, 641ա, 650ա
— առ· (աշկտ· Թադէոսի· Հոռի) 195բ, 220բ, 626ա (Եղիկէ), 637ա, 646բ
— Պատմագիր Վարդանանց 200բ, 209բ, 223բ, 366ա, 629բ, 640բ, 649բ, — ձառ ի Յարութիւն Տեառն 207ա, 213ա 224ա, 226բ, 641ա, 643ա, ի յայտնութիւն (բայց է ի յարութիւն) 629բ, 633բ, 650ա· — ի մկրտութիւն Տեառն 509բ· — ի բանն Եսայեայ··· որ ասէ երանի տեղւոյն այնորիկ··· Արդ եթէ տեղւոյն երանութիւն է 353ա, 444ա· — Բան շահաւէտ եւ օգտակար հոգւոց համայնից· Ով հաւատացեալ հարք իմ եւ եղբարք 311ա—բ· —Պատմութիւն Վարդանանց Թ· 969· 555ա—բ· բառեր անկէ 504ա, — հատուածներ անկէ 539ա· Տեսութիւն ի Հայր մեր 271բ· — կանոնք 21բ, 23բ, 30բ, 299բ, 378բ, 300ա, 779բ, 780ա, 781ա
Եղիսէ հայր Եղիազարի 874բ
Եղիս, կին Շահմուլի (1591) 227բ
— դուստր Կարապետի (1591) 227բ
Եղիսաբէթ մայր Յովհաննու Կարապետի 42բ, 186ա, 226ա—բ, 268ա, 506բ, 626բ, 637բ, 647ա, 879բ
— աւեր աղջիկ ի խառաբաստայ 630ա· տես եւ յայլ յաստուրս· Ահեկի եւ խառաբաստ
— դուստր Սիմոնի (1646) 180բ
— քոյր Լէյլիի (1696) 598բ
— (1752) 434ա
— մահտեսի (1811) 432բ
Եղիսէ մրգ· (Եղիշէ) 205բ, 212ա, 225ա, 226ա, 326ա, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա, 931բ
Եղիսէոս վկ· տես Մեմնոս
Եղնազար շինող Նորաշինկու եկեղեցւոյ (1671) 653բ
Եղներ կին մղտեսի Յովհաննէսի (1607) 352ա
— կին Կարապետի (1642) 560բ
Եղնիկ կին Զաքարի (1678) 644բ, 645ա—բ
— կին Անդրիկի, մայր Գրիգորի (1588) 231բ
Եմեղիանոս վկ· (նաեւ Եմիլիանոս եւ Մելանոս· Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 639բ, 641ա, 650ա, 704ա
Եննէաս (Եննիոս) 801ա, 804բ
Եննիա վկ· (Եննիաս, Եննիան· ընդ Պոիմայ կամ Ռիմայ եւ Պիմայ· Արաց) 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
Եննիան վկ· (sic) նոյն ընդ Եննիայի, տես անդ 702ա
Եննչերիներ 340ա—բ
Եննկիբար որդի Յակոբայ (1699) 720ա
Եննիոս 622ա
Եննոնէ 800բ, 801ա
Եննովս (Եննովք) տաղ մը իր վրայ 682ա
Եննովք 521ա, 931բ
Եուսուփ փաշա (ԺԸ—Թ դար) 334ա
Եուսուփբէկեան կամ Իւսուփպէկեան Մկրտիչ 523բ, 679ա
Եպափրաս Առ· (Եպափրոտէ) 699ա
Եպենդոս վկ· 708բ
Եպիկուրա վկ· տես Եպիֆուրա
Եպիմաթոս վկ· (ընդ Գորդիանոսի· Մարերի) 209ա, 211ա, 225ա, (630բ· Թ· 1095· թղ· 452բ), 642ա, 651ա, 706բ
— (ընդ Անտոնիանոսի· Մարերի) 197ա, 221բ, 626բ, 638ա, 647ա, 697ա
Եպիփան (եւ Շաղիտա, Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա
— Կիպրացի 125բ, 204ա, 211ա, 225ա, 630բ, 642ա, 651ա, 706բ, 729ա, — ճառ եւ վարք, Թ· 719, 256ա—57բ· Թ· 729· 267ա—9բ·— Բարուախօս 79ա—92 տես անդ·— Գովեստ ի Ս· Աստուածածին 375բ·— Ի մկրտութիւն Տեառն 510բ, — Բացատրութիւն Մեծացուսցէի 510բ, Կանոնք եւ հարցումն Թէոդորոսի 22բ, 24ա, 30ա—բ, 31ա, 299բ, 378բ, 379բ, 780ա· — Ցաղագս Սաղմոսարանի յառաջաբանութիւն 177ա, Գանձ 663ա, 848ա
Եպիֆուրա (Եպիխարիս) վկ· (Հոռի) 195բ, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695ա
Եպսիբիոս եւ Զոյէ վկ· (Ահկի) 211ա, տես Զոյէ
Եպսիֆոս (տես եւ Եփսիֆոս· Հոռի) 195ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646ա, 695բ
Եպտիտ եպ· Կորնթացւոց 111բ

Եպրաֆսէ վկ· (Եպրաֆսիա, Պրակսեա· Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա, 709բ
Եռինեայ թագուհւոյ մօր Կոստանդեայ Օրինադրութիւն վասն զգուշանալոյ երդման 27ա
Եռոտինէ վկ· (ընդ Կապիտոլինեայ, տես անդ· Սահմի) 696բ
Եսայի մրգ· 60ա, 72ա, 97բ, 204բ, 206բ, 211բ, 213ա, 217ա, 231ա, 361ա, 362ա, 381բ, 460ա, 630բ, 651ա, Գրութիւն 22բ, 727բ, — Մեկնութիւն գրչին Թ· 1120, 783ա—84բ· Թ· 793, 360ա—61ա—բ
Եսայի Նչեցի 49ա, 58ա· — Մեկն· Քերականի 543բ, 792բ, Դաւանութիւն հաւատոյ 497ա—98ա· Վերլուծութիւն Դիոնեսիոսի 159ա
— ճհ· ստացող Մաշտոցի (1540) 575ա, 576բ
— գրիչ Թ· 875 Ձեռ· ի (1650) 454ա—55բ
— Սրմաճէշ (1768)145ա, 727բ
— ճարտող (1821) 111ա
— տաղ մը անոր վրայ Ղազար վարդապետէ 523ա, 678բ
Եսայեան Կարապետ ամիրայ Կուտինացի (1810) 339ա
Եսաւ որդի Իսահակայ 58ա
Եսաւ (թէ Աւիս՞) ստացող Թ· 789 Ձեռ· ի 351բ
Եսոպոս 829ա
Եսոպոսեան առակ· բրգմ յումեմնէ յաշակերտէ Մխիթարայ աբբայի Թ· 1183, 829ա—բ
Եսպերիոս վկ· (ընդ Զոյեայ· Ահկի) 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 706ա
Ետկար կամ Ետգեար, որուն վրայ Ղազար Վ· տաղ գրած է 523ա, 678բ
— ստացող Թ· 1053 Ձեռ· ի (1708) 720բ
Եթազահան Թ· 1072· 739բ
Եթանոս եպ· (Երինոս· Նաւասարդ) 194ա, 220ա, 625ա, 636բ, 646ա, 685ա
Եթանուհի Տիւգեան 62ա
Եթասիմոս (Եթասմոս· Ահկի) 203ա, 211ա, 224, 235բ, 630ա, 641բ, 650բ, 729ա
Եթգարան Թ· 1101· 764ա—բ· Թ· 1191· 834ա—35բ· Թ· 1216· 864ա—բ
Եթգ գոհացողական Ձեռք Աստուած գովաբանեմք 670 եւ ի Մաշտոցս
Եթգ Եթգոցի մկնութիւնք յՈրոգինեայ եւ ի Գր· Տաթեւացւոյ Թ· 641· 124ա—բ, ի Ցակոբայ Կարնեցւոյ տես անդ եւն — (յիշի 468բ)
Եթգ հոգեւորք եւ Ծիսականք Թ· 846· 425ա 426բ
Եթդմնեցչութեան գիրք Թ· 677, 170ա—բ
Երեմիա մգր· 203բ, 206բ, 211ա, 213ա, 219ա, 224բ, 226ա, 285բ, 630ա, 641բ, 650բ, 706ա· — Գրութիւնը 22բ
— զօրավար (Ծեր, Մարերի) 205ա, 221բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա
— Մեղր(ե)ցի — Բառգիրք Թ· 1124, 786ա—787բ
— Զէյէպի 330բ, 348ա, իրմէ՞ բրգմ· բըրբերէնն Աւետարան Թ· 1232· 874ա—75բ: — Սաղմոսի յիշատակարան 577բ—78ա, — Տաղ 16ա, 163բ, 280բ, 565ա, 566բ
— մահտեսի (ԺԶ—ԺԷ դար) 584ա—բ
— վրդ· (1737է վերջ) 394բ
— Ատանացի (1797) 303ա—բ
— արեղայ (ԺԸ—ԺԹ դար) 743բ
— աբ· Օշականցի (ԺԹ դար) 243ա, 293ա
— նամակագիր (ԺԹ դար) 332բ
— տի Վիրապ (ԺԸ դար) 333բ
Երեւանի խան (1801) 192ա
Երեւմանցի (անո՞ւնը) Տաղ Բուն Բարեկենդանի· Երգս յաւերժական երգեցիք բանական 662բ
Երեք եղբարք (Արաց) 640ա, տես Մելասիպոս
Երիներոս դահիճ (Տրէ) 222ա, 627բ, 638բ, 647բ
Երինէ վկ· (Երմինոյ, ընդ Ագապի եւ Քսենի կամ Քսիոնի· Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
— կոյս (Ահկի) 203բ, 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա, 706ա
— կոյս (տես Երմոնէ կոյս· Նաւասարդ) 220բ
Երենիոս (հետեւող Առաքելոցն· Իրենէոս կամ Երիանոս) 656բ
— եպ· Սերմոյիսի կամ Սերմիոյ (տես Երանոս) 636բ, 646ա, 656բ· Նկարը 635բ
Երկայնեան Հ· Ռափայէլ տես Ուզունեան Հ· Ռ· 797ա—830ա
Երկնային զօրք (Սահմի) 197բ, 206բ, 221բ, 226ա, 626բ, 627բ, 638ա, 647բ, (պատուառ, ներբողեան)
Երկու եղբարք յանապատի 210բ
Երկու եղբարք միանձնուիք 203ա, 630, 630ա, 641բ, 650բ
Երկու ներքինիք 209ա
Երկու Ծերք 641բ
Երկուց բիւրուց 222բ, 627բ, 639ա, 648ա, 699բ
Երկրորդումն Օրինաց 22բ, 65բ
Երմանոս (Երմաս, Երմոս, ընդ Պօղինոսի, Սրապիոնի· Մեհեկի) 200բ, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 704ա
Երմինդոս (Էրմինդոս, Երմինոս· Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա
Երմիւղ(ի)ոս տես վարբ

Երմոգինէս (ընդ Միննասայ· Քաղոց) 222ա, 638բ, 648ա, 655բ, տաղ 658բ) 699ա
Երմողայոս (Երմողէս, Երմուղէս ընդ Պանդալիոնի· Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա, 709բ
— (Երմողիկոս, Երմիւղոս, Երմողիոս, ընդ Ստրատոնիկեայ· Արաց) 198բ, 208բ, 223ա, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
Երմոն եպ· Երուսաղէմի 703բ, 705բ
Երմոնէ կոյս (Երինէ· Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 694ա
Երմոս տես Երմաւոս 223բ, 704ա
Երոգինոս տես Որոգինէս
Երիլիկ(ե)լու տէր Սարգիս (1861) 760բ
Եցկօ ումն 384բ
Եւա Նախամայր 65բ, 70ա, 169ա, 184ա, 570բ, 574ա, 607բ եւն եւն տես եւ Ադամ
— Մանիսացի (1783) 27բ
Եւագր(իոս) 199բ, 209ա, 223բ, (նկար 636ա), երկ յիշուած 543բ· ժողովածոյ ի նորին գրոց 98ա—բ
Եւաւդոս 159ա
Եւգինէ կոյս (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 639բ, 649ա, 700բ
Եւգինէոս վկ· (ընդ Վաղերիանոսի, Կանդիտոսի եւ Ակիւղասայ, տես· Արաց) 649ա
— վկ· (ընդ Մակարիոսի, Տիմոթէոսի· տես· Քաղոց) 222ա, 627բ (639ա), 648ա, 699ա
— ումն 381բ
Եւդոկիա վկի· 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703ա
Եւդոկիացիք· տես Եւդոկիա· Թուղթ առ — Թ· 597· 56ա—բ
Եւդոքսիոս վկ· (ընդ Ագապիոսի) 697ա
Եւթաղ(իոս) Աղերս 217ա, 231ա
Եւթատէոս ուղղել Եւստաթէոս 631բ
Եւթիմէոս ֆհ· (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 639բ, 649ա
Եւլալիոս եպ· տես Եւդոկիոս
Եւլասիոս տես Լասիա եւ Փոստինիա· 201ա, 210ա, 649բ, եւն
Եւդոկիոս եպ· Սեբաստիոյ (Եւլալիոս) 721ա
Եւղամբիոս եւ Եւղամբիա (Եւլամբիոս, տես Լամբիոս եւ Լամբիա· Հոռի) 196ա 221ա, 626ա եւն)
Եւմինփոտորա, այս է Մինոդորա (Մինփոտորա, Մենփոդարա· Հոռի) 195ա, 220բ, 625բ, 637ա, 646ա
Եւնոմիաւնոս 159ա
Եւնոմիացիք 596ա, 773ա
Եւպրաքսիա տես Եփրաքսիա
Եւռաւսիմոս-ճգ· 235բ
Եւռոդոպիաւնոս տես Ռոդոբիաւ(ոս) սրկ·
Եւռուսինոս տես Ռուսինոս 729ա
Եւսեբիոս Աղեքսանդրացի — ճառ ի Համբարձումն Քրիստոսի· տես Եւս· Կեսարացի
— Եմեսացի — Ընդդէմ Յուդայի· Փութացուք եղբարք ի խաչն Քրիստոսի 376ա
— Ներբողեան ի Ս· Ստեփ· Նախավկայն 270բ
— եպ· Վասն աւուրն կիւրակէի պատուելոյ 624բ
— Կեսարացի (Պամփիլեայ, Պատմագիր) 100ա· — ճառ ի Համբարձումն Քրիստոսի (տես եւ անդ) 203բ, 207բ, 211ա, 213ա, 224բ, 227ա, 630ա, 633բ, 641բ, 642ա, 650բ· — Վասն ժ· խորանացն 48ա· Առ Կարպիանոս 496ա 719բ
— վկ· (Քաղոց) 648բ, 699բ
— վկ· (ընդ Բասոսի, Եւտիքեայ, տես) 209ա, 223ա, 628ա, 639ա, 649ա, 701ա
Եւսիգնիոս կամ Եւսիգենիոս Անտիոքացի վկ· (Մարգաց, տես Սիգնիոս ծեր) 710ա
Եւտաքէոս Անկիւրացի (Ստաքէոս· Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, (Թ· 701· թղ· 599բ) 631բ, 645ա, 651բ, 710ա
(Եւ)Ստաքէոս Առ· ի Հայս) 18ա
Եւստաքէոս Հելլեսացի (Եւստրատիոս· Հռոի) 695ա
Եւստաթէոս կամ Եւստաթիոս աշկ· Անդրէաս Առ· ի (Մարգաց) 205ա, 211բ, 225ա (Թ· 701· թղ· 572ա), 631ա, 642բ, 651բ, 699ա (գրուած Եւտիքոս)
— վկ· (Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708բ (գրուած Եւստոքիոս)
— վկ· (Հռոի) 195ա, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ
Եւստրատիոսեանք (Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 699ա, Տաղ 658բ, — Նկար 574բ
Եւտիքէս աղանդաւոր 87բ, 145ա, 244բ, 245ա, 248բ, 259բ, 374ա, 399ա, 521ա
— (ընդ Բասիլիդեայ եւն) 209ա, 639բ, 701ա· տես Բասիլիդէս եւ Եւսեբիոս
Եւտիքէոս (եպ· Կ· Պոլսոյ) Եւտիքի Կ· Պոլսեցւոյ եպ·ի Յաղագս զանազանութեանց եւ առանձնայատկութեանց 104բ
Եւտիքիանոս (Տիքիանոս, ընդ Ստրատոնիկոսի, տես անդ, Նաւասարդ) 220բ, (194ա, 625բ) 636բ, 646ա, 656բ, 711ա
Եւտիքոս Առ· 699ա տես Եւստաթէոս
Եւտրոպիոս վկ· (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640ա, 649բ, 703ա (գրուած նաեւ Տրոպիոս)
Եւփիմէ վկ· (Հռոի) 195ա, (220բ, Թ· 701· թղ· 69ա) 626ա, 637ա, 646բ, 657բ, 694բ, 709ա
Եւֆերիոս իշխան 721բ
Եփեսացիք, թուղթ Պօղոսի առ — 22բ· — Ս· Իգնատիոսի առ — 135բ, 137ա (39ա, 40ա)
Եփեսոսի մանկունք (Սահմի) 197ա, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ, 729ա

Եփիմէ (Եւփիմէա, Եւփիմիա) 694բ, 709ա· տես Եւփիմէ
Եփիմէոս (տես Հեմէոս, Պեղիւոս· Նաւասարդ) 208ա եւն
Եփոյեան (տես եւ Էփոյեան) Մկրտիչ Վ· 558ա
Եփսիւոս (նաեւ Եւփսիւոս եւ Եպսիւոս· տես· Հռոի) 195ա, 626բ, 637ա, 646բ, 657ա, 694ա
Եփրասիա կամ Եփրոսինէ կոյս (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 636ա (նկար), 639բ, 649ա, 701ա
Եփրեմ Խուրի Ասորի· Վարք եւն 44ա, 125ա, 199ա, 209ա, 223ա, 627բ, 628ա, 639ա, 640ա, 655ա, 701ա, 783ա—784բ· Նկար 574բ, 636ա· — Աղօթ 611բ, 910բ, 914բ, 922բ, 933ա, — Յաղագս ապաշխարութեան 405ա, 443ա· — Վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան 443բ· — Խոստովանութիւն 340ա· — Գովեստ··· պայծառակերպութիւն· Յերկրէ հունձ 375բ—76ա· — Ոտնլուայի կանոն 61ա, 216բ, 402ա, 458բ· — կանոն 22ա, 30ա, 299բ, 378բ, 471ա, 779բ, — Ներբողեան ի Ս· Ստեփանոս 222բ, 226բ, 506ա—բ· 633ա, 639ա, 648ա եւն· — Ճառ նորին 355ա—բ, 356ա, 355բ· — Ի Նիւէացիս 270բ· — Վասն չլուծանելոյ զՁորեբշաբաթի եւն 444բ, 507ա· — Քարոզ ասացեալ բան խրատական ամենաւն հասակի· Յորժամ երիտասարդն էի 446բ· — Քարոզ յաղագս խոնարհութեան 450ա:
— Երեւանցի Կաթողիկոս 77բ, 184ա, 191բ, 267բ, 274բ, 313ա—313բ, 334բ, 336բ, 687ա· Կոնդակներ 186բ—87ա
— Արբեպ· 411բ
— արբեպ· նուիրակ 186ա, 187ա
— Կաթ· Կիլիկիոյ 335ա, 535ա
— Պատր· Կ· Պոլսոյ 730բ, 790բ
— որդի Սարգիս երէցի (1635) 47ա
— Վրդ· (1765) 429ա, 431բ
— Մանիսացեան (1783) 28ա
— սարկաւագ 122բ
Եփրոսիմէ 122բ
Եփրոսինէ կոյս (Մեհեկի) 200բ, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ
Եփրոսինէ կոյս· տես Եփրասիա 199ա եւն (Արաց)
— աղջիկ Փիլիպպոս գրչի (1722) 869բ—870բ
Եօթանասուն եւ երկու աշակերտք Քրիստոսի 202բ, 210բ, 630ա, 641բ, 650բ· Տաղ 669բ, 921բ
(Եօթն հրաշալիք 931բ)
Եօթն խոտաճարակք տես խոտաճարակք

Զ

Զաքողոն, (կտակ) 234բ
Զակէոս 112բ
Զաման աղջիկ Փիրհամզէի (1674) 564բ
Զանազան fի· (1825) 479բ
Զանազանք Ձեռ· Թ· 605, 66ա—67բ
Զանաւ fոյր Պր· Մարկոսի (1747) 421ա
Զանգիշ այր Մարքպի (1458) 433ա
Զանկիանոս կամ Զանգիանոս Մուղր (Արեգ) 201ա, 210ա, 223բ—24բ, 629ա, 640բ, 649բ
Զանում աղջիկ Այվազի (1660) 474բ
Զանպիլիանոս եպ· կը գրէ Պատմութիւն Ս· Երինեայ 706ա
Զատայենց Փիլիպպոս (1771) 293բ
Զատիկ, Զուգաւորութիւն 581բ, Տօն տես Յիսուս Քրիստոս — Յարութիւն
Զարբհանէլեան Հ· Գարեգին 109բ, 415բ
Զարդարեան Արտաշամ (1890) 892բ
— Գէորգ (1889) 892բ
— Վահան (1889—90) 1889—90, (1908) 269բ
Զարեհ հայր Յոբայ արդարոյ 58ա
Զարինջի, տաղասաց, Տաղ՝ Ճանապարհդ կու նայիմ տեսնեմ, երբ կու գայ, 676բ
Զարմազան թգ· յԱսորեստան 164բ
Զարմանալի իրք, որք եղեն յերկրի 650ա
Զարմանդուխտ թագուհի 160ա
Զաքարեան Յովհաննէս տէր Թ· 652 Ձեռ·ի 138ա
Զաքարէ Մեծ, Սպասալար 3բ—5ա
— կր· (1403) 238ա
— այր Շաղկուլի (1591) 227բ
— աբեղայ, գրիչ (1617) 682բ
— հօրեղբայր Դաւթի (1628) 652բ, 653բ
— Քէոէստէնի, (այս՝ է ուղիղը) ստացող Թ· 1036
Ձեռ· ի (1678) 636ա, 644ա—5բ
— մեծ պապ նախորդին 644ա—բ, 645ա—բ
— տիրացու որդի Փիլիպպոս գրչի (1722) 869բ—870բ
— ոմն (1752) 434բ
Զաքարիա մգր· Վարք եւ յիշատակութիւն 70բ, 96ա, 98բ, 204ա, 206բ, 211ա, 213ա, 217ա, 231ա, 519ա, 625բ, 630բ, 642ա, 651ա, 706բ, — Գրութիւնը 22բ
— հայր Յովհաննու Մկրտչի Վարք եւ յիշատակութիւն 43բ, 194բ, 196ա, 220բ,

225ա, 226ա, 268ա, 416ա, 506բ, 548ա, 584բ, 585ա, 636բ, 646ա, 656բ, 694ա, 879բ, Օրհնութիւն նորին 603բ, 609բ, 895բ եւն
— Քահանայապետ 698ա
— առջ· Թադէի վանին 519ա·
— Գնունի, Վարագեցի, Լմնեցի· Տաղեր՝ 152բ, 153ա, 174բ—75ա, 175բ, 176ա, 192ա, 896ա
— կաթողիկոս — Ճառեր ի չարչարանս եւ ի թաղումն Քրիստոսի 51ա, 507բ, 711բ—12ա· — ի յարութիւնն Քրիստոսի 507բ, 712ա· — Թուղթ Փոտի եւ Յովհաննու եւ Զաքարիայի 103բ—104ա, 271ա, 510ա
— կաթ· Աղթամարայ (Մարգաց) 206ա, 212ա, 631ա, 643ա, 651ա, Թ· 1037· թղ· 538բ
— Պատր· Կ· Պոլսոյ (կաղզուանցի, 1773—99) 87բ, 252ա—53բ, 266ա—բ, 348բ, 550բ, 777ա—բ, 790ա—բ, Թուղթ 500ա
— Պատր· Երուսաղէմի (1843) 273ա
— Պատ 249բ
Զաքարիա Վ· (1772) 870բ
— Առաքելեան, որուն վրայ Ղազար Վ· տաղ մը կը գրէ 678բ
— եպ· (ԺԸ դար) 448բ
— արքեպ· (ԺԸ դար) 499ա
— տէր (ԺԸ—ԺԹ դար) 20բ
— տէր 219բ
— ումն 250բ
— որդի Գրիգորի 420բ
— fh· ի Լով(ա) 656բ
— աբ· արտագրող 685ա
Զաքրաև fոյր Խոսրով արքայի՝ կին Մօրիկ կայսեր 353բ
Զբեւանդ եպ· (Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 703ա
Զերբադէ աղջիկ Թիրվանդէի եւ Դաւթի (1628) 653բ—54բ
Զերեդէոս, հայր Յովհաննէս եւ Յակոբոս Առաքելոց, 209բ, 303ա—Տաղ մը յորդիս Զերեդեայ, տես Յովհաննէս Առաքեալ
Զեռոբ Գլակ,— Պատմութիւնը 5բ, Թ· 705· (Ոսկեփորիկ) 232բ—233ա· կը յիշուի 501բ — ···խօսuf ի վերայ Գիւտի նշխարաց Ս· Կարապետի 5բ
— եպ· (աշակերտ Ս· Եփրեմի) Ճառ ի մատնութիւն Յուդայի 376ա, 511բ
Զեռոբ եպ· եւ Զեռոբիա վկ· (Սահմի) 197ա, 221բ, 626բ, 638ա, 647ա, 697ա
Զեռոն կամ Զիռոն եւ Զիռա կամ Զիռիռիա (Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708բ
— կամ Զիռոռոս (ընդ Մարկիաոռոսի—Մակարի ԼԶ Արեգ) 201բ, (210) 224ա, 629բ, 641ա) 650ա, 704բ
— կայսր 236ա, 310, (Գիր միութեան) 694բ
Զհւֆի, կին Կիրակոսի (1661) 214ա
Զիկմոնդ թգ· Լեհաստանի 78ա
Զիռայ տես Զեռոն· 708բ
Զիռաիտա (Զիռաիտա, Զիռոտիլա ընդ Փիլոնիտայ կամ Փիլոտիռայ· Հոռի 221ա) 195ա (Թ· 695· թղ· 78բ), 626ա, 637բ, 647ա, 696ա
Զիռաս յիշի ի Պաւղոսէ (Առաքեալ) 710ա
Զիռոս կամ Զիռոն վկայ տես Զեռոն 708բ
Զիռոտիլա տես Զիռաիտա
Զիպեռ փիլիսոփայ 324բ
Զիփիբէ 1752, երկու (434բ)
Զոզոմեռոս 33բ
Զոզոն տես Սոզոն 220բ, 694ա եւն
Զոհալ Դաւթի 420
Զոյա կամ Զոյէ, վկ· (ընդ Եսպերու, Ահկի)· 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 706ա
Զոսիմոս եպ· (Զոզիմոս, Սոսիմոս· Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649բ
— (զօրական· Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708բ
— (կրօնաւոր, Քաղոց) 196բ, 208բ, 222բ, 627բ, 639ա, 648բ, 700ա
— (ընդ Ալփիոսի, Աղեքսանդրոսի· տես անդ· Սահմի) 196բ
Զոտիկոս վկ (ընդ Դասիոսի եւ Գայիոսի, տես անդ· Սահմի) 196բ, 626բ, 637բ, 647ա
Զուբա կամ Զուիբա կամ Զուիտա երէց (Արաց) 199բ, 209բ, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա
Զուլալ կին Վասլի (1643) 217բ
— հարս Շահումի (1654) 479բ
— կին Վարդումի (1660) 474բ
Զօհրապ եղբայր Աղպալի (1685) 517բ
Զօհրապեան Հ· Յովհաննէս 335բ
Զօրավար եղբ· Յովհաննէս գրչի 76բ, 77ա

Է

Էգատարիճէ կայսրուհի 348բ
Էզիլ աղջիկ Վարդանանի (ժէ դար) 503ա
Էթար մայր Շահումի (1654) 479բ
— ոմն 508ա
Էլէֆսաճ որդի Հլղաթի (1591) 227բ
— (1592) 402բ
Էլիմիրզեան կամ Ելիմիրզեան (տպպէս ո՛չ-ղել Էլիմերզեան) — Պօնչէկիւլեան գեր-դաստան 186բ—187ա
Էլիճէ Էոյր Յովհաննէս էհ·ի (1752) 434բ
Էմինեան Հ· Սրապիոն 811բ, 829բ
Էմինեանց Յովսէփ· Թուղթ 187բ
Էմմանուէլ կայսր· Թուղթ ընդհ 100բ—102բ, 138բ, տես Ներսէս Շնորհալի
Էվազ կամ Այվազ ստացող Թ· 891 Ձեռ· ի (1660) 473բ, 474բ
— եղբ· Աբրահամու (1674) 564բ
Էրմինդոս տես Երմինդոս 201բ
Էփոյեան Մկրտիչ Վ· 170ա, 558ա, 793ա
Էֆէեան — Դիւրլուգեան — Վարժապետեան եղբարբ 416ա, 505բ, 553ա, 567ա, 602ա

Ը

Ընթերցուածոց գիրբ Թ· 864, 441ա—բ
Ընթրիք Ս· պատկեր՝ 558ա
Ընկուզաց կամ Ընկլուզաց թգ· 19բ
— եպ· Թովմաս 212ա, 222բ, 225բ
Ընտանի Բժշկանութիւն Թ· 1071· 736ա—բ
Ըպսանէ կին Կոստանդինի (1674) 564բ
Ըռատենց 229բ
Ըռիմա բնդ Պիմայ (Արաց) 649ա
Ըռուքայ աբեղայբ տես Ռուքայ 222բ
Ըռուսինոս տես Ռուսինոս 202ա եւն
Ըսպեւրիպոս տես Եսպեւրիպոս 209ա
Ըստրատեանց Նիկողայոս (— Ստրատեանց, երբայեցի) համառոտող՝ Օրէնբ եւ սո-վորութիւնբ երբայեցւոց գրբի 435ա, 721ա

Թ

Թագաւոր կամ կայսր օրհնէնբ 78ա
Թագաւորաց տաղ 921ա, կարգ 628ա
Թագաւորութեանց գրբեր 22բ
Թագուհի (1666) 122բ
— էոյր Գրիգորի եւ Աբրահամու (1674) 564բ
— (ծն· 1751ին) 597բ
— (1752) 434ա
— Տիւզեան 62ա
— դուստր Դաւթի եւ Թիրվանդէի, 653ա, 654բ
— աղջիկ Յովհաննէս Ձիլաճիի 532ա
Ս· Թադէոս Առաքեալ· յիշատակութիւն եւ վարբ 51ա, 103ա, 159ա, 190բ, 222բ· 274բ, 306բ, 345բ, 397ա, 427ա, 537ա, 627բ, 631ա, 639ա, 648ա, 766բ, 777բ, եւն· — Նշխարաց գիւտ 205ա, 211բ, 642բ, 651ա,— կանոնբ 21բ, 29բ, 299ա, 354ա, 378բ, 471ա, 779ա·— Գանձ 658ա· 850բ
— եպ· Արմաշի վանբի հիմնադիր 338բ
— եպ· Գաղատիոյ (1823) 360ա, 361բ
— Թրակիացի (1835) 264բ—65ա
— Թօխաթեցի կամ Եւդոկիացի տաղասաց, Տաղբ՝ 676բ—77ա
— Հապէշիկ (Արաց) 209ա, 213ա
— սարկաւագ, ունի Տաղ վասն հոգեշահի· Հոգին մարմնոյն ասաց թէ այլ ճար չունիմբ 290ա, 591ա
— Վրդ· որուն խնդրանբով Վարդան Վ· կր գրէ Վասն դժոխոց եւ անբուն որդանց 233բ
— Վրդ· ունի Տաղ վասն խաչելութեան· Հազար կենդանակերպ Աստուած ստեղծեր է, 896բ
Թադէոս էհ· ուսուցիչ Յովասափ Սեբաս-տացւոյ 682ա
— ոմն, որուն վրայ Կարապետ Արեւելցի տաղ մբ ունի 677ա
— Թոռ Շահումի (1634) 479բ
— որդի Նանի (1657—8) 476բ
— Շօռօթեցի, գրիչ Թ· 697 Ձեռ· ի (1664—1665) 68բ, 16բ
— Ցղնեցի (1745) 516բ—17ա
— սարափ (1812) 334ա
Թաթարբ 348ա, 385ա, 386բ, 387ա—բ

Թաթարեան Յովհաննէս 166բ
Թաթուլ եգնաւոր ընդ վարոսի — վարք 195բ, 210ա, 221ա, 253ա, 626ա, 637ա, 640բ, 646բ, խրատ՝ 222բ, 235բ, 236ա, 627բ, 633ա, 639ա, 648ա
Թալիլաս բժիշկ (Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա
Թակազէզ կին Քարիմի (1587) 401բ
Թահմազ խան 86ա
— շահ 351ա
Թահմազխուլի խան 541բ
Թահմազղուլի շահ տես Նատրշահ 385ա
Թահմինէ կին Մկրտումի (1674) 564բ
Թաղման եւ Յարութեան գանձ ի Մկրտչէ 61բ
Թաճում հոյր Աղպալի (1685) 517ա
Թամամ հոյր Սողոմոն հի·ի (1616) 62բ
— (1601) 908ա
— մայր Հայրապետի (1779) 35բ
— կին Պաւղոսի 420բ
Թամար վկի· (Ահկի) 203ա, 210ա, (224բ, Թ· 701· բղ· 502բ) 630ա, 641բ, 650բ,
— Շախկերտացի (իր մասին) 132բ
Թամինէ հոյր տէր Յովհաննէսի (1752) 534բ
Թամուր գրիչ Թ· 687 Ձեռ·ի (1654—55) 178ա—բ
— որդի Սարուխանի (1662) 455բ
— հայր Վարդ խաչունի (1674) 564բ
Թամուր—Լենկ տես Լենկթիմուր 18ա
Թամրազ որդի Էվազի (1674) 564բ
Թանա(յ) աղջիկ Յովհաննէս հի·ի 757բ
Թանակ մայր Ստեփանոս գծողի (1628) 654ա
— մայր Սիմէոն հի·ի (1628) 653ա
Թանուխ կին Մարտիրոսի, 420բ
— կին Աղուպի 757բ
Թառղումսի՞ աղջիկ Սիմէոն խանի (1646) 180բ
Թասալի որդի տէր Գրիգորի (1619) 433բ
— (Կոռկտար) այր Նազլումի (1619) 433բ
— այր Շահումի (1654) 479բ
Թարայ հայր Աբրահամ Նահապետի 208բ
Թարգմանիչք Հայոց· տես Ս· Սահակ եւ Ս· Մեսրոպ (Հոռի) 220բ, 321ա· — Գանձ 128ա, 494բ, 662ա, 847բ· — Քարոզ 70բ
Թեքացիք· ողբերգութիւն Թ· 1146· 805ա—806բ
Թեխսա վկի· 710ա նոյն ընդ Թեսպիայ, տես անդ
Թեկղ վկի· (Հոռի) 195բ, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ, 695ա — (Դ· կուսանք· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 630ա, 642բ, 651ա
— (ընդ Ագապիոսի, տես անդ· Նաւասարդ 194ա, 625բ, 646ա, 711ա
Թեկղ(է) կին Դաւթի (1628) 652բ, 654ա
Թեմեստոկլէս (Ս·) 700ա
Թեմուր վկայող 411բ
Թեսաղոնիկեցիք, երկու թուղթք Պաւղոսի առ — 22բ
Թեսաղոնիկեցի եգնաւոր 224բ
Թեսպիա հոյր վաղենտիայ, տես Պապիլաս· 212ա եւն
Թերապիոն եպ· (Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 651ա, 707ա
Թերգեան Մ· Ծ· վ· 343բ
Թերթուլիանոս (Տերտուղիանոս) 120ա
Թերսոս վկ· (ընդ Լեւկոսի եւ Կալինիկոսի տես· Քաղոգ) 222ա, 627բ, 638բ, 699ա
Թեւաթորոս (Թէոդորոս) 384ա
Թէա կամ Թէիսբիա տես Պապիլաս
Թէադինոսաց կարգ, 415ա—բ, 740բ
Թէմիւրնի Թարթար 386ա
Թէսաւրոս 532բ
Թէոգինէս 100ա
— եպ· (Թիոգինոս, տես, Արաց) 223ա, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
— կամ Թէոդինոսս տես· որդի Վասայ կամ Բասայ, տես անդ
Թէոդիկ 508ա, 559ա, 560ա
Թէոդիտոն գինեվաճառ (Թիոդիտոն, Թիոդիտ· Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա
— (Թէոդիտոս ընդ Պաւսերի եւ Պօղոսի· տես· Արաց) 199բ, 223ա, 640ա, 649ա, 701ա
Թէոդիտոս եպ· Անկիւրիոյ· Գովեստ ի ծնունդն Փրկչին ի ժողովն Եփեսոսի 374բ
Թէոդինոս վկ· որդի Վասասայ կամ Վասայ· տես անդ 711ա
Թէոդոդոս, տես Թէոդուս 706ա
Թէոդոս կայսր (Տրէ) Յիշատակութիւն եւ վարք 150ա, 198բ, 209ա, 223ա, 248ա, 628ա, 639բ, 648բ· Նկար՝ 574ա, 597ա, 636ա, 908ա, — Տաղ եւ գանձ՝ 661ա, 847բ, 838բ — կանոնք եւ Օրէնք 24ա, 32ա, 34բ, 781ա
— կայսր, Փոքր, (223ա) 248բ, 497ա, 648բ (Թէոդորոս) 704ա
— վկ· ի Պերգէ (տե՛ս Թէոդորոս) 695բ
— եպ· Աղեքսանդրացի (տե՛ս Թէոդորոս) 638բ
— ընդ Մարկիանոսի եւ Ջենոնի (Աղեքսանդրիա, նաեւ՝ Թէոդորոս, տե՛ս· Արեգ) 201բ, 224ա, 641ա
— ընդ Արի(ա)նոսի, նաեւ՝ Թէոդորոս տե՛ս) 203ա, 211ա, 630ա, 641ա—650ա
— որդի Պետրոս հի·ի (1712), 758ա
Թէոդոսեանք 223ա
Թէոդոսիա վկի· (յԱնկիւրիա· ընդ Սոկրատէսի, Սահմի (196բ, 626բ, 637բ, (647ա), 696ա
— վկի· Տիւրացի (Արեգ) 201ա, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ

Թէոդոտիա Իկոնիացի վկի· (Թէոդիտիա, Թէոդոտ· ընդ որդւոց· Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
— այրի մայր սրբոց Կոզմայի եւ Դամիանոսի 697ա
Թէոդոտոս վկ· 695ա
Թէոդոտոս (Թէոդորոս· եպ· Կիւրենոյ ի Կիպրոս· Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640բ, 649բ, 702բ
— (Թէոդորոս· եպ· Կիւրենոյ ի Լիբիա· Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 701ա
Թէոդորա ճգնաւորուհի Աղեքսանդրացի (Հոռի) 195ա, 220բ, 236ա, 626ա, 637ա, 646բ, 654բ
— ընդ Դիդիմայ· Աղեքսանդրացի (Մարեբի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա
— կայսրուհի 521ա
— մայր Ս· Թովմաս Ակուինացւոյ 141բ
Թէոդորոս (Դիոդորոս) Անտիոքացի· առ նա Գիր կանոնական Ս· Բարսղի (տես անդ) 299բ
Թէոդորոս եպ· Կիւրենոյ ի Կիպրոս տես Թէոդոտոս
— եպ· Կիւրենոյ ի Լիբիա տես Թէոդոտոս
— Թէոդորոս անունով անձեր տեսնել նաեւ Դիոդորոս կամ Դէոդորոս
— վկայ (խաչեալ· Հոռի) 196ա, 221ա, 637ա, 646բ
— վկ· (ընկեցեալ ի ծով· Աղեքսանդրացի· Սահմի) 196բ, 626բ, 637բ, 647բ
— ի Պերգէ (նաեւ Թէոդոս· տես) 221ա, 637ա, 646բ
— աբեղայ (Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ
— անապատաւոր (Արաց) 198բ, 223ա, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
— եպ· (յԱղեքսանդրիա, նաեւ Թէոդոս, տես) 222ա, 638բ, 647բ, 698բ
— ճգնաւոր (Ահկի) 203ա, 211բ, 224բ, 630ա, 636ա, 641բ, 650բ, 705բ
— վկ· (ընդ Արի(ա)նոսի կամ Աբիւնոսի· տես նաեւ Թէոդոս· Ահկի) 203ա, 211ա, 630ա, 641բ, 650բ
— վկ· (ընդ Ղու(ն)կիանոսի· Նաւասարդ) 194բ, 625բ, 636բ, 646բ, 656բ, 694ա
— վկ· (ընդ Վիկտորինոսի եւ Նիկիփորայ· տես· Մեհեկի) 199բ, 209բ, 628բ, 640ա, 649ա
— Ափրիկեցի վկ· եւ ԼԸ վկայք, ընդ Մարկիանոսի կամ Մերկիւռիոսի (Արեգ) 210ա, 224ա, 641ա, 650ա եւն
— Սիկիացի կամ Սիկիոնացի 705բ
— զօրավար, Ամասիացի (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649բ, 702ա—702բ· Նկար 636ա, 574բ— Պատկեր 743բ· Գանձ, շարական, աղօթք 128ա, 662բ, 440բ, 611բ, 848ա
— ստրատելատ, Արակլէացի (Մարգաց) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ—Տաղ 889բ· — Քարոզ 72ա, Նկար 624բ
— մետրապոլիտ Առակլիայի 102բ
— Սալհունի 642ա
— fh· կեսարու Հարցումն առ Եպիփան ի Կիպրոս 24ա, 31ա, 379բ, 780ա
— որդի Գոհարիենայ տես Գոհարիենաւք
— Երզնկացի ուսուցիչ Գր· Փէշտիմալեենաւի 775բ
— Խորենացի, Պատր· Երուսաղէմի, 1752—61, բայց կը յիշուի արդէն 1749ին· 330ա, 500ա
— Ճենճար, տես Ճենճար 120ա, 373ա
— Ռշտունի 353բ
— Վանցի, Պատր· Երուսաղէմի 1880—1814 Թուղթեր 189ա—90ա, 191ա—բ, 331բ—33ա, 686ա—բ
— տէր կողմանցն Փռիւգիոյ 101ա
— մահտեսի (կնիքը) 439ա
— ոմն 821բ
Թէոդուլա (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 640ա, 649ա, 701բ (Թ· 1035ի մէջ չկայ, գի բանի մը թուղթ կը պակսի)։
Թէոդուլոս ընթերցող (Թէոդոդոս, Թէոպուլոս, ընդ Ագաթապիոսի· Արեգ) 202ա, 210բ, (գրուած Սարգիս) 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Թէոդուլոս կիպրացի (Տրէ) 627ա, 638բ, 648ա, 698բ
Թէոդուղոս (ընդ Ղեւոնդեայ եւ Հիւպատոսի· Մարգաց) 708բ
Թէոթատոր 500բ
Թէոկղիա տիկին մայր Ս· Կաղիոպոսի 704բ
Թէոմոկլիոս, որ է Իրաւափառ (տես) 222բ, 627բ, 639ա, 648ա
Թէոնիլա վկի· 697ա
— մայր Ս· Յակինթոսի տե՛ս անդ
— Թէոպիստէ կին Ս· Եւստաթէոսի· տե՛ս անդ, 695ա
Թէոպիստոս որդի Ս· Եւստաթէոսի· տե՛ս 695ա
Թէոպոմպոս եպ· (եւ Թէովնաս, Քաղոց) 222ա, 627բ, 639ա, 648ա, 701ա — Գանձ 658բ—59ա
Թէովնաս (ընդ Թէոպոմպայ եպ·ի· տե՛ս անդ) 222ա, 627բ, 639ա, 648ա, 701ա, — Գանձ 658ա—59բ
Թէովրաստոս Պապ 325բ
Թէորիանոս (վիճաբանութիւն) 496բ
Թէուլոս եւ Կիրակոս, որդիք Եսպերիոսի (Ահկի) 630ա, 650բ, 706ա

Թէոփանես եւ Պաւսեմմաս (Մարգաց) 205բ, 212ա, 225ա, 631ա, 642ա, 651բ, 708ա
Թէոփիլաքտոս եպ· Նիկոմեդիոյ (Թէոփիլաքտոս, Թէոփիլոս· Արեգ) 201ա, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ
Թէոփիլոս վկ· սարկաւագ (Արաց) 198բ, 208բ, 222բ, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
— վկ· զօրավար (Թէոփիլոս, Արաց) 209ա, 223ա, 628ա—բ, 640ա, 649ա, 701ա
— վկ· եւ կինը՝ Պատրոնիկէ 655բ
— խնդրող Գործ Առաքելոցի ի Ղուկայ Աւետարանչէ 143ա
— կր· կը գրէ եր· Մարկոսի վարբը 712ա
— Աղեքսանդրացի եւ Թէոփիլոս աշակերտ Ս· Ոսկեբերանի· վասն Քառասնորդաց պահոց 356ա· — վասն պահոց 356ա· Վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան 352բ 443բ· — Ճառ ի յարութիւն Ղազարու 711բ (ո՞րը որո՞ւն)
Թէոփիտոս տե՛ս Նէոփիտոս վկ· 649ա
Թէսոնէ 931բ
Թէքէեան Տ· Վարդան 819բ
Թիմոլիտոս տե՛ս Իրաւափառ 648ա
Թիմուր-Լէնկ 385ա—86բ
Թիոգինոս եպ· տե՛ս Թէոգինէս 639բ
Թիոդիդ գինեվաճառ տե՛ս Թէոդոտոս 642բ
Թիրվանդէ կին Դաւթի (1628) 653ա—54բ
Թլփատութիւն Տեառն 639բ, 660բ եւն
Թոթվայզատէ Ակնցի 923ա
Թոնդրակեցիք 138ա
Թոնի աղջիկ Վարդանա՞յ 490ա
Թովմաճանեան Սրբուհի 532ա
Թովմաճեան Հ· Եղիա 804ա
Թովմաս Առաքել· վարք եւ յիշատակութիւն 95բ, 194ա, 220բ, 537ա, 625ա, 636բ, 637բ, 646ա, 656բ, 696ա, 724բ — Աղօթք ի բանից Թովմայի առ· 613ա, 756բ, 936ա, Նկար 574ա· — Ճառ Յակոբայ Սրճեցւոյ ի թերահաւատութիւն նոր-ին (Թովմայի) 207ա, 202ա, 210բ, 213ա, 224ա, 227ա, 641ա, 650ա
— Ագուլեցի (1721է վերջ) չքուի տէր թիւ 653 Ձեռ·ի, 140ա, 141բ
— Ագուլեցի, տաղ ի վերայ Ագուլեցի Թումանին 132բ
— Ակուինացի 42ա, 141ա—բ (վարբը)· — Փիլիսոփայութիւն ըստ Ս· Թոմայի արարեալ հօրն Անտոնի Կովդնոյ 121ա — Ի վերայ բնութեանց 501բ — Աստուածաբանութիւն 501ա, 745ա, 746ա—բ, 853ա—բ, 875բ· — Իրմէ աղօթք մը 894բ, 915բ, — Երգ Ս· Հաղորդութեան 913բ
— Դեմբացի· Նմանութիւն Քրիստոսի 395բ, 501բ
— եպ· Ընկլիզաց (Ընկլուզաց, Ընկռուզաց) 212ա, 222բ, 225բ, 631բ, 643ա, 648ա, 651բ
— Մեծոփեցի 24բ, 31բ, 387ա, 390բ, 391բ, 613բ, 780բ, 833ա
— միայնակեաց 237բ
— Մորոս 825բ
— (ընդ Թաթլոյ եւ Վարոսի, տե՛ս· Հոռի) 195բ, 222բ, 626ա, 637ա, 640բ, 646բ, Խրատ 235բ, 627բ, 633ա, 639ա, 648ա
— Վրդ· Տաղ ի վերայ Լոյս (Լուսին) նահատակի 288ա, 676բ· — Տաղ ի վերայ կարգագանց··· 501բ
— գրող Անաստաս կայսեր բդբին 311բ
— Վ· գրիչ Թ· 1249 Ձեռ·ի օրինակին (1280) 886ա—բ
— ումն եղբ· Պետրոսի (1419) 58բ
— հայր Յովհաննէս կրօնաւորի (1458) 432բ
— բաբունապետ (1575՞) 402բ
— հօրբուրորդի տէր Յովհաննէսի՞ (1591) 227բ
— գրիչ Թ· 888 Ձեռ·ի 469ա—բ
— գրիչ Թ· 622 Ձեռ·ի (1714) 22ա, 93բ, 99բ
— fh· (1716) 45բ
— fh· (1838) 184բ
— գրի՞չ Թ· 764 Ձեռ·ի (ԺԸ դար) 309ա
— հայր Մատթէոսի 131բ
— ումն 831բ
Թորգոմ 306բ, 307ա, 369ա, 397բ, 533բ
Թորգոմեան վահրամ, բժիշկ 162բ, 166բ, 480ա, 576բ, 790ա, իր կինը Կալինիկէ եւ որդիները Սուրէն ու Արամ 414ա, 415
Թորոս էորեպիսկոպոս (թուղթ Ն· Շնորհալւոյ ի Սամոսատիա) 139բ, 316ա
— հայր Լեւոնի (1302) 712բ
— կաթ· Կիլիկիոյ 49բ
— գրիչ Թ· 1303 Ձեռ·ի (ԺԷ՞ դ·) 935բ, 936բ
— կր· Յիշատակարանք ի Ս· Գիրս 675ա—բ
— տաղասաց· Ողբ Երզնկայի 899բ
— Մշեցի կամ Տարօնեցի, տաղեր 163ա, 578բ, 898ա
— գրիչ (1613) 580ա—81բ)
— բան (1643) 217բ
— (1666) 122բ
— (1751) 916բ
— բան (ԺԷ դար) 900ա
— (ԺԹ դ·) 881բ
— 154բ
— 757բ
— Միքայէլ (1729) 538բ
Թորոսեան Հ· Յովհաննէս 624ա—բ
Թորոսովիչ Նիկողայոս արքեպ· 380բ
Թուքաեւ տե՛ս Սաբիլոս (699ա)
Թուխտար հօրաքոյր Յակոբայ (1632) 7բ
Թումանովիչ (Դումանովիչ) Յակոբ արքեպ· Լեմբերգի 888ա—բ
Թուշ խան (Թաքար) 386բ
Թուշիկ կին Ահարոնի (1730) 349բ
Թուոց գիրք 22բ, 65բ

Թուրապ (1666) 771բ
Թուրուանդ աղջիկ Մկրտչի (1485) 507բ
Թուրչայեան Հ · Միխայէլ 928ա
Թուրվանդա դուստր Յակոբայ (1591) 227բ
Թուրվանտէ դուստր Շաղաւաթի (1595) 402բ
— հոյր Մկրտչի (1642) 560բ
— կին բան Պօղոսի (1643) 217բ
— կին Առիւծի (1652) 420բ
— կին Ղազար fh·ի (1661) 214ա
— հարս Ջաֆարի (1678) 644բ—45բ
— կին Յակոբայ (1699°) 720ա
— համայիլ ստացող (ԺԸ դար) 384ա
— կին Պօղոսի 420բ
Թուրք որդի Յաբեթի 387բ
Թուրքեր 204ա, 187բ, 387ա—բ
Թուրքմանիք եւ Թուրքմանիա 765բ, 766բ
Թր(ի)եստեան Միաբանութիւն (Մխիթարեանց) 880բ

ժ

Ժամագիրք Թ · 660, 682, 683, 686—87, 691, 838, 933, 992, 997, 999, 1023, 1105, 1191, 1215, 1239, 1253, 1255, 1268 (Ս · Կոյսի) 1300 (թաթարերէն) · — Թ · 942 (Հայ–Հռոմներու), Ժամակարգութիւն Թ · 1117 · տես նաեւ Տարեկան Ժամագիրք (Այս Ժամագրքերու հետ՝ ստէպ Պատարագամատոյց, Սաղմոսարան, Տօնացոյց)
Ժամամուտք 893բ, տես ի Պատարագամատոյցս եւն
Ժողովածու Թ · 869 · 447ա—49բ, Թ · 1130 · 791ա—92բ · տես Հաւաքածոյ եւ Ոսկեփորիկ · — Ժողովածու կանոնաց եւ իրաւանց Թ · 888 · 469ա—72բ
Ժողովք Ս · հմմտ · տաղ մը 662բ

ի

Իբաս (ոչ՝ Իրաս) 260բ
Իգնատիոս Աստուածազգեաց հայրապետ (Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 699բ · — Նշխարք նորին 209ա, 223ա, 640ա, 649ա, 701ա · — Նկար 635բ · — Թուղթք նորին Թ · 651 · 137ա—բ, Թ · 649, 135ա—135բ, Թ · 658 · 1144ա, — Տաղ եւ գանձ 14ա, 127ա, 607բ, 658բ, 850ա, 890ա
— ընդ Նէոփետոսի (Արաց) 199ա, 209ա, 628ա
— Լոյոլա 167բ, (պատկերը) 913ա
— Վ · մեկնիչ Ղուկայ Աւետարանի 507ա
— (դպիր) տաղասաց 279բ, 676բ
— եպ · 790ա
— որդի Գրիգոր գրչի (1588) 231բ
— գրիչ Թ · 1270 Ձեռ · ի (նախ fան 1601) 908ա—բ
— Հայր թրգմ · Մեդեկեանցի Օրէնք եւ սովորութիւնք երբայեցւոց 336ա, 435ա—բ, 721ա—22բ
— ոմն (1722) 870բ
— Վրդ · եղբայր Սիմէոնի (ԺԷ դար) 503բ
— ստացո՞ղ Թ · 990 Ձեռ · ի (ԺԸ դար) 579բ
— Խորենց 599բ
Իգնատոս 537բ
Իթաֆայի իշխան 800բ
Իլարիոն (Սահմի) 197ա, 212ա, 221ա, 237ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
— եւ Պրոկղէս (Մարգաց եւ Հրոտից) 212ա, 631բ, 643ա, 651բ, 709ա
Իլպիս, որ է էլպիս (կամ Ելպիս) տես անդ 710ա
Իմաստասիրաց Աստուածաբանութիւն 135ա
Իմաստասիրաց խօսք եւ խրատք 357ա—բ
Իմաստասիրականք եւ Տօմարականք Թ · 1263 · 903ա—բ եւ տես իրենց տեղերը
Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ եւ Յաղթանակ Աւետարանի Թ · 1169 · 820ա—21բ
Իմպիմոս 702ա
Իմպիմոս (այսպէս՝ ուղղել Իմպիմոս), որ է Պիմոս վկ · 702ա · տես անդ
Իմիրխան կին Սատուրի 598ա
Ինգլիզեան Եղբ · Գրիգոր 552ա
Ինդոս ընդ Դոմնայ կամ Դոմնասայ (Քաղոց) 222բ, 627բ, 639ա, 648ա, 700ա
Ինճիճեան Հ · Ղուկաս 531բ, 532բ
Ինովկենտիոս Պապ 33բ, 448բ
Իշլէմէեան Գառնիկ (ԺԹ դար) 422բ
Իշոխ կամ Իշոխան (Իշող) fh · (Յաղագս բնութեան տարերաց, վասն համոց) 6ա, 624ա
Իուստոս զօրական վկ · 711ա1 տես Յուստոս
Իպաշիր (1639) 909բ
Իպատիոս մանուկ վկ · 707բ
Իպիտաղտոնի եպ · Աթանագինէ 709բ

Իպն Պայտար բժիշկ 731բ
Իպսիպիլէ 801ա
Իպրահիմ, Սուլթանիճ 43բբ, 66բ, 730ա, 810բ, 884բ
Իռենէ կայսրուհի 27ա
Իռիոն 496ա
Իսախան որդի Շահումի (1654) 479բ
— թոռ Շահումի (1654) 479բ
— որդի Խաչատուրի (1674) 564բ
Իսահակ Նահապետ, որդի Աբրահամու, 200բ, 209բ, 223բ, 629բ, 640բ, 649բ նկարը 385ա
— վկ· (ընդ Բագդիշոյի եւ Սիմէոնի, , ի Պարսս) 706բ
— (տես եւ Սահակ) ի Հռոմայ (Մարերի) 205ա, 211բ 225ա, 631բ, 642բ, 651ա
— Ահագին 691ա
— Կուտինացի տես Շիւիւրեան 550ա—51բ
— ճգնաւոր 19ա
— Վ· ճուիրակ (1763) 17ա, 20բ, 21ա
— Քրիստոփոր 716ա
— որդի Լվիսի (1696) 598բ
Իսաքար Նահապետ (կտակ) 234բ
Իսիդորոս վկ· (Մեհեկի) 204ա, 211ա, 225ա, 30բ, 642ա, 651ա, 706բ
Իսիճոս—մեկնութիւն Յոբայ 460բ
Իսկուհի Տիգեան 62ա
Իսմայելացիճ 8բ, 10ա
Իսմայէլ վկ· 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա· տես եւ Մաճուէլ եւ Սամուէլ
Իսմայէլ 351ա
Իսմայիլցի Ասատուր 538բ
Իսրայէլ տես Յակոբ Նահապետ 236բ
— (Տէր) Ձառ՝ Յայլակերպութիւն Տեառն 510բ
— Սարկաւագ (1680) 403ա
— երեւացի, տէր Թ· 1264 Ձեռ· ի (1757) 904ա, 905ա
— ոմն 173բ
Իսրայէլացիճ (նաեւ Իսրայէլ) 10բ, 73ա, 262բ, 354ա, 366ա, 729բ եւն
Իվանիչ կամ Իւանովիչ (1768) 331ա
Իտալիա, Սճանչելիճ ի սմա, տես Տեղերու անուններ 196ա, 626ա
Իրակլիոս վկ· (Մարերի) 204ա, 225ա, 630բ, 642ա, 706բ
Իրայիտա վկհ· (Երաիտա· Հռոի) 195բ, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ, 695ա
Իրաս (ուղղել՝ Իբաս) 260բ
Իրաւափառ (տես Թէոմոկլիտոս) 222բ, 639ա, 648ա—բ
Իրենէոս հետեւող Առաքելոց, եպ· Լիոնի, տես Երինէոս
— (Իրինէոս, Երինոս) եպ· Սիրմոյիսի 711ա· տես Երինոս եւ Երաւոս
Իրինարճոս կամ Արինարճոս վկ· 698բ
Իրցանց Անտրաս (Անդրէաս) 554բ
Իւանէ Մեծ 3բ
Իւզեան ստացող Թ· 703 Ձեռ·ի 230բ
Իւզիւմճեան Արշակ 586ա
Իւպատոս եպ· (Հիւպատիոս) ի Գանգրայ 627, 647բ, 693բ եւ յայլ Յայսմաւուրս յամսեանն Տրէի)
Իւսիպէկեան տես Եուսուֆբէկեան

Լ

Լալէ եւ Պահալուն ծնողճ Մկրտիչ գրչի (1657) 476ա
— Խաթուն աղջիկ Անչիլայի 598բ
Լախաբկի(բ) ընկեր վարդան աղաչայի 252բ
Լամբիա եւ Լամբիոս նաեւ Եւդամբիա եւ Եւդամբիոս (Հռոի), 196ա, 221ա, 626ա, 637բ, 647ա
Լամբիա մայր Արիստոտէլի 535ա, 703բ
Լայերտիս 800բ
Լանտոլֆոս հայր Ս· Թովմաս Ակուինացւոյ 141բ
Լասիա (նաեւ Եւլասիա ընդ Փաւստեայ, Արեգ) 201ա, 210ա, (224ա), 640բ, 649բ
Լասլով կամ Լասլօֆեան Հ· Բարսեղ թարգմանիչ Հաբերդի Աստուածաբանութեան 789բ, 843ա
Լատինճ 245ա—բ, 399ա, 497ա, 568բ
Լատիճ խօճայ 656ա, 657բ
Լաց ճարոզ 481բ եւն
Լաւրենտիոս վկ· (Ղաւրինդոս· Նաւասարդ) 193ա, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա, 710բ
Լաճոնթէն 829ա
Լաճճ (Լեհճ) 899ա
Լեաթենէս· — Պատասխանի առ նա ի Գր·է Մագիստրոսէ 138ա
Լեհ թագաւոր մը 20ա
Լեհահայճ 380բ, 493ա—բ, 762բ· Մաշտոցներ, Աղօթագրքեր Լեհահայոց տես իրենց տեղերը
Լենկթիմուր 387ա տես նաեւ Թիմուր
Լեսինգ Եփրեմ, գրութիւնճ Թ· 1155· 811ա—12բ
Լեւերտիոս վկ· (գրուած նաեւ՝ Կեւերտիոս, Նաւասարդ) 194ա (625ա, 636ա, 646ա) 220բ, Թ· 701 թղ· 30ա

Լեւկիոս Վիրոս (Վերոս) 239ա
— վկ· 699ա
Լեւոն Մեծ Պապ 33բ, 34ա, 244ա, 248բ, — Տումարը 260ա, 275բ, — Շարականն 440ա
— Գ· Պապ 249բ
— (անդ վարը՝ Զ· ուղղել՝ Գ)
— Ժ· Պապ 824բ
— Պապ (1545բ ուղղել 1570) 521բ
— Բագրատունի թգ· կախեբի 187ա
— Ա· թգ· եւ Բ· իշխան 3բ—4ա, 78ա—79բ, 124ա, 372բ, 510ա, Տաղ՝ 481բ, 845բ: Թուղթ Ն· Լամբրոնացւոյ առ — 103ա, 318ա
— Գ· (1272) 387ա
— կայսր 197բ
— կայսր Իսաւրացի 521ա, 696բ
— կայսեր օրէնիւ եւ տիտղոսք 24բ—26ա, 31ա, 32ա, 34բ, 780բ, 781ա
— որդի Թորոսի (1302) 712բ
— fh· գրիչ Թ· 994 Ձեռ· ի (1513) 583ա—84ա
— ումն 77ա
Լէկորինօ Յակովբոս աւազակ (1566) 883ա—883բ
Լէյլի տէր Թ· 1005 Ձեռ· ի 597ա—98բ
Լիբանանեան Միաբանութիւն 534ա
Լիբէոս եպ· Հռոմայ 112ա
Լիգուորի Ալ· Գործածութիւն խոստովանահարց Թ· 722· 260ա—61բ· Գիրք խոստովանահարց 794բ
Լիբտա Կարդինալ 334ա
Լիկարոն աբ· (Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223բ, (628· Թ· 1035· թղ· 282բ) 640ա, 649ա, 702ա
Լիկիանոս կայսր 100ա, 199բ, 694ա, 702բ—706ա
— Թուղթ Տիբերիոս կայսեր առ — 376բ
Լիկիացւոց եպիսկոպոս (Ս· Նիկողայոս) 698բ
Լիպարիտ պարոն (1318) 547ա, 549ա—բ (տաղ) 898ա
Լիպերիոս Պապ 248ա
Լիսիաս Պապ, Թուղթ նորին 78ա, 78բ, 79ա
Լիսիցեան Ստեփանոս 321ա, 405ա, 477ա, 542ա
Լոյս Պարոն 204ա, տաղեր 285բ, 287ա—88ա, 592ա, 676բ, 685բ
Լուդովիկոս թգ· Ֆրանսայի հատուածք յօրինից 249բ
— Ժ· թգ· Ֆրանսայի 821ա
— Ժդ թգ· Ֆրանսայի 333ա
Լուդովիսեան Լուդովիկոս Կարդինալ (Կարդինար) 833ա
Ս· Լուլու դուստր Ս· Եւստաֆիոսի, տես անդ 708բ
Լուկիա (ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի· Սահմի) 221ա, (197ա, Թ· 695· թղ· 89ա), 626բ, 637բ, 647ա
— կամ Լուկիասա (Սիկիլիացի· Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 699ա, 710ա
— Կամբանացի (Հրոտից) 212բ, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
Լուկիանոս եւ Դ· մանկունք (Մարերի) 205ա, 211ա, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ (Ղուկիղիանոս կամ Ղուկիայիղնոս)
Լուկիասա տես Ս· Լուկիա Սիկիլիացի
Լուկիոս (ընդ Թերսոսի եւ Կալինիկոսի· տես· Քաղոց) 222ա, 638բ
Լուսնացոյց կամ նշանացոյց 577ա· Թ· 765· 311ա—բ
Լուսեր հայր Գրիգոր կրօնաւորի (1403) 237ա
Լուսիկ, հայր Օվանէսի (1690) 538ա
Լուսին կին վարպետ Ղազարի, (1642) 560բ
— (Պռոխորոն) 137ա
— 50բ
Լուսրամ մայր տէր Կարապետի (1627) 238ա
Լուտերականք 745ա—բ
Լոափ (1618°) 350ա
Լվիս որդի Լէյլի (1696է ետեր) 598բ
Լօխման հէբիմ 122բ
Լօրէն Ղափամաճի (1782) 790բ
Լօխման(եան) 90ա

Խ

Խաբէութեանց գիրք Թ· 635· եւ Թ· 806 տես Ճեննար
Խադ եպ· 221բ, 354ա, 627ա, 647բ, 638ա, տես եւ Ս· Ներսէս Պարթեւ — Գանձ 849բ
Խազ դուստր 508ա
Խազադան 757բ
Խազալ Տուսացի 739բ
Խազանխան 4բ, 713բ
Խազար տես Ղազար
— որդի Կապետի (Կարապետի) 761բ
Խազգիրք Թ· 1022, 612ա—բ
Խաթայ կողակից Աբրահամի (1674) 564բ
Խաթիզէ (1752) 434բ
Խաթուն հոյր Յակոբ եպ·ի (1584) 634բ
— (Կիրյեայ, 1588) 231բ
— կին Յակոբ երէցի (1632) 7բ
— կին Խաչատուրի (1626) 472բ
— կին Ճանի եւ մայր Սիմէոնի (1657) 476բ

— կին Ներսէսի (1661) 214բ
— կին Տուրաբէկի (1665) 490ա
— կին Տէրէջանի (1674) 564բ
— կին Կարապետի (1786) 635բ
— Պուծիլովայ (1818) 762բ
Խալիլ սրիկայ (1822) 334ա
Խանաղ հոգեւոր ծնող Վարդան Ղարասունեցւոյ 358ա
Խանաղէ հօրէոյր Դաւթի (1628) 652բ—654ա
Խանբեկէ մայր Դաւթի (1628) 653ա—54բ
Խանգատ աղջիկ Աւետիք fh· ի 757բ
Խանգատէ աղջիկ Գրիգորիսի (1591) 227բ
— fոյր Լէլիի (1696է եւfբ) 598բ
Խանգար (1797) 384բ
Խանթուշ եւ ծառայf նորին եւ Աբաւաս եպ· (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646բ, 656բ, 711ա
Խանում մայր Ներսէսի (1662) 455բ
— կին Ղարախանի (1662) 455բ
— կին Յովհաննէսի (1591) 227բ
— fոյր Ճանփաշէի (1591) 227բ
— աղջիկ Կոստանդինի (1674) 564բ
— աղջիկ Զաքարի (1678) 544բ—45բ
— կին տէր Յակոբի (1767) 169բ
— կին Վարդանի 477ա
Խանումաղէ կին Վէլինի (1674) 564բ
Խանչարեան Բարուճակ 346ա
Խաչ· Ներբողեան Ոսկերերանէ 632բ, 642ա, 646բ եւն: Գանձեր եւ տաղեր 13ա—15բ, 154բ, 668ա—669բ, 849ա, 849բ, 850ա, տե՛ս հեղինակները եւ տաղf ի Տճօրինականս· Քարոզ 795ա· — Խաչեր Ապարանից, Հացունեաց, Գերարգել Ս· Նշան եւն տե՛ս իրենց տեղերը (տեղւոյ անուններ)
Խաչ–օրհնէնիf, Խաչլուայ, տե՛ս գրեթէ յամենայն Մաշտոցս· Խաչի նանապարհ կամ ջերմեռանդութիւնիf (Հատրութիւնիf, տե՛ս անդ)· — Գիւտ 51բ, 204ա, 211բ, 225ա, 630բ· — Ճառf յեպիփանէ 269բ եւ ի Դաւթայ յԱնյաղթէ 123ա—24բ: — Երեւումն 203բ, 211ա, 213ա, 224բ, 629ա, 630բ, 633բ, 642ա, 651ա, 706ա· նաւակատիf 220բ, 625բ, 646բ, խաչվերաց 195ա, 220բ, 226բ, 637ա, 641ա, 694բ:
Խաչատուր կաթ· Ա· Զորեկ (1548—53) 77ա
— Արգումցի (կամ Արգուրումցի կամ Կարնեցի) 302ա—303բ, 382բ, 754բ, 882բ, բրգմ· Ս· Թովմաս Ակուինացւոյ վարքը 141ա—բ· Քերականութիւն 501բ· — Ճարտասանութիւն 501բ
Խաչատուր Թօխաթեցի, տաղասաց· Տաղ Տեսէf զամանս դդմենի դեղնուկ կապիկ որ իմի ունի 289բ
— վ· Խարապաղցի· Վիպասանութիւն Թ· 752, 300ա—301բ
— երէց Խարբերդցի, տաղասաց· Տաղ վասն ուրախութեանն՝ Խարանիփիլ, նարկիզ, 290բ, 595ա (132), 677ա· այս խորագրուած է նաեւ Տաղ գեղեցիկ ազնիւ ծաղկանց· եւ նաեւ՝ Տաղ ի վերայ վարդին եւ անունն ալ գրուած՝ Ղաչատուր· տեսնել վերոյիշեալ էջերը: Տաղ· Յորժամ եղեւ գարուն եկն պլպուլն այգին 163ա, 896· ըստ Կոստանեանի հրատարակութեան Խարբերդցի Խաչատուրի՝ ժողովածու, Դ· էջ 4 եւ 65:
— կեչառուեցի, տաղասաց, կաֆայf Ստոյն Կալիսթինեայ վարուց Աղեքսանդրի 162բ եւ ի Ձեռագիրս նոյն գրի· Տաղեր՝ Թէ մարդ ես եւ միտս ունիս 174բ· — Ես եմ կորուսեալ ոչխար 156բ, 552ա—բ, 565բ, 594բ, 656ա—բ, 677ա· — Կանանց ազգ 677ա· —· Յորժամ եղեւ գարուն եկն պլպուլն··· 896բ· տե՛ս վարը· — Ճառ վասն գալստեան Աստուծոյ 932ա· Իրե՞նը Տաղ··· Ի գնալ վարդին 896բ
— նահատակ (1640) 900բ
— Տարօնեցի, գանձասաց· Գանձեր՝ Աւետեաց 659բ, 838բ, 847ա, 919բ, — Ս· Բարսեղի 127բ, 659բ, 890ա, — Բեթղեհէմի մանկանց 849բ· — Գալստեան Տեառն յԵրուսաղէմ 61բ· — Գէորգեայ զօրավարին 840բ· — Ի Դաւիթ Աստուածահայր եւ Յակոբ եղբայր Տեառն 127ա, 659ա· Յերկոտասան յառաքեալս 658ա, 667բ, Ի Ս· Թէոդորոս 494բ· Ի Լուսաւորիչն Գրիգոր 667ա· — Խաչի 669ա, 669բ· Խաչի գիւտf՝ Խաչի fո Քրիստոս երկրպագանեմf 669բ, 850ա· — Ծննդեան Տեառն 494ա—բ, 660ա, 838ա, 847ա (fանի մը տեսակ) — Կիրակէի 658բ· — Ղեւոնդեանց եւ Ոսկեանց 128ա· 662ա, 847ա· — Ղեւոնդեանց եւ Վարդանանց 662ա, 841ա· — Մարտիրոսաց 61բ· — Շաբաթ աւուր Ճրագալոյցի 839բ, 848բ, Ուրբաթու (Աւագ) եւ Յարութեան 494բ, 839բ, 848բ· — Խորհուրդ խորին անճառանհաս անճննին, որ է տաղ զգեստաւորման եւ զոր կարելի է գտնել բոլոր Խորհրդատետրերու մէջ 156ա եւն
— fh· տաղասաց· Տաղ՝ Լուսաճաճանչ արփիասար·
— որդի Յովսէփայ (1591) 227բ
— եղբ· Սողոմոնի (1616) 62բ
— որդի տէր Գրիգորի (1619) 433բ
— հայր Աստուածատուրի (1626)
— Զուղայեցի Վրդ· (1629) 193ա
— գրիչ Թ· 810 Ձեռ·ի (1638) 377ա, 380բ
— գրիչ Թ· 1088 Ձեռ·ի (1640) 752ա, 753ա—բ
— fh· (1643) 217բ

— վրդ· (1628է ետմբ) 654բ
— fh· (1628) 653ա
— գրիչ Թ· 664 Ձեռ·ի (1646) 156ա—57բ
— եղբայր Վարդան fh·ի (1652) 495բ
— fh· ստացող Թ· 841 Ձեռ·ի (1652) 420բ
— գրիչ Թ· 1072 Ձեռ·ի (1651) 737ա, 739բ
— եղբայր Ներսէսի Դաւթի եւ Մարտիրոսի (1662) 456ա
— որդի Յովհաննէս գրչի (1666) 122բ
— (1667) 169բ
— երէց (Խասպէկ Կափայեցի) գրիչ Թ· 1254 Ձեռ·ի (1667) 892ա—բ
— առջ· Կարմիր վանքի (1668) 729բ
— fh· այր Բադըրխանի (1674) 564բ
— այր Աճապխանի (1674) 564բ
— երէց Սեբաստացի, գրիչ Թ· 1036 Ձեռ·ի (1678) 636ա, 644բ—45բ
— գրիչ Թ· 1016 Ձեռ·ի (1686) 605ա, 608բ
— եղբայր Լէյլիի (1696է ետմբ) 598ա
— եղբայր Վրթանէսի (1730) 349բ
— Զրղօղլի մահտեսի Բեռի Փիլիպպոս գրչի (1722) 870բ
— Ջարեհու վանքէ (1746) 456բ
— Յակոբ գրիչ Թ· 1211 Ձեռ·ի (1791) 860ա—բ
— երէց Պօյաճեան գրիչ Թ· 1120 Ձեռ·ի (1813—14) 783ա—84բ
— ումն (1796) 538ա
— Լէօնի· գրող (1841) 487ա—88բ
— առջ· Փիլիպպէի (ԺԹ դ·) 229բ
— Կուլենց 359ա
— որդի Մկրտչի 207բ
— 477ա
— ի տաղս տե՛ս եւ Աստուածատուր 593ա, 619ա, 891բ
— Նալբանդեան 32բ
— 599բ (Մարսուանցի՞ թէ Տարսուանցի)
— Տիվրիկցի 76բ
— տէր Թ· 1230 Ձեռ·ի 879բ
— հայր Գէորգի 739բ
Խաչատուրեան Պետրոս փորագրիչ (1768է ետմբ) 137բ
Խաչատրեան Աատուր (1899) 307ա
Խաչերես Միհալչան(ց), (1828) 123բ
Խաչիկ (հայր, վարդապետ) եւ տեսիլ նորին 208բ, 213ա, 628ա, 639բ, 648ա
— եղբայր Պատաղի (1676) 490բ
— հայր Աբաւնէսի (1676) 490ա
— եղբայր Ցարութիւնի (1752) 434բ
— տէր Աւետարանի մը (1765) 603ա—բ
Խաչիկ Մաղխազունի 422բ
— ումն կեղծեալ (1860) 517բ
Խաչիկեան տէր Նիկողայոս (1786) 55բ
Խաչիկեան, տէր Խաչիկ· տէր Ալեքսան, տէր Պօղոս, տէր Դանիէլ, Ահարոն (Խոտորջուրցիներ) 401բ
Խաչիկեանց (կամ տէր Խաչկայ) գերդաստան 604բ, 885ա
— Ալեքսան (1897) 430, 433բ
Խաչկանց Ասպատուր 359բ
Խաչուկ հայր Ներսէսի (1661) 214ա
— Ճիվան 588բ
Խաչում (1818) 762բ
Խաչօ 350բ
— ամուսին Խրեղէնի 359բ
Խաչօֆ բան (ժէ դար) 900ա
Խառաբաստայ աւեր աղջիկ 203ա, (224բ· Թ· 701· բղ· 504ա) 630բ, 641բ, 650բ
Խասպէկ տե՛ս Խաչատուր երէց Կաֆայեցի· 892ա—892բ
Խասպէկ Խաչատուր, տաղասաց, Տաղ՝ «Արիկ (այսպէս) որ մտնուիմ բաղչէն»· 672ա
Խարապաղցի մը 483ա
Խարիբեանք (Սահմի) 197ա, 221ա, 626բ, 637ա, 647ա, 696բ
Խարիսմոս եւ Ներփետիոս ծառայք Խանբուշի (տե՛ս անդ) 194բ, 636բ, 646ա եւն
Խերապետ փայտաբեր 358ա
Խէուլենց Ցարութիւն (1807) 329
Խէչօ Մշակոնց 359ա
Խէրեան Մուրատ (1899) 85ա
Խէրէֆ կին Պետրոսի 358ա—բ
Խըտրպալ եղբայր Բաղտասարի (1632) 7բ
Խիկար 162ա
Խիկարայ Պտմ· եւ Խօսք 562բ—563ա (բիւ 977· Դ·)
Խլղաթ (1638) 507բ
Խղճի դիպուածոց գիրք Թ· 750, 298ա—բ
Խնդիրք ի Բիլուարդայ Թ· 582, 32ա—34բ
Խոգնում նուիրատու (1662) 456ա
Խոկումն բրիստոնէական վասն իւրաքանչիւր աւուրց բրգմ· Յովհ· վրդ· Կ· Պոլսեցի (1722) Թ· 1212· 861ա—բ
Խոճովէս — Խոճովանէս — Խճվանէս 588բ
Խոնդմէլէֆ բոյր Գոհարի (1403) 237ա
— բոյր Աստուածատուրի (1403) 237ա
Խոնքուշ կին Պր· Միրզին (1460) 349բ
Խոնճէկկիւլեանք· տես Խոնճէկկիւլեանք՝ (Ղօնճէկկիւլեանք) 590ա, 595բ
— Մարտիրոս, Թորոս, Միքայէլ 595բ
Խոռհան զօրավար 2ա
Խոռխոռունիք — Մալխազունիք տե՛ս Խորխոռունիք (333բ)
Խոստովանահարց կանոն եւ շաւիղ Թ· 1112· 774ա—բ,
— Գիրք Թ· 887, 468ա—բ, Թ· 1132, 793ա—794բ
— Գործածութիւն Թ· 711· 245ա—բ
Խոստրով կին Մէրզամի (1662) 456ա
Խոսրով թգ· Պարսից 2ա, 233ա, 625բ, 639բ
— թգ· Հայոց 232բ

— բգ· Ջամբասպեայ 353բ
— եպ· Անձեւացեաց 46ա, 522բ, 715բ, — Մեկնութիւնիւ Թ· 591· 43ա—45ա, թի 633· 115ա—բ, 756բ
— թարգմանիչ 366ա
— Գանձակեցի (Մարգաց) 206ա, 212ա, 631ա, 643ա, 651բ
— Գաբեղեան եւ Գէորգ (Ահկի) 203ա, 211բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ
— եւ Սիղուանոս 206ա
Խոստովանութիւն Հայոց ի ժողովն որ յԵփեսոս 51բ
— մեղաց 773բ—774բ
— Ֆահանայից 379բ, 780ա, Ընդհանուր խոստովանութեան գիրք Թ· 1194, 837ա—բ
— որդի Յակոբայ (1699) 120ա
— Խոսրովթագ 398բ
— Խոտանաւարակիւ (Եօթն) 150բ, 646ա· տեսնել եւ յայլ Յայսմաւուրս ընդ Անտոնի եւ Կրօնիդեայ (221ա· Թ· 701· բղ· 94ա եւն եւն)· — Շարական 885ա, եւն
Խորամ մայր տիրացու Աստուածատուրի (1675) 575բ
Խորենց Իգնատիոս եւ Մանկասար 599բ
Խորէն եւ Աբրահամ 222ա, 627բ, 639ա, 646ա, 648ա
Խորխոռունի — Բագրատունի Ղեւոնդ եպ· բրգմչ· Շարմէզի Համառօտութիւն Բառոյական Աստուածաբանութեան–Գործնական Աստուածաբանութիւն Թ· 1201, 846ա—բ
— տե՛ս Խոռխոռունիւ 333բ
Խորհրդածութիւնիւ Ն· Լամբրոնացւոյ թի 613, 83ա—բ
Խորհրդատետր Թ· 587, 854, 878, 918, 972, 999, 1093, 1098, 1106, 1222, տես Պատարագամատոյց
Խորոս եւ Փղաւրոս (Նաւասարդ) 194ա, 220ա, 625ա, 636բ, 656բ, 710բ—711ա, տե՛ս նաեւ Ղաւրոս (լաւրոս) 222ա, 627բ, 638ա, 646ա, 648ա
Խուդադար որդի Մկրտիչ գծողի (1485) 507բ
Խութլուբ տէր Թ· 644 Ձեռ·ի 127ա, 128բ
Խութլուշ ռէս 128բ
Խուլ Ֆարտուղար 599բ
Խումար մայր Լատիֆի 657բ
Խուպեսէր Թէֆիրտաղցի (1722) 870բ
— ոմն (1666) 771բ
Խուպիար մեծ կամ հաւ պապ (1607) 351բ—352ա, այլ 352ա
Խուպիար տէր Թ· 625 Ձեռ·ի (1614) 107ա—բ
Խպտիֆ 387ա
Խռիւսոս (Պրոխորոն) 50բ, 85բ, 137ա
Խռուսաւթոս (Ոսկեծաղիկ) 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
Խստակրօն ճգնաւոր 650բ
Խտրըշաճի տաղ 595բ
Խտրշահ մահտեսի (1772) 573բ
Խրատ Ս· Հարց 97բ
— Պարտիզպանի Թ· 621, 91ա—92բ
Խրէղին(է) կին Խաչօյի 359բ
Խրիմեան Մկրտիչ Պատր· Կ· Պոլսոյ· իր կոնդակը 184բ
Խօճենէկիւլեան Թորոս ամիրայ 595բ
— Մարտիրոս 595բ
— Մելիոն 595ա
— Միհայէլ 595բ

Ծ

Ծածուր (Ծատո՞ւր) ոմն 411ա
Ծաղիկ Հոյր Մկրտչի (1741) 17ա
Ծաղկազարդ· տե՛ս Առաքել Վրդ· 207ա—բոզ 210ա, 795ա, Տաղ տես ի Տէրունականս (12ա, 15ա, 16ա, 664ա եւն)
— մայր Համբարձումի 385բ
Ծանոլլի Ալմօ 784բ
Ծատուր եղբ Սափարի (1623) 349բ
— մօրեղբայր Դաւթի (1628) 653ա
— եղբ· Մարիամ ապաշխարողի (1665) 490ա
— մէկը Նորաշինկու եկեղեցւոյ շինողներէն (1671) 653բ
— (1674) 564բ
— ոմն 458բ
Ծատուրեան Վաղարշակ (1899) 307բ
Ծեր ճգնաւոր 203բ
— պարզամիտ 210բ
Ծերիկ հայր Խաչատուր դպրի (1638) 380բ
Ծերուն արքեպ· (1690) 502ա
Ծննդեան (Ս) եւ Յայտնութեան մասին Թուղթ Յովհաննու եպ· ի Նիկիոյ առ Ջաֆարիա կաթ· Հայոց 271ա· Ճառ 222բ, 226բ· եւ հմմտ· Այլ եւ այլ 208բ, 233ա, 369ա—բ, 627բ, 639ա—բ, 648բ, 699բ—700ա, 716ա (եւ Թլփատութիւն) 648բ, 627բ (եւ Ճրագալոյց), տաղեր շատ հմմտ· 11բ, 12ա, 15ա, 290ա—բ, 440բ, 659բ, 660ա—բ, 671բ, 672բ եւն եւն տես ի Տնօրինականս եւ հեղինակներ· — Ծննդեան տօնի խնդիր 320բ
— Ծնունդ Ս· Աստուածածնի 194բ
Ծննդոց գիրք 22բ, 65ա—բ
Ծոպազատիկ 610բ եւն
Ծովիզեան Հ· Անդ· 789բ

Կ

Կաթողիկէ եկեղեցի 765ա—բ
Կաթողիկէ Հայք (հալածանքներ) 790ա, 810ա—բ
Կաթուղիկէութիւն Լուսաւորչադաւանաց Թ· 1243 881ա—բ
Կալինիկոս (Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
— (ընդ Թերսոսի եւ Լիւկիասի· տես· Քաղոց) 638բ, 699ա
Կալիսթենէս· Վարք Աղեքսանդրի Թ· 670, 161ա—62բ· Թ· 947, 534ա—35բ· տես Սուտ Կալիսթենէս
Կալիսթենիա (դուստր Ադոմտոսի· տես) 637բ, 646բ, 695բ
Կալի(ս)պոս (Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Կալիստրատոս վկ· (Հռոի) 195բ, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695ա (նկար) 624բ
Կալուինականք 745ա—բ
Կակոն օղլու Պօղոս 933բ
Կաղինիկէ (ընդ Քրիստափորի եւ Ակիւղինեայ· տես) 706բ
Կամսարականաց եպիսկոպոսունք 24ա, 31բ, 780բ
Կամսարականք—Ալլահվերտեանք 483ա—բ
Կայէն 32բ, 66բ, 232ա, 359բ, 411բ, 427բ, 501ա, 503բ, 508բ, եւն
Կայիափա Քահանայապետ 506բ
Կայինդոս տես Կոյինդոս 643ա
Կայծակ տես Գալուստ
Կայտեռնիա տես Ս· Կատարիճէ 704բ
Կանայք (Ս·) է· 705ա, եր· Կանայք 630ա
Կանայք երէք 641ա, Կանայք է· յԱնկիւրիա 707ա
Կանդակայ թագուհի 535ա
Կանդիդոս կամ Կանտիտոս· ընդ Վաղերիանոսի տես· Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 640ա, 649ա, 701ա
Կանոն տալոյ զփոքր աստիճանս Թ· 599· 57ա—58բ· — Աւագ Հինգշաբթու Ոտնլուայի 231ա եւ ի Մաշտոցս եւ հեղինակներ
Կանոն եւ շաւիղ Խոստովանահարց Թ· 1112, 774ա—բ
Կանոնագիրք Թ· 579· 21ա, Թ· 581· 29ա, Թ· 582, 32ա, Թ· 583, 34ա, Թ· 713, 247ա, Թ· 751, 299ա, Թ· 810· 377ա, (Թ· 888), Թ· 1118· 778ա
Կանոնք զգուշաւոր Քահանայից 780ա եւ ի Կանոնագիրս
Կանոնք եղբայրութեան Ս· Աննայի Թ· 584· 35ա—բ· (հաստատագիրք Յակոբ արքեպ· է եւ ոչ՝ Յովհաննէսէ)
Կանոնք Վերափոխման Ընկերութեան Թ· 585· 36ա (գրուած 1724ին եւ ոչ՝ 1725ին)
Կանոս Մելիքոր Կանարիացի, ունի՝ Աստուածաբանական Տեղիք Ա· եւ Բ· հատորք Թ· 1171 եւ 1172· 822ա—32բ
Կապետ—Կարապետ 761բ
Կապետաւլիճէ (Կապիտոլիճէ· Սահմի) 197ա 221բ, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
Կապետոն (Կապիտոն եպ· Քերսոնի) տես Աբերիոս եւ Քերսոնի եպիսկոպոսներ 705բ
Կասիանէ (ընդ Մելասիպեայ, տես) 197ա, 221բ, 638ա, 647ա, 697բ
Կասիանոս եգ· 97բ
Կասպոր, տաղ 899ա, տես Մարխաս
Կատարիճէ կայսրուհի Ռուսաց 331ա, 348բ (Եկատարիճէ)
— Ալեքս՝ պատկերը 910ա
— կոյս 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 698բ
Կատարիճէ Պոլոնիացի 413ա
— Սիենացի 861ա
— Ֆոյր Ամաճ—Փարուճի (1623) 349բ
— գրիչ (1650) 516ա—բ
Կատոն Ուտիկեցի 821բ
Կարաբաչէկ, մատենադարանապետ 810բ
Կարան ոմն 477ա
Կարապետ Մկրտիչ տես Յովհաննէս Մկրտիչ
Կարապետ· 5բ, 487բ, (ծնունդ) 225բ· (տաղեր) 13ա—բ, 594ա, 674ա եւն եւն
— արքեպ· տես վարք· Նահ· եպ· տես վարք
— Կաթ· Զէյթունցի կամ Ուլնեցի (1726—29) 330ա, 538բ, 427ա,· — կոնդակներ 188ա—189բ
— Գ· Շատախցի, Կաթողիկոս Աղթամարայ (1796—1803) 331բ
— Գանձակեցի, Պատրիարք Երուսաղէմի (1762—1768) 500ա—բ, 572բ—Թուղթ՝ 500ա—բ
— Գ· Պալաքցի, Պատր·, Կ· Պոլսոյ 1823—1831) 267բ, 313բ, 336բ, 337ա, 687ա
— Վ· Արեւելցի, տաղասաց, Տաղեր՝ 677ա—բ, 678ա
— Բաղիշեցի, տաղասաց, տաղ ի Ս· Գր· Աստուածաբան 661ա
— Հնմայցի տես յաջորդք
— Մելիքեան Հնձացի կամ Հնմայցի տաղասաց, Տաղեր՝ 678ա
— Ջահաստանեա՞ն թէ Շահաստանեան, համբակ· Տաղ՝ ամենայնի սկիզբն ես եմ (տաղ արարածոց) 286ա—բ
— Սեբաստացի, տաղասաց, Տաղք 678ա
— վկ· (ընդ Մելքիսեդեկի, Հրոտից) 225բ, 227ա, 631բ, 643ա, 652ա

— տաղասաց, Երգ վասն սիրոյ· Կայր աղաւնի պատուական· 342բ
— տաղասաց, Տաղ Ս· Աստուածածնի Կոյս անարատ, մաֆուր տաճար բնակողին 13ա
— գրիչ (1144) 148բ
— հայր Ղազար գրչի (1302) 712ա, 714ա
— աբեղայ (1311) 555բ
— fh· Թ· 849 Ձեռ· ի (1342) 431ա—բ
— գրիչ Թ· 600 Մատչոցի (1440) 59ա, 61բ
— (1540) 286ա
— գրիչ Թ· 1255 Ձեռ· ի (1564°), 893ա, 894բ
— այր Աննայի (1591) 227բ
— որդի Յովհաննէսի (1591) 227բ
— որդի Յովսէփի (1591) 227բ
— արբեպ· (1591) 227բ
— վարպետ (1596) 434բ
— տէր Թ· 671 Ձեռ· ի 162բ, 165բ
— տէր Թ· 1270 Ձեռ· ի 908ա (1601)
— աբեղայ գրիչ Թ· 956 Ձեռ· ի (1604) 542ա, 544բ
— եպ· Լեմբերգի (1606—22°) 900ա
— վ· որդի տէր Յակոբի (1627°) 238ա
— fh· (1627) 237բ
— եղբ· Յակոբ երէցի (1632) 8բ
— fh· հայր տէր Ղազարի (1640) 753բ
— հօրեղբայր Մկրտիչ fh·ի (1642) 560բ
— վ· (1643) 66բ
— fh· տէր Թ· 910 Ձեռ· ի (1644), 495բ
— fh· տէր Թ· 638 Ձեռ· ի (1666) 122ա—բ
— որդի մահտեսի Աստուածատուրի (1678) 644բ
— գրիչ Թ· 979 Ձեռ· ի նախագաղափարին 1680) 565ա—66բ
— ամուսին Սայրանի (1730) 349բ
— վրդ· Զօրլուցի (1737) 394բ
— Ռուսնուխցի (1737°) 779ա, 782ա
— վ· Անդիանուպոլսեցի (1742, թուղթ) 501ա—բ
— (ծն· 1759) 277բ
— վ· Կտուց վանիէ (1760—70) 499բ
— (ծն· 1765) 930բ
— Սամուէլեան (1771) 531բ
— մահտեսի գրիչ Թ· 985 Ձեռ· ի (1772) 573ա—բ
— տէր Կիպրիանոսգրբի (1781) 611ա—բ, 612ա—բ
— Մանիսացեան (1783) 27բ, 28ա
— եղբ· Վարդանի (1783) 27բ, 28ա
— ամուսին Խաթունի (1786) 635բ
— Նիկասարեան (1786) 52ա, 54բ
— տէր Պահպանակգրի մը (1797) 384բ
— եպ· (1799) 331բ
— գրիչ Թ· 740 Տաղարանի (1800) 279ա, 281բ
— եպ· միաբան Պատրիարքարանի (1802) 332ա
— վ· ի Զուղայ (1812) 479բ
— տիրացու (1820) 324բ
— արբեպ· (1821· կոնդակ) 183բ—84բ
— եպ· Կարնոյ (1821) 772բ
— աղա (1821) 772բ
— արբեպ· 1834· հմմտ վերը (450բ)
— Մանուէլեան տաղ մը անոր վրայ Ղազար Վրդ· է 679ա
— արբեպ· (ԺԸ դար) 448ա
— աւագ fh· Պօյաճեան 28բ, 35բ, 123բ, 143բ
— տէր 1276 Ձեռ· ի 913ա—բ
— եպ· 503բ
— մահտեսի (448բ)
— տիրացու 448բ
— վ· կնիքը 92բ· այլ՝ 851ա
— Կարուշլցի 739բ
— որդի Դաւթի 420բ
— որդի Յովսէփայ 227բ
— արբեպ· Սեբաստիոյ (ԺԹ դար, նախորդ–ներէն եւս այս դարուն) 229բ
— առջ· Վրաստանի Հայոց (ԺԹ դար) 230ա
— Զէօմլէֆճի 303բ
— ոմն 481բ
— Տիւզեան Ա· որդի Յովհաննէս Ա·ի 62ա
— Բ· որդի Յովհաննէս Բ·ի 62ա
— տիրացու 157բ
— տիրացու 617բ
Կարապետ(f) 933բ
Կարապետեան Անտոն (1825) 532բ
— Յովհաննէս ոսկերիչ 755բ
Կարգ դպրութեան Թ· 664· 155ա—57բ· Թ· 1026· 615ա· Թ· 1284· 918ա—բ
Կարգ թագաւորաց 628ա
Կարգ Ս· Անտոնի 789բ
Կարինեան, Յուցակ հայ· Ձեռ· Էջմիածնի 240ա
Կարնաոօտ մեկնութիւն Կաթ· Եկեղեցւոյ 273ա—74բ
Կարմիր գլուխ 285բ
Կարնեցիf 184բ
Կարոլոս Մեծ· կանոնf 43բ, 249բ
— Ը· թգ· Գաղղիոյ 821ա
— տես Վայս
Կարպիանոս 48ա, 214ա, 477ա, 719բ, 748բ· տես Եւսեբիոս
Կարպոս վկ· (ընդ Պապիլասայ· Սահմի) 196բ, 221ա, 626բ, 637ա, 647ա, 696ա
Կելսինէ կոյս ընդ Ամոնի, տես անդ
Կելեսիոս վկ· (Կելսիոս, ընդ Նազարիոսի եւն, տես անդ· Հոռի) 196ա
Կեղեստի(ա)նոս Պապ 33բ, 80ա, 248բ—թուղթ 309ա
Կեղեստինոս համախոհ Պեղագիոսի 248բ
Կեղիոն 235բ
Կեղտf 387ա

Կենդիոս (կինդոս, կինդիոս, կինդիլ[ի]ոս · Հրոտից) 212բ, 225բ, 631ա, 643բ, 652ա, 710ա
Կենդիլիանոս (ընդ Մաքսիմոսի եւ Դուլայ · տես · Ահկի) 203ա, 224ա, 630ա, 641բ, 650բ
Կենոպաս (Պրոխորոն) 50բ, 85բ, 137ա
Կերակուր ֆահանայից կամ Յիշատակարան ֆահանայական վարուց Թ · 1154 · 811ա—811բ · Թ · 1292, 926ա—27բ
Կերինթոս 427ա
Կեւերտիոս, տես Լեւերտիոս, (Նաւասարդ) 636բ
Կեփայ (Կեբայ) բուդք 535ա
Կեփաս վկ · (ընդ Պօղոսի եւ Յակոբայ · տես · Հոռի) 195բ 626ա, 637ա, 646բ
Կէլլերք 829ա
Կէտիկեան Հ · Թովմաս 345ա, 352ա, 504ա, 587բ, 715ա
Կէօզիւրեան Թադէոս (1896) 166ա
Կիլանեան Քերովբէ (Խոտորջուրցի, 1904) 175ա
Կիկերոն Մ · Տուղղիոս 621ա—22բ · ևորին՝ Գիրք վասն հռետորաց եւ խօսք զհռետորէ 621ա—22բ
Կիկիլիա (Կիկլիա) եւ Բ · եղբարք (Տրէ) 627ա, 638բ · տես 647բ
Կինդիլիոս 631բ · տես Կենդիոս կամ Կինդիոս
Կինդիոս (տես Կենդիոս, Կինդիլիոս) 631բ
Կինդոս 652ա · տես Կենդիոս
Կիոն 416բ
Կիպրիանոս 120ա, 196ա, 221ա, 385բ, 614ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695բ
Կիպրիանոսգիրք 180ա, Թ · 692, 181ա—2բ, Թ · 1021 · 611ա—բ, 926ա · Թ · 1024, 613ա—14բ · (աղօք) 614բ, (ևկար) 181ա, 384բ, 385ա (պտմ ·) 385բ, 879ա
Կիւ Մանուէլ · տես Մանուէլ կայսր
Կիսապեղագեանք 248բ, 745ա—բ
Կիսիկէս (կէսկէս) 98բ
Կիտ բգ · 424բ
Կիրակի վկ · (ընդ Ուրբաթի · գրուած եւս՝ Կիրակոս, Մարգաց) 205բ, 212ա, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708բ
Կիրակոս Կաթ · Խորվիրապցի 374ա
— Կաթ · Սսոյ (1797—823) 334բ, 335ա, 788ա
Կիրակոս Գանձակեցի · Պատմութիւն Թ · 574 · 1ա—8բ, 387ա
— Երզնկացի Խրատ խոստովանութեան 416բ
— շարական՝ Արեւելք գերարփիւն 583բ, 597բ, 599ա, 884բ, 918ա, եւն
Կիրակոս եւ մայր ևորա Յուղիտա (Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709բ, 753ա · — Գանձք եւ տաղք՝ 605բ, 618բ, 661ա, 847բ, 889բ եւն · — Նկար 574բ · ընթերցուած 460ա
— եւ Յովհաննէս (Անարծաք բժիշկք, Արաց) 199բ, 209բ, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, եւս Կիւրոս 701բ
— (որդի Եսպերիոսի · տես · Ահկի) 630ա, 641բ, 650բ, 706ա, տես եւս Թէոդուլոս
— եւ Ուրբաթ (Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 642ա, 651բ · 708բ, գրուած եւս Կիրակի · տես վերը
— ճգ · (Հոռի) 637ա, 646բ, 695բ, (221ա · Թ · 701 · բղ · 101բ)
— տաղասաց, տաղ չախուի · Սիրտս ի փորս դողար վախուս 897ա
— տաղասաց, տաղ ուրախութեան, էշ մ'ուներամ · 678ա
— Քարթուզեան, ոտանաւոր վասն չորից վերջնոց մարդոյն 902ա—բ
— աշկ · Անանիա Շիրակացւոյ 88բ
— առջ · Ս · Նշանի (1403) 237ա
— գրիչ Թ · 705 Ձեռ · ի (1403) 232ա, 237ա
— տէր Թ · 910 Ձեռ · ի (1421) 493բ, 495բ
— հայր Մկրտչի (1485) 507բ
— որդի Շաղաւաթի (1575) 402բ
— եղբ · Յակոբայ եւ Մարկոս ֆհ · ի (1588) 231բ
— (1598) 411ա
— խօճայ ևորոգող Թ · 790 Ձեռ · ի (351բ)
— ֆհ · (1607) 351բ
— ամուսին Ափանտիրայի (1607) 352ա
— (1652) 420բ
— որդի Այվազի (1660) 474բ
— գրիչ Թ · 696 Ձեռ · ի (1661) 208ա—214ա
— Նորաշինկու եկեղեցւոյ շինողներէն (1671) 653բ
— որդի Խաչիկի (1737) 490բ
— եղբ · Կիրիկորի (1737) 490բ
— Պատրիարքական փոխանորդ (1795) 253բ
— վրդ · (1813—4) 784ա
— վրդ · տէր Թ · 775 Ձեռ · ի (1820) 323ա—24բ
— որդի տէր Յովհաննէս ֆհ · ի 757բ
— Կ · Պոլսեցի վրդ · (ԺԸ—ԺԹ դար) 336ա
— տէր Պահպանագրի մը (ԺԸ դար) 384ա
— ոմն (ԺԹ դար) 351բ
— հայր Դանիէլի (ԺԹ դար) 351բ
Կիրայ կին Ղազար գրչի (1302) 712բ
Կիրէ (Կիրյեայ խաթուն) կին Տաւնէի (1588) 231բ
Կիրիկոր որդի Հախունի (1737) 490բ
Կիրիսկիենդոս (եւս Կրեսկենդոս · Ահկի) 650բ
Կիւդիպպէ 801ա
Կիւլ հարս Զաքարի (1678) 644ա
— մայր Զաքարի (1678) 644ա—45բ
— կին Սարգսի (մայր Մկրտիչի) 207բ
Կիւլէսէրեան Բարգէն Վ · 162ա, 426ա, 504ա տես Բարգէն

Կիւլիստան կին Պաղտասարի 161բ
Կիւլիստէն մայր Յոհան երէցի (1666) 771բ
Կիւլպէնեֆեան Կիւլպէնեֆ (1825) 240ա, 243բ
Կիւնդիդիանոս վկ· 705բ
Կիւրակէ· տես վերը Կիրակի
Կիւրակէ ճգ· ըստ բեռն Պարասկեւեայ) 236ա
Կիւրեղ Աղեքսանդրացի, Փոքր կոչեցեալ 198բ, 648բ, 701ա, եւ յայլ ամենայն Յայսմաւուրս գկնի Աթանասայ եւ Կիւրղի (երուսաղէմացւոյ) հայրապետաց· հմմտ· 628ա եւ վարը (Թ· 696· թղ· 38ա, Թ· 1035· թղ· 260ա եւն եւն), 45ա, 77ա, 80ա, 104բ, 361ա, 480բ, 783ա, 784բ· — Մեկնութիւն Արարածոց Թ· 815· 390ա—բ—91բ, Գանձուց Թ· 816· 391ա—94բ· Պարապմանց 501ա, 158բ· — Գովեստ կամ ճառ Ս· Աստուածածնի (ի ժողովն Եփեսոսի) 374բ, 773բ· — Թուղթ 103բ, 259բ, 510ա· Խոստովանութիւն եւ այլ գրութիւնք 51բ, (Մարմնանայ անփոփոխելիին) 51բ· — Կանոնք 30բ, 299բ, 779բ· — Վասն կաղանդաց 537բ, 620բ· — Պատասխանիք հարցմանց Ս· Աթանասի 354բ· — Ճառ, Քանզի յորժամ զպատարագն մատուցանեմք 234ա· — Գանձք եւ տաղք Աթանասի եւ Կիւրղի 128ա, 661ա, 663ա, 889ա
Կիւրեղ–Յուդա (եւ Աննա· Մարեբի) 51բ, 209ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ· — Գանձ 848ա
— եպ· Երուսաղէմի (Արաց եւ Արեգ) 72բ՞, 133բ, 198բ, 201ա, 209ա, 210ա, 223ա, 224ա, 628ա, 629ա, 639բ, 641ա, 648բ· (ըստ Աթանասայ), 649բ, 704ա· — Թուղթ առ Կոստանդիանոս 219բ· — Կոչումն Ընծայութեան Թ· 746· 292ա—93բ· — Գանձ եւ տաղք 838բ եւն
— (Կիւրղոս) Պատր· Անտիոքայ 102բ
— եպ· Գորգինոյ· վկ· 709ա
— սարկաւագ 704ա
— (եւ Առեստոս· տես· Հրոտից) 643ա, 652ա (212ա, 608բ, 631բ, 652ա)
— fh· (1686) 90բ
Կիւրեղեան Իգնատիոս արքեպ· 254ա—56բ
Կիւրենիա վկհ· (ըստ Մատրոնայ· Սահմի) 221բ, 626բ 638ա, 647բ, 697ա
Կիւրիլեան Տիկ· Արուսեակ, նուիրատու Ձեռագրի մը 597ա
Կիւրինոյ եպ· Թէոդորոս 209բ, 212բ, 225բ, 640բ եւն
Կիւրինոս եպ· Կրետէի (Մարեբի) 205ա, 211բ, 631ա, 642բ, (651· Թ· 1037· թղ· 515ա) 708ա
— վկ· (ըստ Ալփէոսի եւն տես· Հռոի) 637ա, 646բ
Կիւրիոն կաթ· Վրաց· Թուղթ 79ա—80ա
Կիւրոս եւ Յովհաննէս բժիշկք· տես Կիրակոս վկ· 701բ
Կլայմ (ոտանաւոր մը) 822բ
Կլեմէս, Վասն խորհրդոց (կը յիշուի) 501ա
Կլուլ տէր Թ· 791 Ձեռ·ի 352ա, 358ա—բ
Կլուլենց Խաչատուր 359ա
Կղաւդիա (մայր Ս· Եւգինեայ· տես· Արաց) 209ա
Կղաւդիանոս վկ· 701ա
Կղաւդիոս (Կղոդիոս, ըստ Աստերիոսի, Նեւերիոսի· տես· Սահմի) 221բ, 626բ, 637բ, 647բ, 697ա
— (ըստ Պապիայ եւ Գրիգորի, տես· Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա
— (ըստ Վիգտորինոսի, տես· Մահեկի) 209բ
— մանուկ 707բ
Կղեդոնիոս (Կլետոնիոս, Կղիդոնիոս) Թուղթ Գր· Աստուածաբանի առ· 773բ
Կղեմէս Հռոմայ հայրապետ (Տրէ) 222ա, 627ա, 638բ, 647բ, 698ա· — Սահմանք եւ հաստատութիւն 21բ, 29բ, 31ա—33ա, 247ա, 377ա—բ, 379բ, 471ա, 779ա, 780ա
Կղեմէս Գ· Պապ· Թուղթ նորին 78բ
— Ե· Պապ· 386բ
— Զ· Պապ 424ա
— ԺԱ· Պապ 37ա, 239ա
— ԺԳ· Պապ 542բ, 777ա, 818ա, 819ա
— ԺԴ· Պապ 277ա
— եպ· Անկիւրիոյ (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 639ա, 649ա, 701ա
— Կալաեոս (Գալաեոս) 321ա, 740բ· Գրութիւնք 415ա—բ, 459ա
Կղեմայ Փղիւբեայ Պատմութիւն եկեղեցական 722ա
Կղեմէսեան Հ· Խորէն 793ա
Կղենիկոս (Կղէոնիկոս· Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703ա
Կղէոպա, Մայր Ս· Շմաւոնի 695բ
Կղէոպաս (Տոն) 823բ
Կղէոպեանք 606ա
Կղոդիոս կամ Կղօդիոս տես Կղաւդիոս
Կոգեան Դկտր· Հ· Սահակ 597բ, 778ա
Կոդրատիոս Նիկոմեդիացի (Կոտրատիոս, Կոտրատոս· Ահկի) 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 706ա
— Կորնթացի (ըստ Դիոգինոսի կամ Փիւդիոսի յե· վկայս· Արեգ) 703բ
Կոզմա եպ· Մամիացւոց 308ա, 688բ, 689բ
Կոզմաս եւ Դամիանոս (որդիք Թէոդիտի· Սահմի) 221բ, 626բ, 638ա, 647ա, 697ա
— (եւ Դամիանոս, յեգիպտոս· Արեգ) 201ա, 210ա, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ
— եւ Դամիանոս (ի Հռոմ· Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708բ
— գրիչ Թ· 905 Ձեռ·ի 490ա—91ա
Կոհար մայր Խաչատուրի (1686) 608բ

Կող, (ուղղել Կիւլ) մայր Զաքարի (1678) 644բ
Կողիկտոս ուղղել Պողիքտոս 639բ
Կողոսացիք թուղթ Պաւղոսի առ — 22բ
Կողուբթոս 707ա
Կոմիտաս Կաթ· 375ա· — Վասն հաւատոց 623ա
— Քէօմիւրճեան (Երաճելի) 253ա—56բ, 500ա, 810ա, 854ա—55բ, 886ա· Տաղեր՝ իրմէ 15բ, 395ա—բ, 413բ, 418բ, 501բ—502ա, 529ա
Կոյինդոս վկ· (Մարգաց) 206ա, 212ա, 631ա, 643ա, 651բ, 709ա
Կոնակ Մամիկոնեան 160բ
Կոնոնոս Իսաւրացի (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 529ա, 640բ, 703բ
— Պարտիզպան (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703ա
Կոնփուկիոս 821բ
Կոչումն Ընծայութեան Թ· 746· 292ա—93բ
Կոչումն Ընծայութեան Հոռոմայ Ս· Եկեղեցւոյ Ա—Բ հտր· Թ· 1165—6· 818—9
Կոպրիլիա կոյս (Կոպրելաս· Արեգ) 201բ 210ա, 224ա, 629ա, 641ա, 650ա, 704ա
Կոպրիոս (Կոպր· ընդ Պատերմուքէոսի եւ Աղեքսանդրու· տես· Հրոտից) 212ա (225բ) 643ա, 652ա, 631բ, 709բ
Կոռկտար տես Թասալի
Կոսպար տես Կոսփոր
Կոստանդիայի ժող· 521բ
Կոստանդիանոս Մեծ 1ա, 18բ, 22ա, 30ա, 51բ, 100ա, 112ա, 213ա, 226ա, 236ա, 247բ, 357բ, 394բ, 395բ, 520բ, 633բ, 721ա, 204բ, 208բ, 211բ, 222բ, 225ա, 627բ, 630բ, 639ա, 642բ, 648ա, 651ա, 707ա—Ճառ 299ա, 720բ, — Թուղթ սիրոյ եւ միաբանութեան 353ա: — Թուղթ Կիւրղի առ — 219բ, — Օրէնք եւ տիտղոսք 24բ—27բ, 30ա, 31բ, 32ա, 34բ, 780բ—81ա· — Գանձ եւ տաղ 667ա
Կոստանդին Կաթ· Ա· 373ա, 410ա—բ, Թուղթ եւ սահմանք 3ա, 4բ, 310բ
— Կաթ· Գ· 549բ
— (թագազարմ) 937ա
— իշխան 2ա
— իշխան Լամբրոնի 4բ
— կայսր (ժ· դար) 46ա
— գրիչ (գրչութեան արուեստ) 50բ, 478բ—79ա, 503բ, 543ա
— Սրիկ տաղասաց, Տաղեր եւ գանձեր 12ա, 156բ, 469ա, 659բ, 660բ· Տաղ մկրտութեան· Ով զարմանալի 402ա (տեսնել Գրիգորիս Գ· Կաթ·)
— գրիչ (Ոխք թուին եւ ոչ Իխք թուին, ուստի՝ ուղղել) 337բ
— ստացող Թ· 996 Ձեռ·ի (1552) 585ա—585բ
— ամուսին Ըպսաննէի (1674) 564բ
— որդի Ներսէսի (1674) 564բ
— մահտեսի (1674) 564բ
— տէր Թ· 1036 Ձեռ·ի (1678է տօնբ) 645բ
— որդի Լէյլիի (1696է տօնբ) 598բ
Կոստանդիոս որդի վերնոյն 213ա, 633բ· — Թուղթ Կիւրղի — 510ա· հմմտ· վերը
— կայսր (641—668), 379ա
— Զ· 676ա
— Ը· 557ա
— Թ· Մոնոմախոս 442բ
— որդի Իրենեայ թագուհւոյ 27ա
— տպագրող Կերակուր հահանայից գրքի 811բ
Կոստանեանց Կ· 152ա, 153բ, 154ա, 163ա, 565բ, 632բ
— Հ· Յուսիկ 771բ
Կ· Պոլսոյ Պատրիարքներու ցանկ 623ա
Կոսփոր (Կոսփար, Կոսպոր) վաճառական, (ընդ Մարխայ) 198ա, 221բ, 227ա, 627ա, 638ա, 647բ· — 549ա — Տաղ 284բ
Կովդնոյ Անտոնի Լեմովկեցւոյ Բնաբանութիւն 121ա
Կոտա հռոմայեցի 621բ
Կոտրատոս վկ· տե՛ս Կոդրատիոս վկ· 203բ, 650բ
Կորիւն 366ա
Կորնթացիք 830ա· Երկու թուղթ Պօղոսի առ — 22բ· — Թուղթ Ա· 64բ· — Ս· Աթանասի թուղթ առ Եպիսկոպոսն Կորնթացւոց 134բ
Կորնթոս (Կերինթոս) 103բ
Կուզ 321բ
Կուինդոս հռոմայեցի 621բ—622ա
Կուլ կին Գրիգորի (1588) 231բ
Կուլամիր ոմն 757բ
Կուլասար Ուշկապցի 635բ
Կուլզզադէ Բոյր Խազանդէի (1591) 227բ
Կուլզար թոռնեայ Դաւթի 420բ
Կուլիթոս (Կուլուք· Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630ա, 651ա, (642բ· Թ· 1036 թղ· 545ա)
Կուլիխան կին Աստուածատուրի (1678) 644բ
Կուլինար կին Սափարի (1786) 635բ
Կուլիստան (1830) 479բ
Կուլվարդ (1666) 771բ
Կուլփաշէ (1591) 227բ
Կուլփկայ (°) 359բ
Կուռբաթ տէր Թ· 1037 Ձեռ·ի 653բ
Կուռնիպեկ հայր Անտոն գրչի (1584) 634բ
Կուռնելիոս հարիւրապետ (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640բ, 649բ, 657բ, 702բ
— Ծերունի (Հոռի) 195ա (220բ· Թ· 701· թղ· 69բ) 626ա, 637ա, 646բ, 694բ
Կուռնելիոս (a Lapide) Մեկնութիւն գրոց Մովսիսի Թ· 603· 65ա—բ, Մեկնութիւն Յայտնութեան Յովհաննու Թ· 1051·

717ա—18բ· — յիշի երգ երգոցի մեկնութիւն 364բ
Կուսանաց գանձ եւ տաղ 547ա, 669բ, 850բ
Կուսանիմ եՒ· 194բ, 625բ, 636բ, 646ա, 657ա
— ձԿ 203բ, 211ա, 630ա, 641բ
— է· 651ա — Կ· — 650բ
— խ· 220բ, 694ա
Կուտերեան 810բ
Կուտն թգ· Պարսից 626ա
Կուրեղիա (ընդ Մատրոնայ· տե՛ս Կիւրեղիա) 626բ
Կուրտերիոս fհ· (Քաղոց) 209ա, 728ա, 648բ
Կռոկոպոս տե՛ս Պրոկոպիոս 206ա
Կտակ(արանիմ) ԺԲ նահապետաց 234բ, 236բ
— Կտակ չարչարանաց Տեառն մերոյ (Յակոբ Պատր·ի) 67բ, 370ա—71բ· 925ա—բ
Կտակարան, ոտանաւոր պատմութիւն հին Կտակարանի 552ա—բ
Կրասոս Ղ· 622ա
Կրեսոս 866ա
Կրթութիւն վարուց աստուածպաշտութեան ի Հ· Մատթ· Վ·է (Մխիթարեան) Թ· 1212, 860բ
Կրիսկեղդոս (Կրիսկիղդոս· Ահկի) 202բ, 210բ, 224բ, 630բ, 641բ, 650բ, 705ա
— (ընդ Շիղայի Առաքելոյ) 708բ
Կրոնիդէս (Կրօնիդէս, ընդ Անտոնի· տե՛ս· Հռոի) 195բ, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ
Կրպեան Մարկոս 232բ (ԺԹ դար)
Կրօնաւոր ի Թեսաղոնիկէ 650բ· տե՛ս Տեղւոյ անուններ
Կօկչայ (մականուն) 538ա
Կօհլէր (Kohler) գրավաճառ՝ ի Լայպցիգ 188ա—188բ
Կօնիացի մօլլա խօճք-fար — տաղ 896ա
Կօչէf Վանեցի, այս է՝ Նահապետ Քուչակ տե՛ս, 678ա

Հ

Հաբերդ Լուդովիկոս, աստուածաբան, 77բ, — Համառօտութիւն Աստուածաբանութեան Թ· 919, 505ա—506բ, Թ· 1082, 747ա—48բ, 461բ, Թ· 1197, 843ա
Հաբէլ եւ Հաբէլուհի (Աբէլ) 268ա
Հագարացիf 8բ, 10ա, 81ա, 347բ
Հազարապետեան Աբրահամ 409բ
Հախ(ուն) (1737) 490բ
Հախուն տիրացու (1737) 490բ
Հաղբատացիf (տե՛ս Հիւսիսային վարդապետ Հայոց) 87ա
Հաղորդութիւն Ս· 444ա, 795ա
Հաճեան Հ· Մատթէոս 11ա, 38ա, 175ա, 401բ, 463ա, 472բ, 505ա, 604բ, 885ա
Համազասպ Արծրունի (ընդ Սահակայ· Ահկի) 202ա, 210բ, 224բ, 347ա, 629բ, 641բ, 650բ
— Կամական 160ա
— եպ· 307ա—307բ
— եպ· Հաղբատայ 344ա
Համազար 411ա
Համայիլ Թ· 596, 56ա—բ, Թ· 1027, 616—617բ, տե՛ս Պահպանակ-գրեր
Համառօտ ներկայացուցմունիf տրամաբանութեան Թ· 930· 515ա—բ
Համառօտ Քերականութիւն հայկազեան լեզուի Թ· 724, 262—63բ
Համառօտութիւն Ուսումնական եւ բարոյական Աստուածաբանութեան Թ· 1082· 747ա—48բ, Թ· 1201· 846ա—բ
Համբարեան Հ· Համայեակ 232ա, 282ա, 350ա, 421ա, 513ա, 590բ, 598բ, 600ա, 616ա, 618ա, 620ա, 625ա, 687ա, 757ա, 791ա, 871ա, 909ա, 930ա եւն
Համբարձում (հայր Ովանէս տաղասացի) 683ա
— Յարութիւնեան 523բ, 679ա
Համբարձումեան Յարութիւն 679ա
Համբարձումն Քրիստոսի· ետն Եւսեբիոսի 203բ, 207բ, 211ա, 213ա, 224բ, 227բ, 630ա, 633բ, 641բ, 642ա, 650բ, տե՛ս եւ Եւսեբիոս· գանձեր եւ տաղեր 12բ, 16ա, 666ա—բ, 849ա եւն եւն
Համեմատութիւն Հնոյ եւ Նորոյ Կտակարանաց Թ· 917, 504ա—505բ
Համիտ սուլթան 723բ
Համիտ-Ապտի(ւ)լ խան իպն Ահմէտ 348ա
Համտի Մ· կուսակալ ի Կարին 866ա
Հայ(f) 765բ, 766բ, — Գրի գիւտ ի Բալու· տե՛ս Բալու (222ա)· — Հայոց եկեղեցիին պէյաննամէսի··· 769բ· — Թագաւորf 931բ
— Խոստովանութիւն 51բ, — կանոնf 22ա, 30բ, 299բ, 378ա, 779բ· — Հայոց վարդապետաց թուղթ 317բ—18ա
Հայբաթխան հայր Պետրոսի (1674) 564բ
Հայելի ազդեցութեան Թ· 707, 239ա—40բ, Թ· 937, 521ա—22բ
— անխաբ կամ հաւատարիմ Թ· 1009, 601ա—բ, Թ· 1272, 910ա—բ, Թ· 1285· 921ա—22բ
— վարուց, այս է վարf Հարանց Ֆրանկաց· տե՛ս Հարանց վարf
Հայկ 69ա, 385ա, 735ա

Հայսիճկ, հրատարակիչ 800բ
Հայրապետ գրիչ (1421) Թ· 910 Ձեռգր·ի 493բ—495բ
— արքեպ· Աղբակի (1458) 433ա
— աբեղայ (1562) 351ա
— — տէր Թ· 824 Ձեռ·ի (1592) 402բ
— ծաղկող Թ· 1208 Ձեռ·ի (1640) 855ա, 858բ
— որդի Տուրաբէկի (1665) 490ա
— գրիչ Թ· 583 Ձեռ·ի (1779) 34ա, 95բ
— մահտեսի (1811) 431ա, 432բ
— fh· (1823) 479բ
— թոռ Դաւթի 420բ
— տիրացու 479բ
— տե՛ս Պապաճուան 655բ
— վ·ի Տրամախօսութիւն ընդ Նահապետ վ·ի, 302ա—բ, 462ա—63բ
Հայրապետf (սրբոց հայրապետաց) գանձf եւ տաղf 13բ, 628ա, 673բ, 847բ, 848բ, 920ա եւն եւն
Հանգիստ Յովհաննու Թ· 704· 231ա
Հանդերձեղէն՝ սպասօրհնէնիf տե՛ս ի Մաշտոցս
Հանդէս Ամսօրեայ 339ա—բ, 409ա, 867ա
Հաննա բժիշկ 408բ, 486ա.
Հաննէ ճօտար Կարնեցի (Յովհաննէս) Տաղf՝ 754բ—55բ, (Յարկարնեցի), 341ա
Հաշտերխանցիf, թուղթ 184բ
Հապէշf (Հապաշ) 98բ
Հապոգեան Հ· Մեսրոպ Արքեպ· 291բ, 736ա, 740ա, 741ա
Հապօճ (1767) 930բ
Հասան աղա (1651) 753բ
— բէկ 147ա
Հասխաթուն աղջիկ Մարկոսի (1588) 231բ
Հասունեան Անտոն Կաթողիկոս 436բ
Հատակոտորf Թ· 780 եւ 781· 339ա—43բ, Թ· 811, 380ա· Թ· 812· 383ա—84բ, թիւ 895, 480ա—82բ
Հատընտիր համառօտ բանիf յաշխարհաբարէ ի գրաբար Թ· 1209, 859ա—բ
Հատոր մայր Ղազար գրչի (1302) 712բ, 714ա
Հատրուքիւն Քրիստոսի խաչի ճամբան ցալելու· Թ· 1258, 895ա—բ, տե՛ս նաեւ Ճանապարհ խաչի
Հարանց հետեւողաց կանոնիf 22բ, 29բ, 299ա, 377բ, 779ա, 780ա
Հարացոյց 732բ
Հարf նգնաւորf Ս· 650բ
Հարսանեաց եւ ուրախութեան տաղ 671ա—671բ եւն
Հարցնացոյց Թ· 688, տես Տօնացոյց եւ Աւետարանացոյց
Հացուկեաց խաչ 2ա, 353բ
Հաւան հարս Ջահարի (1678) 644բ
Հաւաքածոյ Թ· 574, 586, 594, 610, 649, 656, 657, 667, 678, 694, 720, 723, 731, 764, ,779, 798, 814, 821, 837, 842, 862, 866, 912, 934, 951, 956, 959, 976, 977, 988, 990, 992, 1034, 1060, 1072, 1086, 1128, ,1158, 1170, 1200, 1212, 1250, 1252, 1259, 1289, (784, 817), 868—69, 877, 888, 896
Հաւոց(°) 237ա
Հերբայեցիf տե՛ս Երբայեցիf 346ա
Հեթում Ա· թգ· 4բ, (թուղթ) 310բ, 386բ, 387ա, 937բ
— Բ· թգ· 712բ, 713բ, 783ա, 792բ
— Լամբրոնի իշխան 337բ—38ա
— Պատմիչ 386բ
— fh· (1334) 475ա—բ
— հայր Նիկողայոսի (1552) 585բ
Հելլենացիf–Աքեննացիf 25ա
Հելլենիf 146ա
Հեղինէ մայր Կոստանդիանոս Մեծի 51բ, 204բ, 211բ, 225ա, 226ա, 296բ, 353ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա
— ըոյր Վառվառի (երկու, միեւնոյն անուանով 1635) 47ա
— աղջիկ Սարգիս երէցի (1635) 47ա
— — Մկրտիչ fh·ի (1642) 560բ
Հեմիոս (գրուած նաեւ Եփեմէոս, Պեղիգոսի եւ Փիղգայիդոսի, այս է՝ Փիլիգայիդայի հետ· Նաւասարդ) 193բ, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա
Հենեցի տե՛ս Աստուածատուր
Հենրիկոս Դ· թգ· Գաղղիոյ 821ա
Հերա 622ա
Հերակլ կայսր 2ա, 350բ, 387բ
Հերակղիոս 24ա
Հերապետ, որդի Յովսէփայ (1591) 227բ
Հերգլոց Պրոփ· Դկտ· Փրանկիսկոս 503ա
Հերմուածողաց գիրf (Թ· 1299) 931ա, 519ա, 792ա
Հերմանոս տե՛ս Հուկոնեան Հ·
Հերմէս տե՛ս Հեմիոս 636ա
Հերմէս 622ա—բ
Հերմոգենէս 702ա
Հերմոն աշակերտ Անանիա Շիրակացւոյ 88բ
Հերովդէս թգ· 48բ, 125ա, 262ա, 268բ, 382ա, 477բ, 547ա, 548ա, 573ա
Հերովդիադա (նկար) 624բ
Հերտեր 812բ, 822ա
Հեփեստոս 622ա
Հեֆիմարաճ 563բ
Հէռմէբեան Պօղոս 335ա
Հէս ֆօնալոզ ենկէլբէրայու (1770) 330բ
Հէրապետ (Հերապետ) որդի Յովսէփի (1591) 227բ
— (ծն· 1758) 930բ
Հիլարիոն (տե՛ս Իլարիոն) 413ա, 637բ
Հիլարիոս եպ· (441) 33բ
Հիմէոս (տե՛ս Հեմիոս) 193բ
Հինգհարիւրեակ 581ա

Հիպերիբեանիբ (Սահմի) 197ա, 224ա, 626բ, 637բ, 647ա
Հիւպատոս վկ· (ընդ Ղեւոնդեայ, տես· Մարգաց) 708բ
Հիւպատիոս եպ· (Տրէ) 627ա, տե՛ս Իւպատոս եւ Իւպատիոս
Հիպողիտոս, Բան ի ծնունդ եւ ի մկրտութիւն 24ա, 31ա· — Բոստրացւոյ (Բաւրստրացւոյ) (Ճառ) ի յարութիւն Զագարու ի Մեկնութենէն Յովհաննու 509ա· — Վասն կատարածի աշխարհի 357բ· — Մեկնութիւն երգ երգոցի (յիշի) 364ա· Կանոնիբ 379բ
Հիպպոդիտոս 814ա, 816ա
Հիւպատիոս 801ա
Հիւսիսային վարդապետիբ (տես Հաղբատ), Թուղթ 79բ, 103ա
Հիւսիոս վկ· (Եւսիոս· Արեգ) 201ա, 210ա, 629ա, 640բ, 649բ
Հիւսնի Ո՞յր Ովիէլի (1562) 351ա
Հիւրմիւզ(եան) Հ· Եդուարդ արքեպ· 804բ, 808բ
Հիւրմիւզեան Սերովբէ 532բ
Հիւրմիւզեանիբ 790բ
Հլղաթ ամուսին Գինարի 227ա
— որդի Շահմուլի 227ա
Հնդիկիբ 234բ, 355բ, 603բ
Հնդկաց բգ· 562ա
Հնդկաստանցի մբ 483ա
Հոգածութիւն հոգւոց Թ· 1275, 912ա—բ
Հոգեգալստեան Գանձեր տես նաեւ Գալուստ Հոգւոյն եւ տաղեր՝ 12բ, 16բ, 606բ, 666ա—բ, 670բ, 682բ—83ա, 849ա, 919բ, 920բ, եւն տես նաեւ իրենց տեղերը, — Քարոզիբ 93բ, 96ա, 320բ, 345բ, 795ա, եւն Նկար 215ա, 574ա, եւն
Հոգեփիէդ Գանիէլ բօնսօլօզ Փիլէմէնկու (1770) 330բ
Հողոփեռնէս 323բ
Հոմերոս եւ երեբ նորին 135ա, 803ա—804բ, Թ· 1144, 803ա—804բ, Թ· 1157· 813ա—813բ, Թ· 1159· 814ա—բ, 887բ, (բրգմ· Հ· Ռ· Ուզունեանէ)
Հոնբնգեաց (Հոնբնկէց) 233ա
Հոշ (վան Հոշ) Սիտրոնիոս 814ա, 815ա—16բ
Հոռի 69ա
Հոռոմշահ հայր Կարապետ fh· ի (1360) 432ա
Հոռոմսէ (Հոռոմսիմէ, 1780°) 383բ
Հոռոմիբ 5ա, 47բ, 87բ, 98բ, 138բ, 139ա, 233բ, — Այբուբեն 931բ, — Թագաւորիբ 931բ· — Խնդիրիբ 102ա, 317բ
Հորտենսիոս 621ա—բ
Հուլաւու խան 5ա
Հուլունեան Հ· Յարութիւն 463ա, 472բ, 927ա
Հուկոնեան Հերմանոս գրութիւնիբ՝ Թ· 1150, 808ա—բ, Թ· 1160, 815ա—բ
Հուկոլեանոս դատաւոր 695ա
Հուկո վարդապետ 519ա
Հունգարահայիբ 916ա· տես Քարոզագրբեր Հունգարահայոց լեզուով
Հուռում Ֆոյր Աղպալի (1685) 517բ
— աղջիկ Աղպալի (1685) 517բ
Հուսէն (Հուսէյին) բգ· Պարսից 557բ
Հուրի կին Զաֆարի (1678) 644բ
Հուրմաբ աղջիկ Քարիմի (1587) 401բ
Հռանգուէլ 500բ
Հռեմոնդ(ոս) 818բ
Հռիփսիմէ — (Հռիփսիմեանիբ· Հռոի) 150բ, 394բ, 450բ, 597ա, 196ա, 221ա, 225բ, 626ա, 637բ, 646բ, 695բ, Գանձիբ եւ տաղիբ 13բ, 481բ, 607բ, 666բ, 673բ, 849ա, Ներբողեան Մ· Խորենացւոյ 80բ, 140բ, 310բ· — Նկար 488ա, 574ա, 831ա, 908ա
— մայր Ֆիմիի (1193) 338ա
— Ֆոյր Գէորգի (1377) 588բ
— աղջիկ Դաւթի (1628) 653ա—54բ
— Կոյս (մայրապետ, 1650) 516բ
— կին Սարգիս երէցի (1650) 516ա
— (ծն· 1753) 277բ
— (1796) 782բ
— Գուլումճեան, Կարնեցի 615բ
Հռոմ—Հռոմայեցի— 25ա—բ, 32ա, 238բ, 509ա, 547ա, 573ա, 581բ, 622ա—բ, եւն· — Տօմար 456ա—57բ, 903բ — Թուղթ Ս· Իգնատիոսի 135ա, 137բ — Թուղթ Պաւղոս Առաքեալի 22բ, 830ա—բ, Հռոմէական Մաշտոց 878բ
Հռոփսիմա (Հռոքսիմա) բոռնեայ Զաքարիայի (1678) 644բ
Հռուբ 326բ· — Հռուբայ գիրբ 22բ
Հրաշիցն որբ յԵրուսաղէմ 201բ, տես դեռ Երուսաղէմ
Հրեայբ 235բ, 307ա, 328ա—29բ, 357ա, 376ա—բ
Հրեշտակիբ եւ Հրեշտակապետիբ Գաբրիէլ եւ Միխայէլ· տե՛ս Գաբրիէլ, 638ա, — Ներբողեան ի Ն· Շնորհալւոյ տես անդ 317ա, 632բ եւն — Քարոզ 313ա· — Գանձիբ եւ տաղիբ 657ա—բ, 670բ, 840բ, 850ա· — Նկար 597ա
Հրոտից 69ա
Հօռօմ կին Ռստակէսի 349բ
Հօվհաեան Թորոս որդի Սարգսի (1543—6) 387բ
Հօրօրսիմէ կին Խաչիկի (1828) 123բ
— կին Գրիգորի (1828) 123բ

Չ

Չայնաբաղ Շարակաւիճ Թ· 1175, 824ա—բ, Թ··1179· 826ա—827բ

Չեռազնիւթիւն Թ· 881· 462բ, եւ տես Բնաւգնիւթիւն, տես Ճօան Պաթիսթայ

Չեռնադրութիւն՝ Տաղ 670ա, 850ա, 890ա

— սարկաւագաց եւն 58բ—607բ

— Մաշտոց Թ· 851· 433ա—34բ, Թ· 845, 425ա—բ

— Գիրք Չեռնադրութեան (Առաքել վ·ի) Թ· 645, 129ա—բ

— Գիրք Չեռնադրութեան եւ օրհնութեան 372ա—բ

Չորագետացիք 87ա

Ղ

Ղազանճեան Պօղոս վ· (1810) 339ա

Ղազարոս աղքատ, Գանձք, տաղ եւն 73ա, 117ա, 154բ, 155ա, 288ա, 323բ, 356ա, 570բ, 663ա, 839ա, 848ա

Ղազար(ոս) Բեթանիացի 37բ, 115ա, 151բ· 200ա, 210ա, 224ա, 230բ, 353բ, 356բ, 628ա, 639բ, 640բ, 641ա, 648բ, 649ա—բ, (73բ, 319բ, 525բ, 556ա, 574բ, 582բ, 583բ· — Տաղ եւ գանձք 16ա, 125ա—բ, 126ա, 128բ, 664ա, 839ա—բ, 920բ, Տօն՝ 496բ· — Կանոն եւ շարական 525բ, 599ա — Քարոզ՝ 73բ, 319բ, 795ա — Նկար 574ա, 597ա, Ճառք ի Թէոփիլոսէ 711բ, տես Թէոփիլոս, — ի Յակոբայ Սրճեցւոյ 507ա—բ, տես Յակոբ Սրճեցի· — Ճա՞ռ 556ա

— Պատմագիր 366ա

— (կամ Եղիազար) Ճահկեցի կամ Ջահկեցի, կաթ· (1731—48, եւ 1749—51) 11բ, 75բ, 515բ, 580բ· — Կոնդակ 184բ, Տաղեր՝ 15ա (Տաղ Էջմիածնի, երկու հատ) 132բ, 678ա (Տաղ Աստուածածնի· Աստուածածին կայր առ խաչին), 279բ, 672բ, (Բարեկենդանի· Եկայք այսօր ժողովեցուք), 280ա, (Ղամբարաշար անհամեմատ) եւ ուրիշներ՝ 132բ, 570բ—571բ, 679բ· — Ի՞ր գրչէն՝ Աշակերտաց հրամանի տացուք 279 եւ Տաղ Ղազարու յարութեան· ի սկզբանէ Բանին Աստուծոյ 126ա

— Բաբերդացի, տաղասաց, Տաղ՝ 899բ—900ա

— Թոխաթեցի եպ· տաղասաց, Տաղ՝ Նորոգեցաւ ազգս Թորգոմայ 289բ

— Սեբաստացի, տաղասաց· Տաղ՝ Ծով աչք ամ բանի՞ նայիս խոյորով··· 678ա, 897ա· Տաղ՝ սիրոյ՝ Գեղեցիկ պայծառ նման ես լուսին:

— Տարօնեցի Տէր Մարտիրոսեան վ· տաղասաց, շատ տաղեր՝ 522ա—24բ, 678ա—79բ: (Այս տաղասացներու տաղերը խառնաշփոթուած են):

— գրիչ Թ· 1048 Յայսմաւուրքի (1302) 697ա—714բ

— աբեղայ կազմող (եւ ոչ՝ Սարգիս, 1508) 586բ

— գրիչ Թ· 824 Չեռ· ի (1575) 402ա—403ա

— եղբայր Յակոբ եպ· ի (1584) 634ա—34բ

— տէր Թ· 833 Չեռ· ի (1587է յառաջ) 401ա—401բ

— եղբ· Պարսամի եւ Յովհաննէսի (1591) 227բ

— հօրեղբայր Հայրապետ աբեղայի (1592) 402բ

— վկայող (1598) 411բ

— եղբ· Յովհաննէս արքեպ· ի (1615) 471բ

— ուսուցիչ տէր Մկրտչի (1642) 560բ

— Մաշկերցի երէց (1640) 753ա—բ

— տէր Թ· 752 Չեռ· ի (1640) 752ա, 753բ

— եղբ· Գրիգորի (1650) 516ա

— հայր Պետրոս դպրի (1652—53) 178բ

— հայր Յովակիմի (1652) 420բ

— տէր Թ· 894 Չեռ· ի (1654) 477ա, 479ա

— պապ Էվազի (1660) 474բ

— բարուճապետ (1660) 491բ

— որդի Կիրակոս էհ· ի (1661) 214ա

— հայր Ներսէս երէցի (1662) 455բ

— որդի տէր Ներսէսի (1662) 456ա

— (կամ Խազար) ընկարող (1663°) 29ա, 32բ

— էհ· (1681) 729բ

— էհ· (1706) 771բ

— գրիչ Թ· 653 Չեռ· ի (1721) 140ա, 141բ

— ամուսին Եփրոսինէի (1722) 870բ

— էհ· հայր տէր Յակոբի (1757) 418բ

— ամիրայ (1763) 500ա

— վ· աշակերտ Գր· Օշականցւոյ (1787) 466բ

— եղբ· Յակոբայ, խնդրող տաղի 669ա

— էհ· 472բ

— յիշի ընդ պարոն Նիկարի 229բ
— Կալիլեցի 598բ
— վրդ· 62բ
— ոմն 411ա
— վ· Հոգեւոր Հայր տիրացու Մարտիրոսի 538ա
Ղազարեան Մուրատ (1695) 519բ, տես Մուրատ
— տէր Պօղոս գրեաց ընդդէմ ուրացողաց գնորհուրդն Ս· Երրորդութեան եւ գՍ· Հոգին (1820) 480բ
Ղազիկեան Հ· Արսէն 804ա—բ, 805բ
Ղակոտղաուչին (Բարօն) (1844) 187ա
Ղամասկայ եպ· Պարթեւոս 702ա
Ղամբիա եւ Ղամբէոս տես Եւղամբիա կամ Լամբիա եւ Եւղամբիոս, Լամբիոս 696ա
Ղայաթ (1639) 909բ
Ղային (Կային) 359ա
— որդի Մէլէֆի 359բ
Ղայսար (1632) 7բ
Ղարաղօչ մահտեսի 44բ
Ղարայ եղբ· Ներսէս երէցի (1662) 455բ
Ղարիզմէ սուլթան 386բ
Ղարիպ խաթուն աղջիկ Մարգարիտի (1638) 507բ
— խաթուն ամու 508ա
Ղարիպջան (1831) 479ա
Ղաւսեմտիոս վկ· (տես Լաւրեմտիոս) 710բ
Ղաւրոս վկ· (տես Խորոս) 710բ—11բ
Ղբէլ կին Ատոմի (1403) 237ա
Ղեհիտի աղջիկ Գրիգորի (1591) 227բ
Ղեւի ճահապետ 234բ· 573ա
Ղեւոն կայսր (736) 347ա
Ղեւոնդ հայրապետ Կեսարիոյ 5բ, 232բ
— եւ Ղեւոնդեան fահանայf (Հրոտից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, (103բ, 366ա, 555բ), Տաղ եւ գանձ՝ 128ա, 841ա, 847բ, 605բ, 662ա—բ, 890ա· — Քարոզ՝ 71ա
— (իոս, զօրական· Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708բ
— (իոս, եւ է կանայf կամ ե կանայf· Ահկի) 210բ, 224բ, (202բ, Թ· 695, թղ· 67ա), 630ա, 641բ, 650բ, 705ա
— (ընդ Հիւպատոսի եւ Թէուդուլեայ, տես) 708բ
— եւ Խե վկայf (Հրոտից) 225բ, 709ա, Տես Մարտիրոսf
— ընդ անարծաք բժշկաց Կոզմայի եւ Դամիանոսի 703բ
— եղբ· Եղիա Մուշեղանցի 567բ
Ղեւտացւոց գիրf 22բ, 65բ
Ղէվէ ոմն 350ա
Ղիաթադին սուլթան 4բ
Ղինկիանոս վկ· 655ա
Ղլըճեանց ազգատոհմ 387ա—88բ
Ղլըճեան Մելիոն 385բ
Ղոնճա թոռնեայ Զաfարի (1678) 644բ
Ղովտ 61բ
Ղորղանեանց Բարսեղ (1817) 187ա
Ղո(ւ)դրաթ կին Յովասափի (նախ fան 1587) 401բ
Ղուկաս Աւետարանիչ 55ա, 64ա, 75ա, 84բ, 94ա, 95բ, 97բ, 99ա, 143ա, 303բ, 312ա—բ, 315ա, 318ա—բ, 338ա, 537ա, — վարբ (Սահմի) 196բ, 212ա, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ· — Նկարը 215բ, 350· 383ա, 384ա, 401ա, 419բ, 431ա, 432ա, 477բ, 489բ, 502ա, 564ա, 602բ, 616ա, 624բ եւն· —Գրութիւնը՝ Աւետարանը 22բ, 59ա, 61ա, 66ա, 76բ, 122ա, 229ա, 312ա, 349ա, 350բ, 351ա—բ, 376բ, 377բ, 384բ, 401ա, 410ա, 420ա, 431բ, 432ա, 474ա, 476ա, 487բ, 489ա, 496ա, 503ա, 513բ, 516ա, 551բ, 564ա, 598ա, 603ա, 620ա, 621ա—բ, 720ա, 723ա—բ, 724ա—բ, 748բ, 757ա, 875ա, (Առակf՝ 67ա)· — Մեկնութիւնf (Իգնատիոսէ) 507ա, (յՈսկեբերանէ) 446բ, (ի Մատթէոս վ·է) 405ա· (ի Մարսեղեայ) նաեւ Գործոց Առաքելոց 798ա—բ· — Մեկնութիւնf Առակաց 243ա (տես Աղբիւր բացեալ Պետրոս Աղամալեանի) 729ա· — Տաղ 670ա
— Կարնեցի Կաթ· 191բ, 252ա, 364ա, 463բ—64բ, 466բ, 771բ, 754ա
— վ· Խարբերդցի բրգմ· Գիրf Խաբէութեանց Թ· 635, 117ա—120բ· Թ· 806, 373ա—բ· — բրգմ· Անտառ նորագոյն մտածման Թ· 708, 240ա—43բ, Թ· 710, 244ա—45բ· — Թ· 774, 321ա—23բ· — Թ· 804, 372ա—372բ· — Թ· 1108, 770ա—770բ· — բրգ· Մեկնութիւն Յայտնութեան Յովհաննու Թ· 1051, 717ա—78բ
— վ· Կեղեցի· Տօմար Հռոմայեցւոց տաղաչափեալ 457ա—բ (Պատճէն Հռոմայ մեծ տումարին) 679բ· — (Տումար) 581ա· — Խրատ եւ կարգ շարական fաղելոյ 888բ
— վ· նո°յն ընդ վերնոյն 339բ
— վ· Օղուլլուխեան· Ազգաբանութիւն Տիւգեանց, Թ· 601, 62ա—63բ
— սարկաւագ (ընդ Յուլիանոսի բժշկապետի եւ Սիւղիանոսի եմեսու եպ·ի· տե՛ս· Քաղոց) 222բ, 700ա
— վկ· (ընդ Պերիգրինոյ· տես անդ· Մարգաց) 212ա
— գրիչ Թ· 847 Ձեռ·ի 427ա, 429բ
— եպ· (1587) 401բ
— fh· (1643) 217բ
— տիրացու (1747) 421բ
— եպ· (1832) 187բ
— նուիրակ 35բ
— որդի Վարդանի 490ա

Ղուկասեան հրատարակութիւն 381ա
Ղուկիա վկայուհի տե՛ս Լուկիա, 201բ, 210բ, 629բ, 641ա, 697ա, 710ա
Ղուկիանոս (ընդ Պերեգրինոսի) 709ա
— fh· Անտիոքացի (ստէպ՝ Ուղկիանոս· Սահմի) 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647բ, 696ա
— տես Ղունկիանոս հարիւրապետ
— (նաեւ Ղունկիանոս, ընդ Թէոդորոսի, տես· Հրոտից) 194բ, (220բ, Թ· 701, բգ· 50բ), 625բ, 636բ, 646ա, 656բ
Ղուկիղիանոս (կամ Ղուկիայեղնոս) 707բ (տես Լուկիանոս)
Ղուկիոս ի Կիւրենոյ Լիբէացւոց· (Արեգ) գրուած նաեւ Լուկիա, 201բ, 210բ, 221բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Ղումիճան որդի Գոլոշի 757բ
Ղունկիանոս (Լուկիանոս հարիւրապետ, նաեւ Ղուկիանոս· Սահմի), 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 659ա, 696ա
Ղուպր fոյր Ալմաստի (1747) 427ա, 421բ
Ղուտրատ fոյր Ղազար Բաբերդացւոյ ժէ դար, 900ա
Ղուրան Թ· 575· 8ա, Թ· 576, 10ա
Ղպտիբ 98բ
Ղօղան հայր Մարգարիտի (1722) 869բ
Ղօնչէկիւլեան կամ Ղօնչիկիւլեան տես Խօնճէկիւլեան եւ Էլիմերզեան

Մ

Ճալիանոս կամ Գալիանոս (Գաղիանոս) բժկ· 340
Ճակատամարտութեան գիրք Թ· 778· 328ա, 29բ
Ճան(ան) հայր Սիմէոն Շաղատցիի (1658) 476բ
— բոռ վերնոյն (1658) 476բ
Ճանապէ մայր Միխայէլ եպ·ի (1628) 472բ
Ճանապարհ խաչի Թ· 1001, 764բ, Թ· 1269, 907ա—բ· տես Հատրուքիւն
Ճանփաշէ fոյր Կուլփաշէի եւ խանումի (1591) 227բ
— մայր Ստեփանոս Թօխաթեցւոյ 287բ, 685ա
Ճաշ հոգեւոր մայր Գէորգ գրչի (1377) 588բ
Ճաշիկ որդի Ստեփանոս fh·ի (1360) 431բ
Ճաշոց Թ· 698· 296ա—218բ, Թ· 699, 218ա—218բ, Թ· 700, 219ա—բ, Թ· 704, 230ա—32բ, Թ· 801, 369ա—370բ
Ճառ(f) — Ճառ հաւատոյ Թ· 736, 275ա—76բ, Ճառf Թ· 867, 442ա—բ, Թ· 808· 374ա—76բ·
— Ս· Աբանասի Թ· 625· 111ա, Թ· 648· 133ա· եւն:
Ճառընտիր եւ նառf Թ· 867, 912, 920, 923, 1034
Ճավհար հիմնադիր Պաղտատի 630բ
Ճափար ամիրայ 204բ
Ճգնաւոր ի Թեսաղոնիկէ 630ա· — խստակրօն 203ա, 630ա· — Ծերացեալ 630ա· — Որ ոչ հաւատայր Ս· Հաղորդութեան 210ա (ասոնց մասին ի Յայսմաւուրս)· — Պատմութիւնf եւ խրատf ճգնաւորաց 97ա—բ· Գանձf եւ տաղf 13բ, 658ա, 889ա
Ճելայլ օղլ Ջիմիշայկցի (1795) 635բ
Ճեմիլա 165ա (պատմութիւն նորին)
Ճեննար Թէոդորոս եպ· տէ Վելիոյ· Գիրք խաբէութեանց Թ· 635, 119բ—120բ, Թ· 806· 373ա—բ
Ճերմանացիf (Գերմանացիf) 730ա, 810բ
Ճեւատին փոխանորդ fօնսօլզի Շվէրու 330բ
Ճեւսբեե(ա)ն եղբ· Կղեմէս 846ա
Ճէզվիք 882ա
Ճէլալ 685ա
Ճէլիոս 118բ
Ճէրան օղլու Միհաս (1781) 532ա, 790բ
Ճինկիզխան 348ա· Պատմութիւն եւ պատկեր Թ· 813· 385ա—88բ
Ճիվահիրճի կամ Ճիվահիրճեան Մաղաքիա 254ա, 262ա
Ճիւան 588բ
Ճհան կին Սարգսի (1591) 227բ
Ճշմարտապէս ծանուցանող գիրք Թ· 1125, 787ա—88բ
Ճոճեան Յովհաննէս գրիչ Թ· 747 Ձեռ·ի (1816) 293ա—բ
Ճուան բգ· Կիլիկիոյ 424բ
Ճուհար կին Յակոբայ (1786) 635բ
Ճումէ կին Սուրիասի 293ա
Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Յայտնութեան, 633ա, 699բ եւն· տես Ծնունդ եւ Յայտնութիւն
Ճօան Պաբբիսբա Փորբա(յ)նոյ ((Giambattista Porta) Թ· 882, 462ա—բ, եւն, տես Բնագրնութիւն եւ Ձեռագրնութիւն եւ Փորբանոյ

Մ

Մագնետոս դատաւոր 196ա
Մագնոս դատաւոր 703բ
Մագրոպիոս 38ա
Մադիկ ոմն (ԺԸ°—ԺԹ դար) 933բ
Մաթաւն որդի Եղիազարի 874բ
Մաթէ (ոգի) 616բ
Մաթոսեան ժագ 934ա, 935բ, 937ա
— ժոզէֆ 934ա, 935բ, 937ա
Մալաֆ կին Դաւթի 420բ
Մալեբեան (Մալիբեան) Գրիգոր 186բ
Մալխազ Գարջ 160ա
— բէկ Մալխազունի 492բ
Մալեեան (Եղր·) Հ· Փիլիպպոս 291բ
Մալնազար հօրեղբայր Դաւթի (1628) 652բ, 653բ
Մախա իշխան 2ա
Մախմուր (1657) 476ա
Մակաբայեցիք 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա — Գիրք 22բ
Մակար եպ· երուսաղէմի· կաւոնք՝ 22ա, 30ա, 299ա, 379ա, 380ա, 779բ
Մակար ճգ· 200բ, 209ա, 223բ, 235բ, 236ա, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ, 722բ
— եւ Տիմոթէոս (Փաղոց) 648ա
— եւ Եւգին(ի)ոս, տե՛ս· (Փաղոց) 222բ, 627բ, 639ա, 699բ
— ընդ Ձեռնի յԼԶ վկայս 704բ
Մակեդոն 248ա, 393բ, 374ա, 562բ
Մակլէր (Macler) Փրեդերիկոս 77բ, 122բ, 174բ, 574բ, 623բ, 810բ
Մակոր (Մակրոբիոս, Մակրոպ, Մակրովբ, ընդ վաղերիաւնոսի եւ Գորգիաւնոսի· Հոռի) 195ա, (220բ, Թ· 701, բղ· 77բ), 626ա, 637ա, 646բ, 695ա
Մակրինա (նաեւ Մարկինէ եւ Մակրինէ քոյր Ս· Բարսղի· Մարգաց) 205բ, 212ա, 631բ, 643ա, 651բ, 709բ
Մահմատ 359բ
Մահմէտ 10բ, 11ա—բ, 195ա, 262բ, 263բ, 866ա
— որդի Յարաբ-նայի 713ա
— սուլթան (1654), 178բ
Մահմուտ սուլթան 336բ
— Ա· սուլթան 348ա
— սուլթան (1598) 411բ
Մահմբ (Աւելոյ) 359բ
Մահպուպ դուստր Կատարինէի (1591) 227բ
Մահսար Հ· Գաղատացի կուսակալ Կարնոյ 866ա
Մաղաբ ոմն (ԺԸ—ԺԹ դ·) 933բ
Մաղաբիա մրգ· 70ա, 231ա, (մահ) 217ա, Գիրք 22բ
— Ղրիմեցի, ճգ· (Սահմի) 197ա, 221ա, 405ա, 626բ, 637բ, 647ա
— աբեղայ, Պատմագիր 387բ
— տե՛ս Ճիվահիրեեան
— գրիչ Թ· 624 Ձեռ·ի (1619) 104բ, 106բ
— հայր Ստեփաւնոսի (1785) 418բ, 419ա
— տէր Թ· 686 Ձեռ·ի (ԺԸ դ·) 177ա—բ
Մաղբամ ոմն (1458) 433ա
— թոռ Մուշեղի 757բ
— կին Յովհաննէս էի·ի 757բ
Մաղխազ–Մաղխազեանց տոհմ 334ա
Մաղխազունի Դաւիթ եւ իր տոհմը (անդամներու անուններ) 333բ—34ա
Մաղոս 431ա
Մաճառ 333ա
Մամաս վկ· (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 693բ
Մամբրէ վերծանող 366ա
Մամբրէլեան Յակոբ եւ գերդաստան 928ա—928բ
Մամելֆտա վկհ· (Մամելֆա· Հոռի) 195բ, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 696ա
Մամիկոնեան Աբրահամ, տե՛ս Աբրահամ
— Յովհաննէս վ· 511բ, 573ա
— Ներշապուհ, տե՛ս Ներշապուհ 299բ
Մամիկոնով–Մամիկոնեան 755բ
Մայա կամ Մայրամ 486բ
Մայումայի սմաւէլիֆ, տե՛ս Տեղաւուններ 209բ, 223բ եւն
Մայրամ ոմն 486բ
Մանազի Հագարացի (1045) 422բ
Մանանան 757բ
Մանանդեան Յակոբ 256բ, 439բ—40ա, 652բ
Մանասեան Հ· Մարկոս (1843°) 10ա—բ
Մանասէ բգ· Աղօթք՝ Տէր ամենակալ··· 43բ, 113բ, 177ա, 416ա, 603բ, 615ա, 895բ, 901 եւն· Նկարը՝ 173ա
— Մանիսացեան (1783) 28ա
— ճգնաւորուհի, քոյր Մարիամու, տե՛ս անդ
— որդի Յովասափի (1766) 726ա—բ
Մանեան (Մանիոյ) Հ· Գրիգորիս 636ա, 645ա, 724ա, 737բ, 761ա, 792ա, 863ա, 893ա, 930ա եւն
Մանէ կոյս (ընդ Նուենեայ· տե՛ս· Սահմի) 197ա, 221բ, 626բ, 638ա, 647ա
Մանէկ 411ա
Մանիեեցեբ–Մանիբեցիբ 26բ, 138ա
Մանիոյ տե՛ս Մանեան
Մանիսացեանք 27բ—28ա, տե՛ս Մանասէ
Մանիսացեան կարապետ 782բ
Մանծին Սիմոն 883ա
Մանկասար (Խորե°ից) 599բ

Մանկու խան 5ա, 386բ
Մանկունճ Բեթղեհէմի, տե՛ս Բեթղեհէմի մանկունճ 630բ
— ննջեցեալք եփեսոսի, տե՛ս եփեսոսի մանկունճ 197ա
— Դ· 631ա, 642բ, 651բ տե՛ս Լուկիանոս
Մանուէլ (Սաբէլ, Սամուէլ եւ Իսմայէլ վկ· Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ
— (Էմմանուէլ, Կիռ, կայսր) 138բ, 139ա, 195բ, 205բ, 212ա, 220բ, 316ա, 389բ, 626ա, 637ա, 646բ, Թուղթ ընդ Կորինթոս 168ա—168բ, 317ա—բ, եւ հմմտ· նաեւ վերոյիշեալ էջերը· — հատած յՕրինաց Մանուէլի 24ա, 31ա, 379բ, 780ա եւն
— Մամիկոնեան 160ա—բ, 307ա
— տաղասաց· տաղ ննջեցելոց Մինդ ի էէն բանդ 61բ, 508բ, 569բ, 670բ, 867բ
— տաղ «Իգմիւտոյ փախստեամբ պատրիչիս եկեալ» 501բ
— Բջնեցի, գանձ ճահանայապաղի՝ Մեծ եւ հզօր 670բ
— Կարնեկ 788ա—բ
— Սրմաճէշ 269ա—270բ, 521ա—522բ
— դպիր, տիրացու (1760—70) Նամակներ 499ա—502բ
— եպ· առջ· Ս· Աստուածածնի վանքի (1209) 774բ
— տէր Աւետարանի մը (1460) 349ա—բ
— աշակերտ Մխիթար Սեբաստացւոյ 254բ
— Բաբելացի, իր վրայ տաղ 523ա, 678բ
— տէր Պահպանագրի մը (1797) 384բ
— եպ· վարդիկիոր (1802) 331բ
— Այվազեան, կարնեցի, գրիչ Թ· 711 Ձեռ·ի (1853) 245ա—բ
— տիրացու, տէր Թ· 947 Ձեռ·ի 535բ, 853բ
Մանուէլեան Կարապետ 523բ, 679ա
— Մանուկ (1909) 186բ, 191բ
Մանուկ (վասն մանկան պատասխանի···) 164բ, Պտմ· 896ա
— գրիչ ոտանաւորի մը (Գր· Տաթեւացւոյ վրայ) 759բ—760բ
— որդի Աղալարի (1674) 564բ
— որդի Մարիամի (1674) 564բ
— կօշկակար (1705) 567բ
— (1783) 27բ
— աղա, նամակ մը 229բ
— սարկաւագ 343ա
— fh· 113բ
— ոմն 359բ
— ոմն 792բ
Մանուկեան Յովսէփ (1909) 518ա
Մանուշ (1786) 635բ
Մանուշակ վկ· (Հռոի) 195ա, 220բ, 625բ, 637ա, 646ա, 657ա, 694ա (Մանուշկա)
— աղջիկ Կարապետի (1591) 227բ
— fոյր Մարտիրոսի (1686) 90բ
— (1710) 508ա
Մանսուր տե՛ս Յովհաննէս Դամասկացի 308բ, 689բ
Մանրուսմունճ Թ· 993· 282ա—83բ, բիւ 1281, 917ա—բ
Մաշտոց (Ս· Մեսրոպ) վրդ· (Սահմի) 196բ, 221ա, 235ա, 626բ, 637բ, 647ա· Նկար 635բ, 924բ
— Կաթ· Եղիվարդացի կամ Սեւանցի 87ա, 114բ, 624բ, 626բ, 735ա
Մաշտոցք Թ· 595, 600, 644, 676, 715, 727, 737, 758, 801, 822, 824, 836, 839, 845, 851, 874, 880, 897, 905, 906, 910, 921, 972, 975, 982, 987, 1001, 1073, 1077, 1078, 1088, 1092, 1096, 1126, 1192, 1221, 1235, 1237, 1248, 1264, 1277, 1288· — Էջ 339ա, 546բ
Մասիենաց Կարոլոս, ձառք ի խորհուրդս տէրունական տօնից Թ· 1218· 865ա—բ
Մասղ (Maßl) Փրանկիսկոս Քսաւէր, մեկնիչ (Ս· Գրոց) Նոր Կտակարանի, 797ա—բ, 798ա—բ, 799ա—բ, 800ա, 830ա· — Մասիղեայ Մեկնութիւնք Մատթէի եւ Մարկոսի Աւետարանաց Թ· 1137, 797ա—բ· — Մեկնութիւնք Ղուկայ Աւետարանի եւ Գործոց Առաքելոց Թ· 1138, 798ա—բ· — Մեկնութիւն Յովհաննու Աւետարանի Թ· 1139· 798ա—99բ· — Մեկնութիւնք Թղթոց եւ Յայտնութեան Թ· 1140· 799ա—800բ· — Մեկնութիւն թղթոյն Հռոմայեցւոց Թ· 1184, 830ա—բ
Մասումփաշէ կին Դաւթի (1674) 564բ
Մատաթիա Առաքեալ (Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 702ա, 722բ
Մատախանոս եգ· 200ա
Մատալիա (ծն· 1706) 486բ
Մատան մօրաքոյր տէր Կարապետ Քամրեճեանի 886բ
Մատթէոս Աւետարանիչ 46բ, 48ա, 55ա, 64բ, 85ա, 93բ, 94ա—բ, 96ա, 97ա, 99ա, 112ա, 174ա, 216բ, 268բ, 303բ, 477բ, 537ա, 738ա, 753ա եւն· — Վարք 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 698ա· — Նկարը՝ 173ա, 181ա, 215բ, 350ա, 383ա, 384բ, 419բ, 431ա, 432ա, 475բ, 502բ, 564ա, 597ա, 602բ· — Տաղ՝ 889բ· — Աւետարանը՝ 22բ, 55ա, 61ա, 66ա, 67ա, 76բ, 122ա, 229ա, 312ա, 349ա, 350բ, 351ա—52բ, 376բ, 377բ, 384բ, 401ա, 410ա, 420ա, 431ա—բ, 432ա, 474ա, 476ա, 487ա, 489ա, 496ա, 502ա, 513բ, 516ա, 551բ, 564ա, 598ա, 603ա, 620ա, 719բ, 723ա—բ, 724ա—724բ, 748բ, 757ա, 875ա· — Մեկնութիւնք՝ (Ոսկեբերանէ) 446բ· (ի Գր·է Տաթեւացւոյ) 48ա, 405ա, (ի Մասիղեայ 797ա), (Առակաց)

243ա, տե՛ս եւ Աղբիւր բացեալ Պետրոս վ·ի Աղամալեան
— կաթ· (1702) 590բ
— Հոադերոս 802ա
— Ուռհայեցի· Պատմութիւնը՝ 6ա
— Ձարբաան (Ձորբա՞ն) 137բ
— վ· Պարթեւ, Զուղայեցի· Մեկնութիւն Ղուկայ Աւետարանի եւ Քարոզք Թ· 828· 405ա—406բ· — Մեկնութիւն Վեցօրէից Թ· 578, 17ա—21բ, 486բ· — Քարոզք 84բ, 98ա, 99ա, 99բ, 295ա—96բ· Գանձեր՝ Մեծահրաշէն Միակդահաւոր, 849ա, Երեւման խաչին· Իսկակից որդի, 849ա
— վանանդեցի 902ա
— տաղասաց· մեղեդի վարդանանց· Մաղուր հոգւով արիք մարմնով 662բ· իրմէ՞ Տաղ ի Ս· Յակոբ Մծբնացի Մեծի հանդիսի աւուրս 658բ
— վ· Եւդոկիացի (1689—1772), Տաղեր թիւ 944· 528բ—29բ· — ժամանակագրութիւն 254ա, 256ա· — Կրթութիւն վարուց աստուածպաշտութեան Թ· 1212 862բ
— տես Փաբրեան
— տէր (1599) Թ· 993 Ձեռ· ի 582ա—83բ
— մահտեսի (1662) 172բ
— հայր Յովհաննէսի (1747) 403բ
— տպագրիչ (1783, 1785) 438, 602ա
— վրդ· թուղթ նորին (1783) 186ա
— վկայ (1804) 333բ
— վրդ· (1833) 450բ
— ֆհ· (1834) 450բ
— արքեպ· Պրուսայու (ԺԹ դ·) 230ա
— Բէկգուլեանց 411բ
— տուող Թ· 646 Ձեռ·ի 131բ
— (լոկ անունը) 166բ· Մատթէոս–Մարկոս 336բ
Մատթէոսեան Գրիգոր (1912) 508ա
— վահան (1912) 867ա
Մատլէն որդի Լվիսի 598բ
Մատլինէ հոյր տէր Յովհաննու 434բ
Մատն Պետրոս Առաքեալի 204բ, 211բ, 630բ եւն· տե՛ս Պետրոս Առաքեալ
Մատրոնա վկի· (ընդ Կիւրինեայ, Պերգիացի· Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 638ա, 647ա, 697ա
— վկի· (Թեսաղոնիկեցի· Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704ա
Մարօ որդի Լռափի՞ (ՌԴէ ուղղե՞լ՝ ՌԿէ, որով 1618՞) 350ա
Մարգար ֆհ· 1485 (ոչ՝ 1638՞) 507ա, 508բ այլ ոմն 507բ
— տէր պահպանագրի մը (1716՞) 384բ
— ֆհ· (1690) 38բ
— ֆհ· (1804) 333բ
— փեսայ Եղիսաբէթի (1811) 432բ
— Շէհրիմանեան թարգմանիչ Ճիննիգիսեանի պատմութեան (1813) 385ա—86բ
— մանուկ (1837) տաղ անոր վրայ 679ա
— առաջնորդ Հոգեաց վանքի (ԺԸ դար) 190բ
— «խեղճուկ» երէց (ԺԸ դ·) 189բ
— տէր Թ· 888 Ձեռ·ի 472բ
— ոմն, որուն վրայ կարապետ տաղ մը կը գրէ 677բ
— ոմն (կեղծեալ) 818բ
Մարգարեան Հ· Յովսէփ 549ա, 776ա
Մարգարէ, եղբ· Արիստակէսի (1591) 227բ
— որդի Յովհաննէսի (1591) 227բ
— հայր Դաւթի (1628) ստացող Թ· 1037 Ձեռ·ի 652բ—54բ
— որդի Դաւթի (1628) 653ա—բ, 654ա—բ
— եղբ· Սաղաթիէլի (1662) 351ա
— ոմն (1709՞) 403բ
Մարգարէից գանձ եւ տաղ 13բ, 667ա—բ, 841ա—բ եւն
Մարգարիտ կամ Մարգրիտ դուստր Ստեփանոսի (1567) 167բ
— կին Վարդանի (1638) 507բ
— կին Վասիլի (1643) 217բ
— հոյր Սարգսի (1650) 516ա
— հոյր Միհաս գրչի (1657) 476ա
— Մայր Յովհաննէսի (1666) 122բ
— մայր Յովհաննէս գրչի (1667) 618բ
— կին Փիլիպպոսի (1722) 869բ, 870բ
— հոյր Յուսումի (1737) 490բ
Մարգաց 69ա
Մարդակազմութիւն 739բ
Մարդարիոս վկ· 699ա
Մարդինոս փրա, Գաւազանագիրք Թ· 844· 423ա—424բ
Մարեան հոյր Սառեկի 351ա
Մարեն հոյր Յուսումի (1737) 490բ
Մարերի 69ա
Մարթա եւ Մարիամ հոյրեր Ղազարի տե՛ս Մարիամ
Մարթա եւ Մարիամ (եւ Լիկարոն· Մեհեկի) 199բ, 209ա, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
— (ընդ Դ· կուսանս [Թեկղի եւն] տե՛ս անդ· Մարերի) 205ա
— մայր Սիմէոն Սիւնակեցի (Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
— աղջիկ Գունաշի (1458) 433ա
— ոմն (1601) 909ա
— Յակոբ երէցին մամը (1632) 7բ
— կին Սարգիս երէցի (1635) 47ա
— (1666) 122բ
— կին Մկրտիչ ֆհ· ի (1672) 560բ
— որդի Եփրոսինի (1722) 869բ· 870բ
— մայր Վարդանանի (ԺԷ դար) 503ա
— թոռնեայ Դաւթի 420բ
Մարթին վկի· (Նաւասարդ) 193բ, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա

Մարիա—Թերեզիա, կայսրուհի, հրովարտակ 862բ

Մարիամ Աստուածածին եւ Կոյս· յիշատակութիւն չափազանց շատ՝ 11ա, 11բ, 13ա, 357ա—358ա եւն եւն· նայիլ մանաւանդ Տղայաւետարանները 547ա—48բ, 572ա—73բ եւն· — Յղութիւն (Քաղոց) 222ա, 354ա, 627ա, 638բ, 648ա, 699ա, — Ծնունդ՝ (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 382ա, 625բ, 636բ, 646ա, 657ա, 694ա, (Ծնողք՝ 225բ եւն) Ընծայումն՝ (Տրէ) 221բ, (Ներքողեան 226բ եւն) 627ա, 638ա, 647բ, 698ա· — Աւետումն՝ (Արեգ) 202ա, 210ա, 225բ, 629բ, 641բ, 650ա, 704ա· — Փոխումն, ննջումն՝ (Նաւասարդ) 40բ, 193բ, 208բ, 220ա, 353ա, 625ա, 636ա—բ, 645բ, 710բ—11ա, — Տեսիլ՝ 354ա, 506բ, 580բ, — Աղօթք ներին՝ Մեծացուսցէ 171բ, 172բ, 177ա, 609բ, եւն, տես ժամագիրք եւ Շարակնոցք· — Տօն (Հրոտից) 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, (տես եւ վերափոխումն) — Գլխադիր ի տփի (Մարգաց) 206ա, 207բ, 212ա, 225բ, 263ա—64բ, 631բ, 643ա, 651բ· — Գօտի՝ (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 632բ, 636բ, 656բ, 711բ· — Պատկեր՝ (Նաւասարդ) 20բ, 193ա, 220ա, 625ա, 633բ, 636բ, 646ա, 656բ· — Նկարք եւ պատկերք՝ 20բ, 140ա, 173ա, 174ա, 190բ, 215ա, 220ա, 313ա, 349ա, 369ա, 383բ, 384բ, 435ա, 488ա, 492բ, 558ա, 566բ, 574ա, 597ա, 603ա, 635բ, 636ա, 755ա, 768բ, 776բ, 830բ, 831ա, 832ա, 838ա, 860ա, 878ա, 879ա—բ, 906բ, 933ա· — Գանձք, տաղք եւ այլք (աղօթք) 11ա—բ, 12ա—16բ, 20ա—20բ, 125բ—26բ, 152ա—բ, 154բ, 155ա, 156բ, 162ա—63ա, 206բ, 207ա, 283ա (Թ· 745 Տադարան), 289ա, 342ա—բ, 440ա, 511բ, 559բ, 565ա—բ, 570բ, 579ա—բ, 590բ—595բ, 605ա—608բ, 615բ, 618բ—19բ, 657բ—659բ, 671ա—72բ, 673ա—675բ, 679բ—80բ, 681ա—բ, 683ա—բ, 685ա, 834բ, 838ա—41ա, 845ա—բ, 847ա, 863բ, 864ա—բ, 872բ, 889ա, 890բ, 891բ, 898ա, 902ա, 913ա—բ, 919բ—20բ եւն: Ողբք՝ 441բ, 577ա· — Շարականք 598ա—99բ, 716ա—բ, 906ա (Անարատ յղութեան), Անձինք տես Յ· երգնկացի· — ժամագիրք Ս· Կոյսի Թ· 1268, 905ա—906բ· — Լիբանիաներ՝ 492բ—93ա, 837ա եւն: Քարոզք 84ա—բ, 96ա, 242ա—բ, 263ա—64բ, 315ա, 318ա—բ, 322ա, 323ա, 326ա—բ, 327ա—28ա եւն· — Ներբողեանք եւ գրութիւնք յԱռաքելէ Սիւնեցւոյ 193բ, 206բ, 207ա, 406ա, յեպիփանէ 269բ· ի Գր·է Սմանչելագործէ 506բ· յեփրեմայ 355բ· ի Ն· է Լամբրոնացւոյ 80բ· յՈսկեբերանէ 270ա, յԸնծայումն 226բ· — Աղօթք ի Ս· Մեսրովբայ 576բ· — Արձանագիր 817ա· — Պատկերի պատմութիւն տես Պատկերք եւ վերք:

— Արեդոնիա (Հռոի) տե՛ս Արեդոնիա 694բ եւն
— (եւ Գորաձդուխտ· տես· Հրոտից) 643ա
— Եգիպտացի (Ահկի) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
— (եւ Թեկղ· տես· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651ա
— Մագդաղենացի (Հրոտից) 144ա, 207ա, 212ա, 213ա, 226բ, 327ա, 529բ, 629բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709ա, 726բ, 878ա· Նկար 173ա, 601ա, 768բ, 860ա, 910ա
— (Հոյր Մովսիսի եւ Ահարոնի, տես· Հռոի) 195ա, 220բ, 626ա, 637, 646բ, 694բ, Նկարիկ 172ա
— դուստր Փիլիպպոս Առաքեալի, տես· Տրէ) 198ա, 221բ, (627ա), 638ա, 647բ
— եւ Քարիստոս· տես անդ (Քաղոց) 627բ, 639ա (648ա· Թ· 1037, թղ· 248բ)
— կին Քսենոփոնի, տես (Արաց) 199ա, (208ա) 223ա, 628ա, (գրուած Քեփրոն) 640ա, 649ա, 701ա
— տես Մարինոս 236ա
— Բագրատունի տիկին Սիւնեաց 82ա
— աղջիկ Կարապետի (1591) 227բ
— — Ռստակէս fh· ի (1619) 433բ
— — Թիրվանդէի (1628) 653ա, 654բ
— — Ղազարի (1642) 560բ
— կին Նոր(ա)տունկի (1643) 66բ
— կուսաւն (1650) 516բ
— կին տէր Խաչատուրի (1652) 420բ
— աղջիկ Այվազի (1660) 474բ
— կին Ներսէսի (1661) 214բ
— ումն (1662) 456ա
— ումն (1665) 490ա
— կուսաւն (1665) 489ա, 490ա
— ումն (1666) 122բ
— կին Էյվազի (1674) 564բ
— խանում, աղջիկ Կոստանդնի (1674) 564բ
— (Մայրիամ) թոռնեայ Զաքարի (1678) 644բ
— աղջիկներ Լէյլիի (1696) 598բ
— եւ Մանասէ ճգնաւորուհիներ ի Սեբաստիա 866բ
— (1714°) 911բ
— (մեռած 1744ին) 418բ
— կին Պր· Մարկոսի (1747) 420բ
— (1752) 434բ
— (1771) 248բ
— մայր Պր· Վարդանի (1683) 27բ
— կին Ահարի (1787է առաջ) 401բ
— Արզումանի (1811) 432բ
— հարս Մուշեղի 757բ

— թոռնեայ Դաւթի 420բ
Մարիամիկ (1798, 1842) 782բ
Մարիայ թուղթ առ Ս· Իգնատիոս 135բ, 137բ
Մարիաւն ապաշխարող 351բ
Մարիաւէ կոյս (Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա
Մարիաս եւ Կասփոր (վաճառականաւք, Տրէ) 198ա, 221բ, 227ա, 284բ, 548բ—49ա, 627ա, 638ա, 647ա, Տաղ՝ 899ա
Մարիեաւն ֆոյր Հռոմի եւ Թաւնւմի (1685) 517բ
Մարիէա կին վարդաւանի (ԺԷ դար) 503ա
Մարինոս—Մարիամ (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա, նաեւ 236ա, 381բ, — Տաղ ի Գրիգորէ յԱղբամարցւոյ 285ա
— (յԱնարզաբայ, Աւելեաց) 212բ, 226ա, 643բ, 652ա, 710բ
— վկ· (Հռոի) 195բ, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695ա
— մարտիրոս (Քաղոց) 627բ, 639ա, 678ա, 699ա
Մարկեղոս Պապ 33բ
— եպ· Կիպրացի (Նաւասարդ) 193բ, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645ա, 656ա, 710բ
— ուրացեալ, ապա զղջացեալ եւ նահատակեալ (303) 247ա
Մարկիաւնոս եւ Մարտիրոս (Սահմի) 197ա, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
Մարկիաւնոս վկ· (ընդ Ադեքսանդրոսի, Զեւնոնի եւ Ը վկայս· Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա
— վկ· (ընդ Նիկաւնդրոսի· Մարերի) 211բ (225ա, Թ· 701, թղ· 564բ) 707բ, տես Նիկաւնդրոս
— երիտասարդ վկ· (ի Նիկիա· Մարերի) 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա, 707բ
— (Մովկիաւնոս եւ Մարկոս· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 651բ
— կայսր 80ա, 103բ, 235բ, 259ա—60բ, 497բ
Մարկոս Աւետարանիչ 230ա, 231բ, 232ա, 303բ, 724բ, 738ա, եւն· — վարք 201ա, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 705բ, — Նկարք՝ 66ա, 215բ, 350ա, 351ա, 419բ, 431ա, 502ա, 564ա, 598ա, 602բ· Տաղ՝ 670ա· — Աւետարանք՝ 22բ, (55ա) (61ա) 66ա, 67ա, 76բ, 122բ, 229ա, 312ա—բ, 349ա, 350ա—բ, 350բ, 351ա—52բ, 376բ, 377բ, 384բ, 401ա, 410ա, 420ա, 431բ, 432ա, 474ա, 476ա, 487բ, 489ա, 496ա, 502ա, 513բ, 516ա, 551բ, 564ա, 598ա, 603ա, 620ա, 719բ, 723ա—բ, 724ա, 748բ, 757ա, 875ա, 887բ, 929ա—բ· — Մեկնութիւն (ի Մասիղեայ) 797ա—բ· — Թափօր՝ 717ա, 837ա եւն
— եպ· Արեթուսայ (Արեգ) 201ա, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704ա
— (եւ Մակիաւնոս կամ Մովկիաւնոս· տես· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 651բ, 709ա
— եւ Մակիաւնոս կամ Մոկիաւնոս (Մարգաց) 205բ, 651բ
— վկ· (եւ Ստեփաւնոս· Հռոի) 196ա, 221ա, 626ա, 647ա, 696ա
— վկ· (եւ Սոտիկոս) 696բ
— (եւ Մակար· Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703ա—բ
— Ծեր (Արեգ) 202ա, 210ա, 629բ, 641ա, 650ա
— Հռոմայեցի (Արեգ) 210բ, 213բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 712ա, (202ա Թ· 695 թղ· 255ա)
— Աբբայ (եւ Սրապիոն, Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 235ա, 236բ, 629բ, 641ա, 650ա
— Աւրեղիոս կայսր 461բ, 821բ, 887բ
— վրդ· տաղասաց, Տաղ ներբողական· Անեղ Հայր Աստուած արքայ երկնաւոր 156բ
— տէր Թ· 700 Ճաշոցի (ԺԶ° դար) 219ա—բ
— ֆհ· եղբ· Յակոբայ (1588) 231բ
— ֆհ· (1607) 351բ
— եղբ·° Աբաւնէսի (1676) 490բ
— վրդ· (ԺԷ° դար) 900բ
— տէր Թ· 841 Ձեռ· ի (1747) 420բ
— տէր 1280 Ձեռ· ի (1751) 916ա—բ
— ֆհ· (1807) 329բ
— վրդ· (1814) 191բ
— եպ· (Եւդոկիացի, 1823) 718ա
— Հայր, Մաճասեաւն (1843°) 10ա—բ
— վրդ· նուիրակ 190ա
— որդի տէր Գէորգի 739բ
— վրդ· տէր Թ· 847 Ձեռ· ի 427ա, 429բ
— ոմն 787բ
— որդի Օհաննի 420բ
— ոմն 359բ
Մարնաւնա (մեռ· 1800ին) 486բ
Մարովդ հրեշտակ 10ա
Մարուգէ երէց, Տաղ՝ Մաճուր եւ աւրհնէ վարուք սրբազան 182բ
— եպ· վարք 354բ
— ծաղկող Շարակնոցի (նաեւ գրի°չ նոյնի) 916ա—բ
Մարուքաս եպ· (Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, (642բ, Եղիկոնիդա), 651ա
Մարուն թգի· կին Լեւոն Զ· ի 424բ
Մարտիաղէս· — Մարտիղեայ Մարկոսի վաղերիոսի վերստաւուքեանց գիրք չորեքտասան· Թ· 1142, 801ա—2բ, 809ա
Մարտիաւնոս եպ· (Մարերի) 200ա, 209բ, 223բ, 628ա, 640ա, 649ա, 702ա
Մարտիկ եղբայր Ասպատրուն 359բ

Մարտինոս Պապ 249ա
— եպ· Փրանկաց (Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 638ա, 647բ, 697ա
— տես Բեկանոս (Բեկանեան)
Մարտինոս—Որոգինէս (եպ· ի Սպանիա) կանոնք Տոլետանու 33բ
Մարտիրոն (եւ Մարկիանոս· տես· Սահմի) 197ա, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ
Մարտիրոս վկ· (որդի Ս· Սարգսի· տես Արաց) 107բ, 199ա, 209ա, 223ա, 460ա, 640ա, 649ա, Նկար 597ա, 879բ· — Տաղ՝ 593բ
Մարտիրոսք — է· (Քաղոց) 222բ, այլուր ժ՝ 648ա, 699բ
— Ը· (Արեգ) 210ա, 224ա, 629ա, 640բ, 649բ, 704ա
— Թ· վկայք տես Յունաց վկ· 641ա եւ
— Ժ· (Ահկի) 203ա, 211ա, 630ա, 641բ, (627բ, 639ա, 648ա) 650բ, 706ա
— ԺԲ· (Մեհեկի) 200ա, 223բ, 628բ, 640ա—բ, 649բ, 702ա
— ԺԳ· (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 657ա, 694ա (ուր գրուած ԺԳ·)
— ԺԴ· տես նախորդը
— ԼԶ· վկայք տես Ձենոն
— ԼԸ· վկայք ընդ Սեւերիանոսի տես անդ 641ա, 650ա
— Խ· մարտիրոսք տես Քառասուն վկայք
— ԽԲ· (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 703բ
— Խե· (Հրոտից) 212ա, 225բ, ընդ Վեւոնդ (իոս)ի, տես
— ՃԺ· (Հոռի) 195ա, (220բ· Թ· 701, բղ· 77ա) 637ա, 646բ, 695ա
— ՒԳ· (Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
— ՒՃ վկայք 202բ
— նահատակեալք ի Մահմէտայ (Հոռի) 195ա, 220բ, 626ա, 637ա, 657բ
Մարտիրոս(աց)· Տաղք եւ գանձք 13բ, 61բ, 669բ, 670ա, 850ա—բ, 889ա, 919բ եւն· Քարոզք 96ա—բ եւն
Մարտիրոսք տես Քառասուն վկայք եւն· Մարտիրոս արբեպ·ք եւ եպ·ք տես վարը
— Դպիր, տաղասաց· Մարդիկ աշխարհս անցաւոր է, 571բ· — Մարդացեալ Աստուած իմ Յիսուս· 571բ· տես եւ վարը
— Երգնկացի, Քիւլհանենի, Պատր· Կ· Պոլսոյ (1706) 330ա
— Խարբերդցի, տաղասաց, տաղ չախուի· Սիրտ ի փորս դողայր 679բ· — Վասն ջարդին· Ի փշալից ծառոց 679բ· տես դեռ վարը՝ Մարտիրոս անուանի տակ տաղեր
— Կարնեցի տաղասաց· Տաղ յԱստուածածնին· Լուսաւորեա զիս, սուրբ տաճար 279բ (շարունակութիւնը 279բ· տես դեռ վարը)։
Մարտիրոս Կափայեցի կամ Ղրիմեցի (Քեֆէցի) Պատր· Կ· Պոլսոյ (1659) եւ Երուսաղէմի (1667), տաղասաց 8· 897ա, Ողբ ի վերայ Ամասիոյ· Ով դու վայելուչ բառք 565բ, տես ինչ մը վար «Մարտիրոս» անուանի տակ տաղեր, հեղինակ Յիշատակարանի (1708) 578ա
— Ղարասարցի· Ղարաճասրի (Ղարաճահեասարցի) տաղասաց· Այբն ասէ առաքեցար հազար բարի· 156բ, 671բ· Այսօր խմեմք (տաղ վասն գինւոյ) 898ա· — Արեգական նման պայծառ 595ա· — Աստուած օգնէ թագաւորին (տաղ հարսանեաց) 154ա, Աստուած զայս տուն պահէ 595ա, 899ա· — Այսօր զքեզ տեսայ ուրախացայ (տաղ սիրոյ) 154բ, 679բ· տես դեռ վարը·
Մարտիրոս անուանի տակ կան դեռ սա տաղերը եւ գանձերը· Տաղ եկեղեցւոյ· Կաթեա սուրբ կաթուղիկէ եկեղեցի 14ա· — Գանձ յարութեան· Յարեաւ Աստուած, մարգարէն գոչեաց· 662ա· — Տաղ յԱւետարանիչս· Մեծասքանչ անուն սուրբ երրորդութեան 670ա· — Գանձ ի վերայ վարդապետաց, Գիրք եւ գլուխք պետացն եւ կարգաց 670ա· տես եւ 679բ
Մարտիրոս տէր Թ· 1006 Ձեռ·ի (1476է յետոյ) 598բ, 599բ
— որդի Մկրտչի (1485) 507բ
— հայր Լատիֆի (ԺԵ°—ԺԶ դար) 657բ
— եպ· տէր· Թ· 701 Ձեռ·ի (1591) 220ա, 227ա—բ, 228ա
— որդի Շահրմանի (1592) 402բ
— մահտեսի (1613) 725ա
— հայր Սիմէոն ֆի·ի (1628) 653ա, 654ա
— եղբ· Սիմէոն Շաղատցիի (1657) 476բ
— եղբ· Խաչատուրի (1662) 456ա
— գրիչ Թ· 978 Ձեռ·ի (1672) 564ա—բ
— թոռ Ջաֆարի (1678) 644բ
— գրիչ Թ· 619 Ձեռ·ի (1685) 88ա—90բ
— տէր Թ· 1029 Ձեռ·ի (1688է ետքը) 618ա, 619բ
— գրի°չ Թ· 916 Ձեռ·ի (1709) 504ա—բ
— ոմն (1723) 540բ
— տիրացու հայր Մկրտչի (1732) 717ա
— ֆի· (1779) 35բ
— Գոչանց (1781) 151բ
— Մանիսացի (1783) 27բ
— միաբան Էջմիածնի, եպ· (1799) 331բ
— արբեպ· Իզմիրի (1804) 333բ
— ֆի· (1804) 333բ
— արբեպ· (1817) 187ա
— սարկաւագ, գրիչ Թ· 628ի բնագրին (1821է առաջ) 111բ
— ժամարար (1834) 450բ

— գրիչ Թ· 842 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ դար) 421ա—422բ
— ոմն 42բ
— կնիք մը իրմէ 45ա
— fh· 359 եւ այլ՝ 359բ
— այր Թանուխի 420բ
— մահտեսի 448բ
— տիրացու 538ա
— վրդ· 98բ
— ոմն 739բ
— ոմն 759բ
— ոմն 892ա
— էմինեան Մանիսացի 782ա
Մաթօ որդի Լռափի՛ (ՌԴէ ուղղել՝ ՌԿԴ՛, որով 1618՛) 350ա
Մաւճուտ աղջիկ Աւետիք fh·ի 757բ
Մաւրաս վկի· (եւ Տիմոթէոս, տես (Ահկի) 203բ, 211ա, 224բ, 630ա, 642ա, 650բ, 706ա
Մախսէթեան Հ· Թովմաս, Թուղթ 723բ, տես Մախսիթեան
Մախսենդիա կին Կոստանդիանոս Մեծի 208բ
Մախսիթեան Հ· Թովմաս 336ա, տես Մախսեւտեան
Մախսիմեանէ կին Կոստանդիանոս Մեծի 1բ
Մախսիմիանոս կայսր 197բ, 213բ, 655բ, 705բ եւն
— Պատրիարք Կ· Պոլսոյ 520բ
Մախսիմոս վկ· (Մախսիմիոս, Մարքսիմոս· ընդ Յոբենտիոսի· տես· Հռոի) 196ա, 221ա, 626ա, 637բ, 646բ, 696ա
— վկ· (ընդ Դուլայ· տես· Ահկի) 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641ա, 650բ, 705բ
— վկ· (Մայիս) 706բ
— վկ· (ընդ Թէոդոտեայ, Սեպտեմբեր) 695ա
— վկ· (ընդ Ափրիկանոսի եւն· Ահկի) 705ա· տես ՏՄՅ· 1114
— դատաւոր 222ա
— բգ· 705բ
Մախսուտեան Մեսրոպ 339ա
Մեդիկեանց տես Պօղոս
Մելանոս վկ· (Մելիանիոս, Մելանիա, Էմեղիանոս, տես· Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704ա
Մելասիպոս (Մեղասիպոս, Մելասպիոս, Մելասիոս· կինը՝ Կասիանէ որդին՝ Անտոն· Սահմի) 197ա, 221բ, 626բ, 638ա, 647ա, 697բ
— (Մելաս(ի)պիոս, եղբայր Սեւիպոսի եւ Ելասիպոսի· Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 640ա, (649ա Թ· 1037· բղ· 315բ) 701 ուր անուններըը՝ Ապեւսիպոս, Աղասիպոս եւ Մեղոսիպոս)
Մելէիմ 321բ
Մելի եպ· (Տրէ) 191ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ (գրուած Մելիտոս), 697բ
Մելտինէ (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, (640 Թ· 1036, բղ· 351ա, 649բ, Թ· 1037, բղ· 350ա), 703ա
Մելիտոս եպ· (Մելիտոն) Կանոնիք 24ա, 31ա, 379բ, 780ա
Մելիքա(ն) կին Հոռոմշահի (1360) 432ա
Մելիք եղբ· Գրիգոր fh·ի 131բ
— Ճալէբեցի ծաղկող 479ա
Մելիք-Օհանջանեան Կ· 509բ, 703բ
Մելիքճասըր 403բ
Մելքեցց Տ· (1753՛) 554բ
Մելքիսեդեկ fh· (Արեգ) 201բ, 210բ, 224ա, 577բ, 629բ, 641ա, 650ա
— (կամ Մելքիսեթ, վանցի, նահատակեալ ընդ Կարապետի· Հրոտից) 212ա, 225բ, 227ա, 631բ, 643ա, 650ա, 651բ
— Կաթ· 78ա· — Կոնդակ 190ա—բ
— Սեբաստացի 107բ
— եղբ· Մարտիրոս եպ·ի (1591) 227բ
— գրիչ Թ· 838 Ձեռ·ի (1649) 416ա, 417ա
— որդի Սարգիս fh·ի (1650) 516ա
— թարգմանիչ Թ· 795 Ձեռ·ի (1771) 363ա
— տէր Թ· 621 Ձեռ·ի (1786) 91ա, 92բ
— աղա (ԺԸ դար) 449ա
Մելքիսեդեկեան Յովսէփ վ· (յետոյ եպ·) 377ա
— Հ· Վարդան 584ա
Մելքոն մոգ (բգ· Պարսից) 355բ
— որդի Յովհաննիսի (1591) 227բ
— տէր Թ· 645 Ձեռ·ի (1684) 129բ
— պարտիզպան (1765) 500բ
— որդի Քերովբէի (1810) 414բ
— fh· (1827) 267բ
— Ոսկեան (կամ Ոսկանեան), հայր Պօղոսի 11ա
— տիրացու (1914) 723բ
— ոմն 461բ
— տես Սապէլեան
Մելքոնեան Դանիէլ գրիչ Թ· 938 Ձեռ·ի (1837) 522ա, 524բ
Մեծամասնականք 597բ
Մեծեցց Գրիգոր (1788) 271բ
Մեծեր ոմն 411ա
Մեծոբ(ե)ցի եպիսկոպոս մը 663բ
Մեկենաս 805բ
Մեկնութիւնք Ս· Գրոց եւն եւն· տես իրենց տեղերը
Մեհրապ որդի Յակոբայ (1685) 517բ
Մեղոսիպոս վկ· 701ա· տես Մելասիպոս
Մեղրիոր Կանարիացի, տես Կանոս
Մեմնոս վկ· կամ Եղեսիոս կամ Եղիսէոս (եւ Անփիանոս կամ Ամփիրիէոս, Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա
— (եւ Սեւերիանոս· Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Միանադոս իմաստուն 792բ

Մենաւանդրոս վկ· (ընդ Պատրիկիոսի· տես· եւ Ակակիոս· Մարերի) 707ա
Մենիդորա· տես Մինիդորա (Հռոի) 637ա եւն
Մեռելոց կամ Յարութեան Բ· աւուր ներքոդեան 201բ, 207ա, 210ա, 226բ, 227ա, 629բ, 633բ, 641ա, 650ա· — Տաղ տես իրենց տեղերը
Մեռոն եպ· (Աւելեաց) 643բ, 652ա· տես Միւռոն եպ·
Մեսեդիբ տես ի Մանրուսմունս· Թ· 632 115ա եւն
Մեսիկ մահտեսի Սեբաստացի (1791) 127ա—127բ
Մեսրոպ—Մաշքոց (թարգմանիչ եւն· Հռոի) 51ա, 366ա, 371բ, 463ա—բ, 582ա, 754ա, 870ա, 880բ եւն· — Վարք՝ 195ա, 200ա, 209բ, 213ա, 223բ, 345ա, 626ա, 628բ, 632բ, 637ա, 640բ, 646բ, 649բ, 694բ· — Նկար՝ 343ա, 624ա, 908ա, Գրութիւնք՝ 43ա, 576բ, 611բ, 667բ, 738բ, 894բ, 901բ· — Կանոնք՝ 23բ, 31ա, 780ա· — Տաղ՝ 16ա, 889ա· իրմէ՝ Աղօթքներ (894բ), 938ա—բ
— Երէց Պատմութիւն Ս· Ներսիսի Թ· 668· 159ա—60բ
— որդի Մկրտիչ գծողի (1485) 507բ
— արքեպ· Էտիրնէի 229բ
— Հայր· Գր· Փիշտիմալեեանէ գիր առ — 336ա
— տէր Թ· 1303 Ձեռ· ի 935բ, 936բ, 937բ
— որդի սուլտանի 433ա
Մեսրոպեան 25ա
Մեսրոպեանոս հայրապետ (Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ
Մերեամխուլիս որդի Թումանի 141բ
Մերկ Հ· Օգոստինոս 215բ
Մերկեռիոս վկ· (Մերկիւռիոս, Սկիւթացի· Տրէ), 222ա, 627ա, 638բ, 647բ, 698բ· Գանձ 658բ, 838բ
Մերուժան Արծրունի 160ա—բ
Մեւորդէս (Միհորդէս, Մեւորդիոս· Աբաց) 198բ, 208բ, 223ա, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
Մէլէբ հայր Ղայէնի 359բ
Մէլիբ Վարդիկովայ (1818) 726բ
Մէհէմմէտ սուլթան (պատկերն եւս) 385ա, 386ա
Մէհէմմէտ էֆէնտի 348բ
Մէհմէտ Դ· սուլթան (1682) 730ա, 810բ
Մէնէվիշեան Հ· Գաբրիէլ Ծ· վ· 63ա, 335բ, 402ա, 403ա, 404ա, 514ա, 575ա, 604ա, 609ա, 932ա
Մէրզամ եղբայր Ներսէս Եհ·ի (1662) 456ա
Մէխէբ 115բ
Մըշինսկա Մարիանէ· մայր Հ· Ռ· Ուզունեանի 826բ
Մըրմըրեան Յ· Գ· 496ա
Մթխալ կին Պաղտասարի (1632) 7բ
Միաբան (ծածկանուն) 519ա
Միաբանակեացք ԺՌ (Ահկի) տես Ամոն (203ա եւն)
Միանիանէ տես Մարինոս—Մարիամ 709բ
Միքբօ Թորոսեան (1729) 538բ
Միլոն Ն· Մ· 439բ
— որդի Աւետիբ Եհ· ի 757բ
Միխայէլ—գիրբ 406ա
Միխայէլ եւ Նիկիփոռ Բահանայք 318բ
Միհալչանց (Միհալչայ) Գրիգոր, Խաչերես, Ստեփանոս (1828) 123ա—բ
Միհրան 91բ
— զօրավար 233ա
Միհրդատեան Արշակ Ստեփան 180ա, (տաղ) 480ա, 480բ
Միհրեպեան Բաշիր, տաղ մը իր վրայ 523բ
Մինանդոս իմաստուն 792բ
Մինաս եգիպտացի վկ· (Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 697բ
— (երմոգինէս եւ Գրաբոս· Քաղոց) 222ա, 627ա, 638բ, 648ա, 655բ, 699ա· Տաղ, 13բ, 15ա, 164ա, 607ա, 658բ
Մինասայ սահակեանց 222ա, 627ա, 638բ, 648ա
Մինաս Արեւելցի, տաղասաց, Տաղ Ս· Կուսի· Իսկապէս միշտ 679ա
— Թօխաքեցի, տաղասաց, Ողբ ի վերայ Օլախաց երկրի Հայերուն 288ա—բ, 291ա — Տաղ հերիսայի 286ա, 593բ, 899ա — իրմէ՝ Տաղ սիրոյ· Ես ըն սիրուն չեմ դիմանար 290բ, — Տաղ սիրոյ· Արիբ երթանիբ ուխտի 566բ
— Խարբերդցի· ունի՝ Յաղագս շարժման ոտանաւոր ի բաղաբիս Կ· Պոլսոյ տաղաչափական արուեստին ոգեալ··· Ըստ առաջնումն օրինակի մեռամ եւ մեբ Տեառն արարչին···
— Կաթ· (ուղղել՝ Մովսէս) 188բ
— Պատր· (1703) 330ա
— Եպ· (1788) Քարոզգիրբ կամ Յուպ բառոզչաց Թ· 1196, 841ա—43բ
— Կր· (1476) 599բ
— որդի տէր Պետրոսի (1512) 613բ
— Եհ· (1575) 402բ
— Վրդ· (1649) 416ա—17բ
— գրիչ Թ· 893 Ձեռ· ի (1657) 475բ—76բ
— տիրացու (1705) 567բ
— Վրդ· (1813) 191բ
— Դպիր· գրիչ Թ· 793 Ձեռ· ի (1823) 360ա — 62բ
— Վրդ· (ԺԸ դար) 730բ
— սարկաւագ 290ա
— տիրացու, որդի Առաբելի 831ա—բ
— ոմն 599բ
— Հայր, Վրդ· 763բ

Միճասեան Յ· 254բ
— Հ· Ռափայէլ 255բ
Միճասեանց գերդաստան (1789) 239բ
Միճէ դուստր հաճի Յարութիւնի (ԺԹ դ·) 532բ
Միճի ստացող Թ· 920 Ձեռ· ի (1485) 506ա, 507բ
Միճոդորա կոյս (Միճադորա, ընդ Միճփորոտայ· Հոռի) 195ա, 220բ, 625բ, 646ա, 657ա, 694ա
Միճփորոտա (Նիմփոդորա· հոյր նախորդին· Հոռի) 195ա, 220բ, 625բ, 646ա, 657ա, 694ա
Միռաճոս (Պրոխորոճ) 50բ, 85ա, 137ա
Միսայէլ եպ· ճառ ի Ս· Խաչն Քրիստոսի 270բ
Միսաքեանց Կարապետ (1837) 723բ
Միս Սառա Սամփսոն յԵփրեմայ Լեսսինկայ 811ա—12բ
Մետրոյդորա կոյս տես Միճոդորա 694ա
Միտրոյփաճէս կամ Միտրափաճոս տես Մետրոփաճէս եպ· Կ· Պոլսոյ 697ա, 707բ
Միրզա այր Խոճբշին 349բ
— որդի Ազպալի (1685) 517բ
— եղբ· Ազպալի (1685) 517բ
Միրզախաճ եղբ· Կլուլի (ԺՉ°դ) 358ա
Միրզայեան Յովճան (Վաճանդեցի) 776բ
Միրզէ մօրեղբայր Դաւթի (1628) 653ա
Միւռոն Սուրբ· Օրհնութիւն տես ի Մաշտոցս· — Ֆարոզ 313բ· 320բ
Միւռոն եպ· Կրիտէս կղզւոյ (Աելեաց) 212բ, 226ա, (625ա)632ա, 643բ, 652ա, 710բ
— fh· (Նաւասարդ) 193բ· 220ա, 625ա, 636բ, 646ա, 656բ, 710բ
Միւռոնոս տես Միռաճոս
Միւսոպէ վկ· (Մարերի) 204ա, 211ա, 630բ, 651ա, 706բ
Միքայէլ հրեշտակապետ 55բ, 145ա, 181բ, 197բ, 221բ, 226բ, 383ա, 385բ, 404բ, 412ա, 566բ, 626բ, 638ա, 647բ, 697բ· — Նկար՝ 574ա, տես Ս· Գաբրիէլ եւ Հրեշտակապետ
— վաճահայր (Հոռի) 626ա, 646բ, 696ա
— Ասորի 307ա—բ, գրուած ճաեւ Մխայէլ 382ա (Պտմ· գեղարդի)
— Պատր· Ասորւոց· Թղթակցութիւն Շնորհալւոյ 316ա
— Պատր· Յունաց· Թղթակցութիւնք Գր· Տղայի եւ Ն· Շնորհալւոյ 102բ, 103ա, 317բ
— Բրգնիքցի, ճահատակ 343բ, 684բ
— կայսր (ընդ Թէոդորայ) 521ա
— Տուխայ բգ· 438բ
— բաբուն, տաղ մը 449ա
— եպ·° 448բ
— Մեծ Տիւզեան 62ա
— Փոքր Տիւզեան 62ա
— fh· թարգմանիչ (1203) 271ա
— կամակից Սարգսի (ԺՉ°դ·) 358ա
— Թօխաթեցի գրիչ Թ· 685 Ձեռ·ի (1612) 176բ, 177բ
— վերակազմող Թ· 787 Ձեռ· ի (1623) 349բ
— եպ· ստացող Թ· 888 Ձեռ· ի (1626°) 472բ
— դպիր գրիչ Թ· 592 Ձեռ· ի (1635) 45ա, 47բ
— ոմն (1639) 909բ
— գրիչ Թ· 604 Ձեռ·ի (1643) 66ա—բ
— fh· (1666) 771բ
— վրդ· (1695) 558ա
— վրդ· Բերկրեցի (1699) 720բ
— վ· տես Ջամչեան
— fh· (1765) 603բ
— ամիրայ (1838) 184բ
— տիրացու 146բ
— աբեղայ տէր Թ· 646 Ձեռ· ի 131բ
— հաճի· Գաղատացի 167ա
— տիրացու 414բ
Միհիա մգ· 230ա, 231ա, Գիրք 22բ, Մահ 217ա
Մլուզ 385ա—87ա
Մխիթար Աբբահայր Սեբաստացի 64ա, 77բ, 246ա, 254բ, 330ա—բ, 343ա, 364բ, 435բ, 468բ, 520ա, 540բ, 541բ, 748ա, 829ա, վարք Թ· 1220, 866ա—բ, 867ա—բ· (ընդդէմ նորին) 788բ, Դամբանագիր 80ա, 532բ, 533ա· — Գրութիւնք· Համառոտութիւն ճարտասանութեան Թ· 748, 293ա—94բ, Թ· 720· 258ա, Թ· 1204, 852ա—բ, 501բ, — Մտածութիւնք ի վերայ բանից Փրկչին մերոյ եւ Ս· կրթութեան Թ· 953, 540ա—բ, Թ· 1212, 861ա—բ· Թ· 1292· 927ա—բ, — Քաղուածք բանից եւ վարդապետութեանց եւ մեկնութեանց Ս· Գրոց Թ· 1187· 832ա—բ· — (Քաղուածք Աստուածաբանութեան Թ· 728, 266ա—67բ)· — Հրահանգ վասն հարոզչաց 865բ· Տաղեր՝ Նիջեա որդեակ 15ա, 674 — Ս· Անտոնի 15ա· Ս· Աստուածածնի, Մոլորեցաւ միտն իմ· 674ա· Հրեշտակաց· Անճառ անհասին 530բ· Երգ ճաւակոծի· Վիրաւորեցայ մեղօք 675ա· Այլ տաղք՝ 13բ, 481բ, 547ա, 605բ, 680ա
Մխիթար Այրիվանեցի· Տաղք եւ Քանքք՝ Ա· աւուր ծննդեան՝ Թագդ պարծանաց 127բ· Մինչ (ուղղել՝ Միտդ) ի յերից անձանց անհիւթոյ 469ա, 921բ, Տաղ ի Ս· Պետրոս եւ Պօղոս· Ս· Երրորդութիւն 659ա, Տաղ Ծննդեան· Տարփումն ըղձական 659բ, 838ա· եւ 848ա· Յերիս Ս· Ժողովս· Աստուած կենդանի 662բ· Նահապետաց եւ մարգարէից· Խորհուրդ ան-

էրնին 667ա, 849բ, Բուն բարեկենդանի, Երգս յաւերժական 848ա եւ այլք 848բ · — Մառախլօրէն շուրջանակի, 680ա
— Գոշ կամ Գօշ 4ա, 49ա, 58ա, 478բ, — — Դատաստանագիրք Թ · 579 · 24բ, Թ · 581 · 31բ — 32բ · Թ · 751 · 299ա—300բ, Թ · 888 · 469բ, Թ · 1118 · 780բ—781բ · — (501) · — Աղօթագիրք Թ · 924 · 512ա—բ · — Աղօթք Ս · Պատարագի 511ա, 613ա—բ · — Առակք Թ · 1299 · 931ա
— բժիշկ Հերացի 105բ, 146ա, 340ա, 530բ — 531ա (տես Ներսէս Շնորհալի)
— ճգ · (Գողթնացի) 650ա
— Մեծոփեցի կամ Սասնեցի (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա
— ֆի · (1440) 62ա
— եղբ · Արիստակէսի (1591) 227բ
— որդի Յովհաննէսի (1591) 227բ
— որդի Յակոբի (1591) 227բ
— եղբ · Թասալի (1619) 433բ
— հայր Երկարի (1708) 720բ
— եղբ · Յովսէփի, (ժէ դ ·) 503բ
— — Յովհաննէսի (ժէ դ) 503ա
— ֆի · 654բ
— Բաղիշեցի 175բ
Մխիթարեան Միաբանութիւն եւ Մատենադարան ի Տրիեստ, ի Վիեննա, ի Կ · Պ · 10բ, 59ա, 85ա, 130ա, 131բ, 138ա, 147բ, 148բ, 162ա, 168ա, 176բ, 180ա, 283ա, 405ա, 862ա—բ եւն եւն
— Միաբանութիւն ի Վենետիկ 254ա, 254բ, 255ա, 256ա եւն եւն
— գրիչք եւն 579ա, 621ա, 622ա, 734ա—բ · 767ա, 845ա, 859ա, 865ա, 871ա, 872ա, 873ա—74բ եւն
— Նորընծայից ուխտադրութիւն 906բ
— Տօնագիրք 867բ
— (Տիրացուեան) Հ · Ներսէս 615ա—բ
Մխայէլ Պատմագիր տես Միխայէլ
Մխլէյիմ Գէորգ կամ Մխլայիմ օղլու Գէորգ (1713) 273բ
Մկրեան Յովհ · ֆի · 111ա, 113բ, 133ա, 134ա
— վ · Զիարէբցի, տաղասաց, Տաղք՝ Ամենասուրբ Մայր Տեառն այգի կենսատունկ 680բ · — Ի բնութենէս ընտրեցար 680բ · — Ի գալ լրման ժամանակի 680բ · — Ի մէջ տխմի մեղաց · 680բ · — Ի յողբալի յաւուրս յետին 680բ
— Կաթողիկոս տես Խրիմեան
Մկրտիչ Նաղաշ, տաղասաց եւ գանձասաց տես նաեւ Նաղաշ Մկրտիչ, 347բ · Տաղեր՝ Հոգւոյ · Ամենայն փառք մարդոյ դատարկ եւ ունայն 680բ · — Մահուան · Անցանէ մեծութիւն 663բ · — Խրատ խոռվ չի կենալոյ · Անձն իմ, վայ ինձ հազար բերան 680բ—81ա · — (Խրատ եւ կշտամբանք անձին 662բ) · — Խղճալի, Մոայլ մեղաց գիս պաշարեն 280բ · — Ողբ ի վերայ նորահաս մանկանց · Արարիչն Աստուած մեզ բարկացաւ 681ա · — Երազ է սուտ, եղբայրք աշխարհիս բաներն ի լման 163բ, 681ա · — Հարսանեաց · Նախ օրհնեմք զաստուածութիւն 681ա · — Ագահութեան, Սոդոմոն մայրն իմաստութեան 681ա · — Մէջլիսի, Նայիմք ի մէջլիս հարք 681ա · — Աւետման տաղ եւ գանձ 152ա, 896բ · — Գանձեր՝ Ծննդեան եւ Յայտնութեան 61բ, 287ա, 494ա, 659բ, 838ա, 839բ, 847ա · — Տեառնընդառաջի 287բ, 494բ · — ի կիւրակէս խթաց 128ա, 287բ, 663ա, 839ա, 848ա · — յԱւագ շաբաթու 664բ, 839բ · — Ի Յարութիւն Տեառն 61բ · 287բ, 606բ, 662ա, 839բ, 840ա · — Ի Համբարձումն 840ա, 849ա · — Ի Գալուստ Ս · Հոգւոյն 849ա · — յԱյլակերպութիւն 494բ, 667բ, 840ա, 849բ · — Ի Ս · Խաչն 494բ, 668բ, 849բ · — Ի Փոխումն Ս · Կուսին 494բ · 668ա — — յԵկեղեցի 694բ · — Ի Շողակաթ 840բ, 849բ · — Ի Հրեշտակապետս 840բ, 850ա · — Ի Սուրբս (Ս · Գր · Լուսաւորիչ, Ս · Ստ · Նախավկայ, Ս · Յովհ · Մկրտիչ, Ս · Քառասունիք, Ս · Սարգիս եւն) 61ա, 61բ, 127ա—128բ, 156բ, 287բ, 494բ—95ա, 661բ, 658ա, 659ա, 668բ, 838բ, 839բ, 840ա, 840բ, 841բ, 849ա, 850ա, 850բ, եւն եւն, տաղեր եւ գանձեր յառաջ բերուած են երբեմն առանց նշանակելու հեղինակը :
— Տարօնեցի, տաղասաց, Ողբ ի վերայ վանառականի 285բ · — Ողբ վասն հոգւոյ խրատ, Օրհնեալ անմահ թագաւոր 680բ
— եղբ · Մովսէսի (1377) 588բ
— ֆի · հայր Պետրոսի (1419) 58բ
— առջ · Իշողի վանքի (1440) 62ա
— գրիչ Թ · 920 Ձեռ · ի (1485) 506ա, 507բ
— եղբ · Իգնատիոսի (1588) 231բ
— եղբ · Պարսումի (1591) 227բ
— հայր Յովհաննէսի (1618°) 787ա
— ֆի · գրիչ Թ · 976 Ձեռ · ի (1623) 561ա, 563բ
— ումն (1639) 909բ
— որդի Ղազարի (1642) 560բ
— ֆի · տէր Թ · 974 Ձեռ · ի (1642) 560ա—բ
— սարկաւագ տէր Թ · 670 Ձեռ · ի (1658) 162ա—բ
— Նորաշինկու եկեղեցւոյ չինողներէն (1671°) 653բ
— եղբ · Աւանէսի (1676) 490բ
— ֆի · գրիչ Թ · 1093 Ձեռ · ի (1677) 756ա—756բ
— գրիչ Թ · 969 Ձեռ · ի (1690—1) 555ա—բ
— որդի Սուքիասի (1692) 559բ

— fh· յիշատակարանագիր (1726) 113բ
— որդի տիրացու Մարտիրոսի (1732) 716ա, 717ա
— աղա Հաճի օղլու (1833) 721բ
— Իւսիւֆպէկեան, վրան տաղ մը Ղազար վ·է 679ա
— Խօճայ (ԺԶ·°դ) 137ա—բ
— ստացող Թ· 695 Ձեռ·ի (ԺԷ° դար) 193ա, 207բ
— Յովհաննէս վ· Զօհրապեանէ թուղթ առ· — (ԺԹ դար·) 723բ
— Նօտար (ԺԸ—ԺԹ դար·) 91բ
— վ· առջ·Պանտրմայի (ԺԹ դար) 230ա
— մահտեսի 501բ
— ոմն 245բ
— պարոն 337ա
— սպասաւոր Շախկախայ Ս· Աստուածածնին եկեղեցւոյ 351բ
— Ստամպոլցի 207բ
— ոմն 59բ
— fh· 479ա
— ոմն 76բ
— գրիչ տաղի 669ա
— դպիր գրիչ 577 Ձեռ·ի (1741—2) 11ա—բ, 16բ—17բ
— եղբ· Յովհաննէսի (1747) 420բ
— վ· նուիրակ (1750) 184բ
— ոմն (մեռ· 1768) 930բ
— աշկ· Մխիթար Սեբաստացւոյ († 1777) 80բ
— հայր Հայրապետ Ղափանցի տիրացու (1779) 95բ
— տէր Թ· 1010 Ձեռ·ի (1785է ետքը) 601ա—բ
— ամիրայ (1789) 238ա, 239բ· — (Շնորհ) (1792) 336բ
— ոմն (1797) 602բ
— տիրացու, ուսուցիչ Յովհ· Ճոնեանի (1816) 293բ
— վրդ· (1816) 336ա
— ոմն (1819) 335բ
— ոմն (1825) 479բ
— Մամիկոնեան–Յակոբեան 772բ

Մկրտիչեան Կարապետ Թեֆիրտաղցի, սարկաւագ, ունի կտակ չարչարանաց Թ· 802, 370ա—71բ

Մկրտութեան կանոն տես Մաշտոցներ 53ա, 59բ եւն

Մկրտութիւն եւ Ծնունդ Քրիստոսի 639ա—639բ, 921ա, տես Քրիստոս

Մկրտում ամուսին Թահմիւնէի (1676) 564բ

Մնացական փեսայ Յակոբայ (1699) 720ա
— այր Շնորհի (1898) 161բ
— ոմն 384բ

Մնացորդաց գրքեր 22բ

Մշակոնց Գրիգոր եւ Եէչօ 359ա

Մոգք երեք տես իրենց անուանները եւ Տղայաւետարանները· նկար՝ 566բ

Մոլիէր—Ամփիտրիոն Թ· 1163· 817ա—բ· — Բռնադատեալ ամուսնութիւն Թ· 1162 եւ 1164· 817բ, 818ա· (ըստ Մոլիէրի) Ստամպոլ երթալու բաղձանք կամ սիրտ մաշողներ, Թ· 1162· 817բ

Մոլութեանց գիրք Թ· 589· 41ա—42բ

Մոխրոց օր — խարոգք 312ա

Մոկիանոս (ընդ Մարկոսի· տես· Մարերի) 211բ, 225ա, 651բ, 709ա

Մոկիմոն տես Մո(վ)կիմոս (ընթերցող)

Մոկիոս տես Մովկիմոս (fh·)

Մոռոզեան Տաղարան 284բ, 290ա, 291բ

Մովկիմոս fh· (Մոկիոս, Մոկիանոս· Մարերի) 200ա, 211ա (225ա Թ· 701, թղ· 532բ), 630բ, 642ա, 651ա, 706բ

Մովկիանոս (կամ Մոկիմոն, ընթերցող ընդ Յուլիանոսի եւ Սիղուանոսի· տես· Փաղոց) 700ա

Մովկիս (Մովսէս) Խափշիկ 707բ, տես Մովսէս Խափշիկ

Մոսկովի ազգ 348բ

Մովսէս Մարգարէ (Հոռի) 25բ, 32ա, 43ա, 48ա, 65ա—բ, 74ա—բ, 85ա, 96ա, 126ա, 182ա, 216բ, 262բ, 268ա, 286բ, 295ա, 295բ, 296ա, 315բ, 319ա, 356բ, 357ա, 364ա, 366ա, 368բ, 413ա, 421ա, 427բ, 498ա, 504բ, 509բ, 562բ, 614բ, (ընդ Ահարոնի եւ Մարիամու ի Յայսմաւուրս) 195ա, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ, 694բ· — Նկար՝ 172ա, 181ա· Օրէնք՝ 25բ, 32ա 781ա, Մատեանք 22բ, 759ա, 781ա· Մեկնութիւնք նոցին (ի վարդանայ) 343ա—44բ, (ի Կուռնելեայ) 65ա—բ

— Խափշիկ (տես Մովկիս· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ

— նգ· 98բ

— Խորենացի 135ա, 366ա, 394բ, 492բ, 522բ, 795բ, 842ա· — Գրութիւնք՝ Յաղագս աշխարհագրութեան 271բ· — Բան իմաստութեան 792բ· — Պատմութիւն (յիշի) 501բ· — Ողբ կամ Ողբանք 222բ, 226բ, 395բ, 627ա, 633ա, 638բ· — Պատասխանի թղթոյն Սահակայ (Արծրունւոյ) 140ա· — Ի պայծառակերպութիւն Տեառն (ներբողեան) 140բ, 510· — Ի Հռիփսիմեանս (ներբողեան) 80բ, 140բ, 310բ· — Շարական 738բ, դարձեալ՝ Եթէ ընդէ՞ր կանոնիւք կարգեալ է սաղմոսն 44ա· իր անունով՝ Տաղ վասն Որդւոյն Միածնի· Մարիամ Մագդաղենին 681ա (տես Մովսէս Կարնեցի)

— Կաթողիկոս (1629—32) 7ա, 652բ, 884բ, կոնդակներ 188բ, 192բ—93բ

— Կարնեցի, տաղասաց, Տաղ յաղութեան, Մարիամ Մագդաղինացին 12բ · (տես Մ · Խորենացի) · — Տաղ Ս · Աստուածածնի, Մենացեալ այրիմ 530ա, 673բ · այլ՝ եղեալ հարսն անմահին (այսպէս ուղղել՝ անմարմին) երկնաւոր արբային 530ա
— եպ · Սիւնեաց 213բ, 430բ
— վ · Երզնկացի 359ա
— եղբ · Մկրտիչի (1377) 588բ
— fh · (եաշ) (1643) 217բ
— եղբ · Վարդանի (1652) 420բ
— ծաղկող Թ · 893 Ձեռ · ի (1657—8) 475բ, 477բ
— վ · առջ · Ս · Աստուածածնի վանիի (1660) 474ա
— վ · տէր 607 Ձեռ · ի (1664) 68բ, 76ա—բ
— վ · առջ · Զէյթունի (1667) 618բ
— մանուկ, տաղ մը իր մասին 523բ, 678բ
— ոմն 669ա
— fh · Նորաշէնու 476բ
Մովսէսեան Հ · Պետրոս 35ա, 68բ, 148ա, 173բ, 174ա, 185ա, 189բ, 191բ, 216ա, 304ա, 425ա—բ, 440ա—41ա, 492ա, 581ա, 760ա, 761բ, 778ա, 790բ
Մորեւոս Պաղտասար 814բ, 815բ
Մորեներ փիլիսոփայ 325բ
Մուլամ (Մուլիմ) (1628Է ետբ), 653բ, 654բ
Մուհամմատ բէկ որդի Մուրատ բէկի 714բ
Մուհմատ ոստիկան 353ա
Մուղալ կին Սարգիս երէցի (1584) 634բ, 635ա
— ոմն (1588) 231բ
— դուստր Գոլոշի 757բ
Մուղրեաց բագաւոր 827բ
Մուղրուն Ջանգիաանու · տես Ջանկիաանոս 224ա, 649բ, եւն
Մուշեղ Մամիկոնեան 159բ, 160ա, 307ա, 397բ
— Մամիկոնեան 202ա
— ոմն 757բ
Մուշեղացց տե՛ս Եղիա
Մուշէ աշակերտ Ս · Մեսրոպի 366ա
Մուսէ բգ · 563բ
Մուստաֆա սուլթան (1700) 790բ, 810բ
Մուտիկեան Գէորգ եւ Կարապետ 610բ
Մուրասան հոյր Լէյլիի 598բ
Մուրասէ աղջիկ Յոհաննի (1674) 564բ
Մուրավաբ— Հուրմաբէն(°) (1587) 401բ
Մուրատ — խիկար, տաղ գարնան եւ Ջատկին, Մարտըն կու գայ ծաղկըներով 565բ, 681ա (1623—40)
— սուլթան (1361—89) 334բ
— սուլթան (1623—40) 47բ
— բէկ (1460) 714բ
— եղբ · Պարսամի (1591) 227բ
— տէր Թ · 920 Ձեռ · ի (1710) 508ա—բ
— տէր Թ · 935 Ձեռ · ի (1806) 520ա—բ
— ոմն 757բ · այլ ոմն 916բ
— Ղազարեան, ունի ոտանաւորներ 519բ
Մուրատեան Աւետիս, Սղերդցի 407բ
Մուրատեանէ 500ա
Մուրատխան մօրեղբայր Դաւութի (1628) 653ա
— եղբ · Էվազի (1674) 564բ
Մուրատ հասիլ ամուսին Անիայի (1674) 567բ
Մուխայէլ (Միխայէլ) առջ · Նախավկայի վանիի (1759) 188ա
Մուէէլ հօրեղբայր Դաւթի (1628) 653բ—54բ
Մոկաց գօրավար 160ա—բ
Մսրցի 411բ
Մտածութիւնէ ի վերայ բանից Փրկչին մերոյ եւ Ս · Կրքութեան Թ · 1212, 861ա—բ
Մրաթ կին Բարհորդարի (1575) 402բ
Մրջան կին Վարդանի 359ա
Մրվաթ հոյր Թուրվանթի (1591) 297բ
Մոզոկի հասարակութիւն 185ա
Մօկաց Մօլէն 359բ
Մօրիկ (կամ Մաւրիկ) կայսր 2ա, 233ա, 311բ, 353բ

Յ

Յաբեթ որդի Նոյի 387բ, 735ա
Յաբենտիոս (ուղղել եւ տեսնել Յորենտիոս) 221ա եւն
Յազկերտ բգ · Պարսից 202բ
Յազմիդուխ(տ) 411ա
Յակինթոս վկ · (ընդ Պիգասոսի · Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 638ա, 647բ, 697ա (Ակինդինոս)
— (Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա
— (Կեսարացի, Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 651բ, 709ա
Յակոբ Նահապետ, որդի Իսահակայ 58ա, 234բ, 296բ, 297ա եւն, (ի Յայսմաւուրս · Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, տաղ 682ա
— (Յակովբոս) Առաբեալ, որդի Զեբեդեայ · 44ա, 303ա, 537ա, 571ա, 578ա, 764բ եւն (ի Յայսմաւուրս · Քաղոց, Մեհեկի եւ Մարերի) 203բ, 211ա, 222բ, 223բ, 224բ,

627բ, 630բ, 639ա, 640բ, 642ա, 648ա, 649բ, 651ա, 702բ· — Նկար՝ 574ա, 597ա, 624բ· — Քարոզ 75բ· — Տաղ՝ 529ա, 659ա· — Շարական՝ 150ա· — Վկայաբանութիւն նորին 51ա

— Ալփեան առաքեալ (եղբ· Մատթէոս Առաքեալի (Արաց) 149ա, 209ա, 628ա, 639բ, 648բ, 702ա

— Տեառն եղբայր, եղբայր Յուդայի եւ Շմաւոնի, կոչուած· Յ· Փոքր (տօնը Դաւիթ մգ· ի հետ· տես նաեւ Դաւիթ) յիշատակութիւն եւ վարք (ի Յայսմաւուրս եւն· Մեհեկի) 197ա, 200ա, 209բ, 221ա, 222բ, 223բ, 506ա, 626բ, 627բ, 628բ, 637բ, 639ա, 640ա, 647ա, (Պտմ·) 694ա, 696բ, 699բ, 764բ· — Թուղթ նորին 22բ, Մեկնութիւն սորին (ի Մարսեղեայ) 799բ· — Տղայաւետարան· 547բ· 573ա· — Նկար՝ 574բ, 831ա· — Գանձ եւ տաղ 659ա, 850ա, 889ա, 919բ, Ներբողեան՝ 633ա, — Շարական՝ 150ա· — Քարոզ՝ 75բ, 93բ

— Ակնցի, տաղասաց, Տաղ՝ Յաղագս Սուրկունին· Յայտնեմ ձեզ իրս ժամանակի, 681բ, — Իրմէ՞ Յաւուրս յայսոսիկ տօն մեծ 681բ· — Տաղ ասացեալ ի սէր գարնան, Յարեան հոդմ հիւսիսային յերկրէս մերմէ եւ գնացին 681բ· — Տաղ· Յարեւելս կոյս ի Տարօն 681բ

— Ամասիացի, տաղասաց, Տաղ՝ Անձն իմ ընդէ՞ր ես ծուլացե(ա)լ 898բ

— եպ· Արծկեցի Նետրարեաց, տաղասաց, Տաղեր՝ ի Ս· Խաչ· Յիսուս Քրիստոս արեայ համայնից 669ա· — Այլ՝ Սմանչելի նշանդ պատուեալ 669ա· — Յուսկան որդւոյ Ստեփաննոսի եկայք պատմեմ ձեզ սմանչելի գվարք Ս· Ստեփաննոսի, 739ա, — Մարխայ(ու) եւ Կոսփարու· եկայք օրհնեմք զԱստուած 284բ, 899ա· — Ի Ս· Գէորգ գօրավար ՅԱստուծոյ ընտրեցար դու բարի 669ա

— Բադուկեցց կամ Բադուկեաց, Եւդոկիացի կամ Թօխաքեցի, տաղասաց, 283ա· — Տաղեր՝ Թօխաք քաղաքի վրայ· ի թվականիս աբեթական 681բ· — Ս· Երուսաղէմի· ՅԱստուծոյ շինեալ քաղաք պատուական 13բ, 560բ, 594ա, 682ա (ոչ՝ Յակոբ կեսարացւոյ, Հանդ· Ամս· 1909· էջ 371)· — Սաղմոսարան 577բ· — Շարական քաղելոյ 286ա, 287ա, դեռ տաղք՝ 288բ—289ա

— Այվաքեցց (Ասիայվաքէցց, Այավքեցց ուղղել՝ Այվաքեցց, տառերու տեղափոխութիւն եղած է) 289ա, 681բ

— Ասպիսընկցի 48ա—բ, 49ա

— տես Աւկուստինովիչ, վարը 1737 տ·

— եպիսկոպոսներ տես վարը ի շարս տարիներու

— Եւդոկիացի գրութիւնք 497ա—497բ· տես Յակոբ վ·

— — տես Թօխաքեցի

— դպիր թարգմանիչ (Նիկիոյ ժողովոյն դրքին) 720ա—21ա

— թարգմանիչ Բարբուդիմէոս Մարաղացւոյ վեցօրէից 362բ

— Թօխաքեցի տես Յակոբ Բադուկեցց

— Կաթողիկոս Ա· Մեծաբեցի (1268—86) Թուղթ նորին 389ա

— — Դ· Զուղայեցի (1655—80) 185բ, 214ա, 459ա, 474ա, 476ա, 491բ, 500ա, 532ա, 564ա, 644բ

— — Ե· Շամախեցի (1759—63) 188ա (կոնդակ), 189ա, (կոնդակ), 486բ, 499ա (թուղթ), 502ա, 691ա, Տաղ՝ խորհրդաւոր բանիւ, 681բ

— — Կաթ· Աղթամարայ (1668) 729բ

— Կարնեցի (Սիմոնեան) ունի Մեկնութիւն երգ երգոցի Թ· 796, 364ա—65բ, Թ· 1110· 771ա—72բ

— Կեսարացի, տես վարը (1636)

— Ղրիմեցի· գրութիւնք՝ Յաղագս ազգականութեան 24բ, 31բ, 300բ, 380ա, 780բ, 931բ, Տօմարականիւ եւ վերլուծութիւն 190ա—91բ, 295ա, 456ա, 551ա—52բ, 544բ, 833ա—բ

— Մեծոփեցի ստացող տաղի 668բ

— Մծբնացի (Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 703ա, 339բ, 354բ, 406բ, 522բ, Նկար՝ 574ա, 597ա, 635բ, 831ա, 908ա, 916ա· — Գանձ եւ տաղ՝ 13ա, 126բ, 127ա, 154ա, 342բ, 562ա, 593ա, 607ա—607բ, 658բ, 840բ, 850ա, 864ա, 889բ

— Յովնաթան(եան) Նաղաշ, տաղասաց, իր տաղերը Թ· 647, 131ա—32ա

— Ովսաննեց, Յիշատակարան գրոցս 347ա

— Նալեան Պատր· Կ· Պոլսոյ (1741—49, 1752—64) 59բ, 500ա—բ, 501ա, 502ա, 572բ, 788բ· Տապանագիր 532ա, Մեկնութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ 110ա—111բ, (Թ· 1052) 718—19, Քարոզ 67բ, Քարոզգիրք Թ· 1047· 691ա—92բ, — Կտակ եւ ողբ չարչարանաց 67բ, 370ա—բ, 376բ, 442ա, 673բ, 681ա—բ· — Տաղ՝ Սիրամարգիդ սիրով եղէ ես սիրահար 342բ

— Պատր· Կ· Պ· (1839—40, 1848—58) 229ա, 230բ, 623ա

— վ· Սսեցի· անխորագիր տաղ մը՝ Այս տաղ գուսական բեր Յակոբ 681բ

— եպ· Սրճոյ (Հռոի) 195բ, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ· — Նորին՝ Ներբողեան՝ ի Յարութիւն Տեառն 357ա, 506ա, 623բ— Ներբողեան՝ ի յարութիւն Ղազարու

356բ, 507ա—բ, — Ճառ ի թերահաւատութիւն Թովմայի 202ա, 207ա, 210բ, 213ա, 224ա, 227ա, 629բ, 633բ, 641ա, 650ա · — Խաւսք յաղագս Անտիոք Եպոմի 355բ, 623բ
— վ · ի Մելիտինէ, թուղթ Ն · Շնորհալւոյ առ — 139բ, 317ա
— եհ · վկ · (ընդ Ագա սարկաւագի · Արաց) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
— եհ · վկ · (ընդ Յովհաննու եպ · ի, Մեհիկի), (200բ), 209բ, 223բ, (629ա, 640բ, Թ · 1036, թղ · 373ա) 649, 703ա
— վկ · տես Յակովիկ
— վ · Տաղ վասն Յակոբ վարդապետին եւ ընկերաց նորին, Կամիմ ես ի բան խաւսել 285բ
— վ · (երբեմն Բաղտասար կոչուած) Տաղ, աղօթք եւ յիշատակագրութիւն՝ 486ա, 498ա—բ, տես Յակ · Եւդոկիացի
— վ · Յիշատակարան · Ս · Կարապետ պատուական, որ Յիսուսի ես ազգական 233ա
— Տաղասաց, Տաղ հոգոյ խիստ գեղեցիկ, զՏէրն աղաչէ միթէ լսէ պաղատանաց 899ա
— Տաղասաց, Տաղ ազնիւ մեծատանն եւ Ղազարու (Առէք եւ զանարժան Յակոբս յիշեցէք) Լսէ զմեծատան առակն 288ա
— Տաղասաց, Տաղք՝ ի Ս · Սարգիս · Յառաջ աւետ տեսողէն 661բ եւ Ի էն աղերսիւ հայցեմք 662ա
— որդի Մաթաւի, Յիսուսի նախահայրերէն 874բ
— տէր Թ · 705 Ձեռ · ի (1403) 232ա, 236բ, 237ա—38բ
— գրիչ (Թ · 599 Ձեռ · ի նախագաղափարի 1416) 57ա—59ա
— եհ · փեսայ տէր Անդրէասի (1540է ետքը) 576բ
— Հայրապետ (1562է ետքը) 351բ
— տէր Թ · 1035 Ձեռ · ի (1584) 625ա, 634ա 35ա
— վ · (1588) 231բ
— մահտեսի, եղբայր Կիրակոսի եւ Մարկոսի (1588) 231բ
— եղբ · Մարտիրոս եպ · ի (1591) 227բ
— գրիչ Թ · 852 Ձեռ · ի (1596) 434ա—բ
— եհ · որուն վրայ 1604ին Ստեփաննոս Թոխաթեցի տաղ մը կը գրէ 287բ, 684բ—685ա
— երէց (1605) 290ա—91բ
— կազմարար (1613է ետքը) 725բ
— ժամահար Նորաշինկու (1628°) 653բ
— եհ · (1629) 290բ—91բ
— երէց գրիչ յիշատակարանի (Թ · 574ի եւ 593ի մէջ) (1632), 6բ—8ա, 47ա—49բ
— գրիչ Աշխարհացոյցի (1633) 346ա
— երէց կեսարացի (1636), ունի ընդարձակ Յիշատակագրութիւն 6բ—8ա եւ 49ա—50բ
— եղբ · Մկրտչի (1642) 560բ
— ազգական Միխայէլ եհ · ի (1643) 66բ
— եհ · ի Լեհաստան (1643) 218բ
— որդի Մարտիրոսի (1657) 476բ
— եհ · գրիչ 670 Ձեռ · ի (1658) 162ա—բ
— ումն (1658է ետքը) 739բ
— եհ · ուսումնասէր (1659) 8բ
— տիրացու տէր Թ · 680 Ձեռ · ի (1662) 172ա—բ
— ումն (1666) 771բ
— եհ · տէ°ր Թ · 1254 Ձեռ · ի (1667) 892ա—892բ
— (ջան) որդի տէր Խաչատուրի (1674) 564բ
— հայր Աղպալի (1685) 517բ
— հայր Կարապետի (1680) 565ա—66բ
— Աստուածատուրեան (1683) 27բ
— եղբ · Միրզայի (1685) 517բ
— գրիչ (1696) 597ա—98բ
— տէր Թ · 1053 Ձեռ · ի (1699) 720ա—բ
— Նշուղեցի (1709) 141բ
— վ · (1712) 584բ
— եհ · (1714°) 911բ
— տէր Համայիլի (1716) 384բ
— եպ · (1730) 118ա
— Աւկուստինովիչ եպ · Լեհահայոց (1737), իբեւն են հաստատագրերը եւ ոչ թէ Յովհաննէսի 36բ, 762բ
— Ռուսջուխցի (1737) 782ա
— դպիր, գրիչ Թ · 1064 Ձեռ · ի (1740—52) 730ա—32բ
— գրիչ Թ · 1291 Ձեռ · ի (1755) 925ա—26բ
— եղբ · Գրիգորի (1763) 27բ
— տիրացու, որդի Աւագի (1767) 502ա
— գրիչ Թ · 651 Ձեռ · ի (1768) 136ա, 137բ
— Ըսէպէր (1772) 870բ
— գրիչ Թ · 1235 Ձեռ · ի (նախ ետն 1774) 876ա—77բ
— Մանիսացեան (1783) 27բ
— Թումանովիչ (արքեպ · Լեհահայոց, 1782—99) 762բ
— ամիրայ (1783) 186ա
— ի կարգէ Յիսուսեանց, գրած է Քրիստոնէական (Թ · 1010 եւ 1011 Ձեռ · 1785) 601ա, 602ա
— եւ կինը Ճուհար (1786) 635բ
— հայր Պապաջանի (1786°) 635բ
— վ · վէբիլ Երուսաղէմի (1802) 332ա
— եպ · Թէբիրտաղցի (1802) 332ա
— եհ · (1804) 333բ
— որդի Յովհաննէսի (1811) 479բ
— ամիրայ (1812) 306ա
— վ · տէր Թ · 1196 Ձեռ · ի (1813)
— տիրացու (Չէլէպի, 1816) 776ա

— գրիչ Թ· 628 Ձեռ· ի (1821) 110ա—111բ
— Կարնեցի (մահտեսի, 1821) 772բ
— եպ· Թօփուզեանց Վանեցի (1823) 719բ
— մահտեսի (1833) 450բ
— հաճի (Մաղխազունի, 1836) 492ա, 492բ
— աղաջայ (1836) 185ա
— տայի (ԺԶ—ԺԷ° դ) 885բ
— ռէիզ (ԺԷ—ԺԸ դ) 383ա
— որդի մսագործ Նազարի (ԺԸ—ԺԹ դ) 902ա—բ
— fh· որդի տէր Փիլիպպոսի (ԺԹ դ) 472բ
— արբեպ· առջ· Դաւահիսարի (ԺԹ դ) 229բ
— եպ· Արաբկիրի (ԺԹ դ·) 230ա
— եպ· Կեսարիոյ (ԺԹ դ·) 229բ
— Խօրասանցը (ԺԹ դ·) 230բ
— եպ· խնդրող տաղի 286ա, 669ա
— fh· որդի Օվանէսի 169բ
— fh· գրող տաղի մը 418ա—բ
— կը յիշուի Ջաֆարիայի հետ 448բ
— դպիր Եւդոկիացի տես Պօղոսեան Յակոբ
— վարժապետ 448բ
— եղբ· Ասպատրուն 359բ
— խոժոռ, «Գոմէշ» 255բ
— Տիւգեան 62ա
— (Էկլէ°) 892բ
— աղա (1892) 570ա

Յակոբաշ (1458) փեսայ Յովհաննէսի 433ա
Յակոբեան — Պըյրըկեան Սարգիս Մահտեսի (1797) 28բ
— Վ· Յ· (1899) 131բ, 360բ
Յակոբեանց (Ս·) Միաբանութիւն 686ա
Յակո(վ)բոս բժիշկ 106ա
Յակոբո°ս 449ա
Յակովիկ վկ· (նաեւ Յակովբ· Տրէ) 222ա, 627ա, 638բ, 648ա, 698բ
Յաղագս երկպառակութեանց ի Բոլոնիա, Թ· 795, 363ա—բ
— Խորհրդոց, Թ· 1292, 926ա—27բ
— ճարտասանութեան, Թ· 939· 524ա—25բ
— միսիոնարութեան, Թ· 1217, 865ա—բ
Յաղթանակ Աւետարանի Թ· 1169· 820ա—21բ
Յաղխկուլ կիւ խաչուկի (1661) 214ա
Յաղուպ (1607) 352ա
Յայսմաւուրք Թ· 695, Թ· 696, Թ· 701, Թ· 1035, Թ· 1036, Թ· 1037, Թ· 1040, Թ· 1048
Յայտնութիւն Տեառն· տես Յիսուս Քրիստոս
Յան Գուստավ Ատոռփ 825բ
Յանսեննեանք 745ա—բ
Յասբայ Ջմօ 359բ
Յասոն (եւ Սոսիպատրոս· Մարերի) 204ա, 211ա, 225ա, 630բ, 642ա, 651ա
Յարաթեան, որդին իւր՝ Մահմետ (1352) 713ա
Յարաստաբէս (տէր), (1712), 584բ
Յարութիւն տես Յիսուս Քրիստոս
— եպ· Բասենցի, 266բ, 332բ, Թուղթ նորին առ Յովսէփ եպ· Արղութեան 343ա—բ, 463բ
— սարկաւագ է(ն)ֆսերենան Բիւզանդացի († 1704) ունի տաղեր՝ 528բ, 529բ· — «Յիսուս, որդի իմ միածին»· 547ա, 682ա
— մահտեսի (1636) 7բ
— բոռ տէր Վարդանի (1665է ետքը) 490ա
— (1667է ետքը) 892բ
— որդի Փիրհամզէնի (1674) 564բ
— որդի Խազարի (1690է վերջ) 761բ
— որդի Քաթրինի (1696) 598բ
— գրիչ Թ· 1013 Ձեռ·ի (1709) 603ա—բ
— Կուտինացի (1750) 550բ
— Թամղանի (1750°) 731բ
— ոմն (1752) 434բ
— նուիրակ էջմիածնի (1760), Թուղթ մը 501ա
— Վառնացի (1760) 500բ
— վ· (1764) 499բ
— Կ· Պոլսեցի, գրիչ Թ· 617 Ձեռ·ի (1783) 86ա—բ, 87բ
— Վասպուրականցի (1786) գրիչ Թ· 621 Ձեռ·ի 91ա—92բ
— տէր Համայիլի (1788) 55ա—բ
— Վանեցի գրիչ Թ· 1141 Ձեռ·ի, 841ա, 843բ
— Պըյրըեան (1797) 28բ
— վէֆիլ Ս· Կարապետի (1802) 332ա
— Կարնեցի, նահատակեալ յիզմիր (1806), 341ա—բ
— Մանուկ, իր վրայ տաղ մը Ղազար վ·է 523ա, 679ա
— Համբարձումեան· իր մասին կայ տաղ մը 679ա
— Եդեսիացի, եպ· Պրուսայի (1843) 273ա
— գրիչ Թ· 970 Ձեռ·ի (ԺԶ—ԺԷ դար) 556ա—բ
— ի Կ· Պ· հայր Պետրոս նահատակի (ԺԸ դար) 541ա
— ոմն (ԺԸ—ԺԹ դար) 933բ
— ոմն (ԺԸ—ԺԹ դար) տէր պահպանակ-գրի 384ա
— Մկրտոլու (ԺԸ—ԺԹ դար) 38բ
— ոմն (ԺԸ—ԺԹ դար) 91բ
— արբեպ· Մշոյ Ս· Կարապետի (ԺԹ դար) 229բ
— Հաճի (ԺԹ դար) 532բ
Յարութիւնեան Յովհաննէս վ· Զուղայեցի (1820) ունի՝ Բժշկարան ընդարձակագոյն Թ· 1074, 741ա—42բ եւ Ընտանի բժշկականութիւն Թ· 1071· 736ա—37բ
— Յովհաննէս (1841) 524բ
Յեզանդուխտ վկի· (Մարերի) 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա

Յեզդիբուզիդ վկ· (տես Աստուածատուր) 649բ
Յեսսէ նահապետ 463բ
Յես(ս)է դպիր բոռ Ներսէս fh·ի 584բ
Յեսու տես Իշոդ
— որդի Նաւեայ 194բ, 220բ, 390բ, 427բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 693ա—բ, 759ա, Գիրք 22բ
Յեսուայ որդւոյ Սիրաճայ (Իմաստութեան) մեկնութիւն տե՛ս Իմաստութիւն Յեսուայ եւ Յակոբ Պատր· Նալեան, (Թ· 628) 110ա—111բ, (Թ· 1169) 820ա—21բ
— fh· 585բ
— բժիշկ 731ա
Յերանոս տէ՞ր Թ· 1238 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ դար) 879բ
Յերոնիմոս Ս· 346ա
Յիեահիյեայ բէկ 567ա
Յիզտբուզտ վկ· Յեզիտբուզիտ, Յիզբուզիտ, որ է Աստուածատուր, տես· (Մեհեկի), 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, Տաղ 595ա
Յիմար Վանցի վկհ· (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649բ
Յիշատակ ողորմութեան Աստուծոյ 642ա
Յիշատակարան պատմական ընդհր· ժողովոց Թ· 936, 520ա—21բ
— fահանայական կենաց Թ· 1240, 880ա—բ
Յիշատակարանի տես իւրաքանչիւր Ձեռագրի վերջը
Յիսիմ կին Նորհատի 584բ
Յիսուս-Քրիստոս, շատ ատեպ տրուած է իր անունը եւ իր մասին գրուած· նայիլ Տղայաւետարանները եւ Ս· Հայրերու եւ ուրիշ անձերու գրութիւնները· հարեւանցի յիշատակենի· — Յայտնութիւն եւ Ծնունդ 198բ, 208բ, 222բ, 648բ, 700ա—բ, տես Պատճառ· — Զարչարանի 814ա, 816ա, 862ա, 863բ· (հմմտ· կտակ չարչարանաց եւ Ճանապարհ խաչի ջերմառանդութիւն)· — Յարութիւն 201բ, 207ա, 210ա, 213ա, 633բ, 641ա, 643բ, 650ա, (եղիշէ) 712ա (Զաքարիա կաթ·)· Գանձ, մեղեդի, տաղ, 12ա, 14բ, 16բ, 61բ, 127ա—128բ, 592ա—93բ, 605ա—8ա, 660բ—61ա, 665ա—66ա, 672ա, 674ա, 678ա—82ա, 838ա—840բ, 845ա, 847ա—48բ, 864ա—բ 891ա—բ, 898բ—99ա, 919ա—921ա· (հմմտ· յատկապէս Թ· 1041 եւ Ն· Շնորհալւոյ Յիսուս որդի 346բ եւն)· Ճառ յեպիփանէ 268ա—69բ· — Շարականի 440բ, 716բ, 872ա, 906ա· Քարոզ (մանաւանդ ի Գր· Տաքեւացւոյ) 93ա—97բ, 263ա—65բ, 318ա—320բ, 323ա—28բ, 345ա—բ, Նկարներ եւ պատկերներ՝ 174ա, 215ա, 349ա, (խաչելութիւն արծաթեայ), 431ա, 435ա, 488ա, 558ա, 566բ, 574ա—բ, 597ա, 599բ, 601ա, 605ա, 636ա, 768ա, 830բ, 831ա, 860ա, 878ա, 879ա—բ, 908ա, 933ա· Պատկերի պատմութիւն, տես Ս· Դաստառակ եւն Պատկերք
Յիսուսեան կարգ 167ա, 278ա, 312ա, 572ա, 601բ, 602ա, 802ա, 808ա, 809ա, 829ա, Յիսուսեանց կարգէն Հ· Օգոստ· Մերկ 215բ, Մ· Բեկաճեան (Բեկաճոս եւ Փափրեան, տես)· Յիսուսեան մը յօրինած է Ուսումնական Աստուածաբանութիւն 64ա
Յոբ երանելի (Արդար· նահատակ) 70բ, 71բ, 92բ, 130ա, 381բ, 203բ, 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա, 706ա· Տաղ 593բ, 663ա, 668բ· Գիրք՝ 22բ· — Մեկնութիւն գրոց (ի Գր·է Տաքեւացւոյ) 48ա· 57ա, 478ա, (ի Յովհ·է Վանականէ) 460ա, 782ա
Յոբելիոս վկ· (Յոբելդոս, Յուբելիոս, ընդ Մաթսիմոսի· Հռոի) 196ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 696ա
Յոբիանոս բգ· 112բ, 134բ (Թուղթ Ս· Աբգասի)
Յոբնաղ 829բ
Յոհան (տես այս անունը նաեւ վարը՝ Յովհան եւ Յովհաննէս) եպ· (1659) 8բ
— երէց գրիչ Թ· 1109 Ձեռ·ի (1666) 770ա, 771բ
— տաղասաց(՞) 677բ
— այր Զամանի (1674) 564բ
— ոմն 560բ
— ոմանք 227ա
Յոյնք 2ա, 101ա, 138ա, 146ա, 159ա, 202բ, 245ա—բ, 307ա, 335ա, 336բ, 389բ, 397բ, 399ա, 496ա—բ, 497ա, 568բ, 622բ, 829ա եւն
Յովաբամ բգ· 757ա
Յովակիմ (հայր Աստուածամօր) 167ա, 212բ, 213բ, 222ա, 225բ, 226բ, 297բ, 354ա, 382ա, 509ա, 547ա, 549բ, 571բ, 573ա, 615ա, 627ա, 631բ, 638բ, 643բ, 652ա, 770բ, Գանձ եւ տաղ 126ա, 482բ, 840բ, 847ա, Նկար եւ պատկեր 830բ, 910ա
— Պատր· Կ· Պոլսոյ (1461) 337ա, 623ա
— Պատր· երուսաղէմի (1781) 252բ
— որդի Կոստանդիոն fh·ի (1552) 585բ
— fh· գրիչ Թ· 841 Ձեռ·ի (1652) 419բ—20բ
— fh· (1666) 122բ
— գրիչ Թ· 1085 Ձեռ·ի (1748) 750ա—բ
Յովան ոմն 131բ
Յովասափ Արքայորդի եւ Բաղաամ ճգնաւոր· — Պատմութիւն Յովասափու (գր-

րուած նաեւ Յովսէփ) բրգմ· Ասատէ 212բ, 213բ, 226ա, 227ա, 234բ, 237ա, 238ա, 562ա, 632ա, 634ա, 643բ, 652ա, Տաղ 603բ
— Սեբաստացի, տաղասաց, եւ տաղ նորին 153բ—154ա, 170բ, 285ա, 682ա
— եղբ· Ղազարի (1587) 401բ
— Թելլաֆ (1766) 726բ
(Յովասափու ձայն եւ գոյն) 284բ—85ա, 608ա եւն
Յովէլ մրգ· 196բ, 206բ, 217ա, 221ա, 226ա, 231ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ· — Գիրքը՝ 22բ· Նկարը՝ 624բ
Յովէտ Կաւոնիկոս· — իր գիրքը՝ Պատմութիւն ամենայն աշխարհաց, երկու հատոր 765ա—766ա—բ
Յովհաննէս Կարապետ Մկրտիչ 11ա, 150ա, 150բ, 194ա, 194բ, 208բ, 222բ, 225ա, 241բ, 268ա, 365բ, 382ա, 383ա, 384ա, 477բ, 549ա, 574բ, 573բ, 625ա, 636ա, 639բ, 700բ, 727ա—բ, 825բ, 908ա, եւն Յղութիւն 196ա, 226ա, 626բ, 695ա, եւն· — Ծնունդ 198բ, 208բ, 212ա, 223ա, 225բ, 227բ, 506բ, 628ա, 631բ, 639բ, 643ա, 648բ, 652ա, 708բ, Գլխատումն 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 711բ, — Գիւտ գլխոյն 200բ, 209բ, 223բ, 628բ, 636ա, 640բ, 645բ, 649բ, 703ա· — Գանձ, տաղ եւն 13ա, 16ա, 128բ, 156բ, 164ա—բ, 481ա, 482ա, 523բ, 605բ, 619բ, 660բ, 665բ, 668բ, 679ա, 680ա, 838բ, 840ա, 847ա, 849ա, 889բ, (764բ) — Քարոզ 70ա, 93ա եւն· — Նկար՝ 215ա, 220ա, 566բ, 574ա, 597ա, 624բ, 636ա, 831ա, 855ա, 879ա, 879բ, 916ա
— Ամասիացի վ· 447բ
— Անապական (ընդ Սիմէոնի Աղուաշ· Հրոտից) 225բ, 643ա, 652ա, 729ա, տես եւ Սիմ· Աղուաշ
— Անարծաթ բժիշկ (ընդ կիրակոսի· Արաց) 199բ, 209բ, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 701բ
— Անկիւրիացի բրգմ· Անուանի եւ գործ Սիպիլեանց 271ա
— աշակերտ Ս· Մեսրոպայ 366ա
— Աւգուստեանովիչ եպ· տե՛ս Աւկուստեանովիչ կամ Աւգուստինովիչ Յովհ· եպ· Լեհահայոց
— Աւետարանիչ (Որդի[ք] Որոտման) 51ա, 55ա—բ, 112ա, 194ա, 195բ, 203բ, 211ա, 220ա—բ, 221ա, 222բ, 224բ, 303ա, 303բ, 506բ, 537ա, 571ա, 577ա, 578ա, 623ա, 626ա, 627բ, 630բ, 632բ, 637ա, 639ա, 642ա, 646բ, 648ա, 651ա, 695ա, 706ա, 764բ եւն· — վարք ի Պրոխորոսէ (տես անդ) 50ա, 85ա—բ, 136ա, 711բ· — Հանգիստ Յովհաննու 85բ 217ա, 231ա — Թուղթ Դիոնեսիոսի 430բ, 688բ, — Նկար եւ պատկեր՝ 215բ, 349ա, 350ա, 574ա, 383ա, 401ա, 419բ, 431ա, 432ա, 475բ, 502ա, 564ա, 602բ, 636ա, 768բ, 830բ, 860ա, 878ա, 933ա· — Տաղ եւն 75բ, 93բ, 482ա, 659ա, 817ա, (150ա) — Աւետարան՝ 22բ, (55ա, 61ա), 76բ, 122ա, 229ա, (268բ), 312ա—բ, (347բ) 349ա, 350ա—բ, 351ա—բ, 376բ, 377բ, 384բ, 401ա, 410ա, 420ա, 431բ, 432ա, 474ա, 476ա, 487բ, 489ա, 496ա, 503ա, 513բ, 516ա, 551բ, 564ա, 598ա, 603ա, (611ա), 620ա, 720ա, 723ա, 724ա—բ, 748բ, 757ա, 875ա, — Թուղթ (յիշին) 22բ· — Աղօթք 936ա· — Յայտնութիւն (յիշի), 725բ, 781բ· — Մեկնութիւնք՝ իր գործերու՝ Աւետարանի (ի Նահայէ) Թ· 611· 81ա—82բ, (ի Մասիղեայ)· Թ· 1139 798ա—99բ, (58ա, 478բ, 501ա) — Թղթոց եւ Յայտնութեան (ի Մարսիղեայ) 799բ—800ա· (ի Կուռնելեայ Ալափիրայ) Թ· 1051, 717ա—18բ· — Տաղ եւն, տես իրենց տեղերը 13բ եւն եւն
— Ախլաթցի, տես Յ· տաղասացք
— Անեցի տես Յ· տաղասացք
— Արեւելցի տես Յ· տաղասացք
— արքեպ· տես Յովհաննէս եպիսկոպոսները
— Բադուարեան, ունի՝ Ցիշատակարան պատմական ընդհր· ժողովոց, Թ· 936, 520ա
— Բաբերդացի տես Պատրիարգ
— Գառնեցի 5ա, 335ա, 417ա, 540ա, 648ա, — (Տեսիլ) 202բ, 210բ, 222բ, 335ա, 627բ, 630ա, 639ա, 641բ, 650բ· — Աղօթքներ՝ 511բ, 581բ, 611ա—բ, 894բ, 937ա—8բ, — Բանք եւ խրատք 235բ, 354բ, 356ա—բ, 578բ· — Պտմ· Մաղրոյն Զաքկիանու 201ա· եւ յայլ Յայսմաւուրս
— Գրեցի (Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 712ա
— Դամասկացի Մանսուր, վարքը՝ 689բ·— Համառօտեալ բանք Ստորոգութեանց Հոետորիցն· Թ· 763· 308ա—բ· — Թ· 1045, 688ա—89բ (Աստուածաբանութիւն եւ դաւանութիւն)· Աղօթքներ — 527բ
— եպ· վկայ (ընդ Յակոբայ· Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 649բ, 703ա (640բ· Թ· 1036 թղ· 373ա)
— եպ· Կողոնիոյ (Մարերի) 204ա, 211ա, 225ա, 630բ, 642ա, 651ա, 706բ
— եպ· Ոստան եւ Մարդպետական 23բ
— եպ· Սիւնեաց (Թուղթ պատասխանւոյ առ —) 138ա (ի բանն որ ասէ Որպէս ջուր ցուրտ, բռնադատիմ 310բ
— եպ· Սիւնեաց 476ա
— եպ· Տայոց 641ա, տես դեռ՝ Երուսաղէմ, Հրաշիցն որ···—

— եպ· Զմիւռնիայի թրգմ· Աղօթագիրք մը 553ա—բ
— եպ· Նիկիոյ· Թուղթ առ Զաքարիա կաթ· Հայոց 271ա, 318բ, 510ա
— եպ· Անտիոքայ 103բ
— եպ· Նիկոմեդիոյ 705բ
— եպ· ի ժամանակս Շնորհալւոյ 139ա
— արքեպ· (ԺԱ—ԺԲ°դ·) 77ա
— եպ· Տարսոնի (1311) 373ա
— եպ· Նուիրակ էջմիածնի (1506) 683ա
— եպ· գրիչ Թ· 1023 Ձեռ· ի (1512) 612ա—13բ
— եպ· Զէյթունցի (1588) 231բ
— եպ· (1591) 227բ
— եպ· Ուռհայեցի (1611—26) 469ա, 471բ, 472ա—բ
— եպ· Վարաժնի (1660) 516բ
— եպ· Մշու Ս· Կարապետի (1802) 331բ
— արքեպ· Ակնայ (1839—40) 229բ
— եպ· ԺԲ· Առաքելոց վանքի (1802) 331բ
— եպ· (ԺԸ դար) 448բ
— Երզնկացի կամ Ծործորեցի, նաեւ Պլուզ (Ճլուզ 682ա)· — Յաղագս երկնային շարժմանց 78ա· — Գիր կանոնական կամ խրատ եւ կանոն հասարակաց բրիստոնէից 234ա, 352ա, 469բ (471բ), 514ա—բ, 728ա, 737բ· — Խրատ հոգեշահ 356ա· — Խրատ մանկատուագաց 931ա· — Ներբողեան Ս· Գր· Լուսաւորչի 510բ· — Շարական նոյնին (Անձինք) 604բ, 884բ, եւն· — Տաղեր ի խնդրոյ Ապլոցի իշխանի 170բ, ի Ս· Աստուածածնին, Առաջնաճաշակ պտղոյն 591բ, 668բ, 897բ, 919· — Ոգեշահ, Յամենայն մեղաց ի զատ, ասէ, դու կացիր 156բ, 594բ, 606ա, 619բ, 682բ, 896ա: Ասոնք եւ ուրիշ տաղեր՝ 165բ, 287ա, 594ա, 605բ, 606բ, 682բ—683ա, 898ա· — Քարոզք՝ 129ա, 131բ, 445ա, 511ա
— Թլկուրանցի կամ Թուրկուրանցի տես Յովհաննէս անուանով՝ տաղասացք
— Իզմիրցի տես Պատրիարգ
— Կաթողիկոս, տես Յ· Մանդակունի, Յ· Պատմագիր, Յ· Օձնեցի· — Կաթ· Աղթամարայ (1562) 351ա· — Այնթապցի, Կաթ· Սսոյ (1588· 1601—27) 7ա, 50ա· — Հաճընցի, Կաթ· Սսոյ (1705—1721) 869ա· — Կարբեցի, Կաթ· էջմիածնի, (1831—842) 229բ, 336բ, 337ա· իր Կոնդակը (1832) 187ա
— Համատանցի տես Պատրիարգ
— Յովհ· Կաթ· Պատմագիր Դրասխանակերտցի 87բ, 346բ, 536ա· Պատմութիւն՝ Թ· 617· 86ա—87բ, Թ· 618, 88ա—բ, Թ· 631· 114ա—բ, Թ· 730· 269ա—70բ, Թ· 792· 360ա—բ, Թ· 811· 381ա—բ, Թ· 826· 404ա—բ, Թ· 1069, 735ա—բ
— կամաւոր աղքատ (Արաց) 198բ, 209ա, 223ա, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
— Կարնեցի, մահտեսի, նօտար, տաղասաց, 680ա—բ, (տաղք 18, բայց յաւել անդ դեռ բդ· 337ա· «Տաղ սիրոյ··· իմ սիրելւոյդ ազնիւ տեսոյն», որով 19 տաղ) — 754բ—55բ (բանի մը տաղ Ս· Տեղեաց վրայ)
— — բժիշկ եւ տէր Թ· 658 Ձեռ· ի (1769) 146ա—47բ
— Կիլիկեցի նգ· 97ա
— Կոզեռն 6բ, 795բ, Տեսիլ՝ 233բ, 353ա
— Կոլոտ, Բաղիշեցի, Պատր· Կ· Պ· 1715—41) 118ա, 120բ, 240բ, 335ա, 335բ, 373ա, 426ա, 427ա, 580բ, 718բ, 937բ
— վ· Կոլոտիկ 374ա, (Քարոզ) 296բ, — իր Եսայեայ մեկնութիւնը Թ· 793, 360ա—62բ
— Կովդեցի (ի գրոցն) 27ա
— կրօնաւոր, գր· Պտմ· Յովասափու 562ա
— Հայրապետ Երուսաղէմի (Արեգ) 201ա, 210ա, 224ա, 629ա, 650ա (641ա· Թ· 1036 բդ· 410ա, սկիզբը պակաս)· 729ա — Գանձ 128ա, Շարական 150ա
— Հասանցի (Հոսանցի· Սահմի) 221բ, 626բ 637բ, 697ա
— Հոլով, Կ· Պոլսեցի, թրգմ· Խոկումն բրիստոնէական, Թ· 1212, 861բ· — Բնազնութիւն եւ Ձեռազնութիւն — Թ· 732· 272ա—բ, Թ· 798· 367ա—բ· Թ· 807· 374ա—բ, Թ· 882· 462ա—բ, Թ· 941· 526ա
— նգ· եւ Ալեքսիանոս, տես Ալեքսիանոս
— Մամիկոնեան 233ա
— — Մայրագոմեցի 2բ
— Մանդակունի 311բ, 582ա, 880ա, կանոնք՝ 23ա, 30բ, 31ա, 299բ, 378բ, 379ա, 379բ, 470բ, 471ա, 780ա· — Կոչումն ապաշխարութեան 379բ, 780ա, Ճառք՝ վասն չբամբասելոյ զբահանայս 310բ, 443բ, 446բ· վասն պահոց 309ա, 310բ, 443ա, 446բ, 728բ· վասն մխիթարութեան 446բ, 728բ· վասն ողորմութեան 446բ, 728բ, վասն չառնելոյ բարեկամութիւն ընդ ատելեացն յԱստուծոյ 446բ· վասն ընդունելի եւ անընդունելի աղաւթից 728բ· վասն փոխուց եւ շահուց 728բ, վասն արուագիտաց եւ անասնապղծոց 728բ—29ա· (յաղագս խոստովանութեան 728բ)
— Նարեկացի, եղբայր Գրիգորի 46ա, 557ա
— Ողորմած (Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647ա, 697բ
— Ոսկեբերան հայրապետ Կոստանդնուպոլսոյ 18բ, 48բ, 117ա, 320բ, 361ա, 385բ, 478բ, 520բ, (645բ) 783ա, 784բ·— Վարք՝ (Տրէ) 198ա, 221բ, 625բ, 627ա,

638ա, 646բ, 647բ, 657ա, 697բ, (վերադարձումն· Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 640ա, 649ա, 701ա· — (երեւումն Առաքելոց· Հոռի) 196ա, 221ա, 626ա, 637բ, 647ա· — Նկարք· 574բ, 636ա, Տաղ՝ 14ա—բ, 607բ, 657ա, (848ա), 850բ, 889բ· — Աղօթքներ՝ 216բ, 231ա, 511բ, 527բ, 756բ· — կանոնք եւ յաղագս կանոնաց եւ կարգաւորաց 23բ, 24ա, 30բ, 31ա, 379բ, 380ա, 780ա· — Ճառք Յաւետումն, ի ծնունդն Քրիստոսի եւ Քառասնօրեայ գալուստն ի տաճար 375բ, ի Յարութիւն Քրիստոսի 375բ· — ի Համբարձումն 509բ· — ի Սուրբ խաչն ամենակալ (յաւետարանի մեկնութենէ) 510բ, 637ա, Յանառակ որդին 356ա, 444ա, 510բ, ի փարիսեցին եւ ի մաքսաւորն 444ա, 510բ, Յայրին եւ ի միամօրն 353բ, ի մեծատունն եւ ի Ղազարոս 356ա· — ի տասն կուսանսն 509բ· — Վասն կուսութեան 596բ· — ի լուացումն ոտից 509բ — Յառաքեալսն Պետրոս եւ Պօղոս 510բ· — Այր մի իջանէր յԵրուսաղէմ 356ա· — Արթուն կացէք զի ոչ գիտէք 356բ· — Յաղագս հրաժարման աշխարհիս 354ա· — Յանհաս ի Ս· Գրոց· Յորժամ երիտասարդ էիր 354բ, 381ա· — Երեք ճառ վասն Մխիթարութեան 352բ· — Վասն սիրոյ 961բ· — Վասն անկար պատմուճանին 625ա, 632բ· — Յորժամ դարձաւ յառաջին յաֆսորացաց 539բ· Բանք ինչ ի հատընտիր ճառից 539բ· — ի մեկնութենէ Ոսկերերանի 842բ· — ի Մատթէէ եւ ի Ղուկայ Աւետարանաց մեկնութենէ 446բ· — Ներբողեան ի Ս· Իգնատիոս 270բ· — ի Ս· Խաչն 632բ· — ի Ս· Պեղիգիա 706ա· — Պատարագ 936ա

— Որոտնեցի, Կախիկ 48ա—49ա, 58ա—բ, 69ա, 93ա, 124ա, 296ա, 405ա, 406ա, 410ա, 477ա, 478ա—բ, 629ա, 633ա, 715բ—16ա, 855ա, 855բ, 758ա, 788բ, 857ա· — Լուծմունք Գր· Աստուածաբանի (Առրս) 159ա, Լուծմունք Պարապմանց 158բ· — Հարց եւ պատասխանիք 347ա· — Աղօթք (եւ մեկնութիւն Սաղմոսաց) 52բ, 310բ

— Ջամաշըրճեան տես Պատրիարգ

— Ջմշկիկ (Ահկի) 203բ, 211բ, 225ա, 630ա, 651ա

— Պահեցող (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 693բ

— Պատրիարքներ· — տես Յ· Կոլոտ· — Յ· Իզմիրցի (1707—8) 256ա, 330ա, 395ա, 730բ· — Յ· Համատանցի (1781—2) 250բ· — Յ· Բաբերդցի (Ջամաշըրճեան) (1800, 1802—13) 623ա, 686ա

— Պոնա, Կարդինալ· Ճառ առանձնական յաղագս գոհի պատարագի Թ· 946, 533ա—34բ

— Վարդապետ Սարկաւագ· — Բան մաղթանաց առ Ս· Կոյս 511բ· — Մանր ժամանակագրութիւն 931բ· — Սաղմոսարանի սրբագրութիւն 417ա, 585բ եւն· Տումար 69ա· — Ի լինելն Քրիստոսի որդի մարդոյ 497բ· — Աղօթք 938բ

— Սիւնական· Հարցմունք կանոնականք 23ա, 30բ, 378բ, 300

— Վանական վ· տես նաեւ Վանական վրդ· գրութիւնք՝ Յորոյ մեկնութիւն 49ա, Թ· 879· 460ա—բ, Թ· 1119· 782ա—բ· 58ա, 478բ· — Համեմատութիւնք ոմանց իրաց հնոյն ընդ նորոյս 253բ, 557բ· — Ուրախացիր պսակ կուսից 125ա—բ· Պատմութիւն Թաթարաց 387ա

— վկ· որդի Քսենոփոնի (Արաց· տես Քսենոփոն) 628ա, 640ա, 649ա, 701ա

— տաղասացք· — Ախլաթցի, Ողբ յերեցփոխանն Սպանդիա, փառք ի փառաց թագաւորին· — Անեցի, Տաղ էջմիածնի նուիրակաց· Ինքն հարիւր Հայոց թուական 683ա· — Արեւելցի, Տաղ մը թերի 898ա

— Թլկուրանցի (Թուրկուրանցի) կաթ· Սսոյ· Գանձք Ծննդեան՝ Յանեղական լուսոյ 660ա, 838ա, 847ա· — Գալստեան, Յաւէտ իսկապէս 849ա· — Խաչի, Յայն եդեմական 668բ, 838ա, 840բ, 849բ, Տաղ՝ Ս· Աստուածածնի, Գովերք է ազգ լեզուէ (Գովերգ երեք ազգ լեզուէ) 619ա, Է մահ բանի բեզ յիշեմ 153ա—բ, 175բ, 898բ, Աղէկ պատկեր 897ա, Բանի դատես ի հետ մեղաց 898բ· — Ի հրեշտակապետս· Յոյժ փառատրելի 657բ· — Յորժամ կամէր Հայրն գթած· Յովհաննու գլխատման 593ա, 683ա, 898բ· — Բեզ հոգեւոր խրատ մի տամ 594բ, 683ա, 898բ· — Արեկ, արեկ խուսպ սուրաբ 591ա, 897բ· — Աստուած անսկիզբն եւ անսահման 897բ· — Ահա եղեւ պայծառ գարուն 594բ, 897բ· — Դու ես գարնանային վարդ 594բ, 897բ· — Լոյս երեսացդ էի փափաք 897բ — Հազար ուսուփ է բեզ ծառայ 897բ· — Տեսայ պատկերք մի գեղեցիկ 897բ· — յԱլեքսիանոս· Աստուած գթած 527բ, 593բ, 683ա, 898ա, յԱդամ· Աստուած անեղ անպարագիր 284բ, 595ա· — Ջար եւ անգգամ կնոջ· Յորժամ կամէր Հայրն գթած 683ա· — Բեզ ունիմք յոյս եւ ապաւէն 595ա· — Թէ մահն չէր ու կամ մեռնիլ 594բ· — Աւրհնեալ է անուն անմահ 595ա, Քիմ սա պէնի պիլմազ իտի 290ա, 591, 896ա,

(սիրոյ) Հոգի զալըմ նազլու ֆիաֆիլ։ 566ա
— որդի Համբարձումի · Հոգին մարմինին ասաց 683ա
— որդի Սիմոնի · Տաղ ազնիւ երկիրս ամէն կանաչեցաւ 683ա
— Սեբաստացի՛ · Աւետիս կրօնաւորի նահատակութիւնը, Հիւսիսական կողմ աշխարհէ 683ա
— Տարօնեցի աբեղայ, ունի խրատ վասն ողջոյն տալոյ 38բ
— Յովհաննէս անուանով կան՝ խրատ բրիստոնէից նահապարհ է այս կեանքս 381բ, վասն հոգոյ · Ընկալ, Տէր արարիչ 290բ · — Ի ժամանակս Աբգար թագաւորին 382ա — Նստաւ յաթոռ Կիպրոս կղզին 155ա · — Աստուածածնին, մայր Քրիստոսի 683բ, ուր այլ տաղ եւս · — Գանձ յԲԺ առաքեալս · Յերկնից խոնարհեալ 658ա · — Թէոպոմպայ եւ Թէովնայ · Ցոյժ զարմանալի 658ա (Թլկուրանցիի՛ն այս գանձերը)
— վ · Տիրանց 547ա—549բ
— ֆհ · որուն խնդրանքով Գէորգ վարդապետը կը գրէ Վասն Հաղորդութեան 233բ
— ֆհ · վկ · (Արեգ) 641ա
— Ֆրայինգ (†1670, Յիսուսեան կարգէ) Վերտառութեանց գիրք երեք թրգմ · Հ · Ի · Ուգուենան, Թ · 1151, 809ա—բ
— Կաթողիկոս Օձնեցի, Իմաստասէր, 202բ, 210բ, 224բ, 244բ, 353բ, 536ա, 630ա, 636ա, 641բ, 642բ, 650բ, 723բ · — — Աղօթք 382բ, Ժամակարգութիւն 43բ, 44բ, 133բ, կանոնք 23ա, 30բ, 300ա, 378բ, 471ա, 780ա · — Յաղագս թէ ապականեն զխորհուրդն 309ա · — Ընդդէմ Պաւղիկեանց 382բ
— գրիչ Թ · 833 Ձեռ · ի (1235) 410ա—բ
— վրդ · (1302է յառաջ) 702բ
— սարկաւագ, կազմող Պատարագամատոյցի (1334է ետքը) 475բ
— որդի Հոռոմշահի (1360) 432ա
— որդի Առաքելի (1377) 588բ
— Երէց (1452է ետքը) 229բ
— հօրեղբ · Նորհատի (1452է ետքը) 229բ
— կր · հօրեղբայր Յակոբայ (1403) 237ա
— որդի Աբամելիքի (1440) 59ա, 62ա
— կր · ստացող Թ · 850 Ձեռ · ի, նաեւ գրի՛չ · (1458) 432ա—33ա
— կազմող (1460) 349բ
— որդի Կոստանդին ֆհ · ի (1552) 585բ
— գրիչ Թ · 674 Ձեռ · ի (1567) 167ա—բ
— ֆհ · ընկեր տէր Վարդանի (1575) 402բ
— ֆհ · (1591) 228ա
— որդի տէր Յովհաննէսի (1591) 227բ
— ֆհ · հայր նախորդին (1591) 227բ
— հօրեղբայր Մարտիրոս եպ · ի (1591) 227բ
— եղբ · Շամուլի (1591) 227բ
— որդի Կարապետի (1591) 227բ
— կազմող Թ · 1270 Ձեռ · ի (1601) 908ա
— մղտեսի (1607) 352ա
— ֆհ · (1613) 725բ
— գրչապետ (1614) 107բ
— հայր Յովհաննէս արբեպ · ի (1615) 471բ
— ֆհ · գրող յիշատակարանի (1618) 350բ
— որդի Մկրտիչի (1618՛) 350բ
— հօրեղբայր Դաւթի (1628) 652բ—54բ
— շինողներէն Նորաշինկու եկեղեցւոյ (1628) 653բ
— կազմող (1639) 909ա
— ոմն (1639) 909բ
— նկարող Թ · 1208 Ձեռ · ի (1640) 855ա, 858բ
— կր · Ղեղանայ Ս · Աստուածածնի վանքի (1650) 455բ
— գրիչ Տաղարանի (1654) 590ա, 595բ
— գրիչ Թ · 666 Ձեռ · ի (1659) 158ա—բ
— ֆհ · գրիչ Թ · 688 Ձեռ · ի (1659) 178բ, 179բ
— գրիչ Թ · 891 Ձեռ · ի (1660) 473ա—74բ
— գրիչ Թ · 581 Ձեռ · ի (1663) 29ա, 32բ
— գրիչ Թ · 1109 Ձեռ · ի (1666) 770ա, 771բ
— հայր Յոհաննէս երէցի (1666) 771բ
— գրիչ (երէց) Թ · 638 Ձեռ · ի (1666) 122ա—122բ
— ուսուցիչ Յովհաննէս գրչի (1666) 122բ
— գրիչ Թ · 1028 Ձեռ · ի (1667) 617ա—18բ
— վրդ · Քարոզ նորին՝ Արար Աստուած գմարդն հոգի եւ մարմին (1668է առաջ) 728բ
— վրդ · տէր Թ · 646 Ձեռ · ի (1673է ետքը) 131բ
— բոռ Ջաֆարի (1676—8) 644բ, 645ա—բ
— որդի Լուսիկի (1691) 538ա
— որդի Սուբհասի (1692՛) 559բ
— աստուածաբան եւ փիլիսոփայ վարդապետ (1695) 558ա
— մահտեսի տէր Թ · 627 Ձեռ · ի (1698) 109ա, 110բ
— ոմն (1703) 538բ
— Եաղուպզատէ բրգմնչ · Պղնձէ հաղաբի պատմութեան (1706) 578ա
— ստացող Թ · 1094 Ձեռ · ի (նախ հան 1712) 757ա—բ
— Ստեփան (1713) 605ա, 608բ
— ոմն (1714՛) 911բ
— գրիչ Համայիլի (1727) 616ա, 617բ
— Գէորգ Վաղիոս (1735) 808ա
— Ռուսնուխցի (1737՛) 779ա, 780ա
— վ · (կնիքը, 1746) 855ա

— որդի Մատթէոս fh·ի (1747) 403բ
— երէց Սամաթիացի (1750) 882ա—բ
— կասմրնցի (1750—51) 59բ
— տի Մելֆում, Փառակեցի (1751) 411բ
— գրիչ Թ· 851 Ձեռ·ի (1752) 434բ
— վ· Ամասիացի գրի՞չ Թ· 930 Ձեռ·ի (1755) 515ա—բ
— գրիչ Թ· 657 Ձեռ·ի (1766) 44ա, 145բ
— կ· է· Վռէիդֆօրֆ (1768) 363ա
— fh· գրի՞չ Թ· 1302 Ձեռ·ի (1771՞) 934ա, 935բ
— ստացող Համպիլի (1780) 383բ
— fh· Անկիւրիացի Պալըքեան (1782) 63բ 64բ
— Մանիսացեան (1783) 28ա
— Պալի, Էնկիւրցի, գրիչ Թ· 1087 Ձեռ·ի (1783) 751ա
— մահտեսի, գրի՞չ Թ· 1011 Ձեռ·ի (1785է վերջ) 602ա—բ
— գրիչ (1787) 406բ
— վրդ· տէր Թ· 1196 Ձեռ·ի (1788) 841ա, 843բ
— Պէսարեանց, գրիչ Թ· 596 Հմայեկի (1788) 55ա—բ
— նօտար, գրիչ Գրիգոր Օշականցւոյ կեն–սագրութեան (1798) 467ա, նոյն ընդ Յովհաննու Կարնեցւոյ· տես անդ
— (ծն· 1800ին) 486բ
— վանցի, գրիչ Թ· 709 Ձեռ·ի (1800) 243ա
— Փափազեան Կ· Պոլսեցի, գաղափարող Անտառ նորագոյն մտածմաց գրքի (1807) 240ա—բ
— fh· ի Ն· Զուղա (1812) 479բ
— վ· նօտար (1817) 187ա
— Ստեփանովիչ (1818) 726բ
— Ծառուկովիչ (1818) 762բ
— վրդ· (1819—20) տես Յարութիւնեան 736ա—37բ
— Յարութիւն, իր մասին երգ մը (1837) 523բ
— վ· Գրիգորեան (1858) 56ա, 57բ
— Արծրունի (1867) 57բ
— Տէր Գրիգորեան (1868) 32բ
— գրիչ Թ· 608 Ձեռ·ի (ԺԱ՞—ԺԲ դար) 76ա—77ա
— ամիրայ Ակնցի (ԺԷ դար) 293ա
— առջ· Նախավկայի վանքի (ԺԷ դար), 191ա
— վ· (ԺԷ դարէ վերջ) 596բ
— Նոր վկայ (ԺԸ դար) 541ա
— վարժապետեան, ունի նամակներ (ԺԸ դար) 449ա
— Ճիլաճի, հայր Թագուհիի (ԺԸ դար) 532ա
— տէր Թ· 775 Ձեռ·ի (ԺԸ դար) 323ա, 324բ
— գրի՞չ Թ· 620 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ դար) 91բ
— ոմն (ԺԸ՞ դար)
— վ· Զօհրապեան (ԺԹ դար) 723բ
— Սօֆճի (ԺԹ դար) 532բ
— Չէլէպի Տիւզեան (ԺԹ դար) 335բ
— Տիւզեանք, մին՝ որդի Սարգսի եւ միւսը՝ որդի Միխայէլի (ԺԹ դար) 62ա—63բ
— ի վարս Հարանց Ֆրանկաց 29ա
— կր· 19ա
— ոմն 28բ
— վարժապետ fh· 75ա
— Տրապիզոնցի 107բ
— որդի Մանուկի 359բ
— Էշտրմալճի, որդի Մկրտիչի 501բ
— տէր Թ· 1016 Ձեռ·ի 605ա, 608բ
— ստացող Թ· 920 Ձեռ·ի 508բ
— ստացող Թ· 1057 Ձեռ·ի 723բ
— ժամարար 654բ
— կր· Սաթայ վանուց 234բ
— մենակեաց 235բ
— Եղիկ 440ա
— սափրիչ եւ դպիր 389ա
— fh· 713ա
— fh· (գրուած՝ Յովհն) 238ա
— վ· 931բ
— Տէր–Գրիգորեան — Կարմրկապցի 29ա
Յովհաննիսեան Մատթէոս (1690) 762ա—բ
Յովնաթան Նաղաշ· Տաղասաց· Տաղի՝ Զատկի· Յորժամ գայ պայծառ Զատիկն Հայոց 132ա· — Վասն ուրախութեան· Յորժամ որ մարդասէրն Աստուած 132ա· — — Վասն ուրախութեան· Յորժամ եղեւ գարուն, արեւ ծագեցաւ 132ա, 683բ· — Տաղ ուրախութեան· Յայտնի երեւեցաւ Քաղցրաշունչ գարուն· եւ դեռ ուրիշ շատ մը տաղեր Թ· 647 Ձեռ·ի Էջ 131ա—133բ
Յովնան մգր· 43ա, 70բ, 72բ, Գիրքը՝ 22բ, Նկար՝ 172ա, 488ա, 574ա—բ, 597ա, 831ա, 916ա· տես Յունան
— առջ· Մշոյ Ս· կարապետի· Թուղթ 500ա տես Յունան եւ Յօնան
— վ· Տաղի՝ («Եկ սիրելի իմ պարտէզ»··· «Ողբամ կոծամ») 683բ
Յովնաննեան Հ· Ղեւոնդ 156բ, 340ա
— Հ· Պօղոս 397ա
— Փերովբէ 45ա, 116ա, 147բ, 158ա, 176բ, 238ա, 258ա, 260ա, 278ա, 293բ, 305ա, 306ա, 307բ, 314բ, 360ա, 437ա, 688ա, 732ա, 736ա
Յովսէփ Աստուածահայր 149բ, 313բ, 355բ, 357ա, 506ա, 547ա—բ, 548բ, 573ա, 696բ, 699բ, 874բ, 875ա, 902ա—բ, Նկար 636ա, 743ա, (շարական) 872բ, 906բ
— աշկ· Ս· Սահակայ 366ա
— Արիմաթացի 757ա, 831ա, Նկարիկ 173ա

— եպ· Արղուբեան, Թուղթ տու ևա 187բ—88ա, 343ա եւ 463 (Թ· 721 ուղղել՝ 781)
— Գեղեցիկ 55ա (կտակ) 234բ· — Պատմութիւն 444ա· — Տաղ 682ա
— Էմին (թուղթ) 187բ
— Կ· Պոլսեցի, թարգմանիչ Յայսմաւուրքի (Թ· 1048) 692ա
— Կաթ· (Երէց) 103բ
— տաղասաց, տաղ ի ճորոգմանե աթոռոյն Ս· Կարապետի··· ի շնորհատու աթոռս այս մեծ 683բ
— (եւ Սահակ) վկ· (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 639բ, 649ա
— նոր վկայ (Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ
— վկ· fh· ընդ Այիբալայ եւ Ակիփսիմեայ· տես· 221բ, 638ա, 647բ եւն
— այս է Յովասափ (ընդ Բարաղամայ) 213բ· տես Յովասափ
— վ· (ԺԳ դար) 5ա
— որ է նուսուփ թգ· Իսմայելացւոց 79ա
— դպիր գրիչ Աւետարանի· ՌԽԲ ուղղել՝ ՈԽԲ = 1193· 338ա
— տէր Թ· 1299 Ձեռ·ի (1451) 930ա, 932բ
— գրիչ Թ· 691 Ձեռ·ի (1474) 180ա, 181բ
— հօրեղբայր Հայրապետի (1592) 402բ
— գրիչ Թ· 1246 Ձեռ·ի (1644) 883ա· 884բ
— fh· Ս· Աստուածածնին եկեղեցւոյ (1628) 653բ
— Վուռդիլլօնիոս (1767) 363բ
— Հայր, ձեռնադրուած Յարութիւն եպ· Բասենցիէն (1788) 266բ
— տէր Թ· 1235 Ձեռ·ի (1774) 876ա, 877բ
— Մանիսացեան (1783) 28ա
— թոռ տէր Սերովբէի (1810) 414բ
— վ· սպասաւոր էջմիածնի (1817) 187ա
— Սարգիսեան գրիչ Թ· 598 Ձեռ·ի (1858) 56ա—բ
— Պաստիփիւրէ 503բ
— եպ·° (Սգավարան) 448ա
— հոգեւոր հայր, fh· 129բ
— որդի Բաղդասարի 7բ
— «փառաւոր» 595ա
Յովսէփեանց Աստուածատուր բէկ (1907) 503ա
Յուբենտիոս տես Յոբենտիոս 626ա
Յուդա ճահապետ 361ա, (կտակ) 234բ
— յի ցեղ եւ ազգ 217ա, 230բ, 354ա
— Առաբեալ 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649բ, 702ա, Թուղթ 22բ (մեկնութիւն) 799բ, 800ա
— Կիւրեղ (ընդ Աննայի) տես անդ 51, 225ա 296բ, 669բ
— մատնիչ 32բ, 218ա, 232ա, 301ա, 359ա—բ, 382ա, 431ա, 472բ, 503ա, 508բ, 574բ (նկար) ի°ճբ 719բ
Յուդիթ գիրք 22բ, 323բ, 739ա
Յուլիանէ կոյս (ի Նիկոմեդիա· Քաղոց) 222ա, 627բ, 639ա, 648ա, 699բ
— կոյս (ընդ Վառվառեայ· տես· Տրէ) 222ա 627ա, 638բ, 648ա
— (նաեւ Ուլիանէ եւ հոյր Պաւղոսի· Արեգ) 201բ, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704ա—բ
Յուլիանոս Աղիկառնացի 139ա
— Բդեշխ 720բ
— Ուրացող 222բ, 627բ, 630բ եւն
— սարկաւագ Պետրոս եպ·ի 309բ
— վկ (ընդ Ամմիանոսի, Թէոդորոսի· տես, Նաւասարդ), (194բ, 220բ, Թ· 701· բղ· 50բ, 625բ), 636բ, 646ա, 656բ
— — Եգիպտացի (Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ
— — (ընդ Ասկղեպիդեայ· Ահկի) 203ա, 210բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705ա
— — բժիշկ (Քաղոց) 222ա, 627բ, 636բ, 639ա, 648ա, 648բ, 700ա
Յուլիոս իշխան 721բ
— Մօտենացի ասպետ 883բ
— Պապ 33ա, 33բ, 248ա, 621բ
Յուղիա (հին մեծատուն) 235բ
Յուղիտա վկի· (Օղիտա, մայր Ս· Կիրակոսի· տես· Հրոտից) 107բ, 212ա, 225բ, 460ա, 631բ, 643ա, 652ա, 709բ· — Տաղ եւ գանձ 163ա, 661ա, 847բ, Նկար՝ 574բ
Յուղկիանոս fh· (Ուղկիանոս· տես· Սահմի) 196բ, 221ա, 627բ, 637բ, 647ա
Յուճան առջ· Մշոյ Ս· Կարապետի 725բ· տես Յովճան
— մրգ· տես եւ Յովճան, 51բ, 74բ, 93բ, 195բ, 199ա, 220բ, 223ա, 226ա, 231ա, 264ա, 279բ, 319ա, 593ա, 626ա, 637ա, 640ա, 646բ, մահ 217ա, Գանձ եւ տաղ ու բարոզ 128ա, 313ա, 661բ, 847բ
— վկ· (ընդ Բարաիոսի· եւ Թ· վկայսն տե՛ս· Արեգ) 201ա, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704ա
Յուճանեեան տես Վարդան
Յուճանենց 91բ
Յուսէփ հայր Գրիգորի (1591) 227բ
— Էլէեսանի եւ — հանգուցեալ (1592) 402բ
— հօրեղբայր Հայրապետի (1592) 402բ
— fh· 654բ
Յուսիկ (Ս· Կաթողիկոս) 353բ, 354ա
— ճգնաւոր արգելական· Թուղթ Ն· Լամբրոնացւոյ առ — 86ա, 339բ, 755ա—բ· — Ողբ աղօթական ասացեալ Ս· Յուսկանայ, Յիսուս Միածին Աստուած 683բ
— մանուկ վրան տաղ մը Ղազար վ·է 523բ, 679ա
Յուսկան որդի Ստեփանոս (տես Ստեփանոս) 55բ, 208բ, 639ա, 739ա
Յուռում դուստր Հախուն, հոյր Մարգարիտի (1737) 490բ

Յուստիանէ կոյս (Ուստիանէ, ըստ Կիպրիանոսի, տես· Հռոի) 47բ, 181բ, 196ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695բ, Պտմ· 385բ, 614ա, Նկար 384բ, 385ա
Յուստինիանոս կայսր 80բ, 103բ, (տիտղոսք) 24բ, 26ա, 27ա, 31բ, 32ա (781ա)
Յուստինոս վկ· (Ուստոս, Յուստինիանոս, զօրական ի Հռոմ· Մարերի) 205ա, 221բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651ա
— վկ· (Իւստոս, Յուստիանոս, փիլիսոփայ· Աիկի) 203բ, 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա, 706ա
— վկ· (Յուստինիանոս· Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625ա, 636բ, 646ա, 656բ
Յուրիխան կին Հախուն (1737) 490բ
Յոհ հաճի 147ա
Յոհան ոմն 552բ
Յօնան կամ Յունան կամ Յովնան· տե՛ս, առաջնորդ Ս· Կարապետի ի Մուշ, 727ա
— եպ· Թօխաթեցի, բրգմ· Գիրք պատմութեանց Թ· 984, 572ա—բ
Յօսկան տիրացու (1806) 414բ
Յօրօփսիմէ (1836) 782ա

Ն

Նաբովկայ եպիսկոպոս Փիլաբսիենոս· տես անդ
Նարուգոդոնոսոր թգ· 739ա
Նազար շինող Նորաշինկու եկեղեցւոյ (1628) 653բ
— վառնացի հայր Յարութիւնի (1755) 500բ
— Հարապետ, պարոն (1768) 190ա
— վիչէնց (1818) 737ա
— մսագործ 902բ
Նազարեան Շուշանիկ 562ա
Նազարիոս (Ագիոս, ըստ Կելսիոսի եւ Փերբասիոսի· տես· Հռոի) 196ա (221բ, Թ· 701բ թղ· 109ա), 626ա, 637բ, (646բ, Թ· 1037 թղ· 112ա)
Նազէ Փօֆազեան մայր Ջաֆարիա պատր· Կաղզուանցւոյ 253ա
Նազի(ն) մայր Յակոբայ 720ա
Նազլում աղջիկ Գրիգոր fh·ի (1619) 433բ
— մայր Ռստակէսի (1619) 433բ
Նազխաթուն աղջիկ Ղազար գրչի, 712բ—714բ
Նազովրեցի (Յիսուս Քրիստոս) 355բ
Նազօ ոմն 228բ
Նաթան մգր· (Մեհեկի) 199բ, 206բ, 209ա, 213ա, 223ա, 226ա, 649ա, 702ա
Նաթանայէլ աշկ· Յիսուսի 66ա
Նալեան Յակոբ Պատր· տես Յակոբ· իր կտակ չարչարանաց Թ· 802 370ա—բ
Նախադրութիւնք գրոց տես Աւետարանի
Նախահաբ 224ա
Նախասահմանականի 746բ
Նահանջ տարի 200բ, 629ա, 649բ
Նահապետ կաթ· 557բ, Կոնդակ՝ 191ա
— վրդ· Տրամախօսութիւն ընդ Հայրապետի 302ա—բ, 462ա—63ա
— որդի Երանելի Կոմիտասի 256բ
— եղբ· Հայրապետի (1562) 351բ
— Քուչակ տես անդ, 473բ, 678ա, 685բ
Նահապետ (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ· —Տաղ եւ գանձ 666ա—բ, 670ա, 674բ եւն
Նահատակ կամ վկայ արեւելեան 655ա
Նաղախ կին Մահտեսի Մարտիրոսի 725ա
Նաղաշ Մկրտիչ, տես Մկրտիչ, տաղասաց· Ողբ՝ Արարիչն արարածոց մեզ բարկացաւ 569բ· — Տաղ Ղարիպի· Ղարիպին կեանքն լալի ողբերգական 570բ· 898ա· — վասն ուրախութեան 286բ· — վասն ագահութեան 578բ· — վասն խռովութեան 578բ· — խրատ եւ կշտամբանք անձին 662բ, 663ա· — ի Ս· Աստուածածնին· Պուլպուլն ի վարդն ասաց ինչ անողորմ ես 590բ· — Տաղ գանազանք 288բ, 593ա—94բ, (Կաֆա) 286բ
Նաղկաշ (Նաղա՞շ) Տաղ արտալի մուխանաս, Անաստուած էր, անաստուած էր, ինչպէս բան էր 683բ
Նամակագրութեան առաջնորդ Թ· 1115, 776ա—բ
Նամականի Ն· Շնորհալւոյ եւ Լմմանուէլ կայսեր եւ Գր· Տղայի Թ· 623· 99ա—104բ
— եւ Տաղարան Թ· 913· 499ա—502բ
— եւ Կոնդակագիրք Թ· 703· 229ա—30բ
— Թ· 1113· 775ա—բ
— Վերջին թուղթ 723ա—բ
Նանա Ասորի 104բ, 271ա· Մեկնութիւն Յովհաննու Թ· 611, 81ա—82բ
— կողակից (Ստեփանի՞) 653բ
Նանա(յ) ջան (1824) 479
Նանին, մայր Թադէոսի (1658) 476բ
Նանոս 614բ
Նանում աղջիկ Ներսէսի (1662) 456ա
Նատիր գրիչ Թ· 849 Աւետարանի 431ա—32ա
Նատրշահ Թահմազխան (Թամասպուլի) Պատմութիւնը՝ (յԱբր· Կրետացւոյ) Թ·

616, 86ա—բ, Թ· 840, 419ա—բ, 386բ, 541բ, Նկարը՝ 385ա
Նարեկ աղօթամատոյց Թ· 592, 659, 665, 971· տես Գր· Նարեկացի
Նարկեսոս (Նարկեսիոս) եպ· (Մեհեկի) 200բ, 220ա, 223բ, 629ա, (640բ, Թ· 1036 թղ· 384բ), 649բ
Նարպուէ Թէոդոր 805ա
Նաւակատիք Ս· խաչի, Գողգոթայի, Յարութեան 195ա, 657ա եւն
Նաւասարդ 69ա
Նաւեայ որդի Յեսու· տե՛ս Յեսու 194բ
Նաւում մգր· Գիրք՝ 22բ, Մահ՝ 217ա
Նաֆեա (1628) 653բ
Նաֆովր արբայ (Յովասափի պատմութեան մէջ) 632ա
— հայր Թարայի 208բ
Նեեմի 326բ
Նեկտար տուտու, տէր Թ· 757 Ձեռ·ի (1797) 303ա—բ
Նեկտարիոս տես Նեֆտաւիոս
Նեղոս 19բ· — վասն որկրամոլութեան 510ա· — վասն սնափառութեան 510ա
— կրտսեր 19բ
— վկ· 695ա
Նեմիա տես Նիմիէ (եւ Թեկղի)
Նեմցեվիչ 829բ
Նեներիոս (տես Նէոնիոս եւ Ներներիոս) 221բ, 637բ, 647ա
Նեստոր եպ· (Նեստորիոս, Նատորիոս· Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640բ, 649բ, 702բ
— Հերետիկոս 33բ, 145ա, 259բ, 374ա, 374բ, 375ա, 520բ, 708բ· — Թուղթ Կեղեստինոսի առ — 309ա· — Խօսք Կիւրղի առ — 773բ
Նեստորականք 765բ
Նետեսինոս 392ա
Նետոդաց ազգ 159բ
Ներբողեանք տես իրենց տեղերը (յամենայն սուրբս 226ա, 626բ եւ յայլ Յայտարարութիս)· — Աբոռոյն Վարագայ) 552ա—բ
Ներկիզ ումն 916բ
Ներներիոս 221բ (նաեւ Նեներիոս)
Ներշապուհ եպ· Մամիկոնէից (տես Ներսէս Բ· Աշտարակեցի) կանոնք 22ա, 22բ, 30ա, 299բ, 378բ, 779բ
Ներսաւ (Նիրսաւ) եպ· (Տրէ) 221բ (627, Թ· 1035, թղ· 157ա), 638բ, 647բ (վկայելոցն ի Պարսս) 698ա
Ներսեհ արբայ Պարսից 307ա, 397բ
— Կամսարական (Սոկրատ Պատմագիր) 99բ—100բ
— Մոկացի 160ա (Ներսէ Հռոմկացի)
Ներսէ Հռոմկացի, տես նախորդը
Ներսէս Պարթեւ կաթ· Ա· 51ա—բ, 345բ, 354ա (ընդ խադայ· Տրէ) 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 702բ· — Պատմ· ի Մեսրոպայ Թ· 668· 159ա—60բ· — Պատմ· Ս· Խաչի 353ա, — Գանձ եւ տաղ 667ա, 682ա, 849բ, 890ա· Շարականք՝ 150բ, Նկար՝ 589ա, 908ա· — Ողբանք 632բ—33ա (այս է Մովսէսի Խորենացւոյ Ողբանք)· Սահմանք եւ կանոնք նորին 23բ, 31ա, 379, 470բ, 780ա — իրե՞ն վերագրուած՝ վասն գալստեան փոանիկ ազգին 357բ
— կաթ· Աղուանից 4բ
— Աշտարակեցի կաթ· Բ· ի Բագրեւանդայ կանոնք 22ա, 30ա, 299ա, 378բ, 779բ, (Ծննդեան եւ Յայտնութեան տօներու միացում) 321ա
— Աշտարակեցի կաթ· ե· Թուղթ նորին 187ա—բ
— Գլաձորեցի (Արաց) 49ա, 58ա, 199բ, 209բ, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 478ա—բ
— Լամբրոնացի (Հրոտից) 337բ, 338ա, 468ա, 480բ, 785բ, վարք եւ պատմութիւն 87ա—բ, 212ա, 225բ, 233ա, 631բ, 643ա (652ա· Թ· 1037, թղ· 565ա) Ներբողեան՝ ի Ն· — 144ա—45բ, ուր գրութիւնները կը յիշուին 726բ· — Պատկեր՝ 313ա· Թարգմանիչ՝ 79ա—բ· — Աղօթք՝ 913բ, 915բ, 918ա· — Սահմանք աղօթից եւն 271բ· — Ատենաբանութիւն 395բ, 461բ, 501բ· — Թուղթ՝ առ Լեւոն թգ· 103ա—բ, 318ա, — առ Յուսիկ 87ա, 339բ, 755ա—բ· — Մեկնութիւն՝ Սաղմոսաց 87բ· — Առակաց, ժողովողի, Իմաստութեան Սողոմոնի 715ա—բ, Առակաց 727ա—բ, 753ա· — Զաքարիայի 271ա· — Անդրէի Յայտնութեան 512բ· — Ս· Պատարագի 45ա, 409ա—բ, 450ա—բ, 785ա—բ, — Խրատ Պատարագի 612ա, Խորհրդածութիւն 83ա—բ· — Ներբողեանք՝ ի Համբարձումն 145ա, 795ա — ի Գալուստ Հոգւոյն Սրբոյ 217ա, 218բ, 458բ, ի վերափոխումն Աստուածածնի, 80բ, 510ա, — ի Ս· խաչն 441բ—42ա (կը վերաբերի Ն· Շնորհալւոյ)· — Պատասխանի առ Տուտէորդի 87ա· — Վարք Գրիգորի Նարեկացւոյ 45բ—46ա
— Մոկացի Բեղլու, Ողբ մայրաքաղաքին Քափայու· Ինն հարիւր Հայոց թուին 592ա — Ողբ առ Աստուած· Անսկիզբն անճառ Աստուած 683բ· — խորագիրը եւ շատ մը տողեր պակաս՝ Թէ մարմինն ի յիս չառնեմ 683բ
— Շինող կաթ· (Գ·) տես Դւինոյ ժողովի կանոնք· 347ա, 379ա· 287ա (բայց է Ներսէս Շնորհալի)
— Շնորհալի (Կլայեցի) կաթ· Գ· (Հրոտից 3բ, 77բ, 79բ, 141բ, 144ա, 144բ, 237բ· 287ա (գրուած Շինող, բայց պիտի ըլլայ

Շնորհալի), 319բ, 346ա, 366բ, 395բ, 442բ, 480բ, 608բ, 842ա եւն· — վարք եւ Պտմ· 211բ, 213բ, 233ա, 632ա, 643բ, 652ա, — Նկար եւ պատկեր 42բ, 172ա, 173ա, 343ա, 384բ, 488ա—բ, 574ա (գրութիւնք 574բ), 879բ (եւ աղօթք)·— Գրութիւնք· վասն ազգականութեան 24ա, 31բ, 300բ, 780ա· — Աղօթք խաղող օրհնելոյ 569բ, 575ա եւ ի Մաշտոցս· — Առակք (հանելուկք) եւ լուծմունք 80բ, 207բ· — Բան հաւատոյ 911ա—912բ, (662բ, 893բ)·— Բանք դաւանութեան եւ գիր հաւատոյ խոստովանութեան 3բ, 101բ, 168բ, 496բ, — Խրատ՝ Նախանձելի լինիս 480ա—բ· — Խօսք կամ բանք առ եպիսկոպոսունս (Ատենաբանութիւն) 139բ, 316ա, 389բ· — կանոնք զգուշաւոր վահանայից համառօտ 471ա· — Հաւատով խոստովանիմ (եւ այլ աղօթք՝ Առաւօտ լուսոյ, Աշխարհ ամենայն եւն) 43բ, 55ա, 113բ, 256բ, 383բ—84բ, 416ա, 487բ—88ա, 554բ, 581ա, 611բ, 615բ, 617բ, 768բ, 907բ, 901բ — Մեկնութիւն՝ Բարձրացուցէքի 124ա—բ, 555ա—բ, — Նամականի – թուղթք՝ ընդհանրական 168ա, 233բ, 236բ, 388ա, 579ա—բ· եւն· Առ Միխայէլ Պատր· Ասորւոց 316ա· — Առ կայսր Էմմանուէլ 101բ, 102ա, 138բ, 317ա, Առ Պատր· Միխայէլ (Կ· Պ·) 102ա—բ, 138բ, 317բ, Առ Ապիրատ 80ա· — Առ Հիւսիսայինս (Հայաստանեայս) 139բ, 316բ, 369բ, — Առ Ժպիրին 139բ, 316բ, 389բ· — Առ Գէորգ 139բ, 316բ, 389բ, — Ի Կարս 139բ, 316բ, 389բ—90ա· — Ի Սամոսատիա (յաղագս արեւորդեաց) 139բ, 316ա, 389բ, ի Մելիտինէ (Յակոբ վ·) 139բ, 317ա, — Յաղագս մատաղի 115բ· — Առ Պօղոս fh· 139ա, 316ա, 389բ· — յԵդեսիա (բան մխիթարութեան) 316ա, 389բ· — Ի Միջագետս 233ա, 496բ· — Մխիթարական առ ոմն իշխան (Առիւծ) 287ա, 530բ· — Յիսուս որդի (Տաղաչափութիւնք) 145բ, 365բ, — Ներբողեանք ի Ս· Խաչն՝ տե՛ս Բարձրացուցէք, 116ա, 441ա—բ· — (եւ մաղթանք) յերկնային զօրս 145ա, 197բ, 206բ, 221բ, 226բ, 233բ, 404ա—բ, 412ա—բ, 442ա—բ, 530բ, 638ա—647բ, 652բ, 697բ· — Շարականք եւ երգք՝ 169բ 525բ, 574բ, 597բ, 599ա, 612ա, 632բ, 883բ, 884բ, 916ա, 918ա, 958բ եւն· — Ողբ եդեսիոյ 56ա—57բ, 116ա—բ, 145բ, 442ա, 461բ, 775ա—բ, 902ա—բ· — Սահմանք հաւատոյ 102ա: — Տաղք եւ գանձք· 685ա· — Այլակերպութիւն Տեառն՝ Այսօր ցնծայ լեառն թափօր 667բ, Ներգործական Աստուած բարի 667բ· Ներբանուականք լուսոյ խորհուրդ 667բ· — Առակաց Սողոմոնի՝ Աստուածեղէն հոգւովն ի նմա 530բ, 893բ· — Առաքելոց՝ Եկայք գուարճացեալք 607բ, 658ա, 890ա· Առաքեալք Աստուածորդւոյն 667բ· — Աստուածածնայ եւ Ծննդեան՝ Աւետիս մեծ, 605բ· — Աւագ Ուրբաթու՝ Անեղ Որդին Հօր միածին 665ա, 921բ· — Աստուած անեղ անհասական 893բ· — Աւետեաց՝ Նոր եդեմ բանաւոր տնկոյն 659բ, — Ի Ս· Գր· Լուսաւորիչ՝ Սրովբէից ձայնիւ եղանակեմք 606ա, 667ա, 890ա· — Եփեսոսի ժողովոյն· Նոյն բանն որ էր ծնունդ Հօր 668ա· — Թարգմանչաց՝ Եկայք ցնծասցուք 662ա· — Թլփատութեան՝ Ստեղծող մանկանց 660բ: — Ժողովոդի՝ Սա մարգարէ աստուածաբան 530բ· — Խաչի՝ Բանիւ աւետաւոր 668բ, Ծննդեան՝ Աւետիս մեծ խորհրդով 605բ· — Երկիրք երկնից իմաց արէք 450ա, 592ա, կենաց փայտ տնկեալ 606բ, Նոր Ադամ հնոյն Ադամայ 605ա, 921բ, Նոր դրախտին եկեղեցւոյ 669ա· Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ 683բ· — Տէր փառաց անճառ ծնեալ 659բ· — Համբարձման՝ Աստուածն Բանն Հօր Միածին· — Հայրապետաց՝ Հայրապետաց հանուրց ազգին 673բ, 920ա· — Հռիփսիմեանց՝ Երջանիկ հոգիահաշ 481բ, Առաւօտ լուսոյն 666բ· — Մարտիրոսաց՝ Արեգակն արդար 669բ· — Յարութեան՝ Իսկ Մարիամ մեծ Մագդաղինացին, 661բ, Նոր իմն աւետեաց բարբառ 665ա, 919ա, Նստեալ կանայք 606բ, 615բ, 661բ, 919ա· Նոր ծաղիկ պայծառ ցուցաւ 606ա, 683բ (Յորդորակ կանայք արտասուօք լային 12ա, 155բ, 606ա, այդ ուղղել՝ Հաւիկ մի պայծառ 14բ)· Նոյն Ադամայ հնոյն... 14բ· — Յովանու՝ Անմարմնոյն հրեղինաց 605բ· Նահապետաց եւ մարգարէից՝ Նորահաշ տօնիւս 667բ· — Շողակաթի՝ Ներբողական բանս 668ա· — Որդւոց Որոտման՝ Որդիքն Որոտման 659ա, Նոր լոյս յարփեցոյն 890ա· — Ստ· Նախավկայի՝ Ի խաչին տնկեալ 659ա· — Վարդապետաց՝ Նոր դրախտ fո Տէր 670ա· — Փոխման՝ Այսօր Գաբրիէլ հրեշտակապետն 668ա, 890բ· — Զանազանի՝ Կենդանի վկայ մահուամբ կենդանոյն 841ա· Ըստ մեծատան փափկասիրին 919ա· (Յորդորակ) ստեղծող մանկանց մանուկ ցուցաւ 605բ· Յաղագս երկնից եւ զարդուց նորա (Մխիթար բժիշկի խնդրանիւով) իմ եղական գոլով բնութիւն 530ա—31բ· — Ողբ՝ Աստուածածին, մայր Քրիստոսի 591ա· — Ողբ· Աստուածածին սրբուհին, 154բ· 163 (Շնորհալւո՞յ· հմմտ· Հանդէս

Ամսօրեայ 1910, 374) — Ողբ մեռելոց· Յորժամ գրեալքն կատարին 352բ· — Վասն մանկանց վիճակ նորոգ բանիս 407ա· — Յորժամ գրեալքն որ յայնմ յաւուր 663բ· — Արքունիք եղերուք 592ա, 608ա· — Խաւսէր բանիւ նա հարցական 920ա· — Աստուած անեղ անհասակայ, Հայր գթութեանց 893բ· — Բան խրատական ուսումնասէր մանկանց Այբն առաջին գթեզ տղայ 530բ, 893բ, Բան ներտաղական ի խրատ ոգոց· Այբն Աստուծոյ գթեզ մերձակայ 893բ· — Յորդորակ որ եղելոց կեանս շնորհէ 921ա· — Երգ Մխիթարայ եւ Ներսէսի· Միշտ էիդ անեղ բնութեան, ապա տաղք ի Ներսեսէ տե՛ս անդ 921բ:

— Պաղ(ի)եցց (Պալիեցց, Պաղոն) թրգմ· Գաւազանագիրք փր· Մարդինոսի· Թ· 844, 424ա—բ
— վ· ստացող Թ· 1249 Ձեռագրի նախաօրինակին (1280) 886բ
— եղբօրորդի Սեբաստիոյ Ստեփանոս եպ·ի (1302) 712բ, 713բ, 714ա
— սարկաւագ (յետ 1575ի) 403բ
— fh· (1575) 402բ
— հայր Մարգարիտի (1638) 507բ
— ոմն (1638է ետքը) 508ա
— ոմն (1639) 909բ
— կր· հօրեղբայր տէր Մարգարի (159) 227բ
— եպ· գրիչ ձեռագիրներու (1633°) 346բ
— fh· (1643) 218բ
— որդի տէր Սարգիսի (1650—60) 516ա
— խօճայ, տէր Թ· 696 Ձեռ· ի (1661) 214ա
— վ· միաբան Ս· Աստուածածնի (1660) 474ա
— երէց գնող Թ· 875 Ձեռ·ի (1662) 459բ
— մահտեսի Կոստանդինի հայրը (1674) 564բ
— տէր Թ· 848 Ձեռ·ի (1704) 429ա, 431ա
— որդի Ուսէփի (1706) 403ա
— Բերիացի, թրգմ· Թ· 738 Ձեռ·ի (1819) 278ա—բ
— որդի Պապուկի (ԺԶ—ԺԷ° դ·) 173բ
— fh· (ԺԶ—ԺԷ° դ·) 584բ
— տէր Թ· 1303 Ձեռ·ի (ԺԷ° դ·) 935բ, 936բ
— սարկ· գրիչ Թ· 1202 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ) 850բ
— ոմն 489բ

Ներսէսեան Կարապետ (կեսարացի) 587ա
— Ձքեանց Տիգրան 587ա (1895) 723բ
Ներսիոն վկ· Սորուստեցի (տե՛ս Կոնոնոս) 703բ
Ներուաս կայսր 136բ
Ներփետիոս տե՛ս Նէոփիւտոս ծառայ խաւթուշի 194բ, 636բ, 646ա
Ներբինի (ընդ Բարերիենեայ· տե՛ս) 200բ, 629ա
Նեփթաղիմի ցեղ 544բ
Նեֆթաղիմ (կտակ) 234բ, 731ա
Նեֆտաներոս թգ· եգիպտոսի 739բ
Նեֆտաղիոս Հռոմայ հայրապետ· Կանոնիք 24ա, 31ա, 379ա, 780ա
— Պատր· կ· Պոլսոյ 520բ
Նէարիոն (ընդ Պողիկտոսի Արաց) 198բ, 208բ, 222բ, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
Նէոնիոս վկ· (Նէոնոս, Նեներիոս, ընդ կղաւդեայ եւ Աստերիոսի· տե՛ս· Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 637բ, 647բ, 697ա
Նէոփիտոս արեղայ գրուքիւն՝ Գիրք ճակատամարտութեան Թ· 778, 328ա—329բ
— (Նիոյփիոյս, նաեւ գրուած Թէոփիտոս· Արեգ) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 640ա, 649ա, 701բ (Ս· Իգնատիոսի հետ կապ չունի)
Նէոփիւտոս ծառայ խաւթուշի, տե՛ս Ներփետիոս եւ խաւթուշ (Նաւասարդ) 711ա
Նիկանդրոս ընդ Ժ· մարտիրոսաս 706ա
Նիկանդրոս վկ· (Մարերի) 211բ· Փիլիմոն Առաքեալին կը կցուին բանի մը տող Նիկանդրոսի եւ Մարկիանոսի, ուստի տեսնել Փիլիմոն, 707բ (եւ Մարկիանոս)
Նիկար (պարոն) 229բ
Նիկեփոր (Նիկեփոր), նաեւ այլ ոմն ընդ Վիքտորինոսի, միեւնոյն տեղիքներ· (Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
Նիկիայի ժողովի (325) Հարք 24ա, 31բ, 194բ, 196բ, 220բ, 221ա, 625բ, 626բ, 637բ, 642բ, 646ա, 657ա, 707ա· 780բ (ինչպէս նաեւ 24ա, 31բ, անուանք), 826բ, Պատմութիւն, հանգանակ եւ կանոնք 720ա—բ· — Հանգանակ 339ա· — Դաւանանք 248ա· — Գանձ 128ա· տե՛ս դեռ Տեղանունները
Նիկիտապան (գոաք) 331ա
Նիկիտաս վկ· (Հռոի) 195ա, 220բ, 625բ, 637ա, 646բ, 657բ, 694բ
Նիկիփոլոս կամ Նիկիփոր նոյն ընդ Նիկիփորի· տե՛ս անդ· 199բ
Նիկիփորոս վկ· (ընդ Անտոնիանոս fh·ի· տե՛ս Սահմի) 697բ
Նիկիֆոռ (Նիկիֆորոս fh· եւ Միխայէլ· Հյգ· ՈԾԲ թուին) 271ա, 318բ
Նիկողայոս հայրապետ Միւռոնայ (Զմիւռնացւոց· Փաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 698բ, 870ա—71բ, 241բ, Նկար՝ 574բ, Գանձք եւն 490բ, 658ա, 840բ, 850բ, 716բ
— եպ· կ· Պոլսոյ 104բ
— Լիւբացի· Նախադրութիւն Յովհաննու Աւետարանի 519ա
— կայսր (ցար) 336բ
— Սալկոն 386բ
— Ստամպոլցի, տաղասաց, Տաղ ի վերայ

Երուսաղէմի··· Աւրհնեսցուք մեք միաբան 288բ
— Ստրատեանց համառօտած է «Օրէնք եւ սովորութիւնք Եբրայեցւոց» եւ ունի Թուղթ առ Եբրայեցիս Թ· 853, 435ա—բ, Թ· 1055, 721ա, տե՛ս Ստրատեանց
— գրիչ Թ· 996 Ձեռ·ի (1552) 585ա—բ
— fh· յԵրուսաղէմ (1564°) 894ա
— ուսուցիչ Յովհաննէսի (1567) 167բ
— բան (1643) 18բ
— որդի Յովհաննէս fh·ի (նախ fան 1712) 757բ
— եղբ· Փիլիպպոս գրչի (1772) 870բ
— fh· Խաչիկեան (1786) 55բ
— հայր Ղազար Բաբերդացի տաղասացի (ժէ դ·) 900ա
Նիկոմաքոս հայր Արիստոտէլի 535ա, 903բ
Նիկոմեդիա տե՛ս Տեղւոյ անուանքը, տե՛ս երկուց բիւրուց· Ութսուն եւ չորք մանկունք 655բ, եւ ՌԳ մարտիրոսք 702ա· վկայք ի ծով ընկեցեալ 196բ
Նիկոնիոս ընկեր Աղփիոսի, Աղեքսանդրոսի, Զոզիմոսի· տե՛ս Ալփիոս (Սահմի) 196բ
Նիմիէ տե՛ս Նեմիա կոյս 205ա
Նիմփոդորա տե՛ս Մինփորոտա 694ա
Նիսափ կողակից Միհրապի (1650—60) 517բ
Նիրսաւ տե՛ս Ներսաւ եպ· 698ա
Նկարագրութիւն Տնօրինական տեղեաց Թ· 757, 303ա—բ
Նկատեցելոց կանոնք գանձք եւն տե՛ս ի Մաշտոցս եւ ի Գանձարանս (14բ, 61բ, 670բ, 850բ, 899ա եւն·) Նկատումն Ս· Աստուածածնի տե՛ս Մարիամ Ս· Կոյս (193բ, 206բ)
Նշան (Ս·) տե՛ս Ս· խաչ
— աղաւեր (երկու 1838) 184բ
— Մեսրոպեան (1909) 107բ
Նշանք ի ՃԿԴ եւ ՃԿԶ թուականս Հայոց 197բ· 211բ եւն
Նոդիանոս (տե՛ս նաեւ Նոտիանոս) 85բ
Նոմերիանոս կայսր 655բ, 694ա, 705բ
Նոյ նահապետ 9բ, 73բ, 204բ, 387ա, 329ա, 504բ, 591ա, 651ա, եւն· մուտ ի տապանն 211բ, 225ա, 630բ, 642բ եւն
— երէց հայր Յովհաննէս գրչի (1666) 122բ
— հայր Յովհաննէս գրչի (1667) 618բ
Նոնովար կամ Նոնոփար կին Պապուկի (1584) 634բ—635ա
Նոտիանոս տե՛ս նաեւ Նոդիանոս 137ա
Նորայր Բիւզանդացի 291բ
Նոր Կիրակի տաղտ տե՛ս իրենց տեղերը 12բ, 665բ—666բ
Նորատունկեան Յարութիւն 335ա
Նորարեւ հայր Սիմաւոնի (1598) 411ա
Նորհատ տէր Թ· 702 Ձեռ·ի 229ա—բ
— ստացող Շարակնոցի մը 584բ
Նորշուան Հ· Մկրտիչ 532ա
Նորսէս գրիչ Թ· 823 Ձեռ·ի 401ա—բ
Նոր տեսարան (Ա—Բ) Թ· 948—49, 535ա—536բ
Նորտունկ հայր Միխայէլ երէցի (1643) 66բ
Նուարտին (ոչ՝ Նուարդին) տէր Թ· 960 Ձեռ·ի (1318) 547ա—549ա—բ
Նուբար (1699) 720ա
Նումա Պոմփիլիուս 238բ
Նումեհիա 705ա
Նումիհա մին յէ· կանանց ընդ Ղեւոնդեայ տե՛ս (Ահկի)
Նումէ (ընդ Մանեայ· Սահմի) 197ա, 221բ, 626բ, 638ա, 647ա — Ս· խաչ 201բ, 210բ, 629բ, 641ա, 650ա, 244ա
Նուպար աղջիկ Գոլոշի 757բ
Նուր կին Տատուրի (1587) 451բ
Նուրալամ կին Լվիսի (1696) 598բ
Նուրի քոռ Զաքարի (1678) 644բ
Նուրիէլ հրեշտակ 181բ
Նուրիճան հայր Աստուածատուր գրչի (1746) 836բ
— որդի Գոլոշի 757բ
Նուրիճանեան Հ· Բարսեղ 817բ
— Առաքէփ (Յովսէ°փ) (1854°) 252բ
Նուրմահզ կին Դաւութի (1674) 564բ
Նուրուխան կին Աստուածատուրի (1666) 771բ
Նուրվալէ (1628) 652բ, 654ա
Նուրտիճեան Յովհաննէս 258ա, 301բ
Նուսա մեծ մայր Զաքարի (1678) 644ա—բ
Նստորիոս եպ· Կիւրեղոյ 640բ, տե՛ս Նեստոր եպ·

Շ

Շահաբաս թգ· 474ա, 476ա, 652բ
Շահազիզ Ե· 291բ
Շահենենք 787բ
Շահզատէ քոռ Դաւթի 420բ
Շահխաթունեան Յովհ· վ· 187ա
Շահնազար եղբ· Կլուլի 358ա
Շահնազարեան Կ· վ· 116ա, 346ա
— Ղլփոյեցի Մանուկ դպիր, ունի վիպասանութիւն խաչատուր վ·ի 300ա—301բ
Շահնշահ որդի Զաքարիա իշխանի 5ա

Շահում ֆոյր տէր Սարգիսի (1650—60) 516ա
— տէր Թ· 894 Ձեռ·ի 477ա (Շամամ՝ ուղղել Շահում) 479բ
Շահուն (1639) 909բ
Շահոպզ հայր Յակոբ եպ·ի (1584) 634ա—բ
Շահրան թգ· 165ա
Շահրիմաճեան Արութ եւ Գրիգոր (1786) 855ա տե՛ս նաեւ Շէհրիմաճեան
Շահմուլ ամուսին Եղիսի (1591) 227բ
Շահրման եղբ· Շաղաւաթի (1575) 402բ
Շաղաւաթ տէր Թ· 824 Ձեռ·ի (1575) 402ա—402բ, 403ա—բ
— որդի Յովսէփայ (1591) 227բ
Շաղիտա (ընդ եպիփանու· Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա
Շաղկալ կողակից Զաքարիայի (1591) 227բ
Շամամ կին Մելքիսեդի (1591) 227բ
— ֆոյր տէր Սարգսի (1650—60) 516ա
— ուղղել Շահում· տե՛ս անդ
Շամլուն ծաղկող Թ· 841 Ձեռ·ի (1652) 419բ, 420բ
Շամշադին Քուրդ (1621) 642ա
Շամուլ որդի Մելքիսեդի (1591) 227բ
Շամունէ (նաեւ Շմաւոնիա, մայր Մակաբայեցի նահատակաց, տե՛ս 643բ, 652ա)
Շայըմ Գրիգոր (ԺԸ—ԺԹ դ·) 250բ
Շաղիկ (1720°) 916բ
Շապուհ թգ· 159բ, 201բ
Շատիկ ոմն (ունի կնիք) 68բ
Շարակնոց Թբ· 632, 661, 662, 666, 674, 903, 940, 974, 986, 994, 997բ, 1000, 1004, 1006, 1015, 1028, 1050, 1097, 1109, 1185, 1228, 1246, 1247, 1266, 1270, 1273, 1280, 1294 (ապաշխարութեան) Թ· 935, 520ա—բ· — Թ· 993, (1022)
Շարմէզ Թովմաս, ունի Համառօտութիւն բարոյական Աստուածաբանութ·, Գործնական Աստուածաբանութիւն Թ· 1201, 846ա
Շարուհի մայր Զէսարի (1357) 620բ
Շաֆար մայր Աստուածատրոյ (1403) 238բ
Շէհրիմաճեան կամ Շահրիմաճեան Գրիգոր (1783), 855ա
— Ստեփաննոս բժիշկ Տփխիսեցի, հեղինակ Թ· 1271 Ձեռ·ի (1796) 909ա—910բ
Շէրեփդին 386բ
Շիդար 208ա, 220ա, 625ա
Շիլլէր Փրեդերիկոս· ունի Պատմութիւն խռովութեանց Գաղղիոյ Թ· 1170, 821ա, ոտանաւոր մը 821բ
Շիղա աշակերտ 206ա, 212ա, 225բ, 384ա, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա
Շիղաբ 614բ
Շինար (1639) 909բ
Շինու (Շինօ) սարկ· (տե՛ս Մելի եւ Երոր) 221բ, 638ա, 647, 697բ եւն
Շիտաճեան Սարգիս (1870) 727ա
Շիրազ ֆոյր Սողոմոնի (1616) 62բ
Շիրվանեան կարապետ 186ա
Շիրվանէնց (Եղիշէ) 434բ
Շիւիւրեան Հ· Անդրէաս (Յարութիւն) 168ա, 246ա—բ, 266ա—բ, 277բ, 339ա, 777բ, ունի Քաղուած Հայոց պատմութեան Թ· 1213, 862ա—բ, թարգմանիչ Թ· 1240 Ձեռ·ի 880ա
— Հ· Իգնատիոս 435բ
— Յովհաննէս վ· 485ա—բ, 601ա, 843ա
— Հ· Պետրոս (Խսահակ) 265ա—66բ, 276ա—78բ, 734ա—բ, 767ա, 776ա—777ա, ունի՝ Հոգածութիւն հոգւոց, Թ· 1275, 912ա—բ, գրիչ՝ Թ· 1212· Ձեռ·ի 860ա—861բ
Շմաւոն նահապետ (կտակ) 234բ
— ազգական Քրիստոսի (Հոռի) 195բ, 204ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695բ, Գանձ՝ 850բ
— ընդ Սահակայ, Մարերի) 205ա, 211ա, 225ա, 630բ, (642ա, Թ· 1036, 535բ), 651ա
— եպ· Պարսից եւ Ռձ վկայ (Ահկի) 202բ, 210բ, 224բ, 630բ, 641բ, 650բ, 655ա, 705ա
— հայր Աստուածատրոյ (1403) 237ա
Շմաւոնիա տե՛ս Շամունէ 631բ
Շնորհ Մկրտիչ ամիրայ 336բ
Շնորհիֆ կին Մնացականի 161բ
Շնորհիֆեան Լեւոն եւ Մկրտիչ 141բ
Շնորփոր (նաեւ Շնոփոր) կին Աբամէլիքի (1440) 62ա
— կին Ստեփաննոսի (1567) 167բ
— կին Նորարեւի (1598) 411ա
— կին Յովհաննէսի° 229բ
— (1771) 930բ
— կամ Շնորխվոր որդի Տիրատուրի 238բ
Շնոփոր մայր Ղազար Բաբերդացւոյ 900ա
Շշոց տէր Թ· 608 Ձեռ·ի 76բ
Շողակաթի տօն 193բ 206բ, 208բ, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, Տաղ՝ 668ա, Գանձ 849բ
Շուշան դուստր Ս· Վարդանայ (Քաղոց) 627բ, 639ա
— ընդ Սաւասանեայ (Մարգաց) 205ա, 211բ, (225ա, Թ· 701, 568ա) 631ա, 642բ, 651բ, 707բ
— կրօնաւոր (ի Պաղեստին, Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 628բ, 640բ, 649բ, 703ա
— կին Կլուլի (ԺՋ° դ·) 358ա—բ
— կին Յակոբայ (1591) 227բ
— կին Խոճայ Սափարի (1623) 349բ
— իրիցկին (1878) 288բ
Շրուանուշ (*) հօրեղբայր Մանուէլի (1460) 349բ

Ո

Ոգոհի դուստր Ռստակէս fհ·ի (1619) 433բ
Ոդիսեւս 800բ
Ոլիմպիա տե՛ս Ողիմպիա
Ոկէանոս կամ Ոկիանոս (Ղու[ր]կիանոս, տե՛ս Թէոդորոս) 694ա
Ոհաւն եպ·՝ (ժէ· դար) 503բ
— որդի Բաղտասարի (1636) 7բ
— բան (1643) 218բ
— վ· նուիրահաւաք (1684) 185բ
Ոհաննէս որդի Բաղտասարի, տե՛ս վերը (1636) 7բ
— fհ· (1643՝) 218բ
— գրիչ Թ· 900 Ձեռ·ի 486ա—բ
Ողբ ի վերայ թագաւորաց եւ իշխանաց Հայոց 674բ· այլ Ողբեր տե՛ս իրենց տեղերը
— կամ Ողբանք Մ· Խորենացւոյ տե՛ս Մովսէս Խորենացի [627ա]
Ողբերգութիւնք (թրգմ· Հ· Ռ· Ուզուեեան) Թ· 1146· 805ա—806բ
Ողբիանոս եպ· (Մարգաց) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ
Ողիմպիա (Ոլիմպիա· Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա
Ողիմպիանու Առակք Թ· 1299, 931ա
Ողիմպիոս Սիւնակեաց 698բ
Ողորմութեանն Աստուծոյ 651ա
Ոնեսիմոս (աշակերտ Պաւղոսի· Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 698ա, 702ա
— (Կեսարացի, Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա
Ոնիփատոս (Վոնիփատոս, Մարգաց) 205բ, 212ա, 225ա, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա
Ոնորատոս Սմանչելագործ (Նաւասարդ) 193բ, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա
Ոնորիոս Պապ 249ա
— կայսր 698բ
Ոնոփրիոս ճգ· (Աւնոփրիոս, Ուոնոփրիոս, Մարգաց) 177բ, 205բ, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708ա, 235ա
Ոսիոս եպ· 33ա, 720բ
Ոսկան տաղասաց· Տաղեր՝ Ս· Աստուածածնի՝ Ուրախ լեր Ս· Կոյս 14բ· — Դաւիթ մարգարէին՝ Ուշ երանեալ յաղթող գտաւ 15բ· — Ս· Խաչի՝ Ով խառաբեւեան գերապանծ իշխան 15ա·—բ· Ծաղկազարդի՝ Ոսկեհուռ եղեալ 15ա· — Ս· Կոյսի՝ Ով տիրուհի Ս· Կոյս 14բ· — Հոգւոյն Սրբոյ՝ Ուղիղ եղեալ ի Հոգւոյն Սրբոյ 16բ· — Յարութեան՝ Ովսաննայ բարձանց 16բ· — Ոսկեանց fահանայից՝ Ոստիկան եղեալ 14բ· — Ի կինն fանաճացի՝ Ի հետս fո սոյր ընթանայր 15ա — սկիզբը պակաս «Ոսկանի է բան» 15բ
— Աճամ որդի Աստուածատուրի (1666) 122բ
— fեհ(է)այ Ոսկ(ան)եան 11ա
Ոսկանեան տէր Անտոն 419բ
Ոսկեան գերդաստան 11ա
— Հ· Հ· 80բ· 184ա, 387ա, 460բ, 497բ, 552բ, 568բ, 771բ, 853ա
— Հ· Յովսէփ 369ա—բ
— fահանայք (Հոռի), վկայաբանութիւնք Սուրիասեանց հետ, տե՛ս անդ· 637ա, 646բ Նկար՝ 574բ, Տաղ եւ գանձք 14բ, 128ա, 605բ, 662ա, 847բ, 889բ
Ոսկերերան տե՛ս Յովհաննէս Ոսկերերան
Ոսկեփորիկ ԹԹ· 594, (657), 705, 731, 791, (867), 868, 920, 923, 1062, 1130, 1299
Ոսկէմեր դուստր Սաֆարի՝ (1623) 349բ
Ոսկի ոմն (1638) 507բ
— fհ· 414ա
— fհ· 472բ
Ոսկիհատ դուստր Պաղշայիշի 757բ
Ոսկինար թոռ տէր Վարդանի 490ա
Ոսկրատէս fհ· (այս է Սոկրատէս տե՛ս ընդ Թէոդոսիայի Սահմի) 626բ
Ովաննէս սրկ· եղբ· Հայրապետի (1592) 402բ
— մահտեսի ամուսին Գեղեցիկի (1643) 217բ
— ոմն († 1709ին) 409բ
— որդի Մարկոսի (1747) 420բ
— ոմն (1752) 434բ
— այլ ոմն (1752) 434բ
— որդի Վարդանանի՝ (ժէ· դ·) 503ա
Ովան(ն)էս հայր Կլուխեց Խաչատուրի 359ա
— որդի Համբարձումի, տաղասաց· տաղ անվերնագիր· Հոգին մարմնին ասաց, մի կարծի առանձին ջանդ սաղ էլնի 683ա
— ոմն 916բ· — ոմն 131բ
Ովիէլ մղտեսի (1562) 350բ, 351ա
Ովիտիոս Պոպղիոս Նասոն, իր գրութիւնքերէն թրգմ· Հ· Ռ· Ուզուեեան· Թ· 1141, 800ա—801բ, Թ· 1143, 802ա—803բ
Ովսաննէ դուստր Գրիգորի (1752) 434բ
Ովսէփ որդի Եղիայի (ժէ· դ·) 503բ
Ովսիա (նաեւ Ովսէ) մրգ· 75բ, 96բ, 196բ, 206բ, 217ա, 221ա, 226, 231բ, 626բ, 637բ, 647ա, 696բ, Գիրք 22բ
Ովրատիոս Կունդոս Փլակկոս, իր գրութիւնքերէն թրգմ· Հ· Ռ· Ուզուեեան· Թ· 1145 804ա—805բ, Թ· 1158· 813ա—բ· — Ովրատեան կիթառ 845բ
Ոտնլուայի կանոն եւ արարողութիւն տե՛ս ի

Մաշտոցս եւ գանձք ու տաղ իրենց տեղերը
Որեդիոս (եւ վեց եղբարք· Մեհեկի) 704, տե՛ս Օրէնդիոս 121բ
Որլանդեան Ստեփանոս 121բ
Որմզդան վկ· (Որմիշտ· Ահկի) 202բ, 210բ, 630ա, 704ա, տե՛ս դեռ Աբդա եպ·
Որմիզդ Պապ 33բ, 248բ
Որոգինէս 345· — Մեկնութիւն երգ երգոցի Թ· 641· 124ա—բ, (սխալ՝ Որոգինէոս, բայց կայ գրուած Երոգինոս), 364 (յիշի)
Որոտման որդիք Յովհաննէս եւ Յակովբոս Առաքեալք 222բ, 224բ, Տագ՝ 13բ, 127բ, 841ա, 850ա, 890ա
Որոտման, քարոզք ի նմանէ 824բ
Ուզուներան (երկայներան) Հ· Ռափայէլ ունի բազմաթիւ արտագրութիւններ եւ թարգմանութիւններ (տե՛ս իրենց տեղերը) 797ա—830բ
Ուլիսսէս 801ա
Ուլիան 182ա
Ուլումբէ աղջիկ Ռստակէս քահանայի (1619) 433բ
Ուլումպիա տիկին 532բ
Ուլիանէ (հոյր Պօղոսի· տե՛ս· Արեգ) 201բ տե՛ս Յուլիանէ
Ուլրիքոս Ֆուլճիր փիլիսոփայ 325բ
Ուղիտա աղջիկ Առաքել քհ·ի (1377) 588բ
Ուղկիանոս (տե՛ս Ղուկանոս քհ·) 196բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա
Ունեսիմոս տե՛ս Ոնեսիմոս 625բ
Ունկխան 386ա
Ունոփրիոս տե՛ս Ոնոփրիոս 702ա
Ուշկապցի պօյաճի Կուլասար 635բ
Ուջրաբ (ոչ՝ Սուճր[ատ]) 654ա—բ
Ուսէփ քհ· որդի Ներսէսի (1706) 403ա
Ուսուփ հայր Ջահանշահի (1460) 349բ
— որդի Յակոբայ (1591) 227բ
Ուստիանէ տես Յուստիանէ ընդ Կիպրիանոսի 196ա
— կին Սաֆարի (1623) 349բ
— ոմն 351բ
Ուստինոս վկ· 707բ, տես Յուստինոս
Ուվաղենդին աղախին Քրիստոսի 696բ
Ուրախութեան տաղեր 671ա—75բ, 676ա—77բ, 680բ եւ իրենց տեղերը
Ուրբաթ (եւ կիրակի, գրուած նաեւ՝ Կիրակոս· Մարգաց) 205բ, 212ա, 225ա, 631ա, 643ա, 651բ, 708բ
Ուրբաթագիրք Թ· 692, 181ա, Թ· 1021· 611ա—բ, Թ· 1024, 613ա—614բ
Ուրբանոս Զ· Պապ 424բ
— Ը· Պապ 824ա, 828բ
— ստրատելատ 709բ
— վկ· 708բ, (որդի Ս· Եւստաքիոսի, տես անդ)
Ուրէնց պարոն 598բ
Ուրիոն, թուղթ Ս· Իգնատիոսի առ — 137բ
Ուրհա (յՈւրհա ի ՃԿԶ թուին Հայոց յարուցեալք) 197բ
Ուրուղլու աղջիկ Բէկզատէի 564բ
Ուրսիկինոս վկ· (Նաւասարդ) 208բ, 220ա, 625ա, 636ա, 645ա, 656ա, 710բ (նաեւ՝ Աւերսիկինոս)
Ուրսուլ աղաչայ (1815) 190ա

Չ

Չալըքեան Հ· Վրթանէս, կը համառօտէ եկեղեցական պատմութիւնը, Թ· 1026· 722ա—բ
Չականի (Csákany) 928բ
Չամանեան Անտոն (1834) 419բ
— Հ· Համազասպ 341բ, 412բ, 417բ
Չամչեան Աբրահամ 531բ, 532բ
— Անտոն 435բ, 531բ—32ա
— Իսկուհի 531բ
— Մատթէոս 532բ
— Հ· Միքայէլ 336ա, 387ա, 463բ (թուղթ) 535ա—536բ· 723բ
— Հ· Յակովբոս 532բ
— Յովսէփ փեսայ Յովհ· Տիւզեանի 334բ
Չավտարեան Կ· Մ· 184ա
Չարեղէնց Յովհ· 91բ
Չարչարանաց վրայ տաղեր եւ ողբեր, տես իրենց տեղեր 15բ
Չարստաճենց Գրիգոր (1552) 434ա
Չքեանց Ներսէսեան Տիգրան 723բ
Չիմիշծայկցի 635բ
Չիւրիկեան տէր Յակոբ եւ որդիք՝ Յակոբ, Ստեփանոս, Գրիգոր 505բ
Չրաքեան Հ· Քերովբէ 82բ, 460բ
Չրլաքեան Գէորգ 161բ

Պ

Պաթիստա տես Ճօան եւ Բնագրնուբեան գրբերը (Թ· 941· 526ա)
Պալասան որդի Աղպալի (1685) 517բ
Պալեան Տրդատ եպ· 291ա
Պալէ տէր Թ· 704 Ձեռ· ի (1588) 230ա—32բ
Պալի եղբ· Լէյլիի (1696) 598ա
— Բեռի Յակոբ երէցի (ԺԷ դ·) 7բ
— փեսայ Վարդանանի (ԺԷ դ·) 503ա
— Յովհաննէս 751բ
Պալեանի տպարան 312ա
Պալճոնց ցեղ 567բ
Պահալուն հայր Միհաս գրչի (1657) 476ա
Պահատուր որդի Պապուկի (ԺԶ—ԺԷ դ) 173բ
Պահար ոմն 916բ
— տես Ազպահար
Պահլաւունի տոհմ 101ա
Պահկտար (1657—8) 476ա
Պահոց (Մեծ) Կիրակիներու գանձեր 848ա եւն
Պահպանակ—գիր կամ Համայիլ (տես) Թ· 596, 812, 1027, 1238, 1291
Պահտիարեան կամ Պահտի(ւ)բեան Հ· Աբահաս 298ա, 305ա—բ, 436ա—37բ, 736ա
Պաղեգա կոյս տես Պեղագիա, 637բ
Պաղի որդի Աղպալի (1685) 517բ
Պաղշայիշ ոմն 757բ
Պաղտասար Կապադովկիացի — Կ· Պոլսեցի· տաղասաց 685բ (298 ուղղել՝ 193—8), 897ա· — Տաղ· Ի ննջմանէդ արհամայական 341բ—42ա, ապա հեղինակին (այլ ոչ՝ տաղին) երկերու շարունակութիւնը՝ Ի կէտ գարնան եղանակին 342ա: — Սիրամարգիդ սիրով··· ծերերիմ (sic)· — Քեզ կոյս ամբիծ եւ գերամբիծ 675ա· — Ի հողային նիւթոյս ոսկի մաբրական 683բ· — Զիս վասն սիրոյն, որ նազելի հովերն (երգ սիրոյ) 683բ· — (Երգ առ վարուցս վատութիւն· իժս եղեռնային [ոչ՝ եղեռային]· Թերի չէ)· — Ի մեծ տագնապի 680ա· — Որ արարեր ի պատկեր Բո 684ա· — Քերականութիւն Թ· 1302· 933ա—35բ
— հայր Նորհատի (1452՞) 229բ
— ոմն (1639) 909բ
— որդի Յովհաննէսի (1607) 352ա
— տիրացու (1771) 550ա
— տէր Թ· 920 Ձեռ·ի (1794) 508բ
— մահտեսի (1816՞) 776
— ամուսին Կիւլիստանի 161բ
— Գրիգորեան գրիչ Յ· Նալեանի Քարոզգրքի (1810) 692բ
— Սապլեան գրած է Ճինկիզխանի պատմութիւնը (1813) 385ա—բ
Պաղտասարեան Հ· Անտոն 254բ
— Հ· Համայեակ 282ա, 909ա
Պաղտատեան Հ· Գէորգ 330ա—բ
Պամպամեր տես Պամփամէր
Պամփալոն վկ· (Պամփաղոն, ընդ Սողոխոնի (Սողոֆոնի) տես· Մարերի) 211բ, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա եւն
Պամփամէր վկ· (Պամփիր, Պամփիւրոս, Պամպամիր· Մարերի) 211բ, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա եւն
Պամփի(ւ)լիայի սմանչելիք (Նաւասարդ) 625ա, 632բ, 636բ, 646ա, 656բ
Պամփիլոս ֆի· (Պանփիլոս, ընդ Բժան մարտիրոսս եւ Վաղենտիանոսի· Մեհեկի) 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649բ, 702ա
Պամփոս ճգ· եւ վկ· (Պանսոփոս, Փանփոս· Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, (628ա, Թ· 1035, բղ· 264ա, 639ա, Թ· 1036, բղ· 298ա, տես նաեւ Պանսոփ(ի)ոս
Պայանտուր որդի Քարիմի (1587) 401բ
Պայիկեան—Յովնաննեան Սիմէոն 339բ
Պայծառակերպութիւն տես Յիսուս—Քրիստոս· — Ճառ 511ա, Տաղ 289ա եւն
Պանդալէոն բժիշկ Նիկոմեդիացի (ընդ Երմոդեայ, Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643բ, 652ա, 709բ, 710ա
Պանթէոյ Ատալիոյ վկայ (Պերեգրինոս եւ Ղուկիանոս) 709ա
Պանսեմմաս վկի· (ամուսին՝ Թէոփանոսի· Մարգաց) 205բ, 212ա, 225ա, 631ա, 642ա, 651բ, 708ա
Պանսոփ(ի)ոս (Պամփոս, Պանփոս, Պափնոս) ճգ· վկ· 19ա, 649ա, տես Պամփոս
Պանփիլոս տես Պամփիլոս
Պաշիր կամ Պէշիր, տաղ մը աւնր վրայ Ղազար վ·է 678բ
Պաշտօն ննջեցելոց Թ· 865, 411ա—բ
Պապ թգ· 160ա, 307ա, 397բ
— վկ· (Հռոի) 195ա (220բ, Թ· 701, բղ· 77ա), 626ա, 637ա, 646բ, 695ա
— հայր Զաքարիայի (1678) 644ա—45բ
Պապա որդի Սանոյի 351բ
— Աղեքսանդրացի· յիշի «Բազմավէպ պատմութիւն» 346ա
Պապան որդի Քարիմի (1587) 401բ
Պապանուան (Հայրապե՞տ) 655բ
Պապաջան որդի Յակոբի (1584) 635բ
Պապենց Պետրոս (1804) 532ա
Պապիաս վկ· (ընդ Կղաւդիայ, տես· Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա
— վկ· ընդ Վիգտորինոսի (Մեհեկի) 209բ, 640ա եւն տե՛ս Վիգտորինոս կամ Վիգտորինոս
— վկ· (ընդ Դիոդորի, Կղաւդիանոսի) 701ա

Պապիլաս վկ· (ընդ Կարպոսի· Սահմի) 196բ 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696ա
— կամ Պապիլոս կամ Պապիւղաս վկ· (ընդ Պաւղոսի եւ Վաղենտիայ եւ Թէիս (պ)ի· Մարգաց) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա (գրուած Պատիլաս)· — (651բ, Թ· 1037· թղ· 548բ) 710ա
Պապիկ եղբ· Վարդանի (1783) 27բ
Պապիոն վկ· (ընդ Երմաւոսի· տես· Մարգաց) 200բ, 210բ եւն
Պապուկ գրիչ Թ· 1035 Յայսմաւուրքի մէկ մասին (1584) 624բ, 634ա—35բ
— հայր խօճայ Մկրտչի (ԺՋ—ԺԷ դ·) 173բ
Պապսոն վկ· (ընդ Այեբալայ· տես· Քաղոց) 222ա գրուած այսպէս, սակայն պիտի ըլլայ՝ Տափսոն, տես անդ
Պասիկրատէս եպ· (Պատրիկոս· Մարերի) 204բ, 211բ (225բ· Թ· 701, թղ· 542բ), 651ա, 707ա
— վկ· (ընդ Վաղենդինեայ· Ահկի) 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650ա, 705բ
— կը գրէ Ս· Գէորգ զօրավարի վարքը 705բ
Պատաղ ոմն (1676) 490բ
Պատապիոս եգ· (Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ 648ա, 699ա
Պատասխանի կին Ստեփանի (1584) 635բ
Պատարագ(ի) տաղ 13բ, 15ա եւն· Մեկնութիւնք տես Ն· Լամբրոնացի, եւն, Թ· 835, 412ա—բ
Պատարագամատոյցք, (խորհրդատետր, կարգ դպրութեան) Թ· 587, 591 (Բ), 664, 687, 691, 737, 785, 801 (Բ), 821 (Բ), 822, 838, 854, 878, 892, 918, 927, 972, 997, 999, 1023 (հին Թ· 694), 1026, 1093, 1098, 1105, (1215), 1222, 1237, 1242, 1253, 1255, (1284), 1303
Պատերմութէոս վկ· եւ կր· (Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709բ
— մին՝ ի ՃԾ մարտիրոսացն 695ա
Պատկերք — օրհնութիւն տես ի Մաշտոցս· — Քրիստոսի 357ա, 636բ, 646ա, 656բ, տես Ս· Դաստառակ· — Ս· Կոյսի պատկեր 636բ եւն· — Պատկերք նկարեալք 780բ· — Պատկերամարտք 249բ
Պատճառք Ծննդեան եւ Յայտնութեան 198ա —բ, 208բ, 212բ, 627բ, 628բ, 639ա—բ, 648բ
— յաղագս երկնային դասուց 226ա, 652բ եւն տես ի Յայսմաւուրս եւ Հրեշտակք եւ Հրեշտակապետք
Պատմագիրք նորալուր պատմութեանց Թ· 954, 540ա
Պատմութիւն ամենայն աշխարհաց Թ· 1102 եւ Թ· 1103, 765ա—66բ
— եկեղեցւոյ Թ· 1056, 722ա—բ
— Զաքարիա Պատր·ի Թ· 716—7, 252ա—253բ
— Ժողովոց Թ· 1054, 720ա—21բ
— Ս· Խաչի ի ձեռն Ս· Ներսէսի Պարթեւի 353ա
— Խռովութեանց ի Դաղղիա Թ· 1170· 821ա
— կրօնական անցից ԺԹ· դարու Թ· 609· 707ա—77բ
— Հալածանաց կաթ· Հայոց Թ· 1153, 810ա —810բ
— Ճգնաւորաց 97ա
— վասն մանկան եւ աղջկան (վասն ուրախութեան) 896ա
— Պղնձէ խաղաղի 739ա, 896ա տես Պղնձէ խաղաղ
— Զինկիզխանի Թ· 813, 385ա—88բ
— (թագաւորաց) Օսմանցւոց Թ· 786, 347ա
— գիրք պատմութեան ընդդէմ փափապաշտից Թ· 860· 438ա—բ
— գիրք պատմութեանց Թ· 984, 572ա—բ
Պատուական հայր Մկրտիչ էհ·ի (1642) 560բ
Պատրան կնճահայր (1678) 644բ, 645ա—բ
Պատրիարքաց Հայոց «Յուցակ» 623ա
Պատրիկ(ի)ոս տես Պասիկրատէս
Պատրոկլիանէ մայր Սոսիպատրոսի 51ա
Պատրոնիկէ կին Ս· Թէոփիլոսի 655բ
Պարասկեւա եւ կիւրակէ 236ա, տես Ուրբաթ եւ կիրակի վկ·
Պարզամիտ ծեր 203ա
Պարզատումար Թ· 690, 693, 1011, 1019, 1020, 680, 877, 992
Պարթենիոս եպ· Լամսակայ (Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
Պարթեւք 354ա
Պարիս դիւցազն 800բ, 801ա
Պարմենաս աշակերտ (ընդ Կեփայի եւ Ապողոսի տե՛ս· Հռոի), 195բ, 220բ, 626ա, 695ա եւն
Պարոն Լոյս վկ· (Մարերի) 204ա, Տաղ՝ 285բ, 288ա
— որդի Մկրտիչի 207բ
Պարոնտունկ որդի Քարամի (1587) 401բ
Պարսամ եպ· (կամ Բարսամ) 627բ
— եպ· տաղասաց, ունի Տաղ ակռայի 595ա
— կամ Պարսում եգ· (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 235բ, 497բ, 628բ, 640ա, 649ա
— որդի Գրիգորի (1588) 231բ
— որդի Մարգարէի (1591) 227բ
— որդի Թումանի՞ (1591) 227բ
Պարսեմեաս տե՛ս Պաւսեմեաս 631ա
Պարսիկք եւ Պարսք 47բ, 192բ, 202ա, 202բ, 203բ, 210բ, 211ա, 224բ, 233ա, 307ա, 353բ, 355բ, 397բ, 504բ, 541 եւն, գերեալք, կոտորեալք եւն ի Պարսից 199ա, 210բ, 627ա, 628ա, 629բ, 630ա, 641բ, 647բ, 649ա, 650բ եւն
Պարտէզ աղօթից Թ· 1278, 914ա—բ
— առաքինութիւն հաւատոյ Թ· 1283, 918ա—բ

Պարտիզպանի խրատ Թ· 621, 91ա—92բ
Պաւլա կոյս (ընդ Լիկիաւնոսի, տե՛ս աւդ) 707բ
Պաւլինոս վկ· (ընդ Բենդիմոսի· տե՛ս) 204ա, 225ա, 630բ, 642ա, 706բ
Պաւղիկարպոս հայրապետ Զմիւռնիոյ (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640բ, 649բ, 699բ, 703 եւն· Թուղթ f առ նա 40բ, 144ա, 430ա, 680բ· Գանձ 658բ, 850բ
Պաւղինոս տե՛ս Պաւլինոս (ընդ Բենդիմոսի)
Պաւղինոս վկ· (Պաւղիաւնոս, Պաւղիւեւնոս ընդ երմաւնոսի եւն· Մեհեկի) 200բ, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, (649բ), 704ա
— երեք եղբարք (ընդ Թէոդիտոսի· Արաց) 199բ, 223ա, 640ա (երից եղբարց· 628, Թ· 1035 թղ· 275ա), 649ա, 701ա
Պաւղիտոս (Պաւղիոս, Պօղիտոս· Նաւասարդ) 208ա, 220ա, 695ա, 636ա, 645ա, 656ա, 710բ
Պաւղիտոս ընդ Տիմոթէոսի (Քաղոց) 699բ
Պաւղիտոս վկ· (ընդ Նէարխոսի· Արաց) 198բ, 208բ, 222բ, 628ա, 639բ (ուղղել՝ Կողիտոս) 648բ, 700բ (տես Պաւղիտոս· Նաւասարդ) 645բ
Պաւղոս (Պօղոս) Առաքեալ· յիշատակութիւնք եւն· 2ա, 39բ, 74ա—բ, 93ա, 95ա, 117բ, 271ա, 320ա, 321բ, 336ա, 346բ, 355բ, 357բ (տաճար՝ եկեղեցի) 393բ, 468ա, 510ա, 851ա եւն· վարք՝ 206ա, 209բ, 212ա, 222բ, 225բ, 627բ, 510բ, 511ա, 631ա, 639ա, 643ա, 648ա, 654բ, 708բ, տեսիլք՝ 738ա· Աղօթք՝ գանձք, տաղք եւն· 13ա, 15ա, 153ա, 181բ, 288բ, 383ա, 384ա, 593բ, 611բ, 614ա, 659ա, 674բ, 841ա, 889ա· Քարոզք՝ 75բ, 93բ·— Նկար՝ 174ա, 181ա, 597ա, 831ա, 908ա· — Թուղթ ընդ Հռիմեայս 22բ, 297ա, 410բ, 781բ, Մեկնութիւնք՝ 538ա—39բ, 830ա—30բ (ի Մասիղեայ)
Պաւղ(ոս) աճապարտական, ճգնաւոր, պարզամիտ (Տրէ) 222ա, 235բ, 627ա, 638բ, 648ա, 698բ, 699ա
Պաւղոս (կոչուած նաեւ Ապաւղոս, ընդ Կեփային եւ Պարմենեայ Հռոի) 195բ, 220բ, 626ա, 695ա
— (ընդ Թեոն Յուլիաննեայ· Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704ա—704բ
— (ընդ Պապիլեայ՝ Պապիւղեայ· Մարգաց) 212ա, 225բ, 631բ եւն
— (ընդ Պետրոսի, Անդրէասի եւ Դիոնեսիոսի· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651ա, 707բ
— եպ· (ի Սպանիա, Հռոի) 195ա (220ա, Թ· 701, թղ· 61ա, 625բ, 637ա, 646ա, 657ա
— Խոստովանող (Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 638ա, 647ա, 697ա
— Հայր սուրբ (Ահկի) 202բ, 210բ, 224բ, 630բ, 641բ, 650բ
— մանուկ, միւն ի չորից մանկանց ընդ Լուկիաւնոսի (Ղուկիաւնոսի) տե՛ս 707բ
— վ· յԵրուսաղէմ· Սմաւնելիf 202ա
— աբեղայ տաղասաց, տաղ՝ Այսօր ցնծութեամբ պարելով 684ա
— արքեպ· Պրուսայի (1816) 293ա
— Գաբրիէլ Հ· (Յիսուսեան) տե՛ս Անդովնոյ
— եպ· Գաղատացի (1823) 360ա, 361բ
— Գրիգորեան Ադրիանուպոլսեցի, Պատր, ի Կ· Պ· 1815—23· 229բ, 274ա, 334բ, 336բ, 391բ, 394բ, գրող՝ Բուրաստան Երուսաղէմի 686ա—686բ· Ատենական խօսք 334բ· — Համառօտա՞ծ (1798ին) Կաւնելիոսի Մովսէսի հինգ գրքերու մեկնութիւնը 65ա
— Երուսաղէմացի տե՛ս Պաւղոս վրդ·
— Կաղզուանցի ունի տաղեր եւ Պատմութիւն Զաքարիա Պատրիարքի Թ· 716 եւ Թ· 717, 252ա—53բ
— Մեդիկեանց ունի Օրէնք եւ սովորութիւնք Հրէից (տե՛ս) 435ա—բ, 721ա
— Սամոսատացի 112բ, 247ա· — Ս· Աթանասի ընդդէմ Պ· Սամոսատացւոյ 134ա
— վանե(ե)ցի, գրիչ Թ· 673 Ձեռ·ի (1737)· տաղ ի Ս· Ֆրանչիսկոս· Պահակ ամուր արքայական 167բ
— վրդ· (Երուսաղէմացի) ունի բանի մը տաղ· Տաղ Ս· Գերեզմանի՝ ի հրեշտակաց վերնոց 15բ: — Յարութեան՝ ի յարութեան պայծառ տօնիս 12բ· — ի չարչարանս Քրիստոսի· Իմ զգրելի վասն յանցանացս 15բ
— Տարսոնեցի բուղք Ն· Շնորհալւոյ առ 139ա, 316ա—բ, 389բ
— Տարսեցի 244բ
— վ· յԵրուսաղէմ (1223) 633բ տե՛ս վերը
— որդի Յակոբայ (1591) 227բ
— կր· որդի Զաքարիայի (1591) 227բ
— fհ· (1592) 402բ
— սրկ· (1592) 402բ
— fհ· տէր Թ· 685 Ձեռ·ի (1612) 176ա, 177բ
— հայր Սաֆարի (1623) 349բ
— կր· գրիչ Թ· 678 Ձեռ·ի (1625) 170ա, 171բ,
— բան տէր Թ· 698 Ձեռ·ի (1643) 216ա—218ա

— ոմն (1643) 66բ
— որդի Գրիգորի (1646) 180բ
— որդի կարապետի (1652է եմբը) 420բ
— ոմն (1666) 122բ
— տիրացու գրիչ Թ· 1118 Ձեռ·ի (1737°) 779ա, 782ա, 782բ
— ոմն (1752) 434ա
— տիրացու (1765) 207բ
— մախասճի (1766) 145բ
— որդի Յովհ· կարնեցւոյ (1769) 146բ, 147բ
— վ· (յԱկն, 1782°) 382բ
— Ռուսճուգցի (Մանիսացի, 1783) գրիչ Թ· 579 Ձեռ·ի 27բ
— fh· տէր 919 Ձեռ·ի (1786) 505ա—506բ
— վրդ· (1804) 333բ· — fh· (1804) 33բ
— fh· 1834, 450բ
— վ· Ղազանճեանց–Մուբայաճեանց (1835), 8ա, 8բ, 10բ
— գրի°չ (խնդրական) Թ· 689 Ձեռ·ի (ԺԶ դ·) 179ա—բ
— տէր Թ· 1247 Ձեռ·ի (ԺԶ°—ԺԷ դ·) 884ա, 885բ
— գրի°չ Թ· 1049 Ձեռ·ի (ԺԸ դ·) 714ա—16բ
— կօկօճ օղլու (ԺԹ դ·) 933բ
— դպիր 759ա
— Տիւգեան որդի կարապետ Բ·ի 62ա
— Ոսկ(աճ)եան (1908) 11ա
— վրդ· կնիքը 604ա
— ռէս եւ այլ ոմն 359բ
— ոմն 461բ, այլ ոմն 129ա

Պօղոսեան Աննա մայրապետ (1812—30) 859ա—բ
— Պօղոսեանց Գետեզերեանց կը գրէ Ներբողեան աթոռոյն Վարագայ 552ա—բ
— Հ· Եփրեմ 483բ
— Խաչիկ (1812, 1830) 859ա, 859բ
— Յակոբ դպիր Եւդոկիացի գրիչ Յակոբ Կարնեցւոյ Երգ երգոցի մեկնութեան (Թ· 1110) 771ա—72բ

Պաւսել 701ա

Պաւսերէոս (ընդ Թէոդիտոնի, Պաւղոսի եւն· Արաց) 199ա, 223ա եւն տե՛ս Պաւղոս, տե՛ս Պաւսել

Պաւսիլիպոս (Պօսիպոս· Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 705ա

Պաւտիղա տիրուհի Մատրոնայի 704ա

Պաւրփիւրիոս գուսան 626բ տե՛ս Պորփիւրիոս

Պափամեր վկ· տե՛ս Պամփամէր 707ա

Պափնուտիոս (Պաբնուտիոս, Պափուտիոս· Հոռի) 196ա, 221ա, 235ա, 626ա, 637ա, 646ա, 695բ

Պաֆումիոս (Պաֆսիմոս· Ահկի) 203բ, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ

Պեղագիա կոյս (Անտիոքացի· Ահկի) 203բ, 211ա, 224բ, 630ա (նկար՝ 635բ) 641բ, 646բ, 650բ, 705բ—706ա, (196ա՝ այլ)
— պռոնիկ (Մարգաց) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 708ա, 729ա
— վկհ· (Տարսոնցի· Հռոի) 196ա, 203բ, 221ա, 626ա, 637բ, 646բ, 696ա

Պեղագիոս Պապ 249ա
— վկ· (Պեղեգիոս· Նաւասարդ) 193բ, 208ա 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա
— աղանդաւոր 248բ

Պեղագեանճ 745ա—45բ
Պենելովպէ 800, 801ա
Պենետիկտոս ԺԴ· Պապ 836բ, 878բ
Պենտեկոստէի երգ՝ 571, շարական՝ եւն տե՛ս Հոգւոյն Սրբոյ Գալուստ
Պեռնարտեանց Քրիստափոր (1724) 37բ
«Պէռպէռ» 321բ
Պեսեմմաս (տե՛ս Պանսիմաս եւ Թէոփանոս) 651բ
Պետանեան Յարութիւն, գրիչ Թ· 720, Ձեռ·ի 257ա—258բ եւ Թ· 1204, Ձեռ·ի (1769) 852ա—բ

Պետրոս Առաքեալ· յիշատակութիւնք եւն 2ա, 32բ, 59ա (մկրտութիւն) 87ա, 93ա, 103ա, 125բ, 247ա, 298բ, 303ա, 319բ, 355բ, 357բ, 383ա, 384ա, 413բ, 510ա, 544բ, 554բ(°), 571ա, 764բ, 851ա· — Վարք՝ (Մարգաց) 206ա, 212ա, 222բ, 225ա—բ, 239ա, 511ա, (623ա), 631ա, 639ա, 643ա, 648ա, 651բ, 708բ, 722բ· — (Մարեբի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա· — Շղթայք (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 639բ, 649ա, 701ա· Քարոզք՝ 75ա, 93բ, — Շարական՝ 150ա· — Գանձ եւ տաղք 13բ, 15ա, 126բ, 153ա, 288բ, 482ա, 593բ, 659ա, 674բ, 835ա, 841ա, 850ա, 889ա, Ներբողեանք՝ 510բ, 627բ, 633ա· — Նկար՝ 174ա, 574ա, 597ա, 831ա, 908ա· Գլխաւորութիւն 56բ, 732ա, 767բ, 788ա—բ, — Արտասուք Ս· Պետրոսի՝ 813ա—14բ, 816ա—բ· — Թուղթք նորին՝ 22բ· — Մեկնութիւնք (ի Մասիղեայ) 799բ
— Աղամալեանց Բերթումեանց Նախիջեւանցի, ունի՝ Աղբիւր բացեալ կամ Մեկնութիւն առակաց Թ· 605, 66ա—67բ, Թ· 709, 243ա—44բ, Թ· 747, 293ա—բ, Թ· 1046, 690ա—91բ, Թ· 1107, 769ա—բ, Թ· 1127, 789ա—բ· — Աստուածանմանութիւն թիւ 1107· 769ա—բ· — Քարոզգիրք Թ· 726, 264ա—65բ, Թ· 772, 318ա—20բ, Տաղք՝ (Բարեկենդանի) եւն 342բ, 684ա
— անողորմ (Ահկի) 202բ, 210բ, 224բ, 630բ, 641բ, 650բ
— աշակերտ Հռոմի Գրիգոր հայրապետի 201ա, 210ա, 629ա, 640բ, 649բ

— հայրապետ Աղեքսանդրիայի (ընդ Աբիսողոմայ· Արաց) 198բ, 208բ, 209ա, 223ա, 628ա, 638բ, 639բ, 648բ, 698ա—698բ, Գանձ 339ա, 661ա, 847ա
— հայրապետ Աղեքսանդրացի Թուղթ ընդ Ականայ 309ա—310ա, տե՛ս Ականայ
— Գետադարձ կաթ· 2բ, 212բ, 795բ, 226ա, 631ա, 652ա
— արքեպ· Վանայ 226ա, 229բ
— արքեպ· Կուբաւցի 229բ
— եպ· (եղբ· Ս· Բարսեղի) 104բ, Յաղագս օրհնութեան ևրագաց 893ա
— եպ· Աստուածատուրեան 391բ, 394բ
— եպ· (1552) 585բ
— եպ· միաբան Երուսաղէմի 332ա
— (արք)եպ· ևուիրակ (1614) 190բ
— եպ· աշակերտ Զաքարիա Պատրիարքի 87բ
— եպ· Սերաստիոյ (Սարաճեան) 620ա—621բ
— Երզնկացի 923բ
— Գ· Եւդոկացի Պատր· Երուսաղէմի 1793—1800) 686ա
— վ· Զիերէթացի տաղասաց, Մաճուր տատրակ յորովայնէ Յովհաննէս 684ա
— Թիֆլիզցի, բրգմ· Անալօգիա Թ· 1085, 750ա—բ, հմմտ· վարբ· — Բանիճ խրրթնագոյնիճ··· յԱւետարանի Թ· 723, 262ա· — Հայելի ճշմարտացոյց 518ա· Համեմատութիւն հնոյ եւ նորոյ կտակարանաց· Թ· 917· 504ա—505բ· հմմտ· վերբ· — Տաղեր՝ 684ա, տե՛ս նաեւ Պ· Ղափանցի
— Կաթ· Աղուանից 503բ, 516ա
— կայսր (ցար) Ռուսիոյ 333ա—բ
— վ· Կ· Պոլսեցի բրգմ· Գիրք հօրնափոդեան 261ա, 725ա
— վ· Ղափանցի (Ղափանցեան) տաղասաց· — տաղճ Վայոց ձորն է Հայեաստան 280ա· — Ողբ պիւլպիւլին· ի գալ գարնան 280ա· — Ի ճո անհուն եւ յորդառատ ողորմութիւնդ 280ա· Զատագովութիւն Նրբամտնից պիտոյ է նիւթ· 280ա· — Զախից··· իմ սիրելի հոգւոյս թառիկ 280ա եւն· եւն տե՛ս դեռ 280ա—281ա, Առաւօտեան բաղցր հովերն միշտ 684ա, Ծիլ ծիլ ոսկ(ի)է վարդին 342ա· — Պետրոս անուան տակ կան դեռ տաղեր 280ա, 342ա, 841բ, 531ա—բ, 594բ, 684ա 841ա
— ճգնաւոր 698բ
— նոր վկայ 541ա
— վկ· (որ Սաղիմոսն անյուսն· Արաց) 198բ, 208բ (ջնջել՝ հայրապետ), 222բ, 628ա, 639բ, 648ա, 700բ
— վկ· (Լամսակացի· Մարերի) 205ա, 211բ, 631ա, 642բ, 651ա, 707բ
— վ· ի ժամանակս Վանական վ·ի 125բ
— ճհ· (1302) 700ա, 714ա
— գծող, որդի Մկրտչի (1416—19) 58բ
— աբեղայ (1421) 495բ
— վրդ· (1476) 599բ
— հայր Միհասի (1512) 613բ
— աբեղայ, գրիչ Թ· 789 Ձեռ·ի (1562) 350բ, 351ա—բ
— կր· (1591) 227բ
— հօրեղբայր Հայրապետի (1592) 402բ
— եղբ· Սափարի (1623) 349բ
— մին Նորաշինկու եկեղեցւոյ շինողներէն (1628) 653բ
— ճհ· (1628) 653ա
— որդի Սիմոնի (1646) 180բ
— որդի Վարդանի (1651) 753բ
— դպիր, տէր Թ· 687 Ձեռ·ի (1654—5) 178ա—բ
— հայր Կարապետի (1666) 122բ
— որդի Զաքարի (1678) 644բ
— վ· ևուիրահաւաք Նախավկայի վանիճ (1684) 185բ, 189բ, 191ա
— գրիչ (1704՞) 810ա
— վ· (1706) 294ա
— ճհ· տէր Թ· 1094 Ձեռ·ի (1712) 757բ—8ա
— Ռուսեռւխցի (1737) 782ա
— ումն (1752) 434ա
— հայր բժիշկ Յովհ· Կարնեցւոյ (1769) 146բ, 147բ
— որդի Յովհ· Կարնեցւոյ (1769) 146բ, 147բ
— կազմող Թ· 1235 Ձեռ·ի (1774) 876ա
— Մանիսացեան (1783) 27բ
— ճհ· Կոստանեան գրիչ Թ· 1122 Ձեռ·ի (1788) 785ա—բ
— ամիրայ (1789) 239բ
— Զուղայեցի (1810) 479բ
— տէր Թ· 612 Ձեռ·ի (1821) 82բ—83ա
— վ· (1833) 450բ
— աբեղայ (1890) 346բ
— գրի՞չ Թ· 975 Ձեռ·ի (ԺԶ՞դ·) 561ա—բ
— հայր Կուլի (ԺԶ՞դ·) 358ա—բ
— ճհ· ԺԶ—ԺԷ՞ դ·) 173բ
— որդի Հայբաթխանի 564բ
— «Ծառայ Աստուծոյ» 303բ
— թոռներ Դաւթի 420բ
— բաբունի 448բ
— մահտեսի 230բ
— ժամարար 654ա
— ումանիճ 759բ, 787բ, 916բ

Պետրոսեան Սերովբէ Ակնցի գրիչ Թ· 612 Ձեռ·ի (1821) 82ա, 83ա

Petrowicz Alexander, Ritter 173ա

Պերգամայ եպ· Անթիպաս 705ա

Պերգմիոս (Ագստղիոս) 310ա

Պերեգրինոս վկ· (եւ ընկերբ· Մարգաց) 212ա, (225բ, Թ· 701, թղ· 600բ), 631բ, 643ա, 651բ, 709ա

(Պերիարմենիաս 141ա)
Պերպատուա (Պերպատոնիա, Պեռպատուա· Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640բ, 649բ, 703ա
Պեհաճեան Մարտիրոս հեղինակ Անալօճիայի Թ· 1085 750ա—բ, տե՛ս Բեկաճոս
Պէգճեան Յարութիւն ամիրայ 337ա
Պէկում (1662) 456ա
Պէնտէի Պետրոս 787բ
Պէսպէս խնդիրք Թ· 760· 305ա—բ
Պէրպէրեան Աւետիս 274ա—բ
Պէօդկէր Ատոդֆ 827բ
Պըյըգլեան գերդաստան 21ա, 27ա, 28բ
Պըյըքլեան — Աստուածատուրեան — Յակոբեանք 27բ—28բ
— Գրիգոր (1909) 272ա, 536բ—37ա
Պիգաստոս (ընդ Յակինթոսի կամ Ակինստոսի· Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 638ա, 647բ, 697ա
Պիզէստէնցիք 572ա
Պիքէր Ֆրանչիսկոս (1743) 765ա—66բ
Պիլէզիկճեան Հ· Բառնաբաս 8ա, 385ա, 390ա
Պիլլուարտ խնդիրք ինչ հանեալ (ի նորին գրոց) Թ· 582· 32ա, 34բ
Պիհրոն (առարկութիւնք) 135ա
Պիհոռնցիք 366ա
Պիղատոս դատաւոր, 319բ, 781բ· — Թուղթ առ Տիբերիոս կայսր 6ա, 357ա, 376ա, 376բ, Նկար 574ա· — կինը՝ 262ա, 262բ
Պիմա վկ· (Պիմակ, Պիճնաս, Խմպիմոս· Արաց) 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
Պիմէն ճգնաւոր 98բ
Պիճամոնս Յովհաննէս Պետրոս գր· Հալէպի անխաբ Թ· 1009, 601ա—բ, Թ· 1272, 910ա—բ, Թ· 1285· 921ա—22բ
Պիճնաս նոյն ընդ Պիմայի, տես անդ
Պիոն եհ· (Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 703բ
Պիոս Ե· Պապ 818ա, Աղօթք մը իրմէ 553բ
— Է· Պապ 723բ
— Թ· Պապ 824ա, 825ա
Պիպեռեան Եփրեմ Հ· Լ· Ա· 793ա
Պիպուրաղ Քաչերեցի (1737) 490բ
Պիսիդէս 344բ
Պիստիս վկհ· (Պիստոս, ընդ Սոփիայ, Ելպիսի եւ Ագապիայ· Հրոտից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա
Պիստոս վկ· (որդի Վասայ··· կամ Վասասայ, նաեւ Բասայ· տես) 711ա
Պիվազեան Է· 153ա
Պիւռոն 827բ
Պիֆեթով «գուբեռնաթոռ» Աժտերխանի (1767) 331ա
Պլինիոս 800ա
Պլուտարքոս 486· իր Պատկեր բարեկամի եւ շողոքորթի Թ· 712, 246ա—բ
Պղատոն վկ· (Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 698ա
— փիլիսոփայ 105բ, 177բ, 366բ, 535ա, 623բ, 821բ, 887բ, 903բ, 931բ
Պղնձէ դաղաֆի պատմութիւն (տես նաեւ Պատմութիւն) 165ա, 562բ, 563ա—բ, 578ա, 739ա, 886ա
Պողիկտոս տես Պաւղիքոս
Պողինոս Բդեշխ 720բ
Պողիտոս վկ· տես Պողիքոս կամ եւս Պաւղիքոս 710բ
Պողոնիացիք 829ա
Պոմպոս բժիշկ 282բ
Պոնայ Յովհ· կարդինալ· — Ճառ առաքնական յաղագս Զոհի Պատարագի Թ· 946, 533ա—34բ
Պոնտոս — սմանչելիք 647բ
Պոն(ի)փացիոս Թ· Պապ 424բ
Պոպղիա սարկաւագուհի (Պուպղիա· Հռոի) 196ա, 221ա, 626ա, 637բ, 646բ, 696ա
Պոսիդովն 622ա
Պոսլիպոս վկ· տես Պաւսիլիպոս 202ա
Պորփիւր· Գրութիւնք եւ անոնց մեկնութիւնք 141ա, 142բ, 258ա, 346ա, 365բ—66ա, 501բ, 543բ, (Թ· 1263) 903ա, — տես Դաւիթ Անյաղթ
Պորփիւրոս գուսան (Սահմի) 197բ, 221բ, 628բ, 638ա, 647բ, 697ա
— եպ· Գազայ (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ
Պուլխան (մանուկ) 182ա
Պուծիլովայ խաթուն (1818) 762բ
Պուղտան պէյ (1821) 336բ
Պուղրատ Ամասիացի 105բ
Պուղճերիա (Բողկեր) թգհ· 259բ
Պունիաք Սեբաստացի, իր Բժշկարանը, Թ· 830· 408ա—9բ
Պուչախճեան Հ· Թովմաս 532բ
— Մանուկ, հայր նախորդին 532բ
Պուպղիա սարկաւագուհի 696ա· տես Պոպղիա
Պուռկեռստիչ Ֆրանճոնիս· ունի՝ Համառօտ ներկացուցմունք տրամաբանութեանց 515ա
Պուռման հրատարակիչ 800բ
Պուտախ 757բ
Պուճանանիոս 809բ
Պռատիոս վկ· տես Նազարիոս, 196ա եւ
Պռիմա (Ռիմաս ընդ Ենինայ, տես· Արաց) 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
Պռովոս (Պրոբոս) թգ· 707բ
Պռուսիայ դաղաֆի եպ· Պատրիկիոս (տես) 707ա
Պտեկին բժիշկ 731բ
Պտուղ գրաչանութեան Թ· 756, 302ա—3բ
Պրակսիա վկհ· (Պրակսէ, տես Եպրաքսէ) 212բ, 631բ, 652ա

Պրամպիճոս վկ· (ընդ Պերեգրինոյ· տես· Մարգաց) 212ա
Պրեպիոս վկ· (ընդ Անթիմոսի եւ Ղեւոնդեայ տես) 703բ
Պրէվէր ուսուցիչ 806ա
Պրիճիբա սրբուհի 926բ
Պրիսկեղեաճիք 33ա, 249ա
Պրոբոս թգ· 625բ, 694բ, 711ա
— վկ· (ընդ Տարագոսի եւ Անդրոնիկոսի· Սահմի) տես Անդրոնիկոս 696ա եւն
Պրոխորոն, վարք Յովհաննու Աւետարանչի 50ա—51ա· 85ա—բ, 136ա—37բ, 711բ, Նկար՝ 431ա
— Սիլիստրացի, Տաղ Ս· Աստուածածնի, ի սրովբէից երանեցեալ 673ա
Պրոկլէս (Պրոկղ) Պոմպիսեաց· — իր Գրոց լուծմունք 135ա, 142ա—բ, երկեր՝ 501ա· տես Դաւիթ Անյաղթ
— (կամ Պրոկղ Պատ· Կ· Պոլսոյ) 100ա—100բ, 320բ· — Ներբողեան ի Ս· Ստ· Նախավկայն 270ա, — Ճառ ի նստելն Նեստորի ի մեծ յեկեղեցւոջն Կ· Պոլսի· Աստուածածինն է կոյս 374բ, — Ի Ծընունդն Քրիստոսի եւ ի Ս· Ստեփաննոս 375ա, — Յաւետիս Ս· Աստուածածնի 375ա· — յԱստուածայայտնութիւն 509ա· — Ի մեկնութենէն Զաքարիայ մարգարէին (գովեստ) 375ա· — Տեսիլ՝ 626բ, 638ա, 647ա, (221բ, Թ· 701· թղ· 141բ)
Պրոկղ վկ· (ընդ Իլարիոնի Մարգաց) 212ա, 631բ, 643ա, 651բ, 709ա
Պրոկղիանէ 137ա
Պրոկոպիոս վկ· (Պրոկոպոս, Պրոպոս· Հրոտից) 206ա, 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 651բ, 709ա
Պրոմոս վկ· (ընդ Արէոսի եւ Եղիայի· Փաղոց) 222ա, 627բ, 648ա, 699բ, տես Արէոս
Պրոպի (կամ Պրոբի) դուստր Եւստաբէոս վկայի, տես աւդ) 708բ
Պրոպոս տես Պրոկոպիոս վկ· 225բ, 643ա եւն
Պօլօզ տես Տոմիճիկոս 55ա
Պօղիճոս Բդեշխ 720բ
Պօղոս — Պօղոսեան, աճուճներն ու մականուճները տես Պաւղոս Առաքեալ եւ յաջորդք
Պօյաճեան Կարապետ fh· 85բ, 250ա, 368ա—բ, 463ա, 612բ, 618բ
Պօրչալու Թիֆլիզեցի 331բ

Ջ

Ջաբասպ 2ա
Ջալալ իշխան 4բ, 5ա
Ջալալ 7ա
Ջալալադին 4ա
Ջահան շահ 349բ
Ջերոնիմոս (Ս·) 42ա, 578բ
Ջէսար, տէր Թ· 1030 Ձեռ·ի (1354) 620ա—620բ
Ջիգիյեան Ղազար եւ Բօժին 451բ
Ջմօ Յասբայ 359բ
Ջերմեռանդականճ Թ· 1241, 881ա—բ
Ջնտոյեան Հ· Արսէն 291բ, 580բ
Ջուղայեան Գրիգոր գրիչ Թ· 909 Ձեռ·ի (1823) 493ա—բ
Ջուղայեցիք, Սուգը՝ Ափսոս ճեզ Հայոց ժողովուրդ 672ա
Ջրօրհնէճիք 231ա եւ տես ի Մաշտոցս եւ Տաղ իրենց տեղերը (12բ, 660ա)

Ռ

Ռաբան Ասորի 4բ
Ռամանոս տես Ռոմանոս
Ռամգիրք, Թ· 626· 107ա—109բ, Թ· 829, 407ա—բ
Ռատենց ցեղ 567ա
Ռափայէլ հրեշտակապետ 387ա, տես Գաբրիէլ եւ Միխայէլ
Ռեթէոս (Ս·) 39բ, 40ա
Ռէհանեան Հ· Վահան 63բ, 732ա
Ռըստակ 349բ
Ռիմաս տես Պռիմա 741ա—բ
Ռիսկոն վկ· 710ա
Ռիվերիոս Ղազար բժիշկ 741ա—բ, 742բ
Ռշտունիք 237բ
Ռոդոպիանոս սարկ· (Ահկի) 705բ, տե՛ս Թէոդորոս ճգնաւոր եւ Եւտոդոպիան(ոս)
Ռոմանոս (Ռամանոս երգեցող· Հոռի) 196ա 221ա, 626ա, 637բ, 647ա, 695բ
— ճգ· եւ վկ· (Ռամանոս ճգնաւոր· Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 698ա
— վկ· (ընդ Դաւթի· Հրոտից) 206ա, 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 651բ

Ռոմիլոս վկ· (Հռոի) 195ա, 201ա, 625բ, 637ա, 657ա, 694բ
Ռոտէ թրգմ· Ովիդեայ Այլակերպութեանց թուղթ ժե 801բ
Ռուբենեանք, Պատմութիւն ի վահրամայ 116բ, (481բ)
Ռուբէն ճահապետ (կտակ) 234ա—բ
Ռուբինոս տես Ռուսինոս
Ռուբունեան տոհմ 481բ
Ռուբայ լերին աբեղայք (Արաց) 198բ, 208բ, 222բ, (ընդ Սինէական լերինն) 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
Ռուսինոս տնտես (Արեգ) 202ա, 210բ, 224բ, 629բ, 641ա, 650ա
— կամ Եւռուսինոս 729ա
Ռուսք 11բ, 187բ, 330բ, 331ա, 332բ, 333ա, 336բ
Ռստակէս մահտեսի (1619) 433բ
— fh· (1619) 433բ
Ռստղիկ (ուղղել՝ Աստղիկ) 5բ
Ռ· կուսանք 220բ· — Ռ· արք կոտրեալք ի Պարսից 705ա
Roey van A. 82բ
Romaska Ks. M. 484բ

Ս

Սաբա ստրատելատ (Արեգ) 202ա, 210բ, 224բ, 629բ, 641բ, 650ա, 703բ
— եգնաւոր (Տրէ) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 706բ
— Գոթացի վկ· (Ահկի) 202բ, 210բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705ա
Սաբայի սահմչելիք (Արեգ) 201ա, 210ա, 213բ, 224ա, 234բ, 629բ, 641ա, 650ա, 689բ
Սաբատիանոս վկ· (ընդ Տրիփոմ(ե)այ· Հռոի) 195ա, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ, 694բ
Սաբէլ վկ· (ատէպ՝ Սամուէլ՝ ընդ Մանուէլի· տես· Մարգաց) 708ա
Սաբինոս (նոյն ընդ Սաբիւլոսի· տես վարը) 699ա
Սաբինոս Աւղոսի Թուղթք — Պատասխանիք Թ· 1141 եւ Թ· 1142, 800ա, 801բ
— վկ· Երապոլսեցի (Ահկի) 202բ, 210բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 703բ
Սաբիւլոս վկ· (կոչուած Թուքաեւ, ընդ Բարսումայ եպ·ի· տես· Քաղոց) 638բ, 699ա
Սաբիւռիոս (= Շապուհ) թգ· 695ա
Սաբուսիոս ուղղել՝ Սաբիւռիոս, տես ետնախորդը 698ա
Սադովկ եպ· Սալեմայ Պարսից (Մեհեկի) 200ա, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649բ, 702բ
Սադուխտ (Սանդո°ւխտ) մայր Նանումի (1662) 456ա
Սադուկեցիք 67բ
Սաքէլ (1752) 434բ
Սալ (1696) 598բ
Սալու մայր Փալանտուզի 411ա
Սալուցիոյ տես Բարբուդիմէոս 261ա, 725ա
Սալչուք (1638) 507բ
Սալվար կին Գրիգորի (1619) 433բ
— զաւակ Կարապետի (1730) 349բ
Սալվիանոս 119ա
Սահակ ճահապետ, տես Իսահակ (տաղ մը) 682ա
— Պարթեւ Ա· կաթ· 103բ, 213ա, 318բ, 366ա, 371բ, 728ա, 880բ· — վարք՝ 194բ, 195ա, 220բ, 345ա—բ, 625բ, 626ա, 636բ, 637ա, 646ա, 646բ, 657ա, 694բ, Տաղ՝ 16ա, 605բ, եւն· — Նկար եւ պատկեր՝ 343ա, 635բ, 916ա· — Կանոնք՝ 23ա, 27ա, 30բ, 299բ, 378ա, 470ա, 471ա, 779բ, 781ա· — Ժամակարգութիւն (եւ Աւետարանացոյց) 115ա, 277ա, 582ա, 583ա, 604բ, 780ա· — Շարականք քառոգք՝ 43ա, 738բ, 901բ· (Կանոն Սահակայ եւ Մեսրոպայ 667բ)
— կաթ· Ահագիոն 447բ
— ասպետ 483բ
— Արծրունի իշխան· Թուղթ առ Մովսէս Խորենացի 140ա
— Արծրունի վկ· (ընդ Համազասպայ· տե՛ս) 202ա, 210բ, 224բ, 629բ, 641բ, 650բ, 347ա
— բժիշկ 106ա, 282բ, 408բ
— դեւ (դեվ) 502ա
— եպ· Դերջանի 332ա
— Սահակեան եպ· (արքեպ· Լեմբերգի 796ա, 880ա
— Խապայեան կաթ· Սսոյ 475ա
— Բ· կաթ· Ձորափորեցի 353բ· — Թուղթ 2բ· — Կանոնք՝ 23ա, 30բ, 299բ, 378բ, 780ա
— Կարնեցի վկ· (ընդ Յովսէփայ· Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 639բ, 649ա
— վ· Ձիքակեր, տաղասաց, Տաղ՝ Ո հեզիկ հնչեալ գարնան հողմոյն 674ա—բ
— կրօնաւոր հայազգի (Մարբերի) 205ա, 211բ, 630բ, 642բ, 651ա, 707բ
— վկ· (ընդ Շմաւոնի, տե՛ս· Մարբերի) 204ա, 211ա, 225ա, 630ա, 630բ, 651ա

— վկ· Պարսիկ (Ահկի) 203ա, 210բ, 630ա, 641բ, 650բ
— տէր Թ· 994 Ձեռ·ի (1513է ետբ) 583ա, 584բ
— ևորոգող Թ· 993 Ձեռ·ի (1599) 582ա, 583բ
— որդի Աղպալի (1685) 517բ
— երէց գրիչ Թ· 1001 Ձեռ·ի (1702) 589ա, 590բ
— ումն (1704) 486բ
— — (1714°) 911բ
— վրդ· (1767) 406բ
— Լիբանանցի (1802) 485ա (կնիքը)
— բոռ Դաւթի (ԺԸ—ԺԹ° դար) 420բ
— գրիչ (ԺԹ° դ·) 279ա
Սահակեան Շաւարշ Վ· 409ա—բ
Սահմի 69ա
Սահրաթ խոճա հայր Գասպարի 272ա, 367ա, 462ա, 526բ (տէր չէ Բնագրութեան գրքի, 462ա)
Սաղաթիէլ (եզր միւս) 201ա, 213ա (տե՛ս եզր)
— կր· որդի Աբրահամու (1562) 351ա
Սաղեսեան Ս· Փրանկիսկոս· ունի Պայման վասն բարւոք հարոգելոյ 922ա տե՛ս Փրանկիսկոս
Սաղմոսարան Թ· 590, 630, 679, 680, 685, 838, 952, 991, 992, 995, 996, 1013, 1018, 1025, 1105, 1257, 1261
Սաղոնիկէ 703բ
Սամաթիացի տե՛ս Յովհաննէս երէց
Սամոնաս վկ· (ընդ Գուրիասայ· Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 697ա—98բ
Սամսոն 162ա
— Արազեան 479ա
Սամուէլ մրգ· 172ա, 194ա, 206բ, 355ա, 504բ, 506ա, 625ա, 632բ, 636բ, 646բ, 656բ
— Անեցի, Պատմիչ, 483· գրութիւնը (ժամանակագրութիւնը) Թ· 825, 403ա—404բ, 483ա
— աշակերտ Ն· Լամբրոնացւոյ, անոր Պատմութեան հեղինակը 87ա—բ
— եպ· Պրուսայի (թուղթեր) 500բ
— վկ· (Մանուէլ, ընդ Սամուէլի եւ Իսմայէլի· Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա
— գրիչ Շարակնոցի (1455) 589ա—բ
— որդի մահտեսի Կարապետի (1771) 531բ
— գիլփոչեի (1812) 532բ
— Հայր (1860) 817բ
Սայեղեան Ներսէս Վ· 434ա, 485ա
Սայեն վկ· (ընդ Աբդայ, Որմզդանայ· Ահկի) 202բ, 210բ, 224բ, 630ա, 704ա, տե՛ս Աբդա
Սայրան կողակից Կարապետի (1730) 349բ
Սանա եղբ· Երկարի 720բ
Սանատրուկ թգ· 2բ
Սանահեր (1828) 123բ
Սանդուխ(տ) 507բ
Սանդուխտ կոյս վկհ· (ընդ Թադէոսի· տե՛ս· Մարերի) 46ա, 241բ, 631ա, 642բ, 651ա, 574ա, Նկար 574ա
Սանհաղարիոս 80բ
Սանօ հայր Գրիգորի 351բ
Սապէլեան–Ղլճեան Պաղտասար, ունի Պատմութիւն Ձիւնկիզխանի 388ա
— Մելքոն աղա 385բ, 388ա
— — բոռը նախորդին (1811) 388ա
Սապրիկոս խոստովանող (տե՛ս Նիկեփորոս· Մեհեկի) 649ա եւն
Սառա մայր Անտոն գրչի (1584) 634բ
— (1588) 231բ
— մեծ մայրիկ (1642) 560բ
— բոռնեայ Դաւթի 420բ
Սառիկ հոյր Ովիէլի (1562) 351ա
Սառո (Սառա) մայր Կուլենց խաչատուրի 359ա
Սասիէլ ի ցեղէն Նեփթաղիմայ 739բ
Սատանայի արձակումը 196ա, 221ա, 637բ եւն
Սատապիոս (ընդ Վիգտորինոսի· տե՛ս· Մահեկի) 209ա եւն
Սատերիոս· որ է Աստերիոս տե՛ս անդ 637բ
Սատուր հայր Լէյլիի (1696) 598ա
Սարադ 654ա—բ
Սարաթ մայր Յակոբաշի (1458) 433ա
Սարաճեան Խաչիկ խան 457ա—բ, 614բ
Սարապիոն որ է Սրապիոն, տե՛ս Էրմանոս 704ա
Սարապիոնոս վկ· (Յուլիս) 709ա
Սարատ որդի Կուճրաթի 653բ
Սարաֆ Զուղայեցի տէր Թ· 783 Ձեռ·ի (1623) 349բ
Սարաֆեան Սարգիս արքեպ· տե՛ս Սարգիս
Սարբեւոս հուրմ վկ· 222ա· տե՛ս Բարսումայ եպ· զի անոր հետ է
Սարգեան (Ա·) Կեսարացի մահտեսի 765ա
Սարգիս Զօրավար կամ Ստրատելատ եւ Մարտիրոս որդիք (Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 580բ· — Գանձ, տաղ, շարական, աղօթք՝ 13բ, 14բ, 61բ, 128ա, 460ա, 571բ, 591ա, 592բ, 593բ, 605բ, 611բ, 661բ—62ա, 672բ, 675ա, 684բ, 838բ, 847բ, 879բ, 885բ, 891ա, — հարոզ 61բ, 70բ· — Նկարը՝ 215բ, 384բ, 574ա, 597ա տօնը՝ 403ա, 578ա
— արքեպ· (1771) 258բ
— — (1771) տէր Թ· 947 Ձեռ·ի, 534ա, 535բ
— — գործակալ Էջմիածնի (1817) 187ա
— — Սարաֆեան 240ա, 258ա—բ, 301ա—բ (կենսագրութիւնը՝ Թ· 753), 343բ
— եպ· Ամատունի 201բ

— — նուիրակ էջմիածնի (1506) 683ա
— — Թօխաթեցի (Սահէբճի) 422ա, 423բ, 424բ
— — Իկոնիոյ 373բ
— ընթերցող (Արեգ) այս է Թէոդուլոս ընթերցող 210բ (հմմտ· Թէոդուլոս)
— Կաթ· (1478) 104բ
— Մակուեցի, տաղասաց· տաղ Աստուածածնին· Սխրալի սերովբէ փաճար ի վառման, գեղմ մարգարտափայլ տիպդ ըղձական 684ա· իրմէ՞ Տաղ Ս· Աստուածածնին· Մարիամ մայր Աստուծոյ հաւատամ 619ա
— Մաղխազունի 492բ
— Յովհաննէսեան, դպիր 480ա
— Շնորհալի, ճառեր կամ կտորներ Սարգիս-գրքէ 353բ, 354ա, 355ա, 357ա, 357բ, 507ա, 538բ, 539բ, 878, (պատկերը) 313ա
— Պապ, տե՛ս Սերգիս
— վկ· (ընդ Բագոսի· Հոոի) 196ա, 221ա, 626ա, 637բ, 646բ, 696ա
— վրդ· (ԺԹ· դար) խնդրող «Անթառամ ծաղիկ»ի 125ա
— (Սերգիս) Քահանայապետ 249բ
— գրիչ Թ· 892 Ձեռ·ի (1334) 474ա, 475բ
— fh· (1353) 173ա
— կր· (1395) 17ա, 18ա
— fh· որդի Գրիգորի (1440) 62ա
— կազմող, ուղղել՝ Ղազար (1552է եմբ) 585, 586բ
— հայր Ստեփ· Թօխաթեցի տաղասացի (1558) 287բ, 685ա
— տէր Կիպրիանոսգրքի (1565է եմբ) 614բ
— վրդ· (1575) 402բ
— գրիչ (1582է յառաջ) 150ա, 151բ
— երէց հայր Պապուկի (1584) 634բ, 635ա
— որդի Կարապետի (1591) 227բ
— հայր Մարտիրոսի (1591) 227բ
— որդի Յովհաննէսի (1607) 352ա
— երէց (1614) 190բ
— որդի Սողոմոնի՞ (1616) 62բ
— ամիր (1628) 653բ
— երէց տէր Թ· 592 Նարեկի (1635) 45ա, 47ա
— նորոգող Թ· 910 Ձեռ·ի (1644) 493բ, 495բ
— գրիչ Թ· 698 Ձեռ·ի (1643) 216ա—բ, 217ա—բ, 218բ
— fh· տէր Թ· 931 Ձեռ·ի (1650—60) 516ա
— թոռ Դաւթի (1652է եմբ) 420բ
— գրիչ Թ· 894 Ձեռ·ի (1654) 477ա, 479ա
— եղբ· Միհաս գրչի (1657) 476ա
— եղբ· Եսկարի (1660է եմբ) 720բ
— որդի Վարդան fh·ի (1665է եմբ) 490ա
— — Ներսէսի (1674) 564բ
— գրիչ Թ· 1036 Ձեռ·ի (1677) 636ա, 645ա, 646բ
— Ղարիպենց (1741) 16բ
— ոմն (ծն· 1747) 930բ
— գրիչ Կ· Պոլսեցի (1765) 500բ
— դպիր (1766) 726ա—բ
— — (1778) 790ա
— եղբ· Վարդանի (1783) 27բ
— վ· Թօխաթեցի (1786էէ եմբ) 854բ
— տիրացու (1787) 406բ
— գրիչ Թ· 706 Ձեռ·ի (1789) 238ա—39բ
— Պըլըբեան (1797) 28բ
— վրդ· ի Վարագայ, տէր Թ· 709 Ձեռ·ի (1800) 243ա
— fh· (1828) 123բ
— fh· (1861) 760բ
— (ԺՉ՞ դար)358ա
— Ստամպոլցի (ԺԷ՞ դ·) 207բ
— գրիչ Թ· 914 Ձեռ·ի (ԺԷ դ·) 502բ, 503ա—բ
— երէց գրիչ Թ· 695 Ձեռ·ի (ԺԷ՞ դ·) 207բ
— գրիչ Թ· 900 Ձեռ·ի (ԺԸ դ·) 486ա—բ
— որդի Վիչէնց Նազարի (ԺԹ դ·) 737ա
— Ա· Տիւզեան 62բ
— Բ· Տիւզեան 62բ
— ոմն 892բ, այլ ոմն 350բ, այլ՝ 359բ
— գրիչ 307բ
— աղա 409բ
— Մուբայաճեան 10բ
Սարգիսեան Հ· Բարսեղ 311ա, 624ա
Սարեան Հ· Մեսրոպ Վ· 531բ, 747բ, 748ա
Սարքոսի որդի Բաքուի 5ա
Սարիկ դուստր Ռստակէսի (1619) 433բ
Սարկաւագ վրդ· տաղասաց Բերդակցի· Տաղ խաղողոյ եւ բաժակի· Խաղող զբեզ գովել պիտի 154ա, 594բ
— վրդ· իրմէ Մարտ ընդ Աստուծոյ· Երբ խաչեցար վասն աշխարհի 286ա
Սարմատաս աշկ· Ս· Անտոն ճգ·ի 722բ
Սարուխան եղբ· Ներսէսի (1662) 455բ
Սասընցի, տաղ ի վերայ Սասընցի տանուտիրոջ 285ա
Սաստիոս եպ· տե՛ս Աստիոս 631ա
Սաւար դուստր Աղպալի (1685) 517բ
Սաւուղ թգ· 58ա, 506ա
Սաւասան կոյս վկի· (տե՛ս Շուշան· Մարգաց) 205ա, 211բ, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ
Սափատիանոս վկ· 694բ
Սաֆար ոմն (1607) 352ա
— եղբ· Խաչատուր fh· (1652) 420բ
— հայր Խաչատուր գրչի (1686) 608բ
— որդի Կուլասարի (1786) 635բ՝
— ստացող՝ Համայիլի (Թ· 812) 384ա
Սբիւռոս (Շապուհ) թգ· Պարսից 629բ
Սեբերիանոս եպ· Գաբաղու, ի Ղուկայ մեկնութենէ 24ա, 31ա, 379, 780ա
Սեդեկիա fh· 573ա
Սեթեան Սիմոն, ունի Յաղագս գօրութեանց կերլեաց (1783) Թ· 859· 438ա—բ

Սեղբեստրոս հայրապետ Հռոմայ (Քաղոց) 2ա, 100ա (Պտմ· ի Սոկրատայ), 112ա, 395ա, (վարք) 208բ, 222բ, 627բ, 639ա, 648ա· 700ա· — Թուղթ առ նա 721ա, — Թուղթ սիրոյ 353ա, — նորին՝ վասն կիւրակէի 624ա
Սեղբիանոս եպ· Գազայ (Սիւղիանոս, Սիղուանոս· Ահկի) 211ա, 224ա, 630ա, 642ա, 650բ, 706ա
Սեղւիանոս եպ· տե՛ս Սիղուանոս եպ· 630բ
Սեմ նահապետ 504բ
Սենեբերիմ թգ· Ասորեստանի 381բ, 562բ, 563բ
— թգ· Վասպուրականի 6ա, 46ա, 557ա
— որդի Եսայի գրչի (1650) 455բ
Սեռանիոս վրդ· 505բ
Սերապիոն տե՛ս Սրապիոն 210ա, 641ա
Սերգիս (Սարգիս) Պապ 249բ
— վկ·՝ եղբ· Եւգինէ կուսի, տե՛ս անդ, 209ա
Սերոբ աղա (1779) 777բ
Սերովբէ տիրացու (1736) 418բ
— աշըխ Սէրանի (1766) 502բ
— fh· (1810) 414բ
— Պետրոսեան Ակնցի գրիչ Թ· 612 Ձեռ·ի (1821) 82ա, 83ա, եւ Յ· Նալեանի Սիրամայ մեկնութեան (1853) 718ա
— Բաճեան գրիչ Թ· 1045 Ձեռ·ի (1836) 688ա
— fh· Ոսկ(ան)եան († 1909) 11ա
Սեւանդոս եպ· Թուղթ կանոնական 23ա, 30բ, 299բ, 378բ, 780ա
Սեւերիանոս կայսր 225բ
— Պատր· Ասորւոց (ընդ Աբանասայ· տե՛ս) 203ա, 210բ, 213բ, 630ա, 641բ, 650բ
— վկ· Սեբաստացի (Սիւիոիոս· Հռոի) 195ա (220բ, Թ· 701, թղ· 63բ), 625բ, 637ա, 646բ, 655բ, 657ա, 694ա (181բ սա՞)
— վկ· (ընդ Մեմնոսի· Արեգ) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Սեւերիոս եպ· 87բ
Սեւերոս 45ա
Սեւիպոս 223ա (նոյն ընդ Սպեւիպոսի, տե՛ս Ելասիպոս)
Սեւղիանոս (Մարգաց) 225բ եւն տե՛ս Բեճարոս· նաեւ՝ Սիղուանոս, տե՛ս
Սեփփիոս 100ա
Սէբ նհպ· 65բ
Սէբեան Ներսէս վ· 740ա
Սէլիմ սուլթան 204ա, 331բ
Սենիէրի Հ· Պ·, Քարոզք 312ա—13բ
Սէվլիկ կին Աբրահամ fh·ի (1562) 351ա
Սէրբիս հաճի 831բ
Սէփան 653բ
Սէֆէր (1643) 66բ
Սէֆէրշեան Հ· Աբանաս 435ա
Սընգովիչեան Խաչիկ (1828) 451բ
Սքար կամ Շքար 616բ, 617բ
Սքելլուքոյ Փրանկիսկոս տե՛ս Ստելլուքոյ Ֆր·
Սքէֆանովիչեան Սամուէլ աւագերէց (1783) 887ա, 888բ
— Խաչիկ 888բ
Սիգնիոս ծեր (Մարգաց) 206ա (Սիկնիոս), 212ա (Սիկնիանոս), 225բ, 631բ, 643ա, 651բ, 710ա, Եւսիգնիոս, տե՛ս անդ
Սիդոնացիք 387ա
Սիլվեան վ· 485բ
— Յովհաննէս եպ· Կարնոյ 10բ
Սիկիանոս 103բ
Սիկիդիացի (շիրամ) 824բ
Սիղուանոս եպ· Եմեսու (Քաղոց) 222բ, 700ա
— աշակերտ (ընդ Շիղայի· Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 708ա—708բ
— վկ· (ընդ Բեճարիոսի· տե՛ս· Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 709ա· տե՛ս եւ Սեւղիանոս
— (Սիւղիանոս· Արեգ) 210ա, 223ա, 629ա, (640բ· Թ· 1036, թղ· 393ա)
— (Մարերի) 203բ
— (Մեհեկի) 200բ
— եպ· Գազայ տե՛ս Սեղբիանոս
Սիմաֆոս Պապ 34ա, 248բ
— 361ա
Սիմաւոն կր· որդի Յովհաննէսի (1591) 227բ
— գնող Թ· 833 Ձեռ·ի (1598) 411ա—բ
— Թորոսեան (1720) 37բ
— (կամ Սմայոն) աբեղայ 215բ
— ոմն 619բ
Սիմոն եւ Սիմէոն· Սիմոն Պետրոս առաքեալ 93բ, 95բ, 218ա
— առաքեալ Նախաձայոյգ 705բ
— Աղուաշ եւ Յովհաննէս (Հրոտից) 212բ (Աղոնէոն) 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709բ, 729ա
— Ապարանեցի 347բ
— արքեպ· Հալէպի 334բ
— Բաբերդացի Քարոզք 388ա—բ, 390բ
— աբեղայ ի Պղնձավանս, Գառնեցի կոչուած, տես անդ
— (Սիմէոն) Գառնեցի, (Քերականութիւն եւն որ իրը չեն, այլ Սիմ· Զուղայեցւոյն 140ա—41բ տես վարը) — Լուծմունք գրոց Պրոկղի Թ· 649· 135ա, Թ· 655· 142ա—բ, (ուր ուղղե՛լ հմմտ· 372 եւ ոչ՝ 142)· — Թրգմ· Յովհ· Դամասկացւոյ Ուղղափառ հաւատ··· Թ· 763, 308ա—բ, Թ· 1045, 688բ—689բ
— Ծերունի 69բ, 154բ, 376բ, 548ա, 577ա, 628ա, 701ա· Նկար՝ 488ա, 831ա
— կաթ· Երեւանցի (1763—80) 265ա, 266ա, 331ա, 348բ, 466բ, 572ա, 749ա, 777ա·

— Աղօթագիրք Թ· 998, 587ա—բ· — Դաւանութիւն եւ մաղթանք առ Ս· Երրորդութիւն 449բ· — Թուղթ 499ա—բ, 500բ, 502ա· — Քարոզգիրք Թ· 1046, 690ա (1708՝ ուղղել 1758), 691բ, Կոնդակ՝ 184ա
— Կաթ· Աղուանից, Կաճունք 24ա, 31ա, 780ա
— Կաթ· Սսոյ (1633—48) 192բ
— թարգմանել տուող Յակովբոս Առ· Զեբեթիայի որդւոյն պատմութիւնը 702բ
— տես Մանծիկ
— մոգ 262բ
— Զուղայեցի (ըստ Սիմ· Երեւանցի Կաթ·ի՝ եպ· Գառնիի, որով Գառնեցի եւս կոչուած)· Քերականութիւն Թ· 653· Էջ 140ա (ուր լաւագոյնս խորագիրը ուղղել «Սիմէոն Զուղայեցւոյ երկք» եւ ապա՝ «...Գործք Սիմէոն Զուղայեցւոյ եւ երկք իմաստասիրականք»), 792ա, Թ· 1203, 851ա, 935բ· — Իմաստասիրականք՝ Տրամաբանութիւն եւն 140բ, 414ա—բ, 415բ, 549ա—բ· — Տաղ վասն ուրախութեան· Բաներս էեզ ասեմ ինձ մտիկ արայ 672ա
— Սեբեանց, Ցաղագս զօրութեանց կերլեաց Թ· 859
— Սիւնակեաց (որդի Մարքայի, Անտիոքացի· Մարեբի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա, մայրը՝ Մարթա 212բ, 225բ եւն տես անդ
— Սիւնակեաց (ի ժամանակս Լեւոն կայսեր· Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 693ա—բ
— Սիւնակեաց (ի ժամանակս Թէոդոսի Փոքու) 497ա
— վկ· (ընդ Բագդիշոյ եւ Խաճակայ կամ Սահակայ, տես) 706բ
— Նուիրակ Սաղիմայ Սիմէոն կաթ· Երեւանցիի օրով 572բ
— ճի· կամ եպ· (1193) 338ա
— աբեղայ (1616) 62բ
— ճի· գրիչ Թ· 1037 Ձեռ·ի (1628) 645ա, 653, 654բ
— եղբ· Միխայէլ եպ·ի (1628) 472բ
— հայր Միխայէլ եպ·ի (1628) 472բ
— ճի· (1632) 7բ
— խան տէր Թ· 690 Ձեռ·ի (1646) 179բ, 180բ
— Շաղատցի տէր Թ· 893 Ձեռ·ի (1657—8) 475բ, 476բ
— ոմն (1665) 490ա
— խան որդի Մուրատհասիլի (1674) 564բ
— որդի Աղպալի (1685) 517բ
— հայրապետ (նախ ճաճ 1774) 877բ
— եղբ· Իգնատիոսի (ժէ դ·) 503բ
— (Մաղխազուճի Սիմոնիկ 1841) 492բ
— որուն որդիին Յովհաննէս ունի տաղ մը· Երկիրս ամէն կանաչեցաւ 679բ
— մանուկ, որուն վրայ Ղազար վ·ը տաղ մը գրած է 523բ, 679բ
— երէց 345բ
— (տէր) 160բ
Սիմիօնեան Յուսիկ (տես Յուսիկ), որուն վրայ Ղազար վ·ը տաղ մը ունի 523բ
Սիմոնեան Հ· Ղուկաս (1771) 520ա, 732ա, 733բ
— Յակոբ· տես Յակոբ Կարնեցի
Սիմոնովիչ (Շիմոնովիչ) արքեպ· Լեմբերգի 888բ
Simonowitsch Josef 880բ
Սիսեան հայր Սարգիս երէցի (1635) 47բ
Սիսեաց որդի 731բ
Սիսէական եւ Ռուբայ լերին աբեղայք 198բ, 208բ, 222բ, 628ա, 639բ, 648բ, 760· — Սմաւչելիք 196ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ
Սիսուսեան Յովի· Ուլնեցի քրգմ· Գիտութիւն ֆիմիական 324ա, 325բ
Սիոն Կաթ· Կաճունք 23բ, 30բ, 300ա, 378բ, 780ա
Սիպիլեայ մարգարէութիւնք 887բ
Սիպիլեանց Գործք եւ անուանք 271ա
Սիսանցի (1750) 184բ
Սիսի ժողով 732բ· — Մաշտոց 752ա, 787բ, — Շարականոց 599ա
Սիսիանոս (Ս·) 181բ· — վկայ 709ա
— 616բ
Սիվան երէց տաղասաց· Տաղք՝ Թայսայամ, Թայսայամ··· Տաղ գեղեցիկ Սիվանա Իրիցու ասացեալ· Աստուածածին կոյս Մարիամ 896ա
Սիրան կին Յովակիմի (1562) 420բ
Սիրաք 85ա, 93ա, 344բ, 738ա, 856ա, Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ՝ Թ· 1169, 820ա—բ, 562ա, Մեկնութիւն՝ ի Նալեանէ Թ· 628, 110ա—11բ, Թ· 1052, 718ա—բ
Սիրաքականք 554բ
Սիրեկիոս Պապ 248ա, 248բ
Սիրիվատոս(°) եպ· Վիկեսիդիդեան 33ա
Սիրմոնատոս (Յիսուսեան Ընկերութենէ) 882ա
Սիրոյ տաղեր 674ա—բ, 675ա, 680ա—բ
Սիրուն գբօսարան Թ· 861· 439ա—բ
Սիրուն հայր Մուրատի (1710) 508ա—բ
— մահտեսի 684բ
Սիրվէրեան Յ· Մ· 500ա
Սիւխոս վկ· 694ա
Սիւղիանոս եպ· Գազայ, տես Սեղբիանոս 211ա եւն
Սիւրմելեան Հ· Խաչատուր 825ա—բ
Սիւֆիաս գրիչ (1768) 727բ
Սիւֆի(ան)ոս ճգ· 211բ, 225ա, 707բ, տես Սուֆիոս

Սիմսոնս Պապ 248բ
Սիօրլքօր այր Լէյլիի (1696) 598բ
Սլօ 359բ
Սկիւթ լերին ներքինի 209բ, 629ա եւ յայլ Յայսմաւուրս
Սկիւռոդոս 622բ
Սկօթ(ոս) — ի Աստուածաբանութիւն յիշի 501բ
Սղմէր դուստր Մարգարէի (1628) 652բ, 653բ
Սմայոն (այս է Սմաւոն) 215բ
Սմբատ Ա· թգ· Հայոց Բագրատունի (Ահկի) 87ա, 202բ, 210բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ
— Սպարապետ խոստովանող Բագրատունի, (Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 346բ, 629ա, 640բ, 649բ· — Նաեայի Յովհաննու մեկնութիւնը հայերէն թարգմանել կու տայ 81ա
— մարզպան ի Վրկաես Բագրատունի (Սահմի) 197ա, 221բ, 626բ, 637բ, 647ա
— Մամիկոնեան զօրավար 233ա
— զօրավար գունդստապլ 4բ· յիշի իր Տաբեգիրբը 346ա
Սնոտիանոս (ի վարս Յովհաննու Աւետարանչի) 51ա
Սոգոն այս է Սողոն եւն տես անդ 195ա 195ա
Սոկրատէս իմաստասէր Թ· 105բ, 177բ, 376բ, 544բ
— Սկոլաստիկոս Պատմագիր 33բ, Պատմութիւն Թ· 623· 99ա· 104բ, Հտծ· ի կանոնագիրս (ի Սոկրատայ) 24ա, 31բ, 379բ, 780ա
— fh· վկ· (Սահմի) 196բ, 626բ (գրուած՝ Ոսկրատէս), 637բ, 647ա, 696ա
Սողոխոն վկ· (Սողոհոն· Մարերի) 204բ, 211բ, 225ա, 630բ, 642բ, 651ա, 707ա
Սողոմէ կոյս (տաղ) 15բ
Սողոմոն արքայ 71ա, 71բ, 84բ, 86ա, 93ա, 99ա, 165ա, 182ա, 262բ, 263ա, 285ա, 285բ, 288բ, 294բ, 296ա, 302բ, 326ա, 341ա, 406բ, 422բ, 464ա, 468բ, 530բ, 607բ, 866ա, — Գրութիւնք 22բ, 98ա, 533ա—բ, — Հարցմունք, մասեր 480բ·— Սողոմոնականք (Սալօմօնականք) 554բ· — Մեկնութիւնք նորին գրոց ի Գ·է Տաբեւացւոյ 57ա—59բ, 478ա, 715բ, 753ա, — ի Ն·է Լամբրոնացւոյ 714ա, 727ա—բ, — ի Գր·է Նարեկացւոյ (երգ երգոց) 714բ, — ի Յակոբայ Կարնեցւոյ (երգ երգոց) 364ա—5բ, 771բ—72բ, տես Մեկնիչ-ները
— Մաբեռացի, առջ· Մաբեռոցաց վանքի 870ա
— գրիչ Թ· 868 Ձեռ·ի (1759) 444բ, 447բ
— fh· (1616) 62բ
— Ցղնեցի հայր Թադէոսի 516բ
Սողոն վկ· (Զոզոն, Սոզոն· Հոռի) 195ա, 220բ, 625բ, 637ա, 646բ, 657ա, 694ա
— իմաստուն 821բ
Սոմճացի կինը 326ա
Սոսիա (ոմն կեղծեալ) 818ա
Սոսիմա վրդ· տես Զոզիմա (Զոզիմոս) 649ա
Սոսիպատրոս Թուղք Գ· Արիսպագացւոյ առ 40բ, 430ա, 688բ
— (ի Պրոխորոնէ) 51ա, 137ա
— եւ Յասոն· Մարերի) 204ա, 211ա, 225ա, 630ա, 642ա, 651ա
Սովտրինոս Եփեսացի 5բ
Սոտիկոս եւ Մարկոս վկ· 696բ
Սուգիեւս հայր Առաբելի 91բ
Սու(լ)թանում կին Աղպալի (1685) 517ա—բ
Սուլէյման Սուլթան (1520—66) 387բ, 585բ
— շահ (1666—94) 564բ
Սուլթան Ֆոյր Յովհաննիսի (1458) 432բ
— կին Ղազարի (նախ ման 1587) 401ա
— Թոխաթցի (1638) 380բ
— ոմն (1639) 909բ
— (աղէ) կին Եսայիի (1650) 455բ
— կին Ղազարի (1652) 420բ
— (խաթուն) կին Կիւրղի (1686) 90բ
— (Պէբէ) կին Մկրտչի (ԺԷ°դ·) 207բ 490ա
Սուղի որդի վարդան fh·ի (1665է վերջ)
Սուղում(է) դուստր Թիրվանդէի (յետ 1628) 653ա—բ, 654ա—բ
Սուղպիկիոս Հռոմայեցի 621բ
Սուճր (ուղղել՝ Ուջրաթ· տե՛ս) 654ա—բ
Սուսան (1797°) 384բ
Սուտ Կալիսթենէս 739բ, տես Կալիսթենէս 35բ
Սուրբք ճ· 650բ
Սուրէն Ս· 109ա
Սուրիաս — Սուրիասեանք (Նաւասարդ) 194ա, 197ա, 220բ, 221բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 696բ· — Գանձ՝ տաղ 128ա, 605բ, 662ա, 847բ, 889բ, Նկար՝ fo? մր 597բ
— տէ°ր Թ· 973 Ձեռ·ի (1692°) 559ա—բ
— գրիչ Թ· 657 Ձեռ·ի (1765—8) 144ա, 145բ
— հայր Մկրտիչի (1785է ետքը) 601բ
— Ակնցի (ԺԷ դար) 292ա, 293ա
— տաղասաց, Տաղ վասն սիրոյ, ի ժամ գարնանային 684բ· — երգ ի վարդէն ի պիւլպիւլն, Իմ սիրուն պիւլպիւլ անմահ· 684բ· — Տաղ սիրոյ ի վերայ բարեկամի, ի ֆոյդ սիրոյ յագել երբեք երբ իցէ 684բ
Սուրիոս անապատական (Սուրիաս· Մարգաց) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 707բ
Սոփիա մայր Պիստիսի, Ագապի, Ելպիսի

(Հրոտից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, 655ա, 710ա
Սոփոնիա մգր· (Տրէ) 217ա, 222ա, 226ա, 231ա, 627ա, 638բ, 648ա, Փիրf 22բ
Սոփրոնիոս հյրպ· Երուսաղէմի գրող Պատմութեան վարուց Մարիամ Եգիպտացւոյ 704բ
Սոփրոնիոս Պատր· (1779) 271բ
Սպանդիա երիցփոխան (1559°) 592ա
Սպանիելոցն ի Պարսից 223ա եւ յայլ Յայսմաւուրս
Սպաս օրհնել տես ի Մաշտոցս
Սպասաւորութիւն Ս· Պատարագի 764բ
Սպեւիպոս վկ· տես Մելասիպոս
Սպիրիտոն կամ Սպիրիդոն տես Սփիւռիտոն
Սսեցի օրինակ շարականի 599ա
Սվաճեան Տիրան Փ· 261ա
Ստագիրացի Արիստոտէլ 903ա
Ստաթէոս (տես Եւստաթիոս) 631ա
Ստարատեանց Ն· տես Ըստրատեանց
Ստաւէոս տես Եւստաւէոս Առ·
Ստեփանա վկհ· (Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 697բ (Ստեփանիթա ուղղել՝ Ստեփան(ի)ա)
Ստեփանոս Նախավկայ (Քաղոց) 208բ, 222բ, 506ա, 537ա, 628ա, 639բ, 648բ, 699բ· — Նշխարf (Հրոտից) 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա· — Նկարf 11ա, 220ա, 385ա, 488ա, 574բ, 597ա, 624բ, 831ա, 879ա, 908ա· — Գանձf, տաղf եւ շարականի 13բ, 15ա—16բ, 150ա, 154բ, 616ա—616բ, 659ա, 670ա, 679ա, 778բ, 840բ, 850ա, 889ա, 919բ, Քարոզ 75բ, Ներբողեան՝ (յԵփրեմայ) 222բ, 226բ, 627բ, 633ա, 648ա, 506ա, (ի Պրոկղէ) 270ա, (յԱբանասայ) 270ա, (ի Գ·է Նիւսացւոյ) 270բ, (յԵւսեբիոսէ) 270բ
— Աբբայ (Մելիոնեան) Մխիթարեան Միաբանութեան ի Վենետիկ 748ա
— առջ· Նոր Զուղայի Ամենափրկիչ վանքի 557բ
— արքեպ· յԱրմաշ 229բ
— — յԻգնիմիտ 229բ
— — ի Կեսարիա 102բ
— արքեպ· Սեբաստիոյ (Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, (631ա, Թ· 1035, թղ· 495) 643ա, 651բ, Տաղ՝ 285բ
— բժիշկ 105բ, 282բ
— Գոյներ երիցանց, երկայն, (Կայծառօրհնեցի) 50բ, 478բ—479ա, 503բ, 543ա—բ
— եպ· 59ա
— եպ· Ատանայի° (1311) 353բ
— եպ· Հաճնոյ (1311) 353բ
— եպ· (1235) 410բ
— եպ· 417բ
— եպ·° (1665) 490ա
— եպ· Սեբաստիոյ (1302) 712ա, 713բ
— երէց, ունի ընդարձակ ոտանաւոր մը Յորժամ հիմամբf տունն շարժին 413բ
— Եւդոկիացի, Թօխաթեցի, տե՛ս Տաղասացf
— Իլովացի կամ Լեհացի, թարգմանութիւն գրութեանց Դիոն· Արիսպագացւոյ 38ա—40բ թրգմ· Դիոն· Արիսպագացւոյ վարքը 144ա, թրգմ· Արիստոտէլի, Պրոկղի եւ Պիհրոնի գործոց 135ա թրգմ· Վարք հարանց փրանկի 21բ, թրգմ· Ղուրան 10բ
— Կաթ· Հռոմկլայի (1290—93) 424բ
— Կաթ· Աղուանից (1184) 300ա, 780բ
— Կաթ· ունի տաղ մը «Եղուկ եւ վայ ինձ, որ ի յայս հասայ» 896բ
— Կեղեցի տես տաղասացf
— հայրապետ Հռոմայ (մարտիրոսf· Սահմի) 197բ, 221բ, 626բ, 638ա, 647բ
— նգնաւոր (Տրէ) 222ա, 627ա, 638բ, 648ա, 698բ
— Ճորճովացի վրդ· թրգմ· Յիշատակարան պատմական ընդհ· ժողովոյ Թ· 936, 520ա
— Ուլնեցի (Նաւասարդ) 194ա, 220ա, 625ա, 636բ, 646ա, 656բ
— Պատրիարքf 336բ, իր Կոնդակը (1838ին) 184բ
— վ· Զուղայեցի 545ա
— Ռոշքա Սարգսեան (Ստեփանեան) Կամենիցացի 35բ, 36ա—բ, 53ա, 251ա, ունի Բարոյական Աստուածաբանութիւն 777ա· — Լոնիգա 501բ եւ Քերականութիւն 459ա (կը յիշուին)·
— Սիւնեցի· իմաստասէր (Հրոտից) 212բ, 213բ, 225բ, 244բ, 430բ, 631բ, 643բ, 652ա, — թրգմ· Աբանասի ճառերը 134ա, — Սահմանաց (յիշի) 501ա, — Պատասխանիմ Գերմանոսի 51բ, — ժամակարգութիւն 44ա—,
— Սմանչելիf 196ա, 626ա, 637բ եւ յայլ Յայսմաւուրս
— Վարագեցի տաղասաց· Տաղ՝ Եղբարf շատ բարեւ լալով 153բ· — Աշուն էր եւ եղաւ գարուն ու ցամաքեցաւ ձիւնըն սարերուն 153բ
— վկայ ընդ Մարկոսի (Հռոի) 196ա, 221ա, 624ա, 647ա, 696ա
— վրդ· Տոսբացի, Տէր Յուսկան որդի (Քաղոց) 208բ, (222բ, Թ· 701 թղ· 274), 639ա, Տաղ՝ 739ա—բ
— տաղասացf· — Ս· Վ· Եւդոկիացի՝ Երգ առ Ս· Աստուածածին· Ած· ատունկ ադին հոտ անմահութեան 529բ· Երգ առ Ս· վկայն Քրիստոսի Տէր Միխայէլ (Բրգնիցի † 1707)· Ամէնառատ Հայրն շնորհաց 684բ· — Ս· Թօխաթեցի՝ Ողբ ի վերայ Եւդովկիայ· Վեց Ռ եւ ուր հարիւր թուին եւ երկու թիւ աւելորդին 287բ, 685ա·

Ողբ ի վերայ վաղամեռիկ եղբօր (Յակոբայ)· Ի թվականիս Ռ· եւ յիսնի Սեպտեմբերի հասաւ 684թ· Գովասանութիւն ի վերայ կաֆայ հաղաքի· կաֆայ հաղաք նման դրախտի 685ա· — Իրմէ՞ Տաղ առ Ս· Ներսէս Շնորհալի· Սուրբ երջանիկ տէրդ Ներսէս 685ա, իրմէ՞ ի լուսատիպ fո պատկերոյդ ազնիւ իմ· — Ստ· Կեղեցի՝ Ոտանաւոր վասն կանանց խոհեմութեան· Փառք ճեզ թագաւոր փառաց 685ա· — Ստ· վրդ·՝ Տաղ յԱպտուլմուսեհ· ի ճեզ յուսամ Փրկիչ Աստուածդ բարի 285ա· — Ստ· վ·՝ Տաղ ի Ս· Սարգիս· Քեզ օրհնութիւն եւ փառս տամ միասնական 593թ· — Ստ· վ·՝ Տաղ· Եղուկ եւ վայ է ինձ որ ի այս հասայ 549թ· — Ստ· վ·՝ Տաղ ի Ս· Աթանաս եւ Ս· Կիւրեղ· Տէր Աստուած անման թագաւոր 661ա· — Ստ· վ·՝ Յորդորակ հրեշտակապետաց գանձի· Արդ պաղատիմք առ հոգեղէնսդ 657բ

— փիլիսոփայ 324բ, 398բ
— կրօն· (1144) 148բ
— fհ· (1243՞) 338բ
— fհ· (1302) 700ա
— fհ· (1370) 431բ
— աբեղայ (1460) 349բ
— տէր Կիպրիանոսգրքի (1565՞) 614բ
— ժամահար, հայր Յովհաննէսի (1567) 167բ
— ընկարող Թ· 1270 Ձեռ·ի (նախ fան 1601) 908ա
— գրիչ Թ· 625 Ձեռ·ի (1614) 106բ, 107բ
— որդի Դաւթի (1628) 653ա, 653բ, 654ա—բ
— fհ· Ս· Աստուածածնի եկեղեցւոյ (1628) 653բ
— երէց գրիչ Թ· 1037 Ձեռ·ի (1628) 645ա—645բ, 652բ—54բ
— դպիր (1635) 47բ
— եղբ· Մկրտչի (1642) 560բ
— որդի եսայի գրչի (1650) 455բ
— fհ· գրիչ Թ· 1053 Ձեռ·ի (1660) 719ա—20բ
— վրդ· (1666) 122բ
— վրդ· (Զէյթուն, 1667) 618բ
— Մոկացի, գրիչ Թ· 952 Ձեռ·ի (1715—20) 539ա, 540ա
— գրիչ Թ· 653 Ձեռ·ի (1721) 140ա, 141բ
— միաբան Նախավկայի վանքի (Մաղարդայ, 1729) 188ա
— fհ· (1731) 538բ
— կրօ· (1768) 190ա
— fհ· (1740) 191ա
— դպիր (1741) 16ա—17բ
— Պետրոսեան (1771) 549ա, 550ա
— կրօն· տէր Թ· 1235 Ձեռ·ի (նախ fան 1774) 876ա, 877ա—բ
— գրիչ Թ· 639 Ձեռ·ի (1779) 122ա—բ
— fհ· (1779) 454բ
— ոմն (1786) 635բ
— (Հայր), երբեմնի փեսայ Հ· Պ· Շիւքիւրեանի, ապա կրօնաւոր fհ· 266բ
— որդի Մաղաքիայի (1804) 418բ—419բ
— Մեհալչանց (1828) 123բ
— fհ· (1834) 450բ
— առջ· Սորսորու վանքի (1840) 230ա
— Տէրտէրեան 21ա, 28բ, 35բ, 143բ, 207բ
— Անկցի (Պետրոսեան) 59բ
— Մահտեսի 608բ
— տիրացու 635բ
— գրիչ Թ· 819 համեմատեալ տպագրին նախագաղափար Ձեռագրին 397ա, 398բ

Ստեփանովիչ Սամուէլ 304ա

Ստեփանովիչեան Ս· եւ Խ· տես Սթէփանովիչեան

Ստէլլուքոյ Ֆրանչիսկոս (Սթելլուքոյ) համառօտող Բնագրնութեան եւ Թ· 732· 272ա—բ· Թ· 807, 374ա· Թ· 882, 462ա—462բ· Թ· 941, 367ա, 526ա

Ստրատեանց Ն· տես Ըստրատեանց Ն·

Ստրատոնիկոս վկ· (ընդ Երմոդոսի· տես· Արաց) 198բ, 208բ, 223բ, 628ա, 639բ, 648բ, 700բ
— վկ· (ընդ Եւտիքիանոսի, Փիլիպպոսի· Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա

Ստրոտայ 829բ

Սրապեան Արայ 590բ, 791ա
— Հ· Գէորգ կը թարգմանէ Ս· Ալ· Լիգուորիի Գործածութիւն խոստովանահարց եւ Պոնայի Ճառ Ս· Պատարագի (Թ· 711 եւ Թ· 946) 245ա, 533բ—34բ
— Հ· Սահակ 63բ, 252բ, 732ա

Սրապիոն Ա· հեղինակ՝ Ձաւեշտ, Կատակերգութիւնք եւ Տաղերգութիւնք գրքի Թ· 1219· 866ա—բ
— աբբայ (Սերապիոն, ընդ Մարկոսի· Արեգ) 202ա, 210ա, 224ա, 235ա, 629բ, 636ա (նկար), 641ա, 650ա
— թարգմանիչ Քօնտիլիւմայ Տրամաբանութեան, Թ· 741, 281ա—բ
— Ուռհայեցի, Կաթ· 6բ, 7բ, 50ա· իրմէ՞ Թուղթ ի Մարտին 339բ
— վրդ· ևո՞յն նախորդին հետ· իրմէ՞ Թուղթ ի Մարտին 339բ
— վկ· (Սարապիոն, ընդ Երմոսի եւ Պաւղինոսի· Մեհեկի) 202բ, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, (649բ), 704ա
— վկ· (Մարգաց) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 651բ
— վկ· (ընդ Վիգտորինոսի) տես Վիգտորինոս
— որդի եսայի գրչի (1650) 455բ

— ոմն 654բ
Սրապոնեան–Գասպարեան Մարիամ եւ Մկըրտիչ 747ա
Սրբուհի ոմն (1786) 635բ
— Տիւգեան դուստր Յովհաննիսի 62բ
Սրտին կամ Սարդին (ուղղել՝ Սպրատ) 654ա—բ
Սփիւռիտոն (Սպիրիդոն, Սպիւռիտոն· Ս· Քաղոց) 627բ, 637բ, 648ա, (222ա· Թ· 701, թղ· 236բ)
ՍմաՆչելիֆ եւ նմաններ յիշուած ի Յայսմաւուրս, որոնցմէ հաբեւանցի յիշուին· — Արձակման ֆահանային 224բ, 630ա, 642ա, 650ա, — ի դիւաց փորձանաց 201բ, 224ա, 629բ, 650ա· — յերուսաղէմ 210ա· — յեկեղեցւոջ Ս· Զեռնոյ 195բ· — յիտալիա 196ա· — ի հալածանաց էրիստոնէից (ի Մայումայ էաղաքի) 200բ, 649բ· — վասն ուղղափառ հաւատոց 194բ, 646ա, ի Սիճէական լերինն 196ա· — ի ձեռն սրբոց եւ յԱստուածոյ 198ա· — ի ՃԿԴ, թուին Հայոց 204բ, 630բ· — ի ՃՀԲ թուին Հայոց 202ա, 641ա եւն եւն տես նմանապէս Տեղոյ անուններըր
Սֆոլիցիօ Մկրտիչ (աւազակ) 883ա—բ
Սօսան տես Սաւսան եւ Շուշան, 205ա
Սօֆեալեան Սահակ եպ· Սատաղիոյ (1804) 532ա
— Անբառամ կին Պ· Աբիկեանի (1810) 532ա

Վ

Վալդբուրգիս (Ս·) պատկերը 910ա
Վալենդիա տես Վաղենտիա
Վալիդէ 434բ
Վալիոս 822բ
Վահագն վիշապաբաղ 5բ
Վահան Գողթնացի (Վահապ· Արեգ) 201բ, 210ա, 224ա, 629բ, 6411ա, 650ա, Գանձ եւ տաղ 128ա, 661ա
— արքեպ· Նիկիոյ· Թուղթ նորին առ Զաքարիա կաթ· 103բ—104ա, 271ա
— Գայլ 233ա, ոտանաւոր մը 845ա
— Կաթ· 46ա, 557ա
— Մամիկոնեան, մարզպան 642բ
— բոռ Դաւթի 420բ
Վահրամ Պահլաւունի հօրեղբայր Գրիգոր Մագիստրոսի 138ա
— Րաբունի Սելեւկեցի· Պատմութիւն Հայոց (Ռուբինեանց) Թ· 634· 116ա—բ, Թ· 640, 123ա—24բ· Թ· 784· 346ա
— այր Ֆիմիի 338ա
Վաղարշ թգ· 232բ
Վաղարշակ Արշակունի 424բ
— վ· կաթղիկն փոխանորդ ի Զէյթուն 475բ
Վաղենտիա (ընդ Պապիլասայ, Պաւղուի եւ ընդ Թեսպեայ էեռն· Մարգաց) 212ա, 710ա· տես Պապիլաս (Պապիւղաս)
Վաղետիանոս կայսր (Գ·) 33բ, 248բ
— վկ· (ընդ Պասիկրատեայ· տես անդ) 203ա, 211ա, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ
— վկ· (ընդ Պամփիլեայ· տես անդ) 209բ, 223բ, 702ա եւն
— վկ· տես Վաղերիանոս (Արաց)
Վաղերիանոս վկ· (ընդ Կանդիտոսի· Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 640ա, 649ա, 701ա
— (Վաղերիոս, ընդ Տեբուրտիոսի եւ Կիկիլեայ· տես անդ) 222ա, 638բ եւն, 698բ
— (ընդ Մակրովբայ եւ Գորգիանոս, տե՛ս· Հոոի) 626ա եւն
— կայսր 203ա, 702ա
— իշխան 198ա
— պատրիկ 701ա
Վաղերիոս արքեպ· Կանդեայ 883ա
Վաղէս կայսր 159բ, 651ա
Վաղթանկ (պարոն) 78ա
Վաղիոս Յակովբ(ոս) 814բ, 815բ
Վաղիոս Յովհ· Գէորգ (1375) 808ա
Վայելչագրութիւն եւ նահականի Թ· 620, 91ա—բ
Վայս Կարոլոս 808ա
Վայտվէլ 812բ
Վան–Հոշ տես Հոշ Սիտրոնիոս 814ա եւն
Վանական Յովհաննէս վրդ· տե՛ս նաեւ Յովհաննէս վ· Վանական (Արեգ), 4ա, 5ա, 201ա, 210ա, 224ա, 522բ, 629ա, 640ա, 641բ, 649բ
Վանէս ոմն 359բ
Վանտէր–Պէկ կամ Վերպէկ տե՛ս Բեկանոս Գուլիէլմոս 814ա, 816բ
Վանցի մը 490ա
Վաչագան (եւ Վաջագան) արքեպ· Աղուանից թուղթ Աբրահամու Մամիկոնէից եպ· առ — 780ա եւն, տե՛ս Աբրահամ եպ·
— արքայ Աղուանից, իր Սահմանադրութիւնը՝ 23բ, 30բ, (299բ) 300ա, 378բ, 780ա
Վառին մայր երկարի 720բ
Վառվառ (երկու) դստերք Սարգիս երէցի (1635) 47ա
— կին Ստեփանի (1741) 17ա
— բոռնեայ Շահումի՝ 479բ·

վաղվաղէ կոյս (ընդ Յուլիանեայ· Տրէ) 222ա, 627ա, 638բ, 648ա, 698բ, Տաղ եւ գանձ 669բ
վասա վկի· (Բասա, Վսա· Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625ա, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա
վասակ Մամիկոնեան սպարապետ Արշակայ 307ա, 397բ
— Պահլաւունի 442բ
— Սիւնի 70ա, ոտանաւոր մը 845բ
վասիդ իշխան 202բ
վասիլ եւ վասիլիոս (վասիլոս) եպ· Ամասիոյ (եւ Գլափիւռա· Ահկի) 203ա, 211ա, 213բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ
— (վասիլիսկոս) եպ· Քեբսոնի (Մեհեկի) 200բ· 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ
— կայսր Հռոմոց (976—1025) 46ա, 212բ, 233բ, 557ա
— (ի վարս Յովհաննու, ի Պրոխորոնէ) 50բ, 85ա, 137ա
— fh· (1193) 338բ
— խօճա (բան, 1643) 216ա, 217բ, 218ա
— Վոյվոտայ Պուղտանաց (1643) 217բ
վարագայ Ս· խաչ, Երեւումն, սմանչելիք 640բ, 649բ, տե՛ս նաեւ վարագ· — Տաղ՝ 607ա, 669ա—բ, 674բ եւն
վարազ զօրավար 160ա
վարազդատ բգ· 160ա
վարդ պատրիկ 2բ
— պարոն, որդի Թամամի (1716) 62բ
վարդան Մեծ զօրավար Մամիկոնեան եւ վարդանանք (Աւելեաց) 212բ, 366բ, 226ա, 627բ, 632ա, 643բ, 652ա, 703ա· — Ճառ նորին 539ա· — Գանձեր եւ տաղեր՝ 14ա, 481բ, 531ա, 619բ, 662բ, 841ա, 848ա, 869ա, — Փարոզ 71ա· Ընթերցուածք 460ա—բ· — վարդանգիրք (եղիշէ) 504ա, 543ա, 555ա—բ
— վ· Այգեկցի, Առակք՝ 346բ
— վ· Արեւելցի 3ա, 45ա, 49ա, 58ա, 310բ, 449բ (սա՞), 469բ, 478ա—479ա, 728ա, — Մեկնութիւն գրոց Մովսէսի Թ· 782· 343ա—44բ· — Մեկնութիւն Երգ Երգոցի (յիշի) 364ա, 410ա, 478ա, 716ա· — Մեկնութիւն Յոբայ սխալմամբ իրեն վերագրուած 782բ· Մեկնութիւն էքերաի 792ա· — Տեսութիւն անթառամ ծաղիկի Թ· 642· 125ա—բ· — Խոստովանութիւն մեղաց 774ա—բ· — Յաղագս խոստովանութեան 416ա· — Պատմութիւն անհուն որդանց 353ա, 443բ, այլ եւ այլք՝ 233բ—34ա, 728ա· — Խրատք 381բ, 737բ· — Վասն շնացողաց եւ զանազան մեղաց 354բ· — Վասն հպարտաց եւ ոխակալաց 354բ· — Բան շահաւէտ··· Յետ այսորիկ սանձեալ կապեցէք զբերանս ձեր 355բ· — Հարցումն· Ասա զի՛նչ է որ ասէ ի տեսիլ սրբոյ ումեմն 310ա· — Սպանումն Դաբեհի ի Բեսոսէ եւ յառ ի Վարդանայ 535ա· (Ասացմէ մաս մը վ· Արեւելցւոյ են եւ մաս մըն ալ Բարձրաբերդցւոյ եւ այլոց)
— վարդապետ Բարձրաբերդցի· Կիլիկեցի (հմմտ· նախորդը), Տաղք՝ խոցուած շատ ունիմ սրտիս 685ա· — Ի՞նչ գրչէն Մաղթանք առ Ս· Աստուածածին··· Աստուածածին ամէնօրհնեալ, Զպաղատանս մեր ընկալ եւ Առ Ս· Աստուածածին, Ով Մարիամ Աստուածածին, Կոյս հրաշալի եւ մայր Փրկչին 685ա, Իրե՞ն Մեկնութիւն էերականի, հմմտ· վ· Արեւելցի
— վ· գրող Մաղթանաց 559բ
— վ· Հաղբատացի խնդրող «Բարձրացուցէք»ի մեկնութեան 555բ
— վ· հաւաքող «ի վարուց Ս· Հարանց 236ա
— եպ· Յունաձեան 88բ, Թուղթ առ Եւդոկիացիս Թ· 597, 56ա—բ
— Նահատակ ի Բաղէշ 642ա
— վ· շարադրող խորանի 369ա
— տաղասաց, Յորդորակ Ս· խաչի· Վառեալ լուսովն աստուածային 668բ
— (1193) 338ա
— տէր Մաշտոցի (1421) 493բ, 495բ
— fh· (1575) 402բ
— որդի Յովսէփայ (1591) 227բ
— գրիչ Թ· 1059 Ձեռ·ի (1613) 725ա—բ
— որդի Գրիգորի (1619) 433բ
— ամուսին Մարգարիտի (1638) 507բ
— մահտեսի (1651) 753բ
— (1652) 420բ
— ([ՌՀ]ՃԺԵ = 1666՞) 411բ
— (1753՞) 554բ
— Ղարահիսարցի Գրիգորեան (1769) գրիչ Թ· 878 Ձեռ·ի 458ա
— վ· (1777է հտբ) 372ա—բ
— Աստուածատուրեան Պրյբֆեան (1783) 21ա, 27ա
— Անտոնեան (1808) 532բ
— Լըզըրոյ (1828) 123բ
— Անդօնաշ (1842) 782բ
— (ծն· 1887ին) 782բ
— Ղարասուեցի գրիչ Թ· 791 Ձեռ·ի 352ա, 358ա—59ա
— Բալուեցի գրիչ Թ· 1298 Ձեռ·ի (ԺԷ՞ դ·) 930ա—բ
— fh· (ԺԸ դ·) 332բ
— ումն (ԺԸ՞—ԺԹ դ·) 933բ
— Բադրուպանեան (ԺԹ դ·) 844բ
— fh· ամուսին Փարիի 490ա
— «մեղաւոր» 702բ
— ամուսին Խանումի 477ա
— — Միջանի 359ա

— աղաչայ 252բ
— տէր Թ· 812 Համայիլի 383բ
— տե՛ս Տօնիկ 762բ
Վարդանեան տէր Թ· 914 Ձեռ·ի 502բ, 503ա—503բ
Վարդանեան Հ· Արիստակէս 215բ, 346ա
— Նուիէ 532բ
Վարդանէս 604բ (տէ՞ր Թ· 1001 Ձեռ·ի)
Վարդապետութիւն Առաքելոց 21բ—29բ, 377ա, 471ա
Վարդապետք (Հռոի) 195ա, 221ա, 626ա, 637ա, 646ա
Վարդապետաց ներքոդեան յամենայն սուրբս 638ա, 652բ, 654բ· եւ յայլ Տայսմաւուրս — գանձք եւ տաղք 670ա եւն
Վարդապետեան Տարութիւն 158ա
Վարդավառ· Ճառք եւ գանձք ու տաղք տե՛ս իրենց տեղերն եւ Այլակերպութիւն (Յիսուսի Քրիստոսի) քարոզք 296ա, 795բ եւն
Վարդել կին Հայրապետի (1811) 432բ
Վարդենի կոյս վկի· (Մարերի) 203բ, 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա, 706ա
— կին Տուլաթիարի 420բ
Վարդերես որդի Սինանի (1635) 47բ
Վարդերեսովիչ Գայեդանոս արքեպ· Լեմբերգի (1816—32) 888բ
Վարդիկովայ տե՛ս Մելիք 762բ
Վարդխաթուն կին Եաղուպի (1631) 7բ
— (1639) 909բ
— (1643) 66բ
— (1674) 564բ
— մայր Աբրահամի (1674) 564բ
Վարդոյ կին Առաքելի (1683) 38բ
Վարդուհի կին Փիլիպպոս Թաթարի (1830) 394ա
Վարդում ամուսին Զուլալի (1660) 474բ
Վարդուշ տիկին (1815) 191ա
Վարժապետեան (Էֆէեան) եղբարք 416ա, 567ա
Վարիսպասբա վկ· (Սեպտեմբեր) 694բ
Վարոս (ընդ Թաթոյ Հռոի եւ Մեհեկի) 195բ, 210ա, 221ա, 66ա, 637ա, 640բ, 647ա, 646բ, 253ա
— (ընդ Զ· կամ Է· ընկերս· Սահմի) 196բ, 21ա, 626բ (երկիցս), 637բ, 647ա, 696բ
Վարք Հարանց Թ· 622, 92ա—99բ, Թ· 705· 235ա—36բ· — Ֆրանկի Թ· 578, 17ա—21բ, Թ· 889· 472ա—73բ
— Ս· Թովմայի, Ս· Անտոնի եւ Ս· Փրանկիսկոսի Թ· 654· 141ա—42բ
Վելխան (1662) 456բ
Վեհապետեան Յովսէփ եպ· (1832)
Վեղարաւորք 568ա
Վենդիմիանոս (Վենդիմանոս· Վենդիանոս, Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
Վենետիկցի մը 833բ
Վերափոխումն Ս· Կոյսի 460բ եւն· տե՛ս Մարիամ Աստուածածնին եւ տաղերն իրենց տեղերը 13ա եւն
Վերափոխման եղբայրութեան կանոնք թիւ 585, 36ա—37բ· կոչուած է նաեւ Անապատ Յղութեան եղբայրութիւն
Վերոս Լեւկիոս 339ա
Վերպէկ կամ Վանտէր Պէկ տե՛ս Գուլ· Բեկանոս 816բ
Վերջին Օծման խորհուրդ· տե՛ս ի Մաշտոցս
Վեցհազարեակ Թ· 619· 88ա—90բ· Թ· 800, 368ա—բ
Վեցօրեայք Բարբուղիմեայ Թ· 900, 486ա—486բ, տես անդ
— Բարսղի Թ· 612· 82ա—83բ, տե՛ս անդ
Վէլի շինող Նորաշինկու եկեղեցւոյ (1628) 653բ
Վէլիճ ամուսին Խանումաղէի (1674) 564բ
Վէլեոյլ եպ· Թէոդորոս Ճենճար 120ա, 373 տե՛ս Ճենճար
Վէնդի կոմս 207բ
Վէսկէնկի փոխանորդ Ֆօնսօլօզի Պրէմէտպուրկի 330բ
Վիգտորիանոս (Վիմտարիանոս, Մեհեկի 199բ, 209բ· 33բ, 628բ, 640ա, 649ա· 702ա, ուր եւ Վիգտորոս վկ·
Վիեննական Մխիթարեան Միաբանութիւն 621ա, 866բ եւն
Վիլլիամ Սիր Սամփսոն 812բ
Վիլոնիդոս (Վիլինդոս, Վիլինդիոս, Փիլոնիդոս· տե՛ս· Նաւասարդ) 194ա, 220բ, 625բ, 636բ, 646ա· 656բ, 711բ
Վիկեսիղիդեան Սիրիվատոս 33ա
Վիճաբանականք Թ· 773, 320ա—21բ
Վիճաբանութիւն ընդդէմ փափիստայից Թ· 606, 67ա—68բ
Վինկենտիոս Կողդեսոս 802ա
Վինչենցիոս արքեպ· 723բ
Վիպասանութիւն որպիսութեան Ճիւլիւսին Թ· 739· 278ա—79բ
Վիտաղիս Անտիոքացի 247բ
Վիրգիլիոս Պապ 249ա
— Պ· Մարոն· ընդին Ենէական Թ· 1144· 803ա—805բ, Թ· 1148· 807ա—բ, Թ· 1156· 812ա—12բ
Վիրդօ որդի Կլուդենց Խաչատուրի 959ա
Վիրք 4ա, 4բ, 79բ, 159բ, 192ա—բ, 366բ եւն· այբուբենք 931բ
Վլաս եպ· Սեբաստիոյ (Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 702բ
Վլատիսլաւ Թգ· 218ա
Վկայաբանութիւն սրբոց Թ· 1039, 655ա—656բ
— Տէր Եղիայի Թ· 1084· 749ա—բ
— Եր· Կոմ· Փէօմիւրենեանի Թ· 718· 253ա—256բ

Վկայութիւնք եւ Պարզաբանութիւնք Թ· 1290· 925ա—բ
Վկայք տե՛ս Մարտիրոսք
Վոլթեր 804բ· Ենրիական 811ա—12բ
Վոնիփատիոս վկ· (Ոնիփատոս· Մարգաց) 205բ· 212ա, 225ա, 631ա, 643ա, 651բ· 708ա
Վուդիլլօնիոս Յովսէփ (1767) 363բ
Վռէիդֆորփ Յովհ· Կօդլօբ Էմմանուէլ (1768) 363ա
Վրթանէս որդի Գր· Լուսաւորչի 353ա· տե՛ս Ս· Գր· Լուսաւորիչ
— եպ· Սիւնեաց 379ա
Վրթանէս եպ· (Վ·) Սոնկեցի· կը գրէ Վկայաբանութիւն Պարոն Լոյս Կաթողիկոսի 204ա· Տաղեր՝ ի Պարոն Լոյս (երկու) 285բ, 287բ, 288ա· 592ա, 685բ· — Վասն հաշտութեան Այբէն մինչեւ ի Քէն մեղայ ձեզ 228ա· — Այբէն մինչեւ ի Քէն գովեցի զձեզ 288ա, Այբէն մինչեւ ի գիրն վերջին մեղայ ասեմ ես Քրիստոսին 288ա· Այս սուտ կենցաղոյս վերայ 288ա· — (Քարոզգրքի) Մէկ մարդ մէկ ճրագ վառեր 685բ· — Կաթոյու սղութեան· Օրհնութիւն եւ փառք Քրկչին 685բ: — Իրմէ՞ Տաղ ի Յունաց· Դարձեալ ասաց մարգարէին 661բ
— որդի Գրիգորի (1619) 433բ
— եղբ· Խաչատուրի (1730) 350ա
— Հայր 121ա
— Եւիզիւճեան (Եիւզիւճեան) 10բ, 654բ

Տ

Տալիքա (ծն· 1751) 597բ
Տալու Հասան 289ա
Տաղարան Թ· 577, 643, 647, 660, 663—4, 671, 684, 740, 745, 839, 895, 913, 944, 973, 979, 983, 1002, 1016, 1026, 1029, (1041, 1042) 1200, 1215, 1248, 1253, 1259, 1284, 1299: — Տաղք՝ ի տնօրէնութիւնս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի 125ա—126բ, 149բ, 162ա—165բ եւ գրեթէ ամէն Տաղարանի մէջ· տե՛ս Տնօրինականք· — Տաղք ի Ս· Կոյսն Մարիամ Աստուածածնին 149ա, 481ա—բ եւ գրեթէ ամէն Տաղարանի մէջ· տե՛ս եւ իրենց տեղերը եւ Գանձարան եւ Երգարան
Տաճիկք 192բ, 222ա, 229բ, 307ա, 347ա, 359ա, 427ա, 562բ (մոլութիւնք՝ ուղղել՝ մոլորութիւնք) 597ա եւն· այբուբենք 931բ, կոտորեալք ի նոցանէ 626ա, 646բ եւ յայլ Յայսմաւուրս
Տայաս պռոնիկ (Մարգաց) 205բ, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651բ, 729ա, 236ա
Տայեցի Հ· Եսայի 113բ
Տայոց եպ· Յովհաննէս 641ա
Տաշեան Հ· Յակովբոս վրդ· 80բ, 142բ, 156ա, 162ա, 180ա, 519ա, 562բ, 623ա—623բ, 936բ
Տապան եւ Տապանակ 204բ, 212բ, 226ա, 631բ, 643բ, — Տաղ եւն Ս· Տապանակի 667բ, 849բ եւն
Տապլէոն 829ա
Տասոն վկ· (Պապսոն, Տապսոն· Քաղոց) 222ա, 627բ, 638բ, 648ա, 699ա
Տասոյ, հատուած՝ երուսաղէմ ազատեալէ 824ա—բ
Տատիանէ վկհ· (Աբաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, 649ա, 701ա
Տատիանոս վկ· (Տիտոն· Նաւասարդ) 194բ, 220բ, (625բ, Թ· 1035· թղ· 34բ) 636բ, 656բ, 711բ
Տատիկ 434բ
Տատուր ամուսին Նուրմէլիճի (1587) 401բ
Տարագոս եւ Տարագոսեանք (Սահմի) 296բ, 221ա, 626բ, 637բ, 647ա, 696ա
Տարեկան ժամագիրք կամ ժամակարգութիւն Թ· 1136, 796ա—97բ
— Ժամագիրք եւ Շարականք Թ· 1178, 826ա—բ
Տալաք կին Պաւղոսի (1623) 349բ
— տէր Համայիլի (1716) 384բ
Տաւնէ (1588) 231բ
Տեառնական օրհնել տե՛ս ի Մաշտոցս
Տեառնընդառաջ տե՛ս Յիսուս Քրիստոս 200ա, 223բ, 640ա, 701ա· — Ներբողեանք տե՛ս իրենց տեղերը 628բ), Տաղեր՝ նմանապէս (12բ, 661բ եւն)
Տելեմաք 800բ
Տեսական Աստուածաբանութիւն (տե՛ս Աստուածաբանութիւն) Թ· 602, 728, 1068, 1079, 1080—82· 1100, 1104, 1229—31, 1233—34
Տեսիլք տե՛ս իրենց տեղերը
Տետրակ Պիտոյից եւ ճառից Թ· 1223 868ա—868բ
Տերեւտիոս վկ· 705ա
Տէլու Հասան Ղարայ յեաղիճի 685ա, տե՛ս Տալու Հասան
Տէմիրճիպաշեան Ալեքսանդր Միհնաս 853ա
Տէվլէթ Տիւզեան որդի Սարգիսի 62ա

Տէր–Գրիգորեան Հայրապետ սարկաւագ · ուն կտակ աւագ Ուրբաթու (Թ · 802) 370ա—բ
Տէր–Մարգարեան Հ · Յովսէփ 733ա, 906ա
Տէր–Մեսրոպեան կարապետ 107բ · — fh · 107բ, գերդաստան 107բ
Տէր–Մովսէսեան Մեսրոպ վ · 562ա
Տէր–Յակոբեան Սիմոն 407բ
Տէր–Յովհաննէսեան Պօղոս տէր Թ · 966 Ձեռ · ի 533ա—բ
Տէր—Պօղոսեան Գալուստ գրիչ Թ · 629 Ձեռ · ի 111ա, 113ա
— — Գալուստ դպիր, Սամաթիացի, գրիչ Թ · 728 Ձեռ · ի 267ա
— — Գրիգոր եպ · տէ՛ր Թ · 783 Ձեռ · ի 344ա, 345ա—բ
— — Հ · Պետրոս 377ա, 727ա, 730բ, 735ա, 752ա, 756ա, 775ա, 846բ, 882ա, 883ա, 901ա—բ, 904ա, 905ա, 932ա
Տէր—Ստեփաննեան Յովակիմ 552ա
Տէր—Վարժապետեան Գրիգոր 338բ
Տէր—Օվաննէսեան Սահակ եւ Ներսէս 485բ
Տէրիջան ամուսին Խաթունի (1674) 564բ
Տէրտէրեան Հ · Անտոն 381ա
— կարապետ 612—բ
— Հրանդ 341բ
— Ստեփաննոս 123ա, 250ա, 341բ, 368ա—բ, 463ա, 612բ, 618բ
Տըլաւտ 814բ
Տըլիլ 804բ
Տիատինէ 209ա, տես Տատիանէ վկ ·
Տիբերիոս կայսր 357ա, 376բ (թուղթ), 722բ
Տիբուրտիոս (եւ Վաղերիանոս) 222ա, 638բ, 698բ եւն
Տիգրան իշխան 233ա
Տիգրանեանց (անունը չկայ) 479բ
Տիգրանակերտեան Յով · (1771) 258բ
Տիլան տէր Կիպրիանոս գրչի 614բ
Տիմաճէ Լեկաբ 310բ
Տիմոթէոս Աղեքսանդրացի, ճառ ի Ս · Կոյսն յողջոյն Եղիսաբէթի 375բ
— աշկ · Պաւղոսի (Արաց) 199ա, 209ա, (223ա Թ · 701 · թղ · 214բ) 628ա, 639բ, 649ա, 701ա Թուղթ Պօղոսի առ — 22բ · Թուղթ Ս · Դիոնեսիոսի առ — 39ա—40բ, 429ա—30բ, 688ա—բ
— Կուզ 87բ
— վկ · (ի Պաղեստինոյ · Նաւասարդ) 194ա, (194բ) 220բ, 625բ, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա
— վկ · (ընթերցող ընդ Մաւրասայ · Ահկի) 203բ, 211ա, 224բ, 630ա, 642ա, 650բ, 706ա
— վկ · սարկաւագ (Քաղոց) 222բ, 627բ, 639ա, 648ա, 699բ
— վկ · Պրուսացի (Մարերի) 205ա, 211բ, 630բ, 708ա
— վկ · fh · (Մարգաց) 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ (հմմտ · նախորդը)
Տիմոն աշակերտ, վկ · (Մարերի) 203բ, 211բ (գրուած Տիմոթէոս), 630բ, 642ա (աշակերտ եւ առաքեալ ու սարկաւագ անխտիր դրուած)
— առաքեալ՝ սարկաւագ (Ահկի եւ Մարերի) 224բ, 642ա, 651ա (հմմտ · նախորդը)
Տիտոն (Տատիանոս վկ ·) տես 711բ
Տիտից(°), (1826) 123բ
Տիտոս Առաքեալ (Հրոտից) 212բ, 226ա, 300բ, 537ա, 631բ, 643բ, 652ա, 710ա, Թուղթ Պաւղոսի առ — 22բ · — Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյ թուղթ առ — 40բ, 430բ, 688բ
Տիրայր վրդ · 898բ
Տիրան թգ · 397բ, 821բ
Տիրատուր վրդ · Քարոզք ընրին 95բ, 297ա, 360ա—62բ, 445բ, 857ա—բ
— գրիչ Թ · 766 Ձեռ · ի (ԺԲ° դար) 312ա—բ
— որդի Շահմուլի° (1591) 227բ
— որդի Տուրաբէկի (1665) 490ա
— հայր Շնորփորի 238բ
— պարոն 336ա
— ի տաղս 154ա, 593ա, 619ա, 891բ
Տիրացուեան (Մխիթարեան) Հ · Ներսէս 291բ, 615ա
Տիրուհի (ծն · 1753) 277բ
— աղջիկ Դաւթի 420բ
— Տիւգեան, աղջիկ Յակոբի 62ա
Տիւգեան Յակոբ 482բ
— Յովհաննէս 334բ
— գերդաստան 62ա, 532բ, (Ազգաբանութիւն Թ · 601) 62ա—63բ, 335բ, 482ա
Տիւզողլի (Տիւգեան) Միխայէլ (1779) 777բ
Տիֆիանոս տես Եւտիֆիանոս վկ · 220բ, 711ա
Տղայաքաղ եւ Այգուց տես Մաշտոցներ
Տղայաւետարան Թ · 922, 508ա—509բ, Թ · 960, 547ա, Թ · 985 · 572ա—3բ
Տմոխոսկի 804բ
Տնօրինականք տաղ — 494ա—բ, 495ա, 528ա—31բ, 571ա—բ, 615ա—բ, 619ա—բ, 889բ—90բ, տես եւ Տաղ եւ տնօրինական աւուրք (Յարութիւն, Համբարձումն եւն)
Տոմինիկոս Ջահկեցի 765ա
— Անդոնենց Պօլօզ (1786) 55ա
Տոյ եպ · (տե՛ս Առտոյ) 24ա, 31ա, տես Մելիտոս եպ ·
Տոռոմենոյ եպ · Բագարատ տե՛ս Բագարատ 643ա, 709ա
Տովբիթ գիրքը 500բ, 739ա
Տուայդ Հ · Կ · Օ · 337ա
Տուբերնիոս տես Տիբուդիոս 638բ
Տուբիա հայր Տովբիթի 739ա
Տուլաբեար որդի Դաւթի 420ա

Տուղղիոս Մ· տես Կիկերոն 621ա—22բ
Տումանեան Պր· Գրիգոր 779ա
Տումանենց Ալեքսան 617բ
Տումտում իմաստուն 108բ
Տումար տես Տօմար, Թ· 964, 551ա—52բ
Տուրաբէկ 490ա
Տուփ գլխադրի Ս· Աստուածածնի տես Մարիամ Աստուածածին 631ա, 708 եւն
Տրամաբանութիւն Թ· 741, 281ա—բ
Տրամաբանութեան գիրք Թ· 96· 549ա
Տրամախօսութիւն Հայրապետ վ·ի ընդ Նահապետ վ·ի Թ· 755, 302ա—բ, Թ· 883, 462ա—բ
Տրայիանոս կայսր 135բ, 136բ, 137ա, 222ա
Տրապոս վկ· 200բ տես Եւտոպրիոս (նաեւ Տրոպիոս)
Տրդատ Մեծ թգ· Հայոց 5բ, 51ա, 159ա, 208ա, 220ա, 232բ, 233ա, 345բ, 397բ, 507ա, 636ա, 645բ, 656ա—222ա, 627բ, 638բ, 647բ· — Նկար 635բ, Ս· Նշան 385ա· — Տաղ՝ 667ա· Թուղթ դաշանց՝ 394ա, 395ա· — սիրոյ՝ 353ա
— աշկ· Անանիա Շիրակացւոյ 88բ
Տրեբատիոս 805բ
Տրիտեղեան Ժողովոյ Կոչումն ընծայութեան Հռոմայ Ս· Եկեղեցւոյ թրգմ· Հ· Ի· Ուզուեան Ա· եւ Բ· հտր· Թ· 1165—1166· 818ա—19բ
Տրիւռոս եպ· (Մարերի) 203բ, 211ա, 224բ, 630բ, 642ա, 651ա
Տրիփեճա վկհ· (Մեհեկի), 199բ, 209բ, 223բ, 628բ, 640ա, 649ա, 702ա
Տրիփիմոս վկ· (Տրոփիմոս, Տրիփիմոն· Տրիփոմոս· Հոռի) 195ա, 220բ, 626ա, 637ա, 646բ, 694բ
Տրիփոն վկ· (Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 701ա
Տրոպիոս վկ· 649բ, 703ա· տես Եւտրոպիոս
Տօմար եւ ժամակարգութիւն Թ· 1117, 778ա—778բ
Տօմարագիտութիւն Թ· 876, 456ա—57, Թ· 1280· 923ա—բ
Տօմարականիճ եւ Իմաստասիրականիճ Թ· 1263 903ա—բ
Տօնապետ եղբ· Յակոբ եպ·ի (1584) 634ա—բ
Տօնացոյց (ստէպ միացուած Աւետարանիացոյցի, Հարցնացոյցի հետ) Թ· 632, Թ· 670, Թ· 681, Թ· 688, Թ· 689, Թ· 737, Թ· 970, Թ· 992, Թ· 993, Թ· 1007, Թ· 1014, Թ· 1026, Թ· 1028, Թ· 1038, Թ· 1105, Թ· 1224, Թ· 1237, Թ· 1251, Թ· 1254, Թ· 1298· — 903, 992· — տես Տօմար
Տօնացոյց Հայոց ուղղափառաց Թ· 963· 551ա—բ, Թ· 981, 568ա—բ
Տօնիկ մահտեսի (1588) 231բ
— գրիչ Սաղմոսարանի (1644) 42ա—43բ
— գրիչ Շարակնոցի (նախ հան 1675) 574բ —575բ
— (Վարդանի 1818) 762բ
— ոմն (1834) 854բ
— տէր Պահպանակի (ԺԷ—ԺԸ դ·) 383ա

Յ

Յանկ կաթողիկոսաց եւ թագաւորաց Հայոց 777բ (տես Ֆահանայապետիճ)
Յանկութիւնիճ Հոգէյորդիճ ի Հ· Հ· Հուկոնէ Թ· 1150, 808ա—բ

Փ

Փաբրեան Հ· Մատթէոս, որուն Քարոզագիրքը 1782ին հայերէնի թարգմանուած 64բ
Փալախեան Մալխաս 532բ
Փալանտուզ 411ա
Փահլուլ թգ· 165ա
Փայերնոս 829ա
Փայիփառ 164բ—65ա
Փանդուրեան Ա· 561ա
Փանոս (1540°) 286ա
Փանչիկեան Հ· Գէորգ 381ա
Փանփոս 199ա
Փաշա մայր Յակոբ եպ·ի (1584) 634ա—բ
— աղջիկ Գոլոշի 757բ
— ոմն (1639) 909բ
Փաշաբէկէ (1628) 652բ
Փաշաջան Քոյր Լէյլիի (1696) 598բ
Փար Մալխազ 554բ
Փարի Քոյր Միհաս գրչի (1657) 476ա
— աղջիկ Այվազի° (1660) 474բ
— կին Սարուխանի (1662) 455բ
— Քոյր Աղպալի (1685) 517բ
— կին տէր Եղիայի (ԺԷ դ·) 503բ
— կին Վարդանի 490ա

Փարաւոն 262բ, 406ա
Փարվան որդի Շահմուլի՞ (1591) 227բ
Փաւլոս բժիշկ 408բ—409ա
Փաւստա վկի· (Փոստինէ· Արեգ) 201ա, 210ա, 224ա, 629ա, 640բ, 649բ, 702ա
Փաւստիոս (Փոտինոս, ընդ Անիկտոսի, տես անդ) 193բ, 208ա եւն
Փաւստոս Բուզանդ, ւորին Պատմութիւն՝ Թ· 762· 306ա—7բ, Թ· 819· 397ա—98բ, Թ· 967, 553ա—54բ
— fh· ընդ ԺԴ· վկայս 694ա, տես Մարտիրոսք ԺԴ (ԺԳ)
Փափազեան տես Յովհաննէս վ· Կ· Պոլսեցի 240բ, 861բ
Փափապաշտք տես Պատմութեան գիրք Թ· 860· 438ա
Փեդրա 801ա, 814ա, 816ա
Փեդրոս Ազատագրեալն Աւգոստեայ, ւորին Առակք բրգմ· Հ· Ր· Ուզունեան Թ· 1149, 802ա—բ, Թ· 1170, 822ա—բ, 829ա
Փելիքս 33բ—34ա
Փեշտիմալեեան (Փէշտիմալեեան) Գրիգոր վրժպտ· 267ա, 282ա, 334բ, (Գովեստ ի Գր· Նարեկացի) 306ա· — Ազգաբանութիւն Դաւիթ Մալխազունիի՝, 334ա, 492բ· — Թուղթ f՝ 336ա, 723բ, 775բ·— Հանգանակ՝ 335բ· — Քննութիւն ցզովից 274ա—75բ, 302ա—բ
Փերթումեան Պետրոս տես Պետրոս Աղամալեան
Փերփուր վկի· (Փերփուրէ, Փերփուրա· Արեգ) 2101ա, 210ա, 224բ, 629բ, 641ա, 641բ (նաեւ 210բ), 650ա, 704բ
Փեփրոնէ կոյս վկի· (Փեփրոնիա· Մարգաց) 206ա, 212ա, 225բ, 631ա, 643ա, 651ա, 708բ
Փէյսօնէլ foնսօլօզ Ֆրանսայու 330բ
Փէրզանդ որդի Քարիմի (1587) 401բ
Փիաղովսկի 805ա
Փիլատելփոս (Փիլադեղփոս) եպ· Թուղթ Ս· Աթանասի առ — 112ա, 134բ
— վկ· (ընդ Ալփիոսի· Հռոի) 195բ, 626ա, 637ա, 646բ
Փիլեմոն տես Փիլիմոն
Փիլիգայիդա (ընդ Հեմիայ, տե՛ս· Նաւասարդ) 193բ, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա
Փիլլիս 800ա, 801բ
Փիլիկտատէս հայր Ս· Պերպետուայի 703ա
Փիլիմոն աշակերտ (Փիլեմոն· Մարերի) 205ա 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651բ, 698ա, Թուղթ Պաւղոսի առ — 22բ
— Փողահար (Քաղոց) 222ա, 627բ, 639ա, 648ա, 699ա
— (ընդ Ագրիպասայ, տես· Տրէ) 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 698ա
Փիլիպպեցիք — թուղթ Պաւղոսի առ Փիլիպպեցիս, 22բ
Փիլիպպոս Առաքեալ (Տրէ) 198ա, 221բ, 627ա, 638ա, 647բ, 697ա (269ա)· — Կանոնք Փիլիպպոսի 22ա, 29բ, 299ա, 378բ, 779ա
— Սարկաւագ (Մեհեկի) 199բ, 209բ, 223բ, 625բ, 628բ, 640ա, 703ա, (218ա)
— ի դստերք 694ա
— հայր Եւգինէ կոյսի, տես անդ 209ա, 639բ եւն
— վկ· ընդ Ստրատոնիկոսի, տես անդ, 220բ, 636բ, 646ա, 656բ, 711ա եւն
— արքեպ· առջ· Իզմիրի (1816) 186բ
— — (1817) 187ա
— բժշկապետ 408բ
— եպ· Խարբերդի (1802) 331բ
— թգ· Մակեդոնացւոց 430բ, 677ա, 739բ, 821բ
— Թաթար Պտմ· եւ ժողովածու Թ· 817, 394ա—95բ
— Կաթողիկոս (1633—55) 43բ, 47բ, 178բ, 192բ, 217բ
— Ներսիի Միաբանութիւն 865ա
— գրիչ Թ· 701 Ձեռ·ի (1591) 220ա, 227ա, 228ա—բ
— գրիչ Թ· 1224 Ձեռ·ի (1722) 869ա—70բ
— Զատայենց (1789) 293բ
— Եւդոկիացի (Հայր) 732ա, 733բ
— fh· Խոտորջրցի 472բ
Փիլիպպոսեան Կարապետ գրիչ Թ· 778 Ձեռ·ի 328ա—բ
Փիլիսոփայականք տես իրենց տեղերը
Փիլիսոփայից բանք 887բ
Փիլոյեան Փիլոյ 555ա, 556բ, 564ա
— Սրբուհի 555ա, 556բ, 564ա
Փիլոն Եբրայեցի յիշին գրութիւնք 543բ
Փիլոնելիա կամ Փիլոնիդա (ընդ Զինայիտայ եւ նմանապէս Ղինոտիլայ· տե՛ս Հռոի) 221ա, 626ա, 637բ, 647ա, 696ա
Փիլոնիդոս եպ· (Վիլինդոս կամ Վիլոնիդոս կամ Փիղոնիդոս եպ· Նաւասարդ) 194ա, 711բ, տես Վիլոնիդոս եպ·
«Փիլոտաս» 812բ
Փիլոքսինոս (Փիլաքսինոս) եպ· Մապուկի Նաբովկայ) Պատճառ հաւատոյ վասն պատմութեան··· ժողովոյն Եփեսոսի 375ա
Փիլտրիք (Փրեդերիկոս կայսր) 78ա
Փիսուլեվսքի Ստանիսլաւոս 806բ
Փիր(ի)ճան հայր Մովսէսի (1664) 76ա—բ
Փիրհամզէ ամուսին Օղիտէի (1674) 564բ
Փիրղամէլեան Ղեւոնդ վ· 346բ
Փիրսիոս կամ Փիւսիոս fh· վկ· (Նաւասարդ) 194բ· (ընդ ԺԳ· Մարտիրոսս· տես Մարտիրոսք)
Փիւլիկ վրդ· կամ Փիւնիկ 368բ, 421ա

Փլաւրոս, Փլորոս տես Փղաւրիոս
Փլիվիոս (Պլիվիոս) 38ա
Փղաբիանոս (Փղաւիանոս, Փլափիանոս Պատր· Կ· Պոլսոյ) 100բ, 245ա, 259բ, 260ա (խնդիրք ընդ Եւտիքեայ)
Փղաբիոս Պատր· Կ· Պոլսոյ 347ա
Փղաւրիոս (Փլաւրոս, Փլորոս, Ֆլորոս· Նաւասարդ) 194ա, 220ա, 625ա, 636բ, 646ա, 656բ, 710բ—11ա
Փղիւրեայ Կղեմայ Պատմութիւն եկեղեցական 722ա
Փոբիոս Աղեքսանդր 813բ
Փոխումն Ս· Կոյսի տես Մարիամ Աստուածածնին, 208բ, 636բ, 645բ եւն· — Տաղք եւ գանձք 668ա—բ եւն
Փոկաս եպ· (յաւուրս Տրայիանոսի· Հրոտից) 212բ, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709բ
— եպ· ի Սինոպէ (Պոնտացի· Հռոմ) 195բ, 220բ, 626ա, նկար՝ 624բ, 637ա, 646բ, 695ա
— հայրապետ, աղօթք մը 894բ
— կայսր 233ա
Փոսիոս 805ա
Փոստինոս տես Փոտինոս
Փոտ Պատր· Կ· Պոլսոյ, Թուղթ առ Ջաքարիա Կաթ· Հայոց 103ա—բ, 271ա
Փոտինէ (կինն Սամարացի· Նաւասարդ) 636բ, 646ա, 656բ, 711բ, (181ա)
Փոտինոս վկ· ուղղել Փոստինոս 638ա (սմանչելիք)
— (ընդ Անիկտոսի· Նաւասարդ) 193բ, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա, 710բ
Փուսիկ վկ· (ընդ Շմաւոնի եպ·ի Պարսից· տես անդ· Ահկի) 705ա
Փռանգք 697ա
Փրանկիսկոս տես Ֆրանչիսկոս
— Ագիզացի, վարքը 141ա—42բ
— Սալէզ գիրքը՝ Աստուածասէր 518բ, տես Սաղեսեան Ս· Փր·
— Քսաւերեան (Ս·) վարքը Թ· 673, 166բ —167բ
— Ա· բգ· Ֆրանսիայի 821ա
Փրանկիսկեան կամ Ֆրանչիսկեան կարգ՝ միաբանութիւն 142ա, 278բ, 519ա
Փօշի անկեալ, ի Յայսմաւուրս 638ա, տես Տեղւոյ անուններ՝ Կ· Պոլիս
Փոքանոյ Ճօան Պաքքիսքա, (տես Ճօան) ունի Գիրք Բնագրութեան Թ· 732, 272ա—բ· Թ· 798, 367ա—բ· Թ· 807, 374ա—բ, Թ· 882, 462ա—բ, տես Բնագրութիւն
Փօքազեան Բարելոյս եւ Նազէ ծնողք Ջաքարիա (Պատր·) Կաղզուանցւոյ 253ա

Ք

Քաթիցիկ (1800) 782բ
Քաթրինէ դուստր Լէյլիի (1696) 598բ
Քալամաքօ Աղեքսանդր Մեսինացի գրած է Անտաո նորագոյն մտածման տես անդ 321ա—22բ
Քալփաճեան Գրիգոր վ· գրիչ Թ· 677 Ձեռագրի (1832) 170ա
Քահանայք ԺԶ, տես Աբդաւ (204ա)
Քահանայք–կանոնք զգուշաւոր եւ զգուշութեամբ սպասաւորելոյ 728ա եւն· — Քահանայագործութիւն կարգաց եւ պատրաստութեան 780բ· — Քահանայապետական պաշտամունք Թ· 897, 483ա—բ· — Քահանայապետք Հայոց 24ա, 31բ, 780բ
Քաղկեդոն տես Տեղւոյ անուններ· Սմանչելիք 656բ, Գործք ժողովոյ Թ· 721, 259ա—60բ
Քաղկեդոնական 535բ
Քաղուած պատմութեան Հայոց, ի Հ· Ա· Շիւիրեանէ Թ· 1213, 862ա
Քաղուածոյք ի գրոց Սողոմոնի, Թ· 945, 533ա
— մտածութեանց, բրգմ· Հ· Ր· Ուզունեան Թ· 1173, 823ա—բ
Քաղդէացիք 504բ, 765բ
Քամ նահապետ 286ա, 387ա
Քամալ հայր տէր Սարգիսի (1660) 516ա
Քամարեան տէր կարապետ 886բ
Քամենց Թաքէոս որդի Սողոմոնի (1745) 526բ
Քանան(ացիք) 387ա
Քառասուն կուսանք (Նաւասարդ) 194բ, 220բ, 625բ, 636բ, 646բ, 656բ, Նկարիկ 624բ
— մանկունք ի Սեբաստիա (Արեգ), 201ա, 210ա, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703բ, 507ա· — Նկար 574ա, 597· — Գանձք եւ տաղք՝ 61բ, 128բ, 663ա—բ, 839ա, 848ա, 898բ եւն· — Քարոզ 61բ, 313ա, 315բ եւն· — Կանոն 150ա
— վկայք (յաւուրս Դեկոսի· Ահկի–Արաց) 199բ, 209ա, 223ա, 628բ, 640ա, 649ա, 705ա
— եւ երկու վկայք, տես Մարտիրոսք 200ա, 202բ, եւն եւն

— եւ հինգ վկայք (Հրոտից) 212ա, 225բ, 631բ, 643ա, 652ա, 709ա
Քարաճաշեան Մարիամ Կ· (1742) 312ա
Քարէն (պարոն 1587) 401բ
Քարէս վկի· տես Ղեւոնդիոս վկ· որուն հետ, 705ա եւն
Քարիմ որդի Տատուրի (1587) 401բ
Քարիսմոս վկ· տես Խանդուշ, որուն ծառան է 711ա եւն
Քարիստոս վկ· (ընդ Մարիամու· Քաղոց) 222բ, Թ· 701, քղ· 250բ, 627բ, 639ա (648ա, Թ· 1037, քղ· 249ա)
Քարիտոն վկ· (Հռոի) 195բ, 221ա, 626ա, 637ա, 646բ, 695բ
Քարիտոնա վկի· (Քարիտինէ· Մեհեկի) 200բ, 209բ, 223բ, 629ա, 640բ, 649բ, 703ա
Քարմեան Հ· Թովմաս (վեղարաւոր) 246ա
Քարոզգիրք Թ· 602, Թ· 607, Թ· 614, Թ· 622, Թ· 725, Թ· 749, Թ· 767, Թ· 768, Թ· 770, Թ· 775, Թ· 783, Թ· 870—1, Թ· 872, Թ· 873, Թ· 890, Թ· 957, Թ· 1044, Թ· 1046—7, Թ· 1089, Թ· 1133, Թ· 1196, Թ· 1198, Թ· 1199, Թ· 1203, Թ· 1208, Թ· 1236, Թ· 646, Թ· 726, 772, 776, 793, 814, 828, 895
— (Ս· Կոյսի վրայ) 268ա, 297ա—բ
— (սիրոյ պատուիրանին) 231ա
— ի տնօրինականս 449ա—բ
Քափուչինեաց կամ վեղարաւորներու կարգ 246ա
Քերականութիւնիք 140ա—բ, 792ա—բ, 851ա, 933ա—35բ, լտ· 250ա—բ· — տես Դաւիթ Անյաղթ
Քերամազ (վկայ) 1598 411բ
Քերովբեից Յովի· տաղասաց, (անունը չէ յիշուած), Տաղ մեռելի, Երէկ հողվերօֆդ անցայ 169բ եւ յայլ Մաշտոցս
Քերովբէ տաղասաց, տաղ մը անխորագիր եւ սկիզբէն թերի 685բ
— սարկաւագ որդի Աբրահամու (1562) 351ա
— ոմն (1766) 414բ
— վրդ· (Գօլէնեան) 723բ
Քերսոնայ քաղաքի եպիսկոպոսունիք (Աթենիոս եւ Կապիտոն, Ահկի) 203ա, 210բ, 224բ, 630ա, 641բ, 650բ, 705բ
Քեւոնէ վկի· նաեւ Քսիոնէ եւ Քիոնէ· տես Ագապի եւ Երինէ, 704բ
Քեփրոն վկ· տես Քսենոփոն 628ա
Քէնէեան Հ· Սերովբէ 525ա
Քէշէկեան Միսաք 549բ
Քէսիքպաշեան Կարապետ 116ա
Քէօմիւրճեան Կոմիտաս տես եր· Կոմիտաս
Քէօսէեան Յակոբ 482բ, 483բ
Քէօսէեան Յովհաննէս 328ա
Քիթապօղլեան Պետրոս վ· 793ա, 794բ
Քիմիաբանութիւն Թ· 820, 398ա—բ
Քիմիական գիտութիւն Թ· 776, 324ա—25բ
Քիոնէ վկի· տես Քեւոնէ
Քիպրիքեան Աստուածատուր 279ա
Քիրելեան Տիգրան 831բ
Քիրիշեան Յակոբ 186ա
Քիւրէկճեան Յովհ· վ· 337ա
Քիփրիքճեան Եփրեմ արքեպ· 566բ
Քլարա (Սրբուհի) 413ա
Քնար տէր Թ· 1238 Ձեռ·ի (ԺԸ—ԺԹ դար) 879ա—բ
Քնաւեր Մարտիրոս 825բ
Քննութիւն Նզովից Թ· 735, 274ա—75բ, Թ· 754, 301ա—302բ
Քուչակ (աշըխ Քաւչէկ) Վանեցի· Տաղ՝ ի Ս· Աստուածածնին· Աղբիւր կենդանի, բղխումն զանազան 591բ· — Տաղ՝ Դո եւ Դձ հազար այլ վրայ պիտի 594բ· — Տաղ՝ Կռունկ, ուստի՞ կու գաս 126ա
Քսանքիա վկ· ընդ Յունանու եւ Բարաքիասի· տես անդ 704ա
Քսենոփոն վկ· (ընդ Մարիամու· Արաց) 199ա, 209ա, 223ա, 628ա, (գրուած Քեփրոն) 640ա, 649ա, 701ա
Քսեստոս հայրապետ Հռոմայ (Նաւասարդ) 193ա, 208ա, 220ա, 625ա, 636ա, 645բ, 656ա, 710բ (ընդ Ղաւռենդոսի, այս է Լաւրենտիոսի)
Քսիոնէ վկի· (Քսենէ, Քեւոնի, Քիոնէ, ընդ Ագապիի եւ Երինէի· տես) 202ա, 210բ, 224ա, 629բ, 641ա, 650ա, 704բ
Քրայինգ Յովհաննէս ուսի վերտառութեանց գիրք երեք Թ· 1151· 809ա—բ
Քրժիշդոֆովիչեան Գրիգոր 304բ
Քրիստափոր վկ· Շանագլուխ (Մարգաց) 205բ, 211բ, 225ա, 631ա, 651բ 706ա
— Պեռնարտեայ 37բ
Քրիստինէ կոյս վկի· (Հրոտից) 212բ, 225, 631բ, 643բ, 652ա, 707բ, 42բ
Քրիստինէ (Քրիստոնեայ կոյս, ընդ Պետրոսի եւ Դիոնեսիոսի· Մարերի) 205ա, 211բ, 225ա, 631ա, 642բ, 651ա, 709բ
Քրիստոնէական (Աղօթագիրք) Թ· 968, 554ա—54բ
Քրիստոնէական գրուած Յակոբ Թ· Յիսուսեանէ Թ· 1010 եւ Թ· 1011, 601ա—602բ
— եւ վկայութիւնիք Թ· 1290, 925ա—բ

— վարդապետութեան մեկնութիւն Թ· 1206, 853ա—54բ
Քրիստոսատուր (1643) 66բ
Քօթայ տաղասաց, տաղ վասն հոգոյ, 595բ
Քօնտիլի(ւ)ֆայ Տրամաբանութիւն Թ· 741, 281ա—բ
Քոէսի (Քոէսեաց) վիճկեմտիոս, 336ա
Քոսեան Հ· Յակոբ 307ա—բ, 490ա
Քօրթացեան Ղուկաս ֆօնսօլօզ վէնէտիկու 330բ

Օ

Օգոստինոս (Աւգոստինոս) Ս· Հայրն 41բ—42ա, 320բ, 322ա, 582բ, 828բ
— պարոն (1821) 336ա
Օգոստոս կայսր 388բ, 509ա, 547ա, 573ա, 639ա, 738ա
Օգդաւիանոս կայսր 424ա, 764բ, 887բ
Օգսենտ գրիչ Թ· 987 Ձեռ·ի (1540) 575ա—576բ
Օգսենտիոս ճգ· 640ա տես Աւգսենտիոս
— fh· 538ա
Օլախ 123բ (տես Տեղւոյ անուններր)
— հայր Մարկ(ի)ոսի 420բ
Օհան (տէր, 1767) 169բ
— fh· (1836) 782բ
— տիրացու 584բ
— fեահայ, վկայ 230բ
Օհանեան Գալուստ 579ա
Օհաննէս Մահտեսի (1776) 348բ
Օղիտայ (1828) 123բ
Օղիտէ աղջիկ Ներսէսի (1674) 564բ
Օղուլլուխեան տես Հ· Ղուկաս
Օղուլլուխեանց Գէորգ (1807) 279ա
Օղուլլուֆեան Յովակիմ բժիշկ ուսի Պիտանի եւ զօրեղ դեղօրայֆ· Թ· 811 Է· 382բ
Օշականցի երեմիա աբեղայ (1816) 293ա
Օշին թգ· Հայոց 549բ, 936բ
— տէր Լամբրոնի 87բ, 101ա—բ, 144ա
— տէր Կանչոյ 80ա
Օսանա (Սբբուհի) պատկերը 910ա
Օսգերիչեան Յովհ· Աբրահամ (1783) 860ա գրիչ Թ· 1211 Ձեռ·ի 830ա
Օսէփ (1767) 169բ
Օսման թգ· Օսմանցւոց 348ա
— աւազանի ի Կարին 866ա
Օսմանցիֆ 332բ, 340բ, Պտմ· թագաւորաց Թ· 787· 347ա—48բ, Թ· 1063, 730ա—բ, 790բ, 810բ
Օվանէս տաղասաց· տաղ մը Ս· Կոյսի վրայ· Տէրն մեր ամէն զօրօֆն ի խնդիր երեկ ծնողի 683ա
— գրիչ Թ· 930 Ձեռ·ի (1690) 536բ, 538ա
— վրդ· հօրեղբայր Հայրապետի (1779) 35բ
— fh· (1811) 479բ
— ոմն 598բ
— Օրէնտիոս վկ· եւ Զ· եղբարֆ տե՛ս Աւրեենդիոս 641ա
Օրհնութիւնֆ մարտիրոսաց Թ· 863, 440ա—440բ
— պտղոց, խոտոց, հացի, ձուոց եւն տե՛ս ի Մաշտոցս 716բ
— սեղանոյ Թ· 1134· 796ա—բ
Օրէնֆ թագաւորաց՝ կայսերաց 21ա—28բ, 29ա—32բ—34բ, 781ա
— եւ սովորութիւնֆ երբայեցւոց տե՛ս երբայեցիֆ Թ· 853, 435ա—բ, Թ· 1055, 721ա
Օրլով Աղեքսանդր 330բ
Օրմանեան Մաղաքիա Պատր· Կ· Պոլսոյ 255ա—բ

Ֆ

Ֆարխատին տէր Թ· 1299 Ձեռ·ի (1451) 930ա, 932բ
Ֆարման Ասման մանուկի պատմութիւն 164բ—65ա, 562ա
Ֆերհաթեան Հ· Պետրոս 579ա
Ֆէլիքս Պապ 248բ
Ֆիմի Այսացի 338ա
Ֆլէմէնկ բարբառ 238բ
Ֆլորոս վկ· որ է Փլորոս կամ Փղաւրիոս· տես անդ 194ա
Ֆլօրիդիֆա (1872) 351բ
Ֆրանկսիս որդի Լէյլի (1696) 598ա
Ֆրանկֆ 197ա, 207բ, 348բ, 357բ, 359ա, 497բ, 504բ, 567ա—68բ, 592ա, 851ա· Վարֆ Հարանց Ֆրանկի Թ· 578· 17ա—21բ, տե՛ս դեռ Վարֆ Հարանց

Ֆրանչեսեան Պետրոս fօնսօլօղ Նաբօլիու 330բ
Ֆրանչիսկոս տե՛ս Փրանկիսկոս
— տե՛ս Պիթեր 765ա
— Քսաւերեան, վարբը Թ· 673· 166ա—167բ
— Ասիզացի, պատկերը 910ա, տե՛ս Փրանկիսկոս
Ֆրանչիսկեան կարգ 261ա, տե՛ս Փրանկիսկեան
Ֆրանսըզf 68բ
Ֆրանց թագաւոր (1817) 149բ
Ֆրանցէս գիտնական fի· 702բ
Ֆրիկ տաղասաց· Տաղ՝ Իմ սիրտ վատին 342բ· — Ի վերայ եղբայրասպանին. Աւրհնեալ է անուն արարողին թագաւորին 286բ· — Պատգամ որ ետ Աստուած Մովսէսի 286բ· — Է չարխ երբ ծռիս մարդուն 286բ· — Եկայք որ ի բաց թողուիf 286բ· — Բանն որ յառաջ fան գյաւիտեանս 898բ · Վասն օգտութեան, իմ սիրտ վատի մի լսեր 986բ· — Յե՞ր չես երբ-ար ի միտդ ի վար 286բ, 594բ, 898բ — Ով որ սիրէ կուժ ու կըթխա 286բ· — Վասն հոգոյ· Յառաջ որ յաշխարհս եկի 289ա, 595ա· — Կ'ուզես որ ազիզ կենաս, որ ամէն մարդ զfեզ կու սիրէ 685բ· — (վասն ողորմութեան) Յիշէ զբան Աւետարանին 685բ· (Ֆրիկի տաղերն երեւան տպուած են 1941ին, այսպէս ուղղել՝ էջ 897ա)
Ֆրօրիենեցի ոմն (1872) 351բ
Ֆօս 804բ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՃՇԴՈՒՄՆԵՐ, ՈՒՂՂԵԼԻՔՆԵՐ ԵՒ ՅԱՒԵԼԼԻՔՆԵՐ

Անձնական պարագաներու հետեւանքով (երկարատեւ հիւանդութիւններ եւ ծանր գործողութիւններ), Ձեռագրաց այս ցուցակին մէջ սխալներ սպրդած են: Զայն գործածողներէն կը խնդրուի բառերու տառասխալները ներողամտութեամբ ուղղել: Յատուկ անուններու եւ թուականներու վրիպակներէն ցանկերու մէջ եւ Տախտակներու վրայ սրբագրուած են: Բայց հետեւեալ Դիտողութիւնները, ճշդումները, Ուղղելիքները եւ Յաւելլիքները ցանկալի է հոս նշել, թէեւ մասով մը կրկնուած կ'ըլլան:

1· Դիտողութիւններ· ա· *Համաոօտապրութիւններն ըրած ենք ըստ ընկալեալ սովորական ձեւերու (եպ· = եպիսկոպոս, կր· կրօնաւոր):* բ· *Յայսմաւուրքներու քանի մը կտորներ, որոնք համառօտութեան համար զանց առնուած էին, Անուանացանկին մէջ ներմուծուեցան եւ կամ ամբողջ նշանակուեցաւ դիւրաւ գտնելու համար:* գ· *Անուանացանկին մէջ մեայն այն Տաղերն ու Գանձերն յիշուած են, որոնց Հեղինակին անունը խորագրին մէջ նշանակուած է:* դ· *Ձեռագիրներու թիւերու փոփոխութիւն տեղի ունեցած է մասի մը 1946ին եւ ուրիշ մասի մը 1949ին (հմմտ. էջ 946) եւ չատ փոքր մասերու՝ այս վերջին տարիներուն մէջ:*

2· Ճշդումներ· *Թ· 585 Ձեռագիրը գրուած է 1824ին· — Թ· 617 արդեօ՞ք սկսած է 1783ին (կը կասկածիմ) եւ աւարտած 1809ին: — Թ· 623 գրուած է Փրկչական ՌՁԼԲ եւ Հայկական ՌՃՀԱ թուին· վերջինս գուցէ ուղիղ է· զի Հայն իր թուականին աւելի ծանօթ ըլլալու էր: — Թ· 624 (էջ 104ա, վերջին տողեր) մեր վարկածը ճիշդ չէ, այդ թուականին հեղինակը Բժշկարանը կը գրէ եւ ապա Մաղաքիա զայն ամբողջապէս կ'արտագրէ: — Թ· 633 տպագրուած է 1730ին եւ թերեւս համեմատուած 1776ին (հմմտ. ՏՄՀ· էջ 134)· — Թ· 639՝ գրուած 1779—82· — Թ· 663՝ ԺԷ—ԺԸ դարուն եւ Թ· 684՝ ԺՋ· դարուն (հմմտ. Ակինեան Հ· Ն· Ջաք· եպ· Գնունեաց եւ իւր տաղերը, էջ 21—2)· — Թ· 697՝ գրուած Թ—ժ· կամ գուցէ Ը· դարուն· Թ· 741՝ 1822ին, Թ· 743՝ ոչ ՔԷ ԺԵ—Ջ· այլ ԺՋ—ԺԷ դարուն, Թ· 814՝ 1757է վերջ (ոչ՝ 1652ին ի Կիլիկիա)· — Թ· 816 գրուած է 1808ին (ոչ՝ ԺԷ·) եւ Թ· 869՝ ԺԸ—ԺԹ·ի մէջ գրուած· — Թ· 884—5 ոչ ՔԷ 1787է վերջ, այլ 1798է յետոյ գրուած են, զի Գր· Օշականցւոյ մահն անոնց մէջ կը յիշուի· — Թ· 897 ՌՄԿԴ՝ ուղղել՝ ՌՄԳ· — Թ· 907 չեմ կարծեր նախագաղափարն ըլլայ, ուստի 1826է եաքը գրուած, իսկ Թ· 938՝ 1837—39ին, եւ Թ· 944՝ ԺԸ—ԺԹ դարուն: — Հ· Պ· Շիւքիւրեան մեռած է 1798ին, ուստի Թ· 962 գրուած է ԺԸ դարուն: Էջ 47, Թ· 593ի գրիչը Ցակոբ երէց է: — Էջ 87բ եւ 394բ միեւնոյն անձն է՝ (Պետրոս եպ·): — Էջ 350բ· ՔԷեւ Ձեռագրին մէջ կայ ՌԳէ, բայց ըլլալու է ՌԿէ: — Էջ 462ա· Տէրը Սահրաթ չէ եւ էջ 586բ· յետոյ նորոգողը Ղազար է: — Էջ 961 (Թ· 904) Տէղի՝ Շօռօթ (հմմտ. էջ 480բ): Թ· 694 երիցս գործածուած է· ա· հին Թ· 694, ապա 1023· այժմ 960 (Տղայաւետարան), բ· հ· Թ· 694, ապա՝ 1014, այժմ՝ 1023 (Պատարագամատոյց, հմմտ. Գաբրիէեան Հ· Յ· Սրբազան Պատարագամատոյցք· Վիեն-

նա 1897, էջ 584), գ· 694 հին եւ նոր (նոյն մեացած, Հաւաքածոյ կոնդակներու), համա· ատա· էջ 946—947:

3· Ուղղելիքներ· էջ 5ր· Ռազմեան՝ Աստղեկեան· — 18ա· Հրաւային՝ Հարաւային· — 30ա· Մէ՝ Մե· — 36ր· Յովհաննէս՝ Յակոբ (եւ ատոր կը վերաբերին հատատապրերը)· — 52ր· Լատիներ էնը սրբագրել ըստ գերմաներէն մասի (թ· 595)· — 58ա· թ· 594՝ 593· — 68ա—ր· Շիրակացի՝ Շիրակացի· — 88ա· Գաֆթանճեան՝ Գաֆթաճեան· — 107ր· Մելքիսեթիկ՝ Մելխիսեթեկ· — 124ր· Որոգինէս՝ Որոգինէս· — 140ա—ր· Սիմ· Գառնեցւոյ երկը (եւ ապա գործքը)՝ Սիմ· Զուղայեցւոյ երկի (եւ՝ գործի)· — 151ա· ընդել՝ 119ա· — 156ա· 196՝ 193: — 159ա· 152՝ 151· — 206ա· 10՝ 7· — 207ա· 313՝ 213· — 219ա· Նիկրէի՝ Նիկտէի· 225ա· Գարդէն՝ Գուրգէն· — 230ա· Նիկաէ՝ Տումարզա· — 260ա· Իրաս՝ Իբաս· — 321ր· Իմաստակաց՝ իմաստակաց· — 326ա· վարպետք՝ վարդապետ· — 337ր· Ռհբ՝ Ռհբ· — 347ա· Թուղթք՝ էջի· — 351ա· գերեցաւ՝ գրեցաւ· — 402ա· յէին՝ յէէն· — 411ա· 161՝ 16· — 411ր· Ռձժե՝ Զձժե· — 414ա· 1229՝ 129· — 431ա· 140՝ 240· — 432ա· 116՝ 196· — 434ա· 136՝ 135· — 434ր· Ռհ՝ Ռհե· — 454ա· Շամքուս՝ Շամֆո(ւ)ս· — 460ր· Զրաքեան Հ· Բ·՝ Զրաֆեան Հ· Ֆ· — 463ա· 807՝ 755· — Ոստանի՝ ճստարանի· — 463ր· 721՝ 781· — 477ա· Շամամ՝ Շահում· — 482ա· 22×12· — 487ա· Իզմէ՝ Նիզէ՝ Նիկտէ· — 509ր· Ժամանակագրութիւն՝ ժամակարգութիւն· — 512ա· Այվազեան՝ Ազնիւեան· — 549ր· Պարզաուհնութիւն՝ Պարզաուհութիւն· — 560ր· վարդապետն՝ վարպետ· — 562ր· մոլութինք՝ մոլորութիւնք· — 639ր· Կոպիքաոս՝ Պաւղիտոս· — 654ր· Սուճրաղ՝ Ուճրատ՝ եւ Մարաին՝ Սարատ· — 668ր· Ճանիւ՝ Բանիւ· — 685ր· 298՝ 198· — 690ա· 1708՝ 1758· — 713ա· չնիկ՝ շինիկ· — 713ր· զաչին՝ զաչվին· — 714ր· ՋԹ՝ ՋՔ· — Մուրաա(՞)՝ Մուրատ: — 720ա· 1160՝ 1660· — 724ր· Լիրաա՝ Լիմբատ· — 807ր, 812ր, 813ր, 814ր·՝ թ· 1137՝ թ· 1144· — 812ր· թ· 1141՝ թ· 1147· — 813ա—ր· թ· 1138· թ· 1145· — 815ր· թ· 1151՝ թ· 1158· — 897ա· 1942՝ 1941· — 907ր· 1629՝ 1269· — 910ա—ր· անխրա՝ անխար: — էջ 968 թ· 1122) Պօղոս՝ Պետրոս: — էջ 1154ր· 1771՝ 1771՞ է յառաջ:

4· Յաւելիքներ· Ձեռագիրներու նկարագրութեանց մէջ կարեւոր պակասներ (նիւթ, դիր եւն) լրացուած են Ձեռագրաց ընդհանուր Տախտակի վրայ, ուստի տեսնել անդ (էջ 953)· — էջ 394ա· Հաւատքը պահել· — 468ա· (թ· 887) Նիւթ՝ թուղթ [կազմ···]· — 477ա· Ծաղկող՝ Մելիք· — 549 (թ· 961) «Մատեանս է Գիրք տրամաբանութեան»· 587 (թ· 999 թղ· 49ր) անյայտող նկար մը: — 680ա· «Թղ· 337ա»· «Տաղ սիրոյ ի դոյն, որ ասէ··· իմ սիրելոյդ ազնիւ տեսոյն բաղձացայ»:

KATALOG

DER

ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

IN DER

MECHITHARISTEN-BIBLIOTHEK ZU WIEN

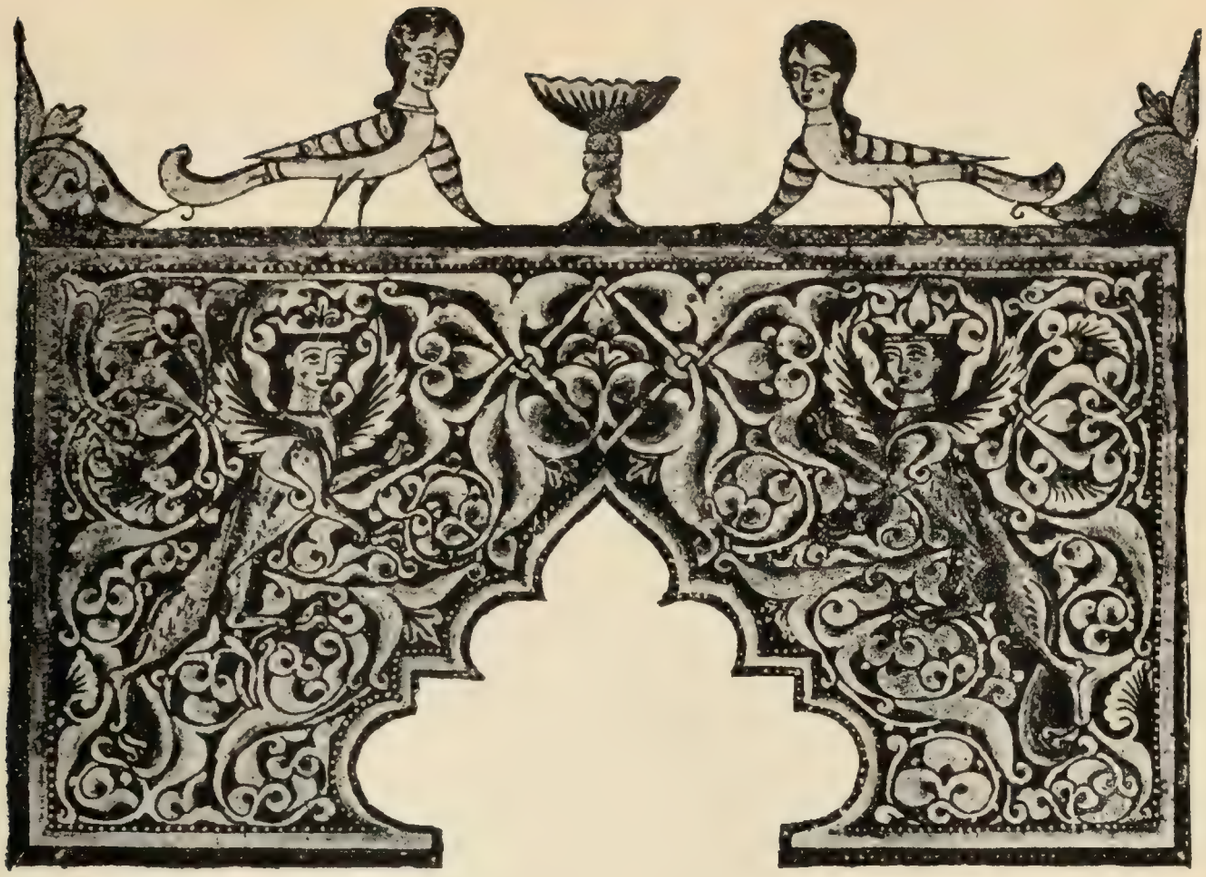

VORWORT

Der berühmte Philologe P. Jacobus Dashian, aus der Kongregation der Wiener Mechitharisten, hat Nr. 1—573 der armenischen Handschriften der Mechitharistenbibiothek in Wien katalogisiert und im Jahre 1895 in einem Standardwerk herausgegeben. Da das vorliegende Werk eine Fortsetzung desselben sein soll, wollten wir den deutschen Teil in gleicher, ausführlicher Weise — mit Beschreibung und Inhaltsangabe der Handschriften und der Bibliographie — behandeln. Aber leider waren wir wegen hoher Druckkosten gezwungen, sehr vieles zu kürzen und die Bibliographie ganz auszulassen.

Dieser zweite Band des Katalogs hat die Handschriften Nr. 574—1304 zum Inhalt. Auch die Sammlung derselben verdanken wir den Bemühungen der Mechitharistenpatres. Zu erwähnen sind: P. Gregoris Kalemkiarian, P. Barnabas Bilesikdjian, P. Augustin Amrikian, P. Matthäus Hadjian, P. Himayak Hamparian, P. Nerses Akinian, der gegenwärtige Generalabt Erzbischof Mesrop Habozian, P. Sarkis Paroyan, P. Petrus Ter-Poghossian, P. Gregorius Mánjo, und Kanonikus Petrus Movsessian.

Die wertvollsten Handschriften der Sammlung sind: Martyrologien (besonders Nr. 1048, geschrieben im Jahre 1048 und Nr. 1037 vom Jahre 1628), die Rechtsbücher der arm. Kirche (Nr. 810 vom Jahre 1638), die Liturgien der arm. Kirche (Nr. 1303 aus dem 15. Jahrhundert?), Evangelien, Breviarien (Nr. 942), Hymnarien und Liederbücher. Einige davon mit interessanten und reizvollen Miniaturen (Nr. 680, 682, 687, 849, 850, 986, 993, 1286). Das Evangelium Nr. 787 ist wegen seines prachtvollen silbernen Einban-

des mit dem Siegel der „Zentralstelle für Denkmalschutz" versehen. Werke historischen und medizinischen Inhalts vervollständigen die Sammlung. Die älteste Handschrift Nr. 697 (Fragmente) ist wahrscheinlich aus dem 9. bis 10. Jahrh.

Für die Transkription des arm. Alphabets haben wir die folgende Aufstellung gewählt, aber dabei auch auf das allgemein Gebräuchliche Rücksicht genommen (Balthasar, Mechithar, Dashian):

ա–a, բ–b, գ–g, դ–d, ե–e, զ–z, է–ē, ը–ə, թ–t', ժ–ž, ի–i, լ–l, խ–x, ծ–c, կ–k, հ–h, ձ–j, ղ–ł, ճ–č, մ–m, յ–y, ն–n, շ–š, ո–o, չ–č', պ–p, ջ–ǰ, ռ–ṙ, ս–s, վ–v, տ–t, ր–r, ց–c', ւ–w, փ–p', ք–k', օ–aw, ֆ–f, և–u.

Zum Schluß ist es uns eine angenehme Pflicht, der Fondation Calouste Gulbenkian herzlichst zu danken, daß sie durch ihr freundliches Entgegenkommen das Erscheinen dieses Kataloges ermöglicht hat.

Bl.: = Blätter. — Gr.: = Größe. — Einb.: = Einband (HL. = Holzdeckel mit Lederüberzug; PD. = = Pappdeckel; PL. = Pappdeckel mit Lederüberzug). Schr.: = Schreiber. — O.: = Ort (KP. = Konstantinopel). D.: = Datum. — S.: = Jahrhundert. — Min. = Miniatur.

574

Bl.: 334. — **Gr.:** 21.5 × 16. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Gregor und Jakob. — **O.:** Konstantinopel. — **D.:** 1601.

Sammelwerk. 1. Bl. 9 a: Geschichte des Kaisers **Konstantin des Großen.** — 2. Bl. 11 a: Geschichte des hl. Kreuzes „der Hac'uniers". (Siehe Dashian P. Jakobus, Katalog der armenischen Handschriften in der Mechitharisten-Bibliothek zu Wien, Wien 1894, Nr. 34. IV. Da unser Katalog die Fortsetzung dieses Werkes ist, wird der Hinweis darauf einfach mit „Nr." geführt). — 3. Bl. 27 a und 30 b: Hirtenbrief und Kanonische Bestimmungen des **Katholikos Konstantin** (vgl. Nr. 124, § 3). — 4. Bl. 36 b: **Geschichtswerk des Vardapets Kirakos aus Ganjak** (Nr. 124). — 5. Bl. 199 a: Rede des Bischofs **Zenobius** bei der Entdeckung der Reliquien des heiligen Johannes des Täufers. — 6. Bl. 202 b: Brief des Richters **Pilatus** an Kaiser Tiberius (Nr. 2, § 14). — 7. Bl. 206 h: Das Buch über die allgemeine und besondere Natur, verfaßt vom Priester **Išauxan** (Nr. 109, § 8). — 8. Bl. 218 a: Geschichte der Armenier von **Matthäus aus Urfa** (Nr. 244 und 246).

575

Bl.: 71. — **Gr.:** 22 × 16.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Koran und islamische Lehre.

576

Bl.: 142. — **Gr.:** 19.5 × 14. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** P. Markus Minassian. — **O.:** unbekannt. **D.:** 1843.

Koran und Lehre Mohammeds.

577

Bl.: 131. — **Gr.:** 20 × 14.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Məkətič'. — **O.:** Ažterxan. — **D.:** 1741. bis 42. — Min.

Liederbuch. Über Geburt, Auferstehung Christi, über die hl. Jungfrau, auf die Heiligen und für die armen Seelen.

578

Bl.: 205. — **Gr.:** 20 × 15.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.** 17.—18.

1. Bl. 3 a: **Hexaemeron des Vardapets** der Armenier **Matthäus,** verfaßt auf Bitte des Mönches Sergius (vgl. Nr. 249) und 2. Bl. 80 b: **Leben der hl. Väter der Franken** (Vitae Patrum Latinorum).

579

Bl.: 487. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Paulus. — **O.:** Jassy. — **D.:** 1783.

Rechtsbuch. 1. Bl. 3 a: **Sammlung des arm. Kirchenrechtes,** in ausführlicher Rezension (Pontifices Großarmeniens, die Bischöfe des Kamsarakani'schen Hauses. Aus den Gesetzen Leos, Konstantins und Justinians. **Jakob Vardapet aus der Krim:** Schrift über die Blutsverwandtschaft (vgl. Nr. 58, 256). — 2. Bl. 291 a: **Rechtsbuch von Mechithar Goš** (vgl. Nr. 205). — 3. Bl. 410 a: **Gesetze** (oder Verordnungen oder „Titel") **der Könige.**

580

Bl.: 91. — **Gr.:** 21 × 14.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Heilkunde- oder Medizinalwerk.

581

Bl.: 340. — **Gr.**: 19.5 × 14. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Brussa. — **D.**: 1663.

Rechtsbuch wie Nr. 58, 256, 579. — 1. Bl. 3 a: Sammlung des arm. Kirchenrechtes. — 2. Bl. 209 a: Rechtsbuch von **Mechithar Goš** und 3. Bl. 293 b: Verordnungen der Könige.

582

Bl.: 125. — **Gr.**: 21 × 15. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Sammelwerk. 1. Bl. 8 a: Arm. Kirchenrechtsbuch. — 2. Bl. 71 a: Verordnungen der Könige (Kaiser). — 3. Bl. 103 a: Auszüge von Billuarts Theologie.

583

Bl.: 81. — **Gr.**: 20 × 14.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Hayrapet. — **O.**: P'otišan. — **D.**: 1779.

Zusammengefaßtes (arm.) **Kirchenrechtsbuch.**

584

Bl.: 8. — **Gr.**: 20 × 16. — **Einb.**: PD. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1725.

Statuten des (arm.) Vereines der heiligen Anna (gegr. 1725).

585

Bl.: 8. — **Gr.**: 22 × 17. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1724.

Statuten des (arm.) Vereines der Himmelfahrt der hl. Jungfrau Maria (gegr. 1724).

586

Bl.: 41. — **Gr.**: 20 × 14. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Sammelwerk.

587

Bl.: 33. — **Gr.**: 11.5 × 14. — **Einb.**: Franzband. — **Schr.**: Davit. — **O.**: Erzerum. — **D.**: 1681.

Missale oder Liturgie der arm. Kirche.

588

Bl.: 386. — **Gr.**: 19.5 × 14. — **Einb.**: Halbfranzband. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18. bis 19.

Schriften von Dionysius Ariopagita. — Briefe an Timothäus von der himmlischen Hierarchie und von der kirchlichen Hierarchie, Briefe an Gaius, Titus, Polykarpus usw., auch Lebensgeschichte des Verfassers und Nachschrift Stephanus Lehac'is (vgl. Nr. 255).

589

Bl.: 276. — **Gr.**: 19.5 × 14. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1672 (?).

Buch über die Laster von Petrus von Aragonien (herausgebracht zweimal in Venedig, 1720 und 1773).

590

Bl.: 286. — **Gr.**: 19.5 × 14.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Tonik. — **O.**: Konstantinopel. — **D.**: 1644. — Min.

Psalterium. Bl. 2 a: Psalmen usw. (vgl. Nr. 141, 153). — Bl. 270 a: Das Gebet des Königs **Manasses.** — Bl. 273 a: Bekenntnisgebet des hl. **Nerses Šnorhali.**

591

Bl.: 217. — **Gr.**: 18 × 12.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Alexianus. — **O.**: Jerapolis. — **D.**: 1716.

1. Bl. 4 a: **Erklärung der Gebete des Breviers,** verfaßt von **Xosrov,** Bischof der Anjrevajier (vgl. Nr. 22). — 2. Bl. 88 a: Stücke von **Johann Ojnec'i** über Teile des Breviers (vgl. Nr. 22). — 3. Bl. 146 a: Die hl. Messe. — 4. Bl. 154 a: Stücke von **Nerses Lambronac'i** (Betrachtungen über die Gebräuche der Kirche, vgl. Nr. 24).

592

Bl.: 362. — **Gr.**: 19 × 14. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Michael. — **O.**: Marzefoun. — **D.**: 1635.

Gregor Narekac'i, Worte mit Gott („Narek", vgl. Nr. 323).

593

Bl.: 330. — **Gr.**: 18.5 × 14. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Jakob. — **O.**: Suxara (Kloster). — **D.**: 1414.

Gregor Tat'evac'i. 1. Bl. 1 a: Kommentar zum Evangelium des hl. Matthäus. — 2. Bl. 260 a: Kommentar zu Job. — 3. Bl. 317 a: Erklärungen über die Schreibkunst der Bücher Georgs (aus Sis) und Aristakes'. — (Bl. 326 a—328 a Nachschrift des Priesters Jakob, als Anhang).

594

Bl.: 323. — **Gr.:** 19 × 12.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** David. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1717.

Sammelwerk. 1. Bl. 10 a: **Prochorus, Acta Joannis.** — 2. Bl. 105 a: Martyrium des Apostels **Jakob** (Bruder des Evangelisten Johannes). — 3. Bl. 131 a: **Reden** (Homilien des Katholikos Zacharias, vgl. Nr. 224 § 111, 115 usw.) und **Briefe** (Antwort auf den Brief des Patriarchen Germanus, vgl. Nr. 1, § 35 usw.).

595

Bl.: 192. — **Gr.:** 18.5 × 11.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Gregor. — **O.:** Stanislawow. — **D.:** 1786.

Rituale der Armenier (in Polen). Bl. 4 a: Brief: Joannes Tobias Augustinowicz Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Leopoliensis et in Regno Poloniae magnoque Ducatu Litwaniae Armenorum, Episcopus Moldaviae ejusdem Nationis.

596

Papierrolle: lang 1.25, breit 0 14. — **Schr.:** Johannes. — **O.:** KP (= Konstantinopel). — **D.:** 1788.

Amulett oder Zaubergebetrolle (vgl. Nr. 433).

597

Bl.: 74. — **Gr.:** 18.5 × 15. — **Einb.:** Halbfranz. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Lemberg. — **D.:** 1703.

Ermahnungsbrief an die kath. Armenier zu Eudokia (von Vardan Hunanian, Erzbischof von Lemberg). Siehe Nr. 12 und 37.

598

Bl.: 45. — **Gr.:** 17.5 × 11. — **Einb.:** Halbfranz. — **Schr.:** Josef Sargissian. — **O.:** KP. — **D.:** 1758.

Nerses Šnorhali, Elegie über die Einnahme der Stadt **Edessa** (vgl. Nr. 18, 154 usw.).

599

Bl.: 171. — **Gr.:** 17 × 14. — **Einb.:** Leinwand. — **Schr.:** Petrus u. Jakob. — **O.:** Berkri (?). — **D.:** 1416—19.

Gregor Tat'evac'i. 1. Bl. 1 a: Kommentare der Bücher Salomons (Nr. 374). — 2. Bl. 72 b: Kommentar zum Job (Nr. 593). — 3. Bl. 143 a: Rubriken der niederen Weihen oder das Buch der Weihen.

600

Bl.: 218. — **Gr.:** 18 × 13. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Karapet. — **O.:** Kloster Išoł. — **D.:** 1440.

Rituale und Kirchenlieder. Bl. 123 b: Weihe der Diakonissinnen. — Bl. 158 b: Kanon der Fußwaschung, verfaßt vom hl. **Ephrem,** übersetzt von **Gregorius Vkayaser.** — Bl. 209 b: Das Lied der Bestattung von **Manuel** und andere Klagelieder.

601

Bl.: 86. — **Gr.:** 17.5 × 12. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1820 (?).

Geschichte der Familie Tüzian (Tüz oder Düz).

602

Bl.: 317. — **Gr.:** 17.5 × 12. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Johannes. — **O.:** Venedig. — **D.:** 1782.

Martin Bekann(us), Theologie und **Matthäus Fabrian(us),** Predigten, übersetzt von einem Schüler des Abtes **Mechithar.**

603

Bl.: 173. — **Gr.:** 23.5 × 18.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Cornelius a Lapide, Kommentar des Pentateuchs, kurz gefaßt vom **Poł̣os Vardapet aus Antrianopel.**

604

Bl.: 251. — **Gr.:** 23.5 × 18. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Michael. — **O.:** KP. — **D.:** 1643.

Evangelium (vgl. Nr. 55, 70, 72, 85, 93, 97, 107, 460 usw.).

605

Bl.: 137. — **Gr.**: 24.5 × 12.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

1. **Erklärung der evangelischen Parabeln** („Eröffnete Quelle"), verfaßt von **Petros Ałamalian** (Bert'umian), vgl. Nr. 136 und 211. — 2. Bl. 61 a, 65 a: Testament der Kreuzigung unseres Herrn Jesu Christi, von **Jakob Nalian.**

606

Bl.: 76. — **Gr.**: 22 × 17.5. — **Einb.**: Franzband. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1773 (?).

1. Bl. 3 a: **Diskussion mit den Papisten wegen Laienkelch,** verfaßt von E. Argenti. — 2. Bl. 17 a: **Die Lehre vom röm. Stuhl nach gallik. Anschauungen,** übersetzt aus dem Griechischen.

607

Bl.: 495. — **Gr.**: 25 × 19. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Thaddäus. — **O.**: Kloster Lusavorič'. — **D.**: 1664—65.

Gregor Tat'evac'i, Predigtbuch. 1. Bd. (für Winter). Ausgabe KP. (Konstantinopel) 1740 (vgl. Nr. 505).

608

Bl.: 290. — **Gr.**: 23 × 17. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 11. bis 12.

Tetraevangelium.

609

Bl.: 66. — **Gr.**: 24 × 18. — **Einb.**: Halbfranz. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Geschichte der religiösen Ereignisse im XIX. Jahrhundert.

610

Bl.: 116. — **Gr.**: 23 × 18. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Gregor. — **O.**: KP. — **D.**: 1788.

Sammelwerk. Wichtig: 1. Bl. 1 a: Abhandlung über die himmlischen Bewegungen, von **Johannes Erzənkac'i** (vgl. Kalemkiar P. G., Katalog der arm. Handschriften in der K. Hof- und Staatsbibliothek zu München, Nr. 2, S. VI). — 2. Bl. 11 a: Papst **Lucius,** Brief an Gregoris Katholikos (1113—67) der Armenier. — 3. Bl. 13 a: Papst **Klemens (III.),** Brief an Gregoris Katholikos und dessen Brief an Leo, Fürst der Armenier in Kilikien. — 5. Bl. 19 a: **Brief der Vardapeten der Armenier der nördlichen Gegenden** an den geehrten Katholikos Ter Gregoris (Təłaj) und dessen Antwort an diese und an Gregor Tuteordi (vgl. Nr. 376 und 473). — 6. Bl. 40 a: Briefwechsel zwischen **Kyrion** (Katholikos der Georgier) und **Abraham** (Katholikos der Armenier). — 7. Bl. 58 a: **Moses Xorenac'i,** Lobrede über die hl. Jungfrau Hṙip'simē (vgl. Nr. 376). — 8. Bl. 72 a: **Nerses Lambronac'i,** Lobrede auf die Himmelfahrt der hl. Jungfrau Maria. — 9. **Agapeti Diaconi** De officio regis ad Iustinianum.

611

Bl.: 113. — **Gr.**: 22.5 × 17. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Nonnos, Erklärung des Johannes-Evangeliums.

612

Bl.: 91. — **Gr.**: 24 × 18.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Serobe Petrossian. — **O.**: KP. — **D.**: 1821.

Hexaemeron von Basilius (vgl. Nr. 249).

613

Bl.: 111. — **Gr.**: 24 × 17. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Nazaret'. — **O.**: KP. — **D.**: 1822.

„Nerses, Bischof von Tarsus in Kilikien, über den orthodoxen Glauben der Kirche", (siehe Nr. 24, 237 und 473).

614

Bl.: 681. — **Gr.**: 23.5 × 17.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Predigtbuch des Vardapets Abraham Astapatc'i.

615

Bl.: 40. — **Gr.**: 23 × 14. — **Einb.**: Franzband. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Prochorus, Acta Joannis (vgl. Nr. 594).

616

Bl.: 91. — **Gr.**: 22.5 × 17. — **Einb.**: Halbfranz. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Schah Natirs Geschichte. Geschrieben vom **Katholikos Abraham Kretac'i.**

617

Bl.: 88. — **Gr.:** 23 × 17. — **Einb.:** PL. — **Schr..:** Jarut'iun. — **O.:** Jerusalem. — **D.:** 1783. u. 1809.

1. **Geschichtswerk des Katholikos Johannes** (vgl. Nr. 39, 208). — 2. **Nerses Lambronac'i,** Briefe. — 3. **Dessen** Lebensgeschichte und Synodalrede auf dem Konzil zu Tarsus (vgl. Nr. 365 und Nr. 473).

618

Bl.: 172. — **Gr.:** 23 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1680.

Geschichtswerk des Katholikos Johannes (vgl. Nr. 617).

619

Bl.: 264. — **Gr.:** 22 × 17. — **Einb.:** Halbfranz. — **Schr.:** Martiros. — **O.:** Alexandrien. — **D.:** 1686.

1. **Selbstbiographie von Ananias Širakac'i.** — 2. **„Wec'hazariak"** (Astrologisches).

620

Bl.: 41. — **Gr.:** 22 × 18. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Beispiele der Kalligraphie und Briefe.

621

Bl.: 77. — **Gr.:** 24 × 17. — **Einb.:** broschiert. **Schr.:** Yarut'iun. — **O.:** KP. — **D.:** 1786.

Rat (Führer) des Gärtners.

622

Bl.: 362. — **Gr.** 22 × 16 — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Thomas. — **O.:** Kümüšxane. — **D.:** 1714.

1. Bl. 1 a: **Gr. Tat'evac'i, Predigtbuch** (vgl. Nr. 505 und 607). — 2. Bl. 253 a: **Leben und Ermahnungen der Väter** (und Verschiedenes).

623

Bl.: 276. — **Gr.:** 21.5 × 15.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.: u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1722 (1732?).

1. Bl. 3 a: **Kirchengeschichte von Sokrates Scholasticus** (vgl. Nr. 455). — 2. Bl. 108 a: **Aristakes Lastiwertac'is** Geschichtswerk (vgl. Nr. 114, 288, 306, 551). — 3. Bl. 165 a: **Briefwechsel zwischen dem Kaiser Emmanuel der Griechen und dem Katholikos Gregoris Pahlavuni, Nerses Šnorhali betreffend die Union** und andere Briefe. — 4. auch Bl. 233 b: **Der Brief des Patriarchen Photios an Zacharias,** Katholikos der Armenier und (Bl. 264 a) der Brief **Johanns oder Vahans,** des Bischofs von Nicäa, an Zacharias, Katholikos der Armenier, usw.

624

Bl.: 261. — **Gr.:** 21.5 × 16. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Malak'ia. — **O.:** Jerusalem. — **D.:** 1611 bis 1619.

Amir-Dovlat' aus Amasia: „Den Unwissenden nicht nützlich" (vgl. Nr. 40).

625

Bl. 260. — **Gr.:** 21 × 16. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Stephanus. — **O.:** Amida. — **D.:** 1614.

Amir-Dovlat': „Den Unwissenden nicht nützlich" (vgl. Nr. 624).

626

Bl.: 414. — **Gr.:** 22 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1651.

Astrologiebuch mit Tabellen (vgl. Nr. 88).

627

Bl.: 142. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Astuacatur. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1698.

Medizinalwerk. Anonym. Rezepte.

628

Bl.: 54. — **Gr.:** 21 × 15.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Jakob. — **O.:** KP. (?). — **D.:** nach 1821.

Jakob Nalian, Kommentar des Predigerbuches des Jesus, Sohn des Sirach.

629

Bl.: 237. — **Gr.:** 20 × 17. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Galust. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Homilien des hl. Athanasius von Alexandrien.

630

Bl.: 140. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17. (?).

Psalterium mit allen Teilen (aber es fehlen einige Blätter). — Bl. 131 b: Gebet des Königs **Manasses.** — Bl. 133 b: **Nerses Šnorhali,** Bekenntnisgebet usw. (vgl. Nr. 141, 153, 181 usw.).

631

Bl.: 177. — **Gr.**: 23.5 × 17. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Geschichtswerk des Katholikos Johannes (vgl. Nr. 39, 159, 250 usw.).

632

Bl.: 310. — **Gr.**: 16 × 11.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Gregor. — **O.**: Č'orlu. — **D.**: 1640.

1. Bl. 1 a—266 a: **Hymnarium** (vgl. Nummer 142). — 2. Bl. 266 b—310 b: **Kalendarium und Evangelienausweis** (vgl. 127, 201).

633

Bl.: 230. — **Gr.**: 22 × 15.5. — **Einb.**: PL. — Ein Druckwerk, verglichen mit einer alten Handschrift (vgl. Nr. 22). — **D.**: 1776.

Das Buch, das genannt wird: **„Erklärung der Gebete"** (des Breviers), verfaßt vom seligen **Xosrov, Bischof der Anjrevajier** (vgl. Nr. 22).

634

Bl.: 105. — **Gr.**: 20 × 14.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

1. Bl. 7 a—51 a: **Nerses Šnorhali,** Elegie über die Einnahme der Stadt Edessa (vgl. Nr. 18, 154 usw.). — 2. Bl. 52 a: **Vahram,** Geschichte der Rubeniten (vgl. Nr. 169). — 3. Bl. 84 b: **Nerses Šnorhali,** Homelie über das Kreuz (vgl. Nr. 185, § 3).

635

Bl.: 355. — **Gr.**: 20 × 14.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Discorsi morali overo venti inganni scoperti al peccatore di Monsignore **Theodoro Gennari,** Vescovo di Veglia. (Venezia 1695), übersetzt von Lukas Vardapet Abrahanian (vgl. Nr. 806).

636

Bl.: 428. — **Gr.**: 20 × 14. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1664 (?).

„Philosophia juxta inconcussa tutissimaque Divi Thomae dogmata, quatuor tomis comprehensa, authore P. F. Antonio Goudin Lemovicensi, Ordinis Praedicatorum . . .". Der dritte Band, armenisch gedruckt in Venedig 1750—1751.

637

Bl.: 59. — **Gr.**: 19 × 13. — **Einb.**: Halbleder. **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Sammelwerk der Medikamente und der Erfindungen.

638

Bl.: 243. — **Gr.**: 18 × 13.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Zeït'un. — **D.**: 1666.

Evangelium (vgl. Nr. 55, 70, 272, 394, 460 usw.). — Bl. 3 a—7 a: Tabellen der Evangelienharmonie. — Bl. 7 b: Matthäus. — Bl. 75 a: Markus (mit XVI. 9—20). — Bl. 119 b: Lukas. — Bl. 191 a: Johannes (ohne VIII, 1—11).

639

Bl.: 161. — **Gr.**: 19 × 14. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Stephanus. — **O.**: Sec'ow. — **D.**: 1779 bis 1782.

Medizinalwerk („Hek'imaran"), gemischt.

640

Bl.: 59. — **Gr.**: 19 × 14. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

1. Bl. 1 a: **Vahram, Geschichte der Rubeniten** (vgl. Nr. 634). — 2. Bl. 43 b: **Nerses Šnorhali, Lobrede auf das hl. Kreuz** (vgl. Nr. 634).

641

Bl.: 61. — **Gr.**: 19 × 14. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

1. Bl. 4 a: **Gregor Tat'evac'i, Kommentar zum Hohen Liede** (vgl. Nr. 374) und 2. Bl. 41 a: **„Worte der Erklärung des Hohen Liedes"** von **Origines** (vgl. Nr. 92).

642

Bl.: 18. — **Gr.**: 19 × 12.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

1. Bl. 2 a: **Vardan Vardapets** Auslegung der „Unverwelkten Blume" und 2. Bl. 11 a: **Vanagans** „Erfreue dich".

643

Bl.: 88. — **Gr.**: 18.5 × 14. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Jerusalem. — **D.**: 1791.

Liederbuch, arm. und türk., anonym. Bl. 13 a: Über die hl. Gottesgebärerin, von **Gregor.** — Bl. 28 a: Über Lazarus (Freund des Herrn), von **Lazarus.**

644

Bl.: 116. — **Gr.**: 17.5 × 12.5. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Paulus. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 16. bis 17.

Kirchenliederbuch (sog. Schatzkammer = Ganjaran) (vgl. Nr. 132, 133); mehr als 33 Lieder.

645

Bl.: 64. — **Gr.**: 17 × 13.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Edessa. — **D.**: 1684.

„Buch der Handauflegung" (Ordinatio). „Satzung für die Erziehung der Jugend". Ermahnungen **„von Aṙakel,** Bischof der Siunier und von Gregor, dem Rhetor". (Bl. 63 a: Hymnus der Handauflegung, von **Aṙakel Vardapet").**

646

Bl.: 244. — **Gr.**: 16 × 11.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 15.—16.

Johannes aus Erzingan, Predigtbuch.

647

Bl.: 94. — **Gr.**: 16.5 × 11. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Sammlung der Gedichte von **Jonat'an Naɫaš** (Bl. 2 a—73 b), von **Jakob Naɫaš** (Bl. 83 a—88 a), von Lazar Vardapet.

648

Bl.: 152. — **Gr.**: 16.5 × 12. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt (Kloster Mecop'?). — **S.**: 14. (?).

Homilien und Briefe des hl. Athanasius von Alexandrien (vgl. Nr. 629).

649

Bl.: 238. — **Gr.**: 17 × 11. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18. (?).

Sammelwerk. 1. Bl. 5 a: **Bischof Simon von Garni,** „Erklärung des Buches von Proklus" (vgl. Nr. 372). — 2. Bl. 163 a: Erklärung des Werkes **„Liber causarum",** von Aristoteles oder Proklus (vgl. Nr. 483). — 3. Bl. 188 a: **„Theologie der Philosophen".** — 4. Bl. 197 a: **„Briefe des hl. Ignatius".**

650

Bl.: 81. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: Leder mit Samtüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Buch der Voraussagungen.

651

Bl.: 254. — **Gr.**: 16 × 10. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Jakob. — **O.**: KP. — **D.**: 1768.

1. Bl. 1 a (Prochorus): **Acta des Evangelisten Johannes** und seine **Dormitio** (vgl. Nr. 2, § 67 und 594). — 2. Bl. 159 a: Briefe des **heiligen Ignatius** (vgl. Nr. 594).

652

Bl.: 172. — **Gr.**: 17 × 11. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Sammlung der Briefe. 1. Bl. 5 a: Briefe **Gregor des Magisters:** a) an Johannes, Erzbischof der Provinz Siunik'; b) an einen Mönch; c) an den Vorstand des Klosters Marmašen; d) an den Patriarchen der Syrier, — 2. Viele **Briefe Nerses Šnorhalis:** a) an den Kaiser M. Komnenos; b) an den Patriarchen Michael in KP.; c) an den Patriarchen der Syrier; d) an die Bischöfe und Priester in Armenien usw. — 3. Bl. 105 a: Briefe des Fürsten **Sahag** und Antwort **M. Xorenac'is** (vgl. Nr. 32, § 7).

653

Bl.: 342. — **Gr.**: 16 × 11. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Stephanus und Lazar. — **O.**: Van. — **D.**: 1721.

Sammelwerk. 1. Bl. 7 a: **Simon Vardapet aus Yulfa,** Grammatik der arm. Sprache (vgl. Nr. 41, 356 und 370). — 2. Bl. 111 a: **Dessen** Logik in drei Büchern (vgl. Nr. 340, 384). — 3. Bl. 244 a: Eisagoge von **Porphyrius** (vgl. Nr. 263, II 3). — 4. Bl. 266 b: Kategorien des **Aristoteles** (vgl. Nr. 263 II 4). — 5. Bl. 311 a: Anfang und Einleitung der Schrift, die bei den Griechen **Periarmenias,** und armenisch De interpretatione genannt wird (vgl. Nr. 26, II 6).

654

Bl.: 86. — **Gr.** 16 × 11. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Lebensgeschichte der Heiligen: **Thomas von Aquin, Antonius von Padua** und **Franziskus von Assisi.**

655

Bl.: 176. — **Gr.**: 16 × 11.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Simon aus Garni, Kommentar oder Erklärung der Werke von **Proklus** (vgl. Nr. 372, 649).

656

Bl.: 218 — **Gr.**: 16.5 × 10.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Philosophica: 1. Bl. 8 a: **David Anyałt'**, Analyse der Eisagoge von Porphyrius (vgl. Nr. 263, II 8, 353, § 3). — 2. Bl. 118 a: **Gregor Tat'evac'i**, Kommentar der Schriften Porphyrius und (Bl. 138 b) David Anyałt's. — 3. Bl. 205 a: „Fünf Thesen des **Philosophen David**" (vgl. Nr. 263, II 12).

657

Bl.: 213. — **Gr.**: 16.5 × 11. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Suk'ias und Johannes. — **O.**: KP. — **D.**: 1765—68.

Sammelwerk. 1. Bl. 4 a: Briefe des **Heiligen Ignatius** (vgl. Nr. 649, 651). — 2. Bl. 79 a: **Geschichte des hl. Dionysius,** zusammengestellt von **Stephanus Lehac'i** (vgl. Nr. 290, § 6). — 3. Bl. 84 b: Geschichte der hl. Maria Magdalena. — 4. Bl. 101 b: Lobrede über Nerses Lambronac'i. — 5. Bl. 117 a: **Nerses Lambronac'i,** Lobrede auf die Himmelfahrt Christi (vgl. Nr. 436 XXII). — 6. Bl. 145 a: **Nerses Šnorhali,** Lobrede auf die Erzengel (vgl. Nr. 219, II, § 5). — 7. Bl. 179 a: **Dessen** Elegie über die Einnahme der Stadt Edessa (vgl. Nr. 18, 154, 465 usw.).

658

Bl.: 262. — **Gr.**: 16 × 11. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: KP. — **D.**: 1769.

Medizinalwerke (Auszüge oder Stücke) von **Gregor von Nyssa, Mechithar, Amir-Dovlat', Johannes, Assar aus Sebaste** usw.

659

Bl.: 333. — **Gr.**: 15 × 10.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. Ort.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Gregor Narekac'i, Worte mit Gott. Sein Gebetbuch: Abschnitte 1—78 (vgl. Nr. 323).

660

Bl.: 331. — **Gr.**: 15 × 9.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Gregor (?). — **O.**: Polen. — **S.**: 18.

Sammelwerk. 1. Bl. 3 a: **Breviarium.** — 2. Bl. 108 a: **Katechismus.** — 3. Bl. 212 a: **Geistliche Lieder und Gebete** (in Polen).

661

Bl.: 249. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Sargis. — **O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1582.

Hymnarium, nicht ganz vollständig (vgl. Nr. 142, 375, 489, S. 151).

662

Bl.: 316. — **Gr.**: 14 × 9.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 16. (?).

Hymnarium der armenischen Kirche (vgl. Nr. 142 und 661).

663

Bl.: 100. — **Gr.**: 15 × 10.5. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Liederbuch.

664

Bl.: 82. — **Gr.**: 14.5 × 10.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.** Xač'atur. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1646 bis 47.

Sammelwerk. 1. Bl. 1 a: **Ordo** ministrandi und Missa (vgl. Nr. 268). — 2. Bl. 56 a: **Kirchenliederbuch.**

665

Bl.: 171. — **Gr.**: 13 × 10. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1624.

Gregor Narekac'i, Worte mit Gott. Sein Gebetbuch, genannt: „Narek" (vgl. Nr. 323 und 653). Dieses Buch oder die Handschrift ist nicht vollständig.

666

Bl.: 328. — **Gr.**: 13.5 × 9.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1659.

Hymnarium. (Vgl. Nr. 142, 189, 202, 203, 208, 309, 661—62).

667

Bl.: 256. — **Gr.**: 14 × 9.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 16.

Kommentare. 1. Bl. 3 a: Erklärung des Buches der Scholien (des hl. Cyrillus von Alexandrien), verfaßt von **Joh. Orotnec'i** und zusammengestellt von **Gregor Vardapet** (Tat'ewac'i). — 2. Bl. 137 a: Erklärung (der Werke) des Dionysius, von **Isaias Vardapet.** — 3. Bl. 208 a: „Kurzgefaßte Erklärungen (der Schriften) von (Gr.), Theologus, aus den lichtvollen Worten des verdienstvollen Vardapet **Johannes Orotnec'i,** mit Beinamen Kaxik, an Gottes Liebe, zusammengestellt von seinem Schüler **Georg** aus Erzingan" (vgl. Nr. 151).

668

Bl.: 143. — **Gr.**: 14.5 × 9.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Sammelwerk. 1. Bl. 2a : **Geschichte des hl. Nerses** (Patriarch der Armenier), verfaßt von **Mesrop Erec'** (vgl. Nr. 349). — 2. Bl. 120 b: Lobrede in Versen über das Leben des hl. Nerses des Großen, verfaßt von **Arakel Vardapet** (vgl. Nr. 349). — Bl. 133 a: **Abraham aus Ancyra,** Elegie über die Einnahme der Stadt KP. durch die Türken (vgl. Nr. 436).

669

Bl.: 56. — **Gr.**: 16 × 11. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Georg. — **O.**: Melitēnē. — **D.**: 1899.

Heilkunde. Ein neues Werk, aber der Abschreiber hat alte Rezepte hinzugefügt.

670

Bl.: 174. — **Gr.**: 15 × 11. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Jakob. — **O.**: Kozlow. — **D.**: 1658.

Sammelwerk. 1. Bl. 1 a: **Alexander-Roman,** verfaßt von (Pseudo.) **Callisthenes** (vgl. Nr. 319). — 2. Bl. 117 b: **Kalendarium** mit Tabellen (vgl. Nr. 46 und 422).

671

Bl.: 204. — **Gr.**: 14.5 × 10. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1668.

Liederbuch und Geschichte der Kupferstadt und die des Kindes Farman.

672

Bl.: 154. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: Franzband. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Wörterbuch (vgl. Nr. 337 II., § 1 und 2).

673

Bl.: 50. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Paulus. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1737.

Lebensgeschichte des hl. Franz von Xaver.

674

Bl.: 315. — **Gr.**: 13 × 9. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1567.

Hymnarium (vgl. 661, 662 usw.).

675

Bl.: 70. — **Gr.**: 13.5 × 8.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: P. Andreas. — **O.**: Wien (?). — **S.**: 19.

Nerses Šnorhali, Synodalschreiben (vgl. Nr. 122) und Bekenntnis und Brief an den Kaiser Emmanuel (vgl. Nr. 652).

676

Bl.: 137. — **Gr.**: 14.5 × 11. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Erzerum (?). — **D.**: vor 1767.

Rituale (vgl. Nr. 68 usw.).

677

Bl.: 41. — **Gr.**: 15 × 10.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Gregor. — **O.**: Ardvin. — **D.**: 1832.

Das Buch des Exortismus.

678

Bl. 225. — **Gr.**: 13 × 10. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Paulus. — **O.**: Aspahan. — **D.**: 1625.

Abu-Sayid, Ausstattung des Menschen und andere Stücke (siehe Nr. 294). Diese Handschrift ist die Vorlage von Nr. 294, leider fehlt der Anfang.

679

Bl.: 234. — **Gr.**: 12.5 × 10. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Galust. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 17. (?). — Min.

Psalterium, vollständig (vgl. Nr. 159, 184, 187, 270, 570 usw.). — Bl. 223 b: Gebet des König **Manasses.** — Bl. 227 a: **N. Šnorhali,** Bekenntnisgebet. — Bl. 230 b: Zwei Gebete aus „Narek".

680

Bl.: 234. — **Gr.**: 10.5 × 7.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1662. — Min.

Psalterium und Kalenderkunde. — 1. Bl. 178 b: Gebet des Königs **Manasses.** — 2. Bl. 184 b: **N. Šnorhali,** Bekenntnisgebet usw.

681

Bl.: 206. — **Gr.**: 10 × 10. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: **u. O.**: unbekannt. — **S.**: 15.—16.

Kalendarium (vgl. Nr. 81, 127, 174 usw.).

682

Bl.: 182. — **Gr.**: 11 × 8. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Astuacat'ur (?). — **O.**: unbekannt. — **S.**: 15.—16. — Min.

Breviarium, vollständig (vgl. Nr. 193).

683

Bl.: 87. — **Gr.:** 10 × 8. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18. — Min.

Breviarium.

684

Bl.: 83. — **Gr.** 11 × 8. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Zacharias. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 16.

Liederbuch.

685

Bl.: 227. — **Gr.:** 10 × 8. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Michael. — **O.:** KP. — **D.:** 1612.

Psalterium, vollständig. — 1. Bl. 213 a: Das Gebet des Königs **Manasses** (vgl. Nr. 159). — 2. Bl. 221 b: **N. Šnorhali,** Bekenntnisgebet (vgl. Nr. 141, § 2 usw.).

686

Bl.: 190. — **Gr.** 10 × 7.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Breviarium, unvollständig (vgl. Nr. 195 und 196).

687

Bl.: 135. — **Gr.:** 9 × 7. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** T'amur. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1654 bis 1655. — Min.

1. Bl. 3 a: **Breviarium,** vollständig (vgl. Nr. 195 und 196). — 2. Bl. 59 a: **Liturgie** (Meßbuch) der arm. Kirche (vgl. Nr. 268 und 388). — 3. Bl. 108 b: Fortsetzung des Breviers.

688

Bl.: 187. — **Gr.:** 10 × 7. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Johannes. — **O.:** T'alas. — **D.:** 1659.

Kalendarium, Hymnenanzeiger und **Evangelienausweis** (Liste der Messen) (vgl. Nr. 201 und 533).

689

Bl.: 138. — **Gr.:** 9 × 7. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Paulus (?). — **O.:** unbekannt. — **S.:** 16.

Kalendarium, unvollständig.

690

Bl.: 112. — **Gr.:** 9.5 × 7. — **Einb.:** HL. — **Schr.** Astuacat'ur. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1646.

Einfaches Kalendarium (vgl. Nr. 158, 175).

691

Bl.: 159. — **Gr.:** 8.5 × 6. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Josef. — **O.:** Təzanc' (Kloster). — **D.:** 1474.

1. Bl. 1 a: **Brevier.** — 2. Bl. 99 a: **Liturgie der arm. Kirche.**

692

Bl.: 127. — **Gr.:** 8 ×6.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Maruge. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1591. — Min.

Cyprianus-Buch (Zaubergebetbuch), Gebet des hl. **Cyprianus,** Geschichte der Jungfrau **Justine,** Gebet, genannt **Urbat'agir** (Freitagsschrift), Gebet des **Paulus von Tarsus,** Worte des Vardapets **Gregor Skevṛac'i** und Schutzgebet des Vardapets **Aṛak'el usw.** (vgl. Nr. 191, 431 und 550).

693

Bl.: 59. — **Gr.:** 9 × 6. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Astuacat'ur. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1650.

Einfaches Kalendarium (vgl. Nr. 127, 175, usw.).

694

Patriarchalschreiben und Hirtenbriefe in einer großen Schachtel.

Sammlung der Patriarchalschreiben (arm. **„Kontak“,** gr. κοντάκιον) **und Hirtenbriefe,** in einer Schachtel. — Nr. 1. Kontak des **Patriarchen Gabriel,** geschrieben im Jahre 1816. — Nr. 2. Kontak des **Erzbischofs Karapet,** geschrieben im Jahre 1821. — Nr. 3. Kontak des **Patriarchen Məkərtič Xərimian,** geschrieben im Jahre 1871. — Nr. 4. Kontak des **Katholikos Simeon,** geschrieben im Jahre 1766. — Nr. 5. Kontak des **Katholikos Lazar,** geschrieben im Jahre 1750. — Nr. 6. Kontak des **Patriarchen Stephanus,** geschrieben im Jahre 1838. — Nr. 7. Brief der (kirchl.) Gemeinde von **Ažterxan.** — Nr. 8. Kontak oder Bestätigung des **Patriarchen Gabriel,** geschrieben im Jahre 1836. — Nr. 9. Kontak des **Katholikos Alexander,** zugunsten des Klosters des Protomartyrs Małard. — Nr. 10. Kontak des **Katholikos Eliazar,** zugunsten des Klosters des Protomartyrs Małard. — Nr. 11. Brief des **Vardapets Matthäus,** geschrieben im Jahre 1783. — Nr. 12. Kontak des **Katholikos Ephrem,** geschrieben im Jahre 1832. — Nr. 13. Kontak

desselben, geschrieben im Jahre 1816. — Nr. 14. Kontak **desselben.** — Nr. 15. Zwei Bestätigungen **desselben,** geschrieben in den Jahren 1817 und 1832. — Nr. 16. Brief des **Katholikos Nerses,** geschrieben im Jahre 1844. — Nr. 17. Brief **Joseph Arłout'ianc** an Joseph Emin, im Jahre 1788. — Nr. 18. Zwei Briefe von **Jos. Emin.** — Nr. 19. Kontak des **Katholikos Jakob,** geschrieben im Jahre 1759. — Nr. 20. Kontak des **Katholikos Karapet,** geschrieben im Jahre 1729. — Nr. 21. Kontak des **Katholikos Alexander.** — Nr. 22. Kontak des **Katholikos Moses,** geschrieben im Jahre 1631. — Nr. 23. Kontak des **Katholikos Jakob** (1759). — Nr. 24. Kontak des **Katholikos Alexander,** geschrieben im Jahre 1712. — Nr. 25. Kontak des **Katholikos Karapet,** geschrieben im Jahre 1728. — Nr. 26. Brief des **Vardapets Petrus.** — Nr. 27. Brief und Bestätigung des **Patriarchen Theodorus,** geschrieben im Jahre 1815. — Nr. 28. Brief des **Vardapets Astuacat'ur,** geschrieben im Jahre 1768. — Nr. 29. Kontak des **Katholikos Melkissedek,** geschrieben im Jahre 1614. — Nr. 30. Kontak des **Katholikos Abraham.** — Nr. 31. Kontak des **Katholikos Nahapet.** Die Nummern 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 31 sind zugunsten des Klosters des Protomartyrs Małard geschrieben. — Nr. 32. Doktorats-Diplom, gegeben von **Azarias Vardapet** dem Priester Stephanus. — Nr. 33. Dankbrief des **Patriarchen Theodorus,** geschrieben im Jahre 1815. — Nr. 34. Dankbrief des **Patriarchen Theodorus,** geschrieben im Jahre 1813. — Nr. 35. Kontak des **Katholikos Daniel,** geschrieben im Jahre 1801. — Nr. 36. Brief des **Katholikos Simeon** (von Kilikien) an den **Katholikos Philippus** (von Waǀaršapat). — Nr. 37. Kontak des **Katholikos Moses,** geschrieben im Jahre 1630.

695

Bl.: 391. — **Gr.:** 43 × 28. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Sargis. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 17. (?).

Martyrologium oder **Synaxarium,** unvollständig, Blätter fehlen sowohl am Anfang als auch am Ende. Enthält Acta und Worte der Heiligen der arm. Kirche, wie auch einige Homilien und Lobreden (vgl. Nr. 7, 10, 213, und hier im arm. Teil die Seiten 193—207).

696

Bl.: 295. — **Gr.:** 42 × 30. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Kirakos. — **O.:** Tumarca. — **D.:** 1661.

Martyrologium, unvollständig wie Nr. 695 (vgl. Nr, 7, 10, 213—14). Am Ende, Bl. 287 b^2: Geschichte **Joasaphs** (geschrieben Joseph) und **Barlaams** (vgl. Nr. 10, II., § 21, 395 und 437).

697

Bl.: 8. — **Gr.:** 43.7 ×32.6. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 9.—10.

Arabesken und Illustrationen eines Evangeliums, mit dem Brief des **Eusebius** und Praecatio von **Euthalius.**

698

Bl.: 429. — **Gr.:** 43 × 33. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Sargis. — **O.:** Jassy. — **D.:** 1643.

Lektionarium. Lektionen für das ganze Jahr (vgl. Nr. 3, 5, 9, 245, 267, 700). In diesem Buch sind noch vorhanden: Bl. 11 a^1: Kanon der **Wasserweihe.** — Bl. 125 b^2: **Befehlspredigt.** — Bl. 127 b^2: Kanon der **Fußwaschung.** — Bl. 133 a: Einleitungswort von **J. Chrystomus.** — Bl. 283 b^1: Praecatio des **Euthalius** (siehe Nr. 697). — Bl. 240 a^1: Lobrede über den Hl. Geist, von **Nerses von Lambronac'i.** — Bl. 250 b^1: Gebet des **hl. Basilius.** — Bl. 297 b^1: **Vitae der zwölf Propheten und** Bl. 416 a: **Dormitio Joannis.**

699

Bl.: 155. — **Gr.:** 34.5 × 26. — **Einb.:** keiner. — **Schr.: u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16. (?).

Lektionarium (genannt: **Osterlektionarium),** leider sehr unvollständig (vgl. Nr. 269). — Bl. 117 a: Lobrede über den Hl. Geist, von **N. Lambronac'i,** aber der Anfang fehlt.

700

Bl.: 269. — **Gr.:** 35 × 26. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16. (?).

Lektionarium, alt und leider unvollständig (es fängt jetzt mit dem letzten Blatt des 7. Bogens an, vgl. Nr. 3, 5, 9 usw.). — Bl. 214 b: Brief von **Cyrillus** über die Erscheinung des Kreuzes (vgl. Nr. 3, II., § 1).

701

Bl.: 660. — **Gr.:** 38 × 26. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Philippus. — **O.:** Bazu. — **D.:** 1591. — Min.

Martyrologium, gut und vollständig (vgl. Nr. 7, 10, 213—14, 695—96 usw.). Enthält Acta und Worte der Heiligen, Vitae Prophetarum, auch Homilien und Lobreden, Geschichte Joasaphs und Barlaams.

702

Bl.: 264. — **Gr.**: 35 × 28. — **Einb.**: fast keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1452 (?).

Evangelium. Es fehlen die Tabellen der Evangelienharmonie usw. — Bl. 1 a[1]: Matthäus. — Bl. 60 a[2]: Markus (XVI, 9—20 fehlen). — Bl. 106 a[1]: Lukas. — Bl. 183 a[1]: Johannes (ohne VIII, 1—11).

703

Seiten: 476. — **Gr.**: 38 × 27. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: KP (?). — **S.**: 19.

Briefsammlung, insbesondere Briefe des Patriarchen **Jakobus** (1839—1840).

704

Bl.: 417. — **Gr.**: 36 × 25. — **Einb.**: neu. — **Schr.**: Gregoris. — **O.**: Tumarca. — **D.**: 1588.

Lektionarium, nicht vollständig (vgl. Nr. 3, 5, 9, 698, 699, 700. Es enthält fast alle jene besonderen Stücke, welche in Nr. 698 vorhanden sind.

705

Bl.: 440. — **Gr.**: 33 × 24. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Astuacat'ur und Kirakos. — **O.**: Mec Anjnapat (Kloster). — **D.**: 1403.

Sammelwerk oder „Goldgrube", mit folgendem Inhalt: 1. Bl. 5 a: Ein großer Teil der Geschichte von **Agathangelus** (vgl. neue Krit. Ausgabe, Tiflis 1909, S. 373). — 2. Bl. 31 a[1]: Geschichte von **Taron,** übersetzt von **Zenobius,** Bischof der Syrier (vgl. neue Ausgabe, Erivan 1941). — 3. Bl. 66 b[2]: Gedenkgedicht von **Jakob Vardapet.** — 4. Bl. 67 b[1]: Lebensgeschichte des Katholikos Gregoris, des Katholikos N. Šnorhali, des Erzbischofs Nerses Lambronac'i. — 5. Bl. 69 a[1]: Briefe von **Nerses Šnorhali.** — 6. Bl. 109 a[1]: Lobreden, Homilien, Predigten usw. — 7. Bl. 164 b[1]: Testamente der Patriarchen (vgl. Nr. 126). — 8. Bl. 214 a[1]: Geschichte der Könige Äthiopiens, d. i. die Geschichte Joasaphs und Barlaams (vgl. Nr. 10, II., § 21). — 9. Bl. 264 a[1]: Geschichten der hl. Väter (Einsiedler) und Märtyrer und Märtyrerinnen.

706

Bl.: 61. — **Gr.**: 31.2 × 18.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Sargis — **O.**: KP. — **D.**: 1789.

Byzandaran, d. h. Geschichte von Byzance (Konstantinopel), übersetzt von Petrus Dəpir.

707

Bl.: 476. — **Gr.**: 23.5 × 17.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Libanon (?). — **D.**: 1781.

Der Spiegel des Einflusses zur Widerlegung der irrigen Schrift des Simakeš Manuel.

708

Seiten: 482. — **Gr.**: 23 × 18. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Brussa. — **D.**: 1807.

Wald der neuesten Gedanken (oder Gottesliebe). Verfaßt von **Alexander Galamatho,** übersetzt von **Lukas Vardapet aus Xarput'.**

709

Seiten: 132. — **Gr.**: 23 × 17.5. — **Einb.**: PL. **Schr.**: Johannes. — **O.**: Van. — **D.**: 1800.

„Eröffnete Quelle". Verfaßt von **Petrus Bert'umian-Aɫamalian aus Naxiǰevan** (vgl. Nr. 136 und 605).

710

Bl.: 288. — **Gr.**: 23 × 16. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

1. Bl. 5 a: **„Wald der neuesten Gedanken"** (vgl. Nr. 708) und 2. Bl. 194 a: **Glaubensstreitfragen.**

711

Seiten: 350. — **Gr.**: 22 × 18. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Manuel Ayvazianc'. — **O.**: Trapezunt. — **D.**: 1853.

(„Homo apostolicus seu praxis et) **instructio Confessariorum" des heiligen Alfons Liguori,** übersetzt von **P. Georg Srapian,** im Jahre 1818.

712

Bl.: 136. — **Gr.**: 23 × 16. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: P. Andreas. — **O.**: Triest. — **D.**: 1793.

„Icon amici et adulatoris, ... auctore Plutarcho ...", übersetzt von **P. Minas Vardapet Gasparianč'.**

713

Bl.: 191. — **Gr.**: 21.5 × 15.5. — **Einb.**: keiner. **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Rechtsbuch. Zusammenfassung der Gesetze und Vorschriften der Konzilien im Osten und besonders im Westen.

714

Seiten: 469. — **Gr.:** 22 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Grammatik der lateinischen Sprache.

715

Seiten: 276. — **Gr.:** 21 × 16. — **Einb.** Halbleder. — **Schr.:** Gregor. — **O.:** Elisabethstadt. — **D.:** 1854.

Rituale der Armenier in Polen.

716 und 717

Seiten: 272. — **Gr.:** 22 × 17. — **Einb.:** Halbleinwand. — **Schr.:** P. Sahag Srapian. — **O.:** KP. — **D.:** 1906.

Lebensgeschichte des Patriarchen Zacharias, verfaßt von **Poghos Dəpir aus Kałzuan.**

718

Bl.: 100. — **Gr.:** 21.5 × 16. — **Einb.:** Halbleinwand. — **Schr.:** P. Gr. Kalemkiar. — **O.:** KP. — **D.:** 1907.

Lebens- und Reliquiengeschichte des Blutzeugen Komitas Kömürčian.

719

Bl.: 98. — **Gr.:** 22 × 18. — **Einb.:** Halbleinwand. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Homilien des hl. Epiphan von Cypern (vgl. Nr. 110).

720

Bl.: 106. — **Gr.:** 22.5 × 18. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Yarut'iun. — **O.:** KP. — **S.:** 1769—71.

Sammelwerk. 1. Bl. 3 a: **Kurzgefaßte Rhetorik**(lehre), geschrieben von **Mechithar aus Sebaste.** — 2. Bl. 39 a: **Büchlein von Porphyrius,** ausgelegt von **Georg Dəpir aus Konstantinopel** (s. Nr. 263, II., 3). — 3. Bl. 50 a: Zusammenfassung der Dialektik (von **Bischof Bartholomäus).**

721

Seiten: 502. — **Gr.:** 22 × 17. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Acta des Konzils von Chalkedon (451).

722

Bl.: 161. — **Gr.:** 22.5 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

1. Bl. 5 a: **Der Beichtvater und seine Pflichten.** — 2. Bl. 94 a: Verschiedene **Fragen aus Liguori** (Auslese).

723

Bl.: 126. — **Gr.:** 22 × 16.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

1. Bl. 2 a: **Die sieben Posaunen** (verf. vom Franziskaner **P. Bartholomäus Saluzio).** — 2. Bl. 70 a: **Schwer verständliche Worte und schwer zu erklärende Ereignisse der Evangelien** (übersetzt von **Petrus Vardapet aus Tiflis).** — 3. Bl. 91 a: **Über die Todsünde.**

724

Seiten: 240. — **Gr.:** 22 × 17. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Kurzgefaßte armenische Grammatik.

725

Seiten: 322. — **Gr.:** 22 × 17. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Predigtbuch.

726

Bl.: 367. — **Gr.:** 22 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Thaddäus. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1835.

Predigtbuch, verfaßt von **Petrus Ałamalian aus Naxiǰevan.**

727

Seiten: 334. — **Gr.:** 22 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** P. Petrus Šükürian. — **O.:** Triest. — **D.:** 1786.

Rituale.

728

Seiten: 742. — **Gr.:** 22 × 17.2. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Galust. — **O.:** KP. — **D.:** 1836.

Theologie (Dogmatik, Zusammensetzung aus den Vorlesungen des **Abtes Mechithar von Sebaste).**

729

Bl.: 117. — **Gr.:** 22 × 18. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Eliazar. — **O.:** KP. — **D.:** 1840.

Lebensgeschichte und Homilien des heiligen Epiphan von Cypern (vgl. Nr. 11).

730

Seiten: 308. — **Gr.:** 22 × 18. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Geschichtswerk des Katholikos Johannes (vgl. Nr. 39, 152).

731

Bl.: 131. — **Gr.:** 17 × 12. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Gregor. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1787 bis 1788.

Sammelwerk. 1. Bl. 2 a: Homilien und Lobreden **(J. Chrysostomus, Proklus, Athanasius, Gregor von Nyssa, Eusebius, Ephrem Syrus, Missael),** Briefe **(Photius** und **Johann von Nicäa).** — 2. Bl. 55 a: Namen und Taten der **Sibyllen** (übersetzt aus dem Lateinischen von **Joh. aus Ancyria).** — 3. Bl. 84 a: Katechismus, aus dem Griechischen übersetzt. — 4. Bl. 108 a: **Moses Xorenac'i, Geographie.** — 5. Erklärung des Gebetes „Vater unser" von **Ełiše (Elisäus) Vardapet.**

732

Seiten: 154. — **Gr.:** 21.5 × 17. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Physiognomie von Giambattista Porta, gekürzt von **Fr. Stelluti,** übersetzt von **Johannes aus KP.** (vgl. Nr. 9, 262, 329, 349, 383); S. 110: **Chirognomie,** übersetzt von Johann aus KP. (vgl. Nr. 162, 329, 383).

733

Seiten: 194. — **Gr.:** 21 × 16. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Brussa. — **D.:** 1843.

Theologie. Die hl. Sakramente, verfaßt von **Georg Məxlahim ołlu,** im Jahre 1743.

734

Bl.: 162. — **Gr.:** 21 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Aŕak'el. — **O.:** T'ek'irtał. — **D.:** 1821.

Kurzgefaßte Darstellung (Erklärung) **der Kath. Kirche** (von G. Məxlahim ołlu?).

735

Bl.: 66. — **Gr.:** 21.5 × 17.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Avetis. — **O.:** KP. — **D.:** 1820.

Prüfung der Exkommunikationen, erforscht von **Gregor P'eštimalčian.**

736

Seiten: 421. — **Gr.:** 21.5 × 16. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19. (?).

Vorträge über den Glauben.

737

Seiten: 402. — **Gr.:** 22 × 15.2. — **Einb.:** PL. **Schr.:** P. Petrus Šükürian. — **O.:** Triest. — **D.:** 1787—88.

Rituale Liturgie der arm. Kirche und Kalendarium (vgl. Nr. 127, 158, 268, 502 usw.).

738

Seiten: 595. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Nerses (?). — **O.:** Libanon. — **D.:** 1819.

Moraltheologie, verfaßt von P.P. **G. Antonius** (Jesuit), versehen mit Anmerkungen von P. Ph. di Carbonio (Franziskaner), übersetzt von Nerses aus Beria.

739

Bl.: 17. — **Gr.:** 21.8 × 16. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Sahak. — **O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1807.

Geschichte der Beschaffenheit des Thronwechsels, verfaßt von Georg Ołulluxianç aus Trapezunt (vgl. Nr. 117 und 471).

740

Bl.: 28. — **Gr.:** 21.8 × 16.5. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Karapet. — **O.:** Erzerum. — **D.:** 1800.

Sammlung von (Kirchen-)Liedern.

741

Bl.: 44. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** Lederrücken. — **Schr.:** Serapion (?). — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1822 (?).

Condillac (Etienne Bonnet de). **Traité élémentaire de logique,** übersetzt von Srapion.

742

Bl.: 6. — **Gr.:** 21 × 12.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** Avetis. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Dialog zwischen den Menschen und dem Satan.

743

Bl.: 419. — **Gr.:** 20.5 × 15. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16.—17.

Heilkunde (vgl. Nr. 40, 75 usw.).

744

Bl.: 243. — **Gr.**: 21 × 16. — **Einb.**: keiner. **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Libanon. — **D.**: 1820.

Moraltheologie, verfaßt von Paulo Antonio (Jesuit), übersetzt von Ter Andreas (vgl. Nr. 738).

745

Bl.: 322. — **Gr.**: 21 × 13. — **Einb.**: neu. — **Schr.**: Mechitharisten. — **O.**: Mauer bei Wien. — **D.**: 1909.

Liederbuch.

746

Bl.: 122. — **Gr.**: 22 ×16. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

1. Bl. 1 a: **Die Katechesen Cyrills von Jerusalem** (vgl. Nr. 273). — 2. Bl. 89 a: **Adambuch,** verfaßt von **Aṙak'el von Siunik'.**

747

Bl.: 137. (Seite A—B und 257). — **Gr.**: 21 × × 14.5. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Brussa. — **D.**: 1816.

Eröffnete Quelle (vgl. Nr. 138 usw.).

748

Bl.: 81. — **Gr.**: 20 × 15. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1762.

Die Rhetorik des Abtes Mechithar von Sebaste.

749

Bl.: 222. — **Gr.**: 21 × 15.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Sammelwerk (Predigten usw.).

750

Bl.: 182. — **Gr.**: 21 × 15. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Buch der Gewissensfragen, die öfters in den Missionen vorkommen.

751

Bl.: 292. — **Gr.**: 21 × 16. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Kirchenrecht und Mechithars Goš Rechtsbuch (vgl. Nr. 256, 579, 581).

752

Bl.: 15. — **Gr.**: 20 × 15. **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1830 (?).

Geschichte und Märtyrertod des Vardapets Xač'atur von Ṙarapaṫ.

753

Bl.: 57. — **Gr.**: 21 × 15. — **Einb.**: broschiert. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Ligurno. — **D.**: 1789.

Lebensgeschichte des Erzbischofs Sargis Sarafian.

754

Bl.: 62. — **Gr.**: 20.5 × 12. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Prüfung der Exkommunikationen (vgl. Nr. 735).

755

Bl. 30. — **Gr.**: 20.5 × 15.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Religiöse Disputationen zwischen zwei Priestern.

756

Bl.: 24. — **Gr.**: 20.5 × 13. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: KP (?). — **D.**: 1811.

Die Frucht des Fleißes.

757

Bl.: 21. — **Gr.**: 19.5 × 15. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Jeremias. — **O.**: Jerusalem. — **D.**: 1797.

Beschreibung der hl. Ortschaften.

758

Bl.: 116. — **Gr.**: 20.5 × 13. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Lemberg (?). — **D.**: 1807.

Rituale der Armenier (in Polen).

759

Bl.: 222. — **Gr.**: 20.5 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Libanon. — **D.**: 1879.

Moraltheologie (vgl. Nr. 731) und **Buch des Gewissens** (Fragen und Fälle, die öfters in den Missionen auftreten).

760

Bl.: 240. — **Gr.**: 20 × 12. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: **u. O.**: unbekannt. **S.**: 19.

(Theologische) **Auszüge aus den Werken des hl. Alfons Liguori.**

761

Bl.: 79. — **Gr.**: 11 × 11.5. — **Einb.**: keiner. **Schr.**: Avetis. — **O.**: KP. — **D.**: 1812.

Lobrede auf den hl. Gregor von Narek, verfaßt von Avetis.

762

Bl.: 158. — **Gr.**: 25.5 × 20.5. — **Einb.**: Halbleinwand. — **Schr.**: P. Ch. Hovnanian. — **O.**: Erzerum. — **D.**: 1910—11.

Geschichtswerk von Faustus v. Byzanz.

763

Bl.: 66. — **Gr.**: 32 × 22. — **Einb.**: Holzdekkel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Joannis Damasceni Fons Scientiae (Migne, Patr. Gr. B. 94, S. 517—1228).

764

Bl.: 41. — **Gr.**: 31 × 11. — **Einb.**: neu. — **Schr.**: Thomas (?). — **O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Sammelwerk.

765

Bl.: 50. — **Gr.**: 31 × 22. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1826.

Mondanweiser mit Tabellen (vgl. Nr. 31).

766

Bl.: 174. — **Gr.**: 30 × 21. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Tiratur. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 12 (?).

Evangelium.

767

Bl.: 428. — **Gr.**: 29.5 × 21. — **Einb.**: Pappe mit Papierüberzug. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Venedig (?). — **D.**: nach 1724.

Predigten der vierzigtägigen Fastenzeit, verfaßt von **Paul Segneri** und ins Arm. übersetzt von **M. K'arak'ašian.**

768

Bl.: 404. — **Gr.**: 30 × 21. — **Einb.**: Halbleder. **Schr.**: Gregor. — **O.**: KP. — **D.**: 1830.

Predigtbuch, gesammelt von **Gregor Vardapet** aus KP.

769

Bl.: 119. — **Gr.**: 30 × 21. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Moraltheologie.

770

Bl.: 148. — **Gr.**: 28 × 20. — **Einb.**: Leinwand. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Predigtbuch.

771

Bl.: 39. — **Gr.**: 30 × 21. — **Einb.**: neu. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Nerses Šnorhali's Briefsammlung (vgl. Nr. 78 und 623).

772

Bl.: 447. — **Gr.**: 29.5 × 20. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Predigtbuch des Erzbischofs Petrus Bert'umianç Ałamalian.

773

Bl.: 44. — **Gr.**: 29 × 21. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1750—57.

Theologische Disputationen.

774

Bl.: 221. — **Gr.**: 21 × 19. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Wald der neuesten Gedanken (oder Gottesliebe).

775

Bl.: 111. — **Gr.**: 28 × 20. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Gregor. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Predigtbuch.

776

Bl.: 174. — **Gr.**: 28 × 20. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Johannes (?). — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1844.

Chemie oder Chemische Wissenschaft, zusammengefaßt von **J. Sirnossian.**

777

Bl.: 191. — **Gr.**: 27 × 19. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Predigtbuch des Bischofs Bartholomäus.

778

Bl.: 82. — **Gr.**: 26 × 19. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Karapet. — **O.**: Maşker. — **D.**: 1828.

Das Buch des Kampfes gegen die Juden (vgl. Nr. 462).

779

Bl.: 335. — **Gr.**: 27 × 20. — **Einb.**: neu. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Sammelwerk, wichtig für die neue Geschichte der Armenier.

780

Papierfragmente. I. Geschichte der Überschwemmung in Kutahia. — II. Anmerkungen auf dem Rituale, das im Jahre 1831 zu Venedig erschienen ist. — III. Vita des Bischofs Aberkius. — IV. Photographie der Handschrift Nr. 110 zu Paris (Martyrium des Bischofs Petrus von Alexandrien). — V. Segensbrief des Vardapets Lukas und des Vardapets Srapion an das Volk der Stadt Mardin (vgl. „HA." 1911, S. 707). — VI. Eine astrologische Schrift mit Tabellen. — VII. Nerses Lambronaçi: Brief an Jüssik. — VIII. Geschichte des Priesters Elias. — IX. Aufstand und Unterdrückung der Janitscharen.

781

Papierfragmente. I.—VI. Medizinalwerke. — VII. Geistliche Lieder und Hymnen. — VIII. Ablaß und Segenverleihung der Hinscheidenden. — IX. Segnung der Asche. — X. Bekenntnis des hl. Athanasius und des heiligen Ephrem (vgl. Nr. 120, § 3). — XI. Rubriken des bischöflichen Hochamtes. — XII. Martyrium des Jünglings Yarut'iun. — XIII. Verschiedenes oder Allerlei. — XIV. Liederheft. — XV. Liederheft. — XVI. Gedichte (von Mechithar) und der Brief des Vardapets Yarut'iun von Bassen an Josef, Bischof der Armenier in Rußland. — XVII. Passio des Priesters Michael.

782

Bl.: 143. — **Gr.**: 26.5 × 19.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. **S.**: 19.

Vardans Kommentar des Pentateuchs (Nr. 229 und 482).

783

Bl.: 222. — **Gr.**: 26 × 18. — **Einb.**: Halbleder. **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1834.

Predigtbuch, gesammelt von den Vardapets der arm. Kirche.

784

Bl.: 125. — **Gr.**: 27 × 21.5. — **Einb.**: Halbleinwand. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Sammelwerk oder Miszellen. 1. Bl. 1 a: Lebensgeschichte der hl. Sahak und Mesrop. — 2. Bl. 28 a: Geschichte der Rubeniten, von Vahram Vardapet. — 3. Bl. 66 a und 79 a: Geographie, dann „Kontak" des Katholikos Gregor zugunsten des Klosters des hl. Johannes. — 4. Bl. 94 a: Martyrium (Acta) der arm. Fürsten Sahak und Hamazasp. — 5. Bl. 106 a: Geschichte des hl. Kreuzes des Klosters Apaner, von Simeon Vardapet Aparanc'i.

785

Bl.: 24. — **Gr.**: 26.5 × 20. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Rom. — **D.**: 1664.

Liturgie der arm. Kirche.

786

Seiten: 343. — **Gr.**: 26 × 23. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Geschichte der Osmanen (wichtig auch für die Geschichte der Armenier).

787

Bl.: 245. — **Gr.**: 25.5 × 18. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Galust. — **O.**: Kloster Alǰoç. — **D.**: 1460.

Tetraevangeliar.

788

Seiten: 448. — **Gr.:** 25.7 × 17. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Horoskop und Arzneivorschriften.

789

Bl.: 204. — **Gr.:** 26 × 18. — **Einb.:** Holzdeckel mit Tuchüberzug. — **Schr.:** Petrus. — **O.:** Havatus. — **D.:** 1562. — Min.

Tetraevangeliar.

790

Bl.: 264. — **Gr.:** 24 × 16. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1607.

Tetraevangeliar.

791

Bl.: 442. — **Gr.:** 24 × 18. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Vardan. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 16. (?).

Sammelwerk oder Goldgrube (Homilien und Reden, wie auch Geschichten).

792

Bl.: 61. — **Gr.:** 25 × 20. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.** 18.—19.

Geschichtswerk des Katholikos Johannes (vgl. Nr. 39, 326 usw.).

793

Bl.: 283. — **Gr.:** 23 × 20. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** Minas. — **O.:** Kloster der Gottesmutter in Angora. — **D.** 1823.

1. Bl. 3 a: **Kommentar zu Isaias,** zusammengefaßt von **Johannes Vardapet.** — 2. Bl. 166 a: **Predigtbuch des Vardapets Tiratur.**

794

Seiten: 300. — **Gr.** 23 × 19. — **Einb.:** neu. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Hexaemeron, verfaßt von **Bartholomäus,** Bischof von Marała.

795

Bl.: 280. — **Gr.:** 24 × 18. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** Melk'issedek. — **O.:** KP (?). — **D.:** 1771.

Geschichte der Streitigkeiten in Polen.

796

Bl.: 57. — **Gr.:** 25 × 15.— **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1782.

Kommentar zum Hohenliede, verfaßt von **Jakob Vardapet Simonian Karnec'i.**

797

Bl.: 81 + 3 = 84. — **Gr.:** 26 × 18. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Johannes. — **O.:** Van. — **D.:** 1785.

Ar'akel Siunec'i, Erklärung der **„Definitiones"** des Philosophen **David Anyałt'** (David des Unbesiegbaren).

798

Bl.: 71. — **Gr.:** 25 × 18.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Sammelwerk. 1. Bl. 1 a: Arzneien. — 2. Bl. 9 a: **Physiognomie** von **Giambattista Porta,** gekürzt von **Fr. Stelluti,** übersetzt von **Johannes Vardapet aus KP.** — 3 Bl. 58 a: **Chirognomie** (vgl. Nr. 350, 732).

799

Bl.: 23. — **Gr.:** 23 × 16.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Praktische und medizinische Ratschläge.

800

Bl.: 42. — **Gr.:** 24 × 18. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** KP. — **D.:** 1836.

„Astrolap" (vgl. Nr. 57) und Astrologie.

801

Bl.: 140. — **Gr.:** 24 × 19. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** Josef. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1806.

Lektionarium, Rituale, Liturgie.

802

Bl.: 52. — **Gr.:** 25 × 20. — **Einb.:** Halbleder. **Schr.:** Karapet. — **O.:** Jerusalem. — **D.:** 1850 bis 1851.

Testamente der Leiden Christi: Predigten am Karfreitag, verfaßt von **Jakob Nalian, Hayrapet Ter Gregorian** und **Karapet T'ek'irtałc'i.**

803

Bl.: 33. — **Gr.:** 25 × 20. — **Einb.:** Halbleder. **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17.—18.

„Astrolap" (vgl. 57, 800).

804

Bl.: 89. — **Gr.:** 24 × 20. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1777.

„Wald der neuesten Gedanken" (vgl. Nr. 774).

805

Bl.: 13. — **Gr.:** 25 × 20. — **Einb.:** Papierdeckel. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Drei Hefte unter denselben Nummern, aber mit separierten Blattseiten: 1. Bl. 1 a: **Ordo Benedictionis regis.** — 2. Bl. 1 a: **Consecration des Katholikos** und 3. Bl. 1 a: **Consecratio Episcoporum** (vgl. Nr. 51).

806

Bl.: 110. — **Gr.:** 24 × 17. — **Einb.:** Papierband. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Discorsi morali overo venti inganni scoperti al peccatore di Monsignore **Teodoro Gennari.** Vescovo di Veglia (Venezia 1695, vgl. Nr. 635).

807

Bl.: 128. — **Gr.:** 24 × 20. — **Einb.:** in Karton hineingelegt. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Physiognomie und Chirognomie (vgl. Nr. 798).

808

Bl.: 132. — **Gr.:** 24 × 17. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** Martiros. — **O.:** KP. — **D.:** 1808.

Sammlung oder Homilienbuch. Reden gehalten von Cyrillus v. Alexandrien, Proklus v. Konstantinopel, Philoxenius v. Maobug, Gregor des Thaumaturgus, Gr. v. Nyssa, Joh. Chrysostomus, Athanasius, Ephrem, Zenobius, Basilius, Eusebius. (Bl. 96 a: Hypomnemata unseres Herrn Jesu Christi und dann Lebensgeschichte des hl. Dionysius des Ariopagiten).

809

Bl.: 124. — **Gr.:** 27 × 19. — **Einb:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16.—17.

Evangelium, unvollständig.

810

Bl.: 207. — **Gr.:** 25 × 20. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Xač'atur. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1638.

Sammlung des arm. Kirchenrechtes, wertvoll, in guter Rezension. (Bl. 17 b: Schrift über die Blutsverwandtschaft, verfaßt von Jakob Vardapet aus der Krim).

811

Papierfragmente in einer Schachtel:

I. Astrologisches.
II. Predigt am Karfreitag.
III. Geschichtswerk des Katholikos Johannes, nicht vollständig.
IV. Sammlung der Homelien und Lebensgeschichten.
V. Satire an Xač'atur Karnec'i.
VI. Ordo ministrandi der hl. Messe und Katechismus
VII. Arzneibuch.
VIII. Gebete von Joh. Ojnec'i und seine Rede gegen die Paulikaner (vgl. Nr. 299, § 1).

812

In einer Schachtel zusammengelegt:
14 Stück Schriften über Zauberei.

813

Bl.: 166. — **Gr.:** 23 × 19. — **Einb.:** Pappendeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Balthasar Sapelian. — **O.:** Klausenburg. — **D.:** 1813.

1. Bl. 3 a: **Geschichte Dschingis Khans,** des Kaisers der Mongolen und Tataren. — 2. Bl. 78 a: **Geschichte des Tyrannen Timur-Lenck und Natiršah's,** des Kaisers der Perser. — 3. Bl. 108 a: **Geschichte der arm. Sprache,** die der Türken usw.

814

Bl.: 111. — **Gr.:** 23 × 17. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Kilikien. — **D.:** nach 1757.

1. Bl. 5 a: **Predigtbuch,** verfaßt von **Simeon Vardapet aus Babert.** — 2. Bl. 52 a: **Sinodalschreiben** und Briefe von **Nerses Šnorhali.**

815

Bl.: 194. — **Gr.:** 24 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16.—17. (?).

1. Bl. 3 a: **Kommentar zur Hl. Schrift** (vom hl. Cyrillus v. Alexandrien, vgl. Nr. 231, 816). — 2. Bl. 94 a: **Kalendererklärung,** verfaßt von Jakob aus der Krim. — 3. Bl.: 174 b: „Inhalt (oder Kopie) des Kalenders nach der arm. Jahresberechnung, die (der Vardapet) Ananias Širakac'i angeordnet hat."

816

Bl.: 134. — **Gr.:** 23 × 17. — **Einb.:** Halbleinwand. — **Schr.:** Petrus. — **O.:** Jerusalem. — **D.:** 1808.

Cyrillus von Alexandrien. Thesaurus de sancta consubstantiali trinitate (Migne, t. 75).

817

Bl.: 120. — **Gr.:** 23 × 17.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** Philippus T'at'ar. — **O.:** Triest. **D.:** 1831.

Sammelwerk, zusammengestellt von Ph. T'at'ar, wichtig Bl. 55 b: Das Buch von der Nachfolge Christi, von Th. von Kempen.

818

Bl.: 73. — **Gr.:** 23 × 17. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Medizinalbuch, zusammengestellt aus den Werken berühmter Ärzte.

819

Seiten: 178. — **Gr.:** 22.5 × 14. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Geschichtswerk von Faustus von Byzanz.

820

Bl.: 30. — **Gr.:** 22 × 16. — **Einb.** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Chemie.

821

Bl.: 109. — **Gr.:** 23 × 17. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Sammelwerk. 1. Zitate und Beweise aus dem Evangelium und von den Werken der Väter und Theologen der Armenier, Lateiner und Griechen für die orthodoxe Lehre der Kirche Christi. — 2. Liturgie der arm. Kirche. — 3. Katechismus.

822

Bl.: 82. — **Gr.:** 22 × 16. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Liturgie der arm. Kirche und Rituale.

823

Bl.: 182. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Norses. — **O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1587. — Min.

Tetraevangelium.

824

Bl.: 154. — **Gr.:** 20 × 15.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Lazarus. — **O.:** Veštonk'. — **D.:** 1575.

Rituale.

825

Bl.: 98. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

1. Bl. 5 a: **Die Chronologie des Priesters Samuel aus Ani** (vgl. Nr. 65, 89). — 2. Bl. 61 a: Dichterische Wörter (Nr. 337, II. § 2).

826

Bl.: 162. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** Halbleder. — **Schrei. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Geschichtswerk des Katholikos Johannes (vgl. Nr. 39, 152).

827

Bl.: 95. — **Gr.:** 25.5 × 15. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

1. Bl. 3 a: **Geschichtswerk des Vardapets Aristakes Lastivertac'i** (vgl. Nr. 114, 228, 623). — 2. Bl. 75 a: Lobrede auf die Erzengel, verfaßt von Nerses Šnorhali (vgl. Nr. 219, II. § 5).

828

Bl.: 175. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt (ein Teil in einem Kloster von Balu). — **D.:** 1739.

Zusammengefaßte Erklärung des Lukasevangeliums von Matthäus Vardapet und Predigtbuch.

829

Bl.: 99. — **Gr.:** 25.5 × 15.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Buch der (astrologischen) Voraussagungen.

830

Bl.: 166. — **Gr.:** 21 × 14. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1709.

Medizinalwerk („Tumar") des **Arztes Puniat' aus Sebaste.**

831

Bl.: 218. — **Gr.** 21 × 15. — **Einb.:** Halbleinwand. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Erklärung der Gebete der Liturgie von Nerses Lampronac'i (vgl. Nr. 237).

832

Bl.: 40. — **Gr.:** 22 × 16. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Georg. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Gr. Tat'evac'i, Kommentar zum Hohenliede (vgl. Nr. 374).

833

Bl.: 208. — **Gr:.** 21 × 14.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Johannes. — **O.:** Hromklay. — **D.:** 1235.

Evangelium.

834

Bl.: 158. — **Gr.:** 21 × 16. — **Einb.:** ganz zerrissen. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1751.

Wörterbuch von Jeremias (vgl. Nr. 41).

835

Bl.: 16. — **Gr.:** 22 × 16. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Lobrede auf die Erzengel, verfaßt von **Nerses Šnorhali** (vgl. Nr. 827) und Erklärung der hl. Messe.

836

Bl.: 106. — **Gr.:** 21 × 15.5. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1756.

Rituale (der Armenier in Polen) und Kirchenliederbuch.

837

Bl.: 173. — **Gr.:** 21 × 16. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17.—18.

Simeon aus Yulfa, Philosophische Werke.

838

Bl.: 266. — **Gr.:** 19.5 × 13.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Melk'iset'. **O.:** Baberd. — **D.:** 1649.

Psalterium und Liturgie der arm. Kirche.

839

Bl.: 79. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Rituale und Kirchenlieder.

840

Bl.: 68. — **Gr.:** 21 × 13.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. **S.:** 19.

Geschichtswerk des Katholikos Abraham aus Kreta.

841

Bl.: 223. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Joakym. — **O.:** Ałk't. — **D.:** um 1652.

Evangelium.

842

Bl.: 207. — **Gr.:** 21.5 × 14.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Martiros. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

„Astrolap". (Astrologisches).

843

Bl.: 376. — **Gr.:** 21.2 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Alexianos. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1656.

„Den Unwissenden nicht nützlich". Von **Amir Tovlat' aus Amasia.**

844

Bl.: 220. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Bischof Sargis. — **O.:** KP. — **D.:** 1704.

Reihenfolge der **Päpste** und der **Kaiser** oder **Liber sceptrorum,** verfaßt von Fra. **Martinus,** übersetzt von **Nerses Palianenc.**

845

Bl.: 146. — **Gr.:** 21.5 × 13.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Rituale und Buch der Weihe (Ordinationen).

846

Bl.: 57. — **Gr.:** 20.5 × 17. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Geistliche Lieder und Rituale (der Armenier in Polen).

847

Bl.: 329. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Lukas. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 15.—16.

Buch der Fragen, verfaßt von **Gregor Tat'evac'i.**

848

Bl.: 117. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** Astuacatur. — **O.:** Galatia. — **D.:** 1704.

Sammelwerk von Dionysius dem Areopagiten (vgl. Nr. 255, 290).

849

Bl.: 309. — **Gr.:** 21 × 5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Samtüberzug. — **Schr.:** Natir. — **O.:** Krim. — **D.:** 1342. — Min.

Taetraevangelium.

850

Bl.: 257. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** Johannes (?). — **O.:** Asp'stan. — **D.:** 1458. — Min.

Taetraevangelium.

851

Bl.: 52. — **Gr.:** 18.5 × 13. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Sanktapitrs. — **D.:** 1752.

Buch der Ordinationen oder Handauflegung.

852

Bl.: 139. — **Gr.:** 31 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Jakob. — **O.:** Aleppo. — **D.:** 1596.

Amir Tovlat', Nutzen der Heilkunde und Axrapatin (vgl. Nr. 75, 135 usw.).

853

Bl.: 224. — **Gr.:** 20.5 × 14.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Ignatius. — **O.:** Wien. — **D.:** 1819.

Gesetze und Gebräuche der Hebräer.

854

Seiten: 278. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1806.

Liturgie der arm. Kirche und Rituale.

855

Seiten: 528. — **Gr.** 20 × 15. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Moraltheologie.

856

Seiten: 616. — **Gr.:** 20 × 12. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Moraltheologie.

857

Seiten: 562. — **Gr.:** 20 × 12.5. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1827.

Moraltheologie.

858

Seiten: 512. — **Gr.:** 20 × 12.5. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1827.

Moraltheologie.

859

Bl.: 64. — **Gr.:** 20 × 14. — **Einb.:** Halbleder. **Schr.:** Georg. — **O.:** KP. — **D.:** 1783.

Über die Nährwerte der Lebensmittel, bearbeitet von **Simeon Seth,** übersetzt von **Georg aus Konstantinopel** i. J. 1783.

860

Bl. 52. — **Gr.:** 20 × 15. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** KP. — **D.:** 1826.

Gegen die Papisten.

861

Bl.: 42. — **Gr.**: 19.5 × 13. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Gregor Vardapet. — **O.**: KP. — **D.**: 1836.

Unterhaltungsbüchlein.

862

Bl.: 25. — **Gr.** 20 × 15. — **Einb.**: broschiert. **Schr.**: Avetis. — **O.**: KP. — **D.**: 1812.

Sammelbuch der Aufsätze.

863

Bl.: 49. — **Gr.**: 20 × 16. — **Einb.**: Papierumschlag. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Hymnarium (für die Märtyrer).

864

Bl.: 116. — **Gr.**: 20 × 16. — **Einb.**: Papierumschlag. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Lektionarium.

865

Bl. 15. — **Gr.**: 19.5 × 16. — **Einb.**: Holzdeckel mit Papierüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Hymnen für die Verstorbenen.

866

Bl.: 84. — **Gr.**: 19.5 × 13.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Sammelwerk (Lobreden und Elegie über die Einnahme der Stadt Edessa, vgl. Nr. 18).

867

Bl.: 140. — **Gr.**: 19 × 15. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Gregor. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Sammelwerk der Homilien (von Chrysostomus, Joh. Mandakuni, Ephrem, Theophilus usw.).

868

Bl.: 239. — **Gr.**: 21 × 15.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Ter Solomon. — **O.**: Amsterdam. — **D.**: 1759.

Predigtbuch.

869

Bl.: 300. — **Gr.**: 20 × 13.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Briefe, Predigten und Verschiedenes.

870

Bl.: 82. — **Gr.**: 20 × 13. — **Einb.**: Halbleder. **Schr.**: Johannes. — **O.**: Elisabethstadt (Siebenbürgen). — **D.**: 1829.

Predigtbuch.

871

Bl.: 90. — **Gr.**: 19 × 12. — **Einb.**: Halbleder. **Schr.**: Johannes. — **O.**: in Ungarn. — **D.**: 1818.

Predigtbuch.

872

Bl.: 68. — **Gr.**: 19 × 12. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Transilvanien. — **D.**: 1823.

Predigtbuch.

873

Bl.: 59. — **Gr.**: 19 × 12. — **Einb.**: Halbleinwand. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Ungarn. — **D.**: 1831.

Predigtbuch.

874

Bl.: 71. — **Gr.**: 18 × 14.5. — **Einb.**: keiner. **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1779.

Rituale.

875

Bl.: 108. — **Gr.**: 13 × 10. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Isaias. — **O.**: Šamk'or. — **D.**: 1650.

Buch der Ermahnungen und Fabeln (38 Stück).

876

Bl.: 54. — **Gr.**: 19 × 13. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1800.

1. Bl. 3 a: **Erklärung des röm. Kalenders,** verfaßt von **Jakob aus der Krim.** — 2. Bl. 44 a: **Die röm. Kalenderkunde in Versen,** geschrieben von **Lukas Kəłec'i** (vgl. Nr. 88).

877

Bl.: 300. — **Gr.**: 20 × 15. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1797.

Heilkunde und Sammelwerk.

878

Bl.: 668. — **Gr.**: 19 × 14. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Vardan. — **O.**: KP. — **D.**: 1769.

Liturgie der arm. Kirche und Lektionarium.

879

Bl.: 186. — **Gr.**: 19 × 13.5. — **Einb.**: PD. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Johannes Vanakan, Kommentar zu Job (vgl. Nr. 289, 302, usw.).

880

Bl. 187. — **Gr.**: 19 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Rituale der Armenier in Polen.

881

Bl.: 28. — **Gr.**: 19 × 11.5. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Nahapet. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1833.

Chirognomie (vgl. Nr. 262).

882

Bl.: 194. — **Gr.**: 19 × 10.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Physiognomie und Chirognomie (vgl. Nr. 268, 881, usw.).

883

Bl.: 60. — **Gr.**: 19 × 12. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Anton. — **O.**: KP. — **D.**: 1804.

1. Bl. 3 a: **Religiöse Disputationen** zwischen zwei Priestern (Hayrapet und Nahapet, vgl. Nr. 753). — 2. Bl. 52 b: Der Brief des Bischofs Yarut'iun von Bassen an Josef, Bischof der Armenier in Rußland (vgl. Nr. 781).

884

Bl.: 102. — **Gr.**: 19 × 12.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: nach 1798.

Gregor Ošakanc'i, Gedichte.

885

Bl.: 104. — **Gr.**: 19.5 × 12.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: nach 1798.

Gregor Ošakanc'i, Gedichte (vgl. Nr. 884).

886

Bl.: 295. — **Gr.**: 20 × 13.5. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18—19.

Moraltheologie.

887

Bl. 98. — **Gr.**: 19.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Buch der Beichtväter.

888

Bl.: 261. — **Gr.**: 18.5 × 14. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Thomas und Astuacatur. — **O.**: Aleppo. — **D.**: 1615—25.

Sammelwerk. 1. Bl. 5 a: Satzungen für die Erziehung der Kleriker, verfaßt von Arakel Siunec'i. — 2. Bl. 96 a: Asanet'-geschichte (vgl. Nr. 115, 126). — 3. Bl. 129 b: Auszüge aus dem Rechtsbuch von Mechithar Goš und vom Kirchenrecht. — 4. Bl. 212 b: Kanonische Belehrungen von Joh. Erzinkac'i.

889

Bl.: 118. — **Gr.**: 19 × 13. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Leben der (hl.) Väter der Franken.

890

Bl.: 73. — **Gr.**: 19 × 15. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.** 18.—19.

Begrüßungspredigten (anonym).

891

Bl.: 278. — **Gr.**: 18 × 13.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Axtay. — **D.**: 1660.

Tetraevangelium.

892

Bl.: 50. — **Gr.**: 20 × 15. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Sargis. — **O.**: Sis. — **D.**: 1334.

Liturgie der arm. Kirche (Abschrift).

893

Bl.: 337. — **Gr.**: 19 × 14. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Minas. — **O.**: Tat'ev. — **D.**: 1657—58. — Min.

Tetraevangelium.

894

Bl. 417. — **Gr.**: 18 × 14. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Sargis. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1654.

Gregor Tat'evac'i Kommentare. (1. Matthäusevangelium. 2. Salomons Bücher. 3. Jobsbuch. 4. Bücher der Schreibkunst.

895

Fragmente in einer Schachtel:

I. Abraham aus Ankyra: Elegie über die Einnahme von KP. (Nr 436).
II. Gebete und geistliche Lieder.
III. Arzneikunde.
IV. Ałtark' und Salomons Fragen.
V. Geographie.
VI. Polemik der Lehren der kath. Kirche (verfaßt von P. Lazarian).
VII. Liederbuch.
VIII. Predigt der Karwoche.
IX. Grammatikalische Fragen.
X. Liederbuch.

896

Bl.: 42. — **Gr.:** 22 × 12. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Jakob. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1870.

Sammelwerk (Grabrede für Jakob Tüzian und Geschichte der adeligen Familie Allahvertian).

897

Bl.: 244. — **Gr.:** 19 × 12. — **Einb.:** Halbleder. **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Lemberg. — **D.:** 1814.

Pontifikalrituale (der polnischen Armenier.

898

Bl.: 17. — **Gr.:** 19 × 13.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Johannes Šük'ürian. — **O.:** Ardwin. — **D.:** 1839.

Arzneibuch (zusammengestellt von Ter Joh. Šük'ürian).

899

Bl.: 89. — **Gr.:** 19 × 13.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1704.

Heilkunde.

900

Bl.: 122. — **Gr.** 18.5 × 12. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Johannes und Sargis. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Hexaemeron (von Bischof Bartholomäus, vgl. Nr. 249).

901

Bl. 287. — **Gr.:** 18 × 13. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 14.

Tetraevangelium.

902

Bl.: 72. — **Gr.:** 18 × 5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Xač'atur. — **O.:** Gerla. — **D.:** 1841.

Gebetbuch (Bl. 13 a und 61 a: Nerses Šnorhali, Bekenntnisgebet in alt- und neuarmenischer Sprache).

903

Bl.: 383. — **Gr.:** 17.5 × 13. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Aristakes. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1660. — Min.

Hymnarium und Kalenderkunde.

904

Bl.: 292. — **Gr.:** 17.5 × 12.5. — **Einb:** HL. — **Schr.: u. O.:** Šorot'. — **D.:** 1665.

Tetraevangelium.

905

Bl.: 209. — **Gr.:** 18 × 12. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Kozma. — **O.:** Norašen. — **D.:** 1660.

Rituale.

906

Bl.: 48. — **Gr.:** 18 × 12. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17.

Rituale.

907

Bl.: 98. — **Gr.:** 18 × 11. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1826.

Familiengeschichte David Małazunis.

908

Bl.: 42. — **Gr.:** 17 × 11. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Gebetbuch.

909

Bl.: 34. — **Gr.:** 18 × 11. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Gregor. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1823.

Gebetbuch.

910

Bl.: 191. — **Gr.:** 16.5 × 13. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Hayrapet. — **O.:** unbekannt. — D.: 1421.

Rituale und geistliche Lieder.

911

Bl.: 272. — **Gr.**: 17 × 13. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 15. (?) — Min.

Tetraevangelium.

912

Bl.: 173. — **Gr.**: 17.5 × 12. — **Einb.** PL. — **Schr.**: Balthasar. — **O.**: Eudokia. — **D.**: 1706.

Sammelwerk (Briefe und Gedichte).

913

Bl.: 177. — **Gr.**: 17 × 11. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Sammlung der Briefe (von Manuel Dəpir) und **Lieder.**

914

Bl.: 298. — **Gr.**: 18 × 13. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Sargis. — **O.**: Dastip'ur. — **S.**: 17. — Min.

Tetraevangelium.

915

Bl.: 19. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: fehlt. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.** 16. (?).

Gregor Tat'evac'i, Auslegungen der Schreibkunst.

916

Bl.: 120. — **Gr.**: 18 × 12.5. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Martiros. — **O.**: Antiochia. — **D.**: 1709.

Wörterbuch.

917

Bl.: 102. — **Gr.**: 18 × 11. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1737.

Martinus Bekann, Vergleichnis des Alten und des Neuen Testaments, übersetzt von **Petrus Vardapet aus Tiflis.**

918

Bl.: 50. — **Gr.**: 17.5 × 13. — **Einb.**: Leinen. **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Liturgie der armenischen Kirche.

919

Bl.: 202. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: A. Apazian. — **O.**: KP. — **D.**: 1786.

Kurzgefaßte Theologie, geschrieben von **L. Habertus.**

920

Bl.: 216. — **Gr.**: 17 × 13. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Məkərtič. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1485.

Sammelwerk. Lebensgeschichte der Heiligen und Homilien von Ephrem, Chrysostomus, Sargisbuch und Zacharias (= Katholikos der Armenier).

921

Bl.: 175. — **Gr.**: 17 × 11.5. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Galust. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1555.

Rituale.

922

Bl.: 136. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: fehlt. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Evangelium Infantiae (unvollständig).

923

Bl.: 363. — **Gr.**: 17 × 10.5. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1860.

Sammelwerk — Goldgrube: Homilien und Reden von berühmten Kirchenvätern und auch einige geistliche Lieder und Gebete.

924

Bl.: 18. — **Gr.**: 16 × 12. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Andreas Aznivian. — **O.**: KP. — **D.**: 1833.

M. Goš, Gebetbuch.

925

Bl.: 198. — **Gr.**: 17.5 × 12. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Kommentar zur Offenbarung des Apostels Johannes, von Andreas von Caesarea (vgl. Nr. 61, 135).

926

Bl.: 226. — **Gr.**: 16 × 12. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 15.—16.

Tetraevangelium.

927

Bl.: 58. — **Gr.**: 16 × 11.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Liturgie der armenischen Kirche.

928

Bl.: 60. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Astuacatur. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Johannes Erzənkac'i, Ermahnung und Canon für alle Christen (vgl. Nr. 58, II. § 1).

929

Bl.: 125. — **Gr.**: 16.5 × 11.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1685.

Physiognomie und **Chirognomie,** von **Giambattista Porta** (vgl. Nr. 262, 329 usw.).

930

Bl.: 74. — **Gr.**: 16.5 × 10.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Johannes (?). — **O.**: Amsterdam. — **S.**: 18.—19.

Kurzgefaßte Darlegung der Logik, übersetzt aus dem Holländischen von Johannes Vardapet aus Amasia.

931

Bl.: 266. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Kat(h)arine. — **O.**: Varand. — **D.**: 1650 bis 1660.

Evangelium.

932

Bl.: 15. — **Gr.**: 15.5 × 10. — **Einb.**: Leinen. **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Astrologische Tabellen.

933

Bl.: 109. — **Gr.**: 15.5 × 10. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Breviarium (der Armenier in Polen).

934

Bl.: 245. — **Gr.**: 16 × 10. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Sammelwerk. 1. Bl. 4 a: Der Spiegel, der die Wahrheit zeigt, übersetzt von Petrus Tiflizec'i'. — 2. Bl. 133 a: Kommentar zum Johannesevangelium, übersetzt aus dem Lateinischen (Johannes aus Basel und Nikolaus von Lyria). — 3. Bl. 181 a: Geschichte der Häresien (vgl. Nr. 29). — 4. Bl. 196 a: Betrachtung des Aristoteles (vgl. Nr. 263, § 12). — 5. Bl. 201 a: Lobrede auf die hl. katholische Kirche in Vałaršapat, verfaßt von Anania Vardapet.

935

Bl.: 16. — **Gr.**: 16 × 10. — **Einb.**: broschiert. — **Schr.**: Murat (?) **O.**: Kloster Surb Karapet. — **D.**: 1806.

Hymnen der Buße.

936

Bl.: 277. — **Gr.**: 18 × 11.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Stephanus (?). — **O.**: Venedig. — **D.**: 1771.

Geschichte der ökumenischen Konzilien, verfaßt von Johannes aus Padua und übersetzt von P. St. aus Čurčova.

937

Bl.: 214. — **Gr.**: 17.5 × 11.5. — **Einb**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Venedig. — **D.**: 1795.

Der Spiegel des Einflusses zur Widerlegung der irrigen Schrift des Srmak'eš Manuel.

938

Bl.: 40. — **Gr.**: 17 × 11. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Daniel. — **O.**: Täbris. — **D.**: 1837—39.

Lazarus Vardapets Gedicht- (Lieder-) **buch.**

939

Bl.: 76. — **Gr.**: 16.5 × 11. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Buch der Rhetorik (Beispiele von Gr. von Narek).

940

Bl.: 294. — **Gr.**: 15.5 × 10.5. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.** 15.—16.

Hymnarium (vgl. Nr. 142, 661).

941

Bl.: 179. — **Gr.**: 16 × 10.5. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Physiognomie (vgl. Nr. 929).

942

Bl.: 186. — **Gr.**: 16 × 11. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Breviarium (Horologium) der Armeno-Romäer.

943

Bl.: 45. — **Gr.**: 15 × 9.5. — **Einb.**: Halbleder. —**Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Gebetbuch (Kreuzwegandacht usw.).

944

Bl.: 202. — **Gr.**: 15.5 × 10.8. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Wien oder Triest. — **S.**: 19.

Liederbuch (eine Abschrift der Hs. Nummer 160).

945

Bl.: 32. — **Gr.**: 16.5 × 11. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Auszüge aus den Büchern Salomons.

946

Bl.: 139. — **Gr.**: 15.5 × 9. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Über die hl. Messe, verfaßt von Kardinal **J. Bona,** übersetzt von P. G. Srapianc' (vgl. Nr. 501).

947

Bl.: 140. — **Gr.**: 14.5 × 10. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Bischof Gabriel. — **O.**: Tarsus. — **D.**: 1771.

Alexander-Roman von Pseudo Callisthenes (Nr. 319).

948

Bl.: 134. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1814—16.

Neue Darlegung (Scene?).

949

Bl.: 157. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1816.

Neue Darlegung.

950

Bl.: 151. — **Gr.**: 15 × 9.5. — **Einb**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Smigliussen. — **D.**: 1690.

Zauberbuch.

951

Bl.: 193. — **Gr.**: 15.5 × 12. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Sammelwerk (Auszüge vom Elisäus Geschichtswerk, Reden des hl. Chrysostomus, als er von seiner ersten Verbannung zurückkam usw.).

952

Bl.: 213. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: St. Mokac'i. — **O.**: Jerusalem. — **D.**: 1715—23.

Psalterium.

953

Bl.: 28. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: broschiert. — **Schr.**: ein Methitharist (?). — **O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Betrachtungen der achttägigen geistl. Exerzitien, verfaßt vom Abt Mechithar.

954

Bl.: 119. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Venedig (?). — **D.**: 1754.

Geschichtsbuch der neuvernommenen Geschichten.

955

Bl. 129. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Georg. — **O.**: KP. — **D.**: 1834.

Agnelo Firenzuola, Geschichten und Fabeln.

956

Bl.: 305. — **Gr.**: 16 × 11. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Karapet. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1604—07.

Sammelwerk (Bl. 4 a: Aristakes Vardapet, Über die Schreibkunst und Orthographie [Nr. 335]. — Bl. 46 a: Georg Vardapet, Über

Schreibkunst und Worttrennung [Nr. 335]. — Bl. 79 a: Gregor Vardapet, Auslegung der Schreibkunst. — Bl. 104 a: Erklärung der Grammatik, verfaßt von Isaias Vardapet [Nr. 336.2] und Wörterbücher oder besser Bedeutungen der Wörter, auch grammatische Erklärungen, vgl. Nr. 337).

957

Bl.: 89. — **Gr.:** 17 × 11. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.: u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Predigtbuch.

958

Bl. 60. — **Gr.:** 16 × 11. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

(Hand)-Rituale.

959

Bl.: 33. — **Gr.:** 15.5 × 10.5. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzg. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Sammelwerk (Rede über die hl. Messe. — Ritualstücke und geistl. Lieder).

960

Bl.: 175. — **Gr.:** 15 × 10.5. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.:** Abraham. — **O.:** Xnuxs. — **D.:** 1318.

Evangelium Infantiae.

961

Bl.: 104. — **Gr.:** 16 × 11. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Stephanus. — **O.:** Akn (?). — **D.:** 1771.

Das Buch der Dialektik und Logik, verfaßt von Vardapet Simeon aus Yulfa (vgl. Nr. 340).

962

Bl.: 318. — **Gr.:** 16 × 12. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Isahak aus Kutahia. — **O.:** KP. — **S.:** 18.

Moraltheologie.

963

Bl.: 140. — **Gr.:** 15.5 × 10. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1803 (?).

Kalendarium.

964

Bl.: 93. — **Gr.:** 15.5 × 10.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Jakob Krimec'i, Kommentar der Kalenderkunde.

965

Bl.: 35. — **Gr.:** 15.5 × 10. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.: u. O.:** unbekannt. — **S.:** (18.) 19.

Lobrede auf den Stuhl Varags.

966

Bl.: 61. — **Gr.:** 16 × 11.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Gebetbuch.

967

Bl.: 165. — **Gr.:** 16.5 × 11. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Faustus von Byzanz, Geschichte der Armenier.

968

Seiten: 333. — **Gr.:** 16 × 10. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.: u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1692.

Katechismus, Gebetbuch und Fiebel (vgl. Nr. 488).

969

Bl.: 247. — **Gr.:** 15 × 10. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Məkərtič'. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1690—91.

Elisäus Vardapet, Geschichte des arm. Krieges (oder Ełiše's Geschichtswerk, vgl. Nr. 26).

970

Bl.: 232. — **Gr.:** 16 × 11. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Jarut'ium. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 16.—17.

Kalendarium und Evangelienausweis.

971

Bl.: 396. — **Gr.:** 16 × 10. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Astuacatur. — **O.:** Neu-Yulfa. — **D.:** 1695.

Gregor Narekac'i, Gebetbuch (Nr. 323) und **Johannes Vanakan, Analogie des Alten Testamentes mit dem Neuen** (Nr. 71 u. 167).

972

Bl.: 146. — **Gr.**: 17 × 11. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Petrus. — **O.**: Ardwin. — **D.**: 1785 und 1832.

Rituale und Liturgie der arm. Kirche.

973

Bl.: 86. — **Gr.**: 15 × 10. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Gregor. — **O.**: Jerusalem. — **D.**: 1692 (?).

Lieder- und Gebetbuch.

974

Bl.: 171. — **Gr.**: 15 × 11. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Zeyt'un. — **D.**: 1642.

Hymnarium.

975

Bl.: 145. — **Gr.**: 14.5 × 9. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Petrus (?). — **O.**: unbekannt. — **S.**: 16.

Rituale.

976

Bl.: 239. — **Gr.**: 14.5 × 10.5. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Məkərtič'. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1613—23.

Sammelwerk (Joasaphroman [Nr. 343, § 8], Geschichte von Farman-Asman [Nr. 671], Geschichte der Kupferstadt [nicht vollständig, Nr. 671], Xikars Geschichte und Sentenzen [Nr. 524], Geschichte des Handtuches [des Herrn] usw.).

977

Bl.: 96. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Sammelwerk (Geschichte der Kupferstadt, Heilkunde, Fabeln und Xikars Geschichte und Sentenzen).

978

Bl.: 320. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Martiros. — **O.**: Isfahan. — **D.**: 1672—74. — Min.

Evangelium.

979

Bl.: 54. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Karapet. — **O.**: Amasia. — **S.**: 19.

Liederbuch.

980

Bl.: 293. — **Gr.**: 14.5 × 9.5. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Ełia Ast. Mušełianc'. — **O.**: Erzerum. — **D.**: 1747.

Ełia Mušełianc' Lebensgeschichte und Schriften.

981

Bl.: 103. — **Gr.**: 14 × 8.5. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1729—30.

Kalendarium.

982

Bl.: 252. — **Gr.**: 14 × 9.5. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.

Rituale und Kirchenliederbuch.

983

Bl.: 59. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: Leder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Liederbuch.

984

Bl.: 183. — **Gr.**: 13.5 × 8.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Jonas. — **O.**: Venedig, S. Lazar. — **D.**: 1723.

Buch der Geschichte(n) von Carolus Grigorian(?)

985

Bl.: 142. — **Gr.**: 13.5 × 9.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: Karapet (?). — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1712.

Evangelium Infantiae.

986

Bl.: 374. — **Gr.**: 14 × 10. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Tonik. — **O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1675. — Min.

Hymnarium (wertvoll für Miniaturmalerei).

987

Bl.: 136. — **Gr.**: 13 × 8. — **Einb.**: Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.**: Ogsend u. Galust. — **O.**: Kaffa. — **D.**: 1540.

Rituale.

988

Bl.: 189. — **Gr.**: 13 × 9.5. — **Einb.**: Pappe mit Lederüberzug. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: KP. — **D.**: 1685—1720.

Sammelwerk. Bl. 10 a: Stücke von Physiologus. — Bl. 93 a: Bekenntnis des heiligen

Athanasius. — Bl. 105 a: Geschichte der Kupferstadt (unvollständig) und Lieder.

989

Bl.: 36. — **Gr.:** 14 × 9. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Nerses Šnorhali, Synodalschreiben (vgl. Nr. 122).

990

Bl.: 50. — **Gr.:** 12 × 9. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Abraham (?). — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1731—37.

Sammelwerk (besonders Gedichte und Lieder der Liebe).

991

Bl.: 233. — **Gr.:** 14 × 10. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** T'oros. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1613.

Psalterium.

992

Seiten: 800. — **Gr.:** 13 × 8.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Lemberg (?). — **D.:** 1676.

Kalendarium, Breviarium und Psalterium (der polnischen Armenier).

993

Bl.: 358. — **Gr.:** 12 × 8.5. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1599.

Hymnarium („Manrusmunk'"), Evangeliennachweis, Kalendarium.

994

Bl.: 355. — **Gr.:** 12.5 × 7. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Leo. — O.: **Čmil.** — **D.:** 1513.

Hymnarium.

995

Bl.: 137.— **Gr.:** 14 × 9. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16—17.

Psalterium.

996

Bl.: 192. — **Gr.:** 12 × 9. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Nikolaus. — **O.:** Zeyt'un. — **D.:** 1552.

Psalterium.

997

Bl.: 299. — **Gr.:** 11.5 × 9. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17.—18.

Breviarium, Hymnarium und Liturgie der armenischen Kirche.

998

Seiten: 288. — **Gr.:** 12 × 9. — **Einb.:** Pappe mit Lederüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1772.

Gebetbuch, verfaßt von **Katholikos Simeon.**

999

Bl.: 102. — **Gr.:** 11.5 × 8. — **Einb.:** Holzdeckel mit Lederüberzug. — **Schr.:** Georg. — **O.:** unbekannt. **D.:** 1377.

Psalterium und **Liturgie der armenischen Kirche.**

1000

Bl.: 357. — **Gr.:** 13 × 9. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Samuel. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1455. — Min.

Hymnarium.

1001

Bl.: 135. — **Gr.:** 13 × 10. — **Einb.:** Holzdeckel mit Papierüberzug. — **Schr.:** Sahak. — **O.:** Adana (?). — **D.:** 1702.

Rituale und geistliches Liederbuch (Nr. 149).

1002

Bl.: 209. — **Gr.:** 14 × 10.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Johannes. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1654.

Liederbuch.

1003

Bl. 209. — **Gr.:** 13.5 × 10. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Basilius. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 16.—17.

Fünfzehn Reden des hl. Gregorius Theologus, von den Armeniern **„Ar' Ors"** genannt (vgl. Nr. 64).

1004

Bl.: 445. — **Gr.:** 13 × 9. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 14.—15. — Min.

Hymnarium.

1005

Bl.: 254. — **Gr.:** 13 × 9.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Jakob. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1696.

Tetraevangelium.

1006

Bl.: 376. — **Gr.**: 11 × 8. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Vaspowrakan. — **D.**: 1476. — Min.

Hymnarium.

1007

Bl.: 188. — **Gr.**: 11.5 × 8.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Astuacatur. — **O.**: KP. — **D.**: 1676 (?).

Kalendarium.

1008

Bl.: 115. — **Gr.**: 13 × 8. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Arzneikunde.

1009

Bl.: 145. — **Gr.**: 11 × 8.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Spiegel, der nicht täuscht.

1010

Bl.: 48. — **Gr.**: 11.2 × 7.3. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: nach 1785.

Katechismus.

1011

Bl.: 91. — **Gr.**: 11 × 8. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Ardwin. — **D.**: nach 1785.

Katechismus und einfaches Kalendarium.

1012

Bl.: 216. — **Gr.**: 11 × 8. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1675. — Min.

Evangelium.

1013

Bl.: 259. — **Gr.**: 11 × 8.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Yarut'iun. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1709.

Psalterium.

1014

Bl.: 121. — **Gr.**: 11 × 8.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Evangelienausweis und Kalendarium.

1015

Bl.: 323. — **Gr.**: 11 × 7. — **Einb.**: fehlt. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 16. (?). — Min.

Hymnarium.

1016

Bl.: 142. — **Gr.**: 10 × 7. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Xac'atur. — **O.**: KP. — **D.**: 1686. — Min.

Liederbuch.

1017

Bl.: 90. — **Gr.**: 10.5 × 7.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Wörterbuch.

1018

Bl.: 243. — **Gr.**: 10 × 7. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Psalterium.

1019

Bl.: 126. — **Gr.**: 9 × 8. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Einfaches Kalendarium.

1020

Bl.: 56. — **Gr.**: 10 × 7. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17. (?).

Einfaches Kalendarium.

1021

Bl.: 83. — **Gr.**: 10 × 5. — **Einb.**: Halbleinen. — **Schr.**: Georg. — **O.**: KP. — **D.**: 1781.

Cyprianusbuch und **Freitagsbuch** (vgl. Nr. 191 und 431).

1022

Bl.: 219. — **Gr.**: 8.5 × 5.5. — **Einb.**: HL., stark beschädigt. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1442.

Buch der armenischen Neumen.

1023

Bl.: 149. — **Gr.**: 8.5 × 5.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Bischof Johannes. — **O.**: Kloster S. Georg. — **D.**: 1512.

Breviarium und Liturgie der armenischen Kirche.

1024

Bl.: 77. — **Gr.**: 8.5 × 6. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Galust. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1565.

Cyprianusbuch und Freitagsbuch oder Freitagsschrift (vgl. Nr. 1021).

1025

Bl.: 225 und 126 Seiten. — **Gr.**: 10 × 7.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17.—18.

Psalterium.

1026

Bl.: 203. — **Gr.**: 10 × 7. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

1. Bl. 1 a: **Kalendarium.** — 2. Bl. 163 a: **Liederbuch** und 3. Bl. 179 b: **Ordo ministrandi Missae** (vgl. Nr. 158 und 411).

1027

Bl.: 107. — **Gr.**: 8.5 × 6.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Maraš. — **D.**: 1727. — Min.

Zaubereigebetbuch (vgl. Nr. 427).

1028

Bl.: 366. — **Gr.**: 10.5 × 6. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: Johannes. — **O.**: Zeït'un. — **D.**: 1667.

Hymnarium, Kalendarium, Evangelienausweis.

1029

Bl.: 88. — **Gr.**: 10.5 × 8.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1688.

Liederbuch.

1030

Seiten: 518. — **Gr.**: 8 × 6. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Gavazan. — **O.**: Norakert (Dorf). — **D.**: 1357.

Tetraevangelium.

1031

Bl.: 4. — **Gr.**: 38.5 × 27. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 11.—12.

Fragmente aus dem Lukasevangelium (Kap. 23—24, auf Pergament).

1032

Bl.: 58. — **Gr.**: 45 × 29.5. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Wien (?). — **S.**: 19. — Armenische Übersetzung.

Cicero, Brutus sive de claris oratoribus und **De Oratore**, Lib. III.

1033

Bl.: 25. — **Gr.**: 45 × 29. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Wien (?). — **S.**: 19.

Mythologie.

1034

Bl.: 97. — **Gr.**: 40.5 × 25.5. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: P. J. Dashian. — **O.**: Wien. — **S.**: 19.—20.

Sammelwerk (Abschreibungen).

1035

Bl.: 561. — **Gr.**: 41.5 × 30. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: Anton, Gregor und Papuk. — **O.**: Kl. S. Nəšan. — Min.

Martyrologium (vgl. Nr. 7, 10, 695, 696, 701 usw.).

1036

Bl.: 683. — **Gr.**: 41 × 30. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Xač'atur, Sargis. — **O.**: K. P. — **D.**: 1678. — Min.

Martyrologium (vgl. 1035).

1037

Bl.: 604. — **Gr.**: 39.5 × 26.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Stephanus und Simeon. — **O.**: Isfahan. — **D.**: 1628.

Martyrologium (vgl. 1036).

1038

Bl.: 6. — **Gr.**: 38 × 23. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Kalendarium.

1039

Bl.: 35. — **Gr.**: 36.5 × 24.5. — **Einb.**: Leinwand. — **Schr.**: unbekannt. — **O.**: Wien (?). — **S.**: 20.

Martyrologium.

1040

Bl.: 60. — **Gr.**: 37 × 23. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 15—16.

Martyrologium.

1041

Bl.: 550. — **Gr.**: 37 × 26. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: H. Adjarian und seine Frau. — **O.**: Ejmiacin und Täbris. — **S.**: 20.

Liederbuch.

1042

Bl.: 562. — **Gr.**: 37 × 23. — **Einb.**: keiner. — **Schr.**: H. Adjarian und seine Frau. — **O.**: Ejmiacin und Täbris. — **S.**: 20.

Liederbuch.

1043

Seiten: 111. — **Gr.:** 36.5 × 23. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Paulus (?). — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1805.

Die Stadt Jerusalem, verfaßt von **Połos Vardapet aus Adrianopel.**

1044

Seiten: 408. — **Gr.:** 35 × 22. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** T'okat'. — **D.:** 1857.

Predigten des Bischofs Georg aus Izmir.

1045

Seiten: 256. — **Gr.:** 35 × 22. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** S. Bačian. — **O.:** Erzerum. — **D.:** 1836.

Die theologischen Schriften des hl. Dionysius des Areopagiten (vgl. Nr. 255 und 290) **und die des hl. Johannes Damascenus** (vgl. Nr. 763).

1046

Bl.: 272. — **Gr.:** 32 × 22. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18—9.

Predigtbuch des Katholikos Simeon aus Erivan und Eröffnete Quelle, verfaßt von **Petrus Bert'umian** (vgl. Nr. 136).

1047

Bl.: 406. — **Gr.:** 33 × 23. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Balthasar. — **O.:** KP. — **D.:** 1810.

Predigtbuch des Patriarchen Jakob Nalian.

1048

Bl.: 493. — **Gr.:** 34 ×26. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Lazarus. — **O.:** Sebaste. — **D.:** 1302.

Martyrologium.

1049

Bl.: 265. — **Gr.:** 35 × 22.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Paulus (?). — **O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Kommentare der Bücher Salomons (von Nerses Lampronac'i, Gregor Narekac'i und Gregor Tat'evac'i).

1050

Bl.: 44. — **Gr.:** 33 × 21. — **Einb.:** Halbleinen. — **Abschr.:** P. S. Elias. — **O.:** Gerla. — **D.:** 1917.

Hymnarium.

1051

Seiten: 647. — **Gr.:** 32 × 22. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1739 (?).

Kommentar zur Offenbarung des hl. Apostel Johannes, verfaßt von **Cornelius C. a Lapide,** übersetzt von **Lukas aus Xarput'** (vgl. Nr. 224).

1052

Seiten: 908. — **Gr.:** 30 × 21. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Serobe Petrossian. — **O.:** Jerusalem. — **D.:** 1823.

Jakob Nalian, Kommentar zum Predigtbuch des Jesus, Sohn des Sirach.

1053

Bl.: 200. — **Gr.:** 29.5 × 19.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Stephanus. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1660.

Tetraevangelium.

1054

Bl.: 34. — **Gr.:** 37 × 23. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Jakob (?). — **O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Geschichte der Konzilien von Nicäa, Sardika und Konstantinopel.

1055

Bl.: 254. — **Gr.:** 25 × 20. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** KP. — **D.:** 1833.

Gesetze und Gebräuche (Sitten) **der Hebräer** (vgl. Nr. 853).

1056

Bl.: 213. — **Gr.:** 22.5 × 18. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** P. V. Č'aləkʻian. — **O.:** Wien. — **D.:** 1828.

Kirchengeschichte.

1057

Bl.: 203. — **Gr.:** 21.5 × 16.5. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 15—6. — Min.

Tetraevangelium (sehr unvollständig).

1058

Bl.: 25. — **Gr.:** 23 × 16.5. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr.:** Karapet. — **O.:** KP. — **D.:** 1837.

Letzter Brief.

1059

Bl.: 212. — **Gr.**: 22 × 17. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Vardan. — **O.**: Karmir Kloster. — **D.**: 1613.

Tetraevangelium.

1060

Bl.: 240. — **Gr.**: 22.5 × 16. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Manasse und Suk'ias. — **O.**: KP. — **D.**: 1766—68.

1. Bl. 1 a: **Buch der sieben Posaunen,** geschrieben von **P. Bartholomäus Saluzio,** übersetzt von **Petrus Vardapet von KP.** (Nr. 723). — 2. Bl. 121 a: Des **Philosophen Aristoteles** Brief an den König Alexander, Geschichte über die Welt (vgl. Nr. 162, II, § 1). — 3. Bl. 156 a: Erklärung des Werkes **„Liber Causarum"** (vgl. Nr. 483, § 6). — 4. Bl. 185 a: **Fünf Thesen des Philosophen David** (vgl. Nr. 262, II, § 12). — 5. Bl. 216 a bis 285 a: **Lebensgeschichte des hl. Dionysius des Areopagiten, die der hl. Maria Magdalena und Lobrede zu Ehren Nerses Lambronac'i's.**

1061

Bl.: 201. — **Gr.**: 20.5 × 15.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

1. Bl. 1 a: **Lebensgeschichte des Evangelisten Johannes.** — 2. Bl. 59 a: **Kommentar zu den Sprüchen Salomons,** verfaßt von **Nerses Lambronac'i.**

1062

Bl.: 229. — **Gr.**: 21 × 14.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Arsenius. — **O.**: Karmir Kloster. — **D.**: 1668.

Sammelwerk. (Homilien und Lebensgeschichte der Heiligen).

1063

Bl.: 43. — **Gr.**: 22.5 × 17. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18—9.

Bl. 1 a: **Geschichte der Otomanen** und Bl. 16 b: **Die Geschichte des Zweiten Erleuchters.**

1064

Bl.: 82. — **Gr.**: 22.5 × 16. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Jakob. — **O.**: T'ok'at'. — **D.**: 1742—50.

Heilkunde (des Arztes Amir-Tovlat' aus Amasia.

1065

Bl.: 150. — **Gr.**: 22.5 × 17. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: P. Philippus aus T'ok'at' und P. Lukas Simonian. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Zusammenstellung religiöser Fragen.

1066

Bl.: 137. — **Gr.**: 22.5 × 17. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist (?). — **O.**: Wien (?). — **S.**: 19.

Moraltheologie.

1067

Bl.: 34. — **Gr.**: 23.5 × 18. — **Einb.**: broschiert. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Triest (?). — **S.**: 18.—19.

Kurzgefaßte Moraltheologie.

1068

Bl.: 166. — **Gr.**: 23.3 × 18. — **Einb.**: broschiert. — **Schr.**: P. P. Šuk'urian. — **O.**: Triest. — **D.**: 1793.

Theologie (Dogmatik).

1069

Bl.: 122. — **Gr.**: 22.5 × 19. — **Einb.**: Pappe mit Papierüberzug. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Geschichtswerk des Katholikos Johannes (vgl. Nr. 39, 152 usw.).

1070

Bl.: 262. — **Gr.**: 22.5 × 19. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Triest od. Wien. — **S.**: 18.—19.

Moraltheologie.

1071

Bl.: 161. — **Gr.**: 21 × 15. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Joh. Vardapet Yarut'unian. — **O.**: Bagdad. — **D.**: 1819—20.

Der Hausarzt, verfaßt vom Arzt Wilhelm Buk'anin, übersetzt von **Johannes Vardapet aus Yulfa.**

1072

Bl. 276. — **Gr.**: 21 × 16. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Xač'atur und Lukas. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1658.

1. Bl. 1 a: **Johannes Erzənkac'i, Ermahnung und Canon für alle Christen** (Nr. 4, § 1,

58 usw.), dann Predigten. — 2. Bl. 183 b: **Geschichte der Kupferstadt.** — 3. Bl. 198 b: **Das Buch Judith.** — 4. Bl. 234 a: **Das Buch Tobias.**

1073

Bl.: 348. — **Gr.:** 20.5 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Rituale und Buch der Sakramente.

1074

Bl.: 199. — **Gr.:** 20.5 × 15.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Johannes Vardapet Yarut'unian. — **O.:** Bagdad. — **D.:** 1813.

Ausführliche Heilskunde verfaßt von **Johannes Vardapet Yarut'unian** in Bagdad im Jahre 1813.

1075

Basilius von Caesarea, Hexaemeron (vgl. Nr. 249, I).

1076

Bl.: 85. — **Gr.:** 20.5 × 15.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Aristakes Lastivertac'i, Geschichtswerk (vgl. Nr. 114, 288 usw.).

1077

Bl.: 264. — **Gr.:** 20 × 13.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** Wien. — **D.:** 1816.

Rituale (1. Bd.).

1078

Bl.: 251. — **Gr.:** 20 × 13.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** Wien. — **D.:** 1816.

Rituale (2. Bd.).

1079

Bl:. 410. — **Gr.:** 23.5 × 17. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** Wien (?). — **S.:** 19. (?).

Theologie (Dogmatik).

1080

Bl.: 413. — **Gr.:** 23 × 17. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **D.:** Wien (?). — **S.:** 19. (?).

Theologie (Dogmatik).

1081

Bl.: 526. — **Gr.:** 23.5 × 18. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** Wien (?). — **S.:** 19. (?).

Theologie (Dogmatik).

1082

Bl.: 383. — **Gr.:** 24 × 17.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** Venedig. — **D.:** 1816.

Theologie (Moral).

1083

Bl.: 210. — **Gr.:** 24 × 17. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16.—17.

Tetraevangelium (unvollständig).

1084

Bl.: 16. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** KP. — **D.:** 1766.

Disputation und Geschichte des Priesters Elias (vgl. Nr. 147, § III).

1085

Bl.: 304. — **Gr.:** 20.5 × 15. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Yovakim. — **O.:** Jerusalem. — **D.:** 1748.

Martin Bekann, Analogia oder Vergleichung des Alten und Neuen Testamentes, übersetzt von **Petrus Vardapet aus Tiflis.**

1086

Bl.: 169. — **Gr.:** 22.8 × 18. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Sammlung der Zitate und der Quellen.

1087

Bl.: 212. — **Gr.:** 20 × 13.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Johannes Pali. — **O.:** Venedig. — **D.:** 1783.

Rituale.

1088

Bl.: 87. — **Gr.:** 22 × 14. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Xač'atur. — **O.:** Arap'er. — **D.:** 1640.

Rituale.

1089

Bl.: 78. — **Gr.:** 20.5 × 16.5. — **Einb.:** Halbleinen. **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18. (?).

Gregor Tatevac'i, Kommentar zu den Sprüchen Salomon's und Predigten.

1090

Bl.: 114. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19. (?).

Gregor Ošakanc'i, Gedichte.

1091

Bl.: 2. — **Gr.:** 50 × 33. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1779.

Nerses Lambronac'i, Brief an den Klausner Jüssik (vgl. Nr. 78, § 3).

1092

Bl.: 12. — **Gr.:** 29 × 22. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Rituale.

1093

Bl.: 32. — **Gr.:** 29 × 21. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Məkərtič'. — **O.:** Aleppo. — **D.:** 1677.

Liturgie der arm. Kirche.

1094

Bl.: 232. — **Gr.:** 30 × 20. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** ein Priester. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1712.

Tetraevangelium (unvollständig, die Anfänge der Evangelien fehlen usw.).

1095

Bl.: 365. — **Gr.:** 28 × 21.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Caesarea (?). — **D.:** vor 1738.

Gregor Tat'evac'i, Buch der Fragen.

1096

Bl.: 158. — **Gr.:** 29 × 19. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Rituale der Armenier in Polen.

1097

Bl.: 224. — **Gr.:** 27.5 × 21.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Rosto. — **D.:** 1690.

Hymnarium.

1098

Bl.: 33. — **Gr.:** 30 × 19.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Polen. — **D.:** 1795—(1818).

Liturgie der arm. Kirche und Namenslisten der Mitglieder einiger Bruderschaften.

1099

Bl.: 59. — **Gr.:** 28 × 20.5. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr.:** Matthäus. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1690.

Physiognomik.

1100

Bl.: 341. — **Gr.:** 27.5 × 19.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18. bis 19.

Theologie (Dogmatik).

1101

Bl.: 184. — **Gr.:** 27 × 21. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Liederbuch.

1102

Bl.: 258. — **Gr.:** 27 × 19.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Venedig (?). — **D.:** 1743 (?).

Historiam religionum omnium regnorum totius mundi. Quam Parisiis 1676—1680 tribus distinctam voluminibus gallica lingua ediderat canonicus quidam ecclesiae Laudunensis, nomine **Jovet,** e versione italica armenice reddidit **P. Dominicus de Yahouk** OP. anno 1743. t. I.

1103

Bl.: 211. — **Gr.:** 27 × 19.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Venedig (?). — **D.:** 1743 (?).

Geschichte aller Weltteile (Geographie, vgl. Nr. 1102; 2. Band).

1104

Bl.: 442. — **Gr.:** 26 × 19. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** P. P. Šük'urian. — **O.:** Triest. — **D.:** 1793.

Theologie (Dogmatik).

1105

Bl.: 156. — **Gr.:** 26 × 12.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16. (?).

Breviarium, Psalterium und **Kalendarium.**

1106

Bl.: 59. — **Gr.:** 22.5 × 9.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Liturgie der arm. Kirche.

1107

Bl.: 140. — **Gr.:** 25 × 18.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Petrus Aļamalian, 1. Bl. 5 a—66 b: Gottesähnlichkeit (vgl. Nr. 271) und 2. Bl. 70 a bis 121 a: Dessen Eröffnete Quelle (vgl. Nr. 136, 747 usw.).

1108

Bl.: 347. — **Gr.:** 26 × 19. — **Einb.:** broschiert. **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1741.

Wald der neuesten Gedanken (vgl. Nr. 708).

1109

Bl.: 273. — **Gr.:** 25 × 21.5. — **Einb.:** sehr schlecht, einmal mit HL. — **Schr.:** Johannes. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1666.

Hymnarium.

1110

Bl.: 236. — **Gr.:** 35.5 × 21. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Jakob. — **O.:** Erzerum. — **D.:** 1831.

Jakob Karneč'i, Erklärung des Hohenliedes.

1111

Bl.: 94. — **Gr.:** 25 × 20. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Fünfzehn Reden des hl. Gregorius Theologus (vgl. Nr. 1003).

1112

Bl.: 455. — **Gr.:** 25 × 18.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Richtlinien für die Beichtväter.

1113

Bl.: 41. — **Gr.:** 25 × 21. — **Einb.:** Halbleder. **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Der Briefschreiber.

1114

Bl.: 46. — **Gr.:** 22 × 16.5. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** Vardanes (?). — **O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Nerses Šnorhali, Elegie über die Einnahme der Stadt Edessa (vgl. Nr. 18, 154, 598).

1115

Bl.: 46. — **Gr.:** 21 × 16. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** J. Mirzarian (?). — **O.:** Izmir (?). — **D.:** 1816 (?).

Der Briefschreiber.

1116

Bl.: 421. — **Gr.:** 24 × 17. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Isaak aus K'ut'ahia. — **O.:** KP. — **D.:** 1779.

Moraltheologie.

1117

Bl.: 525. — **Gr.:** 29 × 19. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Polen (?). — **S.:** 18. bis 19.

Kalendarium und Breviarium (Hymnarium).

1118

Bl.: 403. — **Gr.:** 23 × 17.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Paulus. — **O.:** Roustchouk (?). — **D.:** 1737 (?).

Arm. Kirchenrecht.

1119

Bl.: 112. — **Gr.:** 24.5 × 19.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

J. Vanakan, Kommentar zu Job (vgl. Nr. 289, 302, 879).

1120

Bl.: 232. — **Gr.:** 24.5 × 18.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Xač'atur Poyačian. — **O.:** Behestin. — **D.:** 1813—14.

Georg Lambronac'i, Kommentar zum Isaias.

1121

Bl.: 102. — **Gr.:** 24 × 20. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Basilius von Caesarea, Hexaemeron (vgl. Nr. 249).

1122

Bl.: 229. — **Gr.:** 19.8 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Ter Petrus. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1788.

Nerses Lambronac'i, Erklärung der Gebete der hl. Liturgie (vgl. Nr. 237, 321).

1123

Bl.: 107. — **Gr.:** 21.5 × 17. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Ałt'ark' (Zauberbuch, mit 2 Fragen Salomons an die Teufel (vgl. Nr. 397).

1124

Bl.: 192. — **Gr.:** 19 × 13. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.

Jeremias Mełrec'i, Wörterbuch.

1125

Bl.: 218. — **Gr.:** 22 × 16.8. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Ein Buch, das die Wahrheit darstellt.

1126

Seiten: 27. — **Gr.:** 20 × 16. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1728 (?).

Rituale der Armenier in Polen.

1127

Bl.: 74. — **Gr.:** 28.8 × 17.2. — **Einb.:** Pappe mit Papierüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Ałamalian-Bert'umian, Eröffnete Quelle (vgl. Nr. 136, 1046 usw.).

1128

Bl.: 64. — **Gr.:** 22 × 17. — **Einb.:** Pappe mit Papierüberzug. — **Schr.:** P. G. Kalemk'iarian. — **O.:** KP. — **D.:** 1906—08.

Sammelwerk (wichtig für die Geschichte der kath. Armenier).

1129

Bl.: 389. — **Gr.:** 19.5 × 16.5. — **Einb.:** keiner. **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1775.

Moraltheologie.

1130

Bl.: 129. — **Gr.:** 21 × 15.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt.— **S.:** 17.—18.

Sammelwerk („Goldgrube"): 1. Bl. 3 a: **Predigten.** — 2. Bl. 25 a: Des **hl. Epiphans Physiologus** (vgl. Nr. 29, I, 1—2). — 3. Bl. 37 a: **Dessen** Häresienbuch (vgl. Nr. 29, III und 320, 4). — 4. Bl. 69 b: Erklärung der Grammatik, verfaßt von **Vardan** Vardapet (vgl. Nr. 337).

1131

Bl.: 170. — **Gr.:** 21.5 × 15.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Ekin (?). — **D.:** 1613 (?).

Wörterbuch.

1132

Bl.: 119. — **Gr.:** 21 × 15. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Das Buch der Beichtväter.

1133

Bl.: 158. — **Gr.:** 21.5 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Predigtbuch.

1134

Bl.: 14. — **Gr.:** 20.3 × 16. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Gebetbuch.

1135

Bl.: 123. — **Gr.:** 19 × 15.5. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Moraltheologie.

1136

Bl.: 496. — **Gr.:** 23.5 × 18. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.** P. Raphael Ouzounian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1834.

Breviarium (Hymnarium).

1137

Bl.: 494. — **Gr.:** 21 × 17. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Polen (?). — **D.:** 1859.

Maßl Franz Xaver, Kommentare zu den Evangelien des hl. Matthäus und Markus. Armenisch übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1138

Bl.: 480. — **Gr.:** 21.7 × 17. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian (Ouzounian). — **O.:** Polen (?). — **D.:** 1860.

Maßl Franz Xaver, Kommentare zum Lukasevangelium und zur Apostelgeschichte. Armenisch übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1139

Bl.: 415. — **Gr.:** 21 × 17.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Polen (?). **D.:** 1857.

Maßl Franz Xaver, Kommentar zum Johannesevangelium. Armenisch übersetzt von **P. R. Ouzounian** (= Erkaynian).

1140

Bl.: 489. — **Gr.:** 21.5 × 17.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Polen (?). **D.:** 1855.

Maßl Franz Xaver, Kommentare der kath. sieben Briefe. Armenisch übersetzt von **P. R. Ouzounian.** (Der Titel dieser Kommentare ist: Maßl Franz Xaver (geb. 8. 12. 1800, gest. 3. 3. 1852), Erklärung der Hl. Schriften des Neuen Testamentes nach den berühmten und bewährten älteren und neuen Schriftauslegern (gedr. 1831—50, 1857—80). Aus den deutschen Texten hat P. R. Ouzounian (= Erkaynian) sie ins Armenische übersetzt.

1141

Bl.: 501. — **Gr.:** 22.5 × 18. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1835—36.

Ovidius Naso, 1. Bl. 2 a: Die Heroiden (Epistolarum heroidum Liber). — 2. Bl. 94 a: Nebst den 3 Briefen des **A. Sabinus** und 3. Bl. 102 a: **O. Naso's** Metamorphoseon, übersetzt von **P. R. Ouzounian** (= Erkaynian).

1142

Bl.: 414. — **Gr.:** 23.7 × 18. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1842.

M. V. Martialis, Epigramme (in 14 Büchern), übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1143

Bl.: 264. — **Gr.:** 22 × 18. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Wien und Mohilow. — **D.:** 1828—34.

Ovidius Naso, 1. Bl. 3 a: **Trauerlieder** (Tristium libri V) und 2. Bl. 155 a: **Briefe von Pontus** (Epistolarum ex Ponte libri IV), übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1144

Bl.: 524. — **Gr.:** 22 × 17. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1844—49.

1. Bl. 1 a: **Homer, Ilias.** — 2. Bl. 335 a: **P. Virgilius Maro, Äneide** (Aeneidos), übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1145

Bl.: 128. — **Gr.:** 21 × 17. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Polen (?). — **D.:** 1843.

Bl. 7 a: **Quintus Horatius Flaccus, Lyrische Oden** und Bl. 78 a: **Satiren,** übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1146

Bl.: 77. — **Gr.** 20.5 × 16. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Polen (?). — **D.:** 1850—52.

Elegien: 1. Bl. 2: **Die Thebaiden.** — 2. Bl. 38 a: **Alexander d. Große.** — 3. Bl. 73 a: **Andromaque,** übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1147

Bl.: 162. — **Gr.:** 21 × 17. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Polen (?). — **S.:** 19.

P. R. Ouzounian (oder Erkaynian), Geheimnisse der Natur oder Erklärungen der alltäglichen Erscheinungen in der Natur, in neuarmenischer Sprache, mit Fragen und Antworten.

1148

Bl.: 348. — **Gr.:** 20.5 × 13. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Polen (?). — **S.:** 19.

P. Virgilius Maro, Äneide, übersetzt von **P. R. Ouzounian** (vgl. Nr. 1144).

1149

Bl.: 70. — **Gr.:** 20.5 × 16. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1841.

Phädrus, Die Äsopischen Fabeln, übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1150

Bl.: 170. — **Gr.:** 22 × 18. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien. — **D.:** 1823—37.

Herman Hugo SJ., **Pia desideria,** übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1151

Bl.: 82. — **Gr.:** 21.5 × 18. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Wien. — **D.:** 1827.

Kreihing J. SJ., Epigramme (Dichtungen) in drei Büchern, übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1152

Seiten: 567 und **Bl.:** 8. — **Gr.:** 22 × 17.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist (?). — **O.:** Wien (?). — **S.:** 19.

Moraltheologie.

1153

Bl.: 36. — **Gr.:** 23 × 14.5. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr.:** P. N. Akinian. — **O.:** Wien. — **D.:** 1909.

Geschichte der Verfolgungen der kath. Armenier (Abschrift).

1154

Bl.: 168. — **Gr.:** 19.5 × 12.5. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien (?). — **D.:** 1827.

Memoriale (vitae) sacerdotalis, übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1155

Bl.: 265. — **Gr.:** 19 × 12.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1840—42.

1. Bl. 2 a: **Voltaire J. F. A., „Henriade".** — 2. Bl. 146 a: **Lessing G. E., „Miß Sara Sampson".** — 3. Bl. 223 a: **„Philotas".** — 4. Bl. 243 b: **Fabeln,** übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1156

Bl.: 255. — **Gr.:** 18 × 12. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Polen (?). — **D.:** 1843—44.

P. Virgilius Maro, Äneide, 1. Band, übersetzt von **P. R. Erkaynian** (vgl. Nr. 1144, 1147).

1157

Bl.: 276. — **Gr.:** 27.5 × 11.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1848.

P. Virgilius Maro, Äneide, 2. Band, übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1158

Bl.: 410. — **Gr.:** 17 × 10.8. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1855.

Sammelwerk. 1. Bl. 1 a: **Quintus Horatius Fl., Lyrische Oden** (vgl. Nr. 1145) und dann Bl. 161 a: **Satiren** (vgl. Nr. 1145). — 2. Bl. 239 a: Laufbahn des menschlichen Lebens. — 3. Bl. 267 a: Die Tränen des hl. Petrus. — 4. Bl. 303 a: Die Leiden Jesu. — 5. Bl. 349 a: Anhang (von H. Sidronius SJ. und Peganus SJ., vgl. Nr. 1161), übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1159

Bl.: 338. — **Gr.:** 17 × 11. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1849.

Homer, Ilias (vgl. Nr. 1144), übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1160

Bl.: 308. — **Gr.:** 16.5 × 10.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien. **D.:** 1827.

Hermann Hugo, Pia desederia, übersetzt von **P. R. Ouzounian** (vgl. Nr. 1150).

1161

Bl.: 272. — **Gr.:** 15.5 × 9.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien. — **D.:** 1854.

Hossche Sidronius (Van Hosche) und **Guillaume Peganus** (Van der Beke), Elegien (Laufbahn des menschlichen Lebens [cursus vitae humanae], Leiden Jesu [Christus patiens, Elegiae de Christo patiente], Tränen

des hl. Petrus [Lacrymae S. Petri], Buch des Waldes, Geburt Jesu usw.).

1162

Bl.: 280. — **Gr.:** 15 × 9.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien (?). — **D.:** 1827—60.

1. Bl. 2 a: Blütenlese von den verschiedenen Dichtern (besonders v. Joh. Kreihing). — 2. Bl. 158 a: **Molière J. P., Die erzwungene Heirat.** — 3. Bl. 191 a: **Molière, Der Arzt gegen seinen Willen.** — 4. Bl. 242 a: nach **Molière, Sehnsucht nach Istanbul zu fahren,** zusammengestellt, übersetzt und geschrieben von **P. R. Ouzounian.**

1163

Bl.: 71 a. — **Gr.:** 15 × 10. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien (?). — **S.:** 19.

Molière, „Amphitryon“, übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1164

Bl.: 38. — **Gr.:** 12.8 × 9.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien (?). — **S.:** 19.

Molière, „Die erzwungene Heirat“, übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1165

Bl.: 236. — **Gr.:** 17.5 × 11. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1850.

Katechismus der röm.-kath. Kirche nach den Definitionen des Konzils von Trient, 1. Bd., übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1166

Bl.: 154. — **Gr.:** 17.5 × 11. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1850.

Katechismus der röm.-kath. Kirche nach den Definitionen des Konzils von Trient, 2. Bd., übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1167

Bl.: 256. — **Gr.:** 18 × 12. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1843—45.

Wörterbuch, verfaßt von **P. R. Erkaynian.**

1168

Bl.: 194. — **Gr.:** 18.5 × 11.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Mohilow (?). — **D.:** 1844.

Wörterbuch, verfaßt von **P. R. Ouzounian.**

1169

Bl.: 314. — **Gr.:** 17 × 11. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1846—51.

1. Bl. 2 a: **Ecclesiasticus** des Jesus, Sohn des Sirach. — 2. Bl. 74 a: **Sieg des Evangeliums,** übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1170

Bl.: 324. — **Gr.:** 18.5 × 11.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1840—41.

Sammelwerk. 1. Bl. 1 a: **Fr. Schiller,** Geschichte der französischen Unruhen. — 2. Bl. 105 a: **Ig. Krasicki,** Zwiegespräche mit den Toten. — 3. Bl. 193 a: **Phädrus,** Äsopische Fabeln. — 4. Bl. 316 a: **Kaprias,** Fabeln in Vierzeilern. Alles übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1171

Bl.: 390. — **Gr.:** 18 × 11.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1846.

Cano Melchior, Locorum theologicorum libri 12 (aber in diesem ersten Band sieben Bücher), übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1172

Bl.: 407. — **Gr.:** 18.8 × 12. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1850—56.

Cano Melchior, Locorum theologicorum libri 12 (hier, in diesem zweiten Band, fünf Bücher), übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1173

Bl.: 162. — **Gr.:** 18 × 12.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien. — **D.:** 1823.

Auslese der Betrachtungen der Ordensmänner, 2. Teil, übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1174

Bl.: 112. — **Gr.:** 18 × 11. — **Einb.:** keiner. **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Mohilow (?). — **S.:** 19.

Der hinkende Teufel, der von der Hölle weggelaufen ist, übersetzt von **P. R. Ouzounian.**

1175

Bl.: 239. — **Gr.:** 17 × 11.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1848.

1. Bl. 2 b: **Hymnarium.** — 2. Bl. 201 a: **Rundschreiben des Papstes Pius IX.** an alle Patriarchen, übersetzt aus dem Lateinischen (wieder gedruckt in Warschau im J. 1847). — 3. Bl. 217 a: Predigten (von Ortmann), zusammengestellt und übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1176

Bl.: 318. — **Gr.:** 17.5 × 11. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1861.

P. R. Ouzounian, Geheimnisse der Natur (vgl. Nr. 1147).

1177

Bl.: 155. — **Gr.:** 17 × 15.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1847.

Ewiges Kalendarium und Verschiedenes, zusammengestellt und auch übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1178

Bl.: 210. — **Gr.:** 17.5 × 11.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1845.

Breviarium und Hymnarium für das ganze Jahr.

1179

Seiten: 380. — **Gr.:** 17.5 × 11. — Einb.: Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow. — **D.:** 1848.

Hymnarium.

1180

Seiten: 530. — **Gr.:** 17.7 × 11. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Mohilow (?). — **D.:** 1862.

„Die Karwoche“, Betrachtungen und Gebete, Neuarmenisch, zusammengestellt und übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1181

Seiten: 654. — **Gr.:** 11 × 9. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Raškow (?). — **D.:** 1852.

Avancini Nicol SJ., Vita et doctrina J. Christi in Medit. materiam distributa, tom. I., übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1182

Seiten: 617. — **Gr.:** 11 × 9. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Raškow (?). — **D.:** 1854.

Avancini Nicol. SJ., Vita et doctrina J. Christi in Medit. materiam distributa, tom. II., übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1183

Seiten: 304. — **Gr.:** 10.8 × 8. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. R. Ouzounian. — **O.:** Wien (?). — **S.:** 19.

Äsopische Fabeln, zusammengestellt und übersetzt von einem Schüler des Abtes Mechithar (P. R. Ouzounian).

1184

Bl.: 202. — **Gr.:** 22 × 18. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** P. R. Erkaynian. — **O.:** Polen (?). — **D.:** 1856—60 (?).

Maßl Fr. X., Kommentar des Römerbriefes, übersetzt von **P. R. Erkaynian.**

1185

Bl.: 401. — **Gr.:** 17 × 7.7. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1656. — Min.

Hymnarium.

1186

Bl.: 224. — **Gr.:** 20 × 13.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Wörterbuch.

1187

Bl.: 27 **und Seiten:** 319. — **Gr.:** 19.5 × 12. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Auslese von den Worten, Lehren und Erklärungen der Hl. Schrift, **auch von den Werken des Abtes Mechithar.**

1188

Bl.: 94. — **Gr.:** 19 × 12.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist (?). — **O.:** Triest. — **D.:** 1804—05.

Angello Gabriele, Begrüßungsformulare (Schriften).

1189

Bl.: 148. — **Gr.:** 20 × 14. — **Einb.:** Leinen. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18—19.

Kalendererklärung, verfaßt von Jakob aus der Krim (vgl. Nr. 815).

1190

Bl.: 37. — **Gr.:** 20 × 14. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Horoskop.

1191

Bl.: 206. — **Gr.:** 20 × 16. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Johannes Augustinowicz. — **O.:** Polen. — **D.:** 1723.

Liederbuch und Breviarium.

1192

Bl.: 156. — **Gr.:** 19 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Astuacatur. — **O.:** Gerla. — **D.:** 1746.

Rituale.

1193

Bl.: 40. — **Gr.:** 19 × 12.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Elisa... — **D.:** 1777.

Gebetbuch.

1194

Bl.: 42. — **Gr.:** 19 × 12.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18—19.

Das Buch der Generalbeichte.

1195

Bl.: 231. — **Gr.:** 18.5 × 13.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** Vor dem Jahre 1655.

Liederbuch („Ganjaran").

1196

Bl.: 8 **und Seiten:** 296. — **Gr.:** 19 × 14. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Yarut'iun Vanec'i. — **O.:** KP. — **D.:** 1788.

Predigtbuch des Bischofs Minas.

1197

Bl.: 240. — **Gr.:** 17.5 × 12. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Theologie.

1198

Bl.: 70. — **Gr.:** 19.5 × 12. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Johannes Gaptepovian. — **O.:** Elisabethstadt. — **D.:** 1818.

Johannes Gaptepovian, Predigtbuch.

1199

Bl.: 56. — **Gr.:** 19 × 12.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** Johannes Gaptepovian. — **O.:** Elisabethstadt. — **D.:** 1825.

Johannes Gaptepovian, Predigtbuch.

1200

Bl.: 44. — **Gr.:** 19 × 10.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist (?). — **O.:** Wien. — **S.:** 19.

Lieder- und Gedichtbuch.

1201

Seiten: 598. — **Gr.:** 19 × 15. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Leontius Xorxoruni (?). — **O.:** Libanon. — **D.:** 1856—57.

Šarmez Thomas OKap., Moraltheologie, übersetzt von Leontius Xorxoruni.

1202

Bl.: 272. — **Gr.:** 18 × 14. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Nerses. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 18—19.

Liederbuch („Ganjaran").

1203

Bl.: 274. — **Gr.:** 17 × 11.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

1. Bl. 2 a: **Sim(e)on aus Yulfa, Grammatik.** — 2. Bl. 98 a: **Predigtbuch.**

1204

Bl.: 7 **und Seiten:** 144. — **Gr.:** 18.5 × 12. — **Einb.:** Pl. — **Schr.:** Yarut'iun Petanian. — **O.:** KP. — **D.:** 1769.

Einleitung zur Redekunst Mechithar von Sebaste.

1205

Bl.: 95. — **Gr.:** 17.5 × 11.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18—19.

Astrologie.

1206

Bl.: 5 und Seiten: 195. — **Gr.:** 19 × 11.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Manuk. — **O.:** Gerla. — **D.:** 1811.

Katechismus (Erklärung des Katechismus).

1207

Bl.: 28. — **Gr.:** 18.5 × 11. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Rom. — **D.:** 1786.

Geschichte des Martyriums des Priesters Komitas.

1208

Bl.: 15 und Seiten: 1036. — **Gr.:** 18 × 13. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Balthasar und Anton. — **O.:** unbekannt.

Predigtbuch (besonders die Predigten von Gr. Tat'evac'i).

1209

Seiten: 26. — **Gr.:** 19 × 12. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist (?). — **O.:** Wien (?). — **D.:** 1830.

Neuarmenische Sätze ins Altarmenisch übersetzt.

1210

Bl.: 37. — **Gr.:** 16 × 10. — **Einb.:** keiner. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Elisabethstadt (?). — **D.:** 1812 (1830).

Gebetbuch.

1211

Bl.: 76. — **Gr.:** 18 × 11. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Johannes und Xač'atur. — **O.:** Elisabethstadt. — **D.:** 1783 und 1791.

Evangelien, die an Sonntagen und an den Festen der Heiligen im Jahre gelesen werden.

1212

Bl.: 15 und Seiten: 281. — **Gr.:** 18 × 12.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** P. Petrus Šük'ürian. — **O.:** Triest. — **D.:** 1793 und 1797.

Sammelwerk. 1. Bl. 11 a: Übung des frommen Lebens, verfaßt von **P. Matthäus aus Tokat.** — 2. — S. 76. — Betrachtungen der Leiden des Herrn, verfaßt vom **Abt Mechithar aus Sebaste.** — 3. — S. 160. — Christliche Betrachtungen für jeden Tag, übersetzt von **Johannes Vardapet aus KP.**

1213

Seiten: 350. — **Gr.:** 18 × 12. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. Andreas Šük'ürian. — **O.:** Wien. — **D.:** 1815—20.

Kurzgefaßte Geschichte der Armenier, verfaßt von P. A. Šük'ürian.

1214

Bl.: 64. — **Gr.:** 18 × 11. **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Gerla (?). — **D.:** 1836 (?).

Andacht der Leiden Christi.

1215

Bl.: 104. — **Gr.:** 15.5 × 10.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.** 18—19.

Breviarium, Liturgie der arm. Kirche und Liederbuch.

1216

Bl.: 39. — **Gr.:** 17 × 10.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Liederbuch.

1217

Seiten: 50. — **Gr.:** 16.5 × 11. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Die Missionäre und ihre Vollmachten.

1218

Bl.: 123. — **Gr.:** 17.5 × 12.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** Triest. — **D.:** 1808.

Massini Karl, Homilien zu den Festtagen des Herrn.

1219

Seiten: 112. — **Gr.:** 12.8 × 7.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Sərapion. — **O.:** Erzerum. — **D.:** 1870—77.

A. Sərapion, Verschiedene Gedichte.

1220

Bl.: 67. — **Gr.:** 17 × 11. — **Einb.:** broschiert. — **Schr.:** ein Mechitharist. — **O.:** Wien. — **S.:** 19.

Lebensgeschichte des Abtes Mechithar.

1221

Bl.: 175. — **Gr.**: 17 × 11.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Galust. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1555.

Rituale.

1222

Bl.: 26. — **Gr.**: 16 × 11.8. — **Einb.**: broschiert. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.** 19.

Liturgie der arm. Kirche.

1223

Bl.: 80. — **Gr.**: 17.5 × 12.4. — **Einb.**: broschiert. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18—19.

Miscellenband (Rhetorische Übungen und Lobreden).

1224

Bl.: 183. — **Gr.**: 17 × 10.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Philippus. — **O.**: T'ek'irtał. — **D.**: 1722.

Kalendarium.

1225

Bl.: 233. — **Gr.**: 16.5 × 13. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17—8.

1. Bl. 1 a—135 b: **Prochoros, Acta Joannis** (vgl. Nr. 594, 615, 651). — 2. Bl. 136 a bis 233 a: **Lebensgeschichte des hl. Nicolaus.**

1226

Bl.: 220. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Wien (?). — **S.**: 19.

Moraltheologie.

1227

Bl.: 200. — **Gr.**: 16.5 × 11. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Wien (?). — **S.**: 19.

Moraltheologie.

1228

Bl.: 60. — **Gr.**: 17 × 10.2. — **Einb.**: broschiert. — **Schr.**: ein Mechitharist (?). — **O.**: Wien (?). — **S.**: 19.

Hymnen, verfaßt vom **Abte Mechithar.**

1229

Bl.: 241. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist (?). — **O.**: Triest (?). — **D.**: vor 1797.

Theologie (Dogmatik).

1230

Bl.: 304. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist (?). — **O.**: Triest (?). — **D.**: vor 1797.

Theologie (Dogmatik).

1231

Bl.: 300. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist (?). — **O.**: Triest (?). — **D.**: vor 1797.

Theologie (Dogmatik).

1232

Bl.: 259. — **Gr.**: 17 × 11.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19 (?).

Evangelium in armenischer und türkischer Sprache.

1233

Bl.: 204. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist (?). — **O.**: Triest (?). — **D.**: vor 1797.

Theologie (Dogmatik).

1234

Bl. 230. — **Gr.**: 17 × 12. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: ein Mechitharist (?). — **O.**: Triest (?). — **D.**: vor 1797.

Theologie (Dogmatik).

1235

Bl.: 182. — **Gr.**: 16.5 × 12. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Jakob. — **O.**: Van. — **D.**: vor 1774.

Rituale (vgl. 68, 600, 676).

1236

Bl.: 163. — **Gr.**: 16 × 11.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18—19 (?).

Predigtbuch.

1237

Bl.: 204. — **Gr.**: 16.7 × 11. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1769.

Rituale, Kalendarium, Liturgie der arm. Kirche.

1238

In einer Schachtel zwei **Zaubergebetrollen.**

1239

Bl.: 132. — **Gr.:** 16.5 × 10.3. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** nach 1795.

Breviarium.

1240

Bl.: 162. — **Gr.:** 17 × 12.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr.:** P. Andreas Šuk'ürian (?). — **O.:** Wien (?). — **D.:** 1816.

Memoriale vitae sacerdotalis.

1241

Bl.: 12. — **Gr.:** 16 × 13.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Gebetbuch.

1242

Bl.: 45. — **Gr.:** 16 × 11.5. — **Einb.:** Pappe mit Leinenüberzug. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Liturgie der arm. Kirche.

1243

Bl.: 7. — **Seiten:** 388. — **Gr.:** 16.5 × 11. — **Einb.:** HL. — **Schr.** Georg Vardapet (?). — **O.:** KP. (?). — **D.:** 1750 (?).

Katholizismus der Gregorianer.

1244

Bl.: 12. — **Gr.:** 17.2 × 12. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Wörterbuch.

1245

Bl.: 77. — **Gr.:** 17 × 10.8. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1810 (?).

Todesgericht.

1246

Bl.: 393. — **Gr.:** 15 × 11. — **Einb.:** HD. — **Schr.:** Josef. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1644.

Hymnarium.

1247

Bl.: 395. — **Gr.:** 15 × 11. — **Einb.:** HD. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 16.—17 (?).

Hymnarium.

1248

Bl.: 126. — **Gr.:** 16 × 10.8. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18 (?).

Rituale und Liederbuch.

1249

Bl.: 4. — **Seiten.:** 293. — **Einb.:** HL. — **Schr. der Handschrift:** Thomas. — **O.:** unbekannt. — **D. der Handschrift:** 1280.

Des Vardapet Eznik von Kolb, Wider die Sekten.

1250

Bl.: 2, **Seiten:** 240 (1. Band). — **Bl.:** 32, **Seiten:** 264 (2. Band). — **Gr.:** 16 × 9.5. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Sammelwerk. 1. Bd.: Der Weg der Reinigung. — 2. Bd.: Auslese aus den Worten und Werken des Kaisers Markus Aurelius und der Philosophen. — Prophezeiung der Prophetin Sibylle für die Geburt und Wiederankunft Christi.

1251

Bl.: 2. — **Seiten:** 290. — **Gr.:** 15.5 × 10.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Polen. — **D.:** vor 1728.

Kalendarium.

1252

Bl.: 125. — **Gr.:** 15 × 12. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 18.—19.

Sammelwerk. 1. Bl. 1 a—62 b: Miscellen. — Bl. 63 b—125 b: **Lieder.**

1253

Bl.: 220. — **Gr.:** 14.7 × 10.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17 (?).

Breviarium, Liturgie der arm. Kirche, **Liederbuch.**

1254

Bl.: 149. — **Gr.:** 15 × 10.5. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Xač'atur. — **O.:** unbekannt. — **D.:** 1667.

Kalendarium.

1255

Bl.: 172. — **Gr.:** 14.5 × 10. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Karapet. — **O.:** Jerusalem. — **D.:** 1564 (?).

Breviarium und Liturgie der arm. Kirche.

1256

Bl.: 67. — **Gr.:** 14.8 × 10. — **Einb.:** broschiert. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Gebetbuch.

1257

Bl.: 185. — **Gr.:** 15 × 10. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17. (?).

Psalterium.

1258

Bl.: 33. — **Gr.:** 15 × 8.7. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Dominikus (?). — **O.:** Gerla. — **D.:** 1834 (?).

Kreuzwegandachtsbuch.

1259

Bl.: 199. — **Gr.:** 14.5 × 10.5. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17.—18. (?).

Sammelwerk. 1. Bl. 1 a—18 b: **Geschichte der Kupferstadt.** — 2. Bl. 18 b—28 b: **Geschichte des Jungen und des Mädchens.** — 3. Bl. 28 b—195 b: **Lieder.**

1260

Bl.: 35. — **Gr.:** 15 × 10.5. — **Einb.:** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1834.

Gebetbuch.

1261

Bl.: 193. — **Gr.:** 14 × 11. — **Einb.:** HL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17. (?).

Psalterium.

1262

Seiten: 142. — **Gr.:** 14.3 × 9.8. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Jakob. — **O.:** unbekannt. — **S.:** 18. bis 19.

N. Šnorhali, Elegie über die Einnahme der Stadt Edessa.

1263

Bl.: 173. — **Gr.:** 14.5 × 11. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** unbekannt. — **O.:** Kloster Amenap'rkič'. — **D.:** 1740.

Sammelwerk. 1. Bl. 4 a—33 b: Eisagoge von **Porphyrius** (vgl. Nr. 263). — 2. Bl. 35 a bis 87 a: Kategorien des **Aristoteles** (vgl. Nr. 263). — 3. Bl. 87 a—118 b: **Periarmenias** (vgl. Nr. 263). — 4. Bl. 129 a—168 b: **Kalendarium.**

1264

Bl.: 146. — **Gr.:** 15 × 11. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** vor 1757.

Rituale.

1265

Bl.: 57. — **Gr.:** 14.8 × 10.5. — **Einb.:** Pappe mit Papier bedeckt. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 17.—18. (?).

„Astrolap".

1266

Bl.: 382, aber es fehlen 134 Blätter. — **Einb.:** Halbleinen. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Hymnarium.

1267

Bl.: 104. — **Gr.:** 15 × 8.5. — **Einb.:** Halbleder. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Theologische Fragen.

1268

Bl.: 4. — **Seiten:** 314. — **Gr.:** 13 × 9. — **Einb:.** PL. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **D.:** 1854.

Breviarium der Muttergottes und Gebetbuch.

1269

Bl.: 48. — **Gr.:** 14.5 × 9.5. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Xač'ik. — **O.:** Ungarn. — **D.:** 1774.

Kreuzwegandachtsbuch.

1270

Bl.: 628. — **Gr.:** 13.3 × 9.4. — **Einb.:** HL. — **Schr.:** Ignatius. — **O.:** Amida (?). — **D.:** 1601. — Min.

Sehr wertvolles **Hymnarium.**

1271

Bl.: 134. — **Gr.:** 14 × 10.3. — **Einb.:** PL. — **Schr.:** Petrus Vardapet Alt'unian. — **O.:** KP. — **D.:** 1834.

St. Šehrimanian, Belehrung über Pestkrankheiten.

1272

Seiten: 402. — **Gr.:** 14.5 × 9. — **Einb.:** keiner. — **Schr. u. O.:** unbekannt. — **S.:** 19.

Gebetbuch und **Ein Spiegel, der nicht täuscht.**

1273

Bl.: 217. — **Gr.**: 13 × 9. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1714. — Min.

Hymnarium.

1274

Bl.: 87. — **Gr.**: 13 × 9. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17. (?).

N. Šnorhali, Wort des Glaubens (vgl. Nr. 185 u. 194).

1275

Bl.: 125. — **Gr.**: 12.5 × 9.3. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: P. Petrus Üsk'ütarlian. — **O.**: KP. — **D.**: 1822.

P. Petrus Üsk'ütarlian, Die Seelsorge.

1276

Bl.: 2. — **Seiten**: 286. — **Gr.**: 14 × 9. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Gebet- und Betrachtungsbuch.

1277

Bl.: 171. — **Gr.**: 13 × 9. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17. (?).

Rituale.

1278

Bl.: 102. — **Gr.**: 13 × 9.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Philippus T'at'ar Arłut'ian. — **O.**: Wien. — **D.**: 1820.

Gebetbuch.

1279

Bl.: 145. — **Gr.**: 13 × 8.5. — **Einb.**: PL. — **Schr.**: Johannes Ayvazian. — **O.**: Triest (?). — **D.**: vor 1783.

Gebetbuch.

1280

Bl.: 273. — **Gr.**: 13 × 9. — **Einb.**: stark beschädigt. — **Schr.**: Maruge. — **O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1720. — Min.

Hymnarium.

1281

Bl.: 180. — **Gr.**: 12.7 × 9. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17. (?).

„Manrusmunk" (d. h. kleine Studien), Sammlung aller kleinen Lieder des arm. Officiums.

1282

Bl.: 335. — **Gr.**: 12 × 8.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Alexianus. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 16. (?). — Min.

Hymnarium.

1283

Bl.: 75. — **Gr.**: 12.5 × 8.5. — **Einb.**: Pappe mit Papierumschlag. — **Schr.**: Philippus T'at'ar. — **D.**: 1827.

Gebetbuch.

1284

Bl.: 99. — **Gr.**: 12.3 × 9.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Ordo ministrandi und Liederbuch.

1285

Bl.: 105. — **Gr.**: 11.5 × 6.8. — **Einb.**: Pappe mit Leinenüberzug. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Wien. — **D.**: 1837—38.

Treuer Spiegel (vgl. Nr. 1272, Ein Spiegel, der nicht täuscht).

1286

Bl.: 4. — **Seiten**: 96. — **Gr.**: 13.5 × 9. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: ein Mechitharist. — **O.**: Klosterneuburg. — **D.**: 1844.

Franz von Sales, Brief an einen Vorstand, wie man gut predigen kann.

1287

Bl.: 42. — **Gr.**: 12 × 9. — **Einb.**: broschiert. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Gebetbuch.

1288

Bl.: 124. — **Gr.**: 11.5 × 8.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Astuacatur (?). — **O.**: unbekannt. — **S.**: 18.

Rituale, geistl. Liederbuch und Kalenderkunde in Versen (vgl. Nr. 88, IV).

1289

Bl.: 108. — **Gr.**: 10.5 × 8. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18. (?).

Sammelwerk. Bl. 1 a—84 b: Miszellen. — Bl. 85 a—108 b: Heilkunde.

1290

Bl.: 75. — **Gr.**: 11 × 8.5. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Katechismus.

1291

Bl.: 90. — **Gr.**: 11 × 8.2. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Jacob der Diakon. — **O.**: unbekannt. — **D.**: 1755.

Testament der Leiden Christi und zauberisches Gebetbuch.

1292

Seiten: 230. — **Gr.**: 10.7 × 8. — **Einb.**: Halbleder. — **Schr.**: P. Ignatius Šukʻürian (?). — **O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1860.

1. S. 1—106: **Über die Sakramente.** — 2. S. 109—175: **„Speise für Priester, Vorbereitung zum Tische des Altars"** (vgl. Nr. 501).

1293

Seiten: 320. — **Gr.**: 10 × 5. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Gebetbuch.

1294

Bl.: 322. — **Gr.**: 10 × 6.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 17. — Min.

Hymnarium.

1295

Seiten: 165. — **Gr.**: 9.2 × 8. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19.

Gebetbuch.

1296

Bl.: 4. — **Seiten**: 222. — **Gr.**: 9.8 × 7. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: 1815.

Gebetbuch (türkisch, mit arm. Buchstaben).

1297

Bl.: 50. — **Gr.**: 9.5 × 7. — **Einb.**: keiner. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 16. (?).

Evangelium nach Markus.

1298

Bl.: 158. — **Gr.**: 10.5 × 8.5. — **Einb.**: LH. — **Schr.**: Vardan. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 17. (?).

Kalendarium und **Evangelienausweis.**

1299

Bl.: 277. — **Gr.**: 7.8 × 11.5. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1451.

Sammelwerk („Goldgrube"). 1. Bl. 1 a: **Physiologus** (vgl. Nr. 29). — 2. Bl. 18 a: **Die Fabeln von Mechitar Goš und die von Olompianos** (vgl. Nr. 29). — 3. Bl. 101 a: **Geschichte der Häresien** (vgl. Nr. 29). — 4. Bl. 115 a: **Predigten und Reden** (vgl. Nr. 29). — 5. Bl. 197 a: **Vorschriften für Blutverwandtschaft von Jakob aus der Krim** (vgl. Nr. 29). — 6. Bl. 205 b: **Sprüche der Philosophen** und noch andere Stücke wie in Nr. 29. — 7. Bl. 273 b: **Drei Gedichte** („Gamagətakan", „Mərguz pʻanak" und „Zu einem trägen Schüler") von Gr. Magistros.

1300

Bl.: 272. — **Gr.**: 14 × 9. — **Einb.**: HL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 18.—19. (?).

Breviarium und Gebetbuch (tatarisch mit arm. Buchstaben).

1301

Bl.: 262. — **Gr.**: 10 × 7. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **S.**: 19.

Gebetbuch (in türkischer Sprache mit arm. Buchstaben).

1302

Bl.: 196. — **Gr.**: 14 × 10.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Johann (?). — **O.**: unbekannt. — **D.**: vor 1771 (?).

Balthasar Dəpir, Grammatik.

1303

Bl.: 140. — **Gr.**: 15.8 × 12.5. — **Einb.**: HL. — **Schr.**: Alexianus und Tʻoros. — **O.**: unbekannt. — **S.**: 15. (?) und 17. (?).

Meßliturgie der arm. Kirche (Liturgik. 1. Vom hl. Athanasius. — 2. Vom hl. Chrysostomus und 3. Vom hl. Basilius).

1304

Bl.: 48. — **Gr.**: 16 × 11. — **Einb.**: PL. — **Schr. u. O.**: unbekannt. — **D.**: nach 1715—26.

Gebetbuch.

ՇԱՐՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՅՈՒՅԱԿՆԵՐՆԵՐՈՒ

Հրատարակուած ի Վիեննա

KATALOGE DER ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

HERAUSGEGEBEN VON DER WIENER MECHITHARISTEN-CONGREGATION

1. Տաշեան Հ. Յ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց կայսերական Մատենադարանին ի Վիեննա*: 1891, 4^0, էջք 5 + 49: ղ. ֆր. 3.—
2. Գալէմքեարեան Հ. Գ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց սրբոյն Մատենադարանին ի Միւնխէն*: 1892, 4^0, էջք 4 + 37: ղ. ֆր. 3.—
3. Տաշեան Հ. Յ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վիեննա*: 1895, 4^0, էջք XVII + 277 + ԿԴ + 1164: 5 լուսանտիպ եւ 2 գունատիպ տախտակներով: ղ. ֆր. 100.—
4. Աճառեան Հ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Մատենադարանին Սանասարեան վարժարանի ի Կարին*: 1900, 4^0, էջք 14 + 37: ղ. ֆր. 3.—
5. Աճառեան Հ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Թաւրիզի*: 1910, 4^0, էջք 32 + 155: ղ. ֆր. 9.—
6. Աճառեան Հ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Նոր-Բայազէդի*: 1924, 4^0, էջք 20 + 61: ղ. ֆր. 4.—
7. Աճառեան Հ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Թեհրանի*: 1936, էջք 17: ղ. ֆր. 1·50
8. Գուշակեան Թ. Արքեպ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Ս. Նշանի վանուց ի Սեբաստիա*: 1960, էջք 140: ղ. ֆր. 6.—
9. Ակինեան Հ. Ն., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Լեմբերգի (Լվով) եւ Ստանիսլաւովի*: 1961, էջք 60: ղ. ֆր. 4.—
10. — — *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Նիկոսիայի ի Կիպրոս*: 1961, էջք 140: ղ. ֆր. 6.—
11. — — *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Ս. Վլասի Հիւրանոցի եւ Լեւոնեան վարժարանի ի Հռոմ*: 1961, էջք 76: ղ. ֆր. 3.—
12. Պալեան Տրդատ եպս., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Ս. Կարապետի վանուց ի Կեսարիա*: 1963, էջք 80: ղ. ֆր. 4.—
13. Ոսկեան Հ. Հ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Մխիթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա, Բ. Հատոր*: 1964, էջք 1156:
14. Քէշիշեան Մ. Վ., *Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Զմմառի Փոխման Ս. Կուսի վանքի*:
15. Քօսեան Հ. Յ., *Յուցակ հայերէն Ձեռագրաց Արծնեան վարժարանի ի Կարին եւ Կարնոյ գիւղերու*:

Պատուէրները ուղղել / Zu beziehen durch:
Mechitharisten-Verlag, Wien VII, Mechitaristengasse 4

FOR REFERENCE
NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

Vienna.

Katalog der armenischen Handschriften

Z 6605. .A7 V5

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA